ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ
ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΣΚΟΥΖΕΣ – ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ

"ΠΥΡΣΟΣ" ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ 61 ΑΘΗΝΑΙ

Digitized by Google

COPYRIGHT 1933 BY "PYRSOS„ C° Ltd ATHENS
PRINTED IN GREECE

Digitized by Google

ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΒ΄ ΤΟΜΟΝ ΕΠΡΑΓΜΑΤΕΥΘΗΣΑΝ ΘΕΜΑΤΑ ΟΙ Κ. Κ.:

'Αδαμαντιάδης Β. 'Οφθαλμίατρος	Β. Α.
'Αθανασιάδης Κ. 'Υποπλοίαρχος Π. Ν. Τμηματάρχης Στατιστικῆς Γεν. Ναυτικοῦ 'Επιτελείου.	Κ. Α.
'Αθανασούλας Α. Χ. Μηχανικός. Τεχνικὸς διευθυντὴς Χαρτοποιΐας Αἰγίου.	Α. Χ. Α.
Αἰγινήτης Δ. Γ. Καθηγητὴς τῆς 'Αστρονομίας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ. Διευθυντὴς τοῦ 'Αστεροσκοπείου 'Αθηνῶν. 'Ακαδημαϊκός. Γερουσιαστής.	Δ. Γ. Α.
Αἰμιλιανίδης 'Αχ. Κ Δικηγόρος.	Αχ Κ. Α.
'Αλεξόπουλος Ν. Κ. Γυμνασιάρχης.	Ν. Κ. Α
'Αναγνωστόπουλος Γ.Π. Καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν.	Γ. Π. Α.
'Αναγνώστου Ι. Λ. 'Επιμελητὴς τοῦ 'Εργαστηρίου Παθολογικῆς Φυσιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν.	Ι. Λ. Α.
'Αποστολίδης 'Ηρ. Ν. Δημοσιογράφος.	Η. Ν. Α.
'Αποστολίδης Κ. Μυρτ. Φιλόλογος.	Κ.-Μ. Α.
'Αρβανιτάκης Γ. Λ. Αἰγυπτιολόγος. Διευθυντὴς τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ 'Υπουργείου τῶν 'Εξωτερικῶν.	Γ. Λ. Α.
'Αρβανίτης Κ. Χ. Πλοίαρχος Π. Ναυτικοῦ.	Κ. Χ. Α.
'Αρκουμάνης Α. Δημοσιογράφος.	Α. Α.
'Ασημάκος Δ. Κ. 'Ηλεκτρολόγος-Μηχανολόγος	Δ. Κ. Α.
'Ασιμῆς Δ. Ι. 'Ιατρός. Διευθυντὴς Νοσοκομείου «'Αγία 'Ελένη»	Δ. Ι. Α.
Βακιρτζῆς Ι. Δ. Δημοσιογράφος - Διευθυντὴς τοῦ «Αἰγαίου».	Ι. Δ. Β.
Βαλάκης Π. Α. Δρ. Φιλολογίας. Γυμνασιάρχης.	Π. Α. Β.
Βαλέττας Γ. Μ. Βιβλιοφύλαξ τοῦ Φοιτητικοῦ 'Αναγνωστηρίου τῆς Πανεπιστημιακῆς Λέσχης.	Γ. Μ. Β.
Βασιλείου Φ. Βοηθὸς τοῦ Μαθηματικοῦ σπουδαστηρίου τοῦ 'Εθν. Πανεπιστημίου.	Φ. Β.
Βατάλας Μᾶνος Δ. Δημοσιογράφος.	Μ. Δ. Β.
Βαφειάδης Τ. Φιλόλογος.	Τ. Β.
Βέης Ν. Καθηγητὴς τῆς Μέσης καὶ Νεωτέρας 'Ελληνικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν.	Ν. Α. Β
Βελλιανίτης Θ. Λογογράφος. Πρ. 'Υπουργός.	Θ. Β.
Βελοῦζος 'Ι. Α. 'Ελεγκτὴς τῆς 'Εθνικῆς Τραπέζης.	Ι. Α. Β.
Βέρας Σόλ. Παιδίατρος.	Σ. Β.
Βιτσικουνάκης Π. Λοχαγὸς τῆς Στρατολογίας.	Π. Β.
Βλαστὸς Μ. Ν. Νευρολόγος-Ψυχίατρος.	Μ. Ν. Β.
Βογιαντζῆς Γ. Ι. Δημοσιογράφος.	Γ. Ι. Β.
Βολονάκης Μ. Δ. Καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας τῶν Μέσων καὶ Νεωτέρων χρόνων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν.	Μ. Βλ.
Βορεάδης Γ. Γεωλόγος.	Γ. Β.
Γαβριηλίδης 'Α. 'Οφθαλμολόγος. Διευθυντὴς τοῦ 'Οφθαλμολογικοῦ Τμήματος τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ».	Α. Γ.
Γαλανος Σ. Καθηγητὴς τῆς Χημείας τῶν 'Εδωδίμων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν.	Σ. Γ.
Γαλάτης Σ. Κ. Συνταγματάρχης ἐ.ἀ.	Σ. Κ. Γ.

Γαρδίκας Γ. Κ. Π. Γυμνασιάρχης, ἐπόπτης τοῦ 'Αρσακείου. 'Εκτακτος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν.	Γ. Γ.
Γεδεὼν Μ. Ι. Μέγας Χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας. 'Ακαδημαϊκός.	Μ. Ι. Γ.
Γενεράλις 'Εμμ. τ. Γυμνασιάρχης.	Ε. Γ.
Γεωργαλᾶς Γ. Κ. Καθηγητὴς τῆς 'Ανωτάτης Γεωπον. Σχολῆς. Διευθυντὴς τῆς Γεωλογικῆς 'Υπηρεσίας τῆς 'Ελλάδος.	Γ. Κ. Γ.
Γεωργαντᾶς Φ. Δ. 'Εκπαιδευτικός.	Φ. Δ. Γ.
Γεωργιάδης Δ. Θ. Δικηγόρος - Οἰκονομολόγος.	Δ. Θ. Γ.
Γεωργούλης 'Ηρ. Π. Δρ 'Εμπορικῶν Σπουδῶν.	Η. Π. Γ.
Γιαννιοῦ-Γ. 'Αθηνᾶ Λογία.	Α. Γ.-Γ.
Γιαννουκάκης Δ. Μ. Καπνοβιομήχανος. Συγγραφεύς.	Δ. Μ. Γ.
Γιατρᾶκος Α. Ν. Χειρουργός.	Α. Ν. Γ.
Γραμματικάκης 'Εμμ Μ. 'Ιατρός. Διευθυντὴς Λεπροκομείου Σπιναλόγγας.	Ε. Μ. Γ.
Γρίβας Θ. Διπλωματικός.	Θ Α.Γ-Γ.
Γυπαράκης Ν. Ε. Μαθηματικός.	Ν. Ε. Γ.
Γῶγος Α. Γεν. Πρόξενος.	Α. Γς
Δαπόντες Ν. Ι. Συμβολαιογράφος.	Ν. Ι. Δ.
Δαραλέξης Χρ. Θεατρικὸς συγγραφεύς.	Τ. Δ.
Δασκαλάκης Χ. Ε. Νομικός.	Χ. Δ.
Δεληγιάννης Α. 'Επιμελητὴς τοῦ 'Εργαστηρίου Φυσικοχημείας καὶ 'Εφηρμ. 'Ηλεκτροχημείας τοῦ 'Εθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείου	Αν. Δ.
Δεσποτόπουλος Ι. Γ. 'Αρχιτέκτων.	Ι. Γ. Δ.
Δεστούνης Γ. Κ. 'Ιατρός.	Γ. Κ. Δ.
Δημαρᾶς Κ. Θ. Συγγραφεύς.	Κ. Θ. Δ.
Δημάρατος Β. Ι. δ. φ. Καθηγητὴς τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς.	Β. Ι. Δ.
Δημάρατος Ι. Φ. Δημοσιογράφος.	Ι. Φ. Δ.
Δημητριάδης Δ. Α. Γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν.	Δ. Α. Δ.
Διγενὴς Κίμων 'Υποστράτηγος.	Κ. Δ.
Δομαζάκις Μ. Γ. Δικηγόρος.	Μ. Γ. Δ.
Δραβίλλας Γ. Θ. Πλωτάρχης—Οἰκονομικὸς	Γ. Θ. Δ.
Δρακουλίδης Ν. Ν. 'Ιατρὸς Δερματολόγος.	Ν. Ν. Δ.
Δρόσος Δ. Πρεσβευτής.	Δ. Δρ.
Δυοβουνιώτης Κ. Ι. Καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας τῶν Δογμάτων καὶ τῆς Συμβολικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν. 'Ακαδημαϊκὸς	Κ. Ι. Δ.
«'Ελλ. Φιλοτελ. 'Εταιρία»	«Ε.Φ.Ε.»
'Εμμανουὴλ 'Εμμ. Ι. Καθηγητὴς τῆς Φαρμακευτικῆς Χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν. 'Ακαδημαϊκός.	Ε. Ι. Ε.
Εὐαγγελᾶτος Χ. Γ. Δήμαρχος Μεσολογγίου. Γεν. Γραμμ. τῆς «'Ενώσεως τῶν Δήμων καὶ τῶν Κοινοτήτων τῆς 'Ελλάδος».	Χ. Γ. Ε.
Εὐαγγελίδης Ε. Τ. Φυτοπαθολόγος.	Ε. Τ. Ε.
Εὐαγγελίδης Τρ. Ε. 'Ιστοριοδίφης	Τ. Ε. Ε.

Ζακυθηνὸς Δ. Α. Φιλόλογος. Διευθυντὴς τοῦ 'Ελληνικοῦ Περιπτέρου τῆς Πανεπιστημιακῆς πόλεως τῶν Παρισίων.	Δ. Α. Ζ.
Ζάρρας Ι. Λ. Τμηματάρχης 'Υπουργείου 'Εθνικῆς Οἰκονομίας.	Ι. Λ. Ζ.
Ζέπος Ι. Δ. Δικηγόρος.	Ι. Δ. Ζ.
Ζωηρεῦ Πασᾶ Ν. Διευθύντρια Πατριωτικοῦ 'Ιδρύματος Κερκύρας.	Ν. Ζ-Π.
Ζώης Λ. Χ. 'Ιστοριοδίφης.	Λ. Χ. Ζ.
'Ηγουμενάκης Γ. 'Αφροδισιολόγος-Διευθυντὴς ἰατρὸς «Εὐαγγελισμοῦ».	Γ. Η.
Θεοφανείδης Β. Δ. 'Επιμελητὴς 'Εθνικοῦ 'Αρχαιολογικοῦ Μουσείου.	Β. Δ. Θ.
'Ιορδανίδης Ι. Ι. Παιδαγωγός.	Ι. Ι. Ι.
'Ιωάννου Ε. (Τέλλος "Αγρας) Λογοτέχνης.	Τ. Α.
Καζᾶκος 'Αθαν. Α. Πολιτικὸς Μηχανικός.	Α. Α. Κ.
Καΐρης Μ. Ν. Γυναικολόγος-Μαιευτὴρ	Μ. Ν. Κ.
Κακριδῆ Π. Θ. Μαθηματικός.	Π. Θ. Κ.
Κακριδῆς Γ. Θ. Μηχανολόγος-'Ηλεκτρολόγος.	Γ. Θ. Κ.
Καλαΐτζῆς Ι. Κ. Χειρουργός.	Ι. Κ. Κ.
Καλημικεράκις Ε. Γ. Καθηγητὴς τῆς 'Ορχηστικῆς	Ε. Γ. Κ.
Καλιτσουνάκις Δ. Καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῇ 'Ανωτάτῃ Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ 'Εμπορικῶν 'Επιστημῶν. 'Υφηγητὴς τοῦ 'Εθν. Πανεπιστημίου.	Δ. Καλ.
Καλιτσουνάκις Ι. Ε. Καθηγητὴς τῆς 'Αρχαίας 'Ελληνικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν. 'Ακαδημαϊκὸς	Ι. Ε. Κ.
Καλογερῖκος Π. Α. Καθηγητὴς τῆς Δραματικῆς Σχολῆς τοῦ 'Εθν. Θεάτρου.	Π. Α. Κ.
Καλομενόπουλος Νικ. 'Υποστράτηγος.	Ν. Κλς
Καμπούρογλους Δημ. Γ. Συγγραφεύς-'Ακαδημαϊκός.	Δ.Γρ.Κ.
Κανατσούλης Α. Κ. 'Ιατρὸς Καρδιολόγος. Διευθυντὴς τοῦ Καρδιολογικοῦ Κέντρου τοῦ ΣΤ΄ Στρατιωτικοῦ Νοσοκομείου 'Αθηνῶν	Α. Κ. Κ.
Κανδήλης Ι. Δ. Χημικὸς	Ι. Δ. Κ.
Καράκαλος Τηλ. Ι. Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ ἐ. ἀ. Πρ. καθηγητὴς τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων. Συγγραφεύς.	Τ. Ι. Κ.
Καραμπάτης Δημ. 'Αθλητής.	Δ. Καρ.
Καρανίκας Κ. Π. Δρ Πολιτικῶν καὶ Οἰκονομικῶν 'Επιστημῶν.	Κ. Π. Κ.
Καράντζας Γ. Α. Δημοσιογράφος.	Γ. Α. Κ.
Καρατζένης Χ. Ι. Λοχαγός. Καθηγητὴς τῆς Στρ. Σχολῆς Εὐελπίδων.	Χ. Ι. Κ.
Κατινάκης Μ. Μ. Δικηγόρος	Μ.Μ.Κ.
Καψάλης Γερ. Δ. Πρόεδρος τοῦ 'Εκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου τῆς Μέσης 'Εκπαιδεύσεως.	Καψ.
Κεραμιδᾶς Τ. Καθηγητὴς ἐν τῇ 'Ανωτάτῃ Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ 'Εμπορικῶν 'Επιστημῶν.	Τ. Κ.
Κλαδᾶς Λ. Ν. 'Ηλεκτρολόγος-Μηχανικός.	Λ. Ν. Κ.
Κλαδᾶς Ν. Θ. 'Υποστράτηγος.	Ν. Θ. Κ.

Κλαμαρῆς Κ. Γ. Εἰσαγγελεὺς Πρωτοδικῶν.	Κ. Γ. Κ.
Κοκίδης Ν. 'Ιφ. 'Υποστράτηγος.	Ν. Ι. Κ.
Κόκκορης Δ. Χ. Χειρουργός.	Δ. Χ. Κ.
Κολοκοτσᾶς Ε. Δ. Δρ Φιλολογίας.	Ε. Δι. Κ.
Κονιδάρης Γ. Ι. Θεολογος.	Γ. Ι. Κ
Κονταργύρης Α. 'Υφηγητὴς τῆς 'Ορθοπεδικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν.	Α. Κ.
Κοντογιάννης Κ. Χ. 'Αντιπλοίαρχος Π. Ν.	Κ. Χ. Κ.
Κοντολέων Γ. Α. Ταγματάρχης Πυροβολικοῦ.	Γ. Κν.
Κορδάτος Γ. Κ. Κοινωνιολόγος - 'Ιστοριοδίφης - Συγγραφεύς.	Γ.Κ.Κορ.
Κοριζῆς Α. Μηχανικός.	Α. Κορ.
Κορομηλᾶς Γ. Δ. Δημοσιογράφος.	Γ. Δ. Κ
Κούζης 'Αριστ. Π. Καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας τῆς 'Ιατρικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν. 'Ακαδημαϊκός.	'Αρ.Π.Κ.
Κουκούλας Λ. Λογοτέχνης.	Λ. Κ.
Κούμαρης Ι. Γ. Καθηγητὴς τῆς 'Ανθρωπολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν.	Ι. Γ. Κ.
Κοφινᾶς Γ. Ν. Οἰκονομολόγος. Πρῴην ὑπουργός.	Γ. Ν. Κ.
Κοφινιώτης Α. Ε. Δασολόγος. Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς Μετεκπαιδεύσεως Δασικῶν 'Υπαλλήλων.	Α. Ε. Κ.
Κτεναβέας Ε. Δημοσιογράφος.	Ε. Κτ.
Κυριαζίδης Κυρ. 'Υγιεινολόγος.	Κ. Κ.
Κυριαζόπουλος Κ. Κ. 'Ιατρός - Δερματολόγος.	Κ. Κ. Κ.
Κυριακόπουλος 'Ηλ. Γ. Καθηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης.	Η. Γ. Κ.
Κωνσταντινίδης Θ. Α. Δικηγόρος.	Θ. Κ.
Κωνσταντίνου 'Ι. Β. Εἰσαγγελεὺς Πρωτοδικῶν.	Ι. Β. Κ.
Κωνσταντόπουλος Α. Κ. Δικηγόρος.	Α. Κων.
Κωνσταντόπουλος Κ. Μ. Νομισματολόγος. Διευθυντὴς Νομισματικοῦ Μουσείου.	Κ. Μ. Κ.
Κωστίδης Σ. 'Αρχιτεχνίτης.	Σ. Κς
Κώττα Β. Λ. Δρ Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων.	Β. Λ. Κ.
Λαγᾶκος 'Ηλ. 'Επιθεωρητὴς Φυλακῶν.	Η. Λ.
Λάκων Κ. Β. Λόγιος.	Κ. Β. Λ.
Λαμπαδάριος Ε. Μ. 'Ιατρός-Διευθυντὴς τοῦ Τμήματος Σχολικῆς 'Υγιεινῆς 'Υπουργείου Παιδείας.	Ε. Μ. Λ.
Λαμπίκης Δ. Α. Δημοσιογράφος.	Δ. Α. Λ.
Λαμπρίδη "Ελλη Δρ τῆς Φιλοσοφίας.	Ε. Λ.
Λαπαθιώτης Ν. Λ. Λόγιος.	Ν. Λ. Λ.
Λάσκαρης Ν. Ι. Θεατρικὸς Συγγραφεύς.	Ν. Ι. Λ.
Λαχνιδάκις Ι. Τμηματάρχης 'Υπουργείου Συγκοινωνία.	Ι. Λ.
Λεγάκης Ι. Γ. Καθηγητὴς 'Εμπορικῶν Σχολῶν.	Ι. Γ. Λ.

Digitized by Google

Ὄνομα	Περιγραφή	Ἀρχικά
Λοβέρδος Σπ.	Τραπεζίτης.	Σ. Λ.
Λούβαρις Ν. Ι.	Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Ν. Λ.
Λυκούδης Στ. Ἐμμ.	Πλοίαρχος Π. Ν. Διευθυντὴς τῶν Φάρων. Καθηγητὴς παρὰ τῇ Ν. Σ. Δοκίμων. Ἀκαδημαϊκός.	Σ. Ε. Λ.
Μαγγιῶρος Ν. Ι.	Ἀντισυνταγματάρχης Ἐπιμελητείας.	Ν. Ι. Μ.
Μαγκάκης Μ.	Λαρυγγοωτολόγος.	Μ. Μ.
Μακαρόνας Χ.	Ἐπιμελητὴς Ἀρχαιοτήτων ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ Θεσσαλονίκης.	Χ. Μ.
Μακρῆς Κ. Γ.	τ. Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Φαρμακευτικῆς Χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Κ. Γ. Μ.
Μανωλᾶκος Γ. Δ.	Γυμνασιάρχης.	Γ. Δ. Μ.
Ματθαιόπουλος Γ. Θ.	Καθηγητὴς τῆς Ὀργανικῆς Χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Γ. Θ. Μ.
Μαυρῆς Ν. Γ.	Ἰατρός. Συγγραφεύς.	Ν. Γ. Μ.
Μενεγάκις Ι. Ν.	Ἐπιμελητὴς τοῦ Φυσιολογείου τοῦ Πανεπ. Ἀθηνῶν	Ι. Ν. Μ.
Μέξας Β. Γ.	Φιλόλογος.	Β. Γ. Μ.
Μηλιάδης Γ.	Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων.	Γ. Μ.
Μηλιώνης Σ. Σ.	Φαρμακοποιός.	Σ. Σ. Μ.
Μίνδλερ Μ. Ι.	Δικηγόρος.	Μ. Ι. Μ.
Μιχαηλίδης Μ. Γ.	Γυμνασιάρχης.	Μ. Γ. Μ.
Μιχαηλίδης Ν. Α.	Ὑφηγητὴς τῆς Μικροβιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Ν. Α. Μ.
Μοάτσος Ε. Θ.	Δρ Δικαίου.	Ἑρρ. Μ.
Μοσχόπουλος Νικηφ.	Τμηματάρχης Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.	Ν. Μ.
Μουρέλλος Ι. Δ.	Δημοσιογράφος. Διευθυντὴς «Ἐλευθέρας Σκέψεως».	Ι. Δ. Μ.
Μπαλᾶνος Δ. Σ.	Καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκός.	Δ. Σ. Μ.
Μπαρδάνης Ι. Γ.	Χημικός.	Ι. Γ. Μ.
Μπαρμπαστάθης Γ.	Τμηματάρχης Ὑπουργείου Παιδείας	Γ. Μπς
Μπουρόπουλος Α. Ν.	Εἰσαγγελεὺς Ἐφετῶν.	Α. Ν. Μ.
Μπρατσιώτης Παν. Ι.	Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Π. Διαθήκης τῶν Ο΄ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Π. Ι. Μ.
Νικοτσάρας Γ. Ν.	Πλοίαρχος Π. Ναυτικοῦ.	Γ. Ν. Ν.
Νόμπελης Ζ.	Λοχαγὸς Μηχανικοῦ.	Ζ. Ν.
Ξενόπουλος Σ.	Καλλιτέχνης. Καθηγητὴς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.	Σ. Ξ.
Οἰκονομόπουλος Ι. Γ.	Συμβολαιογράφος.	Ι. Γ. Ο.
Οἰκονομοπούλου Εἰρ. Ι.	Δρ Νομικῆς	Ε. Ι. Ο.
Οἰκονόμος Σ. Ν.	Καθηγητὴς τῆς Οὐρολογίας ἐν τῷ Πανεπιστ. Ἀθηνῶν	Σ. Ν. Ο.
Οἰκονόμου Α. Ι.	Γυμνασιάρχης	Α. Ι. Ο.
Παγκάρας Γ. Ν.	Πλωτάρχης Π. Ν.	Γ. Ν. Π.
Παλαιολόγος Κ.	Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου Φυσικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.	Κ. Π.
Παλαμᾶς Κ. Π.	Ποιητὴς-Ἀκαδημαϊκὸς	Κ. Πς
Παναγιωτάτου Ἀγγ.	Ἰατρός.	Ἀγγ. Π.
Παναγιωτόπουλος Ι. Μ.	Καθηγητής.	Ι. Μ. Π.
Παντελάκης Ε. Γ.	π. Γυμνασιάρχης.	Ε. Γ. Π.
Παπαγιαννόπουλος Δ. Ν.	Καθηγητὴς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.	Δ. Ν. Π.
Παπαδημητρίου Δ. Ι.	Δικηγόρος.	Δ. Ι. Π.
† Παπαδημητρίου Δ. Φ.	Ἀρχικτηνίατρος	Δ. Π.
Παπαδόπουλος Ἄνθ. Α.	Διευθυντὴς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.	Α. Α. Π.
Παπάζογλου Κ. Β.	Ὑποπλοίαρχος Π. Ν.	Κ. Β. Π.
Παπαθεοδώρου Ι.	Ἀν. Γεν. Ἀρχίατρος.	Ι. Π.
Παπακωνσταντίνου Θ.	Φιλόλογος.	Θ. Π.
Παπαλεονάρδος Ν.	Πολιτικὸς Μηχανικός. Καθηγητὴς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων.	Ν. Παπ.
Παπαμῆτρος Δ. Φ.	Δικηγόρος.	Δ. Φ. Π.
Παπανδρέου Σ. Λ.	Διευθυντὴς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.	Σ. Λ. Π.
Παπαντωνόπουλος Ν. Γ.	Καθηγητὴς τῆς Ὀδοντιατρικῆς τοῦ Ὀδοντ. Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν	Ν. Γ. Π.
Παπᾶς Π. Ν.	Φιλόλογος.	Π. Ν. Π.
Παπαστρατηγάκης Λ. Π.	Μηχανικὸς-Ἀεροπόρος	Λ. Π. Π.
Παπουτσόπουλος Ι. Γ.	Διευθυντὴς τοῦ Κεντρικοῦ Ἐδαφολογικοῦ Ἐργαστηρίου	Ι. Γ. Π.
Παππᾶς Α. Ι.	Ταγματάρχης Πυροβολικοῦ.	Α. Ι. Π.
Παρασκευόπουλος Ι.	Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου Harvard. Καθηγητὴς τῆς Ἀστρονομίας τοῦ Πανεπιστημίου Harvard.	Ι. ΠΑΡ.
Πασχάλης Δ. Π.	Ἱστοριοδίφης. τ. Νομάρχης. Ἀκαδημαϊκός.	Δ. Π. Π.
Παχυνάκης Π. Κ.	Τραπεζιτικός.	Π. Κ. Π.
Πέρδικας Π. Λ.	Καθηγητὴς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.	Π. Λ. Π.
Πέτας Σπ.	Ἀντιπλοίαρχος-Οἰκονομικός.	Σ. Πς
Πετρίδης Α.	Δημοσιολόγος - Ἱδρυτὴς τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ταπητουργικοῦ Ὀργανισμοῦ».	Α Πς
Πικρὸς Π.	Λόγιος.	Π. Π.
Πλακίδης Σ. Μ.	Ἀστρονόμος ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀστεροσκοπείῳ.	Σ. Π.
Πλάτων Ν. Ε.	Ἐπιμελητὴς ἀρχαιοτήτων.	Ν. Ε. Π.
Πλούμης Π. Π.	Λόγιος.	Π. Π. Π.
Πολυχρονίδης Χ. Ι.	Δικηγόρος	Χ. Ι. Π.
Ποτηριάδης Γ. Μ.	Ἀρχιτέκτων.	Γ. Μ. Π.
Πράτσικας Ἀνδρ.	Ὑφηγητὴς τῆς Παθολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Α. Π
Πρωτοπαπαδάκης Δ. Ε.	Καθηγητὴς τῆς Σιδηροδρομικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ.	Δ. Εμ. Π.
Ράλλης Κ. Μ.	Καθηγητὴς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκός.	Κ. Μ. Ρ.
Ραλλίδης Ὀδ.	Χειρουργὸς - Γυναικολόγος.	Ο. Ρ.
Ράμμος Γ. Θ.	Ὑφηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Γ. Θ. Ρ.
Ροζάκης Π. Α.	Ἐκπαιδευτικός.	Π. Α. Ρ.
Σακελλαρίου Γ. Θ.	Καθηγητὴς τῆς Ψυχολογίας.	Γ. Θ. Σ.
Σαμοθράκης Α. Θ.	Ἰατρός. Ἱστοριοδίφης.	Α. Θ. Σ.
Σαμπάνης Α. Σ.	Ἀστυνομικὸς Διευθυντής.	Α. Σ. Σ.
Σαραντῆ Ἐ. Σ.	Συγγραφεύς.	Ε. Σ. Σ.
Σαρρῆς Ι. Σ.	Καθηγητὴς τῆς Γεωγραφίας.	Ι. Σ. Σ.
Σγουρίτσας Χ. Γ.	Δικηγόρος. Ὑφηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Χ. Γ. Σ.
Σκαλισιᾶνος Χ.	Δρ Φιλοσοφίας.	Χ. Σς
Σκαφίδας Β. Κ.	Φαρμακοποιὸς-Λόγιος.	Β. Κ. Σ.
Σκλάβος Γ.	Μουσικοσυνθέτης.	Γ. Σ.
Σμπαρούνης Α.	Διευθυντὴς Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν.	Α. Σμπ.
Σολιώτης Ι. Χ.	Πλοίαρχος ἐ. ἀ.	Ι. Χ. Σ.
Σούλης Χ. Ι.	Γυμνασιάρχης.	Χ. Ι. Σ.
Σπεράντσας Ν. Ι.	Διευθυντὴς τοῦ Ὑδροβιολογικοῦ Σταθμοῦ καὶ Ἐπιμελητὴς τοῦ Ζωολογικοῦ Μουσείου τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου.	Ν. Ι. Σ.
Σπεράντσας Σ. Γ.	Ἰατρὸς-Ἀκτινολόγος. Λόγιος	Σ. Γ. Σ.
Σπηλιόπουλος Κ. Β.	Ὑφηγητὴς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	Κ. Β. Σ.
Σπυρόπουλος Ν. Κ.	Ἀντιστράτηγος. Καθηγητὴς ἐν τῇ Στρ. Σχολῇ Εὐελπίδων. Πρῴην ὑπαρχηγὸς τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ.	Ν. Σς
Στασινόπουλος Μ. Δ.	Εἰσηγητὴς Συμβουλίου Ἐπικρατείας.	Μ. Δ. Σ.
Στεριώτης Π. Θ.	Διευθυντὴς τοῦ Καποδιστρείου Ἐκπαιδευτηρίου Κερκύρας.	Π. Θ. Σ.
Στεφανίδης Θ. Χ.	Ἐθνολόγος.	Θ. Χ. Σ.
Σφήκας Ν. Δ.	Χημικός.	Ν. Δ. Σ.
Σωμερίτης Ε. Δ.	Δικηγόρος.	Ε. Δ. Σ.
Σωτηρίου Γ. Α.	Καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχαιολογίας καὶ Παλαιογραφίας. Διευθυντὴς τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου.	Γ. Α. Σ.
Σωτηρόπουλος Ν. Κ.	Ἰατρὸς	Ν. Κ. Σ.
Ταντολίδης Δ. Λ.	πρ. Ὑπουργὸς Οἰκονομικῶν.	Δ. Λ. Τ.
Τέλλος Ἄγρας	Λογοτέχνης.	Τ. Α.
Τερζῆς Α.	Ἰατρός.	Α. Τερ.
Τζανετᾶτος Θ	Φιλόλογος.	Θ. Τζ.
† Τιμόθεος Βενέρης	Ἐπίσκοπος Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου.	†Ρ. Α. Τ.
† Τιμόθεος Θέμελης	Ἀρχιεπίσκοπος Ἰορδάνου.	†Ι. Τ.
Τρεμπέλας Π. Ν.	Θεολόγος - Διευθυντὴς τοῦ Περιοδικοῦ «Ζωή».	Π. Ν. Τ.
Τρουπάκης Ἀ.	Προσωπάρχης τῶν Σιδηροδρόμων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.	Α. Τ.
Τσιμικάλης Α. Α.	Δρ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν.	Α. Α. Τ.
Τωμαδάκης Ν. Β.	Διευθυντὴς Ἰδιωτικοῦ Γυμνασίου Χανίων.	Ν. Β. Τ.
Φάβης Β.	Συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης.	Β. Φ.
Φελούκης Θ. Α.	Κτηνίατρος. Διευθυντὴς Μικροβιολογικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Νοσοκομείου Κτηνῶν.	Θ. Α. Φ.
† Φιλάρετος Βαφείδης	Μητροπολίτης Ἡρακλείας. Ἱστορικός.	†Η. Φ. Β
Φιλάρετος Κ. Γ.	Βιομηχανολόγος.	Κ. Γ. Φ.
Φίλιππας Ἄγγ. Ν.	Νομικός.	Α. Ν. Φ.
Φίλιππας Σπ. Ν.	Δημοσιογράφος.	Σ. Ν. Φ.
Φιντικλῆς Θεόκλ. Θ.	Δρ Φ. Ε. Τμηματάρχης τοῦ Κλιματολογικοῦ καὶ τοῦ τῆς Γεωργικῆς Μετεωρολογίας παρὰ τῇ Μετεωρολογικῇ ὑπηρεσίᾳ ὑπουργείου Ἀεροπορίας.	Θ. Θ. Φ.
Φούφας Α. Γ.	Δημοσιογράφος.	Α. Γ. Φ.
Φωτεινὸς Ν. Γ.	Δημοσιογράφος.	Ν. Φ.
Φωτιάδης Ε.	Φιλόλογος.	Ε. Φ.
Χαραλαμπίδης Ε. Ι.	Λόγιος.	Ε. Ι. Χ.
Χαριτάκης Γ.	Καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῇ Ἀνωτ. Σχολῇ τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν.	Γ. Χ.
Χαριτάκης Θ.	Μηχανικός.	Θ. Χ.
Χατζηβασιλείου Ν. Ι.	Διπλωματικός.	Ν. Ι. Χ.
Χατζηπέτρος Π. Π.	Ἀντιπρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Στοᾶς «Φῶς».	Π. Π. Χ.
Χιοτέλις Α. Σ.	Καθηγητής.	Α. Σ. Χ.
† Χρυσόστομος	ὁ Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως.	† Φ. Ν. Χ.
Χρυσοστόμου Ι. Τ.	Τεχν. σύμβουλος «Ρυθμοῦ».	Ι. Τ. Χ.
Χρυσοχοΐδης Ν. Α.	Μουσικοδιδάσκαλος.	Ν. Α. Χ.

Digitized by Google

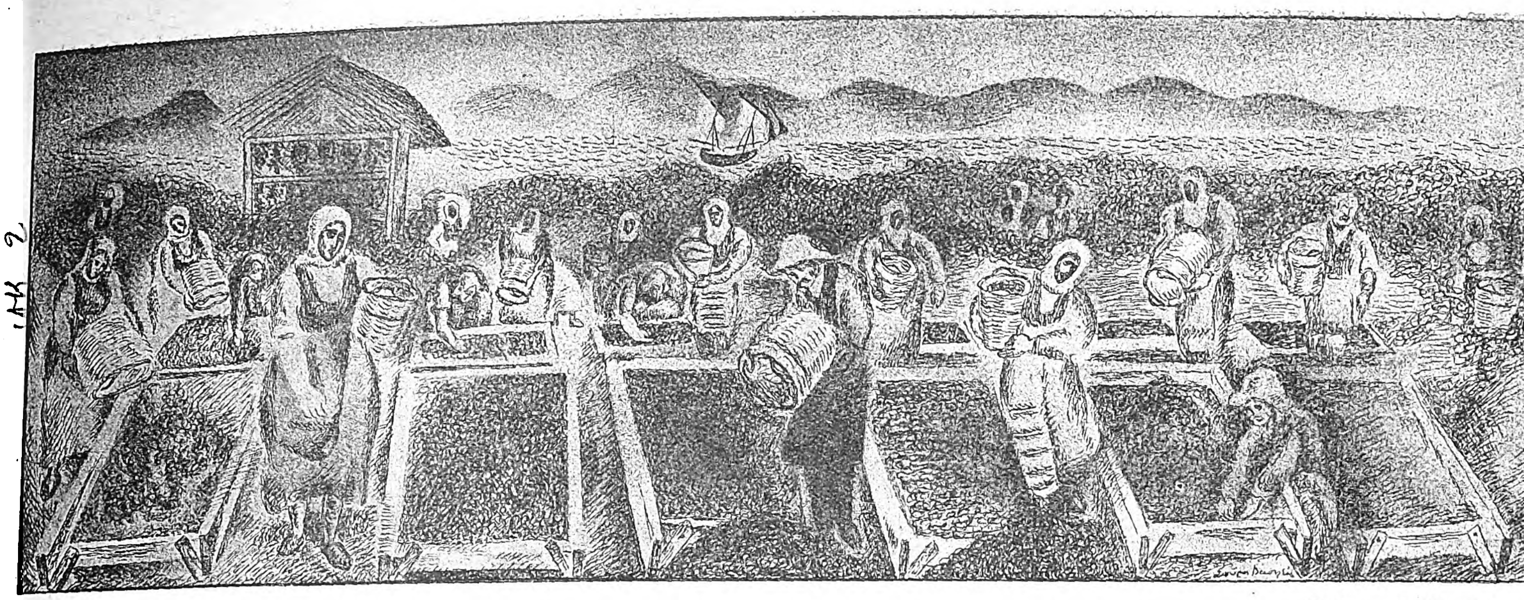

Τὸ ἅπλωμα τῆς σταφίδος — *Σχέδιον Σ. Βασιλείου*

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Σκουζές. Παλαιὰ ἀθηναϊκὴ οἰκογένεια, ἀναφερομένη εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Πρῶτος ἀναφερόμενος εἶναι ὁ ***Νικόλαος*** (1640—1710), ὅστις ἔδρασε κατὰ τοὺς μεταξὺ Τούρκων καὶ Βενετῶν ἀγῶνας μετὰ τοῦ Ἀργυροῦ Βεναλδῆ καὶ ἦτο, κατὰ παλαιὰν παράδοσιν, μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἐστάλη πρὸς τὸν Μοροζίνην τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1687. Ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας εἶναι: 1) ***Γεωργαντᾶς*** (1776—1822), ἀπόγονος τοῦ ἀνωτέρω, ὅστις ἐμυήθη ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, διεκρίθη ἐπὶ ἀρετῇ καὶ φιλοπατρίᾳ καὶ ὑπέγραψεν ὡς ἔφορος τῶν Ἀθηνῶν τῷ 1822 τὴν συνθήκην τῆς παραδόσεως τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐφονεύθη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. —2) ***Παναγῆς*** (1776—1847), ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἐπίσης ἐκ τῶν πρώτων μυηθέντων εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, προσέφερε πλείστας ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἀγῶνα, τοῦ ὁποίου τυγχάνει ἐξέχουσα φυσιογνωμία. Ἐξώπλισε τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις καταρτισθὲν τακτικὸν σῶμα ἐνόπλων διὰ τυφεκίων, ἅτινα ἐκόμισε ἰδίαις δαπάναις δι' ὀλλανδικῆς γολέττας, ὡς πολεμιστὴς δὲ ὑπέστη ὅλα τὰ δεινὰ τῆς πολιορκίας τοῦ Κιουταχῆ. Εὐφυέστατος καὶ τολμηρὸς θαλασσοπόρος, ἔφθασε μέχρι Μοντεβιδέου τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, εἰς ἓν δὲ τῶν ταξιδίων του συνήντησε τὸν ἀγγλικὸν στόλον εἰς τὸ Τραφαλγκάρ, παρευρεθεὶς καὶ εἰς τὴν περίφημον ναυμαχίαν. Τὰ ἀπομνημονεύματα, ἅτινα κατέλιπεν, εἶναι αὐθεντικὴ ἀπεικόνισις τῆς δυστυχίας τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ 1775—1795 ἐπὶ Ἀλῆ Χασεκῆ, πολύτιμος καὶ μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδός της. —3) ***Γεώργιος*** (1811—1884), υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, ἐμπορεύθη ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐν Τεργέστῃ. Κατελθὼν εἶτα εἰς Ἀθήνας διετέλεσε σύμβουλος καὶ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, ἐπίσης ἱδρυτὴς τῆς Ἰονικῆς καὶ τῆς Βιομηχανικῆς Τραπέζης, ὡς καὶ τῆς Ἑταιρείας τοῦ Σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν—Πειραιῶς, τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ κυριώτερος μέτοχος. Ἵδρυσε καὶ τὸν γνωστότατον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁμόρρυθμον τραπεζικὸν οἶκον. Ἐνεργὸν μέλος τῆς Κρητικῆς Ἑταιρείας, ἐβοήθησε ποικιλοτρόπως τὸν ἀγῶνα τῶν Κρητῶν κατὰ διαφόρους ἐπαναστάσεις. Συνεζεύχθη μετὰ τῆς Ἑλένης Καψάλη τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας τοῦ Μεσολογγίου. —4) ***Παῦλος***, υἱός του (1850—1913), τραπεζικός, πρόεδρος ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν τῆς Ἑταιρείας τῶν Σιδηροδρόμων Πελοποννήσου, ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Γεωργικῆς Φιλοδασικῆς Ἑταιρείας καὶ μέλος τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς. —5) ***Ἀλέξανδρος***, γεννηθεὶς τῷ 1852, υἱὸς τοῦ Γεωργίου, διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1872—1878 ἐν διπλωματικῇ ὑπηρεσίᾳ καὶ γραμματεὺς τοῦ Θ. Π. Δηληγιάννη εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου. Ἀναμειχθεὶς εἶτα εἰς τὴν πολιτικήν, διετέλεσε πλειστάκις βουλευτὴς Ἀθηνῶν καὶ κατ' ἐπανάληψιν ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν. —6) ***Γεώργιος*** (1854—1932). Τραπεζικός, παρέσχε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς διάφορα κοινωφελῆ ἱδρύματα. Διετέλεσεν ἐπὶ τριακονταετίαν πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας τῶν Σιδηροδρόμων Ἀθηνῶν-Πειραιῶς, ἀσχοληθεὶς εἰδικῶς εἰς τὰ συγκοινωνιακὰ ζητήματα τῶν Ἀθηνῶν.
Δ. ΓΡ. Κ.

σκούζω, *ἀόρ. ἔσκουξα*· δημοτ., φωνάζω ἰσχυρῶς, κραυγάζω: «σκούζει ὅλη νύχτα ἀπ' τοὺς πόνους».

Σκουϊλλάτσε, ἢ ***Σκιλλάτσε*** (Squillace ἢ Sqillace) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος καὶ ὅρμος ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰονίου ΝΔ. τῆς Ἰταλίας ἐσχατιάν. Καὶ ὁ μὲν κόλπος, ὁ *Σκυλλητικὸς* ἢ *Σκυλάκιος* τῶν ἀρχαίων, διανοίγεται μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Capo Stilo (ἀρχ. Κόκυνθος) καὶ Capo Colonne ἢ Nau (Λακινία ἄκρα). Περίεργον μετεωρολογικὸν φαινόμενον συμβαίνει ἐν τῷ κόλπῳ, καθ' ὃ πᾶς ἄνεμος πνέων «λαμπρὸς» πελαγίως τοῦ κόλπου, δὲν γίνεται αἰσθητὸς ἐν τῷ κόλπῳ, ἔνθα ἐπικρατεῖ ἢ ἄπνοια ἢ αὖραι ἐξ ἄλλων διευθύνσεων. Ὁ δὲ ὅρμος, λεγόμενος καὶ Murina di Catanzaro (πλάτ. 38° 49' Β., μῆκ. 16° 37' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 198: Policastro to Santa Maria di Leuca) εἶναι ὁ ἐπισημότερος τοῦ κόλπου.
Σ. Ε. Λ.

σκουλαμέντο (τό)· τὸ ἀφροδίσιον πάθος βλεννόρροια (ἰταλ. scolamento).

σκουλαρίκι (τό)· δημοτ., ἐνώτιον, ἑλικτήρ· ‖ φρ. «κρέμασέ το σκουλαρίκι» ἐπὶ ἀπειλῆς, νὰ ἐνθυμῆσαι αὐτὸ ποῦ μοῦ εἶπες ἢ ποῦ μοῦ ἔκαμες.
— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *ἐνώτιον*.

σκουλαρικάκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ψευδόρριζα ἡ μείζων* ‖ *σκουλαρίκια τῆς βασίλισσας*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βαλσαμίνη*.

Σκουλᾶς. Ὄνομα δύο ἐν Κρήτῃ οἴκων, τοῦ μὲν καταγομένου ἐκ τῆς κωμοπόλεως Ἀνωγείων τοῦ Μυλοποτάμου, τοῦ δὲ ἐκ τῆς τῶν Λάκκων τῆς Κυδωνίας.

Α') ***Οἶκος Ἀνωγείων.*** Ἐκ τοῦ οἴκου τούτου πλεῖστοι συμμετέσχον εἰς τὸν μέγαν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τοῦ 1821—1830. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου εἷς Σκουλᾶς ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς Γαράζο κατὰ τὰς ἐν Κρήτῃ ταραχὰς τοῦ 1833. Τούτου υἱὸς ἦτο ὁ ἱερεὺς *Μιχαὴλ Σκουλᾶς*, ὅστις λαβὼν τὰ ὅπλα ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως 1866 ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ Ἡρακλείου. Μετὰ τούτους ἐπιφανέστεροι τοῦ οἴκου τούτου ἀναφέρονται κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἱ ἑξῆς:

1) *Μιχαὴλ Α. Σκουλᾶς*, γεννηθεὶς ἐν Ἀνωγείοις τῷ 1829. Συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὴν ἐπανάστασιν 1858, κατὰ δὲ τὴν τοῦ 1866, λαβὼν ἐκ τῶν πρώτων τὰ ὅπλα, ἀνεκηρύχθη ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου καὶ ὡς τοιοῦτος διεκρίθη εἰς πλείστας ἀνὰ τοὺς νομοὺς Ἡρακλείου καὶ Ρεθύμνης πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος (1869). Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1878.

2) *Νικόλαος Α. Σκουλᾶς*. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου· συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869 καὶ ἔπεσεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἀγῶνος πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ Ἡρακλείου.

3) *Ἰωάννης Α. Σκουλᾶς*. Νεώτερος ἀδελφὸς τῶν προηγουμένων. Συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869 καὶ εἶτα ὡς ἀρχηγὸς Μυλοποτάμου κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις 1878 καὶ 1896—1897. Ἀπέθανεν ἐν Ἀνωγείοις τῷ 1909.

4) *Ἐμμανουὴλ Α. Σκουλᾶς*. Νεώτερος ἀδελφὸς τῶν προηγουμένων. Ἔπεσε γενναίως μαχόμενος εἰς τὴν ἄμυναν τῆς μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου (6—8 Νοεμβρίου 1866). Οὗτος εἶναι, κατά τινας, ὁ θέσας πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ Τοῦρκοι εἰσέβαλλον εἰς τὴν μονήν, ἐνῷ κατ' ἄλλους τὸ πῦρ ἔθεσεν ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Ἄδελε τῆς Ρεθύμνης Κωνσταντῖνος Γιαμπουδάκης (βλ.λ. *Ἀρκάδι*).

5) *Γεώργιος Μ. Σκουλᾶς*. Υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Σκουλᾶ. Συμμετέσχεν ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1896—1897. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912, συγκροτήσας σῶμα ἐκ Κρητῶν ἐθελοντῶν, συμμετέσχεν εἰς τὰς ἐν Ἠπείρῳ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις περὶ τὸ Μέτσοβον καὶ τὸν Δρίσκον. Ἀπέθανεν ἐν Ἀνωγείοις τῷ 1927. Ὁ οἶκος οὗτος τῶν Σκουλάδων συμμετέσχεν εὐρύτατα εἰς τοὺς τελευταίους δεκαετεῖς πολέμους 1912—1922, πάντες δὲ οἱ λαβόντες μέρος εἰς αὐτοὺς ἐφονεύθησαν ἢ ἐτραυματίσθησαν. Μεταξὺ τῶν φονευθέντων ἦτο καὶ ὁ ἀνθυπολοχαγὸς *Ἰωάννης Β. Σκουλᾶς* πεσὼν τῷ 1921 εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἐσκῆ-Σεχίρ, καὶ ὁ ἀνθυπασπιστὴς *Σωκράτης Γ. Σκουλᾶς*, πεσὼν εἰς τὴν μάχην τῆς Κιουτάχιας (1921).

Β') ***Οἶκος Λάκκων.*** Ἐκ τοῦ οἴκου τούτου ἡ παράδοσις διέσωσε τὴν μνήμην τοῦ *Ἰωάννου Σκουλᾶ*, ἀνδρὸς ἀθλητικοῦ παραστήματος, γεννηθέντος περὶ τὸ 1765, καὶ τῶν δύο ἐπίσης γιγαντοσώμων νεωτέρων ἀδελφῶν του *Νικολάου*, τοῦ ἐπιλεγομένου *Φεραρόλη*, καὶ *Ἐμμανουήλ*. Ὁ τελευταῖος οὗτος, προκαλέσας διὰ τὸ ἀγέρωχον τοῦ ἤθους του τὸν φθόνον τῶν γενιτσάρων, ἐφονεύθη ὑπ' αὐτῶν πολὺ πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Οἱ δύο πρεσβύτεροι ἀδελφοὶ ἐξεδικήθησαν τὸν θάνατον αὐτοῦ διὰ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς των εἰς τὸν ἀγῶνα 1821—1830, εἰς τὸν ὁποῖον συμμετέσχον καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ πρώτου: *Μιχαήλ, Νικόλαος* καὶ *Ἐμμανουήλ*, οἵτινες διεκρίθησαν καὶ εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1841 καὶ τοῦ 1858. Μετὰ τούτους ἐπιφανέστεροι τοῦ οἴκου τούτου ἀναφέρονται κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἱ ἑξῆς:

1) *Ἐμμανουὴλ Μ. Σκουλᾶς*. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Μιχαήλ. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1858 καθὼς καὶ εἰς τὴν τοῦ 1866—1869, καθ' ἣν διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ἐτιμήθη διὰ τοῦ βαθμοῦ τοῦ χιλιάρχου. Συμμετέσχεν ὡσαύτως ὡς ἀρχηγὸς ἑνὸς τμήματος τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας εἰς τὰς ἐπαναστάσεις 1878, 1889 καὶ 1896—1897. Ἀπέθανε τῷ 1900.

2) *Ἰωάννης Μ. Σκουλᾶς*. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Λάκκοις τῷ 1842. Λαβὼν ἐκ τῶν πρώτων τὰ ὅπλα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869, διεκρίθη ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς πλείστας μάχας ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας Κυδωνίας, Σελίνου καὶ Σφακίων, δι' ὃ καὶ ἐτιμήθη διὰ τοῦ βαθμοῦ τοῦ χιλιάρχου. Τῷ 1868 ἀντεπροσώπευσε τὴν ἐπαρχίαν του ὡς πληρεξούσιος αὐτῆς ἐν τῇ εἰς τὸ Μουρὶ Σφακίων συνελθούσῃ ἐπαναστατικῇ συνελεύσει, καὶ τέλος παρέμεινε μαχόμενος μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἀγῶνος. Τῷ 1870 ἐξελέγη δημογέρων τῆς κωμοπόλεως τῶν Λάκκων, εἶτα δὲ βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας (1872 καὶ 1874). Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1878 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς τμηματικῆς ἐπιτροπῆς Χανίων καὶ συμμετέσχεν εἰς τὰς μάχας Ἀλικιανοῦ κ.λ.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, ὅτε ἐχορηγήθη εἰς τὴν Κρήτην τὸ πολίτευμα τῆς αὐτονομίας, διωρίσθη γενικὸς ἀστυνόμος τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας καὶ εἶτα λοχαγὸς τῆς κρητικῆς χω-

Digitized by Google

ροφυλακῆς. Λαβὼν εἶτα ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1889, ἠναγκάσθη μετὰ τὸ ἀτυχὲς πέρας αὐτῆς νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἀθήνας. Ἐπανελθὼν μετά τινα χρόνον εἰς Κρήτην, ἐξελέγη βουλευτὴς τῷ 1895. Ἔλαβεν ὡσαύτως ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν 1896—1897 καὶ συμμετέσχεν ὡς ἀρχηγὸς ἰδίου σώματος εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἁλικιανοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βάσσον. Μετὰ τὴν εἰς Κρήτην κάθοδον τοῦ πρίγκιπος τῆς Ἑλλάδος Γεωργίου, ἐτάχθη εἰς τὴν α' τάξιν τῶν ἀγωνιστῶν. Ἀπέθανε τῷ 1924 καὶ ἐκηδεύθη δημοσίᾳ δαπάνῃ.

3) *Νικόλαος Μ. Σκουλᾶς*. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Λάκκοις τῷ 1844. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869 καὶ διεκρίθη διὰ τὸν ἡρωϊσμόν του εἰς πλείστας μάχας ὡς σημαιοφόρος τοῦ ἀρχηγοῦ Κυδωνίας Χατζῆ-Μιχάλη Γιάνναρη. Τῷ 1870 μεταβὰς εἰς Ρωσίαν παρὰ τῷ ἐκεῖ διαμένοντι Γιάνναρῃ, ἐδιδάχθη τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν καὶ εἶτα κατετάχθη ὡς ὑπαξιωματικὸς εἰς τὸ 36ον σύνταγμα πεζικοῦ τοῦ Ὀρλώβσκη, τῷ δὲ 1873 εἰσήχθη κατόπιν διαγωνισμοῦ εἰς τὴν ἐν Tygbs στρατιωτικὴν σχολήν, ἐξ ἧς ἐξῆλθεν ἀνθυπολοχαγὸς τῷ 1876 καὶ ὡς τοιοῦτος συμμετέσχεν εἰς τὸν τότε ἐκραγέντα Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον. Τραυματισθεὶς εἰς τὰς πρὸ τῆς Πλεύνας μάχας διεκομίσθη πρὸς θεραπείαν εἰς Βουκουρέστιον καὶ προήχθη κατ' ἐκλογὴν εἰς ὑπολοχαγόν. Ἐπανελθὼν εἶτα εἰς τὸ σύνταγμά του, ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὰς ἐφόδους τῆς Σίπκας (28—29 Νοεμβρίου 1876).

4) *Ἐμμανουὴλ Ἰ. Σκουλᾶς*. Υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Μ. Σκουλᾶ, γεννηθεὶς ἐν Λάκκοις τῷ 1880. Συμμετέσχεν ὡς ἀρχηγὸς σώματος Κρητῶν εἰς τὴν ἐκστρατείαν Ἠπείρου τῷ 1912 κα· διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του εἰς τὰς μάχας Τριῶν Χανιῶν (παρὰ τὴν Χρυσοβίτσαν), Προφήτου Ἠλία (Μετσόβου) καὶ Δρίσκου. Νοσήσας ἐκ τῶν κακουχιῶν τοῦ πολέμου, ἀπέθανεν ἐν Χανίοις τῷ 1914.

5) *Ἀχιλλεὺς Ἰ. Σκουλᾶς*. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Λάκκοις τῷ 1887. Καταταχθεὶς ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸν στρατὸν καὶ φοιτήσας εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν ὑπαξιωματικῶν, ἐξῆλθεν εἰς τὸ στράτευμα ἀξιωματικὸς καὶ συμμετέσχεν εἰς τοὺς πολέμους 1912—1913 ἐν Μακεδονίᾳ καὶ 1916—1922 ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην. Συνέγραψε πολλὰς ἱστορικὰς καὶ στρατιωτικὰς μελέτας.
Ν. ΚΛΣ

σκουλᾶτο (τὸ) (ἀπὸ τῆς λ. *σκουλὶ* ἢ *σκουλλί*). Ὕφασμα μὲ θηλειές, εἰδικῶς κατασκευαζομένας κατὰ τὴν ὕφανσιν, τὸ ἀρχαῖον *λάσιον* (*Πολυδεύκους* Ὀνομ. Ζ. 74). Αἱ θηλειές, τὰ σκουλιά, εἶναι οἱ «μαλλοί», ἂν καὶ δὲν ἦσαν ἀπὸ μαλλί, ἀλλ' ἀπὸ λινόν, αἱ «ἐξάστιαι» τοῦ Ἱπποκράτους Ἐγχώρια ὑφαντὰ Κρήτης, Μακεδονίας κτλ., ἀνάλογα τῶν ἀρχαίων Κοπτικῶν ὑφασμάτων, ἄλλοτε τελείως σκουλᾶτα καὶ ἄλλοτε ἔχοντα ἐπὶ λείας ἐπιφανείας διάκοσμον σκουλωτὸν ἢ ἐπὶ ὑφάσματος σκουλάτου ἐπιφανείας μὲ διάκοσμον λεῖον. [*Ἄννας Ἀποστολάκι*: «Τὰ Κοπτικὰ ὑφάσματα τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου διακοσμητικῶν τεχνῶν» (Ἀθῆναι 1932).]
Α. Γ.-Γ.

σκούλδα (ἡ) (Sculda) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *στοματοπόδων* ἀρθροπόδων. Ἡ κεφαλὴ τῶν ζῴων τούτων ἦτο κινητή, εὐρεῖα, μὲ ὀφθαλμοὺς μισχοφόρους καὶ βραχείας κεραίας. Τὸ οὐραῖον πτερύγιον κατέληγεν εἰς μέγα, ἡμικυκλοειδὲς τέλσον. Ἀπολιθωμένα λείψανα εἰδῶν τινων τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν λιθογραφικῶν σχιστολίθων τῆς Βαυαρίας, ἑνὸς δ' εἴδους ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ τοῦ Λιβάνου. Συνώνυμον *βουρία*. Γ. Κ. Γ.

Σκουλένιον (ρουμαν. Sculiani) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ρουμανίας (Μολδαβίας) ἐπὶ τοῦ παραποτάμου τοῦ Προύθου Σίζα. Κάτ. 1.500. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου ὠνομάσθη καὶ ἡ *μονὴ Σκουλενίου*, παρὰ τὴν ὁποίαν συνήφθη ἡ τελευταία μάχη μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων (16—17 Ἰουνίου 1821). Μετὰ τὴν παρὰ τὸ Δραγατσάνιον ἐν Βλαχίᾳ δυσπραγίαν (7 Ἰουνίου), καθ' ἣν ἐκερματίσθη ὁ ἱερὸς λόχος, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης φεύγων πρὸς τὴν Τρανσυλβανίαν συνελήφθη τῇ 14 Ἰουνίου ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ ἐκλείσθη ἐν τῷ φοβερῷ φρουρίῳ Μογκάτς, πᾶσα ἐλπὶς ἐπιτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως ἐξέλιπε. Τὰ λείψανα δὲ τῶν ἐπαναστατῶν ὑπὸ τοὺς Ἀθανάσιον Καρπενησιώτην καὶ τὸν Σέρβον Σ. Καραγεώργεβιτς ὁλονὲν ὑποχωροῦντα πρὸς τὰ ΒΑ., ἔφθασαν εἰς Σκουλένιον τῇ 16 Ἰουνίου καὶ συνῆψαν μάχην κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Σελὴμ Μεχμέτ, κεχαγιᾶν τοῦ Γιουσοὺφ πασᾶ Περκόφτσαλη, ἥτις ἀπέβη ἀμφίρροπος, παρακολουθούντων ἐκ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης τοῦ Προύθου τῶν Ρώσων στρατιωτῶν καὶ πολιτῶν, οἵτινες ἐνεθάρρυνον τοὺς ἡμετέρους καὶ ἐκάλουν νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς Βεσσαραβίαν. Οἱ Ἕλληνες καύσαντες τὸ Σκουλένιον, ἵνα μὴ χρησιμεύσῃ τοῖς Τούρκοις, ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἔπεσεν ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς Καρπενησιώτης καὶ ἐπληγώθη ὁ Σέρβος Καραγεώργεβιτς.
Τ. Ε. Ε.

σκουλερίτης (ὁ) (Scoulerit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ θομσονίτου, μέλους τῆς ὁμάδος τῶν ζεολίθων. Εἶναι σπάνιον, ἀπαντῶν εἰς τὴν Ἰσλανδίαν. Γ. Β.

Σκουληκάδο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ζακύνθου τοῦ νομοῦ Ζακύνθου. Κάτ. (1928) 886.

σκουληκάκι (τό)· ὑποκορ. τοῦ *σκουλήκι*, μικρὸς σκώληξ.

Σκουληκαριὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης (Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων) τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κάτ. (1928) 476. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 1.243), περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Κλειδὶ* καὶ *Ρέϊκα*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ ἀλευρομύλους. Κεῖται ἐν ὀρεινοτάτῃ τοποθεσίᾳ, ἔχει δὲ μονὴν (*μοναστήρι τῆς Σκουληκαριᾶς*), τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἐγεννήθη ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης.
—Π.

σκουλήκι (τό)· δημοτ., σκώληξ: «σκουλήκι τῆς κοπριᾶς».

— **σκουλήκι τῆς ἐλιᾶς** *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *δάκου* (βλ. λ.).

σκουληκιάζω· δημοτ., γεμίζω σκουλήκια: «σκουλήκιασε τὸ τυρί», «σκουληκιασμένο σῦκο».

σκουληκιάρης (ὁ), ἡ *σκουληκιάρικος, —η, —ο*· ποῦ ἔχει σκουλήκια, σκουληκιασμένος: «σκουληκιάρικο σῦκο, — τυρί».

σκουλήκιασμα (τό)· τὸ νὰ γεμίσῃ ἀπὸ σκουλήκια: «τὸ σκουλήκιασμα τοῦ τυριοῦ».

σκουληκοφάγωμα (τό)· φάγωμα ἀπὸ σκουλήκι.

σκουληκοφαγωμένος, *—η, —ο*· ὁ φαγωμένος ἀπὸ σκουλήκι: «σκουληκοφαγωμένο σῦκο».

σκουλὶ (τό)· βλ. *σκουλλί*.

Σκουλιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πλατάνου τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Κάτ. 63 (1928). Ν. ΚΛΣ

Σκουλιάνικα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λειβαδίου τῆς ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 39.
— Π.

Σκούλιαρη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 560. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. — Π.

Σκουλικαριὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἄρτης (βλ. *Σκουληκαριά*).

σκούλκα (ἡ) *[Βυζαντ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ τὸ ἔφιππον τμῆμα, τὸ ὁποῖον ἐπεφορτίζετο τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀνιχνεύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς δυνάμεως καὶ τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ. Αἱ σκοῦλκαι ἀπεστέλλοντο ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ἅμα ὡς οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ ἤρχοντο εἰς ἐπαφήν, τουτέστιν ὅταν ἐπλησίαζον ἀλλήλους εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ἡμέρας πορείας. Ἐν πορείᾳ προηγοῦντο τῆς φάλαγγος καὶ ἐβάδιζον κατὰ μικρὰ τμήματα ἐπὶ εὐρέος μετώπου καὶ κατὰ κλιμάκια εἰς βάθος, οὕτω δὲ προχωροῦντα ἠρεύνων τὸ ἔδαφος καὶ ἐξήταζον πᾶν ἴχνος δυνάμενον νὰ προδώσῃ τὴν παρουσίαν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Σκοῦλκαι ἀπεστέλλοντο ὡσαύτως πρὸς ἔρευναν τοῦ ἐδάφους τοῦ πέριξ τοῦ στρατοπέδου καθὼς καὶ πρὸ τοῦ παρατεταγμένου πρὸς μάχην στρατοῦ, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν οἱ δύο στρατοὶ ἐπλησίαζον ἀλλήλους καὶ ἐπέκειτο ἡ σύγκρουσις. Τότε αἱ σκοῦλκαι ἀπεσύροντο εἰς τὰς δύο πτέρυγας τῆς παρατάξεως καὶ καταλαμβάνουσαι καταλλήλους θέσεις εἰς ἀπόστασιν 3—4 χλμ., ἐπετήρουν τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ, ἵνα προλαμβάνωσι πάντα ἐκ μέρους αὐτοῦ αἰφνιδιασμόν. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἀνετίθετο ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ εἰς ἀξιωματικοὺς τοῦ ἐπιτελείου του. Ὁσάκις τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ ἐν ἐκστρατείᾳ ἤσκει αὐτὸς ὁ βασιλεύς, αἱ σκοῦλκαι ἐνήργουν ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλης, δηλαδὴ τοῦ ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τοῦ ἐπιτελείου, ὅστις ἦτο ἐπιφορτισμένος εἰδικῶς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀσφαλείας.
Ν. ΚΛΣ

Σκούλκραφτ (Schoolcraft), ***Ἐρρῖκος Ρόου***. Ἀμερικανὸς ἐξερευνητής, ἐθνολόγος καὶ μεταλλειολόγος (1793—1864). Ἐσπούδασε χημείαν καὶ μεταλλειολογίαν καὶ κατ' ἀρχὰς εἰργάσθη εἰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις ὡς χημικὸς καὶ μεταλλειολόγος. Κατόπιν νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα Ἰνδοῦ φυλάρχου καὶ ἐκμαθὼν τελείως τὰς διαλέκτους τῶν ἰθαγενῶν, ἐμελέτησε τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν καὶ συνέγραψε πολύτιμα βιβλία, ἐν οἷς: «Περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Ἰνδικῶν φυλῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς» εἰς 6 τόμους (1851—1857), «Ἀπομνημονεύματα τριακονταετοῦς βίου μεταξὺ τῶν Ἰνδικῶν φυλῶν» (1853), «Διήγησις περὶ τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Μισσισσιπῆ» (1854) κτλ.
Μ. Δ. Β.

Σκούλλη *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου καὶ τῷ διαμερίσματι Χρυσοχοῦς. Κάτ. 150, ἐξ ὧν οἱ 120 Ἕλληνες.
Α. Κ. Α.

σκουλλὶ (τό)· δημοτ., ποσότης νήματος ὑφαντικοῦ ὡς τμῆμα μεγαλυτέρας ποσότητος καλουμένης κούκλας, ἀρχ. *σκόλλις* ἢ *σκόλλυς*· || μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς ἀτάκτως κρεμάμενα, σγουρά.

Σκουλούδης, ***Στέφανος***. Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ γονέων καταγομένων ἐκ Κρήτης τῷ 1838 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1928. Ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐφοίτησε δὲ εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀλλ' εἶτα μεταβὰς εἰς τὴν γενέτειράν του, ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀντιπροσωπείαν τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἐμπορικῶν καταστημάτων τῶν ἀδελφῶν Ράλλη τοῦ Λονδίνου. Βραδύτερον ἵδρυσε μετὰ τοῦ Ἀν-

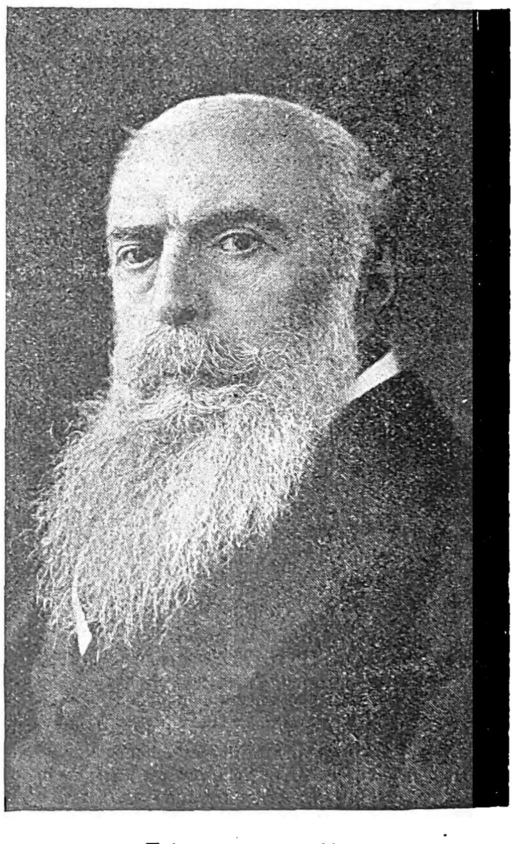

Στέφανος Σκουλούδης.

δρέου Συγγροῦ καὶ Γεωργίου Κορωνιοῦ τὴν Τράπεζαν Κωνσταντινουπόλεως, ὑπῆρξε δὲ εἷς τῶν κυρίων παραγόντων τῆς ἐθνικῆς κινήσεως ἐν τῇ τουρκικῇ πρωτευούσῃ, εὑρισκόμενος εἰς διαρκῆ ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ θεωρούμενος ὡς γνώστης τῶν ποικίλων ζητημάτων τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς. Ἀποκτήσας μεγάλην περιουσίαν, ἐγκατεστάθη ἀπὸ τοῦ 1876 ἐν Ἀθήναις, ἀπεστάλη δὲ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ὑπὸ τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως Κανάρη εἰς Κέρκυραν, ὅπως ἐν ἐνδεχομένῳ πολέμῳ πρὸς τὴν Τουρκίαν ἐπιτύχῃ τὴν μετὰ τῶν Ἀλβανῶν σύμπραξιν. Κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Ἰωαννιτῶν, ὅπως συνηγορήσῃ παρὰ τοῖς πρεσβευταῖς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ΙΓ' πρωτοκόλλου τῆς βερολινείου συνθήκης, δι' οὗ ἐξεχωρεῖτο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐπαρχία τῶν Ἰωαννίνων. Πᾶσαι αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ ἀπέβησαν μάταιαι πρὸ τῆς ἀντιστάσεως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἡ δὲ Ἑλλὰς ἀπεδέχθη τὰ χαραχθέντα ὑπὸ τῆς διπλωματικῆς ἐπιτροπῆς ὅρια, περιορισθέντα εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς Θεσσαλίας καὶ μικροῦ τμήματος τῆς Ἠπείρου.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἵδρυσε τὴν ἑταιρείαν τῆς ἀποξηράνσεως τῆς λίμνης Κωπαΐδος, παύσας δὲ πᾶσαν τραπεζικὴν ἐργασίαν ἀφωσιώθη εἰς τὴν πολιτικήν, τῷ δὲ 1881 ἐξελέγη βουλευτὴς Σύρου καὶ ἐτάχθη εἰς τὸ κόμμα τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, μεθ' οὗ συνεδέθη στενότατα. Τῷ 1886 ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Θεοδώρου Δηλιγιάννη πρὸς διευθέτησιν τῶν ἀναφυέντων ζητημάτων ἐκ τῆς καταλήψεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Τὰ ζητήματα ταῦτα περιπλακέντα κα-

Digitized by Google

τέληξαν εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ἑλληνικῶν παραλίων ὑπὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ στόλου.

Τῷ 1883 ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος εἰς Μαδρίτην, χωρὶς νὰ παραιτηθῇ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος, εἰς τὰς γενομένας δὲ συζητήσεις, ἐδικαιολογήθη ἡ κυβέρνησις Τρικούπη, ὅτι κατὰ τὴν διπλωματικὴν αὐτὴν ἀποστολὴν οὐδεμίαν χρηματικὴν ἀντιμισθίαν ἐλάμβανε παρὰ τοῦ κράτους ὁ Σκουλούδης. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξελέγη πολλάκις βουλευτὴς Σύρου καὶ Θηβῶν. Τῷ 1892 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Τρικούπη. Τῷ 1895 ἐξελέγη βουλευτὴς Θηβῶν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ ἠκολούθησεν ἀνεξάρτητον πολιτικήν. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897 καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως Δηλιγιάννη, μετέσχεν ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Ράλλη τὴν 18 Ἀπριλίου 1897. Ἔκτοτε ἀπεῖχε τῆς πολιτικῆς καὶ τῷ 1912 διωρίσθη πληρεξούσιος εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον ἐπιτροπὴν κατὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ διάσκεψιν τῶν βαλκανικῶν κρατῶν πρὸς ὑπογραφὴν τῆς μετὰ τῆς Τουρκίας συνθήκης εἰρήνης. Κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐπὶ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου διαφωνίαν μεταξὺ τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου καὶ στέμματος, καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη (25 Ὀκτωβρίου 1915), ἀνετέθη εἰς τὸν Σκουλούδην ὁ σχηματισμὸς κυβερνήσεως, εἰς ἣν μετέσχον πάντες οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, οὗτος δὲ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ βίος τῆς κυβερνήσεως παρετάθη μέχρι τῆς 9 Ἰουνίου 1916. Μετὰ τὴν παραίτησιν αὐτῆς, ὁ Σκουλούδης ἀπέσχε τῆς πολιτικῆς. Τῷ 1918 ἐπανελθόντος ἐκ Θεσσαλονίκης τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ἀπηγγέλθη κατ' αὐτοῦ καὶ μελῶν τῆς κυβερνήσεώς του κατηγορία ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, ἥτις ὅμως ἠτόνησε καὶ μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 1 Νοεμβρίου 1920 ἠκυρώθη. Ὁ Στέφανος Σκουλούδης διεκρίνετο ἐπὶ πολυμαθείᾳ, νέος δὲ εἶχε δημοσιεύσει συλλογὴν ποιημάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει. Εἶχε καταρτίσει πολύτιμον συλλογὴν πινάκων, τὴν ὁποίαν ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Πινακοθήκην. Θ. Β.

Σκουλουδιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κουκουναρᾶς τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 50. Ν. ΚΛΣ

Σκουλούκι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας Ἠπείρου (πλάτ. 39° 16′ Β., μῆκ. 20° 29′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia). Ἀποτελεῖ τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος Ἅγιος Ἰωάννης (San Giovanni). Σ. Ε. Λ.

Σκουλούφια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἔρφων τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης. Κάτ. (1928) 186. Ν. ΚΛΣ

σκουλόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πράσιον τὸ κοινόν*.

Σκουλτάννας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Β. Ἰταλίας, ἐκβάλλων εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πάδου, ὀλίγον πρὸ τοῦ δέλτα αὐτοῦ. Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ ἐνίκησαν τῷ 177 π. Χ. οἱ Ρωμαῖοι τοὺς Λιγουρίους. Σήμερον κατὰ τὸν ἄνω ροῦν αὐτοῦ καλεῖται Scoltenna, κατὰ δὲ τὸν κάτω Panaro. Α. Θ. Σ.

Σκουλτὲτ (Scultet ἢ Scultetus ἢ Scholz ἢ Schultes), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς χειρουργός, γεννηθεὶς ἐν Οὔλμῃ (1595—1645). Κατέστη γνωστὸς ἐκ τῆς συγγραφῆς «Armamentarium chirurgicum, 43 tabulis ornatum» (1653, 1655 κ.λ.). Εἰσηγήθη καὶ ἐφήρμοσεν ἐπίδεσμον ἐκ ταινιῶν πρὸς θεραπείαν τῶν καταγμάτων τῶν ἄκρων καὶ ἰδίως τῶν κάτω (συσκευὴ Σκουλτέτ). Ο. Ρ.

Σκούμπι *[Γεωγρ.]*. Ἀλβανικὴ ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ *Γενούσου* (βλ. λ.).

Σκοῦμπος *[Γεωγρ.]*. Κωνοειδὴς πρόβουνος τοῦ ὄρους Κερκετίου (Κόζακα) πρὸς τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα (ὕψ. 409 μ.), φέρων ὀγκώδεις λίθους ἐκ τῶν ἀρχαίων τειχῶν τῆς ἐνταῦθα πάλαι πόλεως τῆς Ἑστιαιώτιδος Πιαλείας. Ι. Σ. Σ.

σκουμπρὶ (τὸ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος σκόμβρος.

Σκούμτσικο *[Γεωγρ.]*. Κοινότης τοῦ νομοῦ Φλωρίνης (βλ. λ. *Βράχος*).

σκούνα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ἡ ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ schooner προελθοῦσα κοινὴ ὀνομασία τοῦ *μυοπάρωνος*, ἄλλως *γολετόβρικο* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

σκουνιέρης (ὁ) *[Ναυτ.]*. Οὕτω καλεῖται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν κυρίως μὲν ὁ πλοίαρχος σκούνας, κατ' ἐπέκτασιν δὲ πλοίαρχος διὰ πλοῦν μικρᾶς πελαγοδρομίας, ὡς αἱ ἐν τῇ Μεσογείῳ. Σ.Ε.Λ.

Σκούντα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ κοινότης τῆς ἐπαρχίας Μυτιλήνης τοῦ νομοῦ καὶ νήσου Λέσβου. Κάτ. (1928) 415. Κεῖται πρὸς Δ. τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τῆς Γέρας, συνδεομένη διὰ τῶν ὁδῶν Μυτιλήνης—Ἀγιάσσου καὶ Μυτιλήνης—Ντὶπ—Γέρας. Π. Ν. Π.

σκουνταρέλλα (ἡ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἴδους τινος σαύρας.

σκούντημα (τό)· δημοτ., ἀπώθησις, σπρώξιμο.

Σκουντῆς *Ἰωάννης* (ἢ *Στεφανάκης Ἀναγνώστης*). Κρὴς ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1790 εἰς Σίββα καὶ ἀποθανὼν τῷ 1880. Λαβὼν τὸ ὅπλα ἅμα τῇ κηρύξει τῆς ἐπαναστάσεως 1821, ἀνεκηρύχθη ὁπλαρχηγὸς τῶν ὁμοχωρίων του καὶ ὡς τοιοῦτος συμμετέσχεν εἰς πάσας τὰς ἀνὰ τὴν ἀνατολικὴν Κρήτην πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μιχαὴλ Κουρμούλη, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ὑπὸ τὴν τοῦ Ρούσου Βουρδουμπᾶ. Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1824 καταστολὴν τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ συμμετέσχεν εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Δημ. Καλέργην ἐκστρατείαν, κατ' Αὔγουστον 1825. Τῷ 1826 ἀπεστάλη ὡς πληρεξούσιος τῆς Κρήτης εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Γ' Ἐθν. Συνέλευσιν, παραμένων δ' ἐν Ἑλλάδι συμμετέσχεν ἐπὶ κεφαλῆς συμπατριωτῶν του εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ἀνὰ τὴν Ἀνατολ. Ἑλλάδα κατὰ τοῦ Κιουταχῆ καὶ ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Φαλήρου. Ἔλαβεν εἶτα μέρος εἰς τὰς ἐν Πελοποννήσῳ ἐκστρατείας (μάχην Σφακτηρίας κ.λ.) μεθ' ὅ, φθίνοντος τοῦ 1827, κατῆλθε πάλιν εἰς Κρήτην καὶ ἀφοῦ συμμετέσχεν εἰς τὰς ἐν τῷ νομῷ Ἡρακλείου πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ἔσπευσεν εἰς Σφακιὰ καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Φραγκοκαστελλίῳ μάχην ἐναντίον τοῦ Μουσταφᾶ βέη (Μάϊος 1828), καθ' ἣν καὶ ἐτραυματίσθη. Ἐκλεγεὶς τότε μέλος τῆς δεκαπενταμελοῦς Κρητικῆς Κυβερνήσεως, παρέμεινε τοιοῦτος μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος (1830), ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, ἔνθα ἐτιμήθη πολλαχῶς διὰ τοὺς ἀγῶνας του. Ἐξελέγη δήμαρχος Μεθώνης, ἔλαβεν ἐθνικὰς γαίας καὶ εἶτα τὸν βαθμὸν ταγματάρχου ἐν τῇ βασιλικῇ φάλαγγι. Τῷ 1841, ἐκραγείσης νέας ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως, παρῃτήθη τοῦ βαθμοῦ του καὶ κατῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἔκτοτε δὲ παρέμεινεν ἐν Κρήτῃ. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869 συμμετεῖχεν εἰς τὰς συσκέψεις τῶν ἐπαναστατῶν καὶ διὰ τῶν πεπειραμένων συμβουλῶν του συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐόδωσιν τῆς ἐπαναστάσεως. Μετὰ τὴν κατάπαυσιν αὐτῆς (1869) συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐκρατήθη ἐπί τινας μῆνας εἰς τὰς φυλακὰς Ἡρακλείου. Ν. ΚΛΣ

Σκουντὸ (Scudo), ***Παῦλος***. Γάλλος μουσικογράφος, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1806 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1864. Συνειργάσθη εἰς πλείστας ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐγένετο γνωστὸς διὰ τῶν ἑξῆς κυρίως ἔργων: «L'Art ancien et moderne, nouveaux mélanges e. t. c.» (1854), «L'année musicale ou Revue annuelle des théâtres lyriques et des concerts» (1860—1862), «La musique en 1682» (1863), «Le chevalier Sarti» (1857) κ. τ. λ. Γ. Σ.

Σκοῦντον *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τροπαίων τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 69. Π. Ν. Π.

σκουντούφλημα (τό)· δημοτ., σκόνταμμα.

σκουντούφλης (ὁ), καὶ ***σκούντουφλος***· δημοτ., ὁ συνωφρυωμένος, σκυθρωπός.

σκουντουφλιάζω, ἢ ***σκουντουφλῶ***· δημοτ., συνοφρυοῦμαι, σκυθρωπάζω.

Σκουντρῆς, ***Ἐμμανουήλ***. Κρὴς ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς τῷ 1877 εἰς Ἄδελε. Νεώτατος συμμετέσχεν εἰς τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν 1896—1897. Συμμετέσχεν ὡσαύτως εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ὡς ὁπλαρχηγὸς ἀπὸ τοῦ 1903 εἰς τὴν περιφέρειαν Κορεστίου. Τῷ 1904 ἐτραυματίσθη εἰς τὴν ἐν Ὄστιμᾳ συμπλοκὴν πρὸς τοὺς Βουλγάρους κομιτατζῆδες. Τῷ 1905 ἔδρασεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὰς περιφερείας Καστανοχωρίων, Νιαούσης, Βοδενῶν καὶ Βερροίας μέχρι τοῦ 1906, τῷ δὲ 1907 διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς περιφερείας Πρέσπας μέχρι τέλους τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος (1908). Συμμετέσχεν ὡσαύτως εἰς τὸν πόλεμον 1912—1913 ὡς ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιχειρήσεις καὶ εἶτα εἰς τὰς ἐν Ἠπείρῳ. Τῷ 1917 ὠνομάσθη ἀξιωματικός, τεθεὶς τῷ 1926 εἰς πολεμικὴν ἀποστρατείαν μὲ τὸν βαθμὸν ταγματάρχου. Ν.ΚΛΣ

σκουντῶ, καὶ *—άω*· ἀπωθῶ, σπρώχνω: «μὲ σκούντησε μὲ τὸ πόδι», «τί μὲ σκουντᾷς;».

σκούξιμο (τό)· δημοτ., κραυγὴ γοερά.

σκούπα (ἡ)· δημοτ., τὸ μέσον μὲ τὸ ὁποῖον σκουπίζομεν τὸ δάπεδον, σάρωθρον· || φρ. «τοῦ εἶπε ὅσα σέρνει ἡ σκούπα» πολλὰς ὕβρεις, πολλὰ ὀνείδη.

—**«*Σκούπα τοῦ Λαοῦ*»**. Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ὄργανον τοῦ «ἀνεξαρτήτου λαϊκοῦ κόμματος τῶν εὐφρονούντων», ἐκδοθεῖσα τῷ 1926 ὑπὸ Γ. Ι. Ἀγγελοπούλου. Τῷ 1927 μετωνομάσθη εἰς «Ἀναγέννησιν τοῦ Λαοῦ».

Σκούπα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 230. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 402), περιλαμβανούσης καὶ τὸν συνοικισμὸν *Σκουπέϊκα*.

— 2) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Φιλιππιάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1928) 423. Π. Ν. Π.

σκουπαμάρα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Οὕτω καλεῖται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τὸ *παρακάτιον* (βλ. λ. καὶ λ. *παρίστιον*). Σ. Ε. Λ.

Σκουπέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σκούπας τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 172. Π. Ν. Π.

Σκούπι *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πάος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας.

σκουπιδαριὸ (τό)· ὅπου ἀπορρίπτουν τὰ σκουπίδια.

σκουπίδι, *—ιοῦ* (τό)· τὸ παρασυρόμενον ὑπὸ τῆς σκούπας, ἀπόρριμμα, ἀκαθαρσία, συνήθως τὰ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν καὶ καταστημάτων ἀπορριπτόμενα· || φρ. «τὸν ἔκαμε σκουπίδι» τὸν ἐξηυτέλισε.

σκουπιδιάρης (ὁ)· ὁ ἀποκομίζων τὰ σκουπίδια ἀπὸ τῶν οἰκιῶν, τῶν καταστημάτων καὶ τῶν ὁδῶν: «πέρασε ὁ σκουπιδιάρης».

σκουπίζω· καθαρίζω μὲ τὴ σκούπα. σαρώνω: «σκουπίζω τὸ σπίτι, — τὴν αὐλή, —τὸ πεζοδρόμιο»· || καθόλου, καθαρίζω, ἀπομάσσω: «σκουπίζω τὸ τραπέζι, — τὰ ποτήρια, —τὰ χέρια», «σκουπίζομαι μὲ τὴν πετσέτα, — μὲ τὸ μαντήλι».

Σκούπιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὸν φρούριον τῆς Θράκης ἐν Δαρδανίᾳ. Εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τοὺς *Σκούπους* (νῦν *Σκόπια*), τὸ ὁποῖον ἐπεσκεύασεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

σκούπισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σκουπίζω, καθάρισμα, ἀπόμαξις.

Σκουπίτσα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 267. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νεοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 66. Π. Ν. Π.

Σκοῦποι (οἱ), ἢ ***Σκόποι*** (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Πόλις τῆς Θράκης ἐν Δαρδανίᾳ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Μακεδονίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ, ἐπὶ ὀχυρᾶς καὶ στρατηγικωτάτης θέσεως, κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν στενῶν τῶν ὀρέων (νῦν Στενὰ τοῦ Κατσανὶκ) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ναϊσσοῦ εἰς Στόβους ὁδοῦ. Πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἀκριβῶς ἐκτίσθη δὲν εἶναι γνωστόν. Διετέλεσε πρωτεύουσα τῶν Δαρδάνων καὶ κατελήφθη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ε΄ τῷ 210 π. Χ. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατάκτησιν τῆς χώρας, ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἀποικία, περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς αὐτοκρατορίας ἀνεδείχθη πρωτεύουσα τῆς Dacia Mediterranea. Ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς πρὸς Ν. τοῦ Σκάρδου Δαρδανίας. Καταστραφεῖσα ὑπὸ σεισμῶν περὶ τὰ 520 ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις μετωνόμασεν αὐτὴν *Ἰουστινιανὴν* Πρώτην (βλ. λ.). Ἐπροίκισεν αὐτὴν δι' ὑδραγωγείου καὶ ἄλλων δημοσίων κτηρίων καὶ ἀνέδειξεν αὐτὴν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον. Τὸ παλαιὸν ὅμως ὄνομα ἐπεκράτησεν, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σκόπια* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

σκουτόσπορος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν σπερμάτων τοῦ ἀγρωστώδους φυτοῦ *σόργον ὁ σάρος*. Χρησιμοποιεῖται εἴς τινα μέρη (Θράκη, Ἀργολίς) ὡς τροφὴ τῶν κατοικιδίων πτηνῶν.

σκουπόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ θυσάνου τοῦ φυτοῦ *σόργον ὁ σάρος*, ἐκ τοῦ ὁποίου κατασκευάζονται αἱ σκοῦπαι.

Σκουπστίνα (ἡ) (πρόφ. Skoupchtina). Ἡ ἐνίοτε γραφομένη παρ' ἡμῖν κατὰ παραφθορὰν *Σκουψίνα*. Ἡ βουλὴ τῆς Σερβίας, καὶ μετὰ τὸ 1918 τοῦ βασιλείου τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων (ἀπὸ τοῦ 1929 Γιουγκοσλαυίας), πληρέστερον καλουμένη *Ναρόδνα Σκουπστίνα* (=ἐθνικὴ Συνέλευσις) (βλ. λ. *Νοτιοσλαυία*).

Σκούρα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 211. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 2) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 955. Ἔχει Τ. Τ. Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν, κεραμοποιίαν καὶ ὑδρομύλους. Π. Ν. Π.

Digitized by Google

σκουραίνω, *ἀόρ. ἐσκούρανα*· δημοτ., καθιστῶ τι σκοῦρον, ἀμαυρότερον, μελανώτερον· ‖ ἀμεταβ., γίνομαι σκοῦρος: «μὲ τὸν καιρὸ σκουραίνει».

Σκουραχλάδα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πλατυβόλας τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 47. Ν. ΚΛΣ

Σκούρβουλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 322. Ν. ΚΛΣ

σκουρδίτσα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὑπερικὸν τὸ οὖλον*.

Σκουρέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Σάμου τοῦ νομοῦ Σάμου. Κάτ. (1928) 446. Π. Ν. Π.

σκουρέττο (τό)· λεπτὴ σανὶς (ἰταλ. scuretto).

σκουριὰ (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *σκωρία* (βλ. λ.).

σκουριάζω· ἀμεταβ., ἀποκτῶ σκωρίαν, ὀξειδοῦμαι: «σκούριασε τὸ μαχαίρι», — τὸ τσεκούρι» κ.τ.τ.· ‖ μεταβ., κάμνω τι νὰ σκουριάσῃ: «ἡ ὑγρασία μᾶς ἐσκούριασε τὰ σιδηρικά μας».

σκούριασμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *σκουριάζω*.

Σκουριώτισσα *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ καὶ μεταλλεῖον (γνωστὸν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὡς μεταλλεῖον τῶν Σόλων) χαλκοπυρίτου ἐν Κύπρῳ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι Λεύκας. Τὸ μεταλλεῖον ἐπὶ αἰῶνας παρέμενεν ἀνεκμετάλλευτον μέχρι τοῦ 1912, ὁπότε ἱδρύθη εἰς Λὸς Ἄντζελες τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἡ Κυπριακὴ μεταλλευτικὴ ἑταιρεία, ἥτις ἤρξατο ἀμέσως ἐργασιῶν, δαπανήσασα μέχρι σήμερον ὑπὲρ τὰ 3 ἑκατομμύρια δολλάρια, τόσον διὰ τὰς μεταλλευτικὰς καὶ μηχανουργικὰς ἐγκαταστάσεις, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀνέγερσιν οἰκημάτων διὰ τὸ προσωπικὸν καὶ νοσοκομείου καὶ κατασκευὴν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μέχρι τοῦ ὅρμου τῆς Πενταγίας καὶ ἠλεκτροφωτισμὸν τῆς ἐγκαταστάσεως. Ἡ ἐξαγωγὴ μεταλλεύματος ἀνῆλθε κατὰ τὸ 1930 εἰς 300.000 τόννους. Αἱ ἐργασίαι ὡς ἐκ τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς κρίσεως περιεστάλησαν προσωρινῶς κατὰ τὸ 1932. Α. Κ. Α.

Σκουριώτισσα *μονή*. Μονὴ τῆς *Παναγίας* ἐν Κύπρῳ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι Λεύκας, λαβοῦσα τὴν προσωνυμίαν ἐκ τῶν ἀφθόνων σκωριῶν μεταλλεύματος τῆς περιοχῆς. Α. Κ. Α.

σκοῦρο (τό)· δημοτ., τὸ παραθυρόφυλλο: «κλεῖσε λίγο τὰ σκοῦρα».

σκοῦρος,—α,—ο· δημοτ., ἀμαυρός, μελανός, μαυριδερός: «ὕφασμα σκοῦρο», «φορεῖ πάντοτε σκοῦρα» ‖ ἰδίᾳ ἐπὶ χρώματος, τὸ βαθύ, ἀντίθ. *ἀνοικτό*: «σκοῦρο πράσινο, — γαλάζιο κτλ.» ‖ φρ. «τὰ βρίσκω σκοῦρα» συναντῶ δυσκολίας, προσκόπτω (ἰταλ. scuro, λατ. obscurus).

σκουρουπαθιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἀκακία* καὶ *προσωπὶς* (βλ. λ.).

Σκουροχώρι *[Γεωγρ.]*. Κώμη ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἤλιδος. Κάτ. (1928) 1.135. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, 3 γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ ἀλευρόμυλον. Εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Πατρῶν—Πύργου εἰς 14 χιλμ. μετὰ τὴν Ἀμαλιάδα καὶ 8 χιλμ. πρὸ τοῦ Πύργου. —Π.

Σκοῦρτα (τὰ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 654. Π. Ν. Π.

Σκουρτανιώτης, *Ἀθανάσιος*. Ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, καταγόμενος ἐκ τοῦ χωρίου Σκοῦρτα τῶν Θηβῶν. Διεκρίθη ἰδίως κατὰ τὸ τέλος τῆς Ἐπαναστάσεως, διαπρέψας κατὰ τὰς μάχας τῆς 10ης, 21ης καὶ 22ας Ἰουνίου 1829 καὶ τὴν τελευταίαν τῆς 12ης Σεπτεμβρίου 1829 ἐν Πέτρᾳ ὑπὸ τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην. Τ. Ε. Γ.

Σκούρτας *ὀροπέδιον [Γεωγρ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ μεταξὺ τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ τῆς Πάρνηθος πόλη, ἔχουσα μῆκος 9 χιλιομ., πλάτος μέχρι $3^1/_2$ χ. καὶ ὕψ. 520 μ. Ταύτης ἀνατολικὸν τὸ ἥμισυ εἶχε ἐπίγειον ἔκρουν πρὸς τὸν Ἀσωπὸν ποταμόν, ἐνῷ τοῦ δυτικοῦ τμήματος ἐξέρχεται διὰ καταβοθρῶν. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι εὔφορον, καλλιεργούμενον ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν 5 Δερβενοχωρίων, ἅτινα κεῖνται εἰς τὰ πλευρικὰ ὑψώματα (Σκούρτα, Πύλη, Πάνακτος, Καβάσαλα, Στεφάνη). Ι. Σ. Σ.

Σκούρτης, *Κυριακὸς Δ.* Ἀγωνιστὴς ἐξ Ὕδρας, χρηματίσας, πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, πλοίαρχος ἐν τῷ τουρκικῷ στόλῳ. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐπιβαίνων τοῦ στόλου τοῦ Α. Μιαούλη ἐπέδραμεν εἰς Ἐρισσὸν τὰς 10 Ἰουνίου 1822 καὶ 16 Ἀπριλίου 1823 καὶ τὴν 11 καὶ 12 Ὀκτωβρίου 1823 εἰς τὸν Παγασιτικὸν κόλπον καὶ διεξήγαγε ναυμαχίαν ἀμφίρροπον κατὰ τοῦ Τούρκου ναυάρχου Χουσρέφμπεη, ὃν ἐνίκησε παρὰ τοὺς Ὠρεοὺς τῆς Εὐβοίας. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμοὺς τοῦ 1824 παρέσχε πολυτίμους ὑπηρεσίας, κατὰ δὲ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἰβραὴμ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου διηύθυνε τὴν μάχην τοῦ Κρεμμυδίου τῆς Πυλίας, τεθείς, κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Κουντουριώτου, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι μὴ φέροντες τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐτράπησαν εἰς φυγήν, αὐτὸς δὲ ἀνακληθεὶς ἀντεκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη. Τ. Ε. Ε.

Σκο(υ)ρτοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. 481. Π. Ν. Π.

Σκουρτοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μάνης τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου, πρότερον καλούμενον *Κιλιτζήκιοϊ*. Κάτ. (1928) 468. Π. Ν. Π.

Σκουταρᾶ *μονή*. Ἐκτίσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ΒΑ. τοῦ χωρίου Βυύνου, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Χιμάρας τῆς Βορείου Ἠπείρου. Τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Χ. Ι. Σ.

Σκούταρι *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, πρότερον καλούμενον *Κιοπεκῆ*. Κάτ. (1928) 1.466. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 1.702), περιλαμβανούσης καὶ τὸν συνοικισμὸν *Κωνσταντινᾶτο* (*Σάλ - Μαχαλᾶ*). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

— **Σκούταρι** *[Γεωγρ.]*. —1) Ἡ ἐν Βοσπόρῳ *Χρυσόπολις* (βλ. λ.). —2) Ἡ ἐν Ἀλβανίᾳ *Σκόδρα* (βλ. λ.).

Σκουτάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 448. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Καλύβια*, *Παγανέα* καὶ *Παρασυρός*. Τὸ Σκουτάρι, κοιτὶς τῆς οἰκογενείας Γρηγοράκη, εἶναι κατά τινα παράδοσιν ἀποικία τοῦ Σκουτάρεως (Χρυσοπόλεως) τῆς Βιθυνίας, ὅθεν μετῴκησεν εἰς Μάνην μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλάδος τις τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν, ἥτις εἶχεν ἐν Χρυσοπόλει τὸ ἀνάκτορόν της (Σκουτάριον ἢ Σκουταρίωνα), μετονομασθεὶς ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν μετοικησάντων Γρηγόρη ἢ Γρηγοράκη οἰκογένεια Γρηγοράκη ἢ Γρηγοράκηδων. ΚΑΨ.

— **Σκουτάρι** *ὅρμος [Παραλ. Γεωγρ.]*. Κολπίζων ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ταϋγέτου ἐπὶ τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου (πλάτ. 36° 40' Β., μῆκ. 22° 30' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3372: Kolpos Lakonikos), βορείως τοῦ κόλπου τῆς Κολοκυθιᾶς, ἀφ' ἧς χωρίζεται ὑπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Σταυρῆς, καὶ νοτίως τῆς ἀκτῆς τοῦ Πασσαβᾶ, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τῆς χερσονησώδους προβολῆς τοῦ Παγανέα. Εἰς τὸν βόρειον μυχόν του τὸ ὁμώνυμον χωρίον. Σ. Ε. Λ.

σκουτάριν (τὸ) *[Βυζαντ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἡ *ἀσπὶς* (βλ. λ.). Ν. ΚΛΣ

Σκουτάριον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θράκης, ἀναφερομένη κατὰ τὸν ἔνατον αἰῶνα ὡς μία τῶν ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως 10 ἐπισκοπῶν. Κατὰ τὴν Ἄνναν Κομνηνὴν ἀπεῖχε ΒΑ. τῆς Ἀδριανουπόλεως 18 στάδια, κατελήφθη δὲ ὑπὸ τοῦ πατρός της Ἀλεξίου εἰς τοὺς κατὰ τῶν Κουμάνων πολέμους. Α. Θ. Σ.

σκουτάριος (ὁ), ἢ *σκουτέριος*, ἢ *σκουτέρης [Βυζαντ.]*. Ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὁ διὰ *σκουταρίου* (ἀσπίδος) ὡπλισμένος ὁπλίτης τῆς ἰδιαιτέρας σωματοφυλακῆς τοῦ αὐτοκράτορος, μεταγενεστέρως δὲ ὁ αὐλικὸς ἄρχων ὁ φέρων τὸ βασιλικὸν σκουτάριον. Οὗτος προηγεῖτο τοῦ αὐτοκράτορος, ἠκολούθει δὲ αὐτὸν καὶ ἐν ἐκστρατείᾳ. *Σκουτάριοι* ἐκαλοῦντο καὶ οἱ φέροντες τὸ σκουτάριον τῶν στρατηγῶν, καθὼς καὶ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τὰ ἐργοστάσια κατασκευῆς σκουταρίων. Ν. ΚΛΣ

Σκούταρος, ἢ *Σκουτάρο [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.491. Ἔχει 4 ἐλαιοτριβεῖα, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

σκουτᾶτοι (οἱ), καὶ *σκουτερᾶτοι [Βυζ.]*. Ἐκαλοῦντο ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ οἱ βαρέως ὡπλισμένοι ἄνδρες, τοῦ τε πεζικοῦ καὶ τοῦ ἱππικοῦ, οἵτινες ἔφερον μακρὸν *σκουτάριον*, δηλαδὴ ἀσπίδα. Οἱ σκουτᾶτοι, οἵτινες ἐκαλοῦντο καὶ *ζαβᾶτοι* καὶ *λωρικᾶτοι* καὶ *κλιβανάριοι*, ἐκ τοῦ εἴδους τῶν θωράκων αὐτῶν (*ζαβῶν* ἢ *λωρικίων* ἢ *κλιβανίων*), ἐτάσσοντο ἐν τῷ πρὸς μάχην παρατεταγμένῳ τάγματι εἰς τοὺς πρώτους καὶ τοὺς τελευταίους ζυγοὺς καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἀκραίους στοίχους τῆς παρατάξεως. Ν. ΚΛΣ

σκουτέλλα (ἡ). Πιατέλλα πηλίνη, συνήθως ἐγχωρίου κατασκευῆς. Ἐξέχουν αἱ σκουτέλλες τῆς Ῥόδου διὰ τὸν πλοῦτον εἰς *σχέδιον* καὶ *χρωματισμοὺς* διάκοσμον, δι' ὃ χρησιμοποιοῦνται ὡς στόλισμα εἰς τοὺς τοίχους καὶ τὰ ῥάφια τῶν σπιτιῶν, ἰδίως εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Α. Γ.-Γ.

σκουτελλαρεΐνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Φλαβονικὸν σῶμα τοῦ τύπου $C_{15}H_{10}O_6$, ἀπαντῶν εἰς τὰ ἄνθη καὶ φύλλα σκαφιδίου τοὔψη λοτάτου. Σ. Γ.

σκουτελλαρία (Scutellaria) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *σκαφίδιον*.

σκουτέλλι (τό)· πινάκιον φαγητοῦ εἰς σχῆμα λεκάνης, ἄλλως *γαβάθι*.

— *[Λαογρ.]* Τὸ *σκουτέλλι* χρησιμοποιεῖται εἰδικῶς διὰ τὰ κόλλυβα, τὰ ὁποῖα φέρουν, κατὰ τὰ Ψυχοσάββατα ἰδίως, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ τὰ εὐλογήσῃ ὁ ἱερεὺς («νὰ τὰ διαβάσῃ») καὶ ἔπειτα μοιράζονται εἰς τὸ ἐκκλησίασμα. Α. Γ.-Γ.

σκουτελλίστα (ἡ) (Scutellista) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *χαλκιδιδῶν*. Ἔχει μῆκος 1,5—2 χιλιοστ. καὶ χρῶμα κυανοῦν, ζῇ ὡς παράσιτον ἐνδοφάγον διαφόρων κοκκοειδῶν (ψωρῶν) τῶν ἐσπεριδοειδῶν, τῆς ἐλαίας, τῆς συκῆς κλπ. καὶ ἔχει 6 γενεὰς τὸ ἔτος. Ε. Τ. Ε.

Σκουτελῶνας *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κολυμβαρίου τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 97. Ν. ΚΛΣ

Σκουτερὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 173. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἑλληνικός*, *Λεβέϊκα*, *Σταματογιαννέϊκα* καὶ *Συγγενέϊκα*. Π.Ν.Π.

Σκουτέρνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. λ. *Ἐλατοῦσα*).

σκουτὶ (τό)· δημοτ., ὕφασμα χονδρὸν καὶ συνήθως μάλλινον· ‖ καθόλου, ὕφασμα οἱονδήποτε, ἄλλως *ροῦχο*· ‖ *σκουτιὰ* (τά)· τὰ ἐνδύματα: «ἔδωσα τὰ σκουτιά μου νὰ τὰ πλύνουν».

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *σκουτὶ* εἶναι ὁλόμαλλον ὕφασμα μὲ διπλοῦν συνήθως φάσιμον ἀπὸ μαλλὶ προβάτου, χονδρὸν ἢ λεπτότερον. Εἶναι τὸ κύριον ὕφασμα τῶν ἀγροτικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν περιφερειῶν τῆς Ἑλλάδος. Τὰ σκουτιὰ γίνονται ἐνίοτε μονὰ μὲ δύο πατήθρες καὶ μιὰ κλωστὴ εἰς τὸ χτένι, ὅπως τὸ σκουτὶ τῆς ποδιᾶς. Διὰ νὰ γίνουν παχειὰ καὶ μαλακά, τὰ πηγαίνουν εἰς τὴν νεροτριβὴν ἢ ντρίστα (Χαλκιδική), εἰς τὸ παστάβι (Ῥουμλούκι) ἢ βρύση, ὅπου τ' ἀφήνουν μερικὲς ἡμέρες εἰς τὸ νερὸ καὶ τὰ κτυποῦν μὲ τὸν κόπανον, ἕως ὅτου μείνῃ τὸ ἀνάλογον πλάτος. Τὰ σκουτιὰ συνήθως τ' ἀφήνουν μὲ τὸ φυσικὸν χρῶμα τῶν προβάτων, ἄσπρο, μαῦρο, σταχτί, καφέ· ἀλλὰ καὶ τὰ βάφουν μὲ φυτικὰς οὐσίας ἰδιόχρωμα εἰς κάθε περιφέρειαν. Ἀπὸ *σκουτὶ* βαθὺ γαλάζιο γίνονται τὰ *μπλάγια*, μὲ τὰ ὁποῖα τυλίγουν τὰ πόδια τους οἱ ἀγρόται ἕως τὴν κνήμην. Ἀπὸ σκουτὶ γίνεται τὸ *κοντογούνι*, τὸ *ἀντερὶ* ἢ *ἀντιρὶ* τῆς γυναικείας φορεσιᾶς (Τρίκκερι, Χαλκιδικὴ κ. ἄ.), καθὼς καὶ ἡ *πανωβράκα* ἢ χειμερινὴ τῶν ἀνδρῶν, τὸ *τσιπούνι*, τὸ *κοντόσι* ἢ *κοντέσι* ἢ *μιντάνι*. Τὸ σκουτὶ λέγεται καὶ *γρῖζος* (Χαλκιδικὴ) ἢ *σαγιάκι*· γίνεται πάντοτε ἀπὸ διαλεκτὸ μαλλί, διὰ τὰ ἐξωτερικὰ χειμερινὰ φορέματα· εἶδος σκουτιοῦ πλέον χονδροῦ, περισσότερον κτυπημένου εἰς τὴν νεροτριβήν, χρησιμοποιοῦν διὰ κάπες ἢ ταλαγάνια (Χαλκιδική), τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν τὸν χειμῶνα εἰς τοὺς ἀγωγιάτας· ἐπίσης, μακριὲς μπέρτες μὲ πυκνὰ κρόσια (φλόκια). Μὲ ἀραιότερον σκουτὶ ὑπενδύουν τὰ σάγματα μουλαριῶν, ἀλόγων, τὸ *σαμαροσκουτί*. Α. Γ.-Γ.

σκουτίγερος (ὁ) (Scutigera) *[Ζῳολ.]*. Γένος μυριαπόδων ἀρθροπόδων τῆς τάξεως τῶν *χειλοπόδων*. Περιλαμβάνει ὑπὲρ τὰ 20 εἴδη μικρῶν μυριαπόδων, ὧν κοινὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι: σῶμα βραχύ, συνεπτυγμένον· δεκαπέντε ζεύγη λεπτοφυῶν μακροτάτων ποδῶν, ὧν τὸ μῆκος αὐξάνει κατὰ κλίμακα ἀπὸ τῶν ἄκρων τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸ ἄκρον τῆς ἕδρας· αἰσθητικαὶ κεραῖαι μακρόταται. Εἶναι ζῷα ἐξηπλωμένα εἰς ὅλας τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Ζῶσι κατὰ προτίμησιν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν, εἶναι δὲ νυκτόβια καὶ λίαν ἀδηφάγα, τρεφόμενα κυρίως ἐξ ἐντόμων. Ἐν Ἑλλάδι εἶναι κοινότατος *σκουτίγερος ὁ κοινός*, κοινῶς *πολυποδαροῦσα*, οὗτινος τὸ μῆκος τοῦ σώματος δύναται νὰ φθάσῃ τὰ 4—5 ἑκατ.

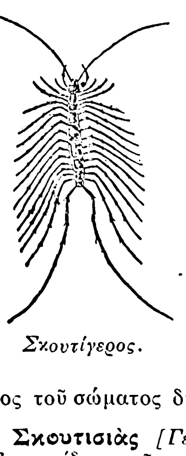

Σκουτίγερος.

Σκουτισιᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 347. Π. Ν. Π.

Σκουτόνοι (οἱ), ἢ *Σκουτάροι*. Ἐκαλοῦντο ἐν τῇ βενετοκρατουμένῃ νήσῳ Τήνῳ (1390—1715) οἱ

Digitized by Google

ὑπὸ τοὺς ἄρχοντας Λορεδανοὺς τελοῦντες πολῖται, εἰς οὓς ἐδίδετο, κατ' ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου, μέρος τοῦ εἰς τοὺς Λορεδανοὺς ἀνήκοντος ἡμίσεος μεριδίου τῆς νήσου. Τ. Ε. Ε.

Σκοὺτς (Skutsch), *Φράντς*. Ἔγκριτος Γερμανὸς λατινιστής, ἀποθανὼν τῷ 1912. Τῷ 1890 διωρίσθη ὑφηγητής, τῷ δὲ 1896 τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ ἐν Βρεσλαυΐᾳ (Breslau) πανεπιστημίου. Ἐκ τῶν ἔργων του γνωστότερα καὶ σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Plautinisches und Romanisches» (1892), ἔκδοσις τοῦ ἀστρολόγου Firmici («matheseos libri» 1897—1913, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Kroll καὶ Ziegler), «Aus Vergils Frühzeit» (1901), «Gallus und Vergil» (1906). Μετὰ τοῦ Kretschmer συνειργάσθη εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἐγκρίτου περιοδικοῦ «Glotta», ἐπεξειργάσθη δὲ τὴν νεωτέραν ἔκδοσιν τοῦ γνωστοῦ λατινογερμανικοῦ λεξικοῦ τοῦ Stowasser. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν (ἐπιμελείᾳ τοῦ W. Kroll) τὰ «Kleine Schriften» (1914). Γ. Π. Α.

σκούτσερη (ἡ). Προπαρασκευαστικὸν μηχάνημα τῶν ἐργοστασίων βαμβακουργίας. Δι' αὐτοῦ ὁ ἀκατέργαστος βάμβαξ κατ' ἀρχὰς καθαρίζεται ἐκ τῆς κόνεως, τῶν σπόρων κλπ. διὰ καταλλήλου ἀπορροφητῆρος καὶ μετὰ ταῦτα ἀνοίγεται καὶ διαμορφοῦται εἰς ἰσόπαχον στρῶμα, ὅπερ κατόπιν τυλίγεται εἰς ῥόλους, τοὺς ὁποίους κατεργάζονται τὰ προπαρασκευαστικὰ κλωστικὰ μηχανήματα.

σκουττερουδίτης (ὁ) (Skutterudit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν ἀρσενικοῦχον κοβάλτιον $CoAs_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ἔχει δὲ θραυσμὸν κογχώδη ἕως ἀνώμαλον, σκληρότητα 6, εἰδικὸν βάρος 6,7—6,9, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα συνήθως χαλυβδότεφρον ἕως πρασινόλευκον. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ κοιτάσματα τοῦ κοβαλτίου τοῦ Skutterud καὶ Snarum καὶ ἐντὸς μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων τοῦ Turtmanntal κ. ἄ. Γ. Β.

Σκουφᾶς, *Νικόλαος*. Πρωτεργάτης τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Κομπότι τῆς Ἄρτης τῷ 1779, ἐκ γονέων μὴ ἀναφερομένων. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθε παρά τινος μοναχοῦ Θεοχάρους, εἶτα δὲ ἐν Ἄρτῃ ὑπὸ τὸν διδάσκαλον Κ. Βενδραμῆν. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὰ τοῦ βίου κατε-

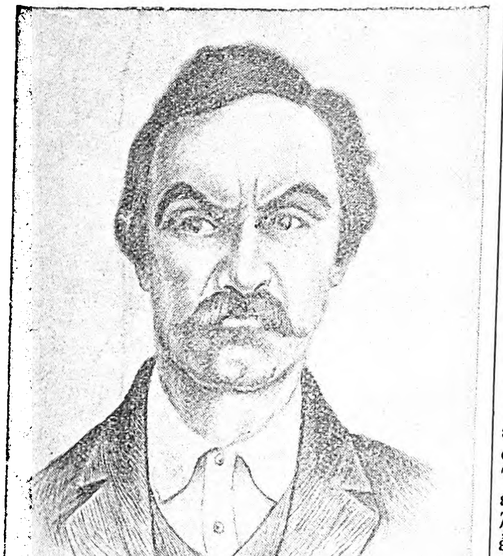

Νικόλαος Σκουφᾶς.

σκεύαζε σκούφους ἐντοπίους, ἐξ οὗ καὶ *Σκουφᾶς* ἀπεκλήθη. Μὴ θέλων ὅμως νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὸν Ἀλῆ Πασᾶν, ὅστις ἐμονοπώλησε τοὺς σκούφους, κατέλιπε τὴν Ἄρταν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ὀδησσόν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ ἔργον του ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἐγνωρίσθη ὅμως ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ προσεκειώθη δύο μικρεμπόρους Ἕλληνας, τὸν ἐξ Ἰωαννίνων Ἀθανάσιον Τσακάλωφ καὶ τὸν Πελοποννήσιον Παναγιώτην Ἀναγνωστόπουλον καὶ εἶτα τὸν ἐκ Πάτμου Ἐμμανουὴλ Ξάνθον, μετὰ τῶν ὁποίων συνεδέθη φιλικῶς. Πρὸς αὐτοὺς ἐξεδήλωσε τὰ αἰσθήματά του, ἅπερ ἀμοιβαίως ἐδέχθησαν, τούτεστι τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Τούρκων διὰ τῆς ἱδρύσεως ἑταιρείας τινὸς πρὸς συλλογὴν ἐράνων χάριν τοῦ σκοποῦ. Ἵνα δὲ μὴ κινηθῇ ὑποψία τις, ὠνόμασαν αὐτὴν «Φιλικὴν» τῷ 1815. Τὸ σχέδιον ἦτο «νὰ συνδεθῇ ὁμοθύμως ἅπας ὁ ἐν τῇ Ἀνατολῇ Χριστιανισμὸς πρὸς ἐξέγερσιν κατὰ τῶν Τούρκων». Ὁ Σκουφᾶς ἀπῆλθεν εἰς Πετρούπολιν πρὸς συνάντησιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Ἰωάννου Καποδίστρια, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσεν· ἀποπειραθεὶς δὲ νὰ κατηχήσῃ Ἕλληνάς τινας ἐμπόρους ἐχλευάσθη καὶ ὑπ' ἄλλων θεωρηθεὶς ὡς ἀγύρτης καὶ ἀπεπέμφθη ἐκ Πετρουπόλεως. Περίλυπος ἐπανῆλθεν εἰς Ὀδησσόν, ὅπου εὑρίσκετο τότε (1816) ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς, ἐκ Βιέννης προερχόμενος, πρὸς ἐγγραφὴν συνδρομητῶν διὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἀκαδημίας. Τοῦτον κατηχήσας παρεκάλεσε νὰ ἐπιμεληθῇ τοῦ ἔργου κατὰ τὸ εἰς Δελφοὺς ταξίδιον, ὅπου πράγματι τῷ 1818 κατήχησε τοὺς ἁρματολοὺς καὶ κλέφτας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Αὐτὸς δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ εἰς Πελοπόννησον καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Λόγῳ ὅμως ἐπιδεινώσεως τῆς ὑγείας του δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβῇ εἰς Πελοπόννησον. Οἰκουρῶν ἐκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν φίλον του Ἐμμανουὴλ Ξάνθον, ὃν εἶχε προκατηχήσει, καὶ συνωμίλησεν εὐρύτατα περὶ τῶν σχεδίων ὡς καὶ περὶ ἀνησυχιῶν τὰς ὁποίας ἐδοκίμαζεν ἐκ μέρους φιλικῶν τινων, τῶν ὁποίων ἡ συμπεριφορὰ ἡ ἀντεθνικὴ ἠπείλει νὰ καταστρέψῃ οὐ μόνον τὴν Ἑταιρείαν, ἀλλὰ καὶ σύμπαν τὸ Ἑλληνικὸν Γένος, ἐὰν ἀνεκαλύπτετο ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν ἡ τεκταινομένη συνωμοσία τῶν Ἑλλήνων. Ἐξηντλημένος οὐχ ἧττον κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν νὰ καταστρώσωσιν ὁμοῦ νέον κανονισμὸν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καθ' ὃν ἐσχηματίζετο δωδεκαμελὴς ἀποστολὴ πρὸς ἐντονωτέραν ἐνέργειαν τοῦ ἔργου, ἀποστελλομένων χωριστὰ ἑνὸς ἑκάστου τῶν μελῶν ἀνὰ τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους πρὸς διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἑταιρείας καὶ κατήχησιν τῶν προυχόντων καὶ τῶν ἀρχιερέων. Τὴν μυστικὴν ταύτην τοῦ Σκουφᾶ συνεργασίαν μετὰ τοῦ Ξάνθου ἐπῆλθε νὰ ἐνισχύσῃ καὶ ἡ ἄφιξις εἰς Κωνσταντινούπολιν τοῦ φιλικοῦ Ἀθανασίου Τσακάλωφ. Συμπράξας καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Σκουφᾶς, ἀπεβίωσε τῇ 31 Ἰουλίου 1819. Τ. Ε. Ε.

σκουφᾶτος, —η, —ο· ὁ φορῶν σκοῦφον· || συνήθ. ἐπὶ πτηνῶν ἐχόντων λόφον: «ἡ σκουφάτη κόττα».

Σκουφέϊκα [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κονιδίστης τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 29. Π. Ν. Π.

Σκούφης, *Γεώργιος*. Κρὴς λόγιος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἰησουΐτου Μάννι «Τέσσαρα ἀξιώματα τῆς Χριστωνύμου φιλοσοφίας», ἐκδοθὲν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1777. ΕΡ. Μ.

σκουφί (τό)· ὁ σκοῦφος, ἡ σκούφια.

—σκουφὶ τοῦ *βαρυπνᾶ* (τό). Ὁ παρὰ τῷ λαῷ θρυλλούμενος πῖλος τοῦ προσωποποιημένου *ἐφιάλτου* (βλ. λ.).

σκούφια (ἡ)· δημοτ., κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἰδίᾳ τῶν βρεφῶν || καθόλου, οἱονδήποτε κάλυμμα τῆς κεφαλῆς: παροιμ. «βγάλ' τὴ σκούφια σου καὶ βάρα με» ἐπὶ ἀνθρώπου ὀνειδίζοντος ὅμοιόν του || «ποῦθε κρατάει ἡ σκούφια του» πόθεν κατάγεται, ποῖός τις εἶναι.

σκουφίτσα (ἡ)· μικρὰ σκούφια.

Σκουφομύτη [*Γεωγρ.*]. Μικρὸς συνοικισμὸς εἰς τὰ μεθόρια Μάνης καὶ Λακεδαίμονος, ἐπὶ λόφου τινὸς τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ταϋγέτου, εἰς ὕψος 700 μ. Πλησίον τούτου ὁ διαβόητος κλέφτης καὶ εἶτα ἁρματολὸς τῆς Πελοποννήσου Ζαχαριᾶς, θέλων νὰ ἔχῃ ἠσφαλισμένα τὰ νῶτά του κατὰ τὰς ἐναντίον τῶν Τούρκων ἐπιχειρήσεις του, ἔκτισε περὶ τὸ 1785 δύο πύργους καὶ μίαν ἐκκλησίαν. Ἐκεῖ μετέφερε καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, λέγεται δὲ μάλιστα, ὅτι καὶ νοσοκομεῖον καὶ σχολεῖον ἐπὶ χάριν τῶν τέκνων τῶν παλληκαρίων του ἵδρυσε. Παρὰ τὴν ῥίζαν τοῦ λόφου Σκουφομύτη ὑπάρχει ὀπή, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἄρχεται σῆραγξ τις φυσικὴ πλάτους καὶ ὕψους ἐπιτρέποντος τὴν δίοδον ἀνθρώπου, καταλήγουσα εἰς τοὺς πύργους τοῦ Ζαχαριᾶ. Ταύτης ἐγίνετο χρῆσις, ὁσάκις παρίστατο ἀνάγκη. Οἱ πύργοι οὗτοι προσβληθέντες ὑπὸ τῶν Μπαρδουνιωτῶν Τούρκων καὶ τῶν στρατευμάτων τοῦ πασᾶ τοῦ Μορέως, ἀντέστησαν ἐπὶ μακρόν, τέλος ὅμως, φονευθέντος τοῦ Ζαχαριᾶ, ἠρειπώθησαν. Σήμερον αἱ βάσεις μόνον αὐτῶν διακρίνονται καὶ ἡ δεξαμενὴ ἄνευ τοῦ θόλου, πλήρης πετρῶν καὶ ὕδατος, ἐξ οὗ ποτίζονται ζῷα. Τὰ ἐρείπια ταῦτα καλοῦνται «τοῦ Ζαχαριᾶ τὰ χαλάσματα». Εἰς τὴν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου ὑπάρχουσαν πηγὴν ἀποδίδονται ἰαματικαὶ ἰδιότητες κατὰ τῆς ψαμμιάσεως. Π. Α. Ρ.

σκουφοποιός (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς σκούφων.

σκοῦφος (ὁ)· κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἐξ ἐριούχου μετὰ γείσου, ἄλλως *κοῦκος*.

—[*Εγκυκλ.*] Οἱ *σκοῦφοι* (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. cuffia=κάλυμμα τῆς κεφαλῆς) εἶναι ἐφαρμοστὰ ἄνευ πετάσου καλύμματα τῆς κεφαλῆς, ποικίλα ἔχοντες σχήματα. Οἱ ἀνδρικοὶ σκοῦφοι εἶναι θερμὰ (ἐξ ἐρέας, βελούδου, σισύρας κ.τ.τ.) χειμερινὰ καλύμματα· ἐν ἐλαφροτέρᾳ μορφῇ φέρονται ἤδη ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος καθ' ὕπνον (*σκουφὶ τῆς νύχτας*), ἐν οἴκῳ ἢ καὶ ἔξω τῆς οἰκίας ὑπὸ τὸν πῖλον, παρὰ τῶν γερόντων καὶ φαλακρῶν· οἱ τοιοῦτοι σκοῦφοι ἔχουν σχῆμα ἡμισφαιρίου, δικώχου πηληκίου, κτλ. Αἱ γυναικεῖαι *σκούφιαι*, καλύπτουσαι ὅλον τὸ τριχωτὸν μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς κροτάφους καὶ τὰ ὦτα, πλέκονται ἐξ ὁλοκλήρου ἢ κατασκευάζονται ἐκ λινοῦ ὑφάσματος, δαντελλῶν κ. ἄ. καὶ εἶναι μᾶλλον συγκρατήματα τῆς κόμης μὲ διακοσμητικὸν χαρακτῆρα· ἀνάλογοι, ἀλλ' ἁπλουστάτης μορφῆς εἶναι αἱ σκούφιαι (*σκουφίτσες*) τῶν βρεφῶν. Εἰδικωτέρου σχήματος σκοῦφοι δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν οἱ παρ' ἀμφοτέρων τῶν φύλων χρησιμοποιούμενοι *μπερέδες* (bérets) εἰς σχῆμα ναυτικοῦ πίλου ἐξ ἐρέας, πιλήματος, κ.τ.τ., προελθόντες ἐκ τῶν νοτιοδυτικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Γαλλίας. Τέλος συγγενεῖς πρὸς τοὺς σκούφους διὰ τὸ σχῆμά των εἶναι ἡ *κουκούλα*, ἡ τριχωτὴ *κατσούλα*, ἡ *τραγιάσκα*, τὸ *φέσιον*, ὁ μικρὸς *κοῦκος* τῶν ἀλβανοφώνων, κ. ἄ. καλύμματα τῆς κεφαλῆς. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα σκούφους ἔφερον οἱ Φρύγες, Κίμβροι, Τεύτονες κ. ἄ. Ἐν Ἑλλάδι μόνον αἱ γυναῖκες εἶχον τὸν *κεκρύφαλον* καὶ ποικίλους ἄλλους ἐλαφροὺς *κεφαλοδέσμους*· ἐν Ῥώμῃ παραπλησίως ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ reticulum (=δικτυωτόν), ἐνίοτε κατασκευαζόμενον ἐκ νημάτων χρυσοῦ ἢ ἄλλων πολυτίμων ὑλῶν. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, ὁ σκοῦφος ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν μοναστικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ἐξ οὗ ἐγεννήθη ἡ *καλόττα*, κοῦκος τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῆς Δύσεως. Εἰδικωτέρων χρήσεων ἦσαν: ὁ *πράσινος σκοῦφος*, φερόμενος παρὰ τῶν χρεοκοπησάντων χρεωστῶν καὶ εἶτα τῶν ἰσοβίων καταδίκων, ὁ *τετράγωνος σκοῦφος*, κάλυμμα τῶν διδακτόρων, καθηγητῶν, δικαστῶν κ. ἄ. ἀξιωματούχων, ὁ *κόκκινος σκοῦφος* τῶν κατεργάρηδων (δούλων ἐρετῶν) κ. ἄ. Ὁ *φρυγικὸς σκοῦφος*, ὑψηλός, ἐρυθρός, ἐξ ἐρέας καὶ γυριστὸς ἢ πίπτων ὡς φέσιον, ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ περιβολῇ ἔμβλημα τῆς ἐλευθερίας παρὰ τοῖς Γάλλοις ἐπαναστάταις, ὧν τὰ κόμματα τῆς ἄκρας ἐκαλοῦντο partis des bonnets rouges (=κόμματα τῶν κοκκινοσκούφων)· ἀνέκαθεν δὲ οὗτος ὑπῆρξεν ἔμβλημα ἐλευθερίας, φερόμενος παρὰ τῶν ἀπελευθέρων τῆς ἀρχαιότητος, τῶν ἐπαναστατῶν ἐν Κάτω Χώραις, βορείῳ Ἀμερικῇ κ. ἄ. Τριχωτοὺς τέλος σκούφους ἐκ γουναρικῶν ἔφερον καὶ φέρουν οἱ βόρειοι λαοὶ (Ῥῶσοι, Σκανδιναυοὶ κ. ἄ.), παρ' ὧν διεδόθησαν καὶ εἰς τὰ Βαλκάνια, εἰσήχθησαν δὲ ἐπισήμως ἐν τῇ στολῇ τῶν Πρώσων καὶ Αὐστριακῶν στρατιωτῶν (ΙΖ' αἰών), τῶν Γάλλων γρεναδιέρων (ΙΗ' αἰὼν) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Σκοῦφος, *Ἀλέξανδρος*. Ἕλλην στρατιωτικὸς ἰατρός, ἐκ Σμύρνης καταγόμενος. Ἐγεννήθη τῷ 1835 καὶ τῷ 1859 κατετάχθη ἐν τῷ ὑγειονομικῷ τοῦ στρατοῦ σώματι, ἐν ᾧ διεκρίθη. Ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν διετέλεσε διευθυντὴς στρατιωτικῶν νοσοκομείων. Κατὰ τὸ 1896, ἀρχίατρος ὤν, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑγειονομικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, ὅτε δι' ἐνδελεχοῦς καὶ συντόνου ἐργασίας παρεσκεύασε καὶ κατήρτισε τὴν στρατιωτικὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν, ὥστε ὁ ἐκραγεὶς Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος (1897) εὗρεν αὐτὴν ἀποχρώντως ἑτοίμην πρὸς ἐπιτυχῆ δρᾶσιν. Ἀπεβίωσε τῷ 1898. Ι. Π.

—**Σκοῦφος**, *Γεώργιος*. Δήμαρχος Ἀθηνῶν (1803—1873). Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ, ὁπόθεν μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων μετέβη εἰς Βιέννην δι' εὐρυτέρας σπουδάς. Κατόπιν κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διαρκοῦντος τοῦ Ἀγῶνος. Ἐπὶ ἀντιβασιλείας διορισθεὶς διευθυντὴς τῶν ταχυδρομείων, ὠργάνωσε τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, ὡς καὶ τὰς θαλασσίας συγκοινωνίας. Ἀπὸ τοῦ 1851 μέχρι τοῦ 1863 διετέλεσε δήμαρχος Ἀθηνῶν, ὅτε συνεπείᾳ τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Ὄθωνος ἀπελύθη. Ἐξελέγη δὲ πάλιν

Γεώργιος Σκοῦφος.

κατὰ τὴν περίοδον 1866—1870. Ὡς δήμαρχος ἐξετέλεσε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς πλατείας καὶ ὁδούς, καὶ κατήρτισε σχέδιον ὑπονόμων τῆς πόλεως, ὅπερ ὅμως δὲν ἐξετελέσθη. Θ. Β.

—**Σκοῦφος**, *Γεώργιος*. Ἕλλην λόγιος ἐκ Κυδωνίας τῆς Κρήτης, ἀδελφὸς τοῦ Φραγκίσκου Σκούφου, μαθητεύσας εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν Λύκειον τῷ 1666. Ἐχρημάτισεν ἀργότερον ἱερεὺς ἐν Βενετίᾳ. Σώζεται ἐπιστολή του πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ Λυκείου Ῥώμης. Γ. Μ. Β.

Digitized by Google

—**Σκοῦφος, *Θεόδωρος Γ.*** Ἕλλην γεωλόγος, παλαιοντολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1864 ἐν Πάρῳ. Ἐσπούδασε φυσικὰς ἐπιστήμας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ γεωλογίαν - παλαιοντολογίαν ἐν Μονάχῳ Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐν Ἑσπερίᾳ σπουδῶν του ἐπεδόθη εἰς γεωλογικὰς καὶ παλαιοντολογικὰς μελέτας ἐπὶ τῶν Ἄλπεων καὶ τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν του τούτων ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ ἔργον του: «Die stratigraphische Stellung der Partnach—und der sogen. Unteren Cardita-Schichten in den Nordtiroler und Bayerischen Alpen» καὶ «Ueber Partanosaurus Zitteli Skuphos und Microleptosaurus Schlosseri aus den Voralberger Partnachschichten». Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας διωρίσθη κατ' ἀρχὰς ἐπιμελητὴς τοῦ Ὀρυκτολογικοῦ, γεωλογικοῦ καὶ παλαιοντολογικοῦ μουσείου καὶ ἐργαστηρίου τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, τῷ 1906 καθηγητὴς τῆς γεωλογίας καὶ παλαιοντολογίας εἰς τὸ αὐτὸ ἵδρυμα, βραδύτερον δὲ καὶ προσωρινῶς τῆς ζῳολογίας. Διωργάνωσε παλαιοντολογικὰς ἀνασκαφὰς ἐν Πικερμίῳ, Μεγαλοπόλει, Σάμῳ, Σωκίοις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Ταξιάρχῃ Τριχωνίας, Κεφαλληνίᾳ, Εὐβοίᾳ (Ἁλμυροποτάμῳ, Ψαχνοῖς, Ἀχμὲτ-Ἀγᾶ, Κύμῃ), διὰ τῶν ὁποίων πλεῖστα παλαιοντολογικὰ εὑρήματα σπονδυλωτῶν (ἰδίᾳ θηλαστικῶν) καὶ ἀσπονδύλων ζῴων ἦλθον εἰς φῶς, κοσμοῦντα τὸ παλαιοντολογικὸν μουσεῖον. Διετέλεσεν ἐπίσης ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῆς ὀρυκτολογίας γεωλογίας καὶ πετρογραφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ πολυτεχνείῳ, τῷ 1922 δὲ ἐξελέγη καὶ διευθυντὴς τοῦ ἱδρύματος τούτου. Τῷ 1910 καὶ 1920 ἐξελέγη καὶ βουλευτὴς Κυκλάδων, τῷ δὲ 1922 διετέλεσεν ἐπὶ βραχὺ διάστημα ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ Γεωργίας ἐν τῇ κυβερνήσει Τριανταφυλλάκου. Ἐκ τῶν εἰδικῶν μελετῶν του ἄξιαι μνείας εἶναι αἱ «Die zwei grossen Erdbeben in Lokris am 8/20 und 15/27 April 1894» (1894), «Περὶ τῆς λίμνης Φενεοῦ καὶ τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ» (1899), κλπ. Συνέγραψεν ἐπίσης καὶ «Στοιχεῖα ζῳολογίας» (1929). Γ. Κ. Γ.

— **Σκοῦφος, *Θεόφιλος*.** Ἕλλην λόγιος ἐκ Κυδωνίας τῆς Κρήτης, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ *Φραγκίσκου Σκούφου*. Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν καὶ διωρίσθη τῷ 1650 διδάσκαλος τῆς ἐν Βενετίᾳ Φλαγγινείου Σχολῆς. Γ. Μ. Β.

— **Σκοῦφος, *Φραγκῖσκος*.** Ἕλλην λόγιος, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος. Ἦτο υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Σκούφου καὶ τῆς Αἰκατερίνης Γρυπάρη καὶ ἐγεννήθη, κατὰ τὴν ἰδίαν του μαρτυρίαν, ἐν Κυδωνίᾳ τῆς Κρήτης, ἀνετράφη ὅμως ἐν Ζακύνθῳ, ὅπου μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων κατέφυγεν ἡ οἰκογένειά του. Δεκατριετὴς ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν λύκειον Ρώμης. Τῷ 1666 ἐξελθὼν διδάκτωρ τῶν μαθημάτων τούτων καὶ ἱερεύς, προσελήφθη διδάσκαλος τῆς Φλαγγινείου Σχολῆς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1669. Ἐλθὼν εἰς προστριβὰς μὲ τὸν Μελέτιον Χορτάκιον, μητροπολίτην Φιλαδελφείας, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ τῆς ἕδρας καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ρώμην. Ἐκεῖ παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα, ἐξέκλινεν, ὅπως οἱ πλεῖστοι Ἕλληνες λόγιοι τῶν χρόνων του, εἰς τὰ δόγματα τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ διωρίσθη γενικὸς τοποτηρητὴς καὶ ἐπίτροπος τοῦ καθολικοῦ ἀρχιεπισκόπου Κερκύρας Μάρκου Ἀντωνίου Barbarigo. Ἦτο κάτοχος τῆς λατινικῆς καὶ ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, καὶ τῆς ἰταλικῆς γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν σῴζονται ἐπιστολαί του δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Legrand. Ἄγνωστον τυγχάνει πότε καὶ ποῦ ἀπέθανεν. Ἐξέδωκε: «Ρητορική» (Ἑνετίᾳ 1681, παρὰ Μιχαὴλ Ἀγγέλῳ Βαρβωνίῳ) ἐκ πέντε μερῶν εἰς γλῶσσαν κοινήν, τῆς ὁποίας τὰ παραδείγματα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς χριστιανικῆς φιλολογίας εἰλημμένα.

Τὴν ρητορικήν του ἔγραψεν εἰς τολμηρὰν τυπικῶς καὶ συντακτικῶς δημοτικὴν τῆς ἐποχῆς του καὶ μὲ σύστημα καὶ μέθοδον πρωτότυπον καὶ ἐκλαϊκευτικήν, διὰ «νὰ τὸ δεχθοῦν ὄχι μόνον ἡ ἀγκάλαις τῶν σοφῶν καὶ ἐναρέτων ἀμὴ καὶ τῶν ἁπλουστέρων ἀνθρώπων». Παρὰ ταῦτα τὸ ὕφος του εἶναι διηνθισμένον καὶ περίτεχνον. Ἡ ἔκφρασίς του ἔχει πολλάκις ζωηρότητα καὶ ἐνάργειαν. Πλεῖστα παραδείγματα τῆς ρητορικῆς του ὡς τὸ τῆς «κατακουρσεύσεως ἀπὸ βάρβαρον ἔχθρον πόλεως», τῆς «καταπαύσεως τρικυμίας ὑπὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου» καὶ ἡ συγκινητικωτάτη «ἀντιβόλησις πρὸς τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου» πρὸς ἐλευθέρωσιν τοῦ σκλαβωμένου γένους ἀπὸ τὸν ζυγόν, ἀποτελοῦν λογοτεχνικὰ τεμάχια μὲ πολλάς, καὶ σήμερον ἀκόμη, καλλιλογικὰς ἀξιώσεις. Τὴν παράδοσίν του ἐσυνέχισεν ὁ μαθητής του Κεφαλλὴν Ἠλίας Μηνιάτης.

Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΤΑΣ

— **Σκούφου, *Μαρία*.** Σύγχρονος Ἑλληνὶς ζωγράφος, γεννηθεῖσα τῷ 1885 ἐν Κερκύρᾳ. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ Παρισίοις, διακριθεῖσα εἰς τὴν προσωπογραφίαν, τὴν ἀνθογραφίαν καὶ τὴν ρωπογραφίαν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων της ἔργων τάσσονται: «Ὀνειροπόλος», «Τὸ σταχτὶ πορτραῖτο», «Ἄνοιξις» κλπ. Ι. Μ. Π.

Σκουφίνα (ἡ). Ἡ σερβικὴ βουλὴ (βλ. λ. *Σκουπστίνα*).

Σκρᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Φανοῦ (Μαγιαδὰγ) τῆς ἐπαρχίας Παιονίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *Λούμνιτσα*. Κάτ. (1928) 647. Κεῖται ἐγγὺς τῶν Ἑλληνοσερβικῶν συνόρων, πρὸς ΝΔ. τῆς Γευγελῆς καὶ ΝΑ. τῶν ὑψωμάτων *Σκρᾶ ντὶ Λέγκεν* (βλ. λ.). Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπέστη γενικὴν καταστροφὴν ἐκ βομβαρδισμοῦ. Π. Ν. Π.

— **Σκρᾶ** (*ντὶ Λέγκεν*) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας παρὰ τὰ ἑλληνοσερβικὰ σύνορα καὶ κατὰ τὸν ὑδροκρίτην τῶν ποταμῶν Ἀξιοῦ καὶ Μογλενίτικου. Ἡ ὑψίστη κορυφή του εἶναι 1096 μ., ἀπέχουσα ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου χωρίου 5 χιλιόμ. πρὸς Δ. Ἡ μεταξὺ τῶν χωρίων Σκρᾶ καὶ Ἀρχαγγέλου ὁδὸς διέρχεται τὴν κατὰ τὸ ὄρος στενωπὸν Σκόρκα ντὶ Λέγκεν εἰς ὕψος 927 μ. Ι. Σ. Σ.

—[ΣΤΡΑΤ. ΙΣΤΟΡ.] Τὸ *Σκρᾶ ντὶ Λέγκεν* εἶναι ὕψωμα χαρακτηριστικόν, ἔχον ὑψόμετρον 1096 καὶ κατεύθυνσιν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ μήκους 10 περίπου χιλιομέτρων, ἀποτελοῦν δ' ἀντέρεισμα πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὄρους Τζένα. Τὸ ὕψωμα τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ λαμπρὸν παρατηρητήριον, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐπικρατεῖ ἁπάσης τῆς πρὸς νότον περιοχῆς, ὡς ἐκ τούτου δὲ κατὰ τὰς ἐν τῷ Βαλκανικῷ θεάτρῳ ἐπιχειρήσεις, διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, τὸ Σκρᾶ ἀπετέλεσε πολλάκις τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἑκατέρου τῶν ἀντιπάλων.

Α) Ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1915, ὁπότε τὰ γερμανοβουλγαρικὰ στρατεύματα ἔφθασαν μέχρι τῆς ἑλληνικῆς μεθορίου, ἕως τὴν ἄνοιξιν 1916, οὐδεμία προώθησις αὐτῶν ἐγένετο ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἄνοιξιν ταύτην τὰ ἐν Μακεδονίᾳ συμμαχικὰ στρατεύματα ἤρχισαν προχωροῦντα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν μεθόριον, δι' αὐτὸ τὰ γερμανοβουλγαρικὰ στρατεύματα κατέλαβον ἐπίκαιρά τινα σημεῖα ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, μεταξὺ δ' αὐτῶν ἦτο καὶ τὸ ὕψωμα Σκρᾶ ντὶ Λέγκεν. Ἔκτοτε ἤρχισεν ἡ σοβαρὰ ὀχύρωσις τοῦ ὑψώματος τούτου. Οἱ Σύμμαχοι δὲν ἀντεπετέθησαν τότε, ἀλλὰ τὸν Ἀπρίλιον 1917 ἐπεζήτησαν τὴν κατάληψιν τῆς ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων κατεχομένης γραμμῆς Χούμα—Γευγελὴ (μεθόριος)· ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο, ἔπρεπε προηγουμένως νὰ καταληφθῇ τὸ προκεχωρημένον βουλγαρικὸν σημεῖον Σκρᾶ ντὶ Λέγκεν. Ἡ κατὰ τοῦ σημείου τούτου ἐπίθεσις ἀνετέθη εἰς ἑλληνικὸν στράτευμα (σύνταγμα Σερρῶν). Ἀπὸ τῆς 10—13 Ἀπριλίου 1917 (παλ. ἡμερολόγ.) ἐξετελέσθη συνεχὴς συμμαχικὸς βομβαρδισμός, τὴν δὲ χαραυγὴν τῆς 14ης Ἀπριλίου ἐξώρμησεν ἡ κατὰ τοῦ Σκρᾶ ἐπίθεσις. Ἐν ἀρχῇ τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα προὐχώρησαν ὁρμητικώτατα καὶ κατέλαβον ἀρκετὰ σημεῖα, ἀλλ' οἱ Βούλγαροι, ἐνισχυθέντες, ἀνέκοψαν τὴν προχώρησιν, ἐπειδὴ δ' εἰς τὸ δεξιὸν (Γάλλοι) ἐπῆλθε καὶ μικρά τις ὑποχώρησις, δι' αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸν στράτευμα ἀντέσχε μὲν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 15ης Ἀπριλίου, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας διετάχθη νὰ ὑποχωρήσῃ, ἵνα τοιουτοτρόπως εὐθυγραμμηθῇ τὸ ὅλον συμμαχικὸν μέτωπον. Μέχρι τῆς 17ης Ἀπριλίου ἐξηκολούθησαν οἱ Γερμανοβούλγαροι ἀποπειρώμενοι τὴν ἀπώθησιν τῶν Ἑλλήνων, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσωσι τοῦτο. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ ἀγὼν ἐξεφυλίσθη, καὶ ἔκτοτε τ' ἀντίπαλα στρατεύματα παρέμενον ἐν στασιμότητι, εἰς ἐλαχίστην ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν (περὶ τὰ 200 περίπου μέτρα).

Β) Κατὰ τὰς συμμαχικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς ἀνοίξεως 1918 ἐν τῷ Βαλκανικῷ θεάτρῳ, καθ' ἃς ἐπεζητήθη ὁ σαφὴς καθορισμὸς τῶν ἐχθρικῶν θέσεων καὶ τῶν ἐν γένει διατάξεων αὐτῶν, οἱονεὶ ὡς προπαρασκευὴ τῆς μετά τινα χρόνον μελλούσης νὰ ἐκτελεσθῇ γενικῆς συμμαχικῆς ἐπιθέσεως, ἐπετέθη ὁ συμμαχικὸς στρατὸς (κατὰ τὸ πλεῖστον ἑλληνικὸς) καὶ κατὰ τοῦ Σκρᾶ, κατεχομένου ὑπὸ 7 συνταγμάτων πεζικοῦ, ἀνηκόντων εἰς τὰς 3ην καὶ 5ην βουλγαρικὰς μεραρχίας τὰς ἀποτελούσας μέρος τῆς 11ης γερμανικῆς στρατιᾶς. Ἡ κατὰ τοῦ ὑψώματος τούτου ἐπίθεσις ἀνετέθη εἰς τὸ ἑλληνι-

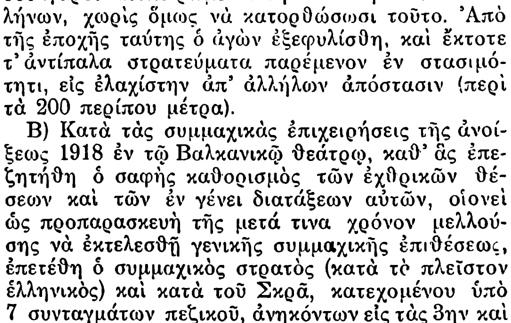

Ἡ τοποθεσία Σκρᾶ ντὶ Λέγκεν.

κὸν σῶμα στρατοῦ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης τοῦ στρατηγοῦ Ἐμμανουὴλ Ζυμπρακάκη, ἐνισχυθὲν σοβαρῶς διὰ συμμαχικοῦ πυροβολικοῦ. Τὸ σῶμα καθώρισε τὴν μεραρχίαν Ἀρχιπελάγους τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου διὰ τὴν κεντρικὴν ἐπίθεσιν, τὴν μεραρχίαν Σερρῶν τοῦ στρατηγοῦ Ἐπαμ. Ζυμπρακάκη διὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ (δυτικῶς), τὴν μεραρχίαν Κρήτης τοῦ στρατηγοῦ Σπηλιάδη διὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ (ἀνατολικῶς). Διεξήχθη τότε ἡ πασίγνωστος μάχη τοῦ Σκρᾶ 17 Μαΐου 1918 (παλ. ἡμερολογ.). Τὴν χαραυγὴν τῆς 16ης Μαΐου ἤρχισεν ἐκτελούμενος συμμαχικὸς βομβαρδισμὸς ἐξαιρετικῆς μεθοδικότητος ὑπὸ 430 πυροβόλων, διαρκέσας ἐξακολουθητικῶς ἐπὶ 13 ὥρας. Τὴν 5ην ὥραν τῆς 17ης Μαΐου ἐξώρμησεν ἡ κεντρικὴ ἐπίθεσις, ἥτις, μεθ' ὅλας τὰς δυσκολίας τὰς παρεμβαλλομένας λόγῳ τῶν διαφόρων φραγμῶν τοῦ βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ, κατώρθωσεν ἐντὸς τῆς πρωΐας τῆς ἡμέρας ταύτης νὰ καταλάβῃ ἅπαντας τοὺς ὁρισθέντας ἀντικειμενικοὺς σκοπούς. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ἀμυντικὴν ἐγκατάστασιν ἐπὶ τῶν νεοκαταληφθεισῶν θέσεων. Ἅπασαι αἱ βουλγαρικαὶ ἀντεπιθέσεις πρὸς ἀπώθησιν τῶν Ἑλλήνων ἀπέτυχον. Κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον ἐπετέθησαν καὶ αἱ ἑκατέρωθεν μεραρχίαι, σχοῦσαι ὁμοίως λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Τοιουτοτρόπως, ἐντὸς τῆς 17ης Μαΐου οἱ Ἕλληνες εἶχον γίνει κύριοι τῆς τοποθεσίας τοῦ Σκρᾶ. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην τὸ ἑλληνικὸν σῶμα τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης ἀπώλεσε περὶ τοὺς 2.800 νεκροὺς καὶ τραυματίας, συνέλαβε δ' αἰχμαλώτους περὶ τοὺς 2.300 Βουλγάρους.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μάχης ταύτης εἶναι: 1) Ὅτι ἡ μάχη τοῦ Σκρᾶ ἦτο ἡ πρώτη μάχη ἡ διεξαχθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, συμφώνως τοῖς ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ πορίσμασι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (διαδοχικαὶ κατὰ βάθος ἐπιθέσεις ἐναντίον ἐχθρικῶν θέσεων εὑρισκομένων εἰς ἐγγυτάτην ἀπόστασιν). 2) Ὅτι ἡ δύναμις τοῦ τε συμμαχικοῦ πεζικοῦ καθὼς καὶ τοῦ πυροβολικοῦ ἦτο ἐξαιρετικῶς μεγάλη ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέτωπον. Ἀποτέλεσμα δ' ἦτο, ὅτι τὸ μὲν πεζικὸν εἶχε τοιαύτην μεγάλην κλιμάκωσιν κατὰ βάθος, ὥστε τὰ ἐπερχόμενα ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ κενὰ ἀνεπληροῦντο ἀμέσως, καὶ τοιουτοτρόπως ἡ κατὰ τρέχον μέτρον πυκνότης τῆς γραμμῆς μάχης συνετηρεῖτο διαρκῶς οἵα ἦτο κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπιθέσεως, τὸ δὲ συμμαχικὸν πυροβολικὸν ἔβαλλεν ἐν τῇ ἀναλογίᾳ τοῦ ἑνὸς πυροβόλου ἀνὰ 25 μέτρα ἐχθρικοῦ μετώπου (430 συμμαχικὰ πυροβόλα ἔβαλλον κατὰ ἐχθρικοῦ μετώπου 10 χιλιομέτρων). Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σκρὰμ (Skram). —1) ***Ἐρρῖκος*.** Δανὸς συγγραφεὺς καὶ κριτικός, γεννηθεὶς ἐν Κοπεγχάγῃ (1847—1923). Ἀνῆκεν εἰς τὴν ρεαλιστικὴν σχολὴν καὶ συνέγραψε διηγήματα, διακρινόμενα διὰ τὴν πιστὴν ἀναπαράστασιν τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Κυριώτερα μεταξὺ τούτων εἶναι: «Γερτρούδη Καλμπγέρσεν» «Ἑλένη Βίγκε» κ.ἄ. —2) ***Ἀμαλία*.** Νορβηγὶς μυθιστοριογράφος, σύζυγος τοῦ προηγουμένου ἐκ δευτέρου γάμου, γεννηθεῖσα ἐν Μπέργκεν (1847—1905). Συνοδεύουσα ἐπὶ δέκα ἔτη τὸν πρῶτον σύζυγόν της, ὅστις ἦτο πλοίαρχος, εἰς τὰ ταξίδιά του, ἐπλούτισε τὰς γνώσεις καὶ τὴν πεῖράν της, διαζευχθεῖσα δέ, ἐπεδόθη μονίμως εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ συνέγραψε πλεῖστα διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, ἀναφερόμενα ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ γάμου καὶ τὰς μεταξὺ τῶν φύλων σχέσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀνισότητα καὶ δυστυχίαν. Κυριώτερα μεταξὺ τούτων εἶναι: «Τὸ δακτυλίδι τῆς Κωνσταντίας», «Προδοσία», «Οἱ ἐπίγονοι», «Κνοὺτ Τάντμπεργκ», «Ἡ κυρία Ἰνές», «Ἄνθρωποι», «Προσευχὴ καὶ πειρασμός», «Ὁ καθηγητὴς Ἱερώνυμος», «Ὁ κοσμάκης τοῦ Χέλλεμορ» καὶ ἡ ὑπὸ τίτλον «Θέρος» συλλογὴ διηγημάτων. Συγγραφεὺς μὲ ἰσχυρὸν περιγραφικὸν τάλαντον καὶ βαθεῖαν ψυχολογικὴν παρατήρησιν, ἡ Σκρὰμ ἐχαρακτηρίσθη διὰ τὴν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῆς ὠμὴν συχνάκις ἀναπαράστασιν τῆς πραγματικότητος ὡς ὁ «θῆλυς Ζολὰ τῆς Νορβηγίας». Λ. Κ.

Σκράνοβα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ραχούλα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

Σκράντον (Scranton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, κατὰ τὸ ΒΑ. τμῆμα τῆς πολιτείας Πενσυλβανίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λακοβάνα, κέντρον τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Νέας Ὑερσέης, Ντηλαιουαίρ, Χούδσωνος, Νέας Ὑόρκης καὶ Ὀντάριο. Κάτ. (1928) 144.700. Ἔχει ἐκτεταμένα ὀρυχεῖα ἀνθρακίτου καὶ σημαντικὴν βιομηχανίαν μεταξουργίας, μηχανῶν, ὑφαντουργίας καὶ κομβίων. Θ. Κ.

Σκράπαρι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀσπροκλησιᾶς τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, νῦν μετονομασθεὶς *Ἀσπρονέρι*. Κάτ. (1928) 47.

σκράφνον (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀποπάναξ ὁ ἀνατολικὸς* (βλ. λ.).

Σκριάμπιν (Scriabine), ***Ἀλέξανδρος*.** Διακεκριμένος Ρῶσος μουσουργὸς (1871—1915). Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς μουσικῆς αὐτοῦ δημιουργίας ἐμφανίζεται ἐπηρεασμένος βαθέως ὑπὸ τοῦ Σοπέν, ὅσον ἀφορᾷ τοὐλάχιστον εἰς τὸ ἐκφραστι-

Digitized by Google

κὸν καὶ παθητικὸν περιεχόμενον τῆς τέχνης του, καθότι εἰς τὸ τεχνικὸν παρουσιάζει βεβαίως πρόοδον. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκουσιν: αἱ δύο πρῶται συμφωνίαι καὶ ἡ «Rêverie» δι' ὀρχήστραν, τὸ κοντσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον, ὡς καὶ αἱ τρεῖς σονάται, τὸ «Allegro appassionato», τὸ «Allegro de concert», ἡ «Φαντασία», αἱ 12 «Σπουδαί», τὰ «Impromptus», αἱ «Μαζοῦρκαι», τὰ «Πρελούντια» καὶ ἡ «Πολωνέζα» (ἔργ. 21). Βραδύτερον ὅμως ὁ Σκριάμπιν διακόπτει πάντα δεσμὸν πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Σοπὲν καὶ δημιουργεῖ ἰδίαν μουσικήν, ἧς ἡ φιλοσοφικὴ βάσις εἶναι κατὰ τὸν συνθέτην ἡ ἔκστασις. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ τέχνη τοῦ Σκριάμπιν εἶναι μυστικοπαθής, εἶδος λειτουργίας, ἣν αὐτὸς τελεῖ ἐν ἐκστάσει πέριξ τοῦ βωμοῦ ἀγνώστου θεότητος, τὴν ὁποίαν καλεῖ Μυστήριον. Ἡ περίοδος αὕτη ἄρχεται ἀπὸ τῆς σονάτας ἔργον 30 καὶ ἀποκορυφοῦται διὰ τῆς τρίτης του συμφωνίας, ἥτις φέρει τὸν χαρακτηριστικὸν τίτλον «Θεῖον ποίημα» (Divin Poème) καὶ τὰς ὑποδιαιρέσεις: «Πάλη», «Ἡδονή», «Θεῖα παιγνίδια». Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἡ ἀτομικότης τοῦ συνθέτου γίνεται πλέον ἔκδηλος, ἐκλείπει δὲ καὶ πᾶν ἴχνος ἐπιδράσεως τοῦ Λὶστ καὶ τοῦ Βάγνερ, ἐμφανοῦς εἰς τὰς προηγουμένας αὐτοῦ συνθέσεις δι' ὀρχήστραν. Τὸ ἑπόμενον ἔργον δι' ὀρχήστραν «Ποίημα τῆς ἐκστάσεως» εὑρίσκεται εἰς τὸ μεταίχμιον τῆς τελευταίας περιόδου αὐτοῦ, ἧς ἡ χαρακτηριστικωτέρα δημιουργία εἶναι ὁ «Προμηθεὺς» ἢ τὸ «Ποίημα τοῦ πυρός», διὰ μεγάλην ὀρχήστραν, ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, κώδωνας, χορῳδίαν καὶ ἐν ἰδιόρρυθμον ὄργανον ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ συνθέτου, δι' οὗ πρὸς τὴν μουσικὴν κλίμακα ἐναλλάσσεται φωτεινὴ κλῖμαξ. ἐξικνουμένη τὰ φῶτα αὐτῆς ἀναλόγως τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ μουσικοῦ ποιήματος. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον τῆς δημιουργίας του ὁ Σκριάμπιν ἀποκρυσταλλώνει καὶ τὰς ἰδιορρύθμους αὐτοῦ ἁρμονικὰς ἀντιλήψεις, κατὰ τὰς ὁποίας πρωτοστατεῖ συγχορδία τις, ἀποκαλουμένη παρὰ τοῦ μουσουργοῦ συνθετική. Ἡ συγχορδία αὕτη ἀποτελεῖται ἐξ ἓξ φθόγγων, εἰς οὓς ὁ Σκριάμπιν προσθέτει βραδύτερον καὶ ἕβδομον. Οἱ φθόγγοι οὗτοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπερτεθειμένοι κατὰ τετάρτας ὡς ἑξῆς: *ντο - φα* δίεσις - *σι* ὕφεσις - *μι - λα - ρε* -, ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ *σολ*. Ἐὰν τεθῶσιν εἰς τὴν σειράν, ἔχομεν τὴν κλίμακα: *ντο - ρε - μι - φα* δίεσις - *λα - σι* ὕφεσις· ἀφ' ἑτέρου κατὰ τρίτας ὑπερτεθειμένας: *ντο - μι - σολ* δίεσις - *σι* ὕφεσις - *ρε - φα* δίεσις. Διὰ τοῦ ἀνωτέρω ἁρμονικοῦ συστήματος ἔχουν γραφῆ ὁ «Προμηθεύς», ὡς καὶ αἱ τελευταῖαι σονάται τοῦ μουσουργοῦ. Γ. Σ.

Σκρίβας, *Λάζαρος* Λόγιος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Τραπεζοῦντι. Ἐχρημάτισε γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ἐδίδαξεν ἐν τῇ σχολῇ Βουκουρεστίου. Ἐποίησε διάφορα ἐπιγράμματα καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ βλαχικοῦ «Ἱστορίαν σύντομον, οὐ παράλληλον τῶν ἡγεμόνων τῆς Οὐγγροβλαχίας καὶ Μολδαβίας». Ἀπέθανε τῷ 1769. Λ. Χ. Ζ.

Σκρίβων. Ἐπώνυμον τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας *Θεοδώρου* (βλ. λ., τ. ΙΒ', σ. 515 α').

σκρίβωνες (οἱ). Ἐκαλοῦντο οὕτω ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς αὐτοκρατορίας, σωματοφύλακές τινες τοῦ βασιλέως, οἵτινες ἐξελέγοντο μεταξὺ τῶν νέων τῆς ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως καὶ κατεῖχον ὅλως ἐμπιστευτικὴν θέσιν, ἐνίοτε δὲ ἐπεφορτίζοντο καὶ διὰ διαφόρων πολιτικῶν καὶ διπλωματικῶν ἀποστολῶν. Κατὰ τὴν ἐν τοῖς παλατίοις ὑπηρεσίαν αὐτῶν οἱ σκρίβωνες διετέλουν ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ δομεστίκου τῶν ἐξκουβίτων. Μετὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, ἐκαλοῦντο σκρίβωνες ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ οἱ ἄνδρες, οἵτινες «παρακολουθοῦντες τὰς παρατάξεις, τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τραυματίας γενομένους ἀνελαμβάνοντο ὡς ἰατροὶ καὶ περιεποιοῦντο», ἦσαν δηλαδὴ οὗτοι ὅ,τι σήμερον παρ' ἡμῖν οἱ τραυματιοφόροι καὶ οἱ νοσοκόμοι τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν μονάδων ἐν ἐκστρατείᾳ. Οὗτοι, καλούμενοι καὶ *δηποτάτοι*, ἐξελέγοντο μεταξὺ τῶν εὐκινητοτέρων καὶ εὐσταλεστέρων ἀνδρῶν, 8—10 ἐξ ἑκάστου τάγματος πεζικοῦ ἢ ἱππικοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχε δύναμιν 200—400 ἀνδρῶν. Κατὰ τὴν μάχην οἱ σκρίβωνες ἢ δηποτάτοι ἵσταντο ὄπισθεν τοῦ τάγματός των καὶ εἰς ἀπόστασιν 30 μ. περίπου ἀπὸ τοῦ τελευταίου αὐτοῦ ζυγοῦ. Δὲν εἶχον ὅπλισμὸν καὶ ἔφερον πάντοτε ἐν φλασκίοις ὕδωρ διὰ τοὺς τραυματίας.

Δι' ἕκαστον διακομιζόμενον τραυματίαν οἱ σκρίβωνες ἐλάμβανον ὡς ἀμοιβὴν ἓν νόμισμα, δηλαδὴ 15 χρυσᾶς δραχμὰς σημερινάς. Ἀλλὰ πλὴν τῆς περιθάλψεως τῶν τραυματιῶν οἱ σκρίβωνες ἐξετέλουν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ἄλλην ὑπηρεσίαν: μετὰ τὴν τροπὴν τοῦ ἐχθροῦ περισυνέλεγον τὰ ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς πρώτης συμβολῆς ἀπομείναντα σκῦλα, τὰ ὁποῖα παρέδιδον εἰς τοὺς πρωτοστάτας ἢ προμάχους. Ν. ΚΛΣ

Σκριβώνιοι (Scribonii). Ρωμαϊκὸς οἶκος πληβείων, οὗ ἀνεδείχθησαν εἰς πατρικίους οἱ δύο κλάδοι τῶν *Κουριώνων* (Curiones) καὶ *Λιβιώνων* (Libiones). Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ οἴκου τούτου ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

— ***Σκριβώνιος*** (Scribonius), *Ἀφροδίσιος*. Ρωμαῖος γραμματικὸς (βλ. *Ἀφροδίσιος*).

— ***Σκριβώνιος Κουρίων*** (Scribonius Curio), *Γάϊος*. Ρωμαῖος ῥήτωρ καὶ πολιτικὸς (125—53 π. Χ.). Διετέλεσε δήμαρχος (90) καὶ ὕπαρχος τοῦ Σύλλα ἐν Ἑλλάδι, μετασχὼν τῆς πολιορκίας τοῦ Ἀριστίωνος ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν (86) καὶ ἀνακηρυχθεὶς παρὰ τῶν Ὠρωπίων πάτρων τῆς πόλεώς των, τῷ 81/80 ἐγένετο πραίτωρ, τῷ 77 ὕπατος μετὰ τοῦ Γαΐου Ὀκταβίου καὶ τῷ 75—72 ἀνθύπατος τῆς Μακεδονίας, ὑποτάξας τοὺς Δαρδανίους καὶ Μοισούς. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Ρωμαῖος στρατηγὸς ὁ πολεμήσας παρὰ τὸν Δούναβιν, ἀξιωθεὶς δὲ θριάμβου τῷ 71. Ἐδημοσίευσε λόγους καὶ διάλογον κατὰ τοῦ Καίσαρος, ὃν κατεπολέμησε μετ' ὀξύτητος, ὑπῆρξε δὲ φίλος τοῦ Κικέρωνος, ὑπερασπίσας αὐτὸν πρὸ τῆς συγκλήτου κατὰ τὰ κατιλινιακά. Τῷ 57 π. Χ. ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγίστου ἀρχιερέως.

— ***Σκριβώνιος Κουρίων*** (Scribonius Curio), *Γάϊος*. Ρωμαῖος ῥήτωρ καὶ πολιτικὸς (84—49 π. Χ.), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἦτο φίλος τοῦ Κικέρωνος καὶ πρῶτος σύζυγος τῆς Φουλβίας, μετέπειτα συζύγου τοῦ Ἀντωνίου. Διετέλεσε ταμίης ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ (54—53), παρὰ δὲ τῶν Πομπηϊανῶν ἐξελέγη δήμαρχος (50). Πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐζήτησε παρὰ τῆς συγκλήτου τὴν καθαίρεσιν τοῦ Πομπηΐου· διωχθεὶς διὰ τοῦτο, κατέφυγεν εἰς Ραβένναν παρὰ τῷ Καίσαρι, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε πρέσβυς πρὸς τὴν σύγκλητον. Ἐπολέμησεν ἐν Ὀμβρίᾳ καὶ Ἐτρουρίᾳ, ἐγένετο ἀντιπραίτωρ Σικελίας, ἐδίωξεν αὐτόθεν τὸν Κάτωνα (49) καὶ καταφυγὼν τέλος εἰς Ἀφρικὴν ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰούβα ἐγγὺς τῆς Ἰτύκης.

—***Σκριβώνιος Λάργος*** (Scribonius Largus). Ἰατρὸς τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος. Συνώδευσε τὸν Κλαύδιον κατὰ τὴν ἐκστρατείαν εἰς Βρεττανίαν (43 μ.Χ.) καὶ ἔγραψε «Compositiones» ἢ «De Compositione medicamentum». Τὸ ἔργον τοῦτο, πιθανῶς γραφὲν τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλληνικήν, περιέχει περὶ τὰς 300 συνταγάς, ἐξεδόθη δὲ τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ Ruellius (1529), εἶτα ἐν τοῖς «Medici antiqui» τοῦ Ἄλδου (1547) καὶ τῷ 1887 ὑπὸ τοῦ Helmreich.

—***Σκριβώνιος Λιβίων*** (Scribonius Libio), *Λεύκιος*. Ρωμαῖος πολιτικός. Ἐγένετο δήμαρχος τῷ 56 π.Χ. Ἠκολούθησε τὸν πενθερόν του Πομπήϊον εἰς Ἑλλάδα, ἐξεδίωξε τὸν Δολαβέλλαν ἐκ Δαλματίας καὶ ᾐχμαλώτισε τὸν Γάϊον Ἀντώνιον, διαδεχθεὶς δὲ τὸν Μάρκον Καλπούρνιον Βίβουλον ἐν τῇ στολαρχίᾳ, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐξ Ἰταλίας εἰς Ἑλλάδα διαπεραίωσιν τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου. Τῷ 44 π. Χ. ἠκολούθησε τὸν Πομπήϊον εἰς Ἀφρικήν, τῷ δὲ 39 ὡς γαμβρὸς τοῦ Ὀκταβίου συνετέλεσεν εἰς τὴν συμφιλίωσιν τῆς τριαρχίας καὶ τοῦ Πομπηΐου. Τῷ 35 ἐτάχθη ὁριστικῶς πρὸς τὴν τριαρχίαν, γενόμενος τῷ 34 ὕπατος.

— ***Σκριβωνία*** (Scribonia). Ρωμαία δέσποινα, ἀδελφὴ τοῦ προηγουμένου καὶ τῆς Σεντίας. Διετέλεσε σύζυγος τοῦ Γναΐου ὑπάτου Κορνηλίου Λέντλου Μαρκελίνου, ἀποκτήσασα ἐξ αὐτοῦ ἕνα υἱόν. Διὰ δευτέραν φορὰν νυμφευθεῖσα, μετὰ τοῦ Ποπλίου Κορνηλίου Σκιπίωνος, ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν ὕπατον (16 π. Χ.) Πόπλιον Σκιπίωνα καὶ τὴν σύζυγον τοῦ Παύλου Αἰμιλίου Λεπίδου Κορνηλίαν. Τέλος ὑπῆρξε ἡ τρίτη σύζυγος (40 π. Χ.) τοῦ Ὀκταβιανοῦ, ἐξ οὗ ἀπέκτησε τὴν περιώνυμον Ἰουλίαν. Γηραιοτέρα αὐτοῦ καὶ ἔκλυτος, ἀπεπέμφθη τῷ 39, τῷ 2 π. Χ. συνώδευσε τὴν θυγατέρα της εἰς τὴν ἐν Πανδατερίᾳ νήσῳ ἐξορίαν, ἔζησε δὲ τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ 16 μ. Χ.

Σκρὶμπ (Scribe), *Αὐγουστῖνος-Εὐγένιος*. Γάλλος θεατρικὸς συγγραφεύς, ἐκ τῶν γονιμωτέρων, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1791 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1861. Υἱὸς ἐμπόρου ὑφασμάτων, ἀπολέσας ἐνωρὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἠκολούθησε τὸ νομικὸν στάδιον κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλιπεν αὐτὸ καὶ ἐπεδόθη εἰς συγγραφὴν κωμειδυλλίων. Τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον «Ὁ ἐν ἀγνοίᾳ μελλόνυμφος» ἀπέτυχε παταγωδῶς, ἀποδοκιμασθέν. Τὴν αὐτὴν τύχην ἔλαβον, βραδύτερον, καὶ τὰ δώδεκα κατόπιν συντεθέντα, ἐν οἷς «Ὁ κοιτών», «Τιμπώ, κόμης τῆς Καμπανίας», «Θωμᾶς ὁ Τυχηρὸς» καὶ «Ὁ Γασκῶνος ἢ ἡ νεκρώσιμος πομπή». Τὸ ἔργον «Μία νὺξ τῆς ἐθνοφρουρᾶς», ἀναβιβασθὲν ἀπὸ σκηνῆς τοῦ ἐλαφροῦ θεάτρου «Κωμειδύλλιον» (1815), ἀποτελεῖ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπιτυχίαν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μέχρι τοῦ 1830, γράφων συνεχῶς διὰ τὸ θέατρον, μόνος ἢ μετὰ συνεργατῶν, ἔβαινεν ἀπὸ ἐπιτυχίας εἰς ἐπιτυχίαν («Φλώρα καὶ Ζέφυρος», «Ὁ κόμης Ὀρὺ» (μελοποιηθέν, βραδύτερον, παρὰ τοῦ Ροσσίνη), «Ὁ νέος Πουρσωνιάκ», «Ὁ ἱκέτης», «Ἡ ἑορτὴ τοῦ συζύγου», «Οἱ δύο παιδαγωγοί», καὶ πλῆθος ἄλλα). Συμβληθεὶς μετὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ θεάτρου «Γυμνάσιον», ἐτροφοδότησε τοῦτο, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, δι' ἑκατὸν πεντήκοντα καὶ πλέον αὐτοῦ ἔργων. Μέχρι τοῦ 1825 ἔδωσε τὰ ἔργα «Ἡ ἄρκτος καὶ ὁ πασᾶς», «Ὁ γραμματεὺς καὶ ὁ μάγειρος» καὶ «Ὁ θεῖός μου Καῖσαρ», στερεώσαντα ὁριστικῶς τὴν φήμην του ὡς συγγραφέως ἐλαφρῶν κωμῳδιῶν. Ἀποβλέπων κυρίως εἰς τὸ κέρδος, ἐτροφοδότει συγχρόνως καὶ τὰς λοιπὰς παρισινὰς σκηνάς, διὰ μπαλλέτων, κωμικῶν μελοδραμάτων, κωμειδυλλίων καὶ κωμῳδιῶν. Προέβη ἐπίσης εἰς τὴν σύνταξιν τῶν κειμένων (λιμπρέττων) ὑπερπεντήκοντα γνωστῶν μελοδραμάτων τῶν διαπρεπεστέρων μουσουργῶν. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγονται τὸ τῆς «Λευκῆς Κυρίας» τοῦ Μπουαλντιὲ (1825), θεωρηθὲν ὡς ὑπόδειγμα, «Ὁ πολικὸς ἀστήρ», «Οἱ Οὐγενότοι», «Ὁ προφήτης», «Ἡ Ἀφρικανὴ» καὶ «Ροβέρτος ὁ Διάβολος» τοῦ Μέγεερμπερ, ἡ «Χαϊδέ», «Τὸ φίλτρον», ὁ «Φρὰ Διάβολος», «Τὸ μαῦρον δόμινον», «Οἱ ἀδάμαντες τοῦ στέμματος» καὶ «Ἡ βωβὴ τῶν Πορτίκων» τοῦ Ὠμπέρ, «Ἡ Ἑβραία» τοῦ Ἀλεβύ, «Ἡ εὐνοουμένη» (La Favorita) τοῦ Ντονιζέττι καὶ πλῆθος ἄλλων ἔργων μουσικῶν. Ἡ πρώτη σοβαρὰ αὐτοῦ προσπάθεια συνθέσεως ὡριμωτέρου ἔργου εἶναι ἡ τῆς κωμῳδίας «Βαλερία» (1832), εἶτα δὲ τοῦ «Γάμου ἐκ συμφέροντος» (1827). Ἡ λεπτοτάτη παρατήρησις αὐτοῦ, ἂν καὶ κατ' ἐξοχὴν συμβατικὴ καὶ στερουμένη φιλοσοφικότητος, ἡ τελεία γνῶσις τῆς σκηνῆς καὶ ἡ εὐφυεστάτη ἐκμετάλλευσις τῶν ἠθογραφικῶν αὐτοῦ θεμάτων καθιστῶσι τοῦτον δοκιμώτατον ζωγράφον τῶν ἠθῶν τῆς ἐποχῆς, ἂν καὶ αἱ ἐλαφραὶ αὐτοῦ συνθέσεις θεωροῦνται ἀξιολογώτεραι τῶν μετ' ἀξιώσεων συνθέσεων αὐτοῦ. Αἱ δοθεῖσαι ὅμως μετὰ ταῦτα, ἀπὸ σκηνῆς τοῦ «Γαλλικοῦ Θεάτρου», πεντάπρακτοι κωμῳδίαι «Βερτράνδος καὶ Ρατοῦ ἢ ἡ τέχνη τοῦ συνωμοτεῖν» (1833), «Ὁ φιλόδοξος» (1834), «Ἡ σπεῖρα ἢ ἡ ἀλληλοβοήθεια» (1836), «Οἱ ἀνεξάρτητοι» (1837), «Ἡ συκοφαντία» (1840) καὶ «Τὸ ποτήριον ὕδατος» (1840), ἔργα ἰδιαιτέρου χαρακτῆρος, πολιτικοῦ τε καὶ ἱστορικοῦ, ἐπίσης δὲ αἱ κωμῳδίαι «Μία λύσις» (1841), «Ἀδριανὴ Λεκουβρὲρ» (1849), «Αἱ διηγήσεις τῆς βασιλίσσης τῆς Ναβάρρας» (1850), ἡ «Γυναικομαχία» (1851, αἱ τελευταῖαι τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Λεγκουβέ) καὶ «Ἡ τσαρίνα» (1855) ἀποδεικνύουσιν αὐτὸν συγγραφέα ἀνεξαντλήτου ἐφευρετικότητος καὶ θεατρικὸν δεξιοτέχνην. Τῷ 1836, ὁ Σκρὶμπ ἐγένετο μέλος τῆς Γαλλικῆς ἀκαδημίας. Τὰ ἔργα του ὑπερβαίνουσι τὰ τριακόσια πεντήκοντα, τινὰ δὲ τούτων φέρουσι παράδοξα ὀνόματα. Ἐν τῇ ἐκτάκτῳ γονιμότητι αὐτοῦ ἐπεδόθη καὶ εἰς τὸ διήγημα, ἀλλὰ μετὰ μικρᾶς ἐπιτυχίας, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὸ μυθιστόρημα. Τὸ δημοφιλέστερον τῶν μυθιστορημάτων του, εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Πικουΐλλος Ἀλλίαγας», ὀγκῶδες καὶ περιπετειωδέστατον, εἰς ἕνδεκα τόμους ἐκδοθὲν (1847). Ὁ Σκρίμπ, γενικώτερον κρινόμενος, κατηγορήθη ἐπανειλημμένως διὰ τὸ φιλοχρήματον αὐτοῦ καὶ τήν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐλαττώματος, προφανῆ παραμέλησιν τῆς τέχνης. Ἀπομένει, μολαταῦτα, ὁ ἀκάματος καὶ σπινθηροβόλος συγγραφεύς, ὁ γόνιμος, ὑποδειγματικός, δεξιοτέχνης κωμῳδιογράφος, παρὰ τὴν ἀπουσίαν, ἐκ τοῦ ἔργου του, φιλοσοφικῆς τινος βαθύτητος καὶ σοβαρᾶς ψυχολογίας χαρακτήρων. Ζῶν ἐπεμελήθη πλείστων ὅσων ἐκδόσεων αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἀρτιωτέρα αὐτοῦ ἔκδοσις εἶναι ἡ τῶν «Ἀπάντων» του, εἰς τόμους ἑβδομήκοντα καὶ ἕξ, γενομένη μετὰ θάνατον αὐτοῦ (1874—1885). Ν. Λ. Λ.

Σκρινιάριοι (οἱ)· βυζαντ., οἱ ἐν τῆς *σκρινίοις* (τοῖς δημοσίοις γραφείοις) ὑπηρετοῦντες ὑπάλληλοι. ἄλλως *νοτάριοι, χαρτοφύλακες, χαρτουλάριοι*. Ν. ΚΛΣ

σκρίνιο(ν) (τό)· εἶδος ἑρμαρίου πρὸς φύλαξιν πολυτίμων πραγμάτων· || εἶδος γραφείου (λατ. scrinium)· || βυζαντ., τὰ ἐν τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις καὶ ἀλλαχοῦ δημόσια γραφεῖα.

σκρὶπ (ἀγγλ. scrip, συντομογρ. τοῦ souscription = ἐγγραφή). Καλεῖται οὕτως ἐν Ἀγγλίᾳ πᾶς τίτλος, ὅστις δὲν ἔχει ἐξ ὁλοκλήρου ἀποπληρωθῆ ἡ πᾶσα ἀπόδειξις συμμετοχῆς εἰς δάνειον ἐκτιθέμενον εἰς δημοσίαν ἐγγραφήν. Τίτλος ἢ ἀπόδειξις εἶναι διαπραγματεύσιμοι, ἀναγράφονται εἰς τὸ επίσημα δελτία τοῦ χρηματιστηρίου καὶ δύνανται συνεπῶς νὰ μεταβιβασθῶσιν. Οἱ κάτοχοι τῶν *σκρὶπ* ὑπάγονται εἰς τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις, εἰς ἃς καὶ οἱ κομισταὶ μετοχῶν μερικῶς ἀποπληρωμένων, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ μὲν τελευταῖοι, ἐν περιπτώσει μὴ ἀποπληρωμῆς, δύνανται νὰ διωχθῶσι διὰ τὸ ἐναπομένον ἀπλήρωτον ποσόν, ἐνῷ οἱ κάτοχοι τῶν σκρίπ, ἐν περιπτώσει καθυστερήσεως, ἐκπίπτουσιν ἁπλῶς τῶν δικαιωμάτων των. Ὡς διεθνὴς οἰκονομολογικὸς ὅρος ἡ λέξις σημαίνει προσωρινὴν διαπραγματεύσιμον ἀπόδειξιν, χορηγουμένην εἰς τοὺς κατόχους τίτλων ἔναντι ληξάντων τοκομεριδίων, ὧν ἡ πληρωμὴ ἀνεστάλη δι' ἕνα οἱονδήποτε λόγον, κυρίως ἕνεκεν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν. Τὰ σκρὶπ ταῦτα ἐν καιρῷ ἀνταλλάσσονται διὰ νέων ὁμολογιῶν τοῦ αὐτοῦ δανείου, βάσει μεταγενεστέρων μετὰ τῶν ὁμολογιούχων συμφωνιῶν.

Παρ' ἡμῖν χρῆσις τῆς λέξεως ἐγένετο κατὰ τὸ 1893, ὅτε ἡ κυβέρνησις Σωτηροπούλου-Ράλλη, ἀντιμετωπίσασα δεινὰς οἰκονομικὰς δυσχερείας τοῦ κράτους, ἀπεφάσισε διὰ τοῦ ἀπὸ 30 Μαΐου 1893 διατάγματος τὴν ἔκδοσιν δανείου κεφαλαιοποιήσεως πρὸς πληρωμὴν τῶν ληξιπροθέσμων τοκοχρεολυ-

Digitized by Google

τικῶν δόσεων τῶν εἰς χρυσὸν δανείων καὶ τὴν διανομὴν σκρὶπ εἰς τοὺς δικαιούχους, μέχρι τοῦ καταρτισμοῦ τῶν ὁριστικῶν τίτλων τοῦ νέου δανείου. Μετὰ τὴν ἀνάληψιν ὅμως τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Τρικούπη (10 Δεκεμβρίου 1893) καὶ τὴν ἐπίσημον κήρυξιν τῆς πτωχεύσεως τοῦ κράτους ἠκυρώθη τὸ ἐν λόγῳ διάταγμα καὶ ἀντὶ τῶν σκρὶπ κατεβάλλετο εἰς τοὺς ὁμολογιούχους 30% εἰς χρυσὸν ἐπὶ τῶν ἑκάστοτε ληξιπροθέσμων τόκων. Συνεπείᾳ διακωμῳδήσεως τῆς ὅλης ὑποθέσεως τοῦ δανείου κεφαλοποιήσεως, ἡ λέξις *σκρὶπ* περιέπεσεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς σατίρας. Ι. Α. Β.

—**«Σκρίπ».** Πρωϊνὴ καθημερινὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Εὐαγγέλου Κουσουλάκου τῷ 1893 καὶ ἐξακολουθήσασα ἐκδιδομένη μέχρι τοῦ 1929. Κατ' ἀρχὰς ἦτο σατιρικὴ ἐφημερίς, κυκλοφοροῦσα κατὰ Κυριακήν, ἔλαβε δὲ τὸν τίτλον της ἐκ τῆς ἀγγλικῆς λέξεως *σκρὶπ* (βλ. λ.), τῆς ὁποίας ἐγένετο μεγάλη χρῆσις ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἔκδοσιν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Σωτηροπούλου τοῦ δανείου κεφαλαιοποιήσεως. Ἀπὸ τοῦ 1895 μετεβλήθη εἰς καθημερινὴν πολιτικὴν ἐφημερίδα, διευθυνομένην ὑπὸ τοῦ Κουσουλάκου καὶ διακρινομένην διὰ τὸ εὔθυμον πνεῦμα αὐτῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διευθυντοῦ της, κατὰ Ἰανουάριον 1903, τὸ «Σκρίπ» περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Γρηγορίου Εὐστρατ άδου, διευθύναντος αὐτὸ ἐπὶ εἴκοσιν ἓξ ἔτη. Θ. Β.

Σκριπερὸ *[Γεωγρ.].* Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 884. Κεῖται πρὸς ΒΔ. τῆς πρωτευούσης ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Κερκύρας—Καρουσάδων καὶ ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον, δημοτικὸν σχολεῖον, εἰρηνοδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, ἀστυνομικὸν τμῆμα καὶ φιλαρμονικὸν σύλλογον. —Π.

Σκριποῦ *[Γεωγρ.].* Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 1.678. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 1.892) περιλαμβανούσης καὶ τὸν ἐν *Πολυγύρῳ* συνοικισμὸν κτηνοτρόφων σκηνιτῶν. Ἔχει Τ. Τ. Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 12 χλμ. ἀπὸ τῆς Λεβαδείας, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ. Εἰς 10' πρὸς Δ. τῆς κωμοπόλεως καὶ κατέναντι τοῦ ἐγγὺς κειμένου ἀρχαίου *Ὀρχομενοῦ* (βλ. λ.) ἐγείρεται ἡ μονὴ τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, ἔχουσα ναὸν μετὰ σταυροθολίου, ἱδρυθέντα τῷ 874 ἐπὶ ἀρχαίου βωμοῦ τῶν Χαρίτων (ἔνθα ἐτελοῦντο τὰ Χαριτήσια). —Π.

Σκρίτζοβα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ νομοῦ Σερρῶν (βλ. λ. *Σκοπιά*).

σκροβικουλαρία (Scrobicularia) *[Ζῳολ.].* Γένος ἐλασματοβραγχίων μαλακίων τῆς ὁμοιογενείας τῶν τελλινιδῶν. Περιλαμβάνει ὑπὲρ τὰ 20 εἴδη σιφωνωτῶν μαλακίων, βιούντων κυρίως πλησίον τῶν ἀκτῶν ἐντὸς τῆς ἄμμου ἢ τῆς ἰλύος, εἰς βάθος ὀλίγων ἑκατοστομέτρων. Εἶναι ἐδώδιμα καὶ ἔχουσι δριμεῖαν καυστικὴν γεῦσιν.

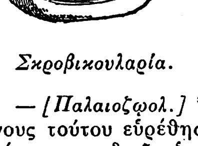

Σκροβικουλαρία.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ γένους τούτου εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τοῦ εἴδους *σκροβικουλαρία plana* εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν θαλασσογενῶν ἄμμων καὶ κροκαλοπαγῶν τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου.

σκροβόδους (ὁ) *[Παλαιοζῳολ.]* βλ. λ. *λεπιδωτός*.

Σκροπονέρι *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ὅρμος τῆς Λοκρίδος ἀκτῆς τοῦ νοτίου τμήματος τοῦ Βορείου Εὐβοϊκοῦ (πλάτ. 38° 30' 30" Β, μηκ. 23° 20' 00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1554: Talanta Channel), ἔχων εἴσοδυσιν 3 ὅλων μιλ. καὶ ἀτενίζων τὰ Πολιτικὰ τῆς Χαλκίδος. Ἐν αὐτῷ ἡ ἐκβολὴ τῆς Τοπόλιας καὶ ἡ διὰ τῆς καταβάθρας τοῦ Κόκκινου ὑπερεκχείλισις τοῦ Μέλανος, νοτίως τοῦ δὲ ἡ Παραλίμνη. Εἶναι ὁ *Φωκῶν ὅρμος*. Σ. Ε. Λ.

σκρούτλ (scruple). Μέτρον βάρους τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἐκ τῶν βαρῶν avoirdupois, ὑποπολλαπλάσιον, τὸ $^1/_3$ τῆς δραχμῆς, ὑποδιαιρούμενον εἰς 10 κόκκους. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς 0,59061198 γραμμ. ἢ 0,1845 δραμίου. Ι. Α. Β.

σκρόφα (ἡ)· τὸ θῆλυ τοῦ χοίρου, γουρούνα· || ὑβριστικὴ προσηγορία γυναικός.

Σκρόφα *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἡ νοτιοδυτικὴ τῆς Αἰτωλίας ἐσχατιά (πλάτ. 38° 17' Β., μηκ. 21° 09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha point to cape Camilafka), χθαμαλὴ καὶ ἀμμώδης γλῶσσα, ἀποτελοῦσα τὸ ἀριστερὸ τῷ εἰσπλέοντι βορειοδυτικὸν κέρας τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου, προέχουσα ἀνατολικῶς τῆς νοτίας ἄκρας τῆς νήσου Ὀξυᾶς. Καὶ φερώνυμος ὅρμος ὅστις, ἄλλοτε μέγας καὶ ἀσφαλής, ἔχει ἤδη σμικρυνθῆ ὑπὸ τῶν ἀπὸ τῶν ὑπερεκχειλίσεων τοῦ Ἀχελώου προσεπιχώσεων. Καὶ μεγάλη ὕφαλος φερώνυμος (3 ὀργ.), περὶ τὸ ἀκρωτήριον ἐκτεινομένη. Παρὰ τὴν Σκρόφαν ἐγένετο ἡ περιώνυμος ναυμαχία ἡ λαβοῦσα τὸ ὄνομα τῆς μηδεμίαν πρὸς αὐτὴν ἐχούσης σχέσιν *Ναυπάκτου* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Σκροφάνι (Scrofani), *Σαβέριος*. Ἰταλὸς κληρικὸς καὶ οἰκονομολόγος (1756—1837). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γεωπονίας ἐν Ἐνετίᾳ καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας ἐγένετο μέλος τοῦ γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου. Τῷ 1814 ἐγένετο διευθυντὴς τῆς στατιστικῆς ὑπηρεσίας τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, παρῃτήθη δὲ τῷ 1822. Ἔγραψε: «Πραγματεία ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης» κ.ἄ., ἐν οἷς καὶ τὸ ἐνδιαφέρον «Ταξίδια εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1794», ὅπερ μεταφρασθὲν ἐκ τῆς ἰταλικῆς ἐξεδόθη γαλλιστὶ εἰς 3 τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον: «Voyage en Grèce, fait en 1794—1795, traduit de l'italien par I. E C. Blanvillain» (Paris 1801). Π. Ν. Π.—Δ. Π. Π.

Σκρόφες *[Γεωγρ.].* Ὁμὰς νησίδων τοῦ Ἰονίου πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχελώου, νοτίᾳ τῶν Ἐχινάδων ὑποσυστάς. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς νησῖδας: *Σκροφούλα* πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Σκρόφα, *Ὀξυὰ* (φάρος περιστροφικὸς δ' τάξεως λευκῶν ἐκλάμψεων 20 μιλ.), *Κουνέλλι* (φάρος Ἄγκα ἐρυθρῶν ἐκλάμψεων 12 μιλ.), *Μακρὺ* καὶ *Βρωμόνα* (ἢ Πρόμμονας ἢ Βρώμονας). Σ. Ε. Λ.

— **Σκρόφες** *[Γεωγρ.].* Συστὰς βραχονησίδος καὶ μυρμήκων μεταξὺ Ψυτταλείας καὶ Σαλαμῖνος, πρὸ τοῦ ὅρμου τῶν Σεληνίων. Σ. Ε. Λ.

— **Σκρόφες** *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ὕφαλος παρὰ τὴν Λέρον, ὁ μόνος κίνδυνος ὁ παρουσιάζει ἡ προσγείωσις εἰς τὸν ὡραῖόν της λιμένα *Λακὴ* (πλάτ. 37° 08' Β., μηκ. 26° 52' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalimnos). Σ. Ε. Λ.

— **Σκρόφες** *[Παραλ. Γεωγρ.].* Κολπίζων Μικρασιατικὸς ὅρμος κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Μονοδένδρι (πλάτ. 37° 21' Β., μηκ. 27° 13' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos strait to Mandelyah gulf). Εἶχε χρησιμοποιηθῆ ὡς ἀγκυροβόλιον μέρους τοῦ στόλου τοῦ Μιαούλη πρὸ τῆς ναυμαχίας τοῦ Γέροντα. Σ. Ε. Λ.

Σκροφονήσια *[Γεωγρ.].* Συστὰς σκοπέλων κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν ἀκτὴν τῶν Κυθήρων μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Τράχηλας καὶ τοῦ ὅρμου Μελιδόνι (πλάτ. 36° 08' 30' Β., μηκ. 22° 57' 30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia). Εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην σημειοῦνται ὡς Grunia islets (Γουρούνια), ὀνομάζονται δὲ καὶ *Μοσχοχτάποδα*. Σ.Ε.Λ.

Σκροφούλα *[Γεωγρ.].* Νησὶς στενὴ καὶ ἐπιμήκης, πραγματικῶς ἀκτοταινία, ἀναδύουσα ἀπὸ τῆς ὑφάλου Σκρόφες ἐγγὺς καὶ νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Σκρόφα. Σ. Ε. Λ.

σκροφουλαρία (ἡ) (Scrophularia) *[Βοτ.].* Γένος δικοτυληδόνων φυτῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκροφουλαριοειδῶν*. Περιλαμβάνει φυτὰ ποώδη ἐτήσια, διετῆ ἢ πολυετῆ, καί τινα θαμνώδη. Ἐκ τῶν 120 γνωστῶν εἰδῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον κακόσμων καὶ πικρῶν, τινῶν δὲ φαρμακευτικῶν, ἐν Ἑλλάδι γνωστὰ εἶναι *σκροφουλαρία ἡ κύνειος*, κοινῶς *σκροπιδόχορτο* καὶ *σκροφουλαρία ἡ ξενική*, κοινῶς *βρωμόχορτο ἢ βρωμουσάκι*.

Σκροφουλαρία.

σκροφουλαριοειδῆ (τὰ) (Scrophulariaceae) *[Βοτ.].* Ὁμοιογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν τῆς τάξεως τῶν σωληνανθῶν. Περιλαμβάνει περὶ τὰ 200 γένη καὶ 2.600 εἴδη φυτῶν, ὧν πλεῖστα δηλητηριώδη, ἄλλα φαρμακευτικὰ καὶ ἕτερα κοσμητικά. Εἶναι φυτὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ποώδη, πολλὰ ἀναρριχητικά, ὀλίγα θαμνώδη καί τινα δένδρα. Τὰ φύλλα των εἶναι ἐναλλασσόμενα, ἀντίθετα ἢ κατὰ σπονδυλώματα τεταγμένα, καὶ στεροῦνται παραφύλλων. Τὰ ἄνθη των, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ζυγόμορφα, εἶναι ἑρμαφρόδιτα, πενταμερῆ, ὁ δὲ καρπὸς κάψα, εἰς ἐλάχιστα δὲ εἴδη ῥάξ. Ἐκ τῶν φαρμακευτικῶν εἰδῶν σπουδαιότερον εἶναι ἡ *δακτυλῖτις*. Ἐκ τῶν γενῶν γνωστότερα ἡ *σκροφουλαρία* καὶ ἡ *βερονίκη*.

σκύβαλον (τό)· τὸ ἀπόρριμμα τοῦ σίτου, τὰ ἀποκοσκινίδια, ἀποτελούμενα ἐξ ἀτροφικῶν σπερμάτων ἢ ἐκ σπορίων διαφόρων ζιζανίων.

— *[Βοτ.]* Ὡς *σκύβαλα* φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον τὰ ὑπολείμματα διαφόρων δημητριακῶν καρπῶν καὶ ἰδίως τοῦ σίτου, ἅτινα ἀποτελοῦνται ἐκ διαφόρων τετριμμένων κόκκων καὶ διαφόρων ζιζανίων. Τὰ σκύβαλα χρησιμοποιοῦνται ὡς τροφὴ τῶν κατοικιδίων πτηνῶν. Δ. Ν. Π.

σκύβω, καὶ *σκύφτω, ἀόρ. ἔσκυψα, παθ.* μετοχ. *σκυμμένος*· δημοτ., *κύπτω* (βλ. λ.).

Σκυδίσης *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ὄρος τῆς Μ. Ἀσίας (βλ. λ. *Σκοιδίσης*). Α. Θ. Σ.

σκύδμαινος (ὁ) (Scydmaenus) *[Ζῳολ.].* Γένος κολεοπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σιλφιδῶν*. Περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη μικρῶν κανθάρων, ἀπαντώντων ὑπὸ τὰ πεπτωκότα φύλλα τῶν δένδρων, ἢ ἐγγὺς τῶν μυρμηκοφωλεῶν.

Σκύδρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Μακεδονίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 12, 36) ἐν Ἠμαθίᾳ, εἰς ἀπόστασιν 2—3 ὡρῶν περίπου πρὸς Β. τοῦ Κιτίου (νῦν Νάουσα). Ὑπὸ τοῦ Πλινίου (IV, 17, 1) ἀναφέρεται ἐν τῇ Ἐορδαίᾳ, ὑπὸ δὲ τοῦ Στράβωνος (VII, 327) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βρύγων, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κύδραι*. Πότε ἐκτίσθη καὶ ὑπὸ τίνος, ὡς ἐπίσης καὶ πότε κατεστράφη δὲν εἶναι γνωστόν. Πάντως ὅμως ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ εὑρισκομένων νομισμάτων φαίνεται ὅτι διετηρήθη μέχρι τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς κεῖται τὸ νῦν χωρίον *Ἐπισκοπή*, 9 χλμ. ἀπὸ τῆς Ναούσης, ὅπου εὑρέθησαν διάφοροι ἐπιγραφαὶ καὶ νομίσματα. Τὸ ἀρχαῖον ὄνομα ἐδόθη εἰς τὸ πρώην Βερτεκόπ, ἀπέχον 10 χλμ. ἀπὸ τῆς Ἐπισκοπῆς, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης. Α. Θ. Σ.

— **Σκύδρα** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης, πρότερον καλούμενον *Βερτεκόπ*. Κάτ. (1928) 833. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 3.723), περιλαμβανούσης τὰ χωρία *Λιποχώρια* (Ἄνω καὶ Κάτω), *Μαυροβούνι*, (Τρέμπολιτς), *Ὀρυζάριον*, *Σεβαστιανὰ* (Βίγκενι), τὸν συνοικισμὸν *Σκηνιτῶν Σκύδρας*, ἄλλοτε δὲ καὶ τὴν νῦν ἰδίαν κοινότητα *Προφήτην Ἠλίαν*. Κεῖται πρὸς Δ.ΝΔ. τῆς Ἐδέσσης ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης—Φλωρίνης (εἰς 17 χλμ. μετὰ τὴν Νάουσαν καὶ 15 χλμ. πρὸ τῆς Ἐδέσσης) καὶ εἶναι ἀφετηρία τοῦ σιδηροδρόμου (διακλαδώσεως) Σκύδρας —Ἀρδέας· ἐπίσης εἶναι κόμβος καὶ συμβολὴ τῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν Θεσσαλονίκης—Βερροίας—Ἐδέσσης καὶ Θεσσαλονίκης—Γιαννιτσῶν—Ἐδέσσης. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν τμῆμα καὶ 4 γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Π. Ν. Π.

Σκύδρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς κάτω Ἰταλίας (βλ. λ. *Σκίδρος*). Α. Θ. Σ.

Σκύθαι *[Ἀρχ.].* Ἐκαλοῦντο οὕτω γενικῶς μέχρι τοῦ Ζ' π. Χ αἰῶνος πάντες οἱ λαοί, οἱ κατοικοῦντες τὰ ΒΑ. τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ ΒΔ. τῆς Ἀσίας. Ἀρχικῶς οἱ Σκύθαι κατῴκουν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀσίᾳ πρὸς Β. τοῦ Ἰαξάρτου ποταμοῦ, ἀπετελοῦντο δὲ ἐκ πολλῶν βαρβαρικῶν φύλων, τῶν ὁποίων τινὰ ἦσαν ἐγκατεστημένα μονίμως, τινὰ δὲ νομαδικά, πάντα ὅμως ἄγρια καὶ πολεμικά. Ἐκ τοῦ Ὁμήρου φαίνεται ὅτι οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἱππημολγοὶ* ἀναφερόμενοι, τοὺς ὁποίους ὀνομάζει «γαλακτοφάγους», ὡς τρεφομένους δι' ἱππείου γάλακτος, ἦσαν σκυθικὸς λαός, κατοικῶν πρὸς Β. τοῦ Ἴστρου (Δούναβις). Ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης προκύπτει ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Μυκηναϊκῆς περιόδου εἶχον γνῶσιν, ἔστω καὶ συγκεχυμένην, περὶ τῶν Σκυθῶν. Σαφεστέρας ὅμως πληροφορίας ἔχομεν ἐκ τῶν ἔργασιῶν τοῦ Ἀριστέου (565 π. Χ.), τοῦ Ἑκαταίου (ἀρχαὶ Στ' π. Χ. αἰῶνος) καὶ τοῦ Ἡροδότου, ὅστις ἐπεσκέφθη τὴν χώραν αὐτῶν καὶ ἐμελέτησε τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων. Κατὰ τοὺς Σκύθας, γενάρχης αὐτῶν ἐθεωρεῖτο ὁ Ταργιτάος, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ποταμοῦ Βορυσθένους. Τούτου ὁ νεώτατος υἱὸς ἐγένετο πρῶτος βασιλεὺς τῶν Σκυθῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκάλουν ἑαυτοὺς *Σκολότους*, ἀπό τινος βασιλέως αὐτῶν. Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὅμως ἐκαλοῦντο *Σκύθαι*, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως αὐτῶν Σκύθου, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἐχίδνης. Ὡς βορειότεροι αὐτῶν κάτοικοι ἐθεωροῦντο οἱ Ἰσσηδόνες, ὑπὲρ αὐτοὺς οἱ Ἀριμασποὶ (=μονόφθαλμοι κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἢ εὐγενεῖς ἱππόται ἐκ τῆς ἀρίας λέξεως ἄριμ-ασπ), ἔτι βορειότεροι οἱ Γρῦπες καὶ τέλος οἱ Ὑπερβόρειοι παρὰ τὴν βορείαν θάλασσαν.

Ὁ Ἡρόδοτος περιγράφει τοὺς Σκύθας ὡς γενναίους καὶ πολεμικοὺς ἀλλὰ τραχεῖς καὶ ἀπολιτίστους. Ὁ σοφὸς Ἀνάχαρσις καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Σκύλης, θελήσαντες νὰ εἰσαγάγωσι παρ' αὐτοῖς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, ἐθανατώθησαν. Ἐτέλουν ὑπὸ ἰδίους βασιλεῖς, ἡ δὲ θρησκεία των ἦτο ἄξεστος πολυθεΐα. Πόλεις καὶ φρούρια δὲν εἶχον, ἀλλ' ἦσαν «φερέοικοι, ἱππότοξόται, ζῶντες μὴ ἀπ' ἀρότρου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων». Κατὰ τοὺς νεωτέρους οἱ Σκύθαι ἦσαν ἰρανικῆς φυλῆς, πιθανῶς ὁμόφυλοι τῶν Τσούδων (Tschuden) ἢ Ὑπερβορείων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγονται καὶ οἱ Τοῦρκοι. Κατὰ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα, ἐκ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν **ἑστίας** ἐξηπλώθησαν πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ

Digitized by Google

ΝΔ. τῆς 'Ασίας πέραν τῆς Κασπίας θαλάσσης, διαβάντες δὲ τὸν Καύκασον, κατῆλθον μέχρι Μεσοποταμίας. Πολεμήσαντες κατὰ τοῦ Κυαξάρου Α΄ βασιλέως τῆς Μηδίας, κατέλαβον τὴν χώραν του τῷ 625 π. Χ., προχωρήσαντες δὲ πρὸς Ν. ἔφθασαν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Αἰγύπου, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁ φαραὼ Ψαμμίτιχος Β΄ μόνον διὰ μεγάλων δώρων κατώρθωσε νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν παλαιὰν τῶν Κιμμερίων χώραν, ἐκτεινόμενοι πρὸς Β. τοῦ Εὐξείνου Πόντου, μεταξὺ τοῦ Ἴστρου (Δουνάβεως) καὶ τοῦ Ταναΐδος (Δόν). Μάτην ἐπεχείρησε νὰ καθυποτάξῃ αὐτοὺς Κῦρος ὁ πρεσβύτερος, ὅπως καὶ ὁ Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου περὶ τὰ 515 π.Χ., Οὗτος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν. 'Επὶ τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου, ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἐκυρίευσαν τὴν Βακτριανὴν καὶ τὰ ΒΔ. τῶν 'Ινδιῶν, ἄλλοι δὲ ἠπείλησαν τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον (Κριμαίαν) καὶ τὸν Κιμμέριον Βόσπορον, μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ὑπέταξεν αὐτοὺς Μιθριδάτης ὁ μέγας περὶ τὸ 66 π.Χ. Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους διάφοροι λαοὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ Σαρμάται, οἱ ὁποῖοι καθυπέταξαν αὐτούς. Τὸ ὄνομα τῶν Σκυθῶν ἔπαυσεν ἀναφερόμενον ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος, ὁπότε σλαυϊκαί, ἀβαρικαὶ καὶ βουλγαρικαὶ φυλαὶ κατέλαβον τὴν χώραν των. Α. Θ. Σ.

— **Σκύθαι** *['Αρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν 'Αθήναις ἀστυνομικοὶ ὑπηρέται ἔμμισθοι, ὡς προερχόμενοι κατ' ἀρχὰς ἐκ Σκυθίας. Βραδύτερον προσελαμβάνοντο καὶ Θρᾷκες καὶ ἄλλοι βάρβαροι, ἡ δύναμις δ' αὐτῶν εὐθὺς μετὰ τὰ μηδικὰ ἀνήρχετο εἰς 300 ἄνδρας καὶ κατόπιν μέχρι 1.200. 'Εκαλοῦντο ἐπίσης καὶ *Πευσίνιοι* ἢ *Σπευσίνιοι*. Α. Θ. Σ.

Σκυθηνοὶ *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Μ. 'Ασίας, κατοικῶν παρὰ τὰ μεθόρια τῆς 'Αρμενίας πρὸς Ν. τῶν Μακρώνων, ἀπὸ τῶν ὁποίων τοὺς ἐχώριζεν ὁ Ἅρπασος ἢ Ἄκαμψος ποταμὸς (νῦν Τουροὺκ-Σού). Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἡ Γυμνιάς, διὰ τῆς ὁποίας διῆλθον οἱ μετὰ τοῦ Ξενοφῶντος μύριοι κατὰ τὴν κάθοδόν των τῷ 401 π. Χ. (*Ξενοφ.* Κύρ. ἀνάβ. IV, 7, 18). Ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου (XIV, 29, 2) καλοῦνται *Σκουτῖνοι*, ἡ δὲ πρωτεύουσά των Γυμνασία. Α. Θ. Σ.

Σκύθης (ὁ)· ὁ κάτοικος τῆς Σκυθίας ἢ ὁ καταγόμενος ἐξ αὐτῆς (βλ. λ. *Σκύθαι*)· || μεταφ., ὁ ἄξεστος, βάρβαρος, τραχύς. Α. Θ. Σ.

Σκύθης *[Μυθολ.]*. Ὁ νεώτερος τῶν τριδύμων υἱῶν τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς μιξοπαρθένου 'Εχίδνης, τὴν ὁποίαν συνήντησε κατὰ τὴν εἰς τοὺς Ὑπερβορείους μετάβασίν του ἔν τινι ἄντρῳ τῆς Ὑλαίας. 'Ανδρωθεὶς καὶ τανύσας τὸ ὑπὸ τοῦ πατρός του ἐγκαταλειφθὲν τόξον, ἐγένετο βασιλεὺς καὶ γενάρχης πάντων τῶν Σκυθῶν (*Ἡροδ.* IV, 8—10). Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς ἀπὸ τῆς ἰδίας μητρὸς (*Διοδ. Σικελ.* Β, 43). Α. Θ. Σ.

—**Σκύθης.** Τύραννος τῶν Ζαγκλαίων ἐν Σικελίᾳ περὶ τὰ 494 π. Χ. Προδοθεὶς ὑπὸ τοῦ συμμάχου του Ἱπποκράτους, τυράννου τῆς Γέλας, συνελήφθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Πυθογένους καὶ ἐστάλη αἰχμάλωτος εἰς τὴν πατρίδα του Ἴνυκον. Κατορθώσας νὰ δραπετεύσῃ, κατέφυγεν εἰς Περσίαν παρὰ τῷ Δαρείῳ, ὅπου ἀπέθανεν εἰς βαθύτατον γῆρας, μεγάλως τιμώμενος παρ' αὐτοῦ καὶ θεωρούμενος ὡς «πάντων ἀνδρῶν δικαιότατος, ὅσοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἑαυτὸν ἀνέβησαν» (*Ἡροδ.* IV, 23. *Αἰλ.* Ποικ. ἱστορ. VIII, 17). Α. Θ. Σ.

—**Σκύθης.** Βασιλεὺς τῆς νήσου Κῶ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ΄ π. Χ. αἰῶνος, τὸν ὁποῖον ἀποθανόντα περὶ τὸ 500 π. Χ. διεδέχθη ὁ υἱός του Κάδμος (*Ἡροδ.* VII, 163). Α. Θ. Σ.

—**Σκύθης.** Στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων, μεγάλως ἐκτιμώμενος ὑπὸ τοῦ 'Αγησιλάου. 'Αποσταλεὶς τῷ 395 π. Χ. πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ Λυσάνδρου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ὡς σύμβουλος τοῦ 'Αγησιλάου, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν νεοσυλλέκτων ὁπλιτῶν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀπεστάλη μετὰ τοῦ συστρατήγου του Ξενοκλέους εἰς Λάρισαν, ἵνα προτείνῃ εἰρήνην· ἀλλ' οἱ Λαρισαῖοι ἐκράτησαν ἀμφοτέρους, ἐλευθερώσαντες αὐτοὺς ἀμέσως διὰ συνθήκης (*Ξενοφ.* Ἑλλην. III, 4, 20). Α. Θ. Σ.

Σκυθία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα ἐκτεινομένη εἰς τὰ Β.Α. τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ Β.Δ. τῆς 'Ασίας. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ὅρια αὐτῆς ἐθεωροῦντο: ὁ κάτω ῥοῦς τοῦ Ἴστρου (Δούναβις) καὶ ὁ Εὔξεινος Πόντος, πρὸς Β. ἡ χώρα τῶν σκυθικῶν φυλῶν: Νεύρων, 'Ανδροφάγων καὶ Μελαγχλαίνων καὶ ἡ πέραν αὐτῶν ἄγνωστος ἔρημος, πρὸς 'Α. ἡ Μαιῶτις λίμνη (νῦν 'Αζοφικὴ θάλασσα) καὶ ὁ Τάναϊς (Δόν). Ποταμοὺς αὐτῆς ἀναφέρει τὸν Ἴστρον μετὰ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ, τὸν Τύραν (βραδύτερον Δάμαστις, νῦν Δνεῖστερ), τὸν Ὕπανιν (νῦν Μποὺγκ) τὸν Βορυσθένην (νῦν Δνεῖπερ), τὸν Παντικάπην, τὸν Ὑπάκυριν (νῦν Ντόνετς) καὶ τὸν Τάναϊν (νῦν Δὸν) μετὰ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Ὕργιος. Τὸ κλῖμα αὐτῶν περιγράφει ὡς ψυχρὸν καὶ τοὺς χειμῶνας μακρούς. Πλὴν τῶν δημητριακῶν καρπῶν παρῆγεν ἄριστον, ἀλλ' ὑπόπικρον χόρτον, ἔτρεφε δὲ ἵππους ταχεῖς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὡραίους καὶ βοῦς ἄνευ κεράτων. Οἱ κάτοικοί της, *Σκύθαι* (βλ. λ.) καλούμενοι, ἀπετελοῦντο ἀπὸ διαφόρους φυλάς, ζῶντες βίον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νομαδικόν, τῶν ὁποίων γενάρχης ἐθεωρεῖτο ὁ Ταργιτάος. Ὁ Στράβων ἐκ τῶν παλαιῶν Σκυθῶν τοῦ Ἡροδότου γνωρίζει μόνον τοὺς Γέτας, Σαρμάτας, Βαστάρνας καὶ Ρωξολανούς. Ὁ Πτολεμαῖος γνωρίζει μόνον τὴν 'Ασιατικὴν Σκυθίαν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ῥᾶ (νῦν Βόλγας) μέχρι τῆς Σινικῆς πρὸς Β. τῆς 'Αριανῆς καὶ τῶν 'Ινδιῶν, διαιρεῖ δὲ αὐτὴν εἰς δύο μεγάλα τμήματα: Τὴν *ἐντὸς 'Ιμάου Σκυθίαν* ἐκτεινομένην μέχρι τῶν 'Ιμαλαΐων (Scythia Intra Imaum) καὶ τὴν *ἐκτὸς 'Ιμάου Σκυθίαν*, ἤτοι τὴν Σιβηρίαν, ἀπὸ τῶν 'Ιμαλαΐων ὀρέων καὶ ἐκεῖθεν Β. Α. (Scythia extra Imaum). Οὕτως ἡ Σκυθία τοῦ Πτολεμαίου ἐξετείνετο μέχρι τῶν Μασσαγετῶν, περιλαμβάνουσα ἱκανὸν μέρος τῶν στεππῶν τοῦ νῦν Κιρκεσὰν καὶ Τουρκεστάν. Κυριώτερα ὄρη αὐτῆς μνημονεύει τά: 'Αλανικά, τὰ Ῥυμμικὰ (νῦν Οὐράλια), τὰ 'Αννιβικά, τὰ Αὐζάκια καὶ Ταπουρικὰ ('Αλτάϊα), τὰ 'Ωξικὰ καὶ τὰ Σογδιανά. Ποταμοὺς δέ: τὸν Παροπάμισον, τὸν Ρύμνον (νῦν Naryn-Chara ;) τὸν Δάϊξ (ἄλλοτε Jaïk, νῦν Οὐράλην), τὸν Ὦξον καὶ 'Ιαξάρτην. Λαοὺς δέ, ἐν μὲν τῇ ἐντὸς 'Ιμάου Σκυθίᾳ: τοὺς Ρυμμούς, 'Αόρσους, 'Αριάκας, Σάκας, 'Αργιωπαίους καὶ Θυσσαγέτας, ἐν δὲ τῇ ἐκτὸς 'Ιμάου, ἀπὸ Β πρὸς Ν., τοὺς 'Αριμασπούς, Αὐξακίτας καὶ 'Ισσηδόνας. Α. Θ. Σ.

—**Σκυθία, Μικρὰ** (Scythia Minor) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα διδόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἰς δύο χώρας τῆς Ν.Α. Εὐρώπης. α΄) Τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου (νῦν Κριμαία), καὶ τὴν πρὸς Β. αὐτῆς μέχρι τοῦ Βορυσθένους (νῦν Δνεῖπερ) ἐκτεινομένην χώραν. β΄) Τὸ Β.Α. τμῆμα τῆς Θρᾴκης, τὸ ὁριζόμενον πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Δουνάβεως (Ἴστρος), πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Αἵμου, καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Τὸ τμῆμα τοῦτο ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἀπετέλει ἰδίαν ἐπαρχίαν, ἀντιστοιχεῖ δὲ πρὸς τὴν σημερινὴν Δοβρουτσᾶν ἐν Ρουμανίᾳ. Α. Θ. Σ.

Σκυθιὰς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὸν φρούριον τῆς Κάτω Μοισίας, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 11) παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως, τὸ ὁποῖον ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ 'Ιουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

σκυθικὴ *γλῶσσα [Γλωσσολ.]*. Ἡ γλῶσσα τῶν ἀρχαίων Σκυθῶν ἀπετέλει μετὰ τῆς τῶν Σαρματῶν ἢ Σαυροματῶν τὸν βόρειον κλάδον τῆς ἰρανικῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας. Τῶν γλωσσῶν τούτων ἐλάχιστα λείψανα μᾶς παρεδόθησαν. Λείψανον πιθανῶς τῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξαφανισθεισῶν σκυθικῶν διαλέκτων εἶναι ἡ ἔν τινι τμήματι τῆς Καυκασίου Ρωσίας (δυτικῶς τοῦ ὄρους Βλαδικαυκάσου) ὁμιλουμένη ὀσσητική. Γ. Π. Α.

—*σκυθικὴ γλωσσικὴ ὁμοεθνία [Γλωσσολ.]*· βλ. *οὐραλο-αλταϊκὴ γλωσσικὴ ὁμοεθνία.*

Σκυθικὸς *κόλπος ['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μέγας, ἀλλ' ἀβαθὴς κόλπος, ἀναφερόμενος (Scythicus sinus) ὑπὸ τῶν Λατίνων γεωγράφων (*Πλιν.* 6,38. *Πομπ. Μέλ.* 3,38) ὡς σχηματιζόμενος κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τῆς Κασπίας θαλάσσης ὄχθην. Εἶναι ὁ σύγχρονος *Καραμπογάζ*, ὁ 'Αντζὶ Νταριὰ τῶν Τατάρων. Σ. Ε. Λ.

Σκυθῖνος. Ἰαμβογράφος ποιητὴς ἐκ Τέω, ζήσας ἐν τοῖς μετὰ τὸν Ἡράκλειτον χρόνοις.

— **Σκυθῖνος,** ἢ *Σκύθιος*. Ποιητὴς ἀγνώστου ἐποχῆς ἐκ Σκυθοπόλεως ἢ Παλαιστίνης, οὗ δύο ἐπιγράμματα σῴζονται ἐν τῇ Παλατίνῃ ἀνθολογίᾳ. Γ. Γ.

Σκυθόπολις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης (βλ. λ. *Βεθσεάν*).

σκυθρωπάζω· εἶμαι σκυθρωπός, συνοφρυοῦμαι, κοιν. *σκουντουφλιάζω.*

σκυθρωπός, *—ή, —όν*· συνωφρυωμένος, ὁ ἐμφανίζων ὄψιν λυπουμένου ἢ ἀποστρεφομένου τι, κατηφής.

σκύθρωψ (ὁ) (Scythrops) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀναρριχητικῶν πτηνῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κοκκυγιδῶν*. Περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος, τὸν *σκύθρωπα τῆς Νέας 'Ολλανδίας*. Οὗτος ἔχει μῆκος μέχρις 65 ἑκμ., ῥάμφος μακρόν, κυρτὸν καὶ φέρον ἐπιμήκεις αὐλακώσεις, οὐρὰν μακρὰν καὶ πτέρυγας ὀξεῖς. Ἡ θήλεια ἐγκαταλείπει τὰ ᾠά της πρὸς ἐπῳασμὸν εἰς ξένας φωλεάς. 'Απαντᾷ εἰς τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Νέαν Γουϊνέαν καὶ τὰς Μολούκκας νήσους.

Σκύθρωψ.

σκυθρωπότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις σκυθρωπός.

σκύλα (ἡ), ἢ *σκύλλα*· θηλ. τοῦ *σκύλος* (βλ. λ.)· || (ναυτ.) κοιν. *σκύλα*. 'Επίσημον προσάρτημα τῶν συσκευῶν τῶν ἀγκυρῶν, ἐν εἴδει ἔχματος ἢ ἀπολαβείου ἐξ ἁλύσεως (*ἁλυσοδέτου*), φέροντος ἀφ' ἑνὸς ἀγκύλιον μετὰ καρύου πρὸς διάβασιν παχέος σχοινίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ κόρακα μετ' ἀσφαλιστικοῦ κρικωτοῦ συνδετῆρος. Χρησιμεύει πρὸς δέσμευσιν τοῦ ἐκτὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ μέρους τῆς ἀγκυρίου ἁλύσεως, ὅταν ἀποκρικοῦται τὸ ἔσω τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀγκύλιόν της πρὸς ἐκπλοκὴν τῶν περιπλακεισῶν ἁλύσεων, ἢ ὅταν πρόκειται νὰ γίνῃ ἀμφιδέτησις ἢ ἐξαμφιδέτησις. Σ. Ε. Λ.

σκῦλα (τά). Καλοῦνται οὕτω κυρίως τὰ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης λαμβανόμενα ὅπλα, ἐνδύματα, χρήματα καὶ λοιπὰ ἀντικείμενα τῶν πεσόντων πολεμίων. Εἰς τὸν βυζαντινὸν στρατὸν τὰ ἐπὶ τοῦ πρώτου τόπου τῆς συμβολῆς σκῦλα συνελέγοντο, μετὰ τὴν τροπὴν τοῦ ἐχθροῦ, ὑπὸ τῶν τραυματιοφόρων, ἐδίδοντο δὲ ὑπ' αὐτῶν εἰς τοὺς πρωτοστάτας, εἰς τοὺς ἄνδρας δηλαδὴ τοῦ πρώτου ζυγοῦ τῆς παρατάξεως. 'Εγένετο δὲ τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα ἀμείβωνται οὗτοι ὡς προκινδυνεύοντες τῶν ἄλλων ἐν τῇ μάχῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα προλαμβάνηται πᾶσα ἀταξία δυναμένη νὰ προκύψῃ, διαρκούσης τῆς συμπλοκῆς, ἐκ τῆς τάσεως ἣν εἶχον οἱ ἄνδρες νὰ σκυλεύωσι τοὺς πίπτοντας ἐχθρούς. Μερίδα τινὰ τῶν σκύλων τούτων ἔδιδον οἱ πρωτοστάται, ὡς ἀμοιβήν, εἰς τοὺς περισυλλέξαντας ταῦτα τραυματιοφόρους (βλ. καὶ λ. *λάφυρον*). Ν. ΚΛΣ

Σκῦλα (τὰ) *[Βυζ. Τοπογρ.]*. Οἰκοδομὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει, δώσασα τὸ ὄνομά της εἰς μίαν τῶν συνοικιῶν αὐτῆς. Εἶχε σχῆμα ἡμικυκλικὸν καὶ ἐκοσμεῖτο, ὡς φαίνεται) διὰ σκύλων (λαφύρων) ληφθέντων κατὰ διαφόρους ἐκστρατείας. 'Εχρησίμευεν ὡς προθάλαμος τοῦ τρικλίνου τοῦ 'Ιουστινιανοῦ, ἐτελοῦντο δ' ἐν αὐτῷ διάφοροι αὐλικαὶ τελεταί. Διὰ τῶν Σκύλων συνεκοινώνει ὁ τρίκλινος μετὰ τοῦ Ἱπποδρόμου, ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἐκεῖ πρὸς τὸν Ἱππόδρομον πύλη τοῦ περιβόλου τῶν Παλατίων ἐκαλεῖτο ὡσαύτως τῶν *Σκύλων*. Διὰ τῆς πύλης ταύτης εἰσήρχοντο συνήθως εἰς τὸ παλάτιον οἱ διάφοροι ἄρχοντες οἱ παρουσιαζόμενοι ἑκάστοτε δι' ὑπηρεσίαν ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος. Ν. ΚΛΣ

Σκυλάκη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ πελασγικὴ πόλις τῆς Μ. 'Ασίας παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Α, 57). Κατὰ τὸν Ραγκαβῆν ἔκειτο πρὸς 'Αν. τῆς Κυζίκου, τὴν ταυτίζει δὲ πρὸς τὸ σημερινὸν *Σικί*. Α. Θ. Σ.

σκυλάκι (τό)· μικρὸς τὸ σῶμα σκύλος, ἢ νεογνὸν τοῦ σκύλου, ἀρχ. *σκύλαξ.*

σκυλάκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἀντίρρινον* καὶ *κυκλάμινον.* Δ. Ν. Π.

Σκυλακῖνος (ὁ) *['Αρχ.]*. 'Ονομασία ἣν ἔδιδον εἰς Δορύλαιον τῆς Φρυγίας εἰς τὸν *'Αργέστην*. Σ. Ε. Λ.

Σκυλάκιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Ονομασία εἰς ἣν εἶχε μεταβληθῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος (ΣΤ, 261) ἡ πόλις *Σκυλλήτιον* τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος· διατηρεῖται δὲ αὕτη ἔτι καὶ νῦν, ἐλάχιστα παραφθαρεῖσα εἰς *Σκουϊλάτσε*. Σ. Ε. Λ.

Σκυλάκιος *κόλπος ['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Πτολεμαῖον (Γ, α, 11) ὀνομασία τοῦ *Σκυλλητικοῦ κόλπου.* Σ. Ε. Λ.

σκυλακόσαυρος (ὁ) (Scylacosaurus) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζώων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑπόταξιν τῶν *θηριοκεφαλίων*, *ἀνομοδοντίων θηριομόρφων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον μέτριον μέγεθος καὶ ὀδοντοστοιχίαν ἁρπακτικῶν. 'Απολιθωμένα λείψανα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἐν τῇ Ν. 'Αφρικῇ. Γ. Κ. Γ.

σκύλαξ, *—ακος* (ὁ)· τὸ νεογνὸν τοῦ κυνός, κοιν. *κουτάβι, κουλλούκι.*

Σκύλαξ ὁ *Καρυανδεύς*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται ἀρχαῖος γεωγράφος καὶ συγγραφεὺς περίπλου. Οἱ μελετηταὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ὄνομα τοῦτο πηγῶν ἀδυνατοῦν νὰ συναγάγωσι σαφῶς ἐὰν εἷς καὶ μόνος ἦτο οὗτος ἢ πλείονες ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν. Ὁ Στράβων (ΙΔ, 658) καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος (εἰς λ. *Καρύανδα*) τονίζουν ἀναφέροντες τὴν πόλιν Καρύανδα «ἐντεῦθεν ἦν Σκύλαξ ὁ παλαιὸς συγγραφεύς», ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι ἦτο οὗτος πολὺ αὐτῶν ἀρχαιότερος. Πράγματι δὲ ὁ Ἡρόδοτος (Δ,44) ἀναφέρει ὅτι ὁ Δαρεῖος ἀπέστειλε (521—485 π.Χ.) πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς ἰνδικῆς παραλίου ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ 'Ινδοῦ μεταξὺ πολλῶν ἄλλων «καὶ δὴ καὶ Σκύλακα ἄνδρα Καρυανδέα»· ὄντως δὲ οὗτοι ὁρμηθέντες ἐκ τῆς πόλεως Κασπατύρου καὶ τῆς Πακτυϊκῆς ἀπεπειράθησαν ἐπὶ τριάκοντα μῆνας

Digitized by Google

τὸν *περίπλουν* τῆς Λιβύης, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ἐρευνῶν ἐκείνων κατέστη γνώριμος εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον ἡ θάλασσα ἐκείνη καὶ ὁ Δαρεῖος ἠδυνήθη νὰ διευθύνῃ τὴν πρὸς καθυπόταξιν τῶν Ἰνδῶν στρατείαν του. Ὅτι δὲ εἶχε συγγράψει ὁ Σκύλαξ τὸν περίπλουν τοῦτον, προκύπτει ἐκ περικοπῆς καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους «ὥσπερ ἐν Ἰνδοῖς φησι Σκύλαξ εἶναι τοὺς βασιλέας τοσοῦτον διαφέροντας τῶν ἀρχομένων» (Πολ. Ζ, 13, 1) καὶ τοῦ Ἀθηναίου (Β, 70) ἱστοροῦντος τὴν καταγωγὴν τῆς κινάρας, καὶ τοῦ Ἁρποκρατίωνος («ὑπὸ γῆν οἰκοῦντες») καὶ τοῦ Φιλοστράτου (βίος Ἀπολλων. Γ, 47) καὶ ὑπὸ τοῦ Τζέτζη (Ἱστορ. Ζ, 629). Προφανῶς δεύτερος Σκύλαξ εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Σουΐδα ἀναφερόμενος, ὅστις μαθηματικὸς ὢν καὶ μουσικός, ἔγραψεν ἅμα «Περίπλουν τῶν ἐκτὸς τοῦ Ἡρακλέους στηλῶν, τὰ κατὰ τὸν Ἡρακλείδη τῶν Μυλασῶν βασιλέα, γῆς περίοδον, ἀντιγραφὴν πρὸς τὴν Πολυβίου ἱστορίαν». Ἀναντιρρήτως ὅμως συγχέει ὁ Σουΐδας Σκύλακα τὸν Καρυανδέα πρὸς ἄλλον Σκύλακα Ἀλικαρνασσέα, μεταγενέστερον, περὶ οὗ ὁ Κικέρων (De divin. II, 42) γράφει ὅτι ἦν σύγχρονος τοῦ Παναιτίου καὶ «excellens in astrologia» καὶ συγγραφεὺς πολιτικῶν ἔργων. Ἀλλὰ καὶ τρίτου Σκύλακος γεωγράφου ἡ ὕπαρξις δὲν δύναται κατ' ἄλλους νὰ ἀποκλεισθῇ. καθόσον διεσώθη, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀλλὰ καὶ ἀποσπάσματα τῶν ἐλλειπόντων μερῶν του παρ' ἄλλοις γεωγράφοις (*Στράβ.* ΙΒ. 566, ΙΓ, 583, *Σχολ. Ἀπολ. Ροδ.* Α, 1177, Δ, 1215, *Κωνστ. Πορφυρ.* Θεμ. 1, 2, *Avienus* Ora Marit. 370), πολύτιμον εἰς σαφήνειαν παρὰ τὴν λακωνικότητά του σύγγραμμα ὅλως ἄσχετον πρὸς τὸν περίπλουν τῆς Ἰνδικῆς, φέρον δὲ ὡς τίτλον «Σκύλακος Καρυανδέως περίπλους τῆς θαλάσσης τῆς οἰκουμένης Εὐρώπης καὶ Ἀσίας καὶ Λιβύης καὶ ὅσα καὶ ὁποῖα ἔθνη ἕκαστα, ἑξῆς καὶ χῶραι καὶ λιμένες καὶ ποταμοί, καὶ ὅσα μήκη τῶν πλῶν καὶ αἱ νῆσοι αἱ ἑπτὰ αἱ οἰκούμεναι, καθ' ὅτι ἑκάστη κεῖται τῆς ἠπείρου». Τὸ μνημειῶδες τοῦτο γεωγραφικὸν σύγγραμμα. ἀκολουθεῖ σειρὰν γεωγραφικῆς διαδοχῆς ἀπὸ Γαδείρων εἰς τὰς παραλίους τῶν Ἰβήρων, τῶν Λιγύων, τῶν Τυρρηνῶν, τῆς Κύρνου, τῆς Σαρδοῦς, τῶν Λατίνων, τῶν Ὀασῶν, τῶν Καμπανῶν, τῶν Σαυνιτῶν, τῶν Λευκανῶν, τῆς Σικελίας, τῶν Ἰαπύγων, τῶν Κελτῶν, τῶν Ἑνετῶν, τῶν Ἴστρων, τῶν Λιβυρνῶν, τῶν Ἰλλυριῶν, τῶν Νέστων, τῶν Μανιῶν, τῶν Ἐγχέλεων, τῶν Ταυλαντίων, τῶν Ὠρικῶν, τῶν Χαόνων, τῶν Θεσπρωτῶν, τῶν Κασσωπῶν, τῶν Μολοττῶν, τῶν Ἀμβρακιωτῶν, Ἀκαρνάνων, Αἰτωλῶν, Φωκαέων, Βοιωτῶν, Μεγαρέων, Κορινθίων, Σικυωνίων, Ἀχαιῶν, Ἠλείων, Ἀρκάδων, Μεσσηνίων, Λακεδαιμονίων, Κρήτης, Κυκλάδων, Ἀργείων, Ἐπιδαυρίων, Ἑρμιονέων, Τροιζηνίων, Αἰγινητῶν, Ἐπιδαυρίων, Κορινθίων, Ἀττικῆς, Βοιωτῶν, Λοκρῶν, Μωλιέων, Θετταλῶν, Μακεδόνων, Θρακῶν, Σκυθῶν, Σαρματῶν, Σαυροματῶν, Μαιωτῶν. Σίνδων, Κόλχων, Χαγύβων, Ἀσσυρίων, Παφλαγόνων, Μυσῶν, Φρύγων, Τρώων, Αἰολέων, Λέσβου, Καρῶν, Λυκίων, Παμφύλων, Κυλίκων, Κύπρου, Σύρων, Φοινίκων, Λιβύων, Μαρμαριδῶν, Νασσαμόνων, Λωτοφάγων, Καρχηδονίων.

Πολὺ ἀδικοῦντες τὴν γεωγραφικὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου, ὑποθέτουν ὅτι εἶναι συνονθύλευμα γεωγραφικῶν γνώσεων, συναρμολογηθὲν πρὸς χρῆσιν τῶν σχολείων κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Κατ' ἄλλους εἶναι ἔργον πρωτότυπον, ἀρχαιότατον, πολλὰς ὑποστὰν ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων κακώσεις. Σπουδαῖον εἰς αὐτὸ ἐπιχείρημα προέβαλεν ὁ ἀρχαῖος σχολιαστής του: «Σκύλαξ ὁ Καρυανδεὺς ἀρχαιότατος μέν ἐστι ἀνήρ... Τῆς δὲ ἀρχαιότητος τοῦ ἀνδρὸς ἐναργὲς γνώρισμα τὸ μήτε Ἀλέξανδρον εἰδέναι τῶν Μακεδόνων μήτε τινὰ τῶν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐκείνου χρόνων». Προσθέτομεν καὶ τὸ διαλαθὸν ἐπιχείρημα, ὅτι μεταχειρίζεται ὁ γράψας τὸ ἔργον παλαιοτάτην μετρικὴν μονάδα μεγάλων ναυτικῶν ἀποστάσεων, τὸν προαριστίδιον πλοῦν, ἀποδεικνύουσαν ὅτι τὸ ἔργον ἐγράφη πρὸ τοῦ Ἡροδότου, μὴ χρησιμοποιοῦντος οὐδὲ ἀναφέροντος αὐτήν. Αἱ κυριώτεραι τῶν ἐκδόσεων τοῦ Σκύλακος εἶναι αἱ τοῦ Hoe. Schelius (Vindelic. 1600), Is. Vossius (Amstelod 1839), Gronovius (Lugd. Bat. 1697), Hudsonus (Oxonii 1798), Gaillius (Paris 1826), Claussenius (Berolini 1831), Fabricii (Dresdae 1848), Millerus (Paris 1839), Didot (1882), περιλαμβάνοντος εἰς τὸν αὐτὸν τόμον καὶ ἄλλο τι ἔργον τῶν ἐλασσόνων Ἑλλήνων γεωγράφων. Ὑπῆρξε καὶ ἑλληνικὴ τοῦ Σκύλακος ἔκδοσις (μετὰ τῶν ἐλασσόνων γεωγράφων), γενομένη ἐν Βιέννῃ τῷ 1807 δαπάνῃ τῆς τετραδελφοσύνης τῶν Ζωσιμαδῶν.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Σκύλαξ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ ἐπισημότερος τῶν παραποτάμων τοῦ Ἴριος (*Στράβ.* ΙΒ, 547. *Εὐσταθ.* εἰς Διον. Περ. 783), συμβάλλων αὐτῷ εἰς τὰ ἀνάντη τῆς Ἀμασείας. Εἶναι ὁ σύγχρονος τοῦ Γιεσὴλ Ἰρμὰκ (ἀρχ. Ἶρις) παραπόταμος *Τσικρὶκ Ἰρμάκ*. Σ. Ε. Λ.

Σκύλαξ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ὑφ' ἣν εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ξένους (Scylax rocks: πλάτ. 39°52′ Β., μῆκ. 25°03′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1891: Port Kastro) ζεῦγος σκοπέλων μικρὸν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὑπερεχόντων, πλησίον τοῦ λιμένος Κάστρου τῆς Λήμνου. Σ. Ε. Λ.

σκύλευσις, *—εως* (ἡ)· τὸ σκυλεύειν, ἀφαίρεσις τῶν ὅπλων τοῦ φονευθέντος ἐχθροῦ.

σκυλεύω· ἀφαιρῶ τὰ ὅπλα τοῦ φονευθέντος ἐχθροῦ· || καθόλου, ἀφαιρῶ πᾶν ὅ,τι ἔχει μεθ' ἑαυτοῦ ὁ φονευθείς.

Σκ·λης. Υἱὸς τοῦ Ἀριαπείθου βασιλέως τῶν Σκυθῶν. Γεννηθεὶς ἐξ Ἑλληνίδος μητρὸς καὶ ἐμπνευσθεὶς τὴν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἔθιμα ἀγάπην, ἐπεδίωξε τὴν διάδοσιν αὐτῶν παρὰ τοὺς Σκύθαις, εὐθὺς ὡς ἐγένετο βασιλεύς. Τοῦτο ὅμως δυσηρέστησε τοὺς Σκύθας, οἵτινες ἐκδιώξαντες αὐτὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀδελφόν του Ὀκταμασάδην, ἐξ ἄλλης μητρός. Ὁ Σκύλης τότε κατέφυγεν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ὀδρυσῶν Σιτάλκην, ἀλλ' οὗτος πρὸς ἀποφυγὴν πολέμου μετὰ τῶν Σκυθῶν, παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν Ὀκταμασάδην, ὅστις τὸν ἀπεκεφάλισεν (*Ἡροδ.* IV, 76—80). Α. Θ. Σ.

σκυλήσιος, *—α, —ο,* ἢ *σκυλλήσιος*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σκύλον, ὁ ἰδιάζων εἰς τὸν σκύλον: «περνᾷ σκυλήσια ζωὴ» δηλ. μετὰ μεγίστων ταλαιπωριῶν· || ἀνήκων εἰς τὸν σκύλον: «σκυλήσιο κρέας, — τομάρι» ἄλλως *σκύλινος*.

Σκυλητῖνος (ὁ) *['Αρχ.]*. Ὀνομασία ἣν ἔδιδον οἱ ἀρχαῖοι Ταραντῖνοι εἰς τὸν Ἀργέστην κατά τινας, πιθανώτερον ὅμως εἰς τὸν Λίβα τὸν ἀπὸ τοῦ Σκυλητίου ἐρχόμενον. Σ. Ε. Λ.

σκυλὶ (τό), ἢ *σκυλλί*· δημοτ. ἄλλως *σκύλος*, κύων: «κακὸ σκυλί», «γαυγίζει σὰ σκυλί», «τὸν ἔχουν σὰ σκυλὶ τοῦ κλότσου καὶ τοῦ μπάτσου», «δὲ γνωρίζει τὸ σκυλὶ τὸν ἀφέντη του» ἐπὶ μεγάλης ἀκαταστασίας, «τὸν ἀκλουθάει σὰ σκυλί», «τὰ σκυλιὰ νὰ τὸν τραβοῦν», «ἐψόφησε σὰ σκυλὶ» χωρὶς νὰ τύχῃ οὐδεμιᾶς φροντίδος, «εἶναι σκυλὶ μοναχὸ» ἐπὶ ἱκανοῦ καὶ δραστηρίου, «τὸ κακὸ σκυλὶ ψόφο δὲν ἔχει» ὅτι ὁ κακὸς ἄνθρωπος ζῇ ἐπὶ μακρότατον, «σὰν τὸ σκυλὶ σ' τ' ἀμπέλι» δηλ. ἐφονεύθη χωρὶς νὰ τιμωρηθῇ ὁ φονεύς.

Σκυλὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀκαρνανίας ἐπὶ τοῦ Ἰονίου (πλάτ. 38° 55′ 25″ Β, μῆκ. 20° 45′ 50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia), δυτικὴ ἐσχατιὰ τῆς χθαμαλῆς τοῦ Ἀκτίου χερσονήσου καὶ νότιον δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι κέρας τοῦ πρὸς τὸ πέλαγος στομίου τοῦ Πορθμοῦ τῆς Πρεβέζης. Λέγεται καὶ *Σκύλα*. Σ. Ε. Λ.

— **Σκυλὶ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ δυτικοῦ Αἰγαίου νοτιοανατολικὴ τῆς χερσονήσου τῆς Ἀργολίδος ἐσχατιὰ (πλάτ. 37° 26′ Β, μῆκ. 23° 32′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezzia and Dhokos), 5 μίλ. Β.ΒΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ζούρβα τῆς Ὕδρας. Εἶναι ἡ ἑτέρα τῶν ἄκρων τοῦ *Σκυλαίου* τοῦ Μυρτῴου πελάγους. Σ. Ε. Λ.

σκυλιάζω, ἢ *σκυλλιάζω*· κάμνω σὰν σκυλί, ὀργίζομαι, ἀγανακτῶ, ἐπιζητῶ ἐκδίκησιν: «ἐσκύλιασε ἀπ' τὸ κακό του»· || μεταβ., κάμνω τινὰ νὰ ὀργισθῇ μέχρι μανίας: «τὸν ἐσκύλιασε μὲ τὰ λόγια του».

Σκυλιᾶς, ***Ἀνδρέας***. Κατήγετο ἐκ Σπετσῶν καὶ ἦτο ἰδιοκτήτης τοῦ πλοίου «Ἐλπίδος», τοῦ ὁποίου ἐπιβαίνων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς πλείστας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ δὴ ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τοῦ Γέροντα (28 Αὐγούστου 1824), τοῦ Καφηρέως - Ἄνδρου (20 Μαΐου 1825) καὶ τοῦ Κάβο - Πάπα (22 Σεπτεμβρίου 1827) καὶ ἀλλαχοῦ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν παρέμεινεν ἐν τῷ ναυτικῷ καὶ προήχθη εἰς ἀξιωματικόν. Τ. Ε. Ε.

σκύλινος, *—η, —ο*· *σκυλήσιος* (βλ. λ.): «σκύλινη ζωὴ» ζωὴ πλήρης ταλαιπωριῶν· || «σκύλινο τομάρι» ἀσκὸς ἐκ δέρματος κυνός: παροιμ. «μέλι σὲ σκύλινο τομάρι» ἐπὶ ἀνθρώπου ἀναξίως πλουτήσαντος ἢ σπουδαίαν θέσιν κατέχοντος.

Σκυλίτσης. —1) ***Ἰωάννης.*** Χρονογράφος τοῦ Βυζαντίου, ἀκμάσας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1018—1079. Κατεῖχε τὸ ἀξίωμα τοῦ κουροπαλάτου καὶ δρουγγαρίου, ὁ δὲ Κεδρηνὸς ἀποκαλεῖ αὐτὸν καὶ πρωτοβεστιάριον καὶ πολλὰ παρέλαβεν ἐκ τῆς χρονογραφίας του, ἀρχομένης ἀπὸ Μιχαὴλ Α′ τοῦ Ραγκαβὲ καὶ διηκούσης μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτου (811—1079). Ὁ Σκυλίτσης θεωρεῖται ὡς συνεχιστὴς τοῦ Θεοφάνους τοῦ ἡγουμένου τῆς Σιγριανῆς. Πλὴν τοῦ Κεδρηνοῦ καὶ ἄλλοι κατόπιν αὐτοῦ χρονογράφοι ἐχρησιμοποίησαν τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ τῇ βάσει ἐγγράφων καὶ μετὰ κρίσεως οὐ μικρᾶς. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ συγγραμμάτιά τινα νομικά, ἐκδοθέντα ὑπὸ Ἰ. Βέκκερ ἐν Βόννῃ (1838—1839). —2) ***Στέφανος***. Μητροπολίτης Τραπεζοῦντος (μετὰ τὸ 1166), πρὸς ὃν ἠπείλει ὅτι θὰ καταφύγῃ ὁ Θεόδωρος Πτωχοπρόδρομος, ἐὰν δὲν ἐτύγχανε βασιλικῆς βοηθείας. —3) ***Γεώργιος***. Ἐπιγραμματοποιὸς τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος, οὗ ἐπίγραμμα εἰς τὴν ὁπλοθήκην ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου (ἐν «Ὀρθοδόξῳ Ἑλλάδι», Λειψίᾳ 1869 σ. 26—29). —4) ***Ἐμμανουήλ***, γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τῷ 1656. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ ἐν Ρώμῃ ἑλληνικῷ γυμνασίῳ (1669—1675) ὡς ὑπότροφος τοῦ Λέοντος Ἀλλατίου. Ἐξέδοτο ἱκανὰ ποιήματα, ἅπερ ἀναγράφει ὁ E. Legrand (Bibliogr. Hellén. τόμ. II σ. 309—310 καὶ III σ. 381 ἑξ.).

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστοὶ ἐπίσης πλεῖστοι Χῖοι λόγιοι καὶ ἔμποροι, ἐν οἷς καὶ ἡ οἰκογένεια *Στεφάνοβικ Σκυλίτση*, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ἡ *Ἑλένη Σκυλίτση*, σύζυγος Ε. Βενιζέλου. Τ. Ε. Ε.

— **Σκυλίτσης,** ***Ἰωάννης Ἰσιδωρίδης***. Σμυρναῖος, γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τῷ 1819. Μετὰ τὴν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ σχολῇ μαθητείαν, ἐπεδόθη μετὰ τοῦ πατρός του εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' εἶτα ἐστράφη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, προσληφθεὶς συντάκτης τῆς «Ἀμαλθείας» τῷ 1840 καὶ τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Σμύρνης» τῷ 1849. Τῷ 1855 ἀπῆλθεν εἰς Τεργέστην, ὅπου ἵδρυσε τὴν «Ἡμέραν» ἥτις παραληφθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Βυζαντίων τῷ 1867 μετωνομάσθη «Νέα Ἡμέρα». Ὁ Σκυλίτσης ἀπελθὼν εἰς Παρισίους ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «Μυρία Ὅσα» (1868—1869). Διεκρίθη ὡς ἐρωτικὸς ποιητής, τὰ δὲ ποιήματά του ἐξεδόθησαν ἐν Ἀθήναις τῷ 1856. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον κυρίως διακρίνει τὸν Σκυλίτσην εἶναι τὸ μεταφραστικὸν ἔργον πλείστων καὶ ἐκλεκτῶν μυθιστορημάτων τοῦ Οὐγκώ, τοῦ Σύη, τοῦ Ρακίνα, τοῦ Λαμαρτίνου, τῆς Σάνδη, τοῦ Μολιέρου καὶ τοῦ Θερβαντές. Ὁ Σκυλίτσης ηὐτοκτόνησεν ἐν Μονακῷ τῷ 1890. Τ.Ε.Ε

Ἰωάννης Ἰσιδωρίδης Σκυλίτσης.

— **Σκυλίτσης** ***Ὁμηρίδης Πέτρος***. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῷ 1784 ἐκ πατρὸς τοῦ Χίου *Κωνσταντίνου Π. Σκυλίτση*. Τῷ 1804 ἀπῆλθεν εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην (Μασσαλίαν, Παρισίους, Ἀμστελλόδαμον κ. λ.) χάριν ἐμπορίας, ἀλλὰ σχετισθεὶς μετὰ τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν (Ἀδ. Κοραῆ, Γρηγορ. Ζαλίκογλου, Τσακάλωφ κ. λ.) ἐγκατέλιπε τὸ ἐμπόριον καὶ ἐπεδόθη ὁλοψύχως εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους, συνέπραξεν εἰς τὴν σύμπηξιν καὶ διάδοσιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ τέλος, λήγοντος τοῦ 1820, κατῆλθεν ὡς ἀπόστολος αὐτῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Σμύρνην. Καταδιωχθεὶς ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ψαρὰ καὶ ἀφοῦ συνέπραξεν εἰς τὴν ἐκεῖ ὕψωσιν τῆς σημαίας τῆς ἐπαναστάσεως (29 Μαρτίου 1821), ἀπῆλθεν εἰς Ὕδραν τὴν 10 Ἀπριλίου ἐφωδιασμένος δι' ἐπιστολῆς τοῦ Ν. Ἀποστόλη πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς Ὕδρας, ἔνθα ἀφίκετο τὴν 12 Ἀπριλίου. Ἀφοῦ παρέστη καὶ εἰς τὴν ἐκεῖ κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως (15 Ἀπριλίου 1821), μετέβη εἰς τὴν ἐπαναστατημένην ἤδη νῆσον τῶν Σπετσῶν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἄργος, ὅπου εἰργάσθη μετὰ τῶν ἐκεῖ συνελθόντων προκρίτων τῆς Πελοποννήσου, Ὕδρας κ. λ. διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς πρώτης προσωρινῆς κυβερνήσεως καὶ μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου, τοῦ Νέγρη καὶ λοιπῶν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Ὀργανικοῦ νόμου. Κατ' Ἀπρίλιον 1822 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως εἰς Κρήτην καί, συνεργασθεὶς μετὰ τῶν ἐκεῖ προκρίτων εἰς τὴν σύγκλησιν γενικῆς συνελεύσεως καὶ εἰς τὴν ψήφισιν τοῦ Ὀργανικοῦ νόμου τῆς νήσου, ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον φέρων διορισμὸν παραστάτου τῆς Κρήτης ἐν τῇ Ἐθνικῇ συνελεύσει. Ἔκτοτε περιήρχετο τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους συντελῶν διὰ τῆς συνέσεως καὶ τῆς στάσεώς του ἐν γένει εἰς τὴν κατασίγασιν τῶν πολιτικῶν παθῶν καὶ τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀγῶνος διωρίσθη εἰρηνοδίκης Σπετσῶν καὶ εἶτα πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου τῶν Βορείων Κυκλάδων, ἀλλ' ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν κατὰ τοῦ Καποδιστρίου, ἐξωρίσθη ὑπὸ τούτου εἰς Σμύρνην, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τῆς δολοφονίας τοῦ Καποδιστρίου (Σεπτ. 1831). Μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Ὄθωνος εἰς Ἑλλάδα (1832) διωρίσθη ἐφέτης, ἀλλὰ παυθεὶς μετά τινα χρόνον, ἐγκατεστάθη ὡς ἁπλοῦς ἰδιώτης ἐν Ναυπλίῳ. Τῷ 1840 ἐξελέγη δήμαρχος Πειραιῶς, ἐκλεγόμενος ἔκτοτε συνεχῶς μέχρι τοῦ 1856. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν μέλος τῶν διοικητικῶν συμβουλίων τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας καὶ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Ἀπέθανεν ἐν Πειραιεῖ τῷ 1872. Ν. ΚΛΣ

Σκυλίτσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐπισκοπῆς τῆς ἐπαρχίας Βεροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 126. Π. Ν. Π.

— **Σκυλίτσι, Νέον** — *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἐπισκοπῆς τῆς ἐπαρχίας Βεροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 85. Π. Ν. Π.

— **Σκυλίτσι** *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Τουρκίας, ἐν Κιλικίᾳ, εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς Ταρσοῦ. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν Ἕλληνες, λεί-

Digitized by Google

ψανα τοῦ βυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Κιλικίας. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν (1923) προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα.

Σκύλλα (ἡ) /*Μυθολ.*/. *Ἡ Σκύλλα* (=ἡ σχίζουσα) καὶ ἡ *Χαρυβδις* (=ἡ καταβροχθίζουσα) ἦσαν αἱ προσωποποιήσεις τῆς μανιώδους θαλάσσης (εἰς τὸν χωρίζοντα τὴν νῆσον Σικελίαν ἀπὸ τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου πορθμὸν τῆς Μεσσήνης), ἡ ὁποία ἢ συντρίβει εἰς τοὺς ἀποκρήμνους βράχους τὰ διαπλέοντα τὸν πορθμὸν πλοῖα ἢ καταποντίζει ταῦτα εἰς τὰς φοβερὰς δίνας της. Οἱ ἀπειλοῦντες τοὺς διαπλέοντας τὸ στενὸν ναύτας τρομεροὶ οὗτοι κίνδυνοι ἐπροσωποποιήθησαν εἰς δύο φοβερὰ μυθικὰ τέρατα, κατοικοῦντα ἐπὶ δύο σκοπέλων εἰς τὸ στενότερον μέρος τοῦ πορθμοῦ, διὰ τὰ ὁποῖα ἐπλάσθησαν ποικιλοι μῦθοι καὶ παραδόσεις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ μυθογράφων.

—*Ἡ Σκύλλα τῆς Μεσσήνης.* Κατὰ τὸν Ὅμηρον, ὅστις πρῶτος εἰς τὴν Ὀδύσσειαν (μ΄ 73 καὶ ἑξ.) περιγράφει τὰ δύο φρικώδη θαλάσσια τέρατα, ποιητικὴν ἔκφρασιν τοῦ διπλοῦ κινδύνου, ἡ Σκύλλα, θυγάτηρ τῆς Κραταιίδος (σφοδρᾶς θαλάσσης), ἔχουσα τερατώδη μορφὴν κυνὸς καὶ γαυγίζουσα ὡς κύων, εἶχε δώδεκα πόδας, ἓξ μακροὺς λαιμοὺς καταλήγοντας εἰς ἰσαρίθμους φοβερὰς κεφαλὰς καὶ τρεῖ. πυκνὰς σειρὰς ὀδόντων εἰς ἕκαστον τῶν ἓξ στομάτων της, κατέτρωγε δὲ ἰχθῦς, δελφῖνας, φώκας, θαλάσσια κήτη καὶ ναύτας ἐκ τῶν διαπλεόντων τὸν πορθμὸν (ἐκ τῶν ναυτῶν τοῦ Ὀδυσσέως συλλαβοῦσα ἓξ κατεβρόχθισεν αὐτοὺς εἰς τὸ κατώφλιον τοῦ ἐπὶ τοῦ σκοπέλου σπηλαίου της). Οἱ μεταγενέστεροι ποιηταὶ ἔδωσαν εἰς τὴν Σκύλλαν ἀνθρωπινωτέραν μορφὴν καὶ ἔπλασαν ποικίλας περὶ αὐτῆς παραδόσεις. Οὕτως ἐλέγετο θυγάτηρ τοῦ φοβεροῦ θαλασσίου θεοῦ Φόρκυος, ὅστις ἀνεκάλεσε ταύτην εἰς τὴν ζωὴν καύσας τὸ σῶμά της εἰς τὰς φλόγας, ὅτε τὴν ἐφόνευσεν ὁ Ἡρακλῆς ἁρπάσασαν ἕνα βοῦν τῆς ἀγέλης τοῦ Γηριόνου κατὰ τὴν διάβασίν της διὰ τοῦ πορθμοῦ (Λυκόφρων). Κατὰ τὸν Ἡσίοδον θυγάτηρ τοῦ Φόρβαντος καὶ τῆς Ἑκάτης, κατὰ τὸν Στησίχορον θηγάτηρ τοῦ ἀδηφάγου τέρατος Λαμίας, καὶ κατὰ τὸν Ὀβίδιον καὶ Ὑγῖνον ὡραία παρθένος, ἡ ὁποία ἐξ εὐσπλαγχνίας εἶχεν ἀγαπήσει τὸν ἐνάλιον γέροντα Γλαῦκον, ὅστις ἔφερεν εἰς αὐτὴν κογχύλια καὶ νεαρὰς ἀλκυόνας, καὶ μετεμορφώθη εἰς τέρας γαυγίζον ἐκ ζηλοτυπίας τῆς Κίρκης, ἢ εἶχεν ἀγαπήσει τὸν Ποσειδῶνα καὶ μετεμορφώθη ἐκ ζηλοτυπίας τῆς Ἀμφιτρίτης. Κατὰ δὲ τὸν Βιργίλιον ἡ Σκύλλα ἦτο ὡραία κόρη, τῆς ὁποίας τὸ σῶμα κατέληγεν εἰς οὐρὰν δελφῖνος. Τῆς Σκύλλας ἐχούσης μορφὴν γυναικὸς καὶ οὐρὰν ἰχθύος ἢ ὄφεως καὶ σπανίως δύο φυομένας ἐκ τῶν ὤμων κεφαλάς, ἀνθρωπίνην καὶ κυνός, ὑπῆρχον πολλαὶ ἀναπαραστάσεις κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐπὶ ἀγγείων, κατόπτρων, νομισμάτων (Κυζίκου, Κύμης), τοίχων (τοιχογραφίαι) ψηφιδωτοῦ ἐδάφους (ἰδίως κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους) κ. λ. Ἰδίως ἐφημίζετο τὸ ἔργον τοῦ ζωγράφου Νικομάχου «Σκύλλα καὶ Ὀδυσσεύς».

Ἡ Σκύλλα ἐπὶ νομίσματος τῆς Κύμης.

—2) *Ἡ Σκύλλα τῶν Μεγάρων.* Καὶ ταύτης οἱ μῦθοι ἀνήκουν εἰς τὰς μυθικὰς παραδόσεις τῆς θαλάσσης. Ἐλέγετο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Μεγάρων Νίσου, ἥτις ἐρασθεῖσα τοῦ Μίνωος, ὅτε οὗτος ἐπολιόρκει τὴν Νίσαιαν, ἐκδικούμενος διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του Ἀνδρόγεω, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτὸν τὴν νίκην ἀφῄρεσε κρυφίως ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ πατρός της τὴν πορφυρᾶν τρίχα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξηρτᾶτο ἡ ζωὴ τοῦ πατρός της καὶ ἡ σωτηρία τοῦ βασιλείου του. Διὰ τῆς πράξεώς της ταύτης ἔγινε μὲν κύριος τῆς Νισαίας καὶ τῶν Μεγάρων ὁ Κρὴς ἥρως, ἀλλὰ κατελήφθη ὑπὸ τοσαύτης φρίκης, ὥστε ἀντὶ νὰ νυμφευθῇ ταύτην τὴν ἔδεσεν εἰς τὴν πρῷραν τοῦ πλοίου του, ἐκ τῆς ὁποίας ἔπεσεν εἰς τὰ κύματα τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, τὰ ὁποῖα ἔρριψαν τὸ πτῶμά της εἰς τὸ ἀπ᾽ αὐτῆς ὀνομασθὲν *Σκύλλαιον* ἀκρωτήριον τῆς Ἀργολίδος, ἔνθα κατεβροχθίσθη ὑπὸ ὀρνέων. Κατ᾽ ἄλλον μῦθον μετεμορφώθη εἰς θαλάσσιον πτηνὸν ἢ κιρρίδα (εἶδος ἰχθύος), ὁ δὲ πατήρ της εἰς ἀετόν. Ὁ Βιργίλιος εἰς τὰς «Ἐκλογάς» του συγχέει τὰς δύο Σκύλλας. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—**«Σκύλλα»** («Scylla») /*Ναυτ. Ἱστορ.*/. Ἀγγλικὸς ἀτμοδρόμων, ὅστις εὑρισκόμενος προσωρμισμένος ἐν Πειραιεῖ τὴν νύκτα τῆς ἐξώσεως τοῦ βασιλέως Ὄθωνος (11/23 Ὀκτωβρίου 1862) συνώδευσεν εἰς Κερατσίνιον μετὰ τοῦ τροχοφόρου γαλλικοῦ ἀποστόλου «Ἔλαφος» («Biche») τὴν φρεγάταν «Ἀμαλία» ἧς ἐπέβαινεν ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια. Ἀποφασίσας ὁ Ὄθων (12/24 Ὀκτωβρίου) νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ἑλλάδα, ἐπεβιβάσθη τῆς «Σκύλλης» (ἥτις κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν εἶχεν ὁδηγήσει εἰς ἐκπατρισμὸν καὶ τῆς Νεαπόλεως τὸν βασιλέα) μετὰ τῆς βασιλίσσης καὶ τοῦ κυβερνήτου τῆς «Ἀμαλίας» Λεων. Παλάσκα, τῶν αὐλικῶν ἐπιβιβασθέντων ἐπὶ τοῦ «Biche», ἐκεῖθεν δὲ ἐξέδωκε τὴν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ἀποχαιρετιστήριον προκήρυξίν του, δημοσιευθεῖσαν μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς Κερκύρας. Ἀπέπλευσαν δὲ τὰ δύο πλοῖα τὴν 9 μ. μ. τῆς 12 Ὀκτωβρίου καὶ μετὰ βραχεῖαν ἐν Κερκύρᾳ παραμονὴν πρὸς ἀνθράκευσιν ἀπεβίβασε τὴν 17/30 Ὀκτωβρίου ἡ «Σκύλλα» τοὺς βασιλεῖς εἰς Βενετίαν. Σ. Ε. Λ.

Σκύλλα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Νῆσος μικρὰ καὶ ἀκατοίκητος, ἥτις κατὰ Πλίνιον (Η, 74) ἔκειτο δυτικῶς τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου. Εἶναι μία τῶν νήσων, ὧν ἠμφισβητήθη ὑπό τινων ἡ ὕπαρξις, ἀλλ᾽ αἵτινες φαίνεται ὅτι ὑπάρξασαί ποτε κατεποντίσθησαν ὑπὸ πλουτωνείων ἐπεξεργασιῶν. Σ.Ε.Λ.

σκυλλαία (ἡ) (Scyllaea) /*Ζῳολ.*/. Γένος προσωβραγχίων γαστεροπόδων μαλακίων τῆς ὁμοιογενείας τῶν τηθυϊδῶν. Περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη μαλακίων, βιούντων ἐν τῷ ἀνοικτῷ πελάγει. Ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Ἀτλαντικόν.

Σκύλλαιον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τοῦ Μυρτῴου (μέσου δυτικοῦ Αἰγαίου) πελάγους, ἀντικρύζον τὸ Σούνιον, ἀποτελοῦν τὴν ΝΑ τῆς χερσονήσου τῆς Ἀργολίδος ἐσχατιὰν καὶ χωρίζον τὸν Σαρωνικὸν κόλπον ἀπὸ τῆς Ἑρμιονίδος θαλάσσης. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ τῆς ἐκεῖ ταφείσης Σκύλλης, τῆς θυγατρὸς Νίσου τοῦ βασιλέως τῶν Μεγάρων, ἣν ἐξεκυμάτισεν ἡ θάλασσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον, ὅταν ὁ Μίνως ὁ ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἔρως τὴν ἔφερεν εἰς προδοσίαν κατὰ τοῦ πατρός της, τὴν ἀφῆκε νὰ πνιγῇ, ἀφοῦ τὴν προσέδεσεν ὄπισθεν τῆς πρύμνης τοῦ πλοίου του. Τὴν ἀρχαιοτάτην του ὀνομασίαν διετήρησε διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐλάχιστα παραφθαρεῖσαν ἕως σήμερον, δεδομένου ὅτι τῶν δύο ἄκρων του, ὧν πρόκεινται αἱ νησῖδες Τσελεβίνια, ἡ μὲν ὀνομάζεται *Σπαθί*, ἡ δὲ *Σκυλί*. Σ. Ε. Λ.

— **Σκύλλαιον** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον καὶ πόλις τῶν Βρεττίων ἐν τῇ ΝΔ. ἐσχατιᾷ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, ἀποτελοῦν τὸ ἀνατολικὸν κέρας τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ, ὅπερ ἐθεώρουν τρομερὸν οἱ ναυτικοί, λόγῳ τοῦ θρύλου τῆς νύμφης *Σκύλλας* καὶ τῶν κινδύνων οὓς διέτρεξεν ὁ Ὀδυσσεύς, διαπλεύσας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς κατὰ τὸ δυτικὸν τοῦ πορθμοῦ μυθολογουμένης Χαρύβδεως. Ἐπὶ τοῦ ἐπιβάλλοντος εἰς ὄγκον καὶ ἀγριότητα κρημνῶν ἀκρωτηρίου τούτου ἀνηγέρθη πόλις φερώνυμος, ἧς τὸν λιμένα ὠχύρωσεν ὁ Ρήγιος Ἀναξίλας, πρὸς προστασίαν τῶν πλοίων τοῦ Ρηγίου (Regio) καὶ τοῦ ἐμπορίου Μέδμας (Marina di Nikotera), ὡς καὶ τῶν κατοίκων τῆς Σκύλλης, ἀπὸ πειρατικῶν ἐπιδρομῶν. Σῴζεται δ᾽ ἔτι τὸ φρούριον δεσπόζον τοῦ χωρίου, ὅπερ ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς πόλεως (Marina di Scilla: πλάτ. 38° 15′ Β., μῆκ. 15° 44′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1976: Cape Bonifati to Strait of. Messina). Σ.Ε.Λ.

σκύλλαρος (ὁ) (Scyllarus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ποδοφθάλμων μαλακοστράκων τῆς τάξεως τῶν μακρούρων δεκαπόδων, τῆς ὁμοιογενείας τῶν *παλινουριδῶν*. Περιλαμβάνει πολυάριθμα εἴδη, μικρότερα κατὰ τὸ μέγεθος ἀπὸ τοὺς παλινούρους, ὧν διαφέρουσι, καθόσον ἔχουσι τὰς κεραίας βραχυτέρας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *σκύλλαρος ἡ ἄρκτος* (scullarus arctus), ἀπαντῶν ἐν Μεσογείῳ. Ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶναι ἐδώδιμος.

Σκύλλης· βλ. *Σκύλης*.

Σκυλλητικὸς *κόλπος* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Κόλπος τῆς κατὰ τὸ δυτικὸν Ἰόνιον πέλαγος Μεγάλης Ἑλλάδος (Ν.Δ. Ἰταλίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βρεττίων), ὀνομασθεὶς ἀπὸ τῆς ἐπ᾽ αὐτοῦ πόλεως *Σκυλλήτιον*. Εἶναι ἀμφίστομος πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους Ἱππωνιάτην ἢ Ναπητῖνον κόλπον, ἀφ᾽ οὗ χωρίζεται δι᾽ εὐρέος ἰσθμοῦ, ὃν ἐπεχείρησε νὰ διατειχίσῃ ὁ τύραννος Διονύσιος, ὅτε ἐστράτευε κατὰ τῶν Λευκανῶν. Οἱ Ρωμαῖοι διετήρησαν τὴν ἑλληνικήν του ὀνομασίαν ὡς Scylacinus sinus (Pomp. Mel. 2,68. Plin. 3,95), ἥτις ἄλλως τε καὶ σήμερον διατηρεῖται ὡς Γκόλφο ντὶ Σκουϊλάτσε (Golfo de Squilace). Σ. Ε. Λ.

Σκυλλήτιον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία πόλις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος κατὰ τὴν νότιον Ἰταλίαν καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίου χώρας τῶν Βρεττίων. Ἦτο ἀποικία τῶν Ἀθηναίων, ὧν ἡγεῖτο Μενεσθεὺς ὁ Πετεοῦ κατὰ τὴν ἐπὶ Τροίαν στρατείαν, κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τοῦ Στράβωνος εἶχε μετονομασθῆ εἰς *Σκυλάκιον*. Ἔκειτο εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Σκυλλητικοῦ κόλπου, τοῦ ὁποίου ἦτο ἀνάδοχος. Scylacium καὶ Scolacium ὑπὸ τῶν Λατίνων γεωγράφων φερόμενον, εἶναι ἡ σύγχρονος κωμόπολις Σκουϊλάτσε. Σ. Ε. Λ.

Σκυλλίας· βλ. *Σκύλλις*.

σκυλλιόγαλος (ὁ) (Scylliogalus) /*Ζῳολ.*/. Γένος σελαχοειδῶν ἰχθύων τῆς ὁμοιογεγείας τῶν *καρχαριιδῶν*. Ἀποτελεῖ τὸν μεταβατικὸν τύπον μεταξὺ *γαλέων* καὶ *σκυλλίων*, καθόσον συνδυάζει τοὺς γενικοὺς χαρακτῆρας τοῦ πρώτου πρὸς τοὺς ρώθωνας τοῦ σκυλλίου. Περιλαμβάνει ἓν μόνον γνωστὸν εἶδος, ἁλιευθὲν παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Νατάλης.

Σκύλλιον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Κρήτης. «οἱ παροικοῦντες Σκύλλιοι. Σκύλλιος γὰρ ὁ Ζεὺς αὐτοῦ τιμᾶται, ἔνθα φασιν ἀποθέσθαι τοὺς Κουρῆτας μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὸν Δία» (*Στεφ. Βυζ.* 579. 10). Σ. Ε. Λ.

σκύλλιον (τὸ) (Scyllium) /*Ζῳολ.*/. Γένος σελαχοειδῶν πλαγιοστόμων ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκυλλιορινιδῶν*. Περιλαμβάνει ὀκτὼ εἴδη εὐμεγέθων ἰχθύων, κοινῶν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας. Κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους εἶναι: σῶμα ἐπίμηκες, χθαμαλόν, μήκους μέχρις ἑνὸς μέτρου· δέρμα ἐμπερικλεῖον πολυάριθμα μικρὰ πλακίδια, ὧν προέχουσιν αἱ μικραὶ τριγωνικαὶ προεξοχαί, καὶ τοσοῦτον ὡς ἐκ τούτου σκληρόν, ὥστε ἀποξηραινόμενον δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς σμυριδόχαρτον· ρύγχος ἀμβλὺ καὶ βραχύ, κάτωθεν τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ στοματικὴ σχισμή· ὀδόντες πολυάριθμοι, εὐκόλως ἀποπίπτοντες ἀλλὰ καὶ συνεχῶς

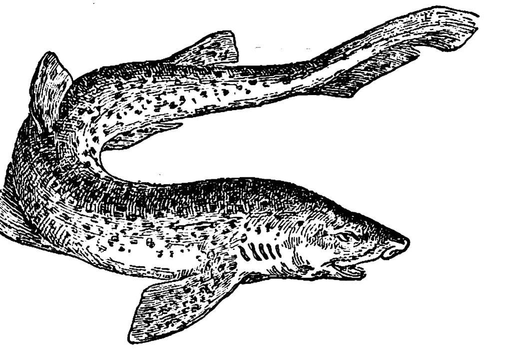

Σκύλλιον.

ἀντικαθιστάμενοι· ραχιαία πτερύγια δύο, πολὺ πρὸς τὰ ὀπίσω τεταγμένα· ἑδραῖον πτερύγιον συγχεόμενον πρὸς τὸ σῶμα. Τὰ σκύλλια εἶναι ἐξαιρετικῶς ἀδηφάγα ζῷα, λέγεται δὲ ὅτι ἡ ἀδηφαγία των φθάνει μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε ἅμα κορέννυται ἐξεμεῖ καὶ ἐπαναρχίζει τρώγων. Τὴν ἡμέραν διαβιοῦσιν εἰς μεγάλα βάθη, ἀναζητοῦσι δὲ τὴν νύκτα τὴν τροφήν των. Τρέφονται ἐκ παντὸς εἴδους μαλακίων, μαλακοστράκων καὶ ἀριγγῶν, ὧν εἶναι τρομεροὶ διῶκται. Ἐπίσης προκαλοῦσι μεγάλας βλάβας εἰς τὰ δίκτυα τῶν ἁλιέων. Ἡ σάρξ των, καίτοι σκληρά, εἶναι ἐδώδιμος. Ἡ ἐποχὴ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ των ἄρχεται τὸν Ὀκτώβριον καὶ διαρκεῖ καθ᾽ ὅλον τὸν χειμῶνα. Ἡ θήλεια γεννᾷ ᾠὰ περιβαλλόμενα ὑπὸ κερατοειδοῦς φλοιοῦ σχήματος σχεδὸν τετραγωνικοῦ, ἅτινα ἀποθέτει χωριστὰ ἕκαστον εἰς καταλλήλους θέσεις, πλησίον θαλασσίων φυτῶν ἢ δενδροειδῶν πολυπόδων, μεταξὺ τῶν κλάδων τῶν ὁποίων ταῦτα προσκολλῶνται διὰ τῶν νηματοειδῶν ἐξαρτημάτων των. Τὸ ἔμβρυον ἀναπτυσσόμενον ἐκκολάπτεται μετὰ 9 μῆνας.

Ἐκ τῶν 8 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας εἶναι: *σκύλλιον τὸ κυνάριον* (Scyllium canicula), κοινῶς *σκυλόψαρο ἢ σκύλος*, οὗτινος τὸ μῆκος φθάνει τὰ 80 ἑκατοστά, καὶ *σκύλλιον ὁ σκύμνος* (Scyllium catulus), οὗτινος τὸ μῆκος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 50 ἑκατοστά. Ἀμφότερα ἔχουσι χρωματισμὸν ἐρυθρότεφρον κατὰ τὴν ράχιν μετὰ φαιῶν ἕως μελανῶν κηλίδων, καὶ λευκότεφρον κατὰ τὴν κοιλίαν. Τὸ πρῶτον ὅμως εἶδος ἔχει κηλῖδας μικράς, τὸ δὲ δεύτερον μεγαλυτέρας.

— /*Παλαιοζῳολ.*/ Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ τῆς τριτογενοῦς τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σκυλλιορινίδαι (οἱ) (Scylliorhinidae) /*Ζῳολ.*/. Ὁμοιογένεια σελαχωδῶν χονδροπτερυγίων ἰχθύων. Περιλαμβάνει περὶ τὰ 30 εἴδη εὐμεγέθων πλαγιοστόμων ἰχθύων. Οὗτοι χαρακτηρίζονται κυρίως ἐκ τοῦ σκληροῦ δέρματός των, κεκαλυμμένου ὑπὸ πλακοειδῶν λεπίων. Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ὑπάγονται τὰ γένη *σκύλλιον, πριστίουρος* κ. ἄ.

— /*Παλαιοζῳολ.*/ Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων—ὀλίγον ὅμως ἐξηπλωμένα — εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἰουρασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

Σκύλλις. Κρὴς γλύπτης, τοῦ ὁποίου ἡ καλλιτεχνικὴ δρᾶσις εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένη μετὰ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ του Διποίνου, γλύπτου ὡσαύτως. Κατὰ τὴν παράδοσιν, οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι ἦσαν τέκνα ἢ μαθηταὶ τοῦ μυθικοῦ Δαιδάλου, τούτου δ᾽ ἕνεκεν αὐτοί τε καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν ὀνομάζονται συνήθως *Δαιδαλίδαι*. Ὁ Brunn, στηριζόμενος ἐπὶ σχετικοῦ χωρίου τοῦ Πλινίου καὶ τῶν συναφῶν παρατηρήσεων τοῦ O. Müller, συμπεραίνει ὅτι οἱ τεχνῖται οὗτοι ἤκμασαν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ

Digitized by Google

τῆς ἕκτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Κατά τινας ἀρχαίους συγγραφεῖς, οἱ πρῶτοι οὗτοι Δαιδαλίδαι ὑπῆρξαν οἱ ἐκ Κρήτης πρωτοπόροι τῆς πλαστικῆς τέχνης, ἐργασθέντες ἐν διαφόροις χώραις τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ ἀναδείξαντες πολλοὺς μαθητάς. Ὡς τόποι τῆς δράσεως αὐτῶν ἀναφέρονται ἡ Λυδία, ἡ Σικυών, αἱ Κλεωναί, τὸ Ἄργος, ἡ Τίρυνς, ἔτι δὲ καὶ ἡ Ἀμβρακία. Ὡς ὀνομαστότερα δ' ἔργα αὐτῶν μνημονεύονται: 1) Τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, τὰ ὁποῖα κατὰ παραγγελίαν τοῦ Κροίσου ἐξετέλεσαν οὗτοι ἐν Λυδίᾳ· ταῦτα συναπεκόμισεν ἐκεῖθεν μετ' ἄλλων λαφύρων ὁ νικητὴς Κῦρος· τὰ ἀγάλματα ταῦτα ἦσαν πεποιημένα ἐκ λυχνίτου παρίου μαρμάρου. 2) Τὰ ἐν Σικυῶνι ἀγάλματα τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν συμπλέγματι. 3) Τὸ ἐν Κλεωναῖς ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς. 4) Τὸ ἐν Ἄργει καὶ ἐν τῷ αὐτόθι ναῷ τῶν Διοσκούρων σύμπλεγμα τοῦ Κάστορος καὶ τοῦ Πολυδεύκους ὡς καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν υἱῶν αὐτῶν Ἀνάξιδος καὶ Μνασίνου, καὶ τῶν μητέρων ἐκείνων Ἱλαείρας καὶ Φοίβης καὶ τῶν ἵππων των. Τὰ ἔργα ταῦτα ἦσαν ἐξ ἐβένου καὶ ἐλεφαντοστοῦ. 5) Τὸ ἐν Τίρυνθι ἄγαλμα τοῦ Ἡρακλέους. 6) Τὸ ἐν Σικυῶνι ἄγαλμα τῆς Μουνιχίας Ἀρτέμιδος. Μαθηταὶ τῶν πρώτων τούτων Δαιδαλιδῶν ὑπῆρξαν ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ἰδίως ὁ Τεκταῖος καὶ ὁ Ἀγγελίων. Β. Δ. Θ.

—**Σκύλλις**. Περιλάλητος ἀρχαῖος δύτης ἐκ Σκιώνης τῆς Μακεδονίας (Σκυλλίης παρ' Ἡροδότῳ). Οὗτος ὑπηρετῶν ἄκων εἰς τὸν στόλον τοῦ Ξέρξου ηὐτομόλησεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στόλον, φυγὼν ἐξ Ἀφετῶν, ἔνθα ἐναυλόχει ὁ περσικὸς στόλος, πρὸς τὸ Ἀρτεμίσιον, κατὰ μὲν τὸν περὶ αὐτοῦ θρῦλον (*Ἡροδ. Η'*. 8) διὰ καταδύσεως εἰς τὴν θάλασσαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀνεφάνη ὅτε εἶχε φθάσει εἰς Ἀρτεμίσιον, ὡς δὲ ἀποδέχεται ὁ Ἡρόδοτος διὰ πλοίου. Καταπλεύσας εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον ὁ Σκύλλις ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι ὁ Ξέρξης εἶχε στείλει μοῖραν τοῦ στόλου του μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως, ἀφοῦ περιπλεύσῃ τὴν Εὔβοιαν καὶ τὰ ἀκρωτήρια αὐτῆς Καφηρέα καὶ Γεραιστόν, καταπλεύσῃ εἰς Εὔριπον καὶ ἀποκλείσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Τούτου καὶ τῆς θυγατρός του Ὕδνας ὑπῆρχεν ἐν Δελφοῖς ἀνάθημα τῶν Ἀμφικτιόνων, διότι, ὅτε κατὰ τὸν περίπλουν τοῦ Πηλίου σφοδροὶ ἄνεμοι προσέβαλον τὸν περσικὸν στόλον, διὰ κρυφίας καταδύσεώς των ἀφῄρουν τὰς ἀγκύρας καὶ πᾶν ἄλλο στήριγμα τῶν πλοίων, διὰ νὰ διευκολύνουν τὴν ὑπὸ τῶν ἀνέμων εἰς τοὺς βράχους συντριβήν των. Ἐκ τοῦ ἀναθήματος τούτου ἀφῄρεσεν ὁ Νέρων τὴν εἰκόνα τῆς Ὕδνας, τὴν ὁποίαν μετεκόμισεν εἰς τὴν Ρώμην. ΚΑΨ.

σκυλοκαβὸς (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ σαρκοφάγου θηλαστικοῦ *τρόχος ὁ κοινός*.

σκυλοβρίζω· δημοτ., ὑβρίζω τινὰ ὡσὰν νὰ εἶναι σκύλος, ἐξευτελίζω τινὰ διὰ δεινῶν ὕβρεων.

σκυλόβρισμα (τό)· ἐξύβρισις δεινή, ἐξευτελίζουσα τὸν ὑβριζόμενον.

σκυλόβρουβα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σισύμβριον τὸ πολυκεράτιον*.

σκυλοβρούβα *[Βοτ.]*· βλ. λ. *ἐρύσιμον*.

σκυλόγαυρος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *γαῦρος*.

Σκυλόγιαννη *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κήρινθος*.

Σκυλογιάννης. —1) Ἐπίθετον τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Α' (βλ. λ. *Ἀσάν*). —2) Ἐπίθετον τοῦ ἄρχοντος τῆς Μάνης Ἰωάννου *Μαυρομιχάλη* (βλ. λ.).

Σκυλογκρεμὸς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς Ἴμβρου (βλ. λ. *Ἴτ-μπουρνοῦ*). —2) Ἀκρωτήριον τῆς Λέρου, ἀνατολικὴ ἐσχατιὰ τοῦ βορείου κορμοῦ της, τὸ ἄλλως *Κάβο Παντελῆς*. Σ. Ε. Λ.

σκυλόγλωσσα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κυνόγλωσσον* (βλ. λ.).

σκυλόγλωσσο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κυνόγλωσσον τὸ γραπτὸν καὶ λιθόσπερμον τὸ κυανοπόρφυρον*.

Σκυλοδῆμος, Μῆτρος. Ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἡγούμενος σώματος Στερεοελλαδιτῶν, ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας ἔν τε τῇ Δυτικῇ καὶ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι, διεκρίθη δ' ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη 1824 καὶ 1825 καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου κατὰ τὸ 1826. Τ. Ε. Ε.

σκυλόδοντο (τό)· δημοτ., ὁ κυνόδους.

σκυλοδρομία (ἡ)· ἀγὼν δρόμου σκύλου, *κυνοδρομία* (βλ. λ.).

Σκυλοκέφαλοι *[Λαογρ.]*. Λαὸς ἀνθρωποφάγων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ζῶσι «παρεκεῖ ἀπὸ τὴ χώρα ποὺ ψήνει ὁ ἥλιος τὸ ψωμί». Οἱ Σκυλοκέφαλοι «ἀπ' ἐμπρὸς εἶναι ἄνθρωποι καὶ ἀπὸ πίσω σκύλοι· ἀπ' ἐμπρὸς μιλοῦν καὶ ἀπὸ πίσω γαυγίζουνε· ἀπ' ἐμπρὸς σὲ καλοπιάνουν καὶ ἀπὸ πίσω σὲ τρῶνε». Ἐκ τῆς παραστάσεως ταύτης τῶν Σκυλοκεφάλων (Κυνοκεφάλων) ὡς ἐχόντων δύο πρόσωπα, τὸ μὲν ἐπιδεικνυόμενον ἀνθρώπινον, τὸ δὲ ἀποκρυπτόμενον κυνός, προέρχεται καὶ ἡ ἐπὶ τῶν διπροσώπων παροιμία: «ἐμπρὸς φίλος πίσω σκύλος». Αἱ περὶ Σκυλοκεφάλων δοξασίαι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ προέκυψαν προφανῶς ἐκ τῆς δημώδους διασκευῆς τῆς ψευδοκαλλισθενείου ἱστορίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸν τίτλον: «Φυλλάδα τοῦ Ἀλεξάνδρου». Τὰς παραδόξους διηγήσεις τοῦ Ψευδοκαλλισθένους παρέλαβον καὶ τὰ χριστιανικὰ συναξάρια, ἅτινα τὴν χώραν τῶν Σκυλοκεφάλων θέτουσι πέραν τῆς Ἰνδικῆς. Τόσον δὲ διαδεδομένη ἦτο κατὰ τοὺς μέσους χρόνους εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ πίστις περὶ ὑπάρξεως τῶν Κυνοκεφάλων, ὥστε τὰ ἄγνωστα εἰς αὐτοὺς βάρβαρα ἔθνη συνεταύτιζον πρὸς τούτους. Τὰ ἑλληνικὰ παραμύθια παριστῶσι τοὺς Σκυλοκεφάλους ὡς ἔθνος παραπλήσιον πρὸς τὸ τῶν Δράκων, τὸ ὁποῖον καταπολεμεῖ ὁ ἥρως καὶ γίνεται κύριος τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ. Ἰδίαν τάξιν ἐπέχουσιν αἱ χριστιανικαὶ ἑλληνικαὶ παραδόσεις περὶ τοῦ κυνοκεφάλου ἁγίου Χριστοφόρου, ὧν ἡ πηγὴ εἶναι ἄλλη παρὰ τὸν Ψευδοκαλλισθένη. Ἀφορμὴν πρὸς γένεσιν αὐτῶν ἔδωκαν ἴσως αἱ εἰκόνες τοῦ κυνοκεφάλου θεοῦ τῶν Αἰγυπτίων Ἀνούβιδος. Κατά τινα τέλος παράδοσιν τῆς Λακεδαίμονος, Σκυλοκέφαλοι ὑπῆρχον καὶ παρὰ τὸν σημερινὸν Βρουλιάν, εἰς παλαιοτάτους χρόνους. [Πρβλ. *Ν. Γ. Πολίτου*: Παραδόσεις σ. 206—207 καὶ 961—965]. Θ. Π.

σκυλολάχανο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λινόζωστις*.

σκυλολόγι (τό)· δημοτ., πολλοὶ σκύλοι ὁμοῦ· || συνήθως μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπων εὐτελῶν, ἀπίστων, διεφθαρμένων: «οἰκογένεια εἶναι αὐτὴ ἢ σκυλολόγι».

Σκυλόμαγκος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Σαρωνικοῦ (πλάτ. 37° 40' 20'' Β., μῆκ. 23° 20' 45'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana), νοτία ἐσχατιὰ τῆς νήσου Ἀγκίστρι. Σ. Ε. Λ.

σκυλομούρης (ὁ), θηλ.—*μούρα*· ποὺ ἔχει μούρη σκυλήσια, κυνοπρόσωπος· || ἀναιδής, ἀδιάντροπος.

σκυλομούτρης (ὁ)· ποὺ ἔχει μοῦτρο σκυλήσιο. σκυλομούρης.

σκῦλον (τό), συνηθ. *σκῦλα* (τά)· τὰ ἀπὸ τοῦ φονευθέντος ἐχθροῦ ἀφαιρούμενα ὅπλα ἢ καὶ ἀντικείμενα ἀξίας.

Σκυλονήσι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐρημόνησος τῶν Κυκλάδων, ἀπόθραυσμα τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου Καλότα ἢ Καλοτεροῦσα, βορεία τῆς νήσου Δονοῦσα ἐσχατιὰ (πλάτ. 37°07'40'' Β., μῆκ. 25° 51' 00'', χάρτ. ἀγγλ. 1866: Amorgos and Denusa islands). Νοτίως αὐτοῦ σχηματίζεται μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Μοσχονάρι ὅρμος ἀσφαλής, ἐν ᾧ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐκρύβη πρὸς ἀνθράκευσιν καὶ ἀνεφοδιασμὸν τὸ τότε γερμανικὸν εὔδρομον «*Γκαῖμπεν*» (βλ. λ.) πρὸ τοῦ εἰς Ἑλλήσποντον εἴσπλου του. Σ. Ε. Λ.

Σκυλόξερα *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ξύλον*.

σκυλοπνίχτης (ὁ)· χαρακτηριστικὸν πλοίου σαθροῦ καὶ οἱονεὶ κινδυνεύοντος νὰ ναυαγήσῃ κατὰ τὸν πλοῦν.

σκύλος (ὁ), ἡ *σκύλλος* δημοτ., κύων, σκυλί· || παροιμ. «καὶ τ' ἀρνὶ ἀκέριο καὶ τὸ σκύλο χορτᾶτο» ἐπὶ ἀνθρώπου ὅστις θέλει νὰ διεξαγάγῃ τὰς ὑποθέσεις ἄνευ δαπάνης· || μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπου σκληροῦ: «μωρὲ σκύλε, τί εἶν' αὐτὸ ποὺ ἔκαμες;» || «ἔγινε σκύλος» κατελήφθη ὑπὸ σφοδρᾶς ὀργῆς. «εἶναι σκύλος στὴ δουλειά» ἐργάζεται μετ' ἀντοχῆς καὶ ἀφοσιώσεως· || τὸ ἄλλως *σκυλόψαρο* (βλ. λ.).

Σκύλος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἄκρα καὶ σκόπελος τῆς παρὰ τὴν Σύμην νήσου Νῆμος. Ἀντικρύζει τὸ Κυνὸς Σῆμα τῆς Καρίας. Σ. Ε. Λ.

Σκυλόσοφος. Ἐπίθετον τοῦ ἐπισκόπου Τρίκκης *Διονυσίου* (βλ. λ. τ. Θ' σ. 406 α').

σκυλούδι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀντίρρινον*.

Σκυλουντία *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 615. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μάζι*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Π.Ν.Π.

σκυλόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. *ἀρρενογόνον, λινόζωστις καὶ πράσιον*.

σκυλόψαρο (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν ἰχθύων τοῦ γένους *σκύλλιον*.

σκύμνος (ὁ)· τὸ νεογνὸν τοῦ λέοντος, λεοντιδεύς· || καὶ ἄλλων θηρίων τὸ νεογνόν, οἷον τοῦ λύκου, τῆς ἀλώπεκος, τοῦ ἐλέφαντος κ. ἄ.

σκύμνος (ὁ) (Scymnus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκινελλιδῶν*. Κατατρώγουσι τὰς ἀφίδας. Ε. Τ. Ε.

Σκύμνος. Γεωγράφος ἐκ Χίου, ζήσας πιθανώτατα κατὰ τὴν Β' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Ἔγραψε «Περιήγησιν», ἧς μέρη μόνον διεσώθησαν παρ' ἄλλοις γεωγράφοις, περιλαμβάνουσαν τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Λιβύην. Εἰς τὸν αὐτὸν Σκύμνον ἀποδίδεται καὶ ὁ περισωθεὶς ἔν τινι παρισινῷ χειρογράφῳ «Περίπλους» τις τῆς Εὐρώπης ἐν 742 ἰαμβικοῖς τριμέτροις, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Ἀπολλοδώρου, ἀφορῶν εἰς γεωγραφικὴν ὑφήγησιν σύντομον τῶν ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν μέχρι τῆς Ἀπολλωνίας τοῦ Πόντου. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀφιεροῦται εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Νικομήδη Β' τὸν Ἐπιφανῆ (149—92 π. Χ.). Σ. Ε. Λ.

— **Σκύμνος**. Ἕλλην χαλκοπλάστης. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου ὡς δευτερεύουσης σημασίας τεχνίτης καὶ μαθητὴς τοῦ Κριτίου. Συνεπῶς ἤκμασε περὶ τὸ 450 π. Χ. Β. Δ. Θ.

Σκύνθορπ (Scunthorpe) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Λύντσεϋ. Κάτ. (1921) 27.359. Ἔχει μεταλλουργικὴν βιομηχανίαν. Θ. Κ.

Σκυντερὶ (de Scudéri ἢ Scudéry). —1) ***Γεώργιος***. Γάλλος δραματικὸς ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος (1601—1667). Προστατευόμενος τοῦ Ρισελιέ, ἐγένετο τῷ 1650 μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Συνέγραψε πλείστας τραγῳδίας, κωμῳδίας καὶ μυθιστορήματα, ὡς καὶ τὸ ἐπικὸν ποίημα «Ἀλάριχος ἢ ἡ ἡττημένη Ρώμη». Προχειρογράφος ἄνευ γνησίου ταλάντου ὁ Σκυντερὶ δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιζήσῃ τῶν μεταγενεστέρων του εἰμὴ μόνον ὡς ἀντίπαλος τοῦ Κορνέϊγ. Ὁ φθόνος του πρὸς τὸ ἀνατέλλον τότε ἄστρον τοῦ πατρὸς τῆς γαλλικῆς τραγῳδίας τὸν ὤθησεν εἰς σφοδρὰν πολεμικὴν ἐναντίον του. Τὸ ἔργον τοῦ Σκυντερὶ «Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Σὶντ» παρέμεινεν ἱστορικὸν ἐν τῇ γαλλικῇ λογοτεχνίᾳ διά τε τὴν δριμύτητα καὶ τὴν μεροληπτικότητά του. Τὸ κοῦφον καὶ στομφῶδες ὕφος καὶ ἡ ἀπειροκαλία αὐτοῦ ἐσατιρίσθησαν εὐστόχως ὑπὸ τοῦ Μπουαλώ. Πλεῖστα μυθιστορήματα τῆς ἀδελφῆς του *Μαγδαληνῆς* ἐνεφανίσθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸ ὄνομά του.

—2) ***Μαγδαληνή***. Γαλλὶς μυθιστοριογράφος (1607—1701) ἀδελφὴ τοῦ προηγουμένου. Ἀπετέλει ἐπίλεκτον μέλος τῶν κοσμικῶν συγκεντρώσεων τοῦ μεγάρου Ραμπουιγιέ, καὶ εἶχε καταστήσει τὸν οἶκόν της ἐντευκτήριον τοῦ καλλιτεχνικοῦ καὶ διανοουμένου κόσμου τῆς ἐποχῆς της. Λίαν πεπαιδευμένη, συνέγραψε μυθιστορήματα, ἅτινα ἀνεγνώσθησαν ἀπλήστως ὑπὸ τῶν συγχρόνων της, οἵτινες τὴν ἀπεκάλουν «Νεωτέραν Σαπφώ». Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τά: «Ἀρταμένης ἢ ὁ μέγας Κῦρος» εἰς 10 τόμους, «Κληλία», ρωμαϊκῆς ὑποθέσεως ἔργον εἰς 10 ὡσαύτως τόμους, «Ἰμβραὴμ» καὶ ἄλλα. Ἐξέδωκεν ἐπίσης «Ὁμιλίας», «Συνδιαλέξεις», «Μύθους», «Ἐλαφρὰς ποιήσεις» καὶ «Ἐπιστολάς». Λ. Κ.

Μαγδαληνὴ Σκυντερί.

Σκύππιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀποικία Ἰώνων ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κολοφωνίων. Ταύτης ἄποικοι ἦσαν αἱ Κλαζομεναί. Α. Θ. Σ.

Σκύρας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χείμαρρος ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μάνῃ, ἐκβάλλων εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Σκουταρίου. Κατὰ τὴν παρὰ Παυσανίᾳ (Γ' 25, 1) παράδοσιν, ἀνώνυμος ὢν πρότερον ὠνομάσθη Σκύρας, διότι εἰς τὰς ἐκβολὰς τούτου προσωρμίσθη πλέων ἐκ τῆς νήσου Σκύρου ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως Πύρρος (Νεοπτόλεμος), ὅτε μετέβη εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ τελέσῃ ἐν αὐτῇ τοὺς γάμους του μετὰ τῆς Ἑρμιόνης θυγατρὸς τοῦ Μενελάου καὶ τῆς Ἑλένης. Σήμερον ὁ χείμαρρος οὗτος καλεῖται *Δίχοβα* (*Δίκοβα*) ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου μικρᾶς κοιλάδος τὴν ὁποίαν διαρρέει, ἢ *ποτάμι τῆς Καρυουπόλεως* ἢ καὶ *Στενὸ ποτάμι*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ποταμὸν Σμῆνον. ΚΑΨ.

Σκύριος (ὁ), θηλ. —*α*· ὁ κάτοικος τῆς Σκύρου, ὁ ἐκ Σκύρου καταγόμενος· || ὡς ἐπίθετ. *σκύριος, —α, —ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σκῦρον ἢ τοὺς Σκυρίους· ἀρχ. παροιμ. «σκυρία δίκη» ἐπὶ δίκης δυσεξόδου ἢ χρονισθείσης ἕνεκα ἀναβολῶν ἢ ἄλλων περιπετειῶν οἱωνδήποτε (βλ. περιοδ. «Ἀθηνᾶ» 14, 109).

Σκύριος· ὀνομασία ὑφ' ἣν εἶναι ἐπίσης γνωστὸς ὁ πλοηγὸς τοῦ στόλου τοῦ Ξέρξου *Πάμμων*. Σ.Ε.Λ.

Σκυρμιάδαι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, κατοικῶν τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὑπὲρ τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ Μεσημβρίαν. Τούτους μετὰ τῶν Νιψαίων καθυπέταξεν ἀμαχητὶ ὁ Δαρεῖος τῷ 513 π. Χ., ὅτε διήρχετο διὰ τῆς χώ-

Digitized by Google

ρας των, κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς Σκύθας ἐκστρατείαν αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

Σκύρμος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Αρχαιοτάτη μικρασιατικὴ πόλις ἐπὶ τῆς Προποντίδος, ἐν τῇ Δολιονίδι χώρᾳ καὶ πλησίον τῆς Κυζίκου. Οἱ πολῖται *Σκύρμιοι*. Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

σκῦρο—· τὰ ἀπὸ τῆς λέξεως *σκῦρον* (= λατύπη) σύνθετα βλ. ἐν λ. *σκιρο—*.

σκῦρον (τό)· ἐσφαλμένως ἀντὶ *σκῖρον* (βλ. λ.).

Σκυρόπουλον, ἢ ***Σκυροπούλα*** *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Αἰγαίου δυτικῶς τῆς Σκύρου (ὑψόμ. 615 ποδ., πλάτ. 38° 50′ 30″ Β., μῆκ. 24° 21′ 30″ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island). Εἶναι στρογγύλον, διαμέτρου 1,5 μιλλίων, καὶ ἔχει ΝΑ. αὐτοῦ καλὸν ὕφορμον δι' ἁλιεῖς. ΝΑ. αὐτοῦ 2 ½ μίλια ὁ ὕφαλος *Ναυτίλος*, ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ φερωνύμου ἑλληνικοῦ ὑδρογραφικοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

Σκῦρος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ Νοτίῳ 'Αρκαδίᾳ παρὰ τὰ Μεσσηνιακὰ μεθόρια, ὅστις ἑνούμενος μετὰ τοῦ Μαλοῦντος, συμβάλλει εἰς τὸν 'Αλφειὸν ποταμὸν (*Παυσ.* VIII, 35,1). Α. Θ. Σ.

Σκῦρος (ἡ). Νῆσος τοῦ Αἰγαίου πελάγους, μία τῶν Σποράδων, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 35 χλμ. Α. τῆς Εὐβοίας καὶ μεταξὺ 38° καὶ 39° βορ. πλάτους καὶ 22° καὶ 24° ἀνατ. μήκους. 'Εμβ. 208 τετρ. χλμ. Περὶ αὐτὴν κεῖνται καί τινες ἀκατοίκητοι νῆσοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ *Πλατιὰ* καὶ ἡ *Σαρακηνό*. Τὸ Ν.Α. μέρος αὐτῆς χωρίζει στενὸς ἰσθμός.

Ἡ νῆσος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἔτι τοῦ Στράβωνος ἔσχε μίαν καὶ μόνην πόλιν, τὴν ὁμώνυμον τῇ νήσῳ πρωτεύουσαν αὐτῆς.

— *[Γεωλογ.]* Εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς νήσου λαμβάνουν μέρος τὰ πετρώματα τῶν ἑξῆς διαπλάσεων: 1) Στρώματα ἡμιμεταμορφωμένα, μαρμαρυγιακοί, κυρίως, σχιστόλιθοι, καταλαμβάνοντες τὸν κεντρικὸν λαιμὸν τῆς νήσου. 2) Σχῖσται ἰώδεις πράσινοι ἢ τεφροί, ἀργιλλικοὶ καὶ δολομιτικοὶ σχιστόλιθοι μὲ ἐνστρώσεις μικρῶν ἢ μεγάλων φακῶν χαλαζίτου καὶ κρυσταλλικοῦ ἀσβεστολίθου. 'Εντὸς τῆς διαπλάσεως αὐτῆς (διάπλασις Φερὲ-Νότε τοῦ *Κτενᾶ*) εὑρίσκονται καὶ τόφφοι ἡφαιστειογενεῖς καὶ λάβαι. Ἡ ἡλικία τῶν στρωμάτων τούτων εἶναι ἢ ἰουρασικὴ ἢ νεοκρητιδική, ἀρχαιοτέρα πάντως τοῦ μεγάλου καλύμματος τῶν κρητιδικῶν ἀσβεστολίθων τῆς νήσου. Ἡ διάπλασις αὕτη ἀρχομένη ἀπὸ τῶν νήσων Ποδιὲς-Πύργοι φθάνει πρὸς Ν. εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Μεάλου, βορείως τοῦ 'Αχιλλείου. 3) Πρὸς Δ. ἡ διάπλασις τῶν σχιστῶν τούτων ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ πλουτώνεια ἐκρηξιγενῆ πετρώματα, τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουν ἐπιφανειακῶς μεγάλας ἐκτάσεις εἰς τὸ βόρειον ἥμισυ τῆς Σκύρου (ἀπὸ τὸν ὅρμον Μεάλου ἕως τὸν ὅρμον τῆς 'Ατσίτσας). Τὰ πετρώματα ταῦτα εἶναι γάββροι, διαβάσαι καὶ περιδοτῖται. 4) Τὰ πλουτώνεια ταῦτα πετρώματα ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ὑπερκειμένων κρητιδικῶν ἀσβεστολίθων, οἱ ὁποῖοι καταλαμβάνουν μεγάλας ἐκτάσεις τῆς νήσου.

Εἰς πολλὰ σημεῖα (Καλὸ Νερό, Βούρλου, Ἄλωνας, Παρασπίσι, Τριφάδι, 'Ατσίτσα κ. ἀλ.) τῆς ἐπαφῆς τῶν πλουτονείων πρὸς τοὺς κρητιδικοὺς ἀσβεστολίθους συναντῶνται συγκεντρώσεις κοκκωδῶν χρωμιούχων καὶ νικελιούχων σιδηροξειδίων τῆς 'Ανατολικῆς Ἑλλάδος. 5) Ἡφαιστειογενῆ πετρώματα ἐμφανίζονται εἰς τὰς θέσεις Νύφι, Δχούνια, Σωτῆρα (φλέβες βιοτιτικοῦ ἀνδεσίτου) καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Μπάρες (πυροξενικὸς δακίτης). 6) Νεογενῆ ἀποθέματα, καταλαμβάνοντα κυρίως παράκτιον ζώνην κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ βορείου ἡμίσεος τῆς νήσου. 7) Ὁλόκαινα ἀποθέματα.

'Ιδιαιτέρας σημασίας ἄξια εἶναι τὰ ποικίλα μάρμαρα τῆς Σκύρου, τὰ ὁποῖα ἐξορυσσόμενα χρησιμοποιοῦνται ὡς ὡραιότατοι διακοσμητικοὶ λίθοι. Τὰ μάρμαρα ταῦτα παρουσιάζουσι συνήθως λευκήν, ὑποκιτρίνην, ῥοδόχρουν θεμελιώδη μᾶζαν, διασχιζομένην ὑπὸ βαθυχρωοτέρων φλεβῶν καὶ σκιάσεων. Οἱ συνήθεις τύποι, οἱ προσφερόμενοι εἰς τὴν ἀγορὰν εἶναι τὰ μάρμαρα Σκύρου Ἄλφα, Σκύρου 14, Σκύρου 14Α καὶ Σκύρου 14C. Ἡ ἐκμετάλλευσις τούτων γίνεται ὑπὸ ἀγγλικῆς ἑταιρείας. Ἡ ἐξόρυξις εἶχεν ὡς ἑξῆς κατὰ τὴν πενταετίαν 1926—1930:

1926	ἐξωρύχθησαν	229	κυβ.	μ.
1927	»	241	»	»
1928	»	239	»	»
1929	»	190	»	»
1930	»	131	»	»

Ἡ τιμὴ πωλήσεως τῶν μαρμάρων τούτων ἦτο 170—263 δρχ. κατὰ κυβικὸν μέτρον. 'Εκτὸς τῶν ἀνωτέρω μαρμάρων ἐξάγονται καὶ λευκὰ μάρμαρα. Γ. Κ. Γ.

—*[Φυσ.—Οἰκον. Γεωγρ.]* Ἡ νῆσος εἶναι βουνώδης, κυριώτερα δὲ αὐτῆς βουνὰ εἶναι ὁ *Κοκκίλας* μὲ κορυφὴν τὸν *Προφήτην 'Ηλίαν* (ὑψ. 782 μ.) καὶ ὁ *Ὄλυμπος* (ὑψ. 384 μ.). Κόλπους ἔχει τὸν τῆς Καλαμίτσας (ὁ *Κρήσιος* τῶν ἀρχαίων), τὸν τοῦ *'Αχίλλι* (ὁ *'Αχίλλειος* τῶν ἀρχαίων) καὶ τὸν κόλπον τῆς *Τριμπούκας*.

Ἡ νῆσος εἰς πολλὰ μέρη εἶναι πευκόφυτος, παρουσιάζει δ' ἐν γένει πλουσίαν βλάστησιν. Διαβρέχεται ὑπὸ χειμάρρων καὶ τοῦ ἀρκούντως μεγάλου ῥύακος τοῦ Κηφισοῦ, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Τὸ κλῖμα τῆς νήσου εἶναι κατὰ τὸ θέρος δροσερώτατον. Συνήθως ἐπιπνέουν σφοδροὶ βορειοανατολικοὶ ἄνεμοι, καθιστῶντες τὸν ὅρμον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἀπρόσιτον εἰς τὰ πλοῖα, ἰδίᾳ ἐν ὥρᾳ χειμῶνος.

Τὰ προϊόντα τῆς νήσου κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν παραγωγήν, εἶναι δὲ ταῦτα ὀνομαστὸς τυρὸς (μυζήθρα καὶ κοινός), σῦκα, σταφυλαὶ ἐκλεκταί, ὀλίγα κηπευτικὰ εἴδη, μέλι, ξυλεία καὶ ἄνθραξ, ἐκ δὲ τῶν ἀστακοτροφείων καὶ ἰχθυοτροφείων τῆς Σκύρου τροφοδοτεῖται σημαντικῶς ἡ ἀθηναϊκὴ ἀγορά, εἰς ἣν γίνεται καὶ μεγάλη ἐξαγωγὴ αἰγῶν καὶ προβάτων, Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἐκαλλιεργεῖτο ἐν Σκύρῳ ἀρκούντως εὐρέως καὶ τὸ φυτόν: *ἐρυθρόδανον τὸ βαφικὸν* κοιν. *ῥιζάρι*, ἐξ οὗ ἐξήγετο χρωστική τις οὐσία, ζωηροῦ ἐρυθροῦ χρώματος, χρησιμοποιουμένη εἰς ἀνάγκας βιομηχανικάς.

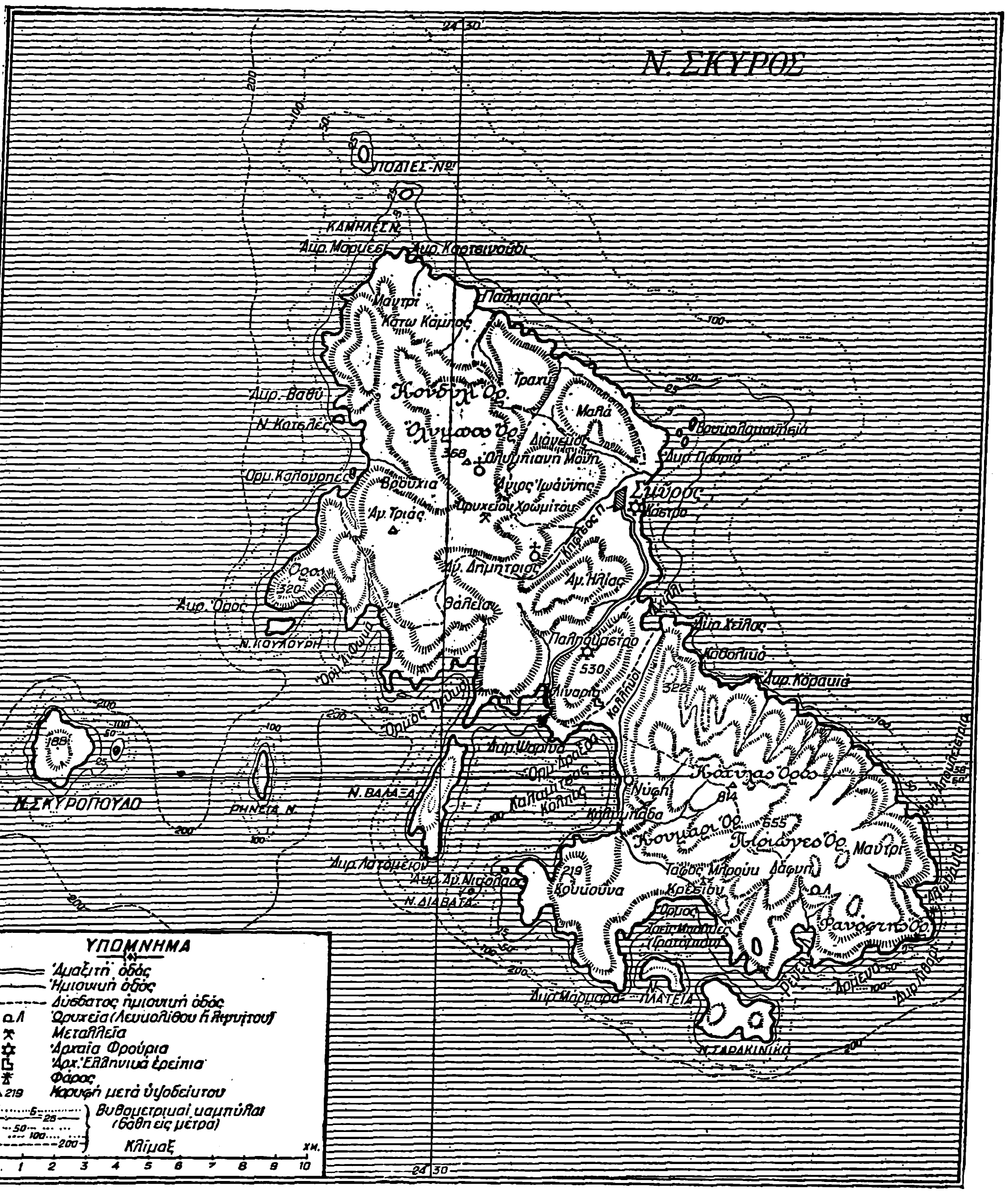

Τὰ ἐξαγόμενα μάρμαρα μεταφέρονται εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Πεύκου, ὁπόθεν φορτώνονται διὰ τὸν λιμένα τῆς 'Αμβέρσης. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν λατομείων, ὧν τινα κοιτάσματα παρουσιάζουν ἴχνη παλαιοτάτης ὀρύξεως, παρεχωρήθη εἰς ξένην ἑταιρείαν. Εἰς τὰ ὕδατα τῆς Σκύρου, παρὰ τὴν νησῖδα τοῦ Ἁγίου Ἑρμολάου, ἁλιεύονται ἐνίοτε καὶ σπόγγοι δευτέρας ποιότητος. Πλὴν τῶν πεφημισμένων ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος αἰγῶν ἡ νῆσος παρῆγεν ἄλλοτε καὶ γένος τι ἵππων, οἱ ὁποῖοι περιεφέροντο κατ' ἀγέλας ἐλεύθεροι καὶ ἀνυπότακτοι, περιερχόμενοι εἰς τὴν κυριότητα τοῦ πρώτου τιθασεύσαντος. Οἱ ἵπποι οὗτοι ἦσαν μικροὶ τὰς διαστάσεις, ἀλλὰ ζωηρότατοι καὶ μεγάλης ἀντοχῆς. 'Επίσης ἐπὶ τῆς ἀκατοικήτου νησῖδος Μπαλάξας περιφέρονται ἀδέσποτα ζῷα, ἰδίᾳ αἶγες, περιελθόντα εἰς κατάστασιν ἀγρίαν, προερχόμενα δὲ ἀπὸ τὰς ποίμνας ἐκλιπόντων ἀσκητῶν. Ἔχει παρατηρηθῆ ὅτι ὅλα σχεδὸν τὰ γένη τῆς σκυρίας πανίδος εἶναι μικρόσωμα.

Ἡ συγκοινωνία τῆς νήσου μετὰ τοῦ Πειραιῶς διεξάγεται ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος, μετὰ προσεγγίσωες εἰς τὴν Κύμην ἢ καὶ τὸ Λαύριον. 'Επίσης καὶ σιδηροδρομικῶς διὰ Χαλκίδος, κατόπιν αὐτοκινητικῶς μέχρι Κύμης καὶ ἐκεῖθεν ἀτμοπλοϊκῶς μέχρι τοῦ ἐπινείου τῆς νήσου, τῆς Λιναριᾶς, δύναταί τις νὰ μεταβῇ εἰς Σκῦρον, ὅπως καὶ μέσῳ Βόλου.

— *['Ιστορ.]* 'Εν τῇ ἀρχαιότητι ἡ νῆσος ἐκαλεῖτο καὶ *Πελασγία*, *Δολοπία* καὶ νῆσος τῶν *Μαγνήτων*. Τὸ ὄνομα *Σκῦρος* λέγεται ὅτι εἶναι φοινικικόν, ἀναγόμενον εἰς τὴν ὀνοματοθεσίαν τῶν πρώτων ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει σημιτικῶν θαλασσοκρατιῶν, καίτοι πολλοὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων παρήγαγον τὴν λέξιν ἐκ τοῦ σκίρρος (=γύψος).

'Αρχαιόθεν ἡ νῆσος κατῳκήθη ὑπὸ Καρῶν καὶ Τυρρηνικῶν Πελασγῶν, μεθ' ὧν ὕστερον συγκατῴκουν καὶ Δόλοπες. Οἱ 'Αθηναῖοι διὰ τοῦ Κίμωνος ὑπέταξαν τὴν νῆσον, ἐξεδίωξαν τοὺς Σκυρίους καὶ τοὺς ὑπολοίπους Δόλοπας καὶ κατέστησαν ταύτην κληρονομίαν τῶν 'Αθηναίων τῷ 468 π. Χ. Περὶ τὸ 340 π. Χ. ἡ Σκῦρος ὑπετάγη εἰς τοὺς Μακεδόνας, ὑφ' οὓς διετέλεσε μέχρι τοῦ 196. Τότε ἐδωρήθη πάλιν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἰς τοὺς 'Αθηναίους, τῶν ὁποίων τὰς τύχας ἔκτοτε συνεμερίσθη ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ Βυζαντινούς. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων (1204) περιελήφθη μετὰ τῆς Λήμνου καὶ Τήνου εἰς τὴν μερίδα τοῦ Βαλδουΐνου. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μάρκου Σανούδου γενομένην κατάκτησιν τῶν Κυκλάδων, ἡ Σκῦρος μετὰ τῆς Σκοπέλου καὶ Σκιάθου περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν 'Ανδρέου καὶ Ἱερεμίου Γκύζη, μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν κατάληψιν τῆς Τήνου καὶ Μυκόνου.

Ἡ Σκῦρος ὑπῆρξεν ἐπισκοπὴ τῶν 'Αθηνῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Φραγκοκρατίας. Ὑποταχθεῖσα, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τοὺς Τούρκους, ἀπηλευθερώθη κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821.

'Εκ τῶν παλαιῶν τῆς νήσου μνημείων ἐλάχιστα διασῴζονται ἴχνη, ἰδίᾳ παρὰ τὸν λιμένα τῆς Καλαμίτσας καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου, ἀρκετοὶ ὅμως ἀρχαῖοι τάφοι κατὰ καιροὺς περιῆλθον εἰς φῶς, ὑπὸ τὴν σκαπάνην τῶν κατοίκων, χωρὶς ὅμως ν' ἀνακαλυφθῶσι σπουδαῖα κτερίσματα καὶ ἄλλα ἄξια λόγου εὑρήματα.

'Επὶ τῆς 'Ακροπόλεως τῆς Σκύρου εὕρηνται λείψανα ἀρχαίας ὀχυρώσεως καὶ πύργος ἐνετικὸς καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐντετειχισμένος εἰς τὸ ὑπέρθυρον ἀρχαῖος μαρμάρινος λέων. Ἡ ἐκ νέου ὀχύρωσις τῆς 'Ακροπόλεως ἐγένετο ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου

Digitized by Google

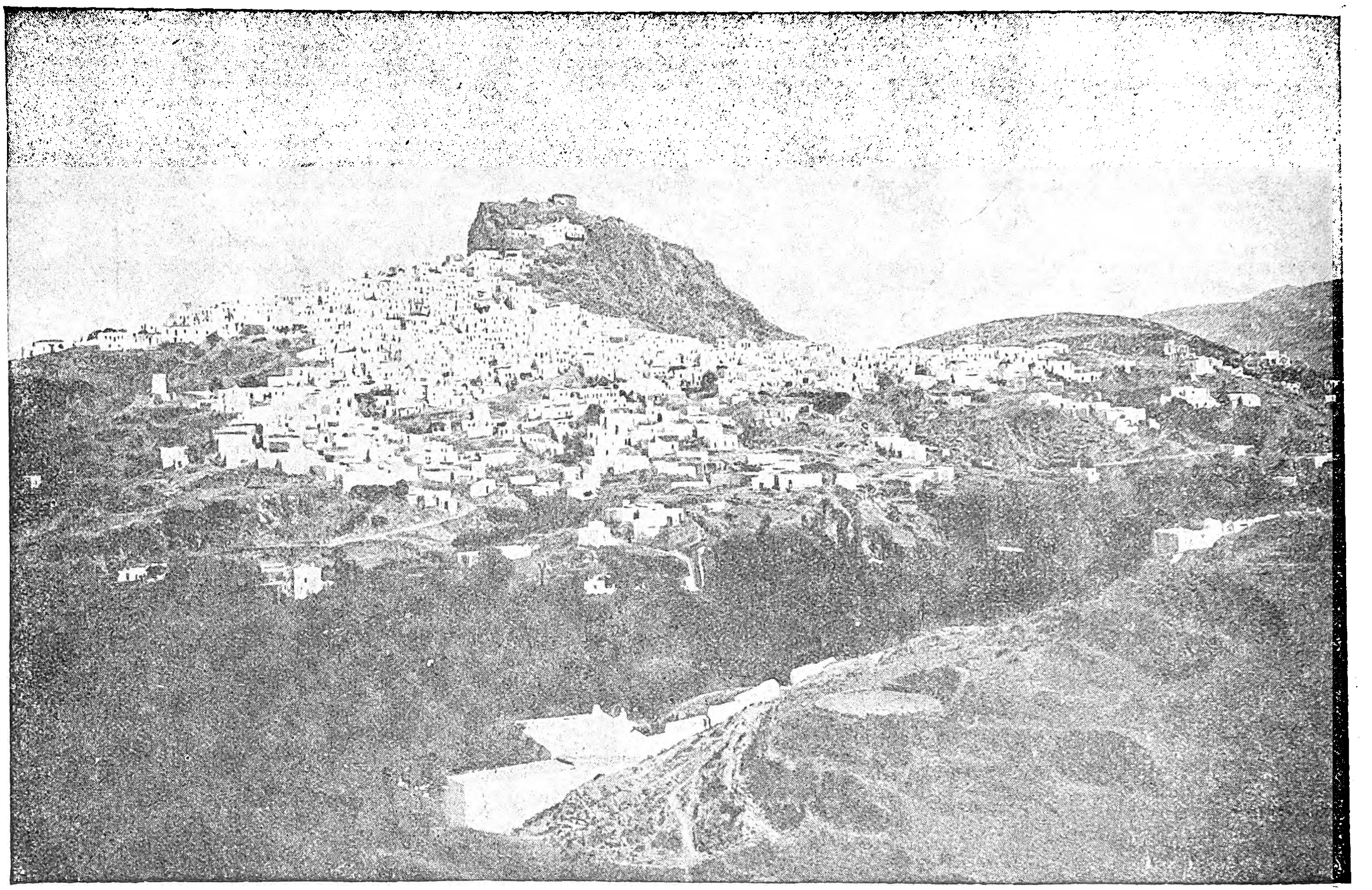

Ἄποψις τῆς πόλεως Σκύρου καὶ τῆς Ἀκροπόλεως.

Νικολάου Γ' τοῦ Δελλεκάρτσερη μετὰ τὴν νίκην τῶν Γενουηνσίων ἐν Σαπιέντσᾳ τῇ 4 Νοεμβρίου 1354. Ν. Ζ. Π.

—**Σκῦρος** *[Γεωγρ.]*. Πόλις, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου νήσου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 2.878. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Λιναριά*, ἐπίνειον τῆς νήσου. Φρέατα καὶ πηγὰς ἐλαχίστας ἀριθμεῖ ἡ πόλις, τὸ δὲ πόσιμον ὕδωρ εἶναι βρόχινον, συλλεγόμενον ἐντὸς οἰκιακῶν κινστερνῶν. Ἐκ τῶν συνοικιῶν τῆς πόλεως αἱ ὑψηλότεραι, αἱ τοῦ *Ἁγίου Βασιλείου* καὶ *Πάνω Στράτα*, θεωροῦνται αἱ ἀριστοκρατικώτεραι, κατόπιν ἔρχεται ἡ τῶν *Κοχυλίων*, ἡ καὶ χαμηλοτέρα, τὰ *Μαγαζὰ* παρὰ τὸν αἰγιαλόν, ὁ *Ἀτσιπᾶς* καὶ ὁ *Σκορδᾶς*. Ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ φρουρίου οἱ κάτοικοι ἔκτιζον κατὰ τὸν μεσαίωνα οἰκίσκους, ἐν οἷς κατέφευγον ἐν ὥρᾳ κινδύνου. Ἐκ τῶν οἰκίσκων τούτων πολλοὶ ἠρειπώθησαν ἔκτοτε, ἄλλοι ὅμως ἐπεσκευάσθησαν καὶ χρησιμεύουσι νῦν ὡς θησαυροφυλάκια καὶ ἀποθῆκαι διὰ τοὺς κτίτορας αὐτῶν.

Ἡ Σκῦρος ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 300 ναοὺς καὶ παρεκκλήσια, ὧν τινες κέκτηνται ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν ὑπὸ ἔποψιν χριστιανικῆς τέχνης διὰ τὰς ἐφ' ὑγρῷ τοιχογραφίας αὐτῶν. Πολλοὶ τῶν ναῶν τούτων ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς οἰκογενείας, αἵτινες ὅμως ἐξέλιπον καὶ οὕτω ἠρειπώθησαν οὗτοι βαθμηδόν. Ὁ περικαλλὴς παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν ναός, ὁ τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου* τοῦ ἐπιλεγομένου *Ἀράπη*, ὡς καὶ ἡ παρ' αὐτῷ μονή, ἀνήκουσι σήμερον εἰς τὴν ἐν Ἄθῳ μονὴν τῆς Παμμεγίστης Λαύρας. Ἡ ἐν τῷ ναῷ ὡς θαυματουργὸς θρυλλουμένη εἰκὼν τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου μετηνέχθη, κατά τινα παράδοσιν, ἐκ Βυζαντίου, διαφυγοῦσα τὴν δίωξιν τῶν εἰκονοκλαστῶν. Πρὸ τῆς εὑρέσεως τῆς εἰκόνος τῆς Εὐαγγελιστρίας ἐν Τήνῳ, ὁ ναὸς οὗτος ἦτο τὸ μᾶλλον πολυσύχναστον τοῦ λαοῦ τῶν νήσων προσκύνημα, οὗτινος ἡ φήμη ἦτο διαδεδομένη ἔτι καὶ μέχρι τῶν παραλίων τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς πόλεων. Πολλὰ τῶν ἐπιχωριαζόντων ᾀσμάτων καὶ ἐπιθαλαμίων ποιημάτων ἀναφέρονται εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, οὗτινος ἡ πανήγυρις ἐτελεῖτο ἄλλοτε μεγαλοπρεπῶς. Πλησίον τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως εὕρηνται τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια τοῦ ἐπισκοπικοῦ ναοῦ τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, κτισθέντος κατὰ τὸ 895 μ. Χ., καταστραφέντος δ' ὑπὸ σεισμοῦ τῷ 1840. Ὑπῆρχον εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς καί τινες ἄλλαι μοναὶ ἀρκούντως ἐνδιαφέρουσαι ὑπὸ ἔποψιν τέχνης, αἵτινες ὅμως περιέπεσον ἀπὸ ἱκανοῦ ἤδη εἰς κατάστασιν ἐρειπίων.

Ἡ Σκῦρος ὑπῆρξεν ἕδρα ἐπισκόπου μέχρι τοῦ 1837, ἔχει δὲ δημοτικὸν καὶ ἑλληνικὸν σχολεῖον συσταθὲν τῷ 1832.

Ἡ ἀρχαία πόλις ἦτο περιτετειχισμένη ὑπὸ κυκλωπείων τειχῶν, ἅτινα, διὰ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως (νῦν βράχου τοῦ *Ἀντρειώτου*, ἀφ' οὗ, κατὰ τὴν παράδοσιν, κατεκρημνίσθη ὁ Θησεύς), κατήρχοντο μέχρι τῆς παραλίας τοῦ λιμένος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἴχνη δὲ αὐτῶν ἐπιβλητικὰ διακρίνονται ἔτι καὶ σήμερον ὀλίγον ὑψηλότερον τῆς θέσεως Ἁλώνια, παρὰ τὸν ναΐσκον τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ εἴς τινα ἄλλα μέρη.

Ἡ Σκῦρος παρουσιάζει τοπικὸν πολιτισμὸν ἐκ τῶν ἀρτιωτέρων. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς νήσου, ἡ βιοτεχνία ἐμφανίζονται μὲ χαρακτηριστικὸν ρυθμὸν καὶ πρωτοτυπίαν ἀξιοθαύμαστον. Τὰ ἤθη ἐν Σκύρῳ εἶναι ἁγνότατα, ἡ δὲ καθαριότης τῶν κατοίκων παροιμιώδης. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου καταγίνονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, εἰς ἣν συμβάλλουσι μεγάλως καὶ αἱ γυναῖκες, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ἁλιείαν. Διακρίνονται δὲ ἰδιαιτέρως διὰ τὴν φιλοξενίαν, τὴν καλαισθησίαν καὶ τὴν φιλομουσίαν αὐτῶν.

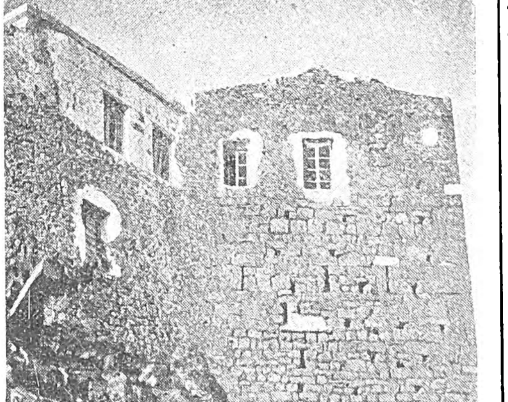

Τὸ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῆς Σκύρου ἐνετικὸν φρούριον.

Τὰ ἤθη τῶν Σκυρίων παρουσιάζουσιν ἐπίσης πρωτότυπον χαρακτῆρα, ἰδίᾳ δὲ αἱ ἑορταὶ τοῦ γάμου πανηγυρίζονται αὐτόθι μετὰ περισσῆς πατροπαραδότου ἰδιοτυπίας. Μετὰ τῆς ὀλίγον ἀπεχούσης τῆς Σκύρου Κύμης αἱ τῶν σκυρίων οἰκογενειῶν ἐπιγαμίαι εἶναι συνηθέσταται. Ἐκ τῶν Σκυρίων οἱ ποιμένες, πολυπληθεῖς ὄντες σχετικῶς, διατηροῦσι παραδόσεις παλαιὰς καὶ ἤθη γραφικώτατα. Ἡ στολή των ὡς καὶ ἡ τοπικὴ τοιαύτη τῶν γυναικῶν εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων, γραφικωτέρων καὶ πλουσιωτέρων τῶν ἐθνικῶν ἐνδυμασιῶν. Οἱ Σκύριοι κοσμοῦσι τὸν οἶκον αὐτῶν δι' ἐκλεκτῶν ἀντικειμένων τέχνης, ὡς εἶναι: κεραμουργήματα, ὑελουργήματα, ξυλόγλυπτα, χαλκώματα, ὑφαντουργικὰ προϊόντα καὶ τὰ περιώνυμα καὶ περιζήτητα σκυριανὰ κεντήματα. Οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἡ λαϊκὴ τέχνη ἐξίκετο εἰς τὴν περιωπὴν αὐτὴν τῆς τελειότητος, ὡς ἐν τῇ μικρᾷ σκυρίᾳ κοινωνίᾳ. Οἱ παλαιοὶ ὅμως τεχνῖται καὶ αἱ τεχνήτριαι, αἱ πεφημισμέναι τῆς Σκύρου κεντήτριαι ἐκλείπουσιν ὁσημέραι. Αἱ πλούσιαι συλλογαὶ τῶν ἀρχαίων κεντημάτων, προϊόντων τῆς ἀρχαίας σκυρίας χειροτεχνίας, ὁλονὲν κατανεμόμεναι μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τῶν οἰκογενειῶν, ἐν αἷς ἀπεθησαυρίζοντο ἄλλοτε, διασκορπίζονται ἢ ἐκποιοῦνται κατὰ τεμάχια εἰς ξένους, λόγῳ τῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεγάλης ζητήσεως τῶν ἀρχαίων χειροτεχνημάτων διὰ τὰ μουσεῖα καὶ τὰς πλουσίας ἰδιωτικὰς συλλογάς. Αἱ νεώτεραι γενεαὶ δὲν ἐπιδίδονται εἰς τὴν πάτριον χειροτεχνίαν. Πεφημισμένα εἴδη κεντημάτων εἶναι: τὸ κοκκινοκέντητο, ἡ ἀρατζιδέλλα (reticella), τὸ κέντημα τοῦ ὅρκου καὶ ἄλλα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζει τις εὐδιάκριτα ἴχνη βυζαντινῆς καὶ ἑνετικῆς τεχνοτροπίας. Ἡ Σκῦρος χρησιμεύει ὡς τόπος ἐξορίας διὰ πολιτικοὺς καταδίκους. Εἰς τὴν θέσιν Στενὸ ἔχει ἐνταφιασθῆ ὁ Ἄγγλος ποιητὴς Ροῦπερτ Μπρούκ, θανὼν ἐν Σκύρῳ ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων. Εἰς τοῦτον διὰ διεθνοῦς ἐράνου ἀνηγέρθη εἰς τὴν θέσιν Ἁλώνια τῆς πόλεως ὡραῖον μνημεῖον, ἔργον τοῦ Ἕλληνος γλύπτου Τόμπρου, ἀποκαλυφθὲν ἐπισήμως τὴν 5ην Ἀπριλίου 1931.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *C. Fredrich*, «Skyros Mitteil.» (Archäol.-Inst. XXXI, 257).—*P. Craindor*, Histoire de l'île de Skyros» (Liège 1906).—*Μ. Κωνσταντινίδου*, «Ἡ νῆσος Σκῦρος» (1901).—*Δ. Παπαγεωργίου*, «Ἡ Σκῦρος» (1908).—*Δαιφνερ*, «Τὰ ἀρχαῖα λατομεῖα τῆς Σκύρου».—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Λαογραφία. Τοπωνύμια τῆς Σκύρου».—*Ἀγγ. Χατζημιχάλη*, «Ἑλληνικὴ Λαϊκὴ Τέχνη. Σκῦρος».—*Νοεμῆς Α. Ζωηροῦ*, «Σκυριανὰ ἔθιμα» (περιοδικὸν «Ἡ Ἑλληνίς» ἔτος 1937, Ἰανουάριος, Φεβρουάριος καὶ Μάρτιος).

Ν. ΖΩΗΡΟΥ ΠΑΣΑ

Digitized by Google

1) Σκυριαναὶ φέρουσαι τ' ἀλ' λαμένα (ἀλλαγμένα). 2) Γαμήλιος χορὸς εἰς τὴν θέσιν Ἀλώνια καὶ ἄποψις τοῦ ὅρμου Ἁγίου Γεωργίου, τοῦ Κάμπου, μετὰ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κηφισοῦ, καί, ἐν ἀπόπτῳ, ἡ νησὶς τοῦ Ἁγίου Ἑρμολάου.

Σκυρὸς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὕφορμος τῆς Ἰθάκης, ἀποτελῶν τὸν νότιον μυχὸν τοῦ ὅρμου τοῦ *Σκίνου* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

σκυτάλη (ἡ)· εἶδος κοντοῦ χρησιμοποιουμένου ὡς μοχλοῦ πρὸς μετακίνησιν βαρῶν, ὁποία ἡ σημερινὴ *μανέλλα*· || ἡ ἑτέρα τῶν δύο κυλινδρικῶν ράβδων τοῦ αὐτοῦ πάχους καὶ ἰσομήκων, χρησιμευουσῶν πρὸς κρυπτογραφικὴν συνεννόησιν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Σπαρτιάταις.

—*[Ἀρχ.]* Ἡ *σκυτάλη* παρὰ Σπαρτιάταις ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανον κρυπτογραφικῆς ἀλληλογραφίας τῶν ἐν τῇ πόλει ἐφόρων μετὰ τῶν ἀποδημούντων ἁρμοστῶν, βασιλέων, στρατηγῶν κτλ., ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ ὡς ἑξῆς: Κατεσκευάζοντο δύο ράβδοι ἰσομήκεις καὶ ἰσοπαχεῖς, ἔχουσαι ὁμοίαν ἑκάστη λοξοειδῆ ἐγκοπὴν ἐν εἴδει ἕλικος διήκουσαν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἑτέρου ἄκρου. Ἡ μία τῶν ράβδων παρεδίδετο τῷ ἀποδημοῦντι, ἡ δὲ ἑτέρα ἐφυλάσσετο ὑπὸ τῶν ἐφόρων· ἐπὶ τῆς τελευταίας ἐτυλίσσετο κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐγκοπῆς σκυτίνη ταινία, καθέτως δὲ πρὸς τὰς πλευρὰς τῆς ταινίας καὶ παραλλήλως πρὸς τὸ μῆκος τῆς σκυτάλης ἐγράφετο τὸ πρὸς τὸν ἀποδημοῦντα ἄγγελμα, λακωνικὸν πάντοτε. Ἐκτυλισσομένη ἡ ταινία παρεῖχε κυκεῶνα γραμμάτων, κατατετμημένων συνήθως, ἀλλὰ εὐκόλως ἀναγνωριζομένων παρὰ τοῦ ἐπιστελλομένου, ἀφοῦ οὗτος ἐφήρμοζε τὴν ταινίαν ἐπὶ τῆς παρ' αὐτῷ ἑτέρας σκυτάλης. Ἡ ἀνάγνωσις τοιούτου κρυπτογραφήματος παρὰ ξένου προσώπου δὲν θὰ ἦτο καὶ ἐξαιρετικῶς δύσκολος, διὸ καὶ τὰ διὰ τῆς σκυτάλης ἀγγέλματα διεβιβάζοντο διὰ προσώπων ἐμπίστων. Π. Ν. Π.

—*[Ναυτ.]* Καλοῦνται *σκυτάλαι* (κοιν. *μαναβέλλες*) ἕκαστος τῶν μοχλῶν, οἵτινες ἐντίθενται ἀκτινοειδῶς εἰς τὰ τρήματα τοῦ ἐργατοκράνου, ἵνα ἐξασκοῦντες εἰς αὐτοὺς τὴν δύναμίν των οἱ ναῦται περιστρέφωσι τὸν ἐργάτην. Σ. Ε. Λ.

σκυτάλη (ἡ) (Scytale) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τῆς τάξεως τῶν ὀφιδίων καὶ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκυταλιδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη εὐμεγέθων ὄφεων, ἰθαγενῶν κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Ἔχουσιν οὗτοι τὴν κεφαλὴν πεπιεσμένην ἐκ τῶν ἄνω, σαφῶς διακρινομένην τοῦ σώματος καὶ τὸ ρύγχος ἀπεστρογγυλωμένον. Τυπικὸς ἐκπρόσωπος τοῦ γένους εἶναι τὸ εἶδος *σκυτάλη ἡ ἐστεμμένη*, ἧς τὸ μέγεθος φθάνει τὸ μέτρον.

σκυταλίδαι (οἱ) (Scytalidae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια ἑρπετῶν τῆς τάξεως τῶν ὀφιδίων. Περιλαμβάνει γένη τινὰ εὐμεγέθων ὄφεων, ἰθαγενῶν τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς.

σκυταλίς, —*ίδος* (ἡ)· μικρὰ σκυτάλη· || εἶδος πυραύλου χρησιμοποιουμένου πρὸς συνεννόησιν.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *σκυταλὶς* εἶναι πυροτέχνημα, ὅπερ διὰ σωλῆνος ρίπτεται εἰς ὕψος, ὅπου καὶ ἀναφλέγεται δι' ἐκρήξεως παρέχον διάφορα χρώματα. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης πρὸς σήμανσιν. Σ. Γ.

—*[Ναυτ.]* Ἡ *σκυταλὶς* ἢ *σημαλέος πύραυλος* (κοιν. *ροκκέτα*) ἐν τῷ ναυτικῷ χρησιμοποιεῖται ὡς σημαλέον πυροτέχνημα. Ἐξακοντιζόμενον εἰς τὸν ἀέρα διαγράφει φωτεινὴν τροχιὰν παραβολοειδῆ, κατά τι σημεῖον τῆς ὁποίας ἐκρήγνυται, ἐκπέμπον εἴτε βροντώδη ἐκπυρσοκρότησιν εἴτε ἐννέα ἀστέρας λαμπροὺς (ρωμαϊκὴ σκυταλίς). Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τοῦ φυσιγγίου πεπληρωμένου διὰ τοῦ πυροτεχνικοῦ μίγματος, ὅπερ ἀναφθὲν ἐκτοξεύεται πρὸς τὰ κάτω ὠθοῦν τὸν πύραυλον πρὸς τὰ ἄνω, ἐκ τῆς θήκης τῆς περιεχούσης τοὺς ἐννέα ἀστέρας ἢ τὸ ἐκπυρσοκροτικὸν γέμισμα καὶ φερούσης πρὸς τὰ ἄνω κωνοειδῆ καλύπτραν πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διαδρομῆς τοῦ πυραύλου καὶ ἐκ τῆς ξυλίνης οὐρᾶς, δι' ἧς διατηρεῖται κατὰ τὴν ἐφαπτομένην τῆς τροχιᾶς του. Σ. Ε. Λ.

σκυταλισμὸς (ὁ)· ἡ διὰ σκυτάλης ξυλοκοπία, ἡ διὰ σκυτάλης θανάτωσις (ἄλλως *σκυτάλωσις*). Εἰδικῶς, ἐκλήθη οὕτω ἡ ἐν Ἄργει στάσις τοῦ 370 π.Χ., καθ' ἣν ἐγένετο διὰ σκυταλῶν φόνος «ὅσος παρ' ἑτέροις τῶν Ἑλλήνων οὐδέποτε γεγονέναι μνημονεύεται» (*Διόδ.* ΙΕ', νζ' 3). Π. Ν. Π.

σκυταλοδέτης (ὁ) (κοιν. *σάγουλα τοῦ ἀργάτη*) *[Ναυτ.]*. Σχοινίον προσδενόμενον εἰς τὰ ἐξέχοντα ἄκρα τῶν σκυταλῶν τοῦ ἐργάτου, ὥστε νὰ σχηματίζεται περὶ αὐτὸν κανονικὸν πολύγωνον, ἵνα ἡ πίεσις τῶν ὠθούντων ἀνδρῶν ᾖ σύγχρονος καὶ ἵνα δύνανται νὰ συμβοηθήσωσι καὶ πρόσθετοι ἄνδρες ἐκτὸς τῶν ἐνεργούντων ἐπὶ τῶν σκυταλῶν. Σ. Ε. Λ.

σκυταλοδρομία (ἡ). Δρόμος ὡρισμένης ἀποστάσεως, διατρεχόμενος κατὰ τμήματα ἴσα ἢ ἄνισα ὑπὸ δρομέων τῆς αὐτῆς ὁμάδος, ὧν ἕκαστος μεταβιβάζει εἰς τὸν ἕτερον, τὸν πρὸ αὐτοῦ ἀναμένοντα, ξυλίνην σκυτάλην. Αἱ σκυταλοδρομίαι, θεαματικώτατα ἀγωνίσματα, εἶναι 400 μέτρων (4 δρομεῖς, ἀνὰ 100 μέτρα ἕκαστος), 1600 μ. (4 × 400), 3000 μ. (5 δρομεῖς διατρέχοντες κατὰ σειρὰν 1500 + 800 + 400 + 200 + 100 μ) κλπ. Δέκα μέτρα πρὸ καὶ μετὰ τὴν γραμμὴν τῆς ἀφετηρίας ἑκάστου δρομέως σημειοῦνται γραμμαί, αἵτινες καθορίζουν τὴν ζώνην τῆς μεταβιβάσεως τῆς σκυτάλης. Ἀμφότεροι οἱ δρομεῖς ὀφείλουν νὰ εὑρεθοῦν ἐντὸς τῆς ζώνης ταύτης κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν παραλαβὴν τῆς σκυτάλης. Οὐδεὶς δρομεὺς δικαιοῦται νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ζώνην ταύτην, ἵνα ὑποβοηθήσῃ ἄλλον δρομέα τῆς σκυταλοδρομίας, ὅπως οὐδεὶς δρομεὺς ὁμάδος τινὸς δύναται νὰ διατρέξῃ δύο ἀποστάσεις εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σκυταλοδρομίαν. Ἡ σκυτάλη πρέπει νὰ εἶναι ξυλίνη, κοίλη, κυλινδρική, μήκους 30 ἑκτμ. καὶ βάρους οὐχὶ ἐλάσσονος τῶν 50 γραμμαρίων. Ἡ περιφέρεια αὐτῆς δὲν πρέπει νὰ εἶναι μικροτέρα τῶν 129 χιλιοστομέτρων. Ἡ σκυτάλη μεταβιβάζεται, δὲν ρίπτεται οὐδ' ἀφήνεται νὰ πέσῃ κατὰ γῆς, κρατεῖται δὲ καθ' ὅλην τὴν ἀπόστασιν τοῦ δρόμου. Πᾶσα παράβασις τῶν διατάξεων τούτων παρ' ἑνὸς τῶν δρομέων συνεπάγεται τὸν ἀποκλεισμὸν ὁλοκλήρου τῆς ὁμάδος. Ἡ σύνθεσις ὁμάδος τινὸς δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ μετὰ τὸν προκριματικὸν ἀγῶνα. Ἡ κατάταξις τῶν θέσεων τῶν ὁμάδων ἐπὶ τοῦ στίβου γίνεται διὰ κληρώσεως. Εἰς σκυταλοδρομίας μέχρι 400 μ. διεξαγομένας εἰς κυκλικὸν στίβον ἑκάστη ὁμὰς δέον νὰ ἔχῃ ἰδιαιτέραν γραμμήν, ἣν πρέπει νὰ τηρῇ καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν τῆς ἀποστάσεως ἀπαρεγκλίτως. Σ. Γ. Σ.

σκυτάστηρ (ὁ) (Scytaster) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀστεροειδῶν ἐχινοδέρμων, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ λιγκιδῶν.

σκύτινος, —*η*, —*ον*· ὁ ἐκ σκύτους κατεσκευασμένος, πέτσινος: «μάστιξ σκυτίνη».

σκύτος, —*ους* (τό)· δέρμα ζῴου κατειργασμένον, πετσί, τομάρι.

—*[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *βύρσα*.

σκυτοτόμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ τέμνων τὰ σκύτη, ὑποδηματοποιός.

σκυτώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σκύτος.

Σκυφιάνικα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δρυάλου τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 17.

σκύφιον (τό), ἢ **σκυφίον**· κοίλη οὐλὴ τοῦ δέρματος, ἢ κοῖλον ἕλκος.

—*[Μικροβ.]* *Σκύφιον* καλεῖται μία τῶν στοιχειωδῶν βλαβῶν τοῦ ἄχορος, προερχομένη ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μύκητος ἀχορίου, ὅπερ εἶναι τὸ παθογόνον αἴτιον τῆς νόσου. Ὁ μύκης οὗτος εἰσερχόμενος μεταξὺ τῆς κερατίνης καὶ μαλπιγείου στιβάδος καὶ ἀναπτυσσόμενος προκαλεῖ τὴν παραγωγὴν τοῦ σκυφίου, οὗτινος ἡ ἐξέλιξις εἶναι συνήθως ἡ ἑξῆς: Κατ' ἀρχὰς παρουσιάζεται ἐρυθηματώδης τις κηλὶς μετ' ἐλαφρᾶς ἀπολεπίσεως. Ἐπὶ τῆς κηλῖδος ταύτης ἀναπτύσσονται μικρὰ ὀγκίδια μετ' ἐντυπώματός τινος ἐν τῷ κέντρῳ διελαυνομένου ὑπὸ τριχός. Τὰ ὀγκίδια ταῦτα ἐξελισσόμενα εἰς μικροὺς ἐφελκιδοειδεῖς δίσκους μεγέθους 1—2 ἑκ. περίπου ἔχουσιν ὑπόσκληρον τὴν σύστασιν, ἀχυροκιτρίνην χροιάν, κυπελλοειδὲς βάθυσμα καὶ ὀσμὴν ἰδιάζουσαν, ὑπενθυμίζουσαν τὴν ὀσμὴν τῆς φωλεᾶς τῶν ποντικῶν. Τὰ σκύφια συνίστανται ἐκ τῶν μυκητυλλίων καὶ σπόρων τοῦ ἀχορίου ὡς καὶ ἐκ κρυπτογαμικῆς οὐσίας αὐτῶν. Ἀναλόγως τῆς διατάξεως τὰ σκύφια διακρίνονται εἰς κυαθιοειδῆ, ἀσπιδοειδῆ, ὀχθώδη, κεγχροειδῆ κτλ. Ἡ λευκωπὴ χροιὰ τῶν παλαιοτέρων στοιχείων καθίσταται πάλιν κιτρίνη, ἐὰν ἐπιστάξωμεν ἐπ' αὐτῶν οἰνόπνευμα. Ἡ ἐπαναφορὰ τῆς χροιᾶς ἀποτελεῖ διαφορικὸν διαγνωστικὸν στοιχεῖον. Ν. Α. Μ.

σκυφόζῳα (τὰ) (Scyphozoa) *[Ζῳολ.]*. Ζῳολογικὸς ὅρος χρησιμοποιούμενος ὑπό τινων φυσιοδιφῶν διὰ τὴν ὀνομασίαν ὁμοταξίας κοιλεντέρων ζῴων, ἅτινα ἕτεροι καλοῦσιν *ἀκαλήφας*.

σκυφομαντεία (ἡ). Ἕτερον ὄνομα τῆς λεκανομαντείας, ἢ παραπλησία πρὸς αὐτὴν μαντικὴ (βλ. λ. *λεκανομαντεία*), τελουμένη διὰ σκύφου (ποτηρίου). Κατὰ τὸν Δουκάγγιον ἡ λέξις προέρχεται οὐχὶ ἐκ τοῦ: σκύφος ἀλλ' ἐκ τοῦ λατινικοῦ: scutum, ὅπερ σημαίνει ἀσπίς.

σκύφος (ὁ)· ἀρχ., εἶδος ποτηρίου· || ἰδιωματ., ἀγγεῖον εἰς ὃ θέτουσι τροφὴν τῶν κατοικιδίων ζῴων ἢ ὕδωρ χάριν τῶν ὀρνίθων· || «σκύφος κισσοῦ» τὸ κισσύβιον (*Εὐριπίδ.*).

σκυφτός, —*ή*, —*όν*· δημοτ., ὁ σκυμμένος, ὁ κεκυφώς: «περιπατεῖ σκυφτός».—Ἐπίρρ. **σκυφτά**: «πηγαίνει σκυφτά, κάτι συλλογίζεται».

σκύφτω, *ἀόρ.* *ἔσκυψα*, *παθ. μετχ.* *σκυμμένος*· δημοτ. τύπος τοῦ *κύπτω* (βλ. λ.), *κλίνω πρὸς τὰ ἐμπρός*, καμπουριάζω: «περιπατῶ σκυμμένος», «σκύφτει νὰ πάρῃ πέτρα».

σκωληκίασις, —*εως* (ἡ)· σχηματισμὸς σκωλήκων, διάβρωσις ὑπὸ τῶν σκωλήκων, κοιν. *σκουλήκιασμα*.

σκωλήκιον (τό)· μικρὸς σκώληξ, *σκουληκάκι*.

—*[Μικροβιολ.]* Βλ. λ. *ζυγώτης*.

σκωληκίτης (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ὀνομαζόμενον καὶ *σκολεζίτης* (βλ. λ.).

σκωληκόβρωτος, —*ον*· ὁ ὑπὸ τῶν σκωλήκων βρωθείς, σκουληκοφαγωμένος.

σκωληκοειδεκτομία (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ ἐγχείρησις, δι' ἧς ἐκτέμνεται ἡ σκωληκοειδὴς ἀπόφυσις, πρὸς σκοπὸν ἰαματικὸν ἢ προληπτικόν. Ἡ ἐγχειρητικὴ αὕτη ἐπέμβασις ἐνδείκνυται εἰς τὰς ἀκολούθους περιπτώσεις: α') Ἐπὶ σκωληκοειδίτιδος, ὀξείας ἢ χρονίας. β') Ἐπὶ φυματιάσεως τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως. γ') Ἐπὶ καρκίνου πρωτοπαθοῦς τῆς σκωληκοειδοῦς, νόσου ἐξαιρετικῶς σπανίας, ἥτις παραμένει ἐπὶ μακρὸν

Digitized by Google

ἐντετοπισμένη καὶ κέκτηται μικρὰν τάσιν πρὸς ὑποτροπάς, μεταστάσεις καὶ γενίκευσιν. Ἡ πρώϊμος δι' ἐγχειρήσεως ἐξαίρεσις τῆς σκωληκοειδοῦς μετὰ τοῦ μεσεντεριδίου ταύτης εἶναι ἡ μόνη ἐνδεικνυομένη θεραπεία· δίδει ἐξαίρετα ἀποτελέσματα, ἡ δὲ ἴασις τῆς νόσου εἶναι συχνάκις ὁριστική. δ') Ἐπὶ ἐγκολεασμοῦ ἢ ἀναστροφῆς τῆς σκωληκοειδοῦς, μερικῆς ἢ ὁλικῆς, νόσου σπανιωτάτης, ἧς ἡ μέχρι τοῦδε διαπίστωσις ὑπῆρξε πάντοτε ἐγχειρητικὴ ἔκπληξις. Ἡ πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου ταύτης ἐνδεικνυομένη ἐγχειρητικὴ μέθοδος ποικίλλει ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων. Ἤτοι: ὅταν μὲν ἡ ἀνάταξις τῆς ἀναστροφῆς εἶναι δυνατὴ ἐκ τῶν ἔξωθεν, ἡ ἐκτομὴ τῆς σκωληκοειδοῦς ἐνεργεῖται κατὰ τὴν συνήθη τεχνικήν· ἐν ἐναντίᾳ ὅμως περιπτώσει, ἐνεργεῖται πρῶτον τυφλοτομία καὶ εἶτα ἐκτομὴ τῆς ἀνεστραμμένης σκωληκοειδοῦς ἀπὸ τῆς ἐνδοτυφλικῆς ὁδοῦ (Pitts, Ricard). ε') Ἐπὶ ἀκτινομυκητιάσεως μεμονωμένης τῆς σκωληκοειδοῦς (Dieulafoy, Segond, Barth). στ') Ἐπὶ διατρήσεως τῆς σκωληκοειδοῦς, ἐπισυμβαινούσης κατὰ τὴν διαδρομὴν τυφοειδοῦς πυρετοῦ. ζ') Ἐπὶ κηλῶν τῆς σκωληκοειδοῦς, πρωτοπαθῶν (μεμονωμένων) ἢ δευτεροπαθῶν (ὁπότε ἡ σκωληκοειδὴς ἀκολουθεῖ τὸ τυφλὸν κατὰ τὰς μετατοπίσεις αὐτοῦ), —ἰδίᾳ βουβωνοκηλῶν καὶ μηροκηλῶν, σπανιώτατα δὲ ὀμφαλοκηλῶν καὶ ἐπιπωματικῶν κηλῶν—, συγγενῶν ἢ ἐπικτήτων, ἁπλῶν ἢ καὶ ἐπιπεπλεγμένων ὑπὸ περισφίγξεως ἢ σκωληκοειδίτιδος. η') Ἐπὶ παρουσίας ἐντερικῶν σκωλήκων (τριχοκεφάλων, ἀσκαρίδων, ὀξυούρων) ἐντὸς τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, προκαλούντων φαινόμενα σκωληκοειδίτιδος (Metchnikoff, Kirmisson, Lannelongue κ. ἄ.), ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ διατρήσεως τῆς σκωληκοειδοῦς ὑπὸ ἀσκαρίδος ἢ εἰσδύσεως ὀξυούρων καὶ τριχοκεφάλων ἐντὸς τοῦ βλεννογόνου τῆς ἀποφύσεως (Weinberg). θ') Ἐπὶ τραυμάτων τυχαίων τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως. ι') Ἐπὶ βαρειῶν κολιτίδων, προκειμένου νὰ ἐνεργηθῇ, πρὸς σκοπὸν θεραπευτικόν, συριγγοποίησις τοῦ τυφλοῦ διὰ σκωληκοειδοστομίας, ἐνεργεῖται προηγουμένως ἐκτομὴ τῆς σκωληκοειδοῦς 1 ἑκ. μ. ἀμέσως ὑπερθεν τῆς βάσεως αὐτῆς καὶ εἶτα ἀναστόμωσις τοῦ κολοβώματος ταύτης πρὸς τὸ τραῦμα τοῦ δέρματος τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων. ια') Κατὰ τὰς ἀπὸ τῆς κοιλιακῆς ὁδοῦ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικὸς ἐνεργουμένας ἐγχειρήσεις, καὶ ὅταν ἔτι ἡ σκωληκοειδὴς οὐδόλως νοσῇ, ὁ χειρουργὸς προβαίνει συνήθως εἰς τὴν σκωληκοειδεκτομίαν —ἐφ' ὅσον οὐδεμία ἀντένδειξις ἐκ φόβου μολύνσεως ὑφίσταται—, ὅπως, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ἀπαλλάξῃ τὴν πάσχουσαν ὀργάνου, οὐ μόνον περιττοῦ, ἀλλὰ καὶ δυναμένου ἐν μέλλοντι χρόνῳ νὰ νοσήσῃ ἐπικινδύνως.

Ἐπίσης, κατὰ πᾶσαν κοιλιοτομίαν (λαπαροτομίαν), ἐφ' ὅσον ἡ σκωληκοειδὴς εἶναι εὐχερῶς προσιτὴ τῷ χειρουργῷ καὶ οὐδεὶς κίνδυνος ἐπεκτάσεως τῆς τυχὸν ὑπαρχούσης ἐντετοπισμένης μολύνσεως ὑφίσταται, δύναται νὰ ἐνεργηθῇ σκωληκοειδεκτομία, πρὸς σκοπὸν προληπτικὸν (βλ. καὶ λ. *σκωληκοειδῖτις*). Α. Ν. Γ.

σκωληκοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σκώληκα: «σκωληκοειδὴς ἀπόφυσις» ἀπόφυσις τοῦ τυφλοῦ ἐντέρου ὁμοία πρὸς σκώληκα.

— ***σκωληκοειδὲς βοθρίον*** [*'Ανατομ.*]. Τοῦτο καλούμενον καὶ *μέσον παρεγκεφαλιδικὸν βοθρίον*, εἶναι κοίλωμα ὄπισθεν τοῦ ἰνιακοῦ τρήματος, μεταξὺ τῶν δύο σκελῶν, εἰς ἃ ἀποσχίζεται ἡ ἔσω ἰνιακὴ ἀκρολοφία (ὀβελιαία αὖλαξ), καταφερομένη εἰς τὸ ἰνιακὸν τρῆμα· ἀντιστοιχεῖ δὲ εἰς τὸν σκώληκα τῆς παρεγκεφαλίδος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία. Ι. Π.

— ***σκωληκοειδὴς ἀπόφυσις*** [*'Ανατομ.*]. Ἔκφυσις ὑποστρόγγυλος τοῦ τυφλοῦ ἐντέρου, ἐξ οὗ ἀπήρτηται δίκην ἑλμινθοειδοῦς σκώληκος (βλ. *ἔντερον*). Ι. Π.

— ***σκωληκοειδοῦς φυματίασις***. Ἡ νόσος αὕτη, ἡ καὶ ἄλλως καλουμένη *σκωληκοειδῖτις φυματιώδης*, δύναται νὰ ὑπάρχῃ μόνη ἢ συνδεδυασμένη μετὰ φυματιάσεως τοῦ τυφλοῦ ἐντέρου, ὁπότε ἡ σκωληκοειδὴς προσβάλλεται δευτεροπαθῶς καὶ συχνότατα ὀψίμως· συχνάκις, ἡ νόσος ἀναπτύσσεται ἐπὶ ἀτόμων πασχόντων ἐκ πνευμονικῆς φυματιάσεως μικρὸν προκεχωρημένης ἢ ἰαθείσης. Ὡς πρὸς τὴν συχνότητα τῆς νόσου αἱ γνῶμαι τῶν συγγραφέων διΐστανται, διότι προκειμένου μὲν περὶ πρωτοπαθοῦς φυματιάσεως τῆς σκωληκοειδοῦς, ἡ νόσος δὲν ἐκδηλοῦται ὑπὸ ἰδιαιτέραν κλινικὴν εἰκόνα, ἀλλ' ἀποκαλύπτεται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διὰ τοῦ μικροσκοπίου· εἶναι φυματίωσις καθαρῶς τοπικὴ καί, συνήθως, ἄνευ ἀπηχήσεως εἰδικῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων· πολλαὶ τῶν φαινομενικῶς κοινῶν σκωληκοειδιτίδων, ἐν τῇ πραγματικότητι εἶναι φύσεως φυματιώδους, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ ἱστολογικαὶ ἐξετάσεις, οἱ βακτηριολογικοὶ ἔλεγχοι καὶ οἱ συστηματικῶς γενόμενοι ἐνοφθαλμισμοὶ ἐπὶ ἰνδικῶν χοιριδίων. Προκειμένου δὲ περὶ δευτεροπαθοῦς ἐντοπίσεως, ἀποτόκου φυματιάσεως εἰλεοτυφλικῆς, ἡ κλινικὴ εἰκὼν τῆς φυματιώδους σκωληκοειδίτιδος καλύπτεται τελείως ὑπὸ τῶν συμπτωμάτων τῆς προεξαρχούσης πρωτοπαθοῦς νόσου.

Αἱ κατὰ τὴν φυματίασιν τῆς σκωληκοειδοῦς παρατηρούμεναι παθολογοανατομικαὶ ἀλλοιώσεις εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: ἡ σκωληκοειδὴς εὑρίσκεται διωγκωμένη, συμπεφυκυῖα διὰ ψευδομεμβρανῶν πρὸς τὸ πυελικὸν περιτόναιον, ὅπερ δύναται, καθὼς καὶ ὁ ὀρογόνος τῆς σκωληκοειδοῦς, νὰ καλύπτηται ὑπὸ κεγχροειδῶν φυματίων· ἐνίοτε παρατηροῦνται κατὰ τὴν εἰλεοτυφλικὴν γωνίαν γάγγλια τυροειδῶς ἐκπεφυλισμένα. Ὁ βλεννογόνος τῆς ἀποφύσεως παρουσιάζει ἑλκώσεις μεθ' ἑστιῶν τυροειδῶν ἢ ἀποστηματίων, συνηθέστερον ὅμως ἡ νόσος ἐκδηλοῦται ὑπὸ τὴν ἀνατομικὴν μορφὴν τῆς σκληρολιπωματώδους διηθήσεως τῶν τοιχωμάτων, ἥτις οὐχὶ σπανίως ἐπεκτείνεται πρὸς τὸ τυφλόν, εἰς ἔκτασιν 1—2 ἑκ. μ., πέριξ τῆς ἐκφύσεως τῆς σκωληκοειδοῦς. Γάγγραινα, καθὼς καὶ διάτρησις τῆς φυματιωδῶς ἠλλοιωμένης σκωληκοειδοῦς παρετηρήθησαν, ἀλλὰ σπανιώτατα. Ἐνίοτε ἡ φυματιώδης σκωληκοειδῖτις ὑπάρχει ἄνευ μακροσκοπικῶν ἀλλοιώσεων, μόνη δὲ ἡ ἱστολογικὴ ἐξέτασις ἀποκαλύπτει τὰς εἰδικὰς βλάβας.

Ἡ φυματίασις τῆς σκωληκοειδοῦς ἐκδηλοῦται, σπανιώτατα μὲν ὑπὸ μορφὴν ὀξεῖαν, συνηθέστερον δὲ ὑπὸ μορφὴν ὑποξεῖαν ἢ καὶ ἐξ ὑπαρχῆς χρονίαν. Ὡς ὀξεῖα παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν κλασικὴν εἰκόνα τῆς σκωληκοειδιτικῆς κρίσεως καὶ δύναται νὰ ἐξελιχθῇ εἰς τὸν σχηματισμὸν ἀποστήματος περιτυφλικοῦ. Ὡς ὑποξεῖα δὲ καὶ χρονία, ἡ νόσος ἐκδηλοῦται δι' ἐλαφρῶν πόνων κατὰ τὸν δεξιὸν λαγόνιον βόθρον, ἀνακλωμένων πρὸς τὸν μηρόν, τὴν ὀσφύν, τὸ ἐπιγάστριον, ναυτιῶν ἢ καὶ ἐμέτων, ἐναλλαγῶν δυσκοιλιότητος καὶ διαρροίας. Διὰ τῆς ψηλαφήσεως, ὁ δεξιὸς λαγόνιος βόθρος εὑρίσκεται εὐαίσθητος, ἀλλ' ἄνευ ὀξείας περιτοναικῆς ἀντιδράσεως καὶ μυϊκῆς ἀντιστάσεως. Τὸ τυφλὸν εὑρίσκεται μετεωρισμένον, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ γίνεται ἀντιληπτὴ ἡ παρουσία ὀγκιδίου ἐν τῷ βάθει τοῦ λαγονίου βόθρου. Χαρακτηριστικὸν τῶν μικρῶν ὑποξειῶν κρίσεων εἶναι, ὅτι ἡ λύσις τούτων εἶναι μακρὰ καὶ βραδεῖα, ὁ δὲ ἄρρωστος παραμένει ὠχρὸς καὶ δὲν ἀναλαμβάνει. Ἡ ἐξέτασις τοῦ αἵματος ἀποδεικνύει, κατὰ κανόνα, τὴν ὕπαρξιν ἐλαφρᾶς ἀναιμίας μετὰ μικρᾶς λευκοκυτταρώσεως, τύπου λεμφοκυτταρικοῦ. Ἡ νόσος δύναται τελικῶς νὰ ἐξελιχθῇ πρὸς τὴν έντερο-περιτοναικὴν μορφήν, ἐὰν ὁ ἄρρωστος δὲν ὑποβληθῇ ἐγκαίρως εἰς τὴν δέουσαν θεραπείαν. Ἡ δι' ἐγχειρητικῆς ἐπεμβάσεως ἐξαίρεσις τῆς σκωληκοειδοῦς, συνοδευομένη ἐνίοτε ὑπὸ διεκπρίσεως τοῦ ἀφ' οὗ ἐκφύεται ἡ ἀπόφυσις τμήματος τοῦ τυφλοῦ, εἶναι ἡ πρωτίστως ἐνδεικνυομένη θεραπεία. Συχνάκις ὅμως ἡ ἐπούλωσις τοῦ ἐγχειρητικοῦ τραύματος ἐπιβραδύνεται τὰ μέγιστα, λόγῳ τῶν σχηματιζομένων συριγγωδῶν πόρων καὶ ἑλκώσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Gayer*: Lyon chirurgical (1909), σ. 228.— *Muller*: Soc. des chirurgiens de Paris (15 Mars 1929).— *Bonnamour* et *Berney*: Soc. nat. de méd. et des sciences méd. de Lyon (17 Avril 1929). — *Martinez - Vargas*: Vida nueva (1929) σ. 207—212.—*A. Perera*: La Medicina Ibera (1927) σ. 125—131.—*Colcy*: Archives of Surgery (1925) σ. 519—529.—*A. Popper*: Wiener medizinische Wochenschrift (1929) σ. 478—482.—*Le Dendu* et *P. Delbet*: Nouveau traité de chirurgie (Fasc. XXIV).—*Roger-Widal-Teissier*: Nouveau traité de Médecine (1924, Fasc. XIV). — *A. Couvelaire*: Pratique médico-chirurgicale (1931). Α. Ν. Γ.

σκωληκοειδικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σκωληκοειδῆ ἀπόφυσιν.

σκωληκοειδῖτις, —*ιδος* (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ φλεγμονὴ τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως. Ἡ νόσος αὕτη, ἥτις χρονολογεῖται ἀπὸ ἑνὸς περίπου αἰῶνος, ἐπὶ μακρὸν συνεχέετο ἐν τῇ κλινικῇ μετὰ πολλῶν καὶ ποικίλων ἄλλων νοσημάτων καὶ δὴ τῆς τυφλίτιδος καὶ περιτυφλίτιδος. Πρῶτος ὁ Melier, ἐν ὑπομνήματι αὐτοῦ δημοσιευθέντι ἐν ἔτει 1827 («Journal général de médecine»), βασιζόμενος ἐπὶ τριῶν προσωπικῶν περιπτώσεων, διέγραψε τὴν κλινικὴν εἰκόνα καὶ τὰς παθολογο-ανατομικὰς ἀλλοιώσεις τῆς νόσου καὶ διεῖδε τὴν χρησιμότητα τῆς ἐγχειρητικῆς ἐπεμβάσεως πρὸς θεραπείαν ταύτης. Ἀτυχῶς, ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ Melier παρῆλθεν ἀπαρατήρητος, ἐπὶ μακρὸν δὲ τὸ τυφλὸν καὶ αἱ φλεγμοναὶ τούτου, ἡ τυφλῖτις καὶ ἡ περιτυφλῖτις, συνεκράτησαν τὴν προσοχὴν τῶν ἰατρῶν. Μόλις κατὰ τὰ ἔτη 1886—1892 ἡ νόσος ἐγένετο γνωστὴ διὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν Ἀμερικανῶν χειρουργῶν, καὶ δὴ τῶν Reginald Fitz καὶ Mac Burney, οἵτινες ἐνεργήσαντες τὰς πρώτας ἐν θερμῷ ἐξαιρέσεις τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως ἀνεγνώρισαν, ὅτι εἰς τὴν τότε διαγιγνωσκομένην τυφλίτιδα αἱ ἀλλοιώσεις τῆς σκωληκοειδοῦς εἶναι σταθεραὶ καὶ πρωτοπαθεῖς· οὕτως ὑποκατέστη εἰς τὴν φλεγμονὴν τοῦ τυφλοῦ ἐντέρου ἡ τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1889, προτάσει τοῦ Mac Burney, ἐγένετο ἀποδεκτὸς ὁ ὅρος *σκωληκοειδῖτις* πρὸς ὀνομασίαν τῆς νόσου. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πᾶν ὅ,τι σήμερον ἀναφέρεται εἰς τὴν σκωληκοειδίτιδα ἦτο παρεγνωρισμένον ἐν τῇ αἰτίᾳ αὐτοῦ καὶ ἡρμηνεύετο κατὰ λίαν διαφόρους τρόπους, ἀναλόγως τῆς κλινικῆς εἰκόνος, ἣν ὑπεδύετο ἡ νόσος. Γενικῶς παρεδέχοντο ὅτι ἡ νόσος ἡδράζετο ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ· οὕτω περιέγραφον τὴν τυφλίτιδα, τὴν παρατυφλίτιδα, τὴν περιτυφλίτιδα, τοὺς φλέγμονας τοῦ λαγονίου βόθρου· ἡ γενικὴ περιτονῖτις ἐκαλεῖτο ἰδιοπαθὴς καὶ ἡ σκωληκοειδιτικὴ αὐτῆς αἰτία ἦτο ἄγνωστος· ἡ μικρὰ σκωληκοειδιτικὴ κρίσις ἐπεγράφετο «γαστρικὸς φόρτος ἢ δυσκοιλιότης ἀλγεινή». Ὁ Maurin (1889), ὁ Talamon (1892) καὶ ἔτη τινὰ βραδύτερον ὁ Dieulafoy (1896) διαδίδουσιν ἐν Γαλλίᾳ τὴν γνῶσιν τῆς ὀξείας σκωληκοειδίτιδος μετὰ τῶν βαρειῶν αὐτῆς ἐπιπλοκῶν, ἀμέσων καὶ ἀπομεμακρυσμένων, οἱ δὲ χειρουργοί, ὡς ὁ Schwartz (1891), Jalaguier κ.λ.π. προβαίνουσιν εἰς ἐγχείρησιν ταύτης. Ἔκτοτε αἱ σχετικαὶ ἐργασίαι ἐπολλαπλασιάσθησαν, σήμερον δὲ ἡ σκωληκοειδὴς ἀπόφυσις, ἧς τὸ νοσολογικὸν ἐνδιαφέρον οὐδεὶς ὑπωπτεύετο πρὸ 100 περίπου ἐτῶν, κατέλαβε ταχέως προέχουσαν θέσιν ἐν τῇ ἰατροχειρουργικῇ παθολογίᾳ καὶ ἡ φλεγμονὴ αὐτῆς ἀπαρτίζει μίαν τῶν συχνότερον παρατηρουμένων ἐν τῇ κλινικῇ παθήσεων.

Αἰτιολογία. α') Ἡλικία. Ἡ σκωληκοειδῖτις δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ εἰς πᾶσαν ἡλικίαν, κατὰ προτίμησιν ὅμως προσβάλλει ἄτομα μεταξὺ 5—40 ἐτῶν. Ἡ μεγίστη συχνότης τῆς νόσου παρατηρεῖται κατὰ τὴν μεταξὺ 10 καὶ 20 ἐτῶν περίοδον τῆς ζωῆς, βαθμιαίως δὲ μειουμένη μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν 40 ἐτῶν, ἀποβαίνει σπανιωτάτη εἰς τὴν κάτω τῶν 5 ἐτῶν καὶ ὑπὲρ τὰ 40 ἡλικίαν, εἰ καὶ παρετηρήθησαν περιπτώσεις ἐπὶ βρεφῶν ἡλικίας 28 καὶ 42 ἡμερῶν καὶ ἐπὶ γερόντων ἡλικίας 78 καὶ 82 ἐτῶν· τοῦτο δέ, διότι ἐπὶ μὲν τῶν βρεφῶν τὸ λεμφοειδὲς σύστημα δὲν ἔχει εἰσέτι ἀναπτυχθῇ, ἐπὶ δὲ τῶν ὑπὲρ τὰ 40 ἔτη, διότι εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην τὰ λεμφοειδῆ θυλάκια ἐξαφανίζονται ἐν τῇ σκωληκοειδεῖ, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἀμυγδαλῶν, ἀντικαθιστάμενα ὑπὸ ἱστοῦ σκληρώσεως. β') Φῦλον. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ φύλου ἐσημειώθη ἀπὸ τῶν πρώτων ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς σκωληκοειδοῦς. Ἡ νόσος παρατηρεῖται συχνότερον ἐπὶ τοῦ ἄρρενος (80 %) ἢ ἐπὶ τοῦ θήλεος (20 %) φύλου, κατὰ Talamon. Τὸ τοιοῦτον δυσάρεστον προνόμιον τοῦ ἄρρενος φύλου ὀφείλεται, πιθανῶς, εἰς τὸν τρόπον τοῦ βίου του, ὅστις τὸν ἀναγκάζει νὰ παραδίδηται γενικώτερον εἰς διαιτητικὰς παρεκτροπὰς καὶ εἰς ἐργασίας κοπιωδεστέρας. γ') Φυλή. Ἡ ἐπίδρασις τῆς φυλῆς εἶναι ἀναμφισβήτητος. Οἱ Ἀγγλο-Σάξονες καὶ οἱ Σλαῦοι φαίνονται προδιατεθειμένοι εἰς τὴν σκωληκοειδίτιδα, διότι, ἴσως, κάμνουν κατάχρησιν κρέατος· τοὐναντίον, ἡ νόσος εἶναι σπανία εἰς τὰς μουσουλμανικὰς χώρας, ἔνθα τὰ χόρτα καταναλίσκονται εἰς πολὺ μεγαλυτέραν ἀναλογίαν τῆς τοῦ κρέατος. δ') Κληρονομικότης. Πολλάκις παρετηρήθη περίεργος οἰκογενειακὴ εἰς τὴν νόσον προδιάθεσις, καθ' ἣν πάντα τὰ μέλη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, προσεβλήθησαν ἐκ σκωληκοειδίτιδος καὶ ἐνεχειρήθησαν. Κατὰ τὸν Roux (de Lausanne), εἰς 40 % τῶν περιπτώσεων ἡ κληρονομικότης εἶναι ἔκδηλος. Πρὸς ἑρμηνείαν τῆς κληρονομικῆς ἢ οἰκογενειακῆς σκωληκοειδίτιδος ἐξηνέχθησαν πολλαὶ ὑποθέσεις: συγγενὴς προδιάθεσις, λόγῳ πλημμελοῦς διαπλάσεως τῆς σκωληκοειδοῦς (Talamon), διαστολὴ τοῦ τυφλοῦ, εὐνοοῦσα τὴν στάσιν τῶν κοπράνων, μεγαλυτέρα ἀνάπτυξις τοῦ λεμφοειδοῦς συστήματος τῆς σκωληκοειδοῦς, λιθίασις τῆς ἀποφύσεως (Dieulafoy) κ. λ. π. Ἐκ τῶν ὑποθέσεων τούτων ἡ ἱκανοποιητικωτέρα εἶναι ἡ τοῦ Dieulafoy, ὅστις ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ σκωληκοειδικὴ λιθίασις εἶναι νόσος οἰκογενειακὴ —κληρονομικὴ— ὡς καὶ αἱ λιθιάσεις, οὐρικὴ καὶ χολική, καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ λιθώδης σκωληκοειδῖτις εἶναι ἀρχῆς ἀρθριτικῆς. Ἐπίσης, ἡ φυματιώδης διάθεσις, ἡ κληρονομικὴ σύφιλις, τὰ παράσιτα τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος, αἱ λοιμώδεις νόσοι δύνανται νὰ προκαλέσωσι τὸ σκωληκοειδιτικὸν σύνδρομον καὶ νὰ ἐξηγήσωσιν ὡρισμένας ἐπιδημίας σκωληκοειδίτιδος οἰκογενειακῆς. ε') Μεταδοτικότης. Σήμερον δὲν εἶναι παραδεκτὴ ἡ μεταδοτικότης τῆς νόσου· ἐν τούτοις, ὑπάρχουσιν ἀναμφισβήτητοι περιπτώσεις ἀληθῶν ἐπιδημιῶν σκωληκοειδίτιδος, αἵτινες προσέβαλον οἰκογένειαν, σχολεῖον κλπ. μετὰ τῆς αὐτῆς καλοηθείας ἢ βαρύτητος. στ') Ἐντερικαὶ διαταραχαί. Ἡ κατάχρησις κρεάτων, καὶ δὴ αἱμασσόντων, πομάτων κατεψυγμένων, ἀώρων καρπῶν, ἡ καθ' ἕξιν δυσκοιλιότης, ἡ χρονία ἐντερῖτις, ἡ δυσεντερία, ἡ βλεννομεμβρανώδης κολῖτις καὶ τέλος πᾶσαι αἱ ἐντερικαὶ καὶ γενικαί, μετὰ ἐντερικῶν ἐκδηλώσεων, λοιμώξεις (ὡς τυφοειδὴς πυρετός, φυματίασις) προδιαθέτουσιν εἰς τὴν σκωληκοειδίτιδα. ζ') Γεννητικὸν σύστημα τῆς γυναικός. Συνηθέστατα ἡ ὀξεῖα σκωληκοειδῖτις εἰσβάλλει κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐμμήνου ῥύσεως, ὑπαρχούσης δὲ χρονίας νόσου, τὰ ἄλγη ἐπιτείνονται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐμμήνου περιόδου. Ἐπίσης ἡ κύησις, αἱ νόσοι τῶν ἐσωτερικῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικὸς —λόγῳ τῆς πυελικῆς συμφορήσεως, ὑφ' ἧς συνοδεύονται— ἀπαρτίζουσι σπουδαῖον προδιαθετικὸν αἴτιον διὰ τὴν σκωληκοειδίτιδα. η') Τραυματισμοί. Βίαιαι ἀσκήσεις, ἄμεσοι ἢ ἔμμεσοι τραυματισμοί, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς προδιαθετικὰ μόνον αἴτια ἐκρήξεως σκωληκοειδίτιδος, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπομεμακρυσμένην τοῦ συμβάντος. Ἐπὶ πασχόντων ἐκ σκωληκοειδίτιδος βεβαίας ἢ λανθανούσης, ὁ τραυματισμὸς δύναται νὰ διεγείρῃ τὴν ὑπάρχουσαν χρονίαν φλεγμονὴν καὶ νὰ προκαλέσῃ ἢ ἐπιβαρύνῃ

Digitized by Google

ὀξεῖαν κρίσιν. θ') Νόσοι γενικαί. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ γενικαὶ λοιμώξεις, καθὼς καὶ αἱ νόσοι τῆς ἰδιοσυστασίας (οὐρικὴ ἀρθρῖτις, διαβήτης κλπ.), φαίνεται ὅτι δύνανται νὰ παίζωσι ρόλον τινὰ εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς σκωληκοειδίτιδος. ι') Τοπικὰ αἴτια. Πλημμελὴς διάπλασις, κάμψεις, σκληρώσεις, συστροφαί, συμφύσεις, ἀληθῆ ξένα σώματα (πυρῆνες καρπῶν), κοπρανώδεις ἢ ἐντερικοὶ λίθοι, ἐντερικὰ παράσιτα τῆς σκωληκοειδοῦς δύνανται νὰ παίξωσι ρόλον προδιαθετικὸν ἢ ἐπιβαρυντικόν.

Παθογένεια. Βακτηριδιολογία. Ἡ σκωληκοειδῖτις εἶναι λοίμωξις πολυμικροβιακή, ὀφειλομένη εἰς πάντα τὰ κοινὰ παθογόνα μικρόβια. Ὁ κολοβάκιλλος, ὁ ἐντερόκοκκος καὶ ὁ στρεπτόκοκκος εἶναι οἱ κύριοι παράγοντες τῆς λοιμώξεως ταύτης, συχνάκις ὅμως εὑρίσκονται συνδεδυασμένοι μετ' ἄλλων μικροβίων (σταφυλοκόκκων, πνευμονοκόκκων κλπ.). Εἰς τὰς γαγγραινώδους καὶ σηπτικῆς μορφῆς σκωληκοειδίτιδας, τὰ ἀναερόβια μικρόβια παίζουσι μέγαν ρόλον εἰς τὴν γένεσιν τῆς νόσου, καθιστῶσι τὸ πύον κάκοσμον καὶ προκαλοῦσι τὰ συμπτώματα βαθείας καὶ ταχείας τοξινώσεως τοῦ ἀρρώστου. Πρὸς ἑρμηνείαν τῆς μολύνσεως τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, ἥτις καίπερ ὀφειλομένη εἰς παράγοντας παρασιτοῦντας συνήθως ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλῆνι, ἐξελίσσεται εἰς νόσον ειδικήν, συχνοτάτην καὶ λίαν τοξικήν, τρεῖς κυρίως μεγάλαι θεωρίαι ἐξηνέχθησαν: 1) Θεωρία τοῦ λίθου (Talamon). Κατὰ ταύτην, κοπρόλιθος, σχηματιζόμενος ἐν τῷ τυφλῷ, εἰσδύει ἐντὸς τῆς σκωληκοειδοῦς, ἔνθα καὶ ἐγκλείεται· οὕτως, ἀφ' ἑνὸς μὲν προκαλεῖται ἀπόφραξις τοῦ στομίου τῆς σκωληκοειδοῦς, συσσώρευσις τῶν προϊόντων τῆς ἐκκρίσεως τοῦ βλεννογόνου, πολλαπλασιασμὸς τῶν ἐν τῷ ὑγρῷ τούτῳ στασίμων μικροβίων καὶ ἔξαρσις τῆς τοξικότητος τούτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ πίεσις τῶν τοιχωμάτων τῆς σκωληκοειδοῦς, δυσχέρεια κυκλοφοριακή, μείωσις τῆς ζωτικότητος τοῦ ὀργάνου καὶ ἐντεῦθεν σφάκελος, ἕλκωσις, διάτρησις, περιτονῖτις. Ἡ μηχανικὴ αὕτη θεωρία δὲν εἶναι πλέον ἀποδεκτὴ σήμερον· κρίνεται, ὡς εὐνοοῦσα μόνον τὴν ἐντόπισιν τῆς λοιμώξεως ἐν τῇ σκωληκοειδεῖ, καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον δύναται νὰ δράσῃ καὶ οἱονδήποτε ἄλλο ξένον σῶμα (πυρῆνες καρπῶν, παράσιτα ἐντερικὰ κλπ.). 2) Θεωρία τῆς κεκλεισμένης κοιλότητος (Dieulafoy). Κατὰ ταύτην, ἡ σκωληκοειδῖτις εἶναι πάντοτε τὸ ἀποτέλεσμα ἀποφράξεως τοῦ αὐλοῦ τῆς σκωληκοειδοῦς εἰς ἓν οἱονδήποτε σημεῖον· οὕτω, μεταξὺ τοῦ σημείου ἐμφράξεως καὶ τῆς κορυφῆς τῆς σκωληκοειδοῦς σχηματίζεται κεκλεισμένη κοιλότης, τὰ ἐν αὐτῇ ἐν παρασιτικῇ καταστάσει φυσιολογικῶς βιοῦντα μικρόβια πολλαπλασιάζονται, ἡ τοξικότης αὐτῶν ἐξάπτεται. Ἡ τοιαύτη ἀπόφραξις τῆς σκωληκοειδοῦς δύναται νὰ γίνῃ κατὰ ποικίλους τρόπους· ὑπὸ λίθων, διὰ συστροφῆς τῆς ἀποφύσεως περὶ τὸ μεσεντερίδιόν της, διὰ κάμψεως ταύτης (ἐπὶ τῶν ὀπισθοτυφλικῶν μορφῶν τῆς νόσου), συνεπείᾳ ὀξέος οἰδήματος τοῦ φλεγμαίνοντος βλεννογόνου αὐτῆς κλπ. Καὶ ἡ θεωρία αὕτη προὐκάλεσεν ἐντόνους συζητήσεις, ἀντετάχθη δὲ εἰς ταύτην τὸ σοβαρώτατον ἐπιχείρημα, ὅτι ὑπάρχουσι κεκλεισμέναι κοιλότητες χωρὶς νὰ προκαλῶσι νόσον, καθὼς καὶ ὀξεῖαι σκωληκοειδίτιδες ἄνευ κεκλεισμένης κοιλότητος. Συμφώνως τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ, τὰ μηχανικὰ φαινόμενα εὐνοοῦσι μόνον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς λοιμώξεως. 3) Θεωρία τῆς λοιμώξεως μετ' ἐντοπίσεως σκωληκοειδικῆς. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, τὴν καὶ ἐπικρατεστέραν, ἡ λοίμωξις παραμένει ἡ πρωτεύουσα αἰτία, ἡ δὲ ἀπόφραξις εἶναι παράγων βαρύτητος τῆς σκωληκοειδικῆς λοιμώξεως. Οὕτως, ἀναπτύσσεται φλεγμονὴ τῶν λεμφοζιδίων τῆς σκωληκοειδοῦς, ἧς τὸ μολυσματικὸν αἴτιον προέρχεται, ὁτὲ μὲν ἐκ τῆς ἐλευθέρας ἢ κεκλεισμένης κοιλότητος τῆς σκωληκοειδοῦς, ἢ μεταδίδεται ἐκ τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου ἢ τοῦ τυφλοῦ, ὁτὲ δὲ φέρεται μέσον τῆς αἱμοφόρου κυκλοφορίας. Ἐὰν ἡ λοίμωξις, προερχομένη ἐκ τοῦ ἐντέρου ἢ τῆς αἱμοφόρου κυκλοφορίας, προτιμᾷ νὰ ἐντοπίζηται ἐπὶ τῆς σκωληκοειδοῦς, τὸ τοιοῦτο συμβαίνει λόγῳ τῆς ἐν τῷ ὀργάνῳ τούτῳ ὑπάρξεως ἀφθόνου λεμφαδενοειδοῦς ἱστοῦ, ὅστις — ὡς ἀπέδειξαν ἐσχάτως σχετικαὶ φυσιολογικαὶ ἔρευναι—κέκτηται, πλὴν ἄλλων ἰδιοτήτων, καὶ τὴν τοῦ ν' ἀπομακρύνῃ τὰ μικρόβια ἐκ τῆς κυκλοφορίας. Ἡ τοιαύτη ἀκατάπαυστος δίοδος τῶν μικροβίων διὰ τοῦ τοιχώματος τῆς σκωληκοειδοῦς, καθὼς καὶ ἡ παρουσία αὐτῶν ἐντὸς τοῦ λεμφαδενοειδοῦς ἱστοῦ, φυσικὸν εἶναι νὰ καθιστῶσι τὸ τοίχωμα τῆς σκωληκοειδοῦς εὐπρόσβλητον εἰς τὰ ἐντερικὰ μικρόβια, ἅτινα εὑρίσκουσιν ἐκεῖ τόπον ἐλάσσονος ἀντιστάσεως καὶ οὕτως ἐξάπτεται ἡ ζωτικότης των.

Παθολογικὴ ἀνατομική. Φλεγμονώδεις ἀλλοιώσεις τῆς σκωληκοειδοῦς. Ἡ σκωληκοειδῖτις χαρακτηρίζεται παθολογοανατομικῶς ἐκ φλεγμονωδῶν ἀλλοιώσεων τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, συνοδευομένων ὑπὸ ἀντιδράσεως περιτοναικῆς. Ἡ σκωληκοειδὴς τὸ πρῶτον συμφορεῖται· ἡ νόσος δύναται μὲν νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ στάδιον τοῦτο, συνηθέστερον ὅμως τὴν φάσιν ταύτην διαδέχεται ἡ τῆς διαπυήσεως ἢ τῆς γαγγραίνης. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς συμφορήσεως—ἥτις παρατηρεῖται κατὰ τὴν 2αν ἢ 3ην ἡμέραν ἐλαφρᾶς κρίσεως—ἡ σκωληκοειδὴς ἐξοιδαίνεται καὶ διογκοῦται, περιβάλλεται δὲ συνήθως ὑπό τινων ψευδομεμβρανῶν· ὁ ὀρρογόνος ταύτης παρουσιάζεται ὑπεραιμικός, ὁ δὲ βλεννογόνος ἐρυθρωπός, παχύς, μαλθακός· ὁ αὐλὸς τῆς σκωληκοειδοῦς πληροῦται βλέννης γλοιώδους, θολερᾶς τὴν χροιὰν ἢ ἐρυθρωπῆς. Ἱστολογικῶς διαπιστοῦται συμφόρησις ὁλοκλήρου τοῦ τοιχώματος τῆς σκωληκοειδοῦς, διόγκωσις ἐπισημοτάτη τῶν λεμφοζιδίων, ἐκ τοῦ ὕψους τῶν ὁποίων ἄρχονται μακραὶ σειραὶ λεμφαγγειίτιδος διατρητικῆς, διευθυνόμεναι πρὸς τὸ μυϊκὸν στρῶμα. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς διαπυήσεως ἢ τῆς ἑλκώσεως—ἥτις παρατηρεῖται κατὰ τὴν 8ην ἢ 9ην ἡμέραν σοβαρᾶς κρίσεως—, ἡ σκωληκοειδὴς εὑρίσκεται περιβεβλημένη ὑπὸ ψευδομεμβρανῶν, ἐν τῷ κέντρῳ τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἐνίοτε μικρὰ συλλογὴ πύου· ὁ αὐλὸς τῆς σκωληκοειδοῦς εὑρίσκεται πεπληρωμένος πύου. Τέλος, κατὰ τὴν περίοδον τῆς γαγγραίνης, ἡ μὲν ἐσχάρα φαίνεται ὡς πλὰξ μέλαινα, ὀρειχαλκόχρους ἢ γαλακτόχρους, ἡ δὲ διάτρησις τῆς σκωληκοειδοῦς ἑδράζεται εἰς τὴν κορυφὴν ἢ μίαν τῶν ἐπιφανειῶν ταύτης.

Φλεγμονώδεις ἀλλοιώσεις τοῦ περιτοναίου. Τὸ περιτόναιον, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ σκωληκοειδὴς εἶναι ὄργανον ἐνδοπεριτοναικόν, συμμετέχει σχεδὸν πάντοτε τῆς σκωληκοειδικῆς λοιμώξεως. Εἰς τοῦτο μεταδίδεται ἡ φλεγμονή, εἴτε διὰ διατρήσεως ἢ γαγγραίνης τῆς σκωληκοειδοῦς, εἴτε διὰ τῆς λεμφικῆς ὁδοῦ, εἴτε δια τῆς διατοιχωματικῆς (transpariétale) μεταναστεύσεως τῶν μικροβίων ἐντὸς τῆς περιτοναικῆς κοιλότητος (Roger), ἀναλόγως δὲ τῆς βαρύτητος τῆς μολύνσεως καὶ ἡ περιτοναικὴ ἀντίδρασις ποικίλλει εἰς ἔντασιν.

Αὕτη δύναται νὰ εἶναι γενικὴ ἢ ἐντετοπισμένη. Καὶ ἡ μὲν πρώτη (ἡ γενικὴ περιτονῖτις) δύναται νὰ εἶναι μορφῆς πυώδους ἤ, τοὐναντίον, διαχύτου σηπτικῆς, ἤτοι ἀληθὴς περιτοναικὴ σηψαιμία, χαρακτηριζομένη ὑπὸ ἐξιδρώσεως ὑγροῦ θολεροῦ καὶ κακόσμου· ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐξιδρωματικαὶ συμφύσεις, αὗται ἀφορίζουσιν ἢ μίαν μεγάλην κοιλότητα (μεγάλη περιτονῖτις ἐγκεκυστωμένη) ἢ πολλὰς τοιαύτας, συμπεφυκυίας πρὸς ἀλλήλας ἢ ἀνεξαρτήτους (γενικὴ περιτονῖτις μετὰ πολλαπλῶν ἑστιῶν). Ἡ δὲ δευτέρα (ἡ ἐντετοπισμένη περιτονῖτις) δύναται νὰ εἶναι ἁπλῶς πλαστική, ἰνώδης, συμφυτική, χαρακτηριζομένη ὑπὸ τοῦ σχηματισμοῦ ἰνωδῶν ψευδομεμβρανῶν συναπτουσῶν τὸ τυφλόν, τὸ ἐπίπλουν (ὅπερ μετέχει πάντοτε τῆς περισκωληκοειδικῆς ἀντιδράσεως), τὴν σκωληκοειδῆ καὶ τὸ πέρας τοῦ εἰλεοῦ καὶ ἐγκλειουσῶν ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῶν μικρὰν ποσότητα θολεροῦ ὑγροῦ· αὕτη καταλήγει, εἴτε εἰς τὴν διάλυσιν εἴτε εἰς τὸν σχηματισμὸν περιγεγραμμένης πυώδους περιτονίτιδος. Ἀναλόγως τῆς θέσεως τῆς σκωληκοειδοῦς καὶ ἡ ἕδρα τοῦ ἀποστήματος ποικίλλει· ἤτοι, δύναται νὰ εἶναι: πρόσθιον, λαγόνιον ἢ λαγονο-βουβωνικόν· ὀπίσθιον, ὀπισθοτυφλικὸν ἢ ὀσφυϊκόν· πυελικόν, μεσοκοιλιακὸν ἢ περιομφαλικόν· ὑποδιαφραγματικόν· ὑποηπατικόν. Τὸ σκωληκοειδιτικὸν ἀπόστημα δύναται νὰ ἐπιπλακῇ ὑπὸ δευτεροπαθῶν διαπυήσεων: ἀποστημάτων τοῦ κυτταρολιπώδους ἱστοῦ τοῦ λαγονίου βόθρου ἢ τοῦ ψοΐτου μυός· ἀποστημάτων σχηματιζομένων εἰς ἀπόστασιν, εἴτε ἐντὸς τοῦ περιτοναίου ὑπὸ μορφὴν πολλαπλῶν πυωδῶν θυλάκων, συνδεδεμένων πρὸς τὴν τυφλικὴν ἑστίαν, εἴτε ἐντὸς τοῦ ἥπατος διὰ θρομβώσεως τῆς πυλαίας φλεβός, εἴτε ἐντὸς τοῦ ὑπεζωκότος διὰ λοιμώξεως λεμφαγγειιτικῆς, ἐξαιρετικῶς δὲ ἐν τῷ νεφρῷ, τῷ πνεύμονι, τῷ ἐγκεφάλῳ, τῇ παρωτίδι.

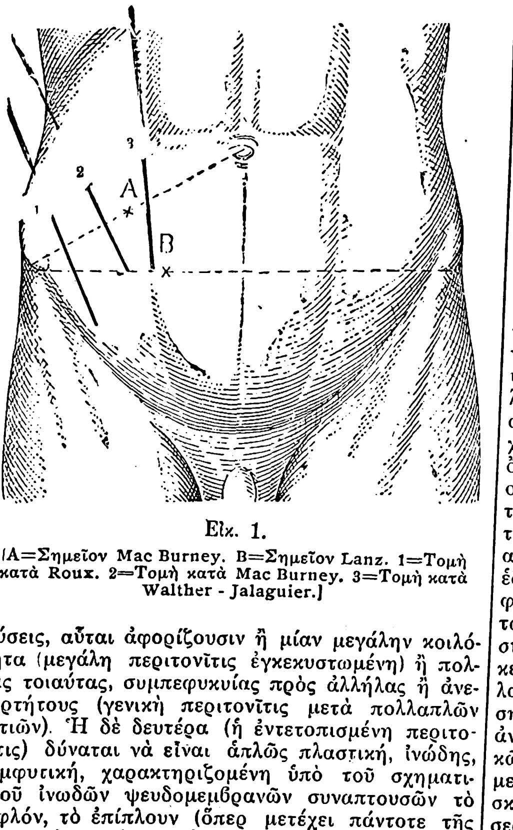

Εἰκ. 1.
[A=Σημεῖον Mac Burney. B=Σημεῖον Lanz. 1=Τομὴ κατὰ Roux. 2=Τομὴ κατὰ Mac Burney. 3=Τομὴ κατὰ Walther - Jalaguier.]

Αἱ χρόνιαι φλεγμονώδεις ἀλλοιώσεις τῆς σκωληκοειδοῦς εἶναι ποικιλώταται. Ἡ σκωληκοειδὴς δύναται νὰ εἶναι ἐλευθέρα ἢ συμπεφυκυῖα διὰ χαλαρῶν ἐξιδρωματικῶν συμφύσεων μετὰ τῶν παρακειμένων σπλάγχνων (τυφλοῦ, ἐπιπλόου, λεπτοῦ ἐντέρου) ἢ — τοὐναντίον—πεπαχυσμένη, μεταβεβλημένη εἰς χορδὴν ἰνώδη, κεκαμμένη πρὸς διαφόρους διευθύνσεις, συνεστραμμένη. Ὁ βλεννογόνος τῆς σκωληκοειδοῦς παρουσιάζεται, κατὰ κανόνα, πεπαχυσμένος, ὑπόφαιος τὴν χροιάν, συχνάκις ἡλκωμένος καὶ φέρων στίγματα αἱμορραγικά. Ὁ σκωληκοειδικὸς αὐλός, γενικῶς, εὑρίσκεται ἀποπεφραγμένος, τελείως ἢ μερικῶς, εἴτε συνεπείᾳ ἀλλοιώσεων τοῦ βλεννογόνου εἴτε συνεπείᾳ συστροφῆς, κάμψεως ἢ στενώσεως τῆς σκωληκοειδοῦς. Ἡ ἀπόφραξις αὕτη ἑδράζεται, ὁτὲ μὲν κατὰ τὴν βάσιν, ὁτὲ δὲ—ὅπερ καὶ συνηθέστερον—εἰς σημεῖον ἐγγύτερον πρὸς τὴν κορυφὴν τῆς σκωληκοειδοῦς, ἣν μεταβάλλει οὕτως εἰς κεκλεισμένην κοιλότητα, πλήρη πύου καὶ συγκρίματός τινος κοπρανώδους, ἤ, σπανιώτερον, πλήρη διαφανοῦς ὑγροῦ. Τέλος, εἴς τινας περιπτώσεις, εὑρίσκεται ἀπόστημα παρασκωληκοειδικόν, ὅπερ δύναται νὰ συγκοινωνῇ μετὰ τῆς κοιλότητος τῆς σκωληκοειδοῦς. Αἱ ἱστολογικαὶ ἀλλοιώσεις συνίστανται κυρίως εἰς χρονίαν λεμφοζιδιίτιδα.

Συμπτωματολογία. Σκωληκοειδῖτις ὀξεῖα. (Σκωληκοειδιτικὴ κρίσις.) Κλινικῶς, ἡ ὀξεῖα σκωληκοειδῖτις δύναται νὰ παρουσιασθῇ ὑπὸ μορφὰς διαφορωτάτας, ὧν ἡ βαρύτης ἐξαρτᾶται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ἐντάσεως τῆς περιτοναικῆς ἀντιδράσεως, ἥτις τὴν συνοδεύει, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς τοξιναιμίας, ἣν προξενεῖ. Τὰ κύρια συμπτώματα τῆς ὀξείας σκωληκοειδίτιδος εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Ἡ ἀλγεινὴ τριὰς τοῦ Dieulafoy (ἄλγος εἰς τὸ σημεῖον τοῦ Mac Burney, μυϊκὴ ἀντίστασις, ὑπεραισθησία δερματικὴ ἀλγεινή). 2) Τὰ φαινόμενα τῆς τοπικῆς ἀντιδράσεως (τῆς περισκωληκοειδικῆς περιτονίτιδος). 3) Τὰ γενικὰ συμπτώματα, ἅτινα παριστῶσι τὴν ἐκ τῆς σκωληκοειδιτικῆς ἑστίας προερχομένην τοξικὴν λοίμωξιν.

Εἴς τινας περιπτώσεις, τῆς εἰσβολῆς τῆς σκωληκοειδίτιδος προηγεῖται λοιμώδης τις νόσος, ὡς ἡ γρίππη ἢ ἡ κυνάγχη, ἢ ἡ ἔναρξις τῆς νόσου προαγγέλλεται διά τινων προδρόμων φαινομένων, ὡς ὁ γαστρικὸς φόρτος ἢ ἡ διάρροια· ἀλλά, συχνότερον, ἡ εἰσβολὴ αὐτῆς εἶναι ἀπροσδόκητος. Εἰς τὰς μέσης βαρύτητος κρίσεις, ἡ νόσος εἰσβάλλει αἰφνιδίως δι' ἄλγους ὀξέος κατὰ τὸν δεξιὸν λαγόνιον βόθρον ἢ τὴν ἐπιγαστρικὴν ἢ ὀμφαλικὴν χώραν ἤ, ἐνίοτε, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν ἀριστερὸν λαγόνιον βόθρον, ὅπερ, μετά τινας ὥρας, περιορίζεται εἰς τὸ σημεῖον τοῦ Mac Burney καὶ δύναται ν' ἀνακλᾶται πρὸς τὴν πύελον, τὸν μηρόν, τὴν ὀσφυϊκὴν χώραν. Συγχρόνως ἐπέρχεται γενικὴ ἀδιαθεσία, ἔντονος ἀνορεξία, φρίκια, ἐλαφρὸς πυρετός, ναυτίαι καὶ ἐνίοτε ἔμετοι, ἐν ἀρχῇ μὲν τροφικοὶ καὶ εἶτα χολώδεις. Συνήθως παρατηρεῖται δυσκοιλιότης, συνοδευομένη ὑπὸ ἐπισχέσεως ἀερίων καὶ μετεωρισμοῦ τῆς κοιλίας, σπανίως δὲ διάρροια. Γενικῶς, μετά τινας ὥρας, ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται εἰς 38°—καὶ μέχρι 40° ἐνίοτε—, ὁ σφυγμὸς γίνεται συχνός, ἡ ὄψις τοῦ προσώπου ἀγωνιώδης καὶ κεκμηκυῖα, τὰ οὖρα εἶναι σπάνια καὶ βαθέως κεχρωσμένα. Διὰ τῆς φυσικῆς ἐξετάσεως τοῦ πάσχοντος διαπιστοῦται ἡ ὕπαρξις τῆς τριάδος τοῦ Dieulafoy, ἤτοι: α') Ἄλγος κατὰ τὸν δεξιὸν λαγόνιον βόθρον, ὅπερ ἑδράζεται εἰς σημεῖον ποικίλλον κατὰ τοὺς διαφόρους συγγραφεῖς. Ἐκ τῶν πολλῶν περιγραφέντων σημείων δύο κυρίως εἶναι τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα: τὸ σημεῖον τοῦ Mac Burney, ὅπερ κεῖται 4—5 ἑκ. μ. ἐπὶ τὰ ἐντὸς τῆς προσθίας ἄνω λαγονίου ἀκάνθης καὶ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς ἑνούσης τὴν ἄκανθαν ταύτην πρὸς τὸν ὀμφαλὸν καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἔσω χεῖλος τοῦ τυφλοῦ καὶ γενικῶς μικρὸν ὕπερθεν τῆς σκωληκοειδοῦς· καὶ τὸ σημεῖον τοῦ Lanz, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς εἰς τὴν σκωληκοειδῆ καὶ κεῖται εἰς τὸ σημεῖον τῆς συμπτώσεως τοῦ δεξιοῦ τριτημορίου πρὸς τὸ μέσον τοιοῦτον γραμμῆς ἀγομένης μεταξὺ τῶν δύο προσθίων ἄνω λαγονίων ἀκανθῶν. β') Μυϊκὴ ἀντίστασις, ἥτις σπανίως ἐλλείπει καὶ ἀπαρτίζει τὸ ἀληθὲς σημεῖον τῆς περιτοναικῆς ἀντιδράσεως· αὕτη, συνηθέστερον ἐντετοπισμένη κατὰ τὴν δεξιὰν λαγόνιον χώραν, ἐκτείνεται ἐνίοτε πρὸς τὸ ἐπιγάστριον καὶ ὁλόκληρον τὴν κοιλίαν. γ') Ὑπεραισθησία τοῦ δέρματος τῆς δεξιᾶς λαγονίου χώρας, οὗτινος ἡ ἐλαχίστη ἐπίψαυσις ἀρκεῖ νὰ προκαλέσῃ αἴσθησιν καύσεως (Dieulafoy). Ἐπιπροσθέτως παρατηρεῖται, καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ παίδων, ἔλλειψις τοῦ κατωτέρου δεξιοῦ κοιλιακοῦ δερματικοῦ ἀνακλαστικοῦ, ἤτοι ἡ ἐπίψαυσις τοῦ δέρματος τῆς κοιλίας δὲν προκαλεῖ πλέον τὴν ἀνακλαστικὴν σύσπασιν τοῦ τοιχώματος (Sicard). Ἐὰν δὲν ἔλαβε χώραν ἐγχειρητικὴ ἐπέμβασις ἐντὸς τῶν πρώτων ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς νόσου ὡρῶν, πάντα τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα συμπτώματα ὀφείλουσι νὰ καλυτερεύσωσιν ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος μικροτέρου τῶν 18 ὡρῶν, ὅπως ἐπιτραπῇ νὰ ἐκφρασθῇ ἡ γνώμη, ὅτι πρόκειται περὶ πραγματικῆς βελτιώσεως· ἐὰν καὶ ἓν μόνον μεταξὺ τούτων χειροτερεύσῃ κατὰ τὰς ἀκολούθους ὥρας, δὲν ἐπιτρέπεται πλέον ν' ἀναβληθῇ ἡ ἐγχείρησις, λαμβανο-

Digitized by Google

μένου ὑπ' ὄψει ὅτι φοβεραὶ ἐπιπλοκαί, καὶ αὐτὴ ἡ διάτρησις τῆς σκωληκοειδοῦς, ἐπέρχονται ἐν διαστήματι μικροτέρῳ τῶν 24 ὡρῶν. Ἐὰν ἡ κρίσις τείνῃ πρὸς αὐτόματον βελτίωσιν, τὸ ἄλγος ἐξαφανίζεται, οἱ ἔμετοι παύουσι, τὰ ἀέρια ἀποβάλλονται ἀπὸ τοῦ δακτυλίου, ἡ μυϊκὴ ἀντίστασις ὑποχωρεῖ ἢ ἐλαττοῦται, ὁ σφυγμὸς βελτιοῦται, ἡ θερμοκρασία καταπίπτει βαθμιαίως καί, ἐντὸς 3—4 ἡμερῶν, ἐπιτυγχάνεται σχεδὸν τελεία ἀπυρεξία. Κατὰ τὰς ἐλαφρὰς μορφάς, ἡ σκωληκοειδιτικὴ κρίσις διαρκεῖ ὀλίγας μόνον ὥρας, ἄνευ πυρετοῦ ἢ μετ' ἀσημάντου τοιούτου· ἡ ἐπίσχεσις τῆς λειτουργίας τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος, ὁ μετεωρισμός, αἱ ναυτίαι ἢ οἱ ἔμετοι παύουσι ταχέως. Ἡ ψηλάφησις ἀποκαλύπτει τὴν ὕπαρξιν ἄλγους—ἐντετοπισμένου κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ Mac Burney ἢ τοῦ Lanz—καὶ μικρᾶς σκληρᾶς διηθήσεως ἐν τῷ βάθει· τὸ τυφλὸν εὑρίσκεται πολλάκις διατεταμένον καὶ βορβορύζον.

Σκωληκοειδῖτις ἁπλῆ, πλαστική, ἄνευ διαπυήσεως. (Σκωληκοειδῖτις μετὰ περιγεγραμμένης πλαστικῆς περιτονίτιδος.) Κατὰ τὴν μορφὴν ταύτην τῆς νόσου ἡ ὀξεῖα κρίσις ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἀνωτέρω περιγραφεῖσαν τυπικὴν μέσης βαρύτητος προσβολήν. Τὰ συμπτώματα ἐπιβαρύνονται κατὰ τὸ διάστημα τῶν 36—48 πρώτων ὡρῶν, εἶτα δὲ παραμένουσι στάσιμα ἢ ὑποχωροῦσιν, εἴτε ἀποτόμως εἴτε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βραδέως· ὁ πυρετὸς ὑποχωρεῖ τελείως ἐντὸς 4—7 ἡμερῶν, ἀέρια ἀποβάλλονται ἀπὸ τοῦ δακτυλίου, τὰ οὖρα ἐκκρίνονται εἰς ποσότητα φυσιολογικήν. Ἡ ψηλάφησις τοῦ δεξιοῦ λαγονίου βόθρου ἀποκαλύπτει τὴν ὕπαρξιν διηθήσεως ὑπὸ μορφὴν πλακός, ἐν ἀρχῇ μὲν περιωρισμένης ἐκτάσεως, εἶτα δὲ ἐκτεταμένης. Ὁ ἐξιδρωματικὸς οὗτος πλακοῦς, ὅστις εἶναι συμπτωματικὸς τῆς ἐντετοπισμένης περιτοναιικῆς ἀντιδράσεως, μεγεθύνεται ἐπὶ 5—6 ἡμέρας, εἶτα δὲ ἄρχεται νὰ μειῶται οὕτως, ὥστε μετὰ 15—21 ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς νόσου, ὁτὲ μὲν ὁ λαγόνιος βόθρος ἀνακτᾷ τὴν προτέραν αὐτοῦ φυσιολογικὴν μαλθακότητα καὶ ἀναλγησίαν, ὁτὲ δὲ παραμένει χορδή τις κάθετος ἢ λοξὴ πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐντός, ἐλαφρῶς ἀλγεινὴ ἐπὶ τῇ ψηλαφήσει.

Σκωληκοειδῖτις μετὰ περιτονίτιδος ἐντετοπισμένης καὶ διαπυήσεως περιγεγραμμένης. Κατὰ τὴν μορφὴν ταύτην, τά τε γενικὰ καὶ τοπικὰ συμπτώματα, ἀντὶ ν' ἀρχίσωσι βελτιούμενα ἀπὸ τῆς 3ης ἢ 4ης ἡμέρας, τοὐναντίον ἐπιδεινοῦνται· τὸ τοπικὸν ἄλγος γίνεται ἐντονώτερον, ἡ δὲ κατὰ τὸν λαγόνιον βόθρον διόγκωσις μεγεθύνεται· ἡ κοιλία μετεωρίζεται περισσότερον, ἡ ἐπίσχεσις ἀερίων καθίσταται τελεία, ἡ θερμοκρασία παραμένει ὑψηλὴ (38°,5—40°,0), ὁ σφυγμὸς συχνός, ἡ γλῶσσα ξηρά, τὰ οὖρα σπάνια· ἡ δυσκοιλιότης εἶναι ἐπίμονος, παρατηρεῖται δὲ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων, τύπου πολυμορφοπυρηνικοῦ. Βραδύτερον ἀναφαίνεται οἴδημα τοῦ δέρματος, διαστολὴ τῶν ὑποδορίων φλεβῶν, κλυδασμός, ὑπαμβλύτης κατὰ τὴν ἐπίκρουσιν. Τὸ σκωληκοειδιτικὸν τοῦτο ἀπόστημα—ὅπερ ἀναπτύσσεται συνήθως ἐντὸς τοῦ λαγονίου βόθρου (εἰκ. 2), μεταξὺ τοῦ τυφλοῦ, τοῦ εἰλεοῦ, τοῦ ἐπιπλόου, τοῦ λαγονίου βόθρου, τῆς οὐροδόχου κύστεως καὶ τοῦ περιτοναίου τοῦ κοιλ. τοιχώματος — ἐγκαταλειπόμενον εἰς ἑαυτὸ δύναται εἴτε νὰ ἐκκενωθῇ πρὸς τὸ ἔντερον (τυφλόν, λεπτόν, πυελικὸν κόλον), εἴτε νὰ ραγῇ πρὸς τὴν μεγάλην περιτοναιικὴν κοιλότητα καὶ νὰ προκαλέσῃ γενικὴν περιτονίτιδα, εἴτε, σπανιώτερον, νὰ προβάλῃ πρὸς τὰ κοιλιακὰ τοιχώματα.

Σκωληκοειδῖτις μετὰ γενικῆς περιτονίτιδος. Ἡ γενικὴ περιτονῖτις εἶναι ἀποτέλεσμα, εἴτε μολύνσεως τοῦ περιτοναίου διὰ τῆς λεμφικῆς ὑπορρογονίου ὁδοῦ ἢ τῆς διατοιχωματικῆς μεταναστεύσεως τῶν μικροβίων, εἴτε διατρήσεως τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως. Κατὰ τὴν βαρεῖαν σκωληκοειδιτικὴν κρίσιν μετὰ πρωτοπαθοῦς διατρήσεως τῆς σκωληκοειδοῦς —ἥτις δύναται νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἔτι ὡρῶν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς βαρείας κρίσεως καὶ ἰδίᾳ, ὅταν ἡ σκωληκοειδὴς εἶχε καὶ προγενεστέρως προσβληθῇ—, τὸ ἄλγος εἶναι ἐξαιρετικῶς βίαιον καὶ διαχέεται καθ' ὅλην τὴν κοιλίαν, οἱ κοιλιακοὶ μύες συνεσπασμένοι, ἡ κοιλία ἐλαφρῶς μετεωρισμένη, οἱ ἔμετοι ἐπίμονοι, ἡ ὄψις κακὴ (περιτοναιική), ἡ γλῶσσα ξηρά, τὰ οὖρα σπάνια· ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται γενικῶς εἰς τοὺς 39°, ὁ δὲ σφυγμὸς εἶναι συχνός· παρατηρεῖται ἐπίσχεσις ἀερίων καὶ κοπράνων, δύσπνοια, ἐνίοτε ὑπικτερικὴ χροιά, λύγξ· ἡ ἡπατικὴ ἀμβλύτης εἶναι ἐξηλειμμένη, ἐν ᾧ, τοὐναντίον, ἀνευρίσκεται ἀμβλύτης κατὰ τὰς λαγονίους χώρας. Τὰ φαινόμενα ταῦτα δύνανται νὰ χειροτερεύσωσιν ἐντὸς 4—6 ὡρῶν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς νόσου, εὐθὺς δ' ὡς ἐκραγῇ σαφῶς ἡ περιτονῖτις —ἤτοι ἐντὸς 12—24 ὡρῶν—, ὁ μετεωρισμὸς τῆς κοιλίας αὐξάνει, οἱ ἔμετοι γίνονται ὑποπράσινοι, τέλος δὲ ὑπομέλανες καὶ κοπρανώδεις. Ἡ κατάστασις ἤδη εἶναι εἰς ἄκρον βαρεῖα καὶ ὁ ἄρρωστος θνήσκει ἐντὸς 24 ὡρῶν μέχρι 3—4 ἡμερῶν, ἐὰν δὲν ὑποβληθῇ, ἐντὸς 6—10 ὡρῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν δραματικῶν ὀξέων περιτοναιικῶν φαινομένων εἰς τὴν δέουσαν ἐγχείρησιν. Ἐπὶ δὲ δευτεροπαθοῦς διατρήσεως τῆς σκωληκοειδοῦς ἢ ρήξεως περισκωληκοειδικοῦ ἀποστήματος, παρατηρεῖται ἀπότομος ἐπιδείνωσις τῶν συμπτωμάτων τῆς ὀξείας κρίσεως καὶ ἐκδήλωσις τῆς ἀμέσως ἀνωτέρω περιγραφείσης κλινικῆς εἰκόνος.

Σηπτικὴ διάχυτος περιτονῖτις μετὰ ἐξ ὑπαρχῆς γαγγραινώδους σκωληκοειδίτιδος. Αὗται ὀφείλονται εἰς πολλαπλασιασμὸν ἀναεροβίων μικροβίων, ἐν ἀρχῇ μὲν ἐντὸς τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, εἶτα δὲ ἐντὸς τῆς περιτοναιικῆς κοιλότητος. Τὰ φαινόμενα τῆς ἐνάρξεως εἶναι συχνάκις ἀπατηλά· τὸ ἄλγος εἶναι ἧττον ἔντονον, οἱ ἔμετοι σπάνιοι καὶ δύνανται νὰ ἐλλείπωσιν, ὁ μετεωρισμὸς ἐλαφρός, ἡ δυσκοιλιότης ἀντικαθίσταται συχνάκις ὑπὸ δυσώδους διαρροίας· ὁ πυρετὸς εἶναι ἐλαφρὸς ἢ καὶ ὑπάρχει τάσις πρὸς ὑποθερμίαν, ἡ ἀναπνοὴ ταχεῖα καὶ ἐπιπολαία, ὁ σφυγμὸς συχνὸς (130—140 σφύξεις κατὰ 1'), μικρός, ἄρρυθμος—ἐνίοτε βραδὺς (80—40 κατὰ 1'), ἡ ὄψις γαιώδης, μολυβδόχρους, ἡ κοιλία μικρὸν τεταμένη, ἀνώδυνος τῇ ψηλαφήσει καὶ ἄνευ συσπάσεως· κατὰ κανόνα, ἡ ὑπερλευκοκυττάρωσις ἐλλείπει, παρατηρεῖται δὲ μόνον ἐλάττωσις τῆς αἱμοσφαιρίνης. Γενικῶς ὁ θάνατος ἐπέρχεται τὴν 3ην ἢ 4ην ἡμέραν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς νόσου.

Σκωληκοειδῖτις τοξική. (Τοξιναιμία σκωληκοειδιτική.) Κατὰ ταύτην, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐμφανίζονται συμπτώματα τοξικὰ ὑπὸ μορφὴν ψευδο-τυφικήν, ἄνευ ἐκδήλου περιτοναιικῆς ἀντιδράσεως ἤ, σπανίως, μετὰ μέσης ἐντάσεως τοπικῶν φαινομένων, ἀλλὰ μετὰ γενικῶν τοιούτων ἐξαιρετικῶς βαρέων, οἷα: γενικὴ ἐξασθένησις, βαθεῖα ἀλλοίωσις τῆς ὄψεως τοῦ προσώπου, διάρροια δυσώδης, διάστασις σφυγμοῦ καὶ θερμοκρασίας (ἐνῷ ἡ θερμοκρασία κατέρχεται, αἱ σφύξεις ἐπιταχύνονται), τέλος, ἐντὸς ὡρῶν τινων ἢ ὀλίγων ἡμερῶν, ἐμφανίζονται τὰ κύρια συμπτώματα τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ ἥπατος καὶ τῶν νεφρῶν (ἴκτερος, αἱματεμέσεις—μέλας σκωληκοειδιτικὸς ἔμετος τοῦ Dieulafoy—, ἐντερικαὶ αἱμορραγίαι, οὐραιμία), καθὼς καὶ φαινόμενα νευρικὰ (ἐπιληπτοειδεῖς σπασμοί, κῶμα), ἐνδεικνύοντα τὴν ἐξαιρετικὴν βαρύτητα τῆς προγνώσεως. Ἡ ἐγχειρητικὴ ἐπέμβασις εἶναι πάντοτε ἀνενεργής· τὸ περιτόναιον, κατὰ ταύτην, εὑρίσκεται ὑγιές, ἡ δὲ σκωληκοειδὴς ὑπεραιμική, ἐν στύσει καὶ περιέχουσα μόλις μίαν σταγόνα πύου καὶ μακρὸν θρόμβον αἵματος μελανωπὸν καὶ ὀσμῆς γαγγραινώδους. Τὰ τοξικὰ ταῦτα φαινόμενα δύνανται νὰ συνοδεύωσιν ὅλας τὰς μορφὰς τῆς σκωληκοειδίτιδος, ἐκ τούτων δ' ἐξαρτᾶται καὶ ἡ πρόγνωσις τῆς παθήσεως. Ἡ τοξιναιμία εἶναι ὁ μέγας κίνδυνος τῆς νόσου· αὕτη εἶναι ἡ προκαλοῦσα τὸν θάνατον καὶ ἐπὶ περιπτώσεων ἔτι ὑποβληθεισῶν πρωΐμως εἰς τὴν δέουσαν θεραπείαν.

Σκωληκοειδίτιδες ἀνώμαλοι. Αἱ κλινικαὶ αὗται μορφαὶ ὀφείλονται εἰς τὴν ἀνώμαλον ἀνατομικὴν θέσιν τῆς σκωληκοειδοῦς. Τὸ ὄργανον τοῦτο εὑρέθη φλεγμαῖνον εἰς πάντα σχεδὸν τὰ σημεῖα τῆς περι-

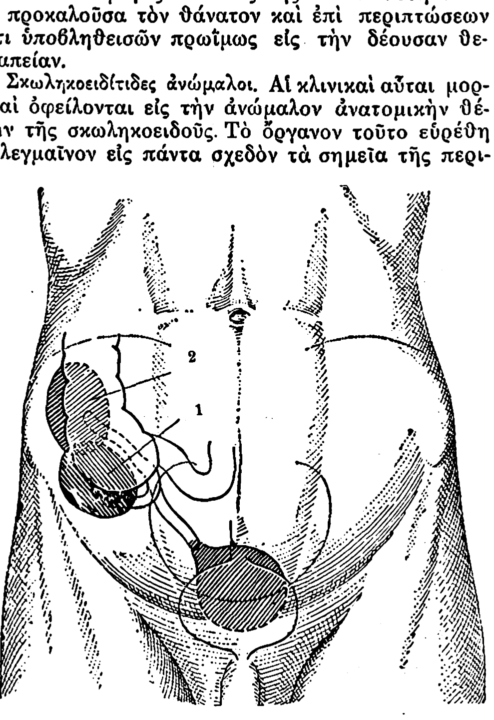

Εἰκ. 2. *Σκωληκοειδῖτις ὀξεῖα.*

[Αἱ τρεῖς κύριαι ἕδραι τῶν ἐγκεκυστωμένων ἀποστημάτων: 1=ἀπόστημα λαγόνιον· 2=ὀπισθο-τυφλο-κολικόν· 3=πυελικὸν ἢ ὀπισθο-κυστικόν.]

τοναιικῆς κοιλότητος καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θώρακα ἔτι, ἀφοῦ ὁ Duval ἐδημοσίευσε περίπτωσιν ὀξέως φλεγμανθείσης καὶ γαγγραινωθείσης σκωληκοειδοῦς, εὑρισκομένης ἐντὸς τοῦ περιεχομένου ἀριστερᾶς διαφραγματικῆς κήλης. Τὰ κλινικὰ σημεῖα τῶν τοιούτων ἀνωμάλων ἐντοπίσεων εἶναι ποικιλώτατα καὶ λίαν ἀπατηλά, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ διάγνωσις τῆς νόσου ἀποβαίνει πολλάκις δυσχερεστάτη. Αἱ κυριώτεραι τῶν τοιούτων ἀνωμάλων μορφῶν τῆς νόσου εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) *Σκωληκοειδῖτις ὀπισθο-τυφλο-κολικὴ* (εἰκ. 2). Κατὰ ταύτην ἡ μυϊκὴ ἀντίστασις ἐλλείπει τελείως ἢ εἶναι λίαν ἐξησθενημένη, οἱ ἔμετοι εἶναι σπάνιοι, ὁ λαγόνιος βόθρος μόλις ἀλγεινὸς τῇ ψηλαφήσει· τὸ ἄλγος ὑποδύεται συχνάκις τὸν κολικὸν τοῦ νεφροῦ, δέον δὲ ν' ἀναζητηθῇ —καθὼς καὶ ἡ μυϊκὴ ἀντίστασις τοῦ τοιχώματος καὶ ἡ δερματικὴ ὑπεραισθησία— ὄπισθεν καὶ ὕπερθεν τῆς λαγονίου ἀκρολοφίας καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ἐξωτερικοῦ χείλους τοῦ τετραγώνου ὀσφυϊκοῦ μυός. Ἡ μορφὴ αὕτη τῆς νόσου εἶναι βαρυτάτη, δι' ὃ καὶ ἡ ἐπέμβασις δέον νὰ ἐνεργηθῇ ἄνευ ἀναβολῆς, εὐθὺς ὡς ἀναγνωρισθῇ ἡ ὕπαρξις ἀποστήματος. Τὸ πύον, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἑδράζεται βαθέως, μεταξὺ τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος τοῦ λαγονίου βόθρου καὶ τοῦ ὀσφυϊκοῦ τοιχώματος πρὸς τὰ ὀπίσω, τοῦ τυφλοῦ καὶ ἀνιόντος κόλου πρὸς τὰ πρόσω· ὁ ὀπισθοπεριτοναιικὸς κυτταρολιπώδης ἱστὸς μολύνεται μικρὸν κατὰ μικρόν· αἱ λεμφικαὶ ὁδοὶ καὶ αἱ ὀπισθοπεριτοναιικαὶ φλέβες δύνανται νὰ καταληφθῶσιν· ἐντεῦθεν δὲ προκύπτουσι σηψαιμίαι βραδεῖαι ἢ πυαιμίαι μετὰ μεταστατικῶν ἀποστημάτων, ὧν ἡ πρόγνωσις εἶναι βαρυτάτη. Εἰς τὰς μορφὰς ταύτας παρατηροῦνται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὰ κυψελώδη ἀποστήματα τοῦ ἥπατος, αἱ σηπτικαὶ πυώδεις πλευρίτιδες, τὰ ὑποδιαφραγματικὰ ἀποστήματα, αἱ μυϊκαὶ ἢ ἀρθρικαὶ μεταστατικαὶ διαπυήσεις. 2) *Σκωληκοειδῖτις πυελικὴ* (εἰκ. 2). Ὅταν ἡ σκωληκοειδὴς ἑδράζεται ἐντὸς τῆς μικρᾶς πυέλου, τὸ ἄλγος ἐντοπίζεται κατωτέρω τοῦ σημείου τοῦ Mac Burney καὶ ἀνακλᾶται συνήθως πρὸς τὸν σύστοιχον μηρὸν καὶ ὄρχιν· εἰς τὰ συνήθη συμπτώματα τῆς περιτοναιικῆς ἀντιδράσεως ἐπιπροστίθενται διαταραχαὶ ἐκ μέρους τοῦ οὐροποιητικοῦ συστήματος (δυσουρία ἢ ἐπίσχεσις τῶν οὔρων), ὀρθικὸς τεινεσμὸς καὶ ἐνίοτε συμπτώματα ὀρθοσιγμοειδίτιδος. Ἡ δακτυλικὴ ἀπὸ τοῦ ὀρθοῦ ἢ τοῦ κολεοῦ ἐξέτασις ἀποκαλύπτει τὴν ὕπαρξιν, ἐντὸς τῆς μικρᾶς πυέλου, διογκώσεως σκληρᾶς ἢ κλυδαζούσης. Τὰ ἀποστήματα τῆς μορφῆς ταύτης ἑδράζονται ἐντὸς τοῦ προσθίου ἢ ὀπισθίου Δουγλασείου χώρου καὶ ἐκκενοῦνται συχνάκις μὲν ἐντὸς τοῦ ὀρθοῦ, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ ἐντὸς τοῦ κολεοῦ ἢ τῆς οὐροδόχου κύστεως. 3) *Σκωληκοειδῖτις ἀριστερά.* Ἡ σκωληκοειδὴς ἀπόφυσις δύναται νὰ τοποθετηθῇ πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς κοιλίας, εἴτε λόγῳ ἐντερικῆς ἀναστροφῆς, εἴτε λόγῳ ἐξαιρετικοῦ μήκους τοῦ μεσεντερίου τοῦ τυφλοῦ, εἴτε λόγῳ τοῦ μεγάλου μήκους τῆς σκωληκοειδοῦς (ἥτις καὶ δύναται νὰ προσηλωθῇ ἐντὸς τοῦ ἀριστεροῦ λαγονίου βόθρου), εἴτε καὶ συνεπείᾳ ἄλλων συγγενῶν ἢ ἐπικτήτων αἰτίων. Ἡ συμπτωματολογία τῆς μορφῆς ταύτης διαφέρει τῆς συνήθους σκωληκοειδίτιδος ἐκ τοῦ ὅτι ἅπαντα τὰ φυσικὰ σημεῖα ἐντοπίζονται εἰς τὴν μέσην γραμμὴν τῆς κοιλίας ἢ τὸν ἀριστερὸν λαγόνιον βόθρον. Ἡ μεγίστη σπανιότης τῆς πρὸς τ' ἀριστερὰ ἐντοπίσεως τῆς παθήσεως ταύτης παρέχει δυσκολίας εἰς τὴν διάγνωσιν καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ συγχύσεως πρὸς ἄλλας νόσους καὶ δὴ τὴν σιγμοειδίτιδα, τὴν περισιγμοειδίτιδα καὶ τὸν περινεφρικὸν φλέγμονα. 4) *Σκωληκοειδῖτις κηλική.* Εἰς τὰς σπανίας περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ σκωληκοειδὴς εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ κηλικοῦ θυλάκου μιᾶς βουβωνοκήλης ἢ μηροκήλης, δύνανται νὰ ἐκδηλωθῶσιν ὅλαι αἱ μορφαὶ τῆς σκωληκοειδίτιδος ἢ καὶ νὰ λάβῃ χώραν περίσφιγξις τῆς σκωληκοειδοῦς. Εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις, ἡ κλινικὴ εἰκὼν προσομοιάζει καὶ δύναται νὰ συγχυθῇ πρὸς τὴν τῆς περιεσφιγμένης κήλης ἢ τῆς κηλικῆς περιτονίτιδος· ἐν τούτοις, ὁ πυρετὸς καὶ τὰ φλεγμονώδη τοπικὰ σημεῖα, τὰ ἐπερχόμενα ταχέως εἰς τὸ ὕψος τοῦ κηλικοῦ θυλάκου, δὲν εἶναι συνήθη εἰς τὰς περιπτώσεις περιεσφιγμένης κήλης· τούτων ἕνεκα δύναται ὁ χειρουργὸς νὰ σκεφθῇ τὴν ὕπαρξιν κηλικῆς σκωληκοειδίτιδος καὶ ν' ἀποφύγῃ τὴν πλάνην, ἥτις — ἄλλως τε — οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει διὰ τὸν πάσχοντα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἐνδείκνυται ἡ ἄμεσος ἐγχειρητικὴ ἐπέμβασις. 5) *Σκωληκοειδῖτις ὑποηπατική.* Κατὰ ταύτην, ἡ σκωληκοειδὴς κεῖται ὑπὸ τὸ ἧπαρ, τὰ δὲ τοπικὰ συμπτώματα ἐκδηλοῦνται κατὰ τὴν χώραν τῆς χοληδόχου κύστεως, ἀπομιμούμενα τὴν ὀξεῖαν χολοκυστίτιδα ἢ τὴν γαστρικὴν ἢ δωδεκαδακτυλικὴν διάτρησιν. 6) *Σκωληκοειδῖτις ἐνδομεσεντερική.* Ὅταν ἡ φλεγμαίνουσα σκωληκοειδὴς ἑδράζηται ἐντὸς τοῦ κυτταρολιπώδους ἱστοῦ τοῦ μεσοτύφλου ἢ μεσοκόλου, τὰ ἀπὸ τῆς κοιλίας συμπτώματα εἶναι ἀσαφῆ, προεξάρχουσι δὲ τὰ τοῦ ἀποστήματος τοῦ λαγονίου βόθρου.

Σκωληκοειδῖτις παρὰ τῷ παιδί. Αὕτη εἶναι ἐξαιρετικῶς βαρεῖα, διότι ἐξελίσσεται συνηθέστατα καὶ τάχιστα πρὸς τὴν περιτονίτιδα. Εἰσβάλλει συχνάκις δι' ἄλγους περιομφαλικοῦ ἢ ἐνίοτε ὑποηπατικοῦ (λόγῳ ἀνεπαρκοῦς καθόδου τοῦ τυφλοῦ), λίαν ἐντόνου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ συνοδευομένου ὑπὸ ἐμέτων, κατ' ἀρχὰς μὲν τροφικῶν, εἶτα δὲ βλεννωδῶν καὶ χολωδῶν. Ἡ βαρύτης κρίσεώς τινος σκωληκοειδιτικῆς παρὰ τῷ παιδὶ χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς ἐντάσεως τοῦ ἄλγους, τῆς ταχείας διαχύσεως αὐτοῦ καθ' ὅλην τὴν κοιλίαν, τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐπεκτάσεως τῆς μυϊκῆς ἀντιστάσεως, τῆς ἀσυμφωνίας σφυγμοῦ καὶ θερμοκρασίας (θερμοκρασία κατ' ἀρχὰς 39°, πίπτει εἶτα εἰς 37°, ἐνῷ ὁ σφυγμὸς ἀνέρχεται εἰς 150—160 σφύξεις κατὰ 1' καὶ εἶναι ἄρρυθμος), ἡ τῆς διατηρήσεως τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας καὶ μετὰ τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς νόσου εἰκοσιτετράωρον. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ σκωληκοειδῖτις παρὰ τῷ παιδὶ

Digitized by Google

παρουσιάζει μικρὰν τάσιν πρὸς σχηματισμὸν ἀποστημάτων ἐγκεκυστωμένων, ὅτι ἡ διάτρησις τῆς σκωληκοειδοῦς εἶναι συχνὴ καὶ ταχεῖα καὶ ὅτι ἡ ἀντίστασις τοῦ ὀργανισμοῦ ὑποχωρεῖ ἀποτόμως καὶ τάχιστα, ἡ ἐγχειρητικὴ ἐπέμβασις ἐπιβάλλεται νὰ ἐνεργηθῇ ἐντὸς τῶν 12 ἢ τὸ πολὺ 36 πρώτων ὡρῶν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς νόσου.

Σκωληκοειδῖτις παρὰ τοῖς πρεσβύταις. Μετὰ τὸ 50ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας ἡ νόσος γίνεται σπανία, ἡ δὲ ἐξέλιξις τῆς κρίσεως εἶναι, κατὰ κανόνα, βραδεῖα καὶ ἄνευ μεγάλης ἀντιδράσεως, καίτοι καταλήγει, γενικῶς, εἰς τὸν σχηματισμὸν μεγάλων περιτυφλικῶν ἀποστημάτων. Ἐνίοτε ἡ κρίσις ἐκδηλοῦται διὰ συμπτωμάτων ὑποξείας ἐντερικῆς ἐμφράξεως, συνοδευομένης ὑπὸ πυρετοῦ (38°) καὶ διαχύτου μετεωρισμοῦ. Εἰς τὴν προβεβηκυῖαν ἰδίως ἡλικίαν παρατηρεῖται ἡ ψευδο-νεοπλασματικὴ μορφὴ τῆς νόσου, ἥτις ἐκδηλοῦται ὡς ὄγκος—ἐνίοτε μὲν κινητός, συνήθως δὲ διάχυτος καὶ προσηλωμένος εἰς τὸν λαγόνιον βόθρον—ὅστις ἀπαρτίζεται ἐκ τμήματος διηθημένου ἐπιπλόου, συμπεφυκότος πρὸς τὴν φλεγμαίνουσαν σκωληκοειδῆ. Ἡ μορφὴ αὕτη τῆς νόσου, ἥτις κατὰ κανόνα καταλήγει εἰς τὸν σχηματισμὸν ἀποστήματος, δύναται νὰ συγχυθῇ—λόγῳ τῆς ἡλικίας τοῦ πάσχοντος—πρὸς τοὺς ἀληθεῖς ὄγκους τοῦ τυφλοῦ. Ἡ πρόγνωσις εἶναι πάντοτε ἐπιφυλακτική, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς προδιαθέσεως τῶν τοιούτων ἀρρώστων εἰς ἐπιπλοκὰς ἀπὸ τῶν πνευμόνων καὶ τῶν νεφρῶν.

Σκωληκοειδῖτις παρὰ τῇ γυναικί. α') *Σκωληκοειδῖτις καὶ σαλπιγγῖτις.* Ὁ συνδυασμὸς οὗτος δὲν εἶναι σπάνιος. Συνηθέστατα κατὰ τὴν διαδρομὴν σαλπιγγιτίδων εὑρίσκεται ἡ σκωληκοειδὴς συμπεφορημένη καὶ συμπεφυκυῖα, ἀλλ' ἐνίοτε παρετηρήθη, καὶ παρὰ κορασίοις ἔτι, ὀξεῖα σκωληκοειδῖτις, ἐπιπλεκομένη ὑπὸ σαλπιγγίτιδος. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τὰ ἄλγη ἑδράζονται κατωτέρω τοῦ σημείου τοῦ Mac Burney, ἡ δὲ κολπικὴ ἤ, ἐν ἀνάγκῃ, ἡ ὀρθικὴ ἐξέτασις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀκριβῆ διάγνωσιν. β') *Σκωληκοειδῖτις καὶ κύησις, τοκετός, λοχεία.* Ἀναμφιβόλως, ἡ σκωληκοειδῖτις δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ τὸ πρῶτον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κυήσεως, τοῦ τοκετοῦ ἢ τῆς λοχείας, ἀλλ' εἰς τὸ πλεῖστον τῶν περιπτώσεων πρόκειται περὶ ὑποτροπῆς παλαιᾶς σκωληκοειδίτιδος, ἐν λανθανούσῃ καταστάσει διατελούσης. Ἡ τοιαύτη ὑποτροπὴ διευκολύνεται, πιθανώτατα, ὑπὸ τῆς ἐκ τῆς κυήσεως συντηρουμένης πυελικῆς συμφορήσεως. Ἡ ὀξεῖα κρίσις, ἐπερχομένη κατὰ τὴν κύησιν, διακόπτει συχνάκις ταύτην καὶ ἀπειλεῖ ἐξ ἴσου τὴν ζωὴν τοῦ τε ἐμβρύου καὶ τῆς μητρός. Ἡ πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου ἐνεργουμένη ἐγχείρησις, κατὰ μὲν τοὺς τέσσαρας πρώτους μῆνας τῆς κυήσεως, οὐδεμίαν δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἔχει ἐπὶ τῆς πορείας ταύτης, ἐνῷ, τοὐναντίον, ἀπὸ τοῦ ἕκτου μηνὸς τῆς κυήσεως καὶ ἐντεῦθεν, ἡ ἔκτρωσις ἐπακολουθεῖ σχεδὸν μοιραίως τὴν ἐγχειρητικὴν ἐπέμβασιν. Τούτων ἕνεκεν ἡ ἐγχείρησις δέον νὰ ἐνεργῆται ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κυήσεως, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ νόσος ἔχει ἐξέλιξιν ταχέως βαρεῖαν καὶ τείνει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν γενικῆς περιτονίτιδος. Κατὰ τὴν λοχείαν ἡ ὀξεῖα κρίσις εἰσβάλλει συνήθως μεταξὺ τῆς 2ας καὶ 8ης ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ἡμέρας, εἶναι πάντοτε ἐξαιρετικῶς βαρεῖα καὶ συγχέεται συχνάκις μετὰ τῆς ἐπιλοχείου περιτονίτιδος.

Ἐπιπλοκαί. Αἱ κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ὀξείας σκωληκοειδιτικῆς κρίσεως παρατηρούμεναι ἐπιπλοκαὶ εἶναι πολυάριθμοι: ἀπὸ τοῦ περιτοναίου, τοῦ γαστροεντερικοῦ σωλῆνος, τοῦ ἥπατος καὶ τῆς χοληδόχου κύστεως, τοῦ ὑπεζωκότος καὶ τῶν πνευμόνων, τοῦ καρδιαγγειακοῦ, τοῦ νευρικοῦ, τοῦ οὐροποιητικοῦ συστήματος, τῶν ἐξαρτημάτων τῆς μήτρας. Ἐπίσης, παρετηρήθησαν ἀποστήματα ὑποδιαφραγματικά, τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων, τοῦ χώρου τοῦ Retzius, ψοΐτιδες, παρωτιδίτιδες, βουβωνικαὶ ἀδενίτιδες καὶ αἰφνίδιοι θάνατοι ἐξ ἐμβολῆς ἢ ἀνεξηγήτου αἰτίας.

Σκωληκοειδῖτις χρονία. Ἡ κλινικὴ εἰκὼν τῆς χρονίας σκωληκοειδίτιδος εἶναι ἐξαιρετικῶς πολύμορφος. Μετὰ ὀξεῖαν κρίσιν, ἥτις ἐτερματίσθη διὰ φαινομενικῆς ἰάσεως, αἱ φλεγμονώδεις ἀλλοιώσεις τῆς σκωληκοειδοῦς, παραμένουσαι ἐν λανθανούσῃ καταστάσει, δὲν ἀναμένουσιν εἰμὴ τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, ὅπως ἐξαφθῶσι καὶ οὕτω ἐκδηλωθῇ ἐκ νέου ἡ νόσος ὑπὸ τὴν ὀξεῖαν αὐτῆς μορφήν. Ἐνίοτε ἡ εὐκαιρία αὕτη δὲν παρουσιάζεται, ἡ μόλυνσις ἐξαλείφεται καὶ ἡ ὁριστικὴ ἴασις ἐπέρχεται. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζῃ τις πολὺ ἐπὶ τῆς εὐτυχοῦς ταύτης ἀπολήξεως, ἥν, ἄλλωστε, κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ προΐδῃ. Ἡ σκωληκοειδῖτις, λόγῳ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεώς της, ἐὰν δὲν προκαλέσῃ τὸν θάνατον κατὰ τὴν πρώτην προσβολήν, διατηρεῖ, κατὰ κανόνα, τὴν ἱκανότητα νὰ προξενήσῃ μεταγενεστέρας ἀναλόγους κρίσεις, αἵτινες δύνανται νὰ ἐκδηλωθῶσιν ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω περιγραφείσας διαφόρους κλινικὰς μορφάς, ἤτοι ἀπὸ τῶν καλοηθεστέρων μέχρι τῶν τάχιστα θανατηφόρων. Αἱ ὑποτροπαὶ αὗται δύνανται νὰ χωρίζωνται ἀπ' ἀλλήλων διὰ χρονικῶν μεσοδιαστημάτων πλήρους ὑγείας, διαρκείας ἑβδομάδων, μηνῶν ἢ καὶ ἐτῶν ἔτι, ἤ, τοὐναντίον, παραμένει κατὰ τὰ μεσοδιαστήματα ταῦτα ἄλγος κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ Mac Burney ἢ τοῦ Lanz, σκληρία ἐντετοπισμένη ἐν τῷ δεξιῷ λαγονίῳ βόθρῳ καὶ δυσπεπτικαὶ γαστρο-εντερικαὶ διαταραχαὶ πλέον ἢ ἔλασσον ἔντονοι. Αἱ δυσπεπτικαὶ αὗται διαταραχαί, ὑποδυόμεναι διαφόρους τύπους (τὸν ψευδογαστραλγικόν, τὸν ψευδο-εντερικόν, τὸν ἐντεροκολιτικόν, τὸν ψευδο-ηπατικόν), δύνανται νὰ γίνωσι πρόξενοι διαγνωστικῆς πλάνης. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις, οὐδόλως ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ἀναμνηστικῷ τοῦ ἀρρώστου σαφεῖς κρίσεις ὀξείας σκωληκοειδίτιδος· ἡ νόσος εἰσέβαλεν ἐξ ὑπαρχῆς κατὰ τρόπον οὐχὶ θορυβώδη, ἀλλ' ἀβληχρὸν καὶ παραμένει ἐν τῇ χρονίᾳ ταύτῃ καταστάσει. Ἡ μορφὴ αὕτη τῆς νόσου, ἀποκληθεῖσα ἐξ ὑπαρχῆς χρονία σκωληκοειδῖτις, εἶναι ἡ συνηθεστέρα καὶ ἡ παρέχουσα μεγαλυτέρας δυσκολίας εἰς τὴν διάγνωσιν καὶ ἰδίᾳ παρὰ τῷ παιδί. Αὕτη συνοδεύεται συχνάκις ὑπὸ ἡμικρανιῶν, ναυτιῶν, ἀνορεξίας, χρονίας δυσκοιλιότητος μετὰ ψευδο-διαρροίας, γενικῆς ἐξασθενήσεως, ἐπισχέσεως τῆς ἀναπτύξεως, βραχειῶν ἀλγεινῶν κρίσεων—ὁτὲ μὲν κατὰ τὴν ἐπιγαστρικήν, ὁτὲ δὲ κατὰ τὴν δεξιὰν λαγόνιον χώραν—καὶ ἐνίοτε ὑπὸ ἑσπερινοῦ πυρετίου (37° — 38°). Ἡ φυσικὴ ἐξέτασις ἀποκαλύπτει συνήθως εὐαισθησίαν ἢ ἄλγος κατὰ τὸν δεξιὸν λαγόνιον βόθρον—συνοδευόμενον πολλάκις ὑπὸ ναυτίας—καὶ μυϊκὴν ἀντίστασιν. Εἴς τινας περιπτώσεις παρατηρεῖται ἀναστροφὴ τῶν ὑποκειμενικῶν καὶ ἀντικειμενικῶν σημείων (Okinczyc), ἤτοι: ἄλγος ὑποκειμενικὸν κατὰ τὸ ἐπιγάστριον, ὅπερ ἡ ψηλάφησις δὲν ἐξεγείρει· ἄλγος ἀντικειμενικὸν κατὰ τὸν δεξιὸν λαγόνιον βόθρον, ὅπερ δὲν αἰτιᾶται ὁ ἄρρωστος, ἀλλ' ἀποκαλύπτει ἡ ψηλάφησις. Πολύτιμον ἀντικειμενικὸν σύμπτωμα τῆς νόσου εἶναι καὶ τὸ σημεῖον τοῦ Buchmann, συνιστάμενον εἰς ἀνισοκορίαν, ἥτις παρατηρεῖται παρὰ πᾶσι σχεδὸν τοῖς πάσχουσιν ἐξ ἀληθοῦς χρονίας σκωληκοειδίτιδος (96 %). Ἡ τοιαύτη ἀνισοκορία, ὀφειλομένη, κατὰ κανόνα, εἰς ἐνεργητικὴν διαστολὴν τῆς κόρης τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, σπανιώτατα δὲ τοῦ ἀριστεροῦ, ἐξαφανίζεται τελείως $2^1/_2$ — 7 μῆνας μετὰ τὴν ἐγχείρησιν. Ἡ ἐξέτασις τοῦ αἵματος διαπιστοῖ συχνάκις αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων, τύπου λεμφοκυτταρικοῦ, ἐνδεικνύουσαν λοίμωξιν χρονίαν καὶ ἀβληχράν. Ἡ ἀκτινολογικὴ ἐξέτασις παρέχει πολύτιμον συνδρομὴν εἰς τὴν διάγνωσιν τῆς νόσου. Τοιαῦτα ἀκτινολογικὰ συμπτώματα, συμβάλλοντα κατὰ πολὺ εἰς τὴν διάγνωσιν τῆς χρονίας σκωληκοειδίτιδος, περιεγράφησαν ἐσχάτως τὰ ἀκόλουθα: α) ἀλγεινὸν σημεῖον, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ ἔσω χεῖλος τοῦ τυφλοῦ καὶ παρακολουθοῦν ἀκριβῶς τὴν τυφλικὴν εἰκόνα καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς μετατοπίσεις· β) ἐπιβράδυνσις τῆς διόδου τοῦ σκιεροῦ γεύματος διὰ τῆς εἰλεο-τυφλικῆς χώρας καὶ ὑπερτονία τμηματικὴ τοῦ τυφλοῦ καὶ τοῦ ἀνιόντος κόλου· γ) σπασμοὶ εἰλεο-τυφλικοί, ἐνισχυόμενοι διὰ τῆς πιέσεως τοῦ ἀλγεινοῦ σημείου· δ) σύμπτωσις τοῦ ἀλγεινοῦ σημείου πρὸς τὴν ἀπ' εὐθείας ὁρατὴν εἰκόνα τῆς σκωληκοειδοῦς καὶ ε) μὴ ὁρατότης τῆς σκωληκοειδοῦς, ἀκτινοσκοπουμένης κατὰ τὴν μέθοδον τῶν Kadenka καὶ Sarasin.

Πολλοὶ τῶν ἀρρώστων, ἰδίᾳ παιδίων καὶ ἐφήβων, οἵτινες παρουσιάζουσι φαινόμενα δυσπεψίας χρονίας—συχνάκις τύπου γαστρικοῦ, μετὰ ὑπερχλωρυδρίας καὶ δυσκοιλιότητος—, διαταραχὰς τῆς ἡπατικῆς λειτουργίας (ὑπίκτεροι συχνοί, κακὴ πέψις τοῦ λίπους, οὐροχολινουρία), ἀνακουφίζονται καὶ θεραπεύονται διὰ τῆς ἐξαιρέσεως τῆς σκωληκοειδοῦς, ἥτις ὡς μόνην μακροσκοπικὴν ἀλλοίωσιν παρουσιάζει ὑποβλεννογόνιον ἐκτεταμένην σκλήρωσιν ἢ καὶ μερικὴν ἀπόφραξιν τοῦ ὀργάνου· ἡ ἱστολογικὴ ὅμως ἐξέτασις τῶν χρονίως ἠλλοιωμένων τούτων ἀποφύσεων ἀπέδειξε συχνάκις τὴν ὕπαρξιν μικρῶν τοιχωματικῶν νευρωμάτων, ἅτινα καὶ δύνανται νὰ ἐξηγήσωσι τὰ ἄλγη καὶ τὰ ἀνακλαστικὰ φαινόμενα. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω περιγραφεισῶν, παρετηρήθησαν ἐπίσης καὶ μορφαὶ χρονίας σκωληκοειδίτιδος ψευδο-νεοπλασματικαί, κυστικαὶ (καθ' ἃς ἡ σκωληκοειδής, διατεταμένη ὑπὸ τοῦ βλεννώδους αὐτῆς περιεχομένου, δύναται νὰ λάβῃ διαστάσεις σημαντικάς), νεφρικαὶ μετὰ κολοβακιλλουρίας, ψευδο-φυματιώδεις, πυελικαὶ (παρὰ τῇ γυναικί), ἡπατικαί, νευρικαί. Τὸ μόνον κριτήριον τῆς ὑπάρξεως τῆς πολυμόρφου ταύτης νόσου εἶναι ἡ ἐγχειρητικὴ ἐπέμβασις (σκωληκοειδεκτομία), ἥτις καὶ ἐξαφανίζει ἁπάσας τὰς συνοδευούσας ταύτην διαταραχάς.

Πρόγνωσις. Θεραπεία. Εἶναι εἰς ἄκρον δυσχερὲς νὰ προγνώσῃ τις τὴν ἐξέλιξιν ὀξείας τινὸς σκωληκοειδιτικῆς κρίσεως· καὶ τοῦτο, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς νόσου δύνανται νὰ παρατηρηθῶσι νηνεμίαι ἀπατηλαὶ καὶ αἰφνίδιαι ἐπιδεινώσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι, συνηθέστατα, ἡ βαρύτης τῶν παθολογοανατομικῶν ἀλλοιώσεων πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν φαινομενικὴν βαρύτητα τῶν κλινικῶν συμπτωμάτων. Ἡ ἐξέλιξις τῆς νόσου εἶναι πολλάκις ῥαγδαιοτάτη, παρετηρήθησαν δὲ γάγγραιναι καὶ διατρήσεις τῆς σκωληκοειδοῦς, καθὼς καὶ γενικαὶ περιτονίτιδες καὶ τοξιναιμίαι, καὶ ἐντὸς 6 ἔτι ὡρῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς κρίσεως. Τούτων ἕνεκα, πάντες οἱ σύγχρονοι χειρουργοὶ ἀπεδέχθησαν τὴν ἀρχήν, ὅτι δὲν ὑπάρχει παθολογικὴ θεραπεία τῆς σκωληκοειδίτιδος (Dieulafoy) καὶ ὅτι πᾶσα ὀξεῖα σκωληκοειδῖτις δέον νὰ ἐγχειρῆται ἐντὸς τῶν 24—48 πρώτων ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς κρίσεως ὡρῶν, ὁπότε καὶ ἡ ἐγχείρησις εἶναι, εἰς τὸ πλεῖστον τῶν περιπτώσεων, ἁπλῆ καὶ καλοήθης (θνητότης 3 % περίπου). Παρελθουσῶν ὅμως τῶν 48 πρώτων ὡρῶν ἄνευ ἐγχειρήσεως—ὁπόταν, αἱ μὲν ἐλαφραὶ κρίσεις τείνουσιν ἤδη πρὸς τὴν λύσιν, αἱ δὲ μέσης βαρύτητος εἰς τὸν ἀφορισμὸν τῆς φλεγμονώδους ἑστίας διὰ προστατευτικοῦ ἐξιδρωματικοῦ φραγμοῦ, παρεμποδίζοντος τὴν διάχυσιν τῆς μολύνσεως—ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγὴ δὲν εἶναι ἀπόλυτος, αἱ δὲ ἐπὶ ταύτης γνῶμαι τῶν χειρουργῶν διΐστανται. Οἱ μὲν εἶναι ὑπὲρ τῆς προσδοκητικῆς ἀγωγῆς, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς καλουμένης παθολογικῆς θεραπείας (κύστεως πάγου ἐπὶ τῆς κοιλίας, διαίτης ὑδατικῆς μέχρι πτώσεως τοῦ πυρετοῦ), ἐπιδιώκοντες τὴν πάροδον τοῦ ὀξέος (θερμοῦ) σταδίου τῆς νόσου καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀρρώστου εἰς τὸ χρόνιον (ψυχρὸν) τοιοῦτον, ἕτοιμοι ὅμως νὰ ἐπεμβῶσιν ἐγχειρητικῶς εὐθὺς ὡς ἤθελον ἀναφανῇ ἐπιβαρυντικὰ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀρρώστου συμπτώματα· οἱ δέ, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ μέλλοντος τῆς σκωληκοειδιτικῆς κρίσεως, τὰς ἀπατηλὰς νηνεμίας, τὰς ἀποτόμους τοξικομολυσματικὰς ἐπιδεινώσεις κατὰ τὴν διαδρομὴν φαινομενικῶς καλοήθων σκωληκοειδιτίδων, τὴν μεγάλην βαρύτητα τῶν δευτερογενῶν περιτονιτίδων, τῶν ἐπισυμβαινουσῶν κατὰ τὴν διαδρομὴν ὀξείας κρίσεως, ἀκολουθοῦσι τὴν ἀρχὴν τοῦ Témoin, ὅστις συνιστᾷ τὴν ἄμεσον καὶ συστηματικὴν ἐγχείρησιν—ὡς εἰ ἐπρόκειτο περὶ περιεσφιγμένης κήλης—παντὸς ἀρρώστου προσβεβλημένου ἐκ σκωληκοειδίτιδος ὀξείας, οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ὥρα, ἡ μορφὴ καὶ ἡ κλινικὴ ἐξέλιξις τῆς νόσου. Ἡ τοιαύτη θεραπευτικὴ ἀγωγὴ ἐνδείκνυται ἰδίᾳ παρὰ τοῖς παιδίοις, παρ' οἷς τὸ περιτόναιον ἀμύνεται κακῶς, αἱ γαγγραινώδεις ἀλλοιώσεις τῆς σκωληκοειδοῦς εἶναι ἐντονώταται, αἱ διατρήσεις κατὰ τὰς πρώτας ὥρας εἶναι συχνόταται καὶ ὁ ὀργανισμὸς ἀνθίσταται ἀτελῶς εἰς τὴν τοξίνωσιν· ἡ προσδοκητικὴ ἀγωγὴ ἐπὶ τῶν τοιούτων πασχόντων, παρ' οἷς ἡ νόσος ἐξελίσσσεται μεθ' ὅλως ἰδιαιτέρας ὑπούλου ταχύτητος, ἐγένετο πολλάκις ἀφορμὴ ἀπωλείας ἀρρώστων, οὓς πρώϊμος ἐπέμβασις ἀσφαλῶς ἤθελε σώσει. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀπόλυτον ταύτην ἀρχὴν τοῦ Témoin, ἣν ἐσχάτως ἠκολούθησαν καί τινες ἄλλοι χειρουργοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ Duval καὶ Ameline, ὑπάρχει καὶ σοβαρὰ ἀντένδειξις. Πρόκειται περὶ τοῦ ἀκανθώδους ζητήματος τοῦ σχηματισμοῦ ἐξιδρωματικοῦ πλακοῦντος—ἀποτόκου πλαστικῆς περιτονίτιδος—μετὰ ἢ ἄνευ σκωληκοειδιτικοῦ ἀποστήματος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶναι πάντοτε συνετὸν ν' ἀναμείνῃ τις ἐπί τινας ἡμέρας—παρακολουθῶν πάντοτε ἀγρύπνως τήν τε γενικὴν καὶ τὴν τοπικὴν κατάστασιν, καθὼς καὶ τὴν ἀντίδρασιν τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων τοῦ αἵματος τοῦ ἀρρώστου—, ὅπως οὕτως ἐπιτύχῃ τὴν διάλυσιν τοῦ πλακοῦντος ἢ τὸν σχηματισμὸν σαφοῦς ἀποστήματος, ὁπότε καὶ θέλει προβῇ εἰς τὴν διάνοιξιν τούτου. Ἡ ἐπέμβασις ἐπὶ παρουσίᾳ ἐξιδρωματικοῦ πλακοῦντος, στερεοῦ καὶ συμπεφυκότος, εἶναι ἐγχείρησις τεχνικῶς δυσχερὴς διὰ τὸν χειρουργὸν—ὃν καὶ δύναται νὰ ἐκθέσῃ εἰς ἐγχειρητικὰ σφάλματα καὶ ἰδίᾳ ῥήξεις ἐντερικὰς—καὶ κινδυνώδης διὰ τὸν ἄρρωστον. Πλὴν τῆς σαφοῦς ἀντενδείξεως ταύτης, ἡ πλειονότης τῶν χειρουργῶν ἀκολουθεῖ τὴν προσδοκητικὴν ἀγωγὴν καὶ ἐπὶ τῶν περιπτώσεων ἐκείνων, τὰς ὁποίας ὑποβάλλει εἰς ἐξέτασιν τὸ πρῶτον μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς κρίσεως καὶ αἵτινες βαίνουσιν ἤδη καλῶς πρὸς τὴν λύσιν.

Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐφαρμόζεται ἡ ἀκόλουθος θεραπεία: ἀπόλυτος ἀνάπαυσις ἐπὶ τῆς κλίνης, συνεχὴς ἐφαρμογὴ κύστεως πάγου ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ δὴ τῆς δεξιᾶς λαγονίου χώρας, δίαιτα ὑδατικὴ (ὕδωρ Evian, ὕδωρ βεβρασμένον σακχαροῦχον, κατὰ κοχλιάρια σούπας ἀνὰ ἡμίσειαν ὥραν, ἢ ἐλαφρότατον τέϊον, μέχρις $1^1/_2$ λίτρου ὑγρῶν ἐντὸς εἰκοσιτετραώρου)· οὐχὶ χρῆσις ὀπιούχων, ἐν ἀνάγκῃ δὲ μόνον χρῆσις ὑποθέτων εὐθαλείας· τὸ ἔντερον δέον ν' ἀφεθῇ ἐν ἀπολύτῳ ἠρεμίᾳ· οὐχὶ καθαρτικά, ὑπακτικὰ ἢ ὑποκλυσμοί· ἡ ἐντερικὴ κένωσις δέον νὰ γίνῃ ὡς οἷόν τε αὐτομάτως. Μετὰ τὴν τελείαν πτῶσιν τοῦ πυρετοῦ ἐπαναλαμβάνεται βραδέως καὶ μεθοδικῶς ἡ σίτισις τοῦ ἀρρώστου. Ἐπὶ σκωληκοειδιτικῆς περιτονίτιδος, οὐδεὶς δισταγμὸς ἐπιτρέπεται· ὁ χειρουργὸς δέον νὰ ἐπεμβῇ ὡς οἷόν τε τάχιον καὶ ὅταν ἔτι πρόκειται περὶ λίαν προκεχωρημένης περιτονίτιδος, καθότι μόνη ἡ ἐπέμβασις παρέχει ἔστω καὶ ἐλαχίστας πιθανότητας σωτηρίας τοῦ ἀρρώστου. Ἐπὶ ὑπερτοξικῆς μορφῆς, ἡ ἐγχείρησις, χωρὶς ν' ἀντενδείκνυται, οὐδεμίαν συνδρομὴν εἰς τὸν βαρύτατα πάσχοντα δύναται νὰ προσφέρῃ. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς κρίσεως, ἤτοι ἐπὶ μὲν τῶν ἐλαφρῶν μορφῶν μετὰ ἀπυρεξίαν δύο ἑβδομάδων, ἐπὶ δὲ τῶν βαρυτέρων τοιούτων μετὰ ἀπυρεξίαν 4—8 ἑβδομάδων — ἤ, ὡς συνιστᾷ ὁ de Martel, μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν πάσης ὑπερλευκοκυτταρώσεως — ἡ ἐγχείρησις δέον νὰ

Digitized by Google

ἐνεργηθῇ. Ἐπίσης ἐπὶ πάσης σκωληκοειδίτιδος ἐξ ὑπαρχῆς χρονίας, βεβαιωθείσης καὶ ἐξελεγχθείσης ἀκτινολογικῶς, ἡ ἐγχειρητικὴ ἐπέμβασις (σκωληκοειδεκτομία), ἥτις εἶναι ἀξιοσημειώτως καλοήθης, ἐπιβάλλεται· τοῦτο δέ, διότι ἡ μορφὴ αὕτη τῆς νόσου ἀπηχεῖ συχνάκις ἐπὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως τοῦ ἀρρώστου καὶ οὐδεμίαν ἔχει τάσιν πρὸς αὐτόματον ἴασιν.

Ἡ κύησις ἐπιδρᾷ δυσμενῶς ἐπὶ τῶν ὑποτροπῶν τῆς χρονίας σκωληκοειδίτιδος· τούτου ἕνεκα, πᾶσα γυνὴ παθοῦσα σαφεῖς σκωληκοειδιτικὰς κρίσεις, δέον νὰ ἐγχειρῆται πρὸ τοῦ γάμου της. Ἐν περιπτώσει ὀξείας κρίσεως, ἐκδηλουμένης κατὰ τὸ διάστημα τῆς κυήσεως, ἡ ἐγχείρησις δέον νὰ ἐνεργῆται ἐντὸς τῶν πρώτων 36 ὡρῶν· παρελθόντος τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἐξέλιξις ἦτο εὐνοϊκή, δύναταί τις ν' ἀναμείνῃ τὴν λύσιν τῆς φλεγμονῆς, ὅπως ἐγχειρήσῃ ἐν ψυχρῷ. Ὁ ἐκ τῆς ἐγχειρητικῆς ἐπεμβάσεως κίνδυνος ἐπὶ τῆς διακοπῆς τῆς κυήσεως εἶναι ἐλάχιστος, ἐνῷ τοὐναντίον, οἱ ἐκ τῆς μὴ ἐγχειρηθείσης χρονίας σκωληκοειδίτιδος κίνδυνοι, κατὰ τὸ διάστημα τοῦ τοκετοῦ, εἶναι μέγιστοι.

Ἐν περιπτώσει σκωληκοειδίτιδος μετὰ πλαστικῆς περιτονίτιδος ἐπὶ ἐγκύμονος γυναικός, προτιμᾶται—ὅπως μὴ ἐκτεθῇ εἰς κίνδυνον ἡ πρόοδος τῆς κυήσεως—ἡ προσδοκητικὴ ἀγωγή, ἵνα διὰ ταύτης ἐπιτευχθῇ ἡ διάλυσις τῶν τοπικῶν συμπτωμάτων καὶ οὕτως ἡ ἐγχείρησις ἐνεργηθῇ ἐν ψυχρῷ. Ἐξαιροῦνται, βεβαίως, αἱ περιπτώσεις σχηματισμοῦ μεγάλου περισκωληκοειδικοῦ ἀποστήματος ἢ ἐκδήλου ἐπιδεινώσεως τῆς γενικῆς καταστάσεως, αἵτινες καὶ ἀπαιτοῦσιν ἄμεσον τὴν ἐγχειρητικὴν ἐπέμβασιν. Ἐν περιπτώσει σκωληκοειδίτιδος μετὰ διαχύτου περιτονίτιδος ἐπὶ ἐγκύμονος γυναικός, μόνον ἡ ὡς οἷόν τε πρώϊμος ἐπέμβασις παρέχει πιθανότητας διασώσεως τῆς μητρός, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ ἐμβρύου, ὅπερ συνήθως ἀποθνήσκει ἐντὸς τῆς μήτρας. Ἡ σκωληκοειδεκτομία, διαρκοῦντος τοῦ τοκετοῦ, ἐνηργήθη σπανιώτατα μέχρι σήμερον· ἐν τούτοις, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς δυσμενοῦς ἐπιδράσεως τοῦ τοκετοῦ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς σκωληκοειδικῆς φλεγμονῆς, εἶναι προτιμότερον νὰ ἐνεργῆται ἡ ἐγχείρησις εὐθὺς ὡς τεθῇ ἡ διάγνωσις τῆς ὀξείας σκωληκοειδιτικῆς κρίσεως. Τέλος, κατὰ τὸ διάστημα τῆς λοχείας, ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγὴ τῆς ὀξείας σκωληκοειδιτικῆς κρίσεως οὐδόλως διαφέρει τῆς ἐφαρμοζομένης ἐπὶ τῶν ἄνευ κυήσεως περιπτώσεων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων προκύπτουσι τὰ ἀκόλουθα πρακτικὰ συμπεράσματα, ἄξια μεγάλης προσοχῆς οὐ μόνον διὰ τὸν πρακτικὸν ἰατρόν, ἀλλὰ καί, κυρίως, διὰ τὸ κοινόν. 1) Πᾶς κοιλιακὸς κολικὸς δύναται νὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ κεραυνοβόλου σκωληκοειδίτιδος· τούτου ἕνεκεν ὁ πάσχων, ἄνευ καθυστερήσεως καὶ ἄνευ προηγουμένης αὐτοβούλου θεραπείας—καὶ δὴ λήψεως καθαρτικῶν—δέον νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἰατρικὴν ἐξέτασιν. 2) Πᾶσα σκωληκοειδιτικὴ κρίσις, ὅσον καὶ ἂν ἡ ἔναρξις αὐτῆς φαίνηται καλοήθης, δύναται αἰφνιδίως νὰ μεταβληθῇ εἰς τὴν βαρυτέραν τῶν σκωληκοειδιτίδων· τούτου ἕνεκα, πρέπει αὕτη νὰ ἐγχειρῆται ἐπειγόντως καὶ ὡς οἷόν τε ἐγγύτερον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς κρίσεως. 3) Δὲν ὑπάρχει παθολογικὴ θεραπεία τῆς σκωληκοειδίτιδος· ἡ καλυτέρα θεραπεία τῆς ὀξείας σκωληκοειδιτικῆς προσβολῆς εἶναι ἡ ἐγχείρησις ἐντὸς τῶν 24 πρώτων ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς κρίσεως ὡρῶν. Πρόσφατοι στατιστικαὶ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ ἐγχείρησις, γινομένη ἐντὸς τῶν πρώτων 24 ὡρῶν, εἶναι ἀπολύτως ἀκίνδυνος. 4) Οὐ μόνον θεωρητικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν πράξεως ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ ὀξεῖα σκωληκοειδῖτις εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγχειρῆται ἐντὸς τῶν 24 πρώτων ὡρῶν οὕτω, καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐγχειρήσεως γενικὴ θνητότης τῆς νόσου δύναται νὰ κατέλθῃ καὶ μέχρι τοῦ μηδενὸς ἔτι, ἀπὸ τοῦ σημείου τῶν 8—10 %, εἰς ὃ σήμερον εὑρίσκεται.

Θεραπεία ἐγχειρητική. Σκωληκοειδεκτομία. Ἡ ἐξαίρεσις τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως ἢ σκωληκοειδεκτομία ἐνεργεῖται εἰς τὰς περιπτώσεις ὀξείας ἢ χρονίας φλεγμονῆς τοῦ ὀργάνου τούτου. Προκειμένου ὅμως περὶ σκωληκοειδίτιδος ὀξείας μετὰ περισκωληκοειδικοῦ ἀποστήματος ἢ ἐγκεκυστωμένης πυώδους περιτονίτιδος, ἡ ἐγχείρησις αὕτη εἶναι τὸ ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τῆς διανοίξεως τῆς πυώδους ἑστίας. Πρὸς διάνοιξιν τῆς κοιλίας ἰσοϋψῶς τῇ δεξιᾷ λαγονίῳ χώρᾳ καὶ ἐξαίρεσιν τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, ἐπενοήθησαν καὶ ἐφηρμόσθησαν διάφοροι τομαί, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ μᾶλλον ἐν χρήσει εἶναι αἱ ἀκόλουθοι τρεῖς: α') Ἡ τομὴ κατὰ Walther-Jalaguier, παρὰ τὸ ἔξω χεῖλος τοῦ δεξιοῦ ὀρθοῦ κοιλιακοῦ μυὸς (εἰκ. 1). β') Ἡ τομὴ κατὰ Mac Burney (εἰκ. 1) ἥτις ἀνοίγει τῇ χρήσει ἀμβλέος ἐργαλείου, διὰ διαχωρισμοῦ καὶ οὐχὶ διὰ τομῆς, τὰ διαδοχικὰ ἐν τῷ βάθει στρώματα τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος, κατὰ τὰς μεταβαλλομένας διευθύνσεις τῶν ἀνατομικῶν στοιχείων τούτου (incision à plans croisés—Wechselschnitt). γ') Ἡ τομὴ κατὰ Roux, ἥτις τέμνει ἁπάσας τὰς στιβάδας τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος, ἀπὸ τοῦ δέρματος μέχρι καὶ τοῦ περιτοναίου, κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν (εἰκ. 1). Ἅπασαι αἱ τομαὶ αὗται κέκτηνται πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα, ἑκάστη ὅμως τούτων, ἐφαρμοζομένη εἰς ἃς περιπτώσεις κυρίως ἐνδείκνυται, πλεονεκτεῖ τῶν ἄλλων, διευκολύνουσα τὰ μέγιστα τὴν ἐγχείρησιν καὶ συντομεύουσα τὴν διάρκειαν ταύτης.

Τεχνικὴ σκωληκοειδεκτομίας. Διάνοιξις τῆς κοιλίας ἰσοϋψῶς τῇ δεξιᾷ λαγονίῳ χώρᾳ διὰ τομῆς, κατὰ προτίμησιν, τοῦ Mac Burney ἢ Walther-Jalaguier· ἀναζήτησις τοῦ τυφλοῦ καὶ ἑλκυσμὸς τούτου ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τῆς περιτοναϊκῆς κοιλότητος· ἀναζήτησις τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γνωστῶν ἀνατομικῶν ὁδηγῶν σημείων καὶ ἀνεύρεσις ταύτης· ἀπελευθέρωσις τῆς σκωληκοειδοῦς ἀπὸ τῶν μετὰ τῶν πέριξ ἱστῶν συμφύ-

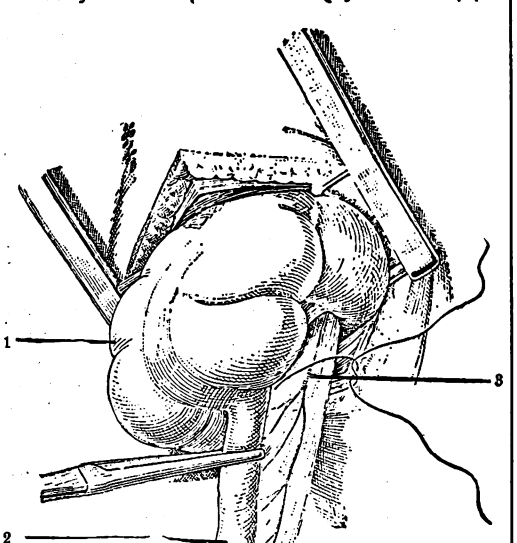

Εἰκ. 3. *Σκωληκοειδεκτομία.*

[Τὸ τυφλὸν και σκωληκοειδὴς εὑρίσκονται ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τῆς περιτοναϊκῆς κοιλότητος. 1=Τυφλόν. 2=Σκωληκοειδὴς ἀπόφυσις. 3=Ἀπολίνωσις τοῦ μεσεντεριδίου τῆς σκωληκοειδοῦς, διὰ ῥάμματος ἐξ ἐντεροχορδῆς ἢ μετάξης.]

σεων αὐτῆς, ἐὰν ὑπάρχωσι τοιαῦται· ἀπολίνωσις καὶ τομὴ τοῦ μεσεντεριδίου τῆς σκωληκοειδοῦς· ἀπολίνωσις τῆς ἀποφύσεως ἰσοϋψῶς τῇ ἐκφύσει αὐτῆς ἀπὸ τοῦ τυφλοῦ καὶ τομὴ ταύτης διὰ τοῦ θερμοκαυτῆρος μικρὸν ὕπερθεν τῆς ἀπολινώσεως· καυτηρίασις διὰ τοῦ θερμοκαυτῆρος τοῦ κολοβώματος τῆς σκωληκοειδοῦς, μέχρι τελείας καταστροφῆς τοῦ βλεννογόνου ταύτης· ἐνταφιασμὸς τοῦ κολοβώματος τῆς ἀποφύσεως, διὰ ῥαφῆς ὀρρογονομυϊκῆς, ἐντὸς πτυχῆς τοῦ περὶ τὴν ἔκφυσιν τῆς σκωληκοειδοῦς τοιχώματος τοῦ τυφλοῦ· τέλος, ῥαφὴ τελεία τοῦ τραύματος τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος κατὰ στρώματα (περιτόναιον, μύες, ἀπονεύρωσις, ὑποδόριος καὶ δέρμα) ἢ μερικὴ τοιαύτη, ἐν περιπτώσει διασωληνώσεως τῆς περιτοναϊκῆς κοιλότητος. Ἐπὶ περιτονίτιδος σκωληκοειδιτικῆς, πρὸς διάνοιξιν τῆς κοιλίας καὶ παροχέτευσιν πρὸς τὰ ἔξω τοῦ ἐν αὐτῇ πύου, προτιμᾶται ἡ τομὴ τοῦ Roux. Μετὰ τὴν διάνοιξιν τοῦ περιτοναίου, ἐκκενοῦται τὸ ἐν τῇ κοιλότητι αὐτοῦ πύον τῇ χρήσει ἀπορροφητικῶν γαζῶν, ἐξαιρεῖται ἡ σκωληκοειδής—ἐφ' ὅσον τὸ τοιοῦτον εἶναι ἐφικτὸν—καὶ διασωληνοῦται εὐρέως τὸ κύτος τοῦ περιτοναίου. Καὶ προκειμένου μὲν περὶ διαχύτου σηπτικῆς περιτονίτιδος, ἐνεργεῖται παροχέτευσις τοῦ Δουγλασείου χώρου διὰ παχέος ἐλαστικοῦ σωλῆνος καὶ γαζῶν· προκειμένου ὅμως περὶ περιγεγραμμένης τοιαύτης, κάλλιον εἶναι νὰ ἐνεργῆται ἡ παροχέτευσις τῆς πυώδους ἑστίας κατὰ τὴν μέθοδον Mikulicz, ἤτοι διὰ σάκκου ἐκ γαζῶν, μετὰ ἢ ἄνευ ἐλαστικοῦ σωλῆνος. Ἐπὶ πυελικοῦ ἀποστήματος, προβάλλοντος πρὸς τὸ ὀρθὸν ἔντερον, ἡ καλυτέρα ὁδὸς πρὸς διάνοιξιν τούτου εἶναι ἡ ὀρθικὴ τοιαύτη. Μετὰ τὴν διάνοιξιν τοῦ ἀποστήματος, ἡ πυώδης ἑστία παροχετεύεται δι' ἐλαστικοῦ σωλῆνος, οὗτινος τὸ ἕτερον ἄκρον ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ δακτυλίου. Ἐπὶ ἀποστήματος ὀπισθοτυφλικοῦ, προβάλλοντος ἔμπροσθεν τῆς προσθίας ἄνω λαγονίου ἀκάνθης, ἡ διάνοιξις τούτου γίνεται ἀπὸ τῆς ὑποπεριτοναϊκῆς ὁδοῦ, ἄνευ διανοίξεως τῆς μεγάλης περιτοναϊκῆς κοιλότητος· εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις, ἡ ταυτόχρονος ἐξαίρεσις τῆς σκωληκοειδοῦς σπανίως εἶναι δυνατή. Ἐὰν δὲ τὸ ἀπόστημα ἀναπτύσσηται πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἄνω καὶ τείνῃ νὰ ἐπεκταθῇ πρὸς τὸ ὀσφυϊκὸν τρίγωνον, ἡ διάνοιξις καὶ διασωλήνωσις τούτου ἐνεργεῖται ἀπὸ τῆς ὀπισθίας ὁδοῦ, τῆς ὀσφυϊκῆς (Lecène, Μέρμηγκας). Τέλος εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ἐξαίρεσις τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως δὲν κατέστη δυνατὴ κατὰ τὴν πρώτην, πρὸς θεραπείαν διαχύτου ἢ περιγεγραμμένης περιτονίτιδος ἢ σκωληκοειδιτικοῦ ἀποστήματος, γενομένην ἐγχειρητικὴν ἐπέμβασιν, ἀνάγκη πᾶσα, μετὰ τὴν πλήρη ἐπούλωσιν τοῦ τραύματος καὶ τὴν πάροδον πολλῶν ἑβδομάδων ἀπὸ τῆς τελείας πτώσεως τοῦ πυρετοῦ, νὰ ἐνεργηθῇ βραδύτερον καὶ δευτέρα ἐγχείρησις πρὸς ἐξαίρεσιν τῆς ἀποφύσεως, καθότι αὕτη, παραμένουσα ἐντὸς τῆς κοιλίας, δύναται νὰ γίνῃ ἀφορμή, ἐν μέλλοντι χρόνῳ, νέων ὀξειῶν κρίσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Bérard et Vignard*, L'appendicite, 1 vol. éd Masson (1914).—*Couvelaire*, Pratique médico-chirurgicale (1931).—*Lecène et Leriche*, Thérapeutique chirurgicale (1926).—*Roger-Widal-Teissier*, N. traité de médecine (Fasc XIV, 1924).—*Sergent Ribadeau-Dumas, Babonneix*, Traité de Pathologie Médicale (t. XI, 1921).—*Le Dentu et P. Delbet*, N. traité de Chirurgie (t. XXIV, 1910)—*Buchmann*, La presse médicale 1930, σ. 1094).—*Jacquet et Gally*, La pr. méd. (1931, σ. 376).—*Okinczyc*, La pr. méd. (1930, σ. 555).—*Matry*, Bull. et mém. de la soc. nat. de Chirurgie (1931, σ. 1010).—*Duval et Ameline*, Bull. et mém. de la soc. nat. de Chir. (1931, σ. 513).—*P. Huet*, Bull. et mém. de la soc. nat de Chir. (1931, σ. 713).—*Ch. Viannay*, Bull et mém. de la soc. nat. de Chir. (1929, σ. 303).—*Courboulès*, Bull et mém. de la soc. nat. de Chir. (1926, σ. 122).—*De Martel*. Soc. de Chirurgie (24 Février 1926). —*Caraven et Basset* Revue de Chirurgie (1910, σ. 1117). —*Routier*. Bull. médical (1912, σ. 167). — *Descomps*, Revue de Chirurgie (1921, σ. 20).—*Descomps et Brousse*, Paris médical (1913).—*Lecène*, Bull. de la soc. anatomique (1911, σ. 288).—Journal de Chirurgie (1922).—*Burgess*, British medical journal (1912, σ. 415).—*Bancroft*, Journal of the medical Association (1922, σ. 1635)—*E. Ranzi*, Wiener Med. Wochenschrift (1926, σ. 643—645).—*A. Fonio*, Schweizerische med. Wochenschrift (1925, σ. 777—783).—*Hoffmann*, Beiträge zur Klinische Chirurgie (1912, σ. 305).—*Schmid*, Mitteilungen aus den Grenzgebiet, der Mediz. und Chirurgie (1911, σ. 213).—*Roux et de Guervain*, Correspondenzblatt für Schweizer Aerzte (1913, σ. 1603).—*Bier, Braun Kümmell*, Chirurgische Operationslehre.—*Gangitano*, Riforma medica (1909, σ. 961 καὶ 992).—*G. Brun*, Thèse de Paris (1918).—*Walther*, Congrès français de Chirurgie (1911)—*Kadrnka et Sarasin*, Pr. médicale (1932, σ. 990—992).—*Εὐ. Κιλλιοντζῆ*, Μαθήματα χειρουργικῆς κλινικῆς καὶ θεραπευτικῆς (τ. Α' 1906, σ. 194—222)—*Μέρμηγκα*, Zentralblatt für Chirurgie (1931, σ. 706—708).—*Καραγιαννοπούλου-Γρηγοράκη*, Journal d'Urologie (Juillet 1928).—Δελτίον Ἰατρο-χειρουργικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν (1931 σ. 154—203) κλπ.

ΑΓΗΣ. Ν. ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ

σκωληκοκτόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κτείνων, ὁ φονεύων τοὺς σκώληκας: «σκωληκοκτόνα φάρμακα».

σκωληκότριχον (τὸ) (Scolecotrichum) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν δευτερομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν δεματιιδῶν, χαρακτηριζόμενον ἀπὸ κονιδιοφόρα βραχέα, ὄρθια, ἀραιῶς διαπεφραγμένα, φέροντα κονίδια ᾠοειδῆ ἐπιμήκη μονοτετμημένα. Τὰ εἴδη του προκαλοῦν τὴν ἀποξήρανσιν τῶν φύλλων τῆς μελίας, καὶ προσβάλλουν τὰ πεπόνια καὶ καρπούζια. Ε. Τ. Ε.

σκωληκοτροφεῖον (τό)· ἐκτροφεῖον μεταξοφόρων σκωλήκων, σηροτροφεῖον.

σκωληκοτροφία (ἡ)· ἡ ἐνασχόλησις εἰς τὴν ἐκτροφὴν μεταξοφόρων σκωλήκων.

σκωληκοφάγος (ὁ, ἡ), *—ον*· ὁ τρώγων σκώληκας, ὁ τρεφόμενος κυρίως μὲ σκώληκας: «πτηνὰ σκωληκοφάγα».

σκωληκοφάγος (ὁ) (Scolecophagus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ξηροστικῶν πτηνῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἰκτεριδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη πτηνῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἅτινα ἔχουσιν εὐμέγεθες ὀξὺ ῥάμφος, ἐλαφρῶς κυρτόν, μακρὰς ὀξυλήκτους πτέρυγας, οὐρὰν μεγάλην ἀπεστρογγυλωμένην καὶ ζωηροὺς χρωματισμούς.

σκωληκόφις, —εως (ὁ) (Scolecophis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τῆς τάξεως τῶν *ὀφιδίων* καὶ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ὑδριδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη μετριοσώμων ὄφεων, ἰθαγενῆ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς.

σκώληξ, —ηκος (ὁ)· συνομοταξία μεταζῴων, κοιν. *σκουλῆκι* (βλ. κατ.)· || τὸ ἔμβρυον τῶν ἐντόμων, ἡ προνύμφη· || ἄλλως ὁ μεταξοσκώληξ

— *[Ζῳολ.]* Οἱ *σκώληκες* (Vermes) ἀποτελοῦσι τὴν πέμπτην συνομοταξίαν τῶν *μεταζῴων*, ἐρχόμενοι ἀμέσως μετὰ τὴν συνομοταξίαν τῶν *μονομερῶν* ἢ *μονομεριδῶν* καὶ προηγούμενοι τῶν συνομοταξιῶν τῶν *νηματελμίνθων* καὶ τῶν *ἀρθροπόδων*. Τούτων τὰ *μονομερῆ* καὶ οἱ *πλατυέλμινθες* ὑπήγοντο, πρὸ μικροῦ ἔτι χρόνου, εἰς τοὺς σκώληκας, τελευταίως ὅμως ἐκρίθη ἀναγκαῖος ὁ ἀποσχισμός των, ὅπως ἡ συνομοταξία τῶν σκωλήκων ἀποκτήσῃ μείζονα ὁμοιογένειαν καὶ ὁμοιομορφίαν. Τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν σκωλήκων δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὰ ἑξῆς: σῶμα κατὰ τὸ πλεῖστον λίαν ἐπίμηκες, κυλινδρικὸν ἢ πεπλατυσμένον, ἀποτελούμενον ἐξ ἀλλεπαλλήλων ὁμοίων τμημάτων (ζωνῶν, δακτυλίων ἢ ἄρθρων) σχηματισθέντων διὰ μεταμερισμοῦ. Σὺν τῇ ἐξελίξει ἀπὸ τῶν ἀτελεστέρων πρὸς τὰ τελειότερα εἴδη, ὁ μεταμερισμὸς οὗτος διασῴζεται μόνον ἐπὶ τοῦ δέρματος, ἢ ἐλλείπει παντελῶς. Τὸ σῶμα τῶν σκωλήκων ἐμφανίζει ἀμφίπλευρον συμμετρίαν, τὸ πρῶτον εἰς αὐτοὺς ἐκ τῶν κατωτέρων ζῴων ἐμφανιζομένην. Τὸ ἐμπρόσθιον τμῆμα διαμορφοῦται εἰς κεφαλὴν συνήθως πεπλατυσμένην καὶ φέρουσαν τὸ στόμα, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς αἰσθητικὰς κεραίας, εἴς τινα δὲ εἴδη καὶ προβοσκίδα. Τὸ σῶμα στερεῖται καὶ ἐσωτερικοῦ σκελετοῦ καὶ οἱουδήποτε ἐξωτερικοῦ περικαλύμμα-

Digitized by Google

τος, δι' ὃ καὶ εἶναι μαλακὸν καὶ γυμνόν. Ἀρθρωτὰ ἄρθρα ἐλλείπουσιν ἐξ ὁλοκλήρου, ἀντ' αὐτῶν δὲ ὑπάρχουσιν εἴτε ἄναρθροι πεπηρωμέναι ἐπεκτάσεις, ἀνὰ δύο συνήθως εἰς ἑκάστην ζώνην, εἴτε μικρότατοι σμήριγγες, εἴτε ἀπομυζητικαὶ κοτυληδόνες. Τὰ πεπτικὰ ὄργανα, ἐλλείποντα εἰς τὰ κατώτερα εἴδη ἢ ἐν πρωτογόνῳ μόνον μορφῇ ὑπάρχοντα, ἀποτελοῦνται εἰς τὰ ἀνώτερα εἴδη ἐκ τῆς κοιλιακῆς κοιλότητος καὶ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος. Εἴς τινα εἴδη ὁλόκληρος ἡ σωματικὴ κοιλότης εἶναι πεπληρωμένη διὰ παρεγχύματος. Εἰς τὰ εἴδη τὰ στερούμενα πεπτικοῦ συστήματος, ἡ θρέψις ἐπιτελεῖται διὰ τῆς ἀπομυζήσεως ὑγρῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν μέσῳ τοῦ δέρματος. Ἡ ἀναπνοὴ τελεῖται εἴτε διὰ τοῦ δέρματος εἴτε διὰ βραγχίων, ἅτινα εἴς τινα εἴδη ἔχουσιν ἰδιαιτέραν ἀνάπτυξιν. Αἱμοφόρα ἀγγεῖα ὑπάρχουσι μόνον εἰς τὰ ἐξειλιγμένα εἴδη. Ὡς ἐκκριτικὰ ὄργανα χρησιμεύουσιν εἴτε τὰ καλούμενα *νεφρίδια*, τεταγμένα ἀνὰ δύο εἰς ἑκάστην ζώνην, εἴτε τὰ *ὑδροφόρα ἀγγεῖα*, ἅτινα, δύο τὸν ἀριθμόν, ἀναπτύσσονται κατὰ μῆκος τοῦ σώματος, παραλλήλως πρὸς ἑκάστην πλευράν.

Οἱ σκώληκες βιοῦσι πανταχοῦ, ἐντὸς τῆς θαλάσσης. τῶν γλυκέων ὑδάτων, τῆς ἰλύος καὶ τῆς ὑγρᾶς γῆς. Εἴδη τινὰ παρασιτοῦσιν, εἴτε ἐξωπαρασιτικῶς ἐπὶ τῶν ζῴων, εἴτε ἐνδοπαρασιτικῶς ἐπὶ τῶν ζῴων καὶ φυτῶν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τρέφονται ἐκ μικροτέρων ζωϊκῶν ὀργανισμῶν ἢ ἀποσυντεθειμένων ζωϊκῶν οὐσιῶν, ἐλάχιστα δὲ μόνον εἴδη ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν. Εἶναι ζῷα εἴτε γονοχωριστικὰ εἴτε ἑρμαφρόδιτα. Ὁ πολλαπλασιασμός των κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἐγγενής, εἰς μικρὸν δὲ ἀριθμὸν εἰδῶν ἀγενής, γινόμενος εἴτε διὰ μερισμοῦ, εἴτε δι' ἐκβλαστήσεως.

Ταξινομησις. Ὁ Λινναῖος δημιουργήσας τὴν συνομοταξίαν τῶν σκωλήκων (Vermes), περιέλαβεν εἰς αὐτὴν ζῷα λίαν ἑτερογενῆ καὶ μὴ δυνάμενα νὰ περιληφθῶσιν εἰς οὐδεμίαν ἄλλην συνομοταξίαν. Ἄλλοι μετ' αὐτὸν μεγάλοι φυσιοδίφαι προσεπάθησαν νὰ συμπληρώσωσι τὸ ἔργον του, ἀλλὰ παρ' ὅλην τὴν συντελεσθεῖσαν πρόοδον ἡ συνομοταξία τῶν σκωλήκων ἐμφανίζει ἀκόμη σήμερον μεγάλας δυσκολίας, καθ' ὅσον περιλαμβάνει εἰσέτι ζῷα μεγάλως ἀπ' ἀλλήλων διαφέροντα καὶ τῶν ὁποίων εἶναι δυσχερέστατον νὰ δοθῇ σαφὴς καὶ κοινὸς ὁρισμός. Ὁ Λινναῖος εἰς τοὺς σκώληκας περιλαμβάνει καὶ τὰ *μονομερῆ*, ἅτινα ἀπετέλεσαν ἀργότερον ἰδίαν συνομοταξίαν, τὰ *βραχιονόποδα*, ἅτινα ὑπαγόμενα σήμερον εἰς τὰ *μονομερῆ* τείνουν νὰ ἀποτελέσουν καὶ ταῦτα ἰδίαν συνομοταξίαν, καί, τέλος, τοὺς *νηματέλμινθας*, οἵτινες ἐπίσης ἀπετέλεσαν πλέον νέαν συνομοταξίαν. Ἀπαλλαγεῖσα τῶν ὁμάδων τούτων τῶν ζῴων ἡ συνομοταξία τῶν σκωλήκων, ἐμφανίζει μὲν σήμερον μεγαλυτέραν ὁπωσδήποτε ὁμοιογένειαν, ἀλλὰ τὰ ζῷα ἅτινα περικλείει ἐξακολουθοῦν νὰ παρουσιάζουν τοιαύτην ποικιλίαν ὀργανισμῶν, ὥστε εἶναι δυσχερέστατον νὰ ἐξευρεθῇ καὶ καθορισθῇ ὁ κοινὸς αὐτῶν χαρακτήρ. Ὁ φυσιοδίφης Περριὲ διαιρεῖ τὴν ὅλην συνομοταξίαν τῶν σκωλήκων, περιλαμβάνουσαν ὑπερτετρακισχίλια γνωστὰ εἴδη, εἰς δύο ὑποσυνομοταξίας: τοὺς *ζωνοσκώληκας* καὶ τοὺς *πλατυέλμινθας*.

Ι. ΖΩΝΟΣΚΩΛΗΚΕΣ: Ἡ ὑποσυνομοταξία τῶν ζωνοσκωλήκων (Annelides) περιλαμβάνει τρεῖς ὁμοταξίας: τοὺς *χαιτόποδας* (Chaetopodes), τοὺς *γεφυρίους* (Gephyridae) καὶ τοὺς *βδελλίδας* (Hirudinidae).

Οἱ *χαιτόποδες* περιλαμβάνουν τοὺς σκώληκας, τοὺς ἐμφανίζοντας τοὺς μᾶλλον πρωτογόνους χαρακτῆρας: μεταμερισμὸν σαφῆ· δακτυλίους φέροντας κατὰ τὰ πλάγια κινητηρίους ἶνας· γενικὴν κοιλότητα εὐρύχωρον· ἓν ζεῦγος νεφριδίων εἰς ἑκάστην ζώνην. Αἱ δύο ἄλλαι τάξεις ἀποτελοῦσι κατηγορίας σκωλήκων ἐξελειχθείσας ἀπὸ τῶν χαιτοπόδων, πρὸς τοὺς ὁποίους συνδέονται στενότατα, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὁποίων διαφέρουσι διὰ χαρακτήρων σαφεστάτων. Οὕτω εἰς τοὺς *γεφυριους* ὁ μεταμερισμὸς ἐξαφανίζεται, ἀλλὰ ἡ γενικὴ κοιλότης παραμένει ἐλευθέρα, καὶ δύναται νὰ συνεχισθῇ ἡ ὕπαρξις κινητηρίων χιτινωδῶν ἰνῶν. Ἀντιθέτως εἰς τοὺς *βδελλίδας*, τὸ σῶμα ἐξακολουθεῖ διατηροῦν τὸν μεταμερισμόν, ἀλλὰ αἱ κινητήριοι ἶνες ἐξαφανίζονται ὁλοσχερῶς, ἀναφαίνονται δὲ δύο ἐξογκώσεις ἐν εἴδη σικυῶν, ἡ μία παρὰ τὸ στόμα καὶ ἡ ἑτέρα εἰς τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τοῦ σώματος· τέλος ἡ γενικὴ κοιλότης πληροῦται ἐξ ὁλοκλήρου διὰ συμπαγοῦς παρεγχύματος.

Α'. ***Χαιτόποδες***: Ἡ ὁμοταξία τῶν χαιτοπόδων σκωλήκων περιλαμβάνει δύο τάξεις σκωλήκων, τοὺς *πολυχαίτας* (Polychaetae) καὶ τοὺς *ὀλιγοχαίτας* (Oligochaetae), ὧν οἱ χαρακτῆρες σαφῶς διαστέλλονται. Ὁπωσδήποτε ὅμως οἱ δεύτεροι δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκ τῶν πρώτων ἐξελιχθέντες καὶ διαμορφωθέντες εἰς ἄλλην τάξιν λόγῳ τῆς ἀνάγκης ὅπως προσαρμοσθῶσιν εἰς τοὺς ὅρους τῆς διαβιώσεώς των ἐντὸς τοῦ γλυκέως ὕδατος ἢ τῆς ὑγρᾶς γῆς.

1) *Πολυχαῖται*: Οὗτοι ἀποτελοῦσι τὸν ἀντιπροσωπευτικὸν τύπον τῶν ζωνοσκωλήκων, καθ' ὅσον ὁ διαμερισμός, καὶ συνεπῶς ὁ καταμερισμός, ὅστις εἶναι συνέπεια τοῦ πρώτου, παραμένουν σχεδὸν πάντοτε σαφῶς ἀντιληπτοί. Ὡς ἐκ τούτου οἱ πολυχαῖται δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κοινοὶ γενάρχαι ὅλων τῶν σκωλήκων.

Ἐκ τοῦ ᾠαρίου τῶν πολυχαιτῶν γεννᾶται κατὰ κανόνα νύμφη, καλουμένη *τροχόσφαιρα* ἢ *τροχοφόρος*, ἥτις, καίτοι παραλλάσσει ἀπὸ εἴδους εἰς εἶδος, διατηρεῖ πάντοτε τοὺς αὐτοὺς βασικοὺς χαρακτῆρας. Ἐν τῇ τυπικῇ μορφῇ της ἡ νύμφη αὕτη ἔχει τὸ σχῆμα βέμβικος (σβούρας), ἤτοι εἶναι ἡμισφαιρικὴ κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ καὶ κωνικὴ κατὰ τὸ κάτω, τὴν στοματικὴν σχισμὴν διανοιγομένην πλαγίως, τὸν δὲ πρωκτὸν κατὰ τὸ κατώτατον ἄκρον. Τυπικὸς χαρακτὴρ τῆς τροχοσφαίρας εἶναι ἡ ὕπαρξις περὶ τὸ στόμα στέμματος ἐκ κινητικῶν βλεφαρίδων, αἵτινες ἀποτελοῦν τὸ κινητήριον ὄργανον αὐτῆς. Ἡ τροχόσφαιρα αὕτη, ἅπαξ σχηματισθεῖσα, ἐπιμηκύνεται, εἶτα δὲ ὑποδιαιρεῖται εἰς διαδοχικὰς ζώνας (δακτυλίους), δι' ἐγκαρσίων αὐλακώσεων, ἐγγύτατα πρὸς ἀλλήλας κειμένων. Τὸ πρὸς τὸ πρόσω τμῆμα τῆς τροχοσφαίρας ἀποτελεῖ τὴν κεφαλὴν τοῦ οὕτω σχηματισθέντος σκώληκος.

Οἱ πολυχαῖται ζωνοσκώληκες διαβιοῦσι πάντες ἐν τῇ θαλάσσῃ. Τὸ σῶμά των γενικῶς ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλου ἀριθμοῦ ζωνῶν, αἵτινες ὑπερβαίνουν πολλάκις τὰς ἑκατόν. Ἡ πρώτη ζώνη ἢ ὁ πρῶτος δακτύλιος ἀποτελεῖ, ὡς ἐλέχθη, τὴν κεφαλήν, ἐνῷ αἱ ἄλλαι εἶναι ὁμόνομοι, ἤτοι ὁμοιάζουσι γενι-

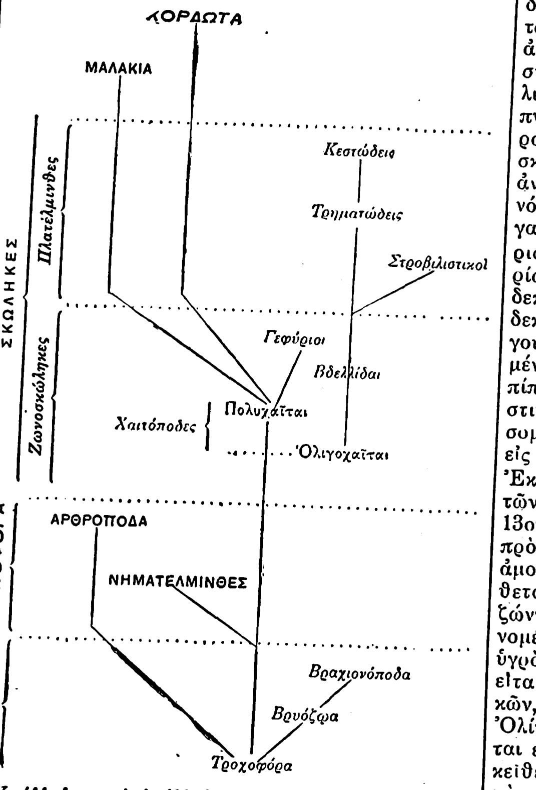

Ὑπάλληλοι καὶ ἐπάλληλοι σχέσεις τῶν σκωλήκων καὶ τῶν ἐγγὺς πρὸς αὐτοὺς συνομοταξιῶν.

κῶς πρὸς ἀλλήλας ἢ ἐπουσιωδῶς μόνον διαφέρουσιν. Ἑκάστη ζώνη φέρει ἓν ζεῦγος ἀνάρθρων πλαγίων ἐπεκτάσεων, τὰ *παραπόδια*, ἀποτελούμενα ἐκ δύο λοβῶν, ἑνὸς ῥαχιαίου καὶ ἑνὸς κοιλιακοῦ. Ἕκαστος τῶν λοβῶν τούτων φέρει θύσανον ἐκ χιτινωδῶν ἰνῶν (*χαίτην*), ὅστις καὶ ἀποτελεῖ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς τάξεως ταύτης τῶν σκωλήκων. Ὁ μεταμερισμὸς εἰς τοὺς πολυχαίτας διακρίνεται σαφῶς διὰ τῆς διαιρέσεως τοῦ σώματος εἰς ζώνας. Ἐσωτερικῶς, ἐν τῇ γενικῇ σωματικῇ κοιλότητι, ἡ διαίρεσις αὕτη εἰς τὰ κατώτερα εἴδη διατηρεῖται, ἕκαστον δὲ τμῆμα διαχωρίζεται διὰ διαφράγματος. Σὺν τῇ ἐξελίξει ὅμως τῶν εἰδῶν τὸ διάφραγμα τοῦτο μεταβάλλεται εἰς διάτρητον μεμβρᾶναν καὶ τέλος ἐξαφανίζεται τελείως. Ὁ πολλαπλασιασμὸς παρὰ τοῖς πολυχαίταις εἶναι ἐγγενής, ἐνίοτε ὅμως εἶναι ἀγενής, ἐπιτελούμενος εἴτε διὰ μερισμοῦ, εἴτε δι' ἐκβλαστήσεως. Οἱ πολυχαῖται ζωνοσκώληκες περιλαμβάνουν δύο ὑποτάξεις: τοὺς *πλάνητας* (Errantes) καὶ τοὺς *ἑδραίους* (Sedentes).

α') Πλάνητες. Οἱ πλάνητες πολυχαῖται βιοῦσιν ἐντὸς τῆς ἄμμου ἢ ἐντὸς τῶν σχισμῶν τῶν βράχων, ὁπόθεν ἐξέρχονται πρὸς ἀναζήτησιν τῆς τροφῆς των. Σκώληκες σαρκοβόροι, εἶναι ἐφωδιασμένοι διὰ προβοσκίδος καὶ μασητικοῦ συστήματος. Λόγῳ τοῦ πλάνητος βίου των ἔχουσι καλῶς ἀνεπτυγμένα τὰ αἰσθητικὰ ὄργανα τῆς κεφαλῆς καὶ τὰ παραπόδια τοῦ σώματος. Ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν ὑπόταξιν ταύτην γενῶν γνωστότερα εἶναι ἡ *νηρηΐς* (Nereis), ἡ *νεφθὺς* (Nephthys), ἡ *εὐνίκη* (Eunice), τοῦ ὁποίου εἴδη τινὰ ὑπερβαίνουσιν εἰς μῆκος τὸ ἓν μέτρον, ἡ *φυλλοδόκη* (Phyllodoce), ἡ *πολυνόη* (Polynoe), ἡ *ἀφροδίτη* (Aphrodite), ἡ *ἀλκιόπη* (Alciope) κ. ἄ.

β') Ἑδραῖοι. Ἡ ὑπόταξις αὕτη τῶν πολυχαιτῶν ζωνοσκωλήκων περιλαμβάνει θαλασσίους σκώληκας ἐγκεκλεισμένους ἐντὸς σωλήνων, ἐκκρινομένων ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων προβάλλουσιν οὗτοι τὸ πρόσθιον μόνον τμῆμα τοῦ σώματος μετὰ τῶν παραρτημάτων του. Λόγῳ τοῦ τρόπου τούτου τῆς ζωῆς των τὸ σῶμά των προσλαμβάνει ειδικὴν ὅλως διαμόρφωσιν. Τὰ αἰσθητικὰ ὄργανα καὶ τὸ μασητικὸν σύστημα εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένον, ἐνῷ ἀντιθέτως τὰ βράγχια, τοποθετημένα εἰς τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ σώματος, συνίστανται ἐκ προσακτρίδων, προσλαμβανουσῶν μέγα μῆκος καὶ ὑποδιαιρουμένων εἰς τρόπον, ὥστε νὰ σχηματίζωσιν εἶδος πτεροθυσάνων, κομψῶν γενικῶς σχημάτων καὶ λεπτῶν χρωματισμῶν. Εἰς τὴν ὑπόταξιν τῶν ἑδραίων ὑπάγονται τὰ γένη *σαβέλλα* (Sabella), *σπειρογράφος* (Spirographus), *τρύπανον* (Terebella), *ἕρπυλος* (Serpulus), *σπειρόσφαιρα* (Spirorbis), *ἀμμόβιος* (Arenicola) κ. ἄ.

2) *Ὀλιγοχαῖται*: Εἰς τὴν τάξιν ταύτην περιλαμβάνονται σκώληκες τῶν γλυκέων ὑδάτων καὶ γήϊνοι, ὧν ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος εἶναι *σκώληξ ὁ ἐρυθρωπὸς* ἢ *σκώληξ ὁ γήϊνος*. Οἱ σκώληκες οὗτοι κατάγονται ἀπὸ τῶν θαλασσίων σκωλήκων, ἤτοι τῶν πολυχαιτῶν, χαρακτηρίζονται δὲ ἐκ τῆς ἁπλότητος τοῦ ὀργανισμοῦ των. Ἡ κεφαλή των δὲν εἶναι σαφῶς διακεκριμένη ἀπὸ τοῦ σώματος, στερεῖται δὲ γενικῶς προσακτρίδων καὶ ὀφθαλμῶν. Ἐκ παραλλήλου τὸ σῶμά των στερεῖται παραποδίων ἢ οἱασδήποτε ἄλλης μορφῆς προσαρτημάτων, αἱ δὲ κινητήριοι ἶνες ἐκφύονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῆς ἐπιδερμίδος, σχηματίζουσαι κατὰ τὸ πλεῖστον τέσσαρας ὁμάδας, δύο ῥαχιαίας καὶ δύο κοιλιακάς. Ὁμοίως ἐλλείπουσι τὰ βράγχια, ἡ δὲ ἀναπνοὴ τελεῖται διὰ τῆς ἐπιδερμίδος. Ὅ,τι ὅμως χαρακτηρίζει εἰδικώτερον τοὺς ὀλιγοχαίτας ζωνοσκώληκας εἶναι ἡ διαμόρφωσις τῶν ὀργάνων τῆς ἀναπαραγωγῆς. Οἱ σκώληκες οὗτοι εἶναι κατὰ κανόνα σχεδὸν ἑρμαφρόδιτοι, ἀλλὰ τὰ ἄρρενα ὄργανα καὶ τὰ θήλεα τοιαῦτα σχηματίζονται εἰς χωριστὰς ζώνας. Οὕτω εἰς τὸν γήϊνον σκώληκα εὑρίσκονται δύο ζεύγη ὄρχεων ἐν τῷ δεκάτῳ καὶ ἑνδεκάτῳ δακτυλίῳ καὶ ἓν ζεῦγος ᾠοθηκῶν ἐν τῷ δεκάτῳ τρίτῳ δακτυλίῳ. Οἱ ὄρχεις ἑκάστου ζεύγους περιέχονται ἐντὸς κοινῆς θήκης, τῆς καλουμένης σπερματικῆς κύστεως. Τὰ σπερματοζωάρια πίπτοντα ἐκ τοῦ ὄρχεως εἰς τὴν σπερματικὴν κύστιν, φέρονται διὰ δύο εἰδικῶν ἀγωγῶν, ἀναπτυσσομένων ἑκατέρωθεν καὶ κατὰ μῆκος τοῦ σώματος, εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ δεκάτου πέμπτου δακτυλίου. Ἐκ παραλλήλου τὰ σπερματοζωάρια, πίπτοντα ἐκ τῶν ᾠοθηκῶν ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ 13ου δακτυλίου, φέρονται διὰ μικρῶν ᾠαγωγῶν πρὸς τὸν 14ον δακτύλιον. Ἡ σύζευξις τελεῖται ἀμοιβαίως. Τὰ δύο ἄτομα συζευχθέντα τοποθετοῦνται ἀντιστρόφως καὶ ἑνοῦνται δι' εἴδους ζώνης ἀποτελουμένης ἐκ γλοιώδους ὕλης, ἐκκρινομένης ὑπὸ πλήθους ἀδένων. Τὸ σπερματικὸν ὑγρὸν ἑκάστου ἀτόμου διαβιβάζεται εἰς τὸ ἕτερον, εἶτα δὲ ἐναποθηκεύεται εἰς δύο ζεύγη εἰδικῶν θηκῶν, τοποθετημένων εἰς τὸν 9ον καὶ 10 δακτύλιον. Ὀλίγον ἀργότερον τίκτονται τὰ ᾠὰ καὶ συνενοῦνται εἰς κοινὴν θήκην μετὰ σπερματοζωαρίων. Ἐκεῖθεν ὁ σχηματισμὸς τοῦ ζῴου γίνεται πλήρως, μὴ ἀπαιτουμένης οὐδεμιᾶς μεταμορφώσεως. Οἱ ὀλιγοχαῖται διαιροῦνται εἰς δύο ὑποτάξεις, τοὺς *ἑλοβίους* (Limicolae) καὶ τοὺς *γαιοβίους* (Terricolae).

α') Ἑλόβιοι. Οἱ ὀλιγοχαῖται οὗτοι διαβιοῦσιν εἰς τὸ βάθος τῶν ἑλῶν ἢ τῶν ῥυακίων. Ἐκ τῶν γενῶν, ἅτινα ὑπάγονται εἰς τὴν ὑπόταξιν ταύτην, κυριώτερα εἶναι ὁ *σωληνοποιὸς* (Tubifex), γνωστότατος εἰς τοὺς ἁλιεῖς τῶν γλυκέων ὑδάτων. Οἱ σκώληκες οὗτοι, ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ, συγκεντροῦνται εἰς μεγάλας ὁμάδας εἰς τὸ βάθος τῶν ὑδάτων, ἀποτελοῦντες οὕτω τεραστίας ἐρυθρὰς κηλῖδας, αἵτινες εἰς τὸν παραμικρὸν θόρυβον διαλύονται, καθόσον οἱ σκώληκες σπεύδουν νὰ κρυβῶσιν ἐντὸς τῶν σωλήνων, ἃς ἔχουν ἀνορύξει ἐντὸς τῆς ἰλύος. Τὸ γένος *ναῒς* (Nais) περιλαμβάνει διαφανεῖς σκώληκας, πολλαπλασιαζομένους ἀγενῶς διὰ προσαυξήσεως. Τὸ γένος *χαιτογαστὴρ* (Chaetogaster) περιλαμβάνει εἴδη ἔχοντα δύο σειρὰς κινητηρίων ἰνῶν κατὰ τὴν κοιλίαν.

β') Γαιόβιοι. Εἰς τὴν ὑπόταξιν ταύτην περιλαμβάνονται ὀλιγοχαῖται ζωνοσκώληκες κοινότατοι εἰς ὅλους τοὺς ὑγροὺς τόπους τῆς γῆς. Γνωστότερον γένος εἶναι *σκώληξ ὁ γήϊνος* (Lumbricus), οὗτινος τὰ εἴδη *σκώληξ ὁ ἐρυθρωπὸς* (Lumbricus rubellus), *σκώληξ ὁ ἡράκλειος* (Lumbricus herculeus), *ἀλλολοβοφόρος* (Allolobophora) κτλ. διαδραματίζουσι σπουδαιότατον ῥόλον ἐν τῇ γεωργίᾳ, καθόσον λόγῳ τῶν εἰδικῶν ὅρων τῆς διαβιώσεώς των ἐπηρεάζουσιν εὐεργετικῶς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ ἐδάφους. Εἴδη τινὰ ἐξωτικὰ τῶν γαιοβίων σκωλήκων, ὡς *ἀνταῖος ὁ γίγας* (Anteus gigas), ὑπερβαίνουσιν εἰς μῆκος τὸ μέτρον.

Β'. ***Γεφύριοι***. Ἡ ὁμοταξία τῶν γεφυρίων ζωνοσκωλήκων περιλαμβάνει θαλασσοβίους ἀποκλειστικῶς σκώληκας, ὅλως ἀδιόρατα ἴχνη τοῦ μεταμερισμοῦ ἐμφανίζοντας. Οὗτοι στεροῦνται προσακτρίδων, παραποδίων καὶ κινητηρίων ἰνῶν. Τὸ σῶμά των, γενικῶς κυλινδρικόν, ἐμφανίζει, ὅλως ἐπιφανειακῶς ὅμως ἀναλογίας, πρὸς τὸ *ὁλοθούριον* (εἶδος θαλασσίας ἀκαλήφης), ἐκ τούτου δὲ καὶ τὸ ὄνομά

Digitized by Google

των (*γεφύριοι*), **δπερ ἐδόθη εἰς αὐτούς, διότι εἶχον θεωρηθῆ ἄλλοτε ὡς ἀποτελοῦντες** τὴν μεταβατικὴν μορφὴν (*γέφυραν*) μεταξὺ τῶν *σκωλήκων* καὶ τῶν *ἐχινοδέρμων*. Διαβιοῦσι μονίμως ἐντὸς τῆς ἄμμου ἢ τῆς ἰλύος, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἔχουσιν ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένον τὸ νευρ κὸν σύστημα καὶ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα. Τὸ ἐκκριτικὸν σύστημα, ἀποτελούμενον ἐκ νεφριδίων, ἑδρεύει εἰς τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ ζῴου, ἐνῷ τὸ ὀπίσθιον σχηματίζει εἶδος μακροῦ ἀδενώδους σάκκου. Τὰ φῦλα εἰς τοὺς γεφυρίους εἶναι πάντοτε κεχωρισμένα. Εἰς τὴν ὁμοταξίαν ὑπάγονται δύο τάξεις ζωνοσκωλήκων, οἱ *ὁπλογεφύριοι* καὶ οἱ *ἀοπλογεφύριοι*.

1) *Ὁπλογεφύριοι*: Ἡ τάξις αὕτη τῶν γεφυρίων συνδέεται στενότερον πρὸς τοὺς πολυχαίτας, καθ' ὅσον ἐμφανίζει χιτινώδεις ἶνας, ὧν δύο θύσανοι εὑρίσκονται πάντοτε κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον κοιλιακὸν τμῆμα. Ἡ νύμφη των εἶναι *τροχόσφαιρα*, ἧς τὸ ὀπίσθιον τμῆμα διαμερίζεται. Τοῦ μεταμερισμοῦ τούτου κατὰ τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τοῦ ζῴου μόνον ἴχνη σώζονται. Οἱ ὁπλογεφύριοι λοιπὸν εἶναι ζωνοσκώληκες ἀπολέσαντες τὸν ἀρχικὸν μεταμερισμόν των. Ὅ,τι ὅμως ἰδιαζόντως χαρακτηρίζει αὐτοὺς εἶναι ἡ ὕπαρξις παρὰ τὸ στόμα εἴδους προβοσκίδος, χρησιμοποιουμένης ὡς ὀργάνου ἀφῆς, καὶ σχηματιζομένης δι' ἁπλῆς ἀναδιπλώσεως τοῦ δέρματος. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται τὰ γένη *ἐχίουρος* (Echiurus), διαβιῶν ἐντὸς τῆς ἄμμου, καὶ *βονελλία* (Bonellia), ἧς τὸ εἶδος *βονελλία ἡ πρασίνη* (Bonellia viridis) ἐμφανίζει ἀξιοσημείωτον διμορφισμόν. Ἐν ᾧ ἡ θήλεια ἔχει μῆκος 5—8 ἑκατοστομέτρων καὶ προβοσκίδα 20—30, ὁ ἄρρην, ἔχων μῆκος μόλις ἑνὸς χιλιοστομέτρου, διαβιοῖ παρασιτικῶς ἐντὸς τοῦ οἰσοφάγου τῆς θηλείας, κατερχόμενος εἰς τὸν ᾠαγωγὸν μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναπαραγωγῆς.

2) *Ἀοπλογεφύριοι*. Ἡ τάξις αὕτη τῶν γεφυρίων ζωνοσκωλήκων διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς προμνησθείσης. Οἱ ἀοπλογεφύριοι στεροῦνται ἐντελῶς χιτινωδῶν ἰνῶν, δὲν ὑφίστανται μεταμερισμὸν εἰς οὐδὲν στάδιον τῆς ἐξελίξεώς των, τὸ δὲ στόμα των στερεῖται τῆς χαρακτηριζούσης τοὺς ὁπλογεφυρίους προβοσκίδος. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται τὰ γένη *σιπούνκουλος* (Sipunculus), *φασκωλόσωμα* (Phascolosoma) κ. ἄ.

Γ') ***Βδελλίδαι***. Καθ' ὃν τρόπον οἱ *γεφύριοι* προῆλθον ἐκ τῶν *πολυχαιτῶν*, οὕτω καὶ οἱ *βδελλίδαι* προῆλθον ἐκ τῶν *ὀλιγοχαιτῶν χαιτοπόδων*. Πάντες σχεδὸν οἱ ζωνοσκώληκες τῆς συνομοταξίας ταύτης διαβιοῦσιν εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα, ἐλάχιστα δὲ μόνον εἴδη εἶναι γήϊνα, διαβιοῦντα ἐπὶ τῶν δένδρων, ὡς *βδέλλα ἡ αἱμοδιψής* (Haemodipsa), ἥτις προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν θηλαστικῶν, ἅτινα διέρχονται ἐκ τῆς σκοπιᾶς της. Εἰς τοὺς βδελίδας αἱ κινητήριοι ἶνες ἔχουν ἐξαφανισθῆ, ἀντ' αὐτῶν δὲ ἔχουσι σχηματισθῆ δύο σικύαι, κατὰ τὸ στόμα καὶ κατὰ τὸ ὀπίσθιον ἄκρον, χάρις εἰς τὰς ὁποίας κινοῦνται κατὰ τὸν τρόπον τῶν καμπῶν. Ἕτερον χαρακτηριστικὸν αὐτῶν εἶναι ἡ διαπλάτυνσις τοῦ σώματος, ἥτις συνδέει αὐτοὺς πρὸς τοὺς *πλατυέλμινθας*. Οἱ βδελλίδαι εἶναι, ὅπως καὶ οἱ ὀλιγοχαῖται, ἑρμαφρόδιτοι (βλ. λ. *βδέλλα*). Εἰς τὴν ὁμοταξίαν ὑπάγονται δύο τάξεις, οἱ *ῥυγχοβδελλίδαι* (Rhynchobdellidae) καὶ οἱ *γναθοβδελλίδαι* (Gnathobdellidae).

1) *Ῥυγχοβδελλίδαι*. Αἱ βδέλλαι τῆς τάξεως ταύτης ἔχουσι τὸ στόμα διανοιγόμενον εἰς τὸ βάθος τῆς στοματικῆς σικύας καὶ διαμορφωμένον εἰς εἶδος προβοσκίδος, τὸ δὲ αἷμα ἄχρουν. Πλεῖσται ἐξ αὐτῶν διαβιοῦσι παρασιτικῶς ἐπὶ τοῦ σώματος τῶν ἰχθύων, ὡς ἡ *ἰχθυόβιος* (Piscicola) ἐπὶ τοῦ κυπρίνου, ἢ *ποντόβδελλα* (Pontobdella) ἐπὶ τῶν σελαχίων κ.ἄ.

2) *Γναθοβδελλίδαι*. Εἰς τὰς βδέλλας τῆς τάξεως ταύτης τὸ στόμα ἢ μᾶλλον ὁ ἀκολουθῶν τοῦτο σαρκώδης φάρυγξ φέρει ἀναδιπλώσεις, καλυπτομένας ὑπὸ δαντελλωτοῦ χιτινώδους καλύμματος· τὸ κάλυμμα τοῦτο ἀποτελεῖ τὰς γνάθους —τρεῖς εἰς τὴν κοινὴν βδέλλαν— αἵτινες προξενοῦσι διὰ τῆς παλινδρομικῆς κινήσεώς των πληγὴν τριγωνικοῦ σχήματος. Ἐκτὸς τούτου οἱ γναθοβδελλίδαι ἔχουσι τὸ αἷμα κεχρωσμένον ἐρυθρόν. Ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῶν ζωνοσκωλήκων τούτων εἶναι *βδέλλα ἡ ἰατρική* (Hirudo medicinalis). Ἄλλα γένη ὑπαγόμενα εἰς τὴν τάξιν ταύτην εἶναι *βδέλλα ἡ ἵππειος, βδέλλα ἡ αἱμοδιψής, βδέλλα ἡ νεφελίς* κ. ἄ.

II. ΠΛΑΤΥΕΛΜΙΝΘΕΣ. Ἡ ὑποσυνομοταξία αὕτη τῶν σκωλήκων ἀποτελεῖ ὁμάδα λίαν ὁμοιογενῆ καὶ σαφῶς καθοριζομένην, στενότατα δὲ συνδεομένην πρὸς τοὺς ζωνοσκώληκας καὶ ἰδίως τοὺς *βδελλίδας*. Κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν πλατυελμίνθων εἶναι: σῶμα κατὰ τὸ πλεῖστον πεπλατυσμένον· γενικὴ κοιλότης πεπληρωμένη διὰ συνδετικοῦ παρεγχύματος· πεπτικὸν σύστημα ἐστερημένον πρωκτοῦ· ἔλλειψις κυκλοφοριακῶν καὶ ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. Ἐπὶ πλέον εἶναι σχεδὸν πάντα ἑρμαφρόδιτα καὶ διαβιοῦσι τὰ μὲν ἐλευθέρως, ὁπότε ἔχουσι κινητικὰς **βλεφαρίδας, τὰ δὲ παρασιτικῶς**, ὁπότε φέρουσι **σικύας. Οἱ πλατυέλμινθες** διαιροῦνται εἰς τρεῖς ὁμο**ταξίας, τοὺς *στροβιλιστικοὺς*** (Turbellaria), τοὺς *τρηματώδεις* (Trematodes) **καὶ τοὺς** *κεστώδεις* (Cestodes). **Φυσιοδίφαι τινες εἰς τοὺς** πλατυέλμινθας καὶ **συγκεκριμένως τοὺς στροβιλιστικοὺς περιλαμβάνουσι καὶ τοὺς *νημερτεῖς*** (Nemertini), πρὸς τοὺς ὁποίους ὅμως ἡ **συνάφεια εἶναι** ἀμφίβολος, καὶ οἵτινες διαφέρουσι τῶν τυπικῶν πλατυελμίνθων ἐκ τοῦ ἐπιμήκους σώματός των, συχνάκις μεταμεμερισμένου, τῆς παρουσίας εἰς αὐτοὺς κυκλοφοριακοῦ συστήματος καὶ πρωκτοῦ καὶ τῆς χαρακτηριστικῆς προβοσκίδος των.

Α') ***Στροβιλιστικοί***. Οἱ πλατυέλμινθες οὗτοι σκώληκες ἔχουσι σῶμα πεπλατυσμένον, ἄνευ τμημάτων καὶ ὁμοιομόρφως τριχωτὸν (βλεφαριδωτόν). Εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον σκώληκες ὑδρόβιοι, ἰδίως θαλασσόβιοι, ὀλίγος δὲ ἀριθμὸς ἐξ αὐτῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον εἰδῶν ἐξωτικῶν, γαιόβιοι. Δύνανται, τοὐλάχιστον τὰ ἐξειλιγμένα εἴδη, νὰ κολυμβῶσιν ἐν τῷ ὕδατι χάρις εἰς τοὺς κυματισμοὺς τοῦ σώματός των, πάντες δὲ κέκτηνται ἰδιάζοντα τρόπον κινήσεως: φαίνονται δηλαδὴ διολισθαίνοντες ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος, ἐφ' οὗ εὑρίσκονται, χωρὶς νὰ συστέλλουσι τὸ σῶμά των. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς κινήσεώς των ὀφείλεται εἰς τὰς κινητικὰς βλεφαρίδας, αἵτινες καλύπτουσιν ὁμοιομόρφως τὸ δέρμα των, ἐκ τούτου δὲ καὶ ὀνομάσθησαν *στροβιλιστικοί*. Τὸ στόμα διανοίγεται πάντοτε κατὰ τὴν κοιλίαν, συχνότατα δὲ ἔχει διολισθήσει μέχρι καὶ πέραν τοῦ μέσου τοῦ σώματος, σχηματίζει δὲ εἶδος εὐρέος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, σάκκου. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σάκκου τούτου εὑρίσκεται σαρκώδης φάρυγξ, ὅστις δύναται νὰ μετασχηματισθῇ εἰς εἶδος προβοσκίδος, δι' οὗ τὸ ζῷον δύναται νὰ συλλάβῃ μεγαλόσωμον λείαν, ὡς σκώληκας, μαλάκια κλπ. Οἱ στροβιλιστικοὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἑρμαφρόδιτοι, μικρὸς δὲ μόνον ἀριθμὸς εἰδῶν ἀναπαράγεται διὰ διχοτομήσεως τοῦ σώματος. Εἰς τὴν ὁμοταξίαν ταύτην ὑπάγονται δύο τάξεις πλατυελμίνθων, οἱ *δενδρόκοιλοι* (Dendrocoelidee) καὶ οἱ *ῥαβδόκοιλοι* (Rhabdocoelidae).

1) *Δενδρόκοιλοι*. Οἱ στροβιλιστικοὶ οὗτοι πλατυέλμινθες ἔχουσι τὸν πεπτικὸν σωλῆνα κατανεμημένον εἰς κλάδους, ἀναλόγως δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κλάδων διακρίνονται εἰς δύο ὑποτάξεις, τοὺς *τρικλαδεῖς* (Triclades) καὶ τοὺς *πολυκλαδεῖς* (Polyclades).

α') Τρικλαδεῖς. Οἱ πεπτικοὶ σωλῆνες εἰς τοὺς σκώληκας τούτους ἄρχονται ἐκ τριῶν βασικῶν βραχιόνων, εὑρισκομένων εἰς τὸν φάρυγγα. Ἡ ὑπόταξις περιλαμβάνει γένη τινὰ πρωτογόνου τύπου θαλασσίων σκωλήκων, ὡς ἡ *γοῦνδα* (Gunda), ἥτις, φέρουσα δακτυλίους, συνδέεται στενότατα πρὸς τὰς βδέλλας. Κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως περιλαμβάνει σκώληκας τῶν γλυκέων ὑδάτων, ὡς ἡ *πλαναρία* (Planaria), *δενδρόκοιλον τὸ γαλακτῶδες* (Dendrocoelum lacteum) κ. ἄ. Μικρὸς ἀριθμὸς τέλος γηΐνων δενδροκοίλων, φερόντων ζωηροὺς χρωματισμούς, ἀπαντᾷ εἰς τὰς τροπικὰς χώρας.

β') Πολυκλαδεῖς. Οἱ δενδρόκοιλοι οὗτοι φέρουσι μέγαν ἀριθμὸν βραχιόνων, ἀφ' ὧν ἐκφύονται οἱ πεπτικοὶ σωλῆνες. Περιλαμβάνουν θαλασσίους πλατυέλμινθας, μεγάλων πολλάκις διαστάσεων, ὡς τὸ *θυσανόζῳον* (Thysanozoon Brochii) κ. ἄ.

2) *Ραβδόκοιλοι*. Ἡ τάξις αὕτη περιλαμβάνει στροβιλιστικοὺς πλατυέλμινθας, ἔχοντας ἁπλοῦν πεπτικὸν σωλῆνα. Εἶναι συνήθως μικροσκοπικοὶ σκώληκες, κατὰ τὸ πλεῖστον κολυμβῶντες ἐν τῷ ὕδατι καὶ ἔχοντας τὸ σῶμα ἐλλειψοειδές. Εἰς τὴν τάξιν ὑπάγονται τὰ γένη *κονβελοῦτα* (Conveluta), *μικρόστομον* (Microstomum) κλπ.

Νημερτεῖς (;). Εἰς τοὺς πλατυέλμινθας καὶ δὴ τοὺς στροβιλιστικοὺς δέον νὰ ὑπαχθῶσι κατά τινας φυσιοδίφας καὶ οἱ νημερτεῖς σκώληκες. Ἡ πρὸς τούτους ὅμως συγγένεια τῆς μικρᾶς ταύτης ὁμάδος κρίνεται, δι' οὓς λόγους ἀνωτέρω ἐξετέθη, ἀμφίβολος. Παρὰ ταῦτα ἔχουν κοινὴν πρὸς τοὺς στροβιλιστικοὺς τὴν ἔλλειψιν παντὸς κινητηρίου ὀργάνου. Εἶναι σχεδὸν πάντες θαλάσσιοι, ἔχουσι δὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ τὸ σῶμα ἐφωδιασμένον διὰ προβοσκίδος. Οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἔχουν μικρὰς διαστάσεις, εἴδη τινὰ ὅμως δύνανται νὰ ὑπερβῶσι τὰ 3—4 μέτρα. Οἱ νημερτεῖς διακρίνονται εἰς δύο τάξεις: τοὺς *ὁπλονημερτεῖς* (Hoplonemertini) καὶ τοὺς *ἀνοπλονημερτεῖς* (Anoplonemertini).

α') Ὁπλονημερτεῖς. Οἱ σκώληκες οὗτοι ἔχουν τὴν προβοσκίδα ἐξωπλισμένην δι' ἐκφύσεων, ἐλλείπει δὲ εἰς αὐτοὺς πᾶν στάδιον μεταμορφώσεως. Ἐκ τῶν γενῶν γνωστότερα ὁ *νημερτὴς* καὶ τὸ *τετράστεμμα* (Tetrastemma).

β') Ἀνοπλομερτεῖς. Οὗτοι χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς γυμνῆς προβοσκίδος των καὶ τῆς ἐμφανίσεως κατὰ τὴν ἀνάπτυξίν των μεταμορφώσεων. Εἰς τούτους ὑπάγεται *λιναῖος ὁ μακρότατος* (Lineus longissiumus), ἔχων μῆκος ὑπὲρ τὰ 3 μέτρα.

Β') ***Τρηματώδεις***. Οἱ πλατυέλμινθες οὗτοι δὲν διαφέρουσι τῶν στροβιλιστικῶν εἰμὴ μόνον ἐκ τοῦ ὅτι, λόγῳ τῆς ἀνάγκης τῆς προσαρμογῆς εἰς τὴν παρασιτικὴν ζωήν, στεροῦνται τῆς δι' ἰνῶν ἐπενδύσεως, φέρουσι δὲ ἀντ' αὐτῆς σικύας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄγκιστρα, δι' ὧν στερεοῦνται ἐπὶ τῶν ζῴων, ἐφ' ὧν παρασιτοῦσιν. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σικυῶν των διακρίνονται εἰς δύο τάξεις, τοὺς *διστομίδας* (Distomidae) καὶ τοὺς *πολυστομίδας* (Polystomidaes).

1) *Διστομίδαι*. Οἱ τρηματώδεις οὗτοι φέρουσι δύο σικύας, τὴν μίαν εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος, φέρουσαν εἰς τὸ βάθος τὸ στόμα, τὴν δὲ ἑτέραν ἐπὶ τῆς κοιλίας, εἴτε πλησίον τῆς στοματικῆς τοιαύτης, εἴτε κατὰ τὸ μέσον, εἴτε καὶ κατὰ τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τῆς κοιλίας. Εἶναι πάντες σκώληκες ἐνδοπαρασιτικοί, εἰς αὐτοὺς δὲ ὑπάγονται *δίστομον τὸ ἡπατικὸν* (Distomum hepaticum), παρασιτοῦν εἰς τὸ ἧπαρ τῶν μυρηκαστικῶν, *δίστομον τὸ λογχοειδὲς* (Distomum lanceolatum), παρασιτοῦν εἰς τοὺς χοληφόρους ἀδένας τῶν μυρηκαστικῶν ἐπίσης, *βιλαρζία* (Bilharzia), ἥτις προκαλεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν βιλαρζίωσιν τῆς κύστεως, *δίστομον τὸ μακρόστομον* (Distomum macrostomum) κ. ἄ.

2) *Πολυσταμίδαι*. Οὗτοι φέρουσι πολυαρίθμους σικύας, τὰς δύο κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον τμῆμα ἑκατέρωθεν τοῦ στόματος, καὶ τὰς ἄλλας, συνήθως συνοδευομένας ὑπ' ἀγκίστρων, κατὰ τὸ ὀπίσθιον. Παρασιτοῦσιν ἐπὶ τῶν βραγχίων ἢ τῶν στοματικῶν κοιλοτήτων τῶν ψυχροαίμων σπονδυλωτῶν καὶ τῶν μαλακοστράκων. Εἰς τοὺς τρηματώδεις τούτους ὑπάγονται *γυροδάκτυλος ὁ κομψὸς* (Gyrodactylus elegans), *παρασιτῶν* ἐπὶ τῶν βραγχίων τῶν κυπρίνων, *διπλόζωον τὸ παράδοξον*, παρασιτοῦν κατὰ ζεύγη πάντοτε εἰς τοὺς κυπρινίδας ἐπίσης κ. ἄ.

Ψευδέλμινθες (;). Εἰς τοὺς τρηματώδεις κατατάσσουν τινὲς καὶ τὴν ὁμάδα τῶν ψευδελμίνθων, ἥτις, θεωρουμένη ἄλλοτε ὡς ἀποτελοῦσα τὸν μεταβατικὸν τύπον ἀπὸ τῶν *πρωτοζώων* εἰς τὰ *μετάζωα*, ἀπετέλει τὸ ὑποβασίλειον τῶν *μεσοζώων*. Κατὰ τοὺς νεωτέρους τούτους φυσιοδίφας ἡ ἁπλότης τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ψευδελμίνθων δὲν ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἀποτελοῦσιν ὑποδεέστερον τύπον τῶν σκωλήκων, ἀλλ' εἰς τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς παρασιτοῦσιν. Οἱ ψευδέλμινθες διακρίνονται εἰς *ὀρθονηκτίδας* (Ortonectidae) καὶ εἰς *δικυημίδας* (Dicyemidae).

α') Ὀρθονηκτίδαι. Οὗτοι ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν νημερτῶν καὶ στροβιλιστικῶν σκωλήκων καὶ ἐπὶ τῶν ὀφιούρων. Τὸ σῶμά των, στερούμενον ἐσωτερικῆς κοιλότητος, ἀποτελεῖται μόνον ἐκ τοῦ *ἐξωδέρματος*, οὗτινος τὰ κύτταρα, διατεταγμένα ἐγκαρσίως, δίδουσιν εἰς τὸ ζῷον τὴν μορφὴν ζωνοσκώληκος, καὶ τοῦ *ἐνδοδέρματος*, ἀποτελουμένου ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν γεννητικῶν κυττάρων. Ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος αὐτῶν εἶναι ὁ *ῥοπάλουρος*.

β') Δικυημίδαι. Οὗτοι παρασιτοῦσιν ἐντὸς τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων τῶν κεφαλοπόδων. Ὁ ὀργανισμός των εἶναι ἁπλούστερος τῶν ὀρθονηκτιδῶν, καθ' ὅσον τὸ ἐνδόδερμα εἶναι συνεπτυγμένον εἰς ἓν μόνον κύτταρον. Ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος αὐτῶν εἶναι τὸ *δικύημα* (Dicyema).

Γ') ***Κεστώδεις***. Ἡ ὁμοταξία αὕτη τῶν πλατυελμίνθων περιλαμβάνει σκώληκας ἔχοντας μέγα μῆκος, πεπλατυσμένους εἰς σχῆμα ταινίας καὶ ἀποτελουμένους ἐκ μακρᾶς ἁλύσεως δακτυλίων. Ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος αὐτῶν εἶναι ἡ *ταινία* (Taenia), ἧς εἴδη τινὰ παρασιτοῦσι καὶ ἐν τῷ λεπτῷ ἐντέρῳ τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ κεστώδεις περιλαμβάνουσι τρεῖς τάξεις: τοὺς *κεστοειδεῖς* (Cestoides), τοὺς *ταινιοειδεῖς* (Taeniades) καὶ τοὺς *βοθριοειδεῖς* (Bothriades).

1) *Κεστοειδεῖς*. Οὗτοι ἀποτελοῦσι τὸν μεταβατικὸν τύπον ἀπὸ τῶν τρηματωδῶν εἰς τοὺς κεστώδεις σκώληκας. Φέρουσι μίαν σικύαν κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ σώματος καὶ ἓν μόνον ὄργανον ἀναπαραγωγῆς, διαφέρουσι δὲ τῶν τρηματωδῶν ἐκ τοῦ ὅτι στεροῦνται πεπτικῆς συσκευῆς καὶ γεννῶσιν ἔμβρυον ἑξάκανθον. Εἰς τούτους ὑπάγεται ὁ *ἀρχηγέτης* (Archigetes Siebordii), παρασιτῶν εἰς διαφόρους ὀλιγοχαίτας σκώληκας.

2) *Ταινιοειδεῖς*. Ἡ τάξις αὕτη περιλαμβάνει τοὺς τυπικοὺς κεστώδεις σκώληκας. Τούτων τὸ σῶμα ἀποτελεῖται ἐκ μακρᾶς σειρᾶς δακτυλίων, ἕκαστος τῶν ὁποίων φέρει ἴδια γεννητικὰ ὄργανα, ἔχουσι δὲ τὸ ἄκρον ἐξωπλισμένον διὰ τεσσάρων σικυῶν. Ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος αὐτῶν εἶναι τὸ γένος *ταινία* (βλ. λ.).

3) *Βοθριοειδεῖς*. Οἱ κεστώδεις οὗτοι φέρουσι δύο μόνον σικύας κατὰ τὸ ἄκρον, τὸν δὲ γεννητικὸν πόρον κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλιακῆς ἐπιφανείας. Ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῆς τάξεως εἶναι ὁ *βοθριοκέφαλος* (Bothriocephalus).

Ἐντερόπνευστοι (;). Οὗτοι ἀποτελοῦσι ἀπομεμονωμένην ὁμάδα *σκωλήκων*, ὧν ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος εἶναι ὁ *βαλανόγλωσσος* (Balanoglossus). Εἶναι σκώληκες θαλάσσιοι, χαρακτηριζόμενοι ἐξ ἀδενοειδοῦς ἀποφύσεως, ἣν φέρουσι κατὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα, καὶ ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ σχισμῶν, αἵτινες ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ βράγχια τῶν σπονδυλωτῶν. Φυσιοδῖφαί τινες, νομίσαντες ὅτι διέκριναν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἴχνη ῥαχιαίου ἄξονος, τοὺς ἐθεώρησαν ὡς ἀνήκοντας εἰς τὰ σπονδυλωτά, ἐκ τούτου δὲ καὶ ὁ ὅρος *ἡμιχορδωτά*. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὅμως φυσιοδιφῶν κρίνεται ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη οἱ ἐντερόπνευστοι ἀποτελοῦν τὸν μεταβατικὸν τύπον ἀπὸ τῶν σκωλήκων εἰς τὰ σπονδυλωτά, ἡ θέσις των παραμένει μεταξὺ τῶν πρώτων μᾶλλον ἢ τῶν δευτέρων. Γ. Α. Κ.

Σκῶλος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βοιωτίας, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Κιθαιρῶνος, κατεστραμμένη ἤδη ἐπὶ τοῦ Παυσανίου. Παρ' αὐτὴν κατεσπαράχθη ὑπὸ τῶν Μαινάδων ὁ Πινθεύς, ὁ βασιλεὺς τῶν Θη-

Digitized by Google

θῶν, διότι κατεφρόνει τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου. ΚΑΨ.

σκῶμμα (τό)· ἐμπαικτικὸς λόγος: «σκώμματα μὴ δάκνοντα», «σκῶμμα ἀνάγωγον» τὸ δηκτικόν.

Σκώπας, ἢ *Σκοπὸς [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ὄρος τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Βιθυνίᾳ, ἐκτεινόμενον παρὰ τὴν Χαλκηδόνα καὶ τὸ ὄρος Ὀξεῖαν (νῦν Καΐς-Ντάγ). Ἐπ' αὐτοῦ ἠσκήτευσεν Αὐξέντιος ὁ μελῳδὸς ἐκ Συρίας καὶ ἵδρυσε μονὰς περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος. Ἐπίσης ἠγέρθη ἐπ' αὐτοῦ μονὴ τῷ 744 ὑπὸ τοῦ ὁμολογητοῦ Στεφάνου εἰς μνήμην Μιχαὴλ τοῦ Ἀρχαγγέλου, ἡ κληθεῖσα μονὴ Αὐξεντίου. Α. Θ. Σ.

Σκώπασις. Βασιλεὺς τῶν Σκυθῶν, ἀντισταθεὶς κατὰ τοῦ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου τῷ 513 π. Χ. (*Ἡρόδ.* IV, 120). Α. Θ. Σ.

σκώπτης (ὁ)· ὁ σκώπτων, ὁ ἀρεσκόμενος νὰ σκώπτῃ, σκωπτόλης.

σκωπτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ σκώπτειν· || ὁ σκώπτης.

σκωπτόλης (ὁ)· ὁ ἀρεσκόμενος νὰ σκώπτῃ, φιλοσκώμμων.

σκώπτω· ἐμπαίζω, χλευάζω τινά, κοιν. *περιγελῶ, εἰρωνεύομαι.*

σκώρ, γεν. *σκατὸς* (τό)· τὸ ἀποπάτημα, ἡ κόπρος τοῦ ἀνθρώπου, κοιν. *σκατό.*

σκωραμίς, *—ίδος* (ἡ)· ἀμίς, οὐροδοχεῖον, κοιν. *καθοίκι.*

σκωρία (ἡ)· τὸ ἐπανθοῦν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν μετάλλων ὀξίδιον, κοιν. *σκουριά.*

—*[Μεταλλ.]* Αἱ *σκωρίαι* (ἀγγλ. slag, γερμ. schlacke, γαλλ. laitier=ἡ ὑπόλευκος σκωρία, scories=αἱ ἄλλαι σκωρίαι) εἶναι ὑλικὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον δύστηκτα ἢ εὔτηκτα, ὑαλώδους ὑφῆς, σχηματιζόμενα ὅταν θερμαίνωνται μεταλλεύματα ἢ μέταλλα μέχρι καὶ πέραν τῆς ἐρυθροπυρώσεως καὶ συγκείμενα κυρίως ἐξ οὐσιῶν ὠξειδωμένων ἢ θειούχων (ἐνίοτε ἀρσενικούχων, φωσφορικῶν κτλ.). Αἱ ὠξειδωμέναι σκωρίαι περιέχουσιν ἰδίως πυριτικὸν ὀξύ, ὀξείδιον τοῦ ἀργιλλίου, ἄσβεστον, μαγνησίαν, βαρύτην, ὀξείδια τοῦ σιδήρου κτλ. ὡς καὶ θειοῦχα ἅλατα, ἐνίοτε φωσφορικὰ κτλ.

Κατὰ τὴν τῆξιν μεταλλευμάτων πρὸς ἀναγωγὴν αὐτῶν, κατὰ τὴν φρῦξιν ὡς καὶ πολλάκις κατὰ τὴν διὰ θερμάνσεως κάθαρσιν μετάλλων δι' ἀναγωγῆς ἢ ὀξειδώσεως, φροντίζομεν νὰ προσθέσωμεν καταλλήλους οὐσίας καλουμένας συλλιπάσματα (γαλλ. fondants), ἵνα σχηματισθῶσι μετὰ τῶν ὑπαρχουσῶν εἰς τὰ μεταλλεύματα ἢ μέταλλα προσμείξεων καὶ τῶν οὐσιῶν, ἃς θέλομεν νὰ ἀποχωρίσωμεν, κατάλληλοι ἑνώσεις, αἵτινες συγκεντρώνονται κεχωρισμένως ὑπὸ μορφὴν σκωρίας, ἄλλοτε εἰς ὑγράν, ἄλλοτε εἰς στερεὰν κατάστασιν.

Σπουδαιοτάτην θέσιν κατέχουσιν αἱ πυριτικαὶ σκωρίαι, αἵτινες παράγονται κατὰ τὴν μεταλλουργίαν τοῦ σιδήρου. Αἱ ὑψικάμινοι παράγουσι διὰ καταλλήλου συντήξεως (lit de fusion) ἐκ τῶν μεταλλευμάτων τῶν ἀσβεστιούχων ἢ πυριτιούχων συλλιπασμάτων καὶ τῆς τέφρας τοῦ κὼκ μεγάλας ποσότητας ὑπολεύκου σκωρίας πυριτικῆς τῆς μορφῆς n RO, m SiO_2 + q CaS (ἔνθα R δηλοῖ στοιχεῖα ὡς τὸ Al, Ca, Mg, Ba, Fe κτλ.).

Καλεῖται *δείκτης* πυριτικῆς σκωρίας ὁ λόγος τοῦ ὀξυγόνου τῆς πυριτίας πρὸς τὸ ὀξυγόνον τῶν βάσεων, ἤτοι ὁ λόγος $2\,m/n$· ὅταν ὁ λόγος εἶναι 1, καλοῦνται πρωτοπυριτικαὶ σκωρίαι, ὅταν εἶναι 1,5, ἡμιολοπυριτικαί, ὅταν εἶναι 2, διπυριτικαί, ὅταν εἶναι 3, τριπυριτικαὶ κτλ. Ὅταν ὁ δείκτης εἶναι ὑψηλός, ἡ σκωρία εἶναι ὄξινος καὶ τείνει νὰ διαβρώσῃ τὰς βασικὰς ἐπενδύσεις τῶν τοιχωμάτων τῶν καμίνων· ἀντιθέτως σκωρία περιέχουσα πολλὴν ἄσβεστον διαβιβρώσκει τὰς ὀξίνους ἐπενδύσεις. Ἐν γένει ἡ ἐνέργεια τῶν σκωριῶν ἐπὶ τῶν ἐπενδύσεων ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ, εἰς ἣν πολλάκις ἐπιζητεῖται σκωριοποίησις τῶν προσμείξεων εἰς βάρος τῆς ἐπενδύσεως.

Ἡ θερμοκρασία τῆς τήξεως τῶν σκωριῶν ἐνέχει ἐπίσης μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν πορείαν τῶν καμίνων καὶ τῶν μεταλλουργικῶν κατεργασιῶν.

Τὰ *συντήγματα* (matte) εἶναι θειοῦχοι ἑνώσεις παραπλήσιοι πρὸς τὰς σκωρίας, ἀλλ' ἀντιθέτως πρὸς αὐτὰς περιέχουσαι τὸ μέγιστον μέρος τῶν χρησίμων οὐσιῶν καὶ ὑποβαλλόμεναι εἰς περαιτέρω ἐπεξεργασίαν. Πολλάκις αἱ σκωρίαι περιέχουσιν ἀρκετὰ σημαντικὴν ποσότητα τοῦ χρησίμου μετάλλου καὶ ὑποβάλλονται εἰς ἀνάτηξιν. Αἱ ἑκάστοτε οἰκονομικαὶ καὶ τεχνικαὶ συνθῆκαι κανονίζουσι τὸ ἀφιέμενον ποσοστὸν εἰς τὰς σκωρίας, αἵτινες ἀπορρίπτονται ὡς ἄχρηστοι. Οὕτω αἱ σημεριναὶ σκωρίαι ὑψικαμίνων περιέχουσι 2 % καὶ τὸ πολὺ 4 % σιδήρου. Αἱ σκωρίαι ὅμως καθάρσεως τοῦ χυτοσιδήρου διὰ παρασκευὴν πολτοπαγοῦς ἢ ρευστοπαγοῦς σιδήρου καὶ χάλυβος εἶναι ἀρκετὰ πλούσιαι, ὥστε νὰ ὑποβάλλωνται εἰς νέαν ἀναγωγὴν εἰς ὑψικαμίνους ἢ ὡς προσθῆκαι εἰς τὰς καμίνους καθάρσεως.

Πολλάκις ἀνευρίσκομεν εἰς ἀρχαίας ἐργασίας μεγάλας ποσότητας σκωριῶν, αἱ ὁποῖαι σήμερον τυγχάνουν ἐπεξεργασίας. Περίφημα τοιαῦτα κοιτάσματα σκωριῶν ὑπῆρξαν τὰ τοῦ Λαυρείου, ἐγκαταλειφθέντα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἐκκαμινευθέντα ἐκ νέου ἀπὸ τοῦ 1865, ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα ἑλληνορωμαϊκὰ κλπ.

Αἱ σκωρίαι ἀποφωσφορώσεως τῶν φωσφορούχων χυτοσιδήρων, ἀφθονοῦσαι κατὰ τὰς βασικὰς μεθόδους χαλυβοπαραγωγῆς καὶ ἰδίως εἰς τὴν μέθοδον Thomas, περιέχουσι σημαντικὴν ποσότητα φωσφορικοῦ ὀξέος (ἄνω τῶν 16% P_2O_5), δι' ὃ ἀποτελοῦσιν ἐξαίρετον λίπασμα διὰ τὴν γεωργίαν. Ἡ μεγάλη ποσότης τῶν παραγομένων σκωριῶν ἐγέννησε τὴν ἰδέαν τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτῶν. Ἐπειδὴ ἔχουσι σύνθεσιν πλησιάζουσαν πρὸς τὰς ὑδραυλικὰς κονίας, χρησιμοποιοῦνται πρὸς παρασκευήν, τῇ προσθήκῃ ἀσβέστου συνήθως, τῶν διαφόρων κονιῶν ἐκ σκωριῶν, ὡς καὶ διαφόρων πυριτιοασβεστούχων τεχνητῶν λίθων καὶ πλίνθων. Πολλάκις πρὸς τοῦτο κοκκοποιοῦνται δι' ἐξακοντίσεως ἐν τετηκυίᾳ καταστάσει ἐντὸς ρεύματος ὕδατος καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην ἀλέθονται πρὸς περαιτέρω κονιοποίησιν πρὸ, παρασκευὴν κονιῶν, τεχνητῶν λίθων κτλ. Ἐπίσης χρησιμοποιοῦνται ἀντὶ σκύρων εἰς τὴν ὁδοποιίαν.

Τὸ *ἔριον σκωριῶν* (laine de laitier) εἶναι σκωρία στερεοποιουμένη καταλλήλως εἰς ἰνώδη μορφήν, χρήσιμος δι' ἀπομονώσεις δυσθερμαγωγοὺς καὶ μὴ ὑποκειμένας εἰς πυρκαϊάν.

Σκωρίαι (γαλλ. scories, mâchefers) ἐπίσης καλοῦνται καὶ αἱ τέφραι καύσεως ὀρυκτῶν καυσίμων παντὸς εἴδους, αἵτινες δὲν εὑρίσκονται εἰς κατάστασιν κόνεως, ἀλλ' εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πορώδεις ὑαλώδεις ἐλαφραὶ οὐσίαι, συνήθως σκοτεινόχρωμοι, χρησιμοποιούμεναι δι' ἐπιστρώσεις χώρων, καὶ ἐν ἀναμείξει μετὰ καταλλήλων ἀναλογιῶν σιμέντου πρὸς κατασκευὴν ἐλαφρῶν καὶ δυσθερμαγωγῶν στρωμάτων (σκωριοκονιάματα) χρησίμων ἐν τῇ οἰκοδομικῇ, ὡς π. χ. ἐν τῇ ἐπιστρώσει δωμάτων, ὑπογείων. Χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης εἰς τὴν κατασκευὴν τεχνητῶν λίθων.

Σκωρίαι καλοῦνται ἐν τῇ πετρογραφίᾳ ὑαλώδεις πορώδεις λάβαι, σχηματιζόμεναι κατὰ τὰς ἡφαιστείους ἐκρήξεις ὑπὸ συνθήκας παρομοίας πρὸς τὰς τῶν καμίνων. Αἱ κισήρεις ἢ ἐλαφρόπετραι εἶναι τοιαῦται σκωρίαι. Θ. Χ.

σκωριάζω· σκουριάζω, σκωριῶ.

σκωρίασις, ἢ *ὀξείδωσις [Φυσ. Μεταλλοτ.].* Καλεῖται οὕτω ἡ ἀλλοίωσις τῆς ἐπιφανείας μετάλλου διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀέρος, τῆς ὑγρασίας κτλ., ἄγουσα εἰς τὴν διάβρωσιν αὐτῆς. Πολλάκις σχηματίζεται στρῶμα ὀξειδίου πρὸς προφύλαξιν τοῦ μετάλλου ἐκ περαιτέρω ὀξειδώσεως. Ἡ ὀξείδωσις ἀποτελεῖ φυσικὴν τάσιν τῶν πλείστων μετάλλων πρὸς ἐπάνοδον εἰς φυσικὴν κατάστασιν ἰσορροπίας μεταξὺ ἑαυτῶν καὶ τοῦ ὀξυγόνου, εἰς ἣν εὑρίσκονται τὰ πλεῖστα αὐτῶν ἐν τῇ φύσει ὡς μεταλλεύματα. Ἡ ἐξήγησις τοῦ μηχανισμοῦ τῆς φυσικῆς ὀξειδώσεως δίδεται ἐπὶ τῇ βάσει χημικῶν ἀντιδράσεων, στηριζομένων ἐπὶ καταλυτικῶν καὶ ἠλεκτροχημικῶν φαινομένων κατὰ τοὺς Dunstan, Cushman, Gardner. Ἡ προσβολὴ γίνεται παρουσίᾳ ὑγρασίας καὶ συνοδεύεται ὑπὸ ἀπωλείας μεταλλικῆς οὐσίας ὑπὸ μορφὴν σκωρίας. Οὕτω εἰς τὸν σίδηρον παράγεται ἔνυδρον ὀξείδιον $Fe(OH)_3$. Ἡ προκαλουμένη φθορὰ εἶναι γενικὴ καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν μετὰ γενικῆς ἐξασθενήσεως τοῦ πάχους τοῦ μετάλλου ἢ εἶναι βαθεῖα διεισδυτικὴ διάβρωσις κατὰ τόπους ἢ ἄγει εἰς σπογγώδη γενικὴν διάβρωσιν ὡς καὶ γραφιτίωσιν (λόγῳ τοῦ ὑπάρχοντος ἄνθρακος) προκειμένου περὶ σιδήρου ἰδίως. Τὸ ἀντικείμενον ἐκ μετάλλου διατηρεῖ τὸ σχῆμα, ἀλλὰ χάνει τὴν μεταλλικήν του ὄψιν.

Ὡς πρὸς τοὺς μεσολαβοῦντας καταλύτας κατὰ τὴν φυσικὴν ὀξείδωσιν ὑπάρχουσι πολλαὶ θεωρίαι ἀποδειχθεῖσαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πειραματικῶς ὡς βάσιμοι. Ὑπάρχει ἡ θεωρία (Vaubel) τῆς ἐπιδράσεως τοῦ νιτρικοῦ ἀμμωνίου, τῆς ἀτμοσφαίρας, ἡ θεωρία τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος (Moody), διὰ τῆς γενέσεως π. χ. ἐπὶ τοῦ σιδήρου ἀνθρακικοῦ σιδήρου, ὅστις ἀποσυντίθεται εἰς ἔνυδρον ὀξείδιον καὶ ἀνθρακικὸν ὀξὺ (ἀπεδείχθη ὅμως ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ παρουσία ἀνθρακικοῦ ὀξέος διὰ τὴν σκωρίασιν τοῦ σιδήρου, Dunstan), ἡ θεωρία τῆς ἐπιδράσεως σχηματιζομένου ὀξυγονούχου ὕδατος (ὑπεροξειδίου ὑδρογόνου) κατὰ τὸν Traube, ἥτις ἀπεδείχθη βάσιμος διὰ τὸν χαλκὸν καὶ τὸ μαγνήσιον, οὐχὶ ὅμως διὰ τὸν σίδηρον κατὰ τὸν Spitalski, ἡ βιολογικὴ θεωρία τῶν Raumer, Worler, Adler καὶ Bethlen, ἥτις ἔχει ὀλίγους ὑποστηρικτάς, καὶ ἐξηγεῖ τὴν χαρακτηριστικὴν μορφὴν τῶν διαβρώσεων διὰ τῆς παρουσίας μικροοργανισμῶν, ἡ θεωρία τοῦ σχηματισμοῦ ὀξέων, τοῦ Friend, καθ' ἣν ἀναγκαιοῖ ἡ παρουσία ὀξέος τινὸς (καὶ τοῦ ἀνθρακικοῦ συμπεριλαμβανομένου) πρὸς διαβρωτικὴν ἐνέργειαν, ἡ ἠλεκτρολυτικὴ θεωρία, καθ' ἣν ὁ σχηματισμὸς ὀξειδίων ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἠλεκτροχημικῶν ἰδιοτήτων τῶν ἰόντων τῶν μετάλλων, τῆς εὐκολίας, μεθ' ἧς ταῦτα διαλύονται, καὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἑνώσεων αὐτῶν μετὰ τοῦ ὀξυγόνου ὑπὸ ἠλεκτροχημικὴν ἔποψιν.

Ἡ προστασία κατὰ τῆς ὀξειδώσεως τῶν μετάλλων γίνεται διὰ μεταλλικῶν ἐπικαλύψεων (ἐπιμετάλλωσις, γαλβανοστεγία, κασσιτέρωσις, γαλβάνωσις, sherardisation ἢ μέθοδος τοῦ Σχέραρδ, μέθοδος τοῦ Schoop δι' ἐξακοντίσεως τετηκότων σταγονιδίων μετάλλου προστατευτικοῦ, δι' ὀξειδωτικῆς ἐπικαλύψεως, διὰ χρωμάτων, πίσσης, ἀσφάλτου, λιπαρῶν οὐσιῶν, σμαλτωδῶν οὐσιῶν) διὰ χημικῆς προστασίας ἐπὶ τῇ βάσει οὐσιῶν ἐπιρριπτομένων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, π. χ. κόνεως ἄνθρακος, διὰ γαλβανικῆς προστασίας, π. χ. διὰ διαθέσεως καταλλήλου κυκλώματος ἐξουδετεροῦντος τὴν τάσιν ὑφ' ἣν γίνεται ἡ ἠλεκτρολυτικὴ προσβολὴ (π. χ. προστασία ἀπὸ τῆς διαβρώσεως τῶν λεβήτων) καὶ διὰ προσθηκῶν ἐν τῷ μετάλλῳ μεταλλικῶν οὐσιῶν κατὰ τὸν Tammann. Θ. Χ.

— *[Φυτοπαθολ.]* Κοινὴ ὀνομασία διαφόρων φυτονόσων, προερχομένων κυρίως ἀπὸ προσβολὴν μυκήτων τῆς ὑποτάξεως τῶν οὐρηδινιδῶν. Αἱ φυτονόσοι αὗται καλοῦνται σκωριάσεις λόγῳ τοῦ σκωριοχρόου χρώματος τῶν φλυκταινιδίων (σωρῶν) καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν παραγομένης κόνεως, ἀποτελουμένης ἀπὸ τὰ σπόρια τῶν μυκήτων. Αἱ σκωριάσεις προσβάλλουν κυρίως τὰ σιτηρά, τὰ ψυχανθῆ, τὰ χειλανθῆ, τὰ σύνθετα, διάφορα ὀπωροφόρα, ἄνθη κλπ. Αἱ σπουδαιότεραι ζημίαι προέρχονται ἀπὸ τὰς σκωριάσεις τῶν σιτηρῶν καὶ τῶν ψυχανθῶν. Ε. Τ. Ε.

σκωριασμένος, *—η, —ο*· ἀντὶ *σκουριασμένος*, ὁ σκωριῶν.

σκωριοκονία (ἡ), ἢ ***σκωριοκονίαμα.*** Μεῖγμα σκωριῶν καὶ σιμέντου (βλ. *σκωρία*).

σκωριοποίησις, *—εως* (ἡ). Μετατροπὴ ἀνεπιθυμήτων προσμείξεων μεταλλεύματος ἢ μετάλλου εἰς σκωρίαν δι' ἀναγωγῆς, ὀξειδώσεως ἢ φρύξεως τῇ προσθήκῃ καταλλήλων σκωριοποιητικῶν προσθεμάτων (βλ. *σκωρία*). Θ. Χ

σκωριωτικαὶ ἢ ***σκωριοποιητικαὶ κόνεις*** ἢ ***πολτοὶ*** *[Μεταλλοτ.].* Κόνεις ἢ πολτοὶ χρησιμοποιούμενοι κατὰ τὴν ἄμεσον συγκόλλησιν σιδήρου καὶ χάλυβος πρὸς ἑαυτὰ ἢ πρὸς ἄλληλα, ἵνα ἀποφευχθῇ ἡ ὀξείδωσις αὐτῶν ἐξ αἰτίας τῆς θερμάνσεως. Παράγεται οὕτω ἐλαφρὸν προφυλακτικὸν στρῶμα σκωριῶν. Ἔχουσιν ὡς βάσιν τὸν βόρακα ἢ τὸ βορικὸν νάτριον μὲ προσθήκην ἀμμωνιακοῦ ἅλατος, σιδηροκυανιούχου καλίου, ρινισμάτων σιδήρου ἢ ρητίνης, θαλασσίου ἅλατος, γραφίτου κλπ. πάντοτε μετὰ πυριτικῆς ἄμμου διὰ τὸν σίδηρον ἢ πυριτικοῦ νατρίου ἢ ἀργίλλου διὰ τὸν χάλυβα. Αἱ κόνεις αὗται παρασκευάζονται ἐνίοτε καὶ εἰς πλάκας, καλούμεναι *πλάκες συγκολλήσεως.* Θ. Χ.

σκωριόχρωμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων χρῶμα σκωρίας.

σκῶρος, *σκωροφάγωμα κλπ.*· ἀντὶ *σκόρος, σκοροφάγωμα κλπ.*

Σκωτάκης, ***Νικηφόρος.*** Μητροπολίτης Κρήτης (βλ. *Νικηφόρος*, τ. ΙΗ' σ. 298 β').

Σκωτία (Scotland) *[Γεωγρ.].* Μία τῶν τριῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας περιλαμβάνει ἡ νῆσος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, καταλαμβάνουσα τὸ βόρειον τμῆμα αὐτῆς. Κεῖται μεταξὺ 54°38' καὶ 58°40' Β. πλ. καὶ 1°45' καὶ 6°14' Δ. μήκ. καὶ ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Βορείου Θαλάσσης, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τῶν ποταμῶν Τουήντ, Κέρσοπ, Λίντελ, καὶ Σάρκ, καὶ τοῦ ὄρους Τσέβιοτ, καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Βορρᾶ, ὁ ὁποῖος τὴν χωρίζει ἀπὸ τῆς Ἰρλανδίας, καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ. Ἡ ἔκτασις αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 77.171 τ. χλμ. μετὰ τῶν παρὰ τὰ παράλιά της εὑρισκομένων νήσων Ὀρκάδων καὶ Ἑβρίδων (9.650 τ. χλμ.). Αἱ ἀκταὶ αὐτῆς εἶναι ἀκανόνιστοι καὶ πολυσχιδεῖς. Τὰ κυριώτερα ἀκρωτήρια εἶναι τὰ *Ντόνκανσμπαιϋ* καὶ *Ρὰτ* πρὸς Β., *Φάϊφ Νὲς* καὶ *Κίνναιρντ* πρὸς Α. καὶ πρὸς Δ. τὰ *Μοὺλ-ὀφ-Γκάλλογουαιϋ* καὶ *Μοὺλ-ὀφ-Καντάϋρ.*

Οἱ κυριώτεροι κόλποι εἶναι οἱ *Φόρθ, Τάϊν* καὶ *Μόραιϋ* ἐν τῇ Βορείῳ Θαλάσσῃ, οἱ *Ἴννερ* καὶ *Σλὴτ* ἔναντι τῶν Ἑβρίδων καὶ νοτιώτερον τούτων οἱ *Λόρν, Κλάϋντ* καὶ *Σολβ ιίϋ*, ἐν τῇ θαλάσσῃ τῆς Ἰρλανδίας. Τὸ ἔδαφος τῆς Σκωτίας εἶνα ὀρεινόν, μετὰ μικρῶν μόνον καὶ ἀραιῶν κοιλάδων καὶ πεδιάδων. Ἡ μεγάλη ὀροσειρὰ τῶν *Γραμπιανῶν* ὀρέων διασχίζουσα τὴν χώραν ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ., διαιρεῖ τὴν χώραν εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ πρὸς Β. εἶναι ὀρεινότερον καὶ περιλαμβάνει τὰς ὀροσειρὰς τῆς Ἄνω Σκωτίας καὶ Κάτω Σκωτίας. Τὸ πρὸς Β. τῶν Γραμπιανῶν ὀρέων τμῆμα τῆς Σκωτίας εἶναι ἄγονον, ἑλῶδες καὶ στερεῖται ὀρυκτοῦ πλούτου, ἐνῷ τὸ πρὸς Ν. αὐτοῦ τμῆμα εἶναι ὀλιγώτερον ὀρεινὸν

Digitized by Google

καὶ λίαν εὔφορον, διασχίζεται ὑπὸ ὡραίων κοιλάδων καὶ μικρῶν πεδιάδων καὶ εἶναι πλούσιον εἰς γαιάνθρακας. Ἡ Σκωτία διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν μικρῶν ποταμῶν, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τῶν ἀποτόμων πτώσεων τῶν ὑδάτων των δὲν εἶναι πλωτοί. Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῶν ποταμῶν τῆς Σκωτίας εἶναι ὁ σχηματισμὸς ὑπ' αὐτῶν βαθυτάτων καὶ εὐρέων στομίων, πολλὰ τῶν ὁποίων λαμβάνουν τὸ σχῆμα μεγάλων ποταμοκόλπων. Οἱ κυριώτεροι τῶν ποταμῶν τούτων εἶναι ὁ *Τουήντ*, ὁ *Τάϋν*, ὁ *Ἔσκ*, ὁ *Ντάμπας*, ὁ *Λεὶθ*, ὁ *Ταΐϋ*. ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Σκωτίας, ὁ *Ντῆ*, ὁ *Νές*, ὁ *Σὶν*, ὁ *Θοῦρσο*, ὁ *Λότσυ*, ὁ *Κλάϋντ*, ὁ *Λίντελ* κ.τ.λ. Ἡ Σκωτία ἔχει καὶ πολυαρίθμους λίμνας. Πολλαὶ τούτων σχηματίζονται εἰς τὰς διευρύνσεις τῆς κοίτης τῶν ποταμῶν. Ἡ μεγαλυτέρα λίμνη εἶναι ἡ *Λόμοντ*, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων αἱ σημαντικώτεραι εἶναι ἡ *Ὤ*, ἡ *Νές*, ἡ *Σίν*, ἡ *Ταΐϋ*, ἡ *Μαίρη*, ἡ *Μόρρερ*, ἡ *Κάτριν*, ἡ *Ἧρν* καὶ ἡ *Ράννοκ*. Τὸ κλῖμα εἶναι ὠκεάνιον καὶ ὀλιγώτερον δριμὺ ἀπὸ τὸ κλῖμα ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης εὑρισκομένων εἰς τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν πλάτος. Ἡ μέση θερμοκρασία κατὰ τὸν Ἰανουάριον κυμαίνεται μεταξὺ 3° καὶ 4°, τὸν δὲ Ἰούλιον ἀνέρχεται εἰς 14°.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Σκωτίας ἀνέρχεται εἰς 4 842.554, τετραπλασιασθεὶς σχεδὸν ἐντὸς αἰῶνος. Οἱ κάτοικοι τῆς Σκωτίας ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο φυλὰς τελείως διαφόρους ἀλλήλων: τοὺς *Ἄϊλαντερς* ἢ *Ὀρεινοὺς* (Highlanders) καὶ τοὺς *Λόουλαντερς* ἢ *Πεδινοὺς* (Lowlanders). Οἱ πρῶτοι εἶναι κελτικῆς καταγωγῆς, ἐνῷ οἱ δεύτεροι ἀπετελέσθησαν ἐκ τῆς ἀναμίξεως δανικῶν ἢ σκανδιναυϊκῶν μετὰ κελτικῶν καὶ ἀγγλοσαξονικῶν φυλῶν. Αἱ δύο αὗται σκωτικαὶ φυλαὶ παρουσιάζουν καὶ μεγάλας φυσικὰς διαφοράς, καθότι τὸ χρῶμα τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν μὲν Ἄϊλαντερς εἶναι σχεδὸν κατὰ κανόνα μέλαν, τῶν δὲ Λόουλαντερς ξανθὸν ἢ ἐρυθρωπόν, μὲ ὀφθαλμοὺς γαλανοὺς ἢ φαιούς.

Ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως, τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Σκωτίας ἀνήκει εἰς τὴν πρεσβυτεριανὴν Ἐκκλησίαν. Ἀκολουθοῦν οἱ καθολικοί, ὑπερβαίνοντες τὰς 600.000, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἐλευθέραν Ἐκκλησίαν καὶ οἱ τῆς Ἐπισκοπικῆς Ἐκκλησίας. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ μικρότεραι ὀργανώσεις μεθοδιστῶν, βαπτιστῶν κλπ.

Ἡ Σκωτία διαιρεῖται εἰς 33 κομιτείας καὶ ἀπολαμβάνει εὐρείας διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως. Ἐν αὐτῇ ἐφαρμόζεται σύστημα νόμων, ὅπερ ἐν πολλοῖς δὲν ἰσχύει εἰς τὰς ἄλλας βρεττανικὰς χώρας. Ἐν τῇ κυβερνήσει ἡ Σκωτία ἀντιπροσωπεύεται δι' ὑπουργοῦ τῆς Σκωτίας, ἐν τῇ βουλῇ τῶν Λόρδων διὰ 49 λόρδων Σκώτων, ὧν 16 ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων δι' 74 βουλευτῶν. Πρωτεύουσα τῆς Σκωτίας εἶναι τὸ *Ἐδιμβοῦργον*.

Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς τὰ χθαμαλώτερα τμήματα τῆς Σκωτίας ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπὸ δασῶν, τὰ ὁποῖα ὅμως σήμερον σπανίζουν. Ἡ γεωργία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη καὶ ἀκμάζει ἐν τῇ νοτίῳ Σκωτίᾳ, ὅπου καλλιεργοῦνται τὰ δημητριακὰ καὶ ἰδίως ὁ σῖτος, ἡ κριθὴ καὶ τὰ γεώμηλα. Ἡ κτηνοτροφία ἀκμάζει σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ τμήματα τῆς χώρας, ἰδίως δὲ εἰς τὸ βόρειον, καὶ περιλαμβάνει πρόβατα, χοίρους, ὀνομαστοὺς βοῦς καὶ ἰδιαίτερον, λίαν ἐκτιμώμενον τύπον ἵππων. Μεταξὺ τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων ἐξαιρετικὴν θέσιν κατέχουν τὰ ἔρια, καὶ ἰδίως τὰ προερχόμενα ἐκ προβάτων βοσκόντων ἀνὰ τὰ ὄρη Τσέβιοτ, ἐξ ὧν προῆλθε καὶ ἡ ὀνομασία τῶν εἰδικῆς κατασκευῆς μαλλίνων ὑφασμάτων «σεβιότ». Ἐν Σκωτίᾳ ἀκμάζει μεγάλως καὶ ἡ ἁλιεία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μίαν τῶν σημαντικωτέρων πηγῶν πλούτου τῆς χώρας. Εἰς τὰ παράλια τῆς Σκωτίας ἁλιεύονται σολομοί, ἀρίγγαι, γάδοι, σκόμβροι κτλ. Πλούσιοι εἰς ἰχθῦς ἐπίσης εἶναι οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, αἱ λιμνοθάλασσαι καὶ οἱ ποταμόκολποι.

Ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς χώρας εἶναι σημαντικός, συνιστάμενος εἰς πλούσια κοιτάσματα γαιανθράκων ἐκτεινόμενα εἰς 4.400 τ. χλμ. ἐπιφανείας, μὲ ἐτησίαν ἐξαγωγὴν 35—40 ἑκατομμυρίων τόννων. Τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς ποσότητος ταύτης προέρχεται ἐκ τῆς περιφερείας τοῦ Λάναρκ, κειμένης εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς Σκωτίας. Πλὴν τῶν γαιανθράκων ὑπάρχει καὶ σίδηρος, μόλυβδος καὶ ψευδάργυρος. Ἐπίσης ὑπάρχουν λατομεῖα μαρμάρου, γρανίτου, βασάλτου καί τινες πηγαὶ ὀρυκτελαίων.

Ἡ βιομηχανία τῆς Σκωτίας εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ἀνεπτυγμένων τῶν Βρεττανικῶν νήσων. Κυρίως ἀκμάζει ἡ βιομηχανία ὑφασμάτων, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἡ μεταλλοβιομηχανία καὶ ἡ ναυπηγική. Τὸ κυριώτερον βιομηχανικὸν κέντρον εἶναι ἡ Γλασκώβη. Τὸ ἓν τρίτον τῶν βρεττανικῶν πλοίων κατασκευάζονται εἰς τὰ ναυπηγεῖα τῆς Γλασκώβης, τοῦ Γκρήναχ, τοῦ Πάρτικ, τοῦ Γκόβαν καὶ τοῦ Ντώμπαρτον. Ἐν Κίλμαρνοκ ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια κατασκευῆς σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ. Ὑπάρχουν ἐπίσης παντὸς εἴδους ἐργοστάσια μηχανημάτων ἐν Γλασκώβῃ, εἰδῶν σιδήρου ἐν Κότμπριτζ Φάλκιρκ, Κίλμαρνοκ καὶ Χάμιλτον, χάρτου ἐν Ἐδιμβούργῳ, ζαχάρεως ἐν Φρῆνοκ, καπνοῦ ἐν Γλασκώβῃ, οἰνοπνευματοποιεῖα ἐν Ἐδιμβούργῳ, Γλασκώβῃ καὶ Λεὶθ, χημικῶν προϊόντων, ὑέλου, δερματίνων εἰδῶν, πορσελλάνης ἐν Πέρθ, Ἀμπερντήν, Ἐδιμβούργῳ, Γλασκώβῃ, Ντώντῃ, Ντώμφρις καὶ ἀλλαχοῦ.

Οἱ λιμένες τῶν δυτικῶν αὐτῆς ἀκτῶν διεξάγουν ἀκμαῖον ἐμπόριον μετὰ τῶν λιμένων τῆς δυτικῆς Ἀγγλίας καὶ Οὐαλλίας, μετὰ τῆς Ἰρλανδίας καὶ ἰδίως μετὰ τῆς Ἀμερικῆς, ἐνῷ οἱ λιμένες τῶν ἀνα-

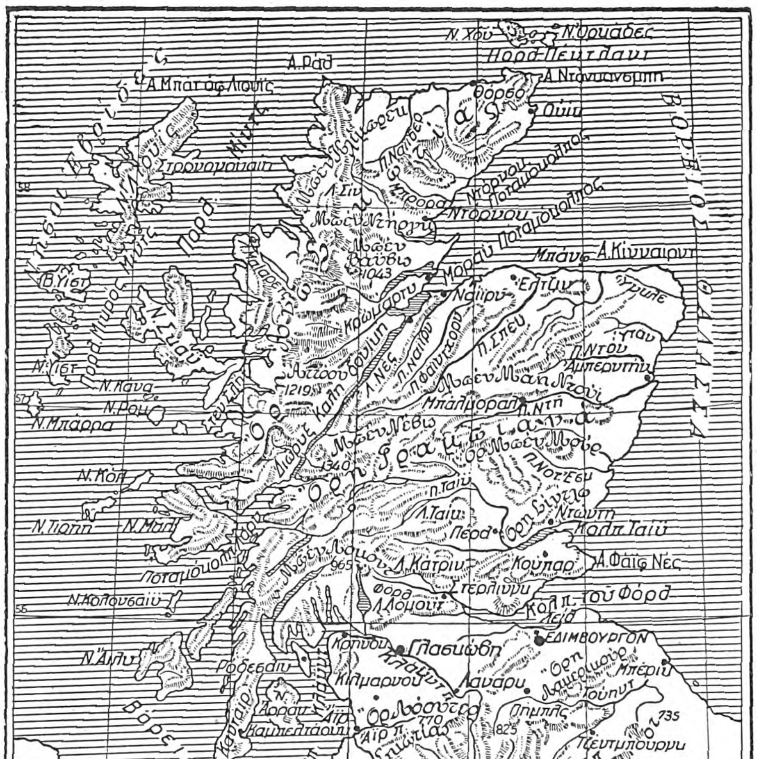

τολικῶν ἀκτῶν ἐπικοινωνοῦν κυρίως μετὰ τοῦ Ἀμβούργου καὶ τῶν λιμένων τῆς Βαλτικῆς. Ἡ εἰσαγωγὴ περιλαμβάνει ἄλευρα, ᾠά, λίπη, ξυλείαν καὶ σίδηρον, ἡ δὲ ἐξαγωγὴ ὑφάσματα, μηχανήματα, εἴδη ναυπηγίας, ἔρια, ἵππους, βοῦς, ἰχθῦς, κονσέρβας κτλ.

Αἱ συγκοινωνίαι τῆς βορείου Σκωτίας εἶναι λίαν περιωρισμέναι, λόγῳ τοῦ ἀγόνου καὶ ὀρεινοῦ τοῦ ἐδάφους, ἐνῷ αἱ τῆς νοτίου εἶναι πυκνότεραι, ἀλλ' ὄχι ὅσον αἱ τῆς Ἀγγλίας. Ὑπάρχουν καί τινες διώρυγες, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἑνοῦσα τὸν ποταμόκολπον Φὸρθ μὲ τὸν ποταμόκολπον Κλάϋντ καὶ ἡ Καληδονιακή, ἡ ἑνοῦσα τὸν ποταμόκολπον Μόραιϋ μὲ τὸν ποταμόκολπον Λὸρν καὶ δι' αὐτῶν τὴν Βόρειον θάλασσαν μετὰ τῆς θαλάσσης τῆς Ἰρλανδίας.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Σκωτία ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων *Καληδονία* (Caledonia). Τὸ ὄνομα Σκωτία ἀνεφάνη ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, προῆλθε δ' ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Σκώτων, οἵτινες εἶχον εἰσβάλει ἐκ τῆς Ἰρλανδίας. Αἱ πρῶται ἱστορικαὶ πληροφορίαι περὶ τῆς ἀρχαίας Σκωτίας χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς καὶ τῆς κατακτήσεως τμήματος τῆς χώρας ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Ἰουλίου Ἀγρικόλα. Ὁ στρατηγὸς οὗτος διεξήγαγε σφοδροὺς ἀγῶνας πρὸς τὰς ἰθαγενεῖς φυλὰς τῶν Κελτῶν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Ρωμαῖοι εἶχον δώσει τὸ ὄνομα τῶν Καληδονίων, καὶ εἶχεν ἀνεγείρει σειρὰν φρουρίων μεταξὺ τοῦ Φὸρθ καὶ τοῦ Κλάϋντ, πρὸς παρεμπόδισιν τῆς καθόδου τῶν φυλῶν τούτων πρὸς Ν. Τῷ 84 μ. Χ. ὁ Ἰούλιος Ἀγρικόλας κατενίκησε τοὺς Καληδονίους ἐν τῇ μεγάλῃ μάχῃ τῶν Γραμπιανῶν ὀρέων καὶ κατώρθωσε νὰ διεισδύσῃ μέχρι τῶν Ὀρκάδων νήσων πρὸς Β. Τῷ 120 μ.Χ. ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς ἀνήγειρε τὸ περίφημον τεῖχος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωσε τὸ ὄνομά του, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Τάϋν καὶ Σολβαΐϋ, ὀχυρώσας τοῦτο μὲ διάφορα, κατὰ διαστήματα, φρούρια, πύργους, ὀχυρωματικὰ ἔργα καὶ στρατόπεδα, διὰ νὰ καταστήσῃ ἀδύνατον πλέον τὴν κάθοδον τῶν βαρβάρων φυλῶν τῶν Κελτῶν Καληδονίων. Ὁ Ἀντώνιος ὁ Εὐσεβὴς ἀνήγειρε καὶ δεύτερον τεῖχος πρὸς τὸν ἴδιον σκοπόν. Οἱ Καληδόνιοι ὅμως πολλάκις κατώρθωσαν νὰ διασπάσουν τὰ τείχη ταῦτα, μέχρις ὅτου, περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος, ἀνεφάνησαν ἕτεροι τρομερώτεροι ἐχθροί, οἱ Πίκται. Βραδύτερον ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῇ καὶ ἄλλαι φυλαί, εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἐν τῇ Σκωτίᾳ ὑπῆρχον Ἄγγλοι, Βρετόνοι, Σκῶτοι, Πίκται καὶ Λατῖνοι, οἵτινες διεξῆγον σφοδροὺς ἀγῶνας μεταξύ των. Τῷ 860 ὁ βασιλεὺς τῶν Σκώτων Κέννεθ ὑπέταξε τοὺς Πίκτας, οἵτινες ἔκτοτε ἐξηφανίσθησαν ὡς λαός. Μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν Πικτῶν ἡ χώρα αὐτῶν ἔλαβε τὸ ὄνομα τῶν Σκώτων. Τὸ βασίλειον τῆς Σκωτίας διετέλει κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ἀγγλίας. Βραδύτερον ὅμως, μετὰ τὴν ἐξασθένησιν τῆς Ἀγγλίας, συνεπείᾳ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Δανῶν, ἡ Σκωτία ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν, ἡ δὲ ἐπικυριαρχία τῆς Ἀγγλίας ἐπ' αὐτῆς διετηρεῖτο μόνον ὀνομαστικῶς. Πολλάκις μάλιστα μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν διεξήγοντο σφοδροὶ ἀγῶνες καὶ πόλεμοι ἐξ ἀφορμῆς τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου. Αἱματηροὶ καὶ σκληροὶ ἀγῶνες περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου τῆς Σκωτίας ἐλάμβανον χώραν καὶ μεταξὺ διαφόρων οἰκογενειῶν τῆς Σκωτίας, οἱ σημαντικώτεροι δὲ τούτων εἶναι οἱ μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τοῦ βασιλέως Μάλκωλμ καὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ βασιλέως Κέννεθ.

Οἱ Νορμανδοὶ κατακτηταὶ τῆς Ἀγγλίας ἐσεβάσθησαν τὸ βασίλειον τῆς Σκωτίας, ἀρκεσθέντες μόνον ν' ἀσκοῦν ἐπ' αὐτοῦ ἁπλῆν ἐπικυριαρχίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Μάλκωλμ Β' ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Σκωτίας ὁ ἐκ τῆς θυγατρός του ἔγγονός του Ντώνκαν, ὃν ἐφόνευσεν ὁ περίφημος ἐκ τοῦ ὁμωνύμου δράματος τοῦ Σαίξπηρ στρατηγὸς αὐτοῦ καὶ ἀπαιτητὴς τοῦ θρόνου Μάκβεθ. Τὸν Μάκβεθ ὅμως τοῦτον ἐφόνευσε κατόπιν ὁ υἱὸς τοῦ Ντώνκαν Μάλκωλμ Γ'. Ἡ βασιλεία τούτου ὑπῆρξεν ἐκ τῶν εὐτυχεστέρων τῆς Σκωτίας, καθότι ἐπ' αὐτοῦ εἰσήχθησαν εἰς τὴν χώραν τὰ ἀγγλικὰ ἤθη καὶ ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα, ἰδίως εἰς τὴν ΝΔ. Σκωτίαν, χάρις εἰς τοὺς Ἀγγλοσάξονας, οἱ ὁποῖοι ἐξαναγκασθέντες νὰ φύγουν ἐκ τῆς Ἀγγλίας συνεπείᾳ τῆς νορμανδικῆς εἰσβολῆς, κατέφυγον εἰς τὴν Σκωτίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάλκωλμ Γ' ἐπηκολούθησαν σφοδραὶ ἔριδες περὶ διαδοχῆς, μέχρις ὅτου τῷ 1124 ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Δαυῒδ Α', υἱὸς τοῦ Μάλκωλμ Γ'. Οὗτος περιεπλάκη εἰς πολλοὺς πολέμους μὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐγένετο ὁ ἀληθὴς ἱδρυτὴς τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Σκωτίας, ἣν ἐπροίκισε μὲ νόμους, βοηθήσας τὰ μέγιστα καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας. Μετὰ τὸ θάνατον αὐτοῦ, οἱ διάδοχοί του ἐξηκολούθησαν τοὺς πολέμους πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, μέχρις ὅτου ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδος Α' μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου Γ' καὶ τὸν λαβόντα χώραν ἐμφύλιον σπαραγμόν, κληθεὶς ὡς διαιτητὴς μεταξὺ τῶν διαμαχομένων μερίδων, ἐπεδίκασε τὸν θρόνον εἰς τὸν Ἰωάννην Μπαλιὸλ τῷ 1291. Μετ' ὀλίγα ὅμως ἔτη ὁ Μπαλιὸλ ἐξεθρονίσθη καὶ ἀπὸ τοῦ 1296 μέχρι τοῦ 1314 ἡ Σκωτία ἐκυβερνήθη ὑπὸ Ἄγγλου τοποτηρητοῦ, ὁπότε ὁ στρατηγὸς Ρυβέρτος Μπρούς, ἐκδιώξας τοὺς Ἄγγλους καὶ ἀναγορευθεὶς βασιλεύς, ἠνάγκασεν αὐτοὺς ν' ἀναγνωρίσουν καὶ πάλιν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Σκωτίας τῷ 1328. Τὸ Ροβέρτον Μπροὺς ἀποθανόντα τῷ 1329 διεδέχθη ὁ υἱός του Δαυὶδ Β', μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1370 ὁ ἔγγονός του Ροβέρτος Β' Στούαρτ, ὁ ὁποῖος ἐγένετο ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Στούαρτ, ἥτις ἐβασίλευσεν ἐν Σκωτίᾳ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας. Ἐπὶ τῆς δυναστείας ταύτης, τῷ 1560, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ βασίλισσα Μαρία Στούαρτ ἦτο εἰσέτι ἀνήλικος, ἐξηπλώθη εἰς τὴν Σκωτίαν ἡ μεταρρύθμισις. Ὅταν ἡ Μαρία Στούαρτ ἐνηλικιωθεῖσα κατέλαβε τὸν θρόνον καὶ ἠθέλησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν καθολικισμόν, ἐξεθρονίσθη. Ὁ υἱὸς αὐτῆς Ἰάκωβος ΣΤ', γενόμενος τῷ 1603 καὶ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰάκωβος Α', συνήνωσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του τὸ βασίλειον τῆς Σκωτίας πρὸς τὸ τῆς Ἀγγλίας. Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν ὅμως εἰς τὸν θρόνον τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Καρόλου Α', ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς Σκώτους τὸ ἀγγλικὸν δόγμα, οὗτοι ἐπανεστάτησαν καὶ συνέστησαν τὴν περίφημον «ὁμολογίαν πίστεως» (Covenant) πρὸς προστασίαν τῆς πρεσβυτεριανῆς ἐκκλησίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐξερράγη ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεμίχθησαν καὶ οἱ Σκῶτοι. Ὅταν ἐπεκράτησεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1649, οἱ Σκῶτοι, περιελθόντες πάλιν εἰς διάστασιν πρὸς τοὺς Ἄγγλους, ἐκάλεσαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Σκωτίας τὸν

Digitized by Google

Κάρολον Β'. Τῷ 1650 ὅμως ὁ Κρόμβελ, εἰσβαλὼν εἰς τὴν Σκωτίαν, κατώρθωσεν ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος νὰ καθυποτάξῃ τὴν χώραν. Τῷ 1688, μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ἰακώβου Β', ἡ βουλὴ τοῦ Ἐδιμβούργου προσέφερε τὸν θρόνον τῆς Σκωτίας εἰς τὸν Γουλιέλμον Γ' καὶ τὴν σύζυγόν του Μαρίαν, θυγατέρα τοῦ Ἰακώβου Β', μετὰ κληρονομικοῦ δικαιώματος. Τὴν 6 Μαΐου 1707, ἐπὶ τῆς βασιλίσσης Ἄννης, ἡ Σκωτία ἡνώθη μετὰ τῆς Ἀγγλίας ὁριστικῶς, ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα Μεγάλη Βρεττανία. Τῷ 1708 καὶ 1715 οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἰακώβου ὠργάνωσαν ἐπαναστάσεις εὐκόλως καταπνιγείσας. Ἡ ἐπανάστασις ὅμως τοῦ 1745 προσέλαβε τρομακτικὰς διαστάσεις, ἐξεγερθέντων πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας των σχεδὸν πάντων τῶν Ἄϊλαντερς. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ἧτταν τοῦ μνηστῆρος τοῦ θρόνου Καρόλου Ἐδουάρδου τῷ 1745 καὶ ἡ ἐπανάστασις αὕτη κατεπνίγη, ἔκτοτε δὲ ἡ ἱστορία τῆς Σκωτίας ταυτίζεται πρὸς τὴν τῆς *Ἀγγλίας* (βλ. λ.) καὶ *Μεγάλης Βρεττανίας* (βλ. λ.).

Ἡ Σκωτία ἀνέδειξε πολλοὺς μεγάλους ἄνδρας εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, ὡς εἶναι ὁ Ἀδὰμ Σμίθ, ὁ ἱδρυτὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, οἱ φιλόσοφοι Ρῆντ καὶ Στούαρτ, ὁ συγγραφεὺς καὶ ἱδρυτὴς ἰδίας λογοτεχνικῆς σχολῆς Οὐῶλτερ Σκώτ, ὁ ποιητὴς Μπὲρνς κ. ἄ. Πάντες ὅμως οἱ συγγραφεῖς οὗτοι κατατάσσονται μεταξὺ τῶν συγγραφέων τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας. Μ. Δ. Β.

σκωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σκωτίαν, ὁ τῆς Σκωτίας: «σκωτικὰ ὑφάσματα».

—Σκωτικὴ ***Ἐκκλησία.*** Εἰς τὴν Σκωτίαν, ἥτις μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐκκλησιαστικῶς ὑπήγετο εἰς τὴν Ρώμην, ἐκηρύχθη ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Καλβίνου ὑπό τε ἄλλων καὶ τοῦ Πατρικίου Ἀμίλτωνος, ὅστις τὸ 23ον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων ἐκάη ἐπὶ τῆς πυρᾶς τῷ 1528, καὶ βραδύτερον τῷ 1542 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Νόξ, ὅστις εἰσήγαγεν εἰς τὴν Σκωτίαν τὸν καλβινισμὸν κατὰ τὸ πρεσβυτεριανὸν σύστημα. Καὶ ἀντέδρασαν μὲν ἰσχυρῶς κατὰ τῆς μεταρρυθμίσεως οἱ βασιλεῖς τῆς Σκωτίας καὶ οἱ καθολικοὶ ἐπίσκοποι αὐτῆς, ἀλλ' οἱ Σκῶτοι ἐδείχθησαν ἀνένδοτοι, καὶ οὕτως ἡ βουλὴ αὐτῶν τῷ 1560 καταργήσασα τὴν λατινικὴν λατρείαν ἐπεκύρωσε τὴν Σκωτικὴν ὁμολογίαν (confessio Scotica). Ὅτε δὲ κατόπιν τὰ δύο βασίλεια τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας ἡνώθησαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰακώβου Α' (1603—1625) καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Ἰακώβου Κάρολος ὁ Α' (1625—1649) ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ ἐν Σκωτίᾳ τὸ ἐπισκοπιανὸν σύστημα, οἱ Σκῶτοι ἐξεγερθέντες ἐξηνάγκασαν τὸν Κάρολον νὰ ὑποχωρήσῃ Καὶ βραδύτερον δ' ἐπὶ τῆς Ἄννης τῷ 1707 ἐνομιμοποιήθη μὲν ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ἐπισκοπιανὴ Ἐκκλησία, ἐν Σκωτίᾳ δὲ παρέμεινεν ὡς νόμιμος Ἐκκλησία ἡ πρεσβυτεριανή, ἥτις καὶ μέχρι σήμερον ὑπάρχει. Ε. Γ. Π.

Σκῶτοι (οἱ) (Scots). Κελτικὸς λαὸς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. ἐμφανισθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἰρλανδίας καὶ διαπεραιωθεὶς κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνος εἰς τὴν πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς νήσου χώραν, εἰς ἣν ἔδωσε τὸ ὄνομά του, ἐπικρατῆσαν ἀπὸ τοῦ ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνος (Σκωτία). Οἱ Σκῶτοι διαφέρουν κατὰ πολὺ τῶν ἄλλων λαῶν τῶν Βρεττανικῶν νήσων (Ἄγγλων, Οὐαλλῶν καὶ Ἰρλανδῶν), ἔχουν ἴδια ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ ἐνδύονται κατὰ τρόπον ὁμοιάζοντα κατὰ πολὺ πρὸς τὸν τῶν Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων χωρικῶν, δι' εἴδους φουστανέλλας ἐκ πολυχρώμου ὑφάσματος. Χρησιμοποιοῦν ἐπίσης ὡς μουσικὸν ὄργανον εἶδος ἀσκαύλου, ἀγαποῦν δὲ πολὺ τὸν ὕπαιθρον καὶ ποιμενικὸν βίον καὶ εἶναι ὡς ἐκ τούτου ἐπιρρεπεῖς εἰς τὴν μετανάστευσιν (βλ. καὶ λ. *Σκωτία*). Μ. Δ. Β.

Σκῶτος, ***Ἰωάννης*** βλ. λ. *Ἐριγένης.*

σκώψ, *—ωπός* (Scops) *[Ζῳολ.].* Γένος ἁρπακτικῶν πτηνῶν τῆς ὑποτάξεως τῶν *γλαυκιδῶν* καὶ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ὠτιτῶν.* Περιλαμβάνει περὶ τὰ 80 εἴδη νυκτοβίων μικρῶν γλαυκῶν, ἐξηπλωμένου εἰς ὅλας τὰς εὐκράτους περιοχὰς τοῦ Παλαιοῦ κόσμου, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς τὰ βορειότερα πλάτη. Κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν πτηνῶν τούτων εἶναι: σῶμα μικρόν, φθάνον μέχρις 20 ἑκατοστομέτρων· κεφαλὴ δυσαναλόγως πρὸς τὸ σῶμα μεγάλη· ῥάμφος λίαν κεκυρτωμένον· τὰ περὶ τὰ ὦτα πτερὰ ἐπιμεμηκυσμένα καὶ ἀποτελοῦντα λοφίσκον· πτέρυγες μεγάλαι· πόδες μετ' ἀραιοῦ πτιλώματος· δάκτυλοι γυμνοί. Κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ γένους εἶναι *σκὼψ ὁ σκώψ,* ἄλλοτε καλούμενος *ἐφιάλτης ὁ σκώψ,* κοινότατος καὶ ἐν Ἑλλάδι, καλούμενος κοινῶς *γκιώνης* ἢ *κλωσσός.* Ἔχει

Σκὼψ (κοιν. γκιώνης).

χρωματισμὸν τεφρόφαιον μετὰ ἐρυθροκιτρίνων στίξεων καὶ μέγεθος σώματος 18 ἑκατοστομέτρων. Ἔρχεται εἰς Ἑλλάδα, ἰδίως τὰς Κυκλάδας νήσους, περὶ τὸν Μάρτιον ἢ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου, φωλεύει δὲ ἐντὸς τῶν κοιλοτήτων δένδρων ἢ τῶν παλαιῶν ἐγκαταλελειμμένων οἰκοδομῶν. Παρὰ τὸ μικρὸν μέγεθός του εἶναι πτηνὸν ἐκτάκτως θαρραλέον καὶ τολμηρόν, ἐπιδεικνύει δὲ πολλὴν πονηρίαν κατὰ τὴν δίωξιν καὶ σύλληψιν τῆς λείας του. Τρέφεται κυρίως ἐκ μικρῶν τρωκτικῶν, ἰδίως μυῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ εἶναι πτηνὸν ὠφελιμώτατον.

Σλαβέϊκωφ, ***Ἰβὰν Πέτκου.*** Βούλγαρος ἐκπαιδευτικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1853 ἐν Τρέβνῃ τῆς Βουλγαρίας. Ἐσπούδασεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐδίδαξεν ἐν τῷ ἐκεῖ βουλγαρικῷ τῆς ἐξαρχείας σχολείῳ καὶ ἦτο κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀπελευθερωθείσης τῆς Βουλγαρίας διωρίσθη σχολικὸς ἐπιθεωρητὴς καὶ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐν τῇ ὑπὸ τὸν Καραβέλωφ κυβερνήσει. Τῷ 1886 ἐξελέγη δήμαρχος τῆς Σόφιας. Ἀπὸ τοῦ 1889 ὡς καθηγητὴς γυμνασίου ἐξέδωκε διάφορα σχολικὰ ἐγχειρίδια καὶ κατὰ τὸ 1901 (4 Μαρτίου) διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐπί τινας μῆνας. Κ.-Μ. Α.

—Σλαβέϊκωφ, ***Πέντσο Πέτκου.*** Βούλγαρος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Τρέβνῃ τῷ 1866. Ἐσπούδασεν ἐν Εὐρώπῃ καὶ θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν μεγίστων Βουλγάρων ποιητῶν. Ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ διαλάμπει ἡ πρὸς τὴν πατρίδα του ἀγάπη. Τὰ κυριώτερα τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ ἔργων εἶναι αἱ συλλογαί: «Ἐν τῇ νήσῳ τῶν μακάρων» (Na ostrova na blagenite), «Ὄνειρον εὐτυχίας» (Sin za schtastie), «Ἔπη» (Epitsheski pesni) καὶ τὸ κορύφωμα τῆς φιλολογικῆς του παραγωγῆς ἡ μεγάλη ἐθνικὴ ἐποποιία «Αἱματηρὰ ᾠδή» (Kyrveva pecen) εἰς 3 τόμους. Τὸ ὅλον ποιητικὸν ἔργον του, ἐξεταζόμενον ἀπὸ εἰδολογικῆς, στιχουργικῆς, καὶ αἰσθητικῆς ἀπόψεως, εἶναι εὑρεῖα καὶ ἰσχυρὰ προσπάθεια πρὸς προαγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς βουλγαρικῆς λογοτεχνίας, ἐν ᾗ μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ καὶ συγγραφέως Ἰβὰν Βάζωφ κατέχει τὰ πρωτεῖα. Ἀπέθανεν ἐν Ἰταλίᾳ τῷ 1912. Κ.-Μ. Α.

—Σλαβέϊκωφ, ***Πέτκος Ράσκου.*** Βούλγαρος πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1825 ἔν τινι κώμῃ τῆς Μακεδονίας. Αὐτοδίδακτος κατ' ἀρχάς, ἐφοίτησε βραδύτερον εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Βουκουρεστίου. Τῷ 1852 ἐδημοσίευσε δύο συλλογὰς ποιημάτων, μεγάλως ἐκτιμηθείσας, καὶ τῷ 1855 ἐν Πετρουπόλει ἐθνικὰ βουλγαρικὰ ᾄσματα. Ἀπὸ τοῦ 1857 ἐγκαταστὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει μετέσχε πασῶν τῶν ὑπὲρ τῆς χειραφετήσεως τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς ἱδρύσεως ἐθνικῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἐνεργειῶν. Ἐκεῖ ἐξέδωκε τὴν βουλγαρικὴν σατιρικὴν ἐφημερίδα «Ἄσκαυλον» (Γκάϊνδα), σατιρίζουσαν τὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐν γένει τὸν ἑλληνικὸν κλῆρον, καὶ τῷ 1867 τὴν ἐφημερίδα «Μακεδονίαν». Μετὰ τὴν παῦσιν τῆς ἐφημερίδος του ὑπὸ τῆς τουρκικῆς λογοκρισίας, διωρίσθη διδάσκαλος ἐν τῷ ἱδρυθέντι τότε βουλγαρικῷ σχολείῳ τοῦ Τυρνάβου τῆς Βουλγαρίας, ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου 1877. Ἀπελευθερωθείσης τῆς Βουλγαρίας μετέσχε τῆς μεγάλης ἐν Τυρνάβῳ ἐθνοσυνελεύσεως τῶν ἐπισήμων πρὸς σύνταξιν τοῦ συνταγματικοῦ τῆς ἡγεμονίας χάρτου (1879) καὶ μετὰ τοῦ Π Καραβέλωφ ἵδρυσε τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Κατεπολέμησε δριμέως τὸν ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως ὑποβληθέντα λίαν συντηρητικὸν συνταγματικὸν χάρτην καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀπόρριψιν αὐτοῦ καὶ τὴν σύνταξιν μᾶλλον φιλελευθέρου, οὗτινος αἱ θεμελιώδεις διατάξεις ἰσχύουσι καὶ νῦν. Τῷ 1880 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Βουλῆς καὶ εἶτα ἐπί τινας μῆνας διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Διεκρίθη ὡς ποιητής, δημοσιογράφος, ἱστοριογράφος καὶ ἐθνογράφος, συντελέσας τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ καὶ τῆς βουλγαρικῆς λογοτεχνίας. Ἀπέθανε τῷ 1895. Κ.-Μ. Α.

Σλαβιάνσκ *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐν τῷ πρώην κυβερνείῳ τοῦ Χαρκόβ. Κάτ. (1926) 28.385. Εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Χαρκὸβ - Ροστὸβ καὶ ἔχει βιομηχανίας πορσελλάνης καὶ χημικῶν προϊόντων. Ἐγγὺς τῆς πόλεως εὑρίσκονται 10 λίμναι, ἐξ ὧν ἐξάγεται μεγάλη ποσότης ἅλατος, ἔτι δὲ ἰαματικαὶ ἁλιπηγαὶ μετὰ λασπολούτρων. — Π.

Σλαβιάνσκαγια *[Γεωγρ.].* Κοζακικὸς συνοικισμὸς ἐν τῷ ρωσικῷ βορείῳ Καυκάσῳ. Κάτ. (1926) 20.717. Εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Νοβορωσίσκης - Τιμοσέφσκαγιας καὶ ποταμολιμὴν τοῦ Κουμπάν, διεξάγει δὲ μέγα ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ ἔχει ἐλαιοτριβεῖα καὶ ἀλευρομύλους. —Π.

Σλαβίντσκι, ***Ἐπιφάνιος.*** Ρῶσος ἐπιστήμων (1619—1674). Διαπρέπων ὡς καθηγητὴς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Κιέβου, ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ τσάρου Ἀλεξίου εἰς Μόσχαν, ἀπέκτησε δὲ τάχιστα τὴν φήμην σοφοῦ ἀνδρός. Οὗτος μετὰ τοῦ συναδέλφου του Ἀρσενίου Σατανόβσκι προέβη εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς εἰς τὴν ρωσικὴν μεταφράσεις ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἶχον ὑποστῇ μεγάλην παραφθοράν. Τῇ ὑποδείξει αὐτοῦ ὁ βογιάρος Θεόδωρος Ρτίστσεφ ἵδρυσε τὸ περίφημον μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ὅπερ ἀπέβη ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀκαδημία τῆς Μόσχας. Θ. Β.

Σλαβίτσι (Slavici), ***Ἰωάννης.*** Ρουμᾶνος δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Σιρίᾳ τῆς Τρανσυλβανίας τῷ 1848. Σπουδάσας νομικὰ ἐν Πέστῃ καὶ Βιέννῃ, διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας, ἱστορίας, γεωγραφίας καὶ ρουμανικῆς γλώσσης καὶ ἐδημοσίευσε διηγήματα, κωμῳδίας, μυθιστορήματα, δράματα καὶ τὸ ἔργον: «Românii din Austro—Ungaria».

Σλάβοι (οἱ) *['Εθνολ.]*· βλ. *Σλαῦοι.*

Σλαβονία *[Γεωγρ.]*· βλ. *Κροατία-Σλαβονία.*

Σλάβυ (Szlávy), ***Ἰωσήφ.*** Οὔγγρος πολιτικὸς (1818—1900). Μετασχὼν τῆς οὐγγρικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848—1851, συνελήφθη καὶ ἐγκαθείρχθη ἐπὶ πέντε ἔτη εἰς τὸ φρούριον Ἄϊζεν. Τῷ 1869 ἐγένετο ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου καὶ ἐπὶ βραχὺν χρόνον πρωθυπουργός. Τῷ 1879 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βουλῆς, κατὰ τὰ ἔτη 1880—1882 ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς δυαδικῆς μοναρχίας καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1894—1896 πρόεδρος τῆς ἄνω βουλῆς. Γ. Ι. Β.

Σλάγκελσε (Slagelse) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Δανίας, ἐν τῇ νήσῳ Σέλαντ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κοπεγχάγης—Κορσαίρ. Κάτ. 14.245 (1928). Ἔχει βιομηχανίαν μηχανῶν. Θ. Κ.

Σλάϊγκο (Sligo) *[Γεωγρ.].* —1) Κομιτεία ἐν τῷ ἐλευθέρῳ κράτει τῆς Ἰρλανδίας, ἐν τῷ νομῷ Κόννωτ, ἐμβαδοῦ 1.790 τ. χλμ. καὶ κάτ. 71.393 (1926). —2) Πόλις, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας, κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Γκάροκ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Κάτ. 11.439 (1926). Ἔχει ἐμπόριον ζῴων καὶ ξυλείας. Θ. Κ.

Σλάϊερμάχερ (Schleiermacher), ***Φρειδερῖκος-Ἐρνέστος-Δανιήλ.*** Περίφημος Γερμανὸς θεολόγος καὶ φιλόσοφος (1768—1834), ἐκ τῶν ἡγετῶν τοῦ ρωμαντικοῦ κινήματος. Γεννηθεὶς ἐν Μπρεσλάου, διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῆς μητρός του, ἥτις ἀνέθρεψεν αὐτὸν εὐσεβῶς, ἀλλ' ἄνευ τῆς στενότητος τῶν εὐσεβιστικῶν κύκλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὡς τρόφιμος τῶν Χερρνχούτων ἐνισχύθη εἰς τὴν ἁπλῆν καὶ ἀφελῆ ταύτην εὐσέβειαν, τὸ μὲν διὰ τῆς ἀπερίττου λατρείας τῆς «κοινότητος τῶν ἀδελφῶν», τὸ δὲ διὰ τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν περὶ θρησκείας, ἥτις ἀπετέλει τὸ κέντρον τοῦ βίου αὐτῶν καὶ τὸν βασικὸν τόνον ἐν τῇ ἐργασίᾳ, τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ συναναστροφῇ. Ἡ εὐπαθὴς αὐτοῦ ψυχὴ ἐγνώρισεν ἐνταῦθα τὸ μυστήριον τῆς θρησκείας εἰς ὅλον του τὸ βάθος, ὅπως καὶ τὸ ὑψηλὸν ἰδανικὸν τῆς φιλίας τῆς ὑπὸ τῆς συγγενείας τῆς ψυχικῆς διαθέσεως καὶ τῶν κοινῶν ροπῶν στηριζομένης. Παρὰ τὴν νοσταλγίαν ὅμως τοῦ καθαγιασμοῦ τῆς ψυχῆς του ὑπὸ τοῦ αἰωνίου, ἀπέκτησεν ἐξ ἀντιδράσεως ἐν τῷ θεολογικῷ οἰκοτροφείῳ τῶν Χερρνχούτων καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πνευματικὴν αὐτοτέλειαν, πρὸς ἐλευθέραν καὶ εἰλικρινῆ ἔρευναν τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν χρόνων του. Τὸ γνώρισμα τοῦτο ἐστοίχισεν εἰς αὐτὸν πολλὰς θλίψεις κατὰ τὸν βίον του, ἀλλὰ καὶ περιέβαλεν αὐτὸν διὰ τῆς αἴγλης, τὴν ὁποίαν παρέχει ὁ ἄκαμπτος καὶ σταθερὸς χαρακτήρ. Ἀποχωρήσας ἐκ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς κοινότητος τῶν ἀδελφῶν, διέτριψε χάριν ἀνωτέρων θεολογικῶν σπουδῶν ἐν Χάλλῃ, ὅπου ἐνεβάθυνε καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, γενόμενος ὁ κλασσικὸς μεταφραστὴς τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Βραδύτερον ἐγνώρισε καὶ τὴν ζωήν, ὡς αὕτη διαμορφοῦται ἐν τῷ κύκλῳ εὐγενοῦς καὶ μορφωμένης οἰκογενείας, ὡς οἰκοδιδάσκαλος ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Πρωσσίᾳ. Περὶ τῆς «ὑψηλῆς ταύτης σχολῆς τῆς ζωῆς» γράφει εἰς τοὺς «Μονολόγους» του: «Εἰς τὸν κύκλον ξένης οἰκογενείας μοῦ ἀπεκαλύφθη τὸ νόημα ὡραίας, κοινῆς συμβιώσεως. Ἐκεῖ εἶδον πῶς ἡ ἐλευθερία μόνη ἐξευγενίζει καὶ διαμορφώνει τὰ τρυφερὰ μυστήρια τῆς ἀνθρωπότητος, τὰ ὁποῖα παραμένουν πάντοτε σκοτεινὰ εἰς τὸν ἀμύητον τὸν σεβόμενον αὐτὰ μόνον ὡς φυσικοὺς δεσμούς». Ὡς ἱεροκῆρυξ ἐν Βερολίνῳ ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τοὺς ρωμαντικούς, τῶν ὁποίων ἔγινεν ὁ φιλοσοφικὸς καὶ θεολογικὸς ἑρμηνευτής, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς κύκλον εὐφυῶν καὶ πεπαιδευμένων γυναικῶν, τῶν ὁποίων ἡ συναναστροφὴ ἤσκησε σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ Ἡ ἀναστροφή του πρὸς τοὺς ρωμαντικούς, ἀπὸ τῶν ὁποίων δὲν ἔλειπον τρυφερώτατοι τόνοι θρησκευτικοῦ λυρισμοῦ, κατέδειξαν

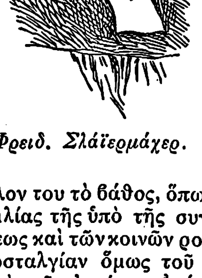

Φρειδ. Σλάϊερμάχερ.

Digitized by Google

εἰς αὐτὸν ὅτι πρὸς πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἐχρειάζετο παρὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ φιλολογικοῦ αἰσθήματος καὶ παρὰ τὸν ἐξευγενισμὸν τῆς κοινωνικῆς ἀναστροφῆς καὶ ἀναζωογόνησις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ἐκφράζεσθαι τῶν ρωμαντικῶν παρέσχεν εἰς αὐτὸν νέα μέσα πρὸς κατανόησιν τοῦ ἰδιοτύπου τῆς θρησκείας, τῆς φύσεως τῆς ὁποίας ἀπέβη ὁ βαθύτατος ἑρμηνευτὴς διὰ τῶν περιφήμων αὐτοῦ «Λόγων περὶ θρησκείας» καὶ βραδύτερον διὰ τῆς «Δογματικῆς» του. Ἀπὸ τοῦ 1804 καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης, καθίσταται κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους, ὅτε ἐκλείσθη τὸ πανεπιστήμιον, παραμυθητὴς καὶ ἠθικὸς παρακινητὴς τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἐνισχύων αὐτὸν διὰ τῆς ἐλπίδος του καὶ ἀφυπνίζων αὐτὸν διὰ τῆς δυνάμεώς του πρὸς τὸν ἐπικείμενον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα. Ἀπὸ τοῦ 1807 δρᾷ ἐν Βερολίνῳ ὡς καθηγητὴς τοῦ ἐκεῖ πανεπιστημίου καὶ ὡς κῆρυξ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Καθ' οὓς χρόνους ἤκμασεν ὁ Σλάϊερμάχερ, ὁ πνευματικὸς βίος παρουσιάζει δύο ροπάς, τὴν διαφώτισιν καὶ τὸν γερμανικὸν ἰδανισμόν. Καὶ αἱ δύο κατατείνουσιν εἰς τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη προσέχει μονομερῶς εἰς τὴν σαφήνειαν τῶν ἰδεῶν, ἡ δὲ δευτέρα διακρίνεται μᾶλλον διὰ τὴν εἰς τὸ συναίσθημα ἐμβάθυνσιν. Ἡ διαφώτισις πειρᾶται νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς παραδόσεως, στερεῖται ἱστορικῆς καὶ ψυχολογικῆς αἰσθήσεως καὶ ἀγωνίζεται ὅπως ἐξεύρῃ τὴν φύσιν τοῦ δικαίου καὶ τῆς θρησκείας διὰ τοῦ λογικοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ, καταντῶσα εἰς τὴν φυσικὴν θρησκείαν καὶ τὸ φυσικὸν δίκαιον, τὴν φυσικὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν κατὰ λόγον ἠθικήν. Ἡ συναισθηματικὴ ροπή, ἡ ὁποία ἐκπροσωπεῖται κατὰ πρῶτον λόγον ὑπὸ τῆς ποιήσεως, ἀποφεύγει νὰ ἀφανίσῃ τὸ βάθος τῆς ζωῆς διὰ τῆς ἀναγωγῆς αὐτῆς εἰς λογικὰς μορφὰς καὶ νὰ περιορίσῃ τὴν ἔνθεον ὁρμὴν τῆς καρδίας ἢ τὴν τολμηρὰν πτῆσιν τῆς φαντασίας. Ἡ κατεύθυνσις αὕτη, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀγάπην τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὴν ὁποίαν μάλιστα ἐμβαθύνει, ἐμφανίζεται κατ' ἐξοχὴν παρὰ τοῖς θεολόγοις Χέρδερ καὶ Λέσιγγ καὶ ἐξικνεῖται εἰς τὴν μεγίστην αὐτῆς ἀκμὴν διὰ τῶν ρωμαντικῶν καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ πρώτου τρίτου τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν Γερμανίᾳ. Μόνον εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ εἰς τὴν θρησκείαν δὲν ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἡ νέα αὕτη κίνησις, ἀπέκρουε μάλιστα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διαφωτίσεως πᾶσαν ἱστορικὴν μορφὴν τῆς θρησκείας. Ἡ μὲν διαφώτισις ἔβλεπεν ἐν τῇ θρησκείᾳ καὶ τῷ δόγματι κατάλοιπα σκοτεινῶν χρόνων, ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ συναισθήματος ὁρμωμένη κίνησις ἀπέκρουε τὴν μονομέρειαν, μετὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία ἐκήρυττε τὰς θρησκευτικὰς ἀξίας ὡς τὸ οὐσιῶδες καὶ μοναδικὸν περιεχόμενον τῆς ζωῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ μεγάλοι ἐκπρόσωποι τοῦ γερμανικοῦ ἰδανισμοῦ δὲν ἐστεροῦντο θρησκείας. Ὁ Γκαῖτε πρὸ πάντων διεφύλαττεν εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του σιωπηλὸν ἱερὸν εἰς τὴν πίστιν. Ἀλλ' ἀπὸ τὰ μέτρια πνεύματα ἐξηφανίζετο εὐκόλως τὸ αἰώνιον ἐντὸς τῆς τύρβης τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐσήμαινε κίνδυνον τόσον διὰ τὴν ἀληθινὴν μόρφωσιν ὅσον καὶ διὰ τὴν θρησκείαν. Διότι ἀπὸ μὲν τοῦ ἀθρήσκου πολιτισμοῦ ἔλλειπε τὸ βάθος, ἀπὸ δὲ τῆς ξένης πρὸς τὸν πολιτισμὸν θρησκείας ἡ φωτεινὴ σαφήνεια καὶ ἡ ἱκανότης τῆς ἐκτιμήσεως τῶν διαφερόντων τοῦ κόσμου τούτου. Πρὸς ἄρσιν τῆς δυσαρμονίας ταύτης εἰργάσθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὅλοι οἱ μεγάλοι τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅσοι κατενόησαν τὸ πνεῦμα τῆς νέας περιόδου, ἀπὸ τοῦ Κλόπστοκ καὶ τοῦ Χάμαννν μέχρι τοῦ Χέρδερ καὶ τοῦ Καντίου. Ἀλλὰ τὴν ἐκ τῆς θρησκείας σφύζουσαν ἰδιότυπον ζωὴν συνῃσθάνθη καὶ διέγνωσε κατ' ἐξοχὴν ὁ Σλάϊερμάχερ, ὅστις ἐβίωσε τὸ θρησκευτικὸν πρόβλημα ὅπως διεμορφώθη τοῦτο ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἤκμασεν.

Ἡ θρησκεία ἦτο δι' ὅλον σχεδὸν τὸν μεσαίωνα γνῶσις. Ὁ Κάντιος ἀπήλλαξε μὲν αὐτὴν τοῦ ξένου στοιχείου, ἀλλ' ὑπέταξεν αὐτὴν εἰς τὴν ἠθικήν. Ὁ Φρεὶς συνέδεσεν αὐτὴν πρὸς τὴν αἰσθητικὴν συμπάθειαν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτοὺς ἀνακαλύπτει ὁ Σλάϊερμάχερ τὸν ἰδιότυπον χαρακτῆρα τῆς θρησκείας. Ἡ ἐπιστήμη ἔχει τὰς ρίζας αὐτῆς ἐν τῇ νοήσει, ἡ ἠθικὴ ἐκπηγάζει ἐκ τῆς βουλήσεως, ἐνῷ ἡ θρησκεία στηρίζεται ἐπὶ τοῦ συναισθήματος. Διάφορος καὶ τῆς μεταφυσικῆς καὶ τῆς θρησκείας, κέκτηται ἴδιον ὄργανον καὶ «ἴδιον διαμέρισμα ἐν τῷ θυμικῷ». Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον καταντᾷ ὁ Σλάϊερμάχερ εἰς τὴν πλήρη ἀπόρριψιν πάσης δογματικῆς περὶ τῆς θρησκείας ἀντιλήψεως. Τὰ θεολογικὰ συστήματα, ὡς καὶ τὰ ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας ὁρμώμενα, θεωρεῖ ὡς τεχνητὰ κατασκευάσματα, τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν ἄμεσον σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὴν ζωὴν τῆς θρησκείας. Διὰ τοῦτο οἱ ἥρωες τῆς θρησκείας δὲν ἐδημιούργησαν τοιαῦτα συστήματα. Πρὸς κατανόησιν λοιπὸν καὶ ἑρμηνείαν τῆς οὐσίας τῆς θρησκείας δὲν πρέπει νὰ στρέφωμεν τὸ ὄμμα πρὸς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν συνυφασμένα συστήματα, ἀλλὰ νὰ διεισδύωμεν εἰς τὰ θρησκευτικὰ βιώματα τῶν μεγάλων ἡρώων τῆς πίστεως. «Τοὺς οὐρανίους τούτους σπινθῆρας—γράφει εἰς τοὺς Λόγους περὶ θρησκείας — πρέπει νὰ ἀναζητήσητε, τοὺς σπινθῆρας οἱ ὁποῖοι γεννῶνται, ὅταν ἁγία τις ψυχὴ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ ἄπειρον· τούτους ἀνάγκη νὰ ἀκροασθῆτε κατὰ τὴν ἀκατάληπτον στιγμήν, καθ' ἣν γεννῶνται. Ἄλλως συμβαίνει καὶ εἰς ὑμᾶς ὅ,τι καὶ εἰς ἐκεῖνον ὅστις πολὺ ἀργὰ ἀναζητεῖ μὲ τὴν εὔφλεκτον ὕλην τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον ἀποσπᾷ ἐκ τοῦ λίθου ὁ χάλυψ, καὶ δὲν εὑρίσκει πλέον εἰμὴ ψυχρὰν καὶ ἀσήμαντον κόνιν ἀγροίκου μετάλλου, ἐκ τῆς ὁποίας οὐδὲν δύναται πλέον νὰ ἀνάψῃ». Εἰσδύοντες εἰς τὴν ζωὴν τῶν εὐσεβῶν ἀνακαλύπτομεν τὴν φύσιν τῆς θρησκείας, ἡ ὁποία οὔτε γνῶσις εἶναι οὔτε ἠθική. «Ἡ φύσις αὐτῆς οὔτε νόησις εἶναι οὔτε πρᾶξις, ἀλλὰ ἐποπτεία καὶ συναίσθημα». Ἡ θρησκεία εἶναι κατὰ τὸν Σλάϊερμάχερ ἄμεσος συνείδησις τῆς συναρτήσεως καὶ τῆς ἑνότητος τῶν ὄντων μετὰ τοῦ ἀπείρου σύμπαντος. «Ἡ ἀντίληψις τοῦ καθ' ἕκαστον ὡς μέρους τοῦ ὅλου, ἡ ἐκδοχὴ παντὸς πεπερασμένου ὡς ἐκφράσεως τοῦ ἀπείρου, τοῦτο εἶναι ἡ θρησκεία». Ἄλλαις λέξεσιν εἶναι αἴσθησις τοῦ ἀπείρου καὶ ἐποπτεία αὐτοῦ, στιγμιαία ἕνωσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς μετὰ τοῦ ἀπείρου, κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ μίαν στιγμὴν αἰσθάνεται ἑαυτὴν αἰωνίαν καὶ ἄπειρον. Μετὰ τῆς αἰσθήσεως ταύτης τοῦ ἀπείρου, τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ σύμπαντος, συνδέεται συναίσθημα ἐξαρτήσεως. Διὰ τοῦτο ὁρίζει βραδύτερον ὁ Σλάϊερμάχερ τὴν θρησκείαν ὡς «ἀπόλυτον συναίσθημα ἐξαρτήσεως», ὡς τὸ συναίσθημα δι' οὗ λαμβάνομεν συνείδησιν ὅτι ὁλόκληρος ἡμῶν ἡ ὕπαρξις εἶναι διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ Θεῷ. Συμφώνως πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην τῆς θρησκείας εὑρίσκει ἐν τῷ Σπινόζᾳ κλασσικὸν ἐκπρόσωπον τῆς θρησκευτικῆς μορφῆς καὶ ἀποκαθιστᾷ δεύτερος μετὰ τὸν Χέρδερ τὴν μνήμην τοῦ μαρτυρικοῦ καὶ συκοφαντηθέντος φιλοσόφου. «Θυσιάσατε μετ' ἐμοῦ εὐλαβῶς βόστρυχον εἰς τὴν σκιὰν τοῦ ἁγίου, τοῦ ἀφορισθέντος Σπινόζα. Ἦτο πλήρης τοῦ ὑψηλοῦ πνεύματος τοῦ σύμπαντος, τὸ ἄπειρον ἦτο δι' αὐτὸν ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, τὸ θεῖον ἡ μοναδική του καὶ αἰωνία ἀγάπη, μετὰ ἁγίας ἁγνότητος καὶ βαθείας ταπεινοφροσύνης ἀντεκατόπτριζεν ἑαυτὸν ἐν τῷ αἰωνίῳ κόσμῳ καὶ ἀπέλαυεν ἑαυτὸν ὡς ἀξιέραστον αὐτοῦ κάτοπτρον. Ἦτο πλήρης θρησκείας καὶ πλήρης ἁγίου πνεύματος. Διὰ τοῦτο ἵσταται μοναδικὸς καὶ ἀπρόσιτος, ὑπερέχων τοῦ βεβήλου κύκλου τῶν ὁμοτέχνων, ἄνευ μαθητῶν καὶ ἄνευ πολιτικῶν δικαιωμάτων».

Αἱ περὶ θρησκείας ἰδέαι τοῦ Σλάϊερμάχερ σημαίνουν παντελῆ ἐσωτεροποίησιν τῆς θρησκείας. Ταύτης φυσικὴ συνέπεια εἶναι ἡ πλήρης ἐλευθερία αὐτοῦ, τοὐλάχιστον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς δράσεώς του, ἀπὸ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ τῆς θετικῆς θρησκείας. Θρησκείαν, λέγει, ἔχει ὄχι ὁ πιστεύων εἰς ἁγίαν Γραφήν, ἀλλ' ὁ μὴ ἔχων ἀνάγκην αὐτῆς ἢ ὁ δυνάμενος νὰ γράψῃ ὁ ἴδιος τὴν ἰδικήν του. «Ἕκαστος δέον νὰ κέκτηται τὴν συνείδησιν, ὅτι ἡ ἰδική του εἶναι μόνον μέρος τοῦ ὅλου, ὅτι περὶ τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων, ἅπερ διεγείρουν αὐτὸν θρησκευτικῶς, ὑφίστανται ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐξ ἴσου εὐσεβεῖς, ἂν καὶ ἐντελῶς διάφοροι τῶν ἰδικῶν του, καὶ ὅτι ἐξ ἄλλων στοιχείων τῆς θρησκείας ἀναβλύζουν ἰδέαι καὶ συναισθήματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐλλείπει ἴσως ἀπ' αὐτοῦ παντελῶς ἡ αἴσθησις». Τὰ δόγματα δὲν εἶναι κατὰ τὸν Σλάϊερμάχερ ἐπιστημονικαὶ γνώσεις, ἀλλ' ἀπόπειραι μόνον ἑρμηνείας τῶν θρησκευτικῶν συναισθημάτων καὶ ἔκφρασις αὐτῶν διὰ λέξεων καὶ παραστάσεων. Διὰ τοῦτο πιστεύει ὅτι ὁ ἐκλαμβάνων τὰ δόγματα ὡς ἐπιστήμην περιπίπτει εἰς καθαρὰν μυθολογίαν. Ἡ ἔξαρσις αὕτη τῆς εὐσεβοῦς διαθέσεως ὡς τοῦ πρωταρχικοῦ καὶ θεμελιώδους ἐν σχέσει πρὸς τὸ δόγμα κατέστησε τὸν Σλάϊερμάχερ εἰσηγητὴν καὶ κυρίως ἱδρυτὴν τῆς νεωτέρας διαμαρτυρομένης θεολογίας. Ἡ εὐλαβὴς αὕτη διάθεσις, τὸ συναίσθημα, εἶναι τὸ κέντρον πάσης εὐσεβείας, τῆς ὁποίας περιεχόμενον εἶναι ἡ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, τουτέστιν τὸ αἰώνιον. Διὰ τοῦτο οὐδ' αὐτὴν τὴν πίστιν εἰς προσωπικὸν θεὸν καὶ προσωπικὴν ἀθανασίαν θεωρεῖ ὡς οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς θρησκείας. Ἐν τῇ συναισθηματικῇ καὶ ἀμέσῳ ἐπαφῇ ἡμῶν πρὸς τὸ ἄπειρον κατέχομεν τὴν αἰωνιότητα ἐν τῷ χρόνῳ καὶ δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ἀθανασίας μετὰ θάνατον. Ἀλλ' ὁ Σλάϊερμάχερ δὲν ἀπορρίπτει τὴν ἱστορικὴν μορφὴν τῆς θρησκείας παρὰ ταῦτα. Τοὐναντίον μάλιστα ὡς ἓν τῶν γνωρισμάτων τῆς θρησκευτικότητος θεωρεῖ τὴν ὁρμὴν πρὸς ἀνακοίνωσιν καὶ πρὸς θρησκευτικὴν κοινότητα, πρὸς ἔκφρασιν καὶ πρὸς ἕνωσιν, τουτέστι πρὸς ἵδρυσιν ἐκκλησίας. Παρὰ τὴν ὁρμὴν ὅμως ταύτην ὑφίσταται καὶ ἡ πρὸς ἐξατομίκευσιν τῆς θρησκείας, ἄλλαις λέξεσι πρὸς δημιουργίαν καθωρισμένων, προσωπικῶν, θρησκευτικῶν διαμορφώσεων, αἱ ὁποῖαι καλοῦνται θετικαὶ θρησκεῖαι. Τοιαύτη θρησκεία γεννᾶται διὰ τῆς συσχετίσεως ὅλου τοῦ περιεχομένου αὐτῆς πρὸς μίαν καὶ μόνην ἀντίληψιν περὶ τοῦ θείου, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι αὕτη, ὡς τὸ ἀτομικὸν καθόλου, μονομερής, χρῄζουσα συμπληρώσεως διὰ τῶν ἄλλων θρησκειῶν. Διὰ τὴν μονομέρειαν ὅμως ταύτην κέκτηται ἡ καθ' ἕκαστον, ἡ ἱστορικὴ καὶ θετικὴ θρησκεία τὸ ἀναντικατάστατον πλεονέκτημα τοῦ ἀτομικοῦ. Διότι τὸ ἀτομικὸν τοῦτο εἶναι ὁ πλήρης προσωπικὸς βίος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Σλάϊερμάχερ, ὡς καὶ καθόλου ὑπὸ τῶν ρωμαντικῶν, ὡς ὑψίστη ἀξία καὶ κέντρον τῆς ἠθικῆς.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Σλάϊερμάχερ ἐπὶ τῆς θεολογίας καὶ τῆς θρησκειολογίας καθόλου ὑπῆρξε μεγάλη, διαρκοῦσα μέχρι τῶν χρόνων ἡμῶν. Δὲν ὑπάρχει θεολογικὴ ροπὴ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, ἥτις νὰ ἔμεινεν ὅλως ξένη τῆς ἐπιδράσεως ταύτης τοῦ μεγάλου θεολόγου καὶ φιλοσόφου. Ἐν τούτοις ὁ Σλάϊερμάχερ δὲν κατώρθωσε νὰ ἱδρύσῃ ἰδίαν σχολήν, διότι ἐλλείπει ἀπὸ τῆς θεολογίας αὐτοῦ ἡ μία, μονομερὴς καὶ κεντρικὴ ἰδέα, ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία ὡς σύμβολον πρὸς σχηματισμὸν σχολῆς. Ὁ Σλάϊερμάχερ ἥνωσεν ἐν τῇ πλουσίᾳ αὐτοῦ προσωπικότητι τὰς ζωντανὰς δυνάμεις τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ζωῆς τῶν χρόνων του καὶ ἀπετέλεσεν ἐξ αὐτῶν ἑνιαῖον ὅλον διὰ τῆς συστηματικῆς ἱκανότητος τοῦ πνεύματός του. Ἀλλ' εἶναι φυσικὸν ὅτι πολυμέρεια τόσον εὐρεῖα ἦτο δύσκολον νὰ εὕρῃ μαθητὰς ἱκανοὺς ὅπως συνεχίσουν αὐτήν. Διὰ τοῦτο αἱ διάφοροι πλευραὶ τῆς θεολογίας αὐτοῦ διελύθησαν καὶ ἐπέδρασαν χωριστὰ ἐπὶ τῶν ποικίλων θεολογικῶν ροπῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἰδιαιτέρως ἰσχύει τοῦτο ὡς πρὸς τὴν ἀντιλογοκρατικὴν πλευρὰν τῆς θεολογίας τοῦ Σλάϊερμάχερ, τὴν ἔξαρσιν τοῦ θετικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν χαρακτῆρα τῆς δογματικῆς του. Μόνον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ λαμβάνει τοιαύτην τροπήν, ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ σχολῆς Σλάϊερμάχερ ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ. Διότι ἡ θρησκειολογικὴ σχολὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν συνεσχέτισε τὸν Χριστιανισμὸν πρὸς τὰς ἄλλας θρησκείας, καὶ δὴ κατὰ τρόπον μᾶλλον συνεπῆ ἢ ὁ συγγραφεὺς τῶν «Λόγων περὶ θρησκείας», ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπανέφερεν εἰς τὸ κέντρον τῆς θεολογικῆς ἐρεύνης τὰ μεθοδολογικὰ προβλήματα τῆς ἐπιστήμης τῆς θρησκείας ἐν στενῇ ἐπαφῇ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας τοῦ Σλάϊερμάχερ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Α') *Ἔργα τοῦ Σλάϊερμάχερ:* «Περὶ τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ» (1789), «Περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου» (1791—1792), «Περὶ τῆς ἀξίας τῆς ζωῆς» (1792—1793), «Λόγοι περὶ θρησκείας» (1799), «Μονόλογοι» (1800), «Ἡ χριστιανικὴ πίστις» (1821), «Σύντομος ἔκθεσις τῶν θεολογικῶν σπουδῶν» (1810), «Μετάφρασις Πλάτωνος» (1804—1828). Πρὸς τούτοις: Διαλεκτικά, Ἐπιστολαὶ κλ. Β') *Περὶ Σλάϊερμάχερ: Dilthey*, Leben Schleiermachers (1870).—*Kirn*, Schl. und die Romantik (1895).—*Fuchs*, Schleiermachers Religionsbegriff (1901).—*Stephan*, Schl. Lehre von der Erlösung (1901).—*Mulert*, Schl. religionsphilosophischen Ansichten (1907).—*Scholz*, Christentum und Wissenschaft in Schl. Glaubenslehre (1909).—*Schulze*, Schl. Psychologie (1913).—*Troeltsch* κλ. Schl. der philosoph des Glaubens (1910).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Σλάϊντεν (Schleiden), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς ἱστορικὸς (βλ. *Σλειδανός*).

—**Σλάϊντεν** (Schleiden), ***Ματθίας-Ἰακὼβ***. Γερμανὸς βοτανικὸς (1804-1881). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Ἰένῃ καὶ Δορπάρτῃ. Ἀξιολογώτερα τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἀρχαὶ ἐπιστημονικῆς βοτανικῆς» (4η ἔκδ. 1861), «Τὰ φυτὰ καὶ ὁ βίος αὐτῶν» (6η ἔκδ. 1864). Μετὰ τοῦ Ναίγκελι (Nägeli) ἐξέδωκε (1844—46) τὸ «Περιοδικὸν τῆς Ἐπιστημονικῆς βοτανικῆς». Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἐρνέστος (Ernst) ἔγραψε: «Ποιήματα», «Περὶ τοῦ ὑλισμοῦ ἐν τῇ νέᾳ γερμανικῇ φυσικῇ ἐπιστήμῃ» (1863), «Ὁ ρωμαντισμὸς τοῦ μαρτυρίου παρὰ τοῖς Ἑβραίοις κατὰ τὸν μεσαίωνα» (1878).

Γ. Ι. Β.

Σλαῖτσερ (Schlözer), ***Αὔγουστος-Λουδοβῖκος*** *φὸν* —. Γερμανὸς ἱστορικὸς (1735—1809). Ἐσπούδασεν ἐν Βιττεμβέργῃ καὶ Γοττίγγῃ. Εὑρισκόμενος ἐν Σουηδίᾳ ἔγραψε: «Περὶ γενικῆς ἱστορίας τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας» (σουηδ. 1758, γερμ. 1761). Ἐπιστρέψας εἰς Γοττίγγην ἐσπούδασεν ἰατρικήν. Κατὰ τὰ ἔτη 1761—1767 διετέλεσε βοηθὸς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἱστοριογράφου Μύλλερ ἐν Πετρουπόλει καὶ ἀπὸ τοῦ 1769 καθηγητὴς ἐν Γοττίγγῃ. Σημαντικώτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Γενικὴ ἱστορία τοῦ Βορρᾶ» (1772, τόμ. 2) καὶ ἡ ἐκ τοῦ ρωσικοῦ μετάφρασις τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Νέστορος.

Γ. Ι. Β.

Σλάϊχ (Schleich), ***Κάρολος-Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς ἰατροφιλόσοφος καὶ λογογράφος (1859—1922). Τῷ 1889 ἵδρυσεν ἐν Βερολίνῳ χειρουργικὴν κλινικὴν καὶ ἀπὸ τοῦ 1900 διηύθυνε τὸ ἐκ Gross Lichtenfeld χειρουργικὸν τμῆμα τοῦ πολιτικοῦ νοσοκομείου Teltow. Κατέστη γνωστὸς ἐκ τῆς νέας μεθόδου του ἐπὶ τῆς θεραπείας τῶν τραυμάτων, καὶ ἰδίως τῆς διὰ κοκαΐνης, μορφίνης καὶ χλωριούχου νατρίου τοπικῆς ἀναισθητικῆς μεθόδου, ἥτις ἐκ τοῦ ὀνόματός του ἐκλήθη *ἀναισθησία τοῦ Σλάϊχ* (1897). Ἔγραψε: «Über Immunität» (1896), «Neue Methoden der Wundheilung» (1899), «Von der Seele» (1904), «Es läuten die Clocken», «Phantasien über den Sinn des Lebens» (1912), «Das Problem des Todes», (1920) κλ. Ἐπίσης ἔγραψε ποιήματα, μυθιστόρημα, ὡς καὶ τὴν αὐτοβιογραφίαν του «Die Besonnte Vergangenheit» (1922).

Ο. Ρ.

Digitized by Google

Σλάϊχερ (Schleicher), ***Αὔγουστος***. Διάσημος Γερμανὸς γλωσσολόγος (1821—1868). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας καὶ κατόπιν ἐν τῷ τῆς Ἰένης. Τὰ ἔργα τοῦ Schleicher κατέχουν ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ γλωσσολογικῇ βιβλιογραφίᾳ. Πάντα φέρουν τὴν σφραγῖδα ἐκτάκτου μεθοδικότητος καὶ πρωτοτυπίας, διήνοιξαν δὲ νέους ὁρίζοντας εἰς τὰς γλωσσολογικὰς ἐρεύνας. Ὁ Schleicher ἔνθερμος ὀπαδὸς τῆς μεθόδου τῶν φυσικῶν ἐπ στημῶν, προσεπάθησε νὰ ἐφαρμόσῃ ταύτην καὶ ἐν τῇ γλωσσικῇ ἐπιστήμῃ καὶ οὕτως ὁρμώμενος ἀπὸ τῆς ἀκριβοῦς παρατηρήσεως καὶ ἐξετάσεως τῶν γλωσσικῶν φαινομένων ἐπεζήτει νὰ ἐξακριβώσῃ νόμους καθολικοὺς τούτων, ἤτοι νόμους ἰσχύοντας οὐχὶ διὰ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ δι' ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου, διὰ τὴν καθόλου γλῶσσαν τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο λ. χ. παρατηροῦμεν εἰς τὰς «Γλωσσολογικὰς ἐρεύνας» του («Sprachvergleichende Untersuchungen»), ἐκδοθείσας τῷ 1848, εἰς τὰς ὁποίας προσεπάθησε νὰ διατυπώσῃ τοὺς νόμους τῆς ἐξελίξεως τῶν φθογγικῶν συμπλεγμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπῆρχε τὸ ἡμίφωνον j. Ἡ ῥηθεῖσα ἐπιστημονικὴ ἀρχὴ καὶ τάσις τοῦ ἐπιφανοῦς γλωσσοδίφου ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ μὴ περιορισθῇ εἰς τὴν ἔρευναν γλωσσῶν ἀρχαίων καὶ νεκρῶν, δυναμένων νὰ μελετηθοῦν μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γραπτῆς παραδόσεως, ἀλλὰ νὰ στραφῇ καὶ πρὸς τὴν ἔρευναν τῶν ζωντανῶν καὶ ὁμιλουμένων συγχρόνων γλωσσῶν. Ἐπωφεληθεὶς τὴν παραμονήν του ἐπί τινα χρόνον ἐν τῇ πρωσσικῇ Λιθουανίᾳ, ἐμελέτησε τὴν ἀρχαϊκωτάτην ἐξ ὅλων τῶν συγχρόνων καὶ ὁμιλουμένων ἰαπετικῶν γλωσσῶν: τὴν λιθουανικήν, καὶ οὕτως ἠδυνήθη νὰ παρασκευάσῃ δι' ἐπιτοπίου καὶ συστηματικῆς ἐρεύνης καὶ νὰ ἐκδώσῃ (ἐν Πράγᾳ τῷ 1855) τὴν ἔξοχον λιθουανικὴν «Γραμματικήν» του, διὰ τῆς ὁποίας εἰσήγαγεν εἰς τὴν γλωσσικὴν ἔρευναν σπουδαιοτάτην, ῥηξικέλευθον καὶ ἀληθῶς γόνιμον καινοτομίαν: τὴν τῆς ἐρεύνης τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων καὶ τῶν διεπόντων αὐτὰς νόμων οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γραμμάτων τῶν λέξεων ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρθρώσεως τῶν συνιστώντων αὐτὰς φθόγγων καὶ τῆς φύσεως αὐτῶν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (1857) ἐδημοσίευσε καὶ τὸ «Handbuch der litauischen Sprache», πολύτιμον καὶ ὑποδειγματικὴν συλλογὴν διηγημάτων, δημωδῶν ᾀσμάτων, αἰνιγμάτων, παροιμιῶν καὶ γλωσσαρίου, ἤτοι τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἠρεύνησε τὴν φωνητικὴν καὶ τὸν γραμματικὸν διάκοσμον τῆς λιθουανικῆς γλώσσης. Τῷ 1861 ἐδημοσίευσε τὸ μέγα ἔργον του: «Compendium der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen. Kurzer Abriss einer Laut—und Formenlehre der indogermanischen Ursprache, des Altindischen, Altiranischen, Altgriechischen, Altitalischen, Altkeltischen, Altslavischen, Litauischen und Altdeutschen», ἔργον θεμελιῶδες, τὸ ὁποῖον ἐντὸς δεκαπενταετίας ἐδημοσιεύθη εἰς τρεῖς ἐκδόσεις καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Schleicher ἐπεδίωξε νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴν ἀρχικὴν ἰαπετικὴν ἐπὶ τῇ βάσει μεθοδικῆς καὶ συγκριτικῆς ἐξετάσεως τῶν ἐξ αὐτῆς διακριθεισῶν γλωσσῶν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀντίστοιχον ἔργον τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης Fr. Bopp, ὁ Schleicher ἐνδιατρίβει κυρίως εἰς τὴν φωνητικήν, οὐχὶ δὲ τόσον εἰς τὴν μορφολογίαν τῶν ἰαπετικῶν γλωσσῶν. Τὸ ἔργον ὅμως τοῦ σοφοῦ καὶ ἐπιφανοῦς γλωσσοδίφου φέρει καὶ τὰ ἐλαττώματά του, καὶ δὴ τὴν παρανόησιν τῆς ἀληθοῦς φύσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, τὴν ὁποίαν ἐξελάμβανεν ὡς φυσικὴν ἐπιστήμην. Τὴν πλάνην ταύτην ἤλεγξε καὶ ἐξήλειψεν ἡ κατόπιν ἔρευνα.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—**Σλάϊχερ** (Schleicher), ***Κοὺρτ*** *φὸν*—. Γερμανὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1882. Ἀνήκων εἰς στρατιωτικὴν οἰκογένειαν, ἐγένετο ἀνθυπολοχαγὸς τῷ 1899 καὶ λοχαγὸς τῷ 1913, ὑπηρετήσας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Μεγάλου πολέμου εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον, καὶ μόνον τῷ 1917 εἰς τὸ ἐπιτελεῖον μεραρχίας τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου. Μετὰ τὴν ἀνακωχήν, προαχθεὶς εἰς ταγματάρχην, ὑπῆρξεν ἔμπιστος τοῦ στρατηγοῦ Γκραϊνερ καὶ κυριώτερος συνεργάτης του πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ. Τῷ 1929 ἐγένετο στρατηγὸς καὶ ἐτοποθετήθη ὡς προϊστάμενος τοῦ παρὰ τῇ ἐθνοφρουρᾷ ἱδρυθέντος πολιτικοῦ γραφείου, σκοποῦντος τὸν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἔλεγχον τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐθνοφρουρᾶς. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ κατώρθωσε νὰ προσεταιρισθῇ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ στρατοῦ, νὰ γίνῃ πράγματι κύριος τῆς καταστάσεως καὶ ἐν τῷ πολιτικῷ πεδίῳ, καὶ νὰ ἐπιβάλῃ ἀφανῶς πάσας τὰς ἐπελθούσας ἐν τῇ συγκροτήσει τῆς κυβερνήσεως μεταβολὰς ἀπὸ τῆς παραιτήσεως τοῦ καγγελλαρίου Μπρύννινγκ. Τῷ 1931 ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς ἐθνοφρουρᾶς, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1932 ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ φὸν Πάπεν, καὶ τὴν 3 Δεκεμβρίου 1932, ἀρχικαγγελλάριος, τῆς ἰδιαιτέρας ἐμπιστοσύνης τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας φὸν Χίντεμπουργ.

Θ. Κ.

σλάμπρ (τὸ) (Slabre) *[Ναυτ.]*. Πλοιάριον ὁλλανδικόν, ὁμοιάζον τὰ *σμὰκ* (βλ. λ.) καὶ χρησιμοποιούμενον πρὸς ἁλιείαν τῶν μαινίδων. Σ.Ε.Λ.

Σλάμπυ (Slaby), ***Ἀδόλφος-Κάρολος-Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς μηχανικὸς (1844—1913). Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὴν ἐν Πότσδαμ ἐπαγγελματικὴν σχολήν, καθηγητὴς εἰς τὸ ἐν Σαρλόττεμπουργκ πολυτεχνεῖον κτλ. Ἀπὸ τοῦ 1897 κατέγινεν εἰς ἐργασίας ἐπὶ τοῦ ἀσυρμάτου τηλεγράφου, εἰσαγαγὼν πολλὰς βελτιώσεις. Ἔγραψεν: «Ὁ ἀσύρματος τηλέγραφος» (1901, 2α ἔκδ.), «Αἱ νεώταται πρόοδοι ἐπὶ τοῦ ἀσυρμάτου» (1901), «Ταξίδια ἀνακαλύψεων ἐπὶ τοῦ ὠκεανοῦ» (7η ἔκδ. 1926). Γ. Ι. Β.

Σλανκάμεν (σερβ. Slankamen=ἁλμυρὸς λίθος) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἐν Νοτιοσλαυίᾳ, ἐν τῷ νομῷ Σιρμίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἔναντι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Τεισίου. Κάτ. 2.000. Εἶναι γνωστὴ διὰ τὴν παρ' αὐτὴν νίκην τοῦ Λουδοβίκου τῆς Βάδης κατὰ τῶν Τούρκων, ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶ Κιουπρουλοῦ, πεσόντα κατὰ τὴν μάχην (28 Αὐγούστου 1691). Θ. Κ.

Σλάνο (Slano) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Δαλματικὸς λιμὴν (πλάτ. 42° 46′ Β., μῆκ. 17° 53′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2713: Gulf of Cattaro to Torja) τῆς χερσονήσου τοῦ Σαμπιοντσελλο ἐν τῷ πορθμῷ Στάντο-Γκράντε. Σ. Ε. Λ.

Σλάντεκ (Sládek), ***Ἰωσὴφ Βασλαῦος***. Τσέχος λυρικὸς (1845—1912). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης ἐν τῇ ἐμπορικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Πράγας (1872—1902). Ἔγραψε λυρικὰ ποιήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Σπίθες στὴ θάλασσα» (1879), «Ἀπὸ τὴν ζωὴν» (1884), «Παλιὰ τραγούδια τῆς πατρίδος» (1891), «Χειμωνιάτικος ἥλιος» (1897), «Τὸ σουρούπωμα» (1907) καὶ ἄλλα. Γ. Ι. Β.

Σλάου (Slough) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Βούκιγχαμ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μαϊντενχηντ—Λονδῖνον. Κάτ. 16.397 (1921). Θ. Κ.

Σλάτιν (Slatin), ***Ῥοδόλφος-Κάρολος***, *βαρῶνος φὸν*—. Αὐστριακὸς στρατιωτικός, διακριθεὶς ὑπὸ τὴν βρεττανικὴν ὑπηρεσίαν ἐν Σουδὰν τῆς Ἀφρικῆς (1857—1932). Εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν μετέσχε τῆς ἀποστολῆς εἰς τὸ Αἰγυπτιακὸν Σουδάν, ἐπέστρεψε δ' ἔπειτα εἰς Αὐστρίαν ὅπως ἐκπληρώσῃ τὴν στρατιωτικήν του θητείαν. Κατόπιν προσκλήσεως τοῦ στρατηγοῦ Γόρδωνος μετέβη πάλιν τῷ 1879 εἰς Αἴγυπτον καὶ ἀφοῦ ἐπὶ βραχὺ χρονικὸν διάστημα ὑπηρέτησεν ὡς οἰκονομικὸς ἐπιθεωρητής, διωρίσθη διοικητὴς κατ' ἀρχὰς τμήματός τινος τοῦ Νταρφοὺρ καὶ ἔπειτα ὁλοκλήρου τῆς χώρας ταύτης. Μὴ λαβὼν ἐγκαίρως ἐνισχύσεις ἀπὸ Χαρτούμ, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Μαχντῆ, παρ' οὗ ἐκρατήθη αἰχμάλωτος ἐπὶ δύο ἔτη, παραδοθεὶς ἔπειτα εἰς τὸν Χαλιφᾶ τὸν διαδεχθέντα τὸν Μαχντῆ, παρ' ᾧ ἔμεινεν αἰχμάλωτος δέκα ἔτη. Κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1895, τῇ βοηθείᾳ φίλων του ἐκ Καΐρου κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ. Ὁ χεδίβης τῷ ἀπένειμεν ἀκολούθως τὸν τίτλον τοῦ πασᾶ καὶ τὸν διώρισεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πληροφοριῶν. Ἐπέστρεψε τότε εἰς Εὐρώπην καὶ μετὰ διαμονὴν ἑνὸς ἔτους ἐπανελθὼν εἰς Αἴγυπτον ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Κίτσενερ κατὰ τὰς πρὸς κατάκτησιν τοῦ Σουδὰν ἐπιχειρήσεις, διακριθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς Ὀμντουρμάν, δι' ἧς ἐτερματίσθη τὸ καθεστὼς τῶν ἀνωμαλιῶν ἐν Σουδάν. Μετὰ ταῦτα διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς καὶ κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἐπέστρεψεν εἰς Αὐστρίαν, ἵνα ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του. Γ.Ι.Β.

Σλάτινα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καστορίας (βλ. *Χρυσῆ*).

Σλατοὺστ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ῥωσίας (βλ. *Ζλατοὺστ*).

Σλάττερ (Schlatter), ***Ἀδόλφος***. Ἐγεννήθη τῷ 1852 ἐν St Gallen τῆς Ἑλβετίας. Μετὰ τὸ πέρας τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ σπουδῶν διωρίσθη τῷ 1880 ὑφηγητὴς καὶ τῷ 1888 ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν Βέρνῃ, κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος τακτικὸς καθηγητὴς ἐν Γκράϊφσβαλδ. Ἔπειτα ἀπὸ τοῦ 1893 διετέλεσε τακτικὸς καθηγητὴς ἐν Βερολίνῳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1898 ἐν Τιβίγγῃ. Ἀσχοληθεὶς ἰδίᾳ περὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην, οὐχ ἧττον καὶ περὶ τὴν συστηματικὴν θεολογίαν, ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι: «Ἡ πίστις ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ» (1885, δ′ ἔκδ. 1927), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Βίβλον» (1889, δ′ ἔκδ. 1923), «Ἱστορία τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου μέχρι τοῦ Ἀδριανοῦ» (1901, γ′ ἔκδ. 1925), «Χριστιανικὴ ἠθικὴ» (1914, β′ ἔκδ. 1924), «Ἡ ἱστορία τοῦ πρώτου Χριστιανισμοῦ» (1926), «Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος» (1929), «Ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης» (1930) καὶ ἄλλα. Ἄξιον τέλος ἰδίας μνείας εἶναι καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ μακροῦ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «Συμβολαὶ πρὸς προαγωγὴν τῆς χριστιανικῆς θεολογίας». Κ. Ι. Δ

Σλαυγκόροντ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σιβηρίας (βλ. *Σλαβγκόροντ*).

Σλαυϊάνσκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας (βλ. *Σλαβιάνσκ*).

Σλαυϊάνσκαγια *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Καυκάσου (βλ. *Σλαβιάνσκαγια*).

σλαυΐζω· μιμοῦμαι τὰ τῶν Σλαύων, οἷον ἤθη ἔθιμα, γνῶσσαν· || φρονῶ τὰ τῶν Σλαύων, εἶμαι μὲ τὸ μέρος τῶν Σλαύων.

σλαυϊκός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Σλαύους, ὁ τῶν Σλαύων: «σλαυϊκαὶ γλῶσσαι».

— **σλαυϊκαὶ** ***γλῶσσαι***. Καλοῦνται οὕτως αἱ γλῶσσαι, αἱ ὁποῖαι ὁμιλοῦνται ὑπὸ τῶν διαφόρων σλαυϊκῶν λαῶν: Ῥώσων, Πολωνῶν, Τσεχοσλοβάκων, Σλοβένων, Σερβοκροατῶν, Βουλγάρων κλπ. καὶ αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἐκ τῆς διαφόρου κατὰ τόπους ἐξελίξεως μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχικῆς γλώσσης: τῆς συνθηματικῶς καλουμένης «*ἀρχικῆς σλαυϊκῆς*» (γερμ. Urslawisch), μιᾶς ἐκ τῶν γλωσσῶν τῆς ἰαπετικῆς ὁμοεθνίας.

Αἱ γλῶσσαι τῆς σλαυϊκῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας διαιροῦνται εἰς τρεῖς μεγάλας ὁμάδας: 1) Τὴν *ἀνατολικήν*, περιλαμβάνουσαν τὴν *ῥωσικὴν* μετὰ τῶν μεγάλων διαλέκτων της (ἤτοι τῆς *μεγαλορρωσικῆς*, τῆς *λευκορρωσικῆς* καὶ τῆς *μικρορρωσικῆς*· βλ. λ. *Ῥωσία [Γλῶσσα]*), ὁμιλουμένων εἰς ὁλόκληρον τὴν εὐρωπαϊκὴν καὶ εἰς μέγιστον μέρος τῆς ἀσιατικῆς Ῥωσίας ὑπὸ πληθυσμοῦ ἀνερχομένου εἰς 140.000.000 κατ. περίπου. 2) Τὴν *δυτικὴν* ὁμάδα, περιλαμβάνουσαν τὴν *πολωνικήν*, τὴν *τσεχοσλαβικήν*, τὴν *σοραβικὴν* (ἢ ἄλλως *βενδικὴν* καλουμένην), τὴν *κασουμπικὴν* (Kaschub) καὶ τὴν *πολαβικήν*, ἥτις ἐλαλεῖτο ἄλλοτε ἐν Γερμανίᾳ περὶ τὸν μέσον ῥοῦν τοῦ Ἄλβιος ποταμοῦ, ἀλλ' ἥτις ἤδη, μετὰ τὸν ἐκγερμανισμὸν τῶν λαλούντων αὐτὴν Σλαύων (κατὰ τὸν ΙΗ′ μ. Χ. αἰῶνα), ἔπαυσε νὰ εἶναι ζῶσα γλῶσσα· καὶ τέλος 3) Τὴν *νότιον* σλαυϊκὴν ὁμάδα, περιλαμβάνουσαν τὴν *σλοβενικήν*, τὴν *σερβοκροατικὴν* καὶ τὴν *βουλγαρικήν*. Αἱ σλαυϊκαὶ γλῶσσαι λαλοῦνται κατὰ ταῦτα ὑπὸ πληθυσμοῦ πλησιάζοντος τὰ 200.000.000 ἐν ὅλῳ.

Ὁ ἀρχαιότατος καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀρχαϊκώτατος τύπος τῆς γραπτῆς σλαυϊκῆς εἶναι ἡ λεγομένη «*ἀρχαία ἐκκλησιαστικὴ σλαυϊκή*» (γερμ. Altkirchenslawisch), τουτέστιν ἡ σλαυϊκή, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἱεραπόστολοι τῶν Σλαύων Κύριλλος καὶ Μεθόδιος μετέφρασαν πρὸ 1.000 περίπου ἐτῶν (κατὰ τὸν Θ′ μ. Χ. αἰῶνα) τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Ἡ μετάφρασις αὕτη ἀποτελεῖ τὸ πολυτιμότατον γραπτὸν μνημεῖον τῆς σλαυϊκῆς, οὐχὶ μόνον διότι ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τοῦ γραπτοῦ λόγου τῶν Σλαύων, ἀλλὰ καὶ διότι ἕνεκα τῆς ἀρχαϊκότητος τῆς γλώσσης της ἔχει ἀξίαν ἀνεκτίμητον διὰ τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν. Ἡ γλῶσσα τῆς ῥηθείσης μεταφράσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς, προσληφθεῖσα ὑπὸ τῶν πλείστων Σλαύων καὶ ἀναμειχθεῖσα ὀλίγον μὲ τὰς κατὰ τόπους σλαυϊκὰς γλώσσας, ἀπετέλεσε τὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν τῶν Σλαύων (εἰς δὲ τὴν ὀρθόδοξον σλαυϊκὴν Ἐκκλησίαν ἐξακολουθεῖ νὰ χρησιμεύῃ ἀκόμη καὶ σήμερον ὡς γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας). Ποία ἀκριβῶς ἦτο ἡ διάλεκτος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφη ἡ ῥηθεῖσα μετάφρασις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὑπὸ τῶν Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου, δὲν εἶναι γνωστόν· τοῦτο μόνον γνωρίζομεν, ὅτι αὕτη ἀνῆκεν εἰς τὴν νότιον σλαυϊκὴν γλωσσικὴν ὁμάδα.

Ἓν ἐκ τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν εἶναι ἡ ποικιλία τῶν φθόγγων καὶ ἰδίως τῶν συριστικῶν λεγομένων φθόγγων (πρὸ πάντων εἰς τὴν πολωνικὴν καὶ ῥωσικήν), ἔτι δὲ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῶν τύπων (τὸ ὄνομα λ. χ. διέσωσεν ἑπτὰ ἐκ τῶν ὀκτὼ ἐν ὅλῳ πτώσεων, τὰς ὁποίας εἶχεν ἡ ἀρχικὴ ἰαπετική). Ἐκ τῶν διαφορῶν, αἱ ὁποῖαι διακρίνονται μεταξὺ τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν, ἄξιαι ἰδίου λόγου εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) ἐν τῇ τσεχοσλοβακικῇ, σλοβενικῇ καὶ σερβοκροατικῇ διακρίνονται τὰ φωνήεντα κατὰ τὸν χρόνον, ἤτοι εἰς μακρὰ καὶ εἰς βραχέα, εἰς τὴν βουλγαρικὴν ὅμως, τὴν ῥωσικὴν καὶ τὴν πολωνικὴν τοιαύτη διάκρισις δὲν παρατηρεῖται· 2) τὰ φθογγικὰ συμπλέγματα —ol—, —or—, —el—, —er—, εἰς μὲν τὴν ῥωσικὴν ἐξειλίχθησαν εἰς —olo—, —oro—, —ere— (golod = πεῖνα, gorod = πόλις, ἄστυ, bereg = παραλία κ. λ.), εἰς τὴν τσεχοσλοβακικὴν ὅμως καὶ τὴν σερβοκροατικὴν εἰς —la—, —ra—, —le—, —re— (glad, grad, breg κ. λ.) καὶ τέλος εἰς τὴν πολωνικὴν καὶ τὴν σοραβικὴν εἰς —lo—, —ro—, —le—, —re— (glod, grod, breg κ. λ.). Ἡ βουλγαρικὴ ἰδίως διαφέρει τῶν ἄλλων σλαυϊκῶν γλωσσῶν διὰ τὰς μεγάλας μορφολογικὰς μεταβολάς της καὶ δὴ ὡς πρὸς τὴν ἀπώλειαν σχεδὸν τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων, τῶν ὀνοματικῶν τύπων ἀντικατασταθέντων ὑπὸ ἐμπροθέτων ἐκφράσεων. Ἀλλά, παρὰ τὰς διαφορὰς ταύτας καὶ ἄλλας ἔτι, αἱ σλαυϊκαὶ γλῶσσαι ἵστανται πρὸς ἀλλήλας πλησιέστερον ἀπὸ τὰς γλώσσας ὅλων τῶν ἄλλων γλωσσικῶν ὁμοφυλιῶν τῆς ἰαπετικῆς ὁμοεθνίας. Ἀνάλογον ὁμοιότητα μόνον μεταξὺ τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν θέσιν τῆς σλαυϊκῆς γλωσ-

Digitized by Google

σικῆς ὁμοφυλίας ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἰαπετικῶν καθόλου γλωσσῶν πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι αἱ συγγενέστεραι πρὸς τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος γλώσσας εἶναι αἱ «βαλτικαὶ» καλούμεναι, ἤτοι ἡ *λιθουανική*, ἡ *λεττικὴ* καὶ ἡ *ἀρχαία πρωσσικὴ* (ἥτις ἐλαλεῖτο εἰς τὴν ὁμώνυμον χώραν, *ἀλλ'* ἥτις, ἤδη. ἐξαφανισθεῖσα καὶ ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς γερμανικῆς κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα μ. Χ., εἶναι νεκρὰ πλέον γλῶσσα). Ἐκ τούτου συνάγομεν ὅτι οἱ τὰς γλώσσας ταύτας λαλοῦντες καὶ λαλήσαντες σλαυϊκοὶ καὶ βαλτικοὶ λαοὶ ἀπετέλεσαν πάλαι ποτὲ μίαν γλωσσικὴν καὶ φυλετικὴν ἑνότητα.

Οἱ μὲν ὀρθόδοξοι ἐκ τῶν Σλαύων μεταχειρίζονται τὴν «κυριλλικὴν» γραφήν, οἱ δὲ καθολικοὶ τὸ λατινικὸν ἀλφάβητον. Καὶ οὕτω παρουσιάζεται τὸ περίεργον φαινόμενον, ὅτι δηλαδὴ μία καὶ ἡ αὐτὴ σλαυϊκὴ γλῶσσα: ἡ σερβική, ἐν μὲν τῇ Κροατίᾳ γράφεται διὰ τοῦ λατινικοῦ, ἐν δὲ τῇ Σερβίᾳ διὰ τοῦ κυριλλικοῦ λεγομένου ἀλφαβήτου. Ἡ «γλαγολιτικὴ» γραφὴ περιέπεσεν ἤδη εἰς πλήρη σχεδὸν ἀχρηστίαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰς βάσεις τῆς συγκριτικῆς ἐρεύνης τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν ἔθεσαν πρῶτοι οἱ Τσεχοσλοβάκοι *Ντομπρόβσκυ* καὶ *Σιαφαρίκ*, ὁ Ρῶσος *Βοστοκὼφ* καὶ ὁ Σλοβένος *Μίκλοσιχ*. Περὶ τῆς ἀρχικῆς σλαυϊκῆς βλ. *Mikkola*, «Urslavische Grammatik» (I, 1913). Περὶ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς σλαυϊκῆς βλ. *Vatroslav von Jagić*, «Zur Enstehungeschichte der altkirchenslavischen Sprache (= Denkschriften der kais. Akad. d. Wiss. in Wien, phil.-hist. Klasse, B⁶ 47, τοῦ ἔτους 1900) καὶ *A. Leskien*, «Grammatik der altbulgarischen (altkirchenslavisch) Sprache (Heidelberg 1909). Διὰ τὴν συγκριτικὴν ἔρευναν τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν ἀξία λόγου εἶναι ἡ τοῦ *F. Miklosich*, «Vergleichende Grammatik», der slavischen Sprachen», I - IV, 1852—1 75, νεωτέρα ἔκδ. τῷ 1926) καὶ *Vondrak*, «Vergleichende slavische Grammatik» (I - II, Göttingen 1906—190), πρὸς δὲ τὰ ἐτυμολογικὰ λεξικὰ τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν τοῦ *Miklosich* (Wien 1886) καὶ τὸ νεώτερον καὶ ἀκριβέστερον τοῦ *E. Berneker* «Slavisches Etymologisches Wörterbuch» (Heidelberg 1908 κ ἑξ.). Συγκριτικὸν λεξικὸν τῶν γλωσσῶν τῆς βαλτο-σλαυϊκῆς ὁμάδος εἶναι τὸ τοῦ *Trautmann*, «Baltisch-slavisches Wörterbuch» (1923). Εἰδικὴν βιβλιογραφίαν δι' ἑκάστην ἐκ τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν βλ. εἰς τὰ οἰκεῖα ἄρθρα. Συντομώτατα καὶ σαφέστατα διέλαβε (περὶ τῶν σλαυϊκῶν ἐν γένει γλωσσῶν καὶ ἑκάστης ἐξ αὐτῶν χωριστὰ) ὁ *Jagić* ἐν *P. Hinneberg's*, «Die Kultur der Gegenwart» (Teil I, Abteil IX, Berlin - Leipzig 1908, σελ. 1—39).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

σλαυϊσμὸς (ὁ). Πολιτικὴ τείνουσα εἰς τὸ νὰ ὀργανώσῃ τοὺς σλαυϊκοὺς λαοὺς εἰς ἀνεξάρτητα κράτη ἢ εἰς σύστημα ὁμοσπονδίας κρατῶν ἢ καὶ εἰς ἑνιαῖον κράτος (βλ. *πανσλαυϊσμός, νεοσλαυϊσμός*). Σήμερον ἡ κυριωτέρα κίνησις ἑνώσεως σλαυϊκῶν λαῶν εἶναι ὁ νοτιοσλαυϊσμός, σκοπὸς τοῦ ὁποίου εἶναι κατὰ μὲν τοὺς ἐν Βελιγραδίῳ κυβερνῶντας ἡ δημιουργία ἑνιαίου κράτους, περιλαμβάνοντος, ἐκτὸς τῶν χωρῶν τοῦ σημερινοῦ νοτιοσλαυϊκοῦ κράτους (τῆς Γιουγκοσλαυΐας), καὶ τὴν Βουλγαρίαν, ἀπορροφουμένην κατὰ ἕνα ἢ ἄλλον τρόπον ἐν τῇ Νοτιοσλαυΐᾳ, κατὰ δὲ κύκλους τινὰς Βουλγάρων διανοουμένων, ἡ δημιουργία ἑνὸς ἰδιαιτέρου ὁμοσπόνδου κράτους, ἐν τῷ ὁποίῳ ἰδιαιτέραν κρατικὴν μονάδα θ' ἀπετέλει καὶ ἡ Μακεδονία Τὴν ἕνωσιν τῆς Βουλγαρίας μετὰ τῆς Νοτιοσλαυΐας πολεμοῦν ὅλοι οἱ βουλγαρικοὶ πολιτικοὶ κύκλοι καὶ ἰδίᾳ οἱ περὶ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Βουλγαρομακεδονικοῦ Κομιτάτου (τὴν Ἐσωτερικὴν ἢ Ἀνωτάτην Ἐπαναστατικὴν Μακεδονικὴν Ὀργάνωσιν), οἵτινες δὲν παύουν ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῆς κατακτήσεως τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας. Ν. Μ.

Σλαῦοι (οἱ). Διάφοροι λαοὶ ἰνδοευρωπαϊκῆς (ἰνδογερμανικῆς) καταγωγῆς, κατοικοῦντες σήμερον εἰς μέρος τῆς Νοτιοανατολικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, διαιρούμενοι δὲ ἀπὸ ἀπόψεως γεωγραφικῆς καὶ γλωσσολογικῆς εἰς τρεῖς κυριωτέρας ὁμάδας, τὸν ἀνατολικόν, τὸν βορειοδυτικὸν καὶ τὸν νότιον κλάδον.

Γεωγραφικὴ κατανομή. Ὁ ἀνατολικὸς κλάδος περιλαμβάνει τοὺς *Ρώσους*, κατέχοντας ὁλόκληρον τὴν πεδιάδα τὴν Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἀπὸ τοῦ 27ου μεσημβρινοῦ μέχρι τῶν Οὐραλίων, χώραν δηλαδὴ λίαν ἐκτεταμένην, ἐντὸς τῆς ὁποίας οἱ Φίννοι καὶ οἱ Τάταροι, λαοὶ μογγολικῆς (τουρανικῆς) καταγωγῆς, ἀποτελοῦν μικρὰν μειονότητα. Οἱ ἀνατολικοὶ οὗτοι Σλαῦοι ἐκτείνονται καὶ πέραν τῶν Οὐραλίων εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἤπειρον μέχρι τῆς κεντρῴας Σιβηρίας, ὁπόθεν εἰσδύουν διὰ στενῶν λωρίδων μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς τούτους Σλαύους ἀνήκουν καὶ οἱ *Μικροὶ Ρῶσοι*, οἵτινες ἐν μὲν τῇ τέως αὐστριακῇ, σήμερον πολωνικῇ Γαλικίᾳ καὶ ἐν τῇ σήμερον ρουμανικῇ Βουκοβίνῃ ἐκαλοῦντο *Ρουθῆνοι*, ἐν δὲ τῇ ρωσικῇ Οὐκρανίᾳ *Μικροὶ Ρῶσοι*, φθάνοντες πρὸς Δ. μέχρι τοῦ 20οῦ μεσημβρινοῦ. Οἱ Ρῶσοι ὑπολογίζονται εἰς 100 ἑκατομμύρια.

Ὁ βορειοδυτικὸς κλάδος περιλαμβάνει τοὺς *Πολωνούς*, ἀνερχομένους εἰς 15 περίπου ἑκατομμύρια καὶ κατοικοῦντας εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Βιστούλα· τοὺς *Κασούβους*, ὑπολογιζομένους εἰς 200 000 καὶ ἀπαντῶντας εἰς τὰ σύνορα τῆς Δυτικῆς Πρωσσίας καὶ Πομερανίας, κατὰ μῆκος τῶν παραλίων τῆς Βαλτικῆς, μεταξὺ τοῦ Δάντσιχ καὶ τῆς λίμνης Γκάρντεν· τοὺς *Ἄνω καὶ Κάτω Σόρβους*, τοὺς ἄλλως καλουμένους καὶ *Βένδους* ἢ *Βένδας* (γερμαν. Wenden, γαλλ. Vendes ἢ Wendes, ἀγγλ. Wends), κατοικοῦντας ἐν Λουσατίᾳ (Lausitz), εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Σαξονίας καὶ εἰς τμήματά τινα τῆς Πρωσσίας (Kottbus, Kolau, Spremberg, Muskau κλπ.), περικυκλουμένους πανταχόθεν ὑπὸ Γερμανῶν, ὀνομαζομένους ἐπίσης καὶ *Σέρβους* ἢ *Λουτσικάνους* καὶ συμποσουμένους εἰς 180.000 τοὺς *Τσέχους*, ἐγκατεστημένους ἐν Βοημίᾳ καὶ τοὺς ἐξ Α. γείτονας αὐτῶν *Μοραυούς*, ὁμοῦ ἀριθμουμένους εἰς 6.000 000, ἐπίσης δὲ περιστοιχιζομένους ὑπὸ Γερμανῶν· τοὺς ἐν τῇ Βορείῳ Οὐγγαρίᾳ συγγενεῖς τῶν Μοραυῶν *Σλοβάκους*, ἀνερχομένους εἰς 2½ ἑκατομμύρια περίπου καὶ περιληφθέντας σχεδὸν ἅπαντας μετὰ τῶν Τσέχων καὶ Μοραυῶν εἰς τὸ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον συσταθὲν κράτος τῆς Τσεχοσλοβακίας. Παρὰ τοὺς Σόρβους, Πολωνοὺς καὶ Κασούβους δέον νὰ καταταχθοῦν καί τινες ἐκγερμανισθέντες Σλαῦοι τῆς Κεντρικῆς Γερμανίας, οἵτινες ἄλλοτε ἐξετείνοντο ΒΔ. μέχρι τῆς νήσου Ρύγκεν (Rügen) καὶ τοῦ Χολστάϊν, νοτιοδυτικῶς δὲ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Saole. Οὗτοι καλοῦνται γενικῶς *Πολάβοι* (γερμανιστὶ Polaben = κάτοικοι τοῦ Ἄλβιος) ἢ *Σλαῦοι τοῦ Ἄλβιος*, εἰς τὰ ἀνατολικὰ τοῦ Ἀννοβέρου.

Τέλος οἱ *νότιοι Σλαῦοι* (*Νοτιοσλαῦοι*) περιλαμβάνουν τοὺς *Σλοβένους*, τοὺς *Σερβο-Κροάτας* (βλ. λ. *Νοτιοσλαυΐα* καὶ *Σερβία*) καὶ τοὺς *Βουλγάρους*, ἂν καὶ οἱ τελευταῖοι οὗτοι δὲν εἶναι καθαροὶ Σλαῦοι, διότι οἱ εἰς Βουλγαρίαν εἰσβαλόντες καὶ ἐγκατασταθέντες ἀρχικοὶ Βούλγαροι ἦσαν λαοὶ μογγολικῆς (τουρανικῆς) καταγωγῆς. Οἱ νότιοι οὗτοι Σλαῦοι κατέχουν μέγα μέρος τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τῆς ἄλλοτε καλουμένης Ἑλληνικῆς, ἤδη δὲ Βαλκανικῆς, ἀπὸ τῶν Ἰουλιανῶν Ἄλπεων καὶ τῶν ποταμῶν Μούρ, Σαύου καὶ Δουνάβεως, ἀναμειχθέντες εἰς τὰ νότια μετὰ Ἑλλήνων, Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν.

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Οὕννων καὶ βραδύτερον ἡ ἵδρυσις τοῦ κράτους τῶν Μαγυάρων, ὡς καὶ αἱ ἐπιθέσεις τῶν Γερμανῶν διέκοψαν πᾶσαν συνάφειαν μεταξὺ τῶν νοτίων καὶ τῶν βορειοανατολικῶν Σλαύων, ἐξ ὧν ἀνεπτύχθη τὸ κράτος τῶν Ρώσων διὰ τῆς ἐπιμειξίας τῶν ἐκ τῶν σκανδιναυϊκῶν χωρῶν ἐλθόντων Ρώσων, τῶν Ρὼς τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ τῶν ἄλλων Βυζαντινῶν συγγραφέων (περὶ τῆς ἐξελίξεως καὶ διαμορφώσεως ὡς καὶ τῆς ἱστορίας ἐν γένει τῶν διαφόρων σλαυικῶν λαῶν βλ. *Βουλγαρία, Βοσνία, Κροατία, Νοτιοσλαυΐα, Πολωνία, Ρωσία*).

Ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως οἱ σλαυϊκοὶ λαοὶ ἀνήκουν κατὰ μεγάλην πλειονότητα εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν (Ρῶσοι, Σέρβοι, Βούλγαροι, ἀνερχόμενοι εἰς 75 περίπου ἑκατομ.), κατὰ μειονότητα δὲ εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν (Πολωνοί, Τσέχοι, Σλοβένοι, Κροάται, 24 περίπου ἑκατομ.), ὀλίγοι εἰς τὴν Προτεσταντικὴν (Βένδαι, ὀλίγοι Τσέχοι κ.λ., 2 περίπου ἑκατομ.). Μεταξὺ τῶν Σέρβων καὶ Βουλγάρων ὑπάρχουν καὶ Μουσουλμᾶνοι, ὡς ἐν Βοσνίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ, ἀνερχόμενοι εἰς 2 ἑκατομ.

Ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν Σλαύων ἀνέρχεται εἰς 140 ἑκατομμύρια περίπου. Ἄρα οἱ Σλαῦοι εἶναι ἡ ἀριθμητικῶς ἰσχυροτέρα φυλὴ ἐν Εὐρώπῃ.

— [ΙΣΤΟΡ.] Εἰς τὸ δυτικὸν ἥμισυ τῆς ἀπὸ τῶν Καρπαθίων μέχρι τῶν Οὐραλίων δασώδους ἐκτάσεως, μεταξὺ τῆς Β. τοῦ Εὐξείνου στέππης καὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, κατῴκουν κατὰ τοὺς π Χ χρόνους δύο ἰνδοευρωπαϊκοὶ λαοί, οἱ Λιθουανοὶ καὶ οἱ Σλαῦοι, ἐγκατεστημένοι ἀρχικῶς Ν. καὶ ΝΔ. τῶν Λιθουανῶν, ἀλλ' ἐκταθέντες βαθμηδὸν εἰς τὴν χώραν τῶν τελευταίων τούτων. Ἡ στενὴ ὁμοιότης τῶν διαφόρων σλαυϊκῶν διαλέκτων ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι οἱ Σλαῦοι κατῴκουν ἀρχικῶς μικρὰν περιοχήν.

Ἡ μεταναστευτικὴ κίνησις τῶν ἀρχικῶν τούτων Σλαύων δὲν φαίνεται νὰ ἤρχισε πρὸ τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος. Χωριζόμενοι ὑπὸ τῶν Καρπαθίων οἱ Σλαῦοι, ἦσαν ἄγνωστοι εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Μεσογείου. Οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ καὶ γεωγράφοι εἶχον ἀσαφῆ ἰδέαν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν. Ὁ Ἡρόδοτος (IV, 17, 51, 105) ἀναφέρει τοὺς *Νευρούς*, λαὸν οἰκοῦντα τὴν Νευρίδα, ὡς εὑρισκομένους βορείως («κατύπερθε») τῶν «ἀροτήρων Σκυθῶν», κατοικούντων «ὕπερθεν τῶν Ἀλαζώνων», πέραν δὲ τῶν Νευρῶν νομίζει τὴν χώραν ἔρημον ἀνθρώπων. Ἡ τοποθεσία τοῦ Ἡροδότου συμπίπτει πρὸς τὴν περιοχὴν τῶν πηγῶν τοῦ Δνειστέρου καὶ τοῦ Βοὺγ (Bug) ὡς καὶ τοῦ μέσου ροῦ τοῦ Δνειπέρου, εἶναι δὲ ἀκριβῶς ἡ χώρα, ἥτις θεωρεῖται ὡς ἡ ἀρχικὴ κοιτὶς τῶν Σλαύων. Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενον, ὅτι ἅπαξ τοῦ ἔτους ἕκαστος τῶν Νευρῶν «λύκος γίγνεται ἡμέρας ὀλίγας καὶ αὖτις ὀπίσω εἰς τὠυτὸ καθίσταται» (IV, 105) εἶναι ἀρχαῖον ἔθιμον τῶν σλαβονικῶν λαῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ Σαφάρυκ θεωρεῖ τοὺς Νευροὺς τούτους ὡς τοὺς προγόνους τῶν Σλαύων. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει ὅτι οἱ Νευροὶ μετεχειρίζοντο νόμους σκυθικούς. Κατὰ τὸν Γίρετσεκ, ὡς Σλαῦοι δέον νὰ θεωρηθοῦν καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἐπίσης ἀναφερόμενοι Βουδῖνοι, ἔθνος «γλαυκὸν καὶ πυρρόν», κατοικοῦν εἰς χώραν δασώδη (IV, 21, 108—109), ἔχουσαν καὶ πόλιν καλουμένην «Γελωνός», ἧς οἱ κάτοικοι ἦσαν εἰς παλαιοτέρους καιροὺς Ἕλληνες, ὁμιλοῦντες σκυθιστὶ καὶ ἑλληνιστί, ἐνῷ οἱ Βουδῖνοι ἐλάλουν ἄλλην γλῶσσαν, ἂν καί, οὐχὶ ὀρθῶς, ὡς παρατηρεῖ ὁ Ἡρόδοτος, ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ οὗτοι «Γελωνοί». Τοὺς Βουδίνους τούτους γνωρίζει καὶ ὁ Πτολεμαῖος, τονίζων αὐτοὺς εἰς τὴν λήγουσαν καὶ τοποθετῶν παρὰ τὸν Βορυσθένην (Δνείπερον).

Βραδύτερον οἱ Σλαῦοι ἐγένοντο γνωστοὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους διὰ τῶν Γερμανῶν. Ἀπαντᾷ δὲ τὸ ὄνομα αὐτῶν πρῶτον παρὰ Πλινίῳ ὡς «Venedi» (Φ. Ἱ., IV, 27,6 οἰκοῦντες μέχρι τοῦ Βιστούλα), καὶ παρὰ τῷ Τακίτῳ (Germania 46) ἐπίσης ὡς Venedi, ὅπερ συμπίπτει πρὸς τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἔδιδον εἰς τοὺς Σλαύους κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ Γερμανοὶ (Winidi, καὶ σήμερον ἐν Σαξονίᾳ καὶ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἄλπεις Wenden καὶ Winden). Τὸ αὐτὸ ὄνομα ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὸν Πτολεμαῖον ὡς «Οὐενέδαι» καὶ εἰς τὴν λατινικὴν μετάφρασιν Venedae. Κατὰ τὸν Ἕλληνα γεωγράφον οἱ Οὐενέδαι οὗτοι ἦσαν ἔθνος μέγιστον, κατῴκουν δὲ μετ' ἄλλων τὴν Σαρματίαν παρὰ τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον (III. 8), ὅστις φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ κόλπος τοῦ Δάντσιχ, ὡς καὶ παρὰ τὸν Οὐϊστούλαν (Βιστούλαν) ποταμόν, ἔχοντες νοτίως τοὺς Γύθωνας, βορείως δὲ τοὺς Φίννους.

Τὸ ὄνομα τοῦτο συνέχεον σλαυολόγοι τινὲς πρὸς τὸ τῶν Βενετῶν τῆς Ἀρμορικῆς, ἐπίσης δὲ πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς τῆς Παφλαγονίας καὶ πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς τῆς Ἀδριατικῆς, τοὺς ὁποίους καὶ ἐθεώρουν, οὐχὶ ὀρθῶς, ὡς Σλαύους, προσάγοντες ὡς ἀπόδειξιν τοὺς καὶ σήμερον ἀκόμη Β. τῆς Βενετίας ἀπαντῶντας Σλοβένους. Ἄλλοι σλαυϊκοὶ λαοί, ἀναφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, εἶναι οἱ παρὰ τὴν Βαλτικὴν Βέλται, πρόγονοι τῶν σημερινῶν Wiltzi. κλάδος τῶν Πολάβων. Ἄγνωστον ὅμως ἂν οἱ Σουαῖοι καὶ οἱ Σουαρδῆνοι τοῦ Πτολεμαίου πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς ὑπενθυμίζοντες τοὺς Σλοβένους, ὁπότε καὶ θὰ εἴχομεν αὐτὸ τὸ ὄνομα τῶν Σλαύων ἀπαντῶν ἀκόμη ἀπὸ τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος παρὰ τῷ Ἀλεξανδρινῷ γεωγράφῳ.

Ἂν ἡ ἐκδοχὴ αὕτη δὲν θεωρηθῇ ὀρθή, τότε ἡ λέξις Σλαῦοι ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος παρὰ τῷ Ψευδοκαισαρίῳ (Διάλογοι II, 110), ἀκόμη δὲ περισσότερον ὡρισμένως παρὰ Ἰορδάνῃ (Γετικὰ V, 34, 35), γράψαντι περὶ τὸ 550 μ. Χ. Οὗτος ὁμιλῶν περὶ τῶν παρὰ τὸν Βιστούλαν λαῶν ἀναφέρει τοὺς Σκλαβηνοὺς καὶ Ἄντας. Ἔκτοτε τὸ ὄνομα *Σκλαβηνοὶ* ἐπαναλαμβάνεται διὰ τοὺς εἰς τὰς βυζαντινὰς χώρας ἐμφανισθέντας Σλαύους, ὡς παρὰ Ἀγαθίᾳ, ὁμοῦ μετὰ τοῦ τύπου *Σθλάβοι*, τὸν ὁποῖον μεταχειρίζεται ὁ Πισίδης (Ἀβαρικὸς πόλεμος, σελ. 197 καὶ 409: «Σθλάβων τε πλήθη Βουλγάροις μεμιγμένα»), ἐνῷ ὁ Πορφυρογέννητος μεταχειρίζεται τὸ *Σκλάβοι* ἀδιαφόρως μετὰ τοῦ *Σκλαβηνοί*. Φαίνεται ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ προφέρουν τὸ σλ καὶ διὰ τοῦτο παρενέθετον τὸ θ ἢ τὸ κ. Τὴν δυσκολίαν ταύτην εὕρισκον κατὰ μείζονα λόγον καὶ οἱ Ἄραβες (Σῦροι), παρὰ τοῖς ὁποίοις οὐδεμία λέξις δύναται νὰ ἀρχίζῃ ἀπὸ δύο σύμφωνα, καὶ διὰ τοῦτο ὠνόμαζον τοὺς Σλαύους *Σακαλιμπᾶ* ἢ *Σακλάπ*. Τὸ δὲ ἐπίσης παρὰ τῷ Ἰορδάνῃ καὶ τῷ Προκοπίῳ ἀπαντῶν ὄνομα *Ἄνται* (μόνον ἀπὸ 500 μέχρις 600 μ. Χ.) εἶναι παραφθορὰ τοῦ Winden ἢ Wenden τῶν Γερμανῶν. Κατὰ τὸν Προκόπιον οἱ Ἄνται καὶ οἱ Σκλαβηνοὶ ἐλέγοντο ἀρχικῶς *Σπόροι*. Τὴν λέξιν ταύτην ὁ Δομπρόβσκυ καὶ ὁ Σαφάρυκ ἐθεώρησαν παραφθορὰν τοῦ Σέρβοι καὶ ὑπέθεσαν ὅτι ὅλοι οἱ Σλαῦοι ἐκαλοῦντο ἀρχικῶς *Σέρβοι*. Ἀλλ' ὁ Προκόπιος, βασιζόμενος εἰς πληροφορίας Ἑλλήνων ἐκ τοῦ Πόντου, παράγει τὸ Σπόροι ἐκ τῶν «σποράδην». Φαίνεται ὅτι καὶ οἱ *Σπάλοι* τοῦ Ἰορδάνου, τοὺς ὁποίους γνωρίζουν ἤδη Διόδωρος ὁ Σικελιώτης καὶ ὁ Πλίνιος, εἶναι καὶ οὗτοι Σλαῦοι, ἀφοῦ κατὰ τὸν Ἰορδάνην οἱ Γότθοι συνήντησαν αὐτοὺς κατὰ τὴν προέλασιν αὐτῶν ἐκ τῆς Βαλτικῆς εἰς τὸν Πόντον, ἄρα εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Σλαύων οἰκουμένην χώραν.

Τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τῶν Σλαύων εἶναι *Σλοβενίν* (πληθυντικὸς *Σλοβενέ*). Ὡς δὲ παρεδέχοντο οἱ σλαυολόγοι, ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ σλόβο (=λόγος), ἢ ἐκ τοῦ σλάβα (=δόξα). Ἡ ἑρμηνεία αὕτη, ἥτις δὲν ἐφαίνετο ἱκανοποιητική, ἐπαναλαμβάνεται καὶ ὑπὸ συγχρόνων σλαυολόγων (Jirecek). Ἡ δὲ εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἐκ τοῦ μεσολατινικοῦ sclavus μὲ τὴν σημασίαν τοῦ δοῦλος, ὡς καὶ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας εἰσχωρήσασα λέξις «σκλάβος» χρονολογεῖται ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ Γερμανοὶ ἐπρομήθευον εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς δουλεμπορικὰς ἀγορὰς Σλαύους αἰχμαλώτους.

Αἱ πρῶται ἱστορικαὶ περὶ τῶν Σλαύων εἰδήσεις ἀρχίζουν εἰς σχετικῶς μεταγενεστέραν ἐποχήν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες (ἀκόμη καὶ ὁ Στράβων) δὲν εἶχον σαφῆ ἰδέαν περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς βορειοανατολικῆς Εὐρώπης. Φαίνεται ὅτι τὰς πρώτας περὶ Σλαύων πληροφορίας ἔφερον εἰς τοὺς Ρωμαίους οἱ διεξάγοντες τὸ ἐμπόριον τοῦ ἠλέκτρου ἐκ τῆς Βαλτικῆς διὰ Παννονίας. Ὁ Τάκιτος περιγράφει τοὺς Σλαύους (*Οὐενετούς*) ὡς λαὸν εὑρισκόμενον ἐν ληστρικῇ κινήσει διὰ τῶν δασῶν καὶ ὀρέων μεταξὺ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Σαρματῶν ἀφ' ἑνός, τῶν Βαστάρνων (εἰς τὰ ἀνατολικὰ Καρπάθια) καὶ τῶν ἀνίππων καὶ μόνον μὲ τόξον ὡπλισμένων Φίννων (Fenni). Ἀντιθέτως δὲ πρὸς τοὺς Σαρμάτας,

Digitized by Google

οἱ Οὐενετοὶ οὗτοι ἔκτιζον οἰκίας, ἐμάχοντο πεζῇ καὶ ἔφερον ἀσπίδα ὡς ἀμυντικὸν ὅπλον. Ἡ βραχυλογικὴ αὕτη περιγραφὴ τοῦ Τακίτου συμπίπτει ἐν πολλοῖς πρὸς ὅσα λέγουν κατόπιν οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς περὶ τῶν καθαυτὸ Σλαύων.

Φαίνεται ὅτι βραδύτερον οἱ Ρωμαῖοι, κατακτήσαντες τὴν Δακίαν, ἦλθον εἰς στενοτέραν συνάφειαν πρὸς τοὺς λαοὺς τούτους. Διὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν ὑπάρχει ἔργον ἱστορικὸν καὶ γεωγραφικόν, ὡς διὰ τὴν ἀμέσως προηγουμένην. Εἰς τὸν βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Ἰορδάνου ἐπὶ τῇ βάσει γοτθικῶν μύθων ἀναφερόμενον ἐθνολογικὸν πίνακα δὲν ἀνευρίσκονται ὀνόματα σλαυϊκῶν φύλων. Ἀλλ' ὑπὸ τοὺς ἀσαφεῖς μύθους διαφαίνονται οἱ πόλεμοι τῶν Γότθων κατὰ τῶν Σλαύων καὶ Ἀντῶν. Φαίνεται ὅτι ἡ μεταναστευτικὴ κίνησις τῶν ἀνατολικῶν γερμανικῶν λαῶν ὤθησε τοὺς Σλαύους πρὸς τὰ ΒΑ. καὶ Α., δηλαδὴ πρὸς τὴν χώραν τῶν Λιθουανῶν καὶ τῶν Φίννων. Ὡς βεβαιότερον δὲ πάντως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἡ ἐκκίνησις τῶν Γερμανῶν ἐκ τῶν Β. παραλίων τοῦ Εὐξείνου, ἐκ τῆς Δακίας καὶ ἐκ τοῦ μέσου καὶ κάτω Δουνάβεως πρὸς Δ. ἀφῆκε τὸν χῶρον ἀνοικτὸν εἰς τοὺς Σλαύους διὰ τὴν πρὸς Ν., δηλαδὴ πρὸς τὰς χώρας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, κάθοδον αὐτῶν. Οὕτως ἀνευρίσκονται κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε΄ μ. Χ. αἰῶνος κατέχοντες ὄπισθεν τῶν Γεπιδῶν τὴν Τρανσυλβανίαν, εἰς τὰ τοπωνύμια τῆς ὁποίας σῴζονται πολλὰ σλαυϊκὰ ἴχνη, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν Βεσσαραβίαν, Μολδαυΐαν καὶ Βλαχίαν, καλουμένας τότε, κατὰ τὸν Προκόπιον, Σκλαβηνίαν.

Οὕτως οἱ Σλαῦοι ἔρχονται πλέον εἰς συνάφειαν πρὸς τὸν πεπολιτισμένον ἑλληνικὸν κόσμον καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐμφανίζεται πλέον καθαρῶς εἰς τοὺς βυζαντινοὺς ἱστορικούς, καὶ δή, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων, εἰς Μένανδρον τὸν Προτέκτωρα, Ἰωάννην τὸν Ἐφέσου, τὸν Θεοφύλακτον Σιμοκάτην καὶ εἰς τὸ στρατηγικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται εἰς τὸν Μαυρίκιον («Στρατηγική»), ὡς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρακλείου. Ὑπάρχουν ἱκαναὶ πλέον περὶ αὐτῶν πληροφορίαι διὰ τὴν ἀπὸ 527 μέχρις 626 περίοδον. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει, κατά τινας σλαυολόγους, ὅτι ἡ παρὰ τὸν Δούναβιν ἐμφάνισις τῶν Σλαύων δέον νὰ θεωρηθῇ ἀρξαμένη μόλις τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα. Ὁ Νίδερλε παραδέχεται ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ Β΄ αἰῶνος οἱ Σλαῦοι κατῴκουν σποραδικῶς παρὰ τὸν μέσον Δούναβιν, ἐξάγει δὲ τοῦτο, ὡς προηγουμένως καὶ ὁ Σαφάρυκ, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ποταμοῦ Διέρνα (Τιέρνα ἢ Τσέρνις), ὅστις σήμερον καλεῖται Τσέρνα, παρὰ τὴν Ὄρσοβαν (σλαυϊστὶ τσέρνα=μαῦρος). Ἀλλὰ τοῦτο δὲν θεωρεῖται ἐπαρκὴς ἀπόδειξις, διότι ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἁπλῆ σύμπτωσις. Ἀλλὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην φαίνεται ὅτι τῶν Σλαύων ἐδέσποζον οἱ Γότθοι, οἵτινες ἐξήσκησαν ἱκανὴν ἐπιρροὴν διὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν αὐτῶν. Ἡ γοτθικὴ αὕτη κυριαρχία ἐξηγεῖ τὰς γερμανικῆς ἐτυμολογίας λέξεις, αἵτινες ἀπαντῶσιν ἐν τῇ σλαυϊκῇ.

Βραδύτερον φαίνεται ὅτι μέρος τῶν Σλαύων εὑρέθη ὑπὸ τοὺς Οὔννους, οἵτινες εἶχον, ὡς λέγεται, καὶ Σλαύους στρατιώτας εἰς τὸ στρατόπεδόν των. Ὁ Πρίσκος (Frag. Histor. Graec., IV), περιγράφων τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀττίλα, μεταχειρίζεται λέξεις, θεωρουμένας ὑπό τινων μὲν ὡς σλαυϊκαί, ὑπ' ἄλλων δὲ ὡς γερμανικαί. Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ κράτους τῶν Οὔννων καὶ τὴν πρὸς Ν. καὶ Δ. κίνησιν τῶν Γότθων καὶ Γεπιδῶν πρὸς κατάκτησιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, οἱ Σλαῦοι ἀνῆλθον πρὸς τὴν Γερμανίαν, φθάσαντες μέχρι Βρανδεμβούργου (512). Τὴν προέλασιν ταύτην τῶν Σλαύων πρὸς Β. δὲν παραδέχονται οἱ Γερμανοὶ συγγραφεῖς ὡς κατάκτησιν σλαυϊκήν, ἀλλὰ θεωροῦν ἐθελουσίαν ἐγκατάλειψιν τῶν γυμνῶν πεδιάδων τοῦ Βορρᾶ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἑλκυομένων ἀπὸ τὰ πλούτη τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους πρὸς Ν. Τοῦτο δέχονται καὶ πολλοὶ σλαυολόγοι, ὡς συμφωνοῦν ἄλλως τε καὶ πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀρχαίων Σλαύων, τοὺς ὁποίους παριστάνουν ὡς λαὸν εἰρηνικόν, δημοκρατικὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ ἦθος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς πολεμοχαρεῖς Γερμανούς. Φαίνεται ὅμως ὅτι συνέβαινε μᾶλλον τὸ ἀντίθετον, διότι οἱ Σλαῦοι ἦσαν λαὸς οὐχὶ ὀλιγώτερον πολεμικός, καὶ ὅτι τοὐναντίον οἱ Γερμανοί, πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Σλαύων, κατήρχοντο πρὸς Ν. καὶ ἠναγκάζοντο νὰ διαβοῦν τὰ σύνορα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἄλλοι πάλιν δέχονται ὅτι ἀρχικῶς οἱ ἀνατολικοὶ Γερμανοὶ ἐξηπλοῦντο κατὰ τοὺς τελευταίους π. Χ. αἰῶνας εἰς βάρος τῶν Σλαύων, οἵτινες ἦσαν μὲν καὶ οὗτοι πολεμοχαρεῖς, ἀλλὰ δὲν ἦσαν τόσον ἱκανοὶ εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην, οὕτως ὥστε οἱ Γότθοι καὶ ἄλλοι γερμανικοὶ λαοὶ ἠδυνήθησαν νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὰς χώρας τῶν Σλαύων καὶ νὰ ἐπικρατήσουν, ὅτι ὅμως κατόπιν οἱ ἀλληλοσπαραγμοὶ τῶν Γερμανῶν ὤθησάν τινας ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸ ἐξασθενῆσαν ρωμαϊκὸν κράτος. Ἐκλιπούσης οὕτω τῆς δυνάμεως τῶν ἡνωμένων Γερμανῶν, οἱ Σλαῦοι, ὑπὸ γερμανικὴν πιθανῶς ὀργάνωσιν, ἀνέκτησαν τὴν κυριαρχίαν τῆς χώρας των καὶ ἐξετάθησαν πρὸς Δ. εἰς βάρος τῶν ὑπολειφθέντων Γερμανῶν.

Οἱ Σλαῦοι εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Αἵμου. Ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἤδη κατὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Τραϊανοῦ (98—117 μ. Χ.) ὑπῆρχον Σλαῦοι εἰς τὴν Δακίαν, φαίνεται ἐπιβεβαιοῦσα τὸ ἐν τῇ χρονογραφίᾳ τοῦ Ψευδο-Νέστορος ἱστορούμενον, καθ' ὃ Βόλχοι ἢ Βλάχοι, δηλαδὴ λατινόφωνοι (Ρωμαῖοι), ὑπέταξαν τοὺς Σλαύους ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως καὶ ὤθησαν αὐτοὺς πρὸς τὸν Βιστούλαν καὶ ἐξηγεῖ τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέχει ὁ Τραϊανὸς εἰς τὰς σλαυϊκὰς παραδόσεις. Πάντως δὲν φαίνεται νὰ κατέλαβον οἱ Σλαῦοι μέγα μέρος τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου πρὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος, ὅτε ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων ὡς νέα μάστιξ. Ἡ πρώτη εἰσβολὴ αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἔγινε περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστίνου τοῦ Α΄ (518—527) καὶ κατὰ τὰ πρῶτα τῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ (Αὔγουστος 527). Τὰ τῶν πρώτων τούτων εἰσβολῶν (518—552) ἀναγράφει ἐπεισοδιακῶς ὁ Προκόπιος. Ἐπὶ Ἰουστίνου τοῦ Α΄ μέγας στρατὸς Ἀντῶν διέβη τὸν Δούναβιν παρὰ τὸ Δουρόστορον (Σιλίστρια) καὶ παρὰ τὰ φρούρια τῆς Σκυθίας (Δοβρουτσᾶς), ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ, ἀνεψιοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἄνοδον τοῦ τελευταίου τούτου, ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Σλαύων ὁ στρατηγὸς Χιλβούδιος ἐπὶ τρία ἔτη, εἰσβαλὼν πέραν τοῦ Δουνάβεως, ὅπου καὶ ἔπεσε κατά τινα μάχην. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην οἱ Σκλαβηνοὶ ἐνίκησαν καὶ τοὺς γείτονάς των, τοὺς Ἄντας, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ αὐτοκράτωρ παρεχώρησε τὸ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, παρὰ τὸ Γαλάζιον, φρούριον Τύρρις, ἔναντι τῆς ὑποχρεώσεως νὰ φρουροῦν τὰ σύνορα κατὰ τῶν Οὔννων. Αἱ ἐπιθέσεις τῶν Σλαύων ἐνισχύθησαν μετὰ τὸ 548. Ὁ Προκόπιος δὲν γνωρίζει ἂν ἦλθον μόνον συνεπείᾳ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποτυχιῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἢ ἂν παρεκίνησεν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς τῶν Γότθων Τοτίλας. Μέγας στρατὸς Σλαύων, κυριεύσας καὶ φρούρια, ἐλεηλάτησε τὰς ἰλλυρικὰς ἐπαρχίας μέχρι Δυρραχίου. Οἱ ἄρχοντες τῆς Ἰλλυρίας, διαθέτοντες μόνον 15.000 ἐντοπίου στρατοῦ, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἀντεπιτεθοῦν, ἀλλὰ «παρείποντο», ὡς λέγει ὁ Προκόπιος.

Τῷ 549 3.000 Σλαῦοι διέβησαν τὸν Δούναβιν, τὸν Αἷμον καὶ τὸν Ἕβρον, ἐκυρίευσαν τὴν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Νέστου πόλιν Τόπερον, σφάξαντες δὲ πολλοὺς τῶν κατοίκων καὶ ἐξανδραποδίσαντες τὰ γυναικόπαιδα ἐπέστρεψαν ἀποκομίζοντες πολλοὺς αἰχμαλώτους. Τὰ γεγονότα ἀφηγεῖται ὁ Προκόπιος, ἀλλὰ τὰ μεγαλοποεῖ, κατὰ τὸ σύνηθες, μέχρις ἀπιστεύτου, διότι φαίνεται κάπως ἀδύνατον ὅτι 3.000 Σλαῦοι κατώρθωνον νὰ κυριεύουν φρούρια, νὰ σφάζουν καὶ νὰ ἀπάγουν ἀναριθμήτους μυριάδας αἰχμαλώτων. Ὅταν, ὀλίγον κατόπιν, ὁ στρατηγὸς Γερμανὸς ἐστρατολόγει ἐν Σερδικῇ (Σόφιᾳ) διὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείαν, στρατὸς Σλαύων μεγαλύτερος τῶν προηγουμένων ἐνεφανίσθη παρὰ τὴν Ναισὸν (Νύσσαν) μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ κατέλθῃ εἰς Θεσσαλονίκην. Τότε ὁ Γερμανὸς ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τὴν διαταγὴν νὰ μεριμνήσῃ περὶ ὑπερασπίσεως τῆς Θεσσαλονίκης καὶ νὰ ἐκδιώξῃ τὸν ἐχθρόν. Συνεπείᾳ τῶν μέτρων τούτων οἱ Σλαῦοι, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Γερμανοῦ ἐνεποίει τρόμον, ἀνέκοψαν τὴν πρὸς Ν. πορείαν, μὴ τολμήσαντες νὰ ἀντεπεξέλθουν εἰς τὴν ἀνοικτὴν πεδιάδα. Διῆλασαν ὅμως δι' ὁλοκλήρου τῆς ὀρεινῆς Ἰλλυρίας μέχρι Δαλματίας.

Ἀποθανόντος τοῦ Γερμανοῦ (550) καὶ ἀποχωρήσαντος τοῦ στρατοῦ του εἰς τὰ χειμερινὰ καταλύματα τῆς Σάλωνας, οἱ Σλαῦοι ἐνισχύθησαν διὰ νέων στιφῶν καὶ διῆλθον τὸν χειμῶνα ἐπὶ ρωμαϊκοῦ ἐδάφους (550—551) ὡς ἐν ἰδίᾳ χώρᾳ. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπέστειλεν ἐναντίον αὐτῶν τὸν εὐνοῦχον Σχολαστικὸν μὲ πέντε ἄλλους ὑπαρχηγούς, ἀλλ' οἱ Βυζαντινοί, ἐπιτεθέντες προώρως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ ὑψηλῆς τινος θέσεως, ἐνικήθησαν παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν, μεθ' ὃ οἱ Σλαῦοι ἐλεηλάτησαν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Θρᾴκην μέχρι τοῦ Ἀναστασιανοῦ τείχους καὶ μόνον κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των διεσκορπίσθησαν ὑπὸ τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ (551). Ὀλίγον πρὸ τῆς νίκης τοῦ Ναρσῆ ἐν Ἰταλίᾳ (552), στρατὸς σλαυϊκὸς ἐπέδραμε πάλιν κατὰ τῆς Ἰλλυρίας. Ἐναντίον αὐτῶν ἐπῆλθον ὁ Ἰουστῖνος καὶ ὁ Ἰουστινιανός, υἱοὶ τοῦ Γερμανοῦ, ἀλλ' ἔχοντες ἀσθενεῖς δυνάμεις δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πολεμήσουν οὐδὲ νὰ ἐμποδίσουν αὐτοὺς κατὰ τὴν διὰ τοῦ Δουνάβεως ἐπιστροφήν των. Οἱ Σλαῦοι ἠδυνήθησαν τότε νὰ διαβοῦν τὸν Δούναβιν, πληρώσαντες, ὡς λέγεται, ἓν χρυσοῦν κατὰ κεφαλὴν εἰς τοὺς Γεπίδας διὰ ναύλους διαπεραιώσεως. Τοῦτο δεικνύει πόση μεγάλη καὶ πλουσία ἦτο ἡ διακομισθεῖσα λεία.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀνεφάνησαν ἐξ Α. οἱ Ἄβαροι, τοὺς ὁποίους οἱ Σλαῦοι ὠνόμαζον Ὄμπρι. Οὗτοι, νικηθέντες ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν τότε δυτικῶν Τούρκων, εἶχον ἀπωθηθῆ πρὸς τὴν Μαιώτιδα (Ἀζυφικὴν θάλασσαν) καὶ ἐπικρατήσαντες ἐν τῇ Β. τοῦ Εὐξείνου στέππῃ ἐλεηλάτησαν τὴν χώραν τῶν Ἀντῶν. Τῷ 558 ἐνεφανίσθησαν πρέσβεις αὐτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Συμμαχήσαντες δὲ μετὰ τῶν Λογγοβάρδων ἐναντίον τῶν Γεπιδῶν καὶ νικήσαντες τελείως τούτους, κατέλυσαν τὸ κράτος των (567) καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς πεδιάδας, τὰς ὁποίας κατεῖχον ἄλλοτε οἱ Οὗννοι τοῦ Ἀττίλα, ἐνῷ οἱ Λογγοβάρδοι κατηυθύνοντο εἰς Ἰταλίαν. Ὁ νέος οὗτος ἐχθρὸς τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ἰσχυρότερος τῶν Σλαύων, μετεχειρίσθη τούτους καὶ ὡς συμμάχους κατὰ τὰς εἰς τὰς βυζαντινὰς χώρας μέχρι Κωνσταντινουπόλεως εἰσβολάς. Οὕτως, ἐνῷ τὸ Βυζάντιον ἠγωνίζετο τὸν δεινὸν κατὰ τῶν Ἀβάρων καὶ κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνα (572—591), Σλαῦοι ἐλεηλάτουν τὰς βυζαντινὰς χώρας. Ἐπὶ Ἰουστίνου τοῦ Β΄ (565—578) καὶ ἀκόμη περισσότερον ἐπὶ Τιβερίου (578—582) 100.000 Σλαύων ἔφθασαν μέχρις Ἑλλάδος. Ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ζήσας Σύρος Ἰωάννης ὁ Ἐφέσου, εὐνοούμενος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀλλὰ διωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου ὡς μονοφυσίτης, ἑπομένως μὴ δυνάμενος νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀμερόληπτος, ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ Σλαῦοι ἐδῄωσαν τότε ἐπὶ τέσσαρα ἔτη τὴν Θρᾴκην μέχρι Κωνσταντινουπόλεως καὶ «ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα». Ὅταν ἔγραφε (584) οἱ Σλαῦοι, ὡς λέγει, ἐγκατεστάθησαν ἀκωλύτως εἰς τὰς βυζαντινὰς ἐπαρχίας, λεηλατοῦντες, σφάζοντες καὶ καίοντες ἀφόβως. Ἔγιναν οὕτω πλούσιοι, ἔχοντες χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ἀγέλας ἵππων καὶ ὅπλα πολλά, μαθόντες ἤδη νὰ μάχωνται ὡς οἱ Ρωμαῖοι. Καὶ ὅμως ἐφοβοῦντο νὰ ἐξέρχωνται τῶν δασῶν. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν 5.000 Σλαῦοι ἐνεφανίσθησαν διὰ πρώτην φορὰν καὶ πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῆς φρουρᾶς.

Ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τὰς καταστροφὰς ταύτας τῶν Σλαύων, ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Ἀβάρων, πέμψας πρεσβείαν πρὸς τὸν χαγᾶνον Βαϊανὸν (Βαγιάν), ὅστις διαβὰς τὸν Ἴστρον (Δούναβιν) (578) εἰς Δοβρουτσᾶν, κατέστρεψε τοὺς ἀγροὺς καὶ ἔκαυσε τὰ χωρία τῶν Σλαύων, διότι, ὡς λέγει ὁ Μένανδρος (48/518), ὄχι μόνον ἤθελε νὰ κάμῃ χάριν εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἀλλ' ὁ ἴδιος εἶχεν ἀφορμὰς ἔχθρας κατὰ τῶν Σλαύων, ἐπειδὴ εἶχον φονεύσει τὰ μέλη μιᾶς ἀβαρικῆς πρεσβείας. Ὁ στρατὸς τῶν Ἀβάρων κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἀνήρχετο εἰς 60.000 ἄνδρας. Ἡ χώρα τῶν Σλαύων ἦτο τότε, κατὰ τὸν Μένανδρον, πλουσιωτάτη, πλήρης λείας ἐκ ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν. Οἱ Σλαῦοι κατέφυγον τότε εἰς τὰ δάση, ὁ δὲ χαγᾶνος ἀπηλευθέρωσε χιλιάδας Ρωμαίων αἰχμαλώτων. Ἀλλ' ἡ φιλία τῶν Βυζαντινῶν μετὰ τῶν Ἀβάρων διακόπτεται ἀποτόμως, ἤρχισαν πάλιν ἐχθροπραξίαι καὶ οἱ Σλαῦοι ἐμφανίζονται ἐνίοτε ὡς συμπράττοντες μετὰ τῶν Ἀβάρων.

Αἱ χῶραι τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἦσαν τότε ἀραιότατα κατῳκημέναι, ὡς ἡ σημερινὴ Περσία. Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως καὶ εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Αἵμου ὑπῆρχον μεγάλαι ἐκτάσεις ἀκατοίκητοι. Ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς ἐρημίας ταύτης Σλαῦοί τινες, εἶχον ἤδη ἐγκατασταθῆ εἰς χώρας ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβεως. Ἀλλὰ τούτους ἐθεώρουν πλέον οἱ ἐν Βυζαντίῳ ἀκινδύνους, συγκεντροῦντες ὅλην τὴν προσοχήν των εἰς τὴν παρεμπόδισιν τῶν εἰσβολῶν τῶν ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως Σλαύων. Οὗτοι, ἐπωφελούμενοι τῶν μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Ἀβάρων ἐχθροπραξιῶν, ἐξηκολούθουν τὰς λεηλασίας των, συγχεόμενοι μάλιστα πολλάκις ὑπὸ τῶν χρονογράφων πρὸς τοὺς τελευταίους τούτους, ἄλλοι μάλιστα καὶ πρὸς τοὺς Γότθους. Οὕτως, ἐνῷ ὁ Σύρος Εὐάγριος λέγει ἀορίστως ὅτι «ὁλόκληρος ἡ Ἑλλὰς» κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ἀβάρων, ἄλλοι ἀποδίδουν τὰς καταστροφὰς ταύτας εἰς τοὺς Σλαύους. Ὡς ἐπεισόδιον βέβαιον τῶν χρόνων ἐκείνων ἀναφέρεται ὅτι τῇ 22 Σεπτεμβρίου 586 Σλαῦοι ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀπεπειράθησαν ν' ἀνέλθωσιν εἰς τὰ τείχη διὰ κλιμάκων, ἀλλ' οἱ Βυζαντινοὶ ἐκέρδησαν ὑπὲρ ἑαυτῶν τοὺς Ἄντας, οἵτινες εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν τῶν Σλαύων.

Οἱ Σλαῦοι ἐν Πελοποννήσῳ. Αἱ θεωρίαι τοῦ Φαλλμεράγερ. Ἡ ἀσάφεια, ἥτις ἐπικρατεῖ ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν διαφόρων εἰσβολῶν τῶν Σλαύων, συγχεομένων πολλάκις μὲ τοὺς Ἀβάρους, ἡ ὑπερβολικότης τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς (ὡς ὁ Μένανδρος προτέκτωρ ἐπὶ παραδείγματι) εἰς ἀτελῆ μόνον σῴζονται ἀποσπάσματα, αἱ ἀμφιβόλου αὐθεντικότητος σύγχρονοι συριακαί, ἀκόμη δὲ καὶ ἀρμενικαὶ πηγαί, τὰς ὁποίας ἐπικαλοῦνται ὡρισμένοι σλαυολόγοι εἰς ἐπίρρωσιν τῶν ἰσχυρισμῶν των, καθ' οὓς αἱ σλαυϊκαὶ ἐπιδρομαὶ ἐξετάθησαν κἄποτε μέχρι Κρήτης, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὰς περὶ τελείας ἐπικρατήσεως τῶν Σλαύων ἐν Ἑλλάδι θεωρίας καὶ εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ P. Fallmerayer περὶ τελείας ἐξαφανίσεως καὶ ἐκσλαυϊσμοῦ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἐν Θεσσαλίᾳ, Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ Πελοποννήσῳ.

Τὰς δοξασίας ταύτας ἀνέπτυξεν ὁ Φαλλμεράγερ μετὰ τὸ ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ κυρίως ἐν τῷ Πόντῳ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, προσκλήσει τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ κόμιτος Ὄστερμαν-Γολστόϋ, καὶ ἐν συνοδείᾳ τούτου ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐπιχειρηθὲν ταξίδιον, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ ἤρχιζε νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν πραγματοποίησιν τῶν πανσλαυϊστικῶν ἢ μᾶλλον πανρωσικῶν σχεδίων ἀπο-

Digitized by Google

κλειστικῆς κυριαρχίας εἰς τὰς χώρας τῆς ἐν διαλύσει τότε εὑρισκομένης Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Τὰ ὑπὸ τὸν τίτλον «Geschichte der Halbinsel Peloponnes» (Stuttgart καὶ Tübinger 1836), «Fragmente aus dem Orient» (1845) καὶ «Das albanesische Element in Griechenland» (Μόναχον 1857—1860) καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ Φαλλμεράγερ προὐκάλεσαν σφοδρὰς συζητήσεις, πολεμηθέντα ὑπὸ πολλῶν Γερμανῶν ἱστορικῶν καὶ ἐθνολόγων, ὡς ὁ Zinkeisen καὶ ὁ Heilmair, εἰδικῶς δὲ καὶ ὁ ἡμέτερος Κ. Παπαρρηγόπουλος («Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», τόμ. Γ', σελ. 203—212). Αἱ θεωρίαι τοῦ Φαλλμεράγερ δὲν παρατίθενται ὡς ἐπιστημονικὴ πηγὴ ὑπὸ τῶν Σλαύων ἱστορικῶν, ἂν καὶ ὑποστηριζόμεναι ὑπ' αὐτοῦ οὐχὶ μόνον διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ ἄλλων Βυζαντινῶν συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη σῳζομένων τοπωνυμίων ἐν Ἠπείρῳ καὶ κυρίως ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπου ἑκατοντάδες ὀνομάτων χωρίων, ποταμῶν καὶ βουνῶν μαρτυροῦν πράγματι περὶ τῆς κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν ἐπισυμβάσης διαβάσεως καὶ ἐγκαταστάσεως εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας Σλαύων, οὐχὶ βεβαίως εἰς τὰς πόλεις, ἀλλ' εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς. Τοὺς ἰσχυρισμοὺς αὐτοῦ ἐπεξέτεινεν ὁ Φαλλμεράγερ μέχρι τοσούτου, ὥστε, ἐκτὸς τῶν ἀναμφισβητήτων σλαυϊκῶν τοπωνυμίων, θέλει καὶ τὸν Μυστρᾶν σλαυικῆς προελεύσεως, ἀκόμη δὲ καὶ τὸν Μορέαν, καὶ εἰς τὴν πατρίδα του, ἐν Πρωσσίᾳ καὶ Σαξονίᾳ, ἀνακαλύπτει πολλὰ γερμανικὰ τοπωνύμια ὡς σλαυϊκά. Ταῦτα ὅμως σοβαροὶ Σλαῦοι ἱστορικοὶ καὶ ἐθνολόγοι, ὡς π. χ. ὁ Jirecek, δὲν παραδέχονται καὶ μόνος ὁ Schafaryk πλειοδοτεῖ. Πάντως εἶναι γεγονὸς ἀποδεδειγμένον ὅτι οἱ Σλαῦοι, ἐπωφελούμενοι τοῦ δεινοῦ κλυδωνισμοῦ, τὸν ὁποῖον διήρχετο τότε τὸ βυζαντινὸν κράτος συνεπείᾳ τῶν κατὰ τῶν Ἀβάρων καὶ Περσῶν πολέμων, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς νοτίως τοῦ Δουνάβεως χώρας, καὶ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν εὔφορον νοτίαν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τούτου, ὅπου ὁ Θεοφάνης καὶ ὁ Νικηφόρος ἀναφέρουν ἀπὸ τοῦ 679 ἑπτὰ σλαυϊκὰς «γενεὰς» μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Αἵμου, δηλαδὴ εἰς τὴν σημερινὴν Βουλγαρίαν, ἐλθούσας ἐκ τῆς ἀπέναντι Βλαχίας. Ἡ Θρᾴκη ὅμως εἶχεν ἀντισταθῆ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατὰ τῶν σλαυϊκῶν ἐπιδρομῶν καὶ μόνον ἡ φυλὴ τῶν λεγομένων Σμολένων εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ροδόπης. Φαίνεται ὅτι περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν πολυάριθμοι ὁμάδες Σλαύων ἐξεχύθησαν διὰ τῆς Ἄνω Μοισίας εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἑλλάδα μέχρι Λακωνίας, ὅπου βαθμιαίως ἐξηλληνίσθησαν, ἀπολέσασαι καὶ τὸ ἐλάχιστον ἴχνος τῆς σλαυϊκῆς γλώσσης.

Πότε ἀκριβῶς ἔγινεν ἡ πρώτη εἰσβολὴ τῶν Σλαύων εἰς Πελοπόννησον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ. Τὸ ὑπὸ τοῦ Εὐαγρίου ἀναφερόμενον περὶ ἀβαρικῆς (σλαυϊκῆς;) εἰσβολῆς εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὸ 589, δηλαδὴ ἐπὶ αὐτοκράτορος Μαυρικίου, πολεμοῦντος κατὰ τοῦ κράτους τῶν Σασανιδῶν, εἶναι ἱκανῶς ἀσαφές, διότι μὲ συντομίαν ἀκατανόητον ὁμιλεῖ περὶ Σιγγηδόνος (Βελιγραδίου), Ἀγχιάλου καὶ Ἑλλάδος, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ χωρῶν ἀπεχουσῶν ἐλάχιστα ἀπ' ἀλλήλων. Ἄλλαι μαρτυρίαι φέρουν τοὺς Σλαύους κατέχοντας τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τοῦ 584 ἢ 593 μέχρι τοῦ 802 ἢ 811. Ὁπωσδήποτε, οἱ Σλαῦοι, καὶ ἂν ἐγκατεστάθησαν ἐν Πελοποννήσῳ, δὲν ἐκυριάρχησαν βεβαίως αὐτῆς, ἀλλ' ἦσαν ὑπήκοοι ἢ ὑποτελεῖς (πακτιῶται) τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Τοῦτο ἐξάγεται σαφῶς ἐκ τοῦ περὶ θεμάτων συγγράμματος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, εἰς τὸ V' κεφάλαιον τοῦ ὁποίου δίδονται σαφεῖς καὶ ὡρισμέναι πληροφορίαι περὶ «ἐπαναστάσεων» τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Σλαύων. Πρώτην τοιαύτην ἐπανάστασιν ἀναφέρει τὴν ἐπὶ βασιλέως Θεοφίλου (829—842) καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μιχαήλ, ὅτε οἱ Σκλάβοι οὗτοι τῆς Πελοποννήσου, γενόμενοι «ἰδιόρρυθμοι», διέπραξαν λεηλασίας καὶ ἀνδραποδισμοὺς καὶ «πραίδας» καὶ ἐμπρησμοὺς καὶ κλοπάς. Ἐναντίον αὐτῶν ἀπεστάλη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ (842—867) ὁ πρωτοσπαθάριος Θεόκτιστος μετὰ δυνάμεως πολλῆς, «ἤγουν Θρᾳκῶν καὶ Μακεδόνων καὶ τῶν λοιπῶν δυτικῶν θεμάτων». Ὁ Θεόκτιστος ὑπέταξε καὶ «ἐχειρώσατο» πράγματι πάντας τοὺς Σλαύους «καὶ λοιποὺς ἀνυποτάκτους» τοῦ θέματος Πελοποννήσου, μόνοι δὲ οἱ Ἐζερῖται (κατὰ τὸν Φαλλμεράγερ Ἐξερῖται ἦσαν οἱ κάτοικοι τοῦ Ἕλους) καὶ οἱ Μεληγγοὶ «κατελείφθησαν» ὑπὸ τὴν Λακεδαιμονίαν καὶ τὸ Ἕλος, κατοικήσαντες εἰς τὰς δύο κλιτῦς τοῦ Πενταδακτύλου (Ταϋγέτου). Καὶ τούτους ὅμως ὑπέταξεν ἐπὶ τέλους ὁ Θεόκτιστος, ἐπιβαλὼν φόρον εἰς μὲν τοὺς Μεληγγοὺς 60, εἰς δὲ τοὺς Ἐζερίτας 300 νομισμάτων, τὰ ὁποῖα καὶ κατέβαλλον εἰς αὐτὸν ἐφ' ὅσον ἦτο στρατηγός. Βραδύτερον οἱ Μεληγγοὶ καὶ οἱ Ἐζερῖται ἀπεστάτησαν πάλιν ἐπὶ Ρωμανοῦ τοῦ Α' τοῦ Λεκαπηνοῦ (920—944), στρατηγοῦντος τότε ἐν Πελοποννήσῳ τοῦ πρωτοσπαθαρίου Ἰωάννου τοῦ Πρωτεύοντος, γενόμενοι «ὥσπερ αὐτόνομοι καὶ αὐτοδέσποτοι». Ὁ Ἰωάννης ἐνήργησεν ἐκστρατείαν ἐναντίον των, κατακαύσας τὰς ἐσοδείας των καὶ λεηλατήσας ὁλόκληρον τὴν χώραν των καὶ ἐπὶ τέλους ὑποτάξας αὐτοὺς πάλιν ἐπέβαλε φόρον (πάκτα) μεγαλύτερον, εἰς μὲν τοὺς Μεληγγοὺς 340, εἰς δὲ τοὺς Ἐζερίτας 600 νομισμάτων, ἅτινα καὶ εἰσεκόμισεν εἰς τὸ βασιλικὸν θησαυροφυλάκιον. Ἀποσταλέντος ὅμως κατόπιν εἰς Πελοπόννησον ὡς στρατηγοῦ τοῦ πρωτοσπαθαρίου Βάρδα τοῦ Πλατυπόδη, οἱ Σλαῦοι ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Ρωμανοῦ νὰ ἐλαττώσῃ τὰ πάκτα. Καὶ ἐπειδὴ εἰσέβαλε τότε εἰς Πελοπόννησον καὶ ἄλλη σλαυϊκὴ φυλή, οἱ λεγόμενοι Σκλαβησιανοί, ὁ βασιλεὺς ἐφοβήθη μήπως ἑνωθέντες μετὰ τῶν Σλαύων ἐξολοθρεύσωσι καθ' ὁλοκληρίαν τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐξέδωκε χρυσόβουλλον πρὸς τοὺς Μεληγγοὺς καὶ τοὺς Ἐζερίτας, διὰ τοῦ ὁποίου ἠλάττωσε τοὺς φόρους, ἀποκαταστήσας αὐτοὺς εἰς τὸ πρῴην καθεστώς.

Οἱ Σλαῦοι εἰς τὴν λοιπὴν χερσόνησον τοῦ Αἵμου. Πολὺ ἰσχυρότεραι ἦσαν αἱ σλαυϊκαὶ ὁμάδες, αἵτινες ἐκ Δακίας ἐκινήθησαν πρὸς τὴν Δαλματίαν, ὅπου ἐγκατεστάθησαν οἱ ἄρχοντες τῶν Διοκλητίων, Καναλιτῶν, Ζαχλουμίων καὶ Χρωβατῶν (Κροατῶν). Ἄλλη ὁμάς, ἀσθενεστέρα αὕτη, κατηυθύνθη πρὸς τὴν Μέσην Ἀλβανίαν, ὅπου μέχρι σήμερον σῴζονται πολλὰ σλαυϊκὰ τοπωνύμια, καὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς παραλίας μεταξὺ Δυρραχίου καὶ Χιμάρας. Ἐκ Παννονίας οἱ Σλαῦοι, ἀνελθόντες τὰς κοιλάδας τοῦ Σαύου καὶ τοῦ Δραύου, ἔφθασαν μέχρι τῶν Ἀνατολικῶν Ἄλπεων. Ἀφ' ἑτέρου ἐν Δακίᾳ τὸ σλαυϊκὸν στοιχεῖον ἐξησθένησε τόσον μετὰ τὰς μεταναστεύσεις ταύτας, ὥστε τὰ ἴχνη αὐτῶν ἐξέλιπον βαθμιαίως μεταξὺ τῶν Ρωμούνων. Τὴν ἔντασιν τῶν ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου σλαυϊκῶν ἐποικισμῶν καὶ τὸν βαθμὸν τῆς μετὰ τῶν ἐντοπίων πληθυσμῶν ἐπιμειξίας τῶν Σλαύων δεικνύει ἡ ἀντικατάστασις τῶν παλαιῶν τοπωνυμίων ὑπὸ σλαυϊκῶν, ἥτις δὲν εἶναι πανταχοῦ ὁμοιόμορφος. Τὰ περισσότερα τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἢ ἄλλων τοπωνυμίων διετηρήθησαν εἰς ὁλόκληρον τὴν παραλιακὴν ζώνην τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ἀπὸ τῆς Θρᾴκης μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ Ἀδριατικοῦ. Ὀλίγιστα εἶναι τὰ σλαυϊκὰ τοπωνύμια ἐν Ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ καὶ Βορείῳ Ἀλβανίᾳ. Ἀπ' ἐναντίας εἰς τὴν Ἄνω Μοισίαν καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Δαλματίας ἡ ἐπικράτησις τῶν σλαυϊκῶν εἶναι σημαντική. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας.

Ἔκτοτε χρονολογεῖται ἡ ἐπιμειξία τῶν Σλαύων μετὰ τῶν ἐντοπίων ἰλλυρικῶν, ἑλληνικῶν, θρᾳκικῶν καὶ ρωμανικῶν πληθυσμῶν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἡ σλαυϊκὴ γλῶσσα ἐπεκράτησεν ἀπὸ τῆς χώρας τῶν πηγῶν τοῦ Σαύου μέχρι Βουλγαρίας. Ἀλλ' εἰς τὰς νοτιωτέρας χώρας τὸ σλαυϊκὸν στοιχεῖον ἦτο ἀσθενέστερον. Ὡς δὲ παρατηρεῖ καὶ ὁ Τσέχος ἱστορικὸς Γίρετσεκ, εἰς τὰς νοτίως τῆς Σκόδρας, τῆς Ἀχρίδος καὶ Καστορίας χώρας τὸ σλαυϊκὸν στοιχεῖον ἐξηλληνίσθη ἢ ἐξηλβανίσθη βαθμιαίως. Ἄλλως τε εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῶν εἰσβολῶν πολλοὶ Σλαῦοι ὑπηρέτουν ὡς μισθοφόροι εἰς τὸν βυζαντινὸν στρατὸν καὶ εἰς τὰ ἀσιατικὰ θέματα. Τῷ 664 Σλαῦοι, 5.000 τὸν ἀριθμόν, ἐλιποτάκτησαν πρὸς τοὺς Ἄραβας, οἵτινες ἐγκατέστησαν αὐτοὺς ἐν Ἀπαμείᾳ τῆς Συρίας. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ὁ Β' (685—695) ἐγκατέστησε 30.000 Σλαύους ἐν Βιθυνίᾳ ὑπό τινα ἀρχηγὸν ἐκ τῶν εὐγενεστέρων, ὀνόματι Νέβουλον· ἀλλ' οὗτος ἐλιποτάκτησε κατὰ τὴν ἐν Σεβαστουπόλει τῆς Κιλικίας μάχην (692) πρὸς τοὺς Ἄραβας. Οἱ Σλαῦοι ὅμως τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, οἵτινες συνέπραξαν μετὰ τῶν Ἀβάρων καὶ Περσῶν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δὲν ἐβοήθησαν τοὺς Ἄραβας εἰς τὰς κατὰ τῆς πρωτευούσης τοῦ βυζαντινοῦ κράτους πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις των. Ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου μάλιστα, κατὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων (717—718), ἐβοήθησαν μετὰ τῶν Βουλγάρων τὸν αὐτοκράτορα. Ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἠναγκάζοντο νὰ ἐπιχειρῶσιν ἀληθεῖς ἐκστρατείας εἰς τὰς ὑπὸ Σλαύων οἰκουμένας περιοχάς, αἵτινες ὠνομάζοντο συλλήβδην «σκλαβινίαι». Τοιαύτην νικηφόρον κατὰ τῶν σκλαβινιῶν ἐκστρατείαν ἐπεχείρησε καὶ ἤγαγεν εἰς πέρας ὁ αὐτοκράτωρ Κώνστας τῷ 658, ἐπανελθὼν εἰς Βυζάντιον μετὰ πολλῶν αἰχμαλώτων, ὡς λέγει ὁ Θεοφάνης. Ἐπίσης Ἰουστινιανὸς ὁ Β' ὁ Ρινότμητος διήλασε τῷ 688 διὰ τῶν σκλαβινιῶν μέχρι Θεσσαλονίκης καὶ ὑπέταξε τοὺς Σλαύους. Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος ἐπολέμησε τῷ 758 κατὰ τῶν σκλαβινιῶν Μακεδονίας. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι οἱ Σλαῦοι ἐκυριάρχουν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Τὰ παράλια ἦσαν ἀναμφισβήτητος κτῆσις τῶν Βυζαντινῶν καὶ κατ' αὐτὴν τὴν περίοδον τῶν μεγαλυτέρων σλαυϊκῶν ἐπιδρομῶν. Ἐν Ἑλλάδι αἱ Ἀθῆναι, αἱ Θῆβαι, ἡ Κόρινθος καὶ αἱ Πάτραι, καὶ ἐν γένει ὅλαι αἱ μεγάλαι πόλεις, ἔμενον καθαρῶς ἑλληνικαί.

Πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις τῶν Σλαύων πρὸ τῆς ἱδρύσεως τῶν σλαυϊκῶν κρατῶν. Ἡ πολιτικὴ ὀργάνωσις τῶν Σλαύων κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ (ΣΤ' αἰὼν) ὑπενθυμίζει τὰ ὅσα γράφει ὁ Τάκιτος περὶ δυτικῶν Γερμανῶν πρὸ τῆς μεταναστεύσεως τῶν ἐθνῶν ἢ ὁ Ὅμηρος περὶ τῶν Ἀχαιῶν. Ὑπῆρχον πολλαὶ μικραὶ φυλαὶ ὠργανωμέναι κατὰ πατριὰς (γενεὰς ἢ οἰκογενείας) μὲ κληρονομικοὺς βασιλεῖς ἢ ἄρχοντας μὴ ἔχοντας μεγάλην ἐξουσίαν, δυναμένους νὰ ἀποφασίζουν μόνον ἐπὶ μικρῶν ὑποθέσεων, ἐνῷ διὰ τὰς σπουδαίας ἔκρινον μόνον αἱ συνελεύσεις τοῦ λαοῦ. Τοῦτο βεβαιοῖ καὶ ὁ Προκόπιος, λέγων ὅτι οἱ Σλαῦοι καὶ οἱ Ἄνται δὲν ἐκυβερνῶντο ὑφ' ἑνὸς βασιλέως, ἀλλ' ἔζων ἀνέκαθεν ἐν δημοκρατίᾳ, συσκεπτόμενοι ἐφ' ὅλων τῶν σπουδαίων καὶ δυσχερῶν ζητημάτων. Κατὰ τὸν περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον γράψαντα Ψευδοκαισάριον, οἱ πέραν τοῦ Δουνάβεως Σλαῦοι εἶναι «αὐτόνομοι καὶ ἀκέφαλοι». Ἀλλ' ὁ Ἰορδάνης ἀναφέρει ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος βασιλέα τῶν Ἀντῶν περιστοιχιζόμενον ὑπὸ 70 προκρίτων. Βραδύτερον ἐμφανίζονται σαφέστερον κληρονομικοὶ ἄρχοντες, τῶν ὁποίων ἡ ἐξουσία εἶχεν αὐξήσει κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐναντίον των Βυζαντινῶν πολέμων. Παρὰ Μενάνδρῳ ὑπάρχει (560) γενεαλογικὸς πίναξ ἀρχόντων τῶν Ἀντῶν ὡς εἶδος συνελεύσεως τοῦ λαοῦ, ἥτις ἀπέστειλε τὸν Μεζαμίρ, υἱὸν τοῦ Ἰδαρισίου καὶ ἀδελφὸν τοῦ Κελαγάστου ὡς πρέσβυν πρὸς τοὺς Ἀβάρους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου ἀναφέρονται παρὰ Θεοφυλάκτῳ Σιμοκάτει εἰς τὴν σημερινὴν Βλαχίαν τρεῖς φύλαρχοι, ὀνομαζόμενοι καὶ ρῆγες (βασιλεῖς). Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Στρατηγικῆς» περιγράφει τοὺς παρὰ τὸν Δούναβιν Σλαύους ὡς πολυαρίθμους χωριστὰς φυλὰς ὑπὸ πολλοὺς ρῆγας, μὴ εὑρισκομένους ἐν συνεννοήσει πρὸς ἀλλήλους. Ὁ ρήξ, καὶ ἐν γένει ὁ ἀρχηγός, ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Σλαύων βλαδίκα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀρχικῶς τὴν σημασίαν τοῦ βασιλεὺς ἢ καὶ αὐτοκράτωρ, διότι βλαδίκας ὀνομάζεται εἰς σλαυονικόν τινα βίον τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου (Κυρίλλου) καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου καὶ ὁ χαλίφης τῶν Ἀράβων. Ἀλλ' εἰς τὴν σλαβονικὴν τὸ βλαδίκα μεταφράζεται δεσπότης καὶ ἡγεμών, γίνεται δὲ χρῆσις καὶ διὰ τὸν Θεὸν τῆς αὐτῆς λέξεως, ἥτις εἰς τὴν ἀρχαίαν σερβικὴν ἐσήμαινε «εὐγενὴς κυρία», εἰς δὲ τὴν νεωτέραν «ἐπίσκοπος». Ὁ ἀρχηγὸς ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ τσέλνικ ἢ νατσέλνικ καὶ βογεβόδα, ὁ ὁποῖος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Βυζαντινῶν, τέλος δὲ γοσποντὶν ἢ γοσποντὰρ (κύριος). Τὸ ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος παρὰ τοῖς Βουλγάροις, Ρώσοις κ. λ., κατόπιν δὲ παρὰ τοῖς Σέρβοις ἀπαντῶν κνὲζ (ρωσιστὶ κνιὰζ = πρίγκιψ) εἶναι γερμανικῆς προελεύσεως (ἐκ τοῦ König=βασιλεύς). Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐμφανίζεται καὶ ἡ λέξις ζούπαν.

Οἱ Σλαῦοι ἐμφανίζονται εἰς τὰς ἀρχαίας πηγὰς ὡς λαὸς ἀγαπῶν τὴν ἐλευθερίαν, πείσμων καὶ ὑπερήφανος. Ἡ φιλοξενία ἦτο παρὰ Σλαύοις ἱερὰ ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς. Ἂν ὁ ξένος μιᾶς γενεᾶς προσεβάλλετο, ἡ φιλοξενοῦσα αὐτὸν ἐκίνει πόλεμον πρὸς ἐκδίκησιν τῆς προσβολῆς. Οἱ αἰχμάλωτοι δὲν ἐκρατοῦντο διηνεκῶς ἐν καταστάσει δουλείας, ἀλλ' ἠδύναντο μετά τινα ὡρισμένον καιρὸν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν πατρίδα των ἢ νὰ μείνουν εἰς τὴν χώραν τῶν Σλαύων ὡς ἐλεύθεροι φίλοι. Τὸ ἔθιμον τοῦτο διηυκόλυνε τὴν μετὰ ξένων στοιχείων ἐπιμειξίαν. Καὶ οἱ πρέσβεις ἐθεωροῦντο παρὰ Σλαύοις πρόσωπα ἱερὰ καὶ ἀπέλαυον ἀσυλίας. Προσήρχοντο δὲ ἄοπλοι, συνοδευόμενοι ὑπὸ μουσικῶν ὀργάνων (κιθαρῶν), ὡς λέγει ὁ Θεοφύλακτος Σιμοκάτης (VI, 2). Τὰ περὶ ἡσύχου καὶ εἰρηνικοῦ βίου εἰς τὴν χώραν τῶν μακρινῶν Σλαύων, ὅπου ὁ σίδηρος ἦτο ἄγνωστος καὶ ὄργανα μουσικὰ (λύραι) ἀντικαθίστων τὰς πολεμικὰς σάλπιγγας, ὑπενθυμίζουν τὰ παρὰ Ἡροδότῳ καὶ Τακίτῳ μυθευόμενα περὶ τῶν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς κατοικούντων Ὑπερβορείων καὶ Αἰστίων. Κατὰ τὴν «Στρατηγικὴν» οἱ Σλαῦοι ὑφίσταντο εὐκόλως τὸ ψῦχος, τὸν καύσωνα καὶ τὴν βροχὴν ὡς καὶ τὴν ἀσιτίαν καλύτερον παρ' ὅσον οἱ Φράγκοι, οἱ Λογγοβάρδοι καὶ τὰ ἄλλα ξανθὰ ἔθνη. Αἱ κατοικίαι των ἦσαν, κατὰ τὸν Προκόπιον, ἐλεειναί, καλύβαι ἀπέχουσαι πολὺ ἡ μία ἀπὸ τῆς ἄλλης, πιθανῶς ἐκ ξύλου καὶ πηλοῦ, μετατοπιζόμεναι συχνάκις. Ἑκάστη οἰκία τῶν Σλαύων εἶχε πολλὰς ἐξόδους. Ὅλα τὰ πολύτιμα πράγματα ἦσαν τεθαμμένα ἢ κεκρυμμένα. Κατὰ τὸν Ἰορδάνην καὶ τὸν Μένανδρον τὰ δάση καὶ τὰ ἕλη ἐχρησίμευον ὡς ὀχυρώματα πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν κατοικιῶν καὶ τῶν ἀγρῶν. Οἱ Σλαῦοι διέθετον πλούσια ποίμνια καὶ ἀγέλας κτηνῶν, πρὸς δὲ ἄφθονον σῖτον.

Ἡ λῃστεία καὶ ὁ πόλεμος ἦσαν ἡ καθημερινὴ ἐνασχόλησις τῶν Σλαύων. Αἱ στρατιαὶ αὐτῶν ἀπετελοῦντο, κατὰ τὸν Προκόπιον, κυρίως ἐκ πεζικοῦ. Καὶ οἱ Ρῶσοι κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Σιλιστρίας ἐπίθεσίν των (971) διέθετον, κατὰ Λέοντα τὸν Διάκονον, μόνον πεζικόν. Ὡς ἐκ τούτου τὸ ἱππικὸν τῶν νομαδικῶν λαῶν, Οὔννων, Ἀβάρων καὶ ἄλλων, ἐνίκα πάντοτε τοὺς Σλαύους εἰς ἀνοικτὴν μάχην. Κατὰ τὸν Προκόπιον οἱ Σλαῦοι δὲν ἔφερον θώρακα. Ὁ ὁπλισμός των ἀπετελεῖτο ἐκ λόγχης καὶ ἀσπίδος ἢ ἐκ δύο μικρῶν ἀκοντίων, μετεχειρίζοντο δὲ οἱ Σλαῦοι καὶ τόξον μὲ δηλητηριώδη βέλη. Οἱ Σλαῦοι ἀπέφευγον τὴν ἐν ἀνοικτῷ πεδίῳ μάχην, προτιμῶντες νὰ μάχωνται δι' αἰφνιδιασμῶν ὄπισθεν βράχων καὶ δένδρων, εἰς δάση καὶ στενά, παρὰ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ ἕλη. Δὲν ἤργησαν ὅμως νὰ μάθουν καὶ τὴν τέχνην τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον φρουρίων διὰ κλιμάκων, κατόπιν χαλάζης βελῶν,

Digitized by Google

Ἐκ τῆς ἀρχικῆς κοιτίδος των οἱ Σλαῦοι ἔφερον τὴν τέχνην τῆς ποταμοπλοΐας. Εἰς τοὺς ἐν τῇ σημερινῇ Ρουμανίᾳ παραποτάμους τοῦ Δουνάβεως εἶχον, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, μονόξυλα, κατὰ τῶν ὁποίων ἀντεπεξήρχοντο τὰ ποτάμια πλοῖα τῶν Βυζαντινῶν. Οἱ Σλαῦοι ἐναυπήγουν μέρος τῶν πλοίων, διὰ τῶν ὁποίων οἱ Ἄβαροι διέπλεον τὸν Δούναβιν. Θεόδωρος δὲ ὁ Σύγκελλος λέγει ὅτι οἱ Σλαῦοι ἐτελειοποιήθησαν καὶ εἰς τὴν θαλασσοπλοΐαν χάρις εἰς τὴν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν συνάφειαν. Τὴν τελειοποίησιν ταύτην ἐχρησιμοποίησαν οἱ Σλαῦοι πρὸς ἐξάσκησιν τῆς πειρατείας εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Δαλματίας. Ἦσαν ἄλλωστε γνωστοὶ ὡς ἐπικίνδυνοι πειραταὶ εἰς τὴν Βαλτικήν, ὅπου ἡ ὑπὸ Σλαύων κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν κατοικουμένη γερμανικὴ νῆσος Rügen ἀπετέλει ἀπειλὴν κατὰ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Σκανδιναυῶν καὶ τῶν Γερμανῶν. Τὰ γενικῶς ὑπὸ τῶν ξένων πιστευόμενα περὶ πρᾳότητος τῶν Σλαύων διαψεύδονται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων. Ὁ Προκόπιος ἀφηγεῖται πῶς οἱ Σλαῦοι ἔκαιον ἐντὸς τῶν οἰκιῶν μετὰ τῶν κατοικιδίων κτηνῶν ὅσους αἰχμαλώτους δὲν ἠδύναντο νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὰς σκλαβινίας. Ἄλλους ἐφόνευον ὡς κτήνη, κτυπῶντες αὐτοὺς εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ χονδρῶν ροπάλων, ἄλλους ἐσούβλιζον, ἄλλους προσέδενον εἰς τέσσαρας πασσάλους. Ἐν τούτοις οἱ Βυζαντινοὶ βασιλεῖς ἐχρησιμοποίουν τοὺς Σλαύους ὡς μισθοφόρους ἢ καὶ ὡς συμμάχους κατ' ἄλλων βαρβάρων. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἄντας νὰ ἐγκατασταθοῦν παρὰ τὰ σύνορα τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ὡς ὁροφυλακὴ κατὰ τῶν Οὕννων. Ἡ συμμαχία ἀνενεώθη ἐπὶ Ἰουστίνου τοῦ Β' καὶ ἐπὶ Μαυρικίου. Κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Ἰταλίας δευτέραν ἐκστρατείαν τοῦ Βελισσαρίου 300 Ἄνται ἐξησκημένοι εἰς τὸν κλεφτοπόλεμον ἐπολέμησαν ἐν Λουκανίᾳ (547). Φαίνεται ὅτι οἱ ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ ὑπηρετοῦντες Σλαῦοι ἦσαν καὶ οἱ πρῶτοι ἐξ αὐτῶν Χριστιανοί, διότι εἰδωλολάτραι δὲν ἦσαν πλέον δεκτοὶ εἰς τὸν στρατὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων χρονολογοῦνται πιθανῶς καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανικοὶ ὅροι τῶν Σλαύων, συνάμα δὲ καὶ ἡ χρῆσις λέξεων λατινικῶν καὶ ἑλληνικῶν.

Θρησκεία. Ἀκριβεῖς πληροφορίαι περὶ τῆς ἀρχαίας θρησκείας τῶν Σλαύων δὲν ὑπάρχουν. Ἡ σλαυϊκὴ λέξις μπόγου (Θεὸς) εἶναι ἀρίας (ἰρανικῆς) προελεύσεως, ὑπενθυμίζουσα τὸ περσικὸν μπαγᾶ. Ὁ κυριώτερος τῶν θεῶν τοῦ ἀρχαίου σλαυϊκοῦ πανθέου ἦτο ὁ ἐριβρεμέτης Περοὺν (ὁ Περκούνας τοῦ γειτονικοῦ λαοῦ τῶν Λιθουανῶν), ὅστις φαίνεται ὅτι ἐλέγετο ἄλλως καὶ Σβάρογ, ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ ἄλλοι θεοί, ὁ Δάσμπογ (ἥλιος), ὁ Χὸρς καὶ ὁ Βέλες (θεὸς τῶν ζῴων), ἦσαν υἱοὶ τοῦ τελευταίου τούτου. Τὴν θέσιν τοῦ Βέλες κατέλαβε μετὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς Σλαύοις ὁ ἅγιος Βλάσιος. Ἄλλος θεός, ἐχθρὸς οὗτος τῶν ἀνθρώπων, ἦτο ὁ Στρίμπογι, ὁ θεὸς τῶν τρικυμιῶν (ὁ Ποσειδῶν τῶν Σλαύων). Φαίνεται ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Σλαῦοι δὲν εἶχον οὔτε εἴδωλα οὔτε ναοὺς οὔτε ἱερεῖς. Τὰ εἴδωλα εἰσήγαγε παρὰ τοῖς Ρῶς ὁ Βλαδίμιρος, καταρρίψας κατόπιν ταῦτα, ὅταν ἐδέχθη τὸν Χριστιανισμόν. Μόνον οἱ Πολάβοι εἶχον ἀνεπτυγμένην θρησκείαν μὲ ναούς, ἀγάλματα καὶ κλῆρον, ἴσως κατ' ἀπομίμησιν τῶν Χριστιανῶν. Ὁ κυριώτερος αὐτῶν θεὸς ἐκαλεῖτο Τρίγλαβ (τρικέφαλος), ὀνομαζόμενος καὶ Σβιετόβιτ, ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου οἱ Χριστιανοὶ μοναχοὶ τῆς Εὐρώπης ἀνεκάλυψαν τὸν ἅγιον Βίτον (Vitus, τὸν Βίδοβ τῶν Σλαύων). Αἱ θεαὶ ἦσαν προσωποποιήσεις, ὡς ἡ Βέσνα (πηγή), ἡ Μόρανα, θεὰ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ χειμῶνος. Οἱ Σλαῦοι εἶχον καὶ νύμφας, ὡς ἡ Βίλυ καὶ ἡ Ρουσάλκι, νύμφαι τῶν δασῶν καὶ τῶν ποταμῶν (ναϊάδες), ἐπίσης δὲ καὶ κακοποιὰ πνεύματα, ὡς ἡ Μπάμπα-Γιάγκα, ἀνθρωποφάγος δράκαινα, καὶ ἡ Μπέζυ. Ἐπίστευον εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ δὲν εἶχον σαφῆ ἰδέαν περὶ τῆς τύχης της. Ὑπετίθετο ὅτι ἐξήρχετο εἰς μακρινὸν ταξίδιον εἰς κάποιον παράδεισον (ράϊ) εἰς τὴν ἐσχατιὰν τοῦ κόσμου καὶ ἔπρεπε νὰ προπαρασκευασθῇ πρὸς τοῦτο. Ἡ ψυχὴ τῶν προγόνων ἐξειλίχθη κατόπιν εἰς ἐφέστιον θεὸν (Ντομοβόϊ, ἢ Κρέτ), ὅστις ἐπροστάτευε τὴν οἰκογένειαν. Οἱ Σλαῦοι ἐτέλουν ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις κατὰ τὸ θερινὸν καὶ χειμερινὸν ἡλιοστάσιον, ἀντικατασταθείσας κατόπιν ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν.

Ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Σλαύων. Ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς σλαυϊκοῖς λαοῖς ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως ἑνὸς ἑκάστου ἐξ αὐτῶν. Οἱ πρῶτοι ἐκχριστιανισθέντες Σλαῦοι φαίνεται ὅτι ἦσαν οἱ Κροάται, οἵτινες ἤδη ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος ἀναφέρονται, ὀνομαστικῶς τοὐλάχιστον, ὡς Χριστιανοί, λαβόντες τὸν Χριστιανισμὸν ἐκ Δαλματίας καὶ ὑπαχθέντες ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Σπαλάτου. Ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ Θ' αἰῶνος ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἦτο διαδεδομένη ἐν Μέρεσβουργ, Σάλτσβουργ καὶ Πασάου, μεταξὺ τῶν σλαβονικῶν φυλῶν τῶν νοτιοανατολικῶν παραμεθορίων ἐπαρχιῶν τοῦ φραγκικοῦ κράτους, ἐν Βοημίᾳ, Καρινθίᾳ, Παννονίᾳ καὶ Μοραβίᾳ. Ἀλλ' οἱ πρὸς διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου χρησιμοποιούμενοι ἱεραπόστολοι, ὡς Γερμανοί, δὲν ἦσαν ἀγαπητοὶ εἰς τοὺς Σλαύους, ὡς Λατῖνοι δὲ (ἂν καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη τὸ σχίσμα) ἦσαν κατὰ τῆς χρήσεως τῆς σλαβονικῆς γλώσσης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ τὸ πολὺ προσεπάθουν νὰ προσαρμόσουν αὐτὴν πρὸς τὸ λατινικὸν ἀλφάβητον.

Ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου οἱ Σλαῦοι εἶχον ἀρχίσει νὰ βαπτίζωνται πρὸ τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες ἐδίωκον τοὺς Χριστιανοὺς μέχρι τῆς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσελεύσεως τοῦ τσάρου Βόριδος (βλ. λ. *Βουλγαρία, [Ἐκκλησ.]*, τ. Ζ', σ. 672—682, καὶ *Σερβία*, τ. ΚΑ', σ. 690—692).

Ἡ ἐπιμονὴ τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης, ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν χρῆσιν τῆς λατινικῆς ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἀντὶ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης τῶν ἐκχριστιανιζομένων λαῶν, καὶ ὁ φόβος τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἐπιρροῆς ἤγαγον τὸν ἡγεμόνα τῆς Μεγάλης Μοραβίας Ροστισλάβον εἰς τὸ ν' ἀπευθυνθῇ εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπως ζητήσῃ Ἕλληνας διδασκάλους πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν χώραν του (861). Ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Γ' ἐξέλεξε πρὸς τοῦτο τοὺς ἐκ Θεσσαλονίκης ἀδελφοὺς Κύριλλον καὶ Μεθόδιον, οἵτινες φθάσαντες ἐκ Μοραβίας ἐκήρυξαν τὸν θεῖον λόγον καὶ μετέφρασαν τὰ ἱερὰ βιβλία εἰς τὴν σλαβονικήν, ἐπινοήσαντες νέον ἀλφάβητον, τὸ κυριλλικόν. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Ροστισλάβος, ὑποταχθεὶς εἰς τὸν Λουδοβῖκον τὸν Γερμανόν, βασιλέα τοῦ ἀρτισυστάτου κράτους τῶν Γερμανῶν (864), δὲν ἠδυνήθη νὰ ἱδρύσῃ ἰδίαν Ἐκκλησίαν οὐδὲ νὰ διατηρήσῃ τὴν χρῆσιν τῆς σλαβονικῆς ἐν τῇ λειτουργίᾳ. Οἱ δύο ἀδελφοὶ μετεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ πάπα Νικολάου τοῦ Α' εἰς Ρώμην. Καθ' ὁδὸν διῆλθον ὀλίγον καιρὸν παρὰ τῷ Κότσελ, Σλαύῳ ἡγεμόνι τῆς Παννονίας, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς λίμνης Βαλατῶνος, ὅστις ἐνεθάρρυνε τὴν χρῆσιν τῶν σλαβονικῶν ἱερῶν βιβλίων. Φθάσαντες εἰς Βενετίαν οἱ δύο ἀδελφοί, ἔσχον ζωηρὰς συζητήσεις περὶ τῆς χρήσεως τῶν σλαβονικῶν ἱερῶν βιβλίων. Φαίνεται ὅτι περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐκήρυξαν ἐν Κροατίᾳ καὶ Δαλματίᾳ. Ὅταν ἔφθασαν εἰς Ρώμην, Νικόλαος ὁ Α' εἶχεν ἀποθάνει, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἀδριανὸς ὁ Β', ὢν εὐνοϊκῶς διατεθειμένος πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς τὰς σλαβονικὰς μεταφράσεις των, ἀνεγνώρισεν ἐπισήμως καὶ ἐχειροτόνησε τοὺς μαθητάς των. Μετὰ τὸν ἐν Ρώμῃ ἐπελθόντα θάνατον τοῦ Κυρίλλου ὁ Μεθόδιος διωρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Παννονίας καὶ Μοραβίας περὶ τὸ 870, ἀλλ' ὁ Κότσελ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ οἱ Γερμανοὶ ἐπίσκοποι κατεδίωξαν καὶ ἐφυλάκισαν αὐτόν, ἐνῷ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεθρονίζετο ὁ Ροστισλαῦος ὑπὸ τοῦ Σβιατοπούλκ, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἀνατρέψας τὸν φραγκικὸν ζυγόν, δὲν ἦτο ὑπὲρ τῆς χρήσεως τῆς σλαβονικῆς γλώσσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τῷ 873 ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ Η' διέταξε τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ Μεθοδίου καὶ ἐπέτρεψε τὴν χρῆσιν τῆς σλαβονικῆς εἰς τὴν ἱεροτελεστίαν, οὕτως ὥστε κατὰ τὰ πέντε ἀκόλουθα ἔτη τὸ ἔργον τοῦ Μεθοδίου προώδευε. Τῷ 879 ἐκλήθη ἐκ νέου εἰς Ρώμην καὶ τῷ 880 ὁ πάπας ἐκηρύχθη ρητῶς ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἀποκατέστησεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀρχιεπισκοπικόν του ἀξίωμα, ἀλλὰ διώρισε παρ' αὐτῷ Γερμανὸν ὡς βοηθὸν ἐπίσκοπον. Ὁ Μεθόδιος ἀπέθανε τῷ 885 καὶ τὸν διεδέχθη ὁ Γερμανὸς βοηθός του. Ἐπ' αὐτοῦ τὰ σλαβονικὰ βιβλία ἐξεβλήθησαν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ Μεθοδίου κατέφυγον εἰς Βουλγαρίαν, ὅπου ἐξηκολούθησαν τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα διὰ τῆς σλαβονικῆς. Ἀλλὰ παρὰ τὴν νίκην τοῦ λατινογερμανικοῦ κόμματος, ἡ σλαβονικὴ ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα δὲν ἐξωβελίσθη καθ' ὁλοκληρίαν. Ἐξηκολούθησε χρησιμοποιουμένη εἰς τὰ ἀπόκεντρα μέρη τῆς Μοραβίας, μέχρις ὅτου ἡ ἡγεμονία αὕτη κατεστράφη ὑπὸ τῶν Οὔγγρων. Ζῶντος ἀκόμη τοῦ Μεθοδίου εἶχεν εἰσχωρήσει καὶ εἰς Βοημίαν, Πολωνίαν καὶ Κροατίαν, ἀλλ' αἱ χῶραι αὗται ἐδέχθησαν ἐν τέλει τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐχωρίσθησαν οὕτως ὁριστικῶς ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων Σέρβων, Βουλγάρων καὶ Ρώσων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. J. Schafaryk*, «Σλόβανσκε σταροζίτνοστι» (Πράγα 1872).—*W. Tomaschek*, «Kritik der ältesten Nachrichten über den skythischen Norden» (SB. W. Akademie. τόμ. 106—107, 1186—1888).—*A. L. Pogodin*, «Aus der Geschichte der slawischen Wanderungen» (ρωσιστί, Πετρούπολις 1901).—*L. Niederle*, «Slovanske starozitnosti» (Πράγα 1902—1906).—*St. Stanoyevich*, «Über die Südslaven im 6, 7 und 8 Jahrhundert».—*Yovan Cvijlc*, «La Péninsule Balkanique» (Paris 1919).—*Eugène Pittard*, «Les races et l'Histoire».—*M. F. Mircovich* καὶ *A. S. Budilovich*, «Etnograficeskaya Karta slavianskich Narodnostei» (Πετρούπολις 1875).—*Le Monnier*, «Sprachenkarte vom Osterreich-Ungarn (Βιέννη).—*A. Th. Hilferding*, Τὰ ἅπαντα (ρωσιστί, Πετρούπολις 1868).—*G. Krek* - *A. Brückner*, «Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage».—*C. Jirecek*, «Geschichte der Serben» (2 τόμοι, Gotha 1911—1918) κλπ. Βλ. καὶ βιβλιογραφία εἰς λ. *Βουλγαρία, Νοτιοσλαυΐα, Σερβία κλπ.*

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΦΥΣΙΚ. ΑΝΘΡΩΠΟΛ.] Οἱ *Σλαῦοι* θεωροῦνται ὅτι ἕλκουν τὴν καταγωγὴν ἐκ τῆς ἰνδοευρωπαϊκῆς οἰκογενείας. Ταχέως ὅμως ὑπέστησαν (χρησιμεύσαντες μάλιστα ὡς προτείχισμα μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας) τὴν μεῖξιν μογγολοειδῶν φύλων ἐξ Ἀσίας, ὥστε νὰ ἐμφανίζουν βαθύτατα τὸν μογγολικὸν χαρακτῆρα. Οἱ σημερινοὶ Σλαῦοι, ἐμφανιζόμενοι περὶ τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην, τὸν Βάϊκσελ καὶ τὰ Καρπάθια τὸ πρῶτον (περὶ τοῦ πρώτου σλαυϊκοῦ πυρῆνος μεταξὺ τοῦ Ὄδερ καὶ τοῦ Δνειπέρου, δηλαδὴ περὶ τῶν ἀρχικῶν Σλαύων, ὑπάρχει ἀκόμη ἄγνοια καὶ ἀσυμφωνία), εὕρηνται διεσπαρμένοι εἰς μεγάλην ἔκτασιν. Δεικνύουν δὲ σωματολογικὴν ποικιλίαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐμφανίσεώς των, ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους εὑρίσκομεν ξανθοὺς καὶ ὀρφνούς. Σήμερον συναντῶμεν χαρακτηριστικὰ συχνὰ βραχυκεφαλίαν καὶ προέχοντα ζυγωματικὰ ὀστᾶ (τόξα). Ὁ μογγολοειδὴς οὗτος τύπος εἶναι μᾶλλον χαρακτηριστικὸς διὰ πολλοὺς βορείους Σλαύους. Εἰς τοὺς νοτίους Σλαύους ἔχομεν ἐπίδρασιν τῆς διναρικῆς φυλῆς καὶ ἄλλων ἐνίοτε στοιχείων. Ἑπομένως εἰς τοὺς Σλαύους δὲν ἔχομεν πλήρη σωματικὴν ὁμοιογένειαν. Δὲν εἶναι ὅμως καὶ ἐντελῶς χίμαιρα, ὡς νομίζουν ὁ Deniker, ὁ Verneau καὶ ἄλλοι, ἡ ἀναζήτησις ἑνὸς ἁδροῦ σλαυϊκοῦ τύπου, ἡμιμογγολοειδοῦς, ἂς εἴπωμεν (γωνιῶδες, πλατύρρινον καὶ μὲ προβάλλοντα ζυγωματικὰ τόξα πρόσωπον, βραχυκεφαλία κλπ.), ἔστω καὶ ἂν οὗτος δὲν χαρακτηρίζῃ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς Σλαύους. Πάντως καὶ οἱ καθ' ἕκαστον σλαυϊκοὶ λαοὶ ἀκόμη δὲν ἀποτελοῦν τελείως ὁμοιογενεῖς τύπους, καὶ ὁ καθορισμός των μόνον εἰς μεγάλας γραμμὰς εἶναι δυνατός.

Συμφώνως πρὸς τὴν γλωσσολογικὴν διαίρεσιν τοῦ σλαυϊκοῦ κόσμου συνοψίζομεν ἰδιαίτερά τινα χαρακτηριστικὰ αὐτῶν. Γενικῶς οἱ νότιοι εἶναι ὑψηλότεροι, πλέον βραχυκέφαλοι καὶ μᾶλλον ὀρφνῆς συνδρομῆς. Καὶ εἰς ταῦτα ὅμως ποικίλλουν καὶ ἔχομεν πλείστας τοπικὰς διαφοράς. Μέσον ἀνάστημα τῶν Ρώσων καθόλου εἶναι 1.64 μ., ὑψηλότερον τὸ τῶν Λευκῶν καὶ τῶν Μικρῶν (τῆς Βουκοβίνας, Κιέβου κλπ.). Οἱ καθαρώτεροι εἶναι οἱ Λευκοί, ὑποστάντες ἥσσονα μεῖξιν ταταρικήν. Ὡς πρὸς τὸ σχῆμα τῆς κεφαλῆς, συχνὸν χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ βραχυκεφαλία (83 κεφ. δ.). Εὑρίσκομεν (Ivanovsky) 72 % εἰς τοὺς Μεγάλους Ρώσους καὶ τοὺς Μικροὺς Ρώσους (κατ' ἄλλους πλέον ἔκσημος εἰς τοὺς τελευταίους) καὶ 61 % εἰς τοὺς Λευκοὺς Ρώσους. Ἐν τούτοις οἱ περισσότεροι δολιχοκέφαλοι Ρῶσοι εἶναι τῆς Βολυνίας (34 %). Παρατηρεῖται ἐπίσης εὐρυπροσωπία, πλατυρρινία, μετὰ ἀνυψωμένου ἄκρου ρινός, καὶ εἰς τοὺς Ρουθήνους ἰδίᾳ ἰσχυρὰ γνάθος καὶ ἀπέχοντες ὀφθαλμικοὶ κόγχοι. Συνήθη χρααχτηριστικὰ ἐπίσης εἶναι τῶν ἀνατολικῶν Σλαύων ὁ βραχὺς λαιμὸς καὶ ἡ εὐρύτης τοῦ θώρακος.

Ὡς πρὸς τὸ χρῶμα, γενικῶς εἶναι μεικτοῦ τύπου. Ἡ ξανθὴ συνδρομὴ ὑπερτερεῖ εἰς τοὺς Λευκοὺς Ρώσους (75 %), εἶτα ἔχομεν τοὺς Μεγάλους Ρώσους (37 %) καὶ οἱ ὀρφνότεροι εἶναι οἱ Μικροὶ Ρῶσοι, εἰς οὓς ὑπερτεροῦν οἱ ὀρφνοὶ καὶ βαθύορφνοι κατὰ τὸ τρίχωμα (63 % ὀρφνοὶ γενικῶς). Ἡ διαφορὰ εἰς τὰς ὁμάδας ταύτας εὕρηται καὶ εἰς τὸ δέρμα, ἀπὸ λευκοῦ μέχρις ὀρφνοῦ. Οἱ ὀφθαλμοὶ γλαυκοὶ ἢ φαιοί. Καὶ εἰς τοὺς Μεγάλους Ρώσους ὀρφνότεροι εἶναι οἱ ἀνατολικώτεροι.

Γενικῶς, ἐμφανίζουν οἱ ἀνατολικοὶ Σλαῦοι ἑνότητά τινα σωματολογικὴν ἁδράν, καὶ δὴ ὅσον μεταβαίνομεν εἰς τὸ κέντρον, διακρίνονται ὅμως διὰ πολλῶν σημείων οἱ Μεγάλοι ἀπὸ τοὺς Μικροὺς Ρώσους. Ὑπάγονται δέ, ἀπὸ φυσικῆς ἀνθρωπολογικῆς ἀπόψεως, εἰς τὴν καλουμένην Ἀνατολικὴν τῆς Εὐρώπης φυλὴν (βλ. *Εὐρώπη, Ρωσία*), συνδεομένην ἀφ' ἑνὸς πρὸς τὴν Ἀλπίνην, ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὴν Μογγολικήν.

Οἱ δυτικοὶ Σλαῦοι ἐμφανίζουν μείζονα ἀνομοιογένειαν σωματικήν. Ἐκ τῶν Πολωνῶν, οἱ κεντρικοὶ Κουϊάναι εἶναι μικροῦ ἀναστήματος, μεσοκέφαλοι καὶ ξανθῆς συνδρομῆς, οἱ βαλτικοὶ Κασοῦβαι εἶναι ὑψηλότεροι, παριστῶντες τὸν πλέον ἰδιότυπον πολωνικὸν λαόν, κυρίως ὅμως οἱ ἀνατολικοὶ Μαζοῦραι ἔχουν καθαρὸν γερμανικὸν τύπον. Τέλος οἱ λοιποὶ νοτιώτεροι Πολωνοί, ὀρεινοὶ τῶν Καρπαθίων, ὑψηλοὶ καὶ ὀρφνοί, ἀποτελοῦντες κατὰ τὸν Hryncewicz, τὸ πολωνικὸν πρότυπον, διακρίνονται τῶν λοιπῶν σαφέστερον καὶ διὰ τῆς ἄκρας βραχυκεφαλίας (—82 κ.δ.). Οἱ Βένται, ἀπόγονοι τῶν Πολάμπων τῆς πεδιάδος τοῦ Ἔλμπε, ἐκγερμανίζονται συνεχῶς. Οἱ Τσέχοι τῆς Βοημίας καὶ Μοραβίας διακρίνονται γενικῶς διὰ τὴν μεγάλην κρανιακὴν χωρητικότητα, τὸ μέτριον ἀνάστημα (1,69 μ.), τυπικὴν ὀρφνὴν συνδρομήν, πολλάκις βαθέος χρώματος (20—23 % μόνον ξανθοί), τὴν βραχυκεφαλίαν (δ. 80—86), ἥτις ἀντικατέστησε παλαιοτέραν δολιχοκεφαλίαν. Εἶναι Σλαῦοι καὶ οὗτοι, μὴ ἔχοντες σχέσιν τινὰ πρὸς νομαδικὰς τσιγγανικὰς τυχὸν ὁμάδας, πάντως λίαν μεμειγμένος λαὸς ἰδίᾳ μετὰ νεωτέρου γερμανικοῦ αἵματος. Οἱ Σλοβάκοι τέλος τῶν βορείων τῆς Οὐγγαρίας ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς Βοημοὺς κατὰ τὸν ἀνθρωπολογικὸν τύπον, ὀλιγώτερον καθαρόν, μικροτέρου ὅμως ἀναστήματος (1,64 μ.).

Οἱ Νοτιοσλαῦοι ἢ Γιουγκοσλαῦοι ἀποτελοῦν τὴν πλέον μικτὴν σλαυϊκὴν ὁμάδα. Γενικῶς οἱ Σερβοκροάται, ἀπὸ τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τῆς Δαλματίας, τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, μέχρι τῶν νοτίων τῆς Σερβίας καὶ τῶν βορείων τῆς Κροατίας, διακρίνονται διὰ τοῦ ὑψηλοῦ ἀναστή-

Digitized by Google

ματος (1,71 μ.) καὶ τῆς ἰσχυρᾶς ἀναπτύξεως τοῦ σώματος καὶ ἀσθενεστέρας ἐκδηλώσεως τῶν μογγολικῶν χαρακτηριστικῶν ἢ ἐπὶ τῶν λοιπῶν Σλαύων. Διακρίνονται δὲ καὶ εἰς δύο μεγάλας σωματικῶς ὁμάδας, τὴν δυτικήν, μᾶλλον βραχυκέφαλον, καὶ τὴν νοτιοανατολικὴν (βλ. *Σέρβοι*). Ὁ Σλοβένοι τῆς Καρνιόλης, Ἰστρίας, Καρινθίας, Στυρίας καὶ τῶν πέριξ, ἐκ μείξεως Ρωμαίων, Ἀβάρων, Βουλγάρων, Γερμάνων, Σλαύων, διακρίνονται διὰ τῆς βαθυτέρας ὀρφνῆς συνδρομῆς καὶ τοῦ βραχυτέρου ἀναστήματος. Οἱ Γιουγκοσλαῦοι γενικῶς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς λοιποὺς βορειοτέρους Σλαύους, ὀφείλουν τὴν βραχυκεφαλίαν των οὐχὶ εἰς τὴν διασταύρωσιν τῆς Ἀλπίνης πρὸς τὴν Μογγολικὴν φυλήν, αἵτινες ἐπηρέασαν τὴν ἀρχικὴν δολιχοκεφαλίαν τοῦ βορείου τύπου, ὁπόθεν πιθανῶς ἕλκουν τὴν ἀρχὴν οἱ Σλαῦοι, ἀλλὰ εἰς τὴν Διναρικήν, μεθ' ἧς οἱ νότιοι οὗτοι ἦλθον εἰς ἐπιμειξίαν.

Οἱ εἰς τοὺς Νοτιοσλαύους ὑπαγόμενοι Βούλγαροι, τέλος, ἐκ μείξεως παλαιῶν Θρακῶν μετὰ τῶν μεταγενεστέρων Γότθων καὶ εἶτα τῶν ἐκ τῶν Καρπαθίων κατελθόντων νοτίων Σλαύων καὶ τέλος διαφόρων τουρκομογγολικῶν φύλων (Ἀβάρων, Μπούλγκρων, Ὀγκούζ, Κουμάνων, Ὀθωμανῶν, κλπ.), ἐμφανίζονται ποικίλοι σωματικῶς, οἱ μὲν ὀρφνῆς συνδρομῆς, οἱ δὲ ξανθῆς, ἄλλοι βραχυκέφαλοι καὶ ἄλλοι δολιχοκέφαλοι, οἱ μὲν μετὰ εὐρυπροσωπίας καὶ προεχόντων ζυγωματικῶν, οἱ δὲ λεπτοπρόσωποι κλπ. Ἀνάστημα ἔχουν μέτριον ἢ ὑψηλὸν (βλ. *Εὐρώπη*). Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

σλαυολόγος (ὁ). Γλωσσολόγος καὶ ἐθνολόγος ἀσχολούμενος εἰδικῶς εἰς τὴν μελέτην τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐθνολογίας τῶν σλαυϊκῶν ἐθνῶν. Κυριώτεροι σλαυολόγοι εἶναι ὁ Σλοβάκος P. J. Schafaryk, γνωστὸς ἐκ τοῦ μνημειώδους ἔργου του «Σλόβανσκε σταροζίτνοστι» (Σλαυϊκαὶ ἀρχαιότητες», Πράγα 1837), ὁ F. Miklosich μὲ τὴν συγκριτικὴν γραμματικὴν τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν (Βιέννη 1876—1883), ὁ A. L. Pogodin, γράψας τὴν «Ἱστορίαν τῶν σλαυϊκῶν μεταναστεύσεων» (Πετρούπολις 1901), ὁ L. Niederle, γράψας τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σλόβανσκε σταροζίτνοστι» ἔργον (Πράγα 1902), ὁ Στ. Στανόγεβιτς, γράψας «Περὶ τῶν Νοτιοσλαύων κατὰ τὸν ΣΤ', Ζ' καὶ Η' αἰῶνα», ὁ Jagic (Γιάγκιτς) μὲ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Die slawischen Sprache: Kultur der Gegenwart» σύγγραμμά του (1908) κ. ἄ. Ν. Μ.

σλαυόφιλοι (οἱ) (*ρωσ. σλαβιανόφυλι*). Οὕτως ὠνομάσθησαν ἐν Ρωσίᾳ, ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, οἱ διανοούμενοι καὶ δημοσιογράφοι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐπεζήτουν νὰ δώσουν εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ χαρακτῆρα καθαρῶς σλαυϊκόν, ἀποσκορακιζομένης πάσης ξένης ἐπιρροῆς, κυρίως τῆς γερμανικῆς. Οἱ σλαυόφιλοι δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τοὺς πανσλαυϊστάς, τῶν ὁποίων ἡ δρᾶσις ἐστρέφετο κυρίως εἰς τοὺς ἔξω τῆς Ρωσίας σλαυϊκοὺς λαούς. Τὸ κόμμα τῶν σλαυοφίλων ἀνεπτύχθη κυρίως ἐν Μόσχᾳ. Πρῶτοι αὐτοῦ ἀντιπρόσωποι ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ Ἰβὰν καὶ Πέτρος Κιριγιέβσκι καὶ ὁ Χομιάκωφ, μετὰ τοὺς ὁποίους ἦλθον ὁ Δημήτριος Βαλούγεφ, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Ἰβὰν Ἀξάκωφ, ὁ Γιούρι Σουμάριν, ὁ Α. Χίλφερδιγκ, ὁ Β Λαμάνσκι, ὁ Ὀρέστης Μίλλερ κ. ἄ. Κυριώτερον αὐτῶν δημοσιογραφικὸν ὄργανον ἦτο τὸ περιοδικὸν «Ρούσκαγια Μπεζέδα» (=ρωσικὴ ψυχαγωγία), ἐκδοθὲν ἐν Μόσχᾳ (1856—1859), βραδύτερον δὲ αἱ ὑπὸ τοῦ Ἰβὰν Ἀξάκωφ ἐκδοθεῖσαι ἐφημερίδες «Ντέν», «Μόσκβα» καὶ «Ρούς».

Αἱ ἰδέαι τῶν σλαυοφίλων ἦσαν ἀπόρροια σωβινιστικοῦ καὶ ἐθνικιστικοῦ πνεύματος, ἐμπνευσθεῖσαι ἀρχικῶς ὑπὸ τῶν διδαγμάτων τοῦ Ἐγέλου, καθ' ἃ ἕκαστον ἔθνος ἔχει ἰδιαιτέρας τινὰς ἐθνικὰς βασικὰς ἀρχάς, τῶν ὁποίων ἡ ἐξέλιξις ἀποτελεῖ τὰ ἐθνικὰ αὐτοῦ πεπρωμένα. Διὰ τὸ ρωσικὸν ἔθνος οἱ σλαυόφιλοι ἐθεώρουν βασικὰς ἀρχὰς τὴν ὀρθόδοξον χριστιανικὴν θρησκείαν, ὡς διεμορφώθη παρὰ τοῖς Σλαύοις διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν Μεθοδίου καὶ τοῦ Κυρίλλου, ὡς καὶ τὴν ρωσικὴν κοινότητα (ὄμπστσινα). Εἰς τὰς δύο ταύτας ἀρχὰς περιλαμβάνονται, κατὰ τοὺς σλαυοφίλους, αἱ βάσεις ἀνωτέρου πολιτισμοῦ, ὅστις δέον ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν πολιτισμὸν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ὑπονομευόμενον τότε, ὡς ἐνόμιζον, ὑπὸ τοῦ ἀτομικισμοῦ, τοῦ ἀθεϊσμοῦ ἢ τῆς ψευδευλαβείας τῶν ρωμαιοκαθολικῶν. Κατὰ τοὺς σλαυοφίλους αἱ μεταρρυθμίσεις Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ ἡ μεταφορὰ τῆς πρωτευούσης τῆς Ρωσίας εἰς Πετρούπολιν ἀπετέλουν παρέκκλισιν ἀπὸ τοῦ ὀρθοῦ δρόμου. Ἀντιθέτως, ἡ Ρωσία ἔπρεπε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς περίοδον, καθ' ἣν πρωτεύουσα ἦτο ἡ Μόσχα. Τὰς θεωρίας ταύτας ἐπολέμησαν ἐν τῇ ρωσικῇ κοινωνίᾳ καὶ φιλολογίᾳ πολλοί, ἰδίᾳ δὲ ὁ Μπιελίνσκι, ὁ Δοβρολιούμπωφ καὶ ἄλλοι, ὀνομασθέντες ὑπὸ τῶν σλαυοφίλων *Ζαπάδνικι*, ἤτοι ὀπαδοὶ τῆς Δύσεως. Τούτων δημοσιογραφικὸν ὄργανον ἦτο ἡ «Ρούσκι Βέστνικ» τοῦ Κάτκωφ, ἡ «Σοβρεμένικ», ἡ «Βέστνικ Εὐρώπυ» κ. ἄ.

Τῷ 1858 οἱ σλαυόφιλοι ἵδρυσαν ἐν Μόσχᾳ καὶ βραδύτερον ἐν Πετρουπόλει, Κιέβῳ καὶ Ὀδησσῷ τὴν «Σλαυικὴν ἀγαθοεργὸν ἑταιρείαν» (ἢ ἀδελφότητα), διαμορφωθεῖσαν εἰς πανσλαυϊστικὴν ὀργάνωσιν καὶ διαδραματίσασαν σπουδαῖον πρόσωπον κατὰ τὴν ὑποκίνησιν καὶ ὑποστήριξιν τοῦ Σερβοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1876—1877, διὰ τὸν ὁποῖον ἐστρατολόγει ἐθελοντὰς καὶ συνήθροιζε χρηματικὰς εἰσφορὰς ἐν Ρωσίᾳ. Ἡ δρᾶσις αὕτη συνεταυτίσθη μετὰ τῆς τοῦ πανσλαυϊσμοῦ. Ἡ «Ἀδελφότης τῆς Μόσχας» διελύθη ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως τῷ 1878, συνεπείᾳ σφοδροῦ λόγου τοῦ προέδρου αὐτῆς Ἰβὰν Ἀξάκωφ ἐναντίον τῆς Βερολινίου συνθήκης τοῦ 1878. Τῷ 1888 ἡ ἐν Πετρουπόλει ἀδελφότης ἐξέλεξεν ὡς πρόεδρον τὸν στρατηγὸν Ἰγνάτιεφ καὶ ἐπωφελήθη τῆς ἐν Κιέβῳ ἑορτασθείσης ἐννεακοσιετηρίδος τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς Ρωσίαν πρὸς ὀργάνωσιν πανσλαυϊστικῶν ἐκδηλώσεων. Ἀλλ' ἡ συμμετοχὴ τῶν ἔξω τῆς Ρωσίας Σλαύων εἰς τὰς ἑορτὰς ταύτας δὲν ἀνταπεκρίθη πρὸς τὰς ἐλπίδας τῶν Ρώσων. Ν. Μ.

σλαυόφωνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὁμιλῶν σλαυϊκὴν γλῶσσαν ἐν τῷ μέσῳ ἄλλου λαοῦ.

— **σλαυόφωνοι** ἐν *Ἑλλάδι*. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν περιορίζονται οὗτοι ἐν τῇ δυτικῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φλωρίνης, ἀνέρχονται δ' εἰς ὀγδοήκοντα περίπου χιλιάδας. Ἡ γλῶσσά των εἶναι σλαυϊκὸν ἰδίωμα, παρουσιάζον ποικίλας (φωνητικάς, μορφολογικάς, λεξιλογικὰς καὶ ἄλλας) διαφοράς, τόσον ἀπὸ τὴν σερβικήν, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν. Οὕτως ἡ ὑπὸ τῶν σλαυοφώνων τῆς δυτικῆς Μακεδονίας ὁμιλουμένη ἀποτελεῖ διάμεσον βαθμίδα μεταξὺ τῶν δύο σλαυϊκῶν γλωσσῶν τῆς Βαλκανικῆς: τῆς Βουλγαρικῆς καὶ Σερβικῆς. Ἐκ τούτου ἐννοεῖται πόσον ὀλίγον δικαιολογημέναι εἶναι, ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως, αἱ ἥκιστα ἀμερόληπτοι προσπάθειαι τῶν Βουλγάρων ἢ τῶν Σέρβων, ὅπως παραστήσουν ὡς βουλγαροφώνους ἢ σερβοφώνους τοὺς ἐν τῇ Μακεδονίᾳ σλαυοφώνους. Ὡς ὀρθῶς λέγει ὁ Meillet—ἐπιφανὴς γλωσσολόγος καὶ φίλος τῶν Σλαύων συγχρόνως—«pour des raisons politiques. Serbes et Bulgares se sont disputé le pays (ἐνν. τὴν Μακεδονίαν). Mais le linguiste ne saurait être dupe de l'âpreté des polémiques qui se sont engagées sur le caractère serbe ou bulgare des parlers slaves de Macédoine: c'est de la politique, non de la linguistique». Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν σλαυϊκῶν ἰδιωμάτων τῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ τάσις πρὸς ἀπώλειαν τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ἡ μεγάλη ἀνάμειξις ἡ παρατηρουμένη εἰς τὸ λεξιλόγιόν των. Γ. Π. Α.

Σλάφ (Schlaf), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Χόλμσεν μὲ τὸ μυθιστόρημα «Ὁ μπαμπᾶς Ἀμλέτος» (1889), ὅπερ συνέγραψεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἄρνο Χόλτς. Ἐπηκολούθησε τὸ δρᾶμα «Οἰκογένεια Σίκελε» (1890), γραφὲν ὡσαύτως ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἰδίου. Ἀμφότερα τὰ ἔργα ταῦτα ἐσημείωσαν σημαντικὸν σταθμὸν ἐν τῇ γερμανικῇ λογοτεχνίᾳ, καθόσον εἰσήχθη καὶ καθιερώθη δι' αὐτῶν ὁ λεγόμενος ἀδιάλλακτος νατουραλισμός, ὁ ὁποῖος ἔτεινε νὰ περιορίσῃ τὸν ρόλον τοῦ λογοτέχνου εἰς τὴν διὰ τῆς ἐργαστηριακῆς τρόπον τινὰ παρατηρήσεως ἀναπαραγωγὴν τῆς πραγματικότητος. Μεταγενεστέρως ἀπηρνήθη ἐν τούτοις ὁ Σλάφ τὴν δογματικὴν ἀδιαλλαξίαν του, τὰ δὲ ἔργα του «Κ' ἐγὼ δὲν ξέρω ποῦ» (1892) καὶ «Ἄνοιξις» (1896) χαρακτηρίζει λεπτὸν αἴσθημα καὶ εἰλικρινὴς λυρικὴ διάθεσις. Κατόπιν ὁ Σλάφ ἐτράπη εἰς τὸν μυστικισμὸν καὶ τὴν θεοσοφίαν, συγγράψας τὸ δίτομον ἔργον «Τὸ ἀπόλυτον ἄτομον καὶ ἡ τελειοποίησις τῆς θρησκείας», τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ γῆ καὶ ὄχι ὁ ἥλιος» ἐναντίον τῆς θεωρίας τοῦ Κοπερνίκου πραγματείαν καὶ τὸ «Γεωκεντρικὸν γεγονός». Κυριώτερα ἐκ τῶν μυθιστορημάτων καὶ τῶν διηγημάτων του εἶναι: «Τὸ τρίτον βασίλειον», «Ὁ μικρός», «Ράδιον», «Ὁ γέρο Βάϊσμαν», «Ἡ μητέρα Λίζα», «Ὁ ἀνήφορος». Μεταξὺ δὲ τῶν δραματικῶν ἔργων του διακρίνονται: «Ὁ μάστρο-Αἴλτσε», «Βάϊγκαντ» καὶ «Γερτρούδη». Τέλος ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς «Σκιόφως» (1899) καὶ «Καλοκαιρινὸ τραγούδι» (1905). Λ. Κ.

Σλέγκελ (Schlegel). —1) *Ἰωάννης Ἠλίας*. Γερμανὸς ποιητὴς (1718—1749). Ἐγεννήθη ἐν Μάϊσσεν καὶ ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Λειψίᾳ, ἔνθα ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Γκότσεντ. Συνέγραψε τὴν τραγῳδίαν «Ἑρμάννος», τὸ ἐπικὸν ποίημα «Ἑρρῖκος ὁ Λεοντόκαρδος» κ. ἄ. Τῷ 1743 μετέβη εἰς Κοπεγχάγην ὡς γραμματεὺς τῆς σαξονικῆς πρεσβείας, βραδύτερον δὲ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀκαδημίας τοῦ Σοραί, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν. Αἱ κωμῳδίαι του «Ὁ θρίαμβος τῶν καλῶν γυναικῶν» καὶ «Βωβὴ ὡραιότης» ἐπέσυραν τὸν ἔπαινον τοῦ Μέντελσον καὶ τοῦ Λέσσιγκ, ἀλλ' αἱ τραγῳδίαι του στεροῦνται δραματικῆς πνοῆς. Σημαντικώτεραι τῶν δραματικῶν ἔργων του τυγχάνουσιν αἱ περὶ δράματος ἰδέαι τοῦ Σλέγκελ, ὅστις ἠγωνίσθη μεταξὺ τῶν πρώτων διὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ Σαίξπηρ ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ Σλέγκελ συνέγραψεν ὡσαύτως αἰσθηματικὰς μελέτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέρας μνείας ἀξία εἶναι ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκέψεις διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν προκοπὴν τοῦ δανικοῦ θεάτρου».

— 2) *Ἰωάννης Ἀδόλφος*. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ ἱεροκήρυξ (1721—1793), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐγεννήθη ἐν Μάϊσσεν καὶ ἐσπούδασε θεολογίαν. Τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα του «Παραμύθια καὶ διηγήματα», «Ποιητικὰ ἀνάμικτα» κτλ. στεροῦνται ἀξίας τινός. Μερικὰ ἐν τούτοις τῶν θρησκευτικῶν ᾀσμάτων του ἐσημείωσαν μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ διεδόθησαν εὐρέως. Ὁ Σλέγκελ ἐδημοσίευσεν ὡσαύτως δίτομον πραγματείαν, ἑρμηνευτικὴν τοῦ «Περὶ ὑπαγωγῆς τῶν καλῶν τεχνῶν εἰς μίαν γενικὴν ἀρχὴν» αἰσθητικοῦ ἔργου τοῦ ἀββᾶ Μπαττέ.

— 3) *Αὔγουστος Γουλιέλμος φὸν* —. Γερμανὸς κριτικὸς καὶ φιλόλογος (1767—1845), υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ἀδόλφου Σλέγκελ. Ἐγεννήθη ἐν Ἀννοβέρῳ καὶ ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς μὲν θεολογίαν, εἶτα δὲ φιλολογίαν ἐν Γοττίγγῃ. Μέλος ἔτι τοῦ φιλολογικοῦ σεμιναρίου τοῦ Χέϋνε, συνέγραψεν ἀξιόλογον διατριβὴν περὶ τῆς ὁμηρικῆς γεωγραφίας. Σχετισθεὶς βραδύτερον μετὰ τοῦ Μπύργκερ, ἠσπάσθη τὰς αἰσθητικὰς θεωρίας του καὶ ἐγένετο ὁ διαπρύσιος κῆρυξ καὶ ἀπολογητὴς τοῦ ρωμαντισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν πρώτων κριτικῶν μελετῶν καὶ ποιημάτων του, ὁ Σλέγκελ κατέγινε συστηματικῶς εἰς τὴν μεταγλώττισιν τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Κάλντερον, τοῦ Δάντου, τοῦ Γκουαρίνι, τοῦ Θερβάντες, τοῦ Καμόενς καὶ ἄλλων κλασσικῶν ποιητῶν, ἀναδειχθεὶς ἀπαράμιλλος μεταφραστής. Τῷ 1798 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἰένας, ἔνθα ἵδρυσε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Φρειδερίκου τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν «Ἀθήναιον». Ἀπὸ τοῦ 1801 ἐν Βερολίνῳ ἔδωκε σειρὰν τακτικῶν διαλέξεων περὶ λογοτεχνίας καὶ τέχνης, αἵτινες τὸν κατέστησαν διάσημον. Γνωρισθεὶς εἶτα (1803) μετὰ τῆς κυρίας Στάελ, ἠκολούθησε ταύτην ὡς παιδαγωγὸς τῶν τέκνων της εἰς τὰ ἀνὰ τὴν Ἑλβετίαν, Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Σουηδίαν καὶ Ἀγγλίαν ταξίδιά της καὶ παρέσχεν αὐτῇ πλείστας πληροφορίας περὶ τῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας καὶ τέχνης. Ἀπὸ τοῦ 1808 ἐν Βιέννῃ ἔδωκε νέαν σειρὰν διαλέξεων περὶ τῆς δραματικῆς φιλολογίας καὶ τέχνης, ἃς ἐξέδωκε βραδύτερον (1809—1811) εἰς ἴδιον τόμον. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Σλέγκελ, ἐν ᾧ διατυπώνει πρωτοτύπους καὶ τολμηρὰς ἀπόψεις ἰδίᾳ περὶ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου καὶ τοῦ Εὐριπίδου, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τὸ σημαντικώτερον τῆς ὅλης παραγωγῆς του. Ἀπὸ τοῦ 1813 μέχρι τοῦ θανάτου του διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ διαδόχου τῆς Σουηδίας καὶ εἶτα καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης, ἔνθα ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ δὴ τῆς σανσκριτικῆς. Τὰ ποιήματά του, ὡς καὶ ἡ δραματική του προσπάθεια «Ἴων» (1803), παρὰ τὴν ἀπὸ ἀπόψεως μορφῆς καὶ ὕφους ἀρτιότητά των, στεροῦνται συγκινήσεως καὶ βαθυτέρας πνοῆς. Ἀντιθέτως, πολλοῦ λόγου ἀξία τυγχάνει ἡ μεταφραστικὴ ἐργασία του, τέλος δὲ ἡ κριτική. Πλὴν τῶν «Μαθημάτων περὶ τῆς φιλολογίας καὶ τέχνης», ὁ Σλέγκελ συνέγραψεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του «Χαρακτηρισμοὺς καὶ κριτικὰ» (1801), μόνος δὲ «Κριτικὰς μελέτας» (1825) καὶ πραγματείαν «Περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς θεωρίας τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν» (1827). Αἱ αἰσθητικαὶ δοξασίαι τοῦ Σλέγκελ, καίτοι βασίζονται συχνάκις ἐπὶ πεπλανημένων ἀρχῶν, ἐξήσκησαν ἐν τούτοις τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐν Γερμανίᾳ, κατέστησαν δὲ τοῦτον πολέμιον οὐχὶ μόνον τοῦ Κοτσεμποῦε καὶ ἄλλων μικροτέρων ὁπωσδήποτε συγγραφέων, οὓς δριμύτατα ἐπέκρινεν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Βύλαντ, Σίλλερ καὶ Γκαῖτε. Ἄξιαι μνείας τυγχάνουσιν ὡσαύτως ἡ γαλλιστὶ γραφεῖσα μελέτη του «Observations sur la langue et la littérature provençale» καὶ αἱ κριτικαὶ ἐκδόσεις του τοῦ «Μπαγκαβὰδ Γιτὰ» καὶ τῆς «Ραμαγυάνα», αἵτινες διήγειρον πρῶται τὸ μεταγενεστέρως πολλαχόθεν ἐκδηλωθὲν ἐν Γερμανίᾳ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς ἰνδικῆς λογοτεχνίας. Ἡ καλυτέρα μεταξὺ τῶν ἐκδόσεων τῶν ἔργων τοῦ Σλέγκελ εἶναι ἡ μικρὸν μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τοῦ Μπαίκιγκ γενομένη δωδεκάτομος τοιαύτη (Λειψία 1846—1847), ἐν ᾗ περιελήφθησαν καὶ τὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ἄγνωστα «Œuvres écrites en français» καὶ «Opuscula quae latine scripta reliquit».

Αὔγουστος Γουλιέλμος Σλέγκελ.

— 4) *Φρειδερῖκος φὸν*—. Γερμανὸς αἰσθητικὸς καὶ γραμματολόγος, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου (1772—1829). Ἐγεννήθη ἐν Ἀννοβέρῳ καὶ ἠκολούθησεν ἀρχικῶς ἐμπορικὰς σπουδάς, ἃς εἶτα διέκοψεν, ἵνα ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν φιλολογίαν. Διετέλεσεν ὑφηγητὴς ἐν Ἰένᾳ, ἀκολούθως δέ, ἀσπασθεὶς τὸν καθολικισμόν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν (1808 — 1814) τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Αὐστρίας

Digitized by Google

Καρόλου, τοῦ ὁποίου συνέτασσε τὰς φλογερὰς πολεμικὰς προκηρύξεις πρὸς ἀναζωπύρησιν τοῦ γερμανικοῦ πατριωτισμοῦ. Διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Αὐστρίας ἐν Φραγκφούρτῃ μέχρι τοῦ 1818, ἐπανῆλθεν εἶτα εἰς Βιένvην, ἔνθα ἀφωσιώθη εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν συγγραφὴν καὶ ἔδωκε, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀδελφοῦ του, σειρὰν δημοσίων μαθημάτων ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς φιλοσοφίας. Ὡς λογοτέχνης ὁ Σλέγκελ ἀπέτυχε. Τὸ μυθιστόρημά του «Λουκίνδη» (1799), ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναπτύσσει τὰς τολμηρὰς ἐναντίον τοῦ ἀστικοῦ γάμου θεωρίας του, θεωρίας ἃς ὁ φιλήδονος καὶ θρησκόληπτος ἅμα συγγραφεὺς ἐφήρμοσε καὶ ἐν τῇ πράξει, ἁρπάσας ἀπὸ τὸν φίλον του Βάϊτ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Δωροθέαν, ἀπέδειξε τὴν πλήρη ποιητικὴν ἀδυναμίαν του. Ἔτι μεγαλυτέραν ἀποτυχίαν ἐσημείωσεν ἡ τραγῳδία του «Ἀλαρκὸς» (1802), τὰ δὲ «Ποιήματά του» (1809) εἶναι περίτεχνα μετρικὰ παίγνια ἄνευ εἰλικρινοῦς τινος διαθέσεως. Ἐν τούτοις, ὡς γραμματολόγος καὶ κριτικός, ὁ Σλέγκελ διεκρίθη διά τε τὴν εὐρυμάθειαν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον τῆς ἐργασίας του, ἐν ᾗ ἑρμηνεύει τὰ ἔργα τέχνης ἐν συναρτήσει πρὸς τὸν χαρακτῆρα, τὴν ἐποχὴν καὶ τὸ περιβάλλον τοῦ ποιητοῦ. Πλὴν τοῦ ἔργου «Χαρακτηρισμοὶ καὶ κριτικαὶ» (1801), τὸ ὁποῖον συνέγραψε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γουλιέλμου, ὁ Σλέγκελ ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Περὶ τῶν σχολῶν τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως» (1798), «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς ποιήσεως» (1798), «Μαθήματα νεωτέρας ἱστορίας» (1811), «Ἱστορία τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων λογοτεχνιῶν» (1815), «Φιλοσοφία τῆς ἱστορίας» (1829) καὶ τὸ πάντων σπουδαιότερον «Περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς σοφίας τῶν Ἰνδῶν» (1808), θεωρούμενον ὡς σοβαρωτάτη συμβολὴ τόσον εἰς τὴν ἔρευναν τῆς σανσκριτικῆς φιλολογίας, ὅσον καὶ εἰς τὴν συγκριτικὴν γλωσσολογίαν. Τὰ ἔργα τοῦ Σλέγκελ συνεκεντρώθησαν ὑπὸ τοῦ Φοϋχτερσλέμπεν καὶ ἐξεδόθησαν τῷ 1846 ἐν Βιέννῃ εἰς 15 τόμους.

Φρειδερῖκος Σλέγκελ.

—5) ***Δωροθέα.*** Γερμανὶς συγγραφεύς, κόρη τοῦ φιλοσόφου Μέντελσον καὶ σύζυγος τοῦ προηγουμένου ἐκ δευτέρου γάμου (1763—1839). Συνέγραψε τὸ μυθιστόρημα «Φλωρεντῖνος» (1801), ἐπεμελήθη τῆς ἐκδόσεως «Συλλογῆς ρωμαντικῶν ποιήσεων τοῦ μεσαίωνος» (1804), διεσκεύασε τὸ μεσαιωνικὸν μυθιστόρημα «Λόταρ καὶ Μάλλερ» (1805) καὶ μετέφρασε τὴν «Κορίννα» τῆς Στάελ (1808). Ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω ἔργα της ἐνεφανίσθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου της Φρειδ. Σλέγκελ. Λ. Κ.

Σλὲμ (Schlemm), ***Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς ἀνατόμος (1795—1858). Τῷ 1833 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς καὶ ἀργότερα ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ μυστικοσυμβούλου. Ἔγραψε πλείστας μονογραφίας καὶ «Ἀνατομικὴν περιγραφὴν τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων τῶν ὄφεων» («Περιοδικὸν φυσιολογίας» τοῦ Tiedemann, 1826). Ἐκ τοῦ ὀνόματός του ἐκλήθη *σλέμμειος σωλὴν* μικρὸς πόρος κυκλοτερής, κείμενος ἐν τῷ ὀφθαλμῷ εἰς τὸ σημεῖον τῆς γραμμῆς τῆς καμπῆς τοῦ σκληροῦ χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ μετὰ τοῦ κερατοειδοῦς. Ο. Ρ.

σλὲμπ (slump=κατάδυσις). Ἐκλαϊκευμένος χρηματιστηριακὸς ὅρος, σημαίνων ἀπότομον πτῶσιν τῆς ἀξίας ἑνὸς τίτλου. Ι. Α. Β.

Σλέντερ (Schlenther), ***Παῦλος.*** Γερμανὸς συγγραφεὺς καὶ κριτικὸς (1854—1916). Εἷς ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς «Ἐλευθέρας σκηνῆς» τοῦ Βερολίνου (1889), ἥτις ἐπρωτοστάτησε κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετίας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἰς τὸν πρὸς ἐπικράτησιν τῶν νέων θεατρικῶν τάσεων ἀγῶνα καὶ ἐπέβαλεν εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν τοὺς νέους τότε δραματικοὺς συγγραφεῖς τῆς πανταχόθεν πολεμουμένης φυσιοκρατικῆς σχολῆς (Χάουπτμαν, Σούντερμαν, Χάλμπε κ. ἄ.). Διετέλεσεν ὡσαύτως διευθυντὴς τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου τῆς Βιέννης (1898—1910). Ἐδημοσίευσε: «Μπότο φὸν Χύλσεν» (1883), «Ἡ κυρία Γκόντσεντ» (1886), «Ἡ γένεσις τῆς Ἐλευθέρας Σκηνῆς» (1889), «Γεράρδος Χάουπτμαν» (1896) κ. ἄ. Ἐπίσης ἐπεμελήθη μετὰ τοῦ Γεωργίου Μπράντες τῆς κλασσικῆς θεωρουμένης ἐκδόσεως τῶν «Ἁπάντων» τοῦ Ἴψεν. Λ. Κ.

σλέπι (τὸ) *[Ναυτ.]* Τύπος σκάφους ἐξιδιασμένος διὰ ποταμόπλοια: μεγάλη καὶ πλατεῖα ἀλλὰ μικροῦ βυθίσματος φορτηγίς, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ρυμουλκουμένη, ἐνίοτε δὲ καὶ προωθουμένη διὰ μηχανῆς ἀτμοκινήτου ἢ πετρελαιοκινήτου ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσης, ἀνάλογός πως πρὸς τὰς *μπάριζας* τῆς Ἀζοφικῆς. Τινῶν τῶν τοιούτων σκαφῶν ἡ χωρητικότης ἐξικνεῖται μέχρι τρισχιλίων τόννων. Ἡ προέλευσις τῆς ὀνομασίας εἶναι οὐχὶ ἀγγλικὴ (sloop), ὡς πιστεύεται, ἀλλὰ ρουμανικὴ (slep), δεδομένου ὅτι πλεῖστα τοιαῦτα εὑρίσκονται ἐν τῷ Δουνάβει καὶ τοῖς παραποτάμοις αὐτοῦ, μεταφέροντα τὰ σιτηρὰ τῆς Ρουμανίας εἰς τοὺς λιμένας τοῦ **Εὐξείνου**, τῆς Προποντίδος καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ **Αἰγαίου**. Μεγίστην ὤθησιν εἰς τὴν διὰ σλεπίων ναυτιλιακὴν κίνησιν εἶχον δώσει οἱ ἐν Ρουμανίᾳ ἐγκατεστημένοι Κεφαλλῆνες καὶ Ἰθακήσιοι, δι' ὃ ἔτι καὶ νῦν ὑπάρχουσι τοιοῦτα ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν (115 τὸν ἀριθμόν, τῷ 1928, ὁλικῆς χωρητικότητος 100 χιλ. κόρ. καὶ καθαρᾶς 42 χιλ. κόρ.). Σ. Ε. Λ.

Σλέρερ (Schlerer), ***Ροδόλφος Ρίττερ.*** Ἐπιφανὴς Αὐστριακὸς κανονολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1845. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Γρὰτς καὶ Βιέννης. Ἔγραψε σπουδαιότατον «Σύστημα ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας» εἰς δύο τόμους καὶ ἄλλας εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ἀφορώσας ἐπιστημονικὰς πραγματείας. Κ. Μ. Ρ.

Σλέσβιγκ (Schleswig) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ πρωσσικῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν. Κεῖται Δ. τοῦ θαλασσίου βραχίονος τοῦ Σλέϊ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Φλένσμπουργκ—Ρέντσμπουργκ. Κάτοικοι 18.451 (1925). Ἀπετελέσθη τῷ 1711 διὰ τῆς ἑνώσεως τεσσάρων πόλεων: τῶν Φρίντρικσμπεργκ πρὸς Δ., εἶτα τοῦ Λόλλφους, τοῦ Σλέσβιγκ ἢ Ἄλστνταt Β. τοῦ Σλέϊ καὶ τέλος τοῦ Χὸλμ ΝΑ. τούτου, ἐπὶ νησίδων κατοικουμένων ὑπὸ ἁλιέων. Ἐκ τῶν μνημείων αὐτῆς ἄξια μνείας εἶναι ἡ γοτθικὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἀνακαινισθεῖσα τῷ 1555, ἐν ᾗ μαυσωλεῖον τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Φρειδερίκου Α' καὶ ὁ πύργος τοῦ Γκόττορφ, ἐκτισμένος ἐπὶ νησῖδος, ἐν ᾧ διέμενον οἱ ἐπίσκοποι καὶ κατόπιν οἱ δοῦκες τοῦ Σλέσβιγκ καὶ ὅστις ἀπὸ τοῦ 1850 κατέστη στρατών.

— ***Σλέσβιγκ δουκᾶτον.*** Παλαιὸν δουκᾶτον, περιλαμβάνον τὸ βορείως τοῦ Ἄϊντερ τμῆμα τῆς πρωσσικῆς ἐπαρχίας τοῦ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν καὶ τὸ εἰς τὴν Δανίαν ἐκχωρηθὲν τῷ 1920 κατόπιν δημοψηφίσματος τμῆμα τοῦ Σλέσβιγκ. Κατελάμβανε δηλαδὴ τὸ νότιον τμῆμα τῆς Κιμβρικῆς χερσονήσου (Ἰουτλάνδης).

Τὸ Σλέσβιγκ, κατοικούμενον περὶ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῶν Κίμβρων, κατενεμήθη ἀκολούθως μεταξὺ τῶν Ἄγγλων, ἐγκατεστημένων ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν, τῶν Φρεισίων ἐπὶ τῶν δυτικῶν καὶ τῶν Ἰούτων πρὸς Β. Ὅταν αἱ πρόοδοι τῶν Δανῶν ἐξηνάγκασαν τοὺς Ἄγγλους νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, τὸ Σλέσβιγκ ἀπετέλεσε τὸ δανικὸν βασίλειον τοῦ Χέτχαμπν ἢ Σλίασβικ, ὅπερ ἐχωρίζετο ἀπὸ τῶν Σαξόνων τῆς Νορδαλιγγίας διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἄϊντερ. Ὅταν οὗτοι ὑπέκυψαν πρὸ τῶν Φράγκων, ὁ Δανὸς βασιλεὺς Γκόντφριντ ἀνέσκαψε Β. τοῦ Ἄϊντερ τάφρον διήκουσαν ἀπὸ τῆς Βορείου θαλάσσης μέχρι τῆς Βαλτικῆς (808). Ὁ υἱός του ἐν τούτοις Χέμμινγκ ὑποχρεώθη νὰ ἐκχωρήσῃ εἰς τὸν Καρολομάγνον τὸ μεταξὺ Ἄϊντερ καὶ Σλέϊ τμῆμα τοῦ Σλέσβιγκ, ὅπερ οἱ Δανοὶ ἀνέκτησαν μετὰ τὸν θάνατόν του. Ὅταν ὁ βασιλεὺς Γκὸνν ἐπραγματοποίησε, κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα, τὴν ἕνωσιν τῶν Δανῶν, ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρῖκος Α' τὸν ὑπεχρέωσε νὰ τῷ ἐκχωρήσῃ τὸ μεταξὺ Ἄϊντερ, Σλέϊ καὶ Τρὲν τμῆμα, ὅπερ ὠργανώθη εἰς τὴν γερμανικὴν μαρκιωνίαν τοῦ Σλέσβιγκ (934). Οἱ Δανοὶ τότε προέβησαν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν περιφήμων ὀχυρώσεων Ν. τοῦ Σλέσβιγκ, αἵτινες ὅμως δὲν ἠμπόδισαν τὸν αὐτοκράτορα Ὄθωνα Α' νὰ καταλάβῃ τὴν Ἰουτλάνδην, νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς Δανοὺς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ νὰ ἱδρύσῃ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Σλέσβιγκ. Ἡ γερμανικὴ ἐν τούτοις κατάκτησις δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν. Τὸ 1027 ὁ Κονράδος Β' ἐγκατέλειψεν ὁριστικῶς τὴν Ἰουτλάνδην εἰς τὸν βασιλέα Κνοὺτ τὸν Μέγαν, ἔκτοτε δὲ ὁ Ἄϊντερ ἀπετέλεσε τὸ μεταξὺ Δανίας καὶ Γερμανίας ὅριον. Τὸ Σλέσβιγκ ἀπετέλεσε τότε ἰδίαν ἐπαρχίαν, κυβερνηθεῖσαν συχνάκις ὑπὸ βασιλικῶν πριγκίπων. Εἷς τούτων ὁ Κνοὺτ Λάβαρντ (1115—1131) ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ δουκός. Ἀπέθανε δολοφονηθείς, τὸν θάνατόν του δὲ ἐπηκολούθησαν αἱματηροὶ ἀγῶνες. Ὁ υἱός του Βαλδεμὰρ ἀνεγνωρίσθη τέλος ὡς δοὺξ (1150) ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σβέντ, ἀλλὰ συμμαχήσας μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, οὗτινος τὴν ἐπικυριαρχίαν ἀνεγνώρισε (1152), κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸν δανικὸν θρόνον (1157). Τὸ 1182 ὁ Κνοὺτ ΣΤ' ἀπέσπασεν ἐκ νέου τὸ Σλέσβιγκ ἀπὸ τὴν Δανίαν, ὅπως τὸ ἐκχωρήσῃ εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Βαλδεμὰρ Β', ὅστις ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς τῆς Ἰουτλάνδης. Ἀργότερον ὁ Βαλδεμάρ, ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς τῆς Δανίας, ἐξεχώρησε τὸ δουκᾶτον εἰς τὸν πρωτότοκον υἱόν του Ἔρικ (1218), ὅστις γενόμενος ἐπίσης βασιλεύς, τὸ μετεβίβασεν εἰς τὸν δευτερότοκον υἱόν του Ἄβελ (1232). Τὸ 1241 τὸ Σλέσβιγκ ἡνώθη ἐκ νέου μετὰ τῆς Δανίας, ὁ Ἄβελ ὅμως κατώρθωσε νὰ καταστῇ ἐκ νέου κύριος αὐτοῦ διὰ τῆς δολοφονίας τοῦ ἀδελφοῦ του Ἔρικ. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου, φονευθέντος ἔν τινι μάχῃ κατὰ τῶν Φρεισίων (1252), κατέστη δοὺξ τοῦ Σλέσβιγκ ὁ υἱός του Βαλδεμὰρ Γ' (1254), τοῦτον δὲ διεδέχθη ὁ υἱός του Ἔρικ (1254—1272). Μετ' αὐτὸν τὸ δουκᾶτον διῴκησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας Ἔρικ Γκλίππινγκ ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ του. Εἷς τούτων, ὁ Βαλδεμὰρ Δ', γενόμενος δοὺξ τῷ 1283, ἐπεχείρησε νὰ προσαρτήσῃ εἰς τὸ δουκᾶτον του τὰς νήσους Ἄλσεν, Φέχμαρν καὶ Αἶραι, ἀλλ' ὑπεχρεώθη νὰ ὑποκύψῃ πρὸ τῆς βασιλικῆς ἰσχύος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Ἔρικ Β' (1312—1325) ὁ Βαλδεμὰρ Ε' γενόμενος βασιλεὺς (1326) τῇ συνδρομῇ τοῦ κόμιτος τοῦ Χολστάϊν Γεράρδου Γ', ἐξεχώρησεν εἰς τοῦτον τὸ Σλέσβιγκ. Ὅταν δὲ ὁ Βαλδεμὰρ ὑπεχρεώθη μετὰ τετραετίαν νὰ παραιτηθῇ τοῦ δανικοῦ θρόνου, ὁ Γεράρδος ἀπέδωσεν εἰς αὐτὴν τὸ Σλέσβιγκ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ὅπως ἐξασφαλισθῶσι τὰ ἐπὶ τοῦ δουκάτου κληρονομικὰ δικαιώματα τοῦ οἴκου του. Τοῦτο συνετελέσθη ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Βαλδεμάρ, Ἐρρίκου (1304—1375), ὅστις ἀπέθανεν ἄνευ διαδόχων. Ὁ οἶκος τοῦ Χολστάϊν κατέλαβε τότε τὸ Σλέσβιγκ καὶ τῷ 1386 ὁ κόμις Γεράρδος Δ', κόμις τοῦ Χολστάϊν προεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας ὡς δοὺξ τοῦ Σλέσβιγκ· οὕτω ἐπῆλθεν ἡ πολιτικὴ ἕνωσις τῶν δύο ἐπαρχιῶν, αἵτινες ἐφεξῆς φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ *Σλέσβιγκ-Χολστάϊν* (βλ. λ.).

Σλέσβιγκ - Χολστάϊν (Schleswig - Holstein) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Πρωσσίας, κειμένη κατὰ τὰ ΒΔ. τῆς Γερμανίας, ἐκτεινομένη μεταξὺ τῆς Βορείου Γερμανικῆς καὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Δανίας καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Μεκλεμβούργου, τῆς Λυβέκης καὶ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα. Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς παλαιᾶς κομιτείας τοῦ Χολστάϊν καὶ τοῦ νοτίου τμήματος τοῦ παλαιοῦ δουκάτου τοῦ Σλέσβιγκ, τοῦ βορείου προσαρτηθέντος δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν καὶ κατόπιν δημοψηφίσματος εἰς τὴν Δανίαν μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Συνολικὴ ἔκτασις τῆς πρωσικῆς ἐπαρχίας 15.071 τετρ. χλμ., πληθυσμὸς 1.519.365 κατοίκων (1925), πρωτεύουσα δὲ τὸ *Κίελον* (κάτ. 283.881).

Ἡ ἐπαρχία τοῦ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν ἀποτελεῖ ἀπέραντον πεδιάδα, διασχιζομένην ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. ὑπὸ χαμηλῶν βουνοσειρῶν, ὧν ὑψηλότερα σημεῖα εἶναι τὸ *Μποῦνγκομπεργκ* (ὕψ. 166 μ.), τὸ *Πίλοσμπεργκ* (ὕψ. 133), τὸ *Ἄϊκερνφαῖρντε* (ὕψ. 106 μ.), τὸ *Κνὶφ* (ὕψ. 96 μ.). Κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς ἐκτείνεται ἐδαφικὸν τμῆμα τελματῶδες ἀλλ' εὐφορώτατον, πολλάκις χαμηλότερον τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ὁλόκληρος ἡ ἐπαρχία ἀρδεύεται ἀφθόνως, τὸ μὲν Χολστάϊν ὑπὸ τῶν παραποτάμων τοῦ *Ἔλβα*, ὧν κυριώτεροι οἱ *Μπίλλε*, *Ἄλστερ, Κρύκκαου* καὶ *Στάϊρ*· τὸ δὲ Σλέσβιγκ ὑπὸ τοῦ *Ἄϊντερ*, ὅστις καὶ χωρίζει αὐτὸ ἀπὸ τοῦ Χολστάϊν, τῶν παραποτάμων του *Τρέενε* καὶ *Σύργκε* καὶ διαφόρων ἄλλων μικροτέρων ποταμῶν ἐκβαλλόντων εἰς τὴν Βόρειον ἢ Βαλτικὴν θάλασσαν, ἐν οἷς ὁ *Ἄρλ*, ὁ *Λέκ*, ὁ *Βὶντ* κλπ. Ἡ Βόρειος Γερμανικὴ θάλασσα καὶ ἡ Βαλτικὴ συνδέονται διὰ τῆς μεγάλης Αὐτοκρατορικῆς διώρυγος, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τὸ Κίελον, ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς, καταλήγει εἰς τὸν ποταμόκολπον τοῦ Ἔλβα ἐπὶ τῆς Βορείου θαλάσσης. Ἑτέρα διῶρυξ συνδέει τὸν Ἔλβα πρὸς τὸν Τράβε. Λιμνῶν ὑπάρχει σημαντικὸς ἀριθμὸς κατὰ τὸ ΒΑ. τμῆμα τοῦ Χολστάϊν. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὑπάγονται καὶ αἱ παραλλήλως πρὸς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς βαίνουσαι νησῖδες *Φρείσιοι*. Τὸ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν εἶναι κατ' ἐξοχὴν γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ περιοχή. Τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς χώρας καταλαμβάνουσιν αἱ βοσκαὶ καὶ περὶ τὰ 27 % τὰ δάση. Ἐκ τῶν γεωργικῶν προϊόντων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν ὁ σῖτος, ἡ σίκαλις, ἡ κριθὴ καὶ τὰ γεώμηλα, ὧν τὸ πλεόνασμα ἐξάγεται εἰς τὴν λοιπὴν Γερμανίαν ἢ τὸ ἐξωτερικόν. Μεγάλη ἐξαγωγὴ ἐπίσης γίνεται κτηνοτροφικῶν προϊόντων καὶ συσκευασμένου γάλακτος, βουτύρου, τυροῦ, σφαγίων κτλ. Κυριώτερα ἐμπορικὰ κέντρα καὶ ἐξαγωγικοὶ λιμένες τῆς περιοχῆς εἶναι τὸ *Κίελον*, ἡ *Ἄλτονα*, τὸ *Φλένσμπουργκ* καὶ τὸ *Ἔκκενφαῖρντε*.

—*[Ἱστορ.]* Τὸ διὰ τῆς ἑνώσεως τοῦ δουκάτου τοῦ *Σλέσβιγκ* (βλ. λ.) μετὰ τῆς κομιτείας τοῦ Χολστάϊν δημιουργηθὲν τῷ 1386 κρατίδιον διεδραμάτισεν ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς του σημαντικώτατον ρόλον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Λόγῳ τῆς διπλῆς πολιτικῆς ἐξαρτήσεώς του, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς Δανίας, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς Γερμανίας, ἀπετέλεσε τὸ αἴτιον πολλῶν συγκρούσεων καὶ πολέμων, μέχρις ἐσχάτων ἔτι. Ὁ *Γεράρδος ΣΤ'* τοῦ Χολστάϊν, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁποίου ἐπετεύχθη ἡ προμνησθεῖσα ἕνωσις (βλ. λ. *Σλέσβιγκ*), κληρονομήσας τῷ 1390 τὸν κλάδον τῶν Χολστάϊν-Κιέλου, προσήρτησεν εἰς τὸ κρατίδιόν του καὶ τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τοῦ Χολστάϊν, ἐκτὸς μικρᾶς περιοχῆς τοῦ Σάουενμπουργκ. Τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του *Ἀδόλφος Η'* (1404—1459), ὅστις διεξήγαγε τριακονταετεῖς ἀγῶνας πρὸς τὴν Δανίαν, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἐπὶ τοῦ Σλέσβιγκ δικαιωμάτων του. Τῷ 1448 προσεφέρθη εἰς αὐτὸν ὁ θρόνος τῆς Δανίας, ὃν ὅμως ἐξεχώρησεν εἰς τὸν ἀνεψιόν του κόμιτα Χριστιανὸν τοῦ Ὀλδεμβούργου. Οὗτος γενόμενος βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χριστιανὸς Α'*, ἐκληρονόμησε τῷ 1459 παρὰ τοῦ θείου του τὸ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν, ἐπὶ τῆς περιοχῆς ὅμως τοῦ Χολστάϊν προέβαλλεν ἀξιώσεις καὶ ὁ Ὄθων Β' τοῦ Χολστάϊν-Σάουενμπουργκ. Οἱ

Digitized by Google

ἀντιπρόσωποι τότε τῶν δύο περιοχῶν συνελθόντες ἀπεφάσισαν, ὅπως μὴ δεχθῶσι χωρισμὸν τῆς χώρας των, ἐξέλεξαν δὲ δοῦκα τὸν Χριστιανὸν Α΄, ὅστις ὡρκίσθη ὅτι αἱ δύο χῶραι θὰ ἔμενον αἰωνίως ἡνωμέναι καὶ θὰ ἐσέβετο τὰς ἐλευθερίας τῶν κατοίκων των. Τῷ 1490, θανόντος τοῦ Χριστιανοῦ Α΄, δοῦκες τοῦ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν ἐξελέγησαν οἱ υἱοί του *Ἰωάννης* καὶ *Φρειδερῖκος* καὶ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Γκόττορπ διένειμαν τοῦτο εἰς δύο τμήματα. Τῷ 1513, θανόντος τοῦ Ἰωάννου, διεδέχθη αὐτὸν ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι ὁ υἱός του *Χριστιανὸς Β΄*, βασιλεὺς τῆς Δανίας· μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν ὅμως τούτου ὁ θεῖός του *Φρειδερῖκος Α΄* ἥνωσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του ὁλόκληρον τὴν χώραν. Τούτου θανόντος τῷ 1544 ἐγένετο νέα διανομὴ τῶν κτήσεων τοῦ οἴκου τοῦ Ὀλδεμβούργου μεταξὺ τῶν υἱῶν του, καὶ ὁ Χριστιανὸς Γ΄ ἵδρυσε τὸν βασιλεύοντα κλάδον τῆς Δανίας, ἐκλιπόντα τῷ 1863, ὁ δὲ Ἀδόλφος Α΄ τὸν κλάδον τοῦ· *Σλέσβιγκ-Γκόττορπ*. Τῷ 1581 ὁ Ἀδόλφος Α΄ διενεμήθη μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του Φρειδερίκου Β΄, βασιλέως τῆς Δανίας, τὴν κληρονομίαν τοῦ θείου του Ἰωάννου τοῦ Χάντερσλέμπεν, κατὰ τὴν γενομένην δὲ ἐν Φλέσμπουργκ τῷ 1581 σχετικὴν συμφωνίαν τὸ μὲν Σλέσβιγκ παρέμενε φέουδον δανικόν, τὸ δὲ Χολστάϊν γερμανικόν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ βασιλεὺς ἐξεχώρησεν εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην κτήσεις τινὰς ἐν Χάντερσλέμπεν, λαβούσας τὸ ὄνομα *Σόντεμπουργκ*. Ὁ ἔγγονος τούτου Γκοῦντερ (1609—1639) ἵδρυσε τὸν κλάδον τοῦ *Σλέσβιγκ-Σόντερμπουργκ-Ἀουγκούστενμπουργκ*, ἐνῷ ὁ ἀδελφός του Φίλιππος (1612—1625) τὸν τοῦ *Σλέσβιγκ-Μπὲκ-Γκλύκσμπουργκ*, ὅστις τῷ 1825 ἔλαβε τὸ ὄνομα *Χολστάϊν-Σόντερμπουργκ-Γκλύκσμπουργκ*, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατήγετο ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Γεώργιος Α΄.

Παρὰ τὴν διανομὴν τοῦ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ δουκὸς τοῦ Γκόττορπ καὶ παρὰ τὴν διαρκῆ διαμάχην μεταξὺ Δανίας καὶ Γερμανίας, διετηρήθη ἡ διοικητικὴ ἑνότης τῆς χώρας, ἐν τῇ ὁποίᾳ μία μόνη δίαιτα καὶ ἓν συμβούλιον ὑπῆρχε. Δοῦκες τοῦ Σλέσβιγκ Χολστάϊν κατὰ τοὺς δύο ἐπακολουθήσαντας αἰῶνας ὑπῆρξαν: ὁ *Ἀδόλφος Α΄* (1544—1586)· μετ' αὐτὸν οἱ τρεῖς υἱοί του, ὧν ἑνός, τοῦ *Ἰωάννου Ἀδόλφου* (1590—1616), παρετάθη ἐπὶ μακρὸν ἡ ἡγεμονία. Ὁ υἱὸς τούτου *Φρειδερῖκος Γ΄* (1616—1659), τηρήσας οὐδετερότητα κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον, κατώρθωσε νὰ ἀναγνωρισθῇ, μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς Δανίας ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου Ι΄ Γουσταύου, ἡ πλήρης ἐπὶ τοῦ Σλέσβιγκ κυριαρχία του (1658). Ὁ υἱός του *Χριστιανὸς-Ἀλβέρτος* κατώρθωσε νὰ ἐπισφραγισθῇ αὕτη διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ὀλίβα (1660), δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν χώραν του κατὰ τῶν ἀντεκδικήσεων τῶν Δανῶν, οἵτινες τὴν κατέλαβον τὸ 1675 καὶ ἀπὸ τὸ 1683 μέχρι τοῦ 1689. Ὁ υἱός του *Φρειδερῖκος Δ΄* (1694—1701) ἐπέτυχε τὴν ὑποστήριξιν εἰς τὸν κατὰ τῶν Δανῶν ἀγῶνά του τοῦ γαμβροῦ του Καρόλου ΙΒ΄, βασιλέως τῆς Σουηδίας, ὅστις ἐπέτυχε τὴν ἀπόδοσιν εἰς αὐτὸν τοῦ δουκάτου του διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τράβενταλ (1700). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φρεδερίκου Δ΄, φονευθέντος ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Κλίσσοβ, τὴν ἀρχὴν ἀνέλαβεν ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ του *Καρόλου-Φρειδερίκου* (1702—1739) ὁ ἀδελφός του Χριστιανὸς-Αὔγουστος (ἀντιβασιλεὺς 1702—1718), ὅστις προσέλαβεν ὡς πρωθυπουργὸν τὸν Γκαῖρτς. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τούτου προσεκλήθη διὰ τελευταίαν φορὰν ἡ δίαιτα. Ἐγκαταλείψας τὴν οὐδετερότητα τοῦ δουκάτου ὁ ἀντιβασιλεὺς χάριν τῶν Σουηδῶν, ἡττήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Φρειδερίκου Δ΄, ὅστις προσήρτησε τὸ Σλέσβιγκ εἰς τὸ δανικὸν στέμμα, ἀφήσας εἰς τὸν οἶκον τοῦ Γκόττορπ μόνον τὸ Χολστάϊν (1720). Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡ προσάρτησις αὕτη ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς διαίτης καὶ τῶν κλάδων τοῦ Ἀουγκούστενμπουργ καὶ τοῦ Γκλύκσμπουργκ.

Ὁ χωρισμὸς τοῦ Σλέσβιγκ καὶ τοῦ Χολστάϊν δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν. Ὁ υἱὸς τοῦ Καρόλου-Φρειδερίκου καὶ τῆς Ἄννας, θυγατρὸς τοῦ τσάρου τῆς Ρωσίας Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ἀνεκηρύχθη τσάρος τῆς Ρωσίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Πέτρος Γ΄ (1762), ἐν ᾧ ἐκ παραλλήλου ὁ ἐξάδελφός του ἐπίσκοπος τῆς Λυβέκης Ἀδολφος-Φρειδερῖκος, υἱὸς τοῦ ἀντιβασιλέως Χριστιανοῦ-Αὐγούστου, ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Σουηδίας (1751). Ἀμφότεροι μικρὸν ἐνδιαφέρθησαν διὰ τὸ Χολστάϊν, τὰ ἐπὶ τοῦ ὁποίου δικαιώματα ἐγκατέλειψεν ἀργότερον ἡ Αἰκατερίνη Β΄ διὰ τῆς συνθήκης τῆς Κοπεγχάγης (1767). Ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας Χριστιανὸς Ζ΄ κατέλαβε τότε τὸ Χολστάϊν, παρασχὼν ὡς ἀντάλλαγμα εἰς τὸν Φρειδερῖκον-Αὔγουστον, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ ἀντιβασιλέως Χριστιανοῦ-Αὐγούστου, τὰς κομιτείας τοῦ Ὀλδεμβούργου καὶ τοῦ Ντέλμενχορσε, αἵτινες ἀπετέλεσαν ἔκτοτε τὸ δουκᾶτον τοῦ *Ὀλδεμβούργου* (βλ. λ.). Τῷ 1806 διαλυθέντος τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ἡδραιώθη ἡ δανικὴ κυριαρχία ἐπὶ τοῦ Χολστάϊν, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσήχθησαν οἱ δανικοὶ νόμοι καὶ ἡ δανικὴ γλῶσσα.

Τὴν οὕτω δημιουργηθεῖσαν, διαρκούντων τῶν ναπολεοντείων πολέμων, πολιτικὴν κατάστασιν ἐν Σλέσβιγκ-Χολστάϊν ἀνέτρεψαν αἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου τῆς Βιέννης, δι' ὧν τὰ δουκᾶτα τοῦ Χολστάϊν καὶ τοῦ Λάουενμπουργκ ἀνεκηρύσσοντο τμήματα τῆς Γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας. Ἡ συνεπείᾳ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως δημιουργία ζωηροῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης ἐδημιούργησε σφοδρὸν ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ τῶν Γερμανῶν κατοίκων τοῦ Χολστάϊν καὶ τῶν Δανῶν τοῦ Σλέσβιγκ, ὅστις προσέλαβεν ὀξύτατον χαρακτῆρα ἐν τῷ νοτίῳ ἰδίως Σλέσβιγκ. Οἱ Γερμανοὶ τοῦ Χολστάϊν, στερρῶς ἐχόμενοι τῆς ἄλλοτε ἀνακηρυχθείσης ἀρχῆς περὶ τοῦ «ἑνιαίου καὶ ἀδιαιρέτου» τῶν δύο τμημάτων, ἠγωνίζοντο ὅπως περιέλθῃ καὶ τὸ Σλέσβιγκ εἰς τὴν Γερμανικὴν Ὁμοσπονδίαν, ἐνῷ ἐκ παραλλήλου οἱ Δανοὶ τοῦ Σλέσβιγκ ἠξίουν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδίας ἀρχῆς, ὅπως τὸ Χολστάϊν παραμείνῃ εἰς τὴν Δανίαν. Ἐξ ἄλλου ἡ ἄκρως ἐθνικιστικὴ πολιτικὴ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ Η΄ ἐξώθησεν ἐπικινδύνως τὴν κατάστασιν. Τῷ 1844 ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Τάξεων τῆς Δανίας συνελθοῦσα ἐζήτησε παρὰ τοῦ βασιλέως, ὅπως ἀνακηρύξῃ τὸ Σλέσβιγκ καὶ τὸ Λάουενμπουργκ ὡς τμῆμα ἀναπόσπαστον τῆς Δανίας. Ἡ διακήρυξις αὕτη ἐπραγματοποιήθη τῷ 1846, ὅτε ἐρρυθμίσθη τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς τοῦ δανικοῦ θρόνου. Οἱ Γερμανοὶ τοῦ Χολστάϊν διεμαρτυρήθησαν τότε ἐντόνως, διακηρύσσοντες τὸ ἀδιαίρετον τοῦ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν, τῷ δὲ 1848, ὅτε εἰς τὸν δανικὸν θρόνον ἀνῆλθεν ὁ Φρειδερῖκος Ζ΄, ἡ κρίσις ἐξερράγη.

Ὁ νέος βασιλεὺς ἐζήτησε νὰ συγκαλέσῃ κοινὴν βουλὴν ἐξ ἀντιπροσώπων τῆς Δανίας καὶ τῶν δύο δουκάτων. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν συνελθόντες τότε ἐν Ρένσμπουργκ ἠξίωσαν ὅπως ἀποτελέσωσι χωριστὴν βουλὴν καὶ ἀπεφάσισαν τὴν εἴσοδον τοῦ Σλέσβιγκ εἰς τὴν Γερμανικὴν ὁμοσπονδίαν. Ὁ βασιλεὺς ἀπήντησε διακηρύσσων ἐκ νέου τὴν ἕνωσιν τοῦ Σλέσβιγκ μετὰ τῆς Δανίας, οἱ Γερμανοὶ τοῦ Κιέλου ἐπαναστάτησαν, προσωρινὴ ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Πρωσσίας, ἐγκατεστάθη ἐν Ρέντσμπουργκ, ἡ δὲ Γερμανικὴ ὁμοσπονδία ἀνεκήρυξε τὸ Σλέσβιγκ ὡς τμῆμα τῆς ὁμοσπονδίας. Πρωσσικὸς καὶ ὁμοσπονδιακὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Βράνγκελ εἰσήλασε τότε εἰς τὰ διεκδικούμενα δουκᾶτα. Οἱ Δανοὶ ἡττήθησαν, ἀλλὰ προέβησαν εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν λιμένων καὶ ἐζήτησαν τὴν διπλωματικὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσίας. Τέλος οἱ διαμαχόμενοι ἐδέχθησαν τὴν διαιτησίαν τῆς Σουηδίας καὶ ἀπεδέχθησαν ἑπτάμηνον συνθήκην, διαρκούσης τῆς ὁποίας τὸ Σλέσβιγκ διῳκεῖτο ὑπὸ προσωρινῆς κυβερνήσεως, προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ δανοφίλου Κὰρλ Μόλτκε. Ὁ πόλεμος ἐπανήρχισε τὴν 1 Ἀπριλίου 1849, μετὰ τρίμηνον δὲ ἡ Πρωσσία ἐδέχθη ἀνακωχήν, δυνάμει τῆς ὁποίας τὸ Σλέσβιγκ θὰ ἐκυβερνᾶτο ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας ὑπὸ τριανδρίας προεδρευομένης ὑπὸ Ἄγγλου ἐπιτετραμμένου, εἰς ὃν ἐπαφίετο πλήρης ἐλευθερία δράσεως. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἐπαναστάται τοῦ Χολστάϊν ἐξηκολούθουν τὰς ἐχθροπραξίας, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ρωσία ἀπεφάσισαν νὰ ἐπέμβωσιν, αὐστριακὸς δὲ στρατὸς κατέλαβε τὴν χώραν καταργήσας τὴν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν. Τέλος τῷ 1852 διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου, αἱ μεγάλαι Δυνάμεις διεκήρυξαν ὅτι τὸ ζήτημα ἦτο πανευρωπαϊκοῦ ἐνδιαφέροντος, ὅτι εἰς τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς τοῦ δανικοῦ θρόνου καὶ τοῦ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν ἔδει νὰ δοθῇ κοινὴ λύσις, καὶ ὅτι διάδοχος νόμιμος αὐτῶν εἶναι ὁ πρίγκιψ Χριστιανὸς τοῦ Σόντερμπουργκ-Γκλύκσμπουργκ.

Τυχούσης οὕτω διεθνοῦς ἀναγνωρίσεως τῆς ἐπὶ τοῦ δουκάτου τοῦ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν δανικῆς κυριαρχίας, οἱ Δανοὶ προέβησαν εἰς τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας. Τὸ Σλέσβιγκ καὶ τὸ Χολστάϊν ἀπέκτησαν ἰδίαν ἕκαστον δίαιταν, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐθεωρεῖτο ἁπλῆ ἐπαρχία τοῦ κράτους τὸ δὲ δεύτερον ὡς ἰδιαίτερον τμῆμα αὐτοῦ (1853). Οἱ Γερμανοὶ ὅμως βουλευταὶ ἐξηκολούθουν ἀντιδρῶντες καὶ ἐπέτυχον παρὰ τῆς Γερμανικῆς ὁμοσπονδίας ὅπως μὴ ἀναγνωρίσῃ τὴν οὕτω δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν ἐν Χολστάϊν καὶ Λάουενμπουργκ. Τέλος ἡ Δανία, ὅπως δώσῃ τέρμα εἰς τὴν διένεξιν, διεκήρυξεν ὅτι δέχεται ὅπως τὰ δουκᾶτα τοῦ Χολστάϊν καὶ τοῦ Λάουενμπουργκ ἀποσχισθῶσι τελείως τῆς Δανίας, προσήρτησεν ὅμως ὁριστικῶς εἰς τὸ δανικὸν κράτος τὸ Σλέσβιγκ (1863).

Ἐν μέσῳ τῶν γεγονότων τούτων ἀπέθανεν ὁ Φρειδερῖκος Ζ΄ καὶ συμφώνως πρὸς τὸ πρωτόκολλου τοῦ Λονδίνου τὸν διεδέχθη ὁ πρίγκιψ Χριστιανὸς τοῦ Γκλύκσμπουργκ ὑπὸ τὸ ὄνομα Χριστιανὸς Θ΄. Οἱ Γερμανοὶ ὅμως τοῦ Χολστάϊν ἀνεκήρυξαν ὡς δοῦκα τὸν Φρειδερῖκον τοῦ Ἀουγκούστενμπουργκ, ὅστις καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Κιέλῳ. Ὁλόκληρος ἡ γερμανικὴ ὁμοσπονδία ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ τελευταίου τούτου, στρατὸς δὲ ἐκ 12.000 Σαξόνων καὶ Ἁννοβερανῶν κατέλαβε τὸ Χολστάϊν, ὅπερ οἱ Δανοὶ ἐξεκένωσαν ἀμαχητί. Ἡ Πρωσσία ὅμως καὶ ἡ Αὐστρία ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου καὶ προσεκάλεσαν τὴν ὁμοσπονδίαν ὅπως ἐκδιώξωσι τὸν δοῦκα τοῦ Ἀουγκούστενμπουργκ. Ἐκ παραλλήλου ὅμως ἀπήτησαν διὰ τελεσιγράφου παρὰ τῆς Δανίας, ὅπως ἐντὸς 48 ὡρῶν ἀνακαλέσῃ τὴν διακήρυξιν, δι' ἧς τὸ Σλέσβιγκ καθίστατο ὁριστικῶς δανικὴ ἐπαρχία. Ἡ Δανία, ἐνθαρρυνομένη ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ Τζὼν Ρῶσσελ, ἀπέρριψε τὸ τελεσίγραφον, οὕτω δὲ ἐξερράγη ὁ μεταξὺ ταύτης ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἀφ' ἑτέρου πόλεμος. Στρατεύματα ἐξ 28.500 Αὐστριακῶν ὑπὸ τὸν Γκάμπλεντς καὶ 43.500 Πρώσσων ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Φρειδερῖκον-Κάρολον εἰσήλασαν εἰς Δανίαν, ἥτις παρέταξε 30.000 ἄνδρας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μόζα. Αἱ διπλωματικαὶ προσπάθειαι τῆς Ἀγγλίας, ὅπως ἐπέμβουν στρατιωτικῶς ὑπὲρ τῆς Δανίας ὁ Ναπολέων Γ΄ καὶ ὁ τσάρος, ἀπέτυχον καὶ ἡ Δανία τελικῶς ὑπέκυψε. Διὰ τῆς ἐν Βιέννῃ ὑπογραφείσης συνθήκης τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1864, ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας ἐξεχώρησε τὰ ἐπὶ τοῦ Χολστάϊν, τοῦ Λάουενμπουργκ καὶ τοῦ Σλέσβιγκ δικαιώματά του εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Πρωσσίαν.

Μετὰ τὴν κατὰ τῶν Δανῶν εὔκολον νίκην των, οἱ τέως σύμμαχοι περιῆλθον εἰς προστριβὰς ἐπὶ τοῦ ἐπιβληθησομένου εἰς τὸ καταληφθὲν δουκᾶτον καθεστῶτος. Οἱ Γερμανοὶ τῆς ὁμοσπονδίας εἶχον κηρυχθῇ, ὡς ἐλέχθη, ὑπὲρ τοῦ δουκὸς τοῦ Ἀουγκούστεμπουργκ. Παρὰ τοῦτο αἱ κυβερνήσεις τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἀνεκήρυξαν ὡς μὴ νόμιμον τὴν ἐκλογὴν τούτου καὶ προέτεινον ὡς ἡγεμόνα τὸν δοῦκα τοῦ Ὀλδεμβούργου. Ἐπὶ πλέον ἡ Πρωσσία ἐπεδίωκε νὰ ἐγκαταστήσῃ πρωσσικὰς φρουρὰς εἰς τὰ ὀχυρὰ σημεῖα τοῦ δουκάτου. Ἡ Αὐστρία ἠναντιώθη καὶ διὰ τῆς αὐστροπρωσσικῆς συμφωνίας τοῦ Γκαστάϊν (1865) τὰ δουκᾶτα διενεμήθησαν μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων. Ἡ Πρωσσία ἔλαβε τὸ Λάουενμπουργκ καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ Σλέσβιγκ, ἡ δὲ Αὐστρία τὴν διοίκησιν τοῦ Χολστάϊν. Ὁ αὐστριακὸς διοικητὴς τοῦ τελευταίου τούτου ἐπέδειξεν εὐμενεῖς διαθέσεις πρὸς τὸν δοῦκα τοῦ Ἀουγκούστεμπουργκ, τοῦτο δὲ προὐκάλεσε τὰς διαμαρτυρίας τῆς Πρωσσίας. Ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις προέτεινε τοῦτο, ὅπως δοθῶσι τὰ δουκᾶτα εἰς τὸ πρόσωπον ὅπερ θὰ ἐξέλεγεν ἡ γερμανικὴ ὁμοσπονδία, ἐπὶ τῇ ἀρνήσει δὲ τῆς Πρωσσίας συνεκάλεσε τὴν γερμανικὴν ὁμοσπονδίαν καὶ τὴν δίαιταν τοῦ Χολστάϊν (11 Ἰουνίου 1866). Ἡ Πρωσσία ἀπέστειλε τότε στρατεύματα εἰς Χολστάϊν, τοῦτο δὲ προὐκάλεσε τὸν Αὐστροπρωσσικὸν πόλεμον τοῦ 1866, καθ' ὃν ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος ἡ Αὐστρία συνετρίβη. Διὰ τῆς ἐν Πράγᾳ ὑπογραφείσης συνθήκης ἡ Αὐστρία ὑπεχρεώθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν εἰς τὴν Πρωσσίαν, ἥτις ἐξαγοράσασα ἀντὶ ἑνὸς ἑκατομμυρίου ταλλήρων παρὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Ὀλδενβούργου τὰ ἐπ' αὐτοῦ δικαιώματά του, προσήρτησε τὰ δουκᾶτα εἰς τὴν Πρωσσίαν.

Οἱ Δανοὶ ἐν τούτοις κάτοικοι, τοῦ βορείου ἰδίως Σλέσβιγκ, δὲν ἔπαυσαν διαμαρτυρόμενοι διὰ τὴν βιαίαν προσάρτησίν των εἰς τὴν Πρωσσίαν. Μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Γερμανίας κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐν τῇ συνθήκῃ τῶν Βερσαλλιῶν ἐλήφθη πρόνοια διὰ τὸ παλαιὸν δουκᾶτον τοῦ Σλέσβιγκ-Χολστάϊν, ὅπερ διῃρέθη εἰς τρεῖς ζώνας. Καὶ τὸ μὲν Χολστάϊν παρέμεινεν ὁριστικῶς καὶ ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν Γερμανίαν, ὡρίσθη δὲ ἡ ἐνέργεια δημοψηφίσματος διὰ τὰς ζώνας τοῦ Νοτίου καὶ Βορείου Σλέσβιγκ. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν οὕτω ἐνεργηθέντων δημοψηφισμάτων τὴν 10 Φεβρουαρίου 1920, τὸ βόρειον Σλέσβιγκ ἀπεδόθη εἰς τὴν Δανίαν, τὸ δὲ Νότιον παρέμεινεν εἰς τὴν Γερμανίαν.

Γ. Α. Κ.

Σλέττερερ (Schletterer), ***Χὰνς-Μιχαήλ***. Γερμανὸς συνθέτης καὶ μουσικολόγος (1824—1893). Διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἁϊδελβέργης, μουσικὸς διευθυντὴς ἐν Ἄουγκσμπουργ, ἔνθα καὶ ἵδρυσε τὴν ἑταιρείαν «Θρησκευτικῶν μελῶν». Ὁ Σλέττερερ συνέθεσε ψαλμούς, καντάτας, χορῳδίας μετὰ ἢ ἄνευ συνοδείας, συλλογὰς ᾀσμάτων καὶ ὀπερέττας.

Γ. Σ.

Σλέφογκτ (Slevogt), ***Μάξ***. Γερμανὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης, γεννηθεὶς τῷ 1868. Διέπρεψεν εἰς τὴν τοπιογραφίαν, τὴν προσωπογραφίαν καὶ τὴν εἰκονογράφησιν βιβλίων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς παγκοσμίου λογοτεχνίας, ὡς ἡ «Ἰλιὰς» τοῦ Ὁμήρου, ὁ «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε κλπ. Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἐκπροσώπων τοῦ γερμανικοῦ ἰμπρεσσιονισμοῦ. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσεται «Ὁ βαρύτονος δ' Ἀνδράδε ὡς Δὸν Ζουάν».

Ι. Μ Π.

Σλῆμαν (Schliemann)· βλ. *Σλίμαν*.

Σλήμιστα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μηλίτσα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Σλίβενη *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κορομηλιὰ* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Καστορίας.

Σλιβένσκα *Πλανίνα* *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Βουλγαρίας, κείμενον ὕπερθεν τῆς πόλεως Σλίβεν καὶ ἀνῆκον εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἵμου.

Τ. Β.

Σλίβια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δράμας, μετονομασθὲν εἰς *Δαμασκηνιὰ* (βλ. λ.).

Digitized by Google

Σλίβνιτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Βουλγαρίας, 28 χλμ. δυτικῶς τῆς Σόφιας, σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς γραμμῆς Νίσσης—Τσάριμπροντ—Σόφιας. Κάτ. 2.737. Τ. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1885, οἱ Βούλγαροι εἶχον ὀργανώσει ἰσχυρὰν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν μὲ δύο, ἐνιαχοῦ δὲ τρεῖς σειρὰς χαρακωμάτων, ἐπὶ τῶν βορειοδυτικῶς τῆς Σλίβνιτσας ὑψωμάτων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ παρατεταμένης ἀντιστάσεως κατὰ τῶν Σέρβων, ἡ ὁποία θὰ παρεῖχε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ βουλγαρικῶν στρατευμάτων (3ης βουλγαρικῆς στρατιᾶς), εὐθὺς ὡς ἡ ἐν Τουρκίᾳ κατάστασις ἤθελε διασαφηνισθῆ πλήρως καὶ οὐδεὶς θὰ ὑπῆρχε κίνδυνος κηρύξεως πολέμου ὑπὸ τῆς Τουρκίας ἐναντίον τῆς Βουλγαρίας, ὁπότε θ' ἀνελάμβανον οἱ Βούλγαροι ἐρρωμένην κατὰ τῶν Σέρβων ἐπίθεσιν. Ἡ τοποθεσία τῆς Σλίβνιτσα εὑρίσκεται εἰς τὴν βάσιν τριγωνικῆς λεκάνης, σχηματιζομένης μὲ κορυφὴν τὸ Ντραγομὰν (ἔξοδον στενωποῦ) καὶ μὲ πλευράς, βορειοανατολικὴν μὲν τὴν τοῦ ὄρους Γκόλεμ Τσεπὰν—Μάλο Μάλοβο—Λέστα, νοτιοδυτικὴν δὲ τὴν διὰ Ζαρλόφσκι—Ζάμπελ—Μπρλόζνιτσα. Συνεπῶς, ἡ ἐν λόγῳ τοποθεσία εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀπὸ Ἀλντομιρόφτσι διὰ Κόζεκ (770)—Γκραντίστε (736) πρὸς Λέστα (922) γραμμήν, κρατοῦσα κατὰ φυσικὸν λόγον ἁπάσης τῆς τριγωνικῆς λεκάνης. Ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐπικράτησις θὰ ἦτο πολὺ μείζονος ἐκτά-

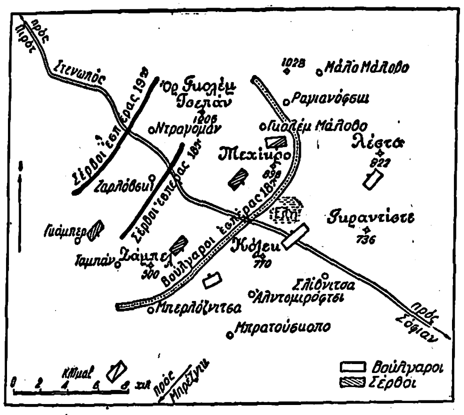

Μάχη τῆς Σλίβνιτσας, 17—19 Νοεμβρίου 1885.

σεως, ἐὰν δὲν εὑρίσκετο τὸ ὕψωμα Μέχικρο (898) περιορίζον τὴν ἐν τῷ κέντρῳ ἐπικράτησιν μέχρις 6 χλμ. περίπου. Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης ἐγκατεστάθησαν περὶ τὰ 15 τάγματα καὶ 6 πυροβολαρχίαι, ἤτοι ἐν συνόλῳ περὶ τοὺς 20.000 ἄνδρες, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου. Τὰ διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Πιρὸτ προχωρήσαντα σερβικὰ στρατεύματα, ἀφοῦ ἀπώθησαν τοὺς Βουλγάρους νοτίως τῆς στενωποῦ καὶ κατέλαβον τὸ Ντραγομάν, ἀνεπτύχθησαν (3 μεραρχίαι καὶ ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ) ἐντὸς τῆς τριγωνικῆς λεκάνης, ἀπέναντι τῶν βουλγαρικῶν θέσεων. Τοιουτοτρόπως, τὴν ἑσπέραν τῆς 16ης Νοεμβρίου 1885 οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ εὑρίσκοντο τεταγμένοι ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχῆμα. Οἱ μέχρις ὥρας ἔχοντες τὴν στρατηγικὴν πρωτοβουλίαν Σέρβοι ἐσκόπευον τὴν 17ην Νοεμβρίου νὰ καταλάβωσι τὰς θέσεις ἐξορμήσεως καὶ εἶτα ν' ἀναπαυθῶσι, διὰ ν' ἀναλάβουν τὴν ἐπίθεσιν ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 18ης Νοεμβρίου. Ἐνῷ ὅμως τὴν πρωΐαν τῆς 17ης τὸ ἄκρον ἀριστερὸν τῶν Σέρβων (μεραρχία Δουνάβεως) ἐξετέλει μετακινήσεις τινὰς τῶν μονάδων του, τοῦτο ἐξελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὡς ἔναρξις ὑπερκερωτικῆς κινήσεως κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ των, δι' ὃ τὸ βουλγαρικὸν ἀρχιστρατηγεῖον διέταξεν ἀμέσως ἐρρωμένην ἐπίθεσιν διὰ τῆς δεξιᾶς του πτέρυγος (ἀνατολικῆς) κατὰ τῶν Σέρβων, καὶ τότε διεξήχθη ἡ μοναδικὴ μάχη τοῦ σερβοβουλγαρικοῦ τούτου πολέμου, ἡ *μάχη τῆς Σλίβνιτσα* 17—19 Νοεμβρίου 1885 (v. ἡ.) Περὶ τὴν 10ην ὥραν τῆς 17ης Νοεμβρίου ἐξεπέμφθη ἡ βουλγαρικὴ ἐπίθεσις, προκαλυπτομένη ὑπὸ πυκνῆς ὁμίχλης, κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Σέρβων, καθ' οὗ ἐπέφερε μικρόν τινα αἰφνιδιασμὸν (οἱ Σέρβοι ἐφαντάζοντο ὅτι αὐτοὶ θὰ εἶχον πάντοτε τὴν πρωτοβουλίαν), μὴ διακρέσαντα ὅμως ἐπὶ πολύ, οὐδὲ συνεπαγόμενα τὰ συνήθη ἀποτελέσματα, καθ' ὅσον, ὄχι μόνον τάχιστα συνῆλθον, ἀλλὰ καὶ ἀντεπετέθησαν μέχρι του σημείου μάλιστα, ὥστε περιέφερον εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν τὸ δεξιὸν τῶν Βουλγάρων. Οἱ Σέρβοι διέπραξαν τότε τὸ σφάλμα νὰ μὴ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἐπίθεσιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, ὁπότε ἀφεύκτως θὰ ἐπήρχετο ὑπερκέρασις τοῦ δεξιοῦ τῶν Βουλγάρων, ἀλλ' ἐπεζήτησαν νὰ ἐπιτεθῶσι συγχρόνως καὶ κατὰ μέτωπον. Οὕτω οἱ Βούλγαροι ὄχι μόνον ἀπέφυγον τὴν ὑπερκέρασιν, ἀλλὰ καὶ ἐπετέθησαν, καταλαβόντες μάλιστα πρὸ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης τὰ ὑψώματα τοῦ Μάλο Μάλοβο καὶ ἐγκατασταθέντες ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ Γκόλεμ Τσεπάν. Κατὰ τὴν νύκτα 17—18 Νοεμβρίου ἀφίκοντο καὶ νέα βουλγαρικὰ στρατεύματα. Τὴν πρωΐαν τῆς 18ης Νοεμβρίου ἐπετέθησαν οἱ Σέρβοι διὰ τοῦ δεξιοῦ των, ἐπιζητήσαντες τὴν ὑπερκέρασιν τοῦ ἀριστεροῦ βουλγαρικοῦ πλευροῦ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Μπρλόζνιτσα-Μπρατούσκοπο, ἀλλ' ἀπέτυχον, διότι οἱ Βούλγαροι, πρὶν ἢ ἐκδηλωθῇ ἡ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ των ἐπίθεσις, ἀνέλαβον ἐρρωμένην ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ κέντρου τῆς σερβικῆς παρατάξεως, καὶ τότε, μετὰ ἀγῶνα διαρκέσαντα καθ' ὅλον τὸ ἀπόγευμα τῆς 18ης Νοεμβρίου, οἱ μὲν Σέρβοι ἀπωθήθησαν μέχρι τῆς γραμμῆς Ταμπὰν—Ζαρλόφσκι—ὑψώματα νοτίως Ντραγομάν, οἱ δὲ Βούλγαροι ἔφθασαν μὲ τὸ κέντρον των μέχρι τοῦ Μέχικρο (898) καὶ μὲ τὰς ἑκατέρωθεν πτέρυγας προκεχωρημένας, τὴν δεξιὰν μέχρι Γκόλεμ Τσεπάν, τὴν ἀριστερὰν μέχρι Μπρλόζνιτσα, συνεπῶς περιβαλλούσας, δίκην ἠλάγρας, τοὺς Σέρβους. Ἐν τῷ μεταξὺ, τὸ σερβικὸν ἀρχιστρατηγεῖον εἶχε διατάξει τὴν μεραρχίαν, τὴν παραμείνασαν ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου περὶ τὸ Λέσκοβατς ὡς πλαγιοφυλακὴν (μεραρχίαν Μοράβα), νὰ προχωρήσῃ ἐσπευσμένως καὶ διὰ Τρὸν καὶ Μπρέζνικ νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν νώτων τῶν Βουλγάρων (προσφυέστατος ἑλιγμός). Μολονότι κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 19ης Νοεμβρίου ἡ κατάστασις τῶν Σέρβων ἦτο πολὺ δύσκολος, ἐξαρτωμένη ἄλλως τε ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεως τοῦ ὑπερκερωτικοῦ ἑλιγμοῦ, ἐν τούτοις δὲν ἐδίστασαν οὗτοι νὰ ἐπιτεθῶσιν, ἵνα ἀνακαταλάβωσι τὸ κεντρικὸν ὕψωμα Μέχικρο, ἀλλὰ μετὰ σθεναρὸν ἀγῶνα, διαρκέσαντα μέχρι τῆς 14ης ὥρας, οἱ Σέρβοι ἀπωθήθησαν καθ' ὅλην τὴν γραμμήν. Οἱ Βούλγαροι πληροφορηθέντες ἀπὸ τῆς 18ης Νοεμβρίου ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ των τὴν προχώρησιν σερβικῆς φάλαγγος διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Τρόν, ἀπέστειλον ἐγκαίρως στράτευμα, ὅπερ τὴν πρωΐαν τῆς 19ης Νοεμβρίου ἀπώθησε τὴν σερβικὴν φάλαγγα πρὸς τὸ Τρόν, καὶ τοιουτοτρόπως ἀπέκλεισε τὸν σερβικὸν ἑλιγμόν, ἐξ οὗ ἐξηρτᾶτο ἡ ἔκβασις τῆς μάχης. Ἡ ὑποχώρησις τῶν Σέρβων μετεβλήθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ἄτακτον φυγὴν καὶ πανικόν, τὴν δ' ἑσπέραν τῆς 19ης Νοεμβρίου εὑρέθησαν βορειοδυτικῶς τοῦ Ντραγομάν, ἐξακολουθοῦντες ὅμως νὰ κατέχωσι τὴν στενωπόν. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σλίβνο *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας (βλ. λ. *Σήλυμνος*).

Σλιέπτσωφ, ***Βασίλειος Ἀλεξέγιεβιτς***. Ρῶσος συγγραφεὺς (1836—1878). Σπουδάσας ἰατρικήν, ἐπεδόθη ἐνωρὶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ συνειργάζετο εἰς τὰ περιοδικὰ «Ρωσικὸς λόγος», «Μέλισσα τοῦ Βορρᾶ», εἶτα δὲ εἰς τὸν «Σύγχρονον». Ὡς συγγραφεὺς διακρίνεται διὰ τὰς φιλανθρώπους καὶ λαϊκὰς τάσεις του. Τὰ καλύτερα τῶν μυθιστορημάτων αὐτοῦ εἶναι: «Τὸ πανδοχεῖον», «Τὰ γουρούνια» καὶ «Τὸ νεκρὸν σῶμα». Εἰς ταῦτα παριστᾷ τὴν θλιβερὰν κατάστασιν, εἰς ἣν περιῆλθον οἱ χωρικοὶ ὑπὸ τὸν θεσμὸν τῆς δουλοπαροικίας. Τὸ ἄριστον ὅμως τῶν ἔργων του εἶναι τὸ μυθιστόρημά του «Τὰ δύσκολα χρόνια», εἰς ὃ ἀπεικονίζει τὴν ζωὴν τῶν ἀνεπτυγμένων κοινωνικῶν τάξεων. Θ. Β.

Σλὶχ (Schlick), ***Ὄθων***. Γερμανὸς μηχανικός, γεννηθεὶς εἰς Grimm τῷ 1840. Ἀπόφοιτος τοῦ πολυτεχνείου τῆς Δρέσδης, διηύθυνεν ἀπὸ τοῦ 1869 μεγάλα συνεργεῖα κατασκευῆς μηχανῶν ἐν Δρέσδῃ καὶ Βουδαπέστῃ, ναυτικῶν δὲ μηχανῶν εἰς Φιούμε. Ἐπιφορτισθεὶς τὴν διεύθυνσιν τῶν μεγίστων ἐν Κιέλῳ ναυπηγείων καὶ μηχανουργείων «Germania», (1875), ἐμελέτησεν, ἐσχεδίασε καὶ ἐναυπήγησε μέγαν ἀριθμὸν ἀτμηλάτων σκαφῶν πολεμικῶν τε καὶ ἐμπορικῶν. Ἱδρυτὴς τοῦ ἐν Ἀμβούργῳ «Germanische Lloyd», οὗ ὑπῆρξε καὶ πρῶτος διευθυντής, μὴ ἀπαρνηθεὶς ὅμως καὶ τὴν ναυπηγικήν, ἀφοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐμελέτησε τά, περιώνυμα διὰ τὰ τότε ρεκὸρ των εἰς ταχύτητα, ὑπερωκεάνια «Αὐγούστα Βικτωρία» καὶ «Πρίγκιψ Βίσμαρκ». Εἶναι ὁ ἐπινοητὴς τοῦ κατὰ τοῦ σάλου γυροσκοπίου («The gyroscopic effect of flywheels on board ship» 1904) τοῦ ἐφαρμοσθέντος τὸ πρῶτον καὶ ἐπιτυχῶς ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ ὑπερωκεανίου «Conte di Savoia» τῆς Λόϋδ Σαμπάουδο τῆς νῦν «Ἰτάλιαν Λάϊν». Σ. Ε. Λ.

Σλίμαν (Schliemann), ***Ἐρρῖκος***. Ἔνδοξος Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς εἰς τὸ χωρίον Νοϋβούκωφ τοῦ Mecklemburg-Schwerin τῷ 1822 καὶ ἀποθανὼν ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας τῷ 1890. Ἦτο υἱὸς προτεστάντου ἱερέως καὶ ἔτυχε στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἐν Νόϋστερλιτς, ἀλλὰ μεγάλαι βιοτικαὶ ἀνάγκαι τὸν ἠνάγκασαν νεαρὸν ἔτι νὰ διακόψῃ πᾶσαν σπουδὴν καὶ νὰ ζητήσῃ θέσιν ὡς ὑπάλληλος παντοπωλείου εἰς Φύρστενβεργ, ἣν καὶ ἐκράτησεν ἐπὶ πενταετίαν. Ἐν ἀτύχημα, τὸ ὁποῖον παρ' ὀλίγον νὰ τοῦ στοιχίσῃ τὴν ζωήν, τὸν ἠνάγκασε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἀμβούργου εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν καὶ νὰ χάσῃ ὡς ἐκ τούτου τὴν θέσιν του. Ὀλίγον κατόπιν προσελήφθη ὡς ναυτόπαις ἐπί τινος πλοίου ἀναχωροῦντος διὰ Βενεζουέλαν. Τὸ πλοῖον ὅμως ἐναυάγησε παρὰ τὰς ὀλλανδικὰς ἀκτὰς καὶ ὁ νεαρὸς Σλίμαν περιεσώθη εἰς Ἄμστερνταμ ὅπου κατόπιν πλείστων στερήσεων κατώρθωσε νὰ προσληφθῇ εἰς ἓν ἐμπορικὸν γραφεῖον μὲ μισθὸν 800 φράγκων κατ' ἔτος. Μὲ τὸ μικρὸν αὐτὸ ποσὸν κατώρθωσε νὰ συμπληρώσῃ τὴν μόρφωσίν του καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῶν κυριωτέρων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ τῆς ρωσικῆς, ἥτις τόσον πολὺ τοῦ ἐχρησίμευσε μετ' ὀλίγον. Τῷ 1846 ἀπεστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ οἴκου εἰς ὃν εἰργάζετο εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ὅμως μετ' ὀλίγον ἵδρυσεν ἴδιον ἐμπορικὸν οἶκον. Τῷ 1854 ἦτο ἤδη πλούσιος μὲ ἐξησφαλισμένον εἰσόδημα 250.000 φρ.

Ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἡ ἀχαλίνωτος φαντασία του τὸν ἔφερε πρὸς τοὺς ὁμηρικοὺς θρύλους καὶ τὸ παιδικὸν ὄνειρον τῆς ἀνακαλύψεως τῆς περιφήμου καὶ σχεδὸν μυθώδους Τροίας δὲν ἐξητμίσθη πρὸ τῶν ἐμπορικῶν του ἐπιτυχιῶν. Ἀντιθέτως ἡ θρησκευτική του πίστις πρὸς τὰ παραδιδόμενα ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου τὸν εἵλκυε διαρκῶς περισσότερον πρὸς τὴν ἔμπρακτον ἐπαλήθευσίν των. Ἀφοῦ ἐξέμαθεν ἐν Πετρουπόλει τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν ἑλληνικήν, ἐχρειάσθη νὰ ταξιδεύσῃ διὰ τὰς ἐμπορικάς του ὑποθέσεις ἀνὰ τὴν Σουηδίαν, Δανίαν, Γερμανίαν, Ἰταλίαν, Αἴγυπτον καὶ Συρίαν καὶ κατὰ τὸ 1859 ἦλθε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς κλασσικοὺς τόπους, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος. Ἐπιστρέψας εἰς Πετρούπολιν ἐπεχείρησε μετ' ὀλίγον νέαν περιήγησιν τῷ 1863· ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Ἀνατολήν, φθάσας μέχρι τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του διέμεινεν ἐπὶ διετίαν ἐν Παρισίοις πρὸς σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας καὶ κατὰ τὸ 1868 ἦλθε διὰ τρίτην φορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Σοφίαν Καστρωμένου, ἥτις ἀπέβη πολύτιμος σύντροφος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του.

Ἐρρῖκος Σλίμαν.

Ἐνεργήσας τὴν πρώτην του ἀνασκαφικὴν ἔρευναν ἐν Ἰθάκῃ, μετέβη εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου τῷ 1871 ἤρχισε τὰς περιφήμους ἀνασκαφὰς του πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς ἀρχαίας Τροίας ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἰσσαρλίκ. Αἱ ἐργασίαι αὗται, ἑξάκις δι' ἐξόδων του ἐπαναληφθεῖσαι μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1890, ἔφερον εἰς φῶς καταπληκτικὰ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὑρήματα καὶ διεπίστωσαν τὴν ὕπαρξιν ἐννέα ἀλλεπαλλήλων πόλεων μέχρι τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ὁ ἐνθουσιώδης Σλίμαν διεκήρυξε τότε ὅτι εἰς τὰ λείψανα μιᾶς ἐκ τῶν πόλεων αὐτῶν ἀνεγνώριζεν ἀναμφισβητήτως τὴν ὁμηρικὴν Τροίαν. Καὶ ναὶ μὲν τὴν θεωρίαν του αὐτὴν κατεπολέμουν σφοδρῶς πολλοὶ σοφοί, ἀλλὰ ὅλοι ἠναγκάσθησαν νὰ στρέψουν ἔκπληκτα βλέμματα πρὸς τὰς ἀνακαλύψεις ἐκείνας. Ὁ Σλίμαν ἦτο ἤδη ὁ ἔνδοξος ἄνθρωπος τῆς ἡμέρας καὶ αἱ διακριτικαὶ τιμαὶ ἤρχοντο ἀλλεπάλληλοι. Τῷ 1879 ἀνεκηρύχθη ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Ροστὸκ καὶ τῷ 1881 ἐπίτιμος πολίτης τοῦ Βερολίνου. Ἀποζημιώσας κατόπιν δίκης μὲ 55.000 φράγκων τὴν Τουρκίαν, ἐγένετο κύριος τῶν κινητῶν εὑρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν του τῆς Τροίας, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπλούτισε τὸ Ἐθνολογικὸν μουσεῖον τοῦ Βερολίνου, δωρήσας καὶ μικρὰν συλλογήν, ἀγγείων κυρίως, εἰς τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλ' ἡ ἀνακάλυψις τῆς Τροίας δὲν ἦτο ἀρκετὴ ἐπιτυχία διὰ τὸν Σλίμαν. Ἐφιλοδόξει ν' ἀποκαλύψῃ ὅλους τοὺς κυριωτέρους χώρους τῆς ἐπικῆς Ἑλλάδος. Τῷ 1874—1876 προέβη εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τῶν Μυκηνῶν μὲ καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα. Πλῆθος χρυσῶν ἀντικειμένων, ἅτινα σήμερον κοσμοῦν τὴν μυκηναϊκὴν αἴθουσαν τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου Ἀθηνῶν, ἦλθον εἰς φῶς. Κατὰ τὸ 1878 συνέχισε τὴν ἀνασκαφὴν τῆς Ἰθάκης ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀετοῦ καὶ κατὰ τὸ 1881 ἀνεκάλυψε τὸν λεγόμενον θησαυρὸν τοῦ Μινύου ἐν Ὀρχομενῷ τῆς Βοιωτίας. Κατὰ τὸ 1884 καὶ 1885 ἐνήργησε λίαν ἐπιτυχῶς ἀνασκαφὰς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Τίρυνθος καὶ κατόπιν συνέχισε τὰς ἀνασκαφὰς τῶν Μυκηνῶν.

Ὁ Σλίμαν ἐπανερχόμενος ἐκ τοῦ τελευταίου ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ταξιδίου του εἰς Ἑλλάδα, ἀπέθανεν ἐν Νεαπόλει, ἀλλ' ἐτάφη ἐν Ἀθήναις. Τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν του καὶ ἰδίως οἱ ἀστήρικτοι ἐνθουσιασμοί του, οἵτινες τὸν παρέσυρον εἰς ταύτισιν καὶ τῶν ἐσχάτων λεπτομερειῶν τῶν ἀνασκαφῶν του πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου παραδιδόμενα, ἐπολεμήθησαν σφοδρῶς ὑπὸ πολλῶν καὶ οὐδεὶς σήμερον πιστεύει ὅτι πράγματι οἱ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν τάφοι εἶναι αὐτοὶ οὗτοι οἱ τάφοι τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῶν περὶ αὐτόν. Τὰ κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς Τροίας ἐσυστηματοποιήσεν ἐπιστημονικώτερον ὁ πολὺς Δαϊρπφελδ, ὅστις εἶχε προσληφθῆ ὑπὸ τοῦ Σλίμαν ὡς συνεργάτης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, τὴν δὲ ἔρευναν τῶν Μυκηνῶν λαμπρῶς συνέχισεν ὁ ἡμέτερος Χ. Τσούντας. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς ἀμφισβητήσεις, προδήλα κατάκεινται τὰ ἀποτελέσματα τῆς τόλμης καὶ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Σλίμαν, διὰ τῶν ὁποίων ἐπέτυχε ν' ἀναστήσῃ τὸν πολιτισμὸν αἰώνων ὁλοκλήρων, τὸν λεγόμενον αἰγαῖον πολιτισμόν. Σπανίως ἀτομικαὶ

Digitized by Google

ἐργασίαι ἀπέβησαν τόσον γόνιμοι εἰς ἀποτελέσματα, ὅσον αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Σλίμαν. Τὰ κυριώτερα τῶν συγγραμμάτων του εἶναι: «Ἰθάκη, Πελοπόννησος καὶ Τροία» (1869), «Τρωϊκαὶ ἀρχαιότητες» (1874), «Μυκῆναι» (1878, μὲ πρόλογον τοῦ Γλάδστωνος), «Ἴλιος» (1881, προτάσσεται λίαν ἐνδιαφέρουσα αὐτοβιογραφία τοῦ συγγραφέως), Ὀρχομενὸς» (1881) «Ταξίδιον εἰς τὴν Τροίαν» (1881), «Τροία» (1883), «Τίρυνς» (1886).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Schuchardt*, Schliemanns Ausgrabungen (1891²).— *H. Schmidt*, Schliemanns - Lammlung Trojanischer Altertümer (1903). — *Ludwig*, H. Schliemann (1931). Γ. Μ.

Σλίνγκελαντ (Slingelandt), ***Πέτρος - Κόρνελιτς φὰν* —**. Ὀλλανδὸς ζωγράφος (1640—1691). Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν προσωπογραφίαν καὶ τὴν ἀπεικόνισιν σκηνῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων, διακρινόμενα διὰ τὴν ἐνάργειαν καὶ τὴν χάριν τῆς ἀποδόσεως, τάσσονται: «Ἡ ἄσκησις τῆς Ὠδικῆς» (μουσεῖον Ἄμστερνταμ) καὶ τὰ «Παιδιά, ποὺ παίζουν μὲ σαπουνόφουσκες» (Φλωρεντία). Ι. Μ. Π.

— **Σλίνγκελαντ** (Slingelandt), ***Σίμων φὰν* —**. Ὀλλανδὸς πολιτικὸς (1664—1736). Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ γενικὸς διευθυντὴς τοῦ Θησαυροφυλακίου. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, διεκρίθη ὡς διπλωμάτης καὶ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ στενοτέρου συνδέσμου τῆς χώρας του μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἔγραψε «Πολιτικά», τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν τῷ 1784—1785. Γ. Ι. Β.

Σλίφφεν (Schliffen). ***Ἀλφρέδος, κόμης φὸν* —**. Πρῶσσος στρατηγὸς (1833—1913). Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν κατὰ τῆς Αὐστρίας πόλεμον τοῦ 1866 ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου, καὶ εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας (1870), ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Λουξεμβούργου. Τῷ 1891 ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου, τῷ 1892 πρῶτος ὑπασπιστὴς τοῦ Καΐζερ, καὶ τῷ 1911 στρατάρχης. Εἶχεν ἐκπονήσει τὸ σχέδιον δι' ἐνδεχόμενον κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον, προβλέπον ἐπίθεσιν διὰ μεγίστων δυνάμεων τῆς δεξιᾶς πτέρυγος, ὅπερ καὶ ἐφηρμόσθη τῷ 1914, ἀλλ' ἀτελῶς. Μονογραφικαὶ μελέται αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1913 εἰς συλλογὴν 2 τόμων. Θ. Κ.

Σλὶχτ (Schliecht), ***βαρῶνος φὸν* —**. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε τὰ ἔργα του ὁ κόμης *Βόλφ φὸν Μπάουντισσιν* (1867—1926). Γερμανὸς μυθιστοριογράφος. Συνέγραψεν ὑπερεξήκοντα οὐμοριστικὰ μυθιστορήματα, τὰ θέματα τῶν ὁποίων εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰλημμένα ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ζωῆς: «Ὁ ὑπασπιστὴς τῆς ὑψηλότητός του», «Ἡ βαρώνη Γκούσσι», «Ἡγεμονικὸν αἷμα», «Ὁ ἥρως τῶν γυμνασίων», «Ὁ μπέμπης τοῦ συντάγματος», «Ἡ κόρη τοῦ διοικητοῦ» κ. ἄ. Λ. Κ.

Σλοβάκοι (οἱ) (σλαυ. *Σλόβατσι*, ἑνικὸς *Σλοβάκ*, θηλυκὸν *Σλοβένκα*). Σλαυικὸς λαὸς κατοικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον, πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, εἰς τὰς βορείους ἐπαρχίας (κομιτείας) τῆς Οὐγγαρίας, χωρὶς νὰ εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμένα τὰ ὅρια τῆς χώρας του, ἤδη δὲ περιληφθεὶς σχεδὸν ὁλόκληρος εἰς τὸ διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλιῶν ἱδρυθὲν κράτος τῆς Τσεχοσλοβακίας. Ὑπολογίζονται εἰς 2 ½ ἑκατομμύρια περίπου καὶ ἐκτείνονται: πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς Κάτω Αὐστρίας καὶ τῆς Μοραβίας, ὅπου ἀναμειγνύονται μετὰ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Μοραβῶν, ἔχοντες ὡς σύνορον πρὸς τὴν διεύθυνσιν ταύτην τὸν ποταμὸν Μόραβα καὶ τὰ ὄρη Γιάμπλουνκα· βορείως φθάνουν μέχρι τῆς Πολωνίας κατὰ μῆκος τῆς Σιλεσίας καὶ Γαλικίας. Πρὸς Α. ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν (περὶ τὸ μεσημβρινὸν τῆς 22° Α.) πρὸς τοὺς Μικροὺς Ρώσους (Ρουθήνους)· νοτίως ἔχουν γείτονας τοὺς Οὔγγρους κατὰ μῆκος γραμμῆς συναντώσης τὴν τσεχοσλοβακικὴν πόλιν Βρατισλάβα (τέως Pressburg). Ἐντὸς τῆς οὕτω περιοριζομένης περιοχῆς, ἥτις σήμερον ὀνομάζεται *Σλοβακία*, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπετέλεσεν ἰδιαιτέραν χώραν, οἱ Σλοβάκοι δὲν εἶναι ἀναμεμειγμένοι μετ' ἄλλων λαῶν, πλὴν τῶν εἰς τὰς πόλεις οἰκούντων Γερμανῶν. Θρησκευτικῶς εἶναι κατὰ τὰ ⁵⁄₈ Καθολικοὶ καὶ κατὰ τὸ ⅛ Διαμαρτυρόμενοι.

Φαίνεται ὅτι οἱ Σλοβάκοι κατέλαβον τὰ ἐδάφη ταῦτα κατὰ τὸν Ε' καὶ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα, ἐκταθέντες τότε πολὺ νοτιώτερον, ἀλλ' ὑπετάγησαν βραδύτερον εἰς τοὺς Ἀβάρους καὶ εἰς τοὺς Φράγκους ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ Γερμανοῦ.

Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἀπετέλεσαν μετὰ τῶν Μοραβῶν, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων Ρατσισλαύου καὶ Σβατοπούλκ, ἰσχυρὰν πολιτικὴν ὀργάνωσιν, τὴν Μεγάλην Μοραβίαν, κράτος ἰσχυρόν, τὸ ὁποῖον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Οὔγγρων κατὰ τὴν μάχην τοῦ Πρεσβούργου (907). Οἱ Οὔγγροι (Μαγυάροι), κατακτήσαντες τὴν χώραν ἐξετόπισαν ἢ ἀφωμοίωσαν τοὺς νοτίους Σλοβάκους, κυριαρχήσαντες ἔκτοτε τῶν ὑπολειφθέντων μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, πλὴν μικρᾶς περιόδου κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα (973), ὅτε ὑπήχθησαν ὑπὸ τὴν Πολωνίαν ἐπὶ Βολεσλάβου τοῦ Γενναίου καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὅτε ὁ Σλοβάκος κόμις Ματθαῖος τοῦ Τρέντσιν ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητος. Κατὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1848—1849, ὅτε οἱ Οὔγγροι ἐπανεστάτησαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, οἱ Σλοβάκοι ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Οὔγγρων, ἀλλὰ κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης ὑπήχθησαν πάλιν ὑπὸ τούτους. Οἱ Οὔγγροι μετεχειρίζοντο πάντοτε τοὺς Σλοβάκους ὡς φυλὴν κατωτέραν, τῆς ὁποίας κατώρθωσαν νὰ ἀφομοιώσουν ἀρκετὸν μέρος. Εἰς ὁλοκλήρους περιφερείας, κατοικουμένας ἄλλοτε ὑπὸ Σλοβάκων, μόνον τὸ πρῶτον συνθετικὸν *Τότ*, ὅπερ οὐγγριστὶ σημαίνει Σλοβάκος, δεικνύει ὅτι τὰ μέρη ἐκεῖνα ἦσαν ἄλλοτε σλοβακικά. Κυρίως εἶχεν ἐκμαγυαρισθῆ ἡ ἀριστοκρατικὴ τάξις τῶν Σλοβάκων, ἐνῷ οἱ χωρικοὶ διετήρουν τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρά των. Ἦσαν κυρίως γεωργοί, καλλιεργοῦντες τὴν γῆν διὰ πρωτογόνων μέσων. Μὴ εὑρίσκοντες ὅμως ὅλοι ἐπαρκῆ πόρον ζωῆς, ἠναγκάζοντο νὰ ἐκπατρίζωνται, κυρίως εἰς τὴν ὑπόλοιπον Αὐστροουγγαρίαν, ὡς ἐργάται τῆς γῆς καὶ ὡς πλανόδιοι χαλκεῖς. Συνεπείᾳ τῶν πιέσεων τῶν Οὔγγρων πολλοὶ μετενάστευσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΘ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος εἰς Ἀμερικήν. Ἡ πολιτικὴ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Οὔγγρων καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐξοντώσεως τῶν σλαυϊκῶν στοιχείων ἐνετάθη ἀπὸ τοῦ 1867, ὅτε ὀργανωθείσης τῆς δυαδικῆς Αὐστρο-ουγγρικῆς μοναρχίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς κυριαρχίας τῶν Γερμανῶν ἐν Αὐστρίᾳ καὶ τῶν Μαγυάρων ἐν Οὐγγαρίᾳ, ἤρχισεν ἐντονώτερος ὁ πρὸς κατάπνιξιν τοῦ ἐθνισμοῦ τῶν ἄλλων στοιχείων ἀγών. Ἐν Αὐστρίᾳ ἐδιώκοντο οἱ Τσέχοι, ἐν Οὐγγαρίᾳ οἱ Σλοβάκοι, μολονότι οἱ Τσέχοι ἐδέχοντο νὰ μείνουν ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Ἀψβούργων ἐντὸς τοῦ πλαισίου Αὐστρίας ὁμοσπόνδου καὶ δημοκρατικῆς. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις εἶχε προβῆ εἰς ἱκανὰς παραχωρήσεις πρὸς τοὺς Τσέχους, οἵτινες ἠδυνήθησαν ν' ἀναπτυχθῶσιν ὡς ἰδιαιτέρα ἐθνότης, ἀλλ' οἱ Σλοβάκοι ᾐσθάνοντο βαρύτερον τὸν οὐγγρικὸν ζυγόν. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης πολιτικῆς ἦτο ὁ συνασπισμὸς τῶν Σλοβάκων μετὰ τῶν Τσέχων, ὅτε οὗτοι εὐθὺς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1914—1918) ἔκριναν, ὅτι ἔπρεπε νὰ συμπράξουν μετὰ τῶν ὁμαιμόνων Σλαύων τῆς Ρωσίας καὶ τῶν Σέρβων ὡς καὶ μετὰ τῶν κρατῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης εἰς τὸν κατὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς Γερμανίας ἀγῶνα. Χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Τσέχου καθηγητοῦ Μασάρυκ, ὅστις καὶ πρὸ τοῦ πολέμου εἰργάζετο ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως τῶν Τσέχων, ὠργανώθησαν ὑπὸ τῶν ἔξω τῆς Αὐστρίας, κυρίως ἐν Ἀμερικῇ διαβιούντων Τσέχων καὶ Σλοβάκων μεταναστῶν αἱ τσεχοσλοβακικαὶ λεγεῶνες καὶ ὑπεστηρίχθη ὑλικῶς ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἡ ἐθνικὴ τσεχοσλοβακικὴ κίνησις, ἐνταθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1915. Παρὰ τοὺς Τσέχους ἡγέτας ἕδρα τότε καὶ ὁ Σλοβάκος Στεφάνικ, ὑπηρετῶν ὡς ἀεροπόρος εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν. Οὗτος ἦτο βραδύτερον ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Σλοβάκων εἰς τὸ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1916 ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μασάρυκ συσταθὲν ἐθνικὸν συμβούλιον τῶν Τσέχων. Ἡ πρώτη διατύπωσις τῶν ἀξιώσεων τῶν Τσέχων καὶ Σλοβάκων περὶ ἱδρύσεως ἀνεξαρτήτου τσεχοσλοβακικοῦ κράτους ἐντὸς τοῦ πλαισίου μιᾶς ὁμοσπόνδου Αὐστροουγγαρίας περιείχετο εἰς τὴν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 30 Μαΐου 1917 προκήρυξιν τῶν Τσέχων βουλευτῶν τοῦ αὐστριακοῦ κοινοβουλίου. Ἔκτοτε οἱ Σλοβάκοι ἠκολούθησαν κατὰ πάντα τὸν ἀγῶνα τῶν Τσέχων, συγχωνευθέντες μετ' αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Τσεχοσλοβάκων καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως προσωρινῆς ἀνεξαρτήτου τσεχοσλοβακικῆς κυβερνήσεως ἐν Παρισίοις τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1918. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Γλωσσ.]* Ἡ σλοβακικὴ γλῶσσα εἶναι συγγενὴς τῆς τσεχικῆς, τῆς ὁποίας θεωρεῖται ὑπό τινων σλαυολόγων ὡς ἁπλῆ διάλεκτος.

Ἡ πρώτη πνευματικὴ κίνησις παρὰ τοῖς Σλοβάκοις χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὅτε ἐσημειώθη ἡ ἀφύπνισις τῆς ἐθνικῆς των συνειδήσεως. Πρῶτος ὁ ἐν Βρατισλαύᾳ Σλοβάκος καθηγητὴς Λουδοβῖκος Στοὺρ (1815—56) ἐχρησιμοποίησε τὸ σλοβακικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα ὡς γλῶσσαν ἐθνικήν, διὰ τῆς διαδόσεως τῆς «Λαϊκῆς ἐφημερίδος τῶν Σλοβάκων» (1845), τοῦ λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ «Ὁ ἀετὸς τῆς Τάτρα» καὶ πολλῶν συγγραμμάτων, δι' ὧν ὑπεστήριξε τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος του. Τῷ 1861 ἱδρύθη τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα «Matica Slovenska», ὅπερ ἔδωσε σημαντικὴν ὤθησιν εἰς τὴν δημιουργίαν ἐθνικῆς λογοτεχνίας καὶ γενικώτερον πνευματικῆς κινήσεως. Μετὰ μίαν δεκαετίαν τὸ περιοδικὸν ἐπαύθη, αἱ οὐγγρικαὶ ἀρχαὶ ἔκλεισαν τὸ σλοβακικὸν γυμνάσιον, εἰσήχθη εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ὑποχρεωτικῶς ἡ οὐγγρικὴ γλῶσσα, οἱ δὲ ἐθνικοὶ ἡγέται ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς. Τ. Β.

—*[Λαογρ.]* Οἱ *Σλοβάκοι* ἔχουν πλείστας ὁμοιότητας πρὸς τοὺς Τσέχους. Εἶναι μᾶλλον ὑψηλοὶ τὸ ἀνάστημα καὶ εὔρωστοι. Ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ εἶναι ἄκρως φίλεργοι. Ἀγαποῦν τὴν μουσικὴν καὶ τὰς διασκεδάσεις. Εἰς ἕκαστον σλοβακικὸν χωρίον ὑπάρχει ὡρισμένος τόπος, ὅπου κατὰ τὰς ἑορτὰς συγκεντρώνονται οἱ νέοι, τραγουδοῦν καὶ χορεύουν ὑπὸ τοὺς ἤχους μουσικῶν ὀργάνων. Μεταξὺ τῶν χρωμάτων τῆς ἐθνικῆς των ἐνδυμασίας ὑπερισχύουν τὸ λευκόν, τὸ ἐρυθρὸν καὶ τὸ κυανοῦν. Ἡ ζωὴ εἰς τὰ χωρία εἶναι πατριαρχική. Ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, μηδὲ τῶν μικρῶν τὴν ἡλικίαν ἐξαιρουμένων, συνεισφέρουν εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ οἴκου. Αἱ γαμήλιοι ἑορταὶ διαρκοῦν ἀρκετὰς ἡμέρας, εἰς ταύτας δὲ λαμβάνει μέρος ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ χωρίον. Ἡ τροφή των δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ εἰς τὰς διαφόρους περιοχάς. Εἰς τὰς πεδινὰς κυριαρχεῖ ὁ ἀραβόσιτος. Ὁ ἄρτος τῆς καθημερινῆς χρήσεως ζυμοῦται ἐκ σιτηρῶν κατωτέρας ποιότητος, ὁ ἐκ καθαροῦ δὲ σίτου τοιοῦτος χρησιμοποιεῖται μόνον κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας τοῦ ἔτους. Κρέατος, καὶ μάλιστα χοιρίνου, γίνεται μεγάλη χρῆσις. Τ. Β.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *K. Kalal*, Die Unterdruckung der Slovaken (Πράγα 1903).—*R. W. Seton-Watson*, Racial Problems in Hungary: History of the Slovaks (1909).— *T. Capek*, The Slovaks (Νέα Ὑόρκη 1906).—*Fr. Sasinck*, Die Slovaken (Πράγα 1875).—*S. Czambed*, Die österreichische Monarchie in Wort und Bild, Ungarn (τόμ. V).— *D. Jurkovic*, Les ouvrages populaires des Slovaques (κείμενον τσεχιστί, τίτλος γαλλιστί, Βιέννη 1906). Ν. Μ.

Σλοβάτσκι (Slowacki), ***Ἰούλιος***. Πολωνὸς ποιητὴς (1809—1849). Ἐσπούδασε νομικά, κατόπιν δὲ ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830, ἐξεπατρίσθη μετ' ἄλλων. Τὰ πρῶτά του ἔργα ἦσαν ἡ ποιητικὴ ἱστορία «Οὖγος» (1829), τὸ δρᾶμα «Μίντοβε» (1829), τὰ ποιήματα «Ὁ Μοναχός», «Ἰωάννης Μπιελέφσκι», «Ὁ Ἄραψ», τὰ ἔπη «Ζνίγια», ἡ «Ὠδὴ εἰς τὴν ἐλευθερίαν» (1831) κ. ἄ. Ἐν Παρισίοις ἐξέδωκε τὴν ποιητικὴν ἱστορίαν «Λάμπρος», ἔνθα ἥρως εἶναι ὁ ὁμώνυμος Ἕλλην ἁρματολός, τὰ λυρικὰ ποιήματα «Παρίσιοι» καὶ «Ὧραι στοχασμῶν» (Godzina mysli), τὸ ἔμμετρον δρᾶμα «Κορντυάν». Τῷ 1832 ἐγκατεστάθη ἐν Γενεύῃ, ὅπου, μεταξὺ ἄλλων, ἐξέδωκε τὸ δρᾶμα «Μπαλλαντίνα», ἓν τῶν μᾶλλον ἐμπνευσμένων καὶ πρωτοτύπων ἔργων του, καὶ τὸ θαυμάσιον λυρικὸν ποίημα «Ἐν Ἑλβετίᾳ». Τῷ 1836 μετέβη εἰς Ρώμην, ὁπόθεν ἐπεχείρησε ταξίδιον εἰς Ἀνατολήν, καθ' ὃ ἐνεπνεύσθη πλῆθος ἐξαιρέτων ποιημάτων του. Τῷ 1837 ἐπέστρεψεν εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου ἔγραψε τὴν ἀλληγορίαν «Ἀνχέλλι» (Anhelli) καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις τὸ δρᾶμα «Λίλλα Βενέδα», ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπεικονίζονται οἱ ἀγῶνες τοῦ πολωνικοῦ λαοῦ. Λόγῳ τῆς ἀπαισιοδοξίας, τὴν ὁποίαν ἐκδηλώνει εἰς τὰ ἔργα του, ἀπεκλήθη ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου του ποιητοῦ Μιτσκίεβιτς «ὁ δαίμων τῆς ποιητικῆς τέχνης». Γ. Ι. Β.

Σλοβενία *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑπὸ τῶν *Σλοβένων* κατοικουμένη χώρα. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον αἱ ὑπὸ τῶν Σλοβένων κατοικούμεναι περιοχαὶ περιελήφθησαν εἰς τὸ βασίλειον τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων, μετονομασθὲν τῷ 1929 εἰς Γιουγκοσλαυίαν ἢ Νοτιοσλαυίαν. Ν. Μ.

σλοβενικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Σλοβένους, ὁ τῶν Σλοβένων.

— ***σλοβενικὴ γλῶσσα***. Ἡ γλῶσσα αὕτη ὁμιλουμένη ἐν Καρνιόλῃ, ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι τῆς Στυρίας καὶ Καρινθίας, ἐν μικρῷ τμήματι τῆς δυτικῆς Κροατίας κ. ἀ. ὑπὸ τῶν Σλοβένων, εἶναι ἐκ τῶν γλωσσῶν τῆς σλαυικῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας. Ἀποτελεῖ μετὰ τῆς σερβοκροατικῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν καὶ ὁμοιάζει περισσότερον, καὶ τῆς βουλγαρικῆς τὴν νότιον ὁμάδα τῶν σλαυικῶν γλωσσῶν. Μολονότι ἡ σλοβενικὴ ἐχρησιμοποιήθη ἐνωρὶς καὶ ὡς γραπτὴ γλῶσσα (τὸ παλαιότερον σλοβενικὸν κείμενον ἀνήκει εἰς τὸν Ι' αἰῶνα μ. Χ.), οὐχ ἧττον ἡ κυρίως λογοτεχνικὴ καλλιέργεια τῆς γλώσσης τῶν Σλοβένων ἤρχισε μόλις κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τὰ ὀνόματα τοῦ Vodnik, τοῦ Suppan, τοῦ Ravnikar, τοῦ περιφήμου Σλοβένου λυρικοῦ Presern καὶ ἄλλων εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένα μὲ τὴν φιλότιμον προσπάθειαν πρὸς ἐξύψωσιν καὶ πλουτισμὸν τῆς λογοτεχνικῆς γλώσσης τῶν Σλοβένων.

Ἡ σλοβενικὴ παρουσιάζει πολλὰς κατὰ τόπους ποικιλίας, τὸ δὲ ἐν χρήσει πρὸς γραφὴν της ἀλφάβητον εἶναι τὸ λατινικόν. Τοῦτο μεταχειρίζονται καὶ οἱ ἄλλοι καθολικοὶ τὸ θρήσκευμα Νοτιοσλαῦοι (Κροᾶται, Δαλμάται κ. λ.). ἀντιθέτως ὅμως οἱ ὀρθόδοξοι Νοτιοσλαῦοι (Σέρβοι καὶ Μαυροβούνιοι) χρησιμοποιοῦν τὸ κυριλλικόν, ὅπως μετερρυθμίσθη ὑπὸ τοῦ Vuk Karadzic.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὴν σλοβενικὴν γραμματικὴν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τῶν ἄλλων σλαυικῶν γλωσσῶν δύναταί τις νὰ μελετήσῃ παρὰ τῷ *F. Miklosich*, Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen (Wien 1876—1879) καὶ *W. Vondrak*, Vergleichende slavische Grammatik (Göttingen 1906—1907).—Εἰδικὰς γραμματικὰς τῆς σλοβενικῆς γλώσσης ἔχομεν τὴν τοῦ *Kopitar* (1808) καὶ τοῦ *Murko* (β' ἔκδ. 1843), ἤδη ἀπηρχαιωμένας, ἀλλὰ πάντοτε χρησίμους διὰ τὸ ἐν αὐταῖς πολύτιμον ὑλικόν, τὴν τοῦ *Miklosich*, Altslovenische Lautlehre (1878) καὶ Formenlehre der altslovenischen Sprache (β' ἔκδ. 1854) κ. ἄ.—Πρὸς πρακτικὴν ἐκμάθησιν τῆς σλοβενικῆς, ἄξια συστάσεως εἶναι τὰ ἐγχειρίδια τοῦ *Janezic* (στ' ἔκδ. 1865) καὶ τοῦ *Skel* (ε' ἔκδ. 1893), λεξικὰ δὲ τὰ τοῦ *Murko* (1833) καὶ τοῦ *Janezic* (γ' ἔκδ. 1893).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Σλοβένοι (οἱ) (γαλλ. Slovènes, γερμαν. Slowenen). Ὄνομα λαοῦ σλαυικοῦ, σχηματισθὲν εἰς ἐποχὴν σχετικῶς νεωτέραν ἐκ τοῦ σλαυικοῦ *Σλόβεντσι* (ἑνικὸς *Σλόβενεκ*) καὶ ἐκτοπίσαν τὴν ἀρχικὴν ὀνο-

Digitized by Google

μασίαν *Βένδαι* ἢ *Βένδοι* (Wenden ἢ Winden), ἥτις θεωρεῖται ἡ αὐτὴ πρὸς τὸ *Βενέδαι*, τὸ *Ἄνται* τῶν Βυζαντινῶν. Δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τοὺς *Σλοβάκους* οὔτε πρὸς τοὺς δυτικῶς τοῦ Δάντσιχ μέχρι Κόνιτς οἰκοῦντας Σλόβιντσι (Κασοῦβοι). Ὁ κυριώτερος καὶ σχετικῶς συμπαγέστερος ὄγκος τῶν Σλοβένων εὑρίσκεται εἰς τὰς τέως αὐστριακὰς ἐπαρχίας Καρνιολίαν, Καρινθίαν καὶ Στυρίαν, ὡς καὶ εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἰστρίας. Μικρὸν μέρος αὐτῶν κατοικεῖ βορείως τῶν πρὸ τοῦ 1919 συνόρων τῆς Ἰταλίας, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ρέσια. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὅλοι σχεδὸν οἱ Σλοβένοι, πλὴν ὀλίγων κατοικούντων εἰς τὰ νέα ἰταλικὰ ἐδάφη ἢ ὑπολειφθέντων ἐντὸς τῆς Αὐστρίας, περιελήφθησαν εἰς τὸ βασίλειον τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων, μετονομασθὲν ἀπὸ τοῦ 1929 εἰς Γιουγκοσλαυίαν (Νοτιοσλαυίαν). Ἔχουν εἰς τὰ ΝΔ. ὡς γείτονας τοὺς Ἰταλούς, δυτικῶς καὶ βορείως τοὺς Γερμανούς, μετὰ τῶν ὁποίων ἀναμείχθησαν κατὰ τὸν Μεσαίωνα, φθάσαντες μέχρι Βαυαρίας, ὡς δεικνύουν σλαυϊκὰ τοπωνύμια ἀπαντῶντα εἰς τὸ Τιρόλ, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σάλτσβουργ καὶ εἰς τὴν κυρίως Αὐστρίαν. Πρὸς τὰ ΝΑ. περιελαμβάνοντο ἄλλοτε εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, σήμερον δὲ εἰς τὴν Νοτιοσλαυίαν. Πρὸς Ν. συνορεύουν μὲ τοὺς συγγενεῖς πρὸς αὐτοὺς Κροάτας, ἀλλὰ τὰ γλωσσικὰ ὅρια αὐτῶν δὲν εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμένα. Καὶ εἰς τὴν ὅλην δ' ὑπ' αὐτῶν κατοικουμένην περιοχὴν οἱ Σλοβένοι εἶναι ἀναμεμειγμένοι μετὰ Γερμανῶν, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς πόλεις. Μόνον εἰς τὴν Καρνιολίαν εἶναι συμπαγέστεροι, ὅπου ὅμως ὀνομάζονται *Κράγιντσι* μᾶλλον ἢ *Σλόβεντσι*, ὡς ἄλλωστε καὶ ἀλλαχοῦ λαμβάνουν τοπικὰ ὀνόματα, διότι ἡ σλοβενικὴ φυλὴ εἶναι γεωγραφικῶς πολὺ διεσκορπισμένη.

Ἐθνικαὶ διεκδικήσεις. Αἱ σημεριναὶ ἐθνικαὶ διεκδικήσεις τῶν Σλοβένων, καθορισθεῖσαι τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1933 ἐν δηλώσει τοῦ Κόροσετζ, ἀρχηγοῦ τοῦ Σλοβενικοῦ κόμματος, συνίστανται εἰς τὰ ἑξῆς: 1) Τὸ σλοβενικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον εἶναι σήμερον διεσπαρμένον εἰς τέσσαρα κράτη, τὴν Γιουγκοσλαυΐαν, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν, ζητεῖ νὰ ἀποτελέσῃ πολιτικὴν ἑνότητα, ἥτις μόνη θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν πρόοδον αὐτοῦ. 2) Τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ σλοβενικοῦ λαοῦ, τὸ ὁποῖον ζῇ ἐν Γιουγκοσλαυΐᾳ, ἔχει τὸ καθῆκον νὰ ἐργασθῇ συντόνως πρὸς ὁριστικὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἰδεώδους τούτου. 3) Διὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ ἐν Γιουγκοσλαυΐᾳ σλοβενικὸς λαὸς ὀφείλει νὰ πραγματοποιήσῃ δι' ἑαυτὸν κατάστασιν ἀνεξάρτητον, ὅπως δυνηθῇ ν' ἀποβῇ τὸ κέντρον τῆς ἕλξεως διὰ τὰ εἰς ἄλλα κράτη ζῶντα τμήματα αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνάγκη: α') Νὰ διατηρήσῃ ὁ σλοβενικὸς λαὸς τὴν ἐθνικήν του ἀτομικότητα, τὸ ὄνομά του, τὴν σημαίαν του, τὴν οἰκανομικήν του ἀνεξαρτησίαν, τὴν πολιτικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν. 6) Νὰ ἐξασφαλισθοῦν διὰ νομοθεσίας ριζικῶς σοσιαλιστικῆς τὰ ζωτικὰ συμφέροντα καὶ ἡ ἀνάπτυξις ὅλων τῶν παραγωγικῶν τάξων, ἰδίᾳ δὲ τῆς τάξεως τῶν χωρικῶν καὶ τῶν ἐργατῶν. 4) Πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ἰδεώδους τούτου εἶναι ἀνάγκη, ὅπως οἱ Σλοβένοι καὶ οἱ Κροᾶται καὶ οἱ Σέρβοι δι' ἐλευθέρας συμφωνίας καὶ ἐπὶ δημοκρατικῆς βάσεως οἰκοδομήσουν κράτος ἀποτελούμενον ἐκ πολιτειῶν μὲ ἴσα δικαιώματα, τῶν ὁποίων μία θὰ ἦτο ἡ Σλοβενία. 5) Ἐπειδὴ τὴν τοιαύτην ὀργάνωσιν τοῦ κράτους ζητεῖ ὁ δημοκρατικὸς συνασπισμὸς τοῦ κόμματος τῶν χωρικῶν καὶ τοῦ ριζοσπατικοῦ κόμματος, δηλαδὴ δὲν τὴν ἀποκλείει ἐκ τοῦ προγράμματός του, οἱ Σλοβένοι προσχωροῦσιν εἰς τὰ αἰτήματα τοῦ συνασπισμοῦ τούτου, εὐχόμενοι, ὅπως πάντα τὰ κόμματα καὶ πᾶσαι αἱ ὀργανώσεις τῆς Σλοβενίας καὶ τῆς χώρας ὁλοκλήρου συνεργασθοῦν πρὸς πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν τούτων.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς καὶ φιλολογικῆς κινήσεως τὰ κυριώτερα αὐτῶν κέντρα ἦσαν ἡ πόλις *Λιουβλάνα* καὶ τὸ *Τσέλοβετς*. Ἐν Γρὰτς ἐπικρατεῖ τὸ γερμανικὸν στοιχεῖον, ἐν Γκοριτσίᾳ τὸ ἰταλικόν. Οἱ Σλοβένοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἀρχαιοτέρων Σλαύων, ἦλθον δὲ εἰς τὰς περιοχάς, εἰς τὰς ὁποίας κατοικοῦν σήμερον, κατὰ τὸν Ζ' μ. Χ. αἰῶνα. Ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Βαυαροὺς καὶ βραδύτερον ἀπετέλεσαν μέρος τοῦ μεγάλου σλαυικοῦ κράτους τοῦ Σάμο, διατελοῦντες εἰς συνάφειαν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους σλαυικοὺς λαούς. Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ κράτους τούτου ὑπέκυψαν εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Φράγκων καὶ τῶν Βαυαρῶν, ἔχοντες κατ' ἀρχὰς ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ἰδίους αὐτῶν ἀρχηγούς. Βαθμιαίως ὅμως τὴν θέσιν τούτων κατέλαβον Γερμανοὶ δοῦκες καὶ μαρκήσιοι (μαργράβοι). Οὗτοι ἠναγκάζοντο νὰ μεταχειρίζωνται ἐνίοτε καὶ τὴν σλοβενικὴν γλῶσσαν εἰς τὰς μετὰ τῶν σλοβενικῶν μαζῶν σχέσεις των. Βαθμιαίως ἡ μὲν σλοβενικὴ παρέμεινεν ὡς γλῶσσα τῶν χειρωνακτῶν καὶ τῶν γεωργῶν, ἡ δὲ γερμανικὴ τῆς κυβερνώσης τάξεως τῶν ἀριστοκρατῶν καὶ τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων. Ἀλλ' ἡ χρῆσις τῆς σλοβενικῆς ἐπετρέπετο εἰς τὰς κατωτέρας σχολάς, μέχρι τινὸς δὲ σημείου καὶ ἐν τῇ διοικήσει.

Εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσῆλθον οἱ Σλοβένοι ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος χάρις εἰς τὸ κήρυγμα Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων ἱεραποστόλων. Ὁ παρὰ τὴν Βαλατῶνα λίμνην (Plattensee) Σλαῦος ἄρχων Κότσελ, εἰς τὴν χώραν τοῦ ὁποίου ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Μεθόδιος, ὅτε μετέβαινον εἰς Ρώμην, ἦτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα Σλοβένος. Γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας ἦτο ἡ λατινική, ἂν καὶ σλοβενικὰ ἱερὰ βιβλία ὑπάρχουν ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Κυρίως ὅμως χρῆσις τῆς σλοβενικῆς ἐν τῇ θρησκείᾳ ἔγινεν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς Μεταρρυθμίσεως. Τότε ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μετεφράσθησαν εἰς τὴν σλοβενικὴν ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη καὶ ἐξεδόθησαν τὰ πρῶτα σλοβενικὰ λεξιλόγια πρὸς κατανόησιν τῶν ἱερῶν γραμμάτων. Σχεδὸν συγχρόνως εἶδε τὸ φῶς καὶ ἡ πρώτη σλοβενικὴ γραμματικὴ τοῦ Μποχόριτς. Πρὸς ἀντίδρασιν κατὰ τοῦ διεξαγομένου προσηλυτισμοῦ διὰ τῶν μεταφράσεων τούτων ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκδώσουν μεταγλωττίσεις θρησκευτικῶν βιβλίων καὶ οἱ Ρωμαιο-Καθολικοί, ἐνῷ συγχρόνως παρέδιδον εἰς τὸ πῦρ ὅλα τὰ εἰς τὰς χεῖράς των πίπτοντα προτεσταντικὰ σλοβενικὰ βιβλία. Ὡς ἐκ τούτου ταῦτα εἶναι σήμερον σπανιώτατα. Ἡ τοιαύτη δρᾶσις τῶν ἀποστόλων τῆς Ρώμης ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας, διότι ἀνέκοψε τὴν διάδοσιν τοῦ προτεσταντισμοῦ παρὰ τοῖς Σλοβένοις. Σήμερον μόλις 15 % τῶν Σλοβένων εἶναι Διαμαρτυρόμενοι.

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐσημειώθη μεταξὺ τῶν Σλοβένων ποιά τις ἐθνικὴ ἀφύπνισις, ἔχουσα κατ' ἀρχὰς φιλολογικὸν χαρακτῆρα. Πρῶτος Σλοβένος ποιητὴς εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος Βόδνικ (1758—1819), γράψας δημώδη ᾄσματα. Μεγαλυτέραν διάδοσιν ἔσχον τὰ ἔργα τοῦ κατόπιν γράψαντος Φράντσε Πρέζερεν (1800—1849), διακριθέντος κυρίως μὲ τὰς «Ποεζίγε» του (Λάϋμπαχ 1847) καὶ θεωρουμένου ὡς τοῦ σημαντικωτέρου τῶν Νοτιοσλαύων ποιητῶν. Ἄλλοι ποιηταὶ τῆς περιόδου ταύτης εἶναι οἱ Α. Γιάνεζιτς, Σ. Γκρέγκορτσιτς καὶ Μοὺρν-Ἀλεξάνδρωφ. Οἱ δύο μεγάλοι σλαυολόγοι, ὁ Κοπιτὰρ καὶ ὁ Μίκλοζιτς (Miklosich) ἦσαν Σλοβένοι.

Ἡ σλοβενικὴ εἶναι λίαν συγγενὴς τῆς σερβοκροατικῆς, ἔχει ὅμως καί τινας ὁμοιότητας πρὸς τὴν τσεχικήν. Διαιρεῖται δὲ εἰς ὀκτὼ διαλέκτους, αἵτινες διαφέρουν σημαντικῶς ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ σλοβενικὴ διετήρησε τὸν δυϊκὸν εἰς τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ρήματα, ἔχασε τὸν ἀόριστον καὶ τὸν παρατατικόν, αἱ δὲ μετοχαί της μετετράπησαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς γερούνδια. Κατὰ τὰ λοιπὰ ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς γερμανικῆς, ἀποκτήσασα σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἄρθρον, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐξωβελίσθη κατόπιν. Οἱ Σλοβένοι μετεχειρίσθησαν ἀνέκαθεν τὸ λατινικὸν ἀλφάβητον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Herman Wendel*, Aus dem südslavischen Risorgimento (Gotha 1921).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Der Kampf der Südslaven um Freiheit und Einheit (Frankfurt 1925). — *J. Suman*, Die Slovenen, ἐν Die Völker Osterreich-Ungarns (Βιέννη 1881). — *J. Sket*, Slovenisches Sprach - und Übungsbuch (Klagenfurt 1888). Πολλὰ σλοβενικὰ ποιήματα μετέφρασεν εἰς τὴν γερμανικὴν ὁ ἐκ Laybach γνωστὸς Γερμανὸς ποιητὴς *Anastasius Grün* (κόμις *Auersperg*) ἐν τῇ συλλογῇ «Volkslieder aus Krain (Λειψία 1850).

Γ. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Σλόκα / *Παραλ. Γεωγρ.*/. Ὅρμος κρητικὸς (πλάτ. 35° 32′ 10″ Β., μῆκ. 24° 12′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia, western portion) κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἐσχατιὰν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀκρωτηρίου. Ὑπὸ τῶν Τούρκων ὠνομάζετο *Σαϊτὰν-λιμὰν* (=λιμάνι τοῦ διαβόλου) διὰ τὸ ἐπικίνδυνον τῆς ἐν αὐτῷ ἀγκυροβολίας, τόσον διὰ τὴν βιαιότητα μεθ' ἧς καταχύνονται ἐν αὐτῷ οἱ ἀπόγειοι ἄνεμοι, ὅσον καὶ διὰ τὸ ἀνοικτὸν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀπ' ἀνατολῶν πελαγίους ἀνέμους. Σ. Ε. Λ.

Σλόπνιτσα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. *Δογάνη*).

Σλόσσερ (Schlosser), *Ἰούλιος φὸν* —. Αὐστριακὸς ἱστορικὸς τῆς τέχνης, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἔγραψε: «Γραπταὶ πηγαὶ τῆς καρολιγγείου τέχνης» (1892), «Νεώτεροι μῦθοι» (1887), «Μελέται περὶ ἱστορίας τῆς τέχνης» (1891), «Ἡ τέχνη τοῦ μεσαίωνος» (1923), «Βιβλιογραφία τῆς τέχνης» (1924) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σλόττυ (Slotty), ***Φρειδερῖκος***. Σύγχρονος Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1881. Ἐσπούδασε τὴν ἑλληνικὴν καὶ σανσκριτικὴν γλῶσσαν καὶ διετέλεσε λειτουργὸς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ καθηγητὴς τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας ἐν Ἰένῃ (1915) καὶ Πράγᾳ (1925). Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὴν σύνταξιν τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν καὶ ἔγραψε: «Die Gebrauch d. Konjuktivs und Optativs i. griech. Dialekten» (1915), «Einfürhruug i. griech. Sprache» (1922) κ.ἄ. —Π.

Σλουμπερζὲ (Schlumberger), ***Γουσταῦος***. Ὀνομαστὸς Γάλλος βυζαντινολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1844 ἐν Guebwiller καὶ ἀποθανὼν τῷ 1929 ἐν Παρισίοις. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἰατρικὴν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1872. Ταχέως ὅμως ἐγκατέλιπε τὴν ἐπιστήμην ταύτην καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν νομισματικήν. Τὸ πρῶτόν του ἔργον, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέλαβε τὰ πορίσματα τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν του, ἐδημοσιεύθη τῷ 1877 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Principautés franques du Levant d'après les plus récentes découvertes de la numismatique». Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐδημοσίευσεν εἰς ὀγκώδη τόμον τὴν «Numismatique de l'Orient latin» (1878), ἔνθα περιέγραψε λεπτομερῶς τὰ νομίσματα, τὰ ὁποῖα εἶχον κόψει οἱ Φράγκοι τῆς Συρίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σταυροφοριῶν, καὶ συνώψιζε τὴν ἱστορίαν τῶν ἐκεῖ χριστιανικῶν κρατῶν. Περὶ τὰ ἔτη 1875—1878, ὁπότε ἐνεφανίσθησαν εἰς τὰς ἀρχαιολογικὰς ἀγορὰς τὰ πολύτιμα βυζαντινὰ σιγίλλια, ὁ Σλουμπερζὲ κατώρθωσε νὰ καταρτίσῃ σημαντικὴν καὶ σπανίαν συλλογὴν τῶν μνημείων τούτων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν ἀνεκτίμητον ἱστορικὴν πηγὴν καὶ μετά τινα ἔτη ἐδημοσίευσε τὸ μέγα ἔργον του: «Sigillographie byzantine» (1884). Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπετέλει γόνιμον καὶ ὅλως πρωτότυπον συμβολὴν εἰς τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν καὶ ἐπέσυρε τὴν ἐκτίμησιν τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, ἥτις τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέλεξε τὸν Σλουμπερζὲ μέλος της. Ἐφεξῆς ὁ Σλουμπερζὲ ἀφιερώθη ὁλοψύχως εἰς τὴν ἔρευναν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας.

Γουσταῦος Σλουμπερζέ.

Τῷ 1890 ἐδημοσίευσε τὸ μέγα ἔργον του: «Un empereur byzantin du Xe siècle: Nicéphore Phocas», ὅπερ ἠκολούθησαν, κατὰ κανονικὰ διαστήματα, οἱ τρεῖς τόμοι τῆς «Épopée byzantine à la fin du Xe siècle» (1896, 1900, 1906). Εἰς τοὺς τέσσαρας τούτους τόμους ἀνεζωογονεῖτο ὁλόκληρος αἰὼν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, εἷς ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων μάλιστα, καὶ ἐνεφανίζοντο ἀνάγλυφοι ὑπὸ τὴν εὔγλωττον γραφίδα τοῦ Σλουμπερζὲ αἱ μορφαὶ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ, τοῦ Βασιλείου τοῦ Β', τῆς πορφυρογεννήτου Ζωῆς. Ἡ ἐπιτυχία τῶν ἔργων τούτων ὑπῆρξε πρωτοφανής. Διὰ πρώτην φοράν, ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἔτη, ἐνδιεφέρθη τὸ μέγα κοινὸν διὰ τὰ πράγματα τοῦ λησμονημένου Βυζαντίου, γοητευμένον ἀπὸ τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν γραφικότητα τῆς περιγραφῆς. Ὁ Σλουμπερζὲ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὅλας τὰς σχετικὰς περὶ τῆς ἐποχῆς τὴν ὁποίαν διεπραγματεύετο ἐργασίας, ἀκόμη καὶ τὰς πλέον λεπτομερειακάς, κατώρθωσε δὲ μὲ ὄχι τυχαίαν συνθετικὴν δύναμιν νὰ παρουσιάσῃ παλλομένην ἐκ ζωῆς μίαν ὁλόκληρον ἐποχήν. Ἡ κριτικὴ βεβαίως ἐξεδήλωσεν ὡρισμένας ἐπιφυλάξεις ἐπὶ τῆς ἀκριβείας ἀρκετῶν σημείων τῆς ἱστορίας του· τὸν κατηγόρησεν ὅτι δὲν ἐχρησιμοποίησε τὰς πηγὰς μὲ ὅσην ἔπρεπε κριτικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ὅτι πολλάκις ὑπεχώρησε πρὸ τῆς φαντασίας του. Ἀλλά, παρὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν κατηγοριῶν τούτων, τὰ ἔργα τοῦ Σλουμπερζὲ ἔχουν μεγίστην ἀξίαν, διότι δίδουν ἀναζωογονημένας τοὐλάχιστον τὰς ἁδρὰς γραμμὰς τῆς ἐποχῆς καὶ διότι ἐκίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὰς βυζαντινὰς σπουδάς. Ἄλλα ἔργα τοῦ Σλουμπερζὲ εἶναι: «Renaud de Châtillon, prince d'Antioche, seigneur de la Terre d' outre-Jourdain» (1898), «Campagnes du roi Amaury de Jérusalem en Égypte au XIIe siècle» (1906), «Expédition des Almagavares ou routiers catalans en Orient de l'an 1302 à l'an 1311» (1902), «Le siège, la prise et le sac de Constantinople par les Turcs en 1453» (1914), «Trésor de Sana» (1880), «Numismatique du Béarn» (1893), «Vieux soldats de Napoléon» (1904, 1905, 1908), «Recits de Byzance et de croisades» (1916 καὶ 1922), «Byzance et les croisades» (1917). Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Σλουμπερζὲ ἔχουν μεταφρασθῆ εἰς τὴν ἑλληνικήν: ὁ «Νικηφόρος Φωκᾶς», οἱ τρεῖς τόμοι τῆς «Βυζαντινῆς ἐποποιίας» ἢ «Πολιορκία, ἅλωσις κλπ. τῆς Κωνστανινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων» καὶ συλλογὴ μικρῶν ἱστορικῶν μοναγραφιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Βυζαντινὰ ἱστορήματα». Θ. Π.

σλοὺπ (τὸ) (Sloop) [*Ναυτ.*]. Τύπος ἱστιοφόρου ἀγγλικοῦ, προσομοιάζων τὸν τοῦ *κερκούρου*. Εἰς τὸ ναυτικὸν ὅμως τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐκαλεῖτο οὕτω τύπος πολεμικοῦ προελθὼν ἐκ τοῦ τῶν *φρεγατῶν*, ἀφαιρέσει τῶν προστέγων καὶ ἐπιστέγων των ἢ τούτων παροπλισθέντων. Σ. Ε. Λ.

Σλοῦτερ (Sluter), ***Κλάους***. Ὁλλανδὸς γλύπτης τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Περὶ τοῦ βίου του ὀλίγα πράγματα εἶναι γνωστά. Μεταναστεύσας εἰς νεαρὰν ἡλικίαν ἐκ τῆς πατρίδος του εἰς Γαλλίαν, προσελήφθη ὡς ἁπλοῦς ξυλουργὸς εἰς τὰ οἰκοδομικὰ ἔργα τῆς περιφήμου μονῆς τοῦ Champmol, παρὰ τὴν Ντιζόν, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε ν' ἀποκαλύψῃ ἀληθὲς τάλαντον γλύπτου καὶ ν' ἀποβῇ σὺν τῷ χρόνῳ ὁ κυριώτατος ἐκπρόσωπος καὶ δημιουργὸς ἐν ταὐτῷ τῆς ὀνομαστῆς γλυπτικῆς σχολῆς τῆς Βουργουνδίας. Διηύθυνε τὴν σχολὴν ταύτην ἀπὸ τοῦ 1389 μέχρι τοῦ θανάτου του (1405), ὁπότε ἀνέλαβε τὴν διεύ-

Digitized by Google

θυνσίν της ὁ ἀνεψιός του Κλάους ντὲ Βέρβε. Ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Champmol ἐλάχιστα λείψανα σῴζονται σήμερον, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ τὰ ἀγάλματα τῆς Παρθένου καὶ τοῦ δουκὸς Φιλίππου τοῦ Τολμηροῦ, παρουσιαζομένου εἰς τὴν Παρθένον μετὰ τῆς δουκίσσης Μαργαρίτας τῆς Φλάνδρας ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης τῆς ἐξ Ἀλεξανδρείας. Ἡ Παρθένος τοῦ συμπλέγματος τούτου ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὸν πρόδρομον τῆς σχολῆς τῆς Βουργουνδίας Ἰωάννην ντὲ Μαρβίλλ, ἀλλὰ τὰ ὑπόλοιπα τέσσαρα ἀγάλματα εἶναι ἔργα αὐθεντικὰ τοῦ Κλάους Σλοῦτερ, ὅστις ἐν αὐτοῖς ἀποκαλύπτει τὰ ἐξοχώτερα τῶν γνωρισμάτων τῆς βουργουνδιακῆς γλυπτικῆς, μάλιστα δὲ τὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν ἀτομικότητα.

Τὸ σημαντικώτερον τῶν σῳζομένων ἔργων τοῦ Κλάους Σλοῦτερ εἶναι τὸ καλούμενον «Φρέαρ τοῦ Μωϋσέως», ἱδρυθὲν ἀπὸ τοῦ 1395 μέχρι τοῦ 1405 ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ μονῇ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δώδεκα μορφάς, ἓξ ἀγγέλων καὶ ἓξ προφητῶν· ὑπεροχωτέρα πασῶν εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ Μωϋσέως, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ὅλου συμπλέγματος. Τὸ «Φρέαρ τοῦ Μωϋσέως» ἤσκησεν ἐπὶ τῆς τέχνης τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος ἐν Γαλλίᾳ τεραστίαν ἐπίδρασιν. Ι.Μ.Π.

Σλοῦτσ (Slucz) *[Γεωγρ.]*. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Γκόρυν, πηγάζων ἐν τῇ οὐκρανικῇ Βολυνίᾳ καὶ ἐκβάλλων ἐν Πολωνίᾳ παρὰ τὸ Βυσότσκ. Ἔχει μῆκος 507 χλμ., εἶναι πλωτὸς ἀπὸ τῆς Τιχόβκας καὶ συμβάλλει μεγάλως εἰς τὴν μεταφορὰν σιτηρῶν καὶ ξυλείας. Π. Ν. Π.

Σλουτσέβσκι, ***Κωνσταντῖνος Ἀλεξέγιεβιτς.*** Ρῶσος ποιητὴς καὶ κριτικὸς (1837—1899). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν ἐν Παρισίοις, Ἁϊδελβέργῃ καὶ Βερολίνῳ. Ἐδημοσίευσε τῷ 1857 τὰ πρῶτά του ποιήματα καὶ μεταφράσεις τοῦ Βύρωνος, τοῦ Σέλλεϋ καὶ τοῦ Οὐγγώ. Κατόπιν ἐδημοσίευσε νέα ποιήματα, ἐκ τῶν ὁποίων «Τὸ ἄγαλμα» «Ἡ ἑστιάς», «Εἰς τὸ νεκροταφεῖον», «Οἱ ἀνθρώπινοι στεναγμοί», «Ἡ ἐαρινὴ νὺξ» ἐγένοντο δημοτικώτατα. Ἐκ τῶν κριτικῶν ἔργων του τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Ἡ ρωσικὴ ζωὴ ἀπὸ αἰσθητικῆς ἀπόψεως» καὶ «Αἰσθητικαὶ σχέσεις τέχνης καὶ πραγματικότητος». Θ. Β.

Σλοῦτσκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λευκῆς Ρωσίας κατὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Σλούτσ. Κάτ. (1926) 14.299. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Ὀζιποβίτσκι καὶ ἔχει ὑδροπρίονας, ἀλευρομύλους καὶ κήπους. Εἶνε ἡ ἀρχαιοτέρα πόλις τῆς Βορειοδυτικῆς Ρωσίας. Π. Ν. Π.

—**Σλοῦτσκ** (-***Λενινγκράντσκυΐ***) *[Γεωγρ.]*. Προάστιον τοῦ Λένινγκραντ, πρότερον καλούμενον *Παύλοφσκ* (βλ. λ.).

Σλύσσελ (Schlüssel), ***Χριστόφορος.*** Γερμανὸς ἰησουΐτης μαθηματικὸς (1537—1612), γνωστότερος ὑπὸ τὸ ὄνομα Clavius. Ἐδίδαξε τὰ μαθηματικὰ ἐν Ρώμῃ ἀπὸ τοῦ 1592, ὑπῆρξε δὲ ὁ πρωτεργάτης τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, ἐπικληθεὶς ὁ Εὐκλείδης τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος. Κατέλιπε σχοινοτενῆ σχόλια εἰς τὰ «Στοιχεῖα» τοῦ Εὐκλείδου (1574), «Γνώμονας» (1581), ὀγκώδη ἀλλ' ἀσαφῆ πραγματείαν περὶ τῶν ἡλιακῶν ὡρολογίων καὶ «Ἑρμηνείαν τοῦ ρωμαϊκοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου» (1603). Π. Ν. Π.

Σλύτερ (Schlüter), ***Ἀνδρέας.*** Γερμανὸς ἀρχιτέκτων καὶ γλύπτης (1664—1714). Εἰργάσθη ἐν Βερολίνῳ ἀπὸ τοῦ 1694 μέχρι τοῦ 1712, ὑπῆρξε δ' εἷς τῶν παραγωγικωτέρων, πολυμερεστέρων καὶ ἐξοχωτέρων Γερμανῶν καλλιτεχνῶν τῶν χρόνων του. Ἀπέθανεν ἐν Πετρουπόλει, ἔνθα εἰργάζετο ἀπὸ τοῦ 1713, ἐξετέλεσε δὲ καὶ ἐν Βαρσοβίᾳ, ἔνθα διέμεινεν ἀπὸ τοῦ 1689 μέχρι τοῦ 1693, πλεῖστα ἔργα. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: ὁ ἐν Καίνιξμπεργκ ἀνδριὰς Φρειδερίκου τοῦ Α′, τὸ ἐν Βαρσοβίᾳ μέγαρον Κραζίνσκι καὶ αἱ διακοσμήσεις τοῦ παλαιοῦ ἀνακτόρου τοῦ Πότσνταμ. Ι.Μ.Π.

Σλῶν (Sloane), ***Θωμᾶς· Ὀ' Κόνωρ.*** Βορειοαμερικανὸς φυσικός, γεννηθεὶς τῷ 1851. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ κολλεγίῳ Σῆτον Χὼλ ἐν Νέᾳ Ἰερσέῃ. Ἐφεῦρε τὸν αὐτόματον φωτομετρικὸν ρυθμιστῆρα καὶ ἔγραψεν: «Ἀριθμητικὴ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ» (1891), «Ἠλεκτρολογικὸν λεξικὸν» (1892), «Προβολὴ κινηματογραφικῶν εἰκόνων» (1921) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σλώπνιτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. *Λογάνη*).

Σμαῖλλν (Schmölln) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Θουριγγίᾳ, ἐν τῷ νομῷ Ἄλτενμπουργκ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γκαῖσσνιτς—Γκέρα. Κάτ. (1925) 13.475. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφαντουργίας, κομβίων, βυρσοδεψίας, καρφοβελονῶν, κλειδοκυμβάλων. Ἀνῆκε μέχρι τοῦ 1920 εἰς τὴν Σαξονίαν-Ἄλτενμπουργκ. Θ. Κ.

Σμάϊλς (Smiles), ***Σαμουήλ.*** Σκῶτος συγγραφεὺς (1812—1904). Ἐσπούδασεν ἰατρικήν, ἐγκαταλείψας ὅμως τὸ ἰατρικὸν στάδιον ἐτράπη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1833 μέχρι τοῦ 1844 ἐξέδιδε τοὺς «Leeds Times». Μετὰ ταῦτα ἐγένετο γραμματεὺς τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Λῆντς καὶ ἔπειτα τῶν Νοτιοανατολικῶν. Τῷ 1859 ἐξέδωκε τὸ βιβλίον του «Βοήθει σαὐτὸν» (Self-Help), τὸ ὁποῖον μετεφράσθη εἰς 17 γλώσσας καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν. Ἕτερα ἔργα τοῦ Σμάϊλς εἶναι: «Ὁ χαρακτὴρ» (1871), «Ἡ εὐδοκίμησις» (1875), «Τὸ καθῆκον» (1880). Γ. Ι. Β.

σμὰκ (Smack) *[Ναυτ.]*. Πλοιάριον ἱστιοφόρον τῆς Σκωτίας, μονόστηλον, μὲ μέγα ψαθωτὸν ἱστίον καθαιρετόν. Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἁλιείαν τῶν μαινίδων (ρεγκῶν). Σ. Ε. Λ.

Σμαλκάλδη (Schmalkalden) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐν Ἔσσῃ Λασσάου, κατὰ τὰς ΝΔ. κλιτῦς τοῦ Θουριγγίου δρυμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τσέλλα—Μέλις—Βερνσχάουζεν. Κάτοικοι (1925) 10.440. Θ. Κ.

σμαλκαλδικὰ *ἄρθρα*. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1536 ὁ πάπας Παῦλος ὁ Γ′ ἀνήγγειλε τὴν διὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1537 σύγκλησιν συνόδου ἐν Μαντούῃ, εἰς ἣν θὰ προσεκαλοῦντο καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι. Τοῦτο ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας Ἰωάννης Φρειδερῖκος, ἀνέθηκε τῇ 11 Δεκεμβρίου τοῦ 1536 εἰς τὸν Λούθηρον νὰ ἐκθέσῃ τὴν τῶν διαμαρτυρομένων πίστιν. Οὕτως ὁ Λούθηρος συνέταξε, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1536, τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὅπερ θὰ ἐχρησίμευεν ὡς ὁμολογία τῶν εὐαγγελικῶν ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Μαντούης. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνεγνώσθη ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Σμαλκάλδης τῇ 24 καὶ 25 Φεβρουαρίου τοῦ 1537 καὶ ὑπεγράφη ὑπὸ τῶν παρόντων θεολόγων, πλὴν τινων ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν μετερρυθμισμένην Ἐκκλησίαν. Ὁ Μελάγχθων, παρὼν ἐν τῷ συνεδρίῳ, ὑπέγραψε μετά τινος παρατηρήσεως ἀναφερομένης εἰς τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα. Οὕτως ἀπετελέσθησαν τὰ «σμαλκαδικὰ ἄρθρα» (Die Schmalkaldischen Artikel. Articuli schmalkaldici). Τὰ σμαλκαλδικὰ ἄρθρα ἀποτελοῦνται ἐκ τριῶν μερῶν. Ἐν τῷ πρώτῳ ἐκτίθενται αἱ μὴ ἀμφισβητούμεναι διδασκαλίαι (περὶ ἁγίας Τριάδος καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ), ἐν τῷ δευτέρῳ αἱ περὶ τοῦ ἀξιώματος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, αἱ ἀφορῶσαι τὴν σωτηρίαν, ὡς πρὸς τὰς ὁποίας οὐδεμία ὑποχώρησις δύναται νὰ γίνῃ ἀπέναντι τῶν καθολικῶν (περὶ τῆς σωτηρίας διὰ τοῦ Χριστοῦ, τῆς διὰ πίστεως δικαιώσεως, τῆς ἐπικλήσεως τῶν ἁγίων, τοῦ παπισμοῦ, τῆς λειτουργίας, τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς κλπ.) καὶ ἐν τῷ τρίτῳ αἱ διδασκαλίαι, περὶ ὧν δύναται νὰ γίνῃ συζήτησις (περὶ ἁμαρτίας, νόμου, μετανοίας, βαπτίσματος, ἐξομολογήσεως, εὐχαριστίας κλπ.). Ὁ προτασσόμενος τῶν σμαλκαλδικῶν ἄρθρων πρόλογος προσετέθη μετὰ ταῦτα, τῷ 1538, ὑπὸ τοῦ Λουθήρου. Ἡ ἐν τοῖς σμαλκαλδικοῖς ἄρθροις ἐκτεθειμένη διδασκαλία συμφωνεῖ πρὸς τὴν τῆς αὐγουσταίας ὁμολογίας, ἐκφέρεται ὅμως ἐν αὐτοῖς ὀξύτερον καὶ πολεμικώτερον ἄνευ φειδοῦς πρὸς τὸν πάπαν.

Ἐπειδὴ ἡ σύνοδος τῆς Σμαλκάλδης ἀπεφάσισεν ὅπως οἱ διαμαρτυρόμενοι μὴ ἐμφανισθῶσιν εἰς τὴν ἐν Μαντούῃ σύνοδον, τὰ δὲ σμαλκαλδικὰ ἄρθρα ὑπεγράφησαν μόνον ὑπὸ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ θεολόγων, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν, διὰ τοῦτο δὲν ἔλαβον εὐθὺς συμβολικὴν σημασίαν, ἣν ἀπέκτησαν μετὰ ταῦτα, ὅτε παρελήφθησαν ἐν τοῖς συμβολικοῖς βιβλίοις τῆς διαμαρτυρομένης Ἐκκλησίας. Κ. Ι. Δ.

σμαλκαλδικὸς *σύνδεσμος*. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν πρὸς ἐπίτευξιν συμφωνίας τῶν δυτικῶν καὶ διαμαρτυρομένων ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Αὐγούστης (1530), ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας ἐκάλεσε, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1530, εἰς Σμαλκάλδην τοὺς διαμαρτυρομένους ἡγεμόνας, ὅπως σκεφθῶσι περὶ τῆς διὰ τῶν ὅπλων ἀντιστάσεως, ἐὰν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Κάρολος καὶ οἱ καθολικοὶ ἤθελον ἀσκήσει κατ' αὐτῶν βίαν. Ἐπαναληφθείσης τῆς ἐν Σμαλκάλδῃ συνόδου κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1531, ἀπεφασίσθη ἐν αὐτῇ ἡ σύναψις συμμαχίας μεταξὺ τῶν διαμαρτυρομένων ἡγεμόνων πρὸς ὑπεράσπισιν διὰ τῶν ὅπλων τῆς διαμαρτυρήσεως, ἐὰν οἱ δυτικοὶ ἤθελον ἀσκήσει κατ' αὐτῶν βίαν. Ἡ συμμαχία αὕτη, διαρκείας ἓξ ἐτῶν, ἐκλήθη σμαλκαλδικὸς σύνδεσμος ἢ σμαλκαλδικὴ συμμαχία. Τὸν ἰσχυρὸν τοῦτον σύνδεσμον, εἰς ὃν προσεχώρησαν μετ' ὀλίγον ἐκ πολιτικῶν λόγων ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φραγκῖσκος Α′ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἑρρῖκος Η′, φοβηθεὶς ὁ Κάρολος, ὅστις πρὸς τούτοις ἦτο ἀπησχολημένος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπὸ τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων πολέμου, συνῆψε τῇ 23 Ἰουλίου τοῦ 1532 τὴν ἐν Νυρεμβέργῃ εἰρήνην, καθ' ἣν μέχρι τῆς κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος συγκροτήσεως οἰκουμενικῆς συνόδου θὰ ἐπεκράτει θρησκευτικὴ ἐλευθερία. Παρὰ τὰ συμφωνηθέντα ὅμως ἐξηκολούθουν αἱ κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων πιέσεις, ὁ δὲ πάπας Παῦλος Γ′ ἀπεφάσισε τέλος τὴν σύγκλησιν συνόδου, ἀλλ' ἐν Μαντούῃ τῆς Ἰταλίας, ὅπερ ἀπέκρουσαν οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐκ φόβου πιέσεων ἐκ μέρους τῶν καθολικῶν. Οἱ διαμαρτυρόμενοι, βλέποντες τὴν ἐπιδείνωσιν τῶν πραγμάτων, παρέτειναν ἐπὶ δέκα ἔτη τὴν σμαλκαλδικὴν συμμαχίαν, πρὸς ἣν ὅμως ἀντέταξαν οἱ καθολικοὶ τὴν ἐν Νυρεμβέργῃ ἀντισμαλκαλδικὴν συμμαχίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμος ἐξηκολούθει, οἱ καθολικοὶ ἐζήτησαν εἰρήνην διαρκείας 15 μηνῶν, ἥτις καὶ συνήφθη ἐν Φραγκφούρτῃ (1539). Ἀλλ' ἡ εἰρήνη αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν, παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερίδων συνελθόντων θεολόγων ἐν Βόρμς (1540) καὶ τὴν συμφωνίαν τὴν γενομένην ἐν Ρέγενσβουργ (1541). Τῷ 1545 προσεκάλεσεν ὁ πάπας οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐν Τριδέντῳ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον μετέθηκεν αὐτὴν εἰς Βονωνίαν, εἰς ἣν ὅμως δὲν ἤθελον νὰ λάβωσι μέρος οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐκ φόβου πιέσεων ἐκ μέρους τῶν καθολικῶν. Τέλος, βλέποντες οἱ διαμαρτυρόμενοι ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος μετὰ τῶν συμμάχων του ἡτοιμάζετο ὅπως διὰ τῶν ὅπλων προσβάλῃ αὐτούς, ὥρμησαν κατ' αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ καταλάβωσιν αὐτὸν ἀνέτοιμον. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν ἔκλινεν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος (1546) καὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν σμαλκαλδικὴν συμμαχίαν ἡττηθέντες ἠναγκάσθησαν νὰ πληρώσωσι καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου. Παρὰ ὅμως τὴν νίκην ταύτην ὁ Κάρολος δὲν προσηνέχθη ἀπηνῶς πρὸς τοὺς ἀντιπάλους, οὐδὲ ἀπηγόρευσε τὴν διαμαρτύρησιν. Κ. Ι. Δ.

Σμάλτζ (Schmalz), ***Θεόδωρος - Ἀντώνιος-Ἑρρῖκος.*** Γερμανὸς διεθνολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1760 ἐν Ἀννοβέρῳ καὶ ἀποβιώσας τῷ 1831 ἐν Βερολίνῳ. Ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Καινιξβέργης καὶ τῆς Χάλλης, τῷ 1809 δὲ διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ νεοσύστατον πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου, ὢν συγχρόνως καὶ ἐφέτης. Ἐδημοσίευσε τῷ 1817 τὸ σύγγραμμα: «Das europäische Völkerrecht», τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη τῷ 1823 καὶ εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν, κατὰ μετάφρασιν γενομένην ὑπὸ τοῦ κόμιτος de Bohm. Ὁ συγγραφεὺς βασίζει τὸ διεθνὲς δίκαιον μόνον ἐπὶ τῶν ἐθίμων, δὲν παραδέχεται δὲ ὡς βάσιν αὐτοῦ καὶ τὰς συνθήκας ἢ συμβάσεις, αἱ ὁποῖαι κατ' αὐτὸν χρησιμεύουσι μόνον ὅπως καταδείξωσι πᾶν ὅ,τι τὰ κράτη θεωροῦσιν ὡς ὑφιστάμενον ἔθιμον εἰς τὰς ἐπισήμους μεταξύ των σχέσεις. Δ. ΔΡ.

—**Σμάλτζ** (Schmaltz), ***Χριστόφορος,*** *βαρῶνος*—. Βαυαρὸς στρατηγὸς (1774—1849). Μετέσχε τῶν ναπολεοντείων πολέμων καὶ διεκρίθη κατὰ τὰς μάχας τῆς Λειψίας καὶ τοῦ Βατερλώ. Ἐκλεγεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Α′ ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ κατελθόντος εἰς τὴν Ἑλλάδα βαυαρικοῦ στρατοῦ, τοῦ ἀντικαταστήσαντος τὰ ἀπερχόμενα γαλλικὰ στρατεύματα, διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Σπυρίδωνος Τρικούπη (1833) καὶ διετήρησε τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦτο καὶ εἰς τὴν κυβέρνησιν Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ἀποσυρθεὶς δὲ ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἀνταρσίας ἐν Μάνῃ τῷ 1834, ἡ ἀντιβασιλεία ἀνέθεσεν εἰς τὸν Σμάλτζ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ πρὸς κατάπνιξιν αὐτῆς. Ὁ βαυαρικὸς οὗτος στρατὸς ὑπέστη δεινὰ ἀτυχήματα. Τὸ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Σαούτινερ σῶμα ᾐχμαλωτίσθη εἰς τὰ Κακοβούνια, ἕτερον δὲ τοιοῦτον, ἡττηθέν, διεσώθη καταφυγὸν εἰς Πορτοκάλιον. Ταυτοχρόνως ἐγένοντο ταραχαὶ ἐν Μεσσηνίᾳ. Μεταβὰς ἐκεῖ ὁ Σμάλτζ συνέστησε στρατοδικεῖον πρὸς ἐκδίκασιν τῶν στασιαστῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἠπειλεῖτο ἡ ζωὴ τῶν ἐν Μάνῃ αἰχμαλώτων Βαυαρῶν, προετιμήθησαν ἤπια μέτρα πρὸς εἰρήνευσιν τῆς Μάνης, τῇ προτάσει δὲ τοῦ Σμάλτζ ἐδόθη, τὴν 13 Αὐγούστου 1834, ἀμνηστία εἰς πάντας τοὺς στασιαστάς. Τῷ 1835 ὁ Σμάλτζ ἀνέλαβεν αὖθις τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Ἄρμανσμπεργκ. Ἀποσυρθεὶς τῆς ὑπηρεσίας τῷ 1840 ἐπέστρεψεν εἰς Μόναχον, ὅπου διῆλθε τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του. Θ. Β.

σμαλτίνης (ὁ) (Smaltin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀρσενικοῦχον κοβάλτιον, $CoAs_2$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα συνήθως εἰς ἑξάεδρα, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς κοκκώδη ἢ στιφρὰ συσσωματώματα. Παρουσιάζει θραυσμὸν ἀνώμαλον, σκληρότητα 5 ½, εἰδικὸν βάρος 6,4—6,6, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα κασσιτερόλευκον ἕως χαλυβδότεφρον. Ἀποτελεῖ τὸ συνηθέστατον ὀρυκτὸν τοῦ κοβαλτίου, ἐμφανίζεται δὲ εἰς τὴν Κορνουαλλίαν, τὸν Καναδᾶν, τὸ Joachimstal κ. ἄ. Γ. Β.

σμάλτον (τό)· ὑελῶδες ἐπίχρισμα νομισμάτων ἢ σκευῶν ἐπιτυγχανόμενον διὰ τήξεως· || ἔγκαυστος ὑελώδης βαφή.

σμάλτωμα (τό)· ἡ διὰ σμάλτου ἐπίχρισις ἢ κόσμησις.

σμαλτώνω· ἐπιχρίω, ἐπικαλύπτω διὰ σμάλτου.

σμάλτωσις (ἡ). Ἡ ἐπικάλυψις ὑάλου, πορσελλάνης, φαβεντιανῆς γῆς καὶ μετάλλων διὰ διαφανοῦς ἢ ἀδιαφανοῦς ἐφυαλώσεως εὐτήκτου διὰ λόγους διακοσμήσεως ἢ προφυλάξεως.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *σμάλτωσις* στερεοποιεῖται διὰ τοῦ πυρὸς εἰς κλίβανον θερμάνσεως περιωρισμένου χώρου ἐντὸς κιβωτίου πυριμάχου γῆς (μου-

Digitized by Google

fle) εἰς θερμοκρασίαν 300—600 ἢ καὶ περισσοτέρων βαθμῶν, ἀναλόγως τῆς ἀντοχῆς τοῦ σμαλτωνομένου ἀντικειμένου. Ἡ σμάλτωσις εἶναι μῖγμα πυριτικῶν ἁλάτων χρωματισμένων διὰ μεταλλικῶν ὀξειδίων, ὑαλοποιουμένων εἰς εἰδικὸν κλίβανον καὶ κατόπιν λειοτριβομένων εἰς ἰγδίον ἐξ ὄνυχος δι' ὑπέρου τῆς αὐτῆς συστάσεως. Διὰ τῆς λεπτῆς ταύτης κόνεως, καθισταμένης ρευστῆς δι' ὕδατος, ὄξους ἢ τερεβινθελαίου, ἐπικαλύπτεται ἢ ζωγραφίζεται ἡ πρὸς σμάλτωσιν ἐπιφάνεια. Αἱ μεγάλαι ἐπιφάνειαι (ὅπως τῶν ἀγγείων, πινακίων κ. ἄ.) ἐμβαπτίζονται εἰς ἀραιὸν πολτὸν σμαλτώσεως καὶ μετὰ τὴν στέγνωσιν καὶ ξήρανσιν ἐγκλιβανίζονται εἰς τὸν κεραμευτικὸν κλίβανον εἰς ἐλευθέραν θέρμανσιν ἢ τὴν διάμεσον (enmouflage).

Ἡ σμάλτωσις εἶναι ἀρχαιοτάτη ἐφεύρεσις, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ ἀνευρίσκεται καὶ εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν καὶ μεσοποταμιακὴν τέχνην (Περσία, Ἀσσυρία κ. ἄ.). Μεγάλαι παραστάσεις διακοσμητικαὶ συνεκροτοῦντο διὰ πλίνθων ἐσμαλτωμένων ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς, καὶ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τούτων ἐπετυγχάνετο διακόσμησις γεωμετρικῶν σχημάτων. Ἄλλοτε ἐπὶ πλίνθων διὰ σμαλτώσεως ἐζωγραφίζετο ὁλόκληρος παράστασις ἐνίοτε ἡμιανάγλυφος, ὅπως ἡ ἐν Λούβρῳ περίφημος διακοσμητικὴ σύνθεσις τῶν τοξοτῶν τοῦ Δαρείου.

Εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν τέχνην συχνότατα ἀπαντᾷ ἡ σμάλτωσις ἁπλῆ, ἔνθετος ἢ καὶ περίκλειστος (cloasonnée), ὁπότε τὰ χρώματα τῆς σμαλτώσεως χωρίζονται μεταξύ των διὰ πλαισίων μετάλλου ἢ προσθετοῦ ἢ διὰ χαράξεως τοῦ πρὸς σμάλτωσιν μεταλλίνου ἀντικειμένου. Ἡ σμάλτωσις ἔμεινε παράδοσις εἰς τὴν μεσοποταμιακὴν τέχνην, ἐξασκουμένη καὶ σήμερον ἀκόμη, ἐκεῖθεν δὲ μετεδόθη εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ δι' ἐκείνων εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Σμάλτωσις ἀπαντᾷ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα καὶ κατόπιν, εἶναι δὲ περιζήτητα τὰ σμαλτωμένα ἀντικείμενα τῆς Λιμόζης.

Ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἐκτὸς τῶν Περσῶν καὶ Ἀράβων, οἱ Σῖναι καὶ Ἰάπωνες παράγουν ἀξιοσημείωτα σμαλτωμένα ἀντικείμενα, οἱ δὲ Ἰάπωνες ἀνεκάλυψαν τὸν τρόπον τῆς ἐπικολλήσεως τῶν μεταλλικῶν πλαισίων τῆς σμαλτώσεως καὶ ἐπὶ κεραμευτικῶν ἀντικειμένων ἀκόμη. Ἡ σμάλτωσις εἶναι γνωστὴ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐξασκουμένη ἀπὸ τοὺς περιφήμους ἀργυροχρυσοχόους τῆς Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας, οἱ ὁποῖοι διεκόσμησαν διὰ σμαλτώσεως πολλὰ κοσμήματα τῆς λαϊκῆς τέχνης, ἐνώτια, σταυροὺς καὶ ἰδίως πόρπας ζωνῶν.

Ἡ σμάλτωσις ἐχρησίμευσε πολὺ διὰ τὴν διακόσμησιν λατρευτικῶν ἀντικειμένων, ὅπως ἁγίων δισκοποτηρίων, λαβίδων μεταλήψεως, κοσμημάτων, ἀμφίων καὶ ἀρχιερατικῶν μιτρῶν καὶ περιάπτων καὶ εἰκόνων, ἐκ τῶν τελευταίων δὲ τούτων περιφημότεραι εἶναι αἱ ρωσικῆς κατασκευῆς καὶ ἰδίως τῆς Οὐκρανίας, ἀποτελοῦσαι τρίπτυχα ἐξ ὀρειχάλκου, ἰδίως μὲ χαμηλὰ ἀνάγλυφα, τῶν ὁποίων τὰ βάθη πληροῦνται διὰ σμαλτώσεως ἀδιαφανοῦς.
Σ. Ξ.

σμαραγδικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σμάραγδον, ὁ τοῦ σμαράγδου.

σμαράγδινος, —*η,* —*ον*· ὁ ἐκ σμαράγδου κατεσκευασμένος ἢ κεκοσμημένος: «σμαράγδινον κόσμημα»· || πράσινος ὡς σμάραγδος.

σμαραγδίτης (ὁ) (Smaragdit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἀμφιβόλων τοῦ μονοκλινοῦς συστήματος. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀκτινολίθου μὲ χρῶμα σμαραγδοπράσινον, προέρχεται δὲ ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ διαλλαγοῦς. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τοῦ σωσσυριτικοῦ γάββρου καὶ τοῦ ἐκλογίτου.
Γ. Β.

σμαραγδοειδής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σμάραγδον.

σμάραγδος (ὁ) (Smaragd) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτόν, ὅπερ ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τῆς εὐγενοῦς βηρύλλου, χαρακτηριζομένην ἀπὸ τὸ βαθὺ πράσινον χρῶμα, τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν ὡς σμαραγδοπράσινον, καὶ ὀφείλεται εἰς τὴν παρουσίαν χρωμίου. Ἀπαντᾷ καὶ ἀνοικτόχρους, ἐνίοτε δὲ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἄτομον τοῦ ὀρυκτοῦ ἐναλλάσσονται σκοτεινόχροα τμήματα μὲ ἀνοικτόχροα στρωματοειδῶς διατεταγμένα. Συχνότατα περιέχει ὑγρὰ ἐγκλείσματα καὶ ἐνστρώσεις ξένων στερεῶν σωμάτων, ὡς λ. χ. φυλλαρίων μαρμαρυγίου. Ὁ σμάραγδος ἀπαντᾷ κυρίως ἐντὸς μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων καὶ εἰς ρωγμὰς ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων πεπληρωμένων μὲ ἀσβεστίτην. Τὰ κυριώτερα κοιτάσματα αὐτοῦ εὑρίσκονται εἰς τὰ ὀρυχεῖα τοῦ Muzo εἰς τὴν Κολομβίαν, ὅπου ἐμφανίζεται εἰς αὐτοτελεῖς κρυστάλλους μεγέθους ἑκατοστῶν τινων τοῦ μέτρου. Εἰς τὴν Εὐρώπην οἱ σμάραγδοι τῆς Κολομβίας ἐγένοντο γνωστοὶ ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Σημαντικὰ κοιτάσματα αὐτοῦ εὑρίσκονται ἐπίσης εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Οὐραλίων, εἰς τὸ Salzburg, εἰς τὴν Νορβηγίαν, τὸ Μεξικὸν κ.ἄ., εἰς δὲ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν γνωστὰ κοιτάσματα σμαράγδου εἰς τὴν Ἄνω Αἴγυπτον. Χρησιμοιεῖται ὡς πολύτιμος λίθος, εἰς τὸν ὁποῖον, κατόπιν κατεργασίας καὶ λειάνσεως, δίδονται διάφορα σχήματα, ἐπίσης δὲ καὶ ὡς διακοσμητικός.
Γ. Β.

Σμάραγδος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, ἐκτεινόμενον παρὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον (νῦν Ἐρυθρὰ θάλασσα) πρὸς Β. τῆς Βερενίκης (ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου Φάουλ Μπέϋ). Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐξώρυσσον ἀπὸ τῶν βράχων αὐτοῦ σμαράγδους, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία αὐτοῦ. Ἐπίσης καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους (τῷ 1817) Γάλλος ἐξερευνητὴς ἀνεῦρε τοιούτους, ἀλλ' ἡ ἐκμετάλλευσις ἐγκατελείφθη, διότι αἱ δαπάναι ὑπερέβαινον τὰ ἔσοδα. Σήμερον καλεῖται *Δζεμπὲλ - Ζαβαρὰθ* (=*ὄρος σμαράγδων*).
Α. Θ. Σ.

σμαραγδόχρους (—*οος,* ὁ, ἡ), —*ουν* (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ σμαράγδου.

Σμάργκεντορφ (Schmargendorf) [*Γεωγρ.*]. Τέως δυτικὸν προάστιον τοῦ Βερολίνου, ἀπὸ τοῦ 1920 ἀποτελέσαν συνοικίαν τῆς πόλεως, ὑπαγομένην εἰς τὸ *Βίλμερσντορφ* (Wilmersdorf).

Σμαρδάκοιτος [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Κώμης τῆς ἐπαρχίας Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 213.
Π. Ν. Π.

Σμάρδεσι [*Γεωγρ.*]. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κρουσταλλοπηγὴ* (βλ.λ.) τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης.

Σμαρέλια (Smareglia), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1854. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὸ θέατρον, γενόμενος, ταυτοχρόνως μετὰ τοῦ Καταλάνι, ὁ ἐν Ἰταλίᾳ ἀπόστολος τοῦ βαγνερισμοῦ. Κυριώτερα ἐκ τῶν μελοδραμάτων αὐτοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς; «Cornelius Schutt» (1893), «Nozze Istriane» (1895), «La Falena» (1897), «Oceana» (1903) κ. λ. π.
Γ. Σ.

σμάρι (τό)· δημοτ., νεαρὸς ἑσμὸς μελισσῶν, τὸ ἀπολυόμενον ἐκ τῆς κυψέλης νέον σμῆνος (ἀντὶ *ἑσμάριον*).

Σμάρι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 635. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνεται καὶ ἡ *μονὴ Καλλέργη* (κάτ. 5).
Ν. ΚΛΣ

σμαρίς, —*ίδος* (ἡ) (Smaris) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἀκανθοπτερυγίων ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μαινιδῶν*. Περιλαμβάνει περὶ τὰ ἑπτὰ εἴδη μικρῶν ἰχθύων, ζώντων ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ καὶ τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ. Κοινὰ χαρακτηριστικὰ τούτων εἶναι: σῶμα ἐπίμηκες· κεφαλὴ ὀξύρυγχος· ὀδόντες μικροί, ἐλλείποντες ἀπὸ τὸν οὐρανίσκον·

Σμαρὶς ἡ κοινή.

ραχιαῖον πτερύγιον διῆκον κατὰ τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς ράχεως· οὐραῖον πτερύγιον δισχιδές. Ἅπαντα τὰ εἴδη ἔχουσι σάρκα, λίαν εὔγευστον, ὀνομασταὶ δὲ εἶναι αἱ σμαρίδες αἱ ἁλιευόμεναι εἰς τὴν παρὰ τὰ Φάληρα τῶν Ἀθηνῶν θάλασσαν. Τὰ διάφορα εἴδη, γνωστὰ ἀδιακρίτως ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *μαρίδες*, ἐλάχιστα διαφέρουν ἀλλήλων. *Σμαρὶς ἡ κοινή*· ἔχει ἐν τῇ ἀναπτύξει της μῆκος σώματος 20—30 ἑκ., χρωματισμὸν δὲ κυανόλευκον μετὰ μιᾶς μελαίνης κηλῖδος κάτωθεν τῆς πλευρικῆς γραμμῆς. *Σμαρὶς ἡ μέλαινα* ἔχει σκοτεινότερον χρωματισμόν. Ἕτερα εἴδη κοινὰ εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας εἶναι *σμαρὶς ἡ χρυσαλὶς* καὶ *σμαρὶς ἡ ἀλκυών*.

Σμαρλίνα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας (βλ. *Στόμιον*).

—**Σμαρλίνας,** ***βουνὸ τῆς*** — [*Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς Ἀρκαδίας, τὸ ἀρχαῖον *Ἐλάϊον* (βλ. λ.).

Σμὰρτ (Smart), ***Χριστόφορος***. Ἄγγλος ποιητὴς (1722—1771). Ἔγραψεν ὑπὸ τὰ ψευδώνυμα Mary Midnight καὶ Pentweazle. Τὸ καλύτερον ποίημά του «Ἆσμα τοῦ Δαυΐδ» ἔγραψεν ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὸ ἄσυλον τῶν ψυχοπαθῶν (1756—1758). Τὸ ποίημα τοῦτο ἀνετυπώθη τῷ 1901 μὲ εἰσαγωγικὰς σημειώσεις ὑπὸ τοῦ R. A. Streatfeild.
Γ. Ι. Β.

Σμέδικ (Smethwik) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Στράφφορντ, εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. Δ. τῆς Βίρμιγχαμ. Κάτ. (1927) 86.870. Ἔχει βιβλιοθήκην καὶ βιομηχανίαν ὑαλουργίας, μηχανῶν καὶ χημικῶν προϊόντων.
Θ. Κ.

Σμεΐνοβο, ἢ ***Σμεϊνογκόρσκ*** [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Σιβηρίας (βλ. *Σμιεΐνοβο*).

Σμέκελ (Schmekel), ***Αὔγουστος***. Σύγχρονος Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1857. Τῷ 1895 διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Γκράϊφσβαλντ. Ἔγραψε: «De Ovidiana Pythagoreae doctrinae adumbratione» (1885) καὶ γερμανιστί: «Ἡ φιλοσοφία τῆς μέσης Στοᾶς» (1892), «Κικέρων καὶ Αἰνησίδημος» (1898), «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ συγχρόνου θετικισμοῦ» (1898), «Ἡ θετικιστικὴ φιλοσοφία καὶ ἡ ἱστορία της» (1908—1914) κ. ἄ. Ἐξέδωκε τὴν βιβλιοθήκην τῶν «Μεγάλων φιλοσόφων τῶν ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων».
Π. Ν. Π.

Σμέλιεβ, ***Ἰβὰν Σεργκιέγεβιτς***. Ρῶσος διηγηματογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἔγινε γνωστὸς διὰ τοῦ ἔργου του «Τὸ γκαρσόνι». Εἰς τὰ ἀκολουθήσαντα ἔργα του διαφαίνεται ὠμὴ ρεαλιστικὴ παρατήρησις, συγκεκερασμένη μὲ λυρισμὸν καὶ πάθος. Ἐξέδωκε πολλὰ ἔργα, ἐξ ὧν: «Ἡ ἀνεξάντλητη κούπα» (Παρίσιοι 1921), «Ὁ ἥλιος τῶν νεκρῶν» (Παρίσιοι 1928) κ. ἄ.
Ε. Ι. Χ.

Σμέλλι (Smellie), ***Οὐΐλλιαμ***. Σκῶτος μαιευτήρ, ἀποθανὼν τῷ 1763. Ἐδίδαξε μαιευτικὴν ἐν Λονδίνῳ, πρῶτος δὲ ἀπεικόνισε πιστῶς τὰ διάφορα σχήματα τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου, τὸν μηχανισμὸν τῶν τοκετῶν, τὴν ραχιτικὴν πύελον, ὡς καὶ διαφόρους πυελικὰς διαμέτρους. Ἔθεσεν ἰδιαιτέρους κανόνας διὰ τὴν ἐμβρυουλκίαν. Ὑπὸ τὸ ὄνομά του φέρεται: 1) μακρὰ ψαλὶς πρὸς ἀνάτρησιν τοῦ κρανίου τοῦ ἐμβρύου, καὶ 2) κυρτὸς ἐμβρυουλκός, ἀνάλογος πρὸς τὸν τοῦ Levret. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀναφέρομεν τὸ ἀξιόλογον σύγγραμμά του «Treatise on the theory and practica of midnifery» (Λονδῖνον 1752 κλπ.), τὸν ἀνατομικὸν ἄτλαντα (1754, 1761, 1787) κλπ.
Ο. Ρ.

Σμεντέροβο (Smederovo) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας (βλ. *Σεμέντρια*).

σμεουρδιὰ (ἡ), ἢ ***σμεουριὰ*** [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βάτος ἡ ἰδαία*.

σμέουρο (τὸ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ καρποῦ τῆς σμεουριᾶς.

Σμέρδης, ἢ ***Σμέρδις***. Πέρσης σατράπης, ὁ ἄλλως *Βαρδίγιας* (βλ. λ).

Σμερδίας. Ὡραῖος ἔφηβος, εὐνοούμενος τοῦ Πολυκράτους, τυράννου τῆς Σάμου, πολλάκις μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀνακρέοντος. Ζηλοτυπήσας ὁ Πολυκράτης διὰ τὴν πρὸς τὸν ποιητὴν φιλίαν, ἀπέκοψε τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς του (*Αἰλιαν.* Ποικ. Ἱστορ. IX, 4).
Α. Θ. Σ.

Σμερδομένης. Υἱὸς τοῦ Ὀτάνου καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Δαρείου, ὅστις μετὰ τοῦ Μεγαβύζου ἐστρατήγει τοῦ τρίτου σώματος τοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος στρατοῦ τοῦ Ξέρξου τῷ 480 π. Χ. (*Ἡροδ.* VII, 82, 121).
Α. Θ. Σ.

Σμερίλιας. Ὄνομα κρητικῆς οἰκογενείας κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα (βλ. *Σμυρίλιος*).

Σμέρλινγκ (Schmerling), ***Ἀντώνιος φὸν***—. Αὐστριακὸς πολιτικὸς (1805—1893). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ τῷ 1829 εἰσῆλθεν εἰς τὸν δικαστικὸν κλάδον, διορισθεὶς μέλος τοῦ Ἀνωτάτου Ἀκυρωτικοῦ. Τῷ 1849 εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιτικήν, ἐκλεγεὶς μέλος τῆς διαίτης. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸ κίνημα τοῦ Μαρτίου τοῦ 1848, ἐστάλη δὲ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν ἐν Φραγκφούρτῃ συνέλευσιν τῶν γερμανικῶν κρατῶν, προεδρεύσας τῆς συνελεύσεως. Ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος ἐν τῇ γερμανικῇ βουλῇ τῆς Φραγκφούρτης, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ εἶτα πρωθυπουργός. Ἐπανελθὼν εἰς Βιέννην διωρίσθη (1849) ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν δίαιταν τοῦ Κρίμς, ἀπεστάλη ἐκ νέου πληρεξούσιος τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν γερμανικῶν κρατῶν τῆς Φραγκφούρτης καὶ ἀντετάχθη κατὰ τῆς πρωσσικῆς μοναρχικῆς διαδοχῆς. Ἀπὸ τοῦ 1849—1851 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, εἶτα πρόεδρος τοῦ Ἀκυρωτικοῦ. Τῷ 1860 ἐσχημάτισε κυβέρνησιν, συνέταξε καὶ ἐξέδωκε τῷ 1861 τὸ λεγόμενον Σύνταγμα τοῦ Φεβρουαρίου, κατόπιν ὅμως τῆς ἐναντίον τοῦ Συντάγματος τούτου προκληθείσης σφοδρᾶς ἀντιστάσεως τῆς Οὐγγαρίας, ὁ Σμέρλινγκ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ (27 Ἰουλίου 1865). Μετὰ ταῦτα ἀνέλαβε πάλιν καθήκοντα προέδρου τοῦ Ἀκυρωτικοῦ καὶ διωρίσθη ἰσόβιος γερουσιαστής. Ἔγραψεν ἀπομνημονεύματα μὴ δημοσιευθέντα.
Γ. Ι. Β.

σμέρνα (ἡ), ἢ ***σμύρνα*** [*Ζῳολ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *μύραινα*.

Σμέρνας, ***βουνὸ τῆς*** — [*Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς Ἀρκαδίας, ἄλλως καλούμενον καὶ *βουνὸ τοῦ Καϊάφα*. Εἶναι δυτικὴ παραφυὰς τῆς Ἄλβαινας (Μίνθης τῶν ἀρχαίων), ταυτίζεται δὲ κατά τινας πρὸς τὸν *Λάπιθον* καὶ κατ' ἄλλους πρὸς τὸν *Μάκιστον* τῶν ἀρχαίων.

Σμέρται, ἢ ***Μέρται*** (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῆς ΒΑ. Βρεττανίας ἐν Καληδονίᾳ (νῦν Σκωτία), κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον πρὸς Β. τῶν Λούγων.
Α.Θ.Σ.

σμερτιὰ (ἡ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *μύρτος*.

Digitized by Google

Σμέρτος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μύλων (Σκέφαρης) τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν). Κάτ. (1928) 231. Π. Ν. Π.

Σμὲτ (Smet), ***Μποναβεντούρα ντὲ* —**. Βέλγος φιλόλογος (βλ. λ. *Μποναβεντούρα* ντὲ Σμέτ).

Σμέτανα (Smetana), ***Φρειδερῖκος***. Διάσημος Βοημὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Λαϊτομὶσλ τῆς Τσεχοσλοβακίας τῷ 1824, ἀποθανὼν δὲ ἐν Πράγᾳ τῷ 1884. Δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ πατὴρ τῆς τσεχικῆς μουσικῆς, τὸ δὲ ἔργον του ἀφῆκε βαθέα ἴχνη. Φαινόμενον πρωΐμου ταλάντου, δεδομένου ὅτι μόλις ἑξαετὴς ἐνεφανίζετο εἰς δημοσίαν συναυλίαν ὡς κλειδοκυμβαλιστής, καὶ παρὰ τὰς σοβαράς του σπουδὰς ὑπὸ τὸν Πρὸκς καὶ τὸν Λίστ, ὁ Σμέτανα πολὺ δυσκόλως κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ ὡς καλλιτέχνης. Τὰ πρῶτα ἔργα του ἦσαν πόλκαι τινὲς καὶ πολωνέζαι, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Σοπέν· τῷ 1849 συνέθεσε τὴν «Πανηγυρικὴν εἰσαγωγὴν» καὶ τῷ 1854 τὴν «Θριαμβευτικὴν συμφωνίαν ἐπὶ τοῖς γάμοις τοῦ αὐτοκράτορος». Ἔζησεν ἐπί τινα χρόνον ἐν Πράγᾳ, ὅπου εἶχεν ἱδρύσει ἰδιωτικὴν «Μουσικὴν σχολήν», τῷ δὲ 1856 μετέβη εἰς Γκαίτεμποργκ τῆς Σουηδίας ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας τῆς φιλαρμονικῆς ἑταιρείας. Κατὰ τὴν πενταετῆ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διαμονήν του, ὁ Σμέτανα συνέθεσε τὰ συμφωνικὰ ποιήματα, «Ριχάρδος Γ'», «Τὸ στρατόπεδον τοῦ Βαλλενστάϊν» καὶ «Χάκων Γιάρλ». Ἐπανελθὼν εἰς Βοημίαν διωρίσθη, τῷ 1866, διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ Ἐθνικοῦ θεάτρου τῆς Πράγας, ἤρχισε δὲ γράφων φωνητικάς τινας συνθέσεις, κυρίως χορῳδίας, τέλος δὲ τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα: «Branibori u Tchechach». Τὸ ἔργον τοῦτο, περατωθὲν τῷ 1863, ἐπαίχθη τῷ 1866 καὶ ἔσχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν, καθότι ἐν αὐτῷ ὁ Σμέτανα, ἂν καὶ ἀκολουθῶν τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Βάγνερ, χάρις εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ἐθνικῶν χορῶν καὶ λαϊκῶν τσεχικῶν θεμάτων κατώρθωσε νὰ ὁμιλήσῃ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ. Τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Τσέχος συνθέτης ἀνεβίβασεν ἐν Πράγᾳ τὸ ἀριστούργημά του καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν ἔργον τῆς Τσεχοσλοβακίας «Prodana nevesta» (=«Ἡ πωληθεῖσα μνηστή»). Τὸ κωμικὸν τοῦτο μελόδραμα εἶναι ἀπαράμιλλον εἰς δροσερότητα ἐμπνεύσεως καὶ ἐθνικὸν χρῶμα. Εἰς τὰ ἑπόμενα αὐτοῦ ἔργα: «Dalibor» (1868) καὶ «Libussa» (1881) ὁ Σμέτανα ἀκολουθεῖ τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ σοβαροῦ μελοδράματος, ὑποτασσόμενος, περισσότερον ἴσως τοῦ δέοντος δουλοπρεπῶς, εἰς βαγνερείους καινοτομίας καὶ ποιούμενος κατάχρησιν τῶν ὁδηγῶν —θεμάτων. Ἡ «Λιμπούσσα» ἐγράφη διὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ Ἐθνικοῦ τσεχοσλοβακικοῦ θεάτρου (1882) καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πανηγυρικὸν καὶ ἡρωϊκὸν ἔργον, παρουσιάζον τὸν Σμέτανα ὑπὸ τὴν σοβαρὰν αὐτοῦ πλευράν. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μᾶλλον γνωστῶν ἔργων, ὁ Σμέτανα συνέθεσε καὶ τὰ κωμικὰ μελοδράματα: «Αἱ δύο χῆραι» (1874), «Φιλί» (1876) καὶ τὸ «Μυστικὸν» (1878). Τὸ τελευταῖον θεατρικὸν αὐτοῦ ἔργον εἶναι τὸ φαντασμαγορικὸν μελόδραμα «Ὁ τοῖχος τοῦ διαβόλου» (1882), ἔργον ἀντάξιον τῶν καλυτέρων αὐτοῦ δημιουργημάτων. Αἱ συνθέσεις του ἐπιτρέπουν νὰ θεωρήσωμεν τὸν Σμέτανα ὡς τὸν πατέρα τοῦ τσεχικοῦ μελοδράματος, τῆς συμφωνικῆς μουσικῆς καὶ τῆς μουσικῆς δωματίου. Τὸ συμφωνικόν του ποίημα «Ἡ πατρίδα μου» (1874) εἶναι σύνθεσις ἀπαράμιλλος εἰς χρῶμα, εἰς αἴσθημα καὶ εἰς γραφικότητα. Ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ Σμέτανα κατέχουσιν τὰ δύο αὐτοῦ κουαρτέττα ἐγχόρδων εἰς μι ἔλ. καὶ ντο μεῖζ., ἐξ ὧν τὸ πρῶτον φέρει τὸν τίτλον «Σελίδες ἐκ τῆς ζωῆς μου». Ἡ τελευταία περίοδος τῆς ζωῆς τοῦ Σμέτανα ὑπῆρξε θλιβερά, καθότι τῷ 1874 εἶχεν ἤδη ἀπολέσει ἐντελῶς τὴν ἀκοήν του, κωφὸς δὲ ἔγραψε τὸ κωμικὸν αὐτοῦ μελόδραμα «Τὸ φιλί» καὶ πολλὰ ἄλλα θαυμάσια ἔργα. Ἡ κωφότης ὅμως καὶ αἱ ἐκ ταύτης ἠθικαὶ στενοχωρίαι ἐκλόνησαν τὸ νευρικὸν σύστημα τοῦ συνθέτου, ὅστις προσβληθεὶς ὑπὸ παραφροσύνης ἀπεβίωσεν εἰς φρενοκομεῖον. Ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ Σμέτανα ἔγκειται ὄχι μόνον εἰς τὸ ὅτι ἐδημιούργησεν ἐθνικὴν μουσικὴν σχολήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὅτι διὰ τοῦ παραδείγματός του ὤθησε τὴν νεωτέραν γενεὰν τῶν Τσέχων συνθετῶν εἰς τὸ νὰ βαδίσουν ἐπὶ τὰ ἴχνη του. Γ. Σ.

Φρειδερῖκος Σμέτανα.

Σμετάνκα (Smetanka), ***Αἰμίλιος***. Τσέχος φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1875. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πράγας. Κατέγινεν εἰς μελέτας τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν καὶ διαλέκτων, συνέχισε τὴν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Γκεμπάουερ ἀρξαμένην σύνταξιν τοῦ «Βοημικοῦ λεξικοῦ», εἰργάσθη δὲ ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ὁμοιόμορφον διατύπωσιν ἐν τῇ τσεχικῇ γλώσσῃ τεχνικῶν ὅρων (στρατιωτικῶν καὶ λοιπῶν) καὶ ἐξέδωκε γερμανιστί: «Γραμματικὴν τῆς τσεχικῆς γλώσσης» καὶ «Γερμανοτσεχικοὺς διαλόγους». Γ. Ι. Β.

σμῆγμα, *—ατος* (τό). Ἔκκριμα τῶν σμηγματογόνων ἀδένων τοῦ δέρματος, λιπαρόν, ἡμίρρευστον ἐν τῇ θερμοκρασίᾳ τοῦ σώματος, ἐκκενούμενον περὶ τὰς τρίχας καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματος, καθιστῶν δὲ τὸ δέρμα καὶ τὰς τρίχας ἀδιαπίδυτα, οὕτως εἰπεῖν ἀδιάβροχα. Ι. Π.

σμηγματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ σμῆγμα, ὁ τοῦ σμήγματος.

—σμηγματικὰ *ἀδενώματα* *[Δερματολ.]*. Πολυάριθμα μικρὰ καλοήθη, κίτρινα ἢ κιτρινέρυθρα ὀγκίδια, ἐμφανιζόμενα εἰς τὸ πρόσωπον, ἰδίᾳ περὶ τὴν ῥῖνα, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐκ τῆς ὑπερπλασίας τῶν σμηγματογόνων ἀδένων. Ἡ θεραπεία αὐτῶν γίνεται διὰ τῆς ἠλεκτρολύσεως. Κ. Κ. Κ.

—σμηγματικὴ *κύστις* *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *κύστις* σμηγματική.

σμηγματογόνοι *ἀδένες* *[Ἀνατομ.]*· βλ. *δερματικοὶ* ἀδένες.

σμηγματόρροια (ἡ) *[Δερματολ.]*. Παθολογικὴ ὑπερέκκρισις τῶν σμηγματογόνων ἀδένων, καθ' ἣν τὸ δέρμα ἐμφανίζεται ἐλαιῶδες, στιλπνόν, πεπαχυσμένον καὶ μὲ ἰδιάζουσαν ὀσμήν, ὀφειλομένην εἰς τὸ σμῆγμα. Οἱ πόροι τῶν ἀδένων εἶναι διηυρυσμένοι καὶ καλύπτονται ἄλλοτε μὲν ὑπὸ ἐλαιωδῶν σταγόνων (*ἐλαιώδης σμηγματόρροια*), ἄλλοτε δὲ ὑπὸ συμπαγοῦς κιτρινωπῆς οὐσίας, ἡ ὁποία διὰ τῆς συνθλίψεως τοῦ δέρματος ἐξέρχεται ὑπὸ μορφὴν νηματίων (μπιμπίκια) (*σύμπηκτος σμηγματόρροια*). Ἡ πάθησις αὕτη ἀναφαίνεται εἰς τρία κύρια κέντρα: εἰς τὸ πρόσωπον, ἰδίᾳ δὲ τὴν ῥῖνα, τὴν ῥινογενειακὴν αὔλακα καὶ τὸ μέτωπον, εἰς τὸ τριχωτὸν τῆς κεφαλῆς καὶ εἰς τὸν θώρακα. Αὕτη ἄρχεται κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν (12—18 ἔτος) καὶ διατηρεῖται ἐπὶ μακρόν. Τὰ αἰτιολογικὰ αἴτια εἶναι κυρίως γενικαὶ διαταραχαὶ τοῦ ὀργανισμοῦ, συγγενὴς προδιάθεσις καὶ ἐν μέρει δερματικὴ μόλυνσις. Αἱ γενικαὶ διαταραχαὶ τοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι ἡ ἔναρξις τῆς λειτουργίας τῶν γεννητικῶν ἀδένων, ἡ δυσκοιλιότης, αἱ χρόνιαι ἐντερικαὶ ἢ φαρμακευτικαὶ δηλητηριάσεις, ἡ κακὴ λειτουργία τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος, τῆς μήτρας καὶ τῶν ᾠοθηκῶν, ἡ δὲ μικροβιακὴ μόλυνσις ὀφείλεται εἰς τὸν σμηγματορροϊκὸν μικροβάκιλλον τοῦ Sabouraud, εἰς τὸν σταφυλόκοκκον καὶ τὸν στρεπτόκοκκον. Ἡ θεραπεία ὀφείλει πρῶτον νὰ ἐξακριβώσῃ καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὴν γενικὴν κατάστασιν τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ τοπικὴ θεραπεία γίνεται διὰ τῆς χρήσεως ὑγρῶν καὶ ἀλοιφῶν, περιεχόντων κυρίως παρασκευάσματα θείου. Κ. Κ. Κ.

σμηγματορροιοπάθεια (ἡ) *[Δερματολ.]*. Ἡ παθολογικὴ ὑπέρμετρος ἔκκρισις τῶν σμηγματογόνων ἀδένων, ἡ ὁποία, κατὰ τοὺς πλείστους συγγραφεῖς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Γάλλον Sabouraud, δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα μικροβιακῆς τινος μολύνσεως. Κ. Κ. Κ.

σμηκτρὶς *γῆ*, ἢ ***πλυντρὶς γῆ***. Ὀνομασία δοθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἰς παραλλαγὴν τῆς ἀργίλλου, ἡ ὁποία χρησιμεύει εἰς πλύσιν καὶ καθαρισμὸν ἐνδυμάτων καὶ ἐρίων. Ἀπαντᾷ ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν Μῆλον καὶ τὴν Κίμωλον. Γ. Β.

Σμηλὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης (βλ. *Σμιλές*).

σμηναγὸς (ὁ). Κατώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ ἀεροπορικοῦ σώματος, ἀντίστοιχος πρὸς τὸν λοχαγὸν καὶ ὑποπλοίαρχον. Κατώτεροι τούτου εἶναι ὁ ὑποσμηναγὸς καὶ ἀνθυποσμηναγός. Ἀμέσως δὲ ἀνώτερος ὁ ἐπισμηναγὸς (ταγματάρχης). Λ. Π.

σμηναρχία. (ἡ). Μονὰς τῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς σύνταγμα, ἀποτελεῖ ὀργανισμὸν ἀνεξάρτητον διοικητικῶς καὶ οἰκονομικῶς, συγκροτεῖται δὲ ἀπὸ 2, 3 ἢ περισσότερα *σμήνη* ἅτινα δυνατὸν νὰ εἶναι διαφόρου εἰδικότητος. Λ.Π.

σμήναρχος (ὁ). Ἀνώτερος ἀξιωματικὸς ἐν τῷ ἀεροπορικῷ σώματι. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς συνταγματάρχην ἢ πλοίαρχον. Σμήναρχος καλεῖται καὶ ὁ διοικητὴς σμηναρχίας καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ σμήνους. Λ. Π.

σμηνίας (ὁ). Ὑπαξιωματικὸς τοῦ ἀεροπορικοῦ σώματος ἀντίστοιχος πρὸς τὸν λοχίαν ἐν τῷ στρατῷ. Οἱ βαθμοὶ τῶν ὑπαξιωματικῶν εἶναι κατ' ἀνιοῦσαν σειράν: *ὑποσμηνίας, σμηνίας, ἐπισμηνίας, ἀρχισμηνίας* (ἀνθυπασπιστής).

σμηνίτης (ὁ). Ὁ ὑπηρετῶν εἰς τὸ ἀεροπορικὸν σῶμα. Ὁ σμηνίτης ἀποτελεῖ τὴν κατωτάτην βαθμῖδα τῆς ἱεραρχίας ἐν τῇ πολεμικῇ ἀεροπορίᾳ, μὴ φέρων οὐδένα βαθμόν. Λ. Π.

σμηνοπιάστης (ὁ). Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ μελισσοκομίᾳ ὄργανον, ἀποτελούμενον ἐκ σιδηρᾶς στεφάνης καὶ πανίνου σάκκου καὶ χρησιμεῦον διὰ τὴν σύλληψιν τῶν νέων σμηνῶν τῶν μελισσῶν, τὰ ὁποῖα συγκεντροῦνται ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κλάδων τῶν δένδρων.

σμῆνος, *—ους* (τό)· ἑσμός, πλῆθος, ἰδίᾳ ἐπὶ μελισσῶν: «ἀδέσποτα σμήνη μελισσῶν»· || καθόλου, πλῆθος, ἀγέλη πτηνῶν· || ὁμὰς ἀεροπλάνων ὑπὸ μίαν διοίκησιν.

— *[Μελισσοκ.]* Καλεῖται *σμῆνος* τὸ σύνολον τῶν μελισσῶν, τὸ οἰκοῦν ἔν τινι κυψέλῃ. Ἕκαστον σμῆνος ἀποτελεῖται ἐκ τῆς *βασιλίσσης* ἢ *μητρός*, τῶν *κηφήνων* καὶ τῶν *ἐργατίδων*. Ἡ *βασίλισσα* εἶναι ἡ μόνη γόνιμος θήλεια κάτοικος τῆς κυψέλης, θεωρουμένη ὡς ἐκ τούτου κοινὴ μήτηρ ὁλοκλήρου τοῦ σμήνους. Ἀναγνωρίζεται εὐκόλως ἐκ τοῦ ὀγκωδεστέρου σώματός της. Οἱ *κηφῆνες* εἶναι οἱ ἄρρενες κάτοικοι τῆς κυψέλης, οἵτινες ἐκτρέφονται διὰ τοῦ μέλιτος αὐτῶν καὶ ἔχουσι προορισμὸν νὰ γονιμοποιήσωσι τὴν βασίλισσαν κατὰ τὴν μοναδικὴν γαμήλιον πτῆσίν της. Ἐκ τούτων ὁ ταχύτερος καὶ ῥωμαλεώτερος μόνον θὰ καταφθάσῃ τὴν βασίλισσαν, εἰς ἣν μετὰ τοῦ γόνου του θὰ ἐγκαταλείψῃ λόγῳ τῆς ὁρμῆς του καὶ τὰ σπλάγχνα του, ἐνῷ οἱ ὑπόλοιποι, οἱ ἀποδειχθέντες ἀνίκανοι νὰ γονιμοποιήσωσι τὴν μητέρα, ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν κυψέλην θανατοῦνται σχεδὸν πάντες ὑπὸ τῶν ἐργατίδων. Αἱ τελευταῖαι αὗται, ἀποτελοῦσαι τὸ οὐδέτερον στοιχεῖον τῆς κυψέλης, ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐν τῇ κυψέλῃ τάξιν καὶ καθαριότητα, τὴν διατροφὴν τῶν ἐκκολαφθέντων ἐντόμων, τὴν συσσώρευσιν γύρεως τῶν ἀνθέων, τὴν κατασκευὴν μελικηρίδων καὶ γενικῶς μὲ πᾶσαν ἐργασίαν ἀφορῶσαν τὴν συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς κυψέλης. Ἕκαστον σμῆνος ἀποτελεῖται ἐκ 10—40 χιλιάδων ἀτόμων ἀναλόγως τῆς χωρητικότητος τῆς κυψέλης καὶ τῆς πρὸς ᾠοτοκίαν ἱκανότητος τῆς βασιλίσσης. Καλὸν εἶναι ἐν τούτοις ὅπως ἕκαστον σμῆνος μὴ συμπεριλαμβάνῃ κάτω τῶν 20.000 ἀτόμων, καθόσον οὕτω ἀντεπεξέρχεται καλύτερον κατὰ τῶν διαφόρων ἐχθρῶν του. Τὸ σμῆνος, τὸ ἐστερημένον βασιλίσσης, ἀποθανούσης ἐκ γήρατος ἢ ἀσθενείας, καλεῖται ὀρφανόν. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν σμηνῶν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῶν *ἀφεσμῶν*.

Ἐκ τῶν ἐχθρῶν τοῦ σμήνους ἐπιβλαβέστεροι εἶναι ὁ *κηρόσκυρος* (κοιν. *κάμπια*), διάφορα εἴδη *σφηκῶν* (*σκοῦρκοι, τζώρτζινοι*), ἡ *ἄτροπος* ἢ *νεκροκεφαλή*, ὁ *μέροψ* (κοιν. *μελισσοφάγος*), ἡ *βραύλα* (κοιν. *μελισσόψειρα*), ἡ *μελόη* κ. ἄ. Ἐκτὸς τούτου τὸ σμῆνος προσβάλλεται ὑπὸ εἰδικῶν ἀσθενειῶν, κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *σῆψις τοῦ γόνου*, ἡ ἐκ τῆς ὑγρασίας προκαλουμένη *δυσεντερία*, τὸ κατὰ Μάϊον ἐμφανιζόμενον εἰς αὐτὰς *οἴδημα*, ἡ *σκοτοδίνη* καὶ ἡ *νάρκωσις*.

— *[Ἀεροπορ.]* Καλεῖται *σμῆνος* ἡ βασικὴ μονὰς τῆς ἀεροπορικῆς συνθέσεως, ἀντίστοιχος πρὸς τὸν λόχον. Ἕκαστον σμῆνος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀριθμόν τινα ἀεροσκαφῶν τοῦ αὐτοῦ ἀπαραιτήτως τύπου καὶ κατασκευῆς. Διακρίνομεν οὕτω σμῆνος διώξεως, ἀναγνωρίσεως, ναυτικῆς συνεργασίας, τορπιλλοπλάνων, βομβαρδισμοῦ κλπ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀεροπλάνων ἑκάστου σμήνους ποικίλλει. Δὲν εἶναι ποτὲ ὅμως κατώτερος τῶν 5. Ὑποδιαίρεσις τοῦ σμήνους εἶναι ἡ *ὁμάς*, ἀποτελουμένη ἐκ 3 ἀεροσκαφῶν. Ὁ διοικητὴς τοῦ σμήνους καλεῖται *σμήναρχος*, ἔχει δὲ συνήθως βαθμὸν *σμηναγοῦ*. Λ. Π.

— **σμήνη *ἀστρικὰ*** (Clusters, Amas, Sternhaufen). Ἀστρικοὶ ὀργανισμοὶ ἀποτελούμενοι ἐξ ἀστέρων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ποικίλλει μεταξὺ ὀλίγων ἑκατοντάδων καὶ δεκάδων χιλιάδων, αἱ δὲ ἀποστάσεις ἀπὸ τοῦ Ἡλίου κυμαίνονται μεταξὺ 130 καὶ 185.000 ἐτῶν φωτός. Πολλὰ ἐκ τῶν ἀστρικῶν σμηνῶν εἶχον κατ' ἐπανάληψιν παρατηρηθῇ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ τηλεσκοπίου, ἐν τούτοις ἡ φύσις αὐτῶν παρέμεινεν ἄγνωστος μέχρι πρὸ ὀλίγων σχεδὸν ἐτῶν. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος τὰ σμήνη ἦσαν γνωστὰ ὑπὸ τὸ ἐσφαλμένον ὄνομα *συστροφαὶ* καὶ *διαλυτοὶ νεφελοειδεῖς*. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς φύσεως καὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν σμηνῶν ὑπῆρξε προϊὸν συστηματικῆς ἐρεύνης κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν ὑπὸ τῶν Bailey, Shapley, Trümpler, Barnard, Slipher, Hertzsprung Lundemark καὶ ἄλλων. Αἱ ἔρευναι ἰδίως τοῦ Shapley ἐπὶ τῶν ἀστρικῶν σμηνῶν ἐσημείωσαν ἐποχὴν εἰς τὴν ἀστρονομίαν τῶν ἀπλανῶν. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν ἀστρικῶν σμηνῶν εἶναι ὅτι οἱ ἀστέρες αὐτῶν ἀποτελοῦν ἓν φυσικὸν σύνολον ὑποδεικνῦον τὴν κοινὴν καταγωγήν των. Μία ἐκ τῶν μᾶλλον σπουδαίων ἰδιοτήτων τῶν οὐρανίων σωμάτων εἶναι ἡ τάσις αὐτῶν πρὸς σχηματισμὸν ὀργανισμῶν, τῶν ὁποίων αἱ διαστάσεις ποικίλλουν ἀπὸ τοῦ ἐλαχίστου μέχρις αὐτοῦ τοῦ σύμπαντος.

Εἷς διπλοῦς ἢ πολλαπλοῦς ἀστὴρ ἐκπροσωπεῖ τὸν μικρότερον τῶν ἀστρικῶν ὀργανισμῶν· τὸ ἡλιακὸν σύστημα εἶναι ἐπίσης εἷς ἐκ τῶν ἐλαχίστων ὀργανισμῶν· ἐξ ἀντιθέτου, τὰ ἀστρικὰ σμήνη, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἐκπροσωποῦν ἀστρικοὺς ὀργανισμοὺς μεγάλων διαστάσεων· οἱ σπειροειδεῖς νεφελοειδεῖς οἱ γνωστοὶ ἐν τῇ ἀστρικῇ ἀστρονομίᾳ συ-

Digitized by Google

νήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐξωτερικοὶ γαλαξίαι*, καὶ ὁ ἡμέτερος γαλαξίας θεωροῦνται ὡς παμμεγέθεις ὀργανισμοί.

Νεώτεραι παρατηρήσεις διὰ τῶν ἰσχυροτέρων τηλεσκοπίων ἔφερον εἰς φῶς ὀργανισμοὺς ἢ οἰκογενείας σπειροειδῶν νεφελοειδῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῶν ὁποίων ἀνέρχεται εἰς ἑκατοντάδας, ἡ μέση ἀπόστασις μεταξὺ τῶν μελῶν εἰς δύο περίπου ἑκατομμύρια ἔτη φωτὸς καὶ ἡ μᾶζα ἑκάστου εἶναι ἴση πρὸς 2×10^9 φορὰς τὴν μᾶζαν τοῦ Ἡλίου. Τὸ σύμπαν αὐτὸ εἶναι εἷς ὑπερ-ὀργανισμός. Τὰ αἴτια τοῦ σχηματισμοῦ καὶ ἡ εὐστάθεια τῶν ἀστρικῶν ὀργανισμῶν ἀποτελοῦν ἓν τῶν ἐξόχως δυσκόλων προβλημάτων τῆς δυναμικῆς ἀστρονομίας, ἡ δὲ ἰδιότης ἣν κέκτηνται τὰ ἄστρα πρὸς σχηματισμὸν ὠργανωμένων ὁμάδων εἶναι θεμελιώδους σημασίας εἰς τὰς ἀστρικὰς ἐρεύνας.

Σμήνη καὶ ἀστερισμοί. Τὰ ἀστρικὰ σμήνη δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τοὺς ἀστερισμούς. Μολονότι ἀστέρες τινὲς τῶν ἀστερισμῶν ἀνήκουν εἰς ὡρισμένα σμήνη, ἐν τούτοις οἱ ἀστερισμοὶ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν δὲν εἶναι ἀστρικοὶ ὀργανισμοί. Ὡς γνωστόν, ἡ κατάταξις τῶν ἀστέρων εἰς ἀστερισμοὺς εἶναι ἐμπειρικὴ καὶ τυχαία καὶ δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἄστρων, ἀλλ᾽ ἁπλῶς ἐπὶ τῆς φαινομένης θέσεως, ἣν κατέχουν ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας. Οἱ πέντε λαμπροὶ ἀστέρες τῆς Μεγάλης Ἄρκτου, β, γ, δ, ε καὶ ζ, τὸ β τοῦ Ἠριδανοῦ, τὸ β τοῦ Ἡνιόχου, τὸ α τοῦ Βορείου Στεφάνου καὶ ὁ Σείριος (α Μεγάλου Κυνὸς) ἀποτελοῦν ἓν σμῆνος γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *σμῆνος τῆς Μεγάλης Ἄρκτου*. Λόγῳ τῆς μικρᾶς ἀφ᾽ ἡμῶν ἀποστάσεως τὰ μέλη τοῦ σμήνους αὐτοῦ φαίνονται διεσπαρμένα εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ τις ὅτι ταῦτα ἀποτελοῦν ἓν φυσικὸν σύνολον. Ἐν τούτοις, οἱ ἀνωτέρω ἀστέρες ἔχουν κοινὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τὰς αὐτὰς ἰδίας κινήσεις εἰς τὸ διάστημα.

Σμήνη ὅμοια πρὸς τὸ τῆς Μεγάλης Ἄρκτου ἔχομεν τὰ τοῦ *Ταύρου, Ὠρίωνος, Σκορπίου, Περσέως, Τοξότου* καὶ *Ἀργοῦς* (Vela). Ἐκ τῶν ἀστρικῶν σμηνῶν τὰ ὁποῖα εἶναι ὁρατὰ ὡς πραγματικὰ σμήνη, τὰ κυριώτερα εἶναι: αἱ *Ὑάδες* καὶ αἱ *Πλειάδες*, ἀμφότεραι εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ταύρου, ἡ *Κυψέλη* (Praesepe) εἰς τὸν Καρκίνον, τὸ διπλοῦν σμῆνος *h καὶ x Περσέως* εἰς τὸν ὁμώνυμον ἀστερισμόν, τὸ σμῆνος ***Messier 11*** εἰς τὸν Ἀετόν, τὸ σμῆνος ***Messier 22*** εἰς τὸν Τοξότην, τὸ ***Messier 13*** εἰς τὸν Ἡρακλέα καὶ τὸ ὡραιότερον καὶ λαμπρότερον *ω Κενταύρου* εἰς τὸν ὁμώνυμον ἀστερισμὸν τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου τοῦ Οὐρανοῦ.

Διαίρεσις τῶν ἀστρικῶν σμηνῶν. Ἀρχικῶς τὰ ἀστρικὰ σμήνη ὑποδιῃρέθησαν εἰς α) ἀνοικτὰ ἢ ἀκανόνιστα καὶ β) σφαιρικά. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μορφῆς αὐτῶν καὶ τοῦ βαθμοῦ συγκεντρώσεως τῶν ἀστέρων. Νεώτεραι παρατηρήσεις ὅμως ἀπέδειξαν ὅτι ἡ πυκνότης καὶ ἡ φαινομένη σφαιρικότης δὲν εἶναι τὰ οὐσιώδη καὶ τὰ μόνα διακριτικὰ γνωρίσματα τῶν σμηνῶν. Ἐν τέλει, ἡ μελέτη τῆς διανομῆς τῶν σμηνῶν ἐν τῷ οὐρανῷ, τῶν ἀποστάσεων αὐτῶν καὶ τῆς φύσεως τῶν ἀποτελούντων αὐτὰ ἀστέρων ἤγαγεν εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν σμηνῶν εἰς: α) γαλαξιακὰ καὶ β) σφαιρικά.

Γαλαξιακὰ σμήνη. Τὰ ἀστρικὰ σμήνη τῆς κατηγορίας αὐτῆς εὑρίσκονται συγκεντρωμένα εἰς τὸν γαλαξιακὸν ἰσημερινὸν καὶ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ εἰς μικρὰ γαλαξιακὰ πλάτη. Ὀλίγα μόνον συναντῶνται εἰς πλάτη μείζονα τῶν $\pm 15^0$, ὡς λ. χ. αἱ Πλειάδες, αἱ Ὑάδες, ἡ Κυψέλη καί τινα ἄλλα· τὸ δὲ σμῆνος τῆς Κόμης τῆς Βερενίκης ἀπαντᾷ εἰς πλάτος $+85^0$, πλησίον τοῦ βορείου πόλου τοῦ Γαλαξίου. Σημειωτέον ὅτι αἱ παραλλάξεις τῶν ἐν λόγῳ σμηνῶν, ἅτινα ἀπαντοῦν εἰς μεγάλα πλάτη, εἶναι μεγάλαι εἰς τρόπον, ὥστε αἱ πραγματικαί των ἀποστάσεις ἀπὸ τοῦ γαλαξιακοῦ ἰσημερινοῦ εἶναι μικραί. Ὁ ἀριθμὸς τῶν γνωστῶν γαλαξιακῶν σμηνῶν ἀνέρχεται περίπου εἰς 250. Τινὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς τὸ σμῆνος Messier 11, εἶναι πλούσια εἰς ἀστέρας διαφόρων φασματικῶν τύπων, περιλαμβάνοντα ἑκατοντάδας ὁλοκλήρους· ἄλλα τοὐναντίον περιέχουν 15—20 ἀστέρας ὡρισμένων φασματικῶν τύπων. Εἰς ἐλάχιστα ἐκ τῶν γαλαξιακῶν σμηνῶν (Πλειάδες, Messier 16) παρετηρήθησαν ἀεριώδεις νεφελοειδεῖς περιβάλλοντες τοὺς ἀστέρας αὐτῶν. Αἱ κοιναὶ ἴδιαι κινήσεις τῶν ἀστέρων τῶν ἀποτελούντων τὰ γαλαξιακὰ σμήνη εἶναι συνέπεια τῆς κοινῆς αὐτῶν καταγωγῆς, εἰς παλαιοτέραν δὲ ἐποχὴν πολλὰ ἐκ τῶν σμηνῶν τοῦ τύπου αὐτοῦ ἦσαν γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κινούμενα σμήνη* (moving clusters). Τὰ γνωστότερα ἐκ τῶν γαλαξιακῶν σμηνῶν, ὁρατὰ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, εἶναι:

Αἱ Πλειάδες εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ταύρου, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἑπτὰ Ἀδελφαὶ* καὶ λατρευόμεναι ὑπὸ τῶν Σινῶν πρὸ χιλιετηρίδων. Τὸ σμῆνος αὐτὸ ἀποτελεῖται ἐξ ἑκατοντάδων ἀστέρων, τῶν ὁποίων οἱ λαμπρότεροι, ὁρατοὶ διὰ καλοῦ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, εἶναι οἱ ἑξῆς: Ἀλκυόνη ἢ η τοῦ Ταύρου—ὁ λαμπρότερος—3ου μεγέθους, Ἠλέκτρα καὶ Ἄτλας, 4ου μεγέθους, Μαῖα καὶ Ταϋγέτη, 5ου μεγέθους, Πλειόνη καὶ Κελαινὼ 6ου—7ου μεγέθους. Ἡ Ἀστερόπη, 7ου—8ου μεγέθους, εἶναι ἀόρατος διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ.

Αἱ Ὑάδες, πλησίον τοῦ α Ταύρου (Aldebaran).

Ἡ *Κυψέλη* (Praesepe) εἰς τὸν Καρκῖνον. Τὸ σμῆνος τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς νεφελοειδὴς πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ τηλεσκοπίου. Ὁ Ἄρατος καὶ ὁ Θεόφραστος ἀναφέρουν ὅτι ἡ βαθμιαία ἐλάττωσις τῆς λαμπρότητος καὶ ἐν τέλει ἡ ἀφάνεια τῆς Κυψέλης ἐθεωρεῖτο ὡς ἔνδειξις βροχῆς.

Τὸ σμῆνος τῆς *Κόμης τῆς Βερενίκης* καὶ τὸ *διπλοῦν σμῆνος τοῦ Περσέως*, εὑρισκόμενα εἰς τοὺς ὁμωνύμους ἀστερισμούς. Ὁ Ἵππαρχος ἀναφέρει τὸ διπλοῦν σμῆνος τοῦ Περσέως καὶ τὴν Κυψέλην ἀγνοῶν τὴν φύσιν αὐτῶν. Πρῶτος ὁ Γαλιλαῖος παρατηρῶν διὰ τοῦ τηλεσκοπίου του ἐπέτυχε νὰ διακρίνῃ ὅτι τὰ σμήνη ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐξ ἀστέρων· γράφων δὲ περὶ τῆς Κυψέλης ἀναφέρει ὅτι: «ὁ νεφελοειδὴς ὁ ὀνομαζόμενος Κυψέλη δὲν εἶναι εἷς ἀστὴρ ἀλλὰ σμῆνος ἐκ 40 καὶ πλέον μικρῶν ἀστέρων».

Ἀποστάσεις. Ὁ προσδιορισμὸς τῶν ἀποστάσεων τῶν γαλαξιακῶν σμηνῶν παρουσιάζει σπουδαίας δυσκολίας. Προκειμένου περὶ παραλλάξεων, αἵτινες δὲν εἶνα κατώτεραι τῶν 0″.05 τόξου (αἵτινες ἀναλογοῦν εἰς ἀποστάσεις 20 parsecs ἢ ὅπερ τὸ αὐτὸ 65 ἔτη φωτὸς) ἡ συνήθης τριγωνομετρικὴ μέθοδος δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ λίαν ἐπιτυχῶς. Αἱ ἀποστάσεις ὅμως τῶν γαλαξιακῶν σμηνῶν εἶναι πολὺ ἀνώτεραι τοῦ ὁρίου τούτου καί, κατὰ συνέπειαν, πρὸς εὕρεσιν τῶν παραλλάξεων δέον νὰ προστρέξωμεν εἰς ἄλλας μεθόδους. Αἱ παραλλάξεις τῶν κάτωθι σμηνῶν προσδιωρίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδίων κινήσεων (proper motions) τῶν φαινομένων μεγεθῶν καὶ τῶν φασματικῶν τύπων τῶν ἀποτελούντων αὐτὰ ἀστέρων.

Σ μ ῆ ν ο ς	*Ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ Ἡλίου*
	ἔτη φωτὸς
Ὑάδες	130
Κόμη Βερενίκης	326
Πλειάδες	490
Κυψέλη	590
Messier 11	4.075
Messier 37	4.730
Διπλοῦν σμῆνος Περσέως	8.183

Ἐξαιρέσει τῆς ἀποστάσεως τῶν Ὑάδων αἱ λοιπαὶ δέον νὰ θεωρηθοῦν ὡς κατὰ προσέγγισιν μόνον ἀκριβεῖς.

Τὰ μᾶλλον μεμακρυσμένα γαλαξιακὰ σμήνη εἶναι τὰ ἑξῆς:

Σ μ ῆ ν ο ς	*Ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ Ἡλίου*
	ἔτη φωτὸς
N.G.C. 2236	27.200
» 2259	51.600
» 2324	22.600
H_8	21.600
H_9	21.600
N.G.C. 6005	21.600

Αἱ διάμετροι τῶν γαλαξιακῶν σμηνῶν εἶναι κατὰ προσέγγισιν μόνον γνωσταί. Ἡ διάμετρος τῶν Πλειάδων καὶ τῶν Ὑάδων ἰσοῦται πρὸς 33 περίπου ἔτη φωτός.

Φάσματα. Εἰς τὰ γαλαξιακὰ σμήνη παρατηρεῖται σαφὴς σχέσις μεταξὺ τῶν φασματικῶν τύπων τῶν ἀστέρων καὶ τῶν ἀπολύτων αὐτῶν μεγεθῶν. Οἱ ἀμυδροὶ ἀστέρες οἱ ἔχοντες τὸ αὐτὸ φαινόμενον μέγεθος ἀνήκουν εἰς τὸν αὐτὸν φασματικὸν τύπον· οἱ ἀμυδρότεροι ἀνήκουν εἰς μᾶλλον προκεχωρημένους φασματικοὺς τύπους. Ὁ Shapley ὑποδιαιρεῖ τὰ γαλαξιακὰ σμήνη εἰς δύο μεγάλους φασματικοὺς τύπους: 1) τὸν τύπον τῶν Ὑάδων καὶ 2) τὸν τύπον τῶν Πλειάδων.

Εἰς τὰ σμήνη τοῦ τύπου τῶν Ὑάδων ἔχομεν ἐρυθρούς, κιτρίνους καὶ λευκοὺς γίγαντας ὁμοῦ μετὰ νάνων τῶν συνήθων φασματικῶν τύπων (main series).

Εἰς τὰ σμήνη τοῦ τύπου τῶν Πλειάδων οἱ ἐρυθροὶ καὶ κίτρινοι γίγαντες ἐλλείπουν. Τοὐναντίον ἔχομεν ἀστέρας ἀκολουθοῦντας τοὺς συνήθεις φασματικοὺς τύπους, τῶν ὁποίων οἱ ἀμυδρότεροι εἶναι οἱ μᾶλλον ἐρυθροί. Εἰς ἀμφότερα τὰ εἴδη τῶν σμηνῶν οἱ ὑπερ-γίγαντες εἶναι σχετικῶς ἀσυνήθεις, ἀπαντώμενοι ἐνίοτε εἰς τὸν τύπον τῶν Πλειάδων ὡς ἀστέρες φασματικοῦ τύπου B.

Σφαιρικὰ σμήνη (Globular Clusters, Amas globulaires, Kugelhaufen). Ὁ ἀριθμὸς τῶν σμηνῶν τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 93 περίπου. Μολονότι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἱ ἔρευναι διὰ τῶν ἰσχυροτέρων τηλεσκοπίων συνεπλήρωσαν τὰς γνώσεις ὡς πρὸς τὰ ἄστρα αὐτά, ἐν τούτοις δὲν ἔφερον εἰς φῶς νέα σμήνη, κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα 80 ἔτη μόλις 10 νέα σφαιρικὰ σμήνη προσετέθησαν εἰς τὸν ἀρχικὸν κατάλογον τοῦ Herschel. Τινὰ ἐκ τῶν πλησιεστέρων σμηνῶν εἶναι ὁρατὰ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὡς μικραὶ νεφελώδεις κηλῖδες καὶ τυγχάνουν γνωστὰ ἀπὸ τῶν τελευταίων τριῶν αἰώνων. Τὸ πρῶτον σφαιρικὸν σμῆνος Messier 22, εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Τοξότου ἀνεκαλύφθη τῷ 1665 ὑπὸ τοῦ Ihle. Τὸ θαυμάσιον σμῆνος ω Κενταύρου ἐσημειώθη τῷ 1667 ὑπὸ τοῦ Halley ὡς φωτεινὴ κηλὶς ἐν τῷ οὐρανῷ. Τῷ 1702 ὁ Kirch ἀνεκάλυψε τὸ σμῆνος Messier 5 εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ὄφεως, καὶ τὸ σμῆνος Messier 13, τὸ λαμπρότερον τοῦ Β. ἡμισφαιρίου τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Messier καὶ οἱ πρῶτοι παρατηρηταὶ ἐθεώρουν τὰ σφαιρικὰ σμήνη ὡς νεφελοειδεῖς μὴ περιέχοντας ἀστέρας. Ὁ Sir William Herschel καὶ μετέπειτα ὁ υἱός του Sir John Herschel τῇ βοηθείᾳ τῶν ἰσχυρῶν τηλεσκοπίων ἅτινα διέθετον κατώρθωσαν νὰ ἐρευνήσουν τὰ λαμπρότερα τῶν σμηνῶν καὶ νὰ διακρίνουν ὅτι ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ χιλιάδων ἀστέρων. Ὁ συστηματικὸς κατάλογος τῶν γαλαξιακῶν καὶ τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν ὀφείλεται εἰς τὸν Messier (1786). Τὸ ἔργον τοῦ Messier συνεπλήρωσαν βραδύτερον οἱ Herschel. Τῷ 1864 ὁ Sir John Herschel ἐδημοσίευσε τὸν «General Catalogue» («Γενικὸν κατάλογον τῶν σμηνῶν καὶ νεφελοειδῶν»). Ὁ κατάλογος οὗτος συνεπληρώθη βραδύτερον καὶ περιελήφθη εἰς τὸν «Νέον γενικὸν κατάλογον» («New General Catalogue»), γνωστὸν ὑπὸ τὰ στοιχεῖα N. G. C. καὶ τὰ παραρτήματα αὐτοῦ (Index Catalogue) ὑπὸ τοῦ Dreyer.

Χαρακτηριστικά. Σπουδαῖον χαρακτηριστικὸν τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν εἶναι ἡ συμμετρία καὶ ἡ κανονικότης τῆς διαδρομῆς τῶν ἀστέρων ἐν αὐτοῖς. Ἔκ τινος σαφῶς διαγεγραμμένου κέντρου, περὶ τὸ ὁποῖον ἡ συγκέντρωσις εἶναι μεγίστη, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀστέρων βαίνει βαθμηδὸν ἐλαττούμενος κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις. Μετρήσεις τῆς διανομῆς τῶν ἀστέρων εἰς διαφόρους διευθύνσεις καὶ ἀποστάσεις ἀπὸ τοῦ κέντρου ἔδειξαν ὅτι τινὰ τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν παρουσιάζουν μικρὰν ἐλλειπτικότητα. Ἡ πυκνότης τῶν ἀστέρων εἰς τὰ σφαιρικὰ σμήνη ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πυκνότητα τῶν ἀστέρων περὶ τὸν Ἥλιον εἶναι πολὺ μεγάλη, σχεδὸν ἑκατονταπλασία. Σφαιρικῶν σμηνῶν ὑπάρχουν διάφοροι μορφαί: κυρίως σφαιρικὰ ὡς τὸ Messier 13· ἀνοικτὰ ὡς τὸ Messier 4 καὶ ἐπιμήκη ὡς τὸ Messier 19. Ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν, ἅτινα δὲν ὑπερβαίνουν τὰ 100, εὑρίσκονται εἰς τοὺς ἀστερισμοὺς τῆς Ἀργοῦς, τοῦ Κενταύρου, τοῦ Τοξότου καὶ τοῦ Ὀφιούχου. Ἀποτελοῦνται ἐξ ἀστέρων ἐχόντων μικρὰν φαινομενην λαμπρότητα. Εἰς τὸ σμῆνος Messier 13, ἐπὶ παραδείγματι, οἱ λαμπρότεροι ἀστέρες εἶναι 250κις ἀμυδρότεροι τῶν ἀμυδροτέρων ἀστέρων ὁρατῶν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀστέρων εἰς τὰ πλεῖστα σμήνη ἀνέρχεται εἰς χιλιάδας καὶ δεκάδας χιλιάδων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ γαλαξιακὰ σμήνη, ἔνθα σπανίως ὑπερβαίνει τὰς ὀλίγας ἑκατοντάδας.

Φάσματα καὶ ἀκτινικαὶ ταχύτητες. Τὰ σφαιρικὰ σμήνη καθὼς καὶ τὰ γαλαξιακὰ περιέχουν ἀστέρας ὅλων τῶν συνήθων φασματικῶν τύπων καὶ χρωμάτων. Οἱ λαμπρότεροι ἀστέρες τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν εἶναι ἐρυθροὶ γίγαντες ὡς ὁ Ἀντάρης καὶ ὁ Betelgeuze, ἔχοντες διάμετρον 200—400πλασίαν τῆς τοῦ ἡλίου· οἱ ἧττον λαμπροὶ ἀστέρες εἶναι λευκοὶ ἢ λευκοκύανοι. Πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, τὰ σφαιρικὰ σμήνη πλησιάζουν πρὸς τὸν γαλαξιακὸν ἰσημερινόν, ὅστις φαίνεται ὅτι ἐξασκεῖ ἐπ᾽ αὐτῶν ἑλκτικὴν ἐπίδρασιν. Ἐκ δέκα σφαιρικῶν σμηνῶν μελετηθέντων ὑπὸ τοῦ Slipher, τὰ 5 μᾶλλον μεμακρυσμένα ἔχουν μέσην ἀκτινικὴν ταχύτητα 133 χμ./ δευτ., ἐνῷ τὰ 5 πλησιέστερα 155 χμ./ δευτ.

Διανομὴ ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἡ διανομὴ τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν ὡς πρὸς τὸν Γαλαξίαν εἶναι πολὺ περίεργος καὶ ἄκρως ἐνδιαφέρουσα. Τὰ σμήνη εὑρίσκονται συγκεντρωμένα εἰς ἓν ἡμισφαίριον τοῦ οὐρανοῦ μεταξὺ γαλαξιακοῦ μήκους 235^0 καὶ 5^0, καὶ πλησίον τοῦ γαλαξιακοῦ ἰσημερινοῦ. Σφαιρικὰ σμήνη ἐπὶ τοῦ γαλαξιακοῦ ἰσημερινοῦ, δηλαδὴ εἰς τὸ μέσον τῆς γαλαξιακῆς ζώνης, δὲν ὑπάρχουν, ἐλλείποντα σχεδὸν καθ᾽ ὁλοκληρίαν μεταξὺ τῶν γαλαξιακῶν πλατῶν -10^0 καὶ $+10^0$. Ὁ λόγος τῆς ἀπουσίας τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν ἀπὸ τοῦ γαλαξιακοῦ ἰσημερινοῦ δὲν εἶναι γνωστός. Δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅπως ὁ Shapley ὑποθέτει, ὅτι σφαιρικὰ σμήνη ὑπάρχουν πράγματι ἐπὶ τοῦ γαλαξιακοῦ ἰσημερινοῦ, ἀλλ᾽ ὅτι ταῦτα λόγῳ ἀφ᾽ ἑνὸς τῶν μεγάλων ἀποστάσεων αὐτῶν καί, ἀφ᾽ ἑτέρου, τῶν σκοτεινῶν νεφελοειδῶν, οἵτινες ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐν λόγῳ ζώνην τοῦ οὐρανοῦ καθίστανται ἀόρατα. Ἡ διανομὴ τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν κατὰ γαλαξιακὸν μῆκος ἐξηγεῖται εὐκόλως ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ ἡλιακὸν σύστημα δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τοῦ Γαλαξίου, ἀλλὰ κατέχει ἐν αὐτῷ θέσιν ἐπίκεντρον, ἀπέχον περὶ τὰ 65.000 τοῦ κέντρου, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς γαλαξιακὸν μῆκος 327^0 καὶ πλάτος 0^0. (ὀρθὴ ἀναφορὰ 17ω 28λ καὶ ἀπόκλισις -29^0), δηλαδὴ πρὸς τὴν διεύθυνσιν πρὸς τὴν ὁποίαν συνέρχονται οἱ ἀστερισμοὶ τοῦ Τοξότου, Ὀφιούχου καὶ Σκορπίου.

Μεταβλητοὶ ἀστέρες ἐντὸς τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν. Ἐν ἔτει 1895 ὁ Bailey ἀνεκάλυψεν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν περιέχουν μεταβλητοὺς ἀστέρας τῆς κατηγορίας τῶν Κηφειδῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταβλητῶν αὐτῶν ἀστέρων εἰς τὰ διάφορα σφαιρικὰ σμήνη ἀνέρχεται σήμερον εἰς 900, ἡ δὲ ἀνακάλυψις τῶν περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν ὀφείλεται εἰς τὰς ἐρεύνας τοῦ Bailey ἐν τῷ ἀστερο-

Digitized by Google

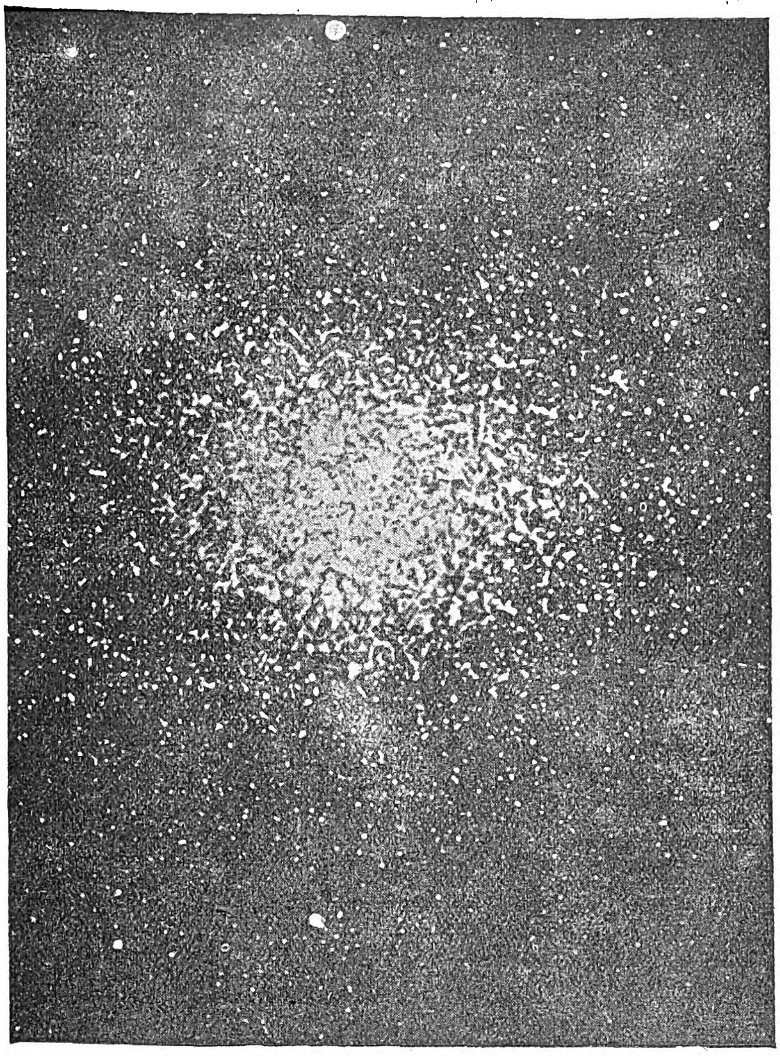

Ἀστρικὸν σμῆνος ω Κενταύρου.
[Φωτογραφία ληφθεῖσα ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ Harward τῆς Περουβίας.]

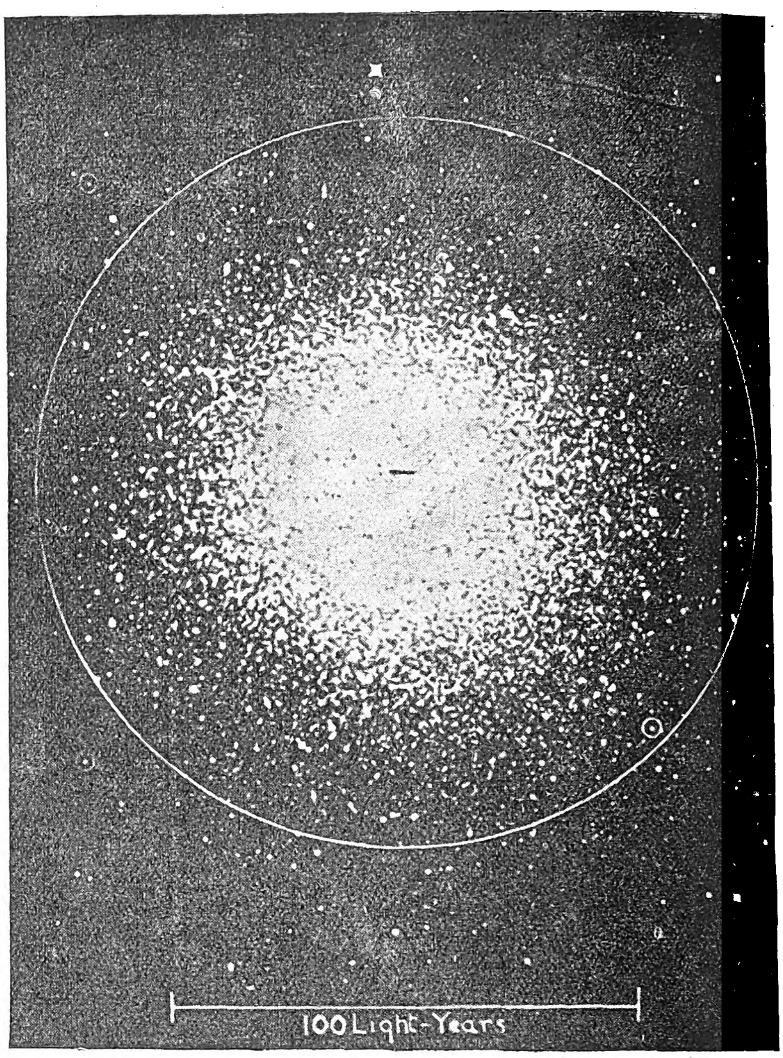

Ἀστρικὸν σμῆνος Messier 13 τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Ἡρακλέους.
[Φωτογραφία ληφθεῖσα ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ Mt Wilson.]

σκοπείῳ Harvard, κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ σφαιρικὰ σμήνη καὶ παρ' ὅλας τὰς ἐπισταμένας ἐρεύνας, αἵτινες ἐγένοντο ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν μετὰ βεβαιότητος ὅτι ὑπάρχουν μεταβλητοὶ ἀστέρες ἐντὸς τῶν γαλαξιακῶν σμηνῶν. Μεταβλητοί τινες εὑρέθησαν πλησίον τοῦ γαλαξιακοῦ σμήνους Messier 11, ὑπάρχουν δὲ ὑποψίαι ὅτι ὑπάρχουν ἐπίσης μεταβλητοὶ ἐντὸς τοῦ διπλοῦ σμήνους τοῦ Περσέως. Ἡ ὕπαρξις Κηφειδῶν ἐντὸς τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν εἶναι μεγάλης σπουδαιότητος, διότι οἱ μεταβλητοὶ οὗτοι παρέχουν τὸ μέτρον τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποστάσεως τῶν σμηνῶν αὐτῶν. Ὁ μέγιστος ἀριθμὸς μεταβλητῶν ἀστέρων ἔν τινι σμήνει ἀνέρχεται εἰς 25 καὶ ὁ ἐλάχιστος εἰς 5. Αἱ περίοδοι τῶν μεταβλητῶν αὐτῶν ἀστέρων εἶναι ἐλάσσονες τῶν 24 ὡρῶν· μόνον 19 μεταβλητοὶ ὑπάρχουν γνωστοὶ ὡς ἔχοντες περίοδον μείζονα τῆς μιᾶς ἡμέρας. Μεταβλητοὶ ἀστέρες, τῶν ὁποίων ἡ μεταβολὴ εἶναι ἀποτέλεσμα ἐκλείψεων (eclipsing variables), δὲν εὑρέθησαν εἰς τὰ ἀστρικὰ σμήνη.

Ἀποστάσεις τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν. Οἱ Κηφεῖδαι τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν παρέχουν ἀκριβὲς μέτρον προσδιορισμοῦ τῆς ἀποστάσεως τῶν σωμάτων αὐτῶν. Τὸ ἱστορικὸν καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς μεθόδου, ἥτις ἀνεκαλύφθη τῷ 1908 ὑπὸ τῆς Miss H. Leavitt καὶ ἐτελειοποιήθη καὶ ἐφηρμόσθη ὑπὸ τοῦ Shapley, ἔχουν ὡς ἑξῆς: Μελετῶσα τὴν μεταβολὴν τοῦ φωτὸς δισχιλίων καὶ πλέον Κηφειδῶν, τοὺς ὁποίους ἡ Miss Leavitt ἀνεῦρεν ἐντὸς τῆς Μικρᾶς Νεφέλης τοῦ Μαγγελάνου, παρετήρησεν ὅτι αἱ περίοδοι αὐτῶν ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς τὴν φαινομένην μέσην λαμπρότητα αὐτῶν (medium magnitude)· οἱ λαμπρότεροι Κηφεῖδαι εἶχον μεγαλυτέρας περιόδους καὶ οἱ ἀμυδρότεροι βραχυτέρας. Δεδομένου ὅτι πάντες οἱ μεταβλητοὶ ἀστέρες τῆς Νεφέλης δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς εὑρισκόμενοι εἰς τὴν αὐτὴν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν, ἕπεται ὅτι αἱ ἀπόλυτοι λαμπρότητες αὐτῶν (absolute magnitudes) διαφέρουν τῶν φαινομένων κατὰ ποσότητα σταθεράν. Ἐὰν λοιπὸν ἐπὶ ἀξόνων ὀρθογωνίων συντεταγμένων θέσωμεν ἀφ' ἑνὸς τὰ ἀπόλυτα μεγέθη τῶν Κηφειδῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τοὺς λογαρίθμους τῶν περιόδων αὐτῶν, λαμβάνομεν μίαν ὁμαλὴν καμπύλην, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν εὐθὺς ἀμέσως τὸ μέσον ἀπόλυτον μέγεθος τοῦ μεταβλητοῦ ἀστέρος, ὅταν γνωρίζωμεν τὴν περίοδον αὐτοῦ. Ἡ καμπύλη αὕτη εἶναι διεθνῶς γνωστὴ ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ ὡς *καμπύλη περιόδου - λαμπρότητος* (Period - Luminosity Curve). Ἔχοντες τοιουτοτρόπως τὸ μέσον ἀπόλυτον μέγεθος (M) καὶ τὸ μέσον φαινόμενον μέγεθος (m), εὑρίσκομεν τὴν παράλλαξιν π ἐκ τοῦ γνωστοῦ φωτομετρικοῦ τύπου:

$$m - M = \log. \pi - 5.$$

Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην τῆς Miss Leavitt ὁ Bailey ἀνεῦρεν ὅτι οἱ Κηφεῖδαι τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν ἀκολουθοῦν τὸν αὐτὸν νόμον, τῷ δὲ 1917 ὁ Shapley ὑπέδειξεν ὅτι, ἐὰν ἡ ἰδιότης αὕτη τῶν Κηφειδῶν εἶναι γενική, ὅπως προκύπτει ἐκ πασῶν τῶν παρατηρήσεων, εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρωμεν τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν, ἀρκεῖ νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ἀπόστασιν (ἢ τὸ ἀπόλυτον μέγεθος) ἑνὸς ἢ περισσοτέρων. Πράγματι εἰς τὸν ἀνωτέρω τύπον ἔχομεν δύο ἀγνώστους: τὸ ἀπόλυτον μέγεθος M καὶ τὴν παράλλαξιν π. Ἐὰν διά τινας ἐκ τῶν πλησιεστέρων κειμένων Κηφειδῶν δυνηθῶμεν νὰ προσδιορίσωμεν τὸ π, εὑρίσκομεν ἐξ αὐτῶν τὸ M, δηλαδὴ τὴν ἀφετηρίαν (zero-point) τῆς καμπύλης, ἥτις συνδέει τὴν λαμπρότητα πρὸς τὴν περίοδον. Τῇ βοηθείᾳ τῶν ἰδίων κινήσεων ἐπετεύχθη ὁ προσδιορισμὸς τῶν ἀποστάσεων (καὶ συνεπῶς, τῶν ἀπολύτων μεγεθῶν) ἕνδεκα Κηφειδῶν. Αἱ ἕνδεκα αὗται τιμαὶ καθώρισαν ἕνδεκα σημεῖα τῆς καμπύλης, ἥτις σήμερον χρησιμεύει πρὸς προσδιορισμὸν τῶν ἀποστάσεων τῇ βοηθείᾳ τῶν περιόδων. Ὅταν, σὺν τῷ χρόνῳ, ἐπιτευχθῇ ὁ ἀπ' εὐθείας προσδιορισμὸς τῶν ἀποστάσεων περισσοτέρων Κηφειδῶν, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ διορθωθῇ ἡ καμπύλη καὶ συνεπῶς νὰ διορθωθοῦν καὶ τὰ δι' αὐτῆς ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα μετρήσεων τῶν ἀποστάσεων. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς σχετικὰς ἀποστάσεις, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀκριβείας αὐτῶν. Ὁ λόγος τῆς σπουδαίας ταύτης ἰδιότητος τῶν Κηφειδῶν, ἥτις εἶναι γενική, τυγχάνει εἰσέτι ἄγνωστος, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ αἴτια τῆς μεταβολῆς τοῦ φωτὸς τῶν ἀστέρων αὐτῶν.

Αἱ ἀποστάσεις τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, μετρηθεῖσαι διὰ τῆς ἀνωτέρω μεθόδου, εἶναι μεγαλύτεραι τῶν γαλαξιακῶν καὶ ποικίλλουν μεταξὺ 18.000 καὶ 185.000 ἐτῶν φωτός. Τὰ πλησιέστερα ἐκ τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν εἶναι:

N. G. C.	Ὄνομα	Ἀπόστασις
104	47 Tucanae	22.200 ἔτη φωτὸς
5139	ω Centauri	22.200
6121	Messier 4	23.500
6397	Dunlop 366	18.400
6656	Messier 22	22.200

Τὰ δὲ ἀπώτερα:

N. G. C.	Ἀπόστασις
6325	150.000 ἔτη φωτὸς
6356	163.000
6440	163.000
6453	163.000
6517	163.000
6864	159.000
7006	185.000

Τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον δεχόμεθα σήμερον ἐκ τῶν μεμακρυσμένων αὐτῶν ἄστρων, ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῶν πολὺ πρὸ τῆς ἠοῦς τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Εἰς ἀποστάσεις τοιαύτας, ἀστέρες ὡς ὁ Ἥλιος εἶναι ἀφανεῖς, αἱ δὲ χιλιάδες τῶν ἀστέρων τῶν σμηνῶν, τοὺς ὁποίους μετροῦμεν ἐπὶ τῶν φωτογραφικῶν πλακῶν, δέον νὰ εἶναι γίγαντες, χωρὶς δὲ ἀμφιβολίαν μέγας ἀριθμὸς ἀστέρων ἀμυδροτέρων διαφεύγει τὴν παρατήρησιν. Τὰ σφαιρικὰ σμήνη εἶναι ἀστρικὰ συστήματα μεμακρυσμένα καὶ μεμονωμένα—κοσμικαὶ μονάδες—μακρὰν ἄλλων ἀστέρων· ὁμοιάζουν καταπληκτικῶς πρὸς ἄλληλα ὡς πρὸς τὰς διαστάσεις, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀστέρων καὶ τὴν ἐν γένει ἀστρικὴν κατασκευήν. Ἡ διάμετρος τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν ἰσοῦται περίπου πρὸς 100 ἔτη φωτός. Ἐνδιαφέρουσα τυγχάνει ἡ παραβολὴ τῶν διαστάσεων ἑνὸς σφαιρικοῦ σμήνους πρὸς τὰς τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος. Ἡ μέση ἀπόστασις τοῦ ἐξωτάτου πλανήτου Πλούτωνος ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἰσοῦται πρὸς 40 ἀστρονομικὰς μονάδας (εἰς στρογγύλον ἀριθμόν)· κατὰ συνέπειαν ἡ διάμετρος τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος ἰσοῦται πρὸς 80 ἀστρονομικὰς μονάδας, τὰς ὁποίας τὸ φῶς διανύει εἰς 11 ὥρας μόνον. (Τὸ φῶς διανύει μίαν ἀστρονομικὴν μονάδα εἰς $498^{\delta.}6$). Κατὰ ταῦτα ἡ διάμετρος τοῦ σφαιρικοῦ σμήνους εἶναι:

$$\frac{100^{\text{ἔτη}}}{11^{\text{ὧραι}}} = 80.000$$ φορὰς περίπου μείζων τῆς τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, καὶ ὁ ὄγκος αὐτοῦ $(80.000)^3$ δηλαδὴ ὀκτὼ ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων φορὰς μείζων.

Διανομὴ τῶν ἀστέρων εἰς τὰ σφαιρικὰ σμήνη. Ὁ ἀκριβὴς νόμος τῆς διανομῆς τῶν ἀστέρων ἐντὸς τῶν σμηνῶν δὲν εἶναι εἰσέτι γνωστός. Τινὲς ἐκ τῶν ἀστρονόμων ἐπεχείρησαν νὰ δώσουν τύπους παρέχοντας τὴν διανομὴν ταύτην, λαμβάνοντες ὡς ἀφετηρίαν τὴν φαινομένην διανομὴν τῶν ἀστέρων (ὡς αὕτη προβάλλεται ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας καὶ φωτογραφεῖται ἐπὶ τῆς φωτογραφικῆς πλακὸς) καὶ ἐφαρμόζοντες ἐπὶ τοῦ σμήνους τοὺς νόμους τῆς κινητικῆς θεωρίας τῶν ἀερίων. Ὁ σπουδαιότερος

Digitized by Google

ἐκ τῶν τύπων τούτων εἶναι ὁ προταθεὶς ὑπὸ τοῦ von Zeipel:

$$N(\varrho)=\frac{1}{\pi}\int_{\varrho}^{R}\sqrt{(r^2-\varrho^2)}\,\frac{d}{dr}\left(\frac{1}{r}\,\frac{dn}{dr}\right)dr$$

ἔνθα: N εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀστέρων κατὰ μονάδα ὄγκου, ϱ ἡ ἀπόστασις τοῦ ἀστέρος ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ σμήνους, r ἡ ἀπόστασις τοῦ ἀστέρος ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς προβολῆς τοῦ σμήνους, n ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀστέρων εἰς τὴν ἀντιστοιχοῦσαν μονάδα ἐπιφανείας τῆς προβολῆς, καὶ R ἡ ἀκτὶς τοῦ σμήνους. Κατὰ πόσον ὁ ἐν λόγῳ τύπος τυγχάνει ἀκριβής, εἶναι πολὺ δύσκολον ν' ἀποδειχθῇ, διότι δὲν εἶναι γνωστὸν ἐὰν ἡ διανομὴ τῶν ἀστέρων εἰς τὰ σφαιρικὰ σμήνη ἀκολουθῇ τοὺς νόμους τῆς διανομῆς τῶν μορίων τῶν ἀερίων εἰς ἰσοθέρμους καὶ ἀδιαβάτους μετασχηματισμούς.

Προέλευσις τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν. Ἡ προέλευσις τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν εἶναι ἄγνωστος. Κατὰ τὸν Sir James Jeans τὰ σφαιρικὰ σμήνη γεννῶνται εἰς τοὺς βραχίονας τῶν σπειροειδῶν νεφελοειδῶν ὡς συμπυκνώσεις καὶ ἀποσπῶνται ἀκολούθως συνεπείᾳ τῆς μεγάλης φυγοκέντρου δυνάμεως. Τὸ συμπέρασμα τοῦ Jeans στηρίζεται ἐπὶ παρατηρήσεων τῶν νεφελοειδῶν Messier 51 καὶ 101, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπάρχει ἔνδειξις ἀποχωρισμοῦ τῶν ἐν λόγῳ συμπυκνώσεων ἀπὸ τοῦ κυρίου σώματος. Ἐν τούτοις, ἡ ἔνδειξις αὕτη δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπαρκὴς πρὸς ἐπαλήθευσιν μιᾶς θεωρίας τοιαύτης κοσμογονικῆς σπουδαιότητος.

Σχέσις τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν πρὸς τὸν Γαλαξίαν. Ἡ διανομὴ τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν εἰς τὸ διάστημα εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα. Ὁ Shaply ἀπέδειξεν ὅτι τὸ σύνολον αὐτῶν ἀποτελεῖ ἕνα παμμεγέθη ὀργανισμὸν μορφῆς ὀλίγον ἐλλειπτικῆς, τῆς ὁποίας ἡ μεγάλη διάμετρος ἰσοῦται πρὸς 250.000 ἔτη φωτὸς περίπου. Τὸ ἰσημερινὸν ἐπίπεδον τοῦ ἐλλειψοειδοῦς αὐτοῦ ὀργανισμοῦ συμπίπτει πρὸς τὸν γαλαξιακὸν ἰσημερινόν. Ἐκ τῶν 93 γνωστῶν σφαιρικῶν σμηνῶν, 47 εὑρίσκονται πρὸς Β. καὶ 46 πρὸς Ν. τοῦ γαλαξιακοῦ ἰσημερινοῦ.

Τὸ κέντρον τοῦ ἐλλειψοειδοῦς αὐτοῦ δὲν συμπίπτει πρὸς τὸν Ἥλιον, ἀλλ' εὑρίσκεται περὶ τὰς 65.000 ἔτη φωτὸς μακρὰν αὐτοῦ, εἰς γαλαξικὸν μῆκος 327°, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξηγεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ σφαιρικὰ σμήνη φαίνονται περιωρισμένα εἰς τὸ ἓν ἡμισφαίριον τοῦ οὐρανοῦ μόνον. Ἡ ἔκκεντρος θέσις τοῦ Ἡλίου οὐ μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὰ σφαιρικὰ σμήνη, ἀλλὰ καὶ ἐν σχέσει πρὸς αὐτὸν τὸν Γαλαξίαν ἐπεβεβαιώθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διὰ μετρήσεων ἐπὶ τῶν μεμακρυσμένων ἀμυδρῶν ἀστέρων, διὰ μελετῶν τῆς περιστροφῆς τοῦ Γαλαξίου, τῆς διανομῆς τῶν ἀστρικῶν σμηνῶν, τῶν πλανητικῶν νεφελοειδῶν, τῶν ἀστέρων φασματικοῦ τύπου O, κλπ. Ἐάν, ὅπως δεχόμεθα, ὁ Γαλαξίας εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἀστέρων καὶ τῶν νεφελοειδῶν, τῶν ὁποίων ἡ διανομὴ εἶναι συμμετρικὴ ὡς πρὸς τὸν γαλαξιακὸν ἰσημερινόν, δὲν μένει ἀμφιβολία ὅτε τὰ σφαιρικὰ σμήνη εἶναι καὶ αὐτὰ μέλη τοῦ Γαλαξίου. Ἡ γνῶσις τῶν διαστάσεων τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν σφαιρικῶν σμηνῶν μετέβαλεν ἄρδην τὰς πρὸ ἐτῶν ἰδέας ἡμῶν ἐν σχέσει τρὸς τὰς διαστάσεις αὐτοῦ τοῦ Γαλαξίου. Μέχρι περίπου τοῦ 1930 ἐθεωρεῖτο ὅτι ἡ διάμετρος τοῦ γαλαξιακοῦ ἰσημερινοῦ δὲν ὑπερέβαινε τὰ 30.000 ἔτη φωτός, ἡ δὲ κάθετος ἐπ' αὐτὴν τὰ 3.000 ἔτη φωτός. Σήμερον ἡ διάμετρος τοῦ γαλαξιακοῦ ἰσημερινοῦ θεωρεῖται σχεδὸν δεκαπλασία τῆς παλαιᾶς, ὁ δὲ Γαλαξίας φαίνεται ὅτι εἶναι εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀστρικῶν ὀργανισμῶν ἐν τῷ σύμπαντι. Ἡ διάμετρος τοῦ σπειροειδοῦς νεφελοειδοῦς τῆς Ἀνδρομέδας, ὅστις εἶναι εἷς τῶν γιγαντιαίων σπειροειδῶν, ἰσοῦται μόλις πρὸς τὸ $^1/_5$ τῆς τοῦ Γαλαξίου. Ἐάν, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Shapley, οἱ σπειροειδεῖς νεφελοειδεῖς εἶναι νῆσοι ἐν τῷ σύμπαντι (Island Universes), ὁ Γαλαξίας εἶναι ἤπειρος.

Ι. Μ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

— **σμῆνος** *μετεωρικόν*· βλ. λ. *μετεωρικα* σμήνη.

Σμῆνος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Λακωνικῆς, πηγάζων ἀπὸ τοὺς πρόποδας (ἐκ τοῦ σπηλαίου τῆς Ἁγίας Μαρίνης) μιᾶς ἀντηρίδος τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ταϋγέτου, ἐπὶ τῆς ὁποίας κεῖται τὸ χωρίον Ἄρνα, καὶ χυνόμενος εἰς τὸν Λακωνικὸν κόλπον πλησίον βραχώδους ἀκρωτηρίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἠγείρετο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὁ ναὸς τῆς Δικτύννης Ἀρτέμιδος. Ἀπὸ τὸν Σμῆνον, φημιζόμενον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διὰ τὸ γλυκύ του ὕδωρ (*Παυσ.* III, 24, 9), ὑδρεύετο κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἡ πόλις Γύθειον. Ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας καλεῖται ὁ Σμῆνος *Ἀρνιώτικο ποτάμι, ποτάμι τοῦ Πασσαβᾶ, Πλατὺ ποτάμι*, ἢ καὶ *ποτάμι τῆς Μπαρδούνιας.* ΚΑΨ.

σμηνουργία (ἡ) *[Μελισσοκ.]*. Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ μελισσοκομίᾳ ἡ μετανάστευσις τμήματος τοῦ σμήνους κυψέλης τινὸς μετὰ τῆς βασιλίσσης του πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς νέαν κατοικίαν. Ἡ μετανάστευσις αὕτη ὀφείλεται εἰς τοὺς ἑξῆς λόγους: Κατὰ τὸν Μάρτιον τὸ σμῆνος κυψέλης τινὸς λόγῳ τῆς ἐκκολάψεως νέων ἐντόμων πληθύνεται εἰς σημεῖον, ὥστε ἡ ὑπάρχουσα κυψέλη δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ πάσας τὰς μελίσσας. Αἱ ἐργάτιδες κτίζουσι τότε 10—20 κελλία βασιλισσῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἡ βασίλισσα ἐναποθέτει γονιμοποιημένα ὠάρια, ἀπὸ τῶν ὁποίων μετὰ 16 ἡμέρας θὰ ἐξέλθωσι νέαι μητέρες. Μίαν ἢ δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκκολάψεως τούτων ἡ παλαιὰ βασίλισσα μετὰ τοῦ ἑνὸς τρίτου περίπου τοῦ σμήνους ἀποχωρεῖ τῆς κυψέλης πρὸς ἐξεύρεσιν νέας κατοικίας. Προγνωστικὸν τῆς ἐπικειμένης μεταναστεύσεως εἶναι ὁ πέριξ τῆς κυψέλης ἀκουόμενος διαρκὴς βόμβος, ἰδίως κατὰ τὴν νύκτα. Θόρυβος καὶ ἀναστάτωσις ἐπικρατεῖ ἐπίσης ἐντὸς τῆς κυψέλης, καθ' ὅσον ὁ βόμβος ὃν προξενοῦσιν αἱ ἐντὸς τῶν κελλίων των ἐγκάθειρκτοι μέλλουσαι μητέρες, ἐξερεθίζει τὴν παλαιὰν βασίλισσαν, ἥτις περιφερομένη ἀπὸ κελλίου εἰς κελλίον προσπαθεῖ νὰ συντρίψῃ τὰς βασιλικὰς μελικηρίδας, ἀναχαιτιζομένη ἑκάστοτε ὑπὸ τῶν ἐργατίδων. Τέλος ὅταν ἡ ἐντὸς τῆς κυψέλης θερμότης λόγῳ τοῦ ἐν αὐτῇ κρατοῦντος συνωστισμοῦ ἀνέλθῃ τοὺς 31—35° βαθμούς, μέρος τῶν ἐργατίδων ἐξέρχεται τῆς κυψέλης ἀκολουθούμενον ὑπὸ τῆς βασιλίσσης. Πρὸ τῆς ἐξόδου των ταύτης αἱ ἐργάτιδες ἐφοδιάζονται μὲ προμηθείας 2—4 ἡμερῶν, διὰ νὰ τὰς χρησιμοποιήσωσιν ἐν τῇ νέᾳ κατοικίᾳ των. Ὁ χρόνος τῆς ἐξόδου κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν καιρικῶν συνθηκῶν, συμπίπτει δὲ μεταξὺ τῆς 10 π. μ.—3 μ. μ. ἡλιολούστου πάντοτε θερινῆς ἡμέρας. Τὸ ἐξερχόμενον σμῆνος, καλούμενον *ἀφεσμὸς* (κοιν. *πουλί, σμάρι, γονίδι*), ἀνέρχεται εἰς ἱκανὸν ὕψος βομβίζον θορυβωδῶς, εἴτε δὲ ἐπικάθηται, συγκεντρούμενον εἰς σχῆμα βότρυος, ἐπί τινος κλάδου δένδρου. Ὅταν ὁ ἀφεσμὸς συγκεντρωθῇ, ἐπικρατεῖ ἀπόλυτος σιγὴ ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον, εἶτα δὲ κατευθύνεται εἰς τὴν νέαν κατοικίαν του, τὴν ὑπὸ εἰδικῶν ἀνιχνευτῶν ἐξευρεθεῖσαν (κοίλωμα δένδρου, ρωγμὴ βράχου κ. τ. τ.). Κατὰ τὸν χρόνον ἀκριβῶς καθ' ὃν τὸ σμῆνος ἐφησυχάζον ἐπικάθηται ἐπὶ τοῦ κλάδου, οἱ μελισσοκόμοι δέον νὰ τὸ αἰχμαλωτίσωσιν ἐντὸς εἰδικοῦ σάκκου, τοῦ *σμηνοπιάστου*, καὶ νὰ τὸ ἐγκαταστήσωσιν ἐντὸς νέας κυψέλης.

Μετὰ τὴν πρώτην ἔξοδον τοῦ ἀφεσμοῦ αἱ ἐν τῇ πρώτῃ κυψέλῃ ἐναπομείνασαι ἐργάτιδες ἀπελευθεροῦσι τὴν πρώτην ἐκκολαφθεῖσαν βασίλισσαν, ἐγκαταλείπουσι δὲ τὰς ἄλλας ἄνευ τροφῆς ὅπως ἀποθάνωσι. Πολλάκις ὅμως εἰς τὰ πολυάριθμα σμήνη, τὴν πρώτην ἔξοδον τοῦ ἀφεσμοῦ ἀκολουθεῖ καὶ δευτέρα καί, ἐνίοτε, τρίτη ἔξοδος σμήνους μετὰ μιᾶς παρθένου βασιλίσσης.

Σμήξι *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βραστῶν-Πλανῶν τῆς ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 60. —2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Σμίξι*). Π. Ν. Π.

σμῆξις (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ἐργασία ἐκτελουμένη μετὰ τὴν πλύσιν καταστρώματος πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν ἀπομεινάντων ὑδάτων. Ἐκτελεῖται διὰ στεγνοῦ ἱππουραίου. Σ. Ε. Λ.

σμῆριγξ (ὁ) *[Ζωολ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ σκληρὰ καὶ παχεῖα θρὶξ θηλαστικῶν τινων ζῴων. Ἐπίσης *σμήριγγες* καλοῦνται καὶ τὰ σκληρὰ καὶ ἄκαμπτα πτερὰ πτηνῶν τινων, εἰς δὲ τὰ ἔντομα καὶ γενικῶς εἰς τὰ ἀρθρόποδα αἱ χιτινώδους συστάσεως τρίχες, αἱ ἐκ διαφόρων αἰτίων ἀποσκληρυνθεῖσαι. Δ. Ν. Π.

σμήρινθος (ὁ) (Smerinthus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφιγγιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη σφηκῶν, ὧν τέσσαρα ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ σμήρινθοι φέρουσι κεραίας εὐκάμπτους, κεφαλὴν μικρὰν καὶ ὑπὸ τοῦ προθώρακος καλυπτομένην, ὀφθαλμοὺς μικρούς, προσακτρίδας λεπτὰς καὶ βραχυτάτας, ρύγχος ὑποτυπῶδες ἢ ἐλλεῖπον καὶ θώρακα ἀπεστρογγυλωμένον καὶ τριχωτόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σμήρινθος ὁ ὀφθαλμωτὸς* (Smerinthus ocellatus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ νοτιοδυτικὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

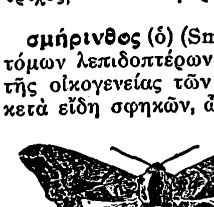

Σμήρινθος ὁ ὀφθαλμωτός.

σμήχω· ἀποτρίβω, ἀπομάσσω, ἀπαλείφω διὰ τριβῆς, καθαρίζω.

σμιγάδι (τό)· δημοτ. (βλ. *σμιγός*).

Σμιγάδι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὀργάνης (Χεμετλῆ) τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενον *Τσαλημπῆ.* Κάτ. (1928) 479. Π. Ν. Π.

σμιγός, ἢ *σμιγάδι*. Οὕτω καλεῖται ἡ ἀνάμεικτος καλλιέργεια σίτου καὶ κριθῆς ἢ σίτου καὶ σικάλεως κατὰ διαφόρους ἀναλογίας. Παρ' ἡμῖν ἐπικρατεῖ τὸ πρῶτον μεῖγμα, εἰς δὲ τὴν Βόρειον Εὐρώπην τὸ δεύτερον. Ὁ σμιγὸς καλλιεργεῖται συνήθως εἰς πτωχὰ ἐδάφη. Ἐν Ἑλλάδι διὰ σμιγοῦ καλλιεργοῦνται 530.000 στρέμματα περίπου, ἤτοι τὰ 2.75% τῆς ὅλης καλλιεργουμένης ἐκτάσεως τῆς χώρας, κυρίως εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεὰν καὶ τὰς νήσους. Ἡ καλλιέργεια αὕτη συνεχῶς περιορίζεται καὶ τείνει νὰ ἐγκαταλειφθῇ. Σμιγὸς ἐπίσης καλεῖται καὶ τὸ ἐκ τοῦ μείγματος τῶν σιτηρῶν προερχόμενον ἄλευρον. Ε. Τ. Ε.

Σμ(ι)εῖνοβο, ἢ *Σμ(ι)εῖνογκόρσκ [Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Δυτικῆς Σιβηρίας. Κεῖται ἐν τῷ ὑψιπέδῳ τῶν Ἀλταείων ὀρέων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σμιέϊεφκα καὶ ἔχει ἀργυρωρυχεῖα καὶ μολυβδωρυχεῖα. Κάτ. (1926) 9.614. Π. Ν. Π.

Σμὶθ (Smith) *[Γεωγρ.]*.—1) Μία τῶν Νοτίων Σχετλανδικῶν Νήσων, περὶ τὸν 63° Ν. παράλληλον. Τὸ ἐπ' αὐτῆς ὄρος *Φόστερ* ἔχει ὕψος 2.100 μ.

—2) Νῆσος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Νοτίου Καρολίνας. Γ. Ι. Β.

Σμὶθ (Smith), ***Ἀδάμ***. Περίφημος Ἄγγλος οἰκονομολόγος, θεωρούμενος ὡς ὁ ἱδρυτὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, γεννηθεὶς ἐν Kirkcaldy τῆς Σκωτίας τῷ 1723 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1790. Ἦτο υἱὸς τελωνειακοῦ ὑπαλλήλου, ἀποθανόντος δύο μῆνας πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀδάμ, καὶ ἀνετράφη ἐπιμελῶς ὑπὸ τῆς μητρός του. Τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν ἔλαβεν ἐν Γλασκώβῃ, διακριθεὶς μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν του καὶ ἐπέδειξεν ἐνωρὶς κλίσιν πρὸς τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ἀπὸ τοῦ 1740 μέχρι τοῦ 1746 ἐσπούδασεν ἠθικὴν φιλοσοφίαν ἐν Ὀξφόρδῃ, μετὰ δὲ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐπέστρεψεν εἰς Σκωτίαν καὶ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1751 ἐν Ἐδιμβούργῳ, ὅπου συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ D. Humè. Τῳ 1751 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς λογικῆς ἐν Γλασκώβῃ, τῷ δὲ 1752 ἀνέλαβεν αὐτόθι τὴν ἕδραν τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας τοῦ Hutcheson. Ἐκεῖ ἐδίδαξεν ἐπὶ ἑνδεκαετίαν ἠθικήν, φιλοσοφίαν, συνταγματικὸν δίκαιον καὶ οἰκονομικήν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐδημοσίευσε τὴν «Theory of the moral sentiments» (1759), ἔργον ὅπερ πολὺ ταχέως ἐξετιμήθη μεγάλως καὶ ἐκίνησε τὸν θαυμασμόν. Τῷ 1764 παρῃτήθη τῆς ἐν Γλασκώβῃ ἕδρας του, διὰ νὰ συνοδεύσῃ εἰς τὰ ταξίδιά του τὸν νεαρὸν δοῦκα Bucleuch. Οὕτω ἐπεσκέφθη ἀπὸ τοῦ 1764 μέχρι τοῦ 1766 τὸ Λονδῖνον, τὴν Γενεύην, τοὺς Παρισίους, τὴν Τουλούζην κλπ. Ἐν Παρισίοις ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ d'Alembert, τοῦ Holbach, τοῦ Helvétius, τοῦ Necker, τοῦ Turgot, τοῦ Morellet, τοῦ Quesnay, μεθ' ὧν συνεζήτησε τὰ φλέγοντα οἰκονομικὰ προβλήματα.

Ἀδὰμ Σμὶθ.

Τῷ 1767 ἀπεσύρθη εἰς μονήρη βίον ἐν τῇ γενετείρᾳ του, πλησίον τῆς μητρός του, ὅπου συνέγραψε τὸ περίφημον ἔργον του «The wealth of nations» («Ὁ πλοῦτος τῶν ἐθνῶν»), ὅπερ ἐξεδόθη τὴν 9 Μαρτίου τοῦ 1776. Τὸ ἔργον τοῦτο ἤσκησε τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας, ἀποτελεῖ δὲ σταθμὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Μετὰ μικρὸν ταξίδιον εἰς Λονδῖνον ὁ Σμὶθ ἀνέλαβε (1778) τὸ ὑψηλὸν ὑπούργημα τοῦ τελωνειακοῦ τοποτηρητοῦ καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Ἐδιμβούργῳ. Ἡ συγγραφὴ τοῦ μνημειώδους ἔργου του φαίνεται ὅτι ἐξήντλησε τὸ πνεῦμά του, ὁ δὲ θάνατος τῆς μητρός του, καίπερ ἐνενηκοντούτιδος, ὑπέσκαψε τὴν ὑγείαν του. Τῷ 1786 προσεβλήθη ἐκ παραλύσεως, μετὰ τέσσαρα δ' ἔτη ἀπέθανε, μὴ κατορθώσας νὰ ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα πρυτάνεως τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γλασκώβης, ὅπως εἶχεν ἐκλεγῆ. Ἄλλα ἔργα τοῦ Σμὶθ εἶναι: «Essays on philosophical subjects» (1795) καὶ «Lectures on justice, police, revenue and arms» (1896) ἐκδοθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του ἐκ τετραδίων τῶν παραδόσεών του.

Ὁ Σμὶθ εἶναι ὁ εὐγλωττότερος θεωρητικὸς ἐκπρόσωπος τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος. Κατ' αὐτόν, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ διηυθέτησε καὶ ἐτακτοποίησε τοιουτοτρόπως τὸν κόσμον, τὴν φύσιν, τὰς ἀνθρωπίνας ὁρμάς, ὥστε αἱ κοινωνικαὶ λειτουργίαι λαμβάνουν χώραν καθὼς εἰς τελείως διηυθετημένον ὡρολογιακὸν μηχανισμόν, ἐφόσον δὲν διαπράττονται σφαλεραὶ καὶ παράνομοι ἐπεμβάσεις. Ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῶν καταφανῶν σκοπῶν της δύναται νὰ κατανοηθῇ ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ κοινωνία. Αἱ ἀνθρώπιναι ὁρμαὶ εἶναι ἐλατήρια κατὰ θείαν οἰκονομίαν, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας. Ἀνθρώπιναι κοινωνίαι ἐλειτούργησαν προτοῦ καταστοῦν ἀναγκαῖα κράτος, νόμος καὶ δικαστήρια, διὰ νὰ προστατευθῇ ἡ ἰδιοκτησία καὶ ἡ προσωπικὴ φυσικὴ ἐλευθερία τῶν ἀτόμων, κατὰ μονομερῶν διαταράξεων, αἱ ὁποῖαι ἐνεφανίσθησαν μετὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς κοινωνικῆς διαμορφώσεως τῶν τάξεων. Τὸ πρῶτον καὶ ὕπατον διὰ τὸ ἄτομον δὲν εἶναι τὸ κράτος, ἀλλ' ἡ κοινωνία, μετὰ τῆς ἀμοιβαίας ἐπιδράσεως τῶν ἀτόμων πρὸς ἄλληλα, μετὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, μετὰ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ

Digitized by Google

της. Τὸ κράτος καὶ πάντες οἱ θεσμοὶ δὲν συνωμολογήθησαν ὑπὸ τῶν καθ' ἕκαστον ἀνθρώπων, δὲν ἐγεννήθησαν διὰ κοινωνικοῦ συμβολαίου ἀτόμων ζώντων ἕως τότε ἐν ἀπομονώσει, ἀλλὰ διεμορφώθησαν βραδέως. Οἱ σταθμοὶ τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας εἶναι ἡ θήρα, ἡ κτηνοτροφία, ἡ γεωργία καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἡ ἐμπορευματικὴ κοινωνία μὲ καταμερισμὸν ἐργασίας, ἀγοράν, χρηματικὴν οἰκονομίαν κλπ. ἀποτελεῖ τὸν ἀνώτερον βαθμὸν τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως, μόνη δὲ αὐτὴ ἐξασφαλίζει ἐξευγένισιν τῶν ἠθῶν, πραγματικὸν πολιτισμὸν καὶ ὑπερτέραν εὐημερίαν. Αἱ συναλλαγαὶ στηρίζονται ἐπὶ τῆς λογικῆς, ἐλευθέρας κερδοσκοπικῆς ὁρμῆς, περιοριζομένης ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης καὶ εὐπρεπείας. Ἡ ὁρμὴ αὐτη, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν συνισταμένην τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων, ἀρκεῖ διὰ νὰ ἐπιφέρῃ μόνη τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς, ὀρθὴν κατανομὴν τῆς ἐργασίας καὶ ὀρθὴν χρῆσιν τοῦ κεφαλαίου. Οὕτω ὁ Σμὶθ ἐθεμελίου ἐπὶ ψυχολογικῶν καθαρῶς βάσεων τὴν νεωτέραν οἰκονομικὴν κοινωνίαν. Εἰδικώτερον αἱ σπουδαιότεραι συμβολαὶ τοῦ Σμὶθ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην εἶναι: ἡ ὀξεία διάκρισις μεταξὺ κεφαλαίου καὶ χρήματος καὶ ἑπομένως ἡ ἀναίρεσις τοῦ ἐμποροκρατισμοῦ· ἡ θεωρία του περὶ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας καὶ ἰδίως οἱ νόμοι καθ' οὓς οὗτος καθορίζεται, ἤτοι ἀπὸ τὸ μέγεθος τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἀποθέσεως, ἡ μικροτέρα ἔκτασίς του ἐν τῇ γεωργίᾳ ἢ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ κτλ.· ἡ ἀνάλυσις τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τῶν αὐτοτελῶν εἰσοδημάτων εἰς τοὺς τρεῖς κλάδους τῆς ἐγγείου προσόδου, τοῦ μισθοῦ καὶ τοῦ τόκου· ἡ συμπλήρωσις τοῦ νόμου τοῦ Jucker, καθ' ὃν μὲ τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ τὰ προϊόντα τῆς γῆς, ἐν στενῇ ἐννοίᾳ, γίνονται ἀκριβώτερα, τοὐναντίον δὲ τὰ ἐκ κεφαλαίου ἢ ἐργασίας εὐθηνότερα· ἡ θεωρία τῶν λόγων, οἱ ὁποῖοι διαμορφοῦν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν εἰς διαφόρους κλάδους ἐργασίας διάφορον ὕψος μισθοῦ· ἡ ἀνακάλυψις ὅτι ἀποταμίευσις καὶ κατανάλωσις δὲν εἶναι ἄντικρυς ἀντίθετα κλπ. Αἱ θεωρίαι τοῦ Σμὶθ ἔτυχον ἐνθουσιώδους ἐπιδοκιμασίας ὅπου ἐπρόκειτο νὰ ὑπερβληθῇ ἡ φυσικὴ οἰκονομία καὶ ὁ φεουδαλισμὸς καὶ πανταχοῦ ὅπου ὁ ἐκφυλισμὸς τοῦ ἐμποροκρατισμοῦ, ἡ σφαλερὰ αὐτοῦ πολυαρχία εἶχεν ἀγάγει μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε νὰ καταστῇ ἀναγκαία ἀνατροπή τις ἐκ βάθρων. Ἡ δημιουργία τοῦ Σμὶθ ἔτυχεν ἀναγνωρίσεως, διότι ἡ ψυχολογικὴ αὐτοῦ θεμελίωσις τῆς νεωτέρας οἰκονομικῆς κοινωνίας ἐπετέλεσε μεγάλην πρόοδον ἀπέναντι τῶν φυσιοκρατῶν, οἵτινες ἀνέμενον πᾶσαν τὴν σωτηρίαν αὐτῶν παρ' εὐμενοῦς τινος δεσποτισμοῦ, καὶ ἀπέναντι τῶν ἐμποροκρατῶν, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον μόνον τὸν ἐξωτερικὸν μηχανισμόν, ὄχι δὲ τὰ ἐσωτερικὰ αἴτια τῆς οἰκονομικῆς λειτουργίας.

Ὁ Σμὶθ ἐκήρυξεν ὡς μοναδικὴν πηγὴν τοῦ ὑλικοῦ πλούτου, δηλαδὴ τῶν ἀξιῶν χρήσεως, τὴν ἐργασίαν ἐν γένει καὶ μάλιστα εἰς τὴν συνολικήν της κοινωνικὴν μορφὴν τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας. Τὴν ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματος τὴν καθορίζει μὲ τὸν ἐν ἑαυτῷ περιεχόμενον ἐργάσιμον χρόνον, ἀλλ' ἔπειτα τὴν πραγματικότητα τοῦ καθορισμοῦ τούτου τὴν μεταθέτει εἰς τοὺς προαδαμιαίους χρόνους. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται εἰς τὰ ὄμματά του σαφές, ὅταν ἐξετάζῃ τὸ ἁπλοῦν ἐμπόρευμα, ἀποβαίνει σκοτεινὸν μόλις τὴν θέσιν τοῦ ἁπλοῦ ἐμπορεύματος καταλάβουν αἱ ἀνώτεραι καὶ συνθετώτεραι μορφαὶ τοῦ κεφαλαίου, τῆς μισθωτῆς ἐργασίας, τῆς ἐγγείου προσόδου κλπ. Πάντως ἡ μεγαλυτέρα ἴσως συμβολὴ τοῦ Σμὶθ εἰς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν εἶναι ὅτι ἀπεκάλυψε πρῶτος αὐτὸς τὴν βαθυτέραν οὐσίαν τῆς ἀξίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dugald-Stewart*, Biographical memoirs of A. Smith (Edimburg 1811).—*M. Chevalier*, Étude sur A, Smith (Paris 1874).—*A. Onken*, A. Smith und I. Kant (1877).—*S. Feilbogen*, Smith and Turgot (1893).—*W. Skarzynski*, A. Smith (1878).—*Delatour*, A. Smith, sa vie, ses travaux, ses doctrines (Paris 1885).— *J. Rae*, Life of A. Smith (1895). —*W. Hasbach*, Die allgemeinen philosophischen Grundlagen der von F. Quesnay und A. Smith begründeten politischen Oeconomie (1890).—*K. Jentsch*, A. Smith (1905).—*H. Huth*, Soziale und individualistische Auffassung in 18 Jahrh vornehmlich bei A. Smith und A. Ferguson (1907).—*G. Jahn*, A. Smith (ἐν «Handw. der Staatsw.»).—*I. Καλλιτσουνάκι*, Ἱστορία τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας (1929). Θ. Π.

— **Σμὶθ** (Smith), ***Ἀλέξανδρος***. Ἄγγλος χημικὸς (1865—1922). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς χημείας ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ συνέγραψεν: «Ἡ διδασκαλία τῆς χημείας καὶ τῆς φυσικῆς» (1902), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν γενικὴν ἀνόργανον χημείαν» (1906) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Σμὶθ** (Smith), ***Γεώργιος***. Διαπρεπὴς Ἄγγλος ἀσσυριολόγος (1840—1876). Ἔγινε κυρίως γνωστὸς διὰ τῶν ἐν Ἀσσυρίᾳ τῷ 1873 καὶ 1874 περιφήμων ἀνασκαφῶν του καὶ τῆς συμβολῆς του εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν, πρὸς δὲ τῶν ἐν συλλαβογραφικῷ ἀλφαβήτῳ γεγραμμένων κυπριακῶν ἐπιγραφῶν. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: «History of Asurbanipal» (1871) καὶ «Assyrian discoveries» (1875 κ.ἑξ.), τὸ ὁποῖον μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν τῷ 1898. Γ. Π. Α.

— **Σμὶθ** (Smith), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος στρατιωτικὸς (1794—1857). Ὑπηρέτησεν ἐν Βενεζουέλᾳ κατὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ἀγῶνας ὡς στρατιωτικὸς καὶ εἶτα εἰς ἀνωτάτας διοικητικὰς ὑπηρεσίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μπολιβὰρ διωρίσθη γενικὸς ἐπίτροπος καὶ ἐπιμελητὴς τοῦ στρατοῦ. Γ. Ι. Β.

— **Σμὶθ** (Smith), *σὲρ* ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος φιλόλογος (1813—1893). Βαθὺς μελετητὴς τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἀρχαιότητος, ἐξέδωκε τὰ ἀκόλουθα ἔργα: «Λεξικὸν τῶν ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων» (1840—1842, ἔκδ. ὑπὸ *Cornish* 1898), «Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς μυθολογίας» (1844—1849, τόμ. 3) καὶ «Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς γεωγραφίας» (1854—1857, τόμ. 2), «Λεξικὸν τῆς Βίβλου» (1860—1863, τόμ. 3, β' ἔκδ. 1893) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Groove, «Λεξικὸν τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας» (1875—1880), «Ἱστορικὸς Ἄτλας τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας, βιβλικῆς καὶ κλασσικῆς» (1875) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

—**Σμὶθ** (Smith), ***Γουλιέλμος Ρόβερτσον***. Ἄγγλος θεολόγος καὶ ἀνατολιστὴς (1846—1894). Διετέλεσεν ἐν Καῖμβριτζ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἀραβικῆς γλώσσης, περὶ ἣν εἶχεν ἀσχοληθῆ ἐπὶ μακρὸν διαμείνας ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ὁ Σμίθ, ἐκ τῶν θερμοτέρων ὀπαδῶν τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἔγραψε πλεῖστα συγγράμματα, ἐν οἷς: «Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἡ ἀρχὴ καὶ παράδοσις αὐτῆς», «Οἱ προφῆται τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἡ θέσις αὐτῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ» (1882, 6' ἔκδ. 1904), «Συγγένεια καὶ γάμος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀραβίᾳ» (1885, 6' ἔκδ. 1907), «Περὶ τῆς θρησκείας τῶν Σημιτῶν» (1889, γ' ἔκδ. 1927). Κ. Ι. Δ.

— **Σμὶθ** (Smith), ***Γουλιέλμος Σίδνεϋ***. Ἄγγλος ναύαρχος (1764—1840). Ὑπηρέτησεν εἰς τὸ σουηδικὸν ναυτικὸν διακριθεὶς ἐν ναυμαχίᾳ (9 Ἰουλίου 1790) κατὰ τῶν Ρώσων. Βραδύτερον ἔδρασε κατὰ τῶν γαλλικῶν καὶ πορτογαλικῶν ἀκτῶν. Τῷ 1798 ὑπεχρέωσε τὴν Τουρκίαν νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην συμμαχίας μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ εὐθὺς μετὰ τοῦτο ἐπῆλθε κατὰ τῶν ἀκτῶν τῆς Συρίας, ἔνθα ἀπέκλεισε τὸν γαλλικὸν στόλον. Τῷ 1811 προήχθη εἰς ναύαρχον. Γ. Ι. Β.

—**Σμὶθ** (Smith), ***Ἐρρῖκος Μπάτσε*** (Bache). Βορειοαμερικανὸς θεατρικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἔγραψε: «Ρόμπιν Χούντ», «Ὁ μικρὸς λοχίας», «Ὁ καθηγητὴς τῆς ξιφασκίας», «Αἱ τρεῖς Χάριτες», «Ὁ Ζεύς», «Ἡ Τσιγκάνα», «Τὸ ἄγριον ρόδον», «Ἡ δεσποινὶς Ἀθωότης», «Παρ' ὀλίγον ἥρως», «Αἱ Σειρῆνες» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

—**Σμὶθ** (Smith), ***Ἰωάννης*** Ἄγγλος ἐξερευνητὴς καὶ συγγραφεὺς (1579—1631). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας τῆς Βιργινίας. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1608 ὠνομάσθη ἀρχηγὸς τῆς ἀποικίας, ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος ἐπέστρεψεν εἰς Εὐρώπην. Ἔγραψε: «Περιπέτειαι ἐν Βιργινίᾳ κατὰ τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν τῆς ἀποικίας» (1608), «Ταξίδια, περιπέτειαι καὶ παρατηρήσεις τοῦ Ἰ. Σμὶθ ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ, Ἀφρικῇ, Ἀμερικῇ 1593—1629» (1630). Γ. Ι. Β.

— **Σμὶθ** (Smith), ***Ἰωσήφ***. Ἀμερικανός, ἱδρυτὴς τῆς αἱρέσεως τῶν *Μορμόνων* (βλ. λ.), γεννηθεὶς τῷ 1805. Τῷ 1830 ἵδρυσε τὴν «Ἐκκλησίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων τῶν τελευταίων ἡμερῶν», ἣν διηύθυνε μέχρις ὅτου ἐφονεύθη (27 Ἰουνίου 1844) ὑπὸ τοῦ πλήθους. Γ. Ι. Β.

—**Σμὶθ** (Smith), *σὲρ* ***Οὐΐλλιαμ Χαίηνς***. Ἄγγλος ἁρμοστὴς τῆς Κύπρου ἀπὸ τοῦ 1898 μέχρι τοῦ 1904. Ἡ διοίκησίς του, εἰς τὸ ἔπακρον καταπιεστικὴ καὶ ἐπαχθὴς διὰ τὸν πληθυσμόν, προεκάλεσε συνεχεῖς διαμαρτυρίας ἐκ μέρους τοῦ τε ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου καὶ τῶν ἀντιπροσώπων του ὡς καὶ ἐκ μέρους τῆς τουρκικῆς μειονότητος. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1928. Α. Κ. Α.

—**Σμὶθ** (Smith), *σὲρ* ***Ὡμπρεϋ Κλὰρ Οὔγος***. Ἄγγλος ἀντιναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1872. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ ναυτικὸν τῷ 1885, ὠνομάσθη ἀξιωματικὸς τῷ 1893 καὶ πλοίαρχος τῷ 1910. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διετέλεσε κυβερνήτης τοῦ θωρηκτοῦ «Δραὶκ» καὶ κατόπιν διοικητὴς τῆς μοίρας τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1921—23 διετέλεσεν ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγγλικῆς ναυτικῆς ἀποστολῆς. Τῷ 1926 προήχθη εἰς ἀντιναύαρχον. Γ. Ι. Β.

Σμὶθ, ***διῶρυξ καὶ στενὸν τοῦ*** — (Smith Sound) *[Γεωγρ.]*. Στενὸν ἐν τῇ ἀρκτικῇ θαλάσσῃ, τὸ ὁποῖον σχηματίζει ἡ πρὸς ΒΑ. προέκτασις τῆς θαλάσσης Μπάφφιν, πρὸς Ν. τοῦ ὅρμου Κάνε, μεταξὺ τῆς βορειοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς Γροινλανδίας καὶ τῆς πολικῆς γῆς Ἔλλεσμερε. Ἡ εἴσοδος τοῦ στενοῦ ἀνεκαλύφθη τῷ 1616 ὑπὸ τοῦ Μπάφφιν, ἀλλ' ὁ διάπλους αὐτοῦ ἐγένετο μετὰ δύο καὶ πλέον αἰῶνας. Μέχρι τοῦ 1852 ἐθεωρεῖτο ὡς εἰσοχὴ κόλπου εἰσδύουσα εἰς ξηρὰν κειμένην πρὸς Βορρᾶν. Γ. Ι. Β.

Σμὶθ (Smith), ***σημεῖον τοῦ*** —. Οὕτω καθορίζεται σημεῖον διαγνωστικόν, παρατηρούμενον εἰς τὰ ἐκ βρογχικῆς ἀδενοπαθείας κατεχόμενα παιδία, προκαλούμενον δὲ ὑπὸ τῆς πιέσεως τῶν φλεβῶν. Συνίσταται δὲ τὸ σημεῖον τοῦτο εἰς φλεβικὸν ψίθυρον, ἀντιληπτὸν καθιστάμενον διὰ τοῦ στηθοσκοπίου ἢ στηθακουστικοῦ, ὅπερ τοποθετεῖται πρὸς τοῦτο ἐπὶ τοῦ πρώτου τμήματος τοῦ στέρνου, ἐνῷ ἡ κεφαλὴ τοῦ παιδίου εὑρίσκεται ἰσχυρῶς ἀπεωσμένη ἐπὶ τὰ ὀπίσω. Μ. Ν. Κ.

σμιθίτης (ὁ) (Smithit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸς θειοαρσενικώδης ἄργυρος, $AgAsS_2$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, καὶ ἔχει σκληρότητα $1\frac{1}{2}-2$, εἰδικὸν βάρος 4,88 καὶ λάμψιν ἰσχυρὰν ἀδαμαντοειδῆ καὶ χρῶμα ὑσγινέρυθρον. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τοῦ δολομίτου τοῦ Binnental. Γ. Β.

Σμίθσον (Smithson), ***Ἰάκωβος***. Ἄγγλος χημικὸς καὶ ὀρυκτολόγος (1765 — 1829). Εἶναι κυρίως γνωστὸς ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθέντος «Σμιθσονείου ἱδρύματος» τῆς Οὐασιγκτῶνος, χάριν ἐθνολογικῶν, ἀστρονομικῶν καὶ γεωλογικῶν ἐρευνῶν. Τὸ ἵδρυμα τοῦτο εὑρίσκεται εἰς ἐπαφὴν μεθ' ὅλων τῶν ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων, ἵδρυσε διάφορα μουσεῖα, ἐκδίδει «Ἐτήσιον δελτίον» καὶ διοργανώνει ἐτησίας ἐθνολογικὰς ἐκθέσεις. Γ. Ι. Β.

σμιθσωνίτης (Smithsonit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸς ἀνθρακικὸς ψευδάργυρος, $ZnCO_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα ὡς ἰσόμορφος πρὸς τὸν ἀσβεστίτην, ἀπαντᾷ δὲ συνήθως εἰς νεφροειδῆ ἢ σταλακτιτοειδῆ συσσωματώματα, καθὼς καὶ εἰς φλοιώδη, κοκκώδη καὶ στιφρά. Παρουσιάζει θραυσμὸν ἀνώμαλον ἕως σκληθρώδη, σκληρότητα 5, εἰδικὸν βάρος 4,1 — 4,5, λάμψιν ἰσχυρὰν ὑαλώδη ἕως ἀδαμαντοειδῆ καὶ εἶναι λευκὸς ἢ ζωηρῶς κεχρωσμένος, ἰδίως δὲ ὑποκίτρινος, φαιός, τεφρός, πράσινος καὶ ὑποκυανοῦς. Ἀποτελεῖ σπουδαῖον μετάλλευμα τοῦ ψευδαργύρου, ἀπαντᾷ δὲ μετ' ἄλλων ὀρυκτῶν τοῦ ψευδαργύρου, καθὼς καὶ τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ χαλκοῦ, εἰς τὸ Altenberg, τὴν Σαρδηνίαν, τὴν Ἱσπανίαν, τὸ Ἀλγέριον κ. ἄ., ἐν Ἑλλάδι δὲ εἰς τὴν Θάσον καὶ ἰδίως εἰς τὸ Λαύριον, ὁπόθεν ἐξωρύχθη μέχρι σήμερον σημαντικὴ ποσότης αὐτοῦ. Γ. Β.

Σμίκρος. Ἀθηναῖος ἀγγειογράφος τοῦ πρωΐμου ἐρυθρομόρφου ρυθμοῦ, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Τοῦ τεχνίτου τούτου σῴζονται δύο ἐνυπόγραφοι στάμνοι, ἐξ ὧν ἡ καλύτερον ἀποδεικνύουσα τὴν τέχνην του εὑρίσκεται ἐν τῷ μουσείῳ τῶν Βρυξελλῶν. Ἡ ἀγγειογραφία τοῦ ἀγγείου τούτου εἶναι διῃρημένη εἰς δύο πίνακας, ὧν ὁ εἷς παριστᾷ προετοιμασίαν συμποσίου, ὁ δ' ἕτερος τὸ συμπόσιον, εἰς τὸ ὁποῖον λαμβάνουσι μέρος ὁ Σμίκρος μετὰ δύο φίλων του καὶ τριῶν ἑταιρῶν. Καὶ οἱ τρεῖς σύντροφοι μετὰ τῶν ἑταιρῶν εἶναι κατὰ ζεύγη ἐξηπλωμένοι ἐπὶ πλουσίως κεκοσμημένων κλινῶν, πρὸ τῶν κλινῶν δὲ καὶ ὀλίγον χαμηλότερον ὑπάρχουσι τράπεζαι μετὰ τραγημάτων. Παρὰ τὰ πολλὰ σφάλματα τῆς ἰχνογραφήσεως καὶ τὴν δουλικὴν συμμετρίαν, ἡ εἰκὼν τοῦ συμποσίου μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν στάσεων τῶν διαφόρων προσώπων καὶ τὴν ἔκφρασιν τῶν συναισθημάτων τῆς χαρᾶς, τῆς ἀπολαύσεως καὶ τῆς ἐκστάσεως, παρουσιάζει ἐπιτυχῆ σύνθεσιν καὶ ἀποδεικνύει τὸν Σμίκρον ὡς πρωτοπόρον τῆς μεταβατικῆς περιόδου ἀπὸ τοῦ μελανομόρφου εἰς τὸν ἐρυθρόμορφον ρυθμόν. Ἕτερα σῳζόμενα ἔργα τοῦ Σμίκρου εἶναι ἡ ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ στάμνος, ἐφ' ἧς παρίσταται ἡ ἔρις τοῦ Ἕκτορος καὶ τοῦ Αἴαντος, εἷς ἀμφορεὺς ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου καὶ ἓν τεμάχιον μεγάλου ἀγγείου εὑρεθὲν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ὁποίου εἰκάζεται ὅτι ὁ Σμίκρος τὸ ἀνέθηκεν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Β. Δ. Θ.

Συμπόσιον τοῦ Σμίκρου καὶ τῶν φίλων του μετ' αὐλητρίδων καὶ ἑταιρῶν.
[Ἀγγειογραφία ἐπὶ στάμνου ἀποκειμένης ἐν τῷ μουσείῳ τῶν Βρυξελλῶν.]

— **Σμίκρος**. Ἀθηναῖος, σύγχρονος τοῦ Δημοσθένους, καταδικασθεὶς διὰ χρηματικοῦ προστίμου δέκα ταλάντων, ἐπὶ παρανόμῳ συμβουλῇ. Α. Θ. Σ.

σμικρός, —*ά*, —*όν*· ἄλλως *μικρὸς* (βλ. λ.).

σμίκρυνσις, —*εως* (ἡ)· μεταβολὴ ἐπὶ τὸ μικρότερον, ἐλάττωσίς τινος καθ' οἱανδήποτε διάστασιν, ἀντίθ. *μεγέθυνσις*: «σμίκρυνσις φωτογραφίας».

— *[Φωτογρ.]* Διὰ τῆς *σμικρύνσεως* ἐπιτυγχάνεται ἡ λῆψις φωτογραφήματος μικροτέρων διαστάσεων ἐκ τοιούτου μεγαλυτέρων διαστάσεων. Ἡ σμί-

Digitized by Google

χρύνσις ὡς καὶ ἡ μεγέθυνσις βασίζονται εἰς τὴν διὰ καταλλήλου φακοῦ ἢ συστήματος φακῶν προβολὴν τῆς εἰκόνος ἐπὶ φωτοπαθοῦς ἐπιφανείας καὶ εἰς τὰς μεταξὺ τῆς προβαλλομένης εἰκόνος καὶ τοῦ φωτοτύπου σχέσεις τῶν ἀποστάσεων. Οὕτως ἡ πρὸς σμίκρυνσιν εἰκών, ἀπομακρυνομένη τοῦ διπλασίου τῆς κυρίας ἐστιακῆς ἀποστάσεως τοῦ φακοῦ τῆς φωτογραφικῆς συσκευῆς, δι' ἧς θὰ γίνῃ ἡ ἀνατύπωσις, γίνεται μικροτέρα, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσον ἀπομακρύνεται αὕτη πλησιάζουσα βαθμηδὸν τὴν κυρίαν ἑστίαν. Τὰς σμικρύνσεις δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ συσκευῆς συγκειμένης ἐκ δύο πτυσσομένων θαλάμων, ὧν ὁ εἷς μεγαλύτερος, ὁ δ' ἕτερος μικρότερος. Αἱ μεταξὺ φωτογραφήματος καὶ προβαλλομένης εἰκόνος σχέσεις δύνανται νὰ μεταβάλλωνται, οὕτω δὲ διὰ τῆς αὐτῆς συσκευῆς ἐκτὸς τῆς σμικρύνσεως δύναται νὰ γίνῃ καὶ μεγέθυνσις. Κ. Γ. Μ.

— *[Χαρτογρ.]* *Ἡ σμίκρυνσις* σχεδιαγραφήματός τινος ἐπετυγχάνετο ἄλλοτε ἐξ ὄψεως. Ἐλάμβανον τὴν σχέσιν, ἥτις ὑπῆρχε μεταξὺ πλευρᾶς τινος τοῦ σχεδίου, κατὰ προτίμησιν τῆς μεγαλυτέρας, καὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ ὑπὸ σμίκρυνσιν τοιούτου, καὶ ἀναλόγως ἐσμίκρυνον ὅλας τὰς διαστάσεις τοῦ πρωτοτύπου. Ἐχρησιμοποίουν ἐπίσης μέθοδον, ἥτις καὶ σήμερον εἶναι ἐν χρήσει, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ πρωτότυπον διῃρεῖτο εἰς μικρὰ ὀρθογώνια τμήματα, ἐχαράσσοντο ἀντίστοιχα μικρότερα τοιαῦτα μὲ πλευρὰς ἐχούσας σχέσιν μὲ τὰς τοῦ πρωτοτύπου ὡς ἡ ἐπιδιωκομένη σμίκρυνσις, καὶ τὸ σχέδιον σχεδὸν ἀντεγράφετο διὰ παρακολουθήσεως τῆς θέσεως τῶν γραμμῶν τοῦ πρωτοτύπου ἐν σχέσει μὲ τὰς διαιρέσεις. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα διὰ τὰς σμικρύνσεις ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ χρησιμοποιοῦνται εἰσέτι ὄργανά τινα ἁπλᾶ καὶ εὐχρηστα, ὡς ὁ ἀναγωγικὸς διαβήτης καὶ ὁ ὁμοιογράφος ἢ παντογράφος, ἀλλὰ μὴ δυνάμενα νὰ χρησιμοποιηθῶσι δι' ἀναγωγὰς ἀπολύτου ἀκριβείας. Διὰ τὴν σμίκρυνσιν σχεδίου τινὸς ἀκριβείας χρησιμοποιοῦνται σήμερον εἰδικαὶ φωτογραφικαὶ μηχαναί, ἐφωδιασμέναι διὰ φακῶν μεγάλης ἑστιακῆς ἀποστάσεως (0.50 μ. ἕως 1.20 μ.) πρὸς ἀποφυγὴν παραμορφώσεων ἐκ τῆς κυρτότητος τούτων. Δ. ΚΑΛΛΕΝΤΖΗΣ

σμικρύνω· καθιστῶ τι μικρότερον, ἐλαττῶ καθ' οἱανδήποτε διάστασιν, *μικραίνω*, ἀντιθ. *μεγεθύνω*.

Σμίλα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μακεδονίας, κειμένη ἐν τῇ Κρουσσαίᾳ τῆς Χαλκιδικῆς ἐπὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου πρὸς Ν. τοῦ Αἰναίου Ἀκρωτηρίου (νῦν Καρὰ-Μπουρνοῦ). Κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἠναγκάσθη μετὰ τῶν λοιπῶν πόλεων νὰ παραχωρήσῃ στρατὸν καὶ πλοῖα εἰς τὸν παραπλέοντα στόλον τοῦ Ξέρξου τῷ 480 π. Χ. (Ἡροδ. VIII, 123). Α. Θ. Σ.

—**Σμίλα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἤλιδος (βλ. λ. *Σμύλα*).

σμίλαξ (ἡ) (Smilax) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους, ὧν τινες κληματώδεις, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 200 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον παρ' ἡμῖν εἶναι ἡ *σμίλαξ ἡ τραχεῖα* (Smilax aspera), κοινῶς γνωστὴ εἰς τοὺς διαφόρους τόπους ὑπὸ τὰ ὀνόματα *ἀρκουδόβατος, ζουλόβατος* καὶ *ξυλόβατος*. Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν γνωστότερον ἡ *σμίλαξ ἡ γλαυκή* (Smilax glauca), ἰθαγενὴς θάμνος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν φυτῶν τούτων, ἰδίως τμήματα φύλλων, εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ (ἐν Βοημίᾳ) μέχρι καὶ τῆς τεταρτογενοῦς τοῦ καινοζωϊκοῦ καὶ δὴ ἐν τῇ Κεντρικῇ καὶ Νοτίῳ Εὐρώπῃ, τῇ Γροιλανδίᾳ καὶ τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ. Ἐκ τοῦ σημερινοῦ εἴδους *σμίλαξ ἡ τραχεῖα* ἀπολιθωμένα λείψανα ἐμφανίζονται ἐντὸς τεταρτογενῶν στρωμάτων τῆς Ἰταλίας. Ἐν ἀπολιθωμένον ἄνθος τοῦ εἴδους *σμίλαξ ἡ βαλτικὴ* εὑρέθη ἐντὸς ἠλέκτρου. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους σμίλαξ Schmidtii εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν Εὐβοίᾳ. Γ. Κ. Γ.

σμιλάρι (τό)· δημοτ., ξυλουργικὸν καὶ λιθοξοϊκὸν ἐργαλεῖον.

σμιλασαπωνίνη (ἡ) *['Οργ.' Χημ.]*. Σαπωνίνη τοῦ τύπου $(C_{20}H_{32}O_{10})_5$ ἀπαντῶσα εἰς τὰς ῥίζας τῆς σαρσαπαρίλλης. Σῶμα ἀνάλογον ἰδιοτήτων πρὸς τὴν σαρσαπωνίνην. Σ. Γ.

Σμιλές *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βρυσῶν τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης (Κρήτης). Κάτ. 32. Ν. ΚΛΣ

σμίλευμα (τό)· ἡ διὰ τῆς σμίλης ἀπεργασία, σμίλευσις || τὸ διὰ τῆς σμίλης ἀπειργασμένον.

σμίλευσις, -εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σμιλεύειν.

σμιλευτός, -ή, -όν· ὁ διὰ σμιλεύσεως ἀπειργασμένος, σκαλιστός, γλυπτός.

σμιλεύω· κόπτω, ἐγχαράττω, γλύφω διὰ τῆς σμίλης, σκαλίζω, λαξεύω.

σμίλη (ἡ)· τὸ ὄργανον δι' οὗ σμιλεύομεν, ἐγκοπεὺς στενὸς πρὸς γλυφάς, ἐγχαράξεις κτλ., κοιν. *σμιλάρι, σκαρπέλο* || ἰατρικὸν ἐργαλεῖον χρησιμοποιούμενον εἰς ἐπεμβάσεις ἐπὶ τῶν ὀστῶν.

— *[Τεχνολ.]* Ἡ *σμίλη* (κοιν. *σκαρπέλο* ἢ *κοπίδι*). Εἶναι μικρὸν σιδηροῦν ἐργαλεῖον, καταλῆγον εἰς κόψιν, χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν μηχανουργῶν, τῶν λιθοξόων, μαρμαρογλυπτῶν, ξυλουργῶν κτλ. διὰ τὴν ἀπόξεσιν, ἐγχάραξιν κτλ. σιδηρῶν τεμαχίων, λίθων, μαρμάρων, ξύλων κτλ. Τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο εἶναι μετὰ ἢ ἄνευ λαβῆς, ἐνεργεῖ δὲ εἴτε ἁπλῶς διὰ πιέσεως τοῦ διὰ τῆς χειρὸς προκειμένου περὶ μαλακῶν ἀντικειμένων, εἴτε διὰ κρούσεώς του ἐπὶ τοῦ ἑτέρου του ἄκρου διὰ σφυρίου, προκειμένου περὶ σκληρῶν ἀντικειμένων. Δ. Κ. Α.

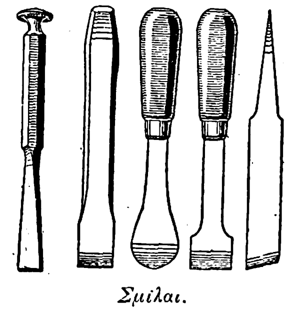

Σμίλαι.

— *[Χειρουργ.]* Ἡ *σμίλη* εἶναι χειρουργικὸν ἐργαλεῖον σιδηροῦν, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν τέμνον ἄκρον, εἶναι ὁτὲ μὲν εὐθύ, ὁτὲ δὲ ὑπόκοιλον, πλάτους διαφόρου, τὸ δ' ἕτερον σφαιροειδῶς πεπλατυσμένον ἢ κεκαλυμμένον διὰ ξυλίνου περιβλήματος (λαβῆς), καὶ χρησιμεύει ἵνα ἐπ' αὐτοῦ ὁ χειρουργὸς ἐπιφέρῃ πλῆξιν δι' εἰδικῆς σφύρας. Αἱ σμίλαι χρησιμεύουσι πρὸς σμίλευσιν τῶν ὀστῶν κατὰ τὰς ὀστεομυελίτιδας ἢ καὶ πρὸς ἁπλᾶς ὀστεοτομάς, κατὰ τὰς ὀρθοπεδικὰς ἐγχειρήσεις τὰς σκοπούσας τὴν διόρθωσιν τῶν παραμορφώσεων τῶν ὀστῶν (βλαισὰ γόνατα, ῥαιβοποδίαι, κτλ.). Ι. Κ. Κ.

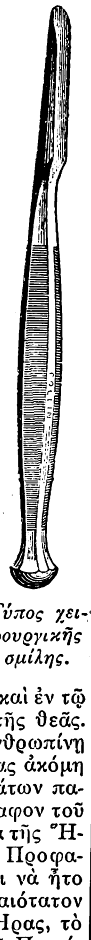

Τύπος χειρουργικῆς σμίλης.

Σμίλη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, μετονομασθὲν οὕτω κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε εἶχε (1920) 20 κατοίκους καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἀδριανουπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Τουρκιστὶ *Καρὰ Ἰσμαηλτζέ*. —Π.

σμιλίον (τό)· μικρὰ σμίλη.

Σμίλις, ἢ Σμῖλις. Ἕλλην ἀγαλματοποιός, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, ὁ Σμίλις ἦτο Αἰγινήτης, κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον Σάμιος. Τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἔργα τοῦ τεχνίτου τούτου ἦσαν: 1) Τὸ ἐν Σάμῳ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἥρας ἀνθρωπόμορφον ξόανον τῆς θεᾶς. Τὸ ξόανον τοῦτο παρίστα τὴν θεὰν ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ καὶ ἐνδεδυμένην, ἀλλὰ μὲ τοὺς πόδας ἀκόμη ἡνωμένους. Ἴσως ἡ ἐπὶ σαμιακῶν νομισμάτων παράστασις ἱσταμένης Ἥρας νὰ εἶναι ἀντίγραφον τοῦ ἔργου ἐκείνου τοῦ Σμίλιδος. 2) Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἥρας ἐν τῷ ἐν Ἄργει ναῷ τῆς θεᾶς ταύτης. Προφανῶς τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Σμίλιδος πρέπει νὰ ἦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἀναφερόμενον ἀρχαιότατον ἐξ ἀχράδος μικρὸν ἄγαλμα καθημένης Ἥρας, τὸ ὁποῖον ἀνατεθὲν πρὶν ἐν Τίρυνθι ὑπὸ τοῦ Πειράσου τοῦ Ἄργου, ἀνηρπάγη ἀργότερον ἐκεῖθεν ὑπὸ Ἀργείων καὶ μετεφέρθη εἰς τὸ Ἡραῖον. 3) Τὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλεφαντοστοῦ ἀγάλματα τῶν Ὡρῶν καθημένων ἐπὶ θρόνων περὶ τὸ ἄγαλματος τῆς καθημένης ἐπὶ θρόνου ἐπίσης Ἥρας ἐν τῷ Ἡραίῳ τῆς Ὀλυμπίας. 4) Ὁ ἐν Λήμνῳ λαβύρινθος, ποιηθεὶς ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Σαμίων Ροίκου καὶ Θεοδώρου. Β. Δ. Θ.

Σμιλίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, οὕτω μετονομασθὲν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε εἶχε (1920) 184 κατοίκους καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἀδριανουπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Τουρκιστὶ *Μπουγιοὺκ Ἰσμαηλτζέ*. —Π.

Σμίλτσος (*Σμίλετς*). Βούλγαρος ἡγεμὼν τῶν ὑπὸ τὸν Αἶμον χωρῶν ἀπὸ Τοπολνίτσης μέχρι τοῦ Ἰχτιμὰν ἐπὶ τοῦ τσάρου Τυρνάβου Γεωργίου Τερτερῆ Α' (1280—1292) καὶ γαμβρὸς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου. Ὠφελούμενος τῆς δυσαρεσκείας τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Βουλγαρίας βογιάρων (εὐγενῶν τοπαρχῶν) κατὰ τοῦ τσάρου των Τερτερῆ, ὅστις μὴ δυνάμενος ν' ἀντιστῇ κατὰ τῶν εἰσελασάντων εἰς τὸ κράτος του Τατάρων οὐ μόνον ἐγένετο φόρου ὑποτελὴς εἰς τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Νογᾶ, ἀλλὰ καὶ συγγενικοὺς μετ' αὐτοῦ δεσμοὺς συνῆψε, δοὺς τὴν θυγατέρα του γυναῖκα εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Νογᾶ Τσακᾶ, κατέλαβε τῷ 1292 τὸν θρόνον τοῦ Τυρνάβου ἀναγορευθεὶς τσάρος τῇ βοηθείᾳ τῶν Τατάρων, τοῦ Τερτερῆ καταφυγόντος εἰς τὸ Βυζάντιον. Ὁ Σμίλτος μετ' ὀλίγον χρόνον γενομένης στάσεως ἐν Τυρνάβῳ καθῃρέθη ὑπὸ τῶν βογιάρων, δεκασθέντων δώροις ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Τερτερῆ Θεοδώρου Σβετοσλάβου, καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Τσακᾶ, ὅστις ἦλθε μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Βουλγαρίαν διεκδικῶν τὸν θρόνον τοῦ πενθεροῦ του. Ἀλλὰ καὶ ὁ Τσακᾶς, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πανούργου γυναικαδέλφου του Σβετοσλάβου ἐξυφανθείσης νέας στάσεως, καθῃρέθη καὶ ἐφονεύθη καὶ τὸν τσαρικὸν θρόνον κατέλαβε τῷ 1299 ὁ Τερτερίδης Σβετοσλάβος, ὅστις κατέλυσεν ὁριστικῶς τὴν ἐν Βουλγαρίᾳ ταταρικὴν κυριαρχίαν. Κ.-Μ. Α.

Σμινδυρίδης. Πλουσιώτατος Συβαρίτης, υἱὸς τοῦ Ἱπποκράτους, περίφημος διὰ τὴν τρυφηλότητα καὶ εἷς τῶν μνηστήρων τῆς Ἀγαρίστης, θυγατρὸς τοῦ Κλεισθένους, τυράννου τῆς Σικυῶνος. Ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ ὅτι, «φύλλοις ῥόδων ἐπαναπεσὼν καὶ κοιμηθεὶς ἐπ' αὐτῶν ἐξανέστη λέγων φλυκταίνας ἐκ τῆς εὐνῆς ἔχειν» καὶ ὅτι, ὅταν ἦλθεν εἰς Σικυῶνα, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ «χιλίους μαγείρους, τοσούτους δὲ ὀρνιθευτὰς καὶ ἁλιέας χιλίους» (*Αἰλ.* Ποικ. ἱστορ. IX, 24 καὶ XII, 24). Α. Θ. Σ.

Σμινθεύς, ἢ *Σμίνθιος* *['Αρχ.]*. Λατρευτικὸν ἐπώνυμον τοῦ Ἀπόλλωνος (ἐκ τοῦ σμίνθος=ποντικός) ὡς διώκτου καὶ ἐξολοθρευτοῦ τῶν μυῶν, ἐπιβλαβῶν εἰς τοὺς δημητριακοὺς καρπούς. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐλατρεύετο κατ' ἀρχὰς ἐν Χρύσῃ τῆς Τρῳάδος (Ἰλιάδ. Α, 39), ὅπου βραδύτερον ὑπῆρχε λαμπρὸν ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος Σμινθέως, πατῶντος μῦν, ἔργον τοῦ Σκόπα (*Στράβ.* XIII, 604), ἔπειτα δὲ ἐν Τενέδῳ, Ἀμαξιτῷ τῆς Αἰολίδος, Λίνδῳ τῆς Ῥόδου, ὅπου ἐτελοῦντο τὰ Σμίνθια, καὶ ἀλλαχοῦ. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ὁ Σμινθεὺς ἦτο ἐπώνυμος τῆς τρωϊκῆς Σμίνθης, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία. Ὁ μῦς ἦτο ἓν τῶν συμβόλων τοῦ Ἀπόλλωνος Σμινθέως, ἐπὶ δὲ διασωθέντων νομισμάτων φαίνεται κρατῶν μῦν. Α. Θ. Σ.

Σμίνθη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Τρῳάδος παρὰ τὴν Ἀμαξιτόν, κτισθεῖσα ὑπὸ ἀποίκων ἐκ Κρήτης. Α. Θ. Σ.

—**Σμίνθη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μύφης (Μουσταφτσόβας) τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενον *Σμίτσια*. Κάτ. (1828) 351. —Π.

Σμίνθια (τά) *['Αρχ.]*. Ἑορτὴ τελουμένη πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος *Σμινθέως* (βλ. λ.) ἐν Ῥόδῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Α. Θ. Σ.

σμίνθος (ὁ) (Sminthus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους μῦς ἀπαντῶντας εἰς τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ δυτικὰ τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σμίνθος ὁ πλάνης* (Sminthus eratus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 0,05 μ. περίπου καὶ ἔχει κεφαλὴν ἀρκετὰ ὀγκώδη, σχεδὸν τριγωνικήν, ἀπολήγουσαν εἰς ὀξὺ ῥύγχος, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους, ὦτα μικρότατα καὶ ἠνωρθωμένα, σῶμα βραχὺ καὶ εὔρωστον, πόδας βραχεῖς καὶ οὐρὰν κυλινδρικὴν καὶ μακροτάτην. Ὁ χρωματισμὸς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος εἶναι φαιοκίτρινος, κατὰ δὲ τὰ κάτω ἐρυθροκίτρινος. Δ. Ν. Π.

Σμίνθος ὁ πλάνης.

— *[Ζῳολ.]* Γένος ἐντόμων ἀπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *θυσανούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ποδουριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Γαλλίᾳ, Ἑλβετίᾳ καὶ Ἰρλανδίᾳ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σμίνθος ὁ φαιὸς* (Sminthus cinereus), ὅστις ἔχει σῶμα σφαιρικόν, κεραίας μετρίου μεγέθους, θώρακα καὶ κοιλίαν οὐχὶ καλῶς διακρινόμενα, πόδας μακροὺς καὶ λεπτοὺς καὶ οὐρὰν μετρίου μεγέθους. Δ. Ν. Π.

σμινθουρίδαι (οἱ) (Sminthuridae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια ἐντόμων κολλεμβόλων, περιλαμβάνουσα ἔντομα μικρότατα, σφαιρικά, μὲ μικρὸν θώρακα, κεραίας τετραάρθρους, πόδας καταλήγοντας εἰς 2 ὄνυχας, μὲ κοιλίαν καταλήγουσαν εἰς ἰσχυρὰν διχάλαν. Ε. Τ. Ε.

σμίνθουρος (Sminthurus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολλεμβόλων τῆς ὁμοιογενείας τῶν σμινθουριδῶν, περιλαμβάνον μικρότατα ἔντομα, κάτω τοῦ 1 χιλιοστ. μήκους. Τὰ πολυάριθμα εἴδη τοῦ γένους κατατρώγουν τὴν ἐπιδερμίδα καὶ τὸ μεσόφυλλον τῶν φύλλων διαφόρων δένδρων καὶ φυτῶν (μηλεῶν, γεωμήλων, ψυχανθῶν, κηπουρικῶν κλπ.). Ε. Τ. Ε.

Σμὶντ (Schmidt). Ὄνομα γερμανικόν· βλ. *Σμίτ*.

Σμίξι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 86. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον

Digitized by Google

καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —2) Συνοικισμὸς τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς (βλ. *Σμῆξι*). —π.

σμίξιμο, *—ατος* (τό)· δημοτ., σύμμιξις, σύγκρουσις, ἕνωσις· || συνάντησις, ἀντάμωμα.

Σμιρίλιος· βλ. λ. *Σμυρίλιος*.

Σμιρνένσκι, *Χρῖστος*. Βούλγαρος ποιητής (βλ. *Σμυρνένσκι*).

Σμὶτ (Schmidt), ***Ἀλφρέδος***. Γερμανὸς ἱστορικὸς τῆς φαρμακευτικῆς (1867—1931), γεννηθεὶς ἐν Κολωνίᾳ καὶ σπουδάσας φιλοσοφίαν. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς γερμανικῆς ἑταιρείας μηχανικῆς καὶ ὀπτικῆς καὶ μέλος τῆς ἐπιμελητείας τοῦ φυσικοτεχνικοῦ κρατικοῦ ἰνστιτούτου (1923). Συνέγραψε τὰ βιβλία: «Geschichte der kölner Apotheken bis zum Ende der Reichsstädtischen Verfassung», (Bonn, 1918) καὶ «Drogen und Drogenhandel im Altertum» (Leipzig, 1927). Κ. Γ. Μ.

— **Σμὶτ** (Schmidt), ***Γάσπαρ***. Γερμανὸς φιλόσοφος, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Μὰξ *Στίρνερ* (βλ. λ.).

—**Σμὶτ** (Schmidt), ***Ἐρνέστος Ἀλβέρτος***. Γερμανὸς φαρμακοποιὸς καὶ χημικὸς (1845—1921). Ἐσπούδασεν ἀρχικῶς φαρμακευτικὴν καὶ ἀκολούθως φιλοσοφίαν ἐν Λειψίᾳ. Τῷ 1878 διωρίσθη ὡς ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς χημείας καὶ φαρμακευτικῆς ἐν Χάλλῃ. Κατόπιν ἐξαετοῦς ἐργασίας ἐκλήθη ὡς τακτικὸς καθηγητὴς εἰς τὸ φαρμακευτικὸν ἰνστιτοῦτον τοῦ Μαρβούργου, τοῦ ὁποίου ἀνέλαβε καὶ τὴν διεύθυνσιν. Διετέλεσε μέλος τῆς μονίμου ἐπιτροπῆς τῆς γερμανικῆς φαρμακοποιίας. Συνέβαλεν εἰς τὴν σπουδὴν διαφόρων ἀλκαλοειδῶν καὶ ἐδημοσίευσε διαφόρους χημικὰς ἐργασίας περὶ τῆς σκοπολαμίνης, τῶν ξανθινικῶν βάσεων, τῆς κερατινίνης, τῆς πυριδίνης, τῆς χολίνης, περὶ τῶν κηκίδων, τοῦ κουμπεμπὲ κλπ. Τῷ 1879 ἐξέδωκε «φαρμακευτικὴν χημείαν», ἥτις εἶναι τὸ κλασσικώτερον τῶν ἀναλόγων ἔργων, βραδύτερον δὲ «Ὁδηγὸν ποιοτικῆς ἀναλύσεως». Κ. Γ. Μ.

— **Σμὶτ** (Schmidt), ***Ἔριχ***. Γερμανὸς γραμματολόγος (1853—1913). Ἐσπούδασε γερμανικὴν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν τῆς λογοτεχνίας ἐν Γκράτς. Διετέλεσε διαδοχικῶς καθηγητὴς τῶν πανεπιστημίων Στρασβούργου, Βιέννης καὶ Βερολίνου, ὡς καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἀρχείου Γκαῖτε ἐν Βαϊμάρῃ. Συνέγραψε: «Ρίχαρντσον, Ρουσσὼ καὶ Γκαῖτε» (1785), «Λὲντς καὶ Κλίγκερ» (1879), «Συμβολὴ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς νεανικῆς ποιήσεως τοῦ Κλόπστοκ» (1880), «Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Λέσσιγκ» (1884) καὶ πλεῖστα ἄλλα. Λ. Κ.

— **Σμὶτ** (Schmitt), ***Ἐρρῖκος***. Πολωνὸς ἱστοριογράφος (1817—1883). Ἔνθερμος πατριώτης καὶ ἐνθουσιώδης δημοκράτης, κατεδικάσθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1846 εἰς θάνατον, ἀλλ' ἡ ποινή του μετετράπη εἰς ἰσόβια δεσμὰ καὶ τῷ 1843 τῷ ἐχαρίσθη δι' ἀμνηστίας. Ἔγραψεν ἐν δημοκρατικῷ πνεύματι τὴν «Ἱστορίαν τῆς Πολωνίας κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα» εἰς 3 τόμους (1866). Θ. Κ.

— **Σμὶτ** (Schmidt), ***Ἐρρῖκος***. Πρῶσσος φιλέλλην ἐκ Πομμερανίας, ὅστις καταλιπὼν τὴν θέσιν αὐτοῦ ὡς ἀξιωματικοῦ τοῦ 25 πεζικοῦ συντάγματος, κατῆλθε τῷ 1821 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάγη ἐν τῷ σώματι τῶν φιλελλήνων. Λαβὼν μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα ἔπεσε τῇ 4 Ἰουλίου 1822. Τ. Ε. Ε.

— **Σμὶτ** (Schmidt), ***Ἐρρῖκος-Ἰουλιανός***. Γερμανὸς γραμματολόγος (1818—1886). Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν ἐν Καινιξβέργῃ καὶ διετέλεσε καθηγητὴς γυμνασίου, εἶτα δὲ δημοσιογράφος. Κυριώτερα μεταξὺ τῶν ἱστορικοκριτικῶν ἔργων του εἶναι: «Ἱστορία τοῦ ρωμαντισμοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς παλινορθώσεως» (1847), «Ἱστορία τῆς γερμανικῆς ἐθνικῆς λογοτεχνίας κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα» (1853), «Ἰένα καὶ Βαϊμάρη» (1857), «Ἐπισκόπησις τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα» (1859), «Ὁ Σίλλερ καὶ οἱ σύγχρονοί του» (1859), «Ἱστορία τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λέσσιγκ» (1865—1867), «Εἰκόνες ἐκ τῆς συγχρόνου πνευματικῆς ζωῆς» (1870—1874), «Ἱστορία τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τοῦ Λάϊμπνιτς μέχρι τῶν ἡμερῶν μας» (1886) κ. ἄ. Αἱ ἰδέαι τοῦ Σμὶτ ἐπολεμήθησαν ζωηρῶς, πλὴν οὐδεὶς ἠμφισβήτησε τὴν εὐρυμάθειαν καὶ τὴν σοβαρότητά του. Λ. Κ.

— **Σμὶτ** (Schmidt), ***Ἰωάννης***. Ἐπιφανὴς Γερμανὸς γλωσσολόγος, γεννηθεὶς ἐν Prenzlau τῷ 1843 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1901. Μετὰ τὰς ἐν Βόννῃ καὶ Ἰένῃ φιλολογικὰς καὶ γλωσσολογικὰς σπουδάς του διωρίσθη ἐν Βόννῃ ἔκτακτος καθηγητὴς (1873) καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ἔτους τακτικὸς καθηγητὴς τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς αὐτῆς πόλεως. Τῷ 1876 διωρίσθη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου καὶ τῷ 1884 ἐξελέγη μέλος τῆς πρωσσικῆς ἀκαδημίας. Ἐκ τῶν αὐτοτελῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: «Zur Geschichte des indogermanischen Vokalismus» (I—II, Weimar 1871—1875) καὶ «Die Verwandtschaftsverhältnisse der indogermanischen Sprachen» (Weimar 1872). Πλὴν τούτων ἐδημοσίευσεν ἱκανὰς καὶ ἐξαιρέτους γλωσσολογικὰς πραγματείας ἐν «Kuhn's Zeitschrift», τῆς ὁποίας ἦτο τακτικὸς συντάκτης ἀπὸ τοῦ 1875. Ὁ J. Schmidt ἀνήκει εἰς τοὺς λεγομένους Junggrammatiker (νεογραμματίκους), συνετέλεσε δὲ διὰ τῶν ἐρευνῶν του εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς φωνητικῆς ἐπὶ νέων καὶ ἀσφαλεστέρων ἐπιστημονικῶν βάσεων, ὅπως καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς γλωσσοδίφαι καὶ δὴ ὁ Osthoff καὶ ὁ Brugmann. Γ. Π. Α.

—**Σμὶτ** (Schmidt), ***Εὐγένιος Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς καὶ κριτικὸς (1851—1916). Ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἔργα αἰσθητικοῦ, ἱστορικοῦ καὶ κοινωνικοφιλολογικοῦ περιεχομένου, ὧν κυριώτερα: «Τὸ μυστικὸν τῆς ἐγελειανῆς διαλεκτικῆς», «Ἡ σύγχρονος καὶ ἡ ἀρχαία τραγῳδία», «Ὁ Νίτσε εἰς τὸ μεταίχμιον δύο ἐποχῶν», «Ὁ Λέων Τολστοῖ καὶ ἡ σημασία του διὰ τὸν πολιτισμόν μας», «Ἡ Θεία Κωμῳδία τοῦ Δάντη ὑπὸ τὸ φῶς τῆς διαισθητικῆς γνώσεως», «Ἡ ἰδέα τῆς εἰρήνης καὶ ἡ πνευματικὴ πρόοδος» καὶ ἄλλα. Ἔνια τούτων εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος μετὰ τὸν θάνατόν του. Λ. Κ.

—**Σμὶτ** (Schmidt), ***Ἰσαάκ***. Ἔξοχος Γερμανὸς ἀνατολιστής, γεννηθεὶς ἐν Rostock τῆς Γερμανίας τῷ 1779 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1847. Αἱ ἔρευναι τοῦ Σμὶτ ἐστράφησαν κυρίως εἰς τὰς γλώσσας καὶ φιλολογίας τῶν Θιβετανῶν καὶ τῶν Μογγόλων τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως, τῆς ὁποίας ἦτο τακτικὸν μέλος. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τούτων εἶναι ἐκδόσεις διαφόρων θιβετικῶν καὶ μογγολικῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα οὕτως ἔγιναν προσιτὰ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους γλωσσοδίφας, καὶ γραμματικαὶ τῶν εἰρημένων γλωσσῶν: «Grammatik der mongolischen Sprache» (Petersburg 1831) καὶ «Grammatik der tibetischen Sprache» (Petersburg 1839). Πλὴν τούτων ἐδημοσίευσε μογγολο-γερμανικὸν (1835) καὶ θιβετο-γερμανικὸν λεξικὸν (1841). Γ. Π. Α.

—**Σμὶτ** (Schmidt), ***Ἰωάννης-Φρειδερῖκος-Ἰούλιος***. —1) Γερμανὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Eutin τῷ 1825. Μαθητὴς ὢν ἀκόμη εἰς τὸ λύκειον τοῦ Ἀμβούργου ἠσθάνετο τόσην κλίσιν εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις, ὥστε ἂν καὶ συνεχῶς ἀπεθαρρύνετο οὐ μόνον ὑπὸ φίλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν καθηγητῶν του, προὐτίμησε νὰ διακόψῃ τὰς σπουδάς του τῷ 1842 καὶ εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τῶν ἄστρων. Τῷ 1845 προσελήφθη εἰς τὸ ἰδιωτικὸν ἀστεροσκοπεῖον, τὸ ὁποῖον ὁ Benzenberg εἶχεν ἱδρύσει ἐν Bilk παρὰ τὸ Düsseldorf πρὸς παρατήρησιν τῶν διαττόντων καὶ ἀναζήτησιν πλανητῶν μεταξὺ Ἡλίου καὶ Ἑρμοῦ. Ἀποθανόντος τὸ ἐπιὸν ἔτος τοῦ Μπέντσενμπεργ, ὁ Σμὶτ προσελήφθη ὡς βοηθὸς τοῦ διασήμου ἀστρονόμου Argelander ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῆς Βόννης. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην ἠσχολήθη ἐκεῖ ἐπὶ ἑπταετίαν εἰς τὰς παρατηρήσεις τῶν πλανητῶν καὶ κομητῶν καὶ εἰς μεσημβρινὰς παρατηρήσεις, αἵτινες βραδύτερον ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου. Συστάσει τοῦ Argelander τῷ 1853 τῷ ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τοῦ ἐν Olmutz ἰδιωτικοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ βαρώνου Unkrechtsberg, ὅπου ὁ Σμὶτ ἐξετέλεσε σειρὰν ἀστρονομικῶν καὶ μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων.

Ἰωάννης Σμίτ.

Ἀποσυρθεὶς ἐκ τοῦ ἀστεροσκοπείου τούτου περὶ τὰ τέλη τοῦ 1858, προσκλήσει τοῦ βαρώνου Σίμωνος Γ. Σίνα ἀνέλαβεν ἀπὸ τῆς 2ας Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἐθνικοῦ ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν. Ὑπὸ τὸν ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκὸν δι' ἀστρονομικὰς ἐρεύνας οὐρανὸν τῆς Ἀττικῆς ὁ Σμὶτ εὗρε κατάλληλον πεδίον, ὅπως ἀναπτύξῃ τὸ μέγα τάλαντον παρατηρητοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξησφάλισεν εἰς αὐτὸν διεθνῆ φήμην. Ἅμα τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων του ὁ Σμὶτ προέβη εἰς τὴν ἐπισκευὴν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ὀργάνων καὶ κτηρίου τοῦ ἀστεροσκοπείου, δαπάναις τῆς οἰκογενείας Σ. Σίνα, ὑπὸ τῆς ὁποίας καὶ ἐμισθοδοτεῖτο μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος αἰφνιδίως ἐν Ἀθήναις τὴν 7ην Φεβρουαρίου 1884.

Ὁ Σμὶτ ἠσχολήθη εἰς διαφόρους παρατηρήσεις τοῦ λυκαυγοῦς καὶ λυκόφωτος, τοῦ ζῳδιακοῦ φωτός, τῶν διαττόντων, τῶν κομητῶν, τῶν ἀστεροειδῶν, τῶν μεγάλων πλανητῶν, τῶν ἡλιακῶν κηλίδων, τῶν ἐκλείψεων κτλ. Ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι αἱ ἔρευναι αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μεταβλητῶν καὶ τῶν καινοφανῶν ἀστέρων, ἐπὶ τῶν νεφελοειδῶν καὶ τῆς Σελήνης. Τῷ 1862 ὁ Σμὶτ ἀνεκάλυψεν ἕνα κομήτην, τῷ 1865—1866 δύο περιοδικοὺς μεταβλητοὺς ἀστέρας καὶ ἕνα περιοδικὸν μεταβλητὸν νεφελοειδῆ, τὴν 13ην Μαΐου 1866 ἕνα πρόσκαιρον ἀστέρα ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Β. Στεφάνου, τῷ 1872—1873 ἑτέρους τρεῖς μεταβλητοὺς μακρᾶς περιόδου καὶ κατὰ Νοέμβριον 1876 δεύτερον καινοφανῆ ἀστέρα ἐν τῷ Κύκνῳ.

Ὁ Σμὶτ, διακρινόμενος ὡς ἱκανώτατος σχεδιαστής, κατέλιπε θαυμάσια σχέδια τῶν ὑπ' αὐτοῦ παρατηρηθέντων κομητῶν, νεφελοειδῶν, πλανητῶν, ἡλιακῶν κηλίδων, τοῦ Γαλαξίου καὶ τῆς Σελήνης, διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου τῆς ὁποίας εἰργάσθη ἐπὶ 34 συνεχῆ ἔτη, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ 1840—1874. Ὁ περίφημος οὗτος χάρτης, ὅστις ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἔργων τοῦ Σμίτ, συνοδεύεται ὑπὸ ἐπεξηγηματικοῦ τόμου, ἐν ᾧ πλὴν διαφόρων λεπτομερειῶν ἐπὶ τῆς ἐδαφικῆς διαμορφώσεως τῆς Σελήνης παρέχονται καὶ τὰ ὕψη τόσον τῶν ἀπ' ἀρχῆς γνωστῶν, ὅσον καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Σμὶτ προστεθέντων 2.100 νέων κρατήρων τῆς Σελήνης. Τὸ πρωτότυπον τοῦ χάρτου τούτου τῆς Σελήνης μετὰ μεγάλου μέρους διαφόρων ἀνεκδότων παρατηρήσεων τοῦ Σμὶτ παρεδόθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Πότσδαμ. Ἡ ἐκτίμησις, δι' ἧς περιεβάλλετο ὁ Σμὶτ παρὰ τοῦ συγχρόνου του ἐπιστημονικοῦ κόσμου μαρτυρεῖται οὐ μόνον ἐκ τῆς ἐκλογῆς του ὡς μέλους διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ ποικίλων ἄλλων τιμητικῶν διακρίσεων. Οὕτω τὸ μὲν πανεπιστήμιον τῆς Βόννης ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος, ἡ δὲ πρωσσικὴ κυβέρνησις ἠγόρασε τὸ ἐπὶ τῆς Σελήνης ἔργον τοῦ Σμὶτ καὶ ἰδίαις δαπάναις προέβη εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ χάρτου τῆς Σελήνης καὶ τοῦ συνοδεύοντος αὐτὸν τόμου.

Πραγματοποιῶν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ προκατόχου του Κωνσταντίνου Βούρη, ὁ Σμὶτ ἐξέδωκε γεγαμμενισὶ εἰς δύο σειρὰς τὰς ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ Ἀθηνῶν γενομένας ἐργασίας. Ἐκ τούτων ἡ πρώτη περιέχει μόνον τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, ἡ δὲ δευτέρα τὰς μετεωρολογικάς, τὰς ὑψομετρικὰς καὶ τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν φυσικὴν γεωγραφίαν τῆς Ἑλλάδος.

Πλὴν τῶν ὡς ἄνω «Δημοσιεύσεων τοῦ ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν», ὁ Σμὶτ ἐδημοσίευσε πολυαρίθμους πραγματείας εἰς εἰδικὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ὡς καὶ τὰ ἀκόλουθα ἔργα: «Über die Rillen des Mondes, Vulkanstudien, Santorin» (1866—1872), «Vesuv, Bejae, Stromboli, Aetna 1870» (Leipzig 1874), «Studien über Erdbeben» (Leipzig 1879), «Charte der Gebirge des Mondes (Berlin 1878), «La météorologie et la phénoménologie d'Attique» (Ἀθῆναι 1884). Πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰουλίου Σμὶτ ἐδόθη τὸ ὄνομά του εἰς μίαν τῶν παρόδων τῆς εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον ἀγούσης ὁδοῦ Νυμφῶν. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

— **Σμὶτ** (Schmidt), ***Ἰωάννης - Φρειδερῖκος - Μαυρίκιος***. Γερμανὸς λαρυγγολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1838. Εἰδικεύθη εἰς τὰς νόσους τῆς ρινός, τοῦ λάρυγγος καὶ τῶν πνευμόνων, διετέλεσεν ὑγειονομικὸς σύμβουλος (1888) καὶ καθηγητὴς (1892), καὶ ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ μυστικοσυμβούλου ἰατροῦ καὶ τοῦ ἐπιτίμου μέλους τοῦ Ἰνστιτούτου πειραματικῆς θεραπευτικῆς τῆς Φραγκφούρτης. Ἔγραψε πλεῖστα ἐνδιαφέροντα ἐπὶ τῶν κλάδων του, ὡς περὶ τοῦ θεραπευτικοῦ τῆς λαρυγγικῆς φυματιώσεως (1887), περὶ προώρου διαγνώσεως καὶ θεραπείας τῶν ἀνευρυσμάτων τῆς ἀορτῆς (1899) κλπ. Εἰσηγήθη δακτυλιοειδὲς μαχαίριον πρὸς ἐκτομὴν τῶν ἀδενοειδῶν ὄγκων τοῦ φάρυγγος ὡς καὶ μικρὸν ἀνελκτῆρα τῆς ὑπερῴας πρὸς ἐξεταστικὸν σκοπόν. Ἀμφότερα τὰ ἐργαλεῖα φέρουσι τὸ ὄνομά του. Ο. Ρ.

— **Σμὶτ** (Schmidt), ***Κάρολος***. Γερμανὸς φυσιολογο-χημικὸς ἰατρὸς (1822—1894). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν Giessen τῷ 1844, καὶ μετὰ ἓν ἔτος τῆς ἰατρικῆς ἐν Γοτίγγῃ. Τῷ 1846 ἐγκατέστη ἐν Dorpat, γενόμενος αὐτόθι τῷ 1852 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἰατροχημείας. Μετὰ τοῦ Bidder ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς φυσιολογικο-χημικῆς σχολῆς διὰ τῶν πολυπλεύρων ἐρριζικεύθων ἐργασιῶν του ἐπὶ τῆς πέψεως, ἐναλλαγῆς τῆς ὕλης, ἐπὶ τοῦ αἵματος, τῆς λέμφου, τοῦ χυλοῦ κλ. ὡς καὶ ἐπὶ ὑγιεινολογικῶν ζητημάτων. Ο. Ρ.

—**Σμὶτ** (Schmidt), ***Κάρολος***. Γάλλος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἔγραψε: «Τὸ μέγα δουκᾶτον τοῦ Μπέργκ». (1905), «Αἱ πηγαὶ τῆς ἱστορίας τῆς Γαλλίας» (1907), «Τὰ μυστικὰ σχέδια τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς ἐν Ἀλσατίᾳ καὶ Λωρραίνῃ, τῷ 1915—1918» (1922), «Τὰ γεγονότα τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1848» (1926). Θ. Κ.

—**Σμὶτ** (Schmidt), ***Λεοπόλδος***. Γερμανὸς μουσικογράφος καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας, γεννηθεὶς τῷ 1860. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς ἐν τῷ Ὠδείῳ Στὲρν τοῦ Βερολίνου, συνεργάσθη εἰς πλείστας ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ καὶ ἔγραψε τὰ ἑξῆς μουσικοϊστορικὰ ἔργα: «Zur Geschichte der Märchenoper» (1896), «G.

Digitized by Google

Meyerbeer» (1828), «Haydn» (1898), «Geschichte der Musik in XIX Jahch.» (1901), «Bachs H. moll Messe» (1899), «Glucks Orpheus» (1902), «Moderne Musik» (1904), «Tonmeister des XIX Jahrh.» (1908), «Aus dem Musikleben der Geganwart» (1908—1912), «Mozart» (1909), «Beethoven» (1909) κ. τ. λ. Ὁ Σμὶτ ἐγένετο γνωστὸς καὶ ὡς συνθέτης χορῳδιῶν, μελῳδιῶν κ. λ. π. Γ. Σ.

—Σμὶτ (Schmidt), ***Μαυρίκιος***. Ἔγκριτος Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Βρεσλαυΐᾳ τῷ 1823. Μετὰ τὰς ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι του καὶ ἐν Βερολίνῳ φιλολογικὰς σπουδὰς ἐδίδαξε κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ ἐν Schweidnitz καὶ Öls γυμνάσια, τῷ δὲ 1875 διωρίσθη ἔκτακτος καὶ τῷ 1869 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένας. Τὰ ἔργα τοῦ M. Schmidt εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα, τινὰ δὲ σπουδαιότατα διὰ τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ἀναφέρομεν ἐκ τούτων τὰ ἑξῆς: «Clitarehi reliquiae» (Berlin 1842), «Didymi reliquiae» (Leipzig 1854), κριτικὴ ἔκδοσις τοῦ «Λεξικοῦ» τοῦ Ἡσυχίου (εἰς 4 τόμους, Jena 1858—1868, τῆς ὁποίας ἐξεδόθη καὶ ἐπιτομὴ τῷ 1863), κριτικὴ ἔκδοσις τοῦ Ἡρῳδιανοῦ («Catholica prosodia», Jena 1860), «The lycian inscriptions» (Jena 1868), «Die Tafel von Idalion und das kyprische Syllabar», (Jena 1874), «Sammlung kyprischen Inschriften», (Jena 1876), «Neueste lyrische Studien» (Jena 1869), «Pindar's Olympische Siegesgesänge», (Jena 1869), μετάφρασις εἰς τὴν γερμανικὴν τῆς «Ποιητικῆς» τοῦ Ἀριστοτέλους (Jena 1876) καὶ ἄλλα. Γ. Π. Α.

—Σμὶτ (Schmidt), ***Ριχάρδος***. Γερμανὸς νομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς τῷ 1862. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Φράϊμπουργκ καὶ ἀπὸ τοῦ 1913 ἐν Λειψίᾳ καὶ ἔγραψεν: «Εἰσαγγελεὺς καὶ πολιτικὸς ἐνάγων» (1891), «Ἡ ἀποστολὴ τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης» (1895), «Ἐγχειρίδιον τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς δικονομίας» (6' ἔκδ. 1906), «Ἡ ποινικὴ εὐθύνη τοῦ ἰατροῦ ἕνεκα βλαβερῶν ἐπεμβάσεων» (1900), «Ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνακριτικοῦ συστήματος» (1901), «Γενικὸν δημόσιον δίκαιον» (1901—1903), «Σύνταγμα πολιτικὸν καὶ σύνταγμα δικαστικὸν (1908), «Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀπὸ ἀπόψεως δημοσίου δικαίου καὶ πολιτικῆς σημασίας» (1912) «Γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ γερμανικοῦ δημοσίου δικαίου» (1919), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου» (1921), «Ἐπιτομὴ τοῦ ποινικοῦ δικαίου» (1925). Θ. Κ.

—Σμὶτ (Schmidt), ***Ροβέρτος***. Γερμανὸς σοσιαλδημοκράτης πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1864. Διετέλεσε συντάκτης τῆς σοσιαλιστικῆς ἐφημερίδος «Φορβαίρτς» (Ἐμπρός), μέλος τῆς γενικῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων (1903—1919), ὑφυπουργὸς ἐπὶ τοῦ Ἐπισιτισμοῦ (1918), ὑπουργὸς τοῦ Ἐπισιτισμοῦ καὶ τῆς Γεωργίας (1920) ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐπανορθώσεων (1921—1922), βουλευτὴς εἰς τὸ Ράϊχσταγ κατὰ τὰς περιόδους 1893—1898, 1903—1918 καὶ συνεχῶς ἀπὸ τοῦ 1920. Θ. Κ.

Σμίτκουντς (Smidtkuntz), ***Βάλθερος***. Γερμανὸς ὀρειβάτης, γεννηθεὶς τῷ 1887 ἐν Κιέλῳ. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου, διετέλεσεν ἀνταποκριτὴς τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ ἰταλικοῦ τύπου καὶ διευθυντὴς ἐκδοτικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν λαογραφίαν τῶν ὀρεινῶν ἐπαρχιῶν καὶ τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἄλπεων. — Π.

Σμίτμπον (Schmidtbonn), ***Γουλιέλμος***. Ψευδώνυμον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐμφανίζει τὰ ἔργα του ὁ *Βίλλι Σμίτ*. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Βόννῃ τῷ 1874. Διετέλεσε σκηνοθέτης καὶ διευθυντὴς θεάτρων. Ἔγραψε διηγήματα («Οἱ ἄνθρωποι τῆς ὄχθης», «Κόρακες», «Τὸ καράβι τῆς εὐτυχίας», «Πίσω ἀπὸ τὰ ἑπτὰ βουνά»), θρύλους («Τὸ μαγικὸ δένδρο», «Ὁ κῆπος τῆς γῆς»), μυθιστορήματα («Ὁ φίλος μου Ντάϊ», «ὁ Μαγεμένος», «Ἄνθρωποι καὶ πολιτεῖες στὸν πόλεμο» καὶ κυρίως δράματα. Σημαντικώτερα μεταξὺ τούτων εἶναι: «Ὁ κόμις φὸν Γκλάϊχεν» (1908), «Ἡ ὀργὴ τοῦ Ἀχιλλέως» (1909), «Ὁ ἀπολεσθεὶς υἱός» (1912), «Ἡ πόλις τῶν δαιμονισμένων» (1915), «Ὁ ἡττημένος» (1920), «Τὸ ταξίδι γιὰ τὸ Ὄρπλιντ» (1922), «Μαρούφ ὁ ἀρχιψεύτης» (1924) κ. ἄ. Καίτοι ὁ Σμίτμπον κατέγινεν ἰδιαιτέρως εἰς τὸ θέατρον, ἐν τούτοις ἐπέτυχε περισσότερον εἰς τὰ διηγήματά του, διακρινόμενα διὰ τὴν ζωηρότητα τῆς περιγραφῆς καὶ τὴν ψυχολογικὴν των ἀκρίβειαν. Λ. Κ.

Σμὶτ-Ρίμπλερ (Schmidt - Rimpler), ***Ἕρμαν***. Γερμανὸς ὀφθαλμολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1838. Τῷ 1873 ἐγένετο καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τῆς νεοϊδρυθείσης πανεπιστημιακῆς ὀφθαλμολογικῆς κλινικῆς τοῦ Μαρβούργου. Τῷ 1890 ἐκλήθη εἰς Γοτίγγην. Ἔγραψε πλείστας μονογραφίας ἐπὶ τῶν νόσων τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐν σχέσει μετ' ἄλλων νόσων (Βιέννη 1898), ἐπὶ τοῦ γλαυκώματος καὶ ὀφθαλμομαλακύνσεως (Λειψία 1873), ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τῶν σχέσεών του μετὰ τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας (1899), τῆς ὀφθαλμικῆς φλεβίτιδος τῆς μεταστατικῆς ἰριδο-χοριοειδίτιδος, περὶ νέας ὀφθαλμοσκοπικῆς μεθόδου, περὶ καθορισμοῦ τῆς διαθλαστότητος κ. λ. καὶ σύγγραμμα «Θεραπευτικῆς ὀφθαλμολογικῆς καὶ ὀφθαλμοσκοπήσεως», (1884, 6η ἔκδ. 1894) μεταφρασθὲν εἰς τὴν Ἀγγλικήν, Ἰταλικὴν καὶ Ρωσικήν. Ο. Ρ.

Σμὶτ-Ρόττλουφφ (Schmidt-Rottluff), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ζωγράφος καὶ ξυλογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1884. Κατ' ἀρχὰς ἠκολούθησε τὴν ἰμπρεσσιονιστικὴν τεχνοτροπίαν, βραδύτερον ὅμως ἔταμεν ἰδίαν ὁδόν, ἐν ᾗ διεκρίθη διὰ τὴν αὐστηρὰν σύλληψιν τοῦ θέματος καὶ τὴν ἐπιβλητικὴν ἐκτέλεσιν τούτου. Πλεῖστα ἔργα του εὑρίσκονται ἐγκατεσπαρμένα ἀνὰ τὰ γερμανικὰ μουσεῖα, μάλιστα δ' ἐν Κέμνιτς, Ἀμβούργῳ, Βερολίνῳ, Κολωνίᾳ κλπ. Μεταξὺ τῶν καλλίστων δημιουργιῶν του τάσσονται ξυλογραφίαι εἰκονίζουσαι σκηνὰς ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰλημμένας. Ι. Μ. Π.

Σμίτς (Smits), ***Ἰάκωβος***. Βέλγος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1855. Θεωρεῖται εἷς τῶν ἐξοχωτέρων ζωγράφων καὶ ὑδατογράφων τῆς νεωτέρας βελγικῆς τέχνης. Κατ' ἀρχὰς ἐφιλοτέχνησεν εἰκόνας μὲ θέματα ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὡς «Τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα», καὶ μετὰ ταῦτα διαφόρους πίνακας, τοπία καὶ ὑδατογραφίας. Ἐκ τούτων ἀξιολογώτερα εἶναι: «Ἡ μοδίστα», «Ἡ τουαλέττα», «Αἱ τέσσαρες ἐποχαὶ τοῦ ἔτους» κλπ. Γ. Ι. Β.

—Σμὶτς (Schmitz), ***Μπροῦνο***. Γερμανὸς ἀρχιτέκτων (1858—1916). Ἐσπούδασεν ἐν Ντύσσελδορφ. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὸ μουσεῖον τοῦ Λίντς, ἡ αἴθουσα συναυλιῶν ἐν Ζυρίχῃ, τὸ πολεμικὸν μνημεῖον ἐν Ἰνδιανουπόλει τῆς Ἀμερικῆς, διάφορα μνημεῖα τοῦ Κάϊζερ, τὸ μνημεῖον τῆς αὐτοκρατείρας Αὐγούστας ἐν Κόμπλεντς, τὸ μέγαρον Ράϊνγκολντ ἐν Βερολίνῳ, τὸ μνημεῖον τῆς μάχης τῶν ἐθνῶν ἐν Λειψίᾳ κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σμίτσια *[Γεωγρ.]*: Χωρίον τοῦ νομοῦ Ροδόπης (βλ. *Σμίνθη*).

Σμὶττ (Schmitt), ***Ἀλοΰσιος***. Γερμανὸς κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ παιδαγωγὸς (1788—1866). Τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς του διέτριψεν ἐν Φραγκφούρτῃ, ἀσχολούμενος μὲ τὴν μόρφωσιν κλειδοκυμβαλιστῶν καὶ τὴν σύνθεσιν παιδαγωγικῶν ἔργων διὰ κλειδοκύμβαλον, ἔργων ἅτινα μέχρι σήμερον παραμένουσιν ἐν χρήσει. Πλὴν τούτων ὁ Σμὶττ συνέθεσε πολλὰς σονάτας, παραλλαγάς, ροντώ, 4 κοντσέρτα καὶ ἄλλα τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, εἰσαγωγάς, κουαρτέττα ἐγχόρδων, τὰ ὀρατόρια: «Μωυσῆς», «Ρούθ»· τὰ μελοδράματα: «Das Osterfest zu Paderborn», «Die Tochter der Wüsste», «Valeria», «Der Doppelprozess» κ. λ. π. Γ. Σ.

σμόγκλερ (ὁ) (γαλ. smogleur, ἀγγλ. smoggler) ναυτικὸς ἀπατεὼν καὶ λαθρέμπορος μεγάλης ὁλκῆς.

Σμόκα, ἢ ***Σμόκια*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σκλιάβης τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 40. —Π.

Σμόκβικα (Smokvica) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς Ἀδριατικῶν νήσων ἐλασσόνων (πλάτ. 43° 31' Β., μῆκ. 15° 56' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Curzola to Zirona) εἰς τὰ πρόσγεια τοῦ Σεμπενίκο. Σ. Ε. Λ.

σμόκιν (τὸ) (ἀγγλ. smoking). Ἔνδυμα ἀποκλειστικῶς ἑσπερινὸν ἡμιεπίσημον, εἰς σχῆμα βεστονίου (veston—σακάκι) ἀρχικῶς μόνον μὲ ἓν κομβίον κατὰ τὴν ὀσφύν, τελευταίως δὲ καὶ σταυρωτόν. Τὰ ρεβὲρ πολὺ μακρὰ εἶναι μεταξωτά, ὅταν δέ, ὡς παλαιότερα, ἀπετέλουν ἓν μὲ τὸ περιλαίμιον ἄνευ λύσεως συνεχείας τοῦ μεταξωτοῦ ἐπιρράμματος, τὸ ὁποῖον οὕτως ἐκάλυπτε καὶ τὸ περιλαίμιον, τὸ σμόκιν ἦτο ἀσάλ. Τὸ σμόκιν φέρεται μὲ μαῦρον λαιμοδέτην (φιόγκον)—σπανίως λευκὸν—καὶ μαύρην περισκελίδα χωρὶς μεταξωτὴν ταινίαν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ραφήν. Ἡ φόδρα του εἶναι μεταξωτή. Τ. Δ.

Σμόκιν.

Σμοκοβίνα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καρτέριζα*.

Σμόκοβα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τοῦ νομοῦ Τρκκάλων (βλ. λ. *Λουτροπηγή*). —2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος (βλ. λ. *Πύργος*).

—Σμοκόβου λουτρὰ *[Ἰαματ.]*. Λουτρὰ κείμενα εἰς ἀπόστασιν 1 ½ ὥρας ἀπὸ τοῦ χωρίου Σμοκόβου (νῦν *Λουτροπηγή*) τοῦ νομοῦ Καρδίτσης. Εἶναι ἐν χρήσει ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἀνήκουν εἰς τὸ δημόσιον καὶ ἔχουν ἐνοικιασθῆ διὰ μίαν εἰκοσιπενταετίαν, ἀπὸ τοῦ 1925, εἰς τὴν «Ἑταιρείαν γενικῶν ἐπιχειρήσεων Καρδίτσης» ἥτις ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν κατασκευῆς ὡρισμένων ἔργων εἰς τὰ λουτρὰ καὶ ἵδρυσεν ἤδη τέλειον ὑδροθεραπευτήριον μὲ 50 μαρμαρίνους λουτῆρας, αἰθούσας ἀναμονῆς, εἰσπνοῶν, ὡς καὶ μεγαλοπρεπὲς διώροφον ξενοδοχεῖον ἄνωθεν τῶν λουτρῶν περιλαμβάνον 65 δωμάτια μὲ ὅλα τὰ σύγχρονα μέσα. Αἱ πηγαὶ τοῦ Σμοκόβου, περὶ τὰς 20, ἔχουσι θερμοκρασίαν 31°—40° καὶ τάσσονται μεταξὺ τῶν θερμῶν ἀλκαλικῶν θειοπηγῶν, μὲ πολλὰ δισανθρακικὰ ἅλατα. Ἐνδείκνυνται πρὸς λοῦσιν μὲν ἐπὶ χρονίων ρευματισμῶν, ψευδο-ἀγκυλώσεων, μετατραυματικῶν συσπάσεων, χρονίων δερματοπαθειῶν καὶ κατάρρων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ὡς καὶ ἐπὶ χρονίων δηλητηριάσεων ἐκ μολύβδου, ὑδραργύρου κτλ.· πρὸς πόσιν δὲ εἰς τοὺς πάσχοντας ἐξ οὐρικῆς ψαμμιάσεως, νόσων τῆς κύστεως καὶ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος. Μ. Ν. Β

Σμόλενιτς, ἢ ***Σμολένσκη***. Ὄνομα ἑλληνικῆς οἰκογενείας καταγομένης ἐκ Μοσχοπόλεως, ἥτις περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (πιθανῶς περὶ τὸ 1770) ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ὅπου διεξῆγεν ἐμπόριον ἐρίων. Τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τῆς οἰκογενείας εἶναι *Σμόλενιτς* (Smolenitz καὶ Smolenigk εἰς ἑλληνικὰ ἔγγραφα), γραφόμενον καὶ *Σμόλεντς* ἢ *Σμόλενιτζ*, εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲ τὸ ὄνομα μετεσχηματίσθη εἰς *Σμολένσκη*, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς *Σμολέσκος*. Τῆς οἰκογενείας ταύτης διεκρίθησαν οἱ ἑξῆς:

—1) *Σίμων*. Ἐγκατεστάθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἰς Κόμορν τῆς Οὐγγαρίας, ὅπου ἵδρυσεν ἐμπορικὸν οἶκον ἐρίων, ὁ ὁποῖος ταχέως ἀπέκτησεν ὑποκαταστήματα εἰς Πέστην, Τυρνάου, Νόϋτιτσαϊν καὶ Βιέννην. Κατὰ τὸ 1794 ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Β' τὸν τίτλον τοῦ ἱππότου καὶ τὸ ἐπώνυμον *φὸν Σμόλκ*. Περὶ τῆς δράσεως τοῦ ἀνδρός, ζήσαντος ὡς παραδίδεται μέχρις ἡλικίας 110 ἐτῶν, καὶ τῆς οἰκογενείας του ἐλάχιστα εἶναι γνωστά, ἡ ἀπονομὴ ὅμως τοῦ τίτλου εὐγενείας, γενομένη εἰς ἐποχὴν καὶ εἰς χώραν ὅπου οὗτος εἶχε βαρύτητα, ἐπιτρέπει νὰ συναχθῇ ὅτι ὁ Σίμων Σμόλενιτς ἔδρασε σπουδαίως ἐν Αὐστρίᾳ καὶ κατέλαβεν ἀξιοζήλευτον θέσιν μεταξὺ τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς μετοικησάντων ἐμπόρων.

—2) *Ἰωάννης*. Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐμπορικοῦ του οἴκου. Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων Πολυζώη Κοντοῦ ἐκδοθεῖσαν τῷ 1797—8 «Γραμματικὴν Κωνσταντίνου Καραϊωάννου» μεταξὺ τῶν συνδρομητῶν ἀναφέρεται καὶ ὁ «Ἰωάννης δὲ Σμόλενιτς, εὐγενὴς ἀπὸ Σμόλκ».

—3) *Νικόλαος*. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ προηγουμένου, τοῦ ὁποίου ἀπόγονοι εἶναι οἱ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατασταθέντες ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης. Ἔτυχεν ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως καὶ πρακτικῆς ἐξασκήσεως εἰς τὴν Hofrechenkammer, κατόπιν δὲ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Βιέννῃ ὑποκαταστήματος τοῦ πατρικοῦ οἴκου. Ὁ Νικόλαος Σμόλενιτς ἀναφέρεται ὡς ἐξαιρετικὴ φυσιογνωμία τῆς ἐποχῆς. Ἐπὶ τῆς Μαρίας Θηρεσίας, μόλις εἰκοσαετής, ἦτο ὀπαδὸς τῆς μυστικῆς ἑταιρείας τοῦ «Rosen Kreuz», ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσὴφ ἦτο ἐλεύθερος τέκτων καὶ μέλος πολλῶν μυστικῶν ἑταιρειῶν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Εὐρώπης, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐπισκεφθῆ κατὰ τὰ μακρά του ταξίδια. Ἦτο κάτοχος περιουσίας ὑπερβαινούσης τὸ ἥμισυ ἑκατομμύριον φιορινίων, τὸ ἓν πέμπτον δὲ τῆς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην γιγαντιαίας ταύτης περιουσίας ἐδαπάνησεν εἰς ἀλχημικὰ πειράματα, ἐνῷ τὸ ὑπόλοιπον ἐσπατάλησεν εἰς γενναιόφρονα ὑποστήριξιν πτωχῶν καλλιτεχνῶν καὶ λογίων καὶ εἰς παντοειδεῖς διασκεδάσεις, συνδεόμενος μὲ ὅλας τὰς προσωπικότητας τῆς τότε Αὐστρίας καὶ ζῶν βίον ταραχώδη καὶ δαπανηρόν. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 96 ἐτῶν τῷ 1844.

—4) ***Μαρία*** (Maria Katharina Smolenitz Edle von Smolk). Θυγάτηρ τοῦ προηγουμένου (1808—1880). Κατέστη λίαν ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν καλλονήν της, ἐμπνεύσασα σφοδρὸν ἔρωτα καὶ εἰς τὸν ποιητὴν Γκριλλπάρτσερ, ὁ ὁποῖος ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὴν πολλὰ ποιήματα καὶ ἔγραψε τὰς «Ἐπιστολὰς πρὸς τὴν Μαρίαν» αἵτινες εὑρέθησαν ἐν τοῖς χειρογράφοις του μετὰ τὸν θάνατόν του καὶ ὅπου ἐκδηλοῦται ἡ μεγάλη ἐπιρροή, ἣν ἐξήσκησεν ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ αἴσθημα μὲ τὸν Γκριλλπάρτσερ δὲν εἶχε συνέχειαν, ἡ δὲ Μαρία Σμόλενιτς τῷ 1827 ἐνυμφεύθη τὸν *Μόριτς Ντάφφινγκερ* (1790—1849), ὅστις μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Φύγκερ ἦτο ὁ ἐπιφανέστατος ζωγράφος μικρογραφιῶν τῆς Βιέννης, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1820 ὁ προσωπογράφος τῶν κύκλων τῆς αὐλῆς καὶ τῆς ἀριστοκρατίας τῆς Βιέννης. Οὗτος εἰς πλείστας ὡραιο-

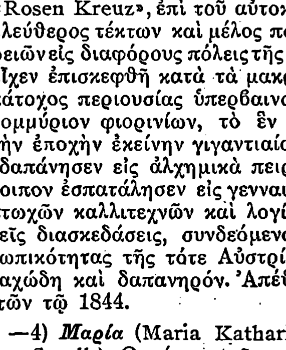
Μαρία Σμόλενιτς.
[Προσωπογραφία Daffinger.]

Digitized by Google

τάτας μικρογραφίας διέσωσε τὴν ὡραίαν καὶ εὐγενῆ μορφὴν τῆς συζύγου του, ἥτις ἐνέπνεεν αὐτὸν εἰς τὸ ἔργον του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της (1849), ἡ Μαρία παρέμεινεν ἐπὶ ἓξ ἔτη ἐν χηρείᾳ, τῷ δὲ 1855 ἐνυμφεύθη τὸν συνταγματάρχην Ἰωσὴφ Ρίττερ φὸν Τούρστσκυ. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 72 ἐτῶν, καταλιποῦσα περιουσίαν ἀνερχομένην εἰς 157.026 φλωρίνια.

—5) ***Λεωνίδας.*** Ἕλλην στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (1806—1882), πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Νικολάου Σμόλενιτς, γεννηθεὶς ἐν Πέστῃ τῆς Οὑγγαρίας. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Βιέννης καὶ τῷ 1821 κατετάγη εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατόν, εἰς τὸ σύνταγμα τῶν ἐλαφρῶν ἱππέων, συμμετασχὼν εἰς τὴν κατὰ τοῦ βασιλείου τῆς Σικελίας ἐκστρατείαν τῆς Ἀσσυρίας κατὰ τὰ ἔτη 1822 ἕως 1824. Τῷ 1825 φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ παρῃτήθη τῶν τάξεων τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ μὲ τὴν πρόθεσιν ὅπως συμμετάσχῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, τὴν πρόθεσίν του ὅμως ταύτην δὲν ἐπραγματοποίησεν, ἐμποδισθεὶς ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως. Ἐπὶ τέλους κατορθώσας νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἔκδοσιν διαβατηρίου κατῆλθε τῷ 1830 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάγη εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ὡς ὑπολοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ, προαχθεὶς ἀλληλοδιαδόχως μέχρι τῶν ἀνωτάτων βαθμῶν καὶ ἀποστρατευθεὶς τῷ 1882, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου, ἀφοῦ προηγουμένως διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς, πρόεδρος τοῦ ἀναθεωρητικοῦ δικαστηρίου, προσωρινὸς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Ἀττικῆς, ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῆς Πελοποννήσου κλπ. Ὁ Λεωνίδας Σμόλενιτς διετέλεσεν ἐπανειλημμένως ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1855 μέχρι τοῦ 1859 ὑπῆρξε μέλος τῆς κυβερνήσεως Βούλγαρη. Κατὰ τὴν πρώτην του ταύτην ὑπουργίαν ἔστρεψε τὴν προσοχήν του, πλὴν ἄλλων, καὶ εἰς τὴν καταδίωξιν τῆς λῃστείας, σχηματίσας πρὸς τοῦτο 16 μεταβατικὰ ἀποσπάσματα, αἱ δὲ προσπάθειαί του ἐστέφθησαν ὑπὸ πολλῆς ἐπιτυχίας, καθόσον ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1855 μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1858 προσῆλθον καὶ παρεδόθησαν ἑκουσίως 35 λῃσταί, συνελήφθησαν ὑπὸ τῆς ἐνόπλου δυνάμεως 313, ἐφονεύθησαν ἐν συμπλοκαῖς 156 καὶ συνελήφθησαν ἢ παρεδόθησαν 117 λῃσταποδόχοι. Ὁ τύπος τῆς ἐποχῆς, ἀκόμη καὶ ὁ ἀλλοδαπὸς (πρβλ. «Journal Officiel de l'Empire Française» 26 Μαΐου 1870), ἐξῆρε τὴν ἐπιτυχῆ ταύτην δρᾶσιν, δι' ἣν προήχθη ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος εἰς ταξιάρχην τοῦ Σωτῆρος. Κατὰ τὴν ὑπουργίαν ταύτην διετέλεσε καὶ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, ἀντικαταστήσας τὸν Μιαούλην. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1863 ἐγένετο ἐκ δευτέρου ὑπουργὸς ἐν τῇ κυβερνήσει Βάλβη. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς κυβερνήσεως ταύτης, ἐγένετο καὶ ἐκ τρίτου ὑπουργὸς εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Δ. Βούλγαρη, ἐπὶ τῆς βασιλείας Γεωργίου Α΄, ἀπὸ τῆς 28 Ἰουλίου 1863 μέχρις 25 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὅτε παρῃτήθη διαφωνήσας πρὸς τὸν Δ. Βούλγαρην, θέλοντα νὰ ὀργανώσῃ τὸν στρατὸν φατριαστικῶς. Τῷ 1870 ἐγένετο καὶ ἐκ τετάρτου ὑπουργὸς εἰς τὴν κυβέρνησιν Ζαΐμη καὶ τῷ 1871 διὰ πέμπτην φορὰν εἰς τὴν κυβέρνησιν Κουμουνδούρου, ὁπότε καὶ προήδρευσε τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ κωλυομένου πρωθυπουργοῦ. Τῷ 1837 ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν, θυγατέρα τοῦ Κωνσταντίνου Ἀξιώτου, διοικητοῦ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς συζύγου του Αἰκατερίνης τὸ γένος Θεοδώρου Στεφάνου. Ὑπῆρξεν ἱκανὸς καὶ γενναῖος ἀξιωματικός, πεπροικισμένος μὲ κοινωνικὰ καὶ προσωπικὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα ἐπέβαλον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐκτίμησιν καὶ τὴν χρησιμοποίησίν του εἰς ἐμπιστευτικὰς καὶ ἀνωτάτας θέσεις.

Λεωνίδας Σμόλενιτς.
[Προσωπογραφία Daffinger.]

— 6) ***Νικόλαος.*** Ἕλλην στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (1739—1821), πρωτότοκος υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον Εὐελπίδων καὶ συνεπλήρωσε κατόπιν τὴν ἐκπαίδευσίν του εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Καταταχθεὶς ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1862 γενομένην ἐπαναστατικὴν συνωμοσίαν «πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἔθνους κατὰ τοῦ Ὄθωνος» καὶ ἀνεμείχθη κατόπιν ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἐκλεγεὶς τῷ 1895 βουλευτὴς Αἰγίνης. Τὸν Μάϊον τοῦ 1895 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Θ. Π. Δηλιγιάννη, παραιτηθεὶς ταύτης ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις: Τὴν 31 Ἰανουαρίου 1897 ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ στρατοῦ εἰς τὴν Κρήτην πρὸς κατοχὴν αὐτῆς. Ὁ στρατὸς οὗτος, ἀποτελούμενος ἐκ 1.200 ἀνδρῶν καὶ 8 πυροβόλων, ἦτο κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Νικολάου Σμόλενιτς ἀνεπαρκής, ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν κατοχήν, καὶ ἐπέμεινεν ὅπως ἀποσταλοῦν ἐνισχύσεις. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἠγέρθη σοβαρὰ διαφωνία μεταξὺ τοῦ Θ. Π. Δηλιγιάννη καὶ τοῦ Νικολάου Σμόλενιτς, ἐπειδὴ δὲ ἐν γένει οὗτος οὐδεμίαν σοβαρὰν δρᾶσιν εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Θ. Π. Δηλιγιάννη διέβλεπεν ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐθνικὸν ζήτημα, προέβλεπε δὲ ὅτι ἡ ἀκολουθουμένη πολιτικὴ θὰ καταλήξῃ εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, εἰς ὃν ἡ Ἑλλὰς θὰ κατήρχετο ἀνέτοιμος, ὑπέβαλεν ἐγγράφως τὴν 8 Φεβρουαρίου τοῦ 1897 τὴν παραίτησίν του, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ἡ διαφωνία του ὡς πρὸς τὰς ἐνισχύσεις πρὸς τὸν ἐν Κρήτῃ στρατόν, προσέθηκε δὲ ὅτι δὲν ἤθελε νὰ συμμετέχῃ κυβερνήσεως, ὑπὸ τῆς ὁποίας «παίζεται ἀπαισία κωμῳδία, μέλλουσα νὰ γραφῇ δι' αἵματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ». Ἀργότερον, κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1897, μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῆς Ἠπείρου. Ἔκτοτε ἔπαυσε νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὴν πολιτικὴν μέχρι τοῦ θανάτου του.

Νικόλαος Σμόλενιτς.
[Προσωπογραφία Daffinger.]

—7) ***Κωνσταντῖνος.*** Ἕλλην στρατιωτικός, νεώτερος υἱὸς τοῦ Λεωνίδα (βλ. λ. *Σμολένσκης,* Κωνσταντῖνος).
Γ. Χ.

Σμολὲνσκ *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ρωσίας, κειμένη ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Δνειστέρου. Κάτ. (1930) 89.239. Εἶναι κόμβος τῶν σιδηροδρόμων Μόσχας-Βαρσοβίας, Μόσχας-Ρίγας κ. ἄ., μετὰ ποταμολιμένος καὶ ἀεροδρομίου. Ἔχει μεταλλουργίαν, σιδηροχυτήρια, ἐργοστάσια μηχανημάτων καὶ ἀξιόλογα ἱδρύματα, ἐν οἷς πανεπιστήμιον, δημοτικὴν βιβλιοθήκην μετὰ 315.000 τόμων, δημοτικὸν θέατρον, πινακοθήκην, μουσεῖον, πολυτεχνεῖον καὶ διδασκαλεῖον. Τὸ Σμολὲνσκ εἶναι μία τῶν ἀρχαιοτέρων ρωσικῶν πόλεων. Τῷ 882 ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Βάραγγο Ὄλεγ, ἀπὸ τοῦ 1054—1395 διετέλεσε πρωτεύουσα ὁμωνύμου ρωσικοῦ πριγκιπάτου, τῷ 1408 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Λιθουανῶν, τῷ 1514 ὑπὸ τῆς Ρωσίας, τῷ 1611 ὑπὸ τοῦ Σιγισμούνδου Γ' τῆς Πολωνίας καὶ τῷ 1654 ὁριστικῶς ὑπὸ τῆς Ρωσίας. Ἐχρησιμοποιήθη ὡς βάσις ἐπιχειρήσεων Πέτρου τοῦ Μεγάλου ἐναντίον τῶν Σουηδῶν, τῷ 1812 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, τῷ δὲ 1917 ὑπῆρξεν ἓν τῶν κυρίων θεάτρων τῆς ἐπαναστάσεως.
Π. Ν. Π.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ρωσίας (βλ. λ. *Ναπολεόντειοι* πόλεμοι τόμ. ΙΗ' σελ. 58) μόλις οἱ Ρῶσοι (200.000 ἄνδρες ὑπὸ τὸν Μπάρκλαιϋ Τόλυ) εὑρέθησαν περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου 1812 συγκεντρωμένοι περὶ τὴν Σμόλενσκ (ρωσικὸν φρούριον, ἀποτελούμενον ἐκ περιβόλου πλαγιοφυλασσομένου ὑπὸ ἰσχυρῶν πύργων καὶ περιβαλλομένου ὑπὸ βαθυτάτης τάφρου), οἱ Γάλλοι (150.000 ἄνδρες ὑπὸ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα), εὑρισκόμενοι μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ντβίνα καὶ Δνεῖπερ, ἐπεζήτησαν νὰ ἐκτελέσωσι μίαν ἔτι ἀπόπειραν ὑπερκεράσεως τῶν Ρώσων· διὸ ἐπορεύθησαν διὰ τριῶν φαλάγγων (κεντρικῆς ἐκ τριῶν σωμάτων, καὶ τῶν ἑκατέρωθεν πλευρικῶν ἐξ ἑνὸς σώματος ἑκάστης) μὲ γενικὴν ἐμπροσθοφυλακὴν ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ ἱππικοῦ, καὶ τέλος εὑρέθησαν τὴν 16ην Αὐγούστου 1812 πρὸ τῆς Σμόλενσκ, ἧς ἠμύνοντο οἱ Ρῶσοι. Διεξήχθη τότε ὁ *ἀγὼν τῆς Σμόλενσκ* (17 Αὐγούστου 1812). Μετὰ αἱματηρότατον ἀγῶνα οἱ Ρῶσοι ἀπωθήθησαν καὶ ἐξηναγκάσθησαν νὰ εἰσέλθωσιν ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ὁπότε οἱ Γάλλοι ἤρχισαν ἰσχυρὸν βομβαρδισμὸν κατ' αὐτοῦ, πρὸς προπαρασκευὴν τῆς ἐπιθέσεως τῆς ἑπομένης. Ὅτε κατὰ τὴν ἑπομένην οἱ Γάλλοι ἐπανέλαβον τὴν ἐπίθεσιν, ἀντελήφθησαν ὅτι τὸ φρούριον Σμόλενσκ ἦτο κενόν, καθ' ὅσον, διαρκούσης τῆς νυκτὸς 17—18 Αὐγούστου, ὑπεχώρησαν οἱ Ρῶσοι ἐξ αὐτοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως ἔθεσαν πυρκαϊὰν εἰς τὸ χωρίον.
Ν. Θ. Κ.

— **Σμολὲνσκ κυβερνεῖον** *[Γεωγρ.].* Ρωσικὸν κυβερνεῖον, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ὑψιπέδων τῆς Κεντρῴας Ρωσίας, ἐν οἷς αἱ πηγαὶ τοῦ Βόλγα, Δνειπέρου, Ντβίνα καὶ Ὄκα, σπουδαίας ὑδροηλεκτρικῆς ἐνεργείας. Κάτ. (1926) 2.292.700, ἔκτασις 57.015 τ. χλμ. Παράγει σιτηρά, γεώμηλα, καπνὸν καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἔχει ἐργοστάσια ὑφαντουργίας, χαρτοβιομηχανίας, πυρείων καὶ τροφίμων. Τὸ κυβερνεῖον ἱδρύθη τῷ 1796, περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ 1929 ἀπετέλεσε τὴν *Δυτικὴν Περιφέρειαν* (*Ζαπάνταγια Ὄμπλαστ*) τῆς Ἔσω Ρωσίας μὲ ἔκτασιν 163.827 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν (1930) 6.778.400 κατ. (ὧν 88 % ἀγρόται).
Π. Ν. Π.

Σμολένσκης, ***Κωνσταντῖνος.*** Ἕλλην στρατιωτικὸς καὶ πολιτικός, νεώτερος υἱὸς τοῦ Λεωνίδα Σμόλενιτς, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1843—1915). Μετὰ τὰς προκαταρκτικὰς σπουδάς του, εἰσῆλθε τῷ 1857 εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον Εὐελπίδων, ὅπου ὅμως ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς σπουδάς του κατόπιν ἐπεισοδίου ὀφειλομένου εἰς τὴν ζωηρότητά του, αὐτοῦ τοῦ πατρός του ὡς ὑπουργοῦ ὑπογράψαντος τὸ σχετικὸν διάταγμα. Κατόπιν μετέβη εἰς Βέλγιον καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Βρυξελλῶν, ὅπου διεκρίθη διὰ τὴν ἐπίδοσίν του ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ζωηρότητα καὶ τὸ μαχητικὸν τοῦ χαρακτῆρός του. Μετὰ ἑξαετεῖς σπουδὰς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τῷ 1862 κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἀνθυπασπιστὴς τοῦ πυροβολικοῦ. Κατὰ τὰ ἔτη 1866 καὶ 1867 συμμετέσχε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης, κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Χρῆστον Βυζάντιον καὶ κατόπιν εἰς τὸ σῶμα τοῦ Πάνου Κορωναίου, λαβὼν μέρος ὡς διοικητὴς τοῦ λόχου τῶν Φιλελλήνων εἰς τὴν ἀψιμαχίαν ἔμπροσθεν τοῦ Καστελλίου Κισάμου, εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Καστελλίου, εἰς τὴν μάχην τῆς Χωστῆς καὶ ὡς διοικητὴς τῶν ἐθελοντῶν ἅπαντος τοῦ τμήματος Ρεθύμνης εἰς πλείστας ἄλλας μάχας, καθ' ἃς διεκρίθη, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ἀψιμαχίαν τῆς Τυλίσσου, ὅπου ἐπῃνέθη, εἰς τὴν μάχην τοῦ Γερακάρη, ὅπου ἐβραβεύθη ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, εἰς τὴν μάχην τῶν Ἀμπελακίων, ὅπου ἐπῃνέθη, καὶ εἰς τὰς μάχας τοῦ Μυλοποτάμου, ὅπου καὶ πάλιν ἐβραβεύθη. Ἐπιστρέψας ἐκ Κρήτης ὁ Σμολένσκης ἐστάλη εἰς Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν χάριν εὐρυτέρων σπουδῶν. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Ἑλλάδα, προαχθεὶς εἰς ταγματάρχην, ἀνέλαβε, λόγῳ τῶν εἰδικῶν του γνώσεων, τὴν σύνταξιν τοῦ νέου κανονισμοῦ τῆς ἑλληνοτουρκικῆς μεθορίου (1881), βραδύτερον δὲ τὴν ὀχύρωσιν τῶν μεθορίων τούτων (1885—1886). Ἐπὶ μακρὰ ἔτη διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ὀχυρωματικῆς εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων. Τῷ 1876 ἐδημοσίευσεν ἐγχειρίδιον διὰ τοὺς νέους ἀξιωματικούς. Ὡς ταγματάρχης διῴκησε μεικτὴν φάλαγγα στρατοῦ κατὰ τὰς συμπλοκὰς μετὰ τῶν Τούρκων ἐπὶ τῆς μεθορίου γραμμῆς τῷ 1888. Ὑπηρέτησε προσέτι ὡς βασιλικὸς ἐπίτροπος στρατοδικείου καὶ ὡς ἐπιτελάρχης ἀρχηγοῦ στρατοῦ. Ὡς ἀντισυνταγματάρχης ὑπηρέτησεν εἰς τὸ τεχνικὸν συμβουλευτικὸν τμῆμα τοῦ πυροβολικοῦ, ὡς ὑποδιοικητὴς συντάγματος πυροβολικοῦ, ὡς διοικητὴς σχολείου βολῆς ἀξιωματικῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ καὶ ὡς πρόεδρος στρατοδικείου. Ὡς συνταγματάρχης διῴκησε τὸ 2ον σύνταγμα πυροβολικοῦ. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχε διαιρεθῆ εἰς δύο μεραρχίας καὶ ἑκάστη τούτων εἰς δύο ταξιαρχίας, μιᾶς δ' ἐξ αὐτῶν, τῆς γ', ἀνηκούσης εἰς τὴν β' μεραρχίαν, ἀρχηγὸς διωρίσθη ὁ Σμολένσκης. Ἡ ταξιαρχία αὕτη κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου (5—11 Ἀπριλίου 1897) ὑπὲρ ἠμύνθη τῶν στενῶν τοῦ Ρεβενίου, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν σφοδρὰν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ. Διαταχθείσης τὴν νύκτα τῆς 11ης πρὸς τὴν 12ην Ἀπριλίου ὑποχωρήσεως, μόνη ἡ γ' ταξιαρχία ἐξετέλεσε ταύτην κανονικῶς, φθάσασα ἐν τάξει εἰς Φάρσαλα τὴν 14 Ἀπριλίου. Ἐκεῖθεν ἡ ταξιαρχία ἐστάλη εἰς Βελεστῖνον, ὅπου ἔφθασε τὴν 15 Ἀπριλίου καὶ κατέλαβε τὸ Πιλάφ-Τεπὲ καὶ τὰ παρακείμενα ὑψώματα, ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν πρὸς τὸν Βόλον κάθοδον τῶν Τούρκων, ὁ δὲ ἀρχηγὸς αὐτῆς μετὰ μεγάλης δραστηριότητος ἐφρόντισεν ὅπως εἶναι ἑτοίμη ν' ἀποκρούσῃ τὸν ἐχθρόν, ἐμψυχώσας προσωπικῶς τὸν στρατόν. Τὴν 17 Ἀπριλίου ἐγένετο ἀπὸ τῆς 5 μ. μ. ἐπίθεσις τῶν Τούρκων, ἀποκρουσθεῖσα μετὰ μεγάλων αὐτῶν ἀπωλειῶν, ἐνῷ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν μόνον 30 στρατιῶται, εἷς δεκανεὺς καὶ 2 ἀνθυπολοχαγοί. Ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ταύτης τοῦ Βελεστίνου ἦτο ἡ ἐξύψωσις τοῦ φρονήματος τῆς ταξιαρχίας καὶ ἡ ἐπαναφορὰ τῆς τάξεως εἰς

Κωνσταντῖνος Σμολένσκης.

Digitized by Google

τὸν Βόλον, ὅπου αὕτη εἶχε διασαλευθῆ, κατόπιν τοῦ πανικοῦ τῆς 12 Ἀπριλίου. Νέα ἐπίθεσις ἐγένετο τὴν 23 Ἀπριλίου, ἀποκρουσθεῖσα ὡσαύτως μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν τοῦ ἐχθροῦ καὶ μικρῶν τῶν ἀμυνομένων. Διὰ τὰς ἐπιτυχίας ταύτας ὁ Σμολένσκης ἐλάμβανεν ἑκάστοτε συγχαρητήρια τῆς κυβερνήσεως τηλεγραφήματα. Τὴν 24 Ἀπριλίου οἱ Τοῦρκοι ἐπετέθησαν ἐκ νέου, καὶ ἐνισχυόμενοι διαρκῶς ἤρχισαν βαθμηδὸν νὰ κερδίζουν ἔδαφος· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὑποχωρήσαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ Φαρσάλων εἰς Δομοκόν, ἠναγκάσθη καὶ ἡ γ′ ταξιαρχία νὰ τραπῇ πρὸς τὸν Ἁλμυρὸν καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ ἀνυπεράσπιστον τὸν Βόλον. Τὴν 25 Ἀπριλίου ἡ ὅλη ταξιαρχία εὑρέθη συγκεντρωμένη εἰς Ἁλμυρόν. Τὴν νύκτα τῆς 5ης πρὸς τὴν 6ην Μαΐου διετάχθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὅπως ὑποχωρήσῃ πρὸς Λαμίαν, καθόσον καὶ ὁ λοιπὸς στρατὸς εἶχεν ἐκ Δομοκοῦ ὑποχωρήσει πρὸς τὴν Ὄθρυν. Τὴν 7ην Μαΐου ἡ ταξιαρχία ἔφθασεν εἰς Ἐμίρμπεη, τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν ὁ Σμολένσκης ἐπροβιβάσθη εἰς ὑποστράτηγον «διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἀρίστας πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ προσενεχθείσας ὑπηρεσίας», ἀλλ' ὁ προβιβασμὸς οὗτος, ἐνοχλῶν φαίνεται ἰσχύοντα πρόσωπα, τῷ ἐκοινοποιήθη μόνον τὴν 30ὴν Μαΐου.

Ἡ σταθερὰ καὶ γενναία συμπεριφορὰ τοῦ Σμολένσκη κατὰ τὸν πόλεμον προεκάλεσε πολλὰς ἐκδηλώσεις θαυμασμοῦ, ἐξ ὧν ἰδιαιτέρως δέον νὰ μνημονευθῇ ἡ ἐπίδοσις πρὸς αὐτὸν ἐκ μέρους τοῦ δήμου Ἀθηναίων τιμητικῆς σπάθης κατασκευασθείσης διὰ κοινοῦ ἐράνου καὶ ἡ ἀνακήρυξίς του εἰς ἐπίτιμον πολίτην τῶν δήμων Πατρέων, Ἀργοστολίου, Χαλκιδέων, Τριπόλεως, Νηλείας, Παμίσου καὶ Καλαβρύτων. Κατὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ 1897 ἠρωτήθη τηλεγραφικῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ Θεσσαλίας, ἐὰν δύνανται αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις νὰ ἐπαναλάβουν τελεσφόρως τὴν ἄμυναν συμπράξει καὶ τοῦ στόλου. Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ὁ Σμολένσκης ἀπήντησε τηλεγραφικῶς: «Δανία 1864 ἐγνώριζεν ὅτι ἡττηθήσεται ἀναλαμβάνουσα πόλεμον ἐναντίον Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας καὶ ἐν τούτοις ἠμύνθη περὶ πάτρης. Φρονῶ ὅτι δυνάμεθα νὰ πράξωμεν τὸ αὐτό, ἐὰν ἀποφασίσῃ τὸ ἔθνος». Ἅμα ὡς ὁ Σμολένσκης ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ μετώπου, ἐγένετο ἀντικείμενον τοῦ ἐνθουσιώδους θαυμασμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ πολλοὶ τότε πρὸς αὐτὸν ἀπέβλεψαν ὅπως κηρύξῃ ἑαυτὸν δικτάτωρα, ἐπανειλημμένως δὲ τὸν ἐχαιρέτησαν αἱ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ζητωκραυγαί. Ὁ λαὸς βαθύτατα ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν κακὴν διοίκησιν καὶ τὴν οἰκτρὰν ἔκβασιν τοῦ πολέμου, ἐζήτει διέξοδον καὶ εἶχεν ἐκφράσει τάσεις ἀνατρεπτικάς· ὁ Σμολένσκης ὅμως, ἐπιδείξας σωφροσύνην καὶ μετριοπάθειαν, ἀπέκρουσε πάσας τὰς προτάσεις καὶ περιωρίσθη εἰς τὰ στρατιωτικά του καθήκοντα. Ἡ στάσις του αὕτη ἐξετιμήθη βραδύτερον μεγάλως καὶ ἐθεωρήθη ὡς ἡ μεγίστη τῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας προσέφερεν εἰς τὴν πατρίδα του. Ἀπὸ τῆς 21 Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς 4 Νοεμβρίου 1897 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Ἀλ. Ζαΐμη καὶ κατόπιν ἀνεμείχθη παροδικῶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἐκλεγεὶς δὶς βουλευτὴς Ἀττικῆς καὶ γενόμενος ἐκ δευτέρου ὑπουργὸς κατὰ τὸ ἔτος 1903 ἐπὶ κυβερνήσεως Γ. Θεοτόκη.

Ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ὁ Σμολένσκης ἀπετέλεσε τὸ ἴνδαλμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, αἱ εἰκόνες δὲ αὐτοῦ κατὰ χιλιάδας εὑρίσκοντο εἰς δημόσια κέντρα καὶ εἰς ἰδιωτῶν κατοικίας, παρὰ τὴν ἐχθρότητα ἣν ἐπεδείκνυον πρὸς αὐτὸν οἱ αὐλικοὶ κύκλοι. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Γουδῆ ὑπέβαλεν εἰς τὴν βουλὴν τοῦ 1909 νομοσχέδιον, δι' οὗ προῆγεν αὐτὸν εἰς ἀντιστράτηγον καὶ τὸν διώριζεν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ. Ἀπέθανε τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1915, ἀπολαύων τοῦ γενικοῦ σεβασμοῦ καὶ ἀποτελῶν ὑπόδειγμα γενναίου στρατιώτου, ἱκανοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ ἀφωσιωμένου εἰς τὴν πατρίδα πολίτου, ὅστις εἰς τὴν χειροτέραν ἴσως στιγμὴν τῆς νεωτέρας μας ἱστορίας διὰ τῆς ἀνδρείας του ἀνεστήλωσε τὸ καταπεσὸν ἐθνικὸν φρόνημα καὶ συνέτεινε διὰ τῆς σωφροσύνης εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς τάξεως, ἀποτρέψας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἐθνικῆς ἀπογνώσεως. Γ. Χ.

— **Σμολένσκη οἶκος**· βλ. λ. *Σμόλενιτς*.

Σμολένσκι (Smolenski), ***Θαδδαῖος***. Πολωνὸς αἰγυπτιολόγος (1884—1909). Διηύθυνε τὴν αὐστροουγγρικὴν ἀρχαιολογικὴν ἀποστολὴν ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὰ ἔτη 1907—1908. Ἔγραψεν: «Οἱ ναυτικοὶ λαοὶ τοῦ Βορρᾶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ραμσῆ Γ′» (1910). Γ. Ι. Β.

— **Σμολένσκι** (Smolenski), ***Ἰέρζυ*** (Jerzy). Πολωνὸς γεωγράφος καὶ γεωλόγος, γεννηθεὶς τῷ 1881. Ἀπὸ τοῦ 1921 καθηγητὴς τῆς φυσικῆς γεωγραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κρακοβίας, ἔγραψεν: «Ἡ ἀνομοιομορφία τῶν κοιλάδων τῆς Γαλικίας» (1909) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Σμολένσκι** (Smolenski), ***Πέρετι***. Ρωσοεβραῖος συγγραφεὺς (1842—1885). Ἐγκατασταθεὶς τῷ 1868 ἐν Βιέννῃ, ἐξέδωκεν: «Ὁ αἰώνιος λαός», «Ὁ περιπλανώμενος εἰς τὰς τρίβους τῆς ζωῆς», «Ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν δικαίων». Ὁ Σμολένσκι θεωρεῖται ὁ πρόδρομος τοῦ Σιωνισμοῦ. Γ. Ι. Β.

— **Σμολένσκι, *πρίγκιψ***—. Ρῶσος στρατηγὸς (βλ. λ. *Κουτούζωφ*, Μιχαὴλ Ἰλλαριόνοβιτς).

— **Σμολένσκι** (Smolenski), ***Στέφανος-Βασίλειος***. Ρῶσος μουσικογράφος (1848—1909). Ἐδημοσίευσε: «Συλλογὴ ἀρχαίων μουσικῶν ἐκκλησιαστικῶν κειμένων» (1895), «Μαθήματα χορικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σμόλη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. λ. *Μικρὸν Δάσος*).

Σμόλια *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κουμαριά*.

Σμολιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 530. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἡ περιφέρεια παράγει καπνόν. Π. Ν. Π.

Σμόλικας, ἢ ***Σμόλιγγας*** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἠπείρου, ἀποτελοῦν συνέχειαν τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Πίνδου (ὕψ. 2633 μ.). Ταυτίζεται πρὸς τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφερόμενον ὄρος *Λύγγος*. Ὁ Σμόλικας εἶναι κατάφυτος ἀπὸ δάση ἐλάτης, πεύκης καὶ ὀξυᾶς. Τὸ μεταξὺ τῆς ζώνης τῆς βλαστήσεως καὶ τῆς κορυφῆς μέρος του εἶναι ὁμαλώτατον, ἔχει δὲ ἐνιαχοῦ καὶ γραφικωτάτας λίμνας, *Δρακολίμνας* κοινῶς καλουμένας ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων. Ἄλλαι κορυφαί του εἶναι: τὸ *Μπογντάνι* (2.236 μ.), ἡ *Πέτρα τοῦ Κακαράντζα* (2.277), τὸ *Σιλιάνο* (1.999), τὰ *Χαμένα ρόγγια* (2.216), ἡ *Πλάκα* (2.450). Χ. Ι. Σ.

Σμολίτσας *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Θυάμιδος ἐν Ἠπείρῳ (βλ. λ. *Μόλικας*).

Σμόλλερ (Schmoller), ***Γουσταῦος φὸν*** —. Γερμανὸς ἱστορικὸς καὶ οἰκονομολόγος. Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν πανεπιστημίων τῆς Χάλλης, τοῦ Στρασβούργου καὶ τοῦ Βερολίνου. Ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς λεγομένης νεωτέρας ἱστορικῆς σχολῆς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ἱστορικὴ μέθοδος ἔχει ἐμφανέστερον κοινωνιολογικὸν χαρακτῆρα. Ἔγραψεν: «Über einige Fragen des Rechtes und der Volkswirtschaft» (1872), «Zur Literaturgeschichte der Staats—und Sozialwissenschaften (1888), «Grundriss der Volkswirtschaftslehre» εἰς 2 τόμους. Ἀπὸ τοῦ 1881 ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸν Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reiche (Schmollers Jahrbuch). Α. Α. Τ.

Σμόλλετ (Smollet), ***Τωβίας-Γεώργιος***. Σκῶτος μυθιστοριογράφος, (1721—1771). Ἔγραψε τὰ μυθιστορήματα: «Ροδρῖγος Ράντεμ» (1748), «Περιπέτειαι τοῦ Πέρεγκριν Πῆλς» (1751), «Τὸ φάντασμα τοῦ Φερδινάνδου Κάουντ» (1753), καὶ τὸ ἄριστον πάντων τῶν ἔργων του «Χάμφρυ Κλίνκερ» (Humphrey Clinker, 1770). Γ. Ι. Β.

Σμόλνιι (Smolnii). Ρωσικὸν μοναστήριον ἐν Πετρουπόλει. Ἦτο κατ' ἀρχὰς ἀνάκτορον οἰκοδομηθὲν ὑπὸ Πέτρου τοῦ Α′, μετετράπη δὲ εἰς μοναστήριον τῷ 1748 ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ, ἥτις τὸ προώρισε διὰ τὰς ὀρφανάς. Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη ἡ Β′ τὸ ἐπροίκισε διὰ νέων κτημάτων. Ἔχει λαμπρὸν ναόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνοικοδόμησις ἀρξαμένη τῷ 1748 ἐπερατώθη τῷ 1835. Γ. Ι. Β.

Σμόρνης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Κάτω Μοισίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

σμορτσάντο (ἰταλ. smorzando) *[Μουσ.]*. Μουσικὸς ὅρος σημαίνων ἐλάττωσιν τῆς ἐντάσεως τοῦ ἤχου μέχρις οὗ σβήσῃ οὗτος σχεδὸν ἐντελῶς.

Σμοὺτς (Smuts), ***Ἰωάννης-Χριστιανός***. Νοτιοαφρικανὸς πολιτικὸς καὶ στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1870. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κανταβριγίας, τῷ δὲ 1895 διορισθεὶς δικηγόρος εἰς τὰ ἐν Καίηπ Τάουν δικαστήρια ἤρχισε νὰ ἀναμειγνύηται εἰς τὴν πολιτικήν. Τῷ 1898 διωρίσθη γενικὸς εἰσαγγελεὺς ὑπὸ τοῦ Κρούγερ, τῷ δὲ 1900 μετέσχε τοῦ πολέμου τῶν Μπόερς. Μετὰ τὴν εἰρήνην ὑπεστήριξε τὴν πολιτικὴν τοῦ Μπόθα, μεθ' οὗ ἵδρυσε (1904) τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν «Ὁ λαὸς» (Het Volk). Ἐξελέγη ἀκολούθως βουλευτής, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν (1910) καὶ βραδύτερον τῆς Ἀμύνης καὶ τοῦ Θησαυροφυλακίου. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀνέλαβε τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ στρατηγοῦ Μπάϋερς (Beyers), τῷ 1917 μεταβὰς εἰς Λονδῖνον ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Παμβρεττανικὴν πολεμικὴν Διάσκεψιν καὶ κατόπιν μετέσχε τῆς Διασκέψεως τῆς εἰρήνης. Τῷ 1919 ἐγένετο πρωθυπουργὸς τῆς Ἀφρικανικῆς Ἑνώσεως. Τῷ 1924 διέλυσε πραξικοπηματικῶς τὴν βουλήν, μετὰ δὲ τὰς γενομένας ἐκλογὰς μετέστη εἰς τὰς τάξεις τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἔγραψεν: «Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν» (1918). Γ. Ι. Β.

Σμπαλμαδόροι, ἢ ***Σμπαλματόρια*** *[Γεωγρ.]*. Τὸ πρὸς δυσμὰς τμῆμα τῆς συστάδος τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει *Οἰνουσῶν* (βλ. λ.) νήσων.

σμπαράρω· δημοτ., ρίχνω σμπάρο, τουφεκιά.

σμπάρο (τό)· δημοτ., πυροβολισμός, τουφεκιά: «ἕνα σμπάρο δυὸ τριγόνια» δι' ἑνὸς κτυπήματος διπλῆ ἐπιτυχία.

Σμπαρούνης, ***Ἀθανάσιος Ἰωάν***. Ἀνώτερος οἰκονομικὸς ὑπάλληλος, γεννηθεὶς ἐν Εὐπαλίῳ τῆς Δωρίδος τῷ 1892. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λωζάννης νομικὰ καὶ κατόπιν ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτῃ Σχολῇ οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν, μετὰ δὲ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του διωρίσθη ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, προαχθεὶς τῷ 1925 εἰς διευθυντὴν τῶν ἀμέσων φόρων. Τῷ 1926 ἐγένετο γενικὸς γραμματεὺς τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου καὶ μετ' ὀλίγον τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς οἰκονομίας. Εἶναι ὡσαύτως καθηγητὴς τῆς φορολογικῆς νομοθεσίας εἰς τὸ Σχολεῖον οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων, προσηρτημένον εἰς τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν Οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν, καὶ μέλος τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου τοῦ Αὐτονόμου Σταφιδικοῦ Ὀργανισμοῦ. Τῷ 1930 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ κράτους εἰς Ἀγγλίαν καὶ Βέλγιον πρὸς μελέτην τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος. Μέλος τοῦ «Royal Economic Society» τοῦ Λονδίνου καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν σωματείων, συνέγραψεν: «Ἡ φορολογία τῶν καθαρῶν προσόδων» (Ἀθῆναι, 1923), «Ἡ πολεμικὴ καὶ μεταπολεμικὴ ἄμεσος φορολογία μας» (ἐν «Ἀρχείῳ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν», 1924 τεῦχ. β′), «Les Banques en Grèce» (ἐν τῷ περιοδικῷ «La Vie Technique» 1926), «Τὰ σημερινὰ προβλήματα τῆς ἀμέσου φορολογίας μας» (ἐν περιοδ. «Οἰκονομολόγῳ» 1929), «Διπλῆ φορολογία καὶ φορολογικὴ διαφυγὴ» (ἐν περιοδ. «Ἐργασίᾳ» 1931 καὶ 1932), «L'Imposition des Entreprises Étrangères et Nationales en Grèce (Ἔκθεσις πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν), «La Charge Fiscale de la Grèce», (Ἔκθεσις πρὸς τὴν ὑπὸ τὸν Niemeyer ἀποστολὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν εἰς Ἑλλάδα, δημοσιευθεῖσα ἑλληνιστὶ τῷ 1932), «L'Impôt sur le Revenu eu Grèce» (1933) καὶ διάφοροι εἰδικαὶ μελέται ἐπὶ δημοσιονομικῶν θεμάτων. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». — Ω.

Σμπόκος, ***Βασίλειος***. Κρὴς ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς τῷ 1780 ἐν Ἀνωγείοις τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου. Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1821 ἠγωνίσθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συμπολιτῶν του εἰς τὰς περιφερείας Ρεθύμνης καὶ Ἡρακλείου μέχρι τέλους (1830) τοῦ ἀγῶνος. Ἀπέθανε τῷ 1858. Ν. ΚΛΣ

—**Σμπόκος**, ***Κωνσταντῖνος***. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς (1820—1904), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διεκρίθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869. Ν. ΚΛΣ

σμπορνιόκος (ὁ)· ἰδιωμ., τὸ χαλασμένο, ξιδιασμένο, κομμένο κρασί· οἶνος μεγάλης περιεκτικότητος εἰς ὀξέα, ἄλλως *γδάρτης*, *κουτελίτης*· || μεταφ., δύστροπος, στρυφνός, κακορρίζικος ἄνθρωπος. Α. Γ. Φ.

Σμπόρτσκο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Πέλλης (βλ. *Πευκωτόν*).

Σμύλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἤλιδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 690. Κεῖται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πύργου-Ὀλυμπίας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Π. Ν. Π.

Σμὺθ (Smuth), ***Ἔρβερτ Οὐῆρ*** (Weir). Ἀμερικανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1857. Κατὰ τὰ ἔτη 1899—900 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀμερικανικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν. Τῷ 1925 διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Χάρβαρτ. Ἔγραψε: «Περὶ ἰωνικῆς διαλέκτου» (1894), «Περὶ Ἑλλήνων μελικῶν ποιητῶν» (1900), «Ἡ Αἰσχύλειος τραγῳδία» (1924) καὶ ἐξέδωκε τὸν Αἰσχύλον μετὰ μεταφράσεως. Γ. Ι. Β.

Σμυλὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης (βλ *Σμιλές*).

Σμύνθη *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σμίνθη*.

Σμυράλεια, καὶ ***Σμυρδιανὴ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Βιθυνίας (βλ. λ. *Καισάρεια*).

σμυρίγλι (τό)· δημοτ., σμύρις.

σμυριδόκονις,—*εως* (ἡ)· κόνις σμύριδος.

σμυριδόπανον (τὸ) (Smirgelleinen). Λινὸν πανίον, φέρον ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς κόνιν σμύρεως. Πρὸς παρασκευὴν αὐτοῦ ἐπιχρίεται ἡ ὀθόνη μὲ κόλλαν καὶ ἐπιπάσσεται κατόπιν ἐπ' αὐτῆς σμυριδόκονις. Χρησιμοποιεῖται ἰδίως εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν μετάλλων καὶ τῶν ξύλων ὡς μέσον στιλβωτικόν. Γ. Β.

σμυριδοχάρτης (ὁ), ἢ ***σμυριδόχαρτον***. Χάρτης, ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τοῦ ὁποίου ἐπικολλᾶται δι' ἐ-

Digitized by Google

πιχρίσεως κόνις σμύριδος. Φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὡς μέσον λειαντικὸν καὶ στιλβωτικόν, ἰδίως δὲ διὰ τὴν κατεργασίαν τῶν μετάλλων καὶ τῶν ξύλων.

Γ. Β.

σμυριδῶ (*—όω*)· ἐπιχρίω διὰ κόνεως σμύριδος.

σμυριδωρυχεῖον (τό)· ὀρυχεῖον σμύριδος, τόπος ἔνθα ὀρύσσεται σμύρις.

Σμυρίλιος. Ὄνομα ἰσχυρᾶς καὶ πλουσίας οἰκογενείας ἐν Ἀποκορώνῳ τῆς Κρήτης κατὰ τὸν ΙΔʹ αἰῶνα. Δύο Σμυρίλιοι ἀδελφοί, συμμετασχόντες ὡς ὁπλαρχηγοὶ εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Βάρδαν Καλλέργην ἐπανάστασιν τῶν Κρητῶν κατὰ τῶν Ἑνετῶν, ᾐχμαλωτίσθησαν καὶ ἀπηγχονίσθησαν τῷ 1333, διαταγῇ τοῦ τότε Ἑνετοῦ ἁρμοστοῦ τῆς Κρήτης Βλασίου Ζένου. Ὁ υἱὸς τοῦ ἑνὸς τῶν ἀπαγχονισθέντων *Κωνσταντῖνος Σμυρίλιος* ὤμοσε τότε νὰ ἐκδικηθῇ αὐτοὺς καὶ κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐν Κρήτῃ συνήθειαν ἀναστρέψας τὰς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἁγίας εἰκόνας ὡρκίσθη νὰ μὴν ἐπανορθώσῃ αὐτὰς πρὶν ἢ σφάξῃ ἰδιοχείρως 30 Ἑνετούς. Πρὸς τοῦτο προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ νεαροῦ εὐπατρίδου Λέοντος Καλλέργη καὶ ἄλλων Κρητῶν προκρίτων, ἵνα ὀργανώσωσι νέαν κατὰ τῶν Ἑνετῶν ἐπανάστασιν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, ἀνακαλυφθείσης τῆς συνωμοσίας, ὁ Καλλέργης συνελήφθη καὶ ὡδηγήθη δέσμιος εἰς Χάνδακα. Μολονότι τὸ κίνημα δὲν εἶχεν εἰσέτι παρασκευασθῇ, ὁ Κ. Σμυρίλιος, καταληφθεὶς ὑπὸ ἀκρατήτου ὀργῆς, ὕψωσεν ἀμέσως (1341) τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας καὶ συγκεντρώσας ἀριθμόν τινα πολεμιστῶν ἐν Ἀποκορώνῳ, εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ρεθύμνης καὶ ἐπετέθη ἀκάθεκτος κατὰ τῶν Ἑνετῶν· προσβληθεὶς ὅμως ὑπὸ ὑπερτέρων δυνάμεων, συνελήφθη μετὰ ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν καὶ ὁδηγηθεὶς δέσμιος εἰς Χάνδακα ἀπεκεφαλίσθη διαταγῇ τοῦ τότε ἁρμοστοῦ τῆς Κρήτης Ἀνδρέου Κορνηλίου.

Ν. ΚΛΣ

σμύρις, *—ιδος* (Smirgel, Émeri) κοιν. ***σμυρίγλι*** ἢ ***σμυρίγδι*** *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἐνιαχοῦ ἐμφανίζεται καὶ ὡς πέτρωμα. Συνίσταται ἀπὸ κορούνδιον Al_2O_3 μὲ παράμειξιν μαγνητίτου Fe_3O_4, καθὼς καὶ τῶν προϊόντων χημικῆς ἀποσαθρώσεως αὐτοῦ, ἤτοι αἱματίτου Fe_2O_3 καὶ λειμωνίτου $Fe_3O_4[OH]_6$, ὡς ἐπουσιώδη δὲ συστατικὰ περιέχει χαλαζίαν, σιδηροπυρίτην, μαργαρίτην, τουρμαλίνην, μοσχοβίτην, βιοτίτην, ρουτίλιον, χλωριτοειδῆ, διάσπορον, κυανίτην, σιλλιμανίτην, σταυρόλιθον, νακρίτην, σπινέλλιον, βεζουβιανὸν καὶ γρανάτην. Ἀπαντᾷ κοκκώδης ἕως στιφρά, συχνάκις δὲ καὶ σχιστοφυὴς ἢ φυλλώδης, μὲ χρῶμα κυανότεφρον ἕως τεφρόμαυρον ἢ μαῦρον, καὶ ἔχει μεγάλην σκληρότητα, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι τοῦ ἐνάτου βαθμοῦ τῆς δευτεροβαθμίου σκληρομετρικῆς κλίμακος, ὀφειλομένη εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κουρουνδίου. Χρησιμεύει ὡς μέσον λειαντικὸν καὶ στιλβωτικόν. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῆς σμύριδος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὁμοιογένειαν τῆς μάζης καὶ τὴν περιεκτικότητά της εἰς κορούνδιον, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἐμπορεύσιμον ποιότητα κυμαίνεται ἀπὸ 54 % — 82 %. Ἡ χρησιμοποίησις τῆς σμύριδος ὡς μέσου λειαντικοῦ τῶν λίθων ἰδίως χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ὑπὸ μορφὴν κόνεως χρησιμεύει σήμερον πρὸς λείανσιν καὶ στίλβωσιν τῶν ὑάλων, τῶν μαρμάρων, τῶν δομησίμων καὶ διακοσμητικῶν λίθων καὶ τῶν μετάλλων, ἐπὶ πλέον δὲ εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν σμυριδοχάρτων καὶ σμυριδοπάνων, εἰς τοὺς σμυριδοτροχοὺς καὶ τὰς σμυριδυακόνας, καθὼς καὶ εἰς τὰ γεωτρητικὰ μηχανήματα ἀντὶ τοῦ ἀδάμαντος.

Ἡ σμύρις ἀπαντᾷ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς κρυσταλλοσχιστώδεις περιοχάς, ἰδίως μὲν ἐντὸς μαρμάρων, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων, ὑπὸ μορφὴν παρεισάκτων κοιτῶν, φωλεῶν καὶ ἐνίοτε φλεβῶν. Τὰ σπουδαιότερα κοιτάσματα αὐτῆς ἐμφανίζονται εἰς τὸ ἑλληνικὸν Ἀρχιπέλαγος καὶ τὴν νοτιοδυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐκτὸς ὅμως τούτων κοιτάσματα σμύριδος παρετηρήθησαν καὶ παρὰ τὸ Peekskill τῆς πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ παρὰ τὸ Chester τῆς Μασσαχουσέττης, περαιτέρω δὲ εἰς τὸ Ochsenkopf τῆς Σαξονίας, εἰς τὰ Οὐράλια κ. ἀ.

Ἀπὸ γενετικῆς ἀπόψεως ἡ σμύρις θεωρεῖται κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀντίληψιν ὡς ὀρυκτὸν μαγματικὸν ἐπαφῆς. Ἡ παρουσία αὐτῆς ὀφείλεται εἰς τὴν πνευματολυτικὴν ἐνέργειαν μάγματος πρὸς τὰ παρακείμενα στρώματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων, ἰδίως τῶν εὐδιαλύτων ἐξ αὐτῶν, ἐσχηματίσθησαν κοιτάσματα ἀντικαταστάσεως. Ἕνεκα τούτου τὰ κοιτάσματα τῆς σμύριδος ἀναπτύσσονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐντὸς στρωμάτων μαρμάρου, συνδέεται δὲ ἡ ὕπαρξις αὐτῶν πρὸς τὴν παρουσίαν μαγματικοῦ πυρῆνος εἰς τὴν ἐγγὺς περιοχήν. Αἱ ἀνωτέρω γενετικαὶ συνθῆκαι τῆς σμύριδος ἰσχύουν ὅσον ἀφορᾷ τοὐλάχιστον τὰς ἐμφανίσεις τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀρχιπελάγους, πιθανώτατα δὲ καὶ ἐκείνας τῆς νοτιοδυτικῆς Μικρασίας. Κατ' ἄλλην γνώμην ἡ σμύρις προέρχεται ἀπὸ προϋπάρχοντα κοιτάσματα βωξίτου, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν βραδύτερον μεταμόρφωσιν. Ἐκ τῶν νήσων τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀρχιπελάγους ἡ σμύρις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Νάξον, Πάρον, Ἡρακλειάν, Σίκινον, Ἰκαρίαν καὶ Σάμον.

Ναξία σμύρις. Τὰ πλουσιώτερα κοιτάσματα τῆς σμύριδος ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω νήσων ἐμφανίζονται εἰς τὴν Νάξον. Ταῦτα περιέχουν καὶ τὴν καλυτέραν εἰς ποιότητα σμύριδα, διὰ τοῦτο δὲ ἐντεῦθεν ἐξορύσσεται ἀνέκαθεν ἡ ἑλληνικὴ σμύρις, ἡ ὁποία φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ναξία σμύρις*. Ἡ ναξία σμύρις εἶναι ποιοτικῶς ἀνωτέρα τῆς μικρασιατικῆς. Τὰ στρώματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται τὰ κοιτάσματα τῆς σμύριδος ἐν Νάξῳ, εἶναι ἐν γένει τὰ μάρμαρα τοῦ ΒΑ. τμήματος αὐτῆς. Τὰ μάρμαρα ταῦτα ἐναλλάσσονται συχνάκις μὲ μαρμαρυγιακοὺς σχιστολίθους, μαζὶ δὲ μὲ τὸ κατώτατον γνευσιακὸν στρῶμα ἀποτελοῦν τὸ ἀνατολικὸν σκέλος τοῦ σχηματιζομένου ἐνταῦθα ἀντικλίνου, τοῦ ὁποίου τὸν πυρῆνα καταλαμβάνει ὁ γρανίτης τοῦ ὄρους Κορωνοῦ. Ἡ σμυριδοφόρος περιοχὴ τῆς νήσου ἐκτείνεται μεταξὺ τῶν χωρίων Ἀπειράνθου καὶ Κομιακῆς καὶ τῶν ὅρμων Ἀπόλλωνος, Λιῶνας καὶ Μουντζούνας, τὰ ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν ὅμως κοιτάσματα ἀπαντῶσιν ἰδίως ἐντὸς τοῦ συστήματος Ἁμόμαξι —Μαχαιρᾶ, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὰ μάρμαρα τῶν ὁριζόντων Μαχαιρᾶ, Ἁμόμαξι καὶ Φανάρι. Τὰ πλουσιώτερα κοιτάσματα τῆς σμύριδος συγκεντροῦνται ἐντὸς τοῦ κατωτέρου μαρμάρου τοῦ ὄρους Ἁμόμαξι, ἐξορύσσονται δὲ ἀπὸ τὰς στοὰς τῶν τοποθεσιῶν Πεζοῦλες, Σταυρολαγκάδας, Κακόρυακα καὶ Ἀσπαλαθρωποῦ.

Τὰ κοιτάσματα τῆς ναξίας σμύριδος ἀνήκουν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος, ἡ ἐξόρυξις ὅμως αὐτῶν γίνεται προνομιακῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν χωρίων Ἀπειράνθου, Βόθρων καὶ Σκαδό, παρὰ τῶν ὁποίων τὸ κράτος ἀγοράζει τὴν σμύριδα ἔναντι ὡρισμένης ἑκάστοτε τιμῆς. Τὸ ἐκ τῆς ἐμπορίας τῆς σμύριδος καθαρὸν προϊὸν ἀποτελεῖ ἔσοδον ὑπέγγυον εἰς τὸ Δημόσιον χρέος. Παραθέτομεν κατωτέρω στατιστικὸν πίνακα παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως ναξίας σμύριδος κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν, καθὼς καὶ εἰσπραχθέντος ἀντιτίμου εἰς δραχμάς.

Ἔτη	*Παραγωγὴ εἰς τόννους*	*Κατανάλωσις εἰς τόννους*	*Εἰσπραχθὲν ἀντίτιμον εἰς δραχμὰς*	*Μέση τιμὴ κατὰ τόννον*
1911	10 544	10 194	1.047.249	102,70
1912	3.359	8.268	815.815	98,68
1913	5.560	5 649	612.186	108,37
1914	16.112	10 226	991.224	97,—
1915	14 337	17.813	1.909 885	107,—
1916	19 871	19 950	2 443.517	122,48
1917	16.440	17.000	2.075.175	122,—
1918	11 478	12 160	1.631.000	134,—
1919	9 326	5 543	707.000	128,—
1920	11.081	10 317	2 070.993	200,—
1921	12 709	10 995	3 518.725	320,03
1922	13.000	12.035	4.048.720	336,41
1923	21.625	21.519	35.017.680	1.627,29
1924	22.338	16.751	20.802.789	1.241,88
1925	20.354	16.000	22.849.337	1.428,08
1926	27.240	15.069	24 099.787	1.599,30
1927	15 848	14 931	22.234.184	1.492,40
1928	13.129	15.883	22 697.156	1.433,17
1929	10.560	17 112	20 804.738	1.215,81
1930	12 598	14.921	15.899 000	1.065,54

Γ. Β.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ *σμύρις* ἦτο ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιότητι γνωστὴ ὡς «λίθος ᾗ τὰς ψήφους οἱ δακτυλιογλύφοι σμήχουσι» (*Διοσκουρ.* Ε, 166) καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς καὶ σήμερον ὑπὸ μορφὰς ποικίλας (κόνις, κόκκοι, σμυριδόπανα, σμυριδόχαρτα, σμυριδακόναι) πρὸς λείανσιν τῶν σιδηρῶν ἐργαλείων καὶ τμημάτων μηχανῶν, λείανσιν καὶ στίλβωσιν μετάλλων, ὑάλων, καὶ γενικῶς παντὸς σκληροῦ λίθου ἢ ἀντικειμένου, ἀναμειγνυομένη μὲ ἔλαιον μὲν διὰ τὰ μέταλλα, μὲ ὕδωρ δὲ διὰ τοὺς λίθους. Λόγῳ δὲ τῆς χρήσεως ταύτης ἡ σμύρις ἀποτελεῖ ὡς λειαντικὴ καὶ στιλβωτικὴ οὐσία (abrasive material) εἶδος πρώτης ἀνάγκης διὰ πᾶσαν βιομηχανίαν. Ἵνα χρησιμοποιηθῇ ἡ σμύρις, κονιοποιεῖται διὰ μύλων ἐκ σκληροτάτου χάλυβος, καί, ἀφοῦ διὰ μηχανικῆς παρασκευῆς χωρισθῶσιν οἱ κόκκοι εἰς ἰσομεγέθεις, παρασκευάζονται διάφορα εἴδη κόνεων, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους αὐτῶν, τὰ εἴδη δὲ ταῦτα εἴτε χρησιμοποιοῦνται ὡς ἔχουν, εἴτε δι' αὐτῶν κατασκευάζουν σμυριδόπανα, εἴτε τέλος, ἀναμειγνυομένης τῆς κόνεως μὲ διαφόρους συνδετικὰς ὕλας καὶ καταλλήλως ψηνομένου τοῦ μείγματος, σχηματίζονται οἱ διαφόρου μεγέθους σμυριδοτροχοὶ καὶ σμυριδακόναι. Ἔκπαλαι ἡ ναξία σμύρις ἐξορύσσεται ὑπὸ τῶν χωρικῶν τῆς Νάξου δι' ἴδιον λογαριασμόν. Ἐν ἔτει 1812 ἐγένετο ἐνοικίασις τοῦ ἀποκλειστικοῦ δικαιώματος ἐξαγωγῆς ναξίας σμύριδος ὑπὸ τῆς κοινότητος τῶν χωρίων τῆς νήσου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χαζῆ-Βασιλείου Λάσκαρη διὰ μίαν δωδεκαετίαν, ἀνενεώθη δὲ αὕτη κατὰ τὸ ἔτος 1821 διὰ δώδεκα ἀκόμη ἔτη. Ἀλλ' ἐν ἔτει 1824 ἡ Προσωρινὴ τῆς Ἑλλάδος Διοίκησις, ἥτις εἶχεν ἀνάγκην ἄμεσον καὶ ἐπιτακτικὴν χρημάτων διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀγῶνος, θέσασα χεῖρα ἐπὶ τῆς ναξίας σμύριδος, ἐνοικίασε τὸ πρῶτον δι' ἴδιον λογαριασμὸν τὸ δικαίωμα τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ ὀρυκτοῦ ἀντὶ 4 000 γροσίων. Ἡ ἐνοικίασις ἐξηκολούθησεν οὕτω πιθανῶς μέχρι τοῦ ἔτους 1835, ὁπότε ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 608 διακήρυξις τῆς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν γραμματείας διὰ δεκαετῆ ἐκμίσθωσιν τοῦ δικαιώματος τῆς ἀποκλειστικῆς ἐξαγωγῆς τῆς σμύριδος τῆς Νάξου, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας τὸ Δημόσιον συνεβλήθη μετὰ τοῦ Ἄγγλου Rothfel, ἀναδεχθέντος τὴν ὑποχρέωσιν νὰ λαμβάνῃ ἐπὶ δεκαετίαν 12.000 στατῆρας σμύριδος ἐτησίως. Πρὶν ὅμως λήξῃ ἡ σύμβασις αὕτη, ἐπηκολούθησε νέα μετὰ τοῦ μισθωτοῦ συμφωνία, καθ' ἣν ἀνεδέχθη οὗτος νὰ λαμβάνῃ ἀντὶ τῶν 12.000 στατήρων, 20.000 ἐτησίως.

Ι. Β. Κ.

— *[Νομ.]* Ἡ *σμύρις* ἀποτελεῖ μετάλλευμα διατελοῦν ὑπὸ ἴδιον καθεστὼς ἐν Ἑλλάδι. Ὁ νόμος ΣΒʹ (1852) ὥρισεν ὅτι «τὸ καθ' ὅλην τὴν Νάξον παραγόμενον ὀρυκτόν, ἡ σμύρις, ἐξορύσσεται καὶ διατίθεται ἀποκλειστικῶς διὰ λογαριασμὸν τοῦ Δημοσίου», ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ νόμος ΥΚΘʹ (1857) ὥρισεν ὅτι «δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐξόρυξις σμύριδος ἐξ ἰδιωτικῶν γαιῶν, μέχρις οὗ τὰ περὶ τούτου κανονισθῶσι δι' εἰδικοῦ νόμου». Πράγματι ὁ νόμος ΦΞΣΤʹ (1859) περιέλαβεν ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθεστὼς τήν τε ναξίαν, ὡς καὶ «πᾶσαν ἄλλην ἐθνικὴν» σμύριδα, ὁρίσας ὅτι «αὕτη ἐξορύσσεται καὶ διατίθεται ἀποκλειστικῶς διὰ λογαριασμὸν τοῦ Δημοσίου, ἐπὶ τιμῇ ὁριζομένῃ διὰ διατάγματος». Τῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν, ἰδιωτικῶν γαιῶν σμύριδος ἐπετράπη ἡ ἐξόρυξις ἐπὶ τῇ καταβολῇ ὡρισμένης φορολογίας. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐμερίμνησαν ἀλληλοδιαδόχως οἱ νόμοι ΑΩΜʹ (1892), ΒΘʹ (1892), ΒΤΚΖʹ (1895) ἰδίως δὲ ὁ ΔΣΒʹ (1913), 2650 (1921) καὶ τὸ ἀπὸ 30ῆς Μαρτίου 1923 νομοθετικὸν διάταγμα «περὶ ναξίας σμύριδος», ὅπερ ρυθμίζει τὰ τῆς πωλήσεως αὐτῆς, συμπληρωθὲν διὰ τῶν νόμων 3725 (1929) καὶ 4706 (1930).

Ὁ γενικὸς περὶ μεταλλείων νόμος ΓΦΚΔʹ τῆς 13/13 Ἰανουαρίου 1910, ἀκολουθῶν τὸ σύστημα τοῦ προϊσχύσαντος ΧΗʹ (1861), ὁρίζει ἐν ἄρθρῳ 1 ἐδ. δʹ ὅτι ἡ σμύρις ἐξαιρεῖται τοῦ δικαιώματος διαθέσεως ἐκ μέρους τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ δὲν διέπεται ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ νόμου τούτου, τὰ δὲ τῆς διαθέσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως αὐτῆς ρυθμίζονται πάντοτε δι' εἰδικοῦ νόμου. Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης προκύπτει ὅτι οὐ μόνον ἡ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν γαιῶν σμύρις, ὁπουδήποτε τοῦ κράτους ἐμφανιζομένη, ἀποτελεῖ μὲν ἀντικείμενον αὐθυπάρκτου δικαιώματος μεταλλοκτησίας, δυνάμει τοῦ ἄρθρου 11 § 2 τοῦ ἰσχύοντος διατάγματος, (ὁρίζοντος ὅτι «εἰδικοὶ νόμοι κανονίζουν τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὀρυχείων κλπ.»), ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ παραχωρηθῇ εἰς ἰδιώτην, κατὰ τοὺς ὅρους καὶ τὴν διαδικασίαν τοῦ νόμου ΓΦΚΔʹ, ἥτις ἐφαρμόζεται ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν, μὴ εἰδικῶς ἐξαιρουμένων, μεταλλευμάτων. Ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου ἀπετέλεσεν ὁ νόμος 1377 (1918), διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετράπη ὅπως διὰ διατάγματος παραχωρηθῇ, συμφώνως πρὸς τοὺς περὶ μεταλλείων νόμους, ἡ ἐκμετάλλευσις σμύριδος εὑρισκομένης εἰς τὰς νέας χώρας, ἐφ' ὅσον ἡ ἀξία αὐτῆς, ἀνήκουσα εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς διοικήσεως, εἶναι κατωτέρα τοῦ ἡμίσεος τῆς ἀξίας τῶν δευτερευουσῶν ποιοτήτων τῆς ναξίας. Ἡ δὲ κατάταξις τῆς σμύριδος εἰς διαφόρους ποιότητας καὶ ὁ τρόπος τοῦ κανονισμοῦ τῆς τιμῆς αὐτῶν προβλέπονται ὑπὸ τοῦ νόμου ΔΣΒʹ (1913).

Τὸ ἐκ τῆς ναξίας σμύριδος δημόσιον ἔσοδον διατελεῖ κατὰ τὰ $^{4}/_{5}$ ὑπέγγυον εἰς τὴν Διεθνῆ Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπήν, κατὰ τὸν νόμον ΒΦΙΘʹ τῆς 25 Φεβρουαρίου 1898, διὰ τοῦτο ἡ πώλησις αὐτῆς κατὰ τὸ ἀνωτέρω ποσοστὸν ἐνεργεῖται δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τῆς Διεθνοῦς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τιμῶν καθοριζομένων ἑκάστοτε διὰ διατάγματος, ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Δ.Ο.Ε., κατὰ δὲ τὸ ὑπόλοιπον $^{1}/_{5}$ διὰ διεθνοῦς πλειοδοτικῆς δημοπρασίας, κατὰ τμήματα μὴ ὑπερβαίνοντα ἑκάστοτε τοὺς πενταkοσίους τόννους καὶ ἐπὶ τιμῇ οὐχὶ κατωτέρᾳ τῆς κατὰ τὰ ἄνω ὁριζομένης. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐνεργείας τῆς δημοπρασίας ταύτης κανονίζονται διὰ διατάγματος (διάταγμα τῆς 4 Ἀπριλίου 1923 «Περὶ διαθέσεως τῆς ναξίας σμύριδος»).

Τὰ ἐπὶ τῆς ναξίας σμύριδος ἐμπράγματα δικαιώματα τοῦ δημοσίου, ἀμφισβητηθέντα ποτὲ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν παραγωγικῶν περιφερειῶν, εἶναι ἤδη ἀναμφισβήτητα, ἀναγνωρισθέντα καὶ διὰ δικαστικῶν ἀποφάσεων, συνιστάμενα δ' εἰς πλῆρες δικαίωμα κυριότητος τοῦ δημοσίου ἐπὶ τοῦ προϊόντος. Ἐν τούτοις ὑφίσταται ἀνέκαθεν ἰδιόρρυθμον δικαίωμα τῶν κατοίκων τῶν σμυριδούχων κοινοτήτων Ἀπειράνθου, Βόθρων καὶ Σκιαδοῦ, καλούμενον συνήθως «προνόμιον τῶν σμυριδωρυκτῶν», συνιστάμενον δ' εἰς τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα αὐτῶν, ὅπως ἐξορύττωσι διὰ λογαριασμὸν τοῦ δημοσίου ἅπασαν τὴν ἀναγκαιοῦσαν αὐτῷ ποσότητα σμύριδος, ἀντὶ ἰδίου χρηματικοῦ ποσοῦ, καταβαλλομένου εἰς τοὺς ἐργάτας σμυριδωρύκτας καὶ κανονιζομένου κατὰ στατῆρα καὶ κατὰ ποιότητα παραδιδομένης σμύριδος. Τὸ δικαίωμα τοῦτο δὲν εἶναι ἐμπράγματον, ἀλλ' ἐνοχικόν, μὴ δυνάμενον νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς σχέσις ἀγοραπωλησίας, οὔτε ἐμπραγμάτου δουλείας, ἀλλὰ συνιστᾷ ἁπλῶς ἐνοχικὴν σχέσιν μισθώσεως ἔργου μεταξὺ δημοσίου καὶ σμυριδωρυκτῶν. Ἐννοεῖται ὅτι ἐπιτρέπεται ἡ χρησιμοποίησις ἐλευθέρων σμυριδωρυκτῶν, ἐφόσον οἱ κάτοικοι δὲν ἐπαρκοῦσι τυχὸν δι' ὁλόκληρον τὴν

Digitized by Google

ἀπαιτουμένην ποσότητα. Τὰ δὲ δικαιώματα τῶν σμυριδωρυκτῶν, ποικίλλοντα ἀναλόγως τῶν ποιοτήτων τῆς ἐξαγομένης σμύριδος, κανονίζονται διὰ διαταγμάτων.

Ἡ ὅλη ἐργασία τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς σμύριδος, περιλαμβάνουσα τὴν ἐξόρυξιν, τὴν μεταφορὰν καὶ τὴν ἐμπορίαν, διέπεται ὑπὸ ἰδίου κανονισμοῦ, κυρωθέντος διὰ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 21ης Σεπτεμβρίου 1915, καὶ διενεργεῖται ὑπὸ ἰδίας δημοσίας ὑπηρεσίας, ἥτις ἑδρεύει ἐν Νάξῳ, ἀποτελεῖται δ' ἐκ τοῦ διευθυντοῦ, ἐπιστατῶν, διαλογέων, σμυριδοφυλάκων, ὡς καὶ τῶν ἐν Σύρῳ ἑδρευόντων καὶ παρὰ τῷ οἰκείῳ τελωνείῳ ὑπηρετούντων διαχειριστῶν καὶ διαλογέων. Ἡ δ' ἀνωτέρα ἐποπτεία ἐπὶ τῆς ἐν Σύρῳ διαχειρίσεως ἀνήκει εἰς τὸν τελώνην Σύρου. Διὰ τὴν ἐργολαβίαν τῆς μεταφορᾶς τῆς σμύριδος καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ ἐν τοῖς ὀρυχείοις λειτουργοῦντος ἐναερίου σιδηροδρόμου προκηρύσσεται ἑκάστοτε μειοδοτικὸς διαγωνισμὸς ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἐνεργούμενος κατὰ τοὺς ὅρους καὶ τὰς διατυπώσεις τοῦ διατάγματος τοῦ 1928 «Περὶ ἐκτελέσεως τῶν δημοσίων ἔργων». Μ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Οἰκον.]* Ἡ διὰ τοῦ νόμου 4706 τῆς 10/16 Μαΐου 1930 «Περὶ ὀργανισμοῦ τῆς ὑπηρεσίας ἐκμεταλλεύσεως τῆς ναξίας σμύριδος» συσταθεῖσα εἰδικὴ ὑπηρεσία ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ὅσον ἔνεστιν ἐκλεκτοτέραν ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος ἐμφάνισιν τῆς ἑλληνικῆς σμύριδος καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς ἀγορὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ, δι' ἃς αὕτη κατὰ τὸ πλεῖστον προορίζεται, τῆς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καταναλώσεως οὔσης μηδαμινῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τοιαύτην.

Τὸ κράτος, ἐν τῇ μερίμνῃ αὐτοῦ διὰ τὴν ὅσον ἔνεστι καλυτέραν ἐμφάνισιν τῆς σμύριδος, ἥτις ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἔχει δεινοὺς ἀνταγωνιστὰς τὴν τουρκικὴν σμύριδα καὶ τὴν ἀμερικανικὴν βιομηχανικὴν τοιαύτην, ἐθέσπισε καὶ εἰδικὰς ποινικὰς διατάξεις δι' εἰδικῶν ἐπὶ τούτῳ νόμων. Καὶ δὴ διὰ μὲν τοῦ ἄρθρου 10 § 2 τοῦ νόμου ΔΣΒ' τῆς 12 Μαΐου 1913 ἐθεσπίσθη ὅτι πᾶσα ἐν γνώσει πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν καταναλωτῶν γινομένη ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ σμύριδος ψευδὴς δήλωσις ἢ ἀθέμιτος ἀποσιώπησις περὶ τῆς προελεύσεως, τῆς ποιότητος ἢ τῆς τιμῆς μεταπωλήσεως σμύριδος τιμωρεῖται μὲ χρηματικὴν ποινὴν 3.000 δραχμῶν καὶ μὲ φυλάκισιν μέχρις ἓξ μηνῶν, ἢ μὲ μίαν τῶν ποινῶν τούτων, καὶ ἐν περιπτώσει ὑποτροπῆς μέχρι τοῦ διπλασίου αὐτῶν. Διὰ δὲ τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ νόμου 4706 τῆς 10/16 Μαΐου 1930, πρὸς πάταξιν τῆς ἐλαττωματικῆς διανοητικότητος ἐνίων σμυριδωρυκτῶν, οἵτινες κατ' ἐπιπολὴν τὰ πράγματα κρίνοντες μεριμνῶσι διὰ τὴν ὅσον ἔνεστι μείζονα παραγωγὴν καὶ παράδωσιν εἰς τὰς κρατικὰς ἀποθήκας τοῦ ὀρυκτοῦ, πρὸς ἀπολαυὴν μειζόνων κερδῶν, ἀδιαφόρως ἂν τοῦτο δὲν εἶναι ἀμιγὲς ξένων οὐσιῶν, ἐπὶ μεγίστῃ ζημίᾳ τῆς φήμης τοῦ ὀρυκτοῦ, ἐθεσμοθετήθη ἰδιώνυμον ἀδίκημα παραβάσεως καθήκοντος κατὰ τῶν ἐπιτετραμμένων τὴν διαχείρισιν τῆς σμύριδος κρατικῶν ὑπαλλήλων· κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην, ὑπάλληλοι τῶν σμυριδωρυχείων, οἵτινες παραβαίνουν τὰ κοινὰ ἢ τὰ ἰδιαίτερα καθήκοντα τῆς ἐμπεπιστευμένης αὐτοῖς ὑπηρεσίας, τιμωροῦνται μὲ χρηματικὴν ποινὴν 3.000 δραχμῶν, ἐὰν δὲ ἡ παράβασις τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἀφορᾷ τὴν διαλογὴν ἢ τὴν ζύγισιν τῆς παραλαμβανομένης ὑπὸ τοῦ Δημοσίου σμύριδος, τότε, πρὸς τῇ μνησθείσῃ χρηματικῇ ποινῇ, τιμωροῦνται οὗτοι καὶ διὰ φυλακίσεως ἑξαμήνου κατ' ἐλάχιστον ὅριον μέχρι πέντε ἐτῶν, ἐπιφυλασσομένων καὶ τῶν αὐστηροτέρων τοῦ ποινικοῦ νόμου κυρώσεων, εἰς ἣν περίπτωσιν οἱ κρατικοὶ οὗτοι ὑπάλληλοι ὑπέπεσαν τυχὸν εἰς ἀδίκημα ἐπαχθέστερον. Ι. Β. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Θ. Οὔφνερ*, Οὔγγρου μεταλλειολόγου, ἔκθεσις ἀπὸ 19ης Δεκεμβρίου 1892. — *Π. Πρωτοπαπαδάκη*, Μονογραφία ἀπὸ 12ης Μαΐου 1903, περὶ ναξίας σμύριδος. — *Ἠλ. Γουνάρη*, Ἔκθεσις τοῦ 1910.— *Ἀγησ. Παναγιωτοπούλου*, Μελέτη ἐν «Μεταλλευτικῇ Νομοθεσίᾳ» Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, τεῦχ. 2, 1917.— *Σ. Παπαδημητρίου*, Ἑλληνικὸν Μεταλλευτικὸν Δίκαιον, 1921.— *Γ. Ξυνοπούλου*, Μελέτη περὶ ναξίας σμύριδος, 1927 κ. ἄ. Πρβλ. καὶ εἰσηγητικὴν πρὸς τὴν Βουλὴν ἔκθεσιν νόμου 4706 τοῦ 1930.

σμύρνα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βαλσαμόδενδρον*.

— **σμύρνα** (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *μύραινα*.

Σμύρνα (ἡ) *[Μυθολ.]*· βλ. λ. *Μύρρα*.

«Σμύρνα» *[Ναυτ.]*. Κανονιοφόρος 100 τόννων ὡπλισμένη δι' 6 καρωνάδων τῶν 12 λιτρῶν, ἀναφερομένη εἰς τὸν κατ' Ἰούνιον τοῦ 1834 καταρτισθέντα ἐπίσημον πίνακα τὸν περιλαμβάνοντα τὰ πλοῖα τὰ ἀπαρτίζοντα τὸν ἑλληνικὸν βασιλικὸν στόλον κατὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἄφιξιν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος. Ἐξεποιήθη τῷ 1841 λόγῳ παλαιότητος. Σ. Ε. Λ.

Σμυρναϊκός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σμύρνην.

Σμυρναϊκὸς κόλπος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Σ. Ε. Λ.

σμυρνέϊκος, —η, —ο· δημ., ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σμύρνην, *σμυρναϊκός*.

— **σμυρνέϊκα** *φασόλια* (τὰ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δόλιχος*.

Σμυρνένσκι, *Χρῖστος*. Βούλγαρος ποιητὴς (1898—1923). Τῷ 1922 ἐξέδωκε τὴν συλλογὴν «Ἂς γίνῃ μέρα», διὰ τῆς ὁποίας ἐγένετο γνωστὸς ὡς ποιητὴς τοῦ «ἐργαζομένου κόσμου». Δευτέρα συλλογή του «Χειμωνιάτικα βράδια» ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν φίλων του τῷ 1924. Τ. Β.

Σμύρνη (τουρκ. *Ἰζμύρ*). Πόλις τῆς Τουρκίας, πρωτεύουσα τῆς Ἰωνίας, ἕδρα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἄλλοτε ἕδρα τῆς γενικῆς διοικήσεως Σμύρνης ἢ Ἀϊδινίου, τῆς ὁποίας ἓν ἐκ τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν 5 σαντζακίων ἦτο ὁ σημερινὸς νομὸς Σμύρνης. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου (κόλπου τῆς Σμύρνης), ὑπὸ 27° 9' Α. μήκους καὶ 38° 25' Β. πλάτους, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πάγου. Οὖσα ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἐμπορικωτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις ὁλοκλήρου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπωνυμουμένη ὁ «ὀφθαλμὸς τῆς Ἀνατολῆς», εἶναι συγχρόνως καὶ ἡ πυκνότερον κατῳκημένη, ἔχουσα πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατὰ μὲν τὴν ἐπίσημον τουρκικὴν στατιστικὴν 130.000 κατοίκους (ἐξ ὧν παραδόξως καὶ ὅλως ἀνακριβῶς μόνον αἱ 40.000 ἐφέροντο ὡς Ἕλληνες), κατὰ δὲ τὴν μεγάλην γεωγραφίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τοῦ Vital Cuinet 200.000 περίπου (ἐξ ὧν αἱ 89 000 ἐφέροντο ὡς Μουσουλμᾶνοι, 78.000 ὡς Ἕλληνες, ἐξ ὧν πάλιν 25.000 ὑπήκοοι τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, 5.628 Ἀρμένιοι, 1.063 Λατῖνοι Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι, 11.309 Εὐρωπαῖοι καὶ 16 000 Ἑβραῖοι). Κατ' ἄλλας ὅμως ἀξιοπίστους πληροφορίας ὁ πληθυσμὸς τῆς Σμύρνης ὑπερέβαινεν ἀσφαλῶς τὰς 250.000, ἐξ ὧν ὑπὲρ τὰς 100 000 ἦσαν Ἕλληνες.

Σήμερον ἡ Σμύρνη, ἐλαττωθέντος τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς σημαντικῶς μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Ἑλλήνων, ἐπακολουθήσασαν τὴν ἐκ νέου κατοχὴν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν διὰ τοῦ πυρὸς καταστροφὴν αὐτῆς κατ' Αὔγουστον τοῦ 1922, μόλις φθάνει τὰς 160.000 (κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπίσημον τουρκικὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1927 153.845, ὧν 81.902 ἄνδρες καὶ 71.943 γυναῖκες).

—[ΤΟΠΟΓΡ.] Ἡ τοπογραφικὴ ἱστορία τῆς Σμύρνης περιλαμβάνει τὰς ἑξῆς περιόδους: 1) Τὴν περίοδον τῆς πρώτης ἀρχαίας πόλεως. 2) Τὴν περίοδον τῶν ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων. 3) Τὴν ἱστορίαν τῆς Βυζαντινῆς χριστιανικῆς πόλεως. 4) Τὴν τοπογραφικὴν ἱστορίαν αὐτῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας. 5) Τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους καὶ ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς· καὶ 6) τὴν μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν πυρκαϊὰν τοῦ 1922 διαμόρφωσιν τῆς Σμύρνης.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΟΛΙΣ

Κατὰ πολλοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἡ ἀρχαία Σμύρνη, ἱδρυθεῖσα ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐπὶ τῆς παραλιακῆς χώρας τοῦ μυχοῦ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, ἤλλαξε, κατὰ τὴν μακραίωνα αὐτῆς ἱστορίαν, δύο θέσεις ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ. Ἐν τῇ πρώτῃ θέσει ἱδρύθη ἡ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος «Παλαιὰ Σμύρνα» καλουμένη. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκτίσθη ἡ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἀνεγερθεῖσα, καθαρῶς ἱστορικὴ πλέον πόλις τῆς Σμύρνης. Κατὰ τὸν Στράβωνα, ἡ παλαιὰ Σμύρνη ἔκειτο ἐν κόλπῳ τινὶ βορείως καὶ περὶ τὰ 20 στάδια μακρὰν τῆς ἑλληνιστικῆς Σμύρνης. Πολλαὶ πολλάκις ἐγένοντο ἐξερευνήσεις καὶ ἀνασκαφαὶ ὑπὸ νεωτέρων ἐξερευνητῶν καὶ ἀρχαιολόγων, αἱ σημαντικώτεραι δὲ τῶν ἐργασιῶν τούτων εἶναι, πρῶτον, ἡ ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς ἑταιρείας τῶν Dilettanti γενομένη, κατὰ τὰ ἔτη 1764 καὶ 1766, ἐξερεύνησις ὅλης τῆς περιοχῆς τῆς Σμύρνης. Εἰς τὴν τελείαν ὅμως ἐξακρίβωσιν τῶν τοποθεσιῶν τῆς ἀρχαίας Σμύρνης συνέβαλον τὰ μέγιστα αἱ κατόπιν καὶ μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν γενόμεναι, κατὰ διαφόρους περιόδους, ἐξερευνήσεις καὶ ἀνασκαφαὶ καὶ μελέται τῶν ἀρχαιολόγων Gropius, Fauvel, A. von Prokesch-Osten, G. Hirschfeld, Rud. Heberdey, καὶ μάλιστα τοῦ Ἄγγλου Ramsay, τοῦ Γερμανοῦ E. Curtius (1871) καὶ τελευταῖον τοῦ Franz Miltner (1930), εἰς τὰς ἀνασκαφὰς καὶ ἐνδελεχεῖς παρατηρήσεις καὶ μελέτας τῶν ὁποίων ὀφείλεται ἡ ἀκριβὴς τοπογραφία τῆς ἀρχαίας Σμύρνης. Οὐχὶ ὅμως ὀλιγώτερον τῶν ἀλλοδαπῶν ἐρευνητῶν καὶ ἀρχαιολόγων συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐν γένει γνῶσιν τῆς τοπογραφίας καὶ τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας Σμύρνης καὶ αἱ ἄοκνοι ἐργασίαι ἐξερευνήσεων, περισυλλογῶν ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων καὶ μελετῶν ἡμεδαπῶν Ἑλλήνων καὶ ἑτεροφύλων ἀρχαιοφίλων, ὡς αἱ ἐργασίαι τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης, τοῦ Παπαδοπούλου, τοῦ Κεραμέως, τοῦ Μακρίδη Μπέη ἐκ μέρους τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, τοῦ Λαμπάκη καὶ τοῦ G. Weber.

Παλαιὰ Σμύρνη. **Ἡ πρωταρχικὴ αὕτη πόλις τῆς Σμύρνης ἔκειτο κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ Σμυρναϊκοῦ** κόλπου, κατέχουσα εὐρεῖαν περιοχήν, ἥτις κατερχομένη ἀπὸ τῶν λοφωδῶν κρασπέδων τοῦ σημερινοῦ Γιαμανλὰρ ντάγ, δυτικοῦ τμήματος τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Σιπύλου, μέχρι τῆς παραλίας, ὁρίζεται ἀνατολικῶς μὲν ὑπὸ τῶν βραχωδῶν λόφων ὑπεράνω τῆς σημερινῆς κοιλάδος τοῦ Βουρνόβα, δυτικῶς δὲ ὑπὸ τῶν πετρωδῶν στρωμάτων τῆς Ἁγίας-Τριάδος ἢ Πετρωτὰ ἢ σημερινῆς τοποθεσίας Τουράν. Ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ σῴζονται εἰσέτι ἐρείπια μνημείων καὶ εὑρέθησαν κατὰ καιροὺς διάφορα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα. Κατὰ τὰ τελευταῖα πορίσματα τῶν γενομένων τῷ 1930 ἀνασκαφῶν καὶ ἐξερευνήσεων ὑπὸ τοῦ F. Miltner, ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ, ἡ πόλις ἦτο ἐκτισμένη ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ μικροῦ λόφου τοῦ Χατζῆ-Μούτσου, ὅστις ἀπέχει εἴκοσι στάδια (5 χλμ.), ἀπὸ τῆς ἑλληνιστικῆς Σμύρνης τῆς κάτωθεν τοῦ ὄρους Πάγου. Ὁ λόφος οὗτος εὑρίσκεται ἀνατολικῶς τοῦ λόφου τοῦ Μπαϊρακλῆ, κατὰ τὸ ἄκρον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς κοιλάδος τοῦ Βουρνόβα καὶ οὐχὶ μακρὰν τοῦ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Βουρνόβα ἐκβάλλοντος χειμάρρου, ὅστις κατὰ τὸν H. Kiepert εἶναι ὁ Μέλης, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐγεννήθη ὁ Ὅμηρος. Ὁ λόφος οὗτος φαίνεται ὅτι ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἴτε νησὶς συνδεομένη μετὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Μπαϊρακλῆ διὰ γεφύρας, εἴτε χερσόνησος ἑνουμένη μετὰ τοῦ λόφου τοῦ Μπαϊρακλῆ διὰ στενῆς λωρίδος γῆς, ἥτις ἐξηφανίσθη συνεπείᾳ σεισμῶν. Ὁ λόφος ἔχει μῆκος 370, πλάτος 220 καὶ ὕψος 16 μέτρων. Τὸ ἔδαφος εἶναι κατάσπαρτον ἐκ τεμαχίων ἀγγείων, ἀπὸ τοῦ Θ' μέχρι καὶ τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, κατὰ δὲ τὸ ἀνατολικὸν χεῖλος τοῦ λόφου διακρίνονται λείψανα τείχους, ἀναγομένου εἰς τὸν Η' π. Χ. αἰῶνα. Ἐκτὸς ὀλίγων τάφων, εὑρεθέντων κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν πλευρὰν τοῦ λόφου, οὐδὲν ἴχνος κατοικίας εὑρέθη μέχρι τοῦδε. Κατὰ τὸν Ramsay ἔκειτο ἐνταῦθα πρὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ τούτου συνοικισμοῦ τὸ Ναύλοχον, ὅπερ συνεπῶς πρέπει νὰ ἦτο ὁ λιμήν, ὅστις θὰ ἐσχηματίζετο τότε μεταξὺ τοῦ σημερινοῦ λόφου τοῦ Χατζῆ-Μούτσου καὶ τῆς βραχώδους προεξοχῆς τοῦ λόφου τοῦ Μπαϊρακλῆ.

Νεκρόπολις. Αὕτη κεῖται περὶ τὰ 1,15 χλμ. βορειοανατολικῶς τοῦ λόφου τοῦ Χατζῆ-Μούτσου, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῶν βραχωδῶν τοῦ ὄρους Γιαμανλὰρ-ντὰγ νοτιοανατολικῶν κλιτύων. Ἐν τῇ νεκροπόλει ταύτῃ ἀπεκαλύφθησαν, πλὴν πολλῶν τύμβων ἑλληνικῆς τέχνης καὶ εἰς οἰκοδομικὴν καὶ εἰς κτερίσματα, καὶ πολλοὶ τύμβοι, ἡ κατασκευὴ τῶν ὁποίων ἐλέγχει προφανῶς τὴν προελληνικήν των προέλευσιν. Οἱ τύμβοι οὗτοι, περιέχοντες ἕνα ἢ δύο τάφους, εἶναι κυκλικοί, ἀπολήγοντες ἄνω εἰς κῶνον ἐπιστεφόμενον διὰ φαλλοῦ ἐκ τραχύτου ἐρυθρωποῦ λίθου. Ὁ ἀρχαιότερος τῶν τύμβων τούτων εἶναι ὁ λεγόμενος «Τάφος τοῦ Ταντάλου», ἐκτισμένος ἐπὶ κυκλικῆς βάσεως διαμ. 29.60 μ. Τὸ ἐπιβλητικὸν τοῦτο μνημεῖον κεῖται νῦν εἰς σωρὸν ἐρειπίων. Νοτιοανατολικὰ αὐτοῦ κεῖται ὁ κυρίως τάφος βάθους 2,75 μ., ἔχων σχῆμα ὀρθογώνιον καὶ διαστάσεων 3.55×2.18 μ. Καὶ ὁ τύμβος οὗτος, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι τῆς νεκροπόλεως ταύτης, θεωροῦνται ὡς τάφοι ἀνήκοντες εἰς τοὺς πρὸ τῆς ἑλληνικῆς κατακτήσεως αὐτόχθονας κατοίκους καὶ δὴ εἰς τοὺς Λέλεγας ἢ ὑπηκόους τοῦ κράτους τοῦ Ταντάλου· ὁ Miltner ὅμως, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἰδίᾳ τῶν κτερισμάτων, φρονεῖ ἀδιστάκτως ὅτι πρόκειται περὶ ἑλληνικῶν τάφων. Ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῆς νεκροπόλεως συμπεραίνεται ὅτι ἡ πρωταρχικὴ ἑλληνικὴ πόλις τῆς Σμύρνης ἦτο ἀρκετὰ μεγάλη.

Τείχη. Ἀκρόπολις. Τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα, ὧν ἐρείπια σῴζονται, τῆς παλαιᾶς Σμύρνης, ἐνεργηθέντα, ἂν μὴ κατὰ τὸν Θ', πάντως ὅμως κατὰ τὸν Η' π. Χ. αἰῶνα, περιέβαλλον τὴν περιοχὴν τῆς παλαιᾶς Σμύρνης, ἀποτελοῦντα σύγκρότημα τριῶν φρουρίων διατεταγμένων κατὰ στρατηγικώτατον σύστημα. Τὸ κυριώτερον τῶν ἀμυντικῶν τούτων ἔργων ἦτο τὸ εἰς ἀπόστασιν 40' ἀπὸ τοῦ τάφου τοῦ Ταντάλου ἀπέχον βορειοδυτικῶς, καὶ ἐπί τινος ἀποτόμου βραχώδους ὑψώματος σῳζόμενον εἰς ἐρειπιώδη κατάστασιν φρούριον, τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀκρόπολις» τῆς ἀρχαίας Σμύρνης. Τὸ ἔργον εἶναι τεθεμελιωμένον ἐπὶ ὀροπεδίου μήκους καὶ πλάτους 40 μέτρων, ἀπροσπελάστου πανταχόθεν, διότι πρὸς νότον μὲν ὁ βράχος εἶναι ἀπότομος, πρὸς δυσμὰς κατέστη τοιοῦτος τεχνικῶς· πρὸς βορρᾶν δέ, ὅπου λήγει τὸ ὀροπέδιον, τὸ μέρος ἠσφαλίσθη δι' εὐρείας καὶ μακρᾶς τάφρου, πεπληρωμένης νῦν διὰ πετρῶν. Τὸ φρούριον, ἀκολουθοῦν τὴν διάπλασιν τοῦ ἀποτόμου ἐδάφους, διαιρεῖται διὰ μεσοτοίχου εἰς δύο ἴσα μέρη. Τὸ δυτικὸν ὑποδιαιρεῖται εἰς μικροὺς χώρους ἢ δωμάτια. Ἡ κυρία εἴσοδος εἶναι κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου. Βορεία ἔξοδος εἶναι ἀμφίβολον ἂν ὑπῆρχε. Τὸ περιβάλλον τὸ μέρος τοῦτο τεῖχος ἔχει σχεδὸν τελείως καταπέσει. Τὸ πρὸς τὴν ἀπότομον ὅμως πλευρὰν τοῦ ὑψώματος τεῖχος διατηρεῖται ὁπωσοῦν. Κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν, προεξέχων καὶ

Digitized by Google

ὑψηλός, προβάλλει πύργος ἡμικυκλικός, ὅστις θεωρεῖται τὸ πρότυπον τῶν πύργων, τοὺς ὁποίους ἡ ὀχυρωματικὴ τέχνη ἐπενόησε πρὸς ἐνδυνάμωσιν τῶν εὐπροσβλήτων γωνιῶν τῶν φρουρίων. Τοῦ φρουριακοῦ τούτου συγκροτήματος θαυμάζεται πρὸ πάντων ἡ ἀπὸ ἀπόψεως στρατηγικῆς τελεία διάταξις οὕτως, ὥστε νὰ εἶναι δυσκολωτάτη ἡ ἐκπόρθησίς του καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατάληψιν τῶν πλέον εὐαλώτων μερῶν του. Τὸ φρούριον τοῦτο εἶναι ἔργον τοὐλάχιστον τοῦ Η' π. Χ. αἰῶνος.

Τῆς αὐτῆς χρονολογίας εἶναι καὶ τὰ δύο ἕτερα ἀμυντικὰ ἔργα, ἐξ ὧν τὸ ἓν εὑρίσκεται δυτικῶς, τὸ δὲ ἀνατολικῶς καὶ κάτωθεν τοῦ κυρίου κεντρικοῦ συγκροτήματος τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸ πρῶτον τούτων εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Σκοπιὰ (La vedette-Felswarte). Τοῦτο εὑρίσκεται ἐν τῷ κέντρῳ σχεδὸν μεταξὺ τοῦ λόφου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐπὶ βράχου ἐκ τραχύτου ἐρυθροῦ λίθου μήκους καὶ πλάτους 15 μέτρων. Ἡ ἀνάβασις ἐγίνετο ἐκ τῆς βορείας πλευρᾶς διὰ σχισμῆς ἐν τῷ βράχῳ καὶ διὰ βαθμίδων λελαξευμένων ἐν τῷ βράχῳ. Ὁ βράχος περιεβάλλετο διὰ τείχους, τοῦ ὁποίου ὀλίγα λείψανα σῴζονται εἰσέτι. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου ὑπάρχει ἐκβάθυσμα, οἱονεὶ τάφος, μήκους 2,10, πλάτους 0,90 καὶ βάθους 1 μέτρου, περικυκλούμενον ὑπὸ κανονικῶν γραμμῶν καὶ μικρῶν τετραγώνων ὀπῶν. Ὁ Keil καὶ ὁ O. Walter ἐξέλαβον τὸ μέρος τοῦτο ὡς τοποθεσίαν τάφων, ὁ δὲ Szanto ὡς τόπον θυσιῶν. Τὸ ὅτι ὅμως καὶ τοῦτο ἦτο μέρος τοῦ ἀμυντικοῦ συγκροτήματος τῆς περιοχῆς φανερώνουσι, πλὴν ἄλλων, καὶ τὰ ἐλάχιστα λείψανα τείχους, τὸ ὁποῖον, φαίνεται, ἥνωνε τὸ φρούριον τοῦτο μετὰ τοῦ κεντρικοῦ ἄνω τοῦ λεγομένου τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸν αὐτὸν σκοπὸν προφανῶς ἐξετέλει καὶ τὸ ἀνατολικῶς τῆς Ἀκροπόλεως εὑρισκόμενον ἕτερον φρούριον, τὸ ὑπὸ τοῦ G. Weber κληθὲν «δευτέρα Ἀκρόπολις». Τοῦτο ἀπέχει 20' δυτικῶς τοῦ Μπουρνόβα καὶ εὑρίσκεται ἐκτισμένον ἐπὶ ὑψώματος ὀλίγων μέτρων ἄνωθεν τῆς ὁμωνύμου πεδιάδος κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν ἄκραν τῆς νεκροπόλεως. Τὸ ὕψωμα ἔχει σχῆμα τραπεζοειδὲς καὶ περιβάλλεται ὑπὸ τείχους πάχους 2 μέτρων καὶ ὁμοίας τοιχοδομίας πρὸς τὴν τῶν ἄλλων συγκροτημάτων, μηδὲ τῶν στρογγύλων πύργων ἐξαιρουμένων. Ἡ κυρία εἴσοδος ἦτο κατὰ τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον. Πρὸς βορρᾶν, ὅπου ἦτο τὸ ἀσθενέστερον σημεῖον, ὁ πύργος ἦτο διπλοῦς διὰ νὰ ὑπερασπίζῃ τὴν πύλην. Οἱ τοῖχοι διατηροῦνται ἀκόμη εἰς ὕψος 3 ἕως 4 δόμων. Ὁ ἰδιαίτερος σκοπὸς τοῦ φρουρίου τούτου ἦτο ἡ ὑπεράσπισις τῆς ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς τὴν πόλιν ἀγούσης ὁδοῦ καὶ τῆς ἐντεῦθεν πρὸς τὸ κεντρικὸν συγκρότημα ἢ Ἀκρόπολιν ἐκτεινομένης εὐφόρου κοιλάδος.

Συνοικισμοὶ τῆς παλαιᾶς Σμύρνης. Οὐδὲν εἶναι μέχρι τοῦδε γνωστὸν περὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως ἢ καὶ ὀνομασίας τῆς κωμηδὸν συνοικίσεως τῶν ἐκδιωχθέντων κατοίκων τῆς παλαιᾶς Σμύρνης. Αἱ κῶμαι αὗται ἔκειντο, ἴσως, ἐν τῇ κοιλάδι τῇ μεταξὺ τοῦ σημερινοῦ Γιαμανλὰρ ντὰγ καὶ τῶν βορείων κλιτύων τοῦ Τμώλου. Ἐν μιᾷ τῶν κωμῶν τούτων ὑπῆρχε, κατὰ Παυσανίαν, Ἱερὸν τῶν Νεμέσεων, ἐν ᾧ ἦσαν ἱδρυμένα τὰ ἀγάλματα τῶν Χαρίτων, ἔργον τοῦ Βουπάλου (540 π. Χ.) καὶ ὅστις φέρεται ποιήσας διὰ τοὺς Σμυρναίους τῶν χρόνων του καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Τύχης μετὰ πόλου. Κατά τινα ἐπιγραφήν, πλησίον τοῦ Ἱεροῦ τούτου εὑρίσκετο καὶ βασιλικὴ της Στοά. Ἡ παλαιὰ Σμύρνη, εἴτε ὡς πόλις, εἴτε ὡς κῶμαι, φαίνεται ὅτι ἐξέδωκε καὶ νομίσματα. Κατὰ τὸν Head, τὰ εὑρεθέντα νομίσματα ἐξ ἠλέκτρου, στατῆρες καὶ ἕκτα κατὰ τὸν φωκαϊκὸν σταθμόν, μὲ κεφαλὴν λέοντος ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ ἔγκοιλον τετράγωνον, ἀλλ' ἄνευ ἐπιγραφῆς, εἶναι νομίσματα τῆς πρὸ τοῦ 585 π. Χ. παλαιᾶς Σμύρνης.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Ἡ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Μονοφθάλμου (306) ἱστορικὴ Σμύρνη ἐκτίσθη, χάρις εἰς ἐμπνευσμένον σχέδιον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὡς μνημονεύει ὁ Παυσανίας, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου, μεταξὺ τοῦ ὄρους Πάγου καὶ τῆς ἀκτῆς, καὶ εἰς εἴκοσι σταδίων ἀπόστασιν νοτίως τῆς Παλαιᾶς Σμύρνης. Ἡ δευτέρα αὕτη τοποθεσία τῆς ἐπανιδρυθείσης Σμύρνης ἀνταπεκρίνετο πληρέστερον πρὸς τὰ ὄνειρα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, διότι ἀπετέλει τὸ σημεῖον τῆς διασταυρώσεως τῶν παραλιακῶν ὁδῶν Περγάμου —Ἐλαίας —Μυρίνης—Κύμης—Λαρίσης καὶ τῶν μεσογειακῶν τοιούτων Ἐφέσου — Σάρδεων—Μαγνησίας—Τράλλεων κτλ., διότι τὸ ὑπερκείμενον ὄρος Πάγος ἦτο καλυτέρα θέσις διὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὴν ἐν γένει ὀχύρωσιν τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ λόφου τῆς ἀκροπόλεως τῆς Παλαιᾶς Σμύρνης· καὶ διότι, τέλος, τὸ νοτιοανατολικὸν ἡμίκλειστον φυσικῶς ἄκρον τῆς ἀκτῆς παρεῖχεν ἀσφαλέστερον καὶ εὐρύτερον λιμένα ἀπὸ τοῦ μικροῦ καὶ ἑλώδους ἀρχαίου λιμένος τοῦ Ναυλόχου. Ἐκ τῆς τοπογραφικῆς ταύτης περιγραφῆς εἰκάζεται ὅτι ἡ δευτέρα αὕτη τοποθεσία τῆς ἀρχαίας Σμύρνης εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ τοποθεσία, ἐφ' ἧς

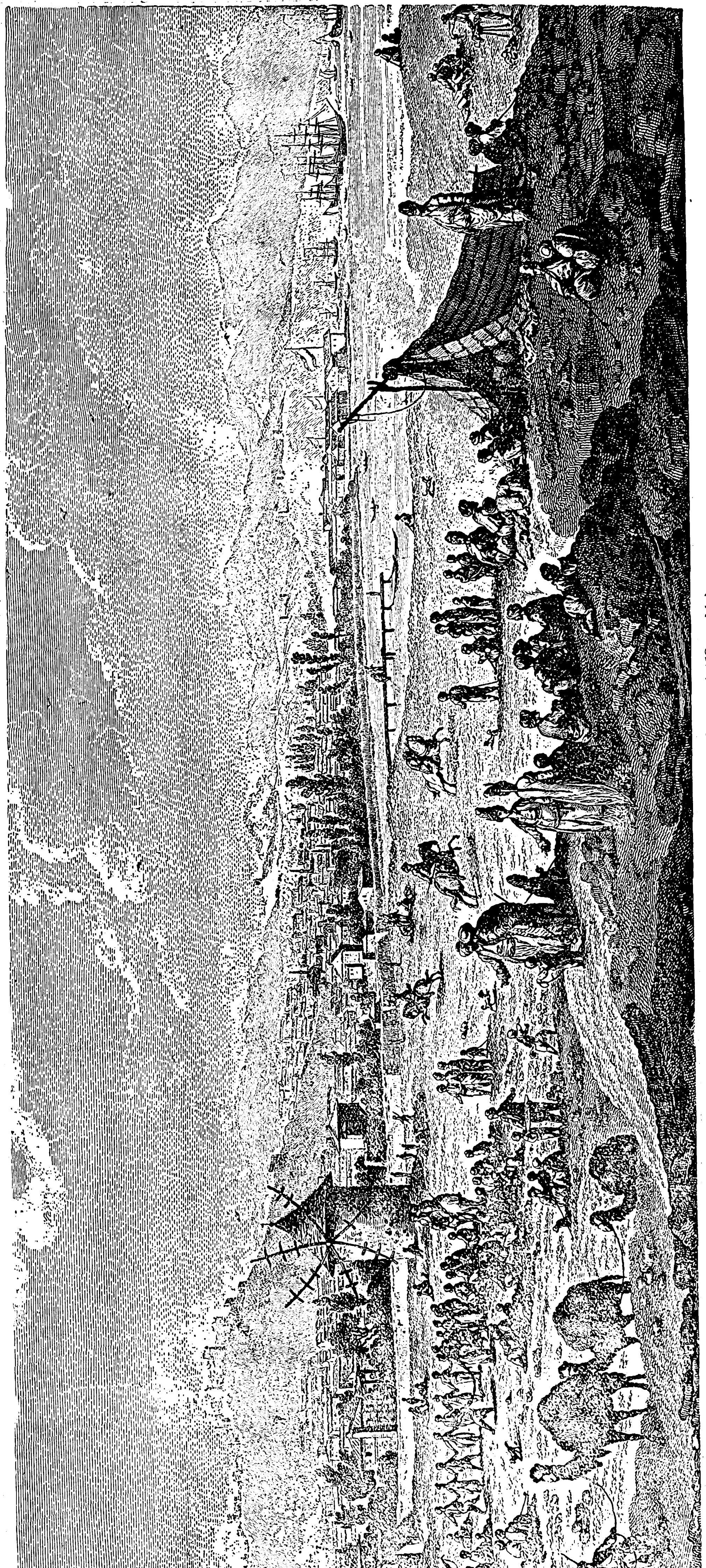

Ἡ Σμύρνη κατὰ τὸν περίφημον Σουαζὲλ-Γκουφιὲ (18ος αἰών).

Digitized by Google

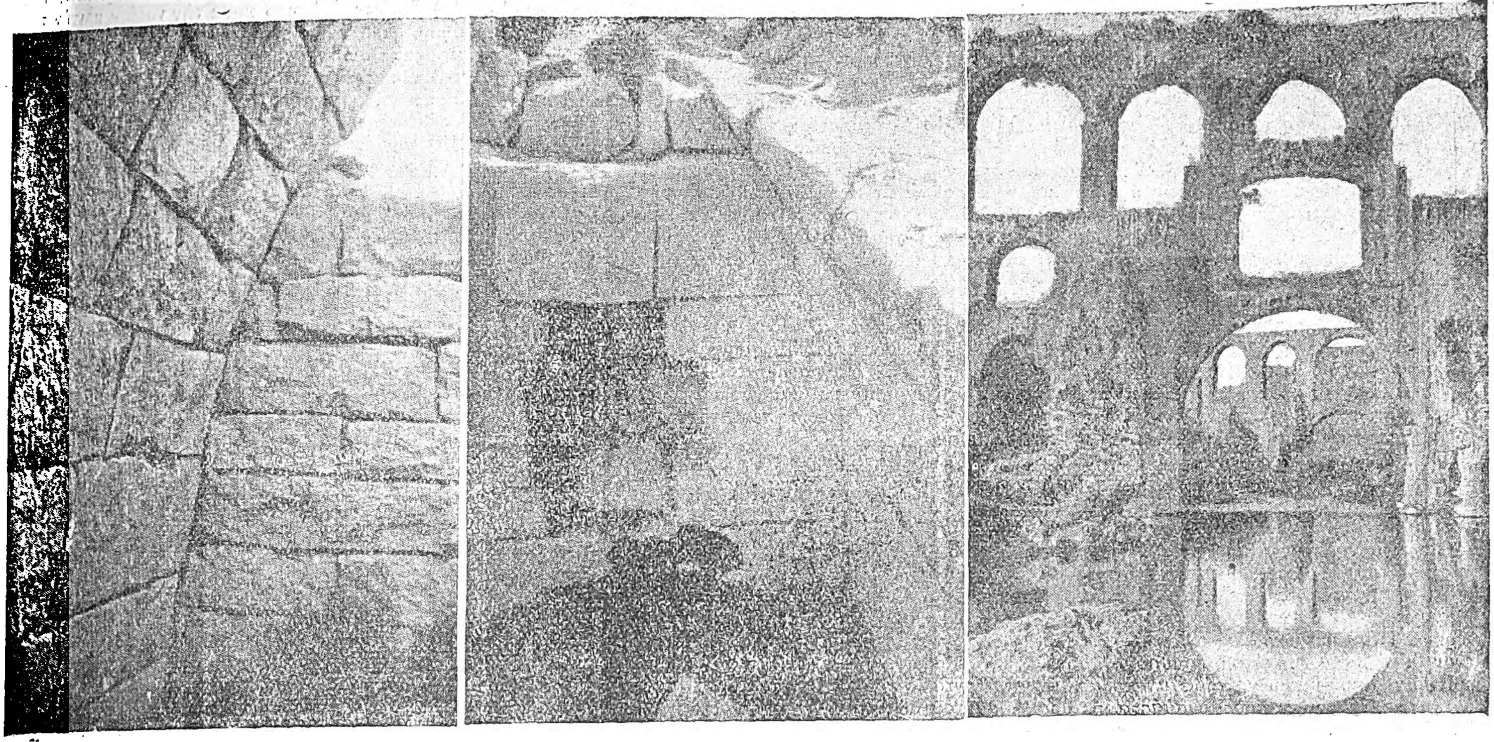

1, 2) Ὁ τάφος τοῦ Ταντάλου. 3) Τὸ σῳζόμενον τμῆμα τοῦ βυζαντινοῦ ὑδραγωγείου Ὀσμὰν-ἀγᾶ-Σού.

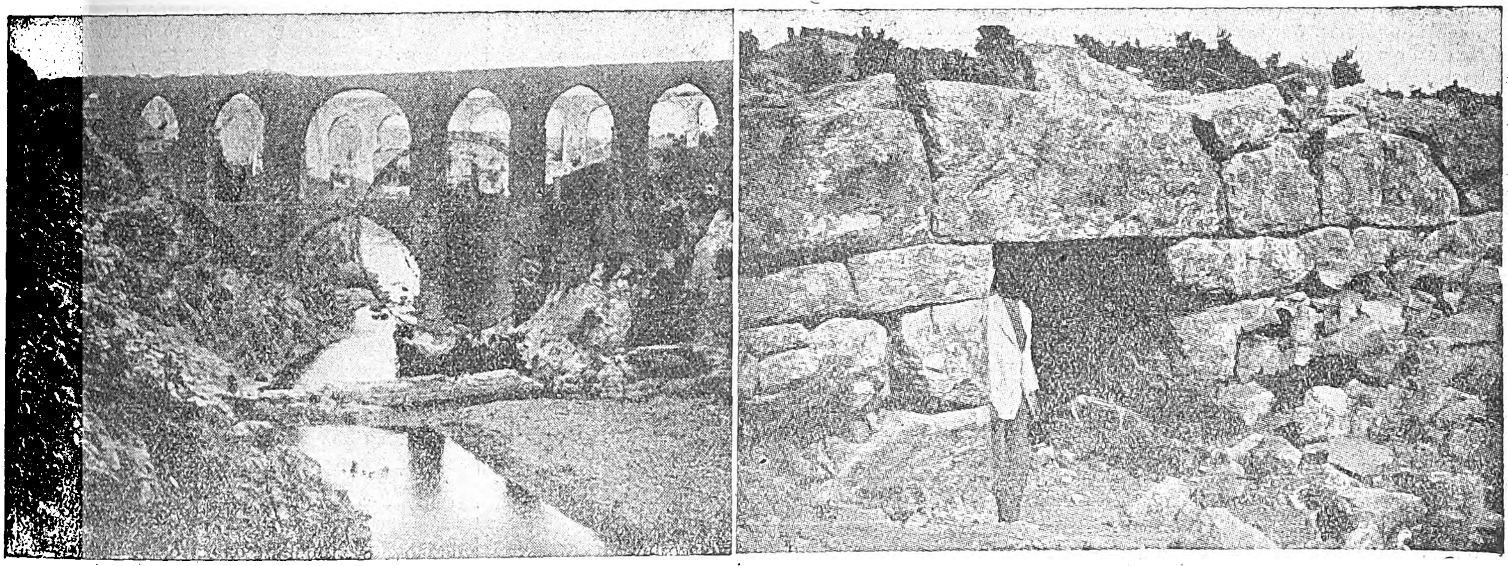

1) Τὸ σῳζόμενον τμῆμα τοῦ μεσαιωνικοῦ ὑδραγωγείου τῆς κοιλάδος τοῦ Μέλητος. 2) Πύλη εἰσόδου τῆς Ἀκροπόλεως.

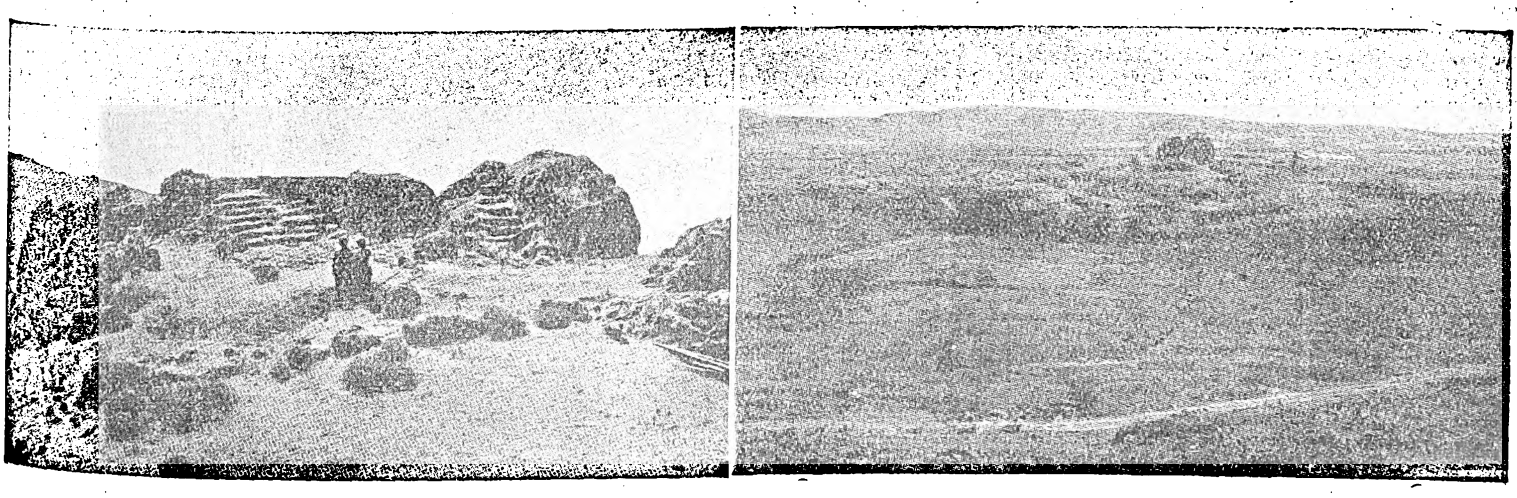

1) Ἡ Σκοπιὰ τὸ δυτικὸν φρούριον τῆς παλαιᾶς Σμύρνης. 2) Ὁ λόφος τοῦ Χατζῆ-Μούτσου ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια τῆς ὁμηρικῆς Σμύρνης.

Digitized by Google

εἶναι ἱδρυμένη καὶ ἡ σημερινή. Ὅπως καὶ τώρα, οὕτω καὶ τότε, ἡ πόλις ἦτο ἐκτισμένη ἐν μέρει μὲν ἐπὶ τοῦ βορείου πρανοῦς τοῦ Πάγου, ἐν μέρει δὲ ἐπὶ τοῦ παραλιακοῦ ἐπιπέδου τοῦ μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ποταμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν παράδοσιν περὶ τοῦ μελητογενοῦς Ὁμήρου, ἐδόθη τὸ ὄνομα Μέλης τοῦ παρὰ τὴν παλαιὰν Σμύρνην ὁμωνύμου καὶ πραγματικοῦ ποταμοῦ Μέλητος, ὡς φρονεῖ ὁ G. Weber, δικαιολογῶν οὕτω τὴν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ὀνομασίαν ἀμφοτέρων τῶν ποταμῶν. Μὲ τοιαῦτα φυσικὰ προσόντα ἐκ τῆς νέας τοποθεσίας ἡ ἐπανιδρυθεῖσα Σμύρνη ἐντὸς ὀλίγου, ἐπὶ Λυσιμάχου (περὶ τὸ 290—280 π. Χ. περιετειχίσθη, ἐρρυμοτομήθη καὶ ἐξωραΐσθη διὰ πολλῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν ἱδρυμάτων καὶ μνημείων, καταστᾶσα οὕτω, κατὰ Στράβωνα, ἡ ὡραιοτάτη τῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, «ἡ καλλίστη τῶν πασῶν» ἢ κατὰ ἐπιγραφὴν «ἡ πρώτη τῆς Ἀσίας κάλλει καὶ μεγέθει καὶ λαμπροτάτη καὶ κόσμος τῆς Ἰωνίας». Ἡ ὀχύρωσις τῆς πόλεως ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν τειχῶν.

Ἡ Ἀκρόπολις. Εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς νοτίας ῥάχεως τοῦ ὑπερκειμένου ὄρους τοῦ Πάγου καὶ ἐπὶ ὑψώματος ὕψους 184 μέτρων ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Ἡ Ἀκρόπολις αὕτη, ἥτις ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καὶ τοῦ Ἀριστείδου ὑπὸ τὸ ὄνομα «μέρος ἐπ' ὄρει τετειχισμένον», εἶχε, κατὰ τὸν Prokesch, σχῆμα μακρὺ ἐλλειψοειδές, μῆκος δὲ 458 καὶ περιφέρειαν 1.730 μέτρων. Τὸ ἔργον ἦτο κατεσκευασμένον δι' ὡραίου τραχύτου ἐρυθροῦ λίθου, εἶχε διεύθυνσιν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἔφερε τρεῖς πύλας, ἀνὰ μίαν πρὸς δυσμάς, πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον, ὑδρεύετο διὰ μεγάλων δεξαμενῶν πληρουμένων δι' ὑετίων ὑδάτων καὶ ἐφυλάσσετο διὰ πολλῶν πύργων. Ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου σῴζονται μόνον ὁ νοτιοδυτικὸς πύργος εἰς τὸ τρίτον τοῦ ἀρχικοῦ του ὕψους καὶ τὰ θεμέλια τῶν πύργων τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς. Οἱ πύργοι ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ὀκτάγωνοι, τετράγωνοι καὶ στρογγύλοι. Τὰ λείψανα ταῦτα τῆς ἀρχαίας Ἀκροπόλεως ἀποτελοῦσι τώρα μέρος τοῦ μέχρι σήμερον ἀρκετὰ σῳζομένου βυζαντινοῦ κάστρου, τὸ ὁποῖον ὑπέρκειται τῆς σημερινῆς Σμύρνης.

Τείχη. Ἐκ τῶν ὁπωσδήποτε συνεχῶν ὑπολειμμάτων, τὰ ὁποῖα σῴζονται ἑκατέρωθεν τοῦ Κάστρου-Ἀκροπόλεως, δυτικώτερον αὐτοῦ, παρὰ τὸ ἄλλοτε ἑλληνικὸν νοσοκομεῖον καὶ κατὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Κασσαμπᾶ, συμπεραίνεται ὅτι τὰ τείχη, ἀρχίζοντα ἀπὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως (ὕψος 184 μ.) καὶ ἀκολουθοῦντα τὴν ῥάχιν, ἀνήρχοντο εἰς τὸν ἀπότομον βραχώδη λόφον ὕψους 190 μέτρων δυτικῶς τοῦ σταδίου, ἔκαμπτον ἐκεῖθεν πρὸς νότον καὶ εἶτα ἑκατὸν βήματα πρὸς δυσμὰς καὶ τέλος κατήρχοντο μέχρι θαλάσσης, τελευτῶντα εἰς τὸ μέγα ἱερὸν τοῦ Διὸς Ἀκραίου. Τῶν τειχῶν τούτων, τὰ ὁποῖα ὠνομάσθησαν «Λυσιμάχεια τείχη», ἐγένετο βραδύτερον ἐπέκτασις πρὸς ἀνατολάς, εἰς τὴν Κάτω πόλιν, ὡς μνημονεύει ὁ Δίων Χρυσόστομος, ἐξ οὗ καὶ ἡ παρὰ Ἀριστείδῃ διακριτικὴ προσωνυμία «τὰ νῦν τείχη», καὶ ἀνακαίνισις ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου, ὡς ἀναφέρει ἐπιγραφή τις. Τὰ τείχη εἶχον τρεῖς κυρίας πύλας: τὴν βορειοδυτικὴν κατὰ τὴν βορείαν ἀκτήν· τὴν ἀνατολικὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς Μαγνησίαν τοῦ Σιπύλου, ἐξ οὗ ἡ ὀνομασία, κατ' ἐπιγραφὴν «Μαγνήτιδες πύλαι», καὶ τὴν πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Ἐφέσου βλέπουσαν πύλην, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐφέσιαι πύλαι». Κατὰ τὸν Fontrier, ἡ πρώτη τῶν πυλῶν τούτων ἔκειτο παρὰ τὴν σημερινὴν θέσιν Τσουρὰκ-καπού, ἡ δευτέρα παρὰ τὸ Καρὰ-καποὺ καὶ ἡ τρίτη παρὰ τὸ ὀθωμανικὸν νεκροταφεῖον, βορειοδυτικῶς τοῦ Πάγου καὶ παρὰ τὸ Καρὰ-Γιουμρούκ. Ἐκ τῶν πολλῶν πύργων, οἵτινες προέβαλλον κατὰ διαστήματα, πολλοὶ ἔφερον διακριτικὰ ὀνόματα, ὡς: «Πύργος Ἀγαθῆς Τύχης», «Ἡρακλῆς», «Διόσκουροι» κτλ.

Ρυμοτομία. Ἡ ρυμοτομία ἐγένετο κατὰ τὸ ἱπποδάμειον λεγόμενον σύστημα τῆς πόλεως, ἀποκτησάσης οὕτω λιθοστρώτους, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων καὶ εὐθείας καὶ διασταυρουμένας εἰς ὀρθὴν γωνίαν ὁδούς. Κατὰ τὸν ῥήτορα Ἀριστείδην, ἐκ τῶν ὁδῶν τούτων αἱ μὲν ἔχουσαι διεύθυνσιν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, διεσταυροῦντο τετράκις μετὰ τῶν ἐπ' αὐτῶν καθέτων, αἵτινες, ἔχουσαι διεύθυνσιν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, κατέληγον εἰς τὸν λιμένα. Δύο ἐκ τῶν ὁδῶν ἔφερον τὰ ὀνόματα ἡ μὲν «Ἱερὰ ὁδός», ἡ δὲ «Χρυσῆ ὁδός».

Λιμήν. Ὁ λιμήν, ὁ κατὰ Στράβωνα «Κλειστὸς λιμήν», εὑρίσκετο κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τῆς πόλεως, ἐθεωρεῖτο ὅμως, ὡς ἐκ τῆς περὶ αὐτὸ ἱδρύσεως διαφόρων κτισμάτων καὶ τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως, τὸ κέντρον τῆς πόλεως, δι' ὃ καὶ ὁ Στράβων ἀποκαλεῖ αὐτὸν «ὀμφαλὸν» τῆς Σμύρνης. Ὁ λιμὴν εἶχε σχῆμα ἡμικυκλικὸν μὲ στενὸν στόμιον πρὸς δυσμὰς φρασσόμενον δι' ἁλύσεως. Διετηρήθη ἐν χρήσει μέχρι τοῦ Μεσαίωνος, ὁπότε ἀρκετὸν μέρος αὐτοῦ ἐκαλύφθη ἐκ προσχώσεων, ἐπὶ δὲ τοῦ οὕτω σχηματισθέντος ἐδάφους ἐκτίσθησαν διάφορα κτήρια. Ἴχνη τοῦ λιμένος τούτου φαίνονται ἀκόμη.

Κτίσματα. Στοαὶ μονώροφοι καὶ διώροφοι κατὰ μῆκος τῶν ὁδῶν καὶ ἐπὶ τῆς προκυμαίας τοῦ λιμένος ἐκτίσθησαν, ἱερὰ καὶ ναοὶ ἱδρύθησαν εἰς τὰ πλέον περίοπτα μέρη, βιβλιοθήκη καὶ θέατρον καὶ στάδιον ἠγέρθησαν, μέγα δὲ ἡρῷον ἠγέρθη, τὸ Ὁμήρειον, πρὸς τιμὴν τοῦ ποιητοῦ. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐξωραϊστικῶν ἔργων καὶ κτισμάτων τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς Σμύρνης ἦσαν τὰ ἑξῆς:

1) Ἡ Ἀγορά. Αὕτη ἔκειτο ἐσωτερικώτερον τοῦ λιμένος. Ἐκοσμεῖτο διὰ στοῶν μεγάλων καὶ τετραγώνων, ἐπιπέδων καὶ ὑπερῴων, ὡς λέγει ὁ Στράβων, ἐν αὐτῇ δὲ ὑπῆρχε βωμὸς Σωτῆρος Διὸς καὶ ἦτο ἱδρυμένον, κατὰ Φιλόστρατον, τὸ χάλκινον ἄγαλμα τοῦ ῥήτορος Ἀριστείδου. Κατὰ τὸν Fontrier, ἡ θέσις τῆς ἀγορᾶς ταύτης εἶναι ἡ θέσις τοῦ ὀθωμανικοῦ νεκροταφείου. Πλὴν τῆς κυρίας ταύτης ἀγορᾶς ὑπῆρχον εἰς διάφορα ἄλλα μέρη τῆς πόλεως καὶ ἄλλαι εἰδικαὶ ἀγοραί.

2) Ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης τῆς Στρατονίκης, γνωστὸς ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ 244 π. Χ. Τὸ Ἱερὸν τοῦτο ἐχρησίμευε καὶ ὡς ἀρχειοφυλάκιον. Κατὰ τὸν Fontrier ἔκειτο περὶ τὸ Ἰουδαϊκὸν νοσοκομεῖον.

3) Τὸ Μητρῷον, ὅπερ ὁ Fontrier τοποθετεῖ ἔξωθεν τῆς πόλεως, κατὰ τὴν θέσιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Ἄννης, ὁ δὲ Calder ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Τεπετζίκ.

4) Ὁ ναὸς τοῦ Ἀκραίου Διός. Ἱδρύθη ἴσως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ ἢ τοῦ Ἀντωνίνου ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ καλουμένου Ντεϊρμὲν τεπέ, ἓν χιλιόμετρον δυτικῶς τῶν ἐρειπίων τοῦ σταδίου, καὶ ἦτο κατὰ τὰς διαστάσεις ὅμοιος πρὸς τὸ Ὀλυμπίειον τῶν Ἀθηνῶν. Ὀλίγα ἐρείπια αὐτοῦ σῴζονται σήμερον. Ἦτο Κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ, πρὸ αὐτοῦ δὲ κατέληγε τὸ ἕτερον σκέλος τοῦ τείχους.

5) Τὸ Ἀσκληπιεῖον. Ὑπῆρχον δύο Ἱερὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Παυσανίου εὑρίσκετο μεταξὺ τῆς κορυφῆς τοῦ Ντεϊρμὲν ντερὲ καὶ λιμνοθαλάσσης τινός. Κατὰ τὸν Bürchner, ἡ θέσις αὕτη εἶναι ἡ θέσις «Ἀγαμέμνονος λουτρὰ» ἢ Λίτζα τοῦ Μπαλτζόβα. Ὁ ναὸς οὗτος κατεστράφη ἴσως κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 178 μ. Χ. Τὸ ὑπὸ τοῦ ῥήτορος Ἀριστείδου μνημονευόμενον Ἀσκληπιεῖον ἔκειτο ἐν τῇ πόλει ἐντὸς γυμνασίου.

6) Τὸ Ὁμήρειον. Ἡρῷον ἱδρυθὲν πρὸς τιμὴν τοῦ Ὁμήρου πλησίον τοῦ ποταμοῦ Μέλητος. Κατὰ Στράβωνα, τὸ ἵδρυμα τοῦτο ἦτο στοὰ τετράγωνος, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπῆρχε ναός, ἐν τῷ ὁποίῳ ἦτο ἱδρυμένον τὸ ξόανον τοῦ ποιητοῦ. Ἐρείπια τοῦ ἡρῴου ἐσῴζοντο ἄλλοτε πλησίον τῆς γεφύρας τῶν Καραβανίων, ἐν ἐπιπέδῳ χώρῳ, κατὰ τὸν δρόμον τῆς Μαγνησίας.

7) Ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος. Κατὰ Στράβωνα καὶ Παυσανίαν ἔκειτο ἔξωθεν τῆς πόλεως πρὸς τὰς Κλαζομενὰς καὶ ἱδρύθη τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα.

8) Ὁ ναὸς τῆς Δήμητρος πρὸ τῆς πόλεως. Ἐνταῦθα ἐτελοῦντο καὶ μυστήρια.

9) Ὁ ναὸς τῆς Κυβέλης. Κατὰ τὸν Ἀριστείδην, ὁ ναὸς οὗτος ἦτο ὡραιότατος καὶ ἔκειτο ἔξωθεν τῶν τειχῶν, ἀνατολικῶς τῆς Ἀκροπόλεως.

10) Ὁ ναὸς τῆς Τύχης, τετράστυλος ναὸς ἐν τῷ Φοινικῶνι.

11) Τὸ ἱερὸν τῶν Κληδόνων, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἔκειτο ἄνωθεν τῆς πόλεως ἐκτὸς τῶν τειχῶν, καὶ ἦτο μαντεῖον. Ὁ Ben. Slaars φρονεῖ ὅτι ἐκ τοῦ μαντείου τούτου προέρχεται ἡ ἀνάλογος παρ' ἡμῖν λέξις κλήδονας.

12) Ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος. Κατὰ τὸν Ben. Slaars, οὗτος ἔκειτο πλησίον τῶν λεγομένων λουτρῶν τῆς Ἀρτέμιδος, ἔνθα ἐπὶ Tournefort ἐσῴζοντο ἀκόμη ἐρείπια ναοῦ καὶ ὅπου εὑρέθη καὶ ἄγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος μεταφερθὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

13) Πολλοὶ ρωμαϊκοὶ ναοί, ὡς ὁ τετράγωνος ναὸς τοῦ Τιβερίου καὶ τῆς Ῥώμης, ὅστις ἱδρύθη, κατὰ τὸν Τάκιτον, περὶ τὸ 195 π. Χ., ὁ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ, τῆς Λιβίας, ὁ ναὸς τῆς Ἴσιδος καὶ «ὁ χαριστήριος νεώς» τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ.

14) Πρυτανεῖον, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ 244 π. Χ. Ἐν αὐτῷ ὑπῆρχε καὶ ἱερὸν τῆς Ἑστίας.

15) Βουλευτήριον. Ἄγνωστος ἡ θέσις του. Ἐπεσκευάσθη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ.

16) Θέατρον. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος τοῦ Πάγου, βορειοανατολικῶς τοῦ Σταδίου. Τὸ κοῖλον τοῦ θεάτρου τούτου ἦτο λελαξευμένον ἐν τῷ βράχῳ καὶ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ 20 000 θεατάς. Ἡ σκηνὴ ἀνεκαινίσθη ἐπὶ αὐτοκράτορος Κλαυδίου. Τὸ μόνον σῳζόμενον μέχρι τοῦδε τμῆμα τοῦ δεξιοῦ τοίχου τοῦ ἀμφιθεάτρου φαίνεται νοτίως τῆς γεφύρας τῶν Καραβανίων, ἄνωθεν τοῦ χειμάρρου τοῦ Σεβδίκιοϊ καὶ βορείως μικροῦ ὀθωμανικοῦ νεκροταφείου. Κατὰ τὸν Tournefort, τὸ θέατρον τοῦτο ἦτο τὸ ὡραιότερον μαρμάρινον θέατρον ἐν Ἀσίᾳ. Εἶχε δύο ἐξόδους, ἐπιφάνειαν ἐσωτερικὴν 981 τετραγωνικῶν μέτρων καὶ πεντήκοντα σειρὰς καθισμάτων λελαξευμένων ἐπὶ τοῦ πρανοῦς τοῦ βουνοῦ.

17) Τὸ Στρατονίκειον. Μεγάλη στοά, ὀνομασθεῖσα ἐκ τῆς Στρατονίκης, τῆς συζύγου Ἀντιόχου τοῦ Θεοῦ. Ἔκειτο πλησίον καὶ βορείως τοῦ θεάτρου, ἀπέναντι τῆς εἰσόδου τοῦ φρουρίου τοῦ Πάγου. Τὰ ὀλίγα βορείως καὶ κάτωθεν τοῦ θεάτρου ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης πτυχῆς τοῦ Πάγου σῳζόμενα ἀκόμη ἐρείπια μεγάλου τοίχου στοᾶς καὶ ἴχνη πενῆντα κιόνων ἀνήκουσιν ἀσφαλῶς εἰς τὸ Στρατονίκειον.

18) Στάδιον. Ἔκειτο κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τοῦ Πάγου, ἐκεῖ ἔνθα εὑρίσκεται νῦν τὸ ὀθωμανικὸν νεκροταφεῖον. Τὸ μῆκος τοῦ σταδίου τούτου ἦτο 178,3 μ. καὶ τὸ πλάτος 36,58 μ. Ἐνταῦθα, κατὰ τὸν Λαμπάκην, ἐμαρτύρησεν ὁ ἐπίσκοπος Σμύρνης Πολύκαρπος.

19) Γυμνάσιον. Κατὰ Στράβωνα, τοῦτο εὑρίσκετο ἐν τῇ κάτω πόλει, οὐχὶ μακρὰν τῆς θαλάσσης. Ἐνταῦθα, κατὰ τὸν Ἀριστείδην, ὑπῆρχε καὶ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

20) Βιβλιοθήκη. Κατὰ Στράβωνα, καὶ τὸ ἵδρυμα τοῦτο ἔκειτο ἐν τῇ κάτω πόλει.

21) Ἰατρικὴ Σχολὴ τῶν Ἐρασιστρατῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων.

Ὑδραγωγεῖα. Κατὰ τὸν Pocock καὶ G. Weber, ἡ Σμύρνη τῶν ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων ὑδρεύετο ἀπὸ ἓξ πηγῶν, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεραι ἦσαν: ἡ πηγὴ τοῦ Καρὰ-Μπουνάρ, εὑρισκομένη ἀνατολικῶς τῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου Ὀλύμπου (Νυμφαῖον) εἰς ὕψος 1.500 μέτρων· ἡ πηγὴ τοῦ Ἂκ-Μπουνάρ, νοτίως τῆς πόλεως, καὶ ἡ πηγὴ τοῦ Καπάντζογλου νοτίως τοῦ Χαλκᾶ-Μπουνάρ, πλησίον τῶν σημερινῶν ὑδραυλικῶν ἔργων. Τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς πηγῆς Καρὰ-Μπουνάρ, τὸ ἔχον καὶ τὴν ὑψηλοτέραν πίεσιν, ἤρχιζεν ἀπὸ ὕψος 750 μ. καὶ κατέληγεν ἐπὶ τοῦ Πάγου εἰς ὕψος 600 μέτρων. Τὸ ὄρυγμα κατὰ τὴν πηγὴν ἦτο ὠρυγμένον ἐντὸς πετρίνου βράχου, ἀπὸ δὲ τῆς ἐξόδου μέχρι τῆς πόλεως οἱ σωλῆνες ἦσαν πήλινοι καὶ πλησιέστατα πρὸς τὴν πόλιν λίθινοι. Τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς πηγῆς Ἂκ-Μπουνάρ, ἔργον τοῦ 62 μ. Χ., κατέληγεν εἰς τὸν λόφον Ντεϊρμὲν-τεπὲ (ἀνεμόμυλοι), ἐρχόμενον ἀπὸ ἀποστάσεως δέκα ἑπτὰ χιλιομέτρων, ἐν μέρει ὑπογείως καὶ ἐν μέρει ἐπὶ τοίχων διὰ σωλήνων 2 μέτρων. Τὸ ὕδωρ ἐχύνετο εἰς δεξαμενήν, εὑρισκομένην πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀκραίου Διός. Τὸ μικρὸν ὑδραγωγεῖον παρὰ τὸ Χαλκᾶ- Μπουνὰρ ἀνήκει εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἦτο ὅμως ἐν χρήσει καὶ κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ὑδραγωγείου νεώτεροι σωλῆνες.

Τὸ μεταξὺ δύο τμημάτων τοῦ ἐρειπιωμένου τούτου ὑδραγωγείου ὑπάρχον σπήλαιον, τὸ ὁποῖον ἐξέλαβεν ἄλλοτε ὁ Chandler ὡς τὸ σπήλαιον τοῦ Ὁμήρου, εἶναι μία τῶν μικρῶν σηράγγων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων διήρχετο τὸ βυζαντινὸν ὑδραγωγεῖον.

Λουτρῶνες. Ἕνεκα τῆς πλουσίας ὑδρεύσεως τῆς πόλεως ἡ Σμύρνη τῶν ρωμαϊκῶν ἰδίᾳ χρόνων ἐκέκτητο πολλοὺς λουτρῶνας. Οἱ πλεῖστοι τούτων ἔκειντο πλησίον τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ σταδίου.

Νεκροπόλεις. Ἡ ἀρχαιοτέρα νεκρόπολις ἔκειτο ἐπὶ καὶ νοτίως τοῦ Πάγου, ὅπου πολυάριθμοι ἠνοίχθησαν καὶ ἐσυλήθησαν τάφοι. Ἑτέρα νεκρόπολις ἔκειτο μεταξὺ τῆς θέσεως Λίτζα τοῦ Μπαλτζόβα καὶ Παραδείσου. Ἐπίσης πολλοὶ ἀρχαῖοι τάφοι εὑρίσκονται ἐν τῇ πεδιάδι ἀνατολικῶς τῆς σημερινῆς πόλεως καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Τεπετζίκ.

Προάστεια καὶ χωρία. Κατὰ τὸν Ἀριστείδην καὶ Φιλόστρατον, δύο κυρίως ὑπῆρχον ὑπαίθριοι συνοικισμοὶ παρὰ τὴν Σμύρνην, οἵτινες ἐξειλίχθησαν εἰς προάστεια. Ὁ ἀνατολικὸς συνοικισμός, ὅστις ὠνομάζετο τὸ «νέφος», πλησίον τοῦ Μέλητος ποταμοῦ, καὶ ὁ νότιος ἢ νοτιοδυτικὸς συνοικισμός, ὅστις ἔκειτο κατὰ τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ Καρὰ—Τὰς καὶ Κιὸζ—Τεπέ. Εἰς τὴν περιοχὴν ὅμως τῆς Σμύρνης εὑρίσκοντο καὶ πολλὰ χωρία καὶ ἀξιόλογοι τοποθεσίαι, ὅπως τὸ *Σίλλυον*, ὁ *Ἧλος*, ὁ *Συκάμινος* ἐν τῇ περιοχῇ τῇ καλουμένῃ Σμυρναΐα Ὀρεινή· ἡ νῆσος *Κρομμυδόνησος* ἐν τῷ Σμυρναϊκῷ κόλπῳ· αἱ *Ἀγαμεμνόνειοι Πηγαὶ* (σημερ. *Ἀγαμεμνόνεια λουτρὰ* ἢ *Λίτζα τοῦ Μπαλτζόβα*) ἀπέναντι τῶν Κλαζομενῶν· ἀγροτικοὶ συνοικισμοὶ καὶ ἐπαύλεις ἀνατολικῶς τῆς πόλεως, ὅπως ἡ *Φλῶσσα*, ἡ γενέτειρα τοῦ Βίωνος.

Πληθυσμός. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ ρωμαϊκῆς Σμύρνης, ἀνερχόμενος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ τελευταίου μιθριδατικοῦ πολέμου, εἰς 100.000, ἀπετελεῖτο τὸ πλεῖστον ἐκ γεωργῶν, ἁλιέων, ναυτικῶν καὶ βιομηχάνων (ἐν οἷς ἀργυροκόποι, χρυσοχόοι καὶ κουραλλιοπλάσται ὡς ἀναφέρουσιν ἐπιγραφαί τινες). Τὸ μέγιστον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἦσαν Ἕλληνες, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ξέναι φυλαί. Ἡ πόλις διῳκεῖτο δημοκρατικῶς διὰ βουλῆς καὶ δήμου, ἀργότερον δὲ καὶ διὰ γερουσίας. Οἱ ἄρχοντες τῆς βουλῆς, ἐπονομαζόμενοι ἐπιμήνιοι, ἕνεκα τῆς μηνιαίας διαρκείας τῆς ἐξουσίας των, ὑπεδέχοντο τοὺς ξένους πρέσβεις εἰς τὸ Πρυτανεῖον. Ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους, ἡ Σμύρνη πλειστάκις διῳκήθη αὐτονόμως. Μεταξὺ τῶν τελουμένων ἐν Σμύρνῃ ἀγώνων διεξήγοντο καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ θεσπισθέντες καὶ ὀνομασθέντες Olympia Jonialia Hadrianea. Μεταξὺ τῶν ἐνδόξων ἀρχαίων Σμυρναίων Ἑλλήνων, οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν, πλὴν τοῦ Ὁμήρου, περὶ τοῦ ὁποίου πολλαὶ πόλεις ἤριζον, ὁ Ἰάσων, ὁ Ἑρμογένης, ὁ Ἰατρόδωρος, ὁ Ἀντιφόνης, ὁ Βίων, ὁ Διομένης, ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀναξαγόρου, ὁ ῥήτωρ Δημήτριος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ῥήτορες, σοφισταὶ καὶ ποιηταί.

Ἡ ἀρχικὴ ἑλληνικὴ Σμύρνη κατεστράφη ὑπὸ

Digitized by Google

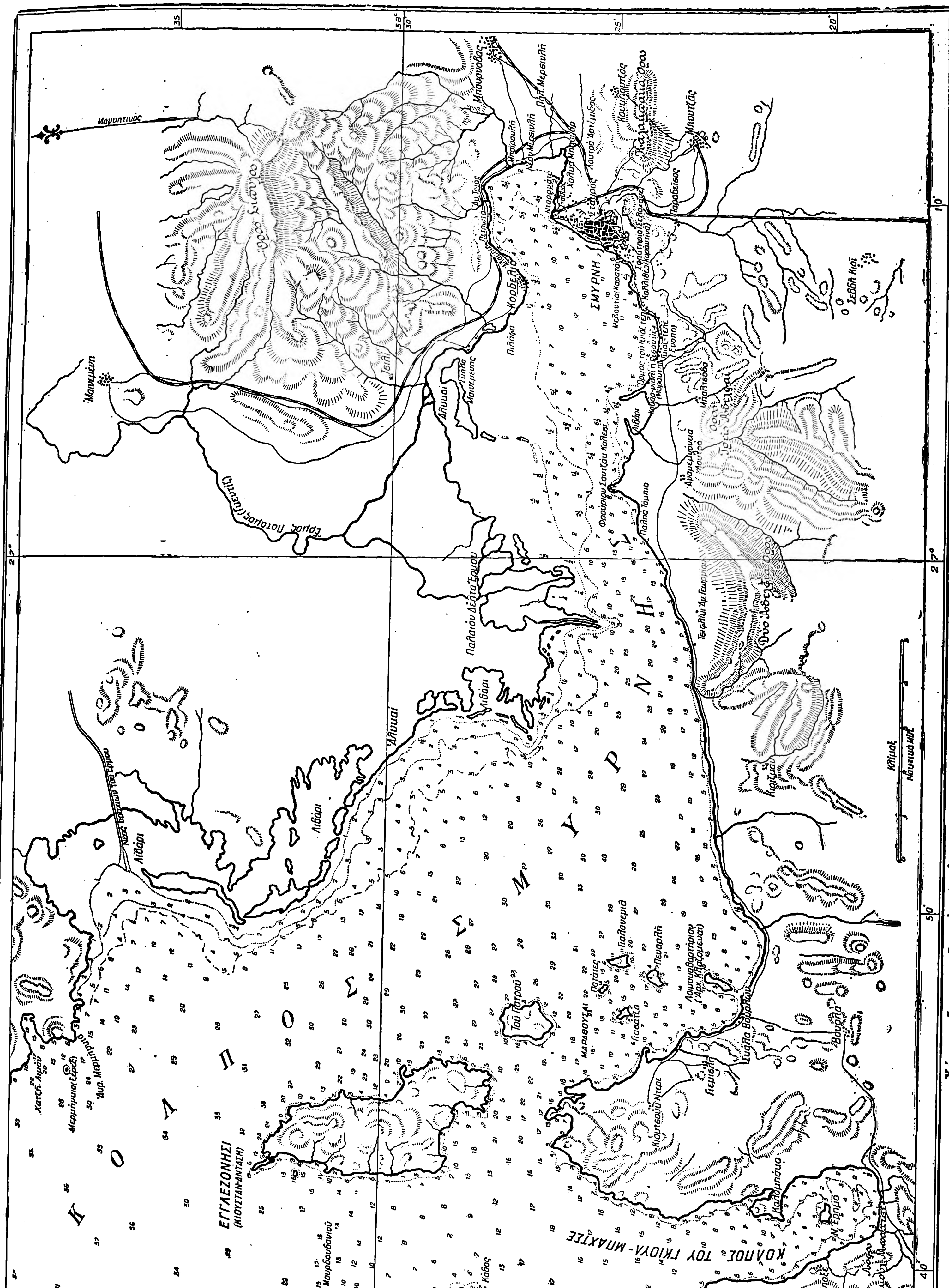

Χάρτης τῆς περιοχῆς καὶ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης, κατὰ τὸν ὑπ' ἀριθ. 1645 τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου.

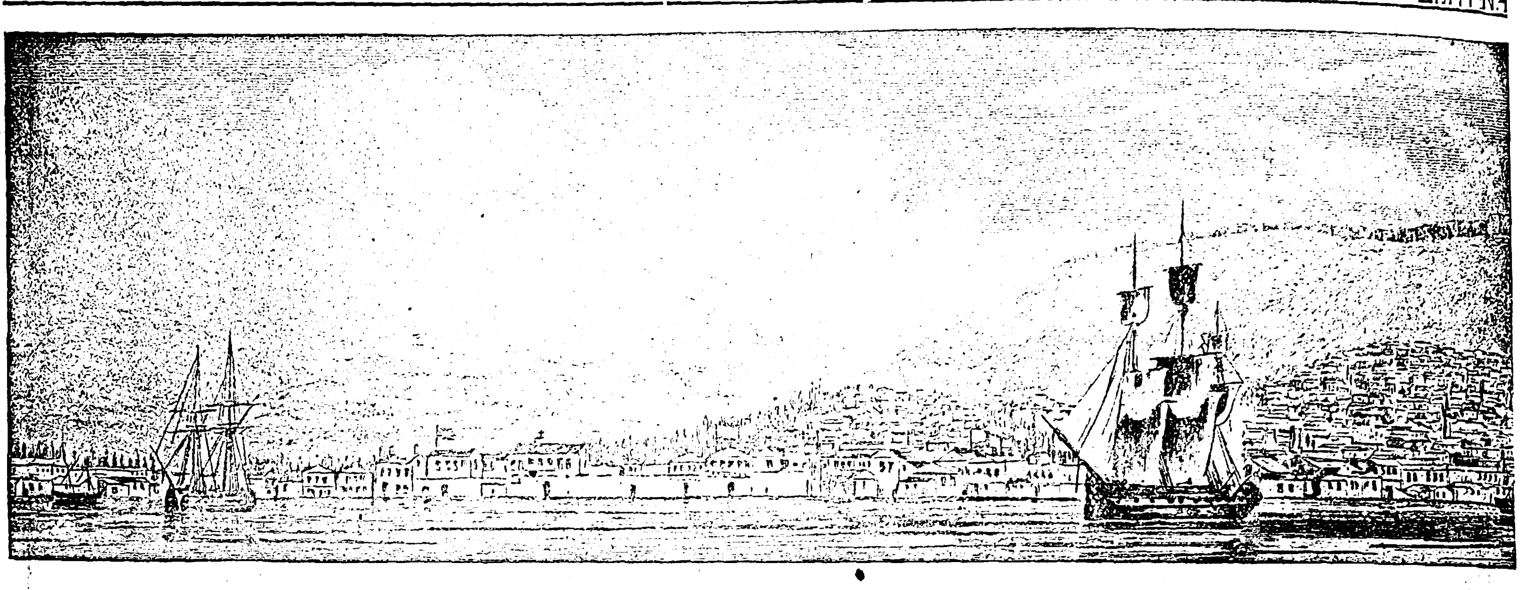

Παλαιὰ ἄποψις (1834)

σεισμῶν τῷ 178 μ. Χ. καὶ ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου Αὐρηλίου.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΣΜΥΡΝΗ

Ὁ Χριστιανισμὸς παρουσιάζεται ἐν Σμύρνῃ ἤδη ἀπὸ τοῦ 50 μ. Χ. δι' ἱδρύσεως ναοῦ, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Κυριακὸς οἶκος. Τὸ νεκροταφεῖον ἢ κοιμητήριον τῆς πρωταρχικῆς ταύτης σμυρναϊκῆς κοινότητος φαίνεται ὅτι εὑρίσκετο παρὰ τὰς Ἐφεσίας Πύλας, αἵτινες ἄλλως ὠνομάζοντο καὶ «Ἐφεσιακὴ Βασιλεία». Ἡ ἐπ' ὀνόματι τοῦ πέμπτου ἐπισκόπου Σμύρνης Πολυκάρπου ἱδρυθεῖσα ἐκκλησία ἔκειτο, κατὰ τοὺς Myncoprys, Spon καὶ Tournefort ἄνωθεν τοῦ σταδίου. Ἡ ἀρχαιοτάτη αὕτη ἐκκλησία μετετράπη βραδύτερον εἰς ὀθωμανικὸν τέμενος, τοῦ ὁποίου ἐρείπια σῴζονται ἀκόμη μέχρι σήμερον. Ὁ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ κείμενος τάφος, ὁ ἐκληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Pockocke (1739) ὡς ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, θεωρεῖται ὑπ' ἄλλων μᾶλλον ὡς κοινὸς τάφος Τούρκου σεΐχη. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ Σμύρνη ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ δευτέρα πόλις τῆς αὐτοκρατορίας, ἡ δὲ αὐτοκέφαλος αὐτῆς μητρόπολις περιελάμβανεν ἓξ ἐπισκοπάς. Κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο καὶ πλῆρες πολεμικῶν περιπετειῶν χρονικὸν διάστημα ἡ πόλις ὑπέστη πολλὰς μεταβολὰς καὶ μεταρρυθμίσεις καὶ πολλὰ ἐγένοντο νέα ἱδρύματα κοινῆς ὠφελείας. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων τούτων ἦσαν τὰ ἑξῆς:

Α.) *Ὀχύρωσις* Τὸ φρούριον τοῦ Πάγου. Τοῦτο ἠγέρθη ἐπὶ τοῦ Πάγου δι' ἀνανεώσεως καὶ ἐπεκτάσεως τοῦ φρουρίου τῆς ἀρχαίας Ἀκροπόλεως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ (1118—1143). Καταστραφὲν ἔκτοτε συνεπείᾳ τῶν βαρβαρικῶν πολέμων, ἀνεκαινίσθη τῷ 1225 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Βατάτζη, ὅστις περιέβαλεν ὁλόκληρον τὸ ὀροπέδιον διὰ τείχους καὶ ἐφωδίασεν αὐτὸ δι' ἓξ μεγάλων δεξαμενῶν, «κινστερνῶν». Αἱ δεξαμεναὶ αὗται, σῳζόμεναι μέχρι σήμερον ἐν τῷ ἐρειπιωμένῳ πλέον φρουρίῳ τοῦ Πάγου, εὑρίσκονται τέσσαρες μὲν ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ φρουρίῳ, αἱ δὲ δύο ἄλλαι ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ, πλησίον τοῦ ἐρειπιωμένου ἐπίσης ὀθωμανικοῦ τεμένους. Ἡ μεγαλυτέρα τῶν δεξαμενῶν τούτων ἔχει ἐσωτερικὸν μῆκος 34 καὶ πλάτος 25 μέτρων.

Κατὰ τὸν Δούκαν καὶ Καντακουζηνόν, πέριξ ἢ ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὑπῆρχε «πολίχνιον», προστατευόμενον ἔξωθεν δι' εὐρείας τάφρου. Ἐπόπτης τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων τούτων ἦτο ὁ ἀνθύπατος Θεοδόσιος Ἀσίδος, εἰς ὃν οἱ Σμυρναῖοι ἀνήγειρον μαρμάρινον ἀνδριάντα· τὸ φρούριον τοῦτο ὠνομάζετο «Παλαιὸν Κάστρον τῆς Σμύρνης».

Φρούριον τοῦ λιμένος. Ἕτερον φρούριον εἴτε ὑπὸ Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐγερθέν, εἴτε ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου, ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ κάτω πόλει, παρὰ τὸν ἀρχαῖον λιμένα. Τὸ φρούριον τοῦτο ὠνομάσθη καὶ φρούριον τοῦ ἁγίου Πέτρου (Château de Saint-Pierre) ἢ Ἐριμιδόκαστρο, ἐπισκευασθὲν δὲ βραδύτερον ὑπὸ τῶν Τούρκων σῴζεται μέχρι σήμερον κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν Παζαριῶν. Τὸ φρούριον τοῦτο ἐκαλεῖτο «Νέον κάστρον τῆς Σμύρνης».

Β) *Ὕδρευσις*. Κατὰ τὸν G. Weber, καθαρῶς βυζαντινὸν ὑδραγωγεῖον τῆς ἀρχαίας Σμύρνης ἐκ τῶν ἓξ προαναφερθέντων τοιούτων ἦτο τὸ ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Ὀσμὰν-ἀγᾶ-σοῦ τροφοδοτούμενον ὑδραγωγεῖον, τὸ ὁποῖον, ἐκκινοῦν ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Μπουτζά, ὀλίγον δυτικῶς τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, ὅπου εὑρίσκονται αἱ ἐν λόγῳ πηγαί, διερχόμενον διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μέλητος ποταμοῦ καὶ κάμπτον τὸν Πάγον, ἔφθανεν εἰς τὴν πόλιν εἰς ὕψος 55 μέτρων. Τοῦ ὑδραγωγείου τούτου σῴζονται ἀκόμη τμήματα εἰς διαφόρους θέσεις. Τὸ πλέον ἐνδιαφέρον καὶ γραφικώτατον τμῆμα εἶναι τὸ διερχόμενον ἐν σχήματι γεφύρας ὑπὲρ τὸν ποταμὸν Μέλητα. Τὸ τμῆμα τοῦτο, μήκους 120 καὶ ὕψους 21 μέτρων, σύγκειται ἐκ δύο σειρῶν τόξων, τῆς μιᾶς ἐπὶ τῆς ἄλλης.

Ἡ ἄνω σειρὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ 14 τόξα, ἡ δὲ κάτω, ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὴν βάσιν τοῦ ὅλου ἔργου ἀπὸ δύο. Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ Ε' ἢ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος, ἀλλ' εἶναι ἐν χρήσει μέχρι σήμερον. Ἕτερον ὑδραγωγικὸν ἔργον τῶν χρόνων τούτων καὶ μάλιστα τοῦ Μεσαίωνος εἶναι καὶ τὸ εἰς ἀπόστασιν πεντήκοντα μέτρων ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρω ὑδραγωγείου τμηματικῶς σῳζόμενον ὑδραγωγεῖον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ δύο σειρῶν, τῆς ἄνω μετὰ ἑπτὰ τόξων καὶ τῆς κάτω μετὰ τριῶν. Καὶ τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο διέρχεται τὸν ποταμὸν Μέλητα.

Γ) *Ἐκκλησίαι*. Παρὰ τὴν σημαντικότητα τῆς αὐτοκεφάλου μητροπόλεως Σμύρνης, ὀλίγα θρησκευτικὰ ἱδρύματα ἀναφέρονται. Ἓν τῶν ἀρχαιοτέρων τούτων εἶναι ἡ ἀμφίβολος ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Πολυκάρπου ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Κατὰ τὸν Λαμπάκην, βασιζόμενον ἐπὶ τῶν περιγραφῶν τῶν αὐτοπτῶν περιηγητῶν Tavernier (1631), Thevenot (1656), Μ. Οἰκονόμου (1809) καὶ Prokesch (1824), ὁ ναὸς οὗτος, οὗτινος τὰ ἐρείπια ἐσῴζοντο ἀκόμη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἦτο ἐπιμήκης τρισυπόστατος ναός, ἔχων ἐσωτερικῶς, κατὰ τὰς δύο μακρὰς πλευράς, παρεκκλήσια κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων διὰ μικρῶν τοίχων, καὶ ἐξωτερικῶς νάρθηκα ἐστεγασμένον. Ἀρχικῶς ὁ ναὸς ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι *Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου*, συνετιμῶντο ὅμως ἐν τοῖς παρεκκλησίοις καὶ οἱ ἐν τῷ σταδίῳ μαρτυρήσαντες ἅγιοι, ἐξ ὧν καὶ ὁ ἅγιος Πολύκαρπος. Ἐν τέλει ὅμως, ἕνεκα πολλῶν λόγων, ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα τοῦ *ἁγίου Πολυκάρπου*.

Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Παλαιοῦ Κάστρου, καὶ μάλιστα ἐν τῷ πολιχνίῳ, εὑρίσκετο ἐπίσης καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ *Ἁγίου Δημητρίου*. Ἄλλη ἐκκλησία ἦτο ἡ περίφημος ἐκκλησία τοῦ *Ἰησοῦ Χριστοῦ*, εἰς τὴν ὁποίαν ἦλθεν ὁ Ἰωάννης Βατάτζης νὰ προσευχηθῇ, ἀναρρώσας ἐξ ἀποπληξίας. Κατὰ τὸν Κ. Οἰκονόμου, ἡ ἐκκλησία ἐκείνη, μετατραπεῖσα βραδύτερον εἰς μουσουλμανικὸν τέμενος, εἶναι τὸ σημερινὸν τζαμὶ τοῦ Κεστανὲ Παζάρ. Κατὰ τὸν αὐτόν, μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Σμύρνης κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διοικήσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Ἀμοὺρ ἢ Ὀμέρ, τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (1332), ἦτο τὸ σημερινὸν Χισὰρ τζαμί. Ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ταμερλάνου ὅμως μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1402 μέχρι τοῦ 1820, σπανίζουσι χριστιανικοὶ ναοὶ ἐν τῇ τουρκοκρατουμένῃ Σμύρνῃ. Οἱ περιηγηταὶ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Spon, Tavernier καὶ ἄλλοι ἀναφέρουσι δύο μόνον ἐκκλησίας: τὴν ἐκκλησίαν τῆς *ἁγίας Παρασκευῆς*, ἥτις ἦτο ἡ μητρόπολις καὶ ἥτις ἔκειτο, κατὰ τὸν Λαμπάκην, ἔνθα αἱ νῦν φυλακαί, καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου*, ἥτις, ὡς ἔξω τοῦ Κάστρου εὑρισκομένη, ἐκαλεῖτο «ἐξωκαστρίτης» Κατὰ τὸν Λαμπάκην, ἡ ἐκκλησία αὕτη τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἶναι ἡ βραδύτερον μετονομασθεῖσα ἐκκλησία *Ἁγίας Φωτεινῆς*, ἥτις κατεστράφη κατὰ τὴν μεγάλην τελευταίαν καταστροφήν. Κατὰ τὸν Fontrier ὅμως, ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἐξωκαστρίτου ἦτο μοναστήριον, ἀποτελούμενον ἐκ μιᾶς βασιλικῆς καὶ 4 κελλίων, τὰ δὲ ἐρείπιά της σῴζονται μέχρι σήμερον νοτίως τοῦ Πάγου καὶ εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ Γκιὸζ-Τεπέ. Τὸ μοναστήριον τοῦτο ἀνῆκεν, ὅπως καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος τοῦ πολιχνίου τοῦ παλαιοῦ Κάστρου, εἰς τὴν μεγάλην μονὴν τῶν Λέμβων.

Μεταξὺ τῶν μονῶν, αἱ ὁποῖαι μνημονεύονται ὑπάρχουσαι κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἐν διαφόροις προαστείοις καὶ περιχώροις τῆς Σμύρνης, σημαντικώτεραι ἦσαν ἡ μεγάλη μονὴ τῶν *Λέμβων* ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ Ὀλύμπου, κτισθεῖσα ὑπὸ Ἰωάννου Δούκα Βατάτζη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, τὸ μοναστήριον τοῦ *Παντοκράτορος* εἰς τὸ προάστειον Βάρις ἢ Μῆλα, τὸ ὁποῖον ἔκειτο ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μπουρνόβα, ἡ μονὴ τῆς *Ἀμαναριωτίσσης* ἄνωθεν τῆς σημερινῆς πόλεως τοῦ Κορδελιοῦ καὶ ἡ μονὴ *Σωσάνδρου* ἐπὶ τοῦ Σιπύλου.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐγένοντο μὲν πολλαὶ μεταβολαί, ὀλίγα ὅμως νέα κτίσματα ἠγέρθησαν. Ἐκ τῶν μεταβολῶν ἡ σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ διὰ λίθων καὶ χωμάτων κατάχωσις τοῦ περιφήμου κλειστοῦ λιμένος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ταμερλάνου ἀπὸ τοῦ 1402 καὶ μετατροπὴ τῆς θέσεως ἐκείνης εἰς στερεὸν χῶρον, ὅστις σήμερον καλεῖται *Ἀλῆ-πασᾶ-Βερανέ*. Ἄλλη μεταβολὴ εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Α' γενομένη κατὰ τὸ 1413 ἢ 1419 κατεδάφισις ὅλων τῶν φρουρίων τῆς Σμύρνης. Ἐκ τούτων ὅμως ἀνεκαινίσθη τῷ 1424 τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν φρούριον τοῦ Saint-Pierre, ἱδρύθη δὲ τῷ 1656 ἕτερον ἐπάκτιον φρούριον πλησίον τῆς λεγομένης θέσεως τῶν Μυρμήκων, ἀπέναντι τοῦ στομίου τοῦ Ἕρμου ποταμοῦ, τὸ ἐπιλεγόμενον σήμερον Σαντζὰκ Μπουρνού. Ἐπελθούσης μονίμου εἰρηνεύσεως, ἡ Σμύρνη ἐπροικίσθη δι' ἔργων, τὰ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: 1) Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦ Βεζὶρ-σού. Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο τροφοδοτεῖται ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Ὀσμὰν-ἀγᾶ-σού, ὁπόθεν καὶ τὸ βυζαντινὸν ὑδραγωγεῖον (βλ. ἀνωτ.). Τὸ ὑδραγωγεῖον, ἐν μέρει ὑπογείως καὶ ἐν μέρει ἐπὶ τῆς γῆς, διέρχεται διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μέλητος, ἀκολουθεῖ τὴν κλιτὺν τοῦ Πάγου, σχεδὸν 8 μέτρα κάτωθεν τοῦ βυζαντινοῦ ὑδραγωγείου, καὶ φθάνει εἰς τὴν πόλιν εἰς ὕψος 45 μ. Κατὰ τὸν Rycaut, τὸ ὑδραυλικὸν τοῦτο ἔργον ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ βεζύρου Ἀχμὲτ τῷ 1674, τὸ δὲ ὕδωρ αὐτοῦ ἦτο τόσον ἄφθονον, ὥστε ὄχι μόνον τὰ νέα ἱδρύματα ὑδρεύοντο ἀφθόνως, ἀλλὰ καὶ 73 νέαι κρῆναι προσετέθησαν εἰς τὰς παλαιάς, πᾶσα δὲ οἰκία καὶ ὅλοι οἱ δρόμοι ἐτροφοδοτοῦντο δι' ἀφθόνου ὕδατος. Καὶ τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο, μήκους τώρα 160 μέτρων, ἀποτελεῖται ἐκ δύο σειρῶν τόξων, τεσσάρων κάτω καὶ ἐννέα ἄνω.

2) Ἐκ τῶν ἄλλων ἔργων κοινωφελῆ ἱδρύματα εἶναι τὰ διάφορα λεγόμενα μπεζεστέν, ἤτοι θολωταὶ στοαί, ἐντὸς τῶν ὁποίων πωλοῦνται ἐμπορεύματα, ὡς τὸ *Μπαζὰρ* (ἢ *Μπεζεστέν*), ἱδρυθὲν τῷ 1675, διάφοροι λουτρῶνες καὶ χάνια, ὡς τὸ *Βεζὶρ χάν*, τὸ *Δερβίσογλου χάν*, καὶ πολλὰ τζαμιά, ἐκ τῶν ὁποίων 25 εἶναι μεγάλα τεμένη. Τὰ πλεῖστα τῶν τουρκικῶν τούτων ἀξιολόγων κτισμάτων ἐκτίσθησαν διὰ τοῦ ὑλικοῦ τῶν ἐρειπίων τῶν τειχῶν, τοῦ θεάτρου, τοῦ σταδίου καὶ τῶν ἄλλων ἔργων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς Σμύρνης. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Περιηγηταί. Τὴν Σμύρνην ἐπεσκέφθησαν κατὰ καιροὺς ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν διάφοροι περιηγηταί, οἵτινες κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν εἶναι οἱ ἑξῆς: Ταβερνιὲ (1631), Μονκονὺ (1648), Νταρβιὲ (1653), Τεβενὼ (1656), Σπὸν καὶ Βέλερ (1675), Λὲ Βρὲν (Brun 1678), Λὰ Μοτραὶ (1699), Τουρνεφὼρ (1701), Παῦλος Λυκὰ (1782), Ποκὼκ (1738), Τσαΐνδλερ (1764), Σουαζὲλ Γκουφφιὲ (1775), Σεστίνι (1777), Σοννίνι (1778), Γκρίφφιτ (1785), Κλὰρκ (1801), Σατωβριὰν (1806), Τανκοὲν (1808), Φοντανιὲ (1821), φὸν Πρόκες-Ὄστεν (1826), Ἀροῦνδελ (1826), Φράγκλανδ (1827), Μὰκ-Φάρλαν (1837), Λ. Στοράρι (1857), Κάρολος Ταξιὲ (1862), Γ. Περρὼ (1864), Στὰρκ (1874), Δυτὰμπλ (1883), Μπένδορφ-Νίμαν (1884), Κινὲ (1894), Γ. Δεσὰν (1894), Οὐΐλσον (1895), Οὐ. Ράμσεϋ (1897), Γ. Χίρσφελδ (1897), Ὄμπερχοῦμμερ (1899), Στρυγκόβσκη (1899), Λίνδαου (1900), Γκέλτσερ (1900), Φίλιππσον (1900), Σβάϊνιτς (1901), Ρ. Φίτσνερ (1902), Λ. Βερτρὰν (1910), Κ. Μπαίδεκερ (1914),

Digitized by Google

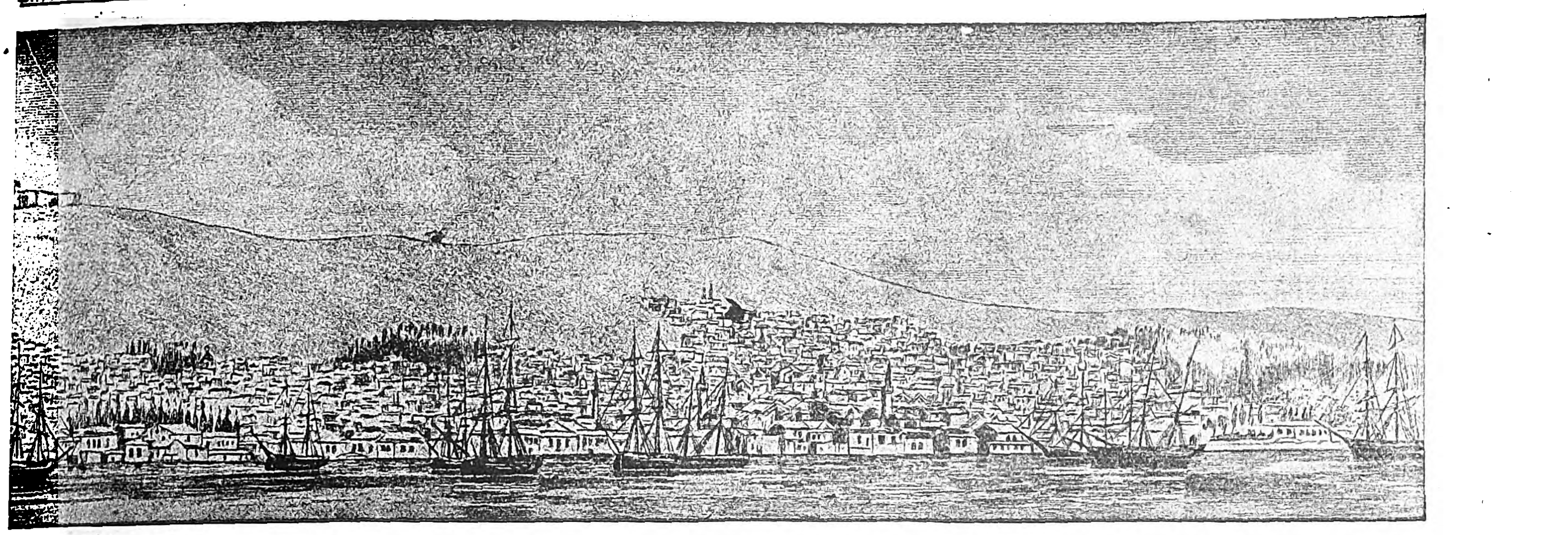

τῆς Σμύρνης.

Κ. Δίτεριχ (1915), 'Αλῶ-Πῶ (1916), Τσὶλδ (1917), Φ. Σαρτιὼ (1918), Ο. Ρῆβς (1918) κλπ. Πάντες οὗτοι τονίζουν ὅτι οἱ Ἕλληνες κάτοικοι ὑπερεῖχον εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν εὐπορίαν, καὶ ὅτι διεκρίνοντο διὰ τὴν δραστηριότητα, τὴν οἰκονομίαν, τὸ φιλόπονον, τὸ φιλέμπορον. 'Επειδὴ ὑπερεῖχον καὶ κατὰ τὸν πληθυσμόν, κυριαρχοῦσα γλῶσσα ἐν τῇ πόλει ἦτο ἡ ἑλληνική, δι' ἧς συνεννοοῦντο ἀνεξαιρέτως οἱ κάτοικοι πρὸς ἀλλήλους ἔν τε τῷ ἐμπορίῳ καὶ ταῖς ἄλλαις κοινωνικαῖς σχέσεσι. Τ. Ε. Ε.

Η ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΠΟΛΙΣ

Πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1922, ἥτις κατέστρεψε καθ' ὁλοκληρίαν τὰς εὐρωπαϊκὰς καὶ χριστιανικὰς αὐτῆς ἐν γένει συνοικίας, ἡ Σμύρνη ἦτο πόλις ὡραία, ἐπὶ τῆς παραλίας ἀληθῶς εὐρωπαϊκή, μὲ ὡραῖα καὶ μεγαλοπρεπῆ προάστεια. Κινδυνεύσασα κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος νὰ χάσῃ τὴν ἐμπορικὴν αὐτῆς σπουδαιότητα ὡς ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου ἐκβάλλοντος Ἕρμου, ἐσώθη καὶ ἐπροφυλάχθη ὁριστικῶς ἀπὸ τοῦ κινδύνου τούτου τῷ 1890 διὰ τῆς ἐκτροπῆς τοῦ ῥείθρου τοῦ ποταμοῦ τούτου. Κατὰ τοὺς γενομένους τότε ὑπολογισμοὺς τῶν μηχανικῶν ἡ εἴσοδος τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης ἀπεφράσσετο τόσον ὑπὸ τῶν προσχώσεων, ὥστε ἐντὸς τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα ἐτῶν (δηλαδὴ μεταξὺ τοῦ 1930 καὶ τοῦ 1940) δὲν θὰ ἐπέτρεπε πλέον τὸν εἴσπλουν τῶν μέσης χωρητικότητος πλοίων, περὶ δὲ τὸ 1990 θὰ εἶχε κλεισθῆ τελείως καὶ ἡ πόλις δὲν θὰ ἔκειτο πλέον ἐπὶ τῆς θαλάσσης. 'Εδέησεν ὅθεν νὰ ἐκτελεσθοῦν ἐπειγόντως τὰ πρὸς ἐκτροπὴν τοῦ ῥοῦ τοῦ Ἕρμου ἀπαιτούμενα ἔργα, χάρις εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἐκβολὴ αὐτοῦ μετετέθη εἰς τὸν κόλπον τῆς 'Αγριᾶς, παρὰ τὴν Φώκαιαν. Τὰ ἔργα ταῦτα, ἐκτελεσθέντα ὑπὸ τοῦ Γάλλου μηχανικοῦ Rivet, περιελάμβανον: 1) τὰ κυρίως ἔργα τῆς ἐκτροπῆς τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ διὰ τριῶν διωρύγων, 2) τὰ ἔργα τῆς προστασίας τῆς πεδιάδος τῆς Μαινεμένης καὶ τῶν ἀλυκῶν τοῦ Τσὰμ-'Αλτὶ καὶ τοῦ 'Αδᾶ-Τεπέ, παρὰ τὰς ὁποίας εὑρίσκεται ἡ νέα εἰσβολή, ἤτοι κυρίως ἰσχυρὸν πρόχωμα μήκους 5 χιλιομέτρων ἐκ χώματος καὶ δύο ἄλλα λίθινα μήκους 3.600 καὶ 2.000 μέτρων καὶ προβλῆτος ἐμποδιζούσης τὰ ὕδατα τοῦ Ἕβρου νὰ εἰσδύωσιν εἰς τὰς ἀλυκάς, ὡς καὶ ἄλλα δευτερεύοντα.

Προστατευθεῖσα οὕτω κατὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἡ Σμύρνη ἐφωδιάσθη καὶ διὰ προκυμαίας καὶ λιμενικῶν ἔργων, αἵτινες ἔδωκαν εἰς αὐτὴν τὴν ὄψιν πόλεως ὅλως νεωτέρας. Οὕτως αἱ κάτω συνοικίαι ἐξυγιανθεῖσαι ἐκαλλωπίσθησαν, ὁδοὶ εὐθεῖαι καὶ πλατεῖαι μετὰ ὑπονόμων ἀντικατέστησαν τὸν παλαιὸν λαβύρινθον τῶν στενῶν παρόδων καὶ ὡραῖα κτήρια τὰ τέως ἐλεεινὰ παραπήγματα. 'Ο λιμὴν Σμύρνης ἀποτελεῖται ἐκ τῆς κυρίως λιμενολεκάνης μήκους 630 μ. καὶ μέσου πλάτους 300 μ., ἤτοι ἐπιφανείας 19 περίπου ἐκταρίων. Ἡ λεκάνη αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῶν προκυμαιῶν, αἵτινες ἐκτείνονται κατὰ μῆκος ὁλοκλήρου τῆς παραλίας τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ ἀπέναντι τοῦ διοικητηρίου στρατῶνος μέχρι τῆς Πούντας παρὰ τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Σμύρνης—'Αϊδινίου καὶ προεκτάσεων. Τὸ ὅλον αὐτῶν μῆκος εἶναι 3.325 μ., τὸ δὲ μέσον πλάτος 18 μ. Ἡ διεύθυνσις αὐτῶν ἐκ ΝΔ. πρὸς ΒΑ. εἶναι κάθετος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν ἐπικρατούντων ἀνέμων. Ὁ κυματοθραύστης συνδέεται πρὸς τὰς προκυμαίας διὰ δύο ἰσοπέδων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι ἐγκατεστημέναι διάφοροι ὑπηρεσίαι. Τὰ ἰσόπεδα ταῦτα χωρίζονται ἀπὸ τοῦ κυματοθραύστου διὰ στενῆς διόδου πλάτους 65 μ., ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν εἴσοδον τοῦ λιμένος, ἄλλη δὲ στενὴ δίοδος 35 μ. μεταξὺ τοῦ νοτιοδυτικοῦ ἰσοπέδου καὶ τοῦ κυματοθραύστου χρησιμεύει πρὸς εἴσπλουν τῶν μικροτέρων πλοίων. 'Εν συνεχείᾳ τῆς πρώτης ταύτης κλειστῆς λιμενολεκάνης, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ναυλόχιον, ὑπάρχει δευτέρα λεκάνη ἀνοικτὴ πρὸς τὰ ΝΔ. Ἂν καὶ ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς νοτιοδυτικοὺς ἀνέμους, καὶ τὸ ἀνοικτὸν τοῦτο ναυλόχιον ἐχρησιμοποιεῖτο, ὅταν δὲν ὑπῆρχε θέσις εἰς τὸ πρῶτον. Τὸ προνόμιον τοῦ λιμένος, παραχωρηθὲν ἀρχικῶς (1867) εἰς τρεῖς Ἄγγλους, τοὺς John Charnaud, Alfred Barker καὶ Georges Guarracino, ἀνελήφθη τελικῶς ὑπὸ τῆς ἑταιρείας Γκιφρέ, ἐπρόκειτο δὲ μετ' ἐπανειλημμένας παρατάσεις νὰ διαρκέσῃ μέχρι τοῦ 1952. Τὰ ἔργα ἐξετελέσθησαν ὑπὸ Γάλλων, γαλλικὴ δὲ ἦτο καὶ ἡ τελευταία ἑταιρεία τῆς ἐκμεταλλεύσεως, τῆς ὁποίας κυριώτερα γνωστὰ μέλη ἦσαν ὁ ναύαρχος Lecomteκαὶ ὁ ἄλλοτε ὑπουργὸς τῶν Τ. Τ. Τ. τῆς Γαλλίας Granet.

Τὸ μέρος τῶν προκυμαιῶν τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ στρατῶνος καὶ τοῦ ΒΑ. ἰσοπέδου, ἔχον μῆκος 1.350 μ., κατέχεται ὑπὸ τοῦ ἐμπορίου, ἐνῷ τὸ ἕτερον μήκους 2.075 μ. εἶναι ὁ ἄλλοτε ὡραῖος περίπατος τῆς πόλεως, ὅπου οἱ κάτοικοι ἀπέλαυον κατὰ τὸ θέρος τῆς ἑσπερινῆς αὔρας. 'Εκεῖ εὑρίσκοντο αἱ ὡραιότεραι οἰκίαι καὶ ἡ παράλληλος πρὸς τὰς προκυμαίας ὁδός. Ταῦτα πάντα πλὴν ὀλίγων κτηρίων εἶναι σήμερον ἐρείπια. Ν.Μ.

Ἡ Σμύρνη λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως, τῆς μεγάλης ἐπικοινωνίας μετὰ τῆς Εὐρώπης, καὶ ὡς ἔχουσα πλουσίαν ἐνδοχώραν καὶ εὐρὺ συγκοινωνιακὸν δίκτυον, ἤκμασεν ἀπ' ἀρχῆς ὡς ἐμπορικὴ πόλις, διεξάγουσα τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, τῆς ὁποίας ὀλίγα μόνον προϊόντα διέφευγον διὰ τῶν λιμένων τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Μεσογείου. Συνδεομένη μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μικρᾶς 'Ασίας διὰ δύο σιδηροδρομικῶν γραμμῶν (Σμύρνης-'Αϊδινίου καὶ προεκτάσεως καὶ Σμύρνης—Κασαμπᾶ καὶ προεκτάσεως, μὲ διακλάδωσιν πρὸς τὴν Πάνορμον), καὶ διὰ τῶν ἀρτηριῶν Σμύρνης—Βρυούλων - Τσεσμέ, Σμύρνης - Νυμφαίου - Πάρσας καὶ Σμύρνης - Μαινεμένης - Μαγνησίας - 'Αξαρίου —Περγάμου, συνεκέντρου ἅπαντα τὰ προϊόντα τῆς περιοχῆς καὶ ἐξαπέστελλε πάντα τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενα. Μάλιστα μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ ἀκτὶς τῆς ἐμπορικῆς αὐτῆς δράσεως ἐξετείνετο ἔτι πέραν, μέχρι Βαγδάτης καὶ Περσίας, ὁπόθεν ἐκομίζοντο τὰ προϊόντα διὰ καραβανίων.

Μεγάλην ἀνάπτυξιν ἔλαβεν ἡ πόλις ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ λιμένος, τῆς προκυμαίας καὶ τῆς διαρρυθμίσεως τῆς κοίτης τοῦ Ἕρμου. Τὰ κυριώτερα τῶν ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων ἦσαν: σταφίδες (18 ἑκατομμ. χρ. φράγκα), σῦκα (8 ἑκατομμ. χρ. φρ.), βαλανίδια (24 ἑκατομμ.), κριθὴ (10 ἑκατομμ.), κύαμοι (2 $^1/_2$ ἑκατομμ.), ἔλαιον (2,5 ἑκατομμ.), σησάμιον (2 ἑκατομμ.), γλυκόρριζα (1,5 ἑκατομμ.), ἔρια (3 ἑκατομμ.), ἀραβόσιτος, δέρματα κλπ. ὡς καὶ μεταλλεύματα: σμύρις (1,5 ἑκατομμ.), χρώμιον, μαγγάνιον κ. ἄ., καθὼς καὶ οἱ περίφημοι ἀνατολικοὶ τάπητες (9 ἑκατομμ.). 'Εκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ κυρίως ἐξ Εὐρώπης εἰσήγοντο ἰδίως ὑφάσματα καὶ ὅλα τὰ βιομηχανικὰ εἴδη, καθόσον ἡ Μ. 'Ασία καίτοι πλουσία εἰς πρώτας ὕλας ἐστερεῖτο βιομηχανίας. Γενικῶς ἡ μὲν ἀξία τῶν ἐξαγομένων ἀνήρχετο ἐτησίως εἰς 110.000.000 φράγκα, τῶν δὲ εἰσαγομένων εἰς 80.000.000.

Μέχρι τῆς καταστροφῆς τοῦ 1922 τὸ ἐμπόριον εὑρίσκετο κυρίως εἰς ἑλληνικὰς χεῖρας, οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι ἔμποροι οἱ διαθέτοντες σημαντικὰ κεφάλαια καὶ συναλλασσόμενοι μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἦσαν ὀλίγιστοι. Ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν κίνησιν τοῦ λιμένος εἶχον εἰς χεῖράς των οἱ Ἕλληνες, οἵτινες καὶ διενήργουν τὰς φορτοεκφορτώσεις διὰ φορτηγίδων, ὧν κάτοχοι ἦσαν Κυθήριοι. 'Αργότερον προσετέθησαν καὶ 4—5 ξένοι. Εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης προσήγγιζον ἐτησίως περὶ τὰ 3.500 ἱστιοφόρα καὶ 2.500 ἀτμόπλοια 2.500.000 τόννων. 'Επικρατοῦσα σημαία ἦτο ἡ ἑλληνική, ἠκολούθουν δὲ ἡ ἀγγλική, ἡ γερμανικὴ καὶ ἡ γαλλική. Σημαντικωτέρα ἦτο ἡ κατὰ τοὺς μῆνας Αὔγουστον - Σεπτέμβριον κίνησις τοῦ λιμένος, ὅτε ἐξήγοντο τὰ σῦκα καὶ αἱ σταφίδες. Ἡ κατεργασία τῶν προϊόντων τούτων ἀπησχόλει χιλιάδας ἐργατῶν, μεγάλαι δὲ ἑορταὶ λαϊκοῦ χαρακτῆρος ἐτελοῦντο κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν πρώτων φορτίων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ κατὰ τὴν φόρτωσιν τοῦ πρώτου ἀτμοπλοίου.

Πλὴν τῆς κιβωτιοποιίας διὰ τὴν συσκευασίαν τῶν σύκων καὶ τῆς σταφίδος ἡ βιομηχανία τῆς πόλεως ἀντεπροσωπεύετο πενιχρότατα διὰ πέντε μηχανουργείων, δέκα ἀτμομύλων. ὀλίγων σαπωνοποιείων, ἐπιπλοποιείων, κηροποιείων καὶ ὑφαντουργείων. Ἡ βιομηχανικὴ περιοχὴ τῆς πόλεως ἦτο ἡ περὶ τὸ Νταραγὰτς συνοικία, ἐν ᾗ καὶ τὸ ἐργοστάσιον ζυθοποιίας, ἔναντι δὲ τοῦ ἑλληνικοῦ νεκροταφείου καὶ τὸ ἐργοστάσιον ἀεριόφωτος. 'Εν Σμύρνῃ ἐπίσης ἐλειτούργουν καὶ περὶ τὰ 15 τυπογραφεῖα καὶ λιθογραφεῖα, ὑπῆρχον δὲ καὶ 3 νεώρια διὰ μικροῦ ἐκτοπίσματος πλοῖα. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς πόλεως κατέπαυσεν ἀποτόμως, λόγῳ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, μόλις δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατόπιν τῶν ληφθέντων συντόνων μέτρων ἤρχισε πάλιν ἀναλαμβάνουσα ἡ πόλις.

Συνοικίαι, ὁδοί, πλατεῖαι. Ἡ Σμύρνη ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς *Ἄνω πόλεως* (ἢ *ἄνω συνοικίας, ἐπάνω μαχαλᾶ*), ἐκτισμένης ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Πάγου, καὶ τῆς *Κάτω πόλεως*, ἡ ὁποία περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν παρὰ τὴν θάλασσαν πεδιάδα ἀπὸ τοῦ Διοικητηρίου (Κονάκι) καὶ τῆς τουρκικῆς ἀγορᾶς (Τσαρσὶ) μέχρι τῆς θέσεως Πούντας, τῆς βορειοανατολικῆς δηλαδὴ γωνίας τῆς προκυμαίας, ἡ ὁποία φθάνει σχεδὸν μέχρι τοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου 'Αϊδινίου. Πέραν τοῦ σταθμοῦ τούτου εὑρίσκονται αἱ ἐγκαταστάσεις τῆς παραγωγῆς φωταερίου, καὶ πλησίον αὐτῶν ὑπῆρχε πρὸ τῆς καταστροφῆς τὸ ἑλληνικὸν νεκροταφεῖον. Ἡ πόλις ἐπεκτείνεται διὰ τοῦ προαστείου *Νταραγάτσι* μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Μέλητος.

Ἡ *Ἄνω πόλις*, ἀποτελεῖ τὴν ἀρχαιοτέραν τοποθεσίαν τῆς σημερινῆς Σμύρνης, πρὸ τῆς καταστροφῆς δὲ ἀντεπροσώπευε τὴν καθαρῶς τουρκικὴν συνοικίαν μὲ ἀρκετοὺς 'Ισραηλίτας καὶ ὀλίγους Ἕλληνας, οἵτινες εἶχον καὶ ἰδικήν των ἐκκλησίαν τὴν τοῦ 'Αγίου 'Ιωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἡ Κάτω πόλις ἦτο καθαρῶς χριστιανικὴ καὶ κατῳκεῖτο κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ἐξ Ἑλλήνων. Οὕτω παρὰ τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Κασαμπᾶ ὑπῆρχεν ἡ *'Αρμενικὴ συνοικία* μὲ ἴδιον ναόν, τὸν τοῦ 'Αγίου Στεφάνου· παρ' αὐτὴν ἡ συνοικία τοῦ *ἁγίου Γεωργίου*, καθαρῶς ἑλληνικὴ μὲ τὰς λεγομένας Μεγάλες ταβέρνες, ἥτις ἦτο ἡ ἑλληνικὴ ἀγορὰ τῆς πόλεως· ἔπειτα ἡ παρὰ τὴν ἁγίαν Φωτεινὴν συνοικία μὲ τὰ λεγόμενα Γυαλιάδικα, ἔνθα ὑπῆρχον ἄλλοτε τὰ ὑελοπωλεῖα· βορειότερον ὁ *Φραγκομαχαλᾶς* μὲ ὡραιότατα ἐμπορικὰ καταστήματα νεωτερισμῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐγκαταστήσει κατ' ἀρχὰς μὲν Εὐρωπαῖοι καὶ Λεβαντῖνοι, ἀλλ' ἔπειτα πλεῖστοι Ἕλληνες καί τινες 'Αρμένιοι. Εἰς τὸν Φραγκομαχαλᾶν ἔφθανε ἡ ὁδὸς *Ρόδων*, μετονομασθεῖσα οὕτω κατ' εὐφημισμόν, ἐπειδὴ ἦτο γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κοπριές*· αὕτη κατῳκεῖτο κυρίως ὑπὸ Λεβαντίνων, ἦγε δὲ εἰς τὴν συνοικίαν τῶν *Νοσοκομείων* (τὸ 'Ολλανδικόν, τὸ τῶν καθολικῶν τοῦ ἁγίου 'Αντωνίου καὶ τὸ 'Ελληνικὸν τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους), εἰς τὴν περὶ τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῶν καθολικῶν συνοικίαν καὶ εἰς τὸ λεγόμενον *Φαρδὺ σοκάκι*, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ εὐρυτέρα ὁδὸς τῆς συνοικίας τοῦ 'Αγίου Δημητρίου, καὶ ἔνθα κατῴκουν οἱ πλουσιώτεροι Ἕλληνες πρὸ τοῦ 1870, ὅταν δηλαδὴ δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ἡ προκυμαία. Συνέχεια τοῦ Φραγκομαχαλᾶ ἦτο ὁ λεγόμενος *Φασουλᾶς*, ὅπου ἐπωλοῦντο ἐδώδιμα διαφόρων εἰδῶν· οἱ δὲ κάτοικοι τῆς συνοικίας ταύτης,

Digitized by Google

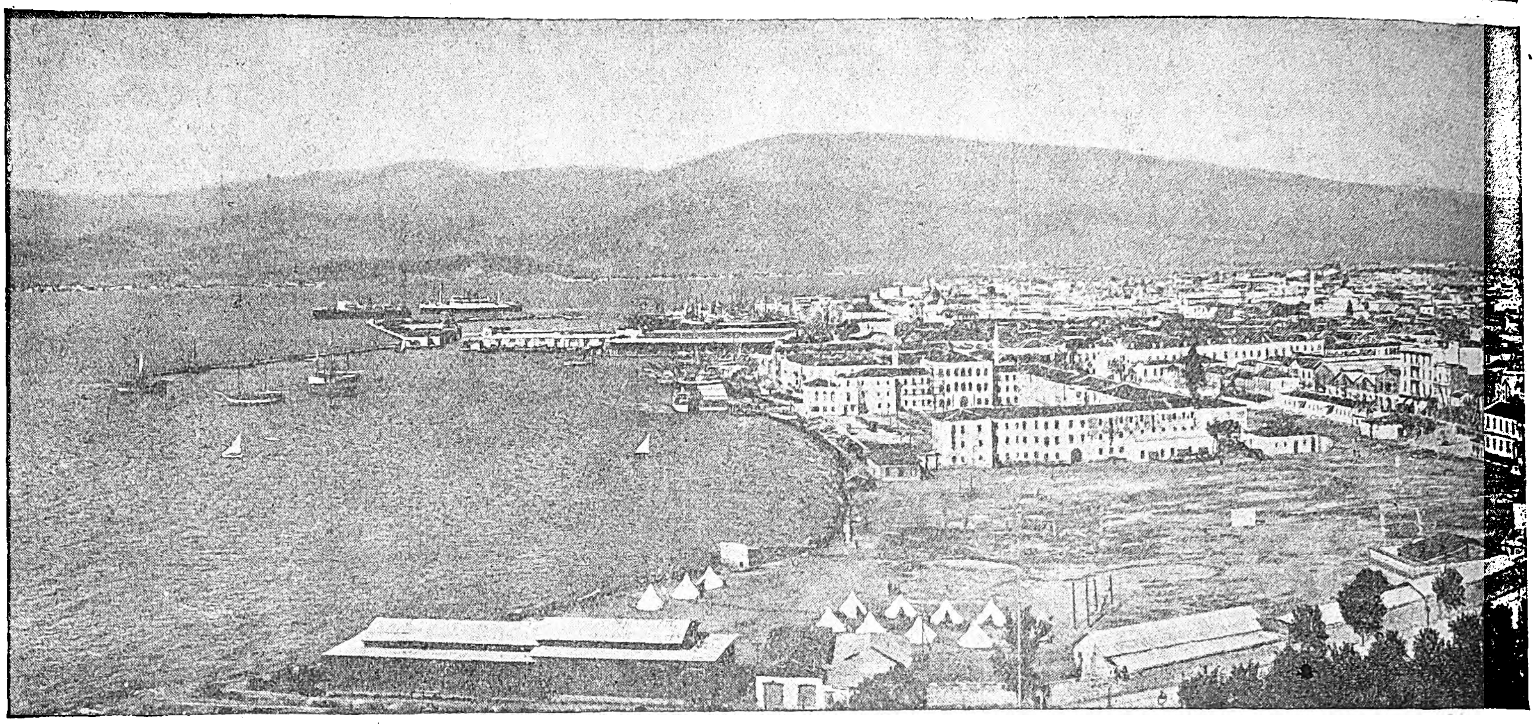

Γενικὴ ἄποψις

οἱ Φασουλιῶτες, ἦσαν ὅλοι Ἕλληνες καὶ ἐναβρύνοντο διὰ τὸν παλληκαρισμόν των..

Ὁ Φασουλᾶς ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ *Καμένου Θεάτρου*, ὅπου ὑπῆρχεν ἄλλοτε πολυτελέστατον θέατρον πυρποληθὲν περὶ τὰ 1885· ἄλλη ὁδὸς ἄγουσα πρὸς τὸν Φασουλᾶν ἦτο ἡ καλουμένη *Μπογιατζίδικα*, διότι ἄλλοτε ὑπῆρχον ἐκεῖ βαφεῖα· ἡ ὁδὸς αὕτη κατῳκεῖτο ἰδίᾳ ὑπὸ εὐπόρων Ἑλλήνων, εἶχεν εὐρυχώρους καὶ ὡραίας κατοικίας καὶ ἔφερε πρὸς τὴν ὁδὸν *Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου*, τὴν ὁποίαν συνέχιζε τὸ Φαρδὺ σοκάκι. Συνέχεια τοῦ Φασουλᾶ ἦτο ἡ ὁδὸς *Τράσσα*, ὁπόθεν ἤρχιζεν ἡ ἀριστοκρατικὴ συνοικία τῆς πόλεως· τὰ Τράσσα ἦσαν γνωστὰ διὰ τὴν μεγάλην κίνησιν αὐτῶν κατὰ τὰς Ἀπόκρεω, ἔφθανον δὲ μέχρι τῆς λεγομένης πλατείας *Καλλιθέας* (*Μπελλαβίστας*) καὶ μὲ τὴν ὁδὸν *Παράλληλον* καὶ τὴν προκυμαίαν συνεκέντρουν τὸν εὐπορώτερον πληθυσμὸν τῆς πόλεως καὶ τὰς ὡραιοτέρας κατοικίας. Πέραν τῶν Τράσσων ἤρχιζον τὰ *Σχοινάδικα*, ἡ συνοικία *Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου*, ἢ *Κερατοχῶρι* (ἐκ παραφθορᾶς τῆς λέξεως Κερασοχῶρι ἐκ τῶν ἄλλοτε ἐκεῖ ὑπαρχουσῶν κερασεῶν), τῆς ὁποίας ἡ μεγάλη ὁδὸς ἔφθανε μέχρι τοῦ βουλεβάρτου *Ἀλιόττη*, τὸ ὁποῖον ἦγε πρὸς τὸν σταθμὸν Ἀϊδινίου. Περὶ τὸν σταθμὸν τοῦτον εὑρίσκεται ἀκόμη ἡ συνοικία *Πούντας*, κατοικουμένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἰταλῶν καὶ Μαλτέζων. Μεταξὺ Τράσσων, Παραλλήλου καὶ Προκυμαίας ἡ ὀνομασία ὁδῶν τινων ὑπενθύμιζε τὰς πρὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Προκυμαίας ὑπαρχούσας ἀποβάθρας· οὕτως ἐκ τῶν γνωστῶν μικρῶν ἀρτηριῶν ἦσαν ἡ *Μακριὰ Σκάλα* παρὰ τὴν Μπελλαβίσταν, τὸ *Λιμανάκι*, παρὰ τὸν κῆπον τοῦ γαλλικοῦ προξενείου καὶ κάπως ἀπώτερον πρὸς τὸν Φραγκομαχαλᾶν ἡ *Ἀγγλικὴ σκάλα*, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ ἡ παλαιὰ κατοικία τῶν ἐν Σμύρνῃ Ἄγγλων προξένων. Καθαρῶς λαϊκαὶ συνοικίαι εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς πόλεως ἦσαν ἡ συνοικία *Ἁγίου Τρύφωνος* ἢ *Τσικουδιά*, τὰ *Ταμπάχανα* (παλαιὰ συνοικία βυρσοδεψείων), τὰ *Μορτάκια*, ἡ *Λυγαριὰ* καὶ ἡ εὑρισκομένη πέραν τῆς γεφύρας τοῦ Μέλητος μετὰ τὸν σταθμὸν Κασαμπᾶ συνοικία *Ἁγίου Κωνσταντίνου*, εἰς ἣν ὑπήγοντο καὶ τὰ παρ' αὐτὴν *Χιώτικα*, ὅπου ὑπῆρχον καὶ τὰ χαμαιτυπεῖα.

Κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ Κάτω πόλις ἀπὸ τῆς Ἀρμενικῆς συνοικίας μέχρι τῆς Μπελλαβίστας καὶ μέρος τῶν Σχοινάδικων ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Τελευταίως ἐκτίσθη ἐλάχιστον μόνον μέρος παρὰ τὴν παλαιὰν συνοικίαν Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἐχαράχθησαν τρεῖς λεωφόροι ἄγουσαι πρὸς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Κασαμπᾶ, τὸ παρὰ τὰ *Διαβατήρια* δὲ μέρος τῆς Προκυμαίας μετεβλήθη εἰς δημόσιον κῆπον μὲ ὡραῖον ἄγαλμα παριστάνον ἔφιππον τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τῆς Σμύρνης εἶναι μᾶλλον ἤπιον, ἀφοῦ καὶ κατὰ τοὺς βαρυτέρους ἀκόμη χειμῶνας ἡ θερμοκρασία σπανίως κατέρχεται κάτω τοῦ μηδενός, κατὰ δὲ τὸ θέρος, καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῶν καυσώνων (ἀνώτατον ὅριον θερμοκρασίας + 38°), ἡ πόλις συχνάκις δροσίζεται ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς θαλάσσης πνέοντος δυτικοῦ ἀνέμου.

Κυβερνητικὰ κτήρια. Εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν τέρμα τῆς Προκυμαίας ἐπὶ τῆς ἐκεῖ εὑρισκομένης μικρᾶς πλατείας ὑπάρχει τὸ λεγόμενον Κονάκι (Διοικητήριον), εὐρύχωρον ἵδρυμα ἄνευ ἰδιαιτέρου ἀρχιτεκτονικοῦ ῥυθμοῦ· παρ' αὐτὸ δὲ τὰ δικαστήρια καὶ οἱ μεγάλοι στρατῶνες.

Ναοί. Ἐντὸς τῆς πόλεως πρὸ τῆς καταστροφῆς ὑπῆρχον 16 ναοὶ τῶν ὀρθοδόξων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀρχαιότερος ἦτο ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς *ἁγίας Φωτεινῆς*, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἱδρυθῆ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἐπανακτισθῆ περὶ τὸ 1792, διότι τότε εἶχε καταστραφῆ ἐκ πυρκαϊᾶς. Ὁ ναὸς οὗτος δὲν εἶχε μεγαλοπρεπῆ ἐξωτερικὴν παράστασιν, λόγῳ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐκτίσθη, εἶχεν ὅμως ἐνδιαφέρον καὶ ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως πολύτιμον εἰκονοστάσιον. Παρ' αὐτὸν εἶχεν ἐγερθῆ κατὰ τὸ 1857 ὡραιότατον μαρμάρινον κωδωνοστάσιον ὕψους 35 μέτρων, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει ἓν ἐκ τῶν περικαλλεστέρων μνημείων τῆς πόλεως. Εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τοῦ περιβόλου τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, ὑπῆρχον καὶ τὰ γραφεῖα τῆς Μητροπόλεως ὡς καὶ ἡ κατοικία τοῦ μητροπολίτου. Πλησίον τῆς ἁγίας Φωτεινῆς εὑρίσκετο ὁ ναὸς τοῦ *ἁγίου Γεωργίου*, ὅστις ὑπῆρχε καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ εἶχε τελείως ἀνακαινισθῆ πρὸ 30ετίας. Εἰς αὐτόν, πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ τουρκικοῦ Συντάγματος, ἐτελεῖτο ἐπίσημος λειτουργία ἐπὶ τῇ ὀνομαστικῇ ἑορτῇ τοῦ βασιλέως Γεωργίου, παρόντος τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸν Φασουλᾶν ὑπῆρχεν ἡ *Κοίμησις τῆς Θεοτόκου*, μικρὰ Ἐκκλησία, ὅπως μικρὰ ἦτο καὶ ἄλλη *Κοίμησις τῆς Θεοτόκου*, ὁ ναΐσκος τοῦ Ὀρφανοτροφείου, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς Παραλλήλου καὶ ἐσυχνάζετο ἀπὸ τὴν καλυτέραν κοινωνίαν τῆς πόλεως. Εἰς τὰ Σχοινάδικα ὑπῆρχεν ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ *ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου*. Ἄλλοι εὐρύχωροι ναοὶ ἦσαν ἡ *ἁγία Αἰκατερίνη*, ὁ *ἅγιος Τρύφων*, ὁ *ἅγιος Δημήτριος*, ὁ *ἅγιος Χαράλαμπος* τοῦ Ἑλληνικοῦ νοσοκομείου, ἡ *Εὐαγγελίστρια* παρὰ τὴν Ἀρμενικὴν συνοικίαν, ὁ *ἅγιος Νικόλαος* ὀλίγον περαιτέρω, ὁ *ἅγιος Βουκόλος* παρὰ τὸν σταθμὸν Κασαμπᾶ καὶ ὁ *ἅγιος Κωνσταντῖνος*, ὡραῖος ναὸς ἐκτισμένος ἐπὶ λοφίσκου. Μικρότεροι δὲ ναοὶ ἦσαν ὁ *ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος*, ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας ἐκκλησίας τῆς πόλεως, ἐκτισμένος εἰς τὴν Ἄνω συνοικίαν, ἡ *Μεταμόρφωσις* εἰς τὰ Μορτάκια, ὁ *Τίμιος Πρόδρομος* εἰς τὴν Λυγαριὰν καὶ ὁ τῶν *Ταξιαρχῶν* ἐντὸς τοῦ νεκροταφείου.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ναῶν τούτων κατεστράφησαν κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τοῦ 1922, τινὲς μάλιστα πυρποληθέντες δι' ἐκρηκτικῶν ὑλῶν· διεσώθησαν δὲ ὁ ἅγιος Ἰωάννης Θεολόγος καὶ ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος, μετατραπέντες εἰς κατοικίας Τούρκων προσφύγων, ὁ ἅγιος Βουκόλος, ὁ ὁποῖος σήμερον στεγάζει τὸ μουσεῖον τῆς πόλεως μὲ ἱκανὰ ἔργα γλυπτικῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἐν τῷ περιβόλῳ καὶ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ μὲ συλλογὴν νομισμάτων, ταπήτων καί τινων πινάκων ζωγραφικῆς ἐν τῷ γυναικωνίτῃ, καὶ ἡ Εὐαγγελίστρια, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ νῦν ὑπάρχον ὀρθόδοξον κοινὸν τῆς Σμύρνης. Οἱ καθολικοὶ ναοὶ δὲν κατεστράφησαν. Ὑπάρχουν ἀκόμη ὁ *Καθεδρικὸς* ναός, μολονότι εὑρισκόμενος ἐντὸς τῆς πυρικαύστου ζώνης, ὁ ναὸς τῆς *Παναγίας τῶν Λαζαριστῶν*, ὁ τῶν *Φραγκισκανῶν* καὶ εἰς τὴν Πούνταν ὁ τῶν *Δομινικανῶν*. Ὑπάρχει ἐπίσης *Ἀγγλικανικὴ* ἐκκλησία παρὰ τὸν σταθμὸν Ἀϊδινίου.

Τεμένη. Τὰ τουρκικὰ τεμένη εὑρίσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Πάγου εἰς τὴν Ἄνω πόλιν, τινὰ δ' ἐξ αὐτῶν τὰ καὶ μεγαλύτερα εἰς τὴν τουρκικὴν ἀγοράν· τὸ ὡραιότερον εἶναι τὸ *Ἰσσὰρ Τζαμί*, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ὁποίου ὑπάρχει παλαιὰ τουρκικὴ κρήνη εἰς τὸ κέντρον μικρᾶς πλατείας, εἰς τὴν ὁποίαν σήμερον συναντᾶται κατὰ μέγα μέρος ὁ ἐμπορικὸς κόσμος. Μεγάλα τεμένη εὑρίσκονται ἐπίσης εἰς τὴν παρὰ τὴν ἀγορὰν τουρκικὴν συνοικίαν *Μπὰς - Ὀτουρὰκ* καὶ εἰς τὴν πλατεῖαν *Ἀλῆ πασᾶ*.

Μνημεῖα. Ἐντὸς τῆς πόλεως δὲν διασώζονται ἐνδιαφέροντα ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα (βλ. ἀνωτ.). Νεώτερον ἀρχιτεκτονικὸν μνημεῖον εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Διοικητηρίου σχεδιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀρχιτέκτονος Perré κρήνη, ἀραβικοῦ ῥυθμοῦ, ἄνωθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχει ὡρολόγιον ἐντὸς πυργίσκου. Μνημεῖον ἐπίσης ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ καὶ τὸ κωδωνοστάσιον τῆς ἁγίας Φωτεινῆς. Ἐντὸς δὲ τοῦ ἑλληνικοῦ νεκροταφείου ὑπάρχουν ἀρκετοὶ καλλιτεχνικοὶ τάφοι, οἱ ὁποῖοι ὅλοι κατηδαφίσθησαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Σμύρνης ἀρχαῖοι τάφοι Ὁλλανδῶν τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος εὑρίσκοντο εἰς τὸν περίβολον τῆς ὁλλανδικῆς ἐκκλησίας παρὰ τὸ ὁλλανδικὸν νοσοκομεῖον.

Διοίκησις. Ἡ Σμύρνη εἶναι ἡ ἕδρα τοῦ βαλῆ (νομάρχου) τῆς Σμύρνης. Ἐν τῷ διοικητηρίῳ συγκεντροῦνται ὅλα τὰ γραφεῖα τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων. Ὑπάρχει δὲ καὶ σήμερον τὸ γραφεῖον τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων. Τὰς δημοτικὰς ὑποθέσεις διεκπεραιώνει ὁ δήμαρχος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν σύμβουλοι. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὀρθόδοξον κοινότητα, αὕτη ἀπέναντι τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου καὶ τῆς δημογεροντίας, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ὤφειλον νὰ εἶναι Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι. Μετ' αὐτῶν ὅμως διὰ τὰ κοινοτικὰ ζητήματα συνεδρίαζε καὶ ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπή, ἥτις ἦτο δωδεκαμελὴς καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ὁμογενεῖς ἔχοντας εἴτε ἑλληνικὴν εἴτε ἄλλην ξένην ὑπηκοότητα.

Σ. ΒΕΡΑΣ

Ἐκπαίδευσις. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἤρχισε νὰ καλλιεργῆται ἡ παιδεία ἐν Σμύρνῃ μόλις ἀπὸ τοῦ ΙΗ' κυρίως αἰῶνος. Τῷ 1707 ὁ ἐκ Σμύρνης οἰκουμενικὸς πατριάρχης Γαβριὴλ Γ' μετὰ τοῦ λογίου μητροπολίτου Σμύρνης ἀνίδρυσε τὸ λεγόμενον «παλαιὸν σχολεῖον», ἐν ᾧ ἐκλήθη νὰ διδάξῃ ὁ Ἀδαμάντιος Ρύσιος (ὁ ἐξ Ἀρετσοῦς) ὁ ἐκ μητρὸς πάππος τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, ὁ καὶ Χαλκηδόνιος ἐπονομαζόμενος, προσκληθεὶς ἐκ Χίου. Οὗτος ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1717, ὁπότε παθὼν ἐξ ὀφθαλμίας παρῃτήθη καὶ ἐμπορεύετο μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1748). Τῷ 1717 ὁ μητροπολίτης Ἀνανίας ἀναζωπυρήσας τὴν σχολὴν διώρισε τὸν ἐξ Ἰθάκης Ἱερόθεον Δενδρινὸν (1777) τῇ συμπράξει τοῦ Χίου ἐμπόρου Πανταλέοντος Σεβαστοπούλου (Σαρῆ Πουντελῆ), Γεωργίου Ὁμήρου καὶ Γεωργίου Βιτάλη. Ἡ σχολὴ αὕτη σὺν τῷ χρόνῳ βελτιουμένη ἐπωνομάσθη «Εὐαγγελικὴ σχολή». Ἡ σχολὴ τῷ 1743 μεταρρυθμισθεῖσα καὶ αὐτοτελὴς καταστᾶσα ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἀγγλικῆς σημαίας, ὑφ' ἣν διετέλει μέχρι τοῦ 1922. Τῷ 1747 συνεστήθη ἐν αὐτῇ βιβλιοθήκη καὶ μουσεῖον καὶ ἱδρύθη καὶ τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον. Τῷ 1777 διδάσκαλος διωρίσθη ὁ Χρύσανθος Καραβίας ἐξ Ἰθάκης μετὰ τῶν βοηθῶν Χριστοφόρου, ἀδελφοῦ τοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ Γ', Γερασίμου ἐκ Φωκαίας διδάσκοντος ἔτι τῷ 1804, τοῦ ἐκ Βρυούλων Γαβριὴλ καὶ τοῦ Ἀγαπίου Λεονάρδου τῷ 1783, ὅστις ἵδρυσεν εἶτα τὴν ἐν Δημητσάνῃ σχολήν. Τῇ 24 Ἰουνίου 1778 ἡ σχολὴ ἐκάη, ἀλλ' ἀνεκτίσθη ἀμέσως. Τῷ 1791 ἀρχιδιδάσκαλος ἐχρημάτισεν ὁ Θεόδωρος μέχρι τοῦ 1810. Τῷ 1811 διωρίσθη ὁ Ἄνδριος Θεόφιλος Καΐρης ἐκ Κυδωνιῶν μετακλη-

Digitized by Google

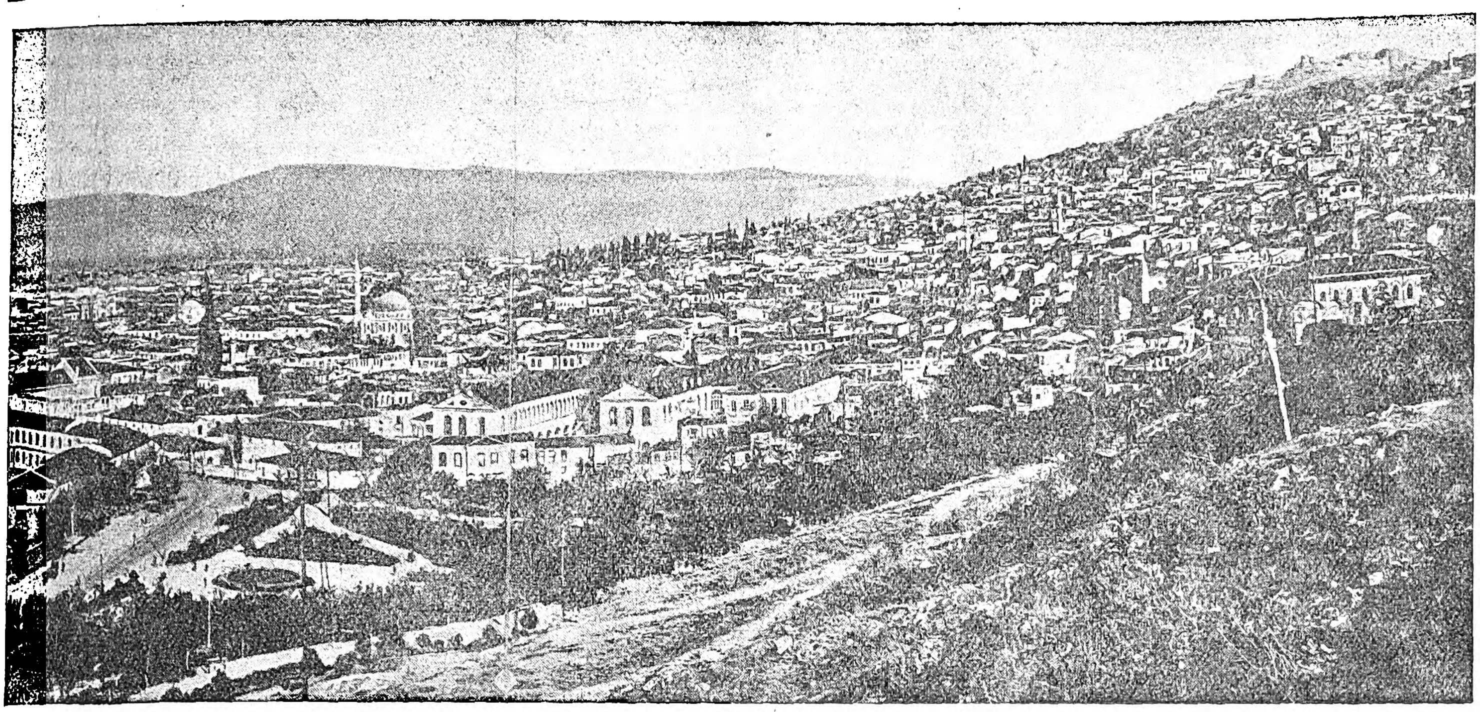

τῆς Σμύρνης.

θείς, ὅστις τελευτῶντος τοῦ ἔτους ἐπέστρεψεν αὖθις εἰς Κυδωνίας. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐπειδὴ οἱ Σμυρναῖοι ἤριζον περὶ τῶν κοινοτικῶν πραγμάτων, μερὶς αὐτῶν καταλιποῦσα τὴν Εὐαγγελικὴν σχολὴν προέβη εἰς ἵδρυσιν τοῦ ἐπονομασθέντος «Φιλολογικοῦ Φροντιστηρίου», ὅπερ κατὰ μὲν τὸ σχολικὸν ἔτος 1809—1810 ἐκαλεῖτο «Νέα δημόσιος σχολή», κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1810 ἐπωνομάσθη «Φιλολογικὸν Γυμνάσιον». Εἰς τοῦτο ἐκλήθησαν διδάσκαλοι ὁ Κωνσταντῖνος Κούμας, ὁ Ἰωάννης Τζελεμπῆς, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ Στέφανος Οἰκονόμοι καὶ ὁ Διονύσιος Πύρρος μετὰ τῶν ὑποδιδασκάλων: Μισαὴλ Ἀποστολίδου (τοῦ εἶτα μητροπολίτου Ἀθηνῶν), Γερμανοῦ, Κωνσταντίνου Ἰθακησίου, Παύλου Κυπρίου, Χριστοδούλου, Παναγιώτου Τρικκέως, Εὐσταθίου Ἰωαννίδου Σμυρναίου καὶ Μαργαρίτου Τυρναβίτου. Οὗτοι μετὰ τοσαύτης εὐδοκιμήσεως ἐδίδασκον, ὥστε ἡ «Εὐαγγελικὴ σχολὴ» ἐκινδύνευε τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ἐὰν μὴ προσελάμβανεν ὡς διδάσκαλον τὸν ἐκ Πλωμαρίου Βενιαμὶν τὸν Λέσβιον, ἐκ Βλαχίας κατελθόντα μεσοῦντος τοῦ 1819 μετὰ τῶν βοηθῶν Νικολάου Χορτάκη καὶ Παναγιώτου Βενετοκλέους Ροδίου. Τὸ γυμνάσιον, νέων προκυψασῶν ἐρίδων, διελύθη, καὶ μετ' ὀλίγον, ἐπισυμβάσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἔκλεισε καὶ ἡ Εὐαγγελικὴ σχολή, μόλις δὲ τῷ 1828 ἤνοιξε πάλιν τὰς πύλας αὐτῆς ὑπὸ τὸν ἐκ Καισαρείας Ἀβράμιον Ὁμηρόλην, διδάξαντα μέχρι τοῦ 1834. Τοὐντεῦθεν ἡ σχολὴ προσλαβοῦσα καλοὺς διδασκάλους ὡς τὸν Ἰγνάτιον Σαρδέλλην Λέσβιον καὶ τὸν Βενέδικτον Κωνσταντινίδην, τὸν Νεοχλῆν Σμυρναῖον καὶ τὸν Ἀναστάσιον Σακελλάριον Βραδυτηνὸν ἔδωκεν ἀγλαοὺς καρποὺς (1835—1844). Ἡ σχολὴ καεῖσα τῷ 1844 ἀνιδρύθη ἐν τάχει καὶ προσελήφθησαν διδάσκαλοι ὁ ἐκ Ρωσίας Γεώργιος Χρυσοβέργης (1846—1848), ὁ Γεώργιος Ζωχιὸς τῷ 1849 καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Γεώργιος Βάφας μέχρι τοῦ 1854, ὅτε, κατελθὼν ἐκ Γερμανίας ὁ Χ. Λαΐλιος Λέσβιος προσελήφθη μετὰ τοῦ Δ. Τιμογένους μέχρι τοῦ 1862. Τότε ἐκλήθη ὁ Τραπεζούντιος Κωνσταντῖνος Ξανθόπουλος μέχρι τοῦ 1884. Τῷ 1885 τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς ἀνέλαβεν ὁ Ἠπειρώτης Ματθαῖος Παρανίκας, ὃν διεδέξαντο οἱ Σάμιοι Θ. Στεργιογλίδης καὶ Δ. Σωτηρίου. Μετ' αὐτοὺς ὁ Πηλιορείτης Ν. Καπετανάκης, ὃν διεδέχθη ὁ Α. Ζάκας καὶ τοῦτον ὁ Π. Στυλιανόπουλος καὶ τελευταῖος ὁ ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν Ν. Λιθοξόος, ἐφ' οὗ καὶ ἐπῆλθεν ἡ μικρασιατικὴ καταστροφὴ καὶ ἐξέλιπεν ἡ παλαιογενὴς αὕτη σχολή, ἐμπρησθεῖσα μετὰ τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ μουσείου ὑπὸ τῶν Τούρκων (28 Αὐγούστου 1922). Ἐκ τῆς σχολῆς ταύτης ἐξῆλθον πλεῖστοι ὅσοι διδάσκαλοι, διασπαρέντες ἀνὰ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ διὰ τῆς πατριωτικῆς διδασκαλίας διατηρήσαντες τὴν ἐμμονὴν ἐν τῇ πίστει καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἐκτὸς τῆς σχολῆς ταύτης ὑπῆρχον ἐν Σμύρνῃ καὶ πλεῖστα ἄλλα κοινοτικὰ καὶ ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια ἀρρένων καὶ θήλεων ἀπὸ τοῦ 1816 καὶ ἐφεξῆς ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Εὐαγγελικῆς, ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθον διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι μεταλαμπαδεύσαντες μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Μ. Ἀσίας τὰ φῶτα τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Τ. Ε. Ε.

Πνευματικὴ κίνησις. Ἡ πνευματικὴ κίνησις τῶν Ἑλλήνων τῆς Σμύρνης ἦτο ἱκανῶς ἀνεπτυγμένη. Ἤδη τῷ 1818 εἶχεν ἱδρυθῆ ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς σύλλογος ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ἰωνικὴ λέσχη» καὶ ἡ λέσχη αὕτη, ἥτις μετωνομάσθη «Ἑλληνική», δὲν ἐξυπηρέτει μόνον τὰς ἐπαγγελματικὰς ἀνάγκας τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἦτο καὶ κοινωνικὸν κέντρον μεγίστης σημασίας. Ἐνδεικτικὰ δὲ τῆς συνεχοῦς πνευματικῆς κινήσεως εἶναι καὶ τὰ μετέπειτα συστηθέντα σωματεῖα, «Μουσεῖον» τῷ 1838, «Φιλολογικὸν Μουσεῖον» τῷ 1854 καὶ ἀκολούθως ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων» καὶ ὁ «Ὅμηρος», ὅστις ἐπὶ ἓξ ἔτη (1873—1878) ἐξέδιδε τακτικῶς ὁμώνυμον φιλολογικὸν περιοδικόν. Ἡ μακροβιωτέρα ὅλων τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, ἡ «Ἀμάλθεια», ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τῷ 1838 ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Κ. Ροδὲ καὶ συνέχισε τὴν ἔκδοσίν της ἐν Σμύρνῃ τακτικώτατα μέχρι τῆς καταστροφῆς καὶ ἐπὶ ἓν ἔτος ἐν Ἀθήναις μετὰ τὴν καταστροφήν. Ἀπὸ τοῦ 1831, ὅτε εἶχον ἐκδοθῆ τὰ πρῶτα δοκίμια ἐφημερίδος, μέχρι τοῦ 1922 ἐξεδόθησαν ἐν ὅλῳ περὶ τὰς 30 ἐφημερίδες. Ἐξεδίδοντο δὲ ἀκόμη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ «Ἀμάλθεια» μὲ συνδιευθυντὰς τὸν Σ. Σολωμονίδην καὶ Γ. Ὑπερίδην, ἡ «Ἁρμονία» ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον τῷ 1881 καὶ διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Μ. Σεϊζάνη, ὅστις εἶχεν ἤδη ἐκδώσει ἀπὸ τοῦ 1874 μέχρι τοῦ 1877 τὴν «Ἰωνίαν»· ἡ «Νέα Σμύρνη» τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκδώσει ὁ Εὐρ. Σεκιάρης καὶ διηύθυνε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ Σηφάκης, ἡ «Πρόοδος» ἀπογευματινὴ ἐφημερίς, τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ὁ Θ. Ὑπερίδης καὶ ἄλλαι. Ἐξεδόθησαν ἐπίσης ποικίλα περιοδικὰ μὲ λαμπρὰν ὕλην καὶ ὡραίας εἰκόνας· τοιοῦτον δὲ περιοδικόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἔκδοσις διήρκεσε μόνον ἐπὶ δύο ἔτη, ἦτο ὁ «Κόσμος». Πρὸς τούτοις ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα παρουσιάσθησαν εἰς τὸ κοινὸν διάφορα σατιρικὰ φύλλα, ὡς ὁ «Κόπανος» κτλ. Ἕλλην ἐπίσης, ὁ Τσουρουκτσόγλου, ἐξέδιδε τὴν ἡμερησίαν γαλλικὴν ἐφημερίδα «Réforme». Ἀλλ' οἱ Σμυρναῖοι φιλόλογοι δὲν διέπρεψαν μόνον ἐν Σμύρνῃ. Σμυρναῖος ἦτο ὁ Στέφανος Ξένος, συγγραφεὺς τῆς «Ἡρωΐδος τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως», ὅστις ὑπῆρξε μαθητὴς τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς μέχρι τοῦ 1835. Μαθητὴς ἐπίσης τῆς αὐτῆς σχολῆς κατὰ τὸ 1878 ὑπῆρξε καὶ ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ἀθηναϊκοῦ περιοδικοῦ «Παναθήναια», Κίμων Μιχαηλίδης. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Σμυρναῖοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἐγένοντο γνωστοὶ καὶ πέραν τῆς Σμύρνης, ὁ Στέφ. Σεφεριάδης ὁ μεταδώσας εἰς ὡραίαν δημοτικὴν ποίησιν τὴν Ἠλέκτραν τοῦ Σοφοκλέους, τὸν Προμηθέα τοῦ Αἰσχύλου, τὰ ποιήματα τοῦ Βύρωνος, ὁ Ἀλέκος Φωτιάδης μὲ τὰ «Ἀνοικτὰ μυστικὰ» καὶ τὴν μετάφρασιν τῆς Ἰφιγενείας τοῦ Εὐριπίδου, ὁ Γ. Ζερμπίνης, ὁ Γ. Βοντζαλίδης, ὁ Μιχ. Ἀργυρόπουλος (Ρήγας Ραγιᾶς), ὁ Ἀγγ. Σημηριώτης κ. ἄ. Ἐξεδίδετο ἐπίσης τὸ περιοδικὸν «Κόσμος» ὑπὸ Στίλπωνος Πιττακῆ, διατελέσαντος καὶ διευθυντοῦ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Ἐκτὸς τῶν ποιητικῶν δοκιμίων ἄλλοι ἐπεδίδοντο καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν διηγημάτων, μυθιστορημάτων ἢ σατίρας, ὡς ὁ Χ. Βασιλακάκης, ὁ Σ. Παπαδόπουλος (Σύλβιος), ὁ Σ. Βέρας, ὁ Καρακάσης κ.ἄ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας μεταξὺ τῶν ξένων παροικιῶν οἱ Ἕλληνες τῆς Σμύρνης ἐκράτουν τὰ σκῆπτρα. Τυπογραφεῖον ὑπῆρχεν ἀπὸ τοῦ 1813, κατὰ δὲ τὸ 1922 ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα καλῶς κατηρτισμένα, ὧν τινα μετὰ λιθογραφείου, ἦσαν ἐν ὅλῳ 14

Σχολαί, βιβλιοθῆκαι, μουσεῖα. Τὰ σχολεῖα τῆς Σμύρνης ἦσαν ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, συνετηροῦντο δὲ διὰ κληροδοτημάτων καὶ δι' ἑτέρων εἰσφορῶν. Ἡ *Εὐαγγελικὴ* Σχολὴ (βλ. λ.) τῆς ὁποίας ἡ ἵδρυσις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1717, μεταρρυθμισθεῖσα ἐπὶ τὸ βέλτιον τῷ 1733 καὶ καταρτισθεῖσα ἔτι ἀρτιώτερον τῷ 1861, ἦτο τέλειον γυμνάσιον, ἀναγνωρισθὲν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας ἀπὸ τοῦ 1862. Παραρτήματα αὐτῆς ἦσαν τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ἱδρυθὲν τῷ 1858, τὸ τῆς ἄνω συνοικίας, ἱδρυθὲν τῷ 1863, τὸ Κιουπετζόγλειον, τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη τῷ 1883 διὰ δωρεᾶς τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τῶν ἐθνικῶν τῆς Σμύρνης ἱδρυμάτων Δημ. Κιουπετζόγλου, ἡ σχολὴ Φασουλᾶ, ὀργανωθεῖσα τῷ 1892, καὶ τὸ Σοφίειον, τοῦ ὁποίου ἡ ἵδρυσις ἀνάγεται εἰς τὸ 1901. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν θήλειαν νεότητα ἀντίστοιχον τῆς Εὐαγγελικῆς ἦτο τὸ Κεντρικὸν Παρθεναγωγεῖον, τὸ ὁποῖον ἐγκατέστη τὸ πρῶτον, τῷ 1837, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, ἔνθα ἐλειτούργησε μέχρι τοῦ 1878, εἶτα δὲ μετεφέρθη ἀλληλοδιαδόχως εἰς διάφορα ἀνὰ τὴν πόλιν οἰκήματα, ὁπότε τῷ 1883 κατωρθώθη νὰ ἱδρυθῇ μεγαλοπρεπὲς ἴδιον οἰκοδόμημα χάρις εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ Δημ. Κιουπετζόγλου. Εἰς τὸ ἵδρυμα τοῦτο, ἀπαρτιζόμενον ἐκ νηπιαγωγείου, ἑξαταξίου δημοτικῆς σχολῆς, πλήρους γυμνασίου καὶ διδασκαλείου, ἐφοίτων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κοράσια οὐχὶ εὐπόρων οἰκογενειῶν. Πλῆρες ἐπίσης γυμνάσιον μετὰ διδασκαλείου καὶ ὀρφανοτροφείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφοίτων ἰδίᾳ τὰ κοράσια τῶν εὐπορωτέρων οἰκογενειῶν, ἦτο τὸ Ὁμήρειον. Τοῦτο ἱδρύθη τῷ 1881 τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Παύλου Ἀθηνογένους, ἔχοντος ὡς συνεργάτας καὶ ἄλλους ἐγκρίτους πολίτας, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὰ μέλη τῆς πρώτης Ἐκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, ἡ ὁποία εἶχε καὶ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτοῦ. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ ἄλλα δημοτικὰ σχολεῖα συντηρούμενα ὑπὸ τῶν διαφόρων ναῶν καὶ ταῦτα οὐ μόνον ἐντὸς τῆς πόλεως Σμύρνης, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ προάστεια. Πρὸς τούτοις ὑπῆρχον καὶ ἓξ ἰδιωτικὰ λύκεια ἢ δημοτικὰ σχολεῖα ἀρτίως κατηρτισμένα, ὧν ἀρχαιότερον ἦτο τὸ Λύκειον Ἀρώνη. Ἡ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον ἦσαν ἐξαρτήματα τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Ἡ Βιβλιοθήκη περιελάμβανε περὶ τοὺς 35.000 τόμους εἰς διαφόρους γλώσσας καὶ 180 χειρόγραφα· τὸ δὲ Μουσεῖον περιεῖχε 3.000 περίπου ἀντικείμενα, ὧν τὰ πλεῖστα πήλινα δοχεῖα καὶ διάφοροι ἐπιγραφαί, ὀλίγα δὲ μαρμάρινα ἀγάλματα, καὶ πλουσιωτάτην νομισματικὴν συλλογὴν περιλαμβάνουσαν ἄνω τῶν 15.000 νομισμάτων.

Πρὸ τῆς καταστροφῆς ὑπῆρχον τέσσαρες τουρκικαὶ σχολαὶ ἐν Σμύρνῃ, γαλλικαὶ δὲ αἱ ἀκόλουθοι: ἡ τῶν Λαζαριστῶν ἐν Φραγκομαχαλᾷ, ἡ τῶν Φρέρηδων (μοναχῶν τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Σάλης,) ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ρόδων μετὰ παραρτήματος ἐπὶ τοῦ βουλεβάρτου Ἀλλιόττη, ἡ Σχολὴ θηλέων τῶν ἀδελφῶν τῆς Σιὼν (Dames de Sion) εἰς τὰ Τράσσα καὶ ἄλλη μικρὰ σχολὴ θηλέων τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἐλέους ἐν Φραγκομαχαλᾷ. Ἰταλικαί: ἡ τῶν Σαλαισιανῶν εἰς τὰ Τράσσα μετὰ παραρτήματος εἰς τὴν Πούνταν καὶ ἡ σχολὴ θηλέων τῶν ἀδελφῶν τῆς Ἰβρέας, μεγαλοπρεπέστατον ἵδρυμα κείμενον ἐπὶ τῆς Παραλλήλου. Γερμανικαί: ἡ τῶν Διακονισσῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ρόδων καὶ ἡ σχολὴ ἀρρένων εἰς τὰ Τράσσα. Ἀγγλική: ἡ ἐμπορικὴ Σχολὴ Μπάξερ (Barkshire), εἰς τὴν ὁποίαν ἐφοίτων ἰδίᾳ Ἕλληνες μαθηταί, Ἀμερικανικὴ σχολὴ ἐν τῇ πόλει ὑπῆρχε μία διὰ τὰ κοράσια, εὑρισκομένη παρὰ τὸν ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας. Οἱ Ἀρμένιοι

Digitized by Google

ἐπίσης εἶχον δύο σχολὰς καὶ οἱ Ἰσραηλῖται τέσσαρας. Ἀγγλικαὶ σχολαὶ ὑπῆρχον ἐπίσης εἰς τὰ περίχωρα Βουτζᾶν καὶ Μπουρνόβαν καὶ μία τελεία ἀμερικανικὴ σχολὴ ἀρρένων ἐν Παραδείσῳ.

Κοινωνικὴ ζωή. Γενικῶς οἱ Σμυρναῖοι εἶναι εἰς ἄκρον φιλόξενοι, δι' ὃ καὶ ἡ ἐν Σμύρνῃ διαμονὴ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ξένων ὡς τὰ μάλα εὐχάριστος. Αἱ οἰκογενειακαὶ συγκεντρώσεις δὲν ἦσαν σπάνιαι, ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου ἐδίδετο ἰδιαιτέρα αἴγλη ἦσαν οἱ χοροὶ τῶν λεσχῶν ὡς καὶ οἱ μεγάλοι εὐεργετικοὶ χοροί, οἱ ὁποῖοι ἐδίδοντο εἰς τὰς λέσχας. Μεγάλαι λέσχαι ἦσαν ἡ Ἑλληνικὴ Λέσχη μὲ τὴν μεγαλυτέραν αἴθουσαν χοροῦ, ἡ Νέα Λέσχη, ἧς τὰ μέλη ἀπετελοῦντο ἐξ Ἑλλήνων καὶ Ἄγγλων, καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Λέσχη, ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων, τὴν ὁποίαν ἐσύχναζον ἰδίᾳ Λεβαντῖνοι καὶ ἥτις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη συνεχωνεύθη μετὰ τῆς Νέας Λέσχης, ἀποτελέσασα τὴν Λέσχην τῆς Σμύρνης. Ἰδιαιτέρας λέσχας εἶχον ἐπίσης οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Ἰσραηλῖται. Μεγαλοπρεπὴς χορὸς ἦτο ὁ διδόμενος κατ' ἔτος ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ νοσοκομείου εἰς τὰς αἰθούσας τῆς Ἑλληνικῆς Λέσχης, ἔνθα αἱ καλλίμορφοι Σμυρναῖαι ἀντηγωνίζοντο εἰς κομψότητα καὶ καλλονήν· εἰς τὸν χορὸν τοῦτον ἔκαμνον τὴν πρώτην κοσμικὴν ἐμφάνισίν των αἱ νεαραὶ δεσποινίδες τοῦ τόπου. Μεγάλην ἐπίσης ἐπιτυχίαν εἶχεν ἡ ὑπὲρ τοῦ Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου διδομένη ἐν ταῖς αἰθούσαις τῆς Νέας Λέσχης χορευτικὴ ἡμερίς. Ἡ περίοδος τῶν χορῶν ἔκλειε μὲ τὸ τέλος τοῦ Ἀπριλίου, τελευταῖος δὲ ἐπίσημος χορὸς ἐθεωρεῖτο ὁ ὀργανούμενος ὑπὲρ τοῦ Νοσοκομείου τῶν Καθολικῶν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Λέσχῃ.

Θεάματα, ἀκροάματα. Πρὸ τοῦ 1870, θεατρικαὶ παραστάσεις ἐδίδοντο εἰς τὴν εὐρεῖαν αἴθουσαν μεγάλου τινὸς καφενείου, ἐκτισμένου ἐπὶ δοκῶν παρὰ τὴν παραλίαν ἄνωθεν τῆς θαλάσσης. Τὸ καφενεῖον τοῦτο ἦτο γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κιβωτός». Περὶ τὸ 1868 διαρκούσης θεατρικῆς τινος παραστάσεως εἶχε συγκεντρωθῆ τόσον πολὺ πλῆθος εἰς τὸ καφενεῖον τοῦτο, ὥστε οἱ στηρίζοντες αὐτὸ δοκοὶ ὑπεχώρησαν ὑπὸ τὸ βάρος καὶ ἡ «Κιβωτὸς» κατεβυθίσθη ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Μέγα θέατρον ὑπῆρχεν ἐπίσης εἰς τὴν συνοικίαν Φασουλᾶ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδοντο κατ' ἔτος παραστάσεις ἰταλικοῦ μελοδράματος. Τὸ θέατρον τοῦτο μὲ πλατεῖαν καὶ θεωρεῖα κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς κατὰ τὸ 1884. Ἔκτοτε ἡ Σμύρνη ἐπὶ πολλὰ ἔτη παρέμενεν ἄνευ χειμερινοῦ θεάτρου, τῶν Σμυρναίων ἀρκουμένων εἰς τὰς θερινὰς παραστάσεις περιοδευόντων τινῶν θιάσων ἐξ Ἑλλήνων ἰδίᾳ ἠθοποιῶν εἰς ὑπαίθρια θέατρα μὲ σκηνικὰ προχείρως ἐσκευασμένα. Ὡραῖον ὑπαίθριον θέατρον μὲ καλὴν σκηνὴν ἱδρύθη περὶ τὸ 1889 ἐπὶ τῆς Προκυμαίας εἰς τὴν Πούνταν ἐντὸς μεγάλου περιβόλου, καλουμένου «Ἐδέμ», ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον καὶ διάφορα ἄλλα κέντρα διασκεδάσεως. Εἰς τὸ θέατρον τοῦτο ἔπαιξε τὸ πρῶτον τὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὀργανωθὲν ἑλληνικὸν μελόδραμα καὶ ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Τὸ κέντρον τοῦτο εὑρίσκετο κάπως μακρὰν τοῦ κέντρου τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῆς Σμύρνης καὶ οὕτω ἡ ἐπιτυχία του δὲν διήρκεσε πέραν τῆς πρώτης θερινῆς περιόδου.

Θερινὸν θέατρον ἦτο καὶ τὸ λεγόμενον «Θέατρον τῆς Προκυμαίας», κείμενον εἰς χῶρον εὑρισκόμενον μεταξὺ τοῦ ἱδρύματος τῶν Διαβατηρίων καὶ τοῦ κήπου τοῦ γαλλικοῦ προξενείου. Εἰς τὸ θέατρον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀργότερον μετεβλήθη εἰς κινηματογράφον, ἐδίδοντο διαφόρων εἰδῶν παραστάσεις, ὁ δὲ πρὸ αὐτοῦ εὑρισκόμενος χῶρος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐτίθεντο τὰ ἑδώλια τῶν θεατῶν, μετεβάλλετο ἐνίοτε καὶ εἰς ἱπποδρόμιον. Ἄλλο ὑπαίθριον θέατρον ἦτο τὸ τοῦ καφενείου Λουκᾶ ἐπὶ τῆς Προκυμαίας, εἰς τὸ ὁποῖον δι' ἁπλῆς πληρωμῆς ἀναψυκτικοῦ ἐθεᾶτό τις παραστάσεων δραμάτων καὶ κωμῳδιῶν. Τοῦτο ὅμως εἶχε καταργηθῆ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

Τῷ 1893 ἀθλητικόν τι σωματεῖον, περιλαμβάνον μέλη διαφόρων ἐθνικοτήτων, ἵδρυσεν ἐπὶ τῆς προκυμαίας λέσχην ἐπονομαζομένην «Σπόρτιν Κλούμπ», τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο ἡ ἀναψυχὴ τῶν μελῶν της. Εἰς τὴν λέσχην ταύτην προσετέθη ἰδιαιτέρα εὐρύχωρος αἴθουσα μὲ σκηνὴν διὰ τὰς χειμερινὰς θεατρικὰς παραστάσεις. Εἰς τὸ θέατρον τοῦτο ἔπαιξαν πλεῖστοι ὅσοι θίασοι ἑλληνικοὶ καὶ ξένοι, ἐδόθησαν δὲ καὶ ἀξιόλογοι παραστάσεις περιοδευόντων μελῶν τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας, ὡς καὶ ἰταλικοῦ μελοδράματος. Ἐκεῖ ἐδίδοντο ἐπίσης συναυλίαι καὶ ἐπιθεωρήσεις ὀργανούμεναι ἀπὸ ἐρασιτέχνας πρὸς εὐεργετικὸν σκοπόν. Ὡραιότατον θέατρον μὲ καλὰ σκηνικὰ καὶ μὲ αἴθουσαν πολυτελῶς διακεκοσμημένην, μὲ πλατεῖαν εὐρυτάτην καὶ τρεῖς σειρὰς θεωρείων ἱδρύθη παρὰ τὸ γαλλικὸν προξενεῖον ἔτη τινὰ πρὸ τοῦ Μεγάλου Πολέμου, ὀνομασθὲν θέατρον Σμύρνης. Ἐκτὸς τῶν θεατρικῶν ἔργων ἀπὸ παρεπιδημοῦντας θιάσους ἢ ἐντοπίους ἐρασιτέχνας ἐδίδοντο καὶ κινηματογραφικαὶ παραστάσεις. Θερινὰ ὑπαίθρια θέατρα ὠργανοῦντο καὶ εἰς τὰς συνοικίας παρὰ τὴν Εὐαγγελίστριαν, εἰς τὴν Τσικουδιὰν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ προάστεια.

Κινηματογράφοι, ἐκτὸς τοῦ ἐν τῷ θεάτρῳ Σμύρνης λειτουργοῦντος, ὑπῆρχον ἀκόμη τέσσαρες, ὁ τοῦ θεάτρου Προκυμαίας, ὁ τοῦ «Καφενείου Παρισίων», τὸ «Πάλλας» τὸ «Λούξ».

Ἅπαντα τὰ θέατρα καὶ οἱ πλεῖστοι κινηματογράφοι κατεστράφησαν κατὰ τὴν πυρκαϊὰν τοῦ 1922. Μόνον αἱ αἴθουσαι τοῦ «Πάλλας» καὶ τοῦ «Λοὺξ» παραμένουν καὶ σήμερον, μὴ καταστραφεῖσαι. Νῦν ἡ θεατρικὴ κίνησις ἐξελίσσεται εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ κινηματογράφου «Ἀλάμπρα», ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται πλησίον τοῦ Διοικητηρίου.

Αἱ διαλέξεις δημοσίᾳ δὲν ἦσαν πολὺ συνήθεις. Τοιαῦται διωργανώθησαν ἰδίᾳ ἀφ' ὅτου ἱδρύθη τὸ Λύκειον Ἑλληνίδων ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς. Διαλέξεις γαλλιστὶ ἐγίνοντο ἐνίοτε εἰς τὸν γαλλικὸν σύλλογον «Alliance Française».

Συναυλίαι κλασσικῆς μουσικῆς ἦσαν μᾶλλον σπάνιαι καὶ αὗται ἐξετελοῦντο σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ ἐρασιτεχνῶν.

Σωματεῖα καὶ σύλλογοι. Τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν σωματεῖον ἐν Σμύρνῃ εἶναι τὸ ἱδρυθὲν τῷ 1826 ὑπὸ τοῦ Γάλλου προξένου Δαβὶδ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀκαδημία Σμύρνης» καὶ τὸ ὁποῖον διωργάνου φιλολογικὰς διαλέξεις γαλλιστί· τοῦτο ὅμως εἶχε βραχύτατον βίον, διότι διελύθη εὐθὺς ὡς ἀνεχώρησεν ἐκ Σμύρνης ὁ ἱδρύσας αὐτό.

Ἴδιον σωματεῖον εἶχον ἱδρύσει οἱ πολυπληθεῖς ἐν Σμύρνῃ Κυθήριοι ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Κυθηραϊκὴ Ἀδελφότης» ἀπὸ τοῦ 1830, τὸ ὁποῖον ἀνασυνεστήθη τῷ 1885. Τοῦτο παρεῖχε χρηματικὴν συνδρομὴν εἰς πάντα Κυθήριον ἔχοντα ἀνάγκην αὐτῆς, κατέβαλλε δὲ ἐτησίως ποσόν τι εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Νοσοκομεῖον ὑπὲρ Κυθηρίων ὑποδεικνυομένων ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς Ἀδελφότητος.

Ἡ «Φιλανθρωπικὴ Ἀδελφότης» τῆς Ἄνω Συνοικίας ἦτο ἐπίσης ἀπὸ τὸ ἀρχαιότερα φιλανθρωπικὰ σωματεῖα τῆς πόλεως, καθότι ἱδρύθη κατὰ τὸ 1871. Ἡ δρᾶσις αὐτῆς περιωρίζετο εἰς τὴν συνοικίαν της διὰ τῆς παροχῆς βοηθημάτων εἰς τοὺς ἀπόρους μαθητὰς τῆς ἐν Ἄνω Συνοικίᾳ σχολῆς καὶ τῆς δωρεὰν περιθάλψεως τῶν ἀπόρων ἀσθενῶν.

Ἡ «Ἀγαθοεργὸς ἀδελφότης τῶν Κυριῶν», συσταθεῖσα τῷ 1889 τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς συζύγου τοῦ τότε γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Σμύρνῃ Γ. Ἀργυροπούλου, σκοπὸν εἶχε νὰ παρέχῃ ἐν ἰδιαιτέρῳ ἐργαστηρίῳ ἐργασίαν εἰς ἀπόρους γυναῖκας καὶ νὰ προσφέρῃ ἰατρικὴν περίθαλψιν, φάρμακα καὶ ἐνδύματα, ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ἀποκλειστικῶς κατασκευαζόμενα, εἰς ἀπόρους οἰκογενείας. Ἡ Ἀδελφότης αὕτη ἐκέκτητο ἰδιόκτητον κατάστημα, ἀγορασθὲν τῷ 1899.

Ἡ «Ἀγαθοεργὸς Ἀδελφότης Ὀρθοδοξία», ἱδρυθεῖσα τῷ 1891, τὴν Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας, παρεῖχεν ἐπίσης ἰατρικὴν περίθαλψιν, φάρμακα καὶ χρηματικὴν ἀρωγὴν εἰς παθόντας ἐκ σεισμοῦ, πλημμύρας, πυρκαϊᾶς κτλ.

Τὸ «Ἄσυλον τῶν Ἀστέγων», ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Χρυσοστόμου ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς, περισυνέλεγε τοὺς ἀλητόπαιδας καὶ τοὺς ἐβοήθει ποικιλοτρόπως. Ἡ «Θρησκευτικὴ ἀδελφότης Εὐσέβεια» συσταθεῖσα τῷ 1894, σκοπὸν εἶχε τὴν διὰ διδασκαλίας τοῦ ἠθικοῦ λόγου ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν κατὰ Χριστὸν διάπλασιν τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ παντὸς ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ. Συνετήρει δὲ διαφόρους ἱεροκήρυκας, οἵτινες ἐκήρυσσον εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Σμύρνης καὶ τῶν περιχώρων.

Τὸ ἀρχαιότερον γυμναστικὸν σωματεῖον ἦτο ὁ «*Πανιώνιος* Σύλλογος» (βλ.λ.), ὅστις ἱδρύθη τῷ 1890. Εἰς τὸν σύλλογον τοῦτον ὠφείλετο ἡ ἀναβίωσις τῶν Πανιωνίων ἀγώνων, εἰς τοὺς ὁποίους προσήρχοντο ὁμογενεῖς οὐ μόνον ἐκ τῶν διαφόρων πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους ἐλάμβανον μέρος καὶ ξένοι, ἰδίᾳ δὲ Ἄγγλοι τοῦ Μπουρνόβα καί τινες Τοῦρκοι. Πρὸς αὐτὸν ἀντηγωνίζετο ὁ γυμναστικὸς σύλλογος «Ἀπόλλων», ὀργανωθεὶς ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Ὁ «Ὅμιλος Ἐρετῶν», ἱδρυθεὶς τῷ 1902, διωργάνωσεν ἐπί τινα ἔτη λεμβοδρομίας ἐν Σμύρνῃ καὶ μετέσχε τῶν ἐν Ἀθήναις Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τοῦ 1906, ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν, μολονότι μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτοῦ συγκατελέγοντο καὶ ξένοι· ἀλλ' ὁ βίος τοῦ σωματείου τούτου ὑπῆρξε βραχύς. Πρὸς τούτοις ὑπῆρχον ἐν Σμύρνῃ καὶ δύο «Λέσχαι Κυνηγῶν», ἀποτελούμεναι ἐξ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ μελῶν ἑκάστη. Μουσικὰ σωματεῖα ἦσαν ἄλλοτε ὁ «Ὀρφεύς», τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἐσχημάτισαν ἀργότερον τὸν πυρῆνα τοῦ Πανιωνίου Συλλόγου. Διετηρήθησαν δὲ ἐπί τινα ἔτη ἡ «Φιλαρμονικὴ» καὶ ὁ «Ἀπόλλων».

Φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα. Τὰ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος ἦσαν τὸ Νοσοκομεῖον, τὸ Ὀρφανοτροφεῖον καὶ τὸ Βρεφοκομεῖον.

Τὸ Νοσοκομεῖον ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Πανταλέοντος Σεβαστοπούλου τῷ 1748 ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Γραικικὸν Νοσοκομεῖον ὁ Ἅγιος Χαράλαμπος», ηὐξήθη δὲ καὶ ἐτελειοποιήθη ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος, ἐγκαταστὰν ἐντὸς εὐρυτάτης οἰκοδομῆς μετὰ κήπου καὶ περιλαμβάνον 120 περίπου κλίνας μὲ δύο τμήματα χειρουργικῆς, δύο τμήματα ἐσωτερικῆς παθολογίας, ἓν τμῆμα ὀφθαλμιατρικῆς, μαιευτήριον, φρενοκομεῖον, γηροκομεῖον καὶ σωφρονιστήριον γυναικῶν. Παρ' αὐτῷ ἐλειτούργει ἐπίσης καὶ ἐξωτερικὸν ἰατρεῖον μὲ ὅλας τὰς εἰδικότητας. Εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τοῦτο ὑπηρέτησαν οἱ καλύτεροι τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων.

Τὸ «Ὀρφανοτροφεῖον» ἤρξατο λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ 1870 καὶ περιέθαλπε περὶ τὰ 100 ὀρφανά, ἄρρενα καὶ θήλεα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδιδάσκοντο γράμματα καὶ τέχναι.

Τὸ «Βρεφοκομεῖον», συστηθὲν τῷ 1902, περιελάμβανε μικρὸν οἴκημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφυλάσσοντο τὰ εἰς αὐτὸ ἐγκαταλειπόμενα βρέφη μέχρις ὅτου εὑρεθοῦν αἱ κατάλληλοι τιτθαί, εἰς τὰς ὁποίας ταῦτα παρεδίδοντο πρὸς συντήρησιν ἐπὶ ἀμοιβῇ.

Νοσοκομεῖον εἶχεν ἐπίσης ἡ καθολικὴ κοινότης ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἅγιος Ἀντώνιος», τὸ δὲ κτήριόν του εὑρίσκετο πλησίον τοῦ Ἑλληνικοῦ νοσοκομείου. Τοῦτο πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν αὐστριακὴν προστασίαν, ἀλλ' ἔπειτα κατέστη ἰταλικόν. Ἕτερα νοσοκομεῖα ἦσαν τὸ τῆς Ἀρμενικῆς κοινότητος εἰς τὴν Ἀρμενικὴν συνοικίαν, τὸ γαλλικὸν ἐν Μπελλαβίστᾳ, τὸ Ὁλλανδικὸν μὲ μικρὸν ἀριθμὸν κλινῶν πλησίον τοῦ Ἑλληνικοῦ νοσοκομείου, τὸ Ἀγγλικὸν παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἀϊδινίου, τὸ τῆς ἰσραηλιτικῆς κοινότητος ἐν Καρατάσι, καὶ τὸ Τουρκικὸν πλησίον τοῦ Διοικητηρίου.

Ὅλα τὰ ἑλληνικὰ ἱδρύματα κατεστράφησαν ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1922, ὡς καὶ τὰ νοσοκομεῖα τῆς καθολικῆς καὶ τῆς Ἀρμενικῆς κοινότητος καὶ τὸ Ὁλλανδικόν.

Σ. Β.

Συγκοινωνίαι. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὁδικῶν καὶ σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν, ἡ Σμύρνη εἶχε καὶ πλῆρες συγκοινωνιακὸν δίκτυον μετὰ τῶν περιχώρων αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο ὑπῆρχον: τρεῖς τοπικαὶ σιδηροδρομικαὶ γραμμαί: 1) Σμύρνης-Μπουτζᾶ, μὲ ἀφετηρίαν τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἀϊδινίου ἐν Πούντᾳ καὶ μὲ σταθμὸν ἐντὸς τῆς πόλεως, ὀλίγον ἔξωθεν τῆς γεφύρας τῶν Καραβανίων, συνδέουσα τὴν Σμύρνην μετὰ τῶν προαστείων Παράδεισος και Μπουτζᾶ. 2) Σμύρνης-Μπουρνόβα, μὲ ἀφετηρίαν τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Κασαμπᾶ (Μπασμᾶ-Χανὲ) συνδέουσα τὴν Σμύρνην μετὰ τῶν προαστείων Σταυρός, Χαλκᾶ-Μπουνάρ, Παλαιὸν Μερσινλῆ καὶ Μπουρνόβα. 3) Σμύρνης-Κορδελιοῦ μὲ ἀφετηρίαν τὸν αὐτὸν σταθμὸν καὶ συνδέουσα τὴν πόλιν μετὰ τῶν ἐνδιαμέσων προαστείων Σταυρός, Χαλκᾶ-Μπουνάρ, Νέον Μερσινλῆ, Μπαϊρακλῆ, Ἁγία Τριάς, Πετρωτὰ καὶ Ἀλάμπεη. Μετὰ τῶν ἀνωτέρω προαστείων ὑπῆρχον καὶ ἁμαξητοὶ ὁδοὶ συγκοινωνίας, ὅπως καὶ μετὰ τῶν χωρίων Κουκλουτζᾶ, Μπουνάρμπασι κτλ. Μετὰ τῶν δυτικῶν προαστείων συνεκοινώνει διὰ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Σμύρνης-Τσεσμὲ καὶ τροχιοδρόμου, ὅστις ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ ἀνατολικῶς τῆς πόλεως Χαλκᾶ-Μπουνὰρ κατέληγε διὰ τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ εἰς τὸ Κοκάργιαλη. Μετὰ τῶν παραλιακῶν ἐπίσης προαστείων Κορδελιό, Ἁγία Τριάς, Μπαϊρακλῆ, Καρατάς, Σελαχανέ, Καραντίνα, Γκιὸζ-τεπὲ καὶ Κοκάργιαλῆ, συνεκοινώνει διὰ θαλαμηγῶν ἀτμοπλοίων τῆς ἑταιρείας τοῦ Κόλπου, ἐχόντων τακτικὰ δρομολόγια καὶ ἀφετηρίαν τὴν ἐντὸς τοῦ λιμένος ἀποβάθραν.

Η ΠΟΛΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΥΡΚΑ'Ι'ΑΝ ΤΟΥ 1922

Τὸ ἀπὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1922 καταστραφὲν τμῆμα τῆς Σμύρνης ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Τελωνείου μέχρι τῆς Μπελλαβίστας ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ φθάνει μέχρι τοῦ Μπασμαχανὲ ἀφ' ἑνὸς καὶ μέχρι τοῦ σταθμοῦ Ἀϊδινίου ἀφ' ἑτέρου, ἤτοι ἀποτελεῖται ἀπὸ ἁπάσας τὰς Χριστιανικὰς συνοικίας της. Μικρὸν μόνον τμῆμα περὶ τὴν Πούνταν ἐσώθη ἐκ τῆς καταστροφῆς. Ὁ τουρκικὸς πληθυσμός της κατοικεῖ ὡς καὶ πρότερον εἰς τὰς παλαιὰς τουρκικὰς συνοικίας πέραν τοῦ Μπασμαχανὲ καὶ πρὸς τὴν Καραντίναν Κοκάργιαλη Γκιόζτεπε.

Μεγάλαι καταβάλλονται προσπάθειαι πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ καταστραφέντος μέρους ἐπὶ πολὺ καλῶς ἐκπονηθέντος σχεδίου καὶ ἤδει ἔχει ταμῆ καὶ εὐρυτάτη Λεωφόρος Γαζῆ Μουσταφᾶ Κεμὰλ Πασᾶ, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ τελωνείου φθάνει μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Μπασμαχανὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχουσιν ἤδη κτισθῆ διάφορα κτήρια καὶ καταστήματα. Ἑτέρα λεωφόρος ἀρχομένη ἀπὸ τῆς πλατείας Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἔνθα καὶ ὁ ἀνδριάς του, παρὰ τὸ Πασαπόρτι, τὸ Bulevard Ismet Pasha τέμνει τὴν Λεωφόρον Μουσταφᾶ Κεμάλ, περὶ τὸ μέσον αὐτῆς.

Ἡ Σμύρνη ἔχει νῦν 54 σχολεῖα μὲ 275 διδασκάλους, 5.887 μαθητὰς καὶ 4.790 μαθητρίας. Ἔχει 161 ἐργοστάσια ἐξ ὧν 16 ἀλευρομύλους, 45 ἐλαιοτριβεῖα, 16 ἐργοστάσια κατασκευῆς κιβωτίων διὰ τὰ σῦκα καὶ τὰς σταφίδας, καὶ ἄλλα, σαπωνοποιεῖα, μακαρονοποιεῖα, βαμβακουργίας καὶ ἐριουργίας κτλ. Χρηματιστήριον ἐμπορευμάτων, 14 τραπέζας, 15 διαφόρους ἑταιρείας, ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικάς.

Ἡ Σμύρνη καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι ὁ κυριώτερος λιμήν, δι' οὗ διενεργεῖται τὸ μεγαλύτερον ἐξα-

Digitized by Google

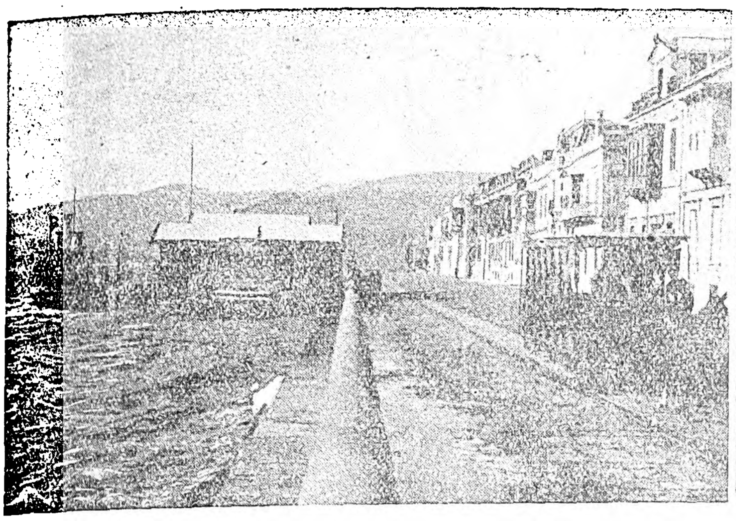

1) Ἡ παραλία τῆς Σμύρνης πρὸς τὴν Ποῦντα. 2) Ἡ λεωφόρος Γαζῆ-Μουσταφᾶ-Κεμάλ.

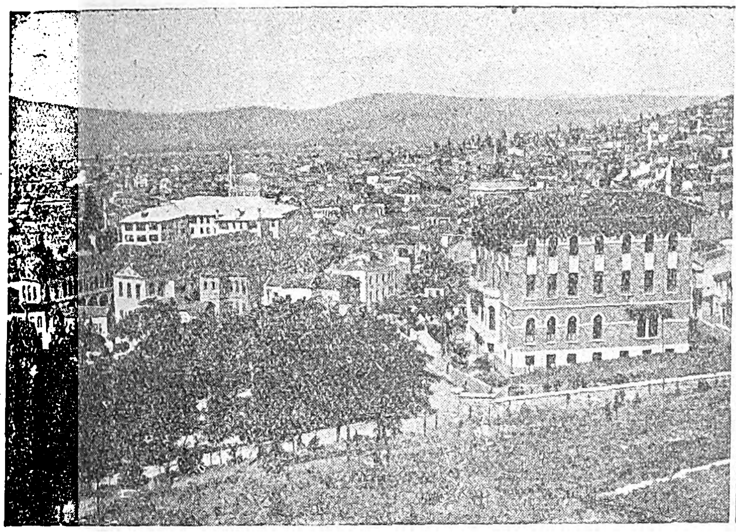
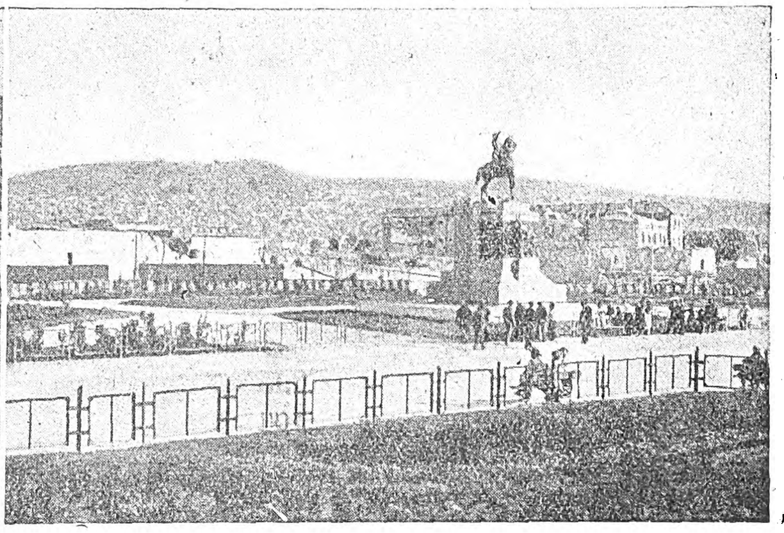

1) Ἄποψις τμήματος τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ Πάγου. 2) Ἡ νέα πλατεῖα Κεμὰλ ἐπὶ τῆς Προκυμαίας.

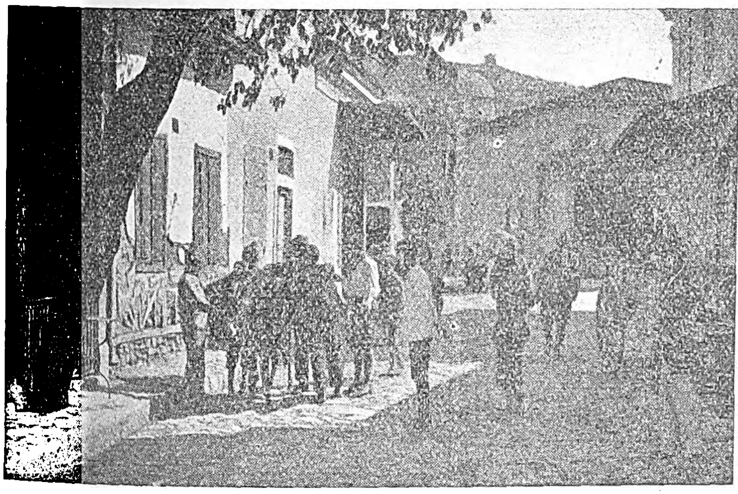

1) Χαρακτηριστικὴ εἰκὼν σμυρναϊκῆς ὁδοῦ ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς. 2) Ἡ κεντρικὴ Ἀγορὰ (Μεγάλες Ταβέρνες).

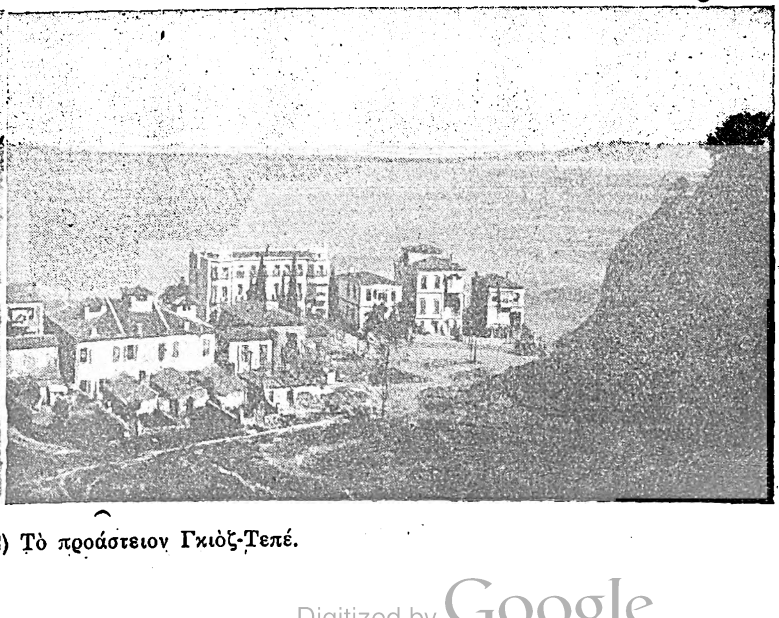

1) Τὸ προάστειον Σελαχανέ. 2) Τὸ προάστειον Γκιὸζ-Τεπέ.

Digitized by Google

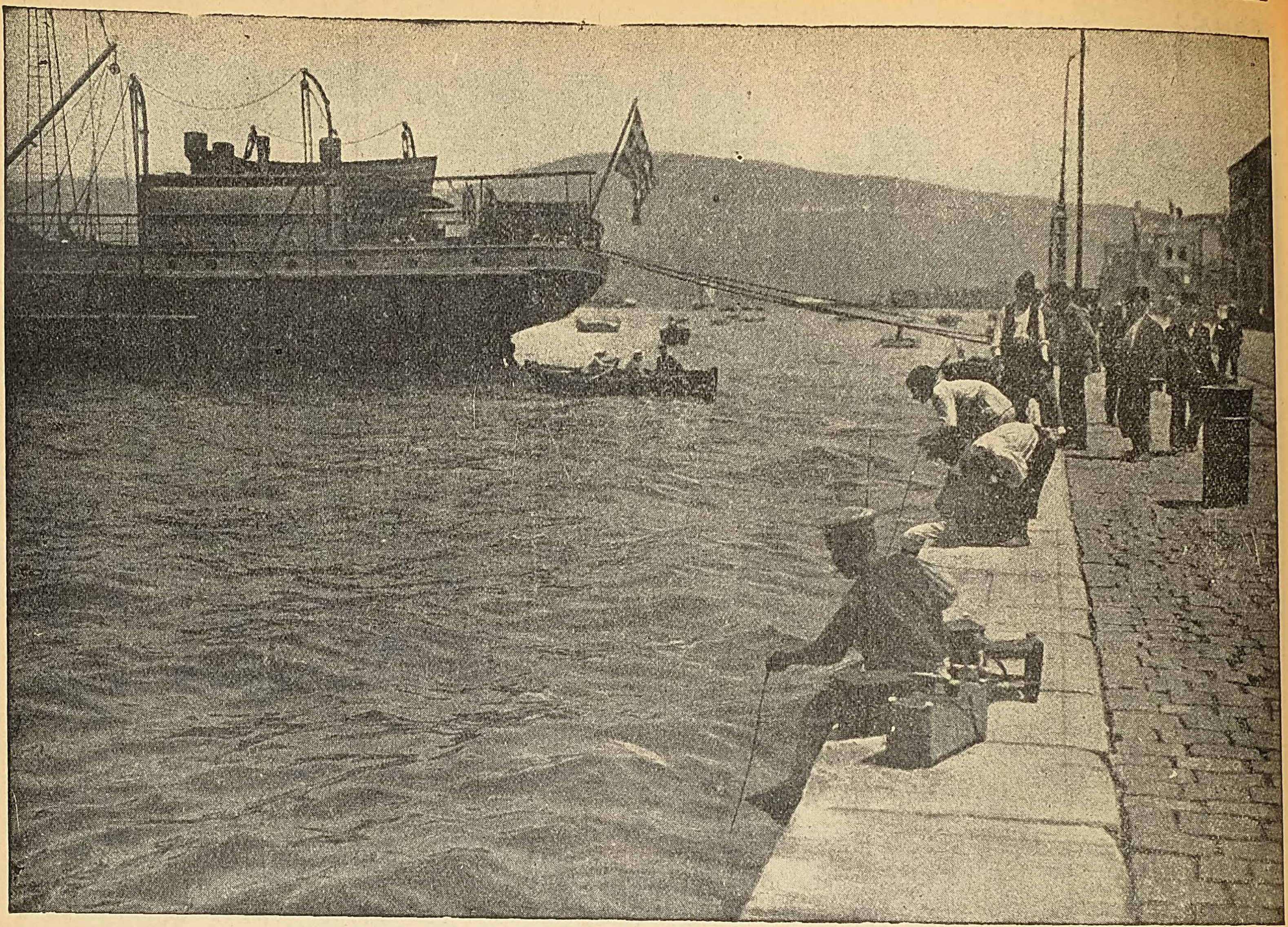

Ἡ παραλία τῆς Σμύρνης (τὸ Καί), κατασκευασθεῖσα μεταξὺ 1868—1880, ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Διοικητηρίου πρὸς Ν. μέχρι τοῦ σταθμοῦ τοῦ Ἀϊδινίου πρὸς Β., ἤτοι εἰς ἔκτασιν τεσσάρων περίπου χιλιομέτρων.

Τμῆμα τῆς παραλίας τῆς Σμύρνης (μεταξὺ τοῦ ξενοδοχείου Κρέμερ καὶ τοῦ Λιμεναρχείου), ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς. Τὸ τμῆμα τοῦτο κατεστράφη ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1922.

Digitized by Google

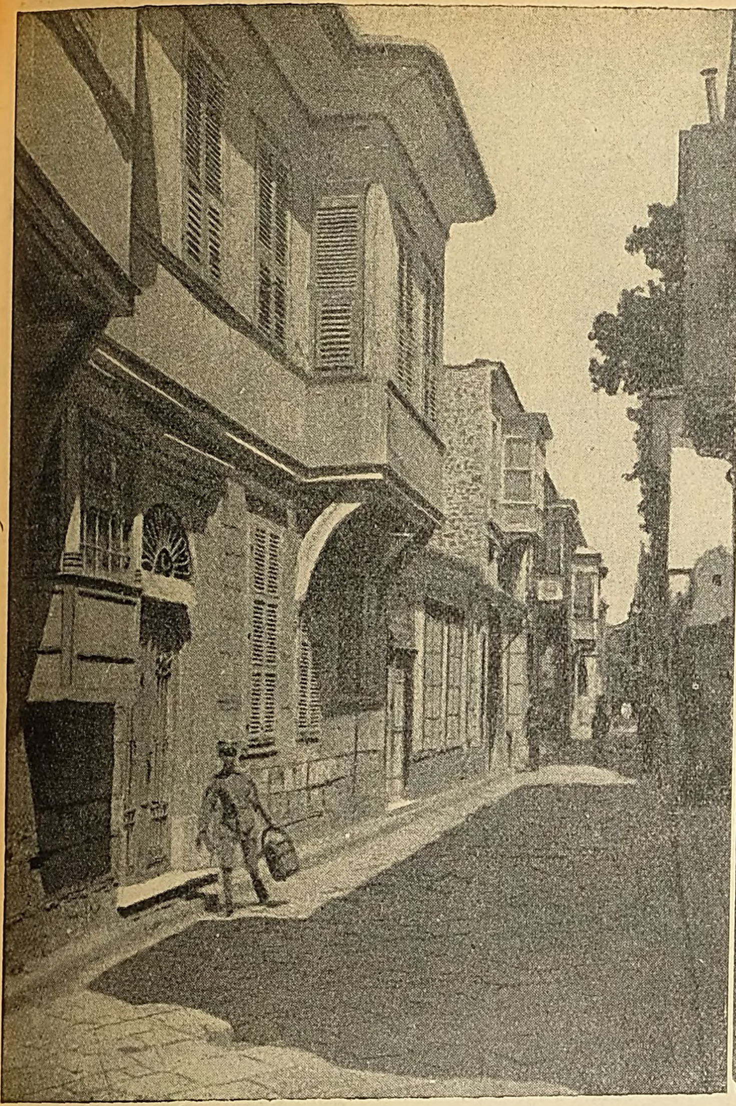

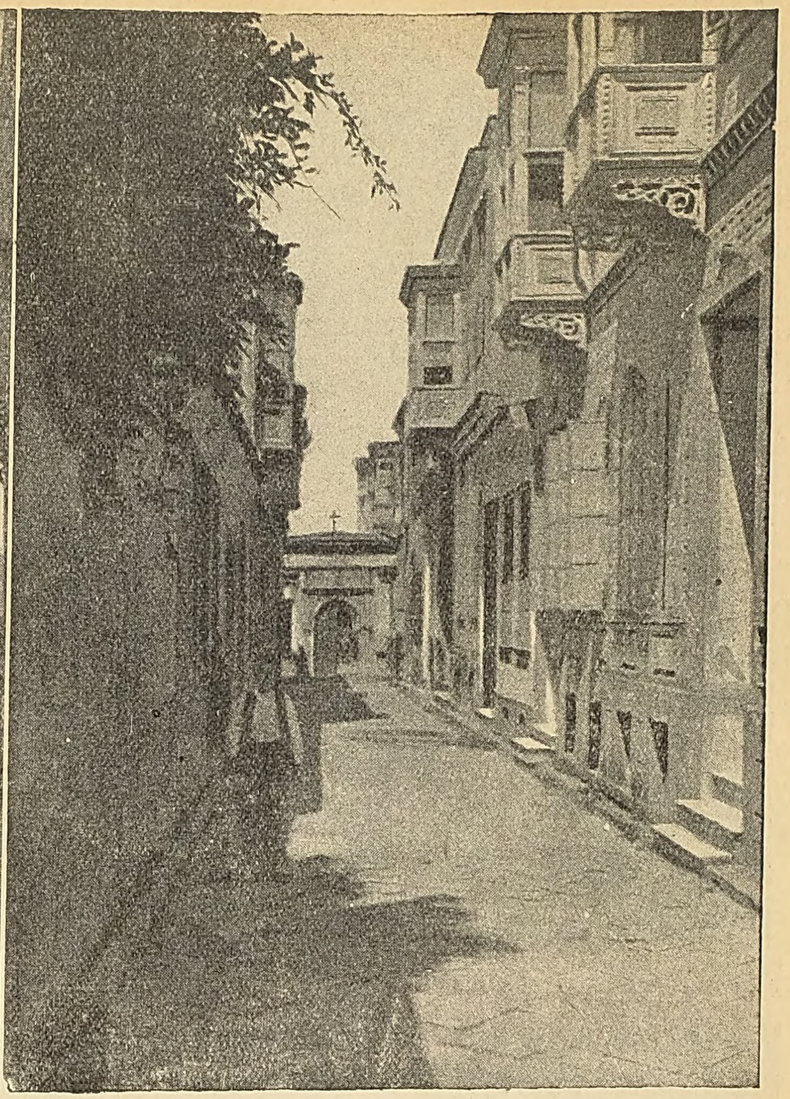

Δύο ὁδοὶ τῆς ἑλληνικῆς συνοικίας, αἵτινες κατεστράφησαν κατὰ τὴν πυρκαϊὰν τοῦ 1922.

Ἡ γέφυρα τῶν Καραβανιῶν ἐπὶ τοῦ Μέλητος ποταμοῦ.

Digitized by Google

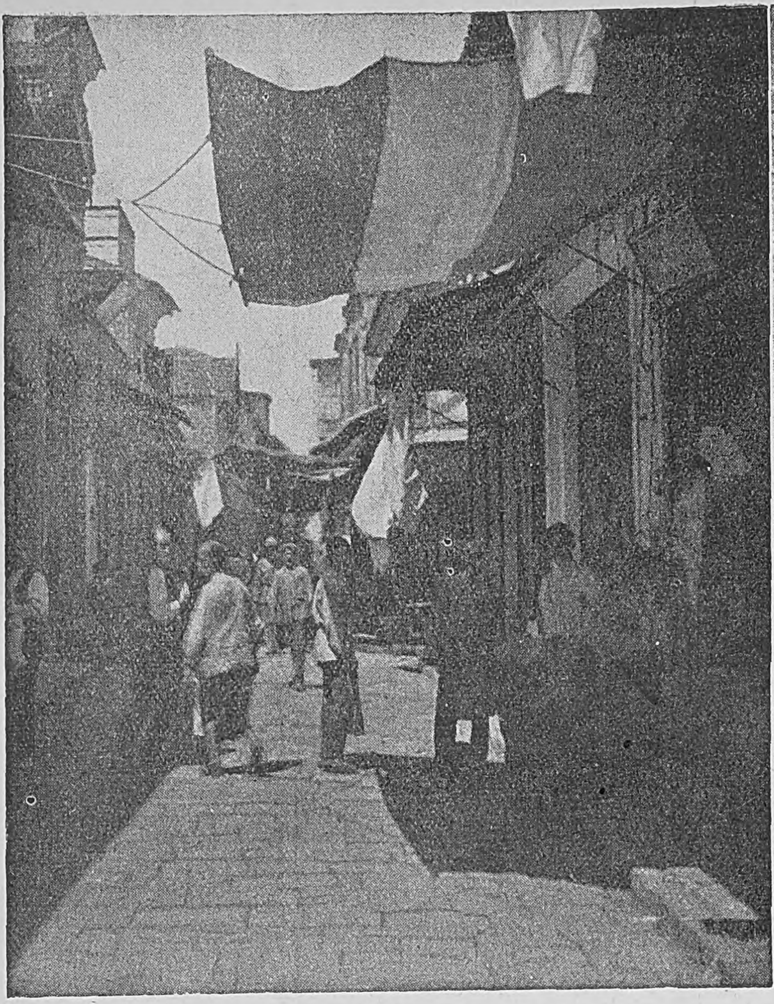

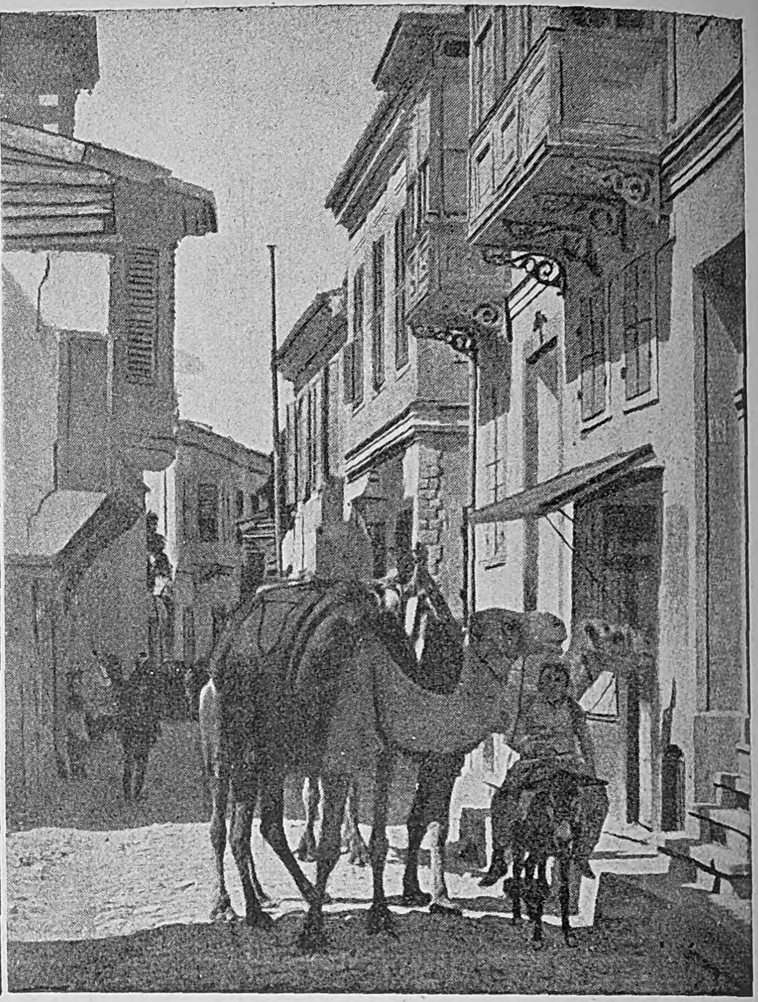

1) Ἡ κίνησις εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς. 2) Χαρακτηριστικὴ εἰκὼν ὁδοῦ τῆς ἑλληνικῆς συνοικίας ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς.

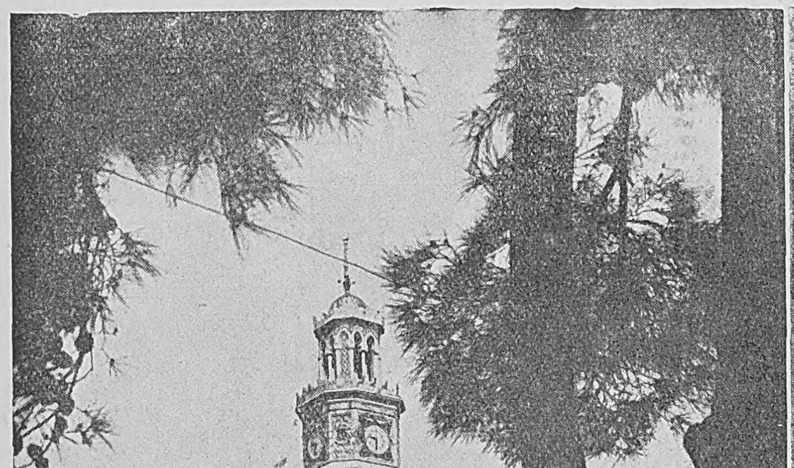

1) Τὸ πρὸ τοῦ Διοικητηρίου ἀναμνηστικὸν μνημεῖον. 2) Μία τῶν χαρακτηριστικῶν διόδων (βερχανὲ) τῶν μεταξὺ παραλίας καὶ Φραγκομαχαλᾶ.

Digitized by Google

γωγικὸν καὶ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς περιφερείας τοῦ Αἰγαίου, ὡς ὠνομάσθη τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ λιμὴν οὗτος ἀπώλεσε μέγα μέρος τῆς πρὸ τῆς καταστροφῆς κινήσεώς του, μέγισται ὅμως καταβάλλονται προσπάθειαι διὰ τὴν ἐνίσχυσιν αὐτοῦ καὶ πρόοδον, προσκόπτουσαι δυστυχῶς εἰς τὴν ἔλλειψιν πληθυσμοῦ καὶ τὴν ὡς ἐκ τούτου ἐπελθοῦσαν ἐλάττωσιν τῆς παραγωγῆς. Ἐν τούτοις κατὰ τοὺς μῆνας Αὔγουστον, Σεπτέμβριον, Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον, καθ' οὓς διενεργεῖται ἡ ἐξαγωγὴ τῶν σύκων καὶ σταφίδων καὶ δημητριακῶν, ὁ λιμὴν τῆς Σμύρνης λόγῳ τοῦ κατάπλου πολλῶν ξένων ἀτμοπλοίων παρουσιάζει ἐν πολλοῖς τὴν παλαιάν του ὄψιν. Κατὰ τὸ ἔτος 1930 ἐξήχθησαν διὰ τοῦ λιμένος Σμύρνης ἐμπορεύματα 62.187.261 λιρῶν Τουρκίας, εἰσήχθησαν δὲ ἐμπορεύματα 21.671.238 λιρῶν Τουρκίας.

Ἐμπόριον. Τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ εἰς ἄλλους λιμένας τῆς Τουρκίας διεξάγεται διὰ τοῦ λιμένος Σμύρνης. Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς ἐμπορικῆς ἀγορᾶς Σμύρνης εἶναι ἐνεργητικόν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος (μέχρι τοῦ 1900) ἡ ὅλη κίνησις τοῦ λιμένος Σμύρνης ἦτο κατὰ μέσον ὅρον 90.000.000 φράγκων χρυσῶν περίπου διὰ τὴν ἐξαγωγὴν καὶ 65.000.000 φράγκων χρυσῶν διὰ τὴν εἰσαγωγήν, ἐν συνόλῳ 155.000.000 φράγκων χρυσῶν.

Κατὰ τὰ πρῶτα μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἔτη τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν δεικνύει ὁ ἑξῆς ἐπίσημος τουρκικὸς πίναξ διὰ τὸν λιμένα Σμύρνης καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτωμένους μικροὺς λιμένας:

Ἔτη		Ἀτμόπλοια			Ἱστιοφόρα			Ὁλικόν		
		Ἀριθ.	Τόννοι		Ἀριθ.	Τόννοι		Ἀριθ.	Τόννοι	
1924	Τουρκ.	2.709	558.470	Τουρκ.	5.741	58.885	Τουρκ.	8.451	616 355	
	Ξένα	2.330	1.356 566				Ξένα	2 330	1.356 566	
1925	Τουρκ.	4.135	2.740.821	Τουρκ.	5.737	50.150	Τουρκ.	9.872	988 546	
	Ξένα	2.799	1 829.624	Ξένα	130	1.997	Ξένα	2.929	1.831 621	
1926	Τουρκ.	3.492	884 553	Τουρκ.	5.062	53.144	Τουρκ.	8.554	937.697	
	Ξένα	2.298	1.688.018	Ξένα	30	285	Ξένα	2.528	1.688.333	
1927	Τουρκ.	3.303	974.138	Τουρκ.	4.739	52.467	Τουρκ.	8.012	1.028 605	
	Ξένα	1.223	1.459.816	Ξένα	1.682	43 736	Ξένα	2.905	1.503 552	

Κατὰ τὰς πρὸ τοῦ πολέμου ἐπισήμους τουρκικὰς στατιστικάς, τὰ ἔσοδα τοῦ τέως νομοῦ Σμύρνης ἀνήρχοντο εἰς 1.800.000 χρ. λίρας. Ν. Μ.

ΠΡΟΑΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

Τὰ πρὸς δυσμὰς προάστεια τῆς Σμύρνης ἀπετέλουν προέκτασιν τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς παραλίας· ταῦτα κατὰ σειρὰν ἦσαν: τὸ *Καρατάσι*, κατοικούμενον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἑβραίων, τὸ ὁποῖον ὅμως εἶχε καὶ ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, τὴν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ὁ *Σαλαχανές*, κατοικούμενος ὑπὸ Ἑβραίων, Τούρκων καὶ ὀλίγων Ἑλλήνων, ἡ *Καραντίνα*, κατοικουμένη ἰδίᾳ ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ὀλίγων Τούρκων, ὁ *Γκιὸζ-τεπὲς* μὲ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἐπὶ λοφίσκου ἐκτισμένον, τὸ *Κοκάργιαλι* μὲ τὸν ναΐσκον τῆς ἁγίας Μαρίνης. Ὁ περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΘ΄ ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσας Σμυρναῖος λόγιος Ἰκέσιος Λάτρης εἶχεν ἐξελληνίσει τὰς τουρκικὰς ταύτας ὀνομασίας τῶν προαστείων εἰς *Μελαντίαν, Σφακτηρίαν, Καλλιθέαν, Ἐνόπην* καὶ *Μυρακτήν*· τὰς ἑλληνικὰς δὲ ταύτας ὀνομασίας μετεχειρίζετο εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ σχολεῖά του ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῶν προαστείων τούτων.

Ἀνατολικῶς ἡ πόλις ἐπεξετείνετο πρὸς τὸ *Δαραγάτσι*, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἴδιον ναόν, τὸν τῆς ἁγίας Μαρκέλλας· ἁμαξιτὴ δὲ ὁδὸς ἔφερε πρὸς τὸ Χαλκαμπουνάρ, ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ μεγάλη δεξαμενὴ τῶν ὑδάτων τῆς Σμύρνης, τὸ *Μερσινλῆ* καὶ τὸν *Μπουρνόβαν* (ἀρχ. *Πρινόβαριν*), κωμόπολιν συνδεομένην καὶ σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Σμύρνης, τῆς ὁποίας ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ἀπετελεῖτο κυρίως ἐξ Ἑλλήνων καὶ ἔνθα ἔμενε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἀγγλικῆς παροικίας. Ἐξακολουθῶν τις διὰ τοῦ Χαλκαμπουνὰρ τὴν παραλίαν διήρχετο διὰ τῶν χωρίων *Μπαϊρακλῆ* (ἀρχ. *Βάρις* ἢ *Μῆλα*), *Ἁγίας Τριάδος*, *Πετρωτῶν* καὶ ἔφθανεν εἰς τὸ *Κορδελιὸ* (τουρκιστὶ *Καρσὶ-γιακά*, ἐξελληνισθὲν εἰς *Περαίαν*) εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Σμύρνης ἀκτὴν τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου.

Χωρία ἐπίσης μὲ ἑλληνικὸν πληθυσμὸν ἦσαν παρὰ τὴν Σμύρνην ὁ *Κουκλουτζᾶς*, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι κατήγοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ Κυθήρων, ὁ *Μπουτζᾶς* (ἢ *Βουζᾶς*, ὅπως ἐγράφετο ἑλληνιστί), τὸ *Σεβδίκιοϊ* καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Μέλητος ἡ *Ἁγία Ἄννα*, ὁ *Προφήτης Ἠλίας* καὶ ὁ *Παράδεισος*. Σ. Β.

— [ΙΣΤΟΡ.] Ἡ Σμύρνη ἱδρύθη, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, ὑπὸ τοῦ Θησέως ἢ ὑπὸ Ἀμαζόνος τινὸς Σμύρνης καλουμένης, ἐλθούσης ἐκ τῆς περὶ τὴν Ἀμισὸν χώρας, ἔνθα, ὡς λέγεται, κατῴκουν αἱ ἡρωϊκαὶ ἐκεῖναι γυναῖκες. Βεβαιότερον ὅμως φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Αἰολέων, οἱ ὁποῖοι ἐξεδίωξαν τοὺς ἐν τοῖς μέρεσι τούτοις ἐγκαθιδρυμένους Κᾶρας καὶ Λέλεγας κατὰ τὸν ΙΑ΄ ἢ Ι΄ π. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸν Ζ΄ αἰῶνα ἡ Σμύρνη κατελήφθη προδοτικῶς ὑπὸ φυγάδων Ἰώνων ἐκ Κολοφῶνος, οἱ ὁποῖοι εἶχον φιλοξενηθῆ ὑπὸ τῶν Σμυρναίων καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν Ἰωνικὴν δωδεκάπολιν. Ὑπὸ τοὺς Ἴωνας ἡ Σμύρνη ἔφθασεν εἰς ἱκανὴν ἀκμήν, ἀλλὰ μετὰ ἕνα αἰῶνα περὶ τὸ 580 π. Χ. περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Ἀλυάττου καὶ κατεστράφη ὑπ' αὐτοῦ, οἱ δὲ κάτοικοί της ἠναγκάσθησαν νὰ διασκορπισθοῦν εἰς τὰ περίχωρα, ὅπου κατῴκησαν κωμηδόν. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείαν τῷ 334 π. Χ., ἰδὼν καὶ ἐκτιμήσας τὴν λαμπρὰν τοποθεσίαν τῆς παλαιᾶς Σμύρνης, ἀπεφάσισε ν' ἀνακτίσῃ τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὸν προέλαβεν ὁ θάνατος (*Παυσ.* Ζ΄. 5). Ἡ ἀνάκτισις τῆς Σμύρνης νοτιοανατολικώτερον τῆς θέσεως τῆς παλαιᾶς ἤρχισεν ἐπὶ τῶν Ἐπιγόνων, ἐπερατώθη δ' ἐπὶ Λυσιμάχου. Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους ἐγνώρισε μεγάλην ἀκμὴν καὶ ἀπέκτησε πλοῦτον σημαντικὸν ἐκ τοῦ ἐμπορίου, ἀποβᾶσα ἡ πρώτη πόλις τῆς Ἀσίας καὶ οἰκονομικῶς καὶ πνευματικῶς. Ἐκοσμεῖτο ὑπὸ λαμπρῶν ἱερῶν καὶ δημοσίων ἱδρυμάτων, ὡς τὸ Ἀσκληπιεῖον, τὸ Ὁμήρειον, τὸ θέατρον καὶ τὸ ᾠδεῖον, τὸ γυμνάσιον, στοαί, βιβλιοθῆκαι, λουτρῶνες, τὸ στάδιον καὶ ὁ ναὸς τῶν Νεμέσεων, οὗ ἐρείπια σῴζονται ἔτι, καὶ εἶχε θαυμασίαν ρητορικὴν σχολήν, ἁμιλλωμένην πρὸς τὴν τῆς Ρόδου, ἐξ ἧς προῆλθον πολλοὶ ρήτορες, ὡς ὁ Ἀπολλοφάνης, ὁ εἶτα Χριστιανὸς γενόμενος, ὁ ἐγκωμιάσας αὐτὴν ρήτωρ Αἴλιος Ἀριστείδης ὁ Βιθυνός, ὁ Κόϊντος ὁ Σμυρναῖος καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἐν Σμύρνῃ ἐγεννήθησαν ὁ βουκολικὸς ποιητὴς Βίων, ὁ μαθηματικὸς Θέων κ. ἄ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου περιῆλθε τῷ 281 ὑπὸ τοὺς Σελεύκους καὶ Ἀντιόχους, βασιλεῖς τῆς Συρίας, ἀνταγωνιζομένους πρός τε τοὺς Πτολεμαίους τῆς Αἰγύπτου καὶ τοὺς Ἀττάλους τῆς Περγάμου. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁτὲ μὲν ἦτο σύμμαχος τῶν Ἑλλήνων βασιλέων, ὁτὲ δὲ τῶν Ρωμαίων, πολεμούντων κατὰ τῶν Ροδίων καὶ τῶν βασιλέων τῆς Βιθυνίας καὶ τοῦ Βυζαντίου, μέχρις οὗ ὑπέκυψε μεθ' ὅλης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τοὺς Ρωμαίους (129 π. Χ.). Τῷ 178 καὶ 180 μ. Χ. ἡ Σμύρνη ὑπέστη σημαντικὰς ζημίας ἐκ δεινοῦ σεισμοῦ, ἀλλ' ἀμέσως ἀνεκτίσθη ὑπὸ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Τ. Ε. Ε.

Νομίσματα. Κατὰ τὸ μακρὸν χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς παλαιᾶς Σμύρνης ὑπὸ τοῦ Ἀλυάττου μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τοῦ Λυσιμάχου ἱδρύσεως τῆς ἑλληνικῆς Σμύρνης δὲν ἐξεδόθησαν νομίσματα τῆς πολιτείας τῶν Σμυρναίων. Τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ νομίσματα ἐξεδόθησαν τὸν Γ΄ π. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου. Ταῦτα εἶναι ἀργυρᾶ τετράδραχμα φέροντα ὡς σύμβολον τὴν κεφαλὴν τῆς Κυβέλης ἐστεμμένης διὰ πυργωτοῦ διαδήματος καὶ χαλκᾶ μὲ κεφαλὴν Ἀπόλλωνος καὶ τρίποδα ἢ λύραν. Κατὰ τὸν Β΄ π. Χ. αἰῶνα ἐξεδόθησαν ἀργυρᾶ τετράδραχμα ἀλεξανδρινοῦ τύπου φέροντα ἐμπροσθότυπον τὴν κεφαλὴν τῆς Κυβέλης ἐστεμμένην διὰ πυργωτοῦ διαδήματος ἢ τὴν κεφαλὴν δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος, ὀπισθότυπον δὲ τὴν λέξιν «Σμυρναίων» μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος ἢ λέοντα ἢ τὸν Ὅμηρον καθήμενον καὶ κρατοῦντα κύλινδρον μεμβράνης· ἀργυροῖ κιστοφόροι μὲ ἐμπροσθότυπον τὴν μυστικὴν κίστην μετὰ ἡμιανοίκτου καλύμματος, ἐξ οὗ ἐξέρχεται ὄφις, μὲ ὀπισθότυπον δὲ δύο ἑλισσομένους ὄφεις μὲ ὠρθωμένας τὰς κεφαλάς, τετράδραχμα τῆς αὐτονομίας μὲ ἀττικὴν βάσιν καὶ μὲ ἐμπροσθότυπον τὴν κεφαλὴν τῆς Κυβέλης μὲ πυργωτὸν διάδημα καὶ ὀπισθότυπον τὴν λέξιν «Σμυρναίων» ἐντὸς στεφάνης δρυὸς ἢ λέοντα κάτωθεν τοῦ ὀνόματος τοῦ ἄρχοντος· δραχμαὶ τῆς αὐτονομίας μὲ κεφαλὴν Ἀπόλλωνος ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν Ὅμηρον καθήμενον ἐνδεδυμένον ἱμάτιον καὶ κρατοῦντα κύλινδρον ἐπὶ τῶν γονάτων του· χάλκινα νομίσματα τοῦ Β΄ καὶ τοῦ Α΄ π. Χ. αἰῶνος, μὲ διάφορα σύμβολα, ὡς κεφαλὴν Ἀπόλλωνος καὶ τρίποδα, κεφαλὴν Κυβέλης καὶ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης τῆς Στρατονίκης κλπ. Τὰ γνωστότερα νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων εἶναι: τοῦ Γαλιηνοῦ μετὰ ἢ ἄνευ τῆς κεφαλῆς τοῦ αὐτοκράτορος. Β. Δ. Θ.

Ἐπὶ Βυζαντινῶν. Ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς παρέμεινεν ἡ Σμύρνη μέχρι τοῦ 1084, ὅτε κατέλαβον αὐτὴν οἱ Σελτσουκίδαι καὶ τῷ 1092 ὁ φοβερὸς πειρατὴς Τσαχᾶς. Ἀλλὰ τῷ 1097 ὁ δοὺξ Ἰωάννης, γυναικάδελφος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἀνέκτησεν αὐτὴν καὶ οὕτω περιῆλθε πάλιν ὑπὸ τοὺς Βυζαντινούς. Καταλυθείσης τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204—1261), ἡ Σμύρνη διετέλεσεν ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Νικαίας, οἵτινες, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, παρέμενον ἐν τῷ οὐ μακρὰν αὐτῆς πρὸς Α. (28 χλμ.) κειμένῳ Νυμφαίῳ, ὅπου σῴζονται εἰσέτι ἐρείπια τῶν ἀνακτόρων. Τῷ 1222—1227, βασιλεύοντος Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτζη, ἡ πόλις ἐκοσμήθη καὶ τὰ τείχη αὐτῆς ἐπεσκευάσθησαν διὰ τοῦ ἀνθυπάτου Ἀσίας Θεοδοσίου, πρὸς ὃν οἱ Σμυρναῖοι εὐγνωμονοῦντες ἵδρυσαν ἀνδριάντα ἐνεπίγραφον. Τῷ 1261 ἀνακτηθέντος τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἐπέτρεψε διὰ συνθήκης τὴν ἐγκατάστασιν Γενουατῶν ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τὸν ὅρον ἀναγνωρίσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἕλληνος μητροπολίτου. Τῷ 1313 ὁ Ἀϊδὶν ἡγεμὼν τῶν Σελτσουκιδῶν, κύριος τῆς Λυδίας γενόμενος, ἐπολιόρκησε καὶ τὴν ὀχυρὰν Σμύρνην, ἣν καταλαβὼν τῷ 1332, διώρισε διοικητὴν αὐτῆς τὸν υἱόν του Ἀμούρ. Κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα ἡ Σμύρνη ὁτὲ μὲν ἐλατινοκρατεῖτο, ὁτὲ δὲ ἐτουρκοκρατεῖτο. Τῷ 1402 ἐπελθὼν ὁ Ταμερλάνος καὶ νικήσας τῇ 2 Ἰουλίου 1402 τὸν Βαγιαζὶτ ἐν Ἀγκύρᾳ, προέβη εἶτα πρὸς τὰ Δ. παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ καταλαβὼν τὴν Σμύρνην, τὴν μὲν πόλιν κατέστρεψε, τοὺς δὲ κατοίκους κατέσφαξε. Παλινδρομήσας κατόπιν κατέλιπε διοικητὴν Σμύρνης τὸν Τσινεΐτ, υἱὸν τοῦ ἐπάρχου Ἐφέσου Καρασούμπαση. Οὗτος ἐπαρθείς, ἐγλίχετο τῆς βασιλείας, ἀλλ' ὁ σουλτᾶνος Μωάμεθ Α΄ (1413—1421) ἐπελθών, κατηδάφισε τὰ φρούρια τῆς πόλεως τῷ 1419. Τῷ 1424 ὁ Τσινεΐτ ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ Β΄, ἡ δὲ Σμύρνη κατέστη ὁριστικῶς πλέον τουρκικὴ ὑπὸ διοικητήν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία τῆς Σμύρνης εἶναι κοινὴ τῆς ὅλης ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Τῷ 1727 λησταντάρτης Τοῦρκος, Σαριμπέϊογλου καλούμενος, ἐπὶ 9 ὅλα ἔτη ἐκακοποίει τοὺς περὶ τὴν Σμύρνην Χριστιανοὺς καὶ ἠπείλησε τὴν πόλιν τῷ 1736, ὅτε καὶ συλληφθεὶς ἐφονεύθη. Τῇ 27 Ἰουνίου 1770, γνωσθείσης τῆς ἐν Τσεσμὲ καταστροφῆς τοῦ τουρκικοῦ στόλου ὑπὸ τῶν Ρώσων, συμπραττόντων καὶ τῶν νησιωτῶν Ἑλλήνων ἐκ Μυκόνου καὶ Μήλου, οἱ Τοῦρκοι φανατισθέντες, παρὰ τὰς καταβληθείσας προσπαθείας τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως καὶ τῶν προξένων τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, ἐπεδόθησαν εἰς σφαγὰς τῶν Ἑλλήνων, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν ἐπὶ μῆνα. Τῇ 15 Μαρτίου 1797, φονευθέντος γενιτσάρου ὑπὸ Ἕλληνος Ζακυνθίου, Βενετοῦ ὑπηκόου, συνέβη τὸ λεγόμενον «ρεμπελιὸ τῶν γενιτσάρων» ἢ «ζορμπαλίκι», καθ' ὃ μέγα μέρος τῆς πόλεως ἐνεπρήσθη, καὶ τὸ πῦρ ἐλυμήνατο ἐπὶ διήμερον τὴν εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, οἱ δὲ Ἕλληνες φεύγοντες τὰς φλόγας ἐσφάζοντο ἀνηλεῶς. Κατὰ τὴν στάσιν ταύτην ἐκάη καὶ τὸ ἑλληνικὸν νοσοκομεῖον καὶ τὰ προξενεῖα Γαλλίας καὶ Ὀλλανδίας καὶ σχολὴ προπαγανδικὴ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ μαθητῶν.

Ἀλλὰ τὴν μεγαλυτέραν καταστροφὴν ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὅτε ὁ μαινόμενος φανατικὸς ὄχλος πάνοπλος προέβη εἰς σφαγὴν τῶν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς Ἑλλήνων. Εἰς χιλιάδας ὑπολογίζονται οἱ σφαγέντες ἄοπλοι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ὡς ἐνεχόμενοι εἰς τὰ τῆς «Φιλικῆς ἑταιρείας». Πράγματι δὲ εἶναι γνωστὸν ὅτι πολλοὶ Ἕλληνες ἦσαν φιλικοὶ καὶ τὰ πρῶτα πολεμεφόδια καὶ ὅπλα ἐκ Σμύρνης εἶχον ἀποσταλῆ εἰς Πελοπόννησον, παραληφθέντα ὑπὸ τοῦ ἀγωνιστοῦ Νικηταρᾶ τοῦ Τουρκοφάγου. Ἡ σφαγὴ μεμονωμένως ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1824, ὅτε τὰ πράγματα καθησύχασαν καὶ οἱ Ἕλληνες ἀνεθάρρησαν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν.

Ὡς νὰ μὴ ἤρκουν αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ ἀτιμώσεις, ἐπισυνέβησαν καὶ φυσικαὶ δυσπραγίαι. Ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων σεισμῶν, τοιοῦτοι τρομεροὶ ἔσεισαν τὴν πόλιν κατὰ τὰ ἔτη 1664, 1688, 1739 καὶ 1778, τῶν ὁποίων οἱ τῇ 10ῃ Ἰουλίου 1688 καὶ τοῦ 1778 συνωδεύθησαν καὶ ὑπὸ πυρκαϊῶν, ἀποτεφρωσασῶν τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς πόλεως. Τότε κατεστράφησαν τὰ δημόσια ἀρχεῖα καὶ τὰ τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, ὥστε οὐδὲν ἔγγραφον προγενέστερον αὐτῶν περιεσώθη. Οὕτω ἀγνοοῦμεν τελείως τὰ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα. Τοῦτο μόνον γινώσκομεν ὅτι ἡ πόλις ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ Τούρκου ἐπάρχου (μουσελίμη), κριτοῦ (μουλᾶ) καὶ δημάρχου (ἀγιάμπαση), οἱ δὲ Τοῦρκοι ὑπήκοοι, πλὴν τῶν Εὐρωπαίων, ἤτοι Ἕλληνες, Ἀρμένιοι, Ἑβραῖοι καὶ ἄλλαι φυλαί, εἶχον ἴδιον κοινὸν καὶ πάντες ὁμοῦ τὸ λεγόμενον «καζάνιον» ἐξ οὗ ἐπληρώνοντο ἀναλόγως οἱ φόροι. Οἱ Ἕλληνες ἐξέλεγον τοὺς πέντε δημογέροντας καὶ τοὺς δώδεκα ἐφόρους (δωδεκάνους) μετερχομένους ἐνιαύσιον ἀρχήν, οἵτινες ἐκυβέρνων τὰ τῆς κοινότητος. Ἀνήρχοντο δ' οἱ Ἕλληνες, κατὰ τοὺς σῳζομένους στατιστικοὺς πίνακας ἀπὸ τοῦ 1631 καὶ ἑξῆς, εἰς 15.000, μειωθέντες τῷ 1739 εἰς 8.000, οἵτινες μέχρι τοῦ 1868 αὐξανόμενοι ἀνῆλθον εἰς 75.000.

Ἡ Σμύρνη κατὰ τὰ τελευταῖα πεντήκοντα ἔτη ἔλαβε τοιαύτην ἔκτασιν καὶ ἐπίδοσιν ἐν παντὶ κλάδῳ τοῦ ἐπιστητοῦ, ὥστε κατέστη ἡ δευτέρα πόλις τῆς Τουρκίας. Ἐπεξετάθη ἀπὸ τῶν ὑπορειῶν τοῦ Πάγου μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ πρὸ αὐτῆς

Digitized by Google

ἐκτεινομένου Ἑρμαϊκοῦ ἢ Ἑρμαίου κόλπου πρὸς Δ. καὶ πρὸς Β. μέχρι τῆς Πούντας. Ἡ παραλία ἤρξατο μωλωνομένη ἀπὸ τοῦ 1868 ὑπὸ γαλλικῆς ἑταιρείας, ἥτις ἀπεπεράτωσεν αὐτὴν μετὰ ἑπταετίαν τῷ 1875. Τ. Ε. Ε.

Νεωτάτη ἱστορία. 1. *Προηγηθεῖσαι τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς διπλωματικαὶ περὶ τῆς τύχης τῆς Τουρκίας ἐνέργειαι.* Κατὰ τὸ 1915, διαρκοῦντος τοῦ μεγάλου πολέμου (1914—1918) ἡ Μεγάλη Βρεττανία εἶχεν ὑποσχεθῆ τῇ ἑλληνικῇ κυβερνήσει παραχωρήσεις τινὰς ἐν τῇ Δ. Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐν ᾗ περιπτώσει συγκατετίθετο αὕτη νὰ παραχωρήσῃ τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπερ ὅμως ἐματαιώθη, τῆς Βουλγαρίας ἐξελθούσης τῆς οὐδετερότητος καὶ ταχθείσης ὑπὲρ τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν (Γερμανίας καὶ Αὐστρίας). Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1916 αἱ Μεγάλαι σύμμαχοι δυνάμεις εἶχον προβῆ εἰς προκαταρκτικὴν διανομὴν τῆς Τουρκίας, ἥτις ὁμοίως εἶχε κηρύξει τὸν πόλεμον κατ' αὐτῶν, εἰς ζώνας ἐπιρροῆς. Κατὰ τὴν γενομένην τότε συμφωνίαν, ἡ Κωνσταντινούπολις τὰ Στενὰ καὶ ἡ Ἀρμενία ἀνεγνωρίζοντο ὡς ζώνη ἐπιρροῆς ρωσική, ἡ Συρία καὶ ἡ Παλαιστίνη ὡς ζώνη γαλλική, ἡ Ἀραβία καὶ ἡ ὁδὸς τῶν Ἰνδιῶν (ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου) ὡς ζώνη ἀγγλικὴ καὶ τέλος τὸ βιλαέτιον Ἀϊδινίου (Σμύρνης), τοῦ Ἰκονίου καὶ τῶν Ἀδάνων (Κιλικία) ὡς ζώνη ἰταλική. Ἀλλὰ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ρωσίας καὶ τὴν παρέμβασιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐν τῷ μεταξύ, εἰς τὸν πόλεμον, μεταβληθείσης τῆς συμμαχικῆς ἰσορροπίας τῶν νικητῶν, ἡ διάσκεψις τῆς εἰρήνης, τὴν 14 Μαΐου 1919, ἐπεδίκαζεν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἐντολὴν ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν Στενῶν καὶ τῆς Ἀρμενίας, εἰς τὴν Ἑλλάδα μέρος τοῦ βιλαετίου Ἀϊδινίου (Σμύρνης), εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν νοτίως τοῦ Μαιάνδρου ζώνην, καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν Βόρειον Ἀνατολίαν (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἀγκύρας καὶ τῆς Προύσης), ἐν ᾧ τὸν Μάρτιον τοῦ 1920 τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα εἰσήρχοντο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως (ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1918) ἡ Μεγάλη Βρεττανία, ἐπιδιώκουσα τὴν πραγματοποίησιν τῶν γενικωτέρων αὐτῆς πολιτικῶν σκοπῶν, εἶχεν ἀποσπάσει παρὰ τοῦ Κλεμανσὼ τὴν γαλλικὴν συγκατάθεσιν διὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἀπορρόφησιν τῶν πετρελαιοφόρων περιοχῶν τοῦ βιλαετίου τῆς Μοσούλης καὶ ἅμα ἐπέτυχε τὴν εἰς ἑαυτὴν ἀνάθεσιν τῆς ἐντολῆς ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης, ὅπως ᾖ ἀσφαλὴς δι' αὐτὴν (κατέχουσαν καὶ τὴν Αἴγυπτον) ὁ διάπλους τοῦ Σουέζ.

Τὴν 28 Ἰουλίου/9 Αὐγούστου 1920 ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν, καθ' ἥν, ὑπὸ τὰς ἀγγλικὰς ἐμπνεύσεις, ἀπεσπῶντο ἀπὸ τῆς Τουρκίας ἐν Εὐρώπῃ μὲν ἡ Θρᾴκη μέχρι τῆς γραμμῆς τῆς Τσατάλτζης, ἐν Ἀσίᾳ δὲ ἡ Συρία, ἡ Μεσοποταμία, ἡ Παλαιστίνη καὶ ἡ Ἀραβία, ἐκυροῦντο δὲ καὶ αἱ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος (1919) ληφθεῖσαι ἀποφάσεις. Μία τούτων ἦτο νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ στρατιωτικὴ κατοχὴ τῆς περιοχῆς τῆς Σμύρνης. Τὴν 23 Ἀπριλίου / 6 Μαΐου 1919 ὁ παρὰ τῷ Ἀνωτάτῳ συμβουλίῳ τῶν μεγάλων συμμάχων δυνάμεων (Οὐΐλσων, Λόϋδ Τζώρτζ, Κλεμανσώ, Τιτόνι) ἐν Παρισίοις ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος πρωθυπουργὸς Ἐλευθ. Βενιζέλος, λαβὼν τὴν συγκατάθεσιν τοῦ συμβουλίου, ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν ἀντιπρόεδρον τῆς κυβερνήσεως Ἐμμ. Ρέπουλην νὰ παρασκευασθῇ ὡς τάχιστα ἡ περὶ τὰς Ἐλευθερὰς-Πράβιον συγκεντρωμένη Ι μεραρχία, οὖσα ἐκεῖ ἑτοίμη πρὸς ἀναχώρησιν εἰς Οὐκρανίαν, ἵνα μεταφερθῇ εἰς Σμύρνην, συγχρόνως δ' ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁρμοστὴν τῆς Ἑλλάδος Κανελλόπουλον νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἀρχιστράτηγον τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς στρατηγὸν Φρανσαὶ Ντ' Ἐσπεραὶ ὅτι δὲν θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ σταλῇ εἰς Οὐκρανίαν ἡ Ι μεραρχία καὶ ὅτι θὰ ὑπάρξῃ πιθανῶς ἀνάγκη ἐνισχύσεως εἰς Σμύρνην τῆς Ι μεραρχίας καὶ διὰ τῶν ἐν Οὐκρανίᾳ ΙΙ καὶ XIII μεραρχιῶν, ἀνακαλουμένων.

2. *Κατάληψις τῆς Σμύρνης ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.* Ἡ κατάληψις τῆς Σμύρνης ἔπρεπε νὰ γίνῃ ὡς τάχιστα, ἡ δὲ ἀποστολὴ ἐκεῖ τῆς Ι μεραρχίας ἔδει νὰ τηρηθῇ αὐστηρῶς μυστική, διότι οἱ σύμμαχοι διέβλεπον ὅτι οἱ Ἰταλοὶ καταλαβόντες τὴν Μάκρην καὶ Ἀττάλειαν θὰ ἀπεβίβαζον προσεχῶς δυνάμεις καὶ εἰς Ἁλικαρνασσὸν καὶ πιθανῶς καὶ βορειότερον. Ἐπομένως ταχύτατα διηυθύνθησαν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἀπὸ τῶν διαφόρων λιμένων, ὅπου εὑρίσκοντο, εἰς τὰς Ἐλευθερὰς μὲν 14 ἀτμόπλοια, εἰς δὲ τὸν ὅρμον τοῦ Σταυροῦ 3 τοιαῦτα, ἐφ' ὧν ἐπεβιβάσθη ἡ Ι μεραρχία, ἑτοιμασθεῖσα πρὸς ἀπόπλουν. Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ λιμένος τῶν Ἐλευθερῶν ἔδει ν' ἀναχωρήσωσι τὰ συντάγματα 4ον καὶ 5ον πεζικοῦ καὶ 1/38 σύνταγμα εὐζώνων, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ μονάδες (πλὴν τοῦ πυροβολικοῦ) καὶ οἱ σχηματισμοὶ τῆς μεραρχίας, ἀπὸ δὲ τοῦ ὅρμου τοῦ Σταυροῦ τὸ πυροβολικὸν αὐτῆς. Διαταγαὶ καὶ εἰδικαὶ ὁδηγίαι ἐνσφράγιστοι τοῦ γενικοῦ στρατηγείου ἐξεδόθησαν πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς Ι μεραρχίας, ὧν ὅμως οὗτος θὰ ἐλάμβανε γνῶσιν ἐν πλῷ. Ἡ ἐπιβίβασις ἐπερατώθη τῇ 10 ὥρᾳ τῆς 29 Ἀπριλίου 1919, ἀνεμένετο δὲ τὸ σύνθημα τοῦ ἀπόπλου. Τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης, 30 Ἀπριλίου 1919, εἰσέπλευσαν εἰς τὸν λιμένα τῶν Ἐλευθερῶν ἑπτὰ ἀντιτορπιλλικά, ὧν 4 ἑλληνικὰ καὶ 3 ἀγγλικά, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου Κάλθορπ. Ἡ Ι μεραρχία ἀπέπλευσεν ἐκ τοῦ λιμένος Ἐλευθερῶν τῇ 19ῃ ὥρα τῆς 30 Ἀπριλίου 1919 καὶ περὶ τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης (1 Μαΐου 1919) ἡ ὅλη νηοπομπὴ ἐστάθμευσεν εἰς Γέραν τῆς Λέσβου. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς 1/13 ἤδη Μαΐου 1919 ὁ πλοίαρχος Μαυρουδῆς (κυβερνήτης τοῦ ἐν τῷ λιμένι Σμύρνης ναυλοχοῦντος θωρηκτοῦ καταδρομικοῦ «Ἀβέρωφ») δι' ἀγήματος ναυτῶν εἶχε καταλάβει τὸ ἐξωτερικὸν φρούριον τῆς Σμύρνης Τσανακαλεσί, ἄνευ ἀντιστάσεώς τινος, ὁ δὲ μητροπλίτης Σμύρνης Χρυσόστομος διὰ διαγγέλματος αὐτοῦ πρὸς τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν Σμύρνης ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς ὑψηλὴν καὶ θείαν μυσταγωγίαν, ἐξ ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἅπαξ εἰς τὸ διάστημα ὁλοκλήρων αἰώνων τελοῦνται εἰς τὰς τύχας τῶν λαῶν. «Ἀποκαλυφθῆτε, ἔλεγε, καὶ στῆτε καλῶς. Στῆτε μετὰ φόβου Θεοῦ τὰ μέτωπα ὑψηλά, κλίνοντες μόνον τὰς ψυχάς σας πρὸ τῶν μεγάλων καὶ ἀνεξερευνήτων βουλῶν τοῦ Θεοῦ. Ἀδελφοί, τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐπέστη. Οἱ πόθοι τῶν αἰώνων ἐκπληροῦνται. Οἱ ἔκτακτοι χρόνοι ἤγγισαν. Αἱ μεγάλαι ἐλπίδες τοῦ γένους μας, ὁ ἀνύστακτος, ὁ σφοδρός, ὁ μύχιος, ὁ θερμός, ὁ καίων καὶ φλογίζων ὡς πεπυρακτωμένος σίδηρος τὰ σπλάγχνα μας πόθος πρὸς ἕνωσιν μετὰ τῆς μητρός μας Ἑλλάδος, ἰδοὺ κατὰ τὴν σήμερον ἱστορικὴν καὶ ἀξιομνημόνευτον ἡμέραν τῆς 1ης Μαΐου γίνεται πρᾶγμα καὶ γεγονὸς τετελεσμένον. Ἀπὸ τῆς σήμερον 1ης τοῦ φαιδροῦ Μαΐου, τοῦ δροσοσταλάκτου τούτου μηνός, τοῦ στεφάνου τῶν μηνῶν, ἀποτελοῦμεν ἀναπόσπαστον τμῆμα τῆς ἡνωμένης, τῆς ἐνδόξου, τῆς ἀθανάτου μεγάλης πατρίδος Ἑλλάδος. Ἡ ἀποβίβασις τῶν ἑλληνικῶν μεραρχιῶν εἰς τὰ μικρασιατικὰ παράλια ἤρξατο, τὸ ἐξωτερικὸν φρούριον τῆς Σμύρνης κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Αὔριον οἱ ἐλευθερωταί μας εἰσέρχονται εἰς τὴν κατοχὴν τῆς πόλεως. Ζήτω τὸ Ἔθνος». Ὁ διοικητὴς τῆς Ι μεραρχίας διὰ τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Λέων» ἀφίκετο εἰς Σμύρνην καὶ ἐκεῖ συνεννοήθη μετὰ τοῦ κυβερνήτου τοῦ «Ἀβέρωφ» πλοιάρχου Μαυρουδῆ, ὡς καὶ μετὰ τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου Κάλθορπ, διοικητοῦ τῶν συμμαχικῶν ναυτικῶν δυνάμεων, περὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἀποβάσεως. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Γέραν ἐκανόνισε διὰ τῆς διαταγῆς αὐτοῦ τὸν τρόπον τῆς καταλήψεως τῆς Σμύρνης ὑπὸ τῆς Ι μεραρχίας. Κατὰ τὴν διαταγὴν ἐκείνην: Τὰ μὲν 4ον καὶ 5ον συντάγματα πεζικοῦ ἀποβιβαζόμενα εἰς «Πούνταν» τῆς Σμύρνης θὰ ἐπορεύοντο πρὸς κατάληψιν τὸ μὲν 5ον σύνταγμα πεζικοῦ τῆς περιοχῆς τῆς πόλεως ἀπὸ Πούντας μέχρι τοῦ κυριωτέρου φρουρίου Πάγος, ὅπου θὰ ἐτοποθετοῦντο αἱ μοῖραι ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, τὸ δὲ 4ον σύνταγμα πεζικοῦ, τῆς ζώνης τῆς διαχωριζούσης τὴν τουρκικὴν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς συνοικίας. Τὸ 1/38 σύνταγμα εὐζώνων ἀποβιβαζόμενον εἰς Καραντίναν θὰ ἐβάδιζε πρὸς κατάληψιν τῆς περιοχῆς τῆς πόλεως ἀπὸ Καραντίνας μέχρι τοῦ φρουρίου Πάγος. Τέλος διὰ τῆς εἰρημένης διαταγῆς καθίστατο γνωστὸν ὅτι ὁ ἐν Σμύρνῃ ὑπάρχων τουρκικὸς στρατὸς ἐκ 3.000 περίπου ἀνδρῶν εἶχε διαταχθῆ ὅπως τὴν πρωΐαν τῆς 2ας Μαΐου περιορισθῇ εἰς τοὺς στρατῶνάς του. Μετὰ ταῦτα ἀπέπλευσαν τὰ φέροντα τὴν Ι ἑλληνικὴν μεραρχίαν πλοῖα ἐκ Γέρας, κατέπλευσαν τὴν 7.30′ ὥραν τῆς 2ας Μαΐου 1919 εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης καὶ ἡ ἀποβίβασις ἤρξατο ἀμέσως. Περὶ ὥραν δὲ 8.40′ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ 4ου συντάγματος εἶχεν ἤδη ἀποβιβασθῆ εἰς Πούνταν καὶ ἤρξατο κινούμενον πρὸς τὸν ἀντικειμενικόν του σκοπόν, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ 5ου συντάγματος πεζικοῦ.

Τέλος ἐξεκίνησε καὶ τὸ 1/38 σύνταγμα πεζικοῦ, προπορευομένης τῆς σημαίας του ἐκ τοῦ σημείου τοῦ κρηπιδώματος, Quai, ὅπου εἶχεν ἀποβιβασθῆ. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο σύνταγμα εὐζώνων ἔδει ν' ἀποβιβασθῇ οὐχὶ εἰς τὸ κρηπίδωμα τῆς παραλίας, ἀλλ' εἰς Καραντίναν, ὅπως ἐκεῖθεν ὁρμώμενον καταλάβῃ τὴν σειρὰν τῶν ὑψωμάτων ἀπὸ Καραντίνας μέχρι τῆς κορυφῆς Πάγος. Ὁ πλοίαρχος ὅμως Μαυρουδῆς, προβλέπων ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἶχον ὀργανώσει ἀντίστασιν κατὰ πάσης ἐπὶ τοῦ σημείου ἐκείνου τῆς τουρκικῆς συνοικίας ἀποβάσεως, ἔκρινεν ἐπικίνδυνον πᾶσαν ἀπόπειραν ἀποβιβάσεως ἐκεῖ καὶ διέταξε τὸν πλοίαρχον τοῦ «Ἀτρομήτου» φέροντος τὸ ΙΙΙ τάγμα τοῦ 1/38 συντάγματος εὐζώνων, νὰ μεθορμισθῇ ἐκ Καραντίνας εἰς τὴν ἀποβάθραν Quai τοῦ λιμένος, ἀπὸ τῆς 8ης ἤδη ὥρας τῆς 2 Μαΐου 1919, χωρὶς ὅμως τὸ τοιοῦτον νὰ γνωστοποιηθῇ καὶ εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Ι μεραρχίας, ἄλλως, ὡς γνωστόν, διατάξαντα. Περὶ τὴν 10.30′ ὥραν, ἀποβιβαζομένων εἰς Πούνταν τῶν πυρβολαρχιῶν βολῆς, ὁ διοικητὴς τῆς Ι μεραρχίας ἐξῆλθεν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ μετέβη ἐκεῖ μετὰ τοῦ πλοιάρχου Μαυρουδῆ (μεταβάντος τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ «Λέοντος») προκειμένου νὰ δώσῃ ὁ μέραρχος ὁδηγίας εἰς τὰς ὀρειβατικὰς μοίρας περὶ τοῦ μέρους, εἰς ὃ ἔδει νὰ κατευθυνθῶσιν αὗται, ἤτοι εἰς τὸ ἐπικρατοῦν τῆς πόλεως Σμύρνης φρούριον Πάγος. Τότε ὁ εἰρημένος πλοίαρχος ἐγνωστοποίησε τῷ μεράρχῳ τὴν τροποποίησιν, ἣν ἐπέφερεν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον ἀποβάσεως τοῦ ΙΙΙ τάγματος τοῦ 1/38 συντάγματος εὐζώνων.

Ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοβούλου ἐκείνης ἐνεργείας δὲν ἐπετυγχάνετο ἡ περίσχεσις τῆς πόλεως ἀπὸ νότου, εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρωΐας, ὡς ἦτο ἐπιβεβλημένον, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐδημιουργήθη κίνδυνος, οὗ ἐπεζητεῖτο ἀκριβῶς ἡ ἀποφυγή. Τὸ 1/38 σύνταγμα εὐζώνων οὕτως ἀποβιβασθὲν εἰς τὴν ἀποβάθραν Quai διέθηκεν ἕτερον τμῆμα αὐτοῦ πρὸς κατάληψιν τοῦ δεξιοῦ τμήματος τοῦ ὁρισθέντος αὐτῷ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ «Ἀτρομήτου» εὑρισκομένου ΙΙΙ τάγματος. Ὁ ἐντεταλμένος ὅμως ὅπως ὁδηγήσῃ εἰς τὰς θέσεις του τὸ 4ον σύνταγμα πεζικοῦ, ὑπέδειξεν εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ 1/38 συντάγματος εὐζώνων ὅτι ὤφειλε τὸ σύνταγμα τοῦτο ν' ἀκολουθήσῃ ἄλλο δρομολόγιον (τὸ ὑπὸ τοῦ 4ου συντάγματος πεζικοῦ ἀκολουθούμενον), ὅπως ἀποφευχθῇ μοιραία σύγκρουσις, ἀλλ' οὗτος δὲν συνεμορφώθη πρὸς τὴν ὑπόδειξιν τοῦ ὁδηγοῦ ταύτην, ἀλλ' ἐβάδισε διὰ τῆς πρὸς Καραντίναν παραλιακῆς ὁδοῦ, τῆς διερχομένης διὰ τῆς πλατείας τοῦ διοικητηρίου πρὸ τῶν στρατώνων καὶ διὰ τμήματος τουρκικῆς συνοικίας. Ἡ φάλαγξ τῶν εὐζώνων αὕτη, οὕτως, ἀποτελουμένη ἐκ δύο ταγμάτων καὶ περιστοιχιζομένη ὑπὸ πολλοῦ κόσμου, ὅστις ἐκεῖθεν τοῦ τελωνείου δὲν εἶχεν ἐκκαθαρισθῆ ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ἀγημάτων, εἰσήρχετο, διελθοῦσα τὴν πλατεῖαν τοῦ διοικητηρίου, εἰς τὴν ὁδὸν Καραντίνας, ὅτε ἐδέχθη πυροβολισμοὺς ἀπὸ τοῦ ἀρχηγείου τῆς χωροφυλακῆς, ἀπὸ τῶν φυλακῶν, ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῆς τουρκικῆς συνοικίας, ἀπὸ τῶν παραθύρων ἑνὸς τουρκικοῦ ξενοδοχείου, ἀπὸ τῶν στρατώνων, ἀπὸ τοῦ διοικητηρίου, ἀπὸ τοῦ σχολείου χωροφυλακῆς καὶ ἀπὸ τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοιαρίων, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ συνηθροισμένου εἰς τὰς παρόδους. Πάραυτα ἔπεσαν 10 εὔζωνοι (ὧν 2 νεκροί) καὶ μέγας ἀριθμὸς πολιτῶν. Τὰ τάγματα εὐζώνων τότε, ἀναπτυχθέντα ἀμέσως, ἐβάδισαν κατὰ τῶν πυροβολούντων, συνέτριψαν τὰς ἀντιστάσεις αὐτῶν καὶ συνέλαβον πλείστους τούτων, οὓς ἀπέστειλαν ὑπὸ κράτησιν εἰς τὸ πλοῖον «Πατρίς». Ἐκ τῶν 3.000 περίπου ἀνδρῶν τῆς φρουρᾶς οἱ μὲν 2.000 περίπου διέφυγον πρὸς Καραντίναν, 1000 δὲ περίπου ὑπελείφθησαν κρατηθέντες ὑπὸ περιορισμόν. Ἡ συμπλοκὴ αὕτη, ἡ καὶ κυρία, δὲν διήρκεσε πλέον τῶν 20′ τῆς ὥρας, διότι τάγμα τοῦ 4ου συντάγματος πεζικοῦ, ἑλιχθὲν καταλλήλως διὰ τῆς τουρκικῆς συνοικίας νοτιώτερον, συνετέλεσε κυρίως εἰς τὴν ἄμεσον κατάπαυσιν τῆς ἀντιστάσεως. Μερικαὶ συμπλοκαὶ ἐπίσης ἐγένοντο καὶ εἰς διάφορα ἄλλα σημεῖα τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ μεταξὺ Τούρκων μετημφιεσμένων καὶ Ἑλλήνων πολιτῶν ἢ καὶ στρατιωτῶν, λίαν αἱματηραί. Ἐν τῷ μεταξύ, μὴ δυνηθέντος τοῦ 1/38 συντάγματος εὐζώνων νὰ καταλάβῃ τὴν ὁρισθεῖσαν αὐτῷ γραμμήν, διετάχθη τὸ 5ον σύνταγμα πεζικοῦ νὰ ἐπεκτείνῃ, καὶ ἀπὸ τοῦ φρουρίου Πάγος μέχρι τῆς Καραντίνας, τὴν γραμμὴν περισχέσεως αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν συλληφθέντων Τούρκων ἦτο καὶ ὁ βαλῆς Σμύρνης, ὅστις ὅμως ἀναγνωρισθεὶς ἐπανήχθη ἀμέσως ἐγκατασταθεὶς εἰς τὴν θέσιν του. Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 2 Μαΐου 1919 ἐπεβλήθη πλήρης ἡ ἡσυχία καὶ ἡ τάξις ἐν τῇ πόλει. Τῇ 16ῃ ὥρᾳ τέλος τῆς 3 Μαΐου ἐπετεύχθησαν ὁλοκληρωτικῶς ἡ περίσχεσις καὶ οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τῆς μεραρχίας. Ἀπὸ τῆς 3 Μαΐου 1919 ὡσαύτως ἤρξατο ὑπὸ τοῦ φρουραρχείου ἡ ἀνάκρισις διὰ τοὺς ἐνόχους τῶν γενομένων, διαρκουσῶν τῶν συμπλοκῶν, διαφόρων ὑπερβασιῶν, οἵτινες καὶ παρεπέμφθησαν εἰς σχηματισθέντα στρατοδικεῖα. Τὴν 5ην Μαΐου κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον 1 εὔζωνος καὶ 1 πολίτης Ἕλλην. Αἱ ἐκτελέσεις ἀμφοτέρων τῶν ἀποφάσεων ἐκείνων ἐγένοντο αὐθημερόν, ὅπερ παρήγαγεν ἀρίστην ἐντύπωσιν παρὰ τῷ τουρκικῷ πληθυσμῷ, πιστεύσαντι ὅτι ἡ ἑλληνικὴ στρατιωτικὴ κατοχὴ δὲν ἐποίει διακρίσεις εἰς τὰς ἐθνικότητας, ἀλλ' ὅτι τὸ μόνον, εἰς ὃ ἀπέβλεπεν, ἦτο ἡ ἀπόλυτος, ἡ εὐσυνείδητος καὶ ἡ πλέον ἰδεώδης δικαιοσύνη. Ἡ μορφὴ τῆς ἐγκατασταθείσης διοικήσεως παρέμεινεν, ὡς αὕτη εἶχεν. Αἱ πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ τουρκικαὶ ἀρχαὶ παρέμειναν λειτουργοῦσαι ὡς καὶ πρὸ τῆς κατοχῆς, ἁπλῶς δὲ ἀντὶ τοῦ ὑπάρχοντος τουρκικοῦ στρατοῦ ἀνέλαβε τὴν ἐξασφάλισιν τῆς χώρας ὁ ἑλληνικὸς στρατός. Ἀλλὰ τὸ σύστημα διοικήσεως τοῦτο μοιραίως ὡδήγει εἰς κατάστασιν, ἥτις προφανῶς δὲν ἠδύνατο νὰ ᾖ ἐπιβοηθητικὴ πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς ἐπιδιωκομένην ἐπιβολὴν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας. Ὁ βαλῆς Σμύρνης θὰ εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του ἅπαν τὸ βιλαέτιον Ἀϊδινίου, διοικῶν ἄλλας μὲν ἐκτάσεις τούτου κατεχομένας ὑπὸ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἄλλας δὲ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως. Διὰ τοῦτο βραδύτερον μετεβλήθη ἡ μέθοδος διοικήσεως αὕτη, συγκεντρωθείσης ἁπάσης τῆς ἐξουσίας εἰς τὸν ὕπατον ἁρμοστήν. Τῇ 7/20 Μαΐου 1919

Digitized by Google

Αἱ ἑλληνικαὶ συνοικίαι τῆς Σμύρνης καιόμεναι κατ' Αὔγουστον τοῦ 1922, μετὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. [Φωτογραφία ληφθεῖσα ἀπὸ ἑνὸς τῶν ἐν Σμύρνῃ ναυλοχούντων ἀγγλικῶν πλοίων.]

Digitized by Google

ἀφίκετο εἰς Σμύρνην, παραμείνας ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ «'Αβέρωφ», ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου 'Εμμ. Ρέπουλης, ὅστις ἐνήργησεν ἐξέτασιν πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ αἰτίου τῶν συμπλοκῶν, ἀποφασίσας ὅπως ἀντικατασταθῇ ἀμέσως ὁ διοικητὴς τοῦ 1/38 συντάγματος εὐζώνων. Τῇ 8/21 Μαΐου 1919 ἀφίκετο ἐξ 'Ιωαννίνων εἰς Σμύρνην ὁ 'Αριστείδης Στεργιάδης, διορισθεὶς «ὕπατος ἁρμοστὴς τῆς 'Ελλάδος», φέρων ὅμως ἐν ἀρχῇ τὸν τίτλον τοῦ νομικοῦ συμβούλου τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ, κατ' οὐσίαν ὅμως οὗτος ἔδει νὰ ᾖ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως, πρὸς τὰς ὁδηγίας δ' αὐτοῦ θὰ συνεμορφοῦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ.

3. *'Επέκτασις τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς.* Δι' ἀλλεπαλλήλων τηλεγραφικῶν διαταγῶν τοῦ "Ελληνος πρωθυπουργοῦ ἐκ Παρισίων, ἀπὸ 7/20, 8/21 καὶ 10/23 Μαΐου 1919, ἐγνωστοποιεῖτο τῇ Ι μεραρχίᾳ ὅτι ἐνισχύετο αὕτη διὰ τοῦ 8ου συντάγματος Κρητῶν καὶ ἅμα ὅτι κατόπιν τῆς ἐνισχύσεως ταύτης δύναται νὰ καταλάβῃ αὕτη τὸ 'Αϊδίνιον, χωρὶς ὅμως νὰ προχωρήσῃ νοτιώτερον αὐτοῦ, οὐδὲ νοτιώτερον τοῦ 'Αγιασουλούκ, πρὸς ἀποφυγὴν προστριβῶν μὲ τοὺς 'Ιταλούς, οὐδὲ νὰ ἐπεκταθῇ πρὸς Δενισλῆ. 'Ακόμη δ' ὅτι ἔτι μᾶλλον ἐνισχύετο ἡ Ι μεραρχία διὰ τοῦ 6ου συντάγματος 'Αρχιπελάγους καὶ ἑπομένως θὰ ἠδύνατο (διὰ τῶν 5 συνταγμάτων) νὰ ἐπεκταθῇ ἡ κατοχὴ ἐπὶ τοῦ σαντζακίου Σμύρνης καὶ Μαγνησίας καὶ ἐπὶ τοῦ καζᾶ Κυδωνιῶν, κατόπιν ὅμως προηγουμένης συνεννοήσεως μετὰ τοῦ ὑπάτου ἁρμοστοῦ καὶ ἐγκρίσεως αὐτοῦ.

'Εν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ Ι μεραρχία, ἐπὶ τῇ πληροφορίᾳ ὅτι ἀπειλοῦνται εἰς τὰ πέριξ ταραχαί, εἶχε καταλάβει τὴν Μαινεμένην, προωθήσασα τμήματα τοῦ μὲν 5ου συντάγματος πεζικοῦ εἰς τὴν στενωπὸν 'Εμὶρ 'Αλέμ, καὶ εἰς τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις Σαμπάντζας καὶ Μπὲλ Καβέ, τοῦ δὲ 4ου συντάγματος πεζικοῦ εἰς τὴν διάβασιν τοῦ Σεβδήκιοϊ. Οὕτως εἶχε καταληφθῇ ὁ ὀρεινὸς περὶ τὴν Σμύρνην περίβολος: Γιαμανλὰρ δάγ—Σίπυλος—Νυμφαῖον ("Ολυμπος)—Κιζὶλ δάγ. Τὸ 5ον σύνταγμα πεζικοῦ (μετὰ πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ) προελάσαν κατέλαβε: τῇ μὲν 12 Μαΐου 1919 τὴν Μαγνησίαν, τῇ δὲ 14 ἰδίου μηνὸς τὸν Κασαμπᾶν, ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως. Γνωσθέντος ὅτι ἐν 'Αϊδινίῳ εἶχον συγκεντρωθῆ 800 Τοῦρκοι στρατιῶται καὶ χωροφύλακες μετὰ 4.000 Τούρκων ἀνταρτῶν, πολλῶν πολυβόλων καὶ 4 πυροβόλων, οἵτινες διέρρηξαν τὰς ἀποθήκας καὶ διήρπασαν τὰ ἐν αὐταῖς ὅπλα καὶ πυρομαχικά, τὸ 4ον σύνταγμα πεζικοῦ (μετὰ πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ) προελάσαν ὁμοίως, διὰ πορειῶν καὶ σιδηροδρομικῶς, κατέλαβε τὸ 'Αϊδίνιον καὶ τὸ Νασλῆ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μαιάνδρου. Τέλος τὸ 1/38 σύνταγμα εὐζώνων ἀπὸ Τουρμπαλῆ καὶ 'Αγιασουλοὺκ ἤχθη πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Καΰστρου καὶ κατέλαβε τὰ Θεῖρα, τὸ Μπαϊντήριον καὶ τὸ 'Οδεμήσιον, κατὰ τὸ δεύτερον δεκαήμερον τοῦ Μαΐου. 'Ομοίως συνεπείᾳ διαταγῆς τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως ἀπεστάλη ἀτμοπλοϊκῶς διλοχία μετὰ λόχου πολυβόλων τοῦ 8ου συντάγματος Κρητῶν, ἥτις κατέλαβε τῇ 13 Μαΐου 1919 τὰς Κυδωνίας, ἕτερον δὲ τάγμα τοῦ ἰδίου συντάγματος βραδύτερον ἀπεστάλη καὶ κατέλαβε τὴν κάτω κοιλάδα τοῦ Καΐκου (Μπακὶρ τσάϊ) ἐγκατασταθὲν εἰς Πέργαμον. Οὕτω κατελήφθη ἅπασα ἡ ζώνη περὶ τὴν Σμύρνην ἑδραιωθείσης τῆς κατοχῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἅτε μετενεχθέντος βαθμηδὸν ἐκεῖ τοῦ κυρίου ὄγκου αὐτοῦ (Α' σῶμα στρατοῦ ὑπὸ τὸν ὑποστράτηγον Κ. Νίδερ, καὶ σῶμα στρατοῦ Σμύρνης ὑπὸ τὸν ἀντιστράτηγον Δ. 'Ιωάννου) καὶ ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν: πρῶτον μὲν τοῦ ἀντιστρατήγου Κ. Μηλιώτου Κομνηνοῦ (μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1920), εἶτα δὲ τοῦ ἀντιστρατήγου Λ. Παρασκευοπούλου καὶ 'Αναστασίου Παπούλα. Τὴν 28 'Ιουλίου/10 Αὐγούστου 1920 ὑπεγράφη τέλος ἐν Σέβραις συνθήκη εἰρήνης μεταξὺ τῶν συμμάχων δυνάμεων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Τουρκίας ἀφ' ἑτέρου, δυνάμει τῆς ὁποίας τὸ πλεῖστον τοῦ νομοῦ Σμύρνης παρεχωρεῖτο ὑπὸ ὅρους τῇ 'Ελλάδι.

4. *'Εγκατάλειψις τῆς Σμύρνης ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.* Μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ ἑλληνικοῦ μετώπου (13 καὶ 14 Αὐγούστου 1922) εἰς τὸν τομέα τοῦ 'Αφιὸν Καρὰ Χισσάρ, τὴν ἐπακολουθήσασαν δεινὴν ἧτταν τῶν Α' καὶ Β' σωμάτων στρατοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τὴν ἐπιβληθεῖσαν πλέον ἐκ τῶν πραγμάτων ταχεῖαν σύμπτυξιν αὐτῶν πρὸς Δ., κατέστη πρόδηλον ὅτι ἡ ἐκκένωσις τῆς Μικρᾶς 'Ασίας ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Σμύρνης ὑπ' αὐτοῦ ἦτο ἀναπόφευκτος. "Απασαι αἱ διαταγαὶ τῆς στρατιᾶς (ἀντιστράτηγος Γ. Χατζανέστης), ὅπως ἀνακοπῇ ἡ ὑποχώρησις εἴτε ἀνατολικῶς τοῦ Οὐσάκ, εἴτε ἀνατολικῶς τῆς Φιλαδελφείας, εἴτε εἰς τὸν περὶ τὴν Σμύρνην ὀρεινὸν περίβολον, δὲν ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῶν μονάδων, αἵτινες εἶχον διαφύγει τὴν αἰχμαλωσίαν. 'Η στρατιὰ ἀποφασίσασα πλέον νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Σμύρνην, ἐξέδωκε διαταγὴν περὶ ἐνάρξεως ἐπιβιβάσεως τῇ 22 Αὐγούστου 1922 ἐπὶ τῶν ἀτμοπλοίων τῶν διαφόρων ἐν Σμύρνῃ σχηματισμῶν, ὡς καὶ τῶν μὴ χρησίμων ἀρχείων τὴν 23 Αὐγούστου 1922. 'Αφ' ἑτέρου ἡ στρατιὰ Μικρᾶς 'Ασίας μετεκαλέσατο ἐξ 'Ανατολικῆς Θρᾴκης εἰς Σμύρνην τὴν Α' μεραρχίαν, τῇ 22 Αὐγούστου 1922, ὅπως τάξῃ αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν περὶ τὴν Σμύρνην διαβάσεων πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ὑποχωρουσῶν μεραρχιῶν τῶν Α' καὶ Β' σώματος στρατοῦ. 'Αλλὰ τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν τῆς μεραρχίας ταύτης, καίπερ ἀνεπάφου, ἦτο κατ' ἐξοχὴν καταπεπτωκὸς καὶ ἡ πρόθεσις τῆς στρατιᾶς περὶ ὀργανώσεως ἀντιστάσεως ἐματαιώθη. 'Εν τῷ μεταξὺ τῇ 22ᾳ Αὐγούστου 1922, κατελήφθη ὑπὸ ἀτάκτων Τούρκων τὸ 'Οδεμήσιον, τῇ ἐπομένῃ τὸ Βαϊνδήριον καὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς 25 Αὐγούστου τὸ Τουρμπαλί, ἐνῷ αἱ μεραρχίαι τοῦ νοτίου συγκροτήματος κατὰ τὴν νύκτα τῆς 25 Αὐγούστου εἶχον φθάσει εἰς τὴν ὁρισθεῖσαν δι' αὐτὰς ὑπὸ τῆς στρατιᾶς γραμμὴν ἀνατολικῶς τῆς Σμύρνης, πλὴν τῆς VII μεραρχίας, εὑρισκομένης ἔτι ἐν πορείᾳ. Πληροφορηθὲν ὅμως τὸ νότιον συγκρότημα (ὑποστράτηγος 'Αθ. Φράγκου) ὅτι τουρκικὸν ἱππικὸν βαδίζει διὰ τῆς ἀπ' 'Αξαρίου ἁμαξιτοῦ πρὸς Μαγνησίαν, διέταξεν, ἵνα ἡ VII μεραρχία καταλάβῃ οὐχὶ τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ παρὰ τὸ Μοναστήριον Μαγνησίας ἀλλὰ τὸν αὐχένα Σαμπάντζα Μπεϋλί. 'Αλλ' ἡ VII μεραρχία ἤχθη εἰς τὴν νοτίαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ (Μποσνάκι-Γιουρούκ), ὅπου τὸ 23ον σύνταγμα πεζικοῦ συνεκρούσθη μετὰ τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ, ὃ ἠνάγκασεν εἰς ὑποχώρησιν. 'Η διοίκησις τῆς στρατιᾶς Μικρᾶς 'Ασίας ἀπὸ τῆς 24 Αὐγούστου 1922 ἀνετέθη εἰς τὸν ἀντιστράτηγον Γ. Πολυμενᾶκον, ἀνακληθέντος τοῦ ἀντιστρατήγου Γ. Χατζανέστη. Διὰ σειρᾶς διαταγῶν τῆς στρατιᾶς συνεχίσθη ἡ ἐκκένωσις τῆς Σμύρνης. Διετάχθη ἡ μεταφορὰ (27 Αὐγούστου) τῆς Α' μεραρχίας εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς 'Ερυθραίας ἐπὶ τοῦ Λεστρὲν δὰγ καὶ ἀνετέθη εἰς τὸν ὑποστράτηγον 'Α. Πλατὺν ἡ διοίκησις τῶν εἰς τὴν 'Ερυθραίαν συγκεντρωθησομένων μονάδων, ἃς ἡ μεραρχία αὕτη θὰ ὑπεδέχετο, καταρτίζουσα ἀμυντικῶς τὸν λαιμὸν καὶ συγκρατοῦσα τοὺς Τούρκους ἐκεῖ. 'Εν τῷ μεταξὺ ἡ ὁμὰς Φράγκου ἤρξατο ἀποσυρομένη αὖθις κατὰ τὴν νύκτα τῆς 26—27 Αὐγούστου 1922 ἀπὸ τῆς ἀνατολικῶς τῆς Σμύρνης γραμμῆς, ἐν ᾗ εἶχε ταχθῆ. Αἱ V καὶ IX μεραρχίαι ἀπὸ τῶν ἐπὶ τοῦ Νὶφ δὰγ ('Ολύμπου) θέσεων αὐτῶν ἄγονται πρὸς Παράδεισον—Πάγον τῆς Σμύρνης. Αἱ II, I, IV μεραρχίαι ἀπὸ τοῦ Μπὲλ Καβὲ καὶ ἡ VII τοιαύτη ἀπὸ τῆς νοτίας ἐξόδου τῆς στενωποῦ (Μποσνάκι-Γιουρούκ), ἑτέραν ἀποτελέσασαι φάλαγγα, ἤχθησαν διὰ Σμύρνης πρὸς Σκάλαν Βρυούλων. 'Η XIII μεραρχία ὡς ἀριστερὰ πλαγιοφυλακὴ ἐκάλυπτε τὴν ὅλην κίνησιν. 'Η μεραρχία ἱππικοῦ τέλος ἀπὸ τῆς Μαινεμένης διηυθύνθη καὶ αὕτη μέσῳ Σμύρνης-Μπαλτζόβας πρὸς τὴν 'Ερυθραιαν. 'Η VII μεραρχία, τὴν ὀπισθοφυλακὴν τοῦ νοτίου συγκροτήματος ἀποτελοῦσα, διῆλθε τὴν 10ην ὥραν τῆς 27 Αὐγούστου 1922 ἐκ Σμύρνης ὡς τελευταῖον συντεταγμένον τμῆμα τοῦ στρατοῦ. 'Η ἀνωτέρα γενικὴ στρατιωτικὴ διοίκησις καὶ τὸ φρουραρχεῖον Σμύρνης ἀπὸ τῆς 24ης ὥρας ἤδη τῆς 26 Αὐγούστου, εἶχον ἤδη κινηθῆ πρὸς Τσεσμέ. Τὰ ὄργανα τῆς πολιτικῆς διοικήσεως ἐπεβιβάσθησαν ἀτμοπλοίων καὶ ἀνεχώρησαν τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 26 Αὐγούστου 1922, τελευταίου ἐπιβιβασθέντος τοῦ ὑπάτου ἁρμοστοῦ Στεργιάδου ἐπὶ ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ. Οὕτως οὐσιαστικῶς ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου τῆς 26—27 Αὐγούστου 1922 ἡ ἑλληνικὴ διοίκησις ἔπαυσεν ὑφισταμένη ἐν Σμύρνῃ. Τὴν πρωίαν τῆς 27 Αὐγούστου 1922, πλῆθος 'Ελλήνων στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν, ἀγνοούντων τὴν ἐκκένωσιν, περιεφέροντο ἀκόμη εἰς τὴν πόλιν. Οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι τῆς Σμύρνης ἀναθαρρήσαντες καὶ ὁπλισθέντες ἠμπόδιζον τὴν διαφυγὴν τούτων πρὸς Τσεσμέν. 'Αρκετοὶ συνελήφθησαν ἐκ τούτων αἰχμάλωτοι, πάμπολλοι ἐφονεύθησαν, πολλοὶ ἐπνίγησαν καὶ ἐλάχιστοι ἐσώθησαν ἐπὶ ἰταλικῶν, ἀμερικανικῶν καὶ ἀγγλικῶν πλοίων. 'Ο ἑλληνικὸς στόλος ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου ὡσαύτως (26—27 Αὐγούστου 1922) εἶχεν ἐγκαταλίπει τὸν λιμένα Σμύρνης. Τὴν πρωίαν τῆς 27ης Αὐγούστου πᾶσα ἐκδήλωσις τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς εἶχε παύσει. 'Ενῷ οὕτω διέρρεε πρὸς 'Ερυθραίαν διὰ Σμύρνης τὸ νότιον συγκρότημα, ἡ σύμπτυξις τῶν στρατευμάτων τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως 'Οδεμησίου μετὰ τὴν συγκέντρωσιν αὐτῶν εἰς 'Αϊδίνιον (24 Αὐγούστου 1922) ἐγένετο πρὸς Τουρμπαλὶ (26 Αὐγούστου 1922) καὶ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Τριάντα (27 Αὐγούστου 1922), ὁπότε εἶχε διακοπῆ ἡ μετὰ τῆς Σμύρνης τηλεφωνικὴ συγκοινωνία. Περὶ τὴν 19ην ὥραν τῆς 27 Αὐγούστου 1922 ἐπῆλθε τηλεφωνικὸς σύνδεσμος μετὰ τοῦ εἰς Πούντα ὑπαλλήλου τῆς ἀγγλικῆς ἑταιρείας "Ελληνος ἰδιώτου 'Εμμ. Καπετανίδου, ὅστις μετέδωκε τῷ στρατιωτικῷ διοικητῇ τὴν πληροφορίαν ὅτι κατελήφθη ἡ Σμύρνη ὑπὸ Τούρκων ἱππέων ἀτάκτων καὶ 500 περίπου τοιούτων τακτικοῦ στρατοῦ καὶ ὅτι τῇ 18ῃ ὥρᾳ ἁμαξοστοιχία μετὰ 4 ὀχημάτων παραλαβοῦσα 40 Τούρκους στρατιώτας καὶ 2 ὁπλοπολυβόλα ἀνεχώρησε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Παραδείσου, προσθεὶς «λάβετε μέτρα σας».

'Η πληροφορία αὕτη μετεδόθη τηλεφωνικῶς μὲ προφανέστατον κίνδυνον τοῦ πατριώτου τούτου, διότι ἐκτὸς τοῦ σταθμοῦ περιεφέροντο Τοῦρκοι ἀξιωματικοὶ καὶ ἐντὸς τοῦ σταθμοῦ εἰργάζοντο Τοῦρκοι ὑπάλληλοι τῆς ἑταιρείας. Μετ' ὀλίγον στρατιῶται φυγάδες ἐπανελθόντες ἀνέφερον ὅτι εἰς Καζαμὶρ τουρκικὸν τμῆμα συλλαμβάνει καὶ ἀφοπλίζει τοὺς "Ελληνας στρατιώτας καὶ τοὺς ἀποστέλλει εἰς Σμύρνην. "Αλλη πληροφορία ἔφερεν ὅτι ἐπῆλθε συνεννόησις δῆθεν μετὰ τῶν Τούρκων τῇ μεσολαβήσει τῶν κυβερνητῶν τῶν ὁρμούντων ἐν τῷ λιμένι Σμύρνης ξένων πλοίων ὡς πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ ἀποσπάσματος τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως 'Οδεμησίου. Τῇ 28 Αὐγούστου 1922 ἡ φάλαγξ ἐκ 4.500 ἀνδρῶν, ὑπερχιλίων κτηνῶν, παρακολουθουμένη ὑπὸ προσφύγων, 300 καμήλων, 200 ὄνων, διεσκορπισμένων ἐν ἀναμίξει μεταξὺ τῶν τμημάτων, ἐξεκίνησε (ὥρᾳ 7 ½) διὰ Σμύρνην. Καθ' ὁδὸν πληροφορεῖται ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς ὅτι τὴν προτεραίαν (27 Αὐγούστου 1922) ἑλληνικὸς στρατὸς διηυθύνθη πρὸς 'Ερυθραίαν. 'Αλλὰ καὶ μετὰ τὴν προειδοποίησιν ταύτην ἡ φάλαγξ ἐξακολουθεῖ τὴν μοιραίαν πορείαν της πρὸς Σμύρνην. "Οταν ἡ κεφαλὴ τῆς φάλαγγος ἔφθασεν εἰς τὰ πρὸ τοῦ Παραδείσου ὑψώματα, ἠναγκάσθη νὰ σταματήσῃ ἐκ τῆς βολῆς δύο ἢ τριῶν πυροβόλων τουρκικῶν καὶ ὀλιγαρίθμων Τούρκων στρατιωτῶν. 'Ανεπτύχθη τότε εἷς λόχος ἐκ τοῦ τάγματος ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐχθρικὴν βολήν, ἐνῷ ἡ ὅλη φάλαγξ ἐσταμάτησεν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ συμπυκνωθεῖσα (τάγμα 31ου συντάγματος πεζικοῦ, 18ον σύνταγμα πεζικοῦ, ἡμιλαρχία, οὐλαμὸς ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ). Τὰ μάχιμα τμήματα ἀνεμίχθησαν μετὰ τῶν μεταγωγικῶν. Εἷς οὐλαμὸς πυροβολικοῦ παραταχθεὶς ἤρξατο βάλλων. 'Η ὅλη δρᾶσις περιωρίσθη, ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον, εἰς ἀνταλλαγὴν μόνον τυφεκιοβολισμῶν, ἑκατέρωθεν, ὁπότε ἁμαξοστοιχία, μεταφέρουσα προφανῶς στρατόν, ἐθεάθη προχωροῦσα ἐκ Σμύρνης πρὸς Βουτζᾶ, ἵνα ἐκεῖθεν πλευροκοπήσῃ τὴν ἑλληνικὴν φάλαγγα. Τὸ τουρκικὸν πυροβολικὸν ἐκ τοῦ φρουρίου Πάγος ἤρξατο συγχρόνως βάλλον κατὰ τῆς ἐν ἀδρανείᾳ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ παραμενούσης φάλαγγος. 'Η τοιαύτη βολή, καίπερ μὴ δραστική, ἐν τούτοις ἐπηρέασε ἔτι μᾶλλον τὸ ἠθικόν, τὸ ἤδη μειωμένον, τῆς ἑλληνικῆς φάλαγγος, καὶ ἐπήνεγκε ἀταξίαν, σύγχυσιν καὶ θόρυβον. "Ετερος οὐλαμὸς τουρκικοῦ πυροβολικοῦ ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Βουτζᾶ ἤρξατο πλευρικοῦ καὶ δραστικοῦ πλέον πυρὸς κατὰ τῆς ἐν συγχύσει ἑλληνικῆς ἐκείνης φάλαγγος.

'Ο διοικῶν αὐτὴν συνταγματάρχης ἀπέστειλεν ἀνθυπασπιστὴν μετὰ σαλπιγκτοῦ πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ Πάγου κατερχομένους Τούρκους ὡς κήρυκα, ὅπως ἀναγγείλῃ αὐτοῖς τὴν παράδοσιν τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἀποσπάσματος, κρίνας ἀτελπιστικὴν τὴν θέσιν του. Μετ' ὀλίγον συνετελεῖτο ἡ παράδοσις τῆς σημαίας τοῦ 18ου συντάγματος πεζικοῦ, 25 ἀξιωματικῶν καὶ 1.000 περίπου ὁπλιτῶν ὡς καὶ μιᾶς πυρολαρχίας. 'Ο λοχίας Μαγγανιώτης καὶ ὁ στρατιώτης Τσιατσιάλης προὐτίμησαν τῆς αἰχμαλωσίας τὸν θάνατον καὶ ηὐτοκτόνησαν ἀμέσως ἐπὶ τόπου. 'Η λοιπὴ δύναμις ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Βαμβακόπουλον, ἀναλαβόντα τὴν διοίκησιν (ἐξ 750 ὁπλιτῶν καὶ 25 ἀξιωματικῶν) ἤχθη δι' ἐσπευσμένης πορείας εἰς τὸν ὅρμον Ντερμιτζαλί, ὅπου ἀφίκετο περὶ ὥραν 9ην τῆς 30 Αὐγούστου 1922, ἐπιβιβασθεῖσα τοῦ ἐκεῖ ὁρμοῦντος ἐξωπλισμένου πλοίου «Νάξος», ὃ εἶχεν ἀποστείλει ἐκ προνοίας ἡ στρατιὰ μετὰ δύο ἑτέρων πολεμικῶν τοιούτων. "Αλλη πάλιν δύναμις ἐξ 7 ἀξιωματικῶν καὶ 70 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν Τσαγγανᾶν, ἀνενοχλήτως ὁμοίως ἀποσυρθεῖσα, ἤχθη εἰς Σκάλαν Βρυούλων καὶ ἐπεβιβάσθη τοῦ ἐκεῖ ὁρμοῦντος ἀντιτορπιλλικοῦ «'Ασπίς». 'Υπὸ τὰς ἐκτεθείσας συνθήκας ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐγκατέλειψε τὴν Σμύρνην καὶ τὴν περὶ αὐτὴν περιοχήν, ἔτι δὲ καὶ τὸ λοιπὸν αἱματόβρεκτον ἔδαφος τῆς Μικρᾶς 'Ασίας.

5. *Κινήσεις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς Σμύρνης.* Μετὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιτυχίας αὐτῶν μεταξὺ Οὐσὰκ καὶ 'Αφιὸν Καρὰ-Χισσὰρ οἱ Τοῦρκοι ἤγαγον τὰ στρατεύματα τοῦ δυτικοῦ μετώπου ὑπὸ τὸν ὑποστράτηγον 'Ισμὲτ πασᾶν πρὸς Δ., πρὸς Σμύρνην, κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ "Ερμου. Καὶ ἡ μὲν 2α στρατιὰ (Γιακοὺπ Σεβκὶ πασᾶς) διετάχθη νὰ βαδίσῃ ἀπὸ "Ανταλα (περιοχῆς Φιλαδελφείας) πρὸς 'Αξάριον-Σόμα, ἡ δὲ 1η στρατιὰ (Νουρεντὶν πασᾶς) ἤχθη τὴν ἑσπέραν τῆς 25 Αὐγούστου 1922 εἰς 'Αχμετλῆ. Προηγεῖτο τῆς μάζης τοῦ στρατοῦ τούτου τὸ σῶμα ἱππικοῦ τῶν Τούρκων ὑπὸ τὸν Φαχρεδὶν πασᾶν (ἐκ τῶν 1ης, 2ας καὶ 14ης μεραρχιῶν ἱππικοῦ, ὃ ἐστάθμευε τὴν ἑσπέραν τῆς 25 Αὐγούστου 1922 εἰς τὸν χῶρον: Μουντεβελὶ—Κὸλ ντερὲ—Σιντζιρλὶ (βορείως τοῦ Κασαμπᾶ). Τῇ 26 Αὐγούστου 1922 τὸ σῶμα στρατοῦ ἱππικοῦ ἐκινήθη διὰ μὲν τῆς 14ης μεραρχίας αὐτοῦ πρὸς ἐκβίασιν τῶν στενωπῶν 'Εμὶρ 'Αλὲμ—Μαινεμένης, διὰ δὲ τῶν 1ης (πλὴν ἑνὸς συντάγματος) καὶ 2ας μεραρχιῶν ἱππικοῦ πρὸς ἐκβίασιν τῆς στενωποῦ Μαγνησίας—Βουρνόβα, καὶ δι' ἑνὸς συντάγματος ἱππικοῦ, ὅπως διέλθῃ διὰ τῆς στενωποῦ Νυμφαίου—Μπὲλ Καβέ.

Συγχρόνως ἡ III τουρκικὴ μεραρχία ἱππικοῦ παρηκολούθει ἐνοχλοῦσα τὸ μικτὸν ἀπόσπασμα τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως 'Οδεμησίου, ἐνεργοῦσα δὲ κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Καΰστρου ἤγετο ὁμοίως πρὸς Σμύρνην διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Σεβδήκιοϊ. Οὕτω διὰ πασῶν τῶν συγκλινουσῶν πρὸς Σμύρνην ὁδεύσεων ἐκινεῖτο ὁ τουρκικὸς στρατός. Αἱ I καὶ II μεραρχίαι ἱππικοῦ, μετὰ βραχεῖαν συμ-

Digitized by Google

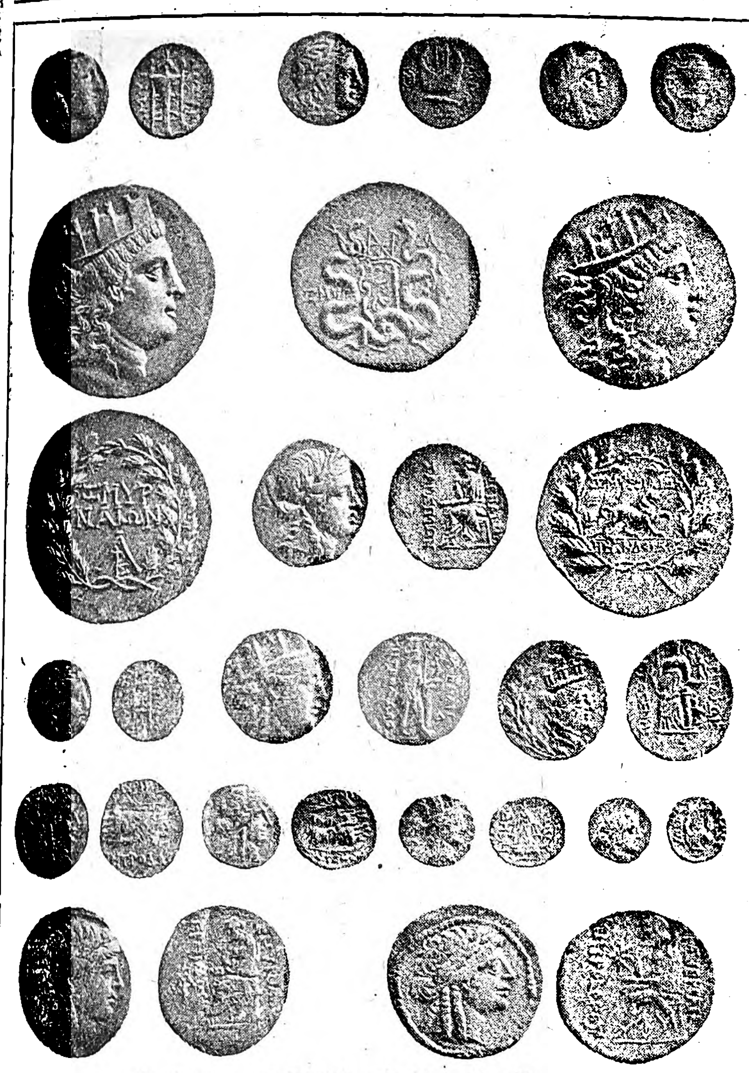

Νομίσματα τοῦ Γ', Β' καὶ Α' π. Χ. αἰῶνος.

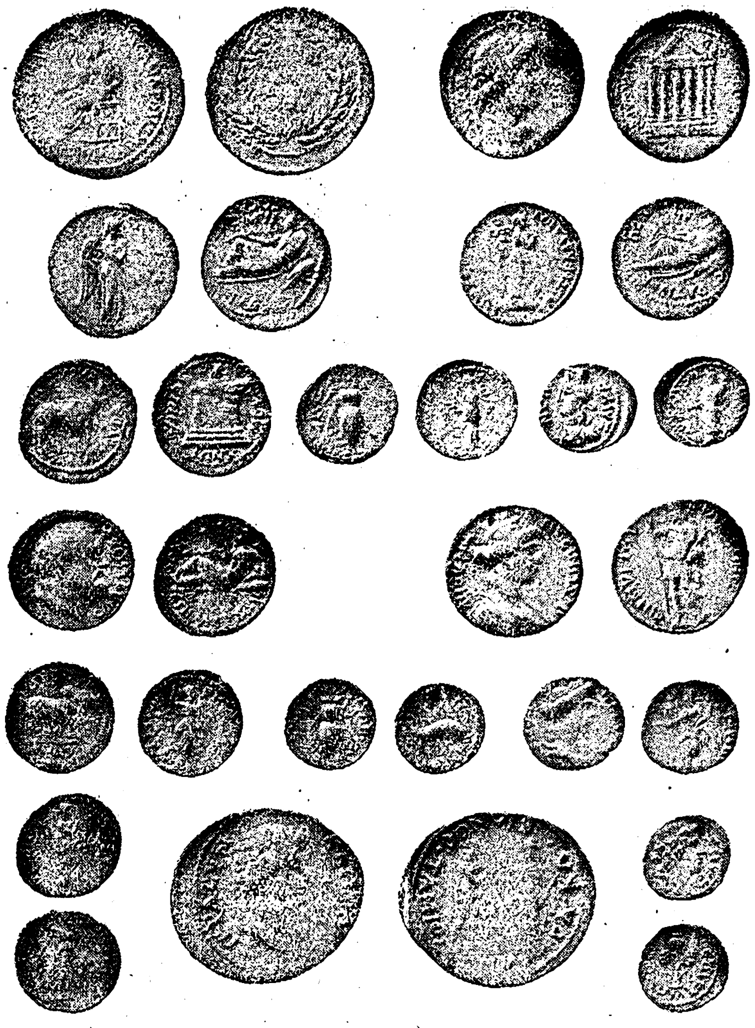

Νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ Τιβερίου μέχρι Τραϊανοῦ.

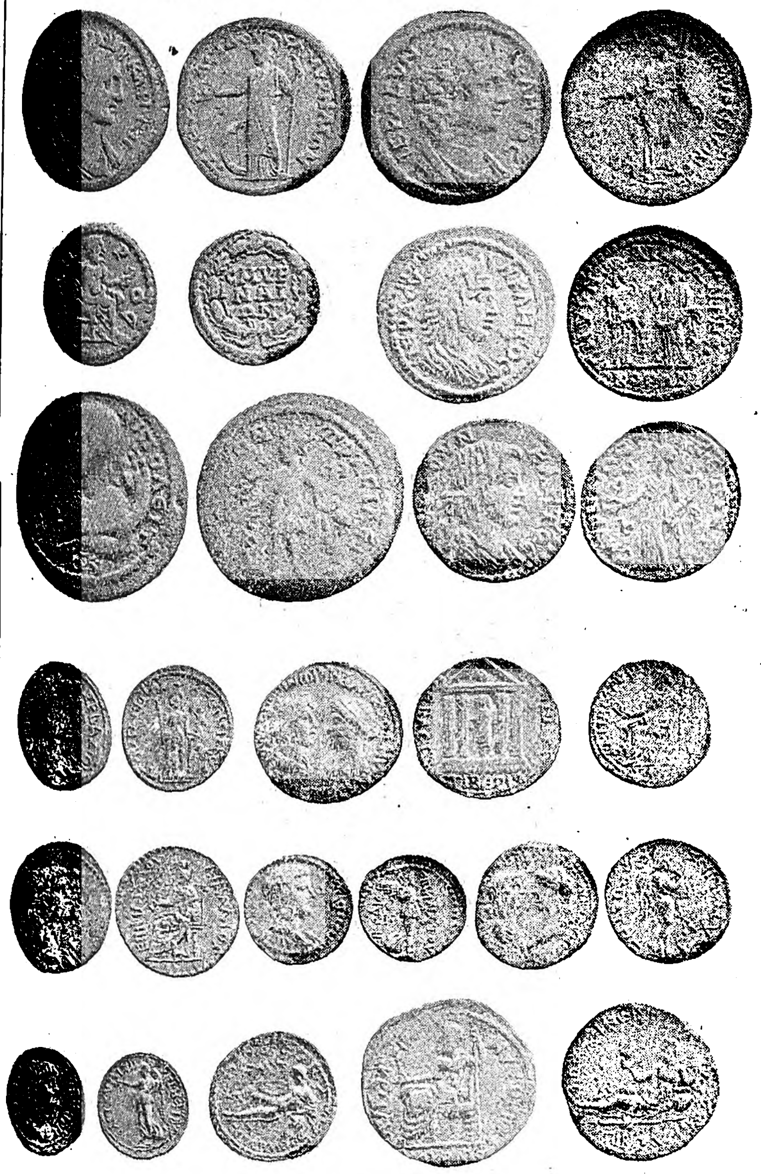

Νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ Αὐγούστου μέχρι Δομιτιανοῦ.

Νομίσματα αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ Δομιτιανοῦ μέχρι Φιλίππου Γ'.

Νομίσματα τῆς πόλεως Σμύρνης ἑλληνιστικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Digitized by Google

πλοκήν, καταλαβοῦσαι τὴν Μαγνησίαν (τῇ 26ῃ Αὐγούστου) ἐβάδισαν πρὸς Σμύρνην, προσκρούσασαι δὲ ἐπὶ ἀντιστάσεως τὴν πρωΐαν τῆς 26 Αὐγούστου 1922 τῆς VII ἑλληνικῆς μεραρχίας ἐπὶ τοῦ αὐχένος Γιουρούκ, ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐπιστρέψωσι. Τὴν πρωΐαν ὅμως τῆς ἑπομένης (27 Αὐγούστου 1922) ἐπαναστραφεῖσαι κατέλαβον τὸ Μπὲλ Καβέ, ἐξακολουθήσασαι δὲ τὴν πορείαν των μετὰ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ τῆς Ιης στρατιᾶς, προπορευομένης τῆς ΙΙας μεραρχίας καὶ ἀτάκτων ἐφίππων ὑπὸ τὸν Μπεχλιβάν, εἰσῆλθον διὰ διαφόρων ὁδῶν εἰς τὴν Σμύρνην τὴν 10ην ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης (27 Αὐγούστου). Ἓν σύνταγμα ἱππικοῦ ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ Πάγου, ἕτερον δὲ προὐχώρησε πρὸς Κοκάργιαλι. Ὁ διοικητὴς τῆς Ιης μεραρχίας ἱππικοῦ Μουρσὲλ πασᾶς ἀνήγγειλε τότε εἰς Ἄγκυραν τὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ γαλλικοῦ θωρηκτοῦ «Ἐγδὰρ Κινέ». Ἡ 14η τουρκικὴ μεραρχία ἱππικοῦ, μεθ' ἧς ἐβάδιζε καὶ ὁ Φαχρεδὶν πασᾶς, συνάψασα μικρὰν μάχην πρὸ τῆς Μαινεμένης μετὰ συντεταγμένων ἑλληνικῶν τμημάτων τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως νοτίου περιοχῆς, ἔφθασεν εἰς Κορδελιὸ τὴν 16 30' ὥραν τῆς 27 Αὐγούστου. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὸ 2ον σῶμα στρατοῦ τῶν Τούρκων εἶχε φθάσει εἰς Μαγνησίαν, τὸ δὲ Ιον τοιοῦτον εἰς Νυμφαῖον, παρακολουθούμενον ὑπὸ τῶν στρατηγείων τοῦ Κεμὰλ πασᾶ, τοῦ γενικοῦ ἐπιτελάρχου Φεβζῆ πασᾶ καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ δυτικοῦ μετώπου Ἰσμὲτ πασᾶ. Τὴν αὐγὴν τῆς 28 Αὐγούστου 1922 κατέφθασεν εἰς Σμύρνην ἡ 8η μεραρχία πεζικοῦ, εἰς ἣν ἀνετέθη ἀμέσως ἡ κατοχὴ τῆς πόλεως. Βραδύτερον εἰσῆλθεν ὁ Νουρεντὶν πασᾶς, διοικητὴς τῆς Ιης στρατιᾶς, καὶ εὐθὺς μετέπειτα ὁ Κεμὰλ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνωτέρων διοικητῶν καὶ τῶν ἐπιτελείων των. Τὸ σῶμα ἱππικοῦ συνεκεντρώθη μεταξὺ Κορδελιοῦ καὶ Μαινεμένης τὴν 28 Αὐγούστου, ὁπότε ἠκούσθησαν ἀπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ Καζαμὶρ κανονιοβολισμὸς καὶ πυροβολισμοί. Ἦσαν τὰ τμήματα τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως Ὀδεμησίου, προσπαθοῦντα νὰ διανοίξωσι δίοδον πρὸς Σμύρνην. Ὁ ἀπροσδόκητος κανονιοβολισμὸς ἐθορύβησε τοὺς Τούρκους, ἀγνοοῦντας περὶ τίνος προέκειτο, καὶ συνεπῶς ἀμφιβάλλοντας περὶ τοῦ πρακτέου. Ἀπεστάλησαν τότε πρῶτον μὲν ἡ ΙΙα, εἶτα δὲ καὶ ἡ Ιη μεραρχία ἱππικοῦ, αἵτινες, τῇ συνδρομῇ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ σώματος στρατοῦ ἱππικοῦ, ἐξηνάγκασαν τὰ ἑλληνικὰ τμήματα εἰς παράδοσιν. Εἰς Σμύρνην καὶ τὴν περιοχὴν ταύτης συνελήφθησαν 7.000 περίπου Ἕλληνες αἰχμάλωτοι, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοί. Ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Σμύρνης ὑπὸ τῶν Τούρκων ἤρξαντο οἱ διωγμοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων πολιτῶν, κατ' ἀρχὰς σποραδικῶς, ἔπειτα δὲ ὁμαδικοὶ καὶ ἄγριοι, οἵτινες ἀπέληξαν εἰς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ὁμοεθνοῦς στοιχείου, πολυπληθοῦς καὶ ἀκμαιοτάτου. Τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 31 Αὐγούστου ἡ πόλις τῆς Σμύρνης παρεδόθη ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὰς φλόγας, καταστραφείσης ὁλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς καὶ εὐρωπαϊκῆς συνοικίας, πλὴν τοῦ τμήματος τῆς Πούντας.

Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΕΚΚΛ. ΙΣΤΟΡ.] *Διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ.* Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σμύρνης εἶναι ἀναντιρρήτως ἀποστολική, ὡς θεμελιωθεῖσα διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τῶν πνευματικῶν ἀγώνων τῶν δύο ἀποστόλων Παύλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἐν ταῖς «Πράξεσι» τῶν Ἀποστόλων δὲν ἀναφέρεται ὡς ἱδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Σμυρναίων ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παρέδραμε τὴν Σμύρνην καὶ ἐπειδὴ διέμεινεν ἐπὶ διετίαν ἐν Ἐφέσῳ καὶ «διελέγετο ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου....ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν λόγον Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας» (Πράξ. ιθ', 10—11), διὰ τοῦτο μετὰ βεβαιότητος δυνάμεθα νὰ διισχυρισθῶμεν, ὅτι, ἂν μὴ ἀμέσως, πάντως ὅμως ἐμμέσως διὰ τῶν μαθητῶν του μετέδωκε τὸν χριστιανισμὸν ἐν Σμύρνῃ ὁ Παῦλος καὶ ἵδρυσε τὴν πρώτην χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, εἰς ἣν ἐγκατέστησε πρῶτον ἐπίσκοπον τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἀπελλῆ. Ἐπὶ τοῦ θεμελίου τούτου ᾠκοδόμησε κατόπιν διὰ τῶν μαθητῶν του ἢ καὶ αὐτοπροσώπως ἐπισκεφθεὶς τὴν Σμύρνην ὁ ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ὅστις ἔκτοτε καὶ ὡς πολιοῦχος αὐτῆς ἐθεωρήθη. Ἐν τῇ «Ἀποκαλύψει» ὁ ἀπόστολος οὗτος, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Σμύρνης, ἀποκαλεῖ αὐτὸν «ἄγγελον τῆς ἐν Σμύρνῃ Ἐκκλησίας», ὅπερ ἐπιρρωνύει τὴν ἀνωτέρω ἐξενεχθεῖσαν γνώμην, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς πόλεως ταύτης ἦτο ἀπηρτισμένη τελείως πρὸ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν εὐαγγελικῆς δράσεως τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου. Τοσαύτην δὲ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπίδοσιν ἔλαβεν ἐν Σμύρνῃ ὁ χριστιανισμός, ὥστε καὶ Πατέρες ἀποστολικοὶ ἐν αὐτῇ ἀνεδείχθησαν καὶ ἐπίσκοποι ζηλωταὶ διεκρίθησαν πολλοὶ καὶ μεγάλην ἠρύοντο ἐξ αὐτῆς πνευματικὴν ὠφέλειαν οὐ μόνον αἱ γείτονες Ἐκκλησίαι, ἀλλὰ καὶ αἱ μακρὰν κείμεναι, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι Βιέννης καὶ Λουγδούνων, Ποθηνὸς καὶ Εἰρηναῖος, παρὰ τοῦ ἀποστολικοῦ ἀνδρὸς Πολυκάρπου κατηρτίσθησαν καὶ ἀπεστάλησαν, καὶ στρατιὰ ὅλη καλλινίκων μαρτύρων τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου ἀνεδέξαντο. Περὶ τούτων μαρτυροῦσιν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὅστις ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἐγκωμιάζει ὡς ἀνεπίληπτον κατὰ πάντα τὸν «Ἄγγελον» τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ὁ Εὐάρεστος, ὁ συγγραφεὺς τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, καὶ ὁ ἱερὸς Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, ὅστις αὐτοπροσώπως ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην, ὅτε δέσμιος ἀπήγετο εἰς Ρώμην, τοιαύτας περὶ αὐτῆς ἀπεκόμισεν ἐντυπώσεις, ὥστε πρὸς αὐτὴν ἐπιστέλλων, ἀποκαλεῖ τὸν μὲν κλῆρον αὐτῆς «θεοπρεπὲς πρεσβυτέριον», τὴν δὲ Ἐκκλησίαν «θεοπρεπεστάτην, ἁγιοφόρον, ἐν παντὶ χαρίσματι πεπληρωμένην καὶ ἄμωμον ἐν λόγῳ Θεοῦ». Διατηρῶν δὲ ἡδίστην ἀνάμνησιν πλείστων εὐσεβῶν ἐν αὐτῇ ἀνδρῶν, οὓς εὗρε «κατηρτισμένους ἐν ἀκινήτῳ πίστει, ὥσπερ καθηλωμένους ἐν τῷ Σταυρῷ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ», ἀσπάζεται ὀνομαστὶ «τὸν οἶκον τῆς Τατουίας, Ἄλκην, τὸ ποθητὸν ὄνομα, καὶ Δάφνον, τὸν ἀσύγκριτον καὶ εὔτεκνον».

Μάρτυρες. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σμύρνης καυχᾶται δικαίως καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρησάντων οὐ μόνον κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ Χριστιανισμοῦ αἰῶνας, ἀλλὰ καὶ μετέπειτα καὶ δὴ μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστροφῆς αὐτῆς (1922). Τούτων ὅμως τὰ ὀνόματα δὲν περιεσώθησαν πάντα. Ἐκ τῶν περισωθέντων ἀναφέρομεν: *Θρασέαν*, τὸν ἐπίσκοπον Εὐμενείας, σύγχρονον τοῦ Βουκόλου· *Γερμανικόν*, «ἐπὶ τῷ διαπρεπεῖ θανάτῳ τοῦ ὁποίου τὸ πᾶν πλῆθος ἀπεθαύμασε τῆς ἀνδρείας τὸν θεοφιλῆ μάρτυρα»· *Μητρόδωρον*, τὸν ὀπαδὸν τοῦ αἱρετικοῦ Μαρκίωνος· τοὺς συμμαρτυρήσαντας τῷ ἱερῷ Πολυκάρπῳ «δώδεκα ἀπὸ Φιλαδελφείας»· τὸν περιβόητον *Πιόνιον*, μαρτυρήσαντα ἐν τῷ Σταδίῳ ἐπὶ ἀνθυπάτου Κυντιλλιανοῦ. Μετὰ Πιονίου συνεμαρτύρησαν ἐπὶ Δεκίου: *Σαβίνα*, ἡ πρότερον ὁμολογήτρια, ὁ *Ἀσκληπιάδης*, ἡ *Μακεδονία*, ἡ ἀπὸ πόλεως Καρίνης, *Εὐτυχιανός*, «ὁ τῆς αἱρέσεως τῶν Φρυγῶν», καὶ *Λίμνος* ὁ πρεσβύτερος. Πάντων ὅμως τούτων διαπρεπέστατος καὶ ὡς ἀποστολικὸς πατὴρ καὶ ὡς ἀγαθὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης ποιμὴν καὶ ὡς ἀξιοθαύμαστος μάρτυς ἀνεδείχθη ὁ ἐπὶ «ὀγδοήκοντα καὶ ἓξ ἔτη δουλεύσας τῷ Κυρίῳ» *ἱερὸς Πολύκαρπος*. Τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σμύρνης καθηγίασεν ἐπίσης ὡς μάρτυς ὁ *ἱερὸς Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος*. Νεομάρτυρες δὲ τῆς τῶν Σμυρναίων Ἐκκλησίας ἀναφέρονται: 1) *Δῆμος ὁ Ρουμελιώτης* ἐκ τοῦ χωρίου Οὐζοὺν-κιουπροῦ († 10 Ἀπριλίου 1763), οὗ ὁ τάφος ἐσῴζετο μέχρις ἐσχάτων ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· 2) *Ἀλέξανδρος* († 26 Μαΐου 1764)· 3) *Ἀθανάσιος* ἢ *Ἀγαθάγγελος* ἐξ Αἴνου, οὗτινος τὸ ἀπολυτίκιον συνέθεσε Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων· 4) *Ἰωάννης* († 29 Μαΐου 1802) καὶ 5) *Σέργιος* ἢ *Στέργιος* († 1819). Μεταξὺ τῶν νεομαρτύρων πρέπει νὰ καταλεχθῶσι καὶ οἱ σφαγιασθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἦσαν Χριστιανοί, κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ κατὰ τὰς σφαγὰς τῶν ἐτῶν 1770, 1797, 1821 καὶ 1922 καὶ μάλιστα πάντων ὁ ἱερομάρτυς καὶ ἐθνομάρτυς μητροπολίτης Σμύρνης *Χρυσόστομος ὁ Καλαφάτης*.

Ἐπίσκοποι Σμύρνης. Τὰ περισωθέντα ὀνόματα ἐπισκόπων Σμύρνης εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) *Ἀπελλῆς*, περὶ οὗ γίνεται λόγος ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῇ (16, 10) καὶ ὅστις φέρεται ὡς πρῶτος ἐπίσκοπος Σμύρνης ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 423 ἀρχαίῳ χειρογράφῳ τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης. 2) *Ἀρίστων*. 3) *Στραταίας*. 4) *Λωΐδος*. 5) *Ἀρίστων ὁ Β'*. 6) *Βουκόλος*, «φοιτητὴς τοῦ ὑψιπέτου» (τοῦ Εὐγγελιστοῦ Ἰωάννου) καὶ «φοιτητὴς τοῦ Θεολόγου», συμμαθητεύσας μετὰ Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου, Πολυκάρπου καὶ Παπίου Ἱεραπόλεως καὶ χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Σμύρνης παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου. 7) *Πολύκαρπος*, ἀναδεξάμενος τὸν «στέφανον τῆς ζωῆς» ἐν τῷ Σταδίῳ τῆς Σμύρνης. 8) *Παπίριος*. 9) *Καμέριος*. 10) *Θρασέας*. 11) *Εὐδαίμων*. 12) *Νοητός*. 13) *Εὐτύχιος*, παρακαθήσας ἐν τῇ πρώτῃ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ (325). 14) *Ἰδδούας*, συμετασχὼν τῆς ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (431). 15) *Αἰθέριχος*, ἀντιπροσωπευθεὶς ἐν Δ' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ «διὰ Παύλου τοῦ διακόνου». 16) *Κῦρος* ὁ «σοφώτατος καὶ φιλοσοφώτατος» ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ χρηματίσας ἔπαρχος ἐν Κωνσταντινουπόλει (445). 17) *Καλλόας* ἢ *Κολώας* (536) ἐπὶ Μηνᾶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. 18) *Φώτιος* (546). 19) *Στέφανος*, ὑπογραφόμενος ἐν τῇ πενθέκτῃ Συνόδῳ. 20) Ἐν τῇ ἑβδόμῃ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ (787) ὑπογράφονται *Γρηγόριος* πρεσβύτερος καὶ *Ἀντώνιος* μοναχὸς «ὡς ἐκ προσώπου ἐπισκόπου Σμύρνης». 21) *Μητροφάνης* (850), ὁ συγγραφεὺς τῶν Τριαδικῶν Κανόνων, ἐγκωμίου εἰς τὸν ἱερὸν Πολύκαρπον κ.λ.π., ἐχθρὸς δὲ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. 22) *Νικήτας* (879), χαρακτηριζόμενος ὡς «σοφώτατος τῷ ὄντι καὶ φιλοσοφώτατος τῶν ἱερέων» ὅστις ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τὸ 879 ἐπὶ Φωτίου Σύνοδον. 23) *Ἰωάννης* (1043). 24) *Νικήτας ὁ Β'*, ὁ καὶ *Φιλόσοφος* ἐπικληθεὶς διὰ τὴν πολυμάθειαν αὐτοῦ. 25) *Ἀντώνιος*. 26) *Κάλλιστος*. 27) *Κωνστάντιος* (1180), μετασχὼν τῆς ἐπὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Λουκᾶ Χρυσοβέργη συνόδου. 28) *Παρθένιος* (1200). 29) *Γεώργιος*, ἐπὶ Μανουὴλ Χαριτοπούλου (1220). 30) *Καλοκτένης* (1228-1240), συμμετασχὼν τῆς ἐπὶ πατριάρχου Μανουὴλ τοῦ Β' (1244—1255) συνόδου. 31) *Καλοφόρος*, ἐπὶ Ἀρσενίου τοῦ Β' Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου (1261). 33) *Ἰσαάκ*, ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, ἀποκαλούμενος «ἀνὴρ γεραρὸς ἐκ τῆς κατὰ τὴν δύσιν Ξηροποτάμου Μονῆς ὁρμώμενος». 34) *Ἰωάννης*. 35) *Φωκᾶς* (1278). 36) *Θωμᾶς* (1283), σύγχρονος τοῦ Φιλαδελφείας Θεολήπτου. 37) *Θεόδωρος*, ὃν ἀναφέρει Λέων ὁ Ἀλλάτιος ὡς γράψαντα περὶ ἀζύμων καὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. 38) *Ξενοφῶν* (1317), ὅστις τῷ 1318 ἔλαβε λόγῳ ἐπιδόσεως τὴν Χίον. 39) *Ζαχαρίας* (1323—1334). Τῷ 1347 ἡ Σμύρνη ὑπήχθη ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Φιλαδελφείας, ὅστις ἔφερε τότε τὸν τίτλον «Φιλαδελφείας καὶ Πρόεδρος Σμύρνης». 40) *Μακάριος*. 41) *Ἰσίδωρος* (1363) ὁ ἀπὸ Καμπανίας. 42) *Διονύσιος* (1389), ἑδρεύων ἐν Φωκαίᾳ. 43) *Ἀντώνιος* (1393). 44) *Δανιὴλ* (1482). 45) *Νεόφυτος* (1484). 45) *Μεθόδιος*, ὅστις φέρεται ἔχων τὸν τίτλον «Μητροπολίτης Σμύρνης, ὑπέρτιμος καὶ Ἔξαρχος πάσης Ἀσίας καὶ καθηγούμενος Πάλμου καὶ πρόεδρος παντὸς Αἰγαίου πελάγους». 46) *Γαβριὴλ* (1578), οὗ μνημονεύει Μαρτῖνος ὁ Κρούσιος. 47) *Μακάριος* (1585), ὅστις ὑπέγραψε τὴν καθαίρεσιν τοῦ Πατριάρχου Παχωμίου τοῦ Β'. 48) *Μεθόδιος ὁ Β'*. Κατὰ Παπαδόπουλον Κεραμέα ἀνύπαρκτος, κακῶς ἀναγνωσθέντος τοῦ ὀνόματος ἐν τῷ περὶ Ἰὼβ τοῦ Ρωσίας ἐγγράφῳ. 49) *Θεόληπτος*. 50) *Νικηφόρος*. 51) *Γαβριὴλ* (1605), ἐπὶ ἐγγράφου τῆς Μονῆς Λειμῶνος. 52) *Ἰάκωβος*, εἰς δύο περιόδους (1622 καὶ 1632), γράψας ἐπιστολὴν «ὑπὲρ Ἰησουητικῶν». 53) *Μακάριος ὁ Β'* (1636). 54) *Ἱερεμίας* (1639) ὡς πρῴην Σμύρνης. 55) *Ναθαναὴλ Κανώπιος* ἢ *Κωνόπιος*, Κρής, ἀρχιδιάκονος καὶ πρωτοσύγκελλος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, σπουδάσας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Λουγδούνῳ. 56) *Ἰγνάτιος*. 57) *Μακάριος* (1658). 58) *Ἀθανάσιος*, καταπλακωθεὶς κατὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 1688. 59) *Ἰγνάτιος* (1688), μὴ μεταβὰς εἰς τὴν ἐπαρχίαν του καὶ διὰ τοῦτο ἀντικατασταθεὶς ὑπό: 60) *Γρηγορίου τοῦ Κονταρῆ* (1690). 61) *Κυπριανὸς* († 14 Ὀκτωβρίου 1707). 62) *Παρθένιος Σμυρναῖος* († Ὀκτώβριος 1717). 63) *Ἀνανίας* († 1731), ὅστις ἐζωογόνησε τὴν παιδείαν δι' Ἰωάννου (μετέπειτα Ἱεροθέου) τοῦ Δενδρινοῦ. 64) *Στέφανος* († 1756). 65) *Νεόφυτος* ὁ ἐκ Λέρου († 1765). 66) *Καλλίνικος*, ἐκλεγεὶς τῷ 1766 καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ Ἀνανίου Ἀγχιάλου. 67) *Προκόπιος* ὁ Πελοποννήσιος, ὁ ἀπὸ Γάνου καὶ Χώρας (1776), γενόμενος οἰκουμενικὸς πατριάρχης τῷ 1785. 68) *Γρηγόριος*, ὁ κατόπιν οἰκουμενικὸς πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε' († 10 Ἀπριλίου 1821). 69) *Ἄνθιμος* ὁ ἐκ Νάξου (1797), εἶτα οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Οὗτος ἔκτισε τὸ μητροπολιτικὸν μέγαρον τῷ 1815. 70) *Παΐσιος* (1822). 71) *Ἱερόθεος* (1831). 72) *Σεραφεὶμ* ὁ ἀπὸ Ξάνθης (μέχρι τοῦ 1833), ὑποδεχθεὶς τὸν βασιλέα Ὄθωνα καὶ διὰ τοῦτο ἀπελαθεὶς ἐκ Σμύρνης καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἄνδρῳ. 73) *Χρύσανθος* (1833) ὁ ἀπὸ Δυρραχίου, ἀποθανὼν ἐν Προύσῃ τῷ 1843, εἷς ἐκ τῶν ἐφευρετῶν τῆς νέας μουσικῆς μεθόδου. 74) *Παΐσιος* (1837), ὁ κατόπιν Σοφίας καὶ τῷ 1853 Ἐφέσου. 75) *Χρύσανθος ὁ Β'* (1840), παυθεὶς ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν ἐκ διαβολῶν προτεσταντικῶν. 76) *Ἀθανάσιος* ὁ ἀπὸ Καστορίας μετατεθεὶς (1841). Ἐπ' αὐτοῦ ἀνῳκοδομήθη (1845) τὸ μητροπολιτικὸν μέγαρον. 77) *Ἄνθιμος* (1851), τέως ἐπίσκοπος Ἡλιουπόλεως. 78) *Παΐσιος* (1853), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ᾠκοδομήθη τὸ περικαλλὲς κωδωνοστάσιον τῆς ἁγίας Φωτεινῆς. 79) *Χρύσανθος* ὁ Β' τὸ δεύτερον ἐκλεγεὶς (1857). 80) *Μελέτιος* ὁ ἀπὸ Φιλαδελφείας (1869). 81) *Βασίλειος* ὁ ἀπὸ Ἀγχιάλου, ψηφισθεὶς τῇ 22ᾳ Ὀκτωβρίου 1884. 82) *Χρυσόστομος ὁ Καλαφάτης* ὁ ἀπὸ Δράμας (1910), μαρτυρικῶς τελευτήσας τῇ 27ῃ Αὐγούστου 1922 (π. ἡ.).

Τάξις τοῦ θρόνου Σμύρνης. Ὁ ἐπίσκοπος Σμύρνης, ὑποκείμενος κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸν Ἐφέσου, φέρεται «πέμπτος τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας». Ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἡ Σμύρνη ὡς μητρόπολις κατεῖχε τὸν 43ον θρόνον. Ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ προὐβιβάσθη εἰς τὸν τριακοστὸν θρόνον καὶ ἀναφέρονται ἐπισκοπαὶ τῆς μητροπόλεως ταύτης αἱ: Μαγνησίας τῆς ἀνηλίου (πρὸς Σιπύλῳ), Φωκαίας, Ἀρχαγγέλου, Κλαζομενῶν, Σωσάνδρου καὶ Πέτρας. Ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου ὑπεβιβάσθη ἡ μητρόπολις αὕτη εἰς τὸν πεντηκοστὸν πρῶτον θρόνον. Ἔν τινι τάξει τοῦ 1563 ἀναφέρεται ὁ «Σμύρνης τῆς Ἀσίας» ὡς 43ος μετὰ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι «σήμερον οὐδεμίαν ἐπισκοπὴν ἔχει». Τέλος δὲ κατὰ τὸ Συνταγμάτιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὁ μητροπολίτης Σμύρνης κατετάσσετο εἰς τὴν δευτέραν στήλην καὶ κατεῖχε τὴν 28ην θέσιν, ἔχων καὶ ἐπισκοπὴν τὴν τῶν Μοσχονησίων.

Πατριάρχαι ἐκ Σμύρνης καὶ ἀπὸ Σμύρνης. Ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης ἀνῆλθον εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον οἱ ἐκ Σμύρνης καταγόμενοι: *Γαβριὴλ ὁ Γ'* (1702—1707), *Νεόφυτος ὁ Ζ'* (1789—1794 καὶ 1798—1801) καὶ *Γαβριὴλ ὁ Δ'* (1780—1785). Ἀπὸ μητροπολιτῶν δὲ Σμύρνης ἀνεδείχθησαν οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι οἱ: *Προκόπιος* (1785—1789), ὁ ἱερομάρτυς *Γρηγόριος ὁ Ε'* τρὶς πατριαρχεύσας (1797—1798, 1806—1808, 1818—1821) καὶ *Ἄνθιμος ὁ Γ'* (1822—1824).

Ὑμνογράφοι καὶ μουσικοδιδάσκαλοι. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Σμύρνης ἀνεδείχθησαν καὶ μελῳδοὶ

Digitized by Google

καὶ μουσικοδιδάσκαλοι, ὧν γνωστοὶ εἶναι: 1) ὁ μητροπολίτης Σμύρνης *Μητροφάνης*, ὅστις διεκρίθη ὡς «λαμπρὸς ὑμνογράφος καὶ μουσικός».'Εποίησε τοὺς ἐν τῇ Δαμασκηναίᾳ ὀκτωήχῳ τριαδικοὺς κανόνας ὅλων τῶν ἤχων καὶ ἄλλους ᾀσματικοὺς κανόνας, εὑρισκομένους εἰς τὰ μηναῖα καὶ φέροντας τὴν ἐπιγραφὴν «Μητροφάνους». 'Αριθμεῖται οὗτος ἐν τοῖς θεοτοκαριογράφοις, ὡς ποιήσας κανόνας εἰς τὴν Θεοτόκον, ὥντινες εὕρηνται ἐν τῷ «Θεοτοκαρίῳ Νικοδήμου τοῦ ἁγιορείτου». 2) *Νικήτας*, ἐπίσης μητροπολίτης Σμύρνης χρηματίσας, ὁ καὶ φιλόσοφος ἐπικληθεὶς διὰ τὴν πολυμάθειαν αὐτοῦ, ἠσχολήθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς ἁγίας Γραφῆς. Λέων δὲ ὁ 'Αλλάτιος συγκαταλέγει αὐτὸν μεταξὺ τῶν μελῳδῶν. Εἰς αὐτὸν ἀνήκουσι κανόνες εἰς τὴν Θεοτόκον, τὸν Ἄγγελον καὶ τὸν μάρτυρα Χριστοφόρον. 3) Ὁ πολὺς *'Αθανάσιος ὁ Πάριος* (1813), ὁ διαπρέψας καὶ ὡς μελοποιὸς καὶ ὡς μουσικοδιδάσκαλος, ἐξεπαιδεύθη ἐν Σμύρνῃ. 4) *Χρύσανθος* ὁ μητροπολίτης Σμύρνης (†1843) ἦτο εἷς τῶν τριῶν ἐφευρετῶν τῆς νέας μουσικῆς μεθόδου. Χαρακτηρίζεται «ὡς ἀνὴρ εὐρυμαθέστατος, κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς καὶ γαλλικῆς, μουσικὸς καὶ μουσικολόγος, ἐγκρατὴς ἐν μέρει καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς ἀραβοπερσικῆς μουσικῆς». 5) *Θεόδωρος ὁ Φωκαεὺς* († 1848) ἐκ Φωκαίας τῆς ἐπαρχίας Σμύρνης. 6) Ὁ Σισανίου *Μελέτιος* (†1864), ἐν Σμύρνῃ γεννηθείς, διεκρίθη ὡς μελοποιός, «μελοποιήσας πολλά, ἐξ ὧν τινα εἰς μέλη νεοφανῆ καὶ ἀσυνήθη, δι' ὃ καὶ ὡς νεωτερίζοντα δὲν ηὐδοκίμησαν». 7) *Νικόλαος Γεωργίου* († 1887), ἐπὶ πεντήκοντα καὶ τρία ἔτη διατελέσας πρωτοψάλτης τῆς 'Εκκλησίας Σμύρνης καὶ μαθητὴς τοῦ μητροπολίτου Χρυσάνθου. Κατὰ τὸ 1911 καὶ ἐφεξῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐπισκόπου Τράλλεων Χρυσοστόμου ἐλειτούργησεν ἐν Σμύρνῃ σύλλογος ἱεροψαλτῶν, ὅστις διετήρει ἰδίαν σχολὴν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

'Ιεραὶ μοναί. 'Εν τῇ 'Εκκλησίᾳ τῆς Σμύρνης γνωσταὶ ὁπωσδήποτε μοναὶ εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) Ἡ περιώνυμος τοῦ *Σωτῆρος Χριστοῦ*, ἡ ἐπιλεγομένη τοῦ *Καμαλευκᾶ*, τὴν ὁποίαν πάσχων προσεκύνησεν ὁ αὐτοκράτωρ 'Ιωάννης Δούκας ὁ Βατάτσης. 2) Ἡ τῆς *Σωσάνδρας*, παρὰ τὴν Μαγνησίαν τὴν ἀνήλιον, κοινῶς *Κουσινᾶ* καλουμένης, ὅπου ἐτάφη ὁ αὐτοκράτωρ 'Ιωάννης Βατάτσης (1222—1227). 3) Ἡ τῶν *Λέμβων*. 4) 'Εν Φωκαίᾳ ἡ τῆς *Κρυίτζους*, ὅπου ἐπὶ πατριάρχου Νείλου (1380—1388) διὰ τὸ χαλεπὸν τῶν καιρῶν ἐγκατεστάθησαν μητροπολῖται Σμύρνης. 5) 'Εν Νυμφαίῳ ἡ τῶν *'Αγίων Θεοδώρων*, ὅπου ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης 'Αρσένιος συνοδικῶς συνεδρίασε, παρόντος καὶ τοῦ Σμύρνης Θεοδώρου, πρὸς λύσιν διαφορῶν τινων τῆς ἐπαρχίας Μυτιλήνης. 6) Ὁ Thévenot κατὰ τὸ 1656 ἀναφέρει ὡς μονὴν ὑφισταμένην καὶ λειτουργοῦσαν τὴν τοῦ 'Αγίου *Γεωργίου τοῦ 'Εξωκαστρίτου*.

† ὁ Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

—*[Φιλοτ.]* Πλὴν τῆς τουρκικῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας διετήρουν ἄλλοτε ἐν Σμύρνῃ ταχυδρομικὰ γραφεῖα καὶ ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ὅσα δυνάμει τῶν διομολογήσεων ἀπέλαυον τοῦ σχετικοῦ προνομίου, ἤτοι ἡ 'Αγγλία, ἡ Αὐστρία, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ 'Ιταλία, ἡ Ρωσία καὶ ἡ 'Ελλάς. Τὸ ἑλληνικὸν ταχυδρομικὸν γραφεῖον εἶχεν ἱδρυθῆ ἀπὸ τοῦ 1834, ἡ δὲ λειτουργία του ἐξηκολούθησεν, ἴσως μὲ τινας διακοπάς, μέχρι τοῦ 1881, ὅτε ἔπαυσεν ὁριστικῶς συνεπείᾳ ὀξείας διαφορᾶς ἀναφυείσης μεταξὺ τῆς 'Ελλάδος καὶ τῆς Τουρκίας, ἐξ ἀφορμῆς τῶν τουρκικῶν ταχυδρομικῶν γραφείων, τα ὁποῖα ἐλειτούργουν ἕως τότε εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Θεσσαλίας καὶ τὰ ὁποῖα ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἤθελε νὰ διατηρήσῃ καὶ μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν 'Ελλάδα. Τὸ γραφεῖον αὐτὸ ἐχρησιμοποίει τὰ ἑκάστοτε ἐν χρήσει καὶ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ 'Ελλάδι γραμματόσημα, ὡς μόνη δὲ διάκρισις τῶν τοιούτων γραμματοσήμων, δι' ὧν ἐταχυδρομήθησαν ἐκεῖθεν ἐπιστολαὶ ἢ ἄλλα ἀντικείμενα, χρησιμεύει τὸ ταχυδρομικὸν σήμαντρον, μὲ τὸ ὁποῖον ἔχουν σφραγισθῆ. Τὸ σήμαντρον αὐτὸ ἦτο, ὅπως ὅλα τὰ χρησιμοποιούμενα τότε ὑπὸ τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν ταχυδρομικῶν γραφείων, ἢ ῥομβοειδοῦς σχήματος, ἀποτελουμένου ἀπὸ στιγμὰς καὶ ἔχοντος εἰς τὸ μέσον τὸν διακριτικὸν αὔξοντα ἀριθμὸν τοῦ γραφείου Σμύρνης «96», ἢ στρογγύλου, ἀποτελουμένου ἀπὸ δύο συγκεντρικοὺς κύκλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε περιφερικὴ ἡ ἐπιγραφὴ ΣΜΥΡΝΑ (ΤΟΥΡΚΙΑ) —96—, εἰς τὸ κέντρον δὲ ἡ χρονολογία τῆς ἀποστολῆς. Καὶ τῶν λοιπῶν κρατῶν τὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα, ὅσα ἐλειτούργουν ἄλλοτε ἐν Σμύρνῃ, ἐχρησιμοποίουν ἀρχικῶς γραμματόσημα μὲν ὅμοια ἐντελῶς μὲ τὰ ἑκάστοτε ἐν χρήσει καὶ εἰς τὰ κράτη ταῦτα, ἀλλ' ἰδίαν ταχυδρομικὴν σφραγῖδα. 'Αργότερον ὅμως, διὰ λόγους κυρίως νομισματικούς, ἕκαστον τῶν κρατῶν αὐτῶν εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκδώσῃ, τόσον διὰ τὸ ἐν Σμύρνῃ ὅσον καὶ διὰ τὰ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Τουρκίας λειτουργοῦντα ταχυδρομικὰ γραφεῖά του, εἰδικά, κοινὰ ὅμως δι' ὅλα τὰ τοιαῦτα γραφεῖα, γραμματόσημα, τὰ ὁποῖα εἶναι γενικῶς γνωστὰ ὡς γραμματόσημα τοῦ Λεβὰν (ἀνατολῆς). 'Εκ τῶν ἐν Σμύρνῃ ξένων ταχυδρομικῶν γραφείων μόνον τὸ ῥωσικὸν καὶ τὸ ἰταλικὸν ἀπέκτησαν, εἰς ὡρισμένην ἐποχήν, γραμματόσημα ἀποκλειστικῶς ἰδικά των. 'Εκ τούτων τὰ ῥωσικὰ ἐξεδόθησαν τῷ 1909 καὶ ἀπαρτίζουν σειρὰν ἐξ ἐννέα ἀξιῶν, ἀπὸ τῶν 5 παράδων μέχρι τῶν 7 πιάστρ. Ἅπαντα φέρουν ἐν ἐπισημάνσει, πλὴν τῆς ἀξίας των, τὴν λέξιν SMYRNE (καὶ ἐνίοτε, συνεπείᾳ τυπογραφικοῦ λάθους, SMYRN). Αἱ ἐπ' αὐτῶν παραστάσεις εἶναι ὅμοιαι μὲ τῶν καθ' αὐτὸ ῥωσικῶν γραμματοσήμων τῶν ἐκδόσεων 1889—1904, ἐφ' ὧν ὅμως εἰς τὴν θέσιν τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ ὑπάρχει ἀτμόπλοιον· καὶ ἄνωθεν μὲν αὐτοῦ ἡ χρονολογία 1857, κάτωθεν δὲ ἡ 1907.

Τὰ ἰταλικὰ εἶναι δύο ἐκδόσεων. Ἡ πρώτη, τοῦ 1909—1911, ἀπαρτίζεται ἐξ ὀκτὼ ἀξιῶν ἀπὸ τῶν 10 παράδων μέχρι τῶν 40 πιάστρ, γενομένων δι' ἐπισημάνσεως ἰταλικῶν γραμματοσήμων τῶν ἐκδόσεων 1901—1911 μὲ τὴν λέξιν Smirne καὶ τὴν νέαν ἀξίαν των. Ἡ δευτέρα, τοῦ 1922, ἀπαρτίζεται ἐκ πέντε ἀξιῶν, ἀπὸ τῶν 20 παράδων μέχρι τῶν 7 πιάστρ καὶ 20 παράδων, ἐγένετο δὲ δι' ἐπισημάνσεως ἰταλικῶν γραμματοσήμων τῶν ἐκδόσεων 1901—1917 μὲ τὴν λέξιν SMIRNE καὶ τὴν νέαν ἀξίαν. 'Εκ τῶν ἐν Σμύρνῃ ξένων ταχυδρομικῶν γραφείων τὸ μὲν ῥωσικὸν ἔπαυσε λειτουργοῦν τῷ 1914, τὸ αὐστριακὸν καὶ τὸ γερμανικὸν τῷ 1918, τὰ δὲ λοιπὰ τρία τῷ 1923, συνεπείᾳ καταργήσεως τῶν διομολογήσεων δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης. 'Εν τῷ μεταξὺ εἶχε λάβει χώραν ἡ ἑλληνικὴ ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ ἐκστρατεία τοῦ 1919—1922, συνέπεια τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἐπανίδρυσις καὶ λειτουργία πάλιν ἐν Σμύρνῃ ἑλληνικοῦ ταχυδρομείου ἐπὶ τριετίαν καὶ πλέον. Πράγματι, εὐθὺς ἅμα τῇ ἀποβιβάσει τῆς 1ης ἑλληνικῆς μεραρχίας ἐν Σμύρνῃ, τὴν 4ην Μαΐου 1919, ἐγκαθιδρύθη ἐκεῖ καὶ ὁ στρατιωτικὸς ταχυδρομικὸς τομεὺς 908, ὅστις ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερον, λόγῳ προελάσεως τῆς μεραρχίας εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ταχυδρομικοῦ τομέως τῆς βάσεως Σμύρνης, φέροντος ἀριθμὸν 902. Τὸ σήμαντρον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐσφραγίζετο ἡ διὰ τοῦ τομέως τούτου διαβιβαζομένη ἀλληλογραφία, ἦτο στρογγύλον (μονόκυκλον ἢ δίκυκλον) καὶ ἔφερε περιφερικῶς μὲν τὴν ἐπιγραφὴν ΣΤΡΑΤ. ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ * Τ. Τ. 902 *, εἰς τὸ μέσον δὲ τὴν χρονολογίαν. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς λειτουργίας τοῦ ταχυδρομείου τούτου ἡ ἑλληνικὴ ἁρμοστεία Σμύρνης, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀφίξεως τῆς ποσότητος τῶν ἑλληνικῶν γραμματοσήμων, ἅτινα εἶχε ζητήσει νὰ σταλῶσιν ἐξ 'Αθηνῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ κοινοῦ, εἶχε προβῆ εἰς τὴν ἔκδοσιν προσωρινῆς σειρᾶς ἐξ ἑπτὰ κλάσεων κοινῶν καὶ δύο κλάσεων εἰσπρακτέων γραμματοσήμων, γενομένων δι' ἐπισημάνσεως ἑλληνικῶν τοιούτων διὰ σφραγῖδος προχείρως κατασκευασθείσης ὑπὸ Τούρκου χαράκτου, μὲ τὴν ἐπιγραφήν: Ε Τ. ΣΜΥΡΝΗ. Τὰ γραμματόσημα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἦσαν τῶν 1, 2, 3, 10, 15, 20 καὶ 25 λεπτῶν κοινὰ καὶ τῶν 10 καὶ 20 λεπτῶν εἰσπρακτέα, τεθέντα εἰς κυκλοφορίαν τὴν 13ην 'Ιουνίου 1919, ἀπεσύρθησαν εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐπαύριον, καταστραφέντων διὰ τοῦ πυρός, κατὰ διαταγὴν τῆς ἁρμοστείας, ἁπάντων ὅσα εἶχον ἀπομείνει ἀπώλητα. Ὡς ἐκ τούτου αἱ διατεθεῖσαι ἐξ αὐτῶν ποσότητες ὑπῆρξαν ἐλάχισται, μὴ ἀντιπροσωπεύουσαι συνολικὴν ὀνομαστικὴν ἀξίαν ἀνωτέραν οὐδὲ τῶν 70 δραχμῶν, καὶ οὕτως ἐξηγεῖται διατί τὰ γραμματόσημα αὐτὰ εἶναι τόσον σπάνια, ὥστε μία πλήρης σειρὰ ἐξ αὐτῶν νὰ διατιμᾶται ὑπὸ μὲν τοῦ γαλλικοῦ τιμοκαταλόγου Ὑβὲρ ὑπὲρ τὰς 7.000 φράγκων, ὑπὸ δὲ τῶν ἄλλων τιμοκαταλόγων ἀκόμη ἀκριβώτερον. Ἡ ἀξία των δ' αὐτὴ θὰ ἦτο σημαντικῶς ἔτι ἀνωτέρα, ἐὰν δὲν ἐμείου τὴν ζήτησίν των ἡ ὕπαρξις πολλῶν πλαστῶν, ὧν ἡ διάκρισις εἶναι δυσχερεστάτη. Μετὰ τὴν ἄρσιν τῆς ἀνωτέρω σειρᾶς ἐκ τῆς κυκλοφορίας ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ ἑλληνικὰ γραμματόσημα. (Ε.Φ.Ε.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ι. ΓΕΝΙΚΗ. *Chandler*, «Travels in Greece and Asia min.» (1776) —*Choisenl-Gouffier*, «Voyage Pittoresque de la Grèce» (1782).—*Gropius*, «Über die Entdeckung von Alt-Smyrna» (ἐν Millin Magaz. Encycl. IV τοῦ 1809). —*Prokesch von Osten*, «Denkürdigkeiten and Erinnerungen aus dem Orient» (1834).—*Texier*, «Description de l'Asie Mineure» (1849).—*C. Iconomos*, «Étude sur Smyrne» (1868). — *Τσακύρογλου*, «Σμυρναϊκά, ἤτοι 'Ιστορία καὶ Τοπογραφικὴ μελέτη περὶ Σμύρνης» (1879).— *Weber G.*, «Le Sipylos et ses monuments», Smyrne 1880 καί, «Wasserleitungen von Smyrna» (ἐν Jahrbuch τοῦ 1899).—*Witte*, «Sur les antiquités de Smyrne etc.» (1882).— *Fontrier*, «Διάφοροι ἀρχαιολογικαὶ μελέται περὶ ἀρχαίων καὶ τοπογραφίας Σμύρνης» (ἐν Rev. Études Anc. II, III, IV καὶ Bull. Cor. Hel. τοῦ 1892).— *Λαμπάκη*, «Οἱ ἑπτὰ ἀστέρες τῆς 'Αποκαλύψεως» (1909).— *Miltner*, «Bericht über eine Voruntersuchung in Alt-Smyrna» (ἐν Jahreshette d. öst. τοῦ 1931). — *Bürchner L.*, «Smyrna» (ἐν Pauly-Wissowa).— Συλλογαὶ ἐπιγραφῶν ἐν περιοδικῷ «Μουσεῖον καὶ Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς». Β. Δ. Θ.

ΙΙ. ΙΣΤΟΡΙΑ. *Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων*, Αὐτοσχέδιος περὶ Σμύρνης διατριβὴ ἐν «Λογίῳ Ἑρμῇ» Βιέννης τοῦ 1818 (ἀνεδημοσιεύθη ἐν «Μελέτῃ» τῷ 1831, ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐν τοῖς «Σωζομένοις φιλολογικοῖς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Σοφοκλέους, 'Αθῆναι 1871 σελ. 360 καὶ 407 — 437 μετὰ σημειώσεων).—*C. Slaars*, Étude sur Smyrne (μετάφρασις τῆς τοῦ Οἰκονόμου μετὰ σημειώσεων, Σμύρνη 1868).—*Lane*, Smyrneorum res gestæ et antiquitates (Göttingen 1851).— *D. Cyriaci Mylona*, de Smyneorum rebus gestis (Göttingen 1866).—*C. V. Cherbuliez*, La ville de Smyrne et son orateur Aelius Aristidès (Paris 1864).—*Storazi*, Ὁδηγὸς τῆς Σμύρνης (ἰταλιστὶ καὶ γαλλιστί, Σμύρνη 1857).—*Charles Texier*, *Πέτρου Γερακάκη*, Γεωγραφική, ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ περιγραφὴ τῶν πόλεων καὶ ἐπαρχιῶν τῆς Μικρᾶς 'Ασίας (Σμύρνη 1873).—*Philippe Le Bas* - *'Αθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως* - *Θ. Κτενᾶ*, Ἱστορία τῆς Μικρᾶς 'Ασίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν 'Αγκύρᾳ μάχης τῷ 1402 (Σμύρνη 1881).—Ἡμερολόγιον καὶ ὁδηγὸς τῆς Σμύρνης καὶ τῶν πέριξ πόλεων καὶ νήσων (ἔκδοσις ἐφημερίδος «'Αμαλθείας» ἀπὸ τοῦ 1888—1894).—*Μιχαὴλ Τσακίρογλου*, Σμυρναϊκά, ἤτοι ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ μελέτη περὶ τῆς Σμύρνης (Σμύρνη 1876).—*'Αθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως*, Περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νομοῦ 'Αϊδινίου (ἐν τοῖς «Πρακτικοῖς τοῦ συνεδρίου τῶν ἑλληνικῶν Συλλόγων», 'Αθῆναι 1879 σ. 196—217).—*Scherzer*, Smyrne (Λειψία 1881). —*Démétrius Georgiadès*, Smyrne et l'Asie Mineure (Paris 1885).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Smyrne et sa province (ἐν τῇ «Revue Française», Paris 1885, τεῦχος 'Ιουνίου ἀρ. 6).—*Rougon*, Smyrne (Paris, 1889).—*Gaston Dechamps*, Sur les routes d'Asie (Paris 1894).—*A. Fontrier* (ἐν Revue des Universités du Midi, IV, Bordeaux 1898).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Antiquités d'Ionie VII, Topographie de Smyrne (ἐν «Annales de la faculté des Lettres de Bordeaux» 1907 πίναξ VIII, ἀριθ. 9. —*W. Ramsay*, The historical Geography of Asia Minor (London 1890).—*Ν. Κωστῆ*, Σμυρναϊκὰ ἀνάλεκτα ('Αθῆναι 1906).— *Γ. Ὑπερίδου*, Ἡ Σμύρνη πρὸ διακοσίων ἐτῶν (Σμύρνη 1905). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Οἱ ἱππόται τῆς Ρόδου καὶ ὁ Ταμερλάνος ἐν Σμύρνῃ (Σμύρνη 1903).—*Κωνσταντίνου 'Αμάντου*, Ὁ ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς 'Ασίας κατὰ τὸν μεσαίωνα ('Αθῆναι 1919).—*Karl Dieterich*, Das Griechenthum Kleinasiens (Leipzig, 1915).—*Δ. Νότη Μπότσαρη*, Ἡ Μικρὰ 'Ασία καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ('Αθῆναι 1919).—*Α. Α. Παπαδοπούλου*, Ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς τῆς 'Ασιατικῆς Ἑλλάδος ('Αθῆναι 1919). —*Γεωργίου Σωτηρίου*, Χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς Μικρᾶς 'Ασίας ('Αθῆναι 1919).—*Παντελῆ Μ. Κοντογιάννη*, Ἡ ἑλληνικότης τῶν νομῶν Προύσης καὶ Σμύρνης ('Αθῆναι 1919).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Γεωγραφία τῆς Μικρᾶς 'Ασίας ('Αθῆναι 1921).— *Μ. Παρανίκα*, Εὐαγγελικὴ σχολὴ ('Αθῆναι 1885). Τ. Ε. Ε.

ΙΙΙ. ΕΚΚΛΗΣ. ΙΣΤΟΡΙΑ. *Κ. Οἰκονόμου*, Τὰ σῳζόμενα φιλολογικὰ (τ. Α΄).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Αὐτοσχέδιος διατριβὴ περὶ Σμύρνης («Λόγιος Ἑρμῆς» 1818).—*Lane*, Smyrnaeorum res gestae et antiquitates (1851).—*Μυλωνᾶ*, De Smyrnaeorum res gestis (1866).—*A. Harnack*, Die Chronologie der Altchristlichen litteratur bis Eusebius (1904). — *Von Scherzer*, Smyrna (1873).—*L. Duchesne*, Vita S. Polycarpi (1881).—*Le Camus*, Les sept Églises de l'Apocalypse (1896). — *Georgiadès*, Smyrne et l'Asie Mineure (1895).—*Rougon*, Smyrne (1889). —«'Εκκλησιαστικὴ 'Αλήθεια» (τόμ. 3ος).—*A. Fontrier*, Ἡ Μονὴ τῶν λέμβων (ἑλλ. μετάφρ. *Ζάκα*).—*Μ. Τσακύρογλου*, Σμυρναϊκά.—*Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως*, 'Ανακοινώσεις ἐξ ἱστορίας τῆς σμυρναϊκῆς 'Εκκλησίας (1894).—*Γ. Ὑπερίδου*, Ἡ Σμύρνη πρὸ διακοσίων ἐτῶν (1905).—*Ν. Κ. Χ'' Κωστῆ* Σμυρναϊκὰ ἀνάλεκτα (1906).—*Γ. Λαμπάκη*, Οἱ ἑπτὰ ἀστέρες τῆς 'Αποκαλύψεως (1907). † Φ. καὶ Ν. Χ.

ΙV. ΦΙΛΟΤΕΛΙΚΗ. *R. Bach*, Die Griechischen Postmarke im vorigen Türkichen Staat (εἰς τὸ περιοδικὸν «Die Postmarke-Sammlerwoche» τῆς Βιέννης ἔτους 1928).— *Α. Ζερβοπούλου*, Τὰ ἑλληνικὰ γραμματόσημα τῆς Σμύρνης (εἰς τὸ περιοδικὸν «Φιλοτέλεια» τῶν ἐτῶν 1925—1927). (Ε.Φ.Ε.)

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ. Εἰκονογραφικὰ στοιχεῖα παρέσχον οἱ *Κ. Παλαιολόγος*, ὑποστράτηγος, *Α. Γῶγος*, διπλωματικός, *Σ. Βέρας*, παιδίατρος καὶ *Δ. Κ. Μουργόπουλος*, ὀδοντίατρος.

—**Σμύρνης κόλπος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ *Ἑρμαῖος* καὶ *Ἑρμαϊκὸς* καὶ *Σμυρναίων κόλπος* καὶ *Σμυρναϊκὸς κόλπος* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γεωγράφων, ὁ Hermaeus sinus καὶ Smyrnaeus sinus τῶν Λατίνων. Μέγας κόλπος μικρασιατικός, διανοιγόμενος μεταξὺ τῆς ἀκτῆς τῆς 'Ιωνίας καὶ τῆς δυτικῆς τῆς χερσονήσου τῶν 'Ερυθρῶν, ἐν σχήματι Γ, οὗ ἡ κεραία εἶναι πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐστραμμένη δεξιά. Τὸ στόμιόν του διανοιγόμενον μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Κιυλοῦ μπουρνοὺ* (ἀρχ. Μίμας: πλάτ. 38° 40' 40'' Β., μῆκ. 26° 29' 20'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and gulf of Smyrna) τῆς Β. ἀκτῆς τῆς χερσονήσου καὶ *'Ασλὰν μπουρνοὺ* (ἀρχ. Ὕδρα) τῆς καθ' αὐτὸ ἠπείρου, ἔχει εὖρος 13 ¼ μιλ. καὶ ἀντικρύζει τὴν νοτιωτάτην τῆς Λέσβου παράλιον, ἧς ἀπέχει 17 ½ μίλ. Ν.ΝΑ., ἡ δὲ εἴσδυσις τοῦ κόλπου χωρεῖ ἐν ἀρχῇ μὲν ἐπὶ 22 μίλ. Ν.ΝΑ. καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ ἀγκυροβολίου τοῦ πρὸ τῆς πόλεως τῆς Σμύρνης 12 μίλ. ἀνατολικῶς. Τὸ εὖρος τοῦ κόλπου στενοῦται κατὰ τὸ δεύτερον τοῦτο τμῆμα, παρουσιάζον τὴν μεγίστην στενότητά του μεταξὺ τῆς ἄκρας, ἐφ' ἧς τὸ φρούριον Σαντζὰκ Καλεσσί, καὶ τῶν πρὸς Β. αὐτοῦ ἀβαθῶν, ἔχουσαν εὖρος 700 μ. καὶ ἧς τὰ κέρα ἐπισημαίνονται διὰ φάρου πρὸς Ν. καὶ διὰ φωτοβόλου σημαντῆρος *Ἄγκα* πρὸς Β. Αἱ ἀντικείμεναι τοῦ κόλπου παραλίαι ἔχουν ὅλως ἀντίθετον τὴν διαμόρφωσιν· καὶ αἱ μὲν δυτικαὶ εἰς ἃς ἀποσβέννυνται τοῦ Μίμαντος τὰ κράσπεδα, καὶ αἱ νότιαι, καθ' ἃς ἡ χερσόνησος τῶν Βουρλῶν, καὶ αἱ ἀπὸ τοῦ ὄρους Τρία 'Αδέλφια βουνοσειραὶ εἶναι ὀρειναί, ἐνῷ ἡ ΒΑ. εἶναι χθαμαλωτάτη, ὡς ἀπότοκος τῶν ἄλλοτε συνεχῶν ἀπὸ τῆς παλαιᾶς κοίτης τοῦ Χεδὶζ-τσάϊ (Ἕρμου) καταφορῶν ἰλύων καὶ τῶν ἀπὸ τούτων προσεπιχώσεων, ἐξαιρέσει πάλιν τῆς παραλίου τοῦ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι κέρατος, καθ' ὃ ἀποσβέννυται τὸ ὄρος τοῦ Καλβασσὶ καὶ τῆς βορείου παραλίου τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου, καθ' ἣν τοῦ Σιπύλου τὰ κράσπεδα. Σχηματίζονται δὲ ἐν τῷ κόλπῳ ἐλάσσονες τοιοῦτοι, ὁ τοῦ *Γκιοὺλ Μπαχτσὲ* μεταξὺ τῶν χερσονήσων τῶν 'Ερυθρῶν καὶ τῶν Βουρλῶν, ἀποτελῶν δὲ τὸν Ν.ΝΔ. μυχὸν τοῦ κόλπου, ὁ τῶν Κλαζομενῶν, ἀνατολικῶς τῆς δευτέρας τῶν χερσονήσων, νότιος τοῦ κόλπου μυχός· ἐκεῖθεν, λόγῳ τῆς προμνησθείσης στενώσεως τοῦ κόλπου, σχηματίζεται ἀπὸ τῶν ἀκρωτηρίων *Πελικὰν* καὶ *Σαντζὰκ Καλεσσὶ* ὁ *ἐνδόκολπος τῆς Σμύρνης*, ἐν τῷ ὁποίῳ πάλιν οἱ κολπίζοντες ὅρμοι τοῦ *Γκιὸζ-τεπὲ* (*'Ενόπης*) πρὸς Ν., τοῦ *Κοκαργιαλῆ* (*Μυρακτῆς*) καὶ τῆς *'Αγίας Τριάδος*, ἀποτελῶν τὸν μυχὸν τοῦ τε ἐνδοκόλπου καὶ τοῦ κόλπου, διανοιγόμενος μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Πούντα ἢ Δαραγὰτς βορείας τῆς πόλεως Σμύρνης ἐσχατιᾶς, εἰς τὴν παράλιον τοῦ ὁποίου τὸ *Κορδελιὸ* (ἢ *Περαία*, τουρκ. *Καρσιακᾶς* καὶ παλαιότ. *Τσουσμαζαδέ*), ἡ *'Αγία Τριάς*, τὸ *Μπαριακλή*, ἡ *Σκάλα τοῦ Μπουρνόβα*, ἡ *Μελανθία* καὶ ἡ *Μπελλαβίστα* (*Καλλιθέα*), νοτίως τῆς ὁποίας ὁ τεχνικὸς λιμὴν *'Αμπρὶ* (Abri=καταφυγὴ) τῆς πόλεως τῆς

Digitized by Google

Σμύρνης. Δυτικῶς τοῦ κολπίζοντος ὅρμου τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἡ παραλία, ἁλιτενὴς οὖσα, δὲν παρουσιάζει κολπώσεις, ἀλλὰ μόνον τενάγη, λιμνοθαλάσσας καὶ προσεπιχώσεις, ἅτινα ἐπεξεργάζεται ἡ ἀπὸ τοῦ Γεδὶζ Τσάϊ κυλινδουμένη ἰλύς, ἡ ὁποία θὰ ἀπέφρασσε τὸν ἐνδόκολπον τέλεον καὶ θὰ μετέβαλλε τὴν Σμύρνην εἰς παραλίμνιον πόλιν· τὴν τοιαύτην ὅμως καταστροφὴν τοῦ ἐμπορικοῦ μέλλοντος τῆς Σμύρνης, ἥτις προεβλέπετο ὅτι θὰ ἐπήρχετο ὀλίγον μετὰ τὸ 1930, ἐπρόλαβον διὰ τῆς ἐκτροπῆς τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ μέσῳ διωρύγων, πρὸς τὸν βόρειον τοῦ ἐνδοκόλπου μυχὸν ἐκβαλλουσῶν (1885)· αἱ διώρυγες αὗται κατόπιν ἀπεξηράνθησαν (1890), κατεσκευάσθη δὲ (1887) νέα διῶρυξ, ἥτις ἐξέβαλεν εἰς τὸν κόλπον τῆς *Ἀγριᾶς* καὶ ἀπετέλεσεν ἔκτοτε τὴν νέαν τοῦ Ἕρμου ἐκβολήν· ἤδη (1933) τὸ παλαιὸν δέλτα τοῦ Ἕρμου, τὸ ὁποῖον ἡπλοῦτο δυτικῶς τοῦ ὅρμου τῆς Ἁγίας Τριάδος, καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ κατὰ τὸ ἀκρωτήριον *Πελικάν*, ἔχουν οὐσιαστικῶς ξηρανθῆ. Ἐξακολουθεῖ δὲ ἡ παραλία οὖσα ἁλιτενὴς καὶ πρὸς ΒΔ. ἔτι τοῦ ἀκρωτηρίου Πελικὰν (ἔνθα φωτοβόλος σημαντὴρ Ἄγκα) καὶ σχηματίζουσα μεγάλα ἰχθυοτροφεῖα, ὧν ἄριστον τὸ *Κόμμα* μέχρι τοῦ προμνησθέντος κόλπου τῆς Ἀγριᾶς (πλάτ. 38° 37′ Β., μῆκ. 26° 49′ Ἀν.), διανοιγομένου ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλεύσαντι τὸ πρὸς τὸ Αἰγαῖον στόμιον τοῦ κόλπου, νοτίως δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου *Μερμιτζῆ*, ἐφ᾽ οὗ φάρος· ἐπακολουθοῦν πρὸς Β. ὁ ὅρμος *Χατξῆ λιμάν*, ὁ λιμὴν *Νέες Φώκιες*, οὗ πρόκεινται αἱ νησῖδες *Ἅγιος Γεώργιος*, *Ὀγλὰκ* (ἔχουσα φάρον), *Δρέπανο*, *Γιερσὶζ* καὶ *Καρτερὰ* καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Ἀσλὰν Μπουρνού*, τὸ ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου ἀνατολικὸν κέρας τοῦ κόλπου. Ἡ ἀνατολικὴ ἀκτὴ τῆς χερσονήσου τῶν Ἐρυθρῶν (Καράμπουρνα) παρουσιάζει τὸν λιμένα *Σαχίμπ*, τὸ ἐπίνειον *Σκάλα Μπουρντοβάν*, τὸν ὅρμον *Κοφρεντὶ* καὶ τὸν τοῦ *Γκιοὺλ-Μπαχτσέ*, τοῦ φερωνύμου κόλπου τὸν μυχόν. Νησία δὲ ἐν τῷ κόλπῳ τὰ *Ἐγγλεζονήσια* (Μαραθοῦσαι), ὧν μεῖζον τὸ *Κιουστὰν Ἀντασσὶ* (*Μακρονήσι* τῶν Ἑλλήνων, ἀρχ. *Δρυμοῦσσα*) παρεκτεῖνον οἱονεὶ τὴν χερσόνησον τῶν Βουρλῶν, ἀνατολικῶς τῆς ὁποίας αἱ ὑπόλοιποι τῆς συστάδος: *Κιλσαλῆ Γιλανύ*, *Ιιλανιζά*, *Πιναρλὺ* (ἀρχ. *Πηλοῦς*), *Ἀκζαντά*, *Γιασαζά*, νοτίως δὲ αὐτῶν ἡ ποτὲ χερσονησὶς τῶν *Κλαζομενῶν* ἢ *Ἅγιος Γιάννης*, ἐφ᾽ ἧς λοιμοκαθαρτήριον ἐπίσημον.

Ὁ πρῶτος τέλειος ὑδρογραφικὸς χάρτης τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης ὑπετυπώθη τῷ 1834—1837 ὑπὸ ὑδρογραφικοῦ συνεργείου Ἄγγλων ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ ὑπὸ τὸν φιλέλληνα πλοίαρχον Richard Copeland καὶ ἀπὸ τῶν ὑδρογραφικῶν πλοίων HMS «Mastiff» καὶ «Beacon». Φέρει δὲ ὁ χάρτης οὗτος ἀριθμὸν 1645 καὶ τίτλον: «Island of Khios and Gulf of Smyrna»· λεπτομερείας δὲ αὐτοῦ ὑπὸ μείζονα κλίμακα περιέχουν οἱ χάρται 1522: Smyrna Harbour (ἐνδόκολπος) καὶ 1521: Port of Smyrna, ὑπὸ τῶν προμνησθέντων ὑποτυπωθέντες μετὰ διορθώσεων τινων γενομένων τῷ 1859—1860 ὑπὸ τοῦ Spratt καὶ τῷ 1887 ὑπὸ τοῦ Dawson. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **Σμύρνης *νομός*.** Ὁ νομὸς ἢ γενικὴ διοίκησις (βιλαγέτιον) τῆς Σμύρνης, ὀνομαζόμενος ἐπίσης καὶ *Ἀϊδινίου*, ἦτο ἄλλοτε μέγιστος, περιλαμβάνων τὰς διοικήσεις (σαντζάκια) *Σμύρνης*, *Σαρουχάν*, *Ἀϊδινίου*, *Δενιζλὶ* καὶ *Μεντεσέ*, ἀριθμούσας 39 ὑποδιοικήστις μὲ 44 ναχιέδες καὶ 2.822 χωρία.

Ὁ σημερινὸς νομὸς Σμύρνης, περιοριζόμενος περίπου εἰς τὸ τέως ὁμώνυμον σαντζάκιον, ἔχει ἐπιφάνειαν 1.400 τετραγ. χιλιομ. καὶ (1927) 190.291 κατ., ἐξ ὧν 101.603 ἄνδρες καὶ 88.688 γυναῖκες, ἐνῷ πρὸ τοῦ 1914 ἐφέρετο εἰς τὰς τουρκικὰς στατιστικὰς μὲ 229.615 κατ. Ἄρα ὁ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 φυγὼν ἑλληνικὸς πληθυσμὸς δὲν ἀντικατεστάθη καθ᾽ ὁλοκληρίαν, παρὰ τὸν ἐποικισμὸν τῶν ἐξ Ἑλλάδος μεταναστευσάντων Μουσουλμάνων, οἵτινες ἀνέρχονται, κατὰ τὰς ἐπισήμους τουρκικὰς στατιστικὰς (1927), εἰς 14.917 ἄτομα ἐν ὅλῳ. Περιλαμβάνει δὲ ὁ σημερινὸς νομὸς Σμύρνης τὰς ὑποδιοικήσεις (καζάδες) *Σμύρνης*, *Μπαγινδὶρ* (Βαϊνδιρίου), *Μπέργκαμα* (Περγάμου), *Ὀδεμισίου*, *Φοτσετέϊν* (τῶν δύο Φωκαιῶν), *Καραμπουρνού*, *Κεμὰλ-πασᾶ*, *Κοὺς-αδᾶ*, *Μαινεμέν*, *Οὔρλα* (Βρυούλων), *Σεφριχισὰρ* (Σιβρισαρίου), *Τσεσμὲ* (Κρήνης), *Τίρε* (Θείρων) καὶ *Τορμπαρί*. Ἡ ἀναλογία τοῦ πληθυθυσμοῦ εἶναι 136 κάτοικοι κατὰ τετρ. χλμ.

Ὁ τέως μέγας νομὸς Σμύρνης, περιλαμβάνων καὶ τοὺς σημερινοὺς νομοὺς *Μάγνισα* (Μαγνησίας, τέως Σαρουχάν), *Ἀϊδινίου*, *Δενιζλὶ* καὶ *Μούγλα* (τέως Μεντεσέ), εἶχεν ἐπιφάνειαν 50.000 τετρ. χλμ. περίπου, ἐκτεινόμενος ἀπὸ 36° 5′ μέχρι 39° 10′ Β. πλάτους, εἰς μῆκος μέγιστον περίπου 400 καὶ πλάτος μέγιστον 245 χλμ. καὶ πληθυσμόν, κατὰ τὰς ἐπισήμους τουρκικὰς στατιστικάς, 1.396.477 κατοίκων, ἐξ ὧν Ἕλληνες ἐφέροντο 208.283, ὄντες ὅμως πράγματι πολὺ περισσότεροι, Ἀρμένιοι 15.000 καὶ Ἑβραῖοι 22.500. Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ ἦτο κατὰ μέσον ὅρον 26 κάτοικοι κατὰ τετρ. χλμ. Οἱ Μουσουλμᾶνοι ἀνήρχοντο εἰς 1.093.334, εἰς τούτους δὲ περιελαμβάνοντο καὶ οἱ νομάδες Γιουροῦκοι (Τουρκομᾶνοι, Τεκκελῆδες, Τσεπνῆδες, Γιαγτζῆδες, Μπεντίρ, Κιλιζμπάσηδες ἢ Ἐρυθῖνοι, Ταχτατζῆδες κ.λπ.), ὡς καὶ οἱ Ἀτσίγγανοι.

Ἐκ τῆς ἐπιμειξίας τῶν διαφόρων τούτων φυλῶν παρήχθη ὁ τύπος τοῦ Τούρκου τῶν ἐνδοτέρων τῆς γενικῆς διοικήσεως Σμύρνης, ὅστις ἦτο διάφορος τοῦ τύπου τῶν Ἑλλήνων τῶν παραλίων καὶ τῶν νήσων, προσεγγίζων πρὸς τοὺς εἴτε ἑλληνικῆς εἴτε ἀρμενικῆς καταγωγῆς κατοίκους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τοιοῦτοι Τοῦρκοι ἦσαν οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν πρώτων κατακτητῶν, τῶν λεγομένων δερὲ-βέηδων (ἀρχόντων τῶν κοιλάδων), οἵτινες ἦσαν τιμαριοῦχοι. Μεταξὺ τῶν ἀρχόντων τούτων πολλοὶ ἦσαν ἐξισλαμισθέντες Ἕλληνες, ὡς ὁ γνωστὸς ἐκ τῶν πρώτων χρόνων τῆς τουρκικῆς ἱστορίας Ζαγανὸς πασᾶς. Ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων τούτων οἰκογενειῶν ἀπαντῶσιν εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Ἀϊδινίου (Τράλλεων). Οὗτοι, ἔχοντες ἐξουσίαν σχεδὸν κυριαρχικήν, εἶχον μόνον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δίδωσιν εἰς τὸν σουλτᾶνον ἐν καιρῷ πολέμου ἀριθμόν τινα ὁπλιτῶν, πεζῶν ἢ ἱππέων. Τὸ κυριώτερον στοιχεῖον τοῦ ὑπὸ τῶν δερεβέηδων συντηρουμένου ἀτάκτου στρατιωτικοῦ σώματος ἦσαν οἱ *ζεϊμπέκαι* (βλ. λ. καὶ λ. *Ἀϊδίνιον*).

—*[Φυσικ. Γεωγρ.]* ***Ὀρεινὴ διάπλασις.*** Τὸ ἥμισυ περίπου τῆς ὅλης ἐπιφανείας τοῦ νομοῦ Σμύρνης καλύπτεται ὑπὸ ὀρέων. Πρὸς Β. τὰ ὄρη ταῦτα χωρίζουν τοὺς σημερινοὺς νομοὺς Σμύρνης καὶ Μαγνησίας ἀπὸ τοῦ τέως νομοῦ Προύσης, ἀπολήγοντα εἰς ὡραίας κοιλάδας, ἀρδευομένας ὑπὸ τῶν ἐκ τῶν ὀρέων τούτων καταφερομένων ὑδάτων. Εἰς τὸ κέντρον ἐκτείνονται ἄλλαι ὀροσειραί, πλαισιοῦσαι τὰς κοιλάδας τοῦ Ἕρμου, τοῦ Καΰστρου καὶ τοῦ Μαιάνδρου. Πρὸς Ν. ὁ σημερινὸς νομὸς Μούγλων, τέως Μεντεσὲ (ἡ Καρία), εἶναι συνεχὴς ὀρεινὸς ὄγκος, κατερχόμενος ἐξ Α. πρὸς Δ. μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου. Αἱ κυριώτεραι κορυφαὶ εἶναι ἐκ Β. τὸ *Μαδαρὰ-δάγ*, ὕψους 1.220 μ., καὶ τὸ *Τζουβὰν-δάγ*, μεταξὺ τῶν ὁποίων ῥέει ὁ ποταμὸς Μαδάρα-τσάϊ. Τὸ *Δεμιρτζῆ-δάγ*, ἐκ τοῦ ὁποίου πηγάζει ὁ Κοὺμ-τσάϊ, ἀποτελεῖ τὸ πρὸς Β. σύνορον τοῦ νομοῦ Μαγνησίας. Ἐκ τοῦ ὄρους τούτου καὶ ἐξ ἄλλων κορυφῶν τῆς αὐτῆς ὀροσυστάδος, ὡς τὸ μέγα ὀροπέδιον τοῦ *Οὐζοὺν-Γιαϊλᾶ* καὶ τὸ ὄρος *Ἰλιτζα-δάγ*, κατέρχονται νοτίως τῆς κοιλάδος τοῦ Κοὺμ-τσάϊ ὀρεινοὶ κυματισμοὶ τοῦ ἐδάφους, ἀποτελοῦντες ταπεινοτέραν ὀροσειρὰν μήκους 65 περίπου χλμ. ἐξ Α. πρὸς Δ. καὶ 32 χλμ. ἐκ Β. πρὸς Ν. Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη, ἐγγίζουσα τὴν κοιλάδα τοῦ Ἕρμου, εἰς ὃν εἰσφέρει τὰ ὕδατα πολλῶν μικρῶν παραποτάμων, ὀνομάζεται *Καρὰ-Χασὰν-δάγ*. Προσεγγίζει πρὸς τὴν Μαγνησίαν, ἀπολήγουσα εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἕβρου. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ τούτου, ὅπου ὑψοῦται ἡ Μαγνησία, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ *Σιπύλου* (*Μανισα δάγ*), ὕψους 1.800 μ., ἐκτείνεται ἡ πρώτη ὀροσειρά, ἥτις χωρίζει τὴν κοιλάδα τοῦ Ἕβρου ἀπὸ τῆς τοῦ Καΰστρου. Αἱ κυριώτεραι κορυφαὶ τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης εἶναι, ἐκτὸς τοῦ Μάνισα-δάγ, ἀπέναντι τούτου, ἐκεῖθεν τοῦ Βουρνόβα, τὸ *Ταχταλὶ-δάγ*, τὸ *Μαχμοὺτ-δάγ* καὶ τὸ *Μποὺζ-δάγ*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ὀνομάζεται οὕτω, διότι ἐξ αὐτοῦ ἐπρομηθεύετο ἡ Σμύρνη κατὰ τὸ θέρος τὴν χιόνα (ἀντὶ πάγου). Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη ἀποτελεῖ τὸν ἀρχαῖον *Τμῶλον*, τοῦ ὁποίου αἱ μεσημβριναὶ κλιτύες ἀποτελοῦν πρὸς Β. τὴν κοιλάδα τοῦ Καΰστρου, ἐνῷ αἱ βόρειαι κλείουν πρὸς Ν. τὴν τοῦ Ἕρμου. Πρὸς τὴν ἀνατολικὴν αὐτοῦ ἄκραν τὸ Μποὺζ-δὰγ (Τμῶλος) ἑνοῦται μετὰ τῆς *Μεσωγίδος* (*Κεστανὲ-δάγ*). Ἡ δευτέρα αὕτη κεντρικὴ ὀροσειρὰ χωρίζει τὴν κοιλάδα τοῦ Καΰστρου ἀπὸ τῆς τοῦ Μαιάνδρου. Αἱ βόρειαι αὐτῆς κλιτύες, ὡς καὶ αἱ μεσημβριναὶ τοῦ Τμώλου, ἀποτελοῦν πλήρη ζώνην περὶ τὴν κοιλάδα ταύτην διὰ τῆς ἐγκαρσίας ζώνης, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Καΰστρου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης.

Ἡ ὀροσειρὰ τῆς Μεσωγίδος ἄρχεται ἀνατολικῶς ἐκ τῆς πόλεως Δινερίου (Διναΐρ) τοῦ νομοῦ Προύσης καὶ ἐκτείνεται κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μαιάνδρου, βαίνουσα διὰ τῶν σημερινῶν νομῶν Δενιζλῆ, Ἀϊδὶν καὶ Σμύρνης πρὸς τὴν θάλασσαν, ὅπου καταλήγει διὰ τοῦ ὄρους *Μυκάλης* (*Σαμσοὺν-δάγ*). Αἱ κυριώτεραι αὐτῆς κορυφαὶ εἶναι τὸ *Ἀλῆ-δάγ*, τὸ *Δζεβὶζ-δὰγ* καὶ τὸ *Δζουμᾶ-δάγ*. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καΰστρου ὑψοῦται τὸ *Ἀλαμὰν-δάγ*, ὁ *Πακτύας* τῶν ἀρχαίων, ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ὁ *Πρίων* καὶ ὁ *Θώραξ* (*Γκιουμοὺς-δάγ*), παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου κεῖνται τὰ ἐρείπια Μαγνησίας τῆς πρὸς Μαιάνδρῳ.

Ἄλλη μικρὰ ὀροσειρὰ εἶναι ἡ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης καὶ ἡ τῆς Ἐρυθραίας χερσονήσου (Τσεσμέ). Ἐκεῖ ὑπάρχει, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου, ἐπὶ τοῦ Καρὰ-μπουρνοῦ (Μαύρης Ἄκρας) τὸ *Μποὺζ-δάγ*, ὕψους 1.190 μ., καὶ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου, Α. τοῦ ἰσθμοῦ, τὸ Κιζὶλ-δάγ, τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν μέρος δύο κορυφαὶ καλούμεναι «*Ἀδελφοὶ*» (τουρκιστὶ *Ἰκὶ-καρντάς*). Τοὺς ἀκραίους πρόποδας τοῦ Κιζὶλ-δὰγ ἀποτελεῖ ὁ ἐξ Α. δεσπόζων τῆς Σμύρνης *Πάγος*, ὕψους 130 μέτρ.

Εἰς τὰ Ν. ἐκτείνονται αἱ ὀροσειραὶ τοῦ *Λάτμου*. Πρὸς Α., νοτίως τῆς πόλεως Δενιζλῆ, ὁ *Κάδμος* (*Μπαμπᾶ-δάγ*), ἐκτεινόμενος μέχρι τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀρπᾶ-σοῦ. Εἰς τὸ κέντρον τὸ *Μαδαρὰν-δάγ*, ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ ποταμοῦ Τσίνα. Ἡ τρίτη ὀροσυστὰς προχωροῦσα πρὸς Δ. φθάνει μέχρι τῆς λίμνης Μπάφα, ἔχουσα ἐκεῖ πέντε κορυφὰς καὶ ὀνομαζομένη *Μπὲς-παρμὰκ-δάγ*, (=Ὄρος τῶν πέντε δακτύλων). Εἶναι ὁ κυρίως Λάτμος, ἔχων ὕψος 1.500 μ. Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη ταπεινοῦται διὰ τῶν βορείων αὐτῆς κλιτύων πρὸς τὴν ὡραίαν κοιλάδα τοῦ Μαιάνδρου, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχον ἄλλοτε πόλεις σπουδαῖαι, ὡς αἱ Κολοσσαί, ἡ Ἀφροδισιάς, αἱ Τράλλεις, ἡ Πριήνη, ἡ Μίλητος καὶ ἄλλαι. Καὶ σήμερον ἡ κοιλὰς αὕτη εἶναι εὐφορωτάτη, πλήρης ἀγρῶν σίτου καὶ ὡραίων δασῶν δρυὸς εἰς τὸ ἄνω μέρος, ἐνῷ εἰς τὸ κάτω, ἀπὸ τοῦ Κουγιουτζάκ, ὅπου εὐρύνεται, προκόπτει ἡ συκῆ, ἡ ἄμπελος, ἡ ἐλαία, ὁ βάμβαξ, τὰ ἑσπεριδοειδῆ, τὸ σησάμιον, ὁ ἀραβόσιτος, τὰ καπνά, τὸ ἐρυθρόδανον (ριζάρι), ἡ γλυκόρριζα καὶ πλεῖστα ὅσα ἄλλα γεωργικὰ προϊόντα, μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε καὶ πρὸ τῆς φυγῆς τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἀκόμη (1922) δὲν ὑπῆρχον ἀρκεταὶ χεῖρες διὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν τῆς γῆς.

Πέραν τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Λάτμου ἡ ὄψις τῆς χώρας ἀλλάσσει. Τὰ ὄρη εἶναι πλέον συνεχῆ, καλύπτοντα ἐξ Α. πρὸς Δ. τὸν νομὸν Μούγλων. Αἱ ὀροσειραὶ αὗται, ἀποτελοῦσαι συνέχειαν τοῦ μικρασιατικοῦ Ταύρου, εἶναι ὁ *Κράγος* καὶ ὁ *Ἀντίκραγος* τῶν ἀρχαίων, εὑρισκόμεναι ἐντὸς τῆς Καρίας καὶ τῆς *Λυκίας*. Αἱ κυριώτεραι κορυφαὶ εἶναι ἀπὸ τοῦ κοινοῦ συνόρου τῶν νομῶν Σμύρνης καὶ Ἰκονίου, Α. τοῦ νομοῦ Μούγλων, τὸ *Ἂκ-δὰγ* (Λευκὸν ὄρος), ὁ κυρίος *Κράγος* τῶν ἀρχαίων, ὕψους 3.050 μ. ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ξάνθου (Κοτζᾶ-τσάϊ). Ἐκεῖθεν τῆς κοιλάδος ἐκτείνεται ἡ ὀροσειρὰ τοῦ *Ἀντικράγου*, τοῦ ὁποίου κορυφαὶ εἶναι τὸ *Καραδζᾶ-δάγ*, τὸ *Καρτὰλ-δὰγ* (2.600 μ.), τὸ *Ἐλδζὶκ-δὰγ* (2.060 μ.) καὶ τὸ *Μαντιὺς-δὰγ* (ὁ *Μασίκυτος* ἢ *Ἀντίκραγος* τῶν ἀρχαίων), ὑψούμενος Α. τοῦ κόλπου καὶ τῆς πόλεως Μάκρης (τῆς Τελμησσοῦ), ὕψους 2.000 μ. Τὰ ὄρη ταῦτα συνδέονται πρὸς Β. μετὰ τῶν τῆς Καρίας, ἅτινα ἐκτείνονται πρὸς Δ. τοξοειδῶς, ἀρχίζοντα Ν. τῶν Μούγλων, πρὸς Δ. τῆς πόλεως ταύτης, διέρχονται διὰ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ (Μπουδρούμ) καὶ τῶν Μυλάσσων (Μίλας) καὶ καταλήγουν εἰς τὸν Λάτμον (*Μπὲς-παρμὰκ-δάγ*). Πρὸς Α. λήγουν εἰς τὸ *Μπὸζ-δάγ*, τοῦ ὁποίου αἱ βόρειαι κλιτύες ὁρίζουσι δεξιόθεν τὴν κοιλάδα τοῦ Δαλαμὰν-τσάϊ (τοῦ Ἰνδοῦ τῶν ἀρχαίων). Πρὸς Δ. τοῦ Μαρμαρὶς ὑψοῦται ὁ *Φοίνιξ* τῶν ἀρχαίων (1.200 μ.).

Ποταμοὶ καὶ λίμναι. Οἱ κυριώτεροι ποταμοί, ῥέοντες ἐκ Δ. πρὸς Α., εἶναι: Ἐν τῷ σημερινῷ νομῷ Σμύρνης: ὁ *Μαδάρα-τσάϊ*, ὁ *Μπακὶρ-τσάϊ* (*Κάϊκος*) καὶ ὁ *Κιουτσοὺκ-Μεντερὲς* (*Κάϋστρος*). Ἐν τοῖς νομοῖς Σμύρνης καὶ Μαγνησίας: ὁ *Γκεντὶζ-τσάϊ* (*Ἕρμος*). Ἐν τοῖς νομοῖς Δενιζλῆ καὶ Ἀϊδίν: ὁ *Μπουγιοὺκ-Μεντερὲς* (*Μαίανδρος*). Ἐν τῷ νομῷ Μούγλων: ὁ *Νταλαμὰν-τσάϊ* ἢ *Γκερενὶς-τσάϊ* καὶ ὁ *Κοτζᾶ-τσάϊ* (*Ξάνθος*). Ὁ Μαδάρα-τσάϊ πηγάζει ἐκ τοῦ Μαδάρα-δάγ, εἰς ἀπόστασιν 40 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Κυδωνιῶν (Ἀϊβαλῆ) καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸ στενὸν τῆς Λέσβου, 5 χλμ. Ν. τοῦ Ἀγιαζμέντ, ἔχων ὁλικὸν μῆκος 45 χλμ. Ὁ Μπακὶρ-τσάϊ ἔχει τὰς κυριωτέρας πηγάς του ἐν Γκελεμπέ, τῆς ὑποδιοικήσεως Κὶρκ-ἀγάτς, ἐκ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ Οὐζουντζᾶ-Γιαϊλᾶ-δάγ, διευθυνόμενος δὲ πρὸς τὸ χωρίον Μπακίρ, ἐξ οὗ λαμβάνει καὶ τὸ ὄνομά του, διέρχεται διὰ Κὶρκ-Ἀγὰτς καὶ Σῶμα, εἰσέρχεται εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Περγάμου καὶ χύνεται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τσανταρλῆ. Ἔχει μῆκος ῥοῦ 100 χλμ., εἰσδέχεται δὲ 16 κυριωτέρους παραποτάμους, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν *Μπεργκαμασοῦ* (ποταμὸν τῆς Περγάμου). Ὁ Κάϋστρος πηγάζει ἐκ πολλῶν σημείων τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ Τμώλου καὶ ἐκ τῶν βορείων τῆς Μεσωγίδος. Ἔχει μῆκος 110 χλμ. καὶ χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐφέσου, εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ἀπὸ τοῦ Ἀγιᾶ-Σολούκ. Ὁ ἄλλοτε διάσημος λιμὴν τῆς Ἐφέσου κατεχώσθη ἐκ τῶν χωμάτων τοῦ ποταμοῦ. Ὁ Ἕρμος πηγάζει εἰς ἀπόστασιν 70 χλμ. περίπου ἀπὸ τοῦ πρὸς ΒΑ. συνόρου τοῦ τέως νομοῦ Σμύρνης, ἐκ τοῦ Μουρὰτ-δὰγ (τοῦ Δινδύμου τῶν ἀρχαίων), κειμένου ἐν τῷ νομῷ Προύσης, Ν. τοῦ χωρίου Γκεδὸς (Γκεντός), ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Κατ᾽ ἀρχὰς ἀκολουθεῖ διεύθυνσιν ἐκ ΒΑ. πρὸς ΝΔ., εἰσερχόμενος ὅμως εἰς τὸν νομὸν Μαγνησίας λαμβάνει γενικῶς διεύθυνσιν ἐξ Α. πρὸς Δ. Εἰσδέχεται τοὺς παραποτάμους *Ἀϊνὰ-τσάϊ* καὶ *Δεμιρτζῆ-τσάϊ*, ῥέων δὲ κατόπιν διὰ τῆς κυρίως κοιλάδος τοῦ Ἕρμου, μεταξὺ τῆς λίμνης τῆς Γυγαίας (Μάρμαρα-γκιόλ), τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως τῶν Σάρδεων, ὅπου εἰσδέχεται τὸν *Πακτωλὸν* (*Σὰρτ-σοῦ*), στρέφεται διὰ καμπύλης Β. τῆς κοιλάδος μέχρι Μαγνησίας τῆς πρὸς Σιπύλῳ, ὁπόθεν κατέρχεται δι᾽ ἄλλης καμπύλης πρὸς Ν. διὰ Μαινεμένης μέχρι τῆς ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σμύρνης ἐκβολῆς του· ἀλλ᾽ ἡ καμπύλη αὕτη δὲν ὑπάρχει πλέον, ἀφότου ἡ κοίτη του ἐξετράπη χάρις εἰς τὰ

Digitized by Google

ἐκτελεσθέντα ἔργα. Οἱ κυριώτεροι παραπόταμοι τοῦ Ἕρμου εἶναι ὁ *Κοὺμ-τσάϊ*, καταφερόμενος ἐκ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Κοὺμ-τσάϊ καὶ ἔχων μῆκος 100 χλμ., ὁ *Ἀλατσᾶ-τσάϊ*, μήκους 90 χμ., πηγάζων ἐκ τῆς Μεσωγίδος καὶ συμβάλλων παρὰ τὸ Σαλιχλί, καὶ ὁ *Νίφ τσάϊ*. Ὁ Ἕρμος ἔχει μῆκος 300 χμ. Τὰ ὕδατα αὐτοῦ ἔπαυσαν κατακλύζοντα τὴν πεδιάδα τῆς Μαινεμένης μετὰ τὴν τεχνητὴν ἐκτροπὴν τῆς κοίτης του. Ὁ *Μαίανδρος* εἶναι διάσημος ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος διὰ τὸ πολύκαμπτόν του. Πηγάζει παρὰ τὸ Δινεΐρ (τὴν Ἀπάμειαν Κιβωτὸν τῶν ἀρχαίων) εἰς ὕψος 900 μ. καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸν νομὸν Δενιζλὶ καὶ κατόπιν εἰς τὸν νομὸν Ἀϊδινίου. Κλίνων δὲ διηνεκῶς πρὸς Ν. διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μαιάνδρου ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ τὰ Σώκια (Σεβκέ), εἰς ἀπόστασιν 15 χμ. Δ. τῶν ἐρειπίων τῆς Μιλήτου, ἄλλοτε παραλίου, σήμερον ὅμως εἰς ἱκανὴν ὡς ἐκ τῶν προσχώσεων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Αἱ προσχώσεις τοῦ ποταμοῦ κατέχωσαν τέσσαρας ἄλλους διασήμους λιμένας καὶ ἔκλεισαν τὸν λιμένα τῆς Λάτμου, μετατραπέντα εἰς λίμνην, τὴν *Ἀκὶζ τσάϊ γκιολοῦ*, καὶ περιέλαβον ἐντὸς αὐτῶν μίαν τέως νῆσον. Ὡς ἐκ τῶν πολυαρίθμων καμπῶν του, ὁ Μαίανδρος ἔχει ὁλικὸν μῆκος ροῦ 475 χλμ. περίπου, ἐνῷ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἔχει μῆκος 300 χλμ. Κυριώτεροι αὐτοῦ παραπόταμοι εἶναι δεξιόθεν ὁ *Μπανὰζ-τσάϊ*, πηγάζων ἐκ τοῦ Μουρὰτ-δάγ, ἀριστερόθεν δὲ ὁ *Τσουροὺκ-σοῦ*, ὁ *Καρᾶ-σοῦ*, ὁ *Ἀρπᾶ-σοῦ* (*Ἅρπασος*) μήκους 105 χλμ. καὶ ὁ *Τσινὰρ-τσάϊ*, πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων τῶν Μούγλων καὶ ἔχων μῆκος 95 χμ. Ὁ *Δαλαμὰν-τσάϊ* ἢ *Γκερενὶς-τσάϊ* (ὁ *Ἰνδὸς* τῶν ἀρχαίων), χωρίζων τὴν Λυκίαν ἀπὸ τῆς Καρίας, πηγάζει ἐκ τοῦ Καρτὰλ-δὰγ εἰς ὕψος 2 600 μ. καὶ χύνεται εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. ἀπὸ τοῦ χωρίου Δαλαμὰν μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Καπνιὰ καὶ Σουβελᾶ. Ἔχει μῆκος 167 χλμ. Τέλος ὁ *Κοτζᾶ-τσάϊ* (*Ξάνθος*), πηγάζων ἐν τῷ νομῷ Ἰκονίου, παρὰ τὸ Ἐρὲν (τὰ ἀρχαῖα Ἄραξα), ὀνομάζεται ἐκ τοῦ ἄνω ροῦ του *Ἀκ-τσάϊ* (=Λευκὸς ποταμὸς) καὶ χύνεται εἰς ἀπόστασιν 40 χμ. Ν. τῆς Μάκρης, μετὰ ροῦν 105 χλμ.

Λίμναι εἶναι ἡ *Γυγαία* (*Μέρμερε-γκιόλ*), περὶ ἧς ὁμιλεῖ καὶ ὁ Ὅμηρος, ἐν τῇ Λυδίᾳ, ἡ *Μπαφᾶ-γκιὸλ* ἢ *Δενιζλὶ-γκιὸλ* (ἢ ἄλλως *Ἀκὶζ τσάϊ γκιόλ*), ἄλλοτε κόλπος κλεισθεὶς ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ Μαιάνδρου, καὶ ἡ *Κιοϊτζιγὲζ-λιμὰν-γκιὸλ* ἢ *Δαλιάν*, εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. ΒΑ. τοῦ κόλπου τοῦ Καρααγάτς.

***Κλῖμα*:** Τὸ κλῖμα τῶν χωρῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν ὅλον νομόν, εἶναι γενικῶς ὑγιεινόν, ἂν καὶ εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν ἐπικρατεῖ ἑλονοσία. Τὸ μέσον ἐτήσιον ὕψος τῆς βροχῆς εἶναι 80 ἑκτοσμ. Ὁ Ἰούνιος, Ἰούλιος, Αὔγουστος, Σεπτέμβριος καὶ Ὀκτώβριος εἶναι μῆνες τελείως ξηροί. Ἡ θερμοκρασία κατέρχεται σπανίως τὸν χειμῶνα κάτω τοῦ 0, ἐνῷ κατὰ τοὺς τρεῖς θερμοὺς μῆνας τοῦ θέρους (15 Ἰουνίου—15 Σεπτεμβρίου) ἀνέρχεται μέχρι $+30^{0}$ καὶ $+38^{0}$ ὑπὸ τὴν σκιάν, ἐνίοτε δὲ καὶ μέχρι $+40^{0}$. Τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον αἱ διακυμάνσεις τῆς θερμοκρασίας εἶναι ἀπότομοι.

—*[Οἰκ. Γεωγρ.]* ***Γεωργία.*** Τὰ γεωργικὰ προϊόντα τοῦ τέως νομοῦ Σμύρνης εἶναι ποικίλα καὶ πλουσιώτατα. Τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν εὐνοεῖ ἡ εὐφορία τοῦ ἐδάφους, ἡ ἀφθονία τῶν ὑδάτων, τὸ λαμπρὸν κλῖμα καὶ ἡ γεωγραφικὴ θέσις, ἥτις, χάρις εἰς τὴν ἐκτεταμένην παραλίαν καὶ τοὺς πολλοὺς λιμένας, διευκολύνει τὰ μέγιστα τὰς συγκοινωνίας, ἐπαυξάνει δὲ ἡ χρῆσις τῶν νεωτέρων μέσων τῆς καλλιεργείας, αἱ τεχνηταὶ διώρυγες, αἱ σιδηροδρομικαὶ καὶ ἀπό τινων ἐτῶν αἱ αὐτοκινητικαὶ συγκοινωνίαι. Ἐκ τῶν προϊόντων τούτων ὡρισμένα εἴδη εἶναι εἰδικὰ διὰ τὴν περιοχὴν τῆς Σμύρνης, ὡς αἱ σταφίδες, τὰ σῦκα, τὸ ὄπιον, ἡ γλυκόρριζα, τὰ βαλανίδια καὶ ἄλλα. Κατὰ τὰς στατιστικὰς τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ ὅλη ἐτησία παρα-

Ἔτη	*Σταφίδες (χιλιόγρ.)*	*Σῦκα (χιλιόγρ.)*
1904	36 000.000	1.768.800
1905	54.700.000	2.303.400
1906	27 600 000	2.437 600
1907	43.200 000	2.530.000
1908	57.000.000	2.310.000
1909	54.000.000	2 210.000
1910	44.500.000	2.829 200
1911	32.200.000	2.068.000
1912	54.600 000	2.266.000
1913	62.500 000	2 090.000
1914	51.800.000	1.760.000
1915	46.000.000	1.540 000
1916	34.600.000	1 980.000
1917	28.800 000	1.540 000
1918	25.900 000	1 760 000
1919	30.500 000	1.650 000
1920	18.400 000	2.090.000
1921	33.900.000	2.134 000
1922	37.400.000	616 000
1923	36 608 000	20.480.000
1924	49 280.000	29.450 000
1925	30.000 000	2[illegible] 500 000
1926	35.500.000	27.200 000
1927	48.000 000	28.500 000

γωγὴ τοῦ τέως νομοῦ Σμύρνης ὑπελογίζετο εἰς 142.252.000 φράγκα χρυσᾶ.

Εἰδικώτερον, ὑπὸ τῶν ἐπισήμων στατιστικῶν τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου Σμύρνης ἀνεγράφοντο οἱ ἐν τῷ παρατιθεμένῳ πίνακι ἀριθμοὶ διὰ τὰ δύο κυριώτερα εἴδη κατὰ τὰ τελευταῖα 23 ἔτη (διὰ τὴν λεγομένην περιοχὴν τῆς Σμύρνης).

Δι' ἄλλα τινὰ εἴδη ἡ διὰ τοῦ λιμένος Σμύρνης ἐξαγωγὴ εἶχεν ὡς ἑξῆς κατὰ τὰ τέσσαρα πρὸ τῆς τελευταίας πενταετίας ἔτη εἰς χιλιόγραμμα.

Ἔτη	*Ἐλαιόλαδα*	*Βαλανίδια*	*Ὄπιον*	*Παράγωγα Βαλανιδίων*
1924	25.000.000	27.466.902	150.000	300 283
1925	5.500.000	30 718.932	240.000	2 688 905
1926	16.500.000	22.013.113	252.000	1.109 605
1927	5.500.000	34.888.688	180.000	3.152.353

Σπουδαῖον εἶδος καλλιεργείας καθ' ὅλον τὸν νομὸν εἶναι τὰ καπνά, ὧν ἡ παραγωγὴ κατὰ τὰ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἔτη ὑπερέβαινε τὰ 2.000.000 χιλιογράμμων (ὑποδιοικήσεις Σμύρνης, Σαρουχάν, Ἀϊδινίου καὶ Μεντεσέ). Εἰδικὸν εἶδος ἦσαν τὰ καπνὰ Ἀγιὰ-Σολοὺκ (Ἐφέσου), καλλιεργούμενα ἀρχικῶς μὲν εἰς τὴν περιοχὴν Ἐφέσου, κατόπιν ὅμως εἰς ἑπτὰ ὑποδιοικήσεις καὶ προερχόμενα ἐκ μεταφυτεύσεως σπορᾶς μακεδονικῶν καπνῶν τῶν Γιαννιτσῶν. Τὰ καπνὰ ταῦτα, περιέχοντα πολλὴν νικοτίνην, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καπνισθῶσιν ἄμικτα. Ποικιλία τούτων εἶναι τὰ λεγόμενα καπνὰ Σμύρνης, Μαγνησίας καὶ Σαρουχάν. Ποικιλίαι τῶν καπνῶν Μαγνησίας εἶναι τὰ λεγόμενα *σαράϊ-ἀλτί*, περιζήτητα λόγῳ τοῦ ἀρώματός των, ὅλως διαφόρου τοῦ τῶν μακεδονικῶν.

Ἡ ἄμπελος καλλιεργεῖται καθ' ὅλον τὸν νομὸν πρὸς παραγωγὴν σταφυλῆς καὶ σταφίδος. Αἱ σταφυλαὶ εἶναι τοῦ εἴδους *σουλτανίνα* ἢ *σουλτανιά*, χρώματος ἀνοικτοῦ πρασίνου ἄνευ γιγάρτων. Βότρυές τινες τοῦ εἴδους τούτου φθάνουν μέχρι βάρους 2 χιλιογράμμων. Μέγα μέρος τούτων ἀποστέλλεται εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουν καὶ μαῦραι σταφυλαὶ καὶ σταφίδες, ὁμοιάζουσαι πρὸς τὴν κορινθιακήν, κυρίως δὲ αἱ λίαν περιζήτητοι ροζακιαί, ἐξαγόμεναι κυρίως ὡς σταφίδες. Ἐξ ὅλων τῶν εἰδῶν τούτων τῶν σταφυλῶν παρασκευάζονται καὶ οἶνοι, ἐκ δὲ τοῦ στεμφύλου καὶ οἰνοπνευματῶδες ποτὸν (ρακή). Κατὰ τοὺς ἐπιτοπίους ὑπολογισμοὺς 3 κουϊντάλια νωπῶν σταφυλῶν δίδουν ἓν κουϊντάλιον σταφίδος. Ἡ συγκομιδὴ γίνεται ἀπὸ τῆς 27ης Αὐγούστου μέχρι τῆς 14ης Σεπτεμβρίου.

Ἡ καλλιέργεια τῆς συκῆς εἶναι πολὺ διαδεδομένη καθ' ὅλον τὸν τέως νομὸν Σμύρνης, προτιμᾶται δὲ ὑπὸ τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ ὡς ἐκ τῶν κερδῶν, τὰ ὁποῖα ἀποφέρει μετὰ μικροῦ κόπου. Ἄλλως τε πατρὶς τῆς συκῆς εἶναι ἡ Καρία, ἥτις ἀποτελεῖ μέρος τοῦ νομοῦ Σμύρνης. Δύο κυρίως εἶναι τὰ εἴδη τῶν σύκων τῆς περιοχῆς ταύτης, τὰ μπαρντατζὶκ ἢ μπαλτατζίκια καὶ τὰ λὸπ (λόπια). Τὰ πρῶτα, τὰ καὶ εὐχυμότερα, δὲν ἐξάγονται, καταναλισκόμενα ἐπιτοπίως. Τὰ δεύτερα, ὑποδιαιρούμενα εἰς ἀϊντίν, τσαϊλὶ καὶ ἐρμπεϊλί, ἀποστέλλονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὰ κυριώτερα κέντρα τῆς παραγωγῆς τῶν ἐρμπεϊλὶ εὑρίσκονται εἰς τὸν σημερινὸν νομὸν Σμύρνης. Ὑποδιαιροῦνται δὲ καὶ ταῦτα εἰς διάφορα εἴδη, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἀγιασολούκ, μπαλατζίκ, δεϊρμεντζίκ, καραμπουνάρ, ὀρνερμπεϊλὶ κτλ., λαμβάνοντα τὸ ὄνομά των ἐκ τοῦ μέρους τῆς παραγωγῆς. Τὰ τσαϊλὶ παράγονται εἰς Μπαδεμιέ, Μπαλιαμπόλ, Ὀδεμίσιον, Πυργὶ κλπ. Τὰ ὡριμάζοντα σῦκα πίπτουν ἐπὶ στρώματος χόρτων, μετὰ 24 δὲ ὥρας μεταφέρονται ἐντὸς σάκκων εἰς τὰς ἀποθήκας. Μετὰ τὴν διαλογήν, καθ' ἣν τίθεται κατὰ μέρος ἡ κατωτέρα ποιότης τῶν χορδάδων, τὰ σῦκα τίθενται ἐντὸς κυτίων, κατανεμόμενα εἰς τέσσαρα εἴδη (μακαρόνι, γεμεκτζῆ, λουκοὺμ καὶ λαγέρ), ἀναλόγως τῆς συσκευασίας. Αἱ ἐργασίαι τῆς ἐποχῆς τῶν σύκων διαρκοῦν δύο ἢ τρεῖς μῆνας, ἐξησφάλιζον δὲ ἄλλοτε τὴν ζωὴν πολλῶν οἰκογενειῶν μὲ ἡμερομίσθιον 12—40 γροσίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διὰ τοὺς ἄνδρας, 12 διὰ τὰς γυναῖκας καὶ 6 διὰ τὰ παιδία.

Τὰ βαλανίδια παράγονται ἐκ δρυὸς τοῦ εἴδους Quercus aegilops ἐν Δικελῇ, Μπαλιαμπόλ, Ναζλὶ καὶ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἕρμου. Ἡ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου παραγωγὴ ἦτο 5.650.000 χιλιογράμμων, ἀποφέρουσα 16 ἑκατομμύρια φράγκων χρυσῶν.

Ἡ καλυτέρα ποιότης τοῦ ὀπίου παράγεται εἰς τοὺς ἐν τῷ σημερινῷ νομῷ Σμύρνης ἀγροὺς Μήκωνος. Ἡ δευτέρα ποιότης προέρχεται ἐκ Σαρουχάν. Αἱ πρῶται ποιότητες εἶναι αἱ τῶν ὑποδιοικήσεων Κὶρκ-Ἀγὰτς καὶ Ἀκχισὰρ (Ἀξαρίου).

Ἡ Σμύρνη ἦτο ἡ κυριωτέρα ἀγορὰ ὀπίου καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν, διότι δι' αὐτῆς ἐξήγετο καὶ τὸ προϊὸν πολλῶν ἄλλων νομῶν.

Εἰς τοὺς νομοὺς Σμύρνης καὶ Μαγνησίας εὑρίσκονται τὰ κυριώτερα κέντρα παραγωγῆς βάμβακος, ἥτις ἔλαβε μεγάλην ἔκτασιν ἀπὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῆς Ἀμερικῆς (1861—1865). Ἐκτὸς τοῦ βάμβακος ἐξάγεται καὶ βαμβακόσπορος εἰς Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν.

Σίτου καλλιεργοῦνται καλὰ εἴδη, ὧν τὸ εἶδος ντεβὲ-ντισὶ (=καμηλόδους) ὠνομάσθη οὕτως ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν κόκκων. Παράγεται ὡσαύτως κριθή, βρώμη καὶ βρίζα

Ὑπέδαφος. Τὸ ὑπέδαφος τοῦ τέως νομοῦ Σμύρνης εἶναι πλουσιώτατον εἰς ὀρυκτὰ καὶ μεταλλευτικὰ προϊόντα. Ἀπαντᾷ ἀφθόνως σμύρις καὶ διάφοροι ἄλλαι ποικιλίαι τοῦ ἀργιλλίου, πυριτικὴ μαγνησία, τῆς ὁποίας κοινότερον καὶ περιζήτητον εἶδος εἶναι ὁ ἀμίαντος, καὶ ἡ ὑδροπυριτικὴ μαγνησία, πρὸς δὲ τὸ χρώμιον, τὸ μαγγάνιον, τὸ ἀντιμόνιον, τὸ νικέλιον, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκός, ὁ μόλυβδος, ὁ ψευδάργυρος, τὸ θεῖον, ἡ ἄσφαλτος, ὁ γαιάνθραξ.

Πλὴν ἑνὸς σμυριδωρυχείου παρὰ τὸ Κεχρέ, ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ναζιλλὶ (Ναζλίου), τὰ σμυριδωρυχεῖα εὑρίσκονται ἅπαντα ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Τίρε (Θεῖρα) τοῦ σημερινοῦ νομοῦ Σμύρνης. Τὰ ὀρυχεῖα ταῦτα ἐξεμεταλλεύοντο κυρίως ξένοι, ὡς τὰ παρὰ τὸ χωρίον Ἀζιζιέ, ἐκτάσεως 1 103 ἑκταρίων, τὰ τοῦ Καραγκιὸλ 55 ἑκταρίων, τὰ τοῦ Λασὰν-Τσαουσλάρ.

Σπουδαῖον μεταλλεῖον χρωμίου ἐξεμεταλλεύετο ὁ ἀγγλικὸς οἶκος Patterson et Cie ἐν Μάκρῃ. Ἐπίσης ἐν Μάκρῃ ὑπάρχει σπουδαῖον μεταλλεῖον μαγγανίου. Ἐν Ὀδεμισίῳ ὑπάρχει μεταλλεῖον ἀντιμονίου, ἀποδῖδον 1 000 περίπου τόννους κατ' ἔτος. Γαιανθρακωρυχεῖα ὑπάρχουν παρὰ τὸ Σῶμα, δίδοντα 1.000 τόννους κατ' ἔτος.

Πολλὰ εἶναι καὶ τὰ θερμὰ καὶ μεταλλικὰ ὕδατα, τῶν ὁποίων τὰ περισσότερον πεφημισμένα εἶναι τὰ τῆς Ἐρυθραίας χερσονήσου (Τσεσμέ), ἀναφερόμενα καὶ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (VII, 5). Ταῦτα κεῖνται ἐπὶ τῆς ἐκ Κρήνης εἰς Βρύουλα (Βουρλὰ) ὁδοῦ, ἐντὸς κοιλάδος μεταξὺ Τσεσμὲ καὶ Ἀλατσάτων. Τὰ ὕδατα τῶν ἐν λόγῳ θερμοπηγῶν εἶναι θειοῦχα, ἁλατοῦχα καὶ θερμὰ (57^{0} εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀναβρύσεως). Ἐνδεικνύονται δὲ ὡς ἀσφαλὲς θεραπευτικὸν μέσον κατὰ τῶν ρευματισμῶν καὶ τῶν δερματικῶν νοσημάτων.

Εἰς ἀπόστασιν 10 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς Σμύρνης ὑπάρχουν αἱ θερμοπηγαὶ Λίτζα, γνωσταὶ ὡς «Λουτρὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος», ἀποτελεσματικώταται κατὰ τῶν ρευματισμῶν. Δύο γνωστόταται θερμοπηγαὶ ὑπάρχουν παρὰ τὴν Πέργαμον καὶ μία παρὰ τὸ Ἀγιαζμέντ, οὐχὶ μακρὰν τῶν Κυδωνιῶν (Αϊβαλῆ). Ἄλλη πεφημισμένη θερμοπηγὴ εἶναι ἡ τοῦ χωρίου Κισίκ, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Μπακὶρ-τσάϊ (τοῦ ἀρχαίου Καΐκου), εἰς ἀπόστασιν 25 χλμ. Α. τῆς Περγάμου. Ἐπὶ τῆς ἐκ Κοὺς-ἀδασῆ (Σκάλα-Νόβα) εἰς Σώκια ὁδοῦ ὑπάρχει θερμοπηγὴ πολυσύχναστος.

Τὸ τέως σαντζάκιον Σαρουχὰν (Μαγνησίας) εἶναι ἐπίσης διάσημον διὰ τὰς θερμοπηγάς του. Αἱ παρὰ τὰς ἀρχαίας Σάρδεις (Σάρτ) ἦσαν πεφημισμέναι καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ἐν Ἀλασεχὶρ (Φιλαδελφείᾳ) ὑπάρχουν πηγαὶ μεταλλικῶν ὑδάτων πωλουμένων ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα Eaux de Vals, διότι ἔχουν τὴν αὐτὴν σύστασιν, ἣν καὶ τὰ μεταλλικὰ ταῦτα ὕδατα. Αἱ παρὰ τὴν πόλιν τοῦ Ἀϊδινίου θερμοπηγαὶ φημίζονται ὡς θεραπευτικαὶ τῶν ρευματισμῶν, αἱ δὲ ἐν Δεϊρμεντζίκ, παρὰ τὰ Σώκια, ὡς ἰαματικαὶ τῶν πληγῶν.

Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Λύκου (Τσουροὺκ-σοῦ) ὅλα τὰ ἀναβρύοντα ὕδατα εἶναι μεταλλικά. Ὡς τοιαῦτα ἀναφέρονται κυρίως τὰ τοῦ Χονᾶς (τῶν ἀρχαίων Κολοσσῶν) καὶ αἱ ἀρχαῖαι θέρμαι τῆς Ἱεραπόλεως, τὰς ὁποίας ἐπισκέπτονται οἱ κάτοικοι τῶν περιχώρων ὁμαδικῶς, ἐγκαθιστάμενοι τὸ θέρος εἰς τὰ ἔρημα παλαιὰ ἐρείπια καὶ λουόμενοι εἰς τοὺς ἀρχαίους λουτῆρας ἐν μέσῳ τῶν ἀρχαίων θολωτῶν αἰθουσῶν, τὰς ὁποίας οἱ Τοῦρκοι ὀνομάζουν Παμποὺκ-καλεσσὶ (Βαμβακόκαστρο). Κεῖνται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ΒΔ. τοῦ Ἐσκὶ χισὰρ (τῆς ἀρχαίας Λαοδικείας). Τὰ ὕδατα τῆς κυριωτέρας πηγῆς τῆς Ἱεραπόλεως ἔχουν θερμοκρασίαν 80^{0}, εἶναι δὲ διαυγῆ καὶ πόσιμα μετὰ τὴν ψῦξιν, ὄντα πλούσια εἰς ἀνθρακικὸν ὀξύ. Τὰ ὕδατα ἐνίων ἐκ τῶν πηγῶν τούτων εἶναι καὶ σεληνιτοῦχα (περιέχοντα θειοῦχον ἀσβέστιον).

Δάση. Τὰ δάση καλύπτουν τὸ 1/8 περίπου τῆς ὅλης ἐπιφανείας τοῦ τέως νομοῦ Σμύρνης. Ἀποτελοῦνται δὲ κυρίως ἐκ δρυῶν, ἐλάτων καὶ πευκῶν. Τὰ δάση τῆς περιοχῆς Μούγλων καὶ Μάκρης περιλαμβάνουν τὸν φαρμακευτικὸν στύρακα (Styrax officinal), παράγοντα λεπτὸν βάλσαμον (Storax).

Πανίς Ἐκτὸς τῶν κατοικιδίων, τὰ μᾶλλον διαδεδομένα ἄγρια τετράποδα εἶναι ἡ λεοπάρδαλις, ὁ πάνθηρ, ἡ ἄρκτος, ὁ λύκος, ἡ ἀλώπηξ, ἡ ὕαινα, ὁ θώς, ἡ ἔλαφος, ἡ δορκὰς καὶ ὁ λαγωός. Ἐκ τῶν πτηνῶν δὲ ὁ ἀετός, ὁ γύψ, ἡ γλαῦξ, ὁ πελαργός, ἡ πέρδιξ, ὁ σκολόπαξ, ὁ ὄρτυξ κτλ.

Βιομηχανία. Ὁ κυριώτερος κλάδος τῆς βιομηχανίας ἦτο ἡ ταπητουργία, μεταφερθεῖσα, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1922, σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν εἰς Ἑλλάδα. Οἱ λεγόμενοι τάπητες Σμύρνης κατεσκευάζοντο κυρίως εἰς τὸ χωρίον Οὐσάκ, ὑπαγόμενον εἰς τὸν σημερινὸν νομὸν Κιουταχείας, ὠνομάζοντο δὲ σμυρναϊκοί, διότι τὸ ἐμπόριον αὐτῶν ἦτο συγκεντρωμένον εἰς τὴν ἀγορὰν Σμύρνης. Ἐκτὸς τοῦ Οὐσὰκ ὑπῆρχον ταπητουργεῖα καὶ εἰς Γκιορδές. Οἱ τάπητες Γκιορδὲς εἶναι μικρότεροι (σετζαδέδες) τῶν τοῦ Οὐσακίου, ἀλλὰ καλυτέρας ποιότητος, μιμούμενοι τοὺς περσικούς.

Εἰς πολλὰ μέρη τοῦ τέως νομοῦ Σμύρνης, κυ-

Digitized by Google

ρίως δὲ εἰς τὸ χωρίον Καδίκιοϊ, εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μπουλαδὰν καὶ εἰς ἄλλα μέρη, κατασκευάζονται στερεὰ βαμβακερὰ ὑφάσματα, λεγόμενα μανοῦσα, διὰ φορέματα καὶ ἔπιπλα, ἐπίσης δὲ καὶ τὰ λεγόμενα πεστιμάλια (λουτρικὰ) ὡς καὶ ἄλλα εἴδη βαμβακερῶν. Ἐν Ὀδεμισίῳ κατασκευάζονται μεταξωτὰ λαμέ.

Ἁλυκαί. Αἱ ἁλυκαὶ τοῦ τέως νομοῦ Σμύρνης εἶναι αἱ σπουδαιότεραι ὁλοκλήρου τῆς Τουρκίας. Ἡ σταθερότης τοῦ κλίματος καὶ αἱ κατάλληλοι τοποθεσίαι ἐπιτρέπουν τὴν ἁλατοπαραγωγὴν εἰς μεγάλας ἐκτάσεις, ὡς ἐκ τούτου ἐπιτυγχάνεται κρυστάλλωσις βραδεῖα, καὶ ἑπομένως τελεία, δι' ἁπλῆς ἐξατμίσεως τοῦ ὕδατος, εἰσαγομένου δι' ἀντλιῶν, τὰς ὁποίας κινοῦν ἀερομηχαναί, ἢ εἰσχωροῦντος ἀφ' ἑαυτοῦ. Τὰς ἁλυκὰς ταύτας ἐξεμεταλλεύοντο κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ Γενουαῖοι, ἀποκομίζοντες σημαντικὸν κέρδος. Αἱ ἓξ μεγαλύτεραι εὑρίσκονται ἐντὸς τῆς ὑποδοιηκήσεως Φωκαίας (Φότσα). Ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη ἐπίσης μεγάλη ἐν τῇ Καρίᾳ, εἰς τὸν κόλπον τῆς Μεντέλιας.

Συγκοινωνία. Ὁ τέως νομὸς Σμύρνης εἶναι τὸ τμῆμα τῆς παλαιᾶς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, τὸ ὁποῖον εἶχε καὶ ἔχει τοὺς περισσοτέρους σιδηροδρόμους, προηγηθέντας τῆς ὁδοποιίας. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως οἱ σουλτᾶνοι ἐπεμελήθησαν οὐχὶ μόνον νὰ συντηρῶσι τὰς μεγάλας ὁδοὺς τῶν Ρωμαίων καὶ Βυζαντινῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ κατασκευάσωσι νέας, στερεάς, εὐρείας, μὲ μνημειώδεις γεφύρας, ὡς καὶ βρύσεις καὶ ξενῶνας εἰς τοὺς σταθμούς, τὰ λεγόμενα καραβανσαράγια. Αἱ ὁδοὶ αὗται κατόπιν παρημελήθησαν καὶ αἱ συγκοινωνίαι ἐδυσχεραίνοντο. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον εἰσχώρησιν τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ κεφαλαίου, ἐγένετο σκέψις κατασκευῆς σιδηροδρόμων. Ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα σιδηροδρομικὴ γραμμὴ κατεσκευάσθησαν ἐν τῷ νομῷ Σμύρνης. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ γραμμὴ Σμύρνης — Ἀϊδινίου, ἐκχωρηθεῖσα τῷ 1856 εἰς ἀγγλικὴν ἑταιρείαν διὰ μίαν πεντηκονταετίαν. Ἐπερατώθη τῷ 1866 μέχρις Ἀϊδινίου, ἔχουσα διακλαδώσεις ἐκ Παραδείσου εἰς Βουτζᾶ καὶ ἐκ Καζμὶρ εἰς Σεβδίκιοϊ. Παραταθέντος κατόπιν τοῦ προνομίου, ἡ γραμμὴ ἐξετάθη μέχρι τῆς λίμνης Ἐγερδὶρ μετὰ διακλαδώσεως εἰς Ἐγερδίρ, ἔχουσα ὁλικὸν μῆκος 610 χιλιομέτρων.

Ἡ ἄλλη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ εἶναι ἡ ἐκ Σμύρνης ἀρχικῶς μέχρι Κασαμπᾶ. Τὸ προνόμιον αὐτῆς παρεχωρήθη τῷ 1863 εἰς ἀγγλικὴν ἐπίσης ἑταιρείαν, παρ' ἧς ἐξηγόρασεν αὐτὴν ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις τῷ 1893 καὶ ἐξεχώρησεν εἰς τὸν Βέλγον Nagelmakers, ὅστις μετεβίβασε τῷ 1894 τὰ δικαιώματά του εἰς γαλλικὴν ἑταιρείαν, προεκταθεῖσα βαθμιαίως μέχρις Ἀλασεχὶρ καὶ κατόπιν μέχρις Ἀφιὸν-Καραχισάρ. Ἐκεῖθεν συνεδέθη μετὰ τῆς μεγάλης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κωνσταντινουπόλεως-Βαγδάτης εἰς Ἐσκισεχίρ, ἐνῷ ἐκ Σῶμα κατεσκευάσθη διακλάδωσις μεχρι τῆς ἐπὶ τῆς Προποντίδος Πανόρμου. Τὸ ὁλικὸν μῆκος αὐτῆς εἶναι 703 χιλιομέτρων.

Ἐκτὸς τοῦ ἐντὸς τῆς πόλεως Σμύρνης ὑπάρχοντος ἱπποκινήτου τροχιοδρόμου, ὑπάρχει καὶ ἄλλος τροχιόδρομος, κατασκευασθεὶς τῷ 1884 καὶ συνδέων τὴν πόλιν μετὰ τοῦ προαστείου Γκιόζτεπε.

Τὸ μῆκος τῶν ὁδῶν τοῦ νομοῦ Σμύρνης ἀνέρχεται εἰς 1.200.000 χλμ. περίπου. Ἐν τῷ σημερινῷ νομῷ Σμύρνης ὑπάρχουν ὁδοὶ παλαιαὶ καὶ νέαι μήκους 333.198 χλμ. (1927). Ἀφ' ἧς αἱ δύο μεγάλαι σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἐξυπηρετοῦν τὴν συγκοινωνίαν διὰ τῶν κοιλάδων τοῦ Ἕρμου καὶ τοῦ Μαιάνδρου, αἱ μεταφοραὶ διεξάγονται εὐκόλως καὶ διὰ μικρᾶς δαπάνης, συντελέσασαι τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς γεωργίας. Ἐπὶ τῶν εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς ἀρτηρίας ἀγουσῶν ὁδῶν αἱ μεταφοραὶ διενηργοῦντο διὰ καμήλων διὰ τὰ μεγάλα δέματα καὶ δι' ἁμαξίων (ἀραμπάδων) συρομένων ὑπὸ βοῶν ἢ βουβάλων διὰ τὰ μικρά. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

«Σμύρνη». Παλαιοτάτη καὶ μακρόβιος ἑβδομαδιαία σμυρναϊκὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα τὴν 24ην Ἀπριλίου 1870. Ἀπὸ τῆς 6ης Φεβρουαρίου 1876 μετωνομάσθη εἰς «Νέαν Σμύρνην».

—**«Σμύρνη»** *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Τορπιλλοβόλον ἀνοικτῆς θαλάσσης, τὸ πρώην «Ülan», τοῦ αὐτοκρατορικοῦ αὐστριακοῦ στόλου, δοθὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σχετικῶν ὅρων τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ναυπηγηθὲν ἐν Τεργέστῃ τῷ 1907, ἔχει ἐκτόπισμα 400 τόννων καὶ διαστάσεις εἰς ἀγγλικοὺς πόδας: μῆκος 220.25, πλάτος 20.50, βύθισμα 6,00. Εἶναι ἐφωδιασμένον διὰ 4 ὑδραυλωτῶν λεβήτων Yarrow, διδόντων εἰς τὴν διπλῆν στροβιλοφόρον μηχανήν του ἱπποδύναμιν 6.000 ἀτρακτοΐππων καὶ ταχύτητα 30 μιλλίων ὡριαίως. Ὁ ὁπλισμός του ἀποτελεῖται ἐκ 2 ταχυβόλων Krupp τῶν 3.4 δακτύλων, ἑνὸς ἀντιαεροπορικοῦ τῶν 2.7 καὶ 2 τορπιλλοβλητικῶν σωλήνων τῶν 21. Χρησιμοποιεῖται διὰ τοὺς ἑβδομαδιαίους ἐν χειμῶνι ἐκπαιδευτικοὺς πλοῦς τῶν μαχίμων καὶ τῶν μηχανικῶν δοκίμων τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Σ. Ε. Λ.

Σμύρνη, *Νέα*— *[Γεωγρ.]*. Νέος συνοικισμός, συνεχόμενος μετὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Καλλιθέας καὶ ἐκτεινόμενος ἀριστερὰ τῷ κατερχομένῳ τὴν λεωφόρον Συγγροῦ, μεταξὺ τοῦ Ἁγίου Σώστου καὶ τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου, ὅπου ἡ ἄλλοτε λεγομένη θέσις Ἀνάλατος. Ἤρχισεν ἀνεγειρόμενος ἀπὸ τοῦ 1925, κατὰ δὲ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ἠρίθμει 210 κατ. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα καὶ ἔχει νέον ναὸν τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς καὶ τὰ ἄλλοτε ἐξωκκλήσια τῶν Ἁγίων Θεοδώρων καὶ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ἔχει σπουδαῖα ὀρφανοτροφεῖα, τὸ τοῦ Ἰωσήφογλου καὶ τὸ τῆς «Στέγης πατρίδος», ἔτι δὲ τὸ «Ἄσυλον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου» καὶ τὸ θεραπευτήριον «Κυανοῦς σταυρὸς» (κλινικὴ Λιβανοῦ). Ἡ κοινότης ἔχει πλῆρες δημοτικὸν σχολεῖον, γραφεῖον Τ.Τ.Τ., μικρὰ ἐργοστάσια, συγκοινωνίαν δὲ τακτικὴν διὰ τῆς αὐτοκινητικῆς γραμμῆς Ἀκαδημίας—Νέας Σμύρνης. Ι. Σ. Σ.

σμυρνιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σμύρνιον* (βλ. λ.).

σμύρνιον (τὸ) (Smyrnium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον πόας διετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν παραμεσογειακῶν χωρῶν. Ἐκ τῶν 10 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι τὸ *σμύρνιον τὸ μελανοσέλινον* (Smyrnium oleastrum), κοινότατον παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὰ ὀνόματα *ἀγριοσέλινο* καὶ *σμυρνιά*. Δ. Ν. Π.

Σμύρνιον *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτάτη συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς ὁποίας ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος (324—337) εἶχεν ἀνεγείρει 9 στήλας μετὰ 9 ἀνδριάντων (τοῦ ἑαυτοῦ του, τῆς συζύγου του Φαύστας, τοῦ υἱοῦ του Κρίσπου, ὃν εἶχε φονεύσει, τοῦ πραιποσίτου Ἱλαρίωνος, τοῦ Σεβήρου, τοῦ Ἀρματίου, τοῦ Ζευξίππου, τοῦ Βίγλεντος καὶ τοῦ Ἐλευθερίου). Ἅπασαι αἱ στῆλαι αὗται κατερρίφθησαν καὶ κατεχώσθησαν ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Οὐάλεντος (364—378). Ν. ΚΛΣ

Σμυρνόβα, *Σοφία Ἰβάνοβνα*. Ρωσὶς μυθιστοριογράφος (1847—1912). Τὸ πρῶτον δημοσιευθὲν μυθιστόρημά της: «Ἡ φωτίτσα» (1871) ἐπροξένησε μεγάλην ἐντύπωσιν. Ὁμοίαν ἐπιτυχίαν ἔσχον καὶ τὰ κατόπιν δημοσιευθέντα: «Ὁ ἐπιθεωρητὴς τῆς σχολικῆς περιφερείας», καὶ «Ἡ δύναμις τοῦ χαρακτῆρος», εἰς τὰ ὁποῖα ἡ συγγραφεὺς ἔθιγε τὰ τότε κοινωνικὰ ζητήματα. Τῷ 1890 καὶ τῷ 1893 ἐδημοσίευσε δύο νέα μυθιστορήματα: «Εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὸ ὕδωρ» καὶ τὴν «Χίμαιραν», καὶ βραδύτερον πλεῖστα μικρὰ διηγήματα. Θ. Β.

Σμυρνοφόρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, ἀναφερομένη παρὰ Πτολεμαίῳ. Διεκρίνετο εἰς τὴν *Ἐντὸς Σμυρνοφόρον*, τοποθετουμένην πρὸς Δ. τῆς πόλεως Μακοράβας (νῦν Μέκκας) καὶ ταυτιζομένην πρὸς τὴν περιοχὴν Οὐαντὶ-ἐλ-Νταουασίρ, καὶ τὴν *Ἐκτὸς Σμυρνοφόρον*, παρὰ τὴν Ὑεμένην, κατὰ τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς Χατραμωτίτιδος (νῦν Χαντραμούτ).

Σμυρτούλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου Πρεβέζης τῆς ἐπαρχίας Πρεβέζης, πρότερον καλούμενον *Σαφράμπολις*. Κάτ. (1928) 171.

σμώνη (κοιν. *μπόρα στεγνή*). Ριπὴ ἐπερχομένη ἐν εὐδίᾳ καὶ ὀλίγα λεπτὰ διαρκοῦσα, ἢ καὶ πρόσκαιρος ἐπίτασις ἀνέμου καταιγίζοντος ἤδη (βλ. καὶ λ. *μπουρίνι* καὶ *πέμφιξ*). Σ. Ε. Λ.

Σνάαζε (Schnaase), ***Κάρολος***. Γερμανὸς νομικός, διακριθεὶς ἰδίᾳ ὡς τεχνοκρίτης (1798—1875). Τῷ 1858 ἵδρυσεν ἐν Βερολίνῳ μετὰ τοῦ Γκρυναΐζεν καὶ Κάρλσφελντ τὸ «Χριστιανικὸν φύλλον τέχνης», εἰς τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε πλείστας μονογραφίας περὶ τέχνης. Τὸ κύριον ἔργον του εἶναι ἡ ἑπτάτομος «Ἱστορία τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν» (1843—1864, 6΄ ἔκδ. 1865—1879, τ. 8.). Ὁ Σνάαζε πρῶτος ἀπέδειξε τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἀσκοῦν ἐπὶ τῆς τέχνης τὸ κλῖμα, τὸ ἔδαφος, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν λαῶν. Θ. Κ.

Σνάιντεβιν (Schneidewin), ***Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος***. Γερμανὸς κλασσικὸς φιλόλογος (1810—1856). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγγης ἀπὸ τοῦ 1837 καὶ ἐξέδωκε, μετὰ σχολίων καὶ παρατηρήσεων, εἰς τὴν γερμανικήν, τὸν Μαρτιάλιον, τὸν Πίνδαρον καὶ τὸν Σοφοκλέα. Ἵδρυσε τῷ 1846 τὸν «Φιλόλογον», ἐπιθεώρησιν τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος. Θ. Κ.

Σνάϊντεμυλ (Schneidemühl) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κύντοβ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κυστρὶν—Ντιρσάου. Κάτ. 37.518 (1925) Ἔχει σχολὴν κωφαλάλων καὶ βιομηχανίαν ἀμυλόκολλας, μηχανῶν, ἀσφαλτώδους χάρτου, πριονιστήρια καὶ ἐμπόριον ξυλείας καὶ σιτηρῶν. Θ. Κ.

Σνάϊντερ (Schneider), ***Ἀλέξανδρος***. Γερμανὸς σχεδιαστὴς καὶ ζωγράφος (1870—1927). Ἐσπούδασεν ἐν Δρέσδῃ, διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐν Βαϊμάρῃ (1904—1908) καὶ διέτριψεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς Ρώμην. Ἐφιλοτέχνησεν ἀξιόλογα ἰχνογραφήματα καὶ πίνακας, διακρινόμενα διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς ἐκφράσεως καὶ διὰ τὸν συμβολισμόν των. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀξιολογώτερα εἶναι: «Ὁ Χριστὸς ἐν Παραδείσῳ», «Ὁ θρίαμβος τοῦ σκότους», «Ὁ κύριος τοῦ κόσμου», «Οἱ δοῦλοι τοῦ Μαμμωνᾶ», «Διὰ τὴν ἀλήθειαν», «Ὁ ἀναρχικός», «Τὸ αἴσθημα τῆς δουλείας» κτλ. Γ. Ι. Β.

Σνάϊντερ (Schneider), ***Ἀντώνιος-Βιργίλιος***, *βαρῶνος ντὲ—*. Γάλλος στρατηγὸς (1780—1847). Ἀποφοιτήσας τῆς πολυτεχνικῆς σχολῆς, ὠνομάσθη ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ (1799), κατόπιν δὲ διετέλεσε κατὰ τὸ Ἑκατονθήμερον ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατηγοῦ Ράππ. Τῷ 1828 κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μαιζῶνος. Τὴν 7 Ὀκτωβρίου 1828 συνάψας συνθήκην μετὰ τοῦ Τούρκου διοικητοῦ τοῦ φρουρίου Ρίου Χατζῆ Ἀμπουλάχμπεη περὶ παραδόσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ τοῦ τῶν Πατρῶν, δὲν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ αὐτά, τοῦ Τούρκου παραβιάσαντος τὴν συνθήκην. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος διεδέχθη τὸν στρατηγὸν Μαιζῶνα ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ κατοχῆς. Τῷ 1831 ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, μετὰ ἓν ἔτος διωρίσθη προσωπάρχης τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, τῷ 1834 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ τῷ 1840 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Γ. Ι. Β

Ἀντώνιος Σνάϊντερ.

— **Σνάϊντερ** (Schneider), ***Ἀρθοῦρος-Κάρολος-Αὔγουστος***. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1876. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Φρειβούργῳ (1911), Στρασβούργῳ (1913), Φραγκφούρτῃ (1920) καὶ Κολωνίᾳ (1921). Ἔγραψεν: «Ἀριστοτελικὰ στοιχεῖα ἐν τῇ ψυχολογίᾳ Ἀλβέρτου τοῦ Μεγάλου» (1900), «Περὶ σχολικῆς μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων» (1910), «Ὁ νεώτερος γερμανικὸς πνευματισμὸς» (1910), «Αἱ φιλοσοφικαὶ βάσεις τῆς μονιστικῆς κοσμοθεωρίας» (1902), «Ἡ περὶ τῆς γνώσεως θεωρία τοῦ Ἰωάννου Σκώτου Ἐριγένους». Γ. Ι. Β.

—**Σνάϊντερ** (Schneider), ***Εὐλόγιος***. Γερμανὸς κληρικὸς (1756—1794), δράσας κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν. Μετὰ ταραχώδη νεότητα εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν καὶ διεκρίθη ὡς ἱεροκήρυξ. Ἀλλὰ διαφωνήσας μὲ τοὺς ἀνωτέρους του, ἐγένετο ὀπαδὸς τοῦ δόγματος τῶν «Πεφωτισμένων», ὅπερ ἐνεφανίσθη τότε ἐν Γερμανίᾳ. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως μετέβη εἰς Στρασβοῦργον καὶ διωρίσθη ἀλληλοδιαδόχως τοποτηρητὴς τοῦ ἐπισκόπου, δήμαρχος τοῦ Χαγκενάου καὶ δημόσιος κατήγορος τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου. Ὑπὸ τὴ ἰδιότητά του ταύτην ἔδρασε καθ' ὅλην τὴν Ἀλσατίαν. Ὑποπεσὼν ὅμως εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως καὶ καταδικασθεὶς ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ ἐκαρατομήθη. Ὁ Σνάϊντερ ἦτο διαπρεπὴς ἑλληνιστὴς καὶ μετέφρασε γερμανιστὶ τὰς «Ὁμιλίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου» κ. ἄ.

—**Σνάϊντερ** (Schneider), ***Ἰωάννης-Χριστιανὸς-Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς μουσικὸς παιδαγωγός, θεωρητικὸς καὶ συνθέτης (1786—1853). Ἔζησεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Λειψίᾳ ὡς ὀργανοκρούστης, διευθυντὴς ὀρχήστρας μελοδράματος, κάντωρ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ, διευθυντὴς τοῦ δημοτικοῦ θεάτρου κλπ. Τῷ 1821, κληθεὶς ἐν Ντεσσάου, ὠργάνωσεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀρίστην ὀρχήστραν καὶ κατήρτισε περιώνυμον ἐκκλησιαστικὴν χορῳδίαν. Ταυτοχρόνως ἵδρυσε μουσικὴν σχολήν, ἥτις δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστῇ ὀνομαστή. Ἐκ τῶν ἔργων του τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσι τὰ ὀρατόρια: «Die Höllenfahrt des Messias» (1810), «Das Weltgericht» (1819), «Das verlorene Paradies» (1824), «Christus das Kind» (1826), «Gideon» (1829), «Absalon» (1830), «Salomonis Tempelbau» (1836), «Christus des Erlöser» (1838). Ὁ Σνάϊντερ συνέθεσεν ὡσαύτως: 23 συμφωνίας, εἰσαγωγάς, 13 ψαλμούς, μουσικὴν δωματίου, περὶ τὰς 400 χορῳδίας καὶ 200 μελῳδίας. Τὰ θεωρητικὰ αὐτοῦ συγγράμματα εἶναι: «Elementarbuch der Harmonie und Tonsetzkunst», «Vorschule der Musik», «Handbuch des Organisten» κλπ. Γ. Σ.

— **Σνάϊντερ** (Schneider), ***Ἰωσὴφ-Εὐγένιος***. Γάλλος βιομήχανος καὶ πολιτικὸς (1805—1875), ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου. Κατ' ἀρχὰς εἰσῆλθεν εἰς τὸν τραπεζικὸν οἶκον τοῦ βαρώνου Σειγιέρ, βρα-

Digitized by Google

δύτερον δ' ἐγένετο μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀδόλφου κύριος τῶν μεταλλουργείων *Κρεζό*. Εἰσελθὼν εἰς τὴν πολιτικὴν διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας καὶ τοῦ Ἐμπορίου καὶ πρόεδρος τῆς συνελεύσεως. Γ. Ι. Β.

—**Σναϊντερ** (Schneider), ***Κάρολος***. Γερμανὸς παιδαγωγὸς (1826—1905). Διετέλεσε διευθυντὴς σεμιναρίου ἐν Μπρόμπεργκ, ἀσύλου ὀρφανῶν ἐν Μπούντζλαου, διευθυντὴς σεμιναρίου ἐν Βερολίνῳ καὶ σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Ἔγραψε: «Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἡ μόρφωσις τῶν διδασκάλων ἐν Γαλλίᾳ» (1867), «Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἡ μόρφωσις τῶν διδασκάλων ἐν Πρωσσίᾳ» (1875), «Ὁ Ρουσσὼ καὶ ὁ Πεσταλότσι» (4 ἔκδ. 1889), «Ἀναμνήσεις» (2 ἔκδ. 1902). Γ. Ι. Β.

—**Σναϊντερ** ***ἐργοστάσια*** (Établissements Schneider et Cie)· βλ. λ. *Κρεζό*.

—**Σναϊντερ** ***πυροβόλον***. Πεδινὸν καὶ ὀρειβατικὸν ταχυβόλον πυροβόλον, διαφόρων διαμετρημάτων, κατασκευαζόμενον εἰς τὰ ἐν Κρεζὸ ἐργοστάσια Σναϊντερ. Διὰ τοιούτων πυροβόλων εἶναι ἐξωπλισμένη καὶ ἡ Ἑλλάς. Ἓν τῶν ἐν χρήσει ὀρειβατικῶν πυροβόλων τῶν 75 χλστμ. ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἀξιωματικοῦ *Δαγκλῆ* (βλ. λ.), φέρει δὲ τὸ ὄνομα *Σναϊντερ-Δαγκλῆ*.

Σναϊντερς (Snyders), ***Φραγκῖσκος***. Φλαμανδὸς ζωγράφος (1579—1657). Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν νεκρῶν φύσεων καὶ θηρευτικῶν σκηνῶν. Τὰ κυνηγέσιά του τάσσονται μεταξὺ τῶν ἀρίστων σχετικῶν ἔργων, διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ζωηρότητα τῆς ἐκφράσεως, τὸν ἁρμονικὸν χρωματισμὸν καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ γραφικοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχήν του ὁ Σναϊντερς ἐθαυμάσθη καθ' ὑπερβολὴν καὶ σήμερον δὲ τὰ ἐγκατεσπαρμένα ἀνὰ τὰ διάφορα εὐρωπαϊκὰ μουσεῖα ἔργα του προσελκύουν ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν φιλοτέχνων. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων πινάκων τοῦ καλλιτέχνου τούτου τάσσονται: «Κυνήγιον» (Ἄμστερνταμ), «Κυνήγιον κάπρου» (Δρέσδη), «Ἀλεκτρυονομαχία» (Βερολῖνον), «Ἡ εἴσοδος τῶν ζῴων εἰς τὴν κιβωτὸν τοῦ Νῶε» καὶ «Οἱ ἰχθυοπῶλαι» (Λοῦβρον Παρίσιοι), σειρὰ κυνηγετικῶν σκηνῶν (Μαδρίτη) κλπ. Ι. Μ. Π.

Σναϊπ (Snipe Point) */Παραλ. Γεωγρ./*. Ὀνομασία, ὑφ' ἣν εἶναι διεθνῶς γνωστὸν τὸ ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς Ἀκαρνανίας, τὸ ἀποτελοῦν τὸ βόρειον πρόσγειον τοῦ λιμένος Πλατυγιάλι. Ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ὀνομάζεται *Γλῶσσα Πωγωνιᾶς*. Σ. Ε. Λ.

Σνακὴ */Γεωγρ./*. Ὀνομασία νησίου μικρασιατικοῦ ἐν τῷ Κεραμεικῷ κόλπῳ πρὸ τοῦ λιμένος Σεχὶρ Ὀγλάν. Ἡ ὀνομασία εἶναι ἀπότοκος κακῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ χάρτου φερομένης Snake island, σημαινούνης *Φειδονήσι*, πιθανῆς ποτε ὀνομασίας τοῦ νησίου. Σ. Ε. Λ.

Σνάμπελ (Schnabel), ***Ἀρθοῦρος***. Γερμανὸς δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου, γεννηθεὶς τῷ 1882. Μαθητὴς τοῦ Λεσετίτσκυ, ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας διεκρίθη ὡς δεξιοτέχνης καὶ ἀπαράμιλλος ἑρμηνευτὴς τῶν ἔργων τοῦ Μπράμς. Ὁ Σνάμπελ εἶναι καθηγητὴς τῆς μουσικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου, ἐγένετο δὲ γνωστὸς καὶ ὡς συνθέτης δι' ἑνὸς κουαρτέττου ἐγχόρδων, μιᾶς σονάτας, μιᾶς «Χορευτικῆς σουΐτας» διὰ κλειδοκύμβαλον κλπ. Γ. Σ.

—**Σνάμπελ** (Schnabel), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς μυθιστοριογράφος (1692—1750). Δημοσιογράφος ἐν ἀρχῇ, ἐγένετο κυρίως γνωστὸς ἐκ τοῦ μυθιστορήματος αὐτοῦ «Θαυμαστὰ κατορθώματα ταξιδιωτῶν τινων, ἰδίᾳ τοῦ ἐκ Σαξονίας Ἀλμπέρτι Ἰουλίου καὶ τῆς ἀποικίας του ἐπὶ τῆς νήσου Φέστενμπουργκ» (1731—1742). Τὸ ἔργον τοῦτο θεωρεῖται ὡς τὸ καλύτερον ἐκ τῶν μυθιστορημάτων τοῦ τύπου τοῦ Ροβινσῶνος. Ἔγραψεν ἐπίσης, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Γκιζάνθερ*, τὸ αἰσθηματικὸν μυθιστόρημα «Ὁ πλανώμενος εἰς τὸν κῆπον τῆς ἀγάπης ἱππότης». Θ. Κ.

σνάου (τὸ) (snow) */Ναυτ./*. Πάρων ἐμπορικὸς ἄνευ κέρκου, ἐνίοτε δὲ καὶ μὲ ἀφαιρετὸν ἐπίδρομον δεύτερον. Ἀνέκαθεν τὰ πλοῖα ταῦτα ἔφερον τὸ κέρας τοῦ ἐπιδρόμου, καθελκόμενον ἐπὶ ἰδιαιτέρου στηλιδίου, τοῦ ἄλλως παραστηλίου. Οἱ Γάλλοι ὀνομάζουν τὸν τύπον τοῦ τοιούτου πλοίου senau. Σ. Ε. Λ.

Σνέεκ (Sneek) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ὁλλανδίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φρίσλαντ, ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου λίμνης, ἐπὶ τῆς διώρυγος καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λεεβάρντεν—Σταβόρεν. Κάτ. 14.699 (1929). Θ. Κ.

Σνεεκόππε (Schneekoppe) */Γεωγρ./*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ ὄρους τῶν Γιγάντων (Ρίζενγκεμπίργκε) καὶ τῆς ὅλης Γερμανίας, βορείως τοῦ Δουνάβεως, ὕψους 1.603 μ. Θ. Κ.

σνεκὰρ (τὸ) (snékar). Πειρατικὸν σκάφος τῶν Νορμαννῶν τοῦ μεσαίωνος, ἀπαντῶν μετὰ τῶν σκεῖδ καὶ τῶν *δρακάρ*, πρὸς ἃ πολὺ ὡμοίαζεν, εἰς τοὺς στόλους τῶν Βίκιγκς. Σ. Ε. Λ.

Σνεκκενμποῦργκερ (Schneckenburger), ***Μάξ***. Γερμανὸς ποιητὴς (1819—1849. Τὸ ποίημα αὐτοῦ «Φρουρὰ ἐπὶ τοῦ Ρήνου», μελοποιηθὲν κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870—1871 ὑπὸ τοῦ συνθέτου Καρόλου Βίλελμ, ἐγένετο ὁ ἐθνικὸς ὕμνος τῆς Γερμανίας. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν ἀνέκδοτα ποιήματα αὐτοῦ εἰς συλλογήν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Γερμανικὰ τραγούδια» (1870). Θ. Κ.

Σνέλλεν (Snellen), ***Ἕρμαν***. Ὁλλανδὸς ὀφθαλμολόγος (1834—1908). Τῷ 1857 ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τῆς σχολῆς τῆς Οὐτρέχτης καὶ προσελήφθη ὡς πρῶτος ἐσωτερικὸς ἰατρὸς εἰς τὸ κατὰ τὸ 1858 ἱδρυθὲν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Donders ὁλλανδικὸν ὀφθαλμιατρεῖον τῆς Οὐτρέχτης καὶ εἶτα ἀναπληρωτὴς καὶ ἀντικαταστάτης αὐτοῦ. Τῷ 1877 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς τὸ πρῶτον ἱδρυθείσης ἕδρας τῆς ὀφθαλμολογίας τῆς σχολῆς τῆς Οὐτρέχτης, τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ 1899. Αἱ ἐπιστημονικαί του ἐργασίαι εἶναι πολλαπλαῖ καὶ ἐνδιαφέρουν πλεῖστα σημεῖα τῆς ὀφθαλμολογίας. Κυριώτεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι: αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν μελέτην τῆς ὀπτικῆς ὀξύτητος, διὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ φυσιολογικοῦ ὁρίου, τῆς ὁποίας καθώρισε τὸν γνωστὸν τύπον καὶ ἐξέδωκε τοὺς γνωστοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομά του φερομένους ὀπτοτύπους, καὶ αἱ ἀναφερόμεναι εἰς χειρουργικὰς μεθόδους, ἰδίως ἐκτροπὰς τῶν βλεφάρων, πολλαὶ τῶν ὁποίων ἔμειναν κλασσικαὶ ἔκτοτε (ἐγχείρησις ἐκτροπίου κατὰ Snellen, ῥαφαὶ κατὰ Suellen). Β. Α.

—**Σνέλλεν** (Snellen) ***ῥαφαὶ*** */Ὀφθαλμ./*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται τρεῖς διάφοροι ῥαφαί: α) Ἐναντίον τοῦ σπασμωδικοῦ ἐκτροπίου τοῦ κάτω βλεφάρου λαμβάνομεν 2-3 ῥάμματα μὲ δύο βελόνας ἕκαστον, διαπερωμένας παραλλήλως ἀπὸ τοῦ κάτω θυλάκου τοῦ ἐπιπεφυκότος ἐπὶ τὸ δέρμα τῆς παρειᾶς καὶ ἐκεῖθεν ἐκ νέου ὑποδορίως μέχρι τοῦ ἐλευθέρου χείλους τῶν βλεφάρων, ὅπου καὶ τὰς ἁμματίζομεν. β) Ἐναντίον τοῦ σπασμωδικοῦ ἐκτροπίου τοῦ κάτω βλεφάρου λαμβάνομεν 2-3 ῥάμματα μὲ δύο βελόνας ἕκαστον, διαπερωμένας εἰς τὸ μέσον τῆς μοίρας τοῦ ἐν ἐκτροπίῳ ἐπιπεφυκότος καὶ ἐξερχομένας εἰς τὸ δέρμα τῆς παρειᾶς. γ) Ῥαφαὶ ἑνοῦσαι τὰ δύο τμήματα τῆς τομῆς εἰς τὴν ἐγχείρησιν τῆς τριχιάσεως κατὰ τὴν μέθοδον τῆς μερικῆς τερσεκτομῆς κατὰ Snellen. Β. Α.

Σνέλλερ (Schneller), ***Ἰωάννης - Λουδοβῖκος***. Εὐαγγελικὸς ἱεραπόστολος, γεννηθεὶς τῷ 1820 καὶ τελευτήσας τῷ 1896. Ἀπὸ τοῦ 1850 διηύθυνε τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις οἶκον πρὸς διάδοσιν τῶν εὐαγγελικῶν ἰδεῶν, τῷ δὲ 1860 ἵδρυσεν ὀρφανοτροφεῖον πρὸς περίθαλψιν τῶν κατὰ τοὺς ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν διωγμοὺς ἀπορφανισθέντων Συροπαίδων, ὅπερ, διατηρούμενον μέχρι σήμερον, εἰργάσθη καὶ ἐργάζεται εὐεργετικῶς ὑπὲρ αὐτῶν. Κ. Ι. Δ.

Σνέλλιους ***φὰν Ρόϊχεν*** (Snellius van Roijen), ***Βίλλεμπρυρντ***. Ὁλλανδὸς μαθηματικὸς (1591—1626), διατελέσας ἀπὸ τοῦ 1613 καθηγητής. Ἀνεκάλυψε τὸν νόμον, καθ' ὃν ὁ λόγος τῶν ἡμιτόνων τῆς γωνίας προσπτώσεως καὶ τῆς γωνίας διαθλάσεως τοῦ φωτὸς εἶναι σταθερὸς ὑπὸ τὰ αὐτὰ μέσα. Ἐφήρμοσε πρῶτος τὸν τριγωνισμὸν ἐν τῇ τοπογραφίᾳ καὶ ἔγραψε: «Κυκλομετρία», «Ἐρατοσθένης Βαταβός» κλπ. Γ. Ι. Β.

Σνέλλμαν (Snellman), ***Ἰωάννης - Γουλιέλμος φὸν —***. Φινλανδός, γεννηθεὶς τῷ 1806 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1881. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἔλσιγκφορς καὶ διευθυντὴς τοῦ τμήματος τῶν οἰκονομικῶν ἐν τῇ φινλανδικῇ γερουσίᾳ. Ἐπέτυχε τῷ 1863 τὴν ὑπὸ τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Β' ἀναγνώρισιν τῆς φινλανδικῆς γλώσσης ὡς ἰσοτίμου ἐν τῇ διοικήσει πρὸς τὴν σουηδικήν. Ἐκ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Στοιχεῖα φιλοσοφίας» (1837—1840). Τὰ «Ἅπαντά» του ἐξεδόθησαν τῷ 1892—1898 εἰς 10 τόμους. Γ. Ι. Β.

Σνεντὲρ (Schneider)· βλ. λ. *Σναϊντερ*.

Σνὲτς (Schnetz), ***Ἰωάννης - Βίκτωρ***. Γάλλος ζωγράφος (1787—1870). Ἐξειργάσθη μακρὰν σειρὰν πινάκων ἐπὶ ἱστορικῶν καὶ θρησκευτικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον θεμάτων καὶ διαφόρων διακοσμητικῶν συνθέσεων (ἰδίᾳ ἐν ναοῖς τῶν Παρισίων). Ἡ τέχνη τοῦ Σνὲτς εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ξηρά, ψυχρὰ καὶ πομπώδης. Ἐκ τῶν ἔργων του μνημονεύομεν τὴν «Ταφὴν νεαρᾶς μάρτυρος» (ἐν Νάντῃ) καὶ τὴν «Λεηλασίαν πόλεως ὑπὸ τοῦ Ἀττίλα» (ἐν Ἀμιένῃ). Ι. Μ. Π.

Σνεφροῦ, ἢ ***Σνοφρουΐ***. Φαραὼ τῆς Γ' δυναστείας.

Σνέφτσα */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. *Κεντρικό*).

Σνιάβιν, ***Ἀλέξιος***. Ρῶσος ναύαρχος τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, λαβὼν μέρος εἰς πλείστας ναυμαχίας κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐκραγέντος τοῦ πολέμου μεταξὺ Ρώσων καὶ Τούρκων (1806—1812), αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Σνιάβιν καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν ἐκ Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου, εὑρόντες κατάλληλον περίστασιν, συνηθροίσθησαν ἐν τῇ νήσῳ Σκιάθῳ, ὅπου ὑψώσαντες σημαίαν ἑλληνικήν, φέρουσαν ἐπὶ κυανοῦ ἐδάφους λευκὸν σταυρόν, καὶ διαπλέοντες τὸ Αἰγαῖον, ᾐχμαλώτιζον τουρκικὰ σκάφη. Τ. Ε. Ε.

Σνιατὺν (Sniatyn) */Γεωγρ./*. Πόλις ἐν τῇ Ἀν. Γαλικίᾳ, πρώην ἀνήκουσα εἰς τὴν Ρωσίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920 εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐπὶ τοῦ Προύθου ποταμοῦ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κολόμεα—Τσερνόβιτς. Κάτ. (1921) 10.597. Θ. Κ.

σνίτσελ ***βιεννέζικο*** (τὸ) (λ. γερμ. Schnitzel=τεμάχισμα) */Μαγειρ./*. Εἶδος φαγητοῦ συνηθιζομένου εἰς τὴν Βιέννην καὶ Γερμανίαν καὶ παρασκευαζομένου ὡς ἑξῆς: 1) *Σνίτσελ σωτὲ στιγμιαῖον*. Λαμβάνομεν φέτες ψαχνοῦ τρυφεροῦ κρέατος μόσχου ἢ ἀμνοῦ, ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ μηροῦ ἢ ἀπὸ κιλότο, εἰς πάχος ἡμίσεος ἑκατοστοῦ. Διπλώνομεν, κοπανίζομεν μὲ μαχαίρι διὰ νὰ πάρουν τὸ κατάλληλον σχῆμα, ρίπτομεν ἁλάτι καὶ πιπέρι, ἀλευρώνομεν καὶ τηγανίζομεν εἰς δυνατὴν φωτιάν. Τὰ σνίτσελ σερβίρονται στεγνὰ ἢ μὲ σάλτσαν, τὴν ὁποίαν ἑτοιμάζομεν εἰς τὸ ἴδιον τηγάνι μὲ κρασὶ ἢ τομάταν, ἀφοῦ βγάλωμεν τὰ σνίτσελ. 2) *Σνίτσελ πανέ*. Κόπτονται εἰς μικρότερα τεμάχια, κοπανίζονται καὶ πλατύνονται περισσότερον, ὥστε νὰ γίνουν λεπτότερα τοῦ ἑνὸς τετάρτου τοῦ ἑκατ. Τηγανίζονται εἰς φριτοῦραν πολὺ θερμὴν ἐπὶ 1' τῆς ὥρας, διὰ νὰ γίνουν χρυσόξανθα καὶ μὴ ξηροτηγανισθοῦν.

Σνίτσερ (Schnitzer), ***Ἐδουάρδος***. Γερμανὸς ἰατρὸς καὶ ἐξερευνητὴς τῆς Κεντρῴας Ἀφρικῆς (βλ. λ. *Ἐμὶν πασᾶς*).

Σνίτσλαϊν (Schnitzlein), ***Φρειδερῖκος***. Βαυαρὸς λοχαγὸς φιλέλλην ἐκ τῶν ἐπ' ἀδείᾳ εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ Α' ἀποσταλέντων. Ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ πυροβολικοῦ. Λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐν Φαλήρῳ μάχην (6 Μαΐου 1826) ἐπληγώθη καὶ θεραπευθεὶς συνεξεστράτευσεν ὑπὸ τὸν βαρῶνον φὸν Ἔϊδεκ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πολιορκουμένης Ἀκροπόλεως. Τ. Ε. Ε.

Σνίτσλερ (Schnitzler), ***Ἀρθοῦρος***. Αὐστριακὸς διηγηματογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς (1862—1931). Κατ' ἀρχὰς ἰατρός, ἐγκατέλειψεν ἐνωρὶς τὴν ἐπιστήμην, διὰ νὰ ἐπιδοθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὡς δραματικὸς συγγραφεύς, ἡγηθεὶς μετὰ τοῦ Ἕρμαν Μπὰρ τῆς ἐν Αὐστρίᾳ κινήσεως πρὸς ἐπικράτησιν τῆς φυσιοκρατικῆς σχολῆς. Γνωστότερα μεταξὺ τῶν δραματικῶν ἔργων του εἶναι: «Ἀνατὸλ» (1892), «Τὸ παραμύθι» (1894), «Τὸ παιγνίδι τῆς ἀγάπης» (1896), «Ὁ πέπλος τῆς Βερενίκης» (1901), «Ζωντανὲς ὧρες» (1902), «Ὁ μοναχικὸς δρόμος» (1903), «Ὁ κύκλος» (1903), «Ἡ φωνὴ τῆς ζωῆς» (1905), «Ἰντερμέτζο» (1906), «Ἡ πλατιὰ χώρα» (1910), «Ὁ καθηγητὴς Μπερνάρντι» (1912), «Κωμῳδία τῶν λέξεων» (1915), «Φλὶγκ καὶ Φλίντερμπους» (1917), «Αἱ ἀδελφαὶ» (1919), «Κωμῳδία τῆς ἀποπλανήσεως» (1925), «Ὁ δρόμος στὴν λίμνη» (1926), «Μέσ' στ' ἀνοιξιάτικα ἀγέρια» (1930). Ὁ Σνίτσλερ ἐδημοσίευσεν ὡσαύτως πλεῖστα ἀφηγηματικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι: «Ὁ θάνατος», «Τὰ λουλούδια», «Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Γκοῦστλ», «Ἡ κυρία Βέρθα Γκάρλαν», «Ὁ ἀποχωρισμός», «Ἡ σύζυγος τοῦ σοφοῦ», «Ψυχαὶ τοῦ δειλινοῦ», «Δόκτωρ Γκραῖσλερ», «Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Καζανόβα», «Ἡ δεσποινὶς Ἔλσα», «Τὸ ἑωθινὸ παιγνίδι» καὶ τὸ σημαντικώτερον πάντων «Ὁ δρόμος πρὸς τ' ἀνοικτὰ» (1908), μυθιστόρημα, διὰ τῶν σελίδων τοῦ ὁποίου παρελαύνει ὁλόκληρος ἡ κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ τῆς Βιέννης. Ὁ Σνίτσλερ ἀνήκει εἰς τὴν νατουραλιστικὴν σχολήν, ἐπολεμήθη δὲ συχνάκις διά τε τὸ ἐπαναστατικὸν περιεχόμενον καὶ τὴν ρεαλιστικὴν ὠμότητα τῶν ἔργων του. Ἐν τούτοις ἡ χάρις τοῦ ὕφους του καὶ ἡ λεπτὴ λυρικὴ διάθεσις, ἡ ὁποία διαπνέει τὰ πλεῖστα τούτων, δικαιολογοῦσι πλήρως τὴν γνώμην ἐνίων κριτικῶν, καθ' ἣν ὁ κατ' ἐξοχὴν Βιενναῖος οὗτος συγγραφεὺς ἀποτελεῖ ἐν τῇ νεωτέρᾳ γερμανικῇ λογοτεχνίᾳ συνδετικὸν κρίκον μεταξὺ νατουραλισμοῦ καὶ νεορρωμαντισμοῦ. Πλὴν τοῦ «Κύκλου», οὐδὲν ἄλλο ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Σνίτσλερ ἐδιδάχθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἑλληνικοῦ θεάτρου.

Λ. ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

—**Σνίτσλερ** (Schnitzler), ***Ἰωάννης***. Διάσημος Οὗγγρος λαρυγγολόγος (1835—1893). Τῷ 1866 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῶν νόσων ἀναπνοῆς καὶ κυκλοφορίας καὶ τῷ 1878 ἔκτακτος καθηγητής. Ἔγραψε: «Λαρυγγοσκοπία καὶ ῥινοσκοπία», «Νεοπλασίαι λάρυγγος καὶ θεραπεία αὐτῶν», «Φυματίασις καὶ σύφιλις τοῦ λάρυγγος καὶ θεραπεία αὐτῶν», «Πνευμονικὴ σύφιλις καὶ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὴν πνευμονικὴν φυματίασιν» κλπ. Τῷ 1860 ἵδρυσε μετὰ τοῦ Ph. Markbreiter τὸ περιοδικὸν «Wiener Med. Presse». Ο. Ρ.

σνίχι (τό)· δημοτ., αὐχήν, σβέρκος.

Σνίχοβο */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Δεσπότης*).

Σνόϊλσκυ (Snoilsky), ***Κάρολος - Ἰωάννης - Γουσταῦος, κόμις —***. Σουηδὸς ποιητὴς (1841—

Digitized by Google

1903). Ἠκολούθησε τὸ διπλωματικὸν στάδιον, ὑπηρετήσας ἐν Στοκχόλμῃ καὶ εἰς τὰς πρεσβείας Μαδρίτης καὶ Παρισίων. Τῷ 1862 ἐδημοσίευσε ποιήματά τινα, τῷ 1869 τὴν πρώτην του ποιητικὴν συλλογὴν τὰ «Ποιήματα» καὶ τῷ 1871 τὰ «Σονέττα». Ἐπί τινα ἔτη ἠσχολήθη εἰς νομισματολογικὰς μελέτας. Τῷ 1876 ἐδημοσίευσε μετάφρασιν τῶν βαλλισμάτων τοῦ Γκαῖτε. Τὰ τελευταῖά του ἔργα εἶναι: «Ποιήματα» (1881—1883—1887—1897), τὸ ποίημα «Σαβοναρόλα» (1883) καὶ ἡ «Λευκὴ κυρία» (1885). Τῷ 1886 ἐξέδωκε τὰς «Σουηδικὰς εἰκόνας», συλλογὴν ποιημάτων (2α ἔκδ. 1895). Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν εἰς 5 τόμους μετὰ βιογραφίας ὑπὸ τοῦ C. Warburg. Γ. Ι. Β.

σνομπισμὸς (ὁ) (ἀγγλ. snobbism). Ἀγγλικὸς ὅρος, υἱοθετηθεὶς ὑφ' ὅλων τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν (ἐκ τοῦ: snob=ὑποδηματοποιός, χυδαῖος), εἰσαχθεὶς καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ δηλῶν τὴν μεταξὺ τῶν μελῶν, τῶν ἀνωτέρων ἰδίᾳ κοινωνικῶν τάξεων, ὑπάρχουσαν τάσιν υἱοθετήσεως καὶ θαυμασμοῦ παντὸς ὅ,τι εἶναι νέον καὶ σύμφωνον πρὸς τὰς προσταγὰς τῆς μόδας, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀντικειμενικῆς αὐτοῦ ἀξίας. Οἱ σνὸμπ ὑποτάσσονται ἀσυζητητὶ εἰς τὴν τυραννίαν τοῦ νέου, θεωροῦν τὸ ὑπὸ τῆς μόδας συνιστώμενον ὡς ἐξ ἀποκαλύψεως ἀλήθειαν καὶ συναγωνίζονται πρὸς ἀλλήλους τίς θὰ ὑποταγῇ ταχύτερον καὶ δουλικώτερον, ἐκλαμβάνοντες τοῦτο ὡς δεῖγμα ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Ἡ κωμικωτέρα ἐκδήλωσις τοῦ σνομπισμοῦ παρουσιάζεται ὄχι τόσον εἰς τὴν μίμησιν τῆς μόδας ἐν τῇ ἐνδυμασίᾳ καὶ τῇ ἐθιμοτυπίᾳ, ὅσον εἰς τὸν πνευματικὸν τομέα. Οἱ σνόμπ θαυμάζουν καὶ ἐκτιμοῦν μόνον τοὺς συγγραφεῖς τῆς μόδας, ἀκούουν τοὺς μουσικοὺς τῆς μόδας, ἀγοράζουν τοὺς πίνακας ἢ ἀναγινώσκουν τὰ βιβλία τῆς μόδας κλπ., διότι αἱ πράξεις αὗται θεωροῦνται πράξεις τῆς μόδας, ὅπως ἄλλοτε ἀσκοῦνται εἰς τὴν ἱππασίαν, παίζουν τέννις ἢ ἀσχολοῦνται μὲ τὰς ψυχικὰς ἐρεύνας, ὄχι βεβαίως διὰ λόγους ὑγείας ἢ ἕνεκα ἐπιστημονικῆς ἐφέσεως. Ἀκόμη κωμικώτερος καταντᾷ ὁ σνομπισμός, ὅταν συμβαίνῃ καὶ ὡρισμένη ἀκόμη ἔκφρασις τοῦ προσώπου καὶ θυμικὴ κατάστασις νὰ ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς μόδας. Τότε οἱ σνὸμπ θεωροῦν καθῆκόν των νὰ εἶναι μελαγχολικοὶ λ. χ. ἢ γελαστοί, ἀνεξαρτήτως τῆς πραγματικῆς θυμικῆς καταστάσεώς των. Ὁ σνομπισμός, προϊὸν ἐμμόνου ἀνεργίας, πλήξεως, ψυχικῆς κενότητος καὶ ἀλόγου μιμητισμοῦ, ἀπετέλεσε μίαν τῶν φαιδροτέρων κατὰ βάθος ἐκδηλώσεων τῶν κοινωνιῶν, θέμα πλείστων συγγραφέων καὶ σατιρικῶν ποιητῶν. Ὡς *σνομπισμὸς* χαρακτηρίζεται πολλάκις καὶ ἡ ἔφεσις, ἣν παρουσιάζουν οἱ νεόπλουτοι, ὅπως ἀρνηθοῦν τὴν ἀφανῆ καταγωγήν των καὶ ἀποκτήσουν περγαμηνὰς εὐγενείας. Θ. Π.

Σνόου ***ἀρθρωτήρ***. Ἐργαλεῖον, ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ συγχρόνου Ἀμερικανοῦ ὀδοντιάτρου Σνόου, χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ προσθετικῇ ὀδοντιατρικῇ, κατὰ τὴν κατασκευὴν ἰδίᾳ τεχνητῶν ὀδοντοστοιχιῶν, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ ὀρθὴ ἄρθρωσις τῶν τεχνητῶν ὀδόντων. Ὁ ἀρθρωτὴρ τοῦ Σνόου, ὁ καὶ ἄλλως *ἀρθρωτὴρ τοῦ Κ' αἰῶνος* καλούμενος, εἶναι ὁ ἁπλούστερος ὅλων τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαπενταετίαν ἐπινοηθέντων, δὲν εἶναι ὅμως καὶ ὁ τελειότερος.

Σνόουντεν (Snowden), ***Φίλιππος***. Ἄγγλος οἰκονομολόγος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1864 ἐν Κάουλινγκ. Ἐφοίτησε μόνον εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τῆς πατρίδος του καὶ κατόπιν ἐγένετο ταχυδρομικὸς ὑπάλληλος. Τῷ 1893 πεσὼν ἐκ ποδηλάτου ἔθραυσε τὸν πόδα καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, συνεπείᾳ δὲ τοῦ ἀτυχήματος τούτου ἔκτοτε χωλαίνει. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσθενείας του καὶ βραδύτερον ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνάγνωσιν πολλῶν βιβλίων, ἰδίως σοσιαλιστικῶν, καὶ ἀπέκτησε πολλὰς

Φίλιππος Σνόουντεν.

γνώσεις, αἵτινες ἀνεπλήρωσαν τὴν ἔλλειψιν συστηματικῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως. Ἐπιδοθεὶς κατόπιν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἐγένετο τῷ 1893 μέλος τοῦ ἀνεξαρτήτου ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ἀγγλίας. Ἀναδειχθεὶς εἷς τῶν σημαντικωτέρων ῥητόρων τοῦ κόμματος τούτου, ἐξελέγη τῷ 1903 πρόεδρος τῆς συνελεύσεως αὐτοῦ, ἐπανεκλεγεὶς τοιοῦτος καὶ τῷ 1917. Τῷ 1927 παρῃτήθη τοῦ ἀνεξαρτήτου ἐργατικοῦ κόμματος, φρονῶν ὅτι ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ ἦτο πλέον περιττή, καὶ προσεχώρησεν εἰς τὸ ἐργατικὸν κόμμα. Ἀποτυχὼν κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ὑποψηφιότητα τοῦ 1902, ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν βουλευτὴς τῷ 1906, διακριθεὶς εὐθὺς ἀμέσως ἐν τῇ βουλῇ διὰ τὰς ἀγορεύσεις του ἐπὶ οἰκονομικῶν ζητημάτων. Κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εὑρίσκετο εἰς πολιτικὴν περιοδείαν εἰς τὴν Αὐστραλίαν, ὁπόθεν ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἀγγλίαν δὲν ἀπέκρυψε τὰς φιλειρηνικάς του διαθέσεις καὶ ἐτάχθη παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Μὰκ Ντόναλντ. Ἕνεκα τῶν φιλειρηνικῶν του τάσεων ἀπέτυχε κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1918, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐκλογάς, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τῷ 1922, 1923 καὶ 1924 ἐπανεξελέγη βουλευτὴς μὲ αὔξουσαν ὁλονὲν δημοτικότητα καὶ πλειοψηφίαν. Τῷ 1924 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Μὰκ Ντόναλντ καὶ διὰ τῶν νομοσχεδίων του ἐπεχείρησε νὰ ἐλαφρώσῃ τὸ βάρος τῆς φορολογίας τῶν ἀσθενεστέρων τάξεων. Συγχρόνως, ἐφαρμόζων τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου, κατήργησε τοὺς δασμοὺς Μὰκ Κέννα (ἐπὶ τῶν αὐτοκινήτων, ὡρολογίων, μουσικῶν ὀργάνων κλπ.), καθὼς καὶ τοὺς δασμοὺς ἀσφαλείας τοῦ νόμου ἐπὶ τῶν βιομηχανιῶν τοῦ 1922. Ἐπεχείρησεν ἐπίσης τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀνεργίας διὰ τῆς ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων καὶ συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ γερμανικοῦ δανείου, μετὰ τὴν διάσκεψιν τῶν τραπεζιτῶν ἐν Λονδίνῳ (Ἰούλιος-Αὔγουστος 1924). Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1929 ἐγένετο διὰ δευτέραν φορὰν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τῆς ἀγγλικῆς λίρας, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1931, ἀπεσχίσθη τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ Μὰκ Ντόναλντ καὶ ὑπεστήριξε τὴν κυβέρνησιν ἐθνικῆς ἑνώσεως Μὰκ Ντόναλντ-Μπάλντουιν. Εἰς τὰς ἐκλογὰς αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1931 δὲν ἐξέθεσεν ὑποψηφιότητα, λόγῳ τοῦ ἐπισφαλοῦς τῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας του. Τὸν Νοέμβριον ὅμως τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ ὑποκόμιτος καὶ τὸν διώρισεν εἰς τὴν νέαν κυβέρνησιν λόρδον σφραγιδοφύλακα ἤτοι ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης. Ὁ Σνόουντεν ἐγένετο ἐπίσης γνωστὸς διὰ τὴν εὐθαρσῶς κηρυχθεῖσαν ἄποψίν του κατὰ τὴν διάσκεψιν τῆς Χάγης τοῦ 1929, ὅπου ἀντεπροσώπευε τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, καθ' ἣν ἡ κυρία αἰτία τοῦ δημοσιονομικοῦ παγκοσμίου χρέους ἔγκειται ἐν τῇ συνθήκῃ τῶν Βερσαλλιῶν, καθὼς καὶ διὰ τὰς ἐρεύνας του ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς εὐθύνης τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, κατόπιν τοῦ ὁποίου διεκήρυξεν, εἰς τὸν πρόλογον ὃν ἔγραψε διὰ τὸ ἔργον τοῦ Μορὲλ «Ἡ προπολεμικὴ διπλωματία», ὅτι τὴν κυριωτάτην εὐθύνην ὑπέχουν ἡ Ρωσία καὶ ἡ Γαλλία. Διεκρίθη ὡσαύτως διὰ τὰς προσπαθείας του πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀλκοολισμοῦ καὶ τῆς μανίας τῶν ἱπποδρομιῶν, λόγῳ τῶν χρηματικῶν ἀπωλειῶν τῶν ἐργαζομένων τάξεων κατὰ τὰ ἐν αὐταῖς στοιχήματα, διὰ τὰς ἐργασίας του ὑπὲρ τῆς χειραφετήσεως τῶν γυναικῶν καὶ τὴν καταπολέμησιν τοῦ κομμουνισμοῦ. Συνέγραψε πλεῖστα καὶ σπουδαιότατα ἔργα, κοινωνιολογικὰ καὶ δημοσιονομικά, ἀναφερόμενα εἰς τὸν σοσιαλισμόν, τὸν συνδικαλισμόν, τὰ ἡμερομίσθια, κ.τ.λ. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Σοσιαλιστικὸς προϋπολογισμὸς» (1907), «Σοσιαλισμὸς καὶ συνδικαλισμὸς» (1913), «Μισθὸς καὶ τιμαὶ» (1920), «Ἐργασία καὶ ἐθνικὴ οἰκονομία» (1920), «Ἐργασία καὶ ὁ νέος κόσμος» (1921). Κ. Π. Κ.

Σνόουντον (Snowdon) *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὑψηλότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον ὄρος τῆς Ἀγγλίας ἐν Κάρναβον τῆς Β. Οὐαλλίας, μεταξὺ τῆς λίμνης Κουέλλεν καὶ τοῦ αὐχένος Λάμπερις. Ἔχει πέντε κορυφάς, ὧν ἡ ὑψηλοτέρα *Θάζγκιλ* ἔχει ὕψος 1.065 μ. καὶ καλύπτεται ὑπὸ χιόνος ἀπὸ τοῦ τέλους Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Ἀπριλίου. Σ. Κ. Γ.

Σνόρρε Στούρλασσον (Snorre Sturlasson). Ἰσλανδὸς ποιητής, ἱστορικὸς καὶ πολιτικὸς (1178—1241). Κατήγετο ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς οἰκογενείας τῶν Στουρλούνγκα. Ὑποσχεθεὶς εἰς τὸν βασιλέα τῆς Νορβηγίας Χάκωνα νὰ παραδώσῃ τὴν Ἰσλανδίαν εἰς τὴν Νορβηγίαν καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ τηρήσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του, προεκάλεσε τὴν μῆνιν τόσον τοῦ βασιλέως Χάκωνος, ὅσον καὶ τῶν συμπατριωτῶν του, οἵτινες κατηγόρησαν αὐτὸν ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Τόρβαλντσον. Ἔγραψε πολλὰ ποιήματα, ἀπολεσθέντα, τὴν «Ἱστορίαν τῶν βασιλέων τῆς Νορβηγίας», ἥτις φθάνει μέχρι τοῦ 1177 καὶ θεωρεῖται ἡ σημαντικωτέρα τῶν ἱστοριῶν τῆς ἐποχῆς, τὴν «Νέαν Ἔντα» ἢ «Πεζὴν Ἔντα» καὶ διάφορα ποιητικὰ ἐγκώμια τοῦ βασιλέως Χάκωνος. Μ. Δ. Β.

Σνὸρ φὸν Κάρολσφελντ (Schnor von Karolsfeld), ***Ἰούλιος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1794—1872) Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ συνεπλήρωσε τὴν καλλιτεχνικήν του κατάρτισιν ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα συνεδέθη δι' ἐγκαρδίου φιλίας μετὰ τοῦ Κορνέλιους καὶ ἄλλων Γερμανῶν καλλιτεχνῶν. Ἐγένετο μέλος τῆς σχολῆς τῶν Ναζαρηνῶν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς ἐν ταῖς Ἀκαδημίαις τῶν Καλῶν τεχνῶν τοῦ Μονάχου καὶ τῆς Δρέσδης, διηύθυνε δὲ καὶ τὴν πινακοθήκην τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: σειρὰ εἰκονογραφιῶν διὰ τὴν Βίβλον, σχέδια διὰ τὰ ὑαλογραφήματα τοῦ Ἁγίου Παύλου τοῦ Λονδίνου, σειρὰ εἰκονογραφιῶν διὰ τὸν «Orlando furioso» τοῦ Ariosto, ἡ «Ἐπίσκεψις τοῦ Ἀνανίου πρὸς τὸν Παῦλον» (ἐν Δρέσδῃ) καὶ ὁ «Εὐαγγελισμὸς» (ἐν Βερολίνῳ). Ι. Μ. Π.

—**Σνὸρ φὸν Κάρολσφελντ** (Schnor von Carolsfeld), ***Λουδοβῖκος***. Διάσημος Γερμανὸς ὀξύφωνος (1836—1865). Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς ἐν Καρλσρούῃ (1858), βραδύτερον δὲ προσελήφθη ὡς δραματικὸς ὀξύφωνος ἐν Δρέσδῃ. Ὁ Σνὸρ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν καλυτέρων βαγνερείων ἀοιδῶν, ὁ δὲ ῥόλος τοῦ Τριστάνου, ὃν πρῶτος αὐτὸς ἐδημιούργησε κατὰ τὴν πρώτην ἐν Μονάχῳ παράστασιν τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Βάγνερ (1865), παρέμεινε μοναδικὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης. Ἡ σύζυγός του *Malwina Garrigues*, δανικῆς καταγωγῆς (1825—1904), ἦτο ὡσαύτως διάσημος βαγναρεία ἀοιδός. Γ. Σ.

—**Σνὸρ φὸν Κάρολσφελντ** (Schnor von Karolsfeld), ***Χάνς***. Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1862 ἐν Μονάχῳ. Κατέλαβε ποικίλας θέσεις ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μονάχου (1885—1892), ἐγένετο δὲ ἀνώτατος βιβλιοθηκάριος τοῦ αὐτόθι πανεπιστημίου (1892) καὶ γενικὸς διευθυντὴς τῆς δημοσίας βιβλιοθήκης τῆς Βαυαρίας (1909). Ἐδημοσίευσε τοὺς «Λόγους καὶ ἐπιστολὰς» τοῦ Σαλλουστίου (1888) καὶ ἔγραψεν «Ἡ μεταγραφὴ τῶν ξένων ἀλφαβήτων» (1897) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ E. Kuhn, κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Σόα (Shoa) *[Γεωγρ.]*. Τὸ νότιον ἐκ τῶν τεσσάρων κυριωτέρων ἄλλοτε βασιλείων τοῦ ἀβησσυνιακοῦ κράτους. Ἐμβαδὸν 40.000 τ. χλμ. καὶ 2.000.000 κατ. Ὑπῆρξεν ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τοῦ Ι' αἰῶνος μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν τοῦ ΙΓ' ἕδρα τῶν Ἀβησσυνῶν ἡγεμόνων. Περὶ τὸ 1530 κατεκλύσθη ὑπὸ Μωαμεθανῶν ἐπιδρομέων. Μέχρι τοῦ 1855 παρέμεινεν ἀνεξάρτητος τῆς βορείου Ἀβησσυνίας, ὅτε ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου. Τῷ 1889 ὁ βασιλεὺς τῆς Σόας Μενελὶκ ὁ Β', θανόντος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου, ἐγένετο αὐτοκράτωρ καὶ κύριος ὅλης τῆς Ἀβησσυνίας, καταστήσας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1892 τὴν πρωτεύουσαν τῆς Σόα *Ἀντὶς-Ἀμπέμπα* πρωτεύουσαν τῆς ὅλης Ἀβησσυνίας, ἀντὶ τῆς μέχρι τότε Ἀνκομπέρ.

Σοάβε (Soave), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς παιδαγωγός, φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς (1743—1806). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Παβίας καὶ βραδύτερον τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μιλάνου. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Κοινωνικαὶ καὶ κλασσικαὶ ἔρευναι» (1772), ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου, «Σκέψις περὶ παγκοσμίας γλώσσης», «Στοιχεία φιλοσοφίας», «Κάντ» (1804) κ.τ.λ. Μετέφρασεν ἐπίσης τὴν «Ὀδύσσειαν» τοῦ Ὁμήρου, τὸν Ἡσίοδον, τὴν «Ποιητικὴν Τέχνην» τοῦ Ὁρατίου, τὰς «Ἐκλογὰς» καὶ τὰ «Γεωργικὰ» τοῦ Βιργιλίου. Μ.Δ.Β.

Σόακα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας μεταξὺ Γαίσων καὶ Ἔγρας (*Πτολεμ.* ΣΤ, ζ, 29).

Σοάνα (Soana) *[Γεωγρ.]*. Κοιλὰς τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τουρίνου. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ *Σοάνα* καὶ περικλείεται ὑπὸ τῶν ὀρέων Μάρτσο (ὕψους 2.750 μ.) πρὸς Β. καὶ Κινσεῖνα (ὕψους 2.344 μ.) πρὸς Ν. Εἶναι ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα κοιλὰς τοῦ Πεδεμοντίου, ἐν αὐτῇ δὲ εὑρίσκονται μεταλλεῖα χαλκοῦ καὶ σιδήρου Μ. Δ. Β.

Σοάνας *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 8, 5), ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν ὑπωρειῶν τοῦ Καυκάσου καὶ διαρρέων τὴν χώραν τῶν Ληγῶν ἐκβάλλει εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν, πρὸς Ν. τοῦ ποταμοῦ Ἀλόντα (νῦν Térek). Σήμερον καλεῖται *Σουλὰκ* ἢ *Κοϊσοῦ* (Koïsu). Α. Θ. Σ.

Σόανδα, ἢ ***Σόανδος*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρωτάτη πόλις τῆς ΝΔ. Καππαδοκίας ἐν Σαργαραυσηνῇ, ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀπὸ Ἐφέσου εἰς Μάζακαν (Καισάρειαν) ὁδοῦ (*Στράβ.* XIV, 663). Πολιορκήσας αὐτὴν ἐπὶ μακρὸν ὁ Ἀντίοχος, βασιλεὺς τῆς Συρίας, τὴν ἐκυρίευσε διὰ δόλου, εἰσαγαγὼν μετημφιεσμένους στρατιώτας εἰς τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς. Κατά τινας ἔκειτο ἐν τῇ νῦν κοιλάδι τοῦ Σοανλὶ-ντερέ, 13 χλμ. νοτιοδυτικῶς τοῦ Καρὰ-Χισσάρ, ὅπου σῴζονται σπουδαιότατα ἐρείπια αὐτῆς, κατ' ἄλλους δὲ ἡμίσειαν ὥραν περίπου πρὸς Ἀν. τῶν Ποταμίων (τῆς ἀρχαίας Μεγαρρησοῦ). Α. Θ. Σ.

Σόανες *['Αρχ.]*. Ἰσχυρότατος λαὸς τῆς Κολχίδος, κατοικῶν παρὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον, ὑπὲρ τὴν Διοσκουριάδα, τὴν νῦν σοβιετικὴν δημοκρατίαν τῆς Γεωργίας. Κατεδυνάστευον τοὺς πέριξ λαοὺς καὶ ἦσαν γείτονες τῶν Φθειροφάγων. Ἐτέλουν ὑπὸ ἴδιον βασιλέα μετὰ βουλῆς ἐκ 300 ἀνδρῶν καὶ ἠδύναντο νὰ παρατάξωσι περὶ τὰς 200.000 στρατοῦ, ὡπλισμένου διὰ βελῶν βεβαμμένων εἰς δηλητήριον. Οἱ χείμαρροι τῆς χώρας των ἐκύλιον, ὡς λέγεται, ψήγματα χρυσοῦ, τὰ ὁποῖα συνέλεγον οἱ Σόανες «φάτναις κατατετρημέναις καὶ μαλλωταῖς δο-

Digitized by Google

ραῖς», ἐξ οὗ καὶ ὁ περὶ χρυσομάλλου δέρατος μῦθος (*Στράβ.* XI, 499). Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἡ χώρα ἐκαλεῖτο *Σουανία* καὶ ὑπετάχθη ὑπὸ τῶν Λαζῶν. Καὶ σήμερον ὑπάρχει λαός τις καλούμενος *Σουᾶνοι* ἢ *Σβανῆται*, οἱ ὁποῖοι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἶναι ἀπόγονοι τῶν Σοάνων. Α. Θ. Σ.

Σόανος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῶν Β. Ἰνδιῶν, ὅστις πηγάζων, κατὰ τὸν Ἀρριανὸν (Ἰνδ. VI. 12), ἐκ τῆς ὀρεινῆς χώρας τῶν Ἀβισσαρέων (νῦν Κασμίρ, Kashmir), ἐκβάλλει «ἔρημος ἄλλου ποταμοῦ εἰς τὸν Ἰνδόν». Σήμερον καλεῖται Σιβὰν (Sivan). Α. Θ. Σ.

Σόαστος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς ΒΔ. ἄκρας τῶν Ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Βακτριανῆς, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου ἐκβάλλει, κατὰ τὸν Ἀρριανὸν (Ἰνδ. IV, 11), εἰς τὸν Κωφῆνα (νῦν Καβούλ). Εἶναι ὁ *Σουάστος* τοῦ Πτολεμαίου, ἢ ὁ *Χοάσπης* τοῦ Στράβωνος, ὁ νῦν Khouar. Α. Θ. Σ.

Σόατρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμένη εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Λυκαονίας, πρὸς Ν. τῆς λίμνης Τάττας (νῦν Τοὺζ-Γκιολοὺ) καὶ ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ἀπὸ Γαρσαούρων (τῆς μετὰ ταῦτα Ἀρχελαΐδος, νῦν Ἄκ-σεράϊ) εἰς Λαοδίκειαν καὶ Ἰκόνιον ὁδῶν. Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 4, 9) καλεῖται *Σαύατρα*, ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους μνημονεύεται ὡς μία τῶν 18 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Λυκαονίας ὑπὸ κονσουλάριον, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἰκονίου. Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ χωρίον Σοῦ-Βιρμέζ. Α. Θ. Σ.

Σόβα (Sova), ***Ἀντώνιος***. Τσέχος ποιητὴς (1864—1928). Ὑπάλληλος τῆς βιβλιοθήκης ἐν Πράγᾳ, ἀνεδείχθη ἐκ τῶν κρατίστων ποιητῶν τῆς πατρίδος του, πραγματιστὴς καὶ συμβολιστὴς συγχρόνως. Ἐκ τῶν λυρικῶν συλλογῶν του κυριώτεραι εἶναι: «Ρεαλιστικὲς στροφὲς» (1890), «Θλιμμένες ψυχὲς» (1896), «Μπαλλάντα ἑνὸς ἀνθρώπου καὶ τῆς χαρᾶς του» (1903), «Λυρισμὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ζωῆς» (1907), «Ἀγῶνες καὶ μοῖρα» (1910), «Ἔαρ ποιητῶν» (1921). Ἔγραψεν ἐπίσης εἰς πεζὸν διηγήματα, σκιαγραφίας καὶ τὰ μυθιστορήματα: «Τὸ μυθιστόρημα τοῦ Ἴβο» (1902) καὶ «Τομᾶ Μπογιὰρ» (1910). Θ. Κ.

Σοβάνας [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῶν ἐκτὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, ἐκβάλλων μετὰ ροῦν 1200 χλμ. εἰς τὸν Περιμουλικὸν κόλπον (νῦν κόλπος τοῦ Σιάμ), πρὸς Ἀν. τῆς Περιμούλας. Εἶναι ὁ σημερινὸς Ménam, Me-Nam ἢ Meï-Nan ἐν τῷ κεντρικῷ Σιάμ. Α. Θ. Σ.

Σόβαρα, ἢ ***Σόροβα*** (τὰ) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Καππαδοκίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἐν τῇ στρατηγίᾳ Κιλικίας, πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς Μαζάκας (Καισαρείας). Ὑπὸ τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος καλεῖται *Σόρπαρα*, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ μνημονεύεται ὡς ἕδρα ἐπισκόπου Φορόδων Σοβάρων, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἱεραπόλεως τῆς ἐπαρχίας Φρυγίας Καππατιανῆς. Α. Θ. Σ.

σοβαρεύομαι· ὁμιλῶ ἢ ἐνεργῶ σοβαρῶς, ἀντίθ. *ἀστειεύομαι* || καθόλου, ἐμφανίζομαι σοβαρός, ἀρχ. *σοβῶ*.

σοβαρός, *—ά, —όν*· ὑπερήφανος, αὐστηρός, σπουδαῖος, ἀξιοπρεπής: «σοβαρὸς ἄνθρωπος» || «σοβαρὰ ὑπόθεσις», «σοβαρὸν ζήτημα» τὸ χρῇζον μελέτης || «κατάστασις σοβαρὰ» ἡ ἐμπνέουσα φόβους, κινδύνους || καθόλου, σπουδαῖος, ἀξιόλογος, σημαντικός, ἐμβριθής, ἀντίθ. *ἐπιπόλαιος, ἐλαφρός*. — Ἐπιρρ. *σοβαρῶς*.

σοβαρότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σοβαροῦ, σπουδαιότης, ἀξιοπρέπεια, σημαντικότης: «ἡ σοβαρότης τοῦ ἰσχυρισμοῦ, — τῆς καταστάσεως, — τῆς νόσου».

σοβαροφανής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἐμφανιζόμενος ὡς σοβαρὸς χωρὶς νὰ εἶναι, ὁ ἐπιδεικνυόμενος σοβαρότητα, σπουδαιοφανής.

σοβατζῆς (ὁ)· δημοτ., *ἀμμοκονιαστὴς* (βλ. λ.).

σοβάτισμα (τό)· δημοτ., ἐπίχρισις δι' ἀμμοκονιάματος, ἀμμοκονίασις.

σοβεντάρω· ναυτ., οὕτω καλεῖται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὁ ἐπίσημος ὅρος *ὑπηνεμοῦμαι*. Σ. Ε. Λ.

σοβερμπύκερας (τὸ) (Sowerbyceras) [*Παλαιοζῳολ.*]. Ἐκλεῖψαν γένος *ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων μαλακίων* ζῴων, ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς πρασινοτέφρου μαργαϊκοῦ ἀσβεστολίθου τῆς μαλμίου ἢ ἀνωτέρας (λευκῆς) ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν νοτίαν κλιτὺν τοῦ Μεγανόρους ἐπὶ τῆς νήσου Λευκάδος. Γ. Κ. Γ.

σοβερτάρω· ἐπὶ πλοίου, ἀνατρέπομαι.

σόβη (ἡ)· ἡ οὐρὰ ἵππου || ὁ ἐξ οὐρᾶς ἵππου ἢ ἐξ οἱωνδήποτε τριχῶν λόφος.

Σοβιάνης, *λίμνη τῆς* — [*Γεωγρ.*]. Λίμνη τῆς Δ. Μακεδονίας (βλ. λ. *Μαλίκη*).

Σοβιέσκης, ***Ἰωάννης***. Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας (βλ. λ. *Ἰωάννης Γ'* Σοβιέσκης, τ. ΙΓ', σ. 358 γ').

Σοβιέσκι, ***Ἀσπὶς τοῦ*** — (Scutum ἢ Écu de Sobieski) [*Ἀστρον.*]. Μικρὸς ἀστερισμὸς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου, παρὰ τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ἀετοῦ (βλ. *Ἀετὸς* καὶ *Ἀσπὶς* τοῦ Σοβιέσκι). Σ. Π.

Σοβιέσλαος (Sobêslav). Δύο βασιλεῖς τῆς Βοημίας: —1) Ὁ *Α'*. Διάδοχος τοῦ βασιλέως Βλαδισλάου τοῦ Α' (1126—1140). Συμμαχήσας μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς δύσεως Λοθαρίου, ἐγένετο παρ' αὐτοῦ ἐκλέκτωρ καὶ ἀρχιοινοχόος τῆς αὐτοκρατορίας. Διάδοχον ἔσχε τὸν υἱόν του Βλαδίσλαον Β'.— 2) Ὁ *Β'*. Ἐβασίλευσε τῷ 1174—1178 ἐν μέσῳ ἐμφυλίων πολέμων καὶ ταραχῶν, ἐκθρονισθεὶς δὲ ἐθανατώθη παρὰ τῶν ἀντιπάλων του τῷ 1180. Π. Ν. Π.

σοβιὲτ (λ. ρωσ. = συμβούλιον). Καλοῦνται οὕτως ἐν τῇ Ἑνώσει τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν τὰ συμβούλια τῶν ἀντιπροσώπων, κάθε ρωσικῆς τοπικῆς μονάδος, τὰ ὁποῖα ἐκλέγονται κατ' ἔτος ὑπὸ πάντων τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου κατοίκων καὶ ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τοῦ διοικητικοῦ καὶ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Τὰ συμβούλια ταῦτα τῶν τοπικῶν ἀντιπροσώπων συνέρχονται κατ' ἀραιὰ διαστήματα, διότι ἐν ὀνόματί των ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν ἡ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ αὐτῶν. Κάθε σοβιὲτ ὁρίζει δύο ἀντιπροσώπους του διὰ τὸ σοβιὲτ τῆς ἀμέσως ἀνωτέρας μονάδος καὶ οὕτω καθεξῆς. Τὴν βάσιν ἀποτελοῦν τὰ σοβιὲτ ἀγροτικῶν κοινοτήτων, ἐκλεγόμενα διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας (1 ἀντιπρόσωπος ἀνὰ 100 κατοίκους). Τὰ σοβιὲτ ταῦτα χωρίου ἀποστέλλουν τοὺς ἀντιπροσώπους των (1 ἀνὰ 300 κατοίκους) εἰς τὸ σοβιὲτ καντονίου, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη δὲν δύνανται νὰ ὑπερβαίνουν τὰ 50. Τὰ σοβιὲτ καντονίου ἀποστέλλουν τοὺς ἀντιπροσώπους των εἰς τὰ σοβιὲτ ἐπαρχίας κλπ. Παραλλήλως πρὸς τὰ σοβιὲτ κοινοτήτων καὶ καντονίων ὑπάρχουν καὶ τὰ σοβιὲτ πόλεων καὶ προαστιακῶν βιομηχανικῶν συνοικισμῶν. Τὰ σοβιὲτ πόλεως ἔχουν 1 ἀντιπρόσωπον ἀνὰ 15 ἐκλογεῖς εἰς τὰς μικροτέρας πόλεις καὶ 1 ἀντιπρόσωπον ἀνὰ 400 ἐκλογεῖς εἰς τὴν Μόσχαν καὶ τὸ Λένινγκραντ. Τὰ σοβιὲτ ἐπαρχίας συγκεντρώνουν οὕτω τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν σοβιὲτ καντονίου καὶ τῶν σοβιὲτ πόλεως. Τὰ σοβιὲτ καντονίου ἀποστέλουν 1 ἀντιπρόσωπον ἀνὰ 1000 κατοίκους, τὰ δὲ σοβιὲτ πόλεως 1 ἀντιπρόσωπον ἀνὰ 200 ἐκλογεῖς. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐξασφαλίζεται μεγάλη ὑπεροχὴ τῆς πόλεως ἀπέναντι τῆς ὑπαίθρου καὶ ἐπομένως τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἀπέναντι τῶν ἀγροτῶν. Τὰ σοβιὲτ ἐπαρχίας ἐκλέγουν ἀντιπρόσωπον διὰ τὸ σοβιὲτ κυβερνείου. Τὸ σοβιὲτ κυβερνείου ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν σοβιὲτ ἐπαρχίας (1 ἀντιπρόσωπος ἀνὰ 10.000 ἐκλογεῖς) καὶ ἀπὸ ἀμέσους ἀντιπροσώπους τῶν σοβιὲτ πόλεως (1 ἀντιπρόσωπος ἀνὰ 2 000 ἐκλογεῖς). Οὕτω τὰ σοβιὲτ πόλεως ἀπολαύουν διπλῆς ἀντιπροσωπεύσεως, στέλλοντα ἀντιπροσώπους εἰς τὸ σοβιὲτ ἐπαρχίας καὶ εἰς τὸ σοβιὲτ κυβερνείου. Τὸ σύστημα τοῦτο χρησιμοποιεῖται ἐφεξῆς καθ' ὅμοιον τρόπον μέχρι τῶν ἀνωτάτων βαθμίδων τῆς κρατικῆς ἱεραρχίας. Τὰ σοβιὲτ δὲν εἶναι μόνον μορφαὶ ἀντιπροσωπεύσεως διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀνωτάτων ὀργανισμῶν, ἀλλ' ἔχουν καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ διοικητικήν, πολιτικήν, οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς τοπικῆς μονάδος, ἡ ὁποία τὰ ἔχει ἐκλέξει καὶ ἡ ὁποία δυνατὸν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ν' ἀνακαλέσῃ τοὺς ἀντιπροσώπους της καὶ νὰ διεξαγάγῃ νέας ἐκλογάς. Περὶ τῆς συγκροτήσεως τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας ἐν Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ τῆς κυβερνητικῆς ἱεραρχίας βλ. λ. *Ρωσία* (τ. ΚΑ', σ. 364 α' κ. ἑξ.).

Ἡ σοβιετικὴ ἐξουσία ἀποτελεῖ ἐν Ε.Σ.Σ.Δ. τὴν κρατικὴν μορφὴν τῆς δικτατωρίας τοῦ προλεταριάτου καὶ ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ τῶν ἄλλων χωρῶν. Διὰ τοὺς σκοπούς, τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει τὸ νέον κοινωνικὸν καθεστώς, ἡ σοβιετικὴ ὀργανωτικὴ μορφὴ εἶναι ἡ τελειοτέρα καὶ ἡ προσφυεστέρα, ὅπως ἀπέδειξεν ἡ πεῖρα τῶν τριῶν ρωσικῶν ἐπαναστάσεων καὶ τοῦ ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ μπολσεβικισμοῦ μέχρι σήμερον χρονικοῦ διαστήματος. Τὰ σοβιέτ, συγκεντροῦντα ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἐργαζομένους ἐργάτας, στρατιώτας, ἀγρότας καὶ ναύτας, εἶναι αἱ ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρύτεραι ὀργανώσεις μαζῶν, ἐξασφαλίζουν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ προλεταριάτου καὶ τὸ ἀνώτατον δυνατὸν ὅριον τῆς δραστηριότητος τῶν ἐργαζομένων καὶ ἔχουν περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην μορφὴν ἀντιπροσωπεύσεως δημοκρατικὸν χαρακτῆρα. Ἡ σοβιετικὴ ἐξουσία ἀποτελεῖ νέον τύπον κράτους, ἔχει ἀπὸ ὅλας τὰς δυνατὰς κρατικὰς ὀργανώσεις, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν τάξεις, περισσότερον ἀνεπτυγμένον τὸν μαζικὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν δημοκρατισμόν, εἶναι ἡ διεθνιστικωτέρα ἐξ ὅλων τῶν κρατικῶν ὀργανώσεων, διότι στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνεργασίας τῶν διαφόρων ἐθνοτήτων, συγκεντρώνει τὴν νομοθετικὴν καὶ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸ αὐτὸ ὄργανον καὶ ἀποτελεῖ τὴν μεταβατικὴν μορφὴν πρὸς τὴν ὁλοσχερῆ κατάργησιν τοῦ κράτους καὶ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ σοσιαλισμοῦ.

— [*Ἱστορ.*] Ὁ σοβιετικὸς τύπος ἀντιπροσωπεύσεως ἐγεννήθη αὐτομάτως ἐν Ρωσίᾳ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1905 καὶ ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἐργατῶν κατὰ τὴν μεγάλην πανρωσικὴν ἀνεργίαν τοῦ Ὀκτωβρίου. Τὸ πρῶτον σοβιὲτ ἱδρύθη τὴν 13 Ὀκτωβρίου 1905 ἐν Πετρουπόλει καὶ περιελάμβανε μόνον ἐργάτας, ἀπετέλεσε δὲ τὸ ἔμβρυον τῆς πρώτης ἐργατικῆς κυβερνήσεως. Ἐντὸς ὀλίγου ἀπέβη ὁ ἀναμφισβήτητος ἀρχηγὸς τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Αἱ διαταγαί του ἐξετελοῦντο ὑπὸ τῶν ἐμπόρων, τῶν διανοουμένων καὶ τῶν ἄλλων λαϊκῶν στρωμάτων. Ἡ ἀπόπειρα τοῦ τσαρισμοῦ ὅπως παραλύσῃ τὴν ἐπανάστασιν, παρέχων ἐλευθερίας διὰ τῆς δηλώσεως τῆς 17 Ὀκτωβρίου, ἐνίσχυσεν ἔτι μᾶλλον τὸ σοβιέτ, διότι ἡ δήλωσις αὕτη ἐθεωρήθη ὡς ἔνδειξις ἀδυναμίας τοῦ τσαρισμοῦ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Νοεμβρίου τὸ σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως, κατευθυνόμενον κυρίως ὑπὸ τῶν μενσεβίκων, ἔφθασεν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δραστηριότητός του. Ἔρριψε τὸ σύνθημα τῆς ὀκταώρου ἐργασίας, ἤσκησεν ἔλεγχον ἐπὶ τῆς ἐργασίας τῶν ταχυδρομείων καὶ τῶν τηλεγραφείων καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου συνέστησε τὸ μποϋκοττάρισμα τῶν χρηματιστικῶν ὀργανισμῶν τοῦ τσαρισμοῦ. Τὸ σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως ἔγινε τὸ ἐπαναστατικὸν κέντρον ὁλοκλήρου τῆς χώρας, ἀπέκτησε δὲ τὴν ἰσχὺν δευτέρας κυβερνήσεως. Ἀλλ' ἡ ἀπεργία, ἐκ τῶν ἀγώνων τῆς ὁποίας ἐγεννήθη, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ ἐπ' ἄπειρον καὶ τὸ σοβιὲτ δὲν ἔθηκεν ὡς σκοπὸν τῆς ὑπάρξεώς του τὴν ἔνοπλον ἐξέγερσιν. Περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου ἔχασε τὴν ἰσχύν του, τὰ δὲ μέλη του συνελήφθησαν ὑπὸ τῆς τσαρικῆς ἀστυνομίας. Μετὰ τὴν ἧτταν ταύτην τὸ κέντρον τῆς ἐπαναστάσεως μετεφέρθη εἰς τὴν Μόσχαν, ὅπου τὴν 4 Δεκεμβρίου ἱδρύθη σοβιὲτ ἐργατῶν ἀντιπροσώπων, ὅπερ κατηυθύνετο ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων. Τὸ σοβιὲτ τοῦτο ἐπέτυχε τὸν ἐξοπλισμὸν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἐργατῶν καὶ κατηύθυνεν ἐπ' ἀρκετὰς ἡμέρας τὰς ἐνόπλους συγκρούσεις μὲ τὸν τσαρικὸν στρατόν, ἀλλ' ὑπέκυψε τέλος πρὸ τῶν ἀνωτέρων καὶ ὠργανωμένων δυνάμεων τοῦ τσαρισμοῦ. Τὰ σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως καὶ τῆς Μόσχας δὲν ὑπῆρξαν τὰ μόνα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1905. Ἡ ἀπεργία τοῦ Ὀκτωβρίου ὡδήγησεν εἰς τὴν ἵδρυσιν σοβιὲτ ἀντιπροσώπων καὶ εἰς ἄλλα ἐργατικὰ κέντρα, ὅπως εἰς τὸ Ροστόβ, τὴν Ὀδησσόν, τὸ Μπακού, τὴν Σαμάραν, τὸ Νοβοροσίσκ, τὸ Νικολάϊεφ κλπ. Τινὰ ἐκ τούτων ἀπέβησαν κατὰ τοὺς μῆνας Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον 1905 πραγματικὰ ὄργανα λαϊκῆς ἐξουσίας. Ἀσυγκρίτως ὅμως σημαντικώτερος ὑπῆρξεν ὁ ρόλος τῶν σοβιὲτ κατὰ τὴν φεβρουαριανὴν καὶ τὴν ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ὁποίας ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τοῦ νέου καθεστῶτος τῆς Ρωσίας. Περὶ τοῦ ρόλου τῶν σοβιὲτ κατὰ τὸ 1917 βλ. λ. *Ρωσία* (τ. ΚΑ, σ. 375 κ. ἑξ.). Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐν Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ αἱ ἐκραγεῖσαι κοινωνικαὶ ἐπαναστάσεις ὑπεδύθησαν σοβιετικὴν μορφὴν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βραχείας ζωῆς των. Σήμερον, πλὴν τῆς Ε.Σ.Σ.Δημοκρατιῶν, σοβιετικὴν ὀργάνωσιν ἔχουν καὶ αἱ περιοχαὶ τῆς Νοτίου Κίνας, εἰς ἃς ἐπικρατοῦν οἱ κομμουνισταί. Θ. Π.

σοβιετισμὸς (ὁ)· τὸ κυβερνητικὸν σύστημα τὸ στηριζόμενον ἐπὶ τῶν *σοβιὲτ* (βλ. λ.), ἡ σοβιετικὴ ἐξουσία, ὁ κομμουνισμός, ὁ μπολσεβικισμός.

Σοβίνσκι, ***Ἰωσήφ***. Πολωνὸς στρατηγὸς (1777—1831). Μετὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς πατρίδος του ὑπηρέτησεν εἰς τὸ πρωσσικὸν ἱππικόν, τῷ δὲ 1810, παραιτηθείς, κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος καὶ ἔσπευσεν εἰς τὴν ἐπαναστατήσασαν Πολωνίαν, ὅπου ζωγρηθεὶς ἤχθη αἰχμάλωτος εἰς Μόσχαν. Δραπετεύσας μετέβη εἰς Παρισίους καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πολωνίας (1830), διορισθεὶς στρατηγὸς ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως, ἐφονεύθη κατὰ τὴν μάχην τῆς Βέλες. Θ. Β.

Σοβολᾶκον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας (βλ. *Ψηλόβραχος*).

Σοβορίδαι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐν Αἰθιοπίᾳ, κατοικῶν, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, πρὸς Δ. τῶν Ἀξουμιτῶν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Σεμβρίτας* ἢ *Σεβρίτας* τοῦ Στράβωνος. Α. Θ. Σ.

σοβραλία (ἡ) (Sobralia) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, καλλιεργούμενα διὰ τὰ ὡραιότατα καὶ περιζήτητα ἄνθη των. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ τὸ Περού. Δ. Ν. Π.

σοβρανάρω· πηγαίνω σοβράνο, προσηνεμῶ.

Digitized by Google

Σοβράνιε. Οὕτω καλεῖται ἡ βουλγαρικὴ ἐθνοσυνέλευσις. Ἡ πρώτη συνέλευσις, κληθεῖσα «Μεγάλη Ἐθνικὴ Σοβράνιε», συνῆλθε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1879 διὰ τὴν ψήφισιν τοῦ βουλγαρικοῦ Συντάγματος. Ἡ Σοβράνιε ἀποτελεῖται ἐκ τῆς συνήθους καὶ τῆς μεγάλης τοιαύτης. Ἡ πρώτη σύγκειται ἐξ ἀντιπροσώπων ἐκλεγομένων ἀμέσως παρὰ τοῦ λαοῦ, ἑνὸς ἐπὶ 20 χιλ. κατοίκων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἔχουσα ὡς ἔργον τὴν συμπλήρωσιν, τροποποίησιν καὶ ψήφισιν τῶν νόμων, ὡς καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν ὑπουργῶν. Ἡ δευτέρα, συγκαλουμένη ὑπὸ τοῦ βασιλέως, τῆς ἀντιβασιλείας ἢ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἀποτελεῖται ἐξ ἀριθμοῦ ἀντιπροσώπων διπλασίου τοῦ τῆς συνήθους, ἐκλεγομένων ἀνὰ δύο ἐπὶ 20 χλ. κατοίκων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, καὶ ἔχει ὡς ἔργον τὴν λῆψιν ἀποφάσεων ἐπὶ τῶν ἑξῆς ζητημάτων: α) τῆς ἐκχωρήσεως ἐδάφους, β) τῆς ἀναθεωρήσεως ἢ τροποποιήσεως τοῦ Συντάγματος, γ) ἐκλογῆς βασιλέως, ἐν περιπτώσει θανάτου ἀτέκνου βασιλέως, καὶ δ) ἐκλογῆς ἀντιβασιλείας. Τ. Β

Σοβράνο Ἄσπρα *[Γεωγρ.]*. Συστὰς βραχονησίδων τῶν Δωδεκανήσων (βλ. *Ἄσπρα*).

σοβράνος, —α, —ο (λ. ναυτ.) προσήνεμος: «σοβράνος κάβος», «σοβράνα μπάντα»· ἀντίθ. *σταβέντο* ἢ *σοττοβέντο*: φρ. «παίρνω τὰ σοβράνα» προσηνεμῶ ὡς πρός τι πλοῖον, ἐξ οὗ λέγεται ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν παραλίων πόλεων: «τοῦ πῆρε τὰ σοβράνα» ὑπερίσχυσέ τίς τινος· || «σοβράνο κόστα» προσήνεμος ἀκτή, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκτὴ ἡ πληττομένη ἀπὸ τὸν ἐπικρατοῦντα ἐν τῇ θεωρουμένῃ θαλάσσῃ ἄνεμον. —Ἐπίρρ *σοβράνο*, προσηνέμως: «πηγαίνει σοβράνο».

Σοβσέγκο, *Ταρὰς Γρηγόριεβιτς*. Ρῶσος ζωγράφος καὶ ποιητὴς (1814—1861). Υἱὸς δουλοπαροίκου καλουμένου *Γκροσέβσκι*, προσέλαβε τὸ ὄνομα τοῦ προστάτου του. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐσπούδασεν ἐν Κιέβῳ, ἐδιδάχθη τὴν τέχνην τῆς ζωγραφικῆς ὑπὸ τοῦ Στάγεφ, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ Βενετσάνωφ. Ὁ ζωγράφος Μπριούλωφ συνέστησεν αὐτὸν εἰς τὸν ποιητὴν Ζουκόβσκι, οὗτος δὲ εἰς τὴν αὐτοκράτειραν. Ἔγραψε τὴν προσωπογραφίαν τοῦ ποιητοῦ, ἥτις ἐτέθη εἰς λαχεῖον μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, αἱ δὲ συλλεγεῖσαι δέκα χιλιάδες ρουβλίων διετέθησαν πρὸς ἐξαγορὰν τῆς ἐλευθερίας του. Ἔκτοτε παρηκολούθησε μαθήματα εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν καὶ ἐγένετο ὁ ἐπιφανέστερος μαθητὴς τοῦ Μπριούλωφ, πλεῖστα δὲ τῶν ἔργων του ἐβραβεύθησαν εἰς διαφόρους ἐκθέσεις. Ἡ φήμη του ὅμως ὑψώθη κυρίως ὡς ποιητοῦ. Τῷ 1840 ἐδημοσίευσε τὸ ποίημά του «Κομπζάρ», τῷ δὲ 1842 ἐδημοσιεύθησαν ἀποσπάσματα τοῦ ἐμμέτρου δράματός του «Νικήτας Γκαϊνταΐ», ὅπερ τὸν κατέστησε πασίγνωστον εἰς τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων, τότε δὲ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ζωγραφικῆς εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἑταιρείαν τοῦ «Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου», συνελήφθη καὶ ἀπεστάλη ἐξόριστος εἰς Ὀρεμπουργκ, ὅπου τοῦ ἀπηγορεύθη νὰ γράφῃ καὶ ζωγραφίζῃ. Ἡ ἐξορία του παρετάθη ἐπὶ δεκαετίαν εἰς τὸ φρούριον Νοβοτστρόβσκ, ὅτε τυχὼν χάριτος ἀνέλαβε τὴν θέσιν του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων του, ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω, εἶναι: «Τὸ μνημόσυνον», «Ὁ Νικήτας Γκαϊνταΐ», «Ἡ μισθωτή», «Ὁ ὕπνος», «Ὁ δεσμώτης», «Ὁ Ἰβὰν Γκούζ», «Ὁ παγωμένος Ἰανουάριος» κτλ. Θ. Β

σοβῶ (—*έω*)· ἐκφοβῶ, κάμνω τινὰ νὰ φοβηθῇ καὶ οὕτω νὰ ἀπομακρυνθῇ, ἀπομακρύνω: «σοβῶ τὰς ὄρνιθας, —τὰ πρόβατα»· || ἀμεταβ., βαδίζω ἐπιδεικτικῶς, ὡς σπουδαῖος, προσποιοῦμαι τὸν σοβαρόν «σοβεῖ διὰ τῆς ἀγορᾶς».

Σογάρ, ἢ ***Σόγαρα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης (βλ. *Σηγώρ*).

Σογδιανὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, κειμένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ὤξου καὶ Ἰαξάρτου καὶ πρὸς Β. τῆς ἀρχαίας Βακτριανῆς. Εἶναι χώρα πεδινὴ κατὰ τὰ ΒΔ. καὶ ὀρεινὴ κατὰ τὰ ΝΑ. αὐτῆς ὅρια (ὄρος Ἴμαον), διαρρέεται δὲ ὑπὸ τῶν παραποτάμων τῶν δύο προρρηθέντων ποταμῶν καὶ κυρίως ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Σὸγδ (τοῦ Πολυτιμήτου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων), ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ εἶχε λάβει τὸ ὄνομά της ἡ χώρα καὶ ὅστις ἐξαφανίζεται εἰς τὰ τενάγη τῆς ἐρήμου της. Σήμερον ἡ χώρα αὕτη, ἔρημος σχεδόν, περιλαμβάνουσα τὰ πρῴην χανᾶτα *Βουχάραν, Σαμαρκάνδην, Χοκάνδην* καὶ *Χοντζέδην*, ἀποτελεῖ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας *Οὐσβεκιστάν*.

Τὰ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντα βάρβαρα φῦλα τῶν Σογδίων ἔζων ἀνεξάρτητα ἀλλήλων κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ὑπέταξεν ὅμως ταῦτα Κῦρος ὁ πρεσβύτερος (ὁ μέγας), ὅστις καὶ ἔκτισε τὴν πόλιν Κῦρα ἢ Κυρέσχατα (Χοντζέδην) κατὰ τὰ ΒΑ. αὐτῆς ὅρια, οὐχὶ μακρὰν τοῦ Ἰαξάρτου. Ἐπὶ Δαρείου οἱ Σόγδιοι ἢ Σογδιανοὶ (ἀριανὸν φῦλον) μετὰ τῶν ΒΔ. αὐτῶν κατοικούντων Χωρασμίων, τῶν Πάρθων καὶ τῶν Ἀρείων, ἀπετέλουν τὸν 16ον νομὸν τοῦ περσικοῦ κράτους (*Ἡροδ.* Γ' 93) καὶ ἐπὶ Ξέρξου μετέσχον τῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας τούτου ὑπὸ τὸν Ἀζάνην τὸν Ἀρταίου. Εἰς τὰς πόλεις τῆς χώρας ταύτης Ναύτακα καὶ Βραγχιδῶν ἄστυ οἱ δύο εἰρημένοι βασιλεῖς ἀπῴκισαν τοὺς Μιλησίους καὶ ἄλλους Ἕλληνας. Ἀπὸ τῶν Περσῶν περιῆλθεν ἡ χώρα αὕτη εἰς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον. Ζῶντος αὐτοῦ ἡ Σογδιανὴ διῳκήθη ἐν ἀρχῇ ὑπό τινος ἐγχωρίου μεγιστᾶνος καὶ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ σατράπου Φιλίππου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου περιῆλθε, κατὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομὴν (321 π. Χ.), εἰς τὸν ἐκ Σόλων τῆς Κύπρου Στασάνορα. Μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην (301 π. Χ.) περιῆλθεν εἰς τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀφῃρέθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων βασιλέων τῆς Βακτριανῆς. Βραδύτερον περιῆλθεν εἰς τοὺς Πάρθους, τοὺς Πέρσας ἔπειτα, ὅτε ἱδρύθη τὸ δεύτερον περσικὸν κράτος, τοὺς Ἄραβας κατόπιν καὶ τὰ τουρκικὰ φῦλα μετὰ ταῦτα (ΙΑ' μ. Χ. αἰῶνα), ἅτινα ἵδρυσαν διάφορα ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων χανᾶτα, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον συναπετέλεσαν τὴν σοβιετικὴν δημοκρατίαν Οὐσβεκιστάν. ΚΑΨ.

—**Σογδιανὴ** *πέτρα* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρόν, ἐπὶ ἀποκρήμνου κατὰ τὰ ὅρια Σογδιανῆς καὶ Βακτριανῆς καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν Ὦξον κειμένου βράχου, φρούριον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε καταφύγει μετὰ τῆς οἰκογενείας του ὁ Βάκτριος μεγιστὰν Ὀξυάρτης, ὅτε εἰσέβαλεν εἰς τὴν Σογδιανὴν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, διότι ἐνόμιζε τοῦτο ἀπόρθητον. Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐζήτησε τὴν παράδοσίν του, ἡ φρουρά του ἀπήντησεν ὅτι θὰ χρειασθῇ πτερωτοὺς στρατιώτας διὰ τὴν ἅλωσίν του. Τριακόσιοι ὅμως τολμηροὶ Μακεδόνες, ἠσκημένοι εἰς κρημνοβασίας, ἀνῆλθον ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ βράχου ἐκ τῆς ἀφυλάκτου πλευρᾶς καὶ ἠνάγκασαν τοὺς καταπλαγέντας ἐκ τοῦ τολμήματος φρουροὺς νὰ παραδοθοῦν. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλωτισθέντων τότε ἦτο καὶ ἡ ὡραία κόρη τοῦ Ὀξυάρτου Ρωξάνη, τὴν ὁποίαν καὶ συνεζεύχθη ὁ Μ. Ἀλέξανδρος (327 π. Χ.). Ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὁ μὲν Κούρτιος (VII, 11.1) ὀνομάζει τὴν Σογδιανὴν πέτραν φρούριον τοῦ Σογδιανοῦ Ἀριμάζου, ὁ Πολύαινος (Δ. 3.29) Ἀρνομάζου καὶ ὁ Στράβων (C. 517) γράφει ὅτι ἡ Ρωξάνη ᾐχμαλωτίσθη εἰς τὸ ἐν τῇ Βακτριανῇ φρούριον Σισιμίθρου καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἐν τῇ Σογδιανῇ πέτραν τοῦ Ὤξου. ΚΑΨ.

Σογδιανός. Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Ἀρταξέρξου καὶ ὁμομήτριος ἀδελφὸς Ξέρξου τοῦ Β', τὸν ὁποῖον, ἀνελθόντα εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός των (425 π. Χ.), ἐφόνευσε. Καθῃρέθη ὅμως οὗτος τῆς ἀρχῆς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπὸ τοῦ νόθου υἱοῦ τοῦ Ἀρταξέρξου Ὤχου, ὅστις καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον τοῦ περσικοῦ κράτους ὑπὸ τὸ ὄνομα Δαρεῖος Β'. Παρὰ Παυσανίᾳ καλεῖται οὗτος *Σόγδιος* καὶ παρὰ Κτησίᾳ *Σεκινδιανός*. ΚΑΨ.

Σόγδοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ἰνδικὸς λαός, ὅστις κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἰνδικὴν (325 π. Χ.) κατῴκει ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου, ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰνδοῦ καὶ παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ἀκεσίνου ποταμοῦ. ΚΑΨ.

σόγια (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σόϊα* (βλ. λ.).

Σογιόνοι (οἱ), ***Σογιότοι*** ἢ ***Σαγιάνοι*** (Sojonen, Sojoten, Sajanin). Τουρκικὴ φυλή, κατοικοῦσα μεταξὺ τῶν Ἀλταΐων, τοῦ Σαγιανικοῦ ὄρους καὶ τῶν ποταμῶν Ἰὰς καὶ Μπάσκους. Οἱ Σογιόνοι ὀνομάζουσιν ἑαυτοὺς *Τουμπά*, ὑπὸ δὲ τῶν Μογγόλων ὀνομάζονται *Οὐρανχάϊ* καὶ ἀριθμοῦσι περὶ τὰς 50.000 ψυχάς. Ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν κατὰ μέγα μέρος εἶναι βουδισταί. Εἶναι κτηνοτρόφοι ταράνδων, ζῶσι δὲ ὑπὸ σκηνάς. Θ. Χ. Σ.

Σογιούτ, ἢ ***Σεΐγκοὺντ*** *[Γεωγρ.]*. Τὸ *Θηβάσιον* τῶν Βυζαντινῶν. Μικρὰ πόλις εἰς τὰ ὅρια τῆς Φρυγίας καὶ Μυσίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ΒΔ. τοῦ Ἐσκὶ Σεχίρ. Συνδέεται δι' ἁμαξιτῶν μὲν μετὰ τοῦ Μπιλεντζὶκ - Προύσσης καὶ μετὰ τοῦ Ἐσκὶ Σεχίρ, διὰ καρροποιήτων δὲ ὁδῶν μετὰ τῶν Κιουπλιῶν, τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Καράκιοϊ καὶ μετὰ τοῦ Μπὸζ Ἐγιούκ. Κεῖται ἐν μέσῳ εὐφόρου καὶ θαλερωτάτης τοποθεσίας. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ὁ τάφος τοῦ Ἐρτογρούλ, προγόνου τῆς δυναστείας τοῦ Ὀσμάν, ἐχρησίμευε δὲ ὡς θερινὴ ἕδρα τοῦ Ἐρτογρούλ, ὁπόθεν οὗτος ἐξορμήσας κατέκτησε τὰς πέριξ χώρας, ὧν τῷ ἀνετέθη ἡ διοίκησις. Τὸ Σογιοὺτ ἀπέβη οὕτω ἡ κοιτὶς τοῦ τουρκικοῦ κράτους.

Περὶ τὸ Σογιοὺτ συνῆψε, κατὰ Μάρτιον 1921, σκληροὺς ἀγῶνας ἡ III ἑλληνικὴ μεραρχία κατὰ τῶν Τούρκων, εἰς *Ἀβγκὶν* (βλ. λ.). Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ κατάληψιν τοῦ Ἐσκὶ Σεχίρ, εἰς τὸ Σεΐγκοὺντ εἶχεν ἐγκατασταθῇ ἡ Ἀνεξάρτητος μεραρχία (Ὀκτώβριος 1921), βραδύτερον δ' ἀπετέλεσε τὸ Σογιοὺτ τὸ δεξιὸν τῆς XI μεραρχίας (ὑποτομεὺς Μπιλετζίκ). Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1922, τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ, ὑποχωροῦν, ἐνίκησε (μάχη παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν *Καράκιοϊ*, βλ. λ.) δυτικῶς τοῦ Σεΐγκοὺντ τοὺς διώκοντας Τούρκους. Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Σογιοῦτι, *Τζελαλεντίν*. Ἄραψ ἱστορικὸς ἀκμάσας ἐν Καΐρῳ (1445—1505). Συνέγραψε περὶ τὰ πεντακόσια βιβλία, ὧν πλεῖστα διεσώθησαν. Μεταξὺ τούτων ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ «Ἱστορία τῶν Χαλιφῶν».

Σογιοὺτ Καλκὰν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν μετονομασθὲν *Ἀσπίδα*, ἀνῆκεν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Δρογγυλίου (Λαλᾶ-πασᾶ) τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως καὶ εἶχε (1926) 166 κατ. Π. Ν. Π.

Σόγκ. Κινεζικὴ δυναστεία (βλ. λ. *Κίνα*, τόμ. ΙΔ', σ. 400 β').

Σογκαμόζο (Sogamoso) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κολομβίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κολούμπια. Κάτ. 14.647. Θ. Κ.

Σογκερὶ (οἱ) (Sogeri). Φυλὴ παπουανικὴ τῆς ἐνδοχώρας τοῦ ὅρμου Τσέσουντ τῆς Ἀγγλικῆς Νέας Γουϊνέας. Θ. Χ. Σ.

σογκινίτης (ὁ) (Shonkinit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον τῆς ἀλκαλιούχου σειρᾶς. Παρουσιάζει ἱστὸν κοκκώδη, ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ καλιούχους ἀστρίους, νεφελίνην καὶ ἔγχροα ὀρυκτολογικὰ συστατικά, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται κατ' ἐπικράτησιν οἱ πυρόξενοι. Ὡς ἐπουσιώδη συστατικὰ περιέχει τιτανίτην, σιδηροξείδια, ὀλιβίνην καὶ ἀπατίτην. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Montana τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Ottawa τοῦ Καναδᾶ κ. ἀ. Γ. Β.

Σόγκνεφιορντ (Sognefjord) *[Γεωγρ.]*. Πορθμοειδὴς κόλπος κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Σουηδίας, μήκους 176 χλμ. καὶ πλάτους 2—7 χλ., βάθους δὲ μέχρι 1.244 μ. Ἐξικνεῖται ἀνατολικῶς μέχρι Φίλεφγιελντ καὶ πλησίον τοῦ Ζοτσινφγέλντε, βορείως δὲ μέχρι τῶν παγετώνων τοῦ Ζοστεντάλσμπρα. Θ. Κ.

Σογκόραι (οἱ) (Songgora), ἢ ***Νιαμπού*** (Njambû). Φυλὴ Νέγρων Μπαντοῦ τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς τῆς λίμνης Βικτωρίας Νυάνσας. Θ. Χ. Σ.

σόγκος (ὁ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σόγχος* (βλ. λ.).

σογκοὺν (Shogun). Ἐν Ἰαπωνίᾳ ἀρχικῶς ἐκαλεῖτο οὕτω ὁ ἀρχιστράτηγος. Ἀπὸ τοῦ 1192 τὸ ἀξίωμα τοῦ σογκοὺν κατέλαβον μεγάλοι στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ μέχρι τοῦ 1603, ὅτε σογκοὺν ἐγένετο ὁ Ἀϊγεγιασοῦ Τοκουγκάβα, ἱδρύσας τὴν ὁμώνυμον δυναστείαν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τοῦ 1867 ὁ σογκοὺν ἤσκει ἐν τοῖς πράγμασι τὴν ἀνωτάτην ἐν Ἰαπωνίᾳ ἐξουσίαν, θεωρητικῶς μόνον ὑπαγόμενος εἰς τὸν μικάδον. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1867 κατήργησε τὴν σογουνίαν καὶ ἀποκατέστησε τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν τοῦ μικάδου. Γ. Ι. Β.

Σογουτζὰκ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ροδόπης (βλ. *Πολύσκιον*).

σογχίτης (ὁ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σκορζονέρου*.

σόγχος (ὁ) (Sonchus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας, διετεῖς ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν καὶ τῶν Καναρίων νήσων. Ἐκ τῶν 25 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι: Ὁ *σόγχος ὁ λαχανώδης* (Sonchus oleraceus), ἐτησία πόα, γνωστὴ κοινῶς ὑπὸ τὰ ὀνόματα *γαλατσίδα, ζοχός, ντσόχος* καὶ *τσόχος*, ὅστις λαχανεύεται. *Σόγχος ὁ νυμάνιος* (Sonchus Nymanii), διετὴς πόα, καὶ *σόγχος ὁ ἑλοχαρὴς* (Sonchus palustris) ἐτησία πόα πολλαχοῦ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶσα. Δ. Ν. Π.

σόδα (ἡ) *[Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ἀνθρακικὸν νάτριον Na_2CO_3 καὶ κοινῶς καὶ τὸ ὄξινον ἀνθρακικὸν νάτριον $NaHCO_3$. Ἀποτελεῖ ἓν τῶν σπουδαιοτέρων προϊόντων τῆς μεγάλης χημικῆς βιομηχανίας καὶ ἀπαντᾷ ἐπίσης ἤδη ἑτοίμη εἰς ὡρισμένας περιοχὰς ἐν τῇ φύσει ὡς ὑπόλειμμα ἀποξηρανθεισῶν λιμνῶν ἢ ὡς ἐξάνθισμα τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν φυσικῶν τούτων προϊόντων δύναται νὰ παραληφθῇ δι' ὕδατος, ἀλλὰ τὸ λαμβανόμενον προϊὸν περιέχει πάντοτε μεγάλας προσμείξεις ἐκ χλωριούχου καὶ θειικοῦ νατρίου. Τὸ ἐξ Οὐγγαρίας προερχόμενον προϊὸν (Debrecziner ἢ Kehrsoda) περιέχει περίπου 90 % ἀνθρακικὸν νάτριον. Τὸ αἰγυπτιακὸν Trona καὶ τὸ κολομβιανὸν Urao εἶναι μείγματα οὐδετέρου καὶ ὀξίνου ἀνθρακικοῦ νατρίου. Μεγάλαι ἐπίσης ποσότητες παρασκευάζονται εἰς Nevada δι' ἀπ' εὐθείας ἐξατμίσεως τοῦ ὕδατος ὡρισμένων λιμνῶν. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἐχρησιμοποιεῖτο μέχρι τῆς μεγάλης Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως κυρίως ἡ τέφρα ὡρισμένων πλουσίων εἰς νάτριον φυτῶν τῆς ἀκτῆς καὶ τῆς θαλάσσης (Salsola, Salikornia, Chenopodium, Atriplex) πρὸς

Digitized by Google

παραλαβὴν τῆς σόδας. Τὸ καλύτερον τῶν τοιούτων προϊόντων, μὲ περιεκτικότητα εἰς σόδαν 30 % περίπου, ἦτο τὸ ἐκ τῆς Salsola προερχόμενον ἱσπανικὸν Barilla. Ἡ νότιος Γαλλία παρεῖχε τὸ Salikor μὲ 15 % περίπου σόδαν καὶ τὸ Blanquette μὲ ὀλιγώτερον τοῦ 8 %. Ἀκόμη πτωχοτέρα εἶναι ἡ τέφρα ὡρισμένων φυκῶν, τοῦ Kelp ἐν Σκωτίᾳ καὶ Ἰρλανδίᾳ καὶ τοῦ Varek ἐν Νορμανδίᾳ. Τελεία ἀναστάτωσις ἐπῆλθε διὰ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1794 γενομένης ἀνακαλύψεως τοῦ Le Blanc, ἥτις καὶ διατηρεῖται ἀκόμη εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς της. Κατ' αὐτὴν θερμαίνεται μαγειρικὸν ἅλας μετὰ θειικοῦ ὀξέος καὶ ἐκλυομένου ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος σχηματίζεται θειικὸν νάτριον. Τὸ θειικὸν τοῦτο νάτριον ξηραίνεται καὶ πυροῦται μετ' ἄνθρακος καὶ κρητίδος ἢ ἀσβεστολίθου. Τοιουτοτρόπως τὸ θειικὸν νάτριον ἐκλυομένου ἀνθρακικοῦ ὀξέος μετατρέπεται εἰς θειοῦχον νάτριον, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς κρητίδος μετατρέπεται εἰς ἀνθρακικὸν νάτριον, προκύπτοντος συγχρόνως θειούχου ἀσβεστίου:

$$2\,NaCl + H_2SO_4 = Na_2SO_4 + 2\,HCl$$
$$Na_2SO_4 + 2\,C = Na_2S + 2\,CO_2$$
$$Na_2S + CaCO_3 = Na_2CO_3 + CaS$$

Τὸ λαμβανόμενον τοιουτοτρόπως τεφρὸν πετρῶδες ἀκάθαρτον προϊὸν (*τῆγμα* καλούμενον ἐν τῇ βιομηχανίᾳ), ὅπερ εἶναι μεῖγμα περίπου ἐκ 45 % ἀνθρακικοῦ νατρίου, 30 % θειούχου ἀσβεστίου, 10 % ἀσβέστου, 5 % ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου καὶ 10 % ξένων ὑλῶν, θραύεται, ἐκτίθεται ἐπί τινας ἡμέρας εἰς τὸν ἀέρα καὶ εἶτα ἐκχειλίζεται διὰ ψυχροῦ ὕδατος. Αἱ ἀδιάλυτοι ὗλαι, ἤτοι τὸ θειοῦχον ἀσβέστιον, τὸ ὀξυθειοῦχον ἀσβέστιον καὶ τὸ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, σχηματίζουν τὸ καλούμενον ὑπόλειμμα τῆς σόδας, τὸ ὁποῖον ἐπεξεργάζονται πρὸς θεῖον. Ἐκ τοῦ διαλύματος κρυσταλλοῦται διὰ συμπυκνώσεως τὸ ἀνθρακικὸν νάτριον (ἄλευρον σόδας), ἐνῷ ἐν τῷ ἁλμολοίπῳ παραμένουν τὸ καυστικὸν νάτριον καὶ τὸ θειοῦχον νάτριον. Ταῦτα ἢ τὰ ἐπεξεργάζονται ἀπ' εὐθείας πρὸς ὑδροξείδιον τοῦ νατρίου ἢ τὰ κατεργάζονται μετ' ἀνθρακικοῦ ὀξέος πρὸς ἀνθρακικὸν νάτριον. Τὸ ἄλευρον τῆς σόδας ξηραίνεται καὶ θερμαίνεται ἠπίως ἀποφευγομένης τῆς τήξεως, μετατρεπόμενον οὕτως εἰς τὴν καθαράν, λευκὴν ἢ ἄνυδρον καλουμένην σόδαν, ἥτις καλεῖται ἐπίσης καὶ *ἅλας σόδας*. Αὕτη εἶναι κόνις περιέχουσα 80—96 % ἀνθρακικὸν νάτριον καὶ παρ' αὐτὸ ἅλας τοῦ Glauber καὶ μαγειρικὸν ἅλας. Δι' ἀνακρυσταλλώσεως ἐξ αὐτῆς λαμβάνεται ἡ κρυσταλλικὴ σόδα, ἥτις περιέχει 10 μόρια ὕδατος, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰ 63 % περίπου ὕδατος.

Ἡ μέθοδος αὕτη πολλαπλῶς τελειοποιουμένη ἐν ταῖς λεπτομερείαις της, ἐκυριάρχει μέχρι τοῦ 1866, ὁπότε ὑπεδείχθη ὑπὸ τοῦ Solvay ἡ δι' ἀμμωνίας μέθοδος παρασκευῆς σόδας. Αὕτη εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος βιομηχανικὴ μέθοδος παρασκευῆς σόδας. Κατ' αὐτὴν πυκνὸν διάλυμα μαγειρικοῦ ἅλατος ἀναμειγνύεται μετὰ πυκνοῦ διαλύματος ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου, τοιουτοτρόπως δὲ ἐπέρχεται ἀντικατάστασις σχηματιζομένου ὀξίνου ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ χλωριούχου ἀμμωνίου. Τὸ τελευταῖον παραμένει ἐν διαλύσει, ἐνῷ τὸ ὄξινον ἀνθρακικὸν νάτριον καθιζάνεται καὶ διὰ θερμάνσεως μετατρέπεται εἰς τὸ οὐδέτερον ἀνθρακικὸν νάτριον (σόδαν). Τὸ ἐκλυόμενον ἥμισυ ποσὸν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος χρησιμοποιεῖται πάλιν πρὸς παρασκευὴν ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου, ἐνῷ τὸ ἕτερον ἥμισυ λαμβάνεται διὰ πυρώσεως ἀσβεστολίθου. Ἡ ἐνταῦθα ὑπολειπομένη ἄσβεστος χρησιμεύει πάλιν πρὸς διάσπασιν τοῦ κατὰ τὴν πρώτην φάσιν σχηματιζομένου χλωριούχου ἀμμωνίου καὶ τοιουτοτρόπως χρησιμοποιεῖται μόνον μαγειρικὸν ἅλας καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ θεωρητικῶς ἀπαιτουμένου ἀσβεστολίθου, ἐνῷ ἡ ἀμμωνία πάλιν ἀνασχηματίζεται. Ἡ οὕτω λαμβανομένη ἀμμωνιακὴ σόδα εἶναι ἐξόχως καθαρά, περιέχουσα συνήθως 98—99 % ἀνθρακικὸν νάτριον. Ἡ καλουμένη *σόδα τῆς Δρέσδης* περιέχει μέχρι 50 % μαγειρικὸν ἅλας. Ἡ μέθοδος Solvay, ἥτις ἐπὶ χρονικόν τι διάστημα εἶχε τελείως ἐκτοπίσει τὴν μέθοδον Le Blanc, παρουσιάζει τὸ μειονέκτημα ὅτι τὰ παραγόμενα διαλύματα χλωριούχου ἀσβεστίου δὲν δύνανται νὰ εὕρωσι χρησιμοποίησιν, ἐνῷ ἡ συνεχῶς ἐπαυξανομένη ζήτησις τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καθιστᾷ ἐφικτὴν τὴν διατήρησιν τῆς μεθόδου Le Blanc.

Ἐκ τῶν ἄλλων μεθόδων παρασκευῆς σόδας, αἵτινες ὑπεδείχθησαν κατὰ καιρούς, αἱ πλεῖσται δὲν ἐπεκράτησαν, ὡς λ. χ. ἡ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ θειούχου νατρίου. Ἀντιθέτως, εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν παράγονται σημαντικαὶ ποσότητες σόδας ἐκ τοῦ κρυολίθου διὰ πυρώσεως τούτου μετ' ἀσβέστου ἢ κρητίδος καὶ διοχετεύσεως διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος εἰς τὸ διάλυμα τοῦ προκύπτοντος ἀργιλλικοῦ νατρίου. Μέγα μέλλον παρουσιάζει ἡ ἠλεκτρολυτικὴ μέθοδος παρασκευῆς σόδας, καθ' ἣν δι' ἠλεκτρικοῦ ρεύματος διασπᾶται τὸ χλωριοῦχον νάτριον εἰς ἐλεύθερον χλώριον καὶ νάτριον. Τὸ πρῶτον χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν χλωριασβέστου, τὸ δὲ δεύτερον μετατρέπεται ἀμέσως εἰς ὑδροξείδιον νατρίου, τὸ ὁποῖον ἢ χρησιμοποιεῖται ὡς τοιοῦτον ἢ διὰ διοχετεύσεως διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος μετατρέπεται εἰς σόδαν.

Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῆς σόδας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς περιεκτικότητος αὐτῆς εἰς ἀνθρακικὸν νάτριον, ἥτις προσδιορίζεται διὰ τῆς ἀναλυτικῆς ὁδοῦ ἀλκαλιμετρικῶς. Εἰς τὴν πρᾶξιν ἐκφράζεται ἡ περιεκτικότης αὕτη διὰ βαθμῶν, οἵτινες ὅμως ἔχουσι διάφορον σημασίαν εἰς τὰς διαφόρους χώρας. Οἱ γερμανικοὶ βαθμοὶ παρέχουσι τὴν ἑκατοστιαίαν περιεκτικότητα εἰς ἀνθρακικὸν νάτριον, δηλαδὴ σόδα 95 βαθμῶν σημαίνει ὅτι ἔχει περιεκτικότητα εἰς ἀνθρακικὸν νάτριον 95 %. Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀντιθέτως, δηλοῦν εἰς βαθμοὺς τὴν περιεκτικότητα εἰς ὀξείδιον νατρίου (real soda) καὶ ὑπολογίζουν αὐτὴν ἀκόμη κατὰ 2—3 μονάδας μεγαλυτέραν, διότι παραδόξως λαμβάνουν ὡς ἰσοδύναμον τὸ 32 ἀντὶ τοῦ 31 (βαθμοὶ Newcastel). Οἱ βαθμοὶ Gay-Lussac δηλοῦν τὴν ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν περιεκτικότητα εἰς ὀξείδιον τοῦ νατρίου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὀρθοῦ ἰσοδυνάμου, οἱ δὲ γαλλικοὶ βαθμοὶ (ἢ βαθμοὶ Descroizilles) παρέχουν τὴν πρὸς ἐξουδετέρωσιν 100 μερῶν σόδας ἀπαιτουμένην ποσότητα θειικοῦ ὀξέος. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς χορηγουμένης σόδας ἐπὶ τῇ βάσει προδιαγεγραμμένων ὅρων πρέπει πάντοτε νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἄνυδρος σόδα ἀπορροφεῖ ὕδωρ καὶ οὕτω δύναται νὰ παρατηρηθῇ μείωσις τῆς περιεκτικότητος, ἰδίως ὅταν ἔχῃ αὕτη παραμείνει ἐπὶ μακρότερον χρόνον. Ἀντιθέτως ἡ κρυσταλλικὴ σόδα ἀποσαθροῦται εὐκόλως, χάνουσα σημαντικὴν ποσότητα ὕδατος.

Ἡ σόδα χρησιμοποιεῖται εἰς μεγίστας ποσότητας εἰς τὴν ὑαλουργίαν καὶ τὴν σαπωνοποιίαν. Περαιτέρω χρησιμοποιεῖται ὡς πρόστυμμα εἰς τὴν λευκαντικὴν καὶ βαφικήν, ὡς μέσον πλύσεως, πρὸς παρασκευὴν οὐλτραμαρίνου καὶ πολυαρίθμων ἑνώσεων τοῦ νατρίου κλπ. Σ. Γ.

—*['Ορυκτολ.]* Βλ. λ. *νατρίτης*.

σοδαία (ἡ) (Sodaea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν, ἄλλως *σουαίδα*.

σοδάλιθος (ὁ) (Sodalith) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τοῦ νεφελίνου—λευκίτου (ἀστριοειδῶν). Ἀποτελεῖ ὀρθοπυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου καὶ τοῦ νατρίου μετὰ χλωριούχου νατρίου, $3\,Na\,Al\,Si\,O_4.\,Na\,Cl$, κρυσταλλοῦται δὲ εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα καὶ ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφὴν κοκκώδη ἢ εἰς στιφρὰ συσσωματώματα. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη ἕως ἀνώμαλον, σκληρότητα 5—6, εἰδικὸν βάρος 2,2—2,4 καὶ λάμψιν ὑαλώδη ἢ στεατώδη, εἶναι δὲ ἄχρους, κυανοῦς κατὰ θέσεις ἢ καὶ μὲ διαφόρους ἄλλας ἀποχρώσεις. Ἀπαντᾷ ὡς ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν εἰς ὡρισμένα ἐκρηξιγενῆ πετρώματα, ὡς τοὺς συηνίτας, τοὺς τραχείτας καὶ τοὺς φωνολίθους, ἐν Πορτογαλίᾳ, Νορβηγίᾳ, Γροιλανδίᾳ κ. ἄ. Δι' ἀποσαθρώσεως μεταπίπτει πρὸς τὸν ἰνώδη νατρόλιθον. Γ. Β.

Σοδερῖνος, *Ἰούλιος*. Ἐπίσημος μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας, χρηματίσας γαστάλδος τῆς κοινότητος κατὰ τὰ ἔτη 1603, 1607, 1611, 1618 καὶ 1631. Δ. Π. Π.

σοδιὰ (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *ἐσοδεία* (βλ. λ.): «καλὲς σοδιές».

σοδιάζω· ἀντὶ *ἐσοδειάζω*, ἐσοδεύω, εἰσάγω εἰς τὸν οἶκόν μου τὶς σοδιές, ἀντίθ. *ξοδιάζω*.

σόδιον (τό). Οὐχὶ εὔχρηστον ὄνομα τοῦ *νατρίου* (βλ. λ.).

σοδοκοῦ (sodokou), ἢ ***σοκοσό*** (sokosho). Πάθησις λίαν κοινὴ ἐν Κίνᾳ καὶ Ἰαπωνίᾳ, παρατηρηθεῖσα δὲ καὶ ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν Εὐρώπῃ (ἐν Γαλλίᾳ), ἰδίᾳ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1914—1918. Προκαλεῖται ἐκ τοῦ δήγματος πάσχοντος μυός, πιθανὸν ὅμως καὶ ἐξ ἄλλων ζῴων καὶ δὴ γαλῆς. Οἱ Futaki καὶ Ishihara εὗρον τῷ 1915 σπειροχαίτην τινά, ἥτις φαίνεται οὖσα ὁ πραγματικὸς παθογόνος μικροοργανισμὸς τῆς παθήσεως. Ἡμέρας τινὰς ἢ ἑβδομάδας ἀπὸ τῆς τελείας ἰάσεως τοῦ ἐκ τοῦ μυὸς δήγματος (περίοδος τῆς ἐπῳάσεως), ὁ πάσχων καταλαμβάνεται ὑπὸ ἐλαφροῦ ρίγους, μεθ' ὃ ἐπέρχεται αἰφνιδία ὕψωσις τῆς θερμοκρασίας εἰς 38°—40° βαθμῶν, διαρκοῦσα 3—7 ἡμέρας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρώτης ταύτης περιόδου, ἐπὶ τοῦ ἤδη τελείως ἐπουλωθέντος δήγματος, παρατηρεῖται οἴδημα, ἐλαφρὸν ἄλγος καὶ ἐρυθρὰ χρῶσις τῆς οὐλῆς· ἐνίοτε δὲ σχηματίζονται φυσαλίδες ἐξελισσόμεναι πρὸς γαγγραίνωσιν. Ἀπὸ τῶν τοπικῶν τούτων ἀλλοιώσεων ἄρχονται σειράδες τινὲς λεμφαγγειίτιδος, ἐπακολούθημα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἀνάπτυξις ἀδενίτιδος. Ταυτοχρόνως δὲ ἐπὶ τῶν πλαγίων, ἔνθα ἐγένετο τὸ δῆγμα, ἐμφανίζονται ἐρυθραὶ βλατίδες καὶ φυμάτια χροιᾶς μελανερύθρου καὶ διαστάσεων ἀπὸ πίσου μέχρι παλάμης. Τὸ ἐξάνθημα πολλάκις καταλαμβάνει τὸ πρόσωπον, τὰ ἄκρα καὶ τὸν κορμόν, ἐνῷ τὰ σύστοιχα γάγγλια εἶναι διωγκωμένα καὶ ἀλγεινά. Πλὴν τούτων, ὁ πάσχων αἰτιᾶται ἄλγη εἰς τοὺς μῦς τοῦ πάσχοντος πλευροῦ, ἰδίως εἰς τὰ ἄκρα, κεφαλαλγίαν, ἰλίγγους, βόμβον τῶν ὤτων, φωτοφοβίαν, ἄγχος, ἀνορεξίαν καὶ διάρροιαν ἢ δυσκοιλιότητα. Ὁ παροξυσμὸς οὗτος διαρκεῖ ἐπί τινας ἡμέρας, συνήθως οὐχὶ πέρα τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, παρερχόμενος εἶτα τελείως· δύναται ὅμως νὰ ἐπαναληφθῇ πλειστάκις κατὰ διαλείμματα ἡμερῶν τινων, οὕτως ὥστε ἡ ὅλη διάρκεια τῆς παθήσεως παρατείνεται ἐπὶ μῆνας. Εἰς τὰς βαρείας μορφάς, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὰ 10 % τῶν περιπτώσεων, ἐπέρχεται ὁ θάνατος ἐν κώματι καὶ παραληρήματι. Τὸ ἧπαρ καὶ ὁ σπλὴν δὲν διογκοῦνται· εἰς δὲ τὰ οὖρα ἐμφανίζεται συχνάκις λεύκωμα καὶ κύλινδροι. Εἰς τὰς λοιπὰς περιπτώσεις, τὰς 90 %, ἐπέρχεται ἡ ἴασις. Ἡ προφυλακτικὴ θεραπεία εἶναι ἄνευ ἐνεργείας. Τὸ ἰαματικὸν φάρμακον εἶναι ἡ ἀρσενοβενζόλη, χορηγουμένη ἀπὸ τῆς ἐνδοφλεβίου ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ διὰ τὴν συφίλιδα. Ἡ ἴασις εἶναι ταχεῖα καὶ ἀξιοσημείωτος, πολλάκις μάλιστα καὶ δι' ἐλαχίστου ἀριθμοῦ ἐνέσεων (3 ἢ 4). Μ. Ν. Κ.

Σόδομα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐπὶ τῆς πεδιάδος Σιδδίμ, ἥτις κατεῖχε τὴν θέσιν τοῦ νῦν νοτίου τμήματος τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης. Εἰς ταύτην ἐγκατέστη ὁ Λώτ, ὅταν ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸν θεῖόν του Ἀβραάμ, ἑλκυσθεὶς ἀπὸ τὴν ὡραιότητα καὶ ἀνθηρότητα τοῦ μέρους. Κατὰ τὴν Γραφήν, αἱ εἰς τὴν λεκάνην ἐκείνην εὑρισκόμεναι πόλεις ἦσαν ὑποτελεῖς εἰς τὸν Χοδολλογομὸρ βασιλέα τοῦ Ἐλὰμ (Σουσιανῆς), εἰς τὸν ὁποῖον ἐπλήρωνον ὡρισμένον φόρον. Αἱ πόλεις αὗται ἐπαναστατήσασαι ἠρνήθησαν τὴν καταβολὴν τοῦ φόρου, ἀλλ' ἐνικήθησαν ταχέως ὑπὸ τοῦ κυριάρχου βασιλέως. Ὁ Λὼτ μὲ τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὰ κτήνη του συνελήφθη καὶ ἀπήχθη πρὸς Β., ἀπηλευθερώθη δέ, ὁδηγούμενος εἰς Δαμασκόν, ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ. Ὀλίγον βραδύτερον ὁ Λὼτ εἰδοποιήθη ὑπὸ ἀγγέλων ὅτι ὁ Θεὸς θὰ καταστρέψῃ τὰ Σόδομα καὶ τὰς ἄλλας ἐκεῖ πόλεις, τιμωρῶν τὴν ἀκολασίαν τῶν κατοίκων, καὶ δι' αὐτὸ μετῴκησεν εἰς τὴν ὑψηλότερον κειμένην πόλιν Σηγώρ. Ἡ καταστροφὴ ἐπῆλθεν ἀμέσως· τὴν θέσιν τῆς πεδιάδος κατέλαβεν ἡ Νεκρὰ θάλασσα. Ἡ πόλις τῶν Σοδόμων τίθεται ὑπὸ τῶν παλαιστινολόγων εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν ἄκραν τῆς Νεκρᾶς, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Δζεμπὲλ Ἐσδοὺμ καὶ παρὰ τὴν κοιλάδα Οὐάδι Ἐσδούμ. Γ. Λ. Α.

σοδομία (ἡ)· ὁ κατὰ τοὺς κατοίκους τῶν Σοδόμων ἀφροδισιασμός, ἡ μεταξὺ ὁμοφύλων συνουσία, ὁμοφυλοφιλία.

—*['Εγκυκλ.]* Βλ. λ. *σοδομισμός*.

σοδομικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σοδομίαν, ὁ τῆς σοδομίας.

σοδομισμός, ἢ *σοδομία* *['Ιατροδ.]*. Ἡ παρὰ φύσιν ἀσέλγεια, καθ' ἣν ἡ συνουσία γίνεται οὐχὶ διὰ τῆς φυσιολογικῆς ὁδοῦ, τῆς διὰ τοῦ κόλπου τῆς γυναικός, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ δακτυλίου ἀνδρὸς καὶ παιδὸς (ὁμοφυλοφιλία) ἢ καὶ γυναικός. Ἐκλήθη δὲ οὕτω ἐκ τῆς πόλεως τῶν Σοδόμων, ἐν ᾗ ἡ πρᾶξις αὕτη, κατὰ τὴν Βίβλον, ἠσκεῖτο κοινῇ ἐξ ἀνδρὸς πρὸς ἄνδρα ἢ καὶ πρὸς γυναῖκα. Ἡ διαστροφὴ αὕτη ὑπῆρξε κοινοτάτη εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μεσαίωνος, τοὺς Σίνας, τοὺς Ἰνδούς, τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Ἑβραίους, τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Ρωμαίους, τοὺς Γερμανούς, τοὺς Γαλάτας, τοὺς Φράγκους κλπ., ἐξακολουθεῖ δὲ ὑφισταμένη καὶ σήμερον. Εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον ὅτι ὁ Καῖσαρ, ὁ Νέρων, ὁ Ἑρρῖκος Γ' τῆς Γαλλίας (1574—1589), ὁ Ἐδουάρδος Β' τῆς Ἀγγλίας (1307—1327) ὁ Ἰάκωβος Α' τῆς Ἀγγλίας, ὁ Ροδόλφος Β' τῶν Ἀψβούργων, βασιλεὺς τῆς Γερμανίας (1576—1612), οἱ πάπαι Παῦλος ὁ Β' (1464—1471), Σίξτος ὁ Δ' (1471—1478), Ἰούλιος ὁ Β' (1503—1513) κλ. ἦσαν σοδομισταί. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Φρειδερῖκος ὁ Μέγας τῆς Πρωσσίας ηὐνόει ἰδιαιτέρως τοὺς μικροὺς τυμπανιστὰς τοῦ στρατοῦ.

Σήμερον διὰ μὲν τοῦ ὅρου *παιδεραστία* νοεῖται ἡ παρὰ φύσιν ἀσέλγεια, ἐνεργουμένη ὑπὸ ἀνδρὸς εἰς παῖδα ἄρρενα καὶ ἐν γένει μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καὶ φέρουσα τὴν σφραγῖδα μᾶλλον τῆς ἐνεργείας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *οὐρανισμόν*, εἰς ὃν ἀνήκουσιν οἱ παθητικοὶ ἄρρενες μὲ ἑρμαφρόδιτον ψυχὴν καὶ γυναικείαν νοοτροπίαν. Διὰ δὲ τοῦ ὅρου *σοδομισμὸς* δηλοῦνται γενικώτερον αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν παρὰ φύσιν ἀσέλγειαν πράξεις, ἐνεργητικαὶ ἢ παθητικαί, ἄνευ διακρίσεως φύλου, καὶ κατά τινας καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ *κτηνοβασία*. Ἡ διεστραμμένη αὕτη ἕξις δυνατὸν νὰ ᾖ ἀπότοκος ἀνάγκης ἢ συνέπεια ὡρισμένων τινῶν συνθηκῶν (μαθηταί, ἐγκάθειρκτοι, στρατιῶται, μοναχοὶ κλ.), ὁπότε, ἐκλιπούσης τῆς δημιουργοῦ αἰτίας, παρέρχεται καὶ τὸ κτηθὲν τοῦτο ἐλάττωμα (σοδομισμὸς τῶν μὴ ἐκφύλων). Ἀντιθέτως ἡ τὸν ἰατροδικαστὴν κυρίως ἐνδιαφέρουσα διαστροφὴ εἶναι ἡ φέρουσα τὴν σφραγῖδα τοῦ ἐκφυλισμοῦ, τόσον ἐκ τῶν ἀπαντώντων παραγωγικῶν αἰτίων ταύτης (φρενικαὶ παθήσεις, ὑστερισμός, ἀλκοολισμός, σύφιλις, τέκνα ἐξ αἱμομιξίας, ἐκ σοδομιστῶν κλπ.), ὅσον καὶ ἐκ τῶν ἰδιαζόντων τῇ παθήσει σωματικῶν καὶ πνευματικῶν στιγμάτων (διάπλασις γυναικεία ἢ παιδικὴ—γυναικισμός, παιδισμὸς—διέγερσις κατὰ τὴν ἥβην ἐπὶ τῇ ὄψει στιβαροῦ καὶ ρωμαλέου ἀνδρός, αἴσθημα ἀποστροφῆς ἐπὶ τῇ θέᾳ λεπτῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικοειδῶν καὶ θηλυδριῶν, ὡς καὶ γυναικῶν, τάσις πρὸς ἀπο-

Digitized by Google

μίμησιν τῆς γυναικὸς ἐν παντὶ κλπ.). Ἡ παθολογικὴ αὕτη κλίσις πρὸς τὴν ὁμοφυλοφιλίαν, ἐμφανιζομένη ἐκ γενετῆς ἐν προδιαθέσει καὶ ἀπαντῶσα ἐνίοτε καὶ κληρονομικῶς, ἐκδηλοῦται εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, καθ' ἣν στιγμὴν ἀφυπνίζεται καὶ τὸ γενετήσιον ἔνστικτον, συνοδεύεται δὲ μὲ ἀποστροφὴν πρὸς τὸ ἕτερον φῦλον. Οἱ πάσχοντες, εἰς οὓς παρατηροῦνται ὅλαι αἱ νοσηραὶ διαθέσεις τῶν ἐκφύλων (μαρτύρια, ἀγωνία, ἀκατάσχετος ὁρμή, συνείδησις τῆς πράξεως, τύψεις κλπ.), ἀντιλαμβάνονται τὰς ἀνωμάλους ὀρέξεις ὑφ' ὧν κυριαρχοῦνται, ἀνθίστανται ἀγωνιωδῶς καὶ ἀνακουφίζονται μόνον μὲ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς κλίσεώς των, καταλαμβανόμενοι εἶτα ὑπὸ τύψεων. Ἀλλ' οἱ περισσότεροι τούτων παραδίδονται εὐκόλως καὶ ταχέως καὶ ἄνευ τύψεως εἰς τὴν κλίσιν των. Ἡ πάθησις αὕτη ἀποτελεῖ τοὺς ἐκ γενετῆς *ἐκφύλους σοδομιστάς*, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πολύ εἰσι παθητικοὶ ἢ οὐρανισταὶ (μὲ ἐγκέφαλον θήλεος καὶ γεννητικοὺς ἀδένας ἄρρενος, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Gley, 1884), κίναιδοι, γυναικίζοντες ἐν παντί. Αἱ γυναῖκες τῆς τάξεως ταύτης παρουσιάζουσιν ἀντίστροφα αἰσθήματα, ἐνδυόμεναι καὶ συμπεριφερόμεναι ὡς οἱ ἄνδρες. Ἀλλὰ καὶ κακὰ παραδείγματα καὶ χρηματικὴ ἀνάγκη καὶ ποικίλα θελκτήρια καὶ ψυχολογικὴ βία δημιουργοῦσι τὸν κίναιδον, εἰς προκεχωρημένην δὲ ἡλικίαν καὶ νοσήματα ἑδράζοντα περὶ τὸν δακτύλιον (ἐξανθήματα, αἱμορροΐδες κ.λ.) καὶ προκαλοῦντα κνησμὸν ἄγουσι πρὸς τὸν παθητικὸν σοδομισμόν. Τὰ πρὸς διάπλασιν τῶν ἐνεργητικῶν σοδομιστῶν αἴτια εἶναι τὰ κακὰ παραδείγματα, ἡ στέρησις γυναικῶν καὶ ἄλλαι εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι. Καὶ ὁ μὲν ὁμόφυλος τῶν ἀνδρῶν ἔρως τελεῖται οὐ μόνον διὰ τῆς διὰ τοῦ δακτυλίου συνουσίας, ἀλλὰ καὶ δι' ἀμοιβαίου διὰ τῆς χειρὸς αὐνανισμοῦ. Αἱ δὲ γυναῖκες παραδίδονται εἰς τὴν τριβαδικὴν ἀσέλγειαν, συγχρωτιζόμεναι μετὰ τῶν ὁμοφύλων των διὰ τῆς προστριβῆς ἐπὶ τῶν γεννητικῶν των ὀργάνων ἢ καὶ λεσβιάζουσαι διὰ τοῦ στόματος καὶ τῶν δακτύλων (λέσβιος ἔρως ἢ σαπφισμός).

Ὁ Krafft-Ebing, ὁ Magnan, καὶ ἰδίως ὁ Tardieu, ἐμελέτησαν τὴν συγγενῆ ταύτην διαστροφὴν τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου καὶ καθώρισαν τὸν τρόπον τῆς ἀσκήσεως, τὰ εἴδη καὶ τὰ σημεῖα ταύτης. Οἱ ὁμοφυλόφιλοι, πλὴν τῆς διακρίσεώς των εἰς ἐνεργητικοὺς καὶ παθητικούς, δυνατὸν νὰ συνενῶσιν ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἀμφότερα τὰ εἴδη, ἤτοι νὰ ὦσι συγχρόνως ἢ ἐκ περιτροπῆς ἐνεργητικοὶ καὶ παθητικοί, ὡς ἐπίσης νὰ συνουσιάζωνται καὶ μετὰ γυναικῶν (ὁμοετεροφυλόφιλοι), ἀποτελοῦντες τοὺς ψυχικοὺς ἑρμαφροδίτους τοῦ Krafft-Ebing. Καὶ τὰ μὲν σημεῖα τῆς παθητικῆς παιδεραστίας καὶ τοῦ σοδομισμοῦ ἐπὶ μὲν προσφάτου καὶ μεμονωμένης πράξεως ἢ ἐλλείπουσιν ἢ εἰσιν ἐλάχιστα, ὡς ἐρυθρότης, ραγάδες ἢ καὶ ἐκχυμώσεις περὶ τὸν δακτύλιον· ἐπὶ δὲ πεπαλαιωμένων καὶ καθ' ἕξιν παθητικῶν ἀπαντῶνται ὑπέρμετρος ἀνάπτυξις τῶν γλουτῶν, χωνοειδὴς δακτύλιος, χάλασις τοῦ σφιγκτῆρος καὶ ἐξαφάνισις τῶν πτυχῶν του, μεγάλη διάτασις τῆς ὀπῆς τοῦ δακτυλίου, ἐξ ἧς ἐπέρχεται πρόπτωσις ἐντέρου ἢ καὶ ἀκράτεια κοπράνων, ἐξελκώσεις αἱμορροΐδες καὶ συρίγγια τῆς ἕδρας, καὶ τέλος ἡ παρουσία ἀλλοτρίων σωμάτων ἐν τῷ ὀρθῷ. Τὰ δὲ σημεῖα τῆς ἐνεργητικῆς παιδεραστίας εἶναι αἱ μεταβολαὶ ὡς πρὸς τὴν διάστασιν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ πέους. Ἐπὶ λεπτοῦ πέους ἡ βάλανος ἀποβαίνει παρεμφερὴς πρὸς τὴν τοῦ πέους τοῦ κυνός, ἐπὶ δὲ ὀγκώδους τοιούτου, ἡ βάλανος λεπτύνεται, ἐπιμηκύνεται καὶ ἀποβαίνει κωνικὴ δίκην ρύγχους ζῴου. Οὐχ ἧττον ἡ ἀξία τῶν διαφόρων ἄνω σημείων τῆς παθητικῆς καὶ ἐνεργητικῆς παιδεραστίας θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Casper ὡς οὐχὶ μεγάλη σημασίας.

Ὑπὸ ἰατροδικαστικὴν ἔποψιν, πρὸς τὸν ὀρθὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ἐφ' ἅπαξ ἀσκηθείσης ἢ τῆς συνήθως γινομένης παρὰ φύσιν μείξεως, ἐξεταστέα τὰ ἄνω σημεῖα τῶν ἐνεργητικῶν καὶ παθητικῶν ἕξεων, ὡς καὶ τὰ ἴχνη τῶν σοδομικῶν βιαιοπραγιῶν ἐπί τε τῆς ἕδρας ὡς καὶ ἐπὶ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τοῦ κιναίδου, ἐφ' ὧν ἀσκοῦνται ὑπὸ τῶν παιδεραστῶν κατὰ τὴν μεῖξιν ἕλξεις καὶ παντὸς εἴδους κακώσεις. Ἀφ' ἑτέρου τὸ συχνάκις προτεινόμενον ζήτημα, ἂν ἡ σύφιλις μετεδόθη διὰ τοῦ σοδομισμοῦ, λύεται μᾶλλον ἢ ἧττον εὐκόλως καὶ ὁριστικῶς διὰ τῆς ἐξετάσεως οὐ μόνον τοῦ παθόντος ἀλλὰ καὶ τῆς παραβολῆς καὶ τῆς συγκρίσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν δράστην. Τέλος εἰς τὰς ὑπὸ τῶν παιδεραστῶν εἰς τοὺς συνενόχους αὐτῶν ἐνεργουμένας δολοφονίας ἀπαιτεῖται οὐ μόνον ἡ βεβαίωσις τῆς ἀνθρωποκτονίας, ἀλλὰ καὶ ἡ κατάδειξις τῶν παρὰ φύσιν ἀσελγῶν πράξεων, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς πρόφασις καὶ αἰτία τοῦ φόνου, ἐξ οὗ ἀνάγκη νὰ ἐξετάζηται ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς παιδεραστίας καὶ τὸ θῦμα καὶ ὁ αὐτουργὸς (θέσις τοῦ θύματος, ἂν ἦ κατακεκλιμένον, γυμνὸν ἢ ἡμίγυμνον, ἂν ἔλαβε χώραν πάλη, τὰ ἴχνη βιαιοπραγιῶν ἐπὶ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, τὰ σημεῖα τῶν ἐνεργητικῶν καὶ παθητικῶν ἕξεων, ἡ παρουσία σπέρματος κατὰ τὴν ἐσχάτην τοῦ ἀπευθυσμένου μοῖραν κλπ.). Ἡ παρουσία σπέρματος ἐν τῷ ὀρθῷ, ὡς καὶ ἡ κατάστασις τοῦ δακτυλίου, δέον νὰ ἐξετάζηται καὶ εἰς τὰ στραγγαλιζόμενα μικρὰ παιδία καὶ κοράσια, διότι συχνάκις πρόκειται περὶ ἐγκλημάτων σαδιστικῶν. Ὁ γαλλικὸς ποινικὸς νόμος δὲν τιμωρεῖ τὴν διαστροφὴν ταύτην τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου, ἐφ' ὅσον δὲν συνοδεύεται ὑπὸ προσβολῆς τῶν δημοσίων ἠθῶν καὶ δὲν ἀσκεῖται διὰ βιαιοπραγιῶν. Ἐξαίρεσιν ποιεῖται μόνον ἂν ἡ πρᾶξις ἔλαβε χώραν ἐπὶ παίδων κάτω τῶν 13 ἐτῶν, καὶ ὅταν ὁ σύζυγος, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς συζύγου, προβαίνῃ εἰς ταύτην. Ἀντιθέτως ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ Ἑλλάδι ὁ νόμος εἶναι αὐστηρότατος, ἀνεξαρτήτως τῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς ἡ πρᾶξις αὕτη ἐτελέσθη. Ὁ ἑλληνικὸς ποινικὸς νόμος διὰ τῶν ἄρθρων 273 καὶ 274 ἐπιβάλλει τιμωρίαν ἐπὶ τῶν βίᾳ ἀσελγαινόντων ἐπὶ θήλεος ἢ ἄρρενος. Ἐπίσης διὰ τοῦ ἄρθρου 282 ἀναγράφει τὰ ἑξῆς: «ὁ ἔνοχος τῆς παρὰ φύσιν ἀσελγείας, ἂν δὲν ἐπισύρῃ εἰς ἑαυτὸν μεγαλυτέραν ποινὴν κατὰ τὰ ἄρθρα 273 καὶ 274, τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν τοὐλάχιστον ἑνὸς ἔτους καὶ ὑποβάλλεται εἰς ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν». Ο. Ρ.

σοδομίτης (ὁ)· ὁ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν σοδομίαν.

Σοδουκηνὴ (ἡ) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Χώρα τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἐκτεινομένη, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, παρὰ τὸν Ἀράξην ποταμόν, πρὸς Ν. τῆς Κολθηνῆς. Α. Θ. Σ.

Σόειτα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς ΝΔ. Μεγάλης Ἀρμενίας, ἐν Σοφηνῇ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Ταυτίζεται πρὸς τὴν *Κόεισσαν* (Coissa) τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος, κειμένην περὶ τὰ 16 μίλια ΒΔ. τῆς Ἀμίδης, ἐπὶ τῆς εἰς Μελιτηνὴν ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

Σόηβοι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Λαὸς γερμανικός, οἱ ἄλλως *Σουῆβοι*.

σόϊ (τό)· δημοτ., γένος, εὐγενὴς καταγωγή, ἄλλως *σειρά*: «εἶναι ἀπὸ σόϊ», παροιμ. «ἄνθρωπος ἀπὸ σόϊ καὶ σκυλὶ ἀπὸ μαντρί»· || καθόλου, εἶδος, ποιόν: «τί σόϊ ἄνθρωπος εἶναι αὐτός»· || συνεκδ., ἐπὶ ζῴων καὶ φυτῶν: «προβατῖνες σκοπελίτικο σόϊ» (λ. τουρκ.).

σόϊα (ἡ) (Soja) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον ἐτησιας πόας ἰθαγενεῖς τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σόϊα ἡ δασεῖα* (Soja hispida), ἐτησία πόα, ὀσπριώδης, ἰθαγενὴς τῆς Κίνας, τῆς Μαντζουρίας καὶ τῆς Ἰαπωνίας, ὅπου καὶ ἐντατικῶς καλλιεργεῖται διὰ τὰ ἐδώδιμα σπέρματα καὶ τὸ κτηνοτροφικὸν χόρτον της. Τὸ σπέρμα της ἔχει μέγεθος μετρίου μεγέθους φασολίου, χρῶμα μελανὸν καὶ ἐνέχει ἔλαιον. Τὰ σπέρματα τῆς σόϊας κατὰ μεγάλας ποσότητας ἐξάγονται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ὅπου χρησιμοποιοῦνται κυρίως διὰ τὴν παραγωγὴν ἐλαίου βιομηχανικῶς χρησίμου, ἰδίως εἰς τὴν σαπωνοποιίαν. Δ. Ν. Π.

Σόϊα.

—*σόϊας σπέρματα καὶ ἔλαιον* /*Φαρμακογ.*/. Παραγωγὸν φυτὸν τῶν σπερμάτων εἶναι ἡ Soja Hispida Moench καὶ αἱ διάφοροι ποικιλίαι του. Τὰ σπέρματα ταῦτα περιέχουν κατὰ μέσον ὅρον.: ὕδωρ 10 %, ἀζωτούχους οὐσίας 34.0 %, λιπαρὸν ἔλαιον 16.0 %, ἐκχυλισματικὰς οὐσίας 30 %, ξυλώδεις ἶνας 4 % καὶ τέφραν 5 %. Τὸ σπερμόδερμα αὐτῶν περικλείει δύο κοτύλας ὠχροκιτρίνας, ἀνόσμους, γεύσεως ἀμυλώδους ἐλαιώδους. Εἰς τὴν Κίναν καὶ Ἰαπωνίαν χρησιμεύουν τὰ σπέρματα ὡς τρόφιμον, δι' ἐκθλίψεως δὲ ἐξ αὐτῶν λαμβάνεται ἔλαιον ἐδώδιμον. Τὰ σπέρματα τῆς σόϊας ἐγνώσθησαν εἰς Εὐρώπην τῷ 1873. Οἱ κύαμοι τῆς σόϊας μείγνυνται μεθ' ὕδατος καὶ ἅλατος καὶ ἀφήνεται τὸ σύνολον πρὸς ζύμωσιν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, λαμβάνεται δὲ οὕτω τὸ καλούμενον «Soohu», ὅπερ χρησιμεύει ὡς ἄρτυμα τῆς ὀρύζης καὶ τῶν ἰχθύων. Τὸ προϊὸν τοῦτο εἶναι ὑγρὸν σκοτεινῶς ἐρυθρόφαιον, ὀσμῆς ἀπὸ κρέατος καὶ γεύσεως εἰς μικρὰ ποσὰ εὐχαρίστου, πικρᾶς δὲ καὶ δριμείας εἰς μεγάλα ποσά. Περιέχει 34.52 % ξηρὸν ὑπόλειμμα, τοῦ ὁποίου τὰ 11.18 % εἶναι ὀργανικαὶ οὐσίαι (λίπος 0.31, λευκωματώδεις οὐσίαι 4.5) καὶ τὰ 23,24 % εἶναι τέφρα. Τὸ ἐκ τῶν σπερμάτων λαμβανόμενον ἔλαιον ἔχει ἀριθμὸν ἰωδίου 122,6—131, ἀριθμὸν σαπωνοποιήσεως 193, τήκεται εἰς 120°, διὸ καὶ φέρεται ὡς ἀλοιφώδης μᾶζα. Εἶναι ἄνοσμον καὶ γεύσεως ἐλαιώδους. Διὰ τοῦ ἐλαίου τούτου, πρὶν ἢ ἀπαγορευθῇ ἡ εἰσαγωγὴ τῶν σπερμάτων τῆς σόϊας παρ' ἡμῖν, ἐνοθεύετο εἰς μεγάλην κλίμακα τὸ ἔλαιον τῶν ἐλαιῶν. Τὸ κονιοποιημένον ἄλευρον σπερμάτων τῆς σόϊας, τὸ προσεκτικῶς ἀπολιπανθέν, περιέχει οὐρεάσην καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀνίχνευσιν οὐρίας. Κ. Γ. Μ.

σοιλβσβεργίτης (ὁ) (Sölvsbergit) [*Πετρογρ.*]. Πέτρωμα πυριγενές. Ἀποτελεῖται ἀπὸ θεμελιώδη μᾶζαν λεπτόκοκκον ἕως στιφράν, εἰς τὴν ὁποίαν διακρίνονται, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὡς πορφυριτικοὶ κρύσταλλοι, ἄστριοι, καὶ δὴ μικροκλινὴς ἢ ἀλβίτης, αἰγιρίνης καὶ βιοτίτης. Χαρακτηριστικὸν τοῦ πετρώματος εἶναι ὅτι παρουσιάζεται πτωχὸν εἰς χαλαζίαν ἢ ἐστερημένον αὐτοῦ ἐξ ὁλοκλήρου. Ὁ αἰγιρίνης συνοδεύεται πολλάκις ἢ καὶ ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ καταφορίτου ἢ τοῦ ἀρφβεδσονίτου. Ἀπαντᾷ ὑπὸ μορφὴν φλεβῶν εἰς τὴν περιοχὴν Kirchspiel Gran καὶ παρὰ τὴν Χριστιανίαν, εἰς τὴν Montana, τὸ Texas κ. ἀ. Γ. Β.

σοϊλῆς (ὁ), θηλ. —*λοῦ*· ἄνθρωπος ἀπὸ σόϊ, εὐγενοῦς καταγωγῆς.

σοινίκι (τό). Μέτρον χωρητικότητος ἀνὰ τὰ Βαλκάνια, κυρίως διὰ τὰ δημητριακά, διαφόρου κατὰ τόπους χωρητικότητος, πάντοτε ὅμως ἀντίστοιχον πρὸς τὸ τέταρτον τοῦ κοιλοῦ. Τὰ ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν ἀντιστοιχοῦν εἰς Μακεδονίαν πρὸς 5 ὀκάδας, εἰς Φλώριναν πρὸς 25 ὀκ., εἰς Μυτιλήνην πρὸς 20 ὀκ. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ δεκαδικοῦ μετρικοῦ συστήματος ἐν Τουρκίᾳ τὸ νέον σονίκι εἶναι ἀντίστοιχον πρὸς τὸ δεκάλιτρον. Ι. Α. Β.

σὸκ (γαλλ. choc, ἀγγλ. shock). Πρόσκρουσις, σύγκρουσις, κλονισμός. Χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ ἀποτόμου νευρικοῦ κλονισμοῦ ἢ τῆς νευροπληξίας.

— [*Ἰατρ.*] Βλ. *νευροπληξία*.

Σόκαβα /*Γεωγρ.*/. Νησίον τῆς Τηλεβοΐδος θαλάσσης (πλάτ. 38°42′ Β., μῆκ. 20°45′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1620: Meganisi island) κατὰ τὴν δυτικὴν τῆς Λευκάδος πλευρὰν καὶ παρὰ τὴν νῆσον Σπαρτί. Σ. Ε. Λ.

σοκάκι (τό)· δημοτ., στενὸς δρόμος τῶν συνοικιῶν: «γυρίζει τὰ σοκάκια».

σοκακιάρα (ἡ)· ἡ ἐλευθέρως πλανωμένη εἰς τὰς ὁδοὺς γυνή, ἡ ἐλευθερίων ἠθῶν· || ἡ μὴ ἀποζῶσα ἐκ τῆς ἐργασίας της, ἀλλὰ ζῶσα εἰς βάρος ἄλλων, παρ' οἷς παρασιτεῖ. Α. Θ. Α.

σοκακόπαιδο (τό)· παιδὶ τοῦ σοκακιοῦ, τοῦ δρόμου.

Σόκαλ (Sokal) /*Γεωγρ.*/. Πόλις ἐν τῇ Ἄνω Γαλικίᾳ, πρώην ἀνήκουσα εἰς τὴν Ρωσίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920 εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μποὺγκ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κόβελ-Λεμβέργη. Κάτ. 10.183 (1921). Ἔχει μεταλλουργικὴν βιομηχανίαν καὶ πριονιστήρια. Θ. Κ.

σοκαλοΐνη (ἡ). Συνώνυμον τοῦ *σοκοτραλοΐνη* (βλ. *ἀλοΐνη*).

Σόκαρις, ἢ ***Σεκὲρ*** /*Αἰγ. Μυθολ.*/. Ἡλιακὸς θεὸς τοῦ φαραωνικοῦ πανθέου, οὗτινος τὸ ἔμβλημα περιήγετο κατὰ τὰς ἑορτὰς ἐντὸς τῆς ἱερᾶς λέμβου χεννοῦ. Ἡ μεγάλη πανήγυρις πρὸς τιμήν του ἐτελεῖτο εἰς Μέμφιδα μετὰ τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον. Φαίνεται ὅτι ἦσαν εἰδικῶς ἀφιερωμέναι εἰς αὐτὸν αἱ ὧραι 4η καὶ 5η τῆς νυκτός, καθ' ἃς ὁ ρᾶ (ἥλιος) διήρχετο κατὰ τὴν ἡμερονύκτιον διαδρομήν του μεταξὺ δύσεως καὶ αὐγῆς. Ὁ Σόκαρις παριστάνεται ὑπὸ μορφὴν μουμίας μὲ κεφαλὴν ἱέρακος. Γ. Λ. Α.

σοκάρω· δημοτ., κάμνω τινὰ νὰ στενοχωρηθῇ, ἐκτρέπω ἀπὸ τοῦ κανονικοῦ, δυσαρεστῶ, πειράζω: «μὲ σοκάρουν τὰ λόγια του» (ἐκ τοῦ γαλλ. choquer).

— **σοκάρω**· ναυτ., ὅρος τῆς ναυτικῆς διαλέκτου ἀπὸ τοῦ ἱσπαν. socar καὶ τοῦ γαλλικοῦ souquer σημαίνοντος «περισφίγγω». Ἡ πρᾶξις *σοκάρισμα*. Σημαίνει δὲ «ἐντείνω σχοινίον σφίγγων τὸ ἄλλο ἄκρον του πέριξ τύλου ἢ σκαλμοῦ». Εὔχρηστον εἰς τὴν προστακτικὴν *σόκα!* ὡς κέλευμα καὶ ὡς ἐπίρρημα *σοκάρο* (=ἐξ ἀπολαβῆς, σχέδην), σημαῖνον τρόπον περισφίγξεως ἐπιτρέποντα βραδεῖαν καὶ βαθμιαίαν παρέασιν τοῦ σχοινίου παρ' ὅλον τὸ βάρος ἢ τὴν πίεσιν, ὑφ' ἣν τοῦτο ἕλκεται. Ὑπό τινων ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ ὅρος οὗτος προέρχεται ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν *σῶκος* (σχοινίον), *σωκάριον* (ἀγκύλη), *σοκ(κ)εύω* καὶ *σοκ(κ)άω* (βροχίζω τι). Σ. Ε. Λ.

Σοκέοι (οἱ), ἢ ***Σόκοι***. Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἐγκατεστημένη εἰς τὰς ἀνατολικὰς ὀρεινὰς περιοχὰς τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Τεχουαντεπὲκ καὶ εἴς τινα γειτονικὰ τμήματα τῶν πολιτειῶν Τσιάπας καὶ Ὀαξάκας τοῦ Μεξικοῦ. Θ. Χ. Σ.

σόκιν· κοινοῦ γένους καὶ ἀριθμοῦ, χαρακτηριστικὸν παντὸς ὅ,τι προσβάλλει τὴν εὐαισθησίαν, τὴν εὐθιξίαν εἰς λόγον σεμνότητος: «λόγοι —, εἰκόνες σόκιν» (ἡ λ. ἀγγλική, σημαίνουσα πᾶν ὅ,τι συγκινεῖ, ταράσσει, οἷον ἀναγγελία δυστυχήματος).

Σοκινιανοὶ (οἱ). Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ *Φαύστου Σοκίνου*. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθη τῷ 1605 ἡ

Digitized by Google

ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ φίλου του Startorius συγγραφεῖσα κατήχησις (μικρὰ καὶ μεγάλη) ἐν πολωνικῇ γλώσσῃ, ἡ καλουμένη «Ρακοβικὴ κατήχησις», ὡς ἐν Ρακόβῃ τῆς Πολωνίας ἐκδοθεῖσα. Αἱ θεμελιώδεις διδασκαλίαι τῆς κατηχήσεως ταύτης, αἵτινες ἐχρησίμευσαν ὡς ἡ βάσις τῆς διδασκαλίας τῶν Σοκινιανῶν, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: Πηγὴ τῆς πίστεως εἶναι ἡ ἁγία Γραφή, ἧς οἱ συγγραφεῖς ἔγραψαν αὐτὴν ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ. Ὁ Χριστὸς εἶναι ἁπλοῦς ἄνθρωπος ὑπερφυσικῶς συλληφθείς, ὅστις πρὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ εἰς τὸ δημόσιον κήρυγμα ἀνηρπάγη εἰς τοὺς οὐρανούς, ἔνθα ἔλαβε τὰς διδασκαλίας, τὰς ὁποίας ἐκήρυξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἕνεκα τῆς τελείας αὐτοῦ ὑπακοῆς καὶ τοῦ ἀναμαρτήτου βίου αὐτοῦ ἀνῆλθε πάλιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τοῦ κόσμου. Ἕνεκα τούτου προσήκει αὐτῷ προσκύνησις. Κατὰ ταῦτα, ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι καθαρῶς μονοθεϊστικὴ θρησκεία. Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον, πρὸς διατήρησιν δὲ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου περιώρησε τὴν ἑαυτοῦ παγγνωσίαν. Προπατορικὴ ἁμαρτία δὲν ὑπάρχει, ἐν τούτοις ἡ προϋπάρχουσα φυσικὴ θνησιμότης τοῦ ἀνθρώπου μετ' αὐτὴν ἀπέβη ἀναγκαία. Ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔγκειται ἐν τῇ κυριαρχίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὄντων. Ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ βίου καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἔδειξε τοῖς ἀνθρώποις τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, οἵτινες ἀκολουθοῦντες αὐτὸν δύνανται νὰ σωθῶσιν. Ἐξιλαστήριος θάνατος τοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπάρχει. Τὰ μυστήρια τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς εὐχαριστίας εἶναι ἁπλαῖ τελεταί, αἵτινες πρέπει νὰ διατηρηθοῦν ὡς ἀρχαῖα σεβαστὰ ἔθιμα. Ἀνάστασις σαρκὸς δὲν ὑπάρχει οὐδὲ ἀθανασία ἀσεβῶν, οἵτινες μετὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων θὰ ἐκμηδενισθῶσι. Μόνον οἱ εὐσεβεῖς θὰ μετάσχωσι τῆς ἀϊδίου μακαριότητος.

Ἡ ἐν Πολωνίᾳ πόλις Ρακώβ, ἥτις, ἀνιδρυθεῖσα τῷ 1569, ἀνεδείχθη ταχέως, κατέστη τὸ κέντρον τῶν Σοκινιανῶν. Ἐν αὐτῇ συνήρχοντο καθ' ἕκαστον ἔτος αἱ γενικαὶ αὐτῶν σύνοδοι, τὸ δ' ἐν αὐτῇ ἱδρυθὲν γυμνάσιον ἀνεπτύχθη ταχέως, ἀποβὰν ἀνωτέρα σχολή, ἐξ ἧς ἐξήρχοντο διαπρεπεῖς ἄνδρες ἐργαζόμενοι πρὸς προαγωγὴν τοῦ σοκινιανισμοῦ. Διὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν ἀνδρῶν τούτων διεδόθη ταχέως ὁ σοκινιανισμός, ὅστις ὅμως, ἕνεκα τῶν ἰδεῶν του, διεδίδετο μεταξὺ τῶν ἀνεπτυγμένων καὶ οὐχὶ τοῦ λαοῦ. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐπὶ Σιγισμούνδου τοῦ Γ' ἤρχισεν ἐκ μέρους τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἡ ἀντίδρασις ἐν Πολωνίᾳ κατὰ τῶν Σοκινιανῶν, δὲν ἠδυνήθησαν οὗτοι νὰ ἀντιστῶσι. Τῷ 1627 διελύθη ἡ κοινότης τοῦ Λούμπλιν, μία τῶν σπουδαιοτέρων κοινοτήτων τῶν Σοκινιανῶν, τῷ δὲ 1638 καὶ αὐτὴ ἡ κοινότης τοῦ Ρακώβ. Τέλος, τῷ 1658, ἀπηγορεύθη ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἐν Πολωνίᾳ ὁ σοκινιανισμὸς καὶ οὕτως ἐξηλείφθη ἐν Πολωνίᾳ σχεδὸν τελείως, τῶν ἐν αὐτῇ Σοκινιανῶν ἀναγκασθέντων νὰ καταφύγωσιν εἰς ἄλλας ἱδρυθείσας ἔξω τῆς Πολωνίας κοινότητας αὐτῶν. Ἄνευ μεγάλης ἐπιτυχίας καὶ διαρκείας διεδόθη ὁ σοκινιανισμὸς ἐν Γερμανίᾳ, μετὰ μεγαλυτέρας ἐν ταῖς Κάτω Χώραις, ἰδίᾳ δὲ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐξ ἧς μετεδόθη εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν· ἐν ἀμφοτέραις ὅμως ταῖς χώραις ταύταις ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ οὐνιταρισμοῦ, ὅστις, διατηρούμενος μέχρι τῆς σήμερον, δὲν συμπίπτει κατὰ πάντα πρὸς τὸν ἀρχαιότερον σοκινιανισμόν. Κ. Ι. Δ.

Σοκῖνος (Socinus). —1) ***Λαίλιος***. Ἐγεννήθη ἐν Σιένᾳ τῆς Ἰταλίας τῷ 1525. Ἐπιδοθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νομικῆς, ἐστράφη ἔπειτα πρὸς τὴν θεολογίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἰδιαιτέραν κλίσιν. Ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσι καὶ ἑνὸς ἐτῶν ἦλθεν εἰς Βενετίαν, κατὰ τὸ ταξίδιον δὲ τοῦτο ἐγνωρίσθη μετὰ τῶν ἀντιτριαδιτῶν, λαβὼν μέρος εἰς τὰς ἀντιτριαδικὰς συνελεύσεις ἐν Βιτσέντσᾳ. Τῷ 1547 ἐγκατέλιπε τὴν πατρίδα του καὶ ἦλθεν εἰς Ζυρίχην, ἔνθα συνεδέθη μετὰ τοῦ Bullinger, ἔπειτα δὲ εἰς Βυρτεμβέργην, ἔνθα ἐγνωρίσθη μετὰ τῶν κορυφαίων τῶν διαμαρτυρομένων, ἐν οἷς καὶ ὁ Μελάγχθων. Τῇ συστάσει αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας Σιγισμοῦνδον τὸν Β', ἦλθε τῷ 1551 εἰς Πολωνίαν, ὅπως γνωρίσῃ τὴν ἐκεῖ κίνησιν τῶν διαμαρτυρομένων, ἣν πληρέστερον ἐγνώρισε κατὰ τὸ δεύτερον αὐτοῦ ταξίδιον εἰς Πολωνίαν, τῷ 1558. Ἀπὸ τοῦ 1559 ἔζη ἐν Ζυρίχῃ, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε τῷ 1562. Ὁ Λαίλιος ἐξέδωκε διάφορα ἔργα («Dialogus inter Calvinum et Vaticanum», «Mini Celsi Senensis de haereticis capitali supplicio non afficiendi», «Dissertatio de sacramentis ad Tigurinos et Genevenses»), ἐν οἷς ἐκθέτει τὰς ἰδιαζούσας αὐτῷ διδασκαλίας περὶ Τριάδος, χριστολογίας, σωτηριολογίας, μυστηρίων καὶ ἐσχατολογίας μετὰ ὀλιγωτέρας ὀξύτητος ἢ ἐν τοῖς χειρογράφοις αὐτοῦ καταλοίποις.

—2) ***Φαῦστος***. Ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1539 ἐν Σιένᾳ. Ἐπιδοθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νομικῆς, ἐστράφη ἔπειτα εἰς τὴν τῆς θεολογίας. Ἡ καταδίωξις ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως τῆς οἰκογενείας του (1559) ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν πατρίδα του. Κατ' ἀρχὰς ἦλθεν εἰς τὴν Λυών, ἔπειτα δέ, πληροφορηθεὶς τὸν θάνατον τοῦ θείου του Λαιλίου (1562), εἰς Ζυρίχην, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὰ χειρόγραφα κατάλοιπα αὐτοῦ. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1562) ἐξέδωκεν ἀνωνύμως τὸ ἔργον αὐτοῦ «Explicatio primæ partis primi capitis Evangelii Johannis», ἐν ᾧ πιθανῶς ἐπωφελήθη καὶ τῶν καταλοίπων τοῦ θείου του. Τὰ ἀκόλουθα 12 ἔτη (1562 -1574) διέτριβεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀρχιδουκὸς Φραγκίσκου τῶν Μεδίκων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνέγραψε τὸ ἔργον αὐτοῦ «De sacræ scripturæ auctoritate». Ἐπιθυμῶν ὅμως νὰ ἀσχοληθῇ ἐλευθέρως περὶ τὴν θεολογίαν, ἐγκατέλιπε κρυφίως τὴν αὐλὴν τοῦ Φραγκίσκου καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Βασιλείαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔγραψε δύο τῶν σπουδαιοτέρων ἔργων αὐτοῦ: «De Jesu Christi servatore» καὶ «De statu hominis ante lapsum». Τῷ 1579 ἦλθεν εἰς Πολωνίαν, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του ὑποστηρίζων τοὺς οὐνιταρίους καὶ προσπαθῶν νὰ ἑνώσῃ τὰς διαμαχομένας αὐτῶν μερίδας. Τῷ 1594 καὶ ἔπειτα τῷ 1598, καταδιωχθεὶς ἐν Κρακάου, ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ πλησίον κείμενον χωρίον Λουκλαβίτσε, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε τῇ 3 Μαρτίου τοῦ 1604. Τὰ πολυπληθῆ αὐτοῦ ἔργα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Βιτσοβάτυ εἰς δύο τόμους ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Fausti Socini Senensis opera omnia in duos tomos distincta», οἵτινες ἀποτελοῦσι τοὺς δύο πρώτους τόμους τῆς «Bibliotheca fratrum Polonorum» (1656). Κ. Ι. Δ.

σόκκορο (τὸ) *[Ναυτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *κόμματος* (βλ. λ.).

σόκκος (ὁ)· ἀρχ., βρόχος πρὸς ἔμπλεξιν καὶ κρημνισμὸν τοῦ ἱππέως ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἡ πρᾶξις: *σοκκεύειν, σοκκίζειν*· || χονδροειδὲς ὑπόδημα τῶν ὑποκριτῶν τῆς κωμῳδίας, ἀντιτιθέμενον πρὸς τὸν *κόθορνον* τῆς τραγῳδίας· || ξυλοσάνδαλον ἐν χρήσει σήμερον παρὰ τοῖς ὀρεινοῖς πληθυσμοῖς τῆς Δύσεως, χρησιμοποιούμενον καὶ ἐν οἴκῳ πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς ὑγρασίας κατὰ τὰς σχετικὰς οἰκιακὰς ἐργασίας, τὸ παρ' ἡμῖν *τσόκκαρο* (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. zoccolo).

—*[Ἀρχαιολ.]* Ὁ ρωμαϊκὸς *σόκκος* (λατ. soccus) ἦτο ἐμβὰς ἑλληνικῆς καταγωγῆς, συχνάκις σχετισθεῖσα γλωσσικῶς πρὸς τὸν *σύκχον* ἢ *συκχάδα*. Ἀρχικῶς ἦτο εὐτελὲς ὑπόδημα, μὴ φερόμενον μετὰ τῆς τηβέννου ἀλλὰ παρὰ τῶν παλλιοφορούντων, ἀργότερον ὅμως ἐγένετο πολυτελὴς ἐμβὰς πορφυρᾶ, λευκὴ ἢ χρυσοκέντητος μετὰ στολισμάτων ἐκ μαργαριτῶν, καὶ κατέστη δεῖγμα ἐκτεθηλυμμένων ἠθῶν. Π. Ν. Π.

Σοκνοπαῖος *[Αἰγ. Μυθ.]*. Ἕτερον ὄνομα τοῦ θεοῦ *Σεβὲκ* (βλ. λ.).

Σοκνοπαίου ***νῆσος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῶν πτολεμαϊκῶν χρόνων, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ΒΔ. ὀχθῶν τῆς λίμνης Ἐλ-Κεροὺν τοῦ Φαγιούμ. Ἐπροστάτευε τὰ καραβάνια, ἐκκινοῦντα ἐκεῖθεν διὰ τὰς λιβυκὰς ὀάσεις. Γ. Λ. Α.

σοκὸλ (σλαβ. ἱέραξ καὶ ἐν τῇ ἐπικῇ ποιήσει=νεαρὸς ἥρως, κλεφτόπουλο). Οὕτως ὀνομάζονται αἱ ἐθνικαὶ ὀργανώσεις φυσικῆς ἀγωγῆς ἐν ταῖς σλαϊκαῖς χώραις.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ ὀργάνωσις τῶν *σοκὸλ* ἱδρύθη τῷ 1862 ἐν Πράγᾳ ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου Ἐρρίκου Φύγκνερ, διεμορφώθη δὲ ὁριστικῶς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Μεροσλὰβ Τύρς. Σκοπὸν ἐμφανῆ ἔχουσα τὴν σωματικὴν ἀναγέννησιν τῆς τσεχικῆς ὑποδούλου νεολαίας, ἀπέβλεπεν ἰδίως εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας, καταστᾶσα οὕτως ἀντικείμενον συνεχῶν διώξεων τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας. Τῷ 1865, κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Τύρς, ἠρίθμει μόλις 21 τοπικὰς ὀργανώσεις ἐν Βοημίᾳ, μὲ 1949 μέλη. Τῷ 1865 ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Ἐδουάρδου Τὺρς τὸ ἐν Πράγᾳ «Ἰνστιτοῦτον διαπαιδαγωγήσεως τῶν νεοφύτων» καὶ τὸ κεντρικὸν ὄργανον τῆς ὀργανώσεως «Σοκόλ», τῷ δὲ 1869 ἡ πρώτη γυναικεία ὀργάνωσις σοκόλ. Τῷ 1882 ἐτελέσθη ἡ πρώτη ἐθνικὴ ἑορτὴ τῶν Τσέχων σοκὸλ διὰ μεγαλοπρεποῦς πομπῆς καὶ γυμναστικῶν ἐπιδείξεων ἐν Πράγᾳ, τῷ 1883 ἱδρύθη ἡ πρώτη εἰδικὴ ὀργάνωσις διὰ τοὺς νέους 14—18 ἐτῶν καὶ ἑτέρα διὰ τοὺς παῖδας 6—14 ἐτῶν, τῷ 1886 ἱδρύθη ἡ ἐν Πράγᾳ σχολὴ προπονητῶν τῶν σοκόλ, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ συνεπήχθη ἡ «Τσεχικὴ συνομοσπονδία τῶν σοκόλ». Παραλλήλως ἱδρύθησαν ἀνάλογοι ὀργανώσεις καὶ εἰς ἄλλας σλαϊκὰς χώρας, τὴν Σλοβενίαν (1863), Κροατίαν (1874), Πολωνίαν (1884), Βουλγαρίαν (1894), Σερβίαν (1896) καὶ Ρωσίαν (1907), αἵτινες συνέπηξαν τῷ 1907 τὴν «Ἕνωσιν τῶν Σλαύων σοκόλ». Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ πασῶν ἰσχυροτέρα τσεχικὴ ὀργάνωσις (τῷ 1913 ὑπῆρχον 1180 τοπικαὶ ὀργανώσεις, μὲ 128.017 μέλη) διελύθη τυπικῶς ὑπὸ τῆς Αὐστρίας (1915), οὐσιαστικῶς ὅμως μετέσχεν ἐνεργῶς τῶν πρώτων βοηθειῶν πρὸς τὸν τσεχικὸν ἀγῶνα, ἀνασυσταθεῖσα τῷ 1918. Τῷ 1920 συνεκροτήθη τὸ πρῶτον πανσλαϊκὸν συνέδριον τῶν σοκὸλ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς πρώτης τσεχοσλοβακικῆς ὀλυμπιάδος αὐτῶν, κατόπιν δὲ κατεβλήθησαν προσπάθειαι συμπήξεως σλαϊκῆς ὁμοσπονδίας, ἧς ἀπότοκος ὑπῆρξε (1926) ἡ «Τσεχο-γιουγκοσλαϊκὴ ἕνωσις τῶν σοκόλ».

Οἱ Τσέχοι σοκὸλ ἀνέρχονται (1924) εἰς 644.846 μέλη, ὧν 252.426 εἶναι ἄνδρες, 110.615 κορασίδες, 104.633 παῖδες, 79.869 γυναῖκες, 42.265 ἔφηβοι καὶ 36.818 νεάνιδες. Ἀσκοῦνται κατὰ τὰ περίφημα «Στοιχεῖα γυμναστικῆς» τοῦ Ἐδουάρδου Τὺρς (1872) τοὐλάχιστον τρὶς τῆς ἑβδομάδος, ἐκτελοῦντες γυμναστικάς, ἀθλητικὰς καὶ ρυθμικὰς ἀσκήσεις καὶ παιδιὰς καὶ ἐπιδιδόμενοι ἰδιαιτέρως εἰς τὸ *σοκολικὸν ἔξαθλον*: δρόμον, ἅλμα, ἄρσιν βαρῶν, σφαιροβολίαν, ἀναρρίχησιν ἐπὶ κάλῳ καὶ ὁμαδικὰς παιδιάς. Τελοῦν δημοτελεῖς ἐθνικὰς ἑορτάς, ἐκδρομὰς καὶ διαλέξεις, διατηροῦν αἰθούσας συνεντεύξεων, βιβλιοθήκας κ.τ.λ., ἐπιβλέπουν τὴν δημοσίαν ἠθικὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν πειθαρχίαν, ἐν γένει δὲ ἀποτελοῦν πρότυπον ἐθνικιστικῆς ὀργανώσεως. Π. Ν. Π.

Σοκὸλ *[Γεωγρ.]*. Ὕψωμα τῆς σερβικῆς Μακεδονίας ἐγγὺς τῶν ἑλληνικῶν συνόρων, ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς Νίτσε, βορείως τοῦ Ὀστρόβου. Ἔχει ὕψος 1.383 μ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν συμμαχικὴν ἐπίθεσιν τοῦ βαλκανικοῦ θεάτρου τὴν 15ην Σεπτεμβρίου 1918 (ν. ἡ.), τὸ ὕψωμα *Σοκὸλ* ἀπετέλεσεν ἓν τῶν κυρίων σημείων, καθ' ὧν ἐξεπέμφθη ἡ ἐν λόγῳ ἐπίθεσις, ἥτις ἀπεσκόπει τὴν διάρρηξιν τοῦ βουλγαρικοῦ μετώπου, καθόσον τὸ Σοκὸλ μετὰ τοῦ Ντομπροπόλιε (1700) καὶ τοῦ Βέτρενικ (1440) ἀπετέλουν τὴν πρὸς νότον ἐξέχουσαν τῆς βουλγαρικῆς τοποθεσίας (βλ. λ. *Παγκόσμιος πόλεμος*, τόμ. ΙΘ', σελ. 352, σχ. 13). Ν. Θ. Κ.

— **Σοκὸλ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Σερρῶν (βλ. λ. *Συκιά*).

σοκολάτα (ἡ). Προϊὸν παρασκευαζόμενον δι' ἐπιμεμελημένης ἀναμείξεως καὶ κατεργασίας μάζης *κακάου* καὶ σακχάρεως (ἐκ σακχαροκαλάμου ἢ σακχαροτεύτλων) εἰς ὃ ἔχει ἐπίσης προστεθῇ ποσότης τις ἐπὶ πλέον βουτύρου τοῦ κακάου καὶ ἀρτυμάτων τινῶν (ὡς λ. χ. βανίλλης, βανιλλίνης, κανέλλας, γαρυφάλων κλπ.), ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς. Ἡ περιεκτικότης εἰς σάκχαριν κυμαίνεται μεταξὺ 40 καὶ 68 %, οὐδέποτε δὲ πρέπει νὰ ὑπερβαίνηται τὸ ἀνώτατον τοῦτο ὅριον. Εἰς τὴν σοκολάταν τοῦ γάλακτος προστίθεται ἐπὶ πλέον συμπεπυκνωμένον γάλα ἢ γαλακτόκονις. Ἡ σοκολάτα χρησιμοποιεῖται εἴτε ὡς ἔχει ὡς εὐφραντικόν, εἴτε διὰ παρασκευὴν ροφήματος, εἴτε τέλος διὰ παρασκευὴν διαφόρων γλυκισμάτων. Ἡ παρασκευὴ αὐτῆς ἐγένετο τὸ πρῶτον ἐν Μεξικῷ (πατρίδι τοῦ κακαοδένδρου), ἐκεῖθεν δὲ εἰσήχθη ἑτοίμη σοκολάτα, τῷ 1520, εἰς Ἱσπανίαν, ὅπου καὶ ἤρξατο ἀκολούθως παρασκευαζομένη κατὰ τὸ ἀμερικανικὸν ὑπόδειγμα. Ἡ χρῆσις τῆς σοκολάτας ἔμενε περιωρισμένη ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος διεδόθη ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν. Ἐπίσης ἐξ Ἱσπανίας εἰσήχθη ἀπ' εὐθείας ἡ σοκολάτα εἰς τὴν Γαλλίαν δι' ἐνεργειῶν Ἄννης τῆς Αὐστριακῆς, συζύγου τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ'. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν εἰσήχθη ἐπίσης εἰς Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν. Ἐν Ἑλβετίᾳ ἡ σήμερον τόσον ἀνθοῦσα βιομηχανία τῆς σοκολάτας ἤρχισεν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Παρ' ἡμῖν ἡ βιομηχανία τῆς σοκολάτας, καίπερ μὴ ἔχουσα μακροχρόνιον ὕπαρξιν, εὑρίσκεται εἰς λίαν σημαντικὴν ἀνάπτυξιν, λειτουργούντων πολλῶν ἐργοστασίων μετὰ νεωτάτων ἐγκαταστάσεων.

Ἡ παρασκευὴ τῆς σοκολάτας συνίσταται κυρίως εἰς τὴν καλὴν ἀνάμειξιν τῆς μάζης τοῦ κακάου μετὰ τῆς σακχάρεως καὶ τῶν ἄλλων ἀρτυματικῶν ὑλῶν. Ἡ τοιαύτη ἀνάμειξις, πρὸς καλυτέραν ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, πρέπει νὰ γίνεται εἰς θερμοκρασίαν ὀλίγον ἀνωτέραν τοῦ σημείου τήξεως τοῦ λίπους τοῦ κακάου, ἵνα ἡ ὅλη μᾶζα εὑρίσκεται εἰς ρευστὴν κατάστασιν. Κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ τοιούτου μείγματος διακρίνομεν δύο κυρίως φάσεις, ἤτοι πρῶτον τὴν ἀνάμειξιν καὶ δεύτερον τὴν καλουμένην λέπτυνσιν. Ἡ ἀνάμειξις γίνεται εἰς ἀναμεικτικὰς συσκευὰς (mélangeur). πρὸς ἀποφυγὴν δὲ ἀσκόπων χρονοτριβῶν φέρεται ἡ μᾶζα τοῦ κακάου εἰς ρευστὴν κατάστασιν, ὡς ἐκρέει ἐκ τῶν μύλων τῆς παρασκευῆς αὐτῆς. Αἱ ἀναμεικτικαὶ αὗται συσκευαὶ φέρουσι δύο ἢ τρεῖς κυλίνδρους, κινουμένους περὶ τὸν ἄξονα αὐτῶν ἐπὶ στρεφομένου πυθμένος. Ἡ πλὰξ τοῦ πυθμένος καὶ οἱ κύλινδροι κατασκευάζονται συνήθως ἐκ γρανίτου, ὁ δὲ πυθμὴν θερμαίνεται ἐκ τῶν κάτω δι' ἀτμοῦ κυκλοφορουμένου διὰ σπειροειδοῦς σωλῆνος. Ἡ διὰ τὴν ἀνάμειξιν χρησιμοποιουμένη σάκχαρις λειοτριβεῖται προηγουμένως λεπτότατα καὶ προθερμαίνεται καταλλήλως. Διὰ τῆς προσθήκης δὲ τῆς σακχάρεως μετατρέπεται ἡ μᾶζα τοῦ κακάου εἰς σοκολάταν. Πρὸς παρασκευὴν καλῆς ποιότητος σοκολάτας δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ ἁπλῆ ἀνάμειξις τῆς μάζης τοῦ κακάου μετὰ τῆς σακχάρεως, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἡ περαιτέρω μηχανικὴ κατεργασία, ἵνα ἐπέλθῃ κατὰ τὸ δυνατὸν στενοτέρα ἀνάμειξις. Ἡ πρᾶξις αὕτη καλεῖται εἰδικῶς *λέπτυνσις*. Ἡ λέπτυνσις αὕτη ἐπιτελεῖται δι' εἰδικῶν πρὸς τοῦτο μύ-

Digitized by Google

λων. Ἡ πρᾶξις ἀπέδειξεν ὅτι ἡ λέπτυνσις γίνεται καλυτέρα, ὅταν ἡ μᾶζα τοῦ κακάου κατεργάζηται ψυχρὰ καὶ οὐχὶ τετηκυῖα. Κατὰ τὴν λέπτυνσιν χρησιμοποιοῦνται κατὰ προτίμησιν χαλύβδινοι κύλινδροι, ψυχόμενοι ἐσωτερικῶς διὰ κυκλοφορουμένου ψυχροῦ ὕδατος. Ὅταν περατωθῇ σχεδὸν ἡ λέπτυνσις, προστίθενται αἱ ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς σοκολάτας ἀπαραίτητοι προσθῆκαι. Τὰ ἀρτύματα προστίθενται ὑπὸ μορφὴν λεπτοτάτης κόνεως ἢ τῶν αἰθερίων ἐλαίων αὐτῶν. Ὡς ἄρτυμα σήμερον χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὰς καλὰς σοκολάτας βανίλλια ἢ ἡ συνθετικῶς παρασκευαζομένη βανιλλίνη. Σπανίως χρησιμοποιοῦνται ἀκόμη τὰ πρότερον πολὺ συνηθέστερα, ἤτοι κανέλλα, γαρύφαλα, καρδάμωμον ἢ βάλσαμον τοῦ Περού, ὧν τὸ τελευταῖον ὡς μερικὸν ἀναπλήρωμα τῆς βανίλλιας. Ἡ πρότερον συχνάκις χρησιμοποιουμένη ρητίνη τῆς βενζόης εὑρίσκει ἀκόμη χρησιμοποίησιν μόνον ὑπὸ μορφὴν ἀλκοολικοῦ διαλύματος διὰ παρασκευὴν ἀντικειμένων ἐκ σοκολάτας κλπ. πρὸς παροχὴν στίλβοντος ἐπιχρίσματος, ὡς ἐπίσης καὶ πρὸς προστασίαν κατὰ τοῦ σχηματισμοῦ εὐρῶτος.

Εἰδικὸν εἶδος σοκολάτας εἶναι αἱ καλούμεναι chocolats fondants, αἵτινες εἶναι μαλακὰ παρασκευάσματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν συνήθη σκληρὰν σοκολάταν. Εἰς τὰ μαλακὰ ταῦτα εἴδη τῆς σοκολάτας ἀνήκει ἐπίσης ἡ σοκολάτα τοῦ γάλακτος. Ἡ μαλακότης αὕτη ἐπιτυγχάνεται διὰ περαιτέρω κατεργασίας δι' εἰδικῶν μηχανημάτων, εἰς θερμοκρασίαν 50—60°.

Ἡ ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιήσεως τελικῶς λεπτυνθεῖσα μᾶζα σοκολάτας πρέπει νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐγκλεισθέντος ἀέρος καὶ νὰ κατατμηθῇ. Ἀμφότερα ἐκτελοῦνται διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μηχανῆς. Ἡ μᾶζα πιέζεται διὰ κοχλίου τοῦ Ἀρχιμήδους εἰς κωνικὸν δοχεῖον καὶ ἐκ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἐξέρχεται ὑπὸ μορφὴν κυλίνδρου. Κατὰ τὴν ἔξοδον αὐτῆς κόπτεται διὰ μαχαίρας ἐστηριγμένης ἐπὶ τῆς μηχανῆς καὶ κατανέμεται εἰς ἴσα τεμάχια, ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὸ ἀνάλογον βάρος μιᾶς πλακὸς σοκολάτας. Καὶ οὕτως ἡ σοκολάτα εἶναι ἑτοίμη διὰ νὰ σχηματοποιηθῇ. Τὰ διὰ τῆς μαχαίρας κοπέντα τεμάχια πιέζονται διὰ τῆς χειρὸς εἰς τύπους ἐκ λευκοσιδήρου καὶ φέρονται ἐπὶ τραπέζης εὑρισκομένης εἰς τρομώδη κίνησιν καὶ διὰ τῆς ἀπωθητικῆς κινήσεως αὐτῆς ἐπέρχεται πλήρης διείσδυσις τῆς μαλακῆς μάζης εἰς ὅλας τὰς κοιλότητας τὰς πεπιεσμένας ἐπὶ τοῦ τύπου. Ἐπίσης ἡ ἄνω ἐπιφάνεια διὰ τῆς τρομώδους κινήσεως ἰσοπεδοῦται. Τὸ συνηθέστερον σχῆμα τῆς σοκολάτας εἶναι τὸ τῆς πλακός, γίνεται ὅμως καὶ εἰς ἄλλα σχήματα, ὡς σιγαρέττα, ᾠά, μορφὰς διαφόρους κ. λ. π. Ἡ τελευταία πρᾶξις τῆς παρασκευῆς τῆς σοκολάτας πρὸ τῆς συσκευασίας αὐτῆς δι' ἀποστολὴν καὶ πώλησιν εἶναι ἡ ψῦξις. Αὕτη ἐπιτελεῖται εἰς ψυχροὺς ὑπογείους θαλάμους ἢ τεχνητῶς ἐψυγμένους χώρους, ἡ δὲ θερμοκρασία πρέπει νὰ εἶναι περίπου 8—10°.

Εἰδικῶς πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν περαιτέρω εἶδος προϊόντος ἐκ σοκολάτας, τὸ ὁποῖον σήμερον εἶναι λίαν προσφιλές, ἤτοι τὰ καλούμενα Pralinés. Τὸ ὄνομα ἀποδίδεται κυρίως εἰς τὰ γλυκέα διὰ σακχάρεως ἐπικεχρισμένα ἀμύγδαλα καὶ προέρχεται ἔκ τινος μαγείρου τοῦ στρατάρχου du Plessis, ὀνόματι Pralin, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν Λουδοβίκου ΙΔ' παρεσκεύασε διὰ πρώτην φορὰν τοιαῦτα ἀμύγδαλα. Τὰ Pralinés σήμερον περιέχουσιν ὡς πυρῆνα ποικιλώτατα παρασκευάσματα, ὡς σάκχαρον ἐκ καρπῶν, κρέμας, ζύμην ἐκ καρυδίων κ.λ.π. Οἱ πυρῆνες οὗτοι δι' ἐμβαπτίσεως εἰς λεπτοτάτην ὑγρὰν μᾶζαν σοκολάτας περιβάλλονται δι' αὐτῆς. Αἱ σοκολάται καὶ εἰδικώτερον αἱ καλυτέρας ποιότητος πρέπει νὰ συσκευάζωνται πάντοτε ἀμέσως μετὰ τὴν παρασκευὴν αὐτῶν, διότι τότε, λόγῳ τῆς καλῆς ἀεροστεγοῦς συσκευασίας, διατηροῦσι τὰς ἀρχικὰς ἰδιότητας ἀναλλοιώτους ἐπὶ μακρότερον χρόνον. Ἡ τοιαύτη περιτύλιξις γίνεται διὰ φύλλου κασσιτέρου. Σ. Γ.

—*[Ὑγιειν.]* Ἡ σοκολάτα περιέχει κατὰ τοὺς Schall καὶ Heisler 70 % ὑδατανθράκων, 20 % λίπους, 1,5 % ὕδατος, 5,5 λευκώματος καὶ ἀποδίδει 500 θερμίδας. Χάρις εἰς τὰς ἀποτελούσας αὐτὴν οὐσίας ἀποβαίνει πολύτιμος τροφὴ διὰ τοὺς ἀναρρωννύοντας, τοὺς γέροντας, τοὺς ἐξησθενημένους καὶ μυϊκῶς ἐργαζομένους, διεγείρουσα τὰ πεπτικὰ ὄργανα χωρὶς νὰ τὰ καταπονήσῃ. Ἡ μεγάλη ὅμως ποσότης τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν καὶ ἡ ἀφθονία τῶν ὀξαλικῶν ἁλάτων, ἅτινα περιέχει, τὴν καθιστᾷ ἀφ' ἑνὸς μὲν δύσπεπτον, προκαλοῦσα καὶ ἐλαφρὰν δυσκοιλιότητα, ἰδίᾳ εἰς τὰ παιδία, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπικίνδυνον διὰ τὰ ἀρθριτικὰ καὶ ρευματικὰ ἄτομα, ὡς καὶ τὰ ἔχοντα ψαμμιακὴν προδιάθεσιν. Ἡ σοκολάτα δύναται νὰ γίνῃ εὐπεπτοτέρα, ἐὰν ἀφαιρεθῇ ἀπ' αὐτῆς μέρος τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν. Ἐν τῇ περιπτώσει ὅμως ταύτῃ εἶναι ὀλιγώτερον θρεπτική. Ἀναμειγνύοντες 15 γραμ. σοκολάτας μετὰ κυπέλλου θερμοῦ γάλακτος ἀπολαμβάνομεν θρεπτικὸν ρόφημα καταλληλότατον ἰδίᾳ διὰ τοὺς ζῶντας εἰς τὰ ψυχρὰ κλίματα. Ν. Α. Μ.

—**σοκολάτα** (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *θειόβρωμα* (βλ. λ.).

—**σοκολάται** *ἰατρικαί*. Γλυκάσματα σκευαζόμενα ἐκ σακχάρου, κόνεως κακάου καὶ φαρμακου. Ἐν τῇ κατασκευῇ τῆς σακχαρούχου κακαομάζης ἀκολουθοῦνται αἱ λεπτομέρειαι τῆς βιομηχανικῆς παρασκευῆς τῆς ἐδωδίμου σοκολάτας· ἀκολούθως ἐπιδιώκεται ἡ κατάλληλος διὰ τὸ εἶδος τοῦ σκευάσματος περιεκτικότης εἰς λίπος καὶ εἶτα προσμείγνυνται μετὰ τῆς σακχαρούχου κακαομάζης τὰ διάφορα φάρμακα καὶ ἡ μᾶζα πλάσσεται εἰς δισκία, πλάκας, ράβδους κλπ. Ἐν τῇ φαρμακοτεχνίᾳ ἀναγράφονται εἴδη ἰατρικῆς σοκολάτας: τὸ ἀρωματικόν, τὸ λειχηνοῦχον, τὸ μαρανταμυλοῦχον, τὸ βρωμοῦχον, τὸ κολοῦχον, τὸ κρεατοῦχον, τὸ κινοῦχον, τὸ δρυοβαλανοῦχον, τὸ βυνοῦχον, τὸ σιδηροῦχον, τὸ σιδηρομαγγανιοῦχον, τὸ γουαρανοῦχον, τὸ κριθοῦχον, τὸ μαγνησιοῦχον, τὸ καθαρτικόν, τὸ σαλεποῦχον, τὸ αἱμοσφαιρινοῦχον, τὸ βανιλλοῦχον, τὸ σαντονινοῦχον καὶ τὸ ὑδραργυροῦχον. Φυλάσσονται εἰς χῶρον ξηρὸν καὶ ψυχρὸν μακρὰν ὑγρασίας καὶ θερμότητος διότι εὐρωτιῶσι καὶ ἀποσυντίθενται. Ε. Ι. Ε.

σοκολατένιος,—*α,*—*ο*· δημοτ., ὁ κατεσκευασμένος μὲ σοκολάταν.

σοκολατόχρους (—*οος*, ὁ, ἡ), —*ουν* (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς σοκολάτας, σοκολατύς.

σοκολατὺς (ἡ —*τίς*), —*ιά*, —*ί*· σοκολατόχρους.

Σοκόλκα (Sokolka) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας (βλ. *Σοκόουκα*).

Σοκόλλης· βλ. *Μεχμὲτ πασᾶς* Σοκολλοῦ.

Σοκολνίκωφ, ***Γρηγόριος Ἰακώβλεβιτς***. Ρῶσος ἐπαναστάτης καὶ οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1888. Παλαιὸν μέλος τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος, μετέσχεν ἐνεργῶς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1905, φυλακισθεὶς δὲ τῷ 1907 ἐδραπέτευσεν εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐσπούδασε τὴν νομικὴν καὶ τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917 μετέσχε τῶν πρώτων σοβιετικῶν οἰκονομικῶν ὀργανώσεων, διετέλεσεν ἀνώτερος ἀξιωματικὸς κατὰ τὸν εἰς Τουρκεστὰν κατὰ τοῦ Ἐμβὲρ πασᾶ ἀγῶνα, ἀκολούθως δὲ ἐγένετο μέλος τῆς λαϊκῆς ἐπιτροπῆς τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας (1921) καὶ ἐπίτροπος τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς οἰκονομίας (1922—1926). Κατὰ τὰς ἐνδοκομματικὰς διαφορὰς τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος μετέσχε τῆς ἀντιπολιτεύσεως (1925), τὸ δὲ ΙΔ' συνέδριον τοῦ κόμματος (Ἰανουάριος 1926) ἀφήρεσε παρ' αὐτοῦ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιτρόπου. Ἔκτοτε ἐγένετο μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ πενταετοῦς σχεδίου (1926) καὶ πρόεδρος τοῦ συνδικάτου τῆς νάφθης. Π. Ν. Π.

Σοκόλοβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Σερρῶν (βλ. *Παραπόταμος*).

Σοκόλοβσκι, ***Μαριανός***. Πολωνὸς ἀρχαιολόγος (1838—1901). Ἐπεσκέφθη δὶς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολήν. Ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κρακοβίας, διδάξας ἀρχαιολογίαν καὶ ἱστορίαν τῆς τέχνης. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς: «Ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἀγγεῖα», «Ἑλληνικὴ ἀγγειοπλαστική», «Χριστιανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας» κ. τ. λ. Θ. Β.

Σοκόλσκι (Sokolski), ***Πέτρος Πέτροβιτς***. Ρῶσος μουσουργὸς (1832—1887). Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν συλλογὴν δημωδῶν ᾀσμάτων, ἔγραψε δὲ περισπούδαστον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Τὸ δημῶδες ρωσικὸν ᾆσμα, ἐν Μεγάλῃ καὶ Μικρᾷ Ρωσίᾳ, ἡ μελῳδικὴ αὐτοῦ ὑφὴ καὶ ὁ ἁρμονικός του χαρακτὴρ» (1888). Ὡς συνθέτης ἐγένετο γνωστὸς διὰ τῶν μελοδραμάτων: «Ἡ πολιορκία τοῦ Ντοῦβνο», «Μαζέππα», «Νύχτα τοῦ Μαΐου», διὰ μελῳδιῶν, τεμαχίων διὰ κλειδοκύμβαλον κ.λ.π. Ὁ ἀνεψιός του ***Βλαδίμηρος Ἰβάνοβιτς*** (γεν. 1863) διεκρίθη ὡσαύτως ὡς συνθέτης δι' ἑνὸς παιδικοῦ μελοδράματος, μιᾶς συμφωνίας, «Fantaisie dramatique» δι' ὀρχήστραν, «Andante elegiaco» διὰ βιολοντσέλλον καὶ ὀρχήστραν κ. τ. λ. Γ. Σ.

Σοκόλωφ, ***Ἰβὰν Ἰβάνοβιτς***. Ρῶσος βυζαντινολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1860. Σπουδάσας εἰς τὴν Πνευματικὴν Ἀκαδημίαν τῆς Πετρουπόλεως, ἐξέμαθεν ἄριστα τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ διωρίσθη τῷ 1898 καθηγητὴς τῆς ἀνωτέρω Ἀκαδημίας. Συνέγραψε πλείστας βυζαντινὰς μελέτας περὶ τοῦ ἀσκητισμοῦ καὶ μοναχισμοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ. Τῷ 1902 ἐπεσκέφθη τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐμελέτησε τὸ πατριαρχικὸν ἀρχεῖον, εἶτα τὰς μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐδημοσίευσεν: «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ΙΘ' αἰῶνος», εἰς ὃ καταφαίνεται ἡ πολυμάθεια τοῦ συγγραφέως. Σήμερον τυγχάνει ἰδιαιτέρας τιμῆς ἐκ μέρους τῶν σοβιέτ. Θ. Β.

—**Σοκόλωφ,** ***Μιχαὴλ Ἰβάνοβιτς***. Ρῶσος ἐπαναστάτης (1880—1906), γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ παρώνυμον *Μεντβέντ*. Ἦτο ἡγέτης τοῦ κόμματος τῶν **σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν-μαξιμαλιστῶν**, ἀνεμίχθη δὲ εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα νεώτατος. Συλληφθεὶς τῷ 1901 ἀπέδρασε μετὰ τρίμηνον ἐκ τῆς φυλακῆς, καταφυγὼν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἔνθα κηρύττων τὴν «ἀγροτικὴν τρομοκρατίαν» ἀπέκτησεν ὀλίγους φανατικοὺς ὀπαδούς, μεθ' ὧν ἐπανῆλθεν εἰς Ρωσίαν. Δραστήριος ὡς ἦτο, ἐπετέλεσε μεγάλην ἐργασίαν, περιελθὼν ὅλην σχεδὸν τὴν Ρωσίαν καὶ ἱδρύων παρανόμως λειτουργοῦντα τυπογραφεῖα κλπ. Εὑρεθεὶς τὴν 4 Δεκεμβρίου 1905 τυχαίως εἰς Μόσχαν, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν Δεκεμβριανὴν ἐπανάστασιν (9—18 Δεκεμβρίου 1905) ὡς εἷς τῶν κυρίων ἀρχηγῶν τῶν ἐργατικῶν ἐθελοντικῶν σωμάτων τοῦ τμήματος Πρέσνα. Μετὰ τὴν κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἔλαβε μέρος εἰς τὸ ἐν Πετρουπόλει συνελθὸν πρῶτον συνέδριον τοῦ κόμματος τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν, ὡς ἡγέτης τῆ ὁμάδος μαξιμαλιστῶν, διαφωνήσας δὲ ἐπὶ προγραμματικῶν καὶ τακτικῶν ζητημάτων ἀπεχώρησε μετὰ τῶν ὀπαδῶν του τοῦ συνεδρίου, ἱδρύσας τὸ κόμμα τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν-μαξιμαλιστῶν. Συλληφθεὶς καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον, ἐξετελέσθη τὴν 2 Δεκεμβρίου 1906. Ε. Ι. Χ.

—**Σοκόλωφ,** ***Νικόλαος Ἀλεξάνδροβιτς***. Ρῶσος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1859. Μαθητὴς τοῦ Ρίμσκυ-Κορσακὼφ ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Πετρουπόλεως, διωρίσθη ἐν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ 1896 καθηγητής. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: κουαρτέττα ἐγχόρδων, μέγαν ἀριθμὸν μελῳδιῶν, χορῳδίας, σερενάτας καὶ ἓν «Ἐλεγεῖον», μουσικὴν διὰ τὸ «Χειμωνιάτικο παραμύθι» τοῦ Σαίξπηρ, τὸ μπαλλέττο «Οἱ ἄγριοι κύκνοι» κλπ. Γ. Σ.

—**Σοκόλωφ,** ***Πέτρος Ἀλεξέγιεβιτς***. Ρῶσος ζωγράφος (1729—1791). Διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ὡς ἄριστα τῶν ἔργων αὐτοῦ θεωροῦνται: «Ὁ Ἑρμῆς ἀποκοιμίζων τὸν Ἄργον» καὶ ὁ «Σειληνὸς καὶ οἱ ἀκόλουθοι αὐτοῦ», εὑρισκόμενα εἰς τὴν πινακοθήκην τῆς Πετρουπόλεως. Θ. Β.

«**Σοκομπὲλ**» (γαλλ. Socombel, ἐκ τῶν ἀρχ. συλλ. τῶν λ. Société Commerciale Belge). Τίτλος ὑπὸ τὸν ὁποῖον τυγχάνει γενικῶς γνωστὴ ἡ ἐν Ἀθήναις ἑδρεύουσα ἀνώνυμος ἑταιρεία, τῆς ὁποίας ἡ πλήρης ἐπωνυμία εἶναι «Σοκομπὲλ Ἑλληνικὴ Ἐμπορικὴ Ἑταιρεία Πετρελαίων». Σκοπὸς τῆς ἑταιρείας, ἱδρυθείσης κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1927, εἶναι ἡ ἐνέργεια οἱασδήποτε ἐπιχειρήσεως οἰκονομολογικῆς, ἐμπορικῆς, βιομηχανικῆς ἢ μεταφορῶν, ἰδίως ἐκ τῶν σχετιζομένων μὲ τὴν ὀρυκτὴν νάφθαν (πετρέλαιον) ἢ τὰ προϊόντα αὐτῆς, εἰδικώτερον δὲ ἡ διάθεσις ἐν Ἑλλάδι τῶν τοιούτων προϊόντων, εἰς ἣν καὶ ἀσχολεῖται ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος, διαδεχθεῖσα ὡς πρὸς τοῦτο καθ' ἁπάσας τὰς ἐν Ἑλλάδι ἐργασίας της τὴν ἄλλοτε ἐν Ἀμβέρσῃ ἑδρεύουσαν «Société Commerciale Belge des Pétroles». Εἶναι θυγάτηρ ἑταιρεία τῆς ἐν Ἀμβέρσῃ ἑδρευούσης Compagnie Financière Belge des Pétroles S. A. (Pétrofina). Ἡ ἑταιρεία αὕτη, συσταθεῖσα κατὰ Φεβρουάριον 1920 μὲ προορισμὸν τὴν ἵδρυσιν ἢ χρηματοδότησιν βιομηχανικῶν, ἐμπορικῶν ἢ ναυτιλλιακῶν ἐπιχειρήσεων, ἰδίως συνδεομένων, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, μὲ τὸ ἐμπόριον τοῦ πετρελαίου καὶ τῶν παραγώγων του, ἔχει σήμερον μετοχικὸν κεφάλαιον 300.000.000 βελγ. φράγκων. Θυγατέρες ἑταιρεῖαι αὐτῆς μὲ ποικίλας ἐπωνυμίας εἶναι σήμερον περὶ τὰς εἴκοσιν ἐν ὅλῳ, ἐξ ὧν πέντε ἔχουσι τὴν ἕδραν των ἐν Βελγίῳ, ἓξ ἐν Γαλλίᾳ, τέσσαρες ἐν Ρουμανίᾳ καὶ ἀνὰ μία ἐν Ὁλλανδίᾳ, Οὐγγαρίᾳ, Ἑλλάδι, Βουλγαρίᾳ καὶ Βελγικῷ Κονγκό. Ἐκ τούτων, πλὴν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἑδρευούσης, καὶ δύο ἄλλαι ἔχουσιν ἐπίσης τὸ «Σοκομπὲλ» ὡς κύριον τίτλον τῆς ἐμπορικῆς των ἐπωνυμίας: ἡ «Socombel Transports» ἐν Βελγίῳ καὶ ἡ «Socombel Société Commerciale Bulgare des Pétroles» ἐν Βουλγαρίᾳ. Ι. Χ. Σ.

«**Σόκονυ**» (ἀγγλ. Socony, ἐκ τῶν ἀρχ. ψηφ. τῶν λέξ. «Standard Oil Company of New York»). Συντετμημένη ὀνομασία τῆς ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπωνυμίαν μεγάλης ἀμερικανικῆς ἑταιρείας πετρελαίων, τῆς κοινῶς γνωστῆς ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὸ ὄνομα «Στάνταρντ» (βλ. λ.). Ι. Χ. Σ.

Σοκόουκα (Sokolka) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Πολωνίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γκρόντνο-Μπιακύστοκ. Κάτ. 6.086 (1921). Ἔχει βιομηχανίαν σαπωνοποιίας καὶ βυρσοδεψίας. Μέχρι τοῦ 1918 ἀνῆκεν εἰς τὴν Ρωσίαν. Θ. Κ.

σόκορο, ἢ ***σόκκορο*** *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *κόμμα [Ναυτ.]*.

Σόκορο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ λιμὴν τῆς Δωδεκανησιακῆς νήσου *Λειψὰ* (πλάτ. 31° 17' Β., μῆκ. 26° 47' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1574: Patmos, Arki and Lipso), διανοιγόμενος εἰς τὸ μέσον τῆς ΝΔ. τῆς νήσου πλευρᾶς. Σ. Ε. Λ.

Σοκόρρο (Nuestra senora de Socorro) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κολομβίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σουαρέζ. Κάτ. (1912) 11.427. Ἔχει βιομηχανίαν σακχαροποιίας καὶ πιλοποιίας. Θ. Κ.

Digitized by Google

Σοκότο, ἢ *Σοκάτου* (Sokoto ἢ Soccatu) *[Γεωγρ.]*. Πρώην ἀνεξάρτητον βασίλειον τῶν ἰθαγενῶν Φούλβων ἐν τῷ Δ. Σουδάν, νοτίως τῆς Σαχάρας, ἐκτάσεως 300.000 τ. χλμ., ἀποτελοῦν ἤδη τμῆμα τοῦ βρετανικοῦ προτεκτοράτου τῆς Νιγηρίας. Κάτ. 1.666.821 (1926). Τὸ ἔδαφος, διασχιζόμενον ἀπὸ Ν. πρὸς Β. ὑπὸ γρανιτώδους ὀροσειρᾶς, ἀρδευόμενον ὑπὸ πολλῶν μικρῶν ποταμῶν ἐκβαλλόντων εἰς τὸν Νίγηρα καὶ τὴν λίμνην Τσάντ, εἶναι εὔφορον, παράγον ὄρυζαν, βανάνας, βάμβακα, σακχαροκάλαμον, κρόμμυα καὶ δημητριακά, καὶ εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν ἀκμαίας κτηνοτροφίας. Ἐπικρατοῦσα ἐν τῇ χώρᾳ φυλὴ εἶναι οἱ Φοῦλβοι, ἄλλαι δὲ φυλαὶ οἱ Τουαρέγκ, οἱ Χάουσσα, οἱ Κανοῦροι καὶ οἱ Ἄραβες. Πρωτεύουσα ἡ ὁμώνυμος πόλις, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ *Σοκότο*, καὶ ἔχουσα σήμερον πληθυσμὸν 8.000, ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου μετὰ 120.000 κατοίκων. Περιβάλλεται ὑπὸ παλαιοῦ φρουριακοῦ τείχους καὶ θεωρεῖται ὡς ἡ ἱερὰ πόλις τῶν Φούλβων. Μέχρι τοῦ 1885 ἡ ἐπαρχία αὕτη εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἑταιρείας τοῦ Νίγηρος, προσηρτήθη δὲ εἰς τὴν Νιγηρίαν τῷ 1903. θ. κ.

Σοκότρα, ἢ ***Σοκοτόρα*** (Sokotra ἢ Sokotora), σανσκρ. Dwipa Sukhatara=μακαρία νῆσος) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων, ὑπὸ ἀγγλικὴν προστασίαν, ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ, μεταξὺ 12°19′—12°45′ βορ. πλάτους καὶ 53°23′—54°36′ ἀνατ. μήκους, ἐμβαδοῦ 3 579 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 12.000 κατ. περίπου. Περιλαμβάνει τὴν μεγίστην νῆσον *Σοκότραν*, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συμπλέγματος, καὶ τὰς μικροτέρας *Ἀβδὲλ Κουρὶ* καὶ τὰς ἀδελφὰς νήσους. Ἡ κυρίως Σοκότρα ἔχει μῆκος 130 χλμ. καὶ πλάτος ἐλάχιστον 8 καὶ μέγιστον 38. Τὸ ἔδαφος εἶναι ὀρεινόν, ἡφαιστειογενοῦς σχηματισμοῦ, ἀνωτέρου ὕψους 1.420 μ. (κορυφὴ *Τζεμπὲλ Χαγκίρ*). Τὸ κλῖμα εἶναι μᾶλλον ὑγρόν. Κύρια προϊόντα εἶναι ἡ ἀλόη (Aloe socotrina), ἀρίστης ποιότητος, ὀλίγα σιτηρὰ καὶ κτηνοτροφία. Οἱ κάτοικοι εἶναι εἰς μὲν τὸ ὀρεινὸν ἐσωτερικὸν Βεδουῖνοι, οἱ καὶ ἀρχαιότεροι κάτοικοι, κατὰ δὲ τὰς ἀκτὰς Ἄραβες καὶ Ἰνδοί. Ὁμιλουμένη γλῶσσα εἶναι ἡ ἀραβική, θρησκεία δὲ ἡ μωαμεθανική. Πρωτεύουσα ἡ *Ταμρίντα* μετὰ 1 500 κατ. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην ἡ νῆσος αὕτη εἶναι τὸ ὑψηλότερον τμῆμα ξηρᾶς συνδεούσης τὴν Ἀραβίαν μετὰ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ὑποστάσης καθίζησιν συνεπείᾳ ἡφαιστειώδους ἐκρήξεως. Ἦτο γνωστὴ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, καλουμένη παρὰ μὲν τῶν Λατίνων Dioscoridis Insula, παρὰ δὲ τῶν Ἀλεξανδρινῶν *Διόσκορις*. Κατά τινα παράδοσιν ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας εἶχεν ἐγκαταστήσει ἐν αὐτῇ ἑλληνικὴν ἀποικίαν, ἐλαλεῖτο δὲ ἡ ἑλληνική. Εἰς τὴν νῆσον εἶχεν εἰσαχθῇ κατὰ τὸν ΣΤ′ αἰῶνα ὁ Χριστιανισμός, ὡς βεβαιοῖ ὁ μοναχὸς Κοσμᾶς, ἐπεξηγῶν ὅτι οἱ ἐκχριστιανισθέντες ἦσαν πιθανῶς οἱ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου ἀποσταλέντες ἄποικοι. Ὅτε οἱ Πορτογάλοι προσήγγισαν εἰς τὴν νῆσον τῷ 1503, εὗρον σῳζόμενα ἀκόμη ἴχνη τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐγκατεστάθησαν δὲ οὗτοι ἐν αὐτῇ τῷ 1507. Οἱ Ἄγγλοι κατέλαβον τὴν νῆσον τῷ 1837, ἀλλὰ τὴν ἐγκατέλιπον ἕνεκα τῶν πυρετῶν. Οὐχ ἧττον, διὰ τὴν στρατηγικὴν αὐτῆς ἀξίαν ἐπέτυχον παρὰ τοῦ κυβερνήτου τῆς νήσου, ἀδελφοῦ τοῦ σουλτάνου τῆς Ἀραβίας Κεχίν, νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ συνθήκης τῷ 1876. θ. κ.

σοκοτραλοΐνη (ἡ)· βλ. *ἀλοΐνη*.

σὸλ (Sol) *[Μουσ.]*. Συλλαβικὸν ὄνομα τῆς πέμπτης βαθμῖδος τῆς συγχρόνου μουσικῆς κλίμακος ἢ τῆς ἑβδόμης τῆς παλαιᾶς κλίμακος, τῆς ἐχούσης ὡς ἀφετηρίαν τὸν *λά*. Τὸ ὄνομα *σὸλ* χρησιμοποιεῖται παρὰ τῶν Ἰταλῶν, Γάλλων, Ἱσπανῶν, Ἑλλήνων κλπ., ἐνῷ οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἄγγλοι μεταχειρίζονται ἀντ' αὐτοῦ τὸ γράμμα G. Γ. Σ.

— **σὸλ** (Sol). Νομισματικὴ μονὰς τῆς δημοκρατίας τῆς Περουβίας, εἰσαχθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1930 εἰς ἀντικατάστασιν τῆς λίρας τῆς Περουβίας, ἧς τότε ἀπετέλει τὸ $^1/_{10}$. Ὑποδιαιρεῖται εἰς 10 δινάρια ἢ 100 σαντάβος καὶ ἔχει περιεκτικότητα καθαροῦ χρυσοῦ 0.601853 γραμμ., ἰσοδυναμοῦν ἐν ἰσοτιμίᾳ ἀρτίου πρὸς δρχ. σταθ. 30,85 περίπου. Ι. Α. Β.

σόλα (ἡ)· πελματόδερμα· τὸ κάτω τμῆμα τοῦ ὑποδήματος, τὸ κατασκευαζόμενον ἐκ σολοδέρματος.

Σολὰ (Solà), ***Ἀντώνιος***. Ἱσπανὸς γλύπτης (θαν. 1861). Σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: «Θνήσκων μονομάχος», μαρμάρινον ἄγαλμα τοῦ Φερδινάνδου Ζ′, «Αἱ Νηρηΐδες» ἐν Βαρκελώνῃ, τὸ χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Θερβάντες ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν Κόρτες τῆς Μαδρίτης, τὸ ἄγαλμα τοῦ πάπα Πίου Ζ′, τὸ σύμπλεγμα «Ὁ ρωμαϊκὸς ἔλεος», κ. ἄ. Ὑπῆρξε μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν τοῦ ἁγίου Φερδινάνδου τῆς Φλωρεντίας καὶ τοῦ ἁγίου Λουκᾶ τῆς Ρώμης καὶ ἐπίτιμος γλύπτης τοῦ Ἱσπανοῦ βασιλέως. Μ. Δ. Β.

Σολαϊρὲ ντὲ Ρενὰκ (Solayrès de Renhac), ***Φραγκῖσκος-Λουδοβῖκος-Ἰωσήφ***. Γάλλος μαιευτὴρ (1737—1772). Τῷ 1771 ὑπέβαλε τὴν διάσημον καταστᾶσιν περὶ τοῦ «Μηχανισμοῦ τοῦ φυσιολογικοῦ τοκετοῦ» διατριβήν του, διὰ νὰ καταλάβῃ ἕδραν χειρουργικῆς, ἀλλὰ δὲν ἐπρόλαβεν, ἀποθανὼν προώρως ἐκ πνευμονικῆς φθίσεως. Ἐσημείωσεν ἐποχὴν εἰς τὰ χρονικὰ τῆς μαιευτικῆς, τονίσας τὴν σημασίαν τοῦ φυσιολογικοῦ τοκετοῦ καὶ διακηρύξας ὅτι ὁ μαιευτὴρ δέον νὰ καταφεύγῃ εἰς τὰ τεχνικὰ μέσα μόνον ὅταν ὁ κατὰ φύσιν τοκετὸς ἀποβαίνῃ ἀνέφικτος. Ἔγραψεν: «Elementorum artis obstetriciae compendium» (Μομπελλιὲ 1765), «Diss. de partu viribus maternis absoluto». (Παρίσιοι 1771). Ο. Ρ.

Σολάκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 503. Κεῖται ἐγγὺς τοῦ Μελιγαλᾶ καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

σολάκιδες (οἱ). Σωματοφύλακες τῶν παλαιῶν σουλτάνων τῆς Τουρκίας. Ἦσαν πεζοὶ καὶ ἀνήρχοντο ἐν ὅλῳ εἰς 80, συνώδευον δὲ τὸν σουλτᾶνον ἐξερχόμενον καὶ ἐστάθμευον πάντοτε πρὸ τῆς θύρας τοῦ παλατίου του ἢ περὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐν ἐκστρατείᾳ. Ν. ΚΛΣ

σολανεΐνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀζωτοῦχος τοῦ τύπου $C_{52}\ H_{87}\ NO_{18}$. Χαρακτηρίζεται ὡς γλυκοζίτης, κατὰ τὴν ὑδρόλυσιν παρέχει δύο μόρια ἑξόζης καὶ ἀνευρέθη εἰς διάφορα εἴδη στρύχνου. Σ. Γ.

σολανιδίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀζωτοῦχος ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_{40}H_{61}NO_2$, ἀπαντῶσα εἰς διάφορα εἴδη *στρύχνου*. Σ. Γ.

σολανίνη (Solanin) *[Φαρμακογν.]*. Γλυκοζιτικὸν ἀλκαλοειδές, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν σύνθεσιν $C_{52}H_{98}O_{18}N$, λίαν διαδεδομένον εἰς τὰ φυτὰ τῆς οἰκογενείας τῶν σολανοειδῶν. Λαμβάνεται ἐκ τῶν σπερμάτων τῶν γεωμήλων δι' ἐκχυλίσεως μεθ' ὕδατος περιέχοντος τρυγικὸν ὀξὺ καὶ καθιζήσεως δι' ἀμμωνίας. Εἶναι λευκὴ βελονοειδὴς κόνις, διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν ἀλκοόλην, τὸν αἰθέρα, τὸ χλωροφόρμιον. Διὰ κατεργασίας ἐπί τινα χρόνον μετ' ἀραιοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος σχᾶται εἰς σολανιδίνην, γλυκόζην, ραμνόζην καὶ γαλακτόζην. Ἡ σολανίνη εἶναι δηλητήριον κυρίως τοῦ νευρικοῦ συστήματος, προκαλοῦσα σπασμοὺς καὶ παραλύσεις. Τὸ μεθ' ὑδροχλωρίου ἅλας τῆς σολανίνης ($C_{52}H_{97}NO_{18}\cdot HCl$), ὅπερ ἀποτελεῖ λευκὴν κόνιν, ἀποτελεῖ ἀναλγητικὸν καὶ καταπραϋντικὸν φάρμακον ἐπὶ νευραλγιῶν, ἰσχιάδος, μεσοπλευρικῶν νευραλγιῶν, ὑστερίας, ὑστερικῆς ὑπεραισθησίας καὶ σπασμῶν, σπασμωδικοῦ ἄσθματος, ἐμφυσήματος, ὀξέος καὶ χρονίου κατάρρου τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν, ἐπιληψίας, τετάνου, ρευματισμῶν, ἀρθρίτιδος, μυελίτιδος κλπ. Χορηγεῖται εἰς ἐφ' ἅπαξ δόσεις μέχρι 0.1 καὶ εἰς ἡμερησίας μέχρι 0.3 γρ. Κ. Γ. Μ.

σολανοειδῆ (τὰ) (Solanaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γαμοπετάλων*, περιλαμβάνουσα πόας ἢ θάμνους, ἀπαντῶντας εἰς τὰς τροπικὰς καὶ εὐκράτους χώρας τῆς γῆς. Τὰ σολανοειδῆ ἔχουσι φύλλα ἐναλλασσόμενα, ἁπλᾶ, ἀκέραια ἢ ποικίλως διεσχισμένα. Τὰ ἄνθη των εἶναι μονήρη ἢ κατὰ βότρυς ἢ στάχυς διατεταγμένα καὶ ἔχουσι κάλυκα μονοσέπαλον καὶ στεφάνην μονοπέταλον, εὐρεῖαν ἢ σωληνοειδῆ, μὲ 5 λοβούς, 5 στήμονας μὲ ἐλεύθερα νημάτια μεταξύ των καὶ σπανιώτερον ἡνωμένα κατὰ τὴν βάσιν των. Ἡ ᾠοθήκη εἶναι τοποθετημένη ἐπὶ ὑπογύνου στυλίσκου καὶ φέρει 4—5 λοβούς. Ὁ καρπὸς εἶναι δρύπη, ρὰξ ἢ κάψα καὶ φέρει 2, 3 ἢ 4 χωρίσματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων περικλείει πλείονα σπέρματα. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει περὶ τὰ 60 γένη καὶ περισσότερα τῶν 1.250 εἰδῶν, ὧν τὰ πλεῖστα φύονται εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Κυριώτερα γένη εἶναι: τὸ *γεώμηλον*, ἡ *νικοτιανή*, τὸ *λυκοπερσικόν*, ἡ *δατοῦρα*, ἡ *ἄτροπος* κλπ. Δ. Ν. Π.

σολανὸν (τὸ) (Solanum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σολανοειδῶν*, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη τῶν τροπικῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν τῆς γῆς. Τὰ φυτὰ τοῦ γένους τούτου εἶναι πόαι, θάμνοι ἢ δένδρα κοσμητικὰ ἢ λαχανευόμενα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἅτινα ἀπαντῶσι καὶ ἐν Ἑλλάδι, εἶναι: τὸ *σολανὸν τὸ φρυγανῶδες* (Solanum fructosum), τὸ *σολανὸν τὸ μελανὸν* (Solanum nigrum), ὅπερ λαχανεύεται καὶ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *βρωμοβότανο*, *στύφνο* καὶ *στρύφνο*. Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν, ἅτινα καλλιεργοῦνται καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι τὸ *σολανὸν τὸ κονδυλῶδες*. (Solanum tuberosum) ἢ *γεώμηλον* (κοιν. *πατάτα*), τὸ *σολανὸν ἡ μελιζάνα* (κοιν. *μελιτζάνα*) κλπ. Δ. Ν. Π.

σολάνος (ὁ) (Solanus). Ἄνεμος μεταξὺ Εὔρου καὶ Ἀπηλιώτου κατὰ τὸ ἀνεμολόγιον τοῦ Βιτρουβίου. Λέγεται νῦν solano παρὰ τῶν κατοίκων τῆς ἱσπανικῆς παραλίου τῶν κόλπων τῆς Ἀλικάντι καὶ τῆς Βαλένθια, θερμὸς πνιγηρὸς ἄνεμος ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς ἐρχόμενος καὶ ἐκσπῶν ἐν τέλει εἰς βροχὴν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς παραλίου ταύτης. Σ. Ε. Λ.

σολκρέλαιον (ὁ)· βλ. *βενζίνη*.

Σολάρι (Solari), ***Ἀρθοῦρος***. Ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1827. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης καὶ τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βολωνίας καὶ ἐδημοσίευσε φιλολογικὰ καὶ ἱστορικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ ναυαρχία ἐν Σπάρτῃ καὶ ὁ κατάλογος τῶν ναυάρχων» (1897), «Fasti ephororum spartanorum ab. an. ante Olymp. 70,1=500 a Ch. usque ad Olymp. 148,1=188 a Ch.» (1828), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

σολαριίδαι (οἱ) (Solaridae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα πλεῖστα γένη, ὧν γνωστότερα εἶναι: ὁ *εὐόμφαλος*, ὁ *εὐκοιλιόμφαλος* τὸ *πλατύσχισμα*, τὸ *σολάριον* καὶ ἡ *τορίνα*. Δ. Ν. Π.

Σολάριο (Solario), ***Ἀνδρέας***. Ἰταλὸς ζωγράφος, πιθανῶς ἐκ Μιλάνου (1458—1515). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν καλλιτεχνῶν (Beltraffio, Cesare da Sesto, Gaudenzio Ferrari κ.λ.π.), οἵτινες πολλαχῶς ὠφελήθησαν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Λεονάρντο ντὰ Βίντσι, ὑπέστη δὲ προφανῶς καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Βερόκκιο. Ἡ παραγωγή του περιλαμβάνει συνθέσεις ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων, προσωπογραφίας καὶ νωπογραφίας διακοσμητικάς· αἱ τελευταῖαι αὗται ἐξηφανίσθησαν ἤδη. Μεταξὺ τῶν γνωστοτέρων καὶ σημαντικωτέρων του ἔργων τάσσονται τὰ ἀκόλουθα: «Ἡ Παρθένος, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς καὶ ὁ ἅγιος Ἀντώνιος», «Ἴδε ὁ ἄνθρωπος» (μουσεῖον Poldi-Pezzoli, Μιλᾶνον), «Προσωπογραφία», «Ἡ Παρθένος μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ», «Ἡ Παρθένος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἁγίων» (μουσεῖον Μπρέρα, Μιλᾶνον), «Ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου» (Certosa di Pavia), «Ἡ Παρθένος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἁγίων» (Osimo), «Ὁ Ἰησοῦς φέρων τὸν σταυρὸν» (πινακοθήκη Doria-Pamphili, Ρώμη), ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐν πινακοθήκῃ Μποργκέζε (Ρώμη), «Ἡ Παναγία μὲ τὸ πράσινον προσκεφάλαιον», «Ἡ κεφαλὴ τοῦ Προδρόμου» (Λοῦβρον, Παρίσιοι), «Ὁ Χριστὸς φέρων τὸν σταυρὸν» (Βιέννη), κ. ἄ. Ι. Μ. Π.

— **Σολάριο** (Solario), ***Χριστόφορος***, ὁ ἐπιλεγόμενος *Γόββο*. Ἰταλὸς γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων, ἀδελφὸς τοῦ Ἀνδρ. Σολάριο (1475—1540). Εἰργάσθη ἐν Λομβαρδίᾳ, ἰδίᾳ εἰς τὴν ἵδρυσιν ναῶν καὶ τὴν κατασκευὴν γλυπτικῶν διακοσμήσεων καὶ μαυσωλείων. Τὰ σημαντικώτατα τῶν ἔργων του εἶναι: τὸ μνημεῖον τοῦ Λουδοβίκου Μόρο καὶ τῆς Βεατρίκης τῆς Ἔστης (Certosa di Pavia) καὶ ὁ ναὸς τῆς Παναγίας ἐν Μιλάνῳ. Ι. Μ. Π.

σολάριον (τὸ) (Solarium) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *σολαροειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς περὶ τὸν Ἰσημερινὸν θαλάσσας. Τὰ σολάρια ἔχουσι κόγχην πεπλατυσμένην, δισκοειδῆ μὲ πολλὰς συσπειρώσεις. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον εἶναι ἐπίμηκες, κυλινδρικόν, ἀρκετὰ παχὺ καὶ φέρει βραχὺν πόδα. Ἡ κεφαλή του φέρει δύο μετρίου μεγέθους προσακτρίδας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σολάριον τὸ μεσογειακὸν* (Solarium mediteranneum). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς (πιθανῶς καὶ τῆς ἰουρασίου) τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους σολάριον simplex εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἑλβετίου (δευτέρας μεσογειακῆς) βαθμῖδος τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μολίτσα ποταμοῦ τῆς Ἠπείρου, τοῦ δ' εἴδους σολάριον plicatum ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τοῦ Ληξουρίου Κεφαλληνίας. Γ. Κ. Γ.

σολαρσόνη (ἡ) (Solarson) *[Φαρμακογν.]*. Εἶναι διάλυμα 1 % τοῦ ἐπτινοχλωαρσινικοῦ ἀμμωνίου. Ἀναγράφεται εἰς τὴν δι' ἀρσενικοῦ θεραπείαν εἰς ὑποδορίους ἐνέσεις ἐνιεμένας ἐπὶ 10—20 ἡμέρας. Ἑκάστη φύσιγξ περιέχει 1 κ. ἑκ., ἤτοι 3 χλστγρ. ἀρσενικοῦ. Μετὰ παῦσιν δεκαήμερον γίνονται πάλιν 10 ἐνέσεις. Κ. Γ. Μ.

σολαστὴρ (ὁ) (Solaster) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐχινοδέρμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀστεροειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐχιναστεριδῶν*, περιλαμβάνον ἐχίνους ἀπαντῶντας εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σολαστὴρ ὁ διάστικτος* (Solaster punctatus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ φέρει 8—14 βραχίονας πεπλατυσμένους καὶ ζωηρῶς ἐρυθροὺς κατὰ τὴν ραχιαίαν αὐτῶν ὄψιν. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα ἑνὸς εἴδους τοῦ γένους τούτου εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν μεγαλῳολιθικῶν ἀσβεστολιθικῶν στρωμάτων τῆς Ἀγγλίας. Γ. Κ. Γ.

Σόλβα (Solva) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παννονίας (βλ. *Σαλούα*).

Σολβανοῦ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θρᾴκης, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸν Προ-

Digitized by Google

κόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 11), ἔκτισεν ἢ ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς χώρας ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων. Ἄγνωστος ἡ θέσις αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

Σόλβαϋ (Solvay), *Ἐρνέστος*. Βέλγος βιομήχανος, χημικὸς καὶ φιλάνθρωπος (1838—1922). Ἀνεκάλυψε μέθοδον παρασκευῆς νατρίου ἐξ ἀμμωνίου καὶ ἵδρυσεν ἐργοστάσια πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐφευρέσεώς του ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Ρωσίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ. Ἐν Βρυξέλλαις ἵδρυσε φυσιολογικὸν καὶ κοινωνιστικὸν ἰνστιτοῦτον, ἐμπορικὴν σχολὴν καὶ σχολὴν τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Ἔγραψε: «Περὶ τῆς δράσεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐν τῇ ζωῇ τῶν ζῴων» (1894) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

σολβῖναι (αἱ) (Solvinae) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι προϊόντα ἐπιδράσεως πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος ἐπὶ διαφόρων γλυκεριδίων λιπαρῶν ὀξέων ἢ ἐπὶ τῶν ἀντιστοίχων ἐλευθέρων ὀξέων τῶν λιπῶν. Εἰσήχθησαν ὑπὸ τὸ περιληπτικὸν τοῦτο ὄνομα ἐξ Ἀμερικῆς ὑπὸ τοῦ Müller-Jakobs. Αἱ σολβῖναι τοῦ ἐμπορίου εἶναι ὑδατικὰ διαλύματα τῶν οὐδετέρων μετ' ἀμμωνίας ἁλάτων, τῶν ὀξίνων θειικῶν ἐστέρων, τῶν ὀξέων τοῦ κικελαίου. Ὑγρὰ κιτρινόφαια σιροπιώδη, διαλυτὰ εἰς τὸ οἰνόπνευμα. Εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ἡ σολβίνη χρησιμεύει ὡς διαλυτικὸν τοῦ ἰωδίου, ἰωδοφορμίου, τῆς β-ναφθόλης καὶ τοῦ σωσικρεάτος. Θεραπευτικῶς ἀνεγράφησαν ἐπὶ φαρυγγίτιδος καὶ διφθερίτιδος, πλὴν ὅμως εἶναι δηλητηριώδη. Κ. Γ. Μ.

σολβεόλη (ἡ) (Solveol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω οὐδέτερον διάλυμα, μειγνύμενον μετὰ τοῦ ὕδατος πρὸς διαυγὲς ὑγρόν, κρεσόλης εἰς κρεσοτινικὸν νάτριον. 36 κ. ἑκ. αὐτοῦ ἤτοι 42,2 γρ. περιέχουν 10 γρ. ἐλευθέρας κρεσόλης. Τὸ σκεύασμα εἶναι καστανόν, ἐλαιῶδες, πισσώδους ὀσμῆς, ἐξαφανιζομένης τελείως κατὰ τὴν ἀραίωσιν. Ἐξωτερικῶς ἀναγράφεται ὡς ἀντισηπτικόν, ἐσωτερικῶς δὲ δίδεται εἰς καψάκια ζελατίνης κατὰ τῆς χοιραδώσεως καὶ φυματιώσεως εἰς δόσιν 4,5—7,5 γρ. Κ. Γ. Μ.

σολβοκινίνη (ἡ), ἡ *σολβοκίνη* (Solvochin) *[Φαρμ.]*. Εἶναι διάλυμα 25 % βασικῆς κινίνης, χρησιμοποιούμενον ἐπὶ ἑλονοσίας, πνευμονίας κλπ. εἰς ἐνδομυϊκὰς ἐνέσεις ἐκ φυσίγγων τῶν 2 κ. ἑκ. ἅπαξ ἢ πλειστάκις τῆς ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

σολβοσάλη (ἡ) (Solvosal) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι τὸ σαλολο-ο-φωσφορικὸν ὀξύ. Τὸ σκεύασμα χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν θεραπευτικὴν ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ μετὰ καλίου ἢ λιθίου ἅλατός του:

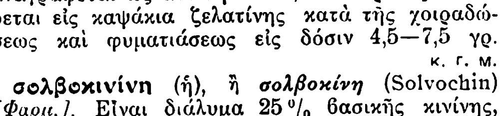

ὡς σολβοσαλοκάλιον ἢ σολβοσαλολίθιον. Ἐξωτερικῶς ἀνεγράφη ὡς φάρμακον ἀντισηπτικόν, ἐσωτερικῶς ὡς φάρμακον διουρητικὸν καὶ ἀντιαρθριτικόν. Ἀμφότεραι αἱ ἑνώσεις εἶναι διαλυταὶ εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ· κατὰ τὴν θέρμανσιν σχάζονται εἰς σαλικυλικὸν ὀξύ, φαινόλην καὶ φωσφορικὸν ἅλας. Κ. Γ. Μ.

σολγανάλη (ἡ) (Solganal) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι τὸ δινάτριον ἅλας τοῦ σουλφομεθυλαμινοχρυσομερκαπτοβενζολοθειικοῦ ὀξέος. Περιέχει 36.5 % χρυσόν, εἶναι δὲ λευκωπὴ κόνις διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ. Δίδεται ἐνδοφλεβίως εἰς δόσιν ἀρχικῶς 0.01 γρ., ἐπαυξανομένην μέχρι 0.3 γρ. Ἀναγράφεται ἐπὶ ὀξείας σήψεως καὶ πολλαπλῆς σκληρώσεως, ὡς καὶ κατὰ τῆς λέπρας. Κ. Γ. Μ.

σολδανέλλη (ἡ) (Soldanella) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πριμουλοειδῶν*, περιλαμβάνον τρία εἴδη φυόμενα εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς Εὐρώπης. Αἱ σολδανέλλαι εἶναι μικραὶ πόαι μὲ φύλλα ριζωματικά, ἀκέραια, βαθέως διεσχισμένα, ἀπεστρογγυλωμένα ἢ καρδιόσχημα κατὰ τὴν βάσιν, φυόμενα καὶ ἄνθη κυανοῦ ἢ ἰώδους χρώματος. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σολδανέλλη ἡ ἄλπειος* (Soldanella alpensis), ἐτησία πόα, ἥτις σπανίως ὑπερβαίνει εἰς ὕψος τὰ 0,10 μ. καὶ φύεται μέχρι τῆς ζώνης τῶν χιόνων τῶν Ἄλπεων. Παρ' ἡμῖν φύεται ἡ *σολδανέλλη ἡ πίνδειος* (Soldanella Pindii), παρὰ τὰς κλιτῦς τῆς Πίνδου. Δ. Ν. Π.

Σολδᾶτος, Γεράσιμος Σ. Πολιτευτὴς ἐκ Λευκάδος, γεννηθεὶς τῷ 1884. Περατώσας τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς τῷ 1899, ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου, ἐξ ἧς μετεγράφη τῷ 1905 εἰς τὴν νομικήν. Τὸ κύριον στάδιον του διήνυσεν ὡς στενογράφος τῆς βουλῆς ἀπὸ τοῦ 1902, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ διευθυντοῦ (1918). Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην ἐστάλη τῷ 1907 εἰς Κρήτην ὡς πρακτικογράφος τῆς κρητικῆς βουλῆς, διετέλεσε καὶ διευθυντὴς τῶν γραφείων αὐτῆς (1907 καὶ 1910). Ἀνακληθεὶς τῷ 1911, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς στενογραφίας ἐν τῷ Διδασκαλείῳ Τεχνικῆς Ἐκπαιδεύσεως (1918) καὶ κατόπιν (1921) τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Σπουδῶν. Ἱδρυτὴς τοῦ «Φροντιστηρίου πρακτικῶν σπουδῶν» καὶ συγγραφεὺς τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλληνικὴ στενογραφία κατὰ τὸ γερμανικὸν σύστημα Gabelsberger» συγγραφῆς. Ἐκλεγεὶς πληρεξούσιος Λευκάδος τῷ 1923, διωρίσθη γενικὸς διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ πρωθυπουργοῦ Μιχαλακοπούλου. Ἀπὸ τοῦ 1929 διατελεῖ γερουσιαστής, ἐκλεγεὶς διὰ μίαν ἐννεαετίαν. Σ. Ν. Φ.

σολδίον (τό), ἡ *σόλδον* (solidus). Ἀρχαῖον χρυσοῦν νόμισμα, ἀξίας ἀνεξακριβώτου μέχρι τοῦ 312, ὁπότε εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου ὡς νομισματικὴ μονὰς τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους (aureus solidus), καθορισθέντος τοῦ βάρους του εἰς τὸ 1/72 τῆς ρωμαϊκῆς λίτρας, ἤτοι σημερινὰ γραμμάρια 4,55. Ὑποδιῃρέθη εἰς 2 ἡμισόλδια ἢ semis, semissis, θεωρητικοῦ βάρους 2,27 γραμμ., καὶ εἰς 3 τρίτα τοῦ σολδίου ἢ triens, tremissis, βάρους 1,52 γραμμ. Τὰ tremissis, συνήθους βάρους 1,50—1,80 γραμμ. ἀπετέλεσαν τὸ τρέχον νόμισμα, ἐνῷ τὰ ἡμισόλδια ἀμφισβητεῖται κατὰ πόσον καὶ ἐκόπησαν ἀκόμη. Τὸ σολδίον τοῦ Κωνσταντίνου διετηρήθη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μὲ τὸ αὐτὸ βάρος, προστεθείσης ἁπλῶς καὶ νέας ὑποδιαιρέσεως, τοῦ τεταρτηρίου (1/4 τοῦ σολδίου). Ἐκλήθη τότε *χρυσοῦς* ἢ *βυζαντινὸν σολδίον* (solidis bysantii) ἢ καὶ ἁπλῶς *βυζαντινὸν* (bysantii) καὶ μεταγενεστέρως, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν διαφόρων αὐτοκρατόρων, *ρομανάτι, κωνσταντινάτι, μιχαλάτι*. Ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως αὐτούσιον, ἐκτὸς τῆς Γαλατίας, ἔνθα τὸ βάρος του ἐμειώθη περὶ τὸ τέλος τοῦ ΣΤ' αἰῶνος εἰς τὸ 1/84 τῆς λίτρας, ἤτοι 3.89 γραμμ., ἀποτελέσαν βραδύτερον (Ζ' αἰῶνα) πολλαπλάσιον, τὸ 40ον, τοῦ δηναρίου, μεταγενεστέρας νομισματικῆς μονάδος. Ὁ Καρολομάγνος διῄρεσεν ἀρχικῶς τὴν λίτραν εἰς 22 σολδία ἢ 264 δηνάρια (768—774), βραδύτερον δὲ (774—813) εἰς 20 σολδία ἢ 240 δηνάρια. Ἠκολούθησεν ἔκτοτε τὰς διακυμάνσεις τῆς λίτρας, ὡς τὸ 1/20 ταύτης, ὅταν δὲ τέλος, ἐπὶ Ἐπαναστάσεως, ἡ λίτρα ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ φράγκου, παρέμεινε καὶ πάλιν τὸ 1/20 τούτου, ὑπὸ τὸ ὄνομα sou (πεντάλεπτον). Ι. Λ. Β.

Σολὲ (Cholet) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Μαὶν ἐ Λουάρ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μουάν, παραποτάμου τοῦ Σὲβρ Ναντεζ. Κάτ. 20.480. Ἔχει ὀνομαστὴν βιομηχανίαν βαμβακερῶν ὑφασμάτων, λινῶν ρινομάκτρων καὶ χαρτοποιίας. Θ. Κ.

σολέας (ὁ), ἡ *σολέα* (ἡ). Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ὁ μεταξὺ τοῦ εἰκονοστασίου καὶ τῆς σημερινῆς θέσεως τοῦ ἄμβωνος χῶρος τοῦ κυρίως ναοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐχωρίζετο διὰ κιγκλιδώματος. Ἦτο κατά τι ὑψηλότερος τοῦ δαπέδου τοῦ ὅλου ναοῦ καὶ ἀπετέλει οὕτως εἰπεῖν προέκτασιν τοῦ ἁγίου Βήματος, χρησιμεύουσαν ὡς βῆμα διὰ τοὺς ἀναγνώστας ἀφ' ἑνὸς καὶ τοὺς ἱερεῖς ἀφ' ἑτέρου, ὅτε προσέφερον τὴν θείαν κοινωνίαν εἰς τοὺς πιστούς. Ἀπαντᾷ κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον καὶ ὡς *σολία, σωλέα, σολίας* καὶ *σόλιον*. Β. Λ. Κ.

σολεκοῦρτος (ὁ) (Solecurtus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων λεπιδοβραγχίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τετραβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σωληνιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς θαλάσσας τῶν Ἀντιλλῶν, τοῦ Περοὺ καὶ τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωικοῦ ἄχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν εἰδῶν σολεκοῦρτος strigilatus καὶ σολεκοῦρτος coarctatus εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωικοῦ εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Συνώνυμον: *ψαμμοσωλήν*. Γ. Κ. Γ.

σολέννε (ἰταλ. solenne) *[Μουσ.]*. Ὅρος ὑποδηλῶν ἐπίσημον καὶ πανηγυρικὴν ἐκτέλεσιν.

Σόλεντ (Solent) *[Γεωγρ.]*. Ἐπίσημος δίαυλος ἐν τῇ Μάγχῃ (ἀρχ. Βρεττανικὸς ὠκεανός) χωρίζων τὴν νῆσον τοῦ *Οὐάϊτ* (ἀρχ. Οὐηκτίς) ἀπὸ τὴν νότιον παραλίαν τῆς κομιτείας τοῦ Hants (ἀρχ. Βέλγαι Ἀλουίωνος). Ἐκτείνεται ἐπὶ 10 ½ μίλ. ἀπὸ Α. ΒΑ πρὸς Δ. ΝΔ. ἀπὸ Σαουθάμπτον (ἀρχ. Τρισάντων) πρὸς Λύμιγκτον (ἀρχ. Ἀλαύνου ἐκβολαί), συνδεόμενος πρὸς τὰ ΒΔ. του μὲ τὸν δίαυλον Σπίτχεδ πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Πόρτσμουθ (ἀρχ. Μέγας Λιμήν). Τὸ ρεῦμα ἐν τῷ Σόλεντ εἶναι πολὺ ἰσχυρὸν καὶ ἡ παλίρροια τοσοῦτον αἰσθητή, ὥστε ἱστιοφόρα σαλεύοντα ἐπ' ἀγκύρας κατὰ τὴν πλημμυρίδα εὑρίσκονται κατακεκλιμένα μὲ τὸ πλευρὸν ἐν μέσῳ χέρσου καὶ βρυούλλων (βούρλων) κατὰ τὴν ἄμπωτιν. Σ. Ε. Λ.

Σόλενχόφεν (Solenhofen) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Βαυαρίας (βλ. *Σόλνχόφεν*).

Σολὲρ (Soleure) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἑλβετίας (βλ. *Σόλοτουρν*).

Σολέρα (Solera), *Θεμιστοκλῆς*. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ συνθέτης (1819—1878). Τῷ 1837 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτόν του ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ πρῶτά μου τραγούδια», βραδύτερον δὲ κατέγινεν εἰς τὴν συγγραφὴν θεατρικῶν ἔργων καὶ μελοδραμάτων, ὧν ἔγραφε συγχρόνως τὸ λιμπρέττο καὶ τὴν μουσικήν. Μεταξὺ τῶν μελοδραμάτων του συγκαταλέγονται τά: «Ἡ Ἰλντεγκόντα», «Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Πελαγίου», «Ὁ χωρικὸς τοῦ Ἀλιάτε» (1840), «Ἡ κόρη τοῦ Καστελγκουέλφο» (1842), «Μεγαλοφυΐα καὶ ἀτυχία» κ.ἄ. Ἔγραψεν ἐπίσης λιμπρέττα δι' ἔργα τοῦ Βέρντι, τοῦ Πονκιέλλι, Ἀρριέτα κ. ἄ. Φύσις τυχοδιωκτική, ἀπέθανεν ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ, παρὰ τὰ ἄφθονα κέρδη, τὰ ὁποῖα προσεπόρισαν εἰς αὐτὸν τὰ ἔργα του. Μ. Δ. Β.

Σολεϋμάν. Τουρκικὸν ὄνομα (βλ. *Σουλεϊμάν*).

Σολιὰ *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι Λεύκας, παρὰ τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ Καρκώτου, περιλαμβάνουσα τὰς ὀρεινὰς κώμας Κακοπετριάν, Γαλάταν, Κοράκους, Λινοῦν, Φλάσου, Εὐρύχου κ. ἄ., περὶ τὰς δώδεκα ἐν συνόλῳ. Α. Κ. Λ.

σολιάζω· ἐπιθέτω σόλαν εἰς τὸ ὑπόδημα.

σολιδάγινον (τὸ) (Solidago) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 80 εἴδη, ὧν τὰ πλεῖστα φύονται εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν. Τὰ φυτὰ τοῦ γένους τούτου εἶναι πόαι μονοετεῖς ἢ θάμνοι ἀκανθωτοὶ μὲ καυλὸν ἠνωρθωμένον, ὀλιγόκλαδον, μὲ φύλλα μεμονωμένα καὶ ἐναλλασσόμενα καὶ ἄνθη μικρὰ κατὰ στάχυς διατεταγμένα καὶ ὠχρὰ ἢ ἐρυθροκίτρινα. Εἴδη τινὰ καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σολιδάγινον τὸ χρυσόχρουν* (Solidago auratum, κοιν. *χρυσόβεργα*), οὗ τὸ ἀφέψημα τῶν φύλλων χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπουλωτικὸν τῶν πληγῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν εἶναι τὸ *σολιδάγινον τὸ καναδικὸν* (Solidago canadensis), πόα φθάνουσα εἰς ὕψος 1 μ. περίπου καὶ καλλιεργουμένη πολλαχοῦ διὰ τὰ μικρὰ καὶ ζωηρῶς κεχρωσμένα ἐρυθρὰ μετὰ χρυσῶν ἀποχρώσεων ἄνθη της. Δ. Ν. Π.

Σολιὲ (Solier), *Ἰωάννης-Πέτρος*. Γάλλος ἀοιδός, οὗτινος τὸ πραγματικὸν ὄνομα ἦτο Soulier (1755—1812). Βιολοντσελλίστης, ἀλλὰ καὶ κάτοχος ὡραίας φωνῆς ὀξυφώνου, ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς ἐν Ἀβινιὸν τῷ 1778 εἰς τὸ κωμικὸν μελόδραμα «La Rosière de Salenci», εἶτα δὲ ἐν Νανσύ. Βραδύτερον ἡ φωνὴ τοῦ Σολιὲ μετεσχηματίσθη εἰς φωνὴν βαρυτόνου. Τῷ 1790 ἐνεφανίσθη εἰς τὸ κοινὸν καὶ ὡς δραματικὸς συνθέτης, μὲ τινας ἀρίας, τὰς ὁποίας προσέθεσεν εἰς τὸ μελόδραμα: «Οἱ τρελλοὶ τῆς Μεδίνης», τῷ δὲ 1792 ἐσημείωσε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν διὰ τοῦ μελοδράματος «Jean et Geneviève». Γ. Σ.

Σολικία (Solicia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Λεύκων, ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Μόσα (νῦν Μεύσης), ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀνδομάτουννον (νῦν Langres) εἰς Τοῦλλιον (νῦν Toul) ὁδοῦ. Ὑπὸ τοῦ «Ὁδοιπορικοῦ» τοῦ Ἀντωνίνου καλεῖται Solimariaca, σήμερον δὲ Soulosse. Α. Θ. Σ.

Σολιμὰν *πασᾶς*. Γάλλος συνταγματάρχης, καλούμενος *Σὲβ* (Sève) καὶ καταστὰς γνωστὸς ὡς Σολιμὰν πασᾶς. Γεννηθεὶς τῷ 1787 ἐν Λυών, εἰσήχθη δωδεκαετὴς εἰς τὸ ναυτικὸν πυροβολικὸν τῆς Γαλλίας, τῷ δὲ 1807 κατετάγη εἰς τὸ 6' σύνταγμα τῶν οὐσσάρων. Τῷ 1813 προήχθη εἰς ὑπολοχαγόν, ἔπειτα εἰς λοχαγὸν καὶ τῷ 1814 εἰς ταγματάρχην. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐπεκυρώθη ἡ τελευταία αὕτη προαγωγή του ἀπὸ τὴν παλινόρθωσιν, παρῃτήθη ἀπὸ τὸν γαλλικὸν στρατὸν καὶ κατῆλθεν εἰς Αἴγυπτον τῷ 1816, ὅπου ὁ Μωχάμμετ Ἄλη ἐζήτει ἐμπειροπολέμους στρατιωτικοὺς πρὸς ὀργάνωσιν τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεών του. Κατόπιν μακρῶν ἀγώνων καὶ μόχθων ὁ Σὲβ κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τοὺς δυσηνίους Μαμελούκους καὶ νὰ φέρῃ λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Μετέσχε τῶν εἰς Ἑλλάδα καὶ Συρίαν ἐκστρατειῶν τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου του, μεγάλως τιμώμενος ὑπὸ τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη. Τῷ 1834 προήχθη εἰς πασᾶν καὶ στρατηγόν. Κατὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ διαμονήν του, οὗτος ἀπήγαγεν ἐκ Μεθώνης ὡραίαν Χριστιανήν, τὴν Μαρίαν, σύζυγον πλουσίου ὑποδηματοποιοῦ, ἡ ὁποία ἐξωμόσασα τὸν συνεζεύχθη. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου κατάγεται ἡ νῦν βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου Νάζλη χάνεμ. Ἡ Αἴγυπτος ἐτίμησε τὸν Σὲβ δώσασα τὸ ὄνομά του εἰς μεγάλην λεωφόρον (Σολιμὰν πασᾶ) καὶ στήσασα τὸ ἄγαλμά του χαλκοῦν εἰς μικρὰν πλατεῖαν (Ρὸν πουὰν Σολιμάν). Γ. Λ. Α.

Σολιμένα (Solimena), *Φραγκῖσκος*, ὁ ἐπιλεγόμενος ἀββᾶς Ciccio. Ἰταλὸς ζωγράφος ἐκ Nocera dei Pagani (1657—1743). Ἐξετέλεσε μακρὰν σειρὰν ἐλαιογραφιῶν καὶ νωπογραφιῶν ἐπὶ θρησκευτικῶν ἰδίᾳ θεμάτων. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του

Digitized by Google

ἔργων τάσσονται: «Ὁ Ἰακὼβ καὶ ἡ Ρεβέκκα», «Ἡ Ρεβέκκα καὶ ὁ Ἐλιέζερ» (Ἀκαδημία Καλῶν τεχνῶν Βενετίας), «Ἄρτεμις καὶ Καλλιστὼ» (πινακοθήκη Οὐφφίτσι, Φλωρεντία), «Ἡ Παρθένος καὶ ὁ παῖς Ἰησοῦς», «Ὁ Ἡλιόδωρος ἐκδιωκόμενος τοῦ ναοῦ» (πινακοθήκη Κορσίνι, Ρώμη), τοιχογραφίαι ἐν τῷ ναῷ Gesù Nuovo (Νεάπολις), ἕτεραι τοιχογραφίαι ἐν τῷ ναῷ S. Filippo Neri τῆς αὐτῆς πόλεως, κλπ. Ι. Μ. Π.

σολιμίδαι (οἱ) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων (βλ. *σολυμίδαι*).

Σολινγκεν, καὶ ***Ζόλινγκεν*** (Solingen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Ρηνανίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βοῦππερ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὀλίγκς-Ρεμσάϊντ. Κάτ. 51.929 (1925). Εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων κέντρων μεταλλουργικῆς βιομηχανίας. Θ. Κ.

Σολινιὰκ (Solignac) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Βιέννης, εἰς ἀπόστασιν 12 χιλμ. Ν. τῆς Λιμόζ. Κάτοικοι 1.100. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχει περίφημον ἀρχαιότατον ἀββαεῖον, καταστραφὲν διαρκούσης τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ οὗτινος τὰ ἐρείπια ἐμφανίζουν μέγιστον ἀρχαιολογικὸν ἐνδιαφέρον.

Σολινιὰκ (Solignac), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής*** Γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1773. Καταταγεὶς ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1791, διεκρίθη διὰ τὸν ἡρωϊσμόν του καὶ προήχθη ἀλληλοδιαδόχως μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατηγοῦ. Ὑπεστήριξε τὸν Ναπολέοντα Α´ κατὰ τὰ πραξικοπήματα τῆς 13 Βαντεμιαίρ, εἶτα δὲ μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἰταλίας, τραυματισθεὶς ἐν Νόβι. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μασσενά Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ἐξελέγη ἐν τῇ βουλῇ τῶν ἀντιπροσώπων, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν παλινόρθωσιν ἀπεσύρθη εἰς τὴν Νότιον Γαλλίαν. Τῷ 1820 συνελήφθη ὡς μετασχὼν εἰς τὰς ταραχὰς τὰς προκληθείσας συνεπείᾳ τοῦ νέου ἐκλογικοῦ νόμου. Μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του δὲν ἀνεμίχθη πλέον εἰς τὴν πολιτικήν.

Σολῖνος (Solinus), ***Γάϊος-Ἰούλιος***. Λατῖνος συγγραφεὺς τοῦ Γ´ μ. Χ. αἰῶνος. Ἔγραψεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Polyhistor» ἢ «Collectanea rerum mirabilium» ἐπιτομὴν γεωγραφίας, περιλαμβάνουσαν πληροφορίας περὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν κατοίκων ἑκάστου τόπου κατὰ τάξιν γεωγραφικήν. Πηγὰς ἔσχε Πλίνιον τὸν πρεσβύτερον κυρίως, ἐν μέρει δὲ καὶ τὸν Σουητώνιον· τὸ ἔργον ἐξέδωκεν ὁ Janson (Βενετία 1473), ὁ Saumaise (Παρίσιοι 1629), ὁ Agnant (ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ Pancoucke, 1847), πληρέστερον δὲ ὁ Mommsen (Βερολῖνον 1864). Ἐπίσης ὁ Σολῖνος ἔγραψε τὰ «Pontica», ποίημα δημοσιευθὲν ἐν τῇ «Ἀνθολογίᾳ» τοῦ Burmann καὶ τοῖς «Poetae Latini minores» τοῦ Wernsdorf. —Π.

σολινταρισμὸς (ὁ, solidarisme)· ἡ περὶ τῆς ἀλληλεγγύης θεωρία (βλ. λ. *ἀλληλεγγύη*).

Σόλιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀκαρνανίας (βλ. *Σόλλιον*).

σολιψισμὸς (solipsismus) *[Φιλοσ.]*. Ἐκλήθη οὕτω (ἐκ τοῦ λατ. solus ipse=μόνος αὐτὸς) τὸ γνωσιολογικὸν δόγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον, ἐφ' ὅσον τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον γνωρίζω διὰ τῶν ἐρεθισμῶν, οὓς ἀσκεῖ οὗτος ἐπὶ τῶν αἰσθήσεών μου, ἡ μόνη ἀληθὴς γνῶσις εἶναι ἡ γνῶσις ἐμαυτοῦ καὶ τῶν αἰσθημάτων μου, ἀναπόδεικτος δὲ τυγχάνει ἡ ὕπαρξις οἱουδήποτε ἄλλου ἀντικειμένου, ἐξ οὗ πηγάζει εὐλόγως ἡ ὑπόθεσις ὅτι εἶμαι τὸ μόνον ὂν καὶ ὅτι τὸ σύμπαν οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ τὸ σύνολον τῶν σημερινῶν καὶ δυνατῶν παραστάσεών μου. Ὁ ἀντικειμενικὸς κόσμος, κατὰ τὸν σολιψισμόν, εἶναι τὸ ἑκάστοτε δημιούργημα τῆς συνειδήσεώς μου, δὲν ὑπάρχει δὲ πράγματι. Σπουδαιότεροι ἐκπρόσωποι τῆς θεωρίας ταύτης, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἐσχάτην λογικὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὑποκειμενικοῦ ἰδεαλισμοῦ, ὑπῆρξαν ὁ Ἄγγλος Berkeley (1684—1753) καὶ ὁ Γερμανὸς Schubert Scholdern (γεν. 1852). Θ. Π.

Σόλις (Solis), ***Βιργίλιος***. Γερμανὸς χαράκτης (1514—1562). Διασῴζονται 650 χαλκογραφίαι αὐτοῦ, ἔργα λεπτῆς τέχνης. Τὰ θέματα ἐλάμβανε κατὰ προτίμησιν ἐκ τῆς μυθολογίας καὶ τῆς κλασσικῆς ἱστορίας, τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν κορυφαίων χαρακτῶν τῆς ἐποχῆς του. Θ. Κ.

—**Σόλις** (Solis), ***Λεονάρδος ντὲ —***. Λατῖνος ἱεράρχης, ὃν ὁ πάπας Εὐγένιος ὁ Δ´ κατέστησεν ἀρχιεπίσκοπον Ἄνδρου δι' ἀποστολικοῦ γράμματος ἀπὸ 28 Νοεμβρίου 1436. Ἐπὶ πόσον χρόνον προΐστατο τῆς Ἐκκλησίας Ἄνδρου ὁ Σόλις, ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν, δὲν εἶναι γνωστόν, ὡς δὲν γνωρίζομεν οὐδὲ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου του. Δ. Π. Π.

Σολὶς (Solis), ***Ἰωάννης Ντίαθ ντὲ —***. Ἱσπανὸς θαλασσοπόρος, γεννηθεὶς ἐν Λεμπρίχᾳ (τῆς Σεβίλλης) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1516 ἐν Ἀργεντινῇ. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς πλοηγὸς καὶ ναυτικὸς εἰς τὰς ἀμερικανικὰς θαλάσσας. Ἀκολουθήσας τὸν Πινθὸν (Pinzon), ἀνεκάλυψε μετ' αὐτοῦ τὴν Γιουκατὰν καὶ τὸν Ἀμαζόνιον (1508). Κατὰ τὸ ἔτος 1512 διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς τῆς ναυτικῆς χαρτογραφίας καὶ ἐνετάλη νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐξερευνήσεις τοῦ Πινθόν. Κατὰ τὸ δεύτερον ἐξερευνητικὸν ταξίδιον (1515) ἀνέπλευσε τὸν ποταμὸν Πλάτα, φονευθεὶς εἴς τινα ἐνέδραν ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν. Γ. Ι. Β.

Σόλιχωλ (Solchull) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Οὐκρούϊκ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βίρμιγχαμ — Οὐκρούϊκ. Κάτ. 11.552 (1921). Θ. Κ.

Σολιώτης, ***Γεώργιος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Καλαβρύτοις τῷ 1869, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 μετὰ τοῦ στρατοῦ Ἠπείρου. Κατόπιν διετέλεσεν ἐπανειλημμένως καθηγητὴς τῆς πυροβολικῆς εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον ὑπαξιωματικῶν. Κατὰ τὰς δοκιμὰς πρὸς προμήθειαν ταχυβόλου πυροβόλου, τῷ 1907, ἀπετέλεσε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν δοκιμῶν, μεθ' ὃ ἀπεστάλη εἰς Γαλλίαν ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς κατασκευῆς τῶν πυροβόλων. Κατὰ τὴν κατόπιν ἐποχὴν ὑπηρέτησεν εἰς τὰς πάσης φύσεως τεχνικὰς ὑπηρεσίας τοῦ πυροβολικοῦ, ἐπὶ μακρὸν δὲ παρὰ τῇ διευθύνσει πυροβολικοῦ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν. Τῷ 1925 προήχθη εἰς ὑποστράτηγον καὶ ἐτοποθετήθη διοικητὴς τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, εἰς ἣν θέσιν παρέμεινε μέχρι τοῦ 1929, ὁπότε ἀπεστρατεύθη. Συνέγραψε: «Πυροβολική», «Βαρὺ πυροβολικόν», καὶ διαφόρους πραγματείας δημοσιευθείσας ἐν περιοδικοῖς. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ν. Θ. Κ.

—**Σολιώτης,** ***Νικόλαος Χ.*** Ὁπλαρχηγὸς γεννηθεὶς εἰς τὸ χωρίον Σόλοι τῶν Καλαβρύτων. Μυηθεὶς ἐγκαίρως εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, εἰργάσθη εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐν τέλει δ' ἐπετέθη πρῶτος κατὰ τῶν ἐν Καλαβρύτοις Τούρκων τὴν 18 Μαρτίου 1821 εἰς τὰς Πόρτας Ἀγριδίου. Μετὰ τὴν γενίκευσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν μετέσχε διαφόρων ἐν Πελοποννήσῳ μαχῶν (Λεβιδίου κτλ.), μεθ' ὃ μετέβη εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα, ἄγων ἰσχυρὸν σῶμα πολεμιστῶν. Ἀφοῦ ἐπολέμησεν ἐν Ἀττικῇ καὶ Βοιωτίᾳ (εἰς Κόκλαν, μονὴν ἁγίου Ἠλιοὺ Θηβῶν, Καπαντρήτι, Βίλια, Κριεκούκι κλπ.), ἐπανῆλθεν εἰς Πελοπόννησον κατὰ Σεπτέμβριον 1821 καὶ ἐπολιόρκησε τὸ φρούριον Ἀκροκορίνθου, μετὰ τὴν παράδοσιν δὲ τῆς ἐν αὐτῷ τουρκικῆς φρουρᾶς ἔλαβε τὸν βαθμὸν χιλιάρχου καὶ διωρίσθη φρούραρχος τῆς διοικήσεως. Ἔκτοτε μετέσχε διαφόρων ἐν Πελοποννήσῳ μαχῶν (Ἀκράτας, Δερβενακίων κλπ.) καὶ διακριθεὶς κατ' αὐτάς, προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον (5 Αὐγούστου 1824), τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος εἰς στρατηγὸν (15 Ὀκτωβρίου 1824), ὡς τοιοῦτος δὲ μετέσχε τῶν σκληρῶν κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ ἀγώνων μέχρι τοῦ τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως, δαπανήσας καὶ ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του πρὸς συντήρησιν τῶν ἀνδρῶν του. Μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ βασιλέως Ὄθωνος εἰς Ἑλλάδα τῷ ἀπενεμήθη βαθμὸς ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Ἀπέθανε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1841, καταλιπὼν ἐν πενίᾳ πολυμελεστάτην οἰκογένειαν. Ν. ΚΛΣ

—**Σολιώτης,** ***Χρῖστος***. Συνταγματάρχης, γεννηθεὶς ἐν Καλαβρύτοις τῷ 1839. Καταταχθεὶς νεώτατος εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων, ἐξῆλθε τῷ 1861 ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ σώματος τοῦ μηχανικοῦ, τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος ἔλαβε μέρος εἰς τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἐμμανουὴλ Χὰν σῶμα, τὸ ἀποσταλὲν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν (ἐπὶ Ὄθωνος) κατὰ τῆς ἐπαναστατησάσης φρουρᾶς τοῦ Ναυπλίου (τὴν 1 Φεβρουαρίου 1862). Τῷ 1866, ἀνθυπολοχαγὸς ὤν, κατῆλθεν ὑπὸ τὸν τότε ταγματάρχην Ἰωάννην Ζυμβρακάκην εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Κρήτην (κατ' Ὀκτώβριον 1866) καὶ μετέσχε πλείστων μαχῶν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Κυδωνίας, Ἀποκορώνου καὶ Σφακίων ἐναντίον τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ, τοῦ Μεχμὲτ πασᾶ κ.λπ., διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ ἐμπειρίαν. Μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδόν του διωρίσθη εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας, μεθ' ὃ μετετέθη εἰς τὸ σῶμα τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου καὶ ὡς τοιοῦτος συμμετέσχεν εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897. Τῷ 1899, συνταγματάρχης ὤν, διωρίσθη διοικητὴς τῆς τότε ἐν Ἀθήναις συγκροτηθείσης μεραρχίας πεζικοῦ καὶ μετά τινας μῆνας, ἀσθενήσας, ἀπέθανεν ἐν Κηφισιᾷ (Ἀθηνῶν). Ν. ΚΛΣ

Σολιώτικο ***βουνὸ*** *[Γεωγρ.]*. Σημερινὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ ὄρους *Κρᾶθις* (βλ. λ.).

Σολκιτανοὶ *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Σαρδηνίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙΙ, 3, 6) μεταξὺ τῶν ποταμῶν Καίδριος (νῦν Cedrino) πρὸς Β. καὶ τοῦ Σαιπροῦ (νῦν Flumendosa) πρὸς Ν. Α. Θ. Σ.

Σόλκοι (οἱ), ***Σοῦλκοι*** ἢ ***Σοῦλχοι*** *[Ἀρχ.]*. Πόλις τῆς νοτιοδυτικῆς παραλίας τῆς Σαρδηνίας ἐπὶ τῆς νησῖδος Μολιβώδους, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Μνημονεύεται κατὰ τὸν πρῶτον Καρχηδονιακὸν πόλεμον, ὅτε κατέφυγεν εἰς αὐτὴν ὁ ναύαρχος τῶν Καρχηδονίων Ἀννίβας μετὰ τὴν εἰς τὴν ἐν Μυλαῖς ναυμαχίαν ἧττάν του τῷ 260 π. Χ. Ὑπὸ τοῦ Παυσανίου καλεῖται *Σύλκοι*. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἐγένετο ἰσοπολῖτις (municipium) καὶ ἦτο ἀκμαιοτάτη. Σήμερον καλεῖται Sant' Antioco. Ἐπί τινος λόφου τῆς σημερινῆς πόλεως, καλουμένου Σοῦλτσι, εὑρέθησαν σημαντικώτατα εὑρήματα (ἐπιγραφαί, κοσμήματα, ἀγάλματα, τάφοι ἐντὸς βράχων κτλ.). Α.Θ.Σ.

Σὸλλ (Scholl), ***Αὐρήλιος***. Γάλλος συγγραφεὺς (1883—1902). Νεώτατος συνειργάσθη εἰς διάφορα περιοδικά. Τῷ 1885 ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «Ὁ Σατανᾶς» καὶ βραδύτερον «Κίτρινος νᾶνος», «Τζόκεϋ», «Τὰ δίοπτρα». Διετέλεσεν ἔπειτα ἐπὶ χρονικόν τι διάστημα ἀρχισυντάκτης τοῦ «Βολταίρου» καὶ ἀκολούθως τῆς «Ἠχοῦς τῶν Παρισίων»· συνειργάσθη εἰς τὴν «Ἑσπέραν», «Ζὶλ Μπλὰς» καὶ «Φιγκαρὼ» καὶ ἔγραψε διηγήματα, ἱστορίας, θεατρικὰ ἔργα. Κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ὁ ζηλότυπος τοῦ παρελθόντος» (1861), «Περίεργα ἀποτελέσματα κεραυνοῦ» (1863), «Τὰ μυστήρια τῶν Παρισίων» (1867), «Τὰ σκάνδαλα τῆς ἡμέρας» (1878), «Ἀπηγορευμένος καρπὸς» (1885), «Ἔρως ἄνευ διδασκάλου» (1891), «Ἔρως μιᾶς νεκρᾶς» (1897), «Πτωχὸς καὶ ἔρημος» (1901). Γ. Ι. Β.

Σόλλιον, ἢ ***Σόλλειον,*** καὶ ***Σόλιον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Ἀκαρνανίας, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Κορινθίων ἀπέναντι τῆς νήσου Λευκάδος καὶ παρὰ τὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ Ἀκαρνανίας στενὸν πορθμὸν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς συγκοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο τούτων χωρῶν. Ἡ κατάληψις τούτου κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος (431 π. Χ.) τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ παράδοσίς του εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πλησιοχώρου Παλαίρου διὰ νὰ νέμωνται τοὺς ἀγρούς του (*Θουκ.* ΙΙ, 30), ὑπῆρξε βαρὺ διὰ τοὺς Κορινθίους πλῆγμα καὶ αἰτία παραπόνων κατὰ τῆς Σπάρτης. Τῷ 426 π. Χ. ἀπεβιβάσθησαν εἰς τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Αἰτωλίαν. ΚΑΨ.

— **Σολλίου,** ***πρώην δῆμος*** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ´ δήμων τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἔχων ἕδραν τὸν *Μύτικαν* καὶ περιλαμβάνων τὰς νῦν κοινότητας *Βάρνακας, Ζάβιτσα, Κανδήλα, Μπερδενῖκος* καὶ *Μύτικας*.

Σολλοὺμ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν μεγαλυτέρων αἰγυπτιακῶν κολπώσεων ἐν τῇ Μεσογείῳ, διανοιγομένη μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ρὰς ἐλ Μὲλ (ἀρχ. Ἀρδανὶς ἄκρα) καὶ τοῦ 44 μίλ. Α.ΝΑ. Ρὰς Χαλεϊμὰ (Ἐνυσίσφυρα). Εἰς τὸν μυχόν του ὁ λιμὴν *Ἀκάμπας-ἐς-Σολλοὺμ* (πλάτ. 31° 34′ Β., μῆκ. 25° 10′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 244: Derna to Mersa Matruh), ὁ τῶν ἀρχαίων *Καταβαθμὸς ὁ Μέγας*. Ἡ περιοχὴ αὕτη παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Αἴγυπτον τῷ 1911, κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον, ἡ δὲ παραχώρησις ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας διὰ τῆς ἰταλοαιγυπτιακῆς συνθήκης τοῦ 1925. Σ. Ε. Λ.—Θ. Κ.

Σολλοχοὺμπ, ***Βλαδίμιρος,*** *κόμις* —. Ρῶσος μυθιστοριογράφος (1811—1874). Ἐδημοσίευσεν: «Εἰς τὰ πρόθυρα τῶν ἀνακτόρων», «Ἡ ἐρημωθεῖσα ἔπαυλις» κ. ἄ., ἐν οἷς ἐξεικονίζει μετὰ χάριτος τὴν ἀνωτέραν ρωσικὴν κοινωνίαν. Θ. Β.

Σολμάδες *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βελεστίνου τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 55.

σολμισσὸς (ὁ) (Solmissus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ὑδροζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρκομεδουσῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μεδουσῶν,* περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Ἀτλαντικόν. Δ. Ν. Π.

Σολμισσὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκτεινόμενον ΒΑ. τῆς Ἐφέσου, ὅπου κατὰ τὴν μυθολογίαν σταματήσαντες οἱ Κουρῆτες ἐκάλυψαν διὰ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων των τὰς κραυγὰς τῆς Λητοῦς, κατὰ τὴν γέννησιν τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπὸ τῆς καταδιωκούσης αὐτὴν ζηλοτύπου Ἥρας. Ὑπὸ τῶν Τούρκων καλεῖται *Κιρκιντζέ,* ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον δέκα τέσσαρα χωρία, τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα ἑλληνικὰ πρὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Α. Θ. Σ.

Σολμόνα (Solmona) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σουλμόνα*.

Σολμπαίϋ (Solebay) *[Γεωγρ.]*. Ἀβαθὴς κόλπος κατὰ τὴν ΝΑ. ἀκτὴν τῆς Ἀγγλίας παρὰ τὸ Σαουθγουόλντ. Ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν τρίτον Ἀγγλοολλανδικὸν πόλεμον (7 Ἰουνίου 1672) ὁ Ὀλλανδὸς ναύαρχος Ρόϋτερ προσέβαλε τὸν ἐκεῖ ἠγκυροβολημένον ἀγγλογαλλικὸν στόλον καὶ ἠμπόδισεν οὕτω τὴν ἀπόβασιν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Ὀλλανδίαν. Θ. Κ.

Σόλμσεν (Solmsen), ***Φῆλιξ***. Διαπρεπὴς Γερμανὸς γλωσσολόγος, γεννηθεὶς ἐν Schneidemühl τῆς Γερμανίας τῷ 1865 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1911 ἐν πλήρει ἀκμῇ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ διδακτικῆς

Digitized by Google

δράσεώς του. Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους καὶ πανεπιστημιακὰς σπουδάς του διωρίσθη τῷ 1893 ὑφηγητής, τῷ 1897 ἔκτακτος καὶ τῷ 1907 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης. Ἐκ τῶν ἔργων του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Studien zur lateinisch. Lautgeschichte» (1894), «Untersuchungen zur griech. Laut—und Verslehre» (1901), «Inscriptiones graecae ad inlustrandas dialectos selectae» (1903, 4ηἔκδ. κατ' ἐπεξεργασίαν ὑπὸ E. Fränkel, ἐν Λειψίᾳ 1930), «Beiträge zur griechischen Wortforschung» (1909) καὶ ἄλλα. Γ. Π. Α.

Σόλμς - Λάουμπαχ (Solms - Laubach), *κόμις Ἑρμάννος τοῦ—*. Γερμανὸς βοτανικὸς (1842—1915). Διετέλεσε καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ βοτανικοῦ κήπου ἐν Γοττίγγῃ καὶ Στρασβούργῳ. Ἠσχολήθη μὲ τὴν μελέτην τῶν φυκῶν καὶ τὴν παλαιοντολογίαν, ἔγραψε δέ: «Περὶ τῆς ὑφῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν θρεπτικῶν ὀργάνων τῶν παρασιτικῶν φανερογάμων» (εἰς τὰ «Χρονικὰ τῆς βοτανικῆς», Βερολῖνον 1867 –1868), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν παλαιοντολογίαν» (1887). Γ. Ι. Β.

Σόλνοκ (Szolnok) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, ἐπὶ τοῦ Τεισίου ποταμοῦ, κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν. Κάτ. 32 539 (1920). Ἔχει ἰχθυοτροφεῖα, πριονιστήρια, σακχαροποιεῖα καὶ ἐργοστάσια κατασκευῆς μηχανῶν. Θ. Κ.

Σόλνχόφεν (Solnhofen) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Βαυαρίας, ἐν Κάτω Φραγκονίᾳ, ἐπὶ τοῦ φραγκικοῦ Ἰούρα, τοῦ ποταμοῦ Ἄλτμυλ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἄνσμπαχ—Ἴνγκολστατ. Κάτ. 1.171 (1925). Παρ' αὐτό, εἰς τοὺς λεγομένους ἠωλιθικοὺς γεωλογικοὺς σχηματισμοὺς τοῦ ὄρους Ἰούρα, εὑρέθησαν ἀπολιθώματα παλαιοτάτων ἐκλιπόντων ζῴων καὶ πτηνῶν καὶ τοῦ ἰχθυοσαύρου, τοῦ πλησιοσαύρου, τοῦ ἀρχαιοπτέρυγος, τοῦ ἑτεροδακτύλου καὶ ἄλλων. Θ. Κ.

σόλο (ἰταλ. solo=μόνος, μόνον) *[Μουσικ.]*. Συνήθης μουσικὸς ὅρος, πολλαπλῶς χρησιμοποιούμενος. Οὕτω π. χ. εἰς ἔργον τι δι' ὀρχήστραν ἢ λέξις σόλο, προστιθεμένη εἰς τὸ μέρος ὀργάνου τινός, σημαίνει ὅτι ὁ κορυφαῖος ἐκ τῆς ὁμάδος ὀφείλει νὰ ἐκτελέσῃ μόνος τὴν μουσικὴν σύνθεσιν μέχρι τοῦ σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον, διὰ τῆς ὑποδείξεως τῆς λέξεως tutti (ὅλοι), οἱ ὑπόλοιποι τῆς ὁμάδος θὰ ἀρχίσουν ἐκ νέου συμμετέχοντες εἰς τὴν ἐκτέλεσιν. Εἰς μέρος τι τῆς παρτιτούρας—ὅπως π. χ. διὰ τοὺς πλαγιαύλους, βαρυαύλους, σάλπιγγας κλπ.—ἡ λέξις *σόλο* σημαίνει ὅτι ὁ πρῶτος μόνον ἐκ τῶν δύο πλαγιαυλητῶν, βαρυαυλητῶν ἢ σαλπιγκτῶν ὀφείλει νὰ ἐκτελέσῃ τὸ γεγραμμένον μέρος. Ἡ λέξις *σόλο* σημαίνει ὡσαύτως ὅτι τὸ μουσικὸν τμῆμα τὸ φέρον τὴν ἀνωτέρω ὑπόδειξιν πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ μετ' ἐκφραστικότητος καὶ μελῳδικότητος. Ὁ ὅρος *σόλο* χρησιμοποιεῖται καὶ δι' ἐκτέλεσιν δι' ἑνὸς κορυφαίου ὀργάνου, εἴτε ἀπολύτως μόνου, εἴτε συνοδευομένου ἐντελῶς ἐλαφρῶς ὑπὸ κλειδοκυμβάλου ἢ τῆς ὀρχήστρας. Εἶναι ἡ περίπτωσις τῶν κοντσέρτων. Ἡ λέξις *σόλο* συναντᾶται ἐπίσης εἰς τὰ χορικὰ ἔργα, ὑποδεικνύουσα τὸ μέρος τὸ ἐκτελούμενον μόνον ὑπὸ τοῦ κορυφαίου, ἐνῷ διὰ τῆς λέξεως *χορὸς* (coro) ὑποδηλοῦται ἡ εἴσοδος τῆς χορικῆς μάζης. Τέλος ὁ ὅρος *σόλο*, εἰς τὸ ἐνάριθμον βάσιμον, σημαίνει ὅτι αἱ ἄνω φωναὶ πρέπει νὰ σιωπήσωσι καὶ ὅτι μόνον τὸ βάσιμον πρέπει νὰ ἀκουσθῇ. Γ. Σ.

σόλο (τό), ἡ **σολαρία** (ἡ). Χαρτοπαικτικὸς ὅρος ἐν τῇ πρέφᾳ: «ἐμπῆκε σόλο» ἐπὶ τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν ὁ «ἀγοράσας» ἔκανε «τέσσαρες μπάζες» ὀλιγωτέρας τῶν κανονικῶν.

Σόλο (Solo, ἢ Kali Solo, ἢ Bengawan) *[Γεωγρ.]*. Ὁ μεγαγύτερος ποταμὸς τῆς Ἰάβας μήκους 540 χλμ. Γ. Ι. Β.

Σολοβέτσκιι (Solowjezkij) *[Γεωγρ.]*. Σύμπλεγμα νήσων τῆς Ρωσίας, ἐν τῇ Λευκῇ θαλάσσῃ, ἀνῆκον εἰς τὸ κυβερνεῖον τοῦ Ἀρχαγγέλου, κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου Ὀνέγκα. Κάτ. 3.000. Ἐπὶ τῆς μεγίστης τῶν νήσων, τῆς Σολοβέτσκιι, κεῖται, περιβαλλομένη ὑπὸ τειχῶν, ἡ ἱδρυθεῖσα τῷ 1423 ὁμώνυμος μονή. Θ. Κ.

Σολοβιώφ, *Βλαδίμιρος*. Ἐγεννήθη τῷ 1853 ἐν Μόσχᾳ. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του, ἀσχοληθεὶς περὶ τὴν φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας, ἐγένετο τῷ 1874 ὑφηγητὴς καὶ ἔπειτα ὑπάλληλος τοῦ ἐν Πετρουπόλει ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὁπόθεν τῷ 1881 ἀπεχώρησε, διαμαρτυρηθεὶς ἕνεκα τῆς εἰς θάνατον καταδίκης τῶν δολοφόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Β'. Ἔκτοτε ἔζη ἰδιωτεύων ὡς τὰ πολλὰ ἐν Πετρουπόλει, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε τῷ 1900. Ὁ Σολοβιώφ προσεπάθει νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν τῆς θεότητος καὶ οὕτω νὰ παραγάγῃ καὶ ἀποδείξῃ τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος. Τὸν Χριστὸν ἐθεώρει ὡς τὸ κέντρον τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἱστορίας. Ἡ ἰσχυρὰ ἐν αὐτῷ τάσις πρὸς τὸν πραγματισμὸν ἐν τῇ θρησκείᾳ καὶ ἡ γομικὴ ἐκδοχὴ τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας συνήργησαν, ὥστε ἐπί τινα τοὐλάχιστον χρόνον νὰ τείνῃ πρὸς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Τὴν ἕνωσιν ὅμως ὅλων τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἐθεώρει ὡς ἀναγκαίαν, ἦτο δὲ διατεθειμένος νὰ ἀποδώσῃ δίκαιον εἰς πάσας τὰς ὁμολογίας τῶν μεγάλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ Σολοβιώφ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, τῶν ὁποίων πολλὰ μετεφράσθησαν καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Κριτικὴ τῶν ἀφῃρημένων ἀρχῶν» (1880), «Περὶ θεανθρώπου» (1877—1881), «Δικαίωσις τοῦ ἀγαθοῦ» (1897), «Τρεῖς διάλογοι» (1900) καὶ ἄλλα. Ἐκτὸς τούτων, ἔγραψε καὶ λυρικὰ ποιήματα ἄξια πολλῆς προσοχῆς. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Σολοβιώφ ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τῶν διανοουμένων Ρώσων τῆς ἐποχῆς του καὶ τῶν μετὰ ταῦτα εἶναι ἀρκούντως μεγάλη. Κ. Ι. Δ.

—**Σολοβιώφ, *Βσεβὲλντ Σεργίεβιτς*.** Ρῶσος μυθιστοριογράφος καὶ ποιητὴς (1849—1916). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας καὶ διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Β'. Ἤρξατο τοῦ φιλολογικοῦ του ἔργου τῷ 1871, δημοσιεύσας συλλογὴν ποιημάτων, εἶτα δὲ συνέγραψεν ἱστορικὰ μυθιστορήματα, ἐν οἷς: «Ἡ πριγκίπισσα Ὀστρόζσκαγια», «Ὁ νεαρὸς αὐτοκράτωρ», «Ὁ λοχαγὸς τῶν Γρεναδιέρων», «Ὁ τσάρος-κόρη», «Ἡ νύμφη τοῦ Κασίμωφ», «Σέργιος Γκορμπάτωφ», «Ὁ βολταιριστής» κ.τ.λ. Θ. Β.

— **Σολοβιώφ, *Νικόλαος Ἰακώβλεβιτς*.** Ρῶσος δραματικὸς συγγραφεὺς (1845—1913). Σπουδάσας ἐν Καζάν, μετέβη εἶτα εἰς Μόσχαν, ὅπου ἐγένετο γνωστὸς διὰ τῆς κωμῳδίας του «Ὁ γάμος τοῦ Μπελοῦγγιν». Συνδεθεὶς μετὰ τοῦ Ὀστρόβσκι, συνέγραψε μετ' αὐτοῦ τὰς κωμῳδίας: «Ἡ ἀγρία», «Φωτίζει ἀλλὰ δὲν θερμαίνει» καί τινας ἄλλας. Ἐκτὸς τούτων ἔγραψεν: «Εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐργασίας», «Ἐδοξάσθη», «Ὁ μὴν τοῦ μέλιτος» κ.τ.λ. Θ. Β.

—**Σολοβιώφ, *Σέργιος Μιχαήλοβιτς*.** Ρῶσος ἱστορικὸς (1820—1879). Σπουδάσας ἐν Μόσχᾳ, προσελήφθη ὡς παιδαγωγὸς τῶν τέκνων τοῦ πρίγκιπος Στρογκάνωφ ἐν Παρισίοις, ὅπου παρέμεινε σπουδάζων ἐπὶ τετραετίαν. Τῷ 1847 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας. Ἔγραψεν εἰκοσιεννεάτομον «Ἱστορίαν τῆς Ρωσίας» (1851—1879), ἐν ᾗ ἀπεικόνισε τὴν ζωὴν τῆς Ρωσίας εἰς ὅλας τὰς φάσεις αὐτῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμων κειμένων τῶν ρωσικῶν ἀρχείων. Ἐκτὸς τοῦ κολοσσιαίου τούτου ἔργου, ὁ Σολοβιώφ συνέγραψε πλείστας ἱστορικὰς πραγματείας, ἐν αἷς: «Ἱστορικαὶ ἐπιστολαί», «Ἱστορία τῆς Πολωνίας», «Ἀλέξανδρος Α'» κλπ. Θ. Β.

σολόγγος *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὴν ὑπέραν τοῦ παριστίου ἐν γένει, εἰδικῶς δὲ τοῦ παρακατίου, παλαιότερον δὲ καὶ τὰς ὑπέρας τῶν ἀρτεμόνων, τὰς νῦν *κανδυλίτσες*. Σ. Ε. Λ.

Σολογκούμπ, *Θεόδωρος*. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ρώσου συγγραφέως *Θεοδώρου Κούσμιτς Τετερνίκωφ* (1863—1927). Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ πολλὰ μυθιστορήματα καὶ διηγήματα, ἀνεδείχθη δὲ ἀριστοτέχνης εἰς τὴν ἀπεικόνισιν χαρακτήρων καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῆς νέας ρωσικῆς κοινωνίας. Τὰ ἄριστα τῶν ἔργων τούτων εἶναι: «Τὰ ἀλγεινὰ ὄνειρα», «Ὁ μάγος τῶν νεκρῶν», «Ἡ βασίλισσα τῶν Ρώσων», «Ἡ νίκη τοῦ θανάτου», «Ὁ μικροπρεπὴς δαίμων» κτλ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι τὸ κάλλιστον αὐτοῦ καὶ θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς κλασσικῆς λογοτεχνίας τῆς Ρωσίας. Θ. Β.

σολόδερμα (τό)· δέρμα κατειργασμένον, βουβάλων ἢ βοῶν, προοριζόμενον διὰ σόλας, διὰ καττύματα, ἄλλως *πετσί*.

Σολόεις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῆς βορείου πλευρᾶς τῆς Σικελίας, ἀνατολικῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἐλευθέρου μεταξὺ Πανόρμου (Palermo) καὶ Θέρμων (Termini Imerese), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἑκαταίου. Ὁ πολίτης *Σολούντιος* καὶ *Σολουντῖνος* καὶ *Σολουντινὶς* καὶ *Σολουντιὰς* καὶ *Σολουντίς*. Κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὸν Α' Καρχηδονιακὸν πόλεμον, κατὰ δὲ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἦτο ἄσημος, ὀνομαζομένη Soluntum καὶ Solanto. Φερομένη καὶ ὑπὸ τὰς ὀνομασίας *Σολοῦς* καὶ *Ὄλουλις*, εἶναι ἡ σύγχρονος πόλις καὶ λιμὴν Castello di Solanto. Σ. Ε. Λ.

— **Σολόεις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον ἐπίσημον τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς «ἀνέχον μάλιστα εἰς τὸν πόντον» (*Σκύλ.* 112). Ἐγένετο ὁ δεύτερος σταθμὸς τοῦ ὑπὸ τὸν Ἄννωνα ἀποικιστικοῦ τῶν Καρχηδονίων στόλου (Περίπλ. 4), ἀναφέροντα ὅτι ἦτο «λάσιον δένδρεσι» καὶ ὅτι ἀνήγειρεν ἐκεῖ Ποσειδῶνος ἱερόν. Ὁ Ἡρόδοτος (Β, 32. Δ, 43), τονίζων ὅτι ἦτο ἡ ἄκρα «ἡ τελευτᾷ τὰ τῆς Λιβύης», ἱστορεῖ ὅτι τὸ παρέκαμψεν ὁ πρὸς περίπλουν τῆς Ἀφρικῆς διὰ τιμωρίαν ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Ξέρξου Σατάσπης. Ὁ Πτολεμαῖος (Δ, α 3), πιθανῶς ἐπηρεασθεὶς ἀπὸ τὴν παρὰ Πλινίῳ ὀνομασίαν promontoriuna Solis, τὸ ὀνομάζει *Ἡλίου ὄρος*· ἡ ὀνομασία του ὅμως εἶναι φοινικική, σημαίνουσα «ὑψηλὸν» (πρβλ. *Σουΐδα:* «σόλος, ὁ βουνός», δι' ὃ καὶ ἡ ὀνομασία «Σόλος ἡ αἴπεια» ἐν Κύπρῳ). Τὴν ταυτότητά του ἀμφισβητοῦν τὰ ἀκρωτήρια *Καντίν*, *Μπογιαδὸρ* καὶ *Μπλάνκο*. Σ. Ε. Λ.

Σόλοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις εὐλίμενος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κύπρου μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Καλλίνουσα καὶ Κρομμύων, μετὰ τὸ τοῦ Διὸς ἄλσος ἐκτισμένη (*Στράβ.* ΙΔ, στ, 3). Σ. Ε. Λ.

— *[Ἱστορ.]* Οἱ *Σόλοι* ἦσαν ἐκ τῶν ἐννέα βασιλευομένων (ἑδρῶν βασιλέων) πόλεων τῆς νήσου, ἔφθασαν δὲ εἰς μεγάλην ἀκμὴν κατὰ τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὴν ἰωνικὴν ἐπανάστασιν, ὅτε μετέσχε τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνος καὶ ἡ νῆσος Κύπρος τῇ ὑποκινήσει τοῦ Ὀνησίλου, μόνη ἡ πόλις τῶν Σολίων ἀντέστη κατὰ τῶν Περσῶν (498 π. Χ) ἐπὶ πέντε μῆνας, διότι ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ πολλοὶ Ἀθηναῖοι ἄποικοι. Ἐρείπια τῶν Σόλων (θεάτρου καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων) διεσώθησαν παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον *Καραβοστάσι* ἢ *Παλαιὰ Χώρα*, πλησίον τοῦ ὁποίου, ἐπί τινος λόφου, *Βουνὶ* καλουμένου, ἀνευρέθη, δι' ἀνασκαφῶν τῆς σουηδικῆς ἀποστολῆς (Ἐϋνὰρ Γέρστατ), μεγάλης ἐκτάσεως ἀνάκτορον τῶν μέσων τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος μὲ πολύτιμα ἐν τοῖς ἐρειπίοις του ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐν Σόλοις ὑπῆρχον δύο ἄξια λόγου ἱερά, τὸ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τὸ τῆς Ἴσιδος, καὶ εἰς τὰ περίχωρά της πλούσια μεταλλεῖα χαλκοῦ. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου οἱ Σόλιοι ἠκολούθησαν προθύμως τοῦτον εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν του καὶ διεκρίθησαν δύο ἐξ αὐτῶν κατ' αὐτήν, οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως τῶν Σόλων Πασικράτους, Νικοκλῆς, ὅστις ἦτο μεταξὺ τῶν τριηράρχων τοῦ ἰνδικοῦ στόλου, καὶ ὁ γενόμενος σατράπης τῆς Δραγγιανῆς καὶ Ἀρίας Στασάνωρ (ἐκ τῶν ἑταίρων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου). Κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Διαδόχων, ὅτε οἱ βασιλεῖς τῶν ἐν Κύπρῳ πόλεων ἦσαν διῃρημένοι, ἀκολουθοῦντες ἄλλοι μὲν τὸν Ἀντίγονον, ἄλλοι δὲ τὸν Πτολεμαῖον, οἱ Σόλιοι εἶχον ταχθῆ μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ ὁποίου γαμβρὸς ἦτο (σύζυγος τῆς θυγατρός του Εἰρήνης) ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Εὔνοστος. Τῶν Σόλων διεσώθησαν καὶ νομίσματα ἀργυρᾶ (στατῆρες) καὶ χρυσᾶ, δύο χρονικῶν περιόδων, 480—400 π. Χ. καὶ 400—312 π. Χ. Τὰ ἀρχαιότερα τούτων φέρουν, συνήθως, ἔμπροσθεν μὲν λέοντα ἢ κεφαλὴν τούτου (σπανιώτερον δὲ κεφαλὴν Ἀφροδίτης ἢ Ἑρμῆν), ὄπισθεν δέ, τὰ πλεῖστα, τετράγωνον ἔγκοιλον μετὰ κεφαλῆς ταύρου ἢ λέοντος ἢ σταυροῦ ἐν αὐτῷ καὶ τὰ γράμματα ΡΑ=βα(σιλεὺς) καὶ παρ' αὐτὰ Α=Ἀριστόκυπρος, Ε=Εὔνοστος καὶ ΡΙ=Φιλόκυπρος (ὀνόματα βασιλέων τῶν Σόλων). Τὰ δὲ τρία νεώτερα, ἅτινα εἶναι χρυσᾶ, ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἀθηνᾶς ἢ Ἀπόλλωνος, ὄπισθεν δὲ ταῦρον βαδίζοντα ἢ κεφαλὴν Ἀφροδίτης. Τὸ ὄνομα τῶν Σόλων διεσώθη εἰς τὸ ὄνομα *Σολέας*, ὄνομα χωρίου καὶ εὐφόρου κοιλάδος παρὰ τὸν κόλπον Μαρίου. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ.

—**Σόλοι** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τραχείας Κιλικίας (βλ. *Πομπηϊούπολις*).

σόλοι (οἱ) *[Ναυτ.]*. Τεμάχια χυτὰ (κοιν. *χελῶνες*) ἐκ μολύβδου ἢ χυτοσιδήρου, χρησιμεύοντα ὡς ἕρμα τῶν πλοίων. Σ. Ε. Λ.

σολοικίζω· κάμνω σολοικισμόν, συντακτικὸν λάθος· || καθόλου, ὁμιλῶ ἢ γράφω παρὰ τοὺς κανόνας· ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *βαρβαρίζω* (βλ. λ.).

σολοικισμὸς (ὁ). Τὸ σφάλλεσθαι περὶ τὴν σύνταξιν, ἡ ἀθέτησις τῶν συντακτικῶν κανόνων γλώσσης τινός. Ἤδη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διεκρίθη ὁ σολοικισμὸς ἀπὸ τοῦ *βαρβαρισμοῦ* (πρβλ. Μ. Ἐτυμ. C 721, 49: «ἰστέον ὅτι διαφέρει τὸ *βαρβαρίζειν* τοῦ *σολοικίζειν*, καθὸ τὸ μὲν βαρβαρίζειν περὶ μίαν λέξιν ἐστὶν ἁμάρτημα, κατὰ τόνον μέν, ὡς ὅταν τὸ ἄνθρωπος ὀξυτόνως εἴπωμεν *ἀνθρωπός*, κατὰ γραφήν, ὡς ὅταν τὸ *Αἴας Αἴου* κλίνω, κατὰ χρόνον, ὡς ὅταν τοῦ Αἴας τὸ α συστέλλω, κατὰ πνεῦμα, ὡς ὅταν τὴν ὑπὸ πρόθεσιν ψιλῶ. Σολοικίζειν δέ ἐστι τὸ περὶ σύνταξιν καὶ τὴν φράσιν ἁμαρτάνειν, τουτέστιν ἑκάστης λέξεως καθ' ἑαυτὴν κειμένης καλῶς ἐχούσης, ἐν δὲ τῇ συντάξει ἀτάκτως καὶ ἀνακολούθως παραλαμβανομένης, ὡς ἐπὶ τοῦ: Ἐγὼ περιπατῶν ὁ τοῖχος ἔπεσεν· ἰδοὺ γὰρ ἐνταῦθα ἑκάστη λέξις καθ' ἑαυτὴν οὖσα καλῶς ἔχει, ἐν δὲ τῇ συντάξει ἀτάκτως καὶ ἀνακολούθως παραλαμβάνεται»). Καὶ προστίθεται ἡ ἀστεία ἐτυμολογία—κατὰ τὸ ἔθος ἀρχαίων τινῶν γραμματικῶν καὶ ἐτυμολόγων—«ὅθεν καὶ σολοικισμὸς λέγεται, οἷον ὁ τοῦ λόγου αἰκισμός, ἤγουν ὕβρις τοῦ ὁλοκλήρου λόγου». Γ. Π. Α.

σολοικιστὴς (ὁ)· ὁ σολοικίζων, ὁ παρὰ τοὺς συντακτικοὺς κανόνας γράφων ἢ ὁμιλῶν.

σόλοικος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ λόγου, φράσεως κτλ. ὁ μὴ σύμφωνος πρὸς τοὺς συντακτικοὺς κανόνας || καθόλου, ἀνάρμοστος, ἀπρεπής.

Σολολὰ (Solola) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δημοκρατίας τῆς Γουατεμάλας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, παρὰ τὴν βορείαν ὄχθην τῆς λίμνης Ἀτιτλάν. Κατ. (1925) 17.334. Ἐν τῇ περιοχῇ αὐ-

Digitized by Google

της ὑπάρχουν μεγάλαι φυτεῖαι καφεοδένδρων. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1902 ἡ πόλις κατεστράφη ἐκ σεισμοῦ, ἀλλ' ἀνῳκοδομήθη ταχέως. θ. κ.

σολομίδαι (οἱ) (Salmonidæ) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς ἀπαντῶντας σχεδὸν πάντοτε εἰς τὰς ψυχρὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς γονιμοποιήσεώς των μεταναστεύουσιν εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα, δηλαδὴ ἀνέρχονται πρὸς τοὺς ποταμούς, ἵνα ἡ θήλεια ἐναποθέσῃ τὰ ᾠά της. Ἡ ἀναπαραγωγὴ τῶν ἰχθύων τούτων λαμβάνει χώραν κατὰ τὸν χειμῶνα, ὅταν δὲ συντελεσθῇ ἡ ᾠοτοκία, κατέρχονται πάλιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὰ ἐκκολαπτόμενα ἰχθύδια μόνον κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος κατέρχονται εἰς τὴν θάλασσαν ἐκ τῶν ποταμῶν ἢ τῶν λιμνῶν, αἵτινες συγκοινωνοῦν μὲ θαλάσσας. Ἐκ τῶν κυριωτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *πέστροφα* καὶ ὁ *σολομὸς* (βλ. τὰς λ.). Δ.Ν.Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *σολομιδῶν* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

σολομίνη *[Ὀργ. Χημ.]*. Πρωταμίνη, ἀπαντῶσα εἰς τὰ σπερματοζῳάρια τοῦ σολομοῦ. Σ. Γ.

Σολομίστι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Στέρνα*).

Σολομόνοβιτς, *Συμεὼν Γιούσκεβιτς*. Ρωσοεβραῖος συγγραφεὺς (βλ. *Γιούσκεβιτς*).

σολομὸς (ὁ) (Salmo) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *σολομιδῶν*, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τὰ γλυκέα ὕδατα τοῦ βορείου κυρίως ἡμισφαιρίου. Τὸ γένος τοῦτο φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: σῶμα ἐπίμηκες, κεκαλυμμένον ὑπὸ μικρῶν λεπίων, ῥύγχος μετρίως προτεταμένον, μὲ ἰσχυρὰς σιαγόνας, ἐφωδιασμένας δι' ἰσχυρῶν κωνοειδῶν ὀδόντων. Τὸ βάρος των φθάνει ἐνίοτε τὰ 50 χιλιόγραμμα. Γνωστότερον εἶδος ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντώντων εἶναι ὁ *σολομὸς ὁ κοινὸς* (Salmo vulgaris) ἢ *ἀττακαῖος*. Οὗτος ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, κεκαλυμμένον ὑπὸ μικρῶν πολυπληθῶν λεπίων. Τὸ ῥύγχος εἶναι ἀπεστρογγυλωμένον καὶ περισσότερον ἐπίμηκες εἰς τὰ ἄρρενα παρὰ εἰς τὰ θήλεα. Ἡ κάτω σιαγὼν συνήθως ἀνορθοῦται ἐν εἴδει ῥάμφους αἰχμηροῦ, ἰδίως εἰς τὰ μεγάλης ἡλικίας

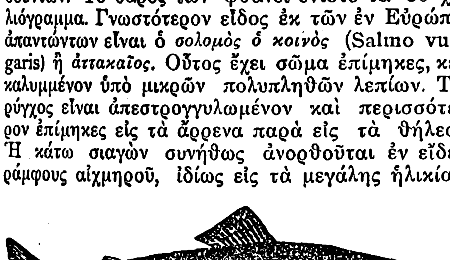

Σολομὸς ὁ κοινός.

ὑποκείμενα. Ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι μικρός. Τὸ ῥαχιαῖον πτερύγιον εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον καὶ κεῖται πλησιέστερον πρὸς τὴν κεφαλὴν παρὰ πρὸς τὴν οὐράν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιοϋποπράσινος ἢ ὑποκυανοῦς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος, ἀργυρόχρους κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ ὑπόλευκος κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν βραγχιακῶν ἐπιπτυγμάτων φέρει μελανὰς ἀπεστρογγυλωμένας κηλῖδας, ἐπὶ δὲ τῶν πλευρῶν τοῦ σώματος συνηθέστατα σκοτεινὰς κηλῖδας ποικίλου σχήματος καὶ μεγέθους. Τὸ εἶδος τοῦτο ἦτο γνωστὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι ἦτο ὁ καλύτερος ἰχθὺς τῆς Ἀκουϊτανίας. Σήμερον ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν καὶ τὴν Βόρειον θάλασσαν καὶ σχεδὸν εἰς πάντα τὰ εἰς τὴν θάλασσαν ἐκβάλλοντα γλυκέα ὕδατα. Παρὰ τὰς πολικὰς θαλάσσας ἀπαντᾷ ἐν μεγαλυτέρᾳ ἀφθονίᾳ. Κατὰ τὸ θέρος καὶ κατὰ τὴν ὥριμον αὐτοῦ ἡλικίαν κατοικεῖ τὰς θαλάσσας, μόνον δὲ ὅταν πλησιάζῃ ἡ ἐποχὴ τῆς ἀναπαραγωγῆς προχωρεῖ διὰ τῶν ἐκβολῶν πρὸς τὰ ἀνώτερα τμήματα τῶν ποταμῶν, φθάνων ἐνίοτε καὶ εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν πηγῶν. Μετὰ τὴν ᾠοτοκίαν των οἱ σολομοὶ κατέρχονται πάλιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὰ ἐκκολαπτόμενα ἰχθύδια μόνον κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἡλικίας των κατέρχονται εἰς τὴν θάλασσαν. Συνήθως οἱ σολομοὶ ἀνέρχονται εἰς τοὺς ποταμοὺς κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας τὸν Νοέμβριον καὶ κατέρχονται πρὸς τὴν θάλασσαν τὸν Ἀπρίλιον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνόδου τὸ σῶμά των κοσμεῖται διὰ τῶν λαμπροτέρων ἀποχρώσεων, ἀντιθέτως δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των εἰς τὴν θάλασσαν οἱ χρωματισμοί των εἶναι ἀμαυροί. Ἡ θήλεια γεννᾷ τόσας χιλιάδας ᾠῶν, ὅσον περίπου εἶναι τὸ βάρος τοῦ σώματός της. Τὰ ᾠὰ ἐκκολάπτονται ἐπιτυχῶς εἰς γλυκὺ ῥέον ὕδωρ, σπανιώτατα εἰς γλυκὺ στάσιμον καὶ οὐδέποτε εἰς ὑφάλμυρον, εἴτε ῥέον εἴτε στάσιμον εἶναι τοῦτο. Τὸ ᾠὸν φθάνει εἰς μέγεθος μικρὸν πίσσον, εἶναι διαφανὲς καὶ χρώματος λευκοφαίου κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς γεννήσεώς του, ἐφ' ὅσον δὲ πλησιάζει ἡ ἐκκόλαψίς του γίνεται ἐρυθρὸν πρὸς τὸ κεραμέρυθρον. Ἡ διάρκεια τῆς ἐκκολάψεως ποικίλλει ἀπὸ 90 μέχρις 140 ἡμερῶν, ἀναλόγως τῆς θερμοκρασίας ἰδίως. Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι εἰς τοὺς ὑδροβιολογικοὺς σταθμούς, ἔνθα διενεργεῖται ἡ τεχνητὴ ἀναπαραγωγὴ τῶν σολομῶν, ὁ χρόνος τῆς ἐκκολάψεως κανονίζεται εἰς τὸ βραχύτερον δυνατὸν διάστημα. Τὸ ἐκκολαπτόμενον ἰχθύδιον προσομοιάζει μικρὸν σκώληκα, φέροντα κατὰ τὴν κοιλίαν του παμμέγιστον λεκιθικὸν σάκκον, ἅμα δὲ τῇ ἐκκολάψει του νήχεται εὐχερέστατα. Ἐπὶ πέντε περίπου ἑβδομάδας δὲν τρώγει, ἀλλὰ τρέφεται ἀναλώμασι τοῦ λεκιθικοῦ σάκκου, ὅστις μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπορροφεῖται. Μετὰ τὴν τελείαν ἐξαφάνισιν τοῦ λεκιθικοῦ σάκκου ὁ νεαρὸς σολομὸς ἔχει μῆκος περίπου 50 χιλιοστομέτρων, ἡ δὲ κεφαλή του εἶναι παμμεγίστη, συγκρινομένη πρὸς τὰς σωματικάς του διαστάσεις. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀρχίζει νὰ ἀναζητῇ εἰς τὰ πέριξ τὴν τροφήν του· ἡ στιγμὴ αὕτη εἶναι ἡ κρισιμωτέρα διὰ τὴν ὕπαρξίν του. Ἡ συνήθης του τροφὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑδρόβια ἔντομα, σκώληκας καὶ μικρὰ μαλάκια. Μετὰ πάροδον ἡμερῶν τινων ἡ κεφαλὴ σμικρύνεται καὶ λαμβάνει σχεδὸν κανονικὰς διαστάσεις, τὸ ῥύγχος ἐπιμηκύνεται, ἡ ῥάχις ἀποστρογγυλοῦται ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ γενικῶς λαμβάνει παραπλησίαν μορφὴν πρὸς τὴν τοῦ ἐνηλίκου ἰχθύος. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι ἀμαυρὸς καὶ ὑπόφαιος, μὲ 15—18 ἐπιμήκεις ὑπομελανὰς λωρίδας ἐπὶ τῶν πλευρῶν, διαρκεῖ δὲ περὶ τὸ ἔτος, δηλαδὴ καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ νεαρὸς σολομὸς παραμένει εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα· ὅταν πρόκειται νὰ κατέλθῃ πρὸς τὴν θάλασσαν, τότε λαμβάνει λαμπροὺς χρωματισμούς, τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματός του γίνονται κυανοχαλκᾶ, αἱ πλευραὶ ὑπέρυθροι ἢ σιδηρόχροοι καὶ κοσμοῦνται ὑπὸ δωδεκάδος περίπου κυανῶν μετ' ἀργυροχρόων ἀποχρώσεων κηλίδων· ἡ κοιλία γίνεται λευκοκυανοαργυρόχρους, τὰ πτερύγια φαιόχροα, τὸ δὲ μῆκός του κυμαίνεται μεταξὺ 10—18 ἑκατοστομέτρων.

Ὁ σολομὸς ἁλιεύεται ἐντατικῶς, διατρέφεται δὲ καὶ ἀναπαράγεται καὶ εἰς ἰχθυοτροφεῖα καὶ βιολογικοὺς σταθμοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς διὰ τὸ εὔγευστον καὶ τρυφερὸν κρέας του.

Ἄλλα γνωστὰ εὐρωπαϊκὰ εἴδη εἶναι ὁ *σολομὸς ὁ σαλβερῖνος* (Salmon salverinus), ὁ μικρότερος πάντων, ὅστις ἀπαντᾷ εἰς ὀρεινὰς ῥοὰς τῶν ὑδάτων τῆς Εὐρώπης, καὶ ὁ *σολομὸς ὁ λιμνόβιος* (Salmo salar), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὰς λίμνας τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *σολομῶν* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας μειοκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος ἐν Βοημίᾳ καὶ τῆς ἀνωτέρας μειοκαίνου σειρᾶς ἐν Κροατίᾳ. Γ. Κ. Γ.

Σολομῶν. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α' (527—565). Κατήγετο ἐκ Δάρας τῆς Μεσοποταμίας καὶ ἦτο εὐνοῦχος, δραστήριος ὅμως καὶ γενναῖος ἀνήρ, ὥστε προεχειρίσθη στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' καὶ διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν πεζικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν κατὰ τῶν Βανδάλων ἐκστρατείαν τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου (534). Μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν Βανδάλων, ὅτε ὁ Βελισσάριος ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν (535), τὴν ἀρχηγίαν τῶν στρατευμάτων τῆς Βορείου Ἀφρικῆς ἀνέλαβεν ὁ Σολόμων, ὅστις διεξήγαγε μακροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν ἰθαγενῶν Μαυρουσίων, οὓς ἐν τέλει διεσκόρπισε καὶ καθυπέταξεν. Ἀλλὰ τῷ 538 ἀντεμετώπισε νέαν σοβαρωτέραν στάσιν, τὴν τῆς φρουρᾶς τῆς Καρχηδόνος, ἣν κατέστειλε τῇ συνδρομῇ τοῦ Βελισσαρίου. Ἔκτοτε ἡ ἀρχηγία τῶν στρατευμάτων τῆς Β. Ἀφρικῆς ἀνετέθη εἰς τοὺς στρατηγοὺς Ἰλδίγερον καὶ Θεόδωρον, βραδύτερον δὲ εἰς τὸν πατρίκιον Γερμανόν, ὁ δὲ Σολόμων παρέμεινεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτῶν καὶ συμμετέσχεν εἰς τὰς διαφόρους ἐκστρατείας πρὸς παγίωσιν τῆς τάξεως ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, μέχρι τοῦ 540, ὅτε, ἀναχωρήσαντος τοῦ Γερμανοῦ, ἀνέλαβε πάλιν τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον τῆς ἀρχηγίας του ἐτείχισε πολλὰς πόλεις, ἀνασυνέταξε τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα καὶ ἐβελτίωσεν ἐν γένει τὴν διοίκησιν τῆς χώρας. Ἐν τούτοις μετ' ὀλίγον οἱ ὀρεινοὶ Μαυρούσιοι ὕψωσαν πάλιν τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας. Ὁ Σολόμων ἐκστρατεύσας ἐναντίον των κατετρόπωσεν αὐτούς, ἀλλὰ μετά τινας εὐτυχεῖς μάχας ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν στασιαστῶν, τῷ 544. Ν. ΚΛΣ

Σολομών. Βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων (970;—930;). Τὸ ἑβραϊκὸν ὄνομα Schelomo (=Εἰρηναῖος) ἐδόθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Δαυΐδ, τοῦ ὁποίου ἦτο υἱὸς ἐκ τῆς Βηρσαβεέ. Ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του προφήτου Νάθαν ἐπωνομάσθη Jedidja (=ἀγαπητὸς τοῦ Ἰαβέ). Πρὸς τῇ ἐπιμεμελημένῃ θρησκευτικῇ μορφώσει, ἣν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ εἰρημένος προφήτης, ὁ Σολομὼν ἔτυχεν, ὡς φαίνεται, καὶ εὐρείας ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως, ὅσης ἦτο δυνατὴ εἰς Ἀνατολίτην πρίγκιπα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Προωρισμένος ὡς διάδοχος τοῦ πατρός του, ἤδη μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως τοῦ Ἀβεσσαλὼμ ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς μερίμνῃ τοῦ Δαυΐδ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Ἀδωνίου, ὑποστηριζομένου ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Ἰωὰβ καὶ τοῦ ἀρχιερέως Ἀβιάθαρ. Βασιλεύσας ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἀπέκτησεν ὁ Σολομὼν οὐ μόνον ζῶν, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπαντας τοὺς μετ' αὐτὸν αἰῶνας φήμην πρὸ παντὸς σοφοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς ἡγεμόνος (Σοφ. Σειράχ, μζ' 17, Ματθ. στ' 29 κλπ.).

Ἀνακηρυχθεὶς βασιλεύς, ὡς πρῶτον μέλημά του ἔκρινε τὴν στερέωσιν τῆς ἀρχῆς του, ἐφ' ᾧ ἔθεσεν ἐκποδὼν τόν τε ἐπικίνδυνον ἀντίπαλόν του Ἀδωνίαν καὶ τοὺς ὑποστηρικτὰς αὐτοῦ, τὸν Ἰωάβ, ἀνθ' οὗ ἀνέδειξεν ἀρχιστράτηγον τὸν Βαναίαν, Ἀβιάθαρ τὸν ἀρχιερέα, ἀνθ' οὗ προέκρινε τὸν Σαδώκ, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκογένεια κατεῖχε τοῦ λοιποῦ τὴν ἀρχιερωσύνην. Ἀποκαταστήσας δ' οὕτω τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην καὶ φροντίσας διὰ τὴν ἑδραίωσιν τῆς σχετικῆς ἐξωτερικῆς εἰρήνης διά τε τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ στρατεύματος καὶ διὰ τῆς καλλιεργείας φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῶν γειτόνων λαῶν καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ Χειράμ, τοῦ βασιλέως τῶν Φοινίκων, καὶ τοῦ φαραὼ τῆς Αἰγύπτου, μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ὁποίου ἐπὶ τούτῳ συνεζεύχθη, ἐπεδόθη ὁ Σολομὼν εἰς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κράτους, εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀπὸ τοῦ πατρός του ἀρξαμένης διοργανώσεως αὐτοῦ καὶ ἐν γένει εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν αὐτοῦ, δι' ἃ ἐχρησιμοποίησε τὰ πολλὰ προσόντα του καὶ μάλιστα τὴν περιύμνητον σοφίαν του, ἔτι δὲ καὶ τὰς δαψιλεῖς γνώσεις του, ὡς καὶ τὸν ἄφθονον ὑλικὸν πλοῦτόν του. Ἐπωφελούμενος τὴν πεφημισμένην ναυτικὴν ἱκανότητα τῶν Φοινίκων, κατήρτισεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ μνημονευθέντος Χειρὰμ ἐμπορικὸν στόλον, δι' οὗ διεξήγαγε ζωηρότατον ἀνταλλακτικὸν ἐμπόριον μετὰ τῶν μάλιστα ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, μέχρι τοῦ Ὀφείρ (ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ) καὶ μέχρι τῆς ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ Ταρτησσοῦ (ἑβρ. Ταρσίς). Πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῆς ναυτιλίας του ἵδρυσε καὶ ναυτικὴν πόλιν παρὰ τὸν Αἰλανιτικὸν κόλπον. Ἐπίσης ἐκαλλιέργησε ζωηρὰς ἐμπορικὰς σχέσεις καὶ διὰ ξηρᾶς μετά τε τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀραβίας, ἴσως δὲ καὶ μετὰ τῶν παρὰ τὸν Εὐφράτην χωρῶν. Διὰ τούτου τοῦ τρόπου ὄχι μόνον διπλωματικὰς σχέσεις φιλικὰς πρὸς ἀλλοδαποὺς δυνάστας ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ καὶ πλοῦτον πολὺν ἀπεκόμισε καὶ τὴν φήμην του εὐρύτατα ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ κράτους του διέδωκε (ἐπίσκεψις βασιλίσσης Σαβᾶ καὶ ἄλλων ἀλλοδαπῶν ἡγεμόνων, Γ' Βασιλ. ι' 23—25, Β' Παραλειπ. θ' 1—9 καὶ 22—24, πρβλ. Κοράνιον 27, 22—45), ἀλλὰ συγχρόνως ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ εἰσκωμάσωσιν ὀθνεῖα ἤθη καὶ ἔθιμα εἰς τὸν ἰσραηλιτικὸν λαόν. Κατὰ τὸ παράδειγμα ἄλλων μεγάλων τῆς παλαιᾶς Ἀνατολῆς δεσποτῶν, ἐφρόντισεν ὁ Σολομὼν νὰ ἀπαθανατίσῃ τὸ ὄνομά του διὰ ζωηροτάτης καὶ δαπανηροτάτης οἰκοδομικῆς δράσεως. Τὸ δὲ σπουδαιότατον τῶν οἰκοδομημάτων αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τοῦ λόφου Μωρία ἐντὸς 7 ½ ἐτῶν κτισθεὶς μεγαλοπρεπέστατος ναὸς εἰς τὸν Ἰαβέ, δι' ὃν ἐχρησιμοποίησεν 183.000 ἐργατῶν (30.000 Ἰσραηλιτῶν καὶ 153.000 μὴ Ἰσραηλιτῶν), ἀφθονώτατον ὑλικὸν καὶ εἰδικοὺς τεχνίτας, μάλιστα ἐκ Τύρου, καὶ εἰς ὃν μετέφερε καὶ τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης. Ἐπίσης ἀνήγειρεν ὁ Σολομὼν μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ περιετείχισεν αὐτήν. Ἡ ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ Λιβάνου ἐπεκταθεῖσα οἰκοδομική του δρᾶσις ἀπέβλεπεν εἴς τε τὴν διευκόλυνσιν τῆς διοικήσεως, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορίας (κατασκευὴν λιμένων, ἀποθηκῶν, ὁδῶν κλπ.) καὶ εἰς τὴν ὀχύρωσιν τοῦ κράτους. Ἡ ζωηροτάτη δ' ὅμως αὕτη οἰκοδομικὴ δρᾶσις τοῦ Σολομῶντος εἶχε καὶ τὴν σκοτεινήν της ὄψιν, καθόσον προεκάλεσε τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ λαοῦ διὰ τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς αὐτὸν ἀγγαρειῶν καὶ φορολογιῶν. Οὐχ ἧττον ζωηρὰν κατέβαλεν ὁ Σολομὼν φροντίδα καὶ περὶ τῆς συστηματοποιήσεως τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους, ἣν διωργάνωσε κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀνατολικῶν κρατῶν ἐπὶ τὸ συγκεντρωτικώτερον καὶ δὴ ἐπὶ τὸ ἀπολυταρχικώτερον. Τὴν χώραν διήρεσεν εἰς δώδεκα περιφερείας, μὴ συμπιπτούσας τελείως πρὸς τὰ ὅρια τῶν παλαιῶν φυλῶν, καὶ ἔθεσεν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν πρόσωπα τῆς ἀπολύτου αὐτοῦ ἐμπιστοσύνης.

Ἐπίσης κατὰ τὸ παράδειγμα ἄλλων Ἀνατολιτῶν τῆς ἐποχῆς του δεσποτῶν ἐδημιούργησεν αὐλὴν πολυσύνθετον καὶ λίαν πολυτελῆ, μετὰ χαρεμίου ἐκ πολλῶν γυναικῶν ἀλλοθρήσκων, εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὁποίου ὠφείλετο ἡ βαθμιαία κατάπτωσις τοῦ θεοκρατικοῦ φρονήματος καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πατρίου θρησκείας τοῦ Ἰαβέ, τῆς λατρείας τοῦ ὁποίου τόσον θερμὸς θιασώτης εἶχεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἀναδειχθῆ. Καὶ ἐνόμισαν μέν τινες τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν Παροιμιῶν (κδ' 32: «ὕστερον ἐγὼ μετενόησα, ἐπέβλεψα τοῦ ἐκλέξασθαι παιδείαν»), ὅτι περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του μετεμελήθη ὁ Σολομών, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀμφίβολον, καθόσον ὄχι μόνον τοῦ χωρίου τούτου ἡ ἔννοια εἶναι ἀμφίβολος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ σολομώντειος προέλευσις αὐ-

Digitized by Google

τοῦ ἥκιστα τυγχάνει βεβαία. Ὁπωσδήποτε, ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης διαγωγῆς τοῦ Σολομῶντος ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς πολυτελοῦς καὶ καταθλιπτικῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἦτο ὅτι εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατόν του ἐπηκολούθησεν ἡ ἀποστασία τῶν δέκα φυλῶν καὶ ἡ διάσπασις τῆς ἐθνικῆς καὶ κρατικῆς ἑνότητος. Οὕτω ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ μεγαλοπράγμονος τούτου ἡγεμόνος ἔφθασε μὲν τὸ ἰσραηλητικὸν κράτος εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης καὶ τῆς λαμπρότητος αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ λαμπρότητι ταύτῃ ἐνυπῆρχον καὶ τὰ σπέρματα τῆς ἀποσυνθέσεως αὐτοῦ.

Εἰς τὸν σοφὸν καὶ διὰ ποιητικοῦ ταλάντου πεπροικισμένον ἡγεμόνα τοῦτον ἀποδίδεται ἡ σύνθεσις 3.000 παραβολῶν καὶ 5.000 ᾠδῶν καὶ λόγων φυσικοϊστορικοῦ περιεχομένου (Γ' Βασιλ., δ' 32—33), ἔτι δὲ καὶ ἡ συγγραφὴ τεσσάρων βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐκ τούτων βεβαία δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ σολομώντειος προέλευσις τῶν ὁμωνύμων Παροιμιῶν, πολὺ πιθανὴ ἡ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ καὶ τοῦ Ἄσματος τῶν ᾀσμάτων καὶ ἀπίθανος ἡ τῆς ὁμωνύμου Σοφίας. Πρὸς τοῖς βιβλίοις τούτοις ἀπεδόθησαν εἰς τὸν Σολομῶντα καὶ ἀπόκρυφα βιβλία, ὡς τὸ λεγόμενον Ψαλτήριον τοῦ Σολομῶντος καὶ αἱ ὁμώνυμοι ᾠδαί, ἔτι δὲ καὶ διάφορα μαγικὰ βιβλία ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰωσήπου (Ἰουδ. Ἀρχ. Ζ', β, 5). Ἰδίως ἀπεδόθησαν εἰς αὐτόν, ἤδη κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους, ἐξορκισμοὶ κατὰ δαιμονίων κττ. (*Ὠριγένης* εἰς Ματθ. ΚΣΤ' 63, πρβλ. *Σολομωνική*). Τέλος, ἄξιον σημειώσεως ὅτι παρὰ πολλοῖς λαοῖς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, μάλιστα δὲ παρὰ τῆς Ἄραψι καὶ τοὺς Ἀβησσυνοῖς, σῴζονται μέχρι σήμερον παραδόσεις ἐθνικαί, συνδεόμεναι πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Σολομῶντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Meignan*, «Solomon» (1890).—*Stosch*, «Das Salomonische Zeitalter» (1906).—*Sanda*, «Salomon und seine Zeit» (1913).—*Ν. Παπαγιαννοπούλου*, «Περὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος» (1902).

Π. Ι. Μ.

—**Σολομῶντος *διδαχή*.** Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον παρεδόθη ἡμῖν παραινετικὸν ποίημα ἐξ ἑκατὸν τεσσαράκοντα ὀκτὼ πολιτικῶν ἀνομοιοκαταλήκτων στίχων εἰς λαϊκὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς του. Παρὰ τὴν αὐτοτέλειαν τῆς συνθέσεως καὶ ἐκδόσεώς του, τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι παραλλαγή, ἀνήκουσα εἰς μεταγενέστερον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος διασκευαστήν, τοῦ, ἕνεκα τῆς φύσεως τοῦ περιεχομένου του, κυκλοφοροῦντος εὐρέως ὡς λαϊκοῦ ἀναγνώσματος καὶ διὰ τοῦτο εἰς πλείστας καὶ ποικίλας διασκευὰς καὶ παραλλαγὰς σῳζομένου, παραινετικοῦ ποιήματος φέροντος τὸν τίτλον «Σπανέας» (βλ. λ.). Ἡ διδαχὴ τοῦ Σολομῶντος εἶναι πεποιημένη κατὰ τὸν τρόπον τῶν ὑποθηκῶν τοῦ Θεόγνιδος· αἱ συμβουλαὶ στηρίζονται ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς καὶ τῶν δώδεκα ἐντολῶν, ἀναφέρονται ὅμως καὶ ἀναχωροῦν ἐκ τῆς τότε κοινωνικῆς καταστάσεως. Διὰ τοῦτο τὸ ποίημα εἶναι σπουδαιότατον, διότι ἐκφράζει τὸ πνεῦμα καὶ πολλὰς κοινωνικὰς συνήθειας τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐκ τῆς γλώσσης του πολυτιμότατον μνημεῖον διὰ τὴν παρακολούθησιν καὶ μελέτην τῆς κοινῆς μεσαιωνικῆς, καίτοι ἡ καλλιτεχνική του ἀξία εἶναι ἐλαχίστη. Λογίαν παραλλαγὴν τοῦ ποιήματος πολὺ μεταγενεστέραν ἐδημοσίευσεν ὁ Μ. Γεδεὼν («Παρνασσὸς» τ. Α'), τὸ δὲ ποίημα ἐκ παρισινοῦ χειρογράφου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὁ Émil Legrand (Bibl. grecque vulg. I, σ. 11—16).

Γ. Μ. Β.

—**«Σολομῶντος *παροιμίαι*»** βλ. λ. «*Παροιμίαι* Σολομῶντος».

—**«Σολομῶντος *Σοφία*»** [*Βιβλ.*]. Ἓν ἐκ τῶν λεγομένων δευτεροκανονικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μεγάλως τιμώμενον καὶ χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Σύγκειται ἐκ τριῶν μερῶν. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν (κεφ. α') γίνεται ἐν τῷ α' μέρει (κεφ. β'—ε') λόγος περὶ τῆς ψευδοῦς σοφίας τοῦ κόσμου τούτου καὶ συγκρίνεται ἡ τύχη τῶν δικαίων πρὸς τὴν τῶν ἀσεβῶν· ἐν δὲ τῷ β μέρει (στ'—θ') παραινεῖ ὁ ἄγνωστος ἡμῖν συγγραφεύς, ἐν ὀνόματι τοῦ Σολομῶντος, τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς νὰ ζητήσωσι τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, ἧς περιγράφει τὴν φύσιν καὶ ἀναδεικνύει τὴν ἀξίαν, καὶ ἐν τῷ γ' μέρει (ι'—ιθ') ὑμνεῖται ἡ ἐν τῇ ἱερᾷ τοῦ Ἰσραὴλ ἱστορίᾳ ἀποκαλυπτομένη θεία σοφία καὶ τέλος ὑποδεικνύεται ἡ ἐπικειμένη ἐπὶ τοὺς λαοὺς τῆς γῆς θεία κρίσις. Ἡ δι' ὅλης τῆς πραγματείας ταύτης διήκουσα ἔννοια δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι ἡ ἀποτροπὴ ἀπὸ τῆς μωρίας τῆς εἰδωλολατρείας. Ὁ συγγραφεὺς φαίνεται ὅτι ἦτο ἑλληνιστὴς Ἰουδαῖος ὅθεν ἐξηγεῖται ἡ εἴς τινα σημεῖα ἐπαφὴ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ σοφίαν. Ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν δ' ὅμως ζητημάτων ὁ συγγραφεὺς ἵσταται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἰδεολογίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐγράφη δὲ τὸ βιβλίον, ὡς φαίνεται, ἐν Αἰγύπτῳ (ια' 15, ιβ' 24, ιε' 18, ια' 5—15, ιε' 18—ιθ' 5) καὶ δὴ ἐγράφη πρωτοτύπως ἑλληνιστὶ καὶ οὐχὶ ἑβραϊστί, ὡς ὑπεστήριξάν τινες. Ὅθεν δὲν εἶναι τὸ βιβλίον ἔργον τοῦ Σολομῶντος, ὡς ὑπεστηρίζετο ἄλλοτε, οὔτε τοῦ Ζοροβάβελ, ὡς δῆθεν δευτέρου Σολομῶντος, οὔτε τοῦ Φίλωνος. Ὁ χρόνος τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἐπακριβῶς. Πιθανωτέρα πασῶν εἶναι ἡ γνώμη, καθ' ἣν τοῦτο ἐγράφη ἐπὶ Πτολεμαίου Δ' τοῦ Φιλοπάτορος (221—204), ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου ἦτο πολὺ ἐπικίνδυνος ὁ πειρασμὸς τῆς ἀποπλανήσεως τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, ἠσκεῖτο δὲ καὶ ὠμὴ βία κατὰ τῶν πιστῶν Ἰουδαίων. Λίαν ἀπίθανος εἶναι ἡ γνώμη τῶν καταβιβαζόντων τὴν συγγραφὴν τοῦ βιβλίου εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Καλιγούλα. Ἀβάσιμος δ' εἶναι ἡ ἀμφισβήτησις τῆς φιλολογικῆς τοῦ βιβλίου ἑνότητος. Τοῦ βιβλίου σῴζονται παλαιαὶ μεταφράσεις, ἡ λατινική, ἡ συριακή, ἀραβικὴ καὶ ἀρμενική.

Τὰ κυριώτερα τῶν ὑπομνημάτων εἰς τὴν «Σοφίαν Σολομῶντος» εἶναι τὰ τοῦ Grimm (1860), Schmid (1865^{2}), Gutberlet (1874), Zöckler (1891), Lesètre (1896^{3}), Moulton (1903), Heinisch (1912), Oesterley (1917), Feldmann (1926).

Π. Ι. Μ.

—**Σολομῶντος, *σφραγὶς τοῦ* —·** βλ. λ. *ἑξάγραμμα*.

—**Σολομὼν *ἅγιος*** (Saint Salomon). Ὄνομα ἁγίων τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας: —1) Ὁ ἐν Ἱσπανίᾳ μετὰ Ροδρίγου τῷ 857 ὑπὸ τῶν Μαύρων μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς καὶ ἑορταζόμενος μετὰ τοῦ συναθλητοῦ τὴν 13 Μαρτίου. —2) *Σολομὼν* (βλ. λ.) ὁ ἡγεμὼν τῆς Βρετάνης, ἑορταζόμενος τὴν 25 Ἰουνίου. —3) *Σολομὼν* (βλ. λ.), ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, ἑορταζόμενος τὴν 28 Σεπτεμβρίου καὶ —4) Ὁ κατ' ἄγνωστον ἐποχὴν ἐπίσκοπος Γενούης, ἑορταζόμενος τὴν 28 Σεπτεμβρίου.

Ε. Γ. Π.

—**Σολομών,** μητροπολίτης ***Βασσόρας***. Ἤκμασε κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ συνέγραψε τὸ «Βιβλίον τῆς μελίσσης», ἐν τῷ ὁποίῳ συνανέμειξε πολλὰ θεολογικὰ καὶ ἱστορικὰ ἀκρίτως, προσέθηκε καταλόγους νεστοριανῶν πατριαρχῶν, βασιλέων Ἀχεμαινιδῶν καὶ Πτολεμαίων καὶ αὐτοκρατόρων Ρωμαίων, *προφητείας περὶ μουσουλμανικῆς κατακτήσεως*, διηγήσεις περὶ Γὼγ καὶ Μαγὼγ καὶ Ἀντιχρίστου κλπ. Ἔγραψε προσέτι περὶ σχηματισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, θρησκευτικὰς ὁμιλίας καὶ προσευχάς.

Ε. Γ. Π.

—**Σολομών,** βασιλεὺς τῆς ***Οὐγγαρίας***. Ἕκτος βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας (1051—1090). Υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀνδρέου Α' καὶ τῆς βασιλίσσης Ἀναστασίας, ἐστέφθη τῷ 1058, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ βασιλεύσῃ, ἐκδιωχθείς, κατόπιν ἐπαναστάσεως, ὑπὸ τοῦ Μπέλα Α', ὅστις πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Σολομῶνος εἶχεν ὑποδειχθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀνδρέου ὡς διάδοχος τοῦ θρόνου. Ἀποθανόντος τοῦ Μπέλα, τῷ 1063, ὁ Σολομών, ὅστις εἶχε καταφύγει εἰς Γερμανίαν, ἐπανῆλθεν εἰς Οὐγγαρίαν, βοηθείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γερμανῶν Ἑρρίκου Δ', καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας. Παρασυρθεὶς ὑπὸ τῶν εἰσηγήσεων τῶν συμβούλων του Βὶντ καὶ Ἐρνιέϊ, κατεδίωξε τοὺς υἱοὺς τοῦ Μπέλα, Γκέζαν, Λαδίσλαον καὶ Λαμπέρτον, καὶ οὕτω προεκάλεσεν αἱματηρὸν ἐμφύλιον πόλεμον, καταλήξαντα εἰς ἧτταν καὶ ἐκθρόνισιν αὐτοῦ τῷ 1074. Κατέφυγεν ἐκ νέου εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ μετὰ ἐπανειλημμένας ἀποπείρας, ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λαδισλάου τοῦ Ἁγίου, πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου, ἀπῆλθεν εἰς Ἰστρίαν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ὡς ἀναχωρητής, βραδύτερον δὲ τὸ λείψανόν του μετεκομίσθη εἰς Πόλαν, ὅπου ὡς ἅγιος ἑορτάζεται τὴν 28 Σεπτεμβρίου.

Θ. Κ.

Σολομών, *Ἰωάννης*. Βυζαντινὸς συγκλητικὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118). Ἦτο ἀνὴρ εὐγενοῦς καταγωγῆς, λίαν πεπαιδευμένος καὶ πλουσιώτατος. Τῷ 1102 συμμετέσχεν εἰς τὴν συνωμοσίαν τῶν ἀδελφῶν Ἀνεμάδων καὶ τῶν στρατηγῶν Ὑαλέα, Γ. Βασιλακίου, Νικήτα Κασταμονίτου κλπ., οἵτινες ἐσκόπουν νὰ δολοφονήσωσι τὸν βασιλέα Ἀλέξιον Α', ἀντ' ἐκείνου δὲ ἀναγορεύσωσι βασιλέα τὸν Σολομῶντα. Ἡ συνωμοσία ὅμως ἀνεκαλύφθη καὶ οἱ μὲν πρωτουργοὶ αὐτῆς διεπομπεύθησαν καὶ εἶτα ἐτυφλώθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν, ὁ δὲ Σολομὼν ἐξωρίσθη ἀβλαβὴς εἰς Σωζόπολιν καὶ ἔκτοτε δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ αὐτοῦ.

Ν. ΚΛΣ

—**Σολομών, *Ἰωάννης*.** Ρουμᾶνος ὁπλαρχηγὸς τοῦ διαμερίσματος Κραγιόβης τῆς Κάτω Βλαχίας, ἀπολαύων μεγάλης φήμης. Ἐγγραφεὶς ἐν τοῖς φιλικοῖς τῷ 1819, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸ κίνημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου κατὰ Μάρτιον τοῦ 1821, συμπολεμήσας ἐπὶ κεφαλῆς 400 ἀνδρῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων Διαμαντῆ, Σερδάρη, Ἰωάννου Φαρμάκη καὶ Γεωργίου Ὀλυμπίου. Ἀσθενήσας ὅμως παρέδωκε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας εἰς τὸν Μανάκην, αὐτὸς δὲ ἀποσυρθεὶς εἰς Τρανσυλβανίαν ἀπέθανε μετ' οὐ πολύ.

Τ. Ε. Ε.

—**Σολομών, *Ροδινός*·** βλ. λ. *Ροδινὸς* Σολομών.

Σολομών, ἢ *Σαλομὼν* (Solomon ἢ Salomon), ***Ἰωσήφ***. Ἄγγλος ζωγράφος (1860—1927). Τῷ 1881 ἐξέθεσε διὰ πρώτην φορὰν τὰ ἔργα του ἐν Λονδίνῳ καὶ τῷ 1889 ἐν τῇ διεθνεῖ ἐκθέσει τῶν Παρισίων. Τῷ 1887 ἐγένετο μέλος τοῦ Βασιλικοῦ Ἰνστιτούτου τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Λονδίνου καὶ τῷ 1906 μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἀγγλίας. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1914—1918) ἔλαβε μέρος εἰς αὐτὸν ὡς ἀντισυνταγματάρχης, κατορθώνων διὰ τῆς τεχνητῆς παραλλαγῆς (camouflage) ν' ἀποκρύπτῃ πολεμικὰ ἔργα, ὑλικὰ κ.λ.π. ἀπὸ τὴν ἐχθρικὴν παρατήρησιν. Τῷ 1920 ἐδημοσίευσε καὶ εἰδικὴν πραγματείαν περὶ τῆς «Στρατηγικῆς τεχνητῆς παραλλαγῆς». Τὰ ἔργα τοῦ Σολομὼν εἶναι κυρίως ἱστορικοὶ πίνακες καὶ προσωπογραφίαι, μεταξὺ δὲ τούτων εἶναι: «Βάκχαι», «Ὁ ἅγιος Πέτρος ἀπαρνούμενος τὸν Χριστόν», «Ἡ Δαλιδά», «Ἡ Κασσάνδρα», «Νιόβη», «Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος», «Ἠχὼ καὶ Νάρκισσος», «Γέννησις τοῦ ἔρωτος» κ.ἄ. Διεκόσμησεν ἐπίσης τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τὸ χρηματιστήριον τοῦ Λονδίνου καὶ διαφόρους αἰθούσας τῆς ἀγγλικῆς βουλῆς.

Μ. Δ. Β.

—**Σολομὼν** (Salmon), ***Λουδοβῖκος***. Γάλλος λογογράφος, γνωστὸς ὑπὸ τὸ δημοσιογραφικὸν ὄνομα *Νουὰρ* (βλ. λ.).

Σολομωνίδης, *Σωκράτης*. Λόγιος καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1858 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1932. Μετὰ τὰς ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ σχολῇ ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐνεγράφη ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου. Διδάκτωρ ἀναγορευθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν λογίων Γ. Ὑπερίδου καὶ Σ. Παπαμιχάλη, ἐξέδιδε κατὰ δεκαπενθήμερον τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν «Βίων». Ὁ Σολομωνίδης προσελήφθη καὶ ἀρχισυντάκτης τῆς «Ἀμαλθείας» (1882), διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς (1922). Συνέγραψεν ἱκανὰς μελέτας καὶ μονογραφίας καὶ ἐξέδοτο συλλογὴν ποιημάτων καὶ μεταφράσεις.

Τ. Ε. Ε.

«Σολομωνική». Βιβλίον περιέχον διαφόρους συνταγὰς καὶ ὁδηγίας μαγικὰς πρὸς καθυπόταξιν τῶν δαιμόνων καὶ χρησιμοποίησιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀσκοῦντος τὴν μαγείαν. Τὰ βιβλία ταῦτα, τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ποικίλαι ἐκδόσεις, ἀποδίδονται εἰς τὸν Σολομῶντα τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ, ὅστις, κατά τινα ἀρχαίαν ἰουδαϊκὴν παράδοσιν, εἶχε γράψει «Βίβλον ἰαμάτων πάθους παντός». Φαίνεται ὅτι ἐνωρίτατα, ἤδη ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ μεσαίωνος, εἶχε σχηματισθῆ ὁ θρῦλος ὅτι ὁ Σολομὼν ἦτο πεπροικισμένος οὐ μόνον μὲ σοφίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐξαιρετικὰς μαγικὰς ἰδιότητας, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὰ δαιμόνια καὶ τοὺς ἀνέμους. Κατά τινα, ἀγνώστου προελεύσεως, «Διαθήκην Σολομῶντος υἱοῦ Δαυΐδ», ὁ Σολομὼν ἦτο κάτοχος δακτυλίου τινός, ὃν ἐκόμισεν αὐτῷ ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ, δῶρον τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦ δακτυλίου τούτου, ὅστις ἔφερε γλυφὴν ἐκ πολυτίμου λίθου παριστῶσαν τὴν πεντάλφαν, ὑπέτασσε τοὺς δαίμονας, οὓς καὶ ἐχρησιμοποίησε κατὰ τὴν κτίσιν τοῦ περιφήμου ἐν Ἱερουσαλὴμ ναοῦ του. Αἱ νῦν κυκλοφοροῦσαι «Σολομωνικαὶ» εἶναι συμπιλήματα ἐκ διαφόρων μεσαιωνικῶν ἀλχημιστικῶν καὶ μαγικῶν συνταγῶν καὶ συγγραφῶν, περιλαμβάνουν δὲ παντοίας πληροφορίας: τρόπους ὑποταγῆς τῶν δαιμόνων, θεραπευτικὰς συνταγάς, ἀνοήτους συνήθως, δεισιδαιμονίας, ἀστρολογικὰς δοξασίας κτλ.

Θ. Π.

Σολομῶντος *νῆσοι* (Solomon Islands) [*Γεωγρ.*]. Σύμπλεγμα νήσων τῆς Μελανησίας, κατὰ τὰ δυτικὰ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, μεταξὺ 5° καὶ 11° νοτ. πλάτους καὶ $154^{\circ}40'$ καὶ $162^{\circ}30'$ ἀνατ. μήκους, ἐμβαδοῦ 38 342 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ (1924) 210 000 κατ. Περιλαμβάνει τὰς μεγαλυτέρας νήσους, *Μπουγκαινβίλ*, *Μπούκα*, *Σουαζέλ*, *Ἰσαβέλλα*, *Φλωρίδα*, *Ἀνούντα* (440 τ. χλμ.), *Μαλάϊτα*, τὴν συστάδα *Νέας Γεωργίας* (220 τ. χλμ.), τὰς νήσους *Ρυῦσσελ* (400 τ. χλμ.), *Γκααντακαναρ* καὶ πληθὺν ἄλλων μικροτέρων νησίδων. Εἶναι ὀρειναί, ἡφαιστειώδους σχηματισμοῦ, μετὰ κοραλλιογενῶν στρωμάτων, ἀνωτέρου ὕψους 3.100 μ., πυκνῶς δὲ δασώδεις. Τὸ ἔδαφος, ὡς ἐκ τῆς πολυομβρίας, εἶναι εὔφορον, παράγον δημητριακὰ κυρίως. Διενεργεῖ σημαντικὴν ἐξαγωγὴν καουτσούκ, μαργάρου καὶ τῶν λεγομένων λιθοκαρύων, ἤτοι φυτικοῦ ἐλεφαντοστοῦ. Οἱ κάτοικοι εἶναι Μελανήσιοι, ἀνάμικτοι εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς μετὰ Πολυνησίων, τινὲς δὲ καὶ κανίβαλοι, ἀσχολούμενοι κυρίως εἰς τὴν ἁλιείαν, τὴν ἀγγειοπλαστικὴν καὶ τὴν γεωργίαν, χρησιμοποιοῦντες ἀρχέγονα ἐργαλεῖα καὶ ὅπλα (τόξον καὶ δόρυ). Ἡ συνήθεια τοῦ στιγματισμοῦ εἶναι γενική. Τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦτο ἀνεκαλύφθη τὸ πρῶτον τῷ 1567 ὑπὸ τοῦ Ἱσπανοῦ Μεντάνα, ἀλλὰ δὲν κατελήφθη. Τῷ 1769 ἐπανεῦρον αὐτὸ οἱ Γάλλοι, ἀλλὰ κατέλαβεν, εἴκοσιν ἔτη βραδύτερον, ὁ Ἄγγλος ὑπολοχαγὸς Σόρτλανδ. Διὰ συμφωνιῶν τοῦ 1885 καὶ 1899 διενεμήθησαν τὰς νήσους ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἀγγλία. Ἡ πρώτη κατέλαβε τὰς βορείους νήσους Μπουγκαινβὶλ καὶ Μπούκα (περίπου 10.000 τ. χλμ. καὶ 150.000 κάτ.), προσαρτηθείσας διοικητικῶς εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος Βίσμαρκ (προτεκτορᾶτον Νέας Γουϊνέας), ἡ δὲ Ἀγγλία διετήρησε τὰς ὑπολοίπους, αἵτινες ἀπετέλεσαν ἀποικίαν τοῦ ἀγγλικοῦ στέμματος. Τῷ 1914 τὸ γερμανικὸν τμῆμα κατελήφθη ἀμαχητὶ ὑπὸ νεοζηλανδικῶν στρατευμάτων. τὸν δὲ Μάϊον τοῦ 1921 παρεχωρήθη, δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, εἰς τὴν Αὐστραλίαν πρὸς διοίκησιν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Θ. Κ.

Digitized by Google

Σολὸν (Cholon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλικῆς Κοχιγκίνας, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ΝΔ. τῆς Σαϊγκόν, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τροχιοδρόμων καὶ διὰ πλωτῆς διώρυγος. Εἶναι σημαῖνον βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον, ἔχουσα ἐργοστάσια καθαρισμοῦ ὀρύζης, ἀγγειοπλαστικῆς κλπ. Κάτ. 138.000. Χ. Δ.

Σολὸνι (Sologne) *[Γεωγρ.]*. Πεδινὴ περιοχὴ τῆς Δ. Γαλλίας, ἐκτεινομένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Λίγηρος καὶ Σὲρ καὶ καταλαμβάνουσα συνολικὴν ἔκτασιν 4.500 τ. χλμ. περίπου. Μέχρι τοῦ 1860 ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἀνθυγιεινῶν ἀμμωδῶν καὶ ἑλωδῶν ἐκτάσεων, αἵτινες, ἀποξηρανθεῖσαι ἔκτοτε, ἀποτελοῦσι σήμερον γονίμους γαίας, ὅπου καλλιεργοῦνται σιτηρά, ἄμπελοι κλπ., καὶ προβατοτρόφους βοσκάς. Χ. Δ.

Σολόνοι (οἱ) (Solonen). Φυλὴ Τουγκούζων τῆς Κινεζικῆς Μαντζουρίας, ἐξηπλωμένη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τσιτσικάρ. Οἱ Σολόνοι εἶναι ἐν μέρει γεωργοὶ καὶ ἐν μέρει νομάδες καὶ στρατιῶται. Θ. Χ. Σ.

Σόλοντς (Solont) *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Ρουμανίας, ἐν Μολδαυΐᾳ, κατὰ τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τῶν Καρπαθίων. Κάτ. 2.453 (1917). Ἔχει μεγάλας πηγὰς πετρελαίου (παραγωγὴ 1926, 19.380 τόννοι). Θ. Κ.

Σολοπάκα (Solopaca) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Καλόρε. Κάτ. 16.500. Ἔχει ἐργοστάσια ὑφαντουργίας καὶ ζυμαρικῶν καὶ παράγει δημητριακὰ καὶ οἴνους. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν θειοῦχα καὶ σιδηροῦχα λουτρὰ καὶ ἡ μικρὰ λίμνη Τελέζε, ὅπου καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ρωμαϊκῆς πόλεως Telesia. Μ. Δ. Β.

Σολοπία *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 266. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ταχυδρομικὸν γραφεῖον. Π. Ν. Π.

Σολόπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τραχείας Κιλικίας (βλ. *Πομπηϊούπολις*).

Σολόριος (Solorius mons) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Ν. Ἱσπανίας, ἐκτεινομένη εἰς τὰ μεθόρια τῆς Βαιτικῆς καὶ Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βαστούλων καὶ Βαστητανῶν (*Πλιν.* 3, 2, 2). Ὁ Στράβων (III, 156), χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ τὸ ὄνομά της, περιγράφει αὐτὴν «ὡς δασεῖαν ὕλην ἔχουσαν καὶ μεγαλόδενδρον, διορίζουσαν τὴν παραλίαν ἀπὸ τῆς μεσογείας. Πολλαχοῦ δὲ κἀνταῦθά ἐστι χρυσεῖα καὶ ἄλλα μέταλλα». Εἶναι ἡ σημερινὴ Σιέρρα Νεβάδα. Α. Θ. Σ.

σόλος (ὁ) *[Ἀρχ.]* βλ. *δισκοβολία*.

Σόλος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μεσορουγίων τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 63. Π. Ν. Π.

Σολοτέριον *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κοκκάλας τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 60. Π. Ν. Π.

Σολοτονόσα (προφ. *Ζολοτονόσα*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐν τῷ πρώην διαμερίσματι Σεβτσένκο. Κάτ. (1926) 15.482. Εἶναι ποταμολιμὴν ὁμωνύμου παραποτάμου τοῦ Δνειπέρου καὶ κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Τσερκάσσυ—Μπράχματς, ἔχων σιδηροχυτήρια, ἀλευρομύλους, κεραμεικήν, οἰνοπνευματοποιίαν καὶ βυρσοδεψίαν. Π. Ν. Π.

Σόλοτουρν (Solothurn, γαλλ Soleure) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἑλβετίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου καντονίου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀάρε, μετὰ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Κάτ. (1927) 13.650. Ἔχει ὁπλοστάσιον μετὰ συλλογῆς ὅπλων καὶ πινακοθήκην. Ὑπὲρ τὴν πόλιν, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, κεῖται τὸ ἀεροθεραπευτήριον Βαϊσσενστάϊν, εἰς ὕψος 1.287 μ.

—2) Καντόνιον τῆς Ἑλβετίας. Ἐμβ. 791 τ. χλμ. Κάτ. (1927) 140.150. Ἡ γεωργία ἀπασχολεῖ τὸ πέμπτον περίπου τῶν κατοίκων, ἡ κτηνοτροφία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη, ἀλλὰ τὸν μέγαν πλοῦτον τῆς χώρας ἀποτελεῖ ἡ βιομηχανία (1927: 342 ἐργοστάσια μετὰ 27.030 ἐργατῶν), ἰδίᾳ μεταλλουργίας, ὡρολογοποιίας, ειδῶν ἐκ κυτταρίνης, ὑφασμάτων βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων, καὶ τῆς ὀνομαστῆς μεταξουργίας τοῦ Ἰούρα. Θ. Κ.

Σολούα (Solva) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παννονίας (βλ. *Σαλούα*).

Σόλουαϊ Φὲρθ (Solway Firth) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος ἐπὶ τῇ Ἰρλανδικῇ θαλάσσῃ, μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας, μήκους 90 χλμ., πλάτους κατὰ τὴν εἴσοδον 50 χλμ., βάθους μέχρις 64 μ. Ἐν αὐτῇ ἁλιεύονται εἰς μέγα πλῆθος ὁ σολομὸς καὶ ἡ ἀρίγγη. Ἐκβάλουν δὲ εἰς αὐτὸν οἱ ποταμοὶ Κόκερ, Ἔντεν, Ἔσκ, Ἄνναν καὶ Νίθ. Μεταξὺ Μπάουνες καὶ Ἄνναν, ὅπου τὸ μικρότερον πλάτος, διέρχεται ὑπὲρ τὸν κόλπον σιδηροδρομικὴ γέφυρα μήκους 1.792 μ. Θ. Κ.

Σολουεντία ἄκρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον Λιβύης τῆς ἐντός, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νουΐου καὶ τοῦ Μάσσα (*Πτολεμ.* Δ, στ. 6). Εἶναι τὸ ἀκρωτήριον Cabo Agulas τῆς Σιέρρα Λεόνε. Σ. Ε. Λ.

Σολοὺν *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ βουλγαρικὴ ὀνομασία τῆς *Θεσσαλονίκης* (βλ. λ.).

σολουρόλη (ἡ) (Solurol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Τὸ σκεύασμα τοῦτο, καλούμενον καὶ *θυμινικὸν ὀξύ*, εἶναι νουκλεοτινοφωσφορικὸν ὀξύ. Ἄμορφος κιτρίνη κόνις, εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, ἀσθενῶς ὀξίνου ἀντιδράσεως, ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν σύνθεσιν: $C_{80}H_{46}N_4O_{15}.2P_2O_5$. Τὸ σκεύασμα ἀνεγράφη κατὰ τῆς ἀρθρίτιδος καὶ τῆς οὐρικῆς διαθέσεως. Κ. Γ. Μ.

Σολοῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Σολόεις*.

σολουτραία βαθμίς. Ἡ δευτέρα βαθμὶς τοῦ *νεοπαλαιολιθικοῦ* καὶ ἡ ἕκτη ἐκ τῶν μεγάλων διαιρέσεων τῆς ὅλης παλαιολιθικῆς ἐποχῆς τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ *σολουτραία βαθμὶς* ἢ *σολουτραῖον* (Solutréen, Solutré-Stufe, Solutrean κλπ.) ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ κυριωτέρου προϊστορικοῦ σταθμοῦ, ὅπου εὑρέθησαν τὸ πρῶτον τὰ τυπικώτερα καὶ ἀφθονώτερα ἴχνη τοῦ ἰδιαιτέρου τούτου τύπου, ἐν Cros-du-Charnier, παρὰ τὸ χωρίον Solutré, τοῦ διαμερίσματος Saône-et-Loire. Ἐνταῦθα ἀνευρέθη (De Ferry κ. ἄ.) παχὺ στρῶμα περικλεῖον τοὺς τύπους τῶν λιθίνων ἐργαλείων, οὓς ὀνομάζομεν σολουτραίους, καὶ ἀντικείμενα ἐξ ὀστοῦ, κείμενον τυπικῶς μεταξὺ κατωτέρου ὠριγνακίου στρώματος καὶ ἀνωτέρου μαγδαληναίου. Ἐπρόκειτο περὶ οἰκήσεως καὶ ἐργαστηρίου συγχρόνως. Ἔκτοτε ἀνευρέθη ἡ βαθμὶς αὕτη καὶ ἀλλαχοῦ καὶ εἰς Γαλλίαν, εἰς ἐλευθέρους χώρους καὶ σπήλαια, καὶ ἐκτὸς τῆς Γαλλίας. Διῃρέθη δὲ λεπτομερέστερον εἰς τρεῖς δευτερευούσας βαθμῖδας, τὸ *ἀνώτερον σολουτραῖον*, τὸ *μέσον* καὶ τὸ *κατώτερον*, σαφῶς ἀπὸ στρωματογραφικῆς ἀπόψεως διακρινόμενα, ἢ *ὑστεροσολουτραῖον*, *μεσοσολουτραῖον* καὶ *πρωτοσολουτραῖον*, διὰ τὴν δυτικὴν Εὐρώπην καὶ κατώτερον καὶ ἀνώτερον σολουτραῖον διὰ τὴν κεντρικο-ἀνατολικήν. Ἡ κοιτὶς μάλιστα τῶν φορέων τοῦ σολουτραίου πολιτισμοῦ ἀπεδείχθη τελευταίως ὅτι δὲν ἔκειτο ἐπὶ γαλλικοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ ἀνατολικώτερον. Ὁ Hillebrand ἀπεκάλυψεν ἐντὸς σπηλαίων τῆς Οὐγγαρίας (Szeleta, Jankovich κλπ.) ἄφθονα δείγματα τοῦ σολουτραίου. Καὶ δὴ μίαν πρωτόγονον ἀρχήν, μόλις διακρινομένην τῶν παλαιοπαλαιολιθικῶν, ἄτεχνον ἀκόμη διόρθωσιν τοῦ ἀμυγδαλοειδοῦς, σπανιώτερον δὲ πραγματικὰ ἐργαλεῖα μὲ σολουτραίαν περίπου μορφολογίαν, εἶτα ἀνώτερον σολουτραῖον, ἀντιστοιχοῦν μόλις τῷ μέσῳ σολουτραίῳ τῆς Δύσεως. Εἰς ταύτην ἐξετάθησαν οἱ σολουτραῖοι ἄνθρωποι ἢ ὁ σολουτραῖος πολιτισμός, διὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Μοραβίας καὶ Πολωνίας καὶ Οὐκρανίας ἀκόμη, εἰς τὴν Ν. Γερμανίαν καὶ εἶτα τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, Βέλγιον, Ἀγγλίαν, τὰ Πυρηναῖα καὶ Ἱσπανίαν. Ἐνιαχοῦ τῆς ΝΑ. Γαλλίας ὅμως ἡ ὠριγνάκιος μεταβαίνει εἰς τὴν μαγδαληναίαν, ὅπως καὶ ἐν τῇ Β. Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀπ' εὐθείας. Ἐν Γαλλίᾳ ἐνεφάνισε τὴν μείζονα ἀνάπτυξιν καὶ ἑδραίωσιν. Ἑπομένως τὸ ἀνώτερον σολουτραῖον τῆς Ἀνατ. Εὐρώπης εὑρίσκεται σχεδὸν σύγχρονον πρὸς τὸ παλαιὸν τῆς Δυτικῆς, ἐξελιχθὲν κατόπιν εἰς τὰς τελειοτέρας βαθμῖδας. Ἡ ἐξέλιξίς του δὲ φαίνεται σαφῶς ἀρχίσασα ἐκ τῶν τελευταίων μουστιαίων ἐργαλείων, τῶν ἐκφυλισθέντων ἀμυγδαλοειδῶν, τῆς Δυτ. Εὐρώπης. Τὴν τοιαύτην ἐξέλιξιν τοῦ πρωτογόνου ἀμυγδαλοειδοῦς μᾶς δεικνύουν καί τινα μεμονωμένα εὑρήματα σολουτραίας τελειοποιήσεώς του καὶ ἐκ παλαιοτέρων, ἀχιλίων καὶ μουστιαίων στρωμάτων, εἰς διάφορα μέρη τῆς Ν. Εὐρώπης καὶ Β. Ἀφρικῆς.

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς σολουτραίας τεχνοτροπίας, τοῦ ἀνωτάτου ἐξελικτικοῦ σταθμοῦ τῆς Γαλλίας ἰδίως, εἶναι ἡ ἐν εἴδει φύλλον δάφνης, εἰς διαφόρους ποικιλίας, ἐπεξεργασία τῶν αἰχμῶν ἐκ πυρίτου, διὰ διορθώσεων, οὐχὶ ὅπως εἰς τὰς παλαιοτέρας βαθμῖδας διὰ ἰσχυρῶν πάντοτε κρούσεων τῶν χειλέων δι' ἄλλου λίθου, ἀλλὰ λεπτομερῶν διορθώσεων διὰ πιέσεως ὅλης τῆς ἐπιφανείας καὶ τῶν χειλέων καὶ ἀποσπάσεως οὕτω λεπίων, ἐργασίας, ἣν βλέπομεν ὑποτυπωδῶς ἀρχομένην κατὰ τὴν προηγουμένην ὠριγνάκιον περίοδον. Πάντως, οἱ «κροῦσται» ἀποτελοῦν εἰδικῶς παρεσκευασμένους πλέον λίθους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μέν, ὡς εἴπομεν, ἡ ἐργασία εἶναι ἀτελής, εἴς τινα σημεῖα μερική, μετὰ τῆς ἀνωτέρας δὲ πλήρους σολουτραίας ἐποχῆς ἐμφανίζονται αἱ θαυμάσιαι αἰχμαί, μάχαιραι ἢ αἰχμαὶ δοράτων, πεπλατυσμέναι, ποικίλου μεγέθους, ἀπὸ ὀλίγων ἑκ. μέχρι 35 ἑκ. καὶ πλέον, γενικῶς ἐπιμήκεις καὶ ἀμφοτέρωθεν ἐπεξειργασμέναι λεπτομερῶς, ὡς πραγματικὰ φύλλα λεπτὰ (Seine, Loire, Charente, Dordogne, Garonne, Rhône κλπ. τῆς Γαλλίας). Κατὰ τὴν νεωτάτην δὲ βαθμῖδα τοῦ σολουτραίου ἀπαντᾷ καὶ τὸ ἕτερον τεχνικὸν εἶδος προόδου, πρόδρομον τῆς νεολιθικῆς τέχνης. αἱ μετ' ἐγκοπῆς αἰχμαί, δηλαδὴ ἐπεξειργασμέναι δαφνοειδῶς αἰχμαὶ μετὰ μίσχου, ὠριγνακίου ἤδη τοιούτου τύπου, προγενεστέρου. Ἰδίαν μορφὴν ἐμφανίζουν ἐν Ἱσπανίᾳ (καντάβριος τύπος). Συγχρόνως κατὰ τὴν σολουτραίαν βαθμῖδα ἔχομεν ἐπεξεργασίαν ὀστοῦ, ἐλεφαντοστοῦ, κέρατος (βελόναι, αἰχμαί, ῥάβδοι κλπ.). Καλλιτεχνικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν πρὸ καὶ μετὰ ἐποχῶν, ὅμοιαι, ἐσχάτως μόλις ἤρξαντο ἀποκαλυπτόμεναι (Eyzies, Lespugne, Roc κλπ.). Πάντως ἡ καλλιτεχνία δὲν ἀφθονεῖ κατὰ τοὺς μεταξὺ ὠριγνακίου καὶ μαγδαληναίου χρόνους τούτους. Ἡ σολουτραία περίοδος παριστᾷ τὸ ἀπόγειον τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ λίθου, μεθ' ὃ αὕτη κατέπεσε.

Σολουτραίου τύπου λίθινα ὅπλα ἀνευρίσκονται καὶ ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν Ἀφρικὴν (Κεντρικήν, Ἀλγέριον, Αἰθιοπίαν κλπ., ὄχι τὴν νότιον), τὰς Ἰνδίας, τὴν Ἀμερικήν, σχεδὸν συγχρόνου χρονολογίας, δεικνύοντα τὴν ὁμοιογενῆ ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπίνης προσπαθείας, ἂν μὴ πάντοτε τὴν συνάφειαν καὶ ἀνταλλαγήν, δι' ἐπικοινωνίας. Σημειοῦμεν ἐπίσης ὅτι ἐκ νεωτέρων ἐρευνῶν (*Vayson* κλπ.) ἀνευρίσκεται σολουτραία τέχνη καὶ εἰς νεολιθικόν.

Περὶ τῶν σολουτραίων ἀνθρώπων, ἀπὸ φυσικῆς ἀνθρωπολογικῆς ἀπόψεως, ἐλάχιστα γνωρίζομεν. Πρόκειται χρονολογικῶς περὶ τοῦ νέου παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου ἢ ἔμφρονος (Homo sapiens fossilis), διαφέροντος τοῦ παλαιοῦ νεαντερταλίου τύπου (Homo neanderlensis) καὶ ἔχοντος γενικῶς τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν συγχρόνων φυλῶν, οὕτινος τύποι εἶναι ὁ κρομανιόνιος ἢ ὁ σανσελάντιος κλπ. Ἀκριβεῖς ὅμως δὲν ἔχομεν πληροφορίας, δεδομένου ὅτι τὰ σκελετικὰ εὑρήματα μετὰ τῶν προϊστορικῶν λειψάνων εἶναι ἐλάχιστα, ὡς ὁ σκελετὸς τῆς Laugerie-Haute καί τινα σκελετικὰ ὑπολείμματα τοῦ σπηλαίου Pair-non-Paire, Roset κλπ. καὶ οἱ σκελετοὶ Neu-Essing τῆς Βαυαρίας, le Placard, ὡς καὶ τοῦ Solutré αὐτοῦ, ἂν καὶ μὴ παραδεκτῶν ὑπὸ πάντων ὡς ἀσφαλῶς αὐθεντικῶν. Σημειοῦμεν ἀριθμούς τινας ἐκ τῆς μετρικῆς ἐξετάσεως τῶν τελευταίων: δείκτ. κραν: 72, 75 1, 75. 5, ριν. δείκτ.: 53. 7, 53. 9, κραν. χωρητικότης: 1480 κ. ἑ.μ., 1500 κ. ἑ.μ. Ὑπάρχουν δὲ καὶ βραχυκέφαλα (Placard, Solutré).

Ἐκ τῆς πανίδος, τὴν ὁποίαν ἐντὸς τῶν σολουτραίων σταθμῶν εὑρίσκομεν (ταράνδου, μαμμούθ, σπηλαίων ζῴων, βονάσου κλπ.), καθὼς καὶ τῆς ἀπουσίας τῆς σολουτραίας βαθμῖδος ἀπὸ ὀρεινῶν μερῶν (Ἄλπεις, Πυρηναῖα) καὶ βορείων πλὴν ἐξαιρέσεων (Ἀγγλία), καταφαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ ἐποχῆς παγερᾶς ἢ ἀμέσως μεταπαγετώδους (λήξεως κατὰ τὸν Osborn τὴν ΙΣΤ' χιλιετηρίδα π. Χ.), μεθ' ἣν ἀκολουθεῖ ἡ μαγδαληναία κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῶν παγετωδῶν περιόδων. [Βλ. καὶ λ. *ἐποχή*.] Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

Σολόφρα (Solofra) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Σολοφράνα. Κάτ. 14.200. Ἔχει λατομεῖα, ἐργοστάσια ὑφασμάτων, μουσικῶν ὀργάνων καὶ ἰδίως ἁρμονίων. Διεξάγει ἐμπόριον ἐρίων καὶ δερμάτων. Μ. Δ. Β.

Σολόχων, μάρτυς. Κατήγετο ἐξ Αἰγύπτου καὶ ὑπέστη μετὰ τῶν Παμφάμηρος καὶ Παμφαλῶνος, κατὰ τὸν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ διωγμόν, μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 298. Συνεορτάζονται τὴν 17 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Σολπίκιος λιμὴν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν κολπίζων τῆς ἀνατολικῆς Σαρδηνίας μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σαιπροῦ (νῦν Flumendosa) καὶ τοῦ Καιδρίου (νῦν Cedrino). Εἶναι ὁ σύγχρονος Golfo di Tortoli (πλάτ. 39° 57′ Β., μῆκ. 9° 43′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161a: Sardinia south coasts) ἀμέσως πρὸς Β. τοῦ ἀκρωτηρίου Bellavista. Σ. Ε. Λ.

σολπύγη (ἡ) (Solpuya) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀραχνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σολπυγιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν βορειοανατολικὴν Ἀφρικήν. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σολπύγη ἡ ὑπόξανθος* (Solpuya rosea), ἥτις ἔχει μῆκος περὶ τὰ 15 ἑκατοστόμετρα καὶ σῶμα κεκαλυμμένον ὑπὸ βραχειῶν καὶ σκληρῶν τριχῶν καὶ χρῶμα ὑπόξανθον. Δ. Ν. Π.

σολπυγίδαι (οἱ) (Solpugidæ) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἀραχνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φωτοφόβων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ μεγέθους ἀράχνας, ἰοβόλους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀπαντώσας εἰς τὰς περὶ τὸν Ἰσημερινὸν χώρας. Ἐκ τῶν 20 περίπου εἰδῶν εἶναι καὶ ἡ *σολπύγη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἐκ τῶν ἀραχνοειδῶν τούτων ζῴων μόνον ἑνὸς γένους, τῆς *πρωτοσολπύγης*, εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα εἰς τὰ στρώματα τῆς ἀνωτέρας λιθανθρακοφόρου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὸ Illinois. Γ. Κ. Γ.

Σολστάϊν (Solstein) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τοῦ Τυρόλου (βλ. *Καρβεντέλ*). Θ. Κ.

Σόλτα (Solta) *[Γεωγρ.]*. Ἀδριατικὴ νῆσος προσκειμένη εἰς τὰς δαλματικὰς ἀκτὰς καὶ ἀνήκουσα εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν. Ἐπιμήκης 10 μιλ. καὶ εὐρεῖα 2 μιλ., ἔχει ἐμβαδὸν 55 τετρ. χιλιομ. καὶ μέγιστον ὕψος (βουνὸς Superior) 290 μ. Κάτ. 3.800. Πρωτεύουσα *Γκρόχοτε*. Λιμένας ἔχει τοὺς *Ὀλιβέτο* (πλάτ. 43° 24′ Β., μῆκ. 16° 12′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ.

Digitized by Google

2712: Curzola to Kattaro), δν οἱ μὲν ἀρχαῖοι ὠνόμαζον *Ὄλυντα*, οἱ δὲ Σλαῦοι *Μασλίνιτσα*, *Πόρτο Σόρντο* καὶ *Κορομπίρ*. Σ. Ε. Λ.

Σολτάου (Soltau), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς φιλόλογος (1846—1924). Ἔγραψε: «Ἡ σύστασις τῶν ρωμαϊκῶν ἐκκλησιῶν τοῦ δήμου» (1880), «Τὸ κῦρος τοῦ λαϊκοῦ δόγματος» (1882), «Ρωμαϊκὴ χρονολογία» (1889), «Τὸ ἱστορικὸν ἔργον τοῦ Λιβίου» (1897), «Τὰ Εὐαγγέλια, αἱ πηγαί των καὶ ἡ ἀξία τῶν πηγῶν» (1901), «Ἡ ἐπιβίωσις τῆς εἰδωλολατρείας ἐν τῇ παλαιοχριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ» (1906), «Ἱππεῖς καὶ ἱπποσύνη ἐν Ρώμῃ» (1911), «Ἐπιτομὴ τῆς ἀρχαίας ρωμαϊκῆς ἱστορίας» (1912, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Stehlitz*) κ.ἄ. Ἐπίσης ἐξέδωκε τὸν «Ἐμφύλιον πόλεμον» τοῦ Ἀππιανοῦ (1899). Π. Ν. Π.

Σολτάτος, ***Γεώργιος***. Κρὴς ἐξ Ἀνωγείων τῆς Ἴδης, φημιζόμενος διὰ τὴν ὠκυποδίαν του, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Πεμφθεὶς ἐκ Φραγκοκαστέλλου κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1770 ἐπανάστασιν τοῦ Δασκαλογιάννη, ἔφθασεν ἀστραπηδὸν εἰς Σφακιά, ἵνα ἀναγγείλῃ τὴν ἀπόδρασιν τῶν συλληφθέντων ἐπαναστατῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τ. Ε. Ε.

Σολτικώφ, ***Πέτρος Σιμώνοβιτς***. Ρῶσος στρατηγὸς (1700—1772). Ἐστάλη εἰς Γαλλίαν ὅπως σπουδάσῃ ναυτικά, ἀλλ' ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς καὶ ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Σουηδούς. Ἐπὶ τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου κατήγαγε λαμπρὰν νίκην κατὰ τῶν Πρώσσων παρὰ τὴν Κρόσσεν.

Σὸλτς (Scholtz), ***Βερνάρδος***. Γερμανὸς μουσουργὸς καὶ θεωρητικός, γεννηθεὶς τῷ 1835. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ ᾠδείῳ τοῦ Μονάχου, διευθυντὴς ὀρχήστρας ἐν Ἀννοβέρῳ, εἶτα δὲ διευθυντὴς τῶν συναυλιῶν τῆς Βρεσλαυΐας. Ἀπὸ τοῦ 1883 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ᾠδείου Χὸχ τῆς Φραγκφούρτης. Αἱ συνθέσεις τοῦ Σὸλτς εἶναι αἱ ἑξῆς: τὰ μελοδράματα: «Carlo Rosa» (1858), «Zietensche Husaren» (1869), «Morgiane» (1870). «Golo» (1875), «Der Trompeter von Säckingen» (1877), «Die vornehmen Wirte» (1883), «Ingo» (1898), «Anno 1757» (1903), «Mirandolina» (1907)· μία συμφωνία, ἓν κοντσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον, τραγούδια, μουσικὴ δωματίου· ἔργα διὰ χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν: «Das Siegesfest», «Das Lied von der Glocke» κ.τ.λ. Τὰ θεωρητικὰ ἔργα τοῦ Σὸλτς εἶναι: «Μέθοδος ἀντιστίξεως», ὡς καὶ δύο αἰσθητικὰ συγγράμματα: «Wohin treiben wir?» καὶ «Musikalisches und Persönliches». Γ. Σ.

— **Σὸλτς** (Scholtz), ***Γουλιέλμος φὸν —***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1874. Ἐδημοσίευσε ποιητικὰς συλλογὰς («Ἀνοιξιάτικο ταξίδι», «Τὸ κάτοπτρον»), διηγήματα («Ἡ ἐξομολόγησις», «Ὁ δρόμος πρὸς τὸ Ἰλόκ», «Περιπέτουα») καὶ πλεῖστα δράματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέρας μνείας ἄξια εἶναι: «Ὁ ξένος», «Ὁ Ἑβραῖος τῆς Κωνσταντζης», «Ὁ ἀγὼν μὲ τὴν σκιάν» καὶ ἡ σκηνικὴ διασκευὴ τοῦ «Θανάτου τοῦ Ἐμπεδοκλέους» τοῦ Φρειδερίκου Χαίλντερλιν. Ὁ Σὸλτς θεωρεῖται εἷς ἐκ τῶν προσωπικωτέρων λυρικῶν ποιητῶν τῆς συγχρόνου Γερμανίας, ὡς δραματικὸς δὲ συγγραφεὺς φέρεται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς νεοκλασσικῆς λεγομένης σχολῆς, τῆς ὁποίας χαρακτηριστικωτέρα προσπάθεια εἶναι ἡ λύτρωσις τῆς δραματικῆς ποιήσεως ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ νατουραλισμοῦ. Ὁ Σὸλτς ἐδημοσίευσεν ὡσαύτως πλείστας μελέτας, ὧν σημαντικωτέρα εἶναι ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκέψεις περὶ τοῦ δράματος» (1905). Λ.Κ.

—**Σὸλτς** (Scholtz). ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς χριστιανονησιαρχικὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1884. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Μπρεσλάου (1917), Κιέλῳ (1919) καὶ ἐν Μύνστερ (1928) καὶ ἔγραψε: «Glaube und Unglaube in der Geschichte» (εἶδος σχολίου ἐπὶ τοῦ «De civitate dei» τοῦ Αὐγουστίνου, 1914), «Die Religionsphilosophie des Herbert von Cherburg» (1914), «Religionsphilosophie» (1921, 6' ἔκδ. 1922), «Das vermächtnis der Kautschen Lehre vom Raum und von der Zeit» (1924), «Die Grundlagenkrisis der griechiscken Mathematiker» (ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν H. Hasse, 1928). Ε. Λ.

—**Σὸλτς** (Scholtz), ***Ἰούλιος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1825—1893). Ἐξειργάσθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἱστορικὰς σκηνάς, τὰς ὁποίας ἐξεικόνισε διὰ τέχνης συμμέτρου καὶ ἐπιβλητικῆς. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ ἐπιθεώρησις τῶν ἐθελοντῶν ὑπὸ Φρειδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Γ' ἐν Μπρεσλάου» (δίς, Μουσεῖον Μπρεσλάου καὶ πινακοθήκη Βερολίνου) καὶ «Τὸ συμπόσιον τῶν στρατηγῶν τοῦ Βαλλενστάϊν» (πινακοθήκη Καρλσρούης). Ι. Μ. Π.

—**Σὸλτς** (Scholtz), ***Μάξ***. Γερμανὸς χημικὸς (1861—1919). Ἐσπούδασε φαρμακευτικὴν καὶ χημείαν. Τῷ 1895 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς χημείας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Breslau καὶ τῷ 1903 ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς φαρμακευτικῆς χημείας εἰς Greifswald. Ὁ Σὸλτς ἠρεύνησε τὴν βερβερίνην καὶ βουξίνην, διάφορα ἀλκολοειδῆ, ἀμμωνιοενώσεις, τὸ ουρικὸν ὀξὺ κλπ. Ἐδημοσίευσε μελέτας: «Περὶ τερπενίων» (1896), «Περὶ τῆς τεχνητῆς παρασκευῆς τῶν ἀλκαλοειδῶν» (1897), «Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς πληρώσεως τοῦ χώρου τῶν ὁμάδων τῶν ἀτόμων κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν χημικῶν ἀντιδράσεων» (1899), «Περὶ τῶν ὀπτικῶς ἐνεργῶν ἑνώσεων τοῦ θείου, σεληνίου, κασσιτέρου, πυριτίου καὶ ἀζώτου» (1906), «Ἐγχειρίδιον φαρμακευτικῆς χημείας» κλπ. Κ. Γ. Μ.

—**Σὸλτς** (Scholtz), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς στρατηγὸς (1851—1927). Καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1870, ἐτοποθετήθη τῷ 1885 εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον, τῷ δὲ 1912 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ 20οῦ σώματος στρατοῦ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου διεκρίθη εἰς τὰς μάχας τοῦ Τάννεμμπεργκ, παρὰ τὰ Μαζουριανὰ ἕλη, καὶ μετέπειτα εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς καταδίωξιν τῶν ὑποχωρούντων ρωσικῶν στρατευμάτων. Τῷ 1915, διοικῶν τὸ 8ον σῶμα στρατοῦ, ἐνίκησε τοὺς Ρώσους παρὰ τὸ Κόλνο, ἐκυρίευσε τὴν Λόμτσαν, τὸ Ὄσσοβιτς καὶ τὸ Γκρόντνο. Βραδύτερον ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ ἐξ αὐτοῦ ὀνομασθέντος τμήματος στρατιᾶς, μεθ' οὗ, μετὰ τὰς ἀμυντικὰς μάχας τοῦ Ντύναμμπουργκ καὶ Ρίγας (1916—1917), συμμετέσχεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ μακεδονικοῦ μετώπου. Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐξησφάλισε τὴν ὑποχώρησιν τῶν αὐστρογερμανικῶν στρατευμάτων ἐκ Ρουμανίας καὶ Σερβίας. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1919. Θ. Κ.

— **Σὸλτς** ***μέθοδος*** *[Γραφ. Τέχν.]*. Μέθοδος κατασκευῆς γραμμωτῶν τύπων (κλισέ) διὰ τὴν βιβλιοτυπίαν. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην χαράσσεται ἐπὶ ὑποστρώματος καταλλήλου τὸ σχέδιον, ὑψοῦνται διὰ καλυπτικῆς μάζης αἱ μεγαλύτεραι μὴ τυπούμεναι θέσεις καὶ λαμβάνονται χυταὶ στερεοτυπικαὶ μῆτραι. Δι' ἀρνητικῶς τυπώνοντα τύπον κατασκευάζεται τὸ σχέδιον δι' ἰδιαιτέρας μελάνης καὶ ἀκολούθως λαμβάνεται ἡ μήτρα. Κ. Γ. Μ.

Σολύγεια *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πολίχνη τῆς Κορινθίας παρὰ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον. Ἔκειντο ἐπὶ λόφου, Σολυγίου καλουμένου, καὶ ἀπεῖχεν ὀλιγώτερον μὲν τῆς ἡμισείας ὥρας τοῦ αἰγιαλοῦ, περὶ τὰ τρία τέταρτα τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ ὑπὲρ τὰς δύο ὥρας τῆς ἀρχαίας Κορίνθου. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην (Δ' 42), ὁ Σολύγιος λόφος ὑπῆρξε τὸ ὁρμητήριον τῶν Δωριέων, ὅτε ἐπέδραμον οὗτοι εἰς τὴν Πελοπόννησον, κατὰ τῶν Αἰολέων τῆς ἀρχαίας Κορίνθου. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 425 π.Χ. ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν αἰγιαλὸν αὐτῆς 2.000 ὁπλῖται καὶ 200 ἱππεῖς Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Νικίαν καὶ δύο ἄλλους στρατηγοὺς πρὸς κατάληψιν τῆς ἀτειχίστου Σολυγείας, διὰ νὰ καταστήσουν ταύτην, κατὰ τὸ πολεμικὸν πρόγραμμα τοῦ στρατηγοῦ Δημοσθένους, ὁρμητήριον κατὰ τῆς Κορίνθου. Οἱ Κορίνθιοι ὅμως, πληροφορηθέντες παρὰ τῶν Ἀργείων ὅτι στόλος τῶν Ἀθηναίων θὰ κατέπλεεν εἰς τὰ παράλια τῆς χώρας των, διεμοίρασαν τὰς πολεμικάς των δυνάμεις εἰς τρία τμήματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἓν μὲν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βάττον προέλαβε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Σολύγειαν, ἄλλο παρέμεινεν εἰς τὰς Κεγχρειὰς ἢ Κεγχρεῖαν (Καλαμάκι), διὰ νὰ δράμῃ κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἂν ἀπεβιβάζοντο εἰς τὸν Κρομμυῶνα, καὶ τρίτον ὑπὸ τὸν Λυκόφρονα ἐπῆλθε κατὰ τῶν ἀποβιβασθέντων εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς Σολυγείας Ἀθηναίων, πρὸς τοὺς ὁποίους συνῆψε πεισματώδη μάχην παρὰ τὰ ρεῖθρα τοῦ Ρείτου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν μέν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν Σολύγειαν. Ἠδυνήθησαν ὅμως εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην ταύτην νὰ λεηλατήσουν τοὺς ἀγροὺς τοῦ Κρομμυῶνος (παρὰ τοὺς σημερινοὺς Ἁγίους Θεοδώρους) καὶ νὰ καταλάβουν τὴν χερσόνησον τῶν Μεθάνων, τὴν ὁποίαν καὶ κατέστησαν ὁρμητήριον κατὰ τῆς Ἐπιδαύρου καὶ Τροιζῆνος, συμμάχων τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Κορινθίων. Ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς ἀρχαίας Σολυγείας ἔχει κτισθῆ τὸ χωρίον Γαλατάκι. ΚΑΨ.

— **Σολυγείας**, ***πρώην δῆμος*** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' δήμων τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἔχων ἕδραν τὸ Σοφικόν. Νῦν διεσπάσθη εἰς τὰς κοινότητας *Ἀγγελοκάστρου, Καταχαλίου, Κάτω Ἁλμυρῆς* καὶ *Σοφικοῦ*.

Σολύγειον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ δυτικοῦ Σαρωνικοῦ ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Κεγχρεῶτου κόλπου ἀκτῆς τῆς Κορινθίας. Εἶναι ὁ σύγχρονος ἄκρα *Γαλατάκι* ἢ *Γαλατάς*. Σ. Ε. Λ.

Σόλυμα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρασιατικὸν ὄρος ὑψηλόν, κατὰ τὰ νοτιοανατολικὰ τῆς Λυκίας, ἀποτελοῦν μέρος τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Λυκίου Ταύρου καὶ ἐπεκτεινόμενον πρὸς Ν κατὰ τὸν Λύκιον Ὄλυμπον. Εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀνομαζόμενον *Ταχταλὴ νταγ* (ὑψόμ. 2.350 μ.). Σ. Ε. Λ.

— **Σόλυμα** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὴν ὁποίαν, κατὰ τὸν Παυσανίαν (VIII 16), ὑπῆρχε τάφος Ἑλένης τινός, ἐγχωρίας γυναικός, ὅστις εἰς ὡρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν τοῦ ἔτους ἠνοιγεν αὐτομάτως. Κατά τινας Σόλυμα εἶναι τὰ *Ἱεροσόλυμα* ἢ *Ἱερουσαλήμ*. ΚΑΨ.

Σολυμική (ἡ) *[Γλωσσολ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ γλῶσσα τῶν ἀρχαίων Σολύμων, ἥτις ἐλαλεῖτο ἐν τῇ ἀνατολικῶς τῆς Λυκίας κειμένῃ χώρᾳ. Ἡ γλῶσσα αὕτη, ὅπως καὶ αἱ περισσότεραι ἐκ τῶν ἀρχαίων μικρασιατικῶν γλωσσῶν—οἷαι ἡ ἰσαυρική, κιλικική, λυκαονική, πισιδική κλπ.—μᾶς εἶναι μόνον κατ' ὄνομα γνωστή. Οὐδὲν γραπτὸν μνημεῖον τῆς ἀνευρέθη, τοὐλάχιστον μέχρι τοῦδε. Γ. Π. Α.

Σόλυμοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Ἀρχαῖος πολεμικὸς λαὸς τῆς Λυκίας, ὅστις κατῴκει περὶ τὰ Σόλυμα ὄρη. Τὸ πρῶτον γίνεται μνεία τοῦ λαοῦ τούτου παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλ. Ζ, 184) ὡς ἔθνους πολεμικοῦ καὶ ἐχθρικοῦ πρὸς τοὺς Λυκίους, κατοικοῦντος τὴν κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους Μιλυάδα καλουμένην χώραν τῆς Λυκίας. Κατὰ τῶν Σολύμων ἐπολέμησε νικηφόρως ὁ ἥρως Βελλεροφόντης, ἀποσταλεὶς ἐναντίον των ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Λυκίας Προίτου, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ εὕρισκε παρ' αὐτοῖς βέβαιον θάνατον. Ἀντὶ τοῦ Βελλεροφόντου ἐφονεύθη ὁ υἱός του Ἴσανδρος. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Α' 173) Σόλυμοι ἐκαλοῦντο οἱ κάτοικοι τῆς Λυκίας πρὸ τῆς εἰς αὐτὴν ἀφίξεως τῶν Κρητῶν ὑπὸ τὸν Σαρπηδόνα, μετωνομάσθησαν δὲ ἐπ' αὐτοῦ (τοῦ Σαρπηδόνος) *Τερμίλαι*, βραδύτερον δέ, ἐπὶ τοῦ μετοικήσαντος μετ' Ἀθηναίων ἀποίκων εἰς τὴν χώραν ταύτην Λύκου, *Λύκιοι*.

Μὲ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη συμφωνεῖ καὶ ὁ Στράβων, γράφων (C. 630) ὅτι οἱ Καβαλεῖς ὡς καὶ οἱ Τερμησσεῖς τῆς Λυκίας ἦσαν Σόλυμοι. Ἄλλοι γεωγράφοι ἐδέχοντο ὅτι πάντες οἱ Λύκιοι κατ' ἀρχὰς ἐκαλοῦντο Σόλυμοι. Πρὸς τὰς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι παραδόσεις συμφωνοῦσι καὶ τὰ ἐκ τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων ἐξαγόμενα συμπεράσματα. Κατὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι οἱ Σόλυμοι ἦσαν λαὸς αἰγαῖος, ἀπωθηθεὶς εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Λυκίας ὑπὸ τῶν ἐκ Κρήτης, μετὰ τὴν πλήρη ὑποταγήν της, μετοικησάντων εἰς αὐτὴν Ἀχαιῶν. ΚΑΨ.

Σόλυμος *[Μυθ.]*. Ἐπώνυμος τοῦ ἐν Λυκίᾳ ἔθνους τῶν Σολύμων μυθικὸς ἥρως, ὅστις ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Χαλδηνῆς ἢ Καλδηνῆς. Τὴν εἰκόνα τούτου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΣΟΛΥΜΟΣ ἔφερον τὰ νομίσματα τῆς εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Σολύμων ὀρέων κειμένης πόλεως Τερμησσοῦ τῆς Πισιδίας. ΚΑΨ.

Σόλυμος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὁ ὑπερκείμενος τῆς Τερμησσοῦ, πόλεως τῆς ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ Πισιδίας, λόφος, πλησίον τοῦ ὁποίου ἔκειτο ὁ Βελλεροφόντου καλούμενος χάραξ καὶ ἐδεικνύετο ὁ τάφος τοῦ πεσόντος ἐν μάχῃ κατὰ τῶν Σολύμων υἱοῦ του Πεισάνδρου ἢ Ἰσάνδρου. Καὶ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος (C. 630) οἱ Τερμησσεῖς ἐκαλοῦντο καὶ Σόλυμοι καὶ ἡ γλῶσσα τῶν ἀρχαιοτάτων τούτων κατοίκων τῆς Πισιδίας καὶ Λυκίας ὡμιλεῖτο ἀκόμη, μετὰ τῆς πισιδικῆς, λυδικῆς καὶ ἑλληνικῆς, εἰς τὴν ὑπερκειμένην τῆς Τερμησσοῦ μεγάλην τότε πόλιν Κιβύραν. ΚΑΨ.

Σολυτρὲ (Solutré) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Σὼν-Λεΐγηρος (βλ. λ. *σολουτραία*).

Σολφατάρα (Solfatara) *[Γεωγρ.—Ἡφαιστειολ.]*. Ἡφαιστειογενὴς κρατὴρ παρὰ τὸ Ποτσουόλι τῆς Ἰταλίας εἰς τὰ Φλεγραῖα πεδία, δυτικῶς τῆς Νεαπόλεως, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀναδίδονται θειοῦχα ἀέρια. Ὁ κρατὴρ οὗτος ἔσχε λίαν πιθανῶς ἔκρηξιν κατὰ τὸ ἔτος 1198 (ἢ 1167;), κατὰ τὴν ὁποίαν κατά τινας μὲν ἀνεξεβλήθησαν μόνον ἀέρια ἀναβλήματα, κατ' ἄλλους ὅμως, οὐχὶ ὀρθῶς, ἀνεξεχύθη καὶ ἡ τραχειτικὴ λάβα τοῦ ὄρους Olibano.

Σήμερον ἀπὸ ἀβαθῆ, εὐρὺν (650 μ.) κρατῆρα καὶ ἰδιαιτέρως ἐκ τοῦ στομίου του Bocca grande ἀνεκπέμπονται μὲ δυνατὸν συριγμὸν θερμὰ (157° Κελσίου) ἀέρια (ὑδρόθειον, διοξείδιον θείου καὶ διοξείδιον ἄνθρακος), ὡς καὶ ὑδρατμοί. Ἐκ τῆς Σολφατάρας ὠνομάσθησαν γενικῶς *σολφατάραι* ἢ *θειώδεις* ἢ *θειωνιαὶ* πάντες οἱ παλαιοὶ κρατῆρες ἐσβεσμένων ἢ ἐνεργῶν ἡφαιστείων ἢ γενικῶς αἱ ρωγμαὶ ἢ αἱ θέσεις ἐκδηλώσεως ἡφαιστείου ἐνεργείας, ὅπου ἀνεκπέμπονται θειοῦχα ἀέρια. Γ. Κ. Γ.

σολφαταρίτης (ὁ) (Solfatarit), ἢ ***στυπτηρία διὰ νατρίου*** (Natronalaum) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ διπλοῦν θειικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου καὶ τοῦ νατρίου ἔνυδρον,

$$Na\,SO_4.\,Al_2\,(SO_4)_3\,24\,H_2\,O.$$

Ἐμφανίζεται εἰς ἰνώδη καὶ φλοιώδη συσσωματώματα καὶ ἔχει σκληρότητα 2–3, εἰδικὸν βάρος 1,8, χρῶμα λευκὸν καὶ λάμψιν μεταξώδη. Ἀπαντᾷ μετὰ τῆς στυπτηρίας διὰ καλίου εἰς τὴν Solfatara παρὰ τὸ Pozzuoli, εἰς τὸ San Juan τῆς Ἀργεντινῆς, εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ἐν Ἑλλάδι δὲ εἰς τὴν Μῆλον καὶ τὴν Κίμωλον. Γ. Β.

σολφὲζ (τὸ) (γαλλ. solfège, ἰταλ. solfeggio). Μουσικὴ ἀνάγνωσις, ρυθμικὴ ἢ μελῳδική, γινομένη ἐπὶ τῶν συλλαβῶν: *ντο - ρε - μι - φα - σολ - λα - σι*. Ἡ λέξις *σολφὲζ* ἐδημιουργήθη προφανῶς ἐκ τῶν συλλαβῶν *σολ - φά*, ἐπολιτογραφήθη δὲ εἰς τὰς πλείστας τῶν λατινικῶν χωρῶν, αἵτινες ἐξ ἄλλου διδουσι μεγάλην σημασίαν εἰς τὰ φωνητικὰ ταῦτα γυμνάσματα, δι' ὧν ἀποκτᾶται ἡ ἐκτίμησις τῶν διαστημάτων καὶ ἡ ρυθμικὴ ἀκρίβεια. Τὸ *σολφὲζ* χρησιμοποιεῖται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ ᾠδεῖα τῆς Γαλλίας, Βελγίου, Ρωσίας, Ἑλλάδος κλπ. Ἀντι-

Digitized by Google

θέτως ἐν Γερμανίᾳ δὲν περιλαμβάνεται τοῦτο εἰς τὴν στοιχειώδη διδασκαλίαν τῶν ᾠδείων. Τὸ σολφὲζ προϋποθέτει ἀνάγνωσιν εἰς ὅλους τοὺς γνώμονας—ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς περιπεσόντας ἐν ἀχρηστίᾳ—ὡς καὶ εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ γυμνάσματος ἐναλλαγὴν αὐτῶν. Γ. Σ.

Σολφερῖνο (Solferino) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Μαντούης, ἐπὶ λόφου ἀποτελοῦντος τὸ νότιον ὅριον τοῦ λεκανοπεδίου τῆς λίμνης τῆς Γκάρντα, παρὰ τὸν ποταμὸν Ραντόνε. Κάτ. 1657. Μ. Δ. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν ἰταλικὸν πόλεμον τοῦ 1859, οἱ ἀντίπαλοι στρατοί, συμμαχικὸς (Γαλλοπεδεμόντιοι) ἐξ 140.000 ἀνδρῶν καὶ 400 πυροβόλων ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ναπολέοντα Γ′ καὶ τὸν βασιλέα Βίκτωρα Ἐμμανουήλ, αὐστριακὸς ἐξ 160.000 ἀνδρῶν καὶ 750 πυροβόλων ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα Φραγκῖσκον Ἰωσὴφ (τὸν ἀπὸ μέσων Ἰουνίου ἀναλαβόντα τὴν ἀρχιστρατηγίαν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι μεταστροφῆς τῆς τύχης τῶν αὐστριακῶν ὅπλων), εὑρέθησαν τὴν ἑσπέραν τῆς 23ης Ἰουνίου 1859 ὡς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαίνεται. Τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἦσαν τεταγμένοι οἱ ἀντίπαλοι στρατοί, παρουσιάζει μεγάλην ἀνομοιομορφίαν, καθόσον πρὸς μὲν τὸ βόρειον μέρος (ἀπὸ τῆς λίμνης μέχρι τοῦ Σολφερῖνο) εἶναι ὀρεινὸν καὶ πολὺ διακεκομμένον, ἐνῷ τὸ νότιον σχηματίζει πεδιάδα πρόσφορον δι' ἑλιγμούς.

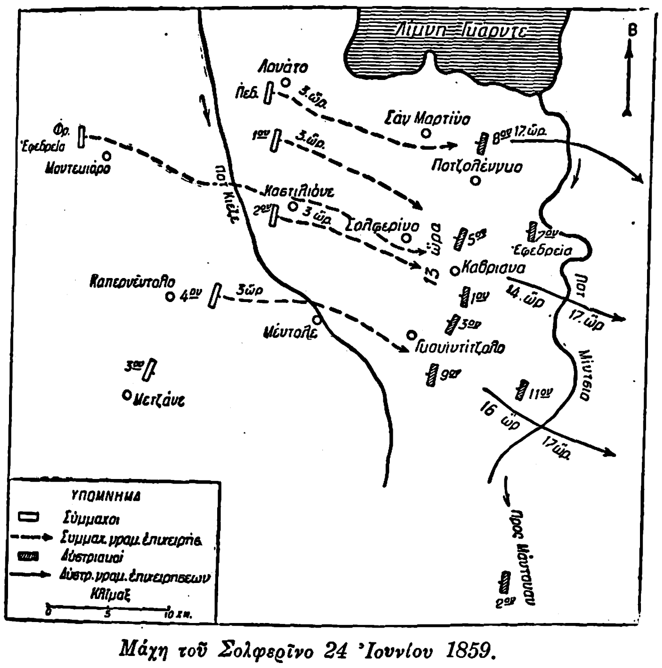

Μάχη τοῦ Σολφερῖνο 24 Ἰουνίου 1859.

Διὰ τὴν ἑπομένην, 24ην Ἰουνίου, διετάχθησαν οἱ ἑκατέρωθεν στρατοὶ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν προέλασίν των, ὁ μὲν συμμαχικὸς πρὸς τὸν Μίντσιο, ὁ δ' αὐστριακὸς πρὸς τὸν Κιέζε, χωρὶς οὐδέτερος τῶν ἑκατέρωθεν στρατῶν νὰ γνωρίζῃ ποῦ ἀκριβῶς εὑρίσκετο ὁ ἀντίπαλος. Ἐκ τῆς ἑκατέρωθεν προελάσεως ταύτης προῆλθεν ἡ *μάχη τοῦ Σολφερῖνο*, 24 Ἰουνίου 1859, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν χωριστῶν ἀγώνων· τοῦ ἀγῶνος τοῦ ἀριστεροῦ, τοῦ ἀγῶνος τοῦ κέντρου καὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ δεξιοῦ. Καίτοι ἀμφότεροι οἱ ἀντίπαλοι προὐτίθεντο νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν προέλασίν των κατὰ τὴν 24ην Ἰουνίου, ὁπότε θὰ ἐπήρχετο μάχη ἐκ συναντήσεως, ἐν τούτοις τοιοῦτό τι δὲν συνέβη, καθόσον οἱ μὲν σύμμαχοι ἐξεκίνησαν τὴν 3ην ὥραν, ἐνῷ οἱ Αὐστριακοὶ ἐσκόπευον νὰ ἐκκινήσωσι τὴν 9ην ὥραν, συνεπῶς προκατελήφθησαν οἱ Αὐστριακοὶ καὶ τοιουτοτρόπως ἐπῆλθε μάχη ἐκ παρατάξεως. Κατόπιν τῆς προελάσεως τῶν συμμάχων ἐπῆλθε περὶ τὴν 6ην ὥραν τῆς 24ης Ἰουνίου ἡ ἐπαφή.

Ἀριστερόν. Οἱ εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν Πεδεμόντιοι (Σάρδοι) ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ 8ου αὐστριακοῦ σώματος, τοῦ ἰσχυρῶς ἐγκατεστημένου ἐπὶ τῶν μεταξὺ Σὰν Μαρτῖνο καὶ Ποτζολένκο ὑψωμάτων, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς οὐσιαστικοῦ ἀποτελέσματος, καίτοι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν διεξήχθη ἀγὼν αἱματηρότατος, ἰδίως ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Σὰν Μαρτῖνο, ὅστις φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγὼν τοῦ Σὰν Μαρτῖνο*, καθ' ὃν τὸ 8ον αὐστριακὸν σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Μπένεντεκ ἀπώθησε τοὺς Πεδεμοντίους, ὑποστάντας ἧτταν μεγάλην.

Κέντρον. Τὸ 1ον γαλλικὸν σῶμα προὐχώρησε καὶ κατέλαβεν εὐκόλως ἁπάσας τὰς πρὸ τοῦ Σολφερῖνο προκεχωρημένας θέσεις τῶν Αὐστριακῶν, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ καταλάβῃ τὴν κυρίαν αὐστριακὴν γραμμήν, τὴν ἐγκατεστημένην ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα πύργος τοῦ Σολφερῖνο καὶ ἀμυνομένην ὑπὸ τοῦ 5ου σώματος. Τὸ 2ον γαλλικὸν σῶμα ἀντεπεξῆλθε κατὰ πολλῶν δυσκολιῶν, καθόσον ἀντετάχθησαν κατ' αὐτοῦ ὄχι μόνον τὸ 1ον αὐστριακὸν σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὸ σπεῦσαν 7ον σῶμα. Κατὰ τὴν προχώρησιν ταύτην τὸ 2ον γαλλικὸν σῶμα ἔχασε τὸν μετὰ τοῦ ἀριστερὰ αὐτοῦ 1ου σώματος σύνδεσμον, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπεμακρύνθη, ἀφῆσαν τοιουτοτρόπως κενὸν μεταξὺ τῶν δύο τούτων σωμάτων, οὗ ἐπεζήτησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν οἱ Αὐστριακοί, ἀποστείλαντες ἓν σύνταγμα ἱππικοῦ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι διαρρήξεως τοῦ συμμαχικοῦ μετώπου· ἀλλὰ διὰ τῆς ἐγκαίρου ἀφίξεως δύο γαλλικῶν μεραρχιῶν ἱππικοῦ ἀπεφεύχθη ἡ διάρρηξις καὶ ἐπωματίσθη τὸ κενόν. Ἐνῷ ἡ ἐν τῷ κέντρῳ κατάστασις παρέμενεν ἀμφίρροπος, ἔσπευσεν ἡ γαλλικὴ φρουρὰ καὶ διὰ τῆς σθεναρᾶς παρεμβάσεώς της κατώρθωσαν οἱ Γάλλοι νὰ καταλάβωσι περὶ τὴν 13ην ὥραν τὸν πύργον Σολφερῖνο καὶ νὰ κατευθυνθῶσι κατὰ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Καβριάνα, ὁπότε ἅπαν τὸ κέντρον τῶν Αὐστριακῶν (1ον, 5ον, 7ον σώματα) ἐξηναγκάσθη εἰς ὑποχώρησιν πρὸς τὸν Μίντσιο. Τοιουτοτρόπως ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ἐκρίθη ἡ μάχη, καθόσον εἶχεν ἐπέλθει διάρρηξις τοῦ αὐστριακοῦ μετώπου, δεδομένου ὅτι τὸ ὕψωμα τοῦ Σολφερῖνο ἐπικρατεῖ ἁπάσης τῆς αὐστριακῆς τοποθεσίας.

Δεξιόν. Εἰς τὸ δεξιὸν οἱ Αὐστριακοὶ ἦσαν ἐπιθετικώτεροι, καθόσον πρὸς τὸ πλευρὸν τοῦτο ἦσαν κατὰ πολὺ ἰσχυρότεροι τῶν συμμάχων· ἐπρόκειτο περὶ τριῶν σωμάτων (3ου, 9ου, 11ου) ἐναντίον ἑνὸς συμμαχικοῦ (τοῦ 4ου)· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ 3ον γαλλικὸν σῶμα, τοῦτο ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ ἐπιτηρῇ τὸ 2ον αὐστριακόν, τό, κατὰ πληροφορίας, μέλλον νὰ ἐξορμήσῃ ἐκ τοῦ φρουρίου τῆς Μάντουας, ἵνα ἀπειλήσῃ τὸ δεξιὸν γαλλικὸν πλευρόν. Μεθ' ὅλα ταῦτα δὲν ἠδυνήθησαν οἱ Αὐστριακοὶ νὰ κρατήσωσιν ἐπὶ πολὺ τὰς θέσεις των, εἰς τρόπον ὥστε περὶ τὴν 16ην ὥραν ὑπεχώρησαν, ἐγκαταλείψαντες τὸ πεδίον τῆς μάχης (ἀποτυχία τοῦ αὐστριακοῦ σχεδίου, ἀποβλέποντος εἰς τὴν κατάρρευσιν τοῦ δεξιοῦ τῶν Γάλλων καὶ τὴν ἀπειλὴν κατὰ τοῦ πλευροῦ τούτου). Τοιουτοτρόπως τὴν ὥραν ταύτην οἱ Αὐστριακοὶ εὑρίσκοντο ἐν πλήρει ὑποχωρήσει, ἐξαιρέσει τοῦ δεξιοῦ των, τοῦ ἐξακολουθοῦντος νὰ συγκρατῆται εἰς τὰς θέσεις του. Τὴν 17ην ὥραν διετάχθη τὸ δεξιὸν τῶν Αὐστριακῶν (8ον σῶμα) νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ συγχρόνως διετάχθη ἡ προσπέρασις ὁλοκλήρου τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μίντσιο (τῆς ἀνατολικῆς). Οἱ σύμμαχοι δὲν κατεδίωξαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ κοπώσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ σφοδρᾶς θυέλλης. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἀπώλεσαν οἱ Γάλλοι περὶ τοὺς 12.000 ἄνδρας, οἱ Πεδεμόντιοι 5.000, οἱ δ' Αὐστριακοὶ 22.000.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

σολωμὸς (ὁ) *[Ζῳολ.]*· βλ. *σολομός*.

— **σολωμὸς** (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ψευδομελία*.

Σολωμός, *Διονύσιος*. Ἐγεννήθη τὴν 8 Ἀπριλίου 1798 εἰς τὴν Ζάκυνθον, υἱὸς τριτότοκος τοῦ κόμιτος Νικολάου Σολωμοῦ, ἀνήκοντος εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν τοῦ τόπου, τῶν λεγομένων εὐγενῶν, κατόχου μεγάλης περιουσίας καὶ γόνου ἀρχαίας οἰκογενείας, ἡ ὁποία τὴν πηγήν της ἀνέφερεν εἰς τὴν Κρήτην. Ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας τὸ ἦθος καὶ ἡ χάρις τοῦ νεαροῦ Σολωμοῦ ἦσαν ὡς νὰ προεμήνυον τὴν μετέπειτα ἀνάπτυξίν του. Παιδίον, ἐδείκνυεν ἀσυνήθη ροπὴν εἰς τὴν θεοσέβειαν καὶ συμπάθειαν πρὸς τὴν ποίησιν, ἡ ὁποία καὶ ἐκτάκτως ἐκαλλιεργεῖτο εἰς τὴν γενέτειραν, καθὼς μαρτυροῦσι καί τινα ὀνόματα, παραμένοντα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν νεωτέρων ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἀλλὰ τὴν ἀνάδειξιν τῆς παιδικῆς εὐφυΐας του χρεωστεῖ κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν πρῶτόν του διδάσκαλον, τὸν καθολικὸν ἱερέα Σάντον Ρώσσην. Ἡ Ζάκυνθος, καθὼς ἡ Ἑπτάνησος τότε, καὶ παρ' ὅλας τοῦ καιροῦ ἐκείνου τὰς συχνὰς πολιτικὰς μεταβολὰς καὶ τὰς ἀλλαγὰς τῶν δυναστῶν της, ἐτήρει ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐκεῖθεν προσεδέχετο τὰ φῶτα καὶ τὴν μόρφωσιν. Ὁ πατὴρ τοῦ Σολωμοῦ ἀπέθανε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1807· τὴν παραμονὴν τῆς τελευτῆς του ἐνομιμοποίησε καὶ τὸν γάμον του μὲ τὴν ὡραίαν του ὑπηρέτριαν, τὴν Ἀγγελικὴν Νίκλη, καὶ τ' ἀπορφανισθέντα τέκνα του παρέμειναν οὕτω κληρονόμοι μεγάλης περιουσίας. Ὁ νέος Σολωμὸς τῷ 1808, μὲ τὴν φροντίδα τῶν κηδεμόνων του, συντροφευόμενος καὶ ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του Ρώσσην ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ λάβῃ ἐκεῖ τὴν προσήκουσαν παίδευσιν. Ἐφοίτησεν ἐν πρώτοις εἰς κάποιον σχολεῖον τῆς Βενετίας, ὅπου ὅμως πολὺ δὲν ἔμεινεν, ἕνεκα, φαίνεται, τῆς ἀτιθάσου του φύσεως. Ἐφοίτησεν ἔπειτα εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Κρεμώνης καὶ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Παβίας, ἐβραβεύθη εἰς τὰ μαθήματα τῆς ρητορικῆς καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικήν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ συμπληρώσῃ τὰς σπουδάς του εἰς αὐτήν. Ἡ ἐπίδοσίς του εἰς ἐπιστήμας καὶ εἰς γράμματα, ἔξω τῆς ποιήσεως τῆς ἀποτελούσης τὸν ἰδεώδη κόσμον του, ἦτο δι' αὐτὸν κάτι ἐνδεχόμενον καὶ δευτερεῦον. Ὁ θεῖος στίχος τὸν ἀπησχόλει ἀποκλειστικῶς καὶ τὸν ἀπερρόφα, ταχέως δ' ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐκτίμησιν, μέχρι τοῦ θαυμασμοῦ, τῶν συνομηλίκων, τῶν σπουδαστῶν καὶ τῶν λοιπῶν συνεταίρων τῆς διανοουμένης νεότητος. Ἐγνώρισε κορυφαίους ποιητὰς καὶ λογίους, ἐσχετίσθη μὲ τὸν Μαντσόνην, ὁ ὁποῖος τὸν ἠγάπησε καὶ δὲν ἔπαυε νὰ τὸν προσέχῃ εἰς τὸν δρόμον του· ἔγινεν οἰκεῖος τοῦ Μόντι, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεζήτει καὶ κάποτε ἐφιλονίκησε, εἷς δὲ τῶν διδασκάλων του προεφήτευσέ ποτε ὅτι θὰ τὸν ὑπερβῇ τὸν Ἰταλὸν ὁ Ἕλλην. Ἡ ἀριστοκρατικὴ καταγωγὴ τοῦ Σολωμοῦ δὲν τὸν ἐκώλυε νὰ μετέχῃ φιλελευθέρων καὶ ἐπαναστατικῶν ροπῶν καὶ τάσεων, σκανδαλίζων τοὺς συντηρητικοὺς καὶ ἀντιδραστικούς. Ἀπὸ τῆς διαμονῆς του εἰς τὴν Ἰταλίαν δὲν περιωρίσθη νὰ μελετᾷ τὴν λογοτεχνίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔγραφε τὴν ποίησιν εἰς τὴν ἰταλικήν, εἰς τὴν γλῶσσαν ἡ ὁποία καὶ ἦτο ἡ φιλολογικὴ γλῶσσά του. Ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, κατὰ τὸ 1818, διεκρίθη ἀποκλειστικῶς ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ νέος ἰταλογνώστης καὶ ὡς ἰταλόγλωσσος ποιητής, παρ' ὅλα τὰ κοιμώμενα ἐνδομύχως πατροπαράδοτα αἰσθήματα καὶ διανοήματα ποὺ θ' ἀφυπνίζοντο βραδύτερον. Ἡ πρώτη νεότης του διέρχεται εἰς τὴν Ζάκυνθον μεταξὺ φίλων του συνοδοιπόρων τῆς ὀργώσης ζωῆς του. Λαμβάνει μέρος εἰς διασκεδάσεις, ἀσχολίας, περιπετείας καὶ εὐωχίας, συνδεόμενος μὲ πρόσωπα καὶ μὲ πράγματα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀρεσκείας τῆς μυροβόλου γῆς, τῆς γενετείρας του, καὶ τῆς εὐφαντάστου κοινωνίας της. Ἀλλ' αἱ διεγέρσεις ἑκάστοτε τῶν πολιτικῶν διαμαχῶν καὶ κοινωνικῶν γεγονότων, ποὺ ἔκαμναν τὸν ποιητὴν νὰ ἐνδιαφέρεται καὶ νὰ συγκινῆται, ὁ κοσμικός, ἐν γένει, θόρυβος δὲν κατέπνιγον τὰς ὑποκαρδίους διαθέσεις του καὶ δὲν ἤρκουν διὰ νὰ κατασιγάσουν ἐντός του τὸν πόθον τῆς ἀπομονώσεως καὶ τὸν κορεσμὸν τῆς δίψης, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐνέπνεεν ἡ ποίησις καὶ τὰ προβλήματά της. Ἂν καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν συντηρητικῶν εὐγενῶν συντοπιτῶν του, δὲν συνεπάθει τὰς ἐπιφυλάξεις καὶ τὰ ἀντιδραστικὰ φρονήματα ἐκείνων. Τὸ φιλελεύθερον πνεῦμά του ἔρρεπε μᾶλλον πρὸς τὰ λαϊκὰ ἰδεώδη. Ὁ ἱερὸς ἀγὼν τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας τὸν περιέλαβε μεταξὺ τῶν πρώτων ὑπερμάχων τῆς μεγάλης ἰδέας, ὅσον καὶ ἂν ἡ ξένη διοίκησις τῆς Ἑπτανήσου προσεπάθει, κατὰ σύστημα, νὰ παρακωλύῃ τοὺς ἐνθουσιασμοὺς τοῦ λαοῦ καὶ νὰ συγκρατῇ τὰ παλλόμενα αἰσθήματα τῆς φιλοπατρίας. Ἂν καὶ στερούμεθα μαρτυρίων βεβαιούντων τὴν ἀνάμιξιν τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ὡρισμένοι τρόποι του μᾶς δίδουν νὰ τὴν ὑποπτευώμεθα. Αὐτοσχεδιαστὴς ἐξαιρετικῆς δεξιωσύνης, ἐρωτικὸς τραγουδιστής, μελῳδικὸς ἐλεγειογράφος, σατιριστὴς δεινός, διεκρίνετο καὶ ἐτιμᾶτο μεταξὺ τῶν προσκειμένων αὐτῷ. Καὶ λογοτεχνικῆς εἰς τὸν πεζὸν λόγον δυνάμεως παρέσχε τεκμήρια. Προέχουν δύο του λόγοι, ὁ εἷς τρυφερὸς καὶ κατανυκτικὸς πρὸ ἀγαπημένου του νεκροῦ, τοῦ Σπύρου Γρυπάρη, ὁ ἄλλος εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ μεγάλου διδασκάλου του Φωσκόλου. Τὸν ἐξεφώνησεν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, καὶ οἱ ἀκροαταί, ὡς νὰ ἐλησμόνησαν ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν ποὺ τοὺς ἐπροξένησε τὸ ἱερὸν τοῦ χώρου, τὸν ἐχειροκρότησαν. Δεῖγμα ὡσαύτως τῆς πεζογραφικῆς του δεινότητος εἶναι ὁ «Διάλογος περὶ τῆς γλώσσης», τοῦ ὁποίου ἀποσπάσματα διέσωσεν ὁ Τερτζέτης. Ἀλλὰ τὸ ἐξαιρετικὸν γεγονός, τὸ σημειῶσαν μὲ ἀνεξάλειπτον σφραγῖδα τὸν βίον του, εἶναι ἡ ἔλευσις εἰς τὴν Ζάκυνθον τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη καὶ ἡ ἐπίσκεψίς του πρὸς τὸν ποιητήν. Ὁ Τρικούπης τοῦ ἐξύπνησεν εἰς τὴν συνείδησιν ὅτι προορισμός του δὲν ἦτο νὰ συνεχίσῃ ἐπιμελῶς εἰς τὴν ἰταλικὴν ποίησιν τοὺς μεγάλους διδασκάλους του, ἀλλὰ ἡ πρωτοπορία εἰς τὴν ἐθνικὴν ποίησιν τοῦ ἀναστημένου Γένους. Ἐν τούτοις κύριαι περιπέτειαι τοῦ βίου του, κατὰ τῶν ὁποίων ἠδυνάτει ἄλλως νὰ κατισχύσῃ, τὸν ἠνάγκασαν κατὰ τὸ ἔτος 1828 νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ζάκυνθον καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Εἰς τὴν Κέρκυραν ἐνίσχυσαν τὰς ἀπομονωτικὰς τάσεις του δύο τινά, ἐξ ἴσου δραματικά, ἂν καὶ ὅλως διαφορετικῆς φύσεως, ἀντικείμενα: μία δίκη καὶ ἡ ποίησις. Τὴν δίκην ὑπέστη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐπὶ ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι τοῦ 1838, κατὰ τῶν ἀποπειραθέντων νὰ ὑπεισέλθουν ὡς δικαιοῦχοι εἰς τὴν ἐκ πατρικῆς κληρονομίας περιουσίαν του. Τὴν ἐκέρδισεν εἰς τὰ δικαστήρια, ἀλλ ἡ ὑπόθεσις τὸν ἀπερρόφησεν ἐπὶ πολὺν καὶ συναπτὸν χρόνον μὲ τὴν συγκέντρωσιν καὶ τὴν διασπάθισιν πρακτικῆς φροντίδος καὶ δραστηριότητος ξένης πρὸς τὴν κυρίαν ἀποστολήν του· καί, τὸ σπουδαιότερον, κατέλιπεν εἰς τὰ βάθη

Digitized by Google

τῆς ψυχῆς του, καὶ μὲ τὴν μοιραίαν κατασπίλωσιν τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς μνήμης τῆς μητρός του, μέγα ἠθικὸν κτύπημα, ἀθεράπευτον. Τὸ δεύτερον ἀντικείμενον ὑπῆρξεν ἡ ποίησις, ἡ ταυτοχρόνως καὶ παραλλήλως ἀνυψουμένη καὶ βαθυνομένη ἐντός του ἰδέα ὅτι ἐκείνης εἶχε ταχθῇ, οὐδὲ ἦτο δυνατὸν ἄλλως νὰ νοηθῇ ἢ ὡς ἐκείνης ἀπολύτως καὶ ἀπερισπάστως ἀντιπρόσωπος, ποιητὴς ἀληθής, ἐξ ἴσου διεθνὴς καὶ ἐθνικός. Μὲ τὰς δύο ταύτας ἰδέας, τὴν συντρίβουσαν καὶ τὴν μεταρσιοῦσαν, ἔζησε καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Κέρκυραν κατὰ τὴν 21 Νοεμβρίου τοῦ 1857, μετὰ ἐπανειλημμένας ἐγκεφαλικὰς συμφορήσεις καὶ βίον καθιστάμενον ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ παθολογικώτερον, ἀνώμαλον, ἀκοινώνητον καὶ δυσπρόσιτον εἰς τοὺς περὶ αὐτόν. Ἀλλὰ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς διαμονῆς του εἰς τὴν Κέρκυραν ἐκρίνετο ἄξιος καὶ ἀπελάμβανε τὴν πολλαχῶς ἐκδηλουμένην ἔκφρασιν προσοχῆς, τιμῆς καὶ θαυμασμοῦ ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας τῆς νήσου, ἡ ὁποία τότε ἦτο κέντρον, μὲ τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν καὶ τὴν συρροὴν ἐπιφανῶν προσωπικοτήτων, ὁμοεθνῶν καὶ ξένων, καλλιτεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς κινήσεως. Ἡ Κέρκυρα ἐπένθησε καὶ τὸν ἐκήδευσε μὲ πᾶσαν ἐπισημότητα. Ἡ ἐπτανησιακὴ βουλή, πολιτεία, κοινωνία, λογιότης, παιδεία, νεότης, ἡ χορεία τῶν θαυμαστῶν, τῶν ὑμνητῶν καὶ τῶν μαθητῶν του ἔρραναν μὲ ἄνθη τὸ μνῆμά του καὶ τὴν μνήμην του. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1865 ὁ ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Δημήτριος ἀνεκόμισεν εἰς τὴν Ζάκυνθον τὰ ὀστᾶ τοῦ ποιητοῦ. Κατετέθησαν μετὰ τῆς προτομῆς του εἰς πάνδημον ἑορτὴν ἐντὸς μαυσωλείου ἐγερθέντος ἐπὶ τούτῳ. Ἐπὶ τῆς οἰκίας ὅπου ἀπέθανεν, ὁ δῆμος Κερκυραίων ἐνετοίχισεν ἐπιγραφήν. Τὸ ὄνομά του δὲν ἔπαυσε νὰ συγκινῇ φαντασίας καὶ καρδίας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πανταχοῦ ὅπου ἠρίθμει φίλους, μεταξὺ ἄλλων καὶ ἐπιφανῆ πρόσωπα εἰς τὴν τέχνην. Κατὰ τὸν πανηγυρισμὸν τῆς ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του, κατὰ τὸ 1898, ἀπήχησεν ὁ τύπος εἰς ποικίλα δημοσιεύματα περὶ αὐτοῦ, τὴν πίστιν, τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἔξαρσιν, τὰ προκαλούμενα ὑπὸ τοῦ ἔργου του συναισθήματα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ψυχήν. Κατὰ τὸ 1906 εἰς τὴν Ζάκυνθον ὠργανώθη πανηγυρικὴ τελετὴ ἀπὸ τὴν ἀφορμὴν τῆς ἱδρύσεως ἐκεῖ τοῦ ἀνδριάντος του καὶ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ἔγκριτοι ἔλαβον τὸν λόγον καὶ τεῦχος ἐπιμνημόσυνον ἐξεδόθη. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ πρὸς τιμὴν τοῦ κοινοῦ, ἀκόμη καὶ ἀώρου διὰ νὰ αἰσθανθῇ τὴν ποίησιν τοῦ Σολωμοῦ, ὅτι ἀνέκαθεν μετ' εὐλαβείας καὶ σεβασμοῦ ἀνεφέρετο παρ' ἡμῖν ὁ Σολωμός. Καὶ τῶν καθαρευουσοδρομούντων ἡ Ἑλλὰς ἐτόνιζε συχνὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ μόνου ἐπὶ πολὺν καιρὸν εἰς τὸ κοινὸν προσιτοῦ ἔργου του, ὁποῖον ὁ «Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», διὰ νὰ παρίσταται σεμνοτέρα ἡ κατάκρισίς της ὡς πρὸς τὴν «κακὴν» γλῶσσαν καὶ τὰ «σφαλερὰ» μέτρα τοῦ ποιητοῦ, ἀδυνατοῦσα νὰ φαντασθῇ εἰς ποίαν οὕτω ἐξέπιπτεν ἀντίφασιν καὶ ἀλογίαν.

Εἰς δύο γενικὰς κατ' ἐξοχὴν περιόδους δύνανται ν' ἀποσχισθοῦν ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Σολωμοῦ ἐπὶ τῶν πνευμάτων. Πρώτη περίοδος ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔζησε, κυκλούμενος καὶ ἀκολουθούμενος ἀπὸ θαυμαστὰς καὶ μελετητὰς διαφόρων ἀποχρώσεων, γνωρίμων, φίλων, οἰκείων, συγχρόνων, συνηλικιωτῶν, πρεσβυτέρων, νεωτέρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων παραμένουν εἰς τὴν μνήμην βαρύνοντα ὀνόματα, ὁ Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος, ὁ Μάντζαρος, ὁ Βραΐλας Ἀρμένης, ὁ Μουστοξύδης, οἱ Ζαμπέλιοι, ὁ Θωμαζέος, ὁ Ζαλοκώστας, ὁ Τρικούπης· ἡ χορεία τῶν Ἑπτανησίων ποιητῶν, ὁ Μάτεσης, ὁ Τερτζέτης, ὁ Ρώμας, ὁ Ἰούλιος Τυπάλδος, ὁ Μαρκορᾶς, ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Πολυλᾶς, ὑπέροχος μὲ τὴν εἰσαγωγήν του εἰς τὸν βίον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ τὴν προλογίζουσαν τὴν ἔκδοσιν τῶν «Εὑρισκομένων» τοῦ 1859. Ὁ πρόλογος οὗτος, παρ' ὅλας τὰς ἐκδοθείσας μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν πραγματείας καὶ μελέτας περὶ Σολωμοῦ, παραμένει ἀπαρασάλευτος, πρότυπον κριτικῆς περισπούδαστον. Τὴν δευτέραν περίοδον τοῦ σολωμισμοῦ, ἀρχομένην περίπου τεσσαράκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ καὶ ἐκτεινομένην εἰς ὅλας τὰς φάσεις τοῦ ἔργου του καί, κυριώτερον, εἰς τὰ ἀποσπάσματα τῶν ὡριμωτέρων χρόνων του, ἀποτελοῦν ὁ λόγος περὶ Σολωμοῦ καὶ ἡ περὶ τὸ ἔργον του καὶ τὸ ὄνομά του φιλολογικὴ κίνησις· περὶ ταύτης ἀδύνατον ἐνταῦθα νὰ σημειωθῇ τι σαφέστερον τῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν, μεταξὺ καὶ πολλῶν ἄλλων, καταλείπουν εἰς τὰ πνεύματα μελέται τινές: ὁποῖαι ὁ μετὰ θάνατον τοῦ Γεωργίου Καλοσγούρου δημοσιευθεὶς εὐθύφρων πρόλογος εἰς τὴν μετάφρασιν ὑπ' αὐτοῦ τῶν «Ἰταλικῶν ποιημάτων», ὡσαύτως τὰ «Ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Σολωμοῦ» καὶ ὁ «Ἄγνωστος Σολωμός», δύο τόμοι τοῦ Κ. Καιροφίλα, πολλὰ μὲ τὰς ἱστορικὰς ἐξερευνήσεις καὶ πληροφορίας των προσφέροντα πρὸς διευκρίνισιν τῆς κριτικῆς περὶ τὸν Σολωμὸν ἐργασίας, «Ὁ Σολωμὸς χωρὶς μεταφυσική» τοῦ Κώστα Βάρναλη, μεθοδικὴ κριτικωτάτη ἔρευνα, ὅσον καὶ ἂν εἰς κάποια σημεῖα κινῇ τὴν ἀντιλογίαν, ἡ «Ποίηση στὴ ζωή μας» τοῦ ποιητοῦ Σπαταλᾶ, διαμαρτυρία κατὰ τῆς ἀκρισίας, καὶ ὅταν ἀκόμη γίνεται μὲ τὸ στήριγμα τοῦ Σολωμοῦ, καὶ ὁ «Διονύσιος Σολωμὸς» τοῦ Φάνη Μιχαλοπούλου, πλουσιωτάτη καὶ πληρεστάτη τῶν λεπτομερειῶν καὶ τῶν περιπετειῶν, τοῦ ἔργου καὶ τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ ἀναθεώρησις, τῆς ὁποίας τὰς καθαρὰς βλέψεις θαμβώνει κάποτε λυρικὴ μέθη.

Τὸ ἔργον καὶ ἡ τέχνη. Εἰς τὴν Ἰταλίαν «ἐγνώρισε τὸν ἑαυτό του», ἠδύνατο νὰ λέγῃ μὲ τὸ τέλος ἑνὸς στίχου του. Καὶ εὐλόγως παρέμεινε καὶ νέος καὶ ὥριμος ἀνὴρ ὁ ἰταλογέννητος, ἰταλολάτρης. Ἀλλ' ὁποία καὶ ἂν ἦτο ἡ πηγὴ τῶν πνευματικῶν ναμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐβαπτίσθη, ἡ ἑλληνικὴ πατρὶς δι' ἐκεῖνα πρέπει νὰ σεμνύνεται. Μὲ ἰταλόγλωσσα ποιήματα, παρ' ὅλα τὰ ἐν τῷ μεταξὺ ἀνυπέρβλητα κωλύματα, καταλήγει τὸ στάδιόν του, ὑπερόχως. Εἰς τὸ «Ἑλληνικὸ καράβι»—γνωρίζομεν καὶ ἐκεῖνα ὁπωσδήποτε ἀπὸ τὴν εὐσυνείδητον μετάφρασιν τοῦ Καλοσγούρου—χαιρετίζει ἐν τέλει τὸν κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ποιήματός του παριστάμενον θαυμαστήν του, τὸν Ἰταλὸν Ρεγάλδην· δράττεται ἐκεῖ τῆς εὐκαιρίας, διὰ νὰ τονίσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὴν ἄλλην αὐτὴν πατρίδα («ὅπου μέγα τὸ ᾆσμα καὶ τὸ ἔργο ἐστάθη, ὅπου βάρβαρος εἶχα φθάσει καὶ δὲν εἶμαι»). Ὁ μελετῶν τὸ λαμπρότεχνον ὅσον βραχύλογον ποίημα τοῦτο διαβλέπει ὅτι τοῦ ποιητοῦ, παρ' ὅλον τὸν λυρικὸν φι-

Διονύσιος Σολωμός.

λιταλισμόν του, τὸ ᾆσμα εἶναι ἀποθέωσις τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς. Εὐγνωμοσύνην πρέπει αὐτὴ νὰ αἰσθάνεται πρὸς τὴν δευτέραν πατρίδα τοῦ Σολωμοῦ, καθόσον ἡ Ἰταλία συνέτεινεν εἰς τὴν θαυμαστὴν ἐξέλιξίν του καὶ διέθρεψε τὴν ἑλληνικότητά του. Περισσότερα τῶν ὅσων χρεωστεῖ ὁ ἴδιος ποιητής, ἡμεῖς ἂς φυλάττωμεν τὴν ὀφειλὴν διὰ τὴν Ἰταλίαν. Μᾶς ἀπέδωκε τὸν Σολωμόν, πρῶτον μέγαν Ἕλληνα ποιητήν. Εἰς τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς φυσιογνωμίας του, τὰ συνιστῶντα τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῆς φιλολογικῆς ἐφηβείας του καὶ τῆς νεότητος, ἀδοκιμάστου ἀκόμη εἰς ὅλην της τὴν δεκτικότητα, καὶ εἰς ἐκεῖνα τῆς ὡρίμου περιεκτικῆς δράσεώς του διακρίνομεν τὰ ἴχνη τῆς ἐπιδράσεως, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὴν πρώτην ἀγωγήν. Ποῖα τὰ πρωτεύοντα, τρία ἢ τέσσαρα κύρια μεγάλα προβλήματα, τὰ κυριαρχοῦντα καὶ συνταράσσοντα τὴν ἐπὶ Ναπολέοντος, ἂς τὴν εἴπωμεν, Ἰταλίαν τοῦ καιροῦ ἐκείνου; Τὸ ἰδανικὸν τῆς φιλοπατρίας. Ἡ πίστις εἰς τὸν Θεόν. Ὁ ἔρως τῆς γυναικός, καθὼς τὴν ἐξαΰλωσαν οἱ μεγάλοι κλασσικοί: Δάντης, Πετράρχης. Ἡ ἁγία Τριὰς ὑψηλῶν ἰδεῶν: χριστολατρεία, πατριδολατρεία, γυναικολατρεία. Τὰ πρόσωπα, εἰς τὰ ὁποῖα συμβολίζονται τὰ ἰδανικὰ ταῦτα καὶ ποῦ διαφωτίζουν εὔπλαστα τὰ διακυμαινόμενα φαντάσματα τῶν ἀφῃρημένων ἐννοιῶν, ὀνομάζονται Ἀλφιέρης, Παρίνης, Μόντης, Φώσκολος, Μαντσόνης. Οἱ τρεῖς τελευταῖοι εἶναι καὶ οἱ ἀγαπητότεροι διδάσκαλοι τοῦ Σολωμοῦ. Εἰς ἐκείνους προσηλώνονται «ἀνοιχτὰ πάντα κι ἄγρυπνα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του». Καὶ τῶν τριῶν, παρ' ὅλας του τὰς διαφοράς, κοινὸν γνώρισμα, ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος. Μὲ τὴν ἀκάθεκτον φιλοπατρίαν του ὁ Μόντης ἐξαγοράζει τὴν ἀστάθειαν καὶ τὴν εὐστροφίαν ποὺ τοῦ ἀδυνατίζουν καὶ τοῦ μειώνουν τὸν χαρακτῆρα. Ἡ πατριδολατρεία, ἔμπνευσις σταθερὰ καὶ μεθύουσα τοὺς Ἰταλοὺς ποιητὰς ἀπὸ τοῦ Δάντη μέχρι τοῦ Καρντούτση καὶ τοῦ Ντ' Ἀννούντσιο εἰς τὸν βερθερικὸν ἥρωά του ὁ Φώσκολος προσωποποιεῖ τὴν τραγικὴν σύγκρουσιν ἔρωτος καὶ πατρίδος. Ὁ Μαντσόνης ἀφιερώνει ἕν του ποίημα εἰς τὸν Γερμανὸν Καΐρνερ, τὸ «προσφιλές, καθὼς λέγει, ὄνομα εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τοὺς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας». Ἀπὸ τοῦ «Ὕμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» μέχρι τῶν «Ἐλεύθερων Πολιορκημένων», ὁ Σολωμός, παρ' ὅλην τὴν ἀντίθεσιν συλλήψεως καὶ συνθέσεως τῶν πρώτων του ρητορολυρικῶν διαχύσεων πρὸς τὰ μεταφυσικὰ ἐπικὰ ὀνειροπολήματα τῶν ὡρίμων χρόνων του, πρόδηλον ὅτι εὑρίσκετο παρεσκευασμένος νὰ θερμάνῃ τὴν φαντασίαν του καὶ νὰ προικίσῃ τὴν τέχνην του μὲ τὴν ἔμπνευσιν τῆς φιλοπατρίας. Βλέπομεν ὡσαύτως, ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν πίστιν ὑπαγορευμένα, ὅτι προέχουν εἰς τὴν ποίησίν του ἔργα ἰταλόγλωσσα, ὡς ἡ «Ὠδὴ γιὰ πρώτη λειτουργία»· ἡ «Καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ» καὶ ἄλλα του σονέττα, ἐκ τῶν ἑλληνικῶν τὸ μυστικὸν ὑμνολόγημα «Εἰς μοναχὴν» καὶ κάποιαν εἰς ὅλα του καὶ εἰς τοὺς λόγους του περιρρέουσαν ἀτμοσφαῖραν χριστιανικῆς εὐλαβείας. Τὴν ἀνευρεθεῖσαν εἰς τὰ χειρόγραφά του μοναδικὴν κριτικὴν τοῦ δραματικοῦ ποιήματος τοῦ Σίλλερ. «Ὁ κόμις τοῦ Ἀψβούργου» τὴν διακρίνει ἡ αὐτὴ φιλόχριστος πνοή. Δὲν θὰ εἶναι ἄσχετος πρὸς ταῦτα, ἐκτὸς τῆς προσηλώσεώς του εἰς τὰ θεῖα ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἡ χριστιανικὴ θρησκευτικότης τῆς συγχρόνου ἰταλικῆς ποιήσεως· τὴν χαρακτηρίζουν θετικὰ οἱ ἓξ «Ἱεροὶ ὕμνοι» τοῦ Μαντσόνη καὶ ἡ χριστιανοκρατία τῆς ὅλης ἐκείνου ποιήσεως. Ὡσαύτως γνωρίζομεν ὅτι νεώτατος ἦλθεν ἐπανειλημμένως εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν Μόντην, καὶ δὲν μᾶς εἶναι ἄγνωστος ἡ γνωριμία του μὲ τὸν Μαντσόνην καὶ ἡ ἐκτίμησις, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος ἔτρεφε πρὸς τὸν Ἕλληνα, καθὼς καὶ ἡ μέχρι τοῦ θαυμασμοῦ ἐκτεινομένη συμπάθεια τῶν Ἰταλῶν διανοητικῶν νέων πρὸς τὸν Ἕλληνα διανοούμενον νεανίαν. Ἀλλὰ προέχει ὁ θαυμασμὸς τοῦ Σολωμοῦ πρὸς τὸν Φώσκολον. Ὁ κριτικὸς λόγος, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησεν ὁ Σολωμὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὸ μνημόσυνον τὸ ὀργανωθὲν εἰς τὴν Ζάκυνθον διὰ τὸν Φώσκολον, τὸ σονέττον του εἰς τὸν θάνατον ἐκείνου μὲ τὸ ἐπιφωνηματικόν του κατασταλάσμα: «Κάμε στὴν πατρίδα μας νὰ βγῇ κάποιος ποὺ νὰ σοῦ μοιάζῃ», ὁ Φώσκολος δὲν ἦτο δυνατὸν εἰμὴ νὰ ἐκδηλώνεται εἰς τὸν Σολωμὸν καὶ νὰ λανθάνῃ μέχρι τῶν ὡριμωτέρων ἐκείνου καιρῶν, ὅτε ὁ Σολωμὸς κυριευμένος ἔζη, μὲ τὴν ἐναγώνιον δημιουργικήν του προσπάθειαν, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν Γερμανῶν μεταφυσικῶν. Ἡ ἰδέα τῆς καλλιτεχνικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ στίχου καὶ τῆς εἰς τὸ ἀποσπασματικὸν ἀσυντέλεστον καταφυγῆς, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου τῆς ἀναμίξεως ἑτερογενῶν στοιχείων, ἅτινα θὰ ἠλλοίωνον ἢ θὰ ἐνόθευον τὴν αὐστηρὰν καθαρότητα τῆς ποιήσεως, ἡ ἰδέα αὐτή, ὅσον καὶ ἂν ἐφαίνετο πὼς ἔχει ἐξ ἀνάγκης πρώτην ἀφορμὴν ἐξεγέρσεως τὴν σιλλερικὴν νοοτροπίαν, δὲν ἦτο ὅλως ξένη πρὸς τὰ ὑποδείγματα τῆς φωσκολικῆς διδασκαλίας. Πρέπει ἐνταῦθα νὰ νοηθῇ ὅτι εἰς τὸν ὅρον ἐπίδρασις δὲν προσδίδομεν τὴν στενὴν ἔννοιαν, τῆς ὁποίας ἡ χρῆσις πλατεῖα συνηθίζεται ἐπιπολαίως, ἀλλὰ τὴν σημασίαν, ἡ ὁποία τὴν παρουσιάζει ὡς μίαν τῶν συντελεστικῶν μορφῶν τῆς ἐμπνεύσεως καὶ εἰς τὰ μᾶλλον ἐλεύθερα δημιουργικὰ πνεύματα. Εἰς τὴν ἰταλικὴν ἐπίδρασιν, ὅσον ἔμμεσος καὶ ἂν εἶναι, πρέπει νὰ ὑπαχθοῦν καὶ ὡρισμένα του καὶ σημαντικὰ ποιήματα, ὁποῖα, μεταξὺ ἄλλων, ἡ «Φαρμακωμένη», τὰ ἐλεγεῖα εἰς τὴν «Ροδόσταμο» καὶ τὴν «Φραγκίσκαν Φραΐζερ» καὶ κατηγορηματικώτερον ἡ ὑπερουσία ποίησις, τὸ ἀπόσπασμα τῆς «Φαρμακωμένης εἰς τὸν Ἅδη», ἡ ἐξαισίως περιπαθὴς «Γυναῖκα μὲ τὸ μαγνάδι», ἡ «Donna Velata» τῶν ἰταλικῶν ποιημάτων. Καὶ εἰς τὰ πρῶτα νεανικὰ τραγούδια του, ὁποῖα ἡ «Εὐρυκόμη», «Ὁ θάνατος τῆς ὀρφανῆς» καὶ ὁ «Θάνατος τοῦ βοσκοῦ», ὅσον καὶ ἄν, παρ' ὅλην των τὴν νεανικότητα, εἶναι λαμπρὰ ὑποδείγματα, ἄγνωστα ἕως τότε εἰς τὴν μόλις ὀρθρίζουσαν νεοελληνικὴν ποίησιν, καινοφανοῦς ποιητικῆς παρουσίας, καὶ αὐτὰ προφανῶς δὲν εἶναι εἰμὴ ἀπηχήματα τέχνης, ἡ ὁποία σημειώνει τὴν γένεσιν καὶ συνεχίζει τὴν ἀκμήν της ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως. Εἶναι ἡ περίοδος τῆς ἀρκαδικῆς λεγομένης σχολῆς· συνέδεσεν αὕτη τὴν πένθιμον ζέσιν τοῦ ἐλεγειακοῦ πρὸς τὴν δροσερὰν ἀφέλειαν τοῦ ποιμενικοῦ λυρισμοῦ. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Σολωμὸς διεκρίνετο διὰ τὴν αὐτοσχεδιαστικὴν εὐφυΐαν του. Ἐπὶ μακρὸν καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν εἰς τὴν γεννήσασαν πατρίδα, καὶ πρὶν ἢ τοῦ ἐντυπωθῇ ἐντόνως εἰς τὴν συνείδησιν ὅτι ὁ ἄξιος ἐμπνευσμένος στίχος εἶναι ὁ μελετηρὸς στίχος, ὁ μὴ κατορθωνόμενος εἰμὴ μὲ «τὸ χτένι καὶ τὴ λίμα», καθὼς ὁ ἴδιος ἔγραφε πρὸς φίλον του, ὁ στίχος τῆς τέχνης, ὅστις, καθὼς ἡ τέχνη, ἀπαιτεῖ «καιρὸν καὶ κόπον» διὰ τὴν μύησιν εἰς τὸ νόημά της, ἐπὶ πολὺ ἐχρησιμοποίησε τὴν εὐφυΐαν του αὐτοσχεδιάζων ἐξαίρετα ποιήματα καὶ κατασκευάζων σονέττα μὲ ὑποχρεωτικὰς δεδομένας ὁμοιοκαταληξίας. Βεβαίως δὲν τὰ ἐθεώρει σπουδαῖα τὰ κέρδη του ἀπὸ τὰ δοκίμια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν προώριζεν εἰς ἔκδοσιν, καὶ σχεδὸν καταφρονητὴς ἀπέναντί των παρέμεινεν. Ἀλλὰ καὶ

Digitized by Google

ἀσχέτως, τὸ αὐτοσχεδιαστικόν του προτέρημα, ὅσον καὶ ἂν πηγάζῃ ἀπὸ τὴν φυσικήν του δεξιωσύνην, πάντως ἐκαλλιεργήθη, διότι καὶ αὐτὸ ἐσυγγένευε, δὲν θὰ εἶναι ξένον πρὸς τὴν ἀξιοπερίεργον τὰ μάλιστα ἀνάπτυξιν ἐπὶ αἰῶνας τῆς ἱστορίας τῆς αὐτοσχεδίου ποιήσεως· ὁ σύνδεσμός της πρὸς τὴν ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ πρὶν ἡ κατανοηθῇ πόσον ἀνάρμοστος ἦτο πρὸς τὴν ἀριστοκρατικὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἐκλεκτικὴν βραδύτητα τῆς βαθυφρονούσης τέχνης ἡ μανία τοῦ αὐτοσχεδιάζειν ἀριθμεῖ χορείας Ἰταλῶν ποιητῶν δημοφιλῶν, ἀποθαυμαζομένων εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς ποιητικῆς. Ἀλλὰ διὰ τὸν Σολωμὸν ἡ ἐπιβλητικὴ χειρονομία, τὸ σύνθημα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ τοὺς θριάμβους καὶ διὰ τὰ μέλλοντα τρόπαια τοῦ δημοτικισμοῦ, ἀπέναντι τῶν καταφρονητῶν αὐτοῦ σχολαστικῶν καὶ ἀμούσων καθαρολόγων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγαθῶν διαθέσεων τῆς φαντασίας τῶν ἄλλων τυχὸν δημοτικιστῶν, τῶν ἀδυνατούντων νὰ μετρηθοῦν πρὸς τὴν εὐρυχωρίαν τῆς φαντασίας τοῦ Σολωμοῦ, ἦτο ἡ ἐκλογὴ τῆς γλώσσης εἰς τὸν ἔμμετρον καὶ τὸν πεζὸν λόγον του. Πρὸς τὴν ἐνεργὸν στάσιν καὶ δρᾶσίν του πρὸ τῆς ἰδέας τῆς γλώσσης δὲν ἦσαν ἀποκλειστικὰ τὸ ἔμφυτον αἴσθημα, ἡ ἐξωτερικὴ παρόρμησις τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη τῶν ποιητῶν τῆς Κρήτης τὰ ἔργα, τὰ δημοτικὰ τραγούδια, ὁ ἀνεπιφύλακτος θαυμασμὸς τοῦ Φωριὲλ πρὸς τὸ κάλλος τῆς δημοτικῆς γλώσσης. Ἂς ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὴν πνευματικὴν πατρίδα του ἠκόνιζε τὰς γραφίδας ἐπιφανῶν λογίων καὶ ποικίλως ἀνεπτύσσετο καὶ ἐκεῖ, παρ' ὅλην τὴν βραδύτητα τῶν βημάτων του, ὡς πανταχοῦ συμβαίνει, γλωσσικὸν ζήτημα. Μὲ κάποιαν ἀφέλειαν στοχαζόμεθα κοινῶς ὅτι μόλις εἶχεν ἐμφανισθῇ ὁ Δάντης ἐλύθη καὶ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης, καὶ ὅτι ἐθριάμβευσεν ἀμέσως ὁ ἰταλισμὸς εἰς τὴν γλῶσσαν. Φανταζόμεθα ὅτι μετὰ παρέλευσιν ἑκατονταετηρίδων, ὅτε εἶχε κατισχύσει τῆς λατινικῆς ἡ ἰταλική, δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ τοιοῦτο ζήτημα. Ἀλλά, καθὼς γινώσκομεν, ἡ γλῶσσα δὲν παύει νὰ κινῆται, νὰ ἐξελίσσεται καὶ νὰ ἀλλοιώνεται, καὶ ὡς κοινωνικὸν ὄργανον καὶ ὡς καλλιτεχνικὸν φαινόμενον, καὶ ἡ Ἰταλία, ἡ ὁποία ἐπεδίωκε τὴν πολιτικήν της ἑνότητα, δὲν ἔπαυε νὰ ἐπιδιώκῃ ὡσαύτως, νὰ ἀναζητῇ καὶ ἐκείνη κάποιον δυσεύρετον ἀπόκτημα, τὴν γλωσσικὴν ἑνότητα. Ὕστερον ἀπὸ τοὺς κυριαρχήσαντας μεγάλους της κλασσικούς: Δάντην, Πετράρχην, Βοκκάκιον, Μακιαβέλλην, ὁ γλωσσικὸς πόλεμος, λήγοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, εἶχε προσλάβει νέαν ὀξύτητα, μὲ τὴν ἀνάμιξιν ὅλων σχεδὸν τῶν Ἰταλῶν φιλολόγων, μέσα εἰς τοὺς ὁποίους ἐπρώτευσαν διδάσκαλοι καὶ καθοδηγοί, Μόντης, Φώσκολος, Λεοπάρδης, μὲ πραγματείας καὶ μελετήματα περὶ γλώσσης, μέχρις ὅτου ὁ Μαντσόνης ἐφάνη ὅτι προσδίδει κάποιαν θετικωτέραν τροπὴν εἰς τὸ πρόβλημα. Εἰς τὰς λύσεις προβλημάτων, ὡς τὸ προκείμενον, δύνανται νὰ ἐπαναπαύωνται οἱ λησμονοῦντες ἢ μὴ στοχαζόμενοι τὸ ἀείρροον τῆς γλώσσης, εἰς τὴν γραμματικήν, εἰς τὴν σύνταξιν, εἰς τὴν λέξιν, εἰς τὴν ὕλην, εἰς τὸ ὕφος, καθὼς ἡ πεῖρα διδάσκει, καὶ περὶ τῶν φάσεων, τὰς ὁποίας ἀνέκαθεν διέτρεξε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ διατρέχῃ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα παρ' ἡμῖν.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ Σολωμός, δεδηλωμένος δημοτικιστής, ὅσον ὑπέτασσε διὰ τὸ νόημα τῆς τέχνης «τὸν ἀτομικισμὸν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς γενικότητος», ἀναλόγως ἐδείκνυεν ὅτι καὶ εἰς τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης του ἐφρόντιζε δημοτικίζων νὰ συνδιαλλάττῃ τὸν πανελληνισμὸν πρὸς τὸν τοπικισμὸν ἤ, καθαρότερον, τὴν ἀκραιφνῆ δημοτικὴν πρὸς τὴν ἀρχαΐζουσαν παράδοσιν, ὡς νὰ κατενόει, μὲ τὴν ὀξεῖάν του διαίσθησιν, ὅτι χωρὶς τὴν τοιαύτην δεξιὰν ἐναλλαγήν, παρ' ὅλην τὴν ὀφειλομένην ἑκάστοτε συστηματικὴν ἐπικράτησιν καὶ ἐπικυριαρχίαν τοῦ σολωμισμοῦ ἀπέναντι τοῦ κοραϊσμοῦ, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προκόψῃ παρ' ἡμῖν ὁ δημοτικισμός.

Ὁ Σολωμὸς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος μέγας ἐλεύθερος δημιουργὸς εἰς τὴν ποιητικὴν τέχνην τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ὕστερον ἀπὸ αἰώνων δουλείαν καὶ στειρότητα. Ἰσοβαρὴς καὶ ἰσότιμος ὁ σύγχρονός του Ἀνδρέας Κάλβος, ἀδύνατον νὰ ὑποστῇ ἕως τέλους ἐταστικὴν σύγκρισιν, ἄνευ τινός, ἔστω καὶ ἀδιοράτου, μειώσεως τοῦ ἀναστήματός του. Τὸ γεγονὸς τῆς ὡς ἐξαφνικῆς ἐμφανίσεως τοῦ Σολωμοῦ κατὰ τὸν ὄρθρον ἀκριβῶς τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, δι' ὅσους ἀρέσκονται νὰ ἐντρυφοῦν δραματικῶς εἰς τὰ σημαντικὰ γεγονότα, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὴν λογικὴν ἐξονύχισιν τῶν αἰτίων των, θὰ ἠδύνατο νὰ ταχθῇ εἰς τὴν σειρὰν τοῦ φαινομένου τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ κληθὲν «ἑλληνικὸν θαῦμα». Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Σολωμοῦ ἐπὶ τῶν συγχρόνων του ὁμοφύλων ποιητῶν, καὶ τῶν ταλαντούχων, ἀσύγκριτος. Εἰδυλλιακῶν, ἐρωτικῶν καὶ αἰσθηματικῶν στιχουργημάτων δὲν ἦτο ἄμοιρος ὁπωσδήποτε ἡ Ζάκυνθος. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν ἁπλουστέρων τραγουδιῶν, ὡς ἡ «Ἄγνωστη», ἡ «Ξανθοῦλα», τοῦ «Πατέρα σου ὅταν θάρθῃς», ἡ ἀνάλογος ἕως τότε ζακυνθία παραγωγὴ πτωχὴ παρεμέριζε. Τὰ λυρικὰ τοῦ Ἀθανασίου Χρηστοπούλου, παρ' ὅλην τὴν ἱστορικὴν καὶ φιλολογικὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀνδρός, τὰ καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἀναφερόμενα ὡς «ἀριστουργήματα», ἀπεκαλύπτοντο μέτρια καὶ ἀνούσια. Ὁ Βηλαρᾶς, παρ' ὅλην του τὴν μάθησιν καὶ τὴν γλωσσικὴν ἐνόρασιν, δὲν εἶχεν οὔτε πτερὰ οὔτε πόδια διὰ νὰ φανῇ ὅτι προμηνύει τὸν Σολωμόν. Ἀνόητον θὰ ἦτο νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὸν «Ὕμνον τῆς Ἐλευθερίας» ἡ συγχρόνως τότε κυκλοφορήσασα, ἐξ ἴσου πολύστιχος καὶ ἀξιωματική, «Ὠδὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας» τοῦ ἀκμάζοντος τῷ καιρῷ ἐκείνῳ Ἰακώβου Ρίζου Νερουλοῦ καὶ τὰ πατριωτικὰ τοῦ Μαρτελάου. Ὁ «Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» ἦτο ἀρκετὸς διὰ νὰ γνωρισθῇ καὶ νὰ χαιρετισθῇ ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ ποιήσαντος. Ἰδέα καὶ λεκτικόν, σχήματα καὶ γλῶσσα ὁλοζώντανα, προσωποποιίαι, εἰκόνες, μεταφοραί, ἀποστροφαί, ἡ ἐπικὴ πλατυρρημοσύνη, ὁ λυρικὸς οἶστρος, ἡ εὔγλωττος ρητορεία, ἀχώριστος ἀπὸ τὸν ποιητήν, τὸ ἔντονον τῆς γνωμολογίας, τὸ βαθὺ τῆς συγκινήσεως, τὸ ὕψος τῆς ἐποπτείας, τὸ χριστοπουλικὸν παίγνιον τοῦ βραχυσυλλάβου τροχαίου, μεταβαλλόμενον εἰς πινδαρικὰς πτέρυγας, τὸ βάδισμα, τὰ ἅλματα τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ χοροῦ τὸ πυρρίχιον, ὁ ὕμνος. Καὶ τὸ ἐξαιρετικόν του χάρισμα: εἶναι τὸ μόνον συντελεσθὲν κατόρθωμα τοῦ ποιητοῦ. Σχεδὸν πάντα τὰ ἄλλα του ἔργα, παραδόξως δ' ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα στηρίζεται κυριώτερον ἡ καλλιτεχνικὴ ἰδιοφυΐα καὶ μεγαλοφυΐα του, ὅλα ἀποσπάσματα καὶ σχεδιάσματα ἀσυντέλεστα. Δηλονότι ποιήματα καὶ ἐργασίαι καὶ τῆς τέχνης οἰκοδομήματα παραμένουν μόνον μὲ τὰ θεμέλια ἢ μὲ τὰ λείψανά των ὡς ἐρείπια. Βασίζουν τοιουτοτρόπως μέγα μέρος τῆς ἀξίας καὶ τῆς σημασίας των εἰς τὴν λογικήν, οὕτως εἰπεῖν, διαίσθησιν καὶ τὴν κριτικὴν ἐνόρασιν περισσότερον παρὰ εἰς τὴν θετικὴν κατοχὴν καὶ τὴν διάκρισιν τοῦ συνόλου καὶ τῶν καθέκαστα, ἀπαιτουμένων διὰ τὴν κριτικὴν αἰσθητῶν στοιχείων. Εὐθὺς ἀμέσως παρουσιάζεται τὸ πρόσκομμα εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς συνέχισιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ «Ὕμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» μὲ τὸ ἀκολουθῆσαν ποίημα «Εἰς τὸν θάνατον τοῦ Μπάϊρον». Ἡ ἰδεώδης τελειότης, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ ἀπαύστως ἐπὶ τὰ πρόσω κινουμένη ὑψηλὴ φαντασία τοῦ Σολωμοῦ προσέβλεπε τὰ ἔργα του, καὶ τὸ ραγδαίως μεταστρεφόμενον πνεῦμά του, μέχρι τοῦ νὰ ἐπισημειώνῃ χαρακτηριστικῶς τὴν ἐνόχλησίν του ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἔργα του, καθίστανται αἰσθηταὶ μὲ τὴν μαρτυρικήν του προσπάθειαν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ποιήματος εἰς τὸν θάνατον τοῦ Βύρωνος. Τὸ χειρόγραφον, καθὼς τὸ ἀνεῦρεν ὁ Καιροφίλας, γεμᾶτον ἀποσβέσεις καὶ ἐπανορθώσεις, ποὺ δὲν τὸ ἐδημοσίευσεν ὁ ποιητής, οὔτε θὰ ἤθελε νὰ τὸ δημοσιεύσῃ, εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ἠγωνίζετο. Ἀποσπάσματα ἐγκατέλιπε τὸν «Λάμπρον», ἐμπνευσμένον «ἀπὸ τότε πρόσφατον ἱστορικὸν γεγονός», καθὼς τὸ ἀναφέρει ὁ Ἐμμανουὴλ Στάης, τοῦ ὁποίου τὸν βυρωνικὸν ρωμαντισμὸν ἀναδεικνύει ἡ πρωτάκουστος καὶ πρωτοφανὴς ἀριστοτεχνία του, ὡσαύτως καὶ τὸν «Κρητικόν», ὅπου ἡ μυστικοπάθεια ἐναλλάσσεται μὲ τὴν λατρείαν τοῦ ἔρωτος εἰς τοὺς μελῳδικωτέρους του στίχους παρ' ὅλα τὰ χάσματα τῶν ἀσυμπληρώτων. Τὸ «Ὄνειρο» μᾶς ἐνθυμίζει ὅτι παραλλήλως πρὸς τὴν λυρικὴν ἁβρότητα ἐγόγγυζεν ἐντός του καὶ ἐξεχύνετο ἀπερίφραστος ὁ θυμὸς καὶ ἡ σατιρικὴ εἰρωνεία· καὶ περισσότερον ἀκόμη τὸ μῖσος καὶ ἡ σάτιρα προσδίδουν εἰς τὴν «Γυναῖκα τῆς Ζακύνθου» ἑνὸς πραγματισμοῦ ὠμοῦ τὴν δύναμιν, ποὺ δὲν τὴν ὑποπτεύεσαι εἰς τὸν Σολωμόν. Καὶ τοῦ πραγματισμοῦ τούτου σπαρακτικὴν καὶ κατανυκτικὴν τὴν χάριν ἀνευρίσκομεν εἰς τὸ πεζογραφικὸν τεμάχιον ποὺ εἶναι οἱ «Μεσολογγίτισσες», καθὼς μᾶς τὸ διέσωσεν ὁ Πολυλᾶς. «Δὲν ζῇ κανεὶς καλὰ παρὰ μόνος» ὁ Σολωμός, ἔγραφε πρὸς φίλον του. Ἡ μοναξιὰ καὶ ἡ φυγανθρωπία δὲν δύνανται νὰ νοηθοῦν διὰ τὸν Σολωμὸν καθὼς ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς ζωῆς τῶν ἄλλων. Τὴν μόνωσίν του θὰ τὴν διέκοπτεν ἡ χορεία τῶν εἰκόνων καὶ τῶν φασμάτων, χωρὶς τὴν ὁποίαν ἀδύνατον νὰ ζῇ ὁ ποιητής· τὴν φυγανθρωπίαν του θὰ τὴν ἐτάραττε πολυκοσμία. Ὁ Ρενὰν κάπου παραβάλλει τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν πρὸς δένδρον, τοῦ ὁποίου ἕκαστος κλάδος συμμετέχει τῆς ζωῆς τῶν ἄλλων καὶ ὅπου μόνον οἱ κατώτεροι κλῶνοι, ἀπομονούμενοι, στεροῦνται τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ συνόλου. Τὴν ἰδιάζουσαν φύσιν τοῦ Σολωμοῦ ἀπετέλει καὶ ἡ κατανυκτικὴ μέριμνα τῆς γνωριμίας πρὸς ὅ,τι τότε ἐθεωρεῖτο ὡς μία τῶν σπουδαιοτάτων φροντίδων τῶν ἱκανῶν νὰ ἀπασχολήσουν τὸ δημιουργικὸν πνεῦμα. Ὁ ἀνεμοστρόβιλος τῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων τῶν κατερχομένων ἀπὸ βορρᾶ. Ἀπὸ τοῦ 1780 ἕως τὸ 1830, λέγει ὁ Ταὶν, ὅλας τὰς ἰδέας τὰς κυριαρχούσας εἰς τὴν ἱστορίαν τὰς ἐγέννησαν οἱ Γερμανοὶ καὶ ἐπὶ πολὺ ἀκόμη μὲ ἐκείνας θ' ἀσχολούμεθα καὶ θὰ τὰς ἐπαναστοχαζώμεθα. Εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀνακαλύψεως τῶν γενικῶν ἰδεῶν εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματος καὶ εἰς τὰ εἴδη τοῦ λόγου. Χρειάζεται ἰδιαιτέρα γλῶσσα διὰ νὰ τὰς ἐκφράσῃ ὕστερον ἀπὸ τὸ ἰδιάζον τῆς οὐσίας των. Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς τοιαύτης ἰδεολογίας οἱ ποιηταὶ γίνονται πολυγνῶσται καὶ φιλόσοφοι, δημιουργοῦν τὰ ἔργα των, δραματικά, λυρικά, ἐπικὰ καὶ ὁποιαδήποτε, χωρὶς τὰς τυπικὰς καὶ ἐπιφανειακὰς ταύτας διαιρέσεις, μὲ θεωρίας ἐκ τῶν προτέρων, διὰ νὰ παρατάξουν πρώτας ἀρχάς. Εἷς τῶν μεγίστων ὑπερμάχων τῆς μεταφυσικῆς ταύτης ἐπιβολῆς, ὁ Σίλλερ, ἔδωκε γόης τὸ ὑπόδειγμα εἰς τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν τέχνην τοῦ Σολωμοῦ. Γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὴν διατριβὴν τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν Κέρκυραν γερμανομαθεῖς καὶ γερμανολάτραι νέοι καὶ λόγιοι, ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὴν αὐλήν, ἂς τὴν εἴπωμεν, τοῦ ποιητοῦ κατὰ πολὺ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἐνισχύσουν τὴν μεταστροφὴν τῆς φαντασίας του· θὰ ἦτο γνώστης ὁπωσδήποτε τῆς νέας κινήσεως ἀφ' ὅτου διέμενεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀναστρεφόμενος τοὺς ἐπιλέκτους τῆς λογοτεχνίας· διότι ἐγκαίρως καὶ ἐκεῖ εἶχον εἰσδύσει αἱ κυριαρχοῦσαι ἰδέαι. Ἄλλως τε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Σολωμοῦ εἶχεν ἀνέκαθεν ἀριστοκρατικὴν τὴν ἀντίληψιν τῆς ποιήσεως· ἡ ποίησις δύναται νὰ συνυπάρχῃ καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον ἁπλουστάτην παράστασίν της. Ἀνέκαθεν οἱ νόες «οἱ γυμνασμένοι καὶ βαθεῖς», καθὼς ἀπεκάλει τοὺς ἔχοντας τὸ αἴσθημα τῆς ποιήσεως, ὅσον καὶ ἂν ἡ σοβαρὰ καὶ ἀποκλειστικὴ αὐτὴ ὀνομασία προϋποθέτῃ σπάνια ἐφόδια διὰ τὴν ἀναγνώρισίν της, ἀνάγκη νὰ νοηθοῦν πλατύτερον καὶ λιτότερον ὡς ἀπὸ κάποιαν μόρφωσιν καὶ ἀκόμη περισσότερον ἀπὸ κάποιαν φύσιν προητοιμασμένοι διὰ τὴν μύησιν καὶ τὴν διαίσθησιν τῆς ποιήσεως. Ὁ Σίλλερ καὶ ἀπόστολος καὶ μάρτυς τοῦ μεγάλου του ἰδανικοῦ, καθὼς τὸν παρουσίαζεν ὁ Καρλάϊλ, ποιητὴς τῆς ἀληθείας, ἱκανοποιῶν τὰς διανοίας καὶ τὰς συνειδήσεις, ἐνῷ συνεκίνει ταυτοχρόνως τὰς καρδίας καὶ τὰς φαντασίας, ἀνταπεκρίνετο πλήρως εἰς τὴν δίψαν τοῦ Σολωμοῦ, ἦτο κίνητρον ἐξόχως εὐάρμοστον διὰ τὴν ἐνσάρκωσιν τῶν καλλιτεχνικῶν ἰδεωδῶν του.

Ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως ἡ σολωμικὴ ποίησις, κατὰ τὴν ὡριμωτέραν της περίοδον, ἐνθυμίζει τὸν ὁρισμὸν τοῦ Ἑγέλου εἰς τὴν «Ποιητικήν» του, πολὺ πρὶν ἀπασχολήσουν ἰδέαι ἀνάλογοι μεταγενεστέρους καὶ συγχρόνους καιροὺς καὶ κριτικούς, καὶ υἱοθετηθοῦν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. «Ἐάν, παρατηρεῖ ὁ Ἕγελος, θελήσωμεν νὰ διατυπώσωμεν τὴν σχέσιν οὐσίας καὶ μορφῆς εἰς τὴν νεωτέραν τέχνην, πανταχοῦ ὅπου πρωτοτύπως αὕτη ἐκδηλώνεται, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι θεμελιῶδες γνώρισμά της εἶναι τὸ μουσικὸν στοιχεῖον. Ἂν δὲ μεταβῶμεν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς φαντασίας καὶ τῆς ποιήσεως, εὑρίσκομεν ὅτι οὐσιῶδες χαρακτηριστικόν της εἶναι ὁ λυρισμός. Ὁ λυρικὸς τόνος ἀπηχεῖ πανταχοῦ, καὶ εἰς τὴν ἐποποιίαν καὶ εἰς τὸ δρᾶμα». Ὁ μουσικὸς λυρισμὸς οὗτος, ὁ διακρίνων σήμερον τὰ ζωτικὰ ἔργα, διαφαίνεται εἰς τὴν ποίησιν τῶν ὡρίμων χρόνων τοῦ Σολωμοῦ, παρ' ὅλας της τὰς διαλείψεις. Ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως, εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ οἱ «Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι», ὅσον καὶ ἂν τὰ σημεῖα τῆς ἡρωϊκῆς ὑπεροχῆς των ἐνδεικνύονται εἰς τὰς σκέψεις των, εἰς τὰς τάσεις των, τὰς ὁρμάς των, τὰς πράξεις των, μὲ τὴν ἀντίστασιν, μὲ τὴν καταφρόνησιν τοῦ θανάτου, μὲ τὴν θυσίαν, μὲ ἀρετὰς πολεμοχαρεῖς καὶ πατριωτικάς, ἐν ταὐτῷ συμβολίζουν τὴν πατριδολατρείαν, μεταφυσικήν, ὑπερβατικήν, ἐξηρμένην εἰς ὑψηλοτάτην σφαῖραν, ἐκεῖ ὅπου διέβλεπαν τὸ καλὸν τὰ λύγκεια ὄμματα τοῦ σιλλερισμοῦ. Τὸ ὡραῖον τοῦτο δὲν ἀπορρέει ἁπλῶς καὶ μόνον ἀπὸ τὸν παναρμόνιον σύνδεσμον τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου πρὸς τὴν ἐσωτερικότητα τοῦ πνεύματος. Εἶναι κάτι ἀκαθόριστον, ἂς τὸ εἴπωμεν, ὅμως ὑπέρτερον, πηγάζον ἀπὸ τὸν κόσμον ὅπου τὰ πάθη ἐνεργοῦσι παίζοντα, κατά τινα ἀκροτάτην ἔννοιαν τῆς λέξεως ταύτης, μακρὰν καὶ ἔξω παντὸς ἐνδιαφέροντος, συμφέροντος, προσωποληψίας, τέλους. Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου, ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὰς φιλονικίας καὶ τοὺς πολέμους τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἔχανον τίποτε ἀπὸ τὸ ἀσύλληπτον καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τῆς θεότητός των, διότι ἔπαιζον τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Καντίου καθίστατο περισσότερον σκοτεινὴ καὶ δύσληπτος, μόλις ἀνεμίχθη εἰς ταύτην ἡ φαντασία τοῦ Σίλλερ. Ἡ ποιητικὴ χάρις συνεκίνησε καὶ ἀνεστάτωσε τὰ πνεύματα. Ἀπὸ τὴν σιλλερικὴν ἰδεολογίαν ἀπέρρευσαν αἱ κριτικαὶ θεωρίαι τοῦ Σλέγελ καὶ ἡ αἰσθητικὴ τοῦ Ἑγέλου. Οἱ ποιηταὶ ἀπὸ τοὺς καιροὺς ἐκείνους καὶ ἀνέκαθεν καὶ σήμερον ἀκόμη μάλιστα οἱ ὀσφραινόμενοι πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὴν παρουσίαν τοῦ παρελθόντος, οἱ καυχώμενοι διὰ τὸ ἀσυγχρόνιστον τῶν ἐμπνεύσεών των, καθόσον εἶναι σύγχρονοι πάντων τῶν καιρῶν, ἦσαν πολὺ περισσότεροι κατὰ τὴν γερμανοκρατουμένην περίοδον τῆς ἱστορίας, καθὼς μᾶς τὴν ἀνέλυσεν ὁ Ταὶν. Δι' ἐκείνους ἡ ἰδεώδης εἰκὼν τοῦ ποιητοῦ, ὅσον καὶ ἂν ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πραγματισμὸς εἰς τὴν τέχνην καὶ ὠμὸς καὶ συνδιαλλακτικὸς κατέλιπε ζωηρὰ τὰ ἴχνη του εἰς τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ἐνεργείας του καὶ τῆς ἐντάσεώς του, εἶναι τὸ πτερύγισμα εἰς τὸ ἀπειρομέγεθες τοῦ ἰδανικοῦ, ἡ φροντὶς νὰ παραμείνουν ἀμόλυντα τὰ πλάσματά του ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα τοῦ πραγματικοῦ. Τοιουτοτρόπως ὁ ποιητὴς εὑρίσκει χονδροειδῆ τὴν πιστὴν ἀναπαράστασιν τῶν πραγμάτων, ἀγωνίζεται διὰ συμβόλων νὰ τὴν ὑποσημάνῃ, εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀθλητικὸς παίκτης, κατὰ τὴν προσδιδομένην ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἔννοιαν τοῦ παίζειν. Ἀλλὰ καὶ εὐλόγως ἐλέχθη ὅτι ἡ τοιαύτη ποίησις ὑπάρχει περισσότερον εἰς τὴν κίνησίν της ὡς ἐξέλιξις παρὰ εἰς τὸ τέρμα της ὡς πραγματοποίησις,

Digitized by Google

καθὼς βλέπομεν ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων νὰ εἶναι εἰς τὸ κύριον χαρακτηριστικόν της ἡ ποίησις τοῦ Σολωμοῦ, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ «Πόρφυρα», τοῦ «Κάρμεν Σεκουλάρε», τῶν «Ἐλεύθερων πολιορκημένων». Πάντοτε νὰ τείνῃ πρὸς τὸ ὕψος, καὶ ποτὲ νὰ μὴ ἀναπαύεται εἰς ἐκεῖνο, ἀλλὰ νὰ στροβιλίζεται καὶ νὰ κομματιάζεται εἰς σχέδια καὶ εἰς ἀποσπάσματα.

Εἰς τὰ εὑρισκόμενα τρία σχεδιάσματα τῶν «Ἐλευθέρων πολιορκημένων» διαγράφεται ἡ ἀγωνιώδης προσπάθεια τοῦ ποιητοῦ, ὑπομονητικὴ καὶ κατανυκτική, νὰ συναρμόσῃ τὴν «ἀτομικότητά του πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς γενικότητος»—εἶναι αὐτοὶ οἱ λόγοι του—ἡ ὁποία ἐμπνέει τὸ ποίημα. Εἰς τὸ πρῶτον σχεδίασμα ὁ σκοτεινὸς καὶ βροντερὸς τόπος, ὅπου εὑρέθη ὁ ποιητής, εἰς τὴν μνήμην φέρει, παρ' ὅλην τὴν ἀσύγκριτον διαφοράν, τὴν ἀρχὴν τῆς «Θείας Κωμῳδίας». Εἶναι τὸ Μεσολόγγι. Ὁ ποιητὴς ἀναφέρει ἀκόμη τὰ ὀνόματα τῶν πραγμάτων, ὅσον καὶ ἂν δὲν μᾶς ὀνομάζῃ τὴ «μεγάλη γυναῖκα μὲ τὸ μαῦρο φόρεμα»· ἀφήνει νὰ τὴν ὑπονοήσωμεν ἀπὸ τὴ «δίκαιη λύρα» ποὺ ἐκείνη κρατεῖ. Τὸ χῶμα εἶναι τοῦ Μάρκου, ἐκεῖ ποῦ βγῆκεν ἡ «μεγάλη ψυχὴ» τοῦ Μπάϊρον. Στίχος τοῦ ποιήματος ὁ δωδεκασύλλαβος ἀμφίβραχυς, ὁμοιοκατάληκτος· ὁμοιοκαταληξία καὶ ρυθμὸς ἁρμόδια πρὸς λυρικὴν λακωνικὴν θρηνῳδίαν, ἀποκλείουσαν τὴν μὲ ἀνετώτερον βῆμα ἐπικὴν πρόβασιν, ὡς ὀλίγοι στίχοι μᾶς φέρουν νὰ τὸ μαντεύσωμεν. Ὁ ποιητὴς μεταστρέφει ἐξ ὁλοκλήρου τὴν τέχνην του εἰς τὸ δεύτερον σχεδίασμα. Ὁ δεκαπεντασύλλαβος τοῦ «Κρητικοῦ» κρίνεται ἀσυγκρίτως εὐάρμοστος εἰς τὸ θέμα του, καὶ εἶναι ὡς νὰ συνεχίζεται. Τὸ μέτρον καὶ ἡ προσῳδία τοῦ «Ἐρωτοκρίτου», ἡ ρίμα, ἡ μελῳδικὴ κυματιστὴ ἐναλλαγὴ συμφώνων καὶ φωνηέντων, πανταχοῦ ἡ ἁπαλὴ καμπύλη τῆς συνιζήσεως κυρίαρχος σιμὰ εἰς τὴν αὐστηρὰν εὐθυγραμμίαν τῶν ἀρχομένων ἀπὸ σύμφωνα λέξεων καὶ συλλαβῶν. Τοῦ στίχου τούτου, ὁ ὁποῖος ἐπεκράτησεν εἰς τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν, δίδονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀνυπέρβλητα πρότυπα. Ὀνόματα συγκεκριμένων προσώπων καὶ πραγμάτων τείνουν εἰς ἐξαφάνισιν. Μόνον τὰ σύνολα: Σουλιώτης, Ἀγαρηνός. Καὶ τὰ πράγματα περισσότερον σημαίνονται. Ἡ εἰκὼν καὶ ἡ μεταφορά, συμβασίλισσαι, ἑκάστη αὐτοτελής. Ὅλα θέλουν νὰ ἐξυπηρετήσουν, ὅσον καὶ ἂν εἶναι προσωπικὴ ἡ παράστασίς των, τὴν ἰδέαν τῆς γενικότητος. Ἡ ἐπικότης των καθαρωτέρα. Ὁ Ἀπρίλης μὲ τὸν Ἔρωτα πλέκουν φθονητοὺς χορούς, τὸ πολεμιστήριον σάλπισμα διακόπτει τὴν εἰδυλλιακὴν εὐφροσύνην τοῦ χοροῦ μὲ εἰρωνικὴν σφοδρὰν βιαιότητα. Ἀπὸ τὰς στερήσεις κατεφθαρμένα τὰ σώματα καὶ ἐντὸς τούτων ἢ μᾶλλον ὑπεράνω τῶν πάντων ἐλεύθερα τὰ πνεύματα παρασκευάζονται διὰ τὴν ἔξοδον, διὰ τὸ γιουρούσι. Τοῦ αἰθερίου ρωμαντισμοῦ μουσικαὶ διαφωνίαι τὰ βροντοκτυπήματα τῶν ἁρματωμένων στηθῶν. Αἱ γυναῖκες τοῦ δευτέρου σχεδιάσματος, μυστικὰ χωρὶς ὄνομα πλάσματα, ὀνειρόληπτοι ἡρωΐδες τόσον ἀληθεῖς εἰς τὰ ὄνειρά των καὶ τὰς μετὰ τῶν ἀγγέλων αἰθεροδρομίας των, ὅσον δὲν θὰ ἦσαν ἐκεῖ, παρ' ὅλον τὸν ὠμὸν πραγματισμόν των αἱ «ἀνιπτόποδες Σουλιώτισσαι» τοῦ ἀστοχάστου σαρκασμοῦ τοῦ Σπυρίδωνος Ζαμπελίου εἰς τὴν «Πόθεν ἡ λέξις τραγουδῶ» πραγματείαν του. Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον σχεδίασμα εἰς τοὺς ἐλαχίστους περισῳζομένους του στίχους εἶναι τὸ δεῖγμα τοῦ δευτέρου, καθὼς ἤθελε νὰ συμπληρώσῃ τὴν μορφήν του καὶ τὴν σύνθεσίν του ὁ ποιητής. Ὁ Ἔρωτας μὲ τὸν Ἀπρίλη εἶναι ὁ Πειρασμός, ἡ τελευταία δοκιμασία τοῦ χοϊκοῦ εἰς τὰ πνευματικά. Αἱ γυναῖκες ὅλαι εἶναι καθὼς ἡ μία. «ἡ παράξενη τοῦ κόσμου ταξιδεύτρα», ὅλαι μὲ τα φτερὰ τῶν ἀγγέλων αἰσθητὰ νὰ φυτρώνουν ἢ νὰ σαλεύουν ὠνειροπολημένα εἰς τοὺς ὤμους των. Τὸ Μεσολόγγι· δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ ποίημα· σημαίνεται. Ἡ «μεγαλόψυχη μητέρα», ἡ Ἑλλάς, ἡ θεά, ἢ ὅ,τι ἄλλο ἀνάλογο, μαζὶ φαίνεται καὶ εἶναι κρυμμένη, ἀτάραχη ὡς ὁ οὐρανὸς μὲ ὅλα τὰ κάλλη του, σύμβολον καὶ αὐτὴ τῶν λαμπρῶν πλαστικοτήτων καὶ τῶν σκοτεινῶν ἀσυλλήπτων ἀνατάσεων τῆς τέχνης, τῆς τέχνης του. Ἀπὸ τὰς μᾶλλον ἀξιοσημειώτους τοῦ τρίτου τελειωτικοῦ σχεδιάσματος μεταβολὰς εἶναι ἡ κατάργησις τῆς ὁμοιοκαταληξίας· ἡ ρίμα δὲν εἶναί τι ἀπαραίτητον εἰς τὴν ποίησίν μας, τὸ γνωρίζομεν ἀπὸ τὸ δημοτικὸ τραγούδι· τὸ περισσότερον ἀξιοσημείωτον, κίνημα ριζοσπαστικόν, εἶναι ἡ ἀποβολὴ τῆς συνιζήσεως. Ἡ ρίμα, μουσικὸν στοιχεῖον τῆς νεωτέρας ποιήσεως καὶ πηγὴ ἐμπνεύσεως, Μοῦσα καὶ ἐκείνη, ἀφήνει, καὶ ἐξαφανιζομένη, ἱκανὰ στοιχεῖα ἁρμονίας διὰ νὰ τὴν ὑποκαταστήσουν εἰς τὸν στίχον. Ἀλλ' ὁ στίχος, χωρὶς τὴν συνίζησιν, καθίσταται ἄκαμπτος, σκληρός, μονότονος. Τὰ παθήματα αὐτὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὰ ἀποφύγῃ καὶ ὁ στίχος τοῦ τρίτου σχεδιάσματος, δὲν ἀποφεύγει ὅσα δυσάρεστα προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἀποφυγὴν τῶν συναιρέσεων. Ἐν τῷ συνόλῳ, τὰ παραμείναντα λείψανα τοῦ ποιήματος ποὺ θὰ ἦτο ὡς τὸ φειδιακὸν ἀέτωμα τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ οἰκοδομήματος, ἐμπνέουν τόσην θλῖψιν ὅσον εἶναι κατάφωρον καὶ εἰς τὰ λείψανα ταῦτα ποῖον θὰ ἦτο τὸ οἰκοδόμημα ἐὰν ἀνηγείρετο. Μᾶς κάμνουν αὐτὰ νὰ ὁραματισθῶμεν τόσον ὡραιοτέραν τὴν εἰκόνα του, ὅσον ἀμυδρότερον κατέχομεν τὰ ἴχνη του, διὰ τὸ σύνολον. Ἀλλ' ἐν ταὐτῷ καὶ νὰ κατανοήσωμεν αἰσθητῶς πόσον δύναται νὰ παραβλάψῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς δημιουργικῆς παραγωγῆς ἡ κριτικὴ περισυλλογή, τὴν ποίησιν ἡ φιλοσοφία, ὁσάκις αἱ δύο αὐθεντικαὶ τοῦ πνεύματος ἐνέργειαι παύουν ἁρμονικῶς νὰ συμβασιλεύουν, ἀλλὰ παρακωλύουν ἑκάστοτε, μὲ τὴν ἐπικυριαρχίαν των, τὸν ἀέρα ἡ μία τῆς ἄλλης. Εἰς τὴν αὐτὴν ἀτέλειαν καταλήγουν καὶ τὰ τελευταῖά του σημαντικὰ ἀποσπάσματα, ὁ «Πόρφυρας», τὸ «Carmen Seculare», ὁ «Νικηφόρος Βρυέννιος», ἀπὸ τὸν ὁποῖον μόνον ὁ τίτλος του ἀπομένει, καὶ ὁ πόθος, καὶ ἐκεῖνος παραστατικός, τοῦ ποιητοῦ νὰ κλείσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἥρωός του «τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος». Πιθανὸν εἶναι ὅτι, ἐν τῷ μεταξύ, ὅσον καὶ ἂν τὸ εὔστροφον πνεῦμα τοῦ Σολωμοῦ προσηλώνετο, στοχαστικῶς ἀλλ' ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ καθαρῶς λυρικὸν στοιχεῖον τῆς τέχνης, θὰ τὸν ἐδυσκόλευε τοῦτο νὰ συγκεντρώσῃ καὶ νὰ συμπυκνώσῃ εἰς ἐκεῖνο τὴν ἐπικὴν ροπὴν τῆς φύσεως τοῦ ὀνειροπολουμένου ἔργου του. Καὶ δὲν εἶναι παράλογον νὰ φαντασθῶμεν καὶ ἐδῶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μεγάλου του πάντοτε διδασκάλου, τοῦ Φωσκόλου, ὁ ὁποῖος τὴν τελειότητα τοῦ ἀττικισμοῦ του συνέδεσε πρὸς τὸ ἀσυντέλεστον τοῦ ἀποσπάσματος, καθὼς παρατηρεῖται εἰς τὰς «Χάριτάς» του. Τὰ ἰταλικὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ, καὶ διὰ τοὺς ἀδυνατοῦντας νὰ ἐπικοινωνήσουν πρὸς αὐτὰ ἐν πρωτοτύπῳ, μᾶς τὰ μετέδωκεν ἡ μετάφρασις τοῦ Καλοσγούρου, παρ' ὅλην τὴν εὐσυνειδησίαν καὶ τὴν γνῶσιν τοῦ μεταφραστοῦ, κατ' ἀνάγκην ὑπολειπόμενα τῶν πρωτοτύπων. Καὶ ταῦτα ἡ ἄφθαστος χάρις τῆς βραχυεπείας καὶ τοῦ ὑπονοητικοῦ λακωνισμοῦ των μᾶς παρακινεῖ νὰ τὰ ἀποκαλέσωμεν φωσκολικά. Χωρὶς νὰ παραβλέπωμεν καὶ νὰ λησμονῶμεν ὅτι ποιήματα ὡς ἐκεῖνο τοῦ «Ὀρφέως», τὸ «Γεράκι καὶ τ' ἀηδόνι», ἡ «Ἑλληνίδα μητέρα», τὸ «Ἑλληνικὸ καράβι», ἡ «Γυναῖκα μὲ τὸ μαγνάδι», καὶ καθὼς μᾶς παρεδόθησαν μεταφερμένα ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν πατρίδα του, εἶναι ὁ ἄξιος ἀριστοτεχνικός, ἀείζωος καὶ ὑπεράνω τῶν πατρίδων ἐπίλογος τῆς σολωμικῆς μούσης. Τὸ ὅτι ὁ Σολωμὸς δὲν ηὐτύχησε νὰ συντελέσῃ τοὺς «Ἐλευθέρους πολιορκημένους» καὶ τὰ ἄλλα τῶν κρισίμων ὡρῶν του δημιουργήματα, καθὼς τὰ ἐσχεδίαζεν, εἶναι εἰς τὸ παθητικόν του, ὅσον καὶ ἂν τὰ ἀποκόμματα αὐτὰ μεγαλοφωνοῦν ὅτι ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὰ σπλάγχνα μεγάλου ποιητοῦ. Ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ διανοηθῶμεν καὶ νὰ φαντασθῶμεν ἐλευθέρως τοὺς «Ἐλεύθερους πολιορκημένους» ὡς τὸ θετικὸν στεφάνωμα τῆς δόξης του. Εἴτε μὲ τὴν κλασσικὴν διαύγειαν τῶν ποιητῶν τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀφελῶν τοῦ Σίλλερ, εἴτε μὲ τὴν ρωμαντικὴν ἀκαθόριστον ὁρμὴν τῶν ὑπὸ τοῦ ἰδίου κληθέντων αἰσθηματικῶν. Δυνατὸν ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος, ὑπερκοσμίου ἢ κοσμικοῦ, νὰ συνέβαινεν εἰς τὸ Μεσολόγγι, ὀνομαζόμενον ἢ ὑπονοούμενον. Εἰς τὸ ποίημα δυνατὸν νὰ κατίσχυεν ἡ πλαστικὴ τῆς μουσικῆς ἤ, ἀντιθέτως, νὰ ἰσορρόπουν ἀμφότερα, συντελεσμένα μὲ ἀλληλουχίαν ἢ ἐξάρτησιν. Τὸ μεγαλεῖον τῆς ποιήσεως τοῦ Σολωμοῦ δὲν ἔγκειται οὔτε εἰς τὴν μετ' ἀκριβολογικῆς εὐκρινείας ἀναπαράστασιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, οὔτε εἰς τὴν πρωταρχικὴν ἐπικράτησιν τοῦ πνεύματος, ἀποσπασματικὴν καὶ ἀποσιωπητικήν. Ἔγκειται εἰς τὴν μυστηριακὴν χάριν τὴν μεταμορφώνουσαν εἰς ὡραιότητα τὰ παντοῖα στοιχεῖα ἐπὶ τῶν ὁποίων κυριαρχεῖ. Ἀλλ' ὁ μεσημβρινὸς ἰταλόθρεπτος Ἕλλην ψάλτης, ὁ προσδίδων, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἀπὸ βορρᾶ συναδέλφους του, τὴν φυσικότητα εἰς τὰ ὑπερφυσικά, καθὼς ὡμολόγουν ἐπιφανεῖς θαυμασταί του, δὲν ηὐτύχησε νὰ ὑποτάξῃ, καθὼς ἐδογμάτιζε, τὴν φαντασίαν καὶ τὸ πάθος εἰς τὸ νόημα τῆς τέχνης, παρ' ὅλον τὸν καιρόν του καὶ τὸν κόπον του. Ἀναντίρρητον ὅτι τὸ «χάσμα π' ἄνοιξε ὁ σεισμὸς κ' εὐθὺς ἐγέμισ' ἄνθη» τοῦ ὡραίου στίχου του, τὸ χάσμα τοῦτο δὲν ἐξηφανίσθη. Ἐλάβομεν τὴν τιμὴν πρὸ τριάκοντα χρόνων νὰ γράψωμεν περὶ τῶν ἔργων τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν βιβλιοθήκην Μαρασλῆ, ὅτε ἐξεδόθησαν ἐκεῖ τὰ ἔργα του. Σήμερον περιελάβομεν πληροφορίας τινὰς ἴσως καὶ ἐσταματήσαμεν εἰς λεπτομερείας ἢ διετυπώσαμέν τινα διαφόρως. Ἀλλὰ κατ' οὐσίαν τίποτε δὲν ἐπροσθέσαμεν, τίποτε δὲν ἀφαιρέσαμεν. Βεβαίως διὰ τὸν Σολωμὸν δύναται νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὰ ἡμέτερα τὸ τοῦ ξένου κριτικοῦ διὰ τὸν Σατωβριάνδον, ὅτι «ὑπῆρξεν ἡ ζῶσα πηγὴ διὰ τὴν νεωτέραν ποίησιν». Ἀλλ' ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς, καταλήγοντας τὴν βιογραφίαν ταύτην, νὰ τονίσωμεν ὅτι ὁ Σολωμὸς συντελεστὴς καὶ ἐξάγγελος, εἶναι ἀκριβέστερον ὁ πρόδρομος καὶ ὁ προάγγελος τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ μεγαλουργήματος τοῦ προσδοκωμένου ἀπὸ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν ποίησιν.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκ τῶν ὀλίγων περὶ Σολωμοῦ βιβλιογραφικῶν ἐργασιῶν πρέπει νὰ μνημονευθῇ ἡ τοῦ *Σπυρίδωνος Δεβιάζη*, ἐπιδημοσιευθεῖσα εἰς τὸ βιβλίον τοῦ *Κ. Καιροφύλα* «Ὁ Ἄγνωστος Σολωμός», ἰδίᾳ δὲ ἡ τοῦ *Φάνη Μιχαλοπούλου* συγκεντρώσαντος πλούσιον βιβλιογραφικὸν ὑλικὸν εἰς τὸ περὶ Σολωμοῦ βιβλίον του. Ἡ παροῦσα βιβλιογραφία ἀποτελεῖ ἀπάνθισμα μεγαλυτέρας ἀνεκδότου καταρτισθείσης ὑπὸ *Ε. Π. Φωτιάδου*. [*Ὅπου δὲν σημειοῦται τόπος ἐκδόσεως δέον νὰ θεωρῶνται αἱ Ἀθῆναι.*]

Α') *Ἐκδόσεις*. α') *Αὐτοτελεῖς*: Συλλογὴ τῶν γνωστῶν ποιημάτων τοῦ Ἱππότου Διονυσίου κόμιτος Σολωμοῦ [Ρωσολίμου] (Ζάκυνθος 1857).—Ποιήματα Σολωμοῦ καὶ ᾠδὴ εἰς τὸν θάνατόν του ὑπὸ *Ἀνδρ. Δαλλαπόρτα* (Τυπογρ. Ἀθήναιον Ε. Μαντζαβίνου καὶ Α. Γ. Δελαπόρτα, 1857).—Συλλογὴ τῶν ποιημάτων τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ (Τυπογρ. Ἀθήναιον, 1858).—Διονυσίου Σολωμοῦ τὰ εὑρισκόμενα, ἐκδ. *Ἀντωνίου Τερζάκη*. Προλεγόμενα *Ἰακώβου Πολυλᾶ* καὶ *Pietro Quartano di Calogerà* [τὰ προλεγόμενα τοῦ *Κουαρτάνου* μετεφράσθησαν ὑπὸ *Γ. Σπαταλᾶ* εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» (1927) φυλ. 59—60]. (Ἐν Κερκύρᾳ 1859).—Ἅπαντα Διονυσίου Σολωμοῦ ἤτοι τὰ μέχρι σήμερον ἐκδοθέντα μετὰ προσθήκης πλείστων ἀνεκδότων, προλεγομένων καὶ σημειώσεων ἐκδιδόμενα ὑπὸ *Σεργίου Χ. Ραφτάνη* [μετ' εἰσαγωγῆς τοῦ *Σπ. Δεβιάζη* εἰς τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ ἰταλικὰ ποιήματα] (Ζάκυνθος 1880). — Sonetti. Δεκατετράστιχα τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ Διον. Σολωμοῦ, ἐλεύθεραι μεταφράσεις ἀνέκδοται ἐκ τῆς ἰταλικῆς ὑπὸ *Ἀριστ. Καψοκεφάλου* (Ζάκυνθος 1902).—Ἅπαντα τὰ εὑρισκόμενα «Πανηγυρικὸν τεῦχος» (1903, σελ. 119—388).—Ἅπαντα τὰ εὑρισκόμενα (ἐκδ. *Γ. Φέξη* 1903).—Ἅπαντα τὰ εὑρισκόμενα μετὰ προλόγου περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ ὑπὸ *Κωστῆ Παλαμᾶ* (1901, Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ). Ἀνετυπώθη τῷ 1921 (Ἐλευθερουδάκης).—Ποιήματα (ἐκδ. *Γ. Βασιλείου* 1920).—Ἰταλικὰ ποιήματα. Προλεγόμενα καὶ μετάφρασις *Γ. Καλοσγούρου* (ἐκδ. Ἐλευθερουδάκη 1921).—Ἅπαντα τὰ εὑρισκομενα. Προλεγόμενα *Ἰακώβου Πολυλᾶ*. Μελέτη καὶ μετάφρασις τῶν ἰταλικῶν *Γεωργίου Καλοσγούρου* (ἐκδ. Ἐλευθερουδάκη [1924]).—Ἅπαντα τὰ εὑρισκόμενα μὲ προλεγόμενα *Ἰακώβου Πολυλᾶ*· κατάταξις *Γ. Σπαταλᾶ* (ἐκδ. Γ. Βασιλείου 1924).—*Κ. Καιροφύλα*, Σολωμοῦ ἀνέκδοτα ἔργα (1927),— *Τοῦ αὐτοῦ*, Σολωμοῦ ἀνέκδοτα ἔργα² (μετὰ προσθηκῶν, 1927).—Ποιήματα (ἐκδ. *Α. Μανοῦσος, Π. Δ. Σακελλαρίου* Βιβλιοθήκη τοῦ Λαοῦ) ἄ. ἔ.

β') *Εἰς περιοδικά, ἐφημερίδας, ἡμερολόγια*: *Σπ. Δεβιάζη*, Ἅπαντα τὰ εὑρισκόμενα ἰταλικὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ («Πὰν» τ. 1 1901, 48—51, 95—96).—Ἰταλικὰ ποιήματα (μετάφρ. *Γ. Καλοσγούρου* «Παναθήναια» τ. 4, 1902, 1—16, 129—133, 161—166).—*Σπ. Δεβιάζη*, Ἀπὸ τὸν βίον τοῦ Σολωμοῦ (Παναθήναια» τ. 4, 1902, 123 — 125, τ. 6, 674 — 677, 716—719, τ. 7, 364—370, τ 10, 321—324, τ. 17, 340—342, τ. 18, 14—18, 40—45, 113—117, 166—167, 260—261, 301—303, τ. 19, 56—57, 82—83, 230—233), *Τοῦ αὐτοῦ*, Τὰ ἰταλικὰ σονέττα τοῦ Σολωμοῦ («Παρθενὼν» 1908, 12—19).—*Ροντάκη*, Δύο ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ Σολωμοῦ («Κριτικὴ» τ. 2, 1903, 766—768). —*Α. Μάτεσι*, Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ τοῦ Σολωμοῦ («Παναθήναια» τ. 5, 1903, 245—247).—*Κ. Πασαγιάννη*, Ἀνέκδοτα ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ («Γράμματα» τ. 2, 1913, 179—182).—*Σπ. Δεβιάζη*, Τὰ ἰταλικὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ («Πινακοθήκη» τ. 18, 1918, 17—18, 36—37, 68—69, 81—82 97—99, τ. 19, 1919, 5—6, 17—18, 33—34, 49 - 50, 66—67, 81—82, 101—102, τ. 20, 1920 3—4, 17—18, 33, 49—50).—*Γ. Σπαταλᾶ*, Σολωμοῦ ἀνέκδοτα ἔργα («Νέα Ζωὴ» τ. 14, 1927, 173—186). -*Γιάννη Βλαχογιάννη*, Τὸ γράμμμα τοῦ ποιητοῦ («Ἐλεύθερον Βῆμα» 25. 3. 1928).—*Κ. Καιροφύλα*, Πέντε ἀνέκδοτα ἰταλικὰ σονέττα τοῦ Σολωμοῦ («Νέα Ἑστία» τ. 8, 1930, 1014—1017).—*Δ. Κόλλα Λίζας*, Ἕνα ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Σολωμοῦ («Νέα Ἑστία» τ. 11, 1932, 431).

Β') *Μελετήματα*. α') *Αὐτοτελῆ*: *Ἀκαίρου Ἀφελοῦς* [Μουσούρου Α.], Ἡ σμίκρυνσις τοῦ Σολωμοῦ (1927).—*Γιάννη Ἀποστολάκη*, Ἡ ποίηση στὴ ζωή μας (1923).—*Κ. Βάρναλη*, Ὁ Σολωμὸς χωρὶς μεταφυσικὴ (1925).—*G. Barone*, D. Solomos (Napoli 1910).—*Ν. Βασιλειάδου*, Εἰκόνες Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀθηνῶν (1910, σελ. 9—22).—*Σπ. Ζαμπελίου*, Πόθεν ἡ κοινὴ λέξις τραγουδῶ (1889).—*Α. Θέρου*, Σολωμοῦ βίος καὶ ἔργα (Σπάρτη 1903).—*Κ. Καιροφύλα*, Ὁ ἄγνωστος Σολωμὸς (1927).—*Ἀρίστου Καμπάνη*, Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας² (Ἀλεξάνδρεια 1925, σελ. 89—99).—*Ν. Κατραμῆ*, Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν διάσημον τῆς Νέας Ἑλλάδος ποιητὴν Διον. Σολωμὸν (Ζάκυνθος 1857).—*K. Krumbacher*, Τὸ πρόβλημα τῆς γραφομένης καὶ ἀπάντησις εἰς αὐτὸν ὑπὸ *Γ. Ν. Χατζιδάκι* (1905, σελ. 61—62, 248—249 404 σημείωσις, 596, 661 σημείωσις, 679, 792, 816).—*Α. Μάτεσι*, Ὁ Σολωμὸς καὶ ἡ Ζάκυνθος (1916, Διαλέξεις Ἑλλήνων ποιητῶν ΙΘ' αἰῶνος).—*Α. Ε. Μέγα*, Ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος (τ. 2, 1927, σελ. 119—159).—*Φ. Μιχαλοπούλου*, Διονύσιος Σολωμὸς (1798—1857) (1931).—*Γ. Μωραΐτου*, Ὁ ποιητὴς Σολωμὸς καὶ τὸ ἔργον του [κατ' ἀνατύπωσιν ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἀτομικὴ Ψυχολογία] (1932).—*Ἰ. Πολυλᾶ*, Πόθεν ἡ μυστικοφοβία τοῦ Σπ. Ζαμπελίου (Κέρκυρα 1860) —*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ φιλολογική μας γλῶσσα (1892).—*Regaldi*, L'Oriente, Memorie, Isole Ionie, Corfù, Il conte Dionisio Solomos (Genova 1853).—*Γ. Σπαταλᾶ*, «Ἡ ποίηση στὴ ζωή μας» καὶ ἡ ἐγωπάθεια, ἡ ἄγνοια καὶ ἡ ἀκρισία τοῦ κ. Ἀποστολάκη (1923).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ Σολωμὸς χωρὶς μεταφυσικὴ καὶ οἱ φυσικὲς ὑπερβολὲς τῆς πολεμικῆς κριτικῆς. Ἀπάντησι στὸν κ. Κ. Βάρναλη (1926). —*Ἐμμ. Στάη*, Ὁ Λάμπρος τοῦ Σολωμοῦ (1853).—*Β. Σταμοτέλλου*, Ὁ ἐθνικὸς ὕμνος καὶ ὁ Σολωμὸς [1924].—*Ν. Β. Τωμαδάκη*, Ἀπὸ τὸ Σολωμὸ στὸν Παλαμᾶ (1930).—*Ι. Ψυχάρη*, Le poête Solomos (ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν τόμον *Th. Homolle* La Grèce, Paris 1908).—*Στ. Χιλιαδάκη* Φυσιολατρεία καὶ Σολωμὸς (1928).—1798—1898. Πανηγυρικὸν τεῦχος ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ (1902).—Γύρω στὸ Σολωμὸ τ. 1—2, 1925—1926 [Ἀναδημοσιεύονται μελετήματα περὶ Σολωμοῦ ἢ μελετημάτων ἀποσπάσματα ἀφορῶντα εἰς τὸν Σολωμόν: *Σπ. Ζαμπελίου, Ι. Πολυλᾶ* (τόμ 1) καὶ *Κ. Παλαμᾶ, Ι. Τυπάλδου, Ι. Ψυχάρη, Γ. Μαρκορᾶ, Σπ. Λάμπρου, Γ. Καβάλε, Σπ. Τρικούπη* (τόμ. 2)].

β') *Εἰς περιοδικά, ἐφημερίδας, ἡμερολόγια*: *Ἐμμ. Ἀγγελάκη*, Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς («Ἰόνιος Ἀνθολογία» τ. 6, 1932, 61—64).—*Μ[άρκου] Α[ὐγέρη]*, Ἡ μυστικοπάθεια τοῦ Σολωμοῦ (Φιλικὴ Ἑταιρεία 1, 1925, 202—207).—*[Α. Βαλαωρίτου]*, Ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Βαλαωρίτη πρὸς τὸν Κ. Ἀσώπιο («Νέα Ἑστία» τ. 7, 1930, 125—127).—*Κ. Βάρναλη*, Ἡ ἀξία τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου («Νέα Ἑστία» τ. 3, 1928, 102—107, 167—173, 212—217).—*Ν. Βέη*, Ὑποβολιμαῖον δίστιχον τοῦ Σολωμοῦ («Παρθενὼν» 1908, 94—96).—*Ἠλ. Βουτιερίδη*, Ἡ Ἐπανάσταση κι' ὁ Σολωμὸς («Νουμᾶς» τ. 16, 1919, 210.).—*Στ. Δάφνη*, Ἕνα ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Σολωμοῦ («Νουμᾶς» τ. 20, 1923, 625—628).—*Σπ. Δεβιάζη*, Οἱ πρόγονοι τοῦ Σολωμοῦ («Ἐθνικὴ Ἀγωγὴ» τ. 1, 1898, 56—59). -*Τοῦ αὐτοῦ*, Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Σολωμοῦ («Ἐθνικὴ Ἀγωγὴ» τ. 1, 1898, 241—242).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ Σολωμὸς καὶ ἡ ἰταλικὴ γραμματολογία («Ἐθνικὴ Ἀγωγὴ» τ. 2, 1899, 268—270).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Τὰ ἰταλικὰ σονέττα τοῦ Σολωμοῦ («Παρθενών, 1908, 12—19).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Θάνατος καὶ μετακομιδὴ τῶν ὀστῶν τοῦ Σολωμοῦ («Εἰκονογραφημένη» τ. 5, 1909, 131—132).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Σολωμοῦ («Πινακοθήκη» τ. 24, 1924, 1—3).—*Εἰρήνης Δενδρινοῦ*, Ὁ Γεώργιος Καλοσγοῦρος καὶ τὸ λογοτεχνικό του τὸ ἔργο («Ἰόνιος Ἀνθολογία» τ. 5 1931, 156—160, 181—185).—*Γ. Δροσίνη*, Σολομὸς («Ἀκρόπολις» 30. 5. 1920).—*[Ν. Ἐπισκοποπούλου]*, Στιγμαὶ τοῦ βίου τοῦ Σολωμοῦ («Παναθήναια» τ. 4, 1902, 120—122).—*Fauriel*, Chansons populaires I (εἰς τὸν πρόλογον, Paris 1825).—*Χρ. Ζερβοῦ*, Τὸ δράμα τοῦ Λάμπρου («Σεράπιον» τ. 2, 1910, 48—55).—*Δ. Ζώη*, Σολωμὸς (εἰς «Λεξικὸν φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν Ζακύνθου»).—*Ἄλκη Θρύλου*, Σολωμὸς («Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου» τ. 11, 1923—1924, 45—93).—*Ν. Θωμαζέου*, Διονύσιος Σολωμὸς (μετάφρασις *Γ. Καλογούρου* «Παρνασσὸς» τόμ. 16,

Digitized by Google

1894, 532—535).—*Κ. Καιροφύλα*, Ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς ὡς ἄνθρωπος («Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη») τ. 5, 1931, 223—231).—*Γ. Καλοσγούρου*, Σολωμὸς («Παναθήναια» τ. 4, 1902, 102—113). —*Ἀριστου Καμπάνη*, Σολωμός. Σημειώματα διὰ τοὺς αἰσθητικοὺς τῆς αὔριον («Ἀκρίτας» τ. 1, 1904, 66—68, 129—132).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Σολωμὸς («Ἑλληνικὴ Ἀνεξαρτησία» τ. 1, 1919, 15—17, 27—28, 44 κἑξ).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Σολωμικὴ φιλολογία («Πρωία» 24. 4 1927).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν («Πρωια» 25. 3. 1929).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἰάκωβος Πολυλᾶς («Πρωία» 29. 4. 1929).—*Ι. Κανάλε*, Βιογραφία Δ. Σολωμοῦ («Μέντωρ» τ 4, 1872, 238 κ.ἑξ.).—*Δ. Μάργαρη*, Ἡ «Γυναῖκα τῆς Ζάκυνθος» («Νέα Ἑστία» τ. 3, 1928, 268—270).—*Σίμου Μενάρδου*, Δύο Ζακυνθηνοὶ ποιηταὶ («Παναθήναια» 20, 1910, 179—187) —*Φ. Μιχαλοπούλου*, Ποιὲς οἱ γλωσσικὲς πεποιθήσεις τοῦ Σολωμοῦ («Μοῦσα» τ. 2, 1922, 179—181).—*Ιρ. Ξενοπούλου*, Ἡ πατρὶς τοῦ ποιητοῦ («Ἐθνικὴ Ἀγωγὴ» τ. 1, 1898, 54—56).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ Σολωμὸς καὶ οἱ γυναῖκες («Ἑσπερία» 1916, 330—331, 346—347, 363, 382, 396—397, 412). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ Σολωμὸς καὶ οἱ γυναῖκες («Νέα Ἑστία» τ. 1, 1927, 77—82, 165—171).—*Κ. Παλαμᾶ*, Ἡ κριτικὴ καὶ ὁ Σολωμὸς («Κριτικὴ» τ. 1, 1901, 5—10, 36—42).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ Σολωμὸς καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀγωγὴ («Ἐθνικὴ Ἀγωγὴ» τ. 1, 1898, 51—53).—*Θ. Παπαμανώλη - Ξ. Στελλάκη*, Ἡ οἰκογένεια τῆς φαρμακωμένης («Νέα Ἑστία» τ. 1, 1927, 372).—*Κλ. Παράσχου*, Ἡ θρησκευτικότης τοῦ Σολωμοῦ («Ἐλεύθερος Λόγος» 25. 12. 1925).— *Δ. Π. Πετροκοκκίνου*, Ἡ Ξανθοῦλα τοῦ Σολωμοῦ («Παναθήναια» τ. 23, 1912, 259—260).—*Κ. Πώπ*, Βιογραφία Δ. Σολωμοῦ («Βύρων» τ. 2, 1876, 199—208).—*Ν. Ρόδη*, Ἡ μελοποίησις τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου («Νέα Ἑστία» τ. 11, 1932, 299—300).—*Μ. Σιγούρου*, Ὁ Σολωμὸς ἐν Κερκύρᾳ («Παναθήναια» τ. 14, 1907, 140—147, 207—216).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Διδάσκαλος τοῦ Σολωμοῦ (Ἀναστάσιος Καραβίας («Παναθήναια» τ. 20, 1910, 113—115).—*Γ. Σπαταλᾶ*, Οἱ ἐλεύθεροι πολιορκημένοι («Νέα Ζωὴ» τ. 11, 1922—1923, 275—317, 408—433).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ ἐσωτερικὴ σύνθεσι τοῦ Λάμπρου τοῦ Δ. Σολωμοῦ («Παρασκήνια» τ. 3, 1926 τεῦχ. 11, 3—5).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ στιχουργικὴ τοῦ Σολωμοῦ («Νέα Ἑστία» τ. 1, 1927, 549—554, τ. 2, 1927, 619—626).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ ᾠδὴ εἰς μοναχὴν τοῦ Σολωμοῦ («Φιλότεχνος» τ. 1, 1927, 289—294).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ κ. Λ. Ρουσσὲλ καὶ ἡ στιχουργία τοῦ Σολωμοῦ («Νέα Ἑστία» τ. 3 1928, 133—134).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Τὸ σονέττο Ὀρφέας τοῦ Σολωμοῦ («Νέα Ἑστία» τ. 4, 1928, 884—887).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ κ. Λ. Ρουσσὲλ καὶ ἡ νεοελληνικὴ στιχουργία («Παρθενὼν τ. 1, 1928, 165—169, 203—207).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Ὠδὴ γιὰ πρώτη λειτουργία τοῦ Σολωμοῦ («Νέα Ἑστία» τ. 7, 1930, 358—362).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Τὸ ἔργο τοῦ Σολωμοῦ καὶ ἡ φιλολογικὴ κριτικὴ τοῦ κ. Παρορίτη («Ἑλληνικὰ Γράμματα» τ. 6, 1930, 19—22).—*Ἐμμ. Στάη*, Περὶ Σολωμοῦ («Ἀθηνᾶ» 5, 1893, 441—470).— *Δ. Π. Σ[τεφάνου]*, Διονύσιος Σολωμὸς («Ἑστία» τ. 7, 1879, 353—356).— *Ν. Β. Τωμαδάκη*, Ὁ Σολωμὸς καὶ ἡ γλῶσσά μας («Ἰόνιος Ἀνθολογία» τ. 2, 1928, 112—115, τ. 3, 1929, 4—7, 46—49, 81—84, 127—132, 161—162).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ Σολωμὸς κι' ἡ Κρήτη («Κήρυξ» (ἑ.) 25. 3. 1930).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ τυφλὸς Ὅμηρος στὴ σολωμικὴ ποίηση («Νέα Ἑστία» τ. 8, 1930, 854—856).

Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Σολωμὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἄλλως καλούμενον καὶ *Τοῦ Σολωμοῦ*. Κάτ. (1928) 177. Κεῖται ἐγγὺς τῆς Κορίνθου· ἄλλοτε ἀνῆκεν εἰς τὸν δῆμον Κορινθίων, νῦν δὲ εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 507), περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Κουταλᾶ, Λεῦκαι, Μαψοῦ* καὶ *Μπεκιάνικα*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀκμαίαν κεραμοποιίαν. Κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1928 ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς. Π. Ν. Π.

Σόλων. Ἀθηναῖος νομοθέτης, πολιτικός, ποιητὴς καὶ φιλόσοφος, εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἐγεννήθη ἐν Σαλαμῖνι (ἢ Ἀθήναις) κατὰ τὸ 639 π. Χ. καὶ ἀπέθανεν ὀγδοηκοντούτης ἐν Ἀθήναις (ἢ ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ, κατά τινας) τῷ 559 π. Χ. Ἦτο εὐγενὴς τὴν καταγωγήν, διότι ὁ μὲν πατήρ του Ἐξηκεστίδης ἀνῆκεν εἰς ἕνα τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ εὐγενεστέρων οἴκων τοῦ Ἄστεως, κλάδον τοῦ γένους τῶν Κοδριδῶν, ἡ δὲ μήτηρ του ἦτο πρώτη ἐξαδέλφη τῆς μητρὸς τοῦ τυράννου Πεισιστράτου. Τὸν Σόλωνα, τυχόντα τῆς προσηκούσης παιδεύσεως κατὰ τὴν νεότητά του, διέκρινε μέχρι τοῦ θανάτου του ἀκόρεστος φιλομάθεια, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἀποδιδομένη εἰς αὐτὸν ῥῆσις «γηράσκω ἀεὶ διδασκόμενος», μᾶλλον δὲ ὁ πόθος τῆς γνώσεως τοῦ κόσμου ἐξ αὐτοψίας ἢ ἡ ἀπορία τοῦ πατρικοῦ οἴκου καὶ ὁ πόθος ἀποκτήσεως πλούτου φαίνεται ὅτι ἤγαγεν αὐτὸν ἐπὶ ἰδιοκτήτου πλοίου εἰς ξένας χώρας, ἔνθα ἐπώλει ἀττικὰ προϊόντα καὶ ὅθεν μετεκόμιζε πρὸς ἐμπορίαν εἰς Ἀθήνας προϊόντα τῶν ξένων ἐκείνων χωρῶν. Ἐκ τῶν ἀποδημιῶν τούτων ἀπέκτησεν ὁ Σόλων, βαθὺς ὢν παρατηρητὴς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ πεῖραν πολλὴν καὶ μόρφωσιν μεγάλην —ἐκ τῆς συνάψεως ἰδίως φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἑκασταχοῦ σοφῶν ἀνδρῶν—, πρὸς δὲ καὶ πλοῦτον ἱκανόν, καὶ οὕτω κατέστη ἐκ τῶν πρώτων ἐν Ἀθήναις πολιτῶν. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς πείρας του ταύτης καὶ τῆς μελέτης τοῦ πολιτικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῶν κατοίκων τῶν χωρῶν εἰς τὰς ὁποίας μετέβαινεν, ἦτο νὰ μορφώσῃ γνώμην ὅτι εἰς τὴν διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας προκύψασαν εἰς τὰς πόλεις μέσην —μεταξὺ εὐγενῶν καὶ λαοῦ— κοινωνικὴν τάξιν, ἥτις καὶ ἐξ ἐπαγγελματικῶν αἰτίων ἦτο ἡ δραστηριωτέρα, ἀνῆκε τὸ μέλλον, καὶ νὰ διίδῃ ὅτι δι' αὐτῆς ἠδύνατο νὰ γεφυρωθῇ τὸ μεταξὺ εὐγενῶν καὶ λαοῦ χάσμα καὶ νὰ καταπαύσῃ οὕτως ὁ μεταξύ των ἀγών, ὅστις παρεῖχε γόνιμον ἔδαφος πρὸς βλάστησιν τῆς τυραννίδος, λυμαινομένης κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους πολλὰς τῶν ἑλληνίδων πόλεων. Οὕτως εἶχε διαμορφωθῇ ὁ ἔμπορος εἰς νομοθέτην καὶ εἶχεν ἀποβῆ ὥριμος διὰ νὰ γίνῃ ὁ μέλλων διαλλακτὴς τῶν ἐν Ἀθήναις τάξεων, ὁ σώφρων πολιτικὸς καὶ θετικὸς τὸν νοῦν νομοθέτης, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἐβράδυνον οἱ συμπολῖταί του ν' ἀναθέσωσι τὴν συμφιλίωσίν των, διότι καὶ ἐμπιστοσύνην ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς ἡ πρᾳότης τοῦ ἤθους του καὶ ἡ καλοκαγαθία του, καὶ πεποίθησιν ὅτι θὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας τὸ ἔργον του ἡ βαθεῖα γνῶσίς του τῶν πολιτειακῶν καὶ κοινωνικῶν προβλημάτων. Ἀλλὰ τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου τοῦ Σόλωνος προηγήθησαν καὶ δύο μεγάλαι ὑπηρεσίαι αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα του, αἵτινες καὶ προσέδωσαν μέγα κῦρος εἰς τοῦτον, ἡ ἀνάκτησις τῆς Σαλαμῖνος παρὰ τῶν Μεγαρέων, οἵτινες, ὑποκινούμενοι ὑπὸ τοῦ καταφυγόντος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πενθεροῦ του Θεαγένους, τυράννου τῶν Μεγάρων, Κύλωνος, εἶχον καταλάβει ταύτην καὶ κύριοι γενόμενοι τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου εἶχον ἐν ἀποκλεισμῷ τοὺς δύο κυριωτέρους λιμένας τῆς Ἀττικῆς, τὸν τῆς Ἐλευσῖνος καὶ τὸν τοῦ Φαλήρου, καὶ ἡ συναίνεσις τῶν Ἀλκμεωνιδῶν νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν κρίσιν δικαστηρίου καὶ νὰ φύγουν, κατόπιν τῆς καταδίκης των, εἰς ἐξορίαν ὡς ἐναγεῖς διὰ τὸ Κυλώνειον ἄγος. Ἡ ἀνάκτησις τῆς Σαλαμῖνος εἶναι κατόρθωμα τοῦ ποιητικοῦ ταλάντου του, τὸ ὁποῖον ἔθεσεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος του ὡς ἑξῆς: Ἀφοῦ μετὰ ἐπανειλημμένας ἀποπείρας των πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Σαλαμῖνος εἶχον ἀποβάλει οἱ Ἀθηναῖοι πᾶσαν ἐλπίδα νίκης καὶ εἶχον ἀπαγορεύσει, ἐν τῇ ἀπογοητεύσει των, ἐπὶ ποινῇ θανάτου πᾶσαν εἰς τὸ ἑξῆς πρότασιν περὶ πολέμου πρὸς ἀνάκτησιν τῆς νήσου, ὁ Σόλων, ἀντιληφθεὶς μετά τινα ἔτη ὅτι, ἀναθαρρήσαντες οὗτοι, βαρέως ἔφερον τὴν ἀτιμωτικὴν ἐκείνην ἀπαγόρευσιν, ἐπενόησε, πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς δεσμευτικῆς ταύτης διατάξεως, τὴν ἑξῆς ἐνέργειαν: δρομαῖος ἔφθασε μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἀγοράν, ὡς παράφρων —ἐφόρει καὶ τὸ σύνηθες πιλίδιον τῶν νοσηλευομένων παραφρόνων — διαφυγὼν τὸν φύλακά του, καὶ ἐκεῖ ἀπήγγειλε μὲ βροντώδη φωνὴν πρὸς τοὺς περιστοιχίσαντας αὐτὸν Ἀθηναίους τὴν ἐλεγείαν του «Σαλαμὶς» (τὴν ὁποίαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον βραδύτερον ἔψαλλεν ἡ νεολαία τῶν Ἀθηνῶν) καὶ δι' αὐτῆς ἐξήγειρε τὴν φιλοτιμίαν τῶν συμπολιτῶν του, οἱ ὁποῖοι, ὑπακούοντες εἰς τὴν ἔκκλησίν του

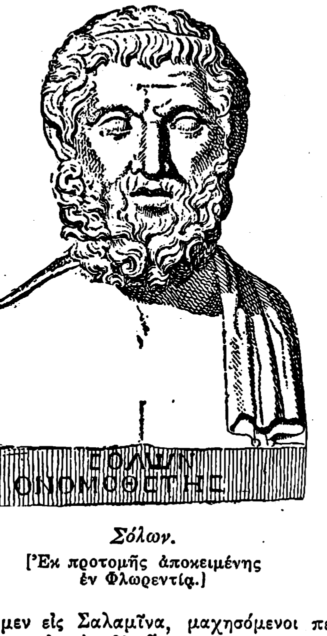

Σόλων.
['Εκ προτομῆς ἀποκειμένης ἐν Φλωρεντίᾳ.]

«ἴομεν εἰς Σαλαμῖνα, μαχησόμενοι περὶ νήσου—ἱμερτῶς, χαλεπόν δ' αἶσχος ἀπωσόμενοι», ἔσπευσαν εἰς τὰ ὅπλα καὶ ἀνέκτησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ τοῦ Σόλωνος τὴν Σαλαμῖνα κατὰ τὸ 604 π. Χ. Ἕνεκα τῆς ἀλησμονήτου μάλιστα ταύτης ὑπηρεσίας του πρὸς τὴν νῆσον ἐτιμᾶτο ἐν αὐτῇ ὁ Σόλων ὡς ἥρως. Ταῦτα ὅμως ὁ Wilamowitz θεωρεῖ, παρὰ τὰς ἐπιβεβαιωτικὰς πληροφορίας τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Πολυαίνου, ὡς ἁπλᾶ μυθεύματα.

Ἡ συναίνεσις τῶν Ἀλκμεωνιδῶν νὰ ὑπαχθοῦν εἰς δίκην ἐπετεύχθη διὰ τῆς εὐγλωττίας τοῦ Σόλωνος, πειθαναγκάσαντος τούτους ν' ἀναγνωρίσωσι τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον τῆς ἀρνήσεως τοῦ λαοῦ νὰ τιμᾷ καὶ ἐμπιστεύεται ὀλιγαρχίαν ἀποποιουμένην νὰ ἐξαγνίσῃ τὰς χεῖράς της ἀπὸ τὸ ἄγος. Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι μὲν παρεδόθησαν εἰς τὸν Σόλωνα μετὰ πλήρους ἐμπιστοσύνης, ὡς εἰς ἀγαθὸν αὐτῶν δαίμονα, οὗτος δέ, μὴ ἀποβλέψας εἰς φαινομενικὰς ἐπιτυχίας, ἀλλ' εἰς τὴν βαθμιαίαν ἠθικὴν ἐξύψωσιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν διαλλαγὴν τῶν συμπολιτῶν του, ἀπέφυγε, παρὰ τὰς συμβουλὰς φίλων του, τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος καὶ τὴν λῆψιν ῥιζικῶν μέτρων, ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν ἄνευ βίας καὶ ἐντόνων διαμαρτυριῶντων ἀντιπάλων τάξεων διαρρύθμισιν τοῦ πολιτεύματος, ὥστε μὲ τὴν βαθμιαίαν ἐξέλιξίν του νὰ μεταμορφωθῇ τοῦτο βραδύτερον εἰς φιλελευθέραν πολιτείαν.

Νομοθεσία τοῦ Σόλωνος. Κατὰ τὸ 594 π. Χ., μετὰ προηγηθεῖσαν ἐξάγνισιν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Ἐπιμενίδου, φίλου τοῦ Σόλωνος, ἀπὸ τοῦ Κυλωνείου ἄγους, ἐξελέγη οὗτος, διὰ κοινῆς συμφωνίας τῶν στασιαζόντων πολιτικῶν κομμάτων, ἄρχων μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν καὶ τὴν ἐντολὴν νὰ θεραπεύσῃ τὴν πόλιν, μεταβάλλων τὸ πολίτευμα αὐτῆς, ἀπὸ τὰς κοινωνικὰς πληγάς της, προερχομένας ἰδίως ἀπὸ τὰ δυσβάστακτα οἰκονομικὰ βάρη τοῦ λαοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἄλλοι μέν, μὴ δυνάμενοι νὰ πληρώσουν τὰ εἰς τοὺς πλουσίους χρέη των, τὰ ὁποῖα συνῆπτον καὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ τοῦ σώματός των, εἶχον γίνει ἀπὸ ἐλευθέρων πολιτῶν δοῦλοι τῶν δανειστῶν των, ἄλλοι εἶχον πωληθῆ ὑπὸ τούτων ὡς δοῦλοι ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἄλλοι εἶχον ἀναγκασθῆ, πρὸς πληρωμὴν τοῦ χρέους των, νὰ πωλήσουν τὰ τέκνα των—οὐδενὸς νόμου κωλύοντος—εἰς ξένας χώρας. Ἐκ τῶν νομοθετικῶν ἔργων τοῦ Σόλωνος περιβόητος ἰδίως κατέστη ἡ *σεισάχθεια*, ἡ ἀποκοπή, κατά τινας (Ἀριστοτέλη, Φιλόχωρον), τῶν πρὸς τοὺς πλουσίους χρεῶν τῶν πτωχῶν ἢ μετριασμὸς τοῦ τόκου αὐτῶν (κατ' Ἀνδροτίωνα) ἢ ἀφαίρεσις ἐκ τοῦ ὀφειλομένου κεφαλαίου τῶν πληρωθέντων ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου τόκων ὡς μέρους τοῦ κεφαλαίου (ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη ἑρμηνεία συμφωνεῖ καὶ μὲ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, σημαινούσης ἀνακούφισιν). Διὰ ταύτης, πλὴν τῆς ἀνακουφίσεως τῶν χρεῶν, ἐξηφανίσθησαν οἱ ἐπὶ τῶν ὑποθηκευμένων κτημάτων ἐμπεπηγμένοι λίθοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνεγράφοντο οἱ δανεισταί, τὰ ὀφειλόμενα χρηματικὰ ποσὰ καὶ οἱ ὅροι τῶν δανείων, ἀπηγορεύθη τοῦ λοιποῦ ὁ δανεισμὸς ἐπὶ ὑποθήκῃ τοῦ σώματος τοῦ ὀφειλέτου καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του (καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ πώλησίς των ὡς δούλων), ἀπηλευθερώθησαν οἱ ἕνεκα χρέους δοῦλοι τῶν δανειστῶν των (ἄνευ ἀποζημιώσεως, φαίνεται), ὡς καὶ οἱ πωληθέντες εἰς ξένας χώρας ὡς δοῦλοι Ἀθηναῖοι, οἵτινες καὶ τὴν ἀττικὴν διάλεκτον εἶχον ἀπομάθει (εἶναι ἄγνωστον πῶς ἐξευρέθη τὸ ἀπαιτηθὲν διὰ τὴν ἐξαγορὰν τούτων χρηματικὸν ποσόν). Παρῃτήθη ἡ πολιτεία τῆς εἰσπράξεως τῶν καθυστερουμένων ἐκ προστίμων καὶ ὡρίσθη ἀνώτατον ὅριον ἐγγείου περιουσίας πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν μικρῶν ἰδιοκτησιῶν. Πρὸς τὴν σεισάχθειαν σχετίζουσι πολλοί, παρὰ τὴν κρατοῦσαν ἀντίθετον γνώμην, τὴν νομισματικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Σόλωνος, διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ νομισματικοῦ καὶ μετρικοῦ συστήματος (ἀντικατέστησε τὸ αἰγινητικὸν σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἀργυρᾶ δραχμὴ ἦτο βάρους 6 σημερινῶν γραμμαρίων, μὲ τὸ εὐβοϊκόν, εἰσαγαγὼν καὶ διὰ τὸν ἄργυρον τὸν σταθμὸν τοῦ χρυσοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἀργυρᾶ δραχμὴ ἔγινε βάρους 4,36 γραμμαρίου). Διὰ τοῦ συστήματος τούτου, χωρὶς νὰ ζημιωθοῦν οἱ δανεισταί, ὠφελήθησαν οἱ ὀφειλέται, πληρώσαντες τὸ αὐτὸ μὲν ὀνομαστικὸν κεφάλαιον, ὀλιγώτερα ὅμως οὐσιαστικῶς. Ἡ νέα μνᾶ, ἀποτελουμένη καὶ αὕτη ἐξ 100 δραχμῶν, εἶχε πρὸς τὴν παλαιὰν τὴν ἀναλογίαν 100 πρὸς 137. Ἐκ τοῦ ἄλλου νομοθετικοῦ ἔργου αὐτοῦ αἱ κυριώτεραι τῶν πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων συνίστανται εἰς τὰς ἑξῆς: Διετήρησε τὰς ὑπαρχούσας τέσσαρας τάξεις τῶν πολιτῶν (*πεντακοσιομεδίμνους*, οἵτινες καὶ μόνοι ἐκαλοῦντο οὕτως, ἀπὸ τοῦ εἰσοδήματός των, *ἱππεῖς, ζευγίτας* καὶ *θῆτας*), ἀλλ' ὥρισεν ὡς βάσιν τῆς διακρίσεως αὐτῶν εἰς τάξεις (τέλη μᾶλλον) τὴν ἔγγειον ἰδιοκτησίαν ἑκάστου Ἀθηναίου καὶ τῶν τεσσάρων τελῶν, καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς εἰσόδημά του. Οὕτω πεντακοσιομέδιμνοι ἦσαν οἱ ἔχοντες εἰσόδημα ἐξ ἰδιοκτήτου γῆς ὑπὲρ τοὺς 500 μεδίμνους κριθῆς (ἢ δημητριακῶν καρπῶν ἐν γένει) ἢ ἀνάλογον εἰσόδημα εἰς οἶνον καὶ ἔλαιον. Ἱππεῖς οἱ ἔχοντες ὑπὲρ τοὺς 300 μεδίμνους, ζευγῖται οἱ ὑπὲρ τοὺς 200 καὶ θῆτες οἱ ἔχοντες κάτω τῶν 150. Πιστὸς δὲ ἀκόλουθος τοῦ συστήματός του, τῆς ἰσορροπίας ὑποχρεώσεων καὶ δικαιωμάτων (βαρῶν καὶ τιμῶν) τῶν πολιτῶν, ἀφῆκε μὲν τοὺς πλουσίους νὰ ἄρχουν τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τούτους ὑπεχρέωσε νὰ πληρώνουν πάντας τοὺς φόρους καὶ νὰ στρατεύωνται ἐν πολέμῳ (οἱ ἀφορολόγητοι θῆτες ἐστρατεύοντο ἐνίοτε ὡς ψιλοί), νομοθετήσας οἱ ταμίαι νὰ ἐκλέγωνται μόνον ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμνων, οἱ ἐννέα ἄρχοντες ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμνων καὶ τῶν ἱππέων, καὶ οἱ πωληταί, οἱ ἕνδεκα καὶ οἱ κωλακρέται καὶ ἐκ τῶν τριῶν εὐπόρων καὶ φορολογουμένων τάξεων, ἅπαντες κληρούμενοι ἐκ προκρίτων καὶ τῶν τεσσάρων διατηρηθεισῶν φυλῶν. Ἂν ὅμως ἐστέρησε τοὺς θῆτας τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι, δὲν ἀφῆκε τούτους καὶ ὅλως ἀμετόχους τῆς πολιτείας, διότι τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ἥτις ἦτο ἡ κυρίαρχος τῆς πολιτείας καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἐγίνετο ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀρχόντων καὶ ἔδιδον οὗτοι εὐθύνας εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, μετεῖχον ἐξ ἴσου μετὰ τῶν ἄλλων τάξεων καὶ οἱ θῆτες. Ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ εἶναι περιωρισμένη πως καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, εἰς τὸ νομοθετικόν της ἰδίως ἔργον, ἔλαβε πρόνοιαν ὁ Σόλων νὰ ἀποφαίνεται αὕτη μόνον ἐπὶ προτάσεων νόμων καὶ ψηφισμάτων τῆς διατηρηθείσης καὶ ὑπὸ τοῦ Σόλωνος, μέ τινας διαρρυθμίσεις, βουλῆς τῶν 400 (ἐκληροῦντο οὗτοι ἐκ προκρίτων, ἀνὰ 100 ἐξ ἑκάστης φυλῆς). Ὡς δὲ διετήρησε τὴν βουλὴν τῶν 400 ὁ Σόλων, οὕτω διετήρησε καὶ τὴν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλήν, τῆς ὁποίας ηὔρυνε μάλιστα καὶ τὴν δικαστικὴν δικαιοδοσίαν, ὑπαγαγὼν εἰς αὐτὴν τὰς δίκας φόνου καὶ ἐμπρησμοῦ καὶ τὰς ἀποπείρας φόνου, ἐμπρησμοῦ καὶ καταλύσεως τῆς πολιτείας. Ἡ πολιτειακὴ μεταρρύθμισις τοῦ Σόλωνος ἦτο συγχρόνως καὶ φορολογικὴ (ἕκαστος ἐπλήρωνε φόρον ἀνάλογον ὄχι μόνον πρὸς τὴν τάξιν του, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἐν τῇ τάξει του βαθμῖδα τῆς περιουσίας του) καὶ θρησκευτική, διότι ἐπετράπη εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς Ἀθηναίους πολίτας νὰ ἔχουν πρόσοδον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἑρκείου Διὸς καὶ τὴν τοῦ Πατρῴου Ἀπόλλωνος, τῶν ὁποίων μετεῖχον πρότερον μόνον οἱ εὐγενεῖς. **Οὕτω διὰ τῶν θεμελιωδῶν τούτων διατάξεων τῆς πολιτειακῆς με-**

Digitized by Google

ταρρυθμίσεως τοῦ Σόλωνος, παρεσκευάσθη ἡ ἐξέλιξις τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων εἰς φιλελευθέραν πολιτείαν (βλ. καὶ λ. *Κλεισθένης*). Ἀλλὰ καὶ περὶ προστασίας τοῦ ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς νομισματικῆς μεταρρυθμίσεως ἀπήλλαξε τῆς ἐξ Αἰγίνης ἐξαρτήσεώς του, ἐμερίμνησεν ὁ Σόλων, ὡς καὶ περὶ προστασίας τῆς γεωργίας, βιομηχανίας καὶ βιοτεχνίας τῶν Ἀθηνῶν. Οὐχὶ κατωτέρας σημασίας ἦσαν οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος, οἱ κανονίζοντες τὰ τῆς δικαιοδοσίας ἑκάστου τῶν ἀρχόντων, τῶν ὁποίων αἱ ἀποφάσεις ἔπαυσαν νὰ εἶναι κύριαι, ἐπιτραπείσης τῆς ἐφέσεως κατ' αὐτῶν εἰς τὴν *Ἡλιαίαν*, καὶ τὰ τῶν πολιτικῆς φύσεως δικαστικῶν ἐνεργειῶν, ὡς ἦτο ἡ ἐλευθερία παντὸς πολίτου νὰ διαθέτῃ ὡς θέλει τὴν περιουσίαν του, ἐκλέγων ἄνευ περιορισμοῦ τὸν κληρονόμον του.

Μείζονος δὲ ἀκόμη σημασίας ἦτο ὁ νόμος τῆς εἰσαγγελίας, ἤτοι τοῦ δικαιώματος ἑκάστου πολίτου νὰ καταγγέλλῃ τὸν παραμελοῦντα τὸ καθῆκόν του ἄρχοντα, καὶ ὁ ὡς πολιτικὸν ἀξίωμα διατυπωθείς, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐστερεῖτο τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων του ὁ ἀδιάφορος πολίτης, ὁ μὴ τασσόμενος ὑπὲρ μιᾶς τῶν διαμαχομένων ἐν τῇ πόλει πολιτικῶν μερίδων. Τῶν ποινικῆς ὅμως φύσεως νόμων τοῦ Δράκοντος φαίνεται ὅτι οὐδεμίαν ἄλλην μεταρρύθμισιν ἐπεχείρησε, πλὴν τῆς προρρηθείσης ἀναθέσεως ἐκδικάσεως ὑποθέσεών τινων εἰς τὴν βουλὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἥτις εἶχε καὶ τὴν ἐποπτείαν τῆς ὅλης πολιτειακῆς μηχανῆς. Ἀπεδόθησαν ὅμως καὶ ἄλλοι νόμοι εἰς τὸν Σόλωνα, οἵτινες οὐδεμίαν σχέσιν εἶχον μὲ τὸ νομοθετικὸν ἔργον του. Ἅπαντες οἱ εἰρημένοι νόμοι τοῦ Σόλωνος, κωδικοποιηθέντες, ἀνεγράφησαν (βουστροφηδὸν) ἄλλοι μὲν ἐπὶ κεχρισμένων διὰ λευκοῦ χρώματος σανίδων, αἵτινες ἀποτελοῦσαι τετράγωνον πυραμίδα, ἐστρέφοντο περὶ ἄξονα (διὰ τοῦτο καὶ *ἄξονες* ἐκαλοῦντο οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος) καὶ κατετέθησαν εἰς τὸ Πρυτανεῖον, ἄλλοι δὲ (οἱ κυριώτεροι, οἱ ἱεροὶ) ἐπὶ λιθίνων πλακῶν, τῶν κύρβεων, καὶ κατετέθησαν εἰς τὴν Βασίλειον στοάν. Τοὺς νόμους τούτους ἀναλαμβάνοντες τὴν ἀρχὴν ὡρκίζοντο νὰ φυλάττουν οἱ ἐννέα ἄρχοντες. Ἅπαντες οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος εἶχον ἐν ἀρχῇ κατατεθῆ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, βραδύτερον μεταφερθέντες ἐκεῖθεν εἰς τὴν κάτω πόλιν. Τινὲς δὲν ἀποδέχονται διαφορὰν μεταξὺ ἀξόνων καὶ κύρβεων. Τὸ νομοθετικὸν ἔργον τοῦ Σόλωνος ἔληξε μὲ τὴν κήρυξιν ἀμνηστίας, ἀναγραφείσης εἰς τὸν 13ον ἄξονα, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεκλήθησαν πάντες οἱ ἐξόριστοι Ἀθηναῖοι καὶ ἐδημιουργεῖτο ἑνιαία κοινωνία πολιτῶν.

Συγχρόνως μὲ τὴν ἀποπεράτωσιν, κατόπιν τετραετοῦς, συνεχοῦς καὶ ἐπιπόνου, ἐργασίας, τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος, ἔληξε καὶ ὁ πρῶτος ἱερὸς πόλεμος, τοῦ ὁποίου εἶχον μετάσχει οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν συμμαχίᾳ πρὸς τὸν τύραννον τῆς Σικυῶνος Κλεισθένη καὶ τοὺς Σκοπάδας τῆς Θεσσαλίας, τῇ προτροπῇ τοῦ Σόλωνος, ὅστις καὶ τὴν κήρυξίν του προεκάλεσε, πείσας εἰς τοῦτο τοὺς ἀμφικτίονας. Διὰ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως τοῦ πολέμου τούτου ἡ φήμη τοῦ Σόλωνος καὶ τῶν Ἀθηνῶν ὑπερέβη τὰ ὅρια τῆς Ἀττικῆς, διότ ἀπὸ τότε αἱ Ἀθῆναι, ἀπὸ περιωρισμένης εἰς τὰ ὅρια τῆς χώρας της πολιτείας, ἤρχισαν νὰ μετέχουν τῆς ὅλης ἐθνικῆς ἱστορίας.

Ἀλλ' ἂν καὶ ὁ Σόλων ἔγινεν ὁ λυτρωτὴς καὶ εὐεργέτης τῆς πατρίδος του διὰ τῆς σοφῆς νομοθεσίας του, καὶ δι' αὐτῆς ἔπαυσαν αἱ πολιτικαὶ καταιγίδες εἰς τὸν πολιτικὸν τῶν Ἀθηνῶν ὁρίζοντα, ἐν τούτοις δὲν ἔπαυσαν καὶ αἱ μεμψιμοιρίαι καὶ τὰ παράπονα τῶν συμπολιτῶν του, διότι οἱ μὲν εὐγενεῖς εὕρισκον πολλὰ τὰ χορηγηθέντα δικαιώματα εἰς τὸν λαόν, οὗτος δὲ ἡμίμετρα τὰ νομοθετικὰ μέτρα του, ἀφοῦ εἰς ταῦτα δὲν περιελήφθη καὶ ὁ ἀναδασμὸς τῆς ἀττικῆς γῆς. Ἡ κατάστασις αὕτη προεκάλεσε τὴν ἀποδημίαν τοῦ Σόλωνος εἰς ξένας χώρας ἐπὶ μίαν δεκαετίαν, καθ' ἣν μετέβη ὁ Σόλων εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα συνῆψε φιλικὰς σχέσεις μὲ τὸν βασιλέα αὐτῆς Ἄμασιν καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἱερεῖς Σῶγχιν ἐκ Σαΐδος καὶ Ψένωφιν ἐξ Ἡλιουπόλεως, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ συνεφιλοσόφησε κατὰ τὸν Πλούταρχον· ὡσαύτως μετέβη καὶ εἰς Κύπρον, ἔνθα ὑπῆρξεν ὁ πολιτικὸς σύμβουλος καὶ εὐεργέτης τοῦ βασιλέως Φιλοκύπρου, ὅστις καὶ τὴν πόλιν Αἴπειαν ἀπ' αὐτοῦ μετωνόμασε Σόλους καὶ τὸν ὁποῖον καὶ προσηγόρευεν ὁ Σόλων εἴς τινα τῶν ἐλεγειῶν του. Ἀπίθανος ὅλως, ἂν καὶ ἀνταποκρινομένη πρὸς τὸν χαρακτῆρα ἀμφοτέρων, εἶναι ἡ διαθρυλλουμένη συνάντησίς του μὲ τὸν βασιλέα τῆς Λυδίας Κροῖσον, ὅστις, θελήσας νὰ θαμβώσῃ μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐτυχίαν του τὸν λιτὸν Ἀθηναῖον πολίτην, ἤκουσε τὴν πολυθρύλητον καταστᾶσαν ῥῆσιν: «Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ὁ Σόλων, διῆλθεν ἐν αὐταῖς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἥσυχα, ἀποθανὼν κατὰ τὸ 559 π. Χ., ἂν καὶ εἶχεν ἐξωθήσει ἐναντίον τοῦ καταλαβόντος τὴν ἀρχὴν (560 π. Χ.) τυράννου Πεισιστράτου τοὺς μικροψύχους συμπολίτας του καὶ εἶχεν ἀποκαλύψει τὸν δόλον του εἰς τοὺς μὴ ἀντιλαμβανομένους αὐτόν.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς νομοθεσίας. Τὸ νομοθετικὸν ἔργον τοῦ Σόλωνος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀκαμψίαν τῆς λυκουργείου νομοθεσίας, εἶχε τὴν δεκτικότητα τῆς βαθμιαίας ἐπὶ τὸ φιλελευθερώτερον ἐξελίξεως. Τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος ἐσεβάσθη καὶ αὐτὸς ὁ Πεισίστρατος, ὅστις καὶ κατ' αὐτοὺς ἐκυβέρνησεν, ὁ δὲ Κλεισθένης διὰ τῶν μεταρρυθμίσεών του περισσότερον ἀπέβλεψεν εἰς τὴν κανονικὴν λειτουργίαν των ἢ τὴν συμπλήρωσίν των. Εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος ὀφείλεται, κατὰ γενικὴν ἀναγνώρισιν, καὶ ἡ ὑπέροχος θέσις τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν πνευματικὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (ὁ Σόλων εἶχεν εἰσαγάγει καὶ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Ἄστεως). Διὰ τοῦτο καὶ ἔμεινε τὸ ὄνομά του ἀθάνατον ὡς νομοθέτου.

Ὁ Σόλων ὡς ποιητὴς καὶ φιλόσοφος. Ὁ Σόλων ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διεκδικήσας ποιητικὴν καὶ φιλολογικὴν δόξαν Ἀθηναῖος. Ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ ἐξύμνησε τὴν ἀμέριμνον χαρὰν τοῦ βίου καὶ τὸν ἔρωτα, ἐν δὲ τῇ ὡρίμῳ ἡλικίᾳ κατέστησε τὴν ποίησίν του θεραπαινίδα τῆς πολιτικῆς, ὁτὲ μὲν ἐνθαρρύνων τὸν λαὸν εἰς τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις—ἐξάπτων τὴν φιλοπατρίαν καὶ προκαλῶν τὴν ἐθελοθυσίαν του—, ὁτὲ δὲ παροτρύνων τοῦτον εἰς ὁμόνοιαν καὶ νομιμοφροσύνην. Τὰ ποιητικά του ἔργα (ἐλεγεῖαι, ἴαμβοι, ἐπῳδοὶ) εἶχον γραφῆ εἰς τὴν ἰωνικὴν διάλεκτον (περιέχουσαν καί τινας ἀττικοὺς τύπους) καὶ ἐπεγράφοντο: «Σαλαμίς», «Ὑποθῆκαι εἰς ἑαυτόν», «Πρὸς Κριτέαν», «Πρὸς Φιλόκυπρον» κλπ., διεσώθησαν δὲ ἐκ τούτων ἀποσπάσματά τινα (ἰδίως εἰς τοὺς λόγους τῶν Ἀττικῶν ῥητόρων) ἰάμβων, τροχαϊκῶν τετραμέτρων καὶ σκολίων, ὡς καί τινες ἐλεγεῖαι. Τὰ ποιήματα τοῦ Σόλωνος ἐψάλλοντο μετ' ἐνθουσιασμοῦ κατὰ τὰ Ἀπατούρια καὶ συνεκίνουν, κατὰ τὸν Πλάτωνα (Τίμαιος 21 Β'), βαθύτατα τοὺς ἀκροωμένους γονεῖς, οἵτινες ἔδιδον ἆθλα. Ὡς φιλόσοφος ὁ Σόλων, ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς γνωμικῆς ποιήσεως, ἀνῆκεν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πρακτικὴν φιλοσοφίαν, τῆς ὁποίας οἱ ἀντιπρόσωποι ἐξέφραζον διὰ βραχέων καὶ ἐμφαντικῶν γνωμικῶν τὰς ὑγιεῖς περὶ θρησκείας, πολιτείας καὶ ἠθικῆς ἀρχάς των.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Vilamowitz*, Aristoteles und Athen.—*Samuel Petit*, Lois attiques.—*G. Schmidt*, De Solone legislatore.—*Schelling*, De Solonis legibus.—*Böckh*, Staatshaustraltung der Athener.—*Niese*, Zur Geschichte Solons und seiner Zeit.—*Br. Keil*, Die solonische Verfassung in Aristoteles Ath. Pol.—*Gilliard*, Quelqnes réformes de Solon.—*Cavaignac*, Les classes soloniennes et la répartition de la richesse.—*De Sanctis*, Athis.—*Adcock*, The source of the Solonian chapters κλπ.—*Prinz*, De Solonis Plutarchi fontibus.—*Xultsch*, Griech. u. Römis. Metrologie.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **«Σόλων»**. Δεκαπενθήμερον νομικὸν περιοδικόν, ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1859 εἰς σχῆμα 8ον ὑπὸ Μ. Κ. Ράλλη καὶ Γ. Κ. Δασκαλοπούλου.

Σολώνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἐτρουρίας, μνημονευομένη ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως (Β, 37). —2) Πόλις τῶν ἐν τῷ Ναρβωνίτιδι Γαλατίᾳ Ἀλλοβρόγων. ΚΑΨ.

Σολώνιος ἀγρός, ἢ Σολώνιον (Solonius ager ἢ —campus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μέγα ἀγρόκτημα τοῦ Μαρίου ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Λανουβίου, ἐγγὺς τῆς ἀπὸ Ρώμης εἰς Ὠστίαν ὁδοῦ. Π. Ν. Π.

Σὸμ (Somme) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας, πηγάζων ἐν τῷ νομῷ Αἲν καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Μάγχην, ἐντὸς ὁμωνύμου κόλπου, μετὰ ῥοῦν 245 χλμ. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα αἱ ἐγγὺς τοῦ ῥοῦ αὐτοῦ ὀχυραὶ πικαρδικαὶ πόλεις: *Ἀμπεβίλ*, *Ἀμιένη*, *Περόν*, *Ρουὰ* καὶ *Κορμπί*, ἐκαλοῦντο *πόλεις τοῦ Σόμ*, προσηρτήθησαν δὲ εἰς τὸ γαλλικὸν στέμμα ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΑ', μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ Θρασέος.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου πλεῖσται ἐπιχειρήσεις διεξήχθησαν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ *Σὸμ* κατὰ τὰ ἔτη 1916, 1917, 1918, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν μόνον αἱ τοῦ 1916 φέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, καθόσον αἱ μὲν τοῦ 1917 ἀποτελοῦσι μέρος τῆς γερμανικῆς ἀποχωρήσεως (ἀναστροφῆς, repli) πρὸς τὴν γραμμὴν Χίντενμπουργ, αἱ δὲ τῆς ἀνοίξεως καὶ θέρους 1918 ἀποτελουσι μέρος τῆς 2ας μάχης τῆς Πικαρδίας (21 Μαρτίου —5 Ἀπριλίου 1918) καὶ τῆς 3ης μάχης Πικαρδίας (8—30 Αὐγούστου 1918). Ὑπὸ τῆς δευτέρας συνδιασκέψεως τοῦ Σαντιγὺ (14 Φεβρουαρίου 1916) ἀπεφασίσθη ὅπως ἐκτελεσθῇ συμμαχικὴ ἐπίθεσις εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σὸμ τὸν Ἰούλιον 1916 (βλ. λ. Παγκόσμιος πόλεμος, τόμ. ΙΘ', σελ. 342). Μολονότι δὲ ἡ συμμαχικὴ αὕτη ἀπόφασις ἐλήφθη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως εἰς Βερντὲν (20 Φεβρουαρίου 1916), ἐν τούτοις ἡ διεξαγωγὴ τῆς μάχης τοῦ Βερντέν, καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα Φεβρουαρίου—Δεκεμβρίου 1916, δὲν ὑπῆρξε λόγος μεταβολῆς τῆς συμμαχικῆς ἀποφάσεως· πράγματι δέ, κατὰ τὴν προαποφασισθεῖσαν ἐποχὴν (Ἰούλιον 1916), ἤρχισεν ἡ συμμαχικὴ ἐπίθεσις εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σόμ, ἀλλὰ μὲ σχέδιον κάπως παρηλλαγμένον, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ χρησιμοποιηθεῖσαι γαλλικαὶ δυνάμεις ἦσαν κατά τι ὀλιγώτεραι τῶν προϋπολογισθεισῶν, καθόσον οἱ Γάλλοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τροφοδοτῶσι καὶ τὸ μέτωπον τοῦ Βερντέν· οὕτως, ἀντὶ νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ οἵ τε Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Σὸμ πρὸς ἀνατολάς, ἀπεφασίσθη ὅπως τὴν κυρίαν ἐπίθεσιν ἐκτελέσωσιν οἱ Ἄγγλοι, οἱ δὲ Γάλλοι ὑποστηρίξωσι τὴν ἀγγλικὴν ταύτην ἐπίθεσιν, παραμένοντες ἱππαστὶ ἐπὶ τοῦ Σόμ. Διὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ὡρίσθη τὸ μέτωπον Σὲρ—Μαρικοὺρ—Φρὶζ—Φωκωκοὺρ — Σῶλν (40 χιλιόμετρα), εἰς ὃ οἱ μὲν Ἄγγλοι (26 μεραρχίαι) θὰ ἀνελάμβανον τὴν ἐπίθεσιν μέχρι Μαρικούρ, οἱ δὲ Γάλλοι (18 μεραρχίαι) νοτίως τοῦ σημείου τούτου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐνεφανίσθησαν ὁ μὲν ἀγγλικὸς στρατὸς ἐφωδιασμένος διὰ πρώτην φορὰν μὲ ἅρματα (50 ἐν ὅλῳ), ὁ δὲ γαλλικὸς μὲ ἀφθονίαν βαρέων πυροβόλων (1.200). Περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου 1916 οἱ Ἀγγλογάλλοι εὑρίσκοντο τεταγμένοι εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σόμ, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ παρατιθέμενον σχῆμα, ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ Φός. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Γερμανοὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου τούτου εἶχον μόνον 7 μεραρχίας (5 βορείως τοῦ Σόμ, 2 νοτίως) ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἔϊνεμ, πρὸς δ' ἑτέρας 9 μεραρχίας παραμενούσας ἐν ἐφεδρείᾳ ἀλλ' ἐπὶ χώρων ἀρκετὰ ἀπομεμακρυσμένων, διότι εἶχον ἀποστείλει μεγάλας δυνάμεις εἰς Βερδέν. Λόγῳ τοῦ ὀλιγαρίθμου τῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας διέθετον οἱ Γερμανοὶ εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σόμ, ἐφρόντισαν νὰ ὀργανώσωσιν ἰσχυρότατα τὸ ἔδαφος τῆς περιοχῆς ταύτης, κατασκευάσαντες διαδοχικὰς σειρὰς χαρακωμάτων καὶ πάμπολλα σκέπαστρα, καὶ ἐγκαταστήσαντες πολὺ βαρὺ πυροβολικόν. Ἅμα ὅμως τῇ ἐνάρξει τῆς συμμαχικῆς ἐπιθέσεως ἔσπευσαν νὰ μεταφέρωσιν ἀρκετὰς δυνάμεις εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σόμ, αἵτινες περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου συνεποσώθησαν εἰς 30 μεραρχίας. Διεξήχθησαν τότε αἱ *ἐπιχειρήσεις τοῦ Σὸμ* 1 Ἰουλίου—18 Νοεμβρίου 1916, χωριζόμεναι εἰς 4 φάσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν *1ην, 2αν, 3ην* καὶ *4ην μάχην τοῦ Σόμ*.

1η Μάχη (1—17 Ἰουλίου 1916). Ἀπὸ τῆς 26ης Ἰουνίου οἱ Ἄγγλοι καὶ ἀπὸ τῆς 29ης οἱ Γάλλοι ἐξετέλεσαν ἰσχυρὸν βομβαρδισμὸν πυροβολικοῦ κατὰ τοῦ ἐκλεγέντος γερμανικοῦ μετώπου, πρὸς δὲ πλείστους ἐναερίους ἀγῶνας, ἀπολήξαντας γενικῶς ὑπὲρ τῶν Συμμάχων. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς μάχης ἡ 6η γαλλικὴ στρατιὰ ἔσχε μεγάλας ἐπιτυχίας, κατορθώσασα νὰ καταλάβῃ ἀρκετὰ σημεῖα. Ἡ 4η ὅμως ἀγγλικὴ στρατιά, συναντήσασα μείζονα ἀντίστασιν, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης πολλὰ τῶν καταληφθέντων σημείων, ὑπὸ τὴν σφοδρὰν πίεσιν τῶν γερμανικῶν ἀντεπιθέσεων. Τὰ δύο μάλιστα ἀριστερὰ σώματα (τὰ βόρεια) τῆς ἐν λόγῳ στρατιᾶς, ὑποστάντα βλάβας σημαντικάς, ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατος ἡ περαιτέρω χρησιμοποίησίς των, ἀπεσύρθησαν ἐκ τοῦ μετώπου καὶ ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ τῆς 2ας Ἰουλίου ὑπὸ ἰσαρίθμων σωμάτων, ἀποτελεσάντων τὴν 5ην ἀγγλικὴν στρατιάν, ἥτις παρενεβλήθη μεταξὺ τῶν στρατιῶν 3ης καὶ 4ης. Κατὰ τὰς ἀκολούθους ἡμέρας οἱ Ἀγγλογάλλοι κατώρθωσαν νὰ προχωρήσωσιν ἐπαρκῶς, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν Γερμανῶν, ἀφοῦ συνήφθησαν σφοδροὶ ἀγῶνες, ὧν σημαντικώτεροι ἦσαν ὁ τοῦ Φρικοὺρ (2 καὶ 3 Ἰουλίου), ὁ τοῦ Κονταλμαιζὸν (7—11 Ἰουλίου), εἰς ὃν ἡ πρωσικὴ φρουρὰ ὑπέστη φοβερὰς ἀπωλείας (5.000 ἄνδρες), ὁ τοῦ Φρὶζ (2 Ἰουλίου), ὁ τοῦ Μπιὰς (9 Ἰουλίου) εἰς ὃν 7 ἄνδρες ὑπὸ 2 ἀξιωματικοὺς ἐπήνεγκον αἰφνιδιασμὸν εἰς τὸ γερμανικὸν ὀχυρὸν καὶ συνέλαβον αἰχμαλώτους 113 Γερμανοὺς στρατιώτας, οἱ Σύμμαχοι κατώρθωσαν μέχρι τῆς 10ης Ἰουλίου νὰ διεισδύσωσιν ἐντὸς τῶν γερμανικῶν τοποθεσιῶν ἐπὶ βάθους 16 περίπου χιλιομέτρων. Τὴν 15ην Ἰουλίου ἐξώρμησαν οἱ Γερμανοὶ ἐκ τῆς Περὸν ὑπὸ πυκνοτάτην ὁμίχλην, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀντεπιθέσεως, ἀλλ' οὐδεμίαν σοβαρὰν ἐπιτυχίαν ἔσχον. Ἀπὸ τῆς 14ης—17ης Ἰουλίου οἱ Ἄγγλοι ἐξετέλεσαν συγχρονισμένην ἐπίθεσιν λίαν σφοδράν, ἥτις προπαρεσκευάσθη ὑπὸ βομβαρδισμοῦ πυροβολικοῦ, διαρκέσαντος ἐπὶ τριήμερον, καὶ ἔσχεν ἐξαιρετικῶς λαμπρὰ ἀποτελέσματα, μετὰ τοὺς ἀγῶνας εἰς Μπαζαντὲν (15 Ἰουλίου) καὶ εἰς Ὀβιλὲρ (17 Ἰουλίου). Διαρκούσης τῆς μάχης ταύτης ὠργάνωσαν οἱ Γερμανοὶ τρία συγκροτήματα, ἀποκληθέντα *ὁμάδας*: τὴν *βορείαν* ὑπὸ τὸν Μπέλοβ, τὴν *κεντρικὴν* ὑπὸ τὸν Ἔϊνεμ, ταχθείσας βορείως τοῦ Σόμ, καὶ τὴν *νοτίαν* ὑπὸ τὸν Γκάλβιτς, ταχθεῖσαν νοτίως τοῦ ποταμοῦ τούτου, ὑπὸ τὴν γενικὴν διοίκησιν τοῦ Ροῦπρεχτ τῆς Βαυαρίας.

2α Μάχη (20 Ἰουλίου — τέλος Αὐγούστου 1916). Λόγῳ τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεγάλης αὐξήσεως τῶν γερμανικῶν δυνάμεων, οἱ Σύμμαχοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐκτελέσωσι χρονίζοντα ἀγῶνα κατατριβῆς (usure), διὸ αἱ συμμαχικαὶ προχωρήσεις ἦσαν περιωρισμέναι. Ἐπειδὴ δ' αἱ πρὸς νοτιοανατολὰς ἐπιχειρήσεις δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι γενικὸν χαρακτῆρα, λόγῳ τῆς ὑπὸ τοῦ Σὸμ περικλείσεως τῆς περιοχῆς ταύτης, ἡ ἔντασις τῶν Συμμάχων ἐστράφη πρὸς βορειοανατολὰς (πρὸς Μπαπὼμ) καὶ πρὸς ἀνατολὰς (πρὸς Περόν), καὶ τότε αἱ μὲν νοτίως τοῦ Σὸμ ἐπιχειρήσεις ἀνετέθησαν εἰς τὴν 10ην γαλλικὴν στρατιάν, αἱ δὲ βορείως εἰς τὰς ἀγγλικὰς στρατιὰς καὶ τὴν 6ην γαλλικήν, παύσασαν νὰ εὑρίσκηται ἱππαστὶ ἐπὶ τοῦ Σόμ. Κατὰ τὸ χρο-

Digitized by Google

νικὸν διάστημα 20—26 Ἰουλίου, ἐπιτεθέντες οἱ Σύμμαχοι, ἔσχον ἀρκετὰς ἐπιτυχίας, κατορθώσαντες, μετά τινας ἀγῶνας, ὧν κυριώτερος εἶναι ὁ τοῦ Ποζιὲρ (26 Ἰουλίου), νὰ προχωρήσωσι μέχρι τῆς παρὰ τὸ Μωρεπὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Διαρκοῦντος τοῦ Αὐγούστου οἱ Σύμμαχοι ἐξηκολούθησαν τὴν ἐπίθεσιν, ἀλλὰ μὲ ἀποτελέσματα σχεδὸν μηδαμινά, καθόσον ἐπρόκειτο περὶ μεμονωμένων τοπικῶν ἀγώνων, διὸ περιωρίσθησαν εἰς τὴν ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν τῶν καταληφθέντων ἐδαφῶν. Οἱ σημαντικώτεροι ἀγῶνες τῆς ἐποχῆς ταύτης ἦσαν ὁ τοῦ Ποζιὲρ (4—17 Αὐγούστου) καὶ ὁ τοῦ Μωρεπὰ (12—24 Αὐγούστου).

3η Μάχη (Σεπτέμβριος 1916). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀπεφασίσθη ὅπως ἐκτελεσθῇ συμμαχικὴ ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν τῶν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἄνκρ καὶ Σὸμ ὑψωμάτων. Πρὸς τοῦτο, κατόπιν κοινῆς συνεννοήσεως τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ ἐπιτελείου, ὡρίσθη ὡς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν μὲν Ἄγγλων, ἐκτελούντων τὴν κυρίαν ἐπίθεσιν, τὸ μέτωπον Γκαρντκοὺρ - Μαρτινπυὶς - Μορβάλ, τῶν δὲ Γάλλων, ὑποστηριζόντων τὴν κυρίαν ἐπίθεσιν, τὸ μέτωπον Ρωκοὺρ - Μπουσαβέσν. Ὡς πρὸς τὴν διὰ Κὸμπλ διερχομένην βαθεῖαν χαράδραν, ἥτις ἐθερίζετο κυριολεκτικῶς ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ πυρός, καθωρίσθη ὅπως μὴ προσβληθῇ εὐθέως κατὰ μέτωπον, ἀλλ' ὑπερκαμφθῇ ἑκατέρωθεν. Περιωρισμένη τις ἐπίθεσις ὡρίσθη καὶ εἰς τὴν 10ην γαλλικὴν στρατιὰν νοτίως τοῦ Σόμ, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ μέτωπον Σὼλν - Βιλὲρ Καρμπονέλ. Τὸ συμμαχικὸν τοῦτο σχέδιον ἐξετελέσθη πλήρως, διαρκοῦντος τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου. Μετὰ ἰσχυρὸν βομβαρδισμὸν πυροβολικοῦ, ἡ ἐπίθεσις ἐξώρμησε τὴν 3ην Σεπτεμβρίου, καὶ οἱ μὲν Ἄγγλοι κατέλαβον ἐντὸς 4 ἡμερῶν ἅπαντα τὰ σημαίνοντα σημεῖα τῆς 2ας γερμανικῆς τοποθεσίας, οἱ δὲ Γάλλοι κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὴν 3—5 Σεπτεμβρίου τὸ ἰσχυρὸν γερμανικὸν κέντρον ἀντιστάσεως Κλερὺ - Φορέστ. Ἅπασαι αἱ γερμανικαὶ ἀντεπιθέσεις πρὸς ἀνακατάληψιν τῶν ἀπολεσθέντων σημείων ἀπέβησαν ἄκαρποι. Τὴν 12ην Σεπτεμβρίου οἱ Γάλλοι, θέσαντες ὡς κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ Μπουσαβέσν, ἀποτελοῦν σοβαρὸν κέντρον ἀντιστάσεως, κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τοῦτο τὴν 22αν ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας, ἀφοῦ διεξήχθησαν περὶ αὐτὸ αἱματηρότατοι ἀγῶνες. Τὴν 15ην Σεπτεμβρίου ἐξετελέσθη ἀγγλικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τοῦ μετώπου Ποζιὲρ - Κόμπλ, ἀποτελοῦσα χαρακτηριστικὸν τύπον, καθόσον συμμετέσχον διὰ πρώτην φορὰν καὶ ἅρματα (τάνκς)· ἡ ἐπίθεσις ἐπέτυχε πλήρως, διότι κατώρθωσαν οἱ Ἄγγλοι νὰ διεισδύσωσιν ἐντὸς τῶν σπλάγχνων τῶν γερμανικῶν τοποθεσιῶν, ἐπὶ βάθους 2 περίπου χιλιομέτρων, τοῦθ' ὅπερ ἐσημείωσε μεγίστην ἀπόδοσιν (record) ἡμερησίας μετωπικῆς προχωρήσεως ἐντὸς ὠχυρωμένων τοποθεσιῶν. Τὴν 17ην Σεπτεμβρίου ἐξετέλεσε σημαντικὴν προχώρησιν ἡ 10η γαλλικὴ στρατιά. Τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου ἐξετέλεσαν οἱ Γερμανοὶ σοβαρὰν ἀντεπίθεσιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Μπουσαβέσν, διαρκέσασαν ἀπὸ τῆς 9ης μέχρι τῆς 19ης ὥρας, ἀλλ' ἀποτυχοῦσαν πλήρως, καθόσον οἱ φραγμοὶ τοῦ συμμαχικοῦ πυροβολικοῦ ἀνέκοπτον ἁπάσας τὰς διὰ συμπαγῶν μαζῶν ἀλλεπαλλήλους γερμανικὰς ἐφόδους, προξενήσαντες μεγάλας ἀπωλείας εἰς αὐτοὺς (3.000 νεκροὶ καὶ τραυματίαι). Ἀπὸ τῆς 25—27 Σεπτεμβρίου ἐξετελέσθη συνδεδυασμένη ἀγγλογαλλικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τοῦ μετώπου Μαρτινπυὶς-Κὸμπλ-Ρωκούρ, σχοῦσα λαμπρὰ ἀποτελέσματα, καθόσον, ἐκτὸς τῶν ἄλλων σημείων, ἐπέτυχε τὴν κατάληψιν τοῦ Κόμπλ, δι' ὑπερκεράσεως ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, ἀποτελοῦντος τὸ κυριώτερον γερμανικὸν κέντρον ἀντιστάσεως βορείως τοῦ Σόμ. Ἡ κατάληψις αὕτη ἐπροξένησε σοβαρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον, τὸ δ' ἀνακοινωθὲν τοῦ Ροῦπρεχτ ἔγραφεν: «Εἴμεθα ἠναγκασμένοι ν' ἀναγνωρίσωμεν τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἀντιπάλων μας». Εὐθὺς ἀμέσως ἐπηκολούθησε πρὸς βορρᾶν ἡ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατάληψις τοῦ Τιεπβάλ, ἔχοντος μεγίστην σημασίαν, καθ' ὃ ἐπικρατοῦντος πλευρικῶς ἐφ' ἅπαντος τοῦ ἀγγλικοῦ μετώπου.

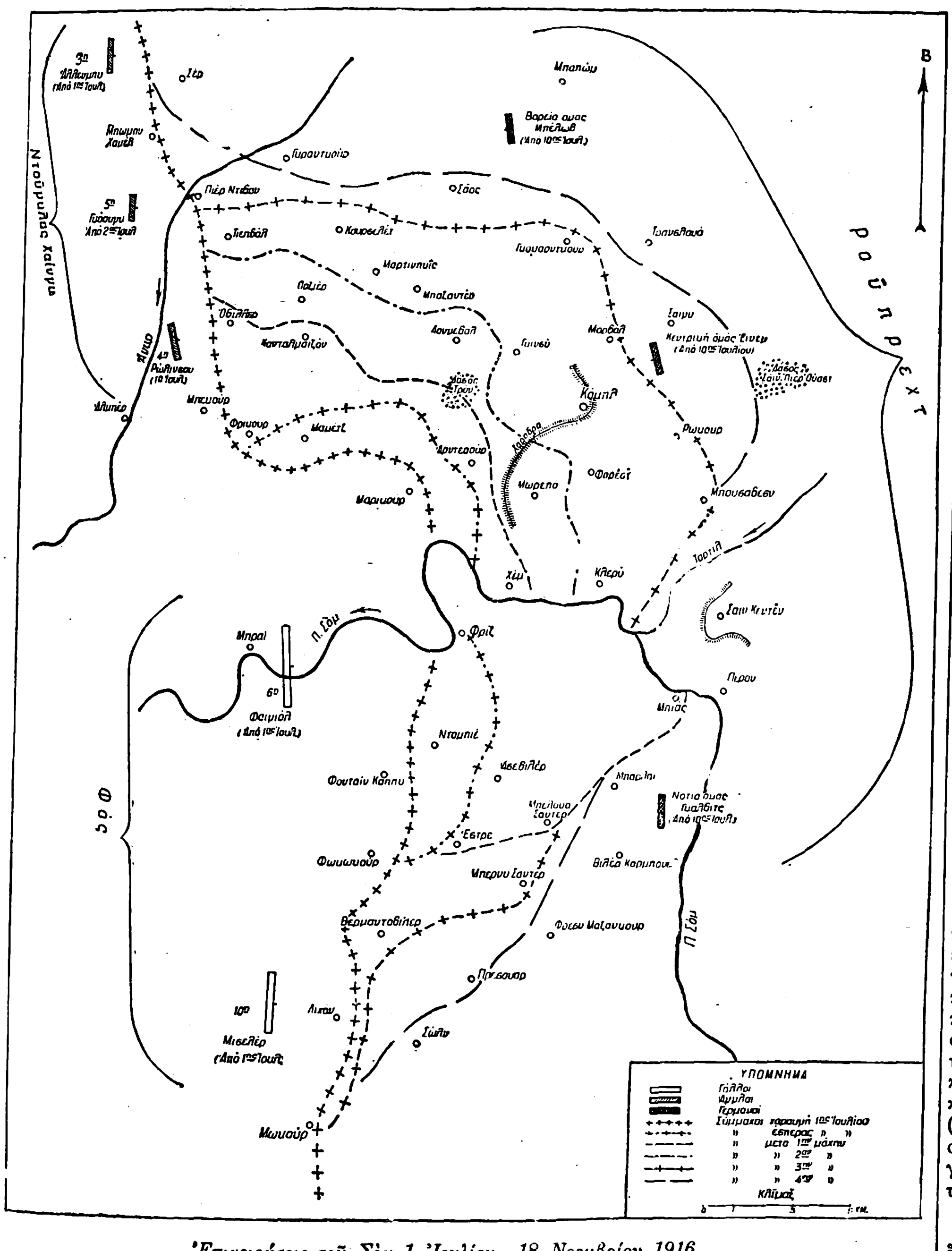

Ἐπιχειρήσεις τοῦ Σὸμ 1 Ἰουλίου—18 Νοεμβρίου 1916.

4η Μάχη (Ὀκτώβριος—18 Νοεμβρίου). Μολονότι ὁ Φὸς ἐπεθύμει εὐρυτάτην ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπελθούσης συμμαχικῆς ἐπιτυχίας εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σόμ, διὰ τῆς προελάσεως τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ἐσκώ, αἱ ἐπελθοῦσαι βροχαὶ μετέβαλον ἅπασαν τὴν περιοχὴν εἰς ἀτελεύτητον βορβορῶδες τέλμα, ὅπερ παρεκώλυε πᾶσαν κίνησιν καὶ συνεπῶς καθίστα δυσκολώτατον τὸν ἀνεφοδιασμόν, ἐν περιπτώσει δὲ περαιτέρω δράσεως ἀδύνατον τὴν κίνησιν τοῦ πυροβολικοῦ. Κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον ἐξετελέσθησαν τοπικοὶ μόνον ἀγῶνες, ἀποσκοποῦντες τὴν βελτίωσιν τῶν συμμαχικῶν θέσεων καὶ ἰδίως τὴν κατάληψιν τῶν πρὸ τῆς Μπαπὼμ ὑψωμάτων. Οἱ κυριώτεροι τῶν ἀγώνων τούτων ἦσαν: ὑπὸ μὲν τῶν Ἄγγλων ὁ τοῦ Σὰρς (3—7 Ὀκτωβρίου), τοῦ Τρανσλουὰ (5—7 Νοεμβρίου) καὶ ὁ πρὸς βορρᾶν ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν ὀχθῶν τοῦ Ἄνκρ (13 Νοεμβρίου), ἐπιτυχὼν τὴν πρὸς βορρᾶν ἐπέκτασιν τοῦ συμμαχικοῦ μετώπου, ὑπὸ δὲ τῶν Γάλλων ὁ τοῦ Σαϊγὺ (12 Νοεμβρίου), τοῦ δάσους Σαὶν Πιὲρ Οὐάστ (5—12 Νοεμβρίου) καὶ τοῦ Πρεσουὰρ (7 Νοεμβρίου).

Παρατηρήσεις. Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Σὸμ ἐστεφθησαν ὑπὸ λαμπρᾶς συμμαχικῆς τακτικῆς ἐπιτυχίας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπὸ στρατηγικῆς τοιαύτης. Διότι ἠδυνήθησαν μὲν οἱ Σύμμαχοι ν' ἀπωθήσωσι τοὺς Γερμανοὺς καὶ νὰ προχωρήσωσι πρὸς ἀνατολάς, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον τὴν κατάληψιν τῶν δύο κυρίων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν, τῆς Περὸν καὶ τῆς Μπαπώμ. Τοιουτοτρόπως τὸ ἐδαφικὸν κέρδος τῶν Συμμάχων ἦτο μόνον 10 χιλιομέτρων, διανοιξάντων μικρὸν θύλακον ἀνατολικῶς τῆς Κομπλ. Οὐχ ἧττον ὅμως ἐπῆλθε μοιραίως τὸ εὐνοϊκὸν διὰ τοὺς Συμμάχους ἀποτέλεσμα τῆς ἐλαφρύνσεως τοῦ μετώπου τοῦ Βερντὲν ἀπὸ τῆς σφοδρᾶς γερμανικῆς ἐπιθέσεως, καθόσον ἐξηναγκάσθησαν οἱ Γερμανοί, ὄχι μόνον νὰ μὴ τροφοδοτῶσιν ἐπαρκῶς τὰς κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον διεξαγομένας μάχας τοῦ Βερντέν, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποσύρωσι δυνάμεις τινὰς ἐξ αὐτοῦ· πάντως ὁ συμμαχικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Σὸμ δὲν ἦτο ἡ ἐλάφρυνσις τοῦ μετώπου τοῦ Βερντέν. Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Σὸμ ἔσχον ἐμμέσως μεγίστην στρατηγικὴν ἐπιτυχίαν, διότι μετά τινας μῆνας ἐξηναγκάσθησαν οἱ Γερμανοὶ νὰ ἐκτελέσωσι τὴν γνωστὴν ἀποχώρησιν (ἀναστροφὴν) πρὸς τὴν γραμμὴν Χίντενμπουργ. Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἀντιπάλων ἦσαν παμμέγισται. Οἱ μὲν Γάλλοι ἀπώλεσαν περὶ τὰς 225.000 νεκροὺς καὶ τραυματίας, οἱ Ἄγγλοι περὶ τὰς 350.000 (τὸ μέτωπον τοῦ Σὸμ ἀπεκλήθη «νεκροταφεῖον τοῦ νεοτεύκτου ἀγγλικοῦ στρατοῦ»), οἱ δὲ Γερμανοὶ περὶ τὰς 500.000. Οἱ Σύμμαχοι συνέλαβον 100 000 Γερμανοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἥλωσαν 350 πυροβόλα.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— **Σὸμ νομὸς** *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Γαλλίας ἐν Πικαρδίᾳ, διασχιζόμενος ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Ἔκτασις 6.277 τ. χλμ., κάτ. (1926) 473.916. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Ἀμιένη*. Διαιρεῖται εἰς 5 ἐπαρχίας καὶ 41 δήμους.

Κ. Δ.

Σὸμ (Sohm), ***Ροδόλφος***. Ἐπιφανὴς Γερμανὸς νομοδιδάσκαλος (1841—1919). Τῷ 1870 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Γοτίγγῃ, κατόπιν δ' ἐδίδαξεν ἐν Φρειβούργῳ, Στρασβούργῳ καὶ Λειψίᾳ. Ἐδίδαξεν, ἐκτὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, ἱστορίαν τοῦ γερμανικοῦ δικαίου, γερμανικὸν ἀστικὸν δίκαιον καὶ ἐμπορικόν. Μεγάλως συνέβαλεν εἰς τὴν τελικὴν διατύπωσιν τῶν διατάξεων τοῦ γερμανικοῦ ἀστικοῦ κώδικος, μάλιστα δὲ τῶν εἰς τὸ δίκαιον τοῦ γάμου ἀφορωσῶν. Ἐδημοσίευσεν: «Ἱστορία καὶ εἰσηγήσεις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου», «Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας διάγραμμα», «Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον» (τόμ. α', 1892) καὶ πλεῖστα ἄλλα. Ὁ Σὸμ διεκρίθη οὐ μόνον ὡς βαθύνους κανονολόγος καὶ νομολόγος, ἀλλὰ καὶ ὡς δεινὸς ῥήτωρ καὶ καλλιεπέστατος συγγραφεύς.

Κ. Μ. Ρ.

σόμα (τό). Τὸ ἱερὸν μεθυστικὸν ποτόν, κοινὸν εἰς ὅλα τὰ ἰνδογερμανικὰ φῦλα ἤδη πρὸ τῆς διασπάσεως αὐτῶν, ὡς ποτὸν ἀθανασίας. Ἐν τῇ μορφῇ ταύτῃ διετήρησαν αὐτὸ καὶ ἔπειτα οἱ Πέρσαι (Χαόμα), παρασκευαζόμενον ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐν ὡρισμένῳ χώρῳ τοῦ ναοῦ. Εἶναι χυμὸς ὡρισμένου φυτοῦ καὶ ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότατον μέρος τῆς ἰρανικῆς λατρείας, ἂν καὶ οὐδεὶς περὶ αὐτοῦ γίνεται λόγος ἐν ταῖς Γκατάς. Ἀλλ' ὅμως μνημονεύεται ἐν ἄλλῳ παλαιῷ τμήματι τῆς ἱερᾶς βίβλου τῶν Περσῶν, ὅπου ἐμφανίζεται προσφερόμενον ἐν ὡραίᾳ προσωποποιημένῃ μορφῇ εἰς τὸν Ζωροάστρην, ὅστις ἐξελέγχει καὶ ἐπιδοκιμάζει αὐτό. Συγχρόνως νοεῖται ὡς ποτὸν τῆς ζωῆς, τοῦ ὁποίου κοινωνοῦσι πάντες οἱ εὐσεβεῖς, ἀποκομίζοντες ἴασιν τῶν ἀσθενειῶν καὶ ἀποτροπὴν τοῦ θανάτου καὶ καθιστάμενοι ἴσοι πρὸς ἀλλήλους διὰ τῆς θείας μακαριότητος, τὴν ὁποίαν ἐμβάλλει. Παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς μετεσχηματίσθη, συμφώνως πρὸς τὴν ἐνταῦθα διαμόρφωσιν τῆς λατρείας, εἰς ποτὸν τῶν θεῶν καὶ ἀποτελεῖ συγχρόνως τὸ κέντρον τῆς θυσίας. Αἱ ἐν αὐτῷ δυνάμεις ἐμφανίζονται εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἱερέων κατ' ἐξοχὴν μεγάλαι. Ἐντεῦθεν καὶ ἐπικαλοῦνται τοὺς φορεῖς τῶν

Digitized by Google

δυνάμεων τούτων, τὸ πῦρ καὶ τὸ ποτόν, ὡς πραγματικοὺς θεούς, ὡς Ἀγνὶ—προσωποποίησιν τῆς δυνάμεως τοῦ πυρός, καὶ ὡς Σόμα—προσωποποίησιν τοῦ μεθύσκοντος ποτοῦ τῆς θυσίας. Εἰς τὸν θεὸν τοῦτον ἀφιεροῦται ὁλόκληρον βιβλίον ὕμνων ἐν τῇ Ριγβέδᾳ. Τὸ σόμα παρασκευάζεται ἐκ τοῦ κολεοῦ ὀρεσιβίου φυτοῦ καί, ὅπως τὸ πῦρ, προσλαμβάνει κοσμικὰς διαστάσεις, ἅτε προσφερόμενον κατὰ τὴν θυσίαν τοῖς θεοῖς. Βραδύτερον ταυτίζεται πρὸς τὴν σελήνην, πάντοτε δὲ ἐθεωρήθη ὡς ἐνισχυτικὸν τῆς ἐνεργείας τῶν θεῶν. Διὰ τῆς πόσεως αὐτοῦ αὔξεται ἡ δύναμις τοῦ Ἴνδρα, ὅστις μεθυσκόμενος τὸ μὲν προσκτᾶται τὴν ἰσχὺν γίγαντος, τὸ δὲ πληροῦται μακαριότητος. Πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπενέργειαν εἶναι ἱκανὸν τὸ σόμα, ἐπειδὴ περιέχει ἐν ἑαυτῷ μυστηριώδεις δυνάμεις. Εἶναι ἐντεῦθεν φυσικὸν ὅτι περὶ αὐτό, ὡς φορέα τῶν δυνάμεων τούτων, πλάττονται μῦθοι, δι' ὧν ἐμφανίζεται καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ποτὸν μετὰ προσωπικοῦ σχεδὸν χαρακτῆρος.

Ν. Λ.

Σόμα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας ἐν τῇ Δυτικῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κειμένη ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μπακὶρ-τσάϊ καὶ εἰς τὰς βορείας ὑπωρείας τοῦ Ταρχανλᾶ δάγ. Κάτοικοι 6.000. Συνεδέθη σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Σμύρνης (150 χλμ.) καὶ δι' ἁμαξιτῶν μετὰ τῆς Περγάμου, τοῦ Μπαλίκεσερ, τοῦ Κίρκαγατς-Ἀξαρίου (Θυατείρων) καὶ τοῦ Γκέλεμπε-Μπιγαντὶς (Ἀχυραίου) ἢ Σιγιρτζί. Τὸ Σόμα εὑρίσκετο ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τῶν συμμάχων Δυνάμεων ὁρισθείσης διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν (23 Ἰουλίου 1919) ζώνης κατοχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Κατελήφθη ὑπὸ τοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης, τῇ 11 Ἰουνίου 1920, προελάσαντος ἀπὸ τῆς περὶ τὴν Σμύρνην ζώνης διὰ τῆς μεραρχίας Ἀρχιπελάγους, ἐνεργησάσης διὰ τριῶν φαλάγγων ἐπιθέσεως: ἀπὸ Πασάκιοϊ πρὸς Καδήκιοϊ (βορείως Σόμα), ἀπὸ Κινὶκ πρὸς Σόμα καὶ ἀπὸ Γιοὺντ δὰγ πρὸς Ἀξάριον, διὰ τῆς μεραρχίας Σμύρνης ἀπὸ Μαγνησίας πρὸς Ἀξάριον καὶ διὰ μικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ 5/42 συντάγματος εὐζώνων ἀπὸ Παπασλὶ πρὸς Ἀξάριον. Συγκλινούσας ἀκολουθοῦσαι ζώνας πρὸς τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ Καΐκου αἱ ἐπιθετικαὶ αὗται φάλαγγες, ἤχθησαν πρὸς Σόμα-Μπαλίκεσερ, ἀφοῦ εἰς τὸν αὐχένα τῆς Χάρτας συνήφθη μάχη πρὸς τοὺς Τούρκους. Ἔκτοτε εἰς Σόμα παρέμενε μικρὰ μόνον δύναμις τοῦ συντάγματος μετόπισθεν καὶ τμῆμα χωροφυλακῆς, μέχρι τῆς 27 Αὐγούστου 1922, ὁπότε διῆλθεν ἐκεῖθεν ἡ ἀνεξάρτητος μεραρχία, ἥτις ἀνεφοδιασθεῖσα διὰ τροφίμων ὑπεχώρησε διὰ Σιμὰβ-Κίρκαγὰτς-Σόμα (παρακολουθηθεῖσα καὶ ὑπὸ 2.500 περίπου Ἑλλήνων κατοίκων Σόμα) εἰς Δεκελῆ, ἔνθα ἐπεβιβάσθη πλοίων. Παρὰ τὸ Σόμα ὑπάρχουσι λιγνιτωρυχεῖα ἐπὶ τοῦ Ταρχανλᾶ δάγ, παρέχοντα τὴν καύσιμον ὕλην, μεταφερομένην δι' ἐναερίου σιδηροδρόμου εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Σόμα, διὰ τὴν κίνησιν τοῦ σιδηροδρόμου Σμύρνης—Μαγνησίας—Μπαλίκεσερ—Πανόρμου.

Ν. ΣΣ

Σομαὶζ (Somaize), ***Ἀντώνιος-Μπωντώ***. Γάλλος λογοτέχνης τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Grand Dictionnaire des Précieuses, ou la Clef de la langue des ruelles» (1660), «Secret d'être toujours belle» (1777) κ. ἄ.

Χ. Δ.

σομακὶ λίθος. Κοινὴ ὀνομασία μαρμάρου λατυποπαγοῦς, τοῦ ὁποίου αἱ διάφοροι λατύπαι εἶναι ποικιλόχρωμοι, ἡ δὲ ἐνδιάμεσος κολλητικὴ ὕλη μονόχρους καὶ συνήθως λευκή. Τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν λαμβάνει καὶ τὸ παρομοίας μορφῆς τεχνητὸν μάρμαρον, καθὼς καὶ ἄλλος σκληρὸς λίθος.

Γ. Β.

Σομαλὶ (οἱ) (=βαθύχρωμος, μελαχροινός). Λαὸς τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, κατοικῶν τὴν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομαζομένην *Σομαλίαν* (βλ. λ.). Οἱ Σομαλί, ἀριθμούμενοι εἰς 1.500.000 περίπου, εἶναι πολεμικώτατοι, ρωμαλέοι καὶ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἔχουν δέρμα μέλαν ἀνοικτόχρωμον, ρῖνα καὶ πώγωνα ὀξεῖς, πλατέα χείλη καὶ κόμην πλουσιωτάτην καὶ βοστρυχώδη. Εἶναι Χαμῖται τῆς αἰθιοπικῆς (ἀνατολικῆς) ὑποδιαιρέσεως, ἐλθόντες εἰς εὐρυτάτην ἐπιμιξίαν πρὸς Σημίτας (Ἄραβας) ἐπήλυδας. Θεωροῦν ἑαυτοὺς ἀπογόνους τῶν Ὁμηριτῶν ἢ Ἄραβός τινος Σερὶφ Ἰσὰκ μπὲν Ἀχμάντ, ἐλθόντος ἐκ Χαντραμοὺτ (ΙΓ' αἰών). Φανατικοὶ Μουσουλμᾶνοι μὲ κατάλοιπα ψυχολατρικῶν παραδόσεων, εἶναι ὠργανωμένοι πατριαρχικῶς. Διάγουν βίον ληστρικὸν ἢ εἶναι νομάδες κτηνοτρόφοι, καταγινόμενοι ἐν μέρει καὶ μὲ τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν βιοτεχνίαν (σιδηρουργίαν, κεραμεικήν, βυρσοδεψίαν, ὑφαντικήν). Ζοῦν κατὰ τὸ πολὺ ὑπὸ σκιάδας ἢ σκηνομόρφους καλύβας, ἐλάχιστοι δὲ καὶ εἰς πρωτογόνους λιθοποιήτους οἰκίσκους. Ἔνδυμα ἔχουν δι' ἀμφότερα τὰ φῦλα βαμβακερὸν ὑποκάμισον, ὑπόδησιν τὰ σάνδαλα, κάλυμμα δὲ (μόνον αἱ γυναῖκες) τὸν κεφαλόδεσμον. Οἱ Σομαλὶ διαιροῦνται εἰς πλείστας φυλὰς (*ρέρ*, *φακίντα*), κυριώτεροι δὲ αὐτῶν κλάδοι εἶναι: οἱ *Χασίγια* (σουνῖται Μουσουλμᾶνοι) ἐν τῇ βρεττανικῇ καὶ μέρει τῆς ἰταλικῆς Σομαλίας, οἱ *Χαουΐγια* (ταρῖκαι Μουσουλμᾶνοι) ἐν τῷ ὀροπεδίῳ τῆς Ὀγκάντης καὶ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Νογκὰλ καὶ Οὐέμπι-Σεμπελί, καὶ οἱ *Ραχανουΐν*, νοτιώτεροι πάντων, μεταξὺ Οὐέμπι-Σεμπελὶ καὶ Τζούμπα, οἱ μᾶλλον ἐπιμειγέντες μετὰ τῶν Νέγρων. Ἐν μέσῳ τῶν Σομαλὶ διαβιοῦν καί τινες ἀνεξάρτητοι φυλαὶ ἐργαζομένων, αὐτοχθόνων ἴσως παριῶν, ὡς οἱ *Τυμὰλ* (σιδηρουργοί), *Μιγκντὰν* (κυνηγοὶ) καὶ *Ὑεμπὶρ* (ταχυδακτυλουργοί, ἀοιδοί, κ.λ.π.). Οἱ Σομαλὶ ὁμιλοῦν τὴν κουσιτικὴν διάλεκτον τῆς χαμιτικῆς ὁμογλωσσίας.

Π. Ν. Π

Σομαλία, ἡ ***Σομαλιλάνδη*** (Somaliland=γῆ τῶν Σομαλὶ) *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη χώρα τῆς Ἀφρικῆς, ἀποτελοῦσα τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς κέρας. Εἶναι τρίγωνον ἀκανόνιστον (μὲ κορυφὴν τὸ ἀκρωτήριον *Γκουαρνταφούις*), διαβρεχόμενον ἀπὸ ΒΑ. ὑπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Ἄδεν καὶ ἀπὸ ΝΑ. ὑπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, ἀπὸ δὲ τῆς ξηρᾶς ὁριζόμενον ὑπὸ τῆς Ἐρυθραίας, Αἰθιοπίας καὶ Κένυας, περιλαμβανόμενον δὲ μεταξὺ 12° βορ. καὶ 2°30' νοτίου πλάτους καὶ 42°35' καὶ 51°20' ἀνατ. μήκους Γκρήνουϊτς. Ἔχει ἔκτασιν 1.050.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 1.500.000 (Σομαλὶ κατὰ τὸ πολὺ) κατ.

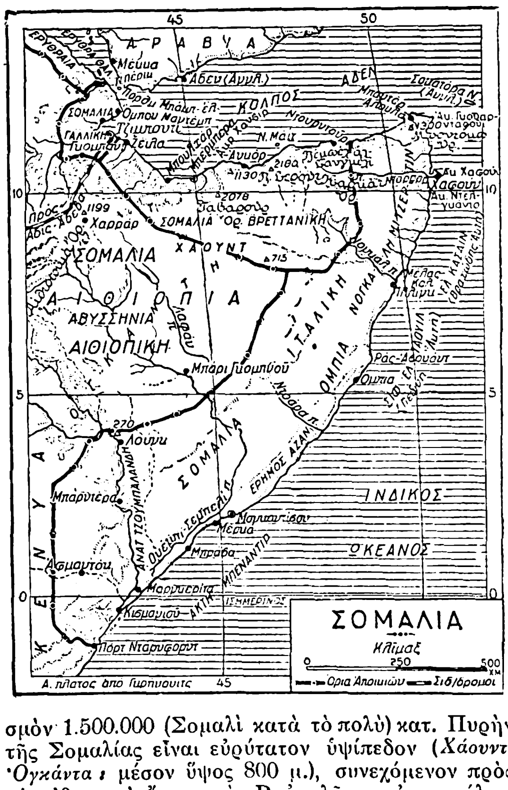

Πυρὴν τῆς Σομαλίας εἶναι εὐρύτατον ὑψίπεδον (*Χάουντ*, *Ὀγκάντα*: μέσον ὕψος 800 μ.), συνεχόμενον πρὸς τὰ αἰθιοπικὰ ὄρη, πρὸς Β. ἀπολῆγον εἰς παράλιον ὑψηλὴν ὀροσειρὰν (*Τζεμπὲλ Σερούτ*, 2.180 μ.), πρὸς ΝΑ. δὲ ὁμαλῶς ἢ κλιμακηδὸν ταπεινούμενον. Οἱ τρεῖς μεγάλοι ποταμοὶ *Νογκάλ*, *Οὐέμπι-Σεμπελὶ* καὶ *Τζούμπ(α)* χύνονται εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Τὸ κλῖμα τῆς χώρας εἶναι κατὰ μὲν τὰς ἀκτὰς ξηρόν, θερμὸν καὶ ἀνθυγιεινὸν (24°—30° Κ.), κατὰ δὲ τὰ ὀρεινὰ ψυχρότερον (8°—30° Κ.). Ἡ βλάστησις, λόγῳ τῆς λειψυδρίας, εἶναι πτωχή· ἀπαντοῦν κατὰ μὲν τὰς κοιλάδας δάση ἐπιμήκη φοινίκων καὶ συκῶν, κατὰ τὰς ἀκτὰς μιμόζαι καὶ ὀξυφοίνικες (ταμαρίνδαι), κατὰ τὰ ὄρη δὲ ὁ λίβανος καὶ ρητινόδενδρα. Τὸ ζωϊκὸν βασίλειον εἶναι πλουσιώτατον καὶ σύγκειται ἐξ ἁρπακτικῶν (λεόντων, πανθήρων, ὑαινῶν, ἀλωπέκων), ἀντιλοπῶν, γαζελῶν, ζέβρων, ὀνάγρων, πιθήκων καὶ στρουθοκαμήλων. Πρὸς Ν. τῆς χώρας ζοῦν καὶ ἐλέφαντες, καμηλοπαρδάλεις, ὁ δίκερως ρινόκερως, ὁ ἱπποπόταμος, κ. ἄ.

—*[Ἱστορ.]* Τὰ λίθινα ἐργαλεῖα τῆς Σομαλίας, ἀνάλογα τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, Μαυριτανίᾳ καὶ Εὐρώπῃ εὑρεθέντων, ἀποδεικνύουν ὅτι κατὰ τὴν λιθίνην ἐποχὴν ἔζησεν αὐτόθι λαὸς νοημονέστερος τῶν Σομαλί. Μεταγενέστερα μνημεῖα εἶναι οἱ ἑνιαχοῦ ἀπαντῶντες ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ταάλλα* Γκάλλα ἀρχαῖοι τάφοι, ἀνήκοντες εἰς τοὺς Γκάλλα, συγγενεῖς τῶν Σομαλί. Κατὰ τὴν ΙΗ' δυναστείαν (1703—1462 π. Χ.) ἐν Αἰγύπτῳ, ἡ Σομαλία ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους ὡς γῆ τῶν Πούντ ἢ Φούδ, καθ' ὧν ἐξεστράτευσε Θούθμωσις ὁ Γ'. Εἰς τὸν ἑλληνορωμαϊκὸν κόσμον τμήματα τῆς χώρας ἦσαν γνωστὰ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Ἀζανία* ἢ *Βαρβαρία* καὶ *Ἀρωματοφόρος* (Aromatica regio), κατοικούμεναι ὑπὸ τῶν Κρεωφάγων ἢ Ἰχθυοφάγων καὶ προμηθεύουσαι ἀρώματα εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον. Ἀπὸ τοῦ 697 μ. Χ. ἤρχισεν ἡ ἀθρόα διείσδυσις τῶν Ἀράβων ἡγουμένου τοῦ Ζαμπαρντὶ-μπὲν Ἰσμαήλ. Ἐγκατεστάθησαν ἀποικίαι χορεϊσιτῶν ἐξ Ὑεμένης καὶ ἱδρύθη τὸ κράτος τοῦ Ἀντὰλ μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ζέϊλαν καὶ ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος τὴν Χαρράρ. Τὸν ΙΖ' αἰῶνα αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Γκάλλα διέσπασαν τὸ κράτος εἰς μικρὰ ἐμιρᾶτα καὶ σουλτανᾶτα, ὧν τὸ τῆς Ζέϊλας, ὑπαγόμενον εἰς τὴν Ὑεμένην, τυπικῶς ἦτο τμῆμα τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ταυτοχρόνως ἐγκατεστάθησαν καὶ Πορτογάλοι τυχωδιῶκται, οἵτινες ὅμως ἐξεδιώχθησαν (1698) ὑπὸ τοῦ ἰμάμη τῆς Μασκάτης. Τῷ 1814 οἱ σουλτᾶνοι τῆς Ζανζιβάρης ἤρξαντο ἐκστρατειῶν εἰς Σομαλίαν, αἵτινες βραδύτερον (1866) ἀπέληξαν εἰς τὴν παρὰ τοῦ Σεΐντ Μαχὶντ ἅλωσιν τῶν λιμένων τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, Κισμαγιού, Μπ(α)ράβα, Μέρκα, Μογκαντίσου. Παραλλήλως ἡ Μεγάλη Βρεττανία, διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ἐπέτυχε παρὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Τατζούρας καὶ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ζέϊλας τὴν ἀπόκτησιν σταθμοῦ ὑδρεύσεως καὶ ἀνθρακεύσεως (1839—1840), ὑπαγομένου εἰς τὸν ἁρμοστὴν τοῦ Ἄδεν. Ἔκτοτε ἄρχεται ὁ εὐρωπαϊκὸς ἀποικισμός. Τῷ 1856 ἐγκατεστάθη κατὰ τὰς ΒΔ. ἀκτὰς ἡ Γαλλία (Ἀμπάμπο καὶ Ὄμποκ), τῷ 1874—1875 ὁ χεδίβης τῆς Αἰγύπτου Ἰσμαὴλ πασᾶς κατέλαβε τοὺς λιμένας τῆς Ζέϊλας, Μπερμπέρας, Μπουλχὰρ καὶ τὸ Χαρράρ, καὶ τῷ 1889 δι' ἐξαγορῶν παρὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Ζανζιβάρης ἐγκατεστάθη καὶ ἡ Ἰταλία. Ἐκ τοῦ διαμελισμοῦ αὐτοῦ τῆς χώρας προῆλθον αἱ σημεριναὶ ἀποικίαι τῆς Σομαλίας.

Π. Ν. Π.

—**Σομαλία *Αἰθιοπικὴ (Ἀβησσυνιακὴ)*** *[Γεωγρ.]*. Ἡ ἐνδοχώρα τῆς Σομαλίας, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ὀροπεδίων *Ὀγκάντας* καὶ *Χάουντ* καὶ διαρρεομένη ὑπὸ τῶν ἄνω Τζούμπα καὶ Οὐέμπι-Σεμπελί. Εἶναι ἡ νοτιοανατολικωτέρα ἐπαρχία τῆς Αἰθιοπίας, ὁριζομένη κατὰ σειρὰν ἀπὸ Β. πρὸς Λ. καὶ Ν. ὑπὸ τῆς γαλλικῆς, βρεττανικῆς καὶ ἰταλικῆς Σομαλίας. Ἔχει πλούσια δάση κατὰ μῆκος τῶν αἰθιοπικῶν σιδηροδρόμων, φυτείας καφὲ (Χαρράρ), παραγωγὴν κόμμεως (Ὀγκάντα) καὶ κτηνοτροφίαν βοῶν. Ἔκτασις 335.000 τ. χλμ. Κάτ. 350.000 περίπου.

Π. Ν. Π.

—**Σομαλία *Βρεττανικὴ*** (British Somaliland, Somali coast protectorate, καὶ ἐπισ. Somaliland protectorate). Βρεττανικὴ ἀποικία ἐν Σομαλίᾳ, κατέχουσα τὰς μεσημβρινὰς ἀκτὰς τοῦ κόλπου τοῦ Ἄδεν, μετ' ἐνδοχώρας βάθους 130—350 χλμ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς. Ἔκτασις 176.000 τ. χλμ. Κάτ. 344.700. Πρωτεύουσα *Μπερμπέρα*, λοιποὶ κύριοι λιμένες: *Μπουλχάρ*, *Ζέϊλα*. Ὁρίζεται ΒΔ. ὑπὸ τῆς γαλλικῆς, Δ. καὶ ΝΔ. ὑπὸ τῆς ἀβησσυνιακῆς καὶ ἀπὸ Ν. καὶ Α. ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς Σομαλίας. Διοικεῖται ὑπὸ κυβερνήτου ὁριζομένου παρὰ τοῦ βασιλέως, διαιρεῖται εἰς 6 ἐπαρχίας καὶ ἔχει προϋπολογισμὸν (1929) ἀνερχόμενον εἰς 105.781 λιρῶν στερλινῶν ἔσοδα καὶ 207.067 ἔξοδα, στράτευμα ἐκ 527 μεχαριστῶν (καμηλοδρόμων) καὶ ἰθαγενῆ ἀστυνομίαν ἐκ 558 ἀνδρῶν. Πυρὴν τῆς ἀποικίας ὑπῆρξεν ὁ ἐν Σομαλίᾳ τῷ 1839 ἀποκτηθεὶς λιμήν, εἰς ὃν προσηρτήθησαν, συνεπείᾳ τῶν ἐν Αἰγυπτιακῷ Σουδὰν ἀντιβρεττανικῶν ταραχῶν, αἱ ἐν Σομαλίᾳ αἰγυπτιακαὶ κτήσεις (1884). Ἡ ἀποικία ἐπεξετάθη διὰ νέων κατακτήσεων (1885—1886), τῷ δὲ 1888 (3 Φεβρ.), διὰ βρεττανογαλλικῆς συνθήκης, καθωρίσθησαν αἱ σφαῖραι ἐπιρροῆς τῶν δύο κρατῶν. Τῷ 1891 (14 Ἀπρ.) καὶ 1894 (5 Μαΐου) διενεμήθησαν διὰ συμφωνιῶν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας αἱ ἐν Σομαλίᾳ αἰθιοπικαὶ κτήσεις καὶ τῷ 1897, συνεπείᾳ τῶν νικῶν τῆς Αἰθιοπίας κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ἀπεδόθη τὸ Χαρρὰρ εἰς τὴν Αἰθιοπίαν. Τῷ 1898 ἡ ἀποικία ὑπήχθη ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ ἁρμοστοῦ τοῦ Ἄδεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1905 εἰς τὸ τῶν Ἀποικιῶν. Ἡ χώρα διεξάγει ἐμπόριον εἰσαγωγῆς (1929) 473.294 λιρῶν (ὄρυζα, σάκχαρις, ὑφάσματα, βάμβαξ) καὶ ἐξαγωγῆς 238.867 λιρῶν (46 % δέρματα καὶ διφθέρας, 17 % αἰγοπρόβατα, 7 % κόμμι, 2 % βούτυρον, ἔτι δὲ ρητίνην, ἐλεφαντοστοῦν κ. ἄ.). Ἔχει ναυτικὴν κίνησιν (εἴσπλοι 1929) 35.498 τόννων, 8 ταχυδρομικὰ γραφεῖα (ἀποστολαὶ 1929: 115.520), 143 χλμ. τηλεγραφικῶν συρμάτων καὶ 6 ραδιοτηλεγραφικοὺς σταθμούς. Νόμισμα τῆς ἀποικίας εἶναι ἡ ἰνδικὴ *ρουπία*.

Δ. Ν. Π.

—**Σομαλία *Γαλλικὴ*** (Côte française des Somalis). Γαλλικὴ ἀποικία ἐν Σομαλίᾳ, κατέχουσα τὴν ἀφρικατικὴν ἀκτὴν τοῦ πορθμοῦ Μπὰμπ-ἐλ-Μαντέμπ καὶ τὸν κόλπον τῆς Τατζούρας (συνολικὸν μῆκος ἀκτῶν 250 χλμ.) μετὰ τῆς σχετικῆς ἐνδοχώρας. Ἔκτασις 22.000 τ. χλμ. (μετὰ τῶν ζωνῶν ἐπιρροῆς 120.000), κάτ. (1926) 85.232, ἐξ ὧν 540 Εὐρωπαῖοι. Πρωτεύουσα *Τζιμπουτί*, λοιποὶ λιμένες *Τατζοῦρα*. Ὁρίζεται ἀπὸ ΒΔ. ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς Ἐρυθραίας, ἀπὸ Δ. καὶ Ν. ὑπὸ τῆς Αἰθιοπίας καὶ ἀπὸ ΝΑ. ὑπὸ τῆς βρεττανικῆς Σομαλίας. Διοικεῖται ὑπὸ κυβερνήτου τελοῦντος ὑπὸ τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας καὶ ἐπταμελοῦς συμβουλίου, ἄνευ δικαιώματος ἀντιπροσώπου εἰς Παρισίους. Εἶναι ἀποστολικὴ ἐπαρχία τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔχει προϋπολογισμὸν (1929) 13.002.000 φράγκων ἔσοδα (ἔξοδα τὰ αὐτά). Ἡ ἀποικία, ἱδρυθεῖσα τῷ 1862, ἐκαλεῖτο *Ὄμποκ*, ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου πρωτευούσης, τῷ 1884 ὠνομάσθη *γαλλικὸν προτεκτορᾶτον τοῦ Γκομπὰντ καὶ Τατζούρας* καὶ τῷ 1890 ἔλαβε τὸ σημερινόν της ὄνομα. Τῷ 1896 μετεφέρθη ἡ πρωτεύουσα εἰς Τζιμπουτί. Τῷ 1900 (24 Ἰαν.), διὰ ἰταλογαλλικῆς συνθήκης, καὶ τῷ 1901 (10 Ἰαν.), δι' ἰταλογαλλικοῦ πρωτοκόλλου, ὡρίσθησαν τὰ ὅρια μετὰ τῆς Ἐρυθραίας καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν ἀποικίαν τὸ σουλτανᾶ-

Digitized by Google

τον τῆς *Ρεχέϊτας*, τῷ δὲ 1917—1918 κατεστάλη ἡ ὑποκινήσει τῆς Αἰθιοπίας ἐξέγερσις τῶν Σομαλὶ καὶ Γκάλλα. Τὰ μετὰ τῆς Αἰθιοπιας ὅρια παραμένουν ἔτι ἀσταθῆ. Ἡ ἀποικία διεξάγει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ αἰθιοπικοῦ ἐμπορίου, ἔχουσα (1927) εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον 467.751.000 φράγκων καὶ ἐξαγωγικὸν 513.383.000 (31 % διαμετακομιστικόν, 59 % ἐπανεξαγωγή), μὲ ἀντικείμενα ἐξαγωγῆς τὸν καφὲν (28 %), τὰ βαμβακερὰ εἴδη (26 %) καὶ δέρματα (23 %). Ἡ γαλλικὴ Σομαλία ἔχει ναυτικὴν κίνησιν ἀνερχομένην εἰς 556 σκάφη (τόννων 2.452.764)· ἡ πρωτεύουσα συνδέεται δι' ὑποβρυχίου καλωδίου μετὰ τῶν τηλεγράφων τῆς νήσου Πέριμ (ἀγγλικῆς) καὶ εἶναι ἀφετηρία τοῦ περατωθέντος τῷ 1917 διεθνοῦς (ἀπὸ τοῦ 1906) αἰθιοπικοῦ σιδηροδρόμου (Τζιμπουτὶ - Ἀντὶς Ἀμπέμπα, χλμ. 783, ὧν 90 ἐν γαλλικῷ ἐδάφει). Ἡ χώρα ἔχει κτηνοτροφικὴν οἰκονομίαν μὲ μικρὰν καλλιέργειαν, ἁλιείαν μαργαριτοφόρων ὀστρέων, χαλκωρυχεῖα καὶ ἁλυκάς. Π. Ν. Π.

— **Σομαλία *Ἰταλικὴ*** (Somalia Italiana). Ἰταλικὸν προτεκτορᾶτον ἐν Σομαλίᾳ, περιλαμβάνον τὰς ἀνατολικὰς αὐτῆς ἀκτὰς μετ' ἐκτεταμένης ἐνδοχώρας. Ἔκτασις 495.000 τ. χλμ. Κάτ. 900.000 (1.500 Εὐρωπαῖοι, ὧν 1.400 Ἰταλοί). Πρωτεύουσα *Μογκαντίσου*. Λοιποὶ λιμένες: *Μπ(α)ράβα, Κισμαγιού, Μέρκα*. Διοικεῖται ὑπὸ πολιτικῆς κυβερνήσεως ὑπαγομένης εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἀποικιῶν, διαιρεῖται εἰς 6 γενικὰ κομισαριᾶτα καὶ ἔχει (1928) προϋπολογισμὸν 762.555.000 (ἔσοδα καὶ ἔξοδα) καὶ στράτευμα ἐκ (1931) 4 συνταγμάτων ἰθαγενῶν, 1 ἀνεξαρτήτου τάγματος, 1 τάγματος φρουρᾶς καὶ 3 πυροβολαρχιῶν. Ἡ ἀποικία ἔχει πυρῆνα τὰς γενομένας τῷ 1889 παραχωρήσεις πρὸς τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τῆς Αἰθιοπίας, Ζανζιβάρης καὶ Μεγάλης Βρεττανίας. Τῷ 1892 (Αὔγουστος) ἐνοικιάσθη ὑπὸ τῆς Ἰταλίας παρὰ τῆς Ζανζιβάρης ὅλη ἡ ἀκτὴ τοῦ Μπεναντὶρ διὰ 50 ἔτη, τῷ 1896 ἐχαράχθησαν τὰ μετὰ τῆς Αἰθιοπίας σύνορα, τῷ 1905 (13 Ἰανουαρίου) ἐξηγοράσθησαν τὰ τελευταῖα δικαιώματα τῆς Ζανζιβάρης ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς προτιμήσεως τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν περιπτώσει παραιτήσεως τῆς Ἰταλίας ἀπ' αὐτῶν, τῷ 1907 (18 Μαρτίου) περιῆλθεν εἰς τὴν ἄμεσον ἰταλικὴν διοίκησιν τὸ Μπεναντὶρ καὶ ἡ ἀνατολικὴ Τζουμπαλάνδη (Jubaland), τῷ 1908 (16 Μαρτίου) διὰ τῆς ἐν Ἀντὶς Ἀμπέμπα συνθήκης ἐξηγοράσθη (3.000.000 λιρέτται) παρὰ τῆς Αἰθιοπίας τὸ Λούγκ, τῷ 1924 (15 Ἰουλίου) διὰ τῆς ἐν Λονδίνῳ συμφωνίας παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἡ δυτικὴ Τζουμπαλάνδη ἢ Ὑπερτζουμπανία (Transdjoubania, Oltre Guiba), μέχρι τότε ἀνήκουσα εἰς τὴν Κένυαν, τῷ 1925 (19 Ὀκτωβρίου) περιῆλθον ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἰταλικὴν διοίκησιν τὰ σουλτανᾶτα τῆς Ὄμπιας, Νογκάλης καὶ Μιτζουρτὶν καὶ τῷ 1926 ἐχαράχθησαν τὰ ὁριστικὰ μετὰ τῆς Κένυας σύνορα. Ἡ χώρα παράγει βάμβακα καὶ σακχαροκάλαμον (εἰς τὰς τεχνητῶς ἀρδευομένας κοιλάδας τοῦ Οὐέμπι-Σεμπελὶ) καὶ ἔχει κτηνοτροφίαν καμήλων καὶ προβάτων (πρὸς Β.) καὶ ἁλυκὰς (Ρὰς-Χαφούν). Τὸ εἰσαγωγικὸν αὐτῆς ἐμπόριον ἀνῆλθε τῷ 1929 εἰς 143 907 000 λιρέττας καὶ τὸ ἐξαγωγικὸν εἰς 49 981.000 (32 % δέρματα, 25 % βάμβαξ). Ἡ ναυτικὴ κίνησις ἀνέρχεται εἰς 1007 εἴσπλους—ἀπόπλους (τόννων 862.129), τὸ δὲ μῆκος τῶν σιδηροδρόμων εἰς 113 χλμ. Ἔχει 36 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, 4 τηλεφωνικὰ (48 χλμ. τηλεφωνικῶν γραμμῶν) καὶ 27 ραδιοτηλεγραφικοὺς σταθμούς. Π. Ν. Π.

Σομαλικὴ (ἡ). Μία ἐκ τῶν γλωσσῶν τῆς χαμιτικῆς λεγομένης γλωσσικῆς ὁμοεθνίας, ἀποτελοῦσα μετὰ τῆς γαλλαϊκῆς, ἀφαρικῆς, σοχοϊκῆς, χαλεγγικῆς, βιχαρικῆς, χαμιρικῆς, βιλινικῆς, κουαρικῆς κ.λ. τὴν κουσχιτικὴν λεγομένην ὁμάδα τῶν χαμιτικῶν γλωσσῶν, τῶν ὁποίων ἡ παλαιότατα παραδεδομένη εἶναι ἡ ἀρχαία Αἰγυπτιακή. Ἡ Σομαλικὴ ὁμιλεῖται εἰς τὴν Σομαλίαν, διακρίνεται εἰς πολλὰ καὶ ποικίλα ἰδιώματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ *δαροδικὸν* καὶ τὸ *σαβικόν*, περιορίζεται δὲ μέχρι τοῦδε εἰς τὴν προφορικὴν χρῆσιν

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Franz Praetorius*, «Über die hamitischen Sprachen Ostafrika's» (=Beiträge zur Assyriologie II, 1894).—*Leo Reinisch*, «Die Somali—Sprache» κ.λ. (I—II, Wien 1900—1903).
Γ. Π. Α

Σομαρόπολις [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης (βλ. *Ἀργυρούπολις*).

σομβρερίτης (ὁ) (Sombrerit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ φωσφορίτου. Σχηματίζεται δι' ἀλλοιώσεως τοῦ ἀσβεστολίθου τριτογενοῦς ἢ συγχρόνου ἡλικίας, προέρχεται δὲ ἡ ἀλλοίωσις αὐτὴ δι' ἀποθέσεως ἐπὶ τοῦ ἀσβεστολίθου τῆς κόπρου πτηνῶν, γνωστῆς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν γουάνο. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς νήσους τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν. Γ. Β.

Σόμερβιλ (Somerville), [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μασσαχουσσέτης, προάστειον τῆς Βοστώνης. Κάτ. (1928) 99.033. Ἔχει βιομηχανίαν μεταλλουργίας καὶ βυρσοδεψίας. Θ. Κ.

Σόμερβιλ (Somerville), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ποιητὴς (1675—1742). Ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν εὐγενῶν καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἀπεσύρθη τῷ 1705 εἰς τὸ κτημά του τοῦ Ἔλντσον, ὅπου διῆλθε τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὸ κυνήγιον. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι τὸ ποίημα «Τὸ κυνήγι» (1735), ὅπερ ἐξετιμήθη μεγάλως καὶ ἔτυχε πολλῶν ἐκδόσεων. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ὅμπινολ ἢ ἀγροτικὴ πεδιάς» (1740), «Παιδιαὶ τοῦ ἀγροῦ» (1742). «Αἱ δύο πηγαὶ» (1725) κ. ἄ. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ, μετὰ βιογραφίας τοῦ Τζόνσον, ἐξεδόθησαν διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1742. Μ. Δ. Β.

Σόμερς (Somers), ***Τζών, λόρδος*—**. Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1651—1716). Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης (1693), ἐγένετο τῷ 1697 μέγας καγκελλάριος τῆς Ἀγγλίας. Ἦτο φιλελεύθερος, ἐκτάκτου μορφώσεως, ἠρέσκετο δὲ εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν μεγάλων φιλοσόφων καὶ φιλολόγων τῆς ἐποχῆς του, ὡς τοῦ Ἄδισον, τοῦ Κονγκριού, τοῦ Στήλ, τοῦ Σουΐφτ, τοῦ Λόκε, τοῦ Νεύτωνος. Τῷ 1700 ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, συνεπείᾳ λαϊκῆς κατ' αὐτοῦ ἐξεγέρσεως, ὡς ἐκ τῶν συνθηκῶν τῶν σχετικῶν μὲ τὴν διαδοχὴν τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου, μάλιστα δὲ καὶ παρεπέμφθη εἰς δίκην μετ' ἄλλων, ἀλλ' ἠθωώθη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ὁ Σόμερς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως τῶν Οὐΐγων καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς Σκωτίας κατὰ τὰς ὑποδείξεις αὐτοῦ, ἤτοι διὰ τῆς ἑνώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας, μεθ' ὃ ἐγένετο πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Ἔγραψεν: «Ἐπίτομος ἱστορία τῆς διαδοχῆς τοῦ στέμματος ἐν Ἀγγλίᾳ» (1681), πολλὰ φιλολογικὰ δοκίμια καὶ μεταφράσεις κλασσικῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Τὰ «Ἅπαντά» του (Tracts) ἐξεδόθησαν τῷ 1748—1852 εἰς 16 τόμους. Θ. Κ.

Σόμερς, *νῆσοι τοῦ* — (Somersislands) [*Γεωγρ.*]. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν *Βερμουδῶν* νήσων (βλ. λ.).

Σόμερσετ (Somersetshire) [*Γεωγρ.*]. Κομιτεία τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν παραλίαν ἐμβαδοῦ 4.199 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ (1921) 465.710 κατ. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ πόλις *Τῶντον*. Θ. Κ.

—**Σόμερσετ** (Somerset) [*Γεωγρ.*] Νῆσος τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν *Βερμουδῶν* νήσων (βλ. λ.).

Σόμερσετ (Somerset), ***δοῦκες τοῦ*** —. Τὸν τίτλον τοῦτον ἔφερον δύο μεγάλαι ἀγγλικαὶ οἰκογένειαι, κατὰ πρῶτον ἡ τῶν *Μπῶφορτ* καὶ εἶτα ἡ τῶν *Σέϋμωρ*. Ἐπιφανέστερα μέλη αὐτῆς ἦσαν:

—1) ***Ἐδμόνδος***, τῆς οἰκογενείας Μπῶφορτ, κόμις τοῦ Μόρσετ καὶ δεύτερος δοὺξ τοῦ Σόμερσετ (1405 — 1455). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἰωσὴφ Μπῶφορτ, νόθου τέκνου τοῦ Ἰωάννου τῆς Γάνδης, ἐδοξάσθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ἑκατονταετοῦς πολέμου, ὅτε, διοικῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀγγλικὴν στρατιάν, κατήγαγε λαμπρὰς νίκας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἅλωσις τοῦ Ὀνφλαίρ. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ 1444 περιέπεσεν εἰς μεγάλην ἀντιδημοτικότητα κατόπιν τῆς συνθηκολογήσεως ἐν Κὰν καὶ τῆς ἥττης του ἐν Καστιγιόν. Ὁ ἀντίπαλός του δοὺξ τῆς Ὑόρκης ἐπωφελήθη τῆς τροπῆς ταύτης καὶ ἀνέλαβε τὴν πρωτεύουσαν θέσιν πλησίον τοῦ βασιλέως, ἐξώρισε δὲ καὶ ἐν τέλει ἐφόνευσε τὸν Σόμερσετ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σαὶντ Ἄλμπανς, δι' ἧς ἄρχεται ὁ πόλεμος τῶν «Δύο Ρόδων».

— 2) ***Ἐδουάρδος***, τῆς οἰκογενείας Σέϋμωρ, κόμις τοῦ Ἔρτφορτς καὶ δοὺξ τοῦ Σόμερσετ (1506—1552). Ὁ γάμος τῆς ἀδελφῆς του Ἰωάννας Σέϋμωρ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου Η' ἐξησφάλισεν αὐτῷ πᾶσαν βασιλικὴν εὔνοιαν καὶ τῷ ἐπέτρεψε νὰ καταλάβῃ τὰ ὕψιστα ἀξιώματα. Ἀλλ' εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἀρχηγίαν, ἣν τοῦ ἀνέθεσεν ὁ βασιλεύς, δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχὴς οὔτε εἰς τὴν κατὰ τῆς Σκωτίας ἐκστρατείαν, οὔτε εἰς τὸν κατὰ τῶν Γάλλων πόλεμον. Οὐχ ἧττον κατὰ τὴν δευτέραν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Σκωτίας ἠδυνήθη νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν (1544). Μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἐδουάρδου ΣΤ' ἐγένετο μέλος τῆς ἀντιβασιλείας καὶ τῷ 1547 μόνος ἀντιβασιλεὺς ὑπὸ τὸν τίτλον «προστάτης τοῦ βασιλείου». Ὑπεστήριξε τοὺς διαμαρτυρομένους, ἀλλ' ἐπιβαλὼν διὰ τῆς βίας θρησκευτικὰς μεταρρυθμίσεις προεκάλεσεν ἐπανάστασιν. Ἐκ τοῦ κινδύνου ἔσωσε τὴν βασιλείαν ὁ κόμις Οὐώρουϊκ, καταστείλας τὴν ἐπανάστασιν διὰ σκληρῶν μέσων. Ὁ δοὺξ περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν παρεσκεύαζεν ἔνοπλον στάσιν πρὸς σύλληψιν τοῦ Οὐώρουϊκ, προδοθεὶς ὅμως συνελήφθη καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἀπεκεφαλίσθη. Θ. Κ.

Σόμηνα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Λυκίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ (βλ. *Σίμηνα*). Α. Θ. Σ

— **Σόμ(η)να**, ἢ ***Σούμ(η)να*** (Somena, Sumena) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Γαλατίας, ὁ ἄλλως *Σαμάρα* καὶ νῦν *Σόμ* (βλ. λ.).

Σόμιν (Somin), ***Γιόκογια*** Ἰάπων καλλιτέχνης μεταλλίνων ἀναγλύφων (1670—1733). Ὑπῆρξεν ἰδίᾳ ὀνομαστὸς διὰ τὰς διακοσμήσεις του ἐπὶ τῶν ξιφῶν. Γ. Ι. Β.

Σόμμα *Βεζουβιάνα* (Somma Vesuviana) [*Γεωγραφ.*]. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως. Κάτ. 11.105. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 14 χλμ. ἀπὸ τῆς Νεαπόλεως, ἐπὶ τοῦ βορείου προβούνου τοῦ Βεζουβίου, καλουμένου ἐπίσης *Σόμμα* καὶ ἔχοντος ὕψος 1.132 μ. Παράγει ὀνομαστοὺς οἴνους, γνωστοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα «τὰ δάκρυα τοῦ Χριστοῦ» («Lacrima Christi»). Μ. Δ. Β.

—**Σόμμα *Λομπάρντο*** (Somma Lombardo) [*Γεωγραφ.*]. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βαρέζε, ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Μιλάνου - Ἀρόνα, παρὰ τὸν ποταμὸν Στρόνα. Κάτ. 12.652. Ἔχει ὀνομαστὰ ἐργοστάσια μαλλίνων ὑφασμάτων. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει εὐρὺ ὁμώνυμον πεδίον, ὅπου ἐκτελοῦνται γυμνάσια μεγάλων στρατιωτικῶν μονάδων. Μ. Δ. Β.

σομμαΐτης (ὁ) (Sommait) [*Ὀρυκτολ.*]. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον. Συνίσταται ἀπὸ ἀστρίους, λευκίτην, ὀλιβίνην καὶ αὐγίτην, ὡς ἐπουσιώδη δὲ ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ περιέχει ἀπατίτην καὶ τιτανιοῦχον μαγνητίτην. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ ὄρος Somma κ. ἄ. Γ. Β.

Σομμαρίπας. Οἱ Σομμαρίπαι, καταγόμενοι ἀρχῆθεν ἐκ τοῦ ἐν Λαγγεδόκῃ τῆς Γαλλίας μαρκίωνος de Sommerive, εἶχον μεταναστεύσει εἰς Βερῶναν τῆς Ἰταλίας, ἔνθα κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἀπαντῶμεν τὸν *Βιάγκον Σουμμαρίπαν*, ὁ ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ ὁποίου *Γάσπαρις* ἀναφέρεται ἐν ἔτει 1376 ὡς σύμβουλος τοῦ δουκὸς τοῦ Μιλάνου Ἰωάννου Γαλεάτσου Βισκόντι. Ὑπάρχουσι δὲ διάφοροι τοῦ ὀνόματος γραφαί, de Summarippa, Sommaripa καὶ Sommariva, λατινιστὶ καὶ ἰταλιστί, καὶ Sommerive γαλλιστί.

Πρῶτος ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ εὐγενοῦς τούτου οἴκου ἦτο ὁ *Λέων Σομμαρίπας*. Οὗτος ἀφίκετο εἰς Πελοπόννησον ἐκ Βερώνης, ἐξ ἧς ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ, διότι εἰς τὰς ἔριδας μεταξὺ τῶν Γουέλφων καὶ τῶν Γιβελλίνων ἐτάχθη μετὰ τῶν πρώτων, διὸ καὶ συνεμερίσθη μετ' αὐτῶν τὴν ἐκ τῆς πατρίδος ἐξορίαν.

Οἰκόσημον τῶν Σομμαρίπα.

Ἐν Πελοποννήσῳ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς χώρας Γουλιέλμου Βιλλαρδουΐνου Ἐλισάβετ. Διὰ τοῦ γάμου τούτου ὁ Λέων Σομμαρίπας συνεδέθη μετὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Γαλλίας, διότι ὁ πενθερός του Γουλιέλμος Βιλλαρδουΐνος, ἀνεψιὸς τοῦ ὁμωνύμου στρατάρχου τῆς Καμπανίας, τοῦ μετασχόντος εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1204, εἶχε νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα τοῦ Ναρζότου δὲ Ζονσύ, γαμβροῦ τοῦ Θεοδώρου Βρανᾶ καὶ τῆς πριγκιπίσσης Ἁγνῆς τῆς Γαλλίας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ Νέου. Ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Ἐλισάβετ Βιλλαρδουΐνου ἀπέκτησεν ὁ Λέων Σομμαρίπας τέσσαρας υἱούς, ἐξ ὧν ὁ πρωτότοκος *Λιονέλλος*, ἀνατραφεὶς μέχρι τοῦ 15ου ἔτους τῆς ἡλικίας του ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ πάππου του ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου, ἐνυμφεύθη ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου κόμιτος παλατίνου τῆς Ζακύνθου καὶ τῆς Κεφαλληνίας, οὗτινος ἀγνοοῦμεν μὲν τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα, ἀλλ' ὅστις, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν οἰκοσήμων του, ἀνῆκεν εἰς ἕνα τῶν εὐγενεστέρων γαλλικῶν οἴκων. Ἦτο πρὸς τούτοις ὁ Λιονέλλος ἐξάδελφος τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας Φιλίππου τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ. Ἐκ τούτων δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ τὴν εὐγένειαν τοῦ οἴκου τῶν Σομμαρίπα. Ὁ Λιονέλλος ἐκ τοῦ γάμου του ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν *Γάσπαριν*, ἕνα τῶν ἐπιφανεστέρων εὐπατριδῶν καὶ σωφρονεστέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του. Νυμφευθεὶς οὗτος τὴν Μαρίαν Σανούδην. ἄλλοτε δυνάστιδα τῆς Ἄνδρου καὶ μονογενῆ θυγατέρα τῆς Φιορέντσας Σανούδης, δουκίσσης τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἔλαβεν ὡς προῖκα τὰς νήσους Πάρον καὶ Ἀντίπαρον τῶν ὁποίων ἀνηγορεύθη δυνάστης Υἱὸς δὲ τοῦ Γασπάρεως εἶναι ὁ *Κρουσῖνος Συμμαρίπας*, πρῶτος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Σομμαρίπα δυνάστης τῆς Ἄνδρου (1440—1462). Ἦτο εὐπαίδευτος καὶ σώφρων πολιτικός. Φιλάρχαιος δ' ὤν, ἐνήργησεν ἀνασκαφὰς ἐν Πάρῳ καὶ ηὐτύχησε νὰ ἀνεύρῃ σημαντικὰ καλλιτεχνήματα, τὰ ὁποῖα μὲ πολλὴν αὐταρέσκειαν ἐπεδείκνυεν εἰς τὸν πολλάκις ἐπισκεφθέντα αὐτὸν Κυριακὸν τὸν ἐξ Ἀγκῶνος. Ἐκ τῶν ἄλλων

Digitized by Google

τοῦ Λιονέλλου υἱῶν, ὁ *Φραγκῖσκος*, γενόμενος κληρικός, ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ πάπα καρδινάλιος, ὁ δὲ *Ματθαῖος* ἀνεδείχθη ἐπιφανὴς νομικός, ἱππότης δὲ γενόμενος τοῦ χρυσοῦ πτερνιστῆρος ἐνυμφεύθη τὴν Κωνστάντζαν τοῦ Ἔστε.

Οἱ γνωστότεροι ἐκ τῶν ἄλλων διακριθέντων τοῦ οἴκου τῶν Σομμαρίπα εἶναι οἱ ἑξῆς: *Δομίνικος δὲ Σομμαρίπας*, δυνάστης Ἄνδρου ἀπὸ τοῦ 1462 μέχρι τοῦ 1466. Οὗτος νυμφευθεὶς τὴν Ἀνδριάναν Κρίσπη, ἀπέκτησεν ἐκ ταύτης πέντε υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας. *Νικόλαος*, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ὅστις ἔλαβε τὴν νῆσον Πάρον, τῆς οἰκογενείας οὕτω διαιρεθείσης εἰς δύο κλάδους. *Ἰωάννης δὲ Σομμαρίπας*, δυνάστης τῆς Ἄνδρου ἀπὸ τοῦ 1466 μέχρι τοῦ 1468, ὅτε ἔπεσε γενναίως ἐν μάχῃ ἐκ τοῦ συστάδην κατὰ ἐπιδραμόντων κατὰ τῆς νήσου του πολυαρίθμων Τούρκων πειρατῶν. Τοῦτον ἀποθανόντα ἄνευ ἀπογόνων διεδέχθη ὁ ἀδελφός του *Κρουσῖνος Β'*, δυνάστης Ἄνδρου ἀπὸ τοῦ 1468 μέχρι τοῦ 1500, ὅτε ἀπέθανε καταλιπών, ἐκτὸς τῶν υἱῶν του *Ἀλβέρτου* καὶ *Γασπάρεως*, καὶ πρεσβύτερόν τινα νόθον υἱόν, τὸν *Νικόλαον*, ὅστις ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ πατρός του ἐσφετερίσθη τὴν ἐπὶ τῆς Ἄνδρου κυριαρχίαν, ἣν ἐκράτησεν ἀπὸ τοῦ 1500 μέχρι τοῦ κατὰ τὸ 1506 ἐπελθόντος θανάτου του. Ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ εἶχεν ἀποθάνει πλήρης ἡμερῶν καὶ ὁ *Νικόλαος Α'* τῆς Πάρου, ὃν διεδέχθη εἰς τὴν δυναστείαν τῆς νήσου ὁ υἱός του *Κρουσῖνος*, δεύτερος καὶ τελευταῖος τοῦ ἐν Πάρῳ κλάδου τῶν Σομμαρίπα. Θανόντος τοῦ *Νικολάου Α'* τῆς Ἄνδρου ἀτέκνου, ὁ θεῖός του *Φραγκῖσκος*, ὅστις καὶ ζῶντος ἀκόμη τοῦ Νικολάου διεξεδίκει τὴν νῆσον, ἐγένετο δυνάστης τῆς Ἄνδρου, ἐμπλακεὶς εἰς προκληθέντα ὑπ' αὐτοῦ πόλεμον πρὸς τοὺς στενοτάτους συγγενεῖς του Σομμαρίπας τῆς Πάρου. Καὶ πρὸς τοὺς ὑπηκόους του δ' ἐφάνη καταπιεστικώτατος, διὸ καὶ ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς ἓν μόλις ἔτος ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου του, τῷ 1507, ὑπὸ τοῦ Βενετοῦ στολάρχου Γιρολάμου Κονταρίνη, λαβόντος ἀμαχητὶ ἐν ὀνόματι τῆς βενετικῆς πολιτείας τὴν κατοχὴν τῆς νήσου, ἥτις παρέμεινεν ὑπὸ τὴν Βενετίαν μέχρι τοῦ 1514, ὅτε δυνάστης τῆς Ἄνδρου ἀνεδείχθη ὁ *Ἀλβέρτος δὲ Σομμαρίπας*, παραμείνας ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1523. Τὸν Ἀλβέρτον διεδέχθη εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Ἄνδρου κυριαρχίαν ὁ υἱός του *Κρουσῖνος Γ'* (1523—μετὰ τὸ 1539), σύγχρονος καὶ μάρτυς τῶν θρηνωδεστέρων ἀναστατώσεων, αἵτινες μετέβαλον τὸ Αἰγαῖον καὶ τὰς ποτὲ περικαλλεστάτας νήσους εἰς ἀγρίαν, κενὴν ἀνθρώπων ἐρημίαν. Τελευταῖος δὲ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Σομμαρίπα δυνάστης τῆς Ἄνδρου ὑπῆρξεν ὁ *Ἰωάννης Φραγκῖσκος δὲ Σομμαρίπας* (μετὰ τὸ 1539 μέχρι τοῦ 1566).

Τῆς Ἄνδρου ἀπολεσθείσης τῷ 1566, ἐξέπεσαν καὶ οἱ ἡγεμόνες αὐτῆς Σομμαρῖπαι καὶ συνωμοιώθησαν πρὸς τοὺς λοιποὺς ἐκ τῶν Φράγκων εὐγενῶν τῶν ἑλληνικῶν νήσων, χωρὶς νὰ καρπῶνται ἰδιαίτερά τινα προνόμια. Τῷ 1581 ἀναφέρεται ὡς κατοικῶν ἐν Νάξῳ ὁ «Φραντζέσκος Σουμμαρίπας, μπεϊζαντὲς τῆς Ἄνδρου», οὕτως ὑπογραφόμενος ἐν χοτζετίῳ τοῦ Ἐμὲτ καδῆ, συνταχθέντι ἐν Νάξῳ κατὰ τὸ προμνημονευθὲν ἔτος. Ἀναφέρεται πρὸς τούτοις διαμένων ἐν Νάξῳ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ *Κρουσῖνος δὲ Σομμαρίπας*, υἱὸς τοῦ τελευταίου δυνάστου τῆς Ἄνδρου *Ἰωάννου Φραγκίσκου Σομμαρίπα*, ὅστις ἔφερε μὲν ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι τὸν τίτλον δυνάστου τῆς Ἄνδρου, δὲν εἶχεν ὅμως οὐδὲ σκιὰν πραγματικῆς ἐπὶ τῆς νήσου κυριαρχίας. Ἐν καταγραφῇ δὲ τῆς Νάξου, γενομένῃ τῷ 1670, ἀναφέρονται μετὰ τῶν κτημάτων καὶ εἰσοδημάτων των ὁ *Φίλιππος* καὶ ὁ *Κρουσῖνος Σομμαρίπας*, ἐν τῇ ἰδίᾳ δὲ πράξει γίνεται μνεία καὶ τῶν συγγενῶν των *Ἀντωνίου, Γεωργίου, Νικολάου, Ματθαίου, Γερμανοῦ* καὶ *Μάρκου Σομμαρίπα*. Ὁ προαναφερθεὶς ὡς οἰκῶν ἐν Νάξῳ κατὰ τὸ 1670 *Κρουσῖνος* ἢ *Χρουσῆς Σομμαρίπας* ἦτο δισέγγονος τοῦ τελευταίου δυνάστου τῆς Ἄνδρου Ἰωάννου Φραγκίσκου Σομμαρίπα, φαίνεται δ' ὅτι ἀπέθανε τῷ 1695. Ὁ νεώτερος τούτου υἱὸς *Ἀντώνιος* ὑπηρέτησε νεώτατος ὡς λοχαγὸς εἰς τὰς τάξεις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ ταχέως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του. Ἔζη δ' οὗτος ἐν Νάξῳ μέχρι καὶ τοῦ ἔτους 1699. Μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο δὲν δύναταί τις νὰ παρακολουθήσῃ τὴν γενεαλογίαν τῶν Σομμαρίπα, ἀλλ' οὔτε ἀξίζει ἴσως τὸν κόπον τοιαύτη ἔρευνα, διότι πρὸ πολλοῦ ἔδυσεν ἡ δύναμις τοῦ οἴκου τούτου καὶ ἡ λαμπρότης. Σῴζεται ἐν τούτοις ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν Νάξῳ ἡ οἰκογένεια τῶν Σομμαρίπα, τηροῦσα τὰ ἴδια ὀνόματα τῶν προπατόρων της· εἷς δ' ἐκ τῶν εἰς αὐτὴν ἀνηκόντων, ὁ *Χρύσανθος* (*Κρουσῖνος*) *Σομμαρίπας*, διετέλεσεν ἐπὶ Ὄθωνος καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Νάξου εἰς τὴν βουλήν.

Ἀπόγονοι τῶν Σομμαρίπα ἐσῴζοννο καὶ ἐν Ἄνδρῳ μέχρι τοῦ 1771. Μεταξὺ δ' αὐτῶν ἀναφέρονται ὁ *αὐθέντης Νικολὸς* τῷ 1579, ὁ *μισὲρ Νικολέτος* τῷ 1583, ὁ *Γιούλιος* τῷ 1598, ὁ *σὲρ Βιτζέντζιος* καὶ ἡ σύζυγός του *Ἐργέτα* τῷ 1604, ὁ *Ζαναντώνιος* πρὸ τοῦ 1721 καὶ ὁ *Νικολὸς* τῷ 1742—1771. Κλάδος τοῦ οἴκου ὑπῆρχεν ἐγκατεστημένος καὶ ἐν Κρήτῃ, ἐξ οὗ κατάγονται καὶ οἱ μέχρι σήμερον ὑπάρχοντες ἐν τῇ νήσῳ Σομμαρῖπαι. Ἄλλους Σομμαρίπας εὑρίσκομεν ἀπῳκισμένους εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς ἐν Γαλλίᾳ Λαγγεδόκης, ὅθεν καὶ ἀρχικῶς οὗτοι εἷλκον τὴν καταγωγήν. Εἷς τούτων εἶχεν ἀκολουθήσει Ναπολέοντα τὸν Α' εἰς Αἴγυπτον, ἐκ τοῦ γένους δ' αὐτοῦ κατήγετο ἡ σύζυγος τοῦ δουκὸς τῆς Γαέτας Μιχαὴλ Γκωντὲν (Gaudin), ὁ ὁποῖος ἀπέθανε τὴν 2 Νοεμβρίου 1841. Ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ ἡ ἐπὶ τῆς λίμνης τοῦ Κώμου λαμπρὰ Villa Sommariva ὑπενθυμίζει τὸν ἀφανισθέντα ἐκεῖνον κλάδον τοῦ ἰδίου γένους, τὸ ὁποῖον ἀκμάζει καὶ σήμερον εἰς Λώδιον τῆς Ἰταλίας καὶ ἔχει ἀπογόνους καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ. Γενεαλογικοὶ δὲ πίνακες τῶν Σομμαρίπα τῆς Ἄνδρου καὶ Πάρου εὕρηνται παρὰ τῷ Hopf ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Chroniques Gréco—Romanes» (Berlin 1873, σ. 483—485). Παλαιὸν δὲ οἰκογενειακὸν δένδρον τῶν Σομμαρίπα σῴζεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας. Δ. Π. Π.

Σόμμερ (Sommer), ***Φερδινάνδος***. Ἔγκριτος Γερμανὸς γλωσσολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1875. Μετὰ τὰς πανεπιστημιακὰς σπουδάς του ἐδίδαξεν εἰς διάφορα πανεπιστήμια, τῆς Basel ἐν Ἑλβετίᾳ, τοῦ Rostock, τῆς Βόννης, ἀπὸ δὲ τοῦ 1926 ἐν Μονάχῳ, ἔνθα ἐξακολουθεῖ νὰ διδάσκῃ καὶ σήμερον (1933). Τὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα του ἀναφέρονται εἰς τὴν ἑλληνικήν, ἰδίως δὲ εἰς τὴν λατινικήν, ἐσχάτως δὲ καὶ εἰς τὴν πρὸ μικροῦ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ Μπογάζ-κιοϊ γνωσθεῖσαν χεττιτικήν. Σπουδαιότερα ἐκ τούτων εἶναι ἡ ἐξαίρετος λατινικὴ γραμματική του («Handbuch der lateinischen Laut—und Formenlehre», Heidelberg 1902, β' καὶ γ' ἔκδ. 1914, καὶ «Kritische Erläuterungen zur lateinischen Laut—und Formenlehre», Heidelberg 1914) καὶ τὸ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀναφερόμενον «Griechische Lautstudien» (Strassburg 1905). Εὐμεθεδώτατα διδακτικὰ ἐγχειρίδια εἶναι τὰ ἐπίτομα ἔργα του: «Sprachgeschichtliche Erläuterungen für den griechischen Unterricht» (γ' ἔκδ. Leipzig 1927) καὶ «Vergleichende Syntax der Schulsprachen» (β' ἔκδ. Leipzig—Berlin 1925). Γ. Π. Α.

—**Σόμμερ** (Sommer), ***Χάνς***. Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1837, οὗτινος τὸ πραγματικὸν ὄνομα ἦτο *Φρειδερῖκος-Αὔγουστος Τσίνκεν* (Zincken, ἐξ οὗ τὸ ψευδώνυμον Neckniz). Ταχέως ἐγένετο γνωστὸς ὡς συνθέτης δημοφιλεστάτων ᾀσμάτων καὶ τῶν μελοδραμάτων: «Der Nachtwächter» (1865), «Loreley» (1891), «Saint-Foix» (1894), «Der Meermann» (1896), «Rübezahl und der Sackpfeifer von Neisse» (1904), «Riquet mit dem Schopf» (1907) κ. ἄ. Γ. Σ.

σομμερβιλλίτης (ὁ) (Sommervillit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν συνώνυμον πρὸς τὸν *μελίλιθον* (βλ. λ.).

Σόμμερφελντ, καὶ ***Ζόμμερφελντ*** (Sommerfeld) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βρανδεμβούργῳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λούμπστ. Κάτ. 11.196. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, πίλων καὶ μηχανῶν. Θ. Κ

σομμιὲ (τό)· πλαίσιον τῆς κλίνης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι προσηρμοσμένον συρμάτινον πλέγμα ὡς ὑπόστρωμα (λ. γαλλ. sommier).

Σόμμο-Σιέρρα (Sommo-Sierra) [*Γεωγρ.*]. Κώμη τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ Νέᾳ Καστίλλῃ, κειμένη παρὰ ὁμώνυμον διάβασιν, δι' ἧς συγκοινωνοῦσιν αἱ κοιλάδες τῶν ποταμῶν Τάγου καὶ Ντοῦρο. Παρ' αὐτὴν τὴν 30 Νοεμβρίου τοῦ 1808 οἱ Γάλλοι ἐνίκησαν τοὺς Ἱσπανούς. Χ. Δ.

σομνάλη (ἡ) (Somnal) [*Φαρμ. Χημ.*]. Οὕτως ἐκλήθη ἡ κατὰ τὸ 1889 παρασκευασθεῖσα αἰθυλιωμένη χλωραλουρεθάνη:

$$CCl_3-C\begin{cases}OC_2H_5\\H\\NH.COOC_2H_5\end{cases}$$

Σῶμα τηκόμενον εἰς 103°. Ἡ σομνάλη ἀνεγράφη ὡς ὑπνωτικόν. Κ. Γ. Μ.

Σόμοντγκυ (Somogy) [*Γεωγρ.*]. Κομιτεία ἐν Οὐγγαρίᾳ, δεξιὰ τοῦ Δουνάβεως, μεταξὺ τῆς λίμνης Πλάττενζε καὶ τοῦ ποταμοῦ Δραύου, ἐμβαδοῦ 6.700 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ (1920) 368 486 κατοίκων. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ πόλις *Κάποσβαρ*. Θ. Κ.

σόμπα (ἡ)· δημοτ., θερμάστρα.

Σομπᾶ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πρωτεύουσα τοῦ κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα ἀκμάσαντος χριστιανικοῦ βασιλείου τῆς *Ἀλόας* (βλ. λ. *Αἰθιοπία*, τ. ΙΒ', σ. 666 β). Τὰ ἐρείπια τῆς Σομπᾶ δεικνύονται 14 χλμ. ΝΑ. τοῦ Χαρτούμ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κυανοῦ Νείλου. Γ. Λ. Α.

Σόμπαρτ (Sombart), ***Βέρνερ***. Γερμανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἐσπούδασεν ἐν Πίζᾳ καὶ Βερολίνῳ. Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς νομικὸς σύμβουλος τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου τῆς Βρέμης, μετὰ ταῦτα δὲ ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Breslau (1810). Καταδιωχθεὶς διὰ τὰ σοσιαλιστικά του φρονήματα, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ ἐπί τινα χρόνον τὴν Γερμανίαν. Βραδύτερον ἐπανῆλθεν ὡς καθηγητὴς τῆς ἀνωτάτης ἐμπορικῆς σχολῆς καὶ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου. Προϊὸν τῆς πρώτης ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ Σόμπαρτ ἐτέλει ὑπὸ ποιάν τινα ἐπίδρασιν ἐκ τῆς ἱστορικῆς σχολῆς, εἶναι τὸ ἔργον του «Der moderne Kapitalismus» (τόμ. 1—2, 1920, τ. 3, 1926—1928)· ἐν τῇ ἐργασίᾳ του ταύτῃ διαφαίνονται ἤδη αἱ νέαι κατευθύνσεις, τὰς ὁποίας ἐπεχείρησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην. Ἀπομακρυνόμενος βαθμηδὸν ἀπὸ τὴν περιγραφικότητα τῆς ἱστορικῆς σχολῆς, διαβλέπει ὡς προέχον ζήτημα τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας, χρῇζον ἀμεσωτέρας ἐρεύνης, τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς θέσεως τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν, ἐκ παραλλήλου δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τὴν μελέτην τῆς ἀκολουθητέας παρὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης μεθόδου κατὰ τὴν διερεύνησιν τῶν οἰκονομικῶν δεδομένων τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἐὰν ἐρευνήσῃ τις τὴν ἐξέλιξιν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεώς της μέχρις ἐσχάτων, θέλει παρατηρήσει πλῆθος κατὰ τὰς μεθοδολογικὰς κατευθύνσεις ἀλληλοσυγκρουομένων θεωρητικῶν συστημάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ διαπιστώσῃ τὴν ἔλλειψιν ἐπιτυχοῦς καὶ ὁλοκληρωτικῆς προσπαθείας κριτικῆς διερευνήσεώς των καὶ συνθετικῆς προσαρμογῆς τῶν συμπιπτόντων παρὰ πᾶσι διδαγμάτων, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς κατευθυντηρίους γραμμὰς τῆς ἐρεύνης, εἰς ἑνιαῖον μεθοδολογικὸν σύνολον. Μὴ ἐπιτυγχανομένων θετικῶν ἀποτελεσμάτων ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου, ἡ οὐσιαστικὴ θεωρητικὴ ἔρευνα δὲν δύναται νὰ ἀποφέρῃ πλήρεις τοὺς καρπούς της. Ἀπέδειξε δὲ τοῦτο ἡ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἔκδηλος ἀνεπάρκεια τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, ὅπως διαγνώσῃ τὴν σημασίαν καὶ τὰ αἴτια τῶν συστατικῶν ἀλλοιώσεων τῆς διεθνοῦς καὶ τῆς καθ' ἕκαστον οἰκονομίας καὶ τῶν ἐπιδράσεων τούτων ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν διερεύνησιν τῆς εἰδικῆς συστάσεως τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν κατάδειξιν τῶν βασικῶν μεθοδολογικῶν προβλημάτων της καθώρισεν ἐν πρώτοις ὁ Σόμπαρτ τὰς θεμελιώδεις ἐκείνας ἰδέας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων δέον νὰ οἰκοδομηθῇ, κεχωρισμένως τῶν παρ' ἄλλων ἐπιστημῶν ἀκολουθουμένων κατευθυντηρίων γραμμῶν, τὸ μεθοδολογικὸν σύστημα τῆς ἐρεύνης τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων («Die Ordnung der Wirtschaftslebens» 1925, 2α ἔκδ. 1928). Ἐπεχείρησε δὲ μετὰ ταῦτα ὁλοκλήρωσιν τοῦ ῥηθέντος ἰδίου μεθοδολογικοῦ συστήματος μετ' ἀναπτύξεως τῶν γνωσιολογικῶν ἀρχῶν, ἐφ' ὧν τοῦτο ἐστηρίχθη («Die Drei Nationalökonomien» 1930). Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων ἔγραψε καὶ τὰ ἑξῆς: «Die Juden und das Wirtschaftsleben» (1912), «Proletarischer Sozialismus (Marxismus)» εἰς δύο τόμους (1925).

[*Α. Καλιτσουνάκι*, «Werner Sombart καὶ ἡ συστηματοποίησις τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας» ἐν Ἀρχείῳ Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, τόμ. 10 (1930), σελ. 165.]

Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

Σόμπατ (Sobat) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς ΒΑ. Ἀφρικῆς, ὁ νοτιώτερος τῶν παραποτάμων τοῦ Νείλου. Σχηματίζεται ἐκ διαφόρων ποταμῶν ἐχόντων τὰς πηγάς των εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ ὄρη τῆς Ἀβησσυνίας καὶ τὰ κείμενα ΒΔ. τῆς λίμνης Ροδόλφου. Οἱ κυριώτεροι τῶν βραχιόνων τοῦ Σόμπατ εἶναι ὁ *Μπάρο* καὶ ὁ *Μπιρίρ*. Ὁ Σόμπατ μὲ σταθερὰν πρὸς ΒΔ. κατεύθυνσιν ἐκβάλλει εἰς τὸν Νεῖλον ὑπὸ 9° 22′ Β. πλάτος καὶ 31° 31′ Α. μῆκος. Τὰ ὕδατά του ἐν μετρίᾳ πλημμύρᾳ ἔχουσι χρῶμα γαλακτῶδες, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ δεχομένου τὰ ὕδατα ταῦτα Νείλου ὡς *Λευκοῦ Νείλου*. Τὸ μῆκος τοῦ Σόμπατ, συνυπολογιζομένου καὶ τοῦ βραχίονός του Μπάρο, εἶναι 740 χλμ. Γ. Ι. Β.

Σόμπερ (Schober), ***Θέκλα***. Γερμανὶς συγγραφεὺς (1810—1897). Ἔγραψε παιδικὰ διηγήματα καὶ ἱστορίας, συμπεριληφθείσας εἰς τὴν δεκαεξάτομον «Βιβλιοθήκην διὰ τὰς Γερμανίδας νεάνιδας». Ἐπίσης ἐδημοσίευσεν ἀπομνημονεύματα («Ὑπὸ πέντε βασιλεῖς καὶ τρεῖς αὐτοκράτορας» καὶ «Αὐτόγραφα καὶ ἀναμνήσεις»). Κυρίως ὅμως ἐγένετο γνωστὴ διὰ τῶν ὑπ' αὐτῆς ἱδρυθέντων παιδικῶν περιοδικῶν «Λεύκωμα διὰ τὰ κορίτσια» καὶ «Ἡ διασκέδασις τοῦ χαϊδεμένου». Λ. Κ.

— **Σόμπερ** (Schober), ***Ἰωάννης***. Αὐστριακὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἀστυνομικὸς ὑπάλληλος καὶ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας τῆς Βιέννης κατόπιν (1918), διετέλεσε κατὰ τὰ ἔτη 1921 καὶ 1922 πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστριακῆς δημοκρατίας καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, κατόπιν δὲ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀστυνομίας. Ὁ Σόμπερ ἀνήκει εἰς τὸ γερμανόφρον κόμμα, τὸ ἐπιζητοῦν τὴν ἕνωσιν μετὰ τῆς Γερμανίας. Θ. Κ.

Σόμπεργκ (Schomberg), ***Ἀρμάνδος-Φρειδερῖκος***, *κόμις δοὺξ τοῦ*—. Γερμανὸς στρατηγὸς ἐκ τῶν διασημοτέρων (1615—1690). Ὑπηρέτησεν ἐν Σουηδίᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ καὶ εἶτα κατετάχθη εἰς

Digitized by Google

τὸν γαλλικὸν στρατόν. Διακριθεὶς ὑπὸ τὸν Τυρὲν εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Κοντὲ (1653—1658), ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' εἰς τὴν Πορτογαλίαν, ἀγωνιζομένην κατὰ τῆς Ἰσπανίας. Ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη κατήγαγεν ἀλλεπαλλήλους νίκας κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Γαλλίαν τῷ 1668, ἐπολιτογραφήθη Γάλλος ὑπήκοος. Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας του ἐν Καταλωνίᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ ὠνομάσθη στρατάρχης τῷ 1675. Ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Γαλλίαν, ἕνεκα τοῦ προτεσταντισμοῦ του, μετέβη εἰς Βερολῖνον, ὅπου διωρίσθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐκλέκτορος ἀρχιστράτηγος τοῦ Βρανδεμβούργου. Ἐν τέλει, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πρίγκιπος Γουλιέλμου τῆς Ὀράγγης, μετὰ συντάγματος ἐκ Γάλλων προσφύγων, ἀπεβιβάσθη εἰς Ἰρλανδίαν κατὰ τοῦ Ἰακώβου Β', ὅπου ἐφονεύθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μπόϋν γενναίως μαχόμενος. Θ. Κ.

Σόμπερτ (Schobert), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1767. Ὁ Σόμπερτ εἶχε διακριθῆ μεγάλως ὡς κλαβικυμβαλιστὴς καὶ κατέλαβεν ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν Παρισίοις. Ἀφ' ἑτέρου ἐξετιμᾶτο πολὺ καὶ ὡς συνθέτης, λόγῳ τῆς γοητευτικῆς καὶ πνευματώδους μουσικῆς του. Ὁ Σόμπερτ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν προδρόμων τοῦ Μόζαρτ, ἡ δὲ τεχνοτροπία του συγγενεύει πρὸς τὴν τῶν ὀπαδῶν τῆς σχολῆς τῆς Μαγχάϊμ. Ἔργα του εἶναι: σονάται διὰ κλειδοκύμβαλον μόνον, ἕτεραι διὰ βιολίον καὶ κλειδοκύμβαλον, τρίο διὰ βιολίον, βιολοντσέλλον καὶ κλειδοκύμβαλον, κουαρτέττα μετὰ κλειδοκυμβάλου, συμφωνίαι, 6 κοντσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ὀρχήστραν. Ὁ Σόμπερτ εἶχε συνθέσει καὶ τὴν λυρικὴν κωμῳδίαν: «Le garde-chasse et le braconnier» (1765). Γ. Σ.

Σομπιέσκι (Sobieski). Ἐπώνυμον τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας *Ἰωάννου Γ'* (βλ. λ., τόμ. ΙΓ' σ. 358 γ').

Σομπονῖκος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας (βλ. *Νερομάνα*).

Σόμπορ (Sombor) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας, ἄλλως καλουμένη *Ζόμπορ* (βλ. λ.).

Σομπόρ, ἢ Κανφράν (Somport ἢ Canfranc) *[Γεωγρ.]*. Αὐχὴν τῶν Ἄλπεων εἰς ὕψος 1.640 μ., διὰ τοῦ ὁποίου ἐπικοινωνεῖ ἡ ἱσπανικὴ Ἀραγὼν μετὰ τῆς γαλλικῆς κοιλάδος τοῦ Ἄσπ. Χ. Δ.

Σομποτσέλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων (βλ. *Δίλοφον*).

σόμπουρο (τό)· ἰδιωματ., συνομιλία, κουβεντολόϊ, προβέγγερο. Ἡ λέξις εἶναι συνηθεστάτη εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Χαλκιδικῆς καὶ πολλαχοῦ τῆς Μακεδονίας (Σέρραι), λεγομένη διὰ τὴν βραδινὴν συγκέντρωσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν γυναικῶν, πρὸ τῶν θυρῶν των, μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς ἐργασίας, διὰ συνομιλίαν. Α. Γ.-Γ.

Σομπράρμπε, ἢ ***Σομπράβα*** (Sobrarbe, Sobrava) *[Γεωγρ.]*. Φιλοπόλεμον κρατίδιον τῶν Πυρηναίων κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, καταστὰν ἰσχυρὰ ἀραβικὴ ἡγεμονία καὶ πυρὴν εἶτα τοῦ βασιλείου τῆς Ἀραγῶνος. Ἡ περιοχή του περιλαμβάνεται σήμερον ἐν τῇ ἱσπανικῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Οὐέσκας, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ainda. Ἐν αὐτῷ ἐτελεῖτο κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἡ παροιμιώδης συνέλευσις τῶν γερόντων, ἡ γνωστὴ ὡς Fuero de Sobrarbe. Π. Ν. Π.

σομπρέρο (ἱσπαν. Sombrero)· πλατύγυρος πῖλος ἀπὸ πίλημα, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποιεῖτο ἄλλοτε εὐρύτατα, νῦν δὲ λίαν περιορισμένως ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ περισσότερον ἐν Μεξικῷ, Κεντρικῇ καὶ Νοτίῳ Ἀμερικῇ κ. ἀ. Μ. Δ. Β.

Σομπρέρο (Sobrero), *Ἀσκάνιος*. Ἰταλὸς χημικὸς (1812—1888). Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ ἰνστιτούτου τοῦ Τουρίνου καὶ ἐπεδόθη κυρίως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, ἀνακαλύψας τῷ 1847 τὴν νιτρογλυκερίνην. Τὰ ἔργα τοῦ Σομπρέρο καὶ αἱ διάφοροι ἄλλαι ἐργασίαι του ἐχρησίμευσαν ἐπίσης εἰς ἄλλους χημικοὺς ὡς βάσις διὰ τὰς μελέτας καὶ ἀνακαλύψεις των. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐκδοθέντων ἔργων του εἶναι: «Ἐγχειρίδιον χημείας ἐφηρμοσμένης εἰς τὰς τέχνας» (1851—1856), «Περὶ τῆς δράσεως τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος ἐπὶ τῶν ὀργανικῶν μὴ ἀζωτούχων σωμάτων» κτλ. Μ. Δ. Β.

—**Σομπρέρο** (Sobrero), *Καῖσαρ*. Ἰταλὸς δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς (1860—1924). Διετέλεσε συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων ἐν Πεδεμοντίῳ, ἀρχισυντάκτης τῆς ἐφημερίδος «Δὸν Μάρτσο» τῆς Νεαπόλεως, διευθυντὴς τῆς «Σεντινέλλα» τῆς Βρεσκίας καὶ κατόπιν ἀνταποκριτὴς διαφόρων ἐφημερίδων τοῦ Μιλάνου, τοῦ Τουρίνου, τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἐν Ρώμῃ, ὅπου διετέλεσε καὶ πρόεδρος τοῦ «Συνδέσμου τῶν Ἰταλῶν ἀνταποκριτῶν ἐφημερίδων». Συνειργάσθη ἐπίσης εἰς διάφορα περιοδικά, ἀνεμίχθη δὲ καὶ εἰς τὴν πολιτικήν. Μ. Δ. Β.

—**Σομπρέρο** (Sobrero), *Μάριος*. Ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1890. Θεωρεῖται ἐκ τῶν καλυτέρων Ἰταλῶν συγχρόνων διηγηματογράφων καὶ μυθιστοριογράφων, τὰ δὲ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς διηγήσεως καὶ τὴν βαθύτητα τῆς ψυχολογίας τῶν προσώπων. Μεταξὺ τῶν μυθιστορημάτων εἶναι: «Ἡ βασίλισσα χωρὶς ὑποκάμισον», «Ἡ βιολέττα τῆς Πάρμας», «Πέτρος καὶ Παῦλος», ὅπερ θεωρεῖται τὸ καλύτερον ἐκ τῶν ἔργων του. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ θεατρικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ «Ἀθάνατοι» παιχθὲν τῷ 1927. Μ. Δ. Β.

Σομπριὲ (Sobrier), *Ἰωσὴφ-Μαρία*. Γάλλος ἐπαναστάτης (1825—1854). Προερχόμενος ἐξ εὐπόρου οἰκογενείας, μετέσχε τῆς σοσιαλιστικῆς «Ἑταιρείας τῶν ἐποχῶν», συνωμοτούσης πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου-Φιλίππου. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 ἐξέδωκε τὴν «Ἐφημερίδα τῆς κοινότητος τῶν Παρισίων» καὶ ἐξεπόνησε σχέδιον σοσιαλιστικῆς δικτατωρίας. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου περιέπεσεν εἰς λήθην. Θ. Β.

σομφόξυλον, ἢ ***σομφὸν ξύλον***. Τὰ ἀμέσως ἔσωθεν τοῦ φλοιοῦ ζῶντα μέρη τοῦ ξύλου, ἅτινα, δι' ἀγγείων μικροσκοπικῶν ἢ καὶ ὁρατῶν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ μεταφέρουν ὕδωρ καὶ θρεπτικὰ ἅλατα εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ φυτοῦ. Εἴς τινα εἴδη δένδρων τὸ περὶ τὸ κέντρον — ἐντεριώνην — τμῆμα τοῦ ξύλου σκληρύνεται, χρωματίζεται σκοτεινότερον καὶ ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον *ἐγκάρδιον ξύλον* (ἢ καὶ *πυρηνόξυλον*), ὁπότε καθίσταται σαφεστέρα ἡ διάκρισις τοῦ σομφοῦ.

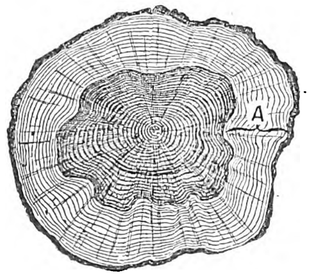

Σομφόξυλον (Α).

σομφός, *—ή, —όν*· ἀραιός, χαλαρός, πλαδαρός: «σομφὸν ξύλον», οἷον τὸ τοῦ φοίνικος.

σομφότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σομφοῦ, ἀραιότης, χαυνότης.

Σὸν (Saône) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας (βλ. *Σών*).

σονάρω· δημοτ., ἠχῶ, βροντῶ (ἰταλ. sonare).

σονάτα (ἡ) (ἰταλ. sonata ἢ suonata) *[Μουσ.]*. Ὅρος μουσικὸς ὑποδεικνύων γενικῶς πᾶσαν σύνθεσιν ἐνοργάνου μουσικῆς, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ *τοκκάτα* ὑπεδήλου εἰδικῶς τὰ ἔργα τὰ γραφόμενα δι' ὄργανα μετὰ πλήκτρων, ἡ δὲ *καντάτα* πᾶσαν ᾀδομένην σύνθεσιν. Ὁ ὅρος προέκυψεν ἐκ τοῦ Canzon da sonar ἢ Canzon sonata, ἐνεφανίσθη δὲ τὸ πρῶτον περὶ τὸ 1600 ταυτοχρόνως μετὰ τῆς ἀνεξαρτήτου ἐνοργάνου μουσικῆς. Κατὰ τὸν Πραιτόριους (1614) ὁ ὅρος *σονάτα* ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον εἰς ἔργα διὰ πνευστὰ ὄργανα, συγκεκριμένως ὅμως ὁ Σ. Ρόσσι (1613) καὶ ὁ Ἀνδρέας καὶ Ἰωάννης Γκαμπριέλλι (1615) ἐχρησιμοποίησαν τὸν ὅρον, ὁ μὲν πρῶτος εἰς τὰς «Varie sonate», οἱ δὲ δύο ἄλλοι εἰς τὰς «Canzoni e sonate». Ἐν ἀρχῇ ὁ ὅρος *σονάτα* συγχέεται μὲ τὸν συνώνυμον αὐτοῦ *συμφωνία* (sinfonia) καὶ σημαίνει ἐν Ἰταλίᾳ μουσικὴν σύνθεσιν παρεμβαλλομένην ἢ προτασσομένην εἰς φωνητικόν τι ἢ καὶ σκηνικὸν ἔργον ὡς εἶδος πρελούντιου ἢ ἰντερμέτζου. Ἐπικρατεῖ δὲ κυρίως ἐν ἀρχῇ ὁ ὅρος εἰς τὰς συνθέσεις δι' ἔγχορδα μετὰ τόξου (*σονάται* τοῦ Μπιάτζιο Μαρίνι, 1617, *σονάται διὰ 3 ὄργανα* [sonate à 3] τοῦ Μερούλα, 1615), ἐνῷ ἀντιθέτως σήμερον τὸ ἔγχορδον ὄργανον συμμετέχει εἰς μίαν σονάταν μὲ ἴσα δικαιώματα, μὲ ὅσα θὰ συμμετεῖχε καὶ ἓν πνευστὸν ὄργανον, τοῦ κλειδοκυμβάλου ἔχοντος τὴν πρωτεύουσαν θέσιν. Ὁ Κουπερὶν ἀφ' ἑτέρου, ἵνα παρεμποδίσῃ τὴν ἐν Γαλλίᾳ ἐξάπλωσιν τῆς σονάτας, ἐπενόησεν ἰδίαν μορφὴν συνθέσεως, ἣν ἀπεκάλεσε sonade. Τέλος ὁ Κούναου ἐξέδωκε τῷ 1692 τὴν πρώτην «Σονάταν διὰ κλαβικύμβαλον», ἐνῷ ὁ Ι. Σ. Μπὰχ ἔγραψε τὰς πρώτας σονάτας διὰ βιολίον μετὰ κλειδοκυμβάλου. Ἐν τούτοις ἡ *σονάτα* ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μπὰχ μόλις ἔχει χειραφετηθῆ τῆς μορφῆς τῆς σουΐτας. Ἡ μορφὴ τῆς σονάτας ἐξελίσσεται βαθμηδὸν διὰ τῶν: Περγκολέζι, Χαῖνδελ, Φάς, Λοκατέλλι, Λεοπ. Μόζαρτ, Ἰω. Χριστ. Μπάχ, Χαϊσλερ, Παραντίζι, Ρίχτερ, Γκλούκ, Μποκκερίνι, Στάμιτς, Χάϋδν, Μόζαρτ, Κλεμέντι, ἵνα φθάσῃ εἰς τὴν ὁριστικὴν καὶ μεγαλειώδη μορφὴν διὰ τοῦ Μπετόβεν.

Ἡ ἐπικρατήσασα μορφὴ τῆς σονάτας ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων μερῶν, ἀντικαθιστώντων τοὺς παλαιοὺς κλασσικοὺς χοροὺς τῆς σουΐτας καὶ ἐχόντων ὡς τίτλους τὰς ὑποδείξεις τῆς ρυθμικῆς ἀγωγῆς: *ἀλλέγκρο, ἀντάτζιο, βιβάτσε* ἢ *πρέστο* καὶ μόνον τὸ τρίτον μέρος παρέμεινε μὲ τὴν παλαιὰν αὐτοῦ ὀνομασίαν: *μενουέττο* (βραδύτερον *σκέρτσο*). Ἡ ἀπελευθέρωσις αὕτη ἀπὸ τῶν αὐστηρῶν ρυθμικῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἐπέβαλλον οἱ παλαιοὶ χοροί, συνέβαλεν ὥστε ἕκαστον τῶν ἀνωτέρω μερῶν νὰ ἀναπτυχθῇ μᾶλλον ἐλευθέρως, οὕτω δὲ σὺν τῷ χρόνῳ διαμορφωθῇ εἶδος συνθέσεως οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχον πρὸς τοὺς χοροὺς τῶν παρῳχημένων αἰώνων.

Πρὶν ἡ σονάτα λάβῃ τὸν ὁριστικὸν αὐτῆς τύπον, εἰς τὴν πρὸ τοῦ Μπετόβεν ἐποχήν, παρουσίαζε τὴν ἑπομένην μορφὴν εἰς ἕκαστον τῶν μερῶν αὐτῆς. Εἰς τὸ πρῶτον ἀλλέγκρο ἢ πρῶτον μέρος εἰς τὰς παλαιοτέρας σονάτας παρατηροῦμεν τὸν μονοθεματικὸν τύπον, τὸν ἔχοντα τὴν ἑξῆς μορφήν: ἔκθεσιν τοῦ μόνου θέματος ἐπὶ τῆς τονικῆς, μετὰ συμπτωματικῶν μετατροπῶν εἰς τὴν δεσπόζουσαν ἢ τὸν σχετικὸν ἐλάσσονα ἢ μείζονα τρόπον· μέσον τμῆμα ἐκ μιμήσεων ἐπὶ τοῦ πρώτου θέματος· ἐπανέκθεσιν τοῦ ἀρχικοῦ θέματος, ἄνευ μετατροπῶν καὶ μετὰ κατακλεῖδος. Ἀφ' ἑτέρου ὁ διθεματικὸς τύπος παρουσιάζει τὴν ἑπομένην μορφήν: ἔκθεσιν τοῦ κυρίου θέματος (Α) εἰς τὴν τονικὴν μετὰ μεταβατικῆς φράσεως ὁδηγούσης εἰς σχετικόν τινα τόνον· δεύτερον θέμα (Β) εἰς γειτονικὸν τόνον· μέσον τμῆμα ἀποτελούμενον ἐξ ἀποσπασμάτων ληφθέντων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν θεμάτων καὶ ποικιλοτρόπως παραλλασσομένων· ἐπανέκθεσιν τοῦ κυρίου θέματος (Α) εἰς τὴν τονικὴν καὶ τοῦ δευτέρου θέματος (Β) καὶ μεθ' ὅλων τῶν στοιχείων εἰς τὴν τονικήν, ὁδηγούντων δὲ εἰς τὴν κατακλεῖδα.

Τὸ δεύτερον ἀργὸν μέρος τῆς σονάτας, μορφῆς λίντ (Lied), ἔχει πάντοτε χαρακτῆρα μελῳδικὸν καὶ ἐκφραστικόν, ἐὰν δὲ εἰς τὰ παλαιότερα πρότυπα τῆς σονάτας τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος ἐβασίζετο εἰς τοὺς ρυθμικοὺς τύπους τῆς σιτσιλιάννας καὶ τῆς κουράντ (τύπος διμερής), δὲν ἐβράδυνε σὺν τῷ χρόνῳ νὰ λάβῃ τὴν μορφὴν τεμαχίου ἐκ τριῶν περιόδων, τῆς τρίτης οὔσης ἐπαναλήψεως τῆς πρώτης (μορφὴ λίντ). Οὕτω τὸ δεύτερον μέρος τῆς πρὸ τοῦ Μπετόβεν σονάτας παρουσιάζει τὰ ἑξῆς στοιχεῖα: α) ἔκθεσιν τῆς κυρίας φράσεως, ἀποτελουμένης ἐκ τῆς ἀρχικῆς περιόδου, ἐκ δευτέρας περιόδου ὑπεικούσης εἰς μετατροπίαν καὶ ἐπανερχομένης εἰς τὴν δεσπόζουσαν, ἐκ τῆς ἀρχικῆς καὶ πάλιν περιόδου ἐπὶ τῆς τονικῆς ἄνευ οἱασδήποτε ἀπομακρύνσεως ἐκ τοῦ βασικοῦ τόνου· β) μέσον τμῆμα ἐν μετατροπίᾳ, ἄνευ θεματικῆς συγγενείας πρὸς τὴν ἀρχικὴν φράσιν· γ) ἐπανέκθεσιν τῆς ἀρχικῆς κυρίας φράσεως ὡς καὶ τῶν περιόδων αὐτῆς, ποικιλοτρόπως παρηλλαγμένων, ἄνευ ὅμως ἀπομακρύνσεως ἐκ τοῦ τόνου.

Τὸ τρίτον μέρος τῆς σονάτας ἢ μενουέττο εἶναι ὁ μόνος παραμείνας ἐκπρόσωπος ἐκ τῶν χορῶν τῶν ἀποτελούντων τὴν παλαιὰν σουΐταν, ἵνα ἐκλείψῃ καὶ οὗτος ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Εἶναι δὲ τὸ μενουέττο τεμάχιον μετρίας ἀγωγῆς, ἀποτελούμενον ἐκ περιόδων ἐκ τεσσάρων, ὀκτὼ ἢ δέκα ἓξ μέτρων, ἃς ἀκολουθεῖ ἓν τρίο, ἔτι ἠρεμώτερον ὡς χαρακτὴρ καὶ συνήθως εἰς τὸν σχετικὸν τόνον· μετὰ τὸ τρίο γίνεται ἐπανάληψις ὁλοκλήρου τοῦ μενουέττου.

Τὸ τελευταῖον μέρος τῆς σονάτας ἢ φινάλε εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τεμάχιον γοργοτάτης ἀγωγῆς, ἀκολουθοῦν κατὰ κανόνα τὴν μορφὴν τοῦ ροντώ. Ἐν τούτοις τὸ φινάλε τῆς σονάτας εἶναι κατὰ πολὺ γοργότερον τοῦ παλαιοῦ ροντὼ τῆς σουΐτας· ὡς μορφὴ ὅμως οὐδόλως σχεδὸν ἀφίσταται, διότι ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα τμήματα, διαχωριζόμενα μεταξύ των ἀπὸ μίαν ἐπῳδόν.

Ἡ ἀρχικὴ σονάτα, ἐκ τῆς σουΐτας δημιουργηθεῖσα, ὄχι μόνον δὲν διατηρεῖ τὸν πολυφωνικὸν χαρακτῆρα τῆς δευτέρας, ἀλλὰ μᾶλλον ἀρέσκεται εἰς τὸ κομψὸν καὶ ἐπίχαρι ὕφος, τὸ μεταβαλὸν τὴν μουσικὴν εἰς εἶδος τέχνης τερπνῆς, οὐχὶ ὅμως καὶ βαθείας. Ἐν τούτοις, διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς τριμεροῦς μορφῆς ὡς καὶ τοῦ τύπου λίντ, τὰ δύο πρῶτα μέρη τῆς σονάτας, ἐὰν μειονεκτοῦν πολυφωνικῶς, κερδίζουν ἀντιθέτως εἰς ἑνότητα καὶ παρουσιάζουν ἤδη συγκεκριμένην θεματικὴν ἀνάπτυξιν.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πρὸ τοῦ Μπετόβεν σονάτας δυνάμεθα νὰ διακρίνομεν δύο ὁδούς: τὴν τῶν Ἰταλῶν, οἵτινες, ἀφοῦ ἐδημιούργησαν τὴν σονάταν καὶ ἔφεραν αὐτὴν εἰς μεγάλην ἀκμήν, ἐν τέλει τὴν ἀφῆκαν νὰ παρακμάσῃ καὶ νὰ σβήσῃ. Οἱ Ἰταλοὶ συνθέται, οἱ ἀσχοληθέντες πρῶτοι μὲ τὴν νέαν ταύτην μορφὴν τῆς τέχνης, εἶναι οἱ: Λεγκρέντσι, Μπασσάνι Κορέλλι (χάρις εἰς τὸν ὁποῖον καθιερώθη ὁριστικῶς ὁ τριμερὴς τύπος τῆς σονάτας), Τζεμινιάνι, Βερατσίνι, Λοκατέλλι, Ταρτίνι, Ναρντίνι, Γκαλούππι, Πεστσέττι, Πουνιάνι κλπ. Ἀφ' ἑτέρου ἐν Γερμανίᾳ τὸν τριμερῆ τύπον τῆς σονάτας ἐκαλλιέργησαν κυρίως οἱ: Κούναου, Τέλεμαν, Μάττεζον, Χαῖνδελ, Ἰω. Σεβ. Μπὰχ κ. ἄ.

Ἀλλ' ἡ σονάτα ἔχει ἀκόμη νὰ διανύσῃ ἀρκετὴν ὁδὸν καὶ νὰ συνεχίσῃ τὰς τελειοποιήσεις εἰς τὴν μορφήν, τὰς εἰσαγομένας καθ' ἑκάστην ὑπὸ τοῦ Καρ. Φιλ. Ἐμ. Μπάχ, τοῦ Χάϋδν, τοῦ Μόζαρτ καὶ ἰδίως τοῦ Φρ. Γουλ. Ρούστ, ὅστις δικαίως θεωρεῖται ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν πρόδρομος τοῦ Μπετόβεν. Ὁ τελευταῖος οὗτος ὅμως δίδει εἰς τὴν σονάταν τὴν ὁριστικὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἔκτοτε ὑπερέβη. Βάσιν τῆς σονάτας τοῦ Μπετόβεν ἀπο-

Digitized by Google

τελεῖ ἡ μουσικὴ ἰδέα, ἀλλ' ἰδέα μεγαλειώδης, ἐπιβλητικὴ καὶ τόσον μακρά, ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ. Διάφοροι πυρῆνες, ρυθμικοὶ ἢ ἁρμονικοί, ἐκ τῆς κεντρικῆς ταύτης ἰδέας λαμβανόμενοι, θέλουσι δώσει ἀφ' ἑτέρου τὴν γένεσιν καὶ εἰς τὰς ἄλλας μουσικὰς φράσεις, ἐφ' ὧν βασίζονται καὶ τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον καὶ τὸ τέταρτον μέρος τῆς σονάτας. Οἱ πυρῆνες οὗτοι δίδουσιν εἰς τὸ ἔργον μοναδικὴν ἑνότητα καὶ δημιουργοῦσι τὴν λεγομένην κυκλικὴν μορφὴν συνθέσεώς τινος, μορφὴν τὴν ὁποίαν συναντῶμεν παρὰ τῷ Καίσαρι Φράνκ. Εὐρεῖα ἐξ ἄλλου ἀνάπτυξις, νέα συνεχῶς παρεμβαλλόμενα μουσικὰ ἐπεισόδια, τολμηραὶ μετατροπίαι, ἀπροσδόκητοι κατακλεῖδες, θέματα εὑρισκόμενα ἐν ἀντιθέσει μεταξύ των, προσδίδουσιν εἰς τὴν σονάταν τοῦ Μπετόβεν χαρακτῆρα ἔργου ἐπιβλητικοῦ, ἐνιαίου δὲ ἀφ' ἑτέρου παρὰ τὰ πολυποίκιλα στοιχεῖα. Εἰς τὸν Μπετόβεν ὀφείλομεν τέλος τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ μενουέττου διὰ τοῦ σκέρτσο. Ἡ σονάτα, ὁριστικῶς διαμορφωθεῖσα, ἐπέβαλε τὴν μορφὴν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν συμφωνίαν, τὸ κοντσέρτο, τὸ τρίο, τὸ κουαρτέττο, εἰς τὰς σονάτας διὰ βιολίον καὶ κλειδοκύμβαλον κλπ.

Οἱ σύγχρονοι τοῦ Μπετόβεν οἱ ἐπιδοθέντες εἰς τὴν μορφὴν τῆς σονάτας εἶναι οἱ: Κλεμέντι, Ντοῦσσεκ, Κράμερ, Στάϊμπελτ, Χοῦμμελ, Φίλντ, Ρίς, Μόσελες, Κάλκμπρέννερ κλπ. Ἐκ τῶν ρωμαντικῶν ἀφ' ἑτέρου ἔγραψαν σονάτας, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀκολουθοῦντες τὰ πρότυπα τοῦ Μπετόβεν, οἱ: Βέμπερ, Σοῦμπερτ, Μένδελσων, Σοπὲν καὶ Σοῦμαν. Τέλος, ἐκ τῶν συγχρόνων εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἐπεδόθησαν οἱ: Ράϊνεκε, Ράφφ, Ρούμπινστάϊν, Γκρήγκ, Φράνκ, Μπράμς, κλπ. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

σονατίνα (ἡ) (ἰταλ. sonatina = *μικρὰ σονάτα*) *[Μουσ.]* Ἀποτελεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ δύο ἢ τριῶν μερῶν, σπανίως ἔχει ἀνάπτυξιν καὶ εἶναι γενικῶς εὔκολος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν. Σονατίνας ἀπαντῶμεν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἔγραψαν δὲ τοιαύτας καὶ πολλοὶ μεγάλοι μουσουργοὶ ἀπὸ τοῦ Μπετόβεν μέχρι τῶν συγχρόνων. Γ. Σ.

Σονγκάϊ (Songhai). Νέγροι τοῦ Δυτικοῦ Σουδάν, κατοικοῦντες ἐντὸς τοῦ τόξου τοῦ Νίγηρος. Τὸ κράτος τῶν Σονγκάϊ ἐξετείνετο μέχρι τοῦ Μαρόκου καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ Σουδάν, ἀλλ' ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Μαροκηνοὺς τῷ 1590 καὶ εἰς τοὺς Φούλμπε κατὰ τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα. Οἱ Σονγκάϊ εἶναι Μουσουλμᾶνοι τὴν θρησκείαν καὶ λαλοῦν τὴν γλῶσσαν ζέρμα. Θ. Χ. Σ.

σονερτία (ἡ) (Sonertia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γεντιανοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σονερτία ἡ χιράτα* (Sonertia Chirata), ἧς τὸ χόρτον εἶναι πικρότατον. Τὸ ἀφέψημα τούτου χρησιμοποιεῖται ὡς τονωτικόν. Δ. Ν. Π.

Σονέττι (Sonetti), ***Μπαρτολομέο ντάλλι —***. Βενετὸς περιηγητὴς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, φέρων τὸν τίτλον τοῦ Sopracomito. Ἔχων ποιητικὴν ἔμπνευσιν, πολλὰς τῶν νήσων, τὰς ὁποίας περιηγήθη, ἐν αἷς καὶ τὰς Κυκλάδας, περιέγραψε διὰ στίχων, ἐξ οὗ καὶ τὸ παρωνύμιον αὐτοῦ dalli Sonetti, τοῦ οἰκογενειακοῦ ἐπωνύμου του παραμείναντος ἀγνώστου. Τὴν ὑπ' αὐτοῦ περιγραφὴν τῶν Κυκλάδων ἀφιέρωσεν εἰς τὸν δόγην Μοτσενῖγον, ἄρξαντα ἀπὸ τοῦ 1478 μέχρι τοῦ 1485. Μέγα μέρος τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ δὲν εἶναι πρωτότυπον, ἀλλ' ἀντεγράφη ἁπλῶς ἐκ τοῦ Βουονδελμόντη· διὸ πρέπει νὰ γίνεται χρῆσις αὐτοῦ μετ' ἐπιφυλάξεως. Ἀλλὰ τὰ ἐν αὐτῇ διαγράμματα τῶν νήσων εἶναι ἀκριβῆ, κατὰ τὰς ἐξ αὐτοψίας παρατηρήσεις τοῦ William Miller. Φέρει δὲ τὸ ἔργον του τὸν τίτλον: «Isolario o sia Cosmografia del mar Egeo», περιλαμβάνον πολλοὺς γεωγραφικοὺς πίνακας. Νέα ἔκδοσις αὐτοῦ ἐγένετο ἐν Βενετίᾳ τῷ 1532. Σῴζεται καὶ χειρόγραφον αὐτοῦ ἐν τῇ Βιενναίᾳ βιβλιοθήκῃ (Cod. Marcian. Ital., Cl. IX, N° 188). Δ. Π. Π.

σονέττον (τὸ) (ἰταλ. sonetto, γαλλ. sonnet, προβηγκ. sonet = *ᾀσμάτιον*) *[Μετρ.]*. Εἶδος στιχουργήματος δεκατετραστίχου, ἀποτελουμένου συνήθως ἐκ δύο συνθετικῶν μελῶν: δύο τετραστίχων καὶ δύο τριστίχων. Ἑκάτερον τῶν συνθετικῶν μελῶν, μολονότι εἶναι συντεθειμένον ἐξ ἄλλων μικροτέρων στιχουργικῶν συστημάτων, ἑνώνεται διὰ τῆς τεχνικῆς πλοκῆς τῆς ὁμοιοκαταληξίας εἰς ἀδιάσπαστον καὶ ἁρμονικὸν ὀργανισμόν. Ἡ κλασσικὴ μορφὴ τοῦ σονέττου εἶναι: *αββα, αββα, γδγδγδ.* Πλὴν τῆς μορφῆς ὅμως ταύτης, τὸ σονέττον ὑποδύεται, ἀναλόγως τῆς πλοκῆς τῆς ὁμοιοκαταληξίας, καὶ ποικίλας ἄλλας μορφάς. Περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ σονέττου τρεῖς μέχρι τοῦδε ἔχουν διατυπωθῆ γνῶμαι. Κατὰ τὴν πρώτην, ἀνεπτύχθη μεταξὺ τῶν σικελικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος· κατὰ τὴν δευτέραν, εἶναι ἐπινόησις τῶν τρουβαδούρων τῆς Γαλλίας· καὶ κατὰ τὴν τρίτην, ἐφευρέτης αὐτοῦ εἶναι ὁ Ἰταλὸς ποιητὴς Πετράρχης. Αἱ δύο πρῶται γνῶμαι εἶναι μᾶλλον ἀπίθανοι, διότι ἡ τεχνικὴ τοῦ σονέττου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καλλιεργηθῇ ὑπὸ λαϊκοῦ ποιητοῦ, καὶ διότι ἡ ἀναλυτικὴ ἱστορικὴ ἔρευνα τῶν μορφῶν τῆς ὁμοιοκαταληξίας δὲν μᾶς παρέχει τοιοῦτον ἐνδόσιμον. Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια, καὶ μάλιστα εἰς τὰ τραγούδια τοῦ ἐπικοῦ κύκλου, ἡ ὁμοιοκαταληξία, ὅπως ἐν Ἑλλάδι, οὕτω καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ταιριάζεται ἀνὰ δύο ἢ περισσοτέρους στίχους μὲ μονοτονίαν καὶ σταθερὰν ἐπανάληψιν. Ἀντιθέτως, ἡ τρίτη θεωρία, ἡ παραδεχομένη τὸν Πετράρχην ὡς ἐφευρέτην τοῦ σονέττου, ἔχει ὑπὲρ ἑαυτῆς πολλὰ ἐπιχειρήματα. Τὸ δεύτερον μέλος τοῦ σονέττου ἀπαντᾷ ἤδη παρὰ τῷ Δάντῃ· εἶναι ἡ terza rima τῆς «Θείας Κωμῳδίας», ἡ ὁποία ἔχει τὴν ἀκόλουθον μορφήν: *αβα, βγβ, γδγ, δεδ κλπ.* Ἔπειτα ὁ Πετράρχης, ὁ πρῶτος λυρικὸς ποιητὴς τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀνυψώσας τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν περιφρονημένην τονικὴν ρυθμοποιΐαν, ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἐπινοήσῃ καὶ νέας μορφὰς ποιητικῆς ἐκφράσεως. Ἡ ἀνάγκη αὕτη ἐπροκάλεσε τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ σονέττου, πατὴρ τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὁ Πετράρχης.

Μετὰ τὸν Πετράρχην, τοῦ ὁποίου εἶναι ὀνομαστὰ τὰ 317 σονέττα, ἐκαλλιέργησαν γονίμως τὸ στιχουργικὸν τοῦτο εἶδος μεγάλοι ποιηταί, ὅπως ὁ Σαίξπηρ, ὁ Τάσσος, ὁ Ἀλφιέρης, ὁ Οὖγος Φώσκολος, ὁ Καρντούτσι, ὁ Μυσσέ, ὁ Μπωντελαίρ, ὁ Σουλλὺ-Πρυντών, ὁ Ἐρεντιὰ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Ἐν Γαλλίᾳ μάλιστα ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' τὸ σονέττον κατήντησεν οἱονεὶ τὸ συρμοῦ στιχούργημα καὶ ἐκαλλιεργεῖτο μετὰ ζήλου, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐφαμίλλου ἐπιτυχίας, ὑπὸ τῶν κοσμικῶν κύκλων. Ἐσωτερικῶς τὸ σονέττον παρουσιάζει ἀναλογίαν περιεχομένου πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν του. Συνήθως διὰ τῶν δύο πρώτων τετραστίχων γίνεται προϊοῦσα λυρικὴ ἔκθεσις τοῦ θέματος, ἥτις κορυφοῦται εἰς τὸν ὄγδοον στίχον. Τὴν δέσιν ταύτην ἐπακολουθεῖ ἠρέμως ἡ λύσις εἰς τοὺς ἀκολούθους ἓξ στίχους, ὅπου ὁ ποιητὴς συνάγει οἱονεὶ τὸ φιλοσοφικὸν συμπέρασμα τῆς λυρικῆς ἐκθέσεως. Πολλάκις ὅμως τὸ σονέττον ἀποτελεῖ ἑνιαῖον καὶ ὁμοειδὲς ποίημα, ἐγκωμιαστικὸν ἢ διδακτικόν, ἢ ὁμοιάζει πρὸς ἐπύλλιον. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν διέπεται ὑπὸ αὐστηρᾶς ἐσωτερικῆς πειθαρχίας, ἡ ὁποία καθίσταται αὐτόχρημα σιδηρᾶ, λόγῳ τῆς σταθερᾶς ἐναλλαγῆς τῶν ὁμοιοκαταληξιῶν καὶ πρέπει νὰ ἐκφράζῃ νόημα τέλειον καὶ αὔταρκες.

Εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὸ πρῶτον σονέττον ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ περιηγητοῦ Κυριακοῦ τοῦ ἐξ Ἀγκῶνος, περὶ τὸ 1440. Ἀφθονώτερα ἀπαντοῦν τὰ ἑλληνικὰ σονέττα ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος· καὶ ἐντεῦθεν. Ὁ Legrand ἐδημοσίευσεν ἐκ βενετικοῦ κώδικος συλλογὴν τραγουδιῶν Κυπρίου ποιητοῦ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, περιλαμβάνουσαν ἀρκετὰ σονέττα εἰς ἑνδεκασυλλάβους ἀκαταλήκτους καὶ εἰς κυπριακὴν διάλεκτον. Τινὰ ἐκ τῶν σονέττων τούτων ἔχουν καὶ οὐράν, ἤτοι δύο ἐπὶ πλέον στίχους. Κυρίως ὅμως τὸ σονέττον ἐκαλλιεργήθη ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Μετὰ τὸν Σολωμόν, ὁ ὁποῖος ἔγραψε μόνον ἰταλικὰ σονέττα, ἐκαλλιέργησαν τὸ σονέττον ὁ Πολυλᾶς, τοῦ ὁποίου σῴζονται τρία ἀρτιώτατα καὶ ἀριστουργηματικά, ὁ Λασκαράτος, ὁ Μαρτζώκης, ὁ Μαρκορᾶς, ὁ Ἄβλιχος, ὁ Μαβίλλης, ὁ Παλαμᾶς, ὁ Γρυπάρης κ. ἄ. Τὸ σονέττον, μὲ τοὺς διαφόρους συνδυασμοὺς τῶν μελῶν καὶ τῶν ὁμοιοκαταληξιῶν του, δύναται νὰ ὑποδυθῇ 64 μορφάς, ἀποτελεῖται δὲ συνήθως ἐκ στίχων ἑνδεκασυλλάβων, δεκατρισυλλάβων καὶ δεκαπεντασυλλάβων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Asselinau*: Histoire du sonnet (Paris 1855). —*L. de Veyrières*, Monographie du sonnet; sonnetistes anciens et modernes (τ. 2 1869).—*G. Tomlinson*, The sonnet (1874).—*D. Ferrari*, La Storia del sonetto italiano (1887).—*Δ. Ζακυνθηνοῦ*, Τὸ σονέττο στὴ νεοελληνικὴ ποίηση (Ἀθῆναι 1926). Θ. Π.

σονέττο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *παιωνία ἡ φαρμακευτική.*

σόνι (τό), πληθ. *σόνια* (τὰ) *[Καπνολ.]*. Ὀνομάζονται οὕτω τὰ φύλλα τῆς κορυφῆς (κορφόφυλλα) τοῦ καπνοῦ. Εἶναι ἡ ἕκτη καὶ τελευταία σειρὰ φύλλων (χέρι), ἥτις πρέπει ν' ἀποκοπῇ κατὰ τὴν ὀγδόην ἑβδομάδα τῆς συγκομιδῆς, ἀλλ' ἡ ὁποία σπανίως ἀποκόπτεται, διότι τὰ *σόνια* κατὰ 90 % παραμένουν ἄωρα (πράσινα), καὶ ὅταν συλλεγῇ ἡ πέμπτη σειρὰ (τὸ οὖτσι), τότε τὰ σόνια μαυρίζουν καὶ ἐνδεχόμενον κατὰ τὸ καλουπίασμα νὰ καταστρέψουν καὶ ἄλλα φύλλα. Ἐν τούτοις ἐλάχιστοι καπνοπαραγωγοὶ τὰ συλλέγουν, λόγῳ οἰκονομίας, καὶ αὐτὰ κατ' Ὀκτώβριον, ὁπότε πλέον ἔχουν ὡριμάσει. Εἰς τὸ ἐμπόριον πωλοῦνται ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὰ ἄλλα καπνά, καλοῦνται δὲ *μπασάμια.*

Σόννεμπεργκ (Sonneberg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ κλιματολογικὸς σταθμὸς τῆς Γερμανίας ἐν τῷ Θουριγγίῳ δρυμῷ, εἰς 400 μ. ὕψος. Κάτ. (1925) 19.157. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Στοκχάϊμ-Κοβούργου καὶ ἔχει πρακτικὸν λύκειον καὶ παγκοσμίου φήμης βιομηχανίαν παιδικῶν παιγνίων καὶ εἰδῶν πορσελλάνης, ὑάλου κ. τ. τ. Ἐγγὺς τῆς πόλεως κεῖται τὸ ἀστεροσκοπεῖον *Ἑρμπισμπύλ.* —Π.

Σόννενμπουργκ (Sonnenburg), ***Ἐδουάρδος.*** Γερμανὸς χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1848. Τῷ 1883 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητής, τῷ δὲ 1899 ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ μυστικοσυμβούλου ἰατροῦ. Ἀπὸ τοῦ 1890 διηύθυνε τὸ χειρουργικὸν τμῆμα τοῦ ἐν Βερολίνῳ νοσοκομείου Moabit. Ἔγραψε: «Περὶ παθολογικῶν ἐξαρθρημάτων τῆς κατὰ γόνυ ἀρθρώσεως» (1876), «Περὶ νέας ἐγχειρητικῆς μεθόδου τῆς ἐκτοπίσεως τῆς οὐροδόχου κύστεως» (1881), «Περὶ χειρουργικῶν νόσων τῶν πνευμόνων», «Περὶ παθολογίας καὶ θεραπευτικῆς τῶν περιτυφλιτίδων» κτλ. Ο. Ρ.

σοννερατία (ἡ) (Sonneratia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σοννερατιοειδῶν* ἢ *σοννερατιιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν περὶ αὐτὰς νήσων. Αἱ σοννερατίαι εἶναι δένδρα μὲ κλάδους τετραγωνικούς, ἄνθη μεγάλα, καταληκτικά, σχεδὸν μονήρη ἐπὶ βραχέων μίσχων ἀναφαινόμενα καὶ ἔχοντα κάλυκα σαρκώδη καὶ στεφάνην ἑξαπέταλον. Ὁ καρπὸς εἶναι μέγας, σφαιρικός, σαρκώδης καὶ διαιρεῖται εἰς πολλὰ διαμερίσματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων περικλείει πλεῖστα σπέρματα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σοννερατία ἡ ὑψηλὴ* (Sonneratia excelsa), δένδρον φθάνον εἰς ὕψος 5 μ. περίπου, μὲ φύλλα ἀντίθετα καὶ μεγάλα ἐρυθρὰ ἄνθη. Φύεται εἰς τὰ ὑγρὰ μέρη τῆς Μαλαβάρης καὶ τῶν Μολούκων νήσων. Τὸ δριμὺ ὀξύ, ὅπερ λαμβάνεται ἐκ τῶν φύλλων της, ἀναμιγνύεται μετὰ μέλιτος καὶ δίδεται ὡς ἀντιπυρετικὸν φάρμακον. Δ. Ν. Π.

σοννερατιοειδῆ (τά), ἢ ***σοννερατιίδαι*** (οἱ) (Sonneratiaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνουσα θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς καὶ κυρίως τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σοννερατία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Σοννίνι ***ντὲ Μανουκούρ*** (Sonnini de Manoncourt), ***Κάρολος-Νικόλαος-Σιγισβέρτος.*** Γάλλος περιηγητής, γεννηθεὶς ἐν Λουνεβίλλῃ τῷ 1751 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1812. Μέλος ὢν διαφόρων σοφῶν ἑταιρειῶν, ἐπεχείρησε, κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΣΤ' καὶ τῇ συγκαταθέσει τοῦ σουλτάνου, ταξίδια ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἑλλάδα (1777—1780) πρὸς μελέτην τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ ἀφορῶν τὴν Ἑλλάδα ἔργον του ἐπιγράφεται: «Voyage en Grèce et en Turquie fait par ordre de Louis XVI», ἐξεδόθη δ' ἐν Παρισίοις εἰς δύο τόμους τῷ 1801. Ὁ Σοννίνι, γνωρίσας ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐκτιμήσας τὰ προτερήματα αὐτῶν, ἀνέτρεψε δι' ἀκραδάντων ἐπιχειρημάτων τὸ ὑπὸ τοῦ παραδοξολόγου Ὀλλανδοῦ Πάουβ (Pauw) δημοσιευθὲν φιλοσοφικὸν σύγγραμμα, ἐν ᾧ οὗτος, οἱονεὶ πρόδρομος τοῦ Φαλμεράϋερ, διέχυσεν ὅλην τοῦ μισελληνισμοῦ του τὴν χολήν, ἰσχυρισθεὶς ὅτι ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων δὲν ὑπάρχουσι. Μετὰ προφητικῆς δὲ ψυχῆς ὁ Σοννίνι προεῖπε τὴν ἐπικειμένην ἀνάστασιν τῆς δούλης Ἑλλάδος. Ὁ Σοννίνι ἐξεπόνησε καὶ ἄλλα ἔργα, ἐν οἷς καὶ τὰ ἑξῆς: «Voyage dans la haute et la basse Égypte» (1799, εἰς 3 τόμ. μετὰ ἰδιαιτέρου γεωγραφικοῦ χάρτου), «Histoire naturelle des reptiles» (1802, εἰς 4 τόμους) καὶ ἄλλα τινά. Διαμείνας εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα τοῦ Βυφφῶνος, περιέγραψε χάριν τοῦ μεγάλου φυσιοδίφου εἴδη τινὰ πτηνῶν, περὶ τὰ 26, καὶ συνέδεσε τὸ ὄνομά του πρὸς τὴν πρώτην ἐξ 127 τόμων εἰς 8ον πλήρη ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Βυφφῶνος, ἥτις, ἀρξαμένη τῷ 1798, συνεπληρώθη τῷ 1807. Δ. Π. Π.

Σοννῖνο, ἢ ***Σονῖνο*** (Sonnino ἢ Sonino) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Ρώμης, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ρώμης εἰς Τερρατσίνα σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Κάτ. 10.300. Μ. Δ. Β.

Σοννῖνο (Sonnino), ***Σίδνεϋ, βαρῶνος ντὲ —.*** Ἰταλὸς διπλωμάτης, οἰκονομολόγος καὶ πολιτικὸς (1847—1922). Σπουδάσας νομικά, ἠκολούθησε κατ' ἀρχὰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὰς πρεσβείας τῆς Μαδρίτης, τῆς Βιέννης, τοῦ Βερολίνου καὶ τῶν Παρισίων. Τῷ 1877 ἐξέδωκεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Φρανκέττε, τὸ δίτομον ἔργον «Ἡ Σικελία», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξετάζει τοὺς ὅρους τῆς τότε ζωῆς τῶν Σικελῶν κατοίκων. Τῷ 1878 ἐξέδωκε τὸ ἑβδομαδιαῖον οἰκονομολογικὸν περιοδικὸν «Ἡ ἑβδομαδιαία ἐπιθεώρησις», ὅπερ, μετὰ τέσσαρα ἔτη, τῷ 1882, μετεβλήθη εἰς καθημερινὴν ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιθεώρησις». Τῷ 1880 ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν βουλευτὴς τοῦ φιλελευθέρου κόμματος, διακριθεὶς ἐν τῇ βουλῇ διὰ τὰς οἰκονομολογικάς του ἀγορεύσεις. Ἀπὸ τοῦ 1887 μέχρι τοῦ 1889 ἐγένετο ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Κρίσπι. Κατὰ τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν τῆς Ἰταλίας τοῦ 1893, ὁ Κρίσπι ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκο-

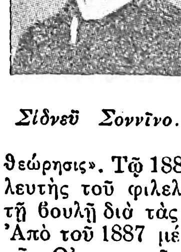

Σίδνεϋ Σοννῖνο.

Digitized by Google

νομικῶν. Χάρις εἰς τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ὁ Σοννῖνο, ἡ Ἰταλία ἀπέφυγε τὴν χρεοκοπίαν, τὰ δὲ δημόσια οἰκονομικὰ ἐστερεώθησαν ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων. Παραιτηθεὶς τῷ 1896 μετὰ τοῦ Κρίσπι, κατόπιν τῆς ἥττης τῆς Ἄδουας, ἐγένετο εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, τῷ δὲ 1901 ἵδρυσε τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Ἰταλίας» ἐν Ρώμῃ, ἥτις ἀπέβη τὸ ὄργανον τοῦ φιλελευθέρου κόμματος. Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1906 μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1909 μέχρι τοῦ Μαρτίου 1910 διετέλεσε πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Σαλάντρα καὶ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος, πρωτοστατήσας εἰς τὴν ἔξοδον τῆς Ἰταλίας παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων. Τὴν θέσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐκράτησε καὶ εἰς τὰς κυβερνήσεις τοῦ 1916 καὶ 1917 ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ Ὀρλάνδο. Τῷ 1919 ἔλαβε μέρος εἰς τὸ συνέδριον εἰρήνης τῶν Παρισίων μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ Ὀρλάνδο, ἀλλὰ κατόπιν διαφωνίας μετὰ τῶν συμμάχων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἰταλικῶν ἀξιώσεων, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν διάσκεψιν μετὰ τοῦ Ἰταλοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Ρώμην. Ἐπιστρέψας μετ᾽ ὀλίγον εἰς Παρισίους καὶ μὴ ἐπιτυχὼν τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀπαιτήσεών του, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς κυβερνήσεως Ὀρλάνδο, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1919, ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς. Τῷ 1920 ἐξελέγη γερουσιαστής. Ὁ Σοννῖνο θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆς ἐθνικιστικῆς πολιτικῆς τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν διασημοτέρων συγχρόνων οἰκονομολόγων της. Ἔγραψε καὶ διάφορα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία ἐν Ἰταλίᾳ» (1870), «Περὶ τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς κυβερνήσεως ἐν Ἰταλίᾳ» (1872), «Περὶ τῆς ἀναλογικῆς ἀντιπροσωπεύσεως» (1872), «Οἱ χωρικοὶ ἐν Σικελίᾳ» (1872), «Δαντικὰ ἀναγνώσματα» (1905), «Τί ποιητέον» (1910) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Σονόρα (Sonora) *[Γεωγρ.]*. Ἡ δευτέρα κατὰ τὸ μέγεθος πολιτεία τῆς δημοκρατίας τοῦ Μεξικοῦ, ἐμβαδοῦ 182.552 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 275.117 (1921) κατοίκων, κειμένη ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μεξικοῦ. Εἶναι πλουσία εἰς μεταλλεύματα, οἱ δὲ ποταμοὶ αὐτῆς παρέχουσι διὰ τῆς κυλιομένης ἄμμου ψήγματα χρυσοῦ εἰς σημαντικὴν ποσότητα. Παράγει σῖτον, δημητριακά, καφέν, καπνόν, σακχαροκάλαμον, ὀπώρας κλπ. Πρωτεύουσα τὸ *Ἑρμοσίλιο*, κύριος δὲ λιμὴν ὁ *Γκουαϋάμας*. Θ. Κ.

Σόνρεϋ (Sohnrey), *Ἑρρῖκος*. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1859. Διετέλεσε κατ᾽ ἀρχὰς δημοδιδάσκαλος καὶ εἶτα δημοσιογράφος, ἠγωνίσθη δὲ μετὰ φανατισμοῦ ὑπὲρ τῆς ἐξυγιάνσεως καὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς ὑπαίθρου χώρας. Συνέγραψε τὰ ἔργα: «Ἡ κοινωνικὴ πρόνοια εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν», «Τὸ ρεῦμα τῆς ἀστυφιλίας καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις», «Ἡ τέχνη τῆς ὑπαίθρου χώρας», «Λαϊκοὶ ἀγῶνες καὶ ἑορταὶ εἰς τὴν γερμανικὴν ὕπαιθρον» κ. ἄ. Ὁ Σόνρεϋ συνέγραψεν ὡσαύτως λογοτεχνικὰ ἔργα, διακρινόμενα κυρίως διὰ τὴν ἀκρίβειαν, μεθ᾽ ἧς περιγράφει τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἤθη τῶν χωρικῶν. Κυριώτερα μεταξὺ τούτων εἶναι τὰ μυθιστορήματα: «Τὸ ἀδελφικὸ κτῆμα», «Γκρέτε Λέντς», «Πατήματα στὴν θάλασσα», τὰ διηγήματα: «Αὐτοὶ ποὺ κάθονται πίσω ἀπὸ τὰ βουνά», «Ἔξω στὴν πρασινάδα», «Οἱ ζωντανοὶ κ᾽ οἱ πεθαμένοι», «Ὅταν ἀνατέλλῃ ὁ ἥλιος», «Ὁ Ροβινσὼν τοῦ Λιντενχύττε» καὶ ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ μουσικοὶ τοῦ χωριοῦ» λαϊκὴ κωμῳδία». Λ. Κ.

Σονσὸν (Souson) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κολομβίας ἐν τῷ νομῷ Ἀντιοκβία. Κάτ. 30.000. Ἔχει ὑφαντουργίαν καὶ διεξάγει ἐμπόριον ζῴων καὶ σιτηρῶν. Θ. Κ.

σόντα (ἡ)· δημωδ. ναυτ., μακρὸς κοντός, ἐνίοτε βαθμονομημένος, χρησιμοποιούμενος διὰ βυθομετρήσεις· || κατ᾽ ἐπέκτ., ἡ βυθομετρικὴ βολίς. Σ. Ε. Λ.

Σὸν-τάϊ (Sontai ἢ Sontay) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Τογκίνου καὶ πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 15.000. Εἶναι ἡ ὡραιοτέρα πόλις τοῦ Τογκίνου. Ἡ ἐπαρχία ἐκτείνεται ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ, ἔχει 300.000 κατ. καὶ παράγει ὄρυζαν, καφὲν καὶ ἰδίως δασικὰ προϊόντα. Γ. Ι. Β.

σοντάρω· δημωδ. ναυτ., βυθομετρῶ διὰ μακροῦ κοντοῦ, βαθμονομημένου ἢ μή. Σ. Ε. Λ.

Σόνταχ (Sontag), *Ἑρριέτη*. Διάσημος Γερμανὶς ἀοιδὸς (1806—1854). Ἐνεφανίσθη ἀπὸ σκηνῆς μόλις ἑξαέτις ἐν Δαρμστάτῃ εἰς τὸ μελόδραμα «Ἡ γυναικοῦλα τοῦ Δουνάβεως». Μετὰ τετραετεῖς ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Πράγας σπουδάς, εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν, ἔπαιξεν εἰς τὸ μελόδραμα «Ἰωάννης τῶν Παρισίων» τὸν ρόλον τῆς ἀσθενούσης πρωταγωνιστρίας μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε ἔκτοτε ἑδραιώθη ἡ φήμη της. Προσληφθεῖσα ὀλίγον κατόπιν εἰς τὸ ἰταλικὸν μελόδραμα καὶ τὸ μελόδραμα τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης, δὲν εἶχε τὴν προσδοκωμένην ἐπιτυχίαν· ἀπὸ τοῦ 1824 ὅμως ἄρχεται ἡ ἔνδοξος περίοδος τῆς ζωῆς της ἐν Λειψίᾳ, ἔνθα ἦρε τοιούτους θριάμβους εἰς τὰ μελοδράματα «Εὐρυάνθη» καὶ «Φραϊσὺτς» τοῦ Βέμπερ, ὥστε ἀμέσως κατόπιν ἐκλήθη εἰς τὸ μελόδραμα τοῦ Βερολίνου. Τῷ 1826 ὑπεδύθη ἐν Παρισίοις μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τὸν ρόλον τῆς Ροζίνας εἰς τὸν «Κουρέα τῆς Σεβίλλης» τοῦ Ροσσίνι. Ἐν Παρισίοις ἔπαιξεν ὡσαύτως τὰ μελοδράματα τοῦ Ροσσίνι: «La Donna del Lago» καὶ «L'Italiana in Algeri», τὸν ρόλον τῆς Δεισδαιμόνας εἰς τὸν «Ὀθέλλον» τοῦ Ροσσίνι, τὸν τῆς δόννα Ἄννα εἰς τὸν «Δὸν Ζουὰν» τοῦ Μόζαρτ καὶ τὸν τῆς «Σεμιράμιδος» τοῦ Ροσσίνι. Μεταβᾶσα εἰς Λονδῖνον ἐνυμφεύθη κρυφίως τὸν ἐν Χάγῃ πρέσβυν τῆς Σαρδηνίας κόμιτα Ρόσσι, τῷ δὲ 1830 ἐγκατέλειψε τὴν σκηνήν. Ἀφοῦ ἰδιώτευσεν ἀπὸ τοῦ 1837 μέχρι τοῦ 1848 ἐν Πετρουπόλει, ἔνθα ὁ σύζυγός της ἦτο πρέσβυς, ἠναγκάσθη λόγῳ οἰκονομικῆς καταστροφῆς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐνεργὸν καλλιτεχνικὴν ζωήν. Γ. Σ.

Σόντεν, ἢ ***Ζόντεν*** (Soden) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Γερμανίας ἐν Ἔσσεν - Νασσάου, εἰς ὕψος 150—200 μ., ἐπὶ τοῦ ὄρους Ταύνου καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Φραγκφούρτη - Ἔχστ - Σόντεν. Κάτ. 2.133 (1920). Θ. Κ.

— *[Ἰαματ.]* Αἱ πηγαὶ ἐμφανίζονται παρὰ τὰς νοτίους ὑπωρείας τοῦ ἐκ σχιστολιθικοῦ πετρώματος ὄρους Taunus. Εἶναι ἁλιπηγαὶ πλούσιαι εἰς ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ ἀλκαλικαὶ πηγαὶ τῶν ἀλκαλικῶν γαιῶν. Εἰς τὸ Σόντεν ὑπάρχει τὸ μεγαλύτερον εἰσπνευτήριον τοῦ κόσμου καὶ μηχανοθεραπευτικὸν ἰνστιτοῦτον. Τὸ Σόντεν εἶναι θεραπευτικὸς σταθμὸς διὰ παθήσεις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων: τῆς ρινός, τοῦ λάρυγγος, τοῦ φάρυγγος, τῶν βρόγχων, πρὸς ἀποθεραπείαν τῶν πνευμόνων, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ χρονίας βρογχίτιδος, ἐμφυσήματος, ἄσθματος μετὰ καρδιακῶν ἐπιπλοκῶν. Τὰ ὕδατα αὐτοῦ ἐνδείκνυνται διὰ γυναικολογικὰς παθήσεις, ρευματισμοὺς κ.λ.π. Κ. Γ. Μ.

Σόντιος (Sontius) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς βορείου Ἰταλίας, ὁ νῦν *Ἰζόντσο* (βλ. λ.).

Σόντιος, ***Πέτρος***. Κερκυραῖος ἀστρονόμος, ἀκμάσας τὴν ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδα. Σπουδάσας ἐν Παταυΐῳ τὰ μαθηματικά, ἐγένετο φίλος τοῦ Φραkαστόρη (1538) καὶ μέλος τῶν «Ἐξησφαλισμένων ἀκαδημαϊκῶν». Παρετήρησε καὶ περιέγραψε τὸν κομήτην, ὅστις ἀνεφάνη τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1532. Λ. Χ. Ζ.

Σόντριο (Sondrio) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Λομβαρδίᾳ. Ἔχει ἔκτασιν 3.194 τ. χλμ. καὶ 132.564 κατ. Παράγει οἴνους, μέταξαν καὶ πτηνοτροφικὰ προϊόντα. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις. —2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ ἐν Λομβαρδίᾳ, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄντα. Κάτ. 10.667. Ἔχει ἀξιόλογον μεταξουργίαν. Μ. Δ. Β.

Σοντσίνι (Soncini), *Λαίλιος*. Ἰταλὸς ἰησουΐτης, γεννηθεὶς ἐν Βρεσκίᾳ τῷ 1736. Ἔγραψε: «Sonetti» (103) ἐπὶ θεμάτων τῆς Π. Διαθήκης, τυπωθέντα τῷ 1803 ἐν Βερώνῃ ὑπὸ τοῦ Giuliani. Ἀπέθανε τῷ 1806. Λ. Χ. Ζ.

Σοντσῖνο (Soncino ἢ Sonzino) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Κρεμόνας, παρὰ τὸν ποταμὸν Ὄλιο. Κάτ. 10.227. Ἔχει μεταξουργεῖα καὶ ἐργοστάσια ζυμαρικῶν καὶ συνδέεται διὰ τροχιοδρόμου μετὰ τοῦ Μιλάνου. Μ. Δ. Β.

Σόντυ (Soddy), ***Φρειδερῖκος***. Ἄγγλος ἐπιστήμων, γεννηθεὶς τῷ 1877. Τῷ 1900 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς χημείας εἰς τὸ πανεπιστήμιον Mc Gill τοῦ Montreal, ἔνθα ἠσχολήθη εἰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας ἐπὶ τῆς ἀκτινενεργείας μετὰ τοῦ E. Rutherford. Τῷ 1902 — 1904 εἰργάσθη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Ramsaiy εἰς τὸ University College τοῦ Λονδίνου. Ἐν ἔτει 1904 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς χημείας καὶ ἀκτινενεργείας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γλασκώβης, μετὰ δύο δ᾽ ἔτη μετετέθη ὡς καθηγητὴς τῆς χημείας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Aberdeen καὶ τῷ 1919 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀνοργάνου καὶ φυσικῆς χημείας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης. Ὁ Soddy εἶναι ὀνομαστὸς διὰ τὰς περισπουδάστους ἐρεύνας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τῆς ἀκτινεργίας, ἐν συνεργασίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Rutherford διεμόρφωσε τὴν περίφημον θεωρίαν τῆς μετατροπῆς τῶν ἀκτινεργῶν στοιχείων. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐρευνῶν τοῦ Rutherford προέκυψεν ὅτι στοιχεῖόν τι χημικὸν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρόσμιξις δύο ἢ περισσοτέρων μορφῶν τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἐχουσῶν διάφορα ἀτομικὰ βάρη, ἐκλήθησαν δ᾽ αἱ μορφαὶ αὗται ἰσότοπα στοιχεῖα. Ὁ Soddy διὰ τὴν μεγάλην συμβολὴν αὐτοῦ εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ κεφαλαίου τῆς ἀκτινεργίας ἐτιμήθη ἐν ἔτει 1910 διὰ τοῦ βραβείου Nobel διὰ τὴν Χημείαν. Εἶναι μέλος διαφόρων ἀγγλικῶν καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν ἐπιστημονικῶν σωματείων καὶ ἑταιρειῶν καὶ ὑπῆρξε κατὰ τὸ 1905—1906 πρόεδρος τῆς Röntgen Society. Τὰ πλεῖστα τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Soddy ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀκτινεργίαν, μεταξὺ δὲ τούτων ἀξιολογώτερα εἶναι τ᾽ ἀκόλουθα: «Radioactivity» (1904), «The Interpretation of Radium» (1909) ἐπανεκδοθὲν ἐπηυξημένον ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ ἰδίου «Structure of the Atom» (1920), «Chemistry of the Radioactive Elements» (Part. I, 1920, Part. II, 1914), «Matter and Energy» (1912), «Science and Life» (1920), «Cartesian Economics» (1922), «Inversion of Science» (1924). Κ. Π.

Σονχάμμερ, ***Φίλιππος***. Βαυαρὸς ὑπολοχαγὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Α', μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μεσολογγίου, ἀποσταλέντος εἰς Ἑλλάδα φιλελληνικοῦ ἀποσπάσματος ὑπὸ τὸν βαρῶνον Κάρολον Ἄϊδεκ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1826. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκουμένης Ἀκροπόλεως κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1827 καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια. Τ. Ε. Ε.

Σόξλετ (Soxhlet), ***Φραγκῖσκος***. Γερμανὸς χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1848 καὶ ἀσχοληθεὶς κυρίως εἰς τὴν γεωργικὴν χημείαν. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1879 μέχρι τοῦ 1913 καθηγητὴς εἰς τὸ πολυτεχνεῖον τοῦ Μονάχου καὶ ἀπέθανε τῷ 1927. Κατέστη γνωστὸς κυρίως ἐκ τῆς μεθόδου αὐτοῦ πρὸς προσδιορισμὸν τῆς εἰς λίπος περιεκτικότητος τοῦ γάλακτος καὶ ἐκ τῆς ὑπ᾽ αὐτοῦ ὑποδειχθείσης διατροφῆς τῶν βρεφῶν δι᾽ ἀπεστειρωμένου γάλακτος. Ἔγραψεν: «Ἔρευναι ἐπὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ὕλης τοῦ θηλάζοντος μόσχου» (1878) κ. ἄ. Σ. Γ.

— ***Σόξλετ*** (Soxhlet), ***συσκευὴ βρασμοῦ γάλακτος***. Συσκευὴ ὑποδειχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σόξλετ, δι᾽ ἧς κατορθοῦται ὁ βρασμὸς τοῦ γάλακτος ἐπὶ 20' εἰς ποσότητα ἀντίστοιχον δι᾽ ἕκαστον γεῦμα τοῦ θηλάζοντος βρέφους ἐντὸς ἰδίας φιάλης καὶ ἡ ταχεῖα εἶτα ψῦξις αὐτοῦ. Σ. Γ.

Σόος, καὶ ***Σοῦς*** *[Μυθολ.]*. Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, δεύτερος εἰς τὴν σειρὰν τοῦ γένους τῶν Προκλειδῶν ἢ Εὐρυπωντιδῶν (*Παυσ.* III 7. 1). ΚΑΨ.

Σόου (Shaw). Ἀγγλικὸν ἐπίθετον (βλ. *Σῶ*).

Σόουερμπυ (Sowerby), *Ἰάκωβος*. Ἄγγλος φυσικὸς καὶ ζωγράφος (1757—1822). Ἐσπούδασε φυσικὰς ἐπιστήμας, ἀφοσιωθεὶς ἰδιαιτέρως εἰς τὴν βοτανικὴν καὶ τὴν μελέτην τῶν κογχυλίων. Κυρίως κατέγινεν εἰς τὴν εἰκονογράφησιν τῶν διαφόρων φυτικῶν καὶ ζωϊκῶν ἀντικειμένων τῶν μελετῶν του καὶ κατέστη διάσημος διὰ τὴν θαυμασίαν ἀναπαράστασιν αὐτῶν ἐν τοῖς ἔργοις του «Βοτανικὴ» (τόμ. 36, 1790—1814) καὶ «Βρεττανικὴ ὀρυκτολογία» (τόμ. 5, 1804—1817). Ἐσχεδίασεν ἐπίσης τὴν συγγραφὴν καὶ εἰκονογράφησιν τοῦ ἔργου «Ὀρυκτολογικὴ κογχυλιολογία τῆς Μεγάλης Βρεττανίας», τὸ ὁποῖον ἐν μέρει μόνον ἐξεδόθη ὑπ᾽ αὐτοῦ, συμπληρωθὲν μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τῶν υἱῶν του (τόμ. 7, 1812—1846). Γ. Ι. Β.

Σοοὺκ-σοῦ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ἐξοχικὸς συνοικισμὸς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα τοῦ Πόντου, ἔχων ὡραίας ἐπαύλεις, θέρετρον τῶν πλουσίων Ἑλλήνων Τραπεζουντίων. Κατῳκεῖτο ἄλλοτε μονίμως ὑπὸ 20 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν. Ε. Ι. Χ.

Σὸπ (Schop), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς μουσουργός, ζήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 1665. Διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον μουσικὸς τῆς αὐλῆς τῆς Δανιμαρκίας, εἶτα ἐν Παρισίοις, τέλος δὲ ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἁμβούργου. Διακεκριμένος ὀργανοκρούστης, εἰργάσθη πολὺ εἰς τὴν σύνθεσιν ἔργων ἐνοργάνου μουσικῆς, ἅτινα ἀπωλέσθησαν. Αἱ περισωθεῖσαι συνθέσεις τοῦ Σὸπ εἶναι: ἐκκλησιαστικὰ κοντσέρτα διὰ 1—5 φωνάς, θρησκευτικὰ τραγούδια ὑπὸ τὸν τίτλον: «Frommer und gottseliger Christen alltägliche Hausmusik», «Flüchtige Feldrosen», «50 Himmlische Lieder» κ.λπ. Γ. Σ.

σοπάκιας (ὁ)· ἀθην. ἀργκό, ἀστυνομικὸς διατηρῶν ὑπόπτους σχέσεις μετὰ γυναίων ἐλευθέρων ἠθῶν καὶ ἐκμεταλλευόμενος αὐτά· || ἐκβιαστής, σωματέμπορος, προστάτης ἰδιοτελὴς καὶ ὑστερόβουλος.

Σοπεγχάουερ (Schopenhauer), ***Ἀρθοῦρος***. Γερμανὸς φιλόσοφος (1788—1860), ὁ πρῶτος μέγας ἀντιπρόσωπος τῆς ἀπαισιοδοξίας ἐν τῇ νεωτέρᾳ φιλοσοφίᾳ. Ἦτο υἱὸς πλουσίου ἐμπόρου, ὅστις προώριζεν αὐτὸν διὰ τὸ ἐμπορικὸν στάδιον, παρὰ τὴν πρὸς σπουδὴν ἔφεσιν αὐτοῦ, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν ὅπως ἀκολουθήσῃ ἐμπορικὰ καὶ γενικὰ μαθήματα. Μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του κατώρθωσε νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας, τὰς ὁποίας ὠνειροπόλει. Μετὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν, ὅπως ἀναλάβῃ πανεπιστημιακὴν ἕδραν ἐν Βερολίνῳ, ἀποχωρεῖ εἰς ὅλως ἰδιωτικὸν βίον, διατρίβων τὸ πλεῖστον ἐν Φραγκφούρτῃ καὶ ἀγνοούμενος ὑπὸ τῶν ἐξ ἐπαγγέλ-

Digitized by Google

ματος φιλοσόφων. Καὶ αὐτὸ τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον παραμένει ἐπὶ μακρὸν ἄγνωστον, οὐδεμιᾶς ἀξιωθὲν προσοχῆς. Εἶναι εὐνόητος ἐντεῦθεν ἡ λύσσα καὶ ὁ σαρκασμὸς κατὰ τῶν καθηγητῶν τῆς φιλοσοφίας, οἱ ὁποῖοι ζῶσιν ἐκ τῆς φιλοσοφίας, ἀντὶ νὰ ζῶσι δι' αὐτήν. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ Σοπεγχάουερ διακρίνεται διὰ τὰς πολλὰς ἀντιφάσεις, ἐξηγουμένας ἐν μέρει καὶ ἐκ τοῦ ἀνίσου γάμου, τοῦ ὁποίου προϊὸν εἶναι. Περιπαθὴς καὶ ἀνεκπλήρωτος φιλοδοξία ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀκάματος σαρκασμὸς κατὰ τῶν ἀξιῶν τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης ἀφ' ἑτέρου. Προσπάθεια πρὸς κατάδειξιν τῆς ἀνοίας καὶ τῆς ἀπαξίας τῆς ζωῆς καὶ συγχρόνως ἀγωνιώδης μέριμνα περὶ τῆς ἰδίας ὑπάρξεως. Ὁρμὴ πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς φιλολογικῆς καὶ συγγραφικῆς του ἀξίας, συνδεδεμένη πρὸς ἐπιδεικτικὴν περιφρόνησιν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀπαισιοδοξία του ἐκπηγάζει καὶ ἐκ τοῦ πόθου τῆς ἐκδικήσεως ἀνθρώπου, εἰς τὸν ὁποῖον ἠρνήθη ἡ ζωὴ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν περιπαθῶν του ἰδανικῶν. Καθόλου δὲ ἡ φιλοσοφία του φέρει πολὺν προσωπικὸν χαρακτῆρα, διότι ἡ ἀπαισιοδοξία του εἶναι ἡ ἔκφρασις τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἐγώ. Βαρύθυμος καὶ στοχαστικός, ταλαιπωρεῖται ὑπὸ τῆς ἀγωνίας καὶ τῆς δυσπιστίας, αἱ ὁποῖαι λίαν ἐνωρὶς συνετέλεσαν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς ἀπαισιοδόξου βιοθεωρίας του. Ὁ ἴδιος διηγεῖται ὅτι ἔφηβος ἔτι καὶ πρὸ πάσης λογίας ἐκπαιδεύσεως συνησθάνθη τὴν ὀδύνην τῆς ὑπάρξεως, ὡς ὁ Βούδας κατὰ τὴν θέαν τῆς ἀσθενείας, τοῦ γήρατος καὶ τοῦ θανάτου. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Σοπεγχάουερ φέρει κατ' ἀκολουθίαν τὸν χαρακτῆρα ὑποκειμενικῆς ἀληθείας, δεικνύει τὸν κόσμον ὁρώμενον διὰ μέσου ὡρισμένης κράσεως. Παρὰ τὴν ἀπαισιοδοξίαν ὅμως αὐτοῦ, ἐκτιμᾷ καὶ προσέχει τὰ συγχρόνως περιφρονητέα ὑπ' αὐτοῦ κηρυττόμενα ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου. Οὐχὶ ἀδίκως παραβάλλει διὰ τοῦτο αὐτὸν ὁ Κοῦνο Φίσερ πρὸς εὔπορον εἰσοδηματίαν, ὅστις ἀπὸ ἀναπαυτικοῦ ἀνακλίντρου ἐπισκοπεῖ, τῇ βοηθείᾳ τηλεσκοπίου, τὴν τραγῳδίαν τοῦ σύμπαντος ἐν ἐμφανεῖ συγκινήσει καὶ εἶτα μεταβαίνων εἰς τὴν οἰκίαν του εὐχαριστημένος παρακάθηται εἰς πλούσιον δεῖπνον καὶ κατακλίνεται ἐπὶ θερμῆς κλίνης.

Ὁ Σοπεγχάουερ ὀνομάζει ἑαυτὸν τὸν μόνον γνήσιον καὶ ἄξιον μαθητὴν τοῦ Καντίου, ἀποκρούων τὰ μεταφυσικὰ συστήματα τῶν Φίχτε, Σέλιγγ καὶ Ἑγέλου, ὡς καὶ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἑρβάρτου. Ἀντιθέτως ἵσταται ἐγγύτερον πρὸς τοὺς ρωμαντικοὺς διὰ τῆς ῥοπῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐνόρασιν καὶ τὴν ἀναλογίαν καὶ διὰ τῆς πλουσίας χρήσεως τῆς φαντασίας, ἡ ὁποία εἶναι παρ' αὐτῷ τόσον ἰσχυρά. Οἱ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδράσαντες φιλόσοφοι εἶναι ἐλάχιστοι. Παρὰ τὸν Κάντιον, ὁ Γκαῖτε, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζε προσωπικῶς, ὁ Πλάτων καὶ ἡ ἰνδικὴ φιλοσοφία, τὴν ὁποίαν ὅμως ἐγνώρισεν ἀκριβέστερον μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ θεμελιώδους ἔργου του, δηλαδὴ ἔτη τινὰ μετὰ τὸ 1818, ὅτε ἐξέδωκε τὸν «Κόσμον ὡς παράστασιν καὶ βούλησιν». Ὡς ὁ Κάντιος, οὕτω διδάσκει καὶ ὁ Σοπεγχάουερ ὅτι ἡ γνῶσις μόνον φαινόμενα παρέχει εἰς ἡμᾶς, οὐχὶ λοιπὸν τὰ πράγματα καθ' ἑαυτὰ καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας. Τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον ἄρχεται μετὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι ὁ κόσμος ὑφίσταται μόνον ὡς παράστασις. Πᾶν οὗτινος λαμβάνομεν πεῖραν, ὑπάρχει μόνον διὰ τὴν συνείδησιν ἡμῶν καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ποιότητος τῶν ὀργάνων ἡμῶν. Οὔτε τὸν ἥλιον γνωρίζομεν, οὔτε τὴν γῆν, εἰμὴ μόνον τὸν ὀφθαλμὸν ἡμῶν, ὅστις βλέπει τὸν ἥλιον, καὶ τὴν ἡμετέραν χεῖρα, ἡ ὁποία ψαύει τὴν γῆν. Ἄλλαις λέξεσιν ἀμέσως δεδομένον εἶναι μόνον τὰ αἰσθήματα ἡμῶν, ἐκ τούτων δὲ συγκροτεῖ ὁ ἡμέτερος νοῦς τὸν κόσμον, ὡς οὗτος ἐμφανίζεται εἰς ἡμᾶς, ἐφ' ὅσον κατατάσσομεν τὰ αἰσθήματα ταῦτα συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτίας καὶ τοῦ ἀποτελέσματος ἐν χρόνῳ καὶ χώρῳ. Κατὰ ταῦτα ὁ κόσμος τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν καὶ τοῦ νοῦ εἶναι προϊὸν τῆς καθ' ὡρισμένον τρόπον ὠργανωμένης φύσεως ἡμῶν καὶ διὰ τοῦτο κόσμος μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον. Εἶναι αὐταπάτη, ἀπατηλὸν φαινόμενον, πέπλος τῆς Μαγιὰ κατὰ τὴν ἰνδικὴν φιλοσοφίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Σοπεγχάουερ καὶ παραπέμπει. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἐφ' ὅσον περιοριζόμεθα εἰς τὸν νοῦν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χωρήσωμεν πέραν τοῦ φαινομενικοῦ τούτου κόσμου, τοῦ «κόσμου τῆς παραστάσεως», οὐδὲ νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὴν ὄπισθεν αὐτοῦ κειμένην πραγματικότητα. Ἐν ἀντιθέσει νῦν πρὸς τὸν Κάντιον, διδάσκει ὁ Σοπεγχάουερ ὅτι ἡ πραγματικότης αὕτη, «τὸ πρᾶγμα καθ' αὑτό», δὲν ἐκφεύγει τῆς ἡμετέρας γνώσεως. Διότι ὑπάρχει, κατ' αὐτόν, παρὰ τὴν διὰ τοῦ νοῦ γνῶσιν, καὶ ἄλλη ὁδός, ἡ ὁποία μόνη ὁδηγεῖ εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ κόσμου. Ἡ ὁδὸς αὕτη εἶναι ὁ βυθισμὸς εἰς τὸ ἴδιον ἡμῶν ἐγώ. Ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐσωτερικὸς ἡμῶν κόσμος ἀποτελεῖ μέρος τῆς ὑπάρξεως, ἀνάγκη νὰ εἶναι τὸ πρᾶγμα καθ' αὑτὸ εὑρετὸν ἐν ἡμῖν. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τούτῳ κόσμῳ ὑποκείμενον καὶ ἀντικείμενον συμπίπτουσι καὶ ἕνεκα τούτου ἐν αὐτῷ εὕρηται τὸ σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου λύεται ὁ γόρδιος δεσμὸς τοῦ αἰνίγματος τοῦ κόσμου, τουτέστιν ἐν τῷ ὁποίῳ ἀποκαλύπτεται ἡ ἀληθὴς φύσις τῆς πραγματικότητος καὶ τὸ ὁποῖον παρέχει τὴν κλεῖδα πρὸς κατανόησιν καὶ ἑρμηνείαν τοῦ σύμπαντος. Ἐν ἡμῖν λοιπόν, κατὰ τὸν Σοπεγχάουερ, συλλαμβάνομεν ἀμέσως, ἄνευ τῆς μεσιτείας τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ νοῦ, τὸ πρᾶγμα καθ' αὑτό, τὸ ὄντως ὄν. Τὸ πρᾶγμα τοῦτο καθ' αὑτὸ εἶναι ἡ βούλησις. Βαθύτερον πάσης γνώσεως ἐνυπάρχει ἐντὸς ἡμῶν ἡ βούλησις, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται δι' ὅλων ἡμῶν τῶν ὁρμῶν καὶ ὀρέξεων καὶ δι' ὅλων ἡμῶν τῶν συναισθημάτων, διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ μίσους, διὰ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐλπίδος. Ἡ βούλησις αὕτη εἶναι λοιπὸν βούλησις πρὸς τὴν ζωὴν καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἐσωτάτην ἡμῶν φύσιν. Ὅ,τι καλοῦμεν ὕλην εἶναι ἡ ὁρατὴ μορφὴ τῆς βουλήσεως ταύτης, αἱ δὲ φυσικαὶ δυνάμεις ἁπλαῖ ἐκδηλώσεις αὐτῆς. Αὕτη κινεῖ τοὺς ποταμοὺς ὅπως κατατείνωσι πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν μαγνητικὴν βελόνην ὅπως στρέφεται πρὸς βορρᾶν· αὕτη διαμορφώνει τὰ κρύσταλλα καὶ δημιουργεῖ τὴν συγγένειαν τῶν χημικῶν στοιχείων. Ὁλόκληρος ἡ φύσις ἀποτελεῖ κλίμακα παριστῶσαν τὴν ἐξέλιξιν τῆς βουλήσεως ἀπὸ τῶν στοιχειωδεστάτων μορφῶν μέχρι τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ συνειδήσεως. Ἐν τούτῳ, ὅστις εἶναι ἡ ἀνωτάτη βαθμίς, ἀνάπτει ἡ βούλησις, ἵνα ἐπιτύχῃ ἀσφαλέστερον τοὺς σκοπούς της, τὸ φῶς τοῦ νοῦ. Ὁ νοῦς οὗτος ἀναλαμβάνει πλέον τὴν ἡγεσίαν, οὐχὶ ὅμως ὡς πραγματικὸς κύριος, ἀλλ' ὡς θεράπων, ὅστις προπορεύεται τοῦ κυρίου του, ἵνα φωτίζῃ τὰ βήματά του. Μόνον παρὰ ταῖς ὑπερόχοις φύσεσι κατορθώνει ὁ νοῦς νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τῆς ἀπάτης, διὰ τῆς ὁποίας σκοτίζει ἡ βούλησις τὸ ὄμμα τῶν πολλῶν καὶ νὰ ὁδηγήσῃ οὕτω εἰς τὴν ἀπὸ τῆς ζωῆς ἀπολύτρωσιν. Κατὰ ταῦτα τὴν βούλησιν θεωρεῖ ὁ Σοπεγχάουερ ὡς τὸν λόγον τῶν ὄντων καὶ τῆς ὑπάρξεως, ὅστις ὡς μόνον σκοπὸν ἔχει ἑαυτόν, τὸ Εἶναι χάριν αὐτοῦ τούτου τοῦ Εἶναι, εἶναι δηλαδὴ βούλησις πρὸς τὴν ζωήν. Ἐν πᾶσι δρᾷ καὶ κινεῖται ἄλογος, τυφλὴ καὶ ἀκάματος ὁρμὴ πρὸς τὴν ζωήν. Ἕνεκα τούτου ἡ ὕπαρξις εἶναι κατ' ἀνάγκην πλήρης ἀνησυχίας καὶ πόνου. Ἡ δυσαρέστησις, ἡ ὀδύνη εἶναι τὸ κεφάλαιον τοῦ πραγματικοῦ. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐαρέστησις δὲν εἶναι παρὰ χίμαιρα, ἐμφανιζομένη ὁσάκις διὰ μίαν στιγμὴν κατασιγασθῇ ἡ αἰωνία πρὸς τὴν ζωὴν ὁρμή. Διὰ τοῦτο ζωὴ ἰσοδυναμεῖ πρὸς πόνον.

Ἀρθοῦρος Σοπεγχάουερ.

Τὸν πόνον τοῦτον τῆς ὑπάρξεως περιγράφει ὁ Σοπεγχάουερ μετὰ δυνάμεως ἀριστοτεχνικῆς. Ἡ λύπη ὑπερτερεῖ ἄπειρον ὅσον τῆς χαρᾶς. Ἡ θλῖψις, ἡ μέριμνα, ὁ φόβος εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς ὑπάρξεως. Τὸ πλεῖστον τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν ἄλλο γνωρίζει καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς εἰμὴ τὸν διαρκῆ ἀγῶνα περὶ ὑπάρξεως, συνδεδεμένον μετὰ τῆς ἀσφαλοῦς πεποιθήσεως ὅτι καὶ αὕτη ἐν τέλει μέλλει νὰ ἀπολεσθῇ. Ὁσάκις δὲ ἤθελε συμβῇ νὰ γίνωμεν κύριοι τῶν ἀναγκῶν ἡμῶν καὶ ἀπαλλαγῶμεν τοῦ ἀγῶνος πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὴν ἁπλῆν ζωὴν ἐπιτηδείων, καταλαμβάνει παρευθὺς ἡμᾶς τὸ φοβερὸν κενὸν καὶ ἡ πλῆξις, ἅπερ εἶναι ἴσως ὀδυνηρότερα τῆς προτέρας ἐκείνης καταστάσεως. Οὕτω ὁ μὲν βίος τῶν κατωτέρων τάξεων εἶναι διαρκὴς πάλη πρὸς τὴν στέρησιν καὶ τὴν ἀνάγκην, ὁ δὲ τῶν ἀνωτέρων ἀδιάλειπτος ἀγὼν πρὸς τὴν πλῆξιν. Τοιαύτη ζωὴ δὲν εἶναι ἀξία νὰ ζῇ αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλ' ἐὰν τὸ πλεῖστον τῶν ἀνθρώπων ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν θάρρους, ὅπως τερματίσῃ τὸν βίον. Ὁ βίος οὗτος, ὡς ὅλον μὲν θεωρούμενος, ἀποτελεῖ τραγῳδίαν, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον δέ, κωμῳδίαν. Ἡ καθ' ἡμέραν ζωὴ καὶ αἱ ταλαιπωρίαι τῆς στιγμῆς, ἡ ἑβδομὰς μετὰ τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῆς, τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν φόβων, ἡ ὥρα μετὰ τῶν ἀπογοητεύσεων αὐτῆς, ὅλα ταῦτα δὲν εἶναι παρὰ ἀσυνάρτητοι σκηναὶ κωμῳδίας. Ἐν συγκρίσει ὅμως πρὸς αὐτὰς ἡ ζωὴ ὡς ὅλον, μετὰ τῶν ματαίων αὐτῆς προσπαθειῶν, τῶν διαψευδομένων ἐλπίδων καὶ τῶν ἀποτυχιῶν αὐτῆς, παρέχει πάντοτε τὴν ὄψιν τραγῳδίας, τὴν τελευταίαν σκηνὴν τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ὁ θάνατος. Ὁ ὄχλος δὲν ἔχει συνείδησιν τῆς δυστυχίας ταύτης τῆς ζωῆς· ἀλλ' ἡ μεγαλοφυΐα συναισθάνεται καὶ διαγιγνώσκει αὐτὴν καὶ ἀντιλαμβανομένη τὴν χίμαιραν κατανοεῖ ὅτι ἡ ζωὴ εἶναί τι τὸ ἄσκοπον καὶ ἀνάξιον τοῦ κόπου.

Πρὸς τὴν βούλησιν συνδέεται κατ' ἀνάγκην ὁ πόνος. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς ἀθλιότητος τῆς ζωῆς ἀπαλλαγὴ εἶναι δυνατὸν νὰ κατορθωθῇ μόνον διὰ τῆς ἀρνήσεως τῆς βουλήσεως. Πρὸς τὴν ἄρνησιν ταύτην, ἥτις ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀπολύτρωσιν, ὑπάρχουσι διάφοροι τρόποι. Εἷς ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ τέχνη. Ὅταν βυθιζώμεθα ἀσυναισθήτως εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἔργων τῆς τέχνης, ἡ βούλησις σιγᾷ καὶ ἡ ἀτομικότης ἡμῶν ἀφανίζεται τρόπον τινὰ ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ. Οὕτω λησμονοῦμεν ὅτι ἀποτελοῦμεν μέρος τοῦ κόσμου τούτου. Ἀλλ' ἡ διὰ τῆς τέχνης ἀπολύτρωσις αὕτη οὔτε πλήρης εἶναι οὔτε διαρκής, ἐπειδὴ ἡ τέχνη μόνον παροδικὴν εἰρήνην παρέχει. Εἰς διαρκῆ καὶ πλήρη ἀπολύτρωσιν καταντᾷ μόνος ὅστις ἤθελε φθάσει εἰς παντελῆ θανάτωσιν τῆς βουλήσεως πρὸς τὴν ζωὴν δι' ἁγίου βίου καὶ δι' ἀσκήσεως. Ἡ ἄρνησις τῆς βουλήσεως ταύτης, διὰ τοῦ παντελοῦς ἀποκλεισμοῦ ὅλων τῶν ἐλατηρίων, τὰ ὁποῖα κινοῦν εἰς πρᾶξιν, ἀποτελεῖ τὸν ὕψιστον σκοπὸν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σοπεγχάουερ. Ὁ ἅγιος καὶ ὁ ἀσκητὴς εἶναι κατ' αὐτὸν τὸ ἰδανικόν, τὸ ὁποῖον ὅμως ὁ ἴδιος δὲν ἐπεχείρησε νὰ ἀκολουθήσῃ ἐν τῇ πράξει. Μόνον οὗτοι κατορθώνουν πλήρη ἄρσιν τῆς βουλήσεως πρὸς τὴν ζωήν. Ἄσκησις ὅμως δὲν εἶναι στέρησις, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιδιώκεται ἡ μακαριότης ἐν ἄλλῳ τινὶ κόσμῳ, ἀλλ' ἡ ἀκουσία συνέπεια τῆς θανατώσεως τῆς βουλήσεως. Τὴν κατάστασιν ταύτην τῆς ψυχικῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀπὸ πάσης ἐπιθυμίας ἀπαλλαγῆς καλεῖ ὁ φιλόσοφος Νιρβάνα. Ταύτην ἀγνοεῖ ὅστις ὡς ἐσχάτην πραγματικότητα θεωρεῖ τὸν αἰσθητὸν κόσμον. Τοὐναντίον εἶναι ἡ μόνη καὶ ἀληθὴς πραγματικότης δι' ὅντινα ἐγνώρισεν αὐτὴν διὰ τῆς θανατώσεως τῆς βουλήσεως, διὰ τὸν μέγαν ἀσκητὴν καὶ τὸν μέγαν ἅγιον. «Ὅ,τι ὑπολείπεται, μετὰ τὴν παντελῆ ἄρσιν τῆς βουλήσεως, εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει μηδὲν δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀκόμη πλήρεις τῆς βουλήσεως. Ἀλλὰ καὶ τἀνάπαλιν, δι' ἐκείνους, ὅσοι ἐνέκρωσαν τὴν βούλησιν, εἶναι μηδὲν ὁ κόσμος οὗτος ὁ τόσον πραγματικὸς τῶν ἡλίων καὶ τῶν γαλαξιῶν». Τὸ κήρυγμα τοῦτο τῆς νεκρώσεως τῆς βουλήσεως ἔχει πολλὰς ἀναλογίας πρὸς τὸ περίφημον ἐν Βενάρες κήρυγμα τοῦ Βούδα, τοῦ ὁποίου τὴν διδασκαλίαν ἐγνώρισεν ἀκριβέστερον ὁ Σοπεγχάουερ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ θεμελιώδους ἔργου του περὶ τοῦ κόσμου ὡς βουλήσεως καὶ παραστάσεως. Εἰς τὴν περὶ ζωῆς ἀντίληψιν, ἡ ὁποία διαπνέει τὴν κοσμοθεωρίαν τοῦ φιλοσόφου τῆς ἀπαισιοδοξίας, παρέχει ὁ μέγας τῶν Ἰνδῶν προφήτης κλασσικὴν ἔκφρασιν ἐν τῷ κηρύγματι ἐκείνῳ. Οὕτω ἡ φιλοσοφία τοῦ Σοπεγχάουερ σημαίνει ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων εὐρωπαϊκὴν ἔκφρασιν ἰδεῶν καὶ ἰδανικῶν, ἅπερ χιλιάδες ἐτῶν πρότερον εἶχον ὡριμάσει καὶ ἐξαγγελθῆ ἐν Ἰνδίαις. Οὐδὲν τὸ παράδοξον ὅτι τὸ γραφεῖον τοῦ Γερμανοῦ φιλοσόφου ἐκόσμει ἀνδριὰς τοῦ Βούδα ὡς genius loci.

Ὡς οἱ Φίχτε, Σέλλιγγ καὶ Ἕγελος, δὲν ἐμμένει καὶ ὁ Σοπεγχάουερ εἰς τὰ ὅρια, ἅπερ ἔθεσεν ὁ Κάντιος, ἀλλά, ὅπως καὶ ἐκεῖνος, ἀναζητεῖ ἐν τῷ Ἐγὼ τὸ σημεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου φθάνομεν ἀπὸ τοῦ «φαινομένου» εἰς τὸ «πρᾶγμα καθ' αὑτό». Μετ' αὐτῶν χωρεῖ πρὸς τὸν «μυστικισμόν», πρὸς τὴν μίαν ἀρχήν, ἐξ ἧς ἀπορρέει πᾶσα καθόλου συνείδησις καὶ ἡ ὁποία ἔχει ῥίζας βαθυτέρας τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀτόμου. Ἐξ ἄλλου ὅμως χωρίζει βαθὺ χάσμα τὸν Σοπεγχάουερ ἀπὸ τῶν συστηματικῶν ἐκείνων φιλοσόφων τοῦ γερμανικοῦ ἰδανισμοῦ. Τὸ «ἀπόλυτον» τοῦ Σοπεγχάουερ δὲν εἶναι ὂν ἀνελισσόμενον κατὰ σκοπόν, δὲν εἶναι πνεῦμα, ἀλλὰ τυφλὴ καὶ ἄσκοπος βούλησις. Τὸ πνεῦμα, ἡ νόησις, ὁ λόγος ἀποτελεῖ ἁπλοῦν ὄργανον τῶν ὁρμῶν. Ἡ ἱστορία εἶναι πεδίον τυφλῶν παθῶν, ὁ δὲ βίος τῶν ἀτόμων φαῦλος κύκλος ἄνευ νοήματος. Ἡ ἀρχὴ τοῦ παντὸς εἶναι παράλογος καὶ μὴ δεκτικὴ λόγου. Ὡς πρὸς τοῦτο προσεγγίζει ὁ Σοπεγχάουερ πρὸς τὸν Σέλλιγγ τῆς τελευταίας περιόδου. Παρὰ τῷ φιλοσόφῳ ὅμως τούτῳ ἡ κοσμικὴ ἐξέλιξις ὁδηγεῖ εἰς τὴν ὑπερνίκησιν τοῦ τυφλοῦ καὶ ἀλόγου, εἰς τὴν πνευματοποίησιν τοῦ λόγου τοῦ παντός, ὅστις εἶναι θείας φύσεως. Τοὐναντίον ὁ Σοπεγχάουερ διδάσκει ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη νόησις, καίπερ ἁπλοῦν ὄργανον τῆς βουλήσεως, διαγιγνώσκει ἐν τέλει τὴν σατανικὴν φύσιν τοῦ ἀλόγου τούτου ὄντος καὶ ἐπιφέρει τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀπολύτρωσιν διὰ τῆς ἀρνήσεως τῆς βουλήσεως πρὸς τὴν ζωήν. Διὰ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ γράφει τὴν τραγῳδίαν τῆς κοσμικῆς βουλήσεως, ἡ ὁποία εἰς τὴν πέμπτην πρᾶξιν σβήνει τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον αὐτὴ ἡ ἰδία εἶχεν ἀνάψει. Ἀλλ' ἡ τρα-

Digitized by Google

γῳδία αὕτη βρίθει καὶ ἄλλως ἀντιφάσεων καὶ ἀσυνεπειῶν, ὡς καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ φιλοσόφου. Ὅπως εἶπεν ὁ Zeller, ὁ Σοπεγχάουερ μεταφέρει πάσας τὰς ἀντιφάσεις τῆς φύσεώς του εἰς τὸ σύστημά του. Ἀπὸ τοῦ ἀπολύτου ἰδανισμοῦ μεταπίπτει ἀποτόμως εἰς τὸν ἀγροικότατον ὑλισμόν. Ἐνῷ κατ' ἀρχὰς θεωρεῖ τὴν ὕλην ἁπλῆν παράστασιν, δέχεται ἔπειτα ὅτι καὶ ἡ παράστασις εἶναι ὑλικὸν φαινόμενον. Οὕτω τὸ μεταφυσικὸν μέρος τοῦ ἔργου του τελεῖ εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὸ γνωσιολογικόν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὰς αἰσθητικὰς καὶ ἠθικὰς ἀπόψεις τοῦ συγγραφέως. Αἱ παραστάσεις τελοῦσι κατὰ τὸν Σοπεγχάουερ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἀξιώματος τοῦ λόγου· ἔπειτα ὅμως ἰσχυρίζεται ὅτι παρὰ τὴν κατ' αἴτιον καὶ αἰτιατὸν γνῶσιν ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις, τοῦ ἀξιώματος ἐκείνου ἀπηλλαγμένη γνῶσις, ἡ αἰσθητικὴ καὶ ἡ φιλοσοφικὴ θεωρία. Καὶ ἐνῷ ἡ νόησις ἐμφανίζεται ὡς δημιούργημα καὶ θεραπαινὶς τῆς βουλήσεως, ἀναγινώσκομεν συγχρόνως ὅτι ἐν προνομιούχοις ἀτόμοις ἡ νόησις αὕτη ἀποκτᾷ τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ τῆς βουλήσεως, ἀποσείει τὸν ζυγὸν καὶ κατορθώνει νὰ θανατώσῃ τέλος τὸν τύραννον.

Πλὴν τοῦ «Ὁ κόσμος ὡς βούλησις καὶ παράστασις» ἔγραψεν ὁ Σοπεγχάουερ: «Περὶ τῆς τετραπλῆς ῥίζης τοῦ ἀξιώματος τοῦ λόγου» (1813), «Περὶ τῆς ὁράσεως καὶ τῶν χρωμάτων» (1816), «Περὶ τῆς βουλήσεως ἐν τῇ φύσει» (1836), «Τὰ δύο θεμελιώδη προβλήματα τῆς ἠθικῆς» (1841), «Πάρεργα καὶ παραλειπόμενα» (1851). Ἐκδόσεις τῶν ἔργων του ἐπεμελήθησαν καὶ ἄλλοι καὶ οἱ Γρίζεμπαχ καὶ Δόϋσσεν, ὅστις ἐγένετο καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς «Ἑταιρείας Σοπεγχάουερ», ἥτις ἀπὸ τοῦ 1912 ἐκδίδει τὴν «Ἐπετηρίδα Σοπεγχάουερ». Εἰς τὴν φιλοσοφίαν ταύτην ἤρχισε νὰ στρέφεται ἡ προσοχὴ τῶν φιλοσοφούντων κύκλων μετὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ κυρίου ἔργου τοῦ Σοπεγχάουερ. Ἐνθουσιώδης ἀπόστολος αὐτῆς ἀνεδείχθη ὁ Φράουενσταιδ, ὅστις ἐπειράθη νὰ ἐξοβελίσῃ τὴν ἀπαισιοδοξίαν ἐκ τῆς φιλοσοφίας τοῦ διδασκάλου. Ὁ Ἐδ. φὸν Χάρτμανν καὶ ὁ Ἰούλιος Μπάνσεν ἀναμειγνύουσιν ἑγελιανὰ στοιχεῖα μετὰ τῶν ἰδεῶν τοῦ Σοπεγχάουερ. Ἐκ τῶν νεωτέρων ἄξιοι μνείας εἶναι οἱ Δόϋσσεν, καὶ Μάϊνλαϊνδερ. Ὁ Σοπεγχάουερ ἔσχεν ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῶν καλλιτεχνικῶν κύκλων. Οὕτω ὁ Ρ. Βάγνερ προσχωρεῖ ἐν τοῖς ἔπειτα ἔργοις του εἰς τὰς ἀπόψεις τοῦ φιλοσόφου, ἀφοῦ ἤδη πρότερον, πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἐξέφρασεν εἰς τὸν «Δακτύλιον τῶν Νιμπελούγγων» καλλιτεχνικῶς κοσμοθεωρίαν συγγενῆ πρὸς τὴν τοῦ Σοπεγχάουερ. Εἰς τοὺς θιασώτας αὐτοῦ ἀνῆκε κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐξελίξεώς του καὶ ὁ Φρειδ. Νίτσε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Lorenz* «Zur Entwicklungsgeschichte der Metaphysik Sch. (1897).—*Böttger*, «Das Grundproblem der Schop. Philosophie» (1898).—*Möbius*, «Schopenhauer», (γ' ἐκδ. 1911).— *Volkelt*, «Schopenhauer», (γ' ἐκδ. 1907).—*Rickert*, «Schopenhauer» (γ' ἐκδ. 1916).—*Simmel*, «Schop. und Nietzsche» (1907).—*Mühlethaler*, «Die mystik bei Schop.» (1910).—*Hasse*, «Schop. Erkenntnislehre» (1914).—*Ribot*. «Schopenhauer» (ιβ' ἐκδ. 1909).—*Bossert*, «Schop., l'homme et le philosophe» (1903).

Ν. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Σοπὲν (Chopin), ***Φρειδερῖκος.*** Διάσημος Γαλλο-Πολωνὸς δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ συνθέτης τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς, γεννηθεὶς ἐν Ζελάζοβα-Βόλα τῆς Πολωνίας τῷ 1810 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1849. Ἦτο υἱὸς τοῦ Νικολάου Σοπέν, Γάλλου ἐγκατασταθέντος ἐν Πολωνίᾳ καὶ νυμφευθέντος τὴν εὐγενοῦς καταγωγῆς Ἰουστίνην Κρυζανόφσκα. Οἱ γονεῖς, βλέποντες τὴν προδιάθεσιν τοῦ υἱοῦ των διὰ τὴν μουσικήν, ἐνεπιστεύθησαν τὴν εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον ἐξάσκησιν αὐτοῦ, ὄντος ἔτι ἑξαετοῦς, εἰς τὸν Τσέχον μουσικὸν Ἀλβέρτον Ζύβνυ, ὅστις ἐμόρφωσε τὸν μικρὸν Φρειδερῖκον εἰς τὴν αὐστηρὰν κλασσικὴν σχολήν. Ὀκταετὴς ὁ Σοπὲν ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον δημοσίᾳ εἰς φιλανθρωπικὴν συναυλίαν, ἐκτελέσας τὸ κοντσέρτο τοῦ Γκύροβετς καὶ προκαλέσας τὸν θαυμασμὸν τῆς ἀριστοκρατίας, ἥτις ἔκτοτε περιέβαλεν αὐτὸν δι' ἐξαιρετικῆς εὐνοίας. Ἀπὸ νεαρωτάτης ἤδη ἡλικίας ὁ μικρὸς καλλιτέχνης εἶχε τάσιν πρὸς τοὺς μουσικοὺς αὐτοσχεδιασμούς, φυσικὸν δῶρον τὸ ὁποῖον, ὅτε ἠνδρώθη, ἐγένετο ἓν ἐκ τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ διαθέσεως. Ἀπὸ τοῦ 1824 ὁ Σοπὲν ἤρχισε σοβαρωτέρας μουσικὰς σπουδὰς ὑπὸ τὸν Ἔλσνερ, ὅστις ἐδίδαξεν αὐτὸν ἁρμονίαν καὶ ἀντίστιξιν, ἓν δὲ ἔτος βραδύτερον παρουσίασε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον, τό: «Ροντὼ εἰς ντο ἔλασ.» διὰ κλειδοκύμβαλον, μίαν «Πολωνέζαν εἰς σολ ἔλασ.», δύο μαζούρκας καὶ «Παραλλαγὰς ἐπὶ γερμανικῆς μελῳδίας». Ἀκολουθοῦν τὰ «Ροντὼ» ἔργα 1 καὶ 5 (τὸ πρῶτον διασκευὴ τοῦ παλαιοῦ ροντὼ) κτλ. Ὁ Σοπέν, ὥριμος πλέον καλλιτέχνης, ἀρχίζει τὰς καλλιτεχνικὰς αὐτοῦ περιοδείας ἐκ Βιέννης (1829), ὅπου θριαμβεύει εἰς δύο συναυλίας καὶ παρουσιάζει τὰς νέας του συνθέσεις, τὴν «Κρακόβιακ» καὶ τὰς «Παραλλαγὰς ἐπὶ θέματος τοῦ Δὸν Ζουὰν» (μὲ ὀρχήστραν). Ἐπανελθὼν εἰς Βαρσοβίαν δίδει συναυλίαν τινά, εἰς ἣν μεταξὺ ἄλλων ἐκτελεῖ τὸ «κοντσέρτο εἰς φὰ ἔλασ.», τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ εἶναι γνωστὸν ὡς δεύτερον, ἐν τῇ πραγματικότητι ἔχει πρῶτον γραφῆ. Ὀλίγον βραδύτερον συνέθεσε καὶ ἐξετέλεσεν ἐν Βαρσοβίᾳ τὸ «κοντσέρτο εἰς μὶ ἔλασ.», τὸ γνωστὸν ὡς πρῶτον. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1830 ὁ Σοπὲν ἀνεχώρησεν ἐκ Βαρσοβίας, μετὰ βραχεῖαν δὲ ἐν Βιέννῃ διαμονὴν ἀνεχώρησε διὰ Παρισίους, διελθὼν διὰ Μονάχου, ὅπου ἔδωκεν ὡσαύτως συναυλίαν. Φθάσας εἰς Παρισίους τὸ φθινόπωρον τοῦ 1831, ὁ Σοπὲν δὲν ἤργησε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸν κύκλον τῶν μεγαλυτέρων διανοουμένων καὶ καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς του.

Φρειδερῖκος Σοπέν.

Ἡ ἄμεσος ἐπιβολὴ τοῦ Σοπὲν εἰς κύκλον περιλαμβάνοντα ἐξαιρέτους καλλιτέχνας, οἵτινες προσέτρεχον εἰς Παρισίους ἵνα λάβουν τὸ χρίσμα, αὐτὴ ἡ ἐπισκίασις τοῦ Κάλκμπρενερ καὶ τοῦ Χίλλερ ἢ ἡ σύγκρισίς του πρὸς τὸν Φίλντ, ἀποδεικνύει πόσον ὁ μουσουργὸς ἦτο ἤδη ἀνυπέρβλητος ποιητὴς τοῦ κλειδοκυμβάλου. Τῷ 1835 χρονολογεῖται ἡ πρώτη σοβαρὰ ἐρωτικὴ περιπέτεια τοῦ Σοπὲν πρὸς τὴν Μαρίαν Βοντζίνσκι, ὁ δὲ ἀποχωρισμὸς ἀπὸ αὐτὴν ἐνέπνευσε τὸν μουσουργὸν τὸ βάλς εἰς φα ἔλασσον, τὴν περίφημον μπαλλάνταν εἰς σὸλ ἔλασσον καὶ τὸ σκέρτσο εἰς σι ὕφ. ἔλ. (ἔργον 31). Διὰ τοῦ Λὶστ ὁ Σοπὲν ἐγνώρισε τὴν Γεωργίαν Σάνδην, μεθ' ἧς συνεδέθη στενῶς ἀπὸ τοῦ 1838. Ὁ μουσουργὸς ἠκολούθησε τὴν Σάνδην εἰς τὴν νῆσον Μαγιόρκαν, καθότι ἀπὸ τοῦ 1836 εἶχον ἤδη ἀναφανῆ τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς στηθικῆς νόσου, τὰ ὁποῖα ἐπέβαλλον εἰς αὐτὸν ἀλλαγὴν κλίματος. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰς Μαγιόρκαν διαμονῆς, καθ' ἣν ὁ Σοπὲν εἶδε τὴν ὑγείαν του μᾶλλον χειροτερεύουσαν, ἔζη δὲ ἐντὸς ἀτμοσφαίρας μελαγχολικῶν καὶ πενθίμων σκέψεων, συνέθεσε τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν βραχέων ἐκείνων ἀριστουργημάτων, εἰς ἃ ἔδωκε τὸν τίτλον: «Πρελούντια». Τῷ 1846 ἡ Γεωργία Σάνδη ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον: «Λουκρητία Φλοριάνι», ἐν ᾧ διὰ μὲν τῆς Λουκρητίας ἀπεικονίζεται αὐτὴ αὕτη, διὰ δὲ τοῦ πρίγκιπος Κάρολ ὁ Σοπέν. Ἡ μυθιστοριογράφος παρουσιάζει τὸν μὲν μουσουργὸν ὡς ἓν ἰδεῶδες καὶ ποιητικὸν ὄν, ἀσθενικὸν τόσον εἰς τὸ πνεῦμα ὅσον καὶ τὸ σῶμα, τὸν δὲ ἑαυτόν της ὡς γυναῖκα ὥριμον, ἥτις κορεσθεῖσα ἤδη ἀπὸ δέκα πέντε ἐτῶν ἐξ ἐρωτικῶν περιπετειῶν, ἐνέδωκεν εἰς τὸν Σοπὲν ἐξ αἰσθήματος μᾶλλον μητρικοῦ. Ἡ δημοσίευσις τῆς «Λουκρητίας Φλοριάνι», ὡς καὶ οἱ διαπληκτισμοὶ πρὸς τὸν υἱὸν τῆς Σάνδης ἐπροκάλεσαν τὴν ὁριστικὴν ρῆξιν τοῦ ζεύγους (1847). Τῷ 1849 ὁ Σοπὲν μετέβη εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἀπεθεώθη εἰς συναυλίας, ἐταξίδευσε δὲ καὶ εἰς Σκωτίαν. Τὸ φθινόπωρον τοῦ ἰδίου ἔτους ἀπέθανε. Κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν ἐξετελέσθη, κατ' ἰδίαν ἐπιθυμίαν τοῦ μουσουργοῦ, τὸ «Ρέκβιεμ» τοῦ Μόζαρτ.

Ὁ Σοπὲν ὑπῆρξεν εἷς τῶν μεγίστων δεξιοτεχνῶν τοῦ κλειδοκυμβάλου ὅλων τῶν ἐποχῶν. Ὁ Χάϊνε μόνον τὸν Τάλμπεργκ καὶ τὸν Λὶστ εὑρίσκει ὅτι ἠδύναντο νὰ τὸν συναγωνισθῶσιν, ἀποκαλεῖ δὲ τὸν Σοπὲν «γοητευτικὸν ποιητὴν-μουσικόν». Ὁ Σοπέν, ἐκτὸς τοῦ λεπτοῦ καὶ ἐλαφροῦ του τουσὲ καὶ τοῦ ὑπερόχου τρόπου, δι' οὗ ἀπέδιδε τὰς μελῳδικὰς φράσεις, ἐφημίσθη ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν χρησιμοποιήσας τὸν ἐλεύθερον ἐκεῖνον ρυθμόν, τὸν ἀποκαλούμενον «ρουμπάτο». Ὁμιλῶν περὶ τούτου ὁ Λίστ, λέγει ὅτι ὁ Σοπὲν κατώρθωνε νὰ παρουσιάζῃ μελῳδίαν ἐντελῶς κυματοειδῆ, ὅτι τὸ «Tempo rubato» τοῦ Σοπὲν ἦτο ρυθμικὴ ἀγωγὴ μὲ χρόνους, ἐκ τῆς ἀξίας τῶν ὁποίων ὑπεκλέπτετο χρονική τις διάρκεια, μέτρον ἐλεύθερον καὶ νωχελές, μὴ ὑποκείμενον εἰς αὐστηρὰς ὑποδείξεις ὑπὸ τοῦ συνθέτου, ἀφιεμένης εἰς τὸν ἐκτελεστὴν τῆς κατανοήσεως ἢ τῆς μαντεύσεως τῆς κατὰ προσέγγισιν ρυθμικῆς αὐτοῦ ἀποδόσεως. Ὡς συνθέτης ἀφ' ἑτέρου ὁ Σοπὲν διαφέρει τῶν ἄλλων δημιουργῶν ἐκ τοῦ ὅτι ἀφωσιώθη ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὴν σύνθεσιν ἔργων διὰ κλειδοκύμβαλον (ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦσι τὰ 17 πολωνικὰ τραγούδια, ἡ «σονάτα διὰ βιολοτσέλλον καὶ κλειδοκύμβαλον» κλπ.). Ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ἐκείνην τελειοποίησις τοῦ κλειδοκυμβάλου ὑπὸ τοῦ Ἐράρ, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν μουσουργὸν νὰ πλουτίσῃ τὰ ἔργα του μὲ νέα ἠχητικὰ μέσα, μὲ νέαν τεχνικήν, ἧς ἐπωφελήθησαν ὅλοι οἱ σύγχρονοί του κλειδοκυμβαλισταί, μηδὲ αὐτοῦ τοῦ Λίστ ἐξαιρουμένου. Ἐκτὸς ἐλαχίστων ἔργων διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ὀρχήστραν, τῆς πρώτης περιόδου τῆς καλλιτεχνικῆς του δημιουργίας, ἅτινα δὲν εἶναι καὶ ἐκ τῶν καλυτέρων, ὁ Σοπὲν ἐνεπιστεύθη τὰς μουσικάς του ἐμπνεύσεις εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον μόνον. Εἶναι δὲ αἱ ἐμπνεύσεις αὗται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποδόσεις θρύλων τῆς πατρίδος του, μουσικαὶ διηγήσεις ὑπὸ μόνου τοῦ ὀργάνου, ὧν τέλεια ὑποδείγματα ἐμφανίζονται ἡμῖν αἱ μπαλάνται, εἶδος ὅπερ αὐτὸς ἐδημιούργησεν. Ὁ Σοπὲν ἔδωκεν ὡσαύτως τὸν ὁριστικὸν τύπον, εἰς τὰς παρὰ τοῦ Φίλντ δημιουργηθείσας νυκτῳδίας (nocturnes), ἐνῷ εἰς τὰς δύο αὐτοῦ σονάτας ἐμφανίζεται ὡς λυρικὸς ποιητὴς τῶν ἤχων, μεταβαλλόμενος ἐνίοτε εἰς δραματικόν, ὡς συμβαίνει μὲ τὸ «πένθιμον ἐμβατήριον» καὶ τὸ «φινάλε» ἐκ τῆς σονάτας εἰς σι ὕφ. ἔλασσον. Πολωνὸς τὴν ψυχήν, τρέφων βαθεῖαν ἀγάπην πρὸς τὴν ὑποδουλωθεῖσαν πατρίδα του, ὁ Σοπὲν ἐμπνέεται πολλὰ ἔργα ἐκ τῶν ἀτυχιῶν τῆς Πολωνίας· ὅπως π. χ. τὴν «Σπουδὴν εἰς ντο ἔλ.» (γραφεῖσαν τῷ 1831, ὅτε ἡ Βαρσοβία ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Ρώσων), τὰς «Πολωνέζας» του, τὰ ἡρωϊκὰ ταῦτα ποιήματα, τὰς ἐποποιίας, δι' ὧν θρηνεῖ τὴν ἀγωνίαν τῆς θνῃσκούσης πατρίδος του. Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον (οὗ τὸν ἡρωϊκὸν χαρακτῆρα κάλλιον ἐκφράζουν αἱ «ὀκτάβες» εἰς λα ὕφεσ.), ἀντιτίθενται ἡ λικνιστικὴ βαρκαρόλλα καὶ ἡ berceuse, ἐνῷ ἡ «φαντασία ἔργ. 49» ἐμφανίζεται ὡς ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον ἐμπνευσμένων καὶ ποικίλων εἰς μεταπτώσεις ἔργων τοῦ συνθέτου. Ὁ Σοπὲν θεωρεῖται εἷς τῶν εὐγενεστέρων ποιητῶν-μουσικῶν, ποιητὴς πλήρης λυρισμοῦ, οὗτινος ἡ μὲν ἐλευθέρα φαντασία δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν τοῦ Χάϊνε, ἡ δὲ τάσις πρὸς τὴν μελαγχολίαν πρὸς τὴν τοῦ Λαμαρτίνου. Πλεῖσται ἐκ τῶν συνθέσεών του εἶναι ἀληθεῖς αὐτοσχεδιασμοί, μεγαλοφυεῖς ὅμως, οὓς ἐμιμήθησαν καὶ ὁ Σοῦμαν καὶ ὁ Λίστ. Ἡ μουσική του διάλεκτος εἶναι νέα καὶ τολμηρά, παρουσιάζουσα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀπροσδόκητα εὑρήματα. Ὁ χαρακτὴρ τῆς τέχνης του δὲν εἶναι ἐξ ἄλλου νοσηρός, αἱ δὲ πένθιμοι σκέψεις, ἃς ἐνίοτε συναντῶμεν εἰς τὴν μουσικήν του, ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἰσθηματικὴν ἢ πατριωτικὴν ἀφορμήν. Σύγχρονος τοῦ Λίστ, ὅσον καὶ ἐκεῖνος ἀποθεωθείς, ὁ Σοπὲν εἶχε τὴν τύχην νὰ σταθῇ ἐπὶ βάθρου στερεωτέρου, ἡ δὲ τέχνη του καὶ σήμερον ἔτι νὰ μένῃ πάντοτε νέα. Ἔργα τοῦ Σοπὲν εἶναι: 2 κοντσέρτα (εἰς μὶ καὶ φὰ ἔλ.), «Krakowiak», «Φαντασία ἐπὶ τοῦ Δὸν Ζουάν», «Πολωνέζα» (εἰς μὶ ὕφ.), «Φαντασία ἐπὶ πολωνικῶν θεμάτων», «Duo concertant», «Εἰσαγωγὴ καὶ Πολωνέζα», «Σονάτα», «Τρίο», «Πολωνικὰ τραγούδια», «Rondo», 3 σονάται (εἰς ντὸ ἔλ., σὶ ὕφ. ἔλ. καὶ σὶ ἔλ.), 4 «Μπαλάνται», «Φαντασία», 12 «Πολωνέζαι», «Φαντασία-Πολωνέζα», 56 «Μαζοῦρκαι», 26 «Πρελούντια», 19 «Νυκτῳδίαι», 15 «Βάλς», 4 «Impromptus», 3 «Écossaises», «Μπολερό», «Ταραντέλλα», «Βαρκαρόλα», «Berceuse», 3 «Rondos», 4 «Σκέρτσι», 3 σειραὶ «Παραλλαγῶν», 1 «Πένθιμον Ἐμβατήριον» 1 «Allegro de Concert» καὶ 27 «Σπουδαί».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *M. Karasowski*, «Mlodose Chopina» (1862) καὶ γερμ. «Friedrich Chopin, Sein Leben, seine Werke und Briefe» (1877).—*Fr. Liszt*, «F. Chopin» (1852).—*Guy de Pourtalès*, «Chopin ou le poète» (1927).—*H. Bidou*, «Chopin» (1928).

Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

Σοπιαναὶ (Sopianae) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Παννονίας, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ Δράβου ποταμοῦ, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Σαβαρίας (Szombathély ἢ Stein-am-Anger) εἰς Μούρσαν (Eszeg) ὁδοῦ. Ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμίνου. Ταυτίζεται μὲ τὴν νῦν Pecs ἢ Funfkirchen, ἐν τῇ νοτίῳ Οὐγγαρίᾳ, ὅπου σῴζονται τῇ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σόπιν (Schopin), ***Ἐρρῖκος-Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς ζωγράφος (1804—1881). Ἐφιλοτέχνησεν ἱστορικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς πίνακας, ἐκ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: «Κάρολος ὁ Θ' ὑπογράφων τὸ πρακτικὸν τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου», «Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ», «Παῦλος καὶ Βιργινία» (1843), «Σαοὺλ καὶ Δαυΐδ» (1853), «Ἡ Ἁγνὴ Σουσάνα» (1861), Τὸ διαζύγιον τῆς αὐτοκρατείρας Ἰωσηφίνας» (μουσεῖον Μέτς). Γ. Ι. Β.

Σοποτσέλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων (βλ. *Σομποτσέλι*).

Σόππε (Schoppe), ***Ἀμαλία.*** Γερμανὶς συγγραφεὺς (1791—1858). Διετέλεσε διευθύντρια λυκείου θηλέων ἐν Ἀμβούργῳ καὶ συνέγραψε πλεῖστα παιδικὰ μυθιστορήματα καὶ διηγήματα. Ἐπίσης ἐδημοσίευσεν «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν ζωήν μου» (1838). Λ. Κ.

— **Σόππε** (Schoppe), ***Γάσπαρ*** (ἐκλατιν. Scioppius). Γερμανὸς φιλόλογος (1576—1649). Ἐσπούδασεν ἐν Ἀϊδελβέργῃ, τῷ δὲ 1798 μεταβὰς εἰς Ρώμην ἠσπάσθη τὸν καθολικισμόν. Ἔγραψε: «Grammatica philosophica», «Auctuarium», «Observationes linguæ latinæ», «De arte critica», «Paradoxa litteraria» κ.ἄ. Λ. Κ.

σόπρα· βλ. *σοπράρω*.

σοπράνο (ἰταλ. καὶ γαλλ. soprano, λατ. supremus)· βλ. *ὑψίφωνος*.

σοπράρω *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, ταυτόσημος τοῦ *παίρνω σόπρα*, σημαίνων δὲ ἐπὶ ἱστίου προλαμβάνειν τὸν ἄνεμον ἀκουσίως τοῦ κυβερνῶντος ἢ *ἀντηνεμοῦν* αὐτὸ πρὸς χειρισμόν. Τὸ ἐπίρρημα *σόπρα* καὶ τὸ ἐπίθετον *σοπράδο* (δηλ. *πανὶ*) ἢ *σοπραρισμένο* σημαίνουσι τὸ προλαβὸν τὸν ἄνεμον ἢ τὸ ἐπίτηδες ἀντηνεμωθὲν ἱστίον. Σ. Ε. Λ.

Σόπρον (Sopron) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Οὐγγαρίας, δεξιὰ τοῦ Δουνάβεως, ἔχουσα ἐμβαδὸν 1.798

Digitized by Google

τ. χλμ. καὶ 139.110 (1920) κατ. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ πόλις *Αἴντενμπουργκ*. Θ. Κ.

Σόπφερ (Schopfer), ***Ἰωάννης***. Ἑλβετὸς μυθιστοριογράφος, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Κλαύδιος Ἀνὲ* (Anet), γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἔγραψε γαλλιστί: «Ἡ μικρὰ πόλις» (1901) «Ποιμενικὰ» (1904), ἀπεικονίζοντα τὸν ἐπαρχιακὸν βίον τῆς Γαλλίας, «Ἀριάδνη» (1920), ρωσικῆς ὑποθέσεως, κ.ἄ. Π.Ν.Π.

Σοπωτὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 435. Ἔχει Τ. Τ. Τ. γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ εἰρηνοδικεῖον. Κεῖται ἐν ὀρεινῇ τοποθεσίᾳ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἀροανίου ποταμοῦ καὶ ἀποτελεῖ ἐξαίρερον θέρετρον. Νῦν μετωνομάσθη *Ἅγιος Παῦλος*. Π. Ν. Π.

—**Σοπωτὸν** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Θεσσαλίας, πρόβουνος τοῦ κάτω Ὀλύμπου (1.242 μ.), εἰς τοῦ ὁποίου τὰς ΝΑ. κλιτῦς κεῖται τὸ χωρίον Ραψάνη. Ι. Σ. Σ.

Σόρα, ἢ ***Σῶρα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παφλαγονίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κειμένη ΝΔ. τῆς Κασταμῶνος (Κασταμονῆς). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 6 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Παφλαγονίας, εἰς δὲ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Γαγγρῶν. Σήμερον καλεῖται *Ἀράτς*. Α. Θ. Σ.

Σόρα (οἱ), ἢ ***Σαβάροι*** (Sora, Saura, Savares). Ἰνδικὴ φυλή, ἀραβικῆς καταγωγῆς, κατοικοῦσα εἰς τὰ ΒΑ. τῶν Κεντρικῶν Ἰνδιῶν, καὶ δὴ εἰς τὰς περιφερείας Βιζαγκαπτὰμ καὶ Γκουγιάμ, Ὀρισσαν Τσατισγκάθ. Οἱ Σόρα ἀνέρχονται εἰς 350.000 περίπου, ἀσχολοῦνται δὲ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ὀρύζης, τὴν ὑφαντικὴν καὶ τὴν ἀγγειοπλαστικήν. Γ. Ι. Β.

—**Σόρα** (οἱ) (Sora). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τοῦ Περού, κατοικοῦσα δυτικῶς τοῦ Κοῦτσκο. Θ. Χ. Σ.

Σορανὸς ***Βαρέας*** (Barea Soranus). Ρωμαῖος πολιτικὸς (βλ. *Σωρανός*).

Σοράντζος. Ὄνομα τριῶν Ἑνετῶν δουκῶν τῆς Κρήτης: —1) *Μαρῖνος* (1226—1228). —2) *Βενάρδος* (1526—1528) καὶ —3) *Φραγκῖσκος* (1566—1567). ΕΡ. Μ.

Σοράτα *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς *Ἰλλιαμποὺ* (βλ. λ.), κορυφῆς τῶν Ἄνδεων.

Σοραβοὶ (οἱ). Λαὸς σλαυϊκός, οἱ ἄλλως καλούμενοι *Σόρβοι* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Σόραι (Sorö) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Δανίας, ἐπὶ τῆς νήσου Σελάντ, ἔχουσα ἐμβαδὸν 1.480 τ.χλμ. καὶ 114.008 (1925) κατ.

—**Σόραι** (Sorö) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Νορβηγίας ἐν τῷ Β. Παγωμένῳ ὠκεανῷ, ἔχουσα ἐμβαδὸν 816 τ. χλμ. καὶ 1.397 κατοίκους, κατὰ τὸ πλεῖστον ἁλιεῖς. Θ. Κ.

Σοράϊ ***Ὀγκιοῦ***. Ἰάπων φιλόσοφος (1666—1728). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πολεμίων τῆς φιλοσοφίας τοῦ Τσοὺ-Χὶ καὶ ἐκ τῶν ὑποστηριξάντων τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν πραγματικὴν διδασκαλίαν τοῦ Κομφουκίου διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας μελέτης τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἔγραψε: «Σεϊντὰν» (= περὶ κυβερνήσεως) καὶ «Ναρουμπετσί». Γ. Ι. Β.

Σοράκτη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἰταλίας (βλ. *Σώρακτον*). Α. Θ. Σ.

Σοράνο (Sorano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Γκροσσέτο, ἐπὶ βραχώδους ἡφαιστειογενοῦς ὑψώματος, δεσπόζοντος τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Φιόρα. Κάτ. 10.176. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν ἁλατοῦχοι καὶ σιδηροῦχοι ἰαματικαὶ πηγαί. Μ. Δ. Β.

Σοράου (Sorau, in der Niederlausitz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βρανδεμβούργῳ, ἐν τῷ νομῷ Φραγκφούρτης ἐπὶ τοῦ Ὄδερ. Κάτ. (1925) 18.328. Ἔχει ὑφαντουργεῖα, χρωματουργεῖα καὶ ἐργοστάσια μηχανῶν, πορσελλάνης, ἠλεκτρικῶν εἰδῶν κλπ. Θ. Κ.

Σοράουερ (Sorauer), ***Παῦλος***. Γερμανὸς βοτανικὸς (1839—1916). Τῷ 1902 ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου καὶ σύμβουλος τοῦ γεωπονικοῦ ἰνστιτούτου. Ἔγραψεν: «Ἐγχειρίδιον τῶν ἀσθενειῶν τῶν φυτῶν» (1874). Γ. Ι. Β.

Σοράτα (Nevado de Sorata) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Βολιβίας (ὑψ. 6.617 μ.), ἀνήκουσα εἰς τὰς βασιλικὰς Κορδιλλιέρας. Θ. Κ.

σορβία (ἡ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. *σόρβος*).

Σορβικὴ (ἡ). Ἡ ἄλλως *σοραβικὴ* καὶ *βενδικὴ* καλουμένη γλῶσσα, ἀνήκει εἰς τὴν δυτικὴν ὁμάδα τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν καὶ λαλεῖται ἐν Λουσατίᾳ (Lausitz) τῆς Γερμανίας, παρὰ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ ποταμοῦ Σπρέα, μεταξὺ τοῦ Bautzen καὶ τοῦ Kottbuss. Οἱ Σοραβοὶ ἢ Βένδαι, ἀνερχόμενοι εἰς 70—80.000, ὁλονὲν ἐλαττοῦνται, ἀφομοιούμενοι καὶ ἀπορροφούμενοι διαρκῶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ὅπως ἤδη πρὸ πολλοῦ ἀφωμοιώθησαν οἱ Πολαβοί, οἱ παρὰ τὸν Ἄλβιν κατοικοῦντες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *R. Andree*, Das Spachgebiet der Lausitzer Wenden vom XVI Jahrh. bis zur Gegenwart (Prag 1873).—*Pfuhl*, Laut— und Formenlehre der oberlausitzwendischen Sprache mit besonderem Rücksicht auf das Altslawische (1867).— *G. Krol*, Grammatik der wendischen Sprache in der Oberlausitz (γ' ἔκδ. 1925).— Λεξικὸν σοραβικογερμανικὸν ἄξιον συστάσεως εἶναι τὸ τοῦ *G. Zwahr*.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

σορβικὸν ***ὀξύ***, ἢ ***ἑξαδιενο***—(2,4)—***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστον μονοκαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

$$CH_3.\ CH:CH.\ CH:CH.\ COOH$$

ἀπαντῶν εἰς τὸν καρπὸν τῆς ὄας (Sorbus aucuparia). Ἄοσμον κρυσταλλικὸν σῶμα κρυσταλλούμενον εἰς λευκὰς βελόνας, τήκεται εἰς 134°,5 καὶ βράζει ὑπὸ ἀποσύνθεσιν εἰς 228°. Σ. Γ.

Σορβιόδουνον (Sorbiodunum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς μεσημβρινῆς Βρεττανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βέλγων, κειμένη ΒΔ. τῆς Clausentum (νῦν Bittern). Ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν Old Sarum, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σορβιόδουρον (Sorviodurum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ραιτίας ἐν Βινδελικίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, μετὰ τὸν Regina Castra (νῦν Ratisbonne). Ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν Straubing ἐν Βαυαρίᾳ. Α. Θ. Σ.

σορβῖται (οἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι *ἑξασθενεῖς ἀλκοόλαι* (*ἑξανόλαι* ἢ *ἑξῖται*) τοῦ τύπου:

$$CH_2OH.[CH(OH)]_4.CH_2OH.$$

Διακρίνομεν δύο στερεοϊσομερεῖς μορφάς, τὸν d— καὶ τὸν l—*σορβίτην*. Ὁ d—*σορβίτης* ἀνευρέθη εἰς τὸν χυμὸν τῶν καρπῶν τῆς ὄας (Sorbus aucuparia), ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα, ἀλλὰ περιέχεται καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους καρπούς, ὡς τὰ κεράσια, τὰ μῆλα, τὰ ἀχλάδια, τὰ δαμάσκηνα κλπ. Δύναται νὰ παρασκευασθῇ καὶ συνθετικῶς. Ἄχρουν κρυσταλλικὸν σῶμα εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Τήκεται εἰς 111° καὶ στρέφει ἀριστερὰ —1°,73. Ὁ l—*σορβίτης* παρεσκευάσθη συνθετικῶς. Σ. Γ.

σορβίτης (ὁ). Ὀνομασία δοθεῖσα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἄγγλου H. C. Sorby, ὅστις ἀγόμενος ἐκ τῆς μικροσκοπικῆς σπουδῆς τῶν πετρωμάτων (1849) ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1863 καὶ τὴν μικροσκοπικὴν σπουδὴν τῶν μετάλλων καὶ τῷ 1885 προσδιώρισε τὴν πραγματικὴν ὑφὴν τοῦ μαργαριτώδους περλίτου τῶν χαλύβων, συστατικὸν τῶν βεβαμμένων χαλύβων παραγόμενον μετὰ ἐπαναφορὰν εἰς θερμοκρασίαν 400° ἕως 700°. Ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖον στάδιον μετατροπῆς δι' ἐπαναφορᾶς τοῦ μαρτενσίτου (τὰ προηγούμενα στάδια εἶναι ὁ τρουστίτης καὶ ὁ ὀσμονδίτης, βλ. *αὐστενίτης*). Ἄλλοτε ὁ ὅρος σορβίτης ἐχρησιμοποιήθη ἀντὶ τοῦ ὅρου *περλίτης*, πρὸς ὃν ἀμέσως γειτνιάζει.

Ὁ σορβίτης παρουσιάζεται μεταλλογραφικῶς μὲ ἱστόν, εἰς ὃν ὁ σεμεντίτης ἀρχίζει νὰ ἀποχωρίζεται τοῦ φερρίτου εἰς κεχωρισμένας νησῖδας. Ὁ σορβίτης εἶναι μαλακώτερος τοῦ ὀσμονδίτου καὶ παρέχει ἐξαιρέτους ἰδιότητας δυσθραυστότητος εἰς τοὺς χάλυβας, ἡ δὲ σκληρότης παραμένει πολὺ μεγαλυτέρα τοῦ βεβαμμένου χάλυβος. Αἱ σιδηραῖ ράβδοι σιδηροδρόμων λαμβάνουσιν ἱστὸν σορβιτικὸν ἐξωτερικῶς διὰ ψεκασμοῦ κατὰ τὰ πέρα τῆς ἐλάσεως αὐτῶν, ἐνῷ εἶναι ἀκόμη διάπυροι. Ἐπέρχεται οὕτω βαφὴ τῆς ἐπιφανείας καὶ ἡ θερμότης τῆς ράβδου δημιουργεῖ ἐπαναφορὰν μέχρι τῆς σορβιτικῆς ὑφῆς, ἥτις καθιστᾷ τὴν ράβδον ἐπιφανειακῶς σκληράν, χωρὶς νὰ εἶναι εὔθραυστος (*σορβίτωσις* τῶν σιδηροδρομικῶν ράβδων κατὰ μέθοδον Sandberg). Θ. Χ.

σορβίτωσις· βλ. *σορβίτης*.

σορβόζη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι κετοεξόζη ἰσομερὴς τῆς *φρουκτόζης*, λαμβανομένη ἐκ τοῦ χυμοῦ τῆς ὄας (Sorbus aucuparia) δευτερογενῶς δι' ὀξειδώσεως τοῦ σορβίτου διὰ τοῦ εἰδικοῦ βακτηρίου τῆς σορβόζης. Ἄχρουν κρυσταλλικὸν σῶμα λίαν γλυκείας γεύσεως. Τήκεται εἰς 165°. Εἶναι εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ δυσδιάλυτον εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Σ. Γ.

Σόρβοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Σλαυϊκὸς λαός, οἱ ἄλλως καλούμενοι *Σοραβοὶ* ἢ *Βένδαι* (βλ. λ.), ἐγκατασταθεὶς ἀπὸ πολλῶν αἰώνων παρὰ τὸν Ἔλβαν ποταμὸν καὶ κατὰ τὰς Ἀν. Ἄλπεις.

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἱδρύθη φιλολογικὴ ἑταιρεία ἐν Βάουτσεν τῆς Σαξωνίας, πρὸς διάδοσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς σορβικῆς γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκτοτε ἐξεδόθησαν καὶ ἐκδίδονται ἀρκετὰ συγγράμματα καὶ περιοδικά. Α.Θ.Σ.

Σόρβολος, ***Ἀθανάσιος ὁ καραβίτης***. Κρὴς ναυτικός, ὑπηρετῶν εἰς τὸν στόλον τῆς Ἑνετίας καὶ συμμετασχὼν μετὰ πολλῶν συμπατριωτῶν του εἰς πλείστας ἐκστρατείας αὐτῆς κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Τῷ 1439, ὅτε ἡ Ἑνετία διετέλει εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Μιλάνου καὶ τῶν συμμάχων του, ὁ διοικητὴς τῶν ἑνετικῶν στρατευμάτων στρατηγὸς Γκατταμελάτα ἀνέφερεν εἰς τὴν ἑνετικὴν γερουσίαν ὅτι αἱ ὀχυραὶ πόλεις Βερώνη καὶ Βρέσκια ἐκινδύνευον νὰ ἁλωθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἕνεκα τῆς ἐπικρατήσεως αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Γκάρντας (Garda), καὶ ἐζήτει ἐπειγόντως τὴν ἀντὶ πάσης θυσίας συγκρότησιν στόλου ἐν τῇ λίμνῃ ἐκείνῃ. Ἀλλ' ἡ αἴτησις τοῦ στρατηγοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ λόγῳ ἀποστάσεως καὶ λόγῳ τῶν ἀνυπερβλήτων δυσχερειῶν, εἰς ἃς θὰ προσέκρουεν ἡ διὰ ξηρᾶς μεταφορὰ στόλου. Ἡ γερουσία διετέλει ὡς ἐκ τούτου ἐν μεγίστῃ ἀμηχανίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου, ὅτε, ἐμφανισθεὶς πρὸ αὐτῆς ὁ Σόρβολος, ἐδήλωσεν ὅτι, ἐὰν τῷ ἐχορηγοῦντο τὰ χρειώδη, ἠδύνατο νὰ μεταφέρῃ ἰσχυρὰν μοῖραν στόλου μέχρι τῆς λίμνης ἐκείνης. Ἡ πρότασις ἐφάνη τοσοῦτον παράδοξος εἰς τὴν γερουσίαν, ὥστε οὐδεμιᾶς ἔτυχε προσοχῆς, ἡ ἐπιμονὴ ὅμως τούτου ἔπεισεν ἐπὶ τέλους τὴν γερουσίαν νὰ παράσχῃ αὐτῷ πᾶσαν ἐλευθερίαν, ἵνα, δι' ὧν μέσων ἐγνώριζε, μεταφέρῃ τὸν στόλον εἰς τὴν Γκάρνταν. Ὁ Σόρβολος ἐντὸς ὀλίγου κατώρθωσε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸν ποταμὸν Ἀδίγην 31 μεγάλα καὶ μικρὰ πολεμικὰ πλοῖα καὶ εἶτα, παλαίων κατὰ μυρίων δυσχερειῶν, ἐπέτυχε νὰ μεταφέρῃ αὐτὰ μέχρι τῆς Βερώνης. Εἶτα, χρησιμοποιῶν χιλιάδας ἐργατῶν, ἐξωμάλυνε τὰ βραχώδη ἐδάφη, διήνοιγε διόδους, ὑποθέμενος δὲ ξυλίνους κυλίνδρους καὶ θέτων εἰς ἐνέργειαν μυρίας μεθόδους, τὰς ὁποίας ἐπενόει ἐπὶ τόπου, κατώρθωσε νὰ ἀνελκύσῃ τὰ πλοῖά του μέχρι τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου, ὅτε ἤρχισαν πάλιν νέαι δυσχέρειαι διὰ τὴν κάθοδον τῶν πλοίων ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων κλιτύων. Ὁ Σόρβολος, ἀνεξάντλητος εἰς μεθόδους καὶ εἰς θέλησιν, κατώρθωσε νὰ καταβιβάσῃ καὶ ἐκεῖθεν τὰ πλοῖα καὶ νὰ καθελκύσῃ αὐτὰ ἀβλαβῆ εἰς τὸν λιμένα Τούρβολον τῆς ἐπιμάχου λίμνης. Τὸ κατόρθωμα τοῦ Ἕλληνος ἐκείνου ναυτικοῦ, καὶ λόγῳ τῶν ἀποστάσεων καὶ λόγῳ τῶν ἐδαφικῶν ἀνωμαλιῶν, θεωρεῖται ὡς μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν πολέμων. Ν. ΚΛΣ

Σορβόννη (Sorbonne). Ὀνομαστὸν καθίδρυμα τῶν Παρισίων, ἀποτελοῦν νῦν τὴν ἕδραν τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων, τῶν πανεπιστημιακῶν σχολῶν τῆς φιλολογίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν, τῆς ἐθνικῆς παλαιογραφικῆς σχολῆς καὶ τῆς σχολῆς τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν. Ἐκτίσθη τὸ πρῶτον τῷ 1257 μὲ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Ροβέρτου de Sorbon, ἐφημερίου τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου, οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, ὡς εἰδικὸν καθίδρυμα διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῶν πτωχῶν σπουδαστῶν τῆς θεολογίας. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ ἵδρυμα τοῦτο ἐπροικοδοτήθη διὰ διαφόρων δωρεῶν καὶ ἀπέκτησε ταχέως φήμην, λόγῳ τῶν ὀνομαστῶν θεολόγων, οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβον τὴν ἐν αὐτῷ διδασκαλίαν. Ἡ Σορβόννη μέχρι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως δὲν ἦτο οὔτε πανεπιστημιακὴ σχολή, οὔτε κολλέγιον, οὔτε θρησκευτικὸς σύλλογος, ἀλλ' ἁπλῶς ἵδρυμα σπουδῶν καὶ οἰκοτροφεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔζων οἱ πτωχοὶ φοιτηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς θεολογίας. Διῳκεῖτο ὑπὸ ἀντιπροσώπων μὲ εἰδικὴν ἐντολήν, οἱ ὁποῖοι ἐξελέγοντο ὑπὸ πάντων τῶν μετεχόντων, καὶ ὑπὸ γενικῆς συνελεύσεως, ἥτις συνήρχετο τετράκις τοῦ ἔτους. Ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινότητος τῆς Σορβόννης ἐθεωροῦντο ἴσα. Διὰ τοῦ καθιδρύματος τούτου ἐγνώρισε νέαν ἀκμὴν ἡ σχολαστικὴ φιλοσοφία. Κατ' ἀρχὰς οἱ σορβοννισταὶ διεξήγαγον ἔντονον πολεμικὴν ἐναντίον τῶν ἐπαιτικῶν ταγμάτων, κατόπιν δὲ ἠσχολήθησαν ἰδιαιτέρως μὲ τὴν ἠθικὴν καζουϊστικὴν (περιπτωσιολογίαν) καὶ ἀπέκτησαν διεθνῆ φήμην μὲ τὰς γνωματεύσεις των. Σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέκτησαν πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην, διὰ τὴν στέγασιν τῆς ὁποίας ἵδρυσαν καὶ εἰδικὸν οἰκοδόμημα τῷ 1481. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, χάρις εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Ἰωάννου de La Pierre καὶ τοῦ Γουλιέλμου Fichet, ἡ Σορβόννη κατεῖχε τὰ τρία πρῶτα ἐν Γαλλίᾳ χρησιμοποιηθέντα τυπογραφεῖα. Ἡ Ἀναγέννησις ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἱδρύματος τούτου, τὸ ὁποῖον τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἀπέκτησε γενικώτερα ἐνδιαφέροντα καὶ ἠσχολεῖτο οὐ μόνον μὲ τὴν θεολογίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, μολονότι ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τούτου (1554) χρονολογεῖται ἡ ἐγκατάστασις ἐν αὐτῷ τῆς θεολογικῆς σχολῆς. Αἱ γνωματεύσεις τῶν καθηγητῶν τῆς Σορβόννης εἰς τὰ προβλήματα τῆς πίστεως ἀπετέλουν ἐξαιρετικὴν αὐθεντίαν καὶ ἀπέλαυον μεγάλου σεβασμοῦ. Τὸ ἵδρυμα τοῦτο διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον εἰς ὅλα τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα διεκρίθη διὰ τὴν ἐχθρότητά του πρὸς τοὺς ἰησουΐτας καὶ τὴν ἐναντίον αὐτῶν δριμυτάτην πολεμικήν.

Τῷ 1626, δαπάναις τοῦ Ρισελιέ, ἀνῳκοδομήθησαν ἐκ βάθρων, ηὐρύνθησαν καὶ ἐκαλλωπίσθησαν τὰ κτήρια τῆς Σορβόννης, ἡ ὁποία κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐπεσκίασε μὲ τὴν ἀκμήν της καὶ αὐτὸ τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων. Ἐκ τῶν κόλπων αὐτῆς ἐξῆλθον ὁ Γκοντί, ὁ Βοσσουέτος, ὁ Τυργκό. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ Σορβόννη, μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Μεγάλου Πέτρου (1717), ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ ἑνώσῃ τὴν ρωσικὴν μὲ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Τῷ 1792, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς ἐπαναστάσεως, κατηργήθη ὁριστικῶς τὸ καθίδρυμα, ὡς κέντρον θεολογικῶν σπουδῶν. Τὰ κτήριά της ἐχρησίμευσαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ὡς τόπος συνεδριάσεων

Digitized by Google

καὶ συνελεύσεων, ὡς μουσεῖον κλπ. Ἀπὸ τοῦ 1801 μέχρι τοῦ 1821 κατῴκησαν ἐν αὐτοῖς διάφοροι οἰκογένειαι καλλιτεχνῶν. Ἐκπαιδευτικὸν καθίδρυμα ἐγένετο ἐκ νέου τῷ 1821, ὁπότε ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτὴν αἱ πανεπιστημιακαὶ σχολαὶ τῆς θεολογίας, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλολογίας. Τῷ 1823 μετεφέρθη εἰς αὐτὴν καὶ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων, ἡ ὁποία ἐπὶ μακρὸν ἐκαλεῖτο βιβλιοθήκη τῆς Σορβόννης, μολονότι οὐδεμίαν σχέσιν εἶχε μὲ τὴν παλαιὰν σορβοννιανὴν βιβλιοθήκην, τὴν συγχωνευθεῖσαν μὲ τὴν Ἐθνικήν. Ἡ πραγματικὴ ἀναγέννησις τῆς Σορβόννης ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1828, ὁπότε ἤκμασεν ἡ περίφημος τριὰς τῶν Κουζέν, Γκυζὼ καὶ Βιλλμαίν. Τῷ 1852, διὰ διατάγματος, ἡ Σορβόννη παρεχωρήθη εἰς τὸν δῆμον τῶν Παρισίων, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ δεχθῇ οὗτος ὅπως ἑδρεύουν ἐν αὐτῇ ἡ Ἀκαδημία τῶν Παρισίων καὶ αἱ πανεπιστημιακαὶ σχολαί, αἱ ὁποῖαι ἐλειτούργουν ἤδη. Τρία ἔτη βραδύτερον ἐτέθησαν τὰ θεμέλια νέας ἀνοικοδομήσεως, ἀλλ' αἱ ἐργασίαι ἐσταμάτησαν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ ἐπανελήφθησαν τῷ 1885. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἔπαυσεν ἡ λειτουργία τῆς θεολογικῆς σχολῆς τῆς Σορβόννης καὶ προσετέθη ἡ σχολὴ τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν. Τὰ νέα κτήρια ἐνεκαινιάσθησαν τῷ 1889. Κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα ἐδίδαξαν ἐν τῇ Σορβόννῃ μεταξὺ ἄλλων ὁ Μπιό, Ζοφρουᾶ-Σαὶντ-Ἰλλαίρ, ὁ Ντυμά. ὁ Κλῶντ Μπερνάρ, ὁ Λεβερριέ, ὁ Κουζέν, ὁ Γκυζώ, ὁ Βιλλμαίν, ὁ Ζουφρουᾶ, ὁ Σαὶν-Μὰρκ-Ζιραρντέν, ὁ Φυσιὲλ ντὲ Κουλὰνζ κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1897 λειτουργεῖ ἐν Σορβόννῃ καὶ ἡ παλαιογραφικὴ σχολή. Σήμερον τὸ τεράστιον οἰκοδόμημα τῆς Σορβόννης, τοῦ ὁποίου τὴν ἱστορίαν ὑπενθυμίζει μόνον τὸ παλαιὸν παρεκκλήσιον, παραμένον ἄθικτον, ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν τελειοτέρων καὶ σημαντικωτέρων κέντρων ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου.

σόρβος (ὁ) (Sorbus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥοδανθῶν*, περιλαμβάνων δενδρύλλια ἢ θάμνους φυομένους εἰς τὰς εὐκράτους καὶ ψυχρὰς χώρας τῆς γῆς. Τὰ φυτὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἔχουσι φύλλα ἐναλλασσόμενα, ὀδοντωτά, λοβωτὰ καὶ ἄνθη κατὰ καταληκτικοὺς κορύμβους διατεταγμένα. Ὁ καρπὸς εἶναι ἀπεστρογγυλωμένος κατὰ τὸ μέσον. Κυριώτερα εἴδη εἶναι τὰ κάτωθι: *Σόρβος ὁ κοινὸς* (Sorbus vulgaris). Εἶναι δένδρον μετρίου ἀναστήματος μὲ φύλλα ὀδοντωτά, μεταξοειδῆ, ἐφ' ὅσον εἶναι νεαρά, καὶ κατόπιν σαρκώδη. Τὰ ἄνθη του εἶναι λευκὰ καὶ οἱ καρποί του μικροί, σφαιρικοί, ἐρυθρωποὶ καὶ πικρᾶς γεύσεως. Τὸ ξύλον τοῦ κορμοῦ του χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς τὴν ἁμαξοπηγίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν βόρειον Εὐρώπην καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Σιβηρίαν. *Σόρβος ὁ ἥμερος* (Sorbus domesticus). Εἶναι ἀνεπτυγμένος θάμνος, μὲ καρποὺς ἐπιμήκεις καὶ μεγέθους ᾠοῦ περιστερᾶς. Φύεται εἰς τὰ δάση τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. *Σόρβος ὁ ἄριος* (Sorbus arius) ἢ *ὄα*. Φθάνει εἰς ὕψος 9 περίπου μέτρων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ ὀρεινὰ δάση τῆς Εὐρώπης. Τὸ ξύλον του χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὴν κατασκευὴν μουσικῶν ὀργάνων. Δ.Ν.Π.

Σόργκε (Sorge), ***Γεώργιος-Ἀνδρέας***. Γερμανὸς ὀργανοκρούστης καὶ θεωρητικὸς (1703—1778). Ἔγραψε πλεῖστα θεωρητικὰ συγγράμματα καὶ πολλὰς μουσικὰς συνθέσεις. Γ. Σ.

—**Σόργκε** (Sorge), ***Ριχάρδος-Ἰωάννης***. Γερμανὸς δραματικὸς συγγραφεὺς (1892—1916). Διὰ τῶν πρώτων θεατρικῶν ἔργων του: «Ὁ ἐπαίτης» (1912), «Γκούντβαρ ἢ ἡ σχολὴ ἑνὸς προφήτου» (1914) καὶ «Μετανοεῖτε» (1915) κατέλαβεν ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Ἔπεσε κατὰ τὸν πανευρωπαϊκὸν πόλεμον εἰς τὴν μάχην Ἀβλαιγκούρ. Τὸ τελευταῖον δρᾶμά του ἦτο «Ὁ Βασιλεὺς Δαυΐδ» (1916). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν, πλὴν τῶν νεανικῶν ποιημάτων του, «Οἱ μυστικοὶ διάλογοι», «Ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ» κ. ἄ. Λ. Κ.

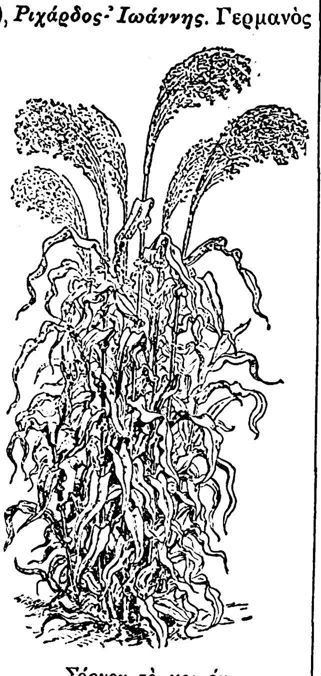

Σόργον τὸ κοινόν.

σόργον (τὸ) (Sorghum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη φυόμενα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σόργον τὸ κοινὸν* (Sorghum vulgare), ὅπερ φύεται εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς, καὶ τὸ *σόργον τὸ χαλέπιον* (Sorghum halepensis), ὅπερ φύεται εἰς τὰ βόρεια καὶ νοτιοδυτικὰ μέρη τῆς Εὐρώπης. Τὰ φύλλα του χρησιμοποιοῦνται ὡς νομευτικά. Δ. Ν. Π.

Σοργοὺν *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Τουρκίας, τέως ἕδρα ὁμωνύμου δήμου ἔχοντος 81 χωρία, ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Γιόζγατ (Ὑοσκάτης) τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ.

— **Σοργοὺν** *[Γεωγρ.]*. Χείμαρρος παρὰ τὴν πόλιν Κιουπλιὰ τοῦ νομοῦ Μπιλετζίκ, ἐν Τουρκίᾳ.

Σορδίνας. Ὄνομα οἰκογενείας ἐν Κερκύρᾳ, ἐγγραφείσης μεταξὺ τῶν εὐγενῶν καὶ λαβούσης τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος τῷ 1752.

— **Σορδίνας**, ***Ἀντώνιος***. Ἐγεννήθη τῷ 1738 καὶ ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν Παταυΐῳ. Φιλοδημοκρατικὸς ὤν, συνέπραττε μετὰ τῶν ἐν Βενετίᾳ ἐλευθεριαζόντων ὑπὲρ τῶν Γάλλων, διὸ καὶ ἐφυλακίσθη. Ἀπολυθεὶς συνείργησεν εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας. Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Βενετίας εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἐπανῆλθεν εἰς Κέρκυραν καὶ κατηγόρει τοὺς Γάλλους ὡς παραδώσαντας τὴν Βενετίαν εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ἐπὶ Γάλλων αὐτοκρατορικῶν ἐγένετο γερουσιαστής, ἀντικαταστήσας τὸν πρόεδρον τῆς γερουσίας Ἐμμ. Θεοτόκην, ἀποσταλέντα εἰς Παρισίους. Διετέλεσε πρόεδρος τῶν δικαστηρίων Ζακύνθου καὶ ἀπέθανεν ἐν Κερκύρᾳ. Ἔγραψε πολιτικὰ ἔργα καὶ λόγους πατριωτικούς. Λ. Χ. Ζ.

Σόρδονες *[Ἀρχ.]*. Ἀρχαιότατος λαὸς τῆς Ναρβωνικῆς Γαλλίας, κατοικῶν ἐπὶ τῶν Β. ὑπωρειῶν τῶν ἀνατολικῶν Πυρηναίων, πρὸς τὰ ΝΑ. τῶν Οὐόλκων Τεκτοσάγων, τὴν παλαιὰν ἐπαρχίαν Ρουσσιγιὸν (Roussillon), ἀποτελοῦσαν σήμερον τὸν νομὸν τῶν Ἀνατολικῶν Πυρηναίων. Ὑποταχθέντες εἰς τοὺς Ρωμαίους ἐξηφανίσθησαν ἐνωρίτατα. Α.Θ.Σ.

Σορεζίνα (Soresina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Κρεμόνας. Κάτ. 11.422. Κεῖται ἐν εὐφόρῳ πεδιάδι παρὰ τὸν ποταμὸν Σέριο Μόρτο καὶ ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν μετάξης, εἰδῶν ζαχαροπλαστικῆς καὶ διατετηρημένων ὀπωρῶν, καθὼς καὶ ἐργοστάσια χημικῶν λιπασμάτων. Μ. Δ. Β.

σορεία (ἡ) (Shorea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *διπτεροκαρποειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετοῦ ἀναστήματος δένδρα, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Κεϋλάνην, τὰ Φιλιππίνας καὶ τὰς πέριξ νήσους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σορεία ἡ ῥωμαλέα* (Shorea robusta), ἥτις εἶναι δένδρον παραπλήσιον πρὸς τὴν δάφνην. Τὸ ξύλον της χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ξυλουργικήν, ὁ δὲ φλοιός της, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *δαμμάρ*, παρέχει εἶδος ῥητίνης. Δ. Ν. Π.

Σορὲλ (Sorel), ***Ἁγνή***. Γαλλὶς εὐνοουμένη τοῦ βασιλέως Καρόλου Ζ΄, γεννηθεῖσα ἐν Φρομεντὼ (Τουραίνη) τῷ 1422 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Ἀννεβὶλ τῷ 1450. Καταγομένη ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας εἰσήχθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δουκὸς τῆς Λωρραίνης ἐν Νανσύ, προσληφθεῖσα ὡς κυρία τῆς τιμῆς ὑπὸ τῆς δουκίσσης Ἰσαβέλλας, συζύγου τοῦ Ρεναίου τοῦ Ἀνδηγαυικοῦ. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἦτο ἀδελφὸς τῆς βασιλίσσης τῆς Γαλλίας Μαρίας, ἐκ τούτου δὲ εἶχον ἀναπτυχθῆ σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο αὐλῶν τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Νανσύ. Ὁ βασιλεὺς Κάρολος Ζ΄ θελχθεὶς ἐκ τῆς ἐκπάγλου καλλονῆς τῆς δεσποινίδος ντὲ Φρομεντώ, ἠράσθη αὐτῆς, καὶ παρὰ τοὺς ἐνδοιασμούς της κατέστησεν ἐρωμένην του. Ἡ Ἁγνὴ Σορέλ, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐπίσημος εὐνοουμένη βασιλέως ἐν Γαλλίᾳ, ἤσκησεν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Καρόλου Ζ΄, ὑποστηρίξασα τοὺς ἀξίους ὑποστηρίξεως ὑπουργούς του καὶ ἀντιταχθεῖσα κατὰ τῶν συνεχῶν συνωμοσιῶν καὶ δολοπλοκιῶν τοῦ δελφίνου Λουδοβίκου ΙΑ΄. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν μέχρις ἐσχάτως παράδοσιν, αὐτὴ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν βασιλέα ὅλας τὰς ἡρωϊκὰς ἐκείνας πράξεις, αἵτινες ἤγαγον εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς γαλλικῆς ἑνότητος, ἐθεωρεῖτο δὲ μετὰ τῆς Ἰωάννας ντ' Ἄρκ, ὡς μία τῶν μεγαλυτέρων γυναικείων μορφῶν τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ μεσαίωνος. Ἡ ἱστορικὴ ὅμως ἔρευνα ἀπέδειξεν ὅτι ἡ Ἁγνὴ Σορὲλ κατέστη εὐνοουμένη τοῦ βασιλέως εἰς ἐποχὴν κατὰ πολὺ ἀπέχουσαν τῶν γεγονότων, ἅτινα ἤγαγον εἰς τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἄγγλων ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ τὴν συνθήκην τοῦ Ἀρράς. Παρὰ τοῦτο ἀναγνωρίζεται ἡ εὐεργετική της ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ βασιλεως καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσίς της. Ὁ Κάρολος Ζ΄ τὴν περιέβαλε διὰ πλείστων τιμῶν, ἐδώρησε δὲ εἰς αὐτὴν γαίας καὶ πύργους, ἐν οἷς καὶ τὸν περίφημον ἐπὶ τοῦ Μάρνη πύργον τοῦ Μπωτὲ (Beauté=κάλλος), ὀνομασθέντα οὕτω διὰ τὸ κάλλος τῆς βασιλικῆς εὐνοουμένης. Ἡ Ἁγνὴ Σορὲλ ἀπέκτησεν ἐκ τῶν μετὰ τοῦ βασιλέως σχέσεών της τέσσαρας θυγατέρας, ὧν ἡ τελευταία ἐγεννήθη ἡμέρας τινὰς πρὸ τοῦ θανάτου της. Ὁ θάνατός της, ἐπισυμβὰς αἰφνιδίως, ἀπεδόθη εἰς δηλητηρίασιν, ἧς, κατά τινας ἱστορικούς, δὲν ὑπῆρξεν ἀμέτοχος ὁ Λουδοβῖκος ΙΑ΄. Ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῆς Λός, ἔνθα καὶ ἀνηγέρθη εἰς αὐτὴν μαυσωλεῖον, καταστραφὲν κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν.

— **Σορὲλ** (Sorel), ***Ἀλβέρτος***. Γάλλος ἱστορικὸς (1842—1906). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Παρισίοις, τῷ δὲ 1866 ἐγένετο ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870—1871 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς διπλωματικῆς ἱστορίας ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ σχολῇ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Ἔγραψεν: «Ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων τῆς 20 Νοεμβρίου 1815» (1873), «Ἡ διπλωματικὴ ἱστορία τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου» (1875), «Ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις» (τ. 8, 1886—1904), «Τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα καὶ ἡ καταγωγὴ τῆς τριπλῆς συμμαχίας» (1878), «Πραγματεῖαι ἱστορικαὶ καὶ κριτικαὶ» (1883), «Ἱστορικὰ ἀναγνώσματα» (1894), «Νέαι ἱστορικαὶ καὶ κριτικαὶ πραγματεῖαι» (1898), «Φιλολογικαὶ καὶ ἱστορικαὶ πραγματεῖαι» (1901). Γ. Ι. Β.

— **Σορὲλ** (Sorel), ***Γεώργιος***. Περίφημος Γάλλος κοινωνιολόγος, εἷς ἐκ τῶν κυριωτέρων θεωρητικῶν τοῦ ἀναρχοσυνδικαλισμοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1847 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1922 Ἐσπούδασεν εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων, ἀπεφοίτησε δ' αὐτῆς λαβὼν δίπλωμα μηχανικοῦ, πολὺ ταχέως ὅμως ἐστράφη πρὸς τὴν ἔρευναν τῶν προβλημάτων τῶν ἠθικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν κοινωνιολογίαν. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Le procès de Socrate» (1889), «L'ancienne et la nouvelle métaphysique» (ἐν «Ère nouvelle» 1894), «L'avenir socialiste des syndicats» (1898, νεωτ. ἔκδ. 1901), «Les préoccupations métaphysiques des physiciens modernes» (1907), «La décomposition du marxisme» (1907), «Reflexions sur la violence» (1908, νεωτ. ἔκδ. 1922), «Les illusions du progrès» (1910, νεωτ. ἔκδ. 1921), «Introduction de l'économie moderne» (1923), «De l'utilité du pragmatisme» καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰς μελέτας εἰς τὴν «Revue philosophique», τὴν «Revue de metaphysique et de morale», τὸ «Journal des économistes», τὴν «Ère nouvelle», τὸ «Devenir social», τὴν «Humanité nouvelle», τὴν «Revue socialiste», τὸ «Mouvement socialiste» κλπ. Τὸ ὕφος τῶν ἔργων του εἶναι σαφές, πλῆρες δυνάμεως καὶ νευρῶδες, ἀλλ' ἡ ἔκθεσις τῶν ἰδεῶν ἐν αὐτοῖς στερεῖται συστηματικότητος καὶ συνεχείας, δι' ὃ καὶ τὰ βιβλία του δὲν ἔσχον ἀπήχησιν εἰς τὸ εὐρὺ κοινόν, συγκινήσαντα στενὸν μόνον κύκλον διανοουμένων.

Ὁ Σορὲλ εἶναι εἷς ἐκ τῶν πλέον ἰδιοτύπων καὶ πρωτοτύπων συγγραφέων τῶν νεωτέρων χρόνων. Τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς θεωρίας του ἀποτελεῖ τὸ ὑπὲρ τῆς βίας κήρυγμά του. Κατ' αὐτὸν ἡ βία, ὅταν ἀσκῆται ὑπὲρ μιᾶς γενικῆς ὑποθέσεως, διὰ τὴν δικαιοσύνην τῆς ὁποίας εἶναι πεπεισμένα τὰ ἄτομα μέχρι βαθμοῦ αὐτοθυσίας, ἔχει τεραστίως δημιουργικὰς συνεπείας. Ἡ ἐποχή μας μόνον τότε δύναται ν' ἀναγεννηθῇ, ὅταν αἱ ὠργανωμέναι μᾶζαι χρησιμοποιήσουν τὴν βίαν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπαναστατικῶν προοπτικῶν τοῦ μαρξισμοῦ. Σήμερον ἡ κοινωνία εἶναι χωρισμένη εἰς δύο μεγάλας τάξεις μὲ ἀντιτιθέμενα συμφέροντα, μίαν καταπιέζουσαν καὶ μίαν καταπιεζομένην, τὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ τὸ προλεταριᾶτον. Ἀλλὰ τὸ καθεστὼς τοῦτο τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἀνταγωνισμοῦ εὑρίσκεται ἐν ἀσυμφωνίᾳ πρὸς τὰς νεωτέρας συνθήκας τοῦ κόσμου καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον πρέπει νὰ ἐκλείψῃ καὶ νὰ τὸ διαδεχθῇ νέα τάξις πραγμάτων, καθ' ἣν αἱ πηγαὶ τοῦ πλούτου καὶ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς θὰ ἔχουν διαβιβασθῆ εἰς χεῖρας τῶν ἐργαζομένων. Ἡ τάξις τῶν ἐργαζομένων, διὰ λόγους ἱστορικοὺς καὶ κοινωνικούς, εἶναι ἡ ἐκλεκτοτέρα καὶ ἡ ζωτικωτέρα τάξις τῆς κοινωνίας. Παρὰ τὴν οἰκονομικήν της ὑποδούλωσιν, εἶναι τάξις ἐλευθέρα, εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀριστοκρατία τῆς σημερινῆς κοινωνίας καὶ διὰ τοῦτο μέλλει νὰ διαδραματίσῃ τὸν ῥόλον τῆς τάξεως τῶν κυρίων, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ὁ Νίτσε. Ἡ ἀστικὴ τάξις παρουσιάζει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τάξεως δούλων· καὶ πρὸ τῆς ἀνόδου της καὶ μετὰ τὴν ἄνοδόν της ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεώς της καὶ διὰ τὴν ἄμυνάν της ἀπέναντι τῶν αὐθαιρεσιῶν τῶν εὐγενῶν τὰ ὅπλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὁ Νίτσε χαρακτηρίζει ὡς κατ' ἐξοχὴν δουλικά, τὴν σκέψιν, τὴν κριτικήν, τὴν φιλοσοφίαν, καὶ δι' αὐτῶν ἀνέτρεψε τὴν ἀριστοκρατίαν, τῆς ὁποίας βασικὸν χαρακτηριστικὸν ἦτο ἡ ὠμὴ δρᾶσις. Οἱ ἐργάται σήμερον, οἱ ἄνθρωποι τῆς δράσεως καὶ ὄχι τοῦ στοχασμοῦ, δύνανται νὰ ὑποκαταστήσουν τοὺς ἐκλιπόντας εὐγενεῖς. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχουν τοῦτο, πρέπει νὰ ἐξεγερθοῦν ὁμαδικῶς, ὡς ἑνιαία δύναμις, καὶ νὰ μὴ λησμονοῦν ὅτι ἐκεῖνος ὁ στρατὸς νικᾷ κατὰ τὴν μάχην, τοῦ ὁποίου τὰ καθέκαστον ἄτομα ἔχουν φθάσει μέχρι προσωπικῆς λησμοσύνης καὶ ἐμπνέονται ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ καὶ πεποιθήσεως πρὸς τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν. Ὅταν πλέον ἡ ἐργατικὴ τάξις ἐγκαθιδρυθῇ νικηφόρος ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ παλαιοῦ κοινωνικοῦ φρουρίου, πρέπει καὶ δύναται νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν της εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ Σορὲλ δὲν πιστεύει εἰς τὴν καταστροφικὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν, τῆς ὁποίας τὴν ἀναγκαιότητα ἔχει ἀποδεί-

Digitized by Google

ξει ὁ Μάρξ, θεωρεῖ ὅμως ἀπαραίτητον καὶ ζωογόνον διὰ τὰς ἐργατικὰς μάζας τὴν ἰδέαν αὐτῆς, τὸν μῦθον δηλαδὴ τῆς «γενικῆς ἀπεργίας», διότι εἶναι μῦθος ὡραῖος, λαμπρός, μὲ ὑψηλὸν περιεχόμενον, ἱκανὸς νὰ ἠλεκτρίζῃ τὰς ψυχάς, νὰ δημιουργῇ ἐνθουσιώδεις ὁπαδοὺς καὶ ν' ἀφυπνίζῃ τὸν ἡρωϊσμὸν εἰς τὰ ἄτομα. Τὸ ἂν εἶναι πραγματοποιήσιμος ἢ ὄχι, δὲν ἔχει καμμίαν ἀπολύτως σημασίαν, διότι τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀφορᾷ τὸν νοῦν, καὶ ὁ νοῦς δὲν ἔχει δημιουργικὰς δυνάμεις. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρωτεύει εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀποτελεῖ τὸ κίνητρον διὰ τὴν μετάβασιν εἰς τὸ νέον, δὲν εἶναι ὁ νοῦς, ἀλλὰ τὸ συναίσθημα, καὶ τὸ συναίσθημα θέλγεται μὲ τοὺς μύθους. Τὴν ὑπερτίμησιν ταύτην τῆς σημασίας τοῦ συναισθήματος θεωρεῖ ὁ Σορὲλ δικαιολογουμένην ὑπὸ τῆς μεταφυσικῆς τοῦ Μπέργξον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ μῦθος τῆς γενικῆς ἀπεργίας εἶναι σήμερον ὁ δημιουργικώτερος διὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν μῦθος, διὰ τοῦτο αὕτη πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν ὄχι τῶν πολιτικῶν, ἀλλὰ τῶν συνδικαλιστικῶν ἀγώνων. Ὁ συνδικαλισμὸς κατὰ τὸν Σορὲλ εἶναι τὸ τελειότερον ὄργανον ἀριστοκρατικῆς ἐπιλογῆς μεταξὺ τῶν ἐργατῶν. Τοιουτοτρόπως αἱ κοινωνιολογικαὶ ἰδέαι τοῦ Σορὲλ ἀποτελοῦν περίεργον καὶ πρωτότυπον κρᾶμα μαρξιστικῶν, νιτσεϊκῶν καὶ μπεργξονικῶν ἰδεῶν. Λόγῳ τῆς ἰδιοτυπίας των ταύτης, εὗρον ὀπαδοὺς τόσον μεταξὺ τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς, ὅσον καὶ μεταξὺ τῆς ἄκρας δεξιᾶς. Ὁ Σορέλ, συνεπὴς πρὸς ἑαυτόν, οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ κηρύττῃ τὴν πάλην τῶν τάξεων, κατεπολέμησε δὲ μετ' ἀσυνήθους δριμύτητος τὸν φιλελευθερισμόν, τὸν κοινοβουλευτισμὸν καὶ κάθε τάσιν εὐνουχισμοῦ τῆς πάλης ταύτης, καθὼς καὶ τὸν ἀρριβισμὸν καὶ τὸν ὀπορτουνισμὸν τῶν σοσιαλιστῶν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐπεκρότησεν ἄνευ ἐπιφυλάξεων τὴν μπολσεβικικὴν ἐπανάστασιν καὶ τὴν ὑπερήσπισε μετὰ παρρησίας ἀπέναντι τῶν συκοφαντῶν της. [Πρβλ. *G. Pirou*: G. Sorel (ἐν «Revue d' histoire économique et sociale» (1921).—*P. Lasserre*, G. Sorel (ζ' ἔκδ. 1928).] Θ. Π.

—**Σορὲλ** (Sorel), ***Σεσίλ***. Γαλλὶς ἠθοποιός, γεννηθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1875. Προικισμένη μὲ ἐξαιρετικὴν καλλονὴν καὶ μέγα δραματικὸν τάλαντον, κατέστη μία τῶν διασημοτέρων συγχρόνων τραγικῶν ἠθοποιῶν. Ὑπῆρξε μαθήτρια τοῦ Delaunay καὶ ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῶν σπουδαιοτέρων παρισινῶν θεάτρων. Ἐταξείδευσεν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα ἐμελέτησεν ἰδιαιτέρως τὴν μιμικὴν τέχνην, εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἀλλαχοῦ, τῷ δὲ 1926 ἐνυμφεύθη τὸν κόμιτα de Segur. Ἔγραψε τὴν «*Ἐρωτικὴν ζωὴν τῆς Ἀδριανῆς Λεκουβρέρ*» (1925), ἐτιμήθη διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ τάγματος Ἀλφόνσου τοῦ ΙΒ' (1926) καὶ ἐγένετο ἑταῖρος τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ρόλων της ὑπῆρξαν οἱ ἐν τοῖς ἔργοις: «*Ὄνειρο μιᾶς ἐρωτικῆς βραδιᾶς*» (τοῦ Μπατάϊγ), «*Ἡ τυχοδιῶκτις*», «*Ὁ μισάνθρωπος*», «*Ὁ ἡμίκοσμος*», «*Ὁ μαρκήσιος ντὲ Πριολά*», «*Καθένας μὲ τὴ ζωή του*», «*Ἡ νιότη μας*», «*Ὁ πρίγκιψ ντ' Ὠρέκ*», κ. ἄ. Ἰδιαιτέρως ἔσχεν ἐπιτυχίας εἰς τοὺς ρόλους μεγάλων ἐρωτρίων καὶ φιλαρέσκων γυναικῶν, ἐπικληθεῖσα *ἡ μεγάλη κοκέττα*. —Π.

Σορέλλε (Sorelle) *[Γεωγρ.]*. Ζεῦγος δαλματικῶν νήσων ἐν τῷ διέκπλῳ Ζλαρὶν (Zlarin channel: πλάτ. 43° 41' Β.,μήκ. 15° 49' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Grossa to Curzola) κατὰ τὰ πρόσγεια τοῦ Σεμπενίκο. Αἱ *Δυὸ ἀδελφὲς* τῶν ναυτικῶν μας. Σ. Ε. Λ.

σορετίτης (ὁ) (Soretit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τῆς κεροστίλβης, εἶναι δὲ περίπου τὸ αὐτὸ πρὸς τὴν κυανοπρασίνην κεροστίλβην ὡρισμένου ἡφαιστειογενοῦς πετρώματος. Ὁ Duparc καὶ ὁ Pearce παρετήρησαν αὐτὸ ὡς ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν τοῦ *βεερμπαχίτου* εἰς τὰ βόρεια Οὐράλια. Γ. Β.

Σόρεϋ (Shorey), ***Παῦλος***. Ἀμερικανὸς ἑλληνιστής, γεννηθεὶς ἐν Ντάβεν περὶ τὸ 1857. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς τὸ κολλέγιον Μπρὰϋν Μὼρ (Bryn Mawr) καὶ εἶτα εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου. Ἔγραψεν: «*Ἡ περὶ θεοῦ ἰδέα ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος*» (1895), «*Αἱ ᾠδαὶ καὶ ἐπῳδοὶ τοῦ Ὁρατίου*» (1898), «*Ἡ ἑνότης τῆς σκέψεως τοῦ Πλάτωνος*» κ. ἄ. Τῷ 1903 ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Κλασσικὴ φιλολογία». Γ. Ι. Β.

Σόρια (Soria) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Καστίλλῃ, ἐμβαδοῦ 10.311 τ. χλμ. καὶ 155 724 κατοίκων (1927). Ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα ἔχει 6.983 (1920) κατ. Θ. Κ.

Σοριάνο (Soriano) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τῆς Οὐρουγουάης. Ἐμβαδὸν 9.223 τ. χλμ. καὶ κάτ. 71.268 (1927). Κεῖται μεταξὺ τῶν ποταμῶν Οὐρουγουάη καὶ Ρίο Νέγκρο καὶ ἔχει ἀκμαιοτάτην κτηνοτροφίαν. Ἡ πρωτεύουσα *Μερσέντες* ἔχει 16.000 κατ. Θ. Κ.

Σόρλεϋ (Sorley), ***Γουλιέλμος-Ρίτση***. Ἄγγλος φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1855. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημιακῷ κολλεγίῳ τοῦ Λονδίνου. Ἔγραψε: «*Περὶ ἠθικῆς τῆς φυσιοκρατίας*» (1885), «*Ἡ ἑρμηνεία τῆς ἐξελίξεως*» (1910), «*Ἠθικὴ ζωή*» (1911), «*Ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς φιλοσοφίας*» (1920) καὶ «*Ἠθικαὶ ἀξίαι καὶ ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ*» (1918). Γ. Ι. Β.

Σόρμα (Sorma), ***Ἁγνή***. Γερμανὶς δραματικὴ ἠθοποιός, γεννηθεῖσα τῷ 1865 ἐν Μπρεσλάου. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἀφοσιωθεῖσα εἰς τὸ θέατρον, ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ Γερμανικὸν Θέατρον τοῦ Βερολίνου, ὅπου καὶ ἐπαγιώθη ἡ φήμη της εἰς τοὺς λεγομένους ρόλους τῶν ἀφελῶν κορασίων. Ἐνωρὶς σημειώσασα ἁλματικὴν πρόοδον, ἀπετέλεσε μετὰ τοῦ διαπρεποῦς ἠθοποιοῦ Ἰωσὴφ Κάϊντς τὰ δύο κυριώτερα στηρίγματα τοῦ Γερμανικοῦ Θεάτρου. Κατὰ τὸ 1890 προσεχώρησεν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Λοὺδ. Μπάρνεϋ ἱδρυθὲν Βερολίνειον Θέατρον καὶ διεκρίθη εἰς τοὺς πρώτους ρόλους τῶν ἔργων Ἴψεν, Σούντερμαν, Φός, Χάουπτμαν. Ἀπαράμιλλος ἐπίσης ὑπῆρξεν ὡς Μαργαρίτα εἰς τὸν «Φάουστ», Δεισδαιμόνα εἰς τὸν «Ὀθέλλον», Ὀφηλία εἰς τὸν «Ἄμλετ». Ἡ λεπτὴ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐσωτερικὴ τέχνη της ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν κορυφαίων κριτικῶν ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Κατὰ τὸ 1890 ὑπανδρεύθη τὸν κόμιτα Δημήτριον Μινόττι ἐν Βενετίᾳ, τῇ συνοδείᾳ τοῦ ὁποίου καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ἐκλεκτοῦ θιάσου ἐπεσκέφθη τὸν χειμῶνα τοῦ 1901 τὰς Ἀθήνας, ὁπότε ἐδίδαξεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ «Δημοτικοῦ Θεάτρου» τὰ ἔργα «Φάουστ», «Εὔαν» τοῦ Φός, «Φωτιὲς τοῦ Ἅϊ-Γιάννη» τοῦ Σούντερμαν, «Ἀρχισιδηρουργὸν» τοῦ Ὀνὲ κλπ., ἀποθεωθεῖσα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ. Ἀπέθανε τῷ 1927 ἐν Ἀριζόνᾳ τῆς Ἀμερικῆς. Π. Α. Κ.

Σορμπὸν (Sorbon), ***Ροβέρτος***. Γάλλος θεολόγος (1201—1274). Ἐγένετο ὀνομαστὸς ὡς ἱδρυτὴς τοῦ ὁμωνύμου ἱδρύματος ἐν Παρισίοις. Κατήγετο ἐκ ταπεινῆς οἰκογενείας καὶ γενόμενος ἱερεὺς προσελήφθη εἰς τὴν αὐλὴν ὡς ἐφημέριος καὶ ἐξομολογητὴς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Θ', χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ κόμιτος τοῦ Ἀρτουά. Γενόμενος σὺν τῷ χρόνῳ πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων, ἵδρυσε κατόπιν τῷ 1250 τὸ ὁμώνυμον αὐτῷ ἵδρυμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσε κατόπιν ὅλην αὐτοῦ τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν περιουσίαν. Ὁ Σορμπὸν εἶχεν ἀχθῆ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς δημιουργίας τοῦ ἱδρύματός του ἐκ τῆς ἀνάγκης τὴν ὁποίαν ἔβλεπεν ὅτι εἶχον πολλοὶ σπουδασταί, ὅπως συμπληρώνουν τὰς γνώσεις των καὶ εὑρίσκουν δωρεὰν ἐνδιαίτημα, ἵνα δύνανται νὰ παρακολουθοῦν τὰ μαθήματα διαφόρων σχολῶν· τὴν αὐτὴν ἀνάγκην εἶχεν αἰσθανθῆ καὶ ὁ ἴδιος κατὰ τὰς πρώτας σπουδάς του, πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ὁποίων εἶχε συναντήσει μεγίστας δυσχερείας. Ὑπῆρξεν εὔγλωττος ρήτωρ καὶ πειστικὸς ἠθικολόγος, ἔγραψε δὲ διάφορα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «De conscientia», «Iter paradise», «De confessione», «De matrimonio» κτλ. Μ. Δ. Β.

Σόρμπυ (Sorby), ***Ἐρρῖκος Κλίφτον***. Ἄγγλος φυσικός (1826—1908). Μετεχειρίσθη πρῶτος τὸ μικροσκόπιον πρὸς ἐξέτασιν τῶν λίθων καὶ κρυστάλλων. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «*Μικροσκοπικὴ κατασκευὴ τῶν κρυστάλλων*» (1858), «*Περὶ τῆς μικροσκοπικῆς ὄψης τῶν μετεωριτῶν καὶ τοῦ μετεωρολιθικοῦ σιδήρου*» (1865) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σόρνον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτίου Δακίας ἐν τῇ Dacia Maluensis, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. ΙΙΙ, 8, 4) μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀλούτα (νῦν Ὄλτου) καὶ Ὀρδησσοῦ (νῦν Argesiŭ ἢ Ardjsch). Ταυτίζεται ὑπό τινων μὲ τὴν σημερινὴν Giéritza. Α. Θ. Σ.

Σόρντιτς (Sorediteh) *[Γεωγρ.]*. Ἀνατολικὴ συνοικία καὶ διοικητικὸν τμῆμα τοῦ Λονδίνου, περιλαμβάνει πλεῖστα ἐργοστάσια. Κάτ. (1921) 104.248. Θ. Κ.

σορντοὺν (τὸ) (γερμ. Sordun). Ξύλινον πνευστὸν ὄργανον, ἐν χρήσει κατὰ τὸν μεσαίωνα, νῦν δὲ περιπεσὸν εἰς ἀχρηστίαν. Τὸ ὄργανον τοῦτο εἶχε αὐλὸν κεκαμμένον, ὡς τὸν τοῦ βαρυαύλου, δώδεκα ὀπὰς καὶ δύο κλειδιά. Ἐπαίζετο ὅπως ἡ βομβάρδα, τοῦ ἐκτελεστοῦ λαμβάνοντος εἰς τὰ χείλη τὴν διπλῆν γλωττίδα τοῦ ὀργάνου. Τὸ σορντοὺν ἀπετέλει πλήρη οἰκογένειαν, τὸ δὲ βαρύτερον ἐξ αὐτῶν εἶχε τὴν ἔκτασιν *φα*¹—*ρε*², ἐνῷ τὸ ὀξύτερον *σι* ♭¹—*σολ*³. Γ. Σ.

Σόρο (Soro ἢ Bahr-el-Ghazal) *[Γεωγρ.]*. Κοιλὰς τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς, ΝΑ. τῆς λίμνης Τσάδ. Εἰς ἀπόστασιν 400 περίπου χιλιομέτρων μακρὰν τῆς λίμνης φθάνει τὸ μέγιστον σημεῖον τῆς κοιλότητός της, ἤτοι 150 μ. ὑπὸ τὴν στάθμην τῶν ὑδάτων αὐτῆς. Γ. Ι. Β.

Σόροβιτς *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἕδρα ἰδίας κοινότητος, μετονομασθεῖσα (1928) εἰς *Ἀμύνταιον*. Κάτ. (1928) 2.168. Κεῖται κατὰ τὸ 159ον χλμ. τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου, ἐν μέσῳ ἐκτεταμένης πεδιάδος, καταφύτου ὑπὸ ἀμπελώνων, καὶ ἔχει κλίμα ξηρὸν καὶ ὑγιεινόν. Εἶναι σημαντικὸς σταθμὸς διὰ τὴν αὐτοκινητικὴν συγκοινωνίαν τῆς περιφερείας Κοζάνης μετὰ τῆς λοιπῆς Μακεδονίας. Λόγῳ τῆς τοιαύτης θέσεώς του προήχθη ταχέως ἀπὸ ἀσημάντου χωρίου εἰς σημαντικὴν πολίχνην. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Σωτήρ*. Τὸ Σόροβιτς εἶναι ἀξιόλογον ἐμπορικὸν κέντρον της Δυτικῆς Μακεδονίας. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, εἰρηνοδικεῖον, οἰκονομικὴν ἐφορείαν, ἀστυνομικὸν τμῆμα, γραφεῖα ΤΤΤ καὶ διαφόρους συλλόγους: ἐμπορικόν, φιλοδασικόν, Μακεδονομάχων, κυριῶν καὶ δεσποινίδων, ἐφέδρων ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν. Τὸ Σόροβιτς κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὸ πρῶτον τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912. Παρὰ τὴν κωμόπολιν ἀνεκαλύφθη τῷ 1900 ὑπὸ Ρώσων ἀρχαιολόγων νεκροπολις προϊστορική, περιέχουσα 222 τάφους. Εἰς αὐτοὺς εὑρέθησαν χρυσᾶ κοσμήματα, ἀργυρᾶ εἰδώλια, ἀγγεῖα γεωμετρικοῦ ρυθμοῦ, ὅπλα σιδηρᾶ καὶ τεμάχια ἠλέκτρου. Ι. Σ. Σ.—Α. Ι. Τ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* *Ὑψώματα τοῦ Σόροβιτς* καλοῦνται αἱ χαμηλαὶ ἐδαφικαὶ διακυμάνσεις αἱ κατερχόμεναι ὁμαλῶς πρὸς βορειοδυσμὰς ἀπὸ τῆς ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον διηκούσης κορυφογραμμῆς 540—529—578, συνεπῶς εὑρισκόμενα ἀπέναντι τῶν νοτίων ἐξόδων τῶν στενωπῶν Ἐξισού, Κιρλὶ Δερβέν, Πέτερσκο καὶ ἐπικρατοῦντα τῶν ἐξόδων τούτων. Ἐπειδὴ τὸ Σόροβιτς ἀποτελεῖ κόμβον συγκοινωνιῶν, ἁμαξιτοῦ καὶ σιδηροδρομικῆς ὁδοῦ πρὸς Μπάνιτσαν—Μοναστήριον ἀφ' ἑνός, πρὸς Ὄστροβον—Θεσσαλονίκην ἀφ' ἑτέρου, ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ πρὸς Κοζάνην, ἡμιονικῶν δ' ὁδεύσεων πρὸς διαβάσεις Πέτερσκο — Γκορνίτσεβο, Ἐξισοὺ — Ζαμπέρδανη, Ἀϊτὸς—Νεγκοβάνη—Φλώρινα, τὰ ὑψώματα τοῦ Σόροβιτς ἔχουσι μεγάλην στρατηγικὴν σημασίαν, καθ' ὃ ἐπικρατοῦντα ἁπασῶν τῶν ἐν λόγῳ συγκοινωνιῶν. Κατὰ πᾶσαν πρὸς βορρᾶν προέλασιν στρατοῦ διὰ τῆς πεδιάδος τῶν Γιαννιτσῶν, ἡ κατοχὴ τοῦ Σόροβις προασπίζει ἐπαρκῶς ἀπὸ ἀπειλῆς ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ λεκανοπεδίου Μοναστηρίου, οὐχὶ ὅμως πλήρως, καθόσον παραμένει ἐλευθέρα ἡ στενωπὸς Γκορνίτσεβο, συνεπῶς καὶ ἡ πρὸς Ὄστροβον ἄγουσα.

Α. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἡ 5η ἑλληνικὴ μεραρχία, ἐξαναγκασθεῖσα μετὰ τὴν μάχην τῆς Μπάνιτσας, τῆς 21ης Ὀκτωβρίου 1912, νὰ ὑποχωρήσῃ διὰ τῆς στενωποῦ Κιρλὶ Δερβὲν πρὸς Σόροβιτς, ἐτάχθη τὴν 22αν Ὀκτω-

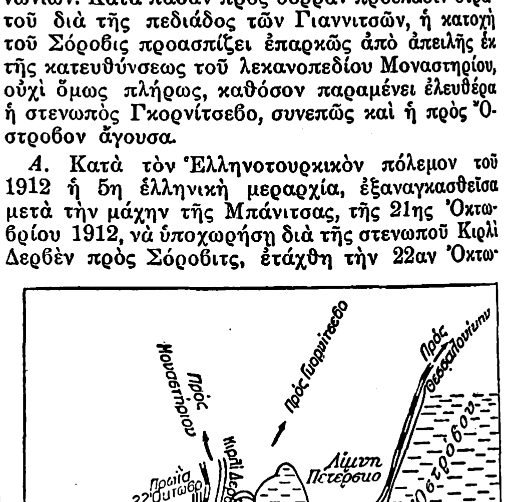

Μάχη τοῦ Σόροβιτς 22—24 Ὀκτωβρίου 1912.

βρίου ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Σόροβιτς, ἵνα οὕτω δυνηθῇ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς της, συνισταμένης εἰς τὴν πλαγιοφύλαξιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς πρὸς Γιαννιτσὰ προελαυνούσης ἑλληνικῆς στρατιᾶς, καὶ συγχρόνως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν μετὰ τῆς Λαρίσης γραμμῶν συγκοινωνιῶν τῆς στρατιᾶς ταύτης. Ἡ 5η ἑλληνικὴ μεραρχία (7000 πεζοὶ περίπου, 20 πυροβόλα, 80 ἱππεῖς) ἐτάχθη τὴν πρωΐαν τῆς 22ας Ὀκτωβρίου 1912 ἔχουσα τὸ μὲν πλεῖστον μὲ μέτωπον πρὸς βορειοδυσμάς, τὸ πυροβολικὸν (5 πεδιναὶ πυροβολαρχίαι) συγκεντρωμένον ὁλόκληρον δυτικῶς τοῦ χωρίου Σωτήρ, τὴν δ' ἴλην ἱππικοῦ παρὰ τὸ χωρίον Γιουλοὺν πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ (τοῦ δυτικοῦ) τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἑλληνικὴ μεραρχία κατεῖχε τήν τε πρὸς Θεσσαλονίκην καθὼς καὶ τὴν πρὸς Κοζάνην ὁδόν. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς (18η μεραρχία καὶ μεραρχία Μοναστηρίου, ἤτοι 12.000 περίπου ἄνδρες καὶ 32 πυροβόλα) δὲν κατεδίωξε τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν μετὰ τὴν ἐκ Μπάνιτσης ὑποχώρησίν του, ἀλλὰ διενυκτέρευσε τὴν νύκτα 21—22 Ὀκτωβρίου εἰς τὰς θέσεις τὰς ἐμφαινομένας εἰς τὸ παρατιθέμενον σχῆμα (λεπτομερείας βλ. εἰς τὸ

Digitized by Google

ἔργον τοῦ ὑποστρατήγου *Δροσοπούλου* «Στρατηγικὴ καὶ τακτικὴ δρᾶσις τῆς 5ης μεραρχίας», 1931). Ἀπὸ τῆς χαραυγῆς τῆς 22ας Ὀκτωβρίου ἤρχισαν προχωροῦσαι πρὸς Σόροβιτς σοβαραὶ τουρκικαὶ δυνάμεις, ἐπηκολούθησε δὲ τότε ἀγών, φερόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μάχη τοῦ Σόροβιτς* (22—24 Ὀκτωβρίου 1912). Περὶ ὥραν 8ην τῆς 22ας Ὀκτωβρίου ἐφάνησαν τουρκικαὶ φάλαγγες κατερχόμεναι, ἡ μὲν δι' Ἐξισοῦ, ἡ δὲ διὰ Πέτερσκο, ἀλλ' ἡ προχώρησίς των ἀνεκόπη ἀμέσως διὰ τῶν πυρῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ. Λόγῳ τῆς διὰ Πέτερσκο ἀποπείρας προχωρήσεως τουρκικοῦ στρατεύματος, ἐτάχθη περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ταύτης μία πυροβολαρχία εἰς τὸ δεξιὸν τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως. Ἐν τῷ μεταξὺ τουρκικὸν πυροβολικὸν (8 πυροβολαρχίαι) ἐτάχθη ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Κιρλὶ Δερβὲν ἐπὶ θέσεων τελείως προκεκαλυμμένων. Καθ' ὅλον τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα τῆς 22ας Ὀκτωβρίου ὁ ἀγὼν περιωρίσθη εἰς ἀγῶνα πυροβολικοῦ καὶ εἰς τουρκικὰς ἀποπείρας ἀποκρουσθείσας πρὸς ἔξοδον ἐκ τῶν στενωπῶν, ἰδίᾳ τῆς τοῦ Κιρλὶ Δερβέν. Περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης μικρά τις τουρκικὴ δύναμις, ἐξελθοῦσα ἐκ τῆς στενωποῦ Πέτερσκο, ἀπεπειράθη ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως, ἀποκρουσθεῖσαν ἀμέσως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Τοιουτοτρόπως, τὴν ἑσπέραν τῆς 22ας Ὀκτωβρίου ὁ ἀγὼν παρέμεινεν ἀμφίρροπος, μὲ μεγάλην ὅμως ἐπικράτησιν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἀπέκρουσαν πάσας τὰς τουρκικὰς ἐπιθέσεις. Ἐπειδὴ περὶ τὴν ἑσπέραν ἐλήφθη ἡ πληροφορία ὅτι πολὺς τουρκικὸς στρατὸς προὐχώρει καὶ συνεκεντροῦτο περὶ τὸ χωρίον Ἐξισοῦ, ὁ Ἕλλην μέραρχος διέταξεν ὅπως ἐκτελεσθῇ τὴν 21ην ὥραν νυκτερινὸς βομβαρδισμὸς ὑφ' ὅλων τῶν πυροβολαρχιῶν (πέντε τὸν ἀριθμὸν) καθ' ὅλου τοῦ τουρκικοῦ μετώπου, ὅστις ἐπήνεγκε μεγάλην διαταραχὴν εἰς τὰς τουρκικὰς τάξεις, ἧς συνέπεια ἦτο ἡ φυγὴ τῶν Τούρκων πρὸς τὰ ὄρη, ἀναμειχθέντων μάλιστα τόσον πολύ, ὥστε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Τούρκων αἰχμαλώτων, μόλις περὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπομένης, 23ης Ὀκτωβρίου, ἐπετεύχθη ἡ ἀνασύνταξις τῶν τουρκικῶν μονάδων. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 22ας ἐλήφθη διαταγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀρχηγείου ὅπως πάσῃ θυσίᾳ ἀνακαταληφθῇ ἡ στενωπὸς Κιρλὶ Δερβὲν καὶ ἡ Μπάνιτσα, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀποσοβηθῇ πᾶς κίνδυνος πλευρικῆς προσβολῆς τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῆς στενωποῦ Γκορνίτσεβο καὶ τοῦ Ὀστρόβου. Κατὰ τὴν νύκτα 22—23 Ὀκτωβρίου οἱ μὲν Τοῦρκοι ἐνισχύθησαν σημαντικῶς διὰ δυνάμεων, αἵτινες μετεφέρθησαν σιδηροδρομικῶς ἐκ Μοναστηρίου (16η καὶ 17 μεραρχίαι, ἤτοι 8.000 περίπου ἄνδρες), οἱ δ' Ἕλληνες παρέταξαν ἁπάσας τὰς πεζικὰς αὐτῶν δυνάμεις. Ἀπὸ τῆς χαραυγῆς τῆς 23ης ἐπανελήφθη ὁ ἀγών, καθόσον οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν ἐπιτιθέμενοι ὁρμητικῶς ἐναντίον τοῦ κέντρου, ὅλως δ' ἰδιαιτέρως ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως πρὸς τὸ χωρίον Σόροβιτς. Παρ' ὅλην τὴν καταπληκτικὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τῶν Τούρκων, κατώρθωσαν οἱ Ἕλληνες ν' ἀποκρούσωσι τὰς ἀλλεπαλλήλους τουρκικὰς ἐπιθέσεις. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ταύτης ὁ ἀγὼν κατέστη σφοδρότατος, μὲ ἔκδηλον τάσιν διεισδύσεως τῶν Τούρκων εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ χωρίου Σόροβιτς καὶ τῆς νοτίας παρυφῆς τῆς λίμνης Πέτερσκο χῶρον, ἑλληνικὴ ὅμως ἀντεπίθεσις, ἐκτελεσθεῖσα περὶ τὴν 16ην ὥραν κατὰ τοῦ κέντρου καὶ τοῦ δεξιοῦ τοῦ τουρκικοῦ μετώπου, ὄχι μόνον ἀνέκοψεν ὁριστικῶς ἁπάσας τὰς τουρκικὰς ἀποπείρας, ἀλλ' ἐξηνάγκασε τοὺς Τούρκους εἰς ἄτακτον φυγὴν ἐκ πλείστων σημείων τοῦ μετώπου. Τοιουτοτρόπως, τὸ λυκόφως τῆς 23ης οἱ Ἕλληνες εὑρίσκοντο ἐν ἀμέσῳ ἐπαφῇ μετὰ τῶν Τούρκων, κατέχοντες τὴν γραμμὴν Σόροβιτς—σιδηροδρομικὴ γραμμὴ μέχρι τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Κοζάνης, ὁ δ' ἀγὼν εἶχεν ἀποκλίνει ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Λόγῳ τῆς μικρᾶς ἀριθμητικῆς δυνάμεως τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἀπέμενον τὴν ἑσπέραν τῆς 23ης διαθέσιμα τμήματα διὰ σχηματισμὸν ἐφεδρείας, εἰμὴ μόνον 3 λόχοι πεζικοῦ καὶ ὁ λόχος μηχανικοῦ, ταχθέντες ὄπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως, ὄντος μᾶλλον ἀσθενοῦς, καίτοι ὀφείλοντος νὰ προκαλύπτῃ τὴν πρὸς Κοζάνην ὁδὸν συγκοινωνίας. Ἅμα δ' ὡς ἀφίκοντο τὴν ἑσπέραν δύο λόχοι γεφυροποιῶν (ἄνευ ὑλικοῦ), ὡς ἐνίσχυσις τῆς 5ης μεραρχίας, ἐτάχθησαν οὗτοι παρὰ τοὺς λόχους ἐφεδρείας, συνεπῶς ἡ ὅλη ἐφεδρεία κατὰ τὴν νύκτα 23—24 Ὀκτωβρίου ἀπετελεῖτο ἐξ 6 λόχων. Ἕτεροι 3 λόχοι πεζικοῦ ἀποσταλέντες πρὸς ἐνίσχυσιν δὲν κατώρθωσαν νὰ φθάσωσιν εἰς Σόροβιτς ἐντὸς τῆς νυκτὸς ταύτης. Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 23ης οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ἀποτεθαρρημένοι, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν οὐδὲν εἶχον ἐπιτύχει εἰς Σόροβιτς, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶχον ἡττηθῇ εἰς Περλεπὲν ὑπὸ τῶν Σέρβων καὶ συνεκεντροῦντο εἰς Μοναστήριον, ἵνα δώσωσι τὴν ὑστάτην πρὸς τοὺς Σέρβους μάχην. Διὸ ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος Ριζᾶ πασᾶς διέταξεν ὅπως ἀπὸ τῆς νυκτὸς 23—24 Ὀκτωβρίου παραμείνωσι μικρά τινα μόνον τμήματα ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων, ἅπας δ' ὁ ὑπόλοιπος τουρκικὸς στρατὸς ὑποχωρήσῃ πρὸς βορρᾶν, συγκεντρούμενος εἰς Μοναστήριον. Ἐνῷ λοιπὸν ἡ κατάστασις εἶχεν ἀποβῆ τόσον εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς Ἕλληνας, συνεπῶς κατὰ τὴν 24ην Ὀκτωβρίου θὰ ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσιν οὗτοι μέχρι Μπάνιτσας καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἐξησφάλιζον τὸν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Γιαννιτσῶν ἑλληνικὸν στρατόν, διὰ τῆς διακατοχῆς καὶ τῆς στενωποῦ Γκορνίτσεβο, ἀπρόοπτον γεγονὸς μετέβαλε ριζικῶς τὴν ὅλην στρατηγικὴν κατάστασιν τῆς 5ης ἑλληνικῆς μεραρχίας. Τὸ ἐν Ἐξισοῦ παραμεῖναν τουρκικὸν στράτευμα ἐσκέφθη νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ τὴν χαραυγὴν τῆς 24ης Ὀκτωβρίου αἰφνιδιασμὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὄντως εἷς τουρκικὸς λόχος μετά τινων πολυβόλων, ἐκκινήσας ἐκ τοῦ χωρίου Ἐξισοῦ, συνεκεντρώθη ἐντὸς τῆς νυκτὸς εἰς τὸ χωρίον Σπάντσα, τὴν δὲ χαραυγὴν τῆς 24ης Ὀκτωβρίου ἐξώρμησεν ἐναντίον τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως. Μέχρι τῆς 6. 30′ ὥρας, ὁπότε ἠκούσθησαν οἱ πρῶτοι τουρκικοὶ τυφεκιοβολισμοί, τὰ εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως τμήματα ἐκοιμῶντο, χωρὶς νὰ λάβωσι προηγουμένως τὰ στοιχειώδη μέτρα ἀσφαλείας. Ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας κατάρρευσις ὁλοκλήρου τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως, ἀφήσαντος μάλιστα ἐκτεθειμένην τὴν παρ' αὐτὸ πυροβολαρχίαν τοῦ λοχαγοῦ Σπυρ. Δαλλαπόρτα, περιπεσοῦσαν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων μετὰ τὸν ἐπὶ τόπου ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ πυροβολάρχου της. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, ἐξώρμησαν ἀρκεταὶ δυνάμεις τουρκικαὶ ἐκ τῶν διαφόρων στενωπῶν, ἰδίᾳ δ' ἐκ τῆς τοῦ Πέτερσκο κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως, ἀλλὰ τοῦτο ἠδυνήθη ν' ἀνθέξῃ ἐπί τινα χρόνον χάρις εἰς τὴν παρασχεθεῖσαν λαμπρὰν ὑποστήριξιν ὑπὸ τῆς πυροβολαρχίας τοῦ λοχαγοῦ Κοσκινᾶ, ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀντίστασις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραταθῇ ἐπὶ πολύ, διότι ὁ ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ἀρχίσας πανικὸς ἐπεξετάθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ἅπασαν τὴν παράταξιν, συνεπῶς τὸ δεξιὸν ἤρχισεν ἀπειλούμενον ὑπὸ κυκλώσεως· τότε πάντες ἤρχισαν φεύγοντες, ἐξαιρέσει τῆς πυροβολαρχίας Κοσκινᾶ, ἥτις ἐξηκολούθησε νὰ παραμένῃ ἀκλόνητος εἰς τὰς θέσεις της καὶ νὰ βάλλῃ μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, καθόσον ὁ ἡρωϊκὸς οὗτος λοχαγὸς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἠθέλησε νὰ ὑποχωρήσῃ ἄνευ ἐγγράφου διαταγῆς· δυστυχῶς, πρὶν ἢ ληφθῇ ἡ διαταγὴ αὕτη, ὁ Κοσκινᾶς καὶ οἱ πλεῖστοι πυροβοληταί του ἐφονεύθησαν παρὰ τὰ πυροβόλα των, τὰ ἁλωθέντα κατόπιν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἅπασαι αἱ ἀπόπειραι τοῦ μεράρχου καὶ ἐνίων ἀξιωματικῶν πρὸς συγκράτησιν τῆς φυγῆς καὶ συγκρότησιν συντεταγμένης μονάδος ἀπέτυχον. Τοιουτοτρόπως ἀπὸ τῆς 10ης περίπου ὥρας τῆς 24ης Ὀκτωβρίου ἅπασα ἡ 5η ἑλληνικὴ μεραρχία εὑρίσκετο ἐν πλήρει ὑποχωρήσει πρὸς τὴν πεδιάδα Καϊλαρίων, μὲ τὰς πλείστας αὐτῆς μονάδας ἐν τελείᾳ διαλύσει καὶ ἐν συμφυρμῷ, μὲ ἐλάχιστα δὲ μόνον τμήματα κανονικῶς συντεταγμένα, χωρὶς οὐδεμία καταδίωξις ἐκ μέρους τῶν Τούρκων νὰ ἐκτελῆται. Καθ' ὃν χρόνον τὰ διάφορα τμήματα τῆς φευγούσης μεραρχίας διήρχοντο διὰ τῆς μεταξὺ τῶν χωρίων Τζαλτζιλάρ, Κοσελέρ, Μοραλὰρ περιοχῆς, ἐβλήθησαν ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν χωρίων τούτων ὑπὸ ἐξωπλισμένων Τούρκων χωρικῶν καὶ διαφόρων λιποτακτῶν Τούρκων στρατιωτῶν. Ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ὑποστῶσιν οἱ ἄνδρες τῆς ἑλληνικῆς μεραρχίας καὶ δεύτερον αἰφνιδιασμόν, ὅστις συνεπήγαγεν ἀρκετὰς βλάβας, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐπιταθῇ ἔτι μᾶλλον ἡ διάλυσις τῆς μεραρχίας. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 24ης Ὀκτωβρίου ἡ 5η ἑλληνικὴ μεραρχία δὲν ὑφίστατο, καθόσον συγκέντρωσις καὶ ἀνασύνταξις ἐπετεύχθη μόνον κατὰ τὴν 25ην Ὀκτωβρίου ἐν Κοζάνῃ.

Β. Διαρκοῦντος τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1912, ἡ ἀνακατάληψις τοῦ Σόροβιτς ἐγένετο ἀμαχητὶ τὴν 6ην Νοεμβρίου 1912 ὑπὸ τῆς 4ης ἑλληνικῆς μεραρχίας.

Γ. Κατὰ τὴν ἐκτελεσθεῖσαν διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου γερμανοβουλγαρικὴν ἐπίθεσιν ἐν τῷ βαλκανικῷ θεάτρῳ, ἀπὸ τῆς 18ης Αὐγούστου 1916, ἀπωθήθησαν οἱ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Σόροβιτς Σύμμαχοι (Σέρβοι) νοτίως τοῦ Σόροβιτς ὑπὸ τῆς 1ης βουλγαρικῆς στρατιᾶς. Κατὰ δὲ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἀπὸ τῆς 12ης Σεπτεμβρίου 1916 συμμαχικὴν ἀντεπίθεσιν ἀπωθήθησαν οἱ Βούλγαροι ὑπὸ τῶν Σέρβων βορείως τοῦ Σόροβιτς (βλ. καὶ λ. *Παγκόσμιος πόλεμος*, τόμ. ΙΘ′, σελ. 343).

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

σοροδαίμων (ὁ) (ἀπὸ τῆς λ. *σορὸς*=φέρετρον)· ἀρχ., σκωπτικὸν ἐπίθετον τοῦ ἐσχατογήρου, τοῦ ἄκρως ἀσθενοῦς, ἄλλως *σορέλλη, σοροπλήξ, σορός*, ἀνάλογα πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν *σαράβαλο*.

Σορόκα (Soroca) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἐν Βεσσαραβίᾳ, ἐπὶ τοῦ Δνειστέρου ποταμοῦ, κατὰ τὰ σύνορα μετὰ τῆς Οὐκρανίας. Κάτ. (1921) 27.800. Ἔχει μέγα ἐμπόριον σιτηρῶν, ὡς καὶ οἴνου. Θ. Κ.

Σοροκάμπα (Sorocaba) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βραζιλίας, ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Σάο Πάολο, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σάο-Πάολο—Μποτουκάτου. Κάτ. 18.000. Εἶναι ἐμπορικὸν κέντρον περιοχῆς παραγωγῆς καφέ. Θ. Κ.

σοροκολεβάντης (ὁ) *[Μετεωρολ.]*· βλ. *σιροκολεβάντης*.

σορόκος (ὁ) *[Μετεωρολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἀνέμου τοῦ πνέοντος μεταξὺ *Ὄστριας* (νότου) καὶ *Λεβάντε* (ἀπηλιώτου). Εἶναι ὁ *Εὖρος* ἐπισήμως ὀνομαζόμενος (βλ. λ. *σιρόκος*). Σ. Ε. Λ.

Σόροκσαρ (Soroksar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὑγγαρίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Πέστης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βουδαπέστης—Κισκουνχάλας. Κάτ. (1920) 16.253. Ἔχει βιομηχανίαν σαπωνοποιίας, κηροποιίας, ὑφαντουργίας καὶ χρωματουργείων. Θ. Κ.

Σορόλια ὑ *Μπαστίντα* (Sorolla y Bastida), ***Ἰωακείμ***. Ἱσπανὸς ζωγράφος (1863—1923). Τὸ πρῶτον ἔργον του, «Μία ἄλλη Μαργαρίτα», ἠγοράσθη ὑπὸ τῆς πινακοθήκης τῆς πόλεως Ἁγίου Λουδοβίκου. Ὁ Σορόλια ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ ἀρχηγὸς τῆς νεωτέρας ἱσπανικῆς σχολῆς ζωγραφικῆς. Ὁ πίναξ αὐτοῦ «Ἐπάνοδος τῶν ἁλιέων» ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ μουσείου τοῦ Λουξεμβούργου. Εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν Παρισίων τοῦ 1900 τὰ ἔργα του κατέλαβον ἐξαιρετικὴν θέσιν. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἔργων του, προσωπογραφιῶν κλπ., ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς: «Ἡ μοναχή», «Ἡ Μαρία καὶ ὁ Μιχαὴλ ἐπί τινος ἵππου» (Δημοτικὴ πινακοθήκη Βαρκελώνης), «Τὸ ράψιμο τοῦ νυμφικοῦ πέπλου», «Ἔναρξις λουτρῶν», «Βαλεντιανοὶ ἁλιεῖς», «Τὸ εὐχέλαιον εἰς τὸ πλοῖον» κ.ἄ. Γ. Ι. Β.

σορὸς (ἡ)· τὸ ἐν ᾧ ἀποτίθεται ὁ νεκρός, φέρετρον, κοιν. *κάσα, κουτί*, ἄλλως *σαρκοφάγος*: «σορὸς μαρμαρίνη», παροιμ. «γέρων τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῇ σορῷ ἔχων» κοιν. «ποῦ ἔχει τὸ ἕνα του πόδι 'ς τὸ λάκκο»· || συνεκδ., ὁ πολὺ γηράσας, ὁ ὑπὸ τοῦ γήρατος παραλυμένος· || αὐτὸς ὁ νεκρός: «ἡ σορὸς τοῦ βασιλέως».

Σοροτσινσκόγιε (Sorotschinskoje) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ μέσου Βόλγα, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σαμάρα—Ὀρενμπουργκ. Κάτ. (1926) 10 236. Διεξάγει ἐμπόριον δημητριακῶν. Θ. Κ.

Σὸρρ (Schorr), ***Μωϋσῆς***. Γερμανὸς ἀνατολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ραββῖνος ἐν Βαρσοβίᾳ, ἐγένετο καθηγητὴς τῆς σημιτικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βαρσοβίας. Ἀπὸ τοῦ 1928 εἶναι πρύτανις τοῦ «Ἰνστιτούτου τοῦ ἰουδαϊσμοῦ». Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Τὰ γενικὰ προνόμια τῶν Ἰουδαίων ἐν Πολωνίᾳ» (1909), «Τὸ ἀρχαῖον βαβυλωνιακὸν δίκαιον» (1913), «Ἀσσυριακὰ μνημεῖα δικαίου» (1923) κ. ἄ. Θ. Κ.

Σορράϊα (Rio Sorraïa) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Πορτογαλίας, ἐκβάλλων εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν τῆς Λισσαβῶνος, νοτίως τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τάγου, πρὸς ὃν συνδέεται διὰ βραχίονος. Σχηματίζεται διὰ τῆς συμβολῆς τῶν δύο ποταμῶν Σὸρ καὶ Ράϊα καὶ δέχεται οὐ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν του τὸν παραπόταμον *Ἅγ. Στέφανον*. Σ. Κ. Γ.

Σορράτα (Sorrata) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ ἐν Βολιβίᾳ (βλ. *Σοράτα*).

Σορρέντο (Sorrento) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως. Κάτ. 10.783. Κεῖται ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τῆς ὁμωνύμου χερσονησῖδος. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὴν γλυκύτητα τοῦ κλίματός της καὶ τὴν ὡραιότητα τῶν περιχώρων της. Συχνάζεται ὑπὸ πολλῶν ξένων καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος. Ἔχει μουσεῖον, σχολεῖον μωσαϊκῶν, πολυτεχνικὴν σχολὴν καὶ σχολὴν Καλῶν τεχνῶν. Ἐν αὐτῇ σῴζονται ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Sorrentum, ἥτις ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τοὺς οἴνους της. Ἡ πόλις εἶναι ἀρχαιοτάτη, τῆς κτίσεώς της ἀποδιδομένης εἰς τοὺς Πελασγούς. Μ. Δ. Β.

Σορρίκιο (Sorrichio), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1865. Κέκτηται μουσεῖον ἀρχαιοτήτων καὶ πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἐν ᾗ ἕνδεκα τόμοι ἐγγράφων τῆς ἱστορίας τῶν Ἀβρουζίων. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Nicola Sorrichio» (1889), «Sulle probabili origini abruzzesi» (1895), «Jus faida» (1896), «Storia d'Atri». Λ. Χ. Ζ.

Σόρτερ (Shorter), ***Δώρα***. Ἰρλανδὶς ποιήτρια (βλ. *Σίγκερσεν*).

—**Σόρτερ** (Shorter), ***Κλήμης-Κίνγκ***. Ἄγγλος δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς (1867—1926). Συνειργάσθη εἰς τὴν «Penny Illustrated», ἀπὸ δὲ τοῦ 1891—1900 ἐξέδιδε τὰ «Εἰκονογραφημένα Νέα τοῦ Λονδίνου». Ἵδρυσε τὰ ἑβδομαδιαῖα: «Σκὲτς» (1893), «Σφαῖραν» (1900) καὶ τὸν «Φλύαρον» (1903). Ἐξέδωκε τὴν ὑπὸ τοῦ Μπόσουελ συγγραφεῖσαν «Βιογραφίαν τοῦ δόκτωρος Τζόνσον» (1924), τὴν «Βιογραφίαν τῆς Καρλόττας Μπρόντε» τοῦ Γκάσκελ κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σόρτλαντ (Shortland Islands) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ, ἀνήκουσα

Digitized by Google

εἰς τὸ Ἀρχιπέλαγος *Σολομῶντος* (βλ. λ.), ἐμβαδοῦ 210 τ. χλμ. Εἶναι δασοσκεπής. Θ. Κ.

Σόρων [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Δάσος ἐκ δρυῶν τῆς Β. Ἀρκαδίας, πλησίον τῆς Κλείτορος καὶ ἀνατολικῶς τῶν ἐρειπίων τῆς πολίχνης Πάου, πλῆρες ἄρκτων, ἀγριοχοίρων καὶ μεγάλων χελωνῶν, ἐκ τῶν ὁποίων «λύρας ἂν ποιήσαιο χελώνης Ἰνδικῆς λύρᾳ παρισουμένας» (*Παυσ.* Η, 23,8). Α. Θ. Κ.

σός,—*ή,*—*όν*· κτητικὴ ἀντωνυμία β' προσώπου, ἰδικός σου.

Σ.Ο.Σ. (S.O.S.). Διεθνὲς ῥαδιογραφικὸν σῆμα κατὰ τὸ μορσικὸν ἀλφάβητον (...— — —...), τὸ ὁποῖον, χάριν τοῦ εὐμνημονεύτου, κατέστησαν ἀκροστιχίδα τῶν λέξεων *save our souls* (σώσατε τὰς ψυχάς μας»). Ἐκπέμπεται ὑπὸ τῶν κινδυνευόντων πλοίων εἰς ἐπίκλησιν ἐσχάτης βοηθείας (βλ. *παρακοινωνός, κινδύνου σήματα*). Σ. Ε. Λ.

Σὸς [*Γεωγρ.*]. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Δνειπέρου ἐν Ρωσίᾳ. Πηγάζει ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου τῆς Κεντρῴας Ρωσίας (πρῴην κυβερνεῖον Σμολένσκ), διαρρέει τὰς λευκορρωσικὰς περιφερείας Μοχίλεφ καὶ Χόμελ, συμβάλλει μετὰ τοῦ Δνειπέρου παρὰ τὸ Λόγιεφ καὶ ἔχει μῆκος 581 χλμ., ὧν πλωτὰ τὰ 271. Κύριος ποταμολιμὴν τὸ *Χόμελ*. Παραπόταμοι ἀξιόλογοι: *Πρόνιας, Ὄστερ, Μπεσσέντι, Ἰπούτι.* Π. Ν. Π.

σοσιαλδημοκρατία (ἡ)· ἡ σοσιαλιστικὴ πολιτικὴ ἰδεολογία· τὸ σύνολον τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων μέχρι τοῦ 1914· ἡ μετὰ τὸ σχίσμα τὸ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου γενόμενον ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Β' Διεθνοῦς, παραμείνασα ὑπὸ τὴν διεθνῆ ταύτην παράταξιν τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων· τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ κομμουνιστικὸν (βλ. λ. *σοσιαλισμός*).

σοσιαλεπαναστάται (οἱ). Ρωσικὸν «διαταξικὸν» πολιτικὸν κόμμα τῆς ἀριστερᾶς, τὸ ὁποῖον, ἱδρυθὲν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς μεγάλης τρομοκρατικῆς ὀργανώσεως «Λαϊκὴ θέλησις» (Ναροντνάγια Βόλια), συνέχισε τὰς τρομοκρατικὰς παραδόσεις της καὶ ἐφιλοδόξει νὰ ἐκπροσωπήσῃ τὰ συμφέροντα ὄχι μιᾶς μόνον τάξεως, ἀλλὰ ταυτοχρόνως τοῦ προλεταριάτου, τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν διανοουμένων, χωρὶς νὰ δίδῃ εἰς καμμίαν ἐκ τῶν τριῶν τούτων τάξεων ἡγετικὴν σημασίαν, ὅπως ἔκαμνον οἱ σοσιαλδημοκράται διὰ τὸ προλεταριᾶτον. Οἱ σοσιαλεπαναστάται κατώρθωσαν πολὺ ταχέως, χάρις εἰς τὴν γοητείαν, τὴν ὁποίαν ἤσκει εἰς τοὺς διανοουμένους κυρίως, ἡ τρομοκρατικὴ κατὰ τοῦ τσαρισμοῦ θεωρία καὶ πρᾶξίς των, νὰ προσελκύσουν ἀρκετοὺς φοιτητάς, οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ διακριθοῦν εἰς δύο κατηγορίας: εἰς ἀνθρώπους ἐξαιρετικῆς θελήσεως καὶ ἠθικῆς αὐστηρότητος, τοὺς ὁποίους ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ μαζικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ὤθει πρὸς τὸν ἀτομικὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν τρομοκρατικὴν δρᾶσιν, καὶ εἰς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ὑπεῖκον μᾶλλον εἰς τὴν ἀνησυχίαν τοῦ χαρακτῆρός των καὶ τὴν ἔφεσιν μεγάλων περιπετειῶν, καὶ οἱ ὁποῖοι, ἀσυνειδήτως ἢ ὄχι, ἦσαν ἤδη ἔκτοτε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐχθροὶ τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1905 συνῆλθεν ἐν Πετρουπόλει τὸ πρῶτον συνέδριον τοῦ σοσιαλεπαναστατικοῦ κόμματος. Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο ἐπῆλθε διαφοροποίησις μεταξὺ τῶν σοσιαλεπαναστατῶν, μία δὲ μικρὰ ὁμὰς ἄκρων ἀριστερῶν ὑπὸ τὸν Μ. Σοκόλωφ, διαφωνήσασα, ἀπεχώρησε τοῦ κόμματος καὶ ἵδρυσε νέον κόμμα ὑπὸ τὸν τίτλον: «κόμμα τῶν μαξιμαλιστῶν σοσιαλεπαναστατῶν». Τὸ κόμμα τοῦτο ἔδρασε μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1907, ὁπότε διελύθη οὐσιαστικῶς, συλληφθέντων τῶν περισσοτέρων μελῶν του καὶ θανατωθέντος τοῦ ἡγέτου του Μ. Σοκόλωφ. Κατὰ τὸ βραχὺ τοῦτο διάστημα οἱ μαξιμαλισταὶ ἀπεπειράθησαν ἀνεπιτυχῶς νὰ φονεύσουν τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν Π. Στολύπιν καὶ ἐξετέλεσαν ἐπιτυχῶς δύο ληστείας κρατικῶν χρημάτων, διὰ τὴν ἐξεύρεσιν πόρων.

Παρομοία ἦτο καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ κυρίως σοσιαλεπαναστατικοῦ κόμματος ἀπὸ τοῦ 1905 μέχρι τοῦ 1917. Τὸ κόμμα τοῦτο, εἷς ἐκ τῶν κυριωτέρων ἡγετῶν τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ Μιχαὴλ Γκότς, ἵδρυσε τὴν περίφημον «Μαχητικὴν ὀργάνωσιν», ἡ ὁποία ἐπὶ ἔτη προπαρεσκεύαζε καὶ ἐξετέλει σειρὰν τρομοκρατικῶν πράξεων, στρεφομένων κατὰ τῶν μεγάλων ἀξιωματούχων τοῦ τσαρισμοῦ, τῶν καταδικασμένων εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς «Μαχητικῆς ὀργανώσεως» εἶχε τεθῆ ὑπὸ τοῦ σοσιαλεπαναστατικοῦ κόμματος ὁ Ἄζεφ, εἷς ἐκ τῶν μυστηριωδεστέρων ἀνθρώπων ἐξ ὅσων ἀνεμίχθησαν εἰς τοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνας ἐν Ρωσίᾳ, ὅστις ἔπαιξε διπλοῦν ῥόλον, ὢν ταυτοχρόνως ἀρχηγὸς τῆς «Μαχητικῆς ὀργανώσεως» καὶ ὄργανον τῆς μυστικῆς τσαρικῆς ἀστυνομίας (Ὀχράνας). Παρὰ τὴν ὀλεθρίαν ταύτην ἡγεσίαν ἡ «Μαχητικὴ ὀργάνωσις» τοῦ σοσιαλεπαναστατικοῦ κόμματος ἐφόνευσε τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἐκπαιδεύσεως Μποσολιέπωφ, τὸν Πλέβε, τὸν μέγαν δοῦκα Σέργιον καὶ πλείστους ἄλλους ἀνωτάτους ἀξιωματούχους τοῦ τσαρισμοῦ. Μετὰ τὴν Φεβρουαριανὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917 τὸ σοσιαλεπαναστατικὸν κόμμα ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας τῆς γῆς, ἀλλὰ κατόπιν ἀποζημιώσεως τῶν γαιοκτημόνων. Ἡ αὔξησις ὅμως τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος παρὰ τοῖς ἀγρόταις κατέστησεν ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ παραλόγου τούτου συνθήματος. Οἱ νεώτεροι μάλιστα καὶ οἱ πλέον ἐνθουσιώδεις ἐκ τῶν διανοουμένων, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς τὸ κόμμα τοῦτο, ἀπεσχίσθησαν καὶ ἵδρυσαν νέον κόμμα, ὀνομασθὲν «Σοσιαλεπαναστατικὸν κόμμα τῆς ἀριστερᾶς».

Ἐφεξῆς ὑπῆρχον δύο σοσιαλεπαναστατικὰ κόμματα: τὸ τῆς *δεξιᾶς*, σπουδαιότεροι ἐκπρόσωποι τοῦ ὁποίου ἦσαν ὁ Κερένσκυ, ὁ Ἀφξέντιεφ, ὁ Τσέρνωφ, ἡ Μπρέσκο-Μπρεσκόφσκαϊα, ὁ Σαβίνκωφ κ. ἄ., καὶ τὸ τῆς *ἀριστερᾶς*, σπουδαιότεροι ἐκπρόσωποι τοῦ ὁποίου ἦσαν ἡ Σπιριντόνοβα, ὁ Κάμκωφ, ὁ Καρέλιν, ὁ Καλαγκάϊεφ κ. ἄ. Οἱ σοσιαλεπαναστάται τῆς δεξιᾶς υἱοθέτησαν τὴν πολιτικὴν τῶν μενσεβίκων καὶ συνειργάσθησαν μετ' αὐτῶν. Ἐν τέλει κατήντησαν ν' ἀντιπροσωπεύουν τοὺς εὐπόρους χωρικούς, τοὺς διανοουμένους καὶ τοὺς στερουμένους πολιτικῆς διαπαιδαγωγήσεως πληθυσμοὺς τῶν ἀπομεμακρυσμένων ἐπαρχιῶν. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν μπολσεβίκων, οἱ σοσιαλεπαναστάται τῆς δεξιᾶς προῆλθον εἰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς Συμμάχους, μὲ τοὺς ἀντεπαναστάτας στρατηγοὺς καὶ ἐν γένει μετεχειρίσθησαν κάθε μέσον, διὰ νὰ ἀνατρέψουν τὸ μπολσεβικικὸν καθεστώς, προκαλέσαντες ἀπηνεῖς διώξεις ἐναντίον των τοῦ νέου καθεστῶτος.

Οἱ σοσιαλεπαναστάται τῆς ἀριστερᾶς, μολονότι συνεμερίζοντο θεωρητικῶς τὸ πρόγραμμα τῆς προλεταριακῆς δικτατωρίας τῶν μπολσεβίκων, ἐδυσκολεύοντο νὰ υἱοθετήσουν τὴν ἀμείλικτον τακτικὴν αὐτῶν. Ἐν τούτοις παρέμειναν εἰς τὴν σοβιετικὴν κυβέρνησιν καὶ ἐδέχθησαν τὸ ἐπιτροπᾶτον τῆς Γεωργίας. Ἐντὸς ὀλίγου τὸ σοσιαλεπαναστατικὸν κόμμα τῆς ἀριστερᾶς, αὐξανόμενον μὲ νέους ὀπαδούς, ἐκ τοῦ διαρρέοντος σοσιαλεπαναστατικοῦ κόμματος τῆς δεξιᾶς, ἀπέβη τὸ μεγαλύτερον ἀγροτικὸν κόμμα, ὑπεστήριζε τὴν σοβιετικὴν κυβέρνησιν καὶ ἐπεδοκίμαζε τὴν δήμευσιν τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας ἄνευ ἀποζημιώσεως. Μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἐπικράτησιν τοῦ μπολσεβικισμοῦ, τὸ σοσιαλεπαναστατικὸν κόμμα τῆς ἀριστεράς διελύθη. Θ. Π.

σοσιαλισμὸς (ὁ, γαλλ. socialisme). Καλεῖται οὕτω γενικῶς ἡ οἰκονομικοκοινωνικὴ θεωρία, καθ' ἣν πρέπει νὰ ἐκλείψῃ ἡ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἀνισότης μεθ' ὅλων τῶν συνεπειῶν της, ἡ ὀφειλομένη εἰς τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστώς, καὶ νὰ ἐγκαθιδρυθῇ νέον καθεστὼς οἰκονομικῆς ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης, τὸ σοσιαλιστικόν. Ὑπὸ τὸν ὅρον *σοσιαλισμός*, ὅστις ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ περὶ τὸ 1830, περιλαμβάνονται ποικίλαι θεωρίαι περὶ τῆς θεραπείας τοῦ κοινωνικοῦ κακοῦ, δι' ὃ καὶ δὲν ἐπαρκεῖ οὗτος πρὸς χαρακτηρισμὸν ἑκάστης ἐκ τῶν θεωριῶν τούτων. Ὁ ἀνωτέρω ὁρισμός, παρὰ τὴν γενικότητά του, ἀφορᾷ μόνον τὸν κυρίως σοσιαλισμόν, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, εἰς τὸν *οὐτοπιστικὸν* καὶ εἰς τὸν *ἐπιστημονικὸν* σοσιαλισμόν.

ΚΥΡΙΩΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

1. ***Οὐτοπιστικὸς σοσιαλισμός.*** Αἱ σοσιαλιστικαὶ ἰδέαι ἀποτελοῦν ἀντανάκλασιν ἐπὶ τῆς διανοίας τῶν δεινῶν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος μὲ τὴν πάλην τῶν τάξεων καὶ τὴν ἀναρχίαν ἐν τῇ παραγωγῇ καὶ ἄρσιν αὐτῶν, θεωρητικῶς δὲ δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς συνέχισις, ἀρτιωτέρα καὶ συνεπεστέρα, τῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας εἶχον διακηρύξει οἱ μεγάλοι Γάλλοι φιλόσοφοι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, οἱ ὁποῖοι, ὑψώσαντες τὸν ὀρθὸν λόγον εἰς κριτήριον πάσης πραγματικότητος, ἐξωνύχισαν δι' αὐτοῦ ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς: θρησκείαν, κοινωνικὴν ὀργάνωσιν, ἐπιστήμας, πολιτεύματα κλπ. καὶ ἐθεώρησαν ἀξίαν ἀνατροπῆς κάθε πραγματικότητα ἀντιβαίνουσαν εἰς τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Δι' αὐτοὺς τὸ κοινωνικὸν ζήτημα ἦτο συνέπεια ἐπικρατήσεως στρεβλῶν ἀντιλήψεων ἐν τῇ ζωῇ, ἡ δὲ λύσις του ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ δι' εἰσαγωγῆς καὶ πραγματοποιήσεως τῶν ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου κρινομένων ὡς ὀρθῶν. Ἤρκει ἡ κοινωνία νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς αἰωνίους ἀληθείας, τὰς ὑπαγορευομένας ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀναπαλλοτριώτων δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς ζωῆς. Αἱ ἰδέαι αὗται τῶν Γάλλων φιλοσόφων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀποτελοῦν τὴν ἀρτιωτέραν ἰδεολογικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀνερχομένης καὶ ἀγωνιζομένης κατὰ τῆς φεουδαρχίας ἀστικῆς τάξεως, ἡ ὁποία ἐνεφάνιζεν ἑαυτὴν ὡς ἀγωνιζομένην ὑπὲρ ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῶν πανανθρωπίνων ἰδεωδῶν καὶ δικαιωμάτων. Ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀστικῆς κυρίως τάξεως ἐναντίον τῆς φεουδαρχίας ἐξερρηγνύοντο μεμονωμένως καὶ ἀγῶνες τῶν ἄλλων ὑποδουλωμένων κοινωνικῶν στρωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν τοὺς προδρόμους τῶν σημερινῶν προλεταρίων. Οὕτω κατὰ τὴν μεγάλην γερμανικὴν μεταρρύθμισιν, ἥτις ἦτο κίνημα ἰδεολογικὸν τῆς ἀστικῆς κυρίως τάξεως, ἐνεφανίσθη ὁ Θωμᾶς Μύντζερ μὲ τοὺς ἀναβαπτιστάς, κατὰ τὴν μεγάλην ἀγγλικὴν ἐπανάστασιν ἐνεφανίσθησαν οἱ ἰσοπεδωταί, κατὰ τὴν μεγάλην γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐνεφανίσθη ὁ Μπαμπέφ. Οἱ κοινωνικοὶ οὗτοι ἀγῶνες τῶν πτωχοτέρων στρωμάτων εἶχον καὶ ἀντιστοίχους θεωρητικὰς ἐκδηλώσεις: κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα τὰς οὐτοπιστικὰς περιγραφὰς ἰδεωδῶν κοινωνιῶν καὶ κατὰ τὸν ΙΗ' τὰς καθαρῶς κομμουνιστικὰς θεωρίας τοῦ Μορέλλυ, τοῦ Μαμπλὺ κ. ἄ. Διὰ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν θεωριῶν τούτων ηὐρύνοντο αἱ διεκδικήσεις τῆς ἀστικῆς τάξεως ἀπέναντι τῆς φεουδαρχίας. Ἡ ἀστικὴ τάξις ἐζήτει ἰσότητα πολιτικῶν δικαιωμάτων· αἱ κατώτεραι τάξεις, οἱ πρόδρομοι τοῦ προλεταριάτου, ἐζήτουν καὶ ἰσότητα κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν δικαιωμάτων, ἀπῄτουν τὴν κατάργησιν ὄχι μόνον τῶν προνομίων τῶν τάξεων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν τάξεων. Οὐδεμίαν ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ θεωρητικοὶ φορεῖς τῶν σοσιαλιστικῶν τούτων διεκδικήσεων ἀνῆκον εἰς τὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ προήρχοντο ἐξ αὐτῆς. Διὰ λόγους ἱστορικοὺς καὶ κοινωνικοὺς τὸ προλεταριᾶτον ἐπὶ μακρὸν διάστημα δὲν ἐστάθη ἱκανὸν νὰ δώσῃ ἰδικούς του θεωρητικούς, τοὺς ἐδανείσθη δὲ ἑκὸν ἄκον παρὰ τῆς ἀστικῆς τάξεως. ἡ ὁποία, κατέχουσα προνομιοῦχον θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἠδύνατο νὰ ἀναδεικνύῃ καὶ θεωρητικούς. Ἐξ ἄλλου, τόσον οἱ πρόδρομοι οὗτοι τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅσον καὶ οἱ κύριοι ἐκπρόσωποί του κατὰ τὴν οὐτοπιστικὴν περίοδόν του, δὲν ὡμίλουν ἐν ὀνόματι καὶ ὑπὲρ τοῦ προλεταριάτου, ἀλλ' ἐν ὀνόματι καὶ ὑπὲρ ὁλοκλήρου τῆς κοινωνίας, παρέμενον δηλαδὴ στενὰ προσδεδεμένοι εἰς τὸ ἅρμα τῆς νοοτροπίας τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἐξ ἧς προήρχοντο.

Ὅταν μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας τὸ προλεταριᾶτον, ὡς ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς ὑπάρξεως τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, ἤρχισε ν' ἀποδύεται διὰ πρώτην φορὰν εἰς ἀγῶνας ἐναντίον τῆς ἀστικῆς τάξεως, ὅταν δηλαδὴ ἤρχισε ν' ἀποκτᾷ ἀμυδρὰν ἔστω συνείδησιν τάξεως, ἐνεφανίσθησαν καὶ τὰ κυρίως σοσιαλιστικὰ καὶ κομμουνιστικὰ συστήματα τοῦ Σαὶν-Σιμόν, τοῦ Φουριέ, τοῦ Ὄουεν κλπ., τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸν λεγόμενον οὐτοπιστικὸν σοσιαλισμόν. Ἀλλ' ἡ ταξικὴ συνείδησις τοῦ προλεταριάτου καὶ ἡ κοινωνικὴ δύναμις, τὴν ὁποίαν ἀντεπροσώπευε τοῦτο, ἦσαν ἀκόμη ἀσήμαντοι. Τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστὼς εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς τὴν νηπιακήν του ἡλικίαν, διὸ καὶ ἡ ἐξελικτικὴ φορά του δὲν ἦτο ἀκόμη καταφανής. Ἡ κοινωνικὴ κατάστασις ἦτο βέβαια περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν δυσάρεστος κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Αἱ ἐπαγγελίαι τῆς ἀνερχομένης ἀστικῆς τάξεως εἶχον διαψευσθῆ παταγωδῶς. Ἡ δυστυχία, ἡ ἀνηθικότης, τὰ προνόμια, ὑπὸ ἄλλην τώρα μορφήν, ἡ καταπίεσις, ἡ ἀνελευθερία, ὄχι μόνον δὲν εἶχον μειωθῆ, ἀλλ' ἀπεναντίας εἶχον αὐξήσει περισσότερον. Οἱ εὐαισθητότεροι καὶ φιλανθρωπότεροι ἐκ τῶν διανοουμένων τῆς ἐποχῆς ἔβλεπον ὅτι ἀπῃτεῖτο ῥιζικὴ ἀλλαγή. Ἀλλὰ πῶς θὰ ἐγίνετο ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ καὶ ποίαν φορὰν θὰ ἠκολούθει, τοῦτο ἦτο, κατὰ τὴν ἀντίληψίν των, ζήτημα ἐπινοήσεως ἑνὸς καλοῦ καὶ ἀρτίου συστήματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπεβάλλετο ἐκ τῶν ἄνωθεν καὶ μὲ τὴν συγκατάθεσιν μάλιστα τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἡ ὁποία θὰ ἐπείθετο περὶ τῆς ἀρτιότητός του καὶ θὰ ἀντικαθίστα τὸ τόσον ἄδικον κεφαλαιοκρατικὸν καθεστώς.

Οἱ ἐπινοηταὶ τῶν οὐτοπιστικῶν σοσιαλιστικῶν τούτων συστημάτων, τὰ ὁποῖα ὅσον λεπτομερειακώτερα ἦσαν τόσον μεγαλυτέραν οὐτοπίαν ἀπετέλουν, διέκρινον τὴν σοβοῦσαν ἐντὸς τῆς κοινωνίας πάλην τῶν τάξεων καὶ ὡρισμένας ἐκ τῶν ἀντιφάσεων, τὰς ὁποίας περικλείει τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστώς, ἀλλὰ δὲν κατώρθωνον ν' ἀντιληφθοῦν τὴν ἱστορικὴν σημασίαν τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τὸν ἱστορικὸν ἀντικειμενικὸν προορισμόν της. Διὰ τοὺς οὐτοπιστὰς σοσιαλιστάς, τὸ προλεταριᾶτον ἔχει ταύτην μόνον τὴν σημασίαν: ὅτι εἶναι μία τάξις, ἡ ὁποία ὑποφέρει περισσότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας. Ἔβλεπον οὗτοι τὴν κοινωνίαν ἀπὸ ὑπερταξικῆς σκοπιᾶς, ἐζήτουν τὴν βελτίωσιν τῶν ὅρων τῆς ζωῆς ὁλοκλήρου τῆς κοινωνίας καὶ ἐξηντλοῦντο εἰς ἀλλεπαλλήλους ἐκκλήσεις πρὸς ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν, ἄνευ διακρίσεως καὶ κατὰ προτίμησιν μάλιστα πρὸς τὴν κυβερνῶσαν τάξιν, ἐκ τῆς καλῆς θελήσεως τῆς ὁποίας ἐξηρτᾶτο, κατ' αὐτούς, ἡ λύσις τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀπέκρουον κάθε πολιτικὴν καὶ πρὸ πάντων ἐπαναστατικὴν δρᾶσιν. Ἐζήτουν νὰ ἐπιτύχουν τὸν σκοπόν των μὲ εἰρηνικὰ μέσα καὶ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ παραδείγματος. Μὲ τοιαύτην νοοτροπίαν ἔγραψαν καὶ ἔδρασαν καὶ ὁ Σαὶν-Σιμὸν καὶ ὁ Φουριὲ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ὁ Ὄουεν ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀλλὰ τὰ συγγράμματα τῶν τριῶν τούτων μεγάλων οὐτοπιστῶν περιέχουν, πλὴν τῶν σοσιαλιστικῶν σχεδίων, καὶ στοιχεῖα βαθυτάτης κριτικῆς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος.

Ὁ σοσιαλισμὸς λοιπὸν ἐγεννήθη ἀμέσως μετὰ

Digitized by Google

τὸ προλεταριᾶτον, ἀλλ' ὄχι ἐντὸς τοῦ προλεταριάτου καὶ ἐντὸς τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Ὅπως τὸ ἐργατικὸν κίνημα, οὕτω καὶ ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι γέννημα τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος· ἀμφότερα ὀφείλονται εἰς τὴν προσπάθειαν μειώσεως τῆς δυστυχίας, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ἡ κεφαλαιοκρατικὴ ἐκμετάλλευσις εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Ἀλλ' εἰς τὸ ἐργατικὸν κίνημα ἡ προσπάθεια καὶ ἡ ἀντίδρασις αὕτη γεννᾶται μόνη της, μόλις γίνῃ μεγάλη συγκέντρωσις ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ, ἐνῷ ὁ σοσιαλισμός, ἔστω καὶ ὁ οὐτοπιστικός, προϋποθέτει κατανόησιν τοῦ γενικοῦ χαρακτῆρος τῆς κεφαλαιοκρατικῆς κοινωνίας. Τὴν βάσιν κάθε σοσιαλισμοῦ ἀποτελεῖ ἡ πεποίθησις ὅτι ἂν διατηρηθῇ τὸ ἀστικὸν καθεστὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὴν κρατοῦσαν δυστυχίαν, ὅτι ἡ δυστυχία αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ὅστις ἀπαγορεύει εἰς κάθε ἄτομον νὰ ἔχῃ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς. Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ὅλα τὰ σοσιαλιστικὰ συστήματα εἶναι σύμφωνα· διαφωνοῦν καὶ διίστανται ὡς πρὸς τὰς μεθόδους καὶ τὰ μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐλπίζουν νὰ ἐπιτύχουν τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀντίληψιν, τὴν ὁποίαν ἔχουν διὰ τὸ νέον κοινωνικὸν σύστημα, ὅπερ πρέπει νὰ διαδεχθῇ τὸ παλαιόν. Οὕτω, ἐνῷ ἡ κριτικὴ τῶν οὐτοπιστῶν σοσιαλιστῶν εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιτυχής, διότι ἔχει στερεὰν βάσιν, τὴν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα, τὰ σχέδιά των διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ κρατοῦντος καθεστῶτος καὶ διὰ τὸ μελλοντικὸν καθεστὼς εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου οὐτοπιστικά, διότι πηγάζουν ἐκ τῆς ὑποκειμενικῆς διαθέσεως καὶ ἐφευρετικότητος τῶν ἐπινοητῶν των. Ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ Σαὶν-Σιμόν, τοῦ Φουριὲ καὶ τοῦ Ὄουεν ἐβάδισαν ὁ Κονσιντεράν, ὁ Πεκκέρ, ὁ Λερού, ὁ Λουῒ Μπλὰν ἐν Γαλλίᾳ, ὁ Γκὰλ καὶ ὁ Μπύχνερ ἐν Γερμανίᾳ κ. ἄ.

2. ***Ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμός.*** Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐν μέσῳ ὀξέων κοινωνικῶν ἀγώνων καὶ ἀνωφελῶν φαντασιοπληξιῶν τῶν οὐτοπιστῶν σοσιαλιστῶν, ὁ σοσιαλισμὸς ὡς κοινωνικὴ τάσις ὑπέστη ριζικὴν μεταβολήν: ἐθεμελιώθη ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων καὶ μετεβλήθη ἀπὸ κοινωνικοῦ ὀνειροπολήματος εἰς κοινωνικὴν ἐπιστήμην. Ἡ τεραστίας σημασίας διὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος ἀναδημιουργία αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κ. Μὰρξ καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ὑπὸ τοῦ συνεργάτου του Φ. Ἔνγκελς. Ὁ Μὰρξ πρῶτος ἐπρόσεξε τὴν σημασίαν τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς ἀστικῆς κοινωνίας καὶ τὴν ἀντικειμενικὴν ἐξελικτικὴν φορὰν τῆς κοινωνίας ταύτης. Πρὸ τοῦ Μὰρξ ὁ σοσιαλισμὸς ἤντλει τὰ ἐπιχειρήματά του ἐκ τοῦ φυσικοῦ δικαίου, τοῦ πρωτογόνου Χριστιανισμοῦ, τῆς ἰδέας τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς. Ἀπ' αὐτοῦ ὁ σοσιαλισμὸς ἀπέβη ἡ πολιτικὴ θεωρία τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου, ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων ὑπαγορευομένη λύσις τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, ἡ μέθοδος δράσεως καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐν τῷ ἀγῶνί της διὰ τὴν κοινωνικὴν χειραφέτησιν. Ὁ Μὰρξ διὰ πρώτην φορὰν συνέδεσε στενὰ τὸν σοσιαλισμὸν πρὸς τὸ προλεταριᾶτον.

Ὁ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς (μαρξισμὸς) στηρίζεται ἐπὶ τριῶν θεμελιωδῶν θεωριῶν, ἡ ἀνακάλυψις, ἡ διατύπωσις καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀπόδειξις τῶν ὁποίων ὀφείλεται εἰς τὸν Κ. Μὰρξ καὶ τὸν Φ. Ἔνγκελς. Αἱ τρεῖς αὗται θεωρίαι εἶναι: *ἡ θεωρία τῆς πάλης τῶν τάξεων*, ἡ *θεωρία τῆς ἀξίας καὶ ὑπεραξίας* καὶ ἡ *θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ*. Κατὰ τὸν ἐπιστημονικὸν σοσιαλισμόν, τὸ σημερινὸν κεφαλαιοκρατικὸν καθεστὼς στηρίζεται ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς παραγωγῆς ἐμπορευμάτων, ἤτοι προϊόντων προοριζομένων διὰ τὴν ἀγοράν. Τὸ μονοπώλιον τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ μεταφορᾶς τῶν παραγομένων ἐμπορευμάτων εὑρίσκεται εἰς χεῖρας μιᾶς τάξεως, τῆς ἀστικῆς (ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μειοψηφίαν τοῦ συνόλου τῆς κοινωνίας), καὶ ἐξασφαλίζει τὴν κυριαρχίαν τῆς τάξεως ταύτης ἐπὶ τῆς τάξεως τῶν προλεταρίων, οἱ ὁποῖοι, στερούμενοι τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ πωλοῦν τὴν δύναμιν ἐργασίας. Τοιουτοτρόπως θεμέλιον τῆς ἀστικῆς κοινωνίας εἶναι ἡ σχέσις μεταξὺ μισθωτῆς ἐργασίας καὶ κεφαλαίου. Ἡ ἀστικὴ τάξις στερεώνει τὴν οἰκονομικήν της κυριαρχίαν διὰ τῆς πολιτικῆς της ἐξουσίας, τοῦ κράτους, ὅπερ τῆς ἐξασφαλίζει τὴν ἀποκλειστικὴν διάθεσιν τῆς ἐνόπλου δυνάμεως καὶ ὅλων τῶν ἄλλων μέσων φυσικοῦ καταναγκασμοῦ, καὶ διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ ὁποία εὑρίσκεται εἰς χεῖράς της καὶ στηρίζει τὴν πνευματικήν της κυριαρχίαν. Ἡ ἐργατικὴ τάξις, καταπιεζομένη οἰκονομικῶς καὶ καταδυναστευομένη πολιτικῶς καὶ πνευματικῶς, εἶναι ζῶσα πηγὴ κερδῶν (ὑπεραξίας) διὰ τὴν κεφαλαιοκρατίαν, ἡ ὁποία ἐν τῇ διαρκεῖ ἀναζητήσει ὑπεραξίας ἠναγκάσθη ν' ἀναπτύσσῃ ὁλονὲν καὶ εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ διαρκῶς τὸ πεδίον τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος παραγωγῆς. Ταυτοχρόνως ὅμως μὲ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτὴν ἐκδηλώνονται καὶ οἱ βασικοὶ ἀνταγωνισμοὶ τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος μὲ αὔξουσαν ταχύτητα καὶ τὸ ὁδηγοῦν, κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην, εἰς τὴν καταστροφήν του.

Ἡ κεφαλαιοκρατικὴ κοινωνία, θεμελιωμένη, κατὰ τὸν ἐπιστημονικὸν σοσιαλισμόν, ἐπὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἀναριθμήτου πλειοψηφίας τοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ ἐλαχίστης μειοψηφίας, διαιρεῖται εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, εἰς δύο ἀλληλοσυγκρουομένας τάξεις, ἡ πάλη τῶν ὁποίων πληροῖ ὅλην τὴν ἱστορίαν της. Ἡ δημιουργία τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας γεννᾷ τὴν ἀναρχίαν ἐν τῇ κοινωνικῇ παραγωγῇ, τὴν τυφλὴν καὶ ἀλόγιστον λειτουργίαν της. Ἡ ἀναρχία αὕτη εὑρίσκει τὴν ἔκφρασίν της, ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν λυσσώδη πάλην τὴν διεξαγομένην μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπιχειρήσεων καὶ κεφαλαιοκρατικῶν ὁμάδων, εἰς τὸν συναγωνισμόν των, ὁ ὁποῖος προκαλεῖ τεραστίαν σπατάλην δυνάμεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἀναλογίας μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων, εἰς τὸν ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ τῆς διαρκῶς αὐξανούσης παραγωγῆς καὶ τῆς περιοριζομένης καταναλώσεως τῶν προλεταριακῶν μαζῶν. Ἐκ τῶν γεγονότων τούτων πηγάζουν αἱ κρίσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπαναλαμβάνονται περιοδικῶς, συνοδευόμεναι ὑπὸ καταστροφῆς τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ ὁμαδικῆς ἀνεργίας τοῦ προλεταριάτου. Ἡ πάλη τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ σύμπαντος δημιουργεῖ μίαν ἰδιαιτέραν μορφὴν συναγωνισμοῦ, τὸν συναγωνισμὸν μεταξὺ τῶν κεφαλαιοκρατικῶν κρατῶν, καὶ εὑρίσκει τὴν τελειωτικήν της ἐκδήλωσιν εἰς τοὺς πολέμους, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν ἓν ἐκ τῶν οὐσιωδῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος, ὅπως αἱ κρίσεις καὶ ἡ ἀνεργία.

Ἡ πρόοδος τῆς κεφαλαιοκρατικῆς παραγωγῆς, βασισμένη ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, ἐπιφέρει τὴν διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ ἐξαφάνισιν τῶν προκεφαλαιοκρατικῶν οἰκονομικῶν μορφῶν, τὴν καταστροφὴν ἑνὸς μέρους χωρικῶν, τὴν βραδεῖαν ἐξαφάνισιν τῶν μικροτεχνιτῶν, τὴν οἰκονομικὴν ἧτταν τοῦ μικροῦ καὶ μεσαίου κεφαλαίου κλπ. Ἡ ἐξέλιξις αὕτη γεννᾷ ἀφ' ἑνὸς τὴν συσσώρευσιν τοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν συγκέντρωσίν του εἰς χεῖρας μικροῦ ἀριθμοῦ μεγαλοκεφαλαιούχων, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ προλεταριάτου, αἱ συνθῆκαι τῆς ζωῆς τοῦ ὁποίου τὸ καθιστοῦν ἐχθρὸν τῆς κεφαλαιοκρατίας καὶ τοῦ καθεστῶτός της. Ἡ συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου, ἡ ἐξάπλωσις τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος ἀναπαράγουν συνεχῶς καὶ εἰς εὐρυνομένην κλίμακα τὰς βασικὰς ἀντιφάσεις αὐτοῦ. Ὁ συναγωνισμὸς μεταξὺ τῶν μικρῶν κεφαλαιοκρατικῶν ὀργανισμῶν ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν μεγάλων, καὶ οὗτος διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν γιγαντιαίων ὁμάδων ἑκατομμυριούχων καὶ τῶν ἀντιστοίχων των κρατῶν. Αἱ κρίσεις, ἄλλοτε ἐθνικαὶ καὶ τοπικαί, γίνονται ὁλονὲν καθολικώτεραι. Οἱ τοπικοῦ χαρακτῆρος πόλεμοι ἀντικαθίστανται ὑπὸ συμμαχικῶν καὶ παγκοσμίων πολέμων. Ἡ πάλη τῶν τάξεων ὑπερπηδᾷ τὰ ὅρια τῆς μεμονωμένης δράσεως τῶν διαφόρων ἐργατικῶν ὁμάδων, μεταβάλλεται εἰς ἐνδοεθνικὴν καὶ κατόπιν εἰς διεθνῆ πάλην τοῦ παγκοσμίου προλεταριάτου ἐναντίον τῆς παγκοσμίου κεφαλαιοκρατίας.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ βαθύνει τοὺς ἀνταγωνισμοὺς τοῦ συστήματος, οἱ ὁποῖοι συγκεντροῦνται εἰς τὴν βασικὴν ἀντίφασιν μεταξὺ τῶν μορφῶν τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος τῆς παραγωγῆς ταύτης. Τοιουτοτρόπως ἡ ἐξέλιξις τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἄρνησίν του καὶ τὴν κατάρρευσίν του καὶ δημιουργεῖ τὰς πραγματικὰς προϋποθέσεις τῆς ἀντικαταστάσεώς του ὑπὸ ἄλλου τελειοτέρου καθεστῶτος, τοῦ σοσιαλιστικοῦ. Αἱ προϋποθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπιτρέπουν τὴν γέννησιν νέας οἰκονομικῆς μορφῆς (τοῦ σοσιαλισμοῦ), ἥτις καλεῖται νὰ διαδεχθῇ τὸν κεφαλαιοκρατισμόν, εἶναι: ἡ συγκέντρωσις τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, ἡ ἀνεπτυγμένη κεφαλαιοκρατικὴ τεχνική, ἡ συλλογικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία ἐνσαρκώνεται κυρίως εἰς τὸ προλεταριᾶτον, ἡ ἐπιστήμη ἡ γεννηθεῖσα ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, αἱ ἐργατικαὶ ὀργανώσεις (πολιτικαὶ καὶ συνδικαλιστικαί), αἱ ὁποῖαι θὰ δυνηθοῦν νὰ παράσχουν τὸν πρῶτον πυρῆνα τῶν ὀργανωτῶν τῆς νέας κοινωνίας, καὶ τέλος ἡ μαρξιστικὴ θεωρία, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἐπιστήμην τῶν ὅρων τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς κοινωνίας ἐκ τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ.

Τὸ καθῆκον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται, κατὰ τὸν ἐπιστημονικὸν σοσιαλισμόν, εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν ὡς ἱστορικὴ ἀναγκαιότης, εἶναι ἡ ἀντικατάστασις τῆς κεφαλαιοκρατικῆς κοινωνίας διὰ τῆς σοσιαλιστικῆς. Προητοιμασμένη ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, ἡ σοσιαλιστικὴ κοινωνία εἶναι ἡ μόνη διέξοδος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, διότι μόνη αὐτὴ αἴρει τὰς βασικὰς ἀντιφάσεις τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, αἱ ὁποῖαι ὁδηγοῦν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν καταστροφήν της. Ὁ σοσιαλισμὸς καταργεῖ τὴν διαίρεσιν τῆς κοινωνίας εἰς τάξεις, δηλαδὴ τὴν κοινωνικὴν ἀναρχίαν. Ὁ ἀλληλοσπαραγμὸς τῶν τάξεων ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῆς μεγάλης καὶ ὁμονοούσης κοινότητος τῶν ἐργαζομένων. Τὰ κολοσσιαῖα μὴ παραγωγικὰ ἔξοδα, ἅτινα προκαλοῦνται εἰς τὰς κοινωνίας τὰς χωρισμένας εἰς τάξεις ἐκ τῆς πάλης τῶν μελῶν πρὸς ἄλληλα, ἐξαφανίζονται καὶ πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ ἐνέργειαι, ἐλεύθεραι πλέον, χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς φύσεως, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν αὔξησιν τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Διὰ τῆς καταργήσεως τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, τὰ ὁποῖα μεταβάλλονται εἰς κοινὴν ἰδιοκτησίαν, ἡ σοσιαλιστικὴ κοινωνία ἀντικαθιστᾷ τὴν μηχανικὴν ἐνέργειαν τοῦ συναγωνισμοῦ, τὴν τυφλὴν λειτουργίαν τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς διὰ λογικῆς καὶ συστηματικῆς ὀργανώσεως. Ἡ κατάργησις τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῶν τάξεων συνεπιφέρει καὶ τὴν κατάργησιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀνθρώπου ὑπὸ ἀνθρώπου. Συγχρόνως ἐξαφανίζονται καὶ τὰ ὄργανα ἐξουσιάσεως τῆς μιᾶς τάξεως ἐπὶ τῆς ἄλλης καὶ κατὰ πρῶτον τὸ κράτος. Τὸ κράτος, ὡς ἐνσάρκωσις τῆς κυριαρχίας μιᾶς τάξεως, ἐξαφανίζεται κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἐξαφανισμοῦ τῶν τάξεων, τοῦτο δὲ ἐπιφέρει καὶ τὴν ἐξαφάνισιν κάθε μορφῆς καταναγκασμοῦ. Ἡ κατάργησις τῶν τάξεων συνοδεύεται ἀπὸ τὴν κατάργησιν κάθε μονοπωλίου ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὅλη ἡ ἐκπαίδευσις γίνεται προσιτὴ εἰς ὅλους. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας κάθε κυριαρχία ὁμάδος ἀνθρώπων ἐπὶ ἄλλων ὁμάδων καθίσταται ἀδύνατος, ἡ δὲ ἀνθρωπότης γίνεται ἀπέραντον πεδίον ἐπιλογῆς καὶ χρησιμοποιήσεως τῶν ταλάντων καὶ ἰδιοφυϊῶν εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν κοινωνίαν δὲν παρεμποδίζεται ὑπὸ οὐδενὸς φραγμοῦ. Ἡ ἕνωσις τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἡ ἐπιστημονικὴ ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς, ἡ δημοσία λογιστική, ἡ στατιστική, ἡ χρησιμοποίησις ὅλων τῶν οἰκονομικῶν δυνατοτήτων, ἡ συστηματικῶς ρυθμισμένη κατανομὴ τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ συγκέντρωσις καὶ κατ' ἐπιλογὴν καλυτέρα χρησιμοποίησις τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως ἐξασφαλίζουν τὸν μέγιστον βαθμὸν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας καὶ δίδουν οὕτω εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν κάθε ἐλευθερίαν ὅπως ἐπιδοθῇ εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν τεχνῶν. Ἡ σοσιαλιστικὴ κοινωνία μέλλει, κατὰ τὸν ἐπιστημονικὸν σοσιαλισμόν, ν' αὐξήσῃ τὴν εὐημερίαν καὶ νὰ ἐξυψώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς ἄγνωστον μέχρι τοῦδε ἐπίπεδον πολιτισμοῦ.

Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς κοινωνίας εἰς σοσιαλιστικήν, ἀφετηρία, ἄνευ τῆς ὁποίας ἀποβαίνει ἀδύνατος κάθε μελλοντικὴ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι ἡ πολιτικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἰς κόμματα καὶ συνδικᾶτα, ἡ ἐπαναστατικὴ ἀνατροπὴ τοῦ ἀστικοῦ κράτους, ἡ κατάληψις τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ ἡ ἀνηλεὴς κατάπνιξις τῆς ἀντιστάσεως τῆς κεφαλαιοκρατίας, πρὸς στερέωσιν τοῦ νέου καθεστῶτος. Μετὰ τὴν δι' ἐπαναστάσεως κατάληψιν τῆς ἐξουσίας, ἡ ἐργατικὴ τάξις ὀφείλει νὰ προβῇ εἰς τὴν λῆψιν τῶν κάτωθι μέτρων: 1) Ἀπαλλοτρίωσις τῆς κτηματικῆς ἰδιοκτησίας καὶ χρησιμοποίησις τοῦ κτηματικοῦ εἰσοδήματος πρὸς ὄφελος τοῦ κράτους. 2) Βαρεῖα προοδευτικὴ φορολογία. 3) Κατάργησις τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος. 4) Κατάσχεσις τῆς ἰδιοκτησίας τῶν ἀντεπαναστατῶν. 5) Συγκέντρωσις τῆς πίστεως εἰς χεῖρας τοῦ κράτους δι' ἱδρύσεως ἐθνικῆς τραπέζης, μὲ κρατικὰ κεφάλαια καὶ μὲ ἀποκλειστικὸν μονοπώλιον. 6) Συγκέντρωσις εἰς χεῖρας τοῦ κράτους ὅλων τῶν μεταφορικῶν μέσων. 7) Πολλαπλασιασμὸς ὅλων τῶν ἐθνικῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν ὀργάνων παραγωγῆς. Καλλιέργεια τῶν χέρσων ἐκτάσεων καὶ βελτίωσις τῆς καλλιεργείας τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων ἐπὶ τῇ βάσει γενικοῦ σχεδίου. 8) Ἐπιβολὴ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐργασίας εἰς ὅλους. Ὀργάνωσις βιομηχανικοῦ στρατοῦ, ἰδίως διὰ τὴν γεωργίαν. 9) Συνδυασμὸς τῆς γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἐργασίας μὲ σκοπὸν τὴν βαθμιαίαν ἐξαφάνισιν τῆς διαφορᾶς μεταξὺ πόλεως καὶ ὑπαίθρου. 10) Δημοσία καὶ δωρεὰν ἐκπαίδευσις δι' ὅλους. Κατάργησις τῆς ἐργασίας τῶν ἀνηλίκων εἰς τὰ ἐργοστάσια. Συνδυασμὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως μὲ τὴν ὑλικὴν παραγωγὴν κ. λ. π. Αὕτη εἶναι ἐν συντόμῳ ἡ θεωρία τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ.

Δεδομένης ἀφ' ἑνὸς τῆς παγκοσμιότητος τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ταυτότητος τῶν συμφερόντων τῆς διεθνοῦς ἐργατικῆς τάξεως, προκύπτει ἡ ἀνάγκη μιᾶς ἑνιαίας διευθύνσεως τοῦ ὅλου ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ἡ ἀνάγκη τῆς δημιουργίας ἑνὸς παγκοσμίου σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Τὴν ἀνάγκην ταύτην ᾐσθάνθησαν ἤδη οἱ ἱδρυταὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ Κ. Μὰρξ καὶ Φ. Ἔνγκελς, ἱδρύσαντες ἐν Λονδίνῳ τῷ 1864 τὴν «Διεθνῆ ἕνωσιν τῶν ἐργατῶν», τὴν ἀποκληθεῖσαν Α' Διεθνῆ. Ἡ Α' Διεθνὴς συνέβαλε σημαντικῶς εἰς τὴν εὔρυνσιν τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος καὶ προητοίμασε τὴν ἐπικράτησιν καὶ τὴν νίκην τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ. Μετὰ τὴν διάλυσιν ταύτης ἱδρύθη τῷ 1889 ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους σοσιαλιστικῶν ὁμάδων καὶ κομμάτων ἡ Β' Διεθνής, ἡ ὁποία μέχρι τοῦ 1914

Digitized by Google

συνεκέντρου εἰς χεῖράς της ὁλόκληρον τὸ πολιτικὸν καὶ ἐπαγγελματικὸν σοσιαλιστικὸν κίνημα τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ ἀπέκτησε τεραστίαν ἐπιρροὴν καὶ ἰσχύν.

Θεωρητικῶς ἡ ὅλη δρᾶσις καὶ τακτικὴ τῆς Β′ Διεθνοῦς ἀπετέλει ἐφαρμογὴν τῶν ἀπόψεων τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ. Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1889 μέχρι τοῦ 1914 περίοδον, ἥτις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς δευτέρα περίοδος τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, ἐπῆλθε σημαντικὴ διαφοροποίησις ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Β′ Διεθνοῦς. Τὴν ὀξύτητα τῶν κοινωνικῶν συγκρούσεων τῶν μέσων τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος διεδέχθη περίοδος ὀργανικῆς ἀναπτύξεως τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, ἡ περίοδος τοῦ ἀνθοῦντος κεφαλαιοκρατισμοῦ, ὅστις κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ προσωρινὴν λύσιν τῶν ἀντιφάσεών του διὰ τῆς ἀποικιακῆς ἐξαπλώσεως. Εἰς τὰ κυριώτερα κέντρα τῆς μεγάλης βιομηχανίας ἐσημειώθη ὀργανικὴ ἀνάπτυξις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, συνοδευομένη ὑπὸ σχετικῆς εὐημερίας τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Ἡ ἄνθησις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία ἐξεδηλώθη σαφῶς διὰ πρώτην φορὰν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1880 καὶ 1890. Ἡ βελτίωσις τοῦ ἐπιπέδου ζωῆς τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἡ δημιουργία καὶ αἱ ταχεῖαι πρόοδοι τῆς ἐργατικῆς ἀριστοκρατίας, συνετέλεσαν ὥστε αἱ ἐργατικαὶ ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἤδη ἐκφυλισθῆ ἰδεολογικῶς, νὰ μεταβληθοῦν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τροχοὺς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ μηχανισμοῦ. Ἐν μέσῳ τοιούτων ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν ἀνεπτύχθη καὶ ἐξειλίχθη ὁ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἱδρυτῶν του καὶ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῶν θεωρητικῶν τῆς Β′ Διεθνοῦς.

1. *Τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα* (*σοσιαλδημοκρατία*) *πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου*. Τὴν μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν ἔσχε τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα ἐν *Γερμανίᾳ*. Τῷ 1875 ἡνώθησαν εἰς κόμμα, κατόπιν συνεδρίου ἐν Γκότᾳ, αἱ διάφοροι σοσιαλιστικαὶ καὶ σοσιαλίζουσαι ὁμάδες καὶ υἱοθέτησαν πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον ἀπεῖχε μεγάλως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅπως εἶχον αὗται διατυπωθῆ ὑπὸ τοῦ Κ. Μάρξ. Εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1877 τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα ἔλαβε 500.000 ψήφους, τὸ ἑπόμενον δ' ἔτος ἐτέθη ἐκτὸς νόμου ὑπὸ τοῦ Βίσμαρκ. Ἀναδιοργανωθὲν μυστικῶς ἔλαβεν εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1890 ἓν καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον ψήφων. Μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ κατὰ τῶν σοσιαλιστῶν νόμου (1890) συνεκροτήθη ἐν Ἐρφούρτῃ τῷ 1891 συνέδριον τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, καθ' ὃ υἱοθετήθη τὸ περίφημον «Πρόγραμμα τῆς Ἐρφούρτης», συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ Κ. Κάουτσκυ. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο εἰς τὸ θεωρητικόν του μέρος ἦτο μαρξιστικόν, ἀλλ' εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος ἀρκετὰ μεταρρυθμιστικὸν (ρεφορμιστικόν). Λείπει ἀπὸ αὐτὸ ἡ ἰδέα τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε τόσον τονίσει ὁ Κ. Μὰρξ εἰς τὰ ἔργα του. Τοιουτοτρόπως τὸ γερμανικὸν σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα ἐξῆλθε τῆς παρανομίας ὡς ἁπλοῦν κόμμα κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἡ αὐθεντία τοῦ Μπέμπελ καὶ τοῦ Λίμπκνεχτ συνέτριψε τὴν ἀναφανεῖσαν ἀντιπολίτευσιν τῶν «Νέων» ὑπὸ τοὺς Μ. Σίππελ, Π. Κάμπφμάγερ καὶ Χὰνς Μύλλερ, ἡ ὁποία ἐστρέφετο κατὰ τῆς τοιαύτης ἀμβλύνσεως τοῦ σοσιαλιστικοῦ προγράμματος. Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ μαρξισμοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἤρχιζεν. Ἡ ἀναθεώρησις αὕτη (*ρεβιζιονισμὸς*) ἐνεκαινιάσθη ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Γ. φὸν Βόλλμαρ καὶ συνεπληρώθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ε. Μπερνστάϊν, ὁπότε τὴν ἀκμὴν τῆς γερμανικῆς οἰκονομίας παρηκολούθει καὶ παράλληλος ἀκμὴ τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος. Οἱ ἡγέται τῶν ἐπαγγελματικῶν συνδικάτων Κ. Λέγκιεν, Ρ. Σμίτ, Π. Οὔμπραϊτ ἦσαν οὐσιαστικῶς ρεβιζιονισταί. Κατὰ τοῦ ρεβιζιονισμοῦ τούτου ἠγωνίσθησαν μὲ μεγάλην δραστηριότητα, ἀλλ' ἄνευ ἐπιτυχίας ὁ Κ. Κάουτσκυ, ὁ Φ. Μέρινγκ καὶ ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ. Μεταξὺ τῆς θεωρίας καὶ τῆς πρακτικῆς ἐξεδηλώθη μεγάλη ἀντίφασις, τῆς ὁποίας δὲν εἶχον σαφῆ συνείδησιν τὰ μέλη τοῦ κόμματος. Εἰς τὰ συγκαλούμενα συνέδρια τοῦ κόμματος ἐνίκα τὸ ἐπαναστατικὸν ρεῦμα, ἀλλ' εἰς τὴν καθημερινὴν ἐργασίαν ὅλα τὰ ἰδεώδη τοῦ κόμματος συνίσταντο εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν κοινοβουλευτικοῦ καθεστῶτος καὶ εἰς τὴν κατάκτησιν κοινωνικῆς νομοθεσίας. Ἀφ' ἑνὸς ὁ ρεβιζιονισμὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ πατριωτισμὸς κατέπνιξαν κάθε ἐπαναστατικὴν τάσιν καὶ ἀπεμάκρυναν τὸ προλεταριᾶτον ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴν πολιτικήν, τὴν ὁποίαν ἀντικατέστησεν ἡ «ρεαλιστικὴ» πολιτικὴ τῶν ἀμέσων διεκδικήσεων. Τὴν ρεβιζιονιστικὴν τάσιν ηὐνόει ἡ ραγδαία ἀνάπτυξις τοῦ κόμματος καὶ αἱ προϊοῦσαι ἐκλογικαὶ ἐπιτυχίαι του. Τῷ 1912 τὸ κόμμα εἶχε λάβει τὰ 35 % τοῦ συνόλου τῶν ψήφων, ὅταν δ' ἐξερράγη ὁ Παγκόσμιος πόλεμος ἀπετέλει συμπαγὲς τμῆμα τοῦ ἔθνους καὶ ὄχι ταξικὴν ὀργάνωσιν.

Ἐν *Αὐστρίᾳ* ἡ ἑνοποίησις τῶν διαφόρων σοσιαλιστικῶν παρατάξεων ἐγένετο τῷ 1888 διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Β. Ἄντλερ. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα ἐπραγματοποίησε τεραστίας προόδους, εἰργάσθη μεθοδικῶς διὰ τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν μαζῶν καὶ παρὰ τὸ ἑτερογενὲς τῶν ἐθνοτήτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων εἰργάζετο, ἀπετέλεσεν ἓν ἐκ τῶν καλυτέρων τμημάτων τῆς Β′ Διεθνοῦς. Τῷ 1907 ἐπέτυχε τὴν παραχώρησιν καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ εἰς τὰς ἐπακολουθησάσας ἐκλογὰς ἔλαβεν ἓν ἑκατομμύριον ψήφων. Σπουδαιότεροι ἐκ τῶν ἡγετῶν τοῦ αὐστριακοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος ἦσαν ὁ Ὄ. Μπάουερ, ὁ Ρ. Χίλφερντινγκ, ὁ Γ. Ἔκσταϊν, ὁ Κ. Ρέννερ, ὁ Μ. Ἄντλερ. Ἀπὸ ἀπόψεως τακτικῆς δὲν διέφερε κατὰ πολὺ τοῦ γερμανικοῦ κόμματος καὶ μόνον ὁ ρεβιζιονισμὸς ἦτο ἀσθενέστερος εἰς αὐτό, διότι αἱ ἀντικειμενικαὶ συνθῆκαι δὲν ηὐνόουν τὴν δημιουργίαν τῆς αὐταπάτης ὅτι τὸ προλεταριᾶτον ἠδύνατο εἰρηνικῶς νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν.

Ἐν *Οὐγγαρίᾳ* τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα δὲν διέφερε καθόλου ἀπὸ τὸ τῆς Αὐστρίας, παρεκωλύθη δὲ μεγάλως ἐκ τῆς πλήρους ἐλλείψεως πολιτικῶν ἐλευθεριῶν.

Ἐν *Ἀγγλίᾳ* τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα ἐνεφανίσθη κατὰ πρῶτον περὶ τὸ 1882, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μ. Χάϋντμαν, ὅστις ἵδρυσε τὴν δημοκρατικὴν ὁμοσπονδίαν καὶ εἶτα τὴν σοσιαλδημοκρατικὴν ὁμοσπονδίαν μὲ πρόγραμμα σοσιαλιστικόν. Ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἀνέπτυξε μεγάλην δραστηριότητα καὶ διέδωσε τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ. Μάρξ. Κυριώτεροι ἐκ τῶν συνεργατῶν τοῦ Χάϋντμαν ἦσαν ὁ Μπελφὸρ-Μπάξ, ὁ Ο. Μόρρις καὶ ἡ Ε. Μάρξ, κόρη τοῦ Κ. Μάρξ. Παραλλήλως πρὸς τὴν σοσιαλδημοκρατικὴν ὁμοσπονδίαν ἱδρύθη τῷ 1884 ἡ Φαβιανὴ ἑταιρεία ὑπὸ τοῦ Σ. Οὐέμπ, τῆς Β. Οὐέμπ καὶ τοῦ Μπερνὰρ-Σῶ. Οἱ φαβιανοὶ ἦσαν ρεβιζιονισταί. Δι' αὐτοὺς ὁ σοσιαλισμὸς δὲν ἦτο μεμακρυσμένος ἀντικειμενικὸς σκοπός, ἀλλὰ συνεχὴς σειρὰ κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπετυγχάνοντο διὰ κοινοβουλευτικῆς ὁδοῦ. Τῷ 1893 ἱδρύθη τὸ ἀνεξάρτητον ἐργατικὸν κόμμα, τῷ δὲ 1900 τὸ ἐργατικὸν κόμμα, ὅπερ ταχέως ἀπέβη κόμμα μαζῶν διὰ τῆς προσχωρήσεως εἰς αὐτὸ τῶν μεγάλων ἀγγλικῶν ἐργατικῶν συνδικάτων. Τὸ κόμμα τοῦτο εἶναι κόμμα κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων, περιέλαβε δ' ἐν ἑαυτῷ, πλὴν τῶν συνδικάτων, καὶ τὴν σοσιαλδημοκρατικὴν ὁμοσπονδίαν, τὴν Φαβιανὴν ἑταιρείαν καὶ τὸ ἀνεξάρτητον ἐργατικὸν κόμμα, καὶ ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ πολέμου.

Ἐν *Γαλλίᾳ* οἱ πρωτεργάται τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος μετὰ τὸ 1871 ὑπῆρξαν ὁ Ἰ. Γκὲντ καὶ ὁ Π. Λαφάργκ, οἱ ὁποῖοι συνέταξαν καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ κατὰ τὸ 1880 ἱδρυθέντος γαλλικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος. Μετὰ δύο ἔτη τὰ μεταρρυθμιστικὰ στοιχεῖα ὑπὸ τὸν Π. Μπροὺς καὶ τὸν Μπενουὰ Μαλὸν ἀπεσχίσθησαν τοῦ κόμματος καὶ ἵδρυσαν ἀνεξάρτητον ὀργάνωσιν. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ νέου τούτου κόμματος ὠνομάσθησαν ποσιμπιλισταὶ (Possibilistes), διότι ἐπρέσβευον ὅτι ἦτο δυνατὴ (possible) ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ἐργατῶν διὰ μεταρρυθμίσεως καὶ ἄνευ ἐπαναστάσεως. Τὸ ποσσιμπιλιστικὸν κόμμα διετηρήθη μέχρι τοῦ 1889. Ἱδρύθησαν ἐπίσης ἐν Γαλλίᾳ: ἡ γαλλικὴ ἐπαναστατικὴ ὁμοσπονδία, κατευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Ἰ. Ἀλλεμάν, τὸ μπλανκιστικὸν κόμμα, κατευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Ε. Βαγιάν, καὶ μία ὀργάνωσις ἀνεξαρτήτων σοσιαλιστῶν μὲ τὸν Μιλλεράν, τὸν Βιβιανί, τὸν Μπριάν, τὸν Ζωρές. Τὰ κόμματα ταῦτα κατὰ τὰς ἐκλογὰς δὲν συνέπραττον καὶ τοιουτοτρόπως ἐπήρχετο τεμαχισμὸς τῶν σοσιαλιστικῶν δυνάμεων. Μόνον μετὰ τὸ συνέδριον τοῦ Ἄμστερνταμ (1904) συνεχωνεύθησαν πᾶσαι αἱ ὀργανώσεις αὗται εἰς ἓν κόμμα, τὸ ὁποῖον, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ζωρές, ἀπέκτησε σημαντικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Ἡ πρώτη συνέπεια τῆς συγχωνεύσεως ταύτης ὑπῆρξεν ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ Μιλλεράν, τοῦ Βιβιανὶ καὶ τοῦ Μπριάν, οἱ ὁποῖοι ἐπέμενον ὅτι οἱ σοσιαλισταὶ ἠδύναντο καὶ ἔπρεπε νὰ συμμετέχουν εἰς τὰς ἀστικὰς κυβερνήσεις (ministérialisme). Τῷ 1914 τὸ ἡνωμένον σοσιαλιστικὸν κόμμα εἶχε λάβει ἓν καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον ψήφων. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ζωρές, οἱ σοσιαλισταὶ ἡγέται Γκὲντ καὶ Σαμπὰ μετέσχον τῆς ἀστικῆς κυβερνήσεως, τὸ δὲ κόμμα ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ πολέμου.

Ἐν *Ἰταλίᾳ* τῷ 1892 αἱ διάφοροι ἐργατικαὶ σοσιαλιστικαὶ καὶ μπακουνινιστικαὶ ὀργανώσεις συνεχωνεύθησαν μετὰ τὸ συνέδριον τῆς Γενούης εἰς ἑνιαῖον κόμμα, τὸ ὁποῖον τὸ ἑπόμενον ἔτος ὠνομάσθη ἰταλικὸν σοσιαλιστικὸν κόμμα καὶ εἶχεν ὡς κυριωτέρους ἡγέτας τὸν Φ. Τουράτι καὶ τὸν Ἐρρῖκον Φέρρι. Τὸ ἰταλικὸν σοσιαλιστικὸν κόμμα κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1913 εἶχε λάβει 880.000 ψήφων, ταχέως ὅμως διεσπάσθη εἰς τρεῖς πτέρυγας, ἐξ ὧν ἡ δεξιά, ρεβιζιονιστική, κατηυθύνετο ὑπὸ τοῦ Μπισσολάτι, τοῦ Μπονόμι, τοῦ Κανέπα, ἡ ἀριστερά, ἀναρχοσυνδικαλιστική, ὑπὸ τοῦ Ἀρθ. Λαμπριόλα, τοῦ Λεόνε καὶ τοῦ Ὀράνο, καὶ τὸ κέντρον ὑπὸ τοῦ Τουράτι, τοῦ Μουσολίνι καὶ τοῦ Ἐρ. Φέρρι. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὸ ἰταλικὸν σοσιαλιστικὸν κόμμα ἐτάχθη ἐν τῇ πλειοψηφίᾳ του ὑπὲρ τῆς οὐδετερότητος.

Ἐν *Ρωσίᾳ* τῷ 1898 αἱ διάφοροι ἐργατικαὶ ὀργανώσεις ἵδρυσαν τὸ ρωσικὸν σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον ταχέως διηρέθη εἰς δύο κυρίως πτέρυγας, τὴν μπολσεβικικὴν καὶ τὴν μενσεβικικήν. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Λονδίνου (1903) ἡ ὑπὸ τοῦ Λένιν κατευθυνομένη πτέρυξ ἔλαβε τὴν πλειοψηφίαν (μπολσεβῖκοι), ἡ δὲ ὑπὸ τὸν Μάρζωφ καὶ τὸν Ἄξελροντ ἀπετέλεσε τὴν μειοψηφίαν (μενσεβῖκοι). Κατὰ τὴν πρώτην ρωσικὴν ἐπανάστασιν (1905) αἱ δύο πτέρυγες συνεχωνεύθησαν ἐκ νέου, ἀλλ' ὄχι διὰ πολὺ διάστημα. Οἱ μενσεβῖκοι ἦσαν μᾶλλον ἐξελικτικοί. Ἐθεώρουν τὴν ἐπανάστασιν ὡς τελικὸν σκοπόν, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπετυγχάνετο κατόπιν μακρᾶς κεφαλαιοκρατικῆς ἀναπτύξεως. Οἱ μπολσεβῖκοι, ἀπ' ἐναντίας, ἐθεώρουν τὴν ἐπανάστασιν ὡς μέσον πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς ἐξελίξεως. Ἓν ἐκ τῶν καλυτέρων τμημάτων τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατίας ἦτο καὶ τὸ ἑβραϊκὸν «Μποὺντ», ἱδρυθὲν περὶ τὸ 1890 καὶ ἀποτελούμενον κυρίως ἐξ Ἑβραίων ἐργατῶν τῆς Λιθουανίας καὶ τῆς Πολωνίας. Μέχρι τοῦ 1904 τὸ Μποὺντ ὑπῆρξεν ἡ πρωτοπορία τοῦ ρωσικοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος.

Ἐν *Πολωνίᾳ* τῷ 1892 ἱδρύθη τὸ πολωνικὸν σοσιαλιστικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον, λόγῳ τῆς ἐθνικῆς ὑποδουλώσεως τῆς χώρας, συνήνωσε τὴν ἰδέαν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Πολωνίας μὲ τὰς ἐπιδιώξεις κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων καὶ ἔγινεν ὁ πρωταγωνιστὴς τῆς ἐθνικῆς ἰδέας μεταξὺ τῶν μαζῶν, θεωροῦν τὸν πόλεμον ὡς μοναδικὴν εὐκαιρίαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τοῦ ρωσικοῦ, τοῦ γερμανικοῦ καὶ τοῦ αὐστριακοῦ ζυγοῦ. Ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ ἀνέλαβεν ἐνωρὶς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ σοσιαλπατριωτικοῦ τούτου κόμματος καὶ ἵδρυσε τῷ 1893 τὸ πολωνικὸν σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα, ἐπιτυχοῦσα τὴν ἀπόσχισιν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος (1906), ἥτις συνεκροτήθη εἰς ἀνεξάρτητον κόμμα καὶ βραδύτερον συνεχωνεύθη μὲ τὸ σοσιαλδημοκρατικόν.

Ἐν *Ἡνωμέναις Πολιτείαις* τὸ πρῶτον σοσιαλιστικὸν κόμμα ἱδρύθη τῷ 1877 ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν σοσιαλιστικὸν ἐργατικὸν κόμμα. Εἰς τὸ κόμμα τοῦτο προσεχώρησαν περὶ τὸ 1880 ὁ Δανιὴλ ντὲ Λεὸν καὶ ὁ Λουκ. Σαμάλ, ἀμφότεροι ἔνθερμοι μαρξισταί. Ἀλλ' ἡ τακτικὴ τοῦ ντὲ Λεόν, ὅστις ἐπεδίωκε τὴν δημιουργίαν αὐτονόμου συνδικαλιστικοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος, ἐπροκάλεσεν ἀντιπολίτευσιν ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ σοσιαλιστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος, ἥτις ἀποσχισθεῖσα τῷ 1901 ἵδρυσε τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα τῆς Ἀμερικῆς, σημειῶσαν μέχρι τοῦ 1920 τεραστίαν ἀνάπτυξιν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ σοσιαλιστικὸν ἐργατικὸν κόμμα.

2. *Τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον*. Τὰ κόμματα ταῦτα, καὶ πλεῖστα ἄλλα δευτερευούσης σημασίας μικροτέρων χωρῶν ἀπετέλουν τὴν Β′ Διεθνῆ, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς τεραστία δύναμις καὶ ἥτις ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν πραγμάτων νὰ δράσῃ κατὰ τὴν κρισιμωτέραν περίοδον τῆς ἱστορίας τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἀπὸ τοῦ 1900 ἤδη, κυρίως ὅμως ἀπὸ τοῦ 1907, εἶχε κατασταθῆ ἔκδηλος ὁ κίνδυνος ἑνὸς μεγάλου πολέμου. Τὰς ἐθνικὰς συγκρούσεις καὶ τὰς δυναστικὰς βλέψεις εἶχον ἀντικαταστήσει ὡς αἰτίαι πολέμου αἱ ἰμπεριαλιστικαὶ καὶ ἀποικιακαὶ συγκρούσεις. Εἰς τὸ ἐν Στουτγάρδῃ τῷ 1907 συγκληθὲν συνέδριον τῆς Β′ Διεθνοῦς συνεζητήθη τὸ ζήτημα τοῦ πολέμου καὶ τῆς τηρητέας ἔναντι αὐτοῦ στάσεως τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων καὶ κατόπιν πολλῶν συζητήσεων, καθ' ἃς εἶχον ἐκδηλωθῆ μεγάλαι διχογνωμίαι ἐκ μέρους τῶν διαφόρων ἀντιπροσώπων, προδίδουσαι τὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων, ἐψηφίσθη ἀπόφασις, καθ' ἣν «ἐν περιπτώσει ἀπειλῆς κηρύξεως πολέμου αἱ ἐργαζόμεναι τάξεις καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν εἰς τὰ κοινοβούλια ὀφείλουν νὰ πράξουν πᾶν τὸ δυνατὸν διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἔκρηξίν του, μὲ ὅλα τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα θὰ θεωρήσουν τελεσφορώτερα καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἐφαρμοσθοῦν ἀναλόγως τῆς ὀξύτητος τῆς ταξικῆς πάλης καὶ τῆς γενικῆς πολιτικῆς καταστάσεως. Ἐὰν ὅμως παρὰ ταῦτα ἐκραγῇ ὁ πόλεμος, ἔχουν καθῆκον νὰ ἐργασθοῦν διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχυτέραν κατάπαυσίν του καὶ νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν κρίσιν, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ὁ πόλεμος πρὸς ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ καὶ ἐπίσπευσιν τῆς ἀνατροπῆς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος». Τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἀπόφασιν ἐψήφισαν καὶ τὰ διεθνῆ συνέδρια τῆς Κοπεγχάγης (1910) καὶ τῆς Βασιλείας (1912). Ἀλλὰ τὰ κατὰ τόπους κόμματα ἐφάνησαν ἐν τῇ πράξει ἰσχυρότερα τῆς Διεθνοῦς, ἠγνόησαν τὰς ἀποφάσεις της, ὅταν ἐξερράγη ὁ πόλεμος, καὶ ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων ἐπρόδωσαν τὰς διεθνιστικὰς ἀρχάς των, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ θεμέλιον τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ. Οἱ κατὰ ἔθνη ἡγέται τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων ἢ ἀπηρνήθησαν ἐξ ὁλοκλήρου τὰς σοσιαλιστικὰς ἀρχάς των ἢ διεκήρυξαν ὅτι ὁ πόλεμος τοῦ 1914 ἦτο ἀναπόφευκτος συνέπεια τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ὑποστοῦν οἱ λαοί, διότι ἀπετέλει μετάβασιν πρὸς μεγαλυτέραν συγκέντρωσιν καὶ ὡρίμανσιν τοῦ καπιταλισμοῦ, ὅτι ἡ ἐθνικὴ ἰδέα ἀπετέλει στοιχεῖον ἐκπολιτιστικόν, ὅτι τὸ προλεταριᾶτον δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν ἂν δὲν ἀποτελῇ τὴν πλειοψηφίαν τῆς χώρας, ὅτι δὲν δύναται νὰ κρατήσῃ τὴν ἐξουσίαν ἂν δὲν διαθέτῃ ἀρκετὰ διανοούμενα στελέχη καὶ τεχνικοὺς ἱκανοὺς νὰ ὀργανώσουν τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώ-

Digitized by Google

ρας, ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σοσιαλισμοῦ προαπαιτεῖται πλήρης ὡρίμανσις τοῦ καπιταλισμοῦ, ὅτι πρέπει πρῶτον ν' ἀντιμετωπισθῇ ὁ ἐξωτερικὸς ἐχθρὸς καὶ ἔπειτα ὁ ἐσωτερικός, ἡ ἀστικὴ τάξις δηλαδή, κλπ. Διὰ τῆς στάσεως ταύτης τῶν ἡγετῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἡ Β' Διεθνὴς κατέρρευσεν οὐσιαστικῶς, οἱ λαοὶ ἐσύρθησαν εἰς μίαν ἀγρίαν ἀλληλοσφαγὴν καὶ ὁ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς ἐχωρίσθη ἐφεξῆς εἰς δύο μεγάλα ρεύματα.

Τὰ πρῶτα συμπτώματα τοῦ σχίσματος εἰς τὸ διεθνὲς σοσιαλιστικὸν στρατόπεδον ὑπῆρξαν αἱ συνδιασκέψεις τοῦ Τσίμμερβαλντ καὶ τοῦ Κίνταλ. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 συνῆλθον ἐν Τσίμμερβαλντ τῆς Ἑλβετίας οἱ Ρῶσοι ἐπαναστάται σοσιαλισταὶ Λένιν, Τρότσκυ, Ζηνόβιεφ καὶ Ράντεκ, οἱ Γερμανοὶ Λέντεμπουρ καὶ Ὄφφμαν, οἱ Γάλλοι Μπλάν, Μπριζὸν καὶ Λοριό, ὁ Ἰταλὸς Μοντιλιάνι, ὁ Βούλγαρος Ρακόφσκυ καὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος οὐδετέρων τινῶν χωρῶν καὶ διεπίστωσαν τὸν ἰμπεριαλιστικὸν χαρακτῆρα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἐστιγμάτισαν τὴν προδοσίαν τῶν σοσιαλιστῶν τῶν ἐμπολέμων χωρῶν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ θέσουν εἰς ἐφαρμογὴν τὰς ἐναντίον τοῦ πολέμου ἀποφάσεις τῶν διεθνῶν συνεδρίων. Ἀνάλογος συνδιάσκεψις συνῆλθε καὶ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1916 ἐν Κίνταλ τῆς Ἑλβετίας. Ἡ συνδιάσκεψις αὐτὴ ἀπηύθυνεν ἔκκλησιν πρὸς τοὺς ἐργαζομένους τῶν ἐμπολέμων κρατῶν καὶ ἐζήτει παρ' αὐτῶν νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὸν πόλεμον. Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ἀντιπολιτευτικὰ ρεύματα ἐνισχύοντο ὁλονὲν περισσότερον ἐντὸς τῶν ἐμπολέμων κρατῶν. Ἐν Γερμανίᾳ ὁ Κ. Λίμπκνεχτ καὶ ὁ Ο. Ρύλε ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι ταχθέντες κατὰ τοῦ πολέμου καὶ τῆς φιλοπολέμου πολιτικῆς τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ, τοῦ Λ. Γιόγκισες καὶ τοῦ Φ. Μέρινγκ, οἱ ὁποῖοι τῷ 1915 ἵδρυσαν τὴν ὁμάδα «Σπάρτακος». Ἓν ἔτος βραδύτερον 18 βουλευταὶ τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, ὑπὸ τὸν Ἄαζε, ἀπεσχίσθησαν αὐτοῦ καὶ ἵδρυσαν κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1917 τὸ ἀνεξάρτητον σοσιαλιστικὸν κόμμα, ὅπερ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ὁμάδος «Σπάρτακος» εἰργάσθη διὰ νὰ στρέψῃ τὰς μάζας κατὰ τῆς ὑπὲρ τοῦ πολέμου πολιτικῆς τοῦ παλαιοῦ κόμματος. Ἐν Γαλλίᾳ συνεκροτήθη ἐπίσης ἀντιπολίτευσις ὑπὸ τὸν Ι. Λονγκέ, ἡ ὁποία, κατόπιν μακρᾶς πάλης, ἔλαβεν εἰς τὸ συνέδριον τῶν Παρισίων (1918) τὴν πλειοψηφίαν. Ἀλλ' ἡ ἀντιπολίτευσις αὕτη ἦτο πολὺ ὀλιγώτερον ἐπαναστατικὴ ἀπὸ τὸ ἀνεξάρτητον γερμανικὸν κόμμα καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν ὁμάδα «Σπάρτακος». Τὴν ἀριστερὰν τοῦ Λονγκὲ ἀπετέλει μικρὰ κομμουνιστικὴ ὁμὰς ὑπὸ τὸν Λοριὸ καὶ τὴν Λ. Σομονῶ. Ἐν Ἀγγλίᾳ τμῆμα τῆς σοσιαλιστικῆς ὁμοσπονδίας ἀπετέλεσεν ἀνεξάρτητον ὁμάδα, ἥτις ὑπεστήριξε τὴν διεθνιστικὴν ἄποψιν καὶ τέλος συνεμάχησε πρὸς τὸν κομμουνισμόν. Ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἡ πλειοψηφία τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος ἦτο ἐναντίον τῆς ἐξόδου τῆς Ἀμερικῆς ἐκ τῆς οὐδετερότητος, ἀπετέλεσε δ' αὕτη μετὰ τὸ 1917 ἀνεξάρτητον κόμμα. Ἐν Ρωσίᾳ τέλος τὸ κόμμα τῶν μπολσεβίκων ἐκράτησε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τὴν διεθνιστικὴν σημαίαν καὶ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1917 κατέλαβε, δι' ἐργατικῆς καὶ ἀγροτικῆς ἐπαναστάσεως, τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐγκαθίδρυσε τὴν δικτατωρίαν τοῦ προλεταριάτου, ὡς μεταβατικὸν σταθμὸν πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ σοσιαλισμοῦ.

3. *Ὁ μεταπολεμικὸς σοσιαλισμός.* Ἡ κρίσις τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, ἡ ὁποία ἤρχισε μὲ τὴν κήρυξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ τὴν ὑποστήριξιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν περισσοτέρων σοσιαλιστικῶν κομμάτων, ὡδήγησεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Γ' Διεθνοῦς μὲ τὴν πρωτοβουλίαν τῶν μπολσεβίκων. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1919 συνῆλθεν ἐν Μόσχᾳ, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ ρωσικοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος, τὸ ἱδρυτικὸν συνέδριον τῆς Γ' Διεθνοῦς, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντεπροσωπεύθησαν τὸ ρωσικὸν κόμμα, τὸ νορβηγικὸν ἐργατικὸν κόμμα, ἡ γερμανικὴ ὁμὰς «Σπάρτακος» καὶ ἄλλα μικρότερα κόμματα καὶ ὁμάδες. Διὰ τῆς ἱδρύσεως ἀφ' ἑνὸς τῆς Γ' Διεθνοῦς, ἥτις κατὰ τὰ ἀκόλουθα ἔτη περιέλαβεν εἰς τοὺς κόλπους της ὅλα τὰ ἀριστερὰ καὶ ἐπαναστατικὰ στοιχεῖα τοῦ διεθνοῦς σοσιαλιστικοῦ κινήματος, ἱδρύσαντα κατὰ τόπους κομμουνιστικὰ κόμματα, καὶ διὰ τῆς ἀνασυστάσεως, ἀφ' ἑτέρου, τῆς Β' Διεθνοῦς (διάσκεψις τῆς Βέρνης κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1919 καὶ συνέδριον τῆς Γενεύης κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1920), τὸ ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ (μαρξισμοῦ) προερχόμενον διεθνὲς ἐργατικὸν κίνημα διῃρέθη εἰς δύο μεγάλα ρεύματα: εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν ἐξελικτικόν, ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τῆς Β' Διεθνοῦς, καὶ τὸ ἐπαναστατικὸν σοσιαλιστικὸν ἢ κομμουνιστικόν, ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τῆς Γ' Διεθνοῦς. Ἀμφότεραι αἱ παρατάξεις αὗται, ἐξ ὧν ἡ πρώτη μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον χαρακτηρίζεται ἁπλῶς ὡς σοσιαλιστικὴ (*σοσιαλισμός*), ἡ δὲ δευτέρα ὡς κομμουνιστικὴ (*κομμουνισμός*), διεκδικοῦν μετ' ἴσης ζωηρότητος τὸν τίτλον τῆς ὀρθοδόξου ἐκπροσωπήσεως τῶν θεωριῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ διεξάγουν πρὸς ἀλλήλας ἔντονον πάλην.

Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς φύσεως τοῦ μεταπολεμικοῦ σοσιαλισμοῦ εἶναι δυσκολώτατος, διότι ἡ Β' Διεθνὴς δὲν ἔχει καμμίαν ἀπόφασιν μὲ ἰσχὺν νόμου δι' ὅλα τὰ κόμματα καὶ καμμίαν θέσιν, ἐν ᾗ νὰ ἐκθέτῃ σαφῶς τὰς ἀντιλήψεις της περὶ τῆς σημερινῆς μορφῆς τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, περὶ τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καὶ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν διαφόρων κομμάτων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς αὐτήν. Θεωρητικῶς τὰ σοσιαλδημοκρατικὰ κόμματα εἶναι προλεταριακὰ κόμματα, στηριζόμενα ἐπὶ τῆς πάλης τῶν τάξεων, ἐν τῇ πράξει ὅμως ἀποκρούουν τὴν ἔνοπλον ἐξέγερσιν καὶ τὴν ἐπανάστασιν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Ἐπειδὴ κάθε σοσιαλιστικὸν κόμμα προσαρμόζεται στενῶς πρὸς τὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ τὰς εἰδικὰς συνθήκας τῆς χώρας του, ἡ πολιτικὴ ἡ ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῶν τμημάτων τῆς Β' Διεθνοῦς εἶναι πλήρης ἀντιφάσεων. Παρὰ ταῦτα· ὑπάρχουν ὡρισμέναι ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς κοιναὶ μεταξὺ ὅλων τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων. Καὶ κατὰ πρῶτον, τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα δὲν θεωροῦν τὸ κράτος καὶ τὸν μηχανισμόν του ὡς ταξικὸν δημιούργημα, ἀλλ' ὡς ὑπερταξικὸν ρυθμιστήν, τοῦ ὁποίου ἡ λειτουργία καθορίζεται ἀπὸ τὰς ἐν τῷ κοινοβουλίῳ σχέσεις πλειοψηφίας. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι ἡ κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία εἶναι ἐπαρκὲς μέσον διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἡ δὲ ἔνοπλος ἐξέγερσις περιττὴ καὶ καταδικαστέα κατ' ἀρχήν. Ἐπὶ τῆς θεωρητικῆς ταύτης βάσεως στηρίζονται αἱ προοπτικαὶ ὅτι τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστὼς δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν δύσιν του, ὅτι αἱ σημεριναὶ δυσκολίαι του εἶναι συνέπεια ἁπλῶς τοῦ πολέμου, ὅτι ἡ αὔξησις τῆς ἐπιρροῆς τῆς ἐργατικῆς τάξεως δύναται ν' ἀποτρέψῃ ἕνα προσεχῆ πόλεμον, ὅτι τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστὼς διανύει ἀκόμη περίοδον ἀναπτύξεως καὶ φέρεται πρὸς τὴν ὑπέρβασιν τῆς ἰμπεριαλιστικῆς φάσεως καὶ πρὸς τὴν μετάβασιν εἰς τὸν ὑπεριμπεριαλισμόν, δηλαδὴ εἰς τὴν εἰρηνικὴν ἐξομάλυνσιν ὅλων τῶν ἀνταγωνισμῶν διὰ μιᾶς διακρατικῆς ὀργανώσεως κλπ. (βλ. καὶ τὰς λ. *Διεθνής, κομμουνισμός, λενινισμός, μπολσεβικισμός, ρεβιζιονισμός, ρεφορμισμός*).

ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΩΝ.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ σοσιαλισμοῦ φέρονται, πλὴν τοῦ κυρίως σοσιαλισμοῦ (τοῦ οὐτοπιστικοῦ καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ), καὶ διάφορα ἄλλα συστήματα, τὰ ὁποῖα ἐλαχίστην ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸν κυρίως σοσιαλισμὸν καὶ ἀποτελοῦν εἰς τὴν πραγματικότητα ἢ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀνερματίστων πόθων διαφόρων κοινωνικῶν στρωμάτων ἢ παραπλανητικὴν συγκάλυψιν ἄλλων ἐπιδιώξεων κατὰ βάθος ἀντιδραστικῶν καὶ ἀντιλαϊκῶν. Τὰ κυριώτερα εἴδη τῶν «σοσιαλισμῶν» τούτων εἶναι κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν τὰ ἑξῆς:

1. *Ἀληθὴς σοσιαλισμός.* Ὁ σοσιαλισμὸς οὗτος ἀνεπτύχθη ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν προμαρξικὴν περίοδον, μὲ κυριώτερον ἐκπρόσωπον τὸν Κ. Γκρύν, ἦτο δὲ ὠχρὰ καὶ ἀσθενὴς ἀπήχησις τῆς κοινωνικῆς κριτικῆς, ἣν εἶχον ἀσκήσει οἱ Γάλλοι διανοούμενοι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ὁ φρασιολογικὸς σοσιαλισμὸς τοῦ Γκρὺν ἀντεπροσώπευε τὰ συμφέροντα τῆς γερμανικῆς μικροαστικῆς τάξεως, διεκήρυσσε τὸν ὑπερταξικὸν χαρακτῆρά του, ἐτάχθη κατὰ τοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ, τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος, τῆς ἐλευθεροτυπίας κλπ., καὶ ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει μετεβλήθη εἰς σύμμαχον τῆς φεουδαρχίας ἐν τῷ ἀγῶνί της πρὸς τὴν ἀστικὴν τάξιν, ἡ ὁποία ἐζήτει τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικήν της χειραφέτησιν. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848 ἐξηφάνισε τὴν περίεργον ταύτην σχολήν.

2. *Κρατικὸς σοσιαλισμός.* Ἐκλήθη οὕτω καὶ εἰρωνικῶς *ἀπὸ καθέδρας σοσιαλισμός,* ὁ «σοσιαλισμός», ὅστις ἐδιδάσκετο ἀπὸ τῶν πανεπιστημιακῶν ἑδρῶν, ἀπετέλει μίαν ἐκ τῶν τάσεων τῆς ἀστικῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ ἦτο, φυσικά, ἀντεπαναστατικός. Ὁ σοσιαλισμὸς οὗτος ἀντετίθετο εἰς τὴν φιλελευθέραν σχολὴν τοῦ Μάντσεστερ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς περὶ μὴ ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, ὅπως καὶ εἰς τὸν μαρξιστικὸν σοσιαλισμόν, διότι διδάσκει τὴν πάλην τῶν τάξεων καὶ τὴν ἐπαναστατικὴν ἀνατροπὴν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος. Ὁ πανεπιστημιακὸς σοσιαλισμὸς κηρύσσει τὴν ἀνάγκην τῆς εὐρύνσεως τῆς ἐπιρροῆς τοῦ κράτους (ὅπερ, κατ' αὐτόν, ἵσταται ὑπεράνω τῶν τάξεων) ἐπὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἱκανοποιήσεως τῶν νομίμων διεκδικήσεων τῶν ἐργαζομένων τάξεων καὶ περιορισμοῦ τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ἀρχουσῶν τάξεων, ἐπὶ σκοπῷ ἀμβλύνσεως τῶν ταξικῶν ἀντιθέσεων. Οἱ σπουδαιότεροι ἐκ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ ἀπὸ καθέδρας σοσιαλισμοῦ, οἱ ἐμπνεύσαντες τὴν πολιτικὴν τῶν κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Βίσμαρκ, εἶναι ὁ Σμόλλερ, ὁ Ἀδόλφος Βάγνερ καὶ ὁ Μπρεντάνο.

3. *Μικροαστικὸς σοσιαλισμός.* Ὁ σοσιαλισμὸς οὗτος, τοῦ ὁποίου κυριώτερος ἐκπρόσωπος εἶναι ὁ Σισμόντι, ἀποτελεῖ εὐφυᾶ ἀποκάλυψιν καὶ κριτικὴν τῶν ἀντιθέσεων, τὰς ὁποίας περικλείει τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστώς, ἀλλ' ἐκφράζει τὴν ἀγωνίαν τῆς ἀστικῆς τάξεως, ὡς τάξεως μεταβατικῆς καὶ διαρκῶς ἀπειλουμένης. Ὁ Σισμόντι ἀπέδειξε μὲ ἀκαταμάχητον τρόπον τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῆς μηχανοκρατίας καὶ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, τὴν συγκεντροποίησιν τῶν κεφαλαίων καὶ τῆς κτηματικῆς ἰδιοκτησίας, τὴν ὑπερπαραγωγήν, τὰς κρίσεις, τὴν μοιραίαν πτῶσιν τῶν μικροαστῶν καὶ τῶν χωρικῶν, τὴν προϊοῦσαν ἐξαθλίωσιν τοῦ προλεταριάτου, τὴν ἀναρχίαν ἐν τῇ παραγωγῇ, τὴν ἀνισότητα ἐν τῇ διανομῇ τῶν ἀγαθῶν, τὸν πόλεμον τῆς βιομηχανικῆς ἐξοντώσεως μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, τὴν κατάλυσιν τῶν παλαιῶν ἠθῶν, τῶν παλαιῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων κλπ. Ἀλλ' ὁ σοσιαλισμός του εἶναι οὐτοπιστικὸς καὶ ἀντιδραστικός, διότι ὀνειροπολεῖ τὸ παλαιὸν σύστημα παραγωγῆς, τὸ συντεχνιακὸν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ τὸ πατριαρχικὸν ἐν τῇ γεωργίᾳ.

4. *Φεουδαλικὸς σοσιαλισμός.* Ὁ «σοσιαλισμὸς» οὗτος, ὅστις ἐνεφανίσθη ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ μὲ κυριώτερον ἐκπρόσωπον τὸν Κ. Βίνκελμπλεχ (Μάρλο), ἀποτελεῖ ἔκφρασιν τοῦ ἰδεώδους τῶν συντηρητικῶν τάξεων, καὶ συγκεκριμένως τῆς φεουδαρχίας, πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὸν εἰδυλλιακὸν μεσαίωνα μὲ τὴν ἤρεμον οἰκονομίαν του, τὴν πολιτικὴν σταθερότητα, τὴν γλυκύτητα τῶν ἠθῶν, τὴν ἔλλειψιν προλεταριάτου καὶ ἀστικῆς τάξεως ἐκμεταλλευομένης αὐτὸ κλπ. Ὑπὸ τὸ ὑποκριτικὸν ἐνδιαφέρον του διὰ τὴν δυστυχίαν τοῦ προλεταριάτου ἐκρύπτετο ἡ ἀνησυχία τῆς φεουδαρχίας διὰ τὴν τύχην, ἡ ὁποία τὴν ἀνέμενε μὲ τὴν προϊοῦσαν ἄνοδον τῆς ἀστικῆς τάξεως.

5. *Χριστιανικὸς σοσιαλισμός.* Στενῶς συνδεδεμένος μὲ τὸν φεουδαρχικὸν σοσιαλισμόν, ὡς τάσιν ἐπιστροφῆς ἢ τοὐλάχιστον πάσῃ θυσίᾳ συντηρήσεως καὶ ἀνακοπῆς τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως, εἶναι ὁ χριστιανικὸς σοσιαλισμός. Κατ' αὐτὸν ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ λύσις τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πρακτικῆς τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ χριστιανικὸς σοσιαλισμὸς καταδικάζει τὸν θεσμὸν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, τὸν ἀτομικισμόν, τὴν μεροληψίαν τοῦ κράτους ὑπὲρ τῶν πλουσιωτέρων τάξεων, τὴν κοινωνικὴν ἀδικίαν, τὴν σκληρότητα τῶν ἐργοδοτῶν κλπ., ἀλλὰ καὶ τὴν πάλην τῶν τάξεων, τὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν, καὶ προτείνει τὴν ἁρμονίαν τῶν τάξεων καὶ τὴν ἐν συμπνοίᾳ συνεργασίαν των. Τὸ χριστιανοσοσιαλιστικὸν κίνημα ἐνεφανίσθη καὶ εἰς τὰς καθολικὰς καὶ εἰς τὰς προτεσταντικὰς χώρας ὡς *κοινωνικὸς καθολικισμὸς* καὶ *προτεσταντισμὸς* (βλ. λ.). Σήμερον οἱ χριστιανοσοσιαλισταί, ἀποδυθέντες εἰς τὰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς χώρας καὶ εἰς πολιτικοὺς ἀγῶνας, ἵδρυσαν πολλαχοῦ χριστιανοσοσιαλιστικὰ κόμματα (ἰδίᾳ ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Βαυαρίᾳ), ἀποτελοῦν τὸ κέντρον μεταξὺ τῶν κεφαλαιοκρατικῶν καὶ τῶν ἀριστερῶν κομμάτων, ἀντιτίθενται κατὰ τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ μεγάλου κεφαλαίου, ὑποστηρίζουν τὴν μικρὰν ἰδιοκτησίαν καὶ εὑρίσκουν ἀπήχησιν ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν μικροαστικῶν στρωμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Aftalion*, Les fondements du socialisme (1922).—*Ch. Andler*, La décomposition du socialisme allemand (1914).—*M. Beer*, Histoire générale du socialisme et des luttes sociales (γαλλ. μετάφ. τόμ. 5, 1930—1931).—*E. Bernstein*, Socialisme théorique et socialdémocratie pratique (γαλ. μετ. 1900).—*E. Berth*, Les derniers aspects du socialisme (1923).—*Louis Blanc*, Le catéchisme des socialistes (1849).—*L. Blum*, Pour être socialiste (1921).—*J. Bourdeau*, L'évolution du socialisme (1901).—*M. Bourgin*, Les systèmes socialistes et l'évolution économique (1904, νέα ἔκδ. 1923).—*G. Deville*, Les principes socialistes (1896).—*K. Diehl*, Über Socialismus, Kommunismus und Anarchismus (Jena 1907).—*F. Engels*, Socialisme utopique et Socialisme scientifique (γαλ. μετ. 1924).—*F. Engels*, Philosophie, économie politique socialisme (γαλ. μετ. 1911.—*L. Favre*, Histoire d'internationale et du socialisme (1878).—*A. Fouillée*, Le Socialisme et la sociologie reformiste (1909).—*E. Fournière*, Les théories socialistes au XIXe siècle (1904).—*C. Grimberg*, L'origine des mots «socialisme» et «socialiste» (ἐν τῇ «Revue d'Histoire des doctrines économiques et sociales», Δεκέμβριος 1909).—*A. W. Humphrey*, The modern case for Socialisme (1928).—*J. Jaurès*, L'action socialiste (1899).—*K. Kautsky*, Le programme socialiste (γαλ. μετ.)—*T. Kirkup*, History of Socialisme (1913).—*A. Labriola*, Socialisme et philosophie (γαλ. μετ. 1899).—*A. Lebey*, L'art et le socialisme (1912).—*H. W. Laidler*, History of socialist thought (1927).—*E. Laskine*, Le socialisme national (1917).—*H. de Man*, Socialisme et marxisme (1928).—*F. R. Mac Donald*, Socialism, Critical and Constructive (1921).—*Bensit Malon*, Précis historique, théorique et pratique du socialisme (1892). *F Mehring*, Geschichte der deutschen Sozial. Democratie (1914).—*Muckle*, Die Geschichte der sozialistischen Ideen in 19 Jahrhundert (1909).—*V. Pareto*, Les systèmes socialistes (1902, β' ἔκδ. 1925).—*G. Plekhanov*, Anarchisme et socialisme (γαλ. μετ. 1923).—*K. Radek*, L'évolution du socialisme (1919).—*K. Ράντεκ*, Ὁ σοσιαλισμὸς ἀπ' τὴ θεωρια στὴν πράξη (ἑλλην. μετ. 1921).—*C. E. Raven*, Christian Socialism (1920).—*L. Say*, Le socialisme d'état (1890).—*A. E. Schaeffle*, La quintessence du socialisme (γαλλ. μετ. 1880).—*A. Shadwell*, The Breakdown of Sosialism (1926).—*G. Bernard Shaw*, The intelligent Woman's Guide to Capitalism and Socialism (1928).—*W. Sombart*, Le socialisme et le mouvement social du XIXe siècle (1900).—*Stammhammer*, Bibliographie des Sozialismus (1895).—*Tougan-Baranowski*, L'évolution historique du socialisme moderne (γαλλ. μετ. 1913).—*E. Varga* etc., Les partis socialdémocrates (1926).

Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

— **«Σοσιαλισμός»** —1) Ἐφημερὶς σοσιαλιστική, ἐκδοθεῖσα κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1915 ὑπὸ Ν. Γιαννιοῦ. —2) Ἑβδομαδιαῖον ὄργανον τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος τῆς Ἑλλάδος (1911), ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1918.

Digitized by Google

σοσιαλιστὴς (ὁ)· ὁ ἀκολουθῶν τὰς ἀρχὰς τοῦ *σοσιαλισμοῦ* (βλ. λ.).

— **«Σοσιαλιστής»**. —1) Πολιτικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 20 Ἰουλίου τοῦ 1890 ὑπὸ Σ Καλλέργη. —2) Δεκαπενθήμερος πολιτικὴ ἐφημερὶς τῆς ἐργατικῆς - σοσιαλιστικῆς παρατάξεως, ἱδρυθεῖσα ἐν Πειραιεῖ τῷ 1929.

σοσιαλιστικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν συσιαλισμόν, ὁ τοῦ *σοσιαλισμοῦ* (βλ. λ.).

—**σοσιαλιστικὰ** ***κόμματα***· βλ. λ. *σοσιαλισμός*.

— **«Σοσιαλιστικὰ** ***Φύλλα*»**. Σοσιαλιστικὸν περιοδικὸν σαφῶν σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν, ἐκδοθὲν ἀπὸ τοῦ 1915 μέχρι τοῦ 1917 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ν. Γιαννιοῦ.

—**«Σοσιαλιστικὴ** ***δημοκρατία*»**. Ἑβδομαδισία ἐφημερὶς ἐν Κερκύρᾳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1912 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Τ. Ρέγγη.

—**«Σοσιαλιστικὴ** ***ἐπιθεώρηση*»**. Μηνιαῖον θεωρητικὸν περιοδικὸν τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος τῆς Ἑλλάδος, ἐκδοθὲν τὴν 15 Ἰανουαρίου 1933.

—**«Σοσιαλιστικὴ** ***Ζωή*»**. Μηνιαῖον περιοδικὸν σοσιαλιστικῆς κριτικῆς, θεωρίας καὶ δράσεως, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ν. Γιαννιοῦ καὶ ἐκδιδόμενον ἀπὸ τοῦ 1928.

Σόσιος, ἢ ***Σόσσιος*** (Sos(s)ius), ***Γάϊος***. Ρωμαῖος στρατηγὸς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀντωνίου. Διετέλεσε τιμητὴς καὶ δὶς (49 καὶ 40 π. Χ.) πραίτωρ, παραμείνας ἐπὶ ἰδιαιτέρᾳ ἀποστολῇ ἐπὶ μακρὸν εἰς Ζάκυνθον, ἧς τὰ ρωμαϊκὰ νομίσματα ἀναγράφουν τὸ ὄνομά του. Μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Ποτιόλων (39 π. Χ.) ἐγένετο ὑποκατάστατος ὕπατος μετὰ τοῦ Γναΐου Δομιτίου Ἀηνοβάρβου, τῷ δὲ 38 ἀπεστάλη διοικητὴς τῆς Συρίας καὶ Κιλικίας. Αὐτόθι ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὰς ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ λοιπῇ Ἰουδαίᾳ ρωμαϊκὰς ἐπιχειρήσεις, ἀξιωθεὶς πρὸς τοῦτο θριάμβου (34). Τῷ 32 π. Χ. μετὰ τοῦ Ἀηνοβάρβου ἐξελέγη ὕπατος. π.Ν.Π.

—**Σόσιος** ***Σενεκίων*** (Sosius Senecio), ***Κόϊντος***. Ρωμαῖος ὕπατος, ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς τοῦ συγκλητικοῦ Γαΐου Ἰουλίου Φροντίνου. Τῷ 99 μ. Χ. ἐγένετο ὕπατος, εἶτα δὲ χιλίαρχος, πραιτωρικὸς ληγᾶτος, ἀνθύπατος, διοικητὴς τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἀχαΐας καὶ ὕπατος ἐκ νέου (107) μετὰ τοῦ Λ. Λικινίου Σύρα. Στενότατος φίλος τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ Τραϊανοῦ, ἐτιμήθη παρὰ τοῦ πρώτου διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἀφιερώσεως τριῶν βίων καὶ ἑνὸς ἠθικοῦ ἔργου καὶ παρὰ τοῦ δευτέρου δι' ἀνδριάντος. Ἔσχε δύο θυγατέρας, τὴν *Σοσίαν Φροντίνην* καὶ τὴν *Σοσίαν Πώλλαν*, σύζυγον τοῦ ὑπάτου Κοΐντου Πομπηΐου Φάλκωνος καὶ μητέρα τοῦ ἐπίσης ὑπάτου Κοΐντου Πομπηΐου Σοσίου Πρίσκου, τιμηθεῖσαν δι' ἀνδριάντων καὶ ψηφισμάτων παρὰ τῶν κατοίκων τῆς Σάμου καὶ Ἀπαμείας τῆς ἐπὶ Μαιάνδρῳ. Π. Ν. Π.

—**Σόσιος** ***Φάλκων*** (Sosius Falco), ***Κόϊντος-Πομπήϊος***. Ρωμαῖος πολιτικὸς τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Καταγόμενος ἐξ εὐγενοῦς καὶ πλουσίας οἰκογενείας, διετέλεσεν ὕπατος τῷ 193 καὶ ἐξελέγη διάδοχος τοῦ Κομμόδου ὑπὸ τῶν πραιτωριανῶν. Π. Ν. Π.

Σοσνὰ *[Γεωγρ.]*. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Δνειπέρου ἐν Ρωσίᾳ. Διαρρέει τὸ πρῴην κυβερνεῖον Ὀρὲλ καὶ ἔχει μῆκος 283 χλμ. Π. Ν. Π.

Σόσνοβιτς (Sosnowiec) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ Κίλτσε, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σόπινιτς - Κάττοβιτς. Κάτ. (1921) 86.497. Εἶναι τὸ κέντρον τῆς γαιανθρακούχου περιοχῆς τῆς Πολωνίας, ἡ δὲ ἐν αὐτῇ βιομηχανία, ἰδίᾳ μεταλλουργίας καὶ χαλυβουργίας, εἶναι εἰς μεγάλην ἀκμὴν προηγμένη. Θ. Κ.

Σοσνόσκυ (Sosnosky), ***Θεόδωρος φὸν —***. Αὐστριακὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἐκτὸς πολιτικῶν καὶ γραμματολογικῶν τινων συγγραμμάτων του, ἐδημοσίευσε τὰ μυθιστορήματα: «Ἐμπρός», «Βιεννέζικος ἀέρας», «Ἡ ἕκτη ἐντολή», «Μοῦκι» καί τινας συλλογὰς διηγημάτων: «Ἀπὸ τὰ τρία τέταρτα τοῦ κόσμου», «Σόκιγκ» κ. ἄ. Λ. Κ.

Σοσοναῖοι (οἱ) (Shoshones). Μία τῶν μεγάλων φυλετικῶν ὁμάδων Ἐρυθροδέρμων τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, κατοικοῦσα ἄλλοτε τὰς ἀνατολικὰς τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων πεδιάδας καὶ ἀνήκουσα εἰς τὴν φυλετικὴν οἰκογένειαν τῶν Οὔτο-Ἀζτέκων. Αἱ κυριώτεραι φυλαὶ τῆς ὁμάδος εἶναι οἱ *Μπανάκοι*, οἱ *Κομάνκοι*, οἱ *Χόπι*, οἱ *Καβία*, οἱ *Πίντε*, οἱ *Οὖτες* καὶ οἱ κυρίως *Σοσοναῖοι*. Τινὲς τῶν Πίντε εἰσέδυσαν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Καλιφορνίαν, ἐκδιώξαντες τοὺς ἰθαγενεῖς, οἱ δὲ Χόπι παρέμειναν εἰς τὰ ἀρχικά των ἐδάφη ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν. Οἱ Οὖτες καὶ οἱ Μπανάκοι, φιλοπόλεμοι ὄντες, ἐτράπησαν εἰς διάφορα μέρη. Οἱ Σοσοναῖοι, ἀριθμοῦνται εἰς 16.000, ζῶσι δὲ νῦν εἰς εἰδικὰς περιοχὰς τῶν πολιτειῶν Ἀϊντάχο, Νεβάδας καὶ Οὐαϋόμινγκ. Γ. Ι. Β.

Σόσσιος (Sossius). Ρωμαϊκὸς οἶκος (βλ. *Σόσιος*).

Σόσσιος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Σικελίας μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μαζάρα καὶ Ἰσβούρου (*Πτολεμ.* Γ, δ, 5). Εἶναι ὁ σύγχρονος Callabelota ἢ Verdura, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Tricala ἐκβάλλει παρὰ τὴν Sciacca. Ἐγγύς του αἱ Σελινούντιαι θέρμαι (Bagni di San Calogero). Σ. Ε. Λ.

σοστενοῦτο (ἰταλ. sostenuto) *[Μουσ.]*. Μουσικὸς ὅρος, συναντώμενος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν συνδυασμῷ ὡς: andante sostenuto, ἢ adagio sostenuto. Σημαίνει ἀγωγὴν ἀργήν, συγκρατουμένην.

Σὸτ (Schott). Μέγας μουσικὸς ἐκδοτικὸς οἶκος τῆς Γερμανίας, ἑδρεύων ἐν Μαγεντίᾳ. Ἱδρύθη τῷ 1773 ὑπὸ τοῦ *Βερνάρδου Σὸτ* (ἀποθ. τῷ 1817) καὶ ἀνεπτύχθη ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Ἀνδρέου Σὸτ* (1781—1840). Ὁ οἶκος Σὸτ ἐφήρμοσε πρῶτος τὴν λιθογραφίαν εἰς τὴν μουσικὴν τυπογραφίαν, προκαλέσας ἀληθῆ ἐπανάστασιν εἰς τὸ εἶδος τοῦτο. Μετὰ τὸ πρῶτον ἐν Ἀμβέρσῃ ὑποκατάστημα, οἱ Σὸτ ἵδρυσαν τοιοῦτο ἐν Λονδίνῳ, εἶτα δὲ ἐν Παρισίοις. Ὁ οἶκος, διατηρούμενος μέχρι σήμερον ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Σότ, ἔχει ἐκδώσει ὑπὲρ τὰς 25.000 ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ Μπετόβεν, τοὺς «Ἀρχιτραγουδιστάς», τὴν «Τετραλογίαν» καὶ τὸν «Πάρσιφαλ» τοῦ Βάγνερ, ὡς καὶ τὴν γερμανικὴν ἔκδοσιν τῶν μελοδραμάτων τοῦ Ροσσίνι, Ντονιζέττι, Ἀντάμ, Ὠμπὲρ κλπ. Γ. Σ.

—**Σὸτ** (Schott), ***Ἀντώνιος***. Αὐστριακὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἔγραψε: «Τὰ διαβολόπαιδα» (1905), «Ὁ βασιλεὺς τῶν χωρικῶν» (1902), «Ἡ βουλιαγμένη πόλις» (1904), «Βίβλος καὶ Ἰησουΐτης» (1912), «Τὸ ἀνάθεμα καὶ ἡ πανώλης» (1925) κ.ἄ.

—**Σὸτ** (Schott), ***Γεράρδος***. Γερμανὸς ὠκεανογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1866. Τῷ 1891 ἐταξίδευσεν εἰς Κίναν καὶ Ἰαπωνίαν, τῷ 1898—1899 μετέσχε τῆς γερμανικῆς ὠκεανογραφικῆς ἀποστολῆς ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ, καὶ τῷ 1921 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Ἁμβούργῳ. Ἔγραψεν: «Ἀποτελέσματα ἐπιστημονικοῦ θαλασσίου ταξιδίου» (1893), «Ὠκεανογραφικὴ καὶ ναυτικὴ μετεωρολογία» (1902), «Γεωγραφία τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ» (2α ἔκδ. 1926), «Φυσικὴ θαλασσογραφία» (3 ἔκδ. 1924).

—**Σὸτ** (Schott), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς ἀνατολιστὴς (1802—1889). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Βερολίνῳ. Ἔγραψε: «Δοκίμιον ταταρικῶν γλωσσῶν» (1836), «Αἱ ἀρχαιότεραι πληροφορίαι περὶ Μογγόλων καὶ Τατάρων» (1846), «Διδασκαλία τῆς σινικῆς γλώσσης» (1857) κ.ἄ. Γ. Ι. Β.

Σοτέλλο (Sote'lo), ***Λουδοβῖκος***. Ἱσπανὸς φραγκισκανὸς ἱεραπόστολος (1574—1624). Μεταβὰς τῷ 1622 εἰς Ἰαπωνίαν, συνελήφθη τῇ 25 Αὐγούστου τοῦ 1624 καὶ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθέντων Ἰαπώνων μοναχῶν Λουδοβίκου Σασσάνδρα καὶ Λουδοβίκου Μπάμπα, μεθ' ὧν καὶ συνεορτάζεται τὴν 12 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Σότεμιου (Shotemue) *[Γεωγρ.]*. Ἰνδικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς ποταμοῦ *Οὔδσων* (βλ. λ.).

Σότο (Soto), ***Δομίνικος***. Ἱσπανὸς θεολόγος καὶ διεθνολόγος (1494—1560). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις, μεθ' ὃ ἐπιστρέψας εἰς Ἱσπανίαν προσεχώρησεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Δομινίκου. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Alcala καὶ ἐν Burgos. Τὸ πλέον ἐνδιαφέρον σύγγραμμά του εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Libri decem de justitia et jure», ἐν ᾧ ἀμφισβητεῖ τὰς ἱσπανικὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ ἀνακαλυφθέντος νέου κόσμου, καταδικάζει τὴν ἐμπορίαν τῶν μαύρων δούλων καὶ ἐρευνᾷ τὰς νομικὰς συνεπείας τοῦ πολέμου ἐπὶ τοῦ ἡττηθέντος πληθυσμοῦ. Ὁ Σότο ὑπῆρξε καὶ διαπρεπὴς θεολόγος, μετασχών, κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου τοῦ Ε', τῆς ἐν Τριδέντῳ περιφήμου Οἰκουμενικῆς συνόδου. Δ. ΔΡ.

—**Σότο** (Soto), ***Φερνάνδος*** ἢ ***Ἑρνάνδος ντὲ —***. Ἱσπανὸς θαλασσοπόρος καὶ ἐξερευνητὴς (1496—1542). Συνώδευσε τῷ 1519 τὸν Ντ' Ἀβίλα εἰς τὴν δευτέραν ἀποστολήν του εἰς Ντάριεν, καὶ τῷ 1532 τὸν Πιθάρρο εἰς Περού. Κατέστη ἰδίᾳ γνωστὸς διὰ τῆς ἐν ἔτει 1539 κατακτήσεως τῆς Φλωρίδος. Γ. Ι. Β.

Σοτσὰ (Socha) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν (ἀρχ. *Μασαιτική*) καὶ πόλις (ἀρχ. *Ἄμψαλις*) κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου (πλάτ. 43° 35′ Β., μῆκ. 39° 44′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2235: Fort Anakria to Kertch). Σ. Ε. Λ.

Σότσι (ἢ ***Νταχόφσκι***) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις καὶ κλιματολογικὸς σταθμὸς τῆς Ρωσίας ἐν τῇ Προκαυκασίᾳ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Κάτ. (1930) 10 434. Ἔχει πολυσύχναστα θαλάσσια λουτρά, σπουδαιότατον χειμερινὸν ἀναρρωτήριον, πάρκα καὶ σιδηροδρομικὴν σύνδεσιν μετὰ τοῦ Γουαπσὲ (85 χλμ.). Εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας (κάτ. 44.366). — Π.

Σότσιν (Socin), ***Ἀλβέρτος***. Γερμανὸς ἀνατολιστὴς (1844—1899). Περιηγήθη ἐπὶ τριετίαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ τῷ 1873 τὴν Συρίαν, τῷ δὲ 1876 ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου ἐν Τυβίγγῃ, καὶ τῷ 1890 ἐν Λειψίᾳ. Κύρια ἔργα: «Ἀραβικαὶ παροιμίαι καὶ ἰδιολογισμοί» (1878), «Ἡ νεοαραμαϊκὴ διάλεκτος τοῦ Τοὺρ Ἀντίν», «Ἀραβικὴ γραμματική» (1885), «Ἡ νεοαραμαϊκὴ διάλεκτος ἀπὸ Οὐρμίας μέχρι Μοσούλ», «Κουρδικαὶ συλλογαὶ» κλπ. Θ. Κ.

Σοτσίνι (Socini). Ἰταλικὸς οἶκος (βλ. *Σοκῖνοι*).

Σοττεβὶλ - λὲ - Ρουὲν (Sotteville - les - Rouen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ Κάτω Σηκουάνα, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σηκουάνα, εις ἀπόστασιν 2 χλμ. νοτίως τοῦ Ρουέν. Κάτ. (1921) 23.364. Εἶναι ποτάμιος λιμὴν καὶ ἔχει βιομηχανίαν ὑφαντουργίας καὶ χημικῶν προϊόντων. Θ. Κ.

Σοττέλιους (Schottelius ἢ Schottel), ***Ἰοῦστος-Γεώργιος*** Γερμανὸς συγγραφεὺς (1612—1676). Διετέλεσε παιδαγωγὸς τῶν τέκνων τοῦ δουκὸς Αὐγούστου τῆς Βρουνσβίκης. Συνέγραψεν: «Ἡ τέχνη τῆς γερμανικῆς γλώσσης», «Ἡ τέχνη τοῦ γερμανικοῦ στίχου καὶ τῆς ὁμοιοκαταληξίας» καὶ «Διεξοδικὴ ἐργασία περὶ τῆς κυρίως γερμανικῆς γλώσσης». Αἱ ποιήσεις τοῦ Σοττέλιους, κυρίως πατριωτικοῦ περιεχομένου («Ὁ θρῆνος τῆς Γερμανίας»), στεροῦνται ἀξίας. Ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ ἱστορικῆς μόνον ἀπόψεως τυγχάνει ἡ κωμῳδία του «Ἡ νίκη τῆς εἰρήνης». Λ. Κ.

σοττὶς (τὸ) (Schottish ἢ Scottish). Χορὸς εὐρωπαϊκός, προφανῶς ἐπινοηθεὶς ὅπως καταστήσῃ τὸν βαλισμὸν (βὰλς) ποικιλώτερον, ἀλλὰ καὶ ὀλιγώτερον κοπιώδη. Κατ' αὐτὸν οἱ χορευταὶ λαμβάνουν τὴν στάσιν τοῦ βάλς, καὶ ἐκτελοῦν τέσσαρα βήματα βάδην πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ τέσσαρα βήματα πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ κατόπιν τέσσαρας γύρους βάλς. Ἡ μουσικὴ εἶναι εἰδική. Τ. Δ.

σόττο· δημοτ., λέξις χαρτοπαικτικὴ εἰς τὸ παιγνίδιον τῆς πασσέτας· τὸ ὑποκάτω τοῦ πρώτου ἐμφανιζομένου φύλλου, τὸ ἐμφανιζόμενον μετὰ τὸ τράβηγμα τοῦ πρώτου, τὸ δεύτερον φύλλον, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ κατωτέρω, τὸ ὁποῖον καλεῖται *τέρτσο* (τρίτον)· φρ. «ἦρθε σόττο» ἢ «—σόττος» ἐκέρδισε, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ «ἦρθε τέρτσος» ἔχασε (λ. ἰταλ. sotto=ὑποκάτω).

σοττοβέντο *[Ναυτ.]*· βλ. *σταβέντο*.

σόττο-βότσε (ἰταλ sotto-voce)· μουσ, ἡμιφώνως.

Σότφριδ (Sotfried), ***Φερδινάνδος***. Οὔγγρος φιλέλλην συνταγματάρχης. Μετέσχε τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων τῶν συμπατριωτῶν του (ἐπανάστασιν 1848—1849 κλπ.), τῷ δὲ 1866, ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως, κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ εἶτα εἰς Κρήτην μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Δ. Πετροπουλάκην σώματος τῶν Μανιατῶν, μεθ' οὗ ἀπεβιβάσθη διὰ τῆς «Ἀρκαδίας» εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Φόδελε τὴν 26 Δεκεμβρίου 1866. Συμμετέσχεν εἰς πλείστας μάχας καθ' ἅπασαν τὴν Κρήτην, μαχόμενος ἄλλοτε μὲν μετὰ τοῦ Πετροπουλάκη καὶ τοῦ Κόρακα εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας, ἄλλοτε δὲ μετὰ τοῦ Κορωναίου εἰς τὰς κεντρικὰς καὶ ἄλλοτε μετὰ τοῦ Ζυμβρακάκη, τοῦ Χατζημιχάλη κλπ. εἰς τὰς δυτικάς. Μετὰ ἓν περίπου ἔτος ἀπῆλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ εἶτα εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα ἐγένετο θερμὸς συνήγορος τῶν ἑλληνικῶν δικαίων. Ν. ΚΛΣ

σοῦ· γενικ. τῆς προσωπ. ἀντων. *σύ*: «ὁ φίλος σου», «σοῦ εἶπα, —σοῦ ἔδωσα»· || γενικ. τῆς κτητικῆς ἀντων. *σός*: «τοῦ σοῦ πατρός».

Σοῦ (οἱ) (Sioux). Φυλαὶ Ἐρυθροδέρμων τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἀριθμοῦσαι νῦν περὶ τὰ 40.000 ἄτομα, καὶ κατοικοῦσαι εἰς τρεῖς περιοχάς: οἱ περισσότεροι πρὸς Δ. τοῦ Ἄνω Μισσισιπῆ, ἄλλοι πρὸς Α. τῶν Ἀπαλλαχίων ὀρέων ἐν Βιργινίᾳ, καὶ εἰς τὰς Καρολίνας, καὶ ἄλλαι ἐν Καναδᾷ. Γ.Ι.Β.

Σουάβαστας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὸν φρούριον τῆς Ἰλλυρίας, ἐπισκευασθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

Σουάγγελα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καρίας (βλ. *Συάγγελα*).

Σουαζὲλ (Soiseul), ***Καῖσαρ***, *δοὺξ ντὲ —*. Γάλλος στρατάρχης καὶ διπλωμάτης (1602—1675). Εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν δεκαεξαετὴς καὶ μετέσχεν ὅλων τῶν πολέμων τῆς βασιλείας Λουδοβίκου ΙΓ'. Ἀκολουθήσας τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἰταλίας, διωρίσθη πρέσβυς παρὰ τῷ δουκὶ τῆς Σαβοΐας καὶ διοικητὴς τοῦ Τουρίνου καὶ τοῦ Μιλάνου. Καταλαβὼν πλείστας ἰταλικὰς πόλεις, ἀνέλαβε τῷ 1645 τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς στρατιᾶς τῆς Καταλωνίας. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς στρατιᾶς τῆς Φλάνδρας καὶ ἐνίκησε τὸν Τουρὲν καὶ τοὺς Ἱσπανοὺς ἐν Ρετὲλ (1650). Θ. Β.

—**Σουαζὲλ** (Soiseul), ***Στέφανος-Φραγκῖσκος***, *δοὺξ ντὲ —*. Γάλλος πολιτικὸς (1719—1785). Ἠσπάσθη κατ' ἀρχὰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ἀνῆλθε δὲ

Digitized by Google

μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου, ἀλλὰ ταχέως εἰσῆλθεν εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον. διὰ δὲ τῆς εὐνοίας τῆς μαρκησίας ντὲ Πομπαντοὺρ διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Ρώμῃ. Ἀποσταλεὶς εἶτα εἰς Βιέννην τῷ 1756 συνωμολόγησε συνθήκην συμμαχίας μετὰ τῆς Αὐστρίας κατὰ τῆς Πρωσσίας, ἐπιστρέψας δὲ εἰς Παρισίους ἀντικατέστησε τὸν καρδινάλιον Μπερνὶς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Τῷ 1761 ἀνέλαβε τὰ ὑπουργεῖα τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν, ἀναδιωργάνωσε τὸ ναυτικόν, διερρύθμισε τὸ μηχανικόν, ὠχύρωσε τὴν Μαρτινίκαν, προήγαγεν οἰκονομικῶς τὸν Ἅγιον Δομίνικον, συνέστησε

Στέφανος Σουαζέλ.

στρατιωτικὰς σχολάς, ὑπέγραψε τὴν Οἰκογενειακὴν συνθήκην (Pact de famille), δι' ἧς πάντες οἱ βουρβωνικῆς καταγωγῆς ἡγεμόνες συνηνώθησαν κατὰ τῆς Ἀγγλίας, προσήρτησε τὴν Λωρραίνην καὶ τὴν Κορσικὴν εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰργάσθη πρὸς ἀνατροπὴν τῶν σχεδίων τῆς Αἰκατερίνης Β' καὶ ὑπέθαλψε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Αἱ ῥαδιουργίαι ὅμως τοῦ δουκὸς ντ' Αἰγκιγιὸν ἀνέτρεψαν τὸν Σουαζέλ, ὁ δὲ βασιλεὺς διέταξεν αὐτὸν ὅπως ἀπέλθῃ εἰς τὰ ἐν Σαντελοὺπ κτήματά του. Ὁ Σουαζὲλ ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. θ. β.

—Σουαζὲλ (Choiseul), ***δούκισσα ντὲ Γκραμόν, Βεατρίκη.*** Ἀδελφὴ τοῦ ὑπουργοῦ Σουαζὲλ (βλ. *Γκραμόν*).

Σουαζὲλ-Γκουφφιὲ (Choiseul-Gouffier), ***Μαρία-Γαβριὴλ-Αὔγουστος, κόμις —***. Ἐπιφανὴς Γάλλος λόγιος καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1752 καὶ ἀποθανὼν ἐν Αἲξ-λὰ-Σαπὲλ τῷ 1817. Κατόπιν ἐμβριθῶν σπουδῶν ἀπεφάσισε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα, διὸ καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1776 ἐπεβιβάσθη τῆς «Ἀτλαντίδος» ὡς μέλος τῆς ὑπὸ τὸν μαρκήσιον Σαβὲρ ἀποστολῆς πρὸς κατάρτισιν ὑδρογραφικοῦ χάρτου τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου. Ἐπεσκέφθη τότε τὰς Ἀθήνας, εἰς τὰς ὁποίας μετέβη τὸ δεύτερον καὶ μετὰ μίαν δεκαετίαν περίπου, τῷ 1785, ἐνῷ ἦτο πρεσβευτὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτε περιηγήθη μετὰ πολυαρίθμου ἀκολουθίας καὶ πολλὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας καὶ ἰδίως νήσους. Κατὰ τὴν δευτέραν ἐπίσκεψίν του εἶχε λάβει φιρμάνιον ἐξουσιοδοτοῦν αὐτὸν νὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἐρεύνας, τὰς ὁποίας ἐπεχείρησε διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις Γάλλου προξένου Φωβέλ. Ἀλλ' αἱ ἀδέξιαι ἐνέργειαι τοῦ Φωβὲλ καὶ ἡ ὑπὸ ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ σύλληψις τοῦ πλοίου τοῦ μεταφέροντος εἰς Γαλλίαν τὰς ἀρχαιότητας, συνετέλεσαν ὥστε ὀλίγαι ἐκ τούτων νὰ διασωθῶσι. Ταύτας, ἀποτελούσας ἐν τούτοις πολύτιμον συλλογήν, ἐκληροδότησε κατὰ τὸν θάνατόν του εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου, ὅπου εὑρίσκονται σήμερον ἀποτεθησαυρισμέναι. Τῷ 1782 ἐδημοσίευσε τὸν Α' τόμον τοῦ περιπύστου καὶ μετὰ λαμπρῶν εἰκόνων συγγράμματός του «Voyage pittoresque de la Grèce», ὅπερ ἤνοιξεν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ὁ Β' τόμος, οὗτινος μέρος μόνον ἐπρόφθασε νὰ ἐκδώσῃ τῷ 1809, ἐξεδόθη τῷ 1824 ὑπὸ Λετρών, ἀποθανόντος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ συγγραφέως. Ὑπάρχει τοῦ ὅλου ἔργου καὶ β' ἔκδοσις εἰς 4 τόμους μὲ τὰς εἰκόνας χωριστά, γενομένη τῷ 1841. Τοῦ δὲ «Discours préliminaire», ἐν ᾧ διαλάμπει ὅλος ὁ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἔρως τοῦ συγγραφέως, τὸ κείμενον ἐξεδόθη τῷ 1793. Ἐδημοσίευσε προσέτι καὶ τὰς πραγματείας: «Hippodrome d'Olympie», «Bosphore de Thrace» καὶ «Existence d'Homère», ἐμπνευσθεὶς τὸ τελευταῖον τοῦτο περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ὁμήρου ἔργον του ἐκ τῆς θέας τῶν τόπων, τοὺς ὁποίους ὁ μέγας ποιητὴς περιγράψας κατέστησε περιφήμους. Ἀποσταλεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς πρεσβευτής, προσεπάθησε νὰ εἰσαγάγῃ τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ παρέσχε σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Ἕλληνας, χάρις εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην, ἣν ἐνέπνευσεν εἰς τὸν μέγαν βεζίρην Χαλήλ, καὶ εἰς τὰς στενὰς σχέσεις του μετὰ τοῦ μεγάλου διερμηνέως Μαυροκορδάτου. Ἀλλ' ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐπανάστασις κατέστησε τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει θέσιν του δύσκολον. Ἀποποιηθεὶς τὴν εἰς Λονδῖνον προταθεῖσαν αὐτῷ τῷ 1791 μετάθεσιν καὶ καταγγελθεὶς διὰ τὰς μετὰ τῶν βασιλοφρόνων συνεννοήσεις του, εὗρεν ἐν Ρωσίᾳ ἄσυλον καὶ εὐμενῆ δεξίωσιν, τοῦ τσάρου Παύλου τοῦ Α' ἀναθέσαντος εἰς αὐτὸν τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Πετρουπόλει Ἀκαδημίας τῶν Ὡραίων Τεχνῶν. Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους τῷ 1802 μετέσχε τῷ 1812 εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς φιλελληνικῆς ἑταιρείας, ἥτις ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλληνόγλωσσον Ξενοδοχεῖον» ἐπεδίωκε τὴν ἐκ τοῦ ζυγοῦ ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ τῆς παλινορθώσεως τῶν Βουρβώνων ἐγένετο ὑπουργὸς καὶ γερουσιαστής. Ὁ Σουαζὲλ ὑπῆρξε διάπυρος καὶ εἰλικρινὴς φιλέλλην. Δ.Π.Π.

Σουαζὺ (Choisy), ***Μαρύζ.*** Σύγχρονος Γαλλὶς λογογράφος καὶ δημοσιογράφος. Τῷ 1928 ἐδημοσίευσεν «Un mois chez les filles», ὅπερ ἀποτελεῖ μελέτην ἐξ αὐτεπιστασίας ἐκ τῆς ζωῆς τῶν ἱεροδούλων. Τῷ 1930, σκοποῦσα νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Ἅγιον Ὄρος, παρὰ τὴν σχετικὴν διὰ τὰς γυναῖκας ἀπαγόρευσιν, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν της εἰς Παρισίους ἐδημοσίευσεν «Un mois chez les hommes», ἐν ᾧ ἰσχυρίζεται ὅτι κατώρθωσε νὰ ἐπισκεφθῇ κρυφίως τὸ Ἅγιον Ὄρος.

—Σουαζὺ (Choisy), ***Φραγκῖσκος-Αὔγουστος.*** Γάλλος ἀρχιτέκτων (1841—1909). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν διαφόροις ἀνωτάτοις ἐκπαιδευτηρίοις τῆς Γαλλίας καὶ ἐπεφορτίσθη μὲ διαφόρους ἐπιστημονικὰς ἀποστολάς, ἐξ ὧν ἡ σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ τῆς Σαχάρας. Ὁ Σουαζὺ ἠσχολήθη ἐπίσης μετὰ ζήλου εἰς τὴν μελέτην τῆς οἰκοδομικῆς τῶν ἀρχαίων λαῶν: Αἰγυπτίων, Ἑλλήνων, Ρωμαίων καὶ Βυζαντινῶν. Τὰ σχετικὰ ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς: «L'Art de bâtir chez les Romains» (Paris 1879), «L'Art de bâtir chez les Byzantins» (Paris 1883), «Études épigraphiques sur l'architecture Grecque» (Paris 1884), «Histoire de l'Architecture» (τόμ. 2, 1889), «L'Art de bâtir chez les Égyptiens» (Paris 1904), «L'Asie Mineure et les Turcs» (1875), «Le Sahara, souvenirs d'une mission à Galeah» (1881). Β.Δ.Θ.

—Σουαζὺ (Choisy), ***Φραγκῖσκος-Τιμολέων ντὲ —.*** Γάλλος ἀββᾶς καὶ συγγραφεὺς (1644—1724). Κατὰ τὴν πρώτην του νεότητα ὑπῆρξε περίφημος διὰ τὰς ἐλαφρότητας καὶ τὰ σκάνδαλα, ὧν ὑπῆρξεν ἥρως. Ἡ μήτηρ του, γυνὴ φημιζομένη τόσον διὰ τὴν καλλονὴν καὶ τὸ πνεῦμά της, ὅσον καὶ διὰ τὰς ἐρωτικάς της περιπετείας, ἔδωσεν εἰς αὐτὸν ἐκτεθηλυμμένην ἀνατροφὴν καὶ ἠρέσκετο νὰ τὸν ἐνδύῃ μὲ γυναικείαν ἀμφίεσιν. Τοῦτο δὲν ἐλησμόνησεν ὁ Σουαζύ, ὅστις, ἀργότερον, ὅτε ἐγένετο ἀββᾶς τοῦ Σουαζύ, πολλάκις ἀντήλλαξε τὸ ῥάσον τοῦ κληρικοῦ πρὸς τὰς γυναικείας ἀμφιέσεις τοῦ συρμοῦ. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου ΙΑ' ἠκολούθησεν εἰς Ρώμην τὸν καρδινάλιον τοῦ Μπουγιόν, τῷ δὲ 1685 συνώδευσεν εἰς Σιὰμ γαλλικὴν πρεσβείαν. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐδημοσίευσε «Journal du voyage de Siam fait en 1685 et 1686», ὅπερ ἀνεγνώσθη εὐχαρίστως διὰ τὸ ἀβίαστον καὶ ἁπλοῦν ὕφος του. Εἰς τὸν Σουαζὺ ἐπίσης ἀπεδόθη ὁ «Βίος τοῦ Σολομῶντος», ὅστις ἀποτελεῖ ὕμνον πρὸς τὸν Λουδοβῖκον ΙΔ'. Συνέγραψεν ἐπίσης: «Histores de piété et de morale», «Vie de Madame de Miramion» (1716) κ. ἄ. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως τῶν ἔργων του ὑπῆρξεν ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'». Τῷ 1687 ὠνομάσθη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐδημοσιεύθη τὸ ἄκρως ἐλευθεριάζον ἔργον του «Histoire de la comtesse des Barres» (1736), ἐν ᾧ ἀφηγεῖται τὰ ἐρωτικὰ ἐπεισόδια τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἔζη μετημφιεσμένος εἰς γυναῖκα, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁ Λουβὲ ἠρύσθη πλεῖστα ἐπεισόδια τοῦ ἔργου του «Faublas». Ἐπίσης ἀφῆκε «Lettres» καὶ «Mémoires», πλήρη περιέργων πληροφοριῶν διὰ τὴν ἐποχήν του.

— Σουαζὺ (Choisy), ***Φράνκ.*** Ἑλβετὸς βιολιστὴς καὶ συνθέτης, γεννηθεὶς ἐν Γάνδῃ τοῦ Βελγίου τῷ 1877. Μαθητὴς τοῦ Καίσαρος Τόμσον ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Λιέγης, ἔτυχεν ἐν αὐτῷ πρώτου βραβείου εἰς τὸ βιολίον, ὡς καὶ εἰς τὴν ἁρμονίαν, ἣν ἐδιδάχθη ὑπὸ τὸν Συλβαὶν Ντυπουΐ. Νεώτατος ἤρχισε τὰς καλλιτεχνικὰς αὐτοῦ περιοδείας ἐκ Δανιμαρκίας, Νορβηγίας καὶ Σουηδίας, εἶτα δὲ ὠνομάσθη κορυφαῖος βιολιστὴς καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας ἐν Μυλούζῃ τῆς Ἀλσατίας, ἔνθα καὶ ἵδρυσε τὴν «Ἑταιρείαν Μουσικῆς δωματίου». Ὁ Σουαζὺ διηύθυνεν ὡσαύτως ἐν Μοντρὲ τῆς Ἑλβετίας τὴν περίφημον «Ἑορτὴν τοῦ Ναρκίσσου», εἰς ἣν μετέσχον 400 ἐκτελεσταί. Τῷ 1897 ἐκλήθη παρὰ τοῦ Γεωργίου Νάζου εἰς τὸ Ὠδεῖον Ἀθηνῶν, ἔνθα ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1907 βιολίον, μουσικὴν δωματίου, ἀντίστιξιν καὶ ἐνεκαινίασε τὴν τάξιν τῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διετέλεσεν ὡσαύτως διευθυντὴς ὀρχήστρας τῶν συμφωνικῶν συναυλιῶν τοῦ ᾠδείου, καθ' ἃς ἐξετελέσθησαν διὰ πρώτην φορὰν ἐν Ἑλλάδι πολλαὶ συμφωνίαι τοῦ Μπετόβεν, πολλὰ ῥωσικὰ ἔργα κλπ. Ἀποχωρήσας τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν ἐγκατεστάθη ἐν Γενεύῃ, ὅπου ἤρχισε τὴν φιλελληνικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν διὰ σειρᾶς διαλέξεων-περιοδειῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' («Ἡ ἰδεώδης Ἑλλάς», «Ταξίδιον εἰς Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν», «Ἡ μουσικὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος», «Βυζαντινὴ μουσική», «Σημερινοὶ Ἕλληνες μουσικοὶ καὶ ποιηταὶ» κλπ.). Τῷ 1924 διηύθυνεν ἐν Γενεύῃ τὴν ἐπίσημον ἑορτὴν πρὸς τιμὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, καθ' ἣν ἐξετελέσθησαν ἑλληνικαὶ συνθέσεις καὶ χοροὶ κλπ. Ὁ Σουαζὺ ἵδρυσεν ἐν Γενεύῃ, Λωζάννῃ, Νεσατὲλ καὶ ἐν ἄλλαις πέντε δευτερευούσαις πόλεσι τὰ «Λαϊκὰ Ὠδεῖα», τὰ ὁποῖα ἐκτάκτως ηὐδοκίμησαν· ἀνεβίβασεν ὡσαύτως ἀπὸ σκηνῆς μουσικὰς τραγῳδίας ἀναφερομένας εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα: «Ἄτυς» τοῦ Λούλλυ, «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ» τοῦ Σακκίνι, «Ἰφιγένεια ἐν Ταυρίδι» τοῦ Γκλούκ, «Δαναΐδες» τοῦ Σαλιέρι. Τῷ 1927 ὁ Σουαζὺ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν κριτικὴν τῆς μουσικῆς, γενόμενος συνεργάτης τῶν ἐφημερίδων «Ἐλεύθερον Βῆμα», «Ἀθηναϊκὰ Νέα», τοῦ «Μουσικοῦ Ταχυδρόμου» τῶν Παρισίων, τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Γενεύης», τοῦ «Μουσικοῦ Κόσμου» τῶν Παρισίων κλπ. Ὁ Σουαζὺ συνέθεσε πολλὰ ἔργα ἐμπνευσθέντα ἐκ τῆς Ἑλλάδος· τοιαῦτα εἶναι: «Ἐντυπώσεις ἐκ τῆς Ἀνατολῆς» (διὰ βιολίον καὶ κλειδοκύμβαλον), «Σουΐτα» τεμαχίων (διὰ κλειδοκύμβαλον), «Ἐνώπιον ἐπιτυμβίου στήλης» (διὰ βιόλαν καὶ κλειδοκύμβαλον), σκηνικὴ μουσικὴ διὰ τὴν «Ἄλκηστιν» τοῦ Εὐριπίδου (θέατρον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ 1929), διὰ τὴν «Ἠλέκτραν» (1930) καὶ διὰ τὴν «Μήδειαν» (1931), «Κῆποι τῆς Ἀττικῆς» διὰ μουσικὴν δωματίου ἢ καὶ μεγάλην ὀρχήστραν. Ὁ Σουαζὺ ἔγραψεν ὡσαύτως δύο «Ἐγχειρίδια σολφέζ», ἕτερον ἐνορχηστρώσεως, μελέτας περὶ τοῦ Λίστ, τοῦ Σοῦμαν, τοῦ Σοπέν, τοῦ γραμμοφώνου, περὶ τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ κλπ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Γ. Σ.

σουαίδα (ἡ) (Suaeda) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας καὶ θάμνους ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 40 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι: ἡ *σουαίδα ἡ θαμνώδης* (Suaeda fruticosa), ἥτις φύεται εἰς παράλια καὶ ὑφάλμυρα μέρη καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *ἁλμυρίδι, ἁρμυρίδι* καὶ *ἁλμυρίκι*, καὶ ἡ *σουαίδα ἡ τραχεῖα* (Suaeda hirsuta), κοιν. *τσένερη*. Δ. Ν. Π.

Σουακὶμ (Souacim) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν ἐν τῷ ἀγγλοαιγυπτιακῷ Σουδάν, ἐπὶ νησῖδος, κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, συνδεομένη μετὰ τῆς ἀπέναντι ξηρᾶς διὰ σιδηρᾶς γεφύρας. Κάτ. 8.000 (1925). Παραχωρηθεῖσα τῷ 1815 ὑπὸ τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Αἴγυπτον, κατελήφθη καὶ ὠχυρώθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἦτο δὲ ἐπὶ μακρόν, μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Μάγδι, κέντρον ἐμπορικὸν καὶ τόπος διαβάσεως τῶν μεταβαινόντων εἰς τὴν Μέκκαν προσκυνητῶν. Ὡς ἐκ τῆς ἐπικινδύνου διὰ τὴν ναυτιλίαν εἰσόδου τοῦ λιμένος, τῷ 1905 ἱδρύθη, 45 χλμ. βορειότερον, ἕτερος λιμήν, ὁ *Πὸρτ Σουδάν*, καὶ ἔκτοτε τὸ Σουακὶμ ἀπώλεσε τὴν ἐμπορικὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ. Θ. Κ.

Σουακτσὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν μετονομασθὲν *Νεροσυρμὴ* καὶ ὑπαχθὲν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Κάτ. (1928) 150.

Σουάν— (Swan—) *[Γεωγρ.]*. Τὰ ἀπὸ τῆς λέξεως ταύτης ἀρχόμενα ἀγγλικὰ καὶ ἀμερικανικὰ τοπωνύμια (ὡς *Σουάνρίβερ*: Swanriver) ζήτει ἐν λ. *Σουών—* (ὡς Σουώνρίβερ).

Σουάνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἰταλικὴ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τούσκων (ἀρχ. Ἐτρουρίας), μεσόγειος, μεταξὺ Σαΐνας καὶ Σατουρνιάνας (*Πτολεμ.* Γ, α, 49), πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀρμέντα καὶ δυτικῶς τῶν Βολσινίων. Ἐρείπια ἀρχαῖα καὶ τάφοι ἐντὸς βράχων λαξευμένοι, ἔχοντες δὲ πρόσοψιν ἀρχιτεκτονικήν, εὑρίσκονται ἐγγύτατα τῆς συγχρόνου Σοβάννας (Sovanna). Σ. Ε. Λ.

Σουάναι (οἱ), ἢ ***Σουάνοι*** *['Αρχ.]*· βλ. ***Σόανες***.

Σουάνγουΐκ (Swanwick), ***Ἄννα.*** Ἀγγλὶς συγγραφεὺς καὶ φιλάνθρωπος (1831—1900). Ἐσπούδασεν ἐν Βερολίνῳ τὴν Γερμανικήν, Ἑλληνικὴν καὶ Ἑβραϊκήν. Τῷ 1843 ἐξέδωκε μεταφράσεις δραμάτων τοῦ Γκαῖτε καὶ Σίλλερ, τῷ 1878 πλήρη μετάφρασιν τοῦ «Φάουστ», τῷ 1865 εἰς ἀνομοιοκαταλήκτους στίχους μετάφρασιν τῆς «Τριλογίας» τοῦ Αἰσχύλου καὶ εἶτα ἅπαντα τὰ ἔργα τοῦ Αἰσχύλου. Εἶναι ἱδρύτρια τῶν Κολλεγίων τῆς Βασιλίσσης καὶ τοῦ Μπέντφορντ. Γ. Ι. Β.

Σουανῆται (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ἀλπικὸς λαός, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Ραιτίας, παρὰ τὰ μεθόρια τῶν Ἑλβετίων καὶ τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν, ὁ αὐτὸς μὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἰδίου μνημονευομένους *Κωνσουάντας* ἐν Βινδελικίᾳ. Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (IV 206) καλοῦνται *Κωτουάντιοι*. Α. Θ. Σ.

Σουανὶ (Soignies) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Βελγίου, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἐννεγκώ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σὲνν καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βρυξέλλαι-Μόνς. Κάτ. (1928) 10.599. Ἔχει μουσεῖον καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν. Θ. Κ.

Σουαρδηνοὶ (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ὁ αὐτὸς μὲ τοὺς *Σαρδῆτας* τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος καὶ κατοικῶν τὰ παράλια τῆς Μαιώτιδος λίμνης (νῦν Ἀζοφικὴ θάλασσα) παρὰ τοὺς Ἀσπουργιανούς. Α. Θ. Σ.

Σουάρδονες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Β. Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, κατοικῶν τὰ παράλια τῆς Σουη-

Digitized by Google

βικῆς θαλάσσης, μεταξὺ τῶν Σαξόνων πρὸς Δ. καὶ τῶν Ρουγίων πρὸς Ἀν. (*Τακ.*, Γερμ. 40, 1). Α. Θ. Σ.

σουαρὲ (τὸ) (γαλλ. soirée). Νεολογισμὸς προελθὼν ἐκ τῆς γαλλικῆς πρὸς ὑποδήλωσιν τῆς *ἑσπερίδος* (βλ. λ.): «Σουαρὲ ντανσάντ» ἡ χοροεσπερίς· «σουαρὲ νουάρ» ἡ θεατρικὴ παράστασι., ἰδίως τῶν καμπαρέ, καθ' ἣν παίζονται ἔργα, ᾄδονται, ἀπαγγέλλονται ἢ χορεύονται μεθ' ὑπερβολικῆς ἐλευθεριότητος· «σουαρὲ ντὲ γκαλά», ἡ ἑορταστική, ἡ μεγάλη ἢ καὶ ἐπίσημος παράστασις ἢ χοροεσπερὶς κ.λ.π.

Σουαρὲθ (Suarez), ***Φραγκῖσκος***. Διάσημος Ἱσπανὸς θεολόγος καὶ φιλόσοφος (1548—1617). Εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν ἔλαβε δίπλωμα νομικῆς, τῷ δὲ 1564 εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν καὶ ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν.

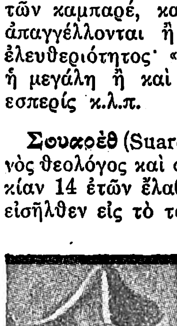

Φραγκ. Σουαρέθ.

Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του διωρίσθη τῷ 1572 καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Σεγκοβίας καὶ μετὰ δύο ἔτη τῆς θεολογίας, ἣν ἐδίδαξεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη (1574—1616) ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἀβίλα, Βαλλαντολίντ, ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Ρώμης, ἐν Ἀλκάλᾳ, Σαλαμάγκᾳ καὶ Κοΐμβρᾳ τῆς Πορτογαλίας. Τῷ 1616, παραιτηθεὶς ἐκ τῆς θέσεώς του, ἀπεσύρθη εἰς τὴν Λισσαβῶνα, ὅπου μετὰ ἓν ἔτος ἀπέθανεν. Ὁ Σουαρὲθ θεωρεῖται εἷς τῶν διαπρεπεστέρων θεολόγων τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ διαπρεπέστατος τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν τινα ἐξεδόθησαν καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐνῷ ἄλλα ἔμειναν ἀνέκδοτα. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἐκδοθέντων συγγραμμάτων του εἶναι: «Disputationes metaphysicæ» (1597), «Commentaria» εἰς τὰ ἔργα τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτου (1590—1603 εἰς πέντε τόμους), «De virtute et statu religionis» (1608—1609 εἰς 2 τόμ.), «Defensio fidei catholicæ et apostolicae adversus anglicanæ sectæ errores» (1613), ὅπερ συνταχθὲν τῇ αἰτήσει τοῦ πάπα Παύλου Ε', ἤγειρε μεγάλην ἀντίδρασιν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, διότι ἐν αὐτῷ διετυποῦντο ἀρχαὶ ἀντιτιθέμεναι πρὸς τὰ δικαιώματα τῶν μοναρχῶν, καὶ διὰ τοῦτο κατεδικάσθη εἰς τὴν διὰ πυρὸς ἐξαφάνισιν ἐν Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις, «Tractatus de legibus ac Deo legislatore» (1612), ὅπου θίγει ζητήματα διεθνοῦς δικαίου, «De divina gratia» (1620), κ.ἄ. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ (1740—1751 εἰς 23 τόμους) καὶ ἐν Παρισίοις (1856—1861 εἰς 28 τόμους). Κ. Ι. Δ.—Δ. ΔΡ.

— **Σουαρὲθ** (Suarez), ***Χριστόφορος***. Ἱσπανὸς ποιητὴς (1571—1645). Ἔζησεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Ἰταλίᾳ καὶ παρηκολούθησε διαφόρους κωμικοὺς θιάσους, εἰς τῶν ὁποίων ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς μετὰ μεγάλου σκηνικοῦ πλούτου τὸ ἔργον του «Ὁ βασιλεὺς Βαλτάσαρ». Μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε τὸ ἱστορικὸν ἔργον «Πράξεις τοῦ δὸν Γκαρθία Οὐρτάντο ντὲ Μεντόθα» καὶ τὸ εἰδυλλιακὸν μυθιστόρημα «Ἡ πιστὴ Ἀμαρυλλίς». Μ.Δ.Β.

Σούασα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Ὀμβρίας ἐν Ἰταλίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σεμνόνων, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σήνα (νῦν Nevola). Σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς εὑρίσκονται μεταξὺ San Lorenzo καὶ Castel Leone, περὶ τὰ 18 μίλια ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Α. Θ. Σ.

Σουασσὸν (Soissons) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ Αἰν, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Αἰν καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρίσιοι—Λάν. Κάτ (1926) 17.865. Ἔχει καθεδρικὸν ναὸν καὶ μονὴν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἰνστιτοῦτον κωφαλάλων καὶ τυφλῶν, βιβλιοθήκην (55 000 τ.), μουσεῖον, βιομηχανίαν μεταλλουργίας καὶ ζωηρὸν ἐμπόριον δημητριακῶν καὶ ὀπωρῶν. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐκαλεῖτο Noviodunum βραδύτερον δὲ Augusta Suessionum, ἐξ οὗ καὶ τὸ σημερινὸν ὄνομα αὐτῆς, καὶ ἦτο πρωτεύουσα τοῦ κελτικοῦ κράτους τῶν Σουεσσιόνων. Θ. Κ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Α') Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Γαλλίας τοῦ 1814 (βλ. λ. *Ναπολεόντειοι πόλεμοι*, τ. ΙΗ', σ. 60) ἡ στρατιὰ τοῦ Μπλύχερ (50 000 ἄνδρες) περιῆλθεν εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν τὰς ἀρχὰς Μαρτίου 1814, καθόσον εὑρέθη μεταξὺ δύο πυρῶν, βορείως μὲν ὑπὸ τῶν γαλλικῶν σωμάτων τοῦ Μορτιὲ καὶ τοῦ Μαρμὸν (15.000 ἀνδρῶν), νοτίως δ' ὑπὸ τῶν σωμάτων τοῦ Ναπολέοντος (30.000 ἀνδρῶν), προσπερασάντων ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μάρνη εἰς Σατὼ Τιερρὺ τὴν 1ην Μαρτίου. Ὁ Μπλύχερ ἐκινδύνευεν οὕτω ν' ἀποκλεισθῇ εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μάρνη καὶ Αἰν περιοχήν, καθόσον ἡ μοναδικὴ διάβασις τοῦ Αἰν, ἡ διὰ τῆς Σουασσόν, κατείχετο ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἀλλ' ἐνῷ οὕτως εἶχον τὰ πράγματα καὶ ὁ ἑλιγμὸς αὐτὸς τοῦ Ναπολέοντος θὰ ἐπετύγχανε πλήρως, ἡ φρουρὰ τῆς Σουασσόν, πιεσθεῖσα ἰσχυρῶς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Αἰν, ἐκ τῆς δεξιᾶς ὑπὸ τῶν σωμάτων τοῦ Μπύλωβ καὶ τοῦ Βιτζιγκερόντ, ἐκ τῆς ἀριστερᾶς δὲ ὑπὸ τῶν τοῦ Μπλύχερ, ἤνοιξε τὰς πύλας τοῦ φρουρίου καὶ παρεδόθη, συνθηκολογήσασα τὴν 4ην Μαρτίου 1814, ὅτε ἠδυνήθη ὁ Μπλύχερ νὰ προσπεράσῃ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Αἰν, πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ναπολέοντος. Τοιουτοτρόπως ἡ στρατιὰ τῆς Σιλεσίας τοῦ Μπλύχερ ἐσώθη χάρις εἰς τὴν παράδοσιν τῆς Σουασσόν. Ὁ στρατιωτικὸς ἐν τούτοις συγγραφεὺς Βιάλ, συμφωνούντων καί τινων ἄλλων, χαρακτηρίζει τὴν συνθηκολόγησιν τῆς Σουασσὸν ὡς ἀτυχὲς γεγονός, οὗτινος ἐξωγκώθη ἡ σπουδαιότης. Κατ' αὐτὸν ὁ ἑλιγμὸς ἐναντίον τῆς στρατιᾶς τῆς Σιλεσίας ἀπέτυχε μᾶλλον ἕνεκα τῆς ἀφίξεως ἑκατέρωθεν τοῦ Αἰν τῶν συμμαχικῶν στρατιῶν, παρὰ ἕνεκα τῆς συνθηκολογήσεως τῆς Σουασσόν.

Β') Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, μεταξὺ τῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1915 ἐκτελεσθεισῶν τοπικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Συμμάχων ὑπῆρξε καὶ ἀγὼν φερόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τῆς Σουασσόν*, 8—15 Ἰανουαρίου 1915. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ συμμαχικὸν μέτωπον διήρχετο διὰ τῆς Σουασσόν, οἱ δὲ Γερμανοὶ κατεῖχον τὸ πλεῖστον τῶν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Αἰν ὑψωμάτων, τῶν ἐπικρατούντων ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ τούτου, συνεπῶς καὶ ἐπὶ τῆς Σουασσόν. Θελήσαντες οἱ Γάλλοι νὰ βελτιώσωσι τὰς θέσεις τοῦ μετώπου των, ἀπομακρύνοντες κατά τι τοὺς Γερμανούς, τοὺς διὰ τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ των καταστρέφοντας ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν Σουασσόν, ἐπετέθησαν τὴν 8ην Ἰανουαρίου 1915 διὰ τῆς 6ης στρατιᾶς τοῦ Ντυμπουὰ καὶ κατώρθωσαν νὰ φθάσωσι μέχρι τοῦ χωρίου Κρουὺ (εἰς ἐλαχίστην ἀπόστασιν βορείως τῆς Σουασσόν), ὅπερ κατέλαβον τὴν 10ην Ἰανουαρίου. Θὰ ἠδύναντο δὲ ἴσως νὰ προχωρήσωσιν ἔτι βορειότερον, ἐὰν ἀπότομοι πλήμμυραι τοῦ Αἰν δὲν μετέβαλλον τὴν κατάστασιν. Αἱ πλεῖσται γέφυραι τοῦ ποταμοῦ τούτου τούτου παρεσύρθησαν καὶ συνεπῶς αἱ γαλλικαὶ γραμμαὶ συγκοινωνιῶν ἐκινδύνευον ν' ἀποκοπῶσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ Γερμανοί, ἐπωφεληθέντες τοῦ γεγονότος τούτου, ἐνέτειναν τὰς ἐπιθέσεις των. Παρὰ ταῦτα οἱ Γάλλοι συνεκρατήθησαν εἰς τὰς θέσεις των, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἀποκατέστησαν τὰς γεφύρας. Νέα ὅμως πλήμμυρα, ἰσχυροτέρα τῆς πρώτης, παρέσυρεν ἁπάσας τὰς γεφύρας, ἐξαιρέσει τῆς γεφύρας Σουασσόν, ὁπότε, εὑρεθέντες οἱ Γάλλοι ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν πλήρους ἀποκοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν των, ὑπεχώρησαν ἐσπευσμένως (14ην καὶ 15ην Ἰανουαρίου) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Αἰν (τῆς νοτίας). Ἀποτέλεσμα ἦτο, ἀντὶ νὰ βελτιώσωσιν οἱ Γάλλοι τὰς θέσεις των, τοὐναντίον νὰ χάσωσι βάθος 2 περίπου χιλιομέτρων, πρὸς δὲ νὰ ἀπολέσωσι περὶ τοὺς 7.000 νεκροὺς καὶ τραυματίας, περὶ τοὺς 5.000 ἐξαφανισθέντας (πιθανῶς πνιγέντας), καὶ περὶ τὰ 50 πυροβόλα. Ἡ μάχη αὕτη τῆς Σουασσὸν ἀποτελεῖ μέρος τῆς *2ας μάχης τοῦ Αἰν*.

Γ') Κατὰ τὴν γερμανικὴν ἐπίθεσιν τοῦ 1918, ὁπότε ἐσχηματίσθη ὁ θύλακος τοῦ *Σατὼ Τιερρὺ* (βλ. λ.), κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἡ Σουασσὸν τὴν 29ην Μαΐου 1918. Κατὰ δὲ τὴν 2αν μάχην τοῦ Μάρνη ἀνακατελήφθη ὁριστικῶς ὑπὸ τῶν Γάλλων ἡ Σουασσόν, τὴν 2αν Αὐγούστου 1918. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σουασσονναὶ (Soissonnais) *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ χώρα τῆς παλαιᾶς Γαλλίας, περιλαμβανομένη ἐν τῇ περιοχῇ *Ἴλ-ντὲ-Φράνς*, παρὰ τὰ σύνορα Πικαρδίας καὶ Καμπανίας. Σήμερον περιλαμβάνεται ἐν τῷ νομῷ τοῦ Αἰν. Πρωτεύουσα αὐτῆς ἦτο τὸ Σουασσόν.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Γάλλοι συγγραφεῖς τινες ἀποκαλοῦσι *μάχην τῆς Σουασσονναὶ* τὴν κατὰ τὴν *δευτέραν μάχην τοῦ Μάρνη* γαλλικὴν ἐπίθεσιν τῆς 10ης στρατιᾶς τοῦ Μανζέν, ἅτε ἐκπεμφθεῖσαν πρὸς τὴν περιοχὴν τῆς Σουασσονναὶ (δηλ. βορείως τοῦ ποταμοῦ Οὔρκ), κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ἐπίθεσιν τῆς 6ης στρατιᾶς τοῦ Νυεγκούτ, τὴν ἐκπεμφθεῖσαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Φὲρ ἂν Ταρντενουὰ (νοτίως τοῦ Οὔρκ). Ν. Θ. Κ.

Σουαχελὶ *[Γλωσσ.]*. Γλῶσσα ὁμιλουμένη ὑπὸ λαοῦ ὁμωνύμου, κατοικοῦντος τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Ἀφρικῆς, ἔναντι τῶν νήσων Ζανζιβάρης, Μαφίας καὶ Πέμπας, Μουσουλμάνων τὸ θρήσκευμα, ἀποτελοῦντος δὲ μεῖγμα ἰθαγενῶν Νέγρων Μπαντοῦ καὶ Ἀράβων ἀποίκων ἐκ Ζανζιβάρης, Μασκάτης καὶ Χαντραμοὺτ (τῆς ἀρχαίας Χατραμωτίτιδος). Σουαχελὶ σημαίνει «κάτοικοι τῆς παραλίας» (ἐκ τοῦ ἀραβ. sahel=ἀκτή, παραλία). Ἡ γλῶσσα Σουαχελὶ ἀποτελεῖ τὴν βορειοτέραν τῆς ἀνατολικῆς ὁμάδος τῶν Μπαντοῦ (Σεχουάνα, Ἀγκόλα, Μπούντα καὶ Σουαχελί), διακρίνεται δὲ διὰ τὴν μεγάλην, τὴν σχεδὸν παιδικήν της γλυκύτητα· οὕτως ἐκ τῶν ρημάτων της ληγόντων εἰς εἰς *α* παράγονται ἀφηρημένα τροπῇ τοῦ *α* εἰς *ο*· λ. χ. *σόμα*=ἀναγινώσκω—*σόμο*=ἀνάγνωσις· τὸ παθητικὸν σχηματίζεται διὰ παρεμβολῆς τοῦ φωνήεντος *ο* πρὸ τῆς καταλήξεως *α*· λ. χ. penda=ἀγαπᾶν—pendoa=ἀγαπᾶσθαι κλπ. Λόγῳ τῆς ἁπλότητος καὶ τῶν ἄλλων πλεονεκτημάτων της, ἡ Σουαχελὶ ἐξηπλώθη εὐρύτατα, χρησιμεύει δὲ ὡς ἐμπορικὴ γλῶσσα μεταξὺ τῶν διαφόρων φυλῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Σ. Ν. Φ.

Σοῦβα *Πλάνινα* *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῇ Σερβίᾳ, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μοραύα καὶ Νισσαύα, κατάφυτον ἐκ δρυῶν. Ἡ ὑψίστη κορυφή του εἶναι 1 822 μ. Ι. Σ. Σ.

Σουβὰ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Συρίας ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς κοίλης Συρίας βορείως καὶ βορειοανατολικῶς τοῦ Ὀρόντου πρὸς τὸν Εὐφράτην καὶ καλουμένη ἐν τῷ ἑβραϊκῷ κειμένῳ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης *Τσοβά*. Ἀναφέρεται ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τὸ πρῶτον ὡς αὐτοτελὴς πολιτεία ἐπὶ Σαοὺλ (Α' Βασιλ. 14, 47). Ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Ἀδρααζάρ, ὅστις πιθανῶς εἶχεν ὑφ' ἑαυτὸν καὶ ἄλλους Σύρους ἡγεμόνας ὑπηκόους, ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Δαυῒδ (Β' Βασιλ. 8, 6). Καὶ ὁ Σολομών, ὡς φαίνεται, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Σουβὰ (Β' Παρ. 8, 3). Ἔκτοτε δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Ἔν τινι σφηνοειδεῖ ἐπιγραφῇ τῆς Ἀσσυρίας ἀναφέρεται πόλις Σουμπίτ, ἣν πολλοὶ ἐκλαμβάνουσιν ὡς τὴν ἡμετέραν Σουβά. Κ. Ι. Δ.

Σουβάλα *[Γεωγρ.]*. Τοπωνύμιον ἀπαντώμενον εἰς μέρη τῆς Ἑλλάδος, σλαυϊκῆς προελεύσεως, σημαῖνον κλειστὸν πεδινὸν χῶρον. Δύο χωρία τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος φέροντα τὸ ὄνομα τοῦτο ἔχουν μετονομασθῆ τὸ μὲν τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος εἰς *Βαθύκοιλα* (βλ. λ.), τὸ δὲ τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος εἰς *Πολύδροσον* (βλ. λ.). Ι. Σ. Σ.

—**Σουβάλα** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δρακείας τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 35. Κεῖται ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ Πηλίου, κατὰ τὰς πηγὰς τοῦ ἀρχαίου Βρύχωνος, μεταξὺ Πορταριᾶς καὶ Μηλεῶν, ἔνθα ἔχει ἀνεγερθῆ σανατόριον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σανατόριον Πηλίου*. Π. Ν. Π.

—**Σουβάλα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος εἰς τὸ μέσον τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Αἰγίνης (πλάτ. 37° 46' 10'' Β., μῆκ. 23° 29' 15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1513: Aegina and Methana) μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Τσερατσίνι καὶ τῶν θερμοπηγῶν Θέρμα. Ἀνώνυμος εἰς τὸν ἀγγλικόν, ἀναγράφεται εἰς τὸν χάρτην «Νῆσος Αἴγινα» Λαμπαδαρίου. Σ. Ε. Λ.

Σουβάλκι (Suwalki) *[Γεωγρ.]*. Πόλις, πρώην ἀνήκουσα εἰς τὴν Ρωσίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1921 εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ Μπιακιστόκ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τρόϋμπουργκ-Ὀλίτα. Κάτ. (1921) 16.780. Ἔχει βυρσοδεψεῖα καὶ ἐμπόριον σιτηρῶν, βουτύρου καὶ ζῴων. Κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον συνήφθησαν περὶ τὴν πόλιν σφοδροὶ ἀγῶνες μεταξὺ τῆς 10ης γερμανικῆς στρατιᾶς καὶ τῶν Ρώσων (Μάρτιος—Ἰούλιος 1915). Θ. Κ.

Σουβάλωφ. Ρωσικὴ οἰκογένεια εὐγενῶν, ἧς γνωστότερα μέλη εἶναι:—1) ***Ἰβὰν*** (1727—1797) σύμβουλος τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ, ἱδρυτὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Φίλος τοῦ Βολταίρου, τῷ παρέσχε τὸ ὑλικὸν διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς «Ἱστορίας Πέτρου τοῦ Μεγάλου». —2) ***Ἀνδρέας*** (1744—1789), καγκελλάριος καὶ εὐνοούμενος τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης. Ἦτο δόκιμος συγγραφεύς. —3) ***Παῦλος*** (1777—1823), στρατηγὸς διακριθεὶς κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Ρωσίας ἐν Πολωνίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Σουηδίᾳ. Ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ἐνετάλη τῷ 1814 νὰ συνοδεύσῃ τὸν Ναπολέοντα εἰς Ἔλβαν. —4) ***Πέτρος*** (1827—1889), διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, πρέσβυς εἰς Λονδῖνον καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Ρωσίας εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου. Ἰδεῶν συντηρητικῶν, ἀντέδρασεν εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ 1861. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ *Παῦλος* (1830—1897), στρατηγός, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἧτταν τοῦ Σουλεϊμὰν πασᾶ παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877. Διετέλεσε πρέσβυς εἰς Βερολῖνον ἀπὸ τοῦ 1884—1894. Β. Γ. Μ.

Σουβάνεκτοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου μεταξὺ τῶν Νερουΐων ἢ Νερβίων πρὸς Β. καὶ τῶν Οὐϊρομανδύων πρὸς Ν. Φαίνεται ὅτι εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Σιλβάνεκτας*, κατοικοῦντας ἀριστερὰ τοῦ Ἰσάρα ποταμοῦ (νῦν Oise), οἵτινες, λαβόντες δὶς τὰ ὅπλα μετὰ τῶν Βελλοβάκων καὶ Οὐϊρομανδύων κατὰ τοῦ Καίσαρος, ὑπετάγησαν ὁλοσχερῶς τῷ 51 π. Χ. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἡ *Αὐγουστόμαγος* (νῦν Senlis) ἐν τῷ νομῷ Oise καὶ οὐχὶ ἡ Ρατόμαγος (νῦν Rouen), ὡς ἐσφαλμένως ἀναφέρει ὁ Πτολεμαῖος, ἥτις ἔκειτο ἐν τῇ Κελτικῇ Γαλλίᾳ. Α. Θ. Σ.

Σουβάνοι (οἱ) (Suvanos). Φυλὴ μαλαϊκή, κατοικοῦσα εἰς τὰ δυτικὰ τῆς νήσου Μινδανάος τῶν Φιλιππίνων. Θ. Χ. Σ.

Σούβαρδον *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς κτηνοτρόφων τῆς κοινότητος Καλαβρύτων τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 13. Οἱ ποιμένες τοῦ συνοικισμοῦ διαχειμάζουν ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Αἰγιαλείας. —2) **Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἤλιδος** (βλ. ***Ἐλαιότοπος***).

Digitized by Google

σουβαρῆς (ὁ)· τουρκ., ὁ ἱππεύς.

Σουβάρωφ, *Ἀλέξανδρος Ἀρκάδιεβιτς, πρίγκιψ Ἰταλίσκι.* Ρῶσος στρατηγὸς καὶ διπλωμάτης (1804–1882). Ὑπηρετῶν ἐν τῷ στρατῷ ὡς ἀξιωματικός, ἀνεμείχθη τῷ 1825 εἰς τὴν συνωμοσίαν τῶν Δεκεμβριστῶν, ἥτις ἐσκόπει τὴν ἐγκατάστασιν συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἐν Ρωσίᾳ. Καταδικασθεὶς ἔλαβε χάριν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Α' καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Καυκάσου, ὅπου πολεμήσας ἀνδρείως ἐνετάλη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Πετρούπολιν, ἵνα παραδώσῃ τὰς κλεῖδας τῆς πόλεως Ἄρδεβιλ εἰς τὸν τσάρον, παρ' οὗ προσελήφθη κατόπιν ὡς ἀξιωματικὸς τῆς προσωπικῆς του ὑπηρεσίας. Τῷ 1831, κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Πολωνίας, τοποθετημένος εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ στρατάρχου Πασκιέβιτς, ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ διαπραγματευθῇ τὴν παράδοσιν τῆς Βαρσοβίας. Τῷ 1847 διωρίσθη στρατιωτικὸς διοικητὴς τοῦ κυβερνείου Κοστρωμᾶ καὶ εἶτα τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βαλτικῆς. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ἐπιτήρησις τῶν μεθορίων τῆς Λιβονίας. Τῷ 1865 ἐγένετο διοικητὴς τῆς Πετρουπόλεως καὶ εἶτα γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ πεζικοῦ. Θ. Β.

— **Σουβάρωφ, *Ἀλέξανδρος Βασιλείεβιτς,*** *κόμις* ***Ριμνίκσκι,*** *πρίγκιψ* ***Ἰταλίσκι.*** Ρῶσος στρατάρχης (1729–1800). Καταταχθεὶς εἰς τὸν ρωσικὸν στρατὸν καὶ διαπρέψας εἰς διαφόρους μάχας ἐν Σουηδίᾳ, Φινλανδίᾳ καὶ Τρανσυλβανίᾳ, προήχθη εἰς συνταγματάρχην ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης Β'. Γενόμενος ὑποστράτηγος διῴκησε σῶμα στρατοῦ, δι' οὗ ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τῶν δύο Παλάβσκι ἐν Πολωνίᾳ καὶ κατέλαβεν ἐξ ἐφόδου τὴν Κρακοβίαν. Τῷ 1773, μετασχὼν τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων πολέμου, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατάρχου Ρωμαντζώφ, ἐνίκησε τετράκις τοὺς Τούρκους. Ἐπιδιώκων τὴν ἕνωσίν του μετὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Κάμενσκι, κατήγαγε τὴν περίφημον εἰς Κοσλούντζι νίκην κατὰ τοῦ Ρεΐς ἐφένδη. Μετὰ τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης ὡδήγησε τὸν στρατόν του κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ Πουγάτσεφ καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστολὴν τῆς τρομερᾶς ἐπαναστάσεως. Τῷ 1777 καθυπέταξε τὸν χᾶνον τῆς Κριμαίας Δελβὲτ-Γιράϋ, τῷ δὲ 1783 τοὺς Ταταρους Νογάϊ, ὅτε, προαχθεὶς εἰς ἀρχιστράτηγον, ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς Κριμαίας Τῷ 1787, ἐπαναληφθέντος τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ἐτραυματίσθη βαρέως κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κινμπρούν καὶ μικροῦ δεῖν ἐξωγρεῖτο, ἀλλὰ συνελθὼν περισυνέλεξε τὸν φεύγοντα ρωσικὸν στρατὸν καὶ μετέτρεψε τὴν ἧτταν εἰς νίκην, ἀναγκάσας τοὺς Τούρκους νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα. Διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Πακιόμκιν νὰ μετάσχῃ τῆς πολιορκίας τοῦ Ὀτσάκωφ καὶ ἑνωθεὶς μετὰ τῶν αὐστριακῶν στρατευμάτων, ἐνίκησε τὸν Μεχμὲτ πασᾶν εἰς Φοκσάνι καὶ τὴν 15ην Σεπτεμβρίου 1789 ἔτρεψεν εις φυγὴν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ρίμνικ τὰς τουρκικὰς στρατιάς, τῶν ὁποίων ἡ δύναμις ἀνήρχετο εἰς 115.000 ἀνδρῶν, διοικουμένων ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωσὴφ Β' ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος τῆς Ἁγίας αὐτοκρατορίας καὶ ἡ Αἰκατερίνη Β' μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ κόμιτος καὶ τὴν προσωνυμίαν τοῦ *Ριμνίκσκι*. Τὴν 22 Δεκεμβρίου 1790 ἥλωσε τὸ φρούριον Ἰσμαήλιον ἐν Βεσσαραβίᾳ, ὅπου κατεσφάγη ὁλόκληρος ἡ φρουρά, ἡ πρᾶξις δ' αὕτη ὑπῆρξεν ἐκ τῶν φρικωδεστέρων κρεουργιῶν τὰς ὁποίας ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων λαφύρων ὁ Σουβάρωφ ἐκράτησε μόνον ἕνα ἵππον.

Ἀλέξανδρος Σουβάρωφ.

Ἐκραγείσης τῆς δευτέρας πολωνικῆς ἐπαναστάσεως, διετάχθη ὅπως καταστείλῃ αὐτήν, τὴν δὲ 24 Σεπτεμβρίου 1794 εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολωνικὴν πρωτεύουσαν. Ὀνομασθεὶς στρατάρχης, ἀπεσύρθη εἰς τὰς ἐν Κωντσάνσκι γαίας του, ἀλλὰ μετά τινα ἔτη ὁ αὐτοκράτωρ Παῦλος Α' τοῦ ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν τῆς ρωσικῆς στρατιᾶς, ἥτις ἑνωθεῖσα μετὰ τῶν Αὐστριακῶν τῷ 1799 ἔμελλε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν Γάλλων ἐν Ἰταλίᾳ. Ταυτοχρόνως ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ἔθεσεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του πάσας τὰς αὐστριακὰς δυνάμεις. Κατήγαγεν ἐν Ἰταλίᾳ πλείστας περιφανεῖς νίκας, ὡς τοῦ Κασσάνο, τῆς Τρέμπια, τοῦ Νόβι κτλ. Ἐν διαστήματι τριῶν μηνῶν ἀπέσπασεν ἀπὸ τῶν Γάλλων πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἄνω Ἰταλίας, ἕνεκα δὲ τῶν θριάμβων του τούτων ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος Ἰταλίσκι. Μεταβληθέντος τοῦ σχεδίου τῶν ἐπιχειρήσεων, διῆλθε τὰς Ἄλπεις ἐν μέσῳ μεγίστων δυσχερειῶν πρὸς συνάντησιν τοῦ Κορσάκωφ. Ἡ διέλευσις τοῦ Ἁγίου Γοτθάρδου τοῦ ἐστοίχισε τὴν ἀπώλειαν τοῦ τρίτου τῶν στρατιωτικῶν του δυνάμεων καὶ σχεδὸν ὅλων τῶν μεταγωγικῶν μέσων καὶ τῶν πολεμεφοδίων του. Ὅτε, τέλος, ἀφίκετο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ρήνου, εὗρε τοὺς συμμάχους πανταχοῦ ἡττημένους, ὡς ἐκ τούτου δὲ μετέβη ὅπως διαχειμάσῃ ἐν Βοημίᾳ. Περιπεσὼν ὅμως εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου Α' ἀνεκλήθη εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ἀπέθανε μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Ὁ Παῦλος Α' οὐδεμίαν ᾐσθάνθη συγκίνησιν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἐνδόξου στρατιώτου. Τῷ 1801 ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Ἀλέξανδρος Α' ἀνήγειρεν εἰς τὸν Σουβάρωφ ἐπὶ τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως ἐν Πετρουπόλει κολοσσιαῖον ἀνδριάντα. Θ. Β.

—**Σουβάρωφ, *Ἀρκάδιος Ἀλεξάνδροβιτς, πρίγκιψ*** —. Ρῶσος στρατηγὸς (1780—1811), υἱὸς τοῦ στρατάρχου Ἀλεξάνδρου Σουβάρωφ. Μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1807 καὶ γενόμενος στρατηγὸς ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν μεραρχίας εἰς τὸν Δούναβιν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κουτούζωφ. Ἐπνίγη εἰς Ρίμνικ, εἰς τὸ μέρος ἀκριβῶς, ὅπου ὁ πατήρ του συνέτριψε τὰς τουρκικὰς στρατιάς. Θ. Β.

—**Σουβάρωφ, *Βασίλειος Ἰβάνοβιτς.*** Ρῶσος στρατηγὸς (1679—1747). Υἱὸς ἱερέως ἐν Μόσχᾳ, κατετάχθη εἰς τὸ ρωσικὸν πυροβολικὸν ἐπὶ Μεγάλου Πέτρου καὶ διαπρέψας ἐπανειλημμένως ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν ἀνῆλθε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατηγοῦ. Θ. Β.

—**Σουβάρωφ-*Σουμπώφ, Νατάλία Ἀλεξάνδροβνα,*** *κόμισσα* —. Ρωσὶς λογία (1776—1849). Θυγάτηρ τοῦ στρατάρχου Ἀλεξάνδρου Σουβάρωφ, συνεζεύχθη τὸν αὐλάρχην κόμιτα Νικόλαον Σουμπώφ. Διακρινομένη ἐπὶ εὐφυΐᾳ, διέπρεψεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Α', συνέγραψε δὲ «Ἀπομνημονεύματα», εἰς τὰ ὁποῖα εἰκονίζεται ἡ τότε πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1921 εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς καλλιεργείας φιλελληνικοῦ πνεύματος εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς Πετρουπόλεως, παρὰ τὰς διαθέσεις τοῦ αὐτοκράτορος, διὸ καὶ περιέπεσεν εἰς δυσμένειαν. Θ. Β.

σουβᾶς (ὁ), ἢ ***σοβᾶς***· δημοτ., τὸ ἀμμοκονίαμα τοῦ τοίχου: «ἀρχίζει καὶ πέφτει ὁ σοβᾶς».

Σουβασανοὶ (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῆς νοτιωτάτης ἄκρας τῆς νήσου Κορσικῆς, πρὸς νότον τῶν Σύρβων καὶ Κωυμασηνῶν. Α. Θ. Σ.

σουβατεπὶ (τό)· δημοτ., περίζωμα ἐκ σανιδώματος εἰς τὸ πρὸς τὸ πάτωμα μέρος τοῦ τοίχου (λ. τουρκ.).

σουβατζῆς (ὁ), ἢ ***σοβατζῆς***· ὁ τεχνίτης ὁ ἐπενδύων τὸν τοῖχον δι' ἀμμοκονιάματος, ἀμμοκονιατής.

σουβατίζω, ἢ ***σοβατίζω***· δημοτ., ἐπιχρίω, ἐπικαλύπτω τὸν τοῖχον δι' ἀμμοκονιάματος.

σουβάτισμα (τό), ἢ ***σοβάτισμα***· δημοτ., ἐπίχρισις, ἐπένδυσις τοῦ τοίχου δι' ἀμμοκονιάματος, κονίασις.

Σουββενὲγ-Σοῦ [*Γεωγρ.*]. Ὁ μεγαλύτερος τῶν παραποτάμων τοῦ Τίγρητος, ἔχων τὰς πηγάς του ἐν τῷ Ἀρμενικῷ ὀροπεδίῳ καὶ ἀποτελῶν τὸν ἀριστερὸν αὐτοῦ βραχίονα. Εἰς τὰς ἀσσυριακὰς ἐπιγραφὰς καλεῖται *Σουβνάτ*, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ὁποίου ἦσαν ἱδρυμένοι οἱ ἀνδριάντες τριῶν μεγάλων βασιλέων τῆς Ἀσσυρίας: Τιγλάτπαλασσὰρ Α', Τιγλὰτ Νινδὰρ Β' καὶ Ἀσσουρνασιρπάλ. Α. Θ. Σ.

Σουβελαλί, ἢ ***Σουβέλα-Μπουρνοὺ*** [*Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Καρίας (βλ. *Ἀρτεμίσιον*).

σουβερικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. ***φελλικὸν*** ὀξύ.

σουβερόνη (ἡ), ἢ ***κυκλοεπτανόνη*** [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι κυκλικὴ κετόνη τοῦ τύπου

$$\underline{CH_2.CH_2.CH_2.CH_2.CH_2.CH_2.CO}$$

λαμβανομένη δι' ἀποστάξεως τοῦ σουβερικοῦ (φελλικοῦ) ἀσβεστίου. Ὑγρὸν ὀσμῆς μίνθης, βράζον εἰς 180°. Σ. Γ.

Σουβὲτρ (Souvestre), ***Αἰμίλιος.*** Γάλλος συγγραφεὺς (1806—1854). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ φιλολογίαν, ἀλλὰ ταχέως ἀφιερώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπὸ τοῦ 1835 ἤρχισε δημοσιεύων τὰ μυθιστορήματά του, ἅτινα τὸν κατέστησαν γνωστὸν καὶ δημοφιλῆ. Κυριώτερα τούτων εἶναι: «Οἱ τελευταῖοι Βρεττανοὶ» (1835—1837), «Ὁ ἐπαίτης τοῦ Σαὶν Ρὸκ» (1838), «Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ χρῆμα» (1839), «Πέτρος καὶ Γιάννης» (1842), «Ἡ βρεττανικὴ ἑστία» (1844), «Τὰ νεανικὰ ἁμαρτήματα» (1849), «Ἕνας φιλόσοφος στὴν σοφίτα» (1850), «Ἐπαναστατικαὶ σκηναὶ» (1852), «Χρονικὰ τῆς θαλάσσης» (1853), «Ἀναμνήσεις ἑνὸς γέροντος», «Ὁ τελευταῖος σταθμὸς» (1854). Ἀπὸ τοῦ 1848 καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς καὶ τῆς φιλολογίας ἐν Παρισίοις καὶ εἶτα ἐν Ἑλβετίᾳ, ὁ Σουβὲτρ συνεκέντρωσε καὶ ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορικαὶ καὶ φιλολογικαὶ ὁμιλίαι» (1854) τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα ἐκ τῶν μαθημάτων του. Ἠσχολήθη ὡσαύτως εἰς τὸ θέατρον, συγγράψας δράματα, κωμειδύλλια καὶ κωμῳδίας, ὧν ἄξιαι μνείας τυγχάνουσιν: «Ὁ Ἐρρῖκος Ἀμελὲν» καὶ ὁ «Θεῖος Βαπτιστής». Λ. Κ.

Σουβζουπάρα (Subzupara) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεσόγειος πόλις τῆς Θρᾴκης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀδρυσῶν, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Ἕβρου, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Φιλιππουπόλεως εἰς Ἀδριανούπολιν ὁδοῦ. Εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Καστόζορβα* τῶν Ὁδοιπορικῶν, τὴν Castra Rubra τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ πίνακος ἢ τὴν *Καστραζαρβα* τοῦ Προκοπίου. Ταυτίζεται μὲ τὸ σημερινὸν βουλγαρικὸν χωρίον Glavan. Α.Θ.Σ.

Σουβινὺ (Souvigny), ***Γκουΐς.*** Γάλλος ἑλληνιστὴς (1601—1672). Μεταβὰς εἰς Ρώμην συνεδέθη μετὰ τοῦ Λέοντος Ἀλλατίου καὶ συνειργάσθη μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ. Ἐδημοσίευσε: «Θεοδώρου Προδρόμου ἐπιγράμματα ἑλληνικὰ» (1632) μετὰ μεταφράσεως ἐμμέτρου ἐν λατινικῇ γλώσσῃ. Θ. Β.

σουβκοκκινέλλη (ἡ) (Subcoccinella) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκινελλιδῶν*. Προσβάλλει τὴν μηδικήν. Ε. Τ. Ε.

σούβλα (ἡ), καὶ ***σούγλα***· ὀβελός: «ἀρνὶ τῆς σούβλας»· ‖ ὀβελὸς κοῖλος πρὸς δοκιμὴν βουτύρου, τυροῦ κ.τ.τ. (ἐκ τοῦ λατ. subula).—Ὑποκορ. *σουβλίτσα.*

Σουβλά, ἢ ***Σούβλα*** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. —1) Ἀκρωτήριον ἀποτελοῦν τὴν δυτικὴν ἐσχατιὰν τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως (πλάτ. 40° 17' Β, μῆκ. 26° 14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles) καὶ ὅρμος φερώνυμος, *Κουτσοὺκ Ἀνναφὰρτ* (*Μικρὰ Ἀναφερτὸς*) ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀνομαζόμενος. Ὁ ὅρμος, βάθους ἑνὸς περίπου μιλίου, ἔχει καλὸν ἀγκυροβόλιον διὰ τοὺς ἀπὸ Μέσου μέχρι Νότου πνέοντας ἀνέμους. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων, διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὁ ὅρμος τῆς Σούβλας ἐχρησίμευσε πρὸς ἀπόβασιν τοῦ 9ου σώματος στρατοῦ τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων. Σ. Ε. Λ.—Γ. Ν. Ν.

—2) Ἀκρωτήριον τῆς Καρίας (βλ. *Σουβελαλὴ* μπουρνού).

Σουβλάβιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς ΝΑ. Ραιτίας, παρὰ τὰ μεθόρια τοῦ Νωρικοῦ καὶ τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τῶν Ὁδοιπορικῶν. Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν Seben, παρὰ τὴν Klausen ἐν Αὐστρίᾳ. Α.Θ.Σ.

σουβλάκι (τό)· μικρὰ σούβλα, μικρὸς ὀβελός· ‖ κρεάτια ἢ τεμάχια ἐκ τῶν σπλάγχνων σφαγίου, ψηνόμενα εἰς μικροὺς ὀβελούς, παρεχόμενα συνήθως εἰς οἰνοπωλεῖα· ‖ μικρὸν σουβλί, μικρὸν ἠπητήριον.

Σούβλεον [*Βυζ. Γεωγρ.*]. Βυζαντινὸν φρούριον ἐν Φρυγίᾳ, κτισθὲν τῷ 1171 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ πρὸς προστασίαν τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς αὐτοκρατορίας ἐναντίον τῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου. Ὁ Μανουήλ, ἡττηθεὶς τῷ 1174 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου, ὑπεχρεώθη νὰ κατεδαφίσῃ τὸ φρούριον τοῦτο. Ν. Κ.

σουβλερός, —*ή*, —*ό*· δημοτ., ὁ καταλήγων εἰς σχῆμα σουβλίου, μυτερός, ὀξύς: «ξύλο —, σίδερο σουβλερό».

σουβλὶ (τό)· δημοτ., τὸ ὄργανον τῶν ὑποδηματοποιῶν, διὰ τοῦ ὁποίου τρυποῦν τὸ δέρμα, ἠπητήριον· ‖ καθόλου, ὀξύ τι, οἷον τὸ ξυλάριον διὰ τοῦ ὁποίου κεντοῦν τὸν ὄνον διὰ νὰ τρέξῃ.

σουβλιὰ (ἡ)· δημοτ., τρύπημα μὲ τὸ σουβλί· ‖ πλῆγμα διὰ σουβλίου· ‖ πόνος ἰσχυρός, ὀξύς.

Σούβλιαση [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 659. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Μετωνομάσθη εἰς *Ἅγιον Βλάσιον*. Π. Ν. Π.

σουβλίζω, καὶ ***σουβλάω***· δημοτ., κεντῶ μὲ τὸ σουβλί· ‖ περνῶ 'ς τὴ σούβλα: «ἐσούβλισα τὸ ἀρνί»· ‖ «μὲ σουβλᾶνε πόνοι», αἰσθάνομαι ὀξεῖς πόνους.

σουβλίον (τό)· ὑποκρ. τοῦ *σούβλα, σουβλὶ* (βλ.λ.).

σούβλισμα (τό). τὸ πέρασμα 'ς τὴ σούβλα: «σούβλισμα τοῦ ἀρνιοῦ».

σουβλιστός,—*ή*,—*ό*· δημοτ., σουβλισμένος, περασμένος 'ς τὴ σούβλα: «ἀρνὶ σουβλιστό».

Σουβλοὶ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Νεαπόλεως τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. (1928) 38. ΕΡ. Μ.

σουβλομύτα, ἢ ***σουβλομύτικο*** (ἡ, τὸ) [*Ζῳολ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *ἔγχελυς ὁ λεπιόρρυγχος*.

σουβλομύτης (ὁ), θηλ. —*α*· ποῦ ἔχει σουβλερὴ μύτη.

Σουβλουκοὺ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Τοποθεσία τῆς βορείου παραλίας τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἀφρικῆς ἐν τῇ Ἀνθυπατικῇ Νουμιδίᾳ (Ἀνατολικῷ Ἀλγερίῳ), ἐκτεινομένη πρὸς Δ. Ἱππῶνος τοῦ Βασιλικοῦ (Bône). Κατά τινας εἶναι ἡ σημερινὴ Sidi bou-Zeid ἢ Roumanet. Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

Σουβνάτ [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. 'Ασσυριακὴ ὀνομασία τοῦ Σουβθενὲχ-Σοῦ, τοῦ μεγαλυτέρου παραποτάμου τοῦ Τίγρητος. Α. Θ. Σ.

Σουβόριν, *'Αλέξιος Σεργιέβιτς.* Ρῶσος δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς (1834—1912). 'Ενεφανίσθη εἰς τὴν φιλολογίαν ὡς μεταφραστὴς τοῦ Σενιὲ καὶ τοῦ Βερανζέρου, εἶτα δὲ συνειργάσθη εἰς τὸν «Ρωσικὸν λόγον» τῆς Μόσχας. Τῷ 1863 ἐγένετο ἀρχισυντάκτης τῆς «'Εφημερίδος τῆς Πετρουπόλεως». 'Από τοῦ 1876 διηύθυνε τὴν ἐφημερίδα «Νοβόγια Βρέμια» (=Νέον χρόνον), καταστᾶσαν τὸ σπουδαιότερον ὄργανον τοῦ ρωσικοῦ τύπου. Συνέγραψε δράματα καὶ μυθιστορήματα, ἐν οἷς τὴν «Τατιάναν Ρέπινα» καὶ «Τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος». Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐδημοσιεύθη «Τὸ μυστικὸν ἡμερολόγιον». Θ. Β.

Σοῦβος [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Ἔξω Λιβύης, ἐκβάλλων εἰς τὸν 'Ατλαντικὸν ὠκεανὸν πρὸς Ν. τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Μεγάλου Ἄτλαντος καὶ ἀποτελῶν τὰ ἐν 'Αφρικῇ πρὸς Δ. ὅρια τῶν ρωμαϊκῶν κτήσεων. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Οὐὲντ-Σούς.* Π. Ν. Π.

Σούβουρ (Subur) [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν Κοσσητανῶν ἐν 'Ισπανίᾳ, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ Βαρκινῶνος (Βαρκελώνης) — Ταρρακῶνος, καλουμένη κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ *Σουβουρᾶτον* (Suburatum). Κατ' ἄλλους δὲ πόλις τῶν 'Ιλεργετῶν μεταξὺ Ταρρακῶνος καὶ ποταμοῦ Ρουβρικάτου (Λιομπρεγκάτζ). Ταυτίζεται πρὸς τὸν Sitges τῆς Καταλωνίας ἢ πρὸς τὴν Subirats, ἢ τὴν ταύτης νοτιώτερον Oledorla. Π. Ν. Π.

—**Σούβουρ** (Subur) [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς, πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Σαγάπολα (Ἄτλαντος) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν 'Ατλαντικὸν ὠκεανὸν μεταξὺ Λίξου (Οὐὰντ-Ντράα) καὶ Σάλα (Σαλάτ). Εἰς τὰς ὄχθας του ἔκειντο αἱ πόλεις *Σούβουρ* καὶ *Βάνασσα.* Εἶναι ὁ σημερινὸς *Σεμπού.* Π. Ν. Π.

Σουβούρβουρες (οἱ) [*'Αρχ.*]. Λαὸς τῆς Β. 'Αμερικῆς, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Δ, 36) ἐν Νουμιδίᾳ, πρὸς Ν. τοῦ ὄρους Θάμμη. 'Υπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα μνημονεύεται καὶ ἄλλος λαὸς ἐν τῇ Ἔσω Λιβύῃ, κατοικῶν πρὸς Ν. τοῦ ὄρους Οὐσάργαλα. Α. Θ. Σ.

Σουβουργία [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Δ, 2, 6) «παρὰ τὰς τοῦ Φοιμίου πηγάς, ὃς συμβάλλει τῷ Σαύῳ ποταμῷ». Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος, ὅπως καὶ ὁ Φοίμιος ποταμός. Α. Θ. Σ.

Σοῦγα [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, ἀνήκουσα εἰς τὸ βασίλειον τῶν Περγαμηνῶν κατὰ τὸν Β΄ π. Χ. αἰῶνα. Ταύτην μετωνόμασεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος *'Ελενόπολιν*, πρὸς τιμὴν τῆς μητρός του ἁγίας 'Ελένης. ΚΑΨ.

Σούγαμβροι (οἱ), ἢ ***Σούκαμβροι*** (Sugambri, Sucambri) [*'Αρχ.*]. Μέγας γερμανικὸς λαὸς (βλ. *Σίγαμβροι*).

Σουγάτα (=*μακάριος*). 'Επίθετον τοῦ *Βούδα* (βλ. λ.).

Σοὺγγ (Sung). Δυναστεία τῆς Κίνας, ἄρξασα ἀπὸ τοῦ 960 μέχρι τοῦ 1280 μ. Χ. 'Ιδρυτὴς ταύτης ὑπῆρξεν ὁ Τσάο-Κουὰνγκ-γίν. 'Η δυναστεία ἀριθμοῦσα 18 αὐτοκράτορας, κατελύθη μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ κατάκτησιν τῆς Κίνας ὑπὸ τοῦ Κουμπλάϊ-χάν. Γ. Ι. Β.

Σουγγάριος [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Μαντζουρίας (βλ. *Σουνγκαρί*).

σουγγίτης (ὁ) (Schungit) [*'Ορυκτολ.*]. 'Ορυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ πιθανῶς τὴν ἄμορφον παραλλαγὴν τοῦ ἄνθρακος, C. Ἔχει ὄψιν ἀνθρακίτου, χρῶμα μαῦρον, λάμψιν μεταλλικήν, σκληρότητα $3^1/_2$—4 καὶ εἰδικὸν βάρος 1,84—1,98, εἶναι δὲ λίαν ὑγροσκοπικόν. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων ἔρχεται τελευταῖος. 'Απαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ κυβερνείου Olonez ἐν Ρωσίᾳ, ἐντὸς σχιστολίθων παρὰ τὴν Schunga. Γ. Β.

Σούγγουρλου [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ροδόπης (βλ. *Κρανοβούνιον*).

Σούγγουρλου [*Γεωγρ.*]. Πολίχνη τῆς Τουρκίας, ἐν τῷ σημερινῷ νομῷ, τέως σαντζακίῳ Γιόζγατ ('Υοσκάτης), εἰς ἀπόστασιν 60 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως Γιόζγατ καὶ 40 χλμ. νοτιοανατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Ἅλυος (Κυζὺλ-'Ιρμάκ). Κάτ. 1.747 (1927). 'Εντὸς τῆς ὑποδιοικήσεως Σούγγουρλου κεῖται τὸ Μπογάζ-κιοϊ (τὸ ἀρχαῖον Πτέριον), ὅπερ κατέστη περίφημον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διὰ τὰς ἐκεῖ ἀνακαλυφθείσας ἐπὶ βράχων χιττιτικὰς ἐπιγραφάς, ὡς καὶ τὸ Χουγιούκ, ὅπου διεξάγονται ἀνασκαφαὶ πρὸς μελέτην τῶν χιττιτικῶν μνημείων. Ν. Μ.

Σουγδαία, ἡ ***Σουγδία*** [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πολίχνη ἐν Κριμαίᾳ (βλ. *Σουντάκ*).

Σουγδουρῆς, *'Ανδρέας.* Λόγιος 'Ηπειρώτης, ζήσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν του ἐν 'Ιωαννίνοις μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἔμαθε τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, καὶ κατόπιν εἰς Πετρούπολιν τῆς Ρωσίας, ὅπου ἐγένετο διδάσκαλος ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Αἰκατερίνης Β΄. Διὰ τὴν περὶ τὰ πολεμικὰ ἐμπειρίαν του καὶ τὴν γενναιότητά του ἐγένετο στρατηγὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ἀπέθανε δὲ εἴς τινα ἐκστρατείαν τῶν Ρώσων ἐξ ἀνατινάξεως ὑπονόμου. 'Ο Γ. Ζαβείρας ἀναφέρει ὅτι ἐστιχούργησεν ὕμνον εἰς ὁμηρικὴν διάλεκτον, ἀναφερόμενον εἰς τὴν αὐτοκράτειραν Αἰκατερίνην. Χ. Ι. Σ.

—**Σουγδουρῆς, *Γεώργιος.*** Κληρικός, γεννηθεὶς ἐν 'Ιωαννίνοις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν τοῖς σχολείοις τῆς πατρίδος του, μετέβη εἰς Βενετίαν, ὅπου διέμενον οἱ συγγενεῖς του Γλυκεῖς, τυπογράφοι, ἐκεῖ δὲ ἠκολούθησεν ἀνωτέρας σπουδάς. 'Επανελθὼν εἰς 'Ιωάννινα καὶ χειροτονηθεὶς ἱερεύς, διωρίσθη διευθυντὴς τῆς σχολῆς Γκιούμα. 'Εν τῇ πόλει ταύτῃ περιῆλθεν εἰς ἔριδας μετὰ τοῦ μητροπολίτου Κλήμεντος ἐπὶ τοῦ θεολογικοῦ ζητήματος τῆς διαφορᾶς τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας. 'Επειδὴ ὁ Σουγδουρῆς δὲν συνεφώνει μετὰ τοῦ Κλήμεντος καὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ εὐνοουμένου Βησσαρίωνος Μακρῆ, ὁ Κλήμης συνεκρότησε σύνοδον, ἵνα δικάσῃ τὸν Σουγδουρῆν. Διαλυθείσης ἀπράκτου τῆς συνόδου, κατήγγειλε τὸν Σουγδουρῆν εἰς τὸ πατριαρχεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ καθῄρει αὐτόν, ἂν δὲν ἐπρόφθανε δι' ὑπομνήματος νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀθωότητά του. 'Ο Σουγδουρῆς ἦτο πολυμαθέστατος καὶ ἐγνώριζεν ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τὴν λατινικὴν καὶ τὴν ἰταλικήν. 'Εξέδωκεν: «'Επιτομὴ γραμματικῆς» ('Ενετίῃσι 1763, 1781, 1795), «Εἰσαγωγὴ λογικὴ ἢ προδιοίκησις εἰς ἅπασαν τὴν λογικὴν μέθοδον τοῦ 'Αριστοτέλους» (Βιέννη 1792), «Νέος θησαυρὸς περιέχων διαφόρους ὁμιλίας εἴς τινας δεσποτικὰς ἑορτάς» ('Ενετίῃσι 1748, 1760, 1769). Χ. Ι. Σ.

—**Σουγδουρῆς *Χρῖστος.*** Λόγιος 'Ηπειρώτης ἐξ 'Ιωαννίνων, ζήσας κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα. Περὶ αὐτοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι διαμένων ἐν Ρωσίᾳ μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὸ ἰατρικὸν σύγγραμμα τοῦ 'Εμεριγίου «Βιβλίον ἰατρικὸν περὶ ποδαλγίας», ὅπερ ἐτυπώθη τῷ 1781 εἰς τὴν Νίζναν, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέμενον πλεῖστοι 'Ηπειρῶται. Χ. Ι. Σ.

Σοῦ-Γερλῆ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς 'Ανατολικῆς Θρᾴκης (βλ. *Ράχη*).

Σούγια [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ δυτικοῦ τμήματος (Σέλινο) τῆς Κρήτης (πλάτ. 35°14΄20΄΄ Β., μῆκ. 23°48΄10΄΄ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia western portion) μεταξὺ τῶν ὅρμων Ἅγιος Κίρκος κάβου Φλομὲ (ἀρχ. Λισσὸς) καὶ Ἅγιος Σίδερος Τρυπητῆς ἢ Βουκολιάσι (ἀρχ. Ποικιλασσός). 'Εμφανίζεται ὡς καλὸν ἀγκυροβόλιον, πράγματι ὅμως εἶναι ἐπικίνδυνον, λόγῳ τῆς σφοδρότητος, μεθ' ἧς καταχύνονται ἀπὸ τὰς κλιτῦς τῶν ὀρέων καὶ τὰ φαράγγια οἱ ἀπόγειοι ἄνεμοι. Εἶναι ἡ *Σύβα* τοῦ Σταδιασμοῦ ἢ *Συΐα* Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Σ. Ε. Λ.

Σούγια [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ βιομηχανικῷ διαμερίσματι τοῦ 'Ιβάνοβο. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Τέζα, εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Νόβκι-Κινέσμα καὶ ἔχει ὑφαντουργίαν σπουδαιοτάτην, μηχανουργίαν καὶ οἰνοπνευματοποιίαν. Κάτ. (1926) 32.930. — Π.

σουγιᾶς (ὁ)· δημοτ., μαχαιρίδιον πτυκτόν, κονδυλομάχαιρον: «τρῶμε ψωμὶ καὶ σουγιᾶ» ἐπὶ τῶν ἐσθιόντων ἄρτον ἄνευ οὐδενὸς προσφαγίου.

Σουγιοὺν-*μπουρνοὺ* [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Μικρασιατικὸν ἀκρωτήριον (πλάτ. 36° 48΄ Β., μῆκ. 27° 40΄ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1606: Gulfs of Kos, Doris and Symi), κατὰ τὸ μέσον τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Κῶ. Σ. Ε. Λ.

Σουγιουτζοὺκ [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λιμιὰ* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Καβάλλας.

Σουγιουτλοὺ-ντερὲ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς 'Ανατολικῆς Θρᾴκης, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν μετονομασθὲν *'Ιτιὰ* καὶ ὑπαχθὲν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Νίκης τοῦ νομοῦ 'Αδριανουπόλεως. Κάτ. (1920) 321.

— **Σουγιουτλοὺ-ντερὲ** [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Θρᾴκης, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν ὀρέων Σαρῆ-Γιαϊλὰ καὶ δεχόμενος τὰ ὕδατα πολλῶν ρυάκων ἐκβάλλει εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἄρδα, μετὰ ροῦν 60 περίπου χλμ.

Σουγκάνα, κοιλὰς (Val di Sugana) [*Γεωγρ.*]. Κοιλὰς τῆς 'Ιταλίας, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Μπρέντα ἐν τῷ ἰταλικῷ ἢ νοτίῳ Τυρόλῳ. Ἔχει μῆκος 50 χλμ., ἀρχομένη ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Μπρέντα καὶ καταλήγουσα εἰς τὸ Τέτσε, ἐπὶ τῶν παλαιῶν ἰταλοαυστριακῶν συνόρων. Πρὸς τὸ ἄνω τμῆμα αὐτῆς παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Φερσίνα εἰς τὸν Μπρέντα, σχηματίζονται αἱ λίμναι Καλντονάτσο καὶ Λεβίκο. Δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Τρέντο—Μπόργκο—Τέτσε. Παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης ὑπάρχουν αἱ πολυσύχναστοι λουτροπόλεις καὶ θέρμαι Λεβίκο καὶ Ροντσένιο. 'Εν τῇ κοιλάδι εἶναι ἐγκατεστημένα διάφορα χωρία μὲ συνολικὸν πληθυσμὸν 40.000 κατ., ἁπάντων 'Ιταλῶν ἀποζώντων ἐκ τῆς γεωργίας, μεταξοσκωληκοτροφίας, κτηνοτροφίας καὶ γαλακτοκομίας. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ ἔλαβον χώραν σημαντικαὶ ἐπιχειρήσεις τῶν ἰταλικῶν καὶ αὐστριακῶν στρατευμάτων. Μ. Δ. Β.

Σουγκουρλοῦ [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κομοτινῆς χωρίου *Κρανοβούνιον* (βλ. λ.).

σούγλα (ἡ), *σουγλερός, σουγλί, σουγλίζω·* ἀντὶ *σούβλα, σουβλερός, σουβλί, σουβλίζω* (βλ. λ.).

σουγλὶ (τό)· δημοτ., ἄλλος τύπος τοῦ *σουβλὶ* (βλ. λ.).

σούδα (ἡ)· δημοτ., χαντάκι, αὐλάκι ὅπου τρέχουν τὰ νερὰ ἰδίᾳ τῶν οἰκιῶν· ‖ στενὴ δίοδος.

—[*'Εγκυκλ.*] Καλεῖται *σούδα*: 1) 'Ανοικτὸς ἀγωγὸς ἢ ὀχετὸς (τεχνητὴ αὖλαξ ἢ χάνδαξ, τάφρος, διῶρυξ) μικρᾶς σχετικῶς διατομῆς, διὰ τῆς ὁποίας διοχετεύονται ἀκάθαρτα συνήθως ὕδατα (dame). Κατὰ τὴν κατασκευὴν τοιούτων ἀγωγῶν ὕδατος δέον νὰ παρέχεται εἰς αὐτοὺς ἀρκετὴ κλίσις, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ μὴ παραμένωσιν ὕδατα στάσιμα, διότι ταῦτα ἀποτελοῦσι μολυσματικὰς ἑστίας καὶ διότι, λόγῳ τῆς σήψεως τῶν ἐν αὐτοῖς ὀργανικῶν οὐσιῶν, ἀναδίδεται δυσάρεστος ὀσμή. Πλέον τούτου, δέον καὶ μετὰ τὴν κατασκευήν των νὰ γίνεται συχνὸς καθαρισμὸς τῶν τοιχωμάτων αὐτῶν, διότι παραμένουσιν ἐπ' αὐτῶν ὀργανικαὶ οὐσίαι, αἵτινες σήπονται. 2) Στενὴ δίοδος, ὑπάρχουσα μεταξὺ δύο γειτονικῶν οἰκιῶν, καὶ κατ' ἐπέκτασιν κάθε ἀνάλογος δίοδος (couloir). Λόγῳ τοῦ ὅτι εἰς τὰς τοιαύτας διόδους δημιουργεῖται ἰσχυρὸν σχετικῶς ρεῦμα ἀέρος, χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος καὶ πρὸς δήλωσιν ἐνίοτε ρευμάτων ἀέρος.

Σούδα [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Μέγας λιμὴν κολπίζων τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Κρήτης, εἰσδύων μεταξὺ τῆς χερσονήσου τοῦ 'Ακρωτηρίου πρὸς Β. καὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ 'Αποκόρωνα πρὸς Ν., ἐκ τῶν ἀρίστων ἀπὸ πάσης ἀπόψεως φυσικῶν τῆς Μεσογείου λιμένων, δι' ὃ καὶ *Γκιουζελὴμ-λιμὰν* ὑπὸ τῶν Τούρκων ὠνομάζετο. Κυρίως εἰπεῖν, ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ προκόλπου, διανοιγομένου μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Πρῶτο ἢ Μαύρη Ἄκρη τῆς χερσονήσου, οὗ πρόκειται νησίον Παλιὰ Σούδα, καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Δρέπανο τοῦ 'Αποκόρωνα εἰς εὖρος $3^1/_8$ μιλ. καὶ τερματιζομένου εἰς τὴν στένωσιν τὴν μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Δεύτερο τοῦ 'Ακρωτηρίου, καὶ Καλάμι τοῦ 'Αποκόρωνα, ἐφ' οὗ τὸ φρούριον 'Ιτζεδίν, καὶ ἐκ τοῦ ἐνδοκόλπου, ἔχοντος ὡς στόμιον τὴν στένωσιν ταύτην, χωροῦντος ἐπὶ $4^2/_3$ μιλ. πρὸς Δ. καὶ ἔχοντος ὡς μυχὸν τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Χαλέπας. Τὸ μέσον εὖρος τοῦ ἐνδοκόλπου εἶναι $1^1/_8$ μιλ., τὰ βάθη του δὲ περιέργως κατανεμημένα, διότι, ὄντα 12 ὀργ. καταμεσῆς τοῦ στομίου, ὅπερ ἀφορίζουν ἡ νησὶς Σούδα καὶ τὸ ἀκρωτήριον Καλάμι (0,8 μιλ.), ἐμφανίζουν εὐρὺ ὑφαλόφρεαρ βάθους 122 ὀργ., ἀνατολικῶς τοῦ ὁποίου τὰ βάθη μειοῦνται διὰ νὰ φθάσωσι τὰς 7—27 ὀργ. πρὸς τὸν μυχόν, ὅπου τὸ ἄριστον ἀγκυροβόλιον. 'Η γεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς βορείας ἀκτῆς του ἔχει ὡς ἀκολούθως: Πρῶτο (πλάτ. 37° 30΄ 00΄΄ Β., μῆκ. 24° 15 40΄΄ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2536a: Candia western portion). Τὸ βορειοανατολικὸν κέρας, νησὶς Παλιὰ Σούδα, καὶ ὅρμος δυτικῶς αὐτῆς, ἀκρωτήριον Δεύτερο, ὕφορμος Ἅγιος Δημήτρης, νησίον Σούδα, ὕφορμοι Πιθάρι καὶ Κορακιῶν, ἰσθμὸς Χαλέπας, Κάτω Σούδα· τῆς δὲ νοτίας, ἣν παραθέει ἀπεγγὺς ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς Χαλέπας—Βάμου—Γεωργιουπόλεως — Ρεθύμνης: ἀκτὴ Γυρίσματα Σούδας, ἔνθα αἱ ἐγκαταστάσεις τοῦ ποτὲ τουρκικοῦ ναυστάθμου καὶ ἧς δεσπόζουν τὰ Τσικαλαριὰ καὶ ἡ Μαλάξα, ἀκρωτήριον Καλάμι ἢ Σούδα, ἐφ' οὗ φρούριον 'Ιτζεδίν, ἐκβολαὶ Κιλιάρη, Κεφαλόβρυση καὶ Ξιδέ, ἐνετικὸν φρούριον 'Αποκόρωνα, ὅρμος Δουλιανά, ὅρμος Κόκκινου χωριοῦ καὶ ἀκρωτήριον Κεφαλᾶς ἢ Δρέπανον ἐφ' οὗ φάρος λευκῶν ἀναλαμπῶν 17 μιλ., τὸ νοτιοανατολικὸν τοῦ κόλπου κέρας. Καὶ οἱ σφοδρότεροι βόρειοι ἄνεμοι ἀπακμάζουν (μαϊνάρουν) ἐφ' ὅσον πλησιάζουν τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τῆς Σούδας, τοῦτο δὲ διότι στενοχωροῦνται ἐπὶ τῶν Λευκῶν ὀρέων, ἀποτελούντων φραγμὸν εἰς αὐτοὺς καὶ ἐμποδιζόντων νὰ φθάνουν εἰς τὰς κατὰ τὰ κράσπεδά των ἀκτὰς μὲ πλήρη τὴν ὁρμήν των. Σ. Ε. Λ.

—[*'Ιστορ.*] 'Ο κόλπος τῆς Σούδας, καὶ λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ θέσεως, καθὸ ἐπισκοπῶν μίαν τῶν κυριωτέρων γραμμῶν συγκοινωνίας τῆς Μεσογείου, καὶ λόγῳ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς νήσου Κρήτης, ἧς ἀποτελεῖ τὸν μόνον ἀληθῆ λιμένα, διεδραμάτισε σπουδαιότατον μέρος κατὰ τὴν μακραίωνα ἱστορίαν τῆς νήσου καὶ ἐπέδρασε σημαντικῶς ἐπὶ τῶν τυχῶν αὐτῆς, μάλιστα δὲ κατὰ τοὺς τελευταίους ὀκτὼ πολυταράχους αἰῶνας τῆς

Digitized by Google

ἐνετικῆς καὶ εἶτα τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας. Τὴν στρατηγικὴν σπουδαιότητα τοῦ κόλπου τούτου ἐξετίμησαν πρῶτοι οἱ θαλασσοκράτορες Ἐνετοί, οἵτινες, μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1205 κατάληψιν τῆς Κρήτης, ἐμερίμνησαν νὰ ἑδραιωθῶσιν ἐν αὐτῇ διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ κόλπου τῆς Σούδας, πρὸς τοῦτο δὲ ὠχύρωσαν αὐτὸν ἀνεγείραντες τῷ 1229 ἰσχυρότατον φρούριον ἐπὶ τῆς νησῖδος τῆς δεσποζούσης τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου. Καθ' ἅπαντας τοὺς αἰῶνας τῶν ἀδιαλείπτων ἐπαναστάσεων τῶν Κρητῶν πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ἐνετικοῦ ζυγοῦ, ὁ κόλπος τῆς Σούδας μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ ὠχυρωμένης ὁμωνύμου νησῖδος ὑπῆρξεν ἓν τῶν σπουδαιοτέρων στηριγμάτων τῶν Ἐνετῶν. Ὁμοίως καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν μακρῶν ἐν Κρήτῃ πολέμων μεταξὺ Ἐνετῶν καὶ Τούρκων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐκείνου (1645—1669) οἱ Τοῦρκοι ἀπεπειράθησαν νὰ γίνωσι κύριοι αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντοτε ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, οἵτινες καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Χανίων (1645) ὑπερησπίσθησαν μετὰ πείσματος τὸ φρούριον τῆς νησῖδος καὶ ἐκράτησαν αὐτὸ καὶ μετ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν συνθηκολόγησιν τοῦ Χάνδακος, δηλαδὴ τοῦ Ἡρακλείου (Σεπτέμβριος 1669), ὅτε οἱ Τοῦρκοι, ἵνα καταπτοήσωσι τὴν φρουρὰν τῆς νησῖδος καὶ ἐξαναγκάσωσιν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ, ἀνήγειραν πρὸ αὐτῆς τρόπαιον ἐκ πεντακισχιλίων κεφαλῶν Χριστιανῶν. Ἀλλ' ἡ νησὶς τῆς Σούδας παρέμεινεν εἰς χεῖρας τῶν Ἐνετῶν καὶ μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ κατάκτησιν τῆς Κρήτης, ἔκτοτε δ' ὑπῆρξε τὸ καταφύγιον πλείστων ἀνυποτάκτων Κρητῶν πολεμιστῶν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των. Εἰς τὴν νησῖδα ἐκείνην κατέφυγε καὶ ὁ περίφημος ἁρματολὸς Μάρκος Τζανῆς ἢ Φόβος, καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενος ἐτρομοκράτει ἐπὶ μακρὸν τοὺς Τούρκους τῆς περιφερείας τῶν Χανίων. Ἐν τέλει οἱ Ἐνετοί, πεισθέντες ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ κρατήσωσι περισσότερον τὴν μεμονωμένην ἐκείνην νησῖδα, παρέδωσαν αὐτὴν τῷ 1715 εἰς τοὺς Τούρκους δι' ἰδιαιτέρας συνθήκης, αἱ δ' ἐκεῖ ἑλληνοενετικαὶ οἰκογένειαι μετῴκησαν εἰς τὰ ὀρεινὰ τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας χωρία Λάκκους, Μεσκλά, Θέρισον κλπ. Ἔκτοτε εἰς τὴν νησῖδα τῆς Σούδας ἐγκατεστάθησαν τουρκικαὶ οἰκογένειαι ἀνήκουσαι εἰς τοὺς ἐντεταλμένους τὴν φύλαξιν αὐτῆς μονίμους φρουρούς.

Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821—1830 εἰς τὸν κόλπον τῆς Σούδας κατέπλεον οἱ τουρκοαιγυπτιακοὶ στόλοι, οἱ ἀποβιβάζοντες τὰ πρὸς κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως τουρκικὰ στρατεύματα. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ἄγων πολυάριθμα πυρπολικά, ἀπεπειράθη τῷ 18.5 νὰ πυρπολήσῃ τὸν ἐκεῖ ἐλλιμενισμένον ἐχθρικὸν στόλον, ἀλλ' ἐπροδόθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κορβέττας «Ἀμάραντος» καὶ οὕτως ἐματαιώθη τὸ ἐγχείρημα. Τῷ 1827 ὁ φιλέλλην Ἄγγλος πλοίαρχος Κόχραν, ἐπιβαίνων τῆς φρεγάτας «Ἑλλάδος», εἰσέπλευσεν εἰς τὸν κόλπον τῆς Σούδας καὶ ἀφοῦ κατώπτευσε τὸ φρούριον τῆς νησῖδος, ἀπῆλθεν ἀνενόχλητος. Ἔκτοτε ὁ ἑλληνικὸς στόλος δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ ὕδατα ἐκεῖνα.

Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις οὐδέποτε ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ εὐρύτερον τὸν περίφημον ἐν τῇ Μεσογείῳ λιμένα τῆς Σούδας, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ὅμως τοῦ 1866—1869 ἀπεφάσισε νὰ ἱδρύσῃ ἐκεῖ μεγάλην ναυτικὴν βάσιν καὶ ἀνήγειρεν ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τοῦ κόλπου στρατῶνας, ἀποθήκας καὶ νοσοκομεῖον, ἄνευ ὅμως ἐργοστασίων δυναμένων νὰ χρησιμεύσωσι διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔστω καὶ τῆς στοιχειωδεστέρας ἐπισκευῆς τῶν πλοίων της. Τὰ ἀνωτέρω κτήρια ἐπροστατεύοντο ὑπὸ εὐρυτάτου περιβόλου μετὰ πυργίσκων καὶ ὑπὸ πυροβολείου ἀνεγερθέντος ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Καλάμι (κάτωθεν τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως τῶν Ἀπτέρων), δεσπόζοντος τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου καὶ ὁπλισθέντος διὰ 12 πυροβόλων Κροὺπ τῶν 0,15. Τὸ πυροβολεῖον ἐκεῖνο ὠνομάσθη Ἰτζεδὶν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ-Ἀζὶζ (1861—1876). Συγχρόνως τὸ ἐπὶ τῆς νησῖδος τῆς Σούδας παλαιὸν ἐνετικὸν φρούριον ἐπεσκευάσθη ἐν μέρει, αἱ δ' ἐκεῖ τουρκικαὶ οἰκογένειαι (περὶ τὰς 150) μετῳκίσθησαν εἰς τὴν ἐνδοτέρω τοῦ ναυστάθμου παραλίαν θέσιν Τούζλαν, ἥτις μετωνομάσθη τότε Ἀζιζιέ, πρὸς τιμὴν τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ-Ἀζίζ.

Κατὰ τὰς διαφόρους κρητικὰς ἐπαναστάσεις ἡ Ἀγγλία προσεπάθησε κατ' ἐπανάληψιν νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς νήσου καὶ ἐπεδίωξε τὴν κατάληψιν αὐτῆς χάριν τοῦ λιμένος τῆς Σούδας Πρὸς τοῦτο πλέον ἢ ἅπαξ οἱ ἐν Χανίοις ἀντιπρόσωποι αὐτῆς ἐνεθάρρυναν τοὺς ἐπαναστάτας καὶ προσεπάθησαν νὰ ἀποσπάσωσιν ἀπ' αὐτῶν ψήφισμα αἰτοῦν τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν, εἰς ἐνίσχυσιν δὲ τῶν ἐνεργειῶν της τούτων ἀπέστειλεν εἰς Σούδαν ἰσχυρὰς μοίρας τοῦ στόλου της, ἀλλ' ἡ πατριωτικὴ στάσις τῶν Κρητῶν ἐματαίωνε πάντοτε τὰς προσπαθείας της ἐκείνας Αἱ ἐπαναστατικαὶ συνελεύσεις ἀντὶ αἰτήσεως ἀγγλικῆς προστασίας, ἐξητοῦντο διὰ τῶν ψηφισμάτων αὐτῶν τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσιν.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1895—1897, καὶ δὴ μετὰ τὰς σφαγὰς τῶν Χανίων (Ἰανουάριος 1897), τὰς ματαιωσάσας τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ κατὰ τὸ 1896 συμφωνηθέντος αὐτονόμου πολιτεύματος καὶ δημιουργησάσας νέον χάος εἰς τὸ κρητικὸν ζήτημα, ἡ Γερμανία ἐπεδίωξε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς ἄκρως ἀνωμάλου ἐκείνης καταστάσεως καὶ ἔπεισε τὸν σουλτᾶνον Χαμὶτ νὰ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὴν τὴν εἰρήνευσιν τῆς νήσου. Ἡ Γερμανία θὰ ἀπέκτα ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸν λιμένα τῆς Σούδας καὶ θὰ ἐδημιούργει ἐκεῖ μίαν ἰσχυρὰν βάσιν διὰ τὸν στόλον της. Τὰ ἀγγλικὰ ὅμως συμφέροντα δὲν ἐπέτρεπον τὴν ἐν τῷ Μεσογείῳ ἐγκατάστασιν τῆς Γερμανίας καὶ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἅμα ὡς ἐπληροφορήθη τὰς μυστικὰς γερμανοτουρκικὰς συνεννοήσεις, παρώτρυνε τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Γεώργιον Α΄ νὰ σπεύσῃ νὰ καταλάβῃ τὴν Κρήτην. Ἐκ τούτου προεκλήθη ἡ αἰφνιδία καὶ ἀπροσδόκητος ἀποστολὴ εἰς Κρήτην τοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τιμολέοντα Βάσσον ἑλληνικοῦ στρατοῦ (τὴν 1 Φεβρουαρίου 1897) καὶ ὁ ἐκ τῆς κατοχῆς ταύτης προκύψας Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897.

Σήμερον τὰ κτήρια τοῦ παλαιοῦ τουρκικοῦ ναυστάθμου τῆς Σούδας χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ὡς στρατῶνες πυροβολικοῦ, ὁ δὲ συνοικισμὸς τῆς Τούζλας ἢ Ἀζιζιὲ καλεῖται Κάτω Σούδα καὶ ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ παρακειμένου ἑτέρου συνοικισμοῦ (τοῦ παρὰ τὸν παλαιὸν τουρκικὸν ναύσταθμον) ἰδίαν κοινότητα, τὴν τῆς Σούδας, ἔχουσαν ἐν ὅλῳ 1.300 κατοίκους. Ν. ΚΛΣ

—**Σούδα** *[Γεωγρ.]*. Νησὶς ἐν τῷ φερωνύμῳ Κρητικῷ κολπίζοντι λιμένι, προσκειμένη εἰς τὴν νοτίαν ἀκτὴν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀκρωτηρίου, διὰ στενοῦ πόρου, ὃν καθιστᾷ ἔτι στενότερον παρεμβολὴ δευτέρας νησῖδος καὶ μιᾶς βραχονησῖδος, αἵτινες πρὸ πολλοῦ ἀπεσπάσθησαν τῆς κυρίας νησῖδος (πλάτ. 35° 28′ 50″ Β., μῆκ. 24° 09′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1658: Suda bay and Khania). Ἐπιστέφεται ἀπὸ ἠρειπωμένον ἤδη ἐνετικὸν φρούριον καὶ φαρίσκον λευκοῦ σταθεροῦ φωτός. Λόγῳ τῶν λευκῶν ἀπορρώγων των ἐκαλοῦντο αἱ νησῖδες αὗται *Λευκαὶ* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Σ. Ε. Λ.

—**Σούδα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ ὁμωνύμου κόλπου (πλάτ. 35° 29′ 00″ Β., μῆκ. 24° 09′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536: Candia western portion), χωρίζον τὸν πρόκολπον τοῦ ἐνδοκόλπου καὶ ἐπιστεφόμενον ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ ποτε φρουρίου Ἰτζεδίν. Ὀλίγον ἔνδον ἡ θέσις τῆς ἀρχαίας *Ἄπτερα*. Λέγεται καὶ *Καλάμι*. Σ. Ε. Λ.

—**Σούδα Παλαιὰ** *[Γεωγρ.]*. Νησὶς Κρητική, δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κόλπον τῆς Σούδας (πλάτ. 33° 30′ Β., μῆκ. 24° 11″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia western portion) πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μαύρη Ἄκρη ἢ Πρῶτο. Νοτιοδυτικῶς αὐτῆς ὡραῖον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς. Λέγεται καὶ *Μαράθι*. Σ. Ε. Λ.

Σουδὰκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς ΝΑ. Κριμαίας, μεταξὺ Ἀλούστα (πλάτ. 40° 40′ 1/2 Β., μῆκ. 34° 25′ 1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3483: Cape Lukull to Cape Meganoru) καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Μεγανὸμ (ἀρχ. Κόραξ). Ἴσως ἡ *Λαγύρα* τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

Σουδὰν (Sudan, γαλλ. Soudan, ἀραβ. *Μπέλεντ-ἐς-Σουντάν*, ἤτοι «Χώρα τῶν Μαύρων»). Ὄνομα ὅπερ δίδεται εἰς εὐρύτατον τμῆμα τῆς Ἀφρικῆς, ἐκτεινόμενον πρὸς Ν. τῆς Σαχάρας, τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ πρὸς Β. τῆς Γουϊνέας, τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Κόνγκο, τῶν λιμνῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τῶν ὑψιπέδων τῆς Ἀβησσυνίας καὶ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἀπὸ τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου ἂς Κάσαρ. Συχνάκις ὑπὸ πολλῶν τὸ ὄνομα Σουδὰν χρησιμοποιεῖται πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ ἀνατολικοῦ μόνον μέρους τοῦ ὅλου τούτου τμήματος τῆς Ἀφρικῆς, ἤτοι τοῦ Ἀγγλοαιγυπτιακοῦ *Σουδὰν* (βλ. λ.).

Οἱ ἀρχαῖοι Ἄραβες γεωγράφοι ὠνόμαζον τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Ἀφρικῆς *Χώραν τῶν Μαύρων* ἢ *Νιγριτίαν*, διὰ τὸ χρῶμα τῶν φυλῶν, αἵτινες κατῴκουν αὐτήν. Διὰ τοὺς γεωγράφους τούτους τὸ Σουδὰν περιελάμβανεν ὁλόκληρον τὴν μέχρι τότε γνωστὴν Ἀφρικήν, τὴν ἐκτεινομένην πρὸς Ν. τῆς περιοχῆς, ἣν κατεῖχον οἱ Ἄραβες, οἱ Βέρβεροι καὶ οἱ Μαυριτανοί. Βραδύτερον, ἐφ' ὅσον ηὔξανον ὁλονὲν αἱ γνώσεις περὶ τῆς Ἀφρικῆς, τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδίδετο μόνον εἰς τὴν ἀμέσως πρὸς Ν τῶν ἀπὸ Β. γνωστῶν χωρῶν κειμένην περιοχήν. Οἱ νεώτεροι γεωγράφοι καὶ χαρτογράφοι ἐχρησιμοποίησαν κατὰ πρῶτον τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς ὁλόκληρον τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς Ἀφρικῆς, ὅπερ ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ νοτίου τμήματος τῆς Σαχάρας καὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ μέχρι τῶν ὑψιπέδων τῆς Ἀβησσυνίας. Κατόπιν ὅμως ἀπεχώρισαν τὰς πηγὰς τῶν ποταμῶν, οἵτινες ἐκβάλλουν εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, ὅπως ὁ Σενεγάλης, ὁ Γαμβίας καὶ ὁ Καζαμάντσε καὶ τὸ πολύπλοκον δίκτυον τῶν ποταμῶν τοῦ Ν., δώσαντες εἰς τὴν περιοχὴν αὐτῶν τὸ ὄνομα *Σενεγαμβία*. Μεταγενεστέρως ἀπεχωρίσθη καὶ τὸ ΝΔ. μέρος τοῦ παλαιοῦ Σουδάν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδόθη τὸ ὄνομα *Ἄνω Γουϊνέα*. Ἐπί τινα καιρὸν τὸ ὄνομα Σουδὰν εἶχεν ἀντικατασταθῆ διὰ τοῦ ὀνόματος Νιγριτία, ὅπερ ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν. Εἰδικώτερον σήμερον διὰ τῆς λέξεως *Σουδὰν* νοεῖται ἡ μεσόγειος χώρα, τῆς ὁποίας τὰ πρὸς Β. σύνορα συγχέονται πρὸς τὰ τῆς μεσημβρινῆς Σαχάρας, τὰ πρὸς Δ. καθορίζονται ὑπὸ τοῦ ἄνω ῥοῦ τοῦ Ἄνω Νίγηρος καὶ τοῦ ἄνω ῥοῦ τοῦ Σενεγάλη ποταμοῦ, τὰ πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Ἄνω Γουϊνέας, τῆς λίμνης Τσάντ, τῶν συνόρων τοῦ Κόνγκο καὶ τῶν λιμνῶν Ἀλβέρτου, Οὐγκάντα καὶ Ροδόλφου καὶ τὰ πρὸς Α. ὑπὸ τῶν ὁρίων τῆς Ἀβησσυνίας. Τὸ οὕτω καθοριζόμενον, ἄνευ σαφῶς διαγεγραμμένων ὁρίων, τμῆμα τῆς Ἀφρικῆς ὑπολογίζεται ὅτι ἔχει ἔκτασιν περίπου 6.500.000 τ. χλμ. καὶ περὶ τὰ 40.000.000 κατ. Γενικῶς εἰπεῖν τὸ Σουδὰν δὲν ἀποτελεῖ γεωγραφικὴν περιοχήν, ἀλλὰ σύνολον διαφόρων μουσουλμανικῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουν τὴν βόρειον ζώνην τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς, παρουσιάζοντα ἑνότητα ἐθνολογικὴν μᾶλλον ἢ φυσικὴν καὶ διατελοῦντα σήμερον πολιτικῶς ὑπὸ τὸν ἔλεγχον διαφόρων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων.

Τὸ Σουδὰν εἶναι χώρα πεδινή, μὲ πολλὰ μικρὰ ὑψώματα ὕψους 300—600 μ., ἐρειδομένη πρὸς Δ. ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Φούτα-Τζαλόν, πρὸς Ν. ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἄνω Γουϊνέας καὶ πρὸς Α. ἐπὶ τῶν ἀβησσυνιακῶν ὑψιπέδων.

—**Σουδὰν *Ἀγγλοαιγυπτιακόν***. Τὸ πρὸς ἀνατολὰς μεγαλύτερον μέρος τοῦ ὅλου Σουδάν. Εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν συγκυριαρχίαν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἀφ' ὅτου ἀνεκτήθη ὑπὸ ἀγγλοαιγυπτιακῶν στρατευμάτων ὑπὸ τὸν Κίτσενερ κατὰ τῶν μαγδιστῶν (1899), οἵτινες εἶχον καταλύσει (1882) τὴν αἰγυπτιακὴν κυριαρχίαν. Ἀπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Καΐρου (19 Ἰανουαρίου 1899) τὸ Ἀγγλοαιγυπτιακὸν Σουδὰν ἐκτείνεται εἰς τὰς παλαιὰς κτήσεις τῆς Αἰγύπτου, πλὴν τῶν δύο ἐπαρχιῶν Δουφιλὲ καὶ Οὐαδελάϊ, αἱ ὁποῖαι προσηρτήθησαν εἰς τὴν ἀγγλικὴν κτῆσιν τοῦ Οὐγάνδα. Τὰ σύνορα πρὸς βορρᾶν διέρχονται 30 μίλια βορείως τοῦ χωρίου Βάδι Χάλφα καὶ χωρίζουν τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου καὶ τὴν ἰταλικὴν Κυρηναϊκὴν κατὰ τὸν 24° μεσημβρινὸν ἀνατ. τοῦ Γκρήνουιτς ἀπὸ τοῦ Σουδάν. Πρὸς Α. τὰ σύνορα καθορίζονται ὑπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Ἐρυθρᾶς ἀπὸ τοῦ Μπὶρ Σαλατεῖν (πλ. 23° 10′) μέχρι τοῦ Ρὰς Κάσαρ (πλ. 18°, μῆκ. 38° 36′). Ἐκεῖθεν ἄρχεται ἡ δυτικὴ μεθόριος τῆς ἰταλικῆς Ἐρυθραίας μέχρι τοῦ ποταμοῦ Σέτιτ (πλ. 14° 20′, μῆκ. 36° 30′), ἐκεῖθεν δὲ πάλιν ἡ δυτικὴ μεθόριος τῆς Ἀβησσυνίας μέχρι τῆς λίμνης Ροδόλφου κατὰ τὸ Β. αὐτῆς ἄκρον. Ἡ πρὸς νότον μεθόριος τοῦ Σουδὰν χωρίζει τὴν λίμνην κατὰ τὸ ἀνατολικόν της τμῆμα ἀπὸ τὴν ἀποικίαν Κένυα, κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν ἀπὸ τὴν Οὐγάνδαν μέχρι τοῦ σημείου 3° 30′ βορ. πλ. καὶ 30° 50′ ἀνατολ. μήκους. Ἡ δυτικὴ μεθόριος χωρίζει τὸ Σουδὰν ἀπὸ τὸ Βελγικὸν Κόνγκο κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς τοῦ χωρισμοῦ τῶν ὑδάτων Νείλου καὶ Κόνγκου μέχρι τοῦ σημείου 5° βορ. πλάτ. καὶ 27° 30′ ἀνατ. μήκους καὶ ἐκεῖθεν, διευθυνομένη πρὸς Β., χωρίζει αὐτὸ ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Ἰσημερινὴν Ἀφρικήν. Ἡ οὕτως ὁριζομένη ἔκτασις ἔχει ἐπιφάνειαν 1.632.491 τετραγ. χλμ.

—[ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] ***Ὄρη***. Ἡ κυριωτέρα ὀροσειρὰ εἶναι ἡ νοτία συνέχεια τῆς ἀραβικῆς ἁλύσεως ἡ βαίνουσα παρὰ τὴν παραλίαν τῆς Ἐρυθρᾶς. Ὄρη γυμνὰ καὶ τραχέα, ὧν ὀνομαστότεραι κορυφαὶ εἶναι: τὸ *Τζέμπελ Σοτέρμπα* (2.220 μ.) ἢ *Τζέμπελ Τέν*, ἐπὶ τοῦ παραλλήλου τοῦ Βάδι Χάλφα, πρὸς βορρᾶν τοῦ Πὸρτ Σουδὰν τὸ *Τζέμπελ Ἴρμπα* (2.200 μ.), ἐγγὺς δὲ τοῦ Πὸρτ Σουδὰν τὸ *Τζέμπελ Ἐρκουΐτ* (1.097 μ.) καὶ μικρὸν βορειότερον τὰ ὀροπέδια *Σούμμιτ* (919 μ.) καὶ *Σιγκὰτ* (894 μ.). Ἐπίσης πρὸς Δ, καὶ ἰδίᾳ. εἰς Δαρφούρ, ὑπάρχουν ὑψίπεδα, ἀφ' ὧν αἱ ἀξιόλογοι ἐξάρσεις *Τζέμπελ Μάρρα* καὶ βορειότερον τὸ *Τζέμπελ Μεϊδόμπ*. Ὀνομαστὸν εἶναι τὸ *Τζέμπελ Μπαρκᾶς*, ἐντὸς τῆς μεγάλης καμπύλης τοῦ Νείλου. Εἶναι τὸ *Ἱερὸν ὄρος* τῶν ἐπιγραφῶν, τεράστιος μαστὸς πετρώδης, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ἐκτείνονται τὰ ἐρείπια τῶν Ναπάτων.

Ποταμοί. Τὸ Σουδὰν διασχίζει ὁ Νεῖλος ἀπὸ Ν. πρὸς Β., δεχόμενος ἐξ ἀνατολῶν μὲν τὰ ὕδατα τῶν μεγάλων παραποτάμων, ἀπὸ τοῦ Ἀβησσυνιακοῦ ὀροπεδίου κατερχομένων, *Σουπατ*, *Κυανοῦ Νείλου* καὶ *Ἀτβάρα*, ἐκ δυσμῶν δὲ τὰ τῶν *Μπαχρ ἐλ Ἄραμπ*, *Μπὰχρ ἐλ Γκαζάλ*, *Μπαχρ ἐλ Τζεμπελ* καὶ *Μπὰχρ ἐλ Ζεράφ* (βλ. λ. *Νεῖλος*).

Πάντες οἱ καταρράκται τοῦ Νείλου εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ Σουδάν, ἀριθμοῦνται δὲ κατὰ τὸν ἀνάρρουν τοῦ ποταμοῦ.

Λίμναι. Ἐντὸς τῶν συνόρων του τὸ Σουδὰν δὲν ἔχει λίμνας ἢ μόνον τὸ βόρειον ἄκρον τῆς *λίμνης Ροδόλφου* καὶ τὴν *λίμνην Νῶ*, ἡ ὁποία κυρίως δὲν εἶναι λίμνη ἀλλὰ ἡ συμβολὴ τῶν μεγάλων παραποτάμων Γκάζαλ καὶ Τζέμπελ, ὅπου ἡ νησὶς Νῶ.

Ἔρημοι. Τὸ μέγιστον μέρος τῆς χώρας ἑκατέρωθεν τοῦ Νείλου εἶναι ἀμμοσκεπὴς ἔρημος, μεταξὺ δὲ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς ἡ *Ἀραβική*. Αἱ δύο μεγάλαι καμπαὶ τοῦ ποταμοῦ μεταξὺ Χαρ-

Digitized by Google

τοὺμ καὶ Βάδι Χάλφα ἐπίσης. Πρὸς δυσμὰς τούτου καὶ βορείως τοῦ Δαρφοὺρ ἡ *Σαχάρα*.

Ὀάσεις. Ὑπάρχουν καί τινες ὕφοροι ὀάσεις, ὅπως αἱ *Κουρκοὺρ* καὶ *Δουνκοὺτ* εἰς τὴν Λιβυκὴν ἔρημον, αὕτη μὲν ἐπὶ τοῦ Τροπικοῦ, ἐκείνη δὲ μικρόν τι βορειοδυτικῶς. Ἔπειτα ἡ *Σελιμὲ* (21° 20′ βορ. πλάτ. καὶ 29° 30′ ἀνατ. μήκ.), *Μπὶρ Σουλτὰν* (18° βορ. πλάτ. καὶ 27° ἀνατ. μήκ.) καὶ *Μπὶρ Μιλένι* ἐγγύτατα καὶ νοτιοανατολικῶς ἐκείνης.

Νῆσοι. Νησῖδές τινες ὑπάρχουσιν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, οἷα ἡ *Δοκχάνα* νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς Ραουαί. Ἐκ τῶν σκοπέλων τῆς Ἐρυθρᾶς ἀξιολογώτεροι εἶναι οἱ *Ἀδελφοί*, δύο νησῖδες ἐκ κοραλλίων πλατεῖαι, μὲ φάρον 21 μ. 80 ὕψ., ἀκτῖνα ὁρατότητος 12 ναυτ. μιλ., εἰς ἀπόστασιν δὲ 100 ναυτ. μιλ. περίπου νοτιώτερον ἡ κακίστης φήμης εἰς τοὺς ναυτικοὺς ὕφαλος *Δαίδαλος*, ἐπίσης κοραλλιογενής, μὲ φάρον δικτυωτὸν 18 μ. 60 ὕψ. καὶ ἀκτῖνα ὁρατότητος 14 ναυτ. μιλ. Ὑπάρχουν νῆσοι καὶ ἐντὸς τοῦ Νείλου, λεγόμεναι *Γκεζίραι*, ὧν

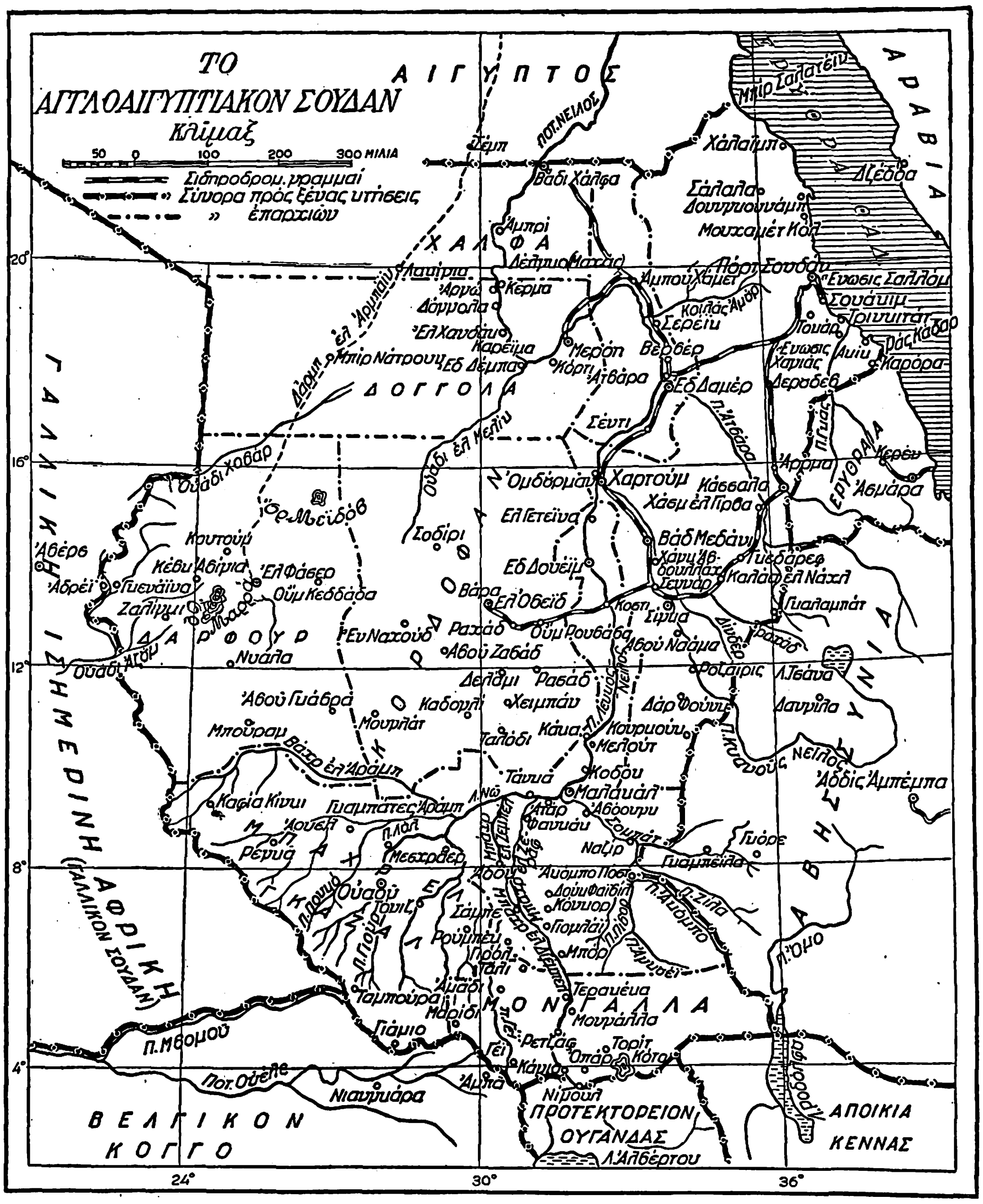

πολλαὶ καλλιεργοῦνται. Ἀξιομνημόνευτος εἶναι ἡ *Νῶ*, ὅπου ἔφθασαν οἱ ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἀποσταλέντες πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου δύο κεντυρίωνες.

Λιμένες. Θαλάσσιοι μὲν εἶναι δύο: τὸ *Πὸρτ-Σουδὰν* καὶ τὸ *Σουάκειμ* ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς. Ποτάμιοι λιμένες ἐγκατέστησαν καθ' ὅλα ἐφωδιασμένοι εἰς *Βάδι-Χάλφα*, *Ἀμποῦ-Χάμετ* καὶ *Χαρτούμ*.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τῆς χώρας εἶναι ποικίλον. Τὰ θερμότερα καὶ νοσηρότερα μέρη εἶναι τὰ πρὸς νότον ταπεινὰ καὶ ὑδροβριθέστατα. Τὰ πρὸς βορρᾶν, χάρις εἰς τὰς ἐρήμους, εἶναι ξηρὰ καὶ ὑγιεινά. Ἡ μεγίστη θερμοκρασία συμπίπτει τὸν μῆνα Μάϊον, ἀνερχομένη ἐνίοτε (Χαρτοὺμ) εἰς 45° Κ, ἡ δ' ἐλαχίστη τὸν Δεκέμβριον, ἀνερχομένη εἰς 26°6 Κ. Λόγῳ τῆς ἐκ μεγάλων ἐρήμων καὶ μεγάλων ποταμῶν ἐδαφικῆς συστάσεως τῆς χώρας, ἡ κατανομὴ τῆς βροχῆς εἶναι ἀξιοσπούδαστος. Εἰς τὸ Κάϊρον σημειοῦνται εἴκοσιν ἡμέραι βροχεραὶ ἐτησίως, ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρις Ἀπριλίου συμπεριλαμβανομένου. Μεταξὺ Ἀσουὰν καὶ Δόγγολας ὀλίγαι βροχεραὶ ἡμέραι σημειοῦνται τὸν χειμῶνα, τὸ δὲ θέρος, πολὺ σπανίως, καταιγίδες χειμαρρώδεις. Πρὸς Β. τῆς Κάσσαλας ὀλίγαι ἐλαφραὶ βροχαὶ πίπτουν μεταξὺ Αὐγούστου καὶ Ἰανουαρίου, ἰδίως εἰς τὰ λοφώδη μέρη, καὶ ἐνίοτε κατὰ τὸ ἔαρ ἰσχυρότεραι. Ἡ πρώτη πλήμμυρα τοῦ Χὼρ Μπαράνια φθάνει εἰς Τοκὰρ περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου, τὸ δὲ πλῆθος τῶν κατόπιν πλημμυρῶν του ποικίλλει μεγάλως ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος. Ἡ κυρίως περίοδος τῶν βροχῶν εἰς τὸν ἄνω Κυανοῦν Νεῖλον, τὸν Ἀτβάραν καὶ τὴν Ἀβησσυνίαν ἀρχίζει ἐντὸς τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου τοῦ Ἰουνίου, αἱ δὲ τελευταῖαι βροχαὶ πίπτουν τὸ τέλος τοῦ Σεπτεμβρίου.

Ἡ περίοδος τῶν βροχῶν εἰς τὰ βόρεια τῆς ἐπαρχίας Μπὰχρ ἐλ Γκάζαλ ἀρχίζει ἀπὸ 1 Ἀπριλίου καὶ λήγει τὴν 31 Ὀκτωβρίου, ἐνῷ εἰς τὰ νότια αὐτῆς ἀπὸ τῆς 15 Μαρτίου μέχρι 30 Νοεμβρίου. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Χαρτοὺμ καὶ τὴν ἔρημον Μπαγιούδαν αἱ βροχαὶ σημειοῦνται διαφορώταται ἀπὸ τῶν μέσων Ἰουνίου μέχρι Σεπτεμβρίου, διαρκοῦσαι 15 ἡμέρας κατὰ διαλείμματα. Ἐσημειώθη ὅμως ἀνομβρία ἐξαιρετικῶς ἐπὶ δύο συνεχῆ ἔτη. Εἰς τὰ νότια τοῦ Κορδοφὰν αἱ βροχαὶ ἀρχίζουν τὸν Μάϊον καὶ παύουν τὸν Ὀκτώβριον, ἐνῷ εἰς τὸ κεντρικὸν Κορδοφὰν ἡ βροχερὰ περίοδος διαρκεῖ ἀπὸ Ἰουνίου μέχρι Σεπτεμβρίου, εἰς δὲ τὸ βόρειον Κορδοφὰν συμβαίνει ὅ,τι καὶ εἰς Χαρτούμ. Εἰς τὸ Δαρφοὺρ αἱ βροχαὶ ἀρχίζουν τὸν Ἰούνιον καὶ φθάνουν τὸ μέγιστον αὐτῶν κατὰ τὸν Αὔγουστον. Εἰς τὸν ἄνω Λευκὸν Νεῖλον καὶ τὸ Ρετζάφ ραγδαῖαι καὶ θυελλώδεις βροχαὶ πίπτουν ἀπὸ Σεπτεμβρίου μέχρι Νοεμβρίου, εἰς δὲ τὸ Σομπὰτ ἀπὸ Ἰουνίου μέχρις Ὀκτωβρίου. Ἐν γένει τὸ κλῖμα τοῦ Σουδὰν εἶναι ξηρὸν καὶ ὑγιεινὸν εἰς τὰ βόρεια, ἐνῷ εἰς τὰ νότια καὶ νοτιοδυτικὰ ὑγρὸν καὶ νοσῶδες, ἕνεκα τῶν ἑλῶν καὶ τῶν ἐντόμων. Ἡ ὑγρασία τῶν παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν ἀκτῶν εἶναι πολλή, ἀλλ' ὄχι νοσηρά. Ἐκ τῶν ἐπιπολαζόντων νοσημάτων συνηθέστατοι εἶναι οἱ ἑλώδεις καὶ αἱ ἐντερικαὶ παθήσεις. Συνήθως τοὺς ἑλώδεις πυρετοὺς ἐπακολουθεῖ ὁ λεγόμενος μαῦρος πυρετός. Ἐπίσης ἡ νόσος καλὰ ἀζάρ.

Φυσικὰ φαινόμενα. Τοιαῦτα εἶναι: 1) Τὸ *χαμπούμπ*, καθ' ὃ εἰς ἐλαφρὸν φύσημα τοῦ ἀέρος ἡ ἄμμος τῶν ἐρήμων αἴρεται εἰς μέγα ὕψος. Ἕνεκα δὲ τῆς ἀνίσου ἀκτινοβολίας τοῦ ὑπερθερμαινομένου ἐδάφους, ποῦ μὲν ἀμμώδους, ποῦ δὲ ἑλώδους, γεννῶνται συχνότατα σίφωνες. Τότε σχηματίζονται νέφη ἄμμων πολλῶν χιλιομέτρων μήκους καὶ βάθους, τὰ ὁποῖα σταματοῦν τὰς σιδηροδρομικὰς ὁλκὰς καὶ πᾶσαν κίνησιν. Ὅταν ὁ παρασύρων αὐτὰ ἄνεμος εἶναι ὁρμητικός, τὸ χαμποὺμπ διαρκεῖ περὶ τὰς δύο ὥρας, ἄλλως συνεχίζεται ἐπὶ 10 πολλάκις ὥρας. Εἰς τὴν ὕπαιθρον αἱ ζημίαι τῶν συνοικισμῶν καὶ ἀγρῶν καὶ οἱ κίνδυνοι τῶν ὁδοιπόρων εἶναι σοβαροί. 2) Ὁ *ἀντικατοπτρισμός*.

Πανίς. Ἐκ τῶν ζῴων ἀξιολογώτερα εἶναι ἡ κάμηλος μὲ ἕνα ὕβον, χρησιμεύουσα ὡς δρομὰς εἰς τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικὰ μέρη, ἐνῷ εἰς Κορδοφὰν εἶναι πολὺ σπανία. Τὰ καραβάνια τῶν μονύβων τούτων καμήλων διασχίζουν ἀπεράντους ἐρήμους. Ἐπίσης χρησιμεύει εἰς τὸ καμηλοβατικὸν σῶμα τῆς ἀγροτικῆς ἀστυνομίας. Ἡ ταχύτης της ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὴν τοῦ σιδηροδρόμου. Ὁ θὼς (τσακάλι) ἀφθονεῖ πολύ. Οἱ ἰθαγενεῖς τοὺς συλλαμβάνουν μικροὺς καὶ τοὺς πωλοῦν εἰς τὰς πόλεις, ὅπου τιθασεύονται καὶ ἡμερώνουν ὡς ἀρνία. Τὸ κρέας των εἶναι ἀρκετὰ νόστιμον. Ἡ στρουθοκάμηλος, ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰ νοτιοανατολικά, παρὰ τὴν Ἀβησσυνίαν. Πολλοὶ Σουδανοὶ τὴν κυνηγοῦν διὰ τὰ πτερά της καὶ τὴν ἀνατρέφουν. Διὰ τὸ κυνήγιόν των, τὸ ὁποῖον εἶναι εὐχάριστον καὶ εὔκολον, ἀπαιτεῖται εἰδικὴ ἄδεια. Αἱ ἀγοραί των εἶναι εἰς Ὄμδουρμαν καὶ Ἐλ Ὀμπεῖτ. Ἡ ὕαινα (ντάπια) ζῇ κατὰ ἀγέλας εἰς τὰ ἀνατολικὰ πρὸς τὴν Ἐρυθραίαν. Ὁ λέων ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Κουλουσίτ. Ὁ σκίουρος εἰς τὴν αὐτὴν περιοχήν. Ὁ κροκόδειλος εἰς τοὺς δύο Νείλους καὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς τοῦ Δαρφούρ. Κυνηγεῖται διὰ τὸ δέρμα του καὶ τὰ ζῳολογικὰ μουσεῖα. Ὁ ἐλέφας. Ἡ ἀγορὰ καὶ ἐπεξεργασία τῶν χαυλιοδόντων του γίνεται εἰς τὸ Ὄμδουρμαν. Τὰ ἄλλα ζῷα τὰ ἀφθονοῦντα εἰς Σουδὰν εἶναι αἱ λεοπαρδάλεις, τίγρεις, ἔλαφοι, ἀντιλόπαι, ἱπποπόταμοι, ρινόκεροι, βούβαλοι, πίθηκοι. Ὅλως ἰδιάζοντα εἴδη πιθήκων τοῦ Σουδὰν εὑρέθησαν ἐζωγραφημένα πιστῶς εἰς τοιχογραφίας μινωϊκὰς τῆς Κρήτης. Ἀφθονεῖ ἐπίσης καὶ τὸ πρόβατον, μὲ οὐρὰν ἰσχνὴν καὶ ἄνευ λίπους, τὸ ὁποῖον ἐξάγεται εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐπίσης βόες καὶ ὄνοι μικροῦ μὲν ὕψους ἀλλ ἐξαιρέτως εὐκίνητοι. Πτηνὰ καὶ ἔντομα ἀπαντῶσι ποικίλα ἐν Σουδάν: ἄγριοι ἰνδιάνοι, ἄγριαι χῆνες, τρυγόνια, πέρδικες, λευκοὶ κόρακες ἐντομοφάγοι, μύες, ὄφεις ποικίλων εἰδῶν καὶ μεγεθῶν, σκορπίοι ἀφθονώτατοι, εἶδος μύρμηκος καταστρεπτικοῦ (ἄρδα), μαῦραι μυῖαι μὲ κέντρον ὀξὺ καὶ σκληρὸν (σερούτ), μυριάδες λευκῶν μυρμήκων εἰς τὰς νοτίους ἐπαρχίας, λίαν καταστρεπτικῶν, κώνωπες κατὰ νέφη εἰς τὰ ἑλώδη μέρη, ἀκρίδες κλπ.

—[ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] Κυριώτερα ἐκ τῶν προϊόντων εἶναι: κόμμι, μὲ ἐτησίαν ἐξαγωγὴν 700 χιλ. λιρ., ὁ βάμβαξ, οὗ ἡ παραγωγὴ φθάνει εἰς τὴν περιφέρειαν Τοκὰρ τὸ μέγιστον ὅριον, 30.000 καντάρια. Ἡ ὅλη τῆς χώρας ἐξαγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 50—60 χιλ. καντάρια. Χάρις εἰς τὰ μεγάλα ἀρδευτικὰ ἔργα ἡ παραγωγὴ θὰ πολλαπλασιασθῇ ταχέως. Ἐκ τῶν κτηνῶν ἀνατρέφονται: πρόβατα, βόες, ὄνοι κλπ., ἀξίας ἐτησίως 1 000.000 λιρ. Παράγεται ἐπίσης ντούρα, αὐτοφυὴς πόα ἐπέχουσα θέσιν κριθῆς, λίαν ὀρεκτικὴ τροφὴ τῶν ζώων, ἀξίας 100 χιλ. λιρ. ἐτησίως, σήσαμον, σένα (κιννᾶ), ἔβενος, μπαμποῦ, ἐλεφαντόδους, πτερὰ στρουθοκαμήλων κλπ.

Ἀρδευτικὰ ἔργα. Ἀπὸ τὰς πρώτας μερίμνας τῶν Ἄγγλων πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἀπεράντου κτήσεως ἦτο ἡ γεωργικὴ ἐκμετάλλευσις αὐτῆς, πλουσιωτάτης εἰς ὕδατα προσάγοντα παχεῖαν ἰλὺν εἰς τὰς πλημμυρουμένας ὑπ' αὐτῶν γαίας. Ἀπεφασίσθη νὰ κατασκευασθῶσι πρὸς τοῦτο δύο μεγάλοι νειλοφράκται, ὧν ὁ εἷς ἐπερατώθη τῷ 1926, στοιχίσας 13 ἑκτμ. λιρῶν. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Κυανοῦ Νείλου εἰς τὸ Μάκουαρ, παρὰ τὸ Σενάρ, 269 χλμ. ΝΑ τοῦ Χαρτούμ. Ἔχει μῆκος 2 χλμ. καὶ σχηματίζει δεξαμενὴν χωροῦσαν 50 δισεκατομμύρια γαλόνια ὕδατος. Ὁ ἕτερος νειλοφράκτης θ' ἀρχίσῃ εἰς τὸ Τζέμπελ Ἄουλυ, 24 χλμ. Ν. τοῦ Χαρτοὺμ ἐπὶ τοῦ Λευκοῦ Νείλου (βλ. νειλοφράκται). Πολλαχοῦ τῶν ποταμῶν ἐπεχωματώθησαν τὰ ταπεινὰ σημεῖα τῶν ὀχθῶν, τὸ δὲ δίκτυον τῶν ἀπ' αὐτῶν διωρύγων καὶ μάσραφ ἐξετελέσθη μετὰ τῆς μεγαλυτέρας ἐπιμελείας. Ἄλλος φράκτης ἔγινεν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκάς, ὅστις κατερχόμενος ἀπὸ τῶν αἰθιοπικῶν ὀρέων ἀρδεύει τὴν περιοχὴν τῆς Κάσσελας, γονιμωτάτην.

Ἁλυκαί. Πρὸς βορρᾶν τοῦ Πὸρτ Σουδὰν ὑπάρχουν δύο ἁλυκαί, ἀφ' ὧν ἐξάγεται πολὺ ἅλας, ἐπαρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ Σουδὰν καὶ ἐξαγόμενον εἰς Ἀβησσυνίαν. Ἡ πρώτη εἶναι εἰς Ντάρα, 30 χλμ. βορειοδυτικῶς τοῦ Πὸρτ Σουδάν. Εἶναι φυσικὴ μεταξὺ λόφων, ἀπέχουσα 800 μ. τῆς θαλάσσης, μεθ' ἧς συγκοινωνεῖ ὑπογείως. Ἡ συλλογὴ ἀνέρχεται εἰς 10 χιλ. τόννων ἐτησίως. Τὸ μονοπώλιον ἔχει ἐκχωρηθῆ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Λορεντζάτου. Ἡ ἄλλη εἶναι εἰς θέσιν Ρουάγια, 70 χλμ. ΒΔ τοῦ Πὸρτ Σουδάν. Εὑρίσκεται ἐπὶ νήσου ἀπεχούσης τῆς ἀκτῆς 5 χλμ. καὶ εἶναι τεχνητή. Παρέχει ἐτησίως 15 χιλ. τόννων καὶ ἔχει ἐκχωρηθῆ εἰς τὴν ἑταιρείαν «A. Frank and Co». Οἱ ἰθαγενεῖς μεταφέρουν μεγάλας ποσότητας ἅλατος

Digitized by Google

εἰς Ἀβησσυνίαν καὶ τὰς ἀνταλλάσσουν πρὸς καφέν, τὸν ὁποῖον μεταφέρουν εἰς Χαρτούμ.

Χρυσωρυχεῖα. Τὰ χρυσωρυχεῖα εἶναι δύο: τούτων τὸ δεύτερον εὑρίσκεται ἐν ἐκμεταλλεύσει. Τὸ πρῶτον κεῖται εἰς Οὖμ Ναβάρδι, νοτιοδυτικῶς τοῦ Χάλφα. Ἐκ τοῦ σιδηροδρόμου Χάλφα—Χαρτοὺμ ἀποσπᾶται μικρὰ διακλάδωσις μέχρις αὐτοῦ. Τὸ δεύτερον εἶναι εἰς τὴν θέσιν Γκαμπαῒτ (Waoly Oyo mine), ἀπέχουσαν τοῦ Πὸρτ Σουδὰν 4 ἡμ. διὰ καμήλου, καὶ τὸ ἐκμεταλλεύεται ἡ ἑταιρεία «Gabait Tributing Syndicate Ltd», ἔχουσα τὴν ἕδραν ἐν Λονδίνῳ.

—[ΠΟΛ. ΓΕΩΓΡ.] *Πληθυσμός*. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Σουδὰν ἀνέρχεται εἰς (1930) 5.605.818 κατ., διακρινομένους εἰς Νέγρους, Ἄραβας καὶ τοὺς γηγενεῖς Νιὰμ-Νιάμ. Οἱ Νέγροι κατοικοῦν τὸ νότιον καὶ κεντρικὸν Σουδάν. Οἱ Ἄραβες τὸ δυτικὸν καὶ βορειοδυτικόν, οἱ δὲ γηγενεῖς, ἀνήκοντες εἰς διαφόρους φυλάς, καὶ ἰδίως τοῦ Ἀζαδέ, κατοικοῦν τὸ ἀνατολικὸν καὶ νοτιοανατολικόν. Πλὴν τούτων ὑπάρχουν εἰς τὰς πόλεις καί τινα κέντρα ἐμπορικὰ 4 000 Ἕλληνες καί τινες Σύροι, Αἰγύπτιοι, Ἀρμένιοι καὶ Εὐρωπαῖοι, ἐξ ὧν οἱ Ἄγγλοι, κατέχοντες τὴν χώραν, εἶναι οἱ πολυαριθμότεροι. Ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν, 66 % εἶναι Μουσουλμᾶνοι, οἱ δὲ λοιποί, ἰδίως οἱ Νέγροι, εἶναι φετιχισταί. Ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν πληθυσμῶν τοῦ Σουδὰν ἔγινεν ἀπὸ τῶν Β.ΒΑ. πρὸς τὰ ΝΔ. διὰ διαδοχικῶν κυμάτων μεταναστῶν Ἀράβων Βεδουΐνων, ἐλθόντων ἐξ Ἀραβίας ἀπὸ τοῦ Ζ'—Θ' αἰῶνος μ. Χ. Ἡ κατανομὴ τῶν φυλῶν ἔχει ὡς ἑξῆς:

1) Ἀραβικαὶ φυλαὶ ἢ ὁμιλοῦσαι τὴν ἀνατολικὴν ἀραβικὴν διάλεκτον εἶναι: οἱ *Δζααλὶν* (ὑποδιαιρούμενοι εἰς *Σααδάβ*, *Νιφιάβ*, *Κιτιάβ*) καὶ οἱ *Δζαβαμία* (ὑποδιαιρούμενοι εἰς 5 φατρίας). Πάντες οὗτοι διαιτῶνται μεταξὺ Ἀτβάρα καὶ Κορδοφάν. Ἔπειτα οἱ *Τζοχεῖνα* ἀπὸ Σενaὰρ μέχρι Κορδοφάν. Οἱ *Μπακκάρα* ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ μέσου ροῦ τοῦ Λευκοῦ Νείλου μέχρι τῆς Τσάδ, διήκοντες διὰ τῆς ἐπαρχίας Μπάχρ ἐλ Γκάζας καὶ ὑποδιαιρούμενοι εἰς πολλὰς φατρίας. Συγγενεῖς πρὸς τούτους εἶναι αἱ πέντε φυλαὶ τῶν *Ἀμπάλα* καμηλατῶν. 2) Νουβικαὶ φυλαὶ χαμιτικαὶ αὐτόχθονες εἶναι οἱ *Μπισαρίν*, ζῶντες εἰς τὸ ἀκρότατον βόρειον ἐν Χαδενδόᾳ, οἱ *Καβάχλα*, μιγάδες Ἄραβες θεωροῦντες ἑαυτοὺς ἀπογόνους τοῦ Ζομπεΐρ, οἱ *Νουβάδες* πρὸς Β. τοῦ Χάλφα, ὁμιλοῦντες τὴν διάλεκτον *ροτᾶνα*, οἱ *Δανάγλα*. Οἱ *Τουντζούρ*, προελθόντες ἐκ Δόγγολα, εἶναι παλαιοὶ Χριστιανοί, Νοβάδες, ὅπως εἶναι καὶ οἱ *Μιδόβ* 3) Φυλαὶ ἡμιβερβερικαὶ τοῦ βορείου Δαρφοὺρ εἶναι οἱ *Τιμποῦ-Γκοραάν*, οἱ *Βέρτοι*, *Ζαγκάβα*, καὶ εἰς τὴν Δόγγολαν οἱ *Χαβαβίρ*. 4) Φυλαὶ ἡμινεγριτικαὶ τοῦ νοτίου Δαρφοὺρ εἶναι οἱ λεγόμενοι *Χαυάγκ*. Μία τῶν φατριῶν των εἶναι οἱ *Φώρ*, προσφάτως δεχθέντες τὸν μωαμεθανισμόν, ἀλλ' ἀκόμη λατρεύοντες τὸν ὄφιν. 5) Μετανάσται εἶναι *Πεῦλοι* εἰς τὸ ὄρος Μάρρα, ἐλθόντες τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Πᾶσαι αἱ φυλαὶ αὗται εἶναι μουσουλμανικαί. 6) Αἱ ὀλίγαι ἀβησσυνιακαὶ οἰκογένειαι κατοικοῦν τὴν ἐπαρχίαν Γκαλαβάτ, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀβησσυνιακὴν ἐπαρχίαν τῆς Ματέμμας. 7) Ἀνυπότακτοι ἀκόμη φυλαὶ ὑπάρχουν ὀλίγαι. οἱ *Λάου* εἰς τὸ Νουέρ, οἱ *Νιγίμα* εἰς τὰ ὄρη Νοῦβα καὶ οἱ *Τουρκχάνα*, ΒΔ τῆς λίμνης Ροδόλφου, ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν Ἀβησσυνῶν. Γενικῶς οἱ Σουδανοὶ ὁμιλοῦν τὴν ἀραβικήν, διαφόρως ἐφθαρμένην κατὰ τόπους.

Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1932 ὁ ἀριθμὸς τῶν ξένων ἐν Σουδάν, κατανεμομένων εἰς τὰς τρεῖς κυρίως πόλεις Χαρτούμ, Β. Χαρτοὺμ καὶ Ὀμδουρμαν, ἀνέρχεται εἰς 9.197 καὶ εἰς 32 διὰ τὴν λοιπὴν χώραν. Ἐκ τούτων 573 εἶναι Βρεττανοί, 1.965 Ἕλληνες, 885 Σύροι, 3.447 Αἰγύπτιοι, 1.957 Φελλάχοι καὶ ἰθαγενεῖς τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, 393 Ὑεμενῖται καὶ 121 Ἀβησσυνοί.

Θρησκεία. Ἐπίσημος θρησκεία τῆς χώρας εἶναι ἡ μουσουλμανική, τὴν ὁποίαν ὁμολογοῦσι τὰ 4/5 τῶν κατοίκων. Μία μόνον φυλὴ Νέγρων εἶναι εἰδωλολάτρις. Ὑπάρχουν ὅμως 3.000 ἀγγλικανοὶ ὑπὸ ἐπίσκοπον, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1920 ἀνέλαβε τὴν πνευματικὴν ἀρχηγίαν καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀγγλικανῶν. Ἐπίσης ἑδρεύει ἐν Ὀμδουρμαν ἀμερικανικὴ ἀποστολή, ἐν Χαρτοὺμ καθολικὴ ἀποστολή, Κόπται περὶ τὰς 3.000, κυρίως ἐν Χαρτούμ, Ἕλληνες ὀρθόδοξοι περὶ τὰς 3.000, ἐλάχιστοι Ἀρμένιοι καὶ ἐλάχιστοι Σύροι ὀρθόδοξοι.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς 14 μουδηρίας (νομούς, ἀγγλ. province), ἑκάστη τούτων εἰς τμήματα (district) καὶ τούτων ἕκαστον εἰς μαμουρίας (ἐπαρχίας). Τὴν κυβέρνησιν ἀποτελεῖ εἷς γενικὸς διοικητὴς μεθ' ἑνὸς ἰδιαιτέρου γραμματέως καὶ ἑνὸς ἐλεγκτοῦ. Διορίζεται ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου τῇ προτάσει τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Περὶ αὐτὸν ὑπάρχει τετραμελὲς συμβούλιον ἐκ τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ τοῦ νομικοῦ γραμματέως, ὡς καὶ τοῦ καΐδ ἐλ Ἄμμ, ὡς ὑπουργῶν. Ἐν Καΐρῳ ἑδρεύει πράκτωρ τοῦ Σουδάν. Πάντες οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν εἶναι Ἄγγλοι, τῶν δὲ ὑποδιοικήσεων εἶναι Αἰγύπτιοι, οἱ ὁποῖοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ ἰθαγενῶν. Ἐπίσης Ἄγγλοι ἀποτελοῦν τὰς διευθύνσεις καὶ τὰ ἐπιτελεῖα τῶν κυριωτέρων ὑπηρεσιῶν, σιδηροδρόμων ἐν Ἀτβάρᾳ, ταχυδρομείων ἐν Χαρτούμ, τελωνείων ἐν Σιγκὲτ κλπ. Διὰ τὴν δικαιοσύνην ὑπάρχουν τὰ πολιτικὰ δικαστήρια προεδρευόμενα ὑπὸ Ἄγγλων, καὶ τὰ θρησκευτικὰ εἰς τὰς ἐπαρχίας, συγκείμενα ἐκ νομοδιδασκάλων Ἀράβων μετὰ ἐπιτρόπων κυβερνητικῶν. Αἱ κυριώτεραι πόλεις εἶναι: Χαρτούμ, Ὀμδουρμαν, Ἐλ Ὀμπεΐτ, Οὐὰδ Μεδάνι, Σενaάρ, Κωστῆ, Ἐδ Δουείμ, Ἄμπα, Φασόδα, Μουγκάλλα, Γονδοκόρο, Βέρβερ, Ἀτβάρα, Ἐλ Δάμερ, Σέντι, Οὐὰδ Μπενάγια, Ἀμποῦ Χάμετ.

Συγκοινωνία. Ἅμα τῇ ἀνακτήσει τοῦ Σουδὰν οἱ Ἄγγλοι ἐφρόντισαν, ὥστε διὰ τοῦ δικτύου τῶν σιδηροδρόμων ὄχι μόνον νὰ ὑπηρετηθῇ ἡ ἀσφάλεια τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκονομική της πρόοδος. Τὸ δίκτυον ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Βάδι Χάλφα καὶ βαίνει εὐθὺ πρὸς τὸ Ἀμποῦ Χάμετ ΝΑ. διὰ τῆς ἐρήμου, ὥστε νὰ ἀποφύγῃ τὴν μεγάλην καμπὴν τοῦ ποταμοῦ καὶ τοὺς κατ' αὐτὴν καταρράκτας. Ἐκεῖθεν, βαίνουσα παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Νείλου, φθάνει εἰς Χαρτούμ. Δύο βραχίονες ἐν τούτοις ἀποσπῶνται ἀπ' αὐτῆς: εἷς ἀπὸ τοῦ Ἀμποῦ Χάμετ, βαίνων νοτιοδυτικῶς μέχρι Μερόης, καὶ ἕτερος ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀτβάρας, βαίνων βορειοανατολικῶς μέχρι τοῦ Πὸρτ Σουδάν. Μικρὸν πρὶν ἢ φθάσῃ οὗτος εἰς Πὸρτ Σουδὰν διχάζεται καὶ εἷς μὲν κλάδος βαίνει πρὸς τοῦτο, ὁ ἕτερος δὲ πρὸς τὸ Σουάκειμ. Ἀπὸ τοῦ κλάδου τούτου Ἀτβάρα—Σουάκειμ, κατὰ τὸ Χάϊδα Γιούν, ἐκφεύγει ἄλλος βραχίων εὐθὺς πρὸς νότον, ὅστις φθάνων εἰς Κάσσαλαν, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ἐρυθραίας, κάμπτεται πρὸς τὰ ΝΝΔ μέχρι τοῦ Σενaὰρ καὶ ἐκεῖθεν, βαίνων βορειοδυτικῶς, φθάνει εἰς Χαρτούμ. Ἀπὸ τοῦ Σενaὰρ ἐκφεύγει ἰδιαίτερος κλάδος πρὸς τὰ νοτιοδυτικά, ὅστις διερχόμενος τὸν Λευκὸν Νεῖλον κατὰ τὴν πόλιν Κωστῆ φθάνει εἰς Ραχὰδ καὶ ἀπ' αὐτοῦ, καμπτόμενος πρὸς ΒΔ, περατοῦται εἰς τὴν πόλιν Ἐλ Ὀμπεΐτ. Ἡ λοιπὴ συγκοινωνία διεξάγεται τακτικὴ διὰ ποταμοπλοίων καὶ αὐτοκινήτων μέχρι τῶν Μεγάλων Λιμνῶν. Πλὴν τούτων ὑπάρχει τακτικὴ συγκοινωνία δι' ἀεροπλάνων μετὰ τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ Καΐρου. Τὰ ὑπερωκεάνια τὰ διερχόμενα διὰ τῆς διώρυγος Σουὲζ πρὸς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν ἢ ἀπὸ τούτου πρὸς τὴν Μεσόγειον προσεγγίζουν εἰς Πὸρτ-Σουδὰν πρὸς ἀνεφοδιασμὸν καὶ ἐμπορικὴν καὶ ἐπιβατικὴν ὑπηρεσίαν.

Τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν διεξάγουν οἱ σιδηρόδρομοι, τὰ ποταμόπλοια, αὐτοκίνητα, κάμηλοι, ὄνοι καὶ ἀερόπλανα, ἔτι δὲ καὶ τὰ εἰς Πὸρτ Σουδὰν προσεγγίζοντα ὑπερωκεάνια. Οἱ κυβερνητικοὶ τηλέγραφοι ὑπηρετοῦν τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὴν μετὰ τῆς Αἰγύπτου συνεννόησιν, τὴν δὲ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡ ἀγγλικὴ ἑταιρεία Eastern Telegraph. Ἀσύρματοι ὑπάρχουν εἰς Χαρτούμ, Ἀτβάραν, Πὸρτ Σουδάν. Τὸ τηλεφωνικὸν δίκτυον λειτουργεῖ πρῶτον καθ' ὅλην τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμήν, ἔπειτα δὲ μεταξὺ τῶν κυριωτέρων πόλεων. Τὸ Σουδὰν ἔχει ἰδιαίτερα γραμματόσημα, ἐφ' ὧν παριστάνεται Σουδανὸς ἔνοπλος ἐπὶ δρομάδος.

Ἐκπαίδευσις. Εἰς τὰ κυβερνητικὰ σχολεῖα τοῦ βορείου Σουδὰν φοιτῶσι 43.022 μαθηταί. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ 22 σχολεῖα θηλέων στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, εἰς ἃ φοιτῶσι 2.045 κοράσια. Εἰς τὰ τοῦ νοτίου Σουδὰν φοιτῶσιν ἄρρενα 2.374. Πλὴν τούτων ξέναι κοινότητες καὶ ἱεραποστολαὶ διατηροῦν ἰδικά των σχολεῖα 38, μὲ 3.868 μαθητάς.

Νόμισμα. Τὸ ἐπίσημον νόμισμα εἶναι ἡ αἰγυπτιακὴ λίρα, διῃρημένη εἰς 100 γρόσια διατιμήσεως, ὧν ἕκαστον εἰς 10 μιλλιέμ, ἤτοι χιλιοστὰ τῆς λίρας. Τὰ κυκλοφοροῦντα νομίσματα εἶναι: 1) Χρυσᾶ τῆς μιᾶς λίρας καὶ τῆς ἡμισείας τοιαύτης. 2) Ἀργυρᾶ τῶν 20 γρ. δ. (τάλληρον), τῶν 10 γρ. δ., τῶν 5 γρ. δ., τῶν 2 γρ. δ. καὶ τοῦ 1 γρ. δ. Ἰσότιμα ὑπάρχουν καὶ νεώτερα τοῦ Φουάτ. Κυκλοφοροῦν ἐπίσης εἴς τινας ἐπαρχίας ἀγγλικὰ καὶ αὐστραλιανὰ σελλίνια καὶ φιορίνια τοῦ βασιλέως Γεωργίου Ε' μόνον (1 σελλ =5 γρ. δ. καὶ 1 φιορίνι= 10 γρ. δ.). 3) Νικέλινα τῶν 10 μιλλιέμ, ἤτοι 1 γρ. δ., καὶ τῶν 5 μιλλιέμ, ἤτοι 1 μικροῦ γροσίου τῶν 2 καὶ τοῦ 1 μιλλιέμ. 4) Χαλκᾶ, ἀρχαῖα καὶ νέα, τοῦ $^1/_2$ μιλλιὲμ καὶ παλαιὰ τοῦ $^1/_4$ μιλλιέμ. 5) Χαρτονομίσματα Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Αἰγύπτου ἐξέδωκε, κατόπιν συμβάσεως μετὰ τῆς αἰγυπτιακῆς κυβερνήσεως, τραπεζογραμμάτια τῶν 100, τῶν 50, τῶν 10, τῶν 5, τῆς 1 λίρας αἰγυπτ., καθὼς καὶ τῶν 50 γρ. δ. καὶ τῶν 25 γρ. δ. Ἀλλὰ καὶ ἡ αἰγυπτιακὴ κυβέρνησις ἐξέδωκε χαρτονομίσματα τῶν 10 καὶ τῶν 5 γρ. δ.. τὰ ὁποῖα μαζὶ μὲ τὰ προηγούμενα τῶν 50 καὶ 25 γρ. δ. ἐκυκλοφόρουν ἐν Σουδὰν μέχρι τοῦ 1924.

Λόγῳ τοῦ ἰδιαιτέρου πολιτικοῦ καθεστῶτος τοῦ Σουδὰν ξέναι τράπεζαι δὲν ἱδρύθησαν ἀκόμη ἐκεῖ. Μόνον ἡ «National Bank of Egypt» (ἱδρυθεῖσα 25 Ἰουν. 1898, ἕδρα ἐν Καΐρῳ) καὶ ἡ «The Angloegyptian Bank Ltd», συγχωνευθεῖσα τῷ 1926 μετὰ τὴν «The National Bank of South Africa Ltd» ὑπὸ τὸ ὄνομα «Barclay's Bank» μὲ ἕδραν ἐν Λονδίνῳ, διατηροῦν πολλαχοῦ τῆς χώρας καὶ τῆς Αἰγύπτου ὑποκαταστήματα. Ἡ «Τράπεζα Ἀθηνῶν» ἔχει ἀνταποκριτὰς ἐν Χαρτοὺμ καὶ Πὸρτ Σουδὰν τὸν οἶκον «Ἀδελφῶν Λορεντζάτου».

Μέτρα καὶ Σταθμά. *Μονάδες μήκους* εἶναι: *Ντιραὰ* (ἢ πῆχυς) *μπάλαντι* (ἐντόπιον)=24 κεράτ= 22, 83 *ἴντσες*=0,58 μέτρου. Μία ντιραὰ τοῦ Σουδὰν εἶναι τὸ μῆκος ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ μέσου δακτύλου τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος, πλέον τὸ πλάτος τῆς δεξιᾶς χειρός. Εἶναι περίπου 0, 57 μ. ἢ 22 $^1/_2$ ἴντσες. *Καντάμ*=1 ποὺς ἀγγλ., *μπούζα*=1 ἴντσα (σπανίως ἐν χρήσει). *Σάα* (ὥρα) μῆκος πορείας ὡριαίας. Ἀλλὰ κυμαίνεται ἀπὸ 2 $^1/_2$—4 μίλια. Αἱ παραποτάμιοι γαῖαι μετροῦνται οὐχὶ εἰς ἐπιφάνειαν ἀλλὰ κατὰ μῆκος τῶν ὀχθῶν μὲ τὸ *χάμπλ*=8 *ντιραὰ* συνήθως. Ἡ ἅλυσις ἡ χρησιμοποιουμένη πρὸς μέτρησιν τῶν γαιῶν εἶναι 20 μ. μήκους μὲ 100 δακτυλίους. *Ραντζὶλ* =5 πόδες ἀγγλ., 6 ἴντσες. Εἶναι μέτρον μήκους ἐν χρήσει διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ βάθους τῶν φρεάτων καὶ ἰσοῦται πρὸς τὴν ἀπόστασιν τῶν ἄκρων τῶν μέσων δακτύλων τῶν δύο χειρῶν ὁριζοντίως τεταμένων. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ *ρατζὶλ-μπεργετάβι*=8 πόδες.

Μονάδες ἐπιφανείας εἶναι: *Φεντὰν* = 1,038 ἄκρ (γαλλικά)=4.200 μέτρα τετραγ. = 70.88 ὑάρδαι τετραγ. Αἱ σουδανικαὶ γαῖαι αἱ μὴ παραποτάμιοι, ἀλλ' ὑπὸ τῶν βροχῶν ποτιζόμεναι (rain land), μετροῦνται μὲ τὸ *γκάντα*=περίπου πρὸς 5 $^1/_3$ φεντάνια, ἢ τετραγωνικὰς πλευρὰς 64 *οὖδδ*, ὧν ἕκαστον ἐκ 4 ντιραά. Εἰς τὸ Κορδοφὰν αἱ γαῖαι μετροῦνται διὰ τοῦ *μουκαμμάς*, ἰσουμένου πρὸς 20—30 οὔδδ, ὧν ἕκαστον ἴσον πρὸς 6 ντιραά. *Βάρη* δὲ εἶναι: *Ντίρχεμ* = 16 *κιράτ* = 48,15 γραμμ. *Τρόϊ*=1,76 δράμια=11 οὐγγίαι=3,12 γραμμ. 9 δίρχεμ=1 οὐγγία ἐν τῇ πράξει. *Τζίρυπα*, μέτρον πρωτόγονον ρευστῶν=14,67 γαλόνια=0,66 τοῦ κυβικοῦ μέτρου=κύβος 40 ἑκατοστομ. πλευρᾶς. *Χάμλ* ἢ *Χέμλ* (φορτίον καμήλου)=200 ὀκάδες=550,27 λίβραι (ἐν χρήσει εἰς τὴν Αἴγυπτον)=250 χλγρ. (300 λίβραι διὰ τὸ Δυτ. Σουδὰν καὶ καμήλους Βεδουΐνων). *Χέμλα*=66 ὀκάδες=165,08 λίβραι=75 χλγρ. *Καντὰρ*=8 *τούμνα*=100 *ρότλ*=36 ὀκάδες= 99,05 λίβραι=44,93 χλγρ. *Καντὰρ* (Ἀλεξανδρείας) =112 ὀκάδες=308,15 λίβραι=140 χλγρ. *Μίδδ* (εἰς τὸ Βέρβερ, ἢ Βόρ. Σουδὰν)=2 $^2/_3$ τούμνα (τῶν 3 *τάξα*)=8 τάξα (τῶν 1 $^1/_2$ *ρότλ*)=10 $^2/_3$ ρότλ. *Μίδδ* σίτου=$^1/_2$ *κέϊλα*=12 $^1/_2$ ρότλ. *Μιθκὰλ* (διὰ μέταλλα καὶ λίθους τιμίους)=1 $^1/_2$ ντίρχεμ=24 κιράτ=72,22 κόκκους=4.68 γραμμ. *Ὄκα* (οὐγγία)=400 δίρχεμ =2,77 ρότλ=2,19 πίντς=2,75 λίβραι=1,25 χλγρ. *Ρότλ* = 12 οὐκίαι = 144 δίρχεμ=0,99 λίβραι,=450 γραμμ.=0,79 πίντς. *Ρότλ* (Αἰθιοπίας)=10 μόχα=120 δίρχεμ=0,68 λίβραι. *Ρουμπὰ* (διὰ τοὺς χουρμάδες) =περίπου 10 λίβραι· 30 ρουμπὰ=1 φορτίον καμήλου. *Τονολάτα* (γαλλικὸς τόννος) = 800 ὀκάδες= 2204, 62 λίβραι=1000 χλγμ.=10 καντάρια. *Τονολάτα ἰνγκλίζι* (ἀγγλικὸς τόννος)=814 ὀκάδες=1016, 06 χλγμ.=περίπου 7 $^1/_2$ ἀρδέπια (σίτου). *Οὐκία*= 12 δίρχεμ=1,32 οὐγγίαι=0,066 πίντ=37,44 γραμμ. *Μέτρα χωρητικότητος*. *Αρδέπ*. Ἔχει καθορισθῆ εἰς περιεκτικότητα ἴσην πρὸς 198 λίτρας. Ὑποδιαιρεῖται εἰς 12 κέϊλα=24 ρουμπὰ=48 μάλβα=96 καδδάχ. Τὰ ἀκόλουθα εἶναι τὰ βάρη, κατὰ προσέγγισιν, διὰ καρποὺς μὲ βάσιν 1 *ἀρδεπ*=*κέϊλα*: 1) *ἀρδὲπ ντούρας*=336 ρότλ, 2) *ἀρδὲπ ντοὺχν*=360 ρότλ, 3) *ἀρδὲπ σιμσιμ*=264 ρότλ, 4) *ἀρδὲπ ἀραχνίδα*= 160 ρ., 5) *ἀρδὲπ σίτου*=334 ρ., 6) *ἀρδὲπ ἀραβοσίτου* 360 ρ., 7) *ἀρδὲπ κριθῆς*=267 ρότλ.

Ὁ βάμβαξ ὅταν ἀγοράζεται ἢ πωλῆται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν λογίζεται πάντοτε μὴ ἐκκοκκισμένος καὶ εἰς καντάρια τῶν 100 ἢ 105 ρότλ. Ἐκκοκκισμένος δὲ καὶ πεπιεσμένος εἰς καντάρια συνήθη τῶν 99 ρότλ. Εἰς τὸ Τοκὰρ ἓν καντάριον βάμβακος εἶναι 100 ρότλ. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Κυανοῦ Νείλου 1 καντάριον μὴ ἐκκοκκισμένου βάμβακος ἰσοῦται πρὸς 315 ρότλ. Διὰ τὴν ξυλείαν μεταχειρίζονται ὡς μονάδα 50 καντάρια βάρος μὲ τὰς ἑξῆς παρατηρήσεις: Πρὸς Ν. τοῦ Χαρτοὺμ ὄγκος 7 ποδ. 6 ἰντσ. × 4 ποδ. 6 ἰντσ. × 4 ποδ. 6 ἴντσ. ἤτοι, κατὰ προσέγγισιν, 1 κυβ. μέτρον ζυγίζει 10 καντάρια. Ἐὰν τὸ ξύλον εἶναι λεπτὸν καὶ ξηρόν, 1 κυβ. μ. = 9 $^1/_4$ καντάρια. Πρὸς Β. τοῦ Χαρτοὺμ 1 κυβ. μ. = 9 $^1/_4$ καντάρια Γ. Λ. Α.

—[ΙΣΤΟΡ.] Διὰ τὴν μέχρι τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη ἱστορίαν τῆς χώρας, βλ. λ. *Αἰθιοπία*. Ἡ νέα ἱστορία τοῦ Σουδὰν ἄρχεται ἀπὸ τῆς καταλήψεως αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Αἰγύπτου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ χώρα κατήχετο ὑπὸ τοῦ Σαϊκιέ, τοῦ βασιλέως τοῦ Σενaὰρ καὶ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ντάρφουρ. Ὁ πασᾶς τῆς Αἰγύπτου Μωχάμμετ Ἄλη, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κτήσεις του, νὰ ἰσχυροποιηθῇ καὶ νὰ καταστῇ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας καὶ ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν χρυσωρυχείων τοῦ Ἄνω Νείλου, περὶ ὧν ἤκουε μυθώδη, καθὼς καὶ εἰς τὴν παντελῆ ἐξολόθρευσιν τῶν Μαμελούκων, οἵτινες κατόπιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ διαταχθεισῶν σφαγῶν καὶ διώξεων ἐν Αἰγύπτῳ εἶχον καταφύγει εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σουδὰν καὶ εἶχον ἱδρύσει κράτος ἐν Δόγκολα, ἀπεφάσισε τὴν κατάκτησιν ὁλοκλήρου τοῦ ἀνατολικοῦ Σουδάν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προέβη εἰς συντόνους παρασκευὰς καὶ ἤρχισε τὴν κατακτητικήν του ἐκστρατείαν τῷ 1820. Ἡ κατάκτησις τοῦ Σουδὰν συνετελέσθη ἐντὸς δύο ἐτῶν,

Digitized by Google

ἄνευ μεγάλων δυσχερειῶν καὶ ἀπωλειῶν διὰ τοὺς Αἰγυπτίους, πλὴν τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ του Μωχάμμετ Ἄλη Ἰσμαήλ, πεσόντος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τῷ 1830 ὁ Μωχάμμετ Ἄλη ἵδρυσε τὴν πόλιν Χαρτούμ, ἡ ὁποία ἀπέβη ἡ πρωτεύουσα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Σουδάν.

Σὺν τῷ χρόνῳ οἱ Αἰγύπτιοι ἐξηκολούθησαν τὰς κατακτήσεις των ἔτι νοτιώτερον, καταλαβόντες τὴν Νουβίαν, τὸ Σεναάρ, τὸ Κορδοφάν, τὸ Ντάρφουρ καὶ τὴν καλουμένην ἐπαρχίαν τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ἡ διοίκησις πασῶν τῶν χωρῶν τούτων εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς Εὐρωπαίους, εὑρισκομένους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Χεδίβου τῆς Αἰγύπτου. Τῷ 1869 ὁ Γερμανὸς ἐξερευνητὴς Ἐβάϊνφουρτ ἀνῆλθε πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου καί εἰσῆλθεν εἰς τὸ Μπάχρ-ἐλ-Γκαζάλ. Τῷ 1881 ὅμως ἐξερράγη ἐν τῷ Κορδοφὰν κατ' ἀρχάς, ἐπεκταθεῖσα βραδύτερον εἰς ὁλόκληρον τὸ αἰγυπτιακὸν Σουδάν, ἡ ἐπανάστασις τοῦ Μάγδη, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ κατανικήσῃ καὶ νὰ ἐξολοθρεύσῃ πάντας τοὺς σταλέντας κατ' αὐτοῦ στρατούς. Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Μάγδην τῷ 1885 Ἀμπαλλὰχ-ἐλ-Τααΐσα, λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ χαλίφου, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ σχεδὸν ὁλόκληρον τὸ αἰγυπτιακὸν Σουδάν, παρὰ τὰς προσπαθείας τὰς ὁποίας κατέβαλον οἱ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Αἰγύπτου στρατηγοὶ Γόρδον, Σλάτιν-μπέη, Λοῦπτον-μπέη καὶ Ἐμὶν-πασᾶ. Τὸ κράτος τοῦ Μάγδη ἠπειλήθη διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1894 ὑπὸ τῶν Βέλγων τοῦ Κογκό, οἱ ὁποῖοι κατενίκησαν τοὺς μαγδιστὰς παρὰ τὸν Οὐελλέ. Τῷ 1896 ὅμως οἱ Ἄγγλοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον καταλάβει ἐν τῷ μεταξὺ τὴν Αἴγυπτον, ἀπεφάσισαν νὰ ὀργανώσουν σοβαρὰν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν μαγδιστῶν, ἀναθέσαντες τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἀγγλοαιγυπτιακῶν στρατευμάτων εἰς τὸν Κίτσενερ, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος κατέλαβε τὴν Δόγκολα καὶ τῷ 1897 τὸ Μπερμπέρ. τὸ Μεχεμνὲχ καὶ τὸ Ἐλ-Φασέρ. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἤρχισε καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Σουδάν, ὁ ὁποῖος διηυκόλυνε μεγάλως τὰς συγκοινωνίας καὶ τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Τέλος τῷ 1898 κατελήφθη μετὰ τὸ Χαρτοὺμ καὶ τὸ Ὄμδουρμαν, ἡ πρωτεύουσα τῶν μαγδιστῶν, κατόπιν σφοδρᾶς μάχης δοθείσης τὴν 2 Σεπτεμβρίου, ἐνῷ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα τῆς ἀποστολῆς Μαρσάν, ἅτινα προελαύνοντα ἐκ τῆς Γαλλικῆς Ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς διέσχισαν τὸ Μπάχρ-ἐλ-Γκαζάλ, ἐγκαθίσταντο εἰς Φασόδαν (τὸ σημερινὸν Κοντόκ). Ἡ κατάληψις αὕτη προεκάλεσε σοβαρὸν ἐπεισόδιον, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου προεκλήθη ἀγγλογαλλικὴ ῥῆξις κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1898, ἀποσοβηθεῖσα διὰ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Φασόδας ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Τῷ 1899 ὁ καλίφης Ἀμπουλλὰχ ἐνικήθη ὁλοσχερῶς καὶ ἐφονεύθη, τῷ δὲ 1900 ὑπετάγη καὶ τὸ Κορδοφάν. Οὕτως ὁλόκληρον τὸ αἰγυπτιακὸν Σουδὰν ἀνεκτήθη καὶ ἀναδιωργανώθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀγγλοαιγυπτιακῆς συνθήκης τῆς 19 Ἰανουαρίου 1899, δι' ἧς καθωρίζετο ὅτι τὸ αἰγυπτιακὸν Σουδὰν θὰ εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν συγκυριαρχίαν τῆς ἀγγλικῆς καὶ τῆς αἰγυπτιακῆς κυβερνήσεως. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὡρίζετο ἡ 22α παράλληλος ὡς ὅριον μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Ἀγγλοαιγυπτιακοῦ Σουδάν, ἐκανονίζοντο τὰ τῆς διοικήσεως καὶ κατηργεῖτο ἡ δουλεμπορία.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὁ ὑποτελὴς σουλτᾶνος τοῦ Ντάρφουρ ἐπανεστάτησε τῷ 1915, ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος ἡττήθη ὑπὸ τῶν ἀγγλοαιγυπτιακῶν στρατευμάτων καὶ ὑπετάγη τελείως. Μετὰ τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἀφύπνισιν τοῦ ἐθνικιστικοῦ πνεύματος ἐν Αἰγύπτῳ, ἔλαβον χώραν ἐν τῷ Ἀγγλοαιγυπτιακῷ Σουδὰν ταραχαὶ τῷ 1924 ἐκ μέρους τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἕνεκα τούτου ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τῆς χώρας, ἀντικατασταθέντα ὑπὸ σουδανικῶν. Ἡ ἀντικατάστασις αὕτη προεκάλεσε ζωηρὰν δυσφορίαν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐπεδείνωσε τὰς σχέσεις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Αἰγύπτου, καθότι διὰ ταύτης ἐξέλιπεν οὐσιαστικὴ ἐκδήλωσις τῆς κυριαρχίας τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τοῦ Σουδάν, τὸ ὁποῖον οἱ Αἰγύπτιοι ἐθνικόφρονες θεωροῦν ἀναπόσπαστον τμῆμα τῆς χώρας των.

Ἡ κατοχὴ τοῦ Ἀγγλοαιγυπτιακοῦ Σουδὰν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Αἰγυπτίων συνέτεινε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως πρόοδον αὐτοῦ, βελτιωθείσης μεγάλως τῆς καλλιεργείας καὶ αὐξηθείσης τῆς παραγωγῆς, καθότι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Μάγδη ἡ χώρα εἶχεν ὑποστῆ τὰ πάνδεινα, ἐξαφανισθέντος παντὸς ἴχνους πολιτισμοῦ εἰσαχθέντος ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐξολοθρευθέντων τῶν πλείστων τῶν κατοίκων ἐκ τῶν στερήσεων. Τὰ πρὸς Δ. σύνορα τοῦ Ἀγγλοαιγυπτιακοῦ Σουδὰν καθωρίσθησαν διὰ τῆς ἀγγλογαλλικῆς συνθήκης τῆς 21 Μαρτίου 1899, τὰ δὲ πρὸς Α. διὰ τῆς ἀγγλοαιθιοπικῆς συνθήκης τῆς 15 Μαΐου 1902.

Γ. Λ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ

—**Σουδὰν *Γαλλικὸν*** (Soudan français) *[Γεωγρ.]*. Γαλλικὴ ἀποικία τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς, ὀνομασθεῖσα οὕτω τῷ 1920 καὶ πρώην καλουμένη *Ἄνω Σενεγάλης καὶ Νείγηρος*. Ἔχει ἐμβαδὸν 935.500 τ χλμ. (τὸ τρίτον τῆς γαλλικῆς Δ. Ἀφρικῆς) καὶ 2.635.000 κατ., ἐξ ὧν μόνον 1 500 Εὐρωπαῖοι. Τῷ 1919 ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῆς ἡ ἀποικία τοῦ *Ἄνω Βόλτα*. Ὁρίζεται πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Σενεγάλης, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Γουϊνέας καὶ τῆς ἀποικίας τοῦ Ἄνω Βόλτα, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Σαχάρας καὶ πρὸς Ἀ. ὑπὸ τῆς Νιγερίας. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον Βέρβεροι (Τουαρέγκοι) καὶ Νέγροι, ὡς οἱ Μανδίγκο καὶ οἱ Φούλα. Ὑδρογραφικῶς τὸ μὲν δυτικὸν τμῆμα τῆς χώρας ἀνήκει εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Σενεγάλη, τὸ δὲ κεντρικὸν εἰς τὸ τοῦ Νείγηρος. Πρὸς Ν. τὸ ἔδαφος εἶναι μᾶλλον ὀρεινόν, δυτικῶς δὲ τοῦ Νείγηρος λίαν δασῶδες. Ἐκ τῶν λιμνῶν μεγαλύτεραι εἶναι αἱ *Ντέμπο, Χόρο* καὶ *Νταούνα*. Κυριώτερα προϊόντα: ὄρυζα, ἀραβόσιτος, μανιόκα, πέπονες, βανάναι καὶ σιτηρά. Ἐκ τῶν δασῶν ὑλοτομεῖται πολύτιμος σκληρὰ ξυλεία, κατάλληλος δι' ἐπιπλοποιίαν. Σημαντικώτεραι πόλεις: *Κάγιες* (κάτ. 10.000), ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σενεγάλη, ἐν τῷ σημείῳ ὅπου οὗτος παύει νὰ εἶναι πλωτός, *Μπαμάκο* (κάτ. 16.000), ἀπὸ τοῦ 1904 πρωτεύουσα τῆς ἀποικίας, *Κολούμπα*, ἕδρα τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς διοικήσεως καὶ κέντρον ἐμπορικόν, καὶ *Σεγκὸν* (κάτ. 6.000). Ἡ συγκοινωνία διεξάγεται διὰ τοῦ ποταμοῦ καὶ σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τῆς Δακάρ, τοῦ κυρίου λιμένος τῆς Σενεγάλης, μέχρι τοῦ Τιμπουκτοῦ. Ἐπίσης σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἄγει ἀπὸ Κάγιες, διὰ Μπαφουλαμπὲ καὶ Κίτα, μέχρι Μπαμάκο καὶ Κουλικόρο.

Σπουδαιότερα ἐξαγόμενα προϊόντα εἶναι ἐλαστικὸν κόμμι, κάρυα, χρυσός, δέρματα, πτερὰ στρουθοκαμήλου καὶ βάμβαξ. Ἡ κατάληψις τοῦ Σουδὰν ὑπὸ τῶν Γάλλων, κατεχόντων ἤδη τὴν Σενεγάλην, ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1862, συνεπληρώθη δὲ τῷ 1894, μετὰ πολυετεῖς αἱματηροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν ἰθαγενῶν. Ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1898. Τῷ 1900 τὰ διάφορα τμήματα τοῦ γαλλικοῦ Σουδὰν προσηρτήθησαν διοικητικῶς εἰς τὰς ἀποικίας τῆς γαλλικῆς Δ. Ἀφρικῆς, τὰ πλεῖστα εἰς τὴν τῆς Σενεγαμβίας καὶ Νείγηρος.

Θ. Κ.

σουδάν. Συνθετικὰ ἀζωτοχρώματα διαφόρων ἀποχρώσεων. Χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν βερνικίων καὶ λακκῶν, πρὸς χρῶσιν λιπῶν, μικροσκοπικῶν παρασκευασμάτων κλπ. Σπουδαιότερον ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ *σουδὰν G* (βενζολαζωρεσορκίνη $C_6H._5N_2.C_6H_3(OH)_2$), χρησιμοποιούμενον πρὸς χρῶσιν κηρίων, λακκῶν κττ. Σ. Γ.

Σουδανὲλ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν φρουρίων τῆς Θράκης ἐπὶ τῆς Ροδόπης, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ἐκ θεμελίων ὁ Ἰουστινιανός. Α. Θ. Σ.

σουδάνι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἴς τινα μέρη τοῦ σπέρματος τοῦ φυτοῦ *ἀραχίς*.

σουδανικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ Σουδάν, ὁ τοῦ Σουδάν: «σουδανικὰ προϊόντα».

Σουδανὸς (ὁ), θηλ. *—ή*· ὁ κάτοικος τοῦ Σουδάν, ὁ ἐκ Σουδὰν καταγόμενος.

σουδάριον (τό). Λέξις λατινικὴ (ἐκ τοῦ sudor = ἱδρώς) σημαίνουσα ὀθόνην, δι' οὗ ἀπεμάσσετο ὁ ἱδρὼς τοῦ προσώπου. Οἱ Ἕλληνες ἐκάλουν αὐτὸ *καψιδρώτιον*. Παρ' Ἕλλησι καὶ Συροχαλδαίοις δηλοῖ γενικῶς πᾶν ὀθόνιον. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ σημαίνει: α') ὀθόνιον, ἐν ᾧ φυλάσσονται χρήματα (*Λουκ.* ιθ' 20)· β') ὀθόνιον, δι' οὗ ἐτύλισσον τὴν κεφαλὴν νεκροῦ (*Ἰω.* ια' 44, κ' 7)· καὶ γ') ἀπαντᾷ ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἢ τοῦ σώματος (Πράξ ιθ' 12). Ὁ Οἰκουμένιος καὶ ὁ Θεοφύλακτος δέχονται τὰ σουδάρια καὶ τὰ σιμικίνθια λινοειδῆ, ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα προορίζουσι διὰ τὴν κεφαλήν, τὰ δὲ διὰ τὰς χεῖρας. Ἴσως πρὸς τὸ σουδάριον σχετίζεται τὸ σημερινὸν *σαρίκι*. † Ι. Τ.

Σούδαυα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀν. Μαυριτανίας Καισαρηνσίας (νῦν Ἀλγέριον), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, πιθανῶς ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Σύδα* (Syda municipium) τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ Πίνακος, ἀπέχουσαν τῶν Σαλδῶν περὶ τὰ 65 μίλια. Σήμερον καλεῖται Djema at Sahridj. Α. Θ. Σ.

σουδδίτης (ὁ). Εἶδος καυσίμου ὕλης, ἡ ὁποία παρασκευάζεται ἐν Χαρτοὺμ ἀπὸ τὰ φυτὰ *σάδ*, τὰ ὁποῖα ξηραινόμενα συμπιέζονται εἰς πλινθία. Ἡ θερμαντικὴ ἱκανότης αὐτῶν εἶναι ἱκανή, προσεγγίζουσα πρὸς τὴν τῶν λιγνιτῶν περίπου. Γ. Β.

Σουδενὰ *[Γεωγρ.]*. —1) ***Ἁγίου Βασιλείου***. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας (βλ. *Λουσοὶ Κάτω*).

— 2) ***Ἄνω*** —. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων (βλ. *Πεδινὰ Ἄνω*).

— 3) ***Θεοτόκου***. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας (βλ *Λουσοὶ Ἄνω*).

— 4) ***Κάτω*** —. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων (βλ. *Πεδινὰ Κάτω*).

— **Σουδενῶν *μονή***. Μονὴ βυζαντινή, κειμένη παρὰ τὸ χωρίον Ἄνω Πεδινά, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς *Εὐαγγελιστρίας Θεοτόκου*. Ὁ χρόνος τῆς κτίσεώς της εἶναι ἄγνωστος· κατὰ τὴν ὑπέρθυρον αὐτῆς ἐπιγραφὴν ἀνεκαινίσθη τῷ 1786. Ὑπήχθη εἰς τὴν μονὴν Βελλᾶς. Μοναχοὶ τῆς μονῆς ταύτης ἔκτισαν πρὸ 150 καὶ πλέον ἐτῶν πλησίον αὐτῆς τὴν μονὴν τῆς *Ἁγ. Παρασκευῆς*, ἐρημωθεῖσαν ἤδη. Χ. Ι. Σ.

—**Σουδενῶν, *πρώην δῆμος*** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ δήμων τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἔχων ἕδραν τὰ Σουδενὰ καὶ περιλαμβάνων τὰς νῦν κοινότητας *Δούνιτσα, Σιγούνι* καὶ *Σουδενά*. Π. Ν. Π.

Σουδενέϊκα *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀχαΐας χωρίου *Λουσικὰ* (βλ. λ.).

Σουδερλάνδη (Sutherlandshire) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Σκωτίας (βλ. *Σώδερλαντ*).

Σούδερνον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Ἐτρουρίας ἐν Ἰταλίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου μεταξὺ Οὐολσινίου (νῦν Bolsena) καὶ Φερεντίνου (νῦν Ferento). Ἀκαθόριστος ἡ θέσις αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σοῦδες *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλατάνου τῆς ἐπαρχίας Ἁλμυροῦ τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 72.

Σούδητα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας. Εἶναι ἡ σημερινὴ ὀροσειρὰ Erzgebirge, χωρίζουσα τὴν Σαξονίαν ἀπὸ τῆς Βοημίας. Α. Θ. Σ.

Σουδήτια *ὄρη* (Sudeten) *[Γεωγρ.]*. Μέγα κεντρικὸν ὀρεινὸν συγκρότημα ἐν Κάτω καὶ Ἄνω Σιλεσίᾳ καὶ Τσεχοσλοβακίᾳ (Βοημίᾳ, Μοραυΐᾳ καὶ πρώην αὐστριακῇ Σιλεσίᾳ), μήκους 300 χλμ. περίπου καὶ πλάτους 40—80 χλμ., ἀρχόμενον ἐκ τοῦ ὄρους Λάουζιτς καὶ τοῦ ποταμοῦ Ναΐσσε τοῦ Γκαΐρλιτς πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ καὶ ἐξικνούμενον μέχρι τῆς μοραβικῆς Πύλης καὶ τοῦ ἄνω Ὄδερ. Κυριώτερα ὄρη εἶναι: Λάουζιτς (1.010 μ.), Ἰζεργκεμπίργκε (1.127 μ.), Σνεκόππε (1.603 μ.), Ρεχὸρν (1.033 μ.), Κάτσμπαχ, Βαλντενμποῦργκερ (936 μ.), Οὖλεν (1.014 μ.), Μπέμισερ Κὰμμ (1.114 μ.), Γκλάτσερ Σνεγκεμπίργκε (1.424 μ.), Ἀλτφάτεργκεμπίργκε (1.490 μ.). Τὸ ἔδαφος εἶναι μᾶλλον πτωχὸν εἰς μέταλλα. Κυρίως ὑπάρχουν γαιάνθρακες εἰς τὴν περιοχὴν Βάλντεμπουργκ καὶ Σάτσλαρ, σίδηρος εἰς τὴν περιφέρειαν Βάλντεμπουργκ καὶ Σμίντεμπεργκ, χαλκὸς εἰς Κούπφερμπεργκ, ἀρσενικὸν εἰς Ροτσεντσεχάου καὶ νίκελ εἰς Φράνκενστάϊν. Εἰς πολλὰ σημεῖα ὑπάρχουν ὀρυχεῖα μαρμάρων, γρανίτου καὶ πορφυρίτου λίθου. Ὡς ἐκ τῆς ἀφθονίας μεταλλικῶν πηγῶν ὑπάρχουν αἱ λουτροπόλεις Βάρμπρουν, Γιοχάνισμπαντ, Ζάλτσμπρουν, Γκαίρμπερσντορφ, Κούντοβα, Ράϊνερτς, Λάντεκ, Καρλσμπροὺν κ. ἄ. Τὸ συγκρότημα τοῦτο ἀποτελεῖ γραμμὴν διαχωρίσεως τῶν ὑδάτων μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ὄδερ, Ἔλβα καὶ Δουνάβεως. Αὐχένες ἢ διαβάσεις σπουδαιότεραι εἶναι αἱ Πύλαι τοῦ Λαντεσχοῦτερ, εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐσχατιὰν τοῦ ὄρους τῶν Γιγάντων καὶ ἡ μοραβικὴ πύλη. Τὸ κλῖμα εἶναι λίαν ψυχρόν, ἰδίᾳ εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη. Τὰ δάση πυκνὰ καλύπτουν τὰ ὄρη μέχρις ὕψους 1.300 μ. Ὁ πληθυσμὸς εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γερμανικός, ἐπὶ δὲ τῆς νοτίας πλευρᾶς καὶ τσεχικός, ἀσχολεῖται δὲ εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν μελισσοκομίαν καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν, ἰδίᾳ ὑαλουργίας καὶ ὑφαντουργίας. Θ. Κ.

Σουδίνης (ἀσσυρ. *Σοὺμ - Ἰντίν*). Ἀσσύριος φυσικὸς τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος. Ἀναφέρεται ὡς «Χαλδαῖος μάντις» τοῦ Ἀτάλλου κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Γαλάτας πόλεμον (240), παρὰ δὲ τῷ Στράβωνι ὡς ἀστρονόμος ὁμοῦ μετὰ τοῦ Κιδηνᾶ καὶ Νουβουριανοῦ. Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν ὀρυκτολογίαν, τὸ δὲ περὶ πολυτίμων λίθων ἀπολεσθὲν σύγγραμμά του ὑπῆρξε μία τῶν σοβαρωτέρων πηγῶν τοῦ Πλινίου. Π. Ν. Π.

Σουδινοὶ (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου δύο λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος, κατοικοῦντες ὁ μὲν ἐν τῇ ἀνεξαρτήτῳ Γερμανίᾳ πρὸς Ν. τῶν Μαρκομάνων, ὁ δὲ ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Σαρματίᾳ, πρὸς ἀνατολὰς τῶν Οὐενέδων μέχρι τῶν Ἀλανῶν (βλ. *Σειδινοί*). Α. Θ. Σ.

Σουδοντάνα. Ἰνδὸς ἡγεμών, ὁ πατὴρ τοῦ *Βούδα* (βλ. λ.).

Σουδουκηνὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας (βλ. *Σοδουκηνή*). Α. Θ. Σ.

Σουδρα (οἱ). Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν τετάρτην καὶ ἐσχάτην κάσταν. Εἶναι κατὰ τὸ πολὺ τεχνῖται καὶ ἐργάται, αὐτόχθονες πιθανώτατα ὑποταγέντες εἰς τοὺς ἐπήλυδας Ἀρίους. Θεωροῦνται ὑπηρέται τῆς βραχμανικῆς κοινωνίας, θρησκευτικῶς ἀκάθαρτοι, ἀποκλειόμενοι τῆς θυσίας, ἄμοιροι δὲ παντελῶς τῆς διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων τῶν Βεδῶν. Εἰς τοὺς Σούδρα ἐπιτρέπεται ἡ μελέτη μόνον τῆς ἐπικῆς ποιήσεως («Ραμαγιάνα», «Μαχαβαράτα») καὶ τῶν «Πουράνα», ὁ δὲ Βραχμάν, ὅστις ἤθελεν ἀποκαλύψει τὰς βέδας εἴς τινα τῆς τάξεως τῶν Σούδρα, ἐκπίπτει τῆς κάστεώς του. Π. Ν. Π.

Σουδράκαι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ἰνδικὸς λαὸς (βλ. λ. *Ὀξυδράκαι*).

Digitized by Google

Σού(δ)τζουρο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον περὶ τὸ μέσον τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Κρήτης (πλάτ. 34° 58′ 00″ Β., μῆκ. 25° 17′ 20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia castern sheet), δυτικὸν κέρας τοῦ φερωνύμου κόλπου (ἀρχ. Πριανσοῦ), ἐν ᾧ ἐκβάλλουν οἱ ποταμοὶ Ἀναποδάρης καὶ Καταρράκτης ἢ *Σού(δ)τζουρο*. Σ. Ε. Λ.

Σουὲζ *[Γεωγρ.]*. Πόλις κειμένη εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ μυχοῦ τοῦ δυτικοῦ ἐκ τῶν δύο κόλπων εἰς οὓς χωρίζεται ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα πρὸς Β. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἦτο ἄθλιον ἀραβικὸν χωρίον, ἀνεπτύχθη ὅμως ἀποτόμως εἰς πόλιν ἕνεκα τῆς ὀρύξεως τῆς θαλασσίας διώρυγος, ὥστε σήμερον ἀριθμεῖ 20 χιλ. κατ., ὧν 3.500 περίπου Εὐρωπαῖοι καὶ κυρίως Ἕλληνες. Εἶναι ἕδρα στρατιωτικοῦ διοικητοῦ. Ὁ λόφος τῶν συντριμμάτων *Κὼμ ἐλ Κολζοὺμ* πρὸς Β. τῆς πόλεως σημειοῖ τὴν θέσιν τοῦ πτολεμαϊκοῦ φρουρίου *Κλύσμα*. Πρὸς Β. ἀνοίγεται τὸ στόμιον τῆς διώρυγος τοῦ γλυκέος ὕδατος, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιπολὴ εἶναι δύο μ. ταπεινοτέρα τῆς θαλάσσης. Σύστημα ὑδροφρακτῶν κανονίζει τὴν ὕδρευσιν τῶν ὑδραγωγῶν καὶ τὸν ἔκρουν αὐτῶν εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ ὄχθαι των εἶναι καταπράσιναι ἀπὸ κήπους ὀπωροφόρων καὶ λαχανικῶν. Τὰ πρὸς Β. μεγάλα οἰκοδομήματα εἶναι τὸ ἀγγλικὸν νοσοκομεῖον καὶ τὸ ἐργοστάσιον τῶν ὑδραυλικῶν μηχανῶν. Πρὸς ἀνατολὰς τῆς διώρυγος ἐκτείνεται ἡ πεδιὰς τῆς κατασκηνώσεως τῶν καραβανίων τῶν ἐξ Αἰγύπτου, Συρίας, Τουρκίας καὶ Βουχάρας προσκυνητῶν τῆς Μέκκας.

Ἐπειδὴ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ κόλπου περατοῦται εἰς λίαν ἀβαθῆ ἔκτασιν, ἡ ὁποία γυμνώνεται κατὰ τὴν ἄμπωτιν, ἡ εἴσοδος τῆς θαλασσίας διώρυγος μετεφέρθη 3 χλμ. νοτιώτερον, ὅπου ἀρχίζει ἡ γραμμὴ τῶν βαθέων ὑδάτων. Βραχίων πέτρινος, πλάτους 15 μ., ἐπὶ τοῦ ὁποίου διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἡ συνδέουσα τοὺς δύο σταθμοὺς καὶ ὁδὸς ἁμαξιτός, παρέχει γραφικὰς ἀπόψεις πρὸς τὸ ὄρος Ἄτακα (Δ.) καὶ τὴν Σιναϊτικὴν χερσόνησον (Α.) Εἰς τὸν βραχίονα προσκολλᾶται (σταθμ. Terre-pleine) ἡ νησὶς τοῦ *Πὸρτ Τεουφίκ*, ἐκτάσεως 20 στρεμμάτων, κατασκευασθεῖσα ἀπὸ τὰ χώματα τῆς ὀρύξεως τῆς διώρυγος. Ἡ κυρία ὁδὸς εἶναι ἡ *λεωφόρος Ἑλένης*, μήκους 1.000 μ., εἰς τὸ Β. ἄκρον τῆς ὁποίας ἵσταται ἡ χαλκῆ προτομὴ τοῦ λοχαγοῦ Waghorn, στηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δὲ Λεσσέψ. Εἰς τὰ ΝΔ. ἡ δεξαμενὴ *Πὸρτ Ἰμπραὴμ* (σταθμ. Docks). Εἰς τὸν ἐξωτερικὸν προλιμένα, εὐρύτατον καὶ ἄριστα προφυλαγμένον, ἀγκυροβολοῦν τὰ πολεμικά. Συνήθης ἐκδρομὴ ἐκ Σουὲζ εἶναι ἡ διὰ λέμβου εἰς τὰς *πηγὰς τοῦ Μωϋσέως*, 10 χλμ. ΝΑ., ἐπὶ τῆς σιναϊκῆς γῆς. Εἶναι ὄασις 1 χλμ. περιφερείας μὲ βλάστησιν πυκνοτάτην. Ἀνήκει εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἄλλοτε Ρώσου ὑποπροξένου Νικ. Κώστα καὶ τινας Ἕλληνας τοῦ Σουέζ. Αἱ πηγαί, θερμοκρασίας 21° καὶ 29° Κ, παρέχουν αἱ μὲν πόσιμον ὕδωρ ἐλαφρῶς ὑφάλμυρον, αἱ δὲ πικρὸν καὶ μὴ πόσιμον· ἡ σπουδαιοτέρα πηγὴ κεῖται πρὸς τὸ νότιον ἄκρον καὶ θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ὁ Μωϋσῆς ἐγλύκανε (Ἔξοδ. ΙΕ′ 23—25).

Εἰς τὸ Σουὲζ ὑπάρχει ἀκμαία ἑλληνικὴ κοινότης μετὰ ναοῦ καὶ σχολείων καὶ λέσχης, διατηροῦσα σχολεῖον καὶ εἰς τὸ Πὸρτ Τεουφίκ. Τὸ Σουὲζ ἔχει ἑλληνικὸν ὑποπροξενεῖον, ὑπάγεται δ' ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν μητρόπολιν Λεοντοπόλεως. Γ. Λ. Α.

—**Σουὲζ ἰσθμὸς** *[Γεωγρ.]*. Ὁ λαιμὸς γῆς, ὅστις ἥνωνε τὴν Ἀφρικὴν πρὸς τὴν Ἀσίαν κατὰ τὸ ΒΑ. ἄκρον τῆς Αἰγύπτου. Παρουσιάζει ὄψιν ἀμμοσκεποῦς πεδιάδος, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιφάνεια εἶναι γενικῶς μικρόν τι ταπεινοτέρα τῆς μέσης ἐπιπολῆς Ἐρυθρᾶς καὶ Μεσογείου, τὰ δὲ ὑψηλότερα κυρτώματα δὲν ὑπερβαίνουν ταύτην πλέον τῶν 20 μ. Τὸ μῆκός του εἶναι 140 χλμ. Ἄλλοτε ἡ Ἐρυθρὰ προὐχώρει μέχρι τοῦ σημερινοῦ Ντεβερσουάρ, ὅπου ἐκχύνονται δηλαδὴ τὰ πλεονάζοντα ὕδατα τῆς διώρυγος, καὶ ἐσχημάτιζε τὸν *Ἡρωοπολιτικὸν* κόλπον, τοῦ ὁποίου τὸ βόρειον ἄκρον ἀπετέλουν αἱ σημεριναὶ *Πικραὶ Λίμναι*. Κατὰ τὴν ὄρυξιν τῆς διώρυγος εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπιμήκη ταύτην λεκάνην καὶ τὰς ἄμμους, αἱ ὁποῖαι διέκοπτον τὴν συγκοινωνίαν της μὲ τὴν Ἐρυθράν, πλῆθος κογχυλίων ὁμοίων πρὸς τὰ ἀφθονοῦντα σήμερον εἰς τὰς ἀκτάς της. Προφανῶς ἀνύψωσις τοῦ ἐδάφους ἐπῆλθεν εἰς ὃ μέρος εἶναι σήμερον ὁ σταθμὸς Σαλοὺφ (10 χλμ. Β. τοῦ Σουὲζ) καὶ τὰ ὕδατα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπωθήθησαν πρὸς τὰ χθαμαλώτερα. Κατὰ τὰς ἀκτὰς ἐπίσης τῆς Μεσογείου πολλαὶ ἐνδείξεις μαρτυροῦν ὕψωσιν τοῦ ἐδάφους· οἱ παράκτιοι κολπίσκοι κατεχώσθησαν, τὰ χείλη των προεξετάθησαν καὶ ἐν γένει φαίνεται ὅτι συνέβη ὤθησις κάθετος, ἀνάλογος πρὸς τὴν ὑψώσασαν ἄλλοτε τὸν βυθὸν τῆς Σαχάρας. (*E. Reclus* «La Terre»). Καθ' οὓς χρόνους ὁ ἰσθμὸς ἐβρέχετο ὑπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς καὶ ἠρδεύετο διὰ τῶν νειλωτικῶν βραχιόνων Τανιτικοῦ καὶ Πηλουσιακοῦ, πολλὰ μεγάλα πολίσματα ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τούτου, τῶν ὁποίων βλέπομεν τὰ λείψανα. Τὰ κυριώτερα κατὰ τὸ βόρειον τοῦ λαιμοῦ ἦσαν ἡ *Τάνις* καὶ τὸ *Πηλούσιον*. Τὰ λείψανα τῆς πρώτης σῴζονται εἰς τὴν σημερινὴν νησῖδα *Τεννέχ*, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς λίμνης Μεντζάλας, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα ἐκάλυψαν τὰς γαίας, τὰς ὁποίας ἄλλοτε ἤρδευον οἱ τρεῖς ἀνατολικώτατοι βραχίονες τοῦ Νείλου. Περιέχει πολλὰ ἐρείπια ρωμαϊκά, λουτρά, τάφους, συντρίμματα ἀγγείων, ἀλλ' οὐδ' ἴχνος ἐπιγραφῆς· οἱ τάφοι εἶναι θολωτοί, χρωματισμένοι ὡς τὰ πολλὰ ἔξωθεν δι' ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ. Τὸ *Πηλούσιον* (βλ. λ.) ἔκειτο εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, 28 χλμ. Ἀν. τοῦ Β. στομίου τῆς διώρυγος. Σήμερον κατάκειται εἰς ἐκτεταμένον σωρὸν ἐρειπίων, ἅτινα περιβάλλονται ὑπὸ τείχους τετραγώνου ἐξ ἐρυθρῶν πλίνθων μετὰ δύο πυλῶν, πρὸς Β. καὶ πρὸς Ν. Ἐπί τινος λοφίσκου ἐγείρεται ἠρειπωμένον τὸ φρούριον Τινέχ, τὸ ὁποῖον ὑπερήσπιζε τὸ στόμιον τοῦ πηλουσιακοῦ βραχίονος καταχωσμένον. Ἐπὶ ἄλλου λόφου πρὸς Α. τὸ φρούριον ἐλ Κάσρ, πιθανῶς ἡ ἀρχαία ἀκρόπολις. Ἀμφότερα μετὰ τοῦ τείχους εἶναι ἔργα ἀραβικά. 8 χλμ. ΝΔ. ὑψοῦται λόφος, τὸ Τὲλ ἐλ Χέρρ, μὲ τεῖχος ἐξ ὀπτῶν πλίνθων. Εἶναι τὸ *Μάγδολον* τοῦ ὁδοιπορικοῦ τοῦ Ἀντωνίνου, ἡ *Μιγδὸλ* τῆς Γραφῆς (Ἔξοδ. ΙΔ′ 1). Εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ἀναφέρεται ἐν *Μιγδὸλ-ἐν Σακχέτ*, τοῦ ὁποίου ἡ θέσις ἀνταποκρίνεται πρὸ τὴν τοῦ Ζέλλ-ἐλ Χέρρ. Ὁ Πλίνιος (Φυσ. Ἱστορ.) ὁμιλεῖ περὶ πολλῶν ἀραβικῶν φυλῶν κατοικουσῶν τὸν λαιμὸν τοῦ ἰσθμοῦ, καὶ ἰδίως περὶ τῆς φυλῆς τῶν Ἀνσέων πρὸς Β., κατὰ τὸ Κάσσιον ὄρος. Εἰς τὴν ἱερογλυφικὴν λέγεται *Χαζινὰ* ἢ *Χαζιάν*. Ἡ λέξις, ἀρχικῶς ἀραβική, σήμερον κατήντησεν εἰς τὸ *Κανταρὰτ ἐλ Χασνά*, τοπωνυμίαν διόδου πρὸς Β. τῆς Βίρκετ ἐλ Βάζαχ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Σαλαχίε εἰς Ἐλ Ἀρὶς (Ρινοκόρουρα) ὁδοῦ τῶν καραβανίων. ΒΑ. καὶ ἐγγὺς τῆς Σαλαχιέ, ὅπου περατοῦνται αἱ ἑλώδεις ὄχθαι τῆς Μεντζάλας, ὑπάρχουν δύο λοφίσκοι ἐρειπίων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τὲλλ Ντεφνέχ*, ἡ ἀρχαία *Δάφνη*, ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ βραχίονος τοῦ Νείλου. Ἡ Σαλαχιὲ σημειώνει τὴν θέσιν τῆς *Χὰ-Οὐάρ* (Ἄβαρις), πόλεως ἠρειπωμένης ἤδη κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν *Ὑξῶς*, καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ὁποίας ὁ πρῶτός των βασιλεὺς Σαΐτης ἐγκατέστησεν ὠχυρωμένον στρατόπεδον περιλαμβάνον 200 χιλ. ὁπλιτῶν. 30 χλμ. Ν. τῆς Δάφνης ἦτο ἡ *Ραμσεία*, κτίσμα Ραμσῆ Β′ (Σεσώστριος). Τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιοτάτης ταύτης βιβλικῆς πόλεως ὀνομάζονται *Τὲλλ Ἐλ Μαχούτα* ἢ *Μασκχούτα*, δεξιὰ τῆς διώρυγος Ἰσμαηλίας. Φαίνονται ἀκόμη τὰ θεμέλια τοῦ τείχους. Πλῆθος ἄπειρον συντριμμάτων ἀγγείων καὶ γρανιτικῶν λίθων καλύπτει τὸ ἔδαφος. Ἐκεῖ ἀνεκαλύφθη καὶ κολοσσιαῖον ἄγαλμα βασιλέως καθημένου, στῆλαι καὶ ἄλλα μνημεῖα ἐκ γρανίτου, φέροντα πάντα τὸ ὀνοματόσημον τοῦ Ραμσῆ Β′. Εἰς τὸ Β. μέρος τῶν Πικρῶν Λιμνῶν, αἵτινες ἀπετέλουν ἄλλοτε τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου, τὸν ὁποῖον ἐπλήρουν τὰ ὕδατα τῆς παλιρροίας, ἦτο ἡ *Ἡρωόπολις* ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ ὁμωνύμου κόλπου. Ἐκεῖ, κατὰ τὸν Ἰώσηπον, ὁ ἐκ Χαναὰν ἐρχόμενος Ἰακὼβ συνηντήθη μὲ τὸν υἱόν του Ἰωσήφ. Ἡ θέσις της ἄριστα ὁρίζεται ὑπὸ τῶν Ο′. Σῴζονται ἴχνη τοῦ Σεραπείου. Ὀλίγα χιλιόμετρα βορειότερον εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τοῦ *Ταυβαστίου*. Ἀπὸ τοῦ Σεραπείου μέχρι Σουὲζ ἀπαντῶσι πολλὰ λείψανα ἀρχαίων μνημείων κατὰ μῆκος τῆς διώρυγος. Εἰς τὸ μεσημβρινὸν τμῆμα τοῦ ἰσθμοῦ ὑπῆρχεν ἡ πόλις *Ἀρσινόη*, κληθεῖσα βραδύτερον *Κλεοπατρίς*, ἧς ἡ ἀκριβὴς θέσις ἀγνοεῖται.

—**Σουὲζ διῶρυξ** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Αἴγυπτος* (τ. Β′, σ. 531 β′ κ. ἑξ.). Γ. Λ. Α.

—*[Διεθν. Δίκ.]* Διὰ τοῦ ἀπὸ 30 Νοεμβρίου 1854 φιρμανίου παρεχωρήθη εἰς τὸν Λεσσὲψ τὸ δικαίωμα τῆς ἱδρύσεως ἑταιρείας πρὸς διάτρησιν τοῦ ἰσθμοῦ καὶ ἐκμετάλλευσιν τῆς διώρυγος. Τὸ φιρμάνιον τοῦτο συνεπληρώθη δι' ἑτέρου ἀπὸ 5 Ἰανουαρίου 1856, κατὰ τὸ ἄρθρον 17 τοῦ ὁποίου τὰ διόδια, τὰ ὁποῖα θὰ εἰσέπραττεν ἡ ἑταιρεία, δὲν θὰ ὑπερέβαινον τὰ 10 φράγκα κατὰ τόννον χωρητικότητος τῶν πλοίων. Πρὸς ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς διατρήσεως ἀπῃτεῖτο ἡ συγκατάθεσις τῆς Τουρκίας, ὡς ἐπικυριάρχου δυνάμεως, ἀλλ' αὕτη, ὠθουμένη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἀντιδρώσης εἰς τὴν διάτρησιν διὰ πολιτικοὺς λόγους, προέβαλε πολλὰς δυσχερείας εἰς τὴν ἑταιρείαν, ὧν αἱ περισσότεραι ἐπελύθησαν διὰ τῆς ἀπὸ 6 Ἰουλίου 1864 διαιτητικῆς ἀποφάσεως τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γαλλίας Ναπολέοντος Γ′.

Τὴν 22 Φεβρουαρίου 1866 συνωμολογήθη νέα σύμβασις παραχωρήσεως καὶ τὴν 19 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ Τουρκία, παραδεχθεῖσα τὰς διατάξεις της, ἔδωκε τὴν πρὸς ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς διατρήσεως ἀπαιτουμένην συγκατάθεσίν της. Διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης ὡρίζετο ὅτι ἡ διῶρυξ θ' ἀπετέλει αἰγυπτιακὸν ἔδαφος καὶ ἡ δι' αὐτῆς ναυσιπλοΐα θὰ ὑπέκειτο εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν ἀστυνομίαν (ἄρθρ. 9 § 1), θὰ ἠδύναντο δὲ νὰ διέρχωνται δι' αὐτῆς τὰ πλοῖα, πολεμικὰ ἢ ἐμπορικά, πάντων τῶν κρατῶν ἄνευ διακρίσεως (ἄρθρ. 13). Ἡ αἰγυπτιακὴ κυβέρνησις θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διατηρῇ ἐπίτροπον παρὰ τῇ ἑταιρείᾳ, ἥτις θὰ ἦτο αἰγυπτιακή, καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν διώρυγα μετὰ 99 ἔτη. Ἡ διῶρυξ, ἧς αἱ ἐργασίαι διατρήσεως ἤρξαντο ἀπὸ τῆς 25 Ἀπριλίου 1859, ἐνεκαινιάσθη πανηγυρικῶς τὴν 17 Νοεμβρίου 1869. Τὸ ζήτημα ὅμως τῶν διοδίων προεκάλεσε περιπλοκάς. Οὕτω, τὴν 4 Μαρτίου 1872, ἡ ἑταιρεία ἐτροποποίησε τὸν σχετικὸν κανονισμόν, αὐξήσασα ταῦτα. Συνεπείᾳ τῶν ἐντεῦθεν διαμαρτυριῶν συνῆλθε διεθνὴς ἐπιτροπὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 6 Ὀκτωβρίου 1873, ὅπως ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα. Ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία ἀνεβίβασε τὰ διόδια εἰς 14 φράγκα μετὰ κλίμακος βαθμιαίας ἐλαττώσεως μέχρι 10 εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις, ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῆς Τουρκίας, ἥτις καὶ μετέτρεψε ταύτην εἰς νέον κανονισμόν, ὃν ὅμως μόνον ἐπὶ τῇ ἀπειλῇ χρησιμοποιήσεως βίας κατ' αὐτῆς ἀπεδέχθη ἡ ἑταιρεία τὴν 26 Ἀπριλίου 1874, διαμαρτυρηθεῖσα ἐντόνως.

Ἡ διῶρυξ τοῦ Σουέζ, λόγῳ τῶν μεγάλων πολιτικῶν, ναυτιλιακῶν καὶ ἐμπορικῶν συμφερόντων, ἅτινα ἐξαρτῶνται ἐξ αὐτῆς, ἔπρεπε νὰ τύχῃ διεθνοῦς προστασίας. Πρὸς τοῦτο, τὴν 23 Ἰουνίου 1882 συνῆλθε συνδιάσκεψις τῶν μεγάλων Δυνάμεων ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς δημοσίας τάξεως ἐν Αἰγύπτῳ, διαταραχθείσης διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Αἰγυπτίου συνταγματάρχου Ἀραμπί. Ἡ συνδιάσκεψις ἠρνήθη νὰ δώσῃ μεμονωμένην ἐντολὴν εἴς τινας Δυνάμεις πρὸς προστασίαν τῆς διώρυγος καὶ τὴν 14 Αὐγούστου ἐξέδωκεν ἀπόφασιν, δι' ἧς θὰ ὠργανοῦτο, τῇ συμπράξει τῆς Τουρκίας, ναυτικὴ ὑπηρεσία ἐποπτείας ἀστυνομικῆς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρας ναυσιπλοΐας διὰ τῆς διώρυγος. Εἰς τὴν ναυτικὴν ταύτην ὑπηρεσίαν θὰ προσεκαλοῦντο ὅπως μετάσχωσι πάντα τὰ κράτη ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῶν διατάξεων, τὰς ὁποίας θὰ ἐλάμβανον ἀπὸ κοινοῦ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ξένων ναυτικῶν Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκοντο εἰς τὰ αἰγυπτιακὰ ὕδατα. Ἡ εἰδικὴ αὕτη προστασία τῆς διώρυγος θὰ διήρκει μόνον ὅσον καὶ αἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἐκραγεῖσαι ταραχαί, αἱ ὁποῖαι ὅμως κατεστάλησαν ἀμέσως μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἥτις τὴν 11 Ἰουλίου 1882 ἐβομβάρδισε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ κατέστησε τὴν διώρυγα βάσιν τῶν διαφόρων πολεμικῶν της ἐπιχειρήσεων, καθ' ὧν ἡ ἑταιρεία διεμαρτυρήθη ἐντόνως. Ἡ Μεγάλη Βρεττανία, ἥτις ἐξηκολούθησε περαιτέρω τὴν στρατιωτικὴν κατοχήν, ἀπηύθυνε τὴν 3 Ἰανουαρίου 1883 πρόσκλησιν πρὸς τὰς μεγάλας Δυνάμεις καὶ τὴν Τουρκίαν, ὡς ἐπικυρίαρχον, ἵνα ἐν συνδιασκέψει ἐξασφαλίσωσι μονίμως τὴν ἐλευθερίαν τοῦ διὰ τῆς διώρυγος διάπλου. Ἡ πρόσκλησις καθώριζεν ὀκτὼ ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐτίθεντο ὡς βάσις τῆς συνομολογηθησομένης διεθνοῦς συμφωνίας.

Εἰς τὴν ἀγγλικὴν ταύτην πρότασιν δὲν ἐδόθη τότε οὐδεμία ἀπάντησις. Ἀλλὰ τὴν 30 Μαρτίου 1885 συνῆλθεν ἐν Παρισίοις εἰδικὴ περὶ τῆς προστασίας τῆς διώρυγος συνδιάσκεψις, τῆς ὁποίας μετέσχον αἱ μεγάλαι Δυνάμεις, ἡ Τουρκία, ἡ Ἱσπανία, αἱ Κάτω Χῶραι καὶ ἡ Αἴγυπτος, ἧς ὅμως ὁ πληρεξούσιος θὰ εἶχεν ἁπλῶς συμβουλευτικὴν ψῆφον. Συνεπείᾳ τοῦ ἐντόνου ἀγγλογαλλικοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἡ συνδιάσκεψις δὲν κατώρθωσε νὰ καταλήξῃ εἰς συγκεκριμένον τι ἀποτέλεσμα, διαλυθεῖσα μετ' ὀλίγον. Αἱ ἰδιαιτέρως ὅμως ἐπαναληφθεῖσαι διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Γαλλίας εὐωδόθησαν καὶ τὴν 29 Ὀκτωβρίου 1888 ὑπεγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ Γερμανίας, Αὐστροουγγαρίας, Γαλλίας, Μεγάλης Βρεττανίας, Ἰταλίας, Ρωσίας, Ἱσπανίας, Κάτω Χωρῶν καὶ Τουρκίας συνθήκη ἐκ 17 ἄρθρων περὶ τοῦ ὁριστικοῦ καθεστῶτος τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ. Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 1 § 1 ἡ διῶρυξ θὰ εἶναι πάντοτε ἐλευθέρα καὶ ἀνοικτή, τόσον ἐν καταστάσει εἰρήνης ὅσον καὶ πολέμου, εἰς πᾶν ἐμπορικὸν ἢ πολεμικὸν πλοῖον, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος. Συνεπῶς θὰ ἠδύναντο νὰ διέλθωσι δι' αὐτῆς ἐμπορικὰ ἢ πολεμικὰ πλοῖα οὐ μόνον τῶν ἐμπολέμων κρατῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μὴ συμβληθέντων ἀκόμη. Τὰ συμβαλλόμενα μέρη ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν (ἄρθρ. 1 § 2), ὅπως μὴ θίγωσι τὴν ἐλευθέραν χρησιμοποίησιν τῆς διώρυγος, τόσον ἐν καιρῷ εἰρήνης ὅσον καὶ πολέμου, καὶ μὴ ἐγκαθιστῶσιν εἰρηνικοὺς ἢ πολεμικοὺς ἀποκλεισμούς. Τὸ ἄρθρ. 3 ἐξασφαλίζει τὸ ὑλικόν, τὰ καταστήματα, τὰ τεχνικὰ ἔργα καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα τῆς διώρυγος. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 4 § 1 δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τεθῇ κώλυμά τι εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν, οὐ μόνον ἐντὸς τῆς διώρυγος, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς λιμένας προσεγγίσεως, ὡς καὶ εἰς ἀκτῖνα ἐκτάσεως 3 ναυτικῶν μιλίων. Ἐνάσκησις πολεμικῶν δικαιωμάτων, ὡς αἱ νηοψίαι καὶ λεῖαι καί, ἐν γένει, ἐχθροπραξίαι θ' ἀπηγορεύοντο, ἐκτὸς τῶν προβλεπομένων εἰς τὰ ἄρθρα 9—11. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 4 § 2 τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν ἐμπολέμων κρατῶν θὰ ἠδύναντο ν' ἀνεφοδιασθῶσιν εἰς ζωοτροφίας καὶ προμηθείας μόνον ἐν τῷ αὐστηρῶς ἀναγκαίῳ μέτρῳ. Δέον δὲ ταῦτα νὰ διαπλεύσωσι τὴν διώρυγα τὸ ταχύτερον, ἡ δὲ διαμονή των ἐν Πὸρτ-Σάϊτ καὶ Σουὲζ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπερβῇ τὰς 24 ὥρας. Πάντως, δέον νὰ μεσολαβήσῃ χρονικὸν διάστημα 24 ὡρῶν μεταξὺ τῆς ἀναχωρήσεως πλοίων ἀνηκόντων εἰς τὰ δύο ἐχθρικὰ κράτη. Τὸ ἄρθρ. 5 ὁρίζει ὅτι τὰ κράτη δὲν θὰ ἠδύναντο, ἐν καταστάσει πολέμου, ν' ἀποβιβάσωσι στρατεύ-

Digitized by Google

ματα, πολεμεφόδια ἢ ὑλικὸν πολέμου ἢ νὰ διατηρήσωσιν εἰς τὴν διώρυγα πολεμικὰ πλοῖα, τόσον ἐν καιρῷ εἰρήνης ὅσον καὶ πολέμου. Ἐν τούτοις, κατ᾽ ἐξαίρεσιν, πάντα ἐν γένει τὰ μὴ ἐμπόλεμα κράτη, συμβληθέντα ἢ μὴ ἐν τῇ συνθήκῃ, θὰ ἠδύναντο νὰ διατηρήσωσιν εἰς τοὺς λιμένας τοῦ Πὸρτ-Σαΐτ καὶ τοῦ Σουὲζ ἀνὰ δύο τὸ πολὺ ἕκαστον πολεμικὰ πλοῖα. Αἱ θαλάσσιαι λεῖαι ἐξομοιοῦνται πρὸς τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν ἐμπολέμων κρατῶν (ἄρθρ. 6). Κατὰ τὸ ἄρθρ. 8, ἡ ἐποπτεία τῆς ἐφαρμογῆς τῆς συνθήκης θ᾽ ἀνετίθετο εἰς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἀντιπροσώπους τῶν συμβληθέντων κρατῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ συνήρχοντο ὅπως προβῶσιν εἰς τὰς ἀναγκαίας ἐπιβεβαιώσεις καὶ ἀνακοινώσωσι τὰ συμπεράσματά των εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν κυβέρνησιν, ἵνα αὕτη λάβῃ τὰ προσήκοντα μέτρα, καθ᾽ ὃ ἔχει καθῆκον ἐκ τοῦ ἄρθρ. 9. Τὸ ἄρθρ. 15 ὁρίζει ὅτι τὸ καθεστὼς τῆς διώρυγος εἶναι ἀνεξάρτητον τῶν ὑγειονομικῶν μέτρων τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἐπικυρώσεων τῆς συνθήκης ἐγένετο τὴν 28 Δεκεμβρίου 1888 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Δέον ἐν τούτοις νὰ τονισθῇ ὅτι δι᾽ ἐπισήμου δηλώσεως ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις κατέστησε γνωστὸν ὅτι δὲν θὰ ἐθεώρει ὅτι δεσμεύεται ἐκ τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης, ἐφ᾽ ὅσον αὗται δὲν θὰ συνεβιβάζοντο πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς, ἐν ᾗ διατελεῖ ἡ Αἴγυπτος. Μόνον διὰ τῆς ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1904 ἀγγλογαλλικῆς δηλώσεως ἐν σχέσει πρὸς τὴν Αἴγυπτον (ἄρθρ. 6), ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀνέλαβε τὴν ἐφαρμόσῃ ὑπό τινας τροποποιήσεις τὰς διατάξεις τῆς συνθήκης τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1888. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ αἰγυπτιακὴ κυβέρνησις δι᾽ ἀποφάσεως αὐτῆς ἀπὸ 5 Αὐγούστου 1914 ἔλαβε μέτρα τινὰ πρὸς προστασίαν τῆς διώρυγος καὶ τοῦ δι᾽ αὐτῆς διάπλου τῶν ἐχθρικῶν ἐμπορικῶν πλοίων, μὴ δυναμένων νὰ παραμείνωσιν ἐν αὐτῇ ἐπὶ μακρὸν ὡς ἐν καταφυγίῳ. Διὰ τοῦ ἄρθρ. 99 τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης ἡ συνθήκη τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1888 ἐτέθη ἐκ νέου ἐν ἰσ/ύϊ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Τουρκίαν, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῶν εἰδικῶν διατάξεων, ἃς ἀναγράφει τὸ ἄρθρ. 19 τῆς πρώτης συνθήκης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *De Lesseps*, «Origines du canal de Suez» (1890).—*Camand*, «Étude sur le régime juridique du canal de Suez» (1899).—*Jacobs*, «Die Schifffahrtsfreiheit im Suezkanal» (1912).—*Contuzzi*, «Il canalc di Suez» (1908).—*Dufour*, «Urkunden zur Geschichte des Suezkanals» (1913).—*Micard*, «Le canal de Suez» (1930). Δ. ΔΡΟΣΟΣ

Σουέκα (Sueca) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ Βαλεντίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ζουκάρ. Κάτ. (1920) 13.757. Θ. Κ.

Σοῦελ (Suel) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ Βαιτικῇ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ Μαλάκας (Μαλάγας)-Γαδείρων (Κάδικος). Εἶναι ἡ παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ *Σύαλις* πόλις τῶν Μαστιανῶν, τοποθετουμένη παρὰ τὴν νῦν Fuengirola, εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. ἀπὸ τῆς Μαλάγας, ἐγγὺς τῆς ἀκτῆς. Π. Ν. Π

σουερτία (ἡ) (Swertia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γεντιανοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐνιαυσίας, ἰθαγενεῖς τῆς Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Γνωστότερον εἶδος ἡ *σουερτία ἡ χιράτιος* (Swertia Chiratii), πόα φαρμακευτική, ἧς τὸ χόρτον εἶναι πικρὸν καὶ ἐνδείκνυται ὡς τονωτικόν. Δ. Ν. Π.

Σοὺες (Suess), ***Ἐδουάρδος*** βλ. λ. *Σύς*.

Σούεσσα Αὐροῦγγα (Suessa Aurunca) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Αὐρούγγων ἐν Λατίῳ, κατὰ τὰς νοτίας ὑπωρείας τοῦ Μασσικοῦ ὄρους (νῦν Μόντε Μάσσικο). Ἱδρύθη τῷ 337 π. Χ., μετὰ δὲ τοὺς σαμνιτικοὺς πολέμους, κατέστη ρωμαϊκὴ ἀποικία (313 π. Χ.) μὲ τὸ ὄνομα Julia Felia. Ἦτο διάσημος διὰ τὰς ἀμπελοφυτείας της. Ἐρείπια θερμῶν της, θεάτρου κ.ἄ. σῴζονται παρὰ τὴν νῦν *Σέσσα* (βλ. λ.). —π.

Σούεσσα Πωμαντίνη (Suessa Pomentina) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μητρόπολις τῶν Οὐόλσκων ἐν τῷ Πωμαντίνῳ πεδίῳ, πρὸς Δ. τῆς Ἀππίας ὁδοῦ. Κατελήφθη παρὰ τοῦ Πρίσκου υἱοῦ Ταρκυνίου τοῦ Πρεσβυτέρου, κατέστη ἀργότερον ἐλευθέρα, τέλος δὲ κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Σερβιλίου. —π.

Σουεσσατίων (Suessatio) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας (βλ. *Σουεστάσιον*).

σουεσσιώνειος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Σουεσσίωνας, ὁ τῶν Σουεσσιώνων.

σουεσσιώνιος ***ὑποδιάπλασις*** ἢ ***βαθμὶς*** (Suessonien) *[Γεωλογ.]* βλ. *συσσώνιος* ὑποδιάπλασις. Γ. Κ. Γ.

Σουέσσουλα (Suessola) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καμπανίας ἐν Ἰταλίᾳ. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ Καπύης—Νώλας, ταυτιζομένη πρὸς τὴν σημερινὴν *Καστελλόνε* (Castellone), κατά τινας δὲ πρὸς τὴν *Ἀριέντσο* (Arienzo), ὅπερ ἄλλοι θεωροῦν ἐπέχον τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Vicus Novanensis. Ἑνωθεῖσα μετὰ τῆς Καπύης ἐγένετο ἰσοπολῖτις τῷ 338 καὶ ἐπὶ Σύλλα δὲ ἀποικία ἀπομάχων. Κατέχουσα στρατηγικὴν θέσιν, κατέστη θέατρον ἐπιχειρήσεων κατὰ τοὺς καρχηδονιακοὺς καὶ σαμνιτικοὺς πολέμους.

—**Σουέσσουλα** (Suessola) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σαμνίτιδος ἐν Ἰταλίᾳ, ἄλλως γνωστὴ καὶ ὡς *Συεσβόλα*. Ἔκειτο κατὰ τὰ περίχωρα τοῦ Ρεάτου (Rieti), εἰς ἀπόστασιν 60 σταδίων ἀπὸ τῶν Κεραυνίων ὀρέων (Monte Rotondo) καὶ εἰς 40 ἀπὸ τῆς Σούνης. Π. Ν. Π.

Σουεστάσιον (Suestasium, Suestatium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Καριστῶν ἐν Ἱσπανίᾳ, ἢ ἄλλως καὶ *Σουεσσατίων* ἢ *Σευσατίων*. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πομπελῶνος (νῦν Pampelona)—Ἀστουρικῆς Αὐγούστας (Astorga), ἐρείπια δὲ αὐτῆς σῴζονται παρὰ τὴν νῦν Zuazu, πρὸς ΒΔ. τῆς Βιτόριας ἐν Βασκωνίᾳ. Π. Ν. Π.

σούζα (ἡ)· στάσις τετραπόδου ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν, οἷον κυνὸς καὶ γαλῆς: «κάνε μιὰ σούζα»· ‖ συνήθ. ἐπίρρ., καὶ *σοῦζο*: «στέκεται σούζα» ‖ μεταφ. ἐπὶ δουλικῆς εὐπειθείας καὶ ὑποταγῆς: «στέκεται σούζα, ἕτοιμος νὰ κάμῃ ὅ,τι τὸν διατάξουν» (ἰταλ. suso).

Σούζα (Susa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τουρίνου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ντόρα Ριπαρία, εἰς ἀπόστασιν 52 χλμ. ΒΑ. τοῦ Τουρίνου. Κάτ. 14.200 Ἡ πόλις αὕτη, κειμένη ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν πρὸς τὸ Μὸν-Σενὶς καὶ Μὸν-Ζενέμπρ, ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε, ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως, ὡς ἡ κλεὶς τοῦ Πεδεμοντίου. Τὸ παλαιὸν αὐτῆς φρούριον, ἐγειρόμενον ἐπὶ ἀποτόμου βράχου, ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Καρόλου-Ἐμμανουὴλ Γ΄, ἀλλὰ τῷ 1796 κατηδαφίσθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ρωμαϊκὴ θριαμβευτικὴ ἁψίς, χρονολογουμένη ἀπὸ τοῦ ἔτους 8 π. Χ. καὶ στηθεῖσα πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου. Ἔχει μητρόπολιν τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος μετὰ περιέργου ὀρειχαλκίνου τριπτύχου, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Παναγία τοῦ Ροσμελόν». Ἔχει ὑφαντουργίαν καὶ μεταλλουργίαν. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς διόδου τῆς Σούζα εἶναι γνωστὴ ὀρεινὴ διάβασις τῶν Ἄλπεων, καταλήγουσα εἰς τὴν πόλιν ταύτην, εὑρισκομένη εἰς ὕψος 501 μ. Μ. Δ. Β.

Σούζα-Μποτέλο (Suza-Botelho), ***Ἀδέλα-Μαρία-Αἰμιλία Φιγιέλ**, κόμισσα **ντὲ Φλαώ***, μαρκησία ντὲ—. Γαλλὶς μυθιστοριογράφος (1761—1836). Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, καθ᾽ ἣν ἐδολοφονήθη ὁ πρῶτος σύζυγός της κόμις ντὲ Φλαώ, κατέφυγεν εἰς Λονδῖνον, ἐπανῆλθε δὲ εἰς Παρισίους τῷ 1802, ὅτε συνῆψε τὸν δεύτερον γάμον της μετὰ τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβεως τῆς Πορτογαλίας Σούζα-Μποτέλο. Συνέγραψε πλεῖστα μυθιστορήματα, ἐν οἷς: «Ἀδέλα ντὲ Σονὰνζ» (1794), «Εὐγένιος ντὲ Ροτλὲν» (1808), «Τὰ οἰκογενειακὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ κόμιτος ντὲ Ρεβέλ» (1811), «Ἡ δεσποινὶς ντὲ Τουρνὸν» (1820), «Ἡ κόμισσα ντὲ Φαρζὺ» (1822). Ἡ Σούζα-Μποτέλο ἐξήσκησε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς μορφώσεως τοῦ πολιτικοῦ Μορνύ, ὅστις ἦτο ἐξώγαμον τέκον τοῦ υἱοῦ της ντὲ Φλαὼ καὶ τῆς βασιλίσσης Ὁρτενσίας. Λ. Κ.

Σουζάν(ν)α (Susanna, Susanne)· βλ. *Σωσάννα*.

Σούζεμιλ (Sousemihl), ***Φραγκῖσκος***. Γερμανὸς φιλόλογος (1826—1901). Τῷ 1863 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν Γκράϊφσβαλντ. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὴν πλατωνικὴν καὶ ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἔγραψε: «Πρόδρομος πλατωνικῶν ἐρευνῶν», «Ἡ γενετικὴ ἀνάπτυξις τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας» (1855—1860, τόμ. 2), «Συμβολὴ εἰς τὴν πλατωνικὴν ἐσχατολογίαν καὶ ἀστρονομίαν» (1860), «Πλατωνικαὶ ἔρευναι» (1861—1863), «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους» (1891—1892, τόμ. 2), «Ἔκθεσις τῆς γλωσσολογικῆς διδασκαλίας τοῦ Πρωταγόρου ἐν τῷ «Θεαιτήτῳ» τοῦ Πλάτωνος» (1898), «Νέαι πλατωνικαὶ ἔρευναι» (1898), κ. ἄ. Ἐδημοσίευσεν ὡσαύτως πλῆθος διατριβῶν ἐν τοῖς περιοδικοῖς «Philologus», «Rheinische Museum», «Jahrbuch für klass. Philologie», «Neu Jahrbuch für Philologie und Pädagogik». Ἐξέδωκεν ἐπὶ πλέον, τὸ πλεῖστον μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως καὶ σχολίων, τὰ ἀκόλουθα ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους: «Ποιητικὴ» (1865, γ΄ ἔκδ. 1874). «Πολιτικὰ» (1872, γ΄ ἔκδ 1879), «Ἠθικὰ Νικομάχεια» (1880, β΄ ἔκδ 1904), «Μεγάλα ἠθικὰ» (1883), «Ἠθικὰ Εὐδήμεια» (1884), «Οἰκονομικὰ» (1887). Π. Ν. Π.

Σούζνταλι *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ βιομηχανικῷ διαμερίσματι τοῦ Ἰβάνοβο, ἐπί τινος παραποτάμου τοῦ Κλιάσμα. Μέχρι τοῦ 1170 ἦτο πρωτεύουσα τῆς ἡγεμονίας τοῦ Βλαδιμίρ. Ἔχει ἀρχαῖον κρεμλῖνον μετὰ μητροπολιτικοῦ ναοῦ (ΙΒ΄ αἰῶνος), μεσαιωνικὴν μονὴν καὶ μουσεῖον ἱστορίας τῆς τέχνης. Κάτ. (1926) 6.642. Π. Ν. Π.

Σοῦζο (Suso), ***Ἐρρῖκος*** βλ. *Σούσων*.

Σουζούρκιοϊ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ροδόπης (βλ. *Σώστης*).

Σουηβία (Schwaben καὶ ἄλλοτε Schwaben-Neuburg *[Γεωγρ.]*. Ἡ νοτιοδυτικωτέρα διοίκησις τῆς Βαυαρίας. Ἔκτασις 9.856 τ. χιλμ. Κάτοικοι (1925) 859.397. Πρωτεύουσα *Ἄουγκσμπουργ*. Κύριαι πόλεις: *Κρούμπαχ, Λιντάου, Μέμμιγκεν, Νόϋμπουργκ, Νόϋ-Οὖλμ, Ντίλλινγκεν*. Ἡ διοίκησις κατέχει τὸ πρὸς Α. ἥμισυ τῆς ἀρχαίας Ἄνω Σουηβίας. —π.

— *[Ἱστ.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σουηβία* κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἐδηλοῦτο μεγάλη χώρα τῆς νοτιοδυτικῆς Γερμανίας, ὁριζομένη ἀπὸ Β. διὰ τῆς Φραγκωνίας, ἀπὸ Δ. ὑπὸ τῆς Ἀλσατίας, ἀπὸ Ν. ὑπὸ τῆς Ἑλβετίας καὶ ἀπὸ Α. ὑπὸ τῆς Βαυαρίας. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Α΄ π. Χ. χιλιετηρίδος κατῳκεῖτο ὑπὸ Κελτῶν, κατὰ τὸν Α΄ δὲ π. Χ. αἰῶνα ἐγκατεστάθησαν αὐτόθι οἱ *Σουῆβοι*. Τὸ μέχρι τοῦ Δουνάβεως τμῆμα αὐτῆς κυριευθὲν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀπετέλεσε τὴν ἐπαρχίαν τῆς *Ραιτίας*, τὸ δὲ μεταξὺ Λὰν καὶ Δουνάβεως τοὺς *Δεκατευομένους ἀγροὺς* (Agri Decumati), ἡμιυποτελεῖς εἰς τὴν Ρώμην. Τὸν Γ΄ μ.Χ. αἰῶνα εἰσβαλόντες εἰς Σουηβίαν ἀπὸ ΒΑ. οἱ Ἀλαμανοὶ ἀπερρόφησαν τὰ παλαιότερα κελτικὰ καὶ σουηβικὰ φῦλα καὶ ἔδωκαν εἰς μέγα μέρος τῆς χώρας τὸ ὄνομα *Ἀλαμανία*. Κατὰ τοὺς Ε΄—Η΄ αἰῶνας κατέλαβον τὴν Σουηβίαν οἱ Φράγκοι διὰ τοῦ Χλωδοβίκου (496) καὶ Πιπίνου (746), τέλος δὲ ἐγένετο αὕτη αὐτόνομον δουκᾶτον, ἀναγνωρισθὲν ἐπὶ Βουρχάρδου Α΄ (919) ὑπὸ τῆς Γερμανίας. Τὸ δουκᾶτον τῆς Σουηβίας περιέπεσε διαδοχικῶς εἰς τὸν φραγκωνικὸν καὶ τὸν σαξωνικὸν οἶκον, τέλος δὲ εἰς τοὺς Χόχενστάουφεν (1079). Ἐπὶ τῶν τελευταίων ἤκμασε μεγάλως, οἱ δὲ Σουηβοὶ δοῦκες περιεβλήθησαν ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα τῆς Γερμανίας. Ὁ τελευταῖος τῶν Χοχενστάουφεν Κονραδῖνος ὑπῆρξε καὶ ὁ τελευταῖος Σουηβὸς δούξ, ἡ δὲ χώρα μετ᾽ αὐτὸν διεμελίσθη, ἀποτελέσασα τὸ κράτος τῆς Βυρτεμβέργης, τὴν μαργραβίαν τῆς Βάδης, τὸ παλατινᾶτον τῆς Τυβίγγης καὶ τὴν κομιτείαν τῶν Χόχεντζόλλερν, ἀναπτυχθεισῶν συνάμα καὶ τῶν 22 αὐτονόμων σουηβικῶν πόλεων. Αἱ πόλεις αὗται διεξήγαγον σπουδαίους ἀγῶνας ὑπὲρ τῶν ἀστικῶν ἐλευθεριῶν, συμπήξασαι τῷ 1331 τὴν *Σουηβικὴν ὁμοσπονδίαν*, παρ᾽ ἣν ἠγωνίσθη κατὰ τῶν φεουδαρχῶν καὶ ἡ τῷ 1395 διαλυθεῖσα *Ἕνωσις τοῦ Σλέγκλερ* (Schleglerbund). Τῷ 1405 ἡ Σουηβία ἀντετάχθη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ροβέρτου διὰ τῆς συνομοσπονδίας τοῦ Μάρμπαχ καὶ τῷ 1436 συνεπήγη ἐν Σουηβίᾳ τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, σκοπὸν ἔχον τὴν συμφιλίωσιν τῶν διισταμένων τάξεων. Τὸ τάγμα τοῦτο ἐπέτυχε τῷ 1488 τὴν ἵδρυσιν τῆς *Σουηβικῆς ἑνώσεως*. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, συνεπείᾳ τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου, τῶν συνθηκῶν τοῦ 1648 καὶ τῆς ἐν Λυνεβὶλ εἰρήνης (1801), ἡ Σουηβία διεσπάσθη ἐκ νέου εἰς αὐτονόμους πόλεις καὶ τὰ κράτη τῆς Βάδης, Βαυαρίας, Βυρτεμβέργης, Ἔσσης-Δαρμστάτης, Λιχτενστάϊν καὶ Χόχεντζόλλερν. —π.

σουηβικός, *—ή, —όν* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Σουηβοὺς ἢ εἰς τὴν Σουηβίαν.

—**Σουηβικὴ** ***Ἕνωσις*** ἢ ***Συμμαχία*** (Schwäbischer Bund). Ἕνωσις τῶν ἱπποτῶν, ἀστῶν καὶ πριγκίπων τῶν 22 σουηβικῶν πόλεων, ἔτι δὲ τοῦ δουκὸς τοῦ Τυρόλου, τοῦ κόμιτος τῆς Βυρτεμβέργης, τοῦ μαργράβου τῆς Βάδης, τοῦ δουκὸς τῆς Βαυαρίας καὶ τῶν ἐπισκόπων τῆς Κωσταντίας καὶ Ἄουγκσμπουργ. Συνεπήγη τὴν 14ην Φεβρουαρίου 1488 εἰς Ἔσσλινγκεν καὶ διῳκεῖτο ὑπὸ συμμαχικοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἐκ τριῶν κολλεγίων: κληρικῶν-ἱπποτῶν, ἀστῶν καὶ πριγκίπων. Παρέτασσεν ἴδιον συμμαχικὸν στράτευμα, ἀπέβη δὲ τάχιστα ὄργανον τῆς Αὐστρίας, δι᾽ οὗ αὕτη διετήρει τὴν ἐν Νοτίῳ Γερμανίᾳ ὑπεροχήν της. Τῷ 1519 ἡ Ἕνωσις κατεπολέμησε τὸν Οὔλριχον τῆς Βυρτεμβέργης, τῷ 1524 κατέπνιξεν εἰς τὸ αἷμα τὴν ἀγροτικὴν ἐξέγερσιν τῆς Ἀλγοβίας, διεσπάσθη δὲ βραδύτερον λόγῳ θρησκευτικῶν ἀντιγνωμιῶν. Π. Ν. Π.

— **Σουηβικὴ** ***θάλασσα*** (Suebicum mare) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τοὺς Λατίνους γεωγράφους ὀνομασία τῆς θαλάσσης τῆς βρεχούσης ἀπὸ Β. τὴν ἀνεξάρτητον Γερμανίαν (*Tac.* German. 45), δηλαδὴ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης. Σ. Ε. Λ.

— **Σουηβικὴ** ***Τουρκία*** (Schwäbische Turkei) *[Γεωγρ.]*. Οὕτω καλοῦνται δύο συμπαγεῖς γερμανικαὶ ἀποικίαι ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Νοτιοσλαβίᾳ. Ἡ πρώτη, μεταξὺ Δραύου καὶ Δουνάβεως σύγκειται (1920) ἐξ 189 κοινοτήτων γερμανοφώνων κατὰ πλειοψηφίαν καὶ συγκεντρουσῶν 156.765 Γερμανούς, ἐγκατεσπαρμένους εἰς τὰς κομιτείας Baranya, Somogy καὶ Tolna. Ἡ δευτέρα ἀριθμεῖ (1910) 8 κοινότητας μὲ 7.674 Γερμανοὺς ἐπὶ 2.863. τ. χλμ. —π.

—**Σουηβικὸς** ***οἶκος***. Ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἄρξασα δυναστεία τῶν Χόχενστάουφεν (1138—1254), ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα (δουκὸς Φρειδερίκου Γ΄ τῆς Σουηβίας) καὶ λήγουσα εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας Κονραδῖνον.

Σουῆβοι, ἢ ***Σουηβοὶ*** (Suevi, Suebi). Μεγάλη ὁμὰς γερμανικῶν φύλων Ἄγγλων, Ἑρμονδούρων, Κουάδων, Λογγοβάρδων, Μαρκομάνων, Σεμνόνων

Digitized by Google

κ. ά) κατοικοῦσα ἐπὶ Καίσαρος τὴν μεταξὺ Μοίνου (Main) καὶ Δρυνά εως περιοχήν. Τότε ἐπέδραμον 200.000 Σουήβων εἰς Γαλατίαν ὑπὸ τὸν Ἀριόβιστον, κατατροπωθέντες παρὰ τοῦ Καίσαρος. Ἦσαν νομάδες κτηνοτρόφοι, πολεμικώτατοι, μιγάδες (κατά τινας) μετὰ σλαβικοῦ αἵματος. Ἐξ αὐτῶν μεγάλη ὁμὰς συνεχωνεύθη μετὰ τῶν Ἀλαμανῶν καὶ Βουργουνδῶν, ἑτέρα δὲ μετέσχε (μετὰ τῶν Ἀλανῶν καὶ Βανδήλων) τῆς διασήμου διαβάσεως τοῦ Ρήνου παρὰ τῶν βαρβάρων τῷ 405. Λεηλατήσασα τὴν Γαλατίαν, διέβη τῷ 409 τὰ Πυρηναῖα καὶ ἔφθασε μέχρι Λυσιτανίας καὶ Βαιτικῆς, ὅθεν ἐξεδιώχθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βησιγότθων Θεοδωρίχου Β΄. Τέλος ἵδρυσαν ὀρεινὸν κρατίδιον ἐν Γαλικίᾳ ἐπὶ Ρημισμούνδου, ἀναγνωρισθὲν ὑπὸ τοῦ Βησιγότθου βασιλέως Εὐρίχου, ἀποδεχθὲν τὸν ἀριανισμὸν τῷ 585 ἐπὶ Θεοδημίρου καὶ ἀπορροφηθὲν παρὰ τῶν Βησιγότθων. —π.

Σουηδία (σουηδ. Sverige, γερμ. Schweden, ἀγγλ. Sweden, γαλλ. Suède). Κράτος τῆς βορείου Εὐρώπης, ἐκτεινόμενον ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μείζονος τμήματος τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου καὶ ὁριζόμενον πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Νορβηγίας καὶ Φινλανδίας (Λαπωνίας), πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Φινλανδίας, τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου καὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Βαλτικῆς καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Καττεγάτη καὶ Σκαγεράκη καὶ τῆς Νορβηγίας. Ἐκτείνεται μεταξὺ τῶν παραλλήλων 55° 20΄ καὶ 69°3 Β. πλάτους καὶ 10° 58΄ καὶ 24° 10 Α. μήκους ἀπὸ τοῦ Γκρήνουΐτς, ἔχει δὲ σχῆμα ἐπίμηκες, κλῖνον ἐλαφρῶς ἀπὸ ΝΔ. πρὸς ΒΑ. Συνολικὴ ἔκτασις 448.439 τετρ. χλμ., ὧν 9.078 τετρ. χλμ. καταλαμβάνουσιν αἱ μεγάλαι λίμναι, πληθυσμὸς 6.141.571 (1930) καὶ πρωτεύουσα ἡ *Στοκχόλμη* (βλ. χάρτην ἐν λ. *Σκανδιναυΐα*).

— *[Γεωλογ.]* Τὸ βόρειον τμῆμα τῆς χώρας ταύτης, ἡ σουηδικὴ Νορρλάντ, μέχρι περίπου τοῦ κόλπου τοῦ Gefle, εἶναι πολὺ διαμεμελισμένον καὶ ἀποτελεῖ παλαιὰν κορμοεπιφάνειαν (Rumpfläche), ὕψους μέχρι 400 καὶ πλέον μετρων, συνισταμένην ἐξ ἀρχαϊκῶν πετρωμάτων. Κατὰ τὴν πρὸ τῆς περιόδου τῶν παγετώνων ἐποχὴν οἱ ποταμοὶ εἶχον διανοίξει ἐν αὐτῇ πολλὰς κοιλάδας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν παγετώνων ὑπὲρ τὴν ἐπ φάνειαν αὐτὴν ἐξετείνοντο οἱ ἐνδοχωρικοὶ πάγοι. Μόνον πρὸς τὴν ἀκτὴν εὑρίσκονται εὐρεῖαι παράκτιοι βαθμῖδες, ἐξηρμένος δηλαδὴ πυθμὴν θαλάσσης μετ᾽ ἀποθεματων θαλασσογενῶν ἢ βραχωδῶν. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὑπάρχουσι τὰ κοιτάσματα μεταλλευμάτων σιδήρου τῆς Gellivara καὶ Kiruna.

Ἡ μέση Σουηδία εἶναι πραγματικὸν βαθύπεδον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν μετὰ τὴν περίοδον τῶν παγετώνων ἐποχὴν ἦτο κεκαλυμμένον ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Ἐκ τῆς πλακώδους χώρας, τῆς ἀποτελουμένης ἐξ ἀρχαϊκῶν πετρωμάτων, ἀνυψοῦνται τὰ ἰδιόρρυθμα τραπεζοειδῆ ὄρη, συνιστάμενα ἐξ ὁριζοντίως σχεδὸν ἐστρωμένων σιλουρίων στρωμάτων καὶ καλυμμάτων ἐκ διαβάσου, ὡς π. χ. τὸ σιδηροβριθὲς Taberg, ἡ Kinnekulle, κλπ. Ἀποθέματα παγετώνων, ἰδίᾳ αἱ μακραὶ ράχεις τῶν Osar, εἶναι ἀφθονώτερα εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἢ εἰς τὴν βόρειον Σουηδίαν. Ἀκόμη σημαντικώτερα εἶναι τὰ νεώτερα θαλασσογενῆ ἀποθέματα, τὰ σχηματισθέντα μετὰ τὴν περίοδον τῶν παγετώνων καὶ τὰ ὁποῖα ἐκτείνονται ἐγκαρσίως ὑπὲρ τὴν χώραν ἀπὸ τῆς μιᾶς θαλάσσης μέχρι τῆς ἄλλης. Εἰς τὸ Falun ὑπάρχουν τὰ κοιτάσματα χαλκοῦ, εἰς εὐρεῖαν δὲ ταινιαν, διήκουσαν βορείως τῶν μεγάλων λιμνῶν ἐκ Δ πρὸς Α., σιδηρομεταλλεύματα. Ἡ καθ᾽ αὐτὸ νότιος Σουηδία ἀνυψοῦται πάλιν εἰς μεγαλύτερον ὕψος καὶ ἀποτελεῖ ἐν τῷ συνόλῳ της μέγαν βραχώδη ὕβον, ἀποκλίνοντα πρὸς ὅλας τὰς πλευράς. Τὰ νεώτερα θαλασσογενῆ ἀποθέματα περιορίζονται εἰς τὴν ἀκτήν, ἐνῷ ἡ ἐνδοχώρα εἶναι βραχώδης, κεκαλυμμένη μὲ λεπτὸν κάλυμμα λιθώνων καὶ ἄλλων ἀποθεμάτων παγετώνων. Αἱ νῆσοι Öland καὶ Gotland ἀνήκουσι γεωτεκτονικῶς εἰς τὴν βαθεῖαν χώραν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, καθόσον συνίστανται ἐξ ὁριζοντίως σχεδὸν ἐστρωμένων σιλουρίων στρωμάτων, ἰδίᾳ δ᾽ ἀπεκαρστωμένου ἀσβεστολίθου.

Τέλος, γεωλογικῶς ξένη πρὸς τὴν λοιπὴν Σουηδίαν εἶναι ἡ μικρὰ χερσόνησος Schonen. Αὕτη εἶναι μεσευρωπαϊκὴ τεμαχωτὴ χώρα μὲ ποικίλην ἐναλλαγὴν στρωμάτων, λοφώδης ἐν τῷ συνόλῳ της καὶ κατὰ μέγιστον μέρος κεκαλυμμένη ὑπὸ ἀποθεμάτων παγετώνων. Γ. Κ. Γ.

—[ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] Ἐξαιρέσει τῆς Ρωσίας, οὐδὲν εὐρωπαϊκὸν κράτος ἔχει τὴν ἔκτασιν τῆς Σουηδίας. Ἐκτεινομένη ἐπὶ 14 περίπου μοιρῶν ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. καὶ ἔχουσα μῆκος 1600 περίπου χιλιομέτρων, ἔχει τὴν ἀρχήν της ἐν τῇ ἀρκτικῇ καὶ τὸ τέλος της ἐν τῇ συγκεκερασμένῃ ζώνῃ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Καίτοι πολὺ πεδινοτέρα τῆς Νορβηγίας, δὲν ἔχει ἐν τούτοις οὐδαμοῦ μέγα εὖρος. Ἡ εὐρυτέρα περιοχή της, ἡ τῆς Στοκχόλμης, μόλις φθάνει τὰ 400 χιλιόμετρα. Ἀπὸ τῆς Φινλανδίας χωρίζεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Τόρνελφ καὶ τοῦ παραποτάμου του Μουόνιο, οἵτινες ρέουν ἐν μέσῳ πεδινῆς καὶ δασώδους χώρας. Ἀντιθέτως ἀπὸ τῆς Νορβηγίας χωρίζεται διὰ τοῦ ὀρεινοῦ ἄξονος τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου, ὅστις, καίπερ διακοπτόμενος ἐνιαχοῦ ὑπὸ λιμνῶν, καθιστᾷ σχεδὸν ἀδύνατον τὴν μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν συγκοινωνίαν. Μόνον κατὰ τὸ νότιον τμῆμα τῶν δύο χωρῶν, Ν. τῆς νορβηγικῆς πόλεως Κονγκσβίνγκερ, ἐκτείνεται ζώνη πλάτους 150 περίπου χιλιομέτρων, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν καθίσταται δυνατὴ ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ὄσλο (Νορβηγία) καὶ τοῦ Βένερ (Σουηδία).

Ὀρεογραφία. Ἡ μεγίστη διαφορά, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου (βλ. λ. *Σκανδιναυΐα*), μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ μέσου ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὕψους αὐτῶν. Ἐνῷ ἐν Νορβηγίᾳ τὸ ἔδαφος φθάνει κατὰ μέσον ὅρον τὰ 497 μ., τὰ τρία δέκατα τοῦ ἐδάφους τῆς Σουηδίας εὑρίσκονται εἰς ὕψος κατώτερον τῶν 100 μ., τὸ ἥμισυ φθάνει εἰς ὕψος τὰ 200 μ. καὶ μόνον τὰ δύο δέκατα ὑπερβαίνουν ὀλίγον τὰ 400 μ. Ἀπὸ ἀπόψεως μορφολογίας τοῦ ἐδάφους ἡ Σουηδία διακρίνεται εἰς τρεῖς ζώνας, αἵτινες ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς τρεῖς ἱστορικὰς διαιρέσεις τῆς χώρας: τὸ Γκαίταλαντ πρὸς Ν., τὸ Σβέαλαντ εἰς τὸ μέσον καὶ τὸ Νόρρλαντ πρὸς Β.

Εἰς τὸ *Γκαίταλαντ* ἢ *Γοτθίαν*, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τριγώνου τοῦ σχηματιζομένου ὑπὸ τῆς Βαλτικῆς, τοῦ Καττεγάτη καὶ τοῦ Σκαγεράκη, ἐμφανίζεται εὐρυτάτη ἐδαφικὴ πτύχωσις, τὸ ὀροπέδιον *Σμάλαντ*, ἀποτελούμενον ἐξ ἐκτεταμένων πετρωδῶν βουνῶν, ὧν τὸ ὕψος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 377 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Τὸ βουνῶδες τοῦτο συγκρότημα τοῦ Σμάλαντ περιβάλλεται ὑπὸ εὐρυτάτων πεδιάδων: πρὸς Δ. ἔχει τὴν Βεστρογοτθίαν, πρὸς Α. τὴν Ὀστρογοτθίαν, πρὸς Ν. τὴν Σκανίαν, τὸ Χάλλαντ καὶ τὸ Μπλεκίνγκιτ. Δυτικῶς τοῦ Σμάλαντ καὶ μεταξὺ τῆς λίμνης Βέννερ καὶ τῆς θαλάσσης τοῦ Σκαγεράκη ὑψοῦται δεύτερον, μικροτέρας ἐκτάσεως, λοφῶδες συγκρότημα, τὸ *Ντάλσλαντ*, οὗτινος τὸ ὕψος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 225 μ.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸ Γκαίταλαντ, τὸ κεντρικὸν τμῆμα τῆς Σουηδίας, τὸ *Σβέαλαντ*, ἀποτελεῖ εὐρυτάτην χθαμαλὴν πεδιάδα, ἧς οὐδὲν σημεῖον ὑπερβαίνει τὰ 200 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ κατέρχεται κάτω 100 μ. Εἴς τινα μάλιστα σημεῖα, ἰδίως εἰς τὰς λεκάνας τῶν μεγάλων λιμνῶν Βένερ, Βέττερ καὶ Μαίλαρ, ταπεινοῦται κάτω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἡ ταπείνωσις ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αἱ λίμναι αὗται ἀποτελοῦν οὕτως εἰπεῖν διακοπτομένην συνέχειαν τῶν τάφρων τοῦ Σκαγεράκη καὶ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου. Ἡ περιοχὴ αὕτη ἰδιαιτέρως χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν μακρῶν κυματοειδῶν ἐξ ἄμμου καὶ χαλίκων λοφοσειρῶν (Asar), ὧν τὸ ὕψος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 100 μ. Προσβλέπουσα πρὸς Α. καὶ ἀνοικτὴ πρὸς Δ., πλουσία, χάρις εἰς τὸ ἐν αὐτῇ δίκτυον τῶν λιμνῶν καὶ τῶν ποταμῶν, εἰς φυσικὰς ὁδοὺς πρὸς ἀμφοτέρας τὰς θαλάσσας, τὴν Βαλτικὴν καὶ τὴν τοῦ Σκαγεράκη, καὶ καλυπτομένη κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ εὐφορωτάτων πεδιάδων, ἡ περιοχὴ τοῦ Σβέαλαντ ὑπῆρξε τὸ ἱστορικὸν λίκνον τῶν Σουηδῶν. Ἐν αὐτῇ εὑρίσκονται αἱ τρεῖς κυριώτεραι πόλεις τῆς Σουηδίας: ἡ Στοκχόλμη, πολιτικὴ πρωτεύουσα, ἡ Οὐψάλα, πνευματικὴ πρωτεύουσα, καὶ τὸ Γκότεμπουργκ, ἐμπορικὴ καὶ οἰκονομικὴ μητρόπολις.

Ἐκεῖθεν τῆς εὐρείας ταύτης ταπεινῆς χώρας τὸ ἔδαφος ὑψοῦται κατὰ μάζας καὶ ἀποτελεῖ, ἐκτὸς στενῆς παρὰ τὰς ἀκτὰς ζώνης, ὀρεινὸν συγκρότημα, ἐξαρτώμενον ἀπ᾽ εὐθείας ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ σκανδιναυϊκοῦ ἄξονος. Τὸ Βαϊρμλαντ, Β. τῆς Βέννερ, τὸ Νταλεκάρλαντ καὶ τὸ Νόρλαντ εἶναι περιοχαὶ ὀρειναὶ μέσου ὕψους 200—600 μ. Ὑψηλότερα ἐν αὐτοῖς ὄρη, ὧν τινα καλύπτονται ὑπὸ αἰωνίων παγώνων, εἶναι *Κεμπνεκαῖζε* (ὑψ. 2.135 μ.), παρὰ τὴν νορβηγικὴν μεθόριον, καὶ τὸ *Σαργεκτγιάκο* (ὑψ. 2.100 μ.).

Ὑδρογραφία. Ἡ Σουηδία, καλυπτομένη κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ ἐδάφους ἀδιαπεράστου καὶ στεγανοῦ καὶ κειμένη εἰς βόρειον πλάτος, ἐν τῷ ὁποίῳ, λόγῳ τῆς βραχύτητος τοῦ θέρους, ἡ ἐξάτμισις εἶναι ἐλαχίστη, ἔχει μέγαν ἀριθμὸν λιμνῶν καὶ ποταμῶν. Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν τῆς Εὐρώπης, ἐξαιρέσει τῆς Φινλανδίας, αἱ λίμναι καὶ οἱ ποταμοὶ καλύπτουσι τοσαύτην ἔκτασιν. Καταλαμβάνουσι συνολικῶς 36.800 τετραγ. χλμ., ἤτοι τὸ ἓν ὄγδοον περίπου τῆς ὅλης ἐκτάσεως τῆς Σουηδίας. Αἱ τρεῖς μεγάλαι λίμναι τῆς κεντρικῆς περιοχῆς τῆς χώρας, ἡ *Βένε ,*, ἡ *Βέττερν* καὶ ἡ *Μαίλαρ*, ἀποτελοῦσι πραγματικὰς ἐσωτερικὰς θαλάσσας. Ἡ πρώτη καταλαμβάνει ἔκτασιν 5.568 τετρ. χλμ., ἐρχομένη τρίτη κατὰ σειράν, μετὰ τὴν Λάδογαν καὶ τὴν Ὀνέγαν, μεταξὺ τῶν λιμνῶν τῆς Εὐρώπης, ἡ δευτέρα 1.900 τετρ. χιλμ. καὶ ἡ τρίτη 1.600 τετρ. χιλμ. Ἐκτὸς τῶν τριῶν τούτων λιμνῶν ἐν τῇ κεντρικῇ περιοχῇ ὑπάρχει μέγας ἀριθμὸς μικρῶν λιμνῶν, ἐνιαχοῦ δὲ τὸ ἔδαφος ἐμφανίζεται διάτρητον ἐκ μακρᾶς σειρᾶς στασίμων ὑδάτων. Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Νόρρλαντ αἱ λίμναι εἶναι μικρότεραι καὶ ὀλιγώτεραι τὸν ἀριθμόν. Ἐξ αὐτῶν ἡ λίμνη *Στόρσγαι* (=Μεγάλη λίμνη) καταλαμβάνει ἔκτασιν 447 τετρ. χλμ., ἡ δὲ λίμνη *Τόρνε-τραίσκ*, ἐν τῷ ἀπωτάτῳ Βορρᾶ, 327 τετρ. χλμ. Δεκαοκτὼ μεταξὺ τῶν σουηδικῶν λιμνῶν ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κρυπτο-καθιζήσεων, ἔχουσι δηλαδὴ τὸν πυθμένα των κάτω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἀξιοσημείωτος μεταξὺ τούτων εἶναι ἡ λίμνη Μαίλαρ, ἔχουσα τὸν πυθμένα της 63 μ. κάτωθι τῆς ἐπιφανείας τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης. Αἱ λίμναι Βένερ καὶ Βέττερν ἔχουσι τὸν πυθμένα των 50 μ. ἡ πρώτη καὶ 31 μ. ἡ δευτέρα κάτω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης τοῦ Σκαγεράκη. Κατὰ πολὺ βαθύτεραι τούτων εἶναι αἱ λίμναι τῆς βορείου περιοχῆς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ *Χορναφβάν*, σχηματιζομένη εἰς ὕψος 425 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἔχει βάθος 221 μ.

Ἐκτὸς τῆς ἐξαιρετικῆς εἰς λίμνας ἀφθονίας, αἱ ὑδρογραφικαὶ λεκάναι τῆς Σουηδίας ἐμφανίζουν ἰδιοτύπους ὅλως χαρακτῆρας. Οὕτω, ὡς καὶ ἐν Νορβηγίᾳ, ἀποτελοῦνται ἐξ ἀλλεπαλλήλων σειρῶν κατερχομένων κλιμακωτῶς. Ἕκαστον πλατύβαθμον ἀποτελεῖ μίαν λίμνην, ἑκάστη δὲ βαθμὶς ἕνα καταρράκτην. Οἱ καταρράκται οὗτοι, οἵτινες ἐν Νορβηγίᾳ φημίζονται διὰ τὸ ὕψος των, ἐν Σουηδίᾳ εἶναι ὀνομαστοὶ διὰ τὴν ποσότητα τῶν ὑδάτων, ἣν συμπαρασύρουσιν. Εἰς τοὺς περιφήμους καταρράκτας τοῦ *Τραιλλάταν*, ἐγγὺς τοῦ Γκότενμπουργκ, ἡ πίπτουσα ἀπὸ ὕψους 32 μ. ποσότης ὕδατος ἀνέρχεται μέχρις 920 κυβικῶν μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον. Εἰς τὸ Νόρρλαντ οἱ ἐπίσης περίφημοι καταρράκται τοῦ *Στόρα Λοῦλελφ* παρουσιάζουσι διαφορὰν κοίτης 74 μ. Ἐκτὸς τούτου, οἱ ποταμοὶ τῆς Σουηδίας χαρακτηρίζονται ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ροῦ των, ὁ ὁποῖος δὲν ἀκολουθεῖ πάντοτε τὴν πρὸς τὰ ΝΑ. γενικῶς κλίσιν τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας, συχνάκις δὲ ἀλλάσσουν, καὶ σήμερον ἀκόμη, κοίτην. Λόγῳ τοῦ γενικοῦ τούτου χαρακτῆρός των, οἱ ποταμοὶ τῆς Σουηδίας δὲν εἶναι προσιτοὶ εἰς τὴν μεγάλην ναυσιπλοΐαν. Ἀντιθέτως ὅμως, εἶναι δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις αὐτῶν διὰ τὰς μεταφοράς, χάρις δὲ εἰς τοῦτο κατέστη δυνατὴ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν μεγάλων δασῶν τῆς βορείου περιοχῆς, ἅτινα ἀποτελοῦν τὴν κυριωτέραν πλουτοφόρον πηγὴν τῆς Σουηδίας. Ἐκτὸς τούτου αἱ πτώσεις τῶν ὑδάτων χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν παραγωγὴν κινητηρίου δυνάμεως. Ὑπολογίζεται ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῶν σουηδικῶν καταρρακτῶν ἀποδίδει συνολικῶς κινητήριον δύναμιν μεγαλυτέραν τῶν τεσσάρων ἑκατομμυρίων ἵππων, ὧν τὰ τρία τέταρτα ἐν τῇ βορείῳ Σουηδίᾳ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ Σουηδία, ἥτις στερεῖται γενικῶς γαιάνθρακος (μικρὰ μόνον ποσότης τούτου ὑπάχει ἐν Σκανίᾳ), ἐπωνομάσθη «Χώρα τοῦ λευκοῦ ἄνθρακος».

Ἡ βόρειος Σουηδία περιλαμβάνει ὀκτὼ μεγάλα λεκανοπέδια: Τὴν κοιλάδα τοῦ *Τόρνε*, διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ *Τόρνε* καὶ τῶν παραποτάμων του, καὶ τοῦ *Κάλιξ*, ὅστις ἐμφανίζει μετὰ τοῦ πρώτου σπάνια φαινόμενα διακλαδώσεως. Ἐκ τῆς κοιλάδος ταύτης μόνον τὸ δυτικὸν τμῆμα ἀνήκει εἰς τὴν Σουηδίαν, ἐν αὐτῇ δὲ δύναταί τις νὰ θαυμάσῃ κάλλιον ἢ ἀλλαχοῦ τὸν «ἥλιον τοῦ μεσονυκτίου». Τὴν κοιλάδα τοῦ *Λούλεα* (25.000 τ. χλμ.), διαβρεχομένην ὑπὸ τοῦ *Μεγάλου Λουλέ*, ἥτις θεωρεῖται ὡς μία τῶν ἀγριωτέρων περιοχῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ σχηματίζονται οἱ μνημονευθέντες καταρράκται τοῦ Στόρα-Λοῦλελφ. Τὴν κοιλάδα τοῦ *Πίτεα* (24.000 τετρ. χλμ.), διαρρεομένην ὑπὸ τῶν ποταμῶν *Πίτε* καὶ *Σιλλέφτε*, ὅστις διασχίζει τὴν λίμνην Χορναφάν. Τὴν κοιλάδα τοῦ *Οὔμεα* (27 000 τετρ. χιλμ.), ἐν τῇ ὁποίᾳ ρέουσιν οἱ ποταμοὶ *Οὔμε* καὶ *Βιντελέλφεν*, συμβάλλοντες πρὸ τῆς ἐκβολῆς των. Τὴν κοιλάδα τοῦ *Ἀνγκερμανέλφεν* (31.000 τετρ. χλμ.), διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ τῶν παραποτάμων του. Ὁ Ἀνγκερμανέλφεν εἶναι περίφημος διὰ τὰς φυσικὰς καλλονάς του, εἶναι δὲ πλατὺς μέχρις 100 χιλιομέτρων. Τὴν κοιλάδα τοῦ *Στόρσγαιν* (37.000 τετρ. χλμ.), διασχιζομένην ὑπὸ τῶν ποταμῶν *Ἰνταλσέλφεν* καὶ *Λιοῦνγκαν* καὶ περιλαμβάνουσαν τὴν ὁμώνυμον λίμνην. Τὴν κοιλάδα τοῦ *Λιοῦσνακ* (20.000 τετρ. χλμ.), περιλαμβάνουσαν περιοχὴν πλουσίαν εἰς δάση καὶ διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Τὴν κοιλάδα τοῦ Ντελέλφεν (28.000 τετρ. χλμ.), διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ φερωνύμου ποταμοῦ καὶ τῶν δύο βραχιόνων του καὶ ἀποτελοῦσαν τὴν νοτιωτέραν περιοχὴν τῆς βορείου Σουηδίας. Πάντες οὗτοι οἱ ποταμοὶ ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν Βοθνικὸν κόλπον.

Ἐν τῇ κεντρικῇ Σουηδίᾳ κοινὸν κέντρον τῶν ποταμῶν εἶναι αἱ τρεῖς μεγάλαι λίμναι Μαίλαρ, Βέττερν καὶ Βένερ, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἡ λίμνη Χιέλμαρ. Σημαντικώτερος τῶν ποταμῶν τούτων εἶναι ὁ *Κλαρέλφεν*, ὅστις, διασχίζων τὴν λίμνην Βένερν, ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Καττεγάτη ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *Γκαῖτα*. Ἕτερος σημαντικὸς ποταμὸς εἶναι ὁ *Μοτάλα*. Ἐν τῇ νοτίῳ Σουηδίᾳ ποταμὸς ἄξιος ἰδιαιτέρας μνείας δὲν ὑπάρχει.

Ἀκτογραφία. Ἐκεῖθεν τῆς θαλάσσης τοῦ Σκαγεράκη αἱ ὑδάτιναι λεκάναι, αἵτινες περιβρέχουν τὰς σουηδικὰς ἀκτάς, ἡ θάλασσα τοῦ Καττεγάτη, τῆς Σόνδης καὶ ἡ Βαλτική, ἀποτελοῦν λεκάνας γλυκέος μᾶλλον ἢ θαλασσίου ὕδατος. Συγκοινω-

Digitized by Google

νοῦσα μετὰ τοῦ ὠκεανοῦ διὰ τριῶν μόνον στενῶν πορθμῶν, ἡ Βαλτικὴ δὲν ἐμφανίζει τὰ φαινόμενα τῆς ἀμπώτιδος καὶ τῆς παλιρροίας. Ἐπὶ πλέον, δεχομένη τὰ ὕδατα ἑκατοντάδος μεγάλων ποταμῶν, ἔχει ὕδατα ἐλάχιστα ἁλμυρά. Ἤδη, παρὰ τὸ Γκιέντσερ, τὴν ἀνατολικὴν εἴσοδον τῶν σκανδιναυϊκῶν στενῶν, ἡ ἀναλογία ἅλατος ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς θαλάσσης εἶναι μόλις 7.7 γραμμάρια κατὰ λίτρον ὕδατος, ἐνῷ ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ φθάνει τὰ 35 γραμ. Εἰς τὸν Βοθνικὸν κόλπον ἡ ἀναλογία καθίσταται μικροτέρα, μὴ ὑπερβαίνουσα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης τὰ 6,5 ‰. Εἰς τὸ γεγονὸς κυρίως τοῦτο ὀφείλεται ἡ πῆξις κατὰ τὸν χειμῶνα τῆς παρὰ τὰς σουηδικὰς ἀκτὰς θαλασσίας ζώνης.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκβολῆς τοσαύτης ποσότητος γλυκέος ὕδατος εἰς τὴν κλειστὴν σχεδὸν λεκάνην τῆς Βαλτικῆς δημιουργεῖται ἐν αὐτῇ θαλάσσιον ρεῦμα οὐχὶ ἄμοιρον οἰκονομικῆς σημασίας. Τὸ ρεῦμα τοῦτο, διευθυνόμενον πρὸς τὰς στενὰς θαλάσσας τοῦ Καττεγάτη καὶ Σκαγεράκη, ἐπηρεάζει τὴν εἰς ἅλας περιεκτικότητα αὐτῶν, εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται ἡ συρροὴ εἰς αὐτὰς τῶν σμηνῶν τῆς ἀρίγγης, ἡ ἁλιεία τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ πλουτοφόρον πηγὴν διὰ τοὺς Σουηδοὺς καὶ Νορβηγούς. Ἐκτὸς τούτου αἱ θάλασσαι αὗται δὲν εἶναι βαθεῖαι. Ἡ θάλασσα τοῦ Καττεγάτη δὲν ὑπερβαίνει εἰς βάθος τὰ 100 μ., ἐνῷ εἰς τὸ πλεῖστον τμῆμα τῆς Βαλτικῆς τὸ βάθος κυμαίνεται μεταξὺ 100 καὶ 200 μ., μόνον δὲ πλησίον τοῦ Γκότλαντ φθάνει τὰ 460 μ.

Αἱ σουηδικαὶ ἀκταὶ εἶναι θαυμασίως διηρθρωμέναι. Ἡ ἔκτασίς των εἰς εὐθεῖαν γραμμὴν φθάνει τὰ 1.200 χιλιόμετρα, ἀλλ' ἐὰν ὑπολογισθῶσιν αἱ κολπώσεις των, ὑπερβαίνουν τὰ 5.000 χλμ. Αἱ ἐκτεταμέναι αὗται ἀκταὶ ἐμφανίζουν τρεῖς διαφόρους χαρακτῆρας. Πρὸς Δ. αἱ παρὰ τὸν Σκαγεράκην καὶ Καττεγάτην ἀκταὶ ἐμφανίζουσι μέχρι τοῦ Βάρμπεργκ σχετικὴν ὁμοιομορφίαν πρὸς τὰ νορβηγικὰ *φιόρντ*. Εἰς τὰ σουηδικὰ ταῦτα ὅμως φιὸρντ ἡ θάλασσα δὲν εἰσχωρεῖ τόσον βαθέως ὡς εἰς τὰ νορβηγικά, ἐκ τούτου δὲ δὲν παρέχουσι τὴν μεγαλειώδη θέαν ἐκείνων. Τὸ μεγαλύτερον ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ *Γκουλλμαρφιόρντ*, ὅπερ δὲν ὑπερβαίνει εἰς μῆκος τὰ 28 χιλιόμετρα καὶ εἰς βάθος τὰ 142 μ.

Ἀπὸ τοῦ Βάρμπεργκ μέχρι τῆς νήσου Αΐλαντ τὰ φιὸρντ ἀντικαθίστανται ὑπὸ εὐρυτάτων κόλπων, ὧν κυριώτερος ὁ τοῦ *Κρίστιανσταντ*. Ἀπὸ τῆς νήσου Αΐλαντ μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου αἱ σουηδικαὶ ἀκταὶ ἐμφανίζουν ὅλως ἰδιάζοντα χαρακτῆρα, διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὑπὸ τῶν Σουηδῶν καλουμένων *φγιαίρντ* (fjärd). Ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς δαιδάλου νησίδων καὶ φιόρντ, σχηματιζομένων οὐχὶ πλέον ἐν μέσῳ ἀποκρήμνων ὀρέων, ἀλλ' ἐν μέσῳ πεδιάδων καὶ λοφίσκων, ὧν τὸ ὕψος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 100 μ. καὶ οἵτινες εἶναι κεκαλυμμένοι ὑπὸ πλουσίας βλαστήσεως.

Νῆσοι. Εἰς τὴν Σουηδίαν ἀνήκει μέγας ἀριθμὸς νησίδων τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης. Τούτων σημαντικώτεραι εἶναι τὸ ἀρχιπέλαγος *Νόρντ-Κβάρκεν* ἐν τῷ Βοθνικῷ κόλπῳ, μεταξὺ τῆς σουηδικῆς περιοχῆς τοῦ Οὔμεο καὶ τῆς φινλανδικῆς τοῦ Βάζα, ἡ νῆσος *Ἄλαντ* μεταξὺ Στοκχόλμης καὶ Ἄαμπο, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου, ἡ μεγάλη νῆσος *Γοτλάνδη* καὶ ἡ ἐγγὺς τῶν νοτίων σουηδικῶν ἀκτῶν καὶ ἀπέναντι τοῦ Κάλμαρ ἐπιμήκης νῆσος *Ἔλαντ*. Αἱ νῆσοι αὗται ἀποτελοῦσιν, ἰδίως ὁσάκις ἡ θάλασσα πήγνυται, γέφυραν μεταξὺ Σουηδίας καὶ Φινλανδίας.

Κλῖμα Ἔχουσα μεγάλην ἔκτασιν ἡ Σουηδία εἶναι φυσικὸν καὶ νὰ ἐμφανίζῃ κλιματικὰς ἐναλλαγάς. Αἱ μεταλλαγαὶ αὗται ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς τρεῖς φυσικὰς διαιρέσεις τῆς χώρας. Ἡ νότιος καὶ κεντρικὴ Σουηδία, καίπερ ψυχροτέρα τῆς Νορβηγίας, ἔχει ἐν τούτοις κλῖμα ἠπιώτερον πολλῶν ἄλλων περιοχῶν κειμένων εἰς τὸ αὐτὸ βόρειον πλάτος. Οὕτω ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Σουηδίας εἶναι ἀνωτέρα περίπου κατὰ 7° τῆς μέσης θερμοκρασίας, ἥτις παρατηρεῖται εἰς τὰ πλάτη ταῦτα. Τοῦτο ὀφείλεται ἰδίως εἰς τοὺς πνέοντας κατὰ τὸν χειμῶνα ΝΔ. ἀνέμους, οἵτινες μετριάζουσι τὴν δριμύτητα τοῦ ψύχους. Γενικῶς τὸ κλῖμα τῆς νοτίου Σουηδίας ἀποτελεῖ τὸν μέσον ὅρον μεταξὺ τοῦ καθαρῶς ὠκεανικοῦ κλίματος τῆς Νορβηγίας καὶ τοῦ καθαρῶς ἠπειρωτικοῦ τῆς Ρωσίας. Τὸν Ἰανουάριον ἡ μέση θερμοκρασία ἐν Στοκχόλμῃ εἶναι —3°, ἤτοι ἀνωτέρα κατὰ 4° τῆς τοῦ Λένινγκραντ καὶ κατωτέρα κατὰ 4° τῆς ἐν τῷ αὐτῷ πλάτει νορβηγικῆς περιοχῆς. Γενικῶς αἱ νότιαι καὶ κεντρικαὶ ἐπαρχίαι τῆς Σουηδίας περιλαμβάνονται κατὰ τὸν Ἰανουάριον μεταξὺ τῶν ἰσοθέρμων 0° καὶ —5°, ἐξαιρετικῶς δὲ σημειοῦται ἐν αὐταῖς δριμύτερον ψῦχος, ὡς ἐν Στοκχόλμῃ, εἰς ἣν ἅπαξ τὸ ψῦχος κατῆλθε μέχρι —30°. Ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ὁ χειμὼν διαρκεῖ 115—156 ἡμέρας, γενικῶς δὲ ἐπὶ 47 ἡμέρας ἐν Σκανίᾳ καὶ ἐπὶ 86—140 ἐν Σβέαλαντ ἡ γῆ καλύπτεται ὑπὸ χιόνος.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν νότιον καὶ κεντρικήν, ἡ βόρειος Σουηδία ἔχει κλῖμα καθαρῶς ἠπειρωτικόν. Τοῦτο ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς εἰς τὰ Σκανδιναυϊκὰ ὄρη, ἅτινα παρεμποδίζουσι τοὺς ἀπὸ τοῦ ὠκεανοῦ πνέοντας ἀνέμους, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ ὅτι ἡ Βαλτικὴ ἀποτελεῖ ἐσωτερικὴν μᾶλλον θάλασσαν, κλειστὴν πανταχόθεν. Εἰς τὸ Νόρρλαντ ὑπάρχουσι δύο πόλοι ψύχους. Ὁ εἷς παρὰ τὸν 62° παράλληλον, ὁ ἕτερος εἰς τὸ ΒΔ. ἄκρον τῆς Λαπωνίας. Εἰς τὸν πρῶτον ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία παραμένει κάτω τοῦ μηδενὸς (—0°,29), κατὰ δὲ τὸν Δεκέμβριον καὶ Ἰανουάριον τὸ ψῦχος προσλαμβάνει ἐν αὐτῷ πολικὴν πράγματι δριμύτητα, ὡς ἐν Σβέγκ, ἔνθα ἡ θερμοκρασία κατῆλθε μέχρι —49°. Εἰς τὸν δεύτερον πόλον ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξὺ 0 καὶ —2°. Εἰς δύο σταθμοὺς τῆς περιοχῆς ταύτης, τὸ Καρεσουάντο καὶ τὸ Γκιόκμοκ οἱ πάγοι οὐδέποτε ἐκλείπουσιν. Ἐν Νόρρλαντ ὁ χειμὼν διαρκεῖ ἑπτὰ καὶ ἥμισυν μῆνας, ἐπὶ ἓξ δὲ μῆνας ἡ χώρα καλύπτεται ὑπὸ χιόνων καὶ πάγων.

Ἐκ τῶν θαλασσῶν, αἵτινες περιβρέχουσι τὴν Σουηδίαν, κατὰ κανόνα πήγνυνται αἱ παράκτιοι ζῶναι τῶν φιὸρντ καὶ ὁ μυχὸς τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου, ἐξαιρετικῶς δὲ μακρὰ ζώνη ἐκ πάγου ἑνώνει τὴν Σουηδίαν μετὰ τῆς Φινλανδίας ἐν τῷ στενῷ τῆς νήσου Κβάρκεν καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ τοῦ Ὤλαντ. Ἐν Στοκχόλμῃ ἡ ναυσιπλοΐα καθίσταται ἀδύνατος ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου μέχρι τῆς 10 Ἀπριλίου. Σπανιώτατα, κατὰ τοὺς δριμυτάτους χειμῶνας, πήγνυνται καὶ αἱ θάλασσαι τοῦ Σκαγεράκη καὶ Καττεγάτη. Παλαιότερον, κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἐπήγνυτο ὁλόκληρος ἡ βόρειος Βαλτικὴ θάλασσα. Οὕτω ἀπὸ τοῦ 1294 μέχρι τοῦ 1700 δεκαεννεάκις αὕτη ἐκαλύφθη ὑπὸ πάγων, πάχους ἱκανοῦ ὅπως διαβῶσι ταύτην πεζῇ ἢ ἔφιπποι οἱ Σουηδοί. Τῷ 1306 μετέβαινον διὰ τῶν πάγων εἰς Ἐσθονίαν. Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1322—1323 συνεδέετο διὰ στρώματος πάγου μετὰ τῆς Δανίας καὶ τῆς Γερμανίας. Τέλος τῷ 1459—1460 γέφυρα ἐκ παγετώνων συνέδεε τὴν Σουηδίαν καὶ τὴν Δανίαν μὲ τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Λιβονίαν.

Κατὰ τὸ θέρος, ὅσον σύντομον καὶ ἂν εἶναι τοῦτο, ἡ θερμοκρασία εἰς τὴν νότιον καὶ κεντρικὴν Σουηδίαν μόλις εἶναι κατωτέρα κατὰ 1° τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Εἰς τὸ Νόρρλαντ ἐπίσης παρετηρήθη δυσανάλογος ὕψωσις τοῦ θερμομέτρου μέχρι καὶ ἄνω τῶν +30°. Οὕτω εἰς τὸ Γιόκμοκ, τὸ κέντρον τῆς Λαπωνίας, ἐσημειώθη θερμοκρασία +35°, εἰς δὲ τὸ Φάλουν, πρωτεύουσαν τῆς Δαλεκαρλίας +36°. Κατὰ τὸ θέρος ἡ νεφελότης εἶναι αἰσθητῶς μικροτέρα ἢ ἐν τῇ λοιπῇ βορείῳ Εὐρώπῃ. Ἡ ἡμέρα διαρκεῖ 17 καὶ ἡμίσειαν ὥρας ἐν Λούντ, 18 ὥρας ἐν Στοκχόλμῃ, 23 ὥρας ἐν Χαπαράντα, ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου. Τέλος ἐν Καρεσουάντο ὁ ἥλιος εἶναι ὁρατὸς ἐπὶ ἑπτὰ συνεχεῖς ἑβδομάδας.

Χλωρίς. Γενικῶς ἐν Σκανδιναυΐᾳ ἡ χλωρὶς δὲν παραλλάσσει οὐσιωδῶς τῆς ἐν τῇ λοιπῇ βορείῳ Εὐρώπῃ χλωρίδος. Ἡ Σουηδία, εἰδικώτερον, διαιρεῖται ἀπὸ ἀπόψεως βλαστήσεως εἰς πέντε ζώνας. 1) Εἰς τὴν ἀλπικὴν ζώνην, τὴν καλυπτομένην ὑπὸ πάγων, οἵτινες παρεμποδίζουσι τὴν βλάστησιν δένδρων καὶ ἔνθα ἡ βλάστησις εἶναι πενιχρά. Ἡ ζώνη αὕτη περιλαμβάνει τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τῶν σκανδιναυικῶν ὀρέων καὶ ἐκτεταμένην ἔκτασιν τῆς Β. Σουηδίας μέχρι τοῦ Χεργεντάλεν. 2) Εἰς τὴν ζώνην τῆς σημύδας, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς Β. Σουηδίας εἰς ὕψος 350 μ. καὶ ἀνερχομένην μέχρι τῆς Ν. Σουηδίας εἰς ὕψος 950 μ. Εἰς τὴν ζώνην ταύτην ὑπάρχουσι μεγάλα δάση σημύδας, ὅπως καὶ λεύκης. 3) Εἰς τὴν ζώνην τῶν κωνοφόρων δένδρων, ἀρχομένην νοτίως τῆς προηγουμένης καὶ ἐκτεινομένην κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν ἀπὸ τοῦ Σαίντερχαμν μέχρι τοῦ Νταλέλφεν, εἶτα δὲ πρὸς τὰ ΝΔ. μέχρι τῆς λίμνης Σκάγκερν, ἐκεῖθεν πρὸς Β. μέχρι τῆς λίμνης Φρύκεν, καὶ τέλος πρὸς Ν., ὁπόθεν συνεχίζεται εἰς Νορβηγίαν. Τὰ δάση ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ ἀποτελοῦνται ἐκ πεύκης κυρίως καὶ ἐλάτης. 4) Εἰς τὴν ζώνην τῆς δρυός, ἐκτεινομένην κάτωθεν τῆς προηγουμένης ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ Μπόχουσλαντ μέχρι τοῦ Σμάλαντ. Ἡ ζώνη αὕτη, προσιτὴ εἰς τὴν καλλιέργειαν, ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τῆς μελίας, τῆς σφενδάμνου, τῆς πτελέας, τῆς φιλύρας, τῆς χαμαικεράσου, τῆς ροδακινέας, τῆς λεπτοκαρυᾶς κ. λ. π. 5) Εἰς τὴν ζώνην τῆς φηγοῦ, ἐκτεινομένην εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς χώρας καὶ τὰς νήσους Ὤλαντ καὶ Γκότλαντ.

Γενικῶς ἐν τῇ Ν. Σουηδίᾳ ἀπαντῶνται περὶ τὰ 1.000 εἴδη αὐτοφυῶν φυτῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς βαίνει κλιμακωτῶς ἐλαττούμενος, ἐφ' ὅσον ἀνερχόμεθα πρὸς Βορρᾶν.

Πανίς. Εἰς τὰ μεγάλα δάση τῆς Β. Σουηδίας ἐνδιαιτῶνται εἰσέτι ἄρκτοι, λύγκες καὶ λύκοι, πολλαχοῦ δὲ καὶ πολικαὶ ἀλώπεκες. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν ζῴων τούτων, λόγῳ τῆς συστηματικῆς διώξεώς των, βαίνει συνεχῶς ἐλαττούμενος. Ὁ τάρανδος ἀπαντᾷ εἰς Λαπωνίαν, ἔνθα καὶ ἐκτρέφεται ὑπὸ τῶν Λαπώνων, χρησιμοποιούμενος διὰ τὴν ἕλξιν τῶν μεταφορικῶν ἁμαξῶν. Εἰς τὰ δάση ἐπίσης ἐνδιαιτῶνται ἐνυδρίδες, ἰκτίδες, ἑρμῖναι καὶ ἄλλα ζῷα, καταδιωκόμενα διὰ τὴν πολύτιμον μηλωτήν των. Παρὰ τὰς λίμνας καὶ τὰς ἀκτὰς φωλεύουσι ποικιλώτατα εἴδη πτηνῶν, ἀποδημητικῶν ἢ μή. Ἰχθύες ἀφθονοῦσι τόσον ἐν τῇ Βαλτικῇ, ἰδίως ἡ ἀρίγγη, ὅσον καὶ εἰς τὰς λίμνας καὶ τοὺς μεγάλους ποταμούς.

Γ. Α. Κ.

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ Σουηδία εἶναι χώρα προηγμένη εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς πλουτολογίας, ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀσχολεῖται κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου εἰς τὴν βιομηχανίαν, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Μέχρι τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ Σουηδία ἦτο χώρα σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου γεωργική, μολονότι αἱ καλλιεργήσιμοι ἐκτάσεις δὲν ὑπερβαίνουν τὰ 10 % τοῦ συνόλου τοῦ ἐδάφους αὐτῆς. Τὰ εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν παραγόμενα σιτηρὰ ἐπήρκουν καὶ δι' ἐξαγωγήν, ἐνῷ σήμερον γίνεται ἐτησία εἰσαγωγὴ 500.000 περίπου τόννων. Τοῦτο ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν διάθεσιν μεγάλου μέρους τῶν καλλιεργησίμων ἐδαφῶν εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Ἡ μέση ἐτησία παραγωγὴ κατὰ τὴν περίοδον 1921—1925 ἦτο: σίτου 2.800.000 στατήρων, βρόμης 10.900.000 στατήρων, κριθῆς 2.800.000 στατήρων καὶ σικάλεως 5.600.000. Ἐξ αὐτῶν ὁ μὲν σῖτος ἀντιπροσωπεύει τὰ 60 % τῶν ἐπιχωρίων ἀναγκῶν καὶ ἡ σίκαλις τὰ 90 %, ἡ δὲ βρόμη καὶ ἡ κριθὴ ἀφήνουσιν ἱκανὸν περίσσευμα πρὸς ἐξαγωγήν. Ἐν τῇ περιφερείᾳ Οὐψάλας, Βέστερας, Αΐρεμπρο, Κάρλσταντ ἀκμάζει ἡ κτηνοτροφία, ἐκτρέφουσα 2 700 000 περίπου βοοειδῆ, 1.600.000 πρόβατα, 1.000.000 χοίρους καὶ πλέον τῶν 700.000 ἱπποειδῶν. Ἐκ τῶν προϊόντων τῆς κτηνοτροφίας ἐξάγονται κατὰ μέσον ὅρον 15.000 τόννοι βουτύρου καὶ 15.000 τόνν. λαρδίου. Τὰ δάση καλύπτουσι τὸ ἥμισυ περίπου τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως τῆς χώρας, μὲ κυριώτερα δένδρα τὰ κωνοφόρα, ἀποτελοῦσι δὲ ἓν τῶν κυριωτέρων κεφαλαίων τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου τῆς Σουηδίας. Αἱ μὲ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ξύλου ἀπασχολούμεναι βιομηχανίαι ὑπολογίζονται εἰς 1.200 περίπου πριονιστήρια, μὲ 43.000 ἐργάτας, 600 ἐργοστάσια ἐπιπλοποιίας, 25 ἐργοστάσια πυρείων (μὲ 6.000 ἐργάτας), 100 περίπου ἐργοστάσια παρασκευῆς πολτοῦ ξύλου (15.000 ἐργάται), 70 κατασκευῆς χάρτου καὶ χαρτονίου (14.000 ἐργάται) κλπ. Ἡ ξυλεία, ὁ ἐκ ξύλων πολτὸς καὶ ὁ χάρτης τῆς Σουηδίας εἶναι προϊόντα παγκοσμίου διαδόσεως, καλύπτουσι δὲ τὸ ἥμισυ τοῦ σουηδικοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου. Εἰδικώτερον ἡ Σουηδία εἶναι ἡ πρώτη ἐν τῷ κόσμῳ χώρα ἐξαγωγῆς οἰκοδομικῆς ξυλείας (εἰς δοκούς, σανίδας κλπ.), μὲ σύνολον 4.000.000 κυβ. μ. ἐτησίως, καὶ ἡ δευτέρα (μετὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας) ἀπὸ ἀπόψεως ἐξαγωγῆς πολτοῦ ξύλου διὰ τὴν παρασκευὴν χάρτου (1.500.000 τόνν. ἐτησίως). Ἡ ἐξαγωγὴ ἐξ ἄλλου χάρτου καὶ χαρτονίου κυμαίνεται πέριξ τῶν 400.000 τόννων. Τέλος, τὰ πυρεῖα, τῶν ὁποίων ἡ βιομηχανία ἀποτελεῖ τράστ (ἀπὸ τοῦ 1917), ἀνέρχονται κατὰ μέσον ὅρον εἰς 40.000 τόνν. ἐτησίως. Ἕτερος ἐξ ἴσου σχεδὸν σημαίνων κλάδος τῆς σουηδικῆς βιομηχανίας εἶναι ἡ μεταλλουργία, ἀκμάζουσα χάρις εἰς τὰ τεράστια ἐν Νόρρλαντ (Κιρουναβάρα καὶ Γκελλιβάρα) καὶ Μπέργκσλαγκεν κοιτάσματα σιδηρομεταλλεύματος, οὗτινος ἡ ἀνόρυξις φθάνει τὰ 8.000.000 τόννων ἐτησίως. Οὕτω, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως σιδηροπαραγωγῆς ἡ Σουηδία ἔρχεται δευτέρα μετὰ τὴν Γαλλίαν. Ἐκ τῶν ἄλλων προϊόντων τοῦ ὑπεδάφους ἀνορύσσονται χαλκὸς (ἐν τῇ περιοχῇ Φάλουν), ψευδάργυρος (πρὸς Β. τῆς λίμνης Βέττερ) καὶ γαιάνθραξ (ἐν Σκανίᾳ). Ἡ παραγωγὴ τοῦ τελευταίου τούτου (400.000 τόνν.) εἶναι ἀνεπαρκὴς διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς βιομηχανίας, παρίσταται δὲ ἀνάγκη εἰσαγωγῆς ἔξωθεν 4.000.000 περίπου τόννων ἐτησίως. Αἱ μεταλλουργικαὶ βιομηχανίαι ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν παρασκευὴν ἐκλεκτῆς ποιότητος χυτοσιδήρου καὶ χάλυβος, προϊόντων περιζητήτων εἰς τὰς βιομηχανίας αὐτοκινήτων, μαχαιρῶν, μικρῶν ἀντικειμένων κλπ. Ἡ ποσότης τοῦ ἐτησίως παραγομένου χυτοσιδήρου ὑπολογίζεται πέριξ τῶν 500.000 τόνν., ἡ δὲ τοῦ χάλυβος εἰς ἴσον ποσόν. Αἱ μηχανουργικαὶ βιομηχανίαι εἶναι ἐπίσης προηγμέναι, τὰ δὲ προϊόντα αὐτῶν, χάρις εἰς τὴν ἐκλεκτὴν των ποιότητα, τυγχάνουσι παγκοσμίου διαδόσεως. Κατασκευάζονται κυρίως γεωργικὰ καὶ ξυλουργικὰ μηχανήματα, μηχαναὶ ἐσωτερικῆς καύσεως, στρόβιλοι, ἔνσφαιροι τριβεῖς, ποδήλατα κλπ. Ἐπίσης ὑπάρχουν μεγάλαι ἐγκαταστάσεις κατασκευῆς εἰδῶν κιγκαλλερίας καὶ μαχαιροποιίας ἐν Ἐσκιλστοῦνα.

Ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν καλὴν χρησιμοποίησιν τῆς δυνάμεως τῶν ρεόντων ὑδάτων, ἥτις ὑπολογίζεται εἰς 4—6.000.000 κιλοβάτ. Ἐκ τούτων χρησιμοποιοῦνται τὰ 1.300.000 περίπου κιλοβάτ. Ἡ ἁλιεία ἀπασχολεῖ 25.000 ἀτόμων μὲ 17.000 ἁλιευτικὰ πλοῖα καὶ πλοιάρια. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Σουηδίας, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ 1875 ἔφθανε μέχρις 700.000.000 περίπου χρυσῶν φράγκων, ὑπερέβαινεν ἀρχομένου τοῦ Κ' αἰῶνος τὸ 1.500 ἑκατομ., τῷ δὲ 1913 ἔφθασε μέχρι 2.250.000.000. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐσημειώθη νέα αὔξησις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ἥτις διετηρήθη καὶ μετ' αὐτόν. Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς χώρας εἶναι σταθερῶς παθητικόν, τὰ ἐλλείμματα ὅμως καλύπτονται διὰ τῶν τόκων τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διατεθειμένων σουηδικῶν κεφαλαίων καὶ ἐκ τῶν κερδῶν τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας. Πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶν ἐξαγωγῶν καλύπτουσι τὰ προϊόντα

Digitized by Google

τοῦ ξύλου (ξυλεία, χάρτης καὶ πολτὸς ξύλου), τὸ ἓν τέταρτον εἶναι σιδηρομεταλλεύματα, χυτοσίδηρος, χάλυψ καὶ προϊόντα τῆς μηχανουργικῆς καὶ μεταλλουργικῆς βιομηχανίας. Τὰ ὑπόλοιπα κονδύλια ἀντιπροσωπεύουσι τὰ πυρεῖα, τὸ βούτυρον, τὰ δέρματα, διατετηρημένα κρέατα, λαρδίον κλπ. Αἱ εἰσαγωγαὶ εἶναι κατὰ μὲν τὸ ἓν τέταρτον τρόφιμα (σιτηρά, ὀπῶραι, καφές, ζάχαρις, φυτικὰ λίπη, οἶνος, οἰνοπνευματώδη κλπ.), κατὰ τὸ ἓν τρίτον περίπου πρῶται ὗλαι (γαιάνθρακες, ὀρυκτέλαια, ὑφαντουργικαὶ ὗλαι, λιπάσματα κλπ.), κατὰ δὲ τὸ ὑπόλοιπον κατειργασμένα εἴδη. Κυριώτεροι προμηθευταὶ τῆς Σουηδίας εἶναι κατὰ σειράν: ἡ Γερμανία (25—30 %), ἡ Μεγάλη Βρεττανία (15—20%), αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι (15 %), ἡ Γαλλία, ἡ Νορβηγία κλπ.· πελάται δὲ ἡ Μεγάλη Βρεττανία (25—30 %), ἡ Γερμανία (13—15 %), αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι (10—12 %), ἡ Γαλλία, ἡ Δανία, ἡ Νορβηγία κλπ. Αἱ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ συγκοινωνίαι τῆς Σουηδίας διεξάγονται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς διὰ θαλάσσης μέσῳ τῶν τριῶν κυριωτέρων λιμένων τῆς χώρας, τῆς Στοκχόλμης, τοῦ Μάλμαι καὶ τοῦ Γκαίτεμποργκ. Αἱ ἐσωτερικαὶ ἐξ ἄλλου ἐξυπηρετοῦνται ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ σιδηροδρομικοῦ δικτύου μήκους (1929) 16.701 χλμ., καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ θαλάσσης μέσῳ τῶν 50 περίπου ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς σουηδικῶν λιμένων, οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν ὁποίων πήγνυνται κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία τῆς χώρας εἶναι προηγμένη, ἀριθμοῦσα (1929) 2.503 πλοῖα χωρητικότητος 1.096.409 τόννων. Ἄλλα μέσα ἐπικοινωνίας ἐν τῇ Σουηδίᾳ εἶναι: 4.184 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, 79.000 χιλιόμ. τηλεγραφικῶν γραμμῶν καὶ 3.660 γραφεῖα, 3.624 τηλεφωνεῖα, 22 σταθμοὶ ἀσυρμάτου καὶ 127.850 (1928) αὐτοκίνητα.

Χ. Δ.

—[ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] ***Πληθυσμὸς καὶ κάτοικοι.*** Ὁ πληθυσμὸς τῆς Σουηδίας ἀνέρχεται κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῆς 31 Δεκεμβρίου 1930 εἰς 6.141.571 κατοίκους. Συνολικῶς ἡ μέση πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μικρά, φθάνουσα τοὺς 15 κατοίκους κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, ἀλλὰ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἡ ψυχρὰ βόρειος καὶ ὀρεινὴ περιοχὴ εἶναι ἀραιότατα κατῳκημένη. Οὕτω εἰς τὴν νότιον καὶ κεντρικὴν Σουηδίαν ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ κυμαίνεται μεταξὺ 50—106 κατοίκων κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, μὴ ὑπολογιζομένης φυσικὰ τῆς Στοκχόλμης, ἔνθα ἡ πυκνότης φθάνει τοὺς 3.355 κατ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας τῷ 1751 ἀνήρχετο εἰς 1.780.000 κατ., τῷ 1850 εἰς 3.482.251, τῷ 1900 εἰς 5.136.441 καὶ τῷ 1920 εἰς 5.904.489. Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς, ἠλαττώθη ὅμως καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν θανάτων τῶν βρεφῶν καὶ νηπίων, οὕτω δὲ ἡ ἀναλογία δὲν μετεβλήθη. Ἡ ἐτησία αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας ἀνέρχεται εἰς 5,12 περίπου τοῖς χιλίοις. Εἰς τὰς νοτίους ἐπαρχίας τῆς Σουηδίας εἶναι ἐγκατεστημένος σημαντικὸς ἀριθμὸς ξένων (30.000), ἰδίως Γερμανῶν καὶ Φινλανδῶν.

Οἱ Σουηδοὶ θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ἀνθρωπολόγων ὡς ἔχοντες τὸ καθαρώτερον τευτονικὸν αἷμα. Ἔχουσι πραγματικὸν πολιτισμόν, διατηροῦσι πλεῖστα τῶν παλαιῶν ἠθῶν, φημίζονται δὲ ὡς ζωηροὶ καὶ εὔθυμοι. Ἡ ἐθνικὴ ἐνδυμασία τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου ἐμφανίζει μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὴν τῶν Δανῶν καὶ Γερμανῶν. Ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν ἁλιείαν, κατὰ μέγα δὲ μέρος, εἰς τὰ μεγάλα κέντρα, καὶ μὲ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Πολίτευμα. Ἡ Σουηδία διέπεται ὑπὸ κληρονομικῆς συνταγματικῆς μοναρχίας, ὁ ἤδη δὲ βασιλεύων κατ' ἀρρενογονίαν οἶκος εἶναι ὁ τοῦ Βερναρδόττου. Ὁ *βασιλεύς*, κατὰ τὸ Σύνταγμα τῆς 6 Ἰουνίου 1809, τροποποιηθὲν τὴν 26 Νοεμβρίου 1920 καὶ 1921, ἀσκεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, καθὼς καὶ τὴν νομοθετικὴν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Διαίτης, ἀντιπροσωπεύει τὴν χώραν εἰς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις της, διορίζει τοὺς δικαστικούς, στρατιωτικοὺς καὶ ἰδιωτικοὺς ὑπαλλήλους, δύναται δὲ νὰ διαλύσῃ τὴν Δίαιταν. Ἡ *Δίαιτα* (Riksdag) ἀποτελουμένη ἐκ δύο Βουλῶν, συνέρχεται καθ' ἕκαστον ἔτος, νομοθετεῖ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως, ψηφίζει τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους καὶ ἐλέγχει δι' ἐπιτροπῶν τὰ ἔξοδα. Ἡ *πρώτη Βουλὴ* (Första Kammaren) ἀποτελεῖται ἐξ 150 μελῶν, ἐκλεγομένων δι' 8 ἔτη διὰ τοῦ ἀναλογικοῦ συστήματος, ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν Landstingen ἢ τῶν ἐκλεκτόρων τῶν ἓξ σπουδαιοτέρων πόλεων. Τὰ μέλη τῆς πρώτης Βουλῆς ἀνανεώνονται κατ' ἔτος κατὰ τὸ ἓν ὄγδοον, ἐκλέγονται δὲ μεταξὺ τῶν συμπληρωσάντων τὸ 35ον ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ ἐχόντων εἰσόδημα 50.000 κορωνῶν τοὐλάχιστον ἢ καταβαλλόντων ἐτησίως φόρον 3.000 κορωνῶν. Ἡ *δευτέρα Βουλὴ* (Andra Kammaren) ἀποτελεῖται ἐκ 230 μελῶν, ἐκλεγομένων δι' ἀμέσου ψηφοφορίας καὶ κατὰ τὸ ἀναλογικὸν σύστημα διὰ μίαν τετραετίαν, μεταξὺ τῶν συμπληρωσάντων τὸ 23ον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Δικαίωμα ψήφου ἔχουσι πάντες οἱ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, οἱ συμπληρώσαντες τὸ 23ον ἔτος. Οὐδεὶς νόμος δύναται νὰ εἶναι ἔγκυρος, ἐφ' ὅσον δὲν ψηφισθῇ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Βουλῶν καὶ ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Εἰς περίπτωσιν διαφωνίας μεταξὺ τῶν Βουλῶν, οὐδεμία τούτων ἔχει ἐπικρατοῦσαν γνώμην, ἀλλὰ συνέρχονται ἀμφότεραι εἰς κοινὴν συνεδρίασιν καὶ ἀποφασίζουσι κατὰ πλειοψηφίαν τῶν παρόντων μελῶν. Τὸ *ὑπουργικὸν συμβούλιον* καλούμενον *Συμβούλιον τοῦ Κράτους* (Statsräd), ἀποτελούμενον ἐκ 12 μελῶν, εἰσηγεῖται ἑκάστοτε εἰς τὸν βασιλέα τὴν λῆψιν διαφόρων ἀποφάσεων, εἶναι δὲ ὑπεύθυνον ἐνώπιον τῆς Διαίτης.

Διοίκησις. Ἡ Σουηδία διαιρεῖται διοικητικῶς εἰς 25 νομοὺς (län), ὧν ὁ εἷς ἀποτελεῖται ἐκ μόνης τῆς πρωτευούσης *Στοκχόλμης*. Οἱ νομοὶ οὗτοι, ὧν παραθέτομεν πίνακα, ἀπολαμβάνουσιν αὐτοδιοικήσεως, διὰ τὰς ὑποθέσεις τὰς ἀφορώσας στενῶς αὐτούς, διοικοῦνται δὲ ὑπὸ αἱρετῶν νομαρχιακῶν συμβουλίων, προεδρευομένων ὑπὸ νομάρχου, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ βασιλέως, εἰσηγήσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Οἱ νομοὶ διαιροῦνται εἰς ἐπαρχίας, αὗται δὲ εἰς δήμους. Ἡ Στοκχόλμη ἔχει ἴδιον τύπον αὐτοδιοικήσεως. Ἓξ ἄλλαι πόλεις, ἐπὶ τῇ βάσει παλαιῶν ἱστορικῶν προνομίων, ἀπολαύουσιν ἐπίσης ἰδίου τύπου αὐτοδιοικήσεως.

Νομός	*Ἔκτασις εἰς τ. χλμ.*	*Πληθυσμὸς (1930)*
Στοκχόλμη (πόλις)	143	502.207
Στοκχόλμη (περιοχὴ)	7.734	264.909
Οὔψαλα	5.313	138.060
Σαίντερμαλὰντ	6.811	189.182
Αἴστεργκαίτλαντ	11.049	309.995
Γαίνκαιπινγκ	11.522	231.557
Κρόνομπεργκ	9.910	155.535
Κάλμαρ	11.540	231.551
Γκότλαντ	3.160	57.448
Μπλεκίνγκε	3.039	144.841
Κριστιανστὰτ	6.456	245.912
Μαλμαίχους	4.847	510 664
Χάλλαντ	4 923	150.128
Γκαίτεμποργκ καὶ Μπόχους	5.052	457.067
Αἴλβσμποργκ	12.725	313.199
Σκάραμποργκ	8.480	242.329
Βαΐρμλαντ	19.235	269.945
Αἴρεμπρο	9.223	219 236
Βαίστικάνλαντ	6.756	161.708
Κόππαρμπεργκ	30 015	249 647
Γκαίβλεμποργκ	19.727	279.588
Βαίστερνόρρλαντ	25.533	278.503
Γαίμτλαντ	51.715	134 500
Βαίστερμπόττεν	58.934	204.035
Νορρμπόττεν	105.520	199.825

Ἐκ τῶν σουηδικῶν πόλεων σπουδαιότεραι εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους *Στοκχόλμη* (κάτοικοι 502.207), ἡ *Γκαίτεμποργκ* (κάτ. 243.690), ἀποτελοῦσα τὸ σπουδαιότερον ἐμπορικὸν κέντρον τῆς χώρας, ἡ *Μάλμαι* (κάτ. 127.870), ἡ *Χαίλσινγκμποργκ* (κάτ. 55.889) ἡ *Μπόραις* (κάτ. 38.236), ἡ *Φάλκενμπεργκ* (κάτ. 32 674), τὸ *Αἴρεμπρο* (κάτ. 37 523), ἡ *Γιαίκαιπινγκ* (κάτ. 30.918), ἡ *Οὔψάλα* (κάτ. 30.190), διεθνοῦς φήμης πνευματικὸν κέντρον τῆς Σουηδίας, ἡ *Βαίστεραις* (κάτ. 30 378), ἡ *Καλσκρόνα* (κάτ. 25.492), ἡ *Κάλμαι* (κάτ. 19.801) κλπ.

Θρησκεία. Ἐπίσημος θρησκεία τοῦ σουηδικοῦ κράτους εἶναι τὸ Εὐαγγελικὸν Λουθηρανικὸν δόγμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουσι τὰ 99,6 % τοῦ πληθυσμοῦ, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν βασιλέα των. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσιν ἐν Σουηδίᾳ 7.265 Βαπτισταί, 6.500 Ἰουδαῖοι, 5.580 Μεθοδισταὶ καὶ 3.425 Ρωμαιοκαθολικοί.

Σημαία καὶ θυρεός. Ἐθνικὰ χρώματα τῆς Σουηδίας εἶναι τὸ κυανοῦν καὶ κίτρινον. Ἡ πολεμικὴ καὶ ἐμπορικὴ σημαία εἶναι κυανῆ μετὰ κιτρίνου σταυροῦ. Ὁ θυρεὸς ἀπετελέσθη ἐξ ἑνώσεως τῶν οἰκοσήμων τῶν βασιλικῶν οἴκων τοῦ Βάζα καὶ τοῦ Βερναρδόττου-Ποντεκόρβο καὶ τῶν παλαιῶν θυρεῶν τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Σουηδίας. Παράσημα ἐν ἰσχύϊ εἶναι τὸ τῶν *Σεραφείμ*, τοῦ *Ξίφους* καὶ τοῦ *Ἀστέρος τοῦ Βορρᾶ*, ἱδρυθέντα πάντα τῷ 1748, τὸ τοῦ οἴκου τῶν Βάζα (1722) καὶ τὸ τοῦ *Καρόλου τοῦ ΙΒ'* (1811). Ὁ ἐθνικὸς ὕμνος ἄρχεται διὰ τῶν στίχων: «Du gamla, du fria, du fjällhöga Nord» (Ὦ! παλιὲ Βορρᾶ, ἐλεύθερε, βραχώδη).

Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις. Ὁ στρατὸς τῆς *Σουηδίας*, συμφώνως πρὸς τὴν γενομένην τῷ 1929 ἀναδιοργάνωσιν αὐτοῦ, ἀποτελεῖται ἐκ 4 μεραρχιῶν, ἀντιστοιχουσῶν εἰς ἰσαρίθμους στρατιωτικὰς περιφερείας, μιᾶς ἀνεξαρτήτου ταξιαρχίας καὶ ἐκ τῶν στρατευμάτων τῶν τομέων τῆς Ἄνω Νόρρλανδ (Norrland) καὶ τῆς νήσου Γκότλανδ (Gotland). Ἐν συνόλῳ ὁ σουηδικὸς στρατὸς περιλαμβάνει σήμερον: συντάγματα πεζικοῦ 21, συντάγματα ἱππικοῦ 4, συντάγματα πυροβολικοῦ: 4 πεδινοῦ μεραρχιακοῦ, 1 πεδινοῦ μὴ μεραρχιακοῦ, 1 φρουριακοῦ καὶ 1 ἀντιαεροπορικοῦ, μηχανικόν: 1 λόχον ἐπακτίων ὀχυρώσεων, 2 μοίρας μεραρχιακοῦ μηχανικοῦ, 1 μοῖραν τηλεγραφητῶν, μοῖραν μεταγωγικοῦ καὶ ἐπιμελητείας καὶ ἕνα λόχον ἀεροπορίας. Τὰ στρατεύματα τῆς μὲν Νόρρλανδ περιλαμβάνουσι 2 συντάγματα πεζικοῦ, ἴλην δραγόνων, 1 σύνταγμα μετὰ 1 μοίρας πυροβολικοῦ καὶ μοῖραν μηχανικοῦ, τὰ δὲ τῆς Γκότλαντ 1 σύνταγμα πεζικοῦ καὶ 1 μοῖραν πυροβολικοῦ.

Ἡ στρατολογία εἶναι γενική, πάντων τῶν πολιτῶν ὑπεχόντων στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν ἀπὸ τοῦ 20οῦ μέχρι τοῦ 42ου ἔτους τῆς ἡλικίας· ὑφίσταται πρὸς τούτοις σῶμα ἐθελοντῶν, πρὸς καταρτισμὸν τῶν ὑπαξιωματικῶν, δυναμένων ν' ἀποκτήσωσι καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀξιωματικοῦ. Ἡ ὑπὸ τὰς σημαίας ὑπηρεσία ἐν τῷ στρατῷ τῆς 1ης γραμμῆς (beväring), περιλαμβάνει ἐκπαίδευσιν 140 ἡμερῶν διὰ τὸ πεζικὸν καὶ τὰ μὴ εἰδικὰ σώματα, 200 ἡμερῶν διὰ τὰ εἰδικὰ ὅπλα καὶ σώματα καὶ 260 διὰ τοὺς σπουδαστάς. Οἱ μὴ καλούμενοι ἐξ ἑκάστης ἀπογραφῆς τάσσονται εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὴν ἐθνοφρουρὰν (landstorm). Ἡ εἰδικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ἀξιωματικῶν διαρκεῖ τρία περίπου ἔτη.

Ἡ κατὰ τὸ 1929 δύναμις τοῦ στρατοῦ, μεταβλητὴ οὖσα διὰ τοὺς στρατιώτας, ἕνεκα τοῦ συστήματος τῆς τμηματικῆς προσελεύσεως, ἦτο: ἀξιωματικοὶ ἐνεργοῦ στρατοῦ 684 (στρατηγοὶ 11), ἐφεδρείας 308, ὑπαξιωματικοὶ ἐνεργοῦ στρατοῦ 1.029, ἐφεδρείας 65, στρατιῶται 17.845. Ἑκάστη ἀπογραφὴ ὑπολογίζεται εἰς 30.000 περίπου. Ἀνώτερος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ εἶναι ὁ βασιλεύς· τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἀμύνης ἀσχολεῖται μὲ τὰ ζητήματα τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἀμύνης τῆς χώρας.

Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Στόλος. Ὁ σουηδικὸς στόλος ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν θωρηκτῶν (τοῦ «Ἀδόλφου Ε'», τοῦ «Ντρόττνινγκ-Βικτώρια» καὶ τοῦ «Σβέριγκ»), ἑνὸς θωρηκτοῦ ἀεροπλανοφόρου, ἑπτὰ καταδρομικῶν («Ὀσκὰρ Β'», «Μανλιχγκέτεν», «Αἴραν», «Βάζα», «Ταππερχέτεν», «Ὄντεν» καὶ «Τόρ»), 3 ἀντιτορπιλικῶν ἀνοικτῆς θαλάσσης, 8 ἀντιτορπιλλικῶν, 13 τορπιλλοβόλων, 20 ὑποβρυχίων καὶ 31 ἄλλων βοηθητικῶν σκαφῶν (κανονιοφόρων, ναρκοθετίδων κλπ.).

Δικαιοσύνη. Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἐν Σουηδίᾳ εἶναι τελείως ἀνεξάρτητος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἐφορεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης καὶ τοῦ γενικοῦ εἰσαγγελέως, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου. Ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης περιλαμβάνει τρεῖς βαθμοὺς διαδικασίας, διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν δὲ αὐτῆς λειτουργοῦσι 207 κατώτερα δικαστήρια, 3 ἀνώτερα καὶ 1 ἀνώτατον, τὸ ἀκυρωτικόν. Τῶν κατωτέρων δικαστηρίων μετέχουσι δώδεκα πάρεδροι δικασταί, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ ἑξαετίαν, ὧν ἡ ἀποστολὴ εἶναι ἐφορευτική. Αἱ ἀποφάσεις λαμβάνονται ὑπὸ μόνου τοῦ δικαστοῦ, ἐὰν ὅμως οἱ παρόντες πάρεδροι ἐκφράσωσιν ἀντίθετον γνώμην πρὸς τὴν τοῦ δικαστοῦ, ἡ γνώμη των ὑπερισχύει. Ὁρκωτὰ δικαστήρια συγκροτοῦνται μόνον πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀδικημάτων τύπου.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Σουηδίᾳ εἶναι ἐκτάκτως ἀνεπτυγμένη, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἀγραμμάτων ἔχει κατέλθει εἰς τὸ κατώτατον ὅριον. Τὰ σχολεῖα διακρίνονται εἰς ἀνώτερα, πραγματιστικά, κοινοτικὰ τῆς μέσης παιδείας, πεντατάξια δημοτικά, ἐπαγγελματικὰ καὶ ἐπιμορφωτικά. Ἡ παιδεία εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ἀμφότερα τὰ φῦλα μέχρι τοῦ 14ου ἔτους. Ἐν τῇ χώρᾳ λειτουργοῦσι 27.725 δημοτικὰ σχολεῖα μὲ 660.000 μαθητάς, 8.125 ἐπιμορφωτικὰ μὲ 125.000 μαθητάς, 155 σχολεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως μὲ 17.000 μαθητὰς καὶ 77 ἀνώτερα μὲ 30.000 μαθητάς. Πανεπιστήμια ὑπάρχουσι δύο δημόσια, ἐν Οὐψάλᾳ καὶ Λὲντ καὶ τὸ πρὸς ταῦτα ἰσότιμον ἐν Στοκχόλμῃ ἰατρικὸν χειρουργικὸν ἰνστιτοῦτον. Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν ἀνέρχεται εἰς 7.200. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσιν ἀνώταται ἰδιωτικαὶ σχολαὶ ἐν Στοκχόλμῃ καὶ Γκαίτεμποργκ, ἐπαγγελματικαί, τεχνικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ σχολαί, φαρμακευτική, ὀδοντιατρικὴ καὶ κτηνιατρικὴ σχολή, δασονομικὸν ἰνστιτοῦτον ἐν Στοκχόλμῃ, ἀγρονομικὰ ἰνστιτοῦτα ἐν Οὐψάλᾳ καὶ Μάλμαι, μεταλλειολογικαὶ σχολαὶ ἐν Φίλιπστατ καὶ Φάλεν, στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ σχολαὶ κ.λ.π. Ἐν Στοκχόλμῃ ἑδρεύει ἡ Σουηδικὴ Ἀκαδημία τῆς Λογοτεχνίας, ἡ τῶν Ἐπιστημῶν, ἡ τῶν Ἐλευθέρων Τεχνῶν καὶ ἐν Γκαίτεμποργκ ἡ Λογοτεχνικὴ καὶ Ἐμπορικὴ Ἑταιρεία. Τέλος, ἐν Σουηδίᾳ ὑπάρχουσι 20 μεγάλαι βιβλιοθῆκαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ Βασιλικὴ τῆς Στοκχόλμης περιλαμβάνει περὶ τὰς 500 000 τόμων.

Γ. Α. Κ.

Δημόσια οἰκονομικά. Τὸ δημόσιον χρέος τῆς Σουηδίας ἀνήρχετο τὴν 31 Αὐγούστου 1931 εἰς 1874,0 ἑκατομμύρια κορωνῶν, ὧν τὰ 274 ἑκατομμύρια ἀντιπροσωπεύουσι τὸ ἐξωτερικὸν χρέος. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1931—1932 (εἰς χιλιάδας κορώνας) ἐνεφάνιζε τὰ ἑξῆς κυριώτερα κονδύλια. *Ἔσοδα*: κύρια ἔσοδα 616.241, ἐκ τῶν ὁποίων 314.000 εἰσπράξεις τῶν τελωνείων καὶ 216.400 ἐκ τῶν φόρων ἐπιτηδεύματος καὶ κεφαλαίου, κρατικαὶ ἐπιχειρήσεις 114 816· *ἔξοδα*: δικαιοσύνη τακτικὰ 9 624 καὶ ἔκτακτα 3.549, πολεμικὰ ὑπουργεῖα τακτικὰ 108.082 καὶ ἔκτακτα 22.898, κοινωνικὴ πρόνοια τακτικὰ 42.504 καὶ ἔκτακτα 80.145, συγκοινωνίαι τακτικὰ 19.253 καὶ ἔκτακτα 69.931, ἐκπαίδευσις τακτικὰ 98 362 καὶ ἔκτακτα 55.679, γεωργία τακτικὰ 13.770 καὶ ἔκτακτα 22.544, ἐμπόριον καὶ βιομηχανία τακτικὰ 9.712 καὶ ἔκτακτα 3.670.

Νόμισμα. Ἀπὸ τοῦ 1873 ἰσχύει ἐν Σουηδίᾳ τὸ νομισματικὸν σύστημα τῆς σκανδιναυϊκῆς νομισματικῆς ἑνώσεως συνιστάμενον εἰς μονομε-

Digitized by Google

ταλλισμὸν χρυσοῦ μὲ νομισματικὴν μονάδα τὴν krona, περιέχουσαν 0,403226 γρ. καθαροῦ χρυσοῦ, οὕτως ὥστε 2480 krona=1 χιλιογρ. καθαροῦ χρυσοῦ. 1 krona=100 öre. Χρυσᾶ νομίσματα τῶν 5, 10 καὶ 20 krona τίτλου 0,900. Κέρματα ἀργυρᾶ τίτλου τῶν 2 καὶ 1 krona βάρους 15 καὶ 7,5 γρ. καὶ τίτλου 0,800, καὶ τῶν 50 καὶ 25 öre τίτλου 0.600 καὶ βάρους 5 καὶ 2,42 γρ. Ἤδη κυκλοφοροῦσι τραπεζογραμμάτια ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας. Θεωρητικὴ Ἰσοτιμία: 1 £=18,159 krona, 1 $=3,7314 krona 1 krona=20,65037 δραχ. Τ. Κ.

Τύπος. Καθ' ἅπασαν τὴν χώραν ἐξεδίδοντο τῷ 1931 περὶ τὰς 1630 ἐφημερίδες καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἡμερησίων ἐφημερίδων σπουδαιότεραι εἶναι: ἐν Στοκχόλμῃ «Post och Inrikes Tidningar» (ἐπίσημος), «Aftonbladet» (συντηρ.), «Dagens Nyheter» (φιλελευθ.), «Folkets Dagblad Politiken» (κομμουν.), «Nya Daglirt Allebanda» (συντηρ., ἐκδιδομένη δὶς τῆς ἡμέρας), «Socialdemokraten» (σοσιαλ.), «Svenska Dagbladet» (συντηρ.), «Svenska Morgonbladet» (ριζοσπ.)· ἐν Γκαίτεμπυργκ: «G.s Handels och Sjöfartstidning» (φιλελευθ.), «G.s Morgonpost» (συντηρ.), «G.s Posten» (φιλελευθ.), «G s Tidningen» (συντηρ.), «Ny Tid» (σοσιαλ.)· ἐν Λούντ: «L s Dagblad» (συντηρ.)· ἐν Μάλμαι: «Arbetet» (σοσιαλ.), «Skanska Aftonbladet» (συντηρ.), «Stanska Dagbladet» (ἀγροτ.), «Sydsvenska Dagbladet Snälposten» (συντηρ.)· καὶ ἐν Οὐψάλᾳ: «Uppsala» (συντηρ.), «U. Nya Tidning» (φιλελ.). Γ. Α. Κ.

— [ΙΣΤΟΡ.] Περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς Σουηδίας καὶ γενικῶς τῆς Σκανδιναυικῆς χερσονήσου ἐλάχισται πληροφορίαι παρέχονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων συγγραφέων. Πολὺ ὀλίγον ἐπίσης διαφωτίζουσι τὴν προϊστορίαν τῶν βορείων τούτων χωρῶν τὰ ἐλθόντα εἰς φῶς προϊστορικὰ καὶ ἱστορικὰ εὑρήματα. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εὑρεθέντων ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ πορίσματα τῶν γεωλόγων, ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Σκανδιναυικὴ χερσόνησος κατῳκήθη ὑπὸ ἀνθρώπων εὐθὺς μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν παγετώνων, ὧν ἡ περίοδος ἐν Σκανδιναυίᾳ διήρκεσε πολὺ μακρότερον ἢ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ Οὕτω, καθ' ἣν ἐποχὴν αὕτη ἀπηλλάγη τῆς δευτέρας περιόδου τῶν παγετώνων, τεράστιοι παγετῶνες, ὅπως ἀκριβῶς σήμερον ἐν Γροιλανδίᾳ, ἐκάλυπτον τὴν Σκανδιναυικὴν χερσόνησον, ἐκτὸς τοῦ νοτίου τμήματος αὐτῆς, τῆς Γοτθίας ἢ Γκαίτελαντ. Οἱ παγετῶνες οὗτοι ἐξετείνοντο ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Βαλτικῆς καὶ τῆς Φινλανδίας, περικυκλοῦντες τὴν Γκαίτελαντ, ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν τῆς Δανίας καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Γερμανίας Α. τῆς Ἰουτλάνδης. Μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ τεραστίου τούτου «παγετῶνος τῆς Βαλτικῆς» καὶ κατόπιν σειρᾶς ἐδαφικῶν διαμορφώσεων, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν χώραν ἡ βλάστησις, ἣν ἠκολούθησεν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἡ ἐν τῇ χώρᾳ ἐγκατάστασις τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ ἀρχαιότερα προϊστορικὰ εὑρήματα ἀνάγονται εἰς τὴν νεολιθικὴν ἐποχήν, εἶναι δὲ ταῦτα ἐλάχιστα λίθινα ἐργαλεῖα καὶ μεγαλιθικὰ μνημεῖα (ντόλμεν) ἀνάλογα πρὸς τὰ τῆς Δανίας καὶ Νορβηγίας. Περὶ τὸν ΙΗ' ἢ ΙΘ' αἰῶνα π. Χ. εἰς Σουηδίαν ἐγένετο ἡ χρῆσις τοῦ χαλκοῦ καὶ ἀκολούθως τοῦ ὀρειχάλκου, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἀνευρεθέντα χάλκινα καὶ ὀρειχάλκινα ἐργαλεῖα, ὅπλα, ἀγγεῖα, μουσικὰ ὄργανα κλπ. Τὴν ἐποχὴν τοῦ χαλκοῦ ἠκολούθησε περὶ τὸν ΣΤ' αἰῶνα π. Χ. ἡ ἐποχὴ τοῦ σιδήρου, ἥτις καὶ διήρκεσε μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος μ. Χ., ἤτοι μέχρι τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Σουηδίᾳ.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι εἰς μικρὰν ἦλθον ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Βορρᾶ. Ὁ Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος ὁμιλεῖ περὶ τῆς νήσου τῆς *Σκανδίας* καὶ *Νερίγος* (Νορβηγία), ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀπεβιβάζετό τις διὰ τὴν *Θούλην* (Ἰσλανδίαν). Ὁ Τάκιτος ἀναφέρει ὡς κατοίκους τῆς Σουηδίας τοὺς *Σουϊόνας* (Σουηδούς), ὁ δὲ Πτολεμαῖος τοὺς *Γότθους* (Gutaï), γερμανικὰ φῦλα, ὧν τὸ ὄνομα διασῴζεται εἰς πολλὰ τοπωνύμια (*Γοταλάνδη, Γοτλάνδη*). Ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων τὰ φῦλα ταῦτα ἐπεδίδοντο εἰς μακρινοὺς πλόας, ὁ δὲ Τάκιτος ἀναφέρει ὅτι οἱ Σουϊόνες διέθετον μέγαν ἀριθμὸν πλοίων. Τὰ γερμανικὰ ὅμως ταῦτα φῦλα παρέμειναν ἀμέτοχα κατὰ τὴν σύρραξιν τῶν ὁμοφύλων των ἐν Εὐρώπῃ Γερμανῶν πρὸς τοὺς Ρωμαίους κατακτητάς. Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος, ὅτε τὸ μέγα κῦμα τῆς μεταναστεύσεως τῶν λαῶν ἀπώθησε τοὺς Σλαύους καὶ Γερμανοὺς πρὸς Ν. καὶ Δ., τὰ ἐν Σουηδίᾳ φῦλα ἤρχισαν μετακινούμενα, διὰ τῶν ἀθρόων δὲ μεταναστεύσεών των παρέτειναν ἐπὶ τέσσαρας εἰσέτι αἰῶνας τὰς βαρβαρικὰς εἰσβολάς. Ἡ ἔξοδος αὕτη τῶν ἐν Σουηδίᾳ καὶ λοιπῇ Σκανδιναυίᾳ φύλων ὑπῆρξε φυσικὴ συνέπεια τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, τῶν ἐσωτερικῶν ἐμφυλίων συγκρούσεων καὶ τοῦ τυχοδιωκτικοῦ των χαρακτῆρος, ἐνηργήθη δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τῶν θαλασσίων ὁδῶν. Ὅ,τι χαρακτηρίζει τὴν ἔξοδον ταύτην εἶναι ὅτι αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη κατὰ μεγάλας μάζας, ἀλλὰ μᾶλλον καθ' ὁμάδας, καὶ ὅτι αἱ ὁμάδες αὗται ἀπετελοῦντο ἐξ ἑτερογενῶν πολλάκις στοιχείων. Οὕτως οἱ Σουηδοὶ δὲν ἐτράπησαν ἀποκλειστικῶς πρὸς Α., ὡς φαίνεται φυσικόν, οὐδ' οἱ Νορβηγοὶ καὶ οἱ Δανοὶ ἀποκλειστικῶς πρὸς Δ. καὶ Ν. Αἱ ὁμάδες αὗται, αἵτινες ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν *Νορμανδοί* (=ἄνθρωποι τοῦ Βορρᾶ) ἀπετελοῦντο συνήθως ἐκ τυχοδιωκτῶν Σουηδῶν, Νορβηγῶν καὶ Δανῶν, ἀδιακρίτως, εἰς σημεῖον ὥστε μέχρι σήμερον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ σαφῶς εἰς ποίαν ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων σκανδιναυικῶν ὁμάδων ἀνῆκουν αἱ ὁμάδες αἵτινες ἐγένοντο διαδοχικῶς κύριοι τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἰσλανδίας, τῆς Νευστρίας, τῆς Ρωσίας κλπ.

Ἡ ἔκτασις τῶν ἐπιδρομῶν τῶν διαφόρων σκανδιναυικῶν φύλων εἶναι πράγματι μεγίστη, δύναται δὲ νὰ λεχθῇ ὅτι οἱ Σκανδιναυοὶ ἐκυριάρχησαν ὁλοκλήρου τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ρωσίας ἀπὸ τοῦ ΣΤ' μέχρι τοῦ Ι' μ. Χ. αἰῶνος. Αἱ Σχετλάνδαι νῆσοι, αἱ Ὀρκάδες αἱ Φερόαι, ἡ Ἰσλανδία, νῆσοι ἀκατοίκητοι ἢ ὑπὸ ἀσημάντων κελτικῶν φύλων οἰκούμεναι ἀπῳκίσθησαν. μετ' αὐτὰς δὲ ἡ Γροιλανδία, αἱ ἀκταὶ τοῦ Λαβραντὼρ (*Χαίλλελαντ*) καὶ τῆς Νέας Σκωτίας (*Βινλαντ*), ἐν ᾧ νορμανδικὸν βασίλειον ἱδρύθη ἐν αὐτῇ τῇ Ἰρλανδίᾳ. Ἐκτὸς τούτου οἱ Σκανδιναυοὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀκτάς, πολεμήσαντες κατὰ τοῦ κράτους τοῦ Καρολομάγνου καὶ τῶν Ἀράβων τῆς Ἱσπανίας, ἵδρυσαν βασίλεια ἐν Ἀγγλίᾳ (δανικὸν ἐν Β. Ἀγγλίᾳ) ἐν Γαλλίᾳ (Νορμανδία) κλπ. Πρὸς Ἀνατολὰς οἱ *Βαραγγοι* (βλ. λ.) ἔφθασαν διὰ τῆς Φινλανδίας καὶ τῆς Ρωσίας μέχρι τῆς Λευκῆς Θαλάσσης πρὸς Β. καὶ τῆς Κασπίας πρὸς Ν. Ἵδρυσαν ἰσχυρὸν κράτος ἐν Νοβγορόντ, ὅπερ ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τῆς μετέπειτα ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ παρέσχον μισθοφορικὰ στρατεύματα εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας, κατελθόντες μέχρι τῆς Ἑλλάδος.

Διαρκούντων τῶν νεωτέρων τούτων αἰώνων τῆς καταπληκτικῆς ἐξαπλώσεως ὁ πολιτισμὸς τῶν Σκανδιναυῶν ὑπέστη πολλαπλᾶς ἐπιδράσεις. Τὰ διάφορα σκανδιναυικὰ φῦλα, ἐρχόμενα εἰς ἐπαφὴν πρὸς διαφόρους ἄλλους λαούς, τοὺς Λάπωνας καὶ Φίννους ἐν Σκανδιναυίᾳ, τοὺς Ρωμαιογαλάτας, Κελτούς, Βυζαντινοὺς καὶ Σαρακηνοὺς ἐν Εὐρώπῃ, ἐξεπολιτίζοντο σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦτον μετέφερον εἰς τὴν Σκανδιναυικὴν χερσόνησον. Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαφῆς των ταύτης πρὸς τὰ μεγάλα εὐρωπαϊκὰ κράτη ὑπῆρξεν ὁ ἐκχριστιανισμός των. Πρῶτος ἀπόστολος τῆς Σουηδίας ὑπῆρξεν ὁ ἅγιος *Ἀνσγάριος*, ὅστις ἀρχομένου τοῦ Θ' αἰῶνος ἐκήρυξε τὴν νέαν θρησκείαν ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι τῆς ἀνατολικῆς Σκανδιναυίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ Σουηδικὸν βασίλειον περιωρίζετο εἰς τὴν περιοχὴν τῶν μεγάλων λιμνῶν (Μαίλαρ. Βένερν καὶ Βέττερν), εἶχε δὲ κέντρον τὴν Οὐψάλαν. Ὁ βασιλεὺς αὐτῆς *Μπιὲρν* ἐκ ταύτης ὁρμώμενος κατέλαβε τὴν Σκανδίαν καὶ τὸ Σβέαλαντ. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Ι' αἰῶνος ὁ ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ὑγγλιγγαρίων βασιλεὺς *Ἔρικ ὁ Νικηφόρος* ἐπεξέτεινε τὰς πατρικὰς κατακτήσεις, δημιουργήσας μέγα καὶ ἰσχυρὸν κράτος. Υἱὸς τούτου ὑπῆρξεν ὁ βασιλεὺς *Ὄλαφ Σκοτκαίνουνγκ*, ὅστις, βαπτισθεὶς τῷ 1008, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Χριστιανὸς ἡγεμὼν τῆς Σουηδίας. Τὴν βασιλείαν τούτου, καθ' ἣν τὸ πρῶτον ἐκόπησαν σουηδικὰ νομίσματα, ἐπηκολούθησαν αἱματηροὶ πόλεμοι, πολιτικοὶ καὶ θρησκευτικοί, διαρκέσαντες ἐπὶ δύο καὶ ἥμισυ αἰῶνας: Μετὰ τοῦ βασιλέως *Ἐμούνδου τοῦ γέροντος*, θανόντος τῷ 1060, ἐξέλιπεν ὁ οἶκος τῶν Ὑγγλιγγαρίων, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ οἶκος τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ του Στένκιλ. Ὁ οἶκος οὗτος, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν ἐν Βεστρογοτθίᾳ Χριστιανῶν, διεξήγαγεν αἱματηροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν εἰδωλολατρῶν τῆς Ὀστρογοτθίας. Τῷ 1130, ἐκλιπόντος καὶ τοῦ οἴκου τούτου, ἤρχισε σφοδρὸς ἀγὼν περὶ διαδοχῆς μεταξὺ τῶν οἴκων τοῦ *Σβέρκερ Α'*, ἐκ Γκαίτλαντ, προσελθόντος καὶ τούτου εἰς τὸν χριστιανισμόν, καὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἔρικ. Ἐπὶ ἕνα αἰῶνα ἡ Σουηδία ἀπετέλεσε τὸ θέατρον αἱματηρῶν ἀγώνων μεταξὺ τῶν δύο ἀντιμαχομένων οἴκων. Ὁ Σβέρκερ καὶ οἱ ἀπόγονοί του ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ πάπα τῆς Ρώμης καὶ παρέσχον πλεῖστα προνόμια εἰς τὸν κλῆρον. Ἀντιθέτως οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἔρικ ἐπεδίωκον νὰ δημιουργήσουν ἐθνικὴν ἐκκλησίαν. Τέλος ὑπερίσχυσεν ὁ οἶκος τοῦ Σβέρκερ, ὅστις ὅμως ἐξέλιπεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ *Ἔρικ Ἔρικσον* (1227—1250). Τὸ σημαντικώτερον γεγονὸς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὑπῆρξεν ἡ μάχη τοῦ Λένα ἐν Βεστρογοτθίᾳ (1208), καθ' ἣν δύναμις ἐκ Δανῶν ἱπποτῶν, μετακληθέντων ὑφ' ἑνὸς τῶν διαμαχομένων, συνετρίβη ὁλοσχερῶς. Περὶ τὸ 1250 τὸ βασίλειον τῶν Σβέρκερ δὲν περιελάμβανε πάσας τὰς ἐπαρχίας, αἵτινες ἀποτελοῦσι σήμερον τὴν Σουηδίαν. Ἡ Σκανία, τὸ Χάλλαντ καὶ τὸ Μπλένιγκιε ὑπήγοντο εἰς τὴν Δανίαν, ἐν ᾧ τὸ Μπόχους, τὸ Γιέμτλαντ καὶ τὸ Χεργέντελαντ ὑπήγοντο εἰς τὴν Νορβηγίαν.

Μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ οἴκου τῶν Σβέρκερ τὴν ἀρχὴν ἀνέλαβεν ὁ οἶκος τῶν Φολκούγγων. Οὗτος ἦτο ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων σουηδικῶν οἴκων, μέλη δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τῶν τελευταίων βασιλέων τοῦ οἴκου τοῦ Σβέρκερ εἶχον χρηματίσει αὐλάρχαι καὶ στρατηγοί. Ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἔρικ Ἔρικσον τὴν χώραν ἐν τῇ πραγματικότητι ἐκυβέρνα ὁ κόμης Μπίργκερ Μπρόζα. Οὗτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὡς κηδεμὼν τοῦ ἰδίου του υἱοῦ *Βαλδεμάρ*. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου (1266) νέαι ἔριδες περὶ διαδοχῆς παρέλυσαν τὴν Σουηδίαν. Παρὰ ταῦτα ὁ διάδοχος τοῦ Βαλδεμὰρ *Μάγνος Α'* καὶ ὁ ἀντιβασιλεὺς Τόργκιλς Κνοῦτσον κατώρθωσαν νὰ ἀγάγωσιν εἰς πέρας τὴν κατάκτησιν τῆς Φινλανδίας καὶ νὰ διεξαγάγωσιν ἐπιτυχεῖς ὁπωσδήποτε ἀγῶνας κατὰ τῶν Καρελίων καὶ τῶν Ρώσων τοῦ Νοβγορόντ. Τῷ 1328 οἱ περὶ διαδοχῆς ἀγῶνες ἔληξαν διὰ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἔρικ *Μάγνου τοῦ Β'* τοῦ ἐπικληθέντος *Εὐτυχοῦς*. Οὗτος, διάδοχος ἐκ τῆς μητρός του καὶ τοῦ νορβηγικοῦ στέμματος (1319), ἥνωσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του τὰς δύο χώρας, αὕτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἕνωσις Σουηδίας καὶ Νορβηγίας. Ἀκολούθως ὁ Μάγνος Β' ἐστράφη κατὰ τῶν Δανῶν, οὓς ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν νοτίων ἐπαρχιῶν τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου. Αἱ ἔριδες ὅμως τοῦ Μάγνου τοῦ Εὐτυχοῦς πρὸς τοὺς υἱούς του καὶ τοὺς εὐγενεῖς ὡδήγησαν εἰς νέους ἐμφυλίους ἀγῶνας. Ὅπως προλάβῃ ἐκθρόνισίν του ὁ βασιλεὺς συνεκάλεσεν εἰς γενικὴν σύνοδον (1359) ἀντιπροσώπους τῶν εὐγενῶν, τοῦ κλήρου καὶ τῶν πόλεων. Ἀλλὰ κατ' αὐτὴν οὐδεμία συνεννόησις ἐπῆλθεν, οἱ ἀγῶνες συνεχίσθησαν, ἐνῷ δὲ εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Μάγνου, ὁ Χαάκων, καθίστατο κύριος τῆς Νορβηγίας, οἱ εὐγενεῖς τῆς Σουηδίας προσεκάλεσαν εἰς τὸν σουηδικὸν θρόνον Γερμανὸν ἡγεμόνα, τὸν Ἀλβέρτον τοῦ Μεκλεμβούργου (1363—1389), υἱὸν Σουηδῆς πριγκιπίσσης. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου ἡ βασιλικὴ ἀρχὴ ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἀδυναμίας της, ἐνῷ ἀντιθέτως οἱ εὐγενεῖς κατέστησαν πανίσχυροι.

Ἡ Ἕνωσις τοῦ Κάλμαρ. Τῷ 1363 ἡ Μαργαρίτα τῆς Δανίας ἐνυμφεύθη τὸν βασιλέα τῆς Νορβηγίας Χαάκωνα, υἱὸν τοῦ Μάγνου Β'. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου (1387) ἡ Μαργαρίτα, μόνη βασίλισσα πλέον τῆς Νορβηγίας καὶ ἀντιβασίλισσα τῆς Δανίας, ἐκλήθη ὑπὸ τῶν Σουηδῶν εὐγενῶν, τῶν ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Ἀλβέρτον τοῦ Μεκλεμβούργου διακειμένων, ὅπως ἀναλάβῃ καὶ τὸν σουηδικὸν θρόνον. Ὁ Ἀλβέρτος ἡττήθη ἐν Φάλκαιπινγκ τῷ 1389, ὀλίγα δὲ ἔτη βραδύτερον ἡ Μαργαρίτα κατέστη κυρία ὁλοκλήρου τῆς Σουηδίας. Τῷ 1389 συνῆλθον εἰς Κάλμαρ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν σκανδιναυϊκῶν χωρῶν, Δανίας, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, οἱ ὁποῖοι ἀπεδέχθησαν σχέδιον ἑνώσεως τῶν τριῶν κρατῶν. Κατ' αὐτὸ ἡ ἕνωσις αὐτη— γνωστὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς *Ἕνωσις τοῦ Κάλμαρ*— ἦτο προσωπικὴ μόνον, ἕκαστον δὲ τῶν κρατῶν διετήρει τὴν αὐτοτέλειάν του. Τῷ 1397 τὴν Μαργαρίταν διεδέχθη ἐν Νορβηγίᾳ ὁ ἀνεψιός της *Ἔρικ τῆς Πομερανίας*, ὅστις ἀνεκηρύχθη καὶ βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ Σουηδίας. Ἡ ἕνωσις ὅμως τῶν σκανδιναυϊκῶν κρατῶν καθίστατο ἐκ τῶν πραγμάτων οὐτοπία. Μεταξὺ τῶν τριῶν σκανδιναυικῶν λαῶν εἶχον ἀναπτυχθῆ μεγάλα μίση καὶ ἀντιζηλίαι, ἐπὶ πλέον δὲ ἐν Δανίᾳ καὶ Σουηδίᾳ οἱ εὐγενεῖς εἶχον κατορθώσει νὰ καταστήσουν ἁπλῆν σκιὰν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Ἔρικ τῆς Πομερανίας ὄχι μόνον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιβληθῇ, ἀλλὰ ἐξεβλήθη ἀλληλοδιαδόχως ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν. Ὁ διάδοχός του *Χριστιανὸς τοῦ Ὀλδεμβούργου* δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν Σουηδῶν, παρὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ κλήρου καὶ τῶν μεγάλων φεουδαρχῶν. Οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ μικροὶ εὐγενεῖς ἀντέδρων παντοιοτρόπως κατὰ τῶν «Δανῶν», ὡς τοὺς ἐχαρακτήριζον, βασιλέων, καὶ ἐσχημάτισαν, ἀρχομένου τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, τὸ ἐθνικὸν σουηδικὸν κόμμα. Ἡ πρώτη σοβαρὰ ἐξέγερσις τῶν ἐθνικοφρόνων τούτων Σουηδῶν κατὰ τῆς Ἑνώσεως τοῦ Κάλμαρ προεκλήθη τῷ 1434 ὑπὸ τοῦ Ἔνγκελμπρεκτ, ἀρχηγοῦ τῶν χωρικῶν τῆς Δαλεκαρλίας. Οὗτος, συγκαλέσας τῷ 1435 τὸ πρῶτον σουηδικὸν κοινοβούλιον (Ρίκσνταντ) ἐξ ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν τάξεων, ἐξελέγη ὑπ' αὐτοῦ «ἐπίτροπος τοῦ Κράτους», ἐδολοφονήθη ὅμως τὸ ἑπόμενον ἔτος (1436) ὑπό τινος προδότου. Οἱ κατὰ τῆς ἑνώσεως τοῦ Κάλμαρ τότε κεκηρυγμένοι Σουηδοὶ ἐξέλεξαν ὡς ἀρχηγὸν ἕνα ἐκ ἰσχυρῶν εὐγενῶν, τὸν Κάρολον Κνοῦτσον (1448—1470), ὅστις δὶς ἐξεβλήθη καὶ δὶς ἀνέκτησε τὴν ἀρχήν. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου οἱ Σουηδοὶ ἐπαναστάται ἐξέλεξαν σειρὰν ὅλην «κυβερνητῶν», ὧν τινες παρέμειναν ὡς ἐθνικοὶ ἥρωες ἐν τῇ σουηδικῇ ἱστορίᾳ. Ὁ Στὲν Στοῦρε ὁ πρεσβύτερος (1470—1503), ὁ περιφανὴς νικητὴς ἐν Μπρούνκεμπεργκ, ὁ Σβάντε Στοῦρε (1503—1512), ὁ Στὲν Στοῦρε ὁ νεώτερος (1512—1520) ὁ ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ Β' κατὰ τὴν πρὸ τῆς Στοκχόλμης πολύνεκρον μάχην, καὶ ἡ σύζυγός του Χριστίνα Γκυλλενστίερνα.

Τὴν πρὸ τῆς Στοκχόλμης (παρὰ τὴν λίμνην Ἀσοῦντα) νίκην τοῦ Χριστιανοῦ Β' κατὰ τοῦ Στὲν Στοῦρε τοῦ νεωτέρου (1520) ἐπηκολούθησαν ἀνήκουστοι σκληρότητες. Πάντες σχεδὸν οἱ συνεργάται τούτου ἐθανατώθησαν, ἐνῷ ἄλλοι ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς. Αἱ σκληρότητες ὅμως αὗται προὐκάλεσαν νέαν ἐξέγερσιν τῶν Σουηδῶν, ἥτις ὡδήγησεν ὁριστικῶς εἰς τὴν διάλυσιν τῆς ἑνώσεως

Digitized by Google

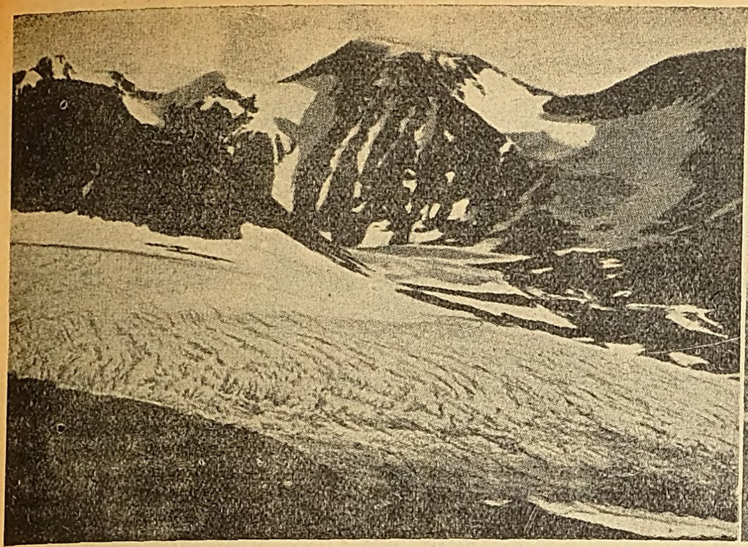
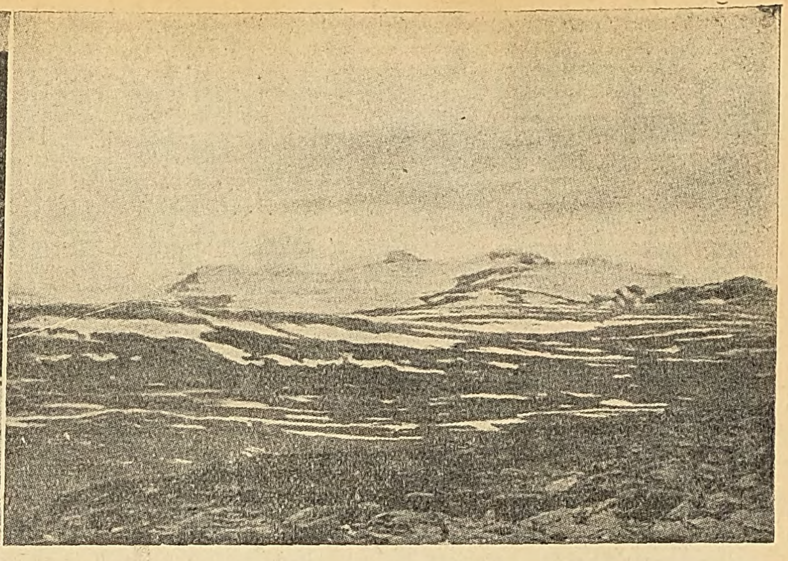

1) Τὸ Κέμπνεκαΐσσε ἐν τῇ Σουηδικῇ Λαπωνίᾳ. 2 Τὸ γραφικὸν ὀρεινὸν συγκρότημα Σουλιτέλμα, καλυπτόμενον ὑπὸ παγετώνων.

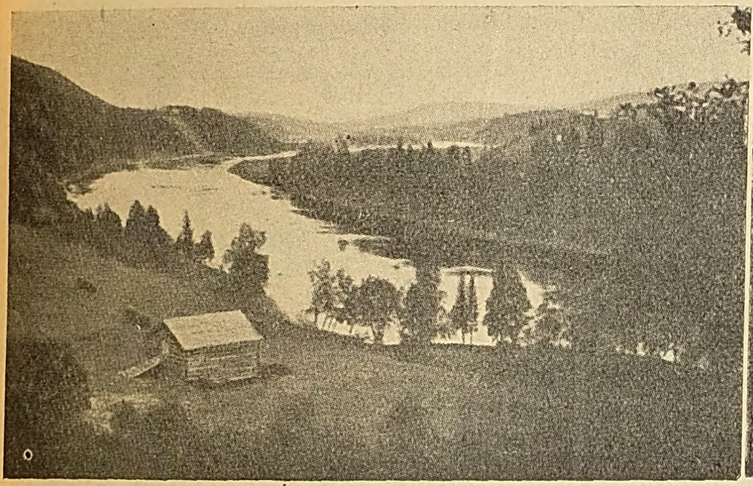
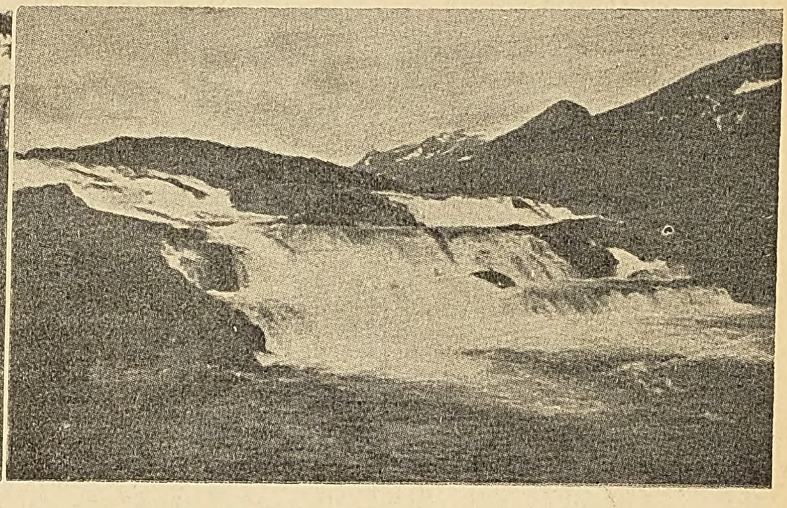

1) Ὁ Αἰνγκερμάνελφ κατὰ τὸ ἔαρ. 2) Εἷς τῶν καταρρακτῶν τοῦ Στόρα Λοῦλελφ.

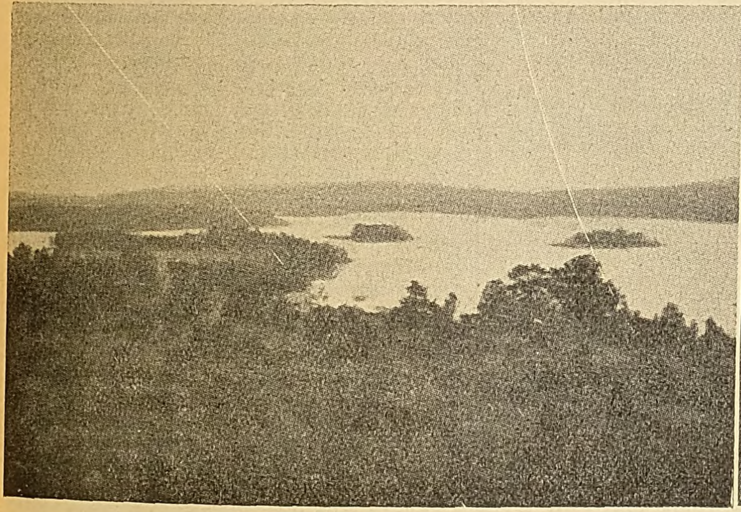
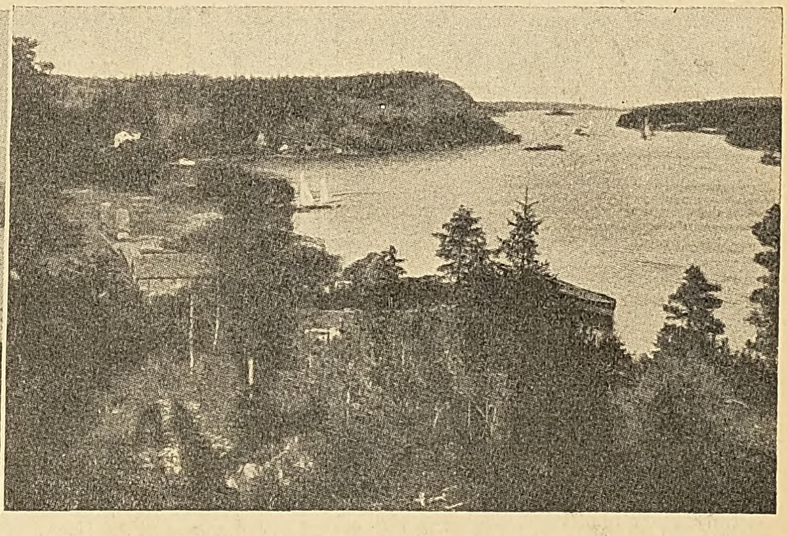

1) Ἡ λίμνη Βίττερ μὲ τὰς ἀκτάς της διαμεμορφωμένας εἰς φιέρντ. 2) Ἡ δαιδαλώδης λίμνη Μαΐλαρ μὲ τὰς 1200 νήσους.

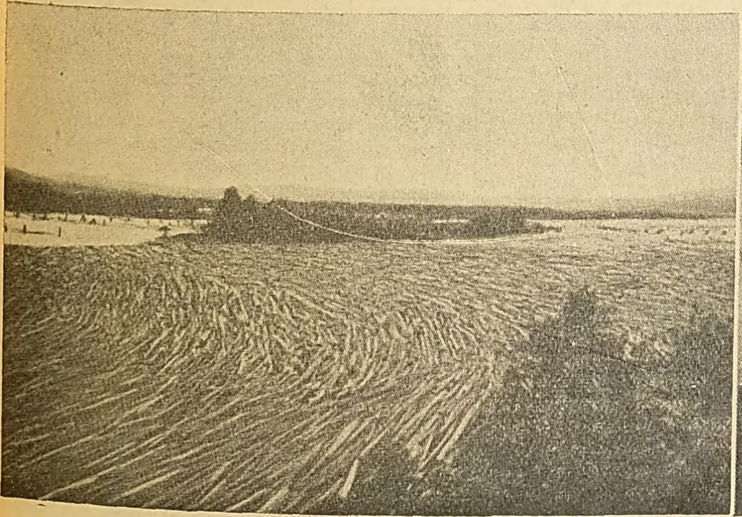
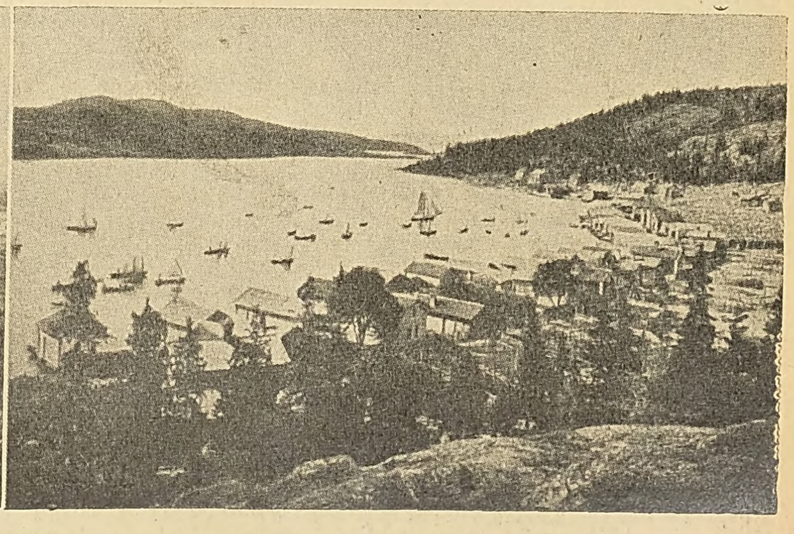

1) Κορμοὶ δένδρων μετακομιζόμενοι διὰ τοῦ Ἰνταλσελφ. 2) Τὸ Οὔλφαι, χαρακτηριστικὸν χωρίον ἁλιέων ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς.

Digitized by Google

τοῦ Κάλμαρ. Τοῦ νέου κινήματος ψυχὴ καὶ ἀρχηγὸς ὑπῆρξεν ὁ Γουσταῦος Ἔρικσον Βάζα, ὁ ἐθνικὸς ἥρως τῶν Σουηδῶν, οὗτινος ὁ πατὴρ εἶχε φονευθῆ διαταγῇ τοῦ Χριστιανοῦ Β'. Ὁ Βάζα διηύθυνε τὸν κατὰ τῶν Δανῶν ἀγῶνα μετὰ τοιαύτης δεξιότητος καὶ ὁρμῆς, ὥστε μετὰ τριετίαν μόλις (1523) ὁ Χριστιανὸς Β' ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκ Σουηδίας. Τὴν 6 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Γουσταῦος Βάζα ἀνεκηρύσσετο βασιλεὺς τῆς Σουηδίας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Γουσταῦος Α'*.

Ἀναγέννησις τῆς Σουηδίας. Ὁ *Γουσταῦος Α'* (1523—1560), ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Βάζα, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐθνικὸς βασιλεὺς τῆς Σουηδίας. Κύριος σκοπὸς αὐτοῦ ὑπῆρξε νὰ ἀποσπάσῃ τὴν χώραν του ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἐξάρτησιν τῆς Δανίας, τὴν οἰκονομικὴν ἐξάρτησιν τῶν ἀνσεατικῶν γερμανικῶν πόλεων καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ζυγὸν τοῦ πάπα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἡ Σουηδία, ἥτις ἀπ' αἰώνων διετέλει ἐν συνεχεῖ καταστάσει πολέμου, διῆλθε πραγματικὴν εἰρηνικὴν περίοδον. Ὑπεστήριξε τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν καὶ ἀπεστέρησε τὸν κλῆρον, ὅστις κατεῖχε τὸ τρίτον περίπου τῆς καλλιεργησίμου γῆς, τῶν ἐκκλησιαστικῶν φεούδων, ἐτιμώρησε δὲ διὰ θανατικῆς ποινῆς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Οὐψάλης καὶ τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Βέστεραις, ὡς ὑποστηρίζοντας τὸ ἐκ τῆς ἑνώσεως τοῦ Κάλμαρ δημιουργηθὲν καθεστώς. Ἠσχολήθη εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας καὶ ὑπεστήριξε τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ προτεσταντισμοῦ. Διέπραξεν ὅμως τὸ σφάλμα νὰ μὴ διακανονίσῃ τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς του, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀνεφύησαν ἔριδες καὶ ἐμφύλιοι ἀγῶνες μεταξὺ τῶν υἱῶν του.

Τὸν Γουσταῦον Α' θανόντα (1560) διεδέχθη ὁ υἱός του *Ἔρικ ΙΔ'* (1560—1568), ὅστις διένειμε φεουδαρχικοὺς τίτλους εἰς τοὺς εὐγενεῖς. Διεξήγαγεν ἐπιτυχῆ πόλεμον κατὰ τῆς Δανίας καὶ ὠργάνωσεν ἰσχυρὸν στόλον, ἀλλὰ παραφρονήσας ἐκηρύχθη ἔκπτωτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του *Ἰωάννου Γ'* (1569—1592). Οὗτος συνῆψε συνθήκην πρὸς τὴν Δανίαν (1570) καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν Ἐσθονίαν, ἣν καὶ κατέλαβε κατόπιν πολέμου πρὸς τὸν τσάρον Ἰβὰν (1579). Τὸ ἑπόμενον ἔτος, συμμαχήσας μετὰ τῶν Πολωνῶν, κατέλαβε τὴν Καρελίαν καὶ Ἰγγερίαν. Τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του *Σιγισμοῦνδος* (1592—1599), ὅστις εἶχεν ἤδη τῷ 1587 ἀνακηρυχθῆ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας. Οὗτος ἐνεπιστεύθη τὴν ἀντιβασιλείαν εἰς τὸν θεῖόν του *Κάρολον τὸν Θ'* (1599—1611), ὑστερότοκον υἱὸν τοῦ Γουσταύου Βάζα, ὅστις καὶ ἐσφετερίσθη τὸν θρόνον προκαλέσας τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Σιγισμούνδου, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὸν καθολικισμόν. Ὁ τελευταῖος οὗτος διεξεδίκησεν ἐνόπλως τὰ δικαιώματά του, ἀλλ' ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Καρόλου, βοηθουμένου καὶ ὑπὸ τῶν Ρώσων (1605).

Τὸν Κάρολον Θ' διεδέχθη ὁ υἱός του *Γουσταῦος Β' Ἀδόλφος ὁ Μέγας* (1611—1632), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ σουηδικὴ πολιτικὴ προσέλαβε τὸν ὁριστικὸν προσανατολισμόν της. Φυσικοὶ ἐχθροὶ τῆς Σουηδίας ἦσαν ἡ τότε δημιουργουμένη Ρωσία, ἡ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἰησουϊτῶν διατελοῦσα Πολωνία, ἡ Δανία καὶ ἡ Γερμανία, αἵτινες πᾶσαι ἀπέβλεπον πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς κυριαρχίαν. Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑποστάσεώς της, ἡ Σουηδία εἶχεν ἀνάγκην τῆς κατοχῆς τῆς Φινλανδίας καὶ τῆς Λιβονίας. Πρὸς τὴν κατάκτησιν τῆς Βαλτικῆς ἐστράφη λοιπὸν ἡ σουηδικὴ πολιτική, ἐὰν δὲ ἀπέτυχε, τοῦτο δέον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἄκρατον ἰμπεριαλισμὸν τῶν ἡγεμόνων της. Καθ' ὅλον τὸν ΙΖ' αἰῶνα οἱ Σουηδοὶ ἐπέδειξαν τοιαύτην ζωτικότητα, ὥστε νὰ φαίνεται παράδοξον πῶς εἷς λαός, ὅστις, παρὰ τὸ σχετικῶς ὀλιγάριθμον αὐτοῦ, ἠδυνήθη νὰ θριαμβεύσῃ ἐπανειλημμένως τῶν ἐχθρῶν του, ὑπεχρεώθη τελικῶς νὰ περιορισθῇ εἰς μόνον τὸ ἓν τῶν τμημάτων τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου.

Ἀκμὴ τῆς Σουηδίας. Ὁ Γουσταῦος Β' Ἀδόλφος ὑπῆρξε μεγαλεπήβολος μονάρχης. Συνεχίσας τὸν κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Νορβηγίας ἀγῶνα, ἐπέτυχε τὴν ὑπογραφὴν τῶν συνθηκῶν τοῦ Κναΐρεντ (1613) καὶ Στόλμποβα (1617), δι' ὧν ἡ Ρωσία ἀπεκλείσθη πάσης ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι ἀναμίξεως ἐν Βαλτικῇ. Ἀσφαλισθεὶς ἀπὸ τοῦ μετώπου τούτου ἐπετέθη κατὰ τῆς Πολωνίας καὶ καταγαγὼν ἐπανειλημμένας νίκας συνῆψεν ἐπωφελῆ διὰ τὴν Σουηδίαν συνθήκην ἐν Ἄλτεμαρκ (1629) μετὰ τοῦ βασιλέως Σιγισμούνδου. Ἀποκτήσας ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν του τούτων μέγα γόητρον, ἐπενέβη εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου Β' καὶ τῶν προτεσταντῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων τριακονταετῆ πόλεμον, καθ' ὃν οἱ στρατηγοὶ τοῦ αὐτοκράτορος Τίλλυ καὶ Βαλλενστάϊν εἶχον κατακτήσει ὁλόκληρον τὴν Γερμανίαν μέχρι τῆς Βαλτικῆς. Ὁ Γουσταῦος Β', διασχίσας τὴν Πομμερανίαν, τὴν Μαρκίαν καὶ τὸ Βρανδεμβοῦργον, κατενίκησεν ἐν Λειψίᾳ (1631) τοὺς ὑπὸ τὸν Τίλλυ αὐτοκρατορικούς, κατέλαβε τὴν Φραγκφούρτην, ἐνίκησεν ἐκ νέου τοὺς ἀντιπάλους του ἐν Μπράϊτενφελντ, ἐβάδισε κατὰ τῆς Βιέννης καὶ συνέτριψε τελικῶς ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Λέσχ (1632) τὸν Τίλλυ, ὅστις καὶ ἐφονεύθη. Ὁ Φερδινάνδος Β' περίτρομος ἐκάλεσε τότε τὸν Βαλλενστάϊν, ὅστις συγκεντρώσας μεγάλας δυνάμεις ἀπώθησε τὸν Γουσταῦον Β' πρὸς τὴν Φραγκονίαν. Ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη συνήφθη ἐν Λοῦτζεν (1632), καθ' ἣν ἐνίκησε μὲν ὁ Γουσταῦος ἀλλ' ἐφονεύθη. Χάριν τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων ὁ Σουηδὸς μονάρχης ἠναγκάσθη νὰ ἐπιβάλῃ δυσβάστακτα βάρη ἐπὶ τοῦ λαοῦ του, ἀλλ' ἀνεβίβασε τὴν Σουηδίαν εἰς τὴν σειρὰν τῶν μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ Γουσταύου Ἀδόλφου ἀνεκηρύχθη ὁριστικῶς τὸ ἑνιαῖον καὶ ἀδιαίρετον τοῦ κράτους καὶ διερρυθμίσθη τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς.

Τὸν φονευθέντα βασιλέα διεδέχθη ἡ θυγάτηρ του Χριστῖνα (1632—1654), ἥτις μέχρι τοῦ 1643 διετέλεσεν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ συμβούλου τοῦ πατρός της Οὐξενσέρνα. Αὕτη, ἐλάχιστα ἀναμιχθεῖσα εἰς τὰς ἐπὶ τῆς βασιλείας της συναφθείσας συνθήκας τοῦ Μπραϊμσερμπρω καὶ Βεστφαλίας, ἐνδιεφέρθη διὰ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, μεριμνήσασα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν ἐν Σουηδίᾳ, ἱδρύσασα βιβλιοθήκην καὶ μετακαλέσασα πλησίον της πολλοὺς σοφούς. Περιφρονοῦσα ὅμως τὸ προτεσταντικὸν δόγμα, προεκάλεσε τὴν ἐξέγερσιν τῶν ὑπηκόων της καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ὑποδείξασα ὡς διάδοχόν της τὸν ἐξάδελφόν της *Κάρολον Ι' Γουσταῦον* (1654—1660). Οὗτος, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς βορείου Εὐρώπης, εἰσέβαλε τῷ 1655 εἰς Πολωνίαν, κατέλαβεν ἐπαρχίας τινὰς αὐτῆς, εἶτα δὲ ἐστράφη κατὰ τῆς Πρωσσίας, ἥτις καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπί τινων πρωσσικῶν ἐπαρχιῶν σουηδικὴν ἐπικυριαρχίαν. Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας του ταύτας ἐστράφη κατὰ τῆς Δανίας, ἣν καὶ ὑπεχρέωσεν εἰς σύναψιν ἀτιμωτικῆς εἰρήνης. Αἱ ἐπιτυχίαι του ὅμως αὗται προὐκάλεσαν τὴν σύναψιν κατ' αὐτοῦ συνασπισμοῦ μεταξὺ τῆς Γερμανίας, Δανίας καὶ Ὁλλανδίας, ὃν θέλων νὰ προλάβῃ ὁ Κάρολος Ι' εἰσέβαλεν ἐκ νέου εἰς Δανίαν τῷ 1658. Ἀποτυχὼν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Κοπεγχάγης, ἣν καὶ ἐπολιόρκησεν ἐπὶ μῆνα, ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ. Τῷ 1658, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ραισκίλντε, ἀνεγνωρίσθη ὁριστικῶς εἰς τὴν Σουηδίαν ἡ κατοχὴ τῶν ἐπαρχιῶν Σκανίας, Ἄλλαντ, Μπλέκινγκε, Γκότλαντ, Μπόχονσλαν, Χερντεντάλεν, Γέμτλαντ, αἵτινες μέχρι τῆς περιόδου ταύτης ἀνῆκον εἰς τὴν Νορβηγίαν ἢ τὴν Δανίαν. Τῷ 1660 τέλος, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ὀλίβα, τὸ ὄνειρον τοῦ Γουσταύου - Ἀδόλφου, ὅπως καταστήσῃ τὴν Βαλτικὴν καθαρῶς σουηδικὴν θάλασσαν, ἐπραγματοποιήθη. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐπαρχιῶν, ἡ Σουηδία κατεῖχεν, ἐκτὸς τῆς Φινλανδίας, τὴν Ἐσθονίαν, τὴν Λιβονίαν, μέρος τῆς Ἰγγερίας, τὴν δυτικὴν Πομμερανίαν, τὸ Βίσμαρ, τὴν Βρέμην καὶ τὸ Βέρντεν, ἤτοι ἔκτασιν συνολικὴν 900.000 τ. χλμ., κατοικουμένην ὑπὸ πληθυσμοῦ ἐκ 3.000.000 κατοίκων.

Τὸν Κάρολον Ι' διεδέχθη ὁ μονογενὴς υἱός του Κάρολος ΙΑ' (1697—1718). Οὗτος, συμμαχήσας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΔ', περιεπλάκη εἰς νέους πολέμους πρὸς τὴν Δανίαν, τὴν Ὁλλανδίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπώλεσε τμήματά τινα τῆς χώρας του. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὅμως προήγαγε τὴν παιδείαν, ἐπιβάλλων, πρῶτος αὐτός, τὴν ὑποχρεωτικὴν εἰς πάντας ἐκπαίδευσιν, ἐθέσπισε τὴν προοδευτικὴν νομοθεσίαν, ἐσυστηματοποίησε τὴν διοίκησιν καὶ ἀπέσβεσε τὸ δημόσιον χρέος, δημεύσας ὑπὲρ τοῦ κράτους τὸ ἥμισυ τῶν ἰδιοκτησιῶν τῶν εὐγενῶν.

Τὴν εὐεργετικὴν διὰ τὴν Σουηδίαν περίοδον ταύτην διεδέχθη ἡ περίοδος τῆς μεγαλειώδους ἀλλὰ καταστρεπτικῆς διὰ τὴν χώραν ἐποποιΐας τοῦ *Καρόλου ΙΒ'* (1697—1718). Οὗτος, ἐγκαταλείψας δεκαοκταετὴς μόλις τὴν σουηδικὴν πρωτεύουσαν, ἣν μέχρι τοῦ θανάτου του δὲν ἐπανεῖδεν, ἐστράφη διαδοχικῶς κατὰ τῶν ἀπειλούντων τὰς σουηδικὰς ἐπαρχίας Πολωνῶν, Σαξόνων καὶ Ρώσων. Θριαμβεύσας διαδοχικῶς κατ' αὐτῶν, δὲν εἰσήκουσε τὰς συνετὰς προτροπὰς τῶν συμβούλων του, ὅπως δεχθῇ τὰς προτεινομένας ἐπωφελεῖς διὰ τὴν Σουηδίαν συνθήκας, ἀλλά, παρασυρόμενος ἀπὸ κοσμοκρατορικὰ ὄνειρα, διεκινδύνευσεν εἰς τολμηρὰς περιπετείας αὐτὴν τὴν τύχην τῆς χώρας του· τελικῶς ἐφονεύθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς νορβηγικῆς πόλεως Φρίντρικσαλ. Ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ὡδήγησε τὰ σουηδικὰ ὅπλα ἀπὸ νίκης εἰς νίκην, ἀλλὰ ἐβύθισε τὴν ἄλλοτε ἀκμάζουσαν καὶ εὐτυχοῦσαν χώραν του εἰς δυστυχίαν τοιαύτην, ὥστε ἀπῃτήθη μακρὰ σειρὰ ἐτῶν ὅπως συνέλθῃ.

Ἡ ἐσωτερικὴ ὀργάνωσις. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς τῆς Σουηδίας διεμορφώθη καὶ τὸ σουηδικὸν Σύνταγμα. Θεωρητικῶς ὑπῆρχον τρεῖς ἀρχαὶ εἰς Σουηδίαν, ὧν τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα δὲν ἦσαν σαφῶς καθωρισμένα: ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, ἡ γερουσία, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματούχων τῆς βουλῆς καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν μεγάλων εὐγενῶν τοῦ βασιλείου, καὶ ἡ δίαιτα, ἀποτελουμένη ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν τεσσάρων ἐν Σουηδίᾳ τάξεων: τῶν εὐγενῶν, τοῦ κλήρου, τῶν ἀστῶν καὶ τῶν χωρικῶν. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως οἱ μεγάλοι θριαμβευτικοὶ πόλεμοι τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου ἀνύψωσαν τοσοῦτον τὸ γόητρον τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ὥστε ἡ γερουσία κατέστη τυφλὸν ὄργανον αὐτῆς. Εἰς ἀμοιβὴν οἱ ἀποτελοῦντες ταύτην ἀπέκτησαν μυθώδεις περιουσίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου ἡ οὕτω δημιουργηθεῖσα πλουσιωτάτη τάξις τῶν εὐγενῶν ἀπέκτησε καὶ μεγίστην πολιτικὴν δύναμιν, ἡ ἔλλειψις ὅμως ἐπαρκῶν πόρων ἔθεσεν ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸ στέμμα τῶν ὑπὸ τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου ἐκχωρηθεισῶν γαιῶν. Ἡ ἄποψις ὅμως αὕτη, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῶν τριῶν τάξεων, ἀπεκρούετο μετὰ πείσματος ὑπὸ τῶν εὐγενῶν, μία δὲ σχετικὴ ἀπόφασις, ψηφισθεῖσα τῷ 1655 ἐπὶ Καρόλου Ι', ἠκυρώθη χάρις εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς γερουσίας εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μονάρχου τούτου. Ὁ Κάρολος ΙΑ' ὅμως, εὑρισκόμενος πρὸ τοῦ κινδύνου τῆς παντελοῦς χρεοκοπίας, προέβη, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀναλήψεως ὑπὸ τοῦ στέμματος τοῦ ἡμίσεος τῶν γαιῶν τῶν εὐγενῶν. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἔσχεν ὡς ἄμεσον συνέπειαν τὴν ἐξασθένησιν τῆς δυνάμεως τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἔκτοτε ἀπετέλεσαν ἁπλῆν τάξιν εὐγενῶν ἀξιωματούχων τῆς αὐλῆς. Ταυτοχρόνως τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς ἀπολύτου μοναρχίας ἐν Σουηδίᾳ, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἐν τῇ λοιπῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ πολιτευμάτων. Οὕτω ἡ σουηδικὴ δίαιτα ἐξουσιοδότησε τὸν βασιλέα ὅπως συμβουλεύεται τὴν γερουσίαν, ἐφ' ὅσον κρίνῃ τοῦτο ἀναγκαῖον. Ἡ γερουσία ἐξ ἄλλου κατέστη ὅ,τι ἦτο καὶ ἐπὶ Γουσταύου Ἀδόλφου, ἁπλοῦν δηλαδὴ ὄργανον τῶν θελήσεων τοῦ βασιλέως. Τῷ 1682 ἡ δίαιτα, ἐξησθενημένη ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν ἀγώνων της, διελύθη μὲ τὴν σειράν της. Καὶ ναὶ μὲν δὲν κατηργήθη δι' ἐπισήμου διατάγματος, ἀλλ' ἐπὶ Καρόλου ΙΒ' οὐδέποτε συνεκλήθη.

Ἡ συμμετοχὴ ἐξ ἄλλου τῆς Σουηδίας εἰς τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον ἐπηρέασε βαθέως τὰ σουηδικὰ ἤθη, τὰ ὁποῖα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον παραμείνει ἁπλᾶ καὶ αὐστηρά. Ἡ τρυφὴ καὶ ἡ πολυτέλεια εἰσέδυσαν εἰς Σουηδίαν, ὁμοῦ μετὰ τῆς καλλιεργείας τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἡ σύμμαχός της Γαλλία ὑπῆρξεν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ παιδαγωγὸς τῆς Σουηδίας. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐν Σουηδίᾳ παρέμεινεν ὁ Γρότιος καὶ ὁ Καρτέσιος. Ἡ μεγάλη ὅμως ἀκμὴ τῶν Σουηδῶν ἐξεδηλώθη ἐν τῇ στρατιωτικῇ τέχνῃ. Ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος, ὁ Μπάνερ καὶ ὁ Τόρστενσον συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων τακτικῶν τῆς ἐποχῆς των, ἐνῷ ὁ Ντάχλμπεργκ δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸν Βωμπὰν ἐν τῇ ὀχυρωτικῇ τέχνῃ.

Ἡ Σουηδία κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἓν τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ἐσωτερικῆς ἱστορίας τῆς Σουηδίας, διαρκοῦντος τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος, ἦτο ἡ ρυθμικὴ τρόπον τινὰ μεταβίβασις τοῦ βάρους τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν γερουσίαν καὶ ἐκ ταύτης πάλιν εἰς τὸν βασιλέα. Αἱ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καρόλου ΙΒ' ἐπελθοῦσαι καταστροφαὶ κατέδειξαν τὴν ἀσθενῆ πλευρὰν τοῦ ἀπολυταρχισμοῦ, συνέπεια δὲ τούτου ἦτο νὰ ἐπέλθῃ ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡρωϊκοῦ ἀλλ' ἀτυχοῦς βασιλέως, ριζικὴ μεταβολὴ ἐν τῇ πολιτικῇ καταστάσει τῆς χώρας. Διάδοχος τοῦ σουηδικοῦ στέμματος ἦτο ἡ ἀδελφὴ τοῦ Καρόλου ΙΒ' *Οὐλρίκη - Ἐλεονώρα* (1719—1720), ἥτις παρῃτήθη τῶν δικαιωμάτων της ὑπὲρ τοῦ συζύγου της Φρειδερίκου τοῦ Ἔσσε-Κάσσελ (1720—1751). Οὗτος ἀπεδέχθη Σύνταγμα βασιζόμενον ἐπὶ καθαρῶς δημοκρατικῶν ἀρχῶν (σουηδικὸν Σύνταγμα τοῦ 1719, συμπληρωθὲν τῷ 1720 καὶ 1723). Ἔκτοτε ἄρχεται διὰ τὴν Σουηδίαν ἡ περίοδος ἡ κληθεῖσα «περίοδος τῆς ἐλευθερίας» (Frihetstiden). Κυρίαρχον σῶμα κατέστη ἔκτοτε ἡ σουηδικὴ δίαιτα, ἐν ᾗ ἐκυριάρχουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν μικρῶν εὐγενῶν. Ἡ γερουσία, τὰ μέλη τῆς ὁποίας ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς διαίτης, ἦτο ὑπεύθυνος διὰ πᾶσαν ἀπόφασίν της ἐνώπιον αὐτῆς. Ὁ βασιλεὺς ἐξ ἄλλου οὐδὲν ἠδύνατο ν' ἀποφασίσῃ ἄνευ τῆς ἐπιδοκιμασίας τῆς γερουσίας. Οὕτως ἐγκαθιδρύθη καθαρῶς κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα, ὅπερ ὅμως ἔχει ἐπίσης τὴν ἀσθενῆ του πλευράν. Ἐφ' ὅσον ὁ βασιλεὺς οὐδὲν ἠδύνατο ἄνευ τῆς γερουσίας, αὕτη δὲ διετέλει ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς διαίτης, ἡ τελευταία αὕτη κατέστη πανίσχυρος. Ἐφ' ὅσον δὲ τὰ πάντα ἐξηρτῶντο ἐξ αὐτῆς, πρὸς τὰ μέλη της ἀπευθύνοντο πάντες, Σουηδοὶ καὶ ξένοι, οἱ ἐπιδιώκοντες τὴν λῆψιν μιᾶς εὐνοϊκῆς δι' αὐτοὺς ἀποφάσεως. Ἄμεσος αὐτοῦ συνέπεια ὑπῆρξε νὰ διαφθαρῶσι τὰ πολιτικὰ ἤθη καὶ νὰ χρηματίζωνται οἱ ἐν τῇ διαίτῃ παρακαθήμενοι. Ἡ κοινοβουλευτικὴ διαφθορὰ ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε μόνον πρὸς τὴν ἐπὶ Οὐώλπολ ἐν Ἀγγλίᾳ σημειωθεῖσαν δύναται νὰ συγκριθῇ. Ἐπὶ *Φρειδερίκου Α'* ἐσχηματίσθησαν ἐν τῇ διαίτῃ δύο μεγάλα κόμματα, τῶν *Σκούφων*, φίλων τοῦ καγκελλαρίου Ἄρβιντ Χόρν, καὶ τῶν *Πίλων*, οἵτινες ἦσαν Ρωσόφοβοι καὶ συνεπῶς Γαλλόφιλοι, ὑπὸ τὸν Γκύλλεμποργκ. Τὰ δύο ταῦτα κόμματα ἐκυβέρνησαν ἀλληλοδιαδόχως τὴν χώραν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς μακρᾶς βασιλείας τοῦ Φρειδερίκου. Κύρια γεγονότα τῆς περιόδου ταύτης ὑπῆρ-

Digitized by Google

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ

[Περὶ τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Σουηδίας οὐδὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον ἱστορικῶς. Συγγραφεῖς τινες ἀπεπειράθησαν νὰ καταρτίσωσι πίνακα τῶν μέχρι τοῦ οἴκου τῶν Ὑγγλιγγαρίων βασιλευσάντων, ἀλλ' ἐκρίθησαν ὡς μὴ ἀνταποκρινόμενοι πρὸς τὴν αὐστηρὰν ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Ὡς ἐκ τούτου ὁ κατωτέρω πίναξ παρέχει τὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων, ὧν εἶναι γνωστὴ ἡ περίοδος τῆς ἡγεμονίας των.]

Οἶκος τῶν Ὑγγλιγγαρίων

Μπιὲρν ὁ πρεσβύτερος	— 935
Ἔρικ Ζ' ὁ Νικητής	932— 994
Ὀλάφ	994—1022
Ἀμοῦνδος Γιακὸμπ	1022—1050
Ἐδμόνδος ὁ Γέρων	1050—1060

Οἶκος τοῦ Στένκιλ

Στέκιλ	1060—1066
Χάλστεν	1080
Ἴνγκε ὁ πρεσβύτερος	1080—1111
Φίλιππος	1111—1118
Ἴνγκε ὁ νεώτερος	1118—1125
Ραγνβάλδος	1125—1130

Οἶκος τοῦ Σβέρκερ

Σβέρκερ Α'	1130—1150
Ἔρικ Θ' ὁ ἅγιος	1150—1160
Μάγνος Ἔρικσσον	1160—1161
Κάρολος Ζ'	1156—1167
Κνοὺτ Ἔρικσσον	1167—1195
Σβέρκερ Β'	1195—1208
Ἔρικ Ι'	1208—1216
Ἰωάννης Α'	1216—1222
Ἔρικ ΙΑ' (α' περίοδος)	1222—1229
» » (β' περίοδος)	1234—1250

Οἶκος τῶν Φαλκούγκων

Βαλδεμὰρ	1250—1275
Μάγνος Α' Λαντούλας	1279—1290
Μπέργκερ Α'	1290—1318
Μάγνος Β' Ἔρικσσον	1319—1332
Ἔρικ ΙΒ'	1357—1359
Χαάκων ΣΤ'	1362—1369

Ξένοι βασιλεῖς καὶ Ἕνωσις τῆς Κάλμαρ

Ἀλβέρτος τοῦ Μεκλεμβούργου	1364—1389
Μαργαρίτα τῆς Δανίας	1389—1412
Ἔρικ ΙΓ' τῆς Πομερανίας	1412—1439
Χριστόφορος τῆς Βαυαρίας	1440—1448
Κάρολος Η' Κνοῦτσσον (α' περίοδος)	1448—1457
Χριστιανὸς Α' τοῦ Ὀλδεμβούργου	1457—1464
Κάρολος Η' Κνοῦτσσον (β' περίοδος)	1464—1470
Ἰωάννης Β'	1483—1501
Χριστιανὸς Β' ὁ Τύραννος	1520—1521

Σουηδοὶ ἀντιβασιλεῖς τῆς ἄνω περιόδου

Ἔνγκελμπρεχτ	1434—1436
Κάρολος Κνοῦτσσον Μπόντε	1436—1441
Μπένγκτ Γιόνσσον καὶ Νὶλς Γιόνσσον	1441—1448
Κέττιλ Κάρλσσον (ἀρχιεπίσκοπος)	1464
Ἔρικ Ἄξελσσον	1466—1467
Στὲν Στοῦρε ὁ πρεσβύτερος	1471—1497
Σβάντε Νίλσσον Στοῦρε	1504—1512
Στὲν Στοῦρε ὁ νεώτερος	1512—1520

Οἶκος τῶν Βάζα

Γουσταῦος Α'	1523—1560
Ἔρικ ΙΔ'	1560—1568
Ἰωάννης Γ'	1569—1592
Σιγισμόνδος (βασιλεὺς τῆς Πολωνίας)	1592—1599
Κάρολος Θ'	1599—1611
Γουσταῦος Β' Ἀδόλφος ὁ Μέγας	1611—1632
Χριστῖνα	1632—1654

Οἶκος τῶν Δύο-Γεφυρῶν

Κάρολος Ι' Γουσταῦος	1654—1660
Κάρολος ΙΑ'	1660—1677
Κάρολος ΙΒ'	1697—1718
(Οὐρλίχα - Ἐλεονώρα)	(1718—1720)

Οἶκος τοῦ Ἔσσελ-Κάστελ

Φρειδερῖκος Α'	1720—1751

Οἶκος τοῦ Χολστάϊν-Γκόττορπ

Ἀδόλφος-Φρειδερῖκος	1751—1771
Γουσταῦος Γ'	1771—1792
Γουσταῦος Δ' Ἀδόλφος	1792—1809
Κάρολος ΙΓ'	1809—1818

Οἶκος τοῦ Πόντε-Κόρβο

Κάρολος ΙΔ' (Βερναρδόττης)	1818—1844
Ὀσκὰρ Α'	1844—1859
Κάρολος ΙΕ'	1859—1872
Ὀσκὰρ Β'	1872—1907
Γουσταῦος Ε'	1907—

ξαν ἡ συνομολόγησις εἰρήνης πρὸς τὴν Δανίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ Σουηδία παρεχώρησε τὸ Σλέσβιχ, καὶ ἡ σύναψις τῆς μετὰ τῆς Ρωσίας συνθήκης ἐν Νύσταντ (1721), δι' ἧς ἀφῃροῦντο ἀπὸ τῆς Σουηδίας αἱ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς Βαλτικῆς χῶραι. Τῷ 1743 ἡ Ρωσία, ἐνδιαφερομένη διὰ τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς τοῦ Φρειδερίκου, ἐνήργησεν ὅπως ἀναγνωρισθῇ ὡς διάδοχος τούτου ὁ Ἀδόλφος Φρειδερῖκος τοῦ Ὀλστάϊν, σύζυγος τῆς πριγκιπίσσης Οὐρλίκης-Φρειδερίκης τῆς Πρωσσίας. Παροτρυνόμενος ὑπὸ τῆς συζύγου του, ἀδελφῆς τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, τῆς ὁποίας ὁ αὐταρχικὸς χαρακτὴρ δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα, ὁ *Ἀδόλφος-Φρειδερῖκος* (1751—1772) ἐπεχείρησε νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἐκ νέου τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν (1756), ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἡ Σουηδία μετέσχε κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου, ἀλλ' ἐξῆλθε τούτου ἐκ νέου ἠκρωτηριασμένη, ἀναγκασθεῖσα νὰ προσφέρῃ ἐδάφη διὰ τὴν μεγέθυνσιν τῆς Πρωσσίας. Τῷ 1768 ὁ Ἀδόλφος-Φρειδερῖκος, ἀπογοητευμένος τόσον ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ἀποτυχιῶν, ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ κρατούσης καταστάσεως, παρῃτήθη τοῦ σουηδικοῦ θρόνου, ἀλλὰ παρακλήσει τῆς διαίτης ἀνεκάλεσε τὴν παραίτησίν του. Διάδοχός του ὑπῆρξεν ὁ *Γουσταῦος Γ'* (1772—1792). Οὗτος, ἀνατραφεὶς ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐμποτισμένος μὲ τὰς ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Λουδοβίκων κρατούσας ἀντιλήψεις, ἀφίκετο ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ πατρός του εἰς Στοκχόλμην μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιβάλῃ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἐν Σουηδίᾳ κρατοῦσα πολιτικὴ κατάστασις, ἡ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς διαίτης ἀσυμφωνία καὶ ἡ γενικὴ διαφθορά, εἶχον ὁδηγήσει τὴν χώραν εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου. Ἤδη μεταξὺ τῆς Ρωσίας, τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Δανίας ἀντηλλάσσοντο σκέψεις περὶ προσεχοῦς διαμελισμοῦ τῆς χώρας, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Πολωνίας. Ταῦτα πάντα ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Γουσταῦον Γ' νὰ προβῇ εἰς τὸ πραξικόπημα τῆς 19 Αὐγούστου 1772. Ἡγούμενος στρατοῦ ἐπολιόρκησε τὴν γερουσίαν καὶ διέταξε τὴν σύλληψιν πάντων τῶν γερουσιαστῶν. Τὸ κίνημα ἐπεκράτησε χωρὶς νὰ χυθῇ σταγὼν αἵματος. Ἡ γερουσία ἀνέλαβεν ἔκτοτε τὸν παλαιὸν χαρακτῆρά της ὡς συμβούλου τοῦ στέμματος, χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς διαίτης, ἥτις ἀπώλεσε τὰ πλεῖστα τῶν προνομίων της. Ἐν τούτοις δὲν ἐγκαθιδρύθη ἀμέσως ὁ παλαιὸς ἄκρατος ἀπολυταρχισμός. Τῷ 1786 ὅμως, ὅτε ἐν τῇ διαίτῃ ἐξεδηλώθη ἀπροκάλυπτος ἀντίδρασις κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ κατεκρίθησαν αἱ πολιτικαὶ πράξεις του καὶ ἡ οἰκονομικὴ πολιτική του, ὁ βασιλεὺς προέβη εἰς δεύτερον πραξικόπημα καὶ ἐγκατέστησε τὸ ἐπὶ Καρόλου ΙΒ' κρατοῦν ἀπολυταρχικὸν πολίτευμα. Τῷ 1788 ὁ Γουσταῦος Γ', ἔχων λόγους νὰ εἶναι δυσηρεστημένος κατὰ τῆς Ρωσίας, ἥτις ὑπεστήριζε καὶ ὑπέθαλπε τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασιν, ἐκήρυξε κατ' αὐτῆς τὸν πόλεμον. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ὁ σουηδικὸς στόλος ἡττήθη ἐν Χόγκλαντ, ἐνῷ ἡ Δανία, συμμαχήσασα μετὰ τῆς Ρωσίας, προέβη εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Γκόττεμποργκ. Ἀκολούθως ὅμως, χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας, οἱ Σουηδοὶ ἀπέκρουσαν τὰ δανικὰ στρατεύματα καὶ ἠνάγκασαν τὴν Δανίαν εἰς τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἐν Βαρελὰ συνθήκης (1790). Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ἡ κατὰ τοῦ Γουσταύου ἀντίδρασις τῶν μικρῶν εὐγενῶν ηὐξήθη, τέλος δὲ ὁ βασιλεὺς ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Ἀνκαρστραὶμ τῷ 1792.

Ἐν συνόψει διαρκοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ Σουηδία, ἥτις ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Καρόλου ΙΒ' εἶχε παύσει νὰ συγκαταριθμῆται μεταξὺ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, εἰσῆλθεν, εἰς ἀντιστάθμισμα, εἰς περίοδον πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς προόδου. Τὸν αἰῶνα αὐτὸν ἤκμασεν ὁ μέγας Λινναῖος καὶ οἱ μαθηταί του, ὁ Σέελ, ὁ Κέλσιος, ὁ Σβέντεμποργκ. Ὁ Γουσταῦος Γ', ἐπονομασθεὶς «πολιτισμένος δεσπότης» καὶ «βασιλεὺς φιλόσοφος», ἔδωσε νέαν μεγίστην ὤθησιν εἰς τὰ γράμματα καὶ τέχνας καὶ παρεσκεύασε τὴν εἴσοδον τῆς χώρας του εἰς τὴν τάξιν τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων χωρῶν.

Ἡ Σουηδία κατὰ τοὺς Ναπολεοντείους πολέμους. Τὸν Γουσταῦον Γ' διεδέχθη, μετὰ βραχεῖαν φιλελευθέραν ἀντιβασιλείαν τοῦ δουκὸς τῆς Σουδερμανίας, ὁ υἱός του Γουσταῦος Δ' Ἀδόλφος. Ὁ βασιλεὺς οὗτος, τρέφων ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ Ναπολέοντος, παρέσυρε τὴν Σουηδίαν εἰς τοὺς μεγάλους ἠπειρωτικοὺς πολέμους τῆς περιόδου ταύτης. Ἡττηθεὶς πανταχοῦ, εἶδε τὴν Πομερανίαν προσαρτωμένην ὁριστικῶς εἰς τὴν Πρωσσίαν καὶ τὴν Φινλανδίαν εἰς τὴν Ρωσίαν, ἐνῷ οἱ Δανοὶ καὶ οἱ Νορβηγοί, σύμμαχοι τοῦ Ναπολέοντος ἀπὸ τοῦ βομβαρδισμοῦ τῆς Κοπεγχάγης (1807), ἠπείλουν τὰ δυτικὰ σύνορα τῆς χώρας του. Τῷ 1809 ἡ Σουηδία περιῆλθεν εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν. Ὁ κατὰ τῶν Νορβηγῶν ἀμυνόμενος στρατηγὸς Ἀντλεσπάρρε συνῆψε πρὸς αὐτοὺς ἀνακωχὴν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας καὶ ἐβάδισε κατὰ τῆς Στοκχόλμης, ἣν καὶ κατέλαβεν. Ὁ Γουσταῦος Γ' ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τοῦ θρόνου καὶ βασιλεὺς ἀνεκηρύχθη ὁ θεῖός του δοὺξ τῆς Σουδερμανίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρολος ΙΓ', ἐνῷ ὁ ἀρχηγὸς τῶν δανονορβηγικῶν στρατευμάτων Χριστιανὸς - Αὔγουστος τοῦ Ἀουγκούστεμποργκ ἐξελέγη διάδοχος τοῦ θρόνου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης χρονολογεῖται ἡ ἰδέα τῆς ἑνώσεως τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας εἰς ἓν κράτος. Ἡ νέα κοινοβουλευτικὴ καὶ συνταγματικὴ κυβέρνησις συνῆψεν εἰρήνην πρὸς πάσας τὰς χώρας: τὴν Ρωσίαν, ἥτις προσήρτησε τὴν Φινλανδίαν (1809), τὴν Δανίαν (1809), καὶ τὴν Γαλλίαν (1810), ὑπὸ τῆς ὁποίας ὑπεχρεώθη νὰ μετάσχῃ τοῦ κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἠπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ. Τὸ ἔτος τοῦτο, ἀποθανόντος τοῦ διαδόχου Χριστιανοῦ-Αὐγούστου, ἐδημιουργήθη ζήτημα διαδοχῆς τοῦ σουηδικοῦ θρόνου. Ἡ ἐκλογὴ ἐγένετο ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Βερναρδόττη, λόγῳ τῆς δημοτικότητος, ἧς ἀπέλαυεν ἡ Γαλλία, καί, κυρίως, ὅπως οἱ Σουηδοὶ φανῶσιν εὐάρεστοι εἰς τὸν Γάλλον αὐτοκράτορα. Ὁ Κάρολος ΙΓ' υἱοθέτησε τὸν Γάλλον στρατηγὸν καὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1810 ὁ Βερναρδόττης ἀφιχθεὶς εἰς Στοκχόλμην ἔλαβε τὸ ὄνομα Κάρολος-Ἰωάννης. Ἐν Σουηδίᾳ εἶχον δημιουργηθῆ τὴν ἐποχὴν ταύτην δύο ρεύματα μεταξὺ τῆς κοινῆς γνώμης: οἱ μὲν ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Φινλανδίας, οἱ δὲ ἐζήτουν ὡς ἀντιστάθμημα τῆς ἀπωλείας της τὴν μετὰ τῆς Νορβηγίας ἕνωσιν. Ὅταν ἐξερράγη ὁ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ρωσίας πόλεμος, καὶ ἀπῃτήθη ὁ πρὸς τὴν μίαν ἢ ἄλλην παράταξιν προσανατολισμὸς τῆς Ρωσίας, ὁ Βερναρδόττης ἐτάχθη ὑπὲρ τῶν ἐπιδιωκόντων τὴν μετὰ τῆς Νορβηγίας ἕνωσιν. Ἀλλὰ τοῦτο συνεπήγετο τὸν πρὸς τὴν Δανίαν πόλεμον, ἥτις ἦτο σύμμαχος τοῦ Ναπολέοντος. Ὑπὸ τῶν μὲν ἡ στάσις αὕτη τοῦ Βερναρδόττη ἐχαρακτηρίσθη ὡς προδοσία, ὑπαγορευθεῖσα ἐκ μίσους πρὸς τὸν τέως αὐτοκράτορά του, ὑπὸ τῶν ἄλλων ὅμως ὡς καθαρῶς «σουηδικὴ πολιτική», ὑπαγορευομένη ἐκ τοῦ καλῶς νοουμένου συμφέροντος τῆς Σουηδίας. Ὁπωσδήποτε ἡ Σουηδία συνεμάχησε μετὰ τῆς Ρωσίας κατὰ τῆς Δανίας καὶ τῆς Γαλλίας. Τῷ 1812—13 ἡ Ρωσία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Πρωσσία ὑπεσχέθησαν εἰς τὴν Σουηδίαν διὰ μυστικῶν συνθηκῶν τὴν Νορβηγίαν. Μετὰ τὴν νέαν ἐν Λειψίᾳ ἧτταν τοῦ Ναπολέοντος (Ὀκτ. 1813), ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας ὑπεσχέθη νὰ συνάψῃ πρὸς τὸν Καρόλον-Ἰωάννην τὴν συνθήκην τοῦ Κιέλου (14 Ἰαν. 1814) διὰ τῆς ὁποίας ἐξεχώρει τὰ ἐπὶ τῆς Νορβηγίας δικαιώματά του εἰς ἀντάλλαγμα τῆς σουηδικῆς Πομερανίας. Τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ νορβηγικη βουλὴ ἀπεφάσισε τὴν μετὰ τῆς Σουηδίας ἕνωσιν τῆς Νορβηγίας, ὡς ἰσοτίμου καὶ ἐλευθέρου κράτους, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας, ἐκλεγόμενος καὶ βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας, θὰ ὤμνυε πίστιν πρὸς τὸ νορβηγικὸν Σύνταγμα τοῦ 1814. Βάσις τοῦ Συντάγματος τούτου ἦτο τὸ κοινοβούλιον καὶ τὸ Συμβούλιον τοῦ κράτους. Τὸ κοινοβούλιον (Storthing), ἐκλεγόμενον ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἀπαρτιζόμενον ἐκ δύο Βουλῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ διαλυθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζῃ νόμους, οἵτινες ἐτίθεντο ἐν ἰσχύι καὶ παρὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ βασιλέως, ἐφ' ὅσον ἐψηφίζοντο ὑπὸ τριῶν συνεχῶν συνελεύσεων (ἀνὰ τριετίαν συνερχομένων). Τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους ἦτο ἐπιφορτισμένον μὲ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, τμῆμα δὲ αὐτοῦ παρέμεινε παρὰ τῷ βασιλεῖ ἐν Στοκχόλμῃ, ἐνῷ τὰ ὑπόλοιπα μέλη ἀπήρτιζον τὴν νορβηγικὴν κυβέρνησιν, ἑδρεύουσαν ἐν Χριστιανίᾳ (νῦν Ὄσλο). Τοιουτοτρόπως ἡ Νορβηγία δὲν προσηρτήθη εἰς τὴν Σουηδίαν, ἀλλ' ἁπλῶς τὰ δύο κράτη ἀπετέλεσαν ἕνωσιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως.

Τὸ ἡνωμένον βασίλειον. Ἡ Σουηδία καὶ ἡ Νορβηγία διεβίωσαν ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὰς γειτονικὰς χώρας καθ' ὅλον τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ὁ Κάρολος *ΙΔ' Ἰωάννης* (1818—1844), ἀναλαβὼν τὸ σουηδικὸν στέμμα τῷ 1888, συνεκέντρωσε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν προσοχὴν καὶ δραστηριότητα εἰς τὴν διοικητικὴν ὀργάνωσιν τοῦ κράτους του, προβὰς εἰς εὐρυτάτας μεταρρυθμίσεις καὶ ἐκτέλεσιν μεγάλων συγκοινωνιακῶν ἔργων. Μεταξὺ τούτων συγκαταλέγεται καὶ ἡ διῶρυξ τῆς Γκοτίας, ἡ ἑνοῦσα τὴν Βόρειον Γερμανικὴν καὶ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἑνώσεως τῶν δύο χωρῶν τῆς χερσονήσου, ἐξεδηλώθη παρὰ τοῖς Νορβηγοῖς χωριστικὴ ἀπὸ τῆς Σουηδίας τάσις, οἱ πρὸς χωρισμὸν δὲ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν, πληροῦσιν ὁλόκληρον τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ὁ Κάρολος ΙΔ' ἐπεχείρησε κατὰ περιόδους τὴν τροποποίησιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος τῆς Νορβηγίας, μὴ ἐναρμονιζομένου πρὸς τὸ μοναρχικὸν τῆς Σουηδίας, ἀλλὰ συνήντησε μεγάλην ἀντίδρασιν, δὶς δὲ ἐξερράγησαν κατὰ τὸ 1827 καὶ 1828 ἀνθενωτικὰ κινήματα ἐν Νορβηγίᾳ. Τὸν Βερναρδόττην διεδέχθη ὁ υἱός του *Ὀσκὰρ* (1844—1859), ὅστις μεταξὺ τῶν πρώτων παρεχώρησε πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὸν τύπον καὶ κατήρτισε κυβέρνησιν ἐκ φιλελευθέρων στοιχείων. Παρὰ ταῦτα ὅμως, μετὰ τὰ ἐπαναστατικὰ ἐν Εὐρώπῃ κινήματα τοῦ 1848, κατέστη συντηρητικώτερος καὶ ἠρνήθη ἐπιμόνως τὴν ἐπὶ τὸ φιλελευθερώτερον μεταρρύθμισιν τοῦ σουηδικοῦ Συντάγματος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ὠξύνθη καὶ τὸ ζήτημα τοῦ χωρισμοῦ τῆς Νορβη-

Digitized by Google

γίας. Τῷ 1860, ἐγένετο σκέψις περὶ συγχωνεύσεως τῶν δύο κοινοβουλίων εἰς κοινὸν τοιοῦτον ὅπερ θὰ συνήρχετο ἐν Στοκχόλμῃ. Κατὰ τῶν τοιούτων τάσεων, δι᾿ ὧν ἡ ὑφισταμένη ἕνωσις θὰ ἐξετρέπετο οὐσιαστικῶς εἰς προσάρτησιν τῆς Νορβηγίας ὑπὸ τῆς Σουηδίας, ἀντέδρασε τὸ ἰσχυρὸν κόμμα τῆς ἀριστερᾶς, ὅπερ εἶχε δημιουργηθῆ διὰ τῆς συγχωνεύσεως τῶν νομοταγῶν τοῦ Γιόχαν Σβέρντροπ καὶ τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος. Οἱ ἐλάχιστοι ὀπαδοὶ τῆς πανσκανδιναυϊκῆς ἑνώσεως ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν καὶ τῷ 1861 κατηργήθη ὁ θεσμὸς τῆς ἐν Νορβηγίᾳ ἀντιβασιλείας καὶ ἤρξατο νέα περίοδος ἀγώνων ὑπὲρ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπρωτοστάτησεν ὁ ποιητὴς Μπγέρνσον. Ὁ Ὀσκὰρ ὅμως ὄχι μόνον ἠρνήθη πᾶσαν ἐπ᾿ αὐτοῦ συζήτησιν, ἀλλὰ καὶ θιασώτης τῆς πανσκανδιναυϊκῆς ἑνώσεως ὑπεστήριξε τὴν Δανίαν κατὰ τὸν γερμανοδανικὸν πόλεμον τοῦ 1848, μεσολαβήσας τὸ ἑπόμενον ἔτος διὰ τὴν σύναψιν εἰρήνης. Τῷ 1856 ἀπεσύρθη τῆς ἐνασκήσεως τῶν βασιλικῶν καθηκόντων, ἀναθέσας τὴν ἀντιβασιλείαν εἰς τὸν υἱόν του *Κάρολον ΙΕ´* (1858—1872). Οὗτος παρέσχεν ἀμέριστον τὴν διπλωματικήν του ὑποστήριξιν εἰς τὴν Δανίαν κατὰ τὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Πρωσσίας πόλεμον (1864), διεμαρτυρήθη δὲ ἐντονώτατα διὰ τὴν ὑπὸ τῆς τελευταίας προσάρτησιν τοῦ δουκάτου τοῦ Σλέσβιγκ.

Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἐπ᾿ αὐτοῦ κατηργήθη, ἀφ᾿ ἧς ἦτο ἔτι ἀντιβασιλεύς, πᾶς περιορισμὸς ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς συνειδήσεως (1858), καὶ τὸ παλαιὸν ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν τεσσάρων τάξεων κοινοβούλιον, προσέλαβε τὴν σύγχρονον κοινοβουλευτικὴν μορφὴν (Σύνταγμα τοῦ 1866). Τὸν διεδέχθη, ἐλλείψει ἀρρένων ἀπογόνων, ὁ ἀδελφός του *Ὀσκὰρ* (1872—1908), ἐφ᾿ οὗ ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς ἐπιλύσεως τόσον τῶν διαφόρων ἐσωτερικῶν ζητημάτων, ὅσον καὶ τοῦ χωρισμοῦ τῆς Νορβηγίας. Διεδραμάτισε ρόλον διαιτητοῦ μεταξὺ τοῦ στρατιωτικοῦ κόμματος, ἀξιοῦντος τὴν ἄμεσον ἀναδιοργάνωσιν μεγάλου στρατοῦ καὶ τῶν ἀριστερῶν στοιχείων, ἤτοι τῶν ἀγροτικῶν καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ 1889 ὀργανωθέντων κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ γερμανικοῦ κόμματος σοσιαλιστῶν. Προέβη εἰς τὴν φορολογικὴν μεταρρύθμισιν καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ δασμολογίου, ἐδέχθη τὴν καθιέρωσιν τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ ἐπέδειξε μέγαν ζῆλον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν πλουτοπαραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, ἐπ᾿ αὐτοῦ δὲ τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία καὶ ἡ γεωργία ἔφθασαν ἐν Σουηδίᾳ εἰς μεγίστην ἀκμήν. Λόγῳ τῆς δικαιοκρισίας του ἐκλήθη ἐπανειλημμένως ὡς διαιτητὴς πρὸς ἐπίλυσιν διαφορῶν μεταξὺ ἄλλων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ὡς τῷ 1889 καὶ 1899 μεταξὺ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν διὰ τὸ ζήτημα τῆς Σαμόας καὶ τῷ 1897 διὰ τὸ ζήτημα τῆς Βενεζουέλας. Ὅτε περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας του ἡ νορβηγικὴ βουλὴ ἐψήφισε τὸν ἀπὸ τῆς Σουηδίας χωρισμόν, ἐδέχθη τοῦτον ὡς γεγονὸς τετελεσμένον (1905) καὶ προέλαβε διὰ τῆς ψυχραιμίας καὶ ἐπιβολῆς του τὸν μεταξὺ τῶν δύο λαῶν πόλεμον, ὃν ἐπεδίωκον οἱ ἐν Σουηδίᾳ στρατιωτικοὶ παράγοντες. Ὁ χωρισμὸς τῶν δύο χωρῶν ἀπέβη δι᾿ ἀμφοτέρας ἐπωφελής, καθ᾿ ὅσον ἠδυνήθησαν νὰ ἀναπτύξωσιν ἰδιαιτέρως ἑκάστη τοὺς πλουτοπαραγωγικούς πόρους των. Τὸν Ὀσκὰρ διεδέχθη τῷ 1907 ἐν τῷ θρόνῳ ὁ υἱός του *Γουστ. ῦος Ε´*, ὅστις, συνεχίζων τὴν παράδοσιν τοῦ πατρός του, πολιτεύεται μετριοπαθῶς, δεχθεὶς οὐχὶ τροποποιήσεις ἁπλῶς ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ σοσιαλιστικώτερον ἔτι. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914 ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐν Μάλμοι συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν τριῶν σκανδιναυϊκῶν κρατῶν πρὸς τήρησιν ἐκ μέρους αὐτῶν αὐστηρᾶς οὐδετερότητος. Τῷ 1917 περιελήφθησαν τὸ πρῶτον ἐν τῇ σουηδικῇ κυβερνήσει καὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, τῷ δὲ 1918 ἀπερρίφθη πρότασις τῆς φινλανδικῆς κυβερνήσεως περὶ δημιουργίας ἑνιαίου μετώπου κατὰ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας. Τῷ 1920 ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν καθαρῶς σοσιαλδημοκρατικὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Μπράντινγκ, ἥτις ὅμως ἀνετράπη μετὰ βραχὺν βίον. Μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1921, καθ᾿ ἣν ἐπλειοψήφησαν οἱ σοσιαλδημοκράται, ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν ἐκ νέου ὁ Μπράντινγκ, ἥτις ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπὶ τῶν νήσων Ὤλαντ σουηδικὴν ἐπικυριαρχίαν, παρὰ τὸ ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶχε ἐξεδήλωσαν τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν των, οὕτω δὲ περιῆλθον εἰς τὴν Φινλανδίαν. Ἡ κυβέρνησις Μπράντινγκ παρῃτήθη τῷ 1923 ἐξ αἰτίας τοῦ ὀξυνθέντος ζητήματος τῆς ἀνεργίας, διεδέχθη δ᾿ αὐτὴν κυβέρνησις συντηρητική. Καὶ ἡ κυβέρνησις ὅμως αὕτη παρῃτήθη λόγῳ τοῦ ζητήματος τῆς στρατιωτικῆς θητείας, οὕτω δὲ ἐσχηματίσθη ἐκ νέου κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Μπράντινγκ, ὅστις ὅμως ἀπέθανε τῷ 1924. Τὸν διεδέχθη ἐν τῇ πρωθυπουργίᾳ ὁ Ρ. Σάντλερ, ὅστις προέβη εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς στρατιωτικῆς θητείας εἰς 140 ἡμέρας. Ἡ σοσιαλδημοκρατικὴ αὕτη κυβέρνησις ἀνετράπη τελικῶς διὰ τὸ ζήτημα πάλιν τῆς ἀνεργίας, τὴν διεδέχθη δὲ κυβέρνησις τῶν ριζοσπαστῶν φιλελευθέρων, ἥτις παρέμεινεν ἐν τῇ ἀρχῇ μέχρι τοῦ 1928. Κατὰ τὰς διεξαχθείσας τὸ ἔτος τοῦτο ἐκλογὰς τὸ δημόσιον φρόνημα ἐπέδειξε στροφὴν πρὸς τὰ δεξιά, οὕτω δὲ ἐσχηματίσθη συντηρητικὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὸν ναύαρχον Λίντμαν, τῷ δὲ 1930 ὑπὸ τὸν Ἔκμαν. Ἡ δύναμις τῶν δύο κομμάτων κατὰ τὴν τετραετίαν 1928—1932 ἦτο ἐν τῇ Γερουσίᾳ: 55 σοσιαλδημοκράται, 49 συντηρητικοί, 26 φιλελεύθεροι, 19 ἀγροτικοὶ καὶ 1 κομμουνιστής, ἐν δὲ τῇ βουλῇ: 90 σοσιαλδημοκράται, 73 συντηρητικοί, 32 φιλελεύθεροι, 27 ἀγροτικοὶ καὶ 8 κομμουνισταί.

Γ. Α. Κ.

—[ΓΛΩΣΣ.] Ἡ *σουηδικὴ* ἀποτελεῖ μετὰ τῆς νορβηγικῆς, ἰσλανδικῆς καὶ δανικῆς τὴν βόρειον ἢ σκανδιναυϊκὴν λεγομένην ὁμάδα τῆς γερμανικῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας (βλ. λ. *γερμανικαὶ* καὶ *σκανδιναυϊκαὶ γλῶσσαι*). Τὰ παλαιότερα γραπτὰ μνημεῖα τῆς σουηδικῆς εἶναι, ἐκτὸς τῶν περιφήμων ρουνικῶν ἐπιγραφῶν—γεγραμμένων εἰς ἰδιαίτερον ἀλφάβητον, τὸ ὡσαύτως ρουνικὸν καλούμενον (βλ λ. *ρουνικὴ γραφή*)—συλλογαὶ νόμων, αἵτινες κατεγράφησαν κατὰ τὸν ΙΓ´ καὶ ΙΔ´ αἰῶνα μ. Χ. («Westgötalagen»—«Ostgötalagen» — «Upplandslagen») καὶ ἄλλα. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἀληθῶς φιλολογικὸν κείμενον εἶναι ὁ «Βίος τῆς ἁγίας Χρηστίνης Stumbelen» τοῦ Petrus v. Dacia (1240—1289). Διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς σουηδικῆς γλώσσης μεγίστην σπουδαιότητα ἔχει καὶ ἡ μετάφρασις τῆς ἁγίας Γραφῆς ὑπὸ τῶν Olaus Petri (1493—1552) καὶ Laurentius Petri (1449—1573), ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος—ἐπιφανὴς ἱστοριογράφος—ἔγραψε καὶ τὰ «Σουηδικὰ Χρονικά». Ἡ γραφομένη σουηδικὴ ἔφθασεν εἰς τὴν τελειοτέραν ἀνάπτυξίν της κατὰ τὸν ΙΖ´ καὶ ΙΗ αἰῶνα μ. Χ., αἰῶνας τῆς μεγάλης πολιτικῆς ἀκμῆς τῆς Σουηδίας, ἰδίως ἐπὶ τοῦ ἐνδόξου μονάρχου της Γουσταύου Ἀδόλφου τοῦ Β´ (1594—1632). Κατ᾿ αὐτοὺς συνεγράφησαν τὰ ἔργα τοῦ πολυγραφωτάτου, πολυσχιδοῦς καὶ πολυμαθοῦς Γεωργίου Stiernhielm (1598—1672): φιλολόγου, ἀρχαιολόγου, ἅμα δὲ καὶ φυσιοδίφου, μαθηματικοῦ, νομομαθοῦς καὶ ποιητοῦ, ὅστις διὰ τὰς μεταρρυθμίσεις του εἰς τὴν σουηδικὴν μετρικὴν ἐπωνομάσθη πατὴρ τῆς σουηδικῆς ποιήσεως, τοῦ ἐπιφανοῦς φίλου του καὶ ποιητοῦ Σαμουὴλ Columbus (1642—1679), τῆς διδακτικῆς ποιητρίας Σοφίας Ἐλισάβετ Bremer (1659—1730), τῆς ὁποίας ἡ ποίησις διακρίνεται, πλὴν ἄλλων, καὶ διὰ τὴν ὡραίαν καὶ ἁβρὸν γλῶσσάν της, ἔτι δὲ τοῦ περιφήμου βοτανικοῦ Καρόλου Λινναίου (1707—1778), ὅστις, πλὴν τῶν ἐξόχων εἰς τὴν βοτανικὴν ἔργων του, ἔγραψε καὶ καθαρῶς λογοτεχνικὰ ἔργα (ἰδίως περιγραφὰς περιηγήσεων καὶ διάφορα ἄλλα), λαμπρὰ πρότυπα τῆς λογοτεχνικῆς τέχνης τῶν Σουηδῶν ἀξιόλογα, οὐχὶ μόνον διὰ τὴν φιλολογικὴν ἀξίαν των, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐξαίρετον γλωσσικὴν μορφήν των, εἶναι καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἰωάννου Ἐρρίκου Kellgren (1751—1795), ἐγκρίτου σατιρικοῦ, λυρικοῦ καὶ δραματικοῦ συγχρόνως ποιητοῦ, καὶ τῶν κατὰ τὸν ἑπόμενον ΙΘ´ αἰῶνα ἀκμασάντων Ἠσαΐα Tegner (1782—1846), ἐπιφανεστάτου Σουηδοῦ ποιητοῦ καὶ ἐπισκόπου, τοῦ ὁποίου τὰ γνωστότατα ποιητικὰ ἔργα: «Fritiof» καὶ «Axel», θεωροῦνται ἔξοχα ὑποδείγματα τῆς λογοτεχνικῆς γλώσσης τῶν Σουηδῶν, τοῦ περιφήμου ποιητοῦ καὶ μυθιστοριογράφου Strindberg (γεννηθέντος τῷ 1849), τοῦ Verner v. Heidenstamm (γεννηθέντος τῷ 1859) καὶ ἄλλων.

Ἡ ἱστορία τῆς σουηδικῆς γλώσσης διαιρεῖται εἰς δύο συνήθως περιόδους: 1) τῆς τῆς *ἀρχαίας σουηδικῆς* (μέχρι τοῦ ΙΕ´ αἰῶνος μ. Χ.), ἥτις καὶ φωνητικῶς καὶ μορφολογικῶς καὶ λεξιλογικῶς ὀλίγον ἀφίσταται ἀπὸ τὰς ἀδελφὰς της σκανδιναυϊκὰς γλώσσας, καὶ 2) εἰς τὴν τῆς *νεωτέρας σουηδικῆς* (ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἑξῆς), ἡ ὁποία διακρίνεται ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῆς προηγουμένης περιόδου οὐχὶ μόνον διὰ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας φωνητικὰς καὶ μορφολογικὰς ἀλλοιώσεις της, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάμειξιν παμπόλλων ξένων γλωσσικῶν στοιχείων: γαλλικῶν, δανικῶν, γερμανικῶν καὶ λατινικῶν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἤρχισαν νὰ εἰσάγωνται ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΑ´ αἰῶνος μ Χ, δηλαδὴ ἀπὸ τῶν χρόνων, καθ᾿ οὓς εἰσήχθη εἰς τὴν Σουηδίαν ὁ Χριστιανισμός, τοῦ ὁποίου ἐπίσημον ὄργανον ἐν τῇ Δύσει ἦτο, ὡς γνωστόν, ἡ λατινικὴ γλῶσσα. Ἔκτοτε καὶ ἡ ρουνικὴ γραφὴ ὑπεχώρησε βαθμηδὸν εἰς τὸ λατινικὸν ἀλφάβητον.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μνημονευθείσης πολιτικῆς ἀκμῆς καὶ ἰσχύος τῆς Σουηδίας, ἡ γλῶσσα τῶν Σουηδῶν ἐξῆλθεν ἐκ τῶν στενῶν ὁρίων τῆς Σουηδίας καὶ τῶν παρακειμένων νήσων καὶ ἐξηπλώθη ἐφ᾿ ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς Φινλανδίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπετέλει, μέχρι πρὸ τινων ἐτῶν—ἀποτελεῖ δ᾿ ἐν μέρει καὶ σήμερον—τὴν γλῶσσαν τῆς εὐγενεστέρας καὶ μᾶλλον μορφωμένης μερίδος τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ, ἔτι δὲ ἐπὶ τῆς παραλιακῆς ζώνης τῆς νοτιώτερον κειμένης Ἐσθονίας καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ κατὰ τόπους διαλεκτικὴ ποικιλία τῆς σουηδικῆς εἶναι μεγάλη, τὰ δὲ πολλὰ καὶ ποικίλα ἰδιώματά της ὑπάγονται εἰς εἴκοσι περίπου διαλεκτικὰς ὁμάδας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Σύντομον ἱστορίαν τῆς σουηδικῆς γλώσσης εὑρίσκει τις παρὰ τῷ *Petersen*, Det danske, norske og svenske sprog historie (εἰς δύο τόμους, ἐν Κοπεγχάγῃ 1829—1830), τῷ *Axel Kock*, Undersökningar i svenk sprahhistoria, Lund 1887 (=Arkiv f nord. Filologie, IV, σελ. 163 κ.ἑξ.) καὶ *A. Noreen*, Geshichte der nordischen Sprachen (=Grundriss der germanischen Philologie τόμ. I, 417 κ. ἑξ.).—Πρακτικαὶ γραμματικαὶ πρὸς ἐκμάθησιν τῆς σουηδικῆς εἶναι τὰ ἐγχειρίδια τοῦ *A. Wollheim da Fonseca*, Praktische schwedische Grammatik (1880) καὶ *Th. Walter*, Schwedische Konversationsgrammatik (γ´ ἐκδ. 1916).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΛΟΓΟΤΕΧΝ.] Οὐδὲν εἶναι γνωστὸν περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης σουηδικῆς λογοτεχνίας, καθότι δὲν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν ἐπαρκῆ στοιχεῖα. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὑφίστατο εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἐνδιαφέρουσα ἡρωϊκὴ ἀρχαία σουηδικὴ ποίησις, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν ρουνικῶν ἐπιγραφῶν, αἵτινες περιέχουν ἀποσπάσματα τῶν ἀπολεσθέντων ποιημάτων. Τὰ πρῶτα σῳζόμενα γραπτὰ μνημεῖα τῆς σουηδικῆς γλώσσης εἶναι κώδικες τοῦ δικαίου, συνταχθέντες κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προφορικῆς παραδόσεως διαφόρων νόμων, οἱ ὁποῖοι, συντεταγμένοι εἰς στίχους, διὰ τὴν εὔκολον ἀπομνημόνευσιν, μετεδίδοντο ἐπὶ αἰῶνας ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Συγχρόνως ὁ Χριστιανισμὸς ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὴν δημιουργίαν ἀφθόνου θρησκευτικῆς φιλολογίας, κέντρον τῆς ὁποίας εἶναι τὰ διάφορα μοναστήρια καὶ κυριώτεροι ἐκπρόσωποι ὁ Πέτρους (ἀποθανὼν τῷ 1289), συγγραφεὺς τοῦ «Βίου τῆς Χριστίνης Στούμπελεν», ὁ μάγιστρος Ματτίας (ἀποθανὼν τῷ 1350) καὶ ὁ μαθητής του Μπρίγκιττε (1303—1373), συγγραφεὺς τῶν «Ἀποκαλύψεων», αἵτινες διεδόθησαν εἰς ἅπασαν τὴν χριστιανικὴν Εὐρώπην. Ἡ μὴ θρησκευτικὴ φιλολογία κατ᾿ ἀρχὰς ἦτο λίαν περιωρισμένη καὶ ἐκαλλιεργεῖτο μόνον ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατῶν, βραδύτερον ὅμως ἡ συγγραφὴ ποιημάτων, καὶ ἰδίως μυθιστορημάτων καὶ ἱστορικῶν χρονικῶν, ἤρχισε νὰ γενικεύεται. Τὸ κυριώτερον χρονικὸν τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι τὸ εἰς τὴν λατινικὴν «Χρονικὸν τοῦ βασιλείου τῶν Γότθων» τοῦ Ἐρρίκου Ὀλάϊ, ἀποθανόντος τῷ 1486. Μετ᾿ αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ Ὀλάους Πέτρι (1493—1552) καὶ ὁ Λαυρέντιος Πέτρι (1499—1573) μετέφρασαν τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ ἔγραψαν διάφορα προπαγανδιστικὰ ἔργα ὑπὲρ τῆς Μεταρρυθμίσεως, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγον καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐπιβάλουν ἐν Σουηδίᾳ. Ὁ Ὀλάους Πέτρι ἔγραψε καὶ «Σουηδικὰ χρονικά», ἀπηλλαγμένα τῶν ὑπερβολῶν καὶ φαντασιοπληξιῶν ἄλλων ἱστορικῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἀκολουθοῦν ὁ ἱστορικὸς καὶ δραματικὸς Ἰωάννης Μεσσένιους (1579—1636), ὁ Ἰωάννης Ρουντμπέκιους καὶ ὁ Μάγκνους Ὀλάους Αἰστοφόρους, συγγραφεὺς λατινικῶν τραγῳδιῶν καὶ κωμῳδιῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ταύτην, παραλλήλως πρὸς τὴν λατινιστὶ ἐκδηλουμένην λογοτεχνίαν τῶν μορφωμένων τάξεων, ἄρχεται καὶ ἡ ἄνθησις τῆς καθαρῶς λαϊκῆς σουηδικῆς λογοτεχνίας. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς αὐξήσεως τῆς πολιτικῆς δυνάμεως τῆς Σουηδίας, καθ᾿ ἣν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἀρχίζουν νὰ ἀναπτύσσωνται ἀναλόγως. Καὶ οὕτω κατὰ τὸν ΙΖ´ αἰῶνα καταβάλλεται προσπάθεια ὅπως δημιουργηθῇ, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ ξένων λογοτεχνιῶν, μία καθαρῶς ἐθνικὴ σουηδικὴ λογοτεχνία. Ὁ κυριώτερος ἐκπρόσωπος τῆς κινήσεως ταύτης εἶναι ὁ Γεώργιος Σέρνγελμ (Stienhielm, 1598—1672), ἀρχαιολόγος, φιλόλογος, φυσικὸς καὶ μαθηματικός, ἐπονομαζόμενος «πατὴρ τῆς σουηδικῆς ποιήσεως». Σύγχρονοι τούτου καὶ ἄμεσοι διάδοχοι ὑπῆρξαν ὁ λυρικὸς ποιητὴς Λὰρς Βιβάλλιους (1605—1669), ὁ Γουσταῦος Ρόζενχανε (1619—1684), μιμητὴς τοῦ Ρονσάρ, καὶ οἱ θρησκευτικοὶ ποιηταὶ Σαμουὴλ Κολόμπους (1642—1679) καὶ Πέτερ Λάζαρλεφ (1648—1699), καθὼς καὶ ἡ Σοφία Ἐλισάβετ Μπράμερ (1659—1730) καὶ ὁ Ὄλοφ Ροῦντμπεκ (1630—1702), συγγραφεὺς τοῦ φανταστικοῦ ἔργου «Ἄτλαντ». Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα ΙΗ´ αἰῶνα κυριαρχεῖ ἐν τῇ σουηδικῇ λογοτεχνίᾳ ἡ γαλλικὴ ἐπίδρασις καὶ κατόπιν ἡ γερμανική, καίτοι καταβάλλονται προσπάθειαι πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς ἀπὸ πάσης ξενικῆς ἐπιρροῆς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Ὄλοφ Ντάλιν (1708—1763), θεωρούμενος ὡς ὁ «ἱδρυτὴς τοῦ σουηδικοῦ πεζοῦ λόγου», γράφει τραγῳδίας, κωμῳδίας καὶ ποιήματα, εἰς τὰ ὁποῖα καταβάλλει μεγίστην προσοχὴν πρὸς δημιουργίαν ὕφους ἀπηλλαγμένου ξενικῶν μιμήσεων. Πάντα τὰ ὀνομαστὰ ἔργα καὶ ἐν γένει τὰ ἀριστουργήματα τῆς εὐρωπαϊκῆς λογοτεχνίας τῆς περιόδου ταύτης εὑρίσκουν μεταφραστὰς καὶ μιμητὰς εἰς τὴν σουηδικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν, ἡ ὁποία πλουτίζεται οὕτω μὲ πλῆθος νέων ἔργων, τινὰ τῶν ὁποίων εἶναι λίαν ἀξιόλογα. Κατὰ τὴν περίοδον ἐπίσης ταύτην ἀναφαίνονται ἐν Σουηδίᾳ καὶ πλεῖστοι ἐπιστήμονες, ὧν τὰ ἔργα κατέστησαν παγκοσμίως γνωστὰ καὶ ἐπέζησαν διὰ τῶν αἰώνων, ὡς εἶναι ὁ Κάρολος Λινναῖος (1707—1778). Τῷ 1773 ὁ βασιλεὺς Γουσταῦος Γ´, ρήτωρ καὶ συγγραφεὺς τραγῳδιῶν καὶ κωμῳδιῶν, ἵδρυσε τὴν Σουηδικὴν Ἀκαδημίαν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἐπροστάτευσε πολλοὺς ποιητὰς καὶ ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, ὁ σημαντικώτερος τῶν ὁποίων ὑπῆρξε κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Κάρολος Μιχαὴλ Μπέλλμαν (1740—1795), ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὁ δημοφιλέστερος τῶν Σουη-

Digitized by Google

δῶν ποιητῶν. Μετ' αὐτὸν ἔρχεται ὁ ποιητὴς καὶ φιλόσοφος Θωμᾶς Τόριλντ (1759—1808), μαθητὴς τοῦ Ρουσσώ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἀναφαίνονται καὶ ἐν Σουηδίᾳ διάφοροι λογοτεχνικαὶ σχολαί, ὡς εἶναι ἡ τῶν «Φωσφοριστῶν», ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ περιοδικοῦ «Φωσφόρος», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐδημοσίευον τὰ ἔργα των, οἱ κυριώτεροι ἐκπρόσωποι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Λαυρέντιος Χάμμαρσκιολντ (1785—1827), ὁ Πὲρ Δανιὴλ Ἄττερμπομ (1790—1855), ὁ Γουλιέλμος Φρειδερῖκος Πάλμμπλαντ (1788—1852) κ. ἄ., οἱ ἐπικαλούμενοι «Γότθοι» μὲ ἀρχηγὸν τὸν διάσημον ἱστορικὸν καὶ λαογράφον Γκέϊγερ (1783—1847), οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ ἐμπνευσθοῦν ἀπὸ τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις καὶ μιμοῦνται ἐν πολλοῖς τὸν Σαίξπηρ, τὸν Γκαῖτε καὶ τὸν Σίλλερ. Ἀπὸ τοῦ 1830 ὅμως ἡ μόδα τῶν διαφόρων σχολῶν ἀρχίζει νὰ παρακμάζῃ, ἡ δὲ ἐλευθερία ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ δίδει ἀφορμὴν νὰ ἐμφανισθοῦν σημαντικοὶ συγγραφεῖς καὶ ἀξιόλογα ἔργα, ἰδίως εἰς τὸν πεζὸν λόγον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνεδείχθη ὁ πλήρης πάθους καὶ ὑπερασπιστὴς τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ἰδεώδους ποιητὴς Τεγκνὲρ (1782—1846) καὶ οἱ μυθιστοριογράφοι Αὔγουστος Μπλὰνς (1811—1868) καὶ Αὔγουστος Στράντμπεργκ (1818—1877). Ὁ Φινλανδὸς Λουδοβῖκος Ρύνεμπεργ (1804—1877) θεωρεῖται ὁ μέγιστος Σουηδὸς ποιητὴς τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀπαθανατίσας τοὺς ταπεινοὺς ἥρωας τοῦ πολέμου τοῦ 1809. Οἱ Μπαίττιγκερ καὶ Μάλμστραιμ (1816—1865) διέπρεψαν ὡς κριτικοὶ καὶ ὡς ποιηταί, ἡ δὲ Φρειδερίκη Μπρέμερ (1801—1865) ἀνεδείχθη σθεναρὰ ὑπερασπίστρια τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς εἰς τὰ διάφορα ἔργα της. Μεταξὺ τῶν διαπρεπεστέρων Σουηδῶν συγγραφεων τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ὁ Βίκτωρ Ρύντμπεργκ (1828—1895), ὁ ὁποῖος ἔγραψεν ἔργα ἱστορικά, ποιήματα καὶ μυθιστορήματα καὶ θεωρεῖται ὁ τελειότερος τῶν Σουηδῶν συγγραφέων, ἀσχοληθεὶς ἰδίως μὲ τὴν αἰσθητικὴν καὶ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Μετὰ τὸ 1870 κυριαρχεῖ εἰς τὴν σουηδικὴν ποίησιν τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ Καρόλου Ἰωάννου Γουσταύου Σνοΐλσκυ (1841—1903). Κατὰ τὸ 1880 ὁ Αὔγουστος Στρίντμπεργκ, εἷς τῶν ἰσχυροτέρων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του, ἐπιβάλλει ἐν Σουηδίᾳ τὸν νατουραλισμόν. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐξέχουν οἱ μυθιστοριογράφοι καὶ ποιηταὶ Χάϊντενσταμ (γενν. τῷ 1859), Λέβιερτιν (γενν. τῷ 1861), Βιρσὲν (γενν. τῷ 1842), Λέφλερ (1849—1892), Γκέϊγερσταμ (γενν. τῷ 1858), Σέλμα Λάγερλεφ (γενν. τῷ 1858), οἱ ἱστορικοί, ἀρχαιολόγοι καὶ κριτικοὶ Ὄντνερ (γενν. τῷ 1836), Μοντέλλιους (γενν. τῷ 1843), Βάρμπουργκ (γενν. τῷ 1852), Σοὺκ (γενν. τῷ 1855), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—[ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝ.] Τὰ πρῶτα ἄξια λόγου ἔργα γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς ἐξετελέσθησαν ἐν Σουηδίᾳ ἀπὸ καλλιτέχνας, οἵτινες μετεκλήθησαν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατὰ τὸν ΙΖ αἰῶνα Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ καλλιτεχνία ἐν Σουηδίᾳ ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ διακοσμητικῶν τινων ἔργων τῶν πρώτων ναῶν καὶ ὑπὸ διαφόρων ἀντικειμένων ξυλογλυπτικῆς, ἡ ὁποία εἶχε λάβει ἱκανὴν ἀνάπτυξιν. Οἱ πρῶτοι ἀξιόλογοι Σουηδοὶ γλύπται ἀναφαίνονται κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα, ὡς εἶναι οἱ Φόγκελμπεργκ (1786—1854), ὁ Μπύστρεμ (1783—1848), ὁ Κάρνστρεμ, ὁ Κιέλμπεργκ, ὁ Μόλιν, ὁ Γκάτεμπουργκ κ. ἄ. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν διεκρίθησαν καὶ οἱ χαράκται μεταλλίνων Λοῦντγκρεν, Ἔρικσον κ. ἄ.

Εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἐπίσης τὰ πρῶτα ἀξιόλογα ἔργα ἐν Σουηδίᾳ ὀφείλονται εἰς ξένους καλλιτέχνας, οἵτινες μετεκαλοῦντο ἐκ τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας ὁσάκις παρίστατο ἀνάγκη διακοσμήσεως ναῶν καὶ μεγάρων. Μεταξὺ τῶν Σουηδῶν ζωγράφων, οἵτινες ἐδημιουργήθησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ κατέλαβον σημαντικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν συγχρόνων των, ὁ ἀρχαιότερος εἶναι ὁ Δαυῒδ Κλόκκερ ντ' Ἔρενστραλ (1629—1698), ἔργον τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ «*Δευτέρα παρουσία*», ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Στοκχόλμης. Μετ' αὐτὸν εἶναι ὁ Ἰωάννης-Φίλιππος ντὲ Λέμπκε (1631—1713), ὁ ὁποῖος ἐξετέλεσε διὰ τὸν Κάρολον ΙΒ΄ πίνακας ἐπὶ στρατιωτικῶν θεμάτων, ὁ Χαϊρμπεργκ (1746—1816), ὁ Ρίχτερ, ὁ Χίλλεσταιμ κ. ἄ. Ἰδίως οἱ Σουηδοὶ ζωγράφοι διέπρεψαν εἰς τὴν τοπιογραφίαν, μεταξὺ δὲ τῶν ὀνομαστοτέρων ἐκ τῶν τοπιογράφων εἶναι ὁ Ἀλφρέδος Βάλμπεργκ, ὁ Ἐδουάρδος Μπέργκ, ὁ Κάτσερ, ὁ Γουλιέλμος Γκέγερφελτ, ὁ Χίλ, ὁ Χόλμ, ὁ Λάρσον, ὁ Στάας, ὁ Βάλγκβιστ, ὁ Σβέριν κ. ἄ. Ὡς τοπιογράφος διεκρίθη ἐπίσης ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Κάρολος ΙΕ΄, ἀποστείλας εἰς τὴν διεθνῆ ἔκθεσιν Παρισίων τοῦ 1867 τρεῖς πίνακας λίαν ἐκτιμηθέντας ὑπὸ τῆς κριτικῆς.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐν Σουηδίᾳ ὑπέστη κατ' ἀρχὰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, ὡς μαρτυροῦν οἱ ἀνεγερθέντες ναοὶ ἐν τῇ χώρᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΑ΄ μέχρι τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος. Τὰ κυριώτερα ἔργα ἀρχιτεκτονικῆς ἐν Σουηδίᾳ ἐξετελέσθησαν ὑπὸ ξένων καλλιτεχνῶν, οἵτινες εἰργάσθησαν ἐν τῇ χώρᾳ ἰδίως κατὰ τὸν ΙΗ΄ καὶ ΙΘ΄ αἰῶνα. Μεταξὺ τῶν Σουηδῶν ἀρχιτεκτόνων, οἵτινες διεκρίθησαν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς, οἱ κυριώτεροι εἶναι ὁ Ὄλαφ Κύντμπεκ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος, ὁ Μπλάμ, ὁ Νύστρεμ, ὁ Ἔστενμπεργκ, ὁ Ἔντελσβερντ, ὁ Κρόνστραντ κ. ἄ. (βλ. καὶ λ. *σκανδιναυϊκὴ τέχνη*).

Περὶ τῆς σουηδικῆς μουσικῆς βλ.λ. *σκανδιναυϊκὴ μουσική*. Μ. Δ. Β.

— [ΦΙΛΟΤΕΛ.] Τὰ πρῶτα γραμματόσημα τῆς Σουηδίας ἐξεδόθησαν τῷ 1855 καὶ ἦσαν πέντε τὸν ἀριθμόν, διάτρητα, τῶν 3, 4, 6, 8 καὶ 24 σκίλλιγκ. Παρίστων τὸν βασιλικὸν θυρεὸν τῆς χώρας ἐντὸς τετραγώνου πλαισίου, εἰς τὰς ἄνω γωνίας τοῦ ὁποίου ἀνεγράφοντο οἱ παραστατικοὶ ἀριθμοὶ τῆς ἀξίας των καὶ μεταξύ αὐτῶν ἡ λέξις SVERIGE (=Σουηδία). Ἡ σειρὰ αὕτη, τῆς ὁποίας μεταγενεστέρως ἐγένετο καὶ ἀνατύπωσις ἐπίσημος, εἶναι σπανιωτάτη καὶ ἡ ἐμπορική της ἀξία μεγάλη, ἀφοῦ καὶ τῆς ἐξ ἀνατυπώσεως ἡ τιμὴ εἶναι σημαντική. Μετὰ τρία ἔτη, ὅταν τὸ σκίλλιγκ ἀντικατεστάθη μὲ τὴν νέαν νομισματικὴν μονάδα ὄρε, ἐξεδόθη νέα σειρὰ τοῦ ἰδίου τύπου ἀπὸ 6 ἀξίας, κυκλοφορήσασα περίπου ἐπὶ δεκαπενταετίαν. Πρὸς συμπλήρωσιν ταύτης ἐξεδόθη τῷ 1862 νέα σειρὰ ἐκ τριῶν ἀξιῶν, παριστῶσα λέοντα ἐξηπλωμένον, κάτωθι μὲν τοῦ ὁποίου ἐσημειοῦτο ἡ ἀξία, ἄνωθεν δὲ ἀνεγράφετο ἡ λέξις SVERIGE. Τῆς σειρᾶς ταύτης τὸ γραμματόσημον τῶν 17 ὄρε, ἐνῷ εἶχεν ἐκδοθῆ ἀρχικῶς σταχτόχρουν, ἐγένετο, κατόπιν βραχείας κυκλοφορίας. λειριόχρουν. Συνεπείᾳ τούτου τὰ σταχτόχροα ἀντίτυπα τῆς ἀξίας ταύτης ἀπέβησαν σπάνια. Ἀμφοτέρων τῶν τελευταίων τούτων ἐκδόσεων ἐγένοντο ὡσαύτως ἀνατυπώσεις, διακρινόμεναι ἀπὸ τῶν πρωτοτύπων ἐκ τῆς ὀδοντώσεώς των, ἥτις εἶναι 13 ἀντὶ 14.

Τῷ 1872 ἐξεδόθη νέα σειρὰ ἐξ ἕνδεκα γραμματοσήμων ἁπλουστάτου τύπου, συνισταμένου ἐκ μεγάλου ἀριθμητικοῦ ψηφίου παριστῶντος τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἰς ὄρε καὶ περιβαλλομένου ὑπὸ κύκλου φέροντος ἀναγεγραμμένην ἐπὶ μὲν τοῦ ἄνω ἡμικυκλίου τὴν λέξιν FRIMARKE (=γραμματόσημον), ἐπὶ δὲ τοῦ κάτω τὴν ἰδίαν ἀξίαν ὁλογράφως. Κατωθεν τοῦ κύκλου καὶ ἐπὶ τοῦ τετραγώνου βάθους, τὸ ὁποῖον σχηματίζουν διάφορα ποικίλματα, ὑπάρχει ἡ λέξις SVERIGE. Ἡ κυκλοφορία τῆς σειρᾶς ταύτης διήρκεσε μέχρι τοῦ 1886, ὅτε ἐξεδόθη ἑτέρα, ἐκ δέκα ἀξιῶν, ταῦ αὐτοῦ τύπου μὲ τὴν προηγουμένην, ἀλλὰ μὲ τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν, τὸ ὁποῖον εἰς οὐδὲν ἄλλο γραμματόσημον ἀπαντᾶται, συνιστάμενον ἐκ μικροῦ ταχυδρομικοῦ κέρατος τυπωμένου διὰ κυανῆς μελάνης ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῶν γραμματοσήμων. Τὰ γραμματόσημα τῶν δύο μεγάλων ἀξιῶν τῆς σειρᾶς ταύτης, ἤτοι τοῦ 1 riksdalee καὶ 1 Krona, φέρουν ἐντὸς τοῦ κύκλου ἀντὶ ἀριθμητικοῦ ψηφίου τρία στέμματα. Πρὸ τῆς σειρᾶς ταύτης, ἧς ἡ κυκλοφορία διήρκεσε μέχρι τοῦ 1891, εἶχεν ἐκδοθῆ τῷ 1885 ἓν γραμματόσημον τῶν 10 ὄρε, μὲ τὴν προτομὴν τοῦ τότε βασιλέως Ὀσκὰρ τοῦ Β΄. Ἡ αὐτὴ προτομή, ἐλαφρῶς παρηλλαγμένη, ἀπεικονίσθη καὶ ἐπὶ νέας σειρᾶς ἐκ δέκα κλάσεων, ἥτις ἐξοδόθη τῷ 1891 καὶ ἥτις εἶναι ἡ πρώτη σουηδικὴ σειρὰ φέρουσα καὶ ὑδατόσημον (στέμμα). Δύο ἔτη περίπου προτοῦ ἐμφανισθῇ αὕτη, συνεπείᾳ ἐξαντλήσεως τῶν γραμματοσήμων τῶν 10 ὄρε τοῦ 1885, ἐξεδόθησαν προχείρως τοιαῦτα γενόμενα δι' ἐπισημάνσεως γραμματοσήμων τῶν 12 καὶ 24 ὄρε τοῦ 1872 μὲ κυανῆν ἐπισήμανσιν, συνισταμένην ἐκ στεφάνης ἐχούσης εἰς τὸ μέσον τρία στέμματα, καὶ ἔξω ταύτης, ἄνωθεν μὲν δεξιὰ καὶ ἀριστεὰ τὸν ἀριθμὸν 10, κάτωθεν δὲ τὴν φράσιν TIO ORE. Ἡ σειρὰ τοῦ 1891 συνεπληρώθη μετὰ ἓν ἔτος διὰ τεσσάρων ἀκόμη γραμματοσήμων τῶν μικρῶν ἀξιῶν 1, 2, 3 καὶ 4 ὄρε, νέου τύπου, φέροντος εἰς τὸ μέσον οὐχὶ τὴν βασιλικὴν προτομήν, ἀλλὰ πάλιν μέγα ἀριθμητικὸν ψηφίον παραστατικὸν τῆς ἀξίας καὶ ἔνθεν κἀκεῖθεν αὐτοῦ τὴν λέξιν ORE. Τῷ 1903 ἐξεδόθη τὸ πρῶτον σουηδικὸν ἀναμνηστικὸν γραμματόσημον, ἀξίας 5 κορωνῶν, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐγκαινίων τοῦ νέου ταχυδρομικοῦ μεγάρου τῆς Στοκχόλμης, ὅπερ ἀπεικονίζετο ἐπ' αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Ὀσκὰρ ἐξεδόθη, τῷ 1910, νέα σειρά, τῆς ὁποίας αἱ μὲν μικραὶ ἀξίαι τῶν 1, 2, 3, 4 ὄρε ἔφερον παράστασιν μὲ τὸ βασιλικὸν στέμμα ἄνωθεν τριῶν μικροτέρων τοιούτων, αἱ δὲ ὑπόλοιποι τὴν εἰκόνα τοῦ νέου βασιλέως Γουσταύου τοῦ Ε΄. Τῆς σειρᾶς ταύτης, ἥτις παρέμεινεν ἐν κυκλοφορίᾳ ἐπὶ δεκαετίαν, μερικὰ γραμματόσημα εἶναι ἄνευ ὑδατοσήμου, τὰ ὑπόλοιπα δὲ ἔχουν ὑδατόσημον στέμμα, πλαγίας κυματοειδεῖς γραμμὰς ἢ ἀλφαβητικὰ ψηφία. Ἡ σειρὰ αὕτη συνεπληρώθη τῷ 1918 δι' ὀκτὼ νέων ἀξιῶν, πασῶν ἄνευ ὑδατοσήμου. Ἐν τῷ μεταξύ, διαρκοῦντος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ἐπετέθησαν εἰς διάφορα ἀπόθετα γραμματόσημα, προηγουμένων ἐκδόσεων. κυανόχρωμοι ἐπισημάνσεις τριῶν διαφόρων τύπων, ἀπαρτισθείσης οὕτω μιᾶς μακρᾶς σειρᾶς ἐξ 21 ἐν ὅλῳ κλάσεων, ἐξ ὧν αἱ δέκα ἦσαν ὀνομαστικῆς ἀξίας τῶν 5 ὄρε καὶ αἱ ἕνδεκα τῶν 10 ὄρε. Τὰ γραμματόσημα τῆς σειρᾶς ταύτης ἐπωλοῦντο εἰς τὸ διπλάσιον τῆς ὀνομαστικῆς των ἀξίας, τὸ δ' ἐκ τοῦ ὑπερβάλλοντος τιμήματος οὕτως εἰσπραττόμενον ποσὸν διετίθετο διὰ τὸν ἱματισμὸν τῆς ἐθνοφρουρᾶς. Δέκα κλάσεις τῆς σειρᾶς αὐτῆς ἔλαβον, τῷ 1919, καὶ νέαν ἐπισήμανσιν, πάλιν κυανῆν, δι' ἧς μετεβάλλετο ἡ ἀναλογία μεταξὺ τοῦ ποσοῦ τοῦ ἀντιπροσωπεύοντος τὴν καθαυτὸ ὀνομαστικήν των ἀξίαν καὶ τοῦ ὑπολοίπου, τοῦ προοριζομένου ὑπὲρ τοῦ ἱματισμοῦ τῆς ἐθνοφρουρᾶς. Ἐν τῷ μεταξύ, κατὰ τὸ 1918, συνεπείᾳ ἐξαντλήσεως τῶν συνήθων γραμματοσήμων τῶν 7, 12 καὶ 27 ὄρε, μερικαὶ πλεονάζουσαι ποσότητες ἄλλων κλάσεων τῶν ἐκδόσεων τοῦ 1910 καὶ τοῦ 1918 ἐπεσημάνθησαν δι' ἀριθμῶν ἐνδεικτικῶν τῆς νέας των ἀξίας, εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐξαντληθεισῶν. Ἐκ τῶν χρησιμοποιηθέντων διὰ τὴν τοιαύτην ἐπισήμανσιν γραμματοσήμων τὰ τῶν κλάσεων τῶν 55 καὶ 80 ὄρε εἶναι σπανιώτατα ἄνευ ἐπισημάνσεως, καὶ ἡ ἐμπορική των ἀξία ὑπερβαίνει σήμερον τὰ 2000 φράγκα, διότι μόλις 1000 ἀντίτυπα ἐξ ἑκάστης εἶχον προφθάσει νὰ κυκλοφορήσουν οὕτω.

Ἀπὸ τοῦ 1920 ἡ Σουηδία ἐφήρμοσε νέον σύστημα διατρήσεως τῶν γραμματοσήμων της, μόνον κατὰ τὰς ὀρθίας πλευράς των, λόγῳ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτυπώσεώς των κατὰ ρόλους. Τὰ πρῶτα ἐκδοθέντα μὲ τοιαύτην ὀδόντωσιν γραμματόσημα ἀπετέλεσαν μακρὰν σειρὰν ἐξ 26 ἐν ὅλῳ κλάσεων, διακρινομένων, ὡς πρὸς τὰς ἐπ' αὐτῶν παραστάσεις, εἰς ἓξ διαφόρους τύπους, οἵτινες παρέμειναν οἱ αὐτοὶ καὶ εἰς τὰς μεταγενεστέρας ἐκδόσεις τοῦ 1923, 1925 καὶ 1929. Συνεπείᾳ τῆς τοιαύτης μεταξύ των ὁμοιότητος τὰ γραμματόσημα τῶν ἐκδόσεων αὐτῶν διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων εἴτε ἐκ τοῦ χρωματισμοῦ των εἴτε ἐκ τοῦ ὑδατοσήμου.

Κατὰ τὸ 1920 ἡ Σουηδία ἐξέδωκε καὶ τὴν πρώτην σειρὰν ἀεροπορικῶν γραμματοσήμων, ἀπαρτιζομένην ἐκ τριῶν ἀξιῶν, γενομένων δι' ἐπισημάνσεως ὑπηρεσιακῶν γραμματοσήμων τῆς ἐκδόσεως 1910 μὲ τὴν λέξιν LUFTPOST διατεταγμένην πεταλοειδῶς καὶ κάτωθεν ταύτης ἀριθμητικὰ ψηφία δηλωτικὰ τῆς νέας ἀξίας.

Τῷ 1921, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τεσσάρων αἰώνων ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Σουηδίας ἀπὸ τῆς δανικῆς κυριαρχίας, ἐξεδόθη ἀναμνηστικὴ σειρὰ ἐκ τριῶν γραμματοσήμων, μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐλευθερωτοῦ της καὶ πρώτου βασιλέως της Γουσταύου τοῦ Α΄. Μετὰ τὴν ἔκδοσιν ὅμως ταύτην ἡ Σουηδία, παρασυρθεῖσα, ὡς φαίνεται, καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὴν συνήθειαν τῶν ἀναμνηστικῶν ἐκδόσεων, ἐξέδωκε διὰ μιᾶς, τῷ 1924, δύο ἀκόμη τοιαύτας σειράς, μακροτάτας, ἐκ 15 ἀξιῶν ἑκάστην, μίαν ἀναμνηστικὴν τοῦ 8ου συνεδρίου τῆς παγκοσμίου ταχυδρομικῆς ἑνώσεως καὶ ἑτέραν ἀναμνηστικὴν τῆς πεντηκονταετηρίδος ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἰδίας ἑνώσεως. Τὰς σειρᾶς ταύτας ἠκολούθησε μετ' ὀλίγον, τῷ 1928, ἑτέρα πάλιν ἀναμνηστικὴ τῆς ἑβδομηκονταετηρίδος τοῦ βασιλέως Γουσταύου τοῦ Ε΄, ἀπαρτιζομένη ἐκ πέντε γραμματοσήμων, ἁπάντων μὲ τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως ἀσκεποῦς ἐν στολῇ. Τὰ γραμματόσημα ταῦτα ἐπωλοῦντο μὲ ὑπερτίμημα 5 ὄρε ὑπὲρ τὴν ὀνομαστικήν των ἀξίαν, ὅπερ διετίθετο ὑπὲρ τοῦ ἰνστιτούτου κατὰ τοῦ καρκίνου. Τῷ 1930 ἐξεδόθησαν τὰ πρῶτα τακτικὰ ἀεροπορικὰ γραμματόσημα, δύο τὸν ἀριθμόν, παριστῶντα ἀεροπλάνον ἱπτάμενον ὑπὲρ τὴν Στοκχόλμην.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω γραμματοσήμων, τῶν προοριζομένων διὰ τὰς συνήθεις ταχυδρομικὰς ἀνάγκας, ἡ Σουηδία ἔχει ἐκδώσει καὶ ὑπηρεσιακὰ γραμματόσημα Ἡ πρώτη σειρὰ τούτων, ἐμφανισθεῖσα τῷ 1874, ἀπηρτίζετο ἐκ δώδεκα κλάσεων, εἰς ἃς τῷ 1889 προσετέθησαν ἕτεραι δύο τῶν 10 ὄρε, γενόμεναι διὰ κυανῆς ἐπισημάνσεως, ἐπιτεθείσης ἐπὶ γραμματοσήμων τῶν 12 καὶ 24 ὄρε τῆς ἰδίας σειρᾶς. Τῷ 1891 ἐξεδόθησαν ἄλλαι τέσσαρες κλάσεις τοῦ αὐτοῦ τύπου (ἐπιμήκους μὲ τὰ βασιλικὰ ἐμβλήματα εἰς τὸ μέσον καί, ἑκατέρωθεν τούτων, μεγάλα ἀριθμητικὰ ψηφία ἐνδεικτικὰ τῆς ἀξίας). Ἀπὸ τοῦ 1910 καὶ ἐντεῦθεν ἐτέθησαν ἐν χρήσει νέου τύπου ὑπηρεσιακὰ γραμματόσημα, ἀποτελοῦντα μεγάλην σειρὰν ἐκ 17 ἀξιῶν καὶ φέροντα ὑδατόσημον ἢ στέμμα ἢ πλαγίας κυματοειδεῖς γραμμάς.

Ἡ Σουηδία ἐξέδωκεν ἐπίσης μίαν σειρὰν ἐξ ἕνδεκα ἀξιῶν εἰσπρακτέων γραμματοσήμων τῷ 1874, καὶ δύο εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ ταχυδρομικὰ δέματα τῷ 1917. Ἐκτὸς τούτων ἐχρησιμοποιοῦντο ἐν Στοκχόλμῃ, ἀπὸ τοῦ 1856 μέχρι τοῦ 1862, καὶ δύο εἰδικοῦ τύπου γραμματόσημα (τοῦ 1 σκίλλιγκ καὶ τῶν 3 ὄρε) ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἐντὸς τῆς πόλεως τοπικὴν ἀλληλογραφίαν. Ταῦτα εἶναι σήμερον σχετικῶς δυσεύρετα. Τὰ σουηδικὰ γραμματόσημα, ἐκτὸς τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν καὶ ὀλίγων τινῶν ἄλλων ἐξαιρέσεων μεταξὺ τῶν μεταγενεστέρων, δὲν εἶναι πολὺ σπάνια. Τὰ πλεῖστα μάλιστα ἐξ αὐτῶν, μεταχειρισμένα, ἔχουν μᾶλλον εὐτελεῖς τιμάς. Ἐν τούτοις συλλέγονται γενικῶς ὑπὸ πολλῶν, τὸ μὲν διότι εἶναι ἀρκούντως καλλιτεχνικά, τὸ δὲ διότι δὲν ἐγένετο ἐκ μέρους τῆς Σουηδίας ὑπέρμετρος κατάχρησις τῶν ἄνευ ταχυδρομικῆς ἀνάγκης ἐκδόσεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς μόνον προορισμὸν τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν συλλεκτῶν διὰ ταμιευτικοὺς σκοπούς. (Ε. Φ. Ε.)

Digitized by Google

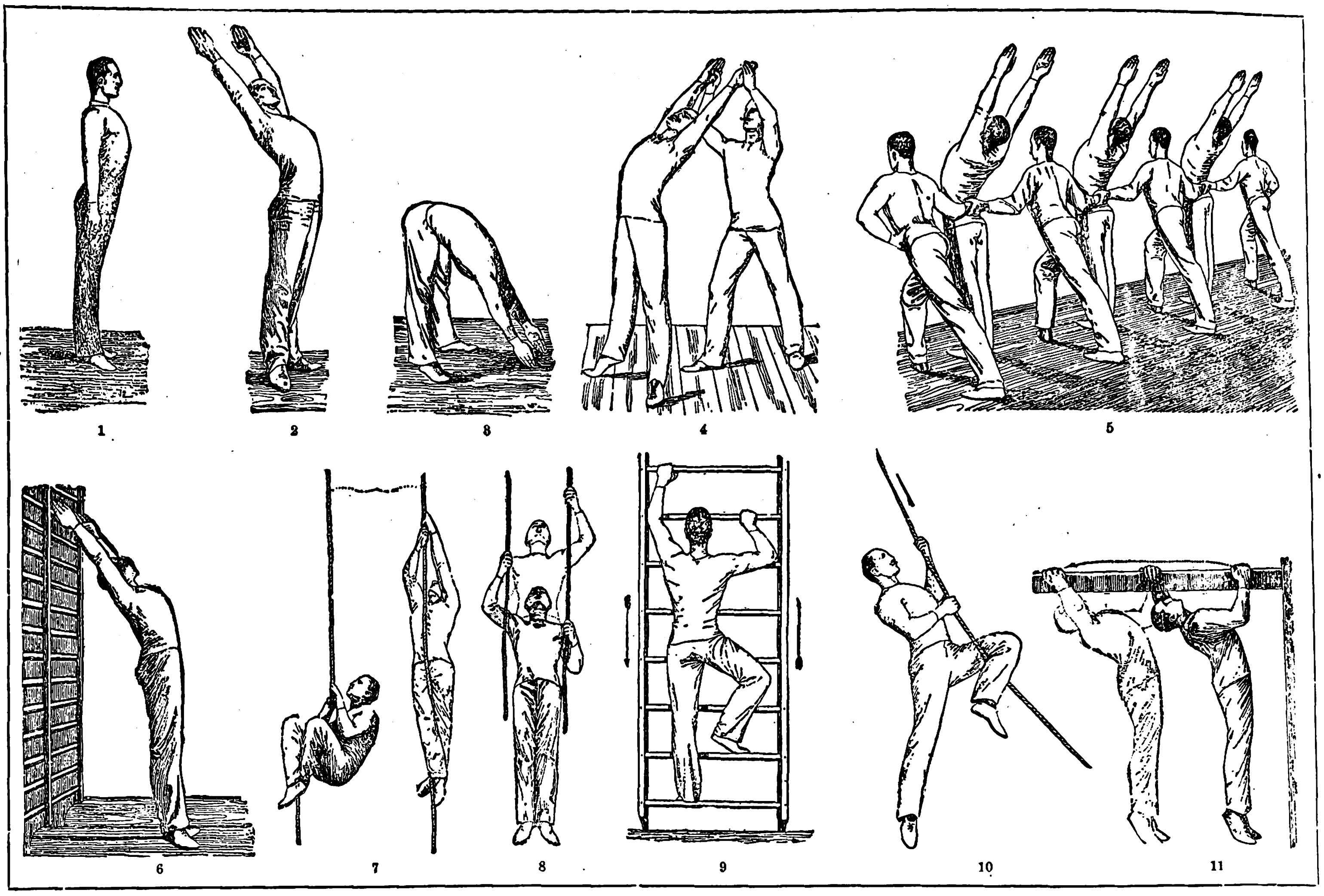

Ἀσκήσεις σουηδικῆς γυμναστικῆς.

[1) Στάσις προσοχῆς. 2) Ὕψωσις τῶν βραχιόνων, ἔκτασις τοῦ θώρακος. 3) Διάστασις τῶν ποδῶν καὶ πρόκυψις μέχρι τοῦ ἐδάφους μὲ τοὺς βραχίονας τεταμένους. 4) Ἀκροστασία, ὕψωσις τῶν βραχιόνων, ἔκτασις τοῦ κορμοῦ μετὰ στηρίγματος. 5) Ὁμοίως μετὰ στηρίγματος εἰς τὴν ὀσφύν. 6) Ὕψωσις τῶν βραχιόνων, ὑπερέκτασις τοῦ κορμοῦ. 7) Ἀναρρίχησις. 8) Ὁμοίως. 9) Ἀνάβασις. 10) Κεκλιμένη ἐξάρτησις· περιστροφικὴ ἀναρρίχησις. 11) Ἐξάρτησις, ἕλξις· χειροβάδισις μὲ περιστροφήν.]

—**Σουηδίας *καὶ Νορβηγίας πραγματικὴ ἕνωσις*·** βλ. *Ἕνωσις* κρατῶν (πραγματικὴ ἕνωσις).

σουηδικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σουηδίαν, ὁ τῆς Σουηδίας: «σουηδικὴ γυμναστική».

— **σουηδικὴ** *γυμναστικὴ [Γυμναστ.].* Καλεῖται οὕτω τὸ γυμναστικὸν σύστημα τὸ ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ ποιητοῦ, ἱστορικοῦ, ὁπλομάχου καὶ πατριώτου Πέτρου-Ἐρρίκου *Λίνγκ* (βλ. λ.).

Βασικὸν χαρακτηρισμὸν τῆς σουηδικῆς γυμναστικῆς εἶναι ὅτι ἐπιτρέπει εἰς πᾶν ἄτομον νὰ ὠφεληθῇ ἐκ ταύτης ἀναλόγως τῶν δυνάμεών του. Δὲν εἶναι ἀποκλειστικὴ δι' ὡρισμένα ἄτομα· καὶ αὐτοὶ οἱ ἀσθενεῖς δύνανται ν' ἀποκομίσουν ἐκ ταύτης ἐξαίρετα ἀποτελέσματα. Ἡ μέθοδος τῆς σουηδικῆς γυμναστικῆς ἀπαιτεῖ νὰ δικαιολογῆται πᾶσα κίνησις καὶ ὁ διδάσκων ταύτην νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀξίαν ταύτης καὶ τὴν ἐπίδρασιν ἣν θὰ ἔχῃ ἐφαρμοζομένη. Ἡ σουηδικὴ γυμναστικὴ διαιρεῖται εἰς τέσσαρας κλάδους: τὴν παιδαγωγικὴν γυμναστικήν, τὴν στρατιωτικὴν γυμναστικήν, τὴν θεραπευτικὴν καὶ τὴν αἰσθητικὴν γυμναστικήν. Ἡ σουηδικὴ γυμναστικὴ περιλαμβάνει ἐννέα κατηγορίας ἀσκήσεων: ἀσκήσεις τῶν κνημῶν, ἀσκήσεις ἐκτάσεως τῆς ῥάχεως, ἀσκήσεις ἐξαρτήσεως (ὕψωσις τοῦ σώματος), ἀσκήσεις ἰσορροπίας ἐπὶ τῶν κάτω μερῶν τοῦ σώματος, ἀσκήσεις τῶν μυῶν τῆς ῥάχεως, ἀσκήσεις τῶν μυῶν τοῦ ὑπογαστρίου, ἀσκήσεις τῶν πλευρικῶν μυῶν τοῦ σώματος, ἀσκήσεις ἁλμάτων καὶ ἀσκήσεις ἀναπνευστικάς. Εἰς ἑκάστην τῶν ἐννέα τούτων κατηγοριῶν αἱ κινήσεις ἐκτελοῦνται προοδευτικῶς, ἤτοι αὐξανομένης τῆς δυνάμεως, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ διαδοχικὴ ἐκτέλεσίς των. Ἡ πρόοδος εἰς ἕκαστον μάθημα ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἀσκουμένων. Ἡ σουηδικὴ γυμναστικὴ εἶναι ἰδίως γυμναστικὴ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων καὶ τῶν ὀργάνων τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, ἑδράζεται δὲ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς φυσιολογίας. Πᾶσα γυμναστικὴ ἄσκησις διαιρεῖται εἰς τρία μέρη: εἰς τὴν θέσιν τοῦ σώματος ἢ μέρους τούτου ἐκ τῆς ἀναπαύσεως εἰς τὴν στάσιν τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀσκήσεως· εἰς τὴν καθαυτὸ ἄσκησιν, θεωρουμένην ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς διαρκείας της, τῆς ἐντάσεώς της, τῆς ἐπαναλήψεώς της καὶ τῆς ταχύτητός της, καὶ εἰς τὴν στάσιν τοῦ σώματος, καθ' ἣν στιγμὴν λήγει ἡ ἄσκησις.
Τ. Ι. Κ.

Σουηδὸς (ὁ)· ὁ κάτοικος τῆς Σουηδίας. ὁ ἐκ Σουηδίας καταγόμενος.

Σουὴτ (Sweet), ***Ἐρρῖκος.*** Ἄγγλος γλωσσολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1845 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ὀξφόρδῃ τῷ 1912, ἔνθα ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς τῆς φωνητικῆς ἀπὸ τοῦ 1901 μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων του γνωστότατον καὶ ὅλως πρωτότυπον εἶναι τὸ «Handbook of Phonetics» (1887). Πλὴν τούτου ἐδημοσίευσε τὸ γλωσσικὸν καὶ φιλοσοφικὸν ἅμα ἔργον: «Words, logik and grammar» (1876), τὴν «Γραμματικὴν τῆς νέας ἀγγλικῆς γλώσσης» (1892), «A primer of spoken english» (1885, γ.' ἔκδ. 1891), «History of english sounds» (1874, β' ἔκδ. 1888), «The student's dictionary of Anglo-saxon» (1897) καὶ διαφόρους πραγματείας εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ κ.λ.
Γ. Π. Α.

Σουήτριοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Λαὸς τῆς ΒΔ. Ἰταλίας, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ναρβωνικῆς Γαλλίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 1, 38) ἐπὶ τῶν παραλίων Ἄλπεων. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο αἱ Σαλῖναι (νῦν Castellane) ἐν τῷ νομῷ Κάτω Ἄλπεων ἐν Γαλλίᾳ.
Α. Θ. Σ.

Σουητώνιος (Suetonius), ***Παυλῖνος.*** Εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων Ρωμαίων στρατηγῶν τοῦ Α' αἰῶνος μ. Χ. Πραίτωρ ἐπὶ Κλαυδίου (37), κατέστειλε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Μαυριτανῶν τῆς Β. Ἀφρικῆς καὶ εἰσεχώρησεν εἰς τὴν ἔρημον, πέραν τῶν ὀρέων τοῦ Ἄτλαντος. Τῷ 59 ὠνομάσθη ἀνθύπατος καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν Μ. Βρεττανίαν, ὅπου ὑπέταξεν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐξουσίαν πλείστους μικροὺς λαούς. Ἠρήμωσε παρὰ τὴν λίμνην Mona τὸ ἄσυλον τῶν Δρυΐδῶν καὶ κατέπνιξε τὴν ἐξέγερσιν τῶν Βρεττανῶν κατὰ τῶν φοβερῶν ὑπερβασιῶν τῶν Ρωμαίων. Περιπεσὼν ἀκολούθως εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Νέρωνος, ἐνεφανίσθη πάλιν μετὰ ὀκτὼ ἔτη ἐπὶ Ὄθωνος. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Badriacum, καθ' ἣν ἐνικήθη ὁ Ὄθων καὶ περιῆλθεν ἡ αὐτοκρατορία εἰς τὸν Βιτέλλιον, ἠξιώθη παρὰ τούτου τιμῶν, διότι ἐν συνεννοήσει μετ' αὐτοῦ ἠκολούθησε πολεμικὸν σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἐπέφερε τὴν ἧτταν τοῦ Ὄθωνος.
Β. Ι. Δ.

—**Σουητώνιος** (Suetonius Tranquillus). Λατῖνος συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τοῦ Α' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ. Ὁ βίος του εἶναι ὀλίγον γνωστός. Δύο ἢ τρία χωρία εἰς τὰ ἔργα του, μερικαὶ ἐπιστολαὶ Πλινίου τοῦ νεωτέρου, μνεία τις τοῦ Σπαρτιανοῦ εἰς τὸν βίον τοῦ Ἀδριανοῦ, εἶναι αἱ μόναι πληροφορίαι ἐπὶ τοῦ βίου τοῦ συγγραφέως τούτου. Ἐγεννήθη ἴσως εἰς τὴν Ρώμην μεταξὺ τῶν ἐτῶν 65 καὶ 80 μ. Χ. (κατὰ τὸν Mommsen τῷ 67, τὸν Macé τῷ 69). Ὁ πατήρ του Suetonius Laetus ὑπῆρξε χιλίαρχος τῆς λεγεῶνος καὶ παρευρέθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Badriacum, καθ' ἣν ὁ Βιτέλλιος ἐνίκησε τὸν Ὄθωνα. Ὁ Σουητώνιος ἐσπούδασεν ἐν Ρώμῃ. Συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Πλινίου τοῦ νεωτέρου καὶ παρ' αὐτῷ ἐγνώρισε τὸν Τάκιτον καὶ πολλοὺς συγκλητικούς. Διετέλεσεν ἀλληλογράφος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Δι' ἀγνώστους λόγους περιέπεσε τῷ 122 εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἔκτοτε ἀπεσύρθη τοῦ δημοσίου βίου, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν συγγραφὴν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἦσαν γραμματικά, γραμματολογικὰ καὶ ἱστορικά. Κατὰ τὸν Macé ἀπέθανε τῷ 144.

Ὁ Σουητώνιος ὡς συγγραφεὺς ὑπῆρξε πολυγραφώτατος. Ὁ Σουΐδας παραθέτει μακρὸν κατάλογον συγγραφῶν, ἀνηκουσῶν εἰς αὐτόν. Πλὴν τοῦ βίου τῶν δώδεκα καισάρων καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, συνέγραψε δύο ἔργα περὶ τῶν παιδιῶν παρ' Ἕλλησι καὶ τῶν θεαμάτων παρὰ Ρωμαίοις, μίαν πραγματείαν περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων παρὰ Ρωμαίοις, περὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἔτους καὶ ἄλλα. Εἰς τὸν κατάλογον τοῦ Σουΐδα δὲν μνημονεύονται ἔργα ἀνευρεθέντα ἔκτοτε ἢ τῶν ὁποίων σῴζονται ἀποσπάσματα, ὡς τὰ «De Institutione officiorum», «De rebus variis», «De regibus».

Σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι οἱ βίοι τῶν καισάρων (Vitae Caisarum) καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν (De viris illustribus). Εἰς τὸ πρῶτον τῶν ἔργων διηγεῖται τὸν βίον τοῦ Καίσαρος, Αὐγούστου, Τιβερίου, Καλιγούλα, Κλαυδίου, Νέρωνος, Γάλβα, Ὄθωνος, Βιτελλίου, Βεσπασιανοῦ, Τίτου καὶ Δομιτίου. Τὰ στοιχεῖά του ἤντλησεν ἐκ συγχρόνων πηγῶν. Καθ' ὃν χρόνον ἤσκει παρὰ τῷ Ἀδριανῷ τὰ καθήκοντα ἀλληλογράφου ἠδυνήθη νὰ συμβουλευθῇ τὰς ἐπισήμους πηγάς. Ἀναφέρει πολλάκις ἐπιστολὰς καὶ διαθήκας αὐτοκρατόρων. Πλὴν τῶν ἐπισήμων πηγῶν συνέλεξεν εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ Πλινίου καὶ πληροφορίας ἀνεκδότους, ἐπεισόδια, τῶν ὁποίων εἶναι μὲν ἡ αὐθεντικότης ἀμφίβολος, παρέχουν ὅμως μίαν ἰδέαν τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν χρονικῶν τῆς περιόδου ἐκείνης, τὰ ὁποῖα μάτην θὰ ἀνεζητοῦμεν εἰς ἄλλα ἔργα. Κατὰ τὸν Τάκιτον καὶ τὸν Δίωνα τὸν Κάσιον οἱ βίοι τῶν καισάρων δίδουν ἐπὶ τοῦ Α' αἰῶνος τῆς αὐτοκρατορίας πολυτίμους πληροφορίας, τὰς ὁποίας δὲν εὑρίσκομεν ἄλλοθεν. Ἐν τούτοις τὰ παρ' αὐτοῦ παρεχόμενα ἱστορικὰ στοιχεῖα ὀφείλομεν νὰ τὰ χρησιμοποιῶμεν μετὰ κριτικῆς περισκέψεως. Τὰ ἔργα του δὲν ἔχουν τὴν σύνδεσιν ἱστορικοῦ συγγραφέως. Εἶναι μᾶλλον ἐρανίσματα. Τὸ ὕφος του διακρίνει ἁπλότης καὶ διαύγεια, χωρὶς νὰ προδίδῃ λογοτεχνικήν τινα ἀξίαν τοῦ συγγραφέως.
Β. Ι. Δ.

Digitized by Google

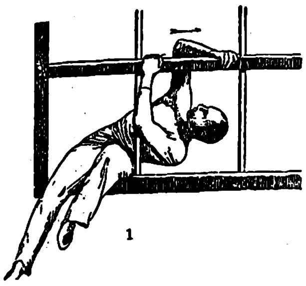
1

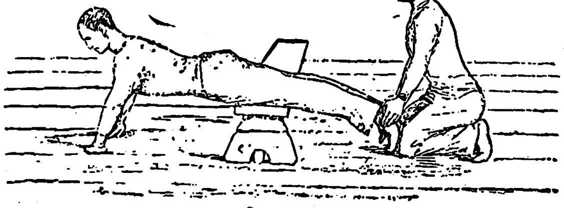
2

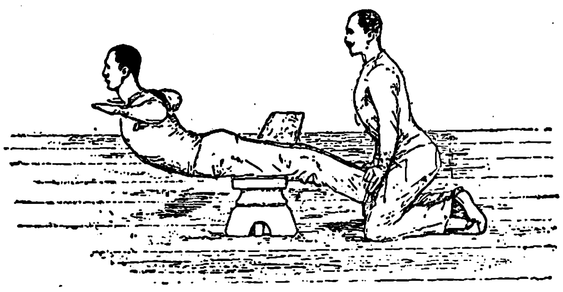
3

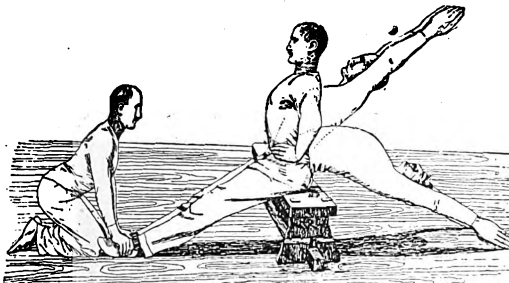
4

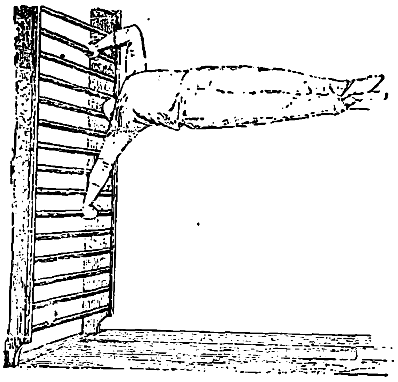
5

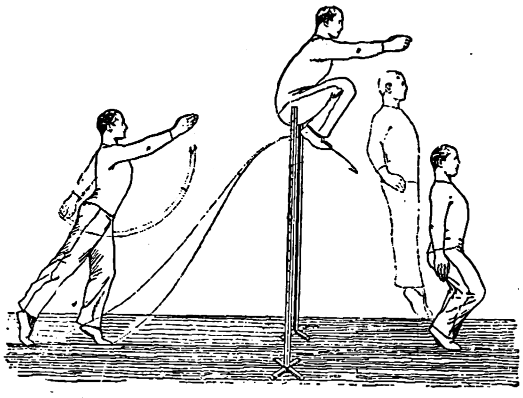
6

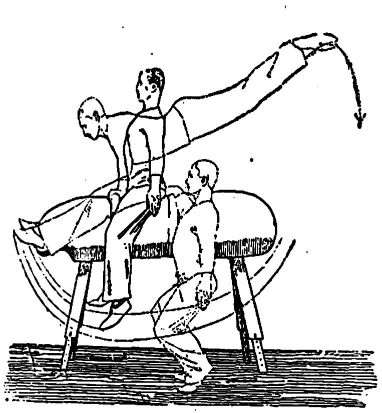
7

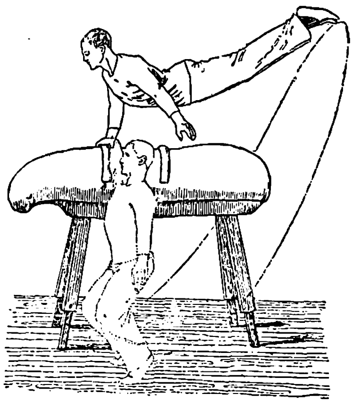
8

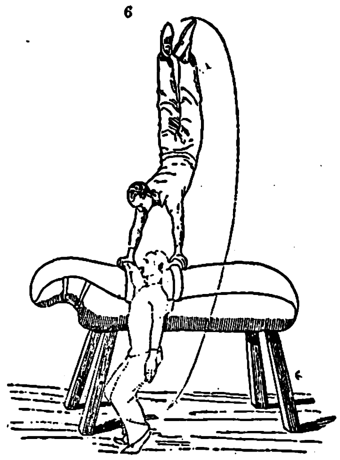
9

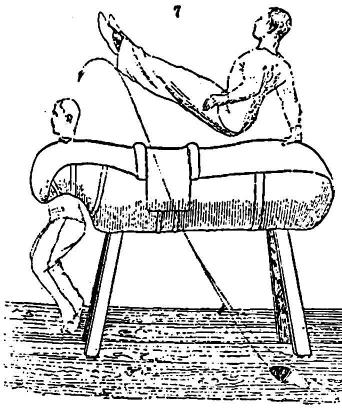
10

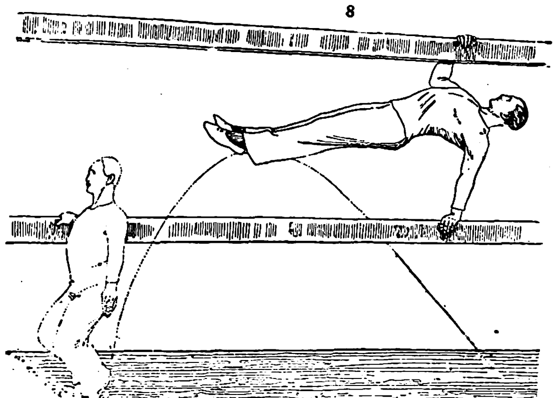
11

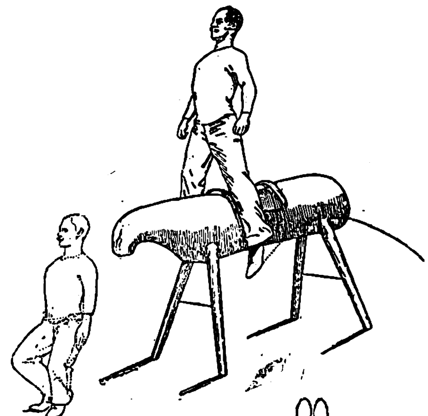
12

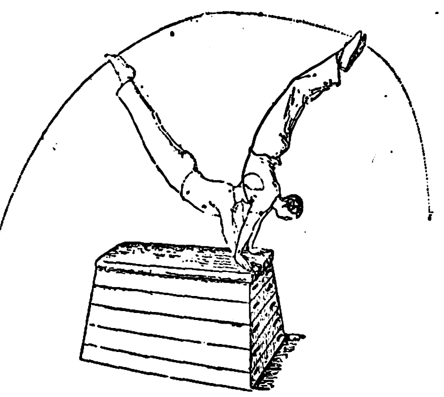
13

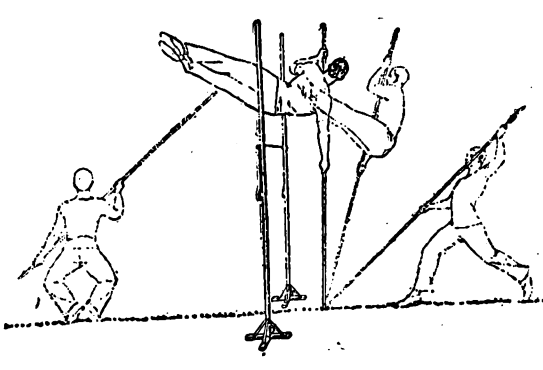
14

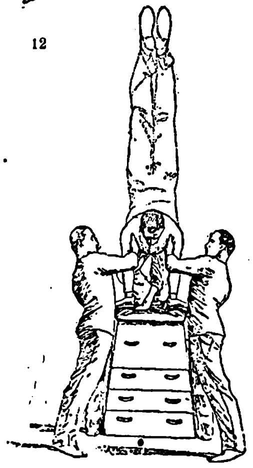
15

Ἀσκήσεις σουηδικῆς γυμναστικῆς.

...διέλευσις τοῦ σώματος. 2) Πρηνὴς κατάκλισις. 3) Ὁμοίως, ἀνάτασις. 4) Στήριξις τῶν ταρσῶν, διαδοχικὴ πτῶσις ὀπίσω. 5) Ὁριζοντία στήριξις. 6) Ἅλμα εἰς ὕψος· πτῶσις ἐπὶ τῶν ...ων τῶν ποδῶν. 7) Ἱππικὸν ἐφαλτήριον. 8) Ὁμοίως. 9) Ὁμοίως. 10) Ὁμοίως. 11) Ὁριζοντία ὑπερπήδησις δοκοῦ διὰ στηρίξεως. 12) Ὑπερπήδησις διασταδὸν ἱππικοῦ ἐφαλτηρίου. 13) Ὑπερπήδησις μετὰ στηρίγματος. 14) Ἅλμα ἐπὶ κοντῷ. 15) Στήριγμα.

Digitized by Google

Σούθαμπτον (Southampton) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σάουθαμπτον*.

Σουθάρτε ὑ Ἐρνάντεθ (Suzarte y Hernández), ***Ἰωσὴφ Κουϊντῖνος***. Κουβαῖος δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς (1819—1882). Ἐξέδωσε πλείστας ἐφημερίδας ἐν Ἀβάνᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Ὁ ταχυδρόμος τῆς Ἀβάνας», «Ἡ αὐλή», «Ὁ φίλος τῆς χώρας», ὅπου ὑπερημύνθη τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κούβας, ἐξορισθεὶς πολλάκις ἕνεκα τούτου καὶ καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν ἰσπανικῶν ἀρχῶν, θεωρεῖται δὲ ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆς αὐτονομιστικῆς κινήσεως ἐν Κούβᾳ. Μ. Δ. Β

Σούθερλαντ (Sutherland) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν τῇ βορείῳ Σκωτίᾳ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 5.250 τ. χλμ. καὶ 17.800 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Ντόρνοτς*. Μ. Δ. Β.

Σούθερλαντ (Sutherland), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος γεννηθεὶς τῷ 1880. Ἠσχολήθη μὲ τὰ γεωργικὰ ζητήματα καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν συνεργατῶν τοῦ Λόϋδ Τζώρτζ, διατελέσας γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς τῶν προμηθειῶν τῷ 1915, ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Λόϋδ Τζώρτζ, ὅτε οὗτος ἦτο ὑπουργὸς τῶν Πολεμεφοδίων, ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ πρωθυπουργὸς (1916—1920). Τῷ 1922 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐδημοσίευσε: «Τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα» (1910), «Ἡ ἀγροτικὴ ἀναγέννησις ἐν Ἀγγλίᾳ» (1913), «Αἱ συντάξεις λόγῳ ὁρίου ἡλικίας» κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Σούθεϋ (Southey), ***Ροβέρτος***· βλ. *Σάθυ*.

Σουθκότε (Southcote), ***Ἰωάννα***. Ἡ ἱδρύσασα τὴν αἵρεσιν τῶν *Νέων Ἰσραηλιτῶν*, παραφυάδα τῆς αἱρέσεως τῶν *Σαββατιανῶν* (1750—1814). Νομίζουσα ὅτι εἶναι ἡ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει «νύμφη τοῦ ἀρνίου», διεκήρυττεν ὅτι ἐξ αὐτῆς θὰ γεννηθῇ ὁ Μεσσίας καὶ ἀπῄτει παρὰ τῶν ὀπαδῶν της προπαρασκευὴν πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ. Ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ διεκήρυξεν ὅτι ἦτο ἔγγυος καὶ μετ' ὀλίγον θὰ ἐγέννατο ἐξ αὐτῆς ὁ προσδοκώμενος Σωτήρ. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο δὲν ἐγένετο, προσεπάθησε δι' ὑποβολιμαίου τέκνου ν' ἀπατήσῃ τοὺς ὀπαδούς της. Ἂν καὶ ἀπεκαλύφθη ἡ ἀπάτη, πολλοὶ τούτων ἐξηκολούθουν πιστεύοντες ὅτι ἐξ αὐτῆς θὰ ἐγεννᾶτο ὁ Σωτὴρ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της ὅτι μέλλει νὰ ἀνασταθῇ ἐκ νεκρῶν. Κ. Ι. Δ.

Σούθμπεντ (South-Bend) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀμερικῆς (βλ. *Σάουθ Μπέντ*).

Σουΐ (Sui). Κινεζικὴ δυναστεία, ἀκμάσασα ἀπὸ τοῦ 581 μέχρι τοῦ 618 καὶ ἐπιτυχοῦσα τὴν ἕνωσιν τοῦ κράτους, μετὰ μακρὰν περίοδον διαιρέσεως. Ἡ δυναστεία αὕτη κατώρθωσε νὰ ἀσφαλίσῃ τὰ σύνορα κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, εἰσήγαγεν ἀγροτικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ ἀναδιωργάνωσε τὴν διοίκησιν. Ταύτην διεδέχθη ἡ δυναστεία Τάγκ. Θ. Κ.

Σουΐα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας (βλ. *Σούγια*).

Σουΐα (οἱ) (Suja). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Ν. Ἀμερικῆς, κατοικοῦσα εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἄνω Ξιγκοῦ. Οἱ Σουΐα ὑπάγονται εἰς τοὺς Καγιάπο. Θ. Χ. Σ.

Σουΐγιουὰν (Suijuan) *[Γεωγρ.]*. Ἀπὸ τοῦ 1928 τοπαρχία τῆς κινεζικῆς Μογγολίας, ὁριζομένη πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν σινικῶν τειχῶν, πρὸς Δ. ἀπὸ τοῦ Κανσοῦ, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς ἄνω Μογγολίας καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τῆς τοπαρχίας Τσαχάρ. Ἔχει ἐμβαδὸν 283.700 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 420.000 κατοίκων, κυρίως Μογγόλων καὶ Κινέζων ἀποίκων. Τὸ ἔδαφος εἶναι πρὸς Ν. πεδινὸν καὶ ἐν τῷ κέντρῳ ὀρεινὸν (ὑψηλότερον ὄρος *Χαραναρίν*, ὕψους 1.880 μ.), διαρρέεται δὲ ὑπὸ τοῦ βορείου βραχίονος τοῦ ποταμοῦ Χουάνγκο, ἀρδεύοντος εἰς μεγάλην ἔκτασιν τὴν χώραν, καὶ διὰ μέσου διωρύγων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Πεκίνου, προσφάτως δὲ κατεσκευάσθησαν καὶ δύο ὁδοὶ μεταξὺ Καλγὰν—Κυιάχτα, καὶ Παουτοῦ—Νίγκσια. Θ. Κ.

Σουΐδας. Λεξικογράφος τοῦ Ι' αἰῶνος μ. Χ. Ὁ βίος αὐτοῦ παραμένει ἄγνωστος ὡς πρὸς δὲ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἔζησεν, ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ Ἄγγλου Bentley, καθ' ὃν ὁ βίος αὐτοῦ συμπίπτει μεταξὺ τοῦ 976—1028. Τὸ λεξικὸν τοῦ Σουΐδα ἦτο ἐν χρήσει ἤδη ἐπὶ Εὐσταθίου, ὅστις πρῶτος μνείαν τούτου ποιεῖται. Ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ λεξικοῦ ἀναγράφονται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σουΐδα διάφοροι συγγραφεῖς, ἐξ ὧν παρέλαβε τὴν ὕλην, οἷον ὁ Εὔδημος (περὶ λέξεων κατὰ στοιχεῖον, Γ' αἰῶν μ. Χ.), ὁ Ἑλλάδιος ὁμοίως (Ε' αἰών), Ζώσιμος ὁ Γαζαῖος (ῥητορικαὶ λέξεις, Ε' αἰών), Καικίλιος ὁ Σικελιώτης (ἐκλογὴ λέξεων), Λογγῖνος ὁ Κάσσιος καὶ ἄλλοι τινές. Πολλὰ προσέτι ἠρανίσθη καὶ ἐξ ἄλλων μὴ κατονομαζομένων ῥητῶς πηγῶν, ἰδίως ἐκ δοκίμων σχολίων τοῦ Ἀριστοφάνους, τῶν τραγικῶν, τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Θουκυδίδου καὶ ἄλλων. Ἐν τοῖς ἄρθροις τοῖς ἀναφερομένοις εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων, ἐχρησίμευσεν αὐτῷ ὡς πηγὴ ὁ Ὀνοματολόγος Ἡσυχίου τοῦ Μιλησίου καὶ οἱ βίοι τῶν φιλοσόφων Διογένους τοῦ Λαερτίου, ἐν δὲ τοῖς ἱστορικοῖς αἱ Ἐκλογαὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Ταῦτα συνεπλήρωσε καὶ δι' ἀπανθισμάτων ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀναγνώσεως τῶν συγγραφέων, τῶν συνήθως ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἀναγινωσκομένων, οἷον τοῦ Αἰλιανοῦ, Ἀρριανοῦ, Ἀθηναίου, Φιλοστράτου κλπ.

Τὸ ἔργον τοῦ Σουΐδα εἶναι Λεξικὸν ὀνομάτων καὶ πραγμάτων, οἷα τὰ σήμερον καλούμενα ἐγκυκλοπαιδικὰ ἢ λεξικὰ τῶν διαλέξεων. Ἐν τῷ λεξικῷ τούτῳ γίνεται μὲν λόγος περὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων, περὶ τῶν γραμματικῶν τύπων καὶ περὶ ἐτυμολογιῶν, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ πραγματικαὶ ἑρμηνεῖαι ἀναφερόμεναι εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, τὴν γεωγραφίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ εἰς ἄλλους τῆς ἐπιστήμης κλάδους, εἰλημμέναι ἐκ συγγραφέων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων. Παρενείρει δ' ὁ συγγραφεὺς καὶ περικοπὰς ἢ ἀποσπάσματα ἐκ πλείστων συγγραφέων. Αἱ ἑρμηνεῖαι αὐτοῦ, προερχόμεναι ἐκ παλαιοτέρων γραμματικῶν καὶ δοκίμων σχολιαστῶν, εἶναι μεγάλης ἀξίας. Κατ' ἐξοχὴν δὲ πολύτιμα εἶναι τὰ γραμματολογικὰ αὐτοῦ διδάγματα· διότι ἐξ αὐτῶν μανθάνομεν τὸν βίον καὶ τὰ συγγράμματα πολλῶν συγγραφέων, ὧν τὰ ἔργα κατόπιν ἀπώλοντο. Ἐν ὅλῳ περιέχει τὸ ἔργον 12.000 λήμματα, ὧν ὑπὲρ τὰ 900 εἶναι βιογραφικοῦ περιεχομένου· τὰ μακρότερα ἄρθρα εἶναι Ὠριγένης, Ἰησοῦς, Ὅμηρος, Πυθαγόρας, Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, Δημοσθένης. Χωρία παρενθέτονται ἐκ 400 συγγραφέων, πολλάκις μνημονευομένων ὀνομαστί, π. χ. παρὰ τῷ Ἀρτεμιδώρῳ, τῷ ἱστορικῷ Ἡρωδιανῷ, Παυσανίᾳ τῷ Περιηγητῇ, Διογένει Λαερτίῳ κ. ἄ. Ὡσαύτως μνημονεύονται ὀνομαστὶ καὶ Ρωμαῖοι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Ἔννιος, Ἀσίνιος Πολίων, Τίτος Λίβιος, Σουητώνιος, Κορνοῦτος καὶ Φάβιος Πίκτωρ (ὅστις ὅμως ἔγραψεν ἑλληνιστί).

Αἱ λέξεις ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Σουΐδα δὲν εἶναι τεταγμέναι κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν, ἀλλὰ κατ' ἀντιστοιχίαν, δηλαδὴ κατὰ τὴν προφορὰν τῶν διφθόγγων, π.χ. αἱ λέξεις αἱ ἀπὸ τῆς διφθόγγου αι ἀρχόμεναι δὲν τάσσονται μετὰ τὸ α, ἀλλὰ μετὰ τὸ δ, διότι ἡ δίφθογγος ἰσοδυναμεῖ τῷ ε· ὡσαύτως αἱ ἀπὸ τῆς διφθόγγου ει ἀρχόμεναι λέξεις τάσσονται μετὰ τὸ ζ καὶ αἱ λέξεις αἱ ἀπὸ τοῦ ω μετὰ τὸ ο. Τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τοῦ Σουΐδα εὐστόχως χαρακτηρίζει ἡ φράσις, ἣν ὁ Lepsius (1547—1606) εἶπεν: «Pecus est Suidas, sed pecus aurei velleris»· διότι τὸ λεξικὸν τοῦτο ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν εἶναι θησαυρὸς πολύτιμος· ὁ συγγραφεὺς φαίνεται μὲν ἄκριτος ἐνιαχοῦ καὶ ἀμέθοδος ἀντιγραφεύς, ἀλλὰ φέρει χρυσόμαλλον δέρας τῶν γραμμάτων. Κατὰ τὸν Gudemann, παρὰ τὴν μεγάλην ὀλιγωρίαν καὶ τὰ βαρέα πλημμελήματα, ἐφ' οἷς τὸν Σουΐδαν τινὲς ἐμέμφθησαν, ἡ συμπίλησις του ὅμως παραμένει ἔργον καταπληκτικῆς πολυμαθείας καὶ καθίσταται ἡμῖν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐξαιρέτων πηγῶν τοῦ ἔργου ἀνεκτιμήτου ἀξίας καὶ διὰ καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων· εἰ καὶ διάκρισις καθαρὰ τῶν ἀμέσων καὶ ἐμμέσων αὐτοῦ πηγῶν εἰσέτι δὲν ἐπετεύχθη, ὅμως φαίνεται ὅτι τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς ὕλης αὐτοῦ στηρίζεται εἰς λεξικά, τοῦ Ἁρποκρατίωνος, Αἰλίου, Διονυσίου καὶ Παυσανίου τῶν Ἀττικιστῶν, Ἑλλαδίου, Εὐδήμου, εἰς γλωσσάρια Ἡροδότου, Εὐριπίδου, Μενάνδρου· εἰς ῥητορικὰ λεξικά, καὶ μάλιστα εἰς ἐπιτομὴν Ἡσυχίου τοῦ Ἀλεξανδρέως καὶ εἰς μίαν συναγωγὴν λέξεων χρησίμων, ἧς χρῆσιν ἐποιήσατο καὶ ὁ Μώδιος· διὸ καὶ ἐν τισὶ τὸ λεξικὸν τούτου συμφωνεῖ πρὸς τὸ τοῦ Σουΐδα. Ὡς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς συγγραφεῖς κυρία πηγὴ αὐτοῦ ἐγένετο Γεώργιος ὁ Μοναχός, εἰ καὶ οὐδαμοῦ μνημονεύει αὐτοῦ.

Χειρόγραφα τοῦ Σουΐδα σῴζονται, τὸ τῶν Παρισίων 2.625 (Α), καὶ Λουγοδεινικὸν Βοσσιανὸν 2 (V). Ἐκδόσεις, πρώτη ὑπὸ Δημ. Χαλκοκονδύλου (ἐν Μεδιολάνῳ 1499). Ἐφεξῆς ἡ τοῦ Ἄλδου (Ἐνετίᾳ 1514), Ἱερων. Wolf (ἐν Βασιλείᾳ 1581), Αἰμιλίου Portus (ἐν Γενεύῃ 1619 καὶ 1630). Σπουδαιότεραι ὑπὸ Küster (ἐν Κανταβριγίᾳ 1705), τοῦ Gaisford (ἐν Ὀξωνίῳ 1834—1837 μετὰ σημειώσεων τοῦ Πόρσωνος), ὃς ἐξέδωκε καὶ τὸ Μ. Ἐτυμολογικόν. Ἡ τοῦ Bernhardy (ἐν Ἅλλῃ, 1834—1853) κριτικὴ ἔκδοσις (μετὰ σημειώσεων καὶ ὑπομνημάτων ἐκ τοῦ χειρογράφου τῶν Παρισίων ἐν τῷ Β' τόμῳ) εἰς τόμ. 3, ἐπιστημονικώτατον ἔργον. Τέλος ἡ τοῦ Bekker (ἐν Βερολίνῳ 1854), εὔχρηστος ἔκδοσις τοῖς πολλοῖς, κατατεταγμένη ἀκριβῶς κατ' ἀλφάβητον (καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν ἀντιστοιχίαν τὴν ἐν τοῖς χειρογρ.). Ὁ Erwin Rohde ἀπέδειξεν ὅτι ὁ παρὰ τῷ Σουΐδᾳ ἐν χρήσει ὅρος «γέγονε» πρέπει ν' ἀναφέρηται εἰς τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς τοῦ συγγραφέως καὶ οὐχὶ εἰς τὸν τῆς γεννήσεως (Rhein. Mus. 33, 161 καὶ 33, 620).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Gudemann*, «Grundriss z. Gesch. der klassischeu Philologie» (Leipsig καὶ Berlin 1907).—*Crumbacher*, «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας» (μετάφρ. *Γ. Σωτηριάδου*, Β' σελ. 311, 1900).—*Sandy*, «History of classical Scholarship» (Α' σ. 399, 1906).—*W. Crist*, «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας» (μετάφρ. *Α. Χ. Κώνστα* καὶ *Ν. Γ. Πολίτου*, Β' 710, 1905).

Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

σουϊετενία (ἡ) (Swietenia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ἡ *σουϊετενία τὸ μαόνιον* (Swietenia maoni), ἧς τὸ πολύτιμον ξύλον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *μαόνι*, χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἐπιπλοποιΐαν. Τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι ἰθαγενὲς τῶν Ἀντιλλῶν. Δ. Ν. Π.

Σουϊκλὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ζαππείου (Μπακράτσι) τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 182. Π. Ν. Π.

σουϊμάγκα (ἡ) (Sui-manga) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ταινιορραμφῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κιννυριδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Ράμφος εὐθὺ ἢ ἐλαφρῶς κυρτόν, λίαν αἰχμηρόν, ἐπιμηκέστατον, λεπτότατον καὶ ὀδοντωτὸν κατὰ τὰ ἄκρα του. Αἱ πτέρυγες εἶναι ὀξύληκτοι καὶ ἡ οὐρὰ μᾶλλον βραχεῖα. Οἱ πόδες μετρίως μακροὶ καὶ λεπτοὶ καὶ τὸ πτέρωμα λαμπρότατον εἰς ποικιλίαν χρωματισμῶν. Τρέφονται ἐκ τοῦ νέκταρος τῶν ἀνθέων καὶ ἐνδιαιτῶνται εἰς τὰ μεγάλα δάση. Τὸ ᾆσμά των εἶναι ἀρκετὰ μελῳδικόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σουϊμάγκα ἡ μαδαγασκάριος* (Sui-manga madagascarensis), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα ἐρυθροκύανον κατὰ τὴν ῥάχιν μὲ ἰώδεις ἀποχρώσεις, κεφαλὴν καὶ οὐρὰν στιλπνῶς μελανὰς μὲ χρυσοχρόους ἀποχρώσεις, ῥάμφος ἐρυθρόν, πόδας καὶ κοιλίαν πρασινότεφρα. Δ. Ν. Π.

Σουΐνδινον (Suindinum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Λουγδουνικῆς, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Αὐλιρκίων Κενομανῶν, τῶν ὁποίων ἦτο πρωτεύουσα. Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου καλεῖται *Οὐΐνδουνον*, ὑπὸ δὲ τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ Πίνακος Subdinum Civitas Aremoricorum. Ἀπετέλει μέρος τῆς Ἀρεμορικῆς ὁμοσπονδίας, μετὰ δὲ τὴν ῥωμαϊκὴν κατάκτησιν ὠχυρώθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος, κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Φράγκων, ὑπήχθη εἰς τὸν βασιλέα Κλόβιν.

Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ Le Mans, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Sarthe, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια τῶν τειχῶν αὐτῆς. Ἀνασκαφαὶ γενόμεναι παρ' αὐτὴν ἔφερον εἰς φῶς πλεῖστα νομίσματα, τεμάχια ἀγγείων, κίονας κτλ. ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Α. Θ. Σ.

Σουΐνδον (Suindon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Οὐΐλτ, εἰς ἀπόστασιν 124 χλμ. ἀπὸ τοῦ Λονδίνου. Κάτ. (1917) 59.380. Ἔχει ἐμπορικὸν χρηματιστήριον καὶ ἐργαστήριον σιδηροδρομικῶν ἐπισκευῶν. Θ. Κ.

Σουΐνὶν (Souininne). Μικάδος τῆς Ἰαπωνίας. Ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 29 π. Χ. μέχρι τοῦ 70 μ. Χ. Ἐπ' αὐτοῦ ἐξεδόθη τὸ περίφημον διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ὡρίσθη ὅτι, ἀντὶ τῶν κατὰ τὰ ἔθιμα θυσιαζομένων ἐπὶ τῶν τάφων τῶν αὐτοκρατόρων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, θὰ τίθενται τοῦ λοιποῦ πήλινα εἴδωλα (χαμβά). Γ. Ι. Β.

Σουΐνμπωρν (Swinburne), ***Ἀλτζέρνον - Κάρολος***. Διαπρεπὴς Ἄγγλος ποιητὴς (1837—1909). Υἱὸς ναυάρχου, τοῦ Καρόλου - Ἐρρίκου Σουΐνμπωρν, καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ τρίτου κόμιτος τοῦ Ἄσμπωρναμ, διῆλθε τὰ νεανικά του ἔτη ἐν ἐξαισίῳ κτήματι τοῦ πάππου του, εὑρισκομένῳ ἐν Νορθουμβερλάνδῃ, ἀποκομίσας, ἐκ τῶν ἐκδρομῶν καὶ τῶν ἐν αὐτῷ περιπλανήσεων, τὸν ἰσχυρὸν ἐκεῖνον ἔρωτα τῆς φύσεως, παρὰ τοῦ ὁποίου διαπνέεται ὁλόκληρος ἡ ποίησις αὐτοῦ. Παρὰ τῆς μητρός του, διαμεινάσης ἐπὶ μακρὸν ἐν Φλωρεντίᾳ, ἐδιδάχθη τὴν ἰταλικήν, κατόπιν δὲ ἐξηκολούθησε τὰς σπουδάς του εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Ἤτον καὶ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης (1857), ὅπου ἐπεδόθη εἰς κλασσικὰς μελέτας. Ἀποφοιτήσας ἐκεῖθεν (1860), παρέμενεν ὁτὲ μὲν ἐν Λονδίνῳ, ὁτὲ δὲ εἰς τὴν νῆσον τοῦ Οὐάϊτ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ πατὴρ αὐτοῦ διετήρει θαυμασίαν ἔπαυλιν, ἐν τοποθεσίᾳ γραφικῇ. Ἐν τῷ λίαν ὑποβλητικῷ καὶ γραφικῷ ἐκείνῳ περιβάλλοντι ἐνεπνεύσθη τὰ πρῶτά του ποιήματα, ἐν οἷς καὶ τὸν «Ἐγκαταλελειμμένον κῆπον» («The forsaken garden»). Τῷ 1860 ἐξέδωκε τὸ πρῶτον αὐτοῦ δρᾶμα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Βασιλομήτωρ» («The Queen Mother»)

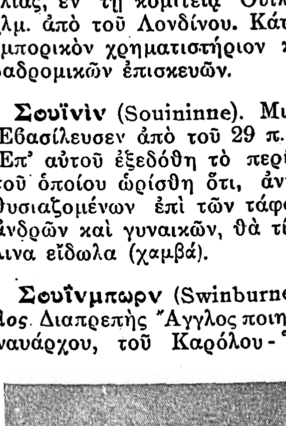

Κάρολος Σουΐνμπωρν.

Digitized by Google

καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὴν «Ροζαμόνδην» («Rosamond»), ἔργα δραματικῆς δυνάμεως καὶ πλούσια εἰς λυρικὰς εἰκόνας. Ἱδρύσας, μετὰ ταῦτα, ἀξιόλογον φιλολογικὴν ἐπιθεώρησιν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Φοιτητικὰ φύλλα» («Undergraduate Papers»), ἐδημοσίευσεν ἐν αὐτῇ τὴν «Νεκρὰν Ἀγάπην» («Dead love») καὶ τὴν «Βασίλισσαν Ἰζόλδην» («Queen Isenet»). Τῷ 1864 ἐξέδωκε τὸ «Ταξίδιον ἀναψυχῆς» («The Pilgrimage of Pleasure»), τολμηρὰν δραματικὴν ἀλληγορίαν, ἥτις δίδει τὸ μέτρον τῆς ἀπαραμίλλου ποιητικῆς αὐτοῦ εὐλυγισίας. Ἐπηκολούθησεν ἡ ἔκδοσις τῆς ἐξόχου λυρικῆς τραγῳδίας «Ἀταλάντη ἐν Καλυδῶνι» («Atalanta in Calydon»), ἔργου ὑψίστης δεξιοτεχνίας και βαθείας σκέψεως, καὶ τοῦ «Chastelard» (1865), θεωρηθέντος ὡς ἑνὸς τῶν κορυφαίων ἔργων τοῦ ἀγγλικοῦ ρωμαντισμοῦ. Ἡ τῷ 1871 ἐκδοθεῖσα ποιητικὴ συλλογὴ «Ἄσματα πρὸ τῆς χαραυγῆς» («Songs before Sunrise») και τὰ ἔμμετρα δράματα «Bothwell» (1874) καὶ «Ἐρεχθεὺς» («Erechtheus», 1876), ἐστερέωσαν τὴν ποιητικήν του φήμην. Ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ἐκδοθεῖσα συλλογὴ «Ποιήματα καὶ μπαλλάνται» («Poems and Ballads») τὸν κατέστησεν ἀρχηγὸν σχολῆς. Ἡ ἐπακολουθήσασα δευτέρα σειρὰ τῶν «Ποιημάτων καὶ μπαλλαντῶν» (1878) εὗρεν ὑποδοχὴν εὐμενεστέραν. Ἐπεδόθη κατόπιν εἰς τὴν συγγραφὴν διαφόρων ἔργων κριτικῶν, θαυμαστῆς παρατηρικότητος καὶ σκέψεως, ἐν οἷς τῆς «Μελέτης περὶ Σαίκσπηρ» («A Study on Shakespeare», 1879), συμπληρωθείσης, μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του, διὰ τοῦ δοκιμίου «Ἡ Ἐποχὴ τοῦ Σαίκσπηρ» («The Age of Shakespeare», 1909). Τὰ πεζογραφικὰ αὐτοῦ προσόντα ἔδειξε κυρίως ἐν ἐξόχῳ παρῳδίᾳ, ὑπὸ τύπον ἀνωνύμου δοκιμίου, φερούσῃ τὸν τίτλον «Ἡ Νεωτέρα Ἑπταλογία» («The Modern Heptalogia», 1880) Διὰ τοῦ δράματος αὐτοῦ «Μαρία Στιοῦαρτ» («Mairy Stuart», 1881) συμπληροῖ τὸν κύκλον τριλογίας, ἀρξαμένης ἀπὸ τοῦ 1865, διὰ τῶν ἔργων «Chastelard» καὶ «Bothwell», ἥτις ἀνέδειξεν αὐτὸν οὐ μόνον ἐμπνευσμένον ποιητήν, ἀλλὰ καὶ δόκιμον ἱστορικὸν φιλόσοφον. Τὸ ἔργον αὐτοῦ «Tristram of Lyoncsse», ἐκδοθὲν ἓν ἔτος κατόπιν, ἀποτελεῖ ὑποκειμενικὴν καὶ θαυμασίαν, ὄντως, ἐκδοχὴν τῶν θρύλων τοῦ κύκλου τοῦ Ἀρθούρου, συνάμα δὲ ἓν τῶν ὡραιοτέρων καὶ πρωτοτυπωτέρων αὐτοῦ ἔργων. Ἐπακολουθεῖ ὁ «Μαρῖνος Φαλιέρος» («Marino Faliero», 1885), καὶ μετὰ τοῦτον τὸ δρᾶμα «Locrine» (1887), ἔργα περιέχοντα μέρη πλήρη ὑποβλητικότητος καὶ σπανίας λυρικῆς ἐντάσεως, εἶτα δὲ τὸ ἔργον «Astrophel» (1894), λεπτὸν στιχουργικὸν ἀριστοτέχνημα, μετ' αὐτὸ «Ὁ Μῦθος τοῦ Βαλίνου» («The Tale of Balin», 1896), ἡ «Ροζαμόνδη, βασίλισσα τῶν Λομβαρδῶν» («Rosamund, Queen of the Lombards», 1899) καὶ «Ὁ Δοὺξ τῆς Γανδίας» («The Duke of Gandia», 1908). Ἓν τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἔργων «Ἡ Νυμφόληπτος» («The Nympholept»), διήρεσε τῶν κριτικῶν τὰς γνώμας, ἄλλων μὲν διαβλεπόντων εἰς αὐτὸ παρακμὴν τῆς ποιητικῆς του ἰδιοφυΐας, ἄλλων δὲ θεωρούντων αὐτὸ καρπὸν τῆς πλήρους ὡριμότητος αὐτῆς, ἔργον ἀναντιρρήτου δεξιότητος, μεστὸν πραγματικῆς ποιητικῆς καὶ δημιουργικῆς πρωτοτυπίας.

Ἀπὸ τοῦ 1904 ὁ ποιητὴς εἶχεν ἀρχίσει τὴν ἔκδοσιν τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ «Ἁπάντων», δραματικῶν ὁμοῦ καὶ λυρικῶν, εἰς ἕνδεκα τόμους. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Σημειώσεις ἐπὶ διαφόρων ποιημάτων καὶ ἐπιθεωρήσεων» («Notes on poems and reviews», 1866), «Σιένα» («Siena», 1868), «Ὠδὴ ἐπὶ τῇ κηρύξει τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» («Ode on the proclamation of the French Revolution», 1870), «Ἔρθα» («Hertha», 1871), ποίημα ἐξαίσιον, χαρακτῆρος πανθεϊστικοῦ, «Σημειώσεις ἑνὸς Ἄγγλου δημοκράτου ἐπὶ τῆς ρωσικῆς σταυροφορίας» («Notes of an english republican on the Muscovite crusade», 1876), «Μία ἑκατονταετηρὶς Ρονδέλλων» («A Century of Roundells», 1883), «Μία θερινὴ ἑορτὴ» («A Midsummer Holiday», 1884), «Σύμμεικτα» («Misellanies», 1886, «Ὁ βίος τοῦ Βίκτωρος Οὐγγὼ» («The Life of Victor Hugo», 1886), «Ἡ ἀρμάδα» «The Armada», 1888), «Ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον» («Under the microseope», 1893), «Μελέτη περὶ τοῦ Μπὲν Τζόνσον» («A Study of Ben Jonson», 1895). «Μελέτη περὶ τοῦ Βίκτωρος Οὐγγὼ» («A Study of Victor Hugo», 1896). «Οὐΐλλιαμ Μπλαίηκ, κριτικὸν δοκίμιον» («William Blake, a critical essay», 1898), «Γεώργιος Τσάπμαν, κριτικὸν δοκίμιον» («George Chapman, a critical essay», 1900), «Μελέται ἐπὶ τῆς πεζογραφίας καὶ τῆς ποιήσεως» («Studies in Prose and Poetry», 1904), «Σημείωμα ἐπὶ τῆς Καρλόττας Μπροντὲ» («A Note on Charlotte Brontë», 1907) καὶ «Αἱ ἀδελφαὶ» («The sisters»). Τὰ ἔργα τοῦ Σουΐνμπωρν διακρίνει σοβαρότης, ἠρεμία ἰδεῶν καὶ βαθύτης φιλοσοφική, δύναμις πηγαία ἀνυπέρβλητος, εὐγένεια νοήματος καὶ φράσεως, ἐξαίρετος ἀρχιτεκτονική. Ἡ λεπτοτάτη ποίησις αὐτοῦ ὑπ' ἄλλων μὲν θεωρεῖται κλασσική, ὑπ' ἄλλων δὲ ἀγνῶς ρωμαντική, ἂν καί, μᾶλλον εὐρέως κρινομένη, δέον νὰ θεωρῆται ὡς κατέχουσα ἀμφότερα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα, τὸ κλασσικὸν καὶ τὸ ρωμαντικόν, ἐν ἁρμονικῇ ἀναλογίᾳ. Παρὰ τὰς ὡρισμένας ἐπιδράσεις, ὡς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τραγικῶν, ἐν τῇ τραγῳδίᾳ «Ἀταλάντη» καὶ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ «Ἐρεχθεὺς» ἢ τοῦ Μπωντελαὶρ καὶ τοῦ Οὐγγώ, εἰς τὰς λυρικὰς αὐτοῦ ποιήσεις ἀπομένει εἷς τῶν μᾶλλον πρωτοτύπων νεωτέρων Ἄγγλων ποιητῶν, ἐκ τῶν κατ' ἐξοχὴν προσενεγκόντων ἀπροσμετρήτους θετικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀγγλικὴν λογοτεχνίαν, διὰ τοῦ σφρίγους, τῆς καλαισθησίας, τῆς ἐναργείας καὶ εἰλικρινείας τῆς ἁδρᾶς ἐμπνεύσεως αὐτοῦ, τοῦ φλογεροῦ του αἰσθησιασμοῦ καὶ τοῦ ὅλως ἐξαιρετικοῦ στιχουργικοῦ αὐτοῦ πλούτου. Ἡ κατὰ τὴν βικτωριανὴν περίοδον ἐπίδρασις τοῦ ἔργου τοῦ Σουΐνμπωρν ὑπῆρξεν ὄντως σημαντικωτάτη. Αἱ δημοκρατικαί του ἀφ' ἑτέρου καὶ φιλελεύθεροι ἐν γένει πεποιθήσεις καὶ ἡ ἔντονος ἀπέχθεια αὐτοῦ πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τὸν κλῆρον ἀποτελοῦσιν ἓν τῶν μᾶλλον ἐξεχόντων χαρακτηριστικῶν του γνωρισμάτων, ἐνδεικτικῶν τῆς ἐντελῶς συγχρονισμένης διανοητικότητος αὐτοῦ.

Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Σουΐννερτον (Swinnerton). —1) *Ἑρρῖκος Χέρντ.* Ἄγγλος φυσικὸς καὶ γεωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1875. Ἔγραψεν: «Ἐγχειρίδιον παλαιοντολογίας» καὶ διαφόρους γεωγραφικὰς μελέτας.

— 2) *Φραγκῖσκος-Ἀρθοῦρος.* Ἄγγλος μυθιστοριογράφος καὶ κριτικός, γεννηθεὶς τῷ 1882. Ἔγραψεν: «Ἡ εὔθυμη καρδία» (1909), «Ἡ εὐτυχὴς οἰκογένεια» (1912), «Ἡ ἁγνὴ σύζυγος» (1916) κ. ἄ.

Γ. Ι. Β.

Σουΐντον (Swinton) *[Γεωγρ.].* Δύο πόλεις τῆς Ἀγγλίας: —1) Ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Ὑόρκης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ρότερχαμ—Πόντφρεκτ. Κάτ. 13.912 (1921). Ἔχει βιομηχανίαν μεταλλουργίας καὶ ὑαλουργίας. —2) Ἡ καλουμένη *Σουΐντον ἐντ Πεντλέμπωρυ* (Swinton and Pendlebury), πόλις ἐν τῇ κομιτείᾳ Λανκάστερ, εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. ΒΔ. τοῦ Μάντσεστερ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μάντσεστερ—Βιγκάν. Κάτ. 30.916 (1921). Ἔχει ὑφαντουργίαν βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ κεραμεικὴν βιομηχανίαν, ὡς καὶ παραγωγὴν γαιανθράκων.

Θ. Κ.

Σουΐονες (Suiones) *[Ἀρχ.].* Λαὸς τῆς Σκανδίας (τὰ νότια τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου), κατοικῶν πρὸς Ν. τῶν Σιτόνων καὶ τελῶν ὑπὸ ἴδιον βασιλέα.

Α. Θ. Σ.

σουϊπστέϊκ (ἀγγλ. swipestakes). Ἰδιότυπον ἱπποδρομιακὸν λαχεῖον, εἰσαχθὲν καὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἐκκυβευόμενον εἰς ἐπισήμους ἱπποδρομίας (ἰδίᾳ εἰς τὸ μέγα ἔπαθλον τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν). Ὁ μηχανισμὸς αὐτοῦ εἶναι ὁ ἑξῆς: Πρὸ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἱπποδρομίας, δι' ἣν ἔχει ὁρισθῆ τὸ σουϊπστέϊκ, ἐκκυβεύονται ἐκ τῶν διατεθέντων δελτίων τοῦ λαχείου τόσοι ἀριθμοί, ὅσοι εἶναι οἱ εἰς τὴν ἱπποδρομίαν ἐγγεγραμμένοι ἵπποι, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀντιστοιχεῖ εἷς ἐκ τῶν ἐξαχθέντων ἀριθμῶν. Πάντες οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ θεωροῦνται ἀπὸ τοῦδε κερδίζοντες, ὁ πρῶτος ὅμως ἐξ αὐτῶν (εἰς ὃν δηλαδὴ ἀντιστοιχεῖ τὸ μεῖζον ποσὸν κέρδους) ὡς καὶ οἱ δεύτερος καὶ τρίτος θὰ καθορισθῶσι μόνον μετὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἱπποδρομίας, καθ' ἣν πρῶτος μὲν θὰ εἶναι ὁ ἀντιστοιχῶν εἰς τὸν ἵππον, ὅστις θὰ τερματίσῃ πρῶτος, δεύτερος ὁ τοῦ ἑπομένου κ.ο.κ. Τὰ σουϊπστέϊκ πολλῶν μεγάλων διεθνῶν ἐπάθλων (ὡς π. χ. τοῦ ἀγγλικοῦ Ντέρμπυ, τοῦ ἀγγλικοῦ ἐπίσης Grand National, τοῦ Ντέρμπυ τῆς Καλκούττας κ.ἄ.) πωλοῦνται καθ' ὅλον τὸν κόσμον, ἀποδίδουσι δὲ τεράστια κέρδη.

Χ. Δ.

Σουΐσκι (Szujski), *Ἰωσήφ.* Πολωνὸς ἱστορικὸς καὶ δραματουργὸς (1835—1883). Διετέλεσε μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας (1868—1869), καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν Κρακοβίᾳ (1869) καὶ μέλος τῆς αὐστριακῆς βουλῆς (1881), ἀνήκων εἰς τὸ συντηρητικὸν μοναρχικὸν κόμμα. Ἔγραψε δράματα ἐμπνευσμένα ἐκ τῆς πολωνικῆς ἱστορίας, «Ἱστορίαν τῆς Πολωνίας» (1862—1865, τόμ. 2, 6' ἔκδ. 1896), μετέφρασεν ἐμμέτρως ἀποσπάσματα τοῦ Αἰσχύλου, Ἀριστοφάνους κ. ἄ. κλασσικῶν καὶ ἐδημοσίευσε διαφόρους μεσαιωνικὰς ἱστορικὰς πηγὰς («Chronicon Bernardi Vaporii», «Diaria Comitiorum», κ.ἄ.).

—Π.

Σουΐσκυ, ***Δημήτριος Ἰβάνοβιτς, πρίγκιψ*** **—.** Ρῶσος στρατηγὸς (1568—1612). Ἀδελφὸς τοῦ τσάρου Βασιλείου Ε' Ἰβάνοβιτς Σουΐσκυ, ὑπῆρξεν ὁ δολοφόνος τοῦ πρίγκιπος Μιχαὴλ Σκόπιν. Ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξελέγη στρατηγός, καίτοι ἐστερεῖτο πάσης στρατιωτικῆς ἱκανότητος, ὅπως πολεμήσῃ τοὺς Πολωνούς. Προσβληθεὶς ὅμως ὑπὸ τούτων ἡττήθη. Τότε οἱ περὶ τὸν στρατηγὸν Λιαμπούνωφ ἐπαναστάται ἐξηνάγκασαν τὸν τσάρον Βασίλειον εἰς παραίτησιν καὶ ἐπέβαλον εἰς αὐτὸν τὴν κουράν, οἱ δὲ εἰσβαλόντες εἰς Μόσχαν Πολωνοὶ ἀπέστειλαν καὶ τὸν τσάρον καὶ τὸν ἀδελφόν του Δημήτριον εἰς τὸν πλησίον τῆς Βαρσοβίας πύργον Γκοστίνσκι, ὅπου καὶ ἀπέθανον ἀμφότεροι τὸ αὐτὸ ἔτος.

Θ. Β.

—Σουΐσκυ, ***Ἰβὰν Ἰβάνοβιτς,*** *πρίγκιψ* **—.** Ρῶσος στρατηγὸς (1576—1615). Ἀδελφὸς τοῦ τσάρου Βασιλείου Ε' Σουΐσκυ, ἡγεῖτο τοῦ τσαρικοῦ στρατοῦ καὶ ἐτάχθη ὅπως παρακωλύσῃ τὸν προελαύνοντα κατὰ τῆς Μόσχας Σουπιέγα, ἀλλ' ἡττηθεὶς παρ' αὐτοῦ ὠχυρώθη εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἥτις ἐθεωρεῖτο μέγα στρατηγικὸν σημεῖον. Οἱ πολέμιοι ἐπολιόρκησαν τὴν μονήν, ἀλλ' οἱ ὑπερασπισταὶ ἀντέστησαν ἐπὶ δέκα ὀκτὼ μῆνας. Τῆς πολιορκίας ἀπηλλάγη ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Σκόπιν. Ὁ Ἰβὰν συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Πολωνῶν ἀπεστάλη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς Βαρσοβίαν, ὅπου ἀπέθανε νεώτατος.

Θ. Β.

σουΐτα (ἡ) (ἰταλ. suita ἢ partie ἢ partita). Σειρὰ πλειόνων μουσικῶν τεμαχίων ἐνοργάνου μουσικῆς, κυρίως παλαιῶν χορῶν, διαδεχομένων ἄλληλα κατὰ λογικὴν τάξιν. Ἤδη κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια, ὅπως οἱ χοροὶ χορεύωνται ἀνὰ δύο. Οἱ χοροί, ἀρχικῶς ᾀδόμενοι ἁπλῶς, δὲν ἤργησαν νὰ προσλάβωσι συνοδείαν ὀργάνων, τέλος δέ, καταργηθείσης τῆς φωνῆς, νὰ ἐκτελῶνται ἀποκλειστικῶς ὑπ' ἐκείνης. Ἔκτοτε οἱ χοροὶ διὰ μόνα ὄργανα πληθύνονται, ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος οἱ Ἰταλοὶ λαουτισταὶ παρουσιάζουσι σειρὰς χορῶν, διαφόρων ρυθμῶν, διαχωριζομένων ὑπὸ μικρῶν ἀνεξαρτήτων τεμαχίων, μὴ χορευομένων, ἐν εἴδει προλόγων ἢ ἐπιλόγων. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐν Παρισίοις ἐξεδίδετο σειρὰ ἓξ βιβλίων περιλαμβανόντων λαϊκοὺς χορούς, τῷ δὲ 1589 πραγματεία τις ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὀρχησεογραφία», δίδουσα λεπτομερῆ ἑρμηνείαν τῶν γνωστῶν χορῶν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος οἱ Γάλλοι λαουτισταὶ χρησιμοποιοῦν ἤδη τὴν λέξιν *σουΐτα*, προκειμένου περὶ σειρᾶς χορῶν ἐκτελουμένων ἄνευ διακοπῆς, ἐνῷ οἱ Ἰταλοὶ μεταχειρίζονται μᾶλλον τὸν ὅρον *σονάτα*, οἱ δὲ Γερμανοὶ ἀδιακρίτως τὴν λέξιν *παρτίτα* καὶ *σουΐτα*, μέχρις οὗ ὁ Μπὰχ καθιέρωσεν ὁριστικῶς τὴν δευτέραν. Οἱ Ἄγγλοι, ἀντιθέτως, ἐχρησιμοποίησαν ἐνωρίτατα τὸν ὅρον σουΐτα, ἴσως μάλιστα πρὸ τῶν ἄλλων λαῶν. Ὁ Κουπερὲν ἀποκαλεῖ τὰς σουΐτας ordres. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐκ τῶν παλαιῶν χορῶν διατηροῦνται μὲν τὰ ὀνόματα καὶ τὸ γενικὸν ρυθμικὸν σχῆμα, ἡ μουσικὴ ὅμως μορφὴ τῶν συνθέσεων τούτων δὲν ἐπέτρεπε πλέον ὅπως χρησιμοποιῶνται ὡς ὀρχηστικὰ μέλη. Ἡ σουΐτα ἄρχεται λαμβάνουσα ὡρισμένην τάξιν, ἑκάστου διμεροῦς τεμαχίου ἔχοντος πάντοτε ἕνα πρόλογον, ἀποκαλούμενον ἀδιακρίτως εἰσαγωγὴ (ouverture), τοκκάτα, πρελούντιο, préambule, φαντασία κλπ. Οἱ χοροὶ γκαβόττα, ριγκωντὸν καὶ μπουρρὲ ἐμφανίζονται ἀνὰ ζεύγη· τὸ μενουέττο καὶ τὸ πασπιὲ γίνονται συνηθέστερα καὶ γενικῶς ἡ σουΐτα ποικίλλεται καὶ δι' ἄλλων δευτερευόντων χορῶν, οἷοι: ἡ μπουρλέσκα, τὸ καπρίτσιο, ἡ πολωνέζα, τὸ σκέρτσο, ἡ σιτσιλιάννα κλπ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐπικρατεῖ ἡ σειρά: παβάνα, γκαγιάρντα, ἀλλεμάντ, κουράντ, ἀπὸ δὲ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἡ σειρά: ἀλλεμάντ, κουράντ, σαραμπάντα καὶ ζίγκ. Μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων μερῶν παρεισάγονται συχνάκις τὰ ἰντερμέδια, ἀποτελούμενα ἐκ τῶν χορῶν: γκαβόττα, μενουέττο, μπουρρέ, πασπιέ, ριγκωντὸν καὶ ἐν εἴδει καταχλεῖδος προστίθενται ἡ τσιακόννα καὶ ἡ πασσακάλια».

Βασικόν, οὕτως εἰπεῖν, τεμάχιον τῆς κλασσικῆς σουΐτας εἶναι τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς, δηλαδὴ ἡ ἀλλεμάντ, συγγενεύουσα προφανῶς πρός τινα γερμανικὸν χορόν. Ταύτης προηγεῖται, ὡς ἔχει ἤδη λεχθῆ, ἡ εἰσαγωγὴ ἢ συμφωνία (simfonia). Ἡ ἀλλεμὰντ μορφικῶς εἶναι τεμάχιον διμερές, οὗτινος τὸ πρῶτον ἥμισυ τείνει πρὸς λύσιν εἰς ἑτέραν τινὰ τονικότητα. Διὰ τῆς ἐξελίξεως, ἐκ τῆς ἀλλεμὰντ ἐγεννήθη σὺν τῷ χρόνῳ ἡ μορφὴ τῆς *σονάτας* (βλ. λ.). Τὸ ἀργὸν μέρος τῆς σουΐτας, παλαιός τις χορός: σαραμπάντα, κουράντ, σιτσιλιάννα ἢ ἁπλῶς πλουσίως πεποικιλμένη ἄρια, ἀκολουθεῖ ὡσαύτως ἀπὸ ἀπόψεως μορφῆς τὴν διμερῆ κατασκευήν. Τὰ τεμάχια μετρίας ἀγωγῆς τῆς σουΐτας εἶναι χοροὶ εἰς δύο ἢ τέσσαρας χρόνους, ὡς ἡ γκαβόττα, ἡ μυζὲτ καὶ ἡ μπουρρέ, ἢ εἰς τρεῖς χρόνους, ὡς τὸ μενουέττο, τὸ πασπιὲ κλπ. Εἶναι δὲ οὗτοι οἱ μόνοι χοροὶ τῆς σουΐτας, ἐπὶ τῆς μουσικῆς τῶν ὁποίων δύναταί τις νὰ χορεύσῃ, ἐνῷ οἱ τῶν ἄλλων μερῶν ἔχουσι γίνει ἤδη ἀκατάλληλοι διὰ χορόν. Τὸ τελευταῖον μέρος τῆς σουΐτας περιέχει τὸ γοργότερον τεμάχιον τῆς ὅλης σειρᾶς, δηλαδὴ τὴν ζίγκ, ἥτις μορφικῶς εἶναι ὡσαύτως διμερής, τῶν μερῶν αὐτῆς τεινόντων πάντοτε πρὸς μετατροπίαν. Ἡ σουΐτα ἔχει μεγάλην σημασίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς μουσικῆς μορφολογίας, διότι ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῆς σονάτας καὶ κατὰ συνέπειαν τῶν σπουδαιοτέρων μουσικῶν μορφῶν.

Ἡ σύγχρονος *σουΐτα* οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν παλαιάν, καθότι ἀποφεύγει τοὺς περιπλόκους ἀντιστικτικοὺς συνδυασμούς· ἀποτελεῖται γενικῶς ἐκ σειρᾶς τεμαχίων μὴ ἀκολουθούντων ὡρισμένην τάξιν, οὐδὲ βασιζομένων ἐπὶ χορευτικῶν ρυθμῶν. Πολλάκις μάλιστα οἱ συνθέται ἀπαρτίζουσι σουΐτας ἐκ διαφόρων τεμαχίων, λαμβανομένων ἐκ μεγαλυτέρων τινῶν δραματικῶν ἔργων, ὡς π. χ. αἱ δύο σουΐται τῆς «Ἀρλεζιάνας» τοῦ Μπιζέ, αἱ ἕτεραι δύο τοῦ «Πέερ Γκύντ» τοῦ Γκρήγκ κλπ.

Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

Σουΐ-φοῦ (Suifou) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Κίνας (βλ. *Σοῦ-Ἰσόου*).

Digitized by Google

Σουΐφτ (Swift), *Ἰωνάθαν*. Διάσημος Ἰρλανδὸς σατιρικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Δουβλίνῳ τῷ 1667 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1745. Υἱὸς ἀπόρου κληρικοῦ, ἀνατραφεὶς παρά τινος τῶν θείων του, ἐσπούδασεν εἰς τὸ Τρίνιτυ Κόλλετζ τοῦ Δουβλίνου. Προσληφθεὶς παρὰ τοῦ Γουλιέλμου Τέμπλ ὡς γραμματεὺς αὐτοῦ, ὠνομάσθη συγχρόνως ἱερεὺς (1695), παρὰ τὴν μικρὰν κλίσιν, ἣν ἐδείκνυε πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο. Μορφωθείς, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, διὰ τῆς ἀναγνώσεως βιβλίων, συνέθηκε τὸ πρῶτόν του δοκίμιον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Μάχη τῶν βιβλίων», εἶτα δὲ τὴν «Ἱστορίαν ἑνὸς κάδου», κυκλοφορήσαντα ἐν πρώτοις εἰς χειρόγραφον, ἔργα κατ' ἐξοχὴν ἀποκαλύπτοντα τὴν ἰδιόρρυθμον, λεπτήν, σαρκαστικὴν σατιρικήν του ἰδιοφυΐαν. Θανόντος, ἐν τῷ μεταξύ, τοῦ προστάτου του (1699), προσεκολλήθη εἰς τὸν λόρδον Μπέρκελεϋ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἔγραψεν ἔργα ἄκρως τολμηρὰ καὶ λιβέλλους διαπνεομένους ὑπὸ ἀκράτου φιλελευθερισμοῦ. Τῷ 1701, σχετισθεὶς μετὰ τῆς Ἐσθὴρ Τζόνσον, τῆς βραδύτερον ἀποκληθείσης Στέλλας, συνέζησε μετ' αὐτῆς, ἄγνωστον ἂν ὡς σύζυγος ἢ ὡς ἐραστής. Μετὰ τὴν σύνθεσιν καὶ νέων τινῶν ἔργων, ὡς τοῦ «Ἐπιχειρήματος πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἀτόπου τῆς καταργήσεως τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας», τῶν «Αἰσθημάτων ἑνὸς Ἄγγλου κληρικοῦ» καὶ τῆς «Ἐπιστολῆς περὶ τῆς ἱεροτελεστικῆς δοκιμασίας» (1708), προκαλεσάσης ἐν ἀρχῇ ψυχρότητα, εἶτα δὲ ῥῆξιν τελειωτικὴν μετὰ τῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης φίλων πολιτικῶν αὐτοῦ Οὐΐγων, μεταβαίνει εἰς Λονδῖνον, ἔνθα συνάπτει σχέσεις πρὸς τοὺς Τόρεις. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης χρονολογεῖται καὶ ἡ πρώτη σύνθεσις τοῦ περιφήμου «Ἡμερολογίου», τοῦ ὑπὸ τύπον σχετικῶν ἐπιστολῶν ἀπευθυνομένου πρὸς τὴν Στέλλαν («Journal to Stella»), ἐν τῷ ὁποίῳ ἀφηγεῖται τὴν ζωήν του. Ἀποβὰς ἀνεπιφύλακτος καὶ ἔνθερμος ὀπαδὸς τοῦ κόμματος τῶν Τόρεων, γράφει τὸν «Ἐρευνητὴν» (1710—1711), τὴν «Διαγωγὴν τῶν συμμάχων» (1711), εἶτα δὲ τὴν «Προφητείαν τοῦ Οὐΐνδσορ». Ἐπικρατήσαντος τοῦ κόμματος τῶν Τόρεων, χάρις εἰς τὴν ἔκθυμον ἐκείνου ὑποστήριξιν, ἱκανοποιεῖται παρὰ τούτων, ὀνομασθεὶς πρωθιερεὺς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πατρικίου τοῦ Δουβλίνου (1713), πλήν, μετὰ τὴν πτῶσίν των ἀπὸ τῆς ἐξουσίας, ἐπιστρέφει εἰς πρωσορινὴν ἀφάνειαν (1715). Συνδεθεὶς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μετὰ τῆς Ἐσθὴρ Βὰν Χόρμιγκ, ἣν ἀπηθανάτισε βραδύτερον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τῆς «Βανέσσας», ἄρχεται δεινῆς πολεμικῆς ἐναντίον τῶν βιαιοτήτων τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν ἐν Ἰρλανδίᾳ, ὑπογράφων «Μ. Β., ὑφαντουργός», ἥτις ἐπέφερε μὲν αὐτῷ πολλὰς διώξεις, ηὔξησεν ὅμως τὴν ἤδη ἐν τῇ χώρᾳ του μεγίστην αὐτοῦ δημοτικότητα. Ἐπιστρέψας ἐκ νέου εἰς Λονδῖνον καὶ δράσας, κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον, ἐν τοῖς πολιτικοῖς παρασκηνίοις, ἐκδίδει, συγχρόνως, ἀνωνύμως, τὴν μνημειώδη σάτιραν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ Ταξίδια τοῦ Γκιούλλιβερ» (1726), τὴν πικροτέραν καὶ δηκτικωτέραν ἐξ ὅσων συνετέθησαν ποτέ, ἐναντίον τῶν αὐλοκολάκων, τῶν πολιτικῶν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει. Τὸ πλῆρες θαυμαστῆς φιλοσοφίας σαρκαστικὸν ἐκεῖνο ἀριστούργημα, ὅπερ δὲν ἔπαυσε ν' ἀποτελῇ, χάρις εἰς τὸ εὐφάνταστον αὐτοῦ, τὴν τέρψιν πάντων, ἔσχε σημαντικὴν ἐπιτυχίαν, μεταφρασθὲν ἀμέσως καὶ εἰς τὴν γαλλικήν. Ἐπιστρέψας, μετὰ ταῦτα, εἰς Δουβλῖνον (1726), ἐγένετο μετὰ τιμῶν δεκτός. Αἱ ἀτυχίαι τοῦ ἰρλανδικοῦ λαοῦ ἀπετέλεσαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ προσφιλὲς τῶν ἔργων αὐτοῦ θέμα. Ταύτας ἀπεικόνισεν, ἰδίως, ἐν πάσῃ τῇ φρικαλεότητί των, ἐν ἔργῳ κυνικῶς εἰρωνικῷ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταπεινὴ πρότασις περὶ παρεμποδίσεως τῶν τέκνων τῶν ἀπόρων ἀπὸ τοῦ ν' ἀποβαίνωσι φορτίον διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτῶν ὡς τροφίμων» (1729), ἐν τῷ ὁποίῳ συνιστᾷ τοῖς πενομένοις τὴν ὑπ' αὐτῶν καταβρόχθισιν τῶν τέκνων των, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεώς των. Ἐν ἑτέρῳ μεταγενεστέρῳ ἔργῳ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπάντησις πρὸς τὸν τεχνίτην» (1730), ἐξορκίζει τὴν κυβέρνησιν ὅπως ἐπιτραπῇ τοῖς Ἰρλανδοῖς ἡ εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν κατάταξις, ἵνα συντελεσθῇ οὕτω ταχύτερον ἡ ὑπ' αὐτῆς ἐπιδιωκομένη ὁλοσχερὴς ἐξόντωσις αὐτῶν. Ἡ στυγνὴ ἀπαισιοδοξία καὶ ἡ μισανθρωπία τοῦ Σουίφτ εἶχον ἐξιχθῆ πλέον μέχρι παραφροσύνης, ὥστε οἱ φίλοι του ἐγκατέλιπον αὐτόν. Ἐξακολουθῶν ἀκαταπόνητος τὴν συγγραφὴν ἀλλεπαλλήλων ἔργων, συνθέτει, τὴν ἰδίαν ἐποχήν, τὰς «Ὁδηγίας πρὸς τοὺς ὑποδούλους», ἐκδοθείσας μετὰ τὸν θάνατόν του. Σαρκάζων δὲ τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα, πλήρης τυραννικῶν ἐπινοήσεων καὶ νοσηρῶν ἰδιοτροπιῶν, εἰς βάρος πάντων τῶν περιβαλλόντων αὐτὸν διὰ στοργῆς καὶ συμπαθείας, ἀπομένει, μολαταῦτα, ἀγαπημένος ἀπὸ μέρους τῶν συμπατριωτῶν του. Παρὰ τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα, διετήρει τὸ φιλεύσπλαγχνον αὐτοῦ, πρόθυμος εἰς πᾶσαν ἀνακούφισιν τῶν ἐνδεῶν καὶ ταλαιπωρουμένων. Θανὼν ἐτάφη, συμφώνως τῇ θελήσει του, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πατρικίου, παραπλεύρως τῆς φίλης αὐτοῦ Στέλλας, ἐχαράχθη δὲ ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐπίγραμμα ἰδίας του συνθέσεως, «ubi sœva indignatio ulterius cor lacerare nequit».

Ἰωνάθαν Σουΐφτ.

Ὁ πλήρης ἀλλοκότων ἀντιθέσεων ἰδιόρρυθμος ἐκεῖνος συγγραφεύς, ὁ μισάνθρωπος μέχρι θηριωδίας, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως στοργικὸς καὶ εὐαίσθητος πρὸς πᾶσαν δυστυχίαν, ὑπῆρξε γόης διὰ τοὺς περὶ αὐτόν, χάρις εἰς τὴν βαθεῖαν εἰλικρίνειαν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς δικαιοσύνης, ὅπερ ἐπεκράτει παρ' αὐτῷ, θεωρεῖται δὲ ὡς μία τῶν ἐξόχως ἰδιοτύπων φυσιογνωμιῶν ἐν τῇ ἀγγλικῇ φιλολογίᾳ, θαυμαζόμενος, ἀκόμη μέχρι σήμερον, διὰ τὴν τελειότητα τοῦ ὕφους του καὶ τὴν ἀνυπέρβλητον εἰς δύναμιν εὐφυΐαν καὶ ὑποβλητικότητα τῆς λίαν δηκτικῆς αὐτοῦ σατίρας. Πλὴν τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἔργων, δημοσιευθέντων ἀνωνύμως, δὲν κατωρθώθη εἰσέτι πλήρης κατάρτισις τῆς βιβλιογραφίας του, ἀναβιβάζονται ὅμως εἰς ἐνενήκοντα καὶ τρία, κατ' ἐλάχιστον, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰ ἑξῆς: «Σχέδιον διὰ τὴν πρόοδον τῆς θρησκείας καὶ τὴν ἀνακαίνισιν τῶν ἠθῶν» (1708), «Νέον ταξίδιον εἰς Παρισίους» (1711), «Πρότασις πρὸς διόρθωσιν, βελτίωσιν καὶ παγίωσιν τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης» (1712), «Ἀποφθέγματα περισυλλεγέντα ἐν Ἰρλανδίᾳ» (1724), «Κάδενος καὶ Βανέσσα» (1726), «Τὸ ἡμερολόγιον συγχρόνου κυρίας» (1729), «Ἀλάθητον σύστημα ἀποπληρώσεως τοῦ ἐθνικοῦ χρέους εἰς ἓξ μῆνας» (1731), «Τὸ δωμάτιον καλλωπισμοῦ κυρίας» (1732), «Μία ὡραία νεαρὰ νύμφη μεταβαίνουσα ἵνα κατακλιθῇ» (1734) «Ποιητικὰ ἔργα» (1736), «Στίχοι ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ δόκτορος Σουΐφτ, γραφέντες παρὰ τοῦ ἰδίου» (1739), «Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν καὶ παρὰ τοῦ δόκτωρος Σουΐφτ» (1741), «Ἱστορία τῆς ἐξυβρισθείσης κυρίας» (1746) καὶ «Ἱστορία τῶν τελευταίων τεσσάρων ἐτῶν τῆς βασιλίσσης» (1758). Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐξεδόθησαν παρὰ τοῦ Χέϊκσγουορθ, τῷ 1755, εἰς εἰκοσιπέντε τόμους. Ἑτέρα ἔκδοσις αὐτοῦ εἶναι ἡ παρὰ τοῦ Ρόσκοε, εἰς δύο τόμους (1849) (πρβλ. *Π. Σιμὸν* «Σουΐφτ, ψυχολογικὴ καὶ φιλολογικὴ μελέτη» (1893) καὶ *Σ. Σμὶθ* «Ἰωνάθαν Σουΐφτ» (1910).

Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Σουΐφτ-Φέερ (Swift-Feer), *νόσος*—. Νόσος περιγραφεῖσα καὶ καθορισθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1914 ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ ἰατροῦ Swift-Feer, οὗτινος φέρει καὶ τὸ ὄνομα. Χαρακτηρίζεται δ' ἡ πάθησις αὕτη ὑπὸ διογκώσεως ψυχρᾶς, ὑγρᾶς καὶ κυανωτικῆς τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, πολλάκις δὲ καὶ τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ προσώπου, παρακολουθουμένης ὑπὸ κνησμοῦ καὶ ἐφιδρωτικῆς κρίσεως, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ νευρικῶν διαταραχῶν, οἷον ἐξασθενήσεως, τρόμου, παραισθησιῶν, ἢ ὑπὸ διαταραχῶν ἀγγειοκαρδιακῶν, οἷον ταχυκαρδίας, ὑπερτονίας. Ἡ νόσος αὕτη ἐμφανίζεται ἐν ἀρχῇ διὰ περιόδου γενικῆς κακουχίας, ἐπακολουθεῖ εἶτα κατάρρους ὀφθαλμορρινικὸς ὑπομιμνήσκων τὴν γρίππην, ἀλλ' ἄνευ πυρετοῦ· ἡ νόσος ἐξελίσσεται κατ' ἀλληλοδιαδόχους ἀναρριπήσεις ἐπὶ χρονικὸν διάστημα πολλῶν μηνῶν. Παρετηρήθη δὲ ἡ νόσος εἰς τὴν Αὐστραλίαν, εἰς τὴν Ἀμερικήν, εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Συγγραφεῖς τινὲς συσχετίζουσι ταύτην πρὸς τὴν *ὀδυνακρίαν*, καθορίζεται δὲ καὶ ὑπὸ τὴν ἀνομασίαν τοῦ *ἐπιδημικοῦ ἐρυθροιδήματος*, ὡς καὶ τῆς *πελλαγροειδοῦς πολυνευρίτιδος*. Μ. Ν. Κ.

Σοὺκ (Suk), *Βάζα*. Τσέχος μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Κλάντνο τῷ 1861. Διετέλεσε διευθυντὴς ὀρχήστρας εἰς Κίεβον καὶ Μόσχαν, γενόμενος γνωστὸς ὡς συνθέτης διὰ τοῦ μελοδράματος «Lesnoï Car» (1904), τοῦ συμφωνικοῦ ποιήματος «Jean Huss», μιᾶς σερενάτας κλπ.

— **Σοὺκ** (Suk), *Ἰωσήφ*. Τσέχος μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Κρέσοβιτς τῷ 1874. Λαμπρὸς βιολιστής, διετέλεσε μέλος τοῦ τσεχικοῦ κουαρτέττου, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἡ φήμη του ὡς συνθέτου ὑπερέβη τὰ ὅρια τῆς πατρίδος του. Ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων του θεωρεῖται ἡ συμφωνία: «Asraël», τὸ συμφωνικὸν ποίημα «Πράγα», τὸ «Φανταστικὸν σκέρτσο» κλπ. Ὁ Σοὺκ ἔγραψεν ὡσαύτως κουαρτέττα, κουϊντέττο, «Δραματικὴ εἰσαγωγή», «Σερενάτα», ἥτις εἶναι σκηνικὴ μουσικὴ διὰ τὸ παραμύθι: «Raduz καὶ Mahulena», ὡς καὶ διὰ τὸν δραματικὸν θρῦλον «Pod jabloni», τὸ μελόδραμα «Lesur pán», τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, χορῳδίας κλπ. Γ. Σ.

Σοῦκα [*Γεωγρ.*] Νησὶς Δωδεκανησιακή, ἀναδύουσα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ὑφαλοροπεδίου, ἀφ' οὗ καὶ ἡ Χάλκη ἡ Δωδεκανησιακή. Ἀποτελεῖ μονάδα ἐν τῇ συστάδι τῇ προσκειμένῃ βορειοανατολικῶς τῆς Χάλκης (πλάτ. 36° 13', μῆκ. 27°39' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667: Rhodos island). Σ. Ε. Λ.

Σούκαμβροι (Sucambri) [*Ἀρχ.*]· βλ. *Σούγαμβροι*.

Σούκαρος [*Γωεγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κύμης τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 46. Εἰς τὰ παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὑψώματα συναντῶνται μαρμαροειδεῖς λευκοὶ ἀσβεστόλιθοι τῆς κενομανίου σειρᾶς τῆς νεοκρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, φέροντες ἀπολιθώματα καπρινῶν, ῥαδιολιτῶν καὶ τῆς σωβαγεσίας Nicaiseï. Γ. Κ. Γ.

Σοὺκ-Ἀχράς, ἢ *Σοὺκ-Ἀρρὰς* (Souk-Ahras, Souk-Arras, Souk-Harras) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀλγερίας. Κάτ. 11.000, ὧν 5.000 Εὐρωπαῖοι, κατὰ τὸ πλεῖστον Γάλλοι. Κεῖται ἐν τῷ νομῷ τῆς Κωνσταντίνης, ἐν τῷ μέσῳ εὐφορωτάτων ἀγρῶν. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν πυκνότατα δάση δρυὸς καὶ ἄφθονα μεταλλοφόρα κοιτάσματα ἀργυρούχου μολύβδου, ἀρσενικοῦ, κασσιτέρου καὶ σιδήρου. Εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Τελέσσα σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ εἶναι ἀφετηρία ἄλλης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς τὴν Τύνιδα. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Ταγάστης*, πατρίδος τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου. Μ. Δ. Β.

Σοὺκ-ἐλ-Σιγιοὺχ [*Γεωγρ.*]. Πόλις τοῦ σημερινοῦ κράτους τοῦ Ἰράκ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου. Κάτ. 12.000 περίπου.

Σοῦκες (Souques), ***σημεῖον τοῦ—***, ἢ *φαινόμενον τῶν δακτύλων* ἢ *φαινόμενον τῶν μεσοστέων χώρων*. Τὸ φαινόμενον τοῦτο συνίσταται εἰς τὸ ὅτι, ὅταν παραγγέλλωμεν εἰς ὀργανικόν τινα ἡμιπληγικὸν νὰ ἀνυψώσῃ τὸν παράλυτον βραχίονα, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκτελεῖ τὴν κατὰ παραγγελίαν κίνησιν ταύτην, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ δάκτυλοι τῆς παραλύτου χειρὸς ἐκτείνονται καὶ ἀποχωρίζονται δίκην ῥιπιδίου, ἐπέρχονται δηλαδὴ συστολαὶ τῶν ῥαχιαίων μεσοστέων μυῶν. Μ. Ν. Κ.

Σουκίδαβα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κάτω Μοισίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙΙ. 10,5) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, μεταξὺ Δορυστόλου (νῦν Σιλίστρια) καὶ Ἀξιουπόλεως (νῦν Hinok). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 11) ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ζικίδεβα*, ὡς φρούριον ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ νῦν βουλγαρικὸν χωρίον Σαντονού, παρὰ τὸ Ρουχτσούκ. Α. Θ. Σ.

σουκκιναμιδικὸν ὀξὺ [*Ὀργ. Χημ.*]. Παράγωγον τοῦ ἠλεκτρικοῦ ὀξέος τοῦ τύπου:

$$NH_2.\ CO.\ CH_2.\ CH_2.\ CO\ OH.$$

Σῶμα κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 154°. Σ. Γ.

σουκκιναμίδιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἀμίδιον τοῦ ἠλεκτρικοῦ ὀξέος. Ἔχει τὸν τύπον:

$$H_2N.\ CO.\ CH_2.\ CH_2.\ CO.\ NH_2$$

καὶ εἶναι σῶμα στερεόν, τηκόμενον εἰς 242°. Σ. Γ.

σουκκινιμίδιον (τό), ἢ ***ἠλεκτρυλιμίδιον*** [*Ὀργ. Χημ.*]. Παράγωγον τοῦ ἠλεκτρικοῦ ὀξέος τοῦ τύπου:

$$\begin{matrix} CH_2.\ CO \diagdown \\ | \qquad\qquad NH \\ CH_2.\ CO \diagup \end{matrix}$$

Παρασκευάζεται δι' ἀποστάξεως τοῦ *σουκκιναμιδίου* ἢ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ἀμμωνίου καὶ εἶναι σῶμα στερεόν, τηκόμενον εἰς 126° καὶ βράζον εἰς 288°. Σ. Γ.

σουκκινίτης (ὁ) (Succinit) [*Ὀρυκτ.*]. Ὀρυκτὸν συνώνυμον πρὸς τὸ *ἤλεκτρον* (βλ. λ.).

σουκκινύλιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλεῖται οὕτω ἡ ἐκ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ὀξέος (acidum succinicum) δυσθενὴς ῥίζα

$$-OC.CH_2.CH_2.CO-$$

Σ. Γ.

σουκκινυλοχλωρίδιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Χλωρίδιον τοῦ ἠλεκτρικοῦ ὀξέος. Ἔχει τὸν τύπον:

$$Cl.\ CO.\ CH_2.\ CH_2.\ CO.\ Cl$$

καὶ ἀποτελεῖ ὑγρὸν διαπεραστικῆς ὀσμῆς, βράζον εἰς 190°. Σ. Γ.

Σουκκῶσα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Β.Α. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἰλεργητῶν, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 6, 67). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σουκόβσκα [*Γεωγρ.*]. Παραπόταμος τοῦ Νισαύα (βλ. λ. *Ζέρμας*).

σουκράσια (ἡ) (Shoukrasia) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ τοῦ Μαλαϊκοῦ ἀρχιπελάγους. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σουκρασία ἡ χνοώδης* (Shoukrasia lanata), ἧς τὸ ἀνάστημα φθάνει τὰ 30 μ. Τὸ πολύτιμον ξύλον αὐτῆς χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ξυλογλυπτικὴν καὶ ἐβενουργίαν. Δ. Ν. Π.

σοῦκρε (sucre) [*Νομισματ.*]. Νομισματικὴ μονὰς τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ, ὑποδιαιρουμένη εἰς 10 ντεσίμο ἢ 100 σεντάβος. Πρὸ τοῦ 1927 εἶχε περιεκτικότητα καθαροῦ χρυσοῦ 0,73224

Digitized by Google

γρ. καὶ ἀπετέλει τὸ 1/10 τοῦ κοντόρ, χρυσοῦ βασικοῦ νομίσματος ἰσαξίου πρὸς τὴν λίραν Ἀγγλίας. Ἀπὸ τοῦ 1927 ἐσταθεροποιήθη εἰς τὸ 1/5 τοῦ δολλαρίου τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν, ἡ δὲ σχέσις του πρὸς τὸ κοντὸρ περιωρίσθη εἰς τὸ 1/25 ἀντὶ τοῦ 1/10. Οὕτως ἔχει περιεκτικότητα καθαροῦ χρυσοῦ 0,300933 γραμ., ἰσοδυναμοῦν ἐν ἰσοτιμίᾳ ἀρτίου πρὸς δρχ. σταθ. 15,41. Ι. Α. Β.

Σοῦκρε (Sucre) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βολιβίας εἰς 10° 2′ 45″ Ν. πλάτους καὶ 65° 17′ 11″ Δ. μήκους. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ ὀροπεδίου τῆς ἀνατολικῆς Κορδιλλιέρας τῶν Ἄνδεων, ὕψους 3.100 μ. Κάτ. 30.000. Εἶναι ἡ ἐπίσημος πρωτεύουσα τῆς Βολιβίας. Ἔχει δημόσια κτήρια καὶ ἀξιόλογα ἰδιωτικὰ οἰκήματα. Ἐκτίσθη τῷ 1538 ὑπὸ Ἱσπανῶν, ὀνομασθεῖσα *Λὰ Πλάτα*. Τῷ 1840 μετωνομάσθη εἰς Σοῦκρε πρὸς τιμὴν τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῆς Βολιβίας. Γ. Ι. Β.

—**Σοῦκρε** (Sucre) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πολιτεία τῆς Βενεζουέλας, ἔχουσα ἔκτασιν 11.800 τετρ. χλμ. καὶ 216.476 κατ., περιλαμβάνουσα τὴν χώραν τὴν μεταξὺ τῶν κλιτύων τῶν Κορδιλλιερῶν μέχρι τῆς Καραϊβικῆς θαλάσσης. Πρωτεύουσα *Κουμανά*. Γ. Ι. Β.

Σοῦκρε (Sucre), ***Ἀντώνιος-Ἰωσήφ***. Νοτιοαμερικανὸς στρατηγός, εἷς τῶν σημαντικωτέρων παραγόντων ἐν τῷ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνι (1795—1830). Τυχὼν περιωρισμένης ἐκπαιδεύσεως, κατετάγη ἐνωρίτατα εἰς τὸν στρατόν. Τῷ 1811 ἦτο ὑπολοχαγὸς τῶν δημοκρατικῶν καὶ τῷ 1821 ἔδρασεν ὡς πράκτωρ τοῦ Μπολιβὰρ κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Ἱσπανίας ἐκστρατείαν τούτου. Τῷ 1822 ἐνίκησε τοὺς Ἱσπανοὺς κατὰ τὴν μάχην τῆς Πιτσίντσα καὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1823 μετέβη εἰς Λίμαν, ὡς ἁρμοστὴς τῆς Κολομβίας. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1824, ἀνακηρυχθέντος τοῦ Μπολιβὰρ ὑπάτου ἀρχηγοῦ, διωρίσθη ὁ Σοῦκρε ἀρχιστράτηγος τῶν ἀμερικανικῶν στρατευμάτων. Τῷ 1824 ἐνίκησε τοὺς Ἱσπανοὺς εἰς τὰς μάχας τοῦ Χουνὶν καὶ τοῦ Ἀγιακοῦτσο, ἐξαναγκάσας τοὺς Ἱσπανοὺς νὰ ὑπογράψουν συνθήκην καὶ ἐκκενώσουν τὴν χώραν. Εἶτα ἐβάδισε πρὸς τὸ Ἄνω Περοὺ (νῦν Βολιβίαν) καὶ τὴν 6 Αὐγούστου 1825, συγκαλέσας συνέλευσιν, ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἄνω Περοὺ ἀπὸ τῆς Ἱσπανίας καὶ ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Ἡ θέσις ὅμως αὐτοῦ ἦτο δυσχερής, διότι οἱ ἐγχώριοι ἀρχηγοὶ οὐδόλως ἠνείχοντο νὰ διοικοῦνται ὑπὸ ξένου διὰ τὸν τόπον προσώπου. Ὁ Σοῦκρε, ἰδὼν τὸ ἀδιέξοδον, ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ καὶ τὴν 2 Αὐγούστου 1828 ἀπηύθυνε τὸ σχετικὸν διάγγελμα πρὸς τὸ κογκρέσσον. Μετὰ διετίαν ὅμως ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ συντακτικοῦ κογκρέσσου, τὸ ὁποῖον συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Μπολιβάρ, φρονοῦντος ὅτι ἦτο τὸ μόνον μέσον πρὸς συγκράτησιν τῆς ἑνότητος τῆς Μεγάλης Κολομβίας. Τὸ σχέδιον ὅμως ἀπέτυχε, καὶ ὁ Σοῦκρε, ἐπιστρέφων εἰς Κίτο, ἐδολοφονήθη εἰς τὸ δάσος Μπερουέρος, πλησίον τῆς πόλεως Πάστο τῆς Κολομβίας. Ἐξ αὐτοῦ ἐκλήθησαν ἡ ὁμώνυμος πολιτεία τῆς Βενεζουέλας, ἧς πρωτεύουσα εἶναι ἡ γενέτειρα τοῦ Σοῦκρε, καὶ ἡ νομισματικὴ μονὰς τοῦ Ἰσημερινοῦ. Γ. Ι. Β.

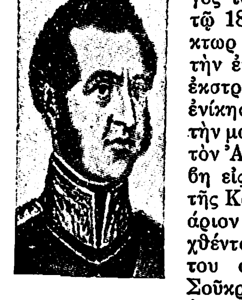

Ἀντώνιος Σοῦκρε.

Σουκρῆ *πασᾶς*. Τοῦρκος στρατηγός, ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον (1912), παραδοθεὶς εἰς τὸν βουλγαροσερβικὸν στρατὸν μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως.

Σουκρίον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, οὕτω μετονομασθὲν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε εἶχε (1920) 272 κατ. καὶ ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κισσάνης (Κεσσάνης) τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Τουρκιστὶ *Σουκροῦ*.

Σουκροῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης (βλ. *Σούκρίον*).

σουκροὺτ (γαλλ. choucroute, γερμ. Sauerkraut). Λεπτότατα κατατμηθὲν λάχανον ὅπερ ἔχει διατηρηθῇ ἐν ἅλμῃ καὶ διὰ γαλακτικῆς ζυμώσεως ἔχει καταστῇ ὄξινον. Χρησιμοποιεῖται ἐλαφρῶς βραζόμενον ὡς προσθήκη εἰς τὸ κρέας καὶ ἄλλα φαγητά. Σ. Γ.

Σούκρων *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον, ποταμὸς καὶ πόλις τῆς νοτίου ἀκτῆς τῆς Ἱσπανίας Ταρρακωνησίας εἰς τὰ σύνορα τῆς χώρας τῶν Κοντεστανῶν καὶ τῶν Ἡδητανῶν (*Στράβ*. Γ, 158. *Πτολεμ*. Β, στ, 14), βορείως τοῦ Ἀρτεμισίου (Cabo San Antonio). Πλησίον τῆς πόλεως ἐνίκησε τὸν Πομπήϊον (76 π. Χ.) ὁ Σερτώριος. Ὁ ποταμὸς εἶναι ὁ σύγχρονος Rio Jucar, ἡ δὲ πόλις καὶ τὸ ἀκρωτήριον ἡ Cullera (πλάτ. 39° 11′ Β., μῆκ. 0° 13′ Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 1320: Cape San Antonio to cape Tortosa). Σ. Ε. Λ.

σοῦλα (ἡ) (Sula) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στεγανοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λαριδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀγγλίας. Τὰ πτηνὰ τοῦ γένους τούτου ἔχουσι κεφαλὴν μᾶλλον μικράν, παρειὰς καὶ λαιμὸν ὑπὸ ἀραιῶν πτερῶν καλυπτόμενα, ράμφος μακρόν, ἰσχυρόν, κωνικὸν καὶ ἐκ τῶν πλαγίων πεπιεσμένον, ὀφθαλμοὺς μικρούς, ρωθωνικὰ τρήματα γραμμοειδῆ, πτέρυγας μακρὰς καὶ πόδας μετρίως μακρούς, ἰσχυροὺς καὶ πτερωτοὺς καὶ δακτύλους ἡνωμένους διὰ δερματοπτυχῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σοῦλα ἡ λευκὴ* (Sula alba), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ παράλια τῆς Σκωτίας. Κολυμβᾷ ἐπιτηδείως καὶ τρέφεται κυρίως ἐξ ἰχθύων. Δ.Ν.Π.

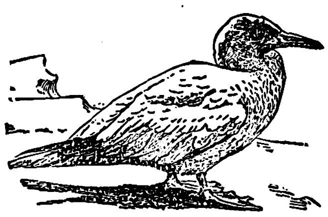

Σοῦλα ἡ λευκή.

— *[Παλαιοζ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν πτηνῶν τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου ὑποδιαπλάσως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Rouzon ὡς καὶ ἐντὸς τῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸν νομὸν Alliez τῆς Γαλλίας καὶ εἰς τὴν Βόρειον Καρολίναν. Γ. Κ. Γ.

Σούλα (Sula) *[Γεωγρ.]*. Σύμπλεγμα νήσων τῶν ὀλλανδικῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ἐξ ὧν μεγαλύτεραι εἶναι αἱ: *Ταλιαμπού, Μάνγκολα* καὶ *Σούλα Μπέζι*. Κατοικοῦνται ὑπὸ 16.458 ἰθαγενῶν κατοίκων, ἀνηκόντων εἰς τὴν φυλὴν τῶν Μαλαίων καὶ ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἁλιείαν. Θ. Κ.

Σουλὰ *[Γεωγρ.]*. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Δνειπέρου ἐν Οὐκρανίᾳ. Πηγάζει πρὸς τὰ ΒΔ. τοῦ Χαρκόβου, ρέει σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὸν Δνείπερον, μεθ' οὗ συμβάλλει παρὰ τὸ Γκαντὶσκ καὶ ἔχει μῆκος 405 χλμ. — Π.

Σουλαβὶ (Soulavie), ***Ἰωάννης - Λουδοβῖκος***. Γάλλος φυσικός, διπλωμάτης καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Λαρζαντιὲρ τῷ 1752 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1813. Τῷ 1776 ἐχειροτονήθη ἱερεύς, τῷ 1780—1784 ἐλθὼν εἰς Παρισίους ἐδημοσίευσε τὴν «Φυσικὴν Ἱστορίαν τῆς Νοτίου Γαλλίας» εἰς ὀκτὼ τόμους, τῷ δὲ 1781 τὰ ὑπομνήματά του ἐπὶ τοῦ «Ἔργου τοῦ Ἅμιλτον». Τῷ 1786 ἐξέδωκεν ὑπόμνημά του ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ φυσικαὶ τάξεις τῶν ὀρυκτῶν». Ἐν τῷ μεταξύ, ἀντλῶν ἐκ τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἀρχείων, προέβη εἰς σειρὰν δημοσιεύσεων, ἀναφερομένων κυρίως εἰς τὰ σκανδαλώδη χρονικὰ τῆς ἐποχῆς του. Τῷ 1787 ὠνομάσθη ἱερεὺς ἐν Σὲτ-Βὰν (Νορμανδία), τῷ δὲ 1788 γενικὸς τοποτηρητὴς τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Σαλὸν-σὺρ-Μάρν. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἠσχολήθη μὲ τὰς ἐκλογὰς τῆς συνελεύσεως τῶν Γενικῶν τάξεων, περὶ ὧν ἐδημοσίευσεν ὁλόκληρον τόμον ὑπομνημάτων. Τῷ 1792 (12 Σεπτεμβρίου) ὁ Σουλαβὶ πρῶτος προέτεινεν εἰς τὴν Λέσχην τῶν Ἰακωβίνων τὴν κατάργησιν τῆς μοναρχίας, καὶ πρῶτος εἰσηγήθη εἰς τὸν Κολλὸ-ντ' Ἑρμπουὰ νὰ προβῇ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Συμβατικῆς εἰς τὴν πρότασιν, κατόπιν τῆς ὁποίας ἐγκαθιδρύθη ἡ δημοκρατία. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα παρέσχε πλεῖστα δείγματα ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς νέας καταστάσεως, ἐγκαταλείψας μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸ ράσον καὶ νυμφευθείς. Ἡ ζωή του ἐκτὸς τῶν ἄλλων παρουσιάζει καὶ τὸ μοναδικὸν φαινόμενον νὰ νυμφευθῇ τετράκις τὴν αὐτὴν γυναῖκα. Μετὰ τὴν 10 Αὐγούστου 1792 ἐπεφορτίσθη, ὅπως προβῇ εἰς τὴν ἀπογραφὴν τῶν ἀρχείων τοῦ βασιλέως ἐν Βερσαλλίαις καὶ Παρισίοις. Συγχρόνως ὠνομάσθη πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐν Κοπεγχάγῃ, ἀλλὰ δὲν μετέβη εἰς τὴν θέσιν του, ἀρκεσθεὶς νὰ παρακολουθήσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ Λεμπρὲν διεξαγομένας διαπραγματεύσεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς οὐδετερότητος τῆς Δανίας. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1793 ὠνομάσθη πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐν Γενεύῃ, ὢν ὅμως λίαν εὐφάντατος καὶ διαβλέπων πανταχοῦ κινδύνους καὶ συνωμοσίας ἠνάγκασε, λόγῳ τῶν ἀλλεπαλλήλων διαβημάτων του, τὴν κυβέρνησιν τῆς Γενεύης νὰ ζητήσῃ τὴν ἀνάκλησίν του. Παρὰ ταῦτα, χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ροβεσπιέρρου, ἡ ἀνάκλησίς του δὲν ἐπραγματοποιήθη. Μετὰ τὴν 9 Θερμιδώρ, συλληφθεὶς ἐν Γενεύῃ ὡδηγήθη εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐνεκλείσθη ἐπί τινα χρόνον εἰς τὰς φυλακάς. Ἀνακτήσας τὴν ἐλευθερίαν του ἠσχολήθη ἐκ νέου μὲ τὴν διπλωματίαν καὶ τὴν συγγραφὴν ἱστορικῶν ἔργων. Ἀντλῶν ἐκ τοῦ μυστικοῦ ἀρχείου τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ', ὅπερ εἶχεν εἰς τὴν κατοχήν του, ὑπέβαλε πρὸς τὸ Διευθυντήριον ὑπομνήματα ἐφ' ὅλων τῶν μεγάλων ζητημάτων. Τῷ 1796 διεξήγαγε διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ἐν Παρισίοις Πρώσσου πρεσβευτοῦ Σαντὸζ-Ρολλὲν ἐπὶ τῶν γαλλοπρωσσικῶν ζητημάτων, εἶτα δὲ ἠσχολήθη μὲ τὴν γαλλορρωσικὴν προσέγγισιν. Ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας διετήρησε τὴν θέσιν του ὡς ἐπισήμου συμβούλου. Τῷ 1806 συνέγραψε τὸ mea culpa τῆς φιλοπρωσσικῆς πολιτικῆς του. Ἀργότερον ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ναπολέοντα ἀντίγραφον τοῦ σχεδίου περὶ ἐκστρατείας εἰς Ἀγγλίαν, ὅπερ ὁ καρδινάλιος τῆς Ὑόρκης εἶχεν ὑποβάλει εἰς τὸν Λουδοβῖκον ΙΕ', διαρκοῦντος τοῦ ἑπταετοῦς πολέμου. Τῷ 1809 ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν Καμπασερὲς ὅτι κατεῖχε πλουσίαν συλλογὴν δοκουμέντων ἐκ τοῦ μυστικοῦ ἀρχείου τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ', τῷ δὲ 1810 προέβη δι' ἐπιστολῆς του πρὸς αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα εἰς νέαν διαβεβαίωσιν περὶ τούτου. Τῷ 1811 ὁ δοὺξ τοῦ Μπασσάνο (Μαρὲ) προέβη, ἐντολῇ τοῦ Ναπολέοντος, εἰς κατάσχεσιν τῶν ἐγγράφων του, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὅμως δὲν εὑρέθησαν τὰ περίφημα ἀρχεῖα. Ὁ Σουλαβὶ ἀπέθανε τῷ 1813, ἀφοῦ πρότερον συνεφιλιώθη μὲ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐνομιμοποίησε τὸν γάμον του. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ἔγγραφά του παρελήφθησαν ὑπὸ τοῦ κράτους, φυλάσσονται δὲ σήμερον εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν του ἔργων κυριώτερα εἶναι: «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ρισελιὲ» (1790—1792, 2 τόμοι), «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Σαὶν-Σιμὸν» (1791, 13 τόμοι), «Ἀπομνημονεύματα τοῦ δουκὸς ντ' Αἰγκιγιὸν» (1790), «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Μωρεπὰ» (1791—1792), «Περὶ τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ'» (1792), «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'» (1801, 6 τόμοι), «Ἱστορία τῆς παρακμῆς τῆς γαλλικῆς μοναρχίας» (1802, 3 τόμοι), «Ἀνέκδοτα ἀποσπάσματα ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'», «Λουδοβῖκος ΙΕ' καὶ Λουδοβῖκος ΣΤ'» (1809, 2 τόμοι) κ.λ.π. Γ. Α. Κ.

σουλαμεία (ἡ) (Soulameia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυγαλιδῶν*, περιλαμβάνον δενδρύλλια ἀπαντῶντα εἰς τὰς Μολούκας νήσους καὶ τὴν Ὠκεανίαν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σουλαμεία ἡ πικρὰ* (Soulameia amara). Αὕτη εἶναι δενδρύλλιον μὲ φλοιὸν τεφρόχρουν, φύλλα ἐναλλασσόμενα, κολπωτά, μεγάλα, μαλακὰ καὶ κατὰ θυσάνους ἀναφαινόμενα ἀπὸ τῆς κορυφῆς κοινοῦ μίσχου. Τὰ ἄνθη εἶναι μικρότατα καὶ κατὰ βότρυς διατεταγμένα. Ὁ καρπὸς εἶναι κάψα πεπιεσμένη, σχεδὸν ἐπίπεδος, καὶ διαιρεῖται εἰς δύο λοβούς, ὧν ἕκαστος φέρει πολυάριθμα σπέρματα. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Μολούκας νήσους. Δ. Ν. Π.

Σουλαμῖτις. Ὄνομα τῆς ἐν τῷ «Ἄσματι τῶν Ἀσμάτων» μνημονευομένης καὶ διὰ τὸ κάλλος της ὑμνουμένης νύμφης. Τὸ ὄνομα τοῦτο σχετίζεται πιθανῶς πρὸς τὸ Schelomo (Σολομών), ὡς θηλυκὸν αὐτοῦ. Κατ' ἄλλην ἐκδοχήν, ἀπίθανον, πρόκειται περὶ τῆς *Ἀβισάγ*, τῆς καταγομένης ἐκ Σουνάμ, ἢ περὶ ἄλλης τινὸς γυναικὸς *Σουναμίτιδος*. Σημειωτέον ὅτι ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο' φέρεται *Σουναμῖτις* ἀντὶ *Σουλαμῖτις*. Π. Ι. Μ.

σουλαντίζω· ἰδιωματ., καταβρέχω, ποτίζω.

σουλάντισμα (τό)· ἰδιωματ., πότισμα.

σουλαντιστήρι (τό)· ἰδιωματ., τὸ ποτιστήρι.

Σουλάροι *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ κοινότητος *Ἰλλάροι* (βλ. λ.).

Σουλαρὺ (Soulary), ***Ἰωσηφῖνος***. Γάλλος ποιητὴς (1815—1891). Διετέλεσε νομαρχιακὸς ὑπάλληλος ἐν Λυών. Τῷ 1840 ἐδημοσίευσε τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Ἀνάμεσα στοὺς κάμπους», τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν δύο ἕτεραι: «Αἱ πέντε χορδαὶ τῆς λύρας» καὶ τὰ «Ἐφήμερα». Ἀλλὰ τὰ ποιήματα ἅτινα τὸν κατέστησαν γνωστὸν καὶ ἐπέσυραν τὴν προσοχὴν τῶν κριτικῶν τῆς ἐποχῆς του, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Σαὶντ-Μπέβ, ἦσαν τὰ «Εὔθυμα σονέττα» (1858), διακρινόμενα τόσον διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ αἰσθήματος, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀρτιότητα τῆς μορφῆς. Αἱ ἐπακολουθήσασαι ποιητικαὶ συλλογαί: «Μικραὶ εἰκόνες», «Σονέττα καὶ ποιήματα», ὡς καὶ τὰ πατριωτικὰ ᾄσματα, ἅτινα ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, ἔσχον μικροτέραν ἐπιτυχίαν. Τέλος ἐδημοσίευσε τὰ «Εἰρωνικὰ τραγούδια» (1877), δύο κωμῳδίας καὶ τὸ πεζὸν «Περίπατος γύρω ἀπὸ ἕνα συρτάρι» (1886). Ὁ Σουλαρύ, καίτοι δὲν εἶναι ποιητὴς μεγάλης πνοῆς, ἐν τούτοις διεκρίθη διὰ τὴν ἁβρότητα τῆς σκέψεώς του καὶ τὴν τεχνικὴν πληρότητα τῶν ποιημάτων του. Λ. Κ.

Σουλαφὰτ (Sulaphat) *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς γ Λύρας. Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι μεγέθους 3,30 καὶ φασματικοῦ τύπου Aop (βλ. *Λύρα*). Σ. Π.

σουλβανίτης (ὁ) (Sulvanit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοάλας τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ βαναδίου, Cu_3VS_4. Κρυσταλλοῦται πιθανώτατα εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα, ἔχει σκληρότητα 3 ½, εἰδικὸν βάρος 3,99 - 4,03, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα βρονζοκίτρινον ἀνοικτόν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰ μεταλλεῖα χαλκοῦ τοῦ Burra-Burra εἰς τὴν νότιον Αὐστραλίαν. Γ. Β.

Digitized by Google

Σουλεϊμάν' βλ. λ. *Σουλεϋμάν.*

Σουλεϊμάναγα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἠλείας (βλ. *Μυρσίνη*).

Σουλεϊμανία (Suleimanje) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ νοτίου Κουρδιστὰν (ἱδρυθεῖσα τῷ 1788) ἐν τῷ βιλαετίῳ Μοσούλης τοῦ ὑπὸ ἀγγλικὴν διοίκησιν κράτους τοῦ Ἰρὰκ (Μεσοποταμίας). Κάτ. 30.000 (1920). Ἔχει ἐξαγωγὴν ὀπωρικῶν, ξυλείας, εἰδῶν ἐξ ὀπτῆς γῆς, ἐλαστικοῦ κόμμεως καὶ καπνοῦ. Θ. Κ.

Σουλεϊμανιὲ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν μετονομασθὲν *Ἐκκλησοχώρι* καὶ ὑπαχθὲν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Περιστάσεως τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Κάτ. (1920) 336.

Σουλέκιοϊ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν μετονομασθὲν *Καλαθοχώρι* καὶ ὑπαχθὲν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Κάτ. (1920) 105.

Σουλεμὲζ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Λαρίσης (βλ. *Καλὸ Νερό*).

Σουλὲ-Μπαλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (βλ. *Σούλι*).

Σουλέμπεη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος (βλ. *Παναγίτσα*).

Σούλεμπουργκ (Schulemburg), ***Βέρνερ** φὸν* —. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1881. Ἔγραψε μυθιστορήματα: «Στεχινέλλι» (1911), τὴν τριλογίαν «Ἀμβοῦργον» (1912—1916), «Μαλατέστα» (1923), διάφορα διηγήματα, ποιήματα καὶ θεατρικὰ ἔργα, πρὸς τούτοις μονογραφίας περὶ Δάντου, Μπούρκχαρτ κλπ. Ἀπὸ τοῦ 1928 ἐκδίδει τὸ περιοδικὸν «Ἰταλία». Γ. Ι. Β.

—**Σούλεμπουργκ** (Schulemburg), ***Ἰωάννης-Ματθαῖος,** κομις φὸν* —. Γερμανὸς στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1661 καὶ ἀποθανὼν εἰς Βερώναν τῆς Ἰταλίας τῷ 1747. Ἐπολέμησε κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Δανίας καὶ τῷ 1679 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πολωνίας. Διεκρίθη τότε κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μολδαυΐας καὶ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Καρόλου ΙΒ´ εἰς τὴν Λιβονίαν, ὅτε καὶ διέσωσε τὸν σαξονικὸν στρατὸν μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Ρίγας (19 Ἰουλίου 1700). Διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου-Αὐγούστου ἀρχηγὸς τῶν σαξονικῶν δυνάμεων εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐματαίωσεν ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις τοῦ Καρόλου ΙΒ´. Τῷ 1708 διωρίσθη ἀρχηγὸς 9 000 ἀνδρῶν, οὓς ὁ Φρειδερῖκος-Αὔγουστος ἐμίσθωσεν εἰς τοὺς Ὀλλανδούς, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Γαλλίας, κατέλαβε τὸ Τουρναὶ καὶ παρευρέθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαλπλακέ, ἐπιδείξας δεξιότητα καὶ ἀνδρείαν. Τῷ 1711 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Βενετίας ὡς γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων τῆς δημοκρατίας. Κατὰ τὸν μεταξὺ Ἑνετίας καὶ Τουρκίας πόλεμον (1715), ὁ Σούλεμπουργκ ὑπερήσπισε τὴν Κέρκυραν κατὰ τῆς ἀποβάσεως τῶν Τούρκων (5 Ἰουνίου 1716). Οἱ πολιορκηταὶ πανικόβλητοι ἐτράπησαν εἰς φυγήν, ἐγκαταλείψαντες τὰ πυροβόλα καὶ τὰς ἀποσκευάς των. Τὸ αὐτὸ ἔτος, εὐγνωμονοῦσα ἡ Ἑνετία ἀνήγειρεν ἀνδριάντα τοῦ Σούλεμπουργκ ἐν Κερκύρᾳ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του μνημεῖον ἐν τῷ ἐν Βερώνῃ ναυπηγείῳ. Προσωπογραφία του μικρογραφεῖσα ὑπὸ Π. Δοξαρᾶ σῴζεται ἐν τῷ Ἱστορικῷ καὶ Ἐθνολογικῷ Μουσείῳ. Β. Γ. Μ.

Σουλὲ-ὀγλοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (βλ. λ. *Ἀσβεστοχώριον*).

Σοῦλες *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου τῆς Δωρίδος *Εὐπάλιον* (βλ. λ.).

Σουλέτσιον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κυπάρισσος* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης.

Σουλεϋμάν. Ἀραβικὸν (καὶ περσικὸν καὶ τουρκικὸν) ὄνομα τοῦ Σολομῶντος.

—**Σουλεϋμάν.** Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ὀσμανίδου σουλτάνου τῆς Τουρκίας Βαγιαζὶτ τοῦ Α´, ἀνακηρυχθεὶς σουλτᾶνος ἐν Ἀδριανουπόλει μετὰ τὴν ἐν Ἀγκύρᾳ νίκην τοῦ Ταμερλάνου κατὰ τῶν Τούρκων (1402), καθ' ἣν συνελήφθη αἰχμάλωτος ὁ Βαγιαζίτ, ἀποθανὼν μετά τινας μῆνας. Κατὰ τὸν μεταξὺ τῶν ἄλλων δύο υἱῶν τοῦ Βαγιαζίτ, τοῦ Μωάμεθ καὶ τοῦ Μουσᾶ, ἐμφύλιον πόλεμον, ὁ Σουλεϋμὰν ἔμεινεν οὐδέτερος, νομίσας ὅτι ἐξησφαλίσθη αὐτὸς εἰς τὸν θρόνον διὰ συμμαχίας μετὰ τοῦ Μανουὴλ τοῦ Β´ τοῦ Παλαιολόγου. Ὅταν ὅμως ἐν Ἀνατολῇ ἤγειρε κεφαλὴν καὶ ὁ ἐκ τῶν μικρῶν Τούρκων δυναστῶν Δζουνεΐτ, καταλαβὼν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἀϊδινίου, ὁ Σουλεϋμάν, διαβὰς τὸν Ἑλλήσποντον, διῆλθεν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν ἐπὶ κεφαλῆς 25.000 ἀνδρῶν, κατέλαβε δὲ τὴν Προῦσαν καὶ τὴν Ἄγκυραν. Πρὸς ἀντιπερισπασμὸν ὁ Μουσᾶ διῆλθεν εἰς Εὐρώπην καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βλαχίας προσεπάθησε νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλ' ἐνικήθη. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ Σουλεϋμάν, ἐγκατασταθεὶς πάλιν ἐν Ἀδριανουπόλει, παρεδόθη εἰς τὴν κραιπάλην, τέλος δὲ ἐδολοφονήθη ὑπό τινος τῶν τοξοτῶν του (1410). Ὁ Σουλεϋμὰν οὗτος δὲν καταλέγεται μεταξὺ τῶν ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένων σουλτάνων τῆς Τουρκίας. Ν. Μ.

Σουλεϋμὰν ὁ Α´ (ὁ ἐπιλεγόμενος *Κανουνὶ* =Νομοθέτης, ὑπὸ δὲ τῶν Γάλλων *Μέγας* ἢ *Μεγαλοπρεπής*). Δέκατος Ὀσμανίδης σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας, ἥτις ἐπὶ τῆς μακρᾶς βασιλείας του ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀκμῆς καὶ δόξης, εἰσελθοῦσα ἀπὸ τοῦ θανάτου του εἰς τὴν ὁδὸν τῆς παρακμῆς. Ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ι´ αἰῶνος τῆς Ἐγίρας (900, ἤτοι 1494). Διεδέχθη τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1520 τὸν πατέρα του Σελὶμ τὸν Α´, οὗτινος ἦτο μονογενὴς υἱός, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ Μαγνησίας, ὅπου ὑπηρέτει ὡς διοικητής. Κατὰ τὴν ἀνάρρησίν του ὁ χριστιανικὸς κόσμος τῆς Εὐρώπης ἐνόμισεν ὅτι τὸν τρομερὸν πατέρα του, ὃν ἀπεκάλουν λέοντα, διεδέχθη ἄκακον ἀρνίον. Ἀλλ' ὁ Σουλεϋμάν, εὑρὼν τὴν Τουρκίαν ἐσωτερικῶς σχεδὸν ἥσυχον καὶ ἱκανῶς ἐκταθεῖσαν πρὸς Α., ἐστράφη, μετὰ τὴν καταστολὴν μικρᾶς ἀνταρσίας τοῦ διοικητοῦ Δαμασκοῦ, πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας. Κηρύξας τῷ 1521 τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Λουδοβίκου, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ, ἐπολιόρκησε καὶ ἐκυρίευσε τὸ Βελιγράδιον (29 Αὐγούστου 1521). Τὸ ἐπιὸν ἔτος ὁ Σουλεϋμὰν ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ρόδου. Διέταξεν ὅθεν τὸν δεύτερον βεζύρην του, Μουσταφᾶ πασᾶν, νὰ ἐκπλεύσῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως (Ἰούνιος 1522) κατὰ τῆς νήσου ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἀποτελουμένου ἐκ 300 πλοίων μετὰ 10.000 στρατοῦ. ἐνῷ συγχρόνως καὶ πεζικὸς στρατὸς ἐξ 100.000 ἀνδρῶν ἡτοιμάζετο ἐν Χρυσουπόλει, ὅπως μὲ ἀρχηγὸν τὸν σουλτᾶνον ἐκκινήσῃ διὰ ξηρᾶς πρὸς τὰ ἀπέναντι τῆς Ρόδου μικρασιατικὰ παράλια. Ὁ Σουλεϋμὰν ἐπεχείρησε τὴν ἐκστρατείαν ταύτην καθ' ἣν στιγμὴν ὁ χριστιανικὸς κόσμος τῆς Εὐρώπης, ὢν ἀπησχολημένος μὲ ἄλλας ὑποθέσεις (πόλεμοι Καρόλου τοῦ Ε´ κατὰ Φραγκίσκου τοῦ Α´), δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς ἱππότας τῆς Ρόδου τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν ὑπέσχετο ἀπὸ πολλοῦ ὁ πάπας Λέων ὁ Ι´ καὶ προσεπάθει ἤδη νὰ ἐπιτύχῃ Ἀδριανὸς ὁ ΣΤ´. Μόνον ἡ Βενετία, φοβουμένη μήπως ἡ τουρκικὴ ἐκστρατεία ἐστρέφετο κατὰ τῆς Κύπρου, τότε κτήσεως βενετικῆς, ἀπέστειλεν ἰσχυρὸν στόλον εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα ὑπὸ τὸν γενικὸν καπιτᾶνον τῆς θαλάσσης Δομένικον Τρεβιζάνο, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ προστατεύσῃ τὸν λιμένα τῆς Ἀμμοχώστου, μείνῃ ὅμως οὐδέτερος, ἂν ἀντελαμβάνετο ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἄλλους σκοπούς. Πράγματι δὲ ὁ Τρεβιζάνο ἔμεινεν ἄπρακτος παρὰ τὴν Μαλέαν, ἐπανέκαμψε δὲ εἰς Βενετίαν εὐθὺς ὡς ἀντελήφθη ὅτι ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν Τούρκων ἦτο ἡ Ρόδος. Ἡ πολιορκία τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου τῆς Ρόδου ἤρχισε μόλις τὴν 7ην Αὐγούστου, ὅταν ὁ σουλτᾶνος, καταλαβὼν τὸν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι μικρασιατικῆς παραλίας Μαρμαρᾶν, διεπεραιώθη εἰς τὴν νῆσον καὶ ἔστησε τὴν σκηνήν του ἐπὶ τοῦ ἀνατολικῶς τῆς πόλεως λόφου. Μετὰ τὰς πρώτας ἀνεπιτυχεῖς ἐφόδους, καθ' ἃς οἱ Τοῦρκοι ἀπεκρούσθησαν μετὰ μεγίστων ἀπωλειῶν, ἡ πολιορκία ἐξηκολούθησε στενοτάτη ἐπὶ τρεῖς ἀκόμη μῆνας. Τὴν 10ην Δεκεμβρίου ὁ Σουλεϋμὰν ἐπρότεινεν εἰς τοὺς ἱππότας νὰ παραδοθοῦν ὑπὸ εὐνοϊκοὺς δι' αὐτοὺς ὅρους. Μετὰ τὴν πρώτην ἄρνησιν καὶ νέαν ἔφοδον τῶν Τούρκων, ὁ κυβερνήτης τῶν ἱπποτῶν Γάλλος Villers de l' Ile-Adam ὑπέγραψε, τῇ 21 Δεκεμβρίου, τὴν συνθηκολόγησιν, καθ' ἣν οἱ μὲν ἱππόται καὶ ὅσοι ἤθελον ἐκ τῶν κατοίκων θὰ ἀπήρχοντο μετὰ τῶν ὅπλων καὶ περιουσιῶν των, οἱ δὲ ἐν τῇ νήσῳ μένοντες θ' ἀπέλαυον πενταετοῦς ἀσυδοσίας καὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς διὰ τὸν γενιτσαρικὸν στρατὸν στρατολογίας. Λέγεται ὅτι ὁ σουλτᾶνος ἤθελε νὰ τηρήσῃ τοὺς ὅρους τῆς συμφωνίας ταύτης· ἀλλὰ πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν ὑπογραφὴν ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον 15 000 ἀτίθασοι γενίτσαροι, οἵτινες εἰσορμήσαντες εἰς τὴν πόλιν ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λεηλασίαν, εἰς τὴν βεβήλωσιν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ εἰς παντὸς εἴδους ὠμότητας. Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1523 ὁ Villers ἀπῆλθε μετὰ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν ἱπποτῶν εἰς Κρήτην. Ἡ κατάκτησις τῆς Ρόδου ἐστοίχισεν εἰς τοὺς Τούρκους ἀπωλείας 100.000 ἀνδρῶν. Μετὰ τῆς Ρόδου περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Τούρκων καὶ αἱ ἄλλαι νῆσοι τῆς Δωδεκανήσου ἄνευ ἀντιστάσεως, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας φρούριον τοῦ Μπουδρούμ.

Μετὰ τρία ἔτη ὁ Σουλεϋμάν, τεθεὶς πάλιν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Οὐγγαρίας. Διαβὰς ἐκ Βελιγραδίου τὸν Δούναβιν κατέκτησε τὸ Πετροβαραδῖνον καὶ τὸ Ἔσεκ, μεθ' ὅ, συνάψας μετὰ τῶν Οὔγγρων μεγάλην μάχην εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μόχατς, ἐνίκησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος. Ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ὁ Β´ καὶ πολλοὶ τῶν Οὔγγρων εὐγενῶν ἔπεσον κατὰ τὴν μάχην ταύτην, μεθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὴν Βουδαπέστην καὶ διώρισαν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας τὸν Ἰωάννην Ζαπόλυα (1528). Ἀλλὰ τὸ στέμμα τῆς Οὐγγαρίας διεξεδίκει καὶ ὁ ἀρχιδοὺξ Φερδινάνδος, ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ε´, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ Σουλεϋμὰν ἤρχετο εἰς ἄμεσον σύγκρουσιν μετὰ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Αὐστριακῶν.

Ὁ Φερδινάνδος ἀνέκτησε τὴν Βουδαπέστην, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, βοηθοῦντος καὶ τοῦ Ζαπόλυα, ἐνίκησαν τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ καταλαβόντες ἐκ νέου τὴν Βουδαπέστην ἐγκατέστησαν πάλιν τὸν Ζαπόλυα (1529), μεθ' ὃ ἐβάδισαν κατὰ τῆς Βιέννης, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπολιόρκησαν. Συνεπείᾳ ὅμως τῆς γενναίας ἀντιστάσεως τῶν Αὐστριακῶν ἠναγκάσθησαν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν (14 Ὀκτωβρίου 1529). Τῷ 1533 συνωμολογήθη εἰρήνη καὶ τότε ὁ Σουλεϋμὰν ἐστράφη κατὰ τῆς Περσίας καὶ φθάσας τῷ 1534 εἰς Βαγδάτην ἐκυρίευσεν ὁλόκληρον τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν κατεχομένην Ἀρμενίαν, ἐνῷ συγχρόνως ὁ τουρκικὸς στόλος, νικῶν τοὺς Βενετούς, Ἱσπανοὺς καὶ Αὐστριακούς, ἐκυρίευσε τὸ Ἀλγέριον, τὴν Σῦρον, τὴν Τῆνον καὶ ἄλλας νήσους, ἀλλ' ἀπεικύγχανε κατὰ τῆς Κερκύρας. Τῷ 1539 νέος πόλεμος κηρύσσεται κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, διεκδικούντων τὸ οὐγγρικὸν στέμμα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζαπόλυα, τὸν υἱὸν τοῦ ὁποίου, Ἰωάννην Σιγισμόνδον, ὑπεστήριζον οἱ Τοῦρκοι. Τῷ 1541 ὁ Σουλεϋμὰν ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῆς Βουδαπέστης. Ὁ νεαρὸς Οὔγγρος πρίγκιψ ἤχθη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ σουλτάνου, ἐνῷ ἡ μήτηρ του, Ἰσαβέλλα, διετάσσετο νὰ ἐκκενώσῃ τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα· ὁ σουλτᾶνος ὑπέσχετο ὅτι θὰ κρατήσῃ τὴν Βουδαπέστην μόνον κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ Ἰωάννου. Τὴν 2 Σεπτεμβρίου ὁ Σουλεϋμὰν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἐνῷ ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Τῷ 1542 ὑπεγράφη συνθήκη συμμαχίας μεταξὺ τοῦ Σουλεϋμὰν καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου τοῦ Α´, ζητοῦντος νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς ἐν Εὐρώπῃ ἐπικρατήσεως του Γερμανοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1543 οἱ Τοῦρκοι ὑπὸ τὸν Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσαν καὶ οἱ Γάλλοι ὑπὸ τὸν δοῦκα τοῦ Enghien ἐπολιόρκησαν τὴν Νίκαιαν, ἥτις παραδοθεῖσα, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως, ἐσώθη ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Δόρια. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Σουλεϋμάν, συνεχίζων τὸν πόλεμον ἐν Οὐγγαρίᾳ, ἐκυρίευσε τὸ Γκρὰν καὶ ἄλλας ὀχυρὰς πόλεις, μετατρέπων ὅλας τὰς ἐκκλησίας εἰς τζαμία. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Οὐγγαρίας ἔγινε πλέον τουρκικὴ ἐπαρχία, διαιρεθεῖσα εἰς δώδεκα σαντζάκια. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως (19 Ἰουνίου 1547) οἱ Αὐστριακοὶ ἀνεγνώρισαν τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν καὶ ἐδέχοντο νὰ πληρώνουν εἰς τοὺς Τούρκους φόρους 30.000 δουκάτων κατ' ἔτος. Μείνας πάλιν ἐλεύθερος ἐκ δυσμῶν ὁ Σουλεϋμὰν ἐστράφη πάλιν κατὰ τῆς Περσίας, ἐκυρίευσε τὸ Ἐρζεροὺμ (16 Αὐγούστου 1548) καὶ κατέκτησε τὴν Ἀρμενίαν καὶ Γεωργίαν. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ μόλις τῇ 29ῃ Μαΐου 1555 ὑπεγράφη ἡ πρώτη μεταξὺ σουλτάνου καὶ σάχου εἰρήνη ἐν Ἀμασείᾳ. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀρχίσει πάλιν ἀπὸ τοῦ 1551 ὁ πόλεμος ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ μόλις τῷ 1562 ὑπεγράφη εἰρήνη ἐν Πράγᾳ. Τῷ 1566 οἱ Τοῦρκοι ἐπανέλαβον τὰς ἐχθροπραξίας κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, ὅπως ἀποζημιωθοῦν διὰ τὴν ἐναντίον τῆς Μάλτας ἀποτυχίαν των (Μάϊος—Σεπτέμβριος 1565). Ὁ Σουλεϋμάν, ἑβδομηκοντούτης τότε, ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1566 διηύθυνε τὴν πολιορκίαν τοῦ Σίγκετβαρ, ὅτε, τὴν 5ην Σεπτεμβρίου, ἑτοιμάζων τὴν ὁριστικὴν ἔφοδον, ἀπέθανεν αἰφνιδίως. Ὁ θάνατός του ἐτηρήθη μυστικὸς ἀπὸ τὸν στρατὸν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ὅτε ἔπεσε τὸ φρούριον.

Ἡ βασιλεία Σουλεϋμὰν τοῦ Α´ ἐσημείωσε τὸ ζενὶθ τῆς δυνάμεως τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου του αὕτη ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν συνόρων τῆς Γερμανίας μέχρι Περσίας. Ὁ Εὔξεινος ἦτο τουρκικὴ λίμνη. Μόνον οἱ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας Κιρκάσιοι ἔμενον ἀκόμη ἀνεξάρτητοι. Πρὸς ΝΑ. οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἐκταθῆ μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἐνῷ ἐν Ἑλλάδι εἶχον ἐκδιώξει τοὺς Βενετοὺς ἐκ Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ κατεῖχον τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς μέχρι Δαλματίας. Ἐν τῇ Μεσογείῳ παρέμενον ὡς ἀκροπόλεις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ Κρήτη καὶ ἡ Μάλτα, ἀλλὰ πρὸς νότον ἡ τουρκικὴ δύναμις εἶχεν ἐκταθῆ εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν βορείαν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς. Τοῦρκοι ναυτικοὶ ἐξέτειναν τὴν ἐπιρροὴν τῆς Τουρκίας μέχρι τῶν νοτίων παραλίων τῆς Ἀραβίας καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, ἐλθόντες εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Πορτογάλους.

Ἐπὶ Σουλεϋμὰν συνήφθησαν αἱ πρῶται ἐπίσημοι διπλωματικαὶ σχέσεις τῆς Τουρκίας μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1535 ὁ Jean de La Forêt, μέλος τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν τῆς Ἱερουσαλήμ, ὑπέγραψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν πρώτην μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας συνθήκην ἢ διομολόγησιν (Capitulation), διὰ τῆς ὁποίας παρεχωρεῖτο εἰς τοὺς Γάλλους καὶ εἰς ἄλλους ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας Φράγκους τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκατα-

Digitized by Google

στάσεως, ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας μετὰ διαφόρων προνομίων ἀσυδοσίας καὶ ἑτεροδικίας.

Εἰς τὸν Σουλεϋμὰν ὀφείλεται σειρὰ νομοθετικῶν ἔργων, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἐν τῇ τουρκικῇ ἱστορίᾳ τὸ ἐπίθετον τοῦ Νομοθέτου. Μετερρύθμισε τοὺς ἐπὶ τῶν προηγουμένων σουλτάνων εἰσαχθέντας νόμους, προσαρμόσας αὐτοὺς πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Σουλεϋμὰν περιγράφεται τόσον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν συγχρόνων του Εὐρωπαίων χρονογράφων, ὡς ἡγεμὼν χαρακτῆρος γενναίου, δικαιώσας τὸ εἰς αὐτὸν δοθὲν ἐπίθετον τοῦ Μεγαλοπρεποῦς. Ἀλλ' εἰς τὸν οἰκογενειακόν του βίον τοὐλάχιστον πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἄξιος τοῦ τίτλου τούτου. Τὸ πρὸς τὴν διάσημον σουλτάναν Ρωξελάνην (Χουρρὲμ) πάθος του, καταστήσαν αὐτὸν ὑποχείριον τῶν ῥαδιουργιῶν της, ὤθησεν αὐτὸν οὐχὶ μόνον εἰς τὴν θανάτωσιν τοῦ Ἕλληνος τὴν καταγωγὴν μεγάλου βεζύρου καὶ γαμβροῦ του Ἰμπραχὶμ πασᾶ, ὡς καὶ τοῦ ἄλλου βεζύρου, τοῦ Ἀχμὲτ πασᾶ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀνοσιούργημα τῆς παιδοκτονίας. Ὁ υἱός του Μουσταφᾶς, σουλτανόπαις δημοφιλής, ἐδολοφονήθη τῷ 1553 μεθ' ἑνὸς ἐπιμαζίου ἀκόμη τέκνου του παρὰ τὴν σουλτανικὴν σκηνὴν ἐν Ποντοηρακλείᾳ. Ἄλλος υἱός του, ὁ Βαγιαζίτ, ἐφονεύθη μετὰ τῶν τεσσάρων υἱῶν του τῷ 1561 ἐν Τεμπρὶζ τῆς Περσίας, ὅπου εἶχε καταφύγει φεύγων τὴν ὀργὴν τοῦ πατρός του καὶ τὰς ῥαδιουργίας τῆς Ρωξελάνης. Διὰ τὸν φόνον τοῦτον ἠμείφθη γενναίως ὑπὸ τοῦ Σουλεϋμὰν ὁ σάχης τῆς Περσίας. Ἄλλος υἱὸς τοῦ Σουλεϋμάν, ὁ Δζιχαγκίρ, ἀπέθανεν ἐκ λύπης διὰ τὸν φόνον τοῦ Μουσταφᾶ.

Τὰ οἰκογενειακὰ ταῦτα δράματα ἐπισκιάζουν τὰ λοιπὰ ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ἐπαινούμενα προσόντα τοῦ Σουλεϋμάν, ὅστις ὅμως παραμένει πάντοτε ὡς εἷς τῶν ἐνδοξοτέρων ἡγεμόνων τῆς Τουρκίας.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

— **Σουλεϋμὰν Β'**. Εἰκοστὸς Ὀσμανίδης σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ σουλτάνου Ἰμπραχίμ, γεννηθεὶς τῷ 1642 καὶ ἀνελθὼν τὸν θρόνον μετὰ τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Μωάμεθ τὸν Δ', τῇ 8 Νοεμβρίου 1687. Τὴν ἀνάρρησίν του ἐπηκολούθησεν ἐπανάστασις τῶν γενιτσάρων, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ μέγας βεζύρης καὶ διεπράχθησαν φοβεραὶ σφαγαὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Συγχρόνως ἐξηκολούθουν οἱ μετὰ τῆς Αὐστρίας πόλεμοι μὲ σειρὰν τουρκικῶν ἀποτυχιῶν. Τὴν κατάστασιν ἔσωσεν ἡ δραστηριότης τοῦ μεγάλου βεζύρου Μουσταφᾶ τοῦ Κιοπρουλῆ, εἰσαγαγόντος πρὸς τοῖς ἄλλοις μεταρρυθμίσεις καὶ βελτιώσαντος τὴν θέσιν τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς Τουρκίας. Χαρις εἰς τὴν ἐνεργητικότητα τοῦ Κιοπρουλῆ ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἀνέκτησε τὸ Βελιγράδιον (1690). Σουλεϋμὰν ὁ Β' ἀπέθανε τῇ 13/23 Ἰουνίου 1691.

Ν. Μ.

— **Σουλεϋμὰν** ***(Σολεϊμάν)***. Ἕβδομος χαλίφης τοῦ ἀραβικοῦ κράτους τῶν Ὀμεϊαδῶν Δαμασκοῦ, διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφόν του Οὐάλιτ τὸν Α' (714), ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ νέον κράτος εἶχεν ἐκταθῆ μέχρι τοῦ Καυκάσου εἰς βάρος τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ τῆς Ἀρμενίας. Ὁ Σουλεϋμὰν ἐπεχείρησεν ἀμέσως τὴν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκστρατείαν, τὴν ὁποίαν εἶχε προπαρασκευάσει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του ὁ προκάτοχός του. Ὁ Ἄραψ στρατηγὸς Μασλάμας, θεῖος τοῦ χαλίφου, εἰσέβαλεν εἰς τὰς βυζαντινὰς ἐπαρχίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπὶ κεφαλῆς πολυαρίθμου στρατοῦ, ὑποστηριζομένου καὶ ὑπὸ στόλου ὑπὸ τὸν Ὀμὰρ μπὲν Χομπάϊρα. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐκστρατείας οἱ Ἄραβες ἐκυρίευσαν τὴν Πέργαμον καὶ τὰς Σάρδεις. Τὴν 15 Αὐγούστου 716 ἤρχισεν ἡ πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ ξηρᾶς, μετὰ δύο δὲ μῆνας καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως ὠργάνωσε καὶ διεξήγαγεν ἡρωϊκῶς ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Γ' ὁ Ἴσαυρος, ὅστις εἶχεν ἀνέλθει τὸν θρόνον πρὸ ὀλίγων μηνῶν. Τοὺς πολιορκητὰς ἐδυσχέραινε μεγάλως ὁ βαρὺς χειμὼν καὶ αἱ δυσκολίαι τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ, ἐνῷ συγχρόνως τὸ ὑγρὸν πῦρ τῶν Βυζαντινῶν ἐπροξένει εἰς αὐτοὺς μεγάλας ζημίας. Ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας ἐξηκολούθησεν ἡ πολιορκία, χωρὶς νὰ κατορθώσουν οἱ Ἄραβες μεγάλα πράγματα. Ἐζήτησε τότε ἐνισχύσεις ἐκ Δαμασκοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Σουλεϋμὰν ἀπέθανε τὸν Αὔγουστον τοῦ 716, ἐν Ναμπὶκ τῆς Β Συρίας, ὅπου ἦτο ἡ βάσις τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ὁ Μασλάμας ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ.

Ν. Μ

— **Σουλεϋμὰν** ***πασᾶς***. Τοῦρκος στρατηγός, μετασχὼν τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877. Ἐγεννήθη τῷ 1840 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀποφοιτήσας δὲ τῆς ἐπιτελικῆς τάξεως τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῷ 1861, ἔγινε διευθυντὴς ταύτης τῷ 1874 καὶ ὑποστράτηγος. Μετασχὼν τῆς πρὸς ἐκθρόνισιν τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ-Ἀζὶζ νεοτουρκικῆς κινήσεως (1876), ἐπροβιβάσθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Ε' εἰς ἀντιστράτηγον καὶ βραδύτερον εἰς στρατάρχην (μουσίρ). ὡς τοιοῦτος δὲ μετέσχε τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ἀποκρούσας τὸν Ρῶσον στρατηγὸν Γοῦρκο καὶ ἀναγκάσας αὐτὸν νὰ ὑποχωρήσῃ πέραν τοῦ Αἵμου. Διορισθεὶς ἀρχηγὸς τῆς στρατιᾶς τοῦ Δουνάβεως καὶ κατόπιν τῶν Ν. τοῦ Αἵμου τουρκικῶν δυνάμεων, ἐνικήθη εἰς τὸ στενὸν τῆς Σίπκας καὶ παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν καὶ ὑπεχώρησε διὰ τῆς Ροδόπης. Ἀναλαβὼν κατόπιν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπαύθη ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ ἐσχάτης προδοσίας καὶ κατεδικάσθη εἰς δεκαπενταετῆ ἐγκάθειρξιν ἐν φρουρίῳ καὶ καθαίρεσιν, ἀλλὰ βραδύτερον ἔτυχε χάριτος. Ἀπέθανε τῷ 1892 ἐν Βαγδάτῃ.

Ν. Μ.

— **Σουλεϋμὰν** ***πασᾶς Ἀμπαζᾶ*** *(Ἀβασγός)*. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ Ἀχμὲτ τοῦ Γ'. Δοῦλος ἀρχικῶς τοῦ ἀρχιευνούχου τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων, προήχθη ἐν τῇ σουλτανικῇ ὑπηρεσίᾳ μέχρις ἀρχιυπασπιστοῦ (σιλιχτὰρ-ἀγᾶ), μεθ' ὃ ἀπεστάλη ὡς γενικὸς διοικητὴς εἰς διαφόρους ἐπαρχίας, μεταξὺ δὲ ἄλλων εἰς Εὔβοιαν καὶ Κύπρον. Τῷ 1712 διωρίσθη μέγας βεζύρης. Ἐπαύθη ὅμως τῇ 6 Ἀπριλίου 1713 ἕνεκα τοῦ ἐν Βένδερ τῆς Βεσσαραβίας ἐπεισοδίου μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου τοῦ ΙΒ', ὅστις ἀντέστη ἐφ' ἱκανὸν μὲ 300 ἄνδρας ἐναντίον 6.000 Τούρκων καὶ 20.000 Ταταρων κατὰ τῆς συλλήψεως καὶ μεταφορᾶς αὐτοῦ εἰς Διδυμότειχον. Διορισθεὶς κατόπιν καπετὰν πασᾶς ἐπαύθη συντόμως καὶ ἐξωρίσθη κατ' ἀρχὰς εἰς Κῶν καὶ κατόπιν εἰς Ρόδον, ὅπου καὶ ἐθανατώθη τῷ 1715.

Ν. Μ.

— **Σουλεϋμὰν** ***πασᾶς Μαλάτιαλι*** (= ὁ ἐκ Μελιτηνῆς). Ἀρμένιος τὴν καταγωγὴν μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Δ'. Ἀνατραφεὶς ἐκ παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων, διωρίσθη διοικητὴς διαφόρων ἐπαρχιῶν, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ τῆς Κρήτης, ὁπόθεν κληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνυμφεύθη τὴν σουλτάναν Ἀϊσὲ καὶ τῷ 1655 διωρίσθη μέγας βεζύρης, παραμείνας εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο μόνον 6 μῆνας. Παυθεὶς ἐπὶ ἀνεπαρκείᾳ, διωρίσθη κατόπιν νομάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἐπαύθη καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ ἀνικανότητι κατόπιν μιᾶς μεγάλης πυρκαϊᾶς.

Ν. Μ.

— **Σουλεϋμὰν** ***πασᾶς Μπαλτᾶ-όγλοῦ***. Ὁ πρῶτος καπετὰν πασᾶς τῆς Τουρκίας, ἕλκων τὸ γένος ἐκ Βουλγάρων. Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐπὶ Μουρὰτ τοῦ Β' (1421—1541), ἐπετέθη κατὰ τῆς Λέσβου καὶ κατέλαβε τὴν Καλλονήν. Ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β' ἦτο κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχηγὸς τοῦ ἐκ 420 διαφόρων σκαφῶν στόλου, ὅστις ὑπεστήριξε τὰς ἀπὸ ξηρᾶς πολεμικὰς ἐνεργείας. Ὁ στόλος οὗτος ἐξέλεξε κατ' ἀρχὰς ὡς βάσιν τὸν ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου μικρὸν ὅρμον τοῦ Μπαλτᾶ λιμάν, ὅστις ὀφείλει τὸ ὄνομά του εἰς τὸν Τοῦρκον τοῦτον ναύαρχον, κατόπιν δὲ τὸ Βεσικτάς. Καταναυμαχηθεὶς ἐνώπιον τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῇ 20 Ἀπριλίου 1853, ἐπὶ κεφαλῆς 145 πλοίων ὑπὸ ἑνὸς βυζαντινοῦ καὶ 3 γενουησίων, ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου διὰ 109 ῥαβδισμῶν, ἐπὶ πλέον δέ, κτυπηθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου εἰς τὸ πρόσωπον διὰ λίθου, ἔχασεν ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἔκτοτε οὐδὲν πλέον ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ περὶ τοῦ Μπαλτᾶ-όγλοῦ.

Ν. Μ.

— **Σουλεϋμὰν** ***πασᾶς Μπόσναλι*** (Βόσνιος) *καὶ* ***Ἀϊνατζῆς*** (ἀπατεών). Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Δ'. Χριστιανὸς τὸ γένος, διετέλεσε κεχαγιᾶς τοῦ Ἀχμὲτ Κιοπρουλῆ, κατόπιν δὲ ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τῶν Πολωνῶν ἐκστρατείας, ἣν διεξήγαγε μετ' ἐπιτυχίας. Τῷ 1686 διωρισθη μέγας βεζύρης καὶ ὡς τοιοῦτος ἡγήθη τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὸν κατὰ τῆς Οὐγγαρίας πόλεμον. Μὴ δυνηθεὶς ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἅλωσιν τῆς Βούδας, κυριευθείσης τῇ 2 Σεπτεμβρίου 1686 ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Λοθαριγγίας, ὑπεχώρησεν εἰς Βελιγράδιον. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἔχασε τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Μόχατς (12 Αὐγούστου 1687), καθ' ἣν ἔπεσαν 20.000 Τοῦρκοι θύματα τῆς ἀβουλίας τοῦ Σουλεϋμάν. Συνεπείᾳ τῆς μάχης ταύτης ἡ Οὐγγαρία ἀπεσπάσθη ὁριστικῶς ἀπὸ τῆς Τουρκίας, ἐνῷ οἱ Βενετοί, σύμμαχοι τῶν Αὐστριακῶν, ἐκυρίευον τὰ κυριώτερα φρούρια τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου. Αἱ ἧτται αὗται προὐκάλεσαν ἐπανάστασιν τοῦ στρατοῦ, ἥτις ἐστοίχισε τὸν θρόνον εἰς τὸν σουλτᾶνον Μωάμεθ τὸν Δ', εἰς δὲ τὸν Σουλεϋμὰν τὴν ζωήν.

Ν. Μ.

— **Σουλεϋμὰν** ***πασᾶς Σεχζαδὲς*** (=βασιλόπαις). Υἱὸς τοῦ σουλτάνου Ὀρχὰν (1326—1359). Ἦτο ὑπὸ τὸν πατέρα του διοικητὴς τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπαρχίας Καμέσι (σήμερον Μπαλίκεσιρ). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλαεττὶν πασᾶ (1338) διωρίσθη μέγας βεζύρης. Βραδύτερον ἐβοήθησε τὸν αὐτοκράτορα Καντακουζηνὸν εἰς τὸν κατὰ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐπωφελούμενος τῶν γεγονότων τούτων καὶ τινος μεγάλου σεισμοῦ ἐπεξέτεινε τὴν ἐν Θρᾴκῃ ἐγκατάστασιν τῶν Τούρκων εἰς Μπουλαγὶρ (Πλαγιάρι), Καλλίπολιν, Χαριούπολιν καὶ Ραιδεστόν, ἐνῷ ἄλλοι Τοῦρκοι ἀρχηγοὶ προήλαυνον μέχρι Κυψέλης καὶ Μαλγάρων. Ἀπέθανε πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου του τῷ 1359 κατά τινα πανηγυρικὴν ἐκδρομὴν καὶ ἐτάφη εἰς Πλαγιάρι. Ὁ τάφος του ἦτο ἱστορικὸν προσκύνημα τῶν Τούρκων.

Ν. Μ.

— **Σουλεϋμὰν** ***πασᾶς χαντοὺμ*** (=εὐνοῦχος). Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Σουλεϋμὰν τοῦ νομοθέτου. Διατελῶν τῷ 1531 γενικὸς διοικητὴς Αἰγύπτου, ἐπεφορτίσθη διὰ τῆς ὑπερασπίσεως τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας κατὰ τῶν Πορτογάλων ἐπὶ κεφαλῆς τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ στόλου. Ἐπιτυχὼν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας ἐκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διωρίσθη μέγας βεζύρης. Ἐπαύθη τῷ 1544 καὶ ἀπέθανε τῷ 1549 ἐν Μαλγάροις τῆς Θρᾴκης.

Ν. Μ.

— **Σουλεϋμὰν** ***μπέης***. Τοῦρκος τσαούσης, ὅστις ἐξεμίσθωσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωσὴφ *Νάζη* (βλ. λ.) διὰ τρία ἔτη (1579—1582) τὰς νήσους Ἄνδρον, Νάξον, Πάρον, Σαντορήνην, Μῆλον καὶ Σῦρον. Οὗτος διῴκησε τὰς νήσους συμφώνως πρὸς τὴν ἐπὶ φραγκοκρατίας καθιερωμένην τάξιν καὶ τὰ παλαιὰ τῶν νησιωτῶν ἔθιμα (βλ. *Δ. Π. Πασχάλη*, «Ἱστορία Ἄνδρου», τ. Β', σ. 186).

Δ. Π. Π.

— **Σουλεϋμὰν-*σάχ***. Ἀρχηγὸς φυλῆς Οὐγούζων Τούρκων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μ. Χ. Ἦτο υἱὸς τοῦ Τούρκου φυλάρχου Καγιὰλπτζελεπῆ καὶ διετέλει μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν φυλῆς εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μωχαμὲτ Γ' Χοτβεδδίν, ἑνὸς τῶν ἰσχυροτάτων ἡγεμόνων τοῦ Χοβαρεσμιακοῦ κράτους (Περσίας). Περὶ τὸ 1215 ὁ Σουλεϊμὰν-σάχ, πιεζόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Μογγόλων τοῦ Δζεγκὶζ-χάν, ἐγκατέλιπε τὴν μεταξὺ Κασπίας καὶ Ἀράλης λίμνης χώραν, ἔνθα διέμενε, καὶ κατέφυγε μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν φυλῆς, συμποσουμένης εἰς 50 περίπου χιλιάδας οἰκογενειῶν, εἰς Ἀρμενίαν καὶ ἐγκατεστάθη περὶ τὸ Ἐρζινιζάν, ἀλλά, ἐνοχλούμενος καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων καὶ ὑπὸ τῶν Κούρδων, ἀπεφάσισε, μετὰ ἑπτὰ περίπου ἔτη, νὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ τὴν χώραν ἐκείνην καὶ περισυλλέξας τὸν λαόν του ἐτράπη πρὸς τὰ νοτιοδυτικά. Ὅτε ὅμως διήρχετο τὸν Εὐφράτην ποταμόν, παρὰ τὸ Τζαμπὲρ-κα εσι, παρασυρθεὶς ὑπὸ τῶν ῥευμάτων αὐτοῦ ἐπνίγη καὶ ἐτάφη ἐκεῖ εἰς θέσιν καλουμένην μέχρι σήμερον Τοὺρκμεζαρὶ (= «ὁ τάφος τοῦ Τούρκου»). Τότε ἄλλαι μὲν ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τῆς φυλῆς του, αἱ περισσότεραι, ὁδηγούμεναι ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων υἱῶν του *Σουγκοὺρ-Τεκὶν* καὶ *Γκιοὺν-Ντυγντοῦ*, ἐπανῆλθον εἰς τὰς ἀνατολικῶς τῆς Κασπίας χώρας, ἐξ ὧν προῆλθον, ἄλλαι δέ, περὶ τὰς 400 οἰκογενείας, ὁδηγούμεναι ὑπὸ τῶν ἄλλων υἱῶν του *Ἐρτογροὺλ* καὶ *Δουνδὰρ* κατέφυγον, μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις, εἰς τὸ κράτος τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου ἐπὶ Ἀλαεδδὶν Α' Καϊκοβὰδ (1222—1237), παρὰ τοῦ ὁποίου ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς περὶ τὸ Δορύλαιον χώρας καὶ ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ φυλάττωσι τὰ παρὰ τὸν Ὄλυμπον (τῆς Βιθυνίας) βυζαντινὰ σύνορα.

Οὕτω ἱστοροῦνται, ἐκ τουρκικῶν πηγῶν, τὰ περὶ καταγωγῆς τοῦ Σουλεϊμὰν-σάχ· ἐν τούτοις χωρία τινὰ βυζαντινῶν κειμένων παρουσιάζουσι τὰ πράγματα ἐντελῶς διάφορα. Κατὰ ταῦτα, ὁ Σουλεϋμὰν-σὰχ ἦτο υἱὸς Ἕλληνος, καὶ δὴ γόνος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν. Ὁ Χωνιάτης ἱστορεῖ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Β' Κομνηνὸς (1118—1143), ἐκστρατεύων κατὰ τῶν Τούρκων εἰς τὸν Πόντον, εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀνεψιόν του Ἰωάννην Κομνηνόν, υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, εἴς τινα δὲ μάχην παρὰ τὴν Νεοκαισάρειαν, βλέπων ἐπίσημόν τινα ἀρχηγὸν Ἰταλῶν μισθοφόρων νὰ μάχηται πεζός, διότι εἶχε φονευθῆ ὁ ἵππος αὐτοῦ, διέταξε τὸν πλησίον του ἱστάμενον ἀνεψιόν του Ἰωάννην Κομνηνὸν νὰ ἀφιππεύσῃ καὶ δώσῃ τὸν ἵππον αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰταλὸν ἀξιωματικόν. Ο Ἰωάννης κατ' ἀρχὰς δὲν ὑπήκουσε, βλέπων ὅμως τὸν θεῖόν του εἰς ἄκρον ὀργισθέντα, ἀφίππευσε καὶ ἔδωσε τὸν ἵππον αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰταλόν. Μετ' ὀλίγον ἵππευσε τὸν προσαχθέντα αὐτῷ ἕτερον ἵππον καὶ ἀμέσως, ἀποβαλὼν τὸ κράνος του καὶ θεὶς ἐπ' ὤμου τὸ δόρυ, μὲ τὴν αἰχμὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, προὐχώρησεν εἰς τὰς ἐχθρικὰς τάξεις καὶ παρεδόθη αὐτόμολος, γενόμενος δεκτὸς μετὰ πλείστης ὅσης χαρᾶς ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μετ' ὀλίγον, ὁ Ἰωάννης, ἐξομοσάμενος τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἠσπάσθη τὸν Ἰσλαμισμὸν καὶ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ σουλτάνου.

Ὁ Φραντζῆς ἐπαναλαμβάνει ἐν τῷ «Χρονικῷ» τὰ ἀνωτέρω καὶ προσθέτει ὅτι ὁ Ἰωάννης Κομνηνὸς «τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν ἐξομοσάμενος, ἀντὶ Ἰωάννου Τζελεπῆς ὠνόμασται καί τινα ὀνόματι Καμεροῦ, τοῦ ἀμηρᾶ θυγατέρα, γυναῖκα ἔλαβε καὶ προῖκα τόπους καὶ χώρας καὶ πόλεις καὶ χρήματα πολλά». Περὶ τοῦ Ἰωάννου τούτου ὁ Φραντζῆς προσθέτει ὅτι ἦτο λίαν πεπαιδευμένος, ὅτι, πλὴν τῶν ἄλλων, ἐγνώριζε καὶ τὴν ἀραβικήν, ὅτι ἦτο γενναιόδωρος, εὐπροσήγορος, φιλεύσπλαγχνος, εὐεργετικός, ἀλλὰ καὶ γενναιότατος εἰς τὰς μάχας· τοιοῦτος δὲ ὢν ἠγαπήθη ἐξαιρετικῶς ὑπό τε τοῦ πενθεροῦ του, ὑπὸ πάντων τῶν ὑπηκόων του, ἐπὶ τοσοῦτον, «ὥστε τὰ ὅσα ἤθελεν ἔπραττε καὶ οἱ βάρβαροι ὡς δεύτερον Μωάμεθ ἐδόξαζον αὐτόν».

Ἐκ τοῦ γάμου ἐκείνου τοῦ ἐξισλαμισθέντος Ἰωάννου Κομνηνοῦ καὶ τῆς Τουρκίδος ἡγεμονόπαιδος Καμεροῦ ἐγεννήθη, κατὰ τὸν Φραντζῆν, ὁ

Digitized by Google

Σουλεϊμὰν-σάχ, ὅστις «κατὰ πάντα ἦν ἐοικὼς τῷ πατρί». Ἐκπαιδευθεὶς καλῶς εἴς τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἀραβικὴν σοφίαν ὁ Σουλεϊμὰν-σάχ, ἐκτήσατο μέγα ὄνομα παρὰ τοῖς Τούρκοις. Μετέφρασεν εἰς τὴν ἀραβικὴν πλείστους νόμους τῶν Βυζαντινῶν καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸ κράτος του, συγχρόνως δέ, ἐπωφελούμενος τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, κατέλαβε πολλὰς αὐτοῦ χώρας (κατὰ τὸν Πόντον), πρὸς τοὺς κατακτηθέντας ὅμως Χριστιανοὺς ἐφέρετο εὐμενέστατα. Υἱὸς τούτου ἦτο ὁ Ἐρτογρούλ, πατὴρ τοῦ Ὀσμάν, τοῦ γενάρχου τῆς δυναστείας τῶν Ὀσμανιδῶν. Ν. ΚΛΣ

Σουλεϋμὰν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν μετονομασθὲν *Σελινοῦς* καὶ ὑπαχθὲν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Κάτοικοι (1920) 196.

— **Σουλεϋμὰν** *ὄρη [Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ κατὰ τὰ ἀνατολικὰ σύνορα τοῦ Βελουχιστάν, κατερχομένη πρὸς τὸ Παντζάπ, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὰς *Τακὸτ Σουλεϋμὰν* (= Θρόνος Σολομῶντος), ὕψους 3.440 μ., καὶ *Καϊζαργκὰρ* (3.444 μ.). Θ. Κ.

Σουλεϋμανιὲ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ κράτους τοῦ Ἰρὰκ (τέως τῆς Τουρκίας, ἐν τῇ γενικῇ διοικήσει Μοσσούλ). Κάτ. 15.000 περίπου, ὧν 1000 Ἑβραῖοι καὶ ὀλίγοι Χριστιανοὶ Χαλδαῖοι. Ν. Μ.

Σουλεϋμανιέ. Μέγα τζαμίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κτισθὲν (1550—1556), ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σουλεϋμὰν τοῦ νομοθέτου, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ῥόδου καὶ τῆς Βαγδάτης, ὡς μνημεῖον τῶν δύο τούτων νικῶν. Κεῖται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ τρίτου λόφου τῆς Πόλεως, εἰς θέσιν περίοπτον, δεσπόζουσαν τοῦ Κερατίου κόλπου. Τὸ ὑλικὸν τῆς οἰκοδομῆς του καὶ κυρίως οἱ κίονες συνήχθησαν ἐκ διαφόρων μνημείων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἄλλων πόλεων, ὡς καὶ ἐκ χριστιανικῶν ναῶν, καὶ ἐστοίχισεν 700.000 φλωρία. Εἶναι ἓν τῶν κυριωτέρων μνημείων τῆς τουρκικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὀφειλόμενον εἰς τὴν δεξιοτεχνίαν τοῦ Ἕλληνος τὸ γένος μεγάλου ἀρχιτέκτονος Σινὰν πασᾶ. Ἔχει τέσσαρας μιναρέδες, ὧν οἱ μὲν δύο, οἱ καὶ ὑψηλότεροι, ἔχουν ἀνὰ τρεῖς τουρκικοὺς ἐξώστας (σεριφέ), οἱ δὲ δύο ἄλλοι ἀνὰ δύο, ἤτοι ἐν ὅλῳ δέκα, πρὸς δήλωσιν τοῦ ὅτι ὁ κτίτωρ ἦτο 10ος σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας. Ἐκτὸς τοῦ κεντρικοῦ μεγάλου θόλου, διαμέτρου 20 ½ μέτρων, ἔχει 28 ἄλλους μικροτέρους, στηριζομένους ἐπὶ 24 κιόνων ἐξ αἰγυπτιακοῦ γρανίτου. Εἰς τὸ ὄπισθεν νεκροταφεῖον εἶναι οἱ τάφοι τῶν σουλτάνων Σουλεϋμὰν τοῦ Α', Ἀχμὲτ τοῦ Β', τῆς σουλτάνας Ῥωξάνης καὶ τινων σουλτανοπαίδων.

Σουλεϋμανιὲ καλεῖται καὶ ἡ συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ κυρίως πόλει, ἡ περὶ τὸ τέμενος Σουλεϋμανιέ. Ν. Μ.

Σούλη (ἡ) (Soule) / *Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ χώρα τῆς ἀρχαίας Γαλλίας (λατ. Subola), ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Γυηέννης, μεταξὺ τῆς χώρας τῶν Βεαρνῶν πρὸς Α., τῆς Γαλλικῆς Ναβάρρας πρὸς Δ. καὶ τῆς Ἱσπανικῆς Ναβάρρας πρὸς Ν. Πρωτεύουσα τὸ *Μωλεόν*. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ περιοχὴ αὕτη κατῳκεῖτο ὑπὸ τῶν Σιβυλλατῶν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀπετέλεσε φέουδον τοῦ δουκὸς τῆς Γασκώνης. Τῷ 1306 ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν τῆς Γαλλίας καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν κομιτείαν τοῦ Φουά. Σήμερον ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ νομοῦ τῶν Κάτω Πυρηναίων.

Σουλήνα, ἡ *Σουλία [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Κρήτης, ἀνέχον πρὸς μεσημβρίαν καὶ σχηματίζον ὅρμον, ἔχοντα ὑδρεῖον, μεταξὺ τῆς Ματάλης (νῦν Μάταλο) καὶ *Ψυχέως* (νῦν Καστρὶ Κάβου Μέλισσα). Κατὰ τὸν Pashley (Travels in Crete, Λονδῖνον 1837, τομ. I, 304) εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος καὶ χωρίον *Ἅγιος Γαλήνης* (πλάτ. 35° 05' 30" Β., μήκ. 24° 42' 15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536a: Candia western portion), μυχὸς τοῦ κόλπου τῆς Μεσσαρᾶς. Σ. Ε. Λ.

Σουλινάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 323. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν πωλήσεως σταφιδοκάρπου. Π. Ν. Π.

Σούλης, ἡ *Σούλιος*. Τουρκαλβανός, φονευθείς, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἰς μάχην γενομένην πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Σουλίου τῆς Ἠπείρου, ἐξ οὗ κατὰ τὴν αὐτὴν παράδοσιν, ἔλαβε καὶ τὸ *Σοῦλι* τὴν ὀνομασίαν του. Χ. Ι. Σ.

Σούλης, *Ἀναστάσιος*. Μηχανικός, γεννηθεὶς τῷ 1836 ἐν Ἀγρινίῳ, ἐκ γονέων Σουλιωτῶν, καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1918. Ἐσπούδασεν ὡς ὑπότροφος τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου εἰς τὴν ἐν Παρισίοις σχολὴν τῶν γεφυροποιῶν (École des ponts et chaussées). Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀπετέλεσε μετά τινων ἀξιωματικῶν τοῦ μηχανικοῦ τὸν πρῶτον πυρῆνα τοῦ ἱδρυθέντος τότε σώματος τῶν δημοσίων ἔργων, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ὑπηρέτησε συνεχῶς μέχρι τοῦ 1910, ὅτε, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοσίων ἔργων, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ὁρίου ἡλικίας. Τῷ 1874 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀντιστάσεως τῆς ὕλης καὶ τῆς ὑδραυλικῆς ἐν τῷ πολυτεχνείῳ Ἀθηνῶν, ὅπου καὶ ἐδίδαξε συνεχῶς μέχρι τοῦ 1910. Ἐπίσης διετέλεσε καθηγητὴς τῶν αὐτῶν μαθημάτων εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον Εὐελπίδων ἀπὸ τοῦ 1878 μέχρι τοῦ 1886. Συνέγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Περὶ ἀντιστάσεως τῆς ὕλης» (1879), «Ὑδραυλική» (1884), «Μαθήματα ἐφηρμοσμένης μηχανικῆς» (1891), «Ἐφαρμογαὶ ἀντιστάσεως τῆς ὕλης» (1902), «Περὶ ὑπολογισμοῦ τῶν λιθίνων γεφυρῶν» (1904). Ἐπίσης κατὰ τὴν μακρὰν του ὑπαλληλικὴν σταδιοδρομίαν ἐμελέτησε τὰ ὑδραγωγεῖα τῶν πλείστων πόλεων τῆς Ἑλλάδος (ἐπέκτασις ὑδραγωγείου Ἀθηνῶν, ὑδραγωγεῖα Πειραιῶς, Πύργου, Φιλιατρῶν, Τριπόλεως, Ἀγρινίου, Πόρου, Ἡρακλείου Κρήτης κτλ.). Ν. Δ. Σ.

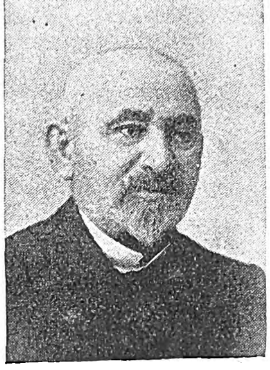

Ἀναστάσιος Σούλης.

— **Σούλης, Γεώργιος** *Ἀν.* Μηχανικὸς-ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1881. Προσληφθείς, κατόπιν διαγωνισμοῦ, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν δημοσίων ἔργων, ἀνῆλθε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ. Μετατεθεὶς κατόπιν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, διηύθυνεν ἐπὶ οκταετίαν τὴν ὑπηρεσίαν ἀνεγέρσεως τῶν διδακτηρίων τοῦ κράτους. Τῷ 1923 παραιτηθεὶς εἰργάσθη παρὰ τῇ Ἐπιτροπῇ Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του δὲ ἐγένετο ἡ ἀνοικοδόμησις διαφόρων συνοικισμῶν πέριξ τῶν Ἀθηνῶν (συνοικισμοὶ Βύρωνος-Καισαριανῆς-Ὑμηττοῦ). Ὡς ἀρχιτέκτων ἐμελέτησε καὶ ἐξετέλεσε πλεῖστα ἄλλα ἔργα (Κολλέγιον Ψυχικοῦ, Γυμναστικὴ Ἀκαδημία κλπ.). Ν. Δ. Σ.

— **Σούλης, Χρῖστος** *Ἰ.* Φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1892 εἰς Χουλιαράδες τῆς Ἠπείρου. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, κατόπιν δὲ γενόμενος λειτουργὸς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, προήχθη (1932) μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ γυμνασιάρχου. Ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά» τὰς ἑξῆς μελέτας: «Ἠπειρωτικὰ αἰνίγματα» (1926), «Τὰ τραγούδια τοῦ Λαζάρου» (1927), «Τὰ μπουκουραΐικα, ἤτοι περὶ τῆς συνθηματικῆς γλώσσης τῶν ραφτάδων τῆς Ἠπείρου» (1928), «Τὰ ρόμηνα, ἤτοι περὶ τῆς συνθηματικῆς γλώσσης τῶν γύφτων τῆς Ἠπείρου» (1929), «Τὰ κουδαρίτικα, ἤτοι περὶ τῆς συνθηματικῆς γλώσσης τῶν κτιστῶν τῆς Ἠπείρου» (1930), «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Καλαριτῶν» (1932), «Τοπωνυμικὸν τῶν Χουλιαράδων τῆς Ἠπείρου» (1932). Μετασχὼν τοῦ 10ου Διεθνοῦς συνεδρίου τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐν Βουκουρεστίῳ (1928), ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ «Δελτίον τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως» (1929) τὰ πεπραγμένα τοῦ συνεδρίου τούτου. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

Σοῦλι *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς Ἠπείρου εἰς ὕψος 600 μ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, κειμένη μεταξὺ τῶν ὀρέων Μούργκα (ὑψ. 1.340), Ζαβρούχο (1.317) καὶ τῆς Τούρλιας (1.082), εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Ἀχέροντος μὲ τὸν παραπόταμον αὐτοῦ Τσαγκαριώτικον. Ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων καλεῖται καὶ *Κακοσοῦλι*. Ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν βραχωδῶν καὶ ἀποκρήμνων κλιτύων τῆς Μούργκας καὶ εἶναι πανταχόθεν ἀποκεκλεισμένον ὑπὸ φυσικῶν ὀχυρωμάτων, ὥστε δὲν δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸ εἰμὴ διὰ τῶν διαβάσεων τῆς Καλόγυρας, ἥτις κεῖται παρὰ τὸ χωρίον Σεριζιανά, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκρήμνου καὶ δασώδους φάραγγος τοῦ Ἀχέροντος, καὶ τῆς Σκάλας τῆς Τζαβέλλαινας, ἀτραποῦ δυσπροσίτου ἐπὶ χάσματος ὑπεράνω τοῦ Ἀχέροντος, παρὰ τὸ χωρίον Γλυκή. Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Σοῦλι δι' ἀτραπῶν ὑπεράνω τῶν κορυφῶν τοῦ Ζαβρούχου καὶ τῆς Μούργκας. Αἱ ὑπώρειαι, ἐφ' ὧν κεῖται, δὲν ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὁμαλὰς κλιτῦς, ἀλλὰ ἀπὸ βραχώδεις καταπτώσεις, ἀναμέσον τῶν ὁποίων ἀπλοῦνται λεκάναι περίκλειστοι ἀπὸ βράχους. Ἡ μεγαλυτέρα λεκάνη εἶναι ἡ τοῦ Ἀβαρίκου. Ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τούτων ἐκφύονται δύο λόφοι δύσβατοι καὶ ἀπόκρημνοι, ὁ τῆς *Κιάφας*, ἀπολήγων εἰς ἄκραν ἀπότομον, τὴν *Ντάπιαν τοῦ Νότη* καλουμένην, καὶ τὸ *Κούγκι*, ὅπου κεῖνται τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Εἰς τὴν δυσπρόσιτον ταύτην περιοχὴν ἔκειντο τὰ χωρία τοῦ Σουλίου, ἤτοι τὸ *Σοῦλι*, ἡ *Σαμονίβα*, ἡ *Κιάφα* καὶ ὁ *Ἀβαρῖκος* κατὰ σειράν, εἰς ἡμίωρον ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν. Εἰς τὸ μέσον τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Κιάφας ὑψοῦται ἀπόκρημνος ὁ λόφος τοῦ Κουγκίου, ἔχων μίαν μόνον εἴσοδον ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Σουλίου· ἀπέναντι τοῦ Κουγκίου, ἐπὶ ἑτέρας κορυφῆς τῆς αὐτῆς λοφοσειρᾶς, κεῖται ὁ ναΐσκος τοῦ *Ἁγίου Δονάτου*, ἁγίου τοπικοῦ, ἑορταζομένου αὐτόθι τὴν 30 Ἀπριλίου, ὁπότε συρρέουν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ Σουλίου ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρίων καὶ πανηγυρίζουν. Εἰς τρίωρον ἀπόστασιν βορείως τοῦ Σουλίου, ἐντὸς βαθείας λεκάνης, σχηματιζομένης ἀπὸ τὰ ὄρη Βριτζάχα καὶ Ζαβροῦχος καὶ διαρρεομένης ἀπὸ τὸν Τσαγγαριώτικον, παραπόταμον τοῦ Ἀχέροντος, κεῖνται τὰ Σουλιωτοχώρια *Γκλαβίτσα, Τσαγγάρι, Κουκλιοὶ* καὶ *Κυρίστιανη, Σκάπετα* καλούμενα. Ἅπασα ἡ περιοχὴ εἶναι ἄνυδρος καὶ ἄγονος. Μόνον ὁ Ἀβαρῖκος ἔχει πηγάς, ἡ δὲ Κιάφα, ἡ Σαμονίβα καὶ τὸ Σοῦλι ὑδρεύοντο ἀπὸ πηγάδια, πολλὰ τῶν ὁποίων σῴζονται καὶ σήμερον, χρησιμεύοντα εἰς τὴν ὕδρευσιν τῶν σημερινῶν κατοίκων τῆς Σαμονίβας. Εἰς τὸ χωρίον Σοῦλι, κατὰ ἐπιτόπιον παράδοσιν, ὑπῆρχον τριακόσια πηγάδια, διὰ νὰ ὑδρεύωνται οἱ κάτοικοι κατὰ τὰς μακρὰς πολιορκίας. Ἡ μετάβασις εἰς τὸ Σοῦλι δύναται νὰ γίνῃ διὰ τοῦ χωρίου Λούρου, κειμένου εἰς τὸ 27 χλμ. τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Πρεβέζης, μετὰ δεκάωρον πορείαν διὰ τῶν χωρίων Ἄνω καὶ Κάτω Κοτσανόπουλον, Ζερμὴ καὶ Σεριζιανά. Ἡ εἴσοδος εἰς τὸ Σοῦλι γίνεται διὰ τῆς Καλογύρας μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀχέροντος. Ἡ διὰ τοῦ Λούρου μετάβασις δίδει τὴν εὐκαιρίαν νὰ θαυμάσῃ ὁ ἐπισκέπτης ὁλόκληρον τὴν ἀπόκρημνον καὶ δασώδη φάραγγα τοῦ Ἀχέροντος ἐπὶ τρίωρον καὶ πλέον. Δύναταί τις ἐπίσης νὰ μεταβῇ καὶ διὰ τῆς Πάργας μετὰ ὀκτάωρον πορείαν πλησίον τῆς λίμνης Ἀχερουσίας, ἡ δὲ εἴσοδος γίνεται τότε διὰ τῆς Σκάλας τῆς Τζαβέλλαινας. Ἐπίσης δύναται νὰ γίνῃ καὶ ἀπὸ τῆς Παραμυθίας ἢ διὰ τῆς Σκάλας τῆς Τζαβέλλαινας ἢ διὰ τῶν κορυφῶν τοῦ Ζαβρούχου μετὰ ἐξάωρον πορείαν διὰ τοῦ Τσαγγαρίου καὶ τῆς Γκλαβίτσας. Ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα ἀπέχει 14 ὥρας, ὁ δὲ ἐπιθυμῶν ἐντεῦθεν νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Σοῦλι μεταβαίνει δι' αὐτοκινήτου εἰς χάνι Φτελιᾶς (χλμ. 20) ἢ Τέροβον (χλμ. 30) καὶ ἐκεῖθεν, μετὰ πορείαν δεκάωρον, διὰ τῆς Λάκκας Σουλίου καὶ μὲ σταθμὸν εἰς τὴν μονὴν Ῥωμανοῦ, ὑπερβαίνων τὴν Μούργκαν, φθάνει εἰς τὸ Σοῦλι.

— *[Ἱστορ.]* Περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Σουλίου οὐδεμία ἀσφαλὴς πληροφορία ὑπάρχει. Κατ' ἐπιχώριον παράδοσιν, ἣν ἀναφέρει ὁ Περραιβός, τὸ ὄνομα ὀφείλεται εἰς κάποιον Τουρκαλβανὸν Σούλην ἢ Σούλιον, φονευθέντα εἰς τὴν τοποθεσίαν, ὅπου τώρα σῴζεται τὸ Σοῦλι. Τινὲς ἠθέλησαν νὰ σχετίσουν τὸ Σοῦλι πρὸς τοὺς ὁμηρικοὺς Σελλοὺς (Ἰλ. Π. 234), ἄλλοι πρὸς τοὺς Συλίονας τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, ἄλλοι πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (Β' 30) ἀναφερομένην πόλιν Σόλλιον κλπ. Ὁ Π. Φουρίκης (Ἡμερ. Μεγ. Ἑλλάδος 1922, σ. 404) θεωρεῖ τὴν ὀνομασίαν ἀλβανικὴν καὶ ἐτυμολογεῖ ταύτην ἐκ τοῦ *σούλ-ι*, σημαίνοντος σκοπιάν, βίγλαν, ὅπερ ἔδωσαν εἰς τὸν τόπον τοῦτον οἱ πρῶτοι ἀλβανόφωνοι οἰκισταί του. Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ οἰκισμοῦ τοῦ Σουλίου οὐδὲν τὸ θετικὸν ὡσαύτως γνωρίζομεν. Κατὰ τὸν Ἀθ. Γούδαν, οἱ ἀρχικοὶ οἰκισταὶ ἦσαν λείψανα τῶν ὑπὸ τὸν Σκεντέρμπεην μαχητῶν, τῶν κατελθόντων εἰς τὴν Ἤπειρον μετὰ τὸν θάνατον τούτου καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Περραιβὸς ὅμως, ὁ καὶ μόνος δυνάμενος νὰ ἔχῃ τὴν πλέον ἔγκυρον γνώμην, ὡς ἐπὶ ἔτη ἀναστραφεὶς μετὰ τῶν Σουλιωτῶν, λέγει ὅτι, ὡς ἤκουσε παρὰ γερόντων Σουλιωτῶν, οἱ πρῶτοι οἰκισταὶ τοῦ Σουλίου μετῴκισαν κατὰ διαστήματα ἀπὸ τοῦ 1500—1600 ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, ἀποφεύγοντες τὴν τουρκικὴν δουλείαν. Οἱ φυγάδες οὗτοι, ἐγκατασταθέντες εἰς τὸ Σοῦλι μὲ τὰς οἰκογενείας των καὶ πληθυνθέντες, ἔκτισαν τὰ τέσσαρα πρῶτα χωρία, ἤτοι τὸ *Σοῦλι*, τὴν *Σαμονίβαν*, τὴν *Κιάφαν* καὶ τὸν *Ἀβαρῖκον*. Εἰς τὸ Σοῦλι, κατὰ τὸν Περραιβόν, κατῴκουν τετρακόσιαι πεντήκοντα οἰκογένειαι, κατανεμημέναι εἰς *φάρας*, δηλαδὴ πατριάς, ὧν σπουδαιότεραι ἦσαν οἱ *Τζαβελλαῖοι*, οἱ *Μποτσαραῖοι*, οἱ *Κουτσονικαῖοι*, οἱ *Μπουσμπαῖοι*, οἱ *Φωτομαραῖοι*, οἱ *Σεχαῖοι*, οἱ *Καλογεραῖοι*, οἱ *Κασκαραῖοι*, οἱ *Καραμαναῖοι*, οἱ *Ζαρμπαῖοι* καὶ ἄλλοι. Εἰς τὴν Σαμονίβαν κατῴκουν 50 οἰκογένειαι, φάραι δὲ οἱ *Δαγκλαῖοι*, οἱ *Μπεκαῖοι* καὶ ἄλλοι, εἰς τὴν Κιάφαν 90 οἰκογένειαι, φάραι δὲ τέσσαρες: οἱ *Ζερβαῖοι*, οἱ *Φωταῖοι*, οἱ *Νικαῖοι*, οἱ *Πανταζαῖοι* καὶ ἄλλοι καὶ εἰς τὸν Ἀβαρῖκον, 60 οἰκογένειαι καὶ φάραι τρεῖς.

Καταγωγὴ τῶν Σουλιωτῶν, γλῶσσα, ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ Σουλίου εἶναι βεβαιωμένον ὅτι ἦσαν Χριστιανοὶ Ἀλβανοί. Τοῦτο διαπιστοῦται ἐκ πολλῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν καὶ κυρίως ἐκ τῆς γλώσσης, ἥτις ἦτο ἡ ἀλβανική, καὶ ἐκ τοπωνυμιῶν (π. χ. *Κιάφα* σημαίνει λαιμός, αὐχήν, καὶ ἀληθῶς ἐπὶ αὐχένος κεῖται). Κατὰ τὸν Κ. Παπαρρηγόπουλον «Οἱ Σουλιῶται ἦσαν κρᾶμα Ἑλλήνων καὶ ἐξελληνισθέντων Ἀλβανῶν καὶ εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων γόνων τοῦ συνοικεσίου τῶν δύο φυλῶν τοῦ ἀπὸ τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος ἀρξαμένου καὶ τελουμένου μέχρι σήμερον. Ἡ ἀλβανικὴ ἐκράτυνε τὸ μάχιμον τῆς ἑλληνικῆς πνεῦμα, ἡ δὲ ἑλληνικὴ ἐνεφύσησεν

Digitized by Google

τὴν ἀλβανικὴν τὰ εὐγενέστατα αἰσθήματα τῆς φιλοπατρίας, τῆς φιλομαθείας καὶ τῆς εὐνομίας. Τὰ δύο κάλλιστα προϊόντα τοῦ συνδυασμοῦ τούτου ὑπῆρξαν οἱ Σουλιῶται ἐπὶ τῆς Στερεᾶς, οἱ Ὑδραῖοι καὶ οἱ Σπετσιῶται εἰς τὴν θάλασσαν». Τὴν ἑλληνικότητα τῶν Σουλιωτῶν πιστοποιοῦν ὡσαύτως αἱ ἑλληνικαὶ τοπωνυμίαι, *Συκιά, Καστανιά, Πηγάδια, Ἀλογομάνδρια, Νερὸ τῆς προβατίνας, Κουλούρια* κ.λ.π., τὸ ἐθνικὸν καὶ φυλετικὸν αὐτῶν φρόνημα, ὅπερ ἦτο πάντοτε ἑλληνικόν, καὶ τὸ μῖσός των κατὰ τῶν Τουρκαλβανῶν. Ἐκτὸς τούτων, τὰ τραγούδια των ἦσαν πάντοτε ἑλληνικά. Εἰς ὑπόμνημά των δὲ πρὸς τὴν τσαρῖναν κατὰ τὸ 1790, ἀποκαλοῦν τὴν Ἑλλάδα πατρίδα των. Ἐπίσης ὁ Τζαβέλλας εἰς ἐπιστολήν του, γραφεῖσαν τῷ 1792 καὶ δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ Eton (Tableau historique Paris, 1801), ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν υἱὸν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἐπήλυδες λοιπὸν οὗτοι, συναθροισθέντες εἰς χώραν κατ' ἐξοχὴν ὀρεινὴν καὶ ἄγονον καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ζήσουν ἐκ τῆς κτηνοτροφίας μόνης, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἠσχολοῦντο, ἔκαμνον συχνότατα ἐπιδρομὰς εἰς τὰ πέριξ χωρία, καὶ δὴ εἰς τὰ κείμενα ἐπὶ τῆς εὐφόρου πεδιάδος τοῦ Φαναρίου καὶ τῆς Παραμυθίας. Οἱ περίοικοι, ἀδυνατοῦντες νὰ ἀντιστοῦν εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σουλιωτῶν, ὑπετάγησαν τρόπον τινὰ εἰς αὐτοὺς καὶ διὰ νὰ μένουν ἀνενόχλητοι κατέβαλλον ἐτησίως φορολογίαν ἀναλόγως τῶν εἰσοδημάτων των ἕκαστος. Ἐπλήρωνον ὅμως καὶ οἱ Σουλιῶται, ἐν καιρῷ εἰρήνης ἰδίως, τὸν συνήθη τῶν ραγιάδων φόρον εἰς τὸν σουλτᾶνον. Ἦσαν δηλαδὴ καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι. Τὸ μόνον ἐνασχόλημα τῶν ἀτιθάσων τούτων ἀνθρώπων εἶναι τὰ ὅπλα καὶ ὁ πόλεμος. «Κανένας, λέγει ὁ Περραιβός, καμμίαν τέχνην ἢ πραγματείαν δὲν μεταχειρίζεται, παρὰ ὅλη τους ἡ γύμνασις παιδιόθεν εἶναι εἰς τὰ ἅρματα. Μὲ αὐτὰ τρώγουν, μὲ αὐτὰ κοιμοῦνται καὶ μὲ αὐτὰ ξυπνοῦν». Ἡνωμένοι λοιπὸν ψυχικῶς οἱ Σουλιῶται μὲ τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας, ἀπετέλεσαν σὺν τῷ χρόνῳ ἰδιότυπον αὐτόνομον προνομιοῦχον ὁμοσπονδίαν, τὴν ὁποίαν συνήθως οἱ ἱστορικοὶ ἀποκαλοῦν *Συμπολιτείαν τοῦ Σουλίου*. Τὸ καθεστὼς τοῦτο ἀνεγνώριζον σιωπηρῶς καὶ οἱ κατὰ καιροὺς σουλτᾶνοι. Ὁ χαρακτὴρ τῶν Σουλιωτῶν περιγράφεται ὡς τραχὺς καὶ φιλέκδικος, ἀλλὰ πάντοτε ἀκέραιος καὶ εὐθύς. Καὶ ἀναμεταξύ των αἱ φάραι ὑψώνουν πολλάκις τὰ ὅπλα. Ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ ἀνεξαρτησία εἶναι διὰ τοὺς Σουλιώτας ὅρος τῆς ζωῆς των. Αἱ γυναῖκες εἶναι ὡπλισμέναι καὶ πολεμοῦν καὶ αὗται εἰς τὸ πλευρὸν τῶν συζύγων μὲ αὐτοθυσίαν ἀπαράμιλλον, τῆς ὁποίας δείγματα μᾶς ἄφησαν εἰς τὸ Ζάλογγον, τὸ Σέλτσον καὶ τὴν Ρηνιάσαν. Τὰ δημοτικὰ τραγούδια μὲ θαυμασμὸν περιγράφουν τὸν ἰδιότυπον βίον τῶν ὀρεσιβίων τούτων ἀνδρῶν, ὡς καὶ τῶν γυναικῶν των. Ἡ Μόσχω Τζαβέλλα, ἡ Δέσπω Μπότση καὶ ἡ Ἑλένη Μπότσαρη ἀποτελοῦν ἀπαράμιλλα πρότυπα γυναικείας αὐτοθυσίας καὶ γενναιοψυχίας. Ὅταν δὲν πολεμοῦν, μεταφέρουν πολεμεφόδια καὶ τροφὰς εἰς τοὺς μαχομένους συζύγους των καὶ ἐμψυχώνουν αὐτούς. Ὅπως αἱ ἀρχαῖαι Λάκαιναι, μέμφονται τοὺς δειλοὺς καὶ φυγομάχους καὶ ἀποποιοῦνται τούτους διὰ συζύγους. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς μάχης ἐκθειάζουν τοὺς ἀνδρείους καὶ ἀναρριπίζουν τὸ φρόνημα τῶν μαχομένων.

Ἡ συμπολιτεία τοῦ Σουλίου. Οἱ κάτοικοι τῶν τεσσάρων πρώτων χωρίων τοῦ Σουλίου, ἅτινα καὶ *Τετραχώριον* ἐκαλοῦντο, ἀπετέλεσαν αὐτόνομον προνομιοῦχον πολιτείαν, μὲ ἰδίους νόμους, στρατόν, νομοθετικὰ καὶ ἐκτελεστικὰ σώματα. Κατ' ἀρχὰς ἡ συμπολιτεία αὕτη ἠρίθμει 150 οἰκογενείας. Ἀπὸ τοῦ 1720 ἰδίως καὶ ἐντεῦθεν οἱ ἔποικοι τοῦ Σουλίου ἐπληθύνοντο, ἕνεκα τῶν ὁσημέραι ἐπιτεινομένων αὐθαιρεσιῶν τῶν ἐξισλαμισθέντων γειτόνων των, ὁ δὲ πληθυσμὸς τοῦ Τετραχωρίου ἔφθασεν εἰς 2.500 κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων περὶ τοὺς 500 ἐπεδίδοντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ὅπλα, διὰ νὰ ὑπερασπίζωνται τὴν συμπολιτείαν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν μπέηδων καὶ ἀγάδων, τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα ἔβλαπτεν αὕτη. Μέχρι τοῦ 1740 οἱ Σουλιῶται εὑρίσκοντο εἰς διηνεκεῖς ἀγῶνας πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιδρομῶν καὶ διαφύλαξιν τῆς ἀνεξαρτησίας των. Ἔκτοτε ὅμως οἱ ἀγῶνές των μεταβάλλονται εἰς ἐπιθετικοὺς καὶ προσπαθοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τῶν Τουρκαλβανῶν γείτονάς των, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιδιώκουν νὰ αὐξήσουν τὰ ἔσοδα καὶ τοὺς φόρους τῆς συμπολιτείας, τῆς ὁποίας ὁλονὲν οἱ κάτοικοι ηὔξανον δι' ἀθρόας προσελεύσεως ἐκ τῶν γειτονικῶν χωρίων. Τοῦτο ὅμως, ἐκτὸς τοῦ συνωστισμοῦ, ἐπέφερε καὶ ἔλλειψιν τροφίμων, ἥτις εἶναι μία ἀπὸ τὰς αἰτίας τῶν πολέμων τῶν Σουλιωτῶν. Οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν συμπολιτείαν, ἐκτὸς τοῦ φόρου καὶ τῆς στρατολογίας, οὐδεμίαν

Συλιώτης.

[Κατὰ τὸν Ντυπρέ.]

ἄλλην ὑποχρέωσιν εἶχον, ἦσαν δὲ ἀπηλλαγμένοι τῆς τουρκικῆς δουλείας. Καὶ πρῶτον μέν, κατὰ τὸ 1741, ἀπήλλαξαν τῆς δουλείας τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων Ἀλποχώρι, Παλαιοχώρι, Σκιαδᾶ καὶ Ρουσιάτσα, κειμένων πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Σουλίου, εἰς

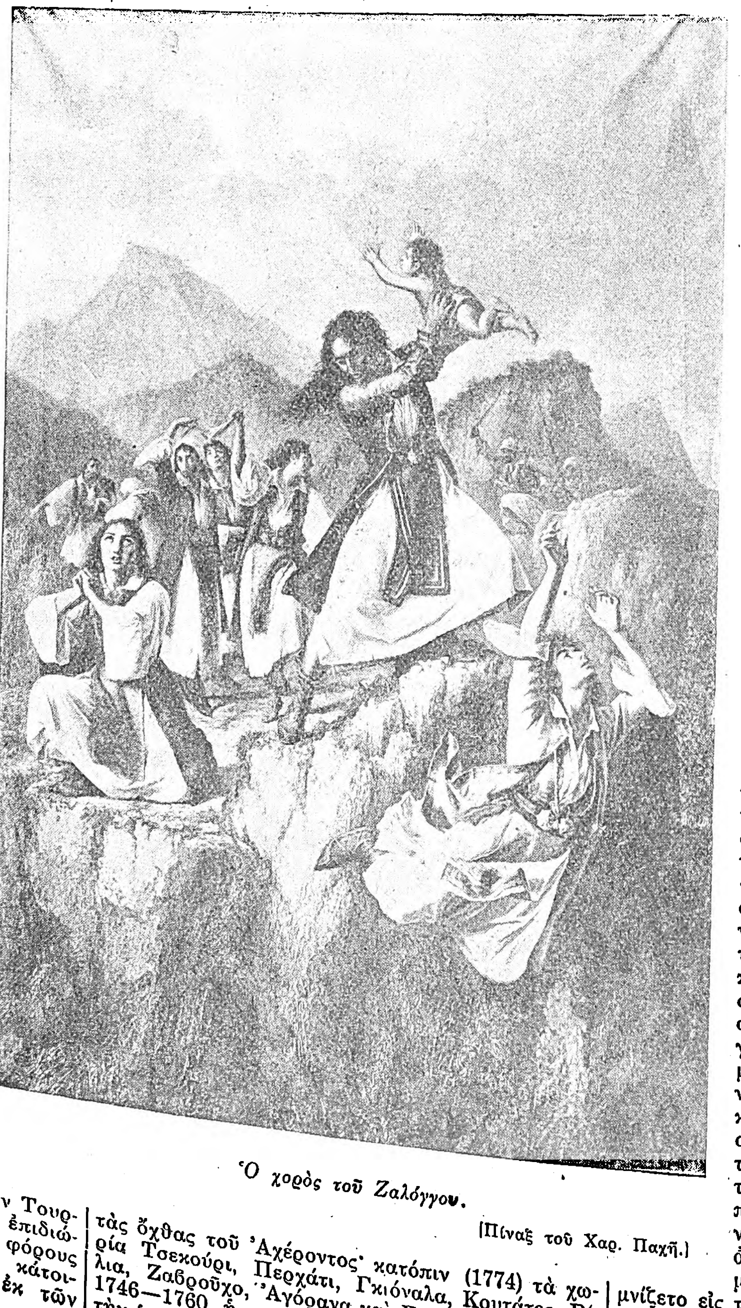

Ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου.

[Πίναξ τοῦ Χαρ. Παχῆ.]

τὰς ὄχθας τοῦ Ἀχέροντος· κατόπιν (1774) τὰ χωρία Τσεκούρι, Περχάτι, Γκιόναλα, Κουτάτες, Βίλια, Ζαβρούχο, Ἀγόρανα καὶ Σεριζιανά. Ἀπὸ τοῦ 1746—1760 ἡ συμπολιτεία προσήρτησεν εἰς ἑαυτὴν ἱκανὰ χωρία τῆς εὐφόρου πεδιάδος τοῦ Φαναρίου, διὰ νὰ λαμβάνῃ βεβαίως ἐντεῦθεν τὰ σιτηρά, ἅτινα πρότερον ἀνῆκον εἰς τὸν Ἰωαννίτην Ἰμπραὴμ πασᾶν. Ἐπίσης προσήρτησε χωρία τινὰ τῆς Λακκοπούλας τῆς Πρεβέζης, ΒΔ. τοῦ Ζαλόγγου κείμενα (ἤτοι τά: Ζερμῆ, Κορίτιανη, Ναγκάτες, Ἄνω καὶ Κάτω Κωτσανόπουλον, Κράβαρη καὶ ἄλλα), μερικὰ τῆς Λάκκας Λελόβων περὶ τὴν Φιλιππιάδα, τὰ Τσαμοχώρια τῆς περιφερείας Πρεβέζης (Σεντεκλιά, Μέγα Δένδρον, Λυγιά, Καστροσυκιά, Φτίνα, Τσερκούβιανα, Βλάντο, Μπουντάρι, Ζαροβίνα, Τοπόλα, Λούτσα), ἕνδεκα τῆς περιφερείας τῆς Παραμυθίας, ἓν τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου, ὅλα τὰ χωρία τῆς Λάκκας τοῦ Σουλίου, τὰ περιλαμβανόμενα μεταξὺ Ὀλύτσικας καὶ τῶν βουνῶν τοῦ Σουλίου, καί τινα τοῦ τμήματος τῆς Τσαρακοβίστης. Οὕτως ἡ συμπολιτεία τοῦ Σουλίου περιελάμβανε κατὰ τὸ 1760 ὁλόκληρον τὸ ΝΑ. τμῆμα τῆς Ἠπείρου, τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Λούρου καὶ τῶν πόλεων Ἰωάννινα, Παραμυθιά, Μαργαρίτι καὶ Πάργα, ἔχον εἰς τὸ κέντρον τὸ Σούλι, ὅπου καὶ ἡ πρωτεύουσα ταύτης, καὶ κατοικούμενον ἀπὸ 12.000 περίπου κατοίκους, *Παρασουλιώτας* καλουμένους, πάντας ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Σουλιώτας. Ὁλόκληρον τὸ τμῆμα τὸ ἐκτὸς τοῦ Τετραχωρίου, δηλαδὴ τοῦ κυρίως Σουλίου, ἐκαλεῖτο *Παρασούλι* ἢ *Παρασούλια*.

Ὁλόκληρος ἡ συμπολιτεία συνετήρει στρατὸν ἀνερχόμενον εἰς 2.000—2.500 ἄνδρας. «Πᾶσα αὕτη ἡ Συμπολιτεία ὡμοίαζε πολὺ πρὸς τὸ ἀρχαῖον σπαρτιατικὸν πολίτευμα, αἱ δὲ σχέσεις τῶν 11 ἀρχικῶν χωρίων καὶ τῶν κυριευθέντων 60 ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὰς μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ περιοίκων σχέσεις» (*Κ. Παπαρρηγόπουλος*). Εἰς τοὺς ἀγῶνάς της ἡ συμπολιτεία εἶχε πάντοτε τοὺς ἁρματολοὺς τῆς Λάμαρης καὶ ἄλλων ὁμόρων περιφερειῶν. Καὶ οἱ διοικηταὶ τῶν βενετοκρατουμένων πόλεων, ἰδίως τῆς Πάργας καὶ τῆς Πρεβέζης, ἐνίοτε δὲ καὶ οἱ Τοῦρκοι, εἴτε ἐκ συμφέροντος, εἴτε ἐκ ζηλοτυπίας, ἐβοήθουν τοὺς Σουλιώτας εἰς τοὺς πολέμους των. Ἡ Βενετία ἐθεώρει ἀναγκαίαν τὴν διατήρησιν σχέσεων μὲ τὴν ἡμιανεξάρτητον ταύτην πολιτείαν, διότι οὕτως ἀνεχαιτίζετο κάθε τουρκικὸς κίνδυνος εἰς τὰς παραθαλασσίας κτήσεις της. Εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι καὶ αἱ σχέσεις αὗται τῶν Σουλιωτῶν μὲ τοὺς Βενετοὺς συνετέλεσαν περισσότερον εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Σουλίου, διότι οἱ Τοῦρκοι, ἐνῷ κατ' ἀρχὰς ἠνείχοντο τοὺς Σουλιώτας καὶ τοὺς ἐθεώρουν ἀκινδύνους, ἔπειτα, λόγῳ τῶν σχέσεών των πρὸς τοὺς Βενετοὺς καὶ τοὺς Γάλλους, τοὺς ἐθεώρησαν ἐπικινδύνους καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀντέδρασαν εἰς τὰς κατὰ τοῦ Σουλίου ἐπιδρομὰς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ἡ συμπολιτεία ἐπλήρωνεν ἐτησίως φόρον εἰς τὸν σουλτᾶνον, τὸν ὁποῖον ἐλάμβανεν ἀπὸ τοὺς Παρασουλιώτας, συγκείμενον ἀπὸ τὸν κεφαλικὸν φόρον καὶ τὸ προβατονόμιον. Οἱ Παρασουλιῶται ἐπλήρωναν εἰς τοὺς Σουλιώτας καὶ φόρον ὑποτελείας εἰς εἴδη καὶ τρόφιμα κατ' ἀποκοπήν.

Ἡ συμπολιτεία διῳκεῖτο ὑπὸ συμβουλίου, ὅπερ ἐκαλεῖτο «Κριτήριον τῆς Πατρίδος» καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν πατριῶν ἢ φαρῶν. Τοῦ κριτηρίου τούτου, ὅπερ ἐξεδίκαζεν ὅλας τὰς ἀναφυομένας μεταξὺ τῶν Σουλιωτῶν διαφοράς, προΐστατο ὁ ἀνδρειότερος καὶ συνετώτερος ἀρχηγὸς φάρας τινός. Οὗτοι ἐλαμβάνοντο κυρίως ἀπὸ τὴν φάραν τῶν Τζαβελλαίων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀπὸ τὴν τῶν Μποτσαραίων ἢ καὶ ἄλλην. Τὰς μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τῆς αὐτῆς φάρας διαφορὰς ἔλυον συνήθως αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ Σούλι ἀπολαύουν πολλῆς τιμῆς. Τὸ «Κριτήριον τῆς Πατρίδος» ἀπετέλει οὕτω τὴν ἀνωτάτην δικαστικὴν καὶ νομοθετικὴν ἐξουσίαν τῆς συμπολιτείας, συνεδρίαζε δὲ εἰς ἰδιαίτερον οἴκημα κείμενον εἰς τὸ Σούλι, οὗτινος σῴζονται τὰ ἐρείπια. Τὰς μικρὰς διαφορὰς τῶν φαρῶν τὰς ἔλυεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς φάρας. Πᾶσα ὕβρις πρὸς ἄτομόν τι τῆς φάρας ἐθεωρεῖτο ὡς ἀντανακλῶσα εἰς ὁλόκληρον τὴν φάραν, καὶ διὰ τοῦτο αὕτη συνήρχετο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἰς σύσκεψιν. Ἡ ἀντεκδίκησις ἦτο ἔθος ἱερὸν καὶ ἡ ἠθικὴ τῶν γυναικῶν αὐστηροτάτη. Μόνον ἁπλῆ ὑπόνοια ἤρκει διὰ τὴν τιμὴν γυναικός τινος, διὰ νὰ λιθοβοληθῇ κατ' ἀπόφασιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φάρας. Ἡ μοιχαλὶς ἐτίθετο εἰς σάκκον καὶ ἐκρημνίζετο εἰς τὸν Ἀχέροντα. Ὁ φόνος γυναικὸς ἐτιμωρεῖτο αὐστηρότατα, διότι ἐστερεῖτο δι' αὐτοῦ ἡ συμπολιτεία τῶν ἐξ αὐτῆς τέκνων.

Οἱ Σουλιῶται ἦσαν λιτοδίαιτοι, ὀλιγαρκεῖς καὶ πολὺ σκληραγωγημένοι. Τίποτε δὲν ἐθεώρουν ἀνώ-

Digitized by Google

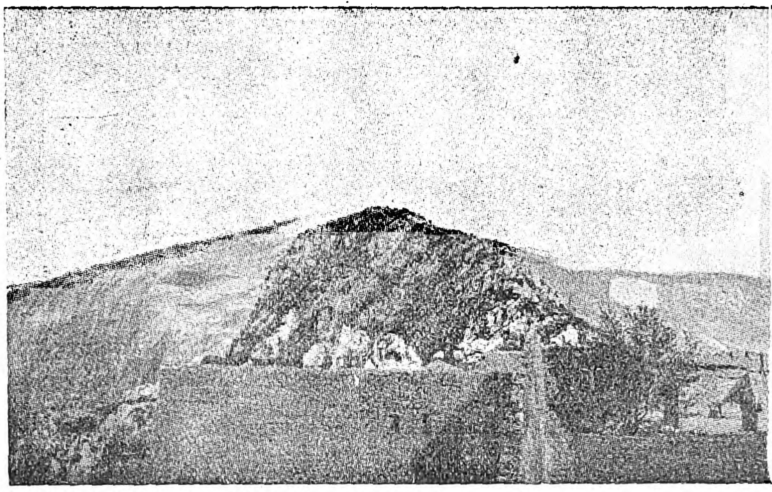

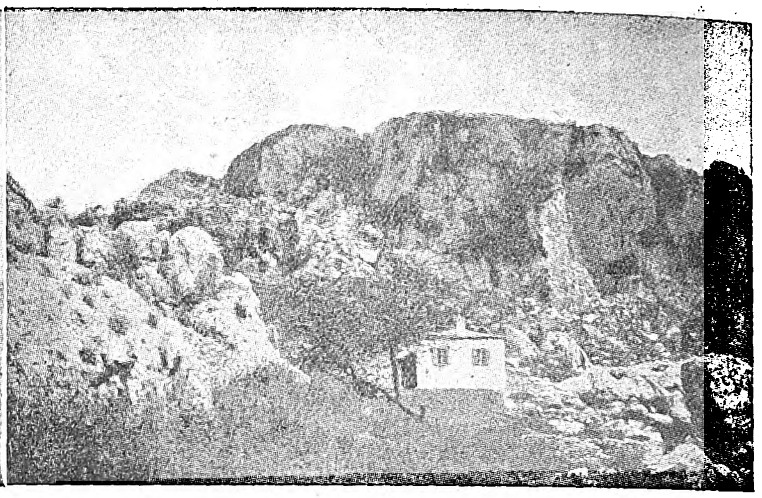

1) *Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ φρουρίου τῆς Κιάφας μὲ τὴν ντάπιαν τοῦ Μάρκου Μπότσαρη.* 2) *Ἡ μονὴ τοῦ Ζαλόγγου μὲ τοὺς ἄνωθεν αὐτῆς βράχους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐρρίφθησαν αἱ Σουλιώτισσαι.*

τερον καὶ πολυτιμότερον ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν. Διὰ τοῦτο πολλοὶ Παρασουλιῶται ἔγιναν Σουλιῶται, δηλαδὴ ἀπηλλάγησαν πάσης φορολογίας καὶ τοὺς ἐπετράπη νὰ κατοικήσουν εἰς τὸ Σούλι ἐπειδὴ εἰς μάχας ἔδειξαν ζηλευτὴν ἀνδρείαν. Αἱ γυναῖκες ἐσεμνύνοντο μόνον διὰ τὴν ἀνδρείαν τοῦ συζύγου των. Πολλάκις πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των ἐφονεύθησαν οἱ σύζυγοι καὶ τὰ τέκνα των, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπεδειλίασαν ἐκ τούτου. Διαρκούσης τῆς πολιορκιας τοῦ Σουλίου, κατὰ τὸ 1803, αἱ γυναῖκες ἀψηφοῦσαι τοὺς πυροβολισμοὺς καὶ τὰς βόμβας τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ μετέβαινον μὲ φορτία εἰς τὸν μύλον τοῦ Ντάλα, παρὰ τὸν Ἀχέροντα, διὰ νὰ τὰ ἀλέσουν πρὸς διατροφὴν τῶν μαχομένων. Ὅταν δ' ἔλειψεν ὁ ἄρτος, δὲν ἐδίστασαν νὰ διασχίσουν τὴν ἐχθρικὴν γραμμὴν καὶ νὰ μεταβοῦν κρυφὰ εἰς Πάργαν, διὰ νὰ φέρουν τροφὰς εἰς τοὺς πολιορκουμένους. Κατά τινα μάχην μεταξὺ Κιάφας καὶ Ἀβαρίκου, αἱ γυναῖκες, βλέπουσαι τοὺς ἄνδρας κινδυνεύοντας, ἄφησαν τὰ τέκνα των ὅπου ἔτυχε καὶ ἁρπάσασαι πασσάλους ὥρμησαν κατὰ τῶν Τούρκων. Τὰ Σουλιωτόπουλα τέλος ἔτρεφον ἀπεριόριστον σεβασμὸν πρὸς τὸν πατέρα καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἠσκοῦντο εἰς τὴν σκληραγωγίαν καὶ τὸν πόλεμον. Γενικῶς οἱ Σουλιῶται ἦσαν γενναῖοι, ριψοκίνδυνοι, ταχεῖς, ὀξυδερκεῖς, εὐσταλεῖς, ὑπερήφανοι, ἀφιλοχρήματοι, μεγαλόψυχοι πρὸς τοὺς ἡττημένους, φιλοπάτριδες, εἰς ἄκρον φιλελεύθεροι, ἀνιδιοτελεῖς, σεμνοὶ καὶ ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ καθῆκόν των.

Ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν καὶ Παρασουλιωτῶν πρὸ τοῦ 1788. Οἱ Σουλιῶται καὶ πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, κατὰ τὸ 1788, καταλήψεως τῶν Ἰωαννίνων διεξήγαγον σφοδροὺς ἀγῶνας, οὐ μόνον πρὸς τοὺς πασάδες τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Ἄρτης καὶ τοῦ Δελβίνου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἀγάδων καὶ μπέηδων τοῦ Μαργαριτίου καὶ τῆς Παραμυθίας. Τοιοῦτοι ἀγῶνες ἀναφέρονται: 1) Ὁ κατὰ τὸ 1731 ἢ κατ' ἄλλους 1732 ἐναντίον τοῦ Χατζῆ Ἀχμὲτ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὅστις, διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου νὰ ὑποτάξῃ τὸ Σούλι καὶ ἐκστρατεύσας μετὰ 8.000 ἀνδρῶν, ἐνικήθη οἰκτρότατα. 2) Ὁ κατὰ τὸ 1754 ἐναντίον τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν αὐτὴν τύχην. 3) Ὁ κατὰ τὸ 1759 ἐναντίον τοῦ Δὸστ μπέη τοῦ Γαρδικίου τῆς Παραμυθίας, διοικητοῦ τοῦ Δελβίνου, ὅστις ἐπίσης ἡττήθη. 4) Ὁ κατὰ τὸ 1762 ἐναντίον τοῦ Μαζοὺτ ἀγᾶ τοῦ Μαργαριτίου, βοεβόδα τῆς Ἄρτης, ἡττηθέντος εἰς τὴν Λάκκαν τῶν Λελόβων, ἀλλὰ ἀποσπάσαντος τὰ χωρία αὐτῆς, ὡς καὶ τὰ τῆς Λακκοπούλας. 5) Ὁ κατὰ τὸ 1772 ἐναντίον τοῦ Σουλεϊμὰν Τσαπάρη, ὅστις ἐκστρατεύσας κατὰ τοῦ Σουλίου ἐνικήθη καὶ ἀπῆλθεν ἄπρακτος. 6) Ὁ κατὰ τὸ 1775 ἐναντίον τοῦ Κοὺρτ πασᾶ, ὅστις φθάσας μέχρι τῆς Ρουσιάτσας ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρουν καὶ ἄλλους ἀγῶνας, ἐκτὸς ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἀπὸ τοῦ 1741 καὶ ἑξῆς διεξήγαγον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν περιοίκων ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, καὶ ἰδίως τῆς τυραννίας τῶν μπέηδων καὶ ἀγάδων, καὶ ὑπαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὴν συμπολιτείαν.

Ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (1788—1803). Ὁ Ἀλῆ πασᾶς, γενόμενος κύριος τῶν Ἰωαννίνων, ἠγωνίσθη ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη διὰ νὰ ἐξοντώσῃ τὴν συμπολιτείαν τοῦ Σουλίου. Ἡ πρώτη ἐκστρατεία, γενομένη τῷ 1791 διὰ τρισχιλίων Τουρκαλβανῶν, μὲ τὴν αἰτίαν ὅτι οἱ Σουλιῶται μετέσχον εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Πρεβέζης, ἂν καὶ ἦτο ἀπρόοπτος, ἀπέτυχε, καὶ ὁ Ἀλῆς ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰ Ἰωάννινα. Ἡ δευτέρα, γενομένη τῷ 1792 κατόπιν δόλου, διὰ νὰ καταλάβῃ τοὺς Σουλιώτας ἀνετοίμους, ἀπέτυχεν ἐπίσης. Προσεποιήθη δηλαδὴ ὅτι θὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ πρὸς τοῦτο ἐζήτησε τὴν συμμαχίαν τῶν Σουλιωτῶν. Οὗτοι ὅμως, ἐκτὸς τοῦ Τζαβέλλα καὶ τοῦ υἱοῦ του Φώτου, ὑποπτευθέντες τὰς μηχανορραφίας τοῦ Ἀλῆ, δὲν μετέσχον τῆς ἐκστρατείας. Ὁ Τζαβέλλας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συλληφθέντες ἐφυλακίσθησαν εἰς Ἰωάννινα, ὁ δὲ Ἀλῆς ἐν τάχει ἐβάδισε πρὸς τὸ Σούλι. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ προσπάθειαί του προσέκοπτον εἰς τὴν ἀκατάβλητον ἄμυναν τῶν Σουλιωτῶν, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ Τζαβέλλα. Οὗτος ἀπήντησε τότε νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερον νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Σούλι, διὰ νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς συμπατριώτας του. Μεταβὰς ὅμως εἰς τὴν πατρίδα του, οὐ μόνον οὐδεμίαν βοήθειαν παρέσχεν εἰς τὸν Ἀλῆν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Σουλιώτας παρώτρυνε νὰ ἀγωνισθοῦν κατ' αὐτοῦ. Εἶναι συγκινητικὴ ἡ ἐπιστολή, τὴν ὁποίαν ἔστειλε πρὸς τὸν Ἀλῆν κρατοῦντα ὡς ὅμηρον τὸν υἱόν του. Ὁ Ἀλῆς ἐξοργισθεὶς ἔτι μᾶλλον ἐπετέθη ἀκάθεκτος κατὰ τοῦ Σουλίου. Ἐθραύσθη ὅμως ἡ ὁρμή του πρὸ τῆς ἀντιστάσεως τῶν κατοίκων, ὧν προεξῆρχεν ἡ σύζυγος τοῦ Τζαβέλλα Μόσχω. Ἀργότερον συνθηκολογήσας ἀπέδωσε τὸν μικρὸν Τζαβέλλαν.

Ἡ τρίτη καὶ τελευταία ἐκστρατεία ἔγινε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1802. Οἱ Σουλιῶται μὲ ἀρχηγὸν τὸν Τζαβέλλαν ἀντέστησαν καὶ πάλιν. Ὁ Ἀλῆς ὅμως ἔχων στερρὰν ἀπόφασιν νὰ καταλάβῃ τὸ Σούλι, ἀπεφάσισε νὰ πολιορκήσῃ αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ἐξαναγκάσῃ νὰ παραδοθῇ. Ἡ πολιορκία ὁσημέραι ἐγίνετο στενοτέρα. Διὰ νὰ ἀποκόψῃ πᾶσαν συγκοινωνίαν τῶν πολιορκουμένων μὲ τοὺς Παρασουλιώτας, ὡς καὶ τὴν τροφοδοσίαν αὐτῶν, ἔκτισε πύργους (κούλιες) εἰς διάφορα ἐπίκαιρα σημεῖα πέριξ τοῦ Σουλίου καὶ εἰς τὰ χωρία Γλυκῆ, Περχιάτι, Τσεκοῦρι, Ἀγόρανα, Σεριζιανά, Ζερμή, Κουτάτες, Βίλια, Ρωμανόν, Σιστρούνι καὶ Λιβίκιστα. Οἱ Σουλιῶται ἐξηκολούθουν ν' ἀνθίστανται, ἂν καὶ ὑπέφερον ἀπὸ τὴν πεῖναν, διότι αἱ τροφαὶ εἶχον ἐξαντληθῆ. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1802 οἱ Γάλλοι ἀπεβίβασαν εἰς τὴν Πάργαν τρόφιμα καὶ πολεμεφόδια διὰ τοὺς Σουλιώτας, ἀλλὰ τὴν ἐπέμβασιν ταύτην τῶν Γάλλων ἐκμεταλλευθεὶς ὁ Ἀλῆς ὑπεκίνησεν ὅλους τοὺς ἀγάδες καὶ μπέηδες τῆς Ἠπείρου κατὰ τοῦ Σουλίου. Τέλος, διὰ προδοσίας τοῦ Πήλιου Γούση, ἂν καὶ τοῦτο δὲν εἶναι βέβαιον, ὁδηγήσαντος, κατὰ τὸν Περραιβόν, τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὸ Σούλι δι' ἀτραποῦ, οἱ Σουλιῶται ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποχωρήσουν εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ Κουγκίου. Ἐκεῖ, ἀμυνθέντες ἐρρωμένως, ἐδέχθησαν νὰ συνθηκολογήσουν ἐλλείψει ὕδατος, τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ Σούλι καὶ νὰ φύγουν ὅπου θέλουν. Ὄντως τὴν 15 Δεκεμβρίου 1803 οἱ Σουλιῶται ἐγκατέλειψαν τὸ πάτριον ἔδαφος. Μόνον ὁ καλόγηρος Σαμουὴλ ἔμεινεν εἰς τὸ Κούγκι, ἀρνηθεὶς νὰ παραδοθῇ καὶ θέσας πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα μετὰ τεσσάρων συντρόφων του. Φεύγοντες ἐχωρίσθησαν εἰς τρία τμήματα. Τὸ μὲν ὑπὸ τὸν Τζαβέλλαν διηυθύνθη πρὸς τὴν Πάργαν, ἡ ὁποία εὑρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν Ρώσων. Τὸ δεύτερον ὑπὸ τὸν Κουτσονίκαν, πρὶν φθάσῃ εἰς τὸν Λοῦρον, ἐδέχθη ἐπίθεσιν στρατευμάτων τοῦ παρασπονδήσαντος Ἀλῆ. Οἱ Σουλιῶται πρὸς σωτηρίαν των ἐτράπησαν πρὸς τὸ ὄρος Ζάλογγον· ἐκεῖ ἀποκλεισθέντες ἀντέστησαν ἐπὶ διήμερον, ὁπότε ἀπεφάσισαν νὰ σωθοῦν δι' ἐξόδου. Οἱ Τουρκαλβανοὶ ὅμως εἶχον καταλάβει τὴν εἴσοδον τοῦ ὀροπεδίου καὶ οὕτως ἠνάγκασαν τὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι ἀπεκλείσθησαν ἐκεῖ, νὰ ριφθοῦν ἐν χορῷ κάτω ἀπὸ τοὺς βράχους, ἀφοῦ πρῶτον ἔρριψαν τὰ τέκνα των. Οἱ ἄνδρες μόλις ἐνύκτωσεν ἔκαμον ἔξοδον, ἀλλ' ἐκ τῶν 800 μόνον 150 ἐσώθησαν. Ἐκεῖθεν τὴν 23 Δεκεμβρίου οἱ Τουρκαλβανοὶ ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν Ρηνιάσαν, ὅπου ἡ Δέσπω τοῦ Γεωργάκη Μπότση, διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς χεῖράς των, ἐκλείσθη μὲ τὰς νύμφας της καὶ τὰς θυγατέρας της εἰς τὸν πύργον τοῦ Δημουλᾶ καὶ θέσασα πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα ἐτάφη ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτοῦ. Τὸ τρίτον τμῆμα ὑπὸ τὸν Κίτσον Μπότσαρην ἐτράπη πρὸς τὰ Τζουμέρ-

Τὸ Κούγκι.

κα. Εἰς τὸ Βουργαρέλι, πληροφορηθέντες τὰ θλιβερὰ συμβάντα τοῦ Ζαλόγγου καὶ τῆς Ρηνιάσης καὶ φοβούμενοι τὴν ὀργὴν τοῦ παρασπονδήσαντος Ἀλῆ, ἀνεχώρησαν τὴν 4 Ἰανουαρίου 1804 πρὸς τὰ Ἄγραφα. Εἰς τὴν μονὴν ὅμως τοῦ Σέλτσου, παρὰ τὸν Ἀχελῷον, τοὺς ἐπρόφθασαν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ. Ἐκεῖ κλεισθέντες ἠμύνθησαν ἐπὶ τρίμηνον, ὁπότε νέα τραγῳδία ἐξετυλίχθη, διότι κατὰ τὴν ἔξοδον πολλαὶ γυναῖκες ἔπεσαν εἰς τὸν Ἀχελῷον. Τὰ λείψανα ἔφθασαν εἰς Ἀγρίνιον, Μεσολόγγιον καὶ Ναύπακτον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰ Ἑπτάνησα, ὅπου κατετάγησαν εἰς τάγματα, τὰ ὁποῖα εἶχον καταρτίσει κατ' ἀρχὰς οἱ Ρῶσοι ὑπὸ τὸν Ἕλληνα στρατηγὸν Παπαδόπουλον, τὰ διετήρησαν δὲ καὶ οἱ διαδεχθέντες αὐτοὺς μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Τιλσὶτ Γάλλοι ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μινὼ καὶ οἱ Ἄγγλοι ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τζοὺρτς. Ἐπειδὴ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων δὲν ἠξιώθησαν τῆς δεούσης προσοχῆς, οἱ Σουλιῶται ἀπέστειλαν τὴν 30 Ἰουλίου 1814 διὰ τοῦ Καποδιστρίου ἀναφορὰν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας Ἀλέξανδρον τὸν Α', δι' ἧς ἐζήτουν τὴν ἀρωγήν του. Ἐν Κερκύρᾳ εὑρισκόμενοι ἔμαθον ὅτι ὁ σουλτᾶνος ἐπεθύμει νὰ καθυποτάξῃ διὰ παντὸς τρόπου τὸν Ἀλῆν. Τότε, διὰ νὰ ἀνακτήσουν τὴν πατρίδα των, ἦλθον εἰς διαπραγματεύσεις μὲ τὸν ἐν Πάργᾳ Τοῦρκον ναύαρχον Ἀλῆ μπέην καὶ συνεφώνησαν νὰ τεθοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Πασόμπεη, πολιορκοῦντος τὸν ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ πασᾶν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Πασόμπεης δὲν ἐτήρησε τοὺς συμφωνηθέντας ὅρους, μεσολαβήσει τοῦ Ἀλέξη Νούτσου ἀπεσκίρτησαν ἀπὸ τὸν Πασόμπεην καὶ συνεμάχησαν μετὰ τοῦ πολιορκουμένου Ἀλῆ, μὲ τὴν συμφωνίαν νὰ τοὺς παραδοθῇ τὸ Σούλι, τὸ ὁποῖον ἐφύλαττεν ὁ φίλος τοῦ Ἀλῆ Μοῦρτος Τσάλης. Πράγματι ἐγκαταλείψαντες τὸν Πασόμπεην ἐτράπησαν πρὸς τὸ Σούλι, τὸ ὁποῖον καὶ κατέλαβον τὴν 12 Δεκεμβρίου τοῦ 1820. Τὸ συμβὰν τοῦτο ἐγένετο αἰτία ὅπως ὁ σουλτᾶνος ἀντικαταστήσῃ τὸν Πασόμπεην διὰ τοῦ Χουρσὶτ πασᾶ τῆς Πελοποννήσου καὶ διατάξῃ τοῦτον νὰ ἀποσπάσῃ τοὺς Σουλιώτας ἀπὸ τὸν Ἀλῆν, παραχωρῶν εἰς αὐτοὺς τὰ ἀρχαῖα προνόμιά των. Αἱ προσπάθειαι ὅμως τοῦ Χουρσὶτ ἀπέτυχον, διότι οἱ Σουλιῶται ἔμενον πιστοὶ εἰς τὸν Ἀλῆν, τὸν ἄλλοτε θανάσιμον ἐχθρόν των. Τότε ὁ Χουρσίτ, ἀφοῦ αἱ προσπάθειαί του αὗται ἀπέτυχον, ἀπέστειλε τὸν Ὀμὲρ πασᾶν κατ' αὐτῶν. Ὁ Ὀμὲρ εἰσβαλὼν εἰς τὸ Σούλι καὶ συνάψας μάχην παρὰ τὸν Ἅγιον Δονᾶτον κατέλαβε τὸ Σούλι καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Κιάφαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχε κηρυχθῆ ἡ ἐπανάστασις, ὁ δὲ Μᾶρκος Μπότσαρης εἶχε σταλῆ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν διὰ τὸ πολιορκούμενον Σούλι. Πρὸς βοήθειαν λοιπὸν τῶν εἰς Κιάφαν πολιορκουμένων ἐστάλη διὰ θαλάσσης μὲν ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, διὰ ξηρᾶς δὲ δισχίλιοι Ἕλληνες καὶ φιλέλληνες ὑπὸ τὸν Ἀλέξ. Μαυροκορδᾶτον. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Μαυρομιχάλην ἀπεβιβάσθησαν εἰς Πάργαν καὶ Σπλάντζαν, ἀλλὰ φονευθέντος τοῦ Μαυρομιχάλη ἐπέστρεψαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Μαυροκορδᾶτον ἐνικήθησαν εἰς τὸ Πέτα τῆς Ἄρτης. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν προσπαθειῶν τούτων οἱ Σουλιῶται ἠναγκάσθησαν, κατόπιν συνθήκης πρὸς τὸν Ὀμέρ, νὰ φύγουν τὴν 28 Ἰουλίου 1821 εἰς Ἑπτάνησον, ἰδίως δὲ εἰς Μεσολόγγι, ὅπου ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν.

Σημερινὴ κατάστασις τοῦ Σουλίου. Ἐκ τῶν τεσσάρων χωρίων τοῦ Σουλίου μόνον ἡ Σαμονίβα κατοικεῖται ἀπὸ 15 περίπου οἰκογενείας τῶν Τόκηδων. Κατὰ σωζομένην δὲ παρ' αὐτῇ παράδοσιν, ὁ πάππος των Νάσος Τόκας κατὰ τὴν φυγὴν τῶν Σουλιωτῶν τῷ 1821 ἔμεινεν εἰς τὸ Σούλι. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς, ἡ ὁποία ἐφύλαττε τὴν Κιάφαν, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Τόκαν νὰ διαμείνῃ εἰς τὰ ἐρείπια χωρὶς νὰ κτίσῃ οἰκίαν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ὑπηρετῇ τὴν φρουράν. Ὁ Τόκας, μείνας εἰς τὸ Σούλι καὶ λαβὼν γυναῖκα ἀπὸ τὸ Περχάτι, ἀπέκτησεν ἐκ ταύτης 9 τέκνα, 7 ἄρρενα καὶ 2 θήλεα. Ὁ Νάσος εἶχε καὶ ἄλλον ἀδελφόν, ὁ ὁποῖος ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Καρπενήσι. Ἔγγονοι τούτου σῴζονται σήμερον εἰς τὴν Σαμονίβαν. Σῴζονται σήμερον τὰ ἐρείπια τῶν οἰκιῶν τοῦ Τζαβέλλα, Μπότσαρη, Μπούσμπου, Μπούσου, Δράκου, Δαγκλῆ, Μαλάμου, εἰς τὴν Κιάφαν τῶν Ζερβαίων καὶ εἰς τὸν Ἀβαρῖκον τῶν Μπενουκαίων. Πολλὰ ἀπὸ τὰ πηγάδια σῴζονται ἔτι, χρησιμοποιούμενα δι' ὑδρευσιν. Σῴζονται ἐπίσης τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ Κουγκίου, ὡς καὶ τὸ φρούριον τῆς Κιάφας, ὁπωσδήποτε εἰς καλὴν κατάστασιν. Ὅλαι αἱ οἰκίαι ἦσαν ἐκτισμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, θολογύριστον κατώγιον κάτω καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ ἓν δωμάτιον μὲ πολεμίστρας ἑκατέρωθεν. Μόνον ἡ οἰκία τοῦ Τζαβέλλα ἦτο μεγαλυτέρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Χρ. Περραιβοῦ*, Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας (Παρίσιοι 1803, Βενετία 1815, Ἀθῆναι 1857).—*Α. Ἰδρωμένου*, Ἱστορία Σουλίου καὶ Πάργας (Βενετία 1815).—*Pouqueville* Voyage (Paris 1826).—*Π. Α. Σ[αλαπάντα]*, Τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν Σουλιωτῶν (Ἀθῆναι 1860).—*Π. Ἀραβαντινοῦ*, Χρονογραφία (Ἀθῆναι 1862, τ. Β').—*Λάμπρου Κουτσονίκα*, Γενινὴ Ἱστ. τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως (Ἀθῆναι 1863).—*Γ. Κρέμμου*, Ἱστορικὰ ἐπανορθώματα.—*Ε. Δ. Μ.* Ἡρωϊκὰ θαύματα τῶν Σουλιωτῶν καὶ Σουλιωτίδων (Λονδῖνον 1886).—*Π. Ζαρλέντη*, Ἠπειρωτικὰ μελετήματα (Ἀθῆναι 1889).—*Ι. Γούση*, Ἱστορικὰ Σουλίου (Παρνασσὸς τ. ΙΑ', σ. 27-51).—*Ἀθ. Πετρίδου*, Περὶ τῆς ὀνομασίας τοῦ Σουλίου (Πανδώρα τ. ΙΗ', σ. 265-271).—*Σπ. Ἀραβαντινοῦ*, Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (1895).—*Ι. Λαμπρίδου*, Ἠπειρωτικὰ μελετήματα (ἔκδ. 1904).—*Π. Φουρίκη*, Πόθεν τὸ ὄνομα Σούλι (Ἡμερολόγιον Μεγ. Ἑλλάδος 1922).—*Ἰεζεκιήλ, Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος*, Ἱερὰ μονὴ Σέλτσου (Θεολογία τ. Η', 1920).—*Δ. Σάρου*, Γράμματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας (Ἠπειρ. Χρονικά, τ. Α, 1926).

Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

—**Σούλι** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 519. Κεῖται πρὸς ΝΔ. τοῦ Κιάτου, μεθ' οὗ συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 135. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Δερβένια*.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Βαλανιδίου τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἤλιδος. Κάτ. (1928) 242.

—4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 564. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ ὑδρόμυλον. Π. Ν. Π.

—**Σούλι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ὅπερ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν (1920) εἶχεν 182 κατ. καὶ ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Τουρκιστὶ ἐκαλεῖτο *Σουλὲ-Μπαλῆ*. Π. Ν. Π.

—**Σούλι *Ἄνω*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Γραμματικοῦ τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 113. Κεῖται πρὸς ΒΑ. τοῦ Μαραθῶνος. Π. Ν. Π.

—**Σούλι *Κάτω*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μαραθῶνος τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 139. Ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Τρικορύθου*. Π.Ν.Π.

—**Σούλι *Μικρὸ*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ζίχνης τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σέμαλτον*. Κάτ. (1928) 985. Κεῖται πρὸς Ν. ΝΔ τοῦ Ροδολείβου, ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ Παγγαίου. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

—**Σούλι *Νέον*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σουμπάσκιοϊ*. Κάτ. (1928) 1.863. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Ἑπτάμυλοι* (*Γεντὶ-ντερμέν*). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο καπνοπαραγωγικοὺς συνεταιρισμούς. Π. Ν. Π.

—**Σούλι *Ντίνου*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων (βλ. *Σουλόπουλον*).

Σούλια (Zulia) *[Γεωγρ.]*. Πολιτεία ἐν τῇ νοτιοαμερικανικῇ δημοκρατίᾳ τῆς Βενεζουέλας, περιλαμβάνουσα τὴν περὶ τὸν κόλπον τοῦ Μαρακαΐμπο πεδινὴν χώραν, ἐμβαδοῦ 66.500 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 233.613 κατ. (1926). Ἀρδεύεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Κατατοῦμπο, Ρίο Νέγκρο, Παλμὰρ καὶ παράγει ποικίλα προϊόντα. Ἔχει καὶ πετρελαιοπηγάς. Πρωτεύουσα ἡ *Μαρακαΐμπο*. Θ. Κ.

Σουλία *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Σουλήνα*.

Σουλίδης, ***Δανιήλ***. Κληρικός, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1864. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ Χάλκης καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ ἑπταετίαν ἐν τῇ Ἀμπετείῳ σχολῇ Καΐρου. Τῷ 1907 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Λευκάδος καὶ Ἰθάκης. Λ. Χ. Ζ.

Σουλιὲ (Soulié), ***Φρειδερῖκος***. Γάλλος μυθιστοριογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεύς. Κατόπιν πολλῶν ἀποτυχιῶν του ἐν τῷ θεάτρῳ («Χριστίνα», «Εὐγενεῖς καὶ πληβεῖοι» κ.ἄ.), κατώρθωσε τέλος νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τοῦ δράματος «Κλοτίλδη» καὶ τοῦ μυθιστορήματος «Ἀπομνημονεύματα τοῦ διαβόλου» (1838). Ἔκτοτε ἐγνώρισε μόνον ἐπιτυχίας. Μεταξὺ τῶν θεατρικῶν ἔργων του διακρίνεται τὸ δρᾶμα «Closerie des genêts» (1846), θεωρούμενον ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς γαλλικῆς σκηνῆς. Συνέγραψεν ὡσαύτως πλεῖστα μυθιστορήματα, ὧν ἀξιολογώτερα τυγχάνουσιν: «Ἡ λέαινα», «Ἡ κόμισσα ντὲ Μονριόν», «Ὁ κόμις τῆς Τουλούζης», «Τὰ δύο πτώματα» καὶ «Ὁ ὑποκόμις ντὲ Μπρεζιέ». Τὸ ἀναμφισβήτητον τάλαντον τοῦ Σουλιὲ ἐζημίωσε μεγάλως ἡ προχειρότης τοῦ ὕφους του. Λ. Κ.

Σουλιμᾶ *[Γεωγρ.]*. Δύο χωρία τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας (βλ. λ. *Δώριον*).

—**Σουλιμᾶ** *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ πεδινὴ καὶ μεσόγειος περιφέρεια τῆς Μεσσηνίας. Ἄλλοτε ἀνῆκεν εἰς τὸν δῆμον Δωρίου.

Σουλίμα (Sulima) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῇ βρεττανικῇ ἀποικίᾳ τῆς Δ. Ἀφρικῆς Σιέρρα Λεόνε, μήκους 300 χλμ., πηγάζων εἰς τὸ Φούτα Τζάλλον καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Θ. Κ.

σουλιμαδοῦ (ἡ), καὶ *σουλουμαδοῦ*· ἐμπαικτικῶς, ἐπὶ γυναικὸς ψιμυθιουμένης, οἱονεὶ ἀλειφομένης *σουλιμᾶν* (βλ. λ.).

σουλιμᾶς (ὁ) δημοτ., τὸ ψιμύθιον, τὸ λευκὸν τοῦ μολύβδου· || *κόκκινος σουλιμᾶς*· τὸ ἐπιτεταρτοξείδιον τοῦ μολύβδου ἢ μίνιον. Σ. Γ.

Σουλιμιώτης, ***Ἀναστάσιος***. Ἀγωνιστής, πάππος τοῦ Πέτρου *Βαρβιτσιώτη* (βλ. λ.).

Σουλινᾶς (Sulina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ρουμανική, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ μέσου βραχίονος τοῦ Δουνάβεως (Ἴστρου) καὶ κατὰ τὰς εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον ἐκβολὰς αὐτοῦ. Κάτ. 10.000. Ἐκτίσθη περὶ τὸ 1848 ὑφ' Ἑλλήνων. Μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον καὶ τὴν ἐν Παρισίοις συναφθεῖσαν εἰρήνην τῆς 31 Μαρτίου 1856, ὁ Σουλινᾶς κατέστη ἕδρα τῆς λεγομένης εὐρωπαϊκῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Δουνάβεως καὶ χάρις εἰς τὴν δουνάβιον ναυσιπλοΐαν ἐγνώρισε μεγάλην ἀνάπτυξιν. Οἱ Ἕλληνες ἀποτελοῦσι σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ δὲ ἑλληνικὴ γλῶσσα λαλεῖται ὑφ' ἁπάντων τῶν κατοίκων. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ λιμένος καὶ ἡ αὐτόθι ἐγκατάστασις Ἑλλήνων ἐφοπλιστῶν παρέσχον εἰς τοὺς κατοίκους πλούτη μεγάλα, διὰ τῶν ὁποίων ἔκτισαν λαμπρὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων ὡραιότατα, ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη οἱ ἐργασίαι ἀφῃρέθησαν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν πλοηγῶν (πιλότων), διοριζομένων, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, Δαλματῶν. Ὡς νέα πόλις ὁ Σουλινᾶς, ἔχει λαμπρὰν ρυμοτομίαν, κήπους, νοσοκομεῖον ναυτικόν, ἰνστιτοῦτον βακτηριολογικὸν καὶ ναυπηγεῖον. Κατὰ τὸν χειμῶνα, πηγνυμένου τοῦ Δουνάβεως, ἀντὶ τοῦ Σουλινᾶ χρησιμοποιεῖται ὁ λιμὴν τῆς Κωνστάντζας, νεωστὶ κατασκευασθεὶς κατὰ τοὺς νεωτέρους λιμενικοὺς ὅρους. Ὁ Σουλινᾶς κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τοῦ 1914—1918 ἔπαιξε σπουδαιότατον ρόλον ἀπὸ ἀπόψεως κατοχῆς τῶν ἐμπολέμων κρατῶν. Τ. Ε. Ε.

Σουλιώτης, ***Ἀθανάσιος***. Στρατιωτικός, καταγόμενος ἐκ τῆς σουλιωτικῆς οἰκογενείας Κολιοδημήτρη, γεννηθεὶς δ' ἐν Σύρῳ τῷ 1878. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων, ὀνομασθεὶς ἀνθυπολοχαγὸς τῷ 1900. Ὑπηρέτησεν εἰς τὴν γεωδαιτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἀργότερον διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γεωγραφίας εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον. Ὑπὸ ψευδώνυμον *Νικολαΐδης* ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνα, συστήσας καὶ διευθύνας τὴν «Ὀργάνωσιν Θεσσαλονίκης». Κατὰ τὸ 1908 συνέστησε μετὰ τοῦ Ι. Δραγούμη τὴν «Ὀργάνωσιν Κωνσταντινουπόλεως», ἣν καὶ διηύθυνε μέχρι τοῦ πολέμου τοῦ 1912. Μετέσχε τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, ἀνατεθείσης αὐτῷ καὶ τῆς παρακολουθήσεως τῆς βουλγαρικῆς μεραρχίας Θεοδωρὼφ ἀπὸ τῶν τουρκοβουλγαρικῶν συνόρων. Τῷ 1920 ἐξελέγη πληρεξούσιος Θεσσαλονίκης ἐν τῇ Γ' Ἐθνοσυνελεύσει. Ἐπανεξέδωκεν ἐν Ἀθήναις μετὰ τοῦ Ι. Δραγούμη καὶ Γ. Μπουσίου τὴν «Πολιτικὴν Ἐπιθεώρησιν», ἔγραψε πλεῖστα ἄρθρα εἰς αὐτὴν ὡς καὶ εἰς καθημερινὰς ἐφημερίδας, καὶ ἐδημοσίευσε τὰ ἔργα «Γράμματα ἀπὸ τὰ βουνά», «Οἱ κάτοικοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας».

—**Σουλιώτης**, ***Κοσμᾶς***. Ἀγωνιστὴς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὑπὸ τὸν Σ. Πανουργιᾶν, λαβὼν μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Γραβιᾶς καὶ ὀχυρωθεὶς ὕστερον εἰς τὸν ὑπερκείμενον λόφον Σούτσικα τοῦ Παρνασοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐκ τοῦ χανίου τῆς Γραβιᾶς ἐξελθόντων ὑπὸ τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον κατὰ τὴν νύκτα τῆς 8ης Μαΐου. Τ. Ε. Ε.

—**Σουλιώτης**, ***Κώστας***. Πελοποννήσιος ὁπλαρχηγός, λαβὼν μέρος ἐν πλείσταις μάχαις μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν. Κατὰ τὴν εἰς Πελοπόννησον εἰσβολὴν τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1825, πολιορκηθεὶς μετὰ 70 ἀνδρῶν ἐντὸς πύργου κατὰ τὰ Τρίνησα, ἔπεσε βληθεὶς ὑπὸ τῶν παρασπονδησάντων Ἀράβων, οἱ ὁποῖοι ἐπέτρεψαν τὴν μετὰ τῶν ὅπλων ἔξοδον τῶν πολιορκουμένων. Τ. Ε. Ε.

—**Σουλιώτης**, ***Παναγιώτης***. Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Διετέλεσε πρὸ τοῦ 1821 ἁρματολὸς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἔνθα συνεδέθη δι' ἀδελφοποιίας μετ' ἄλλων ἐκεῖ ἁρματολῶν, τῶν Κρητῶν Ν. Ζαβόλη, Σταύρου Ἀνδρακοῦ κ.λ., καθὼς καὶ τοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ διαμείναντος Νικολάου Κριεζώτη, μεθ' ὧν ἀπῆλθεν, ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως, εἰς Εὔβοιαν καὶ Πελοπόννησον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κρήτην. Ἐν Κρήτῃ συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς πλείστας μάχας ἀνὰ πᾶσαν τὴν Κρήτην, διακριθεὶς διὰ τὸν ἡρωϊσμόν του καὶ τὴν πολεμικήν του ἐμπειρίαν, ἐν τέλει δ' ἔπεσε κατὰ τὴν ἔφοδον ἐναντίον τοῦ φρουρίου τῆς Γραμβούσης, τὴν νύκτα τῆς 11—12 Δεκεμβρίου 1823. Ν. ΚΛΣ

Σοῦλκοι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις μετὰ λιμένος τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς τῆς Σαρδηνίας, ἐπὶ τῆς νήσου Μολυβώδους (*Στράβ.* Ε, 225. *Πτολεμ.* Γ, γ, 3 καὶ Γ, γ, 7). Κτίσμα Καρχηδονίων, ἀναφέρεται ἀπὸ τοῦ πρώτου Καρχηδονιακοῦ πολέμου διὰ τὴν εἰς τὸν λιμένα καταφυγὴν τοῦ ναυάρχου

Digitized by Google

Ἀννίβα καὶ κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, ὅτε ὁ Καῖσαρ ἐπέβαλεν εἰς τοὺς κατοίκους βαρεῖαν φορολογίαν (*Hirt*, Bel. Afr. 98). Καὶ ὁ μὲν λιμὴν (πλάτ. 39° 02′ Β., μῆκ. 8° 34′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 106: Sardegna: Palma bay) εἶναι ὁ σύγχρονος Golfo di Palmas, τῆς δὲ πόλεως τὰ ἐρείπια, ἐπὶ λόφου Sulcis ὀνομαζομένου, μαρτυροῦν ὅτι ὑπῆρξε μεγάλη καὶ πλουσία. Σ. Ε. Λ.

σούλκυ (Sulky). Ἐλαφρὸν δίτροχον ὄχημα, συρόμενον συνήθως ὑπὸ στρουθοκαμήλου ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ Ἀφρικῇ. Ἐν Ἀγγλίᾳ καλεῖται οὕτω παρόμοιον ὄχημα συνήθως ἱππήλατον.

Σουλλάροι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κεφαλληνίας (βλ. *Ἰλλάροι*).

Σούλλιβαν (Sullivan), *σερ* ***Ἀρθοῦρος - Σέϋμουρ***. Ἄγγλος συνθέτης, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ (1842—1900). Ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος καὶ τῆς ὀπερέττας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ πολλοὶ ἐμιμήθησαν τὸ ὕφος του ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ. Εἰς τὸ αἷμά του ἔρρεεν αἷμα ἰρλανδικόν, ἰταλικὸν καὶ ἑβραϊκόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ μουσική του μόρφωσις συνετελέσθη ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Λειψίᾳ, διὸ καὶ ἡ τέχνη του εἶναι κρᾶμα ποικίλων τάσεων καὶ σχολῶν, ἐξ ὧν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὡριμότητος τοῦ Σούλλιβαν ἐδημιουργήθη ἰδία σχολή, ἡ «ἐθνικὴ ἀγγλικὴ σχολὴ ἐλαφρᾶς μουσικῆς». Αἱ μελῳδίαι τοῦ Σούλλιβαν ἐκτιμῶνται εὐρέως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ, ἡ τέχνη του ὅμως γενικῶς δὲν ἐπεκράτησεν εἰς τὴν ὑπόλοιπον Εὐρώπην. Τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Σούλλιβαν, ὅστις διετέλεσε καὶ καθηγητὴς τῆς συνθέσεως τῆς Βασιλικῆς Μουσικῆς Ἀκαδημίας, βραδύτερον δὲ διευθυντὴς τῆς «National Training School of Music» τοῦ Λονδίνου, εἶναι τὰ ἑξῆς: σκηνικὴ μουσικὴ διὰ τὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ: «Τρικυμία», «Ἔμπορος τῆς Βενετίας», «Οἱ εὔθυμες κυράτσες τοῦ Οὐΐνδσορ», «Ἐρρῖκος Η'», «Μάκβεθ» καὶ ὁ «Βασιλεὺς Ἀρθοῦρος» τὰ μπαλέττα: «Ἡ μαγευμένη νῆσος» καὶ «Victoria and Merrie England», μία συμφωνία, 4 εἰσαγωγαί, τὰ ὀρατόρια: «The prodigal son», «The light of the world» καὶ «The martyr of Antioch», τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, μουσικὴ δωματίου, τὸ μελόδραμα «Ivanhoe» (1891), τὸ ὁποῖον ἐπαίζετο ἐπὶ μῆνας συνεχῶς ἐν Λονδίνῳ, τὰ κωμικὰ μελοδράματα καὶ αἱ ὀπερέτται: «The contrabandista», «Box and Cox», «Thespis», «Trial by jury», «The zoo», «The sorcerer», «Her Majesty's schip Pinafore», «The pirates of Penthe», «Patience», «Iolanthe», «Princess Ida», «The Mikado», «Ruddigore», «The Yeomen of the Guard», «The gondoliers», «The stone of beauty» κ. λ. π. Γ. Σ.

Σούλλυ (Sully), ***Ἰάκωβος***. Ἄγγλος φιλόσοφος (βλ. λ. *Σώλλυ*).

Σουλλὺ (Sully)· βλ. λ. *Συλλύ*.

—**Σουλλὺ *Πρυντὸμ*** (Sully Prudhomme)· βλ. λ. *Συλλὺ Πρυντόμ*.

Σουλμόνα (Sulmona) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Ἄκβιλα ντέλλι Ἀμπρούτσι. Κάτ. (1926) 16.800. Κεῖται εἰς ὕψος 478 μ. καὶ εἶναι ἕδρα ἐπισκοπῆς καὶ κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Ρώμης - Καστελλαμάρε Ἀντριάτικο. Ἔχει βιομηχανίαν κονσερβῶν καὶ πριονιστήρια. Ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Σούλμωνος. Εἰς 5 χλμ. πρὸς Β. τῆς πόλεως κεῖται ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Badia di Santo Spirito), πλουσιωτάτη ἄλλοτε, ἱδρυθεῖσα τὸν ΙΓ' αἰῶνα καὶ ἀποτελέσασα τὴν κοιτίδα τοῦ τάγματος τῶν Κελεστίνων. —Π.

Σούλμων, ἡ ***Σουλμὼν*** (Sulmo) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Πελιγνῶν ἐν Σαμνίτιδι, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ ἀκολούθου τοῦ Αἰνείου Σολύμου. Κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους ἀπῳκίσθη ὑπὸ Ἰλλυριῶν, βραδύτερον δὲ κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Σύλλα. Ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ Ὀβιδίου καὶ εἶναι ἡ νῦν *Σουλμόνα*.

Σούλοβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. *Σκεπαστόν*).

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν τῶν Βουλγάρων ἐναντίον τῶν συμμάχων Ἑλλήνων καὶ Σέρβων τὴν νύκτα 16—17 Ἰουνίου 1913, οἱ Βούλγαροι κατέλαβον δολίως τὴν κορυφογραμμὴν τῆς Νιγρίτας καὶ τὸ Σούλοβο. Κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας ἐπιχειρήσεις τῆς *Νιγρίτας* (βλ. λ.), διεξήχθη σοβαρὸς ἀγὼν περὶ τὸ Σούλοβο τὴν 19ην Ἰουνίου 1913 ὑπὸ ἀποσπάσματος τῆς 7ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, ἔχων χαρακτηριστικὸν ὅτι τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ταύτης δύο διμοιρίαι ἑλληνικοῦ πεζικοῦ ἀπέκρουσαν βουλγαρικὴν ἀντεπίθεσιν τετραπλασίας περίπου δυνάμεως καὶ παρέτεινον ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν τὴν ἀντίστασιν, μέχρις οὗ ἔφθασαν ἐνισχύσεις, δι' ὧν ἐπετεύχθη ἡ ἀπώθησις τῶν Βουλγάρων. Ν. Θ. Κ.

Σοῦλον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 159. Κεῖται ἐγγὺς τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ταχυδρομικὸν γραφεῖον. Π. Ν. Π.

Σουλόπουλο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης (Ἰωαννίνων) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, πρότερον καλούμενον *Σούλι Ντίνου*. Κάτ. (1928) 179. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 426), περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Δραγουμὴ* (κάτ. 155) καὶ *Μικρὸ Σουλόπουλο* (κάτ. 92). Κεῖται ἐν ὀρεινῇ τοποθεσίᾳ καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Π. Ν. Π.

Σουλού, ἡ ***Χολὸ*** (Sulu, Jolo, Holo) *[Γεωγρ.]*.—1) Ἀρχιπέλαγος τῆς Σινικῆς θαλάσσης, μεταξὺ τῶν νήσων Βόρνεο καὶ Φιλιππίνων, ἀνῆκον πολιτικῶς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Φιλιππίνων νήσων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 394 μικρὰς νήσους συγκεντρωμένας εἰς ὁμάδας: εἰς τὴν Μπασιλάν, εἰς τὴν Μπαλανγκιγκί, εἰς τὴν Σουλοὺ ἢ Χολό, εἰς τὴν Ταπούλ, εἰς τὴν Πανγκουταρὰν καὶ εἰς τὴν Ταβὶ-Ταβί. Ἔχει συνολικὴν ἔκτασιν 3.967 τ. χλμ. καὶ περὶ τὰς 200.000 κατ. ἁπάντων ἰθαγενῶν, μωαμεθανῶν τὸ θρήσκευμα. Αἱ μεγαλύτεραι τῶν νήσων τούτων εἶναι ἡφαιστειογενεῖς καὶ ὀρειναί, μὲ βουνὰ ὕψους 300—900 μ., αἱ δὲ ἄλλαι κοραλλιογενεῖς. Εἶναι εὔφοροι καὶ παράγουν ὄρυζαν, σακχαροκάλαμον καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1521 ὑπὸ τοῦ Μαγελλάνου, μέχρι δὲ τοῦ 1876 ἦσαν ἀνεξάρτητοι ὑπὸ ἰδιαίτερον σουλτᾶνον, παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν Ἱσπανῶν, τῶν Πορτογάλων καὶ τῶν Γάλλων, ὅπως τὰς καθυποτάξουν. Ἀπὸ τοῦ 1876 ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ἱσπανούς, τῷ δὲ 1898 περιῆλθον μετὰ τῶν Φιλιππίνων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς.

—2) Θάλασσα τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ, τμῆμα τῆς Σινικῆς θαλάσσης, κειμένη μεταξὺ τῶν νήσων Σουλού, τῶν Φιλιππίνων καὶ τῆς Βόρνεο. Τὸ βάθος αὐτῆς ὑπερβαίνει τὰ 5.000 μ., εἶναι δὲ ἐγκατεσπαρμένη ἀπὸ πολλὰς μικρὰς νησῖδας. Μ. Δ. Β.

Σουλοὺ-Σεράϊ *[Γεωγρ.]*. Πτωχὸν τουρκικὸν χωρίον τοῦ Εὐξείνου ἐν τῷ σαντζακίῳ τῆς Τοκάτης τοῦ ποτὲ βιλαετίου τῆς Σεβαστείας. Κάτ. 700. Παρ' αὐτὸ ἀρχαῖος ἐρειπιών, ὃν διαρρέει ὁ Τσεκερὲκ-Ἰρμὰκ (ὁ Σκύλαξ τῶν ἀρχαίων), ἔχων πολύτοξον λιθίνην ἀρχαίαν γέφυραν καὶ θειούχους ἰαματικὰς πηγάς (+48° Κ). Αὐτόθι τινὲς τοποθετοῦν τὴν ἀρχαίαν *Νικόπολιν* ἢ τὴν *Σεβαστόπολιν*. —Π.

Σουλπικία (Sulpicia). Ρωμαία ποιήτρια τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος, πιθανῶς θυγάτηρ τοῦ ῥήτορος Σερβίου Σουλπικίου Ρούφου. Ἔγραψεν ἐρωτικὰς ἐλεγείας.

—**Σουλπικία** (Sulpicia). Ρωμαία ποιήτρια τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος. Ἀναφέρεται ὡς δόκιμος ποιήτρια, γράψασα ἐρωτικὰ ποιήματα διασωθέντα ἐν ἀποσπάσμασιν. Ἐπίσης ἔγραψε «De edicto Domitiani», σάτιραν, ἄλλοτε ἀποδιδομένην εἰς τὸν Αὐσόνιον καὶ ἀναφερομένην εἰς τὸ περὶ ἐξορίας τῶν φιλοσόφων ἔδικτον τοῦ Δομιτιανοῦ. —Π.

Σουλπικιανοί (οἱ). Τάγμα κληρικῶν, ἱδρυθὲν τῷ 1642 ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου τῆς ἐν Παρισίοις ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου *Ἰωάννου Ἰακώβου Ὀλιὲ* (Olier, 1608—1657) πρὸς μόρφωσιν τοῦ κλήρου κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν διατάξεων τῆς συνόδου τοῦ Τριδέντου περὶ σεμιναρίων. Ἡ παπικὴ ἐπικύρωσις τοῦ τάγματος τούτου ἐγένετο τῷ 1664. Ἤδη ἐπὶ τοῦ Ὀλιὲ εἶχεν ἐξαπλωθῆ τὸ τάγμα τοῦτο πολλαχοῦ τῆς Γαλλίας καὶ ἐν Μοντρεὰλ τοῦ Καναδᾶ, ἀλλὰ κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν ἐκδιωχθὲν ἐκ τῆς Γαλλίας, ἵδρυσε σεμινάρια ἐν Βάλσαου παρὰ τὸ Βύρτσμπουργκ (ἀπὸ τοῦ 1796) καὶ ἐν Βαλτιμόρῃ τῆς Ἀμερικῆς (ἀπὸ τοῦ 1791). Κατὰ τὸ 1802, ἐπὶ τοῦ ἐνάτου προϊσταμένου τοῦ τάγματος αὐτῶν Ἰακώβου Ἔμερυ (1732—1811), ἐπανῆλθον οἱ Σουλπικιανοὶ εἰς Γαλλίαν καὶ ἵδρυσαν ἓν μέγα σεμινάριον ἐν Παρισίοις, ἐν τῇ ὁδῷ Pot-de-fer. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐξεδιώχθησαν ἐκ Γαλλίας ἐπὶ Ναπολέοντος (1811), ἐπανελθόντες ἐπὶ τῶν Βουρβώνων (1814). Ἔκτοτε ἀνέπτυξαν μεγάλην δραστηριότητα ἐν Γαλλίᾳ, ἐν ᾗ ἵδρυσαν 24 σεμινάρια, καὶ ἔξω αὐτῆς, ἀλλὰ κατὰ τὸν γαλλικὸν νόμον περὶ σωματείων τοῦ 1903 διελύθη τὸ τάγμα τῶν Σουλπικιανῶν ἐν Γαλλίᾳ, κατὰ δὲ τὸν νόμον περὶ χωρισμοῦ Ἐκκλησίας καὶ πολιτείας τοῦ 1906 ἀφῃρέθη παρ' αὐτῶν καὶ τὸ μέγα σεμινάριον. Τέλος τῷ 1921 ἐπετράπη δοκιμαστικῶς ἐπὶ μίαν δεκαετίαν ἡ ἰσχὺς τῶν διατάξεων τοῦ τάγματος τῶν Σουλπικιανῶν ἐν Γαλλίᾳ. Τὸ τάγμα τῶν Σουλπικιανῶν διοικεῖται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ αὐτοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἐκ τοῦ προϊσταμένου τοῦ τάγματος καὶ δώδεκα βοηθῶν, πάντων ἐκλεγομένων ὡς ἰσοβίων. Οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὸ τάγμα δὲν δίδουσι μοναχικὴν ὑπόσχεσιν, ἀλλὰ διατηροῦσι τὴν κυριότητα καὶ ἐπὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν, τῆς ὁποίας μόνον τὰ εἰσοδήματα περιέρχονται εἰς τὸ τάγμα. Κ. Ι. Δ.

Σουλπίκιος, ἅγιος. Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Bourges, γεννηθεὶς ἐν Βατὰν κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 646 ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσῃ μονῇ, ἥτις ἔλαβε τὸ ὄνομά του. Ἐν τῇ Λατινικῇ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne ἔχουσιν ἐκδοθῆ τρεῖς τῶν ἐπιστολῶν του (τόμ. 80, σ. 591—594). Τὴν μνήμην αὐτοῦ ἑορτάζει ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία τῇ 17 Ἰανουαρίου. Ἀπὸ τούτου πρέπει νὰ διακριθῇ ὁ *Σουλπίκιος*, ὁ κατὰ τὸ 584 γενόμενος ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Bourges καὶ ἀποθανὼν τῷ 591. Οὗτος, κατὰ τὸν ἱστοριογράφον Γρηγόριον τοῦ Τούρς, κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς γαλατικῆς οἰκογενείας καὶ διέπρεπεν εἰς τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν ποίησιν. Ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ τῇ 29 Ἰανουαρίου. Κ. Ι. Δ.

Σουλπίκιος (Sulpicius). Γένος πατρικίων ἐν Ρώμῃ, σπουδαιότερα μέλη τοῦ ὁποίου ὑπῆρξαν οἱ κάτωθι:

—1) ***Σουλπίκιος Γάλβας*** (Sulpicius Galba), ***Σέρβιος***. Ρωμαῖος στρατηγὸς τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, εἷς τῶν ἀρίστων ῥητόρων τῆς ἐποχῆς του. Μετέσχε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀγώνων τοῦ Αἰμιλίου Παύλου (168). Τῷ 151 ἐπολέμησεν ἐν Ἰβηρίᾳ, ἡττηθεὶς δὲ παρὰ τῶν Λυσιτανῶν ἐξετράπη εἰς σφαγὰς καὶ ἐξανδραποδισμοὺς τῶν ἀμάχων πληθυσμῶν. Τῷ 144 ἐγένετο ὕπατος.

—2) ***Σουλπίκιος Γάλβας Μάξιμος*** (Sulpiclus Galba Maximus), ***Πόπλιος***. Ρωμαῖος στρατηγὸς τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος. Διετέλεσεν ὕπατος (211), ὑπερασπίσας τὴν πόλιν κατὰ τοῦ Ἀννίβα, ἀνθύπατος Ἀχαΐας (210), δικτάτωρ (203), ὕπατος τὸ δεύτερον, τέλος δὲ πρέσβυς πρὸς τοὺς βασιλεῖς Ἀντίοχον καὶ Εὐμένη. Ἐτερμάτισε τὸν δεύτερον μακεδονικὸν πόλεμον.

—3) ***Σουλπίκιος Γάλλος*** (Sulpicius Gallus), ***Γάϊος***. Ρωμαῖος στρατηγός, ῥήτωρ καὶ ἀστρονόμος τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Διετέλεσεν ὕπατος (166), μετέσχε τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος τοῦ Αἰμιλίου Παύλου (168) καὶ ἐστάλη πρέσβυς εἰς Ἀχαΐαν καὶ Ἀσίαν (164), ἐνεργῶς ἀναμιχθεὶς εἰς τὰ αὐτόθι πράγματα.

—4) ***Σουλπίκιος Λόγγος*** (Sulpicius Longus), ***Γάϊος***. Ρωμαῖος πολιτικὸς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ἐγένετο ὕπατος πλειστάκις, τιμητὴς τῷ 319 καὶ δικτάτωρ τῷ 312. Ἐπολέμησε νικηφόρως τοὺς Σαμνίτας καὶ Ἐτρούσκους καὶ ἠγωνίσθη ἐρρωμένως κατὰ τῶν ἐπιδρομέων κατὰ τῆς Ρώμης Γαλατῶν.

—5) ***Σουλπίκιος Ροῦφος*** (Sulpicius), ***Πόπλιος***. Ρωμαῖος ῥήτωρ καὶ πολιτικὸς (124—87 π. Χ.). Διετέλεσε τιμητὴς (93), ληγάτος τοῦ ὑπάτου Γναίου Πομπηΐου Στράβωνος κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον (89) καὶ δήμαρχος, ἐκλεγεὶς ὑποστηρίξει τῶν ἀριστοκρατῶν (88). Ἠγωνίσθη κατὰ τῆς ἀποπείρας τοῦ Καίσαρος νὰ ἐκλεγῇ ὕπατος πρὸ τοῦ λήξῃ ἡ ἐν τῷ πραιτωρίῳ θητεία του, ἀντέστη κατὰ τῆς ἐπανόδου τῶν ἐξορίστων, τέλος δὲ μετέστη πρὸς τοὺς πληβείους, ἐφ' ᾧ καὶ κατηγορήθη ὡς δωροδοκηθεὶς παρὰ τοῦ Μαρίου. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Σύλλα εἰς Ρώμην ἐτράπη εἰς φυγήν, συλληφθεὶς δὲ ἐθανατώθη. Ὡς ῥήτωρ μεγάλως ἐπαινεῖται παρὰ τοῦ Κικέρωνος.

—6) ***Σουλπίκιος Ροῦφος*** (Sulpicius Rufus), ***Σέρβιος***. Ρωμαῖος νομομαθὴς καὶ πολιτικός. Ἦτο συμμαθητὴς τοῦ Κικέρωνος παρὰ τῷ Μόλωνι, διετέλεσε δὲ ταμίας, στρατηγός, μόνος αὐτὸς ὕπατος μὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Πομπηΐου (52 π. Χ.), τὸ δεύτερον ὕπατος (51), ὁπότε ἐτάχθη μετὰ τοῦ Καίσαρος, ἀνθύπατος Ἀχαΐας (46) καὶ πρέσβυς διὰ τὰς μετὰ τοῦ Ἀντωνίου διαπραγματεύσεις, ἀποθανὼν καθ' ὁδόν. Ἐφημίζετο ὡς σπουδαῖος νομοδιδάσκαλος καὶ δικανικὸς ῥήτωρ, συγγραφεὺς ἔργου ἐξ 180 βιβλίων. Π. Ν. Π.

Σούλποβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Ἄρδασα*).

Σουλπφόρτα, ἡ ἁπλῶς ***Πφόρτα*** (Schulpforta). Ὀνομαστὴ μεγάλη κρατικὴ δασολογικὴ σχολὴ τῆς Γερμανίας ἐν ὁμωνύμῳ ἀγροκτήματι (1925: 702 κάτ.) τῆς Σαξονίας (διαμέρισμα Νάουμπουργκ), ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ Ζάαλε. Ἱδρύθη τῷ 1543 ὑπὸ τοῦ δουκὸς Μαυρικίου ὡς πριγκιπικὴ σχολὴ ἐν τῇ αὐτόθι Κιστερκιανῇ μονῇ. Ἐν τῷ ἀγροκτήματι ὑπάρχει καὶ ἀνώτερον δασονομεῖον, γυμνάσιον κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Σοὺλς (Soultz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Ἄνω Ἀλσατίᾳ. Κάτ. 4.400. Ἔχει χυτήρια σιδήρου καὶ ὑφαντουργεῖα. Γ. Ι. Β.

Σοὺλτ (Soult), ***Νικόλαος-Ἰωάννης ντὲ-Ντιέ***, *δοὺξ τῆς* ***Δαλματίας***. Στρατάρχης τῆς Γαλλίας (1769—1851). Υἱὸς ἁπλοῦ συμβολαιογράφου, κατετάγη τῷ 1785 εἰς τὸ βασιλικὸν ἱππικόν. Ταχθεὶς μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐστάλη τῷ 1792 εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Κάτω Ρήνου, διακριθεὶς ἐπὶ ἡρωϊσμῷ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Οὔμπερφελσχάϊμ. Τῷ 1793 ἐπεφορτίσθη παρὰ τοῦ Ὂς νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν κατὰ τῶν γραμμῶν τοῦ Βίσσεμπουργκ ἐπίθεσιν, ἣν καὶ ἐξετέλεσεν ἐπιτυχῶς, προαχθεὶς εἰς διοικητὴν συντάγματος καὶ εἶτα ταξιαρχίας. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Φλερὺ ἐκέρδισε τὰς ἐπωμίδας τοῦ στρατηγοῦ, μετὰ δὲ τὴν

Digitized by Google

πολιορκίαν τοῦ Λουξεμβούργου, συνετέλεσεν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λεφέμπρ, εἰς τὴν νίκην τοῦ Ἀλτενκίρχεν. Τῷ 1799 διεκρίθη ἐν τῇ στρατιᾷ τοῦ Δουνάβεως ὡς διοικητὴς τῆς πρωτοπορίας, καὶ προήχθη εἰς διοικητὴν μεραρχίας. Ἀκολούθως ἐπολέμησεν ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ ὑπὸ τὸν Μασσενὰ καὶ ὑπερήσπισε τὴν Γένουαν κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, τραυματισθεὶς καὶ αἰχμαλωτισθεὶς διαρκούσης μιᾶς ἡρωϊκῆς ἐξόδου. Ἀπελευθερωθεὶς μετὰ τὴν νίκην τοῦ Μαρένγκο, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ Πεδεμοντίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀποκατέστησε μετὰ τοῦ Ζουρντὰν τὴν τάξιν. Δεχθεὶς μεθ' οὗ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τὴν ἐπανάστασιν, τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸν θρόνον, ἀντημείφθη πλουσίως ὑπ' αὐτοῦ, ὀνομασθεὶς μεταξὺ τῶν πρώτων στρατάρχης τῆς Γαλλίας τῷ 1804. Τῷ 1805 ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Δ' σώματος στρατοῦ διεδραμάτισε σημαντικώτατον ρόλον, πραγματοποιήσας τὴν περίφημον «πορείαν τῶν ἑβδομήκοντα δύο ὡρῶν», κατὰ τὴν ὁποίαν διέβη τὸν Δούναβιν καὶ τὸν Λὲχ καὶ ἐνίκησε τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν ἐν Λάντσμπεργκ καὶ Μέννινγκεν. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀούστερλιτς διέρρηξε πρῶτος τὴν ρωσικὴν παράταξιν, συντελέσας σπουδαίως εἰς τὴν νίκην τοῦ Ναπολέοντος. Τῷ 1806, μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἰένας, κατεδίωξε μετὰ τοῦ Μπερναντὸτ τὸν Μπλύχερ, ὃν ἠνάγκασαν νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἐν Πολωνίᾳ ἐκράτησε τὰς θέσεις του ἐν Ἐϋλὼ καί, κατὰ τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς τῆς μάχης τοῦ Φρίντλαντ, εἰσῆλθεν εἰς Καινιξβέργην. Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Τιλσὶτ ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος δοὺξ τῆς Δαλματίας.

Τῷ 1807 ὁ στρατάρχης Σοὺλτ ἐστάλη εἰς Ἱσπανίαν, ἔνθα ἰδίως ἐπέδειξεν, ἐπὶ συνεχῆ ἑπταετίαν, τὰς στρατηγικὰς ἀρετάς του. Ἡγούμενος τοῦ Β σώματος στρατοῦ ἀνέκτησε τὸ Μποῦργκος (5 Νοεμβρίου 1808), διήνοιξεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν πρὸς τὴν Μαδρίτην ὁδόν, συνέτριψε τὸν στρατηγὸν Μπλαΐκ, ἤδη ἡττηθέντα ὑπὸ τοῦ Βικτόρ, εἶτα δὲ κατεδίωξε τὸν στρατηγὸν Μούρ, φονευθέντα ἐν Κορόνκα (16 Ἰανουαρίου 1809). Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐνέσπειρε τὸν πανικὸν εἰς τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα καὶ ἀπέφερεν εἰς τοὺς Γάλλους τὴν Γαλικίαν. Σταλεὶς εἰς Πορτογαλίαν ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ ἐξ 23 χιλιάδων κακῶς ἐξωπλισμένων, ἐνίκησε τὸν Σιλβεῦρα καὶ κατέλαβε τὴν Μπράγκα καὶ τὸ Ὀπόρτο. Ὅπως δρέψῃ ὅμως μόνος τὰς τιμὰς τῆς νίκης, ἠμέλησε νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Μπελλύν, κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς ἐκ τούτου δὲ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς ἀντεπιθέσεως τῶν Ἄγγλων στρατηγῶν Μπέρεσφορντ καὶ Γουέσλεϋ, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς Βορρᾶν. Τὴν 26 Σεπτεμβρίου ἀντικατέστησε τὸν Βικτὸρ ἐν τῇ γενικῇ ἀρχιστρατηγίᾳ, ἐνίκησεν ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ὀκάνια καὶ κατέλαβε τὴν Ἀνδαλουσίαν. Τῷ 1810 ὠνομάσθη διοικητὴς καὶ ἀρχιστράτηγος ἐν Ἀνδαλουσίᾳ, κατέλαβε τὴν Μυρσίαν, ἐπολιόρκησε τὸ Κάντιξ καὶ συνετόνισε τὰς προσπαθείας του μετὰ τοῦ Μασσενὰ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Πορτογαλίας, ἀλλ' αἱ ἐπιτυχίαι του ἐξουδετερώθησαν ὑπὸ τοῦ Οὐέλλινγκτον. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ρωσίαν, ἐλθὼν εἰς προστριβὰς μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου, ἀνεκλήθη ἐξ Ἱσπανίας. Σταλεὶς εἰς Πρωσσίαν συνετέλεσεν εἰς τὰς νίκας τοῦ Λοῦτσεν καὶ Μπάουτσεν. Μετὰ τὴν ἐν Βιττόρια καταστροφήν, προμηνύουσαν τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἱσπανίας, ὁ Ναπολέων τὸν ἀπέστειλεν εἰς Νότιον Γαλλίαν. Καὶ δὲν ἠδυνήθη μὲν νὰ θριαμβεύσῃ ἐν Παμπελούνᾳ καὶ Ἁγίῳ Σεβαστιανῷ, ἀλλ' ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας ἀντέστη ἐπιτυχῶς πρὸ τοῦ Οὐέλλιγκτον, νικήσας ἐν Ὀρτὲζ καὶ Τουλούζῃ.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος, ὁ Σοὺλτ δὲν ἐπέδειξεν ἣν καὶ πρὸ τοῦ ἐχθροῦ διαγωγήν. Ἀποκηρύξας τὸν αὐτοκράτορα, κατέστη ἐνθουσιώδης βασιλόφρων, γενόμενος καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Τοῦτο δὲν τὸν ἠμπόδισε μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ναπολέοντος νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν ἐκ νέου τὰς ὑπηρεσίας του, ὀνομασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ὁμότιμος τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Βατερλὼ ἀπεσύρθη εἰς Τάρν. Ἐξορισθεὶς ἐπὶ τῆς δευτέρας παλινορθώσεως, ἀνέκτησε τοὺς τίτλους του τῷ 1819. Ὑποστηρίζων τὸν Λουδοβῖκον-Φίλιππον ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν (1830—1834), μετὰ δὲ τὴν στάσιν τοῦ 1839 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς φιλοπολέμου πολιτικῆς τοῦ Θιέρσου, ἀνέλαβε μετὰ τοῦ Γκιζὸ τὸν σχηματισμὸν φιλειρηνικοῦ ὑπουργείου, οὗτινος ἐγένετο πρόεδρος καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν (1840). Τῷ 1845 ἐγκατέλειψε τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο, τῷ δὲ 1847 καὶ τὴν προεδρείαν τῆς κυβερνήσεως, λαβὼν τὸν ἐξαιρετικὸν τίτλον τοῦ γενικοῦ στρατάρχου. Ἀπέθανε μικρὸν πρὸ τοῦ πραξικοπήματος τοῦ 1851. Γ. Α. Κ.

Σουλταμπάσης, *Ναπλιώτης*· βλ.λ. *Ἀχμὲτ πασᾶς*.

σουλτάνα (ἡ), θηλ. τοῦ *σουλτᾶνος*. *Σουλτᾶναι* ἐλέγοντο ἐπισήμως ἐν Τουρκίᾳ οὐχὶ αἱ σύζυγοι τοῦ σουλτάνου (αἱ *καδῖναι*), ἀλλ' αἱ θυγατέρες ἀνάσσοντος σουλτάνου, ὡς καὶ τῶν διατελεσάντων τοιούτων. Αὗται ἐνυμφεύοντο ἀνωτέρους λειτουργοὺς τοῦ κράτους, διότι ἡ σουλτανικὴ κηδεστία ἐθεωρεῖτο ὑψίστη τιμή. Οἱ τοιοῦτοι σύζυγοι σουλτανῶν, θυγατέρων ἢ ἀδελφῶν τῶν σουλτάνων, ἐκαλοῦντο *νταμάτ*. Ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι σύζυγοι σουλτάνας ὑφίσταντο συνήθως ταπεινώσεις ἐκ μέρους τῆς συζύγου των, ἰδίᾳ ἐπὶ Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τοῦ Β', κατήντησε νὰ μὴ εἶναι πλέον περιζήτητος ὁ γάμος μετὰ σουλτάνας. Ν. Μ.

Σουλταναμπὰντ (Sultanabad) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Κεντρικῆς Περσίας καὶ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἰρὰκ-Ἀτζεμί. Κάτ. 20.000. Ἔχει βιομηχανίαν ταπήτων.

—2) Πόλις τῆς ΒΑ. Περσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χορασάν. Κάτ. 5.000. Παράγει σιτηρὰ καὶ μέταξαν. Γ. Ι. Β.

σουλτανᾶτον· τὸ ἀξίωμα τοῦ σουλτάνου· || *σουλτανᾶτον* (*σαλτανὰτ*) ἔλεγον οἱ Τοῦρκοι καὶ τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν (*σαλτάνατ-ι-σενιγέ*)· || τὸ κράτος (ἀνεξάρτητον ἢ μή), οὗτινος ὁ ἀνώτατος ἄρχων φέρει τὸν τίτλον τοῦ σουλτάνου.

— *[Ἱστορ.]* Τὸ τουρκικὸν *σουλτανᾶτον* κατηργήθη διὰ ψηφίσματος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Ἀγκύρας τῷ 1922 (βλ. λ. *σουλτᾶνος*). Δεδομένου ὅτι τὸ πρωτόκολλον τῆς σουλτανικῆς αὐλῆς συνεδέετο μετὰ πλείστων τιμῶν καὶ περιποιήσεων, κατήντησεν ἡ λέξις *σαλτανὰτ* νὰ σημαίνῃ τιμὰς καὶ μεγαλεῖα, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὑφ' ἡμῶν ἐν χρήσει λέξις *σαλτανάτι* καὶ *σαλτανάτια*. Ν. Μ.

σουλτὰν-ζαδές· σουλτανόπαις, οὐχὶ αὐτοκρατορικὸς πρίγκιψ, ἀλλ' υἱὸς σουλτάνας (θυγατρὸς ἢ ἀδελφῆς τοῦ σουλτάνου), ἐνῷ οἱ υἱοὶ τοῦ σουλτάνου ἐλέγοντο *σεχζαδὲ* (βασιλόπαις). Ν. Μ.

Σουλτάνης, *Γιαννούλης*. Ἀκαρνὰν ὁπλαρχηγός, λαβὼν μέρος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 εἰς πάντας τοὺς κατὰ τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἀγῶνας. Ἐν τέλει κλεισθεὶς ἐν τῷ πολιορκουμένῳ Μεσολογγίῳ ἐπεδείξατο ἀπαραδειγμάτιστον καρτερίαν καὶ ἀνδρείαν. Κατὰ δὲ τὴν ἔξοδον ἔσωσεν ἱκανούς, καὶ αὐτὸς δὲ ἀποσωθεὶς προσεκολλήθη εἰς τὸ σῶμα τοῦ Γ. Καραϊσκάκη καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Δομβραίνης (12 Νοεμβρίου 1826), ὅπου καὶ ἐφονεύθη. Τ. Ε. Ε.

Σουλτανὶ *[Γεωγρ.]*. Προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου, μεταξὺ τοῦ Βέηκοζ (Μπεηκὸζ) καὶ τοῦ Τσιμπουκλί. Ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους *Κυκλάμινον*. Ν. Μ.

Σουλτανιὲ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Φρυγίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κείμενον ἀνατολικῶς τοῦ Ἐσκὶ Σεχὶρ καὶ ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ Ἐσκὶ Σεχὶρ πρὸς Ἄγκυραν. Τὰ ἀνατολικῶς αὐτοῦ ὑψώματα τοῦ *Γιουροὺκ Καρατζᾶ Βερὰν* ἀπετέλουν κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἐσκὶ Σεχὶρ (8 Ἰουλίου 1921) τὴν κυρίαν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως τῶν Τούρκων, προσβληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Γ' σώματος Στρατοῦ διὰ τῆς Χ αὐτοῦ μεραρχίας. Μετὰ σφοδρότατον καὶ αἱματηρότατον ἀγῶνα περὶ τὸ Σουλτανιὲ οἱ Τοῦρκοι ἀπεδιώχθησαν τότε, ὑποχωρήσαντες πρὸς ἀνατολάς. Βραδύτερον τὸ Σουλτανιὲ ἐπὶ ὀλίγον χρόνον ἐχρησίμευσε, κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν, ὡς σταθμὸς διοικήσεως τῆς ΙΙ ἑλληνικῆς μεραρχίας καὶ ὡς χῶρος ἐγκαταστάσεως ἐφεδρικῶν δυνάμεων τοῦ Γ' σώματος Στρατοῦ ἐκ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ (μοίρας τῶν 10,5 σκόντα). Διὰ τῶν εἰρημένων περὶ τὸ Σουλτανιὲ ὑψωμάτων (Γιουροὺκ Καρατζᾶ Βερὰν) διήρχετο ἡ δευτέρα τοποθεσία ἀντιστάσεως, ἣν εἶχε καταρτίσει ἀμυντικῶς τὸ Γ' σῶμα Στρατοῦ, κατὰ τὸ 1922, διαρκούσης τῆς νεκρᾶς περιόδου ἐπιχειρήσεων τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας (βλ. καὶ λ. *Δορύλαιον*). Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

— **Σουλτανιὲ-*Καλεσῆ*** *[Γεωγρ.]*. Ἄλλοτε ἐπίσημον ὄνομα τῶν *Δαρδανελλίων* (βλ. λ.).

σουλτανικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σουλτᾶνον, ὁ τοῦ σουλτάνου.

σουλτανίνα (ἡ) *[Βοτ.]*. Ποικιλία σταφυλῆς καλλιεργουμένη ἰδίᾳ ἐν Κορινθίᾳ καὶ Κρήτῃ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μετηνέχθη ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας (βλ. καὶ λ. *σταφίς*).

Σουλτάνκιοϊ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ἐν τῷ νομῷ Ραιδεστοῦ (βλ. *Βασιλικόν*).

— 2) Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν μετονομασθὲν *Λείβηθρον* καὶ ὑπαχθὲν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κυψελῶν τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1920) 946.

Σουλτὰν-Μπαχτσὲ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης (βλ. *Ἀλτάνα*).

Σουλτὰν-ντὰγ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Τουρκίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, μεταξὺ τῶν λιμνῶν Μπέη-σεχὶρ καὶ Ἂκ-σεχίρ. Ἀρχίζει παρὰ τὸ Ἀφιὸν-Καραχισὰρ καὶ βαίνει πρὸς ΝΑ. σχεδὸν μέχρι τῆς πόλεως τοῦ Ἰκονίου. Ν. Μ.

Σουλτὰν-Ὀνοῦ *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα ἑνὸς τῶν πρώτων σαντζακίων τοῦ τουρκικοῦ κράτους, θεωρουμένου ὡς κοιτίδος τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων, διότι ἦτο τὸ παραμεθόριον τμῆμα τοῦ κράτους τῶν Σελτζούκων Ἰκονίου, ὅπερ παρεχωρήθη ὡς φέουδον εἰς τὸν Ἐρτογρούλ, ὅπως ἐγκατασταθῇ μεθ' ὁλοκλήρου τῆς φυλῆς του. Εἶναι ἡ μεταξὺ Ἐσκὶ-σεχὶρ καὶ Μπιλετζὶκ περιοχή. Ν. Μ.

σουλτᾶνος (λεξ. ἀραβ. παραγομένη ἐκ τοῦ *σάλτατ* =κυριαρχία, ἐξουσία)· κυριάρχης, ἡγεμών, ἄναξ.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ λέξις *σουλτᾶνος* εἶναι τιμητικὸς τίτλος διδόμενος εἰς διαφόρους ἡγεμόνας, μικροὺς ἢ μεγάλους, ἐν Ἀραβίᾳ, ἐν τῇ μουσουλμανικῇ Ἀφρικῇ καὶ ἐν Ἀνατολῇ, οἵτινες εἶναι ἢ θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὡς ἀνεξαρτήτους. Εἰδικῶς καθιερώθη ὁ τίτλος οὗτος διὰ τοὺς ἡγεμόνας τῆς δυναστείας τῶν Ὀσμανιδῶν τῆς Τουρκίας. Ἀλλὰ καὶ διὰ τούτους ὁ τίτλος οὗτος δὲν καθιερώθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς ἱδρύσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Διότι, ναὶ μὲν δίδεται συνήθως ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ εἰς τὸν Ὀσμάν, τὸν ἱδρυτὴν τοῦ κράτους τούτου, καὶ εἰς τοὺς πρώτους διαδόχους του (Ὀρχάν, Μουρὰτ Α', Βαγιαζίτ), ἀλλὰ μόλις ὁ 5ος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Ὀσμανιδῶν, Μωάμεθ ὁ Α' ἀνεγνωρίσθη ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ τότε ἑδρεύοντος χαλίφου, μὲ τὸν τίτλον *Ροὺμ-σουλτάν*, ἤτοι «Ρωμαῖος σουλτᾶνος» (τῆς χώρας τῶν Ρωμαίων), ἐνῷ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐτιτλοφοροῦντο *ἐμίραι* (*ἐμίρ*), ὅπερ οἱ Βυζαντινοὶ ἐξηλλήνισαν εἰς *ἀμιρᾶν*. Μετὰ τὴν ἐπίσημον αὐτῶν ἀναγνώρισιν οἱ σουλτᾶνοι τῆς Τουρκίας ἠρνοῦντο τὸν τίτλον τοῦτον εἰς πάντα ἄλλον ἡγεμόνα ἀντιποιούμενον αὐτοῦ, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὸν σουλτᾶνον τοῦ Μαρόκου, ὃν ἐκάλουν ἁπλῶς *ἐμίρην* (οὐδὲ κἂν *σερίφην*, διότι τὸν τίτλον τοῦτον ἐπεφύλασσον εἰς τὸν ἐμίρην τῆς Μέκκας). Ὁ τίτλος σουλτᾶνος καὶ σουλτανᾶτον κατηργήθη ἐν Τουρκίᾳ διὰ ψηφίσματος τῆς τουρκικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Ἀγκύρας τῇ 1 Νοεμβρίου 1922. Ν. Μ.

Σουλτὰν-οὺτ-ντοβλὲ (*Ἄμπου-Σετζᾶ*). Δωδέκατος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Βουϊδῶν. Ἀνῆλθε τὸν θρόνον ἐν Σιρὰζ τῆς Περσίας τῷ 1014 εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του Μπαχὰ-οὺτ-ντοβλέ. Ἀπέθανε τῷ 1026. Ν. Μ.

Σούλτανπουρ (Sultanpur) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἐν ταῖς βρεττανικαῖς Ἰνδίαις, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκούμτι. Κάτ. (1921) 8.846. Ὁ ὁμώνυμος νομὸς ἔχει ἐμβαδὸν 4.600 τ.χλ. καὶ πληθυσμὸν 1.103.912 κατ. Θ. Κ.

Σουλτὰν-Σάχ.—1) Δεύτερος σελτζουκίδης ἡγεμὼν τοῦ ἐν Περσίᾳ Κερμάν. Ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 1073 μέχρι τοῦ 1085.—2) Τέταρτος καὶ τελευταῖος σελτζουκίδης ἡγεμὼν τῆς Συρίας (1114—1119).

Σουλτὰν-Σιὰχ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης (βλ. *Βασιλικά*).

Σουλτὰν-Χισαρὶ (=κάστρο τοῦ σουλτάνου) *[Γεωγραφ.]*. Κώμη τῆς Τουρκίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ναζλίου (Ναζιλλὶ) τοῦ νομοῦ Ἀϊδίν. Κάτ. 1.500 περίπου. Ν. Μ.

Σοῦλτε (Schulte), ***Ἰωάννης-Φρειδερῖκος φόν—***. Ἐπιφανὴς Γερμανὸς νομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Βυρτεμβέργῃ τῷ 1827. Τῷ 1873 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Βόννῃ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1874—1879 ὑπῆρξε μέλος τοῦ Ράϊχσταχ. Τῷ 1871 ἐγένετο ὁ ἡγέτης τῶν παλαιοκαθολικῶν. Συνέγραψε: «Σύστημα τοῦ δικαίου τοῦ γάμου κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας» (1855), «Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου», τοῦ τε καθολικοῦ καὶ τοῦ προτεσταντικοῦ, πολλάκις ἐκδοθέν, «Περὶ τῆς δυνάμεως τῶν παπῶν», ἔργον ὡσαύτως πολλάκις ἐκδοθέν, «Περὶ τῆς ἀναγκαστικῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου» (1876), «Ἐγχειρίδιον τῆς ἱστορίας τοῦ γερμανικοῦ δικαίου», πολλάκις ἐκδοθεῖσαν, «Ἱστορία τῶν πηγῶν καὶ τῆς φιλολογίας τοῦ κανονικοῦ δικαίου» (1875—1880) καὶ τοιαύτη «τοῦ προτεσταντικοῦ δικαίου» (1880), «περὶ τοῦ παλαιοκαθολικισμοῦ» καὶ ἄλλα. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

— **Σοῦλτε *φὸν Μπρὺλ*** (Schulte von Brühl), ***Βάλτερς***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1858—1921). Ἔγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα καὶ κωμῳδίας. Μεταξὺ τούτων ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Κοσμοπολίτης», «Τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ στρατάρχου», «Μικραὶ ἱστορίαι», «Ὁ καλλιτέχνης», «Τὸ ἔτος τῆς πλάνης» κ. ἄ. Ἐπίσης ἐξέδωκε «Γερμανικὰ ἀνάκτορα καὶ πύργοι». Λ. Κ.

Σοῦλτεν (Schulten), ***Ἀδόλφος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1870. Ἐσπούδασεν ἐν Βόννῃ, Βερολίνῳ καὶ Γοττίγγῃ, ἐξετέλεσεν ἐπιστημονικὰς περιοδείας ἐντολῇ τοῦ γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου εἰς Ἰταλίαν, Βόρειον Ἀφρικὴν καὶ Ἑλλάδα (1894—1895), ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν Ἐρλάγγῃ (1907) καὶ διεξήγαγεν ἀνασκαφὰς εἰς Νουμαντίαν τῆς Ἱσπανίας (1905—1912). Εἶναι μέλος τοῦ γερμανικοῦ καὶ τοῦ αὐστριακοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου, τῆς ἱσπανικῆς ἱστορικῆς ἑταιρείας καὶ τοῦ ἱστορικοῦ ἰνστιτούτου τῆς Μοδένης. Ἔγραψε: «De conventibus civium Romanorum» (1872), «Ἡ ρωμαϊκὴ Ἀφρική» (1899), «Ὁ μωσαϊκὸς χάρτης τῆς Μαδηβᾶς» (1900), «Νουμαντία» (1905), «Ἀνασκαφαὶ ἐν

Digitized by Google

Νουμαντία» (1914—1927, τόμ. 3), «Ἡ ἀκτογραφία τοῦ Ἀβιηνοῦ (1922) «Σερτώριος» (1926). —Π.

Σοῦλτενς (Schultens), *Ἀλβέρτος*. Ὁλλανδὸς ἀνατολιστής, γεννηθεὶς ἐν Γρονίγγῃ τῷ 1686 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λεΰντεν τῷ 1750. Ἠσχολήθη ἰδίως περὶ τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς, τῆς ἑβραϊκῆς, τῆς ἀραμαϊκῆς καὶ ἀραβικῆς γλώσσης. Διωρίσθη κατ' ἀρχὰς ὡς καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Φράνεκερ, κατόπιν δὲ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λεΰντεν. Ἐκ τῶν πολλῶν ἔργων του ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Origines hebraeae» (I—II, Franeker 1724—1738), «Institutiones ad fundamenta linguae hebraicae» (Leyden 1737), «Commentarius in librum Job» (I—II, Leyden 1737), «Monumenta vetustiora Arabiae» (1740), περιλαμβάνοντα διάφορα ἀποσπάσματα προϊσλαμικῶν ἀραβικῶν ποιημάτων, «Proverbia Salomonis» (1748), «Opera minora», ἐκδοθέντα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του καὶ ἀποτελοῦντα συλλογὴν διαφόρων πραγματειῶν ἐγκατεσπαρμένων εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Μετὰ θάνατόν του ὡσαύτως ἐδημοσιεύθη καὶ τὸ ἔργον του «Institutiones aramaeae». —Π.

—**Σοῦλτενς** (Schultens), *Ἑρρῖκος*. Ὁλλανδὸς ἀνατολιστής, ἔγγονος τοῦ *Ἀλβέρτου Σοῦλτενς*, γεννηθεὶς ἐν Χέρμπορν τῷ 1719 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λεΰντεν τῷ 1793. Κατὰ πρῶτον διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἀμστελλοδάμου, ἔνθα ἐδίδαξεν ἀπὸ τοῦ 1774—1778. Ἐντεῦθεν μετεκλήθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Λεΰντεν, τοῦ ὁποίου ἐχρημάτισε καὶ πρύτανις τῷ 1787. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Anthologia sententiarum arabicarum» (1772), «Pars versionis arabicae libri Colailah wa Dimnah» (1786), περιέχον τοὺς μύθους τῶν Kalila καὶ Dimna, καὶ «Meidanii proverbiorum arabicorum pars» (μετάφρασις εἰς τὴν Λατινικήν, δημοσιευθεῖσα μετὰ θάνατον τοῦ συγγραφέως, ἐπιμελείᾳ τοῦ G. Schröder). Γ.Π.Α.

Σοῦλτες (Schulthess), *Βαρβάρα*. Φίλη τοῦ Γκαῖτε τὸ γένος *Βόλφ* καὶ σύζυγος τοῦ βιομηχάνου Δαυὶδ Σοῦλτες (1745—1818). Τῷ 1775 ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ ποιητοῦ, κατὰ τὸ πρῶτον ταξίδιόν του εἰς Ἑλβετίαν, καὶ διετήρησε μέχρι τοῦ 1795 τακτικὴν μετ' αὐτοῦ ἀλληλογραφίαν. Μεταξὺ τῶν μετὰ θάνατον εὑρεθέντων χειρογράφων καὶ ἄλλων σημειώσεων της ἀνεκαλύφθη τῷ 1910 ἀντίγραφον τοῦ πρώτου σχεδίου τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Γκαῖτε «Γουλιέλμος Μάϊστερ». Λ. Κ.

Σοῦλτς (Schultz). Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1870. Διετέλεσεν ὑπάλληλος εἰς διαφόρους βιβλιοθήκας τῆς Πρωσσίας, τῷ δὲ 1902 ἐτοποθετήθη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ γερμανικοῦ Ἀρείου Πάγου, ἧς καὶ ἐγένετο διευθυντὴς τῷ 1921. Ἔγραψεν: «Ἡ λεηλασία τῆς Ρώμης» (1894), «Βαλλενστάϊν» (1898, 2α ἔκδ. 1912), «Ὁ Σῶλλερ καὶ ὁ δοὺξ τοῦ Ἀουγκούστενμπουργκ» (1905), «Ὁ δοὺξ Φρειδερῖκος Χριστιανὸς τοῦ Σλέσβιχ Ὀλστάϊν» (1910), «Ἀουγκούστενμπουργκ» (1912), «Ὁ Γκαῖτε καὶ ἡ Χάλλη» (1918), «Ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Φίχτε» (1918). Ἐξέδωκε δέ: «Ἡ πριγκίπισσα Παυλίνα τοῦ Λίππε» (1903), «Ἀλληλογραφία τοῦ δουκὸς Φρειδερίκου Χριστιανοῦ τοῦ Σλέσβιχ Ὀλστάϊν μετὰ τοῦ Φρειδερίκου Δ' τῆς Δανίας» (1908), «Τιμολέων καὶ Ἐμμανουὴλ» (1910), «Ἀλληλογραφία τοῦ Φίχτε» καὶ τοῦ Κούπερμπεργκ «Περὶ τῆς Ρώμης κατὰ τὸ 1527». Θ. Κ.

— **Σοῦλτς** (Schultz), *Βόλφγκανγκ*. Αὐστριακὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1881. Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ, ἐπιδοθεὶς δὲ εἰς τὴν μελέτην τῆς μυθολογίας καὶ φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων ἔγραψε: «Πυθαγόρας καὶ Ἡράκλειτος» (1905), «Ἀρχαῖος ἰωνικὸς μυστικισμός» (1906), «Ἡ σελήνη καὶ ἡ μορφή της ἐν τῇ μυθολογίᾳ καὶ τῇ τέχνῃ τῶν λαῶν» (1912), κ.ἄ. —Π.

—**Σοῦλτς** (Schultz), *Ἔντβιν*. Γερμανὸς συνθέτης καὶ ἀοιδὸς (1827—1907). Ἐκέκτητο ὡραίαν φωνὴν βαρυτόνου, βραδύτερον δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ᾄσματος. Συνέθεσε μέγαν ἀριθμὸν ἀνδρικῶν χορῳδιῶν, ἔγραψε πολλὰς μελῳδίας καὶ ἀπήρτισε «Συλλογὴν τεμαχίων διὰ κλειδοκύμβαλον», ὡς καὶ ἑτέραν διὰ στρατιωτικὴν χρῆσιν, περιέχουσαν πρωτότυπα ἔργα. Γ. Σ.

—**Σοῦλτς** (Schultz), *Ἑρρῖκος*. Γερμανὸς σοσιαλδημοκράτης καὶ παιδαγωγός, γεννηθεὶς τῷ 1872, γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἐρνέστος* Almsloh. Ἐσπούδασεν ἐν Βρέμῃ καὶ Λειψίᾳ, διετέλεσε διδάσκαλος ἐν Βρέμῃ (1892), προσχωρήσας δὲ εἰς τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα ὑπῆρξεν ὁ κύριος διαμορφωτὴς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ αὐτοῦ προγράμματος. Ὑπῆρξε μέλος τῆς γερμανικῆς βουλῆς (1912 καὶ 1920), μέλος καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1919 καὶ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας (1919—1927). Ἔγραψε: «Σχολεῖον καὶ σοσιαλδημοκρατία» (1907), «Ἡ μητέρα ὡς παιδαγωγός» (1908), «Ἡ σχολικὴ μεταρρύθμισις τῆς σοσιαλδημοκρατίας» (1911), «Ἀνήκεις σὲ μᾶς;» (1911), «Ἐργατικὸς πολιτισμὸς καὶ πόλεμος» (1917), κ.ἄ. —Π.

—**Σοῦλτς** (Schultz), *Ἑρρῖκος*. Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1838. Ἐπεβλήθη ὡς συνθέτης διὰ τῶν ἔργων: «Der Zauberschlaf» (1879), «Es ist nicht gut, dass der Mensch allein sei», 8 συμφωνιῶν («Frühlingsfeier», «Schoen Elisabeth», «Reformationssymphonie», «König Lear», «Siegessymphonie» κλπ.), τῶν εἰσαγωγῶν: «Kriemhildens Leid und Rache», «Bacchantenzug des Dionysos», «Pan und die Waldnymphen», τοῦ συμφωνικοῦ ποιήματος: «Die Toteninsel». Ὁ Σοῦλτς ἔγραψεν ὡσαύτως ἔργα δι' ὀρχήστραν, ἓν «Requiem», «Harold» κλπ. Γ. Σ.

— **Σοῦλτς** (Schultz), *Ἰωάννης-Ἀβραὰμ-Πέτρος*. Γερμανὸς μουσουργὸς καὶ θεωρητικὸς (1747—1800). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου τοῦ Βερολίνου, ἠσχολήθη δὲ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν σύνθεσιν ᾀσμάτων, εἰς ἃ μιμεῖται ἐπιτυχῶς τὸν τόνον τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Τὰ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο γραφέντα παρ' αὐτοῦ ἔργα εἶναι: «Gesänge am Klavier» (1779), «Lieder im Volkston» (1782), «Uzens lyrische Gedichte religiosen Inhalts» (1784), «Religiœse Oden und Lieder aus den besten deutschen Dichtern» (1786). Συνέθεσεν ἐπίσης τὰ μελοδράματα: «Κουρεὺς τῆς Σεβίλλης» (1786), «Ἄλίνα, βασίλισσα τῆς Γολκόνδης» (1789) «La Fée Urgèle», κωμικὸν μελόδραμα εἰς γαλλικήν, διασκευασθὲν καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Was den Damen gefällt» (1782), «Clarisse» (ἢ «Ἡ ἄγνωστος ὑπηρέτρια», 1783), χωρικὰ διὰ τὴν «Ἀταλίαν» τοῦ Ρακίνα (1785), σκηνικὴν μουσικὴν διὰ τὴν τραγῳδίαν «Minona» (1785), τὸ «Goetz von Berlichingen», τὰ μελοδράματα εἰς τὴν δανικήν: «Höstgildet» (1790), «Peters Bryllop» (1793) «Le sacrifice des Nymphes» (ὡσαύτως εἰς δανικήν), «Indtoger» (1793) Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ τὰ ὀρατόρια: «Johannes und Maria», «Christi Tod», ἓν «Te Deum», ἔργα διὰ κλειδοκύμβαλον, ὡς καὶ τὰ παιδαγωγικὰ καὶ θεωρητικὰ συγγράμματα: «Entwarf einer neuen und leichtverständlichen Musiktabulatur» κλπ. (1789), «Gedanken über den Einfluss der Musik auf die Bildung eines Volks» (1790), ὡς καὶ τὰ ἀπὸ S μέχρι Z μουσικὰ ἄρθρα τῆς «Theorie der schönen Künste». Ὁ Σοῦλτς ἦτο ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων μουσικῶν τῆς ἐποχῆς του. Γ. Σ.

— **Σοῦλτς** (Schultz), *Ἰωάννης-Φίλιππος-Χριστιανός*. Γερμανὸς μουσικὸς (1773—1827). Διετέλεσε διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ μελοδράματος Sekonda ἐν Λειψίᾳ καὶ διευθυντὴς τῶν συναυλιῶν τοῦ Γκεβάντχαους ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Συνέθεσεν εἰσαγωγὰς διὰ τὸν «Φάουστ» καὶ τὴν «Παρθένον τῆς Ὀρλεάνης», χοροὺς διὰ τὸν Φάουστ, ἓν «Salvum fac regem», ᾄσματα κλπ. Γ. Σ.

— **Σοῦλτς** (Schultz), *Ὄθων-Θεόδωρος*. Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1879. Ἐσπούδασεν ἐν Βαϊμάρῃ, Γκαίρλιτς, Μονάχῳ, Λειψίᾳ, περιῆλθε τὴν Ἑλβετίαν καὶ Ἰταλίαν καὶ ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας (1904) καὶ διευθυντὴς τοῦ ἱστορικοῦ ἰνστιτούτου τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας (1925). Εἰδικευθεὶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, ἔγραψε: «Βίος τοῦ Ἀδριανοῦ» (1904), «Ὁ αὐτοκρατορικὸς οἶκος τῶν Ἀντωνίνων» (1907), «Ὁ αὐτοκράτωρ Καρακάλλας» (1909), «Ἡ φύσις τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ Β' αἰῶνος» (1916), «Ὁ Γκαῖτε καὶ ἡ Ρώμη» (1926) κ. ἄ. —Π.

—**Σοῦλτς** (Schultz), *Ριχάρδος-Μπροῦνο*. Γερμανὸς μηχανικὸς καὶ ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς τῷ 1865 Διετέλεσε τεχνικὸς διευθυντὴς τῶν ἐν Ἡλιουπόλει (Μπάαλμπεκ) γερμανικῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν Ἀννοβέρῳ (1904) καὶ Βερολίνῳ (1912). Ἔγραψεν: «Ὁ τάφος τοῦ Θεοδοσίου ἐν Ραβέννῃ» (1911), «Μπάαλμπεκ» (1921), «Τὰ ἐκκλησιαστικὰ οἰκοδομήματα τοῦ Τορτσέλλο» (1927) καὶ ἄλλα. —Π.

Σοῦλτσα (Sulza) /*Γεωγρ.*/. Λουτρόπολις τῆς ΒΔ. Θουριγγίας ἐπὶ τοῦ κάτω Ἴλμ ποταμοῦ Κάτ. (1919) 2.935 καὶ παρεπιδημοῦντες (1922) 3.000. Κεῖται εἰς 134 μ. ὕψος, εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Ἄϊζεναχ-Χάλλης καὶ ἔχει ἁλατούχους ἰαματικὰς πηγάς, τεχνικὴν σχολήν, παιδικὰ θεραπευτήρια καὶ ὑφαντουργεῖα. Π. Ν. Π.

Σοῦλτς-Ἀνταϊέφσκι (Schultz-Adaiewski), *Ἔλλα*. Ρωσὶς μουσουργός, γεννηθεῖσα τῷ 1846. Διεκρίθη τόσον ὡς κλειδοκυμβαλίστρια, ὅσον καὶ ὡς συνθέτις διὰ τοῦ μελοδράματος: «Ἡ αὐγὴ τῆς ἐλευθερίας» (1881), μιᾶς «Ἑλληνικῆς σονάτας» πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν μελῶν διὰ χορῳδίαν ἄνευ συνοδείας διὰ τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, μελῳδιῶν κ. λ. π. Ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ μὲ τὴν μελέτην τῶν δημωδῶν ρωσικῶν ᾀσμάτων. Γ. Σ.

Σοῦλτσε (Schulze), *Βενιαμίν*. Ἔγκριτος Γερμανὸς ἰνδολόγος. Ἠσχολήθη ἰδίως περὶ τὴν μελέτην τῶν νεωτέρων ἰνδικῶν γλωσσῶν καὶ ἐδημοσίευσε: «Γραμματικὴ τῆς ἰνδουσταvικῆς γλώσσης» ἐν Madras τῆς Ἰνδικῆς 1741) καὶ διαφόρους πρωτοτύπους πραγματείας περὶ τῆς μαχρατικῆς (ἢ, ἄλλως, μαραθικῆς καλουμένης) γλώσσης, περὶ τῆς γουζερατικῆς καὶ τῆς τελουγγικῆς γλώσσης (ἐν Χάλλῃ 1747). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων, οἵτινες παρετήρησαν τὴν ὁμοιότητα τῆς σανσκριτικῆς (ἰδίως ὡς πρὸς τὰ ἀριθμητικὰ ὀνόματα) πρὸς τὴν ἑλληνικήν, λατινικὴν καὶ γερμανικήν. Γ. Π. Α.

—**Σοῦλτσε** (Schultze), *Βερνάρδος-Σιγμοῦνδος*. Γερμανὸς μαιευτήρ, γεννηθεὶς τῷ 1827. Τῷ 185[illegible] ἐγένετο ἐν Ἰένῃ καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς. Ἔγραψε διατριβὴν ἐπὶ διδακτορίᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «De adipis genesi pathologica» (1851 Γκράϊφσβάλδη), «Σύγγραμμα μαιευτικῆς» (Λειψία 1860), σχὸν πλέον τῶν 12 ἐκδόσεων καὶ μεταφρασθὲν εἰς πλείστας ξένας γλώσσας, ὡς καὶ πολλὰς ἄλλας ἐνδιαφερούσας ἐργασίας ἐπὶ τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογίας. Εἰσήγαγεν ἴδιον εἶδος πεσσοῦ, φερομένου ὑπὸ τὸ ὄνομά του, πρὸς συγκράτησιν τῆς μήτρας, καὶ εἰσηγήθη μέθοδον τεχνητῆς ἀναπνοῆς, λίαν ἐν χρήσει, πρὸς πρόληψιν τῆς ἀσφυξίας τῶν νεογνῶν δι' αἰωρήσεως τοῦ νεογνοῦ ἐκ τῶν μασχαλῶν καὶ ἀναστροφῆς τούτου. Ο. Ρ.

—**Σοῦλτσε** (Schultze), *Βίκτωρ*. Γερμανὸς θεολόγος καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1851. Ἐσπούδασεν ἐν Βασιλείᾳ, Στρασβούργῳ, Ἰένῃ, Γοττίγγῃ καὶ Λειψίᾳ καὶ ἐμελέτησε τὰ παλαιοχριστιανικὰ μνημεῖα τῆς Ρώμης. Ἐγένετο ἔκτακτος (1884) καὶ τακτικὸς (1888) καθηγητὴς τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας ἐν Γκράϊφσβαλντ καὶ ἔγραψε: «De christianorum veterum rebus sepulcralibus» (1879), «Ἀρχαιολογικαὶ μελέται καὶ παλαιοχριστιανικὰ μνημεῖα» (1880), «Αἱ κατακόμβαι» (1882), «Τὰ παλαιοχριστιανικὰ ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα» (1889), «Ἡ Ἑλλὰς καὶ τὸ μέλλον τῆς Ἀνατολῆς» (1897), «Οἱ παλαιοχριστιανικοὶ τάφοι τῆς Σικελίας» (1907), «Φίλιππος Νικολάϊ» (1908), «Παλαιοχριστιανικαὶ πόλεις καὶ χῶραι» εἰς 3 τόμους, ὧν εἷς περὶ Κωνσταντινουπόλεως (1913) καὶ δύο περὶ Μικρᾶς Ἀσίας (1922—1926), «Ἐπιτομὴ τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας» (1919). —Π.

— **Σοῦλτσε** (Schulze), *Γκόττλομπ-Ἐρνέστος*. Γερμανὸς φιλόσοφος (1760—1833). Μετὰ θεολογικὰς σπουδὰς ἐν Βιττεμβέργῃ, κατέλαβε τῷ 1788 τὴν ἕδραν τῆς φιλοσοφίας ἐν Helmstaed καὶ ἀργότερον ἐν Goettingen. Αἱ πρῶταί του μελέται εἶναι ἀφιερωμέναι εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας, φημίζεται ὅμως κυρίως διὰ τὴν πολεμικήν του ἐναντίον τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας τοῦ Κὰντ καὶ τοῦ μαθητοῦ του Ράϊνχολδ. Ἔγραψε: «Grundriss der philosophischen Wissenschaften» (2 τ. 1788, β' ἔκδ. 1790), «Αἰνησίδημος, ἢ περὶ τῶν βάσεων τῆς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ράϊνχολδ ἐν Ἰένᾳ παραδιδομένης στοιχειώδους φιλοσοφίας, ὡς καὶ ὑπεράσπισις τοῦ σκεπτικισμοῦ ἐναντίον τῆς ἐπάρσεως τῆς κριτικῆς τοῦ λόγου» (1792), «Einige Bemerkungen ueber Kants philosophische Religionstheorie» (1795), «Kritik der theoretischen Philosophie» (2 τ. 1801), «Prinzipien einer universellen Logik» (1800 ε' ἔκδ. 1830), «Enzyklopaedie der philosophischen Wissenschaften (1814), Psychische Anthropologie» (1816), «Ueber die menschliche Erkenntnis» (1832). Ε. Λ.

— **Σοῦλτσε** (Schulze), *Γουλιέλμος*. Ἔξοχος Γερμανὸς γλωσσολόγος καὶ ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων γλωσσοδιφῶν τῆς συγχρόνου Εὐρώπης. Πρὸ ἱκανῶν ἐτῶν διωρίσθη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, ἔνθα διδάσκει συγκριτικὴν γλωσσικὴν μέχρι τῆς σήμερον. Αἱ πραγματεῖαί του φέρουν τὴν σφραγῖδα ἐκτάκτου ὀξυνοίας καὶ ἀσφαλοῦς κρίσεως καὶ εἶναι προϊόντα ὑπερόχου γλωσσολογικῆς καὶ φιλολογικῆς ἅμα πολυμαθείας. Ἐκ τῶν αὐτοτελῶν ἔργων του ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι: «Quaestiones epicae, Gueterslohae» (1892), ἔργον θεμελιῶδες, καὶ «Zur Geschichte der latein. Eigennamen» (Berlin 1904). Ὁ Schulze εἶναι ἀπὸ ἐτῶν τακτικὸν μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος πολλῶν ἄλλων ἀκαδημιῶν τῆς Εὐρώπης. Γ. Π. Α.

— **Σοῦλτσε** (Schulze), *Ἐρνέστος*. Γερμανὸς ποιητὴς (1789—1817). Ἐσπούδασεν ἐν Γοττίγγῃ θεολογίαν καὶ εἶτα φιλολογίαν. Ἅπαντα τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του. Μεταξὺ τούτων διακρίνονται τὰ ρωμαντικὰ ἔπη «Καικιλία» καὶ «Μαγεμένο τριαντάφυλλο», ἅτινα χαρακτηρίζει ἡ ζωηρότης τῆς περιγραφῆς. Ἐπίσης καὶ τὰ λυρικὰ ποιήματα τοῦ Σοῦλτσε διακρίνονται διὰ τὴν τρυφερότητα τοῦ αἰσθήματος. Λ. Κ.

— **Σοῦλτσε** (Schulze), *Λουδοβῖκος-Θεόδωρος*. Γερμανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1833. Σπουδάσας θεολογίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου (1851—1856), ἐγένετο ὑφηγητὴς αὐτοῦ (1859). Τῷ 1863 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν Καινιξβέργῃ, τῷ 1866 πνευματικὸς ἐπιθεωρητὴς ἐν Μάγντενμπουργκ καὶ τῷ 1874 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς συστηματικῆς θεολογίας ἐν Ρόστοκ. Τῷ 1907, ἀποσυρθεὶς τῆς ὑπηρεσίας, ἐτέθη ὑπὸ σύνταξιν, τῷ δὲ 1918 ἐτελεύτησεν. Ὁ Σοῦλτσε ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ» (1864), «Περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ» (1865), «Περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Λόγου» (1867), «Ὁ

Digitized by Google

Λούθηρος καὶ ἡ εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία» (1883), «Ἡ περὶ εὐχαριστίας διδασκαλία τῆς λουθηρανῆς Ἐκκλησίας» (1910), «Ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ βαπτίσματος ἐν τῇ λουθηρανῇ Ἐκκλησίᾳ» (1911) καὶ ἄλλα. Κ. Ι. Δ.

— **Σοῦλτσε** (Schultze), ***Μὰξ - Ἰωάννης - Σιγισμοῦνδος.*** Γερμανὸς ἀνατόμος (1825—1874). Ἀνηγορεύθη τῷ 1849 ἐν Γκραϊφσβάλδῃ διδάκτωρ μὲ τὴν διατριβὴν «De arteriorum notione, structura, constitutione chemica et vita». Τῷ 1854 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν Χάλλῃ καὶ τῷ 1859 ἐν Βόννῃ, παραμείνας αὐτόθι μέχρι τοῦ τέλους του. Διεκρίθη ἰδίως διὰ τῶν ἐργασιῶν του ἐπὶ τῆς γενικῆς ἀνατομικῆς καὶ ἐπὶ τῶν μικροσκοπικῶν ἐρευνῶν, τελειοποιήσας τὰς μεθόδους καὶ τὴν τεχνικὴν τούτων διὰ τῆς εἰσαγωγῆς χημικῶν βοηθητικῶν οὐσιῶν. Ἔγραψε πληθὺν λίαν ἐνδιαφερουσῶν ἐργασιῶν, ὧν αἱ κυριώτεραι ἀφορῶσι τὰς ἐνδοκυτταρίους μεταμορφώσεις, καὶ δὴ τὰς τοῦ πρωτοπλάσματος τούτων, τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν νευρικῶν ἀπολήξεων, ἰδίως τῶν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, κλπ. *Κύτταρα τοῦ Σοῦλτσε* ἐκλήθησαν τὰ ὀσφρητικὰ κύτταρα. Ο. Ρ.

— **Σοῦλτσε** (Schulze), ***Μαρτῖνος.*** Γερμανὸς ἀνατολιστής, ἀσχοληθεὶς ἰδίως περὶ τὴν περσικὴν γλῶσσαν. Ἐξέδωκε περσικὴν γραμματικὴν καὶ ἀνθολογίαν περσικὴν (ἀμφότερα 1863). Γ. Π. Α.

— **Σοῦλτσε** (Schultze), ***Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς φιλόσοφος (1846—1908), καθηγητὴς εἰς τὸ πολυτεχνεῖον τῆς Δρέσδης. Νεοκαντιανός, ὑποστὰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν θεωριῶν τοῦ Δαρβίνου, ἐζήτησε νὰ προσαρμόσῃ τὴν κριτικὴν φιλοσοφίαν πρὸς τὰ πορίσματα τῆς βιολογίας. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὴν ψυχολογίαν τῶν πρωτογόνων λαῶν. Ἔργα: «Der fetichismus» (1871), «Die grungedanken des Materialismus und die kritik Derselben», «Kant und Darwin» (1875), «Philosophie der Naturwissenschaften» (2 τ. 1881), «Vergleichende Seelenkunde» (2 τ. 1882—1887), «Der Zeitgeist in Deutschland, seine Wandlungen im 19enten Jahrh. und seine mutmassliche Gestaltung im 20ten» (1894), «Psychologie der Naturvoelker, eine natuerliche Schoepfungsgeschichte menschlichen vorstellens, wollens und glaubens». Ε. Λ.

— **Σοῦλτσε** (Schultze), ***Χάνς.*** Γερμανὸς συγγραφεὺς (1630—1680), γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἰωάννης *Πραιτώριος* (Praetorius). Ἔγραψε μελέτας ἐνδιαφερούσας διὰ τὸ ἐν αὐταῖς λαογραφικὸν ὑλικόν, ὧν κυρία ἡ «Daemonologia Rubinzalii Silesii» (1662—1665, τόμ. 3). — Π.

Σοῦλτσε-Γκαϊβερνιτς (Schulze - Gaevernitz), *Γεράρδος φὸν* —. Γερμανὸς κοινωνιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1864. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀϊδελβέργῃ, περιῆλθε τὴν Γερμανίαν καὶ Ἀγγλίαν (1886—1891), διέμεινεν ἐπὶ διετίαν ἐν Μόσχᾳ (1892—1893) καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐν Φρειβούργῳ (1893). Ἔγραψε: «Πρὸς τὴν κοινωνικὴν εἰρήνην» (1890), «Ὁ κόσμος τοῦ Καρλάϋλ» (1896), «Μελέτη ἐπὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν Ρωσίᾳ» (1899), «Βρεττανικὸς ἰμπεριαλισμὸς καὶ ἀγγλικὸν ἐλεύθερον ἐμπόριον» (1906), «Μὰρξ ἢ Κάντ;» (1909), «Ἀγγλία καὶ Γερμανία» (1922) κ. ἄ. — Π.

Σοῦλτσε-Ντέλιτς (Schulze-Delitzsch), ***Φραγκῖσκος-Ἕρμαν.*** Γερμανὸς πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος (1808—1883). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ διετέλεσε κατ' ἀρχὰς δικαστικὸς ὑπάλληλος. Ἐνωρὶς ἐκινήθη τὸ ἐνδιαφέρον του διὰ τὴν σύγχρονον οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς γεωργικῆς καὶ τῆς μικροαστικῆς ἰδίως τάξεως. Ἐκ τῶν μελετῶν του ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου κατεῖδε τὰ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν κεφαλαίων εἰς τὴν πλουτοπαραγωγικὴν ἀπασχόλησιν τῶν τάξεων τούτων παρεμβαλλόμενα προσκόμματα. Διεπίστωσε δὲ ἐκ παραλλήλου τὴν μεγάλην οἰκονομικὴν σπουδαιότητα τῆς μεταξὺ τῶν στρωμάτων τούτων τοῦ πλήθυσμοῦ διαδόσεως τῆς πίστεως. Διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀγροτικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν τάξιν, ἐπενόησεν ὁ Σοῦλτσε-Ντέλιτς ἴδιον σύστημα πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν εἰδικῶς πρὸς τὰς ἰδιοτύπους ἀνάγκας τῶν κατωτέρων τάξεων προσαρμοζομένων. Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν (Kreditgenossenschaften) ἐπιδιώκει τοὺς αὐτοὺς σκοποὺς πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Ραϊφφάϊζεν ἐφαρμοσθέντα τύπον πιστωτικῶν ἑνώσεων (Darlchenkassenvereine), διαφέρει ὅμως τούτου κατὰ τὰ ἑξῆς: Εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τοῦ συστήματος Σοῦλτσε-Ντέλιτς ὑποχρεοῦνται οἱ ἱδρυταὶ ὅπως μετέχωσι δι' εἰσφορᾶς κεφαλαίου. Τοὐναντίον τοιοῦτόν τι δὲν απαιτεῖται κατὰ τὸν τύπον τοῦ Ραϊφφάϊζεν. Εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς Ραϊφφάϊζεν τὰ τυχὸν ὑπάρχοντα κέρδη δὲν διανέμονται εἰς τοὺς μετόχους, ἀλλὰ διατηροῦνται χάριν σχηματισμοῦ ἀποθεματικοῦ. Τοὐναντίον κατὰ τὸ σύστημα Σοῦλτσε Ντέλιτς δὲν προβλέπεται τοιοῦτον ἀποθεματικόν. Οἱ συνεταιρισμοὶ Ραϊφφάϊζεν περιορίζονται εἰς μίαν μόνον κοινότητα, ἐνῷ τοὐναντίον οἱ τοῦ συστήματος Σοῦλτσε-Ντέλιτς δύνανται νὰ ἔχωσιν εὐρύτερον πεδίον δράσεως καὶ νὰ ἐπεκτείνωνται εἰς πλείονας. Οἱ συνεταιρισμοὶ τοῦ τύπου Ραϊφφάϊζεν διενεργοῦσιν, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν παροχὴν πιστώσεων, καὶ ἐμπόριον εἰδῶν χρησίμων εἰς τοὺς γεωργούς, οἷον λιπασμάτων, τροφῶν διὰ κτήνη κλπ., ἐνῷ τὸ σύστημα Σοῦλτσε-Ντέλιτς ἐπιβάλλει τὸν περιορισμὸν τῶν συνεταιρισμῶν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν πιστωτικὴν λειτουργίαν. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ σύστημα Ραϊφφάϊζεν προσέφερε καὶ τὸ σύστημα Σοῦλτσε-Ντέλιτς, ὅπου ἐφηρμόσθη, σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας εἰς τὴν οἰκονομικὴν συγκρότησιν τῶν ἀπορωτέρων τάξεων τοῦ πληθυσμοῦ. Α. Α. Τ.

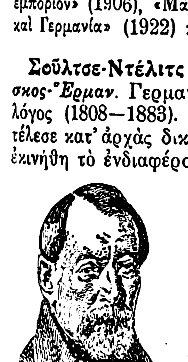

Φρ. Σοῦλτσε-Ντέλιτς.

Σοῦλτσερ (Sulzer), ***Ἰωάννης - Γεώργιος.*** Ἑλβετὸς θεολόγος, παιδαγωγὸς καὶ αἰσθητικὸς (1720—1779). Κατόπιν ἀρίστων σπουδῶν ἐν Γερμανίᾳ, διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Joachimsthal τοῦ Βερολίνου καὶ κατὰ σύστασιν τοῦ Maupertuis ἐξελέγη μέλος τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῆς Πρωσσίας, εἰς τὰς ἐπετηρίδας τῆς ὁποίας ἐδημοσίευσε μελέτας ἐπὶ διαφορωτάτων θεμάτων. Ὁ Σοῦλτσερ δίδει ἐξαιρετικὴν θέσιν εἰς τὴν ψυχολογίαν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς φιλοσοφίας καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρόδρομος τοῦ ψυχολογισμοῦ. Ἐκ τῶν ψυχολογικῶν ἀπόψεών του ὁρμώμενος ἀνέπτυξε μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ τὴν αἰσθητικὴν ὡς ψυχολογίαν τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Ἔργα: «Versuch einiger moralischer Betrachtungen ueber die Werke der Natur» (1745), «Versuch einiger vernuenftigen Gedanken von der Aufziehung und Unterweisung der Kinder» (1745, β' ἔκδ. 1748), «Kurzer Begriff aller Wissenschaften» (1745), «Allgemeine theorie der shoenenkuenste» (1771), «Vermischte philosophis Schechriften» (2 τ., 1773—1781) κλπ. Ε. Λ.

Σοῦλτσι (Sulci) *[Γεωγρ.]*. Πόλις παράλιος τῆς Σαρδοῦς, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἀντωνινιανοῦ θαλασσίου ὁδοιπορικοῦ, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τῆς νήσου πλευράν. Σ. Ε. Λ.

Σούλτσμπαχ (Sulzbach) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ Σάαρ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σααρμπρύκεν—Σπίζεν. Κάτ. (1926) 23.464. Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖα, ἐργοστάσια παραγωγῆς σμάλτου, πριονιστήρια καὶ βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων, χρωμάτων καὶ ὑαλουργίας. Θ. Κ.

σουλφανιλικὸν *ὀξύ*, ἢ *θειανιλικὸν ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $H_2N.C_6H_4.SO_3H$. Χαρακτηρίζεται ἀκριβέστερον ὡς π-ἀμινοβενζολοσουλφονικὸν ὀξὺ καὶ παρασκευάζεται διὰ μακρᾶς θερμάνσεως ἐκ 200° ὀξίνου θειικῆς ἀνιλίνης. Εἶναι δυσδιάλυτον εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ καὶ εὐδιάλυτον εἰς τὸ θερμόν. Κρυσταλλοῦται ἔνυδρον ἐξ ὕδατος καὶ ἄνυδρον ἐξ ἀτμίζοντος ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Θερμαινόμενον ἀπανθρακοῦται εἰς 280—300°. Χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν πολλῶν συνθετικῶν χρωμάτων. Σ. Γ.

σούλφανο (τὸ) (ἐκ τοῦ λατ. sulfur)· δημῶδες ὄνομα τοῦ θείου.

Σούλφανο ***κόλπος*** (Golpo di Sulfano) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία, κατὰ μετάφρασιν τῆς ἀραβικῆς *Γιουν-ἀλ-Καμπρὶτ* (=κόλπος τοῦ θείου) τοῦ κόλπου τῆς Μεγάλης Σύρτεως λόγῳ τῶν κατὰ τὸν μυχόν του θειωδῶν πηγῶν καὶ ὀρυχείων θείου, ἀπαντῶσα εἰς παλαιοὺς ἐνετικοὺς χάρτας. Σ. Ε. Λ.

Σούλφης. Τουρκαλβανός, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ πασᾶ τῆς Τριπόλεως μετά τινος ἄλλου, Μουσταφᾶ καλουμένου, νὰ δολοφονήσωσι τὸν κλέφτην Ζαχαριὰν κατὰ τὸ 1787. Ἀμφότεροι προσεποιήθησαν φιλίαν πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὁ Ζαχαριᾶς, ἀντιληφθείς, ἀπέστειλε πρὸς τὸν πασᾶν τὰς κεφαλὰς τοῦ Σούλφη καὶ τοῦ Μουσταφᾶ. Προκληθεὶς οὕτως ὁ πασᾶς εἰσέβαλεν εἰς Ἀγριλοβοῦνι καὶ μάχης τριημέρου γενομένης ἡττήθησαν οἱ Τοῦρκοι, ὁ δὲ Ζαχαριᾶς διωρίσθη δερβέναγας μέχρι τοῦ θανάτου του (1805). Τ. Ε. Ε.

σουλφιδάλη (ἡ) (Sulfidal) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι κολλοειδὲς θεῖον. Σκεύασμα σχεδὸν ἄοσμον, φερόμενον ὡς λεπτοτάτη κόνις τεφρόλευκος. Εἰς τὸ ὕδωρ διαλυόμενον τὸ σκεύασμα παρέχει κολλοειδὲς διάλυμα. Περιέχει 80 % θεῖον καὶ 20 % λεύκωμα, εἶναι δὲ δραστικὸν καὶ μὴ ἐρεθιστικὸν ἀναπλήρωμα τοῦ θείου, χορηγούμενον ὅπου καὶ αὐτό, εἰς ἀλοιφάς, φυράματα ἢ διαλύματα (5—10 %). Τὰ διαλύματά του δέον νὰ φυλάσσωνται ἐν ψυχρῷ ἢ νὰ εἶναι πρόσφατα. Κ. Γ. Μ.

σουλφίδια (τὰ) *[Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ ἑνώσεις τοῦ θείου μετὰ μετάλλων ἢ ριζῶν (ἀνοργάνων ἢ ὀργανικῶν). Τὰ σουλφίδια τῶν μετάλλων ὀνοματίζονται καὶ ὡς θειοῦχα μέταλλα, ὡς λ. χ. ἡ ἕνωσις K_2S καλεῖται σουφλίδιον τοῦ καλίου ἢ καλιοσουλφίδιον ἢ θειοῦχον κάλιον. Τὰ σουλφίδια παρασκευάζονται εἴτε διὰ διοχετεύσεως ὑδροθείου εἰς τὰ ἅλατα τῶν ἀντιστοίχων μετάλλων, εἴτε δι' ἀπ' εὐθείας ἑνώσεως τοῦ θείου μετὰ μετάλλου. Τὰ σουλφίδια θεωροῦνται ὡς ἅλατα τοῦ ὑδροθείου, προερχόμενα ἐξ αὐτοῦ δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ ὑδρογόνου ὑπὸ μετάλλου. Αἱ μετ' ὀργανικῶν ριζῶν (ἀλκυλίων) ἑνώσεις τοῦ θείου καλοῦνται συνήθως *θειοαιθέρες*. Σ. Γ.

σουλφινικὰ ***ὀξέα*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου:

$$R-S\begin{smallmatrix}\nearrow O\\ \searrow OH\end{smallmatrix}$$

Σιροπιώδη εὐδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ ὑγρά. Ὀξειδοῦνται εὐκόλως πρὸς *σουλφονικὰ ὀξέα*. Σ. Γ.

σουλφοβενζοϊκὰ ***ὀξέα***, ἤ, κακῶς, ***θειοβενζοϊκὰ ὀξέα*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὰ ὀξέα τοῦ τύπου

$$HO_3S.C_6H_4.COOH.$$

Διακρίνομεν τρία ἰσομερῆ, τὸ ο- τὸ μ- καὶ τὸ π-σουλφοβενζοϊκὸν ὀξύ. Παράγονται δι' ὀξειδώσεως δι' ὑπερμαγγανικοῦ καλίου τῶν τριῶν τολουολοσουλφοξέων. Τὸ ο-σουλφοβενζοϊκὸν ὀξὺ κρυσταλλοῦται μετὰ 3 μορίων ὕδατος, ὡς ἄνυδρον δὲ τήκεται εἰς 128°. Παράγωγον τούτου εἶναι ἡ *σακχαρίνη* (ο-ἀνυδροσουλφαμινοβενζοϊκὸν ὀξύ). Σ. Γ.

σουλφοϊχθυολικὸς ***ἄργυρος***· βλ. *ἄργυρος [Φαρμ. Χημ.]*.

σουλφοϊχθυολικὸς ***ἄργυρος***, ἢ ***ἰχθαργόλη*** (Argentum Sulfoichtyolicum). Σκεύασμα περιέχον 12 % ἄργυρον, καστανόχρουν, ἄοσμον, ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Εἶναι φάρμακον ἀντισηπτικὸν τῶν πληγῶν, ἀντιβλεννορροϊκὸν καὶ κατὰ τῶν μαλακῶν ἑλκῶν. Κ. Γ. Μ.

σουλφόναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου:

$$\begin{smallmatrix}R\searrow\\ R\nearrow\end{smallmatrix}S\begin{smallmatrix}\nearrow O\\ \searrow O\end{smallmatrix}$$

Συνώνυμον: *διαλκυλοσουλφόναι* (βλ. λ.). Σ. Γ.

σουλφονάλη (ἡ), ἢ ***θειονάλη*** *[Χημ. καὶ Φαρμ.]*. Οὕτως ἐκλήθη τὸ ὑπὸ τοῦ Baumann ἀνακαλυφθὲν δις-αἰθυλοσουλφονοδιμεθυλομεθάνιον ἢ 2,2-δις-αἰθυλοσουλφονοπροπάνιον $(CH_3)_2C(SO_2.C_2H_5)_2$, ἀφ' ὅτου, τῷ 1888, ὁ Kast ἀνεῦρε τὴν ὑπνωτικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν. Παρασκευάζεται διὰ διοχετεύσεως ξηροῦ ὑδροχλωρίου εἰς μῖγμα ἀκετόνης καὶ αἰθυλομερκαπτάνης καὶ ὀξειδώσεως τῆς παραγομένης μερκαπτόλης $(CH_3)_2C(S.C_2H_5)_2$ δι' ὑπερμαγγανικοῦ καλίου. Εἶναι ἄχρουν κρυσταλλικὸν σῶμα τηκόμενον εἰς 125—126°. Διαλύεται εἰς 15 μέρη βράζοντος ἢ 500 μέρη ψυχροῦ ὕδατος, εἰς 2 μέρη βραζούσης ἀλκοόλης καὶ εἰς 133 μέρη αἰθέρος 15°. Χρησιμοποιεῖται ὡς ὑπνωτικὸν φάρμακον, διδομένη κατὰ τὰ γεύματα εἰς δόσεις 1,0—1,5 γραμ. Σ. Γ.

σουλφονικός, ***—ή, —όν***, ἢ ***θειονικός, —ή, —όν***· ὁ περιέχων τὴν ὁμάδα $—SO_3H$. Λέγεται κυρίως περὶ τῶν *σουλφονικῶν ὀξέων* (βλ. λ.) καὶ τῶν παραγώγων των. Σ. Γ.

—*σουλφονικὰ ὀξέα*, ἢ ***θειονικὰ ὀξέα*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ὀργανικὰ ὀξέα (λιπαρὰ ἢ κυκλικὰ) τὰ περιέχοντα τὴν ὁμάδα $—SO_3H$. Τὰ τῆς λιπαρᾶς σειρᾶς λαμβάνονται συνήθως δι' ὀξειδώσεως τῶν ἀντιστοίχων μερκαπτανῶν δι' ἰσχυρῶν ὀξειδωτικῶν μέσων, ὡς τὸ νιτρικὸν ὀξύ, τὸ ὑπερμαγγανικὸν κάλιον κλπ. Εἶναι εὐδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ ὑγροσκοπικὰ σώματα, ἰσχυρᾶς ὀξίνης ἀντιδράσεως. Τὰ ἀρωματικὰ λαμβάνονται διὰ *σουλφονώσεως* τῶν ἀντιστοίχων ἀρωματικῶν ὑδρογονανθράκων. Σ. Γ.

σουλφόνιον (τό)· τὸ σουλφώνιον.

σουλφονοδιοξικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

$$HOOC.CH_2.SO_2.SH_2.COOH.$$

Τήκεται εἰς 182°. Σ. Γ.

σουλφονοξέα, ἢ ***θειονοξέα*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *σουλφονικὰ ὀξέα* (βλ. λ.). Σ. Γ.

σουλφόνωσις, *—εως* (ἡ) *[Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ εἰς τὸν ἀρωματικὸν πυρῆνα εἰσαγωγὴ τῆς ρίζης τοῦ θειικοῦ ὀξέος $—SO_3H$, ἢ ἄλλως *θειόνωσις*. Ἡ σουλφόνωσις ἐπιτελεῖται δι' ἐπιδράσεως ἀτμίζοντος θειικοῦ ὀξέος ἐπὶ τῶν ἀρωματικῶν ὑδρογονανθράκων ἢ τῶν ἀντιστοίχων παραγώγων αὐτῶν, ἔχει δὲ μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν συνθετικὴν παρασκευὴν διαφόρων ὀργανικῶν ἑνώσεων. Σ. Γ.

Digitized by Google

σουλφοξείδια (τὰ) *['Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου

$$\begin{matrix} C_{\nu}H_{2\nu+1} \\ C_{\nu}H_{2\nu+1} \end{matrix} \Big\rangle SO$$

ἀποτελοῦσαι τὰ ἐνδιάμεσα προϊόντα τῆς ὀξειδώσεως τῶν *θειοαιθέρων* πρὸς *σουλφόνας* (βλ. λ.). Σ.Γ.

σουλφοξικὸν *ὀξὺ* *['Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CH_2(SO_3H).COOH$. Τήκεται εἰς 84°. Σ. Γ.

σουλφοξυλοσαλβαρσάνη (ἡ) (Sulfoxyl-salvarsan) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται διάλυμα 5 % τοῦ π-ἀρσενοφαινυλοδιμεθυλαμινοπυραζολονοσουλφοξυλίου. Τὸ διάλυμα περιέχει 10 % ἀρσενικόν, εἶναι ἐλάχιστα ὀξειδώσιμον καὶ εἶναι διατηρήσιμον. Ἐνίεται ἐνδοφλεβίως εἰς 8—12 κ. ἑκ. ἐπὶ τριτογενοῦς συφίλιδος καὶ μετασυφιλιδικῶν παθήσεων, ὡς καὶ ἐπὶ ἑλονοσίας. Δρᾷ βραδέως, παρουσιάζει δὲ ὡς δευτερεύοντα συμπτώματα κεφαλαλγίαν, ρίγη, πυρετόν, ἐξανθήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων δέον νὰ δίδεται ἡ δέουσα προσοχή. Μόνον τὸ διάλυμα τῶν προσφάτως ἀνοιχθεισῶν φυσίγγων δέον νὰ χρησιμοποιῆται. Κ. Γ. Μ.

σουλφονοξυχρώματα (τὰ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὰ χρώματα βάπτοντα τὸ ἔριον ἐν ὀξίνῳ λουτρῷ. Εἶναι λίαν ἀνθεκτικὰ χρώματα καὶ ἀφήνουσι τὸν βάμβακα τελείως λευκόν. Τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ κυανοῦν, τὸ καστανὸν καὶ τὸ πράσινον. Σ. Γ.

σουλφοροδαμίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν ἐρυθρὸν χρῶμα. Σ. Γ.

σουλφουράναι (αἱ) *['Ὀργ. Χημ]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου $S_{\nu}H_{2\nu}S$. Θεωροῦνται ὡς ἀλκυλοβινυλαιθέρες τῆς διθειογλυκόλης:

$$\begin{matrix} CH_2.\,S.\,CH : CH_2 \\ | \\ CH_2.S.C_{\nu}H_{2\nu+1} \end{matrix}$$

Σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος τῆς σειρᾶς τῶν σουλφουρανῶν εἶναι ἡ *αἰθυλοσουλφουράνη* (βλ. λ.). Σ.Γ.

σουλφουρύλιον (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. *θειοξύλιον*.

σουλφουρυλοχλωρίδιον (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. *θειοξυλοχλωρίδιον*.

σουλφοφαινολικὸς *ἄργυρος*· βλ. *ἄργυρος* *[Φαρμ. Χημ.]*.

σουλφοφόρμιον (τὸ) (Sulfoform) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ τριφαινυλοσαβινοσουλφίδιον. Κόνις λευκή, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, ὀλίγον διαλυτὴ εἰς τὸ οἰνόπνευμα καὶ περισσότερον διαλυτὴ εἰς τὰ λιπαρὰ ἔλαια. Κατὰ τὴν διάλυσίν της παρέχει ἤδη ἐν καταστάσει γενέσεως τὸ θεῖον, ὡς ἐκ τούτου τὸ σκεύασμα τοῦτο εἶναι λίαν ἀποτελεσματικὸν ἐπὶ δερματικῶν παθήσεων παρασιτικῆς φύσεως καὶ μή. Κ. Γ. Μ.

σουλφυδρυλοαμινοπροπιονικὸν *ὀξὺ* *['Ὀργ Χημ.]*· βλ. *κυστεΐνη*.

σουλφωνίου *ἑνώσεις* *['Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ λαμβανόμεναι διὰ προσθήκης ἀλκυλαλογονιδίων εἰς θειοαιθέρας, ὡς λ. χ.: $(C_2H_5)_2S + C_2H_5J = (C_2H_5)_3SJ$
Ἡ μονοσθενὴς ρίζα R_3S— καλεῖται, ἀναλόγως πρὸς τὸ ὀξώνιον, *σουλφώνιον*. Δι' ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν ἰωδιδίων τοῦ σουλφωνίου ἐφύγρου ὀξειδίου τοῦ ἀργύρου, δρῶντος ὡς τὸ ἄγνωστον ὑδροξείδιον τοῦ ἀργύρου, λαμβάνονται βασικὰ σώματα, τὰ ὑδροξείδια τῶν σουλφωνίων, λίαν εὐδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ. Σ Γ.

Σούλχωφ (Schulhoff), *Ἰούλιος*. Τσέχος μουσουργὸς (1825—1898). Κατόπιν καλῶν σπουδῶν εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον καὶ τῇ προτροπῇ τοῦ Σοπὲν ἐπεδόθη εἰς τὸ στάδιον τοῦ δεξιοτέχνου, δρέψας δάφνας ἐν Γερμανίᾳ, Ἱσπανίᾳ, Ρωσίᾳ, Παρισίοις, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ κ.λ.π. Ὁ Σούλχωφ ἔγραψεν ἀποκλειστικῶς συνθέσεις διὰ κλειδοκύμβαλον. Γ. Σ.

Σούλωνες *['Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, παρὰ τὸν Βιστούλαν ποταμόν, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (*Γεωγρ.* III, 5, 8). Α. Θ. Σ.

σοῦμα. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *στεμφυλοπνεύματος* (βλ. λ.).

Σοῦμα *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας παρὰ τὴν Ρισίναν ἢ Ρεσαίναν. Κατὰ τὸν Müller ἀναζητητέα ἐπὶ τοῦ ὄρους Tektek, ὅπου σῴζονται ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως. Πιθανῶς εἶναι τὸ νῦν χωρίον Sôgmatar. Α. Θ. Σ.

σουμάδα (ἡ). Ἡδύποτον παρασκευαζόμενον ἐξ ἀλεσμένης ἢ κοπανισμένης ψύχας ἀμυγδάλων, ἀφεθείσης ἐπί τι διάστημα εἰς καθαρὸν ὕδωρ, ὅπως ἀπορροφήσῃ τοῦτο τὸν χυμὸν τοῦ καρποῦ. Ἀποχωρίζεται κατόπιν ὁ χυμὸς ἀπὸ τῶν ὑπολειμμάτων τῶν ἀμυγδάλων, προστίθεται ζάχαρις, βράζεται καὶ δένεται ὡς σιρόπιον. Τὸ ποτὸν παρασκευάζεται διὰ διαλύσεως σιροπίου ἐντὸς ὕδατος, ὡς γίνεται καὶ ἡ βυσινάδα. Συγγενὲς πρὸς τὴν σουμάδαν ποτὸν εἶναι τὸ *θιάσον*, διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ὁποίου διαβρέχεται εἰς τὸ γάλα ἄρτος, ὁ ὁποῖος κατόπιν μεταβάλλεται εἰς πουρέν. Τὸν πουρὲν τοῦτον διαλύομεν εἰς νέον γάλα, προσθέτομεν ὀλίγην σουμάδαν, ζάχαριν καὶ ἀνθόνερον. Τὸ μεῖγμα, ἀφοῦ βράσῃ καὶ γίνῃ πυκνὸν ὡς σαλέπιον, σερβίρεται μὲ προσθήκην ὀλίγης κανέλλας. Ἐν Ἑλλάδι ἡ σουμάδα εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς γάμους προσφερόμενον ποτόν, ἡ δ' εὐχὴ «στὶς σουμάδες σου» σημαίνει εἰς τοὺς γάμους σου. Τὸ θιάσον προσφέρεται ὑπὸ τῶν ἐπισκεπτῶν εἰς τοὺς πενθοῦντας καὶ τὰς λεχωΐδας.

Σουμάκης, ἢ ***Συμμάχιος***. Ὄνομα οἰκογενείας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, μεταναστευσάσης εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ζάκυνθον, ὅπου καὶ ἐνεγράφη τῷ 1684 μεταξὺ τῶν εὐγενῶν. Διεκρίθησαν ἐξ αὐτῆς πρεσβευταί, σύνδικοι καὶ πρωτοπαπᾶδες. Λ. Χ. Ζ.

— **Σουμάκης**, ***Ἄγγελος Γεωργίου***. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Παταβίου καὶ κατὰ τὴν δαφνηφορίαν του ἀπήγγειλε λόγον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἐνυπνιοσοφία Πανάγρυπνος» (1663). Συνέγραψεν ἑλληνιστί, ἰταλιστὶ καὶ λατινιστὶ διάφορα ἔργα, ἐν οἷς: «Διήγησιν τοῦ ρεμπελιοῦ τῶν ποπολάρων ὅπου ἔγεινε στὰ 1628» (1728), ἐν μέρει σφαλεράν, ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ Χιώτης (Ἱστ. Ἀπομνημ. τ. Γ', σ. 165—182) καὶ ὁ Σάθας (Ἑλλην. ἀνέκδ. τ. Α', νέα ἔκδ. τῷ 1867, ἐν Ἀθήναις, μετὰ προλεγομένων ὑπὸ τὸν τίτλον: «Τὸ ἐν Ζακύνθῳ ἀρχοντολόγιον καὶ οἱ ποπολάροι»). Ἐπίσης ἐδημοσίευσεν: «Ἀκολουθίαν τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Διονυσίου....» πολλάκις ἐκδοθεῖσαν, ἐκκλησιαστικοὺς καὶ ἐπικηδείους λόγους, ὧν ἡ τύχη ἀγνοεῖται. Λ. Χ. Ζ.

— **Σουμάκης**, ***Γεράσιμος***. Πρωτοπαπᾶς Ζακύνθου. Διεκρίθη κατὰ τὰς ὀχλοκρατικὰς ἡμέρας τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας ἐν Ζακύνθῳ (1797), ἀπαλλάξας διὰ τῆς περινοίας του τὸν ὑπὸ τῶν καρμανιόλων πιεζόμενον κλῆρον. Λ. Χ. Ζ.

σουμάκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *σκοριαρία ἢ μυρτόφυλλος* καὶ *ροῦς ὁ βυρσοδεψικός*.

— *[Χημ.]* Τὸ *σουμάκι* εἶναι δρόγη εὔχρηστος πρὸς βαφικοὺς καὶ βυρσοδεψικοὺς σκοπούς, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ξηρῶν ἀλεσθέντων φύλλων πλειόνων εἰδῶν τοῦ φυτοῦ ροῦ. Τὰ κάλλιστα εἴδη τῆς δρόγης εἶναι τὰ προερχόμενα ἐκ τοῦ σικελιανοῦ προϊόντος, ὅπερ προέρχεται ἐκ *ροῦ τοῦ βυρσοδεψικοῦ*, ὅστις εἶναι καὶ ὁ πλουσιώτερος εἰς δεψικὰς οὐσίας. Ἐκ τοῦ φυτοῦ τούτου προέρχεται τὸ πορτογαλικόν, τὸ ἱσπανικὸν καὶ τὸ ἑλληνικὸν σουμάκι. Τὸ λεπτῶς ἀλεσθὲν σουμάκι εἶναι κόνις πρασινόφαιος, ἀσθενοῦς ὀσμῆς καὶ στυπτικῆς γεύσεως. Ἐκτὸς τῶν δεψικῶν οὐσιῶν, τὸ σουμάκι περιέχει γαλλικὸν ὀξύ, χρωστικὰς κλπ. Χρησιμεύει πρὸς δέψιν λεπτῶν μόνον δορῶν καὶ εἰς τὴν τυπωτικὴν πολλαπλῶς. Μεθ' ἁλάτων σιδήρου καὶ κυανοξύλου δίδει μελανὰ καὶ φαιὰ χρώματα ἰδιαζόντως μόνιμα, μετ' ἁλάτων δὲ κασσιτέρου καὶ ἐρυθροξύλου δίδει ἐρυθρὰ χρώματα. Ἐπίσης ἡ ἐπίτευξις ἀποχρώσεων φαιοῦ καὶ πρασίνου εἶναι εὔκολος διὰ τῆς δρόγης. Ἐκ τῆς Β. Ἀμερικῆς φέρεται καὶ ξηρὸν ἐκχύλισμα τῆς δρόγης. Ὡς ἀναπλήρωμα τῆς δρόγης χρησιμοποιοῦνται τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ Laguncularia racemosa. Τὰ φύλλα τῆς δρόγης ταύτης περιέχουν 24—27 % δεψικὰς οὐσίας. Κ. Γ. Μ.

Σουλαμὲς *[Γεωγρ.]*. Παραφυὰς τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς Κίρφεως, ὑψουμένη πρὸς Ν. τοῦ Πλείστου εἰς ὕψος 1.276 μ. Ι. Σ. Σ.

Σοῦμαν (Schumann), ***Γεώργιος - Ἀλφρέδος***. Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς ὡς συμφωνικὸς συνθέτης, μία δὲ τῶν συμφωνιῶν του εἰς σι ἔλ. ἔτυχεν ἐνθέρμου ὑποδοχῆς. Ἐκ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἔργων ὡς καλύτερα θεωροῦνται: «Amor und Psyché», «Preis—und Danklied», «Totenklage», «Ruth» (διὰ χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν), αἱ εἰσαγωγαί: «Liebesfrühling», «Zu einem Drama», «Variations symphoniques» δι' ὀρχήστραν καὶ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, μία σουΐτα δι' ὀρχήστραν, παραλλαγαὶ καὶ φυγὴ ἐπὶ θέματος τοῦ Μπετόβεν διὰ 2 κλειδοκύμβαλα, ἔργα μουσικῆς δωματίου κλπ. Γ. Σ.

—**Σοῦμαν** (Schumann), ***Κλάρα***. Διάσημος Γερμανὶς κλειδοκυμβαλίστρια, γεννηθεῖσα ἐν Λειψίᾳ τῷ 1819 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Φραγκφούρτῃ τῷ 1896. Κόρη τοῦ διακεκριμένου καθηγητοῦ τοῦ κλειδοκυμβάλου Φρειδερίκου Βὶκ (Wieck), ἐγένετο σύζυγος τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ *Ροβέρτου Σοῦμαν*, οὗτινος ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς καλλιτεχνικῆς της ἐξελίξεως εἶναι ἀναμφισβήτητος. Ἡ Κλάρα Βὶκ εἰς ἡλικίαν μόλις δέκα ἐτῶν ἦτο τελεία δεξιοτέχνις, ἀπὸ δὲ τοῦ 1832 ἀρχίσασα τὰς καλλιτεχνικὰς αὐτῆς περιοδείας, ἐπεσκέφθη τὴν Βιέννην, τοὺς Παρισίους, τὸ Βερολῖνον κλπ. Ἦτο ἤδη διάσημος ὅτε ἐνυμφεύθη τὸν Ροβέρτον Σοῦμαν, ὅστις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ συζυγικοῦ του βίου ὑπέφερεν ἐνδομύχως, συναισθανόμενος ὅτι ἐτιμᾶτο ἁπλῶς ὡς σύζυγος τῆς καλλιτέχνιδος καὶ οὐχὶ ὡς δημιουργός. Χάρις ἐν τούτοις εἰς τὴν προπαγάνδαν τῆς Κλάρας, ἥτις ἐπέμενε νὰ παίζῃ πάντοτε εἰς συναυλίας τὰς συνθέσεις τοῦ συζύγου της, κατώρθωσεν ἐν τέλει νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ Σοῦμαν. Ἡ Κλάρα Σοῦμαν ὑπῆρξεν ὄχι μόνον ἀπαράμιλλος ἑρμηνεύτρια τῶν ἔργων τοῦ Σοῦμαν, ἀλλὰ καὶ τῶν τοῦ Μπετόβεν καὶ Σοπέν, εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὁποίων ὀλίγοι ἐκτελεσταὶ ἔφθασαν αὐτήν. Ἔτη τινὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἐνυμφεύθη τὸν καθηγητὴν Μπάργκιελ, ἐξ οὗ ἀπέκτησε τὸν διακεκριμένον μουσουργὸν *Βόλντεμαρ Μπάργκιελ*. Περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου της ἐπεδόθη εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐν Φραγκφούρτῃ. Ἡ Σοῦμαν διεκρίθη καὶ ὡς συνθέτις, γράψασα ἓν κονσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον, πολλὰς μελῳδίας, 3 romances διὰ βιολίον, παραλλαγὰς ἐπὶ θέματος τοῦ Σοῦμαν κλπ. Ἀνεθεώρησεν ὡσαύτως τὰ ἔργα τοῦ συζύγου της καὶ ἐπέβλεψε τὴν ἔκδοσιν τῶν «Ἁπάντων» αὐτοῦ. Γ. Σ.

— **Σοῦμαν** (Schumann), ***Ροβέρτος***. Διάσημος Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Τσβικάου τῆς Σαξονίας τῇ 8 Ἰουνίου 1810 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἔντενιχ, παρὰ τὴν Βόννην, τῇ 29 Ἰουλίου 1856. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο βιβλιοπώλης καὶ εὐρυτέρας μορφώσεως ἄνθρωπος, ἡ δὲ μήτηρ του κόρη χειρουργοῦ. Ὁ Σοῦμαν εἶχε τρεῖς ἀδελφοὺς ἀποθανόντας πρὸ αὐτοῦ καὶ μίαν ἀδελφήν, ἥτις ἀπέθανε δεκαεννεαέτις, κατόπιν πολυχρονίου παραφροσύνης. Τὸ γεγονὸς εἶναι ἀξιοσημείωτον, διότι καὶ ὁ μουσουργὸς ἀπέθανεν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀσθενείας εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του.

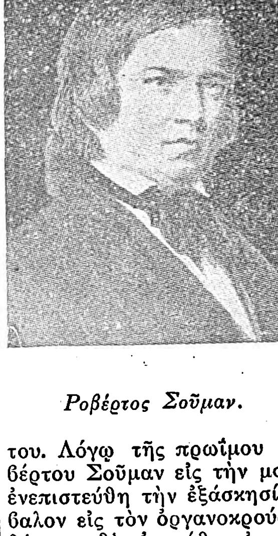

Ροβέρτος Σοῦμαν.

Λόγῳ τῆς πρωΐμου προδιαθέσεως τοῦ Ροβέρτου Σοῦμαν εἰς τὴν μουσικήν, ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐνεπιστεύθη τὴν ἐξάσκησίν του εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον εἰς τὸν ὀργανοκρούστην τοῦ Τσβικάου, βραδύτερον δὲ ἀπετάθη εἰς τὸν Βέμπερ, ὅπως ἀναλάβῃ οὗτος τὴν μόρφωσιν τοῦ παιδός. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐπετεύχθη, διότι, ἀποθανόντος ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τοῦ πατρός του (1826), ὁ Σοῦμαν, μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τοῦ γυμνασίου, ἐνεγράφη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας. Ἂν καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν νομικὴν σχολήν, παρηκολούθει μετὰ περισσοτέρου ζήλου τὰ μαθήματα τῆς φιλοσοφίας, πρὸς ἣν παιδιόθεν εἱλκύετο. Ἐν Λειψίᾳ ὁ Σοῦμαν ἐγνώρισε τὸν Φρειδερῖκον Βίκ, διάσημον καθηγητὴν τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ πατέρα τῆς *Κλάρας*, ἥτις ἑνδεκαέτις μόλις ἦτο ἤδη καλλιτεχνικὸς ἀστήρ. Κατοικεῖ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην μὲ τὸν Βὶκ καὶ λαμβάνει τὰ πρῶτα σοβαρὰ μαθήματα μουσικῆς, εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν. Παρέμεινε κατόπιν ἐπὶ ἓν ἔτος ἐν Ἀϊδελβέργῃ, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Σοῦμαν ἔλαβε τὴν ὁριστικὴν ἀπόφασιν ὅπως ἀφοσιωθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μουσικήν· ἐπιστρέφει εἰς Λειψίαν ἀποκομίζων τὰς πρώτας αὐτοῦ συνθέσεις, ὑπ' ἀριθ. 1, 3, 4, 6 καὶ 8 ἐκ τῶν «Papillons», τὴν «Τοκκάτα» (ἔργ. 7) καὶ τὰς «Παραλλαγὰς ἐπὶ τοῦ ὀνόματος Abegg» (ἔργ. 1) καὶ ἐπαναλαμβάνει σοβαρὰς σπουδὰς εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον, τὰς ὁποίας μετ' ὀλίγον ὑπεχρεώθη νὰ διακόψῃ ἀποτόμως, λόγῳ ἀνοήτου τινὸς πειράματος, ὅπερ εἶχεν ἐπιχειρήσει, ἵνα ἀποκτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν δακτύλων· εἶχε δηλαδὴ προσδέσει τὸν τρίτον δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ ἔπαιζε μόνον μὲ τοὺς τέσσαρας ὑπολοίπους· οὕτω κατέστησεν ὁριστικῶς ἀνάπηρον τὸν δεύτερον δάκτυλον καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ στάδιον τοῦ δεξιοτέχνου. Τὸ ἀτύχημα ὅμως τοῦτο ὑπῆρξεν εὐτύχημα διὰ τὴν τέχνην, διότι ὑπεχρέωσε τὸν Σοῦμαν νὰ ἐπιδοθῇ μετὰ ζήλου εἰς θεωρητικὰς σπουδὰς ὑπὸ τὸν Ἑρρῖκον Ντόρν, ἵνα ζήσῃ πλέον ὡς συνθέτης. Τὸ δημιουργικὸν δαιμόνιον ἀφυπνίζεται ἐν αὐτῷ καὶ γράφει τὰ ἔργα διὰ κλειδοκύμβαλον: «Allegro» (ἔργ. 8), «Παραλλαγαὶ ἐπὶ θέματος εἰς σόλ»· ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἐπακολουθήσαντα ἀνώτερα ἔργα: «Papillons», «Παιδικαὶ σκηναί», «Ἰντερμέδια», «Kreisleriana», «Davidsbündler», προσείλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ μουσικοῦ κόσμου· οἱ κλειδοκυμβαλισταὶ ἠρνοῦντο νὰ τὰ παίξωσι καί, παρὰ τὴν προπαγάνδαν τοῦ Λίστ, ἔμενον ἐπὶ πολὺ ἄγνωστα, μέχρις οὗ ἐπεβλήθησαν χάρις εἰς τὴν Κλάραν Βίκ. Πραγματοποιῶν παλαιότερα σχέδια ὁ Σοῦμαν ἵδρυσε τῷ 1834 τὴν «Neue Zeitschrift für Musik» («Νέαν Μουσικὴν Ἐπιθεώρησιν») ἐν συνεργασίᾳ τοῦ διδασκάλου του Βὶκ καὶ τοῦ Ι. Κνόρρ. Ὑπῆρξεν ἡ σπουδαιοτέρα μουσικὴ ἐπιθεώρησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διευθυνομένη ὑπὸ τῶν Davidsbündler

Digitized by Google

(δηλαδὴ τῶν Συντρόφων τοῦ Δαυΐδ), ψευδωνυμούχου συντροφιᾶς κρινούσης τὰ ἔργα καὶ ἐπιτιθεμένης κατὰ τῶν Φιλισταίων, δηλαδὴ τῶν ἀντιδραστικῶν. Ὑπὸ τὰ ψευδώνυμα Eusebius καὶ Florestan ὁ Σοῦμαν ἐπετίθετο κατὰ τῶν ἀμφιβόλου καλαισθησίας τάσεων τῶν μουσικῶν τοῦ ἀγοραίου πνεύματος, ὅπερ εἶχε κατακλύσει τὴν μουσικήν, καὶ τῆς μανίας τῆς δεξιοτεχνικῆς καὶ ἄνευ βάθους ἐπιδείξεως τοῦ Τάλμπεργκ, τοῦ Χὲρτς καὶ ἄλλων. Ὁ Σοῦμαν, οὗτινος τὰ κυριώτερα ἄρθρα περιελήφθησαν τῷ 1853 εἰς τρεῖς τόμους ὑπὸ τὸ τίτλον: «Gesammette Schriften über Musik und Musiker», κρίνει ἐντελῶς ἀντικειμενικῶς τοὺς μεγαλυτέρους τῶν συγχρόνων του μουσικῶν, ὡς τούς: Μένδελσον, πρὸς ὃν ἔτρεφεν ἰδιάζοντα θαυμασμόν, Σοπέν, Μπερλιόζ, Λίστ, Γκάντε, Φράντς, Χένσελ, Χίλλερ, Λαΐβε, Μάρσνερ, Μπέννετ καὶ Βάγνερ, εἰς ὃν ἀναγνωρίζει προτερήματα καὶ ἐλαττώματα, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου καταδικάζει ἀνεπιφυλάκτως τὴν τέχνην τοῦ Μάγυερμπεερ.

Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1834) χρονολογεῖται ἡ πρώτη σοβαρὰ ἐρωτικὴ περιπέτεια τοῦ Σοῦμαν πρὸς τὴν Ἐρνεστίνην φὸν Φρίκεν, μεθ' ἧς καὶ ἐμνηστεύθη· ἄστατος ὅμως τὸν χαρακτῆρα, δὲν ἤργησε νὰ τὴν ἐγκαταλείψῃ ἐρασθεὶς τῆς Ἐρριέττης Φόϊγκτ, τέλος δὲ κατελήφθη ἀπὸ ἀληθῆ ἐρωτικὴν μέθην πρὸς τὴν Κλάραν Βίκ, τὴν κόρην τοῦ καθηγητοῦ του καὶ διάσημον ἤδη κλειδοκυμβαλίστριαν. Ὁ πατὴρ ὅμως ἀρνεῖται, προβάλλων τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ Σοῦμαν, πράγματι ὅμως διότι ἐφιλοδόξει εὐρύτερον μέλλον διὰ τὴν μεγαλοφυᾶ καλλιτέχνιδα. Ἡ ἐρωτικὴ ἀπελπισία, ἡ ἀγωνία καὶ αἱ ἐλπίδες τοῦ μουσουργοῦ ἀπεικονίζονται θαυμασίως εἴς τινα ὑπέροχα ἔργα τῆς περιόδου ἐκείνης, τὴν «3ην σονάταν» (ἔργ. 14), τὴν «Φαντασίαν» (ἔργ. 17), τοὺς «Davidsbündlertänze» (ἔργ. 6), τὴν «Phantasiestücke» (ἔργ. 12) καὶ τὰς μοναδικῆς ὡραιότητος καὶ βάθους «Συμφωνικὰς σπουδὰς» (ἔργ. 13). Μὲ τὴν ἐλπίδα βελτιώσεως τῆς θέσεώς του μεταφέρει τὴν ἐπιθεώρησίν του εἰς Βιέννην, ἀποτυγχάνει ὅμως καὶ ἐπανέρχεται εἰς Λειψίαν τῷ 1839. Κατόπιν τῶν ἐπιμόνων ἀρνήσεων τοῦ Βίκ, τὸ ἐρωτικὸν ζεῦγος καταφεύγει εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ὁ πατὴρ ἀναγκάζεται νὰ ὑποκύψῃ. Εὐτυχὴς πλέον ὁ Σοῦμαν γράφει κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὰ ὡραιότερα τραγούδια του: τὸν «Κύκλον μελῳδιῶν ἐπὶ στίχων τοῦ Χάϊνε» (ἔργ. 24), τὰς «Μυρσίνας» (ἔργ. 25), τὸν «Κύκλον μελῳδιῶν ἐπὶ στίχων τοῦ Ἄϊχεντορφ» καὶ τὴν «Ἀγάπην καὶ ζωὴν γυναικὸς» ἐπὶ στίχων τοῦ Χαμίσσο (ἔργ. 42). Ὁ Σοῦμαν ἐνυμφεύθη τὴν Κλάρα Βὶκ τῷ 1840, μετὰ πάλην διαρκέσασαν ἐπὶ πενταετίαν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἰένας ὠνόμασεν αὐτὸν ἐπίτιμον διδάκτορα.

Ἀπὸ τοῦ γάμου τοῦ Σοῦμαν ἀρχίζει ἡ περίοδος τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτοῦ ὡριμότητος, ἐκδηλωθεῖσα διὰ τῆς συνθέσεως τῶν πρώτων ἔργων δι' ὀρχήστραν, καὶ δὴ διὰ τῆς «Πρώτης συμφωνίας», τῆς ἐπικαλουμένης «Ἀνοίξεως», ἥτις ἐχαιρετίσθη ὡς ἡ ὡραιοτέρα συμφωνία ἡ γραφεῖσα ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μπετόβεν, τῆς «Εἰσαγωγῆς», τοῦ «Σκέρτσο καὶ Φινάλε» δι' ὀρχήστραν, τοῦ 1ου μέρους τοῦ «Κοντσέρτου διὰ κλειδοκύμβαλον» καὶ τῆς «Δευτέρας συμφωνίας εἰς ρε ἔλ.» (ἔργ. 120). Μετά τινα ἔργα μουσικῆς δωματίου, ὁ Σοῦμαν προσήγγισε διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1843 τὸ εἶδος τοῦ κοσμικοῦ ὀρατορίου διὰ τοῦ ἔργου «Παράδεισος καὶ Περί», ὅπερ ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἱδρυθέντος ἐν τῷ μεταξὺ ὑπὸ τοῦ Μένδελσον τοῦ ᾠδείου τῆς Λειψίας, ὁ Σοῦμαν ἐδίδαξεν ἐν αὐτῷ ἐπί τινα χρόνον τὴν ἀνάγνωσιν ἀπὸ παρτιτούρας καὶ εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τοῦ κλειδοκυμβάλου μετὰ πληκτροφόρου, δι' ὃ ὄργανον ἔγραψε τὰς «Σπουδὰς» (ἔργον 56). Ἀφ' ἑτέρου ἡ κατὰ τὸ 1846 ἐκτέλεσις τοῦ «Κοντσέρτου» διὰ κλειδοκύμβαλον εἰς τὸ Γκεβάντχαους τῆς Λειψίας ἐσημείωσε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐν Δρέσδῃ, ἔνθα ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Ὠδικοῦ ὁμίλου», τῷ δὲ 1848 ἵδρυσε τὸν «Ὅμιλον μεικτῆς χορῳδίας». Τῷ 1850 ἐκλήθη ὡς μουσικὸς διευθυντὴς ἐν Δυσσελδόρφῃ, ἔνθα ἔγραψε πολλὰ ἐκ τῶν καλυτέρων του ἔργων (τὴν «Συμφωνίαν τοῦ Ρήνου», τὸ «Κοντσέρτο διὰ βιολοντσέλλον», τὴν «Εἰσαγωγὴν διὰ τὴν Μνηστὴν τῆς Μεσσήνης» (πολλὰς μελῳδίας κ. ἄ.).

Ἀλλ' ἡ καλλιτεχνικὴ αὐτοῦ δρᾶσις ἐπέπρωτο νὰ διακοπῇ ἀποτόμως. Τῷ 1833 ἐνεφανίσθησαν τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς νευρικῆς διαταραχῆς, συνοδευθέντα ἀπὸ τάσεις πρὸς αὐτοκτονίαν. Ἐπὶ ἓν ἔτος εὑρίσκετο ὑπὸ τὸ κράτος ἀπαθείας, μελαγχολίας, τρόμου τοῦ θανάτου καὶ ἀνικανότητος πρὸς ἐργασίαν. Τῷ 1837, συνεπείᾳ τῶν ἐρωτικῶν αὐτοῦ περιπετειῶν, προσεβλήθη ὑπὸ νέας κρίσεως, ἥτις κατέληξεν εἰς ἀπόλυτον μελαγχολίαν, ἐξ ἧς ἰάθη μόνον μετὰ τὸν γάμον του μὲ τὴν Κλάραν. Ἀποτόμως τῷ 1844 ἐμφανίζεται νέα κρίσις ἀπαθείας καὶ καταπτώσεως, θρήνων καὶ ἀϋπνίας. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1850—1852 αἱ κρίσεις αὐξάνουν, ὁ Σοῦμαν καθίσταται ἀνίκανος νὰ διευθύνῃ τὴν ὀρχήστραν ἐν Δυσσελδόρφῃ καὶ ἀναγκάζεται νὰ παραιτηθῇ. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1854 ἐπέρχεται ἡ ἐκδήλωσις τῆς μεγίστης κρίσεως, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ὁ μουσουργὸς ρίπτεται εἰς τὸν Ρῆνον. Ἀνασυρθεὶς σῷος ἐνεκλείσθη εἰς τὸ ἄσυλον τῶν φρενοβλαβῶν τοῦ Ἔντενιχ, ἔνθα καὶ ἀπέθανε μετὰ διετίαν.

Διὰ τοῦ Σοῦμαν ὁ μουσικὸς ρωμαντισμός, ὁ δημιουργηθεὶς διὰ τοῦ Βέμπερ καὶ ἀνδρωθεὶς διὰ τῶν Λίστ καὶ Σοπέν, ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον αὐτοῦ. Εἰς τὰς πρώτας αὐτοῦ συνθέσεις, ἀποκλειστικῶς διὰ κλειδοκύμβαλον, ὁ Σοῦμαν ἐμφανίζεται ὡς λυρικὸς δημιουργὸς τῶν βραχέων τεμαχίων μὲ τοὺς χαρακτηριστικοὺς τίτλους καὶ τὰ συγκρουόμενα χιουμοριστικὰ καὶ σοβαρὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ἐπροκάλουν τὴν περιέργειαν τοῦ τότε μουσικοῦ κόσμου. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μουσικῆς μικρογραφίας, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ μὲν Σοῦμπερτ ὑπῆρξεν ἁπλῶς πρόδρομος, ὁ δὲ Μένδελσων μιμητής, ὁ Σοῦμαν ἐμφανίζεται ὡς ἀπαράμιλλος διδάσκαλος, ὁ δημιουργὸς τῶν μεστῶν πνεύματος καὶ χάριτος μικρῶν τεμαχίων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν σειρὰν τῶν «Papillons» τοῦ «Carnaval» καὶ τῶν «Παιδικῶν σκηνῶν». Ἀλλ' ὁ λυρισμὸς τοῦ Σοῦμαν ἐκχειλίζει ἔτι περισσότερον εἰς τοὺς κύκλους τῶν μελῳδιῶν, ἃς ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ ἔρωτός του πρὸς τὴν Κλάραν Βίκ. Εἰς ταύτας ἡ ἔντασις τοῦ αἰσθήματος δίδει αὐτῷ τὴν δύναμιν νὰ μελοποιήσῃ τοὺς στίχους τῶν ποιητῶν, τοὺς ὁποίους ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἠγάπησε. Τὸ μοναδικόν του μελόδραμα «Γενοβέφα» ἀπέτυχε, διότι ἐστερεῖτο πραγματικοῦ θεατρικοῦ ταλάντου, ἐνῷ ἐδείχθη ἀνυπέρβλητος εἰς τὴν σκηνικὴν μουσικὴν διὰ τὸν «Μανφρέδον» τοῦ Βύρωνος, οὗτινος ἡ εἰσαγωγὴ εἶναι ἓν ἐκ τῶν συμφωνικῶν ἀριστουργημάτων τοῦ μουσουργοῦ. Τὸ ἔργον τοῦτο, μὲ τὰ 16 αὐτοῦ τεμάχια, εἶναι ἡ δραματικωτέρα καὶ παθητικωτέρα σύνθεσις τοῦ Σοῦμαν, ἐν ᾗ κατοπτρίζεται περισσότερον ἡ συγγένεια τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ συνθέτου πρὸς τὴν ταλαιπωρημένην καὶ ἀνήσυχον ψυχὴν τοῦ βυρωνείου ἥρωος. Εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν συνθέσεων τοῦ Σοῦμαν διὰ φωνητικὴν μουσικὴν πρέπει νὰ κατατάξωμεν, πλὴν τοῦ κοσμικοῦ ὀρατορίου «Παράδεισος καὶ Περί», τὰς «Σκηνὰς ἐκ τοῦ Φάουστ», αἵτινες θεωροῦνται γενικῶς ὡς ἡ ὡραιοτέρα διὰ τῆς μουσικῆς ἀπόδοσις τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ Γκαῖτε. Εἰς τὰς 4 συμφωνίας τοῦ Σοῦμαν δὲν εὑρίσκομεν ἀφ' ἑτέρου οὐδὲ τὴν κυκλικὴν μορφήν, οὐδὲ τὰς εὐρείας ἰδέας τοῦ Μπετόβεν· εἰς τὰ ἔργα ταῦτα ὁ συνθέτης ἀκολουθεῖ μᾶλλον τὴν ἐλευθέραν πτῆσιν τῆς φαντασίας του, ἀφήνων νὰ προβάλλουν πανταχόθεν μύριαι ἰδέαι, ἄπειροι μουσικαὶ εἰκόνες, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν συμφωνιῶν του ἐμφανίζεται ὀλίγον κατατετμημένη. Ἐὰν ἐξ ἄλλου τινὲς εὑρίσκωσι σχετικὴν ἀδεξιότητα ὡς πρὸς τὸν χειρισμὸν τῶν ἐγχόρδων εἰς τὴν μουσικὴν δωματίου τοῦ Σοῦμαν, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι τὸ «Κουϊντέττο» του εἶναι ἐκ τῶν αὐθορμήτων ἐκείνων συνθέσεων, αἵτινες ἀναβλύζουσιν εἰς στιγμὰς ἐξαιρετικῆς ἐμπνεύσεως μουσουργοῦ τινος. Ἐν συνόψει ὁ Σοῦμαν ὑπῆρξεν ἐκ τῶν βραχυλόγων ἐκείνων μουσικῶν-δημιουργῶν, οἵτινες κατέχουσι τὸ δῶρον τοῦ συντόμου ἀλλὰ πλουσίου εἰς ἐννοίας λόγου. Ὑπῆρξε ποιητὴς-μουσικός, βαθὺς λυρικός, μὲ αἴσθημα ἁγνὸν καὶ ἀφελές, οὐδέποτε δὲ ἐξεζητημένον, ὡς συχνάκις συμβαίνει εἰς τοὺς ψευδορρωμαντικούς. Ἡ μουσική του γλῶσσα ἔχει ποικίλας ἀποχρώσεις, ἀπεικονίζουσα τὰς ἀποτόμους ἐσωτερικὰς μεταπτώσεις αὐτοῦ.

Ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς χήρας τοῦ μουσουργοῦ Κλάρας Σοῦμαν ὁ οἶκος Μπράϊτκοπφ καὶ Χαῖρτελ τῆς Λειψίας ἐξέδωκε τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Σοῦμαν εἰς 34 τόμους. Τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι: 1) Δι' ὀρχήστραν: 4 συμφωνίαι, εἰσαγωγή, σκέρτσο καὶ φινάλε (ἔργ. 52)· αἱ εἰσαγωγαί: «Μνηστὴ τῆς Μεσσήνης», «Festouverture», «Ἰούλιος Καῖσαρ», «Χέρμαν καὶ Δωροθέα»· «Φαντασία» διὰ βιολίον καὶ ὀρχήστραν (ἔργ. 131), κοντσέρτο διὰ βιολοντσέλλον (ἔργ. 129), κοντσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον (ἔργ. 54), «Concertstück» (ἔργ. 92), τεμάχιον διὰ 4 κέρατα (ἔργ. 86), «Allegro de concert» (ἔργ. 134). 2) Διὰ φωνητικὴν μουσικήν: «Παράδεισος καὶ Περί», «Adventlied», «Γενοβέφα» (μελόδραμα), «Beim Abschied zu singen» (χορῳδία συνοδείᾳ πνευστῶν ὀργάνων), «Ρέκβιεμ τῆς Μινιόν», «Nachtlied», «Der Rose Pilgerfahrt»· σκηνικὴ μουσικὴ διὰ τὸν «Μανφρέδον» τοῦ Βύρωνος, «Der Königssohn» (μπαλλάντα διὰ χορῳδίαν, μονῳδοὺς καὶ ὀρχήστραν), «Des Sängers Fluch» (ὁμοίως), «Vom Pagen und der Königstochter» (4 μπαλλάνται), «Das Gluck von Edenhall» (μπαλλάντα), «Neujahrslied» (διὰ χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν), «Missa sacra», «Σκηναὶ ἐκ τοῦ Φάουστ». 3) Διὰ χορῳδίαν ἄνευ συνοδείας: 5 «Lieder», 4 ᾄσματα, «Romanzen und Balladen», 6 χορῳδίαι ἀνδρικαί, «Ritornelle in Kanonischer Form» (ἀνδρικὴ χορῳδία), «Verzweifle nicht im Schonerzenstal» (διπλοῦς χορὸς ἀνδρῶν), 5 ᾄσματα ἐκ τοῦ «Jagdbrevier» (ἀνδρικὴ χορῳδία συνοδείᾳ 4 κεράτων), «Romanzen für Frauenstimmen». 4) Δι' ᾆσμα καὶ κλειδοκύμβαλον: 3 ποιήματα τοῦ Γκάϊμπελ διὰ μεικτὴν χορῳδίαν, «Panisches Liederspiel» διὰ πλείονας φωνάς, «Spanische Liebeslieder», «Minnespiel», «Patriotisches Lied», 4 δυῳδίαι δι' ὑψίφωνον καὶ ὀξύφωνον, «Belsazar» (μπαλλάντα διὰ βαθύφωνον), «Der Handschuh» (μπαλλάντα), «Schön Hedwig» (μπαλλάντα), «Δύο μπαλλάντες» δι' ἀπαγγελίαν καὶ κλειδοκύμβαλον, «Liederkreis» (24 τραγούδια τοῦ Χάϊνε), «Myrten», «Lieder und Gesänge (5 τεύχη), «Liederkreis», «Frauenliebe und Leben», «Dichterliebe», «Romanzen und Balladen» (4 τεύχη), «Liederalbum» διὰ τὴν νεότητα καὶ πολλὰ ἄλλα ᾄσματα, 6 ποιήματα τοῦ Λέναου καὶ «Ρέκβιεμ», 3 «Hebraïsche Gesänge», 7 «Lieder» (ἔργ. 104) κλπ. 5) Διὰ μουσικὴν δωματίου: 3 κουαρτέττα ἐγχόρδων, κουϊντέττο, κουαρτέττο καὶ 3 τρίο δι' ἔγχορδα καὶ κλειδοκύμβαλον, «Phantasiestücke» διὰ κλειδοκύμβαλον, βιολίον καὶ βιολοντσέλλον, «Märchenerzählungen» δι' εὐθύαυλον, βιόλαν καὶ κλειδοκύμβαλον, «Adagio et allegro» διὰ κέρας καὶ κλειδοκύμβαλον, «Phantasiestück» δι' εὐθύαυλον καὶ κλειδοκύμβαλον, 2 σονάται διὰ βιολίον, «Märchenbilder» διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ βιόλαν ἢ βιολίον, 3 «Romanzen» δι' ὀξύαυλον καὶ κλειδοκύμβαλον κλπ. 6) Δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον καὶ διὰ κλειδοκύμβαλον: 6 φυγαὶ ἐπὶ τοῦ ὀνόματος BACH (σι ὕφ., λα, ντο, σι), «Andante et Variations» «Bilder aus Osten», 9 «Charakteristische Tonstücke», «Kenderball», παραλλαγαὶ ἐπὶ τοῦ A B E G G, «Papillons», σπουδαὶ κατὰ τὰ «Καπρίτσια» τοῦ Παγκανίνι, «Intermezzi», «Impromptus» ἐπὶ θέματος τῆς Κλάρας Βίκ, «Die Davidsbündler», «Toccata», «Allegro» (ἔργ. 8), «Carneval», 3 σονάται διὰ τὴν νεότητα, «Phantasiestücke» (ἔργ. 12), 12 «Συμφωνικαὶ σπουδαί», «Concert sas Orchestre», «Kinderscenen», «Kreisleriana», «Φαντασία» (ἔργ. 17), «Arabesque», «Σκίτσα» (ἔργ. 58), «Gesänge in der Frühe» κ.λ.π.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Abert,* Robert Sehumann (1910).—*Batka,* Schumann (1926).—*Dahms,* Schumann (1922).—*Basch,* Schumann (1926).—*David,* Les Mendelssohn, et Robert Schumann (1886).—*Erler,* Robert Schumann's Leben (1887).—*Hirschberg,* Schumann's Tondichtungen balladischen Charakters (1913).—*Jansen,* Die Davidsbündler.... (1883).—*Pitrou,* La Vie intérieure de Schumann (1925).—*Pascal,* Les maladies mentales de R. Schumann (1908).—*Schneider et Mareschal,* Schumann (1905).—*Wasielewski,* Robert Schumann, eine Biographie (4η ἔκδ. 1906).—*Wieck Marie,* Aus d. Kreise Wieck-Schumann (1914).

Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

Σουμαντίγια (Schumadija) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Νοτιοσλαυΐας, κατὰ τὸ βόρειον τμῆμα. Ἐμβαδὸν 3.864 τ. χλμ. Κάτ. 242.184 (1921). Πρωτεύουσα ἡ *Κραγιούγεβατς*. Ἡ περὶ τὸ Κραγιούγεβατς περιφέρεια εἶναι ἐκ τῶν εὐφορωτέρων ἐδαφῶν τῆς Σερβίας.

Θ. Κ.

Σουμαρόκωφ, *Ἀλέξανδρος Πέτροβιτς*. Ρῶσος ποιητὴς (1718—1777). Ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τῶν εὐγενοπαίδων, ἐξῆλθεν αὐτῆς ὡς ἀξιωματικὸς καὶ προσελήφθη ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ κόμιτος Ραζουμόβσκι. Τῷ 1747 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον αὐτοῦ δρᾶμα «Χόρεφ», ὅπερ μετὰ διετίαν ἀνεβιβάσθη εἰς τὴν σκηνὴν τῶν ἀνακτόρων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἰδίου συγγραφέως. Τῷ 1759 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ νεωστὶ ἱδρυθέντος Ἐθνικοῦ θεάτρου, διὰ νὰ πλουτίσῃ δὲ τὸ δραματολόγιον αὐτοῦ συνέγραψε πλεῖστα δράματα καὶ κωμῳδίας, ἐν οἷς τά: «Σινὰβ καὶ Τοντὸρ Σεμίρα», «Μτισλάβ», «Δημήτριος» καὶ ἄλλα.

Ὡς δραματικὸς ὁ Σουμαρόκωφ ἠκολούθησε τοὺς Γάλλους κλασσικούς. Παρὰ τὰ σλαυϊκὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα φέρουσιν οἱ ἥρωες τῶν τραγῳδιῶν του, εἶναι ἀπομιμήσεις τῶν ἔργων τοῦ Ρακίνα, τοῦ Κορνηλίου καὶ τοῦ Βολταίρου. Ἐν τούτοις δὲν στεροῦνται πρωτοτυπίας. Τῷ 1759 ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ρωσικὸν περιοδικόν, τὴν «Ἐργατικὴν Μέλισσαν», ἣν συνέτασσεν ἐξ ὁλοκλήρου ὁ ἴδιος. Ὁ Σουμαρόκωφ μετέφρασεν ἐπίσης τοὺς «Ψαλμοὺς» τοῦ Δαυΐδ εἰς ὡραίους στίχους καὶ ἔγραψε πολυαρίθμους σατίρας, μύθους καὶ ᾠδάς, εἰς τὰς ὁποίας αἱ εἰκόνες εἶναι ἀναγλυφικαί, αἱ ἰδέαι ρωμαλέαι καὶ τὸ πνεῦμα φιλελεύθερον. Ὁ Σουμαρόκωφ διήνοιξε τὴν ὁδὸν εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Μπιελίνσκι καὶ εἶναι ὁ πρῶτος Ρῶσος ποιητής, ὁ ἀνυψώσας τὴν ἐπαναστατικὴν σημαίαν ὑπὲρ τῆς χειραφετήσεως τῶν δουλοπαροίκων.

Θ. Β.

—**Σουμαρόκωφ, *Ἔλστεν*·** βλ. *Γιουσούπωφ*.

Σουμάτεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Ἀρκαδίας ἐν Μαιναλίᾳ, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ Μεγαλοπόλεως—Μαινάλου (*Παυσ.* Η' γ' 4, κζ' 3, λστ 8). Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀρκάδος ἥρωος Σουματέως, καλουμένη δ' ἄλλως *Σουμάτειον* ἢ *Σουμήτεια*, ἐγκατελείφθη μετὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς Μεγαλοπόλεως, ὑφ' ἧς ἀπερροφήθησαν οἱ κάτοικοί της. Τοποθετεῖται κατὰ τοὺς μὲν ἐγγὺς τοῦ δυτικῶς τῆς Τριπόλεως χωρίου Συλίμνα, ἔνθα ἐρείπια ἑλληνιστικῶν χρόνων· κατ' ἄλλους δέ, ἐγγὺς τοῦ εἰς 2 ½ χλμ. ἀπὸ τῆς Συλίμνας χωρίου Καρτερόλι, παρ' ὃ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Παλιὰ Συλίμνα ἐρείπια ἀρχαίας ὀχυρώσεως.

Π. Ν. Π.

Σουμάτρα (Sumatra) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Μαλαισίας, ἀποικία τῆς Ὀλλανδίας, ἡ δευτέρα κατὰ τὸ μέγεθος μετὰ τὴν νῆσον Μπόρνεο, κατὰ τὰ ΝΔ. τῆς χερσονήσου τῆς Μαλάκκας, διατεμνομένη ὑπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ. Ἔχει σχῆμα ᾠοειδές, μεγίστου μήκους 1.760 χλμ. ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. καὶ

Digitized by Google

πλάτους αὔξοντος ἀπὸ Β. πρὸς Ν. 160—400 χλμ., ὁρίζεται δὲ πρὸς Β. καὶ Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ πορθμοῦ τῆς Σόνδης καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τῆς χερσονήσου τῆς Μαλάκκας καὶ τῆς νήσου Μπόρνεο. Ἐμβαδόν, μετὰ τῶν πλησίον νήσων, 422.527 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸς 5.994.859 (1926) κατοίκων, ἐξ ὧν 18.791 Εὐρωπαῖοι. Πρωτεύουσα ἡ *Πάνταγκ*, κυριώτεραι δὲ πόλεις αἱ *Ἀτζέ*, *Μπενκοῦλεν*, *Παλεμπάγκ* καὶ λιμένες οἱ *Ἔμμα*, *Παμπέαν*, *Παντάνγκ*, *Ντέλι*, *Σίγκελ*, *Κροὲ* καὶ ὁ ὅρμος *Μπενκοῦλεν*.

Ἡ νῆσος διασχίζεται κατὰ τὸν μέγαν αὐτῆς ἄξονα ὑπὸ ὀροσειρᾶς μέσου ὕψους 1.200 μ., βαινούσης παραλλήλως πρὸς τὴν δυτικὴν ἀκτήν, ἀποτόμως βραχώδη καὶ σχεδὸν εὐθεῖαν, ἄνευ μεγάλων ἐσοχῶν. Ἡ ὀροσειρά, καλουμένη διὰ τοῦ περιληπτικοῦ ὀνόματος *ὄρη Μπαρισάν*, προεκτείνεται πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν διὰ πολλῶν διακλαδώσεων. Τὸ ὅλον συγκρότημα ἔλαβε τὴν τελικὴν αὐτοῦ διαμόρφωσιν συνεπείᾳ βιαίων ἡφαιστειακῶν ἀνατροπῶν, φέρει δὲ ἐπὶ τῶν κορυφῶν αὐτοῦ ἑξήκοντα ὅλους κρατῆρας, ἐξ ὧν 6 ἐν ἐνεργείᾳ. Ὑψηλότεραι κορυφαὶ ὁ ἐσβεσμένος κρατὴρ *Γκούλντμπεργκ* (2.088 μ.), οἱ ἐνεργοὶ κρατῆρες *Ἀμπόνγκ* (3.139 μ.) καὶ *Λοῦσε* (3.700 μ.), τὸ μεγαλοπρεπὲς ὄρος *Πασσαμὰν* ἢ *Ὀφὶρ* (2.927 μ.), τὸ *Μεράπι* (2.917 μ.) καὶ ἡ ὑψίστη κορυφὴ τῆς νήσου *Ἰντραπούρα* (3.766 μ.). Ἡ ὀρεινὴ ζώνη ἔχει πλάτος 100—150 χλμ. Ἀνατολικῶς αὐτῆς σχηματίζεται, διακοπτομένη ὑπὸ λόφων, ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ θεωρουμένη ὡς ἑνιαία, ἀπέραντος πεδιὰς πλάτους 100—250 χλμ., κατὰ τμήματα δασοσκεπής, ἀμμώδης καὶ τελματώδης. Εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν δὲν ὑπάρχουσιν εἰμὴ μόνον χείμαρροι. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Σιμπάνγκ*, ὁ *Μπίλα*, ὁ *Ροκὰν* (μήκους 280 χλμ.), ὁ *Σιάκ*, πλωτὸς ἐπὶ μήκους 120 χλμ., ὁ *Καμπάρ*, ἐκβάλλοντες πάντες εἰς τὸν πορθμὸν τῆς Μαλάκκας, ὁ *Ἰντραγκίρι*, ὅστις σχηματίζει τὴν λίμνην *Σινγκάρα*, τὴν μεγίστην λίμνην τῆς νήσου, ὁ *Τζάμπι*, πλάτους εἴς τινα σημεῖα 400 μ., καὶ ὁ *Μούσι*, μήκους 350 χλμ. Τὸ κλῖμα εἶναι τροπικόν, μέσης θερμοκρασίας 26 ἕως 27 βαθμῶν ὑπὲρ τὸ μηδέν, μετὰ πολυομβρίας καὶ συχνῶν θυελλῶν (κατ' ἔτος 200 ἡμέραι βροχῆς καὶ 100 καταιγίδων). Αἱ πεδιναὶ περιοχαὶ εἶναι λίαν ἀνθυγιειναί, ὡς ἐκ τῶν ἑλῶν, αἱ δὲ ὀρειναὶ ὑγιειναὶ καὶ ἀνεκτῆς θερμοκρασίας. Ἡ χλωρὶς καὶ ἡ πανίσκη εἶναι ὅμοιαι πρὸς τὰς τῆς Μαλαισίας.

Οἰκονομικὴ γεωγραφία. Ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς χώρας εἶναι σημαντικός, ἀποτελούμενος ἐξ ὀλίγου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χαλκοῦ, μολύβδου, κασσιτέρου, γαιάνθρακος καὶ πρὸ πάντων πισσάνθρακος καὶ πετρελαίου εἰς μεγάλην ποσότητα. Τὰ ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν εἰδῶν τούτων κέρδη ὑπερβαίνουν τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας τοῦ ὅλου ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς νήσου. Ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς ἐνεργεῖται σχεδὸν διὰ πρωτογόνων μέσων ἀκόμη. Κύρια προϊόντα εἶναι: *πέπερι*, ἀραβόσιτος, καμφορά, βενζόη, βάμβαξ, ἐλαστικὸν κόμμι, ὄρυζα, καφές, καπνός, κόπρα. Βιομηχανία ἀξία λόγου δὲν ὑπάρχει, πλὴν διυλιστηρίων πετρελαίου καὶ σακχαροποιείων τινῶν. Ἀντιθέτως, εἶναι ἀρίστης ἐπεξεργασίας τὰ εἰδικὰ τῆς νήσου χειροτεχνικὰ προϊόντα, οἷον κοσμήματα καὶ κομψοτεχνήματα ἐκ χρυσοῦ, κεντήματα καὶ τὰ περίφημα ὑφάσματα πολυτελείας τοῦ Παλεμπέργκ, ἐκ μετάξης καὶ βάμβακος, ὡς καὶ μετάξης καὶ χρυσοῦ. Τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἀναπτύσσονται συνεχῶς κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν ρυθμόν. Οὕτω ὑπάρχουν ἤδη ἐν ἐκμεταλλεύσει σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ μήκους 1.570 χλμ., πολλαὶ παλαιαὶ ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ καὶ ἄλλαι προσφάτου κατασκευῆς καὶ ὑπὸ χάραξιν, εἰδικῶς διὰ τὴν κυκλοφορίαν μεγάλων αὐτοκινήτων. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἡ μεταφορὰ τῶν προϊόντων ἐνεργεῖται κυρίως διὰ τῶν ποταμίων ὁδῶν καί τινων συνδετικῶν διωρύγων. Διὰ τὴν τηλεγραφικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς Ἰάβας καὶ τῆς Μαλάκκας ὑπάρχουν δύο καλῴδια ὑποβρύχια καὶ δίκτυον ἐσωτερικὸν ὁλικοῦ μήκους 5.500 χλμ. Ἐν Σάβανγκ λειτουργεῖ ἐπίσης σταθμὸς ἀσυρμάτου.

Πολιτικὴ γεωγραφία. Οἱ κάτοικοι τῆς Σουμάτρας ἀνήκουν εἰς τὴν λεγομένην ἰνδονησιακὴν φυλὴν καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς ἐκ διασταυρώσεων μετ' ἄλλων, ἰδίᾳ Ἰνδῶν, Ταμούλ, Κινέζων καὶ Ἀράβων, προελθούσας φυλάς, οἷον Μπάττας, Μαλαίους, Κουμπού, Ρετζάγκ, Λαμπόνγκ κλπ. Οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν ὑπερβαίνουν τὰς 20.000, οἱ δὲ ἀμιγεῖς Κινέζοι, Ἄραβες καὶ Ἰνδοὶ ἀνέρχονται ἐν συνόλῳ εἰς 230.000. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἶναι ὁ μωαμεθανισμός, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν ἐξωτερικῶν τύπων εἰδωλολατρείας καὶ βουδισμοῦ. Αἱ φυλαὶ τῶν Μπάττας καὶ τῶν Κασσὶμ τοῦ Παλεμπάνγκ εἶναι καθαρῶς εἰδωλολατρικαί. Τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα διατηροῦνται εἰσέτι σχεδὸν πρωτόγονα.

Ἡ Σουμάτρα, μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐξαρτωμένων νήσων, ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν διοίκησιν τῶν Ὀλλανδικῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν μετὰ διοικητικῆς αὐτονομίας, ὑπὸ γενικὸν διοικητήν, καὶ μετὰ κατωτέρων ὀργάνων τοπικῆς ἀποκεντρώσεως.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Σουμάτρα εἶναι γνωστὴ ἀπὸ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς. Ἐκ τῶν σῳζομένων ἐρειπίων συνάγεται ὅτι μέχρι τοῦ μεσαίωνος ἐπικρατοῦσα φυλὴ ἐν αὐτῇ ἦσαν οἱ Ἰνδοί. Τούτους διεδέχθησαν καὶ ὑπεσκέλισαν οἱ Ἄραβες. Ὁ Μάρκο Πόλο, ὅστις ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον τῷ 1292, ἀναφέρει ὀκτὼ ἀνεξάρτητα βασίλεια, ἅτινα ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ. Ἐκ τούτων ἰσχυρότερον ἦτο τὸ τῶν Σαμάρα ἢ Σαμόντρα, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου, κατὰ παραφθοράν, ὠνομάσθη ὁλόκληρος ἡ νῆσος. Ἐν τῷ κέντρῳ ὑπῆρχε τὸ κράτος τῶν Μαλαίων Μουσουλμάνων τοῦ Μεναγκάμπο, ἐξ οὗ ἄποικοί τινες ἵδρυσαν τὴν Μαλάκκαν. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα τὰ βασίλεια ταῦτα εἶχον συγχωνευθῆ εἰς δύο κύρια, ἐξ ὧν τὸ βόρειον ὠνομάσθη Ἀτζέ, τὸ δὲ νότιον ἐκαλεῖτο Παλεμπάνγκ. Οἱ Πορτογάλοι ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν νῆσον τῷ 1509, ἀλλ' ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῶν συμμαχησάντων δύο σουλτάνων. Οἱ Ὀλλανδοί, ἀποκρουσθέντες κατὰ πρῶτον τῷ 1599, ἐπανῆλθον τῷ 1616 καὶ ἵδρυσαν ἐν Τζάμπι πρακτορεῖον τῆς ἑταιρείας τῶν ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν. Τῷ 1662 ἡ ἑταιρεία κατορθώνει νὰ ἐπιτύχῃ προνόμια ἐκ μέρους τοῦ σουλτάνου τοῦ Παλεμπάνγκ, βραδύτερον δέ, χάρις εἰς παρασχεθεῖσαν στρατιωτικὴν βοήθειαν εἰς τὸν σουλτᾶνον τοῦ Μεναγκάμπο, πρὸς ἀπόκρουσιν ἐπιθέσεως κατ' αὐτοῦ ἐκ μέρους τῆς γειτονικῆς φυλῆς τῶν Ἀτσίνων, ἐγκατεστάθη καὶ ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ, ἐν Παντάγκ, Μπαρός, Μπάνγκις καὶ ἐν Λαμπόγκ, ὅπου καὶ ἀνήγειρε φρούριον. Οὕτω ἡ κυριαρχία τῶν Ὀλλανδῶν ἐπεξετάθη καθ' ὅλην τὴν νῆσον, γενομένη ἀποκλειστικὴ τῷ 1824, ὅτε οἱ Ἄγγλοι, οἵτινες κατεῖχον τὸ Μπενκοῦλεν ἀπὸ τοῦ 1684, τὸ ἐξεχώρησαν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, ἔναντι τῶν παραχωρηθέντων εἰς αὐτοὺς ὀλλανδικῶν πρακτορείων ἐν Ἰνδίαις.

Κατόπιν ἀγώνων σκληρῶν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς φυλάρχους, διαρκεσάντας ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον πεντηκονταετίαν, ἐπισημοποιήθη καὶ ἡ πολιτικὴ κατοχὴ τῆς Σουμάτρας διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ὑπὸ τῶν τότε σουλτάνων, τῷ 1870, ὅπως Ὀλλανδοὶ διοικηταὶ ἑδρεύωσιν ἐν Τζάμπι καὶ Ἰντραγκίρι. Ἔπειτα ἀλληλοδιαδόχως ὑπετάγησαν, ἡττηθέντες ἢ συνθηκολογήσαντες, οἱ διάφοροι ἡγεμονίσκοι τῆς νήσου. Τῷ 1874, τερματισθέντος νικηφόρως διὰ τοὺς Ὀλλανδοὺς τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἀτζέ, ὅστις ἀπῄτησε θυσίαν ἑκατὸν χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ πεντακοσίων ἑκατομμυρίων φλωρινίων, συνετελέσθη ἡ πλήρης στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ ὑποταγὴ τῆς νήσου εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, πλὴν τοῦ σουλτανάτου τοῦ Ἀτζέ, εἰς τὸ ὁποῖον, διὰ τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης, ἀνεγνωρίσθη τὸ δικαίωμα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοδιοικήσεως.

θ. κ.

Σουμάχερ (Schumacher), ***Ἕρμαν***. Γερμανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1868 ἐν Βρέμῃ. Ἐσπούδασεν ἐν Φρειβούργῳ, Μονάχῳ καὶ Βερολίνῳ. Ὑπάλληλος κατ' ἀρχὰς τοῦ ὑπουργείου τῶν Δημοσίων Ἔργων, ἐμελέτησε τὴν διοργάνωσιν τοῦ ἐμπορίου τῶν σιτηρῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς (1893), ἐταξίδευσε δὲ καὶ εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολὴν ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐμπειρογνωμόνων. Βραδύτερον διωρίσθη διευθυντὴς τῆς ἀνωτάτης ἐμπορικῆς σχολῆς τῆς Κολωνίας (1901). Κατὰ τὰ ἔτη 1906—1907 ἐδίδαξεν εἰς τὸ κολομβιανὸν πανεπιστήμιον τῆς Ν. Ὑόρκης. Μετὰ ταῦτα κατέλαβε μίαν τῶν ἑδρῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. Ἔγραψεν: «Autonomer Tarif und Handelsverträge» (Λειψία 1902), «Die Stellung des Staates zu den Kartellen» (1906), «Die Ursachen der Geldcrisis» (Δρέσδη 1908), «Woltwirtschaftliche Studien» (Λειψία 1911).

Α. Α. Τ.

— **Σουμάχερ** (Schumacher), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἐσπούδασεν ἐν Αἰδελβέργῃ, Φρειβούργῳ καὶ Βόννῃ καὶ ἐγένετο ὑποδιευθυντὴς τοῦ μουσείου τῆς Καλσρούης καὶ πρῶτος διευθυντὴς (1901) τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου τῆς Μαγεντίας. Ἔγραψε: «Πραγματεία περὶ τῆς Ροδίων πολιτείας» (1886), «Κατάλογος τῆς βρονζίνης συλλογῆς τῆς Καρλσρούης» (1890) κ. ἄ. —π.

— **Σουμάχερ** (Schumacher), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς τεχνικὰς σχολὰς τοῦ Βερολίνου καὶ Μονάχου καὶ ἐγένετο δημοτικὸς ἀρχιτέκτων τῆς Λειψίας (1896—1901) καὶ Δρέσδης (1901—1909) καὶ διευθυντὴς τῶν ἔργων τοῦ Ἀμβούργου (1909 κ. ἑ.). Ἐφιλοτέχνησε πλεῖστα μνημεῖα καθ' ἅπασαν τὴν Γερμανίαν, σπουδαιότερα δ' ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ μνημεῖον τοῦ Franzius ἐν Βερολίνῳ, τὸ κρεματόριον τῆς Δρέσδης, ἡ ἀνωτάτη ἐμπορικὴ σχολὴ τῆς Λειψίας, κ. ἄ. Ἔγραψε: «Στεγαστικὴ πολιτικὴ» (1918—1919). —π.

σουμάχιον (τό). Φυτικὴ δεψικὴ ὕλη (βλ. *σουμπάκι*).

Σόϋμε (Seume), ***Ἰωάννης-Γκόττφρειντ***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1763—1810). Παρηκολούθησε θεολογικὰς σπουδὰς ἐν Λειψίᾳ, ἃς διέκοψε διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν πόθον του, ὅπως περιηγηθῇ τὸν κόσμον. Ἐταξίδευσεν εἰς Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Ἀμερικήν, ἐπιστρέψας δὲ εἰς Εὐρώπην μετέβη εἰς Ρωσίαν, ἔνθα ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς παρὰ τῇ αὐτοκρατείρᾳ Αἰκατερίνῃ. Βραδύτερον ἐπεχείρησε καὶ νέον ταξίδιον ἀνὰ τὴν Φινλανδίαν καὶ Σουηδίαν. Ὀνομασταὶ παρέμειναν αἱ πεζοπορίαι του ἀνὰ τὴν Αὐστρίαν, Ἰταλίαν, Ἑλβετίαν καὶ Γαλλίαν. Ὁ Σόϋμε ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν συγγραφέων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουσι τὴν φήμην των μᾶλλον εἰς τὸν χαρακτῆρά των ἢ εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου των. Τὰ ταξίδιά του περιέγραψεν εἰς τὰ ἔργα του: «Περίπατος εἰς τὰς Συρακούσας» καὶ «Τὸ θέρος μου τῷ 1805». Ἐπίσης ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον «Πληροφορίαι περὶ τῶν γεγονότων ἐν Πολωνίᾳ» (1796), τὴν λυρικὴν συλλογὴν «Ποιήματα» (1801) καὶ τὴν τραγῳδίαν «Μιλτιάδης» (1808), ἔργον πατριώτου μᾶλλον ἢ ποιητοῦ. Τὰ «Ἅπαντά» του ἐξεδόθησαν τῷ 1835 εἰς 8 τόμους.

Λ. Κ.

Σουμὲ (Soumet), ***Ἀλέξανδρος***. Γάλλος δραματικὸς καὶ ἐπικὸς ποιητὴς (1788—1845). Διετέλεσε σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας ἐπὶ Ναπολέοντος καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Συνέθεσε τὰ ἐπικὰ ποιήματα: «Ἀπιστία», «Ἰωάννα δ' Ἄρκ» καὶ «Θεία ἐποποιία». Τὸ τελευταῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Σουμὲ δραματίζεται τὸν Χριστὸν κατερχόμενον εἰς τὸν Ἅδην καὶ λυτρώνοντα δι' ἑνὸς νέου θανάτου του τοὺς ἁμαρτωλούς, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἀριστούργημά του. Ἐπίσης συνέθεσε τὰ δραματικὰ ἔργα: «Κλυταιμήστρα», «Σαούλ», «Κλεοπάτρα», «Μακκαβαῖοι», «Ἰωάννα δ' Ἄρκ», «Ἰωάννα τῆς Γαλλίας», «Αἰμιλία», «Μία ἑορτὴ τοῦ Νέρωνος», «Νόρμα» καὶ «Ὁ μονομάχος». Τὸ ἔργον ἐν τούτοις, ὅπερ κατέστησε τὸν Σουμὲ δημοφιλῆ, εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ πτωχὴ κόρη» ἐλεγειακὸν ποίημα. Τέλος συνέγραψε τὰ δευτερευούσης σημασίας πεζογραφήματα: «Οἱ φιλολογικοὶ δισταγμοὶ τῆς Κας Σταὲλ» καὶ «Ἐπικήδειος λόγος εἰς τὸν Λουδοβῖκον ΙΣΤ'».

Λ. Κ.

Σουμελᾶ ***μονή***. Ἀρχαία μονὴ ἐν Πόντῳ, εἰς δεκάωρον ἀπόστασιν πρὸς Ν. τῆς Τραπεζοῦντος, ἐπὶ τοῦ ὄρους Μελᾶ (ἐκ συνεκφορᾶς τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου μετὰ τοῦ ἄρθρου καὶ τῆς προθέσεως «εἰς» προῆλθεν ἡ ὀνομασία *Σουμελᾶ*='ς τοῦ Μελᾶ). Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ μονὴ ἱδρύθη τὸν Δ' αἰῶνα ὑπὸ δύο Ἀθηναίων μοναχῶν, τοῦ Σωφρονίου καὶ Βαρνάβα, οἱ ὁποῖοι κατόπιν ὁράματος παρέλαβον τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς Παναγίας Ἀθηνιώτισσας καὶ ἔφθασαν, μετὰ πολλὰς περιπετείας, εἰς τὸ ὄρος Μελᾶ, ὅπου ἐντὸς γιγαντιαίου καὶ ἀποκρήμνου σπηλαίου ἵδρυσαν τὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου μονήν. Ἡ μονὴ ταχέως ἀπέκτησε φήμην καὶ κατέστη τὸ ἱερώτερον καὶ σεβασμιώτερον προσκύνημα τοῦ Πόντου. Κατὰ τὸ κτιτορικόν της, ἡ μονὴ κατεστράφη τελείως ὑπὸ ληστῶν τὸν ΣΤ' αἰῶνα καὶ ἠρημώθη, ἀνεκαινίσθη δὲ τῷ 644 μ. Χ. ὑπὸ νέων μοναχῶν. Ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντος ἡ μονὴ διῆλθε περίοδον εὐτυχίας, τυχοῦσα μεγάλης ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους αὐτῶν. Ὁ μεγαλύτερος εὐεργέτης τῆς μονῆς ὑπῆρξεν ὁ Ἀλέξιος Γ' (1349—1390), ὅστις τὴν ἐπεσκέφθη, ἐδαπάνησε πολλὰ διὰ τὴν κατασκευὴν κελλίων καὶ τείχους ἰσχυροῦ καὶ διὰ χρυσοβούλλου παρέσχεν εἰς αὐτὴν πλήρη ἀσυδοσίαν. Τὴν αὐτὴν ἀγάπην πρὸς τὴν μονὴν ἐπέδειξε καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Ἀλεξίου Μανουὴλ Γ' (1390—1417), δωρήσας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τεμάχιον τοῦ Τιμίου ξύλου τοῦ σταυροῦ. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ μονὴ Σουμελᾶ ὑπῆρξε, μετὰ τῶν λοιπῶν μονῶν τοῦ Πόντου, τὸ προπύργιον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Σελὶμ Α' διὰ φιρμανίου ἐπεκύρωσε τὰ παρὰ τῶν Κομνηνῶν χορηγηθέντα προνόμια, παρέσχε τελείαν ἀσυδοσίαν καὶ τὸ προνόμιον νὰ ἐγείρῃ ἡ μονὴ ὅπου ἤθελεν εὐκτηρίους οἴκους. Πρὸς τούτοις ἐπεστέγασε διὰ χαλκοῦ τὸν θόλον τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐδώρησε πέντε μεγάλας λαμπάδας κεκοσμημένας διὰ χρυσῶν ἐπιγραφῶν, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ τρεῖς ἐσῴζοντο μέχρις ἐσχάτων. Καὶ ὁ Σελὶμ Β' διὰ φιρμανίου ἐπίσης ἀνεγνώρισεν ἀσύδοτα τὰ κτήματά της καὶ ἐδώρησεν εἰς αὐτὴν ἀντίγραφον τοῦ ἐν τῇ μονῇ Σινᾶ περιφήμου «ἀχταναμέ». Τὴν αὐτὴν εὔνοιαν ἐπέδειξε καὶ ὁ Μουρὰτ Γ', ἐκδώσας φιρμάνιον ὑπὲρ αὐτῆς καὶ θελήσας ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν χαλκὸν τῆς σκέπης τοῦ ναοῦ δι' ἀργύρου. Εἰς τοῦτο ὅμως ἠμποδίσθη ὑπὸ τῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπέδειξαν εἰς αὐτὸν ὅτι τόσος ἄργυρος θὰ ἐξήγειρε τὴν πλεονεξίαν καὶ τὰς ἁρπακτικὰς διαθέσεις τῶν κακοποιῶν καὶ οὕτω θὰ ἐγίνετο μᾶλλον βλάβης πρόξενος. Καὶ βραδύτερον, κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἐξέδωκαν ὑπὲρ τῆς μονῆς αὐτοκρατορικὰ φιρμάνια οἱ σουλτᾶνοι Ἰβραὶμ Α', Μεχμὲτ Δ', Σουλεϊμὰν Β', Μουσταφᾶς Β' καὶ Ἀχμὲτ Γ', σῳζόμενα μέχρις ἐσχάτων εἰς τὸ ἀρχεῖον αὐτῆς καὶ παραχωροῦντα ἀσυδοσίας ἐκ διαφόρων φόρων, οἷον δεκάτης, δασμοῦ ζῴων, φόρου κτηματικοῦ, καὶ ἀπαλλάσσοντα ἐκ τῶν ἀγγαρειῶν.

Πλὴν τῶν σουλτάνων, καὶ οἱ πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως κατὰ καιροὺς ἐξέδωκαν πατριαρ-

Digitized by Google

χικὰ σιγίλλια, διὰ τῶν ὁποίων ἀνεγνωρίζετο ἡ πνευματικὴ κυριαρχία τῆς μονῆς ἐπὶ τῶν χωρίων τῆς λεγομένης ἐξαρχίας της. Ἡ ἐξαρχία αὕτη, συσταθεῖσα ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν, ἐκινδύνευεν ἑκάστοτε νὰ καταπατηθῇ ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων Τραπεζοῦντος, οἱ ὁποῖοι ἐπεδίωκον πάντοτε τὴν προσάρτησίν της εἰς τὴν ἐπαρχίαν των. Ἐντεῦθεν λοιπὸν διαρκεῖς προστριβαὶ τῶν μοναχῶν πρὸς αὐτοὺς καὶ διαρκεῖς ἐκκλήσεις πρὸς τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον νικηταὶ ἀνεδεικνύοντο ἑκάστοτε οἱ μοναχοί, κατορθώνοντες διὰ πατριαρχικῶν σιγιλλίων νὰ στηρίζουν τὰ πνευματικὰ δικαιώματά των ἐπὶ τῶν χωρίων τῆς ἐξαρχίας. Τὰ χωρία ταῦτα ἐκκλησιαστικῶς διῳκοῦντο ὑπὸ τῆς μονῆς, τῆς ὁποίας οἱ μοναχοὶ ἐξετέλουν ἐνίοτε εἰς αὐτὰ καὶ καθήκοντα ἐφημερίων, ὁσάκις δὲ ἐπρόκειτο νὰ χειροτονηθῇ εἰς χωρίον τι λαϊκὸς ἐφημέριος, ἐστέλλετο οὗτος πρὸς χειροτονίαν εἰς τὸν μητροπολίτην Τραπεζοῦντος ἢ συνηθέστερον εἰς τὸν μητροπολίτην Χαλδίας. Ὁ ἡγούμενος λοιπὸν τῆς μονῆς κατεῖχε θέσιν ἀρχιερέως ἐν τῇ ἐξαρχίᾳ, πλὴν τῆς περιπτώσεως τῆς χειροτονίας ἱερέως.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ἡ μονὴ Σουμελᾶ ὑπῆρξε καὶ ἀξιόλογον κέντρον τῆς παιδείας. Οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκκλησίας μοναχοὶ ἦσαν καὶ διδάσκαλοι τοῦ ἀγραμμάτου χριστεπωνύμου πληρώματος. Εἰς τὴν μονὴν ἐμαθήτευαν νέοι ἐκ τῶν κοινοτήτων τούτων καὶ αὐτοὶ ἐδίδασκον ἔπειτα τὰ στοιχειώδη γράμματα εἰς τὰ χωρία. Ἐκ τῶν πατέρων αὐτῆς ἐνίοτε ἐξελέγοντο καὶ μητροπολῖται Τραπεζοῦντος, ὡς διακρινόμενοι ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ. Κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδοβλαχίας Σκαρλᾶτος (1755) καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Οὐγγροβλαχίας Στέφανος (1764) καὶ Ἰωάννης Ὑψηλάντης (1775) ἐξέδωκαν ὑπὲρ αὐτῆς χρυσόβουλλα, διὰ τῶν ὁποίων ὡρίζετο ἐτησία παγία χορηγία. Ἐκ τούτων τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον ἦσαν συντεταγμένα ρουμανιστί, τὸ δὲ τρίτον ἑλληνιστί, φέρον καὶ τὰς ὑπογραφὰς ὅλων τῶν αὐλικῶν καὶ ἀρχόντων τοῦ Ὑψηλάντου. Καὶ τὰ τρία χρυσόβουλλα ἐσῴζοντο μέχρις ἐσχάτων εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς μονῆς.

Ἡ μονὴ Σουμελᾶ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἦτο ἀνέκαθεν σταυροπηγιακὴ καὶ πατριαρχική, εἶχε καὶ τὸ προνόμιον νὰ ἔχῃ ἰδίαν ἐξαρχίαν, ἀποτελουμένην ἐξ ἱκανῶν χωρίων διοικουμένων ἐκκλησιαστικῶς ὑπ' αὐτῆς. Ἀλλὰ τῷ 1863, μετὰ τὴν σύνταξιν τῶν «Ἐθνικῶν Κανονισμῶν», τὸ πατριαρχεῖον κατήργησε τὴν ἐξαρχίαν, τὴν ὁποίαν συνήνωσε μετὰ τῶν ἐξαρχιῶν τῶν δύο ἄλλων πλησίον κειμένων μονῶν Βαζελῶνος καὶ Περιστεριῶνας εἰς μίαν ἐπαρχίαν ὑπὸ ἴδιον μητροπολίτην, τιτλοφορούμενον Ροδοπόλεως. Ἐν τούτοις μετὰ τέσσαρα ἔτη ἠναγκάσθη, ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως τῶν μονῶν καὶ κατὰ μέγα μέρος καὶ τῶν κατοίκων, νὰ ἀκυρώσῃ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην καὶ ἡ μονὴ ἀνέκτησε τὴν ἐξαρχίαν της. Ἀλλὰ τῷ 1902 ἔγινε καὶ πάλιν ἀνασύστασις τῆς μητροπόλεως Ροδοπόλεως καὶ ἡ μονὴ ἀπώλεσεν ὁριστικῶς τὴν ἐξαρχίαν της. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ μονὴ ὑπέστη τὰ πάνδεινα. Ἐρημώθη ἅπαξ καὶ δὶς διὰ τῆς φυγῆς τῶν μοναχῶν, ἐκ φόβου σφαγῆς, καὶ τελευταῖον ἐγκατελείφθη ὁριστικῶς. Οἱ μοναχοὶ φυγόντες ἔθαψαν τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἑλληνικῶν καὶ μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος, τῷ 1923, μοναχὸς τῆς μονῆς γνωρίζων τὸν τόπον, ὅπου ἐτάφη ἡ Παναγία ἡ Ἀθηνιώτισσα, μετέβη ἐξ Ἑλλάδος ἐκεῖ, ἐν γνώσει τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἐξέθαψε τὴν εἰκόνα καὶ μετέφερεν αὐτὴν εἰς Ἀθήνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ε. Θ. Κυριακίδου*, Ἱστορία τῆς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἱερᾶς βασιλικῆς, πατριαρχικῆς καὶ σταυροπηγιακῆς μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Σουμελᾶ (Ἀθῆναι 1898).

Α. Α. Π.

Σουμελιώτης, *Εὐγένιος*· βλ. λ. *Εὐγένιος Σουμελιώτης.*

Σουμελόκεννα (Sumelocenna) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῇ καλουμένῃ Agri Decumates, ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Νίκερ (νῦν Νέκκαρ, Neckar). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Rottenburg ἐν Βυρτεμβέργῃ.

Α. Θ. Σ.

Σοῦμεν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας (βλ. *Σοῦμλα*).

Σουμερία (***Σουμὲρ***) *[Γεωγρ.]*. Τὸ περὶ τὸν κάτω ροῦν τῶν ποταμῶν Εὐφράτου καὶ Τίγρητος καὶ παρὰ τὰς ἐκβολάς των τμῆμα τῆς Βαβυλωνίας, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἡ κοιτὶς τοῦ παναρχαίου πολιτισμοῦ τοῦ λαοῦ τῶν *Σουμερίων* (βλ. λ.). Τὰ ὅρια τῆς Σουμερίας (ἡ *Σενναάρ*, πιθανώτατα, τῆς Γραφῆς) δὲν ἦσαν πάντοτε τὰ αὐτά, διότι ἐξηρτῶντο ἐκ τῆς ἰσχύος τῶν ἐν ταῖς διαφόροις πόλεσιν αὐτῆς δυναστειῶν. Ἐκ τῶν πόλεων τῆς Σουμερίας ὀνομαστότεραι ὑπῆρξαν κυρίως μὲν ἡ Οὖρ καὶ ἡ Οὐρούκ (Ἐρὲκ τῆς Βίβλου), κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἡ Σουρουπάκ, ἡ Λαγκάς, ἡ Λάρσα ἢ Λασσάμ, ἡ Οὖμμα, ἡ Νιππούρ, ἡ νοτιωτάτη πασῶν Ἐριδοῦ, ἡ πατρὶς τοῦ πρωτοπλάστου, ὡς ἐπιστεύετο, ἀνθρώπου, κ. ἄ.

ΚΑΨ.

Σουμέριοι (οἱ). Οἱ κάτοικοι τοῦ Σουμὲρ ἢ Σουμερίας, τῶν ὁποίων οἱ ἀρχαιότατοι πρόγονοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν χώραν ταύτην πρὸ τῆς Δ΄ π. Χ. χιλιετηρίδος, μετοικήσαντες εἰς αὐτὴν ἐκ τοῦ πρὸς Α. τῆς χώρας ταύτης Ἐλάμ, τῆς πρώτης κοιτίδος τῶν Σουμερίων. Ἡ ἱστορία καὶ ὁ πολιτισμὸς τῶν Σουμερίων ἤρχισαν ν' ἀποκαλύπτωνται τὸ πρῶτον τῷ 1876 διὰ τῶν ἐρευνῶν ἀρχαιολογικῆς τινος ἀποστολῆς, διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ Er. de Sarzec, εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην πόλιν τῶν Σουμερίων Λαγκὰς (σημερινὴν Τέλλο). Ἡ Λαγκὰς ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ πολιάρχου τινὸς (πατέζι καλουμένου) ἱερέως-ἡγεμόνος, ὁτὲ μὲν ὅλως ἀνεξαρτήτου, ὁτὲ δὲ ἐξηρτημένου ἔκ τινος ἐπικυριάρχου, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἐκυβέρνα. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης Σουμέριοι δὲν φαίνεται νὰ ἐπίστευον εἰς μεταθανάτιον θείαν κρίσιν, ἐλάτρευον δὲ δύο θεούς, τὴν Νινὰ ἢ Νιντοῦ καὶ τὸν Νὶν-Γκιρσού. Εἶναι ἀμφότεροι οἱ θεοὶ οὗτοι τὸ ζεῦγος τῆς γονιμοποιοῦ καὶ δημιουργικῆς θεότητος, τὸ ὁποῖον ὑπὸ ἄλλα ὀνόματα (Σάρα, Ἐνλίλ, Ταμούζ, Ἰστὰρ κ.λ.π.) λατρεύεται εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Σουμερίας καὶ τῆς Βαβυλωνίας ἐν γένει. Ἐκ τῆς παραστάσεως ἐπὶ διαφόρων μνημείων τῶν Σουμερίων ζῴων (λεόντων, ταύρων, ἀετῶν) παρὰ τὰς εἰκόνας τῶν θεῶν καὶ ἐκ τῆς διεξοδικῆς ἀπαριθμήσεως εἰς τοὺς ὕμνους τῶν Σουμερίων τῶν ἰδιοτήτων τῶν θεῶν των, φαίνεται ὅτι καὶ παρὰ τοῖς Σουμερίοις, ὡς καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς, τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ τοῦ θείου προηγήθη ἡ περίοδος τοῦ ζῳομορφισμοῦ αὐτοῦ. Τὰς πρώτας ἀνασκαφὰς τῆς Λαγκὰς ἐπηκολούθησαν ἄλλαι, καὶ ἐν Λαγκὰς ὑπὸ τοῦ C. Cros (1903—1905) καὶ ἀλλαχοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκπληκτικώτεραι ὑπῆρξαν αἱ τῆς Οὔρ (σημερινοῦ Μουγκεΐρ), διὰ τῶν ὁποίων ἦλθον εἰς φῶς εὑρήματα, ἰδίως ἔργα χρυσοχοϊκῆς, ἅτινα προεκάλεσαν τὸν θαυμασμὸν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου διὰ τὴν τεχνικήν των τελειότητα, καὶ κατεδείχθη ὅτι εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀνεπτύχθη πολιτισμὸς πολὺ ἐνωρίτερον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ μέσα τῆς Δ΄ π. Χ. χιλιετηρίδος.

Ἡ ἀρχαιοτάτη ἱστορία τῶν Σουμερίων (ἡ πρὸ τοῦ 3000 π. Χ.) εἶναι, ὡς καὶ ἡ ἱστορία πάντων τῶν λαῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἱστορία μυθική, πλασθεῖσα κατὰ τὸν ΚΓ΄ π. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῶν λογίων. Κατ' αὐτήν, μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου ἐβασίλευσαν μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ 10 βασιλεῖς ἐπὶ 432 χιλιάδας ἔτη, μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν ἄλλοι μυθικοὶ βασιλεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων ὀνομαστότερος ἐπλάσθη ὁ Γιλγαμές, ὁ ἥρως διασωθέντος ἐπικοῦ ποιήματος. Τὴν μυθολογικὴν περίοδον ἐπηκολούθησαν οἱ πρωτοϊστορικοὶ χρόνοι τῆς Δ΄ π.Χ χιλιετηρίδος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκυριάρχησαν τοῦ Σουμὲρ διαδοχικῶς αἱ δυναστεῖαι τῆς Οὔρ καὶ τοῦ Κίς, περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τῆς Γ΄ π. Χ. χιλιετηρίδος ἡ χώρα τοῦ Σουμὲρ εὑρέθη εἰς πλήρη ἀναρχίαν. Ἐκ τῆς ἀναρχίας ταύτης ἐξήγαγε τὴν χώραν ὁ ἡγεμὼν τῆς Λαγκὰς Ἐαννατούμ, ὅστις, καταλαβὼν τὰς πόλεις Οὖμμα, Οὐρούκ καὶ Οὔρ, συνήνωσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του πᾶσαν τὴν χώραν. Μετὰ ταῦτα εἰσέβαλεν εἰς τὸ Ἀκκὰδ καὶ τὸ Ἐλάμ, κατὰ τῶν κατοίκων τοῦ ὁποίου κατήγαγε πολλὰς νίκας, ἀναγραφομένας εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγερθεῖσαν «Στήλην τῶν γυπῶν». Τὸν θάνατον τοῦ Ἐαννατοὺμ ἐπηκολούθησε καὶ πάλιν ἐμφύλιος μεταξὺ τῶν πόλεων τοῦ Σουμὲρ ἀγών, κατὰ τὸν ὁποῖον παρατηρεῖται ἀνάμειξις εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν πόλεων καὶ γυναικῶν. Μετά τινα ἔτη (2897 π. Χ.) ὁ πατέζι τῆς ἀντιζήλου πόλεως Οὖμμα Λουγγὰλ-Ζαγγιζὶ κατέλαβε τὴν πόλιν Λαγκάς, ἀπετίναξε τὸν ζυγὸν τῆς δυναστείας Κὶς καὶ ἵδρυσε σουμερικὴν αὐτοκρατορίαν ἐκτεινομένην ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ κόλπου μέχρι τῆς Μεσογείου. Ἡ εἰς τὸ κράτος του προσάρτησις χωρῶν διαφόρων φυλῶν τὸν ἠνάγκασε νὰ δεχθῇ, παρὰ τὴν θεὰν τῆς γενεθλίου του πόλεως Οὖμμα, τὴν Νιντάμπα θεὰν τῶν δημητριακῶν καρπῶν, ἥτις εἶχε τὴν πρώτην τιμητικὴν θέσιν, καὶ τοὺς θεοὺς τῶν ὑποταχθεισῶν πόλεων καὶ χωρῶν. Μετέβαλεν εἰς ἐρείπια τὴν Λαγκὰς καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Οὐρούκ (σημερινὴν Βάρκαν), ἀπὸ μακροῦ χρόνου πεφημισμένον θρησκευτικὸν κέντρον πάσης τῆς Σουμερίας, καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Οὐρούκ καὶ τῆς χώρας, ἤτοι τῆς Σουμερίας καὶ πάσης τῆς Μεσοποταμίας. Δὲν ὑπῆρξεν ὅμως εὐτυχὲς τὸ τέλος τοῦ μεγάλου τούτου βασιλέως, πρώτου ἱδρυτοῦ κοσμοκρατορίας, διότι ὁ βασιλεὺς τῶν ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐγκατεστημένων εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἀκκὰδ σημιτικῶν φύλων τῶν ὁρμηθέντων ἐξ Ἀραβίας, Σαργὼν ὁ Α΄, βασιλεὺς τοῦ Ἀγκαδέ, ἐπιτεθεὶς ἐξ ἐφόδου κατὰ τῆς πρωτευούσης του Οὐρούκ κατέλαβε ταύτην καὶ ᾐχμαλώτισε τὸν Λαγγὰλ-Ζαγγιζί. Γενόμενος μετὰ ταῦτα κύριος τῆς Οὔρ καὶ τῆς Λαγκὰς ὁ Σαργών, ἔφθασε μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Μετὰ ταῦτα ὑπέταξε τὸ πρὸς Α. Ἐλὰμ καὶ τὰς πρὸς Δ. τῆς Βαβυλωνίας σημιτικὰς πόλεις τοῦ Ἀμουρροῦ, γενόμενος κύριος, κατά τινα ἐπιγραφὴν τοῦ βάθρου ἑνὸς τῶν ἀγαλμάτων, «τῆς χώρας τῶν κέδρων» (τοῦ Λιβάνου) καὶ «τῶν ὀρέων τοῦ ἀργύρου» (τοῦ Ταύρου), τοῦ ὁποίου τὰ μεταλλεῖα τοῦ ἀργυρούχου μολύβδου ἦσαν ἐν ἐκμεταλλεύσει τότε. Ὁ Σαργὼν ὠργάνωσε μετὰ ταῦτα τὸ κράτος του καὶ διεφημίσθη ὡς μέγας βασιλεύς, ἐν τούτοις ζῶντος ἔτι αὐτοῦ ἐξερράγη μεγάλη ἐπανάστασις τῶν ὑπηκόων του, ἰδίως τῶν Μιταννίων, αὐτόχθονος λαοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν ὁποίαν ὅμως κατέστειλεν ὁ Σαργών. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν υἱῶν του, τοῦ Ριμούς, διαδεχθέντος τὸν πατέρα του κατὰ τὸ 2790, καὶ τοῦ Μανιστουζοῦ, διαδεχθέντος τὸν ἀδελφόν του Ριμοὺς κατὰ τὸ 2776 καὶ τοῦ νεωτάτου ἀδελφοῦ Ναρὰμ-Σίν, βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 2768 μέχρι τοῦ 2712, συνεχεῖς ἦσαν αἱ ἐπαναστάσεις, ἀλλὰ πᾶσαι κατεστέλλοντο. Οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἀγκαδὲ ὑπῆρξαν μεγάλοι ὀργανωταὶ τοῦ κράτους των καὶ προήγαγον εἰς μέγαν βαθμὸν τὰς τέχνας. Ἐν τούτοις δὲν ὑπῆρξαν εἰσηγηταὶ νέου πολιτισμοῦ, διότι καὶ θρησκεία καὶ τέχνη εἶχον τὴν σφραγῖδα τοῦ σουμερικοῦ πολιτισμοῦ. Αἰφνιδίως ὅμως κατὰ τὸ 2622 π. Χ. διεκόπη ὁ μεταξὺ Σουμερίων καὶ Σημιτῶν ἀγὼν περὶ τῆς ἡγεμονίας ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ διὰ τῆς εἰσβολῆς εἰς ταύτην τῶν Γκούτι, λαοῦ βαρβάρου, συγγενοῦς πιθανώτατα πρὸς τοὺς Μιταννίους. Διὰ τῆς εἰσβολῆς ταύτης ἠρημώθησαν αἱ πόλεις, ἐλεηλατήθησαν οἱ ναοὶ καὶ ὁ πολιτισμὸς ἐν γένει ἐσταμάτησεν. Αἱ ὑπὸ διαφόρους φυλάρχους ἐπιδραμοῦσαι τὸ Ἀκκὰδ καὶ τὸ Σουμὲρ βάρβαροι αὗται φυλαὶ ὠργανώθησαν μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς χώρας ὑπὸ βασιλικὴν δυναστείαν, ἥτις εἶχε πρωτεύουσαν τὴν πόλιν Ἀρράφα, παρὰ τὸ σημερινὸν Κερκούκ, οὐχὶ μακρὰν τῆς Μοσούλης. Τὸν τελευταῖον βασιλέα τῶν Γκούτι Τιριγκὰν ἐνίκησεν ὁ Σουμέριος ἀρχηγὸς Οὐτοὺ-Χεγκάλ, ὅστις ἀνακηρύξας ἑαυτὸν βασιλέα τῆς Οὐρούκ καὶ «τῶν τεσσάρων χωρῶν» ἐνεθουσίασε τοὺς Σουμερίους καί, κηρύξας ἐθνικὸν κατὰ τῶν ἐπιδρομέων πόλεμον, ἐξεδίωξε τούτους κατὰ τὸ 2498 π. Χ. Συγχρόνως μὲ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας τοῦ Οὐτοὺ-Χεγκὰλ ἀνεγεννᾶτο ὁ πολιτισμὸς τῶν Σουμερίων εἰς τὴν μικρὰν πόλιν Λαγκὰς ὑπὸ τὴν συνετὴν καθοδήγησιν τοῦ πατέζι Γκουντέα, ὅστις ἔκτισε μεγαλοπρεπῆ ναὸν εἰς τὸν Νὶν-Γκιρσού, οὐχὶ ἐκ πλίνθων, ὡς συνήθιζον ἕως τότε, ἀλλ' ἐκ λίθων μεταφερθέντων ἐκ τῆς χώρας Μαγκὰν καὶ κέδρων μεταφερθέντων ἐκ τοῦ ὄρους Ἀμανοῦ, προήγαγε τὴν γλυπτικήν, τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα, ὡς οἱ 12 διαφόρων μεγεθῶν ἀνδριάντες του, κατεσκευάζοντο ἐκ τοῦ ὡραίου σκληροῦ καὶ μέλανος λίθου διορίτου.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ Γκουντέα ὑπῆρξεν ἡ ἀκμὴ τῆς σουμερίας τέχνης, ἡ ὁποία ὅμως ἔσβησεν αἰφνιδίως, καὶ ἡ ἡγεμονία τοῦ Σουμὲρ περιῆλθεν εἰς τὴν πόλιν Οὔρ. Δημιουργὸς καὶ θεμελιωτὴς τῆς ἱδρυθείσης ἐκεῖ δυναστείας ἔγινεν ὁ Οὒρ-Ναμμοὺ ἢ Οὒρ-Ἀνγκοὺρ (δοῦλος τοῦ θεοῦ Ἀνγκούρ). Τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τῆς δυναστείας ταύτης εἶναι ἡ τελεία διοικητικὴ ὀργάνωσις τοῦ κράτους, διὰ τῆς ὁποίας εἶχεν ἐξασφαλισθῇ ἡ ἀκεραιότης τοῦ κράτους, ἡ προστασία τῶν μεθοριακῶν ἐπαρχιῶν του ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων γειτόνων, διὰ τῶν ἐν τοῖς ὁρίοις μονίμων φρουρῶν, ἡ ἀκίνδυνος κυκλοφορία τῶν ἐμπορικῶν καραβανίων καὶ ἡ αὔξησις τοῦ πλούτου τῆς δυναστείας, ὅστις ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν ἀνέγερσιν ναῶν καὶ τὸν καλλωπισμὸν τῶν πόλεων. Ἡ μεγάλη ἀκμὴ τοῦ κράτους συνέπεσε μὲ τὴν μακρὰν βασιλείαν (2456—2399) τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Οὒρ Ἀνγκοὺρ Ντούντζι (Doungi) τοῦ βασιλέως τῶν τεσσάρων χωρῶν (Ἀκκάδ, Ἐλάμ, Σουμπαρτοῦ καὶ Ἀμουρροῦ—ἄνω Συρίας—), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ ναὸς τοῦ Ἐνλὶλ μὲ τὸ ἀπέραντον πάρκον του μετεβλήθη εἰς τράπεζαν (οἰκονομικὸν ὀργανισμὸν) τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ βασιλέως. Κατ' αὐτὴν ὅμως τὴν ἀκμὴν τοῦ σουμερικοῦ τούτου κράτους τῆς Οὔρ, ὅτε ἐπιστεύετο ὅτι ἡ διάρκειά του θὰ εἶναι μακρά, ἤρχισαν παρατηρούμενα καὶ τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς παρακμῆς του. Τὰ σημιτικὰ φῦλα εἶχον πλημμυρήσει εἰρηνικῶς τὴν χώραν καὶ αὐτὴ ἡ θρησκεία τῶν Σουμερίων εἶχεν ἀποβάλει τὸν ἐθνικὸν (σουμερικὸν) χαρακτῆρά της. Τὸ μοιραῖον κτύπημα ἐπῆλθε κατὰ τὸ 2358, ὅτε ὁ δισέγγονος τοῦ Ντάντζι Ἴμπτ-Σὶν ἡττήθη καὶ ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀνζὰν (χώρας τοῦ Ἐλάμ) Κουντούρ. Δὲν ἐκυριάρχησαν ὅμως ἀμέσως ὁλοκλήρου τῆς χώρας τῶν Σουμερίων οἱ Σημῖται, διότι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Οὔρ διεξεδίκησαν τὴν κυριότητα τῆς χώρας ἡ δυναστεία τῆς πόλεως Ἰσίν, οὐχὶ μακρὰν τῆς ἀρχαίας Νιππούρ καὶ νοτιοανατολικῶς τῆς Βαβυλῶνος, καὶ ἡ δυναστεία τῆς Λάρσας βορειοδυτικῶς τῆς Οὔρ. Ἑκατέρα τούτων (ἀμφότεραι εἶναι σημιτικῆς καταγωγῆς) ἐπεδίωξε τὴν συνένωσιν τοῦ Ἀκκὰδ καὶ τοῦ Σουμὲρ ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν της, ἀλλ' ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ της, μέχρις ὅτου τρίτη δυναστεία, σημιτικὴ καὶ αὕτη, ἡ τῶν Ἀμοριτῶν τῆς Βαβυλῶνος ὑπὸ τὸν Σουμοῦ-Ἀμπούμ, κατίσχυσε τῶν δύο ἄλλων. Πρώτη ἠφανίσθη ἡ δυναστεία τῆς Ἰσίν, κατὰ τὸ 2132, ἀπορροφηθεῖσα ὑπὸ τῆς τῆς Λάρσας, τῆς ὁποίας ἡ δυναστεία ἐξέλιπε κατὰ τὸ 2095, ἐκθρονισθέντος τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος της ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος Χαμμουραμπὶ (βλ. καὶ λ. *Βαβυλωνία*).

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Digitized by Google

—*[Γλωσσ.]* Ἡ γλῶσσα τῶν Σουμερίων ἐλαλεῖτο ἐν τῇ νοτίῳ Μεσοποταμίᾳ, ἀπὸ τῆς Βαβυλωνίας μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἤδη ἀπὸ τῆς Ε΄ χιλιετηρίδος π. Χ., ἴσως καὶ πρότερον. Τὰ γραπτὰ μνημεῖά της εἶναι ἀποκλειστικῶς ἐπιγραφικά, τὰ παλαιότερα δ' ἐκ τούτων ἀνέρχονται μέχρι τοῦ 4000 περίπου π. Χ. Αἱ σουμερικαὶ ἐπιγραφαί, τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσται—χιλιάδες ὁλόκληροι—εὑρέθησαν ἐν Telloh (παρὰ τὴν παλαιοτάτην σουμερικὴν πόλιν Λαγκὰς ἢ Σίρπουρλα) ὑπὸ τοῦ ἄλλοτε ἐν Βασσόρᾳ Γάλλου προξένου Ἐρνέστου de Sarsec, ἔτι δὲ ἐν Οὐροὺκ (Ὀρχόη) κ. ἀ., εἶναι ποικίλου περιεχομένου (ἱστορικοῦ, θρησκευτικοῦ, ἀστρολογικοῦ, μυθολογικοῦ, φιλολογικοῦ, ποιητικοῦ κ.λ.κ.λ.), ἐγράφησαν δ' εἰς δύο ἀλφάβητα, καὶ δὴ εἰς τὴν περίφημον σφηνοειδῆ γραφήν. Ἡ ἀνάγνωσις ταύτης κατέστησε προσιτὴν τὴν ἔρευναν καὶ τῆς σουμερικῆς γλώσσης. Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ αὐτῆς εἶναι ἡ ἀκλισία της, ἡ ἔλλειψις διακρίσεως γενῶν τῶν ὀνομάτων, ἡ χρῆσις προθημάτων καὶ ἐπιθημάτων πρὸς δήλωσιν ποικίλων συντακτικῶν σχέσεων, ἡ λεγομένη ἁρμονία τῶν φωνηέντων, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὰς οὐραλο-αλταϊκάς, καὶ δὴ τὰς τουρκικὰς γλώσσας κ. οὕ. κ. Ἡ σχέσις τῆς σουμερικῆς πρὸς ἄλλας γλώσσας δὲν κατωρθώθη ἀκόμη νὰ ἐξακριβωθῇ. Ἄλλοι μὲν ἐκ τῶν ἐρευνητῶν της συνῆψαν αὐτὴν πρὸς τὰς ἰαπετικάς, ἄλλοι πρὸς τὰς σημιτικὰς ἢ τὰς οὐραλο-αλταϊκὰς γλώσσας, ἄλλοι δὲ πρὸς τὴν ἀρχαίαν αἰγυπτιακὴν ἢ πρὸς τὰς γλώσσας τὰς λαλουμένας ἐν Καυκάσῳ. Σήμερον θεωρεῖται ὡς ἐντελῶς χωριστὴ γλῶσσα, ἡ δὲ σχέσις αὐτῆς πρὸς ἄλλας γλώσσας θεωρεῖται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐντελῶς δυσεξακρίβωτος. Ἡ σουμερική, ἕνεκα τῆς κατὰ τὰ τέλη τῆς Γ΄ π. Χ. χιλιετηρίδος ὑποδουλώσεως τῶν λαλούντων αὐτὴν ὑπὸ τῶν σημιτικῆς καταγωγῆς Ἀκκαδίων, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἀκκαδικὴν (βλ. λ. *σημιτικαὶ γλῶσσαι*), ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐξηκολούθησεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον νὰ εἶναι ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ κράτους, ἡ γλῶσσα τῆς λατρείας, τῆς φιλολογίας κ. οὕ. κ. Ἡ ἐπίδρασίς της ἐπὶ τὴν ἀκκαδικὴν ἦτο μεγάλη, ἡ δὲ μελέτη της ὑπὸ λογίων καὶ ἱερέων δὲν ἔπαυσε μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀρσακιδῶν (Γ΄ αἰὼν π. Χ.). Αἱ σουμερικαὶ ἐπιγραφαὶ εἶναι γεγραμμέναι εἰς δύο διαφόρους διαλέκτους: τὴν λεγομένην «eme-ku» καὶ τὴν «eme-sal». Εἰς τὴν δευτέραν εἶναι γεγραμμέναι αἱ πλεῖσται τῶν θρησκευτικοῦ περιεχομένου ἐπιγραφῶν. Μικρὰν εἰκόνα τῆς διαφορᾶς των δύναταί τις νὰ λάβῃ ἐκ τῶν ἑξῆς λέξεων: agar (=ἀγρός), dimer (=θεός), gegal (=ἀφθονία), kanam (=χώρα) ἐν eme-ku, εἰς τὰς ὁποίας ἀντιστοιχοῦν τὰ adar, dimir, gemal, kanaga ἐν τῇ eme-sal.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Heissbach*, Die sumerische Frage (1898).—*F. Delitzsch*, Grundzüge der sumerischen Grammatik (1914).—*Τοῦ αὐτοῦ:* Sumerisches Glossar (1914).—*Pöbel*, Grundzüge der sumerischen Grammatik (1923).—*C. Gadd*, A Sumerian reading book (1924).—Ἰδ. καὶ *S. Landerdorfer*, Sumerisches Sprachgut im Altem Testament (Leipzig 1916). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Σουμερλῆς, ἢ ***Ρούσμελης***. Ζακύνθιος στιχουργός, γεννηθεὶς λήγοντος τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. Ἔγραψε: «Συμβουλὴ πατρὸς πρὸς υἱόν», «Τὸ τσάκωμα τῶν κηπουρῶν», «Ἡ κυρὰ Λιά», «Φιορέντσα» (ἐπικὸν ποίημα, κατὰ μίμησιν τοῦ Ἐρωτοκρίτου). Λ. Χ. Ζ.

Σουμεροῦ *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ χωρίου *Μεσόπυργος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἄρτης.

Σούμηνα (Sumena) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλατίας, ὁ νῦν *Σὸμ* (βλ. λ.).

Σουμητεία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Ἀρκαδίας (βλ. *Σο μάτεια*).

Σοῦμι *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας (βλ. *Σοῦμυ*).

σοϋμίδα (ἡ) (Soymida) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ψευδομελιοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας. Ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *σοϋμίδα ἡ ἀντιπυρετικὴ* (Soymida febrifuga), δένδρον ἱκανοῦ ὕψους, τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν τῶν Ἰνδιῶν, παρέχον φαρμακευτικῶς χρήσιμον φλοιόν. Δ. Ν. Π.

Σουμίλας, ***Ἀγγελῆς***. Ἀρματολὸς ἐξ Ἠπείρου, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος. Ἔφερε τὸ παρωνύμιον *Βλάχος* ἢ *Βλαχαγγελῆς*. Κατὰ τὸν Τουρκοβενετικὸν πόλεμον, ὅτε κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Μοροζίνη αἱ Ἀθῆναι, ὁ Σουμίλας μετὰ τοῦ Μεϊντάνη, Χορμοπούλου καὶ ἄλλων συνεπολέμει ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι μετὰ τῶν Βενετῶν τοὺς Τούρκους μέχρι τοῦ 1688. Ὅτε οἱ Βενετοὶ περιωρίσθησαν ἐν Πελοποννήσῳ μέχρι τοῦ 1715, αὐτὸς προσεταιρισθεὶς καὶ ἄλλους ὁπλαρχηγοὺς καὶ τὸν Μόσχον Βαλαώραν ἐγένοντο αὐτοκέφαλοι ἁρματολοὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μέχρι Βάλτου. Τ. Ε. Ε.

—**Σουμίλας**, ***Πέτρος***. Ἀντιστράτηγος, γεννηθεὶς ἐν Λευκάδι τῷ 1861. Ἐφοίτησεν εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον τῶν ὑπαξιωματικῶν, ὡς νέος δὲ ἀξιωματικὸς ὑπηρέτησεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τὴν χαρτογραφικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στρατοῦ καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς τοπογραφίας εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον ὑπαξιωματικῶν. Συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 καὶ τῶν Βαλκανικῶν (1912—1913). Ἀπὸ τοῦ 1917—1920 παρέμεινεν ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος. Ἀνακληθεὶς τὸν Νοέμβριον 1920 εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, ἐτοποθετήθη διοικητὴς τῆς μεραρχίας Ξάνθης παρὰ τῇ στρατιᾷ Θρᾴκης. Τὸν Μάϊον 1921 ἀπεστάλη εἰς τὴν στρατιὰν Μικρᾶς Ἀσίας, παρ' ᾗ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς 10ης μεραρχίας, μεθ' ἧς συμμετέσχε πασῶν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ θέρους 1921, προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον. Ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1922 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ 3ου σώματος στρατοῦ (βορείου συγκροτήματος). Ἀπεστρατεύθη τῷ 1922 προαχθεὶς εἰς ἀντιστράτηγον. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σοῦμλα, ἢ ***Σοῦμνα*** (βουλγαρ. *Σοῦμεν*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1926) 25.000. Διασχίζεται ὑπὸ παραποτάμου τοῦ Καμτσία καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Ρουχτσουκίου, Βάρνης, Πλεύνης-Σόφιας, Τυρνάβου-Στάρα Ζαγόρας-Πύργου. Ἔχει παιδαγωγικὸν ἰνστιτοῦτον, ἐθνικὴν βιβλιοθήκην, μουσεῖον, γυμνάσιον ἀρρένων, θηλέων, τρία διδασκαλεῖα, ὧν τὸ ἓν τουρκικόν, καὶ ἐπαγγελματικὸν δερματοδεψίας σχολεῖον, συναγωγὴν καὶ ἀσύρματον. Οἱ κάτοικοί της εἶναι περὶ τὰ δύο τρίτα Βούλγαροι καὶ τὸ ἓν τρίτον Τοῦρκοι, καὶ περὶ τὰς δύο χιλ. Ἀρμένιοι, Ἑβραῖοι, Ἀτσίγγανοι καὶ Εὐρωπαῖοι. Οἱ Τοῦρκοι ἀποτελοῦσι τὴν ἀνθηροτάτην ἐν Βουλγαρίᾳ κοινότητα, ἔχοντες ἱκανὰ τζαμία (ὧν τὸ Τουμποὺλ-τζαμισὶ εἶναι τὸ ὡραιότερον τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ, κτισθὲν τῷ 1649) σχολεῖα καὶ ἀναγνωστήριον. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο ἕδρα σώματος στρατοῦ μετὰ μεγάλων στρατώνων, ἕνεκα τῆς ὀχυρότητός της, διότι τὰ περὶ αὐτὴν ὑψώματα καθιστῶσιν αὐτὴν πρώτης τάξεως φρούριον καὶ ὡς τοιοῦτον ἦτο τὸ σπουδαιότερον τοῦ περιφήμου στρατηγικοῦ τετραγώνου Ρουχτσουκίου-Σιλιστρίας-Βίρνης-Σούμλας. Σήμερον εἶναι ἕδρα μεραρχίας. Ἔχει ἐργοστάσια ζύθου, ἀλεύρων, δερμάτων, κονσερβῶν, ἐπίπλων, χυτήρια μετάλλων καὶ ἠλεκτρικὴν ἐγκατάστασιν. Τῷ 1388 ἡλώθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τῷ 1768 ὠχυρώθη ὑπὸ τοῦ βεζύρου Χασὰν πασᾶ, οὗτινος τὸ μεγαλοπρεπὲς μαυσωλεῖον διασῴζεται ἀκόμη. Τὸ φρούριόν της τρὶς ἐκώλυσε τὴν προέλασιν τῶν Ρώσων, τῷ 1774, τῷ 1810 καὶ τῷ 1828, ἀλλὰ τῷ 1829 ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Δίεβιτς. Τῷ 1854 ἦτο τὸ γενικὸν στρατηγεῖον τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ καὶ τὸ σημεῖον συγκεντρώσεως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Τῷ 1878 ἐξεκενώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, παραδοθὲν εἰς τοὺς Βουλγάρους. Κ.-Μ. Α.

σοῦμμα (ἡ)· δημοτ., πρόσθεσις, ἄθροισμα, τὸ ὅλον: «κάμε τα ὅλα σοῦμμα», «κάμε τὴ σοῦμμα» (ἑνετ. summa, ἰταλ. somma).

σουμμάρω, ἀόρ. ἐ)*σουμμάρισα*· κάμνω τὴ σοῦμμα, τὴν πρόσθεσιν, προσθέτω, ἀθροίζω (ἑνετ. summar, ἰταλ. sommare).

Σοῦμνερ (Sumner). Πλοίαρχος τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ τῆς Ὁλλανδίας, ζήσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, θεμελιωτὴς τῆς νεωτέρας ἀστρονομικῆς ναυτιλίας διὰ τῆς ἐπινοήσεως μεθόδου πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ στίγματος διὰ τῶν *εὐθειῶν* θέσεως δι' ὕψους (βλ. λ.), ἣν μέθοδον ἐτελειοποίησεν ὁ Marcq de Saint Hilaire. Σ. Ε. Λ.

Σουμνίβη (Sumnive). Ἰρλανδὶς πριγκίπισσα τοῦ Ι΄ αἰῶνος. Ἀφωσιωμένη εἰς τὰ θεῖα, ἐδραπέτευσεν ἐκ τοῦ οἴκου της, ὅπως ἀποφύγῃ τὸν ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῆς προτεινόμενον γάμον. Τὸ λείψανον αὐτῆς ἀνεκαλύφθη τῷ 995 εἰς τὸ νησύδριον Sello τῆς Νορβηγίας, ὅπου ἱδρύθη καὶ ἐκκλησία. Ἡ μνήμη της ἑορτάζεται τὴν 8 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

Σοῦμο (οἱ) ἢ ***Σμοῦ*** (Sumo, Smu). Ὁμὰς φυλῶν ἰνδιανικῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, περιλαμβάνουσα τὰς φυλὰς *Οὖλβα*, *Κοκό*, *Παντάσμα* καὶ *Σουμπιρόνα*, *Μίκο*, *Παραστὰγ* καὶ *Σικιὰ* παρὰ τὸν Ρίο Μίκο, *Τονάκα*, *Μελτσόρα* καὶ *Κάρτσα* ἢ *Κούκρα*. Θ. Χ. Σ.

Σουμοὺ-ἀμπού, ἢ ***Σουμουαμπί***. Βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνίας (2057—2044 π. Χ.), ἱδρυτὴς τῆς πρώτης δυναστείας, τῶν Ἀμουρροῦ. Καταγόμενος ἐκ Νοτίου Ἀραβίας ἢ Χαναάν, ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον ἡγεμόνα τῆς βορείου Βαβυλωνίας. Διάδοχον ἔσχε τὸν υἱόν του *Σουμοὺ-λὰ-ἰλού*.

Σουμοὺ-λὰ-ἰλού. Βαβυλώνιος δυνάστης (2043—2038 π. Χ.), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ *Σουμοὺ ἀμπού*. Ἐπ' αὐτοῦ ὠχυρώθη ἡ Βαβυλὼν καὶ ἐγένετο τὸ πρῶτον πρωτεύουσα τοῦ κράτους.

Σουμούρια (ἡ), ἐπισήμως ***Σωμούρια*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καλλονῆς τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τοῦ νομοῦ καὶ τῆς νήσου Λέσβου. Κάτ. (1928). 120. Κεῖται πρὸς Β. καὶ ἐγγὺς τῆς Καλλονῆς, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καλλονῆς—Μολύβου, καὶ ἦτο ἄλλοτε ἀκμαῖον χριστιανικὸν χωρίον, ἀπὸ τοῦ 1652 ἀμμιγῶς ὑπὸ Τούρκων κατοικούμενον (πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς 33 οἰκογ.) καὶ νῦν ὑπὸ προσφύγων. Εἰς παλαιότερα κείμενα ἀναγράφεται *Ἐσωμέρια*. Π. Ν. Π.

Σούμπα, ἢ ***Τσεντάνα*** (Sumba ἢ Tjendana) *[Γεωγρ.]*. Μία ἐκ τῶν μικρῶν νήσων τῆς Σόνδης, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁλλανδικὴν ἀποικίαν Τιμόρ, χωριζομένη διὰ τοῦ ὁμωνύμου πορθμοῦ ἀπὸ τῶν νήσων Φλόρες καὶ Σουμπάβα. Ἐμβαδὸν μετὰ τῆς ἀνηκούσης αὐτῇ νήσου *Σάβου* 11.082 τ. χλμ. Κάτ. 200.000, κατὰ τὸ πλεῖστον ἰθαγενεῖς, κατοικοῦντες εἰς καλύβας ἐπὶ πασσάλων. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου εἶναι πεδινόν, κατὰ δὲ τὴν παραλίαν ὀρεινόν, ἀνωτέρου ὕψους 1.210 μ. Παράγει βάμβακα, σκληρὸν ξύλον ἐπιπλοποιίας (ἐρυθρόξυλον) καὶ ἔχει καλὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἱπποτροφίαν. Πρωτεύουσα *Βαϊνγκαπού*. Θ. Κ.

Σουμπάβα (Sumbawa) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν μικρῶν νήσων τῆς Σόνδης, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁλλανδικὴν ἀποικίαν Τιμόρ, κειμένη μεταξὺ τῶν νήσων Λόμποκ καὶ Φλόρες, ἐμβαδοῦ 14.739 τ. χλμ. καὶ 150.000 κατοίκων, ἐκ τῆς μαλαϊκῆς φυλῆς, ἰδίᾳ Μακασσάρων, Μποῦγκι, καί τινων Ἀράβων. Τὸ ἔδαφος ἡφαιστειῶδες, μετὰ πολλῶν κρατήρων καὶ κατ' ἐξοχὴν ὀρεινὸν (ὑψηλοτέρα κορυφὴ *Ταμπόρα*, 2.760 μ.), εἶναι οὐχ ἧττον εὔφορον καὶ παράγει σκληρὸν ξύλον ἐπιπλοποιίας, βάμβακα, καπνόν, ὄρυζαν. Πρωτεύουσα καὶ κύριος λιμὴν ἡ *Μπίμα*. Θ. Κ.

Σούμπαλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λυκίσσης τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, νῦν μετονομασθὲν *Ἀγνάντια*. Κάτ. (1928) 135. Π. Ν. Π.

Σουμπάρα, ***Ζαμπουρά***, ἢ ***Ζουμπάρα*** *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, παραθέουσα τὴν ἀκτὴν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ ἀποτελοῦσα βορείαν προέκτασιν τοῦ ἀβυσσηνιακοῦ ὀρεινοῦ συγκροτήματος, ἄλλως καλουμένη καὶ *Σμαράγδων ὄρη*. Ὕψος 1.829 μ. Εἶναι ἡ *Σμάραγδος* τῶν ἀρχαίων πρὸς νότον τοῦ Λευκοῦ Λιμένος (Κοσσεΐρ), ὀνομαστὸς διὰ τὰ αὐτόθι ὀρυχεῖα σμαράγδων. Τὴν θέσιν τῶν σμαραγδωρυχείων τούτων ἀνεκάλυψεν ὁ περιηγητὴς Καγιὼ (1815). Ἐπὶ Μωχάμμετ Ἄλη ἐγένετο ἐκμετάλλευσις τούτων. Π. Ν. Π.

Σούμπαρτ (Schubart), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἐσπούδασεν ἱστορίαν, φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν ἐν Τυβίγγῃ, Χάλλῃ, Βερολίνῳ καὶ Βρεσλαβίᾳ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1900 ἐπεδόθη εἰς τὴν συλλογὴν παπύρων διὰ τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου καὶ τὴν μελέτην αὐτῶν. Ἔγραψε: «Τὸ βιβλίον παρ' Ἕλλησι καὶ Ρωμαίοις», «Ἐπιστολαὶ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος», «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν παπυρολογίαν» (1919), «Ἡ Αἴγυπτος ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μέχρι τῶν Μωαμεθανῶν», «Ἑλληνικὴ παλαιογραφία», «Οἱ Ἕλληνες ἐν Αἰγύπτῳ» κ. ἄ. Ἐξέδωκε τὴν σειρὰν «Morgenland», μετὰ δὲ τοῦ Ντὶλς (1905) τὰ ἀρχαῖα σχόλια εἰς τὸν «Θεαίτητον» τοῦ Πλάτωνος κατὰ τὸν βερολιναῖον κώδικα. Π. Ν. Π.

— **Σούμπαρτ** (Schubart), ***Χριστιανὸς-Φρειδερῖκος-Δανιήλ***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ μουσικὸς (1739—1801). Ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Ἰένᾳ καὶ διετέλεσε διαδοχικῶς ὀργανοκρούστης, ὁμιλητής, παιδαγωγός, ἀπὸ δὲ τοῦ 1774 διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδος «Γερμανικὰ Χρονικὰ» ἐν Ἄουσμπουργκ. Καταδικασθεὶς (1777) διὰ τὰ δημοκρατικά του φρονήματα καὶ τὴν σφοδρὰν πολεμικήν, ἣν ἤσκει ἐναντίον τῆς πολιτικῆς τοῦ στρατηγοῦ Ρίντ, παρέμεινεν ἐπὶ δεκαετίαν ἐγκάθειρκτος εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Χοενάσπεργκ. Μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του διωρίσθη μουσικὸς διευθυντὴς τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ κρατικοῦ θεάτρου τῆς Στουττγάρδης. Οἱ δύο τόμοι τῶν «Ποιητικῶν ἔργων» του ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1786 μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του συνεκεντρώθησαν τὰ «Ἅπαντά» του εἰς ὀκτάτομον ἔκδοσιν (1839—1840). Παρὰ τὸ τάλαντον καὶ τὴν φαντασίαν τοῦ Σούμπαρτ, τὰ ποιήματά του σπανίως παρουσιάζουσιν ὁμοιογένειαν καὶ συνθετικὴν ἀρτιότητα, ἐνθυμίζουσι δὲ συχνάκις τὸν Κλόπστοκ καὶ τὸν Βεϊλαντ. Αἱ συνθέσεις του, ἂν καὶ πολὺ διαδεδομέναι ζῶντος αὐτοῦ, σήμερον ἀπώλεσαν τὴν σημασίαν των. Πλείστας φαντασιώδεις ἰδέας περιέχει τὸ αἰσθητικὸν αὐτοῦ σύγγραμμα: «Ideen zu einer Aesthetik der Tonkunst». Ἡ αὐτοβιογραφία τοῦ Σούμπαρτ «Schubarts Leben und Gesinnung von ihm selbst, im Kerker, aufgesetzt» (1791—1793), περιλαμβάνει πολλὰς ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ μουσικῶν. Λ. Κ.—Γ. Σ.

σούμπασης (soubachi, κατὰ κυριολεξίαν: ὁ ἐπὶ τῶν ὑδάτων). Ἄλλοτε δημόσιος ὑπάλληλος ἢ ἀξιωματικὸς ἐν Τουρκίᾳ, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν «κουράτωρα τῶν ὑδάτων» (curator aquarum) τῶν Ρωμαίων, ὅστις εἶχεν ἀρχικῶς τὴν ὡς σπουδαιοτάτην τότε θεωρουμένην φροντίδα τῶν ὑδάτων εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, λύων καὶ τὰς σχετικὰς διαφοράς. Βαθμιαίως ἔλαβε τὴν σπουδαιότητα ὑποδιοικητοῦ, ἀστυνόμου καὶ δημάρχου, προϊστάμενος τῶν κεχαγιάδων καὶ μουκτάριδων. Ν. Μ.

Digitized by Google

Σούμπασι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κυπαρίσσου (Σουλέτσι) τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ νομοῦ Λαρίσης, νῦν μετονομασθὲν *᾿Αγριοσυκιές*. Κάτ. (1928) 300. π. ν. π.

Σουμπάσκιοϊ *[Ιεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ᾿Ανατολικῆς Θράκης (βλ. λ. *Σατρηνή*).

Σοῦμπερτ (Schuberth). Οἰκογένεια Γερμανῶν μουσικῶν καὶ ἐκδοτῶν, μέλη τῆς ὁποίας διεκρίθησαν οἱ ἑξῆς: —1) *Γκόττλομπ Σοῦμπερτ* (1778—1846), δεξιοτέχνης τοῦ ὀξυαύλου, γενόμενος γνωστὸς καὶ ὡς συνθέτης ἔργων διὰ κλειδοκύμβαλον. —2) *᾿Ιούλιος* (1804—1875), υἱὸς τοῦ Γκόττλομπ, ἵδρυσε τὸν ὁμώνυμον ἐκδοτικὸν οἶκον μεθ' ὑποκαταστήματος ἐν Νέᾳ ῾Υόρκῃ. —3) *Κάρολος* (1811—1863), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, διεκρίθη ὡς δεξιοτέχνης τοῦ βιολοντσέλλου καὶ ὡς συνθέτης ἔργων διὰ τὸ ὄργανον τοῦτο, ἐξ ὧν: 2 κοντσέρτα, μία σονάτα, φαντασίαι, παραλλαγαὶ κλπ. Μετὰ πολλὰς θριαμβευτικὰς καλλιτεχνικὰς περιοδείας, ὁ Κάρολος ἐγκατεστάθη ἐν Πετρουπόλει. γ. σ.

— **Σοῦμπερτ** (Schubert), ***Γκόττχιλφ - ῾Ερρῖκος φὸν*** —. Γερμανὸς φυσιολόγος καὶ ἰατρὸς (1780—1860). Τῷ 1819 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ᾿Ερλάγγης καὶ τῷ 1827 τοῦ Μονάχου. Ἦτο ἔνθερμος ὀπαδὸς τῶν περὶ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ διδαγμάτων τοῦ Μέσμερ, συνέγραψε δὲ σειρὰν φυσικοφιλοσοφικῶν καὶ μυστικιστικῶν ἔργων: «Die Symbolik des Traumes» (1814), «Altes und Neues aus dem Gebiet der innern Seelenkinde», (1816, τρίτομον), «Die Geschichte der Geele» (δίτομον 1830). ο. ρ.

—**Σοῦμπερτ** Schubert), ***Φραγκῖσκος***. Διάσημος Αὐστριακὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Λίχτενταλ, παρὰ τὴν Βιέννην, τῷ 1797 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ τῷ 1828. Ἦτο υἱὸς διδασκάλου ἀποκτήσαντος δέκα ἐννέα τέκνα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα τῶν ἐπιζησάντων εἶχον μεγάλην κλίσιν πρὸς τὰς ὡραίας τέχνας. Τὴν στοιχειώδη μόρφωσιν τοῦ Σοῦμπερτ, παιδίου ἔτι ὄντος, ἀνέλαβεν ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του ᾿Ιγνάτιος. Οὗτος ἐδίδαξε τὸν Σοῦμπερτ τὰς ἀρχὰς τοῦ κλειδοκυμβάλου, ὁ πατήρ του βιολίον, καὶ ὁ Χόλτσερ ἐμύησεν εἰς τὴν τέχνην τοῦ συνοδεύειν διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου. ῾Ο Σοῦμπερτ, κεκτημένος ὡραιοτάτην φωνὴν ὑψιφώνου, εἰσήχθη εἰς τὸ μουσικὸν οἰκοτροφεῖον «Convict», ἔνθα ἐμορφώνοντο τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα διὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν χορὸν τῶν ἀνακτόρων τῆς Βιέννης. ῾Ο Χόλτσερ ἔλεγε περὶ τοῦ Σοῦμπερτ ὅτι οὗτος ἐγνώριζεν ἤδη ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ τι νὰ διδάξῃ εἰς αὐτόν.

Φραγκῖσκος Σοῦμπερτ.

Εἰς τὸ οἰκοτροφεῖον εὑρισκόμενος ὁ Σοῦμπερτ συνέθεσεν ἤδη τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔργα, προκαλῶν τὸν θαυμασμὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ Σαλιέρι, ὅστις ἰδιαιτέρως ἐνδιεφέρθη διὰ τὴν μόρφωσίν του. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τοῦ οἰκοτροφείου (1813), ὁ Σοῦμπερτ ἐβοήθησεν ἐπὶ τριετίαν τὸν πατέρα του ὡς διδάσκαλος εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τοῦ Λίχτενταλ, κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ εἶχεν ἤδη συνθέσει τὴν πρώτην του συμφωνίαν, τὴν λειτουργίαν εἰς φα, καί τινα ἐκ τῶν τραγουδιῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ περίφημον: «῾Η Μαργαρίτα στὸν ἀργαλειό» (1814), ἓν ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων του. Κατὰ τὴν αὐτὴν τριετίαν συνέθεσε καὶ ὀκτὼ ἐλαφρὰ σκηνικὰ ἔργα, τρεῖς ἔτι λειτουργίας καὶ πολυάριθμα τραγούδια, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ περιώνυμος μπαλλάντα «῾Ο βασιλιᾶς τῶν σκλήθρων», ἥτις ἐγράφη ἐντὸς ὀλίγων μόνον ὡρῶν. Τῷ 1817 ὁ φίλος του Σόμπερ προσέφερεν αὐτῷ φιλοξενίαν καὶ σχεδὸν τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως. Κατὰ δύο περιόδους (1818 καὶ 1824) ὁ Σοῦμπερτ διετέλεσεν ἐπίσης μουσικοδιδάσκαλος τῶν κομίτων Ἔστερχάζυ, οὐδέποτε ὅμως κατώρθωσε νὰ ἔχῃ μόνιμον θέσιν οὐδὲ νὰ ἐπιβληθῇ ζῶν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ὁ οἶκος Μπράϊτκοπφ τῆς Λειψίας ἠρνήθη νὰ ἀγοράσῃ τὸν «Βασιλιᾶ τῶν σκλήθρων» καὶ ὁ Γκαῖτε ἀπηξίωσεν ἀπαντήσεως τὸν νεαρὸν μουσουργόν, ὅστις τῷ εἶχεν ἀποστείλει σειρὰν μελῳδιῶν ἐπὶ στίχων τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Χάρις εἰς τὸν Σόμπερ, ὁ Σοῦμπερτ ἐγνωρίσθη μὲ τὸν διακεκριμένον ὀξύφωνον Φόγκλ, ὅστις πρῶτος ἐξετέλεσε δημοσίᾳ τραγούδια τοῦ μουσουργοῦ, οὗτινος ἐγένετο ὁ πιστότερος ἑρμηνευτής. ῾Ο αὐτὸς ἀοιδὸς πρωτηγωνίστησε καὶ εἰς τὸ πρῶτον κωμικὸν μελόδραμα τοῦ Σοῦμπερτ «Οἱ δίδυμοι ἀδελφοί», τὸ ὁποῖον ἐπαίχθη ἐν Βιέννῃ τῷ 1820. Πάντως οὔτε τὸ μελόδραμα τοῦτο, οὔτε ἡ ἐπακολουθήσασα μουσικὴ τῆς «Μαγεμένης ἅρπας», τοῦ «᾿Αλφόνσου καὶ ᾿Εστρέλλας» ἢ τῆς «Ροζαμούνδης» κατώρθωσαν νὰ ἐπιβάλουν τὸν Σοῦμπερτ εἰς τὸ θέατρον. ῾Η ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ Αὐστριακοῦ μουσουργοῦ διέρρευσεν ἐντὸς στενοῦ κύκλου πιστῶν φίλων, οἱ ὁποῖοι συνηθροίζοντο τρὶς τῆς ἑβδομάδος εἰς συγκεντρώσεις ἀποκαλουμένας «Σουμπερτιάδας». Κατὰ ταύτας ἐξετελοῦντο πολλαὶ νέαι συνθέσεις τοῦ μουσουργοῦ ἢ ἐτραγουδοῦντο διὰ πρώτην φορὰν μερικαὶ ἀπὸ τὰς περιφήμους ἐκείνας ἀνδρικὰς χορῳδίας, ἃς ὁ Σοῦμπερτ συνέθετεν εἰδικῶς διὰ τοὺς φίλους. ῾Ο Σοῦμπερτ καὶ ὁ Μπετόβεν, ἂν καὶ ζῶντες ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, οὐδέποτε ἦλθον εἰς ἐπικοινωνίαν, μολονότι ὁ πρῶτος ἐθαύμαζε τὸν δεύτερον, ὡς καὶ τὸν Μόζαρτ. Μόνον εἰς τὴν κλίνην τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐγνώρισεν ὁ Μπετόβεν τὰ τραγούδια τοῦ Σοῦμπερτ καὶ φέρεται εἰπών: «πράγματι, μέσα εἰς τὸν Σοῦμπερτ ὑπάρχει ὁ θεῖος σπινθήρ». Καθ' ὅλην τὴν σύντομον ζωήν του ὁ Σοῦμπερτ ἅπαξ μόνον ἐγνώρισε τὴν ἀληθῆ ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἐπιτυχίαν: κατὰ τὴν συναυλίαν ἐξ ἔργων του, ἣν ἔδωσε τῷ 1827, καθ' ἣν ἀπεθεώθη· ἓν ἔτος βραδύτερον ἀπέθανεν ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἤρχισε νὰ γίνηται γνωστὸς καὶ νὰ ἐπιβάλληται. ᾿Ετάφη παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Μπετόβεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Βαΐρινγκ.

῾Ο Σοῦμπερτ θεωρεῖται ὡς ὁ πατὴρ τοῦ τεχνικοῦ τραγουδιοῦ, τοῦ Kunstlied, τὸ ὁποῖον ὕστερον ἀπὸ τὰ δειλὰ πρότυπα τοῦ Τσούμστεγκ, τοῦ Τσέλτερ καὶ τοῦ Ράϊχαρτ ἔφθασε δι' αὐτοῦ εἰς τοιαύτην ἀκμήν, ὥστε δικαίως νὰ χαρακτηρίζεται οὗτος ὡς ὁ δημιουργὸς τοῦ συγχρόνου λίντ. Εἰς πλεῖστα τραγούδια τοῦ Σοῦμπερτ παύει ὁ αὐστηρὸς στροφικὸς χαρακτήρ, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον αἱ ποικίλαι στροφαὶ ποιήματός τινος ἐπαναλαμβάνονται πάντοτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς μελῳδίας. Τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν τοὐναντίον παρουσιάζουσι μεγάλην ποικιλίαν μορφῆς, ἀκολουθοῦντα δὲ τὸ πνεῦμα τῆς ποιήσεως, ἀναλόγως ἐναλλάσσουσι μουσικὰς φράσεις καὶ ρυθμούς. ᾿Αφ' ἑτέρου ὁ Σοῦμπερτ δίδει ἰδιάζουσαν σημασίαν εἰς τὴν διὰ τοῦ κλειδοκυμβάλου συνοδείαν, ἥτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἑρμηνεύτρια τοῦ ποιητικοῦ περιεχομένου, ἐπιζητοῦσα οὐχὶ σπανίως καὶ γραφικὰς τάσεις, ὡς π. χ. εἰς τὴν «Μαργαρίταν στὸν ἀργαλειό», τὸν «Βασιλιᾶ τῶν σκλήθρων», τὴν «Νεαρὰν μοναχὴν» κ.λ.π. Μεγάλως ἐκπλήσσει ὡσαύτως ἡ ποικιλία τῶν αἰσθημάτων, ἐξ ὧν διαπνέονται αἱ μελῳδίαι του, ὁ πλοῦτος τῶν ρυθμῶν καὶ τῆς ἁρμονίας του, τῆς συνηθέστατα τολμηρᾶς, ὡς ἀποδεικνύεται ἤδη ἀπὸ τὸν «Βασιλιᾶ τῶν σκλήθρων». Κατηγόρησαν τὸν Σοῦμπερτ ὅτι δὲν ὑπῆρξε πάντοτε ἐκλεκτικὸς ὡς πρὸς τὸ ποιὸν τῶν ποιημάτων, ἅτινα ἐμελοποίησε. Τοιαύτη ὅμως ἦτο ἡ δύναμις τῆς φαντασίας του, ὥστε κατώρθωνε καὶ τὰ εὐτελῆ νὰ μεταβάλλῃ εἰς χρυσόν. ᾿Εν τούτοις ὁ Σοῦμπερτ ἐμελοποίησε καὶ ποιήματα μεγάλων ποιητῶν, ὡς π.χ. τοῦ Γκαῖτε (54 ποιήματα), τοῦ Σίλλερ (39 ποιήματα), τοῦ Μάϋρχοφφερ (48 ποιήματα), τοῦ Μάττιζον (24 ποιήματα) κ.λ.π. Διὰ τοῦ Σοῦμπερτ σημειοῦται ὡσαύτως ἐξέλιξις εἰς τὸ εἶδος τῶν «Κύκλων ᾀσμάτων» τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, τῶν περιγραφόντων ὡρισμένας ψυχολογικὰς καταστάσεις. Τὸ εἶδος τοῦτο, ὅπερ ἐνεκαινίασεν ὁ Μπετόβεν διὰ τοῦ κύκλου «Εἰς τὴν μακρινὴν πολυαγαπημένην», προήγαγεν ὁ Βιενναῖος μουσουργὸς διὰ τῶν κύκλων «῾Η ὡραία μυλωνοῦ» καὶ «Χειμωνιάτικο ταξίδι», ἐπὶ στίχων τοῦ Μύλλερ. Εἰς τὸν πρῶτον ἐκ τῶν κύκλων τούτων δεσπόζει τὸ φῶς, ἡ χαρὰ καὶ ἡ αἰσιοδοξία, ἐνῷ εἰς τὸν δεύτερον κυριαρχεῖ ἡ λύπη, τὸ πένθος καὶ ἡ μελαγχολία· ταυτοχρόνως ἡ τεχνικὴ δεικνύει πρόοδον. ῾Ο Σοῦμπερτ διεκρίθη ὡσαύτως εἰς τὰς φωνητικὰς αὐτοῦ μπαλλάντας, ὧν πρότυπα παρέσχον αὐτῷ αἱ παρεμφερεῖς συνθέσεις τοῦ Τσούμστεγκ, ἐνῷ τὰς δάφνας τοῦ εἴδους τοῦ ἠμφεσβήτησεν ὁ Λαῖβε. ᾿Απὸ τὰς καλυτέρας μπαλλάντας τοῦ Σοῦμπερτ ἀναφέρομεν τὸν «Βουτηχτὴν» (ποίημα Σίλλερ), τὸν περιώνυμον «Βασιλιᾶ τῶν σκλήθρων» (τοῦ Γκαῖτε), τὸν «Νάννον» (τοῦ Κολλίν), ἐνῷ εἰς τὸν τύπον τῆς λυρικῆς σκηνῆς ἀνήκουσι μᾶλλον ἡ «Νεαρὰ μοναχή», τὸ «Νυκτερινὸ τραγούδι», «῾Ο ὁδοιπόρος», τὸ «Προαίσθημα τοῦ πολεμιστοῦ» κ.λ.π.

῾Ο Σοῦμπερτ δὲν δύναται νὰ ὑποτιμηθῇ καὶ ὡς συνθέτης συμφωνιῶν ἢ ἔργων μουσικῆς δωματίου. ᾿Εκ τῶν δέκα αὐτοῦ συμφωνιῶν μνημεῖα αἰωνίου κάλλους θέλουσι παραμείνει ἡ «῾Ημιτελὴς συμφωνία εἰς σι ἔλ.», ἡ τόσον ἄψογος ἀπὸ ἀπόψεως μορφῆς, καὶ ἡ δεκάτη εἰς ντό, ἡ «οὐρανίως μακρὰ» κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Σοῦμαν, ἐνῷ ἡ ἐνάτη ἔχει ἀπωλεσθῆ. ᾿Εκ δὲ τῶν ἔργων μουσικῆς δωματίου τοῦ μουσουργοῦ ἀναφέρομεν τὸ χαριτωμένον «Forellenquintett» καὶ τὸ μεστὸν λυρισμοῦ τρίο εἰς σι ὕφεσις Μολονότι σήμερον οὐδεὶς παραδέχεται πλέον ὅτι ὁ Σοῦμπερτ εἶναι δημιουργὸς τῶν μικρῶν αὐτοτελῶν τεμαχίων διὰ κλειδοκύμβαλον, τῶν ἀκολουθούντων ἐλευθέραν μορφήν, εἶναι βέβαιον ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἐφήρμοσεν εἰς ταῦτα τὴν μορφὴν τοῦ λίντ καὶ ὅτι διὰ τῶν «μουσικῶν στιγμῶν» (Moments musicals) καὶ τῶν «ἐμπρομπτὺ» (Impromptus) ἔδωκε τὸν τύπον τῶν μικρογραφιῶν διὰ κλειδοκύμβαλον, ἐξ ὧν ἐδημιουργήθησαν τὰ «τραγούδια χωρὶς λέξεις» τοῦ Μένδελσον, τὰ μικρὰ τεμάχια τύπου φαντασίας τοῦ Σοῦμαν καὶ ὁλόκληρος φιλολογία τοιούτων βραχειῶν μουσικῶν εἰκόνων. Εἰς τὰ μικρὰ ταῦτα πρωτότυπα, ἀφελῆ καὶ αἰσθηματικὰ τεμάχια, ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν ἡ περίφημος «Wanderer-Fantasie» διὰ κλειδοκύμβαλον, ἡ βασιζομένη ἐπὶ φράσεώς τινος τοῦ «῾Οδοιπόρου», ἧς ὁ ρυθμικὸς πυρὴν ἄρχει ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον εἰς τὰ τέσσαρα μέρη τοῦ ἔργου, κατὰ τὸ κυκλικὸν σύστημα τοῦ Μπετόβεν, δίδων εἰς αὐτὸ μεγάλην ἑνότητα. ῾Ο Σοῦμπερτ διέπρεψεν ὡσαύτως εἰς τὴν χορευτικὴν μουσικήν, τὰ δὲ περίφημα «Βάλς», τὰ «Λαῖντλερ», τὰ «Ντώϋτσε» αὐτοῦ εἶναι πράγματι μεγαλοφυεῖς αὐτοσχεδιασμοί.

῾Ο Σοῦμπερτ κατὰ τὸ βραχὺ διάστημα τοῦ βίου του ἔγραψεν ἀφάνταστον ἀριθμὸν ἔργων, δυνάμενος νὰ παραβληθῇ, ὡς πρὸς τὴν γονιμότητα, πρὸς τὸν Μόζαρτ. ῾Η μοῦσά του ὑπῆρξεν ἁπλῆ, ἀφελὴς καὶ αὐθόρμητος, ὁ ρωμαντισμός του ὑγιής, ἡ μουσική του διάλεκτος συχνάκις λαϊκή, ἡ δὲ γλῶσσά του πλουσία εἰς ἀποχρώσεις, πάντοτε δροσερὰ καὶ γοητευτική. ᾿Εκ τῶν πολυπληθῶν ἔργων τοῦ Σοῦμπερτ κυριώτερα εἶναι: «Des Jeufels Lustschloss» (1814), «Fernando», «Claudine von Villa Bella», «Adrast», «Sakuntala» (1820), «Alfonso und Estrella», «Rosamunde», «Fierrabras» (1823), «Die Verschworenen», «Mirjams Siegesgesang», «Der Gesang der Geister über den Wassern», «Nachtgesang im Walde», «Hymne an den Heiligen Geist», «Glaube, Hoffnung und Liebe», «Schlachtgesang», ὕμνοι, καντάται, λειτουργίαι, τὸ ἡμιτελὲς ὀρατόριον «Λάζαρος», 10 συμφωνίαι, ἐξ ὧν ἡ ἐνάτη ἀπωλέσθη, 2 εἰσαγωγαί, 14 κουαρτέττα ἐγχόρδων, ἕνα τρίο ἐγχόρδων, 2 τρίο μετὰ κλειδοκυμβάλου, «Adagio καὶ Rondo» διὰ κουαρτέττο ἐγχόρδων μετὰ κλειδοκυμβάλου, ἓν κουϊντέττο μετὰ κλειδοκυμβάλου (Forellenquintett), ἓν κουϊντέττο ἐγχόρδων, ἓν ὀκτέττο, Menuet καὶ Finale διὰ πνευστά, «Φαντασία» (ἔργ. 159), «Rondo brillant» καὶ 3 σονατῖναι, ἐμβατήρια, παραλλαγαί, Andantino καὶ Rondo, Allegro, «φυγή», σονάται, écossaises, κτλ. ᾿Εκ τῶν 603 μελῳδιῶν τοῦ Σοῦμπερτ ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι: «Erlkönig», «Gretchen am Spinnrad», «Heidenröslein», «Der du von dem Himmel bist», «Ueber allen Gipfeln ist Ruh», «Der Fischer», «Erster Verlust», «Der König in Thule», «Suleika», «An Schwager Kronos», «Der Mädchens Klage», «Gruppe aus dem Tartarus» «Am Meer», «Das Fischermädchen», «Der Atlas», «Die Stadt», «Frühlingsglaube», «Du bist die Ruh», «Der Jod und das Mädchen», ὁ κύκλος τῆς «῾Ωραίας Μυλωνοῦς» καὶ ὁ κύκλος «Χειμωνιάτικο ταξίδι», «Der Doppelgänger», «Die junge Nonne» κτλ. ῾Η πλήρης σειρὰ τῶν «᾿Απάντων» τοῦ Σοῦμπερτ εἰς 40 τόμους ἐξεδόθη μεταξὺ 1885—1897 παρὰ τοῦ οἴκου Μπράϊτκοπφ καὶ Χαῖρτελ τῆς Λειψίας (πρβλ. *Gérold*, «Schubert», 1923).

῾Ο πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Σοῦμπερτ *Φερδινάνδος* (1794—1859) διεκρίθη ὡσαύτως ὡς συνθέτης ἐκκλησιαστικῶν κυρίως ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Tantum ergo», «Regina coeli», γερμανικὸν Requiem, Requiem διὰ τὸν ἀδελφόν του κλπ. γ. σκλαβος

Σουμπεσίκ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου μεταξὺ Τουάπς (ἀρχ. Ταξὸς καὶ Τορρετικὴ ἄκρα) καὶ *Σοτσά* (βλ.λ.). Εἶναι ὁ *᾿Αχαιοῦς* λιμὴν (βλ.λ.) τοῦ ᾿Αρριανοῦ. σ. ε. λ.

Σουμπέτερ (Schumpeter), ***᾿Ιωσήφ***. Γερμανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1883. ᾿Επί τι διάστημα ἐχρημάτισε καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Αὐστρίας, ἤδη δὲ διατελεῖ καθηγητὴς ἐν Βόννῃ. ᾿Εκ τῶν προεχόντων ἐκπροσώπων τῆς θεωρητικῆς οἰκονομικῆς ἐν Γερμανίᾳ ἀποδέχεται τὰ διδάγματα τῆς τελικῆς χρησιμότητος ὑφ' οἵαν μορφὴν διετυπώθησαν ταῦτα ἰδίως παρὰ τοῦ Walras. Συνέβαλεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θεωρίας περὶ τῆς σχέσεως ἰσορροπίας μεταξὺ ἀντιστοίχων οἰκονομικῶν ποσοτήτων. Ἔγραψε: «Wesen und Hauptinhalt der Theoretischen Nationalökonomie» (1908), «Theorie der wirtschaftlichen Entwickelung» (1912, 2 ἔκδ. 1926), «Epochen der Methoden-und Dogmengeschichte» (1914). α. α. τ.

Σουμπὶ (Soubies), ***᾿Αλβέρτος***. Γάλλος μουσικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1846. ᾿Επεδόθη εἰς τὴν μουσικὴν κριτικὴν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *R. de Lomagne* καὶ ἐπανέλαβεν ἀπὸ τοῦ 1874 τὴν ἀπὸ τοῦ 1815 διακοπεῖσαν σειρὰν τοῦ «Almanach Duchesne», ὑπὸ τὸν τίτλον: «Almanach des Spectacles». Τὰ κυριώτερα συγγράμματα τοῦ Σουμπὶ εἶναι: «῾Ιστορία τῆς μουσικῆς», «Γερμανία» (1896), «Ρωσία» (1897), «Βοημία» (1898), «Οὐγγαρία» (1898), «Πορτογαλλία» (1898), «῾Ελβετία» (1899), «᾿Ισπανία» (1900), «Βέλγιον» (1901), «῾Ολλανδία» (1901), «Δανία καὶ Σουηδία» (1901). «Νορβηγία» (1903), «Βρεττανικαὶ νῆσοι» (1904, 1906). ᾿Αφ' ἑτέρου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Καρ Μαλέρμπ ἔγραψεν: «῾Ιστορία τοῦ Κωμικοῦ Μελοδράματος» (ἔργον βραβευθέν), «῾Ιστορία τοῦ Λυρικοῦ Θεάτρου μεταξὺ 1851—1870» (1899), «᾿Ανάμικτα περὶ Ριχάρδου Βάγνερ», «Τὸ δραματικὸν ἔργον τοῦ Ριχ. Βάγνερ», «Τὰ μέλη τῆς ᾿Ακαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ᾿Ινστιτούτου» (1903) κλπ. γ. σ.

Digitized by Google

Σουμπιάκο (Subiaco) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ρώμης. Κάτ. 10.900. Κεῖται ἐπὶ ὑψώματος παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀνιένε, ἐν τῷ μέσῳ θαυμασίας τοποθεσίας, ἐξυμνηθείσης ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων. Εἶναι γνωστὴ διὰ τὰ παρ' αὐτὴν ὀνομαστὰ μοναστήρια, ἐξ ὧν τὸ ἀββαεῖον τοῦ Ἱεροῦ Καθρέπτου εἶναι ἡ κοιτὶς τοῦ τάγματος τῶν βενεδικτίνων, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου. Ἐν αὐτῇ ἱδρύθη τῷ 1465 καὶ τὸ πρῶτον ἐν Ἰταλίᾳ τυπογραφεῖον. Ἡ πόλις σήμερον ἔχει βιομηχανίαν σιδήρου καὶ χάρτου. Εἶναι ἡ ρωμαϊκὴ Subbacum, ὀνομασθεῖσα οὕτω καθότι ἔκειτο πλησίον λίμνης ἐξαφανισθείσης κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Μ. Δ. Β.

Σούμπιγκ (Sumbing) *[Γεωγρ.]*. Ἡφαίστειον ὄρος τῆς νήσου Ἰάβας, ἔχον ὕψος 3.336 μ.

Σουμπὶζ (Soubise), ***Βενιαμίν, δοὺξ ντὲ Ρουάν, μεγιστὰν ντὲ*** —. Γάλλος ἀρχηγὸς τῶν Καλβινιστῶν (1583—1642). Ἤρξατο τοῦ στρατιωτικοῦ του σταδίου εἰς τὰς Κάτω Χώρας. Ἀπὸ τοῦ 1611 ἐξήσκει μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν Οὑγενότων καὶ ἠκολούθησε τὸν πρίγκιπα ντὲ Κοντέ. Τῷ 1625 κατέλαβε τὰς νήσους Ρὲ καὶ Ὀλφρόν, ὅπου ᾐχμαλώτισε δέκα πέντε σκάφη τοῦ βασιλικοῦ στόλου, ἀντεμετώπισε δὲ τὸν ἡνωμένον στόλον τῆς Γαλλίας καὶ Ὁλλανδίας ἡρωϊκῶς. Ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Μονμορανσύ, ἐξεκένωσε τὰς νήσους καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Ροσέλ, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπως διαπραγματευθῇ συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ἰακώβου Α'. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ καρδινάλιος Ρισελιὲ ἔσπευσε νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τῶν Καλβινιστῶν, ὅπως ἀποτρέψῃ τὴν συμμαχίαν ταύτην. Καὶ ὁ μὲν Κάρολος Α' ἀπέστειλεν ἐνισχύσεις, ἀλλ' αὗται δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀναστείλωσι τὴν πτῶσιν τῆς Ροσέλ. Ὁ Σουμπὶζ παρέμεινεν ἔκτοτε εἰς Λονδῖνον μέχρι τοῦ θανάτου του. Θ. Β.

— **Σουμπὶζ** (Soubise), ***Κάρολος, πρίγκιψ ντὲ*** —. Γάλλος στρατάρχης (1715—1787). Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν 1741—1748, διατελῶν ὑπασπιστὴς τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ', διωρίσθη διοικητὴς τῆς Φλάνδρας. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου, προστατευόμενος ὑπὸ τῆς μαρκησίας Πομπαντούρ, ἐγένετο ἀρχηγὸς σώματος στρατοῦ, βραδύτερον δὲ διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Τῷ 1758 ἀνέλαβε πάλιν τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ, κατήγαγε τὴν νίκην τοῦ Λούττενμπεργκ καὶ κατέλαβε τὴν Ἔσσην, ὅτε προήχθη εἰς στρατάρχην. Θ. Β.

Σούμπινο *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κοκκινιὰ* (Γρεβενῶν).

Σουμπὶν Ὄσιπ (Ossip Schubin). Ψευδώνυμον τῆς Γερμανίδος μυθιστοριογράφου Λόλας *Κίρσνερ* (βλ. λ.).

Σουμπιρόνα (οἱ) (Sumbirona). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν φυλῶν *Σοῦμο* (βλ. λ.). Θ. Χ. Σ.

Σούμπιτς (Subich). Εὐγενὴς οὑγγρικὴ οἰκογένεια (βλ. λ. *Ζρίνυ*).

σουμπλιμὲ (τὸ) (Sublimé corrosif) *[Φαρμ.]*. Εἶναι κοινὴ ὀνομασία τοῦ *διχλωριούχου ὑδραργύρου* καὶ κυρίως τῶν πρὸς ἀπολυμαντικοὺς σκοποὺς φερομένων δισκίων τοῦ ἅλατος τούτου. Κ. Γ. Μ.

Σούμποσκο *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τοῦ νομοῦ Πέλλης (βλ. *Ἀρδέα*).

Σουμπότιτσα, ***Σαμπάτκα*** (Subotica, οὑγγριστὶ Szabatka, γερμανιστὶ Maria-Theresiopel=*Μαρία Θηρεσιούπολις*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις, περιελθοῦσα εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν τῷ 1921, ἀνήκουσα πρώην εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν. Κάτ. 101.857, ἐξ ὧν πολλοὶ Οὖγγροι. Εἶναι τὸ κέντρον ἐκτεταμένης σιτοφόρου περιοχῆς μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Τεισίου καὶ διεξάγει μέγα ἐμπόριον σιτηρῶν, κτηνῶν, οἴνου, καπνοῦ. Ἔχει καὶ ὑφαντουργεῖα. Ἐγγὺς ἡ ἰχθυοβριθὴς λίμνη καὶ τὰ λουτρὰ *Πάλιτς*. Θ. Κ.

Σουμπούτ, *Ρίο* — (Rio Chubut) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀργεντινῆς (βλ. *Τσουμπούτ*).

Σοὺμπρ (Soubre), ***Στέφανος-Ἰωσήφ***. Βέλγος μουσουργός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Λιέγῃ (1813—1871). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ ᾠδείου τῆς Λιέγης καὶ ἔγραψε τὸ μελόδραμα: «Isoline», «Requiem», «Stabat mater», μίαν συμφωνίαν (βραβευθεῖσαν), πολλὰς μελῳδίας, χορῳδίας κ.λ.π. Γ. Σ.

Σούμπρετς *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Καστορίας, κατὰ τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Βαρνοῦντος. Ἡ κορυφὴ αὐτοῦ, ὕψους 1.641 μ., ὑπέρκειται τοῦ χωρίου Βασιλειάς (Ζαγορίτσανη). Ι. Σ. Σ.

σουμπρέττα (ἡ) (soubrette). Ἡ ἀκόλουθος, ἡ ὑπηρέτρια εἰς τὴν κωμῳδίαν. Ὁ ρόλος τῆς σουμπρέττας κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Μαριβὼ καὶ τοῦ Μολιέρου. Ἡ σουμπρέττα κυρίως εἶνε ρόλος ὑπηρετρίας εὐφυοῦς, πανούργου, σπουδαίως συντρεχούσης διὰ τῆς ἐπιδεξιότητός του πνεύματός της εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ἢ ἀποτυχίαν τοῦ σκοπουμένου. Εἰς τὴν ὀπερέτταν ἡ σουμπρέττα εἶναι ἐκ τῶν πρωταγωνιστριῶν, ἀπαιτεῖ δὲ δεξιοτεχνίαν κυρίως εἰς τὸν χορὸν καὶ γενικῶς παίξιμον πολὺ χαριτωμένον καὶ γοργόν. Π. Α. Κ.

Σοῦμυ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐπὶ τοῦ Ἴζελ. Κάτ. (1928) 98.825. Εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Χαρκὸβ-Βορόσμπαρ. Ἔχει μουσεῖον, μέγιστα μηχανουργεῖα ἀγροτικῶν ἐργαλείων, διυλιστήρια σακχάρεως, βυρσοδεψίαν, πριονιστήρια καὶ ὑφαντουργεῖα, εἶναι δὲ σπουδαῖον κέντρον ἐξαγωγῆς σιτηρῶν. Π. Ν. Π.

Σοὺν (Shun ἢ Chun). Ἔνατος αὐτοκράτωρ τῆς Κίνας κατὰ τὴν μυθολογικὴν ἐποχήν, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 2285 μετὰ τοῦ Ὑάο καὶ μόνος ἀπὸ τοῦ 2255 μέχρι τοῦ 2206 π. Χ. Θεωρεῖται ὡς πρότυπον σωφροσύνης, εὐσπλαγχνίας καὶ δικαιοσύνης. Τῇ ἐντολῇ του κατεσκευάσθη μεγάλη σφαῖρα φέρουσα τὸ ὄνομά του, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατεδεικνύοντο αἱ κινήσεις τῶν ἀστέρων καὶ τῶν πλανητῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ ἐγένετο ἡ μεγάλη πλήμμυρα τῆς βορείου Κίνας. Γ. Ι. Β.

Σούνα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μικρασιατικὸν ἀκρωτήριον ἐν τῷ διέκπλῳ τῆς Μυτιλήνης (πλάτ. 39° 15' Β., μῆκ. 26° 42'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mityleni island and gulf of Adramytti and Chandarli), νοτίως τῶν Κυδωνιῶν καὶ δυτικῶς τοῦ χωρίου Ἁγιάσματα. Ὁμοίως ὀνομάζεται καὶ ὁ κολπίσκων ὅρμος, ὁ σχηματιζόμενος βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἄσπρο. Ὁ νότιος μυχός του ἀποτελεῖ ὅρμον ἀσφαλῆ, ἀλλ' ἀβαθῆ καὶ μόνον διὰ μικρὰ πλοῖα κατάλληλον, ὀνομαζόμενον ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων *Ἁγιάσματα*, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων *Τατλῆ Σοῦ*. Σ. Ε. Λ.

— **Σούνα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς (Αἰολίδος), διανοιγόμενος βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Σούνα (πλάτ. 39° 12' 45'' Β., μῆκ. 26° 43' 45'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mityleni and gulf of Adramytti and Chandarli) καὶ νοτίως τοῦ Τοὺζ μπουρνοῦ, ἀντικρύζων δὲ τὴν μεταξὺ Μιστιγνῶν καὶ Ταμπάκικα λεσβίαν ἀκτήν. Σ. Ε. Λ.

Σουνὰμ (ἑβρ. Schunem, ὅπερ ὑπὸ τῶν Ο' ἀποδίδεται καὶ *Σουνὰμ* καὶ *Σωναμ* καὶ *Σωμὰν*) *[Βιβλ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς φυλῆς Ἰσσάχαρ ἐν Παλαιστίνῃ, μνημονευομένη ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ καὶ κειμένη κατά τινα νοτιοδυτικὴν κλιτὺν τοῦ Μικροῦ Ἑρμών. Ἐξ αὐτῆς κατήγετο ἡ ὡραία Ἀβισὰγ (Γ Βασιλ. α' 1—4) καὶ ἐν αὐτῇ ἐφιλοξενήθη ἐνίοτε κατὰ τὰς προφητικὰς πορείας του ὁ προφήτης Ἐλισαῖος (Δ' Βασιλ. δ' 8, ἑξ.). Ἔνιοι τῶν ἐξηγητῶν νομίζουσιν ὅτι ἐντεῦθεν κατήγετο καὶ ἡ Σουλαμῖτις τοῦ «Ἄσματος τῶν ᾀσμάτων». Σήμερον, ὡς καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Εὐσεβίου (Δ' αἰών), ὁ τόπος οὗτος λέγεται Sulem. Π. Ι. Μ.

Σουναμίτης (ὁ)· ὁ κάτοικος τοῦ Σουνάμ, ὁ ἐκ Σουνὰμ καταγόμενος.

Σουναμῖτις *[Παλ. Διαθ.]*· βλ. λ. *Σουλαμῖτις*.

σουναμιτισμὸς (ὁ) (Sunamitisme). Ὅρος δημιουργηθεὶς ἐκ τοῦ γεγονότος τοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναφερομένου, καθ' ὃ ἡ νεαρὰ παρθένος Σουναμῖτις ἐκλήθη ὡς σύνευνος τοῦ γηραιοῦ καὶ ἐξησθενημένου βασιλέως Δαυΐδ, ὅπως διὰ τῆς μετ' αὐτοῦ στενῆς ἐπαφῆς, τῆς διαπνοῆς τοῦ νεαροῦ καὶ σφριγηλοῦ σώματος τῆς ἀποδώσῃ τὴν τόνωσιν καὶ τὴν ὑγείαν εἰς τὸν βασιλέα. Ἀσιατικοί τινες λαοὶ πρεσβεύουσιν ὅτι ἡ ἐπενέργεια τῆς διαπνοῆς νεαρῶν ἀτόμων ἐπὶ γηραιῶν καὶ ἐξησθενημένων τοιούτων τονώνει αὐτὰ καὶ ἐπιμηκύνει τὴν ζωὴν αὐτῶν. Νεώτεροι δὲ παρατηρηταὶ ἀποδίδουσι τὸ φαινόμενον τοῦτο — ἂν τοιοῦτο πράγματι ὑφίσταται — εἰς τὴν ἐπενέργειαν τῶν θετικῶν μαγνητικῶν ρευστῶν, ἅτινα ἀφθονοῦσιν εἰς τὰ νεαρὰ καὶ ζωηρὰ ἄτομα, ἐπὶ τὰ ἀρνητικὰ μαγνητικὰ ρευστὰ τῶν γερόντων, ἅτινα ὑπερτεροῦσι παρ' αὐτοῖς· οὕτω δὲ ἐπέρχεται ἐξίσωσις μαγνητικῶν ρευστῶν ἢ καὶ ἐξουδετέρωσις τῶν παρὰ τοῖς παρηλίκοις ἀρνητικῶν ρευστῶν, ὁπότε ἐπακολουθεῖ ἡ ἀνόρθωσις καὶ ἡ τόνωσις τοῦ ἐξηντλημένου καὶ γεγηρακότος ὀργανισμοῦ. Μ. Ν. Κ.

Σουνβάροι (οἱ) (Sunwaren). Φυλὴ τῆς περιοχῆς τοῦ Γανδάκη ἐν Νεπάλῃ, ὑπαγομένη εἰς τὴν ὁμάδα τῶν θιβετικῶν φυλῶν τῆς Νεπάλης. Θ.Χ.Σ.

Σοὺν-Γιὰτ-Σέν. Κινέζος ἐπαναστάτης πολιτικός, ἱδρυτὴς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ ἐθνικοεπαναστατικοῦ κινεζικοῦ κόμματος Κουομινγκτάνγκ, γεννηθεὶς τῷ 1864 ἐν Καντῶνι καὶ ἀποθανὼν τῷ 1925. Ἦτο υἱὸς πτωχοῦ ἐκχριστιανισθέντος γεωργοῦ καὶ ἐπρέσβευε τὸ χριστιανικὸν δόγμα τῶν διαμαρτυρομένων. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Χόνγκ-Κόνγκ καὶ Χονολουλοῦ, ἐσπούδασε βραδύτερον τὴν ἰατρικὴν ἐν Ἀμερικῇ. Νέος ἀκόμη ἤρχισε νὰ ἐργάζηται διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς κινεζικῆς δυναστείας τῶν Μαντζοῦ, ἠναγκάσθη ὅμως ταχέως νὰ δραπετεύσῃ ἐκ Καντῶνος, ὅπου διέμενε, καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Λονδῖνον, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν σύλληψιν παρὰ τῶν κινεζικῶν ἀρχῶν. Ἐν Λονδίνῳ εὑρισκόμενος καὶ ἐργαζόμενος διὰ τὴν ἵδρυσιν κινεζικοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος διὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ συμπατριωτῶν του, συνελήφθη τὸ φθινόπωρον τοῦ 1896 ὑπὸ ὀργάνων τῆς κινεζικῆς πρεσβείας, ἣν εἶχεν ἐπισκεφθῆ, ἀλλ' ἀπηλευθερώθη τῇ ἐπεμβάσει τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν. Διὰ τῶν συγγραμμάτων του καὶ τῶν λόγων κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην ὅλων τῶν ὀπαδῶν τῶν ριζικῶν μεταρρυθμίσεων, οἱ ὁποῖοι προητοίμαζον τὴν κατάλυσιν τῆς δυναστείας τῶν Μαντζοῦ ἐν Σιγγαπούρῃ, Ἰνδοκίνᾳ, Χόνγκ-Κόνγκ καὶ Χονολουλοῦ. Μεταβὰς εἰς Ἰαπωνίαν, ἐξωρίσθη ἐκεῖθεν τῷ 1907 ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, διότι ἤσκει ἐπικίνδυνον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἐκεῖ σπουδαζόντων Κινέζων φοιτητῶν. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς κινεζικῆς δημοκρατικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀκτωβρίου 1911 καὶ τὴν σύγκλησιν τῆς προσωρινῆς ἐν Νανκὶν ἐθνοσυνελεύσεως, ὁ Σοὺν-Γιὰτ-Σὲν ἐξελέγη (29 Δεκεμβρίου 1911) παμψηφεὶ πρόεδρος τῆς κινεζικῆς δημοκρατίας, ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη Μαρτίου τοῦ ἑπομένου ἔτους παρῃτήθη διὰ νὰ μὴ ἐκθέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν ἑνότητα τῆς Κίνας. Τὴν προεδρίαν τῆς δημοκρατίας ἀνέλαβεν ὁ Γιουὰν-Σῆ-Καΐ, ὁ δὲ Σοὺν-Γιὰτ-Σὲν ἐδέχθη τὴν θέσιν ὑπουργοῦ. Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ ἐφοβεῖτο ὁ Σοὺν-Γιὰτ-Σὲν δὲν ἀπεσοβήθη, διότι ὁ νέος πρόεδρος προέβη εἰς πραξικόπημα καὶ ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς Ἀντὰντ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Αἱ νότιοι ἐπαρχίαι ἐκηρύχθησαν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τοῦ Πεκίνου, εἰς τὴν Καντῶνα δὲ ἐσχηματίσθη νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σοὺν-Γιὰτ-Σέν, ὅστις ὅμως παρῃτήθη τῷ 1918, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὰ στρατιωτικὰ στοιχεῖα. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἵδρυσε τὸ ἐθνικοεπαναστατικὸν κόμμα Κουομινγκτάνγκ, εἰς τὸ ὁποῖον βραδύτερον ἔδωκε χαρακτῆρα καθαρῶς ἐπαναστατικόν. Τῷ 1921 προήδρευσεν ἐκ νέου τῆς νοτίου κυβερνήσεως τῆς Καντῶνος, ἐξωσθεὶς ὅμως μετὰ ἓν ἔτος συνεκρότησεν ἀξιόμαχον στρατόν, ἐνίκησε τὴν ἐκδιώξασαν αὐτὸν στρατιωτικὴν μερίδα, ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως τῆς Καντῶνος, ἐθνικοποίησε τὰς μεγάλας ἰδιοκτησίας τῆς ἐπαρχίας Κουὰνγκ-Τούνγκ, καί, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ἐργατικῶν ἰδίᾳ στρωμάτων, ἐπεδόθη νικηφόρως εἰς ἐχθροπραξίας κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Πεκίνου (Β. Κίνας), ἥτις τέλος ἐξηναγκάσθη νὰ ζητήσῃ συνθηκολόγησιν μετὰ τοῦ Σοὺν-Γιὰτ-Σέν. Μεταβὰς κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1924 εἰς Πεκῖνον ἐκ μέρους τῆς νοτίου κυβερνήσεως διὰ τὰς συνεννοήσεις, ἀπέθανεν ἐκεῖ μετ' ὀλίγον ἐκ καρκίνου. Ὁ Σοὺν-Γιὰτ-Σὲν ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μορφῶν τῆς νεωτέρας κινεζικῆς ἱστορίας. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων τὰ ὁποῖα κατέλιπεν εἶναι: «Ἡ διεθνὴς ἀνάπτυξις τῆς Κίνας», «Ἀρχαὶ δημοκρατικῆς πολιτείας», «Τριακονταετὴς κινεζικὴ ἐπανάστασις», «Σημειώσεις ἐπαναστάτου». Συνεδύασε τὴν ἐθνικὴν μετὰ τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐπέδειξεν ἐξαιρετικὰς ἱκανότητας. Ὁ κινεζικὸς λαὸς τιμᾷ τὴν μνήμην του μετ' ἀνυποκρίτου εὐλαβείας, τὸν θεωρεῖ ὡς τὸν μεγαλύτερον εὐεργέτην τῆς Κίνας καὶ τοῦ ἀπονέμει θείαν σχεδὸν λατρείαν. Τῷ 1929 ὁ νεκρός του ἐναπετέθη εἰς μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον ἱδρυθὲν ἐν Νανκίν.

Σοὺν - Γιὰτ - Σέν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Cantlie* καὶ *Jones*, Sun-Yat-Sen and the awakening of China (London 1912). — *Linebarger*, Sun-Yat-Sen and the Chinese Republic (1925). — *Wittfogel*, Sun-Yat-Sen (1928). Θ. Π.

Σούνγκαρι (Sungari=ποταμὸς γάλακτος) *[Γεωγραφ.]*. Ποταμὸς τῆς Μαντζουρίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Ἀμούρ. Πηγάζει ἐκ τοῦ Τσάνγκ-Παϊσὰν εἰς τὰ σύνορα τῆς Κορέας, ρέει πρὸς ΒΔ. μέχρις ὅτου συναντήσῃ τὸν Νόννι καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἀμοὺρ παρὰ τὸ Σιμένοφσκ. Ἔχει μῆκος 1.800 χλμ., εἶνε πλουσιώτατος εἰς ἰχθῦς, πλωτὸς δὲ μέχρι μὲν τοῦ Μπόντυναι δι' ἀτμόπλοια μέσης χωρητικότητος, μέχρι δὲ Κιρὶν διὰ μικρὰ μετ' ἐπιπέδου τρόπιδος σκάφη. Γ. Ι. Θ.

σοὺνδ (sund) *[Ἀκτογρ.]*. Δανιμαρκικὸς ὅρος, ἐπικρατήσας διεθνῶς πρὸς χαρακτηρισμὸν εἰδικῶν τινων ἀμφιγείων τῶν βορείων θαλασσῶν, μεταπεσὼν δὲ εἰς τοπωνυμικὸν τῶν περὶ τὴν Κοπεγχάγην τοιούτων. Σ. Ε. Λ.

Σοῦνδαι (οἱ). Λαὸς Μαλαίων (βλ. *Σούντα*).

Σουνδαῖαι νῆσοι, ἢ *νῆσοι τῆς Σόνδης* (Iles de Sonde) *[Γεωγρ.]*. Σύμπλεγμα νήσων ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ, περιλαμβανομένων μεταξὺ τῆς χερσονήσου τῆς Μαλάκκας καὶ τῶν Μολου-

Digitized by Google

κων νήσων. Εἰς τὸ σύμπλεγμα τοῦτο περιλαμβάνονται αἱ καὶ εἰδικώτερον καλούμεναι *μεγάλαι Σουνδαῖαι νῆσοι*, ἤτοι ἡ *Σουμάτρα*, *Ἰάβα*, *Μπόρνεο*, *Κελέβη*, μετὰ τῶν ἐξ αὐτῶν ἐξαρτωμένων μικροτέρων νήσων, καὶ αἱ *μικραὶ Σουνδαῖαι*, 40 περίπου, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ *Μπάλι*, *Λομπόκ*, *Συμπάβα*, *Φλόρελ*, *Σούμπα*, *Τιμόρ*, ὡς καὶ αἱ *Νικομπὰρ* καὶ *Ἀνταμάν*, κείμεναι κατὰ τὴν Β. ΒΔ προέκτασιν τῆς Σουμάτρας. Ὠνομάσθησαν δ' οὕτω ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ ἐπικρατούσης φυλῆς τῶν Σούνδα. Ἀνήκουσι δὲ εἰς τὴν Ὁλλανδίαν πλὴν μικρῶν τμημάτων. Θ. Κ.

Σούνδας *στενὸν [Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σούντα*.

σουνδαϊκὴ *γλῶσσα*. Λαλεῖται εἰς τὸ ΒΔ. τμῆμα τῆς Ἰάβας ὑπὸ πληθυσμοῦ ἀνερχομένου εἰς ἓξ καὶ ἥμισυ περίπου ἑκατομμύρια κατοίκων καὶ ἀνήκει εἰς τὴν μαλαϊκὴν λεγομένην γλωσσικὴν ὁμοφυλίαν, ἥτις, πλὴν ταύτης, περιλαμβάνει τὴν *ἰαβικήν*, ὁμιλουμένην ὑπὸ ὑπερείκοσιν ἑκατομμυρίων κατοίκων, ἐγκατεστημένων ἐν τῷ ὑπολοίπῳ τμήματι τῆς Ἰάβας, τὴν *μαδουρικήν*, ὁμιλουμένην ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ ὑπὸ τριῶν ἑκατομμυρίων κατοίκων, τὴν *βουγικήν*, τὴν *μακασσαρικήν*, τὴν *βατακικήν*, *λαμπονικὴν* καὶ ἄλλας, λαλουμένας ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς μεγαλονήσου Κελέβης, τὴν *μαλαϊκήν*, λαλουμένην ἐπὶ τῆς χερσονήσου Μαλάκκας, τὴν *βισαϊκὴν* καὶ *ταγαλικήν*, ὁμιλουμένας ὑπὸ τῶν κατοικούντων τὰς Φιλιππίνας νήσους κλπ. Τὴν σουδαϊκὴν καὶ τὰς λοιπὰς μαλαϊκὰς γλώσσας ἐμελέτησαν ἰδίως ὁ H. Neubronner van der Tuuk. ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἰνδονησιακῆς γλωσσολογίας, ὁ Hendrik Kern, ὁ πολυγραφώτατος Renward Brandtstetter, ὁ Gabriel Ferrand, ὁ J. L. A. Brandes κ. ἄ. Γ. Π. Α.

Σουνιάρατος *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Ποσειδῶνος, λατρευομένου ἐπὶ τοῦ Σουνίου, ὅπου ὑπῆρχε ναὸς αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

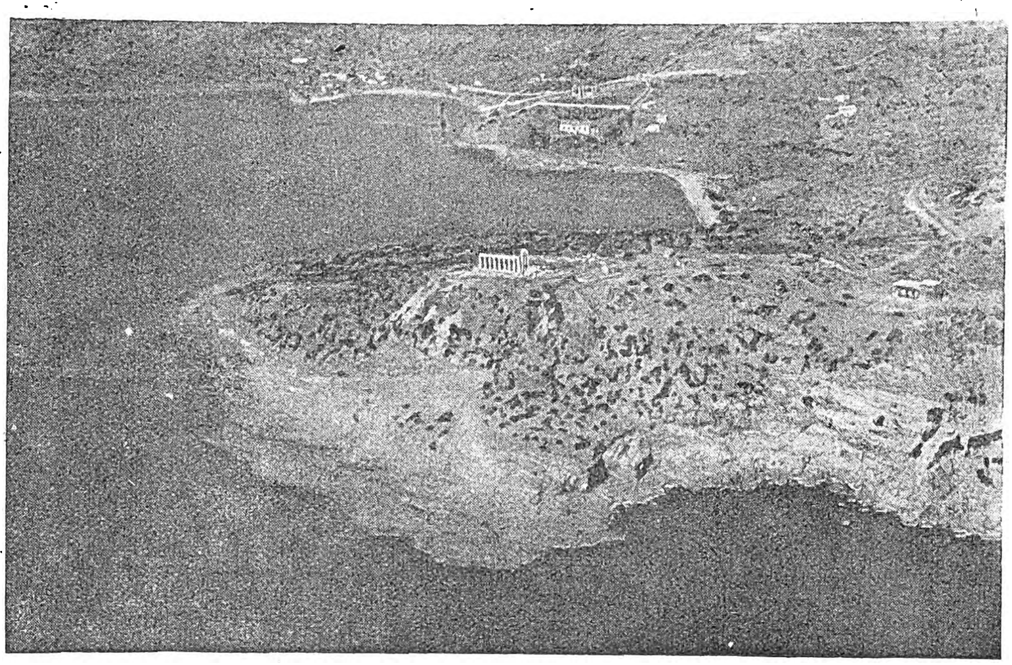

Ἄποψις τοῦ Σουνίου ἀπ' ἀεροπλάνου.

Σούνιον, ἢ ***Σουνιὰς Ἄκρα*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τὸ ὑποβλητικώτερον τῶν ἀκρωτηρίων τῆς Ἑλλάδος, νοτία τῆς Λαυρεωτικῆς καὶ Ἀττικῆς ἐσχατιά (πλάτ. 37°38'40'' Β., μῆκ. 24°02'15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλικ. 1657: Gulf of Athens). Εὑρίσκεται ἀκριβῶς ἐπ' εὐθείας μετὰ τῶν νοτίων ἄκρων τῶν νήσων τοῦ Πατρόκλου (Γαιδουρονήσι) καὶ Ἑλένης (Μακρονήσι), δι' ὃ καὶ ἀρκεῖ διὰ τὰ ἀπὸ Πειραιῶς πρὸς Α. ἀτμόπλοια ὁ φάρος τῆς τελευταίας. Ἀποτελεῖ δὲ τὸ ΝΑ. κέρας τοῦ Σαρωνικοῦ, διέχον τοῦ ἑτέρου κέρατος, τοῦ Σκυλλαίου 27 μίλ. Αἱ εἰς ναυτικὰ μίλια ἀποστάσεις τοῦ Σουνίου ἀπὸ τῶν γύρω του ἀξιοσημειώτων σημείων εἶναι: ἀπὸ Πειραιῶς 31, Φλεβῶν 15½, Αἰγίνης (ὅρμου ναοῦ Ἀφαίας) 23½, Ὕδρας (Ζούρβα) 28, Μαλέας 82, Σὰν Τζώρτζη (Βελβίνης) 11, Κέω (Ταμέλος) 15. Ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον, ἀμέσως πρὸς Δ. ὁ *Σουνίου ὕφορμος*, οὗ πρόκειται νησίον *Ἀρχή*, ἀσφαλέστατον διὰ μικρὰ πλοῖα ὑπὸ βορρᾶν. Ἀγκυροβόλιον δὲ καταφυγῆς ἀποτελεῖ, διὰ βορείους ἀνέμους, πᾶσα ἡ ἀπὸ Λεγραινῶν ἕως Σουνίου Σουνιὰς ἀκτή.

Τὸ Σούνιον, λόγῳ τῶν σῳζομένων ἐπ' αὐτοῦ δώδεκα κιόνων τ.ῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, λέγεται κοινῶς *Καβοκολῶνες*. Ἁμαξιτὸς ὁδὸς ἐξ Ἀθηνῶν, μήκους 62 χλμ., συνδέει τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο ὡς καὶ τὸν ὁμώνυμον μικρὸν συνοικισμὸν (κάτ. 139), ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Λαυρεωτικῆς τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Μικρὸς ὅρμος σχηματίζεται πρὸς Δ. τοῦ ἰσθμοῦ, ὅστις συνδέει τὸ ὑψηλὸν καὶ κύριον ἀκρωτήριον. Ὀλίγαι πεῦκαι εὑρίσκονται κατὰ τοῦτον καὶ πλησίον λείψανα ἀρχαίων μεταλλείων.

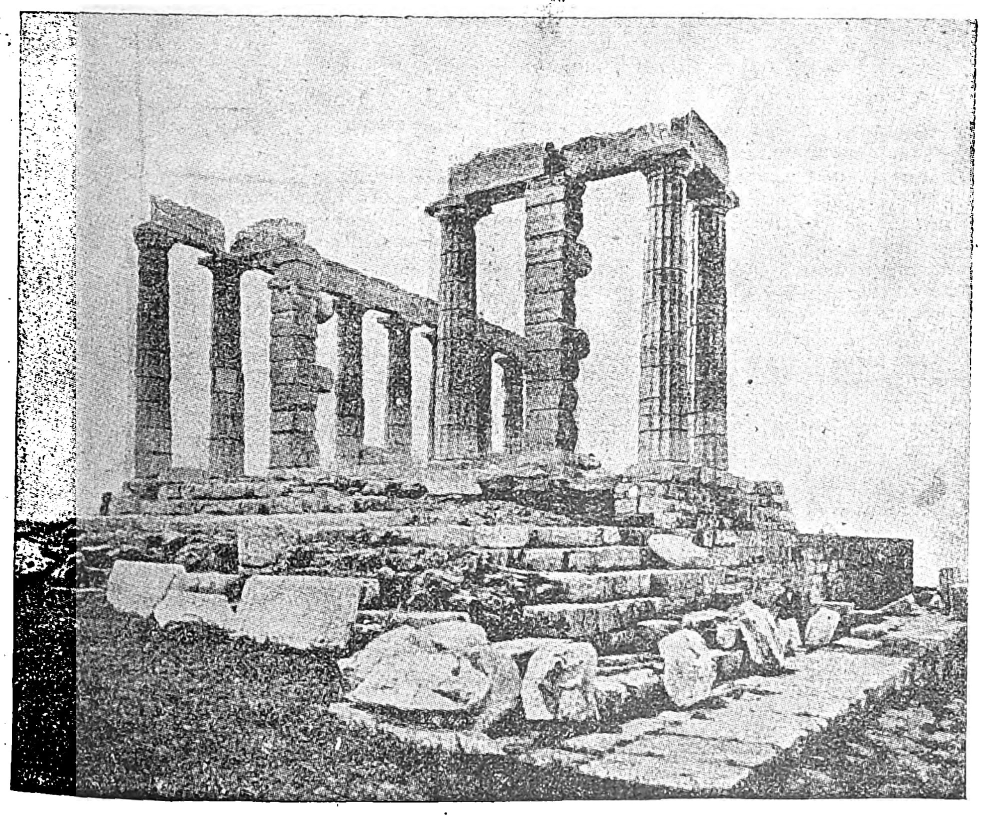

Ὁ ἐν Σουνίῳ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος.

— *[Ἀρχ.]* Τὸ *Σούνιον* ἀπετέλει δῆμον τῆς Ἀττικῆς (ὁ κάτοικος *Σουνιεύς*), ἀνήκοντα κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Λεοντίδα φυλήν, ἀπὸ δὲ τοῦ 200 π. Χ. εἰς τὴν Ἀτταλίδα. Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο, γνωστότατον εἰς τοὺς θαλασσοπόρους, εἰς τὸν ὅρμον τοῦ ὁποίου πολλάκις κατέφευγον κατὰ δυσμενῆ καιρόν, ἦτο ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων τόπος λατρείας, κατ' ἀρχάς, ὡς φαίνεται, τῆς Ἀθηνᾶς (Σουνία Ἀθηνᾶ), εἶτα δὲ τοῦ Ποσειδῶνος (Σουνιάρατος), θεωρουμένου ὡς σωτῆρος τῶν νεῶν. Ὁ Ὅμηρος καλεῖ αὐτὸ Σούνιον ἱρὸν ἄκρον Ἀθηναίων. Τὸ χερσονησοειδὲς τοῦ Σουνίου περιεβάλλετο κύκλῳ ὑπὸ τείχους καὶ ἀπετέλει, λόγῳ τῆς θέσεώς του, σπουδαιότατον φρούριον, ὅπερ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ ἀρχαιοτάτου χρόνου περιτειχίσαντες ἐφρούρουν ἐπιμελῶς, ἀποστέλλοντες στρατηγὸν μετὰ ἀναλόγου δυνάμεως (τῶν στρατευομένων ἀπὸ Σουνίου). Διακρίνεται καὶ ἡ νέα ὀχύρωσις, ἡ γενομένη κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τοῦ ὅρμου πρὸς προστασίαν τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου καὶ τῶν ἐκ τῆς Εὐβοίας καὶ ἀλλαχόθεν μεταφορῶν.

Τὸ τεῖχος τοῦ φρουρίου, πάχους 3,50 μ., ἐξετείνετο ἡμικυκλικῶς εἰς ἀνάπτυξιν πλέον τῶν 500 μ. καὶ περιέβαλλε τὸ δυτικὸν ἥμισυ τοῦ ἀκρωτηρίου μέχρι τῶν πρὸς Ν. βραχωδῶν καταπτώσεων. Εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀκροπόλεως εὑρίσκεται ὁ ἱερὸς περίβολος καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος. Ἡ εἴσοδος τοῦ περιβόλου ἦτο ἐκ ΒΑ. διὰ προπυλαίων δωρικοῦ ρυθμοῦ σχήματος ὀρθογωνίου καὶ διαστάσεων 15×8 μ. Κατασκευασθεὶς ἐκ πωρίνου λίθου τὸν ΣΤ' αἰῶνα, ἀνῳκοδομήθη ἐκ μαρμάρου τὸν Ε'. Εἰς τὸν περίβολον πρόσκειται ΒΔ. τετράγωνος αἴθουσα, ἔπειτα δὲ δυτικῶς μεγάλη στοὰ (37×9,64 μ.), διαιρουμένη εἰς δύο διὰ γραμμῆς 6 ἐσωτερικῶν κιόνων καὶ χρησιμεύουσα διὰ τὸ πλῆθος κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς. Τριάκοντα μ. πρὸς Ν. τῶν προπυλαίων ὑψοῦται τὸ βάθρον τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Ἄλλοτε ὁ ναὸς οὗτος ἀπεδίδετο ἐσφαλμένως εἰς τὴν Σουνιάδα Ἀθηνᾶν, ἐβεβαιώθη δὲ τῷ 1898 ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὸν Ποσειδῶνα ἐξ ἐπιγραφῆς. Λέγεται ὅτι ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Περικλέους ὀλίγον μετὰ τὸν Παρθενῶνα διὰ νὰ ἀντικαταστήσῃ πώρινον ναὸν τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, καταστραφέντα ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ἀνασκαφαὶ καὶ στερεώσεις τοῦ ναοῦ ἔγιναν ἐπὶ συνεχῆ ἔτη ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας (1897—1909). Τὸ ὑπόβαθρον τοῦ ναοῦ συνίσταται ἐκ δύο ὑπερκειμένων βαθμίδων καλῶς διατηρουμένων, εἶναι δ' οὗτος δωρικὸς περίπτερος, ἔχων 6 κίονας ἐπὶ τῶν μικρῶν πλευρῶν καὶ 13 ἐπὶ τῶν μακρῶν. Ἐκ τῶν σῳζομένων κατὰ χώραν κιόνων 9 ἀνήκουν εἰς τὸ περιστύλιον τῆς νοτίας πλευρᾶς, 2 εἰς τὸ περιστύλιον τῆς βορείας καὶ εἷς εἶναι τοῦ προνάου μετὰ τοῦ ΒΑ. ἄκρου τῆς παραστάδος. Οἱ κίονες ἔχουν ὕψος 6,10 μ., ἡ δὲ διάμετρός των εἶναι εἰς τὰ κάτω μὲν μέρη 1,02 μ. εἰς τὰ ἄνω δὲ 0,89. Αἱ ῥαβδώσεις, ἀντὶ 20 εἶναι περιωρισμέναι εἰς 16, ὅπως αἱ ἐξέχουσαι γωνίαι ἀνθίστανται περισσότερον εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὑγροῦ καὶ ἁλατούχου ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, τῶν μαρμάρων τούτων ὄντων εὐθρυπτοτέρων τῶν τοῦ Πεντελικοῦ. Ἐν γένει τὸ οἰκοδόμημα εἶναι κατά τι μικρότερον τοῦ λεγομένου Θησείου. Αἱ ἐσωτερικαὶ διαιρέσεις περιελάμβανον κεντρικὸν ναὸν (σηκόν), πρόναον καὶ ὀπισθόδομον μὲ δύο κίονας ἐν παραστάσει. Ἡ ἐκ μαρμάρου πλακόστρωσις ἔχει ἐντελῶς σχεδὸν ἐξαφανισθῆ, σῳζομένων μόνον τεσσάρων πλακῶν τοῦ ΝΑ. περιστυλίου καὶ μέρους τῆς ἐκ πωρίνων λίθων ὑποστρώσεως. Ἡ εἴσοδος ἦτο ἐξ ἀνατολῶν. Ἀνάγλυφος ζῳοφόρος ἐκόσμει τὸ ἐπιστύλιον τοῦ προνάου, ὅπως καὶ εἰς τὸ Θησεῖον. Διακρίνονται ἔτι θραύσματα λίαν ἠκρωτηριασμένα κατὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν· ταῦτα παρίστανον, ὡς φαίνεται, μάχας τῶν Λαπιθῶν καὶ Κενταύρων, τὸν Θησέα καὶ τὸν ταῦρον τοῦ Μαραθῶνος, τὸν Θησέα καὶ τὸν Σκίρωνα καὶ σκηνὰς τῆς Γιγαντομαχίας (Ἀθηνᾶ καὶ Ἐγκέλαδος). Κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, πλὴν τῶν ἀνευρεθέντων ἀγαλματίων εἰς ἀπόστασιν 3 μόλις μέτρων ἀπὸ τοῦ ναοῦ καὶ ἅτινα προέρχονται πιθανῶς ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος αὐτοῦ, εὑρέθησαν καὶ δύο κολοσσιαῖα ἀρχαϊκὰ ἀγάλματα, ὧν «ὁ κοῦρος» κοσμεῖ αἴθουσαν τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου.

Τὰ λείψανα τοῦ περιέργου ναοῦ τῆς Σουνιάδος Ἀθηνᾶς κεῖνται 5' βορειότερον εἰς χαμηλότερον ἔδαφος, δεσπόζον ὅμως τοῦ ἰσθμοῦ· ὁ ναὸς ὡμοίαζε πρὸς μέγαρον μυκηναϊκόν, ἀλλὰ ὁ τύπος του ἦτο κανονικὸς ναὸς ἑλληνικός. Εἶχε μορφὴν τε-

Digitized by Google

ιραγώνου 19 μ. μήκους καὶ 15 πλάτους καὶ περιεβάλλετο ἐν μέρει ὑπὸ περιστυλίου. Ὁ σηκὸς εἶχε μῆκος 16 μ καὶ πλάτος 11,50, μὲ τέσσαρας κίονας διατεταγμένους ἐν τῷ μέσῳ, καὶ περιελάμβανε τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς στηριζόμενον εἰς τὸ βάθος τοῦ τοίχου. Σῴζονται λείψανα τῆς βάσεως.

Ἡ ἐκ τοῦ Σουνίου θέα εἶναι θεσπεσία. Ἡ περαιτέρω παραλία, ἡ ὁποία φέρει καὶ ἀραιὸν δάσος πευκῶν, στολίζεται ὑπὸ σειρᾶς κομψῶν ἐπαύλεων. Εἰς τὴν ἀναπτυχθεῖσαν ἐσχάτως κίνησιν τῶν ἐπισκεπτῶν συνετέλεσε καὶ τὸ ἀνεγερθὲν παρὰ τὸν ναὸν περίπτερον ὑπὸ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Τουρισμοῦ καὶ ἡ δι' αὐτοκινήτων τακτικὴ συγκοινωνία ἐξ Ἀθηνῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἀνασκαφαὶ ἐν Σουνίῳ (Ἀρχαιολ. ἐφημ. 1 00, σ. 112 κ.ἑ.).—*Β. Στάη* καὶ *Ἀ. Ὀρλάνδου*, Σουνίου ἀνασκαφαὶ (Ἀρχαιολ. ἐφημ. 1917, σ. 168 κ.ἑ.).—*Β. Στάη*, Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς (Ἀθῆναι 1920).

Σ. Ε. Λ.—Ι. Σ. Σ.

— **Σούνιον** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πολυσίτου (Κιλιτζάκιοΐ) τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενον *Σουνιτσήκιοΐ*. Κάτ. (1928) 155. Ἐγγὺς αὐτοῦ ἱδρύθη ὁ ὁμώνυμος προσφυγικὸς συνοικισμὸς μὲ 221 κατ., ὑπαγόμενος εἰς τὴν ἰδίαν κοινότητα. Π. Ν. Π.

«Σούνιον». Δισεβδομαδιαία ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Λαυρείῳ τῷ 1891.

Σουνιτσήκιοΐ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ροδόπης (βλ. *Σούνιον*).

σουννᾶ· ἡ θρησκευτικὴ παράδοσις παρὰ Μωαμεθανοῖς· || κυρίως ἡ ὁδός, ἣν δέον ν' ἀκολουθῇ πᾶς πιστὸς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας δοθεισῶν κατευθύνσεων· || τὸ σύνολον τῶν ἐκ τῶν λόγων καὶ πράξεων τοῦ Μωάμεθ, τῶν πρώτων συνοδῶν (ἀσχάπ) του καὶ τῶν τεσσάρων πρώτων χαλιφῶν ἐξαγομένων διδαγμάτων· || τὸ δόγμα τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας, ὅπερ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, τῶν *Σουννιτῶν*, ὡς τὸ μόνον ὀρθόδοξον, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ τῶν *Σχιιτῶν*. Ν. Μ.

σουννέτι (τό)· ἡ περιτομή, εἰς ἣν ὑποβάλλονται οἱ Μωαμεθανοὶ καὶ οἱ Ἑβραῖοι (βλ. λ. *περιτομή*).

σουννιέμαι, ἢ ***σουννᾶμαι,*** ἢ ***σουννοῦμαι***· ἰδιωμ., σκέπτομαι: «*τί σουννιέσαι;*».

Σουννῖται (οἱ). Καλοῦνται οὕτω γενικῶς οἱ ὀρθόδοξοι Μουσουλμᾶνοι, οἱ ὁποῖοι παραδέχονται πλὴν τοῦ Κορανίου ὡς πηγὴν τοῦ δόγματος καὶ τὴν ἱερὰν παράδοσιν, τὴν *σουννά*. Οἱ Σουννῖται ἀποτελοῦν τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο μεγάλων «ἐκκλησιῶν» οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἰσλαμισμοῦ. Ἡ ἄλλη εἶναι οἱ Σχιῖται, ἑκατέρα δ' ἐξ αὐτῶν περιλαμβάνει πλῆθος μικρῶν ἀντιπάλων αἱρέσεων. Οἱ Σουννῖται ἀναγνωρίζουν ὡς νομίμους διαδόχους τοῦ Μωάμεθ τοὺς τρεῖς πρώτους χαλίφας Ἀμποῦ-Μπέκρ, Ὀμὰρ καὶ Ὀσμάν, ἐνῷ οἱ Σχιῖται τοὺς θεωροῦν ὡς σφετεριστὰς καὶ παραδέχονται ὅτι τὸ χαλιφᾶτον ἀρχίζει μὲ τὸν Ἀλῆν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμποῦ-Ταλὲμπ καὶ γαμβρὸν τοῦ Μωάμεθ ἐκ τῆς Φατμᾶς. Οἱ Σουννῖται παραδέχονται τὴν σουννᾶ (δηλαδὴ τὸ σύνολον τῶν παραδόσεων, αἱ ὁποῖαι ἀποδίδονται εἰς τὸν Μωάμεθ καὶ ἀφοροῦν ὄχι μόνον τὸ δόγμα ἀλλὰ περιλαμβάνουν καὶ ποινικὰς καὶ ἀστικὰς διατάξεις καὶ πολλοὺς περὶ τοῦ καθημερινοῦ βίου κανόνας) ὡς συμπλήρωμα τοῦ Κορανίου καὶ ὡς μοναδικὸν ἑρμηνευτικὸν αὐτοῦ μέσον, διαιροῦνται δὲ εἰς τέσσαρα δόγματα: τοὺς *Χανεφίτας*, τοὺς *Μαλικίτας*, τοὺς *Σαφεῖτας* καὶ τοὺς *Χανμπαλίτας*, διαμορφωθέντα ὑπὸ τῶν τεσσάρων πρώτων ἰμαμῶν: τοῦ Χανίφα, ὅστις ἤκμασεν ἐν Κούφᾳ, τοῦ Μαλὶκ (ἐν Μεδίνῃ), τοῦ Σάφι (ἐν Καΐρῳ) καὶ τοῦ Χανμπὰλ (ἐν Βαγδάτῃ). Οἱ τέσσαρες οὗτοι ἰμάμαι εἶναι καὶ οἱ ἱδρυταὶ τῆς ὀρθοδόξου μουσουλμανικῆς παραδόσεως (διὸ καὶ τὰ δόγματά των θεωροῦνται ἐξ ἴσου ὀρθόδοξα), ἠσχολήθησαν δὲ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Κορανίου καὶ τὴν συλλογὴν παραδόσεων, αἱ ὁποῖαι ἀνέρχονται εἰς μέγαν ἀριθμόν, ἀλλὰ δὲν ἀναγνωρίζονται πᾶσαι ὡς γνήσιαι. Αἱ παραδόσεις αὗται ἐν τῷ συνόλῳ των καλοῦνται «Χαντίθ», ὅσαι δ' ἐξ αὐτῶν ἀναγνωρίζονται ὡς γνήσιαι καὶ κανονικαὶ ἀποτελοῦν τὴν σουννᾶ. Ἐπικρατέστερον ἐκ τῶν τεσσάρων δογμάτων τοῦ σουννιτισμοῦ εἶναι οἱ Χανεφῖται, οἱ ὁποῖοι ἀνεπτύχθησαν κυρίως ἐν Μεσοποταμίᾳ. Ἐκ τῶν ἄλλων δογμάτων οἱ Μαλικῖται ἐπεκράτησαν κυρίως ἐν Β. Ἀφρικῇ καὶ μεταξὺ τῶν Ἀράβων τῆς Ἰσπανίας, οἱ Σαφεῖται ἐν Αἰγύπτῳ καὶ οἱ Χανμπαλῖται ἐν Βαγδάτῃ. Οἱ Σουννῖται γενικῶς θεωροῦν ὡς τὸν τελευταῖον προφήτην τοῦ Θεοῦ τὸν Μωάμεθ, πρόδρομον δ' αὐτοῦ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τρέφουν ἄσπονδον μῖσος πρὸς τοὺς Σχιίτας, οἱ ὁποῖοι εἶναι κυρίως Πέρσαι, καὶ ἀποτελοῦν πάντως τὴν μειοψηφίαν ἐν τῷ μουσουλμανικῷ κόσμῳ.

Σοὺντ (Sund, σκανδ. Oresund) *[Γεωγρ.]*. Ὁ **ἀνατολικώτερος ἐκ τῶν πορθμῶν τῶν συνδεόντων** τὴν Βαλτικὴν μετὰ τοῦ Κατεγάτη, μεταξὺ τῆς δανικῆς νήσου Σέλαντ καὶ τῆς σουηδικῆς ἐπαρχίας Μαλμαίους. Ἔχει μῆκος, ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κοῦλεν πρὸς Β. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Φαλστέρμπο πρὸς Ν., 105 χλμ., μέγιστον πλάτος 46 χλμ. καὶ ἐλάχιστον 4 χλμ. μεταξὺ Χέλσινγκμπορ καὶ Ἔλσενερ. Θ. Κ.

Σούντα (Sunda) *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη φυλὴ Μαλαίων τῆς Ἰάβας. Ἀνέρχονται εἰς 7.500.000, εἶναι Μωαμεθανοὶ τὸ θρήσκευμα καὶ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν. Ἡ γλῶσσά των εἶναι κλάδος τῆς μαλαϊκῆς. Γ. Ι. Β.

— ***Σούντα θάλασσα*** *[Γεωγρ.]*. Τὸ τμῆμα τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν νήσων Κελέβης καὶ Φλόρες καὶ τῶν θαλασσῶν Ἰάβας καὶ Μπάντα. Θ. Κ.

—***Σούντας πορθμός,*** ἢ ***Σόνδης πορθμὸς*** *[Γεωγραφ.]*. Πορθμὸς ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ, μεταξὺ τῶν νήσων Σουμάτρας καὶ Ἰάβας, συνδέων τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν μετὰ τῆς θαλάσσης τῆς Ἰάβας. Τὸ πλάτος αὐτοῦ εἶναι 17 χλμ. περίπου μεταξὺ τῆς νοτιοανατολικῆς ἐσχατιᾶς τῆς Σουμάτρας καὶ τῆς πόλεως Ἄνζερ ἐν Ἰάβᾳ. Ἐν τῷ μέσῳ κεῖται ἡ Μέση Νῆσος ἢ Σούνγκιαν, χωρίζουσα τὸν πορθμόν. Θ. Κ.

—*[Ναυτ. Ἱστορ.]* Εἰς τὰ στενὰ τῆς Σούντας διεδραματίσθη τὴν 9 Φεβρουαρίου 1933 ἡ τελευταία φάσις τῆς στάσεως τοῦ πληρώματος τοῦ ὀλλανδικοῦ θωρηκτοῦ «Ντὲ Τσέβεν Προβίντσιεν» (De Zeven Provincien=Ἑπτὰ Ἐπαρχίαι). Ἡ στάσις αὕτη ἐξερράγη τὴν 3 Φεβρουαρίου, καθ' ὃν χρόνον τὸ ὀλλανδικὸν θωρηκτὸν ἐναυλόχει ἐν τῷ λιμένι Ὀλελὲχ τῆς ΒΔ. Σουμάτρας. Τὸ πλήρωμα τοῦ «Τσέβεν προβίντσιεν», ἀποτελούμενον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἰθαγενῶν ναυτῶν, ἐπωφελούμενον τῆς ἀπουσίας εἰς τὴν ξηρὰν τῶν πλείστων Ὀλλανδῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πλοίου, ἐστασίασε, προβάλλον ὡς λόγους τὴν κακὴν ποιότητα τῆς παρεχομένης εἰς αὐτὸ τροφῆς καὶ τὴν περικοπὴν τοῦ μισθοῦ των. Γενόμενοι κύριοι τοῦ πλοίου οἱ στασιασταὶ ἀνήχθησαν εἰς τὸ πέλαγος καὶ ἠξίωσαν διὰ ραδιοτηλεγραφημάτων παρὰ τῆς ὀλλανδικῆς κυβερνήσεως τὴν ἀποδοχὴν τῶν αἰτημάτων των. Ἡ ὀλλανδικὴ κυβέρνησις ὅμως ἀπέκρουσε πᾶσαν συζήτησιν καὶ ἐκάλεσε τοὺς στασιαστὰς μέσῳ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐν Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις ὀλλανδικοῦ στόλου, ὅπως παραδοθῶσιν. Οἱ στασιασταὶ ἠρνήθησαν νὰ ὑπακούσωσιν, ἐφόσον δὲν ἱκανοποιοῦντο αἱ ἀξιώσεις των, καὶ ἐξηκολούθησαν πλέοντες πρὸς τὰ στενὰ τῆς Σούντας. Ὁ Ὀλλανδὸς τότε στόλαρχος ἔπεμψε πρὸς καταδίωξιν τοῦ «Τσέβεν Προβίντσιεν» ναυτικὴν μοῖραν ἀποτελεσθεῖσαν ἐκ τῶν βοηθητικῶν «Ὀντερλάμπα» καὶ «Ἐρίντανυ» τοῦ θωρηκτοῦ «Ἰάβα», τῶν ἀντιτορπιλλικῶν «Ἔβερτσεν» καὶ «Πιὲτ Χάϊν», δύο ὑποβρυχίων, τριῶν ὑδροπλάνων καὶ μιᾶς ναρκοθέτιδος ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ κυβερνήτου τοῦ στασιάσαντος πολεμικοῦ Ἡ οὕτω συμπληρωθεῖσα ναυτικὴ μοῖρα ἔπλευσεν ἀμέσως κατὰ τῶν στασιαστῶν, οὓς ὁ κυβερνήτης των ἐκάλεσεν ἐκ νέου ὅπως παραδοθοῦν ἄνευ ὅρων Οὗτοι ὅμως βασιζόμενοι εἰς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πλοίου των καὶ τὴν ἐπάρκειαν τροφίμων καὶ καυσίμου ὕλης, ἐξηκολούθουν πλέοντες παραλλήλως πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Σουμάτρας μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Σουραμπάγια, ἀρνούμενοι πᾶσαν συζήτησιν πρὸ πάσης ἱκανοποιήσεώς των. Λόγῳ ὅμως τῆς μικρᾶς ταχύτητος τοῦ «Τσιέβεν Προβίντσιεν», ἐλαττωθείσης ἔτι πλέον καὶ λόγῳ βλάβης τῆς μηχανῆς του, ἡ καταδιωκτικὴ μοῖρα ἐπλησίαζε συνεχῶς τοὺς στασιατάς, οἵτινες τὴν ἑσπέραν τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην Φεβρουαρίου περιέπλεον τὴν νῆσον Νιάς. Οἱ στασιασταὶ ἐξέπεμψαν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου ραδιοτηλεγράφημα, προτείνοντες τὴν παράδοσίν των ὑφ' ὡρισμένους ὅρους, ἐν οἷς καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς χορήγησιν ἀμνηστίας. Ἐν τῷ ραδιοτηλεγραφήματί των ἐδήλουν ὅτι τὸ κίνημά των δὲν εἶχε μορφὴν πιέσεως ἀλλὰ διαμαρτυρίας διὰ τὴν κακὴν διατροφὴν καὶ τὴν περικοπὴν τῶν μισθῶν των, ἐβεβαίουν δὲ ὅτι οἱ ἐπὶ τοῦ πλοίου εὑρισκόμενοι Ὀλλανδοὶ ἀξιωματικοὶ οὐδὲν εἶχον πάθει. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Ὀλλανδὸς στόλαρχος ἐξήτησε τὴν ἄνευ ὅρων παράδοσίν των, δηλῶν ὅτι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἐβομβάρδιζε τὸ πλοῖον. Οἱ στασιασταὶ ἠρνήθησαν νὰ δεχθῶσι τοιούτους βαρεῖς ὅρους καὶ συνέχισαν τὸν πλοῦν των, ἐκπέμποντες συνεχῶς ραδιοτηλεγραφήματα συνεχοῦς λήψεως, ἐν οἷς ἐπληροφόρουν τὴν παγκόσμιον κοινὴν γνώμην περὶ τῶν αἰτίων τῆς στάσεώς των.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 8ης Φεβρουαρίου ἡ καταδιωκτικὴ ναυτικὴ μοῖρα εὑρέθη ἐν ὄψει τοῦ «Τσέβεν Προβίντσιεν», ὁ Ὀλλανδὸς ὅμως στόλαρχος πρὸ πάσης ἄλλης ἐνεργείας ἀπηύθυνε νέαν πρόσκλησιν πρὸς τοὺς στασιαστὰς ὅπως παραδοθῶσιν ἄνευ ὅρων. Οὗτοι ὅμως ἠρνήθησαν ἐκ νέου καὶ ἐξηκολούθησαν πλέοντες πρὸς τὰ στενὰ τῆς Σούντας. Ὅπως ἀποφύγῃ τότε τὸν βομβαρδισμὸν καὶ τὴν καταβύθισιν τοῦ πλοίου, ὁ ἀρχηγὸς τῆς μοίρας διέταξε τὴν κύκλωσιν αὐτοῦ, ἥτις καὶ συνετελέσθη τὸ μεσονύκτιον.

Τὸ λυκαυγὲς τῆς 9 Φεβρουαρίου, ὅτε πλέον εἶχεν ἐκλίπει ἡ ἐλπὶς διαφυγῆς, ὁ στόλαρχος ἀπηύθυνε νέαν πρόσκλησιν πρὸς τοὺς στασιαστὰς ζητῶν τὴν παράδοσίν των. Εὑρεθεὶς πρὸ νέας ἀρνήσεως διέταξε τὸν βομβαρδισμὸν τοῦ θωρηκτοῦ ὑπὸ τῶν ὑδροπλάνων, δέκα δὲ μόλις λεπτὰ μετὰ τὴν ἀνύψωσιν τούτων, βόμβα ριφθεῖσα ὑφ' ἑνὸς τούτων κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλοίου προεκάλεσε τὴν ἔκρηξιν πυρκαϊᾶς ἐπ' αὐτοῦ, τὸν φόνον 12 ναυτῶν καὶ τὸν τραυματισμὸν 25 ἄλλων. Οἱ στασιασταὶ ἠναγκάσθησαν τότε νὰ ἀνυψώσωσι λευκὴν σημαίαν καὶ ἐπιβιβασθέντες τῶν λέμβων ἔπλευσαν πρὸς τὰ πλοῖα τοῦ καταδιωκτικοῦ πλοίου, ὑφ' ὧν καὶ περισυνελέγησαν. Συγχρόνως ἄγημα ἐξ Ὀλλανδῶν ναυτῶν ἐπιβιβάσθη τοῦ «Τσέβεν Προβίντσιεν» καὶ ἠσχολήθη εἰς τὴν κατάσβεσιν τῆς πυρκαϊᾶς. Οὕτω ἔληξεν ἡ ναυτικὴ αὕτη στάσις, ἥτις ἐμφανίζει πολλὰς ἀναλογίας πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ ρωσικοῦ θωρηκτοῦ «Ποτιέμκιν» στάσιν τοῦ 1915. Τὸ «Τσέβεν Προβίντσιεν» ἐρρυμουλκήθη εἰς τὴν Βατανίαν, πρωτεύουσαν τῆς Ἰάβας, οἱ δὲ στασιασταὶ ἐγκλεισθέντες εἰς τὰς φυλακὰς ἐν αὐστηρᾷ ἀπομονώσει, παρεπέμφθησαν ἐνώπιον τοῦ ναυτοδικείου.

Σουνταὶ (Souday), ***Παῦλος***. Γάλλος δημοσιογράφος καὶ κριτικὸς (1869—1929). Ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν ἐν Σορβώνῃ, καὶ εἶτα ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, τὸ πρῶτον ἐργασθεὶς ἐν τῷ «Rappel» (1891). Ἀρχικῶς ρεπόρτερ τοῦ παρισινοῦ «Temps», ἀνέλαβε τάχιστα τὴν φιλολογικήν, θεατρικὴν καὶ μουσικὴν κριτικὴν τοῦ φύλλου, ἐγένετο δὲ συνεργάτης τοῦ «Gaulois» καὶ τοῦ «Éclair». Ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι τοῦ θανάτου του ἐκράτησε τὴν φιλολογικὴν ἐπιφυλλίδα τοῦ «Temps». Ἐξέδωκε τὸν Βολταῖρον καὶ ἔγραψε «Livres de temps» (1913, συλλογὴ ἄρθρων), «Οἱ ρωμαντικοὶ τῆς Ἀκαδημίας» (1927) καὶ βιογραφίας τοῦ Βαλερύ, τοῦ Βολταίρου, τοῦ Ζίντ, τοῦ Προὺστ κ. ἄ. —Π.

Σουντὰκ (ταταρ., ρωσ: *Συβόϊ* ἢ *Συρόϊ*) *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῆς Κριμαίας, κατὰ τὴν ΝΑ. αὐτῆς ἀκτήν. Κάτ. (1926) 1.888. Ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀρχαίαν *Σουγδαίαν* ἢ *Συκίδαβα*, ἦτο δὲ κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα ὁ σπουδαιότερος βυζαντινὸς λιμὴν ἐπὶ τῶν βορείων ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου. —Π.

Σουντγκάου (Sundgau) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Ἄνω Ἀλσατίας, μεταξὺ τῶν ὀρέων Ἰούρα καὶ τῶν Βοσγίων, νοτίως τῆς Μυλούζης (Μυλχάουζεν), ἀνήκουσα ἀπὸ τοῦ 1918 εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐμβαδὸν 707 τ. χλμ. καὶ κάτ. 110.000. Θ. Κ.

Σούντερμαν (Sudermann), ***Ἕρμαν***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1857—1928). Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν ἐν Καινιξβέργῃ. Ἐγκατασταθεὶς ἀπὸ τοῦ 1877 ἐν Βερολίνῳ, διετέλεσεν ἀρχικῶς παιδαγωγός, εἶτα δὲ δημοσιογράφος. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν πρώτων μυθιστορημάτων του: «Ἡ κυρὰ Ἔγνοια» (1887) καὶ «Ὁ δρόμος τῶν γάτων» (1888), ἰδίᾳ δὲ τοῦ δράματός του «Ἡ τιμὴ» (1889) ὁ Σούντερμαν ἀφωσιώθη ὁριστικῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὸ θέατρον. Συνέθεσε τὰ κοινωνικὰ δράματα: «Τὸ τέλος τῶν Σοδόμων», «Πατρίδα», «Ἡ μάχη τῶν χρυσαλίδων», «Ἡ εὐτυχία στὸ παραγώνι», «Moriturl» (3 μονόπρακτα), «Οἱ φωτιὲς τοῦ Ἅϊ Γιαννιοῦ», «Ζήτω ἡ ζωή», «Ρόδα» (4 μονόπρακτα), «Πέτρα κάτω ἀπὸ πέτρες», «Ἡ καλὴ φήμη», «Ἡ φωνὴ τῆς ἀνάγκης», «Ἡ λουλουδόβαρκα», «Οἱ Ρασχώφ», «Ἡ χαλοκομμένη γωνιά», «Ὁ ἔμπορος μὲ τὰ λαγοτόμαρα». Ἐπίσης συνέγραψε τὸ βιβλικὸν δρᾶμα «Ἰωάννης», τὸ ἔμμετρον συμβολικὸν μυθόδραμα «Τὰ τρία πτερὰ τοῦ ἐρωδιοῦ», τὴν πολιτικὴν κωμῳδίαν «Οἱ σύντροφοι τοῦ Σωκράτους» καὶ τὰ ἱστορικὰ δράματα: «Παιδιὰ τοῦ γιαλοῦ», «Ὁ ἐπαίτης τῶν Συρακουσῶν» καὶ «Οἱ ὕμνοι τοῦ Κλαυδιανοῦ». Τέλος συνέγραψε πλεῖστα ἀφηγηματικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερα εἶναι, πλὴν τῶν δύο προαναφερθέντων μυθιστορημάτων του, τὰ ἑξῆς: «Οἱ γάμοι τῆς Γιολάνδας», «Ἱστορίες στὸ σκιόφως», «Ἀδελφαί», «Μπροστὰ στὴν εὐτυχία», «Ἦταν», «Τὸ ψηλὸ τραγούδι», «Λιθουανικαὶ ἱστορίαι», «Ὁ τρελλὸς καθηγητής», «Ἡ γυναῖκα τοῦ Στεφάνου Τρόμχολντ» καὶ «Τὸ σκανδαλιάρικο». Εἰς τὰ κοινωνικὰ δράματά του ὁ Σούντερμαν ἠκολούθησε τὰς ἀρχὰς τῆς φυσιοκρατικῆς σχολῆς καὶ ἐπραγματεύθη μετὰ μοναδικῆς ὄντως σκηνικῆς δεξιότητος διάφορα θέματα, μὲ πρόθεσιν ὅμως καθαρῶς πολεμικὴν ἢ διδακτικήν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ κριτική, παρὰ τὴν μεγάλην δημοτικότητά του, τὸν ἐπολέμησε μετὰ φανατισμοῦ, προκαλέσαντος τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Σούντερμαν, ὅστις εἰς ἀπάντησιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν του ἐδημοσίευσε τὸ περιλάλητον καταστὰν ἔργον του: «Ἡ ἐξαχρείωσις τῆς θεατρικῆς κριτικῆς». Καίτοι τὸ ὄνομά

Ἕρμαν Σούντερμαν.

Digitized by Google

του συνδέεται ἀρρήκτως μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ γερμανικοῦ θεάτρου, ἐν τούτοις εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὑπῆρξεν οὗτος πολὺ εὐτυχέστερος ὡς μυθιστοριογράφος. Εἰς πλεῖστα τῶν πεζογραφημάτων του κατώρθωσε νὰ δώσῃ ὡραίους συνθετικοὺς πίνακας τῆς ζωῆς καὶ νὰ ἐπιδείξῃ σπανίας συγγραφικὰς ἀρετάς. Ἐχθρὸς ἀμείλικτος τῶν νέων, ὁ Σούντερμαν ἀπεπειράθη κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ζωῆς του νὰ συνθηκολογήσῃ μετ' αὐτῶν διὰ τοῦ μυθιστορήματος «Τὸ σκανδαλιάρικο», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐνεκαινίαζε νέαν ὅλως δι' αὐτὸν τεχνοτροπίαν. Πληροφορίας περὶ τῆς λογοτεχνικῆς σταδιοδρομίας του παρέχει ὁ ἴδιος ἐν τῷ ἔργῳ του «Τὸ εἰκονογραφημένον βιβλίον τῆς παιδικῆς ἡλικίας μου». Τὰ «Ἁπαντά» του ἐξεδόθησαν εἰς δώδεκα τόμους (1919—1923). Λ. Κ.

Σούντερμπαντ (Sunderbunds) *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ ἐν Βεγγάλῃ τῶν Ἰνδιῶν, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ κάτω δέλτα τοῦ ποταμοῦ Γάγγου. Ἔχει μῆκος, κατὰ τὴν παραλίαν, ἔναντι τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης, 282 χλμ. περίπου καὶ ἐμβαδὸν 19.507 τ. χλμ. Ὑπὸ τῶν διαρρεόντων αὐτὴν ποταμῶν καὶ διωρύγων διατέμνεται εἰς πλῆθος μικροτέρων τμημάτων. Τὸ ἔδαφος εἶναι τελματῶδες καὶ ἀνθυγιεινόν, εἴς τινα δὲ μέρη δασοσκεπές. Κατοικεῖται μόνον τὸ ἀνώτερον ἀνατολικὸν τμῆμα, ὅπου ὁ λιμὴν Καννίνγκς. Θ. Κ.

Σούντμανν (Sundmann), ***Κὰρλ - Φρειδερῖκος***. Φινλανδὸς ἀστρονόμος ἐκ τῶν συγχρόνων. γεννηθεὶς τῷ 1873 ἐν Kaskinen τῆς Φινλανδίας. Ἀπὸ τοῦ 1907 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἔλσιγκφορς καὶ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς αὐτῆς πόλεως. Ἀσχολούμενος κυρίως εἰς τὴν οὐράνιον μηχανικήν, συνέγραψε «Θεωρίαν τῶν πλανητῶν» («Ἐγκυκλοπαιδεία τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν», τ. ΣΤ΄ 1915) καὶ κατέστη διάσημος διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ εὑρεθεῖσαν λύσιν τοῦ περιφήμου προβλήματος τῶν τριῶν σωμάτων (βλ. *οὐράνιος μηχανική*). Σ. Π.

σούντρα (οἱ)· βλ. *σούδρα*.

Σούντσβαλ (Sundsvall) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Σουηδίας ἐν τῷ νομῷ Βεστερνορλάντ, κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Σελάνγκερα, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. (1928) 17.615. Ἔχει γοτθικὸν ναόν, σταθμὸν ἀσυρμάτου, μουσεῖον καὶ σημαντικὴν ξυλουργικὴν βιομηχανίαν, ὡς καὶ ναυπηγεῖα. Τῷ 1888 κατεστράφη ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ πυρκαϊᾶς. Θ. Κ.

Σούντχαϊμ, ***Λουδόλφος***. Γερμανὸς λόγιος κληρικὸς τῶν μέσων τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος, ὅστις ἐπιχειρήσας ταξίδιον χάριν προσκυνήσεως τῆς Ἁγίας Γῆς ἔγραψε «Προσκυνητάριον». Τ. Ε. Ε.

Σουοὺτς (Slucz) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Οὐκρανίας καὶ Πολωνίας (βλ. *Σλούτς*).

σοῦπα (ἡ) (γαλλ. soupe). Ρόφημα ἀπὸ ζωμὸν κρέατος ἢ ψαριοῦ ἢ ἁπλῶς ἀπὸ νερόν, μὲ ρύζι, ζυμαρικά, ὄσπρια ἢ χόρτα.

—*[Μαγειρ.]* Διὰ νὰ παρασκευάσωμεν σοῦπαν σουρώνομεν τὸν ζωμόν, διὰ νὰ καθαρισθῇ, θέτομεν αὐτὸν πάλιν εἰς τὴν φωτιὰν καὶ ἀφοῦ πάρῃ βράσιν ρίπτομεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον σιμιγδάλι (διαρκῶς ἀνακατώνοντας, διὰ νὰ μὴ σβωλιάσῃ ἢ πιάσῃ), ἢ ρύζι πλυμένον, ἢ πάσταν (ὑπολογίζοντες κατ' ἄτομον μιὰ κουταλιὰ σιμιγδάλι ἢ ρύζι ὄχι γεμάτην) ἢ φιδὲ (ἀπὸ μιὰ πλεξίδα). Ἡ σοῦπα χωρὶς ζωμὸν γίνεται ἀπὸ τὰ χόρτα, ποῦ ἔβρασαν μὲ τὸ κρέας ἢ τὸ ψάρι. Λειώνονται τὰ χόρτα εἰς κατσαρόλαν μὲ τὸ πηρούνι, ἐπιχύνεται νερὸ καὶ ἀφοῦ βράσουν ἐπαρκῶς προστίθεται αὐγολέμονον ἢ ὀλίγον σεμιγδάλι ἢ κουταλιὰ πατατάλευρον, διὰ νὰ χυλώσῃ. Σοῦπα γίνεται καὶ ἀπὸ χόρτα ψιλοκομμένα, ἀφοῦ βράσουν μὲ ἁπλὸ νερὸ (3—3 1/2 ὀκάδες νερό, 2—3 κρεμμύδια, 100 δράμια πατάτες, 2 δέματα καρόττα, 100 δράμια κολοκυθάκια, μικρὸ λάχανον ἄσπρο, 2—3 κεφάλια πράσου, ρίζες καὶ τρυφερὰ κλώνια σελίνου χωρὶς τὰ φύλλα, μιὰ φοῦχτα φρέσκα μπιζελάκια, 1 κουταλιὰ σούπας, ἅλας χονδρό, ὀλίγο πιπέρι). Εἰς τὸ τέλος ἀπαραίτητον αὐγολέμονον ἢ κρουτόν.

σουπὲ (τὸ) (souper). Μεταμεσονύκτιον γεῦμα, ἀποτελοῦν ἄλλοτε μετὰ τοῦ ἐγκύκλου (cottillon) τὴν κορωνίδα τῶν χοροεσπερίδων. Εἰς τὸ σουπὲ παρατίθενται κρύα φαγητὰ καὶ γλυκίσματα, παρέχεται δὲ καμπανίτης. Τὸ σουπὲ εἶναι καθιστὸν ἢ ἐπὶ ποδὸς (à la fourchette), μετέβαινε δ' εἰς αὐτὸ συνήθως ὁ χορευτὴς μετὰ τῆς συγχορευτρίας του τοῦ ἐγκύκλου. Τ. Δ.

σουπερ—· ὡς πρῶτον συνθετικὸν λέξεων ξένων κατ' ἀπόδοσιν ἑλληνικήν, σημαίνει δὲ ὑπερβολήν: *σουπερντίζελ, σουπερπαλλίτης* (λατιν. super, ἑλλ. *ὑπέρ*).

Σουπερανὸς (de Sanct Superan), ***Πέτρος Βόρδος***. Ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων ἀρχηγῶν τῶν Ναβαρραίων, οἵτινες ἐπιδραμόντες τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν ΙΔ΄ καὶ ΙΕ΄ ἐπεκράτησαν καὶ ἀντικατέστησαν τοὺς ἄλλοτε ἐν αὐτῇ κρατοῦντας Γάλλους εὐπατρίδας τιμαριούχους, καταλαβόντες καὶ τὰς ἐν Ἀθήναις κτήσεις τῶν Ἀτζαϊωλῶν. Τὸν Σουπερανόν, ἐλθόντα τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1381, ἀπαντῶμεν μῆνάς τινας κατόπιν ὑπογράφοντα ἐν συνθήκῃ μετὰ τῆς Βενετίας, ἀναγνωριζούσης εἰς τοὺς Ναβαρραίους τὴν κατοχὴν τῶν ὑπ' αὐτῶν καταληφθεισῶν ἐν Ἑλλάδι χωρῶν. Ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ τιτλοφορεῖται «αὐτοκρατορικὸς καπετάνος τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας καὶ τῆς Ναυπάκτου». Πρὸς τὸν Σουπερανόν, ἐγκατασταθέντα περὶ τὸ 1385 ἐν Ἤλιδι μετ' ἄλλων ὁμοφύλων του, εὑρίσκετο εἰς ἐχθροπραξίας ὁ δεσπότης τοῦ Μυστρᾶ Θεόδωρος Παλαιολόγος, ὅστις καὶ ἐπειράθη πρὸς καταπολέμησιν αὐτοῦ νὰ τύχῃ καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ κυρίου τῆς Κορίνθου Νερίου Ἀτζαϊώλη. Τῷ 1396 ἡ φραγκοκρατουμένη Πελοπόννησος ὑπεῖκεν εἰς τὸν Σουπερανόν, ὅστις, Ναβαρραῖος ὢν τοποτηρητὴς (βικάριος), ἀπὸ τοῦ 1386 ἀνεδείχθη νόμιμος ἡγεμὼν τῆς Ἀχαΐας καὶ δὴ ἀναγνωρισθεὶς ὡς τοιοῦτος διὰ διπλώματος τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Λαδισλάου. Βραδύτερον ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ ὑποτελὴς τῶν Τούρκων, τοὺς ὁποίους εἶχε καλέσει ὡς συμμάχους του κατὰ τοῦ Θεοδώρου Παλαιολόγου, συνεχίζοντος τὰς ἐναντίον του ἐχθροπραξίας. Ὁ Σουπερανὸς ἀπέθανε τῷ 1402 καὶ ἀφῆκε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἀχαΐας εἰς τὰ τέκνα του τὰ ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Μαρίας Ζαχαρία, θυγατρὸς τοῦ Κεντυρίωνος Α΄ Ζαχαρία, δυνάστου τῆς Βελιγοστῆς, τοῦ Δαμαλᾶ καὶ τῆς Χαλανδρίτσης. Ἀνέλαβε δὲ αὕτη τὴν κηδεμονίαν τῶν τέκνων της τούτων, ἀνηλίκων ὄντων, ἕως οὗ ὁ ἀνεψιὸς αὐτῆς, ὁ βίαιος βαρῶνος τῆς Ἀρκαδιᾶς Κεντυρίων Β΄, ἐξώσας αὐτήν τε καὶ τὰ τέκνα της ἐκ τῆς κληρονομίας των, ἐπέβαλεν ἑαυτὸν ὡς ἡγεμόνα τοῦ Μορέως. Ἐν συγχρόνῳ ἐγγράφῳ, ἑλληνιστὶ συντεταγμένῳ, δημοσιευθέντι δ' ὑπὸ Gerland, ὁ Σουπερανὸς ὀνομάζεται *Πέτρος Σανσοπράνος*. Δ. Π. Π.

Σουπεράντιος, ***Σιράντζος***. Βενετὸς ἁρμοστὴς ἐν Κρήτῃ (1225—1226). Ἐπ' αὐτοῦ ἐπεκράτησε γαλήνη ἐν τῇ νήσῳ, ἀλλ' ὅτε ἐστάλη ὁ ἁρμοστὴς Ἰωάνννης Στορλάδος, τὰ πράγματα ἤχθησαν πάλιν εἰς ἐπανάστασιν, τῶν μὲν Κρητῶν ἐνθαρρυνομένων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Ἰωάννου Βατάτζη, τῶν δὲ Βενετῶν ὑπὸ τοῦ ἀποστάτου δυνάστου τῆς Ρόδου Λέοντος Γαβαλᾶ (1228—1230). Τ. Ε. Ε.

Σουπεράτιοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (*Γεωγρ.* ΙΙ 6, 34) εἰς τὰ ΒΔ. τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας καὶ ἔχων πρωτεύουσαν τὸ Πεταυόνιον. Α. Θ. Σ.

Σοῦπερμπ (Superbe rock) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὕφαλος ἐνίοτε ἔκδηλος ἐν χρῷ τῆς θαλάσσης, κατὰ τὸ νότιον στόμιον τοῦ λιμένος τῆς Παροικίας (πλάτ. 37°05′ Β., μῆκ. 25°09′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos). Σ. Ε. Λ.

Σουπεριὲρ (Superieur) *[Γεωγρ.]*. Ἡ Ἄνω Λίμνη, μεταξὺ Καναδᾶ καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. *Σιουπήριορ*). Μ. Δ. Β.

σούπερ-Ντίζελ (ἡ). Παραλλαγὴ τῆς μηχανῆς *Ντίζελ* (βλ. λ.), ἀπὸ τὴν ὁποίαν λείπει ὁ ἀπαραίτητος διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς κυρίως Ντίζελ ἀεροσυμπιεστής, δι' ὃ καὶ αἱ σούπερ-Ντίζελ καλοῦνται καὶ «Ντίζελ ἄνευ συμπιεστοῦ». Ἡ σταγονοποίησις τῆς καυσίμου ὕλης ἐπιτυγχάνεται δι' ἐκσφενδονίσεως αὐτῆς διὰ μέσου λεπτοτάτων ὀπῶν, ὑπὸ τὴν ἐξαιρετικῶς μεγάλην πίεσιν (περίπου 300 ἀτμόσφαιραι) τῆς ἀντλίας τοῦ καυσίμου. Τὸ κύριον προτέρημα τῆς σούπερ-Ντίζελ ἔναντι τοῦ κυρίως Ντίζελ ἔγκειται εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῆς συμπιεστοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖ προσεκτικὴν συντήρησιν καὶ ὁ ὁποῖος δύναται εὐκόλως νὰ ὁδηγήσῃ εἰς ἐκρήξεις τοῦ λιπαντικοῦ ἐλαίου. Μηχαναὶ σούπερ-Ντίζελ κατεσκευάσθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ἐργοστασίου Vickers καὶ ἐφηρμόσθησαν ὑπ' αὐτοῦ εἰς ὑποβρύχια τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ. Γ. Θ. Κ.

σουπερπαλίτης (ὁ). Ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ὡς πολεμικὸν ἀσφυκτικὸν δηλητήριον. Ἀποτελεῖται ἐξ ὑπερχωριομυρμηκικοῦ μεθυλεστέρας· συγγενεύει ὅθεν πρὸς τὸ φωσγένιον, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον πτητικὸν ἐκείνου. Σ. Γ.

Σούπη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Τρικκάλων (βλ. λ. *Πασχαλίτσα*).

σουπιὰ (ἡ)· ἡ σηπία· || μεταφ., ὁ δόλιος, ὁ κρυψίνους· ὁ εὐκόλως διαφεύγων τοὺς κινδύνους· || γυνὴ ἀκόρεστος περὶ τὰ ἀφροδίσια. Α. Γ. Φ.

Σουπιὰ *[Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρὰ (πλάτ. 37° 26′ Β., μῆκ. 23°30′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spetzai and Dhokos) ἐν τῷ Ἑρμιονίδι θαλάσσῃ καὶ τῷ διάπλῳ τῆς Ὕδρας, 2 μίλ. δυτικῶς τοῦ Σκυλλαίου. Σ. Ε. Λ.

σουπιέρα (ἡ) (γαλλ. soupière). Βαθὺ καὶ εὐρύχωρον ἀγγεῖον, χρησιμοποιούμενον πρὸς παράθεσιν (σερβίρισμα) τῆς σούπας ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὅλου σερβίτσιου, ὁμοιόμορφον πρὸς τὰ ἄλλα αὐτοῦ δοχεῖα (πινάκια, σαλτσιέρες, κ.τ.τ.), κατασκευάζεται δὲ ἐκ πορσελλάνης, μετάλλου κ. ἄ. ὑλῶν, ἔχουσα σχήματα καὶ διακοσμήσεις ποικίλας.

Σουπίλο (Supilo), ***Φράνο***. Κροάτης πολιτικός, εἷς τῶν πρωτεργατῶν τῆς Νοτιοσλαυικῆς ἑνώσεως. Καταγόμενος ἐκ πτωχῶν γονέων τοῦ Κοφτὰτ (Παλαιᾶς Ραγούσης), ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Τῷ 1900 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Φιοῦμε ἐκδιδομένης κροατικῆς ἐφημερίδος «Νόβι Λίστ», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἤρχισε σφοδρὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς οὐγγρικῆς κυριαρχίας. Τῷ 1905, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων ἡγετῶν Τροῦμπιτς, Τσίνγκρια καὶ Σμόντλακα, συνέταξε τὸ περίφημον ψήφισμα τοῦ Φιοῦμε, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς συνεργασίας Σέρβων καὶ Κροατῶν καθ' ὅλην τὴν πρὸ τοῦ πολέμου περίοδον. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τῷ 1906, ἀντέδρασε παντοιοτρόπως κατὰ πάσης προσπαθείας πρὸς ἐξουγγρισμὸν τῆς Κροατίας καὶ ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ ὅλης τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κροατικῆς ἀντιδραστικῆς κινήσεως. Ἕνεκα τούτου ὑπέστη πλείστας διώξεις καὶ ἔγινεν ὁ στόχος ὅλων τῶν μέτρων τῶν ληφθέντων ὑπὸ τῆς οὐγγρικῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου παρηκολούθησεν ἀγρύπνως τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κροατικοῦ ζητήματος καὶ πρῶτος αὐτὸς ἀπεκάλυψε τὰς διεξαγομένας μυστικὰς διαπραγματεύσεις μεταξὺ Συμμάχων καὶ Ἰταλίας, δι' ὧν παρεχωροῦντο δαλματικὰ ἐδάφη εἰς τὴν δευτέραν καὶ αἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν ἐν Λονδίνῳ συνθήκην τῆς 26 Ἀπριλίου 1915. Αἱ προσπάθειαί του ὅμως εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν. Διαρκοῦντος τοῦ πολέμου ἦλθεν ἐπανειλημμένως εἰς ρῆξιν πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Βελιγραδίου, ἧς κατέκρινε τὰς πανσερβικὰς τάσεις, ἀπεδέχθη ὅμως ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τὴν Διακήρυξιν τῆς Κερκύρας (Ἰούλιος 1917), διὰ τῆς ὁποίας ἐτίθεντο αἱ βάσεις τοῦ νέου Νοτιοσλαυικοῦ κράτους.

σουπῖνον (τό). Καλεῖται οὕτως (λατ. supinum) ἤ, κατ' ἐξελληνισμὸν τῆς λέξεως, *ὕπτιον* μία ἐκ τῶν ἀπαρεμφάτων ὀνομαζομένων ἐγκλίσεων τοῦ λατινικοῦ ρήματος (verbum infinitum), εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουν, πλὴν τούτου, ἡ μετοχή, τὸ ἀπαρέμφατον, τὸ γερούνδιον (Gerundium) καὶ τὸ γερουνδιακὸν (gerundivum). Οἱ τύποι τοῦ σουπίνου εἶναι δύο: ὁ εἰς —um καὶ ὁ εἰς —u. Ἐκ τούτων ὁ μὲν εἰς —um ἔχει τὸν τύπον αἰτιατικῆς πτώσεως, ἐξαρτώμενος δὲ συνήθως ἐκ ρημάτων κινήσεως σημαντικῶν δηλοῖ τὸν σκοπὸν τῆς κινήσεως: eo bellatum = εἶμι πολεμήσων, ὁ δὲ δεύτερος εἰς —u ἔχει τὸν τύπον τοπικῆς πτώσεως (locativus) καὶ συντασσόμενος μὲ ἐπίθετα δηλοῖ τὴν ἀναφοράν: mirabile visu = θαυμαστὸν ἰδεῖν, θαυμαστὸν (εἰς τὸ νὰ ἴδῃ τις) ὡς πρὸς τὴν θέαν· facile memoratu = εὔκολον εἰς ἀπομνημόνευσιν κ. λ. Ὁ εἰς —(t)um τύπος διεσώθη καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἰνδικὴν γλῶσσαν ὡς ἀπαρέμφατον. Γ. Π. Α.

Σουπῖνον (Supinum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τόπος τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μάρσων, ἐκτεινόμενος πρὸς Ν. τῆς Φουκίνης λίμνης (νῦν Lago di Fucino). Ἐν αὐτῷ ὑπῆρχε μικρά τις ὁμώνυμος κώμη, ἐξαρτωμένη ἀπὸ τοῦ Ἀντίνου ἢ τοῦ Μαρρουβίου. Α. Θ. Σ.

Σουπλὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σκοτούσης (Κολαξὶζ) τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης, νῦν μετονομασθὲν *Ἁγία Τριάς*. Κάτ. (1928) 135. Κεῖται πρὸς ΒΑ τῶν Φαρσάλων, ἐγγὺς δὲ αὐτοῦ πρὸς Δ. εὕρηνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Σκοτούσσῃ* (βλ. λ.). —Π.

Σουππάντσιγκ (Schuppanzigh), ***Ἰγνάτιος***. Αὐστριακὸς βιολιστής, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ (1776—1830). Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ βιολίου τοῦ Μπετόβεν, οὗτινος τὰ κουαρτέττα πρῶτος ἐξετέλεσεν. Ἡγούμενος τοῦ περιφήμου κουαρτέττου ἐγχόρδων καὶ ἔχων ὡς συνεργάτας τοὺς Μαϋζέντερ (β΄ βιολίον), Βάϊς (βιόλα) καὶ Λίνκε (βιολοντσέλλον), ὁ Σουππάντσιγκ ἀνέλαβε σειρὰν καλλιτεχνικῶν περιοδειῶν ἀνὰ τὴν Αὐστρίαν, Γερμανίαν καὶ Ρωσίαν, γενόμενος ὁ ἑρμηνευτὴς οὐχὶ μόνον τῶν κουαρτέττων τοῦ Μπετόβεν, ἀλλὰ καὶ τῶν τοῦ Χάϋδν καὶ Μόζαρτ. Ὁ Σουππάντσιγκ συνέθεσε μεταξὺ ἄλλων ἓν σόλο βιολίου συνοδείᾳ κουαρτέττου καὶ δύο θέματα μετὰ παραλλαγῶν. Γ. Σ.

Σούππαρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δυτικῆς παραλίας τῶν ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, κειμένη κατὰ τὸν «Περίπλουν Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης» (§ 52) πρὸς Ν. τῶν Βαρυγάζων (νῦν Μπροάτς, Broach). Ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν *Σουράτην* (Surate) τῶν Ἰνδιῶν, κειμένην 250 χλμ. πρὸς βορρᾶν τῆς Βομβάης. Α. Θ. Σ.

Σοῦππε (Schuppe), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς φιλόσοφος (1836—1913), ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς τῆς ἐν-

Digitized by Google

δογενοῦς φιλοσοφίας ἢ ἐμμονοκρατίας (Immanenzphilosophie). Κατὰ τὸν Σοῦππε, πᾶς ὑπερβατικὸς ρεαλισμὸς εἶναι μεταφυσική. Τὸ ἀντικείμενον καὶ τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἀναποσπάστως πρὸς ἄλληλα συνδεδεμένα ἢ μᾶλλον ὑπάρχει μόνον τὸ ἐγὼ καὶ τὰ περιεχόμενα τῆς συνειδήσεώς του. Τὸ ἐγὼ εἶναι τὸ τελευταῖον στοιχεῖον, μὴ ἐπιδεχόμενον περαιτέρω ἀνάλυσιν, πάντοτε ὅμοιον πρὸς ἑαυτό, ἔξω τόπου· ὁ χῶρος εἶναι μόνον μέρος τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐγώ. Τὸ διαρκέστερον περιεχόμενον εἶναι αὐτὸ τὸ σῶμά μας. Ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, δὲν ἀντιλαμβανόμεθα ἀμέσως, ἀλλὰ μόνον συνάγομεν τὴν ὕπαρξίν των. Ἡ ὕπαρξις τῶν πραγμάτων συνίσταται εἰς τὴν δυνατότητα νὰ γίνουν περιεχόμενα τῆς συνειδήσεώς μας ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας. Ἡ πραγματικότης δὲν εἶναι ὅμως μόνον ἀντιλήψεις, ἀλλὰ καὶ συναισθήματα καὶ ἀφῃρημέναι ἔννοιαι, κλπ. Ἀργότερον παρεδέχθη, ἐκτὸς τῶν ἀτομικῶν ἐγώ, καὶ ἓν γενικὸν ἐγώ, φορέα τῆς ὑπερατομικῆς πραγματικότητος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου μέγα μέρος τῶν ἀτομικῶν περιεχομένων εἶναι κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ψυχολογία εἶναι ἡ θεωρία περὶ τῆς ὑποκειμενικῆς διαμορφώσεως τοῦ γενικοῦ ἐγώ. Ἡ σχολὴ αὕτη ἔσχε καὶ ἴδιον ὄργανον, τὴν «Zeitschrift fuer immanente Philosophie», ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ R. Von Schubert-Soldner, ἐκδοθεῖσαν ἐπὶ 4 ἔτη ἀπὸ τοῦ 1895. Ἔργα: «Das menschliche Denken» (1870), «Erkenntnistheoretische Logik» (1878), «Grundzuege der Ethik und Rechtsphilosophie» (1882), «Das metaphysische Motiv in der Geschichte der Philosophie» (1882), «Der begriff des subjektiven Rechtes» (1887), «Das Gewonheitsrecht» (1890), «Das Recht des Besitzes» (1891), «Grundriss der Erkenntnistheorie und Logik» (1894, β' ἔκδ. 1900) κ. ἄ. Ε. Λ.

— **Σοῦππε** (Schuppe), ἢ ***Σούππιος, Ἰωάννης-Βαλτάσαρ.*** Γερμανὸς κοινωνιολόγος, πολιτικός, συγγραφεὺς καὶ παιδαγωγός. Διετέλεσεν ἀλληλοδιαδόχως καθηγητὴς τῆς ἱστορίας, ἱεροκήρυξ ἐν Μαρβούργῳ, αὐλικὸς ἱεροκήρυξ ἐν Μπράουμπαχ, πάστωρ ἐν Ἀμβούργῳ κλπ. Θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν καλυτέρων πεζογράφων τῆς ἐποχῆς του καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ διδασκαλίαν τῆς ἀδιαμορφώτου τότε φιλολογικῆς γερμανικῆς εἰς τὰ γερμανικὰ σχολεῖα, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως καταλληλοτέραν καὶ ἀπὸ πολιτικῆς σκοπιμωτέραν ὀργάνωσιν καὶ διαρρύθμισιν τῆς παιδείας. Ἔργα: «Der Freund in der Not» (1657), «Raf eines Vaters an seinen Sohn bei dossen Eintrift in die Welt» (1657, ἐπανεκδοθὲν 1878), «Salomo, oder Regentenspiegel» (1657), «Sendschreiben an den Kalenderschreiber zu Leipzig» (1659). Ε. Λ.

Σουππὲ (Suppé), ***Φραγκῖσκος.*** Δαλματὸς συνθέτης (1819 — 1895). Ἐμορφώθη μουσικῶς ἐν Βιέννῃ καὶ ταχέως κατέλαβε τὴν θέσιν διευθυντοῦ ὀρχήστρας εἰς τὸ θέατρον «Γιόζεφστατт», εἶτα ἐν Πρεσβούργῳ καὶ ἐν τέλει ἐκ νέου ἐν Βιέννῃ, εἰς τὰ θέατρα «Ἂν ντὲρ Βὶν» καὶ «Λέοπολδστατт». Ἀπέκτησε διεθνῆ φήμην χάρις εἰς σειρὰν ἐλαφρῶν μουσικῶν σκηνικῶν ἔργων καὶ ὀπερεττῶν, ὧν αἱ γνωστότεραι εἶναι: «Der Apfel» (1834), «Das Mädchen vom Lande» (1847), «Das Pensionat» (1860), «Zehn Mädchen und Kein Mann» (1862), «Das Corps der Rache» (1863), «Die schöne Galathea» (1865), «Leichte Kavallerie» (ἐκ τῶν δημοφιλεστέρων, 1866), «Frau Meisterin» (1868), «Isabella» (1869), «Fatinitza» (ἐκ τῶν καλυτέρων, 1876), «Der Gaskogner» (1881), «Die Afrikareise» (1883), «Des Matrosen Heinkehr» (1885), «Die Yagd nach dem Glücke» (1888) κλπ. Γ. Σ.

Σουππιλουλιούμας. Ὁ ἱδρυτὴς τῆς νεωτέρας χεττικῆς δυναστείας, υἱὸς τοῦ Τουδχαλιτζὰς Γ', ἄρξας τῶν Χετταίων ἀπὸ τοῦ 1385 π. Χ. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ αὐτοκρατορία ἐπεξετάθη ἀπὸ τοῦ μέσου Εὐφράτου μέχρις Ἅλυος καὶ βορείου Συρίας, ἐπολεμήθησαν νικηφόρως οἱ Αἰγύπτιοι ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ δι' ἐπιγαμιῶν ἐξησφαλίσθη ἡ φιλία πλείστων γειτόνων δυναστῶν, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν φαραὼ τῆς Αἰγύπτου. Διάδοχον ἔσχε τῷ 1340 π. Χ. τὸν υἱόν του Μουρσιλὶς Β'. —Π.

σουπραμινοχρώματα (τὰ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὰ ὄξινα χρώματα τοῦ ἐρίου. Βάπτουσιν εἰς λουτρὸν ἅλατος τοῦ Glauber περιέχον ὀξικὸν ὀξὺ καὶ εἰς ὃ προστίθεται περὶ τὸ τέλος θειικὸν ἢ μυρμηκικὸν ὀξύ. Εἶναι ἀρκούντως ἀνθεκτικὰ χρώματα καὶ χρησιμοποιοῦνται κυρίως πρὸς βαφὴν νημάτων δαντελλῶν. Τὰ συνήθως ἐρχόμενα εἰς τὸ ἐμπόριον χρώματα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ κυανοῦν, τὸ κίτρινον, τὸ πράσινον, τὸ ἐρυθρόν, τὸ μέλαν κ.λ.π. Σ. Γ.

σουπρανολοχρώματα (τὰ) *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι συνθετικὰ ὄξινα χρώματα τοῦ ἐρίου. Βάπτουν καλῶς εἰς λουτρὸν ἅλατος τοῦ Glauber περιέχον ὀξικὸν ὀξὺ καὶ χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης καὶ διὰ τὴν μέταξαν. Εἰς τὸ ἐμπόριον συνήθη εἶναι τὸ μπορντώ, τὸ ἐρυθρόν, τὸ πορτοκαλόχρουν καὶ τὸ ὕσγινον. Σ. Γ.

σουπραρενίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Συνθετικῶς παρασκευασθεῖσα *ἀδρεναλίνη*. Παράγεται ἐκ τῆς πυροκατεχίνης δι' ἐπιδράσεως χλωρακετυλοχλωριδίου, εἶτα μεθυλαμίνης καὶ τέλος ἀναγωγῆς. Εἶναι ὀπτικῶς ἀνενεργὸς καὶ διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ τρυγικοῦ ἅλατος διασπᾶται εἰς δύο ἐνεργοὺς μορφάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ l-μορφὴ συμπίπτει πρὸς τὴν φυσικὴν ἀδρεναλίνην. Σ. Γ.

Σουπρὰσλ (Suprasl) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Πολωνίας, παραπόταμος τοῦ Νάρεφ. Πηγάζει ἐξ ὑψώματος κειμένου πρὸς τὰ ΒΔ τοῦ Γκρόντνο καὶ χύνεται εἰς τὸν Νάρεφ μετὰ ροῦν 101 χλμ. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ ὑπάρχουν πολυάριθμα ἐργοστάσια κινούμενα δι' ἠλεκτρισμοῦ παραγομένου ἐκ τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων του. Δὲν εἶναι πλωτός, ἀλλὰ διὰ τῆς κοίτης του διεξάγεται ἐντατικὴ μεταφορὰ ξυλείας.

—2) Πόλις τῆς Πολωνίας, παρὰ τὰς ὄχθας ὁμωνύμου ποταμοῦ Κάτ. 10.300. Ἔχει σημαντικὰ ἐργοστάσια ὑφασμάτων, ἐκτίσθη δὲ πέριξ ἑνὸς ἐργοστασίου ὑφασμάτων, ὅπερ ἱδρύθη ἐκεῖ τῷ 1824. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ὀρθόδοξον μοναστήριον μετὰ σημαντικῆς βιβλιοθήκης, ἱδρυθὲν τῷ 1498. Μ. Δ. Β.

Σουπτιάμπα (οἱ) (Subtiaba). Ἰνδιανικὴ φυλὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, κατοικοῦσα παρὰ τὴν πόλιν Λεὸν τῆς Νικαράγουας. Θ. Χ. Σ.

Σούπτου *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀνατολικῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας (νῦν Ἀλγέριον), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀναφερομένην Τουβούσουπτον, τὴν Τούβουσκον τοῦ Τακίτου, ἀπέχουσαν 18 μίλια ἀπὸ τῶν Σαλδῶν (νῦν Bougie) καὶ 61 ἀπὸ τῆς Σιτίφεως (νῦν Sétif). Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ἦτο ἕδρα ἐπισκόπου (Tubusubditanus ἢ Tubusubtu. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Tiklat, ὅπου εὑρέθησαν ἐπιγραφαὶ ρωμαϊκῶν χρόνων. Α. Θ. Σ.

Σουπχάνι-*Μπάχς Μεβλεβῆ*. Ἰνδομουσουλμᾶνος ἱστορικός, γράψας ἀραβιστὶ ἱστορικοφιλοσοφικὸν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταρὶχ-οὺλ-χουκεμᾶ οὐὲ τέζκερετ-οὺλ-μαφσαρίν», ἐκδοθὲν τῷ 1848.

σοὺρ *[Γεωγρ.]*. Φοινικικὸς ὅρος σημαίνων βράχον καὶ μεταπεσὼν εἰς τοπωνυμίαν (*Σοὺρ*) ἢ εἰς πρῶτον συνθετικὸν τοιαύτης. Ἐξελληνισμὸς αὐτοῦ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς Σύρου, οὐδὲν ἀπὸ ἀπόψεως ἑλληνικῆς γλώσσης σημαίνουσα. Σ. Ε. Λ.

Σοὺρ */Γεωγρ./*. Ἡ ποτὲ νῆσος τῆς Συρίας καὶ ἤδη βραχώδης χερσόνησος (πλάτ. 35° 17' Β., μῆκ. 34° 11' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2633: Markhab to Ras En Nakura) καὶ φερώνυμος πόλις ἐπέχουσα τὴν θέσιν τῆς *Τύρου*. Ἡ ὀνομασία καθαρῶς φοινικική. Σ. Ε. Λ.

— **Σοὺρ** ἢ ***Σὸρ*** (Sur, Sor) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βρεττανικῆς ἀποικίας τοῦ Ὀμὰν ἢ Μάσκατ ἐν Ἀραβίᾳ, εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. πρὸς Δ. τοῦ Ρὰς-ἐλ-Χὰντ ἤτοι τῆς νοτιωτάτης γωνίας τῆς Ἀραβίας πρὸς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Κάτ. 10.000. Εἶναι πρωτεύουσα τῆς ἀνατολικωτέρας ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ Ὀμὰν καὶ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη: εἰς τὴν παράλιον πόλιν, κειμένην ἐπὶ ἀδένδρου καὶ ἀμμώδους ἐκτάσεως, πλησίον λιμνοθαλάσσης ἡ ὁποία χρησιμεύει ὡς λιμήν, καὶ εἰς τὴν ἐμπορικὴν πόλιν, καλουμένην Σὸνκ-Σούρ, ἀπέχουσαν 3 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ ἔχουσαν καλὰς λιθίνας οἰκίας καὶ φρούριον. Εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη, διεξάγουσα ἐμπόριον μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, τῶν Ἰνδιῶν καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ὅπου ἐξάγει προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀραβίας καὶ ἰδίως φοίνικας καὶ ὁπόθεν εἰσάγει σιτηρά, ὑφάσματα καὶ βάμβακα. Ἡ ἐπαρχία ἔχει ἔκτασιν 10.958 τ. χλμ. καὶ 100.000 κατ. Μ. Δ. Β.

σούρα (ἡ)· δημοτ., πτυχὴ ὑφάσματος, ἐνδύματος, δέρματος, *ἐπιπτυχὴ* κ. τ. λ., ἄλλως *σούφρα*.

Σοῦρα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κοίλης Συρίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου, μετὰ τὴν Θάψακον. Περὶ τὰ τέλη τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἦτο ἕδρα τοῦ ἐπιτελείου τῆς 16ης λεγεῶνος. Καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Χοσρόου, ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις περιέβαλεν αὐτὴν δι' ὀχυρωτάτου τείχους. Ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν Hammam. Α. Θ. Σ.

—**Σοῦρα** (τὰ) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Λυκίας, πρὸς Δ. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μύρωνος ποταμοῦ (νῦν Τέμπρε τσάϊ), μετὰ μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ ὁποίου οἱ χρησμοὶ ἐξηγγέλλοντο ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἰχθύων. Α. Θ. Σ.

—**Σοῦρα** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἰβηρίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

—**Σοῦρα** (Sura) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλατίας, ὁ νῦν ***Σὺρ*** (Sure καὶ γερμ. Sauer).

—**Σοῦρα** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παφλαγονίας (βλ. *Σόρα*).

Σουρὰ *[Γεωγρ.]*. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ μέσου Βόλγα ἐν Ρωσίᾳ. Πηγάζει παρὰ τὸ Σύσραν, ἔχει μῆκος 864 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς ἐπὶ 646 χλμ. ἀπὸ Πένζας. Τὸ βάθος αὐτοῦ εἶναι 1.20—7.20 μ. καὶ τὸ πλάτος 20—200 μ., ἐκβάλλει δὲ οὗτος εἰς τὸν Βόλγαν ἐγγὺς τοῦ Βασσὶλ-Σούρσκ. Ἔχει κυρίους ποταμολιμένας τοὺς Πένζα, Πρόμζινο-Γκορόντίστσε καὶ Ἀλατύρ, εἶναι δὲ σημαντικωτάτη ἀρτηρία διὰ τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν. Π. Ν. Π.

Σουρά. Ἰνδικὴ θεότης, ἄλλως *Βαρούνα* (βλ. λ.).

σουράβλι (τό). Εἶδος ποιμενικοῦ *αὐλοῦ* (βλ. λ.).

Σουράδα (παλαιότ. *Σειράδα*) */Γεωγρ.]*. Ἄλλοτε παράλιος συνοικισμὸς ἀγρεπαύλεων τῶν εὐπόρων Ἑλλήνων τῆς Μυτιλήνης, νῦν ἀποτελῶν τὴν νοτιωτέραν ἀρχικὴν αὐτῆς συνοικίαν. Π. Ν. Π.

Σουρακάρτα (Surakarta) *[Γεωγρ.]*. Τοποτηρητεία τῆς Ὀλλανδικῆς Ἰάβας, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς νήσου. Ἔχει ἔκτασιν 6.239 χλμ. καὶ 2.257.177 κατ., ἐξ ὧν 5.045 Εὐρωπαῖοι. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι τὰ καπνὰ καὶ ὁ καφές. Ἐκ τῶν λοιπῶν γεωργικῶν προϊόντων ἀξιόλογος εἶναι ἡ παραγωγὴ σακχαροκαλάμου καὶ ὀπωρῶν. Πρωτεύουσα ἡ ὁμώνυμος πόλις *Σουρακάρτα* (καλουμένη καὶ *Σόλο*). Κάτ. 157.124. Εἶναι ἕδρα τοῦ ἰθαγενοῦς σουλτάνου τῆς ὀλλανδικῆς τοποτηρητείας. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν Μπατάβια. Γ. Ι. Β.

Σουρὰμ (Souram) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸς αὐχὴν ἐν τῇ Ὑπερκαυκασίᾳ, ὁπόθεν διανοίγεται ἡ ὁδὸς ἀπὸ Τιφλίδος εἰς Κουτάϊς. Ἐπὶ τὸν αὐχένα ἔχει διανοιγῆ εἰς ὕψος 1.227 μ. σιδηροδρομικὴ σῆραγξ μήκους τεσσάρων χιλιομέτρων.

Σουραμπάγια (Surabaya, ὀλλανδιστὶ Soerabaja) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ τοποτηρητεία τῆς νήσου Ἰάβας, ἐν ταῖς Α. Ἰνδίαις. Ἡ πόλις καὶ πρωτεύουσα τῆς τοποτηρητείας κεῖται ἐν τῷ ὁμωνύμῳ πορθμῷ, ὅστις χωρίζει τὴν Ἰάβαν ἀπὸ τῆς Μαδούρας. Ἔχει σημαντικὸν ἐμπόριον ὀρύζης, καπνοῦ, βάμβακος, κόπρου, μηχανουργεῖα, χυτήρια, ἐργοστάσια τηλεβόλων, νομισματοκοπεῖον καὶ ναυπηγεῖα. Κάτ. 255.124 (1928).

Ἡ τοποτηρητεία ἔχει ἐμβαδὸν 5.900 τ. χλμ. καὶ 2.555.596 κατ. Ἔχει καλλιέργειαν σακχαροκαλάμου, ὀρύζης, ὀπωρῶν καὶ κηπουρικῶν, ἀξιόλογον κτηνοτροφίαν, ἐκτεταμένα δάση, ἐξ ὧν ἐξάγεται ξυλεία, καὶ πετρελαιοφόρους πηγάς. Γ. Ι. Β.

σουράντζι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς φυτικῆς χρωστικῆς οὐσίας *μουρίνη*.

Σούρας *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Θράκης, ἐν Αἱμιμόντῳ, τὸ ὁποῖον ἀνεκαίνισεν ὁ Ἰουστινιανός. Α. Θ. Σ.

Σούρας (Sura). Ἐπώνυμον διαφόρων Ρωμαίων: —1) *Βρέττιος* (Bruttius Sura). Πρεσβευτὴς τοῦ Σεντίου ἐν Μακεδονίᾳ τῷ 88—87 π. Χ. Μετέσχε τοῦ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου ἀγῶνος, ἐναυμάχησε κατὰ τοῦ Μητροφάνους, ἐπολιόρκησε τὴν Σκίαθον καὶ ἐπολέμησεν ἐν Χαιρωνείᾳ τὸν Ἀριστίωνα καὶ Ἀρχέλαον καὶ τοὺς πρὸς αὐτοὺς συντεταγμένους Ἀχαιοὺς καὶ Λάκωνας. —2) *Μαμίλιος* (Mamilius Sura). Λατῖνος συγγραφεὺς πονημάτων γεωπονικῶν, πλειστάκις ἀναφερόμενος ὡς πηγὴ παρὰ Πλινίῳ. —3) *Πόπλιος Κορνήλιος Λέντουλος* (P. Cornelius Lentulus Sura). Ρωμαῖος πολιτικός. Διετέλεσε πραίτωρ (75 π. Χ.), τιμητὴς ἐπὶ Σύλα (81), ὕπατος (71) καὶ τὸ δεύτερον πραίτωρ (63). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν 63 τῶν ἐπὶ ἀνηθικότητι ἐκβληθέντων ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου τῷ 70 π. Χ., εἷς δὲ τῶν πρωτεργατῶν τῆς συνωμοσίας τοῦ Κατιλίνα, στραγγαλισθεὶς ἐν ταῖς φυλακαῖς τῷ 63 π. Χ. Ἐν τῷ β' καὶ γ' κατὰ Κατιλίνα λόγῳ του ὁ Κικέρων δίδει ἐνδιαφερούσας περὶ αὐτοῦ πληροφορίας. Π. Ν. Π.

Σουρὰτ (Surat) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ περιφέρεια τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν. Ἡ πόλις κεῖται 22 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ταπτί. Κάτ. 117.500. Εἶναι σημαντικὸν κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας, ἰδίως βάμβακος. Ἡ περιφέρεια ἔχει ἐμβαδὸν 4.260 τ. χλμ. καὶ 675.000 κατ. Ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τοῦ κόλπου Καμπαὶ καὶ παράγει βάμβακα καὶ δημητριακά. Γ. Ι. Β.

σουράτα (ἀραβ. *σούρα* ἢ *σουρέ*)· ἓν ἕκαστον τῶν 118 κεφαλαίων τοῦ «Κορανίου».

Σουρὰτζ-οὺδ-Νταουλᾶ (Suraj-ud-Dowlaw). Ἄρχων τῆς Βεγγάλης, γεννηθεὶς μεταξὺ τοῦ 1729 καὶ 1736 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1757. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἦτο *Μιρζὰ Μωαμέτ*, διεδέχθη δὲ τὸν πάππον του Ἀλιβερτὶ χὰν τῷ 1756. Ἐλθὼν εἰς ρῆξιν πρὸς τοὺς Ἄγγλους κατέλαβε τῷ 1756 τὴν Καλκούταν ἐπιτρέψας τὴν σφαγὴν τῶν κατοίκων. Μετὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς Καλκούτας ὁ Σουρὰτζ-οὺδ-Νταουλᾶ

Digitized by Google

καταδιωχθεὶς ἡττήθη κατὰ κράτος καὶ κατέφυγεν εἰς Ρατζμαχάλ, ἔνθα συλληφθεὶς ἐθανατώθη. Γ. Ι. Β.

Σουράτθα *['Αρχ. Γεωγρ].* Πόλις τῆς Πετραίας 'Αραβίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε, 16, 4) παρὰ τὴν Βόστραν (Βόσρα) ἐν Αὐρανίτιδι (νῦν Χαουράν). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σουράττε (Suratte) *[Γεωγρ.].* Στενὸν ὅπερ χωρίζει τὸ ΒΔ. ἄκρον τῆς νήσου Σουμάτρας (Ὁλλανδικαὶ Ἰνδίαι), ἤτοι τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἄχιν μεταξὺ Κόνιγκς Πούντ καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Πανζούρ, ἀπὸ τὰς νήσους Γκόμες, Στεὲν Ἔϊλαντ καὶ Ἀνγκούσσα. Διὰ τοῦ στενοῦ τούτου διέρχονται τὰ πλοῖα τὰ κατευθυνόμενα πρὸς τὸ στενὸν τῆς Μαλάκκας. Μ. Δ. Β.

Σουραφὲνδ Ρὰς *[Παραλ. Γεωγρ.].* —1) Ἀκρωτήριον τῆς Συρίας (πλάτ. 33° 26′ Β., μῆκ. 35° 15′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2633: Markhab to Ras En Nakura), 9 1/2 μιλ. νοτίως τῶς Σιδῶνος. Εἶναι τὸ *Σάραφθα* τοῦ Σκύλακος, ἡ *Σαρεεφθὰ* τοῦ Ἰωσήπου, ἡ *Ζαρπὰθ* τῆς Βίβλου. —2) Χωρίον τῆς Παλαιστίνης μεταξὺ Ἀθλὶτ καὶ Ταντούρα· λέγεται καὶ *Σαραφάντ*. Σ. Ε. Λ.

σοῦρβα (τά)· οἱ καρποὶ τῆς σουρβιᾶς (ὄας τῆς ἡμέρου).

—*[Λαογρ.]* Καλοῦνται *σοῦρβα* ἐν Μακεδονίᾳ ἡ περιφορὰ τῶν μικρῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα ψάλλουν τὰ κάλανδα κατὰ τὰ Χριστούγεννα καὶ τὴν Πρωτοχρονιάν, καθὼς καὶ τὸ φιλοδώρημα, τὸ ὁποῖον λαμβάνουν, ἀποτελούμενον ἀπὸ ξηροὺς καρπούς, ἀπαραιτήτως δὲ ἀπὸ ξυλοκέρατα (χαρούπια)—ἐπειδὴ θεωροῦνται ὡς προερχόμενα ἀπὸ τὸν τόπον τοῦ Χριστοῦ— σταφίδες, καρύδια, λεπτοκάρυα, ἀμύγδαλα· εἰς τὰ συγγενικὰ παιδιὰ δίδονται καὶ λουκάνικα νωπά. Α. Γ.-Γ.

σουρβάκα (ἡ)· βέργα συνήθως ἀκρανιᾶς, μὲ τὴν ὁποίαν τρέχουν οἱ παῖδες καθ' ὁμάδας εἰς τὰς οἰκίας τὴν παραμονὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ σουρβακοῦν τὰς θύρας ἢ τοὺς ἀνθρώπους καὶ λέγουν εἰδικὰς εὐχάς. Α. Γ.-Γ.

σουρβακίδια (τά). Ξηροὶ καρποί, μὲ τοὺς ὁποίους φιλοδωροῦν τοὺς παῖδας, οἵτινες λέγουν τὰ σοῦρβα κατὰ τὴν Πρωτοχρονιὰν καὶ σουρβακοῦν μὲ τὴν σουρβάκα τοὺς γνωστούς των. Τὰ σουρβακίδια τὰ τρώγουν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων. Α.Γ.-Γ.

σουρβετάρω· ναυτ., ἐπὶ σκάφους, τὸ πλήρως ἀνατρέπεσθαι (βλ. *περιτρέπω*).

Σουρβιᾶς *μονή.* Κεῖται ἐντὸς δάσους καταφύτου ἐξ ὀξυῶν πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ Βόλου καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Βοιβηΐδος λίμνης ἐν τῇ περιοχῇ τῆς κοινότητος Κερασιᾶς τῆς ἐπισκοπῆς Δημητριάδος. Ἐκτίσθη τῷ 1627 καὶ ἀνεκαινίσθη τῷ 1640. Ὁ ναὸς τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος. Σῴζονται ἐπιγραφαί τινες καὶ χειρόγραφα. Κατὰ τὸ 1821, 1854 καὶ 1878 διηρπάγη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τ. Ε. Ε.

σοῦρβος (τὸ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ καρποῦ τοῦ φυτοῦ *σόρβος*.

σουρβῶ, *σουρβακῶ* καὶ *σουρβακίζω*. Ἐγγίζω μὲ τὴν *σουρβάκα* τὰς θύρας καὶ τοὺς γνωστοὺς κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς Πρωτοχρονιᾶς, εὐχόμενος ἀναλόγως (βλ. *σοῦρβα*). Α. Γ.-Γ.

σουργούνι· (τουρκ.) ἐξορία· *σουργούνης,* ὁ ἐξόριστος.

Σουρδάνιον *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Ἀξιόκαστρον*).

σο(υ)ρδίνα (ἡ) *[Μουσ.]·* βλ. *πνιγεύς.*

Σουρέας, *Λεωνίδας.* Ἕλλην λογοτέχνης, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Κώστας *Παρορίτης* (βλ.λ.).

Σουρεγέθης (ὁ) *[Μυθολ.].* Ὄνομα θρακικῆς θεότητος, γνωστῆς ἐξ ἐπιγραφῆς τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, εὑρεθείσης ἐν Θρᾴκῃ. Α. Θ. Σ.

Σουρεγιᾶ *πασᾶς.* Τοῦρκος πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1826. Εἰσελθὼν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, διετέλεσεν εἰς διαφόρους διπλωμματικὰς καὶ διοικητικὰς θέσεις, μεταξὺ δὲ ἄλλων βαλῆς Σμύρνης (1866) καὶ Ἱεροσολύμων. Ν. Μ.

— **Σουρεγιὰ** *Χανούμ.* Πρῴην βασίλισσα τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ θυγάτηρ τοῦ σαρδάρη Μαχμοὺτ Μπὲγκ Χὰν Ταρζί, ἄλλοτε ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Γεννηθεῖσα ἐν Δαμασκῷ τῷ 1897, ἐνυμφεύθη τῷ 1914 ἐν Καβούλῃ τὸν βασιλέα τοῦ Ἀφγανιστὰν *Ἀμὰν Οὐλλὰχ Χάν.* Γυνὴ προοδευτικῶν ἀντιλήψεων, ἐνεθάρρυνε τὸν σύζυγόν της εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ἐν Ἀφγανιστὰν πολλῶν μεταρρυθμίσεων ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῆς χώρας, πρωτοστατήσασα μεταξὺ ἄλλων καὶ εἰς τὴν κατάργησιν τῆς καλύπτρας καὶ περιβληθεῖσα εὐρωπαϊκὴν ἀμφίεσιν. Συνώδευε τὸν σύζυγόν της εἰς τὴν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην περιοδείαν του τῷ 1929, ὁπότε ἐξερράγη ἐν Ἀφγανιστὰν ἡ ἐπανάστασις τῶν ἐκ τῶν μεταρρυθμίσεων δυσηρεστημένων Ἀφγανῶν, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν ἐκθρόνισιν τῶν προοδευτικῶν βασιλέων. Ἀπὸ τοῦ 1929 διαμένει ἐν Ρώμῃ.

Σουρεγιὰ Χανούμ.

«Σουρεγιά». Ξύλινον τουρκικὸν πολεμικόν, ὅπερ ἐστάθμευεν ἐν τῷ ναυστάθμῳ τῆς Σούδας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1896—1897 καὶ ὅπερ ἐμπαικτικῶς ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν «ὁ ξεκατινιάρης». Παρὰ τοῦτο ἔβαλε σφοδρῶς κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀνεπιτυχῶς, διαρκοῦντος τοῦ ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς στόλου βομβαρδισμοῦ. Σ. Ε. Λ.

Σούρεζα, ἢ *Σούριζα [Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς μεταλλωρύχων ἐν τῷ δήμῳ Λαυρεωτικῆς τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 91. Π. Ν. Π.

σουρήνας (ὁ) (λατιν. surena) *['Αρχ.].* Παρὰ Πέρσαις καὶ Πάρθοις ὁ ἀνώτατος μετὰ τὸν βασιλέα ἀξιωματοῦχος τῆς πολιτείας. Π. Ν. Π.

Σουρῆς, *Γεώργιος.* Ἕλλην σατιρικὸς ποιητής. Ἐγεννήθη ἐν Ἑρμουπόλει τῆς Σύρου, τῷ 1853, ἐξ οἰκογενείας καταγομένης ἐκ Κυθήρων καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς του ἡλικίας μονίμως ἐγκατεστάθη καὶ ἔζησεν. Ἀποφοιτήσας τοῦ γυμνασίου τῆς πατρίδος του καὶ στερούμενος τῶν μέσων διὰ νὰ συνεχίσῃ εὐρυτέρας σπουδάς, ἀνεχώρησε πρὸς εὕρεσιν τύχης εἰς Ρωσίαν, ὅπου προσελήφθη ὡς ὑπάλληλος εἰς ἐμπορικὸν κατάστημα ἐν Ταϊγανίῳ. Τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὴν ζωήν του ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετά τινος πικρίας παρῴδησεν ἀργότερον εἰς τὴν ἐκτενῆ σατιρικήν του σύνθεσιν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐγὼ εἰς Ρωσίαν» Ἀλλ' ὁ ποιητὴς δὲν εἶχε καμμίαν κλίσιν πρὸς τὸν κερδῷον Ἑρμῆν·

Ηὗρα στίχους νὰ μετρῶ καὶ ὄχι σιτηρὰ
καὶ τότε τὸ ἐμπόριον παρέδωσα εἰς λήθην
καὶ πρὸς τὰς Μούσας ἔστρεψα τὸν ἔρωτά μου ὅλον

καὶ κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου, ποριζόμενος τὰ μέσα συντηρήσεως ἐκ τῆς ἐργασίας του ὡς γραφέως συμβολαιογραφείου. Καὶ ἐπεράτωσε μὲν τὰς σπουδάς του, ἀλλὰ προσελθὼν εἰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις ἀπέτυχεν, ἀπορριφθεὶς εἰς τὰ λατινικὰ καὶ τὴν μετρικὴν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Σεμιτέλου. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐσατίρισε δεινῶς καὶ ἐπανειλημμένως ἀργότερον:

Μετὰ μεγάλης μου χαρᾶς τοῖς φίλοις ἀναγγέλλω
πῶς ἐξητάσθην τῶν θυρῶν ἑρμητικῶς κλεισμένων
στὸν Πολυγένη, Φιντικλῆ καὶ στὸ σπανὸ Σεμτέλο
καὶ ἀπερρίφθην μυστικὰ μετὰ πολλῶν ἐπαίνων.
Δι' ὃ καὶ πάλιν, Ἕλληνες, ἀρχίζομεν τὰ πρῶτα,
πάλι Ρωμηὸς καὶ ξάπλωμα, πάλι ζωὴ καὶ κόττα.

Ἔκτοτε ἐπεδόθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν ποίησιν. Ἐνεθαρρύνθη δὲ εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἐμμ. Ροΐδου, ὅστις διέκρινε τὸ σατιρικὸν του τάλαντον καὶ τὸν προσέλαβε συνεργάτην εἰς τὸν «Ἀσμοδαῖον» κατὰ τὴν δευτέραν του περίοδον. Ἔκτοτε συνειργάσθη εἰς τὰ περιοδικά: «Μὴ χάνεσαι» τοῦ Βλ. Γαβριηλίδου, εἰς τὸν «Ραμπαγᾶν» τοῦ Τριανταφύλλου καὶ τὸν «Ἀριστοφάνην» τοῦ Πηγαδιώτου. Τῷ 1883 ἐξέδωκεν ἰδίαν ἑβδομαδιαίαν ἔμμετρον σατιρικὴν ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ρωμηός», δοθέντα ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Δροσίνη.

Ὁ «Ρωμηὸς» ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον τὴν 2 Ἀπριλίου 1883 καὶ ἐξηκολούθησεν ἀνελλιπῶς ἐκδιδόμενος μέχρι τῆς 17 Νοεμβρίου 1918. Ἡ σατιρικὴ αὐτὴ ἐφημερίς, ἔμμετρος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, περιεῖχε πολιτικήν, κοινωνικὴν καὶ παντοίαν ἄλλην εἰδησεογραφίαν μετὰ πνεύματος παρῳδουμένην καὶ σατιριζομένην. Τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῆς ἑβδομάδος, αἱ πράξεις καὶ ἡ ζωὴ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς, τὰ κοινωνικὰ παράδοξα καὶ περίεργα, οἱ διάφοροι τύποι, τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα τῆς ζωῆς τῶν Ἀθηνῶν ἀπετέλουν τὸν προσφιλῆ στόχον τῆς ἀνεξαντλήτου σατίρας τοῦ *Φασουλῆ.* Κατὰ προτίμησιν ἐσατιρίζετο ἡ πολιτικὴ εἰδησεογραφία τῆς ἑβδομάδος, ὑπό τινα δ' ἔποψιν τὸ σατιρικὸν φύλλον τοῦ Σουρῆ, τὸ ὁποῖον ἔσχε μεγάλην ἐπίδοσιν, ἀποτελέσαν τὸ προσφιλὲς ἀνάγνωσμα πολλῶν γενεῶν καθ' ὅλην τὴν μακροχρόνιον σταδιοδρομίαν του, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀκριβὴς χρονογραφία, ἀναπαριστῶσα τὴν σύγχρονον ζωὴν εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις της.

Ὁ τύπος τοῦ Φασουλῆ ἀνήκει ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν Σουρῆν καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἄκραν ἐπιτυχίαν τῆς σατίρας του. Εἶναι λαϊκὸς τύπος ἀναπαριστῶν καὶ ἐκφράζων, κατὰ θαυμασίαν τυπολογικὴν ἀφαίρεσιν, τὴν πνευματικήν, ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν νοοτροπίαν τοῦ Ἕλληνος εἰς τὴν κρισιμωτέραν περίοδον τῆς ἱστορίας του, μὲ τὴν βαρεῖαν κληρονομίαν τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν ἀνησυχίαν τοῦ μέλλοντος. Ἡ ἐπιπολαιότης του, ἡ ψυχικὴ του ἀστάθεια, ἡ ἀδιαφορία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του περὶ πάντων καὶ περὶ οὐδενός, ὁ ἐγωϊσμός, ἡ πολιτικομανία, ἡ ἀπαισιόδοξος καὶ μικρολόγος, πάντοτε δὲ ἀτομιστική, διάθεσίς του, εἶναι ἡ ψυχογραφία τοῦ Φασουλῆ, τοῦ μέσου Ρωμηοῦ, ἀναγλυφικῶς καὶ μετὰ πνεύματος ἀπεικονισθεῖσα εἰς τὰς ἐκδηλώσεις της ὑπὸ τοῦ Σουρῆ. Ὁ Φασουλῆς εἰσάγεται προσέτι φιλοσοφῶν καὶ διαλεγόμενος μετὰ τοῦ Μεφιστοφελῆ. Εἶναι ὁ ἄκρως ἀτομιστής.

καὶ στῶν ἐφημερίδων τὰ νέα βυθισμένος
κανένα δὲν κυττάζω, κανένα δὲν ψηφῶ.

Παραλλήλως μὲ τὴν τακτικὴν ἔμμετρον σατιρικὴν παραγωγήν του διὰ τὴν ἑβδομαδιαίαν ἔκδοσιν τοῦ Ρωμηοῦ, ὁ Σουρῆς συνέθετε καὶ ἐκτενεστέρας σατιρικὰς συνθέσεις, κωμικὰ παίγνια ἢ κωμῳδίας, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὴν κατάστασιν ἐν γένει τῆς συγχρόνου ζωῆς. Εἰς τὸ «Ἀνατολικὸν ζήτημα», σατιρικὴν τριλογίαν, παρῳδοῦνται αἱ ἐνέργειαι καὶ οἱ λόγοι τῆς εἰς τὸ Βερολίνιον συνέδριον (1878) ὑπὸ τὸν Θ. Δηλιγιάννην σταλείσης ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας, ἡ ἐπακολουθήσασα ἐκστρατεία τῆς Θεσσαλίας, εἰς ἣν συμμετέσχε καὶ ὁ ποιητής,

Γεώργιος Σουρῆς.
[Προσωπογραφία Γ. Ροΐλοῦ.]

Διότι θὰ γνωρίζετε, καθὼς δὲν ἀμφιβάλλω
πῶς ἐχρημάτισα κι' ἐγὼ φαντάρος μιὰ φορὰ
καὶ συλλογὴν ἐξέδωκα, εἰς τὴν ὁποίαν ψάλλω
ὅσους πολέμους ἔκαμα μὲ ἄσφαιρα πυρά,

καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα κατάστασις. Ἡ σατιρικὴ σύνθεσίς του «Κυανῆ βίβλος» παρῳδεῖ τὴν ἐν ταῖς «Νέαις Ἰδέαις» δημοσιευθεῖσαν ἀλληλογραφίαν μεταξὺ Κουμουνδούρου καὶ Ξένου περὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος. Εἰς τὴν κωμικὴν σκηνὴν «Ἡ ἐπιδημία», παρασταθεῖσαν τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1881 εἰς τὸ θέατρον «Ὀλύμπια», σατιρίζεται ἡ ἐν Ἀθήναις κατάστασις κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ κοιλιακοῦ τύφου. Εἰς τὴν ἐκτενῆ σατιρικὴν σύνθεσιν «Δὸν Ζουάν» φέρει ἐκ Λονδίνου εἰς Ἀθήνας τὸν ὁμώνυμον ἥρωα τοῦ Μπάϋρον, τὸν ἐρωτόληπτον καὶ περιπετειώδη, καὶ κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του σατιρίζει τὰ ἤθη καὶ τὴν γενικὴν κατάστασιν τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὴν μονόπρακτον κωμῳδίαν ὁ «Ἀναπαραδιάδης» (1884) σατιρίζεται ἡ βαρεῖα φορολογία καὶ ὁ τρόπος τῆς εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων, εἰς τὴν «Περιφέρειαν» (1886) τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, εἰς δὲ τὴν μονόπρακτον κωμῳδίαν «Δὲν ἔχει τὰ προσόντα» ἡ ρουσφετολογία καὶ ἡ κατάπτωσις τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν. Τὰ μικρότερα σατιρικὰ ποιήματά του ἀσχολοῦνται μὲ ποικίλα θέματα, κοινωνικῆς, πολιτικῆς, δημοσιονομικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς φύσεως. Ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ τινα λυρικὰ καὶ ἐλεγείας ἐπὶ τῷ θανάτῳ σημαινόντων προσώπων, τῆς βασιλόπαιδος Ἀλεξάνδρας,

Digitized by Google

τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, «Εἰς τοὺς φιλέλληνας» κ. ἄ.

Ὁ Σουρῆς ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Ρωμηοῦ», ἐπεβλήθη, ἠγαπήθη δὲ καὶ ἐθαυμάσθη ὅσον οὐδεὶς ἄλλος τῶν συγχρόνων του ποιητῶν. Ἦτο γνωστὸς εἰς εὐρύτατον κοινὸν καὶ ἐθεωρήθη ὡς ἐθνικὸς ποιητής, προταθεὶς καὶ διὰ τὸ βραβεῖον Νόμπελ. Περιεκυκλοῦτο ὑπὸ πλήθους φίλων καὶ θαυμαστῶν, οἱ ὁποῖοι τὸν ὑπεστήριζον καὶ οἰκονομικῶς καὶ τῷ ἐδώρησαν ἐν Φαλήρῳ οἰκίαν, ὅπου διέμενεν ὁ ποιητὴς καὶ ἐδέχετο εἰς τὸ περίφημον φιλολογικὸν σαλόνι του τοὺς λογοτέχνας καὶ ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων τῆς ἐποχῆς του. Ἑωρτάσθησαν πανηγυρικῶς ἡ δεκαετηρὶς καὶ ἡ εἰκοσαετηρὶς τοῦ «Ρωμηοῦ» καὶ ἐγράφησαν ἐπαινετικώταται κριτικαὶ ὑπὸ πολλῶν Ἑλλήνων λογίων καὶ ξένων. Μετὰ δὲ τὴν σύστασιν τοῦ λογοτεχνικοῦ βραβείου, ὁ Σουρῆς ἐτιμήθη διὰ τούτου πρῶτος. Ἡ φήμη του διεδόθη καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, πολλὰ δὲ τῶν ποιημάτων του μετεφράσθησαν εἰς πολλὰς ξένας γλώσσας. Ἀπέθανε τὴν 26 Αὐγούστου 1919, κηδευθεὶς δημοσίᾳ δαπάνῃ μὲ τιμὰς στρατηγοῦ, ἡ δὲ κυβέρνησις ἐπὶ τῷ θανάτῳ του ἀπένειμεν εἰς τὸν νεκρὸν τὸν Ταξιάρχην τοῦ Σωτῆρος.

Ὁ Σουρῆς ἐκληρονόμησε πολλὰ ἐκ τῆς προψυχαρικῆς ποιήσεως, τὴν γλῶσσαν, τὸ ὕφος, τὴν τεχνικήν. Εἰς οὐδὲν ὅμως γλωσσικὸν δόγμα προσεχώρησε καὶ ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἀρχῆς ἐδεσμεύθη. Ἀπέμεινε καθ' ὅλην τὴν μακρὰν σταδιοδρομίαν του ρευστὸς καὶ ἐλεύθερος, καὶ διαρκῶς προσήρμοζε τὴν τέχνην του πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ εἴδους τὸ ὁποῖον ἐκαλλιέργει καὶ πρὸς τὴν νοοτροπίαν καὶ τὰς προτιμήσεις τοῦ μεγάλου κοινοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπετείνετο. Διὰ τοῦτο διεμόρφωσεν ἰδίαν μορφὴν γλώσσης, ἐν ᾗ συμφύρονται ἐλευθέρως ἀνομοιογενῆ καὶ ἀσυμβίβαστα γλωσσικὰ στοιχεῖα, τῆς ἀρχαίας, τῆς αὐστηρᾶς καὶ ἀνειμένης καθαρευούσης καὶ τῆς γραφομένης καὶ ὁμιλουμένης δημοτικῆς. Εἶναι συγχρόνως ὁ λαϊκώτερος καὶ ὁ παραγωγικώτερος τῶν νεοελλήνων ποιητῶν. Πλουσία ἡ ἔμμετρος παραγωγή του, ἀνερχομένη εἰς μυριάδας στίχων, ὥστε

ἂν ἠμποροῦσα δίλεπτα μονάχα νὰ τοὺς κάνω
θἆχα κι' ἀμπέλια στὴ Βλαχιά, σπίτια στὸ Βουκουρέστι,

διακρίνεται διὰ τὴν εὐχέρειαν καὶ πολυμέρειαν τῆς ἐκφράσεως καὶ τῶν θεμάτων, διὰ τὴν πολύμορφον καὶ ἄψογον στιχουργικὴν καὶ τὴν καταπληκτικὴν ὁμοιοκαταληξίαν. Ἡ σάτιρά του περιορίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἐλαφρὰν εὐθυμολογίαν, εἰς τὴν ἠπίαν χαριτολογίαν καὶ τὴν ἄκακον παρῳδίαν προσώπων καὶ πραγμάτων, πολλάκις δὲ κινδυνεύει νὰ περιπέσῃ εἰς ἄνοστον περιττολογίαν καὶ ξηρὰν πεζογραφίαν ἔμμετρον. Τὸ ἀποτέλεσμά της δὲν ἐξικνεῖται πέραν τοῦ γέλωτος. Θωπεύει ἐπιχαρίτως, εὐθυμολογεῖ καὶ σκώπτει μετὰ πνεύματος καὶ πολλάκις γελοιοποιεῖ, ἀλλ' οὐδέποτε ἐξικνεῖται εἰς τὸν σαρκασμὸν καὶ τὴν βαθεῖαν σάτιραν ἐξ ἐσωτερικῶν ἀντιδράσεων ἢ βαθυτέρας ἀντιλήψεως. Ἵσταται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ οὐδέποτε λαμβάνει θέσιν. Ἐκ τούτων θὰ ἠδύνατο νὰ δικαιολογηθῇ ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Δημητρίου Βερναρδάκη: «ἡ βασιλεία τοῦ Γεωργίου οὐδὲν ἄλλο κατώρθωσε ἢ τὴν φωτογραφίαν τοῦ Σουρῆ». Διὰ τοῦτο ἔτερψεν ἀλλὰ δὲν ὠφέλησε τὴν ἐποχήν του. Τὰ ἐκδοθέντα ἔργα τοῦ Σουρῆ εἶναι: «Συλλογὴ λυρικῶν ποιημάτων» (Ἀθῆναι 1873), «Λόγοι φιλιππικοὶ Θεοδώρου Δεληγιάννη ἀπαγγελθέντες ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ συνεδρίου, ἐμμέτρως δὲ διασκευασθέντες» (1878), «Τὰ ἀποκρηάτικα» (1880), «Ἄλλ' ἀντ' ἄλλων», κωμῳδία (1880), «Ἐπίστρατα» ποιήματα (1881), «Ποιήματα» (1892, εἰς 6 τόμ.), «Ἅπαντα» (τόμ. Α'— Β', 1909).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πανηγυρικὸν φύλλον «Ἑστίας» (ἐφημ. Ἀθηνῶν) μὲ κρίσεις πλείστων λογίων, 5 Ἀπριλίου 1894, ἐπὶ τῇ δεκαετηρίδι τοῦ Ρωμηοῦ (ἔνθα καὶ σκίτσα Μ. Ἀθανασιάδη).— *Σουρῆ*, Συνέντευξις (ἐφημ. «Ἀθῆναι» 24 καὶ 25 Ἰανουαρίου 1905) καὶ «Σύντομος Αὐτοβιογραφία» Ἅπαντα, τόμ. Β, σ. 180.— *Γρηγορίου Ξενοπούλου*, ὁ Σουρῆς «Πρόοδος» (Κωνσταντινουπόλεως), 18 Οκτωβρίου 1904.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ ἄλλος Σουρῆς («Νουμᾶς», τόμ. Γ' 1905, ἀρ. 133, σ. 2—10).— *Ἰ. Ψυχάρη*, Ὁ Σουρῆς («Νουμᾶς», τόμ. Γ', 1905, ἀρ. 130, σ. 1—6. Ρόδα καὶ Μῆλα, τόμ. Ε', μέρ. Α', Ἀθῆνα 1908, σ. 245 κ. ἑξ. καὶ σ. 104).— *Γ(εωργ.) Σ(τρατήγη)*, ἐν «Παναθηναίοις», τόμ. ΙΓ', (1907), σ. 140—144 (ἔνθα καὶ εἰκ.). — *Δ. Βερναρδάκη*, Ἐπιστολὴ πρὸς Λ. Ι. Λιμπρίκην («Ἀθῆναι» 30 Αὐγούστου 1919).— *Ἐμμ. Ροΐδη*, «Ἔργα», τόμ. Ζ' (ἐπίμετρον).— *Τοῦ αὐτοῦ*, ἐν «Νουμᾷ», τόμ. ΙΣΤ', (1919), σ. 596.— *Τοῦ αὐτοῦ*, ἐν «Ἑστίᾳ», 3 Σεπτεμβρίου 1919. — *Δ. Π. Ταγκοπούλου*, Σουρῆς («Νουμᾶς» ΙΣΤ', 1919, σ 578 καὶ 581, τόμ. Γ', (1905), ἀρ. 133, σ. 10 σημ.).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Φιλολογικὰ πορτραῖτα 1886—1922 (Ἀθῆναι, 1922, σ. 79 κ.ἑξ.). — *Π. Νιρβάνα*, (ἐν «Ἑστίᾳ», 27 καὶ 30 Αὐγούστου 1919). — *Μ. Αὐγερινοῦ*, (ἐν «Ἐλευθέρῳ τύπῳ», 27 Αὐγούστου 1919).— *Πολυντώρ*, Τὸ σαλόνι τοῦ Σουρῆ («Ἐμπρός», 28 Αὐγούστου 1919).— Ἀναμνηστικὸν φύλλον τῆς «Ἑστίας» (ἐφημ. Ἀθηνῶν) μὲ γνώμας πλείστων λογίων, 3 Σεπτεμβρίου 1919 (ἔνθα καὶ σκίτσον Γ. Ροΐλοῦ).— «Νέα Ἑλλὰς» ἡμε ολόγιον Γ. Δροσίνη, 1894 σ. 144.— *Ἰ. Ν. Γρυπάρη*, Ἐγκώμιον Σουρῆ, «Ἡμερ. Μεγάλης Ἑλλάδος», τόμ. Α', 1922, σ. 325, κ ἑξ. Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΤΑΣ

—**Σουρῆς, *Κρίτων*.** Σύγχρονος Ἕλλην ποιητής, υἱὸς τοῦ Γεωργίου Σουρῆ, ἐκδοὺς τῷ 1927 συλλογὴν πο ημάτων ὑπὸ τίτλον «Ποιήματα», λυρικὰ καὶ φυσιολατρικά. Γ. Μ. Β.

Σοῦρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σελλιῶν τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 125.

Σουριάνο (Suriano ἢ Soriano), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ (1549—1620). Καταλέγεται εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν συνθετῶν τῆς σχολῆς τῆς Ρώμης, τὰ δὲ ἔργα αὐτοῦ, τὸ πλεῖστον ἐκκλησιαστικά, εἶναι τὰ ἑξῆς: ὀκτάφωνα μοτέττα, ἓν βιβλίον λειτουργιῶν, «Canzoni e oblighi di cx sorti sopra l'Ave Maria Stella à 3—8 voci», 2 βιβλία ψαλμῶν καὶ μοτέττων, «Magnificat», 1 βιβλίον τετραφώνων καὶ 2 βιβλία πενταφώνων μαδριγαλίων, τρίφωνοι βιλλανέλλαι κ.λ.π. Γ. Σ.

Σουριανός, *Αὐγουστῖνος*. Ἑνετὸς δοὺξ τῆς Κρήτης ἀπὸ τοῦ 1544 μέχρι τοῦ 1546. Διῴκησεν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐν Χάνδακι ἀποβιώσαντος δουκὸς Μάρκου Ἀντωνίου Κονταρίνη. ΕΡ.Μ.

Σουριᾶς, *Κάστρο τῆς* — *[Γεωγρ.]*· βλ. *Συριᾶς*, Κάστρο τῆς —.

Σούριγα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαυρουσίων, παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Οὐσσάδιον (νῦν Ras Sim ἢ Ossim ἢ Tergriwlt). Σήμερον καλεῖται Koubia. Α. Θ. Σ.

σουρίζω· ἰδιωματ., ἀντὶ *συρίζω*, σφυρίζω.

Σούρικον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Δαρδανίας, τὸ ὁποῖον ἀνεκαίνισεν ὁ Ἰουστινιανός. Α. Θ. Σ.

Σουρικώφ, *Ἰβὰν Ζαχάροβιτς*. Ρῶσος ποιητὴς (1840—1880). Υἱὸς χωρικοῦ, διῆλθε περιπετειώδη βίον περιερχόμενος διαφόρους πόλεις τῆς Ρωσίας ὡς πλανόδιος πωλητής. Ἐδιδάχθη τὰ γράμματα εἰς λαϊκὰς σχολὰς καὶ ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας συνέθετε, κατὰ μίμησιν τοῦ Κολτώφ, ᾄσματα φέροντα ὅλως δημοτικὸν χαρακτῆρα. Τὰ ποιήματά του ἐπροξένησαν μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ τονισθέντα ἐψάλλοντο εἰς ὅλην τὴν Ρωσίαν. Καταβεβλημένος ἐκ τῶν στερήσεων ἀπέθανεν ἐκ φυματιάσεως. Εἰς κῆπόν τινα τῆς Μόσχας ἠγέρθη ἡ προτομή του ὑπὸ τῶν «Φίλων τοῦ δημοτικοῦ ᾄσματος». Θ. Β.

Σούριναμ (Surinam) *[Γεωγρ.]*. Ὁ μέγιστος ποταμὸς τῆς ὀλλανδικῆς ἀποικίας *Γουυάνας*, καὶ ταύτης ἐπίσης καλουμένης *Σούριναμ*, ρέων σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὴν παραλίαν, πλωτὸς δὲ εἰς μεγάλα πλοῖα. Ἐκβάλλει εἰς τὸν ὠκεανόν, παρὰ τὸ Παραμαρίμπο. Θ. Κ.

Σουρῖνος. Σύρος πατριάρχης τοῦ Η' αἰῶνος. Ἐπίσκοπος ὢν Νισίβεως, προήχθη εἰς πατριάρχην τῷ 754 ὑπὸ τοῦ ἐμίρου τῆς Σελευκείας Ἀλ-Μαδαΐν. Ἐξεγερθέντες ὅμως οἱ ἐπίσκοποι ἀπῄτησαν παρὰ τοῦ καλίφου Ἀβδουλλὰχ τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ. Ὁ καλίφης συμφωνήσας μετὰ τῶν ἐπισκόπων ἀπέστειλεν ὡς ἁπλοῦν ἐπίσκοπον τὸν Σουρῖνον εἰς Βασσόραν, ἀλλὰ καὶ οἱ Βασσορῖται ἐξεδίωξαν αὐτὸν καὶ οὕτως ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καταδιωκόμενος ἀπέθανεν ἐν φυλακῇ. Ε. Γ. Π.

Σούριον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κολχίδος, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Φάσιδος (νῦν Ριόνε), περὶ τὰ 25 μίλια ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του, μεταξὺ Σαράκης καὶ Ζαδρίδος. Ἡ ταυτότης αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

— **Σούριον** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, οὕτω μετονομασθὲν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε εἶχε (1920) 355 κατ. καὶ ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Τουρκιστὶ *Χατζησουγγούρ*.

Σούρλοβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, νῦν μετονομασθὲν *Ἀμάραντα*. Κάτ. (1928) 621. Κεῖται ἐγγὺς τῶν ἑλληνοσερβικῶν συνόρων, παρὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς λίμνης τῆς Δοϊράνης, καὶ εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 1.565), περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Χαράλαμπος* (Δημοῦτσα), *Καλλιρρόη* (Καρατζαλῆ), *Μυριόφυτον* (Πόποβο) καὶ *Ροδώνας* (Ρόμποβο). Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ σύλλογον ἐθνικῆς φυσικῆς ἀγωγῆς. Π. Ν. Π.

σουρλουλοῦ (ἡ)· δημ., ἡ ἀρεσκομένη νὰ περιφέρεται ἐκτὸς τῆς οἰκίας της, ἡ οἱονεὶ σύρουσα μὲ τὴν φούσταν της τὸν κονιορτὸν τῶν ὁδῶν, ἡ τριγυρίστρα· || ἡ μὴ ἀψόγου διαγωγῆς γυνή.

Σοῦρμα, ἢ *Μπαρὰκ* (Surma, Barak) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Ἀσσὰμ ἐν Ἰνδίαις, μήκους 820 χλμ. Πηγάζει ἐκ τῶν ὀροσειρῶν Μπαράϊγ, διχάζεται εἰς δύο βραχίονας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ νότιος, ὀνομαζόμενος *Κουσιάρα*, διχάζεται ἐπίσης εἰς δύο βραχίονας, τὸν *Μπιμπιάνα* ἢ *Καλνὶ* καὶ τὸν *Μ α ,άκ*, οἱ ὁποῖοι συναντῶσι τὸν βόρειον βραχίονα. Χύνεται εἰς τὸν Γάγγην. Γ. Ι. Β.

Σούρμαινα *[Γεωγρ.]*. Κοινότης τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλουμένη *Γκιρμπᾶς*. Κάτ. (1928) 627. Ἀποτελεῖται ἐκ τῶν χωρίων ***Ἄνω Σούρμαινα*** (κάτ. 308), ἕδρας τῆς κοινότητος, καὶ *Κάτω Σούρμαινα* (κάτ. 319). Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

— **Σούρμαινα** *[Γεωγρ.]*. Περιφέρεια παραλιακὴ τοῦ Πόντου, ἀνατολικῶς τῆς Τραπεζοῦντος. Ἡ ὀνομασία προέρχεται ἐκ τοῦ μεσαιωνικοῦ *Σουσούρμαινα* (βλ. λ. *Σουσάρμια*). Ἡ περιφέρεια ἀποτελεῖ ὑποδιοίκησιν τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, περιλαμβάνουσαν ἀρκετὰ χωρία, ὧν ὁ πληθυσμὸς πρὸ τοῦ 1914 ἀνήρχετο εἰς 70.000 κατοίκων περίπου, ἐξ ὧν 15 000 Ἕλληνες κατοικοῦντες εἰς τὰ χωρία Χαλανική, Χουμουρκιάντων, Κελόνισσα, Τσίτα, Ἀσοῦ, Τζικολῆ, Καρακαντζῆ καὶ Μουρκιάντων, οἱ δὲ λοιποὶ Μουσουλμᾶνοι. Οἱ Ἕλληνες μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα μετὰ τὸ 1923. Ἐξάγονται δὲ ἐκ τοῦ λιμένος λεπτοκάρυα, φασόλια, ψαρέλαιον, δέρματα αἰγῶν καὶ προβάτων καὶ ἄλλα τινὰ προϊόντα. Α. Α. Π.

— **Σούρμαινα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πολίχνη τῆς Ν. ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου μεταξὺ *Ριζὲ* καὶ Τραπεζοῦντος (πλάτ. 40° 57' Β., μῆκ. 41° 08' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2236: Cape Yasùn to Fort Anakria). Εἶχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ διαδοχικῶς τὰς ὀνομασίας *Ψωρῶν λιμήν*, *Ὕσσος λιμήν*, *Σουσάρμια* καὶ Σουσούρμαινα, παρὰ Λατίνοις δὲ *Ysiporto* (Not. imper.), ***Ysulime*** (Γεωγρ. Ραβέν.) καὶ *Hyssilime* (Tab. Peutinger.). Σ. Ε. Λ.

Σούρμαν (Schurmann), ***Ἄννα - Μαρία βὰν***—. Ὀλλανδὶς φιλόλογος καὶ καλλιτέχνις (1607—1678). Ἐσπούδασε τὰς κλασσικὰς καὶ ἀνατολικὰς γλώσσας, τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν θεολογίαν, ἐπιδοθεῖσα συνάμα εἰς τὴν μουσικήν, τὴν ποίησιν, τὴν ζωγραφικὴν καὶ γλυπτικὴν καὶ ἐπικληθεῖσα *Σαπφώ*. Τῷ 1661, σχετισθεῖσα μετὰ τοῦ Λαμπαντί, ἀπέκλινε πρὸς τὸν μυστικισμὸν καὶ ἀφιερώθη εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς χειραφετήσεως τῆς γυναικὸς καὶ τῆς διαδόσεως τῶν ἀσκητικῶν δογμάτων τῶν εὐσεβιστῶν (piétistes). Ἔγραψε: «De ingenii muliebris» (1641), «Opuscula hebraea, graeca, latina» (1648) καὶ «Εὐκληρία» (1673). Τὰ ζωγραφικά της ἔργα σῴζονται ἐν Φραγκφούρτῃ. Π.Ν.Π.

σουρμελῆς (ὁ)· ὁ ἔχων ὡραίους (βαμμένους) ὀφθαλμούς· θηλ. *σουρμελίδισσα*.

Σουρμελῆς. Οἰκογένεια καταγομένη ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν τῆς Θρᾴκης καὶ μεταναστεύσασα εἰς Αἶνον, Μάδυτον, Μύκονον, Κρήτην, Κωνσταντινούπολιν καὶ Ἀθήνας. Μέλη ταύτης διεκρίθησαν οἱ: —1) ***Γεώργιος***, ἀγωνιστὴς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. —2) ***Διονύσιος***. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις φθίνοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἀπέθανε μετὰ τὸ 1855. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἴσως. Τῷ 1823 ἐχρησιμοποιήθη ὡς γραμματεὺς τῆς δημογεροντίας. Ἐξέδωκεν: «Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν» (Αἴγινα 1834, ἔκδ. β' Ἀθ. 1853) μετὰ προσθηκῶν καὶ διορθώσεων (τὸ ἔργον ἐπεκρίθη ὑπὸ τοῦ Κάρπου Παπαδοπούλου τῷ 1837), «Κατάστασις συνοπτικὴ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν» (Ἀθ. 1842, ἔκδ. β' 1846) καὶ «Ἀττικὰ ἢ περὶ δήμων Ἀττικῆς» (Ἀθ. 1854, ἔκδ. β' 1862). —3) ***Νικόλαος***, γεννηθεὶς ἐν Μυκόνῳ τῷ 1833 καὶ τὴν ναυτικὴν σπουδάσας ὑπὸ τὸν Ἰορδάνην Μαυρομμάτην προσελήφθη ὡς πλοίαρχος κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν (1866—1869) τοῦ τροχοφόρου ἀτμοπλοίου «Ἕνωσις» (βλ. λ.). Διὰ τοῦ μικροῦ ἐκείνου ἀτμοπλοίου διέσπασεν εἰκοσιπεντάκις τὴν ζώνην τῶν ἀποκλειόντων τὴν Κρήτην τουρκικῶν πολεμικῶν πλοίων (τῶν διατελούντων ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἄγγλου Χόβαρτ πασᾶ), καὶ ἀπεβίβασεν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην νῆσον χιλιάδας ἐθελοντῶν καὶ ἀπειρίαν τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων, νικηφόρως δὲ ἐναυμάχησε πρὸς τὸν τουρκικὸν στόλον. Κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 ἐξετέλεσεν ἄλλους δέκα ἑπτὰ πλόας κυβερνῶν τὸ μικρὸν καταδρομικὸν «Πανελλήνιον» (βλ. λ.). Ἀπέθανε τῷ 1898, συνταξιοῦχος, ἐν Μυκόνῳ. Τ. Ε. Ε.—Ν. ΚΛΣ

σουρμὲς (τουρκ. *σουρμὲ*=τὸ ἀλειφόμενον)· τὸ περὶ τὰ βλέφαρα ἐπαλειφόμενον ἢ ἐπιτριβόμενον μαῦρον ψιμύθιον, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦν καὶ ἄνδρες μεταξὺ τῶν Ἀράβων καὶ ἄλλων λαῶν.

Σουρμέϋ, *ἐγχείρησις τοῦ*—. Ἐγχείρησις ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ἰατροῦ Surmay κατὰ τὸ 1878, καλουμένη καὶ *νηστιοαναστομωσία* (jejunostomie). Συνίσταται δ' αὕτη εἰς τὴν δημιουργίαν στομίου ἐπὶ τοῦ ἐντέρου τῆς νήστεως. Ἡ ἐγχείρησις αὕτη ἐνεργεῖται ἐν περιπτώσει ὁλοσχεροῦς ἢ ὀλικῆς συσπάσεως τοῦ στομάχου, ὁπότε ἡ γαστροεντεροαναστομωσία εἶναι ἀνεφάρμοστος. Μ. Ν. Κ.

Σουρνία (ἡ) (Surnia) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γλαυκιδῶν*, περιλαμβάνον γλαῦκας ἀπαντώσας εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σουρνία ἡ διάστικτος* (Surnia maculata), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 45 περίπου ἑκστμ. καὶ ἔχει κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας καὶ αἰχμηρὰς κατὰ τὸ ἄκρον των, οὐρὰν μακράν, πόδας βραχεῖς, χονδροὺς καὶ πτερωτοὺς

Digitized by Google

καὶ χρῶμα φαιοκαστανὸν **μὲ μελανὰ καὶ λευκὰ** στίγματα καὶ γραμμώσεις ἐναλλάξ. Δ. Ν. Π.

σουρντίζω· δημοτ., βλέπω, διακρίνω: «ἐγήρασα καὶ δὲ σουρντίζω», «δὲ σουρντίζω νὰ περάσω τὴ βελόνα»· || διαρκῶ, συνεχίζομαι: «ἡ κακοκαιρία σουρντίζει» (λ. τουρκ. surmak).

σουρντίνα (ἡ) (γαλλ. sourdine) *[Μουσ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *πνιγέως* (βλ. λ.).

σούρντισμα (τό)· δημοτ., διάρκεια· || εὐκοιλιότης, διάρροια: «ἀδυνάτισε ἀπὸ τὸ σούρντισμα».

σουρντιστικός,—*ή*,—*ό*· δημοτ., ὁ σχετικὸς μὲ τὸ σούρντισμα, μὲ τὴν εὐκοιλιότητα: «σουρντιστικὰ χάπια» τὰ προκαλοῦντα εὐκοιλιότητα.

Σούρντουκ (Szurduk) *[Γεωγρ.]*. Διάβασις ἐπὶ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων, νοτιοανατολικῶς τοῦ Πετροσάνυ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὁ ρουμανικὸς στρατὸς εἰσέβαλε, τὸν Σεπτέμβριον 1916, διὰ τῆς διόδου ταύτης, εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν, ἀπωθηθεὶς ὅμως μετά τινας ἡμέρας ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐπανῆλθε τὴν 25 Σεπτεμβρίου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν μάχην 10—14 Νοεμβρίου 1916 ἡττήθη καὶ ἐξεβλήθη ὁριστικῶς. Θ. Κ.

σούρνω· ἰδιωματ., ἀντὶ *σύρω* (βλ. λ.).

Σουρόγανα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ἐν Βακτριανῇ, ταυτιζομένη μὲ τὴν σημερινὴν *Σουπουργάν*. Α. Θ. Σ.

Σουρόντιον (Surontium) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νωρικῆς, κειμένη, κατὰ τὸν Πευτιγγεριανὸν πίνακα, δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀνίσου (νῦν Emms). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Trieben ἐν Αὐστρίᾳ. Α. Θ. Σ.

Σούρουβα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον παρὰ τὸν Οὐαρδάνην ποταμόν. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σουρούγκα (Suruga) *[Γεωγρ.]*. Παραθαλάσσιος περιφέρεια τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῇ νήσῳ Χοντό. Ἔχει πληθυσμὸν 500.000 κατ. Ἐν τῇ περιφερείᾳ φύεται τὸ δένδρον μιτσουματά, ἐκ τοῦ φλοιοῦ τοῦ ὁποίου κατασκευάζεται ὁ ὡραῖος καὶ λευκὸς χάρτης Σουρούγκας. Γ. Ι. Β.

σουρουκλεμὲς (ὁ), ἢ ***σουρτουκλεμές***· δημοτ., ὁ ἔχων ἐμφάνισιν ἀλήτου, λεμές, σουρτούκης.

Σουρούνα *[Γεωγρ.]*. Βλαχικὴ ὀνομασία τῆς πόλεως *Θεσσαλονίκης* (βλ. λ.).

σούρουπα· ἐπίρρ., μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ πρὸ τῆς νυκτός, κατὰ τὸ λυκόφως: «ἦρθε —, ἔφυγε σούρουπα».

σούρουπο (τό)· ἡ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὥρα πρὸ τῆς νυκτός, τὸ λυκόφως.

Σουρουπ(π)ὰκ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παναρχαία πόλις τῆς Βαβυλωνίας, ἐν Σουμερίᾳ, πρὸς ΒΑ. τῆς Ἐρέχ, ἣν παρέρρεεν ὁ ἀρχαῖος ροῦς τοῦ Εὐφράτου. Εἰς τὰ ἐρείπιά της διεσώθησαν σπουδαιότατα γραπτὰ πινάκια ἀρχαιοτάτων χρόνων. Π. Ν. Π.

σουρούπωμα (τό)· τὸ λυκόφως, ἄλλως *σούρουπο* (βλ. λ.), συνήθως πληθ.: «κοιμᾶται τὰ σουρουπώματα».

—*[Λαογρ.]* Παρὰ τοῖς χωρικοῖς ἐπικρατεῖ ἡ πρόληψις νὰ μὴ ἐξάγουν οὐδὲν ἐκ τῶν ἐντὸς τῆς οἰκίας των πραγμάτων μετὰ τὸ σουρούπωμα, καὶ εἰδικῶς: τὴν κρησέραν ἵνα μὴ παραστῇ ἔλλειψις ἀλεύρου· τὴν ζύμην (προζύμη) διὰ τὸν αὐτὸν λόγον· τὴν γιαούρτην, ἵνα μὴ προσβληθῶσι τὰ ζῷά των ἐξ ἀγαλακτίας κλπ. Ἂν καταχρηστικῶς δοθῇ πρᾶγμά τι εἰς στενοὺς συγγενεῖς, καλύπτεται τὸ δοθὲν δι' ὑφάσματος, διὰ νὰ μὴ τὸ «ἰδῇ ἡ νύχτα». Α. Θ. Α.

σουρουπώνει· ἀπροσώπως, ἀρχίζει νὰ γίνεται σκότος, ἐπέρχεται τὸ λυκόφως: «ἅμα σουρουπώση θὰ φύγω».

Σουρούστι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος (βλ. *Κερασές*).

Σουροὺτζ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Συρίας, περιληφθεῖσα διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (1923) εἰς τὸν τουρκικὸν νομὸν Οὔρφα. Κάτ. (1927) 1.551. Ἡ Σουροὺτζ εἶναι αἱ ἀρχαῖαι *Βάτναι*. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν δύο κολοσσιαῖοι λέοντες λελαξευμένοι ἐντὸς βασαλτικοῦ βράχου. Ν. Μ.

Σουρουτζουλὲρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Δράμας (βλ. *Τεῖχος*).

σουρούτια (τά). Οὕτως ὠνόμαζον ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἠπείρου τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς αὐτονόμου ὁμοσπονδίας τῶν 44 χωρίων τῆς ἐπαρχίας ταύτης νομοθετούμενα, ἅτινα ἐπεῖχον θέσιν νόμου διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ Ζαγορίου. Διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως ὠνομάζοντο ἐνίοτε καὶ τὰ προνόμια τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν εἰς τὸ Ζαγόριον ὑπὸ τῶν σουλτάνων. Σουρούτια, πλὴν τοῦ Ζαγορίου, εἶχον καὶ ἄλλαι ἐπαρχίαι τῆς Ἠπείρου, ὡς ἡ τῆς Κονίτσης, ὡς καὶ αἱ κοινότητες Μετσόβου, Καλαριτῶν καὶ Συράκου. Χ. Ι. Σ.

Σούρπη *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Λεβαδείας τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 408. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Λεβαδείας ὡρίσθη προσωρινὸν στρατόπεδον (Ἰούνιος 1821) τοῦ Γκούρα καὶ Ἀνδρούτσου.

—2) Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Ἁλμυροῦ τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.895. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *Κλινοβός*, *Νιὲς* καὶ *Παλιούρι*. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ἀλευρομύλους, ἐλαιοτριβεῖα καὶ συνεταιρισμοὺς γεωργικὸν πιστωτικὸν καὶ ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Ἐγγὺς τῆς κωμοπόλεως κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως *Ἅλως*. Π. Ν. Π.

—**Σούρπης** ***ὅρμος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τοῦ Παγασιτικοῦ, σχηματίζων τὸν νότιον μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ἁλμυροῦ, χωριζόμενος ἀμφιδύμως ἀπὸ τοῦ λιμένος Νέας Μιτζέλλας. Σ. Ε. Λ.

σούρρα (ἡ) (surra). Νόσος ἀναγομένη εἰς τὴν τρυπανοσωμίασιν, εἰδικῶς ἀπαντῶσα εἰς τὰ βοειοειδῆ. Εἶναι ἐνδημικὴ τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἐπεκτείνεται εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους, τὴν Ἰάβαν καὶ τὴν νῆσον τοῦ Μαυρικίου, ἔνθα προκαλεῖ καταστροφὰς ἀναλόγους πρὸς τὰς ἀπαντώσας εἰς τὴν νόσον τοῦ τσέ-τσέ· ὁ παράγων τῆς μεταδόσεως τοῦ παρασίτου εἶναι ὡσαύτως μία γλωσσίνη (glossine). Μ. Ν. Κ.

Σούρρεντον, ἢ ***Σύρρεντον*** (Surrentum) *['Αρχ. Γεωγρ.]* Ἀρχαιοτάτη ἑλληνικὴ ἀποικία Κυμαίων ἐν Καμπανίᾳ τῆς Ἰταλίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παραλίας τοῦ Κυμαίου κόλπου (Νεαπόλεως), ΒΑ. τοῦ Ἀθηναίου ἀκρωτηρίου (Punta della Campanella). Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐγένετο ἰσοπολῖτις (municipium), ἤκμασε δὲ σημαντικῶς, διότι οἱ Ρωμαῖοι, ἕνεκα τοῦ τερπνοῦ κλίματός της, ἀνήγειραν ἐν αὐτῇ πολλὰς ἐπαύλεις ἀναψυχῆς. Ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς παρήγετο ὁ *συρρεντῖνος* καλούμενος οἶνος, ἐφάμιλλος πρὸς τὸν στατανὸν καὶ καληνὸν (*Στράβ*. Ε, 243). Ἐπίσης πεφημισμένα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν τὰ ἐξ ἀργίλλου ἀγγεῖά της. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Βεζουβίου τῷ 79 μ. Χ. ὑπέστη πολλὰς καταστροφάς, βραδύτερον δὲ ἐλεηλατήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ὀδοάκρου. Εἶναι ἡ σημερινὴ Σορρέντο (Sorrento) ἐν τῷ νομῷ Νεαπόλεως. Α. Θ. Σ.

Σούρτ, ἢ ***Σοὺρτρ*** (Surt ἢ Surtr=ὁ μαῦρος) *[Σκανδ. Μυθ.]*. Ὁ πύρινος γίγας, ἀρχηγὸς τῶν ὑποχθονίων σατανικῶν δυνάμεων, τῶν ἐχθρικῶν πρὸς τοὺς θεούς. Ἐκ τοῦ ξίφους του ἐκχύνεται τὸ πῦρ. Κατὰ τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου συγκρούεται μετὰ τῶν θεῶν, μεταδίδει διὰ τοῦ ξίφους του τὸ πῦρ καὶ κατακαίει τὸ σύμπαν. Θ. Κ.

Σοῦρτα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε, 12, 5). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

σουρταρόλα (ἡ)· ἰδιωμ., μαχαιριὰ ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *κατεβαστή*.

σουρτάρι (τό)· ἰδιωμ. μαχαίρι, κάμα μονόστομος.

σοῦρτα-φέρτα (τὸ) (δημ. οὐσιαστικοποιηθὲν ἐπίρρημα)· τὸ πηγαινοέρχεσθαι· || ἡ ἀτελεσφόρητος προσπάθεια, ἡ ἄσκοπος ἐνέργεια, ὁ μάταιος κόπος: «κρῖμα στὴ σοῦρτα-φέρτα», «ἄρχισε πάλι τὰ σοῦρτα-φέρτα».

σούρτης (ὁ)· δημοτ. ὁ προπορευόμενος τοῦ ποιμνίου κριός, ἄλλως *κεσέμι*· || ἀντὶ *σύρτης* (βλ. λ.).

σουρτούκης (τουρκ. *σουρτοὺκ*=ὁ συρόμενος)· ἀλήτης, πλανώμενος, θηλ. *σουρτοῦκα*.

σουρτοῦκο (τό)· δημοτ., εἶδος βραχέος ἀνδρικοῦ ἐπανωφορίου ἢ μακροῦ καὶ χονδροῦ σάκκου (γαλλ. surtout).

Σοὺρτς (Schurz), ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς ἐθνολόγος (1863—1903). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1893 διευθυντὴς τοῦ ἐν Βρέμῃ φυσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ μουσείου, καὶ ἔγραψε: «Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἐνδυμασίας» (1891), «Ἡ ἀφρικανικὴ βιοτεχνία» (1900), «Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς γεννήσεως τοῦ χρήματος» (1898), «Ἱστορία τοῦ ἀρχεγόνου πολιτισμοῦ» (1900), «Ἐπιτομὴ τῆς λαογραφίας» (1903) καὶ ἄλλα. Θ. Κ.

— **Σοὺρτς** (Schurz), ***Κάρολος***. Πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (1829—1906), γερμανικῆς καταγωγῆς. Ἀναμειχθεὶς τῷ 1849 εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Βάδης, κατεδιώχθη καὶ κατέφυγεν εἰς Ἑλβετίαν, ὁπόθεν, τῷ 1852, ἐπανῆλθε κρυφίως εἰς Βερολῖνον καὶ ἀπηλευθέρωσεν ἐκ τῶν εἰς Σπανδάου φυλακῶν τὸν συναγωνιστὴν καὶ φίλον του Κίνκελ. Τῷ 1852 μετενάστευσεν εἰς Ἀμερικήν, ὅπου ἀνεδείχθη ταχέως ὡς ὀπαδὸς τοῦ κόμματος τῶν ρεπουμπλικάνων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μετέσχεν εἰς πολλὰς μάχας ὡς διοικητὴς μεραρχίας, μετὰ δὲ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «Ταχυδρόμος τοῦ Ντητρόϊτ» καὶ τῷ 1867 τὸν «Δυτικὸν ταχυδρόμον» ἐν Ἁγίῳ Λουδοβίκῳ. Τῷ 1867 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἐδημοσίευσε: «Λόγοι καὶ ἀγορεύσεις τοῦ Καρόλου Σοὺρτς» (1865), «Ἡ Ζωὴ τοῦ Ἑρρίκου Κλαίυ» (1865), «Ἀβραὰμ Λίνκολν» (1892), «Ἀναμνήσεις τῆς ζωῆς μου» (1906). Θ. Κ.

Σουρύα (=φεγγοβόλος) *[Μυθολ.]*. Ἐν τῷ βεδικῷ πανθέῳ καλεῖται οὕτως ἡ προσωποποίησις τοῦ ἡλίου. Εἶναι υἱὸς τοῦ Πραγιαπάτι, ἀνήκων εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν Δέβας (= δαιμόνων, θεῶν). Ἀποκαλεῖται ἐν τῇ ποιήσει ὀφθαλμὸς τοῦ κόσμου, μάρτυς τῶν καλῶν πράξεων, βασιλεὺς τῶν ἀστέρων κλπ., παρίσταται δὲ μὲ τὴν κόμην καταυγάζουσαν τὸν οὐρανὸν καὶ φερόμενος ἐφ' ἅρματος συρομένου ὑπὸ ἑπτὰ φορβάδων ἢ μιᾶς μόνης ἑπτακεφάλου· εἰς παλαιότερα μνημεῖα τὸ ἅρμα του εἶναι τὸ τοῦ Φοίβου Ἀπόλλωνος. Σύζυγός του εἶναι ἡ *Ἀσβίνι*, τέκνα του δὲ οἱ δίδυμοι *Ἀσβίν*. Π. Ν. Π.

σουρφετάρισμα (τό)· ναυτ., ἡ ἐκ βιαίου αἰτίου *ἀνατροπὴ* (βλ. λ.) τοῦ πλοίου.

σούρωμα (τό)· διήθησις ὑγροῦ πρὸς καθαρισμόν: «εἶναι θολὸ καὶ θέλει σούρωμα»· || πτύχωσις, σούφρωμα, ζάρωμα.

σουρώνω· δημοτ., διηθῶ ὑγρὸν πρὸς καθαρισμόν: «σουρώνω τὸ νερό, — τὸ κρασί, — τὸ λάδι»· || μεταφ., πίνω ὑπερβολικά, εἶμαι οἰνοπότης· || *σουρωμένος*· μεθυσμένος· || κάμνω σοῦρες, σουφρώνω, ζαρώνω: «σούρωσε τὸ φόρεμα καὶ θέλει σιδέρωμα»· || καθίσταμαι ἰσχνός, ἀδυνατίζω, ἐξασθενῶ: «σούρωσε ἀπὸ τὴν ἀρρώστια».

Σουρωτὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βασιλικῶν τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 307. Π. Ν. Π.

σουρωτήρι (τό)· δημοτ., τὸ ὄργανον μὲ τὸ ὁποῖον σουρώνομεν, διυλιστήριον, ἠθμός· || μεταφ., ἐπὶ οἰνοπότου, μεθύσου: «εἶναι ἕνα σουρωτήρι!».

σουρωτός, —*ή*, —*ό*· δημοτ. σουρωμένος, διυλισμένος.

Σοὺς (Sus) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τοῦ Νοτίου Μαρόκου, ἐμβαδοῦ 20.000 τ. χλμ., περιλαμβανομένη μεταξὺ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, τοῦ Ἄνω Ἄτλαντος, τοῦ Σιρούα καὶ τοῦ Ἀντι-Ἄτλαντος. Κατοικεῖται ὑπὸ 400.000 κατοίκων, κυρίως Βερβέρων. Τὸ κλῖμα εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ τῆς Σαχάρας. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ἔχει δὲ ὀάσεις τινὰς μετὰ φοινικοδένδρων καὶ ἐλαιοδένδρων κατὰ τὸν κάτω ροῦν τοῦ ποταμοῦ. Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα. Πρωτεύουσα ἡ *Ταρούνταντ* καὶ κύριος λιμὴν τὸ *Ἀγαδίρ*. Θ. Κ.

Σοῦσα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία περσικὴ πόλις, πρωτεύουσα τῆς Σουσιανῆς καὶ μία τῶν πρωτευουσῶν τοῦ περσικοῦ κράτους. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Χοάσπου ποταμοῦ καὶ ἐν τῷ μέσῳ γονιμωτάτης πεδιάδος, εἶχε δὲ λάβει τὸ ὄνομά της, ὡς ἐπιστεύετο, ἐκ τοῦ πλήθους τῶν αὐτοφυῶν εἰς τὸν χῶρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη κρίνων (περσ. *σουσόν*). Τὰ Σοῦσα εἶχον κτισθῆ κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Τιθωνοῦ, τοῦ πατρὸς τοῦ Μέμνονος, πράγματι ὅμως εἶχον ἐπανιδρυθῆ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Δαρείου τοῦ Α' ἐπὶ χώρου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἦλθον εἰς φῶς, δι' ἀνασκαφῶν, τὰ πολυαριθμότερα μνημεῖα τοῦ ἀρχαιοτέρου πολιτισμοῦ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, καὶ ἐπὶ ἐρειπίων συνοικισμοῦ ἐλαμιτικοῦ, Σουσὶμ ἢ Σουσαὶν καλουμένου, ὅστις ἐξηκολούθησεν ὑφιστάμενος, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας καταστροφάς του, καὶ ἐπὶ τῶν δυναστειῶν τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῆς Ἀσσυρίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἀφήρεσαν κατόπιν πεισματωδῶν πολέμων τὸ Ἐλὰμ οἱ Πέρσαι. Τὰ περσικὰ Σοῦσα εἶχον περιφέρειαν «παραμήκη τῷ σχήματι» 120 σταδίων (22 περίπου χιλιομέτρων), ἐντὸς τῆς ὁποίας περιελαμβάνετο ἡ ἐπὶ τεχνητοῦ λόφου ὕψους 50 μέτρων ἀκρόπολις τῆς πόλεως, τὸ *Κισσίειον*, *Μεμνόνιον* κατὰ τοὺς Ἕλληνας ποιητάς, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχον κτισθῆ τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Δαρείου ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου, ἦσαν δὲ ἡ χειμερινὴ ἕδρα τῶν Ἀχαιμενιδῶν καὶ εἶχον διακοσμηθῆ διὰ μεγαλοπρεπῶν μνημείων περιγραφομένων εἰς τὸ βιβλίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης «Ἐσθήρ». Εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Σούσων, ἔνθα κατὰ προτίμησιν διέμενεν ἀπολαύων τοὺς θησαυρούς του, ἐδολοφονήθη ὁ βασιλεὺς Ξέρξης. Ἀπὸ τῶν Περσῶν περιῆλθον τὰ Σοῦσα, κατὰ τὸ 331 π. Χ., εἰς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, παραδοθέντα μετὰ τῶν θησαυρῶν του, σωρῶν πορφύρας, πολυτίμων λίθων καὶ σκευῶν, καὶ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου 50 χιλ. ταλάντων, ἑκουσίως ὑπὸ τοῦ σατράπου τῆς Σουσιανῆς Ἀβουλίτου, τὸν ὁποῖον ἀφῆκεν ὁ Ἀλέξανδρος σατράπην τῆς χώρας καὶ μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ ὅμως ἐγκατέστησεν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Σούσων μακεδονικὴν φρουρὰν ὑπὸ τὸν ἑταῖρον Μάζαρον. Ἐν Σούσοις διατρίβων ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὰς

Digitized by Google

ἐκ Μακεδονίας νέας ἐνισχύσεις τῆς στρατιᾶς του ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀμύνταν καὶ ἐκεῖ εὗρε τὰς ὑπὸ τοῦ Ξέρξου ἁρπαγείσας ἐξ Ἀθηνῶν χαλκᾶς εἰκόνας τῶν τυραννοκτόνων Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, τὰς ὁποίας ἀπέστειλεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐν τῇ πόλει δὲ ταύτῃ κατὰ τὸ 324 π. Χ. ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ ἑορτὴν τῶν γάμων του καὶ τῶν μεγάλων ἀξιωματούχων Μακεδόνων μετὰ θυγατέρων Περσῶν ἐπισήμων πρὸς συμβολισμὸν τῆς συγχωνεύσεως Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς. Κατὰ τὰ 317 π. Χ. ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου διορισθεὶς σατράπης τῆς Σουσιανῆς Σέλευκος ἐπολιόρκησεν ἄνευ ἀποτελέσματος τὸν καταφυγόντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Σούσων Ξενόφιλον, φίλον τοῦ Εὐμένους, ὑποχωρήσαντα εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Πασιτίγριος (νῦν Σιοῦστερ). Τὰ Σοῦσα ἠκολούθησαν μετὰ ταῦτα τὴν τύχην τῆς ὅλης χώρας (Σουσιανῆς), ἀκμάζοντα μέχρι τοῦ ΙΔ΄ μ. Χ. αἰῶνος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἤρχισε καὶ ἡ παρακμή των, ἕως ὅτου ἐξηφανίσθησαν. Εἰς τὸν ἔρημον χῶρον τῶν Σούσων ἦλθον εἰς φῶς δι' ἀνασκαφῶν, ἐνεργηθεισῶν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς (Λοφτοὺς καὶ Σουρούλλ) κατὰ τὸ 1850, τῆς ὑπὸ τὸν Ντιελαφουὰ ἀποστολῆς κατὰ τὸ 1884—1886 καὶ κατὰ 1897—1902, ὅτε ἀνεκαλύφθη ὁ περίφημος κῶδιξ τοῦ Χαμμουραμπί, τοῦ ὁποίου εἶναι μεγάλη ἡ ὁμοιότης πρὸς τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, ὄχι μόνον ἐρείπια τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει περσικῶν ἀνακτόρων καὶ ἔργα γλυπτικῆς τῶν χρόνων τῆς δυναστείας τῶν Ἀχαιμενιδῶν (ἀρίστη ἡ ἐν Λούβρῳ ζῳφόρος τῶν τοξοτῶν) καὶ ἀγγεῖα καὶ νομίσματα ἑλληνικὰ τῶν χρόνων τῶν Διαδόχων καὶ τῶν Ἐπιγόνων, ἀλλὰ καὶ ἔργα ἀγγειοπλαστικῆς τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς (τῆς ἀρχαίας ἐλαμιτικῆς πόλεως), ἐκ τῶν ὁποίων τὰ τῆς ἀρχαιοτέρας μάλιστα περιόδου προεκάλεσαν τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἐργασίαν των.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *M. Dieulafoy*, L' art antique de la Perse καὶ L' akropole de Suse.—*A. Billerbeck*, Susa.—*De Morgan*, Fouilles en Perse,—*Kohler-Peisez-Ungnad* Hammurabi's Gesetze.—*Fougères*, Les premières civilisations κλπ.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Σοῦσα (Port Susa) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημος λιμὴν καὶ πόλις τῆς Τυνησίας ἐν τῷ ΝΔ. μυχῷ τοῦ κόλπου τοῦ Ἁμμαμέτ, ὀνομαζομένη ὑπὸ τῶν Γάλλων Sousse (πλάτ. 35° 49΄, Β., μῆκ. 10° 38΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1159: Susa to Mahedia). Ἔχει μεγάλην βιομηχανίαν καὶ διακρίνεται διὰ τὴν θαυμασίαν ρυμοτομίαν καὶ τὴν ἀπαστράπτουσαν καθαριότητα. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς πρὸς τὴν Μαχεδίαν, τὴν πόλιν τῆς Τύνιδος καὶ τὸ Σφάξ. Κάτ. 25.000. Εἶναι ἡ *Ἀδραμύτης* ἢ *Ἄδρουμις*, ἴσως καὶ *Σώζουσα*, τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

— **Σοῦσα μάρσα** (Marsa Susa) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Κυρηναϊκῆς καὶ κωμόπολις (πλάτ. 32° 55΄ Β., μῆκ. 19° 37΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 241: Benghazi to Derna). Εἶναι ἡ μεταξὺ ἀκρωτηρίου Ρὰς Σὲμ καὶ Μέρσα Χιλὰλ *Ἀπολλωνία* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Σούσα (Susa), ***Ἰωάννης-Φίλιππος***. Ἀμερικανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1856. Ἐγένετο πασίγνωστος καὶ δημοφιλέστατος διὰ σειρᾶς ἐλαφρῶν τεμαχίων, χορῶν, ἐμβατηρίων κ.λ.π. Πλὴν τούτων, συνέθεσε καὶ τὰς ὀπερέττας: «The smugglers», «Désirée», «The queen of hearts», «El capitan», «The bride elect», «The charlatan», «Chris and the wonderful lamp», πολλὰ συμφωνικὰ ἔργα καὶ κατήρτισε κατ' ἐντολὴν τῆς ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως τὴν συλλογήν: «National patriotic and typical airs of all countries» (1890). Γ. Σ.

Σοὺ - Σαίντ - Μαίρι (Sault Sainte Marie) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τοῦ Καναδᾶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀντάριο, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σαίντ Μαίρι. Κάτ. 21.042. Ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν, ἰδίᾳ ξυλουργικῶν κατασκευῶν. Συνδέεται διὰ σιδηροδρομικῆς γεφύρας καὶ ποταμοπλοϊκῆς συγκοινωνίας μετὰ τῆς ἀπέναντι ὁμωνύμου πόλεως. Εἶναι σταθμὸς πλοίων. —2) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίτσιγκαν. Κάτ. 12.096. Ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων, ξυλουργίας καὶ χαρτοποιίας. Θ Κ

Σούσακ (Susak) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Κροατίας, ἀνήκουσα ἀπὸ τοῦ 1924 εἰς τὴν Νοτισλαυΐαν. Χωρίζεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Φιουμάρα ἀπὸ τῆς ἰταλικῆς πόλεως Φιοῦμε, ἥτις ἦτο πρότερον προάστιον. Κάτ. 16.000, σχεδὸν πάντες Σερβοκροᾶται. Εἶναι ἀκραῖος σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς πρὸς Ζάγκρεμπ (Ἄγραμ) καὶ Βελιγράδιον γραμμῆς. Ἔχει βιομηχανίαν οἰνοπνευματοποιίας, δερμάτων καὶ σχοινοποιίας. Κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἡ πόλις κατελήφθη μετὰ τοῦ Φιοῦμε ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ἀλλὰ διεξεδικεῖτο ὑπὸ τῶν Σέρβων, ὡς διέξοδος ἐμπορικὴ εἰς τὴν Ἀδριατικήν, ἡ ἐκ τούτου δὲ ἔρις ἠπείλησε τὴν ἔκρηξιν ἰταλοσερβικοῦ πολέμου. Τῷ 1920, ὅτε ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἐφαίνετο ὑποχωροῦσα εἰς τὴν πίεσιν τῶν συμμάχων Δυνάμεων, κατέλαβε τὴν πόλιν ὁ Ντ' Ἀννούντσιο μετὰ σώματος ἐθελοντῶν. Μετ' ἐπιπόνους διαπραγματεύσεις παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν τῷ 1924. Ἔκτοτε προάγεται εἰς ἐμπορικὴν καὶ ναυτιλιακὴν σπουδαιότητα. Θ.Κ.

Σουσάκι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ δυτικοῦ Σαρωνικοῦ (πλάτ. 37° 55΄ Β, μῆκ. 23° 03΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1513: Athens to Isthmus). Μεγαρικὸν (ΒΑ) κέρας τοῦ ὅρμου τοῦ Καλαμακίου (βλ. λ. *Σοφία*), 2 1/2 μίλ. ἀνατολικῶς τοῦ στομίου τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου. Ἔχει φάρον ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτὸς 7 μιλ. Εἶναι ὁ *Σιδοῦς* τοῦ Ξενοφῶντος (Ἑλλ. Δ, δ, 13). Σ. Ε. Λ.

— *[Γεωλογ.]*. Παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο καὶ πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ ἀναπτύσσεται, ὁμαλῶς πρὸς τὴν θάλασσαν κατερχομένη, ἡ πεδινὴ ἔκτασις τοῦ Σουσακίου, ὅπου ὁ Κούρτιος τοποθετεῖ τὴν ἀρχαίαν Σιδοῦντα. Εἰς τὰ ὅρια τῆς πεδινῆς ταύτης χώρας καὶ τῶν ὑπερκειμένων κλιτύων τῶν Γερανείων καὶ εἰς ἀπόστασιν τετάρτου τῆς ὥρας ἀπὸ τοῦ 84ου χιλιομέτρου τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῶν ΣΠΑΠ εὑρίσκονται ἐπὶ μεταπτώσεως αἱ ἀτμίδες θειο-μοφέτται ἢ θειο-ανθρακωνιαὶ τοῦ Σουσακίου. Αὗται ἀναθρώσκουν εἰς πολλὰς θέσεις τῶν ἐκ περιδοτικῶν πετρωμάτων καὶ ὀφειτῶν συνισταμένων κλιτύων. Αἱ κυριώτεραι ὅμως ἀναθρώσεις συναντῶνται ἐντὸς τῆς χαράδρας *Ψωρόχωμα*, καὶ δὴ εἰς δύο θέσεις, ὅπου ἐκ δύο σπηλαιωδῶν ὀπῶν ἀνεξέρχονται ἀξιοσημείωτοι ποσότητες ἀερίου. ἀποτελουμένου ἐκ μίγματος διοξειδίου ἄνθρακος, διοξειδίου τοῦ θείου, ὑδροθείου καὶ ὑδρατμῶν. Ἡ βορειοτέρα τῶν δύο τούτων σπηλαιωδῶν ὀπῶν ἔχει διαστάσεις 3×1.50 μ. Τὰ ἀέρια ἀνεξέρχονται ἀδιαλείπτως μὲ μεταβαλλομένην πως πίεσιν καὶ θερμοκρασίαν 45° Κ.

Τὰ ἀέρια ταῦτα, ἐπιδρῶντα ἐπὶ τῶν πέριξ πετρωμάτων, προκαλοῦσι χημικὰς ἀλλοιώσεις τούτων καὶ γένεσιν διαφόρων ὀρυκτῶν, ὡς π. χ. ὀπαλλίου, μαρκασίτου, μελαντηρίτου, ἐψωμίτου, γύψου, κλπ. Ἐπίσης ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν αὐτῶν ἀερίων παράγεται θεῖον αὐτοφυές. Τούτου ἐπεχειρήθη (ἰδίᾳ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἐπὶ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου) ἐκμετάλλευσις διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἀμπελουργίας. Ἡ μικρὰ ὅμως περιεκτικότης τοῦ ἐξορυχθέντος θειοχώματος εἰς θεῖον (τούτου ἕνεκα καὶ οἱ χωρικοὶ ἀποκαλοῦν τὸ θειόχωμα τοῦτο «ψωρόθειαφο»), ἰδιαίτατα δ' ἡ ἄφθονος ἐν τῷ θειοχώματι παρουσία καὶ ἐλευθέρου θειικοῦ ὀξέος καθιστῶσι τὸ θειόχωμα τοῦτο πάντῃ ἀκατάλληλον καὶ ἀσύμφορον.

Αἱ θειο-ανθρακωνιαὶ τοῦ Σουσακίου γενετικῶς ἐξεταζόμεναι εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἡφαιστείας ἐνεργείας, ἡ ὁποία ἄλλοτε, κατὰ τὴν νεογενῆ ὑποπερίοδον τοῦ καινοζωικοῦ αἰῶνος, ἐλειτούργησεν εἰς τὴν περιοχήν. Τὸ νεογενὲς ἡφαίστειον κέντρον τοῦ Σουσακίου ἀνέδωσε λάβας ἀποτελουμένας ἀπὸ βιοτιτικὸν δακίτην, τὰς ὁποίας πολλαχοῦ συναντῶμεν εἰς τὴν περιοχήν. Σήμερον τὸ ἡφαίστειον τοῦτο, ἐσβεσμένον πλέον, διανύει τὴν μετεκρηξιγενῆ περίοδόν του, περιοριζομένης τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἡφαιστείου ἐνεργείας εἰς τὴν ἔκλυσιν τῶν ἀτμίδων θειο-ανθρακωνιῶν. Γ. Κ. Γ.

Σουσαλεὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ κώμη τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Σαρδηνίας, ὁ νῦν Cala Piras (πλάτ. 39°10΄20΄΄ Β., μῆκ. 9°34΄45΄΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161 a: Sardinia south port), 6 μίλ. Β.ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου Καρμπονάρα. Σ. Ε. Λ.

Σουσὰμ ἀντὰ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς *Σάμου*.

σουσαμᾶτο (τό)· ἰδιωματ., γλύκισμα ἐκ σησάμου καὶ μέλιτος ἢ σακχάρεως, κοιν. *παστέλλι*, ἴσως τὸ ἀρχ. *σησαμοῦς*.

σουσάμι (τό)· δημοτ., σήσαμον.

Σουσὰμ Μπογὰζ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ μεταξὺ τῆς νήσου Σάμου καὶ τῆς Μικρασιατικῆς χερσονήσου *Σαμσοὺν ντὰγ* (βλ. λ.) στενοῦ *διαύλου τῆς Σάμου*, ὅστις ὅμως εἶναι γνωστότερος ὑπὸ τὴν ἄλλην του τουρκικὴν ὀνομασίαν *Ντὰρ Μπογὰζ* (=στενὸς δίαυλος), ὑφ' ἣν ἀπηθανατίσθη διὰ τῶν περιδόξων ναυμαχιῶν τοῦ *Γ. Σαχτούρη* (βλ. λ. καὶ λ. *Ντὰρ Μπογὰζ* ναυμαχίαι). Σ. Ε. Λ.

σουσαμόλαδο (τό)· σουσαμέλαιον.

Σουσάν(ν)α· βλ. λ. *Σωσάννα*.

Σουσάνας, ***Ἀντώνιος*** καὶ ***Ραφαήλ***. Καραβοκυραῖοι ἐξ Ὕδρας καὶ ἔμπιστοι τῆς οἰκογενείας τῶν Κουντουριωτῶν. Ἰδίων πλοίων ἐπιβαίνοντες οἱ δύο ἀδελφοί, ἔδρασαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Τὰ πλοῖά των ἀνέλαβον τὴν κατόπτευσιν τῶν πειρατικῶν σκαφῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων καὶ τὴν ἐπαναγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν σκαφῶν εἰς τὰ ὁρμητήριά των. Ἐξέπλευσαν δὲ καὶ εἰς τὰ δυτικὰ καὶ νότια παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς κατὰ τῶν φρουρίων Μεθώνης, Κορώνης καὶ Νεοκάστρου πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ εἰς Μεσολόγγιον. Τῷ 1823, γενομένης τῆς ὑπὸ τὸν Ἐμμανουὴλ Τομπάζην εἰς Κρήτην ἐκστρατείας, τὰ σκάφη τῶν ἀδελφῶν Σουσάνα συμμετέσχον αὐτῆς, κατὰ δὲ τὴν ἐπίθεσιν εἰς τὸ φρούριον τῆς Γραμβούσης (11—12 Δεκεμβρίου) ἐφονεύθη ὁ Ραφαήλ. Τ. Ε. Ε.

Σουσανὼ *[Μυθολ.]*. Ἰαπωνικὸς καὶ κορεατικὸς θεός, προσωποποίησις τῆς δυνάμεως. Υἱὸς τοῦ Ἰζανάγι, συνεζεύχθη τὴν ἀδελφήν του ἡλιακὴν θεότητα Ἀματεράσου, ἣν ἐν τέλει ἐνέκλεισεν εἰς σπήλαιον, μεθὸ ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ πατρός του καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἰτζοῦμο τῆς Ἰαπωνίας, ἄρχων ἐπὶ τῶν θνητῶν, μέχρις οὗ ὁ εἷς τῶν ὀκτὼ υἱῶν του (ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατάγονται οἱ Ἰάπωνες Μικάδοι) ἐνέκλεισεν αὐτὸν εἰς τὸν Ἅδην. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων πράξεών του εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσις παρθένου τινὸς προοριζομένης ὡς βορᾶς τῶν δρακόντων. Οἱ νεώτεροι ἐρευνηταὶ εὑρίσκουν ἀναλογίας μεταξὺ τοῦ Σουσανὼ καὶ τοῦ Ἑωσφόρου καὶ Περσέως. Π. Ν. Π.

Σουσαρίων. Κωμικὸς ἐκ Τριποδίσκου τῶν Μεγάρων, ὁ πρῶτος διδάξας κωμῳδίαν ἐν Ἰκαρίᾳ, δήμῳ τῆς Ἀττικῆς (581—562 π. Χ.). Ἐκεῖ ὁ Σουσαρίων ἠγωνίσθη κωμικὸν ἀγῶνα, συνάγων χορὸν Ἰκαριέων καὶ χρίσας τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ καὶ τῶν χορευτῶν διὰ τρυγὸς (ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τρυγῳδοί). Μνημονεύονται καὶ ὀλίγιστοι τοῦ κωμικοῦ στίχοι, ἀλλ' ἡ γνησιότης αὐτῶν ἀμφισβητεῖται. Ὁ Σουσαρίων τὰ ἀσελγῆ καὶ ἄγροικα σκώμματα τῶν Μεγαρέων, ἄτεχνα ὄντα, ἀνήγαγεν εἰς τέχνην κωμικήν, ἥτις ἐβλάστησεν ἐν Ἰκαρίᾳ, ὅπου μετὰ μίαν γενεὰν καὶ ὁ Θέσπις πρῶτος ἐδίδαξε τραγῳδίαν. Γ. Κ. Γ.

Σουσάρμια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλις τῆς νοτίας παραλίου τοῦ Εὐξείνου (Καππαδοκίας), κατὰ τὰ ὅρια τῆς Θιαννικῆς καὶ τῆς Κοχλίδος, μεταξὺ Τραπεζοῦντος καὶ ἐκβολῶν Ὀφιοῦντος (ταν. ἄκρα Φιδγὶ-Μπουρνοὺ ἢ Ξυλοφά(γο)ς), παλαιότερον ὀνομαζόμενος *Ὕσσος*. Ἀρχαιότατα ὠνομάζετο *Ψωρῶν λιμήν*, ὁ Ἀρριανὸς δ' ὀνομάζει αὐτὸν *Σουσάρια καὶ Σουσάρμαινα* καὶ ὁ Προκόπιος *Σουσούρμαινα*. Εἶναι ὁ σύγχρονος λιμὴν καὶ πόλις *Σούρμαινα* (βλ.λ.) ἐν τῇ φερωνύμῳ περιφερείᾳ τοῦ Πόντου. Σ. Ε. Λ.

Σούσας, ἢ ***Σούσης***. Πέρσης στρατηγὸς μετασχὼν τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας. ΚΑΨ.

Σουσὲ (Suchet), ***Λουδοβῖκος-Γαβριήλ***, δοὺξ τῆς *Ἀλπουφέρα* —. Στρατάρχης τῆς Γαλλίας, εἷς ἐκ τῶν περιφανεστέρων στρατηγῶν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος (1770—1826). Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τουλῶνος (1797) καὶ ἐπληγώθη κατὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείαν (1796). Μετέσχεν ἐπίσης τῆς εἰς Ἑλβετίαν ἐκστρατείας (1797—1798) καὶ τῷ 1799 διωρίσθη διοικητὴς μεραρχίας καὶ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Ζουμπέρ. Διεκρίθη εἰς διαφόρους μάχας, ἐνίκησε τὸν στρατὸν τοῦ Μπλάκε καὶ τὸν Ο' Ντόννελ (εἰς Λέριντα) καὶ τῷ 1812 κατέκτησε τὴν Βαλεντίαν, ἀπονεμηθέντος τότε αὐτῷ τοῦ τίτλου τοῦ δουκός. Ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΗ ἐγένετο ὁμότιμος τῆς Γαλλίας, ὃν τίτλον ἀπέβαλε τῷ 1815, προσχωρήσας εἰς τὸν Ναπολέοντα κατὰ τὸ Ἑκατονθήμερον. Γ. Ι. Θ.

Σοῦ-Σεΐχ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. *Σεΐχ Σοῦ*).

Σουσεμβίνωφ, ***Μιχαήλ***. Ρῶσσος συγγραφεὺς (1811—1892). Τῷ 1852 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ρωσικῆς φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πετρουπόλεως, τῷ δὲ 1861 ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός. Συνέγραψε τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας ρωσικῆς φιλολογίας» καὶ πλείστας βιογραφίας Ρώσων συγγραφέων καὶ ποιητῶν. Ἐκ τῶν καλυτέρων συγγραμμάτων του θεωροῦνται: «Ἡ λογοκρισία ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Α΄» καὶ ἡ «Ἱστορία τῆς ρωσικῆς Ἀκαδημίας» εἰς 4 τόμους. Θ. Β.

Σουσεμὶλ (Susemihl), ***Φραγκῖσκος***. Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Μεκλεμβούργῳ (1826—1901). Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν Γκραϊφσβάλδῃ (1863—1901). Πλὴν τοῦ σπουδαίου συγγράμματος περὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος (1855—1860) ἐδημοσίευσεν εἰς εἰδικὰ περιοδικὰ πολλὰ ἄρθρα περὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Γνωστότερος κατέστη διὰ τῆς ἐκδόσεως καὶ μεταφράσεως τῆς «Ἀριστοτέλους ποιητικῆς» (1865, 6΄ ἔκδ. 1879) καὶ διὰ τῶν τριῶν ἐκδόσεων τῶν Πολιτικῶν τοῦ φιλοσόφου (Α΄ κριτικὴ ἔκδ. μετὰ τῆς ἀρχαίας λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ *Γουλιέλμ. Mœrbeke*, 1872, Β΄ ἑλληνικὴ καὶ γερμανικὴ ἔκδ. μετὰ ἐξηγητικῶν σημειώσεων, 1879· τὸ Α—Ε 6ιβλ. ἐξεδόθησαν καὶ ἀγγλιστὶ ὑπὸ *Sous.* καὶ *Hick* 1894 καὶ Γ΄ τὸ κείμενον ἐν Teubner 6ιβλ., 1882). Ἄλλα ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Questiones Criticæ» ἐπὶ τῶν Πολιτικῶν (1867—1874) καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ 6ιβλίῳ (σελ. 128, 1886), ἐν αἷς δεικνύει ὅτι πολλὰ κενὰ ἦσαν ἐν τῷ κειμένῳ καὶ ἡ μετάθεσις ἄρθρων καὶ παραγράφων ἀναγκαία. Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὰ Ἠθικὰ (Teubner 1887), ἐν οἷς μετ' ἄλλων κριτικῶν προέτεινε πολλὰς μετατοπίσεις καὶ δὴ ἐν τῷ Ε΄ 6ιβλίῳ. Τέλος, τῷ 1891—1892 ἐδημοσίευσεν «Ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας» τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων. Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

Σοὺ-Σεχίρ, ἢ ***Σοὺ-σεχρὶ*** *[Γεωγρ.]*. Ὑποδιοίκησις τοῦ τουρκικοῦ νομοῦ Σεμπὶν - Καραχισάρ, ἧς

Digitized by Google

ἕδρα εἶναι ἡ κώμη Ἐντερὲζ (ἢ Ἀντριάς). Ἔχει ἐπιφάνειαν 1.965 τ. χλμ. καὶ (1927) 26.392 κατ. Ν. Μ.

Σουσία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς κεντρικῆς Ἀσίας ἐν τῇ Ἀρείᾳ καὶ παρὰ τὰ πρὸς τὴν Παρθίαν ὅρια αὐτῆς κειμένη, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μασδοράνου. ΚΑΨ.

Σουσιάδες πύλαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὰ μεταξὺ Σουσιανῆς καὶ Περσίδος δύσβατα στενά, διὰ τῶν ὁποίων διήρχετο ἡ ἀκολουθία τῶν Ἀχαιμενιδῶν, ὅτε οὗτοι, μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ χειμῶνος, ἀνήρχοντο ἐκ Σούσων εἰς Περσέπολιν. Τὰ στενὰ ταῦτα ὁ μὲν Διόδωρος (ΙΖ' 68) καὶ ὁ Κούρτιος (V. 3. 17) ἀποκαλοῦσι *Σουσιάδας πύλας*, ὁ δὲ Ἀρριανὸς (Ἀναβ. Γ' 18. 2) *Περσίδας*. Τῶν πυλῶν τούτων κατὰ τὸ 331 π. Χ. ἔγινε κύριος ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, παρακάμψας ταύτας μετὰ τμήματος τῆς στρατιᾶς του καὶ ἔπειτα περικυκλώσας τοὺς ὑπερασπίζοντας ταῦτα ὑπὸ τὸν Ἀριοβαρζάνην· ὅστις κατώρθωσε μετ' ὀλίγων μόνον ἱππέων νὰ διασωθῇ εἰς Μηδίαν. ΚΑΨ.

Σουσιανὴ *[Γεωγρ.]*. —1) Ἡ καὶ *Σουσὶς* καὶ *Σουσιὰς* καὶ *Κισσία* πρότερον καλουμένη χώρα αὕτη ἔκειτο εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἔχουσα ὅρια της πρὸς Δ. τὴν Βαβυλωνίαν, πρὸς Β. τὴν Μηδίαν, πρὸς Ν. τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ πρὸς Α. τὴν Περσίδα ἢ Περσίαν. Ἡ χώρα αὕτη ἔχει βραχώδεις ἀκτὰς καὶ εἶναι ἀλίμενος ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ, ὀρεινὴ καὶ δύσβατος κατὰ τὰ ΒΑ., τὰ ὁποῖα κατῴκουν, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, λαοὶ ληστρικοὶ καὶ δυσυπότακτοι (Οὔξιοι καὶ ἄλλοι), καὶ πεδινὴ κατὰ τὰ ΝΔ., ἔνθα ἐξετείνοντο γονιμώταται πεδιάδες, παράγουσαι ἀφθονίαν δημητριακῶν καρπῶν καὶ σταφυλῶν. Διαρρέεται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς Χοάσπην, Κοπράταν, Εὔλειον καὶ Πασίτιγρην, ἦτο δὲ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τὸ κέντρον τῆς ἐλαμιτικῆς αὐτοκρατορίας (βλ. λ. *Ἐλάμ*, τ. Θ 886 αβ'). Καταχτηθεῖσα, κατὰ τὸν ΣΓ' π. Χ. αἰῶνα, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου τοῦ Μεγάλου, ἀπετέλεσε μίαν τῶν σατραπειῶν τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας (τὴν 8ην) μὲ πρωτεύουσαν τὰ Σοῦσα. Ἀπὸ τῶν Περσῶν περιῆλθε κατὰ τὸ 331 π. Χ. εἰς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον καὶ μετὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας τὸν θάνατόν του ἀγῶνας τῶν Διαδόχων εἰς τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν ἢ τῆς Συρίας, ἀπὸ τούτων δὲ εἰς τοὺς Πάρθους καὶ βραδύτερον τὴν νέαν περσικὴν αὐτοκρατορίαν, μετὰ τῶν χωρῶν τῆς ὁποίας εἶχε καὶ κοινὴν τὴν τύχην κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους, κατακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ὅτε καὶ μετωνομάσθη *Κουζιστάν*, καὶ ἄλλων (βλ. καὶ λ. *Περσία*, *Κισσία*, *Σοῦσα* καὶ *Σουμέριοι*). Ἐκ τῶν πόλεών της αἱ κυριώτεραι ἦσαν κατὰ τοὺς τελευταίους π. Χ. αἰῶνας ἡ Σελεύκεια, Ἄγινις καὶ Ἄζαρα.

—2) Ἀρχαία κώμη τῆς Σουσιανῆς εἰς τὸ στόμιον (ἐκβολὰς) τοῦ Τίγριος, ἥτις ἀπεῖχε περὶ τὰ 50 χιλιόμετρα τῶν Σούσων. ΚΑΨ.

Σοὺ-Σίτυ (Sioux City) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Ἰόβας, ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Μπίγκ-Σοὺ εἰς τὸν ποταμὸν Μισσουρῆ. Κάτ. (1926) 78.000. Ἔχει βιομηχανίαν ξυλουργικὴν καὶ κεραμεικήν, καὶ ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ ἁλιπάστων καὶ κατεψυγμένων κρεάτων. Ἡ περὶ αὐτὴν περιοχὴ εἶναι εὐφορωτάτη πεδιάς, πλουσίας παραγωγῆς ἀραβοσίτου. Θ. Κ.

Σουσκεχάνοκ (οἱ) (Suskehanok). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς περιοχῆς τοῦ Κάτω Σουσκεχάννα ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν κοτίων Ἰροκέζων. Θ. Χ. Σ.

Σουσκιοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου. Κάτ. 480, ἐξ ὧν 120 Ἕλληνες ὀρθόδοξοι, οἱ δὲ λοιποὶ Μωαμεθανοί. Α. Κ. Α.

Σουσκουεχάννα (Susquehanna) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Πενσυλβανίας, μήκους 750 χλμ., πηγάζων ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, εἰς τὸν ὅρμον Σηζαπῆκε. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ ὑπάρχει πυκνὸν δίκτυον διωρύγων. Θ. Κ.

Σουσμάγερ (Süssmayer), **Φραγκῖσκος-Ξαβέριος**. Αὐστριακὸς μουσουργὸς (1766—1803). Νεώτατος ἐγένετο γνωστὸς ὡς συνθέτης, διὰ σειρᾶς μοτέττων, συμφωνιῶν, ψαλμῶν κ. λ. π. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ὅμως τῶν σπουδῶν του ἐν Βιέννῃ ὑπὸ τὸν Σαλιέρι καὶ τὸν Μότσαρτ, ἔγραψε τὰ καλύτερα αὐτοῦ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπιτυχέστερα εἶναι τὰ μελοδράματα: «Soliman II» «Der Spiegel von Arkadien» καὶ «Der Wildfang». Εἰς τὸν Σουσμάγερ ἡ χήρα τοῦ Μότσαρτ ἐνεπιστεύθη τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἡμιτελοῦς παραμείναντος περιφήμου «Ρέκβιεμ» τοῦ μουσουργοῦ. Γ. Σ.

Σουσμπάσκιοϊ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης (βλ. *Σαύρα*).

Σούσνταλ (προφ. Ζούζνταλ) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ἰβάνοβο, πρὸς Β. τοῦ Βλαδιμίρ. Ὑπῆρξε (1024—1170) πρωτεύουσα ὁμωνύμου πριγκιπάτου καὶ κατέστη διάσημος, διότι ἐν αὐτῇ διεμορφώθη ὁ ἐν τῇ ρωσικῇ τέχνῃ λεγόμενος ρυθμὸς Σούσνταλ - Βλαδιμίρ. Ἔχει κρεμλῖνον μετὰ καθεδρικοῦ ναοῦ (ΙΒ' αἰῶνος), μεσαιωνικὴν μονὴν καὶ μουσεῖον ἱστορίας τῆς τέχνης. Ἐξάγει ὀπώρας καὶ κηπαῖα προϊόντα. Κάτ. (1926) 6.559. Π. Ν. Π.

Σουσοὺ (οἱ) (Sousou). Φυλὴ μαύρων ἐν τῇ γαλλικῇ Γουϊνέᾳ, κατοικοῦσα τὴν χώραν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Πόνγκο μέχρι τῆς Μαλακορέ. Καταγωγῆς ἐκ τῆς φυλῆς Μανδιγκίν, εἶναι σχεδὸν πάντες Μωαμεθανοί. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀπετέλουν βασίλειον πρὸς νότον τῆς Σενεγάλης, ἀλλ' ἡττηθέντες ὑπὸ τῶν Σογκάϊ, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκπατρισθοῦν καὶ νὰ καταφύγουν εἰς τὴν παραλίαν. Ὁμιλοῦν ἰδίαν γλῶσσαν, ἧς γραμματικὴν ἐδημοσίευσε τῷ 1887 ὁ Droglin, λεξικὸν δὲ ἡ γαλλικὴ ἀποστολὴ τοῦ Ρίο Πόνγκο τῷ 1885. Θ. Κ.

Σουσουγουρλοῦ-τσάϊ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ ἀρχαῖος *Μάκιστος* (βλ. λ.).

Σουσουδάτα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Οὐϊαδούα (νῦν Ὄδερ), ὅπου περίπου τὸ σημερινὸν χωρίον Zettiz. Α. Θ. Σ.

Σουσοὺζ-Μουσελὴμ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν μετανομασθὲν *Μουσώνιον* καὶ ὑπαχθὲν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Χαριουπόλεως τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Κατ. (1920) 228.

σουσούμι (τό)· δημοτ., σκωπτικὸν παρωνύμιον, ἄλλως *παρατσούκλι*, ἀρχ. *σύσημον*· ‖ διακριτικὸν γνώρισμα, χαρακτηριστικόν, σημάδι: «σουσούμια τοῦ κορμιοῦ».

σουσουμιάζω· δημοτ., λέγω, ἐξαίρω τὰ σουσούμια, τὰ ὡραῖα χαρακτηριστικά: «στέκουν καὶ σουσουμιάζουν την».

σουσουράδα (ἡ). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *σεισοπυγίς* ‖ μεταφ., γυνὴ ἐπιπόλαιος, ἄκριτος, ἐλαφρόνους καὶ προθύμως μεταδίδουσα ἐξωγκωμένας καὶ διεστρεβλωμένας τὰς πράξεις ἄλλων, ὥστε νὰ παράγεται ἐντύπωσις δυσμενὴς διὰ τὰς σχολιαζομένας· ἢ ἄλλως *ξομπλιάστρα*, *κουτσομπόλα*, *ανακατωσούρα*. Α. Γ. Φ.

Σουσουρὶν-τσάϊ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ ἀρχαῖος *Ρύνδακος* (βλ. λ.).

Σουσουρλοῦ-γκιόλ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ λίμνης *Σασλίας* (βλ.λ.).

Σούσουρλουκ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Τουρκίας ἐπὶ τῆς ἐκ Μπαλικεσὲρ εἰς Πάνορμον ὁδοῦ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σούσουρλουκ, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Κατῳκεῖτο πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) ὑπὸ 2.000 Ἑλλήνων προσφυγόντων εἰς Ἑλλάδα. Ν. Μ.

— **Σούσουρλουκ**, ἢ *Σουσιγιρλὶκ* (ἀρχ. *Μάκεστος*) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Τουρκίας πηγάζων ἐκ τῆς λίμνης Σιμάβ, διὸ καὶ ὀνομάζεται εἰς τὸν ἄνω ροῦν αὐτοῦ *Σιμὰβ-σοῦ*. Εἰσέρχεται εἰς τὸν νομὸν Μπαλικεσέρ, ρέει κατόπιν πρὸς βορρᾶν διερχόμενος διὰ τῆς ὑποδιοικήσεως Μιχαλὶτς καὶ ἀφοῦ κλίνῃ πρὸς Α. ἐκβάλλει εἰς τὴν Προποντίδα. Ἔχει ὁλικὸν μῆκος 220 χλμ. καὶ εἰσδέχεται διαφόρους παραποτάμους, μεταξὺ τῶν ὁποίων γνωστότερος εἶναι ὁ παρὰ τὴν Προῦσαν ρέων *Νιλουφέρ*, ὡσαύτως δὲ καὶ διὰ μικρῶν παραποτάμων ἀριστερόθεν μὲν τὰ ὕδατα τῆς λίμνης Μαντὰς-γκιολοῦ καὶ δεξιόθεν τὰ τῆς λίμνης τοῦ Μιχαλὶτς, μέχρι τῆς ὁποίας ἦτο ἄλλοτε πλωτὸς καὶ δι' ἀτμόπλοια, ἀλλ' ἤδη κατεχώσθη ὑπὸ ἄμμων. Ν. Μ.

Σουσούρμαινα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σουσάρμια*.

σούσουρο (τό)· δημοτ., λόγος, συνήθως κακολογία διαδιδομένη κρυφίως ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, διασυρμός, σκάνδαλον: «ἔγινε σούσουρο εἰς βάρος τοῦ δεῖνα».

Σοῦσσα (γαλλ. Sousse) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τύνιδος (βλ. λ. *Σοῦσα*).

Σοῦσσεν (Schussen), **Γουλιέλμος**. Ψευδώνυμον ὑπὸ τὸ ὁποῖον γράφει ὁ Γερμανὸς συγγραφεὺς *Γουλιέλμος Φρὶκ*, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἐξέδωκε τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Στὸ γονικό», τὰ μυθιστορήματα «Τὸ κόκκινο βουνό», «Ὁ ἐρωτευμένος συνταξιοῦχος», «Μένταρτ Ρόμπολντ», «Βικέντιος Φάουλχάμπερ», «Τὸ ἱσπανικὸ ταξίδι», τὰ διηγήματα «Πρώτη ἀγάπη», «Χὰνς Μόλλενκοπφ», «Οἱ δικοί μου ἀπὸ τὸ Σταϊνάου» κ. ἄ. Ὁ Σοῦσσεν διακρίνεται κυρίως ὡς ουμοριστής, περιγράφει δὲ εἰς τὰ ἔργα του μετὰ περισσῆς χάριτος τὴν ζωὴν τῶν Σουήβων μικροαστῶν. Λ. Κ.

Σούσσενριντ (Schussenreed) *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Γερμανίας ἐν Βυρτεμβέργῃ, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Σοῦσσεν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Οὖλμ-Φριντριχσχάφεν. Κάτ. (1925) 3.558. Πλησίον αὐτῆς, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Σοῦσσεν, ἀνευρέθησαν, κατὰ τὰς ἐνεργηθείσας ἀνασκαφάς, ἐγκατάστασις κυνηγῶν ταράνδων καὶ ἀντικείμενα βεβαιοῦντα τὴν ὕπαρξιν πολιτισμοῦ τῆς μαγδαληναίας ἐποχῆς. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸ ἐγγὺς τέλμα τῆς λίμνης Φέντερ ἀνευρέθησαν τὰ ἴχνη πολλῶν χωρίων τῆς νεολιθικῆς περιόδου μετὰ λειψάνων ξυλίνων οἰκίσκων. Ἀνάγλυφον σύμπλεγμα ἐξ ὀπτῆς γῆς, ἀνῆκον εἰς τὴν μεταγενεστέραν λιθίνην ἐποχήν, ὠνομάσθη, ἐκ τοῦ τύπου τῆς ἀνευρέσεώς του, «τύπος τοῦ Σούσσενριντ». Θ. Κ.

Σοῦσσεξ (Sussex) *[Γεωγρ.]*. Κομητεία τῆς Ἀγγλίας (βλ. *Σώσσεξ*).

σουσσεξίτης (ὁ) (Sussexit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν βορικὸν ἅλας τοῦ μαγγανίου καὶ μαγνησίου ἔνυδρον. Ἔχει σκληρότητα 3, λάμψιν μεταξώδη καὶ χρῶμα κιτρινόλευκον ἕως κρεατέρυθρον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς θρύμματα ἀμιαντοειδῆ ἐντὸς ἀσβεστίτου εἰς τὴν New Jersey. Γ. Β.

σουσσινίτης (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*. Συνώνυμον τοῦ *ἠλέκτρου* (βλ. λ.).

Σούσσμιλχ (Sussmilich). Δανὸς φιλέλλην ἐκ τῶν κατελθόντων εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα. Καταταγεὶς ἐν τῷ σώματι τῶν φιλελλήνων, ἔπεσε μαχόμενος ἐν τῇ ἐν Πέτᾳ μάχῃ (4 Ἰουλίου 1822). Τ. Ε. Ε.

Σοῦσσοι (οἱ)· βλ. *Σάρσοι*.

Σουσσὸν (Souchon), **Γουλιέλμος**. Γερμανὸς ἀντιναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1864. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εὑρίσκετο ἐν Μεσογείῳ, ἀρχηγὸς ὢν τῆς γερμανικῆς μοίρας τῆς Μεσογείου, ἀπαρτιζομένης ἐκ τοῦ καταδρομικοῦ μάχης «Γκαῖμπεν» καὶ τοῦ ἐλαφροῦ καταδρομικοῦ «Μπρεσλάου», κατώρθωσε δέ, ἀφοῦ ἐβομβάρδισε τὰς πόλεις τῆς γαλλικῆς Ἀφρικῆς Φιλιππβὶλ καὶ Μπόν, νὰ διαφύγῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ κατὰ πολὺ ὑπερτέρου ἀγγλικοῦ καὶ γαλλικοῦ στόλου τῆς Μεσογείου καὶ νὰ πλεύσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ, χωρὶς νὰ εἶναι ἀκόμη ἡ Τουρκία ἐμπόλεμος, τοῦ ἀνετέθη καὶ ἡ ἀρχηγία τοῦ τουρκικοῦ στόλου, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰσελθὼν εἰς τὸν Εὔξεινον ἐβομβάρδισε ρωσικοὺς λιμένας καὶ οὕτως ἐπεσπεύσθη ἡ εἴσοδος τῆς Τουρκίας εἰς τὸν πόλεμον. Ἀργότερον ἐξετέλεσε καὶ ἄλλας ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν ρωσικῶν παραλίων, τὸν δὲ Σεπτέμβριον τοῦ 1917 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς ἐκ πέντε θωρηκτῶν μάχης ἀπαρτιζομένης 4ης μοίρας τοῦ στόλου ἀνοικτῆς θαλάσσης, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἔλαβε μέρος εἰς τὰς κατὰ τοῦ κόλπου τῆς Ρίγας ἐπιτυχεῖς ἐπιχειρήσεις τοῦ γερμανικοῦ στόλου. Ἀπεστρατεύθη ἅμα τοῦ πέρατι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Κ. Β. Π.

Σοῦστ (Soest) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ τόπος παραθερισμοῦ τῆς Νορβηγίας, ἐν τῷ νομῷ Οὐτρέχτης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀμερσφόρτ-Χιλβέρσουμ, καὶ Μπάαρν-Οὐτρέχτης. Κάτ. (1929) 13.239. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει καὶ θερινὸν ἀνάκτορον, εἰς ὃ παραθερίζει ἡ βασιλομήτωρ Ἔμμα. Θ. Κ.

σούστα (ἡ) (ἰταλ. susta). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *ἐλατηρίου* (βλ. λ.)· ‖ εἶδος διτρόχου ὑψηλοῦ μονίππου κάρρου, οὗτινος τὸ κιβώτιον (κασσόνι) στηρίζεται δι' ἐλατηρίων ἐπὶ τοῦ ἄξονος· ‖ ἰδιότυπα κομβία, τοῦ γυναικείου ἰδίως ἱματισμοῦ, ἀποτελούμενα ἐκ δύο δισκίων ἐπιρραπτομένων ἐπὶ τοῦ ἐνδύματος καὶ ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν φέρει κοιλότητα μετ' ἐλατηρίου, τὸ δὲ προεξοχὴν ἐφαρμόζουσαν ἐπὶ τῆς κοιλότητος τοῦ ἑτέρου δι' ἁπλῆς πιέσεως καὶ συγκρατουμένην διὰ τοῦ ἐλατηρίου, ἐπιτυγχανομένης οὕτω τῆς κομβώσεως· ‖ εἶδος κρητικοῦ χοροῦ (βλ. κατωτέρ.)· ‖ ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων ἕκαστον τῶν κερούχων ἐπιδρόμου ἢ ἡμιολίου.

— *[Λαογρ.]* Ἡ *σούστα* εἶναι χορὸς κρητικὸς μὲ ρυθμικὴν κίνησιν τοιαύτην, ὥστε νὰ παρουσιάζῃ τὴν κανονικότητα κινήσεως ἐλατηρίου (susta). Εἶναι χορὸς γοργὸς ἔχων τὴν ρυθμικὴν ἀγωγὴν τοῦ χοροῦ τῶν Ἀνωγείων. Οἱ κυρίως βηματισμοὶ αὐτοῦ εἶναι τρεῖς, ὁμοιάζοντες κατὰ πολὺ μὲ βῆμα πόλκας. Ἡ ρυθμικὴ αὐτῶν παράστασις εἶναι:

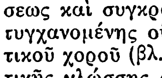

Οἱ τρεῖς οὗτοι βηματισμοὶ ἐκτελοῦνται εἰς δύο χρόνους καὶ μὲ κίνησιν τῶν διπλῶν βηματισμῶν τῆς *κοκκαλιᾶς* τοῦ καστρινοῦ χοροῦ, ἀλλὰ μὲ διάφορον θέσιν τῶν ποδῶν καὶ ἄνευ κάμψεως τοῦ σώματος.

Οἱ πόδες τοποθετοῦνται παραλλήλως. Ὁ χορευτὴς ὑψούμενος ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν ἀρχίζει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν βηματισμῶν.

Τὸ πρῶτον βῆμα γίνεται διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδός, τὸ δεύτερον διὰ τοῦ ἀριστεροῦ, τὸ τρίτον διὰ τοῦ δεξιοῦ καὶ ὁ κενὸς χρόνος τοῦ τρίτου ὀγδόου διὰ κινήσεως τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς πλαγίως πρὸς τὰ ἀριστερά, γενομένης εἰς τὸ κενόν. Ἔπειτα συνεχίζονται οἱ αὐτοὶ βηματισμοί, ἀρχομένης τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός. Ἡ δι'

Digitized by Google

ἀκροστασίας σχεδὸν ὄρχησις αὕτη εἶναι λίαν ἐπίπονος καὶ μονότονος, ποικίλλεται ὅμως δι' ἐπιχαρίτων κινήσεων τοῦ σώματος. Ἡ κίνησις τοῦ χοροῦ γίνεται πρὸς τὰ πλάγια ἢ καὶ πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ κατὰ μέτωπον. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν οἱ τρεῖς γοργοὶ βηματισμοὶ ἑνοῦνται εἰς ἓν εὐρὺ βῆμα, ἔχον διάρκειαν δύο χρόνων. Τότε ἡ ρυθμικὴ μορφὴ τοῦ χοροῦ παρίσταται οὕτω:

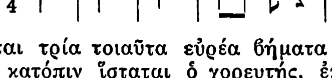

Γίνονται τρία τοιαῦτα εὐρέα βήματα πρὸς τὰ ἐμπρός· κατόπιν ἵσταται ὁ χορευτής, ἐκτελεῖ τὰ τρία ἀρχικὰ καὶ γοργὰ βήματα καὶ ὀπισθοχωρῶν καθ' ὅμοιον τρόπον ἐπανέρχεται εἰς τὴν θέσιν του. Τὰ σύντομα βήματα τῆς σούστας γίνονται καὶ σταυρωτά. Εἰς τὴν σούσταν οἱ χορευταὶ τοποθετοῦνται κύκλῳ ὅπως εἰς τὸν καστρινὸν χορόν. Ἔπειτα ἀποσπώμενοι εἷς ἀνὴρ καὶ μία γυνὴ περιστρέφονται ἐντὸς τοῦ κύκλου μεμονωμένοι· οὗτοι ὁτὲ μὲν δίδοντες τὰς χεῖρας, ὁτὲ δ' ἀποχωριζόμενοι, ἐκτελοῦσι διαφόρους φιλόφρονας κλίσεις τοῦ σώματος καὶ κύκλους ὑπενθυμίζοντας τὰ saluts καὶ τὰ tours καὶ τὰ balancés, τὰ demi-chaines τῶν εὐρωπαϊκῶν τετραχόρων. Ι. Δ. ΜΟΥΡΕΛΛΟΣ

Σοῦστεν (Susten) *[Γεωγρ.]*. Διάβασις τῶν ἑλβετικῶν Ἄλπεων, ἐν τῷ καντονίῳ Βέρνης, εἰς ὕψος 2.262 μ. Δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ μεγάλη ὁδὸς ἀπὸ τῆς κοιλάδος Γκάντμεν, μέχρι τῆς κοιλάδος Οὖρνερ Μάϊεν καὶ περαιτέρω πρὸς Βάζεν. Θ. Κ.

Σοῦστερ (Shushtar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περσίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κουζιστάν, κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Καρσὶν μετὰ τῶν διωρύγων Ἄμπ ἰ Γκαργκὰρ καὶ Ἄμπ ἰ Σαταΐτ. Κάτ. 20.000. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὰ παλαιότερον κατασκευασθέντα μεγάλα ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα τοῦ ποταμοῦ Καρούν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ αἱ ἀνωτέρω διώρυγες. Θ. Κ.

Σοῦστερ (Schuster), *σὲρ **Ἀρθοῦρος***. Ἄγγλος φυσικὸς γερμανικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1851 ἐν Φραγκφούρτῃ. Ἐσπούδασεν ἐν Γερμανίᾳ, Ἑλβετίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, κατόπιν δὲ διὰ τῆς μελέτης του περὶ τῆς φασματοσκοπικῆς ἀναλύσεως, ἀπέκτησε μέγα κῦρος ἐν τῇ φυσικῇ. Τῷ 1875 μετέβη ἐπὶ κεφαλῆς ἀποστολῆς εἰς τὸ Σιὰμ πρὸς μελέτην τῆς ἐκλείψεως τοῦ ἡλίου. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μάντσεστερ κατὰ τὰ ἔτη 1888—1907 καὶ ἐξετέλεσε σπουδαίας ἐρεύνας ἐπὶ τοῦ ἡλίου, τῶν σεισμῶν, τῆς μετρήσεως τῆς θερμότητος, τῆς ἀκτινομετρίας καὶ τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ. Τῷ 1915 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Βρεττανικῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας. Ἔγραψε: «Θεωρία περὶ ὀπτικῆς» (1904), «Αἱ πρόοδοι τῆς φυσικῆς» (1911) καὶ «Ἡ ἐπιστημονικὴ κληρονομία τῆς Βρεττανίας» (1917). Κ. Β. Λ.

— **Σοῦστερ** (Schuster), ***Γεώργιος***. Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1859. Ἔγραψεν: «Ἡ διαμάχη μεταξὺ Σιγμούνδου καὶ ἡγεμόνων κατὰ τὰ ἔτη 1424—1426» (1885), «Ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς καὶ αἱ συνέπειαι» (1892), «Μυστικαὶ ἑταιρεῖαι, ἑνώσεις καὶ μυστικὰ τάγματα» (1905—1906, εἰς 2 τόμ.) κ.ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Σοῦστερ** (Schuster), ***Ἰωσήφ***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1748 — 1812). Διαμείνας ἐν Ἰταλίᾳ ἐνεστερνίσθη τοσοῦτον τὸ ἰταλικὸν ὕφος, ὥστε ἔγραψε πολλὰ μελοδράματα διακριθέντα διὰ τὴν μελῳδικότητα αὐτῶν. Συνέθεσεν 25 περίπου μελοδράματα, πολλὰ ὀρατόρια, μίαν λειτουργίαν, ἓν πάθος, ἓν «Te Deum», καντάτας, ἓν κοντσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον, τεμάχια διὰ κλαβικύμβαλον, συμφωνίας καὶ ἄλλα. Γ. Σ.

Σουστιάνοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 345. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Σούσων (Suso), ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς μυστικιστής, ἀποθανὼν τῷ 1361. Μαθητὴς τοῦ Ἔκκαρτ, διακρίνεται διὰ τὴν αὐταπάρνησιν, παραπλησίαν πρὸς τὴν Φραγκίσκου τοῦ ἐξ Ἀσσίζης, εἰ καὶ ἄνευ τῆς ἡρωϊκῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἐκείνου. Αἱ ἰδέαι αὐτοῦ εἶναι χριστιανικὴ ἐμβάθυνσις εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἔκκαρτ, ὁ δὲ βίος του ἄμεσος συνέχισις τῆς αὐτοθυσίας τῆς Χίλδεγαρδ καὶ τῆς Μεχτίλδης φὸν Μάγδεβουργ. Ραψῳδὸς τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ἀφιεροῦται εἰς αὐτὴν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Ἐπὶ ὁλόκληρον δεκαετίαν ἀγωνίζεται κατὰ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκός, ταλαιπωρῶν τὸ σῶμα αὐτοῦ διὰ παντὸς εἴδους βασάνων, διὰ τῶν ὁποίων θέλει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπη του εἶναι ἀπόλυτος. Ἡ ἀγάπη αὕτη ἔδει νὰ νικήσῃ ἐν αὐτῷ. Πρὸς αἰσθητὴν ἔκφρασιν τῆς ἑνώσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ χαράσσει ἐπὶ τοῦ στήθους ἄνωθεν τῆς καρδίας τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου του. Αἱμάσσων ἀνέρχεται ἔπειτα ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος καὶ γονυπετῶν πρὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου ἀναπέμπει τὴν εὐχήν: «Κύριε, δέομαί Σου, ἵνα ἐξακολουθῇς νὰ πιέζῃς τὸ βάθος τῆς καρδίας μου καὶ ἵνα ἐγγράφῃς ἐν αὐτῇ τὸ ἅγιόν Σου ὄνομα, ὥστε μηδέποτε νὰ χωρισθῇς αὐτῆς». Οὕτω δημιουργεῖ τρόπον τινὰ συμβόλαιον ἑνώσεως μετ' ἐκείνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀφιέρωσεν ὁλόκληρον τὴν ἀγάπην του. Ἐκ τοῦ βιώματος τούτου τοῦ Ἰησοῦ ἀντλεῖ τὰς ἰδέας του. Ἀπέρριπτε πᾶσαν περὶ Θεοῦ γνῶσιν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐξεπήγαζεν ἐκ τῆς μιμήσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἐν τούτῳ διακρίνεται ἀπὸ τοῦ Ἔκκαρτ, τὰς πανθεϊστικὰς συνεπείας τῆς διδασκαλίας τοῦ ὁποίου ἀποκρούει. Ὁρμώμενος ἐκ τῶν προϋποθέσεων τοῦ ἠθικοῦ συνειδότος, καταντᾷ εἰς τὸν ἔλεγχον ἑαυτοῦ, ὅστις ὁδηγεῖ εἰς Θεὸν προσωπικὸν καὶ ἐκμηδενίζει τὴν μεταφυσικὴν ἁπλῶς σχέσιν πρὸς αὐτόν, προϊὸν τῶν θεωρητικῶν προϋποθέσεων τοῦ Ἔκκαρτ. «Σοφία» διὰ τὸν Σούσωνα δὲν εἶναι τὸ κεφάλαιον τῆς φιλοσοφικῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἡ ὑπέροχος παρθένος, τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ ὁ Ἰουδαῖος σοφός, τὴν ὁποίαν ἀναζητεῖ ἐκ νεότητός του καὶ τὴν ὁποίαν θὰ ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ ὡς σύζυγον, ἐπειδὴ αἰσθάνεται ἔρωτα πρὸς αὐτήν, ἡ παρθένος, ἥτις πρὸ τῶν αἰώνων ἦτο συμπάρεδρος τῷ Θεῷ. Ἡ σοφία αὕτη εἶναι ὁ αἰώνιος λόγος τῆς πατρικῆς καρδίας τοῦ Θεοῦ. Μόνον οἱ ἀμύητοι βλέπουσιν αὐτὴν ὑπὸ γυναικείαν μορφήν. Διὰ τὸν μεμυημένον εἶναι ἡ σοφία τοῦ Χριστοῦ. Τὰ πάθη αὐτοῦ ἀποτελοῦν τὴν φύσιν αὐτῆς. Διὰ τῶν παθῶν τούτων ἐπέρχεται ἡ ἕνωσις τοῦ πιστοῦ πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον Θεόν, ἡ δὲ βίωσις τῆς ἑνώσεως ταύτης παρέχει τὴν πλήρη καὶ τελείαν γνῶσιν καὶ καθιστᾷ περιττὴν πᾶσαν ἀνθρωπίνην. Ἐντεῦθεν συμπεραίνει ὁ Σούσων ὅτι ὀφείλομεν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν σοφίαν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἔτεμε καὶ ὁ Χριστός. «Μόνον διὰ τοῦ πάθους μου ἠδυνήθην νὰ διαλλάξω τὸν κόσμον πρὸς τὸν Θεόν, νὰ δείξω τὴν ἀγάπην μου καὶ νὰ ἀναλύσω τὰς σκληρὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Μὴ φοβοῦ λοιπὸν νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς εἰς τὸ πάθος μου. Δι' ὅντινα φέρει τὸν Θεὸν ἐν τῇ καρδίᾳ, εἶναι εὔκολον τὸ πάθος». Διὰ τοῦ πάθους ὅμως δὲν καθίσταται ὁ ἄνθρωπος ἄξιος τῆς θείας μακαριότητος. Προπαρασκευάζει ἁπλῶς εἰς αὐτὴν διὰ τῆς θανατώσεως τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Διότι ἡ κατάστασις τῆς μακαριότητος ἐπέρχεται ὅταν ὁ ἄνθρωπος, ἐν πλήρει ἀφοσιώσει καὶ ταπεινοφροσύνῃ, θάψῃ τὴν μηδαμινότητα αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ μεγαλείου τῆς ἐν Χριστῷ μετανοίας. Ἐν τούτῳ ἔγκειται ἡ ἀπολύτρωσις κατὰ τὸν μυστικισμὸν ὅλων τῶν αἰώνων. Διὰ τοῦ Σούσωνος ὅμως, ὅστις διαφωνεῖ ἐνταῦθα πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἧς μέλος ἦτο, κηρύσσεται ὡς τὸ ἐσώτερον μυστήριον τοῦ χριστιανικοῦ βίου, καὶ δὴ ὡς καθῆκον καὶ δικαίωμα παντὸς Χριστιανοῦ. Οὕτως αἱ ἰδέαι αὐτοῦ ἐμπεριέχουν τὰ σπέρμα τῆς μεταρρυθμίσεως. Ὁ Σούσων ἀνήκει εἰς τοὺς μᾶλλον χαρακτηριστικοὺς τύπους τοῦ μυστικισμοῦ. Ἡ σημασία αὐτοῦ συνίσταται εἰς τὴν ἔξαρσιν τῆς ἐσωτερικότητος τῆς εὐσεβείας, τῆς ὁποίας πηγὴ εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ὁ πόνος. Τῆς ἀγάπης ταύτης ἐγένετο τρυφερὸς ραψῳδός, καὶ δὴ μετὰ δυνάμεως, τὴν ὁποίαν μόνον αἰῶνας βραδύτερον ἐπανευρίσκομεν παρὰ τῷ Γκαῖτε καὶ τῷ Χάϊνε. Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

σοὺτ! ἐπιφώνημα δι' οὗ ἐπιβάλλεται σιωπή, παῦσε, μὴν ὁμιλῇς.

σοὺτ (τὸ) (ἀγγλ. Shoot=βολή). Λέξις χρησιμοποιουμένη εὐρέως εἰς τὸν ἀθλητισμόν, τὴν σκοποβολίαν καὶ ἰδίᾳ τὴν ποδοσφαίρισιν, ὅπου εἶναι μᾶλλον ἐν χρήσει.

Σοὺτ (Schütt), ***Ἐδουάρδος***. Γερμανὸς κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ συνθέτης, γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει τῷ 1856. Ἐμορφώθη μουσικῶς ἐν Ρωσίᾳ καὶ Λειψίᾳ, διηύθυνε κατόπιν τὴν ἐν Βιέννῃ «Ἀκαδημαϊκὴν βαγνεριανὴν ἑταιρείαν» καὶ συνέθεσε τὸ κωμικὸν μελόδραμα «Signor Formica», μίαν σερενάταν δι' ὀρχήστραν ἐγχόρδων, παραλλαγὰς διὰ 2 κλειδοκύμβαλα, μουσικὴν δωματίου, μελῳδίας κ.ἄ. Γ. Σ.

— **Σοὺτ** (Schut), ***Κορνήλιος***. Φλαμανδὸς ζωγράφος (1597—1655). Μαθητὴς τοῦ Ροῦμπενς, ἐφιλοτέχνησε διακοσμητικοὺς πίνακας καὶ εἰκόνας, ἐν οἷς: «Ἡ ἀποκεφάλισις τοῦ Ἰωάννου» (ἐν Ἀμβέρσῃ), «Ἑορτὴ τῆς Ἀφροδίτης» (ἐν Βρουνσβίκῃ), «Ἀνάστασις» (ἐν Κολωνίᾳ), «Τὸ ἡφαίστειον» (ἐν Μονάχῳ), «Ἡρὼ καὶ Λέανδρος» (ἐν Βιέννῃ). Γ.Ι.Β.

σουτάρω (=βάλλω)· ἡ λέξις αὕτη χρησιμοποιεῖται μᾶλλον εἰς τὴν ποδοσφαίρισιν καὶ σημαίνει λακτίζω μὲ ὁρμὴν τὴν ποδοσφαῖραν.

σουτὰς (τὸ) (γαλλ. soutache). Εἶδος μικροῦ γαϊτανίου, ἐκτελουμένου διὰ χειρὸς ἢ μηχανῆς πρὸς κατασκευὴν σειρητίων κοσμούντων πολιτικὰς ἢ στρατιωτικὰς ἐνδυμασίας (γαλόνια κτλ.). Π.Ν.Π.

Σουτερλάνδη (Sutherland) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία, ἐν Σκωτίᾳ, ἐπὶ τῆς Βορείου θαλάσσης καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ἐμβαδοῦ 5 252 τ. χλμ. μετὰ 15.000 κατ. Τὸ ἔδαφος εἶναι μᾶλλον ὀρεινὸν μὲ ὑψηλότερον σημεῖον τὸ ὄρος *Μπὲν Μὸρ* (983 μ.). Πρωτεύουσα εἶναι ἡ κώμη *Μόρνοχ* (766 κάτ.). Θ. Κ.

Σοῦτζος· βλ. *Σοῦτσος*.

σουτζουκάκια (τά). Ἔδεσμα τῆς σμυρναϊκῆς κουζίνας κατασκευαζόμενον ἐκ κιμᾶ. Πρὸς κατασκευὴν αὐτῶν ὁ κιμᾶς ζυμοῦται καλῶς μετ' ὀλίγου οἴνου, τριμμάτων ψίχας ἄρτου, κιμίνου κοπανισθέντος μετὰ σκορόδων καὶ ἑνὸς ᾠοῦ ἐλαφρῶς κτυπηθέντος. Τὸ μετὰ τὴν ζύμωσιν παρασκευασθὲν μεῖγμα πλάθεται εἰς μικροὺς κυλίνδρους, τηγανίζεται διὰ βουτύρου, μετὰ δὲ τὸ τηγάνισμα καὶ ἐντὸς τοῦ ἰδίου βουτύρου παρασκευάζεται σάλτσα τομάτας, μεθ' ἧς σερβίρονται τὰ σουντζουκάκια, συνήθως συνοδευόμενα μετὰ πιλαφίου, τηγανιστῶν πατατῶν κτλ. Π. Ν. Π.

σουτζούκι (τό)· ἰδιωμ., εἶδος γλυκίσματος ἐκ καρύων καὶ μουσταλευριᾶς εἰς σχῆμα ἀλλᾶντος· || ἐνιαχοῦ τὸ λουκάνικο (βλ. λ. *ἀλλᾶντες*).

σουτιὲν (τό)· εἶδος στηθοδέσμου τῶν γυναικῶν, ἀνάδεσμος τοῦ στήθους (γαλλ. soutien-gorge).

Σούτιστα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βασιλοπούλου (Μπριγιάνιστας) τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 124. Π. Ν. Π.

— **Σούτιστα** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἠπείρου κείμενον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Κουρέντων ΒΔ. τῶν Ἰωαννίνων. Σχηματίζει ὀροσειρὰν βαίνουσαν παραλλήλως πρὸς τὸν Θύαμιν ποταμόν, ἀρχομένην ἀπὸ τὸ χωρίον Σούτιστα καὶ καταλήγουσαν παρὰ τὸ χωρίον Δελβινάκι. Σούτιστα κυρίως καλεῖται ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ (1.800 μ.) τῆς ὀροσειρᾶς, καλουμένη συνήθως *Κασιδιάρης*. Χ. Ι. Σ.

— **Σούτιστας** ***μονή***. Μονὴ κειμένη εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τοῦ ὄρους Σούτιστα παρὰ τὸ ὁμώνυμον χωρίον. Τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ. Ἄλλοτε ἤκμαζε, σήμερον ὅμως ἔχει ἐγκαταλειφθῆ. Χ. Ι. Σ.

Σοῦτκε, ἢ ***Σιοῦτκε*** *[Γεωγρ.]*. Ὀγκώδης παραφυὰς τῆς Ροδόπης ἐν τῇ βουλγαρικῇ Θρᾴκῃ, ἀποσπωμένη ἐκ τοῦ κεντρικοῦ ὄρους Μπιελὶ μπρὲγκ (ὕψ. 1.800 μ.) καὶ χωροῦσα ΒΑ., μὲ ὑψίστην κορυφὴν ἀνερχομένην εἰς 2.187 μ. Πρὸς Δ. αὐτῆς ρέει ἡ Λιπεντίτσα, δηλαδὴ ὁ ἄνω ροῦς τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἕβρου Ἐλμὲ δερέ, πρὸς Α. δὲ ἡ Στάρα Βατάσκα, ὡσαύτως παραπόταμος τοῦ Ἕβρου. Ι. Σ. Σ.

Σουτογιαννέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χέρσου (Καλίνδριας) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Λαγκαδᾶ, πρότερον καλούμενος *Καλλίνοβο*. Κάτ. (1928) 73. Π. Ν. Π.

σούτρα (σανσκριτ.=νῆμα). Σειρὰ σχολίων εἰς τὰς Βέδας. Εἶναι συνήθως σύντομα ἀποφθέγματα πρὸς ἀγωγὴν τῶν νέων, δι' ὃ ἐν τῇ διαλέκτῳ παλὶ καλοῦνται *σοῦττα* (=διδακτικὰ ἀναγνώσματα). Ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν Καπίλα, Βαδαραϋάνα κ. ἄ., τινὲς δὲ θεωροῦνται ἐξ ἀποκαλύψεως συνταχθεῖσαι (*σραούτα—σούτρα*). Π. Ν. Π.

Σοῦτρο (Sutro), ***Ἀλφρέδος***. Ἄγγλος θεατρικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἔγραψε: «Γυναῖκες ἐρωτευμέναι» (1902), «Τρελλαὶ παρθένοι» (1904), «Ἐλευθερία» (1916) καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Μπάουτσερ τὰς κωμῳδίας: «Ἡ Ἀρέθουσα» (1903), «Ὁ τέλειος ἐραστὴς» (1905), «Αἱ δύο ἀρεταὶ» (1914), «Οἱ ἔξυπνοι» (1914), «Ὁ πανταχοῦ παρὼν θεῖος» (1918), «Ἄνθρωπος μὲ καρδιὰ» (1925) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σοὺτς (Schutz), ***Χριστιανὸς-Γοττφρεῖδος***. Γερμανὸς φιλόλογος (1747—1832). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς καὶ φιλοσοφίας ἐν Χάλλῃ καὶ ἔγραψεν: «Ἀρχαὶ λογικῆς» (1773), «Περὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῶν συγγραφῶν τοῦ Λεϊβνιτίου» (1882) κ.ἄ. Ἐξέδωκε τὸν Αἰσχύλον (Χάλλη, 1782—1794, τόμ. 3, 1808—1894, τόμ. 5), Κικέρωνα (Λειψία, 1814—1820, τόμ. 20) καὶ Ἀριστοφάνη (Λειψία 1921, τόμ. 2). Π. Ν. Π.

Σούτσας, ***Παντελῆς***. Εἷς τῶν πρώτων Ἑλλήνων ἠθοποιῶν (1818—1875). Τυπογράφος τὸ ἐπάγγελμα, ᾐσθάνθη κλίσιν ἀκατανίκητον πρὸς τὸ θέατρον ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Οὐάλτερ Σκὼτ «Ἰβανόης», τὸ ὁποῖον ἀπεπειράθη νὰ δραματοποιήσῃ. Κατὰ τὸ 1857 μετέσχεν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Γρηγ. Καμπούρογλου ἀνασυσταθὲν ἑλληνικὸν θέατρον. Παρά τινα φυσικὰ ἐλαττώματά του κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς εὐσυνειδησίας, καὶ μετὰ πέντε ἔτη συνεκρότησε θίασον μετὰ τοῦ συναδέλφου του Ἀθανασίου Σισύφου. Ὁ Σούτσας ἔγραψε τὰ θεατρικὰ ἔργα: «Θεσμοὶ τοῦ Λυκούργου», «Γοθολία», «Κωπαῒς» καὶ «Κάρντερον», καὶ διεσκεύασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὰς κωμῳδίας τοῦ Μολιέρου «Ἀγαθόπουλον» καὶ «Ἀρχοντοχωριάτην». Π. Α. Κ.

Σουτσεάβα (Suceava, προφ. Σουτσάβα) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν τῇ Βουκοβίνα, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Κάτ. 11.300. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1401 διετέλεσεν ἕδρα τοῦ μητροπολίτου Μολδαυΐας καὶ πρωτεύουσα αὐτῆς μέχρι τοῦ 1665. Ἔχει ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (ΙΔ' αἰῶνος), ἐν τῷ ὁποίῳ φυλάσσονται τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου

Digitized by Google

Ἰωάννου τῆς Σουτσεάδας, βασανισθέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ θεωρουμένου ὡς προστάτου ἁγίου τῆς Μολδαυΐας. Παρὰ τὴν πόλιν κεῖται τὸ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ μοναστήριον *Δραγομίρνα* (Dragomirna).

—2) Νομὸς τῆς Ρουμανίας νοτίως τῆς Βουκοβίνας. Ἔχει ἔκτασιν 3.421 τ. χλμ. καὶ 132.000 κατ.

—3) Ποταμὸς τῆς Ρουμανίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Σερέτου. Πηγάζει ἐν Βουκοβίνα ἐκ τοῦ ὄρους Καπούλ (ὕψ. 1.663 μ.), ἀνήκοντος εἰς τὴν ὀροσειρὰν τῶν Καρπαθίων. Διευθύνεται πρὸς Α. καὶ εἶτα πρὸς ΝΑ. καὶ χύνεται εἰς τὸν Σερέτην, 4 χλμ. ΝΑ. τῆς πόλεως Σουτσιάβσ. Γ. Ι. Β.

Σουτσεβίτσα *[Γεωργ.]*. Χωρίον τῆς Ρουμανίας ἐν Βουκοβίνᾳ, κείμενον παρὰ τὸν ποταμὸν Σουτσεβίτσα, παραπόταμον τοῦ Σουτσεάδα.

—Σουτσεβίτσας *μονή*. Περίφημος μονὴ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, παρὰ τὸ ὁμώνυμον χωρίον. Περιλαμβάνει κυρίως ἀξιολογωτάτας τοιχογραφίας ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ. Ἐξ αὐτῶν εἰκοσιτέσσαρες σχετίζονται πρὸς τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον. Παραπλεύρως μία ἄλλη παριστᾷ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀβάρων. Ἐν αὐτῇ διακρίνονται ὁ πατριάρχης μετὰ τοῦ λοιποῦ κλήρου, ὁ αὐτοκράτωρ, ἡ αὐτοκράτειρα καὶ πλῆθος κόσμου τελοῦντος πομπώδη τελετὴν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Βασιλίδος. Β. Λ. Κ.

Σοὺ-Τσόου, ἢ *Σοὺ-Τσέου-Φοὺ [Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ διοικήσει Κιάνγκ-Σού, 85 χλμ. πρὸς Β. τῆς Σαγκάης. Κάτ. (1924) 500.000. Κεῖται ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἢ μεγάλης διώρυγος, δι' ἧς συνδέεται μὲ τὴν λίμνην Τάϊ-Χού, καὶ εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Σαγκάης—Νανκίν. Εὑρισκομένη ἐν μέσῳ μαγευτικῶν κήπων, ἀποκαλεῖται παράδεισος τῆς Κίνας, διαρρέεται δὲ ὑπὸ πολυαρίθμων διωρύγων, ἔχει ὡραίας παγόδας, εὐρωπαϊκὰς συνοικίας καὶ ἰαπωνικήν, ἰσχυρότατα τείχη (ὕψους 9 μ., μήκους 16 χλμ.) καὶ λοφοειδῆ τύμβον τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς πόλεως Χὸ-Λοὺ-Βάνγκ. Ἡ πόλις ἔχει βιομηχανίαν βερνικίων, ὑάλου, μετάξης καὶ τὰ ὀνομαστότερα τυπογραφεῖα καὶ βιβλιοθήκας τῆς Κίνας. Ἡ πόλις ἱδρύθη τῷ 484. Ὁ Μάρκο Πόλο ὠνόμασεν αὐτὴν *Σινικὴν Ἐνετίαν*, διότι εἶχε 16 000 λιθίνας γεφύρας. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἠνοίχθη εἰς τὸ ξένον ἐμπόριον. Π. Ν. Π.

—Σοὺ-Τσόου, ἢ *Χσοὺ-Τσόου*, ἐπισήμως δὲ *Τούνγκ Σὰν [Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ διοικήσει Κιάγκ-Σού, ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Χουάνγκ-Χό. Διεξάγει σημαντικώτατον ἐμπόριον καὶ εἶναι κόμβος τῶν σιδηροδρόμων Τιὲν-Τσὶν πρὸς Πού-Κοὺ καὶ Χάϊ-Τσοὺ πρὸς Λὰν-Τσού. Π. Ν. Π.

—Σοὺ-Τσέου, ἄλλοτε *Τσὶν-Τσουὰν-Τσιούν*, ἐπισήμως δὲ *Τσιοὺ-Κουὰν [Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ διοικήσει Κὰν-Σού, κόμβος τῆς μεγάλης ἀρτηρίας Κίνας—Τουρκεστάν. Κάτ. (1924) 25.000. Ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς κατὰ τὰς μουσουλμανικὰς ἐξεγέρσεις τοῦ 1865—1872. Π. Ν. Π.

Σοῦτσος. Πατρωνυμικὸν ἠπειρωτικῆς οἰκογενείας ἐγκατεστημένης ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸ τῆς ἁλώσεως ὑπὸ τὸ ὄνομα *Δράκος*, καταφυγούσης δὲ μετ' αὐτὴν (1453) εἰς Ἤπειρον, ὁπόθεν ἐξηναγκάσθη μετ' ἄλλων οἰκογενειῶν νὰ ἐπανέλθῃ (1470) πρὸς ἀνασυνοικισμὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ σουλτανικὴν ἐπιταγήν. Ὁ γενάρχης αὐτῆς *Δράκος*, ἔχων ἐμπειρικὴν γνῶσιν τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων, προσελήφθη εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ προσέλαβεν ἐντεῦθεν τὴν τουρκικὴν ἐπωνυμίαν *Σουτσής*, ἥτις σὺν τῷ χρόνῳ ἐτράπη ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον εἰς *Σοῦτσος* καὶ ὑπ' αὐτὸ ἐγνωρίσθη ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις. Τὸ πρῶτον τῷ 1585 ἀναγράφεται ὁ *Ἰωάννης Σοῦτσος*, ὅστις ἐκέκτητο ἐν Κωνσταντινουπόλει σπουδαίαν βιβλιοθήκην. Τῷ 1668 *Δράκος* τις ἦτο ρήτωρ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ κυρίως μεγάλας ὑπηρεσίας προσέφερον οἱ Σοῦτσοι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἴς τε τὸ πατριαρχεῖον καὶ τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, εὐδοκιμήσαντες ἐν τοῖς λειτουργήμασιν αὐτῶν. Παρέσχον δ' εἰς τὸ ἑλληνικὸν γένος διπλωμάτας, ἡγεμόνας, ποιητάς, νομομαθεῖς καὶ στρατιωτικούς. Τ. Ε. Ε.

—Σοῦτσος, *Ἀλέξανδρος*. Υἱὸς τοῦ Νικολάου, τοῦ καρατομηθέντος τῷ 1769. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ ἀκαδημίᾳ καὶ κατ' οἶκον ξένας γλώσσας καὶ ἐγένετο μέγας διερμηνεὺς τῷ 1799. Τῷ 1800 ἐγένετο ἡγεμὼν Μολδαβίας καὶ τῷ 1802 τῆς Βλαχίας. Ἐπὶ μικρὸν ἡγεμονεύσας μετέβη καὶ πάλιν εἰς Μολδαβίαν, ἐπαύθη ὅμως καὶ ἐκεῖθεν ὡς ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιζηλιῶν τῶν πρέσβεων Ρωσίας καὶ Γαλλίας. Μήτηρ τούτου ἦτο ἡ λογία *Ραλοῦ*, θυγάτηρ δὲ αὐτῆς ἡ *Αἰκατερίνη*, μεταφράσασα τοὺς «Διαλόγους τοῦ Φωκίωνος» τοῦ Mabli καὶ ἐκδώσασα τούτους ἐν Ἰασίῳ. Ἀμφότεραι καλοῦνται *Σούτση*. Τ. Ε. Ε.

—Σοῦτσος, *Ἀλέξανδρος*. Υἱὸς τοῦ *Γεωργίου*, ἀδελφοῦ τοῦ *Νικολάου* καὶ *Μιχαήλ*. Ἐγεννήθη τῷ 1802 καὶ μετὰ τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει σπουδὰς ἀπελθὼν εἰς Παρισίους διέτριψε περὶ τὴν καλλιτεχνίαν καὶ τὴν νομισματικήν. Ἐπανακάμψας εἰς Ἀθήνας ἐπὶ Ὄθωνος ἰδιώτευε. Κατήρτισε σπουδαίαν νομισματικὴν συλλογήν, τὴν ὁποίαν ἐδώρησεν εἰς τὸ μουσεῖον, καὶ εὐηργέτησε τὸ Ἀμαλίειον ὀρφανοτροφεῖον καὶ τὸ πτωχοκομεῖον. Ἀπέθανε τῷ 1870. Τ. Ε. Ε.

—Σοῦτσος, *Ἀλέξανδρος*. Υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος *Μιχαήλ*, ὅστις ἀνατραφεὶς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πατρὸς καὶ σχὼν διδασκάλους γλωσσῶν διωρίσθη μέγας διερμηνεὺς τῷ 1802 εἰς διαδοχὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Νικολάου Σούτσου. Τὴν θέσιν ταύτην διετήρησε μέχρι τοῦ 1807, ὅτε ἐκαρατομήθη (19 Ὀκτωβρίου). Τ. Ε. Ε.

—Σοῦτσος, *Ἀλέξανδρος*. Ἕλλην ποιητὴς (1803—1863). Ὁ πατήρ του *Κωνσταντῖνος* ἦτο ἐξάδελφος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Ἀλεξάνδρου Σούτσου, ἡ δὲ μήτηρ του ἀδελφὴ τοῦ Ἰακώβου Ρίζου Νερουλοῦ. Ἀπολέσας τὴν μητέρα του ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ θείου του Θεοδώρου Νέγρη, τὰ δὲ ἐγκύκλια εἰς τὴν σχολὴν τῆς Χίου μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Παναγιώτου, μεθ' ὃ ἀπεστάλη τῷ 1820 ὑπὸ τοῦ θείου του Μιχαὴλ Σούτσου εἰς Παρισίους, πρὸς εὐρυτέραν παίδευσιν. Ἐκεῖ ἠσθένησεν ἐπικινδύνως πληροφορηθεὶς τὸν ἐν Δραγατσανίῳ θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, ἠναγκάσθη δ' ὡς ἐκ τούτου νὰ ταξιδεύσῃ εἰς Ἰταλίαν. Κατὰ τὴν ἐν Εὐρώπῃ διαμονήν του ἔγραψε γαλλιστὶ ποιήματά τινα, τῷ δὲ 1825 κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ὅπως μετάσχῃ τῶν περιπετειῶν αὐτῆς. Ἔγραψε τότε διάφορα σατιρικὰ ποιήματα κατὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι κρατούντων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ὕδρᾳ τῷ 1827. Ἀπειλούμενος ὑπὸ τῶν σατιριζομένων ἀπῆλθεν ἐκ νέου εἰς Παρισίους, ὅπου ἐδημοσίευσε γαλλιστὶ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως», συντελέσασαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φιλελληνικοῦ πνεύματος ἐν Γαλλίᾳ. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀναλάβει τὴν διοίκησιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ δὲ Σοῦτσος, ἐπιστρέψας εἰς Ναύπλιον, ἐτάχθη μεταξὺ τῶν ἀντιδρώντων κατὰ τοῦ Κυβερνήτου. Ἀνατραφεὶς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, καθ' οὓς χρόνους σύμπασα σχεδὸν ἡ Εὐρώπη ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῶν φιλελευθέρων θεσμῶν, δὲν ἠνείχετο τὴν διοίκησιν τοῦ Κυβερνήτου, ἣν ἐθεώρει εἰς ἄκρον τυραννικὴν καὶ ἀντίθετον τῶν κηρυγμάτων τῶν ἐπαναστατικῶν συνελεύσεων τῆς Ἑλλάδος. Ἐδημοσίευσε πικροχόλους σατίρας κατὰ τοῦ κυβερνητικοῦ καθεστῶτος καὶ ἐσατίριζεν ἐν τῷ μεταξὺ τὰ εἰσαγόμενα κοινωνικὰ ἤθη εἰς τὴν ἀσύστατον ἀκόμη ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Αἱ σάτιραι αὗται εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπομιμήσεις τοῦ Βερανζέρου, περιελήφθησαν δὲ εἰς τὸ μετέπειτα δημοσιευθὲν «Πανόραμα τῆς Ἑλλάδος». Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν (1828) συνέθεσε τὴν κωμῳδίαν του «Ἄσωτος», σάτιραν καὶ ταύτην τῆς τότε κοινωνικῆς καταστάσεως. Ταύτην ἠκολούθησεν ἡ δημοσίευσις τοῦ πολιτικοῦ μυθιστορήματος ὁ «Ἐξόριστος», ὅπερ, κατὰ τὸν Ἄγγελον Βλάχον, ὑπενθυμίζει τὰ ἔργα τοῦ Φωσκόλου. Ἡ περίοδος τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασιλείας καὶ τῆς ἀπολυταρχίας τοῦ βασιλέως Ὄθωνος εὗρον σφοδρὸν ἀντίπαλον τὸν Ἀλέξανδρον Σοῦτσον, καθόσον ἐφρόνει οὗτος ὅτι ἡ Ἑλλὰς μετὰ τὴν ἐθνικήν της ἀποκατάστασιν ὤφειλε ν' ἀποκτήσῃ φιλελεύθερον κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα. Τῷ 1836 ἐξέδωκε τὴν «Ἑλληνικὴν πλάστιγγα», περιοδικὸν ἔμμετρον καὶ πεζὸν κατὰ μίμησιν τῆς «Νεμέσεως» τῶν Μπαρτελεμύ. Ὁ ἀτίθασος πολιτικὸς ἀγών, ὃν διεξῆγε κατὰ τοῦ ἡγεμόνος, ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὰς κατ' αὐτοῦ καταδιώξεις. Ἠναγκάσθη ὅθεν ὁ Σοῦτσος ν' ἀπέλθῃ ἐξ Ἀθηνῶν, περιήρχετο δὲ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν ἐξακολουθῶν καὶ μακρόθεν νὰ γράφῃ κατὰ τοῦ ἐν Ἑλλάδι μοναρχικοῦ καθεστῶτος. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας τῷ 1839, ἐδημοσίευσε τὰ δύο πρῶτα ᾄσματα τοῦ ὡραιοτέρου ποιήματός του, τοῦ «Περιπλανωμένου», καὶ τὴν σάτιραν «Μενιππεία». Τῷ 1843 ἐξέδωκεν ἐν Βρυξέλλαις τὰς κωμῳδίας: «Πρωθυπουργὸς» καὶ «Ἀτίθασος ποιητής».

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843 ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐξέδωκεν ἐν Ἀθήναις τὴν «Μεταβολὴν τῆς Γ' Σεπτεμβρίου» καὶ τῷ 1845 τὸ «Ποιητικὸν Χαρτοφυλάκιον», συλλογὴν πολιτικῶν σατιρῶν. Αἱ κατὰ τοῦ ψηφισθέντος νέου πολιτεύματος σάτιραι τοῦ Σούτσου, στραφεῖσαι καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος, προεκάλεσαν νέας κατ' αὐτοῦ καταδιώξεις. Τῷ 1856 ἐδημοσίευσε τὴν «Τουρκομάχον Ἑλλάδα», τῷ δὲ 1857 τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ «Ἀνατολικοῦ πολέμου». Ὁ ποιητὴς ὑπέστη μυρίας καταδιώξεις, ἐλιθοβολήθη ὑπὸ πρακτόρων τῆς ἐξουσίας καὶ τῷ 1859 κατεδικάσθη εἰς πενταετῆ εἱρκτήν Μετὰ ἕνδεκα μῆνας ὁ Ὄθων παρέσχεν εἰς αὐτὸν χάριν, ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς ἀπομακρύνσεως αὐτοῦ ἐξ Ἑλλάδος, καὶ ὁ ποιητὴς ἀπῆλθε περιηγούμενος τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικήν. Μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος, ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας, ἀπέθανε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1863 εἰς τὸ ἑλληνικὸν νοσοκομεῖον τῆς Σμύρνης καὶ ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς. Τῷ 1877 ἀποσταλεὶς ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος, μετέφερε τὰ ὀστᾶ του, ταφέντα εἰς τὸ κοιμητήριον Ἀθηνῶν δημοτελῶς. Προτοῦ ἐκπατρισθῇ εἶχεν ἐγείρει κενοτάφιον εἰς μνήμην τοῦ ἐν Δραγατσανίῳ πεσόντος Ἱεροῦ λόχου, εἰς ὃν ἀνῆκε καὶ ὁ ἀδελφός του Δημήτριος, ὡς ἑκατόνταρχος. Ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ὡς ὁ ἀρχηγὸς τῆς ποιητικῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ στίχοι του εἶναι γραμμένοι εἰς γλῶσσαν καθαρεύουσαν, ἐν γένει δὲ φαίνεται ὑποστὰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ξένων ποιητῶν τοῦ αἰῶνός του, στίχοι τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ἐγκατεσπαρμένοι εἰς τὰ ἔργα του. Τὸν διακρίνει μεγάλη στιχουργικὴ εὐχέρεια, δύναμις λόγου σπανία καὶ πολλάκις παράθεσις ὡραίων ποιητικῶν εἰκόνων καὶ μεγαλοπρεπῶν ἀποστροφῶν. Κυρίως ὅμως ὁ Σοῦτσος εἶναι σατιρικὸς ποιητής. Πλεῖστα τῶν ποιημάτων του ἔχουσι δημοσιογραφικὸν μᾶλλον χαρακτῆρα, ὑπάρχουσιν ὅμως μεταξὺ αὐτῶν καὶ πολλὰ ὑψοῦντα τὸν ποιητὴν εἰς ὑψηλότερα καλλιτεχνικὰ στρώματα. Πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ σάτιραι εἶναι καὶ αὐτὰ τὰ θεατρικὰ ἔργα του. Ἐκεῖνο κυρίως τὸ ὁποῖον διακρίνει αὐτὸν εἶναι τὸ φιλελεύθερον στοιχεῖον καὶ ἡ διηνεκὴς πάλη του κατὰ τῆς πολιτικῆς αὐθαιρεσίας. Ἡ κεντρικὴ ἰδέα του εἶναι ἡ ἐγκατάστασις εἰλικρινοῦς συνταγματικοῦ πολιτεύματος εἰς τὴν χώραν. Χαρακτηριστικὸν τούτου εἶναι ὅτι εἰς μίαν τῶν πυραμίδων τοῦ Καΐρου ἔχει χαράξει τὴν ἐπιγραφήν: «Ζήτω τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, ὅσον αἱ πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου». Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

—Σοῦτσος, *Ἀλέξανδρος*. Ἕλλην φρενίατρος, καθηγητὴς τῆς νευροπαθολογίας καὶ ἰατροδικαστικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Βουκουρεστίου, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις (1837—1919). Διδάκτωρ τῆς παρισινῆς σχολῆς, μετέβη εἰς Βουκουρέστιον, ἔνθα ἐξελέγη γραμματεὺς τῆς ἀπὸ τοῦ 1857 ὑφισταμένης ἐπιστημονικῆς ἑταιρείας καὶ τῷ 1866 ἰατρὸς τοῦ φρενοκομείου Marcutza. Τῷ 1868 κατέλαβε προσωρινῶς τὴν ἕδραν τῶν φρενικῶν νόσων ἐν τῇ νεοσυσταθείσῃ ἰατρικῇ σχολῇ Βουκουρεστίου, τῷ δὲ 1875 διωρίσθη τακτικὸς αὐτῆς καθηγητής, παραμείνας εἰς τὴν θέσιν του ταύτην μέχρι τοῦ 1910. Τῷ 1887 ἵδρυσεν ἰδιωτικὴν φρενολογικὴν κλινικήν, ὑφισταμένην ἔτι καὶ νῦν. Πρῶτος ἠσχολήθη ἐν Ρουμανίᾳ μὲ τὰς φρενικὰς νόσους καὶ ἔγραψε: «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἐπιληψίας καὶ τῆς ἐπιληπτικῆς μανίας» (1868), «Ὁ παράφρων ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ» (1877), «Ἐπὶ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς παραφροσύνης» (1880), «Στοιχεῖα ἰατροδικαστικῆς» (1880), «Ταξινόμησις τῶν ψυχώσεων» (1900) κλπ. Ο. Ρ.

—Σοῦτσος, *Ἀλέξανδρος*. Ἕλλην φιλάνθρωπος (1839—1895). Σπουδάσας ἐν Ἀθήναις καὶ Παρισίοις νομικά, διετέλεσε γραμματεὺς τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας ἐν Παρισίοις (1868—1873). Ἐγκατασταθεὶς εἶτα εἰς Ἀθήνας, ἀφωσιώθη εἰς τὰ ἔργα τῆς κοινωνικῆς διαπλάσεως, καὶ ἵδρυσε τὴν «Ἑταιρείαν τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ». Συνέγραψε διαφόρους πραγματείας πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς φύσεως. Καταρτίσας πλουσίαν συλλογὴν πινάκων, διέθεσε ταύτην εἰς τὸ δημόσιον, εἰς ὃ ἐκληροδότησεν ἐπίσης τὰς δύο μεγάλας οἰκίας του, τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φιλελλήνων, ὅπου στεγάζεται τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ὅπου εὑρίσκεται ὁ Ἄρειος Πάγος, πρὸς ἵδρυσιν ἐθνικῆς πινακοθήκης καὶ ἀγορὰν εἰκόνων. Θ. Β.

—Σοῦτσος, *Ἀλέξανδρος τοῦ Δημ*. Ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ, ἔγγονος τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1855 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1932.

Ἀλέξανδρος Σοῦτσος.

Προήρχετο ἐκ τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῆς Δρέσδης καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ διετίαν εἰς τὸ σύνταγμα Οὐσσάρων τῆς σαξονικῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, μεθ' ὃ κατετάχθη εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ὡς ἀνθυπίλαρχος τῷ 1877, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Ἐχρησιμοποιήθη πολλάκις εἰς ἐμπιστευτικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἐξωτερικὸν (1885 εἰς Βιέννην, 1889 εἰς Κωνσταντινούπολιν κλπ.), διετέλεσε δὲ καὶ διευθυντὴς τοῦ γραφείου ἱππικοῦ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1897, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπιλάρχου, συμμετέσχεν ὡς διοικητὴς τοῦ ἱππικοῦ παρὰ τῷ στρατῷ Ἠπείρου. Ἀπὸ τοῦ 1900—1902 καὶ τοῦ 1904—1907, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου ἀρχικῶς, τοῦ συνταγματάρχου κατόπιν, διετέλεσε διοικητὴς τῆς ἱππευτικῆς σχολῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1902—1904 καὶ τοῦ 1907—1910 διοικητὴς συντάγματος ἱππικοῦ. Τῷ 1911 ἐτοποθετήθη ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς, προαχθεὶς τότε εἰς ὑποστράτηγον, μεθ' ὃ ἀπεστρατεύθη τῇ αἰτήσει του. Κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον του 1912 ἀνεκλήθη εἰς τὴν ἐνέργειαν καὶ ἐτοποθετήθη διοικητὴς τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, μεθ' ἧς συμμετέσχε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιχειρήσεων,

Digitized by Google

εἶτα δὲ ἀπεστάλη σύνδεσμος τοῦ ἑλληνικοῦ ἀρχιστρατηγείου παρὰ τῷ σερβικῷ ἀρχιστρατηγείῳ. Βραδύτερον διετέλεσε στρατιωτικὸς διοικητὴς Ἰωαννίνων. Τῷ 1914 ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀποστρατείαν τῇ αἰτήσει του καὶ τῷ 1915 ἀνεκλήθη εἰς τὴν ἐνέργειαν καὶ ἐτοποθετήθη στρατιωτικὸς διοικητὴς Καβάλλας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπεστρατεύθη ὁριστικῶς. Διετέλεσε πρόεδρος τοῦ συμβουλίου θυμάτων πολέμου, τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τῆς Ἱππικῆς ἑταιρείας, τῆς Ἀθηναϊκῆς λέσχης κτλ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—**Σοῦτσος, *Ἀλέξανδρος*.** Ἦτο υἱὸς τοῦ *Κωνσταντίνου Δράκου Σούτσου*, χρηματίσας καὶ αὐτὸς μέγας χαρτοφύλαξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας (1741—1760) καὶ τῷ 1752 μέγας σκευοφύλαξ. Τ. Ε. Ε.

— **Σοῦτσος, *Ἀλέξανδρος*.** Ἕλλην διπλωμάτης (1856—1930). Σπουδάσας ἐν Ἀθήναις νομικὰ εἰσῆλθεν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἐχρημάτισεν ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος ἐν Σόφιᾳ (1886) καὶ εἶτα εἰς Βουκουρέστιον. Νυμφευθεὶς τὴν πριγκίπισσαν Λαχοβάρη ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐγένετο αὐλάρχης τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β΄. Νοσήσας ἐκ νευρικῆς παθήσεως εἰσήχθη εἰς ψυχιατρεῖον ἐν Σάλτσμπουργκ, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Θ. Β.

—**Σοῦτσος, *Γεώργιος*.** Υἱὸς τοῦ Νικολάου τοῦ μεγάλου διερμηνέως, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1745. Ἐχρημάτισεν ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως (1760—1761). Ἠσχολεῖτο περὶ τὴν δραματικὴν ποίησιν καὶ ἐξέδωσεν ἐν μεταφράσει (Βενετίᾳ 1779) ἓξ τραγῳδίας τοῦ Μεταστασίου καὶ τῷ 1805 τραγῳδίας τοῦ Γουερίνη ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ. Τ. Ε. Ε.

—**Σοῦτσος, *Γεώργιος Ἰωάν*.** Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1824 εἰς Ὀδησσόν. Προήρχετο ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ, ὑπηρέτησεν ὑπασπιστὴς τοῦ στρατηγοῦ Χὰν κατὰ τὴν ἐναντίον τοῦ Ναυπλίου δρᾶσιν τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, προαχθεὶς τότε ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ εἰς λοχαγόν. Ἐπὶ δεκαπενταετίαν διετέλεσε διευθυντὴς τῶν δημοσίων ἔργων, ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν δὲ καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ πολυτεχνεῖον. Τῷ 1875 ἐτοποθετήθη ὑποδιοικητὴς τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ συγχρόνως καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν παρὰ τῷ σχολείῳ τούτῳ. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ μακρὸν πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου καὶ ἀπέθανε τῷ 1892 ἐπ' αὐτῆς τῆς ἕδρας τοῦ δικαστηρίου. Ἔγραψε: «Κατώτερα μαθηματικά» (1873). Ν. Θ. Κ.

—**Σοῦτσος, *Δημήτριος*.** Ἀνεψιὸς τοῦ Μιχὰλ Βόδα, τυχὼν εὐρείας παιδεύσεως. Ἐμφορούμενος ὑπὸ πατριωτισμοῦ συνέστησε τὸν ἱερὸν λόχον, οὗ ἀρχηγὸς καταστὰς καὶ πολεμήσας ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Δραγατσανίου ἔπεσε τῇ 7 Ἰουνίου 1821. Μετέφρασε τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ségure, ἐκδοθεῖσαν μετὰ θάνατον τῷ 1836 ἐν Ἀθήναις. Τ. Ε. Ε.

—**Σοῦτσος, *Δημήτριος τοῦ Ἀθαν*.** Σύγχρονος Ἕλλην ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Βασιλικῷ τῆς Ἠπείρου τῷ 1871. Ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Κατ' ἀρχὰς ἐπεδόθη εἰς τὴν διακοσμητικήν, εἰς ἣν ἐσημείωσεν ἐξαιρετικὸν τάλαντον, ἐκτελέσας πάμπολλα ἔργα τόσον εἰς Ἀθήνας ὅσον καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Βραδύτερον, εἰδικευθεὶς εἰς τὴν ἁγιογραφίαν, διεκόσμησε πολλὰς ἐκκλησίας εἰς διαφόρους ἐπαρχίας καὶ ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις τὰς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (Ψυρρῆ), τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων (Ψυρρῆ), τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Καρύτση), τοῦ Ἁγίου Παύλου, ἐν μέρει τοῦ Ἁγίου Νικολάου (Πτωχοκομείου) καὶ Ἁγίου Γεωργίου (Δουργούτη). Ἐπίσης προέβη εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν καέντων τμημάτων τῶν παλαιῶν ἀνακτόρων. Ἐκ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τὸν ἐν Σαλαμῖνι καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, τὴν ἐν Ἀμπελακίοις Σαλαμῖνος ἐκκλησίαν τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, καθὼς καὶ τὸν ἐν Μεγάροις καθεδρικὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου κλπ. Τὴν διακόσμησιν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου (Πειραιῶς) εἶχεν ἀναλάβει μετὰ τῶν υἱῶν του *Στυλιανοῦ* καὶ *Χρήστου*, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου ἀπεβίωσε, τῇ 29 Δεκεμβρίου 1929. Τὸ ἔργον ἔφερον εἰς πέρας οἱ υἱοί του, οἵτινες καὶ ἐξακολουθοῦν τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα, ἐκτελέσαντες τὴν μερικὴν ἁγιογραφίαν καὶ διακόσμησιν τοῦ ἐν Μεγάροις ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (Ρέντη), καθὼς καὶ τὴν διακόσμησιν τῶν αἰθουσῶν τῆς ἐν Ἀθήναις στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων. Γ. Δ. Κ.

—**Σοῦτσος, *Ἰωάννης*.** Ἕλλην οἰκονομολόγος, υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος *Ἀλεξάνδρου Σούτσου*, γεννηθεὶς τῷ 1803. Ἐσπούδασε πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς ἐπιστήμας ἐν Γενεύῃ, ἐπανῆλθε δὲ εἰς Ἑλλάδα μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπαναστάσεως. Διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας, κατέλαβε δὲ ἐν τῷ νεοϊδρυθέντι πανεπιστημίῳ τὴν ἕδραν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας (1837), τὴν ὁποίαν καὶ διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του (1890). Διδάσκων ἐκ παραλλήλου τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν δημοσιονομίαν, εἰσήγαγε τὴν ἔρευναν τῶν δύο τούτων κλάδων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπεδέχθη ἐκλεκτικῶς τὰ διδάγματα τῆς κλασσικῆς σχολῆς. Οὕτως ἐτόνιζεν ὅτι ἡ ἐργασία δὲν εἶναι ἡ μοναδικὴ πηγὴ τοῦ πλούτου· ἐδέχετο τὴν ποσοτικὴν θεωρίαν τοῦ χρήματος, ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὰ φαινόμενα τοῦ πληθυσμοῦ ἐθεώρει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Μάλθου ὡς ἐστερημένην πρακτικῆς ἀξίας διὰ τὴν σύγχρονον ἐποχήν, χωρὶς νὰ ἀποκρούῃ ὅτι ἠδύνατο αὕτη νὰ ἀποκτήσῃ σπουδαιότητα εἰς τὸ μέλλον, αὐξανομένου βαθμηδὸν τοῦ πληθυσμοῦ. Διὰ τῆς μελέτης τῶν ἑλληνικῶν οἰκονομικῶν δεδομένων καὶ τῆς προσαρμογῆς πρὸς ταῦτα τῶν διδαγμάτων τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας προελείανε τὸ ἔδαφος διὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς. Κατέλιπε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Πλουτολογία», «Δημοσιολογία», «Πλουτολογικαὶ μελέται». Α. Α. Τ.

— **Σοῦτσος, *Ἰωάννης*.** Ἕλλην διπλωμάτης (1813—1892), υἱὸς τοῦ Μιχὰλ Βόδα, ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας. Σπουδάσας ἐν Παρισίοις, εἰσήχθη εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους πρωτευούσας ὡς γραμματεὺς καὶ ἐπιτετραμμένος, προαχθεὶς δὲ εἰς πρεσβευτὴν διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν τοιοῦτος εἰς Πετρούπολιν. Θ. Β.

— **Σοῦτσος, *Κωνσταντῖνος*.** Υἱὸς τοῦ ἀποκεφαλισθέντος μεγάλου διερμηνέως *Ἀλεξάνδρου Σούτσου* (1804—1882). Εἰς τοὺς φιλικοὺς κατηχηθεὶς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν ταῖς παραδουναβίοις ἡγεμονίαις ἐπανάστασιν, ἧς ἀποτυχούσης ἀπῆλθεν εἰς Ρωσίαν καὶ ὡς ἀξιωματικὸς ἐπολέμησε κατὰ τὸν μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας πόλεμον τοῦ 1828—1829. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Βουκουρεστίῳ μετήρχετο τὴν πολιτικήν, γενόμενος καὶ ὑπουργὸς τῷ 1856. Τ. Ε. Ε.

— **Σοῦτσος, *Κωνσταντῖνος Δράκος*.** Ρήτωρ ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐν Φαναρίῳ. Συνέγραψε χρονογραφίαν, ἐκδοθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ Μ. Γεδεών. Τ. Ε. Ε.

—**Σοῦτσος, *Μιχαήλ*.** Ἀδελφὸς τοῦ *Νικολάου Σούτσου*, γεννηθεὶς τῷ 1730. Τυχὼν ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς, ἀνέλαβε δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ τῷ 1782—1783 προήχθη εἰς μέγαν διερμηνέα, προβιβασθεὶς εἶτα εἰς ἡγεμόνα (1783—1786) Βλαχίας, ὅπου διεκρίθη διὰ τὴν χρηστότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην. Τῷ 1793—1795 ἐχρημάτισεν ἡγεμὼν Μολδαβίας καὶ παυθεὶς ἀναδιωρίσθη τὸ δεύτερον ἡγεμὼν Βλαχίας τῷ 1801, ὅτε συνέβησαν αἱ ἀνταρσίαι τοῦ Πασβάνογλου. Τ. Ε. Ε.

— **Σοῦτσος, *Μιχαήλ*, ἢ *Μιχὰλ Βόδας*.** Ἔγγονος τοῦ *Μιχαὴλ Σούτσου* τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας, ἐκ τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου. Ἐγεννήθη τῷ 1778 καὶ ἐξεπαι-

Μιχαὴλ Σοῦτσος, ἡγεμὼν τῆς Μολδοβλαχίας.

δεύθη κατ' οἶκον ὑπὸ διαπρεπεῖς διδασκάλους καὶ εἶτα ἐν τῷ πολιτικῷ γραφείῳ τῆς αὐλῆς τοῦ πάππου, τοῦ ὁποίου κατόπιν ἐγένετο γραμματεύς. Ὡς τοιοῦτος παρέστη μάρτυς τῆς καρατομήσεως τοῦ θείου του Ἀλεξάνδρου τῷ 1807 καὶ βραδύτερον, τῷ 1812, τοῦ μεγάλου διερμηνέως Ἰωάννου Καρατζᾶ υἱοῦ τοῦ Γεωργίου, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα Ρωξάνην συνεζεύχθη. Αἱ τύχαι ἀμφοτέρων κατέστησαν αὐτὸν ἐν τῇ διαχειρίσει τοῦ ἀξιώματός του ἔμπειρον τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς διπλωματίας, ἐφ' ᾧ καὶ διωρίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίτροπος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας καὶ τῷ 1815 προήχθη εἰς μέγαν διερμηνέα τῆς Πύλης (1815—1818) καὶ μέλος τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Β΄. Τὴν θέσιν ταύτην ἐτίμησεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τῷ 1819 προὐβιβάσθη εἰς τὸν ἡγεμονικὸν θρόνον τῆς Μολδαβίας καὶ ἡγεμόνευσε μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην ἐπαναστάσεως (1821) ἐν ταῖς χώραις τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ. Ὁ Σοῦτσος ὡς ἡγεμὼν ἐνεθάρρυνε τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν καὶ μυηθεὶς εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῆς τῇ 25 Νοεμβρίου 1820 προσήνεγκε τὸ μὲν πρῶτον χίλια φλωρία αὐστριακά, εἶτα δὲ 285.000 γροσίων ὑπὲρ ἐπιτυχίας καὶ εὐοδώσεως τοῦ μελετωμένου κινήματος. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν ταῖς παραδουναβίοις ἡγεμονίαις, ὁ Σοῦτσος ἠναγκάσθη, ἀφοῦ πρότερον κατεβίβασε τὰ ἡγεμονικὰ ἐμβλήματα καὶ κατέκαυσεν αὐτὰ δημοσίως, νὰ διαπεραιωθῇ εἰς Βεσσαραβίαν οἰκογενειακῶς, ἀφορισθεὶς τῇ 3 Μαρτίου ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου Ε΄ διὰ τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἀπαιτούσης ἐπιμόνως τὴν ὑπὸ τῆς Ρωσίας ἔκδοσιν αὐτοῦ, ἵνα μὴ γίνῃ αἰτία ἐκρήξεως νέου ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ἐξεβιάσθη νὰ ἀπέλθῃ δι' Αὐστρίας (ὅπου ἐπροσωποκρατήθη ἐπὶ τέσσαρα σχεδὸν ἔτη) εἰς τὴν οὐδετέραν Ἑλβετίαν. Ἐνταῦθα μένων ἐξυπηρέτησεν ἐξόχως τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐπανάστασιν, συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ φίλου του Καποδιστρίου καὶ τοῦ φιλελληνικοῦ κομιτάτου, ἀσχολούμενος εἰς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἑλβετικοῦ φιλελληνισμοῦ. Τὰ μέγιστα δὲ συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν προσφύγων Ἑλληνοπαίδων, οὓς βραδύτερον ἀπέστειλεν ὁ κυβερνήτης Καποδίστριας ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ραδηνοῦ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι, ὁ Καποδίστριας ἀπέστειλε τῷ 1828 τὸν Σοῦτσον ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλλάδος εἰς Παρισίους· ἐπέτυχε δ' αὐτόθι νὰ πείσῃ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον Ι' νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἑλλάδα χρηματικῶς καὶ νὰ ἀποστείλῃ τοὺς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μαιζῶνα 20.000 Γάλλους πρὸς ἀποδίωξιν ἐκ τῆς Πελοποννήσου τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ. Ἐπὶ τῆς πρώτης βασιλείας τοῦ Ὄθωνος παρέμεινε πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος καὶ διενήργησε τὸ δάνειον, βραδύτερον, τῷ 1835, ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα ἐν Πετρουπόλει καὶ Λονδίνῳ μέχρι τοῦ 1839, ὅτε κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ διωρίσθη σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας. Φιλελεύθερος ὢν συνήργησε καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843 καὶ εἶτα ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Ἀγοράσας δὲ γήπεδα παρὰ τὴν καὶ σήμερον ἔτι καλουμένην συνοικίαν τῶν Ἀθηνῶν Μιχὰλ Βόδα, ἵδρυσε μέγαρον, ἐν ᾧ ἰδιώτευε, μὴ ἀναμειγνυόμενος εἰς τὰ δημόσια πράγματα μέχρι τοῦ θανάτου του (12η Ἰουνίου 1864). Ὁ Σοῦτσος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν φιλογενεστέρων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος, πολλαχῶς συντελέσας εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνακούφισιν τῶν πατριαρχείων καὶ τοῦ Παναγίου Τάφου, ὃν διεφιλονίκουν οἱ Καθολικοὶ καὶ οἱ Ἀρμένιοι. Ἡ πατρὶς εὐγνωμονοῦσα ἐτίμησε διὰ τοῦ ὀνόματός του ὁδὸν ἐν τῇ συνοικίᾳ Μιχὰλ Βόδα. Τ. Ε. Ε.

— **Σοῦτσος, *Μιχαήλ*.** Ἕλλην διπλωματικὸς ὑπάλληλος, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1798—1866). Ἀδελφὸς τῶν ποιητῶν Ἀλεξάνδρου καὶ Παναγιώτου Σούτσου, εἰσῆλθε μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, χρηματίσας ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Θεσσαλονίκῃ. Θ. Β.

—**Σοῦτσος, *Νικόλαος*.** Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1730 καὶ ἐσπούδασε κατ' ἰδίαν καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς *Κωνσταντίνου* καὶ ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ τήν τε ἑλληνικήν, τὴν τουρκικὴν καὶ τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Τῷ 1765 ἐτιμήθη διὰ τοῦ ὀφφικίου τοῦ μεγάλου λογοθέτου. Ἡ ἔμφρων πολιτικὴ αὐτοῦ προσείλκυσε τὴν ἐκτίμησιν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἥτις διώρισεν αὐτὸν μέγαν διερμηνέα (1768—1769). Ὡς τοιοῦτος δ' ἔλαβε μέρος εἰς τὸν κατὰ τῶν Ρώσων πόλεμον ὑπὸ τὸν μέγαν βεζύρην Νισαντζῆ πασᾶν τῷ 1769. Ἀλλ' ὕποπτος καταστὰς τοῖς Τούρκοις ὡς ρωσίζων, συνελήφθη τῇ 5η Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Γρηγορίου Ἰωάννου Καλλιμάχη καὶ πρῶτον μὲν ἐκρατήθη ἐν εἱρκτῇ, τῇ δὲ 29η Αὐγούστου ἐκαρατομήθη ἀπαχθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος. Τ. Ε. Ε.

—**Σοῦτσος, *Παναγιώτης*.** Ἕλλην ποιητὴς (1806—1868) Ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ *Ἀλεξάνδρου Σούτσου*, ἐσπούδασε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν σχολὴν τῆς Χίου, ἔχων καθηγητὰς τοὺς διδασκάλους τοῦ γένους Κωνσταντῖνον Βερδαλάχον, Νεόφυτον Βάμβαν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Γάλλου ζωγράφου Δαβίδ. Εἶτα ἐφοίτησεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων καί, ἀκολουθήσας τὸν ἀδελφόν του εἰς Ἰταλίαν, ἐξηκολού-

Digitized by Google

θησε τὰς σπουδάς του εἰς τὸ ἐν Παταβίῳ πανεπιστήμιον. Διαμένων εἰς Παρισίους ἐδημοσίευσε γαλλιστὶ ποιητικὴν συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Odes d' un jeune Grec». Τῷ 1823 μετέβη εἰς τὴν Κρονστάνδην τῆς Τρανσυλβανίας, ὁπόθεν κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ συνέθεσε τὸ δρᾶμά του «Ὁδοιπόρος», εἰς ὃ εἰκονίζει προσωπικήν του περιπέτειαν καὶ τοῦ ὁποίου τὸ λυρικὸν πάθος κατέστησεν αὐτὸ δημοφιλέστατον, ἀνεδημοσιεύθη δὲ πλειστάκις καὶ οἱ στίχοι αὐτοῦ ἐφέροντο εἰς τὰ στόματα τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ μακρὰ ἔτη. Τῷ 1833 ἐδημοσίευσε τὸ πολιτικοφιλοσοφικὸν μυθιστόρημα «Λέανδρος», τῷ δὲ 1835 νέαν συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Κιθάρα», εἰς ἣν περιλαμβάνονται τὰ ὡραιότερα τῶν λυρικῶν ποιημάτων του.

Παναγιώτης Σοῦτσος.

Ὁ Παναγιώτης Σοῦτσος δὲν ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν κίνησιν ὡς ὁ ἀδελφός του. Διωρίσθη δημόσιος ὑπάλληλος, διετέλεσε δὲ νομάρχης καὶ κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ σώματος. Οὗτος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Γ' Σεπτεμβρίου 1843 συνέταξε τὴν πρὸς τὸν πολιορκούμενον ἐν τοῖς ἀνακτόροις βασιλέα Ὄθωνα αἴτησιν τοῦ νομοθετικοῦ σώματος, ὅπως ἀποδεχθῇ τὰς ἀξιώσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ χορηγήσῃ εἰς αὐτὸν συνταγματικὸν πολίτευμα. Τῷ 1839 συνέγραψε μετὰ χορῳδιῶν τὸ λυρικὸν δρᾶμα «Ὁ Μεσσίας» καὶ τὴν τραγῳδίαν «Εὐθύμιος Βλαχάβας», τῷ δὲ 1842 τὰ δράματα «Ἄγνωστος» καὶ «Καραΐσκος», ἅτινα ἔχουσι πολλὰς δραματικὰς ἀρετάς. Ὅταν ἀπώλεσε τὴν δημοσίαν αὐτοῦ θέσιν, ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐξέδωκεν ἀλληλοδιαδόχως τὰς ἐφημερίδας «Ἥλιος», «Ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλὰς» «Ἕνωσις». Φύσει λυρικὸς ποιητής, καὶ τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ ἄρθρα διατυπώνει διὰ λυρισμοῦ, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης. Βραδύτερον διὰ τῆς μακρᾶς μελέτης «Ἡ Νέα Σχολή», ἐξέθεσε τὰς περὶ γλώσσης καὶ ποιήσεως σκέψεις του, προκαλεσάσας τὴν ἀπάντησιν τοῦ Κωνσταντίνου Ἀσωπίου διὰ τοῦ περιλαλήτου ἔργου του «Τὰ Σούτσεια», δημοσιευθέντος ἐν Ἀθήναις τῷ 1850 καὶ δι' οὗ, ἀναλύων τὴν τεχνικὴν σύνθεσιν καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ λόγου, ἀνέτρεψε πάσας τὰς θεωρίας τοῦ Σούτσου. Παρ' ὅλα ταῦτα ὑπῆρξεν οὗτος ἀληθὴς λυρικὸς ποιητής. Συνέγραψε καὶ μυθιστόρημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Χριστίνη», ἔχον καὶ αὐτὸ λυρικὸν χαρακτῆρα. Θ. Β.

— **Σοῦτσος, *Περικλῆς Γεώργ.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ γεννηθεὶς τῷ 1871 ἐν Ἀθήναις. Προήρχετο ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου τῶν Εὐελπίδων καὶ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 παρὰ τῷ στρατῷ Ἠπείρου. Ἀπὸ τοῦ 1904—1909 ὑπηρέτησε παρὰ τῇ τότε γενικῇ διοικήσει τοῦ στρατοῦ. Κατ' ἀμφοτέρους τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, συμμετέσχεν ὡς ὑπασπιστὴς τῆς 2ας μεραρχίας. Τῷ 1916 προσελήφθη ἐν τοῖς ἀνακτόροις μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ σταβλάρχου, εἰς ἣν θέσιν παρέμεινε μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1916, ὁπότε προσελήφθη ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου, παρακολουθήσας αὐτὸν καθ' ἁπάσας τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Θράκης (κατάληψιν Ἀδριανουπόλεως, Μηδείας, κτλ.). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξηκολούθησεν ὑπηρετῶν ὑπασπιστὴς τοῦ ναυάρχου Κουντουριώτη καὶ τῆς ἀντιβασιλίσσης Ὄλγας, μεθ' ὃ παρέμεινεν ὡς τοιοῦτος παρὰ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, ὃν παρηκολούθησε κατὰ τὴν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν μετάβασίν του, διαρκουσῶν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ θέρους 1921. Τῷ 1923 προήχθη εἰς ὑποστράτηγον καὶ ἀπεστρατεύθη τῇ αἰτήσει του. Ν. Θ. Κ.

— **Σοῦτσος, *Περικλῆς Ἰ.*** Ὑγειονομικὸς ἀξιωματικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ τῶν ἐξοχωτάτων, γεννηθεὶς τῷ 1829 ἐν Ὀδησσῷ ἐκ πατρὸς *Ἰωάννου Σούτσου*. Σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, κατετάχθη ἐν τῷ ὑγειονομικῷ σώματι. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς στρατιωτικῆς ὑγιεινῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων, ὅτε καὶ ἐδημοσίευσε σύγγραμμα ὑγιεινῆς τοῦ στρατοῦ. Τῷ ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τοῦ ὑγειονομικοῦ τμήματος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἐξηκολούθησε (1866—1895) διευθύνων ἔκτοτε τὴν στρατιωτικὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν. Κατήρτισε τὸ φαρμακεῖον τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν, ἵδρυσε καὶ διηύθυνε τὸ στρατιωτικὸν δαμαλιδοκομεῖον, συνέστησε τὸ σῶμα τῶν νοσοκόμων καὶ τραυματιοφόρων καὶ ἐξεπόνησεν ὁδηγὸν πλήρη πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ ὑπηρεσίας αὐτῶν. Διετέλεσε μέλος τοῦ ἰατροσυνεδρίου καὶ διηνεκὴς σχεδὸν πρόεδρος τῆς ἀνωτάτης ὑγειονομικῆς ἐπιτροπῆς. Ἀπέθανε τῷ 1896 ἐν τῇ ἐνεργῷ ὑπηρεσίᾳ, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ γενικοῦ ἀρχιάτρου. Ι. Π.

— **Σοῦτσος, *Ρίζος Ἀλεξάνδρου*:** Ἔγραψε καὶ ἐξέδωσεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1837 τὴν «Ἰφιγένειαν ἐν Ταυρίδι», τραγῳδίαν εἰς 5 πράξεις. Τ. Ε. Ε.

— **Σοῦτσος, *Σκαρλᾶτος Ἀλεξάνδρου*.** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1806 ἐν Βουκουρεστίῳ, υἱὸς τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας. Προήρχετο ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου τοῦ Μονάχου καὶ κατετάγη εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν τῷ 1828, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Διετέλεσεν ὁ πρῶτος καθηγητὴς τῆς πυροβολικῆς παρὰ τῷ ἀρτισυστάτῳ τότε στρατιωτικῷ σχολείῳ Εὐελπίδων. Τῷ 1837 προσελήφθη ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως Ὄθωνος. Ἀπὸ τοῦ 1853—1854 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ὀργανώσας ἄτακτα σώματα ἀποσταλέντα εἰς Ἤπειρον καὶ Θεσσαλίαν καὶ πολεμήσαντα κατὰ τῆς Τουρκίας διαρκοῦντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Τῷ 1864 προσελήφθη ἐν τοῖς ἀνακτόροις αὐλάρχης τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α', τῷ δὲ 1869 διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Κατόπιν ἐτοποθετήθη ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν εἰς Θεσσαλίαν προέλασιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τῷ 1878, διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ ἐκστρατευτικοῦ στρατοῦ, βραδύτερον δὲ διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατοῦ. Ἀπέθανε τῷ 1887. Ν. Θ. Κ.

— **Σούτσου, *Ἐλίζα*** Ἑλληνὶς λογία (1837—1888), θυγάτηρ τοῦ στρατηγοῦ *Σκαρλάτου Σούτσου*. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν. Μετέφρασε πλεῖστα συγγράμματα ἐν οἷς τοὺς «Μάρτυρας τῆς ἐπιστήμης» τοῦ Τισαντιέ, τὰ «Γνωμικὰ» τοῦ Φραγκίσκου ντὲ λὰ-Ρυσεφουκώ, κ.τ.λ. Θ. Β

— **Σούτσου, *Ἐλίζια σύζυγος Πρᾶ ντὲ Ναντουγιέ*.** Ἑλληνὶς κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας, γεννηθεῖσα ἐν Ἀθήναις καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Παρισίοις (1864—1925). Θυγάτηρ τοῦ ἀρχιάτρου Περικλέους Σούτσου, διετέλεσεν ἡ πρώτη κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς βασιλίσσης Σοφίας. Ὑπανδρευθεῖσα τῷ 1891 τὸν ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴν τῆς Ἱσπανίας μαρκήσιον Πρᾶ ντὲ Ναντουγιέ, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ διεβίου εἰς Παρισίους. Θ. Β.

— **Σούτσου, *Σοφία*.** Ἑλληνὶς δέσποινα (1860—1932). Θυγάτηρ τοῦ διπλωμάτου Νικολάου Μαυροκορδάτου καὶ σύζυγος τοῦ στρατηγοῦ *Ἀλεξάνδρου Σούτσου*, διετέλεσε μεγάλη κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς βασιλίσσης Σοφίας. Καθ' ὅλον τὸν βίον εἰργάσθη ὑπὲρ τῶν φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων. Θ. Β.

Σούτσουρος *[Γεωγρ.]*. Κοιλὰς ἐν Κρήτῃ, σχηματιζομένη ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τοῦ ἀνατολικοῦ κλάδου τῶν Ἀστερουσίων ὀρέων (Κόφινα), ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Περιλαμβάνει μικρά τινα χωρία καὶ διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ρύακος *Σουτσούρου*. Ν. ΚΛΣ

Σοῦττερ (Sutter), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς ζωγράφος (1887—1917). Τὰ ἔργα του, ἐκτεθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του, περιλαμβάνουσι 53 ἐλαιογραφίας, 96 σχεδιαγραφήματα καὶ 34 λιθογραφίας. Γ. Ι. Β.

— **Σοῦττερ** (Sutter), ***Φραγκῖσκος - Κάρολος***. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1886. Βιβλιοπώλης ἐν Μονάχῳ κατὰ τὰ ἔτη 1908—1915, ἔγραψε: «Τὸ λευκὸν καὶ ἐρυθρὸν ρόδον» (1908), «Ἀπήχησις» ποίημα (1914), «Ὁ ἐκπνέων πόλεμος» (1921) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σοῦττνερ (Suttner), ***Βέρθα φὸν —***, τὸ γένος ***Κίνσκυ***. Αὐστριακὴ συγγραφεὺς (1843—1914). Ἐγένετο παγκοσμίως γνωστὴ διὰ τοῦ μυθιστορήματός της «Κάτω τὰ ὅπλα» (1889), ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκήρυσσε τὸ εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς βιενναίας ἑνώσεως τῶν εἰρηνοφίλων καὶ διευθύντρια τοῦ μηνιαίου περιοδικοῦ «Κάτω τὰ ὅπλα» (1892—1899). Τῷ 1905 ἐτιμήθη διὰ τοῦ βραβείου Νόμπελ. Ἐκ τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων της διακρίνονται τὰ ἑξῆς: «Εὔα Σεΐμπεκ», «Ὁ κακὸς ἄνθρωπος», «Ἡ Τραβιάτα», «Ἀλυσίδες καὶ δεσίματα», «Τὰ παιδιὰ τῆς Μάρθας» κ. ἄ. Ἐπίσης ἐδημοσίευσεν ἀναμνήσεις καὶ πλεῖστα ἔργα φιλειρηνικῆς προπαγάνδας, ὡς: «Τὸ ἐν Χάγῃ συνέδριον εἰρήνης», «Ὁ πόλεμος καὶ ἡ καταπολέμησίς του» κ. ἄ. Λ. Κ.

Σουφαζὰρ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χιναλὰφ εἰς τὰ ΝΑ. τῆς Ἰὼλ Καισαρείας (Cherchel). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Amourah παρὰ τὴν Miliana ἐν Ἀλγερίῳ. Α. Θ. Σ.

Σο(υ)φαλὶ *[Γεωγρ.]* βλ. *Σουφλίον*.

Σοῦφες (Sufes) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Βυζακηνῆς, κειμένη ΝΑ. τῆς Θάλας (Thala). Σήμερον καλεῖται Henchir-Sbiba, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σουφετοῦλα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Βυζακηνῆς, κειμένη πρὸς Ν. τῆς πόλεως Σοῦφες (Henchir - Sbiba), ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως πολλῶν ὁδῶν. Μικρὰ κατ' ἀρχὰς καὶ ἀσήμαντος, ἤκμασεν ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Sbeitla, ὅπου σῴζονται σημαντικώτατα ἐρείπια ρωμαϊκῶν χρόνων (ναοί, θριαμβευτικὴ ἁψὶς κλπ.). Α. Θ. Σ.

σουφῆται, ἢ ***σουφφῆται*** (οἱ) (λατ. suffetes, ἀπὸ τοῦ φοινικ. *σοφετὶμ*=*προφῆται, κριταί*). Οἱ ἀνώτατοι ἄρχοντες ἐν ταῖς φοινικικαῖς πόλεσι τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ θεσμὸς τῶν σουφητῶν ἀναφαίνεται ἐν Τύρῳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Οὗτοι ἦσαν δύο τὸν ἀριθμόν, συνεκέντρωνον δὲ κυρίως τὴν ἀνωτάτην δικαστικὴν ἐξουσίαν. Ἀντιθέτως ἐν Καρχηδόνι ἦσαν ἀνώτατοι τοῦ κράτους ἄρχοντες, προεδρεύοντες τῆς γερουσίας, μεθ' ἧς ἀπετέλουν τὸ πολιτικὸν ὄργανον τῆς ἐμπορικῆς πλουτοκρατίας· ἡ ἐκλογή των ὅμως ἐξηρτᾶτο τυπικῶς ἐκ τῆς ἐγκρίσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου (τῶν *τιμούχων*). Αὐτόθι ἡ ἀρχή των ἦτο ἐνιαυσία, δὲν ἀπηγορεύετο ὅμως ἡ ἐπανεκλογή των. Οὕτως ὁ Ἀννίβας διετέλεσε σουφήτης ἐπὶ 22 συναπτὰ ἔτη. Ἡ πολυετὴς αὕτη ἄσκησις τῆς ἀρχῆς ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς σουφήτας νὰ συγκεντρώνουν σὺν τῷ χρόνῳ ἅπασαν τὴν πολιτικήν, δικαστικήν, συνηθέστατα δὲ καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐξουσίαν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκαλοῦντο βασιλεῖς. Π. Ν. Π.

σουφί, ἢ ***σουφίδαι*** (ἐκ τῆς ἀραβικῆς λέξεως *σουφὶ* =*μαλλί*). Μωαμεθανοὶ ἀσκηταί, ὀπαδοὶ τοῦ *σουφισμοῦ* (βλ. λ.). Ἡ περσικὴ λέξις *σουφί*, προφερομένη ὑπὸ τῶν Τούρκων *σοφοῦ*, σημαίνει ἄνθρωπον θεοσεβῆ, ἀφιερωμένον εἰς τὰ τῆς θρησκείας, ὡς ἐκ τῆς προφορᾶς δὲ ταύτης ἐθεωρήθη ὡς ἡ αὐτὴ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν *σοφός*. Ν. Μ.

Σουφὶρ *[Βιβλ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ὀφείρ*.

Σούφις. Παρὰ Μανέθωνι ὁ τέταρτος φαραὼ *Κεφρὴν* (βλ. λ.).

σουφισμός. Καλεῖται οὕτω τὸ σύστημα τῶν μυστικοπαθῶν ἀσκητῶν τῆς Ἀνατολῆς, τῶν λεγομένων *σουφί*. Ἡ ἐν τῷ μωαμεθανισμῷ γένεσις τοῦ σουφισμοῦ ἀνάγεται μέχρι τοῦ Μωάμεθ, ὅστις, καίπερ καταδικάσας τὸ χριστιανικὸν σύστημα τοῦ κλήρου καὶ τοῦ καλογηρισμοῦ καὶ ἐν γένει τὸν ἄγαμον καὶ μονήρη βίον, ἦτο ὁ ἴδιος χαρακτῆρος μυστικοπαθοῦς, ἀποσυρόμενος συχνάκις μακρὰν τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, ἀκολουθῶν τὰ παράδειγμα τῶν Χριστιανῶν ἐρημιτῶν. Οὕτως ἡ μουσουλμανικὴ θρησκεία ἔφερεν ἐν ἑαυτῇ τὰ σπέρματα τοῦ ἀσκητισμοῦ. Αἱ ἐν τῷ Κορανίῳ ἐπὶ πλέον περιεχόμεναι ἀπειλαὶ διὰ τῶν βασάνων τῆς κολάσεως ὤθουν πολλοὺς εἰς τὸ νὰ ζητοῦν πῶς θὰ σώσουν τὴν ψυχήν των ἀφιερούμενοι εἰς τὸν Θεόν. Οὕτως ἐσχηματίσθη ἡ τάξις τῶν Μουσουλμάνων ἀσκητῶν (σουφί), παραμενόντων ἀρχικῶς πιστῶν εἰς τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν. Λέγεται ὅτι τὸ πρῶτον μουσουλμανικὸν μοναστήριον σουφιδῶν ἱδρύθη παρὰ τὴν Ραμλὲ (Ἀριμαθαίᾳ) τῆς Παλαιστίνης ὑπό τινος Ἄμπου-Χασὶμ ἐκ Κούφας τῆς Μεσοποταμίας, ἀλλ' ὁ τοιοῦτος συστηματικὸς μοναχισμὸς ἀπετέλει τότε ἐξαίρεσιν, διότι κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην οἱ Μουσουλμᾶνοι ἀσκηταὶ διῆγον βίον πλάνητα, ζῶντες εἴτε ἐκ τῆς ἐργασίας των, εἴτε ἐξ ἐλεημοσύνης. Οὕτως ἐμορφώθη ἡ τάξις Μουσουλμάνων ἀσκητῶν ἢ *δερβισῶν* (βλ. λ.). Εἰς τὸν ἀσκητικὸν βίον ἀφιεροῦντο καὶ γυναῖκες, ὡς τοιαύτη δὲ διάσημος Μωαμεθανὶς μοναχὴ ἀναφέρεται κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος τῆς Ἐγίρας (περὶ τὸ 822) ἡ ἐκ Βασόρας Ραμπιᾶ. Τὸ παράδειγμα αὐτῆς ἠκολούθησαν καὶ ἄλλαι γυναῖκες, διαδραματίσασαι σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ σουφισμοῦ. Ἀπὸ τῆς ἀναμείξεως δὲ καὶ γυναικῶν εἰς τὸν ἐρημιτικὸν τοῦτον βίον ἤρχισε νὰ γίνεται χρῆσις εἰς τὰς συνδιαλέξεις καὶ εἰς τὰ γραφόμενα τῶν σουφιδῶν συμβολικῶν λέξεων εἰλημμένων ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ οἴνου, αἵτινες ὑπεδήλουν κατ' αὐτοὺς ἱερὰ μυστήρια, μὴ δυνάμενα ν' ἀποκαλυφθῶσιν εἰς τοὺς πολλούς. Βαθμιαίως, παρὰ τὸν τοιοῦτον ἀσκητισμόν, διεμορφώθη μεταξὺ τῶν σουφιδῶν καὶ θρησκευτική τις κίνησις χαρακτῆρος πανθεϊστικοῦ, ἥτις ἦλθεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν μωαμεθανισμὸν τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων (οὐλεμᾶ).

Ὁ ἱδρυτής, οὕτως εἰπεῖν, τῆς νέας ταύτης θρησκείας, τοῦ καθαυτὸ σουφισμοῦ, ἦτο ὁ ἐκ Βαγδάτης Μααρούφ, Πέρσης τὴν φυλήν, γεννηθεὶς ἐκ γονέων Χριστιανῶν. Οὗτος καθώρισε τὸν σουφισμὸν ὡς εἶδος θεοσοφίας ἐπιζητούσης τὴν κατανόησιν τῶν θείων πραγμάτων. Βραδύτερον ὁ Ἄμπου Σουλεϋμὰν ἐν Συρίᾳ καὶ ὁ Ντοὺλ-Νοὺν ἐν Αἰγύπτῳ ἀνέπτυξαν τὸ δόγμα τῆς «γνώσεως» (μααριφὰτ) διὰ τῆς διαφωτίσεως καὶ τῆς ἐκστάσεως. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον πρὸς τὸν πανθεϊσμὸν βῆμα τοῦ σουφισμοῦ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸν Πέρσην Ἄμπου-Γιαζὶτ (ἀποθ. 874 μ. Χ.), ὅστις εἰσήγαγε τὸ δόγμα τῆς ἐκμηδενίσεως (φάνα), ἤτοι τῆς ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως ἀνυψώσεως πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις τοῦ σουφισμοῦ ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ Βουδισμοῦ καὶ τοῦ νεοπλατωνισμοῦ. Ἡ ἐπίδρασις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἠσκήθη οὐχὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῶν ἐρημιτῶν καὶ τῶν αἱρέσεων, κυρίως δὲ διὰ τῶν ἐν Συρίᾳ Εὐχιτῶν. Περὶ τὸν Ι' αἰῶνα εἶχον πλέον, μετὰ τὰς διαφόρους ταύτας ἐπιδράσεις, καθορισθῇ αἱ γενικαὶ

Digitized by Google

γραμμαὶ τοῦ σουφικοῦ μυστικισμοῦ, ὅστις ἔλαβεν ἔκτοτε τὴν μορφὴν μοναστικῆς σχολῆς μὲ κανόνας πειθαρχίας, τοὺς ὁποίους ὁ νεοφώτιστος ἐδιδάσκετο παρὰ τοῦ προϊσταμένου του, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς εὑρισκόμενος εἰς συνάφειαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὡς ποιῶν θαύματα. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἡγουμένων τούτων τοῦ σουφισμοῦ ἦτο ὁ λεγόμενος κοὺτπ (=ἄξων ἢ πόλος). Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην, τοῦ Ι', ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνος, ἀνήκουν καὶ τὰ πρῶτα περὶ θεωρίας καὶ πράξεως τοῦ σοφισμοῦ συγγράμματα, ὡς τὸ «Κιτὰπ-ἐλ-λουμᾶ» τοῦ Ἄμπου-Νάσρ-ἐλ-Σαρράτζ, τὸ «Κοὺτ-ἐλ-κουλοὺπ» τοῦ Ἄμπου-Ταλὶπ-ἀλ-Μακῆ καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα περιγράφουν τὰ διάφορα στάδια τοῦ καθαρμοῦ, ἐξ ὧν δέον νὰ διέλθῃ ὁ δόκιμος πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν τῆς φιλοσοφικῆς ἢ θεοσοφικῆς ἀπολαύσεως. Ὁ πρὸς τὸν Θεὸν βαδίζων ὁδοιπόρος διέρχεται διὰ διαφόρων σταθμῶν, ἤτοι: τῆς μετανοίας, τῆς ἀποχῆς, τῆς παραιτήσεως (ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου), τῆς πενίας, τῆς ὑπομονῆς, τῆς εἰς τὸν Θεὸν πεποιθήσεως, τῆς ὑποταγῆς εἰς τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ. Μετὰ τοὺς σταθμοὺς τούτους ἔρχεται κλῖμαξ «καταστάσεων» (ἀχβὰλ) πνευματικῶν αἰσθημάτων, ὡς φόβου, ἐλπίδος, ἀγάπης κτλ., ἄγουσα, εἰς τὴν πνευματικὴν ἀπόλαυσιν. Μετὰ τὴν ἐξέλιξιν ταύτην ἔμενε μόνον νὰ εὑρεθῇ διὰ τὸν σουφισμὸν μεταφυσικὴ βάσις καὶ νὰ συμβιβασθῇ ὁ σουφισμὸς πρὸς τὴν ὀρθόδοξον μουσουλμανικὴν πίστιν, ὡς τοῦτο κατώρθωσεν ὁ *Γαζαλὶ* (βλ. λ.). Ἡ δὲ ὑψηλοτέρα ἐκδήλωσις τοῦ σουφισμοῦ διετυπώθη εἰς τὸ ἔμμετρον «μεσνεβὶ» τοῦ Δζελαλεδδὶν Ρουμῆ. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ σουφισμοῦ, ὁ Θεὸς εἶναι ἡ μόνη πραγματικότης (ἀλ-χὰκ = ἡ ἀλήθεια, τὸ δίκαιον), ἱστάμενος ὑπεράνω παντὸς ὁρισμοῦ. Εἶναι οὐχὶ μόνον τὸ ἀπόλυτον ὄν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπόλυτον καλόν.

Τὰ πράγματα δύνανται νὰ νοηθῶσι μόνον διὰ τῶν ἀντιθέτων αὐτῶν, ἑπομένως ὁ θεὸς δύναται νὰ νοηθῇ μόνον διὰ τοῦ «μὴ ὄντος», ἐν τῷ ὁποίῳ ἀντικατοπτρίζεται ὡς ἐν κατόπτρῳ· ὁ ἀντικατοπτρισμὸς δὲ οὗτος εἶναι τὸ φαινομενικὸν σύμπαν, τὸ ὁποῖον ἑπομένως δὲν ἔχει ἄλλην πραγματικότητα εἰμὴ μόνον ἐκείνην τῆς ὑπὸ τοῦ ἡλίου παραγομένης σκιᾶς. Κεντρικὸν αὐτοῦ σημεῖον εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ μικρόκοσμος, ὅστις ἀντανακλᾷ ἐν ἑαυτῷ ἁπάσας τὰς ἰδιότητας τοῦ Θεοῦ. Σκιαζόμενος ἀφ' ἑνὸς ὑπὸ τοῦ σκότους τοῦ «μὴ ὄντος», φέρει ἐν ἑαυτῷ ἕνα σπινθῆρα τοῦ ἁγνοῦ ὄντος. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀνήκει εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον, ζητεῖ δὲ πάντοτε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς πηγὴν καὶ ἑνωθῇ μετ' αὐτῆς. Ἡ ἕνωσις αὕτη, τὴν ὁποίαν ἐμποδίζουν αἱ αἰσθήσεις τοῦ σώματος, ἐπιτυγχάνεται διαρκῶς μόνον κατὰ τὸν θάνατον, δύναται ὅμως νὰ ἐπιτευχθῇ εἴς τινας στιγμὰς ἐν καταστάσει ἐκστάσεως (χάλ), ὅτε, αἰρομένου τοῦ πέπλου τῶν αἰσθήσεων, ἡ ψυχὴ ἀνυψοῦται πρὸς τὸν Θεόν. Τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἰμὴ μόνον διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς ἀπατηλῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἐγώ, ἡ δὲ αὐτοεκμηδένισις ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ θείου ἐκείνου ἔρωτος, οὗτινος ὁ ἀνθρώπινος ἔρως εἶναι ἁπλοῦς σταθμός. Ὁ ἀληθῶς ἀγαπῶν αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἑνωθέντα μετὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ μόνου πραγματικοῦ ὄντος ἐν τῇ φύσει. Ἵσταται ὑπεράνω παντὸς νόμου, διότι πᾶν ὅ,τι πράττει προέρχεται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἀδιάφορος εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν τύπους καὶ εἰς πᾶσαν λατρείαν, προτιμῶν τὸν εἰλικρινῆ εἰδωλολάτρην ἀπὸ τοῦ ὀρθοδόξου ὑποκριτοῦ καὶ θεωρῶν ὅτι ὑπάρχουν πολλαὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὁδοί, ὅσαι καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων.

Αἱ σουφιτικαὶ διδασκαλίαι ἐγέννησαν διάφορα δερβισικὰ τάγματα (βλ. *δερβίσης*), τὰ ὁποῖα κατηργήθησαν ἐν Τουρκίᾳ ἀπὸ τοῦ 1925 ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμὰλ πασᾶ, ὅστις διὰ τῆς ἐνθαρρύνσεως καταλλήλων θεατρικῶν ἔργων, ὡς τὸ «Μουμλὰρ σονὲρ ἰκὲν» («Ὅταν σβήνουν τὰ κεριά»), ἐζήτησε ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὄπισθεν τῶν ἐκστάσεων καὶ πνευματικῶν ἀπολαύσεων διεπράττοντο διονυσιακὰ καὶ ἀφροδισιακὰ ὄργια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Tholuck*: «Sufismus sive theosophia Persarum pantheïstica» (1821) — *E. H. Palmer*: «Oriental Mysticism (1867) — *Goldzzicher*: «Materialien zur Entwickelungsgeschiehte des Sufismus· κ.τ.λ.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Σουφλὰρ *[Γεωγρ.]*. —1) Ὄνομα δύο χωρίων τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης (βλ. λ. *Κυπαρίσσια* καὶ *Τοΐβασι*). —2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς (βλ. λ. *Τρίγλια* Νέα).

Σουφλί(ον) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἕδρα ὁμωνύμου δήμου. Κεῖται ἐπὶ εὐφορωτάτης πεδιάδος εἰς ἀπόστασιν 2 χλμ. ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ καὶ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Ἀλεξανδρουπόλεως-Συνόρων. Ἀπέχει 79 χλμ. ΒΑ. τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ 29 ΝΔ. τοῦ Διδυμοτείχου. Κάτ. (1928) 7.307. Τὸ Σουφλίον εἶναι ἕδρα ἐπάρχου, ἀστυνομικῆς ὑποδιοικήσεως, ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος κτλ. Ἐπίσης εἶναι ἕδρα μητροπολίτου, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάγονται 26 ἐνοριακοὶ ναοὶ καὶ μία μονή. Ἔχει πλῆρες γυμνάσιον καὶ 4 δημοτικὰ σχολεῖα. Τὸ κυριώτερον εἶδος τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιοτεχνίας καὶ τῆς μικροβιομηχανίας τῆς πόλεως εἶναι ἡ μέταξα, ἧς ἡ παραγωγὴ ἀνέρχεται ἐτησίως εἰς 300.000 χλγρ. κιτρίνων κουκουλίων καὶ 400.000 χλγρ. λευκῶν. Πρὸς κατεργασίαν δὲ τῆς μετάξης λειτουργοῦσιν ἐν Σουφλίῳ 3 ἐργοστάσια. Κατ' ἔτος γίνονται ἐν τῇ πόλει δύο ἐμπορικαὶ πανηγύρεις, τὴν 9 Μαΐου καὶ 25 Ὀκτωβρίου. Εἰς ἀπόστασιν 4 χλμ. περίπου ΝΔ. αὐτῆς κεῖται ἡ μονὴ τῆς *Κορνοφωλεᾶς*, εἰς ἀπόστασιν δὲ 9—10 χλμ. ἡ βυζαντινῆς ἐποχῆς μονὴ τῆς *Δαδιᾶς*, ἥτις, διαρρυθμιζομένη νῦν καταλλήλως, πρόκειται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς δασοκομικὴ σχολή, διαθέτουσα τὰς παρακειμένας δασώδεις ἐκτάσεις. Ὁ δῆμος Σουφλίου περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία: *Γαβριὰ* (πρῴην *Δισπουντὰκ*), *Γιαννούλη* (*Γιάνουρεν*), *Κτῆμα* (*Τσιφλικάκι*) καὶ *Σιδηρὼ* (*Δεμὶρ-Οὐρέν*).

— *[Ἱστορ.]* Τὸ *Σουφλίον* ἐκτίσθη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ἡ κωμόπολις ἔχει ἐμφάνισιν παλαιὰν ἀνατολικὴν μὲ στενὰς καὶ σκολιὰς ὁδούς, ἐστρωμένας διὰ λίθων (καλντερίμ), πλὴν τῆς κεντρικῆς λεωφόρου Δημοκρατίας καὶ τῆς Πλατείας Ἡρῴου, ὅπου συγκεντροῦται ἡ ἐμπορικὴ καὶ κοσμικὴ κίνησις αὐτῆς. Ἀνέκαθεν κατῳκεῖτο ὑπὸ πληθυσμοῦ καθαρῶς ἑλληνικοῦ. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο ἕδρα ὑποδιοικήσεως, ὑπαγομένης εἰς τὴν διοίκησιν Δεδεαγὰτς (Ἀλεξανδρουπόλεως), ἐκκλησιαστικῶς δὲ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Διδυμοτείχου. Κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον τὸ Σουφλίον, μετὰ τῆς λοιπῆς Δυτικῆς Θράκης, περιῆλθεν εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἀνεκτήθη δὲ ἀμαχητὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1913, διαρκοῦντος τοῦ δευτέρου Βαλκανικοῦ πολέμου, καὶ παρέμεινεν ὑπ' αὐτοὺς διὰ τῆς μεταξὺ Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας ὑπογραφείσης κατόπιν συνθήκης τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τῷ 1917, τῇ μεσολαβήσει τῆς Γερμανίας, τὸ Σουφλίον μετὰ τῆς λοιπῆς Θρᾴκης παρεχωρήθη εἰς τοὺς Βουλγάρους, ὅπως μετάσχωσι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ὅμως ἧτταν τῶν Βουλγάρων καὶ Γερμανῶν, κατελήφθη μετὰ τῆς λοιπῆς Θρᾴκης ὑπὸ τῶν Συμμάχων, διὰ δὲ τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγὺ (27 Νοεμβρίου 1919) παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατελήφθη δὲ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ μῆνα Μάϊον 1920. Α. Θ. Σ.

—**Σουφλίου ἐπαρχία** *[Γεωγρ.]*. Κατέχουσα τὸ κέντρον περίπου τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ὁρίζεται πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἕβρου καὶ τῶν τουρκικῶν συνόρων, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου καὶ μέρους τῆς Βουλγαρίας καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Ἀλεξανδρουπόλεως. Τὰ δυτικὰ αὐτῆς εἶναι ὀρεινὰ καὶ ὑγιεινότατα, καλυπτόμενα ὑπὸ πυκνοτάτων δασῶν τῶν κρασπέδων τῆς Ροδόπης (Μακατὲ-ντάγ), τὰ δὲ ἀνατολικά, πεδινὰ καὶ εὐφορώτατα. ὑπόκεινται ὅμως εἰς μεγάλας πλημμύρας τοῦ Ἕβρου, κατὰ τὰς ὁποίας διακόπτεται ἡ συγκοινωνία καὶ ἀπονεκροῦται πᾶσα γεωργικὰ ἐργασία. Ἰδίως τὰ χωρία τὰ δεξιὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς κείμενα (Τάρσιον, Πυρόλιθος καὶ ἄλλα) ὑφίστανται τὰς μεγαλυτέρας καταστροφάς. Ἡ συγκοινωνία τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἀρκετὰ καλή. Πλὴν τῆς σιδηροδρομικῆς Ἀλεξανδρουπόλεως—Συνόρων, ἥτις διασχίζει αὐτὴν ἀπὸ Ν. πρὸς Β., κατασκευάζεται ἤδη (1933) καὶ ἡ μεγάλη ἐθνικὴ ὁδὸς Ἀλεξανδρουπόλεως—Νέας Ὀρεστιάδος, μήκους 130 χλμ. καὶ πλάτους ἕξ. Ἡ ἐπαρχία περιλαμβάνει τὸν ὁμώνυμον δῆμον καὶ τὰς ἑξῆς ἐννέα κοινότητας: *Δαδιᾶς*, *Κορνοφωλεᾶς*, *Λαϊνᾶ* (*Τσουμλεκτσῆ*), *Λευκίμης* (*Καβατζὶκ*), *Μικροῦ Δερρείου*, *Πέπλου* (*Μαρχανλῆ*), *Ταρσίου* (*Χάντζια*), *Τριφυλλίου*, *Τυχίου* (*Μπιντικλῆ*). Α. Θ. Σ.

σούφρα (ἡ)· δημοτ., πτυχή, ἄλλως *σούρα*: «οἱ σοῦφρες τοῦ πανταλονιοῦ»· || ρυτὶς τοῦ δέρματος.

σουφραζέττα (ἡ) (γαλλ. suffragette)· ἐκλήθησαν οὕτω κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἐκ τοῦ suffrage (=ψῆφος), αἱ Ἀγγλίδες ἰδίᾳ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι προέστησαν τῆς κινήσεως πρὸς ἀπόκτησιν ψήφου ὑπὸ τῶν γυναικῶν (βλ. λ. *φεμινισμός*). Ἡ λέξις παρὰ τῷ λαῷ χρησιμοποιεῖται ἀδικαιολογήτως μὲ κάπως κακὴν σημασίαν, ὑποδηλοῦσα γυναῖκα μιμουμένην τὴν ἀνδρικὴν συμπεριφορὰν καὶ κακοῦ χαρακτῆρος.

Σουφρὲν (Suffren)· βλ. *Σύφφρέν*.

σούφρωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σουφρώνω, πτύχωσις· || κλοπή, ὑπεξαίρεσις.

σουφρώνω· δημοτ., κάμνω τι νὰ ἔχῃ σοῦφρες καὶ ἀμεταβ. σχηματίζω, ἀποκτῶ σοῦφρες: «τὸ καλὸ ὕφασμα δὲν σουφρώνει»· || κλέπτω, ὑπεξαιρῶ (ἐπὶ τὸ ἀστειότερον): «μοῦ σούφρωσε τὸ ὡρολόγι μου».

Σουφφῖται (οἱ). Μωαμεθανοὶ ἀσκηταί, ἄλλως *Σουφὶ* ἢ *Σουφίδαι* (βλ. *σουφισμός*).

Σούφφλαϋ (Sufflay), ***Μιλᾶνος***. Κροάτης ἱστοριοδίφης καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1879. Ἀπὸ τοῦ 1908 μέχρι τοῦ 1918 διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἄγκραμ (Ζάγκρεμπ). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐνθερμοτέρων ὑπερμάχων τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κροατίας, ἕνεκα δὲ τούτου κατεδιώχθη πολλάκις ὑπὸ τῆς αὐστροουγγρικῆς κυβερνήσεως, καθὼς καὶ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῆς Νοτιοσλαυΐας, φυλακισθεὶς κατὰ τὰ ἔτη 1920 μέχρι 1923, καθότι ἐξηκολούθησε τὸ ὑπὲρ τῆς κροατικῆς ἀνεξαρτησίας κήρυγμά του καὶ μετὰ τὴν σύμπηξιν τῆς τριαδικῆς μοναρχίας. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἔργα: «Περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Δαλματῶν» (1904), «Acta Albaniae» (1913—1917 εἰς 2 τόμους), «Ἀλβανικαὶ πόλεις καὶ φρούρια» (1924) κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Σοῦφφολκ (Suffolk) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Ἀγγλίας (βλ. *Σῶφφοκ*).

Σοὺ Φὼλλς (Sioux Falls) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Νοτίῳ Δακότᾳ, παρὰ τοὺς καταρράκτας τοῦ ποταμοῦ Μπὶγκ Σού, ἐγγὺς τῆς συμβολῆς μετὰ τοῦ Μισσουρῆ. Κάτ. (1928) 80.000. Ἔχει μεγάλην παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ἐκ τῶν ὑδατοπτώσεων τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀκμαίαν βιομηχανίαν. Θ. Κ.

Σουχάγιεφ (Schuchajew), ***Βασίλειος***. Σύγχρονος Ρῶσος ζωγράφος. Ἐσπούδασεν ἐν Ρωσίᾳ καὶ εἶτα ἐν Παρισίοις. Ἐφιλοτέχνησε τοιχογραφίας καὶ τοπία, ἐκ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ «Φινλανδικὸν χωρίον», καὶ προσωπογραφίας, εἰς τὰς ὁποίας κυρίως διαπρέπει, ὡς αἱ: «Πρεσβῦτις κυρία», «Αὐτοπροσωπογραφία», «Ἄννα Παυλόβνα». Γ. Ι. Β.

Σουχάνωφ, ***Ἀρσένιος***. Ρῶσος θεολόγος (1607—1674). Κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ παριάρχου Ἱεροσολύμων Παϊσίου εἰς Μόσχαν (1649) ἐξήλεγξε τὰ εἰς τὴν ρωσικὴν μεταπεφρασμένα λειτουργικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἐθεώρησεν ὡς αἱρετικά. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπεστάλη ὁ Σουχάνωφ εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ εἰς ἄλλα ἑλληνικὰ κέντρα πρὸς νέον ἔλεγχον τῶν ἐκδοθέντων ρωσιστὶ λειτουργικῶν βιβλίων. Οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀπὸ συμφώνου μετὰ τοῦ Σουχάνωφ ὑπέδειξαν εἰς τὴν Μόσχαν, ὅπως παραδοθῶσιν εἰς τὸ πῦρ τὰ βιβλία ταῦτα ὡς αἱρετικά. Ταυτοχρόνως ὁ Σουχάνωφ, μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔθεσεν ὑπ' ὄψιν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου διάφορα κανονικὰ ζητήματα καὶ ἰδίως τὸ τῆς πολυφώνου ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τὴν ὁποίαν ὁ πρωθιερεὺς Νερόνωφ ἤθελε διὰ παντὸς τρόπου νὰ καταργήσῃ. Ἀπὸ συμφώνου οὗτος μετὰ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας εἰσήγαγε τοὺς μονοφώνους ψαλμούς. Ἐπιστρέψας ἐξ Ἁγίου Ὄρους ἐκόμισεν εἰς Μόσχαν πεντακόσια ἱεροτελεστικὰ χειρόγραφα καὶ βιβλία, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐγένετο ἡ ἐπανόρθωσις τῶν ρωσικῶν κειμένων. Θ. Β.

Σουχὰρ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀραβίας, ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἄλλοτε σπουδαῖος ἐμπορικὸς λιμήν. Σήμερον εἶναι ἄσημος. Ν. Μ.

σουχαρδτίτης (ὁ) (Schuchhardtit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς σειρᾶς τῶν λεπτοχλωριτῶν. Ἀποτελεῖ πυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου καὶ μαγνησίου νικελιοῦχον, μὲ χρῶμα πράσινον ἢ κιτρινοπράσινον καὶ ἁφὴν λιπαράν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς λεπιδώδεις καὶ εὐθρύπτους ἕως γεώδεις πλάκας καὶ κονδύλους παρὰ τὸ Frankenstein, Gläsendorf καὶ Kosemitz τῆς Σιλεσίας μετ' ἄλλων προϊόντων ἀποσαθρώσεως τοῦ σερπεντίνου νικελιούχων. Γ. Β.

Σοῦχαρντ (Schuchhardt), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1859 ἐν Ἀννοβέρῳ. Ἐσπούδασεν ἐν Λειψίᾳ, Ἀϊδελβέργῃ καὶ Γοττίγγῃ τὰς νεωτέρας γλώσσας, κλασσικὴν φιλολογίαν καὶ ἀρχαιολογίαν. Διετέλεσεν οἰκοδιδάσκαλος τοῦ πρίγκιπος Μπιμπέσκο εἰς Ρουμανίαν, ὅτε καὶ ἐμελέτησε τὰ Τραϊάνεια τείχη τῆς Δοβρουτσᾶς. Μετέσχεν εἶτα τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Περγάμου μετὰ τοῦ Κίπερτ (1886), διέτριψεν ἐν Ἀθήναις (1887), ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ μουσείου Κέστνερ ἐν Ἀννοβέρῳ (1888—1908) ἐπιδοθεὶς εἰς ἀρχαιολογικὰς ἐν Γερμανίᾳ ἐρεύνας, τῷ δὲ 1908 ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου καὶ μετέπειτα μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου. Ἔγραψεν: «Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Σλῆμαν» (1891), «Ἄτλας προϊστορικῶν ἔργων» (1916), «Ἀρχαία Εὐρώπη» (1919) κ.ἄ. Π. Ν. Π.

Σούχεβο-Κοβίλιν, ***Ἀλέξανδρος-Βασιλείεβιτς***. Ρῶσος δραματικὸς συγγραφεὺς (1825—1889). Ἔγραψεν ἐν ὅλῳ τρία δράματα: «Ὁ γάμος τοῦ Κρετσίνσκι», «Ἡ ὑπόθεσις» καὶ «Ὁ θάνατος τοῦ Τάρελκιν». Ἐκ τούτων μόνον «Ὁ γάμος τοῦ Κρετσίνσκι» ἐπετράπη ὑπὸ τῆς λογοκρισίας νὰ ἀναβιβασθῇ εἰς τὰ θέατρα τῆς Μόσχας (1855) καὶ τῆς Πετρουπόλεως (1856). Τὸ ἔργον τοῦτο ἔσχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν χάρις εἰς τοὺς δύο τύπους αὐτοῦ, τὸν Κρετσίνσκι καὶ Ρασπλιούγιεφ, τοὺς ὁποίους ὑπεδύοντο διάσημοι ἠθοποιοί. Θ. Β.

Σουχοζανέτ, ***Ἰβὰν Νικολάγιεβιτς***. Ρῶσος στρατηγὸς (1786—1861). Μετέσχε τῶν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος μαχῶν μέχρι τοῦ 1814, κατὰ δὲ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1828) διηύθυνε τὴν πολιορκίαν τῆς Βάρνης. Εἰς τὴν μάχην Βαβὲρ (1831) ἀπώλεσε τὴν ἑτέραν τῶν κνημῶν. Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς στρατιωτικῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως. Θ. Β.

Digitized by Google

Σουχομλίνωφ, ***Βλαδίμιρος 'Αλεξέγιεβιτς***. Ρῶσος στρατηγὸς (1848—1926). Σπουδάσας εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Πετρουπόλεως, μετέσχε τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1877 — 1878) ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου. 'Απὸ τοῦ 1909 μέχρι τοῦ 1916 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ὀπαδὸς τοῦ Ρασποῦτιν. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ καταχρήσεσιν ἀπελύθη τοῦ ὑπουργείου, συνέπραττε δὲ διαρκῶς πρὸς συνομολόγησιν ἰδιαιτέρας συνθήκης εἰρήνης μετὰ τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν καὶ κατηγορήθη ἐπὶ προδοσίᾳ, ὡς μεταδίδων μυστικὰ τοῦ κράτους εἰς τοὺς Γερμανούς. Παραπεμφθεὶς εἰς δίκην ἐπὶ ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως Κερένσκι κατεδικάσθη εἰς τὴν ποινὴν τῶν κατέργων, ἀλλὰ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Λένιν καὶ τῇ ἐπεμβάσει τῆς Γερμανίας ἀπηλλάγη καὶ μετέβη εἰς Φινλανδίαν. θ. β.

Σοῦχον (Souchon), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς ναύαρχος (βλ. λ. *Σουσσόν*).

Σουχόνα *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς βορείου Ρωσίας, σχηματιζόμενος ἐκ τῆς ἐκροῆς τῆς λίμνης Κουμπένσκογιε. Δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Βολόγκντα, παρὰ δὲ τὸ Βελίκυϊ-Οὐστιοὺγκ ἐκβάλλει εἰς τὸν Γιοὺγκ, παραπόταμον τοῦ Ντβίνα. Ἔχει μῆκος 562 χλμ., εἶναι πλωτὸς καθ' ἅπαντα τὸν ροῦν του, ἀποτελεῖ δὲ σπουδαίαν ποταμίαν ὁδὸν διὰ τοῦ Ντβίνα καὶ τῶν διωρύγων του, ἐξικνουμένων μέχρι τῆς λίμνης Νέβας καὶ (μέσῳ τοῦ Βόλγα) τῆς Κασπίας θαλάσσης. π. ν. π.

Σοῦχος *[Αἰγ. Μυθ.]*. Οὕτως ὠνομάζετο, κατὰ Στράβωνα, ὁ ἐν Κροκοδειλουπόλει τοῦ Φαγιοὺμ λατρευόμενος ἱερὸς *κροκόδειλος* (βλ. *Σεβέκ*).

Σουχούμ, καὶ ***Σουχοὺμ-Καλὲ*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρωτεύουσα τῆς αὐτονόμου σοβιετικῆς δημοκρατίας 'Αμπχάζια. Κάτ. 9.798. Εἶναι ὁ καλύτερος ρωσικὸς κλιματολογικὸς σταθμὸς διὰ τὰ στηθικὰ νοσήματα. Ἔχει πλούσιον βοτανικὸν κῆπον. 'Εξάγει ἰδίως καπνόν. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Διοσκουριάς*. Ὑπὸ τῶν Τούρκων κατελήφθη τῷ 1455, τῷ δὲ 1810 προσηρτήθη εἰς τὴν Ρωσίαν. Εἰς τὴν εὔφορον περιοχὴν τοῦ Σουχοὺμ ἐγκατεστάθησαν ἀπὸ τοῦ 1828 καὶ ἐντεῦθεν πολλοὶ ὁμογενεῖς ἐκ Πόντου, ἀνερχόμενοι (1917) εἰς 35 000 περίπου, ἱδρύσαντες περὶ τὰ πεντήκοντα ἑλληνικὰ χωρία, ἀποτελοῦντα ἤδη τὴν «Αὐτόν. ἑλλην. σοβιετικὴν περιοχὴν». ε. ι. χ.

Σόϋχτσερ (Scheuchzer), ***'Ιωάννης - 'Ιάκωβος***. Ἑλβετὸς ἰατρὸς καὶ φυσιοδίφης (1672—1733). 'Εσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἰατρικὴν καὶ κατόπιν ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ὀλλανδικὸν στρατόν. 'Επιστρέψας εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ ἐγκατασταθεὶς ἐν Ζυρίχῃ, ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ὀχυρωτικῆς καὶ τῷ 1712 ἐξετέλεσε διάφορα δημόσια ἔργα ἐν τῷ καντονίῳ τῆς Ζυρίχης. 'Επεδόθη ἐπίσης εἰς τὴν μελέτην τῆς βοτανικῆς, αἱ δὲ ἐργασίαι του ἐπὶ τῆς πανίσκης, τῆς χλωρίδος καὶ τῆς μεταλλουργίας τῶν ἑλβετικῶν Ἄλπεων κατέστησαν αὐτὸν γνωστότατον καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον. Ὁ Σόϋχτσερ εἶναι γνωστὸς ἐπίσης καὶ διὰ τὰς ἀποτελεσματικὰς ἐνεργείας του πρὸς κατάργησιν τῆς θανατικῆς ποινῆς διὰ μαγείαν ἐν Ζυρίχῃ. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Δεῖγμα ἑλβετικῆς λιθολογίας», «Φυσικά», «Κατακλυσμιαία χλωρίς», «Κατακλυσμιαῖος ἄνθρωπος» καὶ «Biblia ex phyticis illustrata, quibus res naturales in Scriptura sacra occurrentes exhibentur» (1731—1736), ὅπερ μετεφράσθη εἰς τὴν γερμανικήν, τὴν ὀλλανδικὴν καὶ τὴν γαλλικήν. μ. δ. β.

Σουῶνετζ (Swanage) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς 'Αγγλίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πὼλ—Κὸρς Κάστελ, ἧς εἶναι ἀκραῖος σταθμός. Κάτ. (1921) 7.106. Εἶναι ναυαγοσωστικὸς σταθμός. θ. κ.

Σουὼν Ρίβερ (Swan River = ποταμὸς τῶν κύκνων) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῷ βρεττανοαυστραλιανῷ κράτει τῆς Δυτικῆς Αὐστραλίας, μήκους 500 χλμ., πηγάζων νοτιοανατολικῶς τοῦ Γερακὶν καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν 'Ινδικὸν ὠκεανόν, παρὰ τὸ Φρημάντελ. Εἶναι πλωτὸς ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς μέχρι πέραν τῆς πόλεως Πέρθ. 'Εκ τοῦ ποταμοῦ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἡ ἱδρυθεῖσα τῷ 1829 ἐγκατάστασις τοῦ Σουὼν Ρίβερ, ἐξ ἧς βραδύτερον ἐδημιουργήθη τὸ κράτος τῆς Δ. Αὐστραλίας. θ. κ.

Σουώνση (Suansea) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς 'Αγγλίας κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Τόου, ἐν τῷ ὅρμῳ Σουώνση καὶ ἐπὶ τῆς διώρυγος Μπρίστολ. Κάτ. (1927) 162.700. Ἔχει πανεπιστήμιον, βιβλιοθήκην (50.000 τ.), πινακοθήκην καὶ βιομηχανίαν ὀρειχαλκουργίας, σιδηροχαλυβουργίας, ψευδαργύρου καὶ κασσιτέρου. Ὁ λιμὴν αὐτῆς, μετὰ νεωτάτων ἐγκαταστάσεων, ἔχει μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν. Εἰς ἀπόστασιν 2 χλμ. βορειοανατολικῶς κεῖται τὸ βιομηχανικὸν προάστειον *Λάντορ*, μετὰ πολλῶν ἐργοστασίων λευκοσιδήρου, χαλκίνων εἰδῶν καὶ κυλίνδρων ἐκ χυτοσιδήρου. θ. κ.

Σουώντλινκοτ (Suadlincot) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Αγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντέρμπυ. Κάτ. (1921) 20.012. Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖον καὶ κεραμεικὴν βιομηχανίαν. θ. κ.

Σοφαγασῆνος (σανσκρ. Subhagasena). 'Ινδὸς βασιλεὺς τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων. Τὴν χώραν του τὴν ταυτίζουν οἱ νεώτεροι μὲ τὴν Καβούλην ἢ τὸ Κασμίρ. π. ν. π.

Σοφάδες *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 3.334. Κεῖται κατὰ τὸ 95 χλμ. τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βόλου—Καλαμπάκας καὶ διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Σοφαδίτικου. Ἔχει ἡμιγυμνάσιον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, εἰρηνοδικεῖον, γραφεῖον ΤΤΤ, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ δύο συλλόγους, ἐμπορικὸν καὶ ἐπαγγελματικόν. Ἄλλοτε ἦτο ἕδρα τοῦ δήμου Κιερίου. ι. σ. σ.

—**Σοφάδες** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς 'Ανατολικῆς Θρᾴκης, οὕτω μετονομασθὲν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε εἶχε (1920) 258 κατ. καὶ ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μακρᾶς Γεφύρας (Οὐζοὺν—Κιοπροῦ) τοῦ νομοῦ 'Αδριανουπόλεως. Τουρκιστὶ *Ντανισμέντ*.

— **Σοφάδες**, ἢ ***Σοφτάδες*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λάρνακος. Κάτ. 50, ἅπαντες 'Οθωμανοί. Ἔχει σχολὴν ἱεροσπουδαστῶν. α. κ. α.

Σοφαδίτικος *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Πηνειοῦ, ὁ τῶν ἀρχαίων *Κουάριος* (βλ. λ.).

Σοφαίνετος. Στρατηγὸς ἐκ Στυμφάλου τῆς 'Αρκαδίας, φίλος Κύρου τοῦ νεωτέρου καὶ εἷς τῶν μετ' αὐτοῦ στρατευσάντων κατὰ τοῦ 'Αρταξέρξου τῷ 401 π. Χ. ἐπὶ κεφαλῆς 1.000 ὁπλιτῶν 'Αρκάδων. Μετὰ Φιλησίου τοῦ 'Αχαιοῦ ἦσαν οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατηγῶν τῶν Μυρίων, πολλάκις δὲ μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος. Μετὰ τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου ἀντετάχθη μετὰ Κλεάνορος τοῦ 'Ερχομενίου καὶ Ξενοφῶντος τοῦ 'Αθηναίου κατὰ τῶν προδοτικῶν σχεδίων τοῦ 'Αριδαίου καὶ τῆς παραδόσεως τῶν ὅπλων εἰς τὸν 'Αρταξέρξην. Βραδύτερον ἐτιμωρήθη, κοινῇ ἀποφάσει τῶν στρατηγῶν, ὡς ὀλιγωρήσας τῶν «γαυλικῶν χρημάτων», ἀπὸ τῶν ὁποίων ὑπῆρχεν ἔλλειμμα δέκα μνῶν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου φαίνεται ὅτι συνέγραψε καὶ οὗτος «Κύρου 'Ανάβασιν», ὅπως ὁ Ξενοφῶν (*W. Christ*. «Ἱστορ. Ἑλλην. Λογοτ.» ἑλλην. μετάφρ. τόμ. Α', σελ. 637). α. θ. σ.

Σόφακες *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Δυτικῆς 'Αφρικανικῆς ἠπείρου, καταγόμενος, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἀπὸ τοῦ Σόφακος, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Τίγγης, χήρας τοῦ γίγαντος 'Ανταίου, ὅστις ἐβασίλευσε τῆς χώρας καὶ ἔκτισε τὴν Τίγγιδα (νῦν Ταγγὲρ) πρὸς τιμὴν τῆς μητρός του (*Πλουτάρχ. Σερτώρ*. 9). Ταυτίζονται μὲ τοὺς *Σοφουκαίους* τοῦ Πτολεμαίου. α. θ. σ.

Σοφάλα (Sofala) *[Γεωγρ.]*. Πόλις, περιοχὴ καὶ ποταμὸς τῆς Μοζαμβίκης. Ἡ πόλις καὶ λιμὴν κεῖται κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ὁμωνύμου μικροῦ ποταμοῦ, ἐν ἀβαθεῖ ὅρμῳ, ἀποφρασσομένῳ συνεχῶς ἐκ τῆς ἀμμώδους ροῆς τοῦ ποταμοῦ. Κάτ. (1927) 21.015, ἐξ ὧν ἐλάχιστοι Εὐρωπαῖοι. Πόλις ὀνομαστὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν 'Αράβων, παρήκμασε σὺν τῷ χρόνῳ, τελευταίως δὲ σχεδὸν ἐγκατελείφθη μετὰ τὴν ἵδρυσιν, ὀλίγον τι βορειότερον, τοῦ λιμένος τῆς Μπεΐρα. Ἡ περιοχή, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ζαμπέζη μέχρι τοῦ κόλπου Ντελάγκο, ὑπῆρξε παλαιότερον τὸ ἔδαφος ἰσχυροῦ καὶ πλουσίου μωαμεθανικοῦ κράτους, οὗτινος πρωτεύουσα ἡ πόλις *Σοφάλα*. Οἱ Ἄραβες ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ χώρᾳ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, πιθανῶς τῷ 1120, ἐπί τινα δὲ χρόνον ἡ περιοχὴ ἀπετέλει τμῆμα τοῦ σουλτανάτου τῆς Κίλβα. Ὁ Πορτογάλος Κοβιλάο ἀπεβιβάσθη τῷ 1489, ἀναζητῶν μεταλλεῖα χρυσοῦ, διότι ἡ πόλις Σοφάλα ἐταυτίζετο τότε μετὰ τῆς βιβλικῆς *'Οφὶρ* ἢ *'Οφία*, ἐξ ἧς οἱ ναυτιλλόμενοι Φοίνικες ἐκόμιζον εἰς τὸν Σολομῶντα τὸν χρυσὸν τῆς βασιλίσσης τοῦ Σαβᾶ. Ὁ Βάσκο δὲ Γάμα προσήγγισεν εἰς τὴν πόλιν τῷ 1502, τῷ δὲ 1508 ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῇ πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς οἱ Πορτογάλοι, ἀνεγείραντες καὶ φρούριον (τοῦ Σὰν Γκαετάνο), οὗτινος τὰ ἐρείπια σῴζονται εἰσέτι. θ. κ.

Σοφανηνή, ἢ ***Σοφηνὴ*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς 'Αρμενίας (βλ. λ. *Σωφηνή*).

Σοφαρίδαι. Περσικὴ δυναστεία (βλ. λ. *Σαφαρίδαι*).

σοφᾶς (ὁ). Λέξις τουρκική, ἄλλως *μιντέρι*, σημαίνουσα ἀναπαυτικὸν κάθισμα διὰ πολλὰ ἄτομα, ὕψους 0.44 μ. ἕως 0.47, διῆκον δὲ κατὰ μῆκος τῆς μιᾶς ἢ τῶν δύο ἢ καὶ τῶν τριῶν πλευρῶν τοῦ δωματίου, ὅπως εἰς τὸ δωμάτιον ὑποδοχῆς ξένων ἐν Φαναρίῳ κ. ἄ. Συνέχεται στερεῶς μὲ τὸ πάτωμα, στρώνεται μὲ ἀχυρόστρωμα, ἐφ' οὗ ἁπλοῦται παχὺ στρῶμα ἐκ βάμβακος καὶ ἐπικαλύπτεται μὲ τάπητα, χράμι, στόφαν, ἢ κρετόν. Μαξιλάρια ὀρθογώνια, μᾶλλον σκληρά, ἐπέχουν θέσινι ἐρεισινώτων κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ σοφᾶ. Ὁ σοφᾶς ὡς κάθισμα εἶναι συνήθης εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὸ παλαιότατον τετραμερὲς σπίτι τῶν χωρικῶν τῆς Ρόδου λέγεται *σουφᾶς* ἢ *παριστιά*, εὑρίσκεται πλησίον τῆς ἑστίας καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὸ λοιπὸν διαμέρισμα μὲ τὸ σουφόξυλον· ὁ σουφᾶς τοποθετεῖται εἰς ἓν ἀπὸ τὰ πιλιέρια, ἅτινα χωρίζουν τὴν οἰκίαν εἰς τέσσαρα. 'Αλλὰ καὶ εἰς τὰ τριμερῆ παλαιὰ σπίτια τῶν πόλεων Ρόδου καὶ Λίνδου ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ σοφᾶς ὡς κάθισμα εἰς τὸ μοερειό, ἐστρωμένος μὲ τάπητα ἢ ψάθαν καὶ τοποθετούμενος πλαγίως εἰς τὸ *σουφαδάκι*, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἑδράζεται ἡ νυμφικὴ παστάς.

Σοφᾶς ὕψους 0.50 ἕως 0.80 μ., ἐμβαδοῦ ἕως 4 τετρ. μέτ. καὶ φέρων περιπλευρικῶς καγκελάκια τορνευτά, χρησιμοποιεῖται εἰς πλεῖστα μέρη διὰ τὴν θερινὴν ἀνάπαυσιν τῶν γερόντων, ἐπειδὴ εἰς τὰς παλαιὰς οἰκίας ἡ σάλα ἦτο ἀνοικτή. Ὁ χαμηλὸς αὐτὸς σοφᾶς, λέγεται *σοφαδάκι, σφαδάτσι, σφᾶς, ξᾶτο* καὶ *δοξᾶτον* ('Αρναία).

Σοφᾶς λέγεται καὶ εἶδος ἐξέδρας, πατάρι, εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἑλληνικῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, εἰς ὕψος 0.80 μ. ἕως 2 μ. ἀπὸ τοῦ πατώματος καὶ πλάτους 1 ½ μ. Χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὸν ὕπνον τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ ὀνομάζεται *κρέββατος, κράατος, σοφᾶς* καὶ *σφᾶς*. Τὰ σπίτια τῶν πόλεων Λίνδου καὶ Ρόδου, τῆς Σκύρου κτλ. ἔχουν τὸν σοφᾶν ἔναντι τῆς θύρας, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοποθετοῦνται τὸ κρηάττι, ἡ ἄρικλα καὶ τὸ μυρσί. Εἰς τὸν ὑψηλὸν αὐτὸν σοφᾶν ἀναβαίνουν μὲ τὴν ἀσκάλα (Σκῦρος). Εἰς οἰκίαν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τῆς Χαλκιδικῆς, εἰς τὸ καλὸ δωμάτιον τῶν ξένων ὑπῆρχον μέχρι πρό τινος δύο σοφᾶδες ἑκατέρωθεν τοῦ τζακιοῦ, ὕψους 0,30—50 μ., χωριζόμενοι ἀπὸ τὸ πεζοῦλι τοῦ τζακιοῦ καὶ ἀπὸ τὸ λοιπὸν δωμάτιον μὲ περίζωμα ἀπὸ ξύλινον τορνευτὸν κιγκλιδωτὸν ἀνοιγόμενον διὰ μικρᾶς χαμηλῆς θύρας. Οἱ σοφᾶδες οὗτοι ἐχρησιμοποιοῦντο δι' ὕπνον καὶ διὰ κάθισμα. α. γ.-γ.

Σοφᾶτα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Διγαλέτου τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 55. π. ν. π.

Σοφηνὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς 'Αρμενίας (βλ. *Σωφηνή*).

Σόφθα, ἢ ***Σῶφθα*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νησὶς τοῦ Περσικοῦ κόλπου μεταξὺ Ταόκας ἄκρας καὶ ἐκβολῶν τοῦ Ρωγώνιδος ποταμοῦ, ἀναφερομένη παρὰ Πτολεμαίῳ (ΣΤ' δ' 8). Κατὰ τὸν Müller εἶναι ἡ νῦν *Κόργκο*, εἰς 15 μίλ. βορείως τῆς 'Αρακίας νήσου (νῦν Καρράκ). π. ν. π.

Σοφί. Περσικὴ δυναστεία, διαδεξαμένη τὴν τῶν Τουρκομάνων (1499—1763) καὶ παρασχοῦσα δέκα τρεῖς ἡγεμόνας. Ὁ ἱδρυτὴς αὐτῆς 'Ισμαὴλ κατήγετο ἔκ τινος *σοφὶ* (βλ. λ.), διασήμου ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ταμερλάνου. θ. β.

Σόφια *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς Βουλγαρίας καὶ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κειμένη ἐν τῇ φερωνύμῳ πεδιάδι, 8 χιλιόμ. δυτικῶς τοῦ Ἴσκρου ἐπὶ δύο παραποταμίσκων αὐτοῦ. Κάτ. (1923) 213.000, ἐξ ὧν πολλοὶ Εὐρωπαῖοι, ὑπὲρ τὰς 21.000 Ἑβραῖοι καὶ περὶ τὰς 3.000 Μωαμεθανοί. Ἡ Σόφια εἶναι ἡ μᾶλλον εὐρωπαΐζουσα τῆς Βουλγαρίας πόλις, ἔχουσα εὐθυγράμμους ὁδοὺς καὶ λεωφόρους, ἠλεκτροφωτισμόν, ἠλεκτρικοὺς τροχιοδρόμους καὶ μεγάλα κτήρια, ἐν οἷς διακρίνονται τὰ ἀνάκτορα, τὸ βουλευτήριον (Σοβράνιε), τὸ ἐθνικὸν θέατρον, ἡ στρατιωτικὴ λέσχη, τὸ κεντρικὸν ταχυδρομεῖον, τὸ κυβερνητικὸν τυπογραφεῖον καὶ ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου 'Αλεξάνδρου τοῦ Νεύσκη, ὡραιότατος ἀπό τε ἀρχιτεκτονικῆς ἀπόψεως καὶ ἐσωτερικῆς διακοσμήσεως. 'Εκ τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας πολλῶν παλαιῶν τζαμίων διασῴζονται σήμερον τὸ λιθόκτιστον καὶ πολύθολον Βογιοὺκ τζαμισί, ἀξιοθέατον διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικήν του, μεταβληθὲν εἰς ἐθνικὸν μουσεῖον, τὸ μαῦρον μονόθολον τζαμίον, ἀνακαινισθὲν καὶ μεταβληθὲν εἰς ἐκκλησίαν καὶ τὸ Μπασὶ-τζαμισὶ μετὰ μιναρὲ (πλησίον τῶν νεωτάτου συστήματος δημοτικῶν λουτρώνων), εἰς ὃ προσεύχονται οἱ ἐναπολειφθέντες ἐν τῇ πόλει ὀλιγάριθμοι Μωαμεθανοί. Ὡσαύτως διασῴζεται ἠρειπωμένος μέν, ἀναστυλωθεὶς δὲ κλινθόκτιστος βυζαντινὸς ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας Σοφίας, ἔχων τρία κλίτη, ὅστις ἐπὶ τουρκοκρατίας μετεβλήθη εἰς πυριταποθήκην καὶ τζαμίον.

Ἡ Σόφια διακοσμεῖται διὰ πλατειῶν, δημοσίων κήπων (δημοτικοῦ, τοῦ ἡγεμόνος Βόριδος, βοτανικοῦ καὶ ζῳολογικοῦ), καλλιτεχνικῶν ἱστορικῶν μνημείων (τοῦ Ρώσου αὐτοκράτορος 'Αλεξάνδρου Β', τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῶν Βουλγάρων, τοῦ διακόνου Λέφσκη, ἐθνομάρτυρος, καὶ ἄλλων), δημοτικῶν λουτρώνων καὶ ἀγορᾶς. Ἡ Σόφια εἶναι τὸ κέντρον τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς τῆς Βουλγαρίας. 'Εν αὐτῇ ἑδρεύουσιν αἱ ἀνώταται διοικητικαί, στρατιωτικαὶ καὶ δικαστικαὶ ἀρχαὶ καὶ αἱ πρεσβεῖαι τῶν ξένων κρατῶν. Ἔχει πανεπιστήμιον μεθ' ἑπτὰ σχολῶν (ἱστορίας καὶ φιλολογίας, φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, νομικῆς,

Digitized by Google

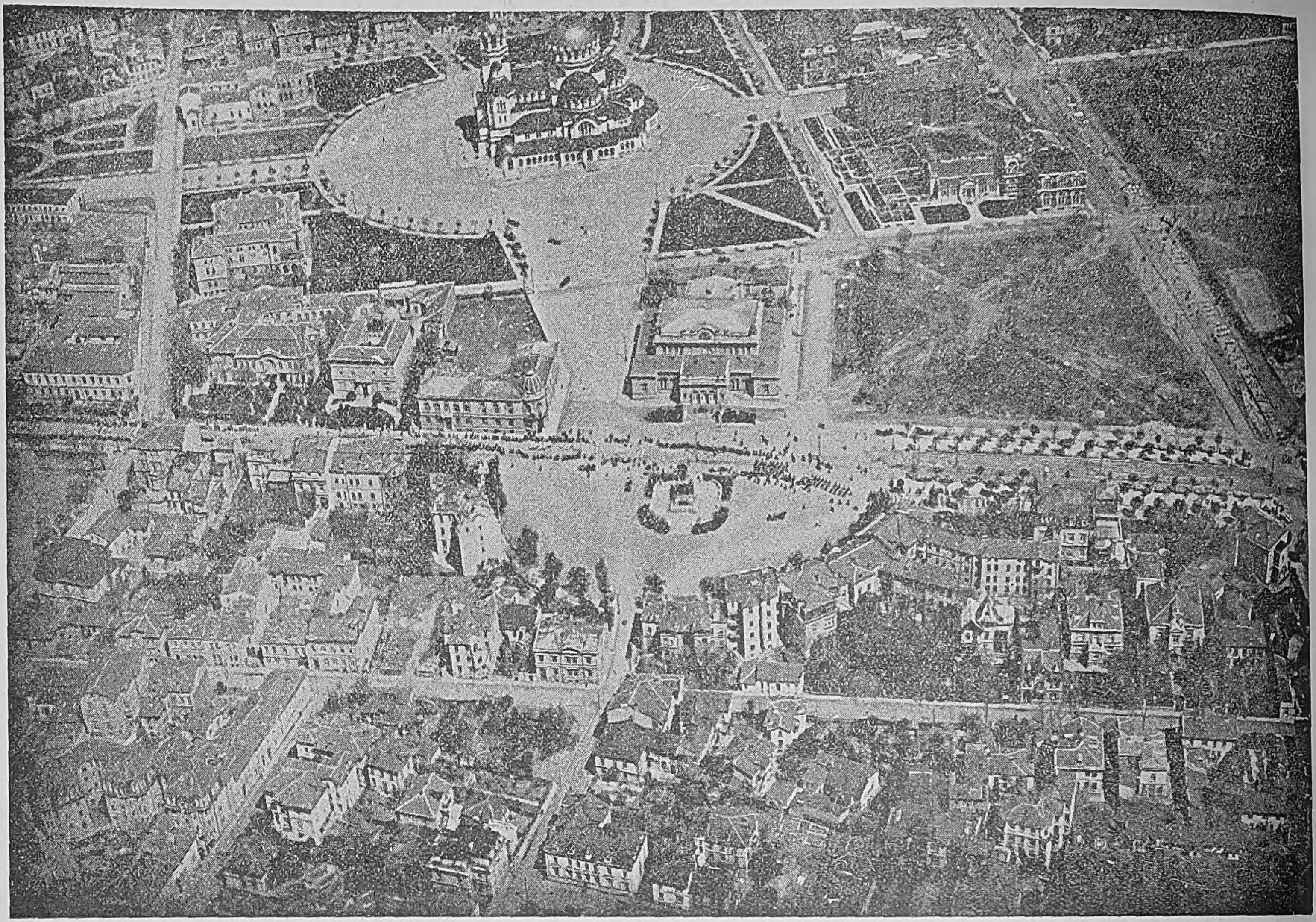

Δύο ἀπόψεις τῆς Σόφιας, ἀπ' ἀεροπλάνου.

Digitized by Google

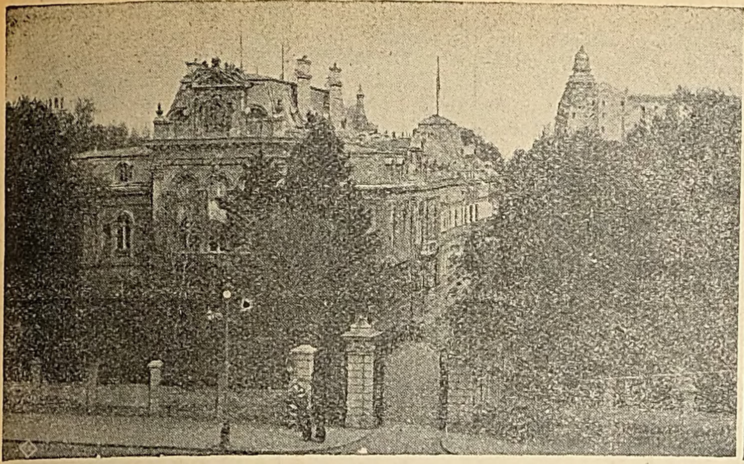
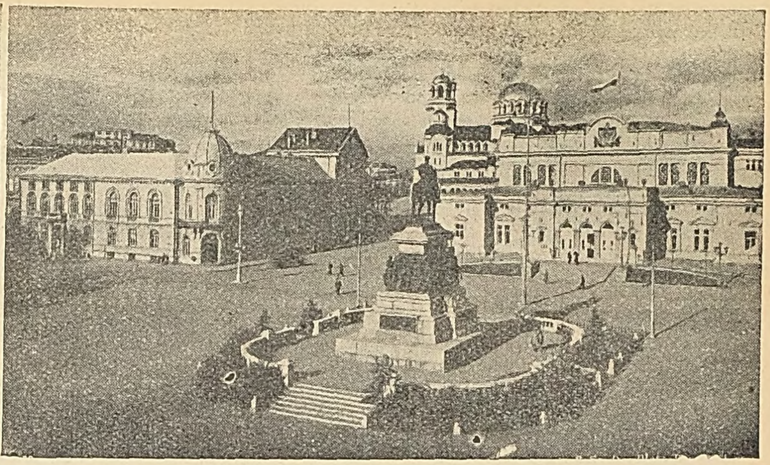

1) Τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα. 2) Πλατεῖα τῆς Βουλῆς.

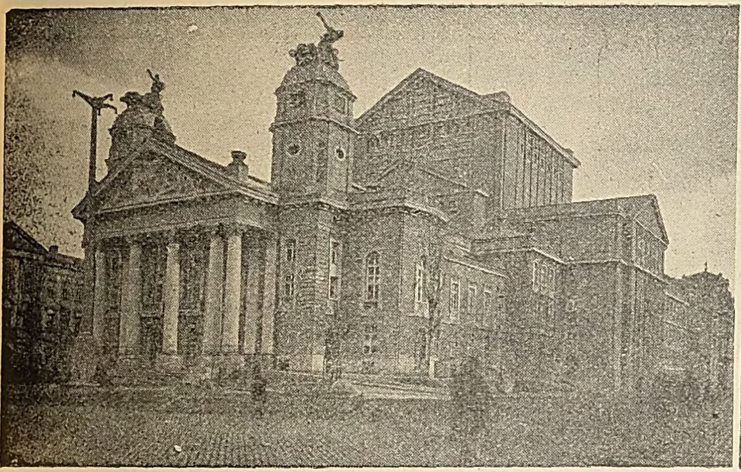

1) Τὸ Ἐθνικὸν θέατρον. 2) Ὁ ναὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Νέβσκυ.

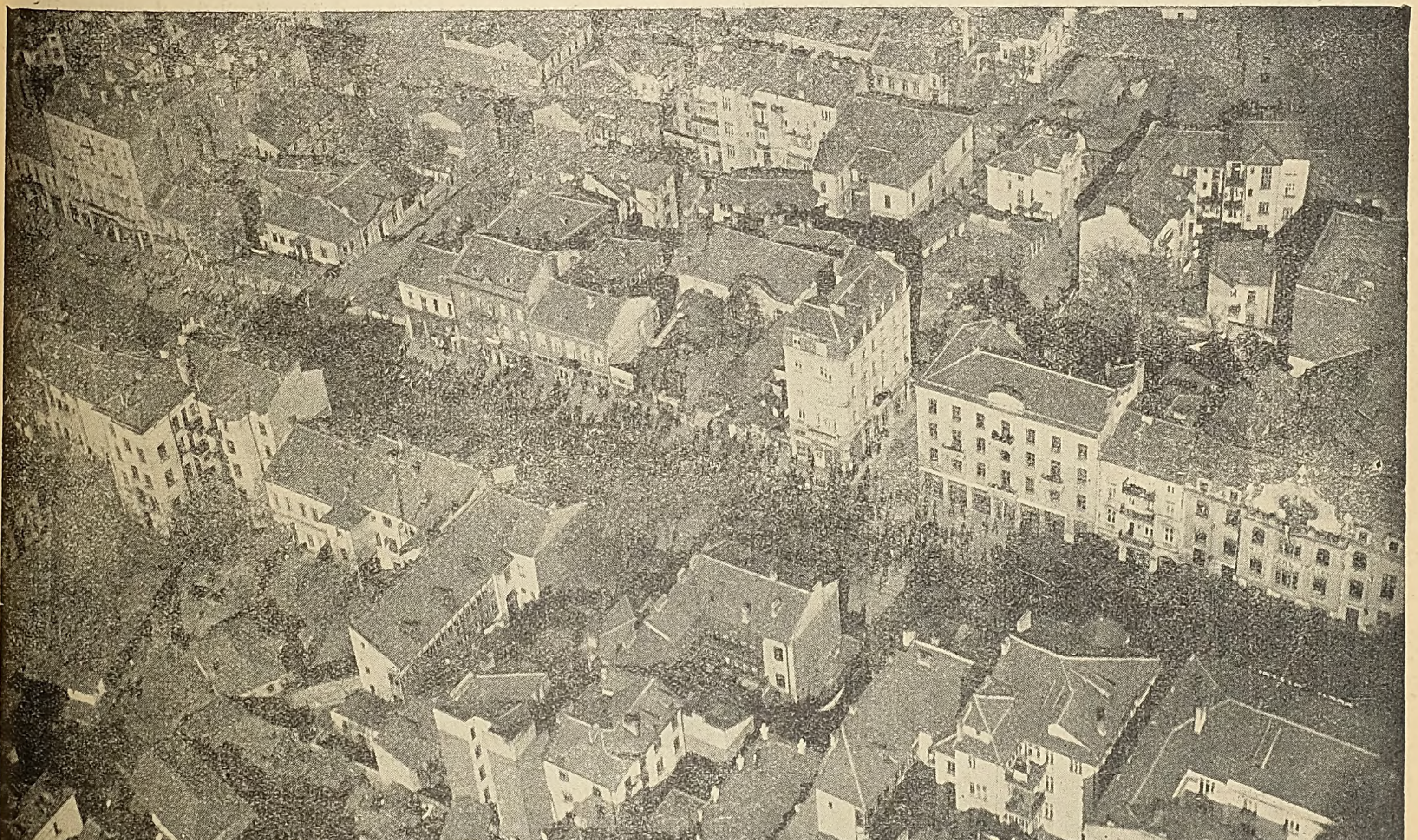

Ἄποψις τῆς λεωφόρου «Μαρίας Λουΐζης» ἀπ' ἀεροπλάνου.

Digitized by Google

ἰατρικῆς, θεολογίας, ἀγρονομίας καὶ δασονομίας, καὶ κτηνιατρικῆς), ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν, ἐλεύθερον πανεπιστήμιον, ἐθνικὴν βιβλιοθήκην (μετὰ 150 χιλ. τόμων καὶ 1.100 σλαυϊκῶν χειρογράφων), ἐθνικὸν μουσεῖον (δῃρημένον εἰς 5 τμήματα: τῶν προϊστορικῶν, τῶν ἀρχαίων, τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, νομισματικὸν καὶ καλλιτεχνικόν), ἐθνολογικὸν μουσεῖον, τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀστεροσκοπεῖον μετὰ μετεωρολογικοῦ σταθμοῦ, ἀκαδημίαν τῶν καλῶν τεχνῶν, ἀκαδημίαν μουσικῆς, ἐθνικὸν θέατρον καὶ μελόδραμα, στρατιωτικὴν σχολήν, ἀρχαιολογικὸν ἰνστιτοῦτον (οὗ ἡ βιβλιοθήκη ἀριθμεῖ περὶ τὰς 8 χιλ. τόμων ἀρχαιολογικῶν καὶ τέχνης συγγραμμάτων ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις) καὶ διάφορα ἄλλα εἰδικὰ καὶ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα, οἷον τῶν τυφλῶν, τῶν κωφαλάλων, ἐμπορικὸν γυμνάσιον, οἰκιακῆς οἰκονομίας θηλέων, κοπτικῆς καὶ ραπτικῆς, τυπογραφίας καὶ γραφικῆς, μηχανοηλεκτροτεχνικῆς, τηλεγραφικῆς, ἀγγειοπλαστικῆς, ξυλογλυπτικῆς, ὑποδηματοποιίας καὶ τοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ. Ἐν αὐτῇ ἐκδίδονται τὰ πλεῖστα συγγράμματα, ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ καὶ λειτουργοῦσιν 669 σύλλογοι καὶ σωματεῖα, ἤτοι 424 κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς προόδου καὶ φιλανθρωπίας, 88 φυσικῆς ἀγωγῆς, καὶ 157 ἐπαγγελματικαί, πλὴν τῶν πολλῶν ἰδιωτικῶν κλινικῶν καὶ τινων σταθμῶν πρώτης βοηθείας, ἔχει 4 κρατικὰ καὶ 1 δημοτικὸν νοσοκομεῖον. Εἶναι ἕδρα σώματος στρατοῦ. Τῷ 1926—1927 ἐλειτούργουν, πλὴν τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ εἰδικῶν σχολῶν, 36 τετρατάξια δημοτικὰ σχολεῖα μεικτὰ μετὰ 238 διδασκάλων καὶ 8.563 μαθητευόντων, 19 προγυμνάσια μεικτὰ μετὰ 268 διδασκάλων καὶ 6.854 μαθητευόντων, 3 γυμνάσια ἀρρένων μετὰ 155 διδασκάλων καὶ 2.507 μαθητῶν καὶ 3 γυμνάσια θηλέων μετὰ 283 διδασκάλων καὶ 2.636 μαθητριῶν. Εἰς δὲ τὰς 7 τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου σχολὰς ἐνεγράφησαν φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριαι ἐν γένει 3.658, ἐδίδαξαν δὲ 55 τακτικοί, 40 ἔκτακτοι, 8 ἐπίτιμοι καθηγηταὶ καὶ ἱκανοὶ ὑφηγηταί. Πλὴν τούτων λειτουργοῦσι καὶ σχο- λεῖα τῶν ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν μειονοψηφιῶν, ἤτοι τῶν Ἑβραίων, τῶν Μωαμεθανῶν καὶ τῶν Ἀρ- μενίων, πρὸς δὲ καὶ ρουμανικὸν κυβερνητικόν, τσε- χοσλαυϊκόν, ἰταλικόν, ρωσικόν, γερμανικόν, ἀμερι- κανικὸν καὶ τῶν καθολικῶν ταγμάτων (γαλλικόν). Ἡ μικρὰ ἑλληνικὴ παροικία ἔχει ὡσαύτως μει- κτὴν ἀστικὴν σχολὴν ἀπὸ τοῦ 1901 ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ἐκκλησίας της τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Αὕτη ἦτο κλειστὴ ἀπὸ τοῦ 1912—1920, ἠνοίχθη δὲ ὡς τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας, ὑφ' ἧς καὶ συντηρεῖται, διότι τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν τῆς παροικίας μετενάστευ- σαν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητευόντων ἐν αὐτῇ δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 30. Ἡ Σόφια εἶναι ἡ πρώτη βιο- μηχανικὴ πόλις τῆς Βουλγαρίας, ὀφείλουσα τοῦτο εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἐκ τῶν ἀνθρακωρυχείων τοῦ παρακειμένου Πέρνικ λαμβανομένου γαιάνθρακος, εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ρεύματος τοῦ Ἴσκρου πρὸς παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας καὶ εἰς κυ- βερνητικὰ προστατευτικὰ μέτρα καὶ ἄλλας εὐκολίας πρὸς ἐπικράτησιν τῆς ἐπιτοπίου βιομηχανίας. Ἐντὸς καὶ περὶ τὴν πόλιν λειτουργοῦσι πλεῖστα βιομη- χανικὰ ἀτμοκίνητα καὶ ἠλεκτροκίνητα ἐργοστάσια, οἷον ἀλεύρων, μακαρονίων, οἰνοπνεύματος, ὄξους, σακχάρεως, σακχαρωδῶν προϊόντων καὶ σοκολά- τας, φυτικῶν ἐλαίων, δερμάτων, σάπωνος, ἀρωμά- των, χρωμάτων, χημικῶν εἰδῶν, τσιμέντου, ἀντι- κειμένων ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως πρὸς δὲ χυτήρια τυπογραφικῶν στοιχείων, σιδηρῶν μηχανῶν καὶ ἐργαλείων, χαλκῶν ἀγγείων, τηλεγραφικῶν καὶ τηλεφωνικῶν συσκευῶν, χρυσῶν καὶ μεταλλίνων κοσμημάτων· ἔτι ὑφαντήρια μαλλίνων, βαμβακερῶν, μεταξωτῶν καὶ λινῶν ὑφασμάτων, καλτσῶν, πιλοποιεῖα, κεραμοποιεῖα καὶ ἄλλα.

Ἡ Σόφια κατέστη καὶ τὸ πρῶτον οἰκονομικὸν καὶ ἐμπορικὸν τοῦ κράτους κέντρον, διατελοῦσα ἀποθήκη οὐχὶ μόνον τῶν διὰ τὴν νοτιοδυτικὴν Βουλγαρίαν εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλην ἐν γένει τὴν Βουλγαρίαν. Τὸ τελωνεῖον αὐτῆς εἶναι τὸ δεύτερον τοῦ κράτους ὡς πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγήν, ἐρχόμενον μετὰ τὸ τοῦ Πύργου. Εἰς τὴν ἐμπορικήν της κίνησιν συμβάλλει καὶ ἡ συχνὴ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία πρὸς τὴν Εὐρώπην, τὸν Δούναβιν, τὸν Εὔξεινον Πόντον, τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸ Αἰγαῖον καὶ ἡ σύνδεσις αὐτοῦ μετὰ τῶν κυριωτέρων τοῦ κράτους πόλεων. Πλὴν τοῦ κεντρικοῦ καταστήματος τῆς ἐθνικῆς βουλγαρικῆς τραπέζης καὶ τῆς γεωργικῆς, κρατικῶν ἱδρυμάτων, λειτουργοῦσιν ὡσαύτως πλεῖστα ἄλλα ἐπιχώρια καὶ ξένα τραπεζικὰ ἱδρύματα

Ἡ διὰ τοῦ τελωνείου τῆς Σόφιας εἰσαγωγή της ἀνῆλθε τῷ 1929 εἰς 37 χιλ. τόν., ἀξίας 2.575 ἑκατ. λεβ. Ἡ δὲ δι' αὐτοῦ ἐξαγωγὴ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς 9 χιλ. τόν. ἀξίας 513 ἑκατ. λεβίων. Αἱ τελωνειακαὶ εἰσπράξεις ἀνῆλθον τῷ 1928—1929 εἰς 457 ἑκατ. λεβ. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ δήμου κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1928—1929 ἀνῆλθεν εἰς ὑπὲρ τὰ 345 ἑκατ. λεβίων.

Τὸ παλαιὸν ὄνομα τῆς Σόφιας ἦτο κατὰ τὰ σῳζόμενα νομίσματά της καὶ τὰς ἐπισήμους ἐπιγραφὰς *Σέρδων* (πόλις) ἢ *Σερδικὴ* (βλ. λ. *Σαρδική*), ὅπερ ἀπαντᾷ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Ὑπὸ τῶν Σλαύων κατὰ τὸν Θ' ἢ Ι' αἰῶνα μετωνομάσθη *Σρέδετς* (πρόφ. *Σριάδετς*), ἐξ ἧς ὀνομασίας ἐπλάσθη πάλιν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν (κατὰ συμφυρμὸν πρὸς τὸ Τριάδα) τὸ *Τριάδιτζα*. Τὸ νῦν ὄνομα αὐτῆς τὸ πρῶτον μνημονεύεται τῷ 1376 καὶ ἐπεκράτησεν ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, προελθὸν ἐκ τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅστις κατὰ τὰ μέσα ἔτι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος διεσῴζετο ἀκέραιος. Παραλλαγαὶ τοῦ Τριάδιτζα εἶναι τὸ *Τράλιτζα* (Λέων διάκονος), τὰ τῶν Εὐρωπαίων Stralice, Astralice, Stralicia, Stralits καὶ τὸ τοῦ Ἄραβος γεωγράφου Ἰδρίτσι (ΙΒ' αἰὼν) *Ἀτράλισα*.

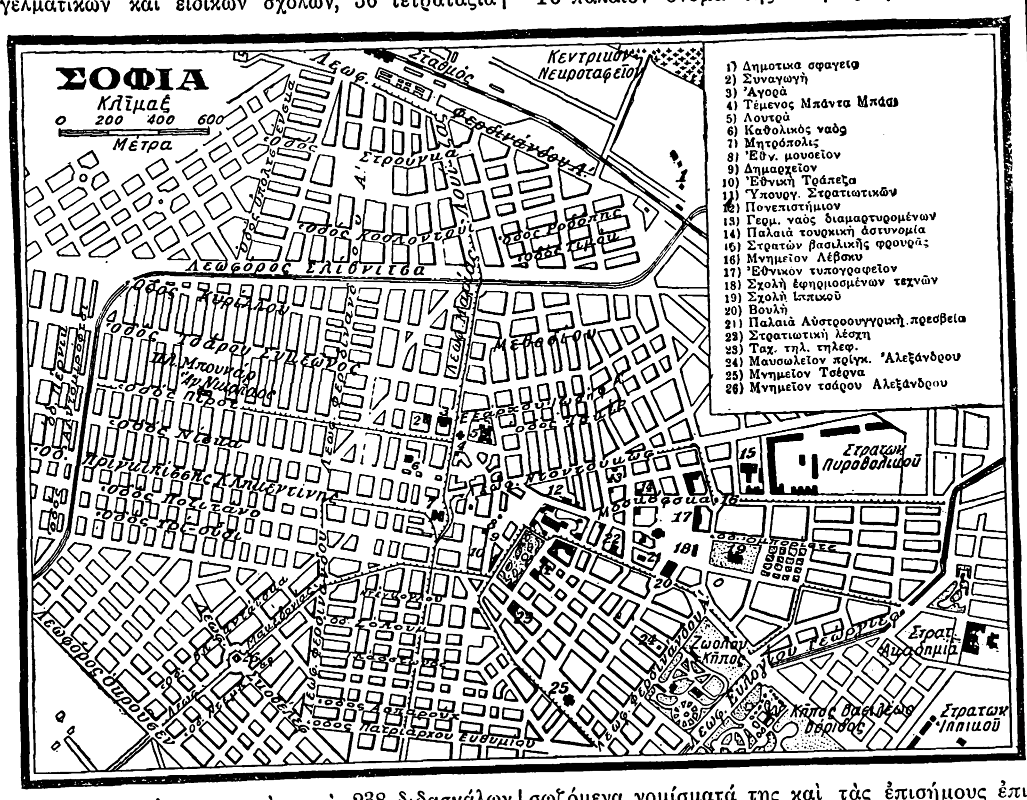

—*[Ἱστορ.]* Ἡ πεδιὰς τῆς Σόφιας ἦτο ἀρχαιόθεν κατῳκημένη, ὡς διαπιστοῦται ἐξ εὑρημάτων τῆς νεολιθικῆς ἤδη περιόδου. Ἐπὶ τῶν κλασσικῶν χρόνων, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ἐν αὐτῇ κατῴκουν τὰ θρᾳκικὰ φῦλα Τρῆρες καὶ Τιλαταῖοι, ἅτινα φθίνοντος τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ὑπετάγησαν εἰς τὸ μέγα τῶν Ὀδρυσῶν κράτος. Κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος ἀρξαμένας κελτικὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Μοισίαν καὶ τὴν Θρᾴκην φαίνεται ὅτι ὁριστικῶς ἐγκατέστησαν ἐν τῇ πεδιάδι οἱ Σέρδοι, θρακοκελτικὸν φῦλον. Οὗτοι μετὰ τῶν συγγενῶν των Μέλδων ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ρωμαίους κατὰ τὰς ἐκστρατείας εἰς τὴν Μοισίαν τῷ 29 καὶ 28 π. Χ. τοῦ στρατηγοῦ Λικινίου Κράσσου. Μετὰ τὴν ὁριστικὴν τῆς Θρᾴκης προσάρτησιν εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν (46 μ. Χ.), ἡ χώρα τῶν Σέρδων ὑπήχθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Θρᾴκης καὶ ἀπετέλεσε μίαν τῶν στρατηγιῶν αὐτῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σερδικὴ* (Serdica). Ἡ ἕδρα τοῦ στρατηγοῦ, ἥτις ἀπὸ κώμης ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἀνεπτύχθη εἰς πόλιν διὰ τῆς εἰς αὐτὴν συρροῆς παντοδαπῶν βιομηχάνων καὶ ἐμπόρων, καὶ δὴ Ἑλλήνων, ἕνεκα τῆς ἐκεῖ διασταυρώσεως τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ὁδῶν Θρᾴκης—Μοισίας καὶ Μακεδονίας, ὠνομάσθη *Σερδικὴ* ἢ *Σέρδων πόλις*.

Ἡ πόλις, ἥτις ἦτο αὐτόνομος, διοικουμένη κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἄλλων ἐν τῇ Θρᾴκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ ἑλληνικῶν καὶ ἑλληνορρωμαϊκῶν ἀποικιῶν, ὑπὸ βουλῆς καὶ δήμου, ἀπὸ τοῦ Β' ἤδη μ. Χ. αἰῶνος φαίνεται τελείως ἐξηλληνισμένη. Κατὰ τὰς περισωθείσας ἐπιγραφὰς καὶ τὰ νομίσματα, ἡ γλῶσσα, ἡ διοίκησις, ἡ θρησκεία, ἡ λατρεία ἦσαν ἑλληνικά. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ τυχοῦσα εὐεργεσιῶν τινων, πιθανῶς δὲ καὶ περιτειχισθεῖσα, ἐπωνομάσθη *Οὐλπία*. Ὅθεν ἐπὶ τῶν νομισμάτων της (σῴζονται περὶ τοὺς 110 τύπους κατὰ τὸν Mionnet ἀπὸ Μ. Αὐρηλίου μέχρι Γαλιηνοῦ), πλὴν τῶν ἐπιγραφῶν Σερδικῆς καὶ Σέρδων, φέρεται καὶ *Οὐλπίας Σερδικῆς* ἢ *Αὐγούστης Σερδικῆς*. Ὑπήγετο δὲ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Θρᾴκης μέχρι τοῦ 271. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ, ἐγκαταλειφθείσης τῆς πέραν τοῦ Δουνάβεως Δακίας καὶ σχηματισθεισῶν ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβεως ἐν τῇ τέως Μοισίᾳ δύο νέων ἐπαρχιῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Δακία, τῆς παροχθίου καὶ τῆς μεσογείου, ἡ Σερδικὴ ὡρίσθη ὡς πρωτεύουσα τῆς δευτέρας.

Ἡ λαμπροτέρα περίοδος τῆς Σερδικῆς ἦτο ὁ Δ' αἰών. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὅστις κατήγετο ἐκ τῆς πλησίον Ναϊσσοῦ, συχνάκις διέτριψεν ἐν αὐτῇ. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τοσοῦτον ἦτο καταγοητευμένος ἐκ τῶν φυσικῶν τῆς πόλεως θελ- γήτρων, ὥστε εἶπε: «Mea Roma Serdica est» (= «Ρώμη μου εἶναι ἡ Σερδική»), διελογίσθη δὲ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν καὶ πρωτεύουσαν τῆς Ρω- μαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἕνεκα τῆς κεντρικῆς της ἐν τῇ χερσονήσῳ θέσεως, κατόπιν ὅμως προετί- μησε τὸ Βυζάντιον. Κατ' ἀπόφασιν τῶν αὐτοκρα- τόρων Κωνσταντίου καὶ Κώνσταντος συνεκροτήθη ἐν αὐτῇ τῷ 343 Οἰκουμενικὴ σύνοδος (βλ. *Σαρδι- κῆς σύνοδος*). Διχοτομηθείσης τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτο- κρατορίας, ἡ Σερδικὴ περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνατολι- κήν, διατελοῦσα πρωτεύουσα τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ἀλλ' ἀπέβαλε τὴν λαμπρότητά της, ἣν οὐδέποτε πλέον ἠδυνήθη ν' ἀναλάβῃ.

Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Οὔννων ἐδῃώθη καὶ ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ Ἀττίλα (447). Ἀνωχυρώθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527—565), ὁπότε πιθανῶς ἐκτίσθη καὶ ἡ βασιλικὴ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἕ- νεκα ὅμως τῶν ἐπανειλημμένων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ζ' αἰῶνος ἐπιδρομῶν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν Σλαύων, Ἄντεων καὶ Ἀβάρων, οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων της μετῴκησαν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἔκτοτε ἤρξατο ὁ ἐκσλαυϊσμὸς αὐτῆς, ὅστις συνετελέσθη διὰ τῆς ὑπαγωγῆς της εἰς τὸ βουλγαρικὸν βασίλειον. Τῷ 809 ἐκυριεύθη ἐξ ἐφό- δου ὑπὸ τοῦ Κρούμου, ὅστις ἐφόνευσε, κατὰ τὸν Θεοφάνην, περὶ τὰς 6 χιλ. στρατιωτῶν καὶ πολ- λοὺς τῶν κατοίκων της. Ἔκτοτε διετέλεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Βουλγάρων καθ' ὅλον τὸν χρόνον τοῦ πρώτου αὐτῶν βασιλείου. Τῷ 986 μα- ταίως ἐπολιόρκησεν αὐτὴν Βασίλειος ὁ Βουλγαρο- κτόνος. Ἀντέσχε δ' ἐπιτυχῶς καὶ κατὰ τῶν ἐφό- δων τοῦ στρατηγοῦ Νικηφόρου τοῦ Ξιφία μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τσάρου Σαμουὴλ καὶ τὴν πανω- λεθρίαν τῶν Βουλγάρων (1014), παρεδόθη δὲ εἰς τὸν Βασίλειον ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου στρατηγοῦ Κρακρᾶ μετὰ 35 ἄλλων φρουρίων, καταλυθέντος τῷ 1018 τοῦ βουλγαρικοῦ βασιλείου καὶ κηρυ- χθείσης τῆς Βουλγαρίας βυζαντινῆς ἐπαρχίας.

Κατὰ τὴν βυζαντινὴν τῆς Βουλγαρίας κυριαρ- χίαν (1018—1186) ἡ Σερδικὴ πολλάκις μνημονεύε- ται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων. Ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν διετέλεσεν αὕτη ὁρμη- τήριον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰς ἐκστρατείας των ἐναντίον τῶν Οὔγγρων καὶ τῶν Σέρβων. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος συνῳκίσθησαν ἐν τῇ πεδιάδι της πολλοὶ τῶν ἡττηθέντων Πετσενέγων καὶ ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ πολλοὶ τῶν αἰχμαλώτων Σέρβων. Τῷ 1183 ἐδῃώθη ὑπὸ τῶν συμμαχούν- των Οὔγγρων καὶ Σέρβων, καταρριφθέντων καὶ τῶν τειχῶν της. Τότε ἀφῃρέθη ὑπὸ τῶν Οὔγ- γρων καὶ τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ρήλας, τὸ ὁποῖον τῷ 1187 ὁ αὐτοκράτωρ Ἰσαὰκ Ἄγγελος ἀνέλαβε καὶ ἀνεκόμισεν εἰς Σερδικήν. Τῷ 1189, κατὰ τὴν τρίτην σταυροφο- ρίαν, ἐξεκενώθη ὑπό τε τῆς βυζαντινῆς φρουρᾶς καὶ τῶν κατοίκων της καὶ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα ἔρημος ἀνθρώπων. Τῷ 1194 ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ τσάρου Ἀσὲν Α', ὑπα- χθεῖσα εἰς τὸ δεύτερον βασίλειον τῶν Βουλγάρων. Ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας ἔκτοτε ἡ πόλις παρ' οὐ- δενὸς ἠνωχλήθη καὶ φαίνεται ὅτι ἀπολαύσασα εἰ- ρήνης εὐημέρησε. Τῷ 1382 ὑπετάγη εἰς τοὺς Τούρκους, κατὰ δὲ τὴν ἐναντίον τῶν Τούρκων ἐκ- στρατείαν τοῦ βασιλέως τῶν Οὔγγρων καὶ τῶν Πολωνῶν Βλαδισλαύου (1443) ἡ Σόφια μνημο- νεύεται ὡς πόλις πλουσία καὶ πολυάνθρωπος μετὰ περιφήμων λουτρῶν, ὅθεν καὶ ἐλεηλατήθη.

Ὅτε οἱ Τοῦρκοι μετεκίνησαν τὰ ὅρια τῆς αὐ- τοκρατορίας των πέραν τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Σαύου, διέγνωσαν τὴν σπουδαιότητα τῆς τοποθε- σίας τῆς Σόφιας καὶ κατέστησαν τὴν πόλιν κέν-

Digitized by Google

τρον πάσης σχεδὸν τῆς χερσονήσου. Οὕτως ἡ Σόφια ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας διετέλεσεν ἕδρα τοῦ τοπάρχου τῆς Ρωμυλίας. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὁ χριστιανικὸς τῆς πόλεως πληθυσμὸς λίαν ἠλαττώθη καὶ ἡ πόλις εἶχεν ὄψιν, κατὰ τὸν Ricaut (1665), τελείως τουρκικήν. Καθ' ὅλην τὴν τουρκοκρατίαν ἡ ἐμπορία ἤνθει ἐν τῇ πόλει, ἀσκουμένη ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, ἐν οἷς καὶ Ραγουσαῖοι ἔχοντες ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ δευτέρου βουλγαρικοῦ βασιλείου ἀνθηρὰν παροικίαν. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα περὶ τὴν ἐμπορίαν ἠσχολοῦντο καὶ ἱκαναὶ ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι, ὧν αἵ τε κατοικίαι καὶ τὰ καταστήματα ἔκειντο ἐν τῇ αὐτῇ τῆς πόλεως συνοικίᾳ, ἥτις μέχρις ἐσχάτων ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἐκαλεῖτο ἑλληνικὴ ἀγορά. Ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐπειδὴ ὁ ἑκάστοτε μητροπολίτης ἦτο Ἕλλην, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐτελεῖτο ἐνίοτε ἡ λειτουργία καὶ ἑλληνιστί. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἡ πόλις ἔπαθε δὶς ὑπὸ πανώλους (1811, 1837) καὶ δὶς ὑπὸ καταστρεπτικῶν σεισμῶν (1818, 1858). Τῇ 23 (π. ἡμ.) Δεκεμβρίου 1877 κατελήφθη ἄνευ ἀντιστάσεως ὑπὸ τῶν Ρώσων στρατηγοῦντος τοῦ Γούρκου καὶ τῇ 1 (13) Ἰουλίου τοῦ 1879, ὡς πρωτεύουσα πλέον τοῦ νέου βουλγαρικοῦ κράτους, ἐδέξατο τὸν πρῶτον Βούλγαρον ἡγεμόνα Ἀλέξανδρον τὸν Α'. Ὁ πλειονοψηφῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας βουλγαρικὸς πληθυσμός, ὅστις σύμπας κατέλιπε τὴν πόλιν πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ρώσων ἁλώσεώς της, δὲν ἐπανῆλθε πλέον καὶ οἱ ὀλίγοι ἐπανελθόντες ἐκποιήσαντες τὴν κτηματικήν των περιουσίαν ἀπῆλθον εἰς Τουρκίαν. Τὴν σημερινὴν μωαμεθανικὴν κοινότητα ἀποτελοῦσι δεκάδες τινὲς ἐναπομεινάντων Τούρκων καὶ οἱ Μωαμεθανοὶ ἀτσίγγανοι. Οὕτως, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς της, ἡ πόλις ἀπέβαλε τὴν τουρκικὴν ὄψιν, συνοικιζομένη ἔκτοτε ὑπὸ Χριστιανῶν.

Κ. ΜΥΡΤΙΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

—*[Στρατ. Γεωγρ.]* Ἡ πεδιὰς τῆς Σόφιας ἐκτείνεται ἀπὸ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. ἐπὶ μήκους 40 περίπου χλμ., ἔχει δὲ πλάτος εἰς τὸ ὕψος τῆς πρωτευούσης 20 χλμ. περίπου. Ἀπὸ τοῦ ὑψιπέδου τῆς Σόφιας ἄρχονται οἱ ποταμοὶ Ἴσκερ καὶ Στρυμών, ἀπὸ δὲ τῶν κρασπέδων αὐτοῦ οἱ ποταμοὶ Ἕβρος καὶ Νισσάβα. Ἡ Σόφια καθίσταται στρατηγικὸν σημεῖον μεγίστης ἀξίας, ὡς ἐπικαθημένη ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ἁμαξιτῶν ὁδῶν, αἵτινες διὰ τῶν ἄνω μνημονευθεισῶν κοιλάδων ἄγουσι πρὸς ἁπάσας τὰς διευθύνσεις, ἤτοι πρὸς τὸν Κάτω Δούναβιν, Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ Θρᾴκην, Μακεδονίαν καὶ Γιουγκοσλαυΐαν. Ἡ ἀπειλὴ ἢ ἡ κατάληψις τῆς Σόφιας δύναται νὰ φέρῃ τὸ πέρας τῶν κατὰ τῆς Βουλγαρίας ἐπιχειρήσεων, ὡς τοῦτο ἔλαβε χώραν τῷ 1913. Πρὸς ἄμυναν τῆς πρωτευούσης εἶχον ἱδρυθῆ τρεῖς γραμμαὶ ὀχυρώσεων (βλ. λ. *Βουλγαρία*), ἡ δὲ τρίτη περιέβαλε τὴν πρωτεύουσαν πανταχόθεν δι' ἀπεσπασμένων ὀχυρῶν, κειμένων εἰς ἀπόστασιν 5 χιλ. ἀπὸ ταύτης, καὶ δι' ὧν ἐφράσσοντο αἵ τε σιδηροδρομικαὶ καὶ ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ αἱ φέρουσαι πρὸς ταύτην. Ἡ τριπλῆ αὕτη ὀχύρωσις εἶχε σκοπὸν νὰ προστατεύσῃ τὴν Σόφιαν κυρίως ἀπὸ τῆς Γιουγκοσλαυΐας.

Ν. Ι. Κ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Jirecek,* «Putouvania no Bulgaria» μετάφρασις ἐκ τῆς τσεχικῆς εἰς τὴν βουλγαρικὴν ὑπὸ *Στογιὰν Ἀργύρωφ* (1899, σελ. 1—58).— *G. Kazarow,* «Prinos kym starata istoria na Sophia» (1910).— *N. Mouchmow,* «Monetite i monetarnitsite na Serdica» (1926).— «Jubileina kniga na grad Sophia (1878—1928)» (πεντηκονταετηρὶς τῆς πόλεως Σόφιας, 1928).—«Direction générale de la statistique» (Annuaire statist. 1929—1930, 1930).

Κ.—Μ. Α.

σοφία (ἡ)· γνῶσις, δεξιότης, ἐμπειρία περί τι: «ὁ Μαρσύας ἤριζε πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα περὶ σοφίας» δηλαδὴ περὶ μουσικῆς· || γνῶσις πολλῶν πραγμάτων, πολυμάθεια: «ἡ σοφία τῶν ἐν Δελφοῖς ἱερέων».

—*[Χριστ.]* Ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ ἡ *σοφία* ἀποδίδεται εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ θεία σοφία διατάσσει τὰ πάντα καθ' ὑψίστην τελειότητα, εὑρίσκουσα τὰ ἄριστα μέσα πρὸς τοὺς ἀρίστους σκοπούς. Ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπόλυτος (Α' Τιμ. 1, 17), ὑπερέχουσα πάσης ἀνθρωπίνης σοφίας (Ἡσ. 55, 8—9) καὶ οὖσα ἡ πηγὴ αὐτῆς (Δαν. 2, 21). Ἡ ἀνθρωπίνη σοφία, ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ, δηλοῖ τὴν γνῶσιν τῶν θείων πραγμάτων καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου, ἐν εὐρυτέρᾳ δὲ τὴν γνῶσιν ἐν ταῖς ἐπιστήμαις, τὴν πολυμάθειαν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ ρητορικὴν καὶ τὴν ἐν τῷ κηρύγματι φρόνησιν καὶ σύνεσιν. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ πολλαχοῦ προσωποποιεῖται ἡ χουμάχ, ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ (Παρ. 8, 12 ἑ. Ἰὼβ 28.12 ἑ.)· ἡ προσωποποιημένη ὅμως αὕτη σοφία ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ δὲν πρέπει νὰ ταυτίζεται πρὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἢ τὸν Λόγον αὐτοῦ, διότι τοῦτο ἐγένετο ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ἰουδαϊκῇ ἀλεξανδρινῇ φιλοσοφίᾳ τῆς θρησκείας. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ἐνσωματοῦται ἐν τῷ Χριστῷ (Λουκ. 11, 49), οὕτως ὥστε δηλοῖ καὶ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ.

Κ. Ι. Δ.

— **«Σοφία *Σειρὰχ*»** *[Βιβλ.].* Ἓν τῶν δευτεροκανονικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (βλ. *Σειρὰχ* Ἰησοῦς).

— **«Σοφία *Σολομῶντος*»** *[Βιβλ.].* Ἓν τῶν δευτεροκανονικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (βλ. Σολομῶντος Σοφία).

Σοφία, *ἁγία.* Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου αἱ ἑξῆς: —1) Ἡ εὐσεβὴς Ρωμαία δέσποινα, ἡ μήτηρ τῆς Πίστεως, τῆς Ἐλπίδος καὶ τῆς Ἀγάπης, αἱ ὁποῖαι ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸν ἐπὶ Ἀδριανοῦ διωγμόν. Ἀπέθανε περὶ τὰ μέσα τοῦ Β' αἰῶνος καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 17 (30 ὑπὸ τῶν Λατίνων) Σεπτεμβρίου. —2) Ἡ ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ μετὰ Εἰρήνης μαρτυρήσασα καὶ συνεορταζομένη μετ' αὐτῆς τὴν 18 Σεπτεμβρίου.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ αἱ ἑξῆς: —3) Ἡ θαυματουργός, ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ἀκμάσασα καὶ ἑορταζομένη τὴν 18 Δεκεμβρίου. —4) Ἡ ἰάτραινα, ἥτις ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ «ξίφει τελειωθεῖσα» ἑορτάζεται τὴν 22 Μαΐου. —5) Ἡ ἐξ Αἴνου ὁσία, ἥτις ἑορτάζεται τὴν 4 Ἰουνίου.

Ε. Γ. Π.

—**Σοφία,** βασίλισσα τοῦ Βυζαντίου (565—578). Ἦτο σύζυγος τοῦ Ἰουστίνου, ἀνεψιοῦ καὶ κουροπαλάτου τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ Α' (527—565), παρὰ τοῦ ὁποίου ἀνηγορεύθη καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ (τῷ 565), ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ Ἰουστῖνος Β', μετ' αὐτοῦ δὲ ἐστέφθη βασίλισσα καὶ ἡ Σοφία ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Γ' τοῦ Σχολαστικοῦ. Γυνὴ εὐφυής, δραστηρία καὶ φίλαρχος ἡ Σοφία, ἐλάμβανεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας. Ὁ βασιλεὺς Ἰουστῖνος Β' ἐτίμα αὐτὴν ἰδιαζόντως, ἐκδηλῶν δὲ τὴν πρὸς αὐτὴν λατρείαν του ἐκάλεσεν ἐκ τοῦ ὀνόματός της *Σοφιανὰ* τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντα παλάτια, δημόσια λουτρὰ καὶ λιμένα ἐν Κωνσταντινουπόλει. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστίνου Β', ὅτε οὗτος ἠσθένησε, τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἤσκει ἐξ ὁλοκλήρου ἡ Σοφία, ἔχουσα παρ' αὐτῇ ὡς βοηθὸν τὸν αὐλικὸν Τιβέριον, ὃν ἐν τέλει ὁ Ἰουστῖνος Β' προσέλαβε συμβασιλέα καὶ ἀνηγόρευσε διάδοχον τοῦ θρόνου, τῇ ὑποδείξει αὐτῆς τῆς Σοφίας, ἥτις εἶχε συνδεθῆ μετ' αὐτοῦ καὶ δι' ἀθεμίτων σχέσεων μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ τὸν νυμφευθῆ, ἵνα ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῇ τὸν θρόνον. Αἱ ἐλπίδες της ὅμως αὗται δὲν ἐβράδυναν νὰ διαψευσθῶσι, διότι, ὅταν μετά τινα ἔτη (τῷ 578) ἀπέθανεν ὁ σύζυγός της Ἰουστῖνος καὶ τὸν θρόνον διεδέξατο ὁ Τιβέριος, ἡ Σοφία ἐπληροφορήθη, τότε μόνον, ὅτι οὗτος εἶχε σύζυγον, τὴν Ἀναστασίαν, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Χαριτὼ καὶ τὴν Κωνσταντίνην. Ὁ Τιβέριος, εὐγνωμονῶν πρὸς τὴν παλαιὰν αὐτοῦ προστάτιδα καὶ ἐρωμένην, διετήρησεν αὐτὴν εἰς τὰ παλάτια μεθ' ὅλων τῶν τιμῶν. Ἡ Σοφία παρέμεινεν εἰς τὰ βασιλικὰ παλάτια καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τιβερίου (582), ἐπὶ Μαυρικίου (582—602), ὡς φαίνεται δὲ ἀπέθανε μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν καὶ τὸν φόνον τούτου ὑπὸ τοῦ Φωκᾶ (602).

Ν. ΚΛΣ

— **Σοφία.** Θυγάτηρ τοῦ δρουγγαρίου Μαρίνου καὶ τῆς Θεοκτίστης, γεννηθεῖσα ἐν Ἐβέσσῃ τῆς Παφλαγονίας. Μετὰ τὸν γάμον τῆς πρεσβυτέρας ἀδελφῆς της Θεοδώρας μὲ τὸν βασιλέα Θεόφιλον (829—842), ἀφίκετο μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ τῶν ἀδελφῶν της Καλομαρίας καὶ Εἰρήνης εἰς Κωνσταντινούπολιν, μεθ' ὧν ἐγκατεστάθη εἰς τὰ βασιλικὰ παλάτια, εἶτα δ' ἐνυμφεύθη τὸν ἄρχοντα Κωνσταντῖνον Βαβούτσικον.

Ν. ΚΛΣ

—**Σοφία,** βασίλισσα τοῦ *Βυζαντίου.* Ἦτο σύζυγος τοῦ Χριστοφόρου, υἱοῦ καὶ συμβασιλέως τοῦ βασιλέως Ρωμανοῦ Α' τοῦ Λεκαπηνοῦ (920—944). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της (τῷ 939) ἀπῆλθε τῶν βασιλικῶν παλατίων καὶ καρεῖσα μοναχὴ ἐμόνασεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν τοῦ Κανικλείου, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν.

Ν. ΚΛΣ

—**Σοφία,** βασίλισσα τῆς *Ἑλλάδος.* Ἐγεννήθη ἐν Πότσδαμ τὴν 2 Ἰουνίου 1870 καὶ ἀπέθανεν ἐν Φραγκφούρτῃ τὴν 13 Ἰανουαρίου 1932. Θυγάτηρ τοῦ ἐπὶ μικρὸν βασιλεύσαντος αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου καὶ τῆς αὐτοκρατείρας Βικτωρίας, θυγατρὸς τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας, ἀδελφὴ δὲ τοῦ τέως αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου Β', ὑπανδρεύθη τὸν διάδοχον τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου Κωνσταντῖνον τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1889. Ἀνατραφεῖσα ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς μητρός της, διαπρεπούσης ἐπὶ πνεύματι καὶ ἀγαθότητι, ἐκληρονόμησε παρὰ τῶν γονέων της τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ τὴν ἁπλότητα, αἵτινες διέκρινον αὐτούς. Καίτοι συζευχθεῖσα νεωτάτη, οὐδένα ἐπέδειξε πόθον νὰ καταστήσῃ τὴν αὐλήν της κέντρον πολυτελείας καὶ τέρψεων. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐνίσχυσιν ἔργων κοινωνικῆς ὠφελείας, ἐν τῷ ἰδιωτικῷ δὲ αὐτῆς βίῳ ἐγένετο τὸ ὑπόδειγμα φιλοστόργου μητρὸς καὶ αὐστηρᾶς οἰκοδεσποίνης. Συνταυτίσασα τὴν τύχην της πρὸς τὴν τύχην τῆς νέας πατρίδος της, δὲν ἐδίστασε νὰ δεχθῇ τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, ὅπερ ἐπρέσβευεν ὁ λαός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἡγεμόνευεν. Ἡ θρησκευτικὴ αὕτη μετατροπὴ τῆς ἐστοίχισε τὴν ὀργὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφοῦ της καὶ τὰς μομφὰς τῶν πρώην ὁμοδόξων της. Ἀλλ' ἡ βασίλισσα Σοφία ὑπέμεινε καρτερικῶς ταύτας, λέγουσα ὅτι ἐθεώρει καθῆκόν της ν' ἀποδεχθῇ τὸ θρήσκευμα τοῦ λαοῦ της, ἠπόρει δὲ ὅτι ἐγίνετο τοιοῦτος θόρυβος δι' αὐτήν, ἐνῷ πᾶσαι αἱ νυμφευόμεναι Ρώσους ἡγεμονίδας Γερμανίδες πριγκίπισσαι ὑπεχρεοῦντο ν' ἀσπασθῶσι τὴν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους.

Ἀδιαφοροῦσα πρὸς ταῦτα ἤρξατο ἐργαζομένη ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν ὅρων τοῦ λαϊκοῦ βίου καὶ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τοῦ τόπου, ἐκ τῶν πρώτων δὲ προσπαθειῶν της ὑπῆρξεν ἡ ἀναδάσωσις τῶν πέριξ τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὴν βασίλισσαν Σοφίαν ὀφείλονται τὰ σχηματισθέντα ἀλσύλλια, τὰ περιβάλλοντα σήμερον τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν. Θελήσασα νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν νέαν γενεὰν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν βλάστησιν, συνέστησε τὰς σχολικὰς ἑορτάς, καθ' ἃς οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων ἐφύτευον δένδρα, οὕτω δὲ ἀνεπτύσσετο εἰς αὐτοὺς τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς ταῦτα.

Ἡ κοινωφελὴς δρᾶσις τῆς βασιλίσσης ἔτεινε πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις, συντελοῦσας εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόοδον. Ὅτε ἐξερράγη ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος τῷ 1897 ἀφήσασα πᾶσαν ἄλλην μέριμναν, ἠσχολήθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν νοσοκο-

Σοφία βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος.

μείων, τῶν ὁποίων ἐστερεῖτο ἡ χώρα, καὶ ἀνέλαβε τὴν περίθαλψιν τῶν τραυματιῶν καὶ τῶν νοσούντων ὁπλιτῶν Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωσιν τοῦ πρώτου στρατιωτικοῦ νοσοκομείου κατὰ τὰ νέα περὶ τῶν τοιούτων ἱδρυμάτων συστήματα. Ἵδρυσε πρὸς τούτοις τὸ Ἄσυλον τῶν ἀνιάτων, τὸ Νοσοκομεῖον τῶν παίδων, ὠργάνωσε τὴν Χαρακόπειον οἰκοκυρικὴν σχολὴν κατὰ τὰ πρότυπα τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ τοιούτων, συνέστησε τὸ Νοσοκομεῖον τῶν ζῴων, ἐπεμελήθη τὴν βελτίωσιν τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν ἐργατῶν, ἐνίσχυσε πλεῖστα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, συνέστησε τὰς παιδικὰς ἐξοχὰς πρὸς ἡλιοθεραπείαν τῶν καχεκτικῶν παιδίων καὶ τὰ ὑπαίθρια σχολεῖα καὶ ἐφρόντισε διὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ σχολεῖα νέων παιδαγωγικῶν μεθόδων.

Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, ἡ βασίλισσα ἀνέπτυξε πᾶσαν αὐτῆς τὴν δραστηριότητα πρὸς περίθαλψιν τῶν μαχητῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Προέβη εἰς τὴν σύστασιν τοῦ «Συνδέσμου τῶν Ἑλληνίδων» ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτῆς. Τὰ σχηματισθέντα πολεμικὰ τμήματα τοῦ συνδέσμου προσέφερον κατὰ τοὺς πολέμους τούτους μεγάλας ὑπηρεσίας καὶ ἐξυπηρέτησαν τὰς ἀνάγκας τῶν στρατευθέντων καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Ἡ ἔκρηξις τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἀνέκοψε τὸ ἀνθρωπιστικὸν ἔργον της. Ὁ ἐπακολουθήσας ἐθνικὸς διχασμὸς προεκάλεσε τὰς θλιβερὰς συνεπείας του. Λήγοντος τοῦ μηνὸς Μαΐου 1917 ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἠναγκάζετο νὰ ἀπέλθῃ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἡ βασίλισσα Σοφία ἠκολούθησε τὸν σύζυγόν της εἰς τὴν ἐξορίαν, ἐγκατασταθεῖσα εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Κατὰ τὴν ἐξορίαν της ἔπληξε τὴν μητρικήν της καρδίαν ὁ ἀπροσδόκητος θάνατος τοῦ υἱοῦ της βασιλέως Ἀλεξάνδρου Α' καὶ ἡ πλήρης καταστροφὴ τῆς γερμανικῆς δυναστείας. Ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 1 Νοεμβρίου 1920. Ἡ Ἑλλὰς εὑρίσκετο εἰς πόλεμον ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ὁ διχασμὸς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐξηκολούθει. Ἡ ἐπὶ διετίαν διαρκέσασα παλινόρθωσις ὑπῆρξε πλήρης περιπετειῶν, ἡ δὲ καταστροφὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ἐπανάστασις ἤγαγε κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1922 τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον εἰς παραίτησιν. Ἡ βασίλισσα Σοφία ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς **τὴν δευτέραν του ἐξορίαν εἰς Παλέρμον. Μετὰ τὸν**

Digitized by Google

θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου ἐγκατεστάθη εἰς Φλωρεντίαν. Τὰ κατόπιν ἔτη της ὑπῆρξαν ἀλγεινὰ καὶ διῆλθεν αὐτὰ ἀσχολουμένη εἰς τὴν εὐποιίαν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐξεδηλώθησαν τὰ συμπτώματα τῆς ἀνιάτου νόσου καρκίνου, ἐξ ἧς εἶχεν ἀποθάνει καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1931 μετεφέρθη εἰς Φραγκφούρτην, ὅπως ὑποστῇ ἐγχείρησιν, τὴν δὲ 13 Ἰανουαρίου 1932 ἀφῆκε τὴν τελευταίαν αὐτῆς πνοήν. Ὁ νεκρός της μετεκομίσθη εἰς Φλωρεντίαν καὶ ἐναπετέθη εἰς τὴν ρωσικὴν ἐκκλησίαν τῆς πόλεως ταύτης πλησίον τῶν νεκρῶν τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τῆς βασιλίσσης Ὄλγας. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Σοφία, *Ἀλεξέγιεβνα***. Ρωσὶς τσαρῖνα (1657—1704). Θυγάτηρ τοῦ τσάρου τῆς Μόσχας Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς καὶ ἑτεροθαλὴς ἀδελφὴ τοῦ Μεγάλου Πέτρου. Ἐσφετερίσθη τὸν τίτλον τῆς τσαρίνας μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἀνέτρεψεν αὐτὴν ὁ Μέγας Πέτρος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς τσάρου Θεοδώρου Γ' (1682), ὅστις ἀνεκήρυξε διάδοχόν του τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφόν του Πέτρον, καθόσον ὁ πρεσβύτερος Ἰβὰν Ε' εἶχε περιέλθει εἰς ἠλιθιότητα, ἡ Σοφία ὑπεκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς στερλίτσας, ὅπως τάξῃ ὡς συμβασιλέα μετὰ τοῦ Πέτρου καὶ τὸν ἀδελφόν της Ἰβάν, ἵνα κυβερνᾷ αὐτὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν δύο ἀδελφῶν της. Τῇ συνδρομῇ τοῦ εὐνοουμένου της ὑπουργοῦ Γκαλίτσιν κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν σκοπόν της καὶ ἐκυβέρνα τὴν Ρωσίαν ἀπολυταρχικῶς, καταδιώκουσα ἰδιαιτέρως τὴν οἰκογένειαν Ναρίσκιν, ἐκ τῆς ὁποίας κατήγετο ἡ μήτηρ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῆς. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν στερλιτσῶν Σαβάνσκι ὑπεκίνησεν ἐξέγερσιν τούτων κατὰ τῆς Σοφίας, ἣν ἠδυνήθη αὕτη νὰ καταβάλῃ. Τῷ 1686 συνωμολόγησε συνθήκην μετὰ τῆς Πολωνίας, δι' ἧς αὕτη παρεχώρει εἰς τὴν Ρωσίαν τὰς ἐπαρχίας Σμόλενσκ καὶ Οὐκρανίαν, εἰς ἀντάλλαγμα δὲ παρεῖχεν ἡ Ρωσία βοήθειαν κατὰ τῶν Τατάρων καὶ τῶν Τούρκων τῆς Κριμαίας, ἀπέστειλε δὲ κατ' αὐτῶν στρατὸν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ πρίγκιπος Γκαλίτσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μέγας Πέτρος ἡτοιμάζετο ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονικὴν ἐξουσίαν. Ἡ Σοφία ἐστηρίχθη εἰς τὰ τάγματα τῶν στερλιτσῶν, οὗτοι ὅμως ἡττήθησαν. Οἱ πλεῖστοι τούτων ἐκαρατομήθησαν, ἄλλοι δὲ ἀπεστάλησαν μὲ κεκομμένας ῥῖνας εἰς τὴν Σιβηρίαν. Ἡ Σοφία ἐνεκλείσθη εἰς μοναστήριον εἰς τὰ περίχωρα τῆς Μόσχας, ὅπου διῆλθε τὸν ὑπόλοιπον βίον της καὶ ἀπέθανε δηλητηριασθεῖσα. Θ. Β

— **Σοφία - *Δωροθέα***. Πριγκίπισσα τοῦ Ἀννοβέρου καὶ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας (1666—1726). Μονογενὴς κόρη τοῦ δουκὸς Γεωργίου Γουλιέλμου τῆς Βρουνσβίκης, ὑπανδρεύθη τῷ 1882 τὸν διάδοχον τοῦ Ἀννοβέρου, τὸν μετέπειτα βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Γεώργιον Α'. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν δυστυχεστέρων συζύγων καὶ βασιλισσῶν. Μισουμένη, ἴσως καὶ διὰ τὴν σπανίαν καλλονὴν αὐτῆς, ὑπὸ τῆς πενθερᾶς της Σοφίας καὶ ὑπὸ τῆς κομίσσης ντὲ Πλάττεν, ἐρωμένης τοῦ πενθεροῦ της, διεβάλλετο καὶ κατερραδιουργεῖτο συνεχῶς εἰς τὸν σύζυγόν της, ὅστις, σκληρὸς ἀπὸ χαρακτῆρος, ἐφέρετο πρὸς αὐτὴν βαναύσως. Εἴτε διότι ἐπεζήτησε νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς τοιαύτης τυραννίας, εἴτε διότι ὄντως διετέλει εἰς ἐνόχους σχέσεις μετὰ τοῦ κόμιτος Καίνιγκσμαρκ, συνεννοήθη μετ' αὐτοῦ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1694 ὅπως δραπετεύσῃ ἐκ τοῦ ἀνακτόρου. Ἀμφότεροι ὅμως συνελήφθησαν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς φυγῆς, καὶ ὁ μὲν κόμις ἀπεκεφαλίσθη, ἡ δὲ βασίλισσα, κατηγορηθεῖσα ἐπὶ μοιχείᾳ καὶ ἀρνουμένη πᾶσαν συμφιλίωσιν, ἐνεκλείσθη εἰς τὴν ἔπαυλιν Ἄντλεν, μέχρι τοῦ θανάτου της. Κατέλιπε δύο τέκνα, τὸν Γεώργιον Β' τῆς Ἀγγλίας καὶ τὴν Σοφίαν-Δωροθέαν, σύζυγον τοῦ Γουλιέλμου Φρειδερίκου Α' τῆς Πρωσσίας καὶ μητέρα τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου. Θ. Κ.

—**Σοφία *Παλαιολογῖνα***. Σύζυγος τοῦ τσάρου τῆς Μόσχας Ἰβὰν Γ' (1462—1505) (βλ. λ. *Παλαιολόγοι*, τ. ΙΘ', σ. 426—427).

— **Σοφία - *Φρειδερίκη - Αὐγούστα*** (Sophia-Friedrich-Augusta). Πρωσσὶς πριγκίπισσα, ἡ εἶτα αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας *Αἰκατερίνη Β'* (βλ. λ., τ. Β', σελ. 685 γ').

Σοφία *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, οὕτω μετονομασθὲν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Τουρκιστὶ *Σοφοὺρζ-τσιφλίκ*.

— **Σοφία** *[Γεωγρ.]*. Νησὶς τῆς ὑποσυστάδος τῶν Δραγονερῶν πρὸ τοῦ κόλπου τοῦ Ἀστακοῦ (βλ. χάρτ. ἐν τ. Ε', σ. 879).

— **Σοφία** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ δυτικοῦ Σαρωνικοῦ (πλάτ. 37° 53' Β., μῆκ. 23° 01' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1513 : Athens to Isthmus) ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Κεγχρεῶν, σχηματίζον τὸ πελοποννησιακὸν (ΝΔ.) κέρας τοῦ ὅρμου τοῦ Καλαμακίου. Σ. Ε. Λ.

— **Σοφία** *[Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων νῆσος ἐν τῇ συστάδι τῶν Ἐχινάδων (πλάτ. 38° 28' 35'' Β., μῆκ. 21° 00' 50'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203 : Santa Maura, Ithaca, Cephalonia) εἰς τὸ δυτικὸν στόμιον τοῦ διαύλου Δραγονέρας—Λαμπρινοῦ. Σ. Ε. Λ.

Σοφιάδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δομοκοῦ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσιφλάρι* ἢ *Τσουφλάρ*. Κάτ. (1928) 442. Κεῖται πρὸς Β. τοῦ Δομοκοῦ καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον δημοτικὸν σχολεῖον, ἀλευρομύλους, συνεταιρισμούς : γεωργικὸν πιστωτικὸν καὶ ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Π. Ν. Π.

Σοφιάν, *Ἄμπου* —. Δεύτερος ἐξάδελφος τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας Μωάμεθ, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κορεΐς, υἱὸς τοῦ Χάρμπ καὶ ἔγγονος τοῦ Ὀμαγιᾶ. Πρὸ τοῦ κηρύγματος τοῦ Μωάμεθ ἠσχολεῖτο ἐν Μέκκᾳ μὲ τὸ ἐμπόριον. Μετὰ τὸ κήρυγμα ἔτρεφε φοβερὸν μῖσος κατὰ τοῦ Μωάμεθ, ἐναντίον τοῦ ὁποίου, φυγόντος ἐκ Μέκκας εἰς Μεδίναν, ἐκίνησε τοὺς Κορεΐς, ἡττηθέντας ὅμως εἰς Μπάντρ. Ἡ ἔχθρα αὕτη ἐξηκολούθησεν ἐφ' ἱκανόν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ Σοφιάν, βλέπων τὰς προόδους τοῦ Μωάμεθ, ἐζήτησε προσέγγισιν πρὸς αὐτὸν καὶ κατορθώσας τοῦτο ἐδέχθη τὴν εἰς τὸν ἰσλαμισμὸν πίστιν καὶ εἰργάσθη πρὸς διάδοσιν αὐτοῦ ἐν Μέκκᾳ. Ἀγωνισθεὶς κατόπιν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Μωάμεθ ἔχασε τὸν ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν του εἰς τὴν μάχην τοῦ Ταΐφ (630). Ἀπέθανε τῷ 652. Ν. Μ.

Σοφιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ξανθοχωρίου (Μάζι) τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 130. Π. Ν. Π.

Σοφιανόπουλος, *Ἀθανάσιος Ἰωάν*. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1886. Ἐσπούδασε φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίῳ καὶ ἐν Παρισίοις. Εἰργάσθη εἰς τὸ πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν ἐπὶ διαφόρων θεμάτων ἐπιστημονικῶν, δημοσιεύσας τὰ πορίσματά του εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Γαλλίας κ. ἀ. Τῷ 1916 μετέβη εἰς Ἀμερικήν, ἔνθα συνεπλήρωσε τεχνικῶς τὰς σπουδάς του γενόμενος ἀρχιχημικός, ἀρχιμηχανικὸς καὶ διευθυντὴς μεγάλων ἐργοστασίων. Ἐπανελθὼν τῷ 1925 εἰς Ἀθήνας ἐξηκολούθησε τὴν τεχνικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν, ἀνακοινώσας διαφόρους μελέτας του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν καὶ ἱδρύσας τὴν πρώτην βιομηχανικὴν ἐγκατάστασιν μεταλλικῶν χρωμάτων. Τῷ 1930 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς τεχνολογίας τῶν δομικῶν ὑλῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ. Ἐδημοσίευσε πολλὰς πρωτοτύπους ἐργασίας, ἐν αἷς αἱ περὶ ἁλατούχου ἀργιλλίου καὶ μεθόδου ἀναλυτικοῦ προσδιορισμοῦ ἔτυχον διεθνοῦς ἀναγνωρίσεως, ἡ δὲ περὶ χρωμιτῶν κλπ. ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ὡσαύτως ἐδημοσίευσε τεχνολογίαν τῶν δομησίμων φυσικῶν λίθων. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ν. Δ. Σ.

— **Σοφιανόπουλος, *Γεώργιος Ἰωάν***. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1894. Ἐσπούδασε χημείαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν συνεπλήρωσε τὰς ἐν τῇ χημικῇ βιομηχανίᾳ σπουδάς του ἐν Γερμανίᾳ. Τῷ 1917 διωρίσθη ἐπιμελητὴς τῆς βιομηχανικῆς χημείας ἐν τῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ, τῷ δὲ 1923 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς βιομηχανικῆς χημείας ἐν αὐτῷ. Τῷ 1924 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς ἐμπορευματολογίας ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν, ἐν ᾗ ὠργάνωσε μουσεῖον ἐμπορευμάτων καὶ ἐμπορευματολογικὸν ἐργαστήριον. Διδάσκει ὡσαύτως ἐν τῇ ἀνωτάτῃ σχολῇ ἐφαρμογῆς ἐπιμελητείας στρατοῦ καὶ ναυτικοῦ, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀνωτάτῃ σχολῇ πολέμου. Ἐδημοσίευσε πρωτοτύπους ἐργασίας ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ὑφανσίμων ὑλῶν. Ν. Δ. Σ.

—**Σοφιανόπουλος *Ἰωάννης Ἠλ.***, ἢ ***Ξάμπλας***. Ἐγεννήθη ἐν Πύργῳ τῷ 1795. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης, ἤσκησε δὲ ἐπὶ μικρὸν τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα ἐν Βενετίᾳ καὶ κατόπιν ἐν Βιέννῃ, ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1833. Ἐδημοσίευσε διαφόρους διατριβὰς ἐναντίον τοῦ ἀντιβασιλέως Ἄρμανσμπεργκ, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν τὴν ἐν ἔτει 1836 ἐξορίαν του εἰς Ἅγιον Νικόλαον τῆς Κυνουρίας, ὅπου ἤσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ. Εἰς τὴν δηκτικότητα καὶ τὴν ἐπιθετικότητά του ὀφείλει τὴν προσωνυμίαν τοῦ *Ξάμπλα*. Ἀπέθανε τῷ 1847. Ν. Δ. Σ.

— **Σοφιανόπουλος, *Ἰωάννης***. Ἐγεννήθη τῷ 1858. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν του ἐν Τριπόλει ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς ἐξ οἴνου ἀποστάξεως τοῦ οἰνοπνεύματος. Διετέλεσεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν σύμβουλος τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας καὶ πρόεδρος διαφόρων ἑταιρειῶν καὶ σωματείων. Ἀπέθανε τῷ 1923. —Ω.

—**Σοφιανόπουλος, *Ἰωάννης Ἀνδρ***. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Σοπωτὸν τῶν Καλαβρύτων τῷ 1887. Μετὰ τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του, νεαρώτατος, ἤρξατο δικηγορεῖν. Τῷ 1913 διωρίσθη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν χάραξιν τῆς ἑλληνοσερβικῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς. Τῷ 1914 ἐγένετο γενικὸς γραμματεὺς τοῦ δήμου Ἀθηναίων, τῷ 1916 προσεχώρησεν εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῷ 1917 διωρίσθη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Κατὰ τὸ συνέδριον τῆς Εἰρήνης (1918) διωρίσθη οἰκονομικὸς σύμβουλος τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας ἐν Παρισίοις. Ἀπεστάλη ἐπίσης ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως εἰς τὰ πρῶτα διεθνῆ (1919—1920) ἐργατικὰ συνέδρια τῆς Γενεύης καὶ τῆς Βασιγκτῶνος. Τῷ 1924 ἐπεσκέφθη τὴν Σοβιετικὴν Ρωσίαν, τὰς δ' ἐκεῖθεν ἐντυπώσεις του ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» (21 Δεκεμβρίου 1924—3 Ἰανουαρίου 1925). Ἐπίσης κατ' ἐπανάληψιν ἐπεσκέφθη τὰς κυριωτέρας χώρας τῆς Εὐρώπης, καθὼς καὶ τὰς πρωτευούσας τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν. Τὰς ἐκ τῆς Βαλκανικῆς ἐντυπώσεις του ἐδημοσίευσεν ὡσαύτως εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» (16—23 Δεκεμβρίου 1926). Ἀπὸ τοῦ 1926 ἐγκατέλειψε τὸ δικηγορικόν του ἐπάγγελμα, ἐπιδοθεὶς εἰς πολιτειακὰς καὶ οἰκονομολογικὰς μελέτας, συγχρόνως δὲ ἀνεμείχθη εἰς τὴν πολιτικήν, ὑποστηρίζων ἔκτοτε ὅτι ἡ Ἑλλάς, διὰ νὰ λύσῃ τὸ δημογραφικόν της πρόβλημα, πρέπει νὰ ἀναθεωρήσῃ τὴν ἐξωτερικήν της πολιτικὴν καὶ νὰ συνάψῃ σχέσεις ἀπολύτως εἰλικρινεῖς καὶ φιλικὰς μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Σοβιετικὴν Ρωσίαν. Εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» (24 Ἰανουαρίου 1931) ἐδημοσίευσε τὰς προγραμματικὰς ἀρχὰς τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1932 ἐξελέγη βουλευτὴς Σερρῶν, ἀναγνωρισθεὶς εἶτα ἀρχηγὸς τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος τῆς Ἑλλάδος. Γ. Κ. ΚΟΡ.

— **Σοφιανόπουλος *Καῖσαρ***. Ἕλλην ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Τεργέστῃ τῷ 1889. Ὁ πατήρ του κατήγετο ἐκ Καλαμῶν καὶ ἦτο ἐγκατεστημένος ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἐν Τεργέστῃ, ὅπου εἰργάζετο ὡς ἔμπορος. Ὁ Καῖσαρ τὴν ἐγκύκλιον μόρφωσιν ἔλαβεν ἐν τῇ σχολῇ τῆς ἑλληνικῆς παροικίας τῆς Τεργέστης, ἐξεδήλωσε δ' ἐνωρίτατα ζωηρὰν κλίσιν πρὸς τὴν ζωγραφικήν. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γραμματικῶν σπουδῶν του ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς τὸ Μόναχον διὰ νὰ ἐκμάθῃ τὴν ζωγραφικὴν καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν ἐκεῖ Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν. Ἀλλ' ἡ ἐν αὐτῇ φοίτησίς του δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ, διότι ὁ Σοφιανόπουλος, παραβαίνων τὸν κανονισμὸν τῆς ἀκαδημίας, ἐξέθηκε κρυφίως ἕνα πίνακά του εἰς τὴν διεθνῆ ἔκθεσιν τοῦ Μονάχου καὶ ἀπεβλήθη διὰ τοῦτο ἐκ τῆς ἀκαδημίας. Κατόπιν τούτου μετέβη εἰς Παρισίους πρὸς συνέχισιν τῶν σπουδῶν του. Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διαμονήν του ἐπεδόθη οὐ μόνον εἰς τὴν σπουδὴν καὶ καλλιέργειαν τῆς ζωγραφικῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἠθοποιίαν καὶ τὴν ποίησιν μετ' ἐπιτυχίας ἀξιοσημειώτου, καὶ ἔθηκε τὰς πρώτας βάσεις τῶν περιέργων καὶ πλουσιωτάτων συλλογῶν του εἰς παλαιὰ βιβλία, παλαιοὺς πίνακας, διάφορα κομψοτεχνήματα κλπ. Μετὰ διετίαν ἐπέστρεψεν εἰς Μόναχον καὶ ἐκεῖθεν, τέλειος πλέον, μετέβη εἰς τὴν γενέτειράν του Τεργέστην, ὅπου ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς. Ἐν Τεργέστῃ ὁ Σοφιανόπουλος ἐγνώρισε ταχέως τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὴν δόξαν. Τὰ ἔργα του —προσωπογραφίαι κυρίως καὶ συμβολικαὶ συνθέσεις—εἰς τὰς ἐκθέσεις τῆς Βενετίας, τῆς Ρώμης, τοῦ Μονάχου, τοῦ Τουρίνου, τῆς Φλωρεντίας κλπ. διεκρίθησαν διὰ τὴν πρωτοτυπίαν των καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐμπνεύσεως. Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότερα εἶναι: «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ζωή», «Μάσκες», «Καὶ ἔπειτα ἀνέζησες στὴ θύμησή μου...», «Κατὰ τὴν ἑσπέραν» «Ρεμβασμὸς ἔρωτος» κλπ. Τὴν τέχνην τοῦ Σοφιανοπούλου χαρακτηρίζει μυστικοπαθὴς καὶ ἰδεαλιστικὴ διάθεσις, ὑψηλὴ πνευματικότης, φιλοσοφικὸς τόνος καὶ σκοτεινὴ ἀτμοσφαῖρα μυστηρίου. —Ω.

—**Σοφιανόπουλος, *Νικολέτος***. Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821, ἀδελφὸς τοῦ ἰατροφιλοσόφου Π. Σοφιανοπούλου, γεννηθεὶς εἰς τὸ Σοπωτὸν τῶν Καλαβρύτων. Ἦτο φίλος τῶν Ρουμελιωτῶν, καὶ ἰδία τοῦ Γκούρα, διετέλεσε δὲ καὶ φρούραρχος Χλουμουτσίου (βλ. *Φωτάκου* Ἀπομνημονεύματα, τόμ. Β, σ. 59 ἑπ.). Γ. Κ. ΚΟΡ.

—**Σοφιανόπουλος, *Παναγιώτης***. Ἐγεννήθη τῷ 1786 εἰς τὸ Σοπωτὸν τῶν Καλαβρύτων. Ἡ μήτηρ του ἦτο Φαναριώτισσα. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἐπεσκέφθη δὲ καὶ τὴν Βιέννην. Κατὰ τὸ 1814 εὑρίσκεται εἰς Παλαιὰς Πάτρας, ὅπου δρᾷ ὡς ἰατρός. Λαμβάνει ἐνεργότατον μέρος εἰς τὴν «Φιλόμουσον Ἑταιρείαν» καὶ βραδύτερον γίνεται δραστηριώτατον μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμοὺς ἐτάχθη πάντοτε μὲ τὴν μερίδα τῶν Νησιωτῶν καὶ τῶν Ρουμελιωτῶν. Ἐχρημάτισεν ἐπὶ διάστημα γραμματεὺς καὶ πολιτικὸς σύμβουλος τοῦ Ἰ. Γκούρα. Ὡς ἰατρὸς ἀφῆκεν ἀναμνήσεις διὰ τὴν φιλάνθρωπον δρᾶσίν του. Ὡς πολεμιστὴς ἐπίσης ἔγινεν ὀνομαστός. Κυρίως ὅμως ὁ Π. Σοφιανόπουλος συνδέεται μὲ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν διὰ τὰς νεωτεριστικὰς καὶ κοινωνιστικὰς ἰδέας του. Κατὰ τὴν ἐποχήν του τὸν ὠνόμαζον ἰατροφιλόσοφον. Ὁ ἴδιος γράφει ὅτι οἱ σύγχρονοί του τὸν ἐχαρακτήριζον ἀλλόκοτον. Μετέφρασε τοῦ Beccaria τὸ περιώνυμον σύγγραμμα «Περὶ ποινῶν καὶ ἐγκλημάτων».

Digitized by Google

Τῷ 1836 ἐξέδωκε τὴν «Πρόοδον», μικρὰν ἐφημεριδα-περιοδικόν, ἧς ἡ ἔκδοσις διήρκεσε μέχρι τοῦ 1844, σχεδὸν τακτικῶς καὶ εἰς μικρὰ φυλλάδια, τὰ ὁποῖα ἀνετυπώθησαν κατόπιν ὑπὸ τῶν υἱῶν του εἰς κανονικὸν καὶ ὁμοιόμορφον σχῆμα. Εἰς τὴν «Πρόοδον» ἠσχολεῖτο κυρίως μὲ τὴν πολιτικήν, τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κοινωνιολογίαν. Ἡ γλῶσσά του ἦτο ἁπλῆ καθαρεύουσα τῆς ἐποχῆς του καὶ τὸ ὕφος του δηκτικὸν καὶ ἀτημέλητον. Ἀπὸ τῶν πρώτων φύλλων τῆς «Προόδου» ἤρχισεν ἀγῶνα ἀμείλικτον κατὰ τῶν Βαυαρῶν καὶ ἐμμέσως καὶ κατὰ τοῦ Ὄθωνος καὶ τοῦ περιβάλλοντός του. Κατὰ τὸ 1838 μάλιστα δι' ἄρθρου του ἐπετέθη κατὰ τῆς τότε κυβερνήσεως καὶ τῆς αὐλῆς, ἕνεκα τοῦ ὁποίου μάλιστα καὶ κατεδιώχθη καὶ ἐτιμωρήθη μὲ ἑπτάμηνον φυλάκισιν, 500 δραχ. πρόστιμον, κατάσχεσιν τῆς «Προόδου» καὶ κατεδάφισιν τῆς ἐν Πλάκᾳ οἰκίας του. Ἐπίσης τῷ 1842 κατεδιώχθη διότι ἐπροπαγάνδιζε τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τῆς μοναρχίας. Ἐφυλακίσθη πολλάκις εἰς τὸν Μεντρεσὲν καὶ εἰς τὸ Παλαμήδιον. Ἐπί τινα χρόνον ἐξέδωκε καὶ τὸν «Σωκράτη» (1844), εἰς τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ἄρθρα παιδαγωγικά, ἱστορικά, περὶ ὑγιεινῆς κλπ. Ὁ Σοφιανόπουλος ἦτο οὐτοπιστὴς σοσιαλιστής, ἰδιόρρυθμος ὅμως, ἰδεολογικῶς ἀνυπότακτος καὶ ἀναρχούμενος, μὲ πολλὰς ἀντιφάσεις εἰς τὰς ἐκδηλώσεις του. Εἶχεν ἀλλάξει τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν τοῦ ἔτους· οὕτω τὸν Ἰανουάριον ὠνόμαζεν *Ἀριστείδην*, τὸν Φεβρουάριον *Ρουσσώ*, τὸν Μάρτιον *Φραγκλῖνον*, τὸν Ἀπρίλιον *Ὀκκονέλλον*, τὸν Σεπτέμβριον *Πλάτωνα*, τὸν Νοέμβριον *Ξενοφῶντα* κλπ. Τὰς Ἀθήνας ἐθεώρει πρωτεύουσαν τῆς Μεσογείου. Καὶ ἐκάλει τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς εἰς ἕνωσιν, εἰς ἣν ν' ἀντιπροσωπεύωνται αἱ διάφοροι ἐθνότητες κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀρχαίων ἀμφικτιονιῶν. «Σέρβοι, Μολδοβλάχοι, Βουλγάροι, Θρᾶκες, Μακεδόνες, Θεσσαλοί, Ἠπειρῶτες, Μυτηλιναῖοι, Κυδωνιεῖς, Χῖοι, Σάμιοι, Κρῆτες, Κάσσιοι, Ψαριανοί—ἔγραφεν εἰς τὴν «Πρόοδον»—κανένα μὴν ἐρωτᾶτε, οὔτ' αὐτόχθονα, οὔτ' ἑτερόχθονα. Τὸ μέλλον σας... κρέμαται ἀπὸ τὴν ἕνωσίν σας». Ἐπίσης, ἐνῷ ἦτο θερμὸς πατριώτης, ἔγραφεν ἐναντίον τῶν πολέμων. «Χρειάζεται τσάκισμα ὅλων τῶν πολεμικῶν μηχανῶν καὶ ἀπώλειαν (=καταστροφήν) τυφεκίων, χαντζαρίων, βαγιονεττῶν κλπ.». Ὅσον ἀφορᾷ δὲ διὰ τὰς μοναρχικὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς του, ἦτο ἀμείλικτος πολέμιός των, δι' αὐτὸ καὶ ὑπέστη καταδιώξεις· ἐπὶ πλέον ἐξεδόθη ἐναντίον του καὶ ἀφορισμὸς διὰ τὰς νεωτεριστικάς του ἰδέας. Ὅτε κατεδιώχθη, ὁ Θ. Καΐρης ὑπῆρξεν ἔνθερμος ὑποστηρικτής του. Πολέμιος ἐπίσης ὑπῆρξε τοῦ φαναριωτισμοῦ καὶ τῆς ξενοκρατίας, θερμὸς δὲ ὑποστηρικτὴς τῶν λαϊκῶν συμφερόντων. Ἐπὶ πλέον ὑπῆρξε φεμινιστής, ὁ πρῶτος Ἕλλην φεμινιστής. «Ἡ δεσποτική—γράφει—καὶ ἀμάλακτος τοῦ ἀνδρὸς ψυχὴ δὲν ἐφρόντισε μέχρι σήμερον διὰ τὴν ἀληθῆ πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν τῆς γυναικὸς ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ.. πρέπει νὰ λείψουν τὰ μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς διαφράγματα, τὰ ὁποῖα ἐπύκνωσεν ἡ δεισιδαιμονία καὶ ἡ ὑποκρισία... αἱ γυναῖκες εἶναι ἀνάγκη νὰ κυβερνοῦν τὰς ἀνθρωπίνους κοινωνίας μαζὶ μὲ τοὺς ἄνδρας...». Χαρακτηριστικὸν τοῦ Σοφιανοπούλου εὑρίσκομεν εἰς τὸν ἴδιον: «Ἡ ζωή μου ἐχρημάτισε πόλεμος (=πάλη) ἀδιάκοπος κατὰ τοῦ ψεύδους, τῆς κακίας, τῆς δουλείας, τοῦ δεσποτισμοῦ, τῆς ἀσυνταξίας (=ἀναρχίας) καὶ τῆς αὐθαιρεσίας».

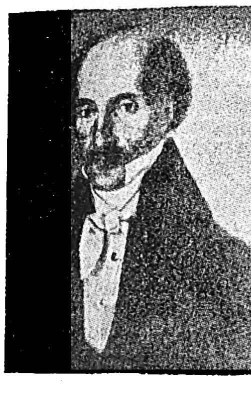
Παναγιώτης Σοφιανόπουλος.

Γ. Κ. ΚΟΡΔΑΤΟΣ

—**Σοφιανόπουλος, *Περικλῆς Ἰωάν.*** Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1902. Ἐσπούδασε χημείαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν ὠργάνωσε τὸ ἐργαστήριον τῶν χημικῶν ἐρευνῶν τῶν σιδηροδρόμων Πελοποννήσου, τοῦ ὁποίου διετέλεσε καὶ διευθυντής. —Ω.

Σοφιανός. Ἐπώνυμον ἀρχοντικῆς οἰκογενείας, ἥτις ἤκμασεν ἐν Μονεμβασίᾳ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐκ τοῦ «Χρονικοῦ τοῦ Μωρέως» (στ. 2947, ἐκδ. *John Schmitt*) γνωρίζομεν Σοφιανόν τινα, ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων ἐν Μονεμβασίᾳ, ὅστις μετὰ δύο ἄλλων εὐγενῶν συμπατριωτῶν του ἐστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς πατρίδος του πρὸς τὸν ἀπὸ τριετίας (1249) πολιορκοῦντα αὐτὴν Γουλιέλμον Βιλλαρδουῖνον, ἵνα ἐκθέσῃ τὰς ἀπόψεις τῆς πολιορκουμένης πόλεως καὶ κανονίσῃ τοὺς ὅρους τῆς παραδόσεώς της. Ἐπελθούσης συμφωνίας, ἡ ἰδία πρεσβεία ἔδωσεν ἀργότερον τὰς κλεῖδας τῆς πόλεως εἰς τὸν Φράγκον πολιορκητήν. Ἡ οἰκογένεια Σοφιανοῦ χαρακτηρίζεται ἐν τῷ ῥηθέντι χρονικῷ ὡς μία «ἐκ τῶν εὐγενικωτέρων» τῆς Μονεμβασίας. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς τρεῖς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων αἰῶνας ἡ οἰκογένεια διεσπάρη εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ Ἰονίου πελάγους, ἐκ ταύτης δὲ πιθανώτατα προέρχονται οἱ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους συναντώμενοι αὐτόθι Σοφιανοί. Γ. Μ. Β.

—**Σοφιανός, *Ἀλέξανδρος Μιχ.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1847 ἐν Πειραιεῖ καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1912. Προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Ὡς νέος ἀξιωματικὸς ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους μονάδας πυροβολικοῦ, ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, τοῦ ἀρχηγείου στρατοῦ καὶ τοῦ ἀρχηγείου πυροβολικοῦ. Φέρων τὸν βαθμὸν ταγματάρχου καὶ ἀντισυνταγματάρχου, διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τοῦ στρατοῦ καὶ κατόπιν τοῦ 3ου ἀρχηγείου στρατοῦ. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1897 ὑπηρέτησεν ἐν τῷ στρατῷ τῆς Θεσσαλίας, ὡς διοικητὴς τοῦ 2ου συντάγματος πυροβολικοῦ καὶ συγχρόνως ὡς ἀρχηγὸς πυροβολικοῦ τῆς 2ας μεραρχίας, δράσας ἐπιτυχῶς, ἰδίως εἰς τὰς μάχας Φαρσάλων καὶ Δομοκοῦ, καθόσον τὸ ὑπὸ τὰς διαταγάς του πυροβολικὸν ἐτάχθη παντοῦ ὅπου διετάχθη, παρ' ὅλας τὰς ἐδαφικὰς δυσκολίας καὶ ἀνωμαλίας, αἵτινες ἦσαν ἀνυπέρβλητοι δι' ἑτέρους συναδέλφους του διοικητάς. Τὸν Ὀκτώβριον 1897 διωρίσθη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐλέγχου τῶν κατὰ τὸν πόλεμον πεπραγμένων. Διαρκούσης τῆς γνωστῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν ἀξιωματικῶν μετὰ τὸν πόλεμον 1897 ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη, διετέλεσεν ἐπιτελάρχης αὐτοῦ. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1906—1909, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ὑπηρέτησεν ὡς προσωπάρχης τῆς τότε γενικῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1910, προαχθεὶς συγχρόνως εἰς ὑποστράτηγον. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς βολῆς εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς πεζικοῦ τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν, τῆς πυροβολικῆς εἰς ἐπικούρους ἀξιωματικοὺς πολεμικοῦ ναυτικοῦ, τῆς περιγραφικῆς γεωμετρίας, τῆς ὑδρογραφίας καὶ τῆς τοπογραφίας ἐν τῇ ναυτικῇ σχολῇ Δοκίμων. Συνέγραψε: «Περιγραφὴ καὶ χρῆσις τῶν ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ ἐν χρήσει ὅπλων καὶ πυροβόλων» (1883), «Ὑδρογραφία» (1886), «Κανονισμὸς ὑπηρετήσεως πεδινῶν πυροβόλων,—ὀρειβατικῶν,—λυομένων,—ἐζευγμένων πεδινῶν πυρβολαρχιῶν,—ἀσκήσεων ὀρειβατικῶν πυροβολαρχιῶν» καὶ μετέφρασε τά: «Ἐγχειρίδιον προγυμναστοῦ τῆς βολῆς», «Περιγραφὴ καὶ χρῆσις τοῦ κινητοῦ σκοποῦ», «Περὶ ὑπηρετήσεως καὶ συντηρήσεως τῶν πυροβόλων», «Κανονισμὸς τῆς βολῆς τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ». Ν. Θ. Κ.

—**Σοφιανός, *Ἐμμανουήλ.*** Χῖος τὴν καταγωγὴν καὶ ἀναμφισβητήτως συγγενὴς τοῦ Μιχαὴλ Σοφιανοῦ, διότι μετὰ τὸν θάνατόν του ἀναφέρεται κατέχων τὰ βιβλία καὶ τὰ χειρόγραφά του μέχρι τοῦ 1606, ὅτε ταῦτα περιῆλθον εἰς τὴν Ἀμβροσιανὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μιλάνου. Εἰς τὴν αὐτὴν βιβλιοθήκην σῴζεται καὶ αὐτόγραφος ἐπιστολή του, ἑλληνιστὶ συντεταγμένη καὶ ἀποτεινομένη πρὸς τὸν δοῦκα τῆς πόλεως ταύτης. Γ. Μ. Β.

— **Σοφιανός, *Θεόδωρος*·** βλ. λ. *Θεόδωρος* ὁ Σχολάριος.

—**Σοφιανός, *Ἰωάννης*.** Ἕλλην λόγιος, ἀγνώστου καταγωγῆς, ζήσας ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους καὶ παιδευθεὶς ἐν Ρώμῃ. Πιθανώτατα εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ ὑπὸ τοῦ Γουάλδου ἐν τῇ βιογραφίᾳ P. Tiraboschi ἀναφερόμενος καὶ γράψας «De machinis bellicis». Γ. Μ. Β.

—**Σοφιανός, *Μιχαήλ.*** Ἕλλην λόγιος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ ἐκ γονέων καταγομένων ἐκ παλαιᾶς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου, διὰ τὴν καταγωγὴν τοῦ δὲ ταύτην ἠρέσκετο καὶ εἰς τὴν ἐπίκλησιν *Βυζάντιος*. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ περιφήμῳ διδασκάλῳ τῆς Χίου Ἑρμοδώρῳ Ληστάρχῳ, καὶ μετὰ τὴν ἐγκύκλιον μόρφωσιν μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν ἐσπούδασε μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμελείας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Παδούης φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ τῷ 1563 τὸν εὑρίσκομεν καθηγητὴν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παδούης.

Ὁ Σοφιανὸς συνειργάσθη μετὰ τοῦ ἑλληνιστοῦ Fr. Robortelli εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Αἰσχύλου (Venetiis 1552, παρὰ G. Scottus), εἰς τὸν πρόλογον τῆς ὁποίας ὁ ἐκδότης χαρακτηρίζει τὸν Σοφιανὸν «Juvenem graecarum litterarum peritissimum» καὶ τὴν συνεργασίαν του πολύτιμον. Ἐνωρίς, διὰ τὴν ἑλληνομάθειάν του καὶ τὴν ἐπιστήμονα κατάρτισιν του, ἀπέκτησεν ὁ Σοφιανὸς φήμην μεγάλου σοφοῦ καὶ ἐθεωρήθη ὡς φιλολογικὴ αὐθεντία τῶν χρόνων του. Πολλοὶ ἐπιφανεῖς φιλόλογοι τῆς ἐποχῆς ἀπετείνοντο πρὸς αὐτόν, διὰ νὰ ζητήσουν τὴν συμβολὴν καὶ τὴν γνώμην του εἰς τὴν λύσιν φιλολογικῶν, ἑρμηνευτικῶν, παλαιογραφικῶν καὶ γλωσσικῶν προβλημάτων καὶ ἀποριῶν. Περιεστοιχίζετο ὑπὸ πλήθους θαυμαστῶν καὶ ἀκροατῶν ἀφωσιωμένων, τῶν ὁποίων αἱ πρὸς ἀλλήλους σχέσεις δὲν ἦσαν μόνον ἀκαδημαϊκαί, ἀλλ' ἐπεξετείνοντο καὶ εἰς τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον, κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον τῶν συμποσίων. Εἰς τὰς συμποτικὰς ταύτας συγκεντρώσεις, εἰς τὰς ὁποίας μετεῖχον καὶ ἑταῖραι, ἐν εὐθυμίᾳ καὶ διαχύσει ἐλύοντο διάφορα φιλολογικὰ ζητήματα, ὡς μαρτυρεῖ σημείωσις ἐπὶ τοῦ παρισινοῦ ἑλληνικοῦ κώδικος 1750 τοῦ ἔτους 1560, καθ' ἣν ὁ Σοφιανὸς μετὰ τοῦ Βακχείου Βαρβαδωρίου, τοῦ Οὐϊκεντίου Πινελίου καὶ τοῦ Ἱσπανοῦ ἑλληνιστοῦ Πέτρου Νουνίου, μετεχούσης δὲ καὶ τῆς ἑταίρας Λουκρήτου, ἐν συμποσίῳ ἐπραγματεύθησαν φιλολογικὰ ζητήματα.

Ἕνεκα τῆς φήμης του ὡς δεινοῦ ἑλληνιστοῦ, ὁ Σοφιανὸς προσελήφθη, τῇ συστάσει τοῦ Χίου εὐπατρίδου Νικολάου Πετροκοκκίνου, περὶ τὸ 1560, ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Σαβοΐας ὡς διδάσκαλος τοῦ υἱοῦ του. Ἡ πρόσληψις ὅμως αὕτη ἐγένετο διὰ διπλωματικοὺς σκοπούς. Ὁ Σοφιανὸς ἐχρησιμευσεν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας ὡς πληροφορητὴς τῆς ἐν Ἀνατολῇ καταστάσεως καὶ ὡς γραμματεὺς ἐπιφορτισμένος τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ ἡγεμόνος τούτου μετὰ τοῦ σουλτάνου Σελὶμ Β', διὰ τὴν μεταβίβασιν τῶν ἐπὶ τῆς Κύπρου δικαιωμάτων τοῦ δουκὸς εἰς τὸν σουλτᾶνον, ἥτις θὰ τῷ ἐχρησίμευεν ὡς δικαιολογία καὶ ἀφορμὴ διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν πρὸ πολλοῦ ἐποφθαλμιωμένην ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κατεχομένην Κύπρον. Αἱ διαπραγματεύσεις αὗται εἰς οὐδὲν κατέληξαν, ὁ δὲ σουλτᾶνος μετ' ὀλίγον κατέλαβεν αὐθαιρέτως τὴν Κύπρον. Οὕτως ἔληξεν ἡ ἀγιώστου διαρκείας παρὰ τῷ δουκὶ ἀποστολὴ τοῦ Σοφιανοῦ, ὅστις πιθανώτατα ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτοῦ διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν διαπραγματεύσεων καὶ τὴν κατόπιν συμμετοχὴν τοῦ δουκὸς τῆς Σαβοΐας εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων συμμαχίαν, ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὴν ἐν Ναυπάκτῳ καταστροφήν. Ἡ μετὰ ταῦτα τύχη τοῦ Σοφιανοῦ μᾶς εἶναι ἄγνωστος, πιθανώτατον ὅμως εἶναι ὅτι πρὸ τοῦ 1565 εἶχεν ἀποθάνει, νεώτατος ἤδη. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθη τὸ ὑπ' αὐτοῦ κριτικῶς ἐπεξειργασμένον καὶ ἀποκατεστημένον σύγγραμμα τοῦ Ἀριστοτέλους «Περὶ ψυχῆς» εἰς τρία βιβλία, μετὰ σχολίων τοῦ Ἀβερρόη καὶ ὑπομνήματος τοῦ M. Anton. Passeri Januae (Βενετία 1574 παρὰ Ἰούντᾳ). Διεσώθησαν προσέτι 6 ἐπιστολαὶ τοῦ Σοφιανοῦ πρὸς τὸν ἑλληνιστὴν τῆς Φλωρεντίας Πέτρον Vettori ἐκ Βενετίας καὶ Παδούης, ἰταλιστὶ γεγραμμέναι, καὶ τέσσαρες εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν πρὸς διαφόρους λογίους συγχρόνους του, ἀποκείμεναι εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον (χφ. Harl. 5654). Διεσώθησαν ἀκόμη μακραὶ καὶ πολλαὶ ἐπιστολαὶ ἐπιφανῶν λογίων καὶ σοφῶν Εὐρωπαίων πρὸς τὸν Σοφιανόν, ὡς τοῦ Camerarius, τοῦ Henri Estienne, τοῦ Παύλου Manutius (Epistolarum libri XII, Leipsig 1698), τοῦ Πέτρου Vettori κ. ἄ., παρέχουσαι ἀρκετὰς πληροφορίας περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ Σοφιανοῦ. Πάντες οὗτοι ἐθρήνησαν αὐτὸν ἐπὶ τῷ θανάτῳ του καὶ ἔπλεξαν τὸ ἐγκώμιον τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς σοφίας του. Ὁ Vettori (παρὰ *Legrand*, II, 170—171) τὸν χαρακτηρίζει ὡς moderatum καὶ integrem καὶ «ἄξιον τῆς ἀρχαίας ἐκείνης Ἑλλάδος, ὅπου κατὰ τοὺς προσφάτους δυστήνους χρόνους της ἐγεννήθη». Ὁ δὲ μέγας ἑλληνιστὴς Jérôme Wolf ἀφιέρωσεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ του ἀρχαιοπρεπέστατον ποίημα ἐλεγειακὸν ὀκτάστιχον, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι ὁ προώρως θανὼν σοφὸς ἦτο καὶ ποιητής. Πράγματι δὲ ἐσώθησαν τοῦ Σοφιανοῦ δύο ἐπιγράμματα, ἐξ ὧν τὸ ἓν εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τῆς Βενετίας, εἰς τὸν ὁποῖον σῴζεται σήμερον ἐντετειχισμένον, καὶ τὸ δεύτερον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς Ἰωάννης τῆς ἐξ Ἀραγῶνος, ἐκδοθὲν ἐν ἀφιερωτικῷ πρὸς ταύτην λευκώματι (Venetia 1555), ἀλλ' ἐκ τούτων δὲν δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν γνώμην περὶ τοῦ Σοφιανοῦ ὡς ποιητοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Hodius*, De Graecis illustribus (1742), σ. 311.—*Ζαχαρίου Σκορδυλίου*, Περὶ τῶν τῆς συγγενείας βαθμῶν (Ἑνετία 1564).—*Σπυρ. Βλαντῆ*, Λεξικὸν τῆς κοινῆς, γαλλικῆς καὶ ἰταλικῆς (Βενετία 1816, ἐν προλόγῳ). — *I. Βελούδου*, Ἑλλήνων ὀρθοδ. ἀποικία ἐν Βενετίᾳ (Βενετία 1872).—*Fabricii*, Bibl. Gr. XI, σ. 655).—*Α. Βλαστοῦ*, Χιακὰ (Ἑρμούπολις Σύρου 1840, τόμ. Β, σ. 87).—*Κ. Σάθα*, Νεοελληνικὴ φιλολογία (Ἀθῆναι 1868, σ. 177 κ.ἑξ.).—*E. Legrand*, Bibliogr. Hellen. XV et XVI Siècle (tom. II, Paris 1885, σ. 169 κ.ἑξ.).—*Ζολώτα*, Ἱστορία τῆς Χίου, τόμ. Γ' (Ἀθῆναι 1926, σ. 177 κ. ἑξ).—*Ἠλ. Βουτιερίδη*, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, τόμ. Α' (Ἀθῆναι 1924—1925), σ. 312 κ. ἑξ.—*Κ. Ἀμάντου*, Ἡ παιδεία εἰς τὴν Τουρκοκρατουμένην Χίον, Ἑλληνικά, τόμ. Γ' (1930), σ. 389.

Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΤΑΣ

—**Σοφιανός, *Μιχαήλ.*** Ἕλλην λόγιος, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐδίδαξεν ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου καὶ πιθανώτατα ἀπέθανε. Διατηρεῖ ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Παύλου Μανουτίου, ἐπαινούμενος ὑπὸ τοῦ Γουάλδου διὰ τὴν μόρφωσιν του. Γ. Μ. Β.

—**Σοφιανός, *Μιχαὴλ Ἀλεξ.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1811. Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κατέφυγεν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Ζάκυνθον, ἔνθα ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα. Τῷ 1828 εἰσ-

Digitized by Google

ἦλθεν εἰς τὸ ἐν Αἰγίνῃ ἀρτισύστατον τότε στρατιωτικὸν σχολεῖον Εὐελπίδων, εἶναι δ' ὁ πρῶτος ἐξ αὐτοῦ ἐξελθὼν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ. Τὸ πλεῖστον τοῦ στρατιωτικοῦ του βίου διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ Εὐελπίδων, διδάξας ὀχυρωματικήν, κατασκευὴν κανονοστασίων, περιγραφικὴν γεωμετρίαν, ἀστρονομίαν καὶ μαθηματικὴν γεωγραφίαν καὶ μαθηματικά. Ὡς ἀνώτερος ἀξιωματικὸς ὑπηρέτησε διαρκῶς εἰς τὸ ναυτικὸν πυροβολικόν. Προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου καὶ ἀπέθανε τῷ 1887. Συνέγραψε: «Πραγματεία περὶ ἡμερολογίου» (1857), «Μαθήματα ἀναλυτικῆς γεωμετρίας» (1857), «Μαθήματα διαφορικοῦ καὶ ὁλοκληρωτικοῦ λογισμοῦ» (1858), «Μαθήματα ἀλγέβρας» (1859), «Μαθήματα ἀριθμητικῆς» (1864), «Μαθήματα τριγωνομετρίας εὐθυγράμμου καὶ σφαιρικῆς» (1871, β' ἔκδ.), «Ὁδηγίαι περὶ προχείρων ὀχυρώσεων» (1849). Ν. Θ. Κ.

—**Σοφιανός, *Νικόλαος***. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐξ ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας. Τῷ 1515—1516 μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ εἰσήχθη εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος Ι' ἱδρυθὲν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν Ρώμῃ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰάνου Λασκάρεως διευθυνόμενον λύκειον, τοῦ ὁποίου, μετὰ τοῦ Ματθαίου Δεβάρη, τοῦ Χριστοφόρου Κοντολέου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Ράλλη, ὑπῆρξεν εἷς τῶν πρώτων τροφίμων. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἔμεινεν εἰς Ρώμην, προσληφθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ εὐνοοῦντος αὐτὸν καρδιναλίου Μαρκέλλου Cervini. Ἠσχολεῖτο συγχρόνως μὲ μαθηματικὰς καὶ ἀστρονομικὰς μελέτας. Μετὰ τοῦ Ματθαίου Δεβάρη ἀνέλαβε νὰ κατατάξῃ τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην τοῦ Νικολάου Ridolfi καὶ νὰ συντάξῃ τὸν κατάλογόν της, τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον σῴζεται εἰς τὴν ἐθνικὴν βιβλιοθήκην Παρισίων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1533 εὑρίσκομεν τὸν Σοφιανὸν εἰς Βενετίαν, ὡς ἀντιγραφέα χειρογράφων παρὰ τῷ καθολικῷ ἐπισκόπῳ Ζέας καὶ Θερμίας Διονυσίῳ Ζαννετίνῳ. Αὐτόθι ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ φιλομούσου πρεσβευτοῦ τοῦ Καρόλου Ε' τῆς Γαλλίας Don Diego Hurtado de Mendoza, ὅστις τῷ ἀνέθεσε νὰ μεταβῇ εἰς Ἑλλάδα καὶ νὰ περιέλθῃ τὰ μοναστήρια πρὸς ἄγραν καὶ ἀντιγραφὴν χειρογράφων ἑλληνικῶν. Εἶναι δὲ γνωστὴ καὶ δευτέρα ἀποστολή του εἰς Ἑλλάδα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Κατὰ τὰ ταξίδια ταῦτα μαρτυρεῖται ὅτι συναπεκόμισεν, ἐπανακάμπτων εἰς Ἰταλίαν, περὶ τοὺς τριακοσίους ἑλληνικοὺς κώδικας, ποικίλης φύσεως καὶ περιεχομένου, ἐν οἷς καὶ πληρέστερον, τοῦ τότε γνωστοῦ, ἀντίγραφον τοῦ Ἰσοκράτους.

Ἐν Βενετίᾳ φαίνεται ὅτι δὲν ἔπαυσε τὰς περὶ τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν ἀστρονομίαν σπουδάς του, διότι τῷ 1539 ἐξέδωκε μελέτην, ἀφιερωμένην λατινιστὶ εἰς τὸν προστάτην του πάπαν Παῦλον Γ', «Περὶ κατασκευῆς καὶ χρήσεως κρικωτοῦ ἀστρολάβου» (εἰς 4ον ἐξ 8 φ.), ἀστρονομικοῦ ὀργάνου χρησιμεύοντος διὰ τὰς νυκτερινὰς καὶ «μεθ' ἡμέραν ὡροσκοπήσεις» καὶ πρὸς καθορισμὸν τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους καὶ πλάτους διαφόρων τόπων. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι πιθανῶς ἐκ τῶν πρώτων τυπωθέντων εἰς τὸ τυπογραφεῖον, τὸ ὁποῖον ἵδρυσεν ὁ Σοφιανὸς μετὰ τοῦ πλουσίου Ζακυνθίου ἐμπόρου Μάρκου Σαμαριάρου καὶ τοῦ Νικολάου Ἐπάρχου ἐν Βενετίᾳ. Ἐν τῷ τυπογραφείῳ τούτῳ ἐγένετο καὶ ἡ δευτέρα ἔκδοσις τοῦ «Ὡρολογίου» (1545). Βραδύτερον, πάντως πρὸ τοῦ 1543, ὁ Σοφιανὸς ἐξέδωκε τὴν «Ἑλλάδος περιγραφήν», ἤτοι γεωγραφικὸν χάρτην τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν ὁποίαν περιελάμβανε καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ἤπειρον, Θράκην, Ἰλλυρίαν καὶ Δαλματίαν. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔσχε καὶ δευτέραν (1543) καὶ τρίτην (1552) ἔκδοσιν ἐν Βενετίᾳ. Ὡς συμπλήρωμα δὲ ἑρμηνευτικὸν τοῦ χάρτου του ἐξέδωκε τοὺς «Ἑλλάδος πίνακας», ἤτοι πίνακα ἀλφαβητικὸν τῶν τοπωνυμίων τοῦ χάρτου, τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν ἀντιστοίχων νεωτέρων, γενόμενος οὕτως εἰσηγητὴς τῆς συγκριτικῆς γεωγραφικῆς ὀνοματολογίας. Ἡ ἐργασία αὕτη ἔσχεν ἀρίστην ὑποδοχὴν παρὰ τῶν συγχρόνων λογίων. Ὁ Νικόλαος Cervelius ἀφιέρωσεν εἰς τοὺς πίνακας τοῦ Σοφιανοῦ ὁλόκληρον ἑρμηνευτικὸν ὑπόμνημα εἰς λατινικὴν γλῶσσαν (In descriptionem Graeciae Sophiani praefatio, Basileae 1545, Β' ἔκδ. ἐπηυξημένη Basileae 1550), ἐν ᾧ χαρακτηρίζεται ὁ Σοφιανὸς ὡς vir spectatae virtutis et eruditionis. Τῷ 1544 ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ μετάφρασιν εἰς δημώδη γλῶσσαν τοῦ «Περὶ παίδων ἀγωγῆς» τοῦ Πλουτάρχου ὑπὸ τὸν τίτλον «Πλουτάρχου φιλοσόφου παιδαγωγός», ἀφιερωμένην μετὰ σκωπτικοῦ προλόγου εἰς τὸν ἐπίσκοπον Μυλοποτάμου καὶ Χερρονήσου Διονύσιον. Ἐν τῷ προλόγῳ ἐξηγεῖ τοὺς λόγους, ὑπὸ τῶν ὁποίων παρεκινήθη νὰ μεταφράσῃ τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Πλουτάρχου καὶ νὰ μεταχειρισθῇ δημώδη γλῶσσαν. Ἐμελέτησε, λέγει, τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθεν ὁ Ἑλληνισμὸς μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἀποβαρβαρωθεὶς τελείως καὶ περιπεσὼν εἰς παχυλωτάτην ἀμάθειαν καὶ πνευματικὸν λήθαργον. Ἐκκινῶν ἐκ τῆς διαπιστώσεως ταύτης ἐπεδίωξε τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ τρόπου καὶ τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ μορφωθῇ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ νὰ ἀνυψωθῇ πνευματικῶς. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκοινολόγησε τὰς παρατηρήσεις καὶ τὰς ἀπόψεις του εἰς διαφόρους Ἕλληνας λογίους πρόσφυγας ἐν Ἰταλίᾳ, τὸν Ἀντώνιον Ἔπαρχον, τὸν Κωνσταντῖνον Ράλλην, τὸν Γεώργιον Κορίνθιον, τὸν Ἑρμόδωρον Λήσταρχον, τὸν Καντῖνον καὶ Ἰάκωβον Τριβώλην κ. ἄ. «Καὶ ὅλοι ἀπὸ μίαν γνώμην ἦσαν ὅτι, ἂν ἤθελαν διαβάσει καὶ νὰ γρυκήσουν τὰ βιβλία ὅπου ἄφηκαν ἐκεῖνοι οἱ παλαιοὶ καὶ ἐνάρετοι ἄνδρες, εὔκολα ἤθελε διορθωθῇ ἡ ἀπαιδευσία ὅπου πλεονάζει εἰς τοὺς πολλούς!» Αὐτοὶ οὗτοι τὸν προέτρεψαν εἰς τὴν πρόθεσίν του «νὰ μεταγλωττίσῃ καὶ νὰ πεζεύσῃ ἀπὸ τὰ βιβλία, ὅπου νὰ εἶναι χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα εἰς τὸ νὰ ἀνακαινισθῇ καὶ νὰ ἀναπτερυγιάσῃ ἀπὸ τὴν τόσην ἀπαιδευσίαν τὸ ἐλεεινὸν γένος». Οὕτω προέβη εἰς τὴν μετάφρασιν, ἐπροτίμησε δέ, λέγει, τὸ περὶ «Παίδων ἀγωγῆς», διότι διδάσκει πῶς οἱ Ἕλληνες θὰ παιδαγωγήσουν καὶ θὰ μορφώσουν τὰ τέκνα των. Ὑπέσχετο συγχρόνως νὰ μεταφράσῃ καὶ ἄλλους κλασσικοὺς καὶ ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς. Ὑποστηρίζει δὲ ὅτι τότε μόνον θὰ ἐπιτύχουν τὸν προορισμόν των αἱ μεταφράσεις αὗται, ἂν γίνωνται εἰς δημώδη γλῶσσαν. Αὕτη εἶναι εὔκολος καὶ ἁπλῆ, δύναται δέ, εἰς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν ὑπάρχουν διδάσκαλοι, πᾶς τις αὐτοδιδάκτως καὶ ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ νὰ τὴν ἐκμάθῃ. Ἡ γλῶσσα αὕτη δὲν εἶναι, κατὰ τὸν Σοφιανόν, χυδαία καὶ βάρβαρος οὔτε ἀξία περιφρονήσεως, ὅπως τὴν ἐθεώρουν οἱ ἀρχαιόληπτοι λόγιοι τῶν χρόνων, γράφοντες καὶ σπουδάζοντες μόνον τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν. Ἐξ ἀντιθέτου εἶναι ὁμοία μὲ τὴν τοῦ Πλάτωνος, Δημοσθένους καὶ Ξενοφῶντος, δὲν ὑστερεῖ δὲ οὐδεμιᾶς ἄλλης γλώσσης εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην. «Σύγκειται ἐκ λέξεων καθαρῶν διὰ ζώσης, ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μεταδοθεισῶν, καὶ ἔχει συντομίαν τινὰ θαυμαστὴν καὶ τέτοιαν εὐταξίαν καὶ ἁρμονίαν καὶ καλλωπισμόν, ὅπου, ὡς ἐγὼ νομίζω, ἄλλη νὰ μηδὲν ἔναι ὅπου κἂν νὰ τῆς σιμώνῃ», ἔχει δὲ καὶ ὡρισμένους καὶ ὀλίγους κανόνας, ὥστε ἡ ὑπὸ τῶν ἐπιθυμούντων ἐκμάθησίς της νὰ μὴ ἀπαιτῇ πολὺν κόπον. «Ἂν γένῃ τοῦτο καὶ ὅλοι οἱ περισσότεροι πιάσουσι τοῦτον τὸν δρόμον, εὔκολον καὶ ἀπὸ ἄλλα πάθη ὅπου εἶναι χειρότερα καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν δουλοσύνην, ἤθελον λυτρωθῇ». Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνέταξε «Γραμματικὴν τῆς κοινῆς γλώσσης» τῷ 1550, ἥτις ἔμεινεν ἀνέκδοτος μέχρι τοῦ 1870, ὅτε ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Legrand (Collection de monuments pour servir à l'étude de la langue néo-hellenique, Nº 6 καὶ ἀργότερον εἰς τὸ Nº 2) μετὰ τοῦ «Παιδαγωγοῦ» τοῦ Πλουτάρχου.

Πλὴν τῆς γραμματικῆς καὶ τῶν ἀρχαίων μεταφράσεων προὐτίθετο νὰ ἐκλαϊκεύσῃ καὶ ὅλας τὰς ἐπιστήμας: ρητορικήν, λογικήν, γεωμετρίαν, ἀστρονομίαν, πρὸς τούτοις δὲ νὰ συντάξῃ καὶ ἀπλοελληνικὸν λεξικόν. Ἡ προσπάθειά του ὅμως δὲν εὗρεν ἄμεσον ἀπήχησιν καὶ ἔμεινεν ἀπραγματοποίητος. Ὁπωσδήποτε τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ Σοφιανοῦ εἶναι ὅτι εἰς τὸ κίνημά του κατέληξεν ἔχων βαθεῖαν συναίσθησιν τῆς μεταρρυθμιστικῆς σημασίας του. Ἦτο ἐντριβέστατος τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας, καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τοὺς ἐξ ἀγνοίας τῆς ἀρχαίας χρησιμοποιήσαντας τὴν δημώδη γλῶσσαν ἢ εἰς τοὺς διὰ δογματικοὺς καὶ ἀπολογητικοὺς λόγους κατελθόντας εἰς δημωδεστέρας γλωσσικὰς μορφάς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Σάθα*, Νεοελληνικὴ φιλολογία (Ἀθῆναι 1868), σ. 141 κ.ἑξ.—*Em. Legrand*, Bibliographie Hellénique du XV et XVI siècle, τόμ. I (Paris 1885), σ. 187—194 κ.ἀ. (ἔνθα καὶ βιβλιογρ.).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἔκδοσις γραμματικῆς τῆς κοινῆς.—*Μαν. Τριανταφυλλίδη*, Ἡ ὀρθογραφία μας (Ἀθῆναι 1913), σ. 104.—*Ἠλ. Βουτιερίδη*, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, τόμ. Α' (Ἀθῆναι 1924—1925), σ. 190 κ.ἑξ.

Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΤΑΣ

—**Σοφιανός, *Νικόλαος***. Ἕλλην λόγιος ἐκ Κρήτης, ὅστις μετὰ τὴν ἅλωσιν κατέφυγεν εἰς Ἱσπανίαν, ὅπου ἐπηγγέλλετο τὸν ἰατρόν. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε. Τούτου ὑπάρχει ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μιλάνου ἐπιστολὴ αὐτόγραφος, μὲ ἡμερομηνίαν 28 Σεπτεμβρίου 1585 πρὸς Ἰωάννην Βικέντιον Πινέλλον. Γ. Μ. Β.

—**Σοφιανός, *Παῦλος***. Λόγιος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἀγνώστου καταγωγῆς, ἐκ τῶν εἰς Ἰταλίαν καταφυγόντων μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πρὸς τοῦτον ἀποτείνεται ἐπιστολὴ τοῦ Βησσαρίωνος, ἑλληνιστὶ συντεταγμένη. Γ. Μ. Β.

Σοφιανῶν, ἢ ***Σοφιῶν λιμήν***. Εἷς τῶν πολεμικῶν λιμένων τῆς μεσαιωνικῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς Προποντίδος πρὸς Δ. τῶν βασιλικῶν παλατίων καὶ κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰουστίνου Β' (565—578) κατὰ προτροπὴν τῆς συζύγου αὐτοῦ βασιλίσσης Σοφίας, πρὸς τιμὴν τῆς ὁποίας καὶ ἐκλήθη οὕτω. Ἐν ἀρχῇ κατεσκευάσθη χάριν τῶν ἐμπορικῶν πλοίων, βραδύτερον ὅμως ἐγένετο κυρίως νεώριον, ἤτοι λιμὴν πολεμικός, ἔνθα ἐναυπηγοῦντο καὶ ἐναυλόχουν τὰ πολεμικὰ πλοῖα καὶ ἔνθα ἦτο ἀπηγορευμένη ἡ εἴσοδος εἰς τὰ ξένα πλοῖα. Ὁ λιμὴν ἐκεῖνος, ἐγκαταλειφθεὶς ἀπὸ μακροῦ, ἔχει ἤδη ἐντελῶς καταχωσθῆ, ἡ θέσις δὲ ἔνθα πάλαι ποτὲ ἠνοίγετο καλεῖται νῦν ὑπὸ τῶν Τούρκων *Κάτεργα-λιμανί*. Ν. ΚΛΕ

— **Σοφιανῶν**, ἢ ***Σοφιῶν παλάτια***. Ἔκειντο ἄνωθεν τοῦ Ἰουλιανοῦ λιμένος (ἐπὶ τῆς Προποντίδος), ἐθεμελιώθησαν δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἰουστίνου Β' (565—578), παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐκλήθησαν οὕτω πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του βασιλίσσης Σοφίας, ἀπεπερατώθησαν ὅμως ὑπὸ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Τιβερίου (578—582) καὶ διετέθησαν ὑπ' αὐτοῦ ὡς κατοικία τῆς χήρας βασιλίσσης Σοφίας. Ν. ΚΛΕ

Σοφίας *Ἁγίας μονή*. Μονὴ ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ Χανδρᾶ τῆς Κρήτης ἐκ τῶν ἐπὶ Ἐνετῶν ἱδρυθεισῶν. Ἡ ἵδρυσις τῆς μονῆς συμπίπτει πρὸς χρόνον μεταγενέστερον τῶν ἐτῶν 1462 καὶ 1471. Ἱδρυταὶ αὐτῆς θεωροῦνται οἱ μοναχοὶ τῶν κατὰ τὴν μεσημβρινὴν ἀκτὴν μονυδρίων καταστραφέντων κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ὑπὸ τῶν Τούρκων ἢ οἱ μοναχοὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ἔναντι τῆς μονῆς βουνοῦ ἐρημητηρίων, ὧν ἐρείπια διασώζονται εἰς δύο σπήλαια. Ὑπάρχει καὶ ἡ παράδοσις καθ' ἣν ἡ μονὴ αὕτη καὶ ἡ τῆς Ἀκρωτηριανῆς (Τοπλοῦ), ὡς καὶ τὸ ἐν Ἐτιᾷ μέγαρον (ἐρείπιον σήμερον), ἐκτίσθησαν δαπάναις καὶ ἐπιμελείᾳ τριῶν ἀδελφῶν μηχανικῶν· ἀλλ' ἡ παράδοσις αὕτη προῆλθε πιθανῶς ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς συγχρόνου ἐγέρσεως τῶν μεγάλων τούτων οἰκοδομημάτων ἢ καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς τούτων τεχνικότητος. Ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ κτηρίου ὑπάρχει ἐπιγραφή, ἧς ὅμως ἡ χρονολογία μόνον (1634) διακρίνεται, ἀναφερομένη πιθανώτατα εἰς ἀνακαίνισιν τῆς μονῆς, παθούσης καὶ ταύτης κατὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 1612.

Ἀνακαινισθεῖσα καὶ συμπληρωθεῖσα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς (1866, 1870 καὶ 1885) διετηρήθη μέχρι τοῦ 1901, ὁπότε προσηρτήθη εἰς τὴν μονὴν Ἀκρωτηριανῆς. Βραδύτερον παρεχωρήθη εἰς τὴν κοινότητα Ἀρμένων καὶ οὕτως ἔπαυσεν ἔκτοτε ὑφισταμένη ὡς μονή. Ν. Ι. Π.

— **Σοφίας *Ἁγίας ναός*** βλ. ***Ἁγία Σοφία***.

Σοφίδες, ἢ ***Σοφῖδαι*** (τουρκ. *Ἐβρεντζίκ*) *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Βιζύης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεῖχε 2½ ὥρας. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) ἠρίθμει περὶ τοὺς 2.000 κατοίκους, ἐξαρτωμένους ἐκκλησιαστικῶς ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Βιζύης καὶ συντηροῦντας δημοτικὴν σχολὴν καὶ περικαλλῆ ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ὑποστατικόν, καλούμενον *Ἐρχασὶν Τσιφλιγῆ*. Πρὸ τριῶν ὅμως καὶ πλέον αἰώνων συνοικισθὲν ἐκ τῆς τότε ἀκμαζούσης κωμοπόλεως Ἁγίου Γεωργίου, τουρκιστὶ καλουμένης Ἐβρενλῆ, ἐκλήθη κατά τινας *Ἐβρεντζίκ* (=Μικρὸν Ἐβρενλῆ), βραδύτερον δὲ *Σοφίδες* ἢ *Σοφῖδαι*. Α. Θ. Σ.

σοφίζομαι· ἐφευρίσκω ἐπιχείρημα, μηχανεύομαι, ἐπινοῶ: «τί σοφίσθηκε νὰ πῇ» || ἀρχ. πράττω τι φρονίμως, μηχανῶμαι ἐπιτηδείως: «ἐμελετῶμεν καὶ ἐσοφιζόμεθα».

Σοφίκιοϊ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἕβρου (βλ. *Σοφικόν*).

Σοφικὸν *[Γεωγρ.]*.—1) Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 1.786. Κεῖται πρὸς ΝΑ. τῆς Κορίνθου ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Τσάλικας καὶ εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 2.026), εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ ἐπίνειον *Κόρφος τοῦ Σοφικοῦ*. Ἐξάγει ἔλαιον καὶ δασικὰ προϊόντα καὶ ἔχει δύο δημοτικὰ σχολεῖα, γραφεῖον ΤΤΤ., εἰρηνοδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. Ἐγγὺς τῆς κωμοπόλεως ἔκειτο ἡ ἀρχαία *Σολύγεια*.—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Θουρίου (Οὐρλῆ) τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου, πρότερον καλούμενον *Σοφίκιοϊ*. Κάτ. (1928) 610. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Διδυμοτείχου—Ὀρεστιάδος (Καραγάτς), ἐγγύτατα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων. —Π.

—**Σοφικοῦ *κόρφος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ ἀκτῆς τῆς Κορινθίας (πλάτ. 37°45' Β., μῆκ. 23°08' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana), 3½ μίλ. βορειοδυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Τραχῆλι (ἀρχ. Σπείραιον), νοτιοδυτικῶς δὲ καὶ κατέναντι τῶν Διαπορίων νήσων. Ἐπίνειον τῆς περιφερείας. Ἔχει φαρίσκον (1930) Ἄγκα ἐρυθρῶν ἐκλάμψεων 7 μίλ. Σ. Ε. Λ.

Σοφιλὰρ-Μενεξὲ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν μετονομασθὲν *Μενεξέδες* καὶ ὑπαχθὲν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Κάτ. (1920) 198.

Σόφιος. Μεσσήνιος παῖς ὀλυμπιονίκης, τοῦ ὁποίου ἀνδριὰς διεσώζετο ἐν Ἄλτει τῆς Ὀλυμπίας μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου (ΣΤ', γ', 2). Π. Ν. Π.

σόφισμα (τό)· ἐσκεμμένως ἡμαρτημένος συλλογισμός || διαστροφὴ τῆς ἀληθείας ἐπὶ σκοπῷ || παιγνιῶδες συλλογιστικὸν κατασκεύασμα.

— *[Λογικ.]* Καλεῖται σόφισμα ὁ ἡμαρτημένος συλλογισμός, ὅταν γίνεται ἐσκεμμένως πρὸς ἀπάτην ἢ χάριν παιδιᾶς, ἐνῷ ὅταν ὀφείλεται εἰς ἄγνοιαν καὶ πλάνην χαρακτηρίζεται ὡς παραλογι-

Digitized by Google

σμός (βλ. λ.). Οἱ ἡμαρτημένοι ἢ ψευδώνυμοι συλλογισμοὶ (*παραλογισμοὶ καὶ σοφίσματα*) προέρχονται ἢ ἐκ τῆς λεκτικῆς διατυπώσεως (*παρὰ τὴν λέξιν*) ἢ ἐκ τῆς σημασίας τῶν πραγμάτων (*παρὰ τὰ πράγματα ἢ ἔξω τῆς λέξεως*).

1. ***Σοφίσματα ἢ παραλογισμοὶ παρὰ τὴν λέξιν.*** Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ὀφειλομένων εἰς τὴν λεκτικὴν διατύπωσιν σοφίσματα (ἢ παραλογισμοί, ἀδιαφόρως, ἐφ' ὅσον ἡ μεταξὺ σοφισμάτων καὶ παραλογισμῶν διαφορὰ δὲν εἶναι λογική, ἀλλὰ ψυχολογική) εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Τὰ *παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν*, ἤτοι τὰ προκύπτοντα ἐκ διττῆς σημασίας ἑνὸς ἐκ τῶν ὅρων τοῦ συλλογισμοῦ (ὅρων τετράς). Π. χ.

Ὁ ἀδάμας εἶναι πολύτιμος λίθος·
ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶναι ἀδάμας
ὁ ἄνθρωπος ἄρα οὗτος εἶναι πολύτιμος λίθος.

Τὰ *παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως*, ἤτοι τὰ προκύπτοντα ἐκ συγχύσεως τῶν λέξεων καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν δηλουμένων ἐννοιῶν (ὅρων τετράς). Π. χ.

Ὅ,τι λέγεις διέρχεται διὰ τοῦ στόματός σου·
ἅμαξαν λέγεις·
ἅμαξα ἄρα διέρχεται διὰ τοῦ στόματός σου.

γ) Τὰ *παρὰ τὴν ἀμφιβολίαν*, ἤτοι τὰ προκύπτοντα ἐκ μὴ ὀρθῆς συντάξεως τῶν λέξεων, κατ' ἄγνοιαν ἢ ἐπίτηδες γινομένης. Π. χ.

Ajo te, Aeacida, Romanos vincere posse

ἔνθα τὸ Romanos δυνατὸν νὰ εἶναι ὑποκείμενον ἢ ἀντικείμενον.

δ) Τὸ *παρὰ τὴν σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν*, ἐν οἷς ἑνοῦνται λέξεις, αἵτινες πρέπει νὰ νοῶνται κεχωρισμένως, καὶ ἀποχωρίζονται ἄλλαι, αἵτινες πρέπει νὰ νοῶνται ἡνωμέναι. Π. χ.

Αἱ γωνίαι παντὸς τριγώνου εἶναι ἴσαι πρὸς δύο ὀρθάς·
ἡ ΑΒΓ εἶναι γωνία τριγώνου
ἡ γωνία ἄρα ΑΒΓ εἶναι ἴση πρὸς δύο ὀρθάς.

ε) Τὰ *παρὰ τὴν προσῳδίαν*, ἤτοι τὰ προκύπτοντα ἐκ τοῦ διαφόρου τονισμοῦ τῶν λέξεων ἐν τῷ λόγῳ. Π. χ.

Ἀρά γ' ἐστὶ τὸ *οὖ* καταλύεις οἰκία; ναί.
οὐκοῦν τό: *οὐ* καταλύεις, τοῦ καταλύεις ἀπόφασις; ναί.
ἔφησας δ' εἶναι τὸ οὗ καταλύεις οἰκίαν· ἡ οἰκία ἄρα ἀπόφασις.

2. ***Σοφίσματα ἢ παραλογισμοὶ παρὰ τὰ πράγματα.*** Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ὀφειλομένων εἰς τὴν σημασίαν τῶν πραγμάτων σοφίσματα εἶναι τὰ ἑξῆς:

α') Τὰ *παρὰ τὸ συμβεβηκὸς ἢ τὴν πλαστὴν καθολικότητα*, ἤτοι οἱ συλλογισμοὶ ἐκεῖνοι, ἐν οἷς γενικεύεται πρότασις ἰσχύουσα εἰς ὡρισμένας μόνον περιπτώσεις. Π. χ.

Ὁ βάλλων μάχαιραν κατ' ἄλλου εἶναι ἄξιος τιμωρίας.
ὁ χειρουργὸς πράττει τοῦτο·
ὁ χειρουργὸς ἄρα εἶναι ἄξιος τιμωρίας.

Τοιοῦτοι εἶναι καὶ οἱ ὀνομαστοὶ τῶν ἀρχαίων συλλογισμοί: «*Κερατίτης*», «*Ψευδόμενος*», «*Ἐγκεκαλυμμένος*», «*Ἠλέκτρα*».

β') Τὰ *παρὰ τὸ ἁπλῶς ἢ μὴ ἁπλῶς*, ἐν οἷς ψευδῶς ἀπό τινος μερικοῦ συμπεραίνομεν περὶ γενικοῦ. Διὰ τοιούτων συλλογισμῶν δημιουργοῦνται πλεῖσται δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις, ὡς αἱ περὶ ἀποφράδων ἡμερῶν, περὶ δυσοιώνων ἀριθμῶν κλπ.

γ') Τὰ *παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον*, ἐν οἷς ἐκ τῆς τυχαίας συμπτώσεως ἢ διαδοχῆς δύο φαινομένων συμπεραίνεται αἰτιώδης ἐξάρτησις αὐτῶν. Οὕτω π. χ. ἐπειδὴ κατόπιν ἐκλείψεως ἡλίου συνέβησαν ἀτυχήματα, συμπεραίνεται ὅτι αἰτία τῶν ἀτυχημάτων εἶναι ἡ ἔκλειψις ἡλίου.

δ') Τὰ *παρὰ τὴν ἄρσιν τοῦ ἡγουμένου καὶ τὴν θέσιν τοῦ ἑπομένου*, ἐν οἷς συνάγεται συμπέρασμα μετὰ βεβαιότητος καὶ ἀπὸ τῆς ἄρσεως τοῦ λόγου καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς ἀκολουθίας. Π. χ.

Ἐὰν εἶναι ἔκλειψις ἡλίου, εἶναι νέα σελήνη·
ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔκλειψις ἡλίου (ἤ: ἀλλ' εἶναι νέα σελήνη)·
δὲν εἶναι ἄρα νέα σελήνη (ἤ: εἶναι ἄρα ἔκλειψις ἡλίου).

ε) Τὰ *παρὰ τὴν λῆψιν τοῦ ζητουμένου*, ἐν οἷς προτάσεις ἀναπόδεικτοι φέρονται ὡς ἀποδεικτικοὶ λόγοι. Πᾶσαι αἱ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ φερόμεναι λογικαὶ ἀποδείξεις εἶναι τοιαῦτα σοφίσματα. Π. χ.

Ὑπάρχει Θεός· διότι·
Ὅ,τι δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως, ἔχει ταύτην ἐν ἄλλῳ τινί·
ὁ κόσμος δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως·
ὁ κόσμος ἄρα ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐν ἄλλῳ τινί, ὅπερ εἶναι ὁ Θεός.

Εἰς τὸν συλλογισμὸν τοῦτον ἔχουν ἀνάγκην ἀποδείξεως ἀμφότεραι αἱ προτάσεις, ἐξ ὧν συνάγεται τὸ συμπέρασμα. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν σοφισμάτων ἀνήκουν καί: τὸ *πρωθύστερον*, ἐν ᾧ λαμβάνεται ὡς ἀποδεικτικὸς λόγος πρότασις, τῆς ὁποίας ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐπακολούθημα τῆς ἀποδεικτέας προτάσεως, ὁ *κύκλος* ἢ *διαλληλία*, ἔνθα γίνεται χρῆσις τῆς ἀποδεικτέας θέσεως ὡς ἀποδεικτικοῦ λόγου καὶ τὸ ἄγνωστον ἀποδεικνύεται δι' ἀγνώστου (π.χ. διατὶ τὸ ὄπιον ναρκώνει; διότι ἔχει ἐν ἑαυτῷ φύσει ναρκωτικὰς ἰδιότητας), ὁ *ἀργὸς λόγος*, ἔνθα ὁρμώμεθα ἀπὸ τῆς ἀναποδείκτου ὑπάρξεως ἀπολύτου εἱμαρμένης ἐν τῷ κόσμῳ (π. χ. ἢ εἶναι πεπρωμένον ν' ἀναρρώσῃς ἢ δὲν εἶναι· εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις περιττὴ εἶναι ἡ πρόσκλησις ἰατροῦ), καὶ τὸ *ἀποδεικτικὸν ἅλμα*, ἐν ᾧ, παραλειπομένου τινὸς τῶν μεσαζόντων μελῶν ἐν ταῖς προκειμέναις, οἱ ἀποδεικτικοὶ λόγοι δὲν ἔχουσι τὴν προσήκουσαν συνάφειαν πρὸς ἀλλήλους καὶ τὸ συμπέρασμα, οὐδὲ ἀποχρῶσαν βεβαιότητα (π. χ. θὰ νικήσωμεν, διότι ὁ πόλεμος ἡμῶν εἶναι δίκαιος—ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι πᾶς δίκαιος πόλεμος ἔχει ἀσφαλῆ τὴν νίκην).

στ') Τὰ *παρὰ τὴν ἑτεροζήτησιν ἢ τὴν μετάβασιν εἰς ἄλλο γένος*, καθ' ἣν διὰ παρεισαγωγῆς ὑποβολιμαίων προτάσεων συνάγονται συμπεράσματα διάφορα τῆς ἀποδεικτέας προτάσεως. Ἐὰν τὸ σφάλμα συμβαίνῃ ἐξ ἀγνοίας, λέγεται *ἄγνοια ἐλέγχου*, ἐὰν δὲ ἐσκεμμένης καὶ ἐπίτηδες, *ἀλλαγὴ ἐλέγχου*. Τὸ συναγόμενον ἐσφαλμένον συμπέρασμα εἶναι ἢ εὐρύτερον ἢ στενότερον τοῦ δέοντος. Π. χ.

Ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔδωκεν εἰς ἑαυτόν, δὲν ἐπιτρέπεται ἵν' ἀφαιρέσῃ.
τὴν ζωὴν δὲν ἔδωκεν εἰς ἑαυτὸν
δὲν ἐπιτρέπεται ἄρα νὰ ἀφαιρέσῃ ταύτην.

Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκει καὶ ὁ «*Ἀχιλλεὺς*» τοῦ Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου, ὁ «*Κροκοδειλίτης*», οἱ ἀντιστρέφοντες περὶ διδάκτρων συλλογισμοὶ «*Πρωταγόρας*» καὶ «*Εὔαθλος*» κ. ἄ.

ζ') Τὰ *παρὰ τὰ δύο ἐρωτήματα*, ἔνθα παρασιωπῶντες ἀναγκαίαν τινὰ προϋπόθεσιν, προσπαθοῦμεν δι' ἁπλῆς ἀντὶ διπλῆς ἐρωτήσεως νὰ συνάγωμεν τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα (*παραπειστικὴ ἐρώτησις*). Π. χ.

Μόνος ἔκλεψες ἢ μετ' ἄλλων

ἀντὶ τοῦ:

Ἔκλεψες; Μόνος ἢ μετ' ἄλλων;

η') Τὰ *παρὰ τὰ πλείω ἐρωτήματα*, ἔνθα ἐκ πλειόνων ἐρωτήσεων ἐπιδιώκομεν τὴν συναγωγὴν ὡρισμένου συμπεράσματος. Π. χ.

Παρὰ μίαν τρίχα γίνεταί τις φαλακρός; οὐχί·
παρὰ δύο; οὐχί· παρὰ τρεῖς; οὐχὶ κτλ.

μέχρις οὗ δοθῇ ἀπάντησις καταφατική, ὁπότε συμπεραίνομεν ὅτι καὶ παρὰ μίαν τρίχα γίνεταί τις φαλακρός.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἀνάγει πάντας τοὺς ἡμαρτημένους συλλογισμοὺς (παραλογισμοὺς καὶ σοφίσματα) εἰς ἓν μόνον εἶδος, τὴν ἄγνοιαν τοῦ ἐλέγχου. [Πρβλ. *Θ. Βορέα.* Λογικὴ (1932), *σ.* 204 *κ.* ἑξ.] θ. π.

σοφιστεία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ σοφιστεύεσθαι, δόλιον ἐπιχείρημα.

σοφιστεύω· ἀρχ. εἶμαι σοφιστής· ‖ παθ. *σοφιστεύομαι*· μεταχειρίζομαι σοφιστείας, προσπαθῶ νὰ ἐξαπατήσω διὰ δολίων ἐπιχειρημάτων.

σοφιστὴς (ὁ)· ὁ ἀσχολούμενος εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων καὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου, σοφός· ‖ ὁ διδάσκαλος τῆς πολιτικῆς τέχνης καὶ ἐν γένει τῆς ἠθικῆς· ‖ ὁ ἐπιδεικνύων τὰς γνώσεις του πομπωδῶς, ὁ σκοπὸν ἔχων τὴν ἐπίδειξιν καὶ τὴν ἰδιοτέλειαν μᾶλλον ἢ τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας· ‖ καθόλου, ὁ προσπαθῶν διὰ τῶν ἐπιχειρημάτων νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὴν ἄρνησιν πάσης ἐκ παραδόσεως ἀρχῆς ἢ ἀξίας· ‖ ὁ διὰ τοῦ λόγου καὶ ψευδῶν ἐπιχειρημάτων ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐξαπάτησιν τῶν ἀφελεστέρων ἢ ἀμαθεστέρων, λογομάγειρος.

— *[Φιλοσ.]* Ἀρχικῶς ἡ λέξις *σοφιστὴς* δὲν εἶχε κακὴν σημασίαν, ἐδήλου δὲ τὸν σοφὸν (ἑπτὰ σοφοί, Σόλων, κ. ἄ.), τὸν εἰδικόν, τὸν ἐπιτήδειον (ἐπὶ μουσικῶν, ποιητῶν, περὶ τοῦ Προμηθέως, κ. ἄ.). Ἐνωρὶς ὅμως ἤρχισε νὰ γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου μετά τινος εἰρωνείας, ἐνῷ παραλλήλως ἐξηκολούθει ἡ ὀνομασία νὰ ἔχῃ τιμητικὸν χαρακτῆρα, ἀφοῦ ὁ Πρωταγόρας δὲν ἐδίσταζε νὰ χαρακτηρίζῃ οὕτως ἑαυτόν. Ὁ Ἀριστοτέλης ὁρίζει τὸν σοφιστήν: «χρηματιστὴν ἀπὸ φαινομένης σοφίας, ἀλλ' οὐκ οὔσης». Σήμερον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας σοφισταὶ ὀνομάζονται οἱ κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα ἀκμάσαντες διδάσκαλοι τῆς ῥητορικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς, οι ὁποῖοι ἀνελάμβανον νὰ καθιστοῦν, ἀντὶ μισθοῦ, τοὺς νέους «δυνατωτάτους τὰ τῆς πόλεως πράττειν καὶ λέγειν». Ἐπιφανέστεροι ἐκ τούτων ὑπῆρξαν ὁ *Πρωταγόρας*, ὁ *Γοργίας*, ὁ *Πρόδικος*, ὁ *Ἱππίας*, ὁ *Ἀντιφῶν* (ὁ σοφιστὴς) κ. ἄ. Ἡ γραμματολογία γνωρίζει καὶ ἄλλους σοφιστάς, ἀκμάσαντας κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα· ἀλλ' ἐκεῖνοι—συγγραφεῖς λόγων ἐπιδεικτικῶν καὶ ῥητοροδιδάσκαλοι—δὲν ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας.

Ἡ γένεσις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς οὕτω νοουμένης σοφιστικῆς, ἰδιαιτέρως ἐν Ἀθήναις (ὅπου ἦλθον ἔξωθεν οἱ πλεῖστοι τῶν σοφιστῶν) κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Ε' αἰῶνος, ἀποτελεῖ ἀξιοσημείωτον ἱστορικὸν γεγονός, τοῦ ὁποίου αἱ αἰτίαι δέον ἐξ ἴσου ν' ἀναζητηθοῦν εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς συνθήκας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ εἰς τὴν ἀπόληξιν τῆς προγενεστέρας φιλοσοφίας. Οἱ πρῶτοι Ἕλληνες φιλόσοφοι ἦσαν κοσμοθεωρητικοί· ἡ φιλοσοφία των, δηλαδή, ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ σχηματίσῃ μίαν «ἑνιαίαν εἰκόνα τοῦ κόσμου, ἀπηλλαγμένην ἀντιφάσεων»· διὰ τοῦτο καὶ μέγα μέρος τῶν ἀπασχολήσεών των ἦτο καθαρῶς φυσιοδιφικόν. Οἱ φιλόσοφοι αὐτοὶ προσεπάθουν ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς φύσεως νὰ συμπεράνουν περὶ τῆς γενέσεως, τῆς πορείας καὶ τῶν νόμων τοῦ κόσμου. Ταχέως ὅμως τὸ ἔργον των διαφοροποιεῖται· τότε δημιουργοῦνται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιστήμονες ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐξέτασιν τομέων τῆς γενικῆς γνώσεως, μὲ χαρακτῆρα μᾶλλον πρακτικόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ φιλόσοφοι συνθέτοντες, ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ τότε δυνατοῦ, τὰ πορίσματα τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν καὶ τὰς γνώμας τῶν προγενεστέρων φιλοσόφων. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν μεγάλων μεταφυσικῶν συνθέσεων (Παρμενίδης, Ἡράκλειτος, Ἀναξαγόρας). Κατὰ τὴν περίοδον ἡ ὁποία ἤδη μᾶς ἀπασχολεῖ, δηλαδὴ ἀμέσως μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους, ἡ φιλοσοφικὴ διανόησις ἔχει περιέλθει εἰς ἀδιέξοδον· ἡ πρόοδος τῶν φυσικῶν γνώσεων καὶ αἱ διαψεύσεις τῶν ἑκάστοτε ἐπ' αὐτῶν στηριζομένων θεωριῶν γεννοῦν τὴν δυσπιστίαν ἐπὶ τὸ δυνατὸν τῆς γενικῆς γνώσεως· ἀφ' ἑτέρου, ἡ κριτικὴ καὶ λογικὴ μελέτη ἀναπτύσσονται ὑποσκάπτουσαι καὶ τὴν ἀφελῆ πίστιν καὶ τὸν ἀφελῆ δογματισμόν· τὰ παλαιότερα φιλοσοφήματα, ἀγόμενα διὰ τῶν νέων τούτων μέσων εἰς τὰς τελευταίας συνεπείας των, προετοιμάζουν τὴν σκέψιν: ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἡρακλείτου ἄγει εἰς τὸν Κρατύλον, ἡ ἰωνικὴ εἰς τὸν Διογένην τὸν Ἀπολλωνιάτην, ἡ ἐλεατικὴ εἰς τὸν Μέλισσον καὶ τὸν Ζήνωνα, ἡ ἀτομικὴ εἰς τὸν Μητρόδωρον τὸν Χῖον κτλ., δηλαδὴ εἰς προδρόμους τῆς σκέψεως. Αὐτῆς, λοιπόν, τῆς φιλοσοφίας ἡ φορὰ ὁδηγεῖ τοὺς μελετητὰς εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς θεωρητικῆς ἐρεύνης καὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν πρακτικῶν προβλημάτων, ἀνεξαρτήτως θεωρητικῶν προϋποθέσεων, ἀπὸ τῆς μεταφυσικῆς εἰς τὴν ἠθικὴν (Σωκράτης, σοφισταί). Καὶ ἄλλη ὅμως τάξις πραγμάτων δημιουργεῖ τὰς ἰδίας πρακτικὰς ἀνάγκας: ἡ ἐπικράτησις τοῦ δημοκρατικοῦ πνεύματος ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ αἴγλη τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τοῦ πανελληνίου, ἡ προϊοῦσα εὐημερία τῶν πόλεων, δίδουν εἰς τοὺς ἐλευθέρους πολίτας τὴν ἐλπίδα καὶ τὰ μέσα νὰ ἀνέλθουν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα διὰ μόνης τῆς πειθοῦς ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ· τὸ πολιτικὸν ἐνδιαφέρον ἀναπτύσσεται εἰς ὅλους· ἡ πολιτικὴ παύει νὰ εἶναι προνόμιον ὀλίγων οἰκογενειῶν, ἀλλὰ προσφέρεται εἰς τὰς δυνάμεις ἑκάστου· παύει νὰ εἶναι παράδοσις καὶ γίνεται ἀγωγή. Εἶναι, λοιπόν, ἀνάγκη νὰ δημιουργηθοῦν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν διδάσκαλοι κατάλληλοι τῆς νεολαίας, ἱκανοὶ νὰ διδάξουν εἰς αὐτὴν τὴν ῥητορικὴν εὐφράδειαν καὶ τὰ ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ προβλήματα. Τότε ἐμφανίζονται οἱ σοφισταί· οἱ σοφισταί, λοιπόν, θὰ εἶναι κατὰ τὰ ἀνωτέρω, διδάσκαλοι τῆς ῥητορικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς, λαμβάνοντες ἁδρὸν μισθὸν ἀπὸ ὅσους ἐπιδιώκουν νὰ προσεταιρισθοῦν, κατ' ἀπόκλεισιν τῶν ἄλλων, τὴν διδασκαλίαν των· ἐπὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ πεδίου δὲν θὰ εἶναι πρωτότυποι, ἀρκούμενοι νὰ ὑποστηρίζουν θεωρητικῶς τὰς γενικὰς κατευθύνσεις των· ἀντιθέτως ὅμως ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ πεδίου, πολλῷ δὲ μᾶλλον εἰς τὴν λογικήν, τῆς ὁποίας θὰ θέσουν τὰς βάσεις, εἰς τὴν ῥητορικήν, εἰς τὴν γραμματικήν, ἡ συμβολή των θὰ εἶναι σημαντική. Τέλος, ἀσχολούμενοι κατὰ προτίμησιν μὲ τὰ προβλήματα τῆς πράξεως, ὀλίγον θὰ ἐνδιαφέρωνται μὲ τὰ θεολογικὰ προβλήματα, τηροῦντες ἀπέναντί των στάσιν πραγματικὴν ἢ ἀγνωστικιστικήν.

Πάντα ταῦτα δυνάμεθα δι' ὀλίγων νὰ ἀνεύρωμεν, παρὰ τὰς ἀτομικὰς διαφορὰς τῶν σοφιστῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν των, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν καθόλου πολιτείαν τῶν κυριωτέρων ἐκ τούτων. Οὕτω τὴν σημασίαν τῶν γενικῶν φυσικῶν γνώσεων εὑρίσκομεν διδασκομένην εἰς τοῦ Γοργίου τὸ «Ἑλένης ἐγκώμιον» (§ 13) καὶ εἰς τοὺς «Δισσοὺς λόγους», ἀναφερομένην δὲ χλευαστικῶς περὶ ἄλλων σοφιστῶν ὑπὸ τοῦ Πρωταγόρου (*Πλάτ.* Πρωτ. 318 e)· ἀφ' ἑτέρου γνωρίζομεν ὅτι καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ Πρωταγόρας, ὁ Πρόδικος, ὁ Ἱππίας, ὁ Ἀντιφῶν ἠσχολήθησαν μὲ φυσικὰς καὶ μαθηματικὰς καὶ ἀστρονομικὰς μελέτας. Πολὺ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ σημασία των εἰς τὴν πρώτην διαμόρφωσιν τῆς λογικῆς, τῆς διαλεκτικῆς, τῆς ῥητορικῆς καὶ τῶν γλωσσικῶν ἐπιστημῶν: αἱ σχετικαὶ ἐργασίαι τοῦ Γοργίου τὸν φέρουν μεταξὺ τῶν θεμελιωτῶν τῆς ἀττικῆς ῥητορικῆς· ὁ Πρωταγόρας πρῶτος ἐχώρισε τὰ γένη τῶν ὀνομάτων κ. ἄ., ὁ Πρόδικος ἐμελέτησε τὴν συνωνυμικὴν κ. ἄ., ὁ Ἱππίας ἐπίσης ἠσχολήθη μὲ τὴν γραμματικὴν καὶ τὴν ῥητορικήν. Ἐπίσης ὁ Γοργίας ὁ Πρόδικος καὶ ὁ Ἱππίας συνέτειναν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἱστορίας, αὐτοὶ δέ, καθὼς καὶ ὁ Πρωταγόρας, ὁ Ἀντιφῶν καὶ ὁ Θρασύμαχος, καὶ εἰς τὴν μελέτην τοῦ δικαίου, τῶν πολιτευμάτων, τῶν θρησκειῶν καὶ τῆς ἠθικῆς. Τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς δικανικῆς διδάσκαλοι, ὀλίγον ἠσχολοῦντο μὲ τὴν λύσιν τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν προβλημάτων· συχνὰ ὅμως ἐλάμβανον θέματα τῶν διαλεκτικῶν ἢ ῥητορικῶν των ἐπιδείξεων ἐκ τῆς μεταφυσικῆς, καὶ ἰδίως ἐκ τῆς φυσικῆς θεολογίας (πρβ. *Πλάτ.* Σοφ. 232 b/c). Τινὲς ἐκ τῶν σοφιστῶν ἔγραψαν φιλοσοφικὰ συγγράμματα, ἀποβλέποντα εἰς τὴν θεωρητικὴν περιφρούρησιν τῆς πρακτικῆς

Digitized by Google

διδασκαλίας των· ἡ φιλοσοφία των εἶναι, δηλαδή, ἀνθρωποκεντρική, ἐστραμμένη εἴτε πρὸς τὴν σκέψιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐκπηγάζει ὡς συνέπεια ἡ περὶ τὰ πρακτικὰ ἀσχολία (Γοργίας), εἴτε πρὸς τὸν ὑποκειμενισμόν, ὁ ὁποῖος δικαιολογεῖ τὰς ἀντιλογίας (Πρωταγόρας).

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῶν σοφιστῶν ἦτο ἴσως καὶ ἡ δόξα, ἀλλ' ἀσφαλῶς ὁ πλοῦτος· οὕτω γνωρίζομεν ὅτι μερικὰ μαθήματα τοῦ Προδίκου ἐπληρώνοντο πολὺ ἀκριβά· περὶ τοῦ Πρωταγόρου μανθάνομεν ὅτι «πρῶτος μισθὸν εἰσεπράξατο μνᾶς ἑκατόν», ὅσα φαίνεται ὅτι ἐλάμβανε καὶ ὁ Γοργίας· πολλὰ δὲ ἐλέγοντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα περὶ τῶν κερδῶν αὐτῶν, τοῦ Ἱππίου, τοῦ Ἀντιφῶντος κ. ἄ. Ὁ Πλάτων εἰς τοὺς διαλόγους του (Πρωταγόραν ἐ.ἀ. κ. ἀ.) περιγράφει κατὰ τρόπον γοητευτικόν, ἂν καὶ φυσικὰ μὲ κάποιαν ὑπερβολήν, τὴν διδασκαλίαν τῶν σοφιστῶν, καθὼς καὶ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μετήρχοντο πρὸς ἄγραν μαθητῶν ἢ πρὸς ἐκμηδένισιν τῶν ἀνταγωνιστῶν των· ἀπὸ τὰς περιγραφὰς αὐτὰς πάντως ἐξάγεται καὶ ἡ ἰδιαιτέρα ἑνὸς ἑκάστου μέθοδος διδασκαλίας καὶ ὁ ἐνθουσιασμός, τὸν ὁποῖον προεκάλουν μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν των.

Βεβαίως, οὕτω ἐμφανιζομένη ἡ διδασκαλία καὶ ἡ βίωσις τῶν σοφιστῶν δὲν ἔχει πολλὰ σημεῖα ἐπιλήψιμα· ἀφ' ἑτέρου ὁ σκοπός των, τῆς ἐπὶ μισθῷ διδασκαλίας τῆς ῥητορικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκπληρωθῇ, ἂν αἱ θεωρίαι των ἐπὶ οἱουδήποτε πεδίου ἦσαν ὑπεράγαν ῥιζοσπαστικαί· ἀπαραίτητον ἦτο νὰ ἀρέσουν εἰς τοὺς πλουσίους νέους, τοὺς προαλειφομένους διὰ τὴν πολιτικήν, εἰς τοὺς ἐνδεχομένους μαθητάς των. Δυσκόλως λοιπὸν ἐξηγεῖται ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ δυσμένεια, ἡ ὁποία ἀπ' ἀρχῆς τοὺς ὑπεδέχθη τόσον μεταξὺ τοῦ μεγάλου πλήθους καὶ τῶν κωμικῶν, ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν φιλοσόφων. Καὶ ὅμως, τὸν λόγον τῆς τοιαύτης ἀποδοκιμασίας δέον ν' ἀναζητήσωμεν πρωτίστως εἰς αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπόν των· αἱ ὑποχωρήσεις, τὰς ὁποίας ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ κάμνουν διὰ νὰ ἀρέσουν, ἡ καθόλου ὑποκριτικὴ στάσις των, ἰδίᾳ εἰς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα, ὁ πραγματισμός των, ἡ διδασκαλία τῶν ἀντιλογιῶν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰδικεύοντο, ἡ παρ' αὐτοῖς ἔλλειψις κάθε πίστεως, θὰ ἤρκουν διὰ νὰ τοὺς καταστήσουν ἀντιπαθεῖς. Ἀφ' ἑτέρου τὰ νέα ἤθη, τὰ ὁποῖα εἰσῆγον, ἡ ἐπὶ μισθῷ διδασκαλία, ἡ οἴησις καὶ αἱ ἐπιδείξεις των, ὁ φθόνος ὅσων δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπωφεληθοῦν τῶν μαθημάτων των, ἡ ἀνισότης, τὴν ὁποίαν εἰσῆγον κατὰ συνέπειαν εἰς τὰ δικαστήρια καὶ τὴν ἀγοράν, ἐκίνησαν μεγάλης μερίδος τοῦ λαοῦ τὴν ἀντιπάθειαν καὶ τὸ μῖσος καὶ τοὺς κατέστησαν στόχους εὐκόλους τῶν σκωμμάτων τῶν σατιρικῶν (Ἀριστοφάνης, Κρατῖνος, Εὔπολις, Πλάτων ὁ κωμικός). Εἰς τὴν ἀντιπάθειαν αὐτὴν ἠκολούθησαν καταγγελίαι τινὲς ἐπὶ ἀσεβείᾳ, στηριζόμεναι εἰς τὸν πραγματικόν, ἀγνωστικιστικὸν ἢ ἐπιστημονικὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐχειρίζοντο οὗτοι τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα· τοιαῦται ἄλλωστε καταγγελίαι, μὲ τὰς βαρυτάτας των συνεπείας διὰ τοὺς καταδικαζομένους, δὲν ἦσαν σπάνιαι ἐν Ἀθήναις, καλύπτουσαι συχνὰ ἐλατήρια ξένα πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Ἀλλὰ τὴν δυσμένειαν ἐκορύφωσαν τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος ἐθεώρησε τοὺς σοφιστὰς τυπικοὺς ἐκπροσώπους ὅλων τῶν ἠθικῶν καὶ διανοητικῶν κακιῶν, τὰς ὁποίας ἐπολέμει. ἤθελε δὲ συνάμα διὰ τῆς ὀξείας πολεμικῆς του νὰ τοὺς ἀντιδιαστείλῃ σαφῶς ἀπὸ τοῦ διδασκάλου του Σωκράτους, τὸν ὁποῖον ἡ κοινὴ γνώμη καὶ οἱ σατιρικοὶ συνέχεον μετ' αὐτῶν. Ἡ σάτιρά των, χωρὶς οἶκτον, ἐνίοτε ἄδικος, ἔβλαψε τεραστίως αὐτοὺς καὶ τὴν ὑστεροφημίαν των· λέγεται περὶ τοῦ Γοργίου ὅτι ἀναγνώσας τὸν ὁμώνυμον διάλογον εἶπε: «ὡς καλῶς οἶδε Πλάτων ἰαμβίζειν» καὶ ἀληθῶς περὶ τούτου ἐπρόκειτο. Ἡ παραμορφωμένη αὐτὴ εἰκὼν εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν παρέλαβεν ὁ Ἀριστοτέλης, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐτοποθετήθησαν οἱ σοφισταὶ εἰς ἣν θέσιν κατεῖχον μέχρι τῆς χθὲς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλοσοφίας.

Ἡ σημερινὴ γνώμη περὶ τῶν ἀρχαίων σοφιστῶν εἶναι πολὺ ἐπιεικεστέρα ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους· πολὺ συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ὁ Ἕγελος καὶ ἡ σχολή του ἀφ' ἑνός, ἀλλ' ἰδίως, ἀφ' ἑτέρου, ὁ Grote, τοῦ ὁποίου τὸ σχετικὸν κεφάλαιον ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ του ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῶν ἔκτοτε γενομένων πολυπληθεστάτων μελετῶν. Βεβαίως διὰ τῶν νεωτέρων μελετῶν οἱ σοφισταὶ ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν φιλοσοφικὴν βαθμῖδα, ὅπου εὑρίσκοντο τοποθετημένοι· εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας κλείουν ἁπλῶς μίαν σελίδα, χωρίς, ὅπως ἔκαμεν ὁ Πλάτων, νὰ ἀνοίξουν νέους ὁρίζοντας· ἀλλ' εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀθηναϊκοῦ καθόλου πολιτισμοῦ προσέφεραν πολυτίμους ὑπηρεσίας, γενόμενοι ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆς ἐποχῆς τοῦ καλουμένου «ἑλληνικοῦ διαφωτισμοῦ».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Πηγαὶ καὶ κείμενα παρὰ *Diels:* Die Fragmente der Vorsokratiker, συμπληρούμενα ἐν λεπτομερείαις ὑπὸ τῆς *M. Timpanaro Cardini,* I. Sofisti, frammenti e testimonianze (Bari 1923, ἰταλ. μετάφρ. σχόλια καὶ βιβλιογραφία ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συλλογῆς τοῦ *Diels*). Βοηθήματα: Ἐκτὸς τῶν γενικῶν ἱστοριῶν τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας (*Zeller* καὶ *Th. Gomperz*), αἱ ἑλληνικαὶ ἱστορίαι τοῦ *Grote* καὶ τοῦ *Beloch*.—Βιβλιογραφία παρὰ *Ueberweg-Praechter*. Πρβλ. καὶ *Κ. Θ. Δημαρᾶ*, Δοκίμιον περὶ τῆς φυσικῆς θεολογίας τῶν σοφιστῶν τοῦ Ε' αἰῶνος. Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

σοφιστική (ἡ)· τὸ σύνολον τῶν διδασκαλιῶν ἢ ἀκριβέστερον ἡ κοινὴ νοοτροπία τῶν κυριωτέρων Ἑλλήνων σοφιστῶν, τοῦ Πρωταγόρου, τοῦ Γοργίου, τοῦ Προδίκου, τοῦ Ἱππίου κλ.· ‖ γενικῶς πᾶσα λογοκρατικὴ φιλοσοφία, στερουμένη στερεᾶς βάσεως καὶ σοβαρότητος καὶ σοφιζομένη.

σοφιστικός, *—ή,—όν*· ὁ τῶν σοφιστῶν, ὁ σχετιζόμενος πρὸς τοὺς σοφιστὰς (βλ. λ. *σοφιστής*)· ‖ ὁ περιέχων σοφίσματα, ψευδωνύμους συλλογισμούς· ‖ *σοφιστική* (ἡ) οὐσ. (βλ. λ.).—Ἐπίρρ. ***σοφιστικῶς***.

—«**Σοφιστικοὶ** ***ἔλεγχοι***». Ἔργον τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀποτελοῦν τὸ ἔνατον βιβλίον τῶν «Τοπικῶν» του καὶ πραγματευόμενον περὶ τῶν σοφισμάτων, «τῶν φαινομένων μὲν ἐλέγχων, ὄντων δὲ παραλογισμῶν» (βλ. λ. *Ἀριστοτέλους* τ. Ε' 512 γ, καὶ 513 β).

σοφίτα (ἡ) (soffita, mansarde, comble)· τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς στέγης καὶ ἐντὸς αὐτῆς κατασκευαζόμενον ἐνίοτε διαμέρισμα· τὸ ὑπερῷον.

— *[Τεχν.]* Αἱ *σοφῖται* χρησιμοποιοῦνται εἴτε ὡς κατοικίαι, εἴτε ὡς ἀποθῆκαι. Ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι λίαν διαδεδομένη εἰς τὰς βορείας χώρας, ὅπου, λόγῳ τῆς πιπτούσης πολλῆς χιόνος, ἀναγκάζονται νὰ δίδωσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς *στέγης* (βλ λ.) μεγάλην κλίσιν, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ μένῃ ὑπὸ ταύτην πολὺς ἐλεύθερος χῶρος. Τὸ ὕψος τῆς σοφίτας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν τρόπον κατασκευῆς τῆς στέγης, δὲν ἐπιτρέπεται δὲ νὰ εἶναι μικρότερον τοῦ ὑπὸ τῶν οἰκοδομικῶν κανονισμῶν ὁριζομένου δι' ἑκάστην περίπτωσιν. Ὅταν ἡ ὀροφὴ δὲν εἶναι ὁριζοντία, ἀλλὰ εἰς τὰ ἄκρα αὐτῆς ἔχει καὶ τμήματα κεκλιμένα, τὸ ὕψος τῆς σοφίτας, εἰς τὰ χαμηλότερα σημεῖα τῆς ὀροφῆς, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι μικρότερον τοῦ 1.50 μ. Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς στέγης ἀπὸ τοῦ πυρὸς γίνονται ἐπενδύσεις τῶν τοιχωμάτων αὐτῆς καὶ τῆς ὀροφῆς δι' ἀφλέκτων καὶ μονωτικῶν ὑλικῶν. Ὁ φωτισμὸς καὶ ὁ ἀερισμὸς τῶν σοφιτῶν ἐπιτυγχάνεται διὰ φωταγωγῶν (lucarnes) ἀνοιγομένων ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς στέγης καὶ διασκευαζομένων καταλλήλως, ὥστε τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς στέγης ῥέοντα ὕδατα ἐν περιπτώσει βροχῆς νὰ μὴ εἰσέρχωνται ἐντὸς τῆς σοφίτας. Ἐνίοτε καὶ εἰς τοὺς φωταγωγοὺς τούτους, οἵτινες ἔχουσιν ἰδιαιτέραν μορφήν, δίδεται τὸ ὄνομα *σοφίτα*. Α. Α. Κ.

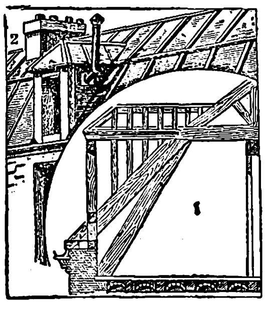

Σοφίτα
[1=τομὴ σοφίτας. 2=στέγη μὲ σοφίταν.]

σοφόκλειον (τό, ἐνν. *τρίμετρον ἰαμβικὸν*) *['Αρχ. Μετρ.]*. Οὕτως ἐκλήθη τὸ μετρικὸν σχῆμα, καθ' ὅ, ἐν τῇ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δραματικῇ ποιήσει, κατὰ τὴν ἀλληλουχίαν δύο τριμέτρων γίνεται ἐν τέλει τοῦ στίχου ἔκθλιψις. Τὸ σχῆμα τοῦτο ὠνομάσθη *σοφόκλειον* ἀπὸ τοῦ ποιησαμένου χρῆσιν τούτου ποιητοῦ Σοφοκλέους, ἂν καὶ εὕρηται σπανίως καὶ παρ' Ἀριστοφάνει. Ε. Δ. Κ.

Σοφοκλῆς. Α') ***Βίος τοῦ ποιητοῦ***. Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Σοφοκλέους ἔχομεν μὲν πολλὰς καὶ ποικίλας εἰδήσεις ἐκ τῆς ἀρχαιότητος (μεταξὺ δὲ τούτων εὑρίσκονται καὶ παρατηρήσεις συγχρόνων πρὸς τὸν ποιητὴν συγγραφέων ἢ καὶ ἴδιαι τοῦ Σοφοκλέους ῥήσεις, ἐπιγραφικαὶ μαρτυρίαι σύγχρονοι ἢ καὶ βραδύτεραι τῶν χρόνων καθ' οὓς ἔζησεν ὁ ποιητής), ἀλλὰ πᾶσαι αὗται κριτικῶς ἐξεταζόμεναι παρέχουσι πλείστας ἀντιφάσεις πρὸς ἀλλήλας καὶ ἐλάχισται μόνον μένουσιν αἱ ἀσφαλεῖς καὶ πειστικαί. Ἡ γραμματολογικὴ ἱστορία τῆς ἀρχαιότητος φιληδεῖ εἰς τὴν παροχὴν περιέργων μυθιστορηματικῶν εἰδήσεων περὶ τῶν διαφόρων συγγραφέων, ἐχουσῶν πάντοτε χαρακτῆρα ἐξεζητημένον ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο παραδοξολογικόν.

Ἡ κυρία πηγὴ περὶ τοῦ βίου τοῦ Σοφοκλέους εἶναι ὁ διασωθεὶς ἐν τοῖς πλείστοις τῶν χειρογράφων (πλὴν τοῦ Λαυρεντιανοῦ κώδικος XXXII 9) «βίος» (πάντως τοῦ τέλους τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος) καὶ σύντομός τις βιογραφικὴ εἴδησις παρὰ τῷ Σουΐδᾳ, περιέχουσα ὅμως τὰ καίρια ἐκ τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ. Τὸ ὄνομά του γνωρίζομεν καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν (Joh. Kirchner, Prosop. Att. τόμ. 2, σελ. 263) «*Σοφοκλῆς Σοφίλλου Κολωνῆθεν*». Ἀσφαλέστερον τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως γνωρίζομεν τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ. Ὁ θάνατός του συνέβη (κατὰ τὸ «Πάριον Χρονικὸν» 64 καὶ ἄλλας πηγὰς) ἐπὶ Καλλίου ἄρχοντος τῷ 406/405. Ἐν τοῖς «Βατράχοις» (82) τοῦ Ἀριστοφάνους (οἱ ὁποῖοι παρεστάθησαν κατὰ τὰ Λήναια τοῦ 405) καὶ εἰς τὰς αὐθημερὸν παρασταθείσας «Μούσας» τοῦ Φρυνίχου ἀναφέρεται ὡς ἤδη ἀποθανὼν (*Ἀριστοφ.* Βάτραχ. 82: «ὁ δ' (Σοφοκλῆς) εὔκολος μὲν ἐνθάδ' εὔκολος δ' ἐκεῖ», *Φρυν.* Μοῦσαι: «Μάκαρ Σοφοκλέης, ὅς, πολὺν χρόνον βιούς, ἀπέθανεν εὐδαίμων ἀνὴρ καὶ δεξιός», ἔκδ. Bothe σελ. 215). Ὁ Εὐριπίδης εἶχεν ἤδη ἀποθάνει τὸν χειμῶνα τοῦ 407/406, καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐπένθησε τὸν ἐκλιπόντα ἀνταγωνιστὴν ἐν τῷ θεάτρῳ, αὐτὸς μὲν παρουσιασθεὶς μὲ φαιὸν χιτῶνα, τὸν δὲ χορὸν καὶ τοὺς ὑποκριτὰς εἰσαγαγὼν ἀστεφανώτους εἰς τὸν προάγωνα. Ἀπέθανε λοιπὸν μετὰ τὰ Διονύσια τοῦ 406 καὶ ὀλίγον πρὸ τῶν Ληναίων τοῦ 405, «ἄρχοντος Ἀθήνησι Καλλίου», κατὰ τὸ «Πάριον χρονικὸν» (64). Ὡς πρὸς τὸ ἔτος τῆς γεννήσεώς του δυνάμεθα σήμερον μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι τὸ 497/6. Καὶ φέρεται μὲν ὅτι ἐγεννήθη ἐν τῷ Κολωνῷ, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν ἀσφαλῶς ἐν ποίῳ ἐκ τῶν δύο Κολωνῶν, τῷ Ἱππίῳ ἢ Ἀγοραίῳ, πιθανώτερον βεβαίως ἐν τῷ Ἱππίῳ, ἀνῆκε δὲ εἰς τὴν Αἰγηΐδα φυλήν. Ὁ τάφος τῆς οἰκογενείας του (καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Σοφοκλέους) εὑρίσκετο «ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ κατὰ τὴν Δεκέλειαν φερούσῃ πρὸ τοῦ τείχους ια' σταδίων». Ὡς πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς φέρεται μὲν ὅτι ἦτο τέκτων ἢ χαλκεὺς ἢ μαχαιροποιός, ἀλλ' ὁ βιογράφος του ἀμφισβητεῖ τοῦτο, λέγων ὅτι ἐκέκτητο ἴσως δούλους χαλκεῖς ἢ τέκτονας, διότι δὲν ἦτο πιθανὸν ἐὰν εἶχε πατέρα τοιοῦτον χειρώνακτα νὰ ἀξιωθῇ στρατηγίας «σὺν Περικλεῖ καὶ Θουκυδίδῃ, τοῖς πρώτοις τῆς πόλεως», οὐδὲ θὰ ἀφήνετο ἄδηκτος ὑπὸ τῶν κωμῳδῶν. οἱ ὁποῖοι οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ Θεμιστοκλέους ἐφείσθησαν. Σύζυγον ὡς φαίνεται εἶχε τὴν Νικοστράτην, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν υἱόν, τὸν Ἰοφῶντα, ὅστις πάλιν ἔδωκε τὸ πατρικὸν ὄνομα (Σοφοκλῆς) εἰς υἱόν του. Δευτέρα σύζυγος τοῦ τραγικοῦ φέρεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ ἐκ Σικυῶνος Θεωρίς, πράγματι ὅμως φαίνεται (*Ἀθήν.* 592 α καὶ 598 c) ὅτι ἦτο ἐρωμένη του, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς τέκνα οὐχὶ νομικῶς γνήσια. Ἐξ αὐτῆς ἀπέκτησε τὸν Ἀρίστωνα, τοῦ ὁποίου ὁ υἱός, Σοφοκλῆς καὶ οὗτος ὀνομαζόμενος, παρέστησε τῷ 401 τὸν «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ», καὶ ὁ ἴδιος διέπρεψεν ὡς ποιητὴς τραγῳδιῶν. Παρ' Ἀθηναίῳ φέρεται ὅτι κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ἡγήσανδρον (F H G IV, 418) ὁ ποιητὴς «Ἀρχίππην ἠγάπησεν τὴν ἑταίραν καὶ τοῦ βίου κληρονόμον κατέλιπεν», εἴδησις ἥτις δὲν ἐπιβεβαιοῦται ἐξ ἄλλης πηγῆς. Κατὰ ταῦτα, παραλείποντες ἄλλα ἀμφίβολα, ἔχομεν τὸ ἑξῆς ἀσφαλὲς γενεαλογικὸν δένδρον τῆς οἰκογενείας τοῦ ποιητοῦ:

Σόφιλλος
└ Σοφοκλῆς
  ├ Νικοστράτη (σύζυγος)
  │ └ Ἰοφῶν
  │   └ Σοφοκλῆς
  └ Θεωρὶς (ἡ Σικυωνία ἐρωμένη)
    └ Ἀρίστων
      └ Σοφοκλῆς (ὁ υἱδοῦς, ὁ παραστήσας τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ).

Ὁ ποιητὴς φαίνεται ὅτι ἦτο ὡραῖος (*Ἀθήν.* 20, ε «Σοφοκλῆς δὲ πρὸς τῷ καλὸς γεγενῆσθαι τὴν ὥραν, ἦν καὶ ὀρχηστικὴν δεδιδαγμένος καὶ μουσικὴν ἔτι παῖς ὢν παρὰ Λάμπρῳ») καὶ ἔτυχεν ἐπιμεμελημένης γυμναστικῆς καὶ μουσικῆς ἀγωγῆς («διεπονήθη δ' ἐν παισὶ καὶ περὶ παλαίστραν καὶ μουσικὴν» Βίος Σοφοκλέους), ἐξ ὧν ἀμφοτέρων, ὡς φέρεται παρὰ τῷ βιογράφῳ του, ἐστεφανώθη. Μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ὄντων τῶν Ἀθηναίων «περὶ τρόπαιον, γυμνὸς ἀληλιμμένος τοῖς παιανίζουσι τῶν ἐπινικίων (τ. ἔ. τοῦ ἐπινικίου χοροῦ) ἐξῆρχεν». Ἐν τῷ ἀνωτέρω παρατεθέντι χωρίῳ ἐκ τοῦ Ἀθηναίου φέρεται ὡς διδάσκαλος αὐτοῦ ἐν τῇ μουσικῇ ὁ Λάμπρος. Περὶ τοῦ Λάμπρου τούτου ἐξεφράσθησαν ἀμφιβολίαι (ἴσως οὐχὶ βάσιμοι) ἂν εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν παρὰ Πλουτάρχῳ «Περὶ μουσικῆς» (κεφ. 31, Ἠθικ. *Βερναρδ.* 6, 517) ἀναφερόμενον Λάμπρον, τὸν συγκαταλεγόμενον μετὰ τοῦ Πινδάρου καὶ Πρατίνου εἰς τοὺς ἐξόχους μουσικοὺς «ὅσοι τῶν λυρικῶν ἄνδρες ἐγένοντο ποιηταὶ κρουμάτων ἀγαθοί».

Τὴν τραγικὴν τέχνην ἐδιδάχθη ὁ Σοφοκλῆς διὰ τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Αἰσχύλου («παρ' Αἰσχύλῳ δὲ τὴν τραγῳδίαν ἔμαθε» Βίος 4), τὸ πρῶτον δὲ ἐνεφανίσθη ἐπὶ «ἄρχοντος Ἀθήνησι Ἀψηφίωνος» (Πάρ. Χρον 56) τῷ 468.

Ὁ Πλούταρχος ἱστορεῖ (Βίῳ Κίμωνος κεφ. 8) τὰ τῆς ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος τούτου τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ, τοῦ ὁρμῶντος πρὸς τὰ πρόσω ἐν συναισθήσει τῆς ἰδίας δυνάμεως πρὸς τὸν παλαιὸν τῆς τέχνης ἥρωα, τὸν Αἰσχύλον, οὗ τὴν κεφαλὴν ἐκόσμει ἤδη διπλῆ δάφνη. Ὁ Κίμων μετὰ τῶν συστρατήγων του ἦλθεν εἰς τὸ θέατρον νὰ προσφέρῃ ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ τὴν νενομισμένην εὐχαριστήριον θυσίαν διὰ τὴν εὐτυχῆ ἀποπεράτωσιν τῆς ἐν Θρᾴκῃ ἐκστρατείας του κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Βόγην Περσῶν. Εἶχε νικήσει ἐκεῖ τοὺς Πέρσας καὶ τὰ ἄγρια θρακικὰ φῦλα, εἶχεν ἐκπολιορκήσει τὴν Ἠιόνα, εἰς ἣν ἐστάλησαν ἀργότερον ἄποικοι Ἀθηναῖοι,

Digitized by Google

καὶ εἶχεν οὕτω προσθέσει εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν νέαν μεγάλην περιοχὴν παραλίων χωρῶν καὶ πόλεων (Ἄκανθαν, Ὄλυνθον, Στάγειρα κ.τ.λ.). Πρὸς τούτοις εἶχε τιμωρήσει τοὺς Δόλοπας τῆς Σκύρου καὶ ἐκδιώξει αὐτούς, ὑπήγαγε δ' οὕτω τὴν νῆσον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐνῷ δὲ ὁ δῆμος ἔξαλλος ἐκ χαρᾶς ἐχαιρέτιζε τὰ ὑπὸ τοῦ Κίμωνος ἐκ τῆς Σκύρου εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπανακομισθέντα λείψανα τοῦ Θησέως, ὁ ἐπώνυμος ἄρχων Ἀψηφίων, ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ ὀνομάζῃ τοὺς κριτὰς τῶν δραματικῶν ἀγώνων καὶ θέλων νὰ καταπαύσῃ τὴν σφοδρὰν ἔριδα τὴν περὶ τοῦ βραβείου ἐν τῷ θεάτρῳ ἐγερθεῖσαν («φιλονικίας οὔσης καὶ παρατάξεως τῶν θεατῶν») μεταξὺ τῶν θαυμαστῶν τοῦ παλαιμάχου Αἰσχύλου καὶ τῶν ὀπαδῶν τοῦ νεωστὶ ἀναφανέντος καί, ὡς φαίνεται, ἀμέσως καταπλήξαντος διὰ τὴν συγχρονιστικὴν τέχνην του Σοφοκλέους, ἠνάγκασε τὸν Κίμωνα καὶ τοὺς στρατηγούς του νὰ κρίνωσιν αὐτοί, ὡς οἱ ἀξιώτατοι κριταί, τὸν ἀγῶνα. Ὁ Κίμων, ὁ τιμῶν τόσον τὴν τέχνην τοῦ Αἰσχύλου, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἔδωκαν τὸ βραβεῖον, οὐχὶ βεβαίως ἄνευ ψυχικῆς στενοχωρίας, εἰς τὸν νεαρὸν Σοφοκλέα, ὁ ὁποῖος οὕτω εἰσήρχετο ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ ἔνδοξον σταδιοδρομίαν. Οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων (πλὴν τοῦ Βιλαμόβιτς) ἀποδέχονται ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἠγωνίζετο δ ἁ τοῦ «Τριπτολέμου» του, τραγῳδίας ἐγχωρίου μύθου, ἐξυμνούσης ἐπικαίρως τὸν Ἐλευσίνιον ἥρωα, ὅστις μετέδωκεν εἰς τὰ ἔθνη τὸν καρπὸν τῆς γῆς καὶ ἐξημέρωσε τὰ ἤθη καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀγρίων βαρβάρων. Νικήσαντος λοιπὸν τοῦ 28ετοῦς Σοφοκλέους τὸν Αἰσχύλον, λέγεται ὅτι ὁ νικηθεὶς καὶ ἤδη 57ούτης τόσον βαρέως ἔφερε τὸ πρᾶγμα, ὥστε ὀλίγον μόνον χρόνον μετὰ ταῦτα διέμειγεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἀνεχώρησεν ὠργισμένος εἰς Σικελίαν, «ὅπου καὶ τελευτήσας περὶ Γέλαν τέθαπται». Ἀλλ' ἡ εἴδησις αὕτη τοῦ Πλουτάρχου, ὅτι ὁ Αἰσχύλος ἐξ αἰτίας τῆς ἥττης του ἀπεδήμησεν εἰς Γέλαν, ἐλέγχεται σήμερον ἀνακριβής.

Κατὰ τὰ ἑπόμενα δέκα ἔτη ἀντηγωνίζοντο ἐπὶ τῆς σκηνῆς μετ' ἐναλλασσομένης τύχης οἱ δύο μεγάλοι τραγικοί, χωρὶς νὰ ἀφήνῃ ὁ παλαίμαχος τραγικὸς εὐκαιρίαν ἀπὸ τοῦ νὰ διδάσκηται ἐκ τῆς τέχνης τοῦ νεαροῦ μεγάλου ἀνταγωνιστοῦ του (τῷ 467 ἐνίκησεν ὁ Αἰσχύλος διδάξας τοὺς «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας», καὶ τῷ 458 διδάξας τὴν «Ὀρέστειαν», εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιπτώσεις ταύτας κάμνει χρῆσιν καὶ τρίτου ὑποκριτοῦ), ὅστις πάλιν ἐτίμα μὲν καὶ ἐσέβετο τὸν μέγαν διδάσκαλόν του, τὸν ἀρχηγέτην ἐν τῇ τέχνῃ του, ἀλλ' ἐζήτει νὰ ἀποφεύγῃ τὰ σφάλματά του. Ὁ Χαμαιλέων (κατὰ τὸν Ἀθήναιον 22, 6) ἔλεγεν ὅτι ὁ Αἰσχύλος μεθύων ἐποίει τὰς τραγῳδίας του καὶ ὁ Σοφοκλῆς ὠνείδιζεν αὐτὸν ὅτι «εἰ καὶ τὰ δέοντα ποιεῖ ἀλλ' οὐκ εἰδώς γε». Παρόμοιόν τι εἶπε καὶ διὰ τὸν Εὐριπίδην, λέγων ὅτι ὁ μὲν Σοφοκλῆς κάμνει τὰ πρόσωπα ἐν τῇ τέχνῃ του ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ ἦσαν («οἵους δεῖ ποιεῖν»), ὁ δὲ Εὐριπίδης ὅπως πραγματικῶς εἶναι («Εὐριπίδης δὲ οἷοί εἰσι»). Καὶ τὸν «ὄγκον» δέ, τουτέστι τὴν μεγαλορρημοσύνην τοῦ Αἰσχύλου ἔψεγεν ὁ Σοφοκλῆς, καὶ γνώμας του δὲ (Ἠλέκτρα 1243 «ὅρα γε μὲν δὴ κἀν γυναιξὶν ὡς Ἄρης ἔνεστιν») ἀντέτασσε πρὸς γνώμας τοῦ διδασκάλου του (Ἱκέτ. 748 «γυνὴ μονωθεῖσ' οὐδέν· οὐκ ἔνεστ' Ἄρης»). Πρὸς τὸν Εὐριπίδην ἀντηγωνίσθη ὁ Σοφοκλῆς τῷ 438 καὶ ἐνίκησεν αὐτὸν (ἀγωνιζόμενον μὲ τὴν τριλογίαν, ἧς ἐσώθη ἡ «Ἄλκηστις»). Δὲν ἀπηξίωσε δὲ ὁ Σοφοκλῆς νὰ διδαχθῇ λεπτομερείας τῆς τέχνης του καὶ παρὰ τοῦ νεωτέρου του Εὐριπίδου, διότι βλέπομεν ὅτι ἐν μὲν ταῖς «Τραχινίαις» ἔχει εὐριπίδειον πρόλογον, ἐν δὲ τῷ «Φιλοκτήτῃ» (καὶ παρόμοιον πρόλογον πρὸς τοὺς εὐριπιδείους) καὶ τὸν ἀπὸ μηχανῆς θεόν.

Τῷ 443/2 εὑρίσκομεν αὐτὸν πρόεδρον τῶν ἑλληνοταμιῶν, καθ' ὃ ἀκριβῶς ἔτος διετάχθησαν ἐκ νέου τὰ τῶν συμμαχικῶν φόρων, τοῦθ' ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦτο κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν Σαμίων πόλεμον 441—439 συνεστρατήγει μετὰ τοῦ Περικλέους, ἀξιωθείς, ὡς ἐπὶ τὸ μυθικώτερον λέγεται, τῆς ἐν Σάμῳ στρατηγίας διὰ τὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς «Ἀντιγόνης» εὐδοκίμησιν. Πρὸ τῆς Σάμου, φαίνεται, ἐναυμάχησε πρὸς τὸν Σάμιον φιλόσοφον Μέλισσον τὸν Ἰθαγένους καὶ ἡττήθη αὐτός τε καὶ ὁ Περικλῆς (*Πλουτ.* Β. Περικλ. κεφ 26). Ἀρχομένου τοῦ Ἰουλίου τοῦ 440, ὅτε ὁ Περικλῆς κατεναυμάχησε τοὺς Σαμίους παρὰ τὴν νῆσον Τραγίαν (*Θουκυδ.* 1,116), φαίνεται ὅτι ὁ Σοφοκλῆς εὑρίσκετο ὡς στρατηγὸς ἐν Λέσβῳ (*Ἀθην.* 603, e). Κατὰ τὴν ἀπουσίαν ταύτην τοῦ Σοφοκλέους ἐνίκησεν ὁ Εὐριπίδης τὸ πρῶτον. Λήξαντος τοῦ κατὰ τῶν Σαμίων πολέμου ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα διηγωνίσθη πρὸς τὸν Εὐριπίδην, ἀγωνιζόμενον μὲ τὴν τετραλογίαν: «Κρῆσσαι», «Ἀλκμαίωνα τὸν διὰ Ψωφῖδος», «Τήλεφον» καὶ «Ἄλκηστιν», καὶ ἦλθε πρῶτος ὁ Σοφοκλῆς καὶ δεύτερος ὁ Εὐριπίδης. Ἄλλον ἀγῶνα γνωρίζομεν κατὰ τὸ 431, ἔνθα ὁ Εὐριπίδης ἀγωνιζόμενος διὰ τῆς «Μηδείας», «Φιλοκτήτου», «Δίκτυος» καὶ «Θεριστῶν σατύρων» ἦλθε τρίτος, πρώτου ἐλθόντος τοῦ Εὐφορίωνος τοῦ υἱοῦ τοῦ Αἰσχύλου καὶ δευτέρου τοῦ Σοφοκλέους. Τῷ 428 ἐνίκησε διὰ τοῦ «Ἱππολύτου» ὁ Εὐριπίδης (δεύτερος Ἰοφῶν, τρίτος Ἴων), ἀλλ' ὁ Σοφοκλῆς δὲν εἶχε τότε ποιήσει τραγῳδίας. Αἰτία ἴσως τούτου εἶναι ὅτι δὲν εἶχε καιρὸν πρὸς τοῦτο, ὑπηρετῶν ὡς στρατηγὸς τὴν πατρίδα του κατὰ τῶν Ἀναιτῶν ἢ Ἀναίων, τῶν κατοίκων τῆς ἐν τῇ Καρίᾳ Ἀναίας, ἀπέναντι τῆς Σάμου (*Θουκ.* 3, 19. 32. 4, 75). Τῷ 416 γνωρίζομεν ὅτι ἦλθε πρῶτος ὁ Ἀγάθων (ὥστε καὶ ἐὰν ἀντηγωνίσθη δὲν ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου), τῷ δὲ 415, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τοῦ Αἰλιανοῦ (Ποικ. Ἱστορ. Β' 8), δὲν ἀντηγωνίσθη, ἀνταγωνισθέντων πρὸς ἀλλήλους τοῦ Ξενοκλέους καὶ Εὐριπίδου καὶ νικήσαντος τοῦ πρώτου. Ὁ Σοφοκλῆς οὐδέποτε ἔλαβε τὸ τρίτον βραβεῖον. Ἀσφαλῶς, μετὰ τὰ ἀνωτέρω γνωρίζομεν ὅτι ὁ Σοφοκλῆς, γέρων ἤδη, τῷ 409, ἐπὶ Γλαυκίππου ἄρχοντος, ἦλθε πρῶτος διὰ τοῦ «Φιλοκτήτου» του. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐδιδάχθη ὁ «Ὀρέστης» τοῦ Εὐριπίδου (ἐπὶ Διοκλέους ἄρχοντος, ἴδ. Σχολ. εἰς *Εὐριπ.* Ὀρεστ. 371 [361] «δοκῶν Ὀρέστην, παῖδα τὸν Ἀγαμέμνονος»), ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα ἐτελεύτησεν ὁ Εὐριπίδης καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Σοφοκλῆς. Ὁ «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ», ὡς καὶ ἀνωτέρω ὑπεδηλώθη, ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου πρὸς τὸν πάππον ἐγγόνου του Σοφοκλέους καὶ ὡς γνωρίζομεν ἐξ ἐπιγραφῶν (IG II 5 1280 б) ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου.

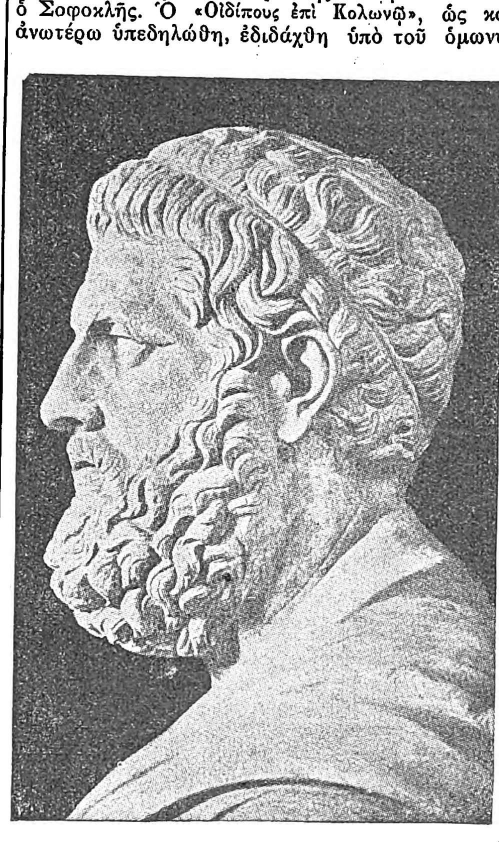

Σοφοκλῆς.
[Κεφαλὴ ἀνδριάντος ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λατερανοῦ.]

Μέγα ζήτημα διὰ τὸν βίον τοῦ Σοφοκλέους εἶναι εἴδησις, τὴν ὁποίαν μόνον ἐν τῷ «Βίῳ» του εὑρίσκομεν (§ 11) ὅτι «ἔσχε δὲ καὶ τὴν τοῦ Ἄλωνος (Ἄλκωνος) ἱερωσύνην, ὃς ἥρως ἦν μετ' Ἀσκληπιοῦ παρὰ Χείρωνι..., ἱδρυνθεὶς ὑπ' Ἰοφῶντος τοῦ υἱοῦ μετὰ τὴν τελευτήν». Ἐπάγεται δὲ ὁ ἀνώνυμος βιογράφος «γέγονε δὲ καὶ θεοφιλὴς ὁ Σοφοκλῆς ὡς οὐκ ἄλλος, καθά φησιν Ἱερώνυμος». Τὸ ἀνωτέρω Ἄλωνος ὄνομα, ἄγνωστον ἀλλαχόθεν, διωρθώθη ὑπὸ τοῦ Meineke εἰς Ἄλκωνος. Ποία σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ Ἄλωνος τούτου καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ δὲν εἶναι εὔκολον ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰδήσεων ἡμῶν νὰ διδαχθῶμεν. Γνωρίζομεν ὅτι ὁ Σοφοκλῆς εἶχε σχέσεις πρὸς ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἀθήναις ἐξ ἀποσπασμάτων παιᾶνος τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸν θεὸν (Λυρ. Ἀνθολ. I 67 Diehl). Ἡ λατρεία τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἰσήχθη εἰς Ἀθήνας τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 420/19 ὑπὸ Τηλεμάχου τοῦ Ἀχαρνέως ἢ Ἀχαρνικοῦ καὶ ἐνιδρύθη εἰς ἱερὸν ἐν τῇ νοτίᾳ πλευρᾷ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐκ τοῦ «Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ» (σελ. 256, 6) εἶναι γνωστὸν ὅτι «Δεξίων ὠνομάσθη Σοφοκλῆς ὑπὸ Ἀθηναίων μετὰ τὴν τελευτήν. φασὶν ὅτι Ἀθηναῖοι τελευτήσαντι Σοφοκλεῖ βουλόμενοι τιμὰς αὐτῷ περιποιῆσαι, ἡρῷον αὐτῷ κατασκευάσαντες ὠνόμασαν αὐτὸν Δεξίωνα ἀπὸ τῆς Ἀσκληπιοῦ δεξιώσεως· καὶ γὰρ ὑπεδέξατο τὸν θεὸν ἐν τῇ αὐτοῦ οἰκίᾳ καὶ βωμὸν ἱδρύσατο· ἐκ τῆς αἰτίας οὖν ταύτης Δεξίων ἐκλήθη». Συμπεραίνομεν λοιπὸν πρῶτον μὲν ὅτι κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἰς Ἀθήνας ὁ Σοφοκλῆς μετέσχε ταύτης διά τινων τύπων λατρείας ἢ παραδοχῆς τοῦ θεοῦ συμβολικὸν χαρακτῆρα ἐχόντων, καὶ δεύτερον ὅτι ἔτυχε τιμῶν ἥρωος μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ἀσκληπιὸν σχέσεως τοῦ ποιητοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαχθῇ ὅτι ὁ ποιητὴς ἦτο καὶ ἰατρός, ἡ περιγραφὴ μάλιστα τῶν ἐν τῷ «Φιλοκτήτῃ» του πᾶν ἄλλο ἢ τοῦτο δύναται νὰ ἀποδείξῃ (ἴδ. *Tycho von Wilamowitz*, Dram. Tech. des Soph. σελ. 93. σημ. 1).

Ἐν τῷ ἰδιωτικῷ του βίῳ φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἁπλοῦς, εὔκολος καὶ εὐχάριστος: «ἀνὴρ παιδιώδης παρ' οἴνῳ καὶ δεξιός» (*Ἀθήν.* 603) καὶ «εὔκολος μὲν ἐνθάδ', εὔκολος δ' ἐκεῖ» κατὰ τὸν Ἀριστοφάνην (Βατρ. 82), τοῦ δὲ «ἤθους τοιαύτη γέγονε χάρις, ὥστε πάντη καὶ πρὸς ἁπάντων αὐτὸν στέργεσθαι» κατὰ τὸν βιογράφον. Τὰ δὲ περὶ ἀκράτου ἐρωτικῆς φιληδονίας αὐτοῦ λεγόμενα (ὁ *Ἀθήν.* 603, e λέγει: «φιλομεῖραξ ἦν Σοφοκλῆς ὡς Εὐριπίδης φιλογύνης» καὶ διηγεῖται ἀφελῶς τὰ διατρέξαντα ἐν πότῳ μεταξὺ τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ ἐγχέοντος παιδός· πρβλ. καὶ *Κικέρ.* De offic. A, 144 καὶ τὸ τοῦ Ἱερωνύμου τοῦ Ροδίου παρ' *Ἀθηναίῳ* 604, d) οὐδόλως πρέπει νὰ ξενίζωσιν ἡμᾶς, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν χρόνων καὶ τῶν ἐπικρατουσῶν τότε ἀντιλήψεων, φαίνεται δὲ καὶ ἴδιον πολλάκις μεγάλων καλλιτεχνῶν ἀνεξαρτήτως τῶν χρόνων (Μιχαὴλ Ἄγγελος κλ.). Παραδίδεται μάλιστα (*Ἀθην.* 601, a) ὅτι καὶ «εἰς τὰ θέατρα ἦγον διὰ τῶν τραγῳδιῶν τοὺς ἔρωτας» ὁ μὲν Αἰσχύλος τὸν ἔρωτα τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν Πάτροκλον, ὁ δὲ Σοφοκλῆς τὸν τῶν παίδων ἔρωτα ἐν τῇ τραγῳδίᾳ του «Νιόβη», ἥτις καὶ «Παιδεράστρια» ἐκαλεῖτο. Ἄλλως τε ἴσως μόνον καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων τοῦ ποιητοῦ ὑπῆρξεν ἐλάττωμα, διότι παρὰ Πλάτωνι (Πολιτ. Α' 329, b) βλέπομεν αὐτὸν ἄλλως ὁμιλοῦντα.

Πρὸς τὸν Ἡρόδοτον συνεδέετο ὁ Σοφοκλῆς διὰ φιλίας, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ᾠδῆς, ἣν (κατὰ *Πλούτ.* Ἠθικ. 785, b) εἰς αὐτὸν συνέταξεν «Ὠδὴν Ἡροδότῳ τεῦξεν Σοφοκλῆς ἐτέων ὢν | πεντ' ἐπὶ πεντήκοντα». Ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐμελέτησε τὸν Ἡρόδοτον δεικνύει ἡ ἀναφορὰ τοῦ «Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ» (337—341) εἰς Ἡρόδοτον (Β, 35), τῆς «Ἠλέκτρας» (417—423) εἰς Α, 108 καὶ ἴσως ἡ «Οἰδίποδος τυράννου» (267 ἑξ. εἰς Ε' 59). Ἀνωτέρω ἐλέχθη ὅτι ὁ ποιητὴς συνεστρατήγησεν ἐν Σάμῳ μετὰ τοῦ Περικλέους, ἐκ τοῦ μνημονευομένου δὲ ἐπεισοδίου τοῦ Σοφοκλέους πρὸς τὸν οἰνοχοοῦντα παῖδα, τὸ ὁποῖον ἐκ τοῦ Ἴωνος ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος (ΙΓ' 603, e ἑξ.), γνωρίζομεν ὅτι ὁ Περικλῆς ἔλεγε περὶ τοῦ Σοφοκλέους ὅτι «ποιεῖν μὲν ἐπίσταται, στρατηγεῖν δὲ οὐκ ἐπίσταται». Ἐπιφέρεται δὲ παρ' Ἀθηναίῳ ὅτι ὁ Σοφοκλῆς «τὰ μέντοι πολιτικὰ οὔτε σοφὸς οὔτε ρεκτήριος ἦν, ἀλλ' ὡς ἄν τις εἷς τῶν χρηστῶν Ἀθηναίων». Ἓν τῶν περιέργων ἐπεισοδίων τῆς ζωῆς του εἶναι τὸ μνημονευόμενον, ἴσως μόνον ἀνέκδοτον, ἐκ τῆς περιπατητικῆς σχολῆς προερχόμενον, περὶ δίκης γενομένης πρὸς τὸν Ἰοφῶντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ (Βίος Σοφ. § 13 καὶ *Πλουτάρχ.* Ἠθικ. 785 a, κ.ἑ.). Φέρεται δηλαδὴ ὅτι ὁ Ἰοφῶν βαρέως φέρων τὴν προτίμησιν τοῦ πατρός του πρὸς τὸν ἐκ τοῦ Ἀρίστωνος ἔγγονον Σοφοκλέα (ὅστις παρέστησε καὶ τὸν «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ» μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ) καὶ φοβούμενος ἴσως μεροληπτικὴν διάθεσιν τῆς πατρικῆς περιουσίας, ἐνεκάλεσε τὸν πατέρα του «παρανοίας» («ὑπὸ γήρως παραφρονοῦντι») εἰς τοὺς φράτορας (ὥστε ὄχι εἰς δικαστήριον) Εἰσαχθεὶς εἰς τὸ οἰκογενειακὸν τοῦτο δικαστήριον ὁ Σοφοκλῆς λέγεται εἰπών: «εἰ μὲν εἰμὶ Σοφοκλῆς, οὐ παραφρονῶ, εἰ δὲ παραφρονῶ οὐκ εἰμὶ Σοφοκλῆς» καὶ ἀνέγνωσε πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διανοητικῆς του ἀκόμη ἀκμῆς τὴν πάροδον τὴν ἐν «Οἰδίποδι τῷ ἐπὶ Κολωνῷ»:

Εὐίππου, ξένε, τᾶσδε χώ-
ρας ἵκου τὰ κράτιστα γᾶς ἔπαυλα,
τὸν ἀργῆτα Κολωνόν, ἔνθ'
ἁ λίγεια μινύρεται
θαμίζουσα μάλιστ' ἀη-
δὼν χλωραῖς ὑπὸ βάσσαις.

Ὁ Ἀριστοτέλης (Ρητορ. Γ' 15) ἀναφέρει ὅτι ὁ Σοφοκλῆς κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἔτρεμε, παρετήρησε διὰ τοῦτο εἰς τοὺς δικαστὰς ὅτι τρέμει «οὐχ ὡς ὁ διαβάλλων ἔφη ἵνα δοκῇ γέρων, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· οὐ γὰρ ἑκόντι εἶναι αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκοντα». Θαυμαστοῦ δὲ τοῦ μέλους φανέντος προεπέμφθη ὁ ποιητής, ὡς ἱστορεῖ ὁ Πλούταρχος (Ἠθικ. 785, b), ἐκ τοῦ δικαστηρίου «ὥσπερ ἐκ θεάτρου μετὰ κρότου καὶ βοῆς τῶν παρόντων». Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον πάντως ἐνέχει ἱστορικήν τινα εἴδησιν (πρβλ. *Robert* Oedipus I 476 ἑξ. *Tycho von Wilamowitz,* Dram. Kunst ἑξ. σελ. 369 ἑξ.), ἂν καί τινες ἀμφισβητοῦσι τοῦτο θεωροῦντες τὴν δίκην πλάσμα μεταγενεστέρων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετασθῇ ἐνταῦθα φιλολογικώτερον. Ἀναφέρεται ἡ ὑπὸ παλαιῶν καὶ θὰ ἔχῃ ὡς βάσιν καὶ αἰτίαν τὴν ἀντιζηλίαν τοῦ Ἰοφῶντος πρὸς τὸν νεώτερον Σοφοκλέα, τὸν ἀνεψιόν του, τὸν ὁποῖον ἰδιαιτέρως, ὡς παραδίδεται, ἠγάπα ὁ πάππος Σοφοκλῆς· νομίζομεν μάλιστα ὅτι ἡ ἀγάπη αὕτη θὰ δύναται ἴσως νὰ δικαιολογηθῇ ἔκ τινος ἰδιαιτέρας ποιητικῆς ἀξίας, ἣν θὰ διέκρινεν ὁ πάππος εἰς τὸν ἔγγονον, ἀφοῦ ὑπῆρχεν ἤδη ἡ γνώμη ὅτι τὰ δράματά του ὁ Ἰοφῶν συνέτασσε τῇ βοηθείᾳ τοῦ πατρός του, δὲν ἦτο ἄρα μὲ ἐξέχουσάν πως ποιητικὴν δύναμιν πεπροικισμένος. Ὁ Σοφοκλῆς θὰ διηύθυνε τὰ τῆς περιουσίας του κατὰ τρόπον ἴσως ὄχι ἀρεστὸν εἰς τὸν ἤδη ὑπερπεντηκοντούτη υἱόν του Ἰοφῶντα, ἔχομεν δὲ μαρτυρίαν ἢ μᾶλλον ὑπαινιγμὸν τοῦ Ἀριστοφάνους (Εἰρ. 695 ἑξ.) ὅτι ὁ γέρων ἤδη Σοφοκλῆς, παραβαλλόμενος πρὸς

Digitized by Google

τὸν Σιμωνίδην κατὰ τοῦτο, ἦτο ὄχι σπάταλος ἀλλὰ εἰς ἄκρον φιλάργυρος (ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους, ἔνθ. ἀν., ἀναφέρει ὅτι «λέγεται δὲ καὶ ὅτι ἐκ τῆς στρατηγίας τῆς ἐν Σάμῳ ἠργυρίσατο»)· ἡ φιλαργυρία του δὲ αὕτη θὰ συνετέλει ἴσως καὶ εἰς μείωσιν ἢ καὶ βλάβην τῆς ὅλης γενικῶς περιουσίας του. Σημειωτέον ὅτι καὶ ὁ Ἰοφῶν οὗτος εἶχεν υἱὸν Σοφοκλέα ἐπίσης καλούμενον, ὡς γνωρίζομεν ἐξ ἐπιγραφῶν (IG II 672, 37). Ἡ δίκη αὕτη, παρὰ πάντα ταῦτα, δὲν ἔγινεν ἀφορμὴ διαρκοῦς ῥήξεως πατρὸς καὶ υἱοῦ, διότι ὁ υἱὸς ἵδρυσε τὸν τάφον τοῦ πατρὸς μετὰ ποιήματός του ἐπ' αὐτοῦ (*Βαλέρ. Μάξιμ.* VIII 7 ext. 12). Μὲ τὰς πηγὰς τὰς ὁποίας ἔχομεν δὲν δυνάμεθα εἰς πάντα ταῦτα νὰ χωρίσωμεν τὴν αἶραν ἀπὸ τοῦ σίτου. Ἡ συσχέτισις τῆς δίκης παρανοίας μὲ τὸν νεαρὸν Σοφοκλῆ, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρίστωνος, καὶ τὸν «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ», προσδίδει μὲν εἰς τὸ ὅλον ἱστόρημα αἰσθηματικωτέραν ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μυθιστορηματικωτέραν χροιάν.

Περὶ τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος ὀλίγον πρὸ τῶν Ληναίων τοῦ 405, παρεδόθη ἀνεκδοτικῶς ὅτι οὗτος ἐπῆλθε τοῦ ποιητοῦ ῥᾶγα «ἔτι ὀμφακίζουσαν» σταφυλῆς καταπιόντος. Ἄλλοι πάλιν παραδίδουσιν ὅτι ἀναγινώσκων τὴν Ἀντιγόνην (πάντως τὴν μονῳδίαν τῆς Ἀντιγόνης ἐν τῷ «Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ» 243 ἑξ.) καὶ ἐμπεσὼν περὶ τὰ τέλη «νοήματι μακρῷ καὶ μέσην ἢ ὑποστιγμὴν πρὸς ἀνάπαυσιν μὴ ἔχοντι», ἐπιτείνας δὲ ἄγαν τὴν φωνήν, σὺν τῇ φωνῇ καὶ τὴν ψυχὴν ἀφῆκε. Τρίτη ἀνεκδοτικὴ αἰτία τοῦ θανάτου του φέρεται ὅτι «ὅτε νικῶν ἐκηρύχθη, χαρᾷ νικηθεὶς ἐξέλιπεν». Ἀλλὰ πάσας ταύτας τὰς ἀπιθάνους αἰτίας (καὶ γνωρίζομεν ὅτι τοιαῦτα εἶχον πλασθῆ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους δύο τραγικοὺς ποιητάς, ὡς π. χ. ἐλέγετο ὅτι ὁ Αἰσχύλος ἀπέθανεν ἐκ κτυπήματος χελώνης εἰς τὴν κεφαλήν του, καὶ ὅτι ὁ Εὐριπίδης κατεσπαράχθη ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ κυνῶν) ἀγνοεῖ ὁ Φρύνιχος, ὅστις ἐν ταῖς «Μούσαις» του παραδίδει εἰς ἡμᾶς ὅτι ὁ Σοφοκλῆς «καλῶς ἐτελεύτησεν οὐδὲν ὑπομείνας κακὸν» (β' ὑπόθεσις «Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ»), πρᾶγμα ὅμως τὸ ὁποῖον δὲν συμφωνεῖ ἐντελῶς μὲ τὰς τελευταίας τοῦ ποιητοῦ περιπετείας (δίκην παρανοίας, ἑξ.). Κατὰ τὰ Λήναια ἐπένθησαν τοὺς ἐκλιπόντας δύο μεγάλους τραγικοὺς ποιητὰς ὅ τε Ἀριστοφάνης (Βατραχ. 82) καὶ ὁ Φρύνιχος ἐν ταῖς «Μούσαις» του (I 379, 31 Kock)

> μάκαρ Σοφοκλέης, ὃς πολὺν χρόνον βιοὺς
> ἀπέθανεν, εὐδαίμων ἀνὴρ καὶ δεξιὸς
> πολλὰς ποιήσας καὶ καλὰς τραγῳδίας
> καλῶς δ' ἐτελεύτησ' οὐδὲν ὑπομείνας κακόν.

Ἐπὶ τοῦ τάφου του, εὑρισκομένου ἐν τῷ Κολωνῷ καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς Δεκέλειαν, ἐτέθη Σειρὴν ἢ χαλκῆ Κηληδὼν μετὰ ἐπιγράμματος, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς δὲν γνωρίζομεν (ἐν τῇ Παλατ. Ἀνθολογίᾳ VII, 21, 22, 36 καὶ 37 φέρονται πλαστὰ ἀναντιρρήτως ἐπιγράμματα). Κατὰ τὸν Ἀργεῖον Λόβωνα (συγγραφέα τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, ὀλίγης ὅμως πίστεως ἄξιον) τὸ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Σοφοκλέους ἐπίγραμμα εἶχεν ὡς ἑξῆς:

> Κρύπτω τῷδε τάφῳ Σοφοκλῆ πρωτεῖα λαβόντα
> τῇ τραγικῇ τέχνῃ, σχῆμα τὸ σεμνότατον.

Θέλοντες οἱ Ἀθηναῖοι νὰ τιμήσωσιν ἰδιαιτέρως τὸν ἐκλιπόντα ποιητήν, ὠνόμασαν αὐτὸν *ἥρωα Δεξίωνα* καὶ προσέφερον εἰς αὐτὸν κατ' ἔτος θυσίας, ψηφίσαντος τοῦτο τοῦ δήμου.

Β'. Ἡ τέχνη τοῦ Σοφοκλέους. Καινοτομίαι εἰσαχθεῖσαι εἰς τὴν τραγῳδίαν ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ σπουδαιοτάτη τῶν ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους εἰσαχθεισῶν καινοτομιῶν εἶναι ἡ αὔξησις τῶν ὑποκριτῶν ἐκ δύο εἰς τρεῖς. Εἶναι γνωστὸν (*Ἀριστοτ.* Ποιητ. 4) ὅτι κατ' ἀρχὰς μόνον ὁ χορὸς «διεδραμάτιζεν», ὕστερον δὲ ὁ Θέσπις ἐξεῦρεν ἕνα ὑποκριτὴν («ὑπὲρ τοῦ ἀναπαύεσθαι τὸν χορόν»), δεύτερον προσέθηκεν ὁ Αἰσχύλος καὶ τὸν τρίτον ὁ Σοφοκλῆς, ὅστις «καὶ συνεπλήρωσε τὴν τραγῳδίαν». Ἡ καινοτομία αὕτη, φαίνεται, θὰ εἰσήχθη ἐνωρὶς ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους, πρῶτον μὲν διότι πάντα τὰ σῳζόμενα δράματά του ἔχουσι τοὺς τρεῖς ὑποκριτάς, καὶ δεύτερον διότι καὶ αὐτὸς ὁ Αἰσχύλος ἐν τῇ «Ὀρεστείᾳ» (458) καὶ ἴσως καὶ ἐν τῷ «Προμηθεῖ» του εἰσήγαγε τὸν νεωτερισμὸν τοῦτον τοῦ νεωτέρου ὁμοτέχνου του, ἂν καὶ δὲν ἐφαρμόζει αὐτὸν μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας μεθ' ὅσης ὁ Σοφοκλῆς. Παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ ὁ χορὸς ἀντικαθιστᾷ πολλαχῶς τὸν τρίτον ὑποκριτήν. Εἶναι παραδεδομένον ὅτι τὴν καινοτομίαν ταύτην τοῦ τρίτου ὑποκρ. τοῦ εἰσήγαγε, διότι ὁ ἴδιος «μικρόφωνος» ὢν (τὸ αὐτὸ ἐλάττωμα παραδίδεται καὶ περὶ τοῦ Πινδάρου) δὲν ἤθελε νὰ μετέχῃ ἐνεργῶς τῆς παραστάσεως, ὡς ἔπραττον μέχρι τοῦδε οἱ ἄλλοι τραγικοὶ («ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον» *Ἀριστοτ.* Ρητορ Γ'.) Διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ 456 καὶ ἑξῆς ἔχομεν μνείαν παρὰ τὸν νικήσαντα ποιητὴν καὶ τοῦ νικήσαντος ὑποκριτοῦ. Φυσικὸν εἶναι ὅτι ἡ ἄσκησις τῶν ὑποκριτῶν διὰ τὴν παράστασιν («διδάσκειν») παρέμεινε καὶ μετὰ ταῦτα ἔργον τοῦ ποιητοῦ.

Ἄλλος—δεύτερος—νεωτερισμὸς τοῦ ποιητοῦ ὑπῆρξεν ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τοῦ χοροῦ, τῶν χορευτῶν, ἀπὸ δώδεκα εἰς δέκα καὶ πέντε. Ἡ καινοτομία αὕτη παρελήφθη ἤδη καὶ ἐν τῷ «Ἀγαμέμνονι» τοῦ Αἰσχύλου (στίχ. 1298 ἑξ.). Καίπερ οὖσα ὀλιγωτέρας σπουδαιότητος τῆς πρώτης, οὐχ ἧττον κατέστησε δυνατὴν συμμετρικωτέραν τὴν παράταξιν τοῦ χοροῦ (6+6 μετὰ τῶν δύο ἀρχηγῶν τῶν ἡμιχορίων καὶ τοῦ κορυφαίου τοῦ ὅλου χοροῦ), ἥτις καθίστα εὐχερεστέραν τὴν συνδιάλεξιν τοῦ κορυφαίου τοῦ χοροῦ, ὅταν μάλιστα τὰ δύο ἡμιχόρια ἦσαν «ἀντιπρόσωπα», τουτέστιν ἀπέναντι ἀλλήλων παρατεταγμένα, πρὸς τοὺς τρεῖς ὑποκριτάς. Ὁ κορυφαῖος τοῦ χοροῦ, ὅστις κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἦτο πολλάκις αὐτὸς ὁ χορηγός, ἐγίνετο οὕτως οἱονεὶ τέταρτος ὑποκριτής. Σημειωτέον ὅτι φέρεται (παρὰ τῷ Σουΐδᾳ) ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἔγραψεν ἰδιαιτέραν πεζὴν πραγματείαν «περὶ τοῦ χοροῦ» κατὰ τοῦ Θέσπιδος καὶ Χοιρίλου. Σπουδαιοτάτη ἐπίσης καινοτομία τοῦ Σοφοκλέους ἦτο ὅτι κατήργησε τὸ «τετραλογεῖσθαι», τουτέστι τὸ ἀγωνίζεσθαι διὰ τετραλογικῆς ἢ τριλογικῆς συνεχείας δραμάτων, καὶ εἰσήγαγε τὸ «ἀγωνίζεσθαι δρᾶμα πρὸς δρᾶμα». Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς καινοτομίας ταύτης καὶ μετ' αὐτὴν ἠγωνίζοντο οἱ τραγικοὶ κατὰ τὰ μεγάλα Διονύσια μὲ τέσσαρα δράματα, καὶ οὐχὶ μὲ ἕν. Ἐπίσης οἱ χορηγοὶ καὶ οἱ ποιηταὶ ἐλάμβανον ἓν καὶ μόνον ἔπαθλον καὶ διὰ τὰ τέσσαρα δράματα. Κατὰ παράδοξον δυσμένειαν τῆς τύχης δὲν διεσώθη τὸ ὄνομα σχεδὸν οὐδεμιᾶς τετραλογίας τοῦ Σοφοκλέους (ἡ τετραλογία «Αἰγεὺς» (;), «Ὀδυσσεύς», «Ἴβηρες», «Τήλεφος», ἥτις μετὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα ἐδιδάχθη ἐν Ῥόδῳ, φαίνεται ἀνήκουσα εἰς ἄλλον Σοφοκλέα καὶ οὐχὶ εἰς τὸν μέγαν τραγικόν)· ἐξ ἐπιγραφῆς ὅμως ἐσχάτως εὑρεθείσης («Πολέμων» 1929 σελ. 161 ἑξ.) γνωρίζομεν τὴν τριλογίαν «Τηλέφειαν», κοινὴν ὑπόθεσιν πραγματευομένην. Ἀλλὰ οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι οἱ σύγχρονοι τότε ποιηταί, ὡς ὁ Εὐριπίδης, ὁ Φιλοκλῆς, ὁ Ξενοκλῆς, ὁ Μέλητος, ἠγωνίζοντο διὰ τετραλογιῶν. Ὁ Σοφοκλῆς ἐνίκησε τὸν Εὐριπίδην ἀγωνιζόμενον μὲ τετραλογίαν, τῆς ὁποίας τελευταῖον δρᾶμα ἦτο ἡ «Ἄλκηστις». Δὲν εἶναι βεβαίως ὀρθὸν νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι ὁ εἷς ποιητὴς ἠγωνίζετο μὲ τέσσαρα καὶ ὁ ἄλλος μὲ ἓν μόνον δρᾶμα. Δυνάμεθα λοιπὸν ἀσφαλῶς νὰ δισχυρισθῶμεν ὅτι μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου τῆς τετραλογίας, αὕτη διετηρήθη κατὰ τὰς δύο μεγάλας ἑορτάς, τὰ Διονύσια καὶ τὰ Λήναια, καὶ ὅτι καὶ ὁ Σοφοκλῆς διετήρησε τὴν συνήθειαν ταύτην. Ἡ διαφορὰ μόνον (καὶ διαφορὰ οὐσιώδης) εἶναι ὅτι ἐνῷ ὁ μῦθος παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ συνδέεται στενῶς εἰς τὰ δράματα τῆς τετραλογίας, ὁ Σοφοκλῆς ἐχαλάρωσε τὴν συνοχὴν ταύτην ἢ καὶ προέβαλε δράματα, ὧν ὁ μῦθος κατ' οὐσίαν ἦτο ἄσχετος καὶ μόνον διὰ τῆς τέχνης του κατωρθώθη συσχέτισίς τις αὐτοῦ ἐν τῇ τριλογίᾳ. Τὸ παράδειγμά του ἠκολούθησεν εἶτα καὶ ὁ Εὐριπίδης, ὅστις οὐδέποτε συνέταξε τετραλογίαν κατ' αὐστηρῶς ἱστορικομυθικὴν ἑνότητα. Τὸ τελευταῖον ὅμως τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ δισχυρισθῶμεν τόσον αὐστηρῶς καὶ δι' αὐτὸν τὸν Σοφοκλέα, ἂν καὶ οὗτος εἶναι ὁ ἀποσυνθέσας τὸν φυσικὸν εἱρμὸν τῆς τετραλογίας (διότι καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ἔχομεν ἀπαρχὰς χαλαρώσεώς τινος). Ἡ μεταβολὴ αὕτη ἔδωκε ζωὴν καὶ ἰσχὺν εἰς τὸ ἓν καὶ μόνον δρᾶμα. Ὁ ποιητὴς ἦτο ἠναγκασμένος νὰ προχωρῇ εἰς αὐτὸ μετὰ φειδοῦς καὶ ἀκριβοῦς ὑπολογισμοῦ τῶν ψυχολογικῶν αἰτίων τοῦ μύθου, διὰ νὰ δύναται ἐν τῷ ὡρισμένῳ χρόνῳ νὰ ἐκθέσῃ καὶ ἐξελίξῃ τὴν ὑπόθεσιν σχετικῶς ταχέως καὶ μὲ ἀδιάπτωτον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν θεατῶν. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἔπρεπε νὰ μὴ χαλαρωθῇ, πρὸς τοῦτο λοιπὸν ὑπῆρχεν ἀνάγκη ἵνα τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος ἀντιδρῶσιν ἢ κωλύωσιν ἄλληλα, καὶ τὰ ἀλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντά των νὰ καταλήγωσιν εἴς τι σημεῖον, περὶ τὸ ὁποῖον θὰ συνεκεντροῦτο ἀμέριστος ἡ προσοχὴ τῶν θεατῶν. Ὁ Σοφοκλῆς διεῖδεν ὅτι ἡ προσοχὴ αὕτη συγκρατεῖται οὐ μόνον διὰ τοῦ πλήθους τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν συναισθημάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ διαρρυθμίσεως καταλλήλου τῆς ὅλης πράξεως, διὰ περιπλοκῆς τοῦ σχεδίου αὐτῆς καὶ διὰ τῆς ἀντιθέσεως τῶν χαρακτήρων τῶν δρώντων. Ἡ τραγῳδία τῶν χρόνων τοῦ Σοφοκλέους ἐξετάζει τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου βίον, καὶ ἐκ τοῦ ἀπείρου πλούτου καὶ τῆς ἀτελευτήτου ποικιλίας αὐτοῦ, πλανῶν, συγκρούσεων, ἀντιθέσεων, διακυμάνσεων, ἀντλεῖ τὰ καρποφορώτατα αὐτῆς θέματα. Ἐπὶ τούτου ἐθεμελίωσεν ὁ Σοφοκλῆς τὴν «πεπλεγμένην τραγῳδίαν», ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις». Αἱ ἁπλαῖ πράξεις («ἁπλαῖ τραγῳδίαι») τοῦ Αἰσχύλου εἶναι δι' αὐτὸν ἀκατάλληλοι. Ἐν τῷ «Αἴαντι» καὶ τῷ «Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ» περιπλέκει ἐπίτηδες καὶ δεξιῶς τὴν ὑπόθεσιν, ἵνα μὴ φθάσῃ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ τέλος. Ἐν τῇ «Ἀντιγόνῃ» προσθέτει τὸν Αἵμονα, δι' οὗ παρασύρεται καὶ συμπάσχει εἰς τὸν ὄλεθρον τῆς ἡρωΐδος καὶ ὁ Κρέων, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Αἵμονος καὶ τῆς Εὐρυδίκης. Ἐν τῇ «Ἠλέκτρᾳ» ἡ λεπτομερὴς ἔκθεσις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ὀρέστου ἐν τοῖς Πυθικοῖς ἀγῶσι προκαλεῖ μεγάλην συγκίνησιν καὶ κινεῖ μεγάλως τὸ ἐνδιαφέρον τῶν θεατῶν. Ἀμφίβολον παραμένει τὸ ζήτημα ἂν τὰ τρία δράματα τῆς τριλογίας παριστάνοντο εἰς τρεῖς ἡμέρας ἀλληλοδιαδόχως. Πῶς ἐκρίνοντο τὰ δράματα ταῦτα ὑπὸ τῶν κριτῶν δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς. Ἀπορεῖ τις βλέπων ὅτι τραγῳδία ὡς ὁ «Οἰδίπους Τύραννος» δὲν ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον («ἐξέχων πάσης τῆς Σοφοκλέους ποιήσεως»), ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἡττήθη ὑπὸ τοῦ ἀσήμου τραγικοῦ Φιλοκλέους, καὶ ἡ «Μήδεια» τοῦ Εὐριπίδου ἔτυχε τοῦ τρίτου βραβείου. Κατὰ ποίας ἀρχάς, αἰσθητικάς, κοινωνικάς, ἠθικὰς κλπ., ἔκρινον τούς τε τραγικοὺς καὶ τοὺς κωμικοὺς ποιητὰς (διότι τοιαῦτα παράδοξα εὑρίσκονται καὶ ἐν τῇ κωμῳδίᾳ) οἱ κριταί των, εἶναι εἰς ἡμᾶς ἄγνωστον.

Αὗται εἶναι αἱ τρεῖς μεγάλαι καινοτομίαι τοῦ Σοφοκλέους ἐν τῇ τέχνῃ. Ἡ παράδοσις ἀποδίδει εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλας τινὰς μικροτέρας: 1) Τὴν ἐφεύρεσιν τῆς σκηνογραφίας (*Ἀριστοτ.* Ποιητ. 4). Ἀλλὰ γνωρίζομεν ὅτι ἤδη ὁ Ἀγάθαρχος ἐζωγράφησε σκηνὰς διὰ τὰ δράματα τοῦ Αἰσχύλου (ὁ *Βιτρούβιος* VII, praef. 11, λέγει περὶ αὐτοῦ ὅτι «Primum Athenis Aeschylo docente tragoediam scaenam fecit et de ea commentarium reliquit»), ὥστε θὰ πρόκειται πάντως περὶ τελειοποιήσεως ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους τῆς ὑπαρχούσης ἤδη σκηνογραφίας. 2) Τὴν εἰσαγωγὴν τῆς «καμπύλης βακτηρίας» τῶν γερόντων. 3) Τὴν εἰσαγωγὴν τῶν «λευκῶν κρηπίδων», τὰς ὁποίας ὑπεδοῦντο οἵ τε ὑποκριταὶ καὶ οἱ χορευταί. 4) Τὴν χρησιμοποίησιν εἰς τὰ ἴδια ᾄσματα καὶ τῆς φρυγίας μελοποιίας, καὶ ἄλλα.

Τὰ διασωθέντα ἑπτὰ δράματα τοῦ Σοφοκλέους ἀνήκουσιν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ ὡρίμου ἤδη ποιητοῦ. Τινὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς ὁ «Οἰδίππους Τύραννος», ἡ «Ἀντιγόνη» καὶ ὁ «Αἴας», δεικνύουσιν ἀνέφικτον ὕψος τραγικότητος καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὅλῃ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ τραγῳδίᾳ. Καὶ ἡ μὲν σειρὰ τῶν ἑπτὰ αἰσχυλείων δραμάτων καθωρίσθη ἤδη ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, βοηθούσης καὶ τῆς παραδόσεως. Ἀλλὰ διὰ τὰ ἑπτὰ σῳζόμενα δράματα τοῦ Σοφοκλέους δὲν ἔχομεν ὡς πρὸς τὴν χρονολογικήν των σειρὰν ἀρχαίας μαρτυρίας. Σήμερον, μετὰ μακρὰς καὶ πολυειδεῖς ἐρεύνας, δυνάμεθά πως νὰ καθορίσωμεν τὰ ἑξῆς: Ἡ «Ἀντιγόνη» θεωρεῖται γενικῶς τὸ παλαιότατον τῶν σῳζομένων δραμάτων καὶ (κατὰ τὴν παράδοσιν ἄλλως τε) τελευταῖον ὁ «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ»· μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλων κατατάσσονται ὁ «Αἴας», «Οἰδίπους Τύραννος», «Ἠλέκτρα», «Τραχίνιαι», «Φιλοκτήτης» (;) (Βιλαμόβιτς), ἢ «Αἴας», «Τραχίνιαι», «Ἠλέκτρα», «Οἰδίπους Τύραννος», «Φιλοκτήτης» (Fischl καὶ Süss), ἢ «Αἴας», «Οἰδίπους Τύραννος», «Τραχίνιαι», «Ἠλέκτρα», «Φιλοκτήτης» (Radermacher, ἐν ἐκδ. «Τραχινιῶν»). Κατὰ τὸν Tycho von Wilamowitz τέλος κατατακτέαι αἱ τραγῳδίαι ὡς ἑξῆς: «Αἴας», «Οἰδίπους Τύραννος», «Τραχίνιαι», «Ἠλέκτρα», «Φιλοκτήτης». Ὁ υἱὸς Βιλαμόβιτς ἀναστρέφει μόνον τὴν σειρὰν «Ἠλέκτρα»—«Τραχίνιαι», συμφωνῶν κατὰ τὰ ἄλλα πρὸς τὸν πατέρα. [Ἀνάλυσιν τῶν ἑπτὰ τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους βλέπε εἰς τὰς λ. «Αἴας», «Ἀντιγόνη», «Ἠλέκτρα», «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ», «Οἰδίπους Τύραννος», «Τραχίνιαι» καὶ «Φιλοκτήτης»].

Γ'. Περὶ τῶν ἀπολεσθέντων δραμάτων τοῦ Σοφοκλέους. Τὰ ἀπολεσθέντα δράματα τοῦ Σοφοκλέους περιεῖχον ὑποθέσεις ἐκ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου («ἔχαιρε δὲ Σοφοκλῆς τῷ ἐπικῷ κύκλῳ ὡς καὶ ὅλα δράματα ποιῆσαι κατακολουθῶν τῇ ἐν τούτῳ μυθοποιίᾳ» λέγει ὁ Χαμαιλέων παρ' Ἀθηναίῳ 277,e) καὶ τοῦτο βλέπομεν καὶ ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν δραμάτων τούτων.

Δὲν εἶναι πάντοτε εὔκολον νὰ ἀναπαραστήσωμεν ἢ καὶ μόνον νὰ εἰκάσωμεν τὸ περιεχόμενον τῶν ἀπολεσθέντων τούτων δραμάτων. Παρ' Εὐριπίδῃ εἶναι ἡ ἀντίστοιχος ἐργασία εὐκολωτέρα ἕνεκα τοῦ μείζονος ἀριθμοῦ τῶν διασωθέντων δραμάτων του. Τὰ διασωθέντα δράματα τοῦ Σοφοκλέους ἔχουσι πολλάκις κοινὴν ὕλην πρὸς τὰ ἀπολεσθέντα. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔχουσι πλειστάκις ὑποθέσεις εἰλημμένας ἐκ τοῦ τρωϊκοῦ μυθικοῦ κύκλου (31 ὅλα δράματα ἀνεφέροντο εἰς αὐτόν), ἀλλ' οὐχ ἧττον εὑρίσκομεν καὶ δράματα γνησίας ἀττικῆς ὑποθέσεως («Τριπτόλεμος», «Τηρεύς», «Πρόκρις» κ. ἄ.) ἢ ὑποθέσεως ἐκ τοῦ ἐπαράτου γένους τῶν Τανταλιδῶν ἢ Λαβδακιδῶν.

Τὰ ἀπολεσθέντα δράματα τοῦ Σοφοκλέους ἔχουσι κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν ὡς ἑξῆς:

1) «Ἄδμητος». Ἦτο πιθανῶς σατυρικὸν δρᾶμα (ἰδ. Pearson III, 60).

2) «Ἀθάμας α'». Οὐδὲν ἀπόσπασμα αὐτοῦ ἔχομεν.

3) «Ἀθάμας β'». Πιθανῶς ὁ Σοφοκλῆς ἐπραγματεύθη τὸ μέρος τοῦ γνωστοῦ μύθου περὶ τοῦ Φρίξου καὶ Ἕλλης, καθ' ὃ ἡ Νεφέλη θέλει νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Ἀθάμαντα ἕνεκα τῶν τέκνων. Ζητεῖ λοιπὸν νὰ θυσιάσῃ αὐτὸν ὡς θῦμα ἐστεμμένον εἰς τὸν Δία, ἀλλὰ ὁ Ἡρακλῆς κατορθοῖ καὶ λυτρώνει τὸν Ἀθάμαντα. Τὸ δρᾶμα εἶναι παλαιότερον τοῦ 419.

4) «Αἴας ὁ Λοκρός». Περιεῖχε πιθανῶς τὴν τιμωρίαν τοῦ Αἴαντος διὰ τὸ εἰς Κασσάνδραν τόλμημα (*Παυσαν.* Α' 15,2 καὶ Ι' 26,3). Ὁ Πρόκλος διηγεῖται (Χρηστομ. 461) «Κασσάνδραν δὲ Αἴας Ὀϊλεὺς πρὸς βίαν ἀποσπῶν συνεφέλκεται τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ξόανον· ἐφ' ᾧ παροξυνθέντες οἱ Ἕλληνες καταλεῦσαι βούλονται τὸν Αἴαντα· ὁ δὲ ἐπὶ τὸν τῆς Ἀθηνᾶς βωμὸν καταφεύγει, καὶ διασῴζεται ἐκ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου» (Πρβλ. καὶ *Ἀπολλοδ.* Ἐπιτομ. 5,25 καὶ 5,22).

Digitized by Google

5) «Αἰγεύς». Ὑπόθεσίς του ἦτο ἴσως τὸ ἐν Πλουτάρχου βίῳ Θησέως (κεφ. 3) περιεχόμενον, ἢ ὁ θάνατος τοῦ Αἰγέως ἐπανερχομένου τοῦ Θησέως ἐκ Κρήτης.

6) «Αἴγισθος» (καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ δράματος ἀμφίβολος. *Ἡσύχ.* ἐν λ. ἀρύθμων). Οὐδὲν ἄλλο γνωρίζομεν.

7) «Αἰθίοπες». Ἴσως ἐπραγματεύετο τὰ τοῦ μύθου τοῦ Μέμνονος (*Πρόκ.* Χρηστομ. 33 «Μέμνων δὲ ὁ Ἠοῦς υἱὸς ἔχων ἡφαιστότευκτον πανοπλίαν παραγίνεται τοῖς Τρωσὶ βοηθήσων· καὶ Θέτις τῷ παιδὶ τὰ κατὰ τὸν Μέμνονα προλέγει· καὶ συμβολῆς γενομένης Ἀντίλοχος ὑπὸ Μέμνονος ἀναιρεῖται, ἔπειτα Ἀχιλλεὺς Μέμνονα κτείνει· καὶ τούτῳ Ἠὼς παρὰ Διὸς αἰτησαμένη ἀθανασίαν δίδωσι»).

8) «Αἰχμαλωτίδες». Ἦτο ἐκ τοῦ τρωϊκοῦ κύκλου, πιθανῶς τὰ κατὰ τὴν Βρυσηΐδα ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς «Ἰλιάδος».

9) «Ἀκρίσιος». Πρόκειται πιθανῶς περὶ τοῦ μύθου τῆς Δανάης (πρβλ *Σοφ.* Ἀντιγ. 944 καὶ τὴν σημείωσιν τοῦ Δ. Σεμιτέλου τὴν ἐκθέτουσαν τὰ τοῦ μύθου, καὶ *Μενανδρ.* Σαμ. 244 «οὐκ ἀκήκοας λεγόντων, εἰπέ μοι, Νικήρατε | τῶν τραγῳδῶν, ὡς γενόμενος χρυσὸς ὁ Ζεὺς ἐρρύη | διὰ τέγους, κατειργμένην δὲ παῖδ' ἐμοίχευσέν ποτε;»).

10) «Ἀλεάδαι». Ἐδραματοποιήθη ἐν τῇ τραγῳδίᾳ ταύτῃ ὁ μύθος τοῦ Τηλέφου (ὡς οὗτος ἐκτίθεται ἐν *Διοδ.* Δ', 33 καὶ *Ἀπολλοδ.* Βιβλιοθ. Γ' 104). Τὸ τέλος τοῦ δράματος θὰ περιεῖχε παρόμοιον ἀναγνωρισμὸν πρὸς τὸν ἐν «Οἰδίποδι τυράννῳ». Πρὸς τὸ δρᾶμα τοῦτο φαίνεται καθόλου εἰπεῖν ὅτι εἶχε πολλὴν ὁμοιότητα κατὰ τὴν πλοκήν. Τὸ τέλος τοῦ δράματος θὰ κατέληγεν εἰς διαλλαγήν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ὑπ' ἀριθμ. 82—85 ἀποσπασμάτων: 1) «Τί ταῦτα πολλῶν ῥημάτων ἔτ' ἔστι σοι; | τὰ γὰρ περισσὰ πανταχοῦ λυπηρ' ἔπη», 2) «μὴ πάντ' ἐρεύνα· πολλὰ καὶ λαθεῖν καλόν», 3) «κοὐκ οἶδ' ὅ τι χρὴ πρὸς ταῦτα λέγειν, | ὅταν οἵ γ' ἀγαθοὶ πρὸς τῶν ἀγενῶν | κατανικῶνται | ποία πόλις ἂν τάδ' ἐνέγκοι;» καὶ 4) «δοκῶ μέν, οὐδείς· ἀλλ' ὅρα μὴ κρεῖσσον ᾖ | καὶ δυσσεβοῦντα τῶν ἐναντίων κρατεῖν | ἢ δοῦλον αὐτὸν ὄντα τῶν πέλας κλύειν». Πάντα ταῦτα τὰ ἀποσπάσματα φέρουσι καταφανῆ τὰ ἴχνη εὐριπιδείου ἐπιδράσεως (ἰδὲ ἀνασύστασιν τῆς ὑποθέσεως τοῦ δράματος τούτου ὑπὸ Robert ἐν «Arch. Jahrb.» Γ', 1889, σελ. 60 ἑξ.).

11) «Ἀλέξανδρος». Ἐκ τοῦ διασωθέντος ἀποσπάσματος (90) «βοτῆρα νικᾶν ἄνδρας ἀστίτας· τί γάρ;» συνάγομεν τὴν γνωστὴν (ἰδ. *Ὑγίνου* 91) ὑπόθεσιν. Ἡ ἐγκυμονοῦσα σύζυγος τοῦ Πριάμου Ἑκάβη ὀνειρεύεται ὅτι θὰ γεννήσῃ πυρσόν, ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ ἐξέλθωσι πολλοὶ ὄφεις. Οἱ μάντεις προμαντεύουσιν ὅτι τὸ γεννηθησόμενον παιδίον, ἐὰν μὴ φονευθῇ ἀμέσως, θὰ φέρῃ τὸν ὄλεθρον εἰς τὴν χώραν του. Ἡ Ἑκάβη γεννᾷ τὸν Ἀλέξανδρον, οἱ ἐντεταλμένοι τὸν φόνον του ἐκθέτουσι τὸ βρέφος εἰς τὰ ὄρη, ποιμένες εὑρόντες αὐτὸ ἀνατρέφουσιν ὡς ἴδιον τέκνον καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὸ Πάριν. Ἀπεσταλμένοι τοῦ Πριάμου προσέρχονται βραδύτερον καὶ ἀφαιροῦσιν αὐτὸν τὸν προσφιλῆ αὐτοῦ ταῦρον ὡς ἔπαθλον διὰ ἐπιταφίους ἀγῶνας. Διὰ νὰ μὴ στερηθῇ τοῦ προσφιλοῦς ζῴου του ὁ Πάρις μετέχει τῶν ἀγώνων καὶ νικᾷ πάντας καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀδελφούς του. Ὁ Δηΐφοβος (ἢ κατ' ἄλλην παράδοσιν ὁ Ἕκτωρ) ὀργισθεὶς ἀποσπᾷ τὸ ξίφος του διὰ νὰ φονεύσῃ τὸν Πάριν, ὁ ὁποῖος φοβηθεὶς καταφεύγει εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Ἑρκείου Διός. Ἡ Κασσάνδρα μαντεύει ὅτι εἶναι ὁ ἀδελφός των καὶ ὁ Πρίαμος τὸν παραλαμβάνει εἰς τὸν οἶκόν του.

12) «Ἀλήτης» (Ἀλείτης). Τὴν ὑπόθεσιν δυνάμεθα νὰ ἀναπαραστήσωμεν μετά τινος πιθανότητος (ἰδ. *Ὑγῖνος* 122, κατὰ Welcker I 216). Ἡ Ἠλέκτρα μανθάνει τὴν ψευδῆ φήμην ὅτι ὁ Ὀρέστης ἐθυσιάσθη ἐν τῇ Ταυρικῇ ὑπὸ τῆς Ἰφιγενείας εἰς τὴν Ἄρτεμιν. Ἕνεκα τούτου ὁ Ἀλήτης, ὁ υἱὸς τοῦ Αἰγίσθου, καταλαμβάνει τὴν ἀρχὴν ἐν Μυκήναις. Ἡ Ἠλέκτρα μεταβαίνει εἰς τοὺς Δελφοὺς διὰ νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ. Κατὰ τύχην φθάνει ἐκεῖ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἡμέραν καὶ ὁ Ὀρέστης καὶ ἡ Ἰφιγένεια. Ἡ Ἠλέκτρα θέλει νὰ τυφλώσῃ τὴν Ἰφιγένειαν μὲ πυρσόν, διότι νομίζει ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία τοῦ φόνου τοῦ ἀδελφοῦ της, δὲν γνωρίζει δὲ ὅτι εἶναι ἡ ἀδελφή της. Ὁ Ὀρέστης παρεμβαίνει καὶ ἐπέρχεται ἀναγνώρισις. Μεθ' ὃ ἔρχονται εἰς Μυκήνας, ὅπου ὁ Ὀρέστης φονεύει τὸν Ἀλήτην καὶ θέλει νὰ φονεύσῃ καὶ τὴν ἀδελφήν του Ἠριγόνην, τὴν κόρην τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς Κλυταιμήστρας. Ἡ Ἄρτεμις ὅμως προλαβοῦσα ἁρπάζει αὐτήν, τὴν ὁδηγεῖ εἰς τὴν Ἀττικήν, ἔνθα τὴν ἔκαμεν ἱέρειάν της (ὁ Βιλαμόβιτς θεωρεῖ ἐκ τῆς χυδαιότητος τῶν διασωθέντων γνωμικῶν ἀποσπασμάτων τὸ δρᾶμα οὐχὶ σοφόκλειον «Hermes» τόμ. 54 σελ. 53, 1)

13) «Ἀλκμέων». Τούτου καὶ τῶν ἑπομένων τεσσάρων δραμάτων μόνον τὰ ὀνόματα γνωρίζομεν.

14) «Ἄμυκος σατυρικός».

15) «Ἀμφιάρεως σατυρικός».

16) «Ἀμφιτρύων».

17) «Ἀνδρομάχη».

18) «Ἀνδρομέδα» Κασσιόπεια, ἡ μήτηρ τῆς Ἀνδρομέδας, παρέβαλε τὴν ὡραιότητά της πρὸς τὴν τῶν Νηρηΐδων. Πρὸς τιμωρίαν αὐτῆς στέλλει ὁ Ποσειδῶν τέρας καταστρέφον τὴν χώραν καὶ ἐπιζητοῦν νὰ καταφάγῃ αὐτήν. Φαίνεται ὅτι ἐπήρχετο εἶτα ὁ Περσεὺς σωτὴρ (κατὰ τὸ ἀπόσπ. 123, Pearson 127).

19) «Ἀντηνορίδαι». Ἐκ τῆς ὑποθέσεως τοῦ «Αἴαντος» ἐξάγομεν ὅτι τὸ δρᾶμα ἦτο «τῆς τρωϊκῆς πραγματείας». Κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας ἀνηρτήθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀντήνορος ὡς προστατευτικὸν σημεῖον δέρμα παρδάλεως. Ὁ Ἀντήνωρ μετὰ τῶν υἱῶν του καὶ τῶν συμμάχων Ἐνετῶν σῴζονται εἰς τὴν Θρᾴκην καὶ ἐκεῖθεν φέρονται εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἀδρίου. Ὁ Αἰνείας μετὰ τοῦ Ἀγχίσου καὶ Ἀσκανίου διεσώθησαν ἐπίσης. Τὸν χορὸν ἀποτελοῦσιν οἱ πολλοὶ υἱοὶ τοῦ Ἀντήνορος (ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δράματος). Ὁ Βιλάμοβιτς ἐταύτισε τὸ δρᾶμα πρὸς τὴν «Ἑλένης ἀπαίτησιν».

20) «Ἀτρεὺς» ἢ «Μυκηναῖαι». Πρόκειται ἴσως περὶ ἔριδος τοῦ Ἀτρέως πρὸς τὸν Θυέστην· ὁ χορὸς ἐκ γυναικῶν Μυκηναίων.

21) «Ἀχαιῶν σύλλογος». Ὁ Τήλεφος ἀναλαμβάνει νὰ ὁδηγήσῃ τὴν δευτέραν ἐν Αὐλίδι συναθροισθεῖσαν στρατιὰν τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἀναγνωρίζεται ὡς Ἕλλην. Περαιτέρω ἀποπείρας πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς συνοχῆς βλέπε παρὰ Pearson (τόμ. Α', σελ. 96)

22) «Σύνδειπνον Ἀχαιῶν». Οἱ Ἕλληνες σταθμεύουσιν ἐν Τενέδῳ, ὁ Ἀγαμέμνων παραθέτει συμπόσιον χωρὶς νὰ προσκαλέσῃ καὶ τὸν Ἀχιλλέα. Περιγράφονται οἱ μεθύοντες Ἕλληνες. Ἡ Θέτις ἐξιλεώνει τὸν υἱόν της. Τὸν χορὸν ἀποτελοῦσιν οἱ σύνδειπνοι. Τὸ δρᾶμα ἦτο τέταρτον τῆς τετραλογίας. Ἴσως οὐχὶ σατυρικόν.

23) «Ἀχιλλέως ἐρασταί». Τὸ δρᾶμα ἦτο σατυρικὸν (ἀπόσπ. 154 ἢ 150 Pearson). Περιεγράφετο πῶς ὁ Πηλεὺς ἔλαβε σύζυγον τὴν Θέτιν καὶ πῶς αὕτη τὸν ἀφῆκεν ἔπειτα «λοιδορηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ». Περαιτέρω ἀνασύστασις δὲν εἶναι εὔκολος, παρ' ὅλα τὰ σῳζόμενα ἀποσπάσματα (ἀριθμ. 153 καὶ 157).

24) «Δαίδαλος». Ὑπόθεσις ἀβεβαία, εἰκασίαι παρὰ Pearson (I, 110).

25) «Δανάη». Σατυρικὸν πιθανώτατα δρᾶμα.

26) «Διονυσίσκος σατυρικός». Περιεχόμενον τοῦ δράματος ἦτο ὅτι ὁ μικρὸς Διόνυσος ἀνατραφεὶς ὑπὸ τοῦ Σειληνοῦ ἐφεῦρε τὸν οἶνον, δι' οὗ μεθύσκονται οἱ Σειληνοί. Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις δὲν δύναται εὐκόλως νὰ συναχθῇ.

27) «Δόλοπες». Ἴσως προέκειτο περὶ τῆς μετακλήσεως τοῦ Νεοπτολέμου ἐκ τῆς Σκύρου.

28) «Ἑλένης ἀπαίτησις». Τὸ εἰς «Ἰλιάδος» Γ 206 σχόλιον (ἰδὲ καὶ *Ὀβιδ.* Μεταμ. 13, 200 ἑξ.) λέγει «πρὸ τοῦ στρατεῦσαι τοὺς Ἕλληνας εἰς Τροίαν ἦλθον πρέσβεις Ὀδυσσεὺς καὶ Μενέλαος ἀπαιτοῦντες Ἑλένην, ἐν οἷς (ᾧ, Nauck) τῶν ἄλλων αὐτοὺς μεθ' ὕβρεως διωξάντων μόνος Ἀντήνωρ ξενίζει φιλοφρόνως· ὅτε γὰρ ἐκ Τενέδου ἐπρεσβεύοντο οἱ περὶ Μενέλαον, τότε Ἀντήνωρ ὁ Ἱκετάονος ὑπεδέξατο αὐτοὺς καὶ δολοφονεῖσθαι μέλλοντας ἔσωσεν». Τοῦτο τὸ τελευταῖον θὰ ἦτο πιθανῶς ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος καὶ τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα (178, 179 καὶ 633) συμφωνοῦσι μὲ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

29) «Ἑλένης ἁρπαγή». Ἴσως ἡ ὑπὸ τοῦ Πάριδος ἁρπαγὴ αὐτῆς.

30) «Ἑλένης γάμος». Σατυρικὸν δρᾶμα. Οἱ Σάτυροι ἠρεθίζοντο ἐκ τῆς θέας τῆς Ἑλένης.

31) «Ἐπίγονοι». Συνήθως ταυτίζεται πρὸς τὴν «Ἐριφύλην». Τὸ δρᾶμα ἐθεωρεῖτο ἓν τῶν περιφήμων τοῦ Σοφοκλέους δραμάτων. Ὁ Ἀμφιάραος παραγγέλλει εἰς τὸν υἱόν του Ἀλκμέωνα νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἰδίαν μητέρα του Ἐριφύλην πρὶν ἢ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Θηβῶν. Τοῦτο προστάσσει καὶ ὁ ἐν Δελφοῖς θεός. Ἡ ἀνυπομονησία τοῦ στρατοῦ καὶ ἡ παραγγελία τοῦ πατρὸς στενοχωροῦσιν αὐτόν. Ἡ Ἐριφύλη ζητεῖ δι' ἱκεσιῶν καὶ θυσιῶν νὰ ἐξιλεώσῃ τοὺς θεοὺς (ὡς ἡ Ἰοκάστη ἐν τῷ «Οἰδίποδι Τυράννῳ» καὶ ἡ Κλυταιμήστρα ἐν τῇ «Ἠλέκτρᾳ»). Προσέρχονται καὶ τὰ ἄλλα δύο τέκνα τοῦ Ἀμφιαράου Ἀμφίλοχος καὶ Δημώνασσα. Ἡ Δημώνασσα προειδοποιεῖ τὴν μητέρα περὶ τοῦ κινδύνου καὶ ἐξορκίζει τὸν ἀδελφὸν νὰ μὴ φονεύσῃ τὴν μητέρα των. Ὁ ἀδελφὸς δὲν πείθεται, μετὰ δὲ τὸν φόνον τῆς Ἐριφύλης ὁ Ἄδραστος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ φονευθέντος, ἐπέρχεται ἐναντίον τοῦ Ἀλκμέωνος. Τὴν λύσιν τοῦ δράματος ἐπιφέρει ὁ Ἀπόλλων ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεός, προμαντεύων τὴν ἐν Γλισσᾶντι μάχην καὶ διατάσσων τὸν Ἀλκμέωνα νὰ ἀποφύγῃ νὰ ἔλθῃ εἰς Πελοπόννησον.

32) «Ἔρις». Σατυρικὸν δρᾶμα, πιθανῶς τὰ τοῦ μήλου τῆς Ἔριδος κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πηλέως καὶ Θέτιδος πραγματευόμενον. Ἐν τοῖς Κυπρίοις φέρεται (E G F, σελ. 17) «παραγενομένη δὲ Ἔρις εὐωχουμένων τῶν θεῶν ἐν τοῖς Πηλέως γάμοις νεῖκος περὶ κάλλους ἐνίστησιν Ἀθηνᾷ, Ἥρᾳ καὶ Ἀφροδίτῃ, αἳ πρὸς Ἀλέξανδρον ἐν Ἴδῃ κατὰ Διὸς προσταγὴν ὑφ' Ἑρμοῦ πρὸς τὴν κρίσιν ἄγονται· καὶ προκρίνει τὴν Ἀφροδίτην ἐπαρθεὶς τοῖς Ἑλένης γάμοις Ἀλέξανδρος».

33) «Ἐριφύλη». Ὑπὸ τοῦ Welcker καὶ Robert ταυτίζεται πρὸς τοὺς «Ἐπιγόνους». Τὰ σῳζόμενα ἀποσπάσματα οὐδόλως βοηθοῦσι πρὸς γνώμην πιθανήν.

34) «Ἑρμιόνη». Ἂν καὶ τὰ ἀποσπάσματα δὲν βοηθοῦσιν εἰς τὴν ἀνασύστασιν τοῦ δράματος, γνωρίζομεν ὅμως τὸ πιθανὸν αὐτοῦ περιεχόμενον ἐκ τοῦ Εὐσταθίου (σελ. 1479). Ὄντος ἔτι ἐν Τροίᾳ τοῦ Μενελάου, ἔδωκεν ὁ Τυνδάρεως τὴν Ἑρμιόνην (τὴν θυγατέρα τοῦ Μενελάου) ὡς σύζυγον εἰς τὸν Ὀρέστην. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Μενελάου ἀφῃρέθη ἀπὸ τοῦ Ὀρέστου ἡ Ἑρμιόνη καὶ ἐδόθη εἰς τὸν Νεοπτόλεμον «κατὰ τὴν ἐν Τροίᾳ ὑπόσχεσιν». Φονευθέντος τοῦ Νεοπτολέμου ἐν Δελφοῖς (θέλοντος νὰ ἐκδικηθῇ κατὰ τοῦ Ἀπόλλωνος, αἰτίου γενομένου τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του) ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ θεοῦ Μαχαιρέως, ἐδόθη ἡ Ἑρμιόνη πάλιν εἰς τὸν Ὀρέστην, ἐγέννησε δὲ εἰς αὐτὸν υἱόν, ὅστις ἐκλήθη Τισαμενὸς («φερωνύμως παρὰ τὴν μετὰ μένους τίσιν»).

35) «Εὔμηλος». Πλὴν δύο λέξεων, οὐδὲν ἄλλο εἶναι γνωστὸν περὶ τούτου.

36) «Εὐρύαλος». Οὐδὲν ἀπόσπασμα τούτου ἔχομεν· γνωρίζομεν μόνον ἐκ τοῦ Παρθενίου τὸν μῦθον, ὃν θὰ ἐπραγματεύθη ὁ ποιητὴς (E S G, ἔκδ. Didot, σελ. 4). Ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τὸν φόνον τῶν μνηστήρων ἦλθεν ἕνεκα χρησμοῦ τινος εἰς Ἤπειρον. Ἐκεῖ ἔφθειρε τὴν Εὐΐππην, τὴν θυγατέρα τοῦ φιλοξενοῦντος αὐτὸν Τυρίμμα. Ἐκ ταύτης δὲ ἐγεννήθη ὁ παῖς Εὐρύαλος. Τοῦτον, ἔφηβον γενόμενον, στέλλει ἡ μήτηρ εἰς Ἰθάκην «σύμβολά τινα δοῦσα ἐν δέλτῳ κατεσφραγισμένα». Ὁ Ὀδυσσεὺς κατὰ τύχην δὲν εὑρίσκετο ἐν Ἰθάκῃ, ἡ δὲ ζηλότυπος Πηνελόπη, γνωρίζουσα ἤδη τὰ διατρέξαντα μὲ τὴν Εὐΐππην, πείθει τὸν ἐπανελθόντα Ὀδυσσέα, πρὶν ἢ μάθῃ τὰ πράγματα πῶς ἔχουσι, νὰ φονεύσῃ τὸν Εὐρύαλον, ὡς δῆθεν ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ. Ὁ Ὀδυσσεύς, ἐπιπολαίως ποιῶν, ἐγένετο αὐτόχειρ τοῦ ἰδίου του παιδός, φονεύεται ὅμως καὶ οὗτος ὀλίγον μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς Κίρκης υἱοῦ του Τηλεγόνου.

37) «Εὐρύπυλος». Ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους γνωρίζομεν ὅτι ὑπῆρχε δρᾶμα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο (Ποιητ. 23=1459, b, 6) ἀλλὰ ἐκ παπύρου (Oxyrh. IX, 1175, τοῦ τέλους τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος) ἐμάθομεν ἀσφαλῶς ὅτι ἦτο τοῦ Σοφοκλέους. Ὁ μῦθος ἦτο ἐκ τῆς μικρᾶς «Ἰλιάδος». Ὁ Εὐρύπυλος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἀστυόχης (κόρης τοῦ Ἄκτορος, βασιλέως τῆς Φθίας· ὁ Εὐστάθιος λέγει αὐτὴν ἀδελφὴν τοῦ Πριάμου) προΐστατο τῆς Μυσίας. Ὁ Πρίαμος, εὑρεθεὶς ἐν ἀνάγκῃ, ἐζήτησε τὴν βοήθειάν του, ὑποσχεθεὶς καὶ μίαν κόρην του εἰς γάμον. Κατ' ἀρχὰς ἀρνηθείς, ἦλθεν ἔπειτα πρὸς βοήθειαν τοῦ Πριάμου, ἐφονεύθη δὲ ὑπὸ Νεοπτολέμου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως. Ἐν τῷ παπύρῳ (ἰδὲ Diehl, σελ. 21) εὑρίσκονται λείψανα περιγραφῆς ἀγγέλου περὶ μονομαχίας τῶν ἡρώων «πάλαισμα κοινόν», μέρος κομμοῦ μεταξὺ τῆς Ἀστυόχης καὶ τοῦ χοροῦ, ἔνθα αὕτη παραπονεῖται διὰ τοὺς θεοὺς καὶ τὴν τύχην της, καὶ ἔκθεσις τοῦ ἀγγέλου πῶς αἱ γυναῖκες τῆς Τροίας καὶ αὐτὸς ὁ Πρίαμος ἔκλαιεν ὡς ἐὰν ἦτο ὁ ἀληθὴς πατήρ του τὸν νεκρὸν Τήλεφον («οἴμοι, τέκνον, προὔδωκά σ' ἐσχάτην ἔχων/Φρυξὶν μεγίστην τ' ἐλπίδων σωτηρίαν»).

38) «Εὐρυσάκης». Ἐκ μιᾶς μόνης λέξεως παρ' Ἡσυχίῳ («ἀδόξαστον»· ἀνέλπιστον) γνωρίζομεν τὸ δρᾶμα τοῦτο. Ἀπόπειραν ἀνασυστάσεως τοῦ περιεχομένου τοῦ δράματος ἐκ τοῦ Ἀκκίου βλέπε παρὰ Ribbeck («Röm. Trag.» 419 ἑξ.).

39) «Ἡρακλῆς σατυρικός». Ἴσως ἐπραγματεύετο ἐν τούτῳ ὁ Σοφοκλῆς τὴν εἰς τὸν Ἅδην κάθοδον τοῦ Ἡρακλέους.

40) «Ἠριγόνη». Ὁ Welcker ταυτίζει τὸ δρᾶμα πρὸς τὸν «Ἀλήτην». Ἡ Ἠριγόνη ἦτο κόρη τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς Κλυταιμήστρας. Ἐν τῷ «Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ» (42, 3) λέγεται ὅτι ἦλθε μετὰ τοῦ πάππου της Τυνδάρεω εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ κατηγορήσῃ τὸν Ὀρέστην. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὀρέστης ἠθῳώθη, ἡ Ἠριγόνη «ἀνήρτησεν ἑαυτὴν προστρόπαιον τοῖς Ἀθηναίοις γενέσθαι». Ἄλλοι θεωροῦσι τὸ δρᾶμα ὡς σατυρικὸν (*Ribbeck*, Röm. Trag. 620).

41) «Θαμύρας» (ἢ «Θάμυρις»). Ἐν τῷ διασωθέντι παλαιῷ βίῳ τοῦ Σοφοκλέους φέρεται (§ 5): «φασὶ δὲ ὅτι καὶ κιθάραν ἀναλαβὼν ἐν μόνῳ τῷ Θαμύριδί ποτε ἐκιθάρισεν, ὅθεν καὶ ἐν τῇ Ποικίλῃ Στοᾷ μετὰ κιθάρας αὐτὸν γεγράφθαι». Ἦτο λοιπὸν κατὰ ταῦτα ἐκ τῶν πρώτων τοῦ ποιητοῦ ἔργων. Ὁ Θαμύρας ἦτο παῖς τοῦ Φιλάμμωνος καὶ τῆς νύμφης Ἀργιόπης, τὸ γένος Θρᾶξ. «Ἔσχε δὲ αἰσχρὸν ἔρωτα, πρῶτος ἀρξάμενος ἐρᾶν ἀρρένων». Σφόδρα δὲ ὡραῖος ὢν καὶ διαπρέπων καὶ ἐν τῇ κιθαρῳδίᾳ, ἤρισε πρὸς τὰς Μούσας περὶ μουσικῆς. Καὶ συνεφώνησαν νὰ διαγωνισθῶσι καὶ ἂν μὲν εὑρεθῇ κρείττων αὐτῶν ἐν τῇ μουσικῇ «πλησιάσαι πάσας», ἐὰν δὲ ἡττηθῇ νὰ στερηθῇ τοῦ πράγματος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον θὰ ἤθελον αἱ Μοῦσαι. Ἡττηθεὶς δὲ ἐστερήθη ὑπὸ τῶν Μουσῶν τῶν ὀμμάτων, τῆς κιθαρῳδίας καὶ τοῦ νοῦ (ταῦτα κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἰς τὸν «Ρῆσον» τοῦ Εὐριπίδου, Ρηνικὸν μουσεῖον, 1908, σελ. 420. Πρβλ. καὶ *Ὁμηρ.* Ἰλ. Β, 594—600 καὶ διὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Θαμύριδος *Παυσαν.* 10. 30,8).

44) «Θησεύς». Ἐκ τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Φωτίου (σελ. 342, 11) καὶ τοῦ Σουΐδα εἶναι μόνον διὰ δύο λέξεων «ὄ(μ)πνιον νέφος, μέγα πολὺ ηὐξημένον» γνωστὸν τὸ δρᾶμα.

45—47). «Θυέστης ἐν Σικυῶνι». Ἐν ὀξυρυγχίῳ

Digitized by Google

παπύρῳ τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος ἀναφέρονται τρία δράματα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο. Φαίνεται ὅτι ὑπέκειτο εἰς αὐτὰ ὁ γνωστὸς φρικώδης μῦθος τοῦ Θυέστου, καθ' ὃν ὁ ἀδελφός του Ἀτρεὺς ἐπιζητεῖ ἐκδίκησιν κατ' αὐτοῦ, ἀποπλανήσαντος τὴν σύζυγόν του Ἀερόπην (θυγατέρα τοῦ Μίνωος) καὶ ἐπιζητήσαντος νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχήν. Ὁ Θυέστης κατορθώνει νὰ σωθῇ διὰ φυγῆς, θέλων δὲ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Ἀτρέα στέλλει εἰς Μυκήνας τὸν ἴδιον τοῦ Ἀτρέως υἱὸν Πλεισθένη (τὸν ὁποῖον ὁ Θυέστης εἶχεν ἀναθρέψει ὡς ἰδικόν του υἱόν) διὰ νὰ φονεύσῃ τὸν Ἀτρέα. Ὁ Ἀτρεὺς φονεύει τὸν Πλεισθένη μὴ γνωρίζων ὅτι εἶναι ἰδικός του υἱός. Πρὸς ἐκδίκησιν προσποιεῖται ἀργότερον ὁ Ἀτρεὺς ὅτι ἐλησμόνησε τὰ πάντα καὶ ὅτε ἦλθεν εἰς Μυκήνας ὁ Θυέστης παρέθηκεν εἰς αὐτὸν νὰ φάγῃ τὸ κρέας τοῦ ἰδίου υἱοῦ Ταντάλου. Ἐννοήσας ὁ Θυέστης μετὰ ταῦτα τὴν φρικτὴν πρᾶξιν, ἔφυγε καταρώμενος τὸν Ἀτρέα. Διψῶν ἐκ νέου ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Ἀτρέως ἦλθεν εἰς Δελφοὺς νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἀσφαλέστερον περὶ τούτου τρόπον. Ὁ θεὸς εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅτι πρέπει ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἰδικῆς του θυγατρὸς Πελοπείας νὰ γεννήσῃ υἱόν, ὅστις θὰ ἐκδικήσῃ τὸν πατέρα του. Ἡ κόρη του Πελόπεια παραδίδεται εἰς τὸν πατέρα της καὶ γεννᾷ ἐξ αὐτοῦ τὸν Αἴγισθον, ὅστις ἐφόνευσε τὸν Ἀτρέα καὶ βραδύτερον τὸν Ἀγαμέμνονα. Ἔχομεν τῶν δραμάτων τούτων 23 ἀποσπάσματα.

48) «Ἰάμβη». Μία καὶ μόνη λέξις σῴζεται τούτου τοῦ (σατυρικοῦ, πιθανῶς ἐκ τῶν περὶ τὴν Δήμητρα μύθων εἰλημμένου) δράματος «φενακίζειν» (Γραμμ. κωδ. Δαρμστ. ἐν Act. Monac. II, σελ. 515. «ἔστι δὲ τὸ φενακίζειν εἰπεῖν καὶ περὶ τοὺς φήληκας (=ἄωρα σῦκα, φαινόμενα ὥριμα)' Σοφοκλῆς ἐν Ἰάμβῃ»).

49) «Ἴβηρες». Μόνος ὁ τίτλος εἶναι γνωστὸς (IG XII 1, 125).

50) «Ἴναχος». Πιθανῶς τὸ δρᾶμα ἦτο τὸ τέταρτον ἐν τῇ σειρᾷ, ἀντὶ σατυρικοῦ. Ὁ Βιλαμόβιτς (Einl. Gr. Trag. 89. 53) ἀνασυνιστᾷ ἐκ τῶν σῳζομένων ἀποσπασμάτων τὸν μῦθον ὡς ἑξῆς. Ἐν Ἄργει ἐβασίλευεν ὁ Ἴναχος, ὁ υἱὸς τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ θεὸς τοῦ ὁμωνύμου ἐκ τοῦ Πίνδου καταρρέοντος καὶ εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ἐκβάλλοντος ποταμοῦ. Ἰώ, ἡ θυγάτηρ του καὶ ἱέρεια τῆς Ἥρας, γίνεται ἐρωμένη τοῦ Διός, ὅστις ἐκ τούτου καθιστᾷ πανευδαίμονα τὴν χώραν («τοῦ Διὸς εἰσελθόντος πάντα μεστὰ ἀγαθῶν ἐγένετο»). Ἡ Ἥρα ἀνακαλύπτει τὰ συμβαίνοντα, ἀποστέλλει τὴν Ἴριδα, ἡ χώρα ὑποφέρει ἀπὸ ξηρασίαν, οἱ σιτοβολῶνες εἶναι κενοί. Ἡ Ἰὼ μεταβάλλεται εἰς ἀγελάδα καὶ ὁ Ἄργος ὁρίζεται φύλαξ αὐτῆς. Ὁ Ἑρμῆς ἔρχεται καὶ πιθανῶς φονεύει τὸν Ἄργον καὶ ἐξιλεώνει τὴν Ἥραν.

51) «Ἰξίων». Οὐδέν, πλὴν μιᾶς λέξεως, εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ δράματος τούτου. Δὲν φαίνεται πιθανὴ σύγχυσις αὐτοῦ πρὸς αἰσχύλειον δρᾶμα.

52) «Ἰοβάτης». Τὸ δρᾶμα πιθανῶς ἀνῆκεν εἰς τοὺς περὶ τὸν Βελλεροφόντην μύθους.

53) «Ἰοκλῆς». Καὶ ὁ τίτλος εἶναι ἀμφίβολος.

54) «Ἱπποδάμεια». Ὁ μῦθος ἦτο πιθανῶς ὁ ἑξῆς (πρβλ. *Ὑγῖνον* 85): Ὁ Ἀτρεὺς καὶ Θυέστης, υἱοὶ τοῦ Πέλοπος, παρακινούμενοι ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν Ἱπποδαμείας φονεύουσι τὸν Χρύσιππον, υἱὸν τοῦ Πέλοπος καὶ τῆς Ἀστυόχης. Ὁ Πέλοψ ἀποδεικνύει τὴν ἐνοχὴν τῆς Ἱπποδαμείας, ἥτις ἕνεκα τούτου αὐτοκτονεῖ.

55) «Ἱππόνους». Πρόκειται περὶ Ἱππονόου τοῦ πατρὸς τῆς Περιβοίας καὶ πάππου τοῦ Τυδέως. Ἴσως ἡ ὑπόθεσις ἦτο περὶ ἀπαγωγῆς τῆς Περιβοίας ὑπὸ θεοῦ ἢ ἥρωός τινος.

56) «Ἰφιγένεια». Προέκειτο περὶ τῆς Ἰφιγενείας ἐν Αὐλίδι, πρὸς ἣν φέρεται διαλεγόμενος ὁ Ὀδυσσεὺς (πρβλ. *Ὑγῖνον* ἐν κεφ. 98).

57) «Ἰχνευταὶ σάτυροι». Πρώτη ἔκδοσις ἐν «Oxyrh. Pap.» IX (1912) 1174, ἐκ παπύρου τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος, ὑπὸ Hunt (μετὰ ταῦτα πρβλ. πάλιν τὸν Hunt ἐν Fragm. tragica papyracea, ἐκδ. Hunt σελ. 1 καὶ Suppl. Sophocl. ὑπὸ Diehl, σελ. 3). Ἐλευθέραν γερμανικὴν μετάφρασιν ἐδημοσίευσεν ὁ Robert, «Die Spurhünde des Sophokles» (Βερολῖνον 1912), ὁ Wilamowitz (ἐν «Neue Jahrb. «1912, 453 κλπ. πρβλ. κυρίως Bell, Journ. Aeg. Arch. VIII 1,85). Θεωρεῖται σήμερον ὡς βέβαιον ὅτι ἡ πηγὴ τοῦ σατυρικοῦ τούτου δράματος εἶναι ὁ εἰς τὸν Ἑρμῆν [Ὁμηρικὸς] ὕμνος, ὁ Σοφοκλῆς ὅμως διαπλάσσει αὐτὸν ὡς αὐτὸς θέλει, ὡς καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν τῷ «Κύκλωπι» του ἐκθέτει καὶ διαπλάσσει τὸν μῦθον τῆς Ὀδυσσείας κατ' ἰδίαν βούλησιν καὶ ἐπίνοιαν. Προκειμένου περὶ σατυρικοῦ δράματος, ἦτο βεβαίως ἐπιβεβλημένη ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ χοροῦ τῶν σατύρων, νέα ὅμως εἶναι ἡ ἐπινόησις τῆς Κυλλήνης. Τὴν στενὴν συνάφειαν τοῦ δράματος πρὸς τὸν ὕμνον διαβλέπομεν ἐν ἄλλοις τε καὶ ἐν τῷ ἀποσπάσματι 847 «ὅρκος γὰρ οὐδεὶς ἀνδρὶ φιλητῇ βαρὺς» (κατὰ τὸν Paul Maas), συνδυαζομένῳ πρὸς τὸν στίχον 383 τοῦ ὕμνου. Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν Κυλλήνῃ τῷ ὄρει Ἀρκαδίας καὶ Ἀχαΐας ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. Ἡ σκηνὴ παρουσιάζει «χλοερὸν ὑλώδη πάγον ἔνθηρον» (στ. 215) τουτέστι χλοερὸν καὶ δασῶδες βουνὸν μὲ θηρία, κάτωθεν δὲ ὑπῆρχε τὸ σπήλαιον, ἐξ οὗ ἀνῆλθον ἡ νύμφη Κυλλήνη καὶ ὁ Ἑρμῆς. Ὁ Ἀπόλλων, εἰς ὃν ἀνῆκον οἱ βόες («Φοίβου κλοπαίας βοῦς ἀπεστερημένου» 76), ὑπισχνεῖται ἀμοιβὴν («πλοῦτον χρυσόφαντον» 156) εἰς τὸν εὑρόντα τὸν κλέπτην καὶ τοὺς βόας. Ὁ χορὸς τῶν Σατύρων, διῃρημένος εἰς δύο ἡμιχόρια, ἀναζητεῖ τὰ ἴχνη καὶ τὸν στίβον τῶν βοῶν καὶ «ἐξιχνεύουσι τὰς βοῦς» (160), ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δράματος. Ἡ νύμφη Κυλλήνη (215 ἑξ.) διηγεῖται ὅτι ὁ Ζεὺς ἐγέννησε νέον θεὸν «κατὰ σπέος δὲ παῖδ' ἐφίτυσεν μόνον | τοῦτον δὲ χερσὶ ταῖς ἐμαῖς ἐγὼ τρέφω» (265—266)' ὅστις «αὔξεται κατ' ἦμαρ οὐκ ἐπεικότα | μέγιστος, ὥστε (λέγει ἡ Κυλλήνη) θαῦμα καὶ φόβος μ' ἔχει» (271—272) καὶ μόλις ἐπέρασαν ἓξ ἡμέραι ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του καὶ τρέχει ἤδη καὶ εὑρίσκεται «εἰς ἥβης ἀκμήν». Ἔφευρε δὲ «ἐξ ὑπτίας κόγχης» ἀποθανόντος τινὸς ζῴου (χελώνης, «χέλυν» 305) «ἡδονῆς ἔμμεστον ἄγγος» (281), τουτέστιν ὄργανόν τι μουσικόν, ὃ «λύραν» (305) ὁ παῖς καλεῖ. Οὕτω λοιπὸν ἐκ ζῴου νεκροῦ ἐπενόησε φωνὴν ὁ παῖς οὗτος («οὕτως ὁ παῖς θανόντι θηρὶ φθέγγμ' ἐμηχανήσατο» 320). Ὁ χορὸς ἀκούσας ταῦτα λέγει εἰς τὴν Κυλλήνην ὅτι ἐξάπαντος («σάφ' ἴσθι») αὐτὸς θὰ εἶναι καὶ ὁ κλέπτης τῶν βοῶν «οὐκ ἄλλος ἐστὶν κλοπεὺς ἀντ' ἐκείνου» (326). Ἡ Κυλλήνη διαμαρτύρεται διὰ τοῦτο (350—353) καὶ προστάσσει μάλιστα (391) «τὸν παῖδα παῦσαι τὸν Διὸς κακῶς λέγων». Τὸ τέλος λείπει, ἴσως νὰ ἔληγε τὸ δρᾶμα μὲ ἐξιλέωσιν τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ τὰς ἀπολεσθείσας βοῦς, πιθανῶς διὰ δωρεᾶς πρὸς αὐτὸν τῆς λύρας. Ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἐν τῷ δράματι τεσσάρων προσώπων (Ἀπόλλωνος, Σιληνοῦ, Κυλλήνης καὶ Ἑρμοῦ) εὑρίσκονται συγχρόνως ἐπὶ τῆς σκηνῆς πάντοτε μόνον δύο, συνάγομεν ὅτι θὰ ὑπῆρχον ἐν τῷ σατυρικῷ τούτῳ δράματι μόνον δύο ὑποκριταί. Ἡ τοιαύτη ἁπλότης, ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς τὴν ἁπλότητα τῶν μέτρων τῶν χορικῶν, πειθαναγκάζει ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν τὸ δρᾶμα τοῦτο ὡς ἓν ἐκ τῶν πρωΐμων δραμάτων τοῦ ποιητοῦ. Ἡ μελέτη τοῦ δράματος καὶ ἡ περὶ αὐτὸ ἐπιστημονικὴ συζήτησις ἐξακολουθεῖ εἰσέτι.

58) «Ἴων». Ἐκτὸς δύο ἀποσπασμάτων («πρὸς ἀνδρὸς ἐσθλοῦ πάντα γενναίως φέρειν», «ἐν Διὸς κήποις ἀροῦσθαι μόνον εὐδαίμονας ὄλβους») οὐδὲν ἄλλο περὶ τοῦ δράματος τούτου γνωρίζομεν.

59) «Καμικοί». Ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος (πρβλ. *Ἀπολλοδ.* Ἐπιτομ. Α', 14), φαίνεται, θὰ ἦτο ἡ ἑξῆς: Ὁ Μίνως διώκει πᾶσαν χώραν ἐρευνῶν τὸν δραπετεύσαντα Δαίδαλον, κομίζει δὲ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἑλικοειδὲς ὄστρακον («κόχλον») καὶ ὑπισχνεῖται μεγάλην ἀμοιβὴν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ δυνηθῇ νὰ τεντώσῃ («διείρῃ») διὰ τοῦ κοχλίου νῆμά τι («λίνον»). Διὰ τούτου ἤλπιζε νὰ εὕρῃ τὸν Δαίδαλον. Ἔρχεται λοιπὸν καὶ εἰς Κάμικον τῆς Σικελίας εἰς τὸν βασιλέα Κώκαλον, παρ' ᾧ ὁ Δαίδαλος ἐκρύπτετο. Ἐκεῖ ἔδειξε τὸν κοχλίαν καὶ ὁ Κώκαλος ἀνέλαβε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πρᾶγμα. Ὁ Κώκαλος ἔδωκε τὸν κοχλίαν εἰς τὸν Δαίδαλον, «ὁ δὲ ἐξάψας μύρμηκος λίνον καὶ τρήσας τὸν κοχλίαν εἴασε δι' αὐτοῦ διελθεῖν». Λαβὼν δὲ ὁ Μίνως τὸ λίνον διειρμένον, ἐνόησεν ὅτι ἦτο ἐκεῖ ὁ Δαίδαλος καὶ ἀπήτησεν αὐτόν. Ὁ Κώκαλος ὑπέσχετο νὰ ἐκδώσῃ αὐτόν, καὶ ἐξένισε τὸν Μίνωα. Λουόμενος ὅμως ὁ Μίνως ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν θυγατέρων τοῦ Κωκάλου, εἴτε διὰ ζέοντος ὕδατος εἴτε διὰ ζεούσης πίσσης (πρβλ. ἀπόσπασμα 325 Pearson).

60) «Κέρβερος». Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἐκ τοῦ μοναδικοῦ ἀποσπάσματος δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν εἶναι ὅτι ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν τῷ Ἅδῃ.

61) «Κηδαλίων σατυρικός». Τὸ περιεχόμενον τοῦ δράματος τούτου φαίνεται νὰ εἶναι τὸ ἐν τῷ σχολίῳ «Ἰλιάδος» (Ξ, 296) περὶ τῶν κατὰ τὸν Δία καὶ τὴν Ἥραν ἀναφερόμενον: «Ὅτε δὲ ἐταρταρώθη Κρόνος, Ἥρα ὡς παρθένος ὑπονοουμένη ἐξεδόθη Διὶ ὑπὸ Τηθύος καὶ Ὠκεανοῦ. Τεκοῦσαν γοῦν Ἥφαιστον προσποιεῖσθαι δίχα μείξεως κυεῖν. Καὶ Κηδαλίωνι τῷ Ναξίῳ παραδοῦναι χαλκευτικὴν διδάξαι» (καὶ παρ' *Εὐσταθ.* 987). Ὑπάρχει καὶ ἄλλος μῦθος, ὅτι ὁ Ὠρίων ἐτυφλώθη ὑπὸ τοῦ Οἰνοπίωνος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Διονύσου, διότι διεπαρθένευσε τὴν κόρην τον Μερόπην. Ὁ τυφλωθεὶς Ὠρίων ἔρχεται εἰς τὸν Διόνυσον εἰς τὴν Λῆμνον, οὗτος δὲ εὐσπλαγχνισθεὶς τὸν τυφλὸν δίδει αὐτῷ ὁδηγὸν τὸν ὑπηρέτην του Κηδαλίωνα. Ὁ Ὠρίων σηκώνει τὸν Κηδαλίωνα εἰς τοὺς ὤμους του, οὗτος ὁδηγεῖ τὸν τυφλὸν εἰς τὴν πρὸς τὸ φῶς ὁδόν, καὶ ὁ Ἥλιος φανεὶς θεραπεύει τὴν πήρωσιν, ὁ δὲ Ἥφαιστος ἐπισκοπεῖ ἐκ Λήμνου τὸ ἔργον.

62) «Κλυταιμήστρα». Οὐδὲν ἀκριβὲς περὶ τούτου γνωρίζομεν.

63) «Κολχίδες». Πρόκειται περὶ τοῦ ἀργοναυτικοῦ μύθου. Ὁ χορός, ὡς φαίνεται, ἀπετελεῖτο ἐκ γυναικῶν. Ἡ ὑπόθεσις συνάγεται ἐκ τοῦ Ἀπολλοδώρου (Α, 127 ἑξ.) καὶ Ἀπολλωνίου Ροδίου (Ἀργοναυτ. Γ', 851 ἑξῆς).

64) «Κρέουσα» Ὁ Welcker (ἐνθ. ἀν. Α, 391 ἑξ.) παραδέχεται τὸ δρᾶμα ὅμοιον πρὸς τὸν «Ἴωνα» τοῦ Εὐριπίδου. Ὁ χορὸς ἀπετελεῖτο ἐκ γυναικῶν (353 Pearson).

65) «Κρίσις σατυρική». Ἴσως προέκειτο περὶ τῆς κρίσεως τοῦ Πάριδος (Ἰλιάδ. Ω, 28 ἑξ.).

66) «Κωφοὶ σάτυροι». Ὑπόθεσις τοῦ δράματος ἐξάγεται ἐκ σχολ. *Νικάνδρ.* Θηρ. 343 καὶ *Ail.* Ἱστορ. Ζ., ΣΤ, 51. Ὁ Προμηθεὺς κλέψας τὸ πῦρ ἐξώργισε τὸν Δία, ὅστις ὑπισχνεῖται εἰς τὸν καταμηνυτὴν φάρμακον ἀγηρασίας (γήρως ἀμυντήριον). Οἱ μηνύσαντες καὶ λαβόντες τὸ φάρμακον τοῦτο ἐφόρτωσαν καὶ ἔφεραν αὐτὸ ἐπὶ ὄνου. Ὁ ὄνος κατατρυχόμενος ὑπὸ δίψης ἦλθεν εἰς κρήνην, τὴν ὁποίαν ἐφύλαττεν ὄφις, καὶ θέλων νὰ πίῃ ὕδωρ («εἶναι δ' ὥραν θέρειος») ἐπώλησεν ἀντ' αὐτοῦ τὸ φάρμακον εἰς τὸν ὄφιν. Διὸ καὶ ὅλοι οἱ ὄφεις διαρκῶς νεάζουσι καὶ κατ' ἔτος ἀποδύονται τὸ γῆρας. Ὁ φύλαξ ὅμως τῆς κρήνης ὄφις κατελήφθη ὑπὸ δίψης, ἐντεῦθεν δὲ εἰς τοὺς ὑπὸ ὄφεως δακνομένους ἐμποιεῖ τὸ δῆγμα διψαν.

67) «Λάκαιναι». Ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους (Ποιητ. 1459 b 6) γνωρίζομεν ὅτι ὁ μῦθος ἐλήφθη ἐκ τῆς «Μικρᾶς Ἰλιάδος» καὶ προηγεῖτο τῆς «Ἰλίου πέρσεως». Πρόκειται πιθανῶς περὶ τῆς κλοπῆς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ Διομήδους τοῦ Παλλαδίου· ὁ χορὸς ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν γυναικῶν τῶν συνοδευουσῶν τὴν Ἑλένην.

68) «Λαοκόων». Ἡ ὑπόθεσις ἦτο περίπου ἡ ἑξῆς: Ὁ Λαοκόων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντήνορος, ἥμαρτεν εἰς τὸν Θυμβραῖον Ἀπόλλωνα συνευρεθεὶς πρὸ τοῦ ἀγάλματός του μετὰ τῆς ἑαυτοῦ συζύγου Ἀντιόπης. Ὀργισθεὶς ὁ θεὸς στέλλει ἐκ τῶν Καλυδναίων νήσων (παρὰ τὴν Κῶν) δύο δράκοντας, Πόρκην καὶ Χαρίβοιαν ὀνομαζομένους, οἱ ὁποῖοι «διανηξάμενοι» κατεσθίουσι τοὺς υἱοὺς τοῦ Λαοκόοντος (Ἀντιφάνην καὶ Θυμβραῖον), ἀλλὰ δὲν πνίγουσι τὸν πατέρα. Ὁ Αἰνείας ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου παρακινούμενος καὶ τὸ κέλευσμα τοῦ πατρός του Ἀγχίσου ἐνθυμούμενος, προβλέπων δὲ τὴν βεβαίαν καταστροφὴν τῆς πόλεως, ἐγκαταλείπει αὐτὴν μετὰ τῶν οἰκείων του καὶ ἀνέρχεται εἰς τὴν Ἴδην. Ὁ Σοφοκλῆς ἠντλησεν ἐνταῦθα ἐκ τῆς «Ἰλίου πέρσεως» καὶ πιθανῶς καὶ ἐκ τοῦ Βακχυλίδου.

69) «Λαρισαῖοι». Ἐπραγματεύετο πιθανῶς τὸν μῦθον τοῦ Περσέως καὶ Ἀκρισίου (τῆς σκηνῆς ὑποκειμένης ἐν τῇ πελασγικῇ Λαρίσῃ), κατ' ἴδιον τρόπον.

70. 71) «Λήμνιαι». Δύο δράματα ὑπῆρξαν μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο. Τοῦ προτέρου ἔχομεν εἰδήσεις τινάς, τοῦ δευτέρου οὐδεμίαν. Ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Λῆμνον, μετὰ μάχην πρὸς τὰς κακοῦργους γυναῖκας, εἶναι ἡ ὑπόθεσις τοῦ προτέρου δράματος (ἐπελθούσας ἐν ὅπλοις αὐτὰς χειμαζόμενοι ἀπείργειν, μέχρι λαβεῖν ὅρκον παρ' αὐτῶν ἀποβᾶναι μιγήσεσθαι αὐταῖς», Σχολ. *Ἀπολ. Ροδ.* I, 769).

72) «Μάντεις». Ἐν τῷ δράματι τούτῳ ὁ Σοφοκλῆς ἐπραγματεύθη ὅ,τι καὶ ὁ Αἰσχύλος ἐν ταῖς «Κρήσσαις» καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν τῷ «Πολυΐδῳ» (πρὸς τὸν Πολύϊδον ἐσφαλμένως ταυτίζεται). Τὴν σοφόκλειον μεταλλαγὴν τοῦ μύθου δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς, ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς ποιηταὶ εἶχον πάντως ὡς βάσιν τὸν ἑξῆς μῦθον. Ὁ υἱὸς τοῦ Μίνωος Γλαῦκος ἐξαφανίζεται αἰφνιδίως. Εἰς τὸν περίλυπον πατέρα δίδεται παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος χρησμὸς (ὁ *Ἀπολλόδ.* Γ' 18 λέγει: «Κούρητες δὲ εἶπον») ὅτι ὁ Μίνως ἔχει ἐν ταῖς ἀγέλαις του τριχρώματον (λευκόν, κόκκινον, μέλανα) βοῦν, ἐκεῖνος δὲ ὅστις θὰ δυνηθῇ νὰ εὕρῃ τι παρόμοιον θὰ δυνηθῇ νὰ εὕρῃ καὶ τὸν παῖδα ζῶντα. Συγκληθέντων τῶν μάντεων (= ὁ χορὸς τοῦ δράματος), ὁ Πολύϊδος ὁ υἱὸς τοῦ Κοιρανοῦ παρωμοίασε τὰ χρώματα τοῦ βοὸς πρὸς τὰ χρώματα τῶν ὡριμαζόντων καρπῶν τῆς βάτου (λευκόν, μέλαν καὶ μιλτόπρεπτον). Ἡ παρομοίωσις ἐφάνη ἐπιτυχής, καὶ ὁ Μίνως διέταξε τὸν Πολύϊδον νὰ ζητήσῃ καὶ ἀνεύρῃ τὸν ἐξαφανισθέντα παῖδα. Ὁ παῖς ὅντως ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ μάντεως, ἀλλὰ πνιγμένος ἐντὸς δοχείου μέλιτος. Ὁ Μίνως ὅμως, θέλων νὰ λάβῃ ὀπίσω ζῶντα τὸν υἱόν του, ἀπέκλεισε τὸν Πολύϊδον μαζὶ μὲ τὸν νεκρόν. Ἐν ἀμηχανίᾳ εὑρισκόμενος ὁ Πολύϊδος, εἶδε δράκοντα συρόμενον πρὸς τὸν νεκρόν. Βαλὼν αὐτὸν διὰ λίθου ἀπέκτεινε, νέος ὅμως δράκων προσελθὼν καὶ κομίσας εἶτα πόαν ἀνέστησεν αὐτόν. Ὁ Πολύϊδος θαυμάσας προσήνεγκε τὴν αὐτὴν βοτάνην καὶ εἰς τὸ σῶμα τοῦ Γλαύκου καὶ ἀνέστησεν αὐτόν. Ἀπολαβὼν ὁ Μίνως οὕτω ζῶντα τὸν παῖδά του, ἐζήτει παρὰ τοῦ Πολυΐδου νὰ διδάξῃ αὐτὸν καὶ τὴν μαντείαν. Ἀναγκασθεὶς ὁ Πολύϊδος ἐδίδαξε τὸν Γλαῦκον τὴν μαντείαν.

73) «Μελέαγρος». Ο χορὸς ἐν τῷ δράματι τούτῳ ἀπετελεῖτο ἐξ ἱερέων. Πρόκειται πιθανῶς περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Καλυδῶνος ὑπὸ τῶν Κουρήτων καὶ τῶν ἱκεσιῶν τῶν ἱερέων πρὸς τὸν Μελέαγρον νὰ βοηθήσῃ τοὺς Καλυδωνίους. Πεισθεὶς ἐπὶ τέλους ὁ Μελέαγρος ἐξέρχεται, ἀποκτείνει πολλοὺς καὶ ὁ ἴδιος φονεύεται μαχόμενος (ἰδ. *Ἀπολλοδ.* βιβλ. Α, 72—73).

74) «Μέμνων». Διεσώθη μόνον τὸ ὄνομα τῆς τραγῳδίας.

75) «Μίνως». Ἀμφίβολον τὸ περιεχόμενον του ἐκ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀποσπάσματος.

76) «Μοῦσαι». Τὸ ὄνομα μόνον εἶναι γνωστόν.

77) «Μυσοί». Ὁ Welcker ταυτίζει τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος πρὸς τὰ παρ' Ὑγίνῳ (Fab. 100) ἀναφερόμενα.

78) «Μῶμος σατυρικός». Ἴσως ἐκ τῶν «Κυπρίων ἐπῶν» ἡ ὑπόθεσις του.

79) «Ναύπλιος καταπλέων». Πιθανῶς ἡ ὑπόθεσις του ἦτο ὅτι μετὰ τὴν δολίαν καταδίκην τοῦ Παλαμήδου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πλέει εἰς Τροίαν ὁ πατὴρ

Digitized by Google

του, διὰ νὰ ζητήσῃ τὸν λόγον τῆς καταδίκης ταύτης παρὰ τῶν ἡγεμόνων, ἐπανέρχεται ὅμως ἄπρακτος.

80) «Ναύπλιος πυρκαεύς». Ὁ Ναύπλιος τοὺς εἰς τὴν πατρίδα ἐπανερχομένους Ἕλληνας φρυκτωρεῖ διὰ ψευδῶν πυρσῶν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Καφηρέως (ἐβασίζετο τὸ δρᾶμα πάντως ἐπὶ τῶν «Νόστων»).

81) «Ναυσικάα» ἢ «Πλύντριαι». Τὸ δρᾶμα ἦτο ἐκ τῶν πρώτων τοῦ ποιητοῦ, ἔφερε δὲ διπλοῦν τίτλον (πρβλ. *Εὐσταθ.* 1553, 63). Ὡς βάσις ὑπόκειται τὸ γνωστὸν χωρίον τῆς «Ὀδυσσείας» ζ, 85, ἑξ. Ὡς γνωστὸν ὁ Goethe ἐσχεδίαζε δρᾶμα «Ναυσικᾶ», τὸ ὁποῖον δὲν κατώρθωσε νὰ συγγράψῃ.

82) «Νιόβη». Ἐξέθετεν ἐν τῷ δράματι τὴν συμφορὰν τῆς Νιόβης, ἥτις ἔχασεν ἑπτὰ υἱοὺς καὶ ἰσαρίθμους θυγατέρας ἐν Θήβαις, αὐτὴ δὲ ἡ ἰδία ἔφυγεν εἰς Φρυγίαν. Κατὰ ποῖον τρόπον εἰσήγετο ὁ τῶν παίδων ἔρως (ὅρα *Πλουτάρχ.* Ἠθικ. 760, d καὶ *Ἀθήν.* 601 a) εἰς τὸ δρᾶμα τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν.

83) «Νίπτρα» ἢ «Ὀδυσσεὺς ἀκανθοπλήξ». Ὁ Ἀριστοτέλης (Ποιητικ. 1453 6, 34) καλεῖ τὴν τραγῳδίαν ταύτην «Τραυματίαν Ὀδυσσέα». Ἡ ὑπόθεσις, φαίνεται, ἦτο ἡ ἑξῆς: Ὁ Ὀδυσσεὺς λαμβάνει ἐν Δωδώνῃ χρησμὸν νὰ φυλάττεται κατὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδόν του ἀπὸ ἕνα υἱόν του. Ἐπιστρέφει λοιπὸν ἄγνωστος εἰς τὴν πατρίδα του, φοβούμενος τὸν Τηλέμαχον καὶ φυλαττόμενος αὐτόν, ἀλλὰ ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς μαίας κατ᾽ ἀρχὰς καὶ εἶτα καὶ τῆς Πηνελόπης πλύνων τοὺς πόδας του (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς τραγῳδίας). Θεωρεῖ λοιπὸν τὸν χρησμὸν ὡς μὴ ἐκπληρωθέντα. Συγχρόνως ἔρχεται καὶ ὁ ἐκ τῆς Κίρκης υἱός του Τηλέγονος εἰς Ἰθάκην καὶ ἐπιδίδεται εἰς λεηλασίας. Πατὴρ καὶ υἱὸς ὡς ἐκ τούτου συμπλέκονται νύκτωρ ἄγνωστοι καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς τραυματίζεται ὑπὸ τοῦ υἱοῦ διὰ «κέντρου τρυγόνος». Ὡς ὁ Φιλοκτήτης, οὕτω καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς παριστάνετο (γνωρίζομεν τοῦτο ἐκ τοῦ Κικέρωνος Tusc. 21, 49) βοῶν καὶ ὀδυρόμενος ἐκ τοῦ τραύματος. Τὸ δρᾶμα κατέληγε μέν, ὡς φαίνεται, εἰς ἀναγνωρισμὸν καὶ συμφιλίωσιν, ἀλλ᾽ ὁ Ὀδυσσεὺς ἀποθνήσκει ἐπὶ τῆς σκηνῆς μὲ φοβεροὺς πόνους.

84) «Ξοανηφόροι». Οὐδὲν πλὴν τοῦ ὀνόματος γνωρίζομεν.

85) «Ὀδυσσεὺς μαινόμενος». Πρόκειται πιθανῶς περὶ τοῦ ὑποκρινομένου τὸν παράφρονα Ὀδυσσέως «ἐπὶ τῷ μὴ θέλειν στρατεύεσθαι». Ὁ Παλαμήδης ἀπεκάλυψε τὴν ὑποκρισίαν «ὑποθέμενος τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τηλέμαχον ἐπὶ κόλασιν» (κόλουσιν Welcker). Τὰ ἀποσπάσματα δὲν βοηθοῦν πρὸς ἀναπαράστασίν τινα.

86) «Οἰνόμαος». Ὁ Robert (Heldens. I. 215) ἀναπαρέστησεν, ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῶν μνημείων, τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος τούτου. Ὁ Οἰνόμαος ἀποκρούει καὶ φονεύει πάντας τοὺς μνηστῆρας τῆς θυγατρός του, διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀγαπᾷ αὐτὴν ἀνάγνως. Μὲ τὰ κρανία τῶν φονευθέντων κοσμεῖ αὐτὸς τὸν ναὸν τοῦ πατρός του Ἄρεως. Ἡ Ἱπποδάμεια μισεῖ τὸν αἱμομείκτην πατέρα της καὶ διὰ τοῦτο ἐρωτεύεται τὸν ἐκ Φρυγίας ἐλθόντα Πέλοπα. Αὕτη ὑπόσχεται τὸν ἔρωτά της εἰς τὸν ἐπίσης ἀγαπῶντα αὐτὴν Μυρτίλον, τὸν ἁρματηλάτην τοῦ πατρός της, ἐὰν οὗτος προδώσῃ τὸν Οἰνόμαον, τὸν πατέρα της. Ὁ ἁρματηλάτης θέτει εἰς τὸ ἅρμα ἀντὶ σιδηρῶν κηρίνους τροχούς, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἁρματοδρομίαν τήκονται, καὶ ὁ Οἰνόμαος πεσὼν φονεύεται ὑπὸ τοῦ Πέλοπος. Συμφώνως πρὸς τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν ὁ Μυρτίλος θέλει βιαίως νὰ ἀπαγάγῃ τὴν Ἱπποδάμειαν, ἀλλὰ φονεύεται ὑπό τε τοῦ Πέλοπος καὶ αὐτῆς ἐν τῷ βωμῷ τῶν ἀνακτόρων. Τὸ δρᾶμα παρεστάθη πρὸ τοῦ 414 (*Ἀριστοφ.* Ὄρν. 1337).

87) «Παλαμήδης». Ὁ Ὀδυσσεὺς μισῶν τὸν Παλαμήδην (πρβλ. ἀνωτέρω 85 «Ὀδυσσεὺς Μαινόμενος») συνέπραξε μετὰ τῶν ἐπίσης ἐχθρῶν τοῦ Παλαμήδου, Διομήδους καὶ Ἀγαμέμνονος καὶ κρύψας «βαρβαρικὸν χρυσίον» (τοῦ Πριάμου) εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, ἐσυκοφάντησεν αὐτὸν ὡς δωροδοκήσαντα. Θεωρηθεὶς ὁ Παλαμήδης ὡς προδότης ἐλιθοβολήθη ὑπὸ τοῦ πλήθους. Τὸν μῦθον τοῦτον ἐπραγματεύθησαν καὶ οἱ τρεῖς τραγικοί.

88) «Πανδώρα» ἢ «Σφυροκόποι». Ἐν τῷ σατυρικῷ τούτῳ δράματι ἐξετίθετο ὁ μῦθος τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Προμηθέως συμπραττούσης καὶ τῆς Πανδώρας.

89) «Πελίας». Μόνον ὁ τίτλος ἐσώθη.

90) «Πηλεύς» Δὲν εἶναι ἀσφαλῶς γνωστὴ ἡ ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας ταύτης. Πολλοὶ παραδέχονται τὰ τοῦ Σχολιαστοῦ εἰς Εὐριπίδην (Τρ. 1128) «ὁ μὲν Εὐριπίδης ὑπὸ Ἀκάστου φησὶν ἐκβεβλῆσθαι τὸν Πηλέα, εἰσὶ δὲ οἵ φασιν (πιθανῶς νοεῖται ὁ Σοφοκλῆς) ὑπὸ τῶν δύο αὐτοῦ παίδων Ἀρχάνδρου καὶ Ἀρχιτέλους, κατὰ τὸν καιρὸν ὃν ἔμελλον Ἕλληνες ἐξ Ἰλίου ἐπανιέναι, ἐξεληλάσθαι καὶ ἐλθόντα εἰς ἀπάντησιν τῷ Νεοπτολέμῳ προσελθεῖν διὰ χειμῶνα τῇ Κῷ τῇ νήσῳ καὶ ξενισθέντα ὑπὸ Μόλωνός τινος Ἄβαντος ἐκεῖ καταλύσασθαι τὸν βίον».

91) «Ποιμένες». Παρὰ τὰ διασωθέντα ἱκανὰ ἀποσπάσματα, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὸ περιεχόμενόν του. Ἴσως προέκειτο περὶ τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν τὴν ἀπόβασιν τῶν Ἑλλήνων εἰς Τροίαν.

92) «Πολύϊδος». Οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ τῆς ὑποθέσεως.

93) «Πολυξένη». Τὸ περιεχόμενον τοῦ δράματος θὰ ἦτο ἡ θυσία τῆς θυγατρὸς τοῦ Πριάμου Πολυξένης πρὸς ἐξιλασμὸν τῆς Ἀθηνᾶς κατὰ τὴν φιλονικίαν τοῦ Μενελάου καὶ Ἀγαμέμνονος, καθ᾽ ὃν χρόνον οἱ Ἕλληνες ἡτοιμάζοντο νὰ ἀποπλεύσωσιν ἐκ τῆς Τροίας (*Ἀπολλοδ.* Ἐπιτομ. 5, 23 6, 1. *Στράβ.* 10, 470).

94) «Πρίαμος». Ἐξ ἑνὸς ἀποσπάσματος (532 Pearson) συνάγεται ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Πάριδος.

95) «Πρόκρις». Ἴσως προέκειτο περὶ τῶν παρ᾽ Ἀπολλοδώρῳ (Γ' 192 Wagner) ἀναφερομένων: «Πασιφάη ἐπειδὴ πολλοῖς Μίνως συνηυνάζετο γυναιξίν, ἐφαρμάκευσεν αὐτόν, καὶ ὁπότε ἄλλῃ συνηυνάζετο εἰς τὰ ἄρθρα ἐφίει θηρία, καὶ οὕτως ἀπώλλυντο. Ἔχοντος οὖν αὐτοῦ κύνα ταχὺν <καὶ> ἀκόντιον ἰθυβόλον, ἐπὶ τούτοις Πρόκρις, δοῦσα τὴν Κιρκαίαν πιεῖν ῥίζαν πρὸς τὸ μηδὲν βλάψαι, συνευνάζεται· δείσασα δὲ αὖθις τὴν Μίνωος γυναῖκα ἧκεν εἰς Ἀθήνας, καὶ διαλλαγεῖσα Κεφάλῳ μετὰ τούτου παραγίνεται εἰς θήραν· ἦν γὰρ θηρευτική. διωκούσης δὲ αὐτῆς ἐν τῇ λόχμῃ, ἀγνοήσας Κέφαλος ἀκοντίζει, καὶ τυχὼν ἀποκτείνει Πρόκριν Καὶ κριθεὶς ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ φυγὴν ἀΐδιον καταδικάζεται».

96) «Ῥιζοτόμοι». Πιθανῶς πρόκειται περὶ μύθου ἐκ τῶν περὶ τὴν φαρμακεύτριαν Μήδειαν λεγομένων (*Μακρόβ.* 5, 19, 9).

97) «Σαλμωνεὺς σατυρικός». Περιεχόμενον τοῦ σατυρικοῦ τούτου πιθανῶς δράματος ἦτο (*Ἀπολλοδ* 1, 89) ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Αἰόλου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Σισύφου Σαλμωνεὺς ἦλθεν ἐκ Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἦλιδα καὶ ἐκεῖ ἔκτισε πόλιν τινά. Ὑβριστὴς δὲ ὤν, ἤθελε νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸν Δία καὶ ἀφῄρεσεν αὐτὸν τὰς θυσίας, διέταξε δὲ νὰ θυσιάζωσιν εἰς αὐτόν. Ἀπεμιμεῖτο δὲ καὶ τὰς βροντὰς ἐγκλείων εἰς βύρσας λέβητας χαλκοῦς καὶ σύρων αὐτὰς ἐκ τοῦ ἅρματός του, καὶ τὰς ἀστραπὰς «βάλλων εἰς οὐρανὸν αἰθομένας λαμπάδας». Ὁ Ζεὺς κατεκεραύνωσεν αὐτὸν καὶ ἠφάνισε τὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ κτισθεῖσαν πόλιν καὶ τοὺς οἰκήτοράς της.

98) «Σίνων». Ὁ Ἀριστοτέλης (Ποιητ. 23. 1459 b 7) μνημονεύει τραγῳδίαν Σίνωνα (ἥτις πιθανῶς εἶναι τοῦ Σοφοκλέους ἡ τραγῳδία), ἐκ τῆς περὶ τὴν «Μικρὰν Ἰλιάδα» ὑποθέσεως. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐξαπατήσαντος τοὺς Τρῶας Ἕλληνος Σίνωνος (*Βιργιλ.* Αἰν. Β, 57 ἑξῆς).

99) «Σίσυφος». Οὐδὲν ἄλλο εἶναι γνωστόν, πλὴν τῆς μνείας ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου (ἐν λ. ζεῦγος τριπάρθενον) τοῦ ὀνόματος τῆς τραγῳδίας.

100) «Σκύθαι». Ἐκ τοῦ ἀργοναυτικοῦ κύκλου. Οἱ καταδιωκόμενοι Ἀργοναῦται ἀποβιβάζονται εἰς Τόμους καὶ ἐκεῖ ἡ Μήδεια διασκορπίζει εἰς τοὺς ἀγροὺς τὰ ὀστᾶ τοῦ φονευθέντος κατὰ παραγγελίαν της Ἀψύρτου (ἰδὲ *Robert,* Heldensage B, 801, 7. Ἀντιγνωμεῖ ὁ *Βιλαμόβιτς*, Ἑλληνιστ. ποίησις II, 197. 324).

101) «Σκύριοι». Ἐπραγματεύετο τὴν μεταφορὰν τοῦ Νεοπτολέμου ἐκ τῆς Σκύρου ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ Φοίνικος (*Tyrwhitt* εἰς *Arist.* Poet. σελ. 149). Τὸ δρᾶμα ἦτο τὸ ὑπόδειγμα τοῦ «Νεοπτολέμου» τοῦ Ἀκκίου.

102) «Τάνταλος». Πρόκειται πιθανῶς περὶ τῆς τιμωρίας τοῦ Ταντάλου, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ προέδωκε μυστικὰ τῶν θεῶν, ἐστάλη εἰς τὸν Ἅδην (ἀπόσπ. 572 Pearson, 518 Nauck, καὶ 964 Dindorf) «κρυφθεὶς δ᾽ ὑπὸ γῆς κεῖται τεθνεὼς | τὸν ἅπαντα χρόνον».

103) «Τεῦκρος». Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ «Τεύκρου» τοῦ Πακουβίου δυνάμεθα νὰ ἀναπαραστήσωμέν πως τὸ περιεχόμενον τοῦ δράματος. Ὁ Τελαμὼν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐζήτει ματαίως νὰ μάθῃ τὴν τύχην τῶν υἱῶν του. Ἔρχεται ἐπὶ τέλους ὁ Τεῦκρος δεινὰ ἀγγέλλων καὶ ὁ πατὴρ καταρᾶται αὐτὸν καὶ ἐκδιώκει ἐκ τῆς οἰκίας, ἀφοῦ μάλιστα ἔχασε καθ᾽ ὁδὸν ἐν θυέλλῃ τὸν Εὐρυσάκη. Δευτερεύοντα πρόσωπα τοῦ δράματος, μεταξὺ ἄλλων, ἦσαν ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ Ὀϊλεὺς (ὁ πατὴρ τοῦ μικροῦ Αἴαντος), ὅστις παρηγορεῖ κατ᾽ ἀρχὰς τὸν Τελαμῶνα, ἀλλὰ μαθὼν τὴν τύχην τοῦ ἰδίου υἱοῦ συντρίβεται ψυχικῶς καὶ αὐτός. Τὸ δρᾶμα εἶναι παλαιότερον τοῦ 423 (*Ἀριστοφ.* Νεφ. 583).

104) «Τήλεφος σατυρικός». Τὸ ὅτι ἦτο σατυρικὸν δρᾶμα γνωρίζομεν ἐξ ἐπιγραφῆς ἐκ Ῥόδου (IG. XII 1, 125), ἀλλ᾽ οὐδὲν ἄλλο ἐκ τοῦ περιεχομένου του.

105) «Τηρεύς». Ὑπέκειτο ἡ γνωστὴ (*Ἀπολλοδ.* Γ' 14) ἱστορία τοῦ Τηρέως, ἣν ἀναφέρει καὶ ὁ Θουκυδίδης (Β' 29). Ὁ βασιλεὺς τῶν Θρᾳκῶν Τηρεὺς ἐνυμφεύθη τὴν Πρόκνην, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Ἀττικῆς Πανδίονος. Ἡ Πρόκνη ἐγέννησεν ἐκ τοῦ γάμου τούτου τὸν Ἴτυν (ἢ Ἴτυλον). Μακρὰν ἐπὶ πολλὰ ἔτη οὖσα ἡ Πρόκνη τῆς γενετείρας, ἐπόθησε τὴν ἀδελφὴν Φιλομήλαν. Ὁ Τηρεὺς ἔρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν Θρᾴκην τὴν Φιλομήλαν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Πρόκνης. Ἐρασθεὶς ὅμως τῆς Φιλομήλας, διέφθειρε καθ᾽ ὁδὸν αὐτήν, ἵνα δὲ μὴ μαρτυρήσῃ ἡ Φιλομήλα τὸ πρᾶγμα, ἀπέκοψε τὴν γλῶσσάν της καὶ ἔκρυπτεν αὐτὴν εἰς διάφορα μέρη. Ἡ Φιλομήλα ὑφαίνει ἐν πέπλῳ τὰ παθήματα αὐτῆς καὶ στέλλει τοῦτον κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Διονύσου εἰς τὴν ἀδελφήν της. Ἡ Πρόκνη ἀναζητεῖ καὶ εὑρίσκει αὐτὴν ἐν τῇ πομπῇ τῆς διονυσιακῆς ἑορτῆς, πρὸς ἐκδίκησιν δὲ ἀμφότεραι σφάζουσι τὸν Ἴτυν, τὸν υἱὸν τοῦ Τηρέως καὶ τῆς Πρόκνης, καὶ παραθέτουσι τὸ κρέας αὐτοῦ εἰς τὸν Τηρέα ἐν δείπνῳ πρὸς βρῶσιν. Ὁ Τηρεύς, ἐννοήσας τὸ πρᾶγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδός, ἁρπάσας πέλεκυν κατεδίωκεν αὐτάς, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐν τῷ μεταξὺ δραπετεύσει. Ἐλθοῦσαι, ἡ Πρόκνη καὶ ἡ Φιλομήλα, εἰς Δαυλίαν (Δαυλίδα) τῆς Φωκίδος καὶ φοβούμεναι τὴν σύλληψίν των, εὔχονται εἰς τοὺς θεοὺς νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ὄρνεα («ἀπορνεωθῆναι»). Καὶ ἡ μὲν Πρόκνη ἔγινεν ἀηδών, ἡ δὲ Φιλομήλα χελιδών. Ἀπορνεοῦται δὲ καὶ ὁ Τηρεὺς καὶ γίνεται ἔποψ. Τὸ δρᾶμα εἶναι παλαιότερον τῶν «Ὀρνίθων» τοῦ Ἀριστοφάνους (ἰδ. στίχ. 100 καὶ τὰ παλαιὰ σχόλια), ἐμιμήθη δ᾽ αὐτὸ ὁ Λατῖνος ποιητὴς Ἄκκιος καὶ ὁ Λίβιος Ἀνδρόνικος.

106) «Τριπτόλεμος». Καθ᾽ ἃ ὁ Lessing συνεπέρανε (τόμ. VI, 322 ἔκδ. Lachmann), τὸ δρᾶμα παρεστάθη τῷ 468 ὡς πρῶτον ἔργον τοῦ ποιητοῦ. Τὸ περιεχόμενον τοῦ δράματος θὰ ἦτο πιθανῶς ὅτι ἡ Δημήτηρ διδάσκει τὸν Τριπτόλεμον τὴν χρῆσιν τοῦ σίτου, ἔδωκε δὲ εἰς αὐτὸν δίφρον ἢ ἅρμα ἑλκόμενον ὑπὸ πτερωτῶν δρακόντων, ἐφ᾽ οὗ φερόμενος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐδίδαξε τὴν γεωργίαν (*Ἀπολλοδ.* Α, 32). Ἂν τὸ ἀπόσπασμα 753 (837 Pearson) «ὡς τρισόλβιοι | κεῖνοι βροτῶν, οἳ ταῦτα δερχθέντες τέλη | μόλωσ᾽ ἐς Ἅιδου· τοῖσδε γὰρ μόνοις ἐκεῖ | ζῆν ἔστι, τοῖς δ᾽ ἄλλοισι πάντ᾽ ἔχει κακά» ἀναφέρωμεν εἰς τὸν «Τριπτόλεμον», τότε θὰ ἐγίνετο ἐν τῷ δράματι τούτῳ λόγος περὶ τῆς ἱδρύσεως τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων.

107) «Τρωΐλος». Ὁ νεαρὸς Τρωΐλος (υἱὸς τοῦ Πριάμου) φεύγει μετὰ τῶν ἵππων του εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Θυμβραίου Ἀπόλλωνος πρὸ τῶν Σκαιῶν Πυλῶν (Σχολ. Τ. Ἰλ. Ω, 257), συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τῶν εὐνούχων των. Ὁ ἐραστὴς αὐτοῦ Ἀχιλλεὺς στέλλει περιστεράς, τὰς ὁποίας ὁ Τρωΐλος κυνηγεῖ, τότε δὲ ὁ ἐνεδρεύων Ἀχιλλεὺς τὸν συλλαμβάνει, βιάζει, φονεύει καὶ ἀκρωτηριάζει (*Βιργιλ.* Αἰν. 1, 474). Ταῦτα πιθανῶς διηγεῖται ἄγγελός τις (ἀπόσπ. 562, 619 Pearson, «τὸν ἀνδρόπαιδα δεσπότην ἀπώλεσα»).

108) «Τυμπανισταί». Οὐδὲν πιθανὸν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν.

109) «Τυνδάρεως». Οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ τῆς ὑποθέσεώς του.

110) «Τυρὼ α'». Τὴν ὑπόθεσιν ὁ Robert (περιοδ. «Hermes», 51, 1916, σελ. 299 ἑξ.) ἀναπαριστάνει ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαιολογικῶν μνημείων ὡς ἑξῆς: Ἡ Τυρώ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Σαλμωνέως (υἱοῦ τοῦ Αἰόλου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Σισύφου) καὶ τῆς Ἀλκιδίκης, κυοφορεῖ ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος. Ὑπανδρεύεται δὲ μὲ τὸν θεῖόν της Κρηθέα καὶ γεννᾷ ὀλίγον μετὰ ταῦτα τοὺς διδύμους Πελίαν καὶ Νηλέα. Ἀμφότερα τὰ βρέφη ἐκθέτει καὶ δίδει εἰς αὐτὰ ὡς σημεῖα ἀναγνωρίσεως («ἀναγνωρίσματα») δακτύλιον καὶ περιλαίμιον. Τὰ ἔκθετα ἀνευρίσκουσιν ἱπποκόμοι καὶ φέρουσιν αὐτὰ εἰς τὸν βασιλέα Κρηθέα, ὅστις ἀναγνωρίζει τὰ δοθέντα σημεῖα ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν σύζυγόν του. Ὁ Ποσειδῶν ὡς θεὸς ἀπὸ μηχανῆς ἐπιφέρει τὴν λύσιν. Πιθανῶς ὁ Κρηθεὺς ἐξημερώνεται καὶ τὰ τέκνα ἀποδίδονται εἰς τὴν μητέρα των.

111) «Τυρὼ β'». Τὸ δρᾶμα εἶναι ἀρχαιότερον τῆς «Λυσιστράτης» τοῦ Ἀριστοφάνους (στίχ. 138). Ἡ Τυρώ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Σαλμωνέως καὶ τῆς Ἀλκιδίκης, ὑποφέρει τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῆς μητρυιᾶς αὐτῆς Σιδηροῦς (ὄνομα ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους). Ἔχουσα ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος δύο τέκνα, τὸν Νηλέα καὶ Πελίαν, ἐξέθεσεν αὐτὰ ἐν σκάφῃ, ἀνεῦρον δὲ αὐτὰ ποιμένες καὶ τὰ ἀνατρέφουσιν. Αὐξηθέντα εἰς ἡλικίαν, ἔρχονται εἰς κρήνην τινά, ὅπου συναντῶσι τὴν μητέρα των. Ὁ Πελίας ἀναγνωρίζεται ἐκεῖ μὲ τὴν μητέρα του, μετὰ τὸν ἀναγνωρισμὸν δὲ τοῦτον φονεύει τὴν Σιδηρὼ εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἥρας. Ὁ Ποσειδῶν καὶ ἐνταῦθα ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεὸς ἐξιλεώνει τὴν θεάν, καὶ οἱ υἱοί του διαδέχονται ἐν Θεσσαλίᾳ τὸν ἀποδημήσαντα Σαλμωνέα (πρβλ. *Robert,* Heldensage A' σελ. 40 καὶ «Hermes» 51, 1916, σελ. 273, 303 κλπ.).

112) «Ὕβρις σατυρική». Πρόκειται πιθανῶς περὶ σατυρικοῦ δράματος, οὗ τὴν ὑπόθεσιν δὲν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν.

113) «Ὑδροφόροι». Τὰ ἀποσπάσματα δὲν παρέχουσι βοήθειαν διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος. Ὁ Welcker (I, 286) νομίζει ὅτι πρόκειται περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Διονύσου ἢ τῆς Σεμέλης.

114) «Φαίακες». Οὐδὲν γνωστόν.

115) «Φαίδρα». Τὰ ἀποσπάσματα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ χορὸς ἀπετελεῖτο ἐκ γυναικῶν, ἃς ἡ Φαίδρα παρακαλεῖ νὰ βοηθήσωσιν αὐτὴν διὰ νὰ ἀποκρύψῃ τὸ ἐκ θεοῦ δυθὲν εἰς αὐτὴν πάθος πρὸς τὸν Ἱππόλυτον. Ἡ ὑπόθεσις θὰ ἦτο παρομοία πρὸς τὸν «Ἱππόλυτον» (Καλυπτόμενον) τοῦ Εὐριπίδου (*Πλουτ.* Θησ. 28), ἀλλὰ πῶς διέπλασσεν αὐτὴν ὁ ποιητὴς εἶναι ἄγνωστον. Ὁ μῦθος ἐν ὀλίγοις ἔχει ὡς ἑξῆς: Ἡ Φαίδρα ἦτο θυγάτηρ τοῦ Μίνωος, βασιλέως τῆς Κρήτης. Ὁ Θησεὺς ἁρπάσας αὐτὴν τὴν ἐνυμφεύθη καὶ ἔσχε δύο υἱοὺς ἐξ αὐτῆς. Αὕτη ὅμως ἠράσθη τοῦ νεαροῦ καὶ ὡραίου Ἱππολύ-

Digitized by Google

του, τοῦ ἐκ τῆς Ἀμαζόνος Ἀντιόπης υἱοῦ τοῦ Θησέως, ἀλλ' οὗτος ἀντέστη εἰς τὸν ἀνόσιον τοῦτον ἔρωτα. Περίλυπος διὰ τοῦτο γενομένη ἡ Φαίδρα ἀπηγχόνισεν ἑαυτήν, συγχρόνως ὅμως ἐσυκοφάντησε τὸν Ἱππόλυτον εἰς τὸν πατέρα του Θησέα καὶ ἐγένετο αἰτία τοῦ θανάτου του ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος. Ὁ Θησεύς, μαθὼν παρὰ τῆς Ἀρτέμιδος τὴν ἀλήθειαν, θρηνεῖ διότι ἐγένετο παραίτιος τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ του.

116) «Φθιώτιδες». Τὸ δρᾶμα ἦτο κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (Ποιητ. 1456 a 2) ἠθικὴ τραγῳδία. Ἐκ τοῦ τίτλου συνάγομεν ὅτι ὑπόθεσις θὰ ἦτο ἡ ἐπάνοδος τοῦ Νεοπτολέμου εἰς τὸν ἐν Φθίᾳ Πηλέα.

117) «Φιλοκτήτης ὁ ἐν Τροίᾳ». Ἡ ὑπόθεσις θὰ ἦτο πιθανῶς ἡ θεραπεία τοῦ ἥρωος ὑπὸ τοῦ Μαχάονος καὶ ἡ μονομαχία του πρὸς τὸν Πάριν. Θὰ ἀπετέλει λοιπὸν συνέχειαν τοῦ σῳζομένου δράματος (*Robert.* Heldensage B', σελ. 1215).

118—119) «Φινεὺς α' β'». Ἡ ὑπόθεσις τῶν δραμάτων τούτων, φαίνεται, περιεστρέφετο περὶ τὸν ἑξῆς μῦθον. Ὁ Φινεὺς ἐνυμφεύθη μετὰ τὴν θυγατέρα τοῦ Βορέου Κλεοπάτραν τὴν Εὐρυθείαν. Αὕτη διέβαλε τὰ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τέκνα τοῦ Φινέως εἰς αὐτὸν καὶ ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ τὰ φονεύσῃ. Θυμωθεὶς ὁ Ζεὺς εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐκλέξῃ μίαν ἐκ τῶν δύο τιμωριῶν, θάνατον ἢ τύφλωσιν. Οὗτος προετίμησε τὸ δεύτερον («μὴ ὁρᾶν τὸν ἥλιον»). Ὁ Ἥλιος θυμωθεὶς στέλλει εἰς αὐτὸν τὰς Ἁρπυίας, αἱ ὁποῖαι ἀνήρπαζον τὴν τροφὴν αὐτοῦ ἢ τὴν ὑπολειφθεῖσαν ἐμόλυνον. Οὕτως ἐτιμωρήθη. Ἄλλη παραλλαγὴ τοῦ μύθου, ἀναγομένη πιθανῶς εἰς τὸν Σοφοκλέα (Σχολ. *Ἀπολλ. Ροδ.* B' 178), εἶναι ὅτι ὁ Φινεὺς ἐτύφλωσε τοὺς ἐκ τῆς Κλεοπάτρας υἱούς του Παρθένιον καὶ Κράμβιν, πεισθεὶς εἰς συκοφαντίας τῆς μητρυιᾶς των Ἰδαίας, ἐτυφλώθη δ' εἶτα καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ Βορέου καὶ τῶν Ἀργοναυτῶν. Τὸ τέλος τοῦ δράματος ἀπετέλει πιθανῶς ἡ ἀποκατάστασις τῶν ὀφθαλμῶν τῶν παίδων ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ (*Robert,* ἔνθ. ἀν. B' 817 ἑξ. πρβλ. καὶ *E. Herkenrath* ἐν τῷ περιοδικῷ «Philologus» 1930, σελ. 331—335).

120) «Φοῖνιξ». Οὐδὲν ἀσφαλὲς γνωρίζομεν. Ἴσως ὑπέκειτο ὡς βάσις τὸ «Ἰλιάδος» I, 430 ἑξ (πρβλ. καὶ *Ἀπολλοδ.* Γ' 175. «Ὁ Φοῖνιξ ὁ Ἀμύντορος... ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐτυφλώθη καταψευσαμένης φθορὰν Φθίας, τῆς τοῦ πατρὸς παλλακῆς. Πηλεὺς δὲ αὐτὸν πρὸς Χείρωνα κομίσας ὑπ' ἐκείνου θεραπευθέντα τὰς ὄψεις βασιλέα κατέστησε»).

121) «Φρῖξος». Οὐδὲν βέβαιον συνάγεται ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων.

122) «Φρύγες». Ὁ Blass (Ρην. Μουσ. 1907 272) εἰκάζει ὅτι προέκειτο περὶ τοῦ μύθου Ἀχιλλέως καὶ Πολυξένης. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ Πριάμου Πολυξένην, ὑποσχεθεὶς νὰ εἰρηνεύσῃ Ἕλληνας καὶ Τρῶας. Τελουμένου τοῦ γάμου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θυμβραίου Ἀπόλλωνος, ὁ Πάρις προδοτικῶς κατετόξευσε τὸν Ἀχιλλέα. Οἱ Ἕλληνες ἀπερχόμενοι νικηφόροι ἀπάγουσι καὶ τὴν Πολυξένην αἰχμάλωτον, ἡ σκιὰ τοῦ Ἀχιλλέως δὲ ἐζήτησε παρ' αὐτῶν νὰ θυσιάσωσιν αὐτὴν πρὸς ἐξιλέωσιν εἰς αὐτόν, ὅπερ καὶ ἔπραξεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως Νεοπτόλεμος. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἡ Πολυξένη ηὐτοκτόνησε

123) «Χρύσης». Τὸ δρᾶμα αρεστάθη πρὸ τῶν «Ὀρνίθων» τοῦ Ἀριστοφάνους (πρβλ. στίχ. 1240). Τὴν ὑπόθεσίν του δυνάμεθα νὰ ἀναπαραστήσωμεν ἐκ τοῦ «Χρύσου» τοῦ Πακουβίου, πηγὴν ἔχοντος πάντως (ὅπως εἶπε πρῶτος ὁ Naeke) τὸν Σοφοκλέα. Ὁ Ὑγῖνος (121) δίδει περίληψίν του: Ὁ Ὀρέστης, ὁ Πυλάδης καὶ ἡ Ἰφιγένεια ἀποβιβάζονται μετὰ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν νησῖδα Σμίνθην. Ἐν τῷ ἐκεῖ ναῷ τοῦ Σμινθέως Ἀπόλλωνος ἱερεὺς ἦτο ὁ Χρύσης, υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῆς Χρυσηΐδος. Ὁ Χρύσης τοὺς ὑπὸ τοῦ Θόαντος, βασιλέως τῆς Ταυρικῆς, καταδιωκομένους ἠθέλησε νὰ προστατεύσῃ, ἀλλὰ φοβηθεὶς τὰς ἀπειλὰς τοῦ διώκτου θέλει νὰ παραδώσῃ αὐτούς. Τοῦτο ὅμως δὲν συνέβη, ἐπελθόντος ἀναγνωρισμοῦ διὰ τοῦ ὁμωνύμου πάππου των Χρύσου. Ὅλοι ὁμοῦ εἶτα ἐπιτίθενται καὶ φονεύουσι τὸν Θόαντα. Ἄλλοι, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ τρία ἐκ τῶν σωθέντων πέντε ἀποσπασμάτων, θεωροῦσι τὸ δρᾶμα σατυρικὸν (ἰδ. Pearson B', σελ. 328).

Τὰ ὀνόματα τῶν 123 τούτων δραμάτων εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀσφαλῶς παραδεδομένα. Ὑπάρχουσιν ἀκόμη γνωστὰ καὶ ἄλλα τινὰ ὀνόματα: «Ὠρείθυια» κλπ. Ἔχομεν δὲ καὶ πλῆθος ἀποσπασμάτων (ἰδὲ αὐτὰ παρὰ *Pearson,* τόμ. Γ', σελ. 1—179) ἐξ ἀδήλων ἢ ἀμφισβητησίμων καὶ ψευδεπιγράφων δραμάτων. Ἐὰν τὰ σῳζόμενα 7 δράματα προσθέσωμεν εἰς τὰ ἀνωτέρω 123, ἔχομεν τὸν ἀριθμὸν 130, ὅστις ἀναφέρεται ἐν τῷ ἀρχαίῳ βίῳ τοῦ ποιητοῦ.

Χαρακτηρισμὸς τοῦ Σοφοκλέους. Ὁ Σοφοκλῆς ἐσκόπει νὰ καταστήσῃ τὴν τραγῳδίαν κάτοπτρον πιστὸν τῶν ποικιλωτάτων συγκινήσεων, ὀρέξεων καὶ παθῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἔτρεψε λοιπὸν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς ὑποθέσεις συγκινούσας ἀμέσως καὶ διὰ πάντα χρόνον τὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν, διὰ τοῦτο δὲ αἱ τραγῳδίαι αὐτοῦ προσέλαβον αἰώνιον ψυχολογικὸν κῦρος καὶ ἰσχύν.

Τοὺς παλαιοτέρους ποιητάς, καὶ δὴ πάντων μάλιστα τὸν Ὅμηρον, φαίνεται ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐπιμελῶς ἐμελέτα, διὸ καὶ ἐκλήθη *Ὁμηρικός.* Ὁ φιλόσοφος Πολέμων τὸν μὲν Ὅμηρον ἐκάλει Σοφοκλέα τῶν ἐπικῶν, τὸν δὲ Σοφοκλέα Ὅμηρον τῶν τραγικῶν. Φυσικῷ τῷ λόγῳ ἔξοχον πνεῦμα ὡς ὁ Σοφοκλῆς θὰ ἐδιδάσκετο μόνον ἐκ τοῦ Ὁμήρου· δὲν θὰ ἀπεμιμεῖτο αὐτὸν δουλικῶς. Τὴν ὕλην αὐτοῦ παρέλαβεν ἐνίοτε ἐκ τοῦ Ὁμήρου καὶ πολλάκις ἐκ τῶν Κυκλικῶν. Περίεργον εἶναι ὅτι οὐδεμία τῶν τραγῳδιῶν του ἀναφέρεται εἰς τὴν «Ἰλιάδα», εἰς τὴν «Ὀδύσσειαν» δὲ μόνον ἡ «Ναυσικάα» καὶ οἱ «Φαίακες». Ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ὅμως τῶν δραμάτων, ἃ ἐποίησεν, ἀναφέρονται εἰς τὸν ἐπικὸν κύκλον (*Ἀθήν.* 277, e). Ἡ ἐπίδρασις ἣν ἔσχεν ἐκ τοῦ Ὁμήρου διαφαίνεται ἐν τῇ διατυπώσει τῶν χαρακτήρων («ἠθοποιεῖ δὲ καὶ ποικίλλει καὶ τοῖς ἐπινοήμασι τεχνικῶς χρῆται, ὁμηρικὴν ἐκματτόμενος χάριν» λέγει ὁ βιογράφος του), οὐχὶ μόνον τῶν ἐκ τοῦ ἔπους παραληφθέντων (Αἴας, Ὀδυσσεὺς) ἀλλὰ γενικῶς πάντων. Γενικὰ γνωμικά του ἔχουν σχεδὸν πάντοτε ὁμηρικὴν προέλευσιν, καθὼς καὶ αἱ εἰκόνες καὶ παραβολαί του. Ἀλλὰ μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι μᾶλλον συμπεπυκνωμέναι καὶ βραχεῖαι, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ δραματικοῦ ὕφους. Ὁ Σοφοκλῆς ὡς ἄνθρωπος εἶχε χαρακτῆρα εὔκολον. Ἀλλ' ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν δραμάτων του καὶ ἐν τῇ διαμορφώσει τῶν χαρακτήρων πᾶν ἄλλο ἢ γλυκύχυλός τις καὶ ὑδαρὴς ἦτο («οὐκ ἦν γλύξις οὐδ' ὑπόχυτος» κατὰ τὸν Φρύνιχον) ἀλλὰ μεστὸς ἁδρῶν καὶ ἐνίοτε τραχέων διανοημάτων, καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ στόματα τῶν γυναικῶν, ὡς τῆς Ἀντιγόνης καὶ Ἠλέκτρας. Ἡ ἔντεχνος καὶ φυσικὴ τοῦ δράματος κατασκευὴ φαίνεται πολλάκις καὶ ἐν τοῖς διαλόγοις, ὅπου δὲν ὑπάρχει μόνον στιχομυθία ἀλλὰ ἐνίοτε καὶ δι' ἀντιλαβῶν, τουτέστι δι' ἡμιστιχίων, γίνεται ὁ διάλογος.

Ἡ τραγῳδία παρ' αὐτῷ δὲν ἔχει μὲν τὸ ὕψος τῆς αἰσχυλείου ποιήσεως, ἀλλ' ἡ πλοκὴ αὐτῆς εἶναι περιπαθεστέρα, ἐνέχουσα ἥρεμον ἀξιοπρέπειαν καὶ εἰρηνικὴν μεγαλειότητα καὶ ἐπιβολήν. Αἱ τραγῳδίαι αὐτοῦ ἀποκορυφοῦσι τὸ ἑλληνικὸν τραγικὸν δρᾶμα ὡς τεχνούργημα καὶ ποιητικὴν σύνθεσιν. Ἔφθασεν εἰς ὕφος κράτιστον καὶ προσφορώτατον πρὸς παράστασιν τῶν ἀνθρωπίνων χαρακτήρων, μὴ φροντίσας, ὡς ὁ ἴδιος ἔλεγε, διὰ τὸν ὄγκον, τουτέστι τὴν πομπώδη φρασιολογίαν τοῦ Αἰσχύλου, εἶτα δὲ οὐδὲ διὰ τὴν δύσκολον καὶ κατάτεχνον ἐξωτερικὴν κατασκευήν, καὶ τρίτον μεταβαλὼν τὸ εἶδος τῆς λέξεως, τὸ ὁποῖον συντελεῖ λίαν εἰς τὰ ἤθη καὶ εἶναι ἰσχυρότατον (*Πλουτ.* Πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ 7=Ἠθικ. 79, b «Σοφοκλῆς ἔλεγε τὸν Αἰσχύλου διαπεπαιχὼς ὄγκον, εἶτα τὸ πικρὸν καὶ κατάτεχνον τῆς αὐτοῦ κατασκευῆς, τρίτον ἤδη τὸ τῆς λέξεως μεταβάλλειν εἶδος, ὅπερ ἠθικώτατόν ἐστι καὶ βέλτιστον»). Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ τρίτου ὑποκριτοῦ συνετέλεσεν ὥστε νὰ ἀνυψωθῇ τὸ αὐστηρὸν ἐν τῇ δραματικῇ ἐξελίξει, περιοριζομένης τῆς διηγηματικῆς ἐκθέσεως, ἵνα ὁ διάλογος ἀποβῇ ποικιλώτερος καὶ οἱ χαρακτῆρες τῶν δρώντων προσώπων ἐκδηλῶνται ὑπὸ πολλὰς καὶ διαφόρους ἐπόψεις. Πρόσωπα οἷα ἡ Χρυσόθεμις ἐν τῇ «Ἠλέκτρᾳ» καὶ ἡ Ἰσμήνη ἐν τῇ «Ἀντιγόνῃ» δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι θέσιν ἐν τῷ δράματι, εἰμὴ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ τρίτου ὑποκριτοῦ («τοῖς ἀγρίοις ἤθεσιν ἀντιπαρατάττουσι πρᾶα—ἕνεκα τοῦ διαποικίλλειν ταῖς ἀντιρρήσεσι τὰ δράματα» Σχολ. Ἠλέκτρ. 328). Ἡ ὅλη τοῦ ποιητοῦ ἐξέλιξις καὶ ἀνάδειξις ἔχει διττὰ αἴτια: πρῶτον μὲν τὴν ἰδίαν ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθεῖσαν πνευματικὴν δύναμιν, ἐπαυξηθεῖσαν καὶ καλλιεργηθεῖσαν διὰ μακρᾶς καὶ συντόνου ἐργασίας (ἐπὶ ἑξήκοντα ὅλα ἔτη ἐδραματούργει), δεύτερον δὲ καὶ τὸ εὐτυχὲς περιβάλλον, τὸ ὁποῖον παρεῖχε τότε ἡ ἀθηναϊκὴ δύναμις, τὸ ὁποῖον ἐνεψύχου αὐτὸν ἐν τῇ διαρκεῖ τάσει πρὸς ἰδεώδη τελειοποίησιν τῆς τέχνης του. Τὴν νεότητά του ἐλάμπρυναν αἱ ἀνταύγειαι τῶν κατὰ τῶν Περσῶν κατορθωμάτων, καὶ ἡ ἀνδρική του ἡλικία εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν διαρκοῦς αὐξήσεως τῆς ἀθηναϊκῆς δυνάμεως. Γέρων ἤδη ὤν, ἠδύνατο νὰ προΐδῃ τὴν παρακμὴν ταύτης. Ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς ἐκέκτητο ἐπὶ τῶν χρόνων του πλοῦτον μέγαν πνευματικῶν προϊόντων, ὁρμηθέντα ἐκ τῆς ποιήσεως κυρίως κατ' ἀρχάς, καὶ ἀπολήξαντα εἰς ἔξοχα ἔργα τῆς ἱστορίας καὶ φιλοσοφίας. Ἦτο ἐποχὴ ἁδρᾶς παραγωγικότητος ἐπὶ πασῶν τῶν ἐκφάνσεων τοῦ πνευματικοῦ βίου, ἔν τε τῇ γραμματολογίᾳ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ. Πολιτικῶς ἀπέκλινε μᾶλλον ὑπὲρ σώφρονος δημοκρατίας. Εἰς πάντα ταῦτα δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ τις τὸν πρωτοπόρον τὸν προηγηθέντα καὶ διανοίξαντα εἰς αὐτὸν καὶ εἰς ὅλην τὴν τέχνην νέας ὁδοὺς Αἰσχύλον, τὸν μέγαν τοῦτον τραγικόν, οὗτινος ἡ μεγαλοφυΐα καὶ τὰς νέας ὁδοὺς τῆς τέχνης διήνοιξε καὶ τὰ μέσα πρὸς τελειοποίησιν αὐτῆς παρέσχεν. Ὁ Σοφοκλῆς, ὀλιγώτερον ἐπινοητικὸς τοῦ Αἰσχύλου, ἐμελέτησε τὸ παραδοθὲν καὶ ἐτελειοποίησεν αὐτό, μετενεγκὼν τὴν ὑψηλὴν ποίησιν εἰς ὑποθέσεις ἁρμοζούσας εἰς τὸ τότε παρόν, καὶ συμπυκνώσας καὶ περιορίσας τὸ δρᾶμα. Ὁ Αἰσχύλος ἔμεινεν ἰδεῶδες καὶ διὰ τοὺς μετ' αὐτόν. Εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ τραγικοῦ ὕφους. Οὐδεὶς τῶν μετὰ ταῦτα τραγικῶν ἀπετόλμησε νὰ λαλήσῃ τὸ ὑψηλὸν καὶ ἱπποτικὸν ὕφος του, οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ τὴν φαντασίαν του καὶ αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν θεωρητικῶν παρατηρήσεων καὶ ἰδεῶν του. Ὁ Σοφοκλῆς παρέμεινεν ἐν θρησκευτικῇ εὐλαβείᾳ πιστὸς τηρητὴς τῆς θρησκείας τοῦ λαοῦ του. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν τὸν ἠμπόδισε νὰ παραμελήσῃ τὰ παλαιότερα τῆς τέχνης κατορθώματα, διὰ νὰ τέμῃ νέαν ὁδὸν προοδευτικήν, αἰωνίως χρήσιμον καὶ ὁδηγοῦσαν εἰς τὸν πλοῦτον τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀνθρώπου βίου. Κατῆλθε λοιπὸν ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς κόσμου τῶν θεῶν καὶ δαιμόνων εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν χειμαζόμενον ὑπὸ ἀνθρωπίνων παθῶν. Ἡ θεμελιώδης αὕτη διαφορὰ τῶν ἀρχῶν ἐν τῇ ποιήσει ἐπέφερε μεταβολὴν καὶ ἐν τῇ ἀντιλήψει καὶ ἐν τῷ σχεδίῳ καὶ ἐν τῇ διαρθρώσει τῆς ὕλης, οὐδὲν ἧττον δὲ καὶ ἐν τῇ γλωσσικῇ μορφῇ καὶ ἐν τῷ ὕφει τοῦ λόγου. Ἡ γλῶσσα, κυρίως ἐν τῷ διαλόγῳ, γίνεται ἀκριβεστέρα ἄνευ ὑπερβολικῶς ζωηρῶν εἰκόνων. Αἱ μεγαλειώδεις λέξεις καὶ αἱ τολμηραὶ συνθέσεις τοῦ Αἰσχύλου ἐγκαταλείπονται. Σπανίως γίνεται χρῆσις παρ' αὐτῷ τοιούτων γλωσσικῶν σχηματισμῶν· πρέπει πρὸς τοῦτο νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη λαμπρότητος ἢ μεγαλορρημοσύνης. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν περιόδων παρὰ Σοφοκλεῖ εἶναι ἡ διαύγεια, οὐχὶ μάλιστα τόσον ἡ λογικὴ οὕτως εἰπεῖν διαύγεια ὅσον ἡ πραγματική, ἡ τῆς πλαστικῆς ἐκφράσεως, ἥτις πολλάκις δὲν ἀποφεύγει καὶ παράδοξόν τινα ἔκφρασιν, τολμηράν τινα ἀναφορὰν ἢ καὶ σπανίαν λέξιν ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο φαίνεται νὰ ἐπιζητῇ ταῦτα. Ἡ διαφαινομένη ἐνίοτε ρητορικὴ (Κρέων —Ἀντιγόνη) δὲν εἶναι ἀπὸ σκοποῦ (ὡς πολλάκις παρ' Εὐριπίδῃ)· εἶναι φυσικὴ ἐκδήλωσις, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ παραλειφθῇ. Ἡ ὀγκώδης ρητορικὴ τῶν λυρικῶν μερῶν περιορίζεται, διότι ἐξετάζεται ἀκριβέστερον ἡ σχέσις καὶ ἀναλογία αὐτῆς πρὸς τὴν καθόλου πρᾶξιν καὶ τὸν διάλογον. Τὰ χορικά του δὲν ἔχουσιν οὔτε τὴν ποικιλίαν οὔτε τὴν διαφάνειαν τῆς κατασκευῆς τῶν αἰσχυλείων, ἀνήκουσιν ὅμως στενῶς καὶ αὐτὰ εἰς τὴν ὅλην τῆς πράξεως ἐξέλιξιν, καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἀποδεικνύει μετὰ πόσης συνδετικῆς δυνάμεως διεμόρφωνεν ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ δράματός του. Σπανίως μόνον, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ στασίμῳ τῆς «Ἀντιγόνης», κάμνει τὸν χορὸν διερμηνέα τῶν ἰδίων προσωπικῶν συναισθημάτων. Οἱ χρόνοι τοῦ Σοφοκλέους εἶναι χρόνοι τῆς μεγάλης πολιτικῆς ἐν Ἀθήναις ἀναπτύξεως, τῆς ἀπαιτούσης ἰσορροπίαν τινὰ μεταξὺ θεωρίας καὶ πράξεως, μεταξὺ τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ γεγονότος ἢ συμβάντος, ὅτε τὸ ἰδεῶδες πάθος περιβάλλεται ἔν τε τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ποιήσει ὡραίαν μορφήν. Ἡ παλαιὰ συμμετρία καὶ τὸ ἐπιβλητικὸν ὕψος ἐγκαταλείπονται καὶ εἰσάγεται ἡ κομψότης περὶ τὴν διατύπωσιν καὶ ἡ εὐγενὴς σεμνότης. Τὰ θέματά του δὲν περιέχουσι τὴν ἀρχὴν καὶ γένεσιν τῶν νόμων, τῆς θρησκείας, τῆς φιλανθρωπίας, ἀλλ' ἐξετάζεται ἐν αὐτοῖς τὸ παρόν, ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ ἡ ἐξουσιαζομένη ὑπὸ ἠθικῆς δυνάμεως καὶ ἀνθρωπίνων παθῶν. Ἐρωτικὰ αἴτια ἀνεβίβασεν ἐν τῇ σκηνῇ μόνον, ὡς φαίνεται, ἐν τῇ «Φαίδρᾳ» του, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν πάντως τοῦ Εὐριπίδου. Ἡ παλαιοτέρα ποίησις δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ νὰ καταλαμβάνωνται οἱ ἥρωές της ὑπὸ τῶν νομιζομένων ἀσθενεστέρων τούτων «παθῶν». Ἀκριβῶς δὲ τὰ θέματά του ταῦτα, ἀνήκοντα εἰς πάντα χρόνον καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχήν, κατανοοῦνται γενικῶς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔχουσιν αἰωνίαν ἀξίαν καὶ ἰσχύν. Μετὰ μεγάλης καὶ ἀφθόνου ψυχολογικῆς παρατηρήσεως διευρύνει τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰς καταστάσεις τῶν προσώπων του καὶ ἐκμεταλλεύεται αὐτὰς βαθύτατα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του. Αἱ τραγῳδίαι του οὕτω ἀποτελοῦσι πλήρη καὶ συναπτὴν ἀλήθειαν καὶ φυσικότητα. Ὁ Σοφοκλῆς κατορθώνει νὰ ἐξάγῃ ἐκ τῆς δραματικῆς του ὕλης ψυχολογικήν τινα ἀρχήν, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὰ ποικίλα δρῶντα ἐν ταῖς τραγῳδίαις του πρόσωπα, καὶ εἰς τὴν πεῖραν, ἣν ἔχουσι τῶν τοῦ κόσμου. Οἱ τυπικοὶ χαρακτῆρες, οὓς δημιουργεῖ, προσλαμβάνουσιν ἀτομικόν τι καὶ ἴδιον περιεχόμενον, ἀντλούμενον ἐκ πολυμεροῦς καὶ μακρᾶς τοῦ ποιητοῦ πείρας. Οἱ χαρακτῆρες οὗτοι εἶναι μὲν ἀκόμη σύμβολα ἀρετῆς ἱστάμενα ἐπὶ ἰδεώδους ὕψους, ἀλλὰ ἐκδηλοῦσιν ἐν ταὐτῷ καὶ θερμὸν πάθος καὶ τέχνην λεπτομερῆ ἐν τῇ ἠθοποιΐᾳ, ἥτις ἦτο κατ' ἐξοχὴν τοῦ Σοφοκλέους ἡ δύναμις.

Ἡ ἀρχαιότης ἤδη ἐθαύμαζε τὴν δεξιότητα αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ πλάττῃ καὶ παριστᾷ τοὺς χαρακτῆρας («ἠθοποιεῖν»), πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἤρκει ἐνίοτε εἰς αὐτὸν ἥμισυς καὶ μόνον στίχος, κατὰ τὸν βιογράφον του («οἶδε δὲ καιρὸν συμμετρῆσαι καὶ πράγματα, ὥστ' ἐκ μικροῦ ἡμιστιχίου ἢ λέξεως μιᾶς ὅλον ἠθοποιεῖν πρόσωπον»). Τὸ κύριον πρόσωπον τῶν τραγῳδιῶν του ἐξετάζεται παθολογικῶς, οὕτως εἰπεῖν, κατὰ πάσας τὰς δυνατὰς ἐπόψεις. Ἵνα δὲ κατορθώσῃ τοῦτο ὁ ποιητής, ἠλάττωσε τὸ ποσὸν τῆς συμμετοχῆς τοῦ χοροῦ ἐν τῷ δράματί του. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ τριταγωνιστὴς καθίσταται ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖος. Πρόσωπα, ὡς ὁ Αἴας, ὁ Φιλοκτήτης, ἡ Ἠλέκτρα, παρίστανται πλουσιώτατα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰς μεταλλαγὰς καὶ ἐνδιαφέρον πε-

Digitized by Google

προικισμένα. Χαρακτηριστικὸν τῆς ποιήσεώς του εἶναι ὅτι δὲν κάμνει διάκρισιν ἀρετῆς ἀνδρῶν καὶ ἀρετῆς γυναικῶν (ὁμοιάζει εἰς τοῦτο τὸν Ἡρόδοτον), ἐδημιούργησε μάλιστα τὰς ἡρωϊκὰς νεάνιδας ἢ ἡρωΐνας, τὰς ὁποίας μετέπλασσεν εἶτα ὁ Εὐριπίδης διὰ τοὺς σκοπούς του. Πρὸς ἔξαρσιν αὐτῶν τεχνηέντως παραθέτει ἑκάστοτε καὶ ἓν ἄλλο γυναικεῖον πρόσωπον συνήθους ἀξίας (Ἰσμήνην παρὰ τὴν Ἀντιγόνην, Χρυσόθεμιν παρὰ τὴν Ἠλέκτραν), ὡς ἐν μέρει πράττει παρόμοιόν τι καὶ διὰ τοὺς ἀνδρικοὺς χαρακτῆρας, συγκινητικώτατα ἐν τῷ «Φιλοκτήτῃ».

Ἡ Ἠλέκτρα γίνεται παρ᾽ αὐτῷ κύριον πρόσωπον, ἐνῷ ὁ Αἰσχύλος ἐν ταῖς «Χοηφόροις» ἔχει τὸν Ὀρέστην. Ἡ Ἠλέκτρα ἔσωσεν ἄλλοτε κρυφίως τὸν Ὀρέστην, ἐνῷ κατὰ τὰ ἐν ταῖς «Χοηφόροις» λεγόμενα εἶχεν ἡ Κλυταιμήστρα αὐτὸν ἐκδιώξει. Ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζομεν ἀσφαλῶς ὅτι ἡ Ἠλέκτρα ἔλαβε μέρος εἰς τὸν φόνον τῆς μητρός της. Δὲν ἦτο μόνον δικαίωμά της τοῦτο, ἀλλὰ καὶ καθῆκον, διότι τοῦτο ἐπέτασσεν ὁ Ἀπόλλων. Ὁ Σοφοκλῆς τὸ δευτερεῦον τοῦτο πρόσωπον φέρει εἰς τὸ μέσον, δημιουργεῖ μίαν κόρην ἡ ὁποία νὰ δύναται νὰ φονεύσῃ τὴν μητέρα της, ἡ μήτηρ της ὅμως αὐτὴ πρέπει νὰ ἀξίζῃ τοιαύτην τιμωρίαν. Ὅτι ἡ θυγάτηρ της αὐτὴ ἠδύνατο νὰ εἶναι ὑπόδειγμα ἠθικῆς καὶ ἀφοσιώσεως, εἶναι δι᾽ αὐτὸν τόσον ἀδιάφορον ὅσον καὶ δι᾽ ἡμᾶς. Νέα ἐντελῶς δημιουργία τοῦ ποιητοῦ εἶναι ἡ Ἀντιγόνη· πρὸς ταύτην μόνον ἡ Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι τοῦ Εὐριπίδου δύναται νὰ παραβληθῇ. Ἡ Ἀντιγόνη παρεμβαίνουσα πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ θείου καὶ αἰωνίου δικαίου κατὰ τῶν ἀστυνομικῶν κηρυγμάτων τοῦ Κρέοντος παρέχει τὴν ἐντύπωσιν ἀγρίας κόρης ἐξ ἀγρίου γένους. Δὲν θὰ εἶχεν ἄλλως τὸ ἡρωϊκὸν θάρρος, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε καμμία ἄλλη κοσμία κόρη τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ» εἶναι ἰσχυροτάτη μορφὴ ἐπιτείνουσα τὰς περὶ τῆς δυστυχίας της ἐκφράσεις της καθ᾽ ἑκάστην κίνησιν καὶ διαρκῶς ἀπὸ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος ἁπλῆς ἐκφράσεως τῆς ἀθλιότητός της. Πράττει τοῦτο μετὰ τῶν θυγατέρων του, μετὰ τοῦ Κρέοντος, μετὰ τοῦ Πολυνείκους. Ἀλλὰ σιγὰ-σιγὰ ἐπέρχεται εἰς αὐτὸν παραμυθία τις, ἥτις προχωροῦσα ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς αὐτόχρημα μαντικὴν δύναμιν, ὁδηγοῦσαν πλέον τοὺς ἄλλους. Τὸ ἐλαττωματικὸν τῆς ἐκθέσεως τοῦ μύθου ἐν τῷ προκειμένῳ εἶναι ὅτι τὸ μυθικὸν ὑποχωρεῖ πρὸ τοῦ γενικῶς ἀνθρωπίνου, ὅπερ γεννᾶται κατ᾽ ἐσωτερικὴν καὶ ἀναπόφευκτον ἀνάγκην, παράγεται δὲ οὕτω σύγκρουσις πρὸς τὰ ἀρχαῖα καὶ ἁδρομερῆ τοῦ μύθου ἐλατήρια. Ἡ σύγκρουσις αὐτὴ εἶναι π. χ. λίαν αἰσθητὴ εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Αἴαντος διαπραττόμενον φόνον τῶν προβάτων, ἐν ταῖς «Τραχινίαις» ἐν τῇ περὶ τοῦ Νέσσου ἐκθέσει, καὶ ἤδη ἐν τῷ προλόγῳ αὐτῶν ἔνθα ἡ Δηϊάνειρα ἐκθέτει τὰ τῆς μνηστείας αὐτῆς πρὸς τὸν Ἀχελῷον, τὸν ἐν τρισὶ μορφαῖς (ταύρου, δράκοντος καὶ βουπρῴρου κύτους) αὐτὴν ἐξαιτοῦντα. Καὶ ἐν τῇ «Ἀντιγόνῃ» ὑπάρχει ἀνωμαλία τις μεταξὺ τοῦ ἀρχικοῦ μύθου (φόνος διὰ τὸν ἐνταφιασμὸν ἀδελφοῦ) καὶ τῆς ἐξόχως ψυχολογικῆς ἐκθέσεως.

Ἐν τοῖς σοφοκλείοις δράμασι συνδέεται οὕτω χαρακτὴρ καὶ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν τύχην του, ὥστε ὁ θεατὴς ἀμέσως νὰ διαβλέπῃ ὡς ἀναπόφευκτον τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου, καὶ δὴ ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ ὅτι γνωρίζει κανεὶς τὸν μῦθον. Τὴν μόνην ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ὁ «Φιλοκτήτης», ὅστις ψυχολογικῶς θὰ ἐτελείωνεν ἄλλως ἢ ὡς ὁ μῦθος ἀναφέρει. Ὁ Νεοπτόλεμος ἔχει τόσον συγκινηθῆ ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ Φιλοκτήτου, ὥστε, ἀφοῦ οὗτος καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ὅπλων δὲν θέλει νὰ ἔλθῃ εἰς Τροίαν, ὁ Νεοπτόλεμος ἀποφασίζει νὰ πέμψῃ αὐτὸν εἰς τὴν πατρίδα (στίχ. 1402). Τότε παρουσιάζεται ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεὸς ὁ Ἡρακλῆς καὶ δηλοῖ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Διός. Ὅπως ἐν τῷ «Αἴαντι», οὕτω καὶ ἐν τῷ «Φιλοκτήτῃ» ὁ ποιητὴς ἴσως μᾶλλον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξεικόνισιν τῶν δεινῶν καὶ τῶν παθημάτων τῶν μεγάλων τούτων ἡρώων παρὰ εἰς τὸ ψυχολογικῶς ἁρμονικὸν τέλος τῶν δραμάτων. Γενικῶς εἰπεῖν ὁ Σοφοκλῆς τακτοποιεῖ τὸν καθ᾽ ἕκαστον ἄνθρωπον εἰς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τάξιν, ὑπεράνω τῆς ὁποίας ἐκτείνει τὸν οὐρανόν, τὸν ὁποῖον λατρεύει ἐν ἀρχαίᾳ πίστει, ἐνῷ ὁ Εὐριπίδης ἀναλύει ἀνηλεῶς τὸν μῦθον εἰς ἠθικόν τι, οὕτως εἰπεῖν, δικαστήριον. Ὁ Αἰσχύλος ἐμβαθύνει εἰς τοὺς παλαιοὺς μύθους, προσπαθεῖ νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἀνωτέραν τινὰ ἠθικότητα καὶ οἰκοδομεῖ κόσμον μυθικὸν καὶ ἠθικὸν συνήθως. Ἡ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ πολλάκις παριστανομένη πάλη μεταξὺ τοῦ προσώπου τοῦ ὑποκύπτοντος εἰς τὴν ἐκ θεῶν δοθεῖσαν τύχην καὶ τῶν θεῶν αὐτῶν καταλήγει μὲν πολλάκις εἰς τὴν φυσικὴν καταστροφὴν τοῦ προσώπου, ἀλλὰ συγχρόνως τοῦτο γίνεται ἠθικὸς θρίαμβος αὐτοῦ καί, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, μείωσίς τις τῆς ἀξίας τῶν θεῶν. Τοῦτο δύναται νὰ λεχθῇ, παρ᾽ ὅλην τὴν ἀντίληψιν ἣν ἀποκομίζει τις ἐκ τῶν ἑλληνικῶν τραγῳδιῶν, ὅτι ἡ ποίησίς των ἀπετέλει μέρος τῆς ἐπισήμου θρησκευτικῆς λατρείας.

Ὁ ποιητὴς κυρίως δὲν πρέπει νὰ ἐφευρίσκῃ ἀλλὰ νὰ προσπαθῇ νὰ ἑρμηνεύῃ τὴν ἱερὰν τοῦ λαοῦ ἱστορίαν. Χαρακτηρίζων τις τὸν Σοφοκλέα δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὴν σύγκρισίν του πρὸς τοὺς δύο ἄλλους. Βεβαίως πάντοτε εἰς τὴν τραγῳδίαν τὴν τιμητικήν, ὡς λέγομεν σήμερον, θέσιν θὰ καταλαμβάνῃ ὁ Αἰσχύλος. Ἀλλὰ μετ᾽ αὐτοῦ καὶ ὁ Σοφοκλῆς θὰ θεωρῆται κλασσικὸς (εἰς ἣν θέσιν τὸν Σοφοκλέα ἀνεβίβασε κυρίως ὁ γερμανικὸς κλασσικισμὸς πρὸ ἑκατὸν καὶ πλέον ἐτῶν). Ὁ Εὐριπίδης θὰ μένῃ ὁ «τραγικός», δύναμις ἰσχυρὰ δυναμένη μὲ τὸν Ὅμηρον νὰ παραβληθῇ. Ἀλλὰ αἱ συγκρίσεις αὗται, ὅσον διδακτικαὶ καὶ ἂν εἶναι, δὲν ἐλαττώνουσι τὰς μεγάλας ἀξίας τοῦ ἑνὸς ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἑτέρων, διότι ἀντὶ πάσης κρίσεως (ὡς εἶπεν ὁ Goethe διὰ τὸν Σοφοκλέα κυρίως καὶ Εὐριπίδην) προτιμοτέρα εἶναι ἡ χαρὰ ὅτι ἔχομεν τρεῖς τοιούτους ἥρωας τῆς τέχνης. Ὁ Αἰσχύλος λοιπὸν παριστάνει τὸν ἄνθρωπον ὥς τι κρατικὸν καὶ θρησκευτικὸν ὄν, ἀνῆκον εἰς τὸν λαόν του ὡς πρόσωπον καὶ ὡς ἀντιπρόσωπός του. Ὄχι ὅ,τι αἰσθάνεται ἀλλ᾽ ὅ,τι πράττει εἶναι ἀντικείμενον τῆς τραγικῆς παραστάσεως. Ἀλλ᾽ εἰς τὰς Ἀθήνας τοῦ Ε´ αἰῶνος ἀναπτύσσεται τὸ ἄτομον καὶ ὁ ατομισμός. Ὁ Περικλῆς χαιρετίζει τὴν ἐλευθερίαν ὡς τὴν ἀνάπτυξιν πασῶν τῶν διὰ τὸ κράτος προωρισμένων καὶ ὠφελίμων δυνάμεων. Ἄνθρωποι ὡς ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν θέλουν νὰ ὑποκύψουν εἰς τοῦτο, καὶ τὸ κράτος θεωροῦσιν ὡς βοηθητικὴν ὀργάνωσιν. Ἕκαστος θεωρεῖ ἑαυτὸν ὡς μέτρον τῶν πραγμάτων. Ἐν τῷ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδῃ διασταυροῦνται αἱ γραμμαί. Ὀλιγώτερον κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ πολὺ περισσότερον κατὰ τὸ πνεῦμα ἀνήκουσιν εἰς δύο καταφανῶς ἀντιθέτους γενεάς. Εἰς τὰς πρώτας τραγῳδίας τοῦ Σοφοκλέους διαφαίνεται τὸ πνεῦμα τῆς περικλείου ἐποχῆς. Τὰ τελευταῖά του ἔργα φέρουσι καταφανῶς τὴν ἐπίδρασιν ἐκ τοῦ Εὐριπίδου. Ὁ Αἰσχύλος τὴν τραγικότητα θέτει ἐν τῷ χαρακτῆρι τῆς πράξεως, ἥτις οὕτω γίνεται καθῆκον συγχρόνως καὶ ὀφειλή. Ὁ Σοφοκλῆς, ὅστις διδάσκεται παρὰ τοῦ Εὐριπίδου τὴν παράστασιν καὶ ἔκθεσιν ψυχικῶν καταστάσεων, διαμορφώνει οὕτω τὸν μῦθον, ὥστε ἡ θέλησις τοῦ θεοῦ νὰ φαίνεται χωρὶς ψόγον. Ὁ Εὐριπίδης τὰς παλαιὰς ἱστορίας μετρεῖ διὰ τοῦ ἰδικοῦ του μέτρου καὶ καταδικάζει καὶ θεότητα, ὅταν αὐτὴ εἶναι κακή. Καὶ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ καὶ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ βάσις καὶ θεμέλιον τῶν χαρακτήρων τούτων εἶναι ἰδεώδεις τύποι· ὁ Εὐριπίδης ἐγκατέλειψε τὸ ἰδεῶδες τοῦτο. Οὗτος χαρακτηρίζει τὰ πρόσωπά του λαμβάνων αὐτὰ ἐκ τῆς πραγματικότητος, ἡ ἀξία των δὲν καθορίζεται, ἡ ὑποκειμενικότης των συχνὰ μεταβάλλεται, δὲν ἔχουσιν ἡρωϊκὴν χροιὰν ἢ καὶ ἐθνικὸν οὕτως εἰπεῖν χρωματισμόν.

Τὸ σύστημα καὶ τὸ εἶδος τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦσι καταδεικνύουν καὶ τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν οἱ μεγάλοι οὗτοι τραγικοὶ ἀπέδιδον εἰς τὸ μουσικὸν τοῦ δράματος μέρος. Ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἁμιλλῶνται εἰς τὴν ἔξαρσιν καὶ εἰς τὸ αὐστηρὸν τοῦ ρυθμοῦ. Ὁ Αἰσχύλος διαλάμπει κατὰ τὴν ἐπινοητικότητα, κατὰ τὴν δύναμιν καὶ κατὰ τὸ βάθος, ταῦτα δὲ πάντα συνδυάζονται πρὸς ἐπιμέλειαν καὶ ἁπλότητα. Ὁ Σοφοκλῆς τέρπει ἡμᾶς διὰ τῆς χάριτος καὶ ἀφθονίας τῶν ἡδέων ρυθμῶν, καὶ ἡ πυκνότης καὶ ἁδρομέρεια τῆς στιχοποιίας του δεσμεύει ἡμᾶς. Τὰ χορικά του εἶναι περιωρισμένα, τὰ μέτρα του λοιπὸν κατ᾽ ἀνάγκην δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι πολυμερῆ καὶ μετάρσια, ἀλλὰ πλαστικὰ καὶ διαυγῆ. Ὁ Εὐριπίδης ἀποφεύγει ταῦτα, ἀκολουθεῖ τὴν ἐποχήν του καὶ ἔχει διὰ τοῦτο μᾶλλον τὰ συναισθηματικὰ μέτρα.

Ἰδιαιτέρως οἱ ρυθμοὶ καὶ τὰ μέτρα τῶν χορικῶν τοῦ Σοφοκλέους εἶναι μαλακώτερα, οἱονεὶ ρευστότερα καὶ νεωτερικώτερα τῶν τοῦ Αἰσχύλου. Τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον (⏓[1]–⏓[2]–⏑–⏓[3]–⏑⏒) τοῦ διαλόγου παρουσιάζει συχνὰ οὐχὶ μόνον ἀναλύσεις τῶν μακρῶν συλλαβῶν (κυρίως εἰς τὰ τελευταῖά του ἐκ τῶν σῳζομένων δραμάτων «Φιλοκτήτην» καὶ «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ», τὰ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Εὐριπίδου ἀμεσώτερον ὄντα) ἀλλὰ καὶ διχοτόμησιν τοῦ στίχου δι᾽ ἀντιλαβῆς ἢ καὶ ἐνίοτε ἀποκοπὴν ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου (*σχῆμα σοφόκλειον*). Ἐν τοῖς χορικοῖς οἱ δάκτυλοι καὶ οἱ καθαροὶ ἴαμβοι καὶ τροχαῖοι δὲν εἶναι πολλοί, τοὐναντίον ἀφθονοῦσιν οἱ φερεκράτειοι καὶ γλυκώνειοι. Ἐν τοῖς κομμοῖς γίνεται χρῆσις μέτρων ἐκ δοχμίων, κρητικῶν καὶ ἀνειμένων ἀναπαίστων. Τὸ ἐλαφρὸν τροχαϊκὸν –́⏑–⏑–́⏑–, τὸ τόσον σύνηθες παρ᾽ Αἰσχύλῳ, σπανίζει παρὰ Σοφοκλεῖ. Χαρακτηριστικὸν τῶν χορικῶν εἶναι «τὸ γλαφυρὸν καὶ ᾠδικὸν» (Σχολ. Οἰδ. Κολ. 668) καὶ ὁ Δίων δὲ ὁ Χρυσόστομος λέγει (Λογ. 52) περὶ τῶν μελῶν τοῦ «Φιλοκτήτου» ὅ,τι καὶ γενικώτερον διὰ τὴν ὅλην σοφόκλειον ποίησιν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ, ὅτι «τὰ μέλη οὐκ ἔχει πολὺ τὸ γνωμικόν, οὐδὲ τὴν πρὸς ἀρετὴν παράκλησιν, ὥσπερ τὰ τοῦ Εὐριπίδου· ἡδονὴν δὲ θαυμαστὴν καὶ μεγαλοπρέπειαν». Τὸ τελευταῖον τοῦτο αἰσθάνεταί τις εἰς τρία μεγαλειώδη χορικά του: εἰς τὸ τῆς «Ἀντιγόνης» 582 «Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰών», εἰς τὸ τοῦ «Οἰδίποδος Τυράννου» 863 «εἴ μοι ξυνείη φέροντα μοῖρα τὰν εὔσεπτον ἁγνείαν λόγων ἔργων τε πάντων» καὶ εἰς τὸ κύκνειόν του ᾆσμα, τὸν «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ» 668, «Εὐίππου, ξένε, τᾶσδε χώρας ἵκου τὰ κράτιστα γᾶς ἔπαυλα».

Ὁ Εὐριπίδης ἐν τῇ ποιήσει του ἀποβλέπει μᾶλλον εἰς τὸν διάλογον καὶ τὴν παρατήρησιν. Τὸ ἀνειμένον καὶ σχετικῶς ἄτονον τῆς τέχνης του διαφαίνεται ἐν τοῖς χαλαροῖς μέτροις τῶν χορικῶν του καὶ ἐν τῷ πλήθει τῶν ἀναλυομένων συλλαβῶν. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ διαφοραὶ αὗται, αἱ διακρίνουσαι τοὺς τρεῖς μεγάλους τραγικούς, ἀνευρίσκονται ἐν τῷ διαλόγῳ, ἐν τοῖς χορικοῖς καὶ ἐν αὐταῖς ἀκόμη ταῖς ἀγγελίαις («ῥήσεις ἀγγελικαί»). Τὴν μυθικὴν παράδοσιν σέβεται ὁ Σοφοκλῆς (ὁ Rohde λέγει «Psyche» β´, ἔκδ. 3, σελ. 233 ἑξ. ὅτι ὁ Σοφοκλῆς κατὰ τὰς οὐσιωδεστάτας θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις του πρεσβεύει τὴν ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἀκόμη ἔπεσιν ὑπάρχουσαν θρησκείαν), καὶ ὅπου τροποποιεῖ τὸν μῦθον, γίνεται τοῦτο οὐχὶ ἐξ ἠθικῶν ἀλλὰ μόνον ἐκ καλλιτεχνικῶν λόγων, τουτέστι διὰ νὰ προκαλέσῃ ἡ περιπλοκὴ ἢ ἡ δυσχέρεια τὴν αὔξησιν τοῦ διαφέροντος. Καὶ ὡς εἰς τόσα ἄλλα οὕτω καὶ εἰς τοῦτο ἀναδεικνύεται ἔξοχος τεχνίτης.

Ὁ Σοφοκλῆς πρὸς τούτοις δὲν φιλοδοξεῖ νὰ γίνῃ διδάσκαλος τοῦ λαοῦ του. Διὰ τοῦτο οὔτε τὰ χορικὰ οὔτε τὰ διαλογικὰ μέρη τῶν δραμάτων του βρίθουσιν ἐξ ἠθικοθρησκευτικῶν παρατηρήσεων ἢ γνωμῶν. Τοὺς ἀρχαίους μύθους δὲν μεταβάλλει τόσον πολύ, ὥστε νὰ κάμῃ αὐτοὺς ὑποχειρίους εἰς τὸν σκοπόν του. Μᾶλλον δραματουργεῖ τὸ ἔπος, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει αὐτὸς ὡς ἱστορίαν. Ὡς πρὸς τὴν καθόλου ἐπεξεργασίαν τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται, προσοχῆς ἄξιον εἶναι πῶς ὁ ποιητὴς διάκειται πρὸς δύο τινά, πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τῶν θεῶν ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δεύτερον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν παντοδυναμίαν τῶν θεῶν καταδεικνύει ὅτε ἀναγκάζει τὸν ἠθικῶς ἀθῷον Οἰδίποδα νὰ ὑποστῇ τὴν τραγικωτάτην τύχην του καὶ νὰ ἀνυψώσῃ πάλιν αὐτόν, τὸν πικραμένον πλέον ἐπαίτην, κατὰ τὸν θάνατόν του (Οἰδ. Κολ. 1663 «ἀνὴρ γὰρ οὐ στενακτὸς οὐδὲ σὺν νόσοις | ἀλγεινὸς ἐξεπέμπετ᾽, ἀλλ᾽ εἴ τις βροτῶν θαυμαστός»). Κατὰ τὸν Αἰσχύλον ὁ κόσμος διοικεῖται ὑπὸ ἀτέγκτου δικαιοσύνης ἑνὸς παντοδυνάμου θεοῦ, τὸν ὁποῖον θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς τὸν ἠθικὸν νόμον. Ὁ Σοφοκλῆς, ὁ εὐσεβὴς λάτρης τῶν θεῶν, θεωρεῖ ὡς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ὑπάρχουσαν καὶ τούτους διευθύνουσαν τὴν δύναμιν τῶν θεῶν, οἵτινες μισοῦσι καὶ ἀγαπῶσι κατὰ βούλησιν καὶ ἀνεξελέγκτως, οἱ δὲ ἄνθρωποι ὀφείλουσι νὰ ὑποκύπτωσιν εἰς τὴν βούλησιν αὐτῶν, ὅσον καὶ ἂν αὐτὴ φαίνηται ἐνίοτε δι᾽ αὐτοὺς ἀκατανόητος. Ὁ μὲν Αἰσχύλος ζητεῖ μὲ πάντα τρόπον νὰ συμβιβάσῃ τὰ πάντα μὲ τὴν θείαν δικαιοσύνην, ὡς αὐτὸς ἀντιλαμβάνεται αὐτήν, ὁ Σοφοκλῆς δ᾽ ὅμως ἀφ᾽ ἑτέρου παραλαμβάνει τὰς διηγήσεις ὡς εἶναι παραδεδομέναι καὶ διὰ τῆς τέχνης του ζητεῖ νὰ καταστήσῃ αὐτὰς πιστευτὰς εἰς τοὺς θεατάς του, οἵτινες ἤδη γνωρίζουσιν εἰς ποῖον τέλος θὰ καταλήξῃ ἡ ὑπόθεσις. Ὁ Σοφοκλῆς εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ποιητὴς χαρακτήρων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Εὐριπίδην, τὸν ἐπινοητὴν πάντοτε νέων πράξεων καὶ νέων ὑποθέσεων. Ὁ Αἰσχύλος, ὡς ἐπικλητὴς τῶν θεῶν καὶ ἀνακαινιστὴς τῶν ἡρώων, ὡς δημιουργὸς τοῦ νέου ἀνθρώπου, διεπότιζε τὴν πολιτείαν καὶ τὸν λαὸν διὰ ἡρωϊκοῦ πνεύματος, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναθάλῃ ὡραῖος βίος. Εἰς τὴν βαθμίδα ταύτην ἀνῆλθεν ὁ μετ᾽ αὐτὸν τραγικὸς διὰ νὰ διαμορφώσῃ εἰς τελειότητα τὰ πρόσωπα καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν. Ὁ Σοφοκλῆς ἐπιδιώκει νὰ παριστᾷ εἰς ἡμᾶς πῶς χαρακτὴρ ἤδη ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐν τῷ δράματι διαμεμορφωμένος ἐνεργεῖ καὶ πράττει ἐν δοθείσῃ ὡρισμένῃ περιστάσει. Θέλει νὰ καταστήσῃ εἰς ἡμᾶς ἀντιληπτοὺς καὶ δικαιολογήσῃ τοὺς λόγους, καθ᾽ οὓς οἱ ἥρωές του ἐνεργοῦσιν ἢ ὀφείλουσι νὰ ἐνεργῶσιν. Οἱ χαρακτῆρες τοῦ Σοφοκλέους, λέγει ὁ Goethe (ἰδ. *E. Maass*, Goethe und die Antike, Βερολῖνον 1912, σελ. 346), ἐνέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τμῆμά τι τῆς μεγάλης τοῦ ποιητοῦ ψυχῆς, ὅπως συμβαίνει τοῦτο καὶ διὰ τοὺς χαρακτῆρας τῆς ποιήσεως τοῦ Σαιξπήρου. Γενικῶς δὲ ἐθαύμαζε τὸν Σοφοκλέα ὁ Ὀλύμπιος. Οἱ χαρακτῆρές του, ἔγραφεν εἰς τὸν Eckermann (τῇ 28 Μαρτίου 1827), περιέχουσι τόσην ρητορικὴν δύναμιν καὶ γνωρίζουσι τόσον καλὰ νὰ ἐκθέτωσι καὶ δικαιολογῶσι τὰς πράξεις των, ὥστε ὁ ἀκροατὴς σχεδὸν πάντοτε εἶναι μὲ τὸ μέρος τοῦ τελευταίου ὁμιλήσαντος. Τὴν μονηρίαν τῶν αἰσχυλείων ἡρώων καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ψυχρότητα τῶν οἰκειοτάτων, ὡς ταῦτα βλέπομεν μεταξὺ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τοῦ Προμηθέως, μεταξὺ τοῦ Ὀρέστου καὶ τῆς Ἠλέκτρας, αἰσθανόμεθα σήμερον ἡμεῖς, μετὰ τὴν τέχνην τοῦ Σοφοκλέους, ὥς τι ἐλαττωματικόν. Ἂς ἀναλογισθῇ τις τὴν ἀπομόνωσιν τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ Ἐτεοκλέους, ἢ καὶ τοῦ Ὀρέστου. Ὁ Αἰσχύλος ὅμως ἐνταῦθα χαράσσει, οὕτως εἰπεῖν, ὅρια, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ εὐτυχέστεροι κληρονόμοι του δύνανται ἀνετώτερον νὰ κινῶνται καὶ νὰ διαμορφῶσι τὰ ἐν αὐτοῖς. Τὴν μονηρίαν ταύτην τῶν αἰσχυλείων ἡρώων ἐγκατέλειψεν ὁ Σοφοκλῆς. Παρ᾽ αὐτῷ καὶ αὐτοὶ οἱ τραγικώτατοι τῶν ἡρώων του, ὁ Οἰδίπους, ἡ Ἀντιγόνη, ὁ Ἡρακλῆς (ὁ Αἴας εἶναι κατὰ τοῦτο μᾶλλον πρὸς

Digitized by Google

τὸν αἰσχύλειον τρόπον συγγενής), δὲν εἶναι μορφαὶ γιγάντων ἀπομεμακρυσμένης ἐρημίας, ἀλλὰ ζῶσι καὶ διατρίβουσι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἢ μάλιστα πάσχουσι ζῶντες καὶ ἐγκαταλελειμμένοι, ὡς ὁ Φιλοκτήτης. Ἀντικατοπτρίζεται ἐνταῦθα ὁ ἀθηναϊκὸς βίος, ὡς βλέπει τις παραβάλλων τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Θεμιστοκλέους πρὸς τὸ τέλος τοῦ Περικλέους

Ἐὰν ἐσῴζοντο πλείονα δράματα τοῦ Σοφοκλέους, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἀνωτέρω καὶ τελειότερον χαρακτηρισμὸν αὐτοῦ. Ὑπὸ μίαν ἔποψιν εἶναι δυσάρεστον ὅτι σῴζονται μόνον δράματα τοῦ ἤδη ἐν τῇ ἡλικίᾳ προβεβηκότος ποιητοῦ. Ὁ ποιητὴς ἐν αὐτοῖς ζητεῖ νὰ ἀνέλθῃ εἰς ἠθικὰ καὶ κοινωνικὰ ὕψη. Τὸ ἠθικὸν νικᾷ ἐπὶ τέλους πάντοτε, ὅπως ὁ θεῖος ἠθικὸς νόμος κατανικᾷ πάντοτε τὴν ἀνθρωπίνην αὐθαιρεσίαν καὶ τὰ ἀνθρώπινα πάθη. Οὐδεμίαν ἠθικὴν συγκατάβασιν ἢ ἠθικὸν συμβιβασμὸν δέχεται ὁ ποιητής. Ἡ θρησκεία του εἶναι ἡ εὐσεβὴς ὑποταγὴ καὶ οὐχὶ ἡ ἀνεκτικὴ ὑπομονή, διότι ὁ Θεὸς μόνον, κατ' αὐτόν, δύναται νὰ ἀνυψώσῃ τὸν εἰς τὰ βάθη πεσόντα ἄνθρωπον. Κατὰ τὸ προβεβηκὸς λίαν γῆράς του ἀφηρῴϊσε τὸν Οἰδίποδα εἰς βαθμὸν ὅστις πλησιάζει τὸ μυστήριον. Ὑποκειμενικὰς ἐντυπώσεις ἐλαχίστας εὑρίσκομεν ἐν τῇ ποιήσει του, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Αἰσχύλον καὶ πρὸ παντὸς τὸν Εὐριπίδην. Ὁ Εὐριπίδης κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ζητεῖ ἀφορμὴν νὰ ἐκφράσῃ τὰ συναισθήματα λύπης καὶ μίσους, τὰ ὁποῖα ἐπλήρουν τὴν ψυχήν του. Ὁ Σοφοκλῆς οὐδὲν πατριωτικὸν ἄλγος ἐκφράζει. Ἡ δαιμονία φαντασία του ἀνύψωσεν αὐτὸν ὑπὲρ τὰς πολιτικὰς θυέλλας τῆς ἐποχῆς του, διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἐσωτερικὴν ποίησιν αἰωνίως καὶ αὐτοτελῶς ἰσχύουσαν. Αἱ ἀλήθειαί της εἶναι ἄχρονοι καὶ αἱ παρατηρήσεις της ἀνέρχονται πολλάκις εἰς τὰ ὕψη σοφίας παραπονουμένης. Εἶναι περίφημον τὸ ἀπόσπασμά του 103 (107 Pearson)

Δεινόν γε τοὺς μὲν δυσσεβεῖς κακῶν ἄπο
βλαστόντας εἶτα τούσδε μὲν πράσσειν καλῶς,
τοὺς δ' ὄντας ἐσθλοὺς ἔκ τε γενναίων ἅμα
γεγῶτας εἶτα δυστυχεῖς πεφυκέναι.
οὐ χρῆν τάδ' οὕτω δαίμονας θνητῶν πέρι
πράσσειν· ἐχρῆν γὰρ τοὺς μὲν εὐσεβεῖς βροτῶν
ἔχειν τι κέρδος ἐμφανὲς θεῶν πάρα,
τοὺς δ' ὄντας ἀδίκους τοῖσδε τὴν ἐναντίαν
δίκην κακῶν τιμωρὸν ἐμφανῆ τίνειν·
κοὐδεὶς ἂν οὕτως ηὐτύχει κακὸς γεγώς.

Παράδοσις τοῦ κειμένου Ἀποσπάσματα. Πάπυροι. Χειρόγραφα. Ἐκδόσεις. Γενικὰ βοηθήματα Μεταφράσεις. Συλλογὴν τῶν *ἀποσπασμάτων* τῶν ἀπολεσθέντων δραμάτων τοῦ Σοφοκλέους ἐδημοσίευσεν ὁ *Ph. Brunck* (ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σοφοκλέους), εἶτα ὁ *W. Dindorf* καὶ *F. G. Welcker*, συνεπληρώθη δὲ εἶτα ἡ συλλογὴ αὕτη καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *A. Nauck* ἐν τοῖς «Tragicorum graecorum fragmenta» (Λειψία 1856, β´ ἔκδ. 1889, καθ' ἣν συνήθως καὶ γίνονται αἱ εἰς τὰ ἀποσπάσματα παραπομπαί). Συμπλήρωμα τούτων ἐδημοσίευσεν (ἐν τοῖς «Kleine Texte» τοῦ *H. Lietzmann* ἀριθμ. 113) ὁ *E. Diehl* «Supplementum Sophocleum» (Βόννη 1913) καὶ ὁ *Hunt* «Fragmenta tragica papyracea» (1912). Τὰ σπουδαιότατα τῶν ἀποσπασμάτων τούτων εὑρίσκονται καὶ ἐν τῷ β´ τόμῳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Σοφοκλέους ὑπὸ *Lewis-Campbell* (1887). Τὰ ἀποσπάσματα μόνον ἐξέδωκε καὶ ὁ *R. J. Walker* (Λονδῖνον 1921). Πασῶν τῶν ἄλλων πληρεστέρα εἰς λόγον κριτικῆς καὶ ἑρμηνευτικῆς ἀξίας συλλογὴ τῶν ἀποσπασμάτων εἶναι ἡ μετὰ ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων καὶ ἀναγραφῆς τῶν πηγῶν καὶ ἄλλων σχετικῶν χωρίων ὑποδειγματικὴ ἔκδοσις αὐτῶν εἰς τρεῖς τόμους ὑπὸ τοῦ *A. C. Pearson* (ἐν Κανταβριγίᾳ 1917) «The fragments of Sophocles». Ἡ ἔκδοσις αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συνέχεια τῆς μεγάλης ἐκδόσεως τοῦ Σοφοκλέους ὑπὸ τοῦ *R. C. Jebb*, διότι ἐβασίσθη κυρίως ἐπὶ τῶν καταλοίπων αὐτοῦ τε καὶ τοῦ *W. G. Headlam*. Ὁ τρίτος τόμος αὐτῆς περιέχει συγκριτικὸν κατ' ἀριθμὸν πίνακα τῶν ἀποσπασμάτων παρὰ Pearson, Nauck καὶ Dindorf (σελ. 180—189), γενικὸν πίνακα ὅλων τῶν παρὰ Σοφοκλεῖ λέξεων (σελ. 192—278) καὶ λεπτομερῆ καὶ ἀξιόλογον πίνακα πραγμάτων (σελ. 279—349).

Οἱ παλαιότατοι *πάπυροι* (Oxyrh pap. I, no 22. XI. 1369—IV. 683.—VI. 895.—XIII. 1615.—XV. 1805) περιέχουσιν «Οἰδίποδος Τυράννου» 375—385. 429—441. ἐν μέρει 688—827 καὶ 1304—1358. «Ἠλέκτρας» 993—1077. «Ἀντιγόνης» 242—246. «Αἴαντος» 694—705. 753—764, καὶ πολλοὺς στίχους ἐκ τῶν «Τραχινιῶν» (πρβλ. *Ch. H. Oldfather*, The Greek literary texts from greco-roman Egypt, Madison 1923, σελ. 56. Ὀλίγα τινὰ καὶ παρὰ *Wilh. Schubart*, Einführung in die Papyruskunde, Βερολῖνον 1918, σ. 484.) Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματικῶν ἐξέδωκε τὸν Σοφοκλέα ὁ μέγας τῶν τραγικῶν κειμένων εὐεργέτης Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος (ἀκμάσας περὶ τὸ 262—185 π. Χ.), ἐσχολίασε δ' αὐτὸν ὁ μαθητής του Καλλίστρατος, καὶ ἡρμήνευσεν, ὡς φαίνεται (διότι δὲν ἔχομεν τούτου σαφεῖς μαρτυρίας), ὁ Ἀρίσταρχος. Ἐκ πάντων τούτων ἤντλησεν ἔπειτα ὁ Δίδυμος εἰς τὰ Σχόλιά του. Μεταξὺ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένων ἀντιγράφων τοῦ ποιητοῦ, πρὸς δὲ τῆς μετὰ ταῦτα κατὰ τὸν Β´ περίπου αἰῶνα γενομένης ἐκλογῆς τῶν δραμάτων (ἡ σειρὰ ἦτο: «Αἴας», «Ἠλέκτρα», «Οἰδίπους Τύραννος», «Ἀντιγόνη», «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ», «Τραχίνιαι» «Φιλοκτήτης») καὶ τοῦ ἀρχετύπου τῶν ἡμετέρων χειρογράφων κώδικος, φαίνεται ὅτι παρεμπίπτει εἷς ἐπιμελητὴς (Redaktor) τῆς δημοσιεύσεως τοῦ κειμένου, καὶ οὗτος εἶναι ὁ πυθαγόρειος Σαλούστιος, πιθανώτατα (ὡς ἀπέδειξεν ὁ Βιλαμόβιτς), ὁ φίλος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ (τοῦ τέλους λοιπὸν τοῦ Δ´ μ. Χ αἰῶνος). Ἐν πάσῃ περιπτώσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην θὰ ἐγράφησαν τὰ ἀντίγραφα, τὰ ὁποῖα μετέδωκαν τὸ κείμενον τοῦ ποιητοῦ εἰς τοὺς Βυζαντίνους.

Χειρόγραφα. Τὸ σπουδαιότατον σήμερον χειρόγραφον τοῦ Σοφοκλέους εἶναι ὁ Λαυρεντιανὸς ἢ Λαυρεντιακὸς κῶδιξ (Laurentianus) 32,9 (L) τοῦ ΙΑ´ αἰῶνος (κατὰ τὸν *P. Masqueray*, Sophocle τομ. Α´, 1922, σελ. XIII τοῦ προλόγου τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Ι´ αἰῶνος), εἰς ὃν προσετέθησαν μεταγενεστέρως Σχόλια, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ χειρόγραφον εἰς πολλὰ μέρη διωρθώθη καὶ συνεπληρώθη ὑπὸ μεταγενεστέρων χειρῶν. Ὁ κῶδιξ οὗτος περιέχει καὶ τὰς τραγῳδίας τοῦ Αἰσχύλου (διὰ τὸν Αἰσχύλον καλεῖται Mediceus, Μεδίκειος, M) καὶ τὰ «Ἀργοναυτικὰ» Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου, μετηνέχθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Aurispa τῷ 1423 ἐξ Ἑλλάδος μετὰ πλείστων ἄλλων ἑλληνικῶν χειρογράφων καὶ ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ τοῦ ἐκ Μεδίκων ἐδόθη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Φλωρεντίας. Τὸ ὄνομά του (Laurentianus) ἐδόθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Elmsley. Τὸ λαυρεντιακὸν τοῦτο χειρόγραφον ἐξεδόθη φωτοτυπικῶς (Facsimile) ἐν Λονδίνῳ τῷ 1885 ὑπὸ τοῦ *E. M. Thompson* καὶ *R. C. Jebb*. Τὴν προσοχὴν τῶν ἐρευνητῶν εἰς τὴν σπουδαιότητα τοῦ χειρογράφου τούτου ἔστρεψε κυρίως πρῶτος ὁ P. Elsmley τῷ 1824, ὅτε ἐξέδωκε τὸν «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ». Εἶτα, τῷ 1850, παρέβαλε τὸ χειρόγραφον ὁ *Fr. Dübner*, τὴν ἐργασίαν του δὲ ταύτην δι' ὁλόκληρον τὸ κείμενον τοῦ Σοφοκλέους ἐχρησιμοποίησεν ὁ *Γουλιέλμος Dindorf* ἐν τῇ ἐν Ὀξωνίῳ γενομένῃ ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1860 ἐκδόσει τοῦ Σοφοκλέους· καὶ ὁ τελευταῖος δὲ παρὰ Teubner ἐκδότης (1885) *S. Mekler* αὐτὸ ἔθεσεν ὡς βάσιν. Νεώτεραι ἀντιβολαὶ τοῦ χειρογράφου ἐγένοντο τῷ 1879—1881 ὑπὸ τοῦ *Campbell*, τῷ 1882 ὑπὸ τοῦ *Jebb* καὶ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ *Schubert*.

Ὁ Παρισινὸς κῶδιξ (Paris) gr. 2712 τοῦ ΙΓ´ αἰῶνος (παρίσταται νῦν ἐν τοῖς κριτικοῖς ὑπομνήμασι διὰ τοῦ P, πρότερον A), ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἀντίγραφον τοῦ L, ἀλλ' ἀμφότεροι κατάγονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀρχετύπου (διότι ἔχει τοὺς στίχους Ο. Τ. 800 (περίφημον διὰ τοῦτο γενόμενον) καὶ Ο. Κ. 1105 καὶ Η. 1485, οἱ ὁποῖοι ἐλλείπουσιν ἐκ πρώτης χειρὸς ἐν τῷ L, περιέχει δὲ καὶ τὸν βίον τοῦ Σοφοκλέους). Ἐπὶ τοῦ χειρογράφου τούτου βασίζεται ἡ editio princeps τοῦ Σοφοκλέους, ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Ἄλδου ἐν Βενετίᾳ τῷ 1502. Ἀντεβλήθη ὑπὸ τοῦ *Elmsley, Dübner, Prinz, Jebb* καὶ ἄλλων.

3) Laurentianus 125 (Γ) τοῦ ἔτους 1282.
4) Laurentianus XXX 10 (l) τοῦ ΙΔ´ αἰῶνος
5) Palatinus 40 (Pal.) τοῦ ΙΓ´—ΙΔ´ αἰῶνος.
6) Vaticanus 40.
7) Parisinus 2711 (T) τοῦ ΙΔ´ αἰῶνος (περιέχων τὸ ὑπὸ τοῦ Τρικλινίου διορθωθὲν κείμενον), καὶ ἄλλοι.

Κατάλογον τῶν χειρογράφων τοῦ Σοφοκλέους βλέπε ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ ποιητοῦ ὑπὸ *A. C. Pearson* (ἐν τῇ Bibliotheca Oxoniensis) σελ. XXII—XXIII, καὶ ἐκτενέστερον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς «Ἠλέκτρας» ὑπὸ Παπαγεωργίου σελ. σξη´ τῶν Προλεγομένων.

Παλίμψηστος κῶδιξ τοῦ Σοφοκλέους εὑρίσκεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βαταβικοῦ Λουγδούνου (Λεύδης) BPG 60 A, ὁ ὁποῖος, καθόσον ἕως τώρα ἀνεγνώσθη, δὲν διαφέρει τοῦ Λαυρεντιανοῦ· ἴσως εἶναι ἀδελφός του καὶ ἡ πηγὴ τοῦ A (ὁ Βιλαμόβιτς τὸν θεωρεῖ, DL 1924 στ. 2317, ἰσάξιον πρὸς τὸν L).

Ὁ *C. G. Cobet* διισχυρίσθη ὅτι πάντα τὰ χειρόγραφα τοῦ Σοφοκλέους τὰ ὁποῖα ἔχομεν, προέρχονται ἐκ τοῦ Λαυρεντιανοῦ. Κριτήριον, λοιπόν, κατὰ τὸν Cobet, τοῦ σοφοκλείου κειμένου πρέπει νὰ εἶναι ὁ Λαυρεντιανὸς κῶδιξ· τοῦτο ἀπεδέχθησαν οἱ *Dindorf, Nauck, Mekler, Wecklein, Masqueray* καὶ ἄλλοι. Τοὐναντίον ἄλλοι, μετὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Schneidewin τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ὑπὸ Jebb καὶ Kaibel ὑποστηριχθέντα, ἀποδέχονται ὡς ὀρθὸν μᾶλλον τὸ ἐξ ὅλων τῶν χειρογράφων δυνάμενον κριτικῶς νὰ στηριχθῇ ἀνάμεικτον κείμενον.

Περὶ τῶν χειρογράφων τοῦ Σοφοκλέους ἐπραγματεύθησαν οἱ: 1) *A. Seyffert*, «Quaestiones criticae de codicib. Soph. recte aestimandis» (Χάλλη 1863). 2) *J. H. Lipsius*, «De Sophoclis emendandi praesidiis» (Λειψία 1860)· καὶ 3) *C. Meiffert*, «De Soph codicibus» (Χάλλη 1891, ὑποστηρίζει τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν γνώμην τοῦ Cobet).

Σχόλια. Τὰ παλαιὰ σχόλια τοῦ Σοφοκλέους ἀνάγονται ἐμμέσως καὶ κυρίως εἰς τὸν Δίδυμον, ἐξεδόθησαν δὲ τὸ πρῶτον τῷ 1518 ἐν Ῥώμῃ ἀνωνύμως, ἀλλ' ὁ ἐκδοὺς αὐτὰ εἶναι ὁ Ἰανὸς Λάσκαρις («Σχόλια παλαιὰ τῶν πάνυ δοκίμων εἰς τὰς σωζομένας τῶν Σοφοκλέους τραγῳδιῶν»). Δευτέρα (ἀξιόλογος) ἔκδοσις τῶν σχολίων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Brunck (τῷ 1786 ἡ μείζων, καὶ τῷ 1788 ἡ ἐλάσσων, ἡ καὶ εὐχρηστοτέρα, ἔκδοσις), ἡ ὁποία καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι ἀπαραίτητος, διότι αἱ μετὰ ταῦτα γενόμεναι τοῦ *P. Elmsley* (ἐκδοθεῖσα ὑπὸ *Th. Gaisford* ἐν Ὀξφόρδῃ 1825 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως) καὶ ἡ τοῦ *Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου* (ἐν τῇ Bibliotheca Teubneriana τῷ 1888) ἀντλοῦσιν ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐκ μόνου τοῦ Λαυρεντιακοῦ χειρογράφου. Ἡ ὡς πρὸς τὰ σχόλια ἐκμετάλλευσις τῶν ἄλλων τοῦ Σοφοκλέους χειρογράφων δὲν ἔχει σημειώσει ἀκόμη πρόοδόν τινα, ἂν καὶ ὁ προσδοκώμενος ἀμητὸς θὰ εἶναι ἀρκετὰ ἱκανοποιητικός. Ὁ Παπαγεωργίου (σελ. 11 τοῦ προλόγου) ἀναφέρει καὶ τέσσαρα ἄλλα ἀντίγραφα τοῦ Σοφοκλέους, περιέχοντα παλαιὰ σχόλια. Ὁ Dindorf ἐξέδωκε μετὰ τὸν Elmsley τὰ σχόλια καὶ τὰ βυζαντινὰ ὑπομνήματα εἰς τὸν Σοφοκλέα (κυρίως τὰ ὑπὸ τοῦ Μοσχοπούλου, Θωμᾶ Μαγίστρου καὶ Τρικλινίου γραφέντα) εἰς τὸν Β´ τόμον τῆς ἐν Ὀξφόρδῃ ἐκδόσεώς του.

Μνημονευτέαι αἱ περὶ τῶν σχολίων ἐργασίαι τοῦ *Ed. Wunder* («De scholiorum in Soph. auctoritate» Γρίμμα 1838), *G. G. Wolff* (Λειψία 1842 — 1843), *Otto Pauli* (Γοτίγγη 1865 καὶ Soest 1880), *Chr. Heinrich* (Ploen 1884), καὶ *P. Jahn* (Βερολῖνον 1884). Πρβλ. πρὸ παντὸς περὶ τῶν σχολίων τούτων καὶ γενικῶς τοῦ χειρογράφου τοῦ Σοφοκλέους τὸν *Παπαγεωργίου* ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς «Ἠλέκτρας» σελ. σξη´ ἑξ. καὶ τμγ´ ἑξ. τῶν Προλεγομένων του.

Ἐκδόσεις. Πρώτη ἔκδοσις (Editio princeps) τοῦ ποιητοῦ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ *Ἄλδου* ἐν Βενετίᾳ τῷ 1502. ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τοῦ κώδ. Ven C=Marcianus 467 (τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΕ´ αἰῶνος) καὶ κατὰ δεύτερον ἴσως λόγον τοῦ Ven=Marcianus 468 (τοῦ ΙΓ´ αἰῶνος), βοηθοῦντος καὶ τοῦ μὴ ἀναφερομένου *Μάρκου Μουσούρου*. Ἐπηκολούθησαν δύο ἐκδόσεις τοῦ ποιητοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ 1522 καὶ 1547 (παρὰ τοῖς περιφήμοις ἐκδόταις Giunta) ἐξαρτώμεναι μὲν ἐκ τῆς Ἀλδινῆς, ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ καὶ τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀπογράφων τοῦ ποιητοῦ. Σπουδαῖον πρὸς τὰ πρόσω βῆμα ἐπετέλεσεν ἡ ἐν Παρισίοις 1553 ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Γάλλου *Turnèbe* (μετὰ τῶν σχολίων τοῦ *Δημητρ. Τρικλινίου* (περὶ τὸ 1330 μ. Χ.), περιεχομένων ἐν τῷ Parisinus 2711=T) τῇ ἐπικουρίᾳ καὶ τῶν ἐν Παρισίοις χειρογράφων (ἐν τῇ ἐπιλογῇ καὶ ἐκτιμήσει τῶν ὁποίων ὁ Turnèbe δὲν ἐπέτυχεν ἐν πολλοῖς τοῦ ὀρθοῦ). Μετὰ τῶν σχολίων ἐξέδωκεν εἶτα τὸν Σοφοκλέα ὁ *Ἐρρῖκος Στέφανος* (ἐν Παρισίοις 1568), βασισθεὶς ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ Turnèbe (τουτέστι τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ Τρικλινίου). Ἡ ἔκδοσις τοῦ Ἐρρ. Στεφάνου παρέμεινεν οἱονεὶ ἡ Κοινὴ (Vulgata) τοῦ ποιητοῦ μέχρι τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος. Περαιτέρω πρόοδον ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τοῦ κειμένου τοῦ ποιητοῦ ἐσημείωσαν δύο ἐκδόσεις: 1) ἡ τοῦ Ὀλλανδοῦ *W. Canter* (Ἀμβέρσα 1579), ἥτις, ἂν καὶ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἐρρ. Στεφάνου (ὡς καὶ ἡ τῶν Γάλλων Ἰωάν. Capperonier καὶ Ἰωάν. Vauvilliers), ἐκαινοτόμησεν εἰς τὴν μετρικὴν διαίρεσιν τῶν χορικῶν εἰς στροφὰς καὶ ἀντιστροφάς, καὶ 2) ἡ ὑπὸ τοῦ Γάλλου φιλολόγου *Ῥιχάρδου Φ. Brunck* γενομένη κριτικὴ καὶ ἑρμηνευτικὴ (περίφημος) ἔκδοσις μετὰ τῶν σχολίων καὶ ἀποσπασμάτων (Στρασβοῦργον 1786). Ἡ ἔκδοσις αὕτη (εἰς δύο μεγάλους τόμους 4ου) περιέχει τὸ κείμενον, λατινικὴν μετάφρασιν, σημειώσεις (λατινιστὶ) καὶ λεξικὸν τοῦ Σοφοκλέους, βασίζεται δὲ κυρίως ἐπὶ τοῦ παρισινοῦ κώδικος A (2712, χειρογράφου τοῦ ΙΓ´ αἰῶνος), τὸν ὁποῖον ὀρθῶς ὁ Brunck διέκρινεν ὡς ἀνώτερον τοῦ παρισινοῦ 2711 (T), καὶ ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν μὲ τὸν Ven C=Marcianus 467 (τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΕ´ αἰῶνος), τὸν ὁποῖον κυρίως εἶχεν ἀκολουθήσει ὁ Ἄλδος (τουτέστιν ὁ Μουσοῦρος) ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τοῦ σοφοκλείου κειμένου. Οὕτω λοιπόν, μετὰ τρεῖς σχεδὸν ἑκατονταετηρίδας, ἐπέστρεφε πάλιν ἔνδοξον τὸ πρῶτον, τὸ ἀρχικῶς ἐκδοθέν, κείμενον, διωρθωμένον βεβαίως μετὰ τὰς ἐργασίας τῶν *Scaliger*, *Auratus* καὶ ἄλλων, καὶ μετρικῶς ἠκριβωμένον διὰ τῶν παρατηρήσεων καὶ διορθώσεων κυρίως τοῦ *Valckenaer* καὶ *Πόρσωνος*. Ἡ ἔκδοσις τοῦ Brunck ἐπανελήφθη τῷ 1786 εἰς τέσσαρας τόμους ὑπὸ C. Burney καὶ ἀνετυπώθη ἔκτοτε πολλάκις.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς βρουγκιανῆς ταύτης ἐκδόσεως ἐγένοντο αἱ ἑξῆς μετὰ λατινικῶν σημειώσεων ἐκδόσεις: 1) τοῦ Ἄγγλου *Σαμουὴλ Musgrave* (Ὀξφόρδη 2 τόμοι, καὶ τρίτος 1801 περιέχων τὰ σχόλια). 2) τοῦ *Fr. Heinr. Bothe* (Λειψία 1806 δύο τόμοι, παρέλαβε καὶ τὰς σημειώσεις τοῦ Brunck). 3) τοῦ *G. A. Erfurdt* μετὰ καὶ τῶν παλαιῶν σχολίων (Λειψία 1802—1811· τὸν «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ» ἐξέδωκαν τῷ 1825, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Erfurdt, οἱ *L. Heller* καὶ *L. Döderlein*) 4) Τοῦ αὐτοῦ *Erfurdt* ἡ μικρὰ ἔκδοσις (iterum rec. et brev. notis instr. 1810—1823). Ταύτην ἐπανεξέδωκεν εἰς μικροὺς τόμους μετὰ καὶ ἰδίων ὀλίγων

Digitized by Google

μὲν ἀλλὰ πολυτίμων σημειώσεων ὁ ἐπιφανὴς *Γοδοφρεῖδος* *Hermann* (γ' ἔκδ. Λειψία 1830—1851).

Ἄλλαι μικρότεραι ἐκδόσεις εἶναι: α) ἡ μετὰ βραχειῶν γερμανικῶν σημειώσεων ἔκδοσις τῶν τραγῳδιῶν καὶ ἀποσπασμάτων τοῦ ποιητοῦ ὑπὸ *G. K. W. Schneider* εἰς 8 τομίδια (Βαϊμάρη 1823—1827 καὶ λεξιλόγιον τοῦ Σοφοκλέους εἰς δύο μέρη 1829—1830), δευτέρα ἔκδοσις ἐπιμελείᾳ τῶν *F. W. Hoffmann* καὶ *A. Witzschel* (1837 ἑξ.), ἡ μετὰ λατινικῶν σημειώσεων πολύχρηστος ἄλλοτε ἔκδοσις τοῦ *Fr. Neue* (Λειψία 1831), καὶ ἄλλαι πολλαί.

Σπουδαιότατον σταθμὸν ἐν τῇ κριτικῇ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ κειμένου ἐσημείωσεν ἡ ἔκδοσις τοῦ Ἄγγλου *Πέτρου Elmsley* (Ὀξφόρδη 1826, δύο τόμοι, καὶ Λειψία 1827, ὀκτὼ τόμοι, ὁ 8ος περιέχει τὰ ἀποσπάσματα καὶ Lexicon Sophocleum), ὅστις ἐξήτασεν ἀκριβῶς καὶ προσηκόντως ἐξετίμησε τὸν περίφημον ἔκτοτε καταστάντα Λαυρεντιανὸν κώδικα. Νέαν πρόοδον ἐσημείωσεν ἡ ἔκδοσις τοῦ φιλοπονωτάτου *Γουλιέλμου Dindorf*, ὅστις, παρ' ὅλην τὴν ἄκραν προκατάληψίν του ὑπὲρ τοῦ Λαυρεντιανοῦ κώδικος, ἐξέδωκε καὶ κριτικὴν συσκευὴν (Apparatus Criticus) τοῦ κειμένου, καὶ τὰ παλαιὰ σχόλια ἐν τῇ ἐν Ὀξφόρδῃ γενομένῃ 1835—1836 εἰς τρεῖς τόμους ἐκδόσει του. Μὲ βραχείας κριτικὰς παρατηρήσεις ἐξεδόθησαν αἱ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Dindorf γινόμεναι ἐπεξεργασίαι τοῦ σοφοκλείου κειμένου (ἡ γ' ἔκδ. ἐν Ὀξφόρδῃ 1860 καὶ ἡ ε' ἐν Λειψίᾳ παρὰ Teubner 1869, ἡ περιέχουσα ἐν ἑνὶ τόμῳ καὶ τὸν Αἰσχύλον, Εὐριπίδην καὶ Ἀριστοφάνη μετὰ τῶν ἀποσπασμάτων καὶ βιογραφιῶν τῶν ποιητῶν τούτων). Βραχείας κριτικὰς παρατηρήσεις ἔχουσι καὶ αἱ ἐκδόσεις τοῦ *Th. Bergk* (Λειψία 1858). *Aug. Nauck* (Βερολῖνον 1867) καὶ *Fr. Schubert* (Λειψία 1883 ἑξ.). Τὴν ἐν τῇ «Bibliotheca Teubneriana» ἔκδοσιν τοῦ ποιητοῦ ὑπὸ *Γουλ. Dindorf* ἐπεθεώρησε (εἰς στ' ἔκδ. 1885) ὁ *Siegfried Mekler*· μετ' εἰσαγωγῆς ἐξέδωκεν ὁ *R. C. Jebb* (Κανταβριγία 1897) καὶ μετὰ ἀγγλικῆς μεταφράσεως ὁ *F. Storr* (τόμ. 1—2, Λονδῖνον 1919, The Lœb Classical Library 20.21). Νεωτάτη πασῶν εἶναι ἡ ἐν τῇ «Bibliotheca Oxoniensis» ἔκδοσις ὑπὸ *A. C. Pearson* (1923). Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι πλεῖστα ὅσα ἑρμηνευτικὰ καὶ κριτικὰ περὶ τοῦ Σοφοκλέους ἐδημοσίευσε μετὰ ταῦτα ὁ Pearson ἐν τῇ «Classical Review» (1925 ἑξ.) καὶ ἐν τῇ «Classical Quarterly» (1928 ἑξ.).

Νεώτεραι ἐκδόσεις μετὰ σημειώσεων καὶ τῶν ἑπτὰ τραγῳδιῶν εἶναι:

1) Ἡ τοῦ *Ed. Wunder* μετὰ λατινικῶν σημειώσεων ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ *Fr. Jacobs* καὶ *Val. Chr. Rost* διευθυνομένῃ «Bibliotheca Greca» (ἐν Γόθᾳ 1831—1850) Τῆς πέμπτης ἐκδόσεως (τριῶν δραμάτων) ἐπεμελήθη ὁ *N. Wecklein* 1875—1880

2) Μετὰ γερμανικῶν σημειώσεων ὑπὸ *F. W. Schneidewin* εἰς 7 τεύχη (Βερολῖνον Weidmann) 1849—1854, εἰς πλείονας ἐκδόσεις, συνεχισθεῖσα μετὰ τὸ 1856 (ἡ στ' ἔκδ. μετὰ τὸ 1869) ὑπὸ τοῦ *Αὐγούστου Nauck*, καὶ μετὰ τοῦτον ὑπὸ *L. Radermacher* καὶ *Ewald Bruhn*. Ἡ ἀρίστη συνολικὴ γερμανικὴ ἔκδοσις. Τελευταῖαι ἐκδόσεις αὐτῆς: τοῦ «Αἴαντος» (ἔκδ. 1913) ὑπὸ *Rad*, «Οἰδίποδος Τυράννου» (ια' 1910), «Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ» (ια' 1909), «Ἀντιγόνης» (ια' 1913) καὶ «Ἠλέκτρας» (ι' 1912) ὑπὸ *Bruhn*, «Φιλοκτήτου» (ια' 1911) ὑπὸ *Radermacher*. Σπουδαιότατον διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς γλωσσικῆς χρήσεως τοῦ Σοφοκλέους εἶναι τὸ ὑπὸ *Bruhn* ἐκδοθὲν καὶ λίαν δυσεύρετον πλέον ὄγδοον τεῦχος, 1899.

3) Μετὰ γερμανικῶν σημειώσεων ὑπὸ *G. Wolff* καὶ *L. Bellermann* (παρὰ Teubner) πλὴν τῶν «Τραχινιῶν» καὶ «Φιλοκτήτου» εἰς δ'-στ' ἔκδοσιν.

3') Μετὰ γερμανικῶν σημειώσεων ὑπὸ *N. Wecklein* 7 τεύχη (Μόναχον 1880—1896).

4) Μετὰ γερμανικῆς ἐμμέτρου μεταφράσεως καί τινων σημειώσεων ὑπὸ *J. Hartung* εἰς 8 τεύχη (Λειψία 1850 ἑξ.).

5) Μετὰ γερμανικῶν σημειώσεων παρακολουθουσῶν ἐν συνεχείᾳ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ δράματος ὁ *C. Schmelzer* εἰς 7 τεύχη (Βερολῖνον 1885—1888).

6) Μετὰ γαλλικῶν σημειώσεων ὁ *Ed. Tournier* (Παρίσιοι 1868, β' ἔκδ. 1877, γ' ἔκδ. ὑπὸ *Desrousseaux* 1886).

7) Μετὰ ἀγγλικῶν σημειώσεων ὑπὸ *Lewis Campbell*, 2 τόμ. (Ὀξφόρδη, 1879—1881).

8) Ἐν τῇ συλλογῇ Budé μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως, κριτικῶν καὶ (ὀλίγων) ἐπεξηγηματικῶν σημειώσεων, ὁ *P. Masqueray*, εἰς δύο τόμους (Παρίσιοι, τόμ. Α' 1922, β' ἔκδ. 1929, τόμ. Β' 1924).

9) Μετὰ ἀγγλικῶν σημειώσεων, ἀγγλικῆς μεταφράσεως ἐν πεζῷ καὶ κριτικῶν, ἑρμηνευτικῶν καὶ ἄλλων ὑπομνημάτων ὁ *R. C. Jebb* (Κανταβριγία, 1833—1896) εἰς 7 τόμους, ἐν πολλοῖς καὶ εἰς δευτέραν ἔκδοσιν (πρότυπον μνημειώδους ἐκδόσεως Ἕλληνος συγγραφέως).

10) Μετὰ ἰταλικῶν σημειώσεων ὑπὸ *H. Monfesi* καὶ *N. Festa* (Ρώμη 1919 ἑξ.).

Ἐκδόσεις ἑνὸς μόνον δράματος μνημονευτέαι αἱ ἑξῆς ἐκ τῶν πολλῶν:

1) «Αἴαντος». Μετὰ λατινικῶν σημειώσεων (ἐκτενῶν, κυρίως γραμματικῶν), ὁ *Chr. A Lobeck* (Βερολῖνον 1809, γ' ἔκδ. 1866), καὶ *M. Seyffert* (Βερολῖνον 1866). Μετὰ ἀγγλικῶν σημειώσεων ὁ *Fr. Blaydes* (Λονδῖνον 1875).

2) «Ἀντιγόνης». Ὑπὸ τοῦ *C. F. Wex* (μετὰ λατινικῶν σημειώσεων, Λειψία 1829—1833, 2 τόμοι), ὑπὸ τοῦ *Αὐγ. Böckh* (μετὰ γερμανικῆς ἐμμέτρου μεταφράσεως, σημειώσεων καὶ παραρτημάτων) (Βερολῖνον 1843), καὶ ὑπὸ *M. Seyffert* μετὰ λατινικῶν σημειώσεων (Βερολῖνον 1865).

3) «Ἠλέκτρας». Μετὰ λατινικῶν σημειώσεων ὑπὸ *O. Jahn*, γ' ἔκδοσις μὲ τὸν βίον τοῦ Σοφοκλέους κτλ. ὑπὸ *A. Michaelis* (Βόννη 1882). Μετὰ γερμανικῶν σημειώσεων (ἐκτενῶν) ὑπὸ *G. Kaibel* (Λειψία 1896, ἀξιόλογος ἔκδοσις).

4) «Οἰδίποδος τυράννου». Μετὰ λατινικῶν σημειώσεων ὑπὸ *P. Elmsley* (Ὀξφόρδη 1811, Λειψία 1821, γ' ἔκδ. Ὀξφόρδη 1825). Ἐπίσης μετὰ λατινικῶν σημειώσεων ὑπὸ *Ἑρρ. van Herwerden* (Οὐτρέχτη 1866). Μετὰ γερμανικῶν σημειώσεων ὑπὸ *Fr. Ritter* (Λειψία 1870).

5) «Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ». Μετὰ λατινικῶν σημειώσεων ὑπὸ *C. Reisig* (Ἰένα 1820—1823 εἰς τρεῖς τόμους). Μετὰ λατινικῶν ἐπίσης σημειώσεων ὑπὸ *P. Elmsley*— ὑπὸ *Ph. Brunck* (Ὀξφόρδη 1823, Λειψία 1824), καὶ ὑπὸ *L. Döderlein* (Λειψία 1825).

6) «Φιλοκτήτου». Μετὰ λατινικῶν σημειώσεων ὑπὸ *M. Seyffert* (Βερολῖνον 1867), *Chr. Cavallin* (Λούνδη 1875) καὶ (ἐπίσης μετὰ λατινικῶν σημειώσεων) ὑπὸ *Fr. Blaydes* (Χάλλη 1908).

7) «Τραχινιῶν». Μετὰ λατινικῶν σημειώσεων ὑπὸ *J. Apitz* (Χάλλη 1833). Μετὰ ἀγγλικῶν σημειώσεων ὁ *F. Blaydes* (Λονδῖνον 1871), μετὰ λατινικῶν σημειώσεων ὁ *V. Subkoff* (Μόσχα 1879), μετὰ ἰταλικῶν σημειώσεων ὑπὸ *R. Cantarella* (Νεάπολις 1926).

8) «Ἰχνευτῶν». Γερμανικὴ μετάφρασις διὰ τὴν ἐν Lauchstedt παράστασιν ὑπὸ *Carl Robert* (Βερολῖνον 1912). Γερμανικὴ μετάφρασις καὶ συμπλήρωσις ὑπὸ *Fr. Lederer* (Straubing 1914). Ἔκδοσις μετ' ἀγγλικῶν σημειώσεων ὑπὸ *Pearson* (ἔνθ. ἀν. Α' σελ. 224—270) καὶ αὐτοτελῶς. Μετ' ἰταλικῶν σημειώσεων καὶ μεταφράσεως ὁ *Nic. Terzaghi* (Φλωρεντία 1913) καὶ μετ' ἀγγλικῶν σημειώσεων ὑπὸ *R. J. Walker* (Λονδῖνον 1919).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γενικὰ βοηθήματα*. Σπουδαῖον βοήθημα τὸ Lexicon Sophocleum, τὸ ὁποῖον ὁ *Fr. Ellendt* ἐξέδωκε λατινιστὶ εἰς δύο τόμους τῷ 1835. Δευτέρα ἔκδοσις κατὰ πολὺ πληρεστέρα ὑπὸ *H. Genthe* (Βερολῖνον 1872) —*G. Dindorf*, Lexicon Sophocleum (Λειψία 1870).—*B. W. Beatson*, Index Graecitatis Sophocleæ (Κανταβριγία (1830).—Πλὴν τῶν νεωτέρων γραμματολογικῶν ἔργων τῶν *Christ-Schmid* (ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῇ στ' ἀκόμη ἐκδόσει 1912), *J. Geffcken* (1926), *Wilamowitz* («Kultur der Gegewart», Heracles, Einleitung in die Griech. Tragödie), τῶν ἀδελφῶν *A.* καὶ *M. Croiset*, τοῦ *Mahaffy*, παραβλητέα καὶ τὰ παλαιότερα τοῦ *Bernhardy*, *Bergk*, *Sittl* καὶ *Nikolai*, καὶ πρὸ πάντων αἱ περὶ τοῦ Σοφοκλέους συνόψεις τῶν *N. Wecklein* καὶ *S. Mekler* ἐν τοῖς «Jahresberichte» τοῦ *Bursian* (τόμ. 129, 1906 σελ. 1 ἑξ., τόμ. 147, 1910, σελ. 231 ἑξ. διὰ τὰ ἔτη 1903—1907), καθὼς καὶ αἱ τοῦ *H. Otte* ἐν τοῖς «Jahresberichte des Phil. Vereins zu Berlin» (τόμ. 16, 1890, σελ. 325—418, διὰ τὰ ἔτη 1885—1889 καὶ τόμ. 40, 1914 σελ. 57—70, ὑπὸ *Vogel* σελ. 57—63). Ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ «Bibliotheca Philologica Classica» τοῦ *Bursian* ἀπαραίτητοι εἶναι αἱ βιβλιογραφικαὶ σημειώσεις (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετ' ἀναγραφῆς τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐξαγομένου τῆς διατριβῆς), αἱ ὁποῖαι δημοσιεύονται κατ' ἔτος ἐν τῇ γαλλιστὶ ἐκδιδομένῃ «Βιβλιογραφίᾳ τῆς κλασσικῆς φιλολογίας» ὑπὸ *J. Marouzeau* (1924 ἑξῆς).—*Fr. Ackermann*, Das πιθανὸν bei Sophokles (Βάρνα 1910).—*T. Allègre*, Sophocle, Étude sur les ressorts dramatiques de son théâtre et la composition de ses tragédies (ἐν «Annales de l'Université de Lyon, Παρίσιοι 1905).—*D. Bassi*, Sofocle (Μιλᾶνον 1929).—*J. P. Becker*, Ueber eine Trilogie des Sophokles (Βόννη 1932).—*A. von Blumenthal*, Τὸ ἄρθρον *Sophokles* ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τῆς δευτέρας σειρᾶς τῆς «Real-Encyklopädie» τῶν *Pauly-Wissowa-Kroll-Mittelhaus* (σελ. 1040—1094).—*H. Bonitz*, Beiträge zur Erklärung des Sophokles Βιέννη, 2 τεύχη, 1856—1857).—*W. Brambach*, Metrische Studien zu Sophokles (Λειψία 1869).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Die Sophokleischen Gesänge metrisch erklärt (β' ἔκδ. Λειψία 1881).—*A. Busse*, Kulturgeschichtliche Anschauungen in den Dramen des Sophocles (1927, NJW. σελ. 129—179).—*Dopheide*. De Soph. arte dramatica e fabul. reb. inter se discrep. cognoscenda (Diss., Μύνστερ 1903.—*R. Engelmann*, Archäologische Studien zu den Tragikern (1900).—*V. de Falco*, La tecnica corale di Sophocle (Νεάπολις 1928).—*Paul. Friedländer*, Die griechische Tragödie und das Tragische (Α καὶ Β' μέρος ἐν τῷ περιοδικῷ «Die Antike» τόμ. Α' (1925) σελ. 5—35 καὶ 295—318, Σοφοκλῆς).—*H. Gleditsch*, Die Cantica der sophokl. Tragödien (β' ἔκδ., Βιέννη 1883).—*Hachez*, Ueber die tragische Ironie bei Sophokles (1894).—*F. Haussleiter*, Ueber Fragen der Sittlichkeit bei Sophokles und Euripides (Diss. Ἐρλάγγη 1908).—*O. Hense*, Der Chor des Sophokles (Βερολῖνον 1877 καὶ «Ρηνικὸν Μουσεῖον» 32 1877, 489 ἑξ.).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Studien zu Sophocles (Λειψία 1880).—*R. C. Jebb*, Suidas on Sophokles and the trilogy (ἐν τοῖς «Essays and Adresses» Κανταβριγία 1907).—*Waltner Kranz*, Aufbau und Gehalt der Trachinierinnen des Sophokles (ἐν τῷ περιοδικῷ «Socrates», ἐν τοῖς «Jahresberichte des Phil. Vereins zu Berlin» 1921 σελ. 32—41). Ἀξιόλογος μελέτη —*L. Kugler*, De Sophoclis quae vocantur abusionibus (Diss. Γοττίγγη 1905).—*F. Lachmann*, Umrisszeichungen zuden Trag des Sophokles 16 Blätter μὲ διασαφ. κείμενον Kupferstich ὑπὸ *L. Schulz* (Λειψία 1873).—*G. E. Lessing*, Leben des Sophokles trg. von J. J. Eschenburg (Βερολῖνον 1790. Μέρος ἐκ σχεδιασθέντος μεγαλυτέρου ἔργου περὶ τοῦ Σοφοκλέους).—*Chr. Muff*, Die chorische Technik des Sophokles (Χάλλη 1877).—*A. Müller*. Aesthetischer Kommentar zu den Tragödien des Sophokles (Paderborn 1904). Ἀξιόλογον.—*W. Brown O'Connor*, Religion in the plays of Sophocles (Σικάγον 1924).—*H. Patin*, Étude sur les tragiques grecs. Sophocle (9η ἔκδοσις 1904).—*Γουλιέλμου Pecz*, Συγκριτικὴ τροπικὴ τῆς ποιήσεως τῶν ἐγκρίτων χρόνων τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας (Βουδαπέστη 1913, Σοφοκλῆς σελ. 216—251).—*J. Psichari*, Sophocle et Hippocrate. A propos du Philoctète à Lemnos («Revue de Philologie» 1908 τ. 32 σελ. 95—128).—*O. Ribbek*, Sophokles und seine Tragödien («Jamml. wissenschaftl. Vorträge τεῦχ. 83).—*C. Robert*, Oedipus. Geschichte eines poetischen Stoffes im griech. Altertume (δύο τόμοι, 1915). Λίαν ἀξιανάγνωστον καὶ ρηξικέλευθον ἐν πολλοῖς βιβλίον.—*Wolfgang Schadewaldt*, Monolog und Selbstgespräch. («Untersuch. zur Formgeschichte der griech. Tragödie» Βερολῖνον 1926).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Sofokles, Aias und Antigone. Neue Wege zur Antike (ἐν τῷ περιοδικῷ «Antike» 1929, σελ. 59—117).—*J. H. Schlegel*, Die tragische Ironia des Sophokles (Προγρ.) Tauberbischofsheim (1874).—*Ad. Schöll*, Sofokles, sein Leben und Wirken (Φραγκφούρτη 1842) Μεστὸν ὑποθέσεων.—*Otto Schröder*, Sophoclis cantica (Λειψία 1907. Χρήσιμον διὰ τὰ μέτρα τῶν χορικῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παραβλητέα καὶ ἡ Griech. Verskunst τοῦ *Βιλαμόβιτς*, Βερολῖνον 1921).—*H. Schütz*, Sophokleische Studien (Ποτσδάμη 1890).—*L. O. Th. Tudeer*, De vocalibus quibus Sophocles in Ichneutis fabula satyrica usus est. (Ἑλσιγγφὸρς 1916).—*N. Wecklein*, Ars Sophoclis emendandi (Βυρτσβοῦργον 1869) —*Fr. G. Welcker*, Die griechischen Tragödien mit Rücksicht auf den epischen Cyklus geordnet (τρεῖς τόμοι, Βόννη 1839—1841. «Rh. Mus. Suppl. II). Μεγαλοφυὴς ἀναπαράστασις τῶν ἀττικῶν τραγῳδιῶν ἐκ τῶν σῳζομένων λειψάνων αὐτῶν.—*Heinrich Weinstock*, Sophocles (Λειψια, Teubner 1931).—*H. Wittekind*, Serno Sophocleus quatenus cum scriptoribus Ionicis congruat, at differat ab Atticis (Büdingen 1895).—*E. Wolf*, Sentens und Reflexion bei Sophocles (Λειψία 1910).—*Wilamowitz Mœllendorff, Tycho von*, Die dramatische Technik des Sophokles. Aus dem Nachlass Lg von E. Knapp. Μὲ συμβολὴν τοῦ πατρὸς Οὐλερίκου Β. περὶ τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ (Βερολῖνον 1917). Σπουδαιότατον βιβλίον διὰ τὴν τεχνικὴν καὶ ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν καὶ ἑρμηνείαν τοῦ ποιητοῦ.—*T. Zielinski*, Ὁ Σοφοκλῆς καὶ τὸ ἔργον του. (Ἐκτενὲς βιβλίον πολωνιστὶ ἐκδοθέν. Κρακοβία 1928).—*E. Zomarides (Ζωμαρίδης)*, Emendationsversuche zu Sophocles und Euripides (Μόναχον 1886).

Τὴν ἑλληνικὴν καὶ ξένην βιβλιογραφίαν περὶ τοῦ Σοφοκλέους εὑρίσκει ὁ βουλόμενος ἐν τῇ μεταφράσει τῆς «Ἀντιγόνης» ὑπὸ *Δημ. Σάρρου* (ἔκδ. β' Ἀθῆναι 1932, σελ. 112 ἑξ.). Μνημονευτέα ἐνταῦθα καὶ τὰ παρ' ἡμῖν γνωστὰ γραμματολογικὰ ἔργα *Μύλλερ-Κυπριανοῦ*, *Christ*. (γ' ἔκδ.).—*Κώρστα*, *Murray-Μενάρδου*, *Γ. Μιστριώτου*. Ὁλόκληρος ὁ Σοφοκλῆς ἐξεδόθη α') ὑπὸ *N. Δούμα* (τόμ. 2, Αἴγινα 1831) μετὰ παραφράσεως εἰς ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ ὀλίγων τινῶν ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων· β') ὑπὸ *Γ. Μιστριώτου* (Ἀθῆναι 1874 ἑξ.), εἰς β' ἔκδοσιν ἡ «Ἀντιγόνη», «Οἰδίπους Τύραννος» καὶ «Ἠλέκτρα».

Ἐκδόσεις ἑνὸς μόνον δράματος ἔχομεν: 1) «Ἀντιγόνης» ὑπὸ *A. Πάλλη* (Ἀθῆναι 1879). Τὴν μνημειώδη καὶ ἀληθῶς φιλολογικὴν ἔκδοσιν ὑπὸ *Δ. Σεμιτέλου* (Ἀθῆναι 1887, ἐν τῇ σειρᾷ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης). 2) «Ἠλέκτρας» (ἐν τῇ Ζωγραφείῳ Βιβλιοθήκῃ) ὑπὸ *Π. Ν. Παπαγεωργίου* (Ἀθῆναι 1910). Μεγάλη μετὰ πλείστης φιλοπονίας καὶ ἀκριβείας συνταχθεῖσα μνημειακὴ ἐπίσης ἔκδοσις, τοῦ δράματος τούτου, περιέχουσα πάντα τὰ ἕως τότε περὶ τοῦ δράματος τούτου λεχθέντα. 3) «Φιλοκτήτης» μετὰ σημειώσεων καὶ μεταφράσεως ὑπὸ *Π. Ἠρειώτου* (Ἀθῆναι 1891).

Ἐπιστημονικὰς διατριβὰς περὶ τοῦ Σοφοκλέους (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κριτικὰς διορθώσεις) ἐδημοσίευσαν παρ' ἡμῖν οἱ ἑπόμενοι: Πρὸ παντὸς βεβαίως ἄλλου μνημονευτέος ὁ *Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου*, ὅστις οὐ μόνον τὰ ἀρχαῖα Σχόλια ἐπανεξέδωκε (1888) καὶ τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ἠλέκτρας» παρεσκεύασε (1910), ἀλλὰ καὶ πληθὺν ἄλλων (16 ἐν ὅλῳ) ἐπιστημονικῶν διατριβῶν περὶ τοῦ Σοφοκλέους γερμανιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ ἀπὸ τοῦ 1880 καὶ ἑξῆς ἔγραψε, κατάλογος τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ἐν σελίδι ι' τοῦ Προοιμίου εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ἠλέκτρας».—*Σ. Γ. Παναγιωτόπουλος*, Ἑρμηνευτικὰ καὶ κριτικὰ εἰς τὸν Οἰδίποδα Τύραννον ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηναίῳ (τόμ. 9, σελ 373 ἑξῆς).—*A. Ζάκας*, Κριτικαὶ καὶ Ἑρμηνευτικαὶ παρατηρήσεις εἰς Σοφοκλέα (Ἀθῆναι 1891).—*Δημ. Πανταζῆς*, Περὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Σοφοκλέους (ἐν τῷ περιοδικῷ «Παρνασσῷ», τόμ. Δ', σελ. 552 ἑξ.).—*Δημ. Σεμιτέλος*, Διορθωτικὰ εἰς Πίνδαρον καὶ Σοφοκλέα («Οἰδίπους Τύραννος») ἐν Melanges Weil», (Παρίσιοι 1898 σελ. 439—444).—*Γουλ. Μπάρτ*, Ἑρμηνευτικὰ καὶ κριτικὰ εἴς τινα χωρία τοῦ Σοφοκλέους (ἐν «Ἀθηνᾷ» 11 (1899), σελ. 459—471).—*Ἐλευθ. Τρ. Κούσης*, α') Κριτικαὶ καὶ Ἑρμηνευτικαὶ σημειώσεις εἰς Σοφοκλέους «Οἰδίποδα Τύραννον» καὶ β') Σχόλια εἰς «Οἰδίποδα Τύραννον» («Ἀθηνᾶ» 13 (1901), σελ. 65—91).—*Στ. Τραχίλης*, α') Τρεῖς εἰκασίαι εἰς τὰς «Τραχινίας» τοῦ Σοφοκλέους (ἐν «Νέᾳ Ἡμέρᾳ» Τεργέστης 1908, ἀριθ. 1797)· β) Διορθωτικὰ εἰς «Ἀντιγόνην» τοῦ Σοφοκλέους (Τεσσαρακονταετηρὶς καθηγεσίας Κ. Κόντου, Ἀθῆναι, 1909. σελ. 283—288)· γ) Διορθωτικὰ εἰς «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ» (ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἀθηνᾷ» τόμ. 22, 1910, σελ. 477—483)· δ') Δύο τοῦ Σοφοκλέους («Ἀντιγόνη») χωρία (ἔνθ. ἀνωτ. 28, 1911, σελ. 431—437)· ε) Κριτικὰ εἰς «Ἀντιγόνην» καὶ «Οἰδίποδα Τύραννον» (ἔνθ. ἀν. τόμῳ 35, 1924, σελ. 42—50)· στ') Ἑρμηνευτικὰ καὶ Κριτικὰ εἰς «Ἠλέκτραν» (ἔνθ. ἀν. τόμ. 40, 1928, σελ. 88—116).—*B. Ἀντωνιάδης*, Σοφόκλειον ἀπόσπασμα 864 (688)=950 Pearson (ἐν Τεσσαρακονταετηρίδι καθηγητοῦ Κ. Κόντου, Ἀθῆναι 1909, σελ. 238—241).—*Φ. Κουκουλές*, Περὶ τῶν παρὰ Σοφοκλεῖ γνωμῶν (Ἀθῆναι 1911).

Μεταφράσεις. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν μεταφράσεων μνημονευτέαι:

Α') Γερμανικαὶ ὑπὸ *G. Tudichum* (τόμ. 2, 1827—1838, νέαι ἐκδ.).—*J. J. Chr. Donner* (ἔμμετρος, 2 τόμ. Λειψία 1856, νέαι ἐκδ. καὶ ἐπεξεργασία).—*W. Amelung*. («Ἀντιγόνη» καὶ δύο «Οἰδίποδες» Ἰένα 1916).—*U. von Wilamowitz* («Οἰδίπους Τύραννος» καὶ «Φιλοκτήτης» μετ' εἰσαγωγῶν ἐν «Griech. Tragödien» τόμ. Α', ἔκδ. θ', 1919 καὶ τόμ. Δ', Βερολῖνον 1923).

Β') Ἀγγλικαί. Ἡ τοῦ *R. C. Jebb* καὶ *F. Storr*.

Γ') Γαλλικαί. *Leconte de Lisle*, *P. Masqueray* (Παρίσιοι 1922).

Δ') Ἰταλικαί. *E. Romagnoli* (3 τόμοι, Βολωνία 1926).

Ε') Ἑλληνικαί. Ἡ τοῦ *Νεοφ. Δούκα*. Ἀνωνύμως ἐξεδόθη Σοφοκλῆς μεθερμηνευθεὶς εἰς τὴν ὁμιλουμένην (Κωνσταντινούπολις 1868, εἰς 7 τεύχη). Ἐν ᾗ πλείονα δράματα ἐδημοσίευσαν οἱ ἑπόμενοι: *Ἀλέξ. Ραγκαβῆς*, «Ἀντιγόνη» εἰς ἰαμβικοὺς δωδεκασυλλάβους (Ἀθῆναι 1860, γ' ἔκδ. 1896).—*N. Κυπαρίσσης*, «Ἠλέκτρα» (Ἀθῆναι 1900) καὶ «Οἰδίπους Τύραννος» (Ἀθῆναι 1907, εἰς ἰαμβικοὺς δωδεκασυλλάβους).—*Ἄγγελος Βλάχος*, «Οἰδίπους Τύραννος» καὶ «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ» (Ἀθῆναι 1911, εἰς ἰαμβικοὺς δωδεκασυλλάβους).—*K. Κατεβαίνης*, «Αἴας» (Ἀθῆναι 1894, εἰς ἰαμβικοὺς δωδεκασυλλάβους). Εἰς τὴν νεωτέραν δημώδη ἑλληνικήν: *K. Μάνος*, «Ἀντιγόνη» (Ἀθῆναι 1905, εἰς δεκαπεντασυλλάβους).—*K. Χρηστομᾶνος*, «Ἀντιγόνη» (Ἀθῆναι 1912, εἰς ἐλευθέρους στίχους).—*Δημ. Μ. Σάρρος*, «Ἀντιγόνη» (Ἀθῆναι 1930, β' ἔκδ. Ἀθῆναι 1932, μετ' εἰσαγωγῆς εἰς τὸν Σοφοκλέα καὶ πλουσίας βιβλιογραφίας).—*K. Βάρναλης*, «Αἴας» (Ἀθῆναι 1912).—*Αρ. Καμπάνης*, «Οἰδίπους Τύραννος», «Τραχίνιαι», «Φιλοκτήτης» (Ἀθῆναι 1911—1913, εἰς δεκατρασυλλάβους).—*Ἠλίας Βουτιερίδης*, «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ» (1911, εἰς δεκαπεντασυλλάβους) καὶ ἄλλοι.

Περὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Σοφοκλέους ἰδὲ *W. Zschietzschmann* ἐν τῇ Φιλολογικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ *Pauly-Wissowa* κλπ., Β. σειρᾶς, 3 τόμ., σελ 1047—1049.

Ι. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙΣ

— **Σοφοκλῆς**. Ἀθηναῖος στρατηγὸς κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Κατὰ τὸ 425 π. Χ. ἀπεστάλη ὡς στρατηγός, μετὰ τοῦ Εὐρυμέδοντος, μοί-

Digitized by Google

ρας τοῦ ἀττικοῦ στόλου ἐκ τεσσαράκοντα τριήρων εἰς τὸ Σικελικὸν πέλαγος. Αὕτη ὅμως, ἕνεκα τρικυμίας, ἠναγκάσθη νὰ προσορμισθῇ εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου καὶ οὕτω, παρὰ τὴν ἀπροθυμίαν τῶν δύο προρρηθέντων στρατηγῶν, παρέσχε διὰ τῶν πληρωμάτων της τὴν βοήθειάν της εἰς τὸν Δημοσθένη πρὸς ὀχύρωσιν τῆς ἀρχαίας ἀκροπόλεως τῆς Πύλου. Ἀποπλεύσαντες οἱ δύο στρατηγοὶ τοῦ λιμένος τῆς Πύλου εἰς Κέρκυραν μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς τρικυμίας, ἐβοήθησαν τοὺς Κερκυραίους δημοκρατικοὺς εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Ἰστώνης. Ἐκ Κερκύρας κατέπλευσεν ὁ ὑπὸ τὸν Εὐρυμέδοντα καὶ Σοφοκλέα στόλος, κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 425, εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἡνώθη μετὰ τῆς προαποσταλείσης ἐκεῖ ὑπὸ τὸν Πυθόδωρον μοίρας, ἠναγκάσθη ὅμως μετά τινας μῆνας ν' ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν ἄπρακτος, ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης ὁμονοίας τῶν σικελιωτικῶν πόλεων. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀδόξου ταύτης ἐπιστροφῆς τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων ἐκ τῆς Σικελίας ὑπῆρξεν ἡ ἀγανάκτησις τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ τιμωρία τῶν στρατηγῶν, τοῦ μὲν Εὐρυμέδοντος μὲ πρόστιμον, τοῦ δὲ Σοφοκλέους καὶ Πυθοδώρου μὲ ἐξορίαν (*Θουκ.* IV. 65). ΚΑΨ.

—Σοφοκλῆς. Ἀρχαῖος Ἕλλην τραγικὸς ποιητής, υἱὸς τοῦ Ἀρίστωνος καὶ ἔγγονος τοῦ τραγικοῦ Σοφοκλέους. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάππου αὐτοῦ, ἐπὶ ἄρχοντος Μίκωνος, ἐδίδαξε τὸν «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ». Ἐν ὅλῳ δ' ἐδίδαξε 40 δράματα ἢ κατ' ἄλλους 11 καὶ ἐνίκησε, κατὰ μὲν Σουΐδαν ἑπτάκις, κατὰ δὲ Διόδωρον Σικελιώτην δωδεκάκις. Ἔγραψε καὶ ἐλεγείας. Ε. ΔΙ. Κ.

—Σοφοκλῆς. Υἱὸς τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ Ἰοφῶντος καὶ ἔγγονος τοῦ τραγικοῦ Σοφοκλέους ἐκ τοῦ δήμου Κολωνοῦ τῆς Ἀττικῆς. Ἐγένετο ταμίας τῶν ἱερῶν χρημάτων ἐν Ἀθήναις, ἀναφέρεται δ' ἔν τινι ἐπιγραφῇ ὡς ἀναθέσας σταθμὸν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος. Ε. ΔΙ. Κ.

—Σοφοκλῆς. Ἀρχαῖος Ἕλλην τραγικὸς καὶ λυρικὸς ποιητής, ἀπόγονος, κατὰ Σουΐδαν, τοῦ τραγικοῦ Σοφοκλέους, ἀκμάσας κατὰ τοὺς ἀλεξανδρεωτικοὺς χρόνους, μετὰ τοὺς ἑπτὰ ἀλεξανδρεωτικοὺς ποιητάς. Νίκην τοῦ Σοφοκλέους τῷ 396 π.Χ. ἀναφέρει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης. Ἔγραψε δὲ δεκαπέντε δράματα, ἅτινα ὅμως ἐλησμονήθησαν, διότι κατὰ τοὺς μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων τελουμένους δραματικοὺς ἀγῶνας ἐδιδάσκοντο ἔργα δεδοκιμασμένων παλαιῶν ποιητῶν. Ε. ΔΙ. Κ.

Σοφοκλῆς, *Εὐάγγελινὸς Ἀποστολίδης*. Διακεκριμένος Ἕλλην λόγιος καὶ λεξικογράφος, γεννηθεὶς εἰς τὴν Τσαγκαράδαν τῆς Θεσσαλίας τῷ 1807. Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του ἀπεδήμησεν εἰς

Ηνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς (1828), ἔνθα τῇ ὑποστηρίξει τοῦ ἱεραποστόλου Brewer συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του. Ἡ ἀρτία μόρφωσίς του καὶ ἡ διδακτικὴ ἱκανότης του ἐξησφάλισαν τὴν ταχεῖαν εὐδοκίμησίν του καὶ οὕτω τῷ 1849 διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας (ἀρχαίας καὶ νεωτέρας) ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Χάρβαρντ, τῷ δὲ 1860 προήχθη εἰς καθηγητὴν τοῦ αὐτοῦ πανεπιστημίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του (1883). Πλὴν τῶν διδακτικῶν ἐγχειριδίων του («Greec grammar», ἐκδοθείσης εἰς 3ην ἔκδ. τῷ 1847, τῆς «Ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου», 1848, καὶ ἄλλων), ἐξέδωκε καὶ τὸ γνωστότατον καὶ πολύτιμον λεξικόν του «Greek Lexicon of the Roman and Byzantine periods (from B. C. 146 to A. D. 1100)», (New-York-Leipzig 1870, εἰς νεωτέραν ἔκδοσιν ἐπιμελείᾳ τοῦ *Joseph H. Thayer* τῷ 1888 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως), τὸ σπουδαιότερον ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Σοφοκλέους. Τοῦ λεξικοῦ προτάσσεται ἐκτενὴς εἰσαγωγή, ἐν τῇ ὁποίᾳ πραγματεύεται περὶ τῆς ἰωνικῆς καὶ τῆς ἀττικῆς διαλέκτου, περὶ τῆς Κοινῆς, περὶ τῆς μεταγενεστέρας καὶ βυζαντινῆς ἑλληνικῆς, περὶ τῶν περιόδων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, περὶ τῶν ξένων στοιχείων τῆς ἑλληνικῆς (σελ. 24—34), περὶ γραμματικῆς καὶ συντάξεως τῆς μεταγενεστέρας καὶ μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς (σελ. 34—47), περὶ βυζαντινῆς ρυθμικῆς καὶ μετρικῆς (σελ. 47—52) κλπ., εἶτα δὲ ἀκολουθεῖ τὸ κύριον μέρος τοῦ λεξικοῦ (σελ. 57—1188), ἐν ᾧ ἀπεθησαυρίσθη σπουδαιότατον μέρος τοῦ λεξιλογικοῦ πλούτου τῆς μεταγενεστέρας καὶ μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ Θησαυροῦ τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς, τὸν ὁποῖον ἀνέλαβεν ἡ ἀρτισύστατος Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος λεξικὸν τοῦ Σοφοκλέους θὰ παρέχῃ πάντοτε πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τοὺς μελετῶντας τὴν μεταγενεστέραν καὶ μεσαιωνικήν, καὶ δὴ καὶ τὴν καθόλου ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Γ. Π. Α.

σοφόλη (ἡ) (Sophol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται ὁ *φορμονουκλεϊνικὸς ἄργυρος*. Σῶμα στερεόν, κιτρίνου χρώματος, περιέχον 20 % ἄργυρον, διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ μὴ παρέχον μετὰ τῶν χλωριούχων ἴζημα. Εἶναι ἀντιβλεννορροϊκόν, ἐνδεικνύμενον ἐπὶ ὀφθαλμικῆς βλεννορροίας. Κ. Γ. Μ.

σοφολογιότης,—ητος (ἡ)· τίτλος τοῦ σοφοῦ ἅμα καὶ λογίου, τοῦ σοφολογιωτάτου: «ἡ ὑμετέρα σοφολογιότης».

σοφολογιωτατισμὸς (ὁ)· ἡ μίμησις τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ σοφολογιωτάτου, σχολαστικισμός.

σοφολογιώτατος, —η, —ον· ὁ σοφώτατος ἅμα καὶ λογιώτατος· ἤδη λέγεται εἰρωνικῶς.

Σοφόμπασι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Λαρίσης (βλ. *Σοφοῦ*).

Σοφονίας *[Παλ. Διαθ.]*. Εἷς τῶν ἐλασσόνων λεγομένων προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀπόγονος Ἐζεκίου τινὸς (α' 1), ὅστις φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ γνωστὸς βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα. Ἔδρασεν ἐπὶ Ἰωσίου τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰούδα (638—608), ἄρα ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Ἱερεμίου, μεθ' οὗ φαίνεται ὅτι θὰ ἤσκησεν ἀγαθὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ ἐκεῖνον βασιλέα. Ὑπὸ τὸ ὄνομά του φέρεται ἐν κανονικὸν βιβλίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διακρινόμενον διὰ τὴν αὐστηρὰν ἑνότητα αὐτοῦ καὶ περιέχον τρεῖς λόγους, ὧν τὸ θέμα εἶναι ἡ ἐπικειμένη «ἡμέρα τοῦ Κυρίου», τουτέστιν ἡ ἡμέρα τῆς μελλούσης δικαίας αὐτοῦ κρίσεως. Πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς κρίσεως ταύτης, ἣν ἀναμένει ἐπί τε τὸν λαὸν τοῦ Ἰούδα καὶ ἐπὶ τὸν κόσμον ὅλον, συνάπτει ἀφ' ἑνὸς μὲν περιγραφὴν τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ καὶ μάλιστα τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐλπίδα ἐπὶ τὸν θρίαμβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἐπικαλουμένων αὐτόν, ἔτι δὲ καὶ τὴν δόξαν τοῦ Ἰσραήλ. Ἄξιον παρατηρήσεως μάλιστα τὸ πάθος, μεθ' οὗ ὁ Σοφονίας περιγράφει τὴν «ἡμέραν Κυρίου». Τὰ κυριώτατα τῶν εἰς τὸν Σοφονίαν εἰδικῶν ὑπομνημάτων εἶναι τὰ τῶν Reinke (1868), Schulz (1892), Beck (1899), Halévy (1905), Lippl (1910). Π. Ι. Μ.

—«Σοφονίου ἀποκάλυψις». Τὸ ὄνομα τοῦ Σοφονίου ἔφερεν ἀπόκρυφός τις ἰουδαϊκὴ ἀποκάλυψις, μνημονευομένη ἤδη ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως (Στρωματ. Ε' ια' 77), πρὸς ἣν πιθανῶς συμπίπτει ἡ κοπτιστὶ ἐν ἀποσπάσμασι σῳζομένη καὶ ὑπὸ τοῦ Bouriant τὸ πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Stern καὶ ὑπὸ τοῦ Steindorff, ἐκδοθεῖσα Ἐν τοῖς σῳζομένοις τμήμασι τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης ἐμφανίζεται ὁ προφήτης Σοφονίας ἁρπαζόμενος μέχρι τοῦ πέμπτου οὐρανοῦ καὶ ἐκεῖ λαμβάνων θείας ἀποκαλύψεις. Π. Ι. Μ.

σοφόρα (ἡ) (Sophora) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα ἀειθαλῆ καὶ ἐνίοτε πόας ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 25 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *σοφόρα ἡ τετράπτερος* (Sophora tetraptera), ἰθαγενὲς φυλλοβόλον δένδρον τῆς Νέας Ζηλανδίας, ἀπαντῶν εἰς τὰ μεγάλα δάση καὶ χρήσιμον διὰ τὸ σκληρὸν καὶ εὐέργαστον ξύλον του. Ποικιλίαι τοῦ εἴδους τούτου θεωροῦνται ἡ *σοφόρα ἡ μεγανθὴς* (Sophora tetraptera grandiflora), *σοφόρα ἡ μικρόφυλλος* (Sophora tetraptera microphylla) καὶ *σοφόρα ἡ ἰαπωνικὴ* (Sophora tetraptera japonica). Ἡ τελευταία ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὴν Ἰαπωνίαν καὶ ὑψοῦται μέχρις 25 μέτρων. Πάντα τὰ μέρη τοῦ δένδρου τούτου εἶναι καθαρτικά. Τὰ ζωηροῦ κιτρίνου χρώματος ἄνθη τοῦ φυτοῦ χρησιμοποιοῦνται πρὸς βαφὴν διαφόρων ὑφασμάτων, τὸ δὲ ξύλον εἰς τὴν ἐπιπλοποιίαν. Δ. Ν. Π.

σοφορίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς ἀπαντῶν εἰς τὸ φυτὸν *σοφόρα*. Σ. Γ.

Σόφος (Sophus). Ἐπώνυμον τῶν Σεμπρωνίων: —1) *Πόπλιος Σεμπρώνιος Σόφος*. Ρωμαῖος ρήτωρ, νομομαθὴς καὶ πολιτικός, γενόμενος δήμαρχος (310 π. Χ.) καὶ ὕπατος (304) μετὰ τοῦ Π. Σουλπικίου Σαβερρίωνος. Διὰ τὰς κατὰ τῶν Αἰκανῶν νίκας του ἐτιμήθη διὰ θριάμβου. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν πρώτων πληβείων τῶν ἀνελθόντων εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ποντίφικος (300), ἐγένετο δὲ πραίτωρ (296) καὶ τρίαρχος ἱδρυτὴς τῶν ἀποικιῶν Μιντούρνης ἐν Λατίῳ καὶ Σινοέσσης ἐν Καμπανίᾳ. —2) *Πόπλιος Σεμπρώνιος Σόφος*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐγένετο ὕπατος μετὰ τοῦ Α. Κλαυδίου Ρούφου (268), ἀξιωθεὶς θριάμβου διὰ τὰς κατὰ τῶν Πικαντίνων νίκας του καὶ τιμητὴς (252) μετὰ τοῦ Οὐαλλερίου Μαξίμου Μεσσάλλα. Π. Ν. Π.

«Σόφος». Ὄνομα ὑφ' ὃ φέρεται ἀραμαϊκὴ διασκευὴ τῆς συναγωγῆς αἰσωπείων μύθων τῆς ἐν τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ τιτλοφορουμένης «Συντίπα τοῦ φιλοσόφου ἐκ τῶν παραδειγματικῶν αὐτοῦ λόγων». Τὸ ὄνομα θεωρεῖται παραλλαγὴ τοῦ Αἴσωπος, ἡ δὲ διασκευὴ ἐξεδόθη παρὰ Jul. Landsberger («Die Fabeln des Sophus», 1859). Π. Ν. Π.

σοφός,—ή,—όν· ὁ ἀκριβὴς γνώστης τινός, δεξιός, ἔμπειρος περί τι: σοφὸς τὴν μουσικήν, — τὴν γραμματικήν» ‖ ὁ γνωρίζων πολλὰ πράγματα, πολυμαθής: «σοφὸς ἄνθρωπος, — ἰατρός, — φιλόλογος» ‖ ἐπὶ πραγμάτων, ἐπιτυχής, ἐξαίρετος: «σοφὸν ἐπιχείρημα, — σχέδιον».—Ἐπίρρ. **σοφῶς**.

— σοφοὶ ἑπτά· βλ. λ. *ἑπτὰ* σοφοί.

Σοφός, *Βασίλειος*. Ναυτικὸς ἐκ Σπετσῶν. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 προσεφέρθη νὰ ἐφοδιάζῃ διὰ τοῦ ἱστιοφόρου πλοιαρίου του (τρεχαντηρίου) τὴν μαχομένην νῆσον καί, ἔχων ὡς ναύτας τοὺς δύο υἱούς του, διέσπα διὰ τῶν τολμηρῶν αὐτοῦ πλόων τὴν ζώνην τῶν ἀποκλειόντων τὴν Κρήτην πολυαρίθμων τουρκικῶν πολεμικῶν πλοίων καὶ ἀπεβίβαζεν ἐκεῖ ἐθελοντάς, τροφὰς καὶ πολεμεφόδια. Διὰ τοῦ πλοιαρίου τοῦ Σοφοῦ ἀπεβιβάσθη ὁ ἀντισυνταγματάρχης Πάνος Κορωναῖος μετά τινων ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν εἰς τὸν ὅρμον Μπαλὶ τοῦ Μυλοποτάμου περὶ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου 1866. Κατόπιν πολυαρίθμων πλόων τὸ πλοιάριον συνελήφθη ἐν τέλει ὑπὸ τουρκικοῦ πολεμικοῦ πλοίου καὶ ὁ Σοφὸς μετὰ τῶν δύο υἱῶν του ἀπηγχονίσθησαν ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ τοῦ τρεχαντηρίου των. Εἰς ἀνάμνησιν τῶν πλόων τοῦ τολμηροῦ Σπετσιώτου ἡ «Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία» ἀνήρτησεν ἐν τῷ μουσείῳ αὐτῆς τὴν εἰκόνα τοῦ πλοιαρίου του. Ν. ΚΛΣ

Σοφοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μύρων (Χατζημπαϊράκι) τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ νομοῦ Λαρίσης, πρότερον καλούμενον *Σοφόμπασι*. Κάτ. (1928) 83. —Π.

Σοφοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, οὕτω μετονομασθὲν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε εἶχε (1920) 403 κατ. καὶ ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἀρτισκοῦ (Ἐλευθερῶν, Μπαμπὰ Ἐσκή) τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Τουρκιστὶ *Σοφοῦ Χαλήλ*. Π. Ν. Π.

Σοφουκαῖοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς δυτικῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον πρὸς Ν. τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς, μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Σολόεντος (νῦν Cap Cantin) καὶ τοῦ ποταμοῦ Φουθ (νῦν Tensift), τὴν νῦν περιοχὴν Safi. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Lôgauas*, ἀπογόνους τοῦ Σόφακος, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Τίγγης, χήρας τοῦ γίγαντος Ἀνταίου, ὅστις ἐβασίλευσε τῆς χώρας (*Πλουτάρχ.* Σερτώρ. 9). Α. Θ. Σ.

Σοφουλὰρ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 316. Κεῖται πρὸς Α. τῆς πρωτευούσης καὶ εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 577), εἰς ἣν ὑπάγονται οἱ συνοικισμοὶ *Ἀνατολικὸν* (Ἐϋρενεσλῆ), *Προσκυνητάρι* (Χατζηχασανλὶ) καὶ *Τεκές*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. —2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Ροδόπης, νῦν μετονομασθὲν *Ἀσκηταὶ* (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

— Σοφουλὰρ-Ζεχρᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, μετονομασθὲν *Ζαφύριον* καὶ ὑπαχθὲν εἰς τὴν διοίκησιν Ἀνακτορίου τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Κάτ. (1920) 159.

Digitized by Google

Σοφούλης, *Θεμιστοκλῆς*. Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Βαθεῖ τῆς Σάμου τῷ 1860. Υἱὸς τοῦ *Παναγιώτου Σοφούλη*, δράσαντος ἀξιολόγως ἐν Σάμῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς αὐτονομίας τῆς νήσου, ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ Γερμανίᾳ, εἰδικευθεὶς εἰς τὸν κλάδον τῆς ἀρχαιολογίας, ἧς καὶ ἐγένετο ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ του ἐκ Γερμανίας. Ἐδημοσίευσε τὰς ἑξῆς πραγματείας: «Hades in der antiken Kunst» (Würzburg 1884), «Περὶ τοῦ ἀρχαιοτέρου ἀττικοῦ ἐργαστηρίου» (1887, διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ), «Fouilles de l'Acropole» (τεῦχ. β' τῆς σειρᾶς: «Τὰ Μουσεῖα τῶν Ἀθηνῶν» ὑπὸ ἀδελφῶν *Ρωμαΐδου*, 1887), «Τὰ ἐν Ἀκροπόλει ἀγάλματα τῶν Κορῶν ἀρχαϊκῆς τέχνης» (1892). Ἐπίσης ἐξετέλεσεν ἐπιτυχεῖς ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ πολιτικὴ σταδιοδρομία τοῦ Σοφούλη ἤρχισε κυρίως ἀπὸ τοῦ 1900, ὅτε ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς πρωτευούσης τῆς Σάμου, αὐτονομουμένης τότε, εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν τῶν Σαμίων, ἀνακηρυχθεὶς ἀμέσως ἀρχηγὸς ἰδίας πολιτικῆς μερίδος, ἡ ὁποία συνεκέντρωσεν ὅλους τοὺς ὑπὸ νέων ἰδεῶν ἐμπνεομένους Σαμίους καὶ ἡ ὁποία δὲν ἐβράδυνε νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν. Ὁ Σοφούλης ἐπεδίωξε τὴν ἀναστύλωσιν τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ τόπου καὶ τὴν πλήρη καὶ τελείαν ἐφαρμογὴν τῆς ὀργανικῆς διατάξεως τοῦ 1832, ἥτις παρεῖχεν εἰς τὴν Σάμον ἀπόλυτον ἐλευθερίαν καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν διοίκησιν τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῆς πραγμάτων, διότι ἡ ἐλευθερία αὕτη εἶχε καταστῆ εἰκονική, ἐφ' ὅσον μέχρι τῆς ἐποχῆς του ὅλη ἡ ἐξουσία συνεκεντροῦτο εἰς χεῖρας τῶν ἡγεμόνων, οἵτινες, παρὰ τῆς Πύλης διοριζόμενοι καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς ἀνήκοντες, ἦσαν πιστοὶ τῶν θελήσεων καὶ τῶν διαταγῶν αὐτῆς ἐκτελεσταί. Συγχρόνως ἐφρόντισε νὰ ἀναπτύξῃ στενοτέρους δεσμοὺς μετὰ τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ κράτους, παρασκευάζων οὕτω τὴν ἐθνικὴν τοῦ τόπου ἀποκατάστασιν. Ἀλλ' αἱ ἰδέαι αὗται δὲν ἐβράδυναν νὰ γίνωσιν ἀντιληπταὶ ὑπὸ τῆς Πύλης, ἥτις μετὰ δυσμενείας εἶδε τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Σοφούλη εἰς τὴν πολιτικὴν κονίστραν, διὸ καὶ ἐκηρύχθη ἀμέσως πολεμία αὐτοῦ, παρηκολούθει δ' ἔκτοτε καὶ ἐπετήρει αὐστηρῶς τὴν μικρὰν ἡγεμονίαν καὶ πᾶσαν ἐκδήλωσιν τοῦ αὐτονόμου αὐτῆς βίου. Ὁ ἀγὼν ἦτο ἄνισος καὶ κατὰ τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ ἡ νῆσος διῆλθεν ἀνώμαλον περίοδον, κορυφωθεῖσαν κυρίως κατὰ τὸ 1908, ὅτε ὁ ἡγεμὼν Ἀνδρέας Κοπάσης, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ καταστείλῃ τὰς φιλελευθέρας τάσεις τοῦ τόπου, ἐζήτησε τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐν τῇ νήσῳ τουρκικῆς φρουρᾶς. Ἡ ἄφιξις νέου τουρκικοῦ στρατοῦ ἐξῆψε τὰ πνεύματα τῶν κατοίκων καὶ ἐπῆλθεν ἔνοπλος ῥῆξις, μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ Πύλη ἀπέστειλεν εἰς Σάμον ὅλον τὸν στόλον της καὶ ὁλόκληρον σύνταγμα στρατοῦ. Ὁ Σοφούλης τότε, ὁ ὁποῖος εἶχε τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐνόπλων Σαμίων, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, καταδικασθεὶς ἐρήμην εἰς θάνατον ὑπὸ ἀνωτάτου δικαστηρίου, καὶ παρέμεινεν ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τετραετίαν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ὁ Κοπάσης εἶχε γίνει ἀπόλυτος κύριος ἐν τῇ νήσῳ. Μετὰ τὸν φόνον τούτου (9 Μαρτίου 1912) καὶ τὴν ἀντικατάστασίν του διὰ τοῦ Γρηγορίου Βεγλερῆ, ὁ Σοφούλης ὠργάνωσεν ἐπαναστατικὸν σῶμα καὶ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1912 ἀπεβιβάσθη μετ' αὐτοῦ εἰς Σάμον, τυχὼν ἐνθουσιωδεστάτης ὑποδοχῆς ὑπὸ τοῦ σαμιακοῦ λαοῦ. Τὸ ἐπαναστατικὸν τοῦτο κίνημα, τὸ ὁποῖον ηὐνοεῖτο καὶ ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ἡ Τουρκία εὑρίσκετο τότε εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ἐπέτυχε πλήρως. Αἱ Δυνάμεις ἔδειξαν ζωηρὸν ἐνδιαφέρον καὶ εἰς Σάμον κατέπλευσαν τότε δύο πολεμικὰ πλοῖα, ἓν ἀγγλικὸν καὶ ἓν γαλλικόν. Μεταξὺ τῶν ἐπαναστατῶν, αὐξηθέντων διὰ τῆς προσελεύσεως εἰς τὸ σῶμα τούτων πλείστων Σαμίων, καὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, κατορθώσαντος νὰ λάβῃ ἐνισχύσεις ἐκ τῆς ἀντιπέραν ἀσιατικῆς ἀκτῆς, συνήφθησαν ἀληθεῖς μάχαι, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ὁ Σοφούλης διεκινδύνευσεν οὐχὶ ἅπαξ. Ἐπὶ τέλους τῇ 18ῃ Σεπτεμβρίου 1912 ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν νῆσον καὶ τῇ 23ῃ ἰδίου μηνὸς οὗτος μετεφέρθη εἰς Νέαν Ἔφεσον. Ἀμέσως τὴν ἐπομένην συνεκλήθη ἐθνοσυνέλευσις τῶν Σαμίων, ἥτις ἐξέλεξε πρόεδρον τὸν Σοφούλην καὶ τῷ ἐχορήγησεν ἐν λευκῷ πᾶσαν πληρεξουσιότητα νὰ διαπραγματευθῇ τὰ ζητήματα τοῦ τόπου. Ὡς πρόεδρος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ὁ Σοφούλης συνέταξε καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὰς Δυνάμεις μακρὸν ὑπόμνημα μετὰ σχεδίου νέου καταστατικοῦ χάρτου τῆς Σαμιακῆς Πολιτείας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξερράγη ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος καὶ ὅταν τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα εἰσήρχοντο νικηφόρα εἰς τὴν Μακεδονίαν ἡ ἐθνοσυνέλευσις τῶν Σαμίων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σοφούλη ἐκήρυττε διὰ ψηφίσματος, ἐν μέσῳ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ, τὴν ἕνωσιν τῆς Σάμου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἑνώσεως ὁ Σοφούλης παρέμεινεν ἐν Σάμῳ ὡς πρόεδρος τῆς σχηματισθείσης προσωρινῆς κυβερνήσεως μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1914, ὅτε διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς Μακεδονίας, παραιτηθεὶς δὲ τοῦ ἀξιώματος τούτου μετὰ τὴν ῥῆξιν τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Βενιζέλου ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ Μαΐου 1915, καθ' ἃς ἐξελέγη βουλευτὴς Σάμου μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ συνδυασμοῦ του.

Ἐκ τῶν πρωτεργατῶν ἐπίσης τοῦ κινήματος τοῦ 1916 ὁ Σοφούλης, μετέσχε τῆς προσωρινῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ κυβερνήσεως ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ μετὰ τὴν ἀναβίωσιν τῆς βουλῆς τοῦ 1915 ἐξελέγη πρόεδρος αὐτῆς καὶ διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1920. Κατὰ τὸ 1924, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἐσχημάτισεν ἰδίαν κυβέρνησιν, ἥτις, λόγῳ τῆς κρατούσης τότε πολιτικῆς ἀνωμαλίας, παρέμεινεν ἐν τῇ ἀρχῇ μόνον ἐπὶ τρίμηνον. Ἀπὸ τοῦ 1926 μέχρι τοῦ 1928, ἐπὶ οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως, διετέλεσε πρόεδρος τῆς βουλῆς, μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βενιζέλου εἰς τὴν πολιτικὴν (1928) ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὑπαρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καὶ μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν Βενιζέλον κυβερνήσεως ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν μέχρι τοῦ 1930, ὅτε ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βουλῆς, τὸ ἀξίωμα δὲ τοῦτο ἀνέλαβε καὶ πάλιν μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Σεπτεμβρίου 1932, καθ' ἃς ἐπίσης ἐξελέγη βουλευτὴς Σάμου. Ι. Δ. Β.

Θεμιστοκλῆς Σοφούλης.

Σοφοὺρζ-Τσιφλὶκ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης (βλ. *Σοφία*).

Σοφοῦ-Χαλὴλ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης (βλ. *Σοφοῦ*).

Σοφράνα *[Γεωγρ.]*. Ζεῦγος ὑπεραποκέντρων νησίδων τοῦ νοτίου Αἰγαίου (Καρπαθίου πελάγους) 45 μίλ. βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Κάβο Σίδερος τῆς Κρήτης. Ἡ βορεία καὶ μείζων ὀνομάζεται *Μεγάλο Σοφράνο* (ὑψόμ. 650 ποδ., πλάτ. 36° 04'½ Β., μῆκ. 26° 25' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 872: Kalymno to Rhodos), ἡ νοτία *Μακρὶ* ἢ *Μικρὸ Σοφράνο*. Μεταξὺ αὐτῶν τρίτη βραχονησὶς μικρά, *Σοχᾶς* ὀνομαζομένη. Εἶναι δὲ ἡ συστὰς *Ζεφύρη* τοῦ Πλινίου (4,72). Σ. Ε. Λ.

σοφρᾶς (ὁ), ἢ ***σουφρᾶς*** (λ. τουρκ.) ξύλινος δίσκος τετράγωνος ἢ κυκλικός, διαμέτρου 0,69 μ. ἕως 1 μ., στηριζόμενος ἐπὶ ἑνὸς μόνου χαμηλοῦ ὀγκώδους ποδός, ὕψους 0.30 μ. ἕως 0.40 μ.

— *[Λαογρ.]* Ὁ *σοφρᾶς* εἶναι ἀπαραίτητον ἔπιπλον τοῦ ἑλληνικοῦ σπιτιοῦ, ἀναγραφόμενον μαζὶ μὲ τὴν κασέλλαν καὶ τὸ σινί, εἰς τὰ προικοσύμφωνα καὶ τὰς διαθήκας. Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν παράθεσιν τοῦ γεύματος. Πέριξ αὐτοῦ κάθηνται κατὰ γῆς σταυροπόδι ἢ ἐπὶ μαξηλαρίων οἱ τρώγοντες, μεταχειριζόμενοι κοινὴν πετσέταν, τὸ μεσάλι, εἰς τὰ γόνατα, μήκους 4 μ. καὶ πλάτους 0.40 μ. Ὁ σοφρᾶς ἐνίοτε στηρίζεται ἐπὶ 3 ἢ 4 χαμηλῶν ποδῶν. Α. Γ.-Γ.

σοφτᾶς. Ὁ σπουδάζων θεολογικὰ εἰς τὰ μουσουλμανικὰ ἱεροσπουδαστήρια (τοὺς μεδρεσέδες). Οἱ σοφτᾶδες, ἀντὶ νὰ πληρώνουν δίδακτρα, ἐπληρώνοντο αὐτοὶ ἐκ τῶν προσόδων τοῦ τζαμίου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξηρτᾶτο ὁ μεδρεσές, σιτιζόμενοι, ἐνδυόμενοι καὶ λαμβάνοντες μικρόν τι ἐπίδομα κατὰ μῆνα. Βραδύτερον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πολιτικῶν κινημάτων, οἱ σοφτᾶδες ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς διαδηλώσεις καὶ ταραχάς, ἕρμαιον γινόμενοι πολιτικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ὁ σουλτᾶνος Ἀβδοὺλ Χαμὶτ ὁ Β' (1876—1909) κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ τοὺς τέως ἀτιθάσους σοφτᾶδες, διανέμων εἰς αὐτοὺς κρέας καὶ χρῆμα κατὰ πᾶσαν Παρασκευήν. Ν. Μ.

Σοφφαρῖται (οἱ). Περσικὴ δυναστεία, ἱδρυθεῖσα τῷ 872 ὑπὸ τοῦ Γιακοὺπ-μπὲν-Λαΐθ, υἱοῦ χαλκέως (σοφφάρ). Ὁ τελευταῖος τῶν Σοφφαριδῶν Ἀμροῦ, ὁδεύων κατὰ τῆς Βαγδάτης τῷ 901 μ. Χ., ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Τατάρου ἡγεμόνος Ἰσμαὴλ Σαμανί, ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἐφονεύθη. Μετ' αὐτοῦ ἐξέλιπεν ἡ δυναστεία αὕτη, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῶν Σαμανιδῶν. Θ. Β.

Σόφφιτσι (Soffici), ***Ἀρντένγκο***. Ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1879. Κατὰ τὴν νεότητά του εἶχεν ἀναμιχθῆ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς νεωτεριστικὰς φιλολογικὰς κινήσεις, ἀλλὰ μετὰ τὴν πάροδον τῶν πρώτων εἰκονοκλαστικῶν του ἐνθουσιασμῶν ἀπέκλινε πρὸς τὸν νεοκλασσικισμόν. Ἔγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, διακρινόμενα διὰ τὴν ζωηρότητα τῆς διηγήσεως καὶ τὸν χρωματισμὸν τῶν περιγραφῶν. Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ κυριώτερον εἶναι τὸ «Ἡμερολόγιον πλοίου» (1915), ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπεχείρησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν λογοτεχνίαν νέον εἶδος διηγήσεως ὑπὸ τύπον αὐτοβιογραφικῶν καὶ ἐμπιστευτικοῦ περιεχομένου ἀποσπασμάτων. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔργων του εἶναι: «Ἄγνωστος Τοσκανὸς» (1909), «Λεμόνιο Μπόρεο» (1912), «Ἀρλεκῖνος» (1914), «Λυρικὴ χημεία» (1918), «Πολεμικὸν ἡμερολόγιον» (1918), «Κόμπιλεξ» (1918), «Ἡ ὑποχώρησις ἐκ Φρίουλι» (1919), «Τὸ δίχτυ τῆς Μεσογείου» (1920) κτλ. Μ. Δ. Β.

Σοφωνίσβη, ἢ ***Σοφονίβα***, ἢ ***Σοφωνίς***. Θυγάτηρ τοῦ Καρχηδονίου στρατηγοῦ Ἀσδρούβα, γεννηθεῖσα τῷ 235 π. Χ. καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 203 π. Χ. Ἀναστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρός της μὲ τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ἐμνηστεύθη κατ' ἀρχὰς μὲ τὸν Μασσινίσσαν, βασιλέα τῆς Νουμηδίας, κατόπιν ὅμως ἐγένετο σύζυγος τοῦ ἀντιπάλου του Σύφακος. Οὗτος εἶχεν ὑποσχεθῆ τὴν συμμαχίαν του εἰς τὸν Σκιπίωνα τὸν Ἀφρικανόν, ὅταν προπαρεσκεύαζε τὴν ἐναντίον τῆς Ἀφρικῆς ἐκστρατείαν του (205 π. Χ.), ἀλλ' ἐπηρεασθεὶς ὑπὸ τῆς Σοφωνίσβης διέρρηξε τὴν μετὰ τῶν Ρωμαίων συμμαχίαν καὶ ἐτάχθη μὲ τοὺς Καρχηδονίους, ἐνῷ ὁ Μασσινίσσας, ἀντίπαλος πρὶν τῶν Ρωμαίων, ἐγένετο τώρα πολύτιμος σύμμαχός των. Δύο ἔτη βραδύτερον ὁ Μασσινίσσας μετὰ τοῦ Λαιλίου ἐνίκησαν τὸν Σύφακα, κατέλαβον τὴν πρωτεύουσάν του καὶ ᾐχμαλώτισαν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν Σοφωνίσβην. Ὁ Μασσινίσσας, ὁ ὁποῖος ἐξηκολούθει ν' ἀγαπᾷ τὴν ἀτυχῆ Σοφωνίσβην, τὴν κατέστησε σύζυγόν του, διὰ νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ ὄνειδος τῆς δουλείας. Ἀλλ' ὁ Σκιπίων ἤθελε νὰ κοσμήσῃ δι' αὐτῆς τὸν θρίαμβόν του καὶ ἀπῄτει ἀπὸ τὸν φιλόδοξον καὶ πολλὰ ἀναμένοντα παρὰ τῶν Ρωμαίων Μασσινίσσαν νὰ τοῦ τὴν παραδώσῃ. Ὁ Μασσινίσσας δὲν ἠδύνατο ν' ἀρνηθῇ τὴν σκληρὰν ἀπαίτησιν τοῦ Σκιπίωνος, ἀλλὰ καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἴδῃ τὴν γυναῖκα συρομένην ὄπισθεν τοῦ θριαμβευτικοῦ ἅρματος ὡς δούλην. Τῇ ἀπέστειλε λοιπὸν ποτήριον πλῆρες δηλητηρίου, ὅπερ ἡ τραγικὴ ἡγεμονὶς ἐκένωσεν. Ἡ τύχη τῆς Σοφωνίσβης ἐνέπνευσε πλεῖστα δράματα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Θ. Π.

Σοχᾶ *Καλύβια* *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Καλύβια* Σοχᾶ.

Σοχὰγκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, πρωτεύουσα τῆς μουδηρίας Γκίργκε. Κάτ. 20.000 περίπου. Ἔχει προτεσταντικὴν σχολήν, νοσοκομεῖον καὶ ὡραίαν προκυμαίαν ἐπὶ τοῦ Νείλου. Εἰς ἀπόστασιν 3 ὡρῶν ἀπὸ τῆς Σοχὰγκ εὑρίσκεται τὸ ὀνομαστὸν κοπτικὸν μοναστήριον Δέϊρ ἐλ ἄμπιατ ἢ Δέϊρ Ἀμπᾶ Σενούδα. Γ. Λ. Α.

Σοχᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καλύβια τοῦ Σοχᾶ τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 230. —Π.

Σόχερ (Socher), ***Ἰωσήφ***. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1755 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1821. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Μονάχου καὶ τοῦ βαυαρικοῦ κοινοβουλίου, ἔγραψε δέ: «Ἐκτίμησις νέων φιλοσοφικῶν συστημάτων» (1800), «Σχέδιον φιλοσοφικῶν συστημάτων» (1802), «Περὶ τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος» (1820) κ. ἄ. Θ. Π.

Σοχιᾶς *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς ἐν τῇ Ἠλείᾳ τῆς Πελοποννήσου, πηγάζων ἐκ τῶν δυτικῶν διακλαδώσεων τῆς Φολόης, διερχόμενος διὰ τῆς Ἀμαλιάδος καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Χελωνίτην κόλπον κατὰ τὴν θέσιν Παλούκι. Ι. Σ. Σ.

Σοχιέρος. Δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν ψιλῷ ὀνόματι, υἱὸς τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Enghien καὶ τῆς Ἰσαβέλλας τῆς Βριέννης. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐκ τοῦ οἴκου Enghien περιβληθεὶς τὴν προσωνυμίαν τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, τὰς ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀξιώσεις του ἐστήριζεν ἐπὶ διαθήκης τοῦ ἐκ μητρὸς θείου του Βαλθέρου Βρυεννίου, υἱοῦ τοῦ ὁμωνύμου τελευταίου δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Σοχιέρος εἶχε καὶ τρεῖς ἄλλους ἀδελφούς, τὸν Ἰωάννην κόμιτα τοῦ Ἀλητίου, τὸν Λουδοβῖκον κόμιτα τοῦ Κομβερσάνου καὶ τὸν Γουΐδωνα, αὐθέντην τοῦ

Digitized by Google

Ἄργους καὶ τοῦ Ναυπλίου. Ἀλλὰ τὰς πρὸς κατάληψιν τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν ἐνόπλους προσπαθείας τοῦ Σοχιέρου ἀπέκρουσε τελεσφόρως ὁ Ρογῆρος Δελώρ, ὁ δὲ Σοχιέρος ἀπέθανε τῷ 1366 ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος, ἀποκεφαλισθεὶς ὑπὸ Ἀλβέρτου τοῦ βαυαρικοῦ, υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου, ὡς βασιλικοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἀνονίας. Αἱ περὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀξιώσεις του καὶ ἡ προσωνυμία δουκὸς μετεβιβάσθησαν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βάλθερον τοῦ Enghien, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου, ἐν ἔτει 1381, ἡ προσωνυμία δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν περιῆλθεν εἰς τὸν θεῖόν του Λουδοβῖκον, κόμιτα τοῦ Κομβερσάνου, ὅστις ἀπέθανε τῷ 1394 ἄνευ ἀρρένων κληρονόμων. Δ. Π. Π.

Σοχμὶτ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Φαραωνικὸν ὄνομα τῆς *Λητοπόλεως* (βλ. λ.).

σοχοϊκὴ ***γλῶσσα*** [*Γλωσσολ.*]. Ὁμιλεῖται ἐν μικρῷ τμήματι τῆς Ἐρυθραίας, τῆς γνωστῆς ἀποικίας τῶν Ἰταλῶν, ἐν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ τῆς Ἀφρικῆς, ὑπὸ τῶν Saho ἢ (ὅπως καλοῦνται ὑπὸ τῶν Ἀβησσυνίων) Choho. Εἶναι συγγενεστάτη πρὸς τὴν ἀφαρικὴν (Afar) καὶ ἀνήκει εἰς τὴν κουσχιτικὴν λεγομένην ὁμάδα τῶν *Χαμιτικῶν* γλωσσῶν. Γ. Π. Α.

Σπὰ (Spa, γερμ. Spaa) [*Γεωγρ.*]. Βελγικὴ λουτρόπολις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Λιέγης. Κάτ. (1927) 8.245. Κεῖται εἰς 250 μ. ὕψος, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πεπενστὲρ-Τρουὰ-Πὸν καὶ ἔχει ρωμανικὸν ναὸν (1880), λουτρά, μέγα ξενοδοχεῖον, καζῖνον, πάρκα, θέατρον, μουσεῖον καὶ 17 σιδηρούχους ἰαματικὰς πηγὰς (ὕδατα Pouhon), ἐνδεικνυομένας διὰ τὰς καρδιακὰς καὶ νευρικὰς παθήσεις. Τὰ ὕδατα ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1326, ἤδη δὲ ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος εἶχε καταστῆ τὸ Σπὰ διεθνὲς κοσμικὸν κέντρον. Τῷ 1717 διέμεινεν αὐτόθι ὁ Μέγας Πέτρος καὶ τῷ 1807 κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς. Τὴν 4ην Αὐγούστου 1914 κατελήφθη ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, τῷ 1918 (8 Μαρτ.—12 Νοεμβρίου) ἐγένετο ἕδρα τοῦ ἀνωτάτου γερμανικοῦ ἐπιτελείου καὶ τῷ 1918—1919 ἕδρα τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς τῆς ἀνακωχῆς. Τῷ 1920 συνῆλθεν αὐτόθι ἡ ὁμώνυμος συνδιάσκεψις.

—**Σπά, *Συνδιάσκεψις τοῦ*** — [*Διεθν.*]. Μία τῶν διεθνῶν μεταπολεμικῶν συνδιασκέψεων, συνελθοῦσα τὴν 5ην—16ην Ἰουλίου 1920. Ἐν αὐτῇ τὸ πρῶτον ἐκλήθη νὰ μετάσχῃ ἐπὶ ἴσοις ἡ Γερμανία, ἀλλ᾽ ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ περιορισθῇ ἡ συνδιάσκεψις εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐν ταῖς συνθήκαις διατάξεων περὶ ἐπανορθώσεων, ἀποκλειομένης ἐκ τῶν προτέρων πάσης συζητήσεως περὶ ἀναθεωρήσεως τῶν συνθηκῶν εἰρήνης. Ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς στρατιωτικῆς καταλήψεως τοῦ Ρούρ παρὰ τῶν Συμμάχων καθωρίσθησαν τὰ περὶ τῆς δίκης τῶν ὑπευθύνων τοῦ πολέμου, ἡ κατὰ μῆνα πρὸς τοὺς Συμμάχους παρὰ τῆς Γερμανίας παραχώρησις 2 ἑκατομμ. τόννων γαιάνθρακος, ἡ ἀξία τῶν ὀρυχείων τοῦ Σάαρ, τὰ καθ᾽ ἕκαστον σύμμαχον ἀναλογοῦντα ποσὰ ἐκ τῶν γερμανικῶν καὶ βουλγαρικῶν ἐπανορθώσεων κλπ. (βλ. λ. *Παγκόσμιος* πόλεμος, τ. ΙΘ΄, σ. 359 β). —Π.

Σπαβέντα (Spaventa) ***Βερτράνδος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς (1817—1883). Μετέσχεν ἐνωρὶς τοῦ κατὰ τῶν Βουρβώνων φιλελευθέρου κινήματος, οὗ ἡγεῖτο ὁ ἀδελφός του Σίλβιος, τῷ δὲ 1859 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μοδένης, τῷ 1860 εἰς τὸ τῆς Βολωνίας καὶ τῷ 1861 εἰς τὸ τῆς Νεαπόλεως. Ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1876 διετέλεσε βουλευτής. Εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τοῦ ἐγελειανισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Μελέται ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἐγέλου» (1850), «Ἡ φιλοσοφία τοῦ Καντίου» (1860), «Χαρακτὴρ καὶ ἐξέλιξις τῆς παλαιᾶς φιλοσοφίας» (1860). «Μαθήματα φιλοσοφίας» (1862), «Στοιχεῖα φιλοσοφίας» (1867), «Ὁ νόμος τοῦ ἰσχυροτέρου» (1875), «Ἱστορία τῆς λογικῆς» κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

— **Σπαβέντα** (Spaventa) ***Σίλβιος***. Ἰταλὸς πατριώτης καὶ συγγραφεὺς (1822—1893). Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰργάσθη πρὸς ἀνατροπὴν τῶν Βουρβώνων, κατὰ τῶν ὁποίων ἐξύφανε πολλὰς συνωμοσίας, συλληφθεὶς δ᾽ ἕνεκα τούτου ἐφυλακίσθη ἐπὶ δεκαετίαν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Βουρβώνων ὁ Σπαβέντα ἐγένετο διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας Νεαπόλεως, ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν (1876) καὶ γερουσιαστής. Μ. Δ. Β.

Σπαγάδας. Βασιλεὺς τῶν Σανίγων ἢ Σαγίνων, λαοῦ σκυθικοῦ κατοικοῦντος τὰ βορειοανατολικὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου, σύγχρονος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, ἔχων ὡς πρωτεύουσαν τὴν Σεβαστόπολιν (νῦν Πότι). Α. Θ. Σ.

Σπάγερ (Spayer)˙ βλ. λ. *Σπάϊερ*.

σπαγέττο (τό)˙ εἶδος ζυμαρικοῦ εἰς σχῆμα λεπτῶν μακαρονίων συμπαγῶν.

σπαγκοθήκη (ἡ)˙ ἡ θήκη ἐν ᾗ ἀποτίθεται ὁ σπάγκος πρὸς εὐκολωτέραν χρησιμοποίησίν του.

σπαγκορραμμένος,—η,—ο˙ δημοτ., φιλάργυρος.

σπάγκος (ὁ), καὶ ***σπάγγος*** καὶ ***σπάγος***˙ λεπτότατον σχοινίον (ἰταλ. spago).

— [*Ἐγκυκλ.*] Βλ. λ. *σχοινίον*.

σπαγυρία, ἡ *σπαγειρία*, ἡ *σπαγυρικὴ* (ἡ). Ὅρος ποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ Παρακέλσου (ἴσως ἐκ τοῦ *σπᾶν* καὶ ἀγείρειν=χωρίζειν καὶ συναθροίζειν) καὶ δηλῶν τὴν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος ὑποτυπωδῶς ἐμφανισθεῖσαν ἐκ τῶν κόλπων τῆς ἀλχημείας νέαν ἐπιστήμην τῆς χημείας, ἥτις ἐξήταζε τὰς μεταβολὰς τῶν διαφόρων σωμάτων, συνθέτουσα καὶ διαλύουσα ταῦτα εἰς τὰ πρῶτα συστατικά των. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἐδηλώθη καὶ ἡ ἐμπειρικὴ ἰατρικὴ καὶ ἡ θεραπευτική, ἥτις ἐστηρίζετο εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἀνοργάνου χημείας. Ἡ σπαγυρία ἀπησχόλησε συντόνως τοὺς ἐρευνητὰς κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαίωνος καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν νεωτέρων χρόνων, κατεδιώχθη δὲ ἀπηνῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐθεώρει πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν ὡς ἀντικειμένην εἰς τὴν θρησκείαν. Λόγῳ τῆς ἐποχῆς καθ᾽ ἣν ἐνεφανίσθη, ἀπετέλεσεν, ὅπως ἦτο ἑπόμενον, καὶ ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως παρὰ διαφόρων ἀγυρτῶν, καὶ ἀνεμείχθη πολλάκις μετὰ τῆς μαντικῆς, τῆς μαγείας καὶ τῶν ἄλλων ἀποκρύφων καὶ μυστικῶν ἀσχολιῶν.

σπαγυρικός,—*ή*,—*όν*, ἡ *σπαγειρικός*˙ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σπαγυρίαν, ὁ τῆς σπαγυρίας: «σπαγυρικὴ ἀλχημεία».

Σπάδα, ἡ ***Σπάθα***, ἡ ***Ροδωποῦ*** [*Γεωγρ.*]. Χερσονησώδης προβολὴ εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Κρήτης, ὑψηλὴ (774 μ.), μεγάλη καὶ κλασσικώτατον τύπον ἀκρωτηρίου ἀποτελοῦσα. Χωροῦσα εὐθὺ πρὸς Β. ἐπὶ 11 μίλ. καὶ ἔχουσα μέσον εὖρος 3 μιλ., διαχωρίζει τὸν πρὸς ἀνατολάς της κόλπον τῶν Χανίων ἀπὸ τὸν πρὸς δυσμάς της κόλπον τοῦ Κισσάμου (ἀρχ. Μυρτίλος) καὶ ἀπολήγει εἰς τὴν ἀκρότομον ἄκραν Σπάδα (πλάτ. 35° 41΄ Β, μῆκ. 23° 44΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia, western portion) τὸ Ψακὸν ἄκρον τῶν ἀρχαίων. Ὀνομαζομένη καὶ *Ροδωποῦ* ἀπὸ τοῦ φερωνύμου ὄρους (ἀρχ. Τίτυρον), ἔχει χωρία *Κουμούλη-καμάρα, Ραβδούχας, Ἀστράτηγος, Κυρία γωνία* (μονὴ) καὶ *Ἀφράτα* (χάρτ. *Ν. Καλομενοπούλου*: «Νῆσος Κρήτη» 1897) καὶ δύο ὅρμους: *Ἅγιον Παῦλον* (ἀρχ. Τίτυρος, Σταδ. Μεγ. Θαλ. 341) εἰς τὸ μέσον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς της καὶ *Καντζηλιέρης* (ἀρχ. Δικτυνναῖον) κατὰ τὰ βορειοανατολικά της καὶ ἐπὶ τοῦ κόλπου τῶν Χανίων˙ ὁ ναυτικὸς φωτισμὸς τῆς ἄκρας, ἐπισημότατος διὰ τὴν ναυτιλίαν, ἀπεδείχθη ἀδύνατος λόγῳ τῶν ἀπὸ τοῦ μεγάλου ὕψους της καὶ τοῦ ἐντελῶς ἀποκρήμνου της δυσχερειῶν. Σ. Ε. Λ.

Σπάδα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις περσικὴ ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (583, 9). Σ.Ε.Λ.

σπαδαΐτης (ὁ) (Spadait) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ σερπεντίνου. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $H_8\,Mg_5\,Si_6\,O_{21}$, ἐμφανίζεται δὲ στιφρὸν καὶ φαινομενικῶς ἄμορφον. Ἔχει σκληρότητα 2 ½, λάμψιν μαργαριτώδη ἕως στεατώδη καὶ χρῶμα ἐρυθρόλευκον ἕως κρεατόχρουν. Ἀπαντᾷ εἰς τὸν λευκιτοφύρην τοῦ Capo di Bove. Γ. Β.

σπαδανθῆ (τὰ) (Spathiflorae) [*Βοτ.*]. Κατηγορία φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονοκοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας ἢ θάμνους ξυλώδεις, εὐθυτενεῖς ἢ ἀναρριχητικούς. Τὰ ἄνθη τῶν σπαδανθῶν εἶναι κυκλικὰ γυμνὰ ἢ περιβάλλονται ὑπὸ χλαμυδίων ἐν εἴδει σπάδικος. Δ. Ν. Π.

σταδέλλη (ἡ) (Spadella) [*Ζωολ.*]. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρηματωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *διστομιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροῦ μεγέθους σκωλήκων μὲ σῶμα διαφανές, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

σπάδην! (ναυτ., κοιν. *σκόλπο!*, γαλλ. à coups!, ἀγγλ. with jerk!). Κέλευμα τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, ὅπερ ἐξεφωνεῖτο μετὰ τὰ «ἕλκε!» καὶ «ἔντεινον!» πρὸς ἀποτόμους ἕλξεις ἀγομένου κατὰ τοὺς χειρισμοὺς τῶν ἀρμένων. Σ. Ε. Λ.

σπαδικανθῆ (τὰ) [*Βοτ.*]. Ἑτέρα ὀνομασία τῶν φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν σπαδανθῶν.

σπάδιξ, —*ικος* (ἡ)˙ κλάδος δένδρου, ἰδίᾳ ἐκ τῶν παραφυάδων, ἀποσπώμενος ἀπὸ τῆς βάσεώς του˙ || ἔγχορδον ὄργανον παρόμοιον πρὸς τὴν λύραν, ἀλλὰ μὲ πολὺ ὀξυτέρους τόνους.

—[*Βοτ.*] Καλεῖται οὕτω εἶδος στάχυος ἀποτελουμένου ἐξ ἀνθέων, ὧν τὰ μὲν ἄρρενα ἀναφαίνονται κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ ἄξονος, τὰ δὲ θήλεα κατὰ τὴν βάσιν αὐτοῦ. Τὰ ἄνθη τῶν σπαδίκων δὲν φέρουσιν ἀνθικὰ περικαλύμματα, ἀλλ᾽ ἐνίοτε ἀντὶ τούτων περιβάλλονται ὁλικῶς ἢ μερικῶς ὑπὸ λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων. Ὁ σπάδιξ ἀπαντᾷ συνήθως εἰς τὰ φυτὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν μονοκοτυληδόνων καὶ σπανιώτερον εἰς τὰ δικοτυλήδονα. Τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ σπάδικος ποικίλλουσι. Δ. Ν. Π.

σπάδων, —*ωνος* (ὁ)˙ εὐνοῦχος, ἐκτομίας.

Σπάζοβιτς (Spasowicz), ***Βλαδίμιρος***. Ρωσοπολωνὸς νομομαθὴς καὶ ἱστορικὸς (1829—1906). Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν Πετρουπόλει (1857—1862). Τῷ 1863 ἀπελύθη τῆς θέσεώς του λόγῳ τοῦ περιεχομένου τῶν ἔργων του, διέπρεψε δὲ ἔκτοτε ὡς ὑπερασπιστὴς τῶν ἐπαναστατῶν πρὸ τῆς δικαιοσύνης. Τῷ 1883 ἵδρυσε τὴν ἑξαμηνιαίαν ἐπιθεώρησιν «Κράϊ», τῷ δὲ 1902 ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Βαρσοβίαν, γενόμενος διευθυντὴς τοῦ αὐτόθι μηνιαίου «Ἀθηναίου». Ἔγραψεν: «Ἡ μεσοβασιλεία τοῦ 1572—1576 ἐν Πολωνίᾳ» (1856—1858), «Ἐγχειρίδιον ποινικοῦ δικαίου» (1863), τὸ πολωνικὸν τμῆμα τῆς «Ἱστορίας τῆς σλαυϊκῆς φιλολογίας» τοῦ Πῦπιν κ.ἄ. Π. Ν. Π.

σπάζω, καὶ *σπάω*, *ἀόρ.* *ἔσπασα*, *παθ.* μετχ. *σπασμένος*˙ δημοτ., θραύω, θλῶ, διακόπτω τὴν συνέχειαν διὰ θλάσεως: «σπάζω τὸ σχοινί, — τὸ ξύλο, — τὴ χορδὴ κ. τ. τ.»˙ || θραύω, συντρίβω: «σπάζω τὸ πιάτο, —τὸ ποτήρι, —τὴ λάμπα κ.τ.τ.»˙ || ἀμεταβ., θραύομαι, θλῶμαι: «ἔσπασε τὸ σχοινί, —τὸ ξύλο,— ἡ χορδή»˙ || θραύομαι, συντρίβομαι: «ἔσπασε ἡ λάμπα, —τὸ ποτήρι»˙ || φρ. «τὸν ἔσπασε ᾽ς τὸ ξύλο», τὸν ἐξυλοκόπησε ἀνηλεῶς˙ || φρ. «τὸν ἔσπασε ᾽ς τὴ δουλειά» τὸν ὑπέβαλε εἰς βαρεῖαν ἐργασίαν, καὶ ἀμεταβ. «ἔσπασε ᾽ς τὴ δουλειά» ἐταλαιπωρήθη ἐργαζόμενος˙ || φρ. «σπάζω κέφι» διασκεδάζω.

σπαῆς (ὁ)˙ βλ. *σπαχῆς*.

σπάθα (ἡ)˙ δημοτ., μεγάλο σπαθί˙ || ἐργαλεῖον τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ.

Σπάθα [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Κρήτης, τὸ ἄλλως *Σπάδα* (βλ. λ.).

Σπαθάδες [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κοπραίνης τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 243. Π. Ν. Π.

Σπαθαραῖοι [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, πρότερον καλούμενον *Σπαθαράτι*. Κάτ. (1928) 191. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 528), περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Κοκκινοχώρι, Μάντουκα* καὶ *Μόρφι*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας, νήσου καὶ νομοῦ Σάμου. Κάτ. (1928) 1.214. Εἶναι ἕδρα κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τὴν νησῖδα *Σαμιοπούλα* (26 κάτ.), κεῖται δὲ ἐγγὺς τῆς ἀκτῆς τῆς νοτιοδυτικῆς κολπώσεως τῆς νήσου, εἰς 13 χλμ. ἀπὸ τοῦ Τηγανίου. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν, πλῆρες δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικόν, φιλοδασικὸν καὶ φιλοτεχνικὸν σύλλογον. Παράγει κυρίως ἔλαιον. Π. Ν. Π.

Σπαθαράτι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ νομοῦ Πρεβέζης (βλ. *Σπαθαραῖοι*).

Σπαθάρης. —1) ***Νικόλαος***. Ἐγεννήθη τῷ 1625 ἐν Μολδαβίᾳ, ὅπου ἡ οἰκογένεια Σπαθάρη, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καταγομένη, εἶχε κτήματα καὶ κατεῖχε διοικητικὰς θέσεις. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπιστρέψας εἰς Μολδαβίαν, διωρίσθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁσποδάρου Στεφάνου, ἀλλὰ μετ᾽ ὀλίγον ἠναγκάσθη νὰ σωθῇ διὰ φυγῆς, ἕνεκα πολιτικῶν λόγων. Τῷ 1671 μετέβη εἰς Μόσχαν, ὅπου διωρίσθη ὑπάλληλος εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν. Ἡ ἐκεῖ δρᾶσίς του ὑπῆρξε σημαίνουσα, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας του μετὰ τῶν ἡγεμόνων τῶν παραδουναβίων χωρῶν, τῶν προκρίτων τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, κλπ. Τῷ 1673 ἀφιέρωσεν εἰς τὸν τσάρον Ἀλέξιον (τὸν πατέρα τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου) τὸ σύγγραμμά του «Τὸ Χρησμολόγιον». Τῷ 1675 ἐστάλη ὡς ἰδιαίτερος ἀπεσταλμένος καὶ πληρεξούσιος τοῦ τσάρου εἰς Κίναν, ὅπου διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1678. Συνέγραψε κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δύο ἔργα περὶ Κίνας καὶ Σιβηρίας, ἅτινα θεωροῦνται τὰ πρῶτα σοβαρὰ γεωγραφικὰ ἔργα περὶ τῶν χωρῶν τούτων. Ὁ Ν. Σπαθάρης ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ τσάρου διὰ τίτλων εὐγενείας. Ἀπέθανε τῷ 1708.

—2) ***Γεωργάκης***, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1710 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἔγγονος τοῦ ἀνωτέρω, ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν πλουσιωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του. Λόγῳ τῶν συγγενικῶν του δεσμῶν μετὰ τῶν Σπαθαραίων τῆς Ρωσίας, κατέστη ὕποπτος καὶ κατηγορήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ ρωσοφιλίᾳ καὶ ὑποστηρίξει τῶν σλαυϊκῶν ἐν γένει συμφερόντων, καὶ ἰδίως τοῦ σλαυϊκοῦ πατριαρχείου τοῦ Ἰπέκ. Ἦτο ἐκ τῶν ἐλπιζόντων εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους μόνον ἐκ τῆς εὐμενείας τῆς Ρωσίας. Ὡς ἐκ τούτου ἦλθεν εἰς πολιτικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πατριάρχην Σαμουὴλ Χαντζερῆν, ἐπιδιώκοντα ἀντιθέτως τὴν ἐν ὁμονοίᾳ μετὰ τῶν Τούρκων εὐημερίαν τοῦ ἔθνους καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν αὐτοκεφάλων σλαυϊκῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τῷ Αἵμῳ, καὶ δὴ τοῦ πατριαρχείου τοῦ Ἰπέκ. Ὁ πατριάρχης Σαμουὴλ Χαντζερῆς ἐπέτυχε τῷ 1766 παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης τὴν κατάργησιν

Digitized by Google

τοῦ σλαυϊκοῦ πατριαρχείου τοῦ Ἰπὲκ καὶ τὴν σύλληψιν τοῦ Γεωργάκη Σπαθάρη, ὡς ὑπονομευτοῦ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, ὅστις καὶ ἀπηγχονίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, δημευθείσης τῆς τεραστίας περιουσίας του ὑπὲρ τοῦ σουλτανικοῦ ταμείου. Εὑρεθέντος μάλιστα κατόπιν εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ καταργηθέντος πατριαρχείου γραμματίου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπιστοποιεῖτο ὅτι ὁ Γεωργάκης Σπαθάρης ἐδάνεισεν αὐτῷ 25.000 χρυσᾶς λίρας, τὸ σουλτανικὸν ταμεῖον ἀπήτησε τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ποσοῦ τούτου ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπήχθη ἡ ἀνασχηματισθεῖσα ἀρχιεπισκοπὴ Ἰπεκίου, ὁ δὲ πατριάρχης Σαμουὴλ ἠναγκάσθη νὰ καταβάλῃ αὐτό.

—3) ***Λεόντιος*** (καὶ ***Σπαθάριεφ***). Ὑποστράτηγος τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ἐκ τῆς ὡς ἄνω οἰκογενείας προερχόμενος καὶ ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα ἀφορῶντα τὸ ρωσικὸν ναυτικόν. Ἡ κόρη του *Ἀλεξάνδρα* ὑπῆρξε σύζυγος τοῦ μαρκησίου Ἀλεξάνδρου ντὲ Τραβερσέ, Ρώσου ἀξιωματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ, γαλλικῆς καταγωγῆς, ὅστις ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Χέϋδεν ν' ἀναγγείλῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου εἰς τὸν τσάρον τῆς Ρωσίας. Κόρη δὲ τῆς Ἀλεξάνδρας ὑπῆρξεν ἡ Ρωσὶς ποιήτρια *ντὲ Πατκούλ*.

—4) ***Ἀνδρέας***. Λόγιος (1837—1901). Ἐσπούδασε φυσικομαθηματικὰ ἐν Βερολίνῳ, καὶ κατόπιν, ἀπὸ τοῦ 1867, διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ. Συνέγραψε: «Χημεία» (1869), «Τριγωνομετρία» (1882), «Φυσικὴ πειραματική» (1886), «Ἄλγεβρα καὶ Γεωμετρία» (1887), κ. ἄ.

—5) ***Βασίλειος***. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1855. Ἵδρυσε τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐν Φιλιππουπόλει τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Δαπάναις αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐθνικὰ ποιήματα κ. ἄ. Ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῷ 1887.

—6) ***Αἰμίλιος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ (Χαμητιέ). Ἐσπούδασεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Βελγίῳ, κατόπιν δὲ διετέλεσεν ὑπασπιστὴς τοῦ σουλτάνου Χαμίτ, ὢν ἀπεσπασμένος εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον ἐπὶ πατριάρχου Ἰωακεὶμ Γ'. Κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων ἀντετάχθη κατ' αὐτῶν ἐπὶ κεφαλῆς τμήματος σουλτανικῆς φρουρᾶς ἀλλ' ἐφονεύθη (1908) ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Γαλατᾶ. Ὁ φίλος του Γάλλος ἀξιωματικὸς καὶ συγγραφεὺς Ἀνρὺ Ζεριὲρ τὸν κατέστησε κύριον ἥρωα τοῦ μυθιστορήματός του. «Εἰς τὰ λουτρὰ τῆς Προύσης». Γ. Μ. Β.

Σπαθάρι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 300. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Ἀρχάγγελος*, *Κάκαβος*, *Καλύβια* καὶ *Μετόχι*.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 617. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἐλαιοτριβεῖον. Π. Ν. Π.

Σπαθαρικὰ *[Γεωγρ.]*. Ἐξαφανισθὲν κρητικὸν χωρίον (βλ. *Ἀπόστολοι*).

σπαθαρίκιον (τὸ) *[Βυζ.]*. Τὸ ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν βασιλικῶν παλατίων τοῦ Βυζαντίου οἴκημα, ἐν τῷ ὁποίῳ διέμενον οἱ *σπαθάριοι* (βλ. λ.). Ἡ πλησίον τοῦ οἰκήματος τούτου πύλη τοῦ περιβόλου (ἡ πρὸς τὴν πλατεῖαν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας) ἐκαλεῖτο *πύλη τοῦ σπαθαρικίου*. Ν. ΚΛΣ

Σπαθαρικὸ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμμοχώστου. Κάτ. 300, πάντες Ἕλληνες, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν καλλιέργειαν δημητριακῶν. Α. Κ. Α.

σπαθάριοι (οἱ), καὶ ***σπαθᾶτοι***, καὶ ***βασιλικοὶ μαχαιροφόροι***, καὶ ***βασιλικοὶ ξιφηφόροι***. Ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας, σωματοφύλακές τινες τοῦ αὐτοκράτορος ὡς καὶ μεγάλων τινῶν ἀρχόντων τοῦ κράτους. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν σπαθαρίων ἐλέγετο *πρωτοσπαθάριος*. Μεταγενεστέρως ὠνομάζοντο *σπαθάριοι* καὶ *σπαθᾶτοι* καὶ *ἀσπιδοφόροι* οἱ αὐλικοὶ βαθμοῦχοι οἱ φέροντες τὰ ὅπλα τοῦ βασιλέως κατὰ τὰς διαφόρους τελετάς, καθὼς καὶ ἐν ἐκστρατείᾳ. Τοιούτους σπαθαρίους ἢ σπαθάτους εἶχον καὶ οἱ στρατηγοί. Σὺν τῷ χρόνῳ τὰ ἀξιώματα τοῦ σπαθαρίου καὶ τοῦ πρωτοσπαθαρίου ἀπέβησαν τιμητικοὶ τίτλοι, οἵτινες ἀπενέμοντο ἐπισήμως εἰς διαφόρους αὐλικούς, πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς βαθμούχους, καθὼς καὶ εἰς ἰδιώτας ἐπιφανῶν οἰκογενειῶν. Ὁ ἀναγορευόμενος πρωτοσπαθάριος ἐλάμβανε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἓν *μανιάκιον*, δηλαδὴ χρυσοῦν κόσμημα τοῦ λαιμοῦ φέρον πολυτίμους λίθους καὶ μαργαρίτας, ὁ δὲ σπαθάριος ἓν *σπαθίον χρυσόκανον*. Ὁ τίτλος τοῦ πρωτοσπαθαρίου ἤρχετο ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ μετὰ τὸν τοῦ ἀνθυπάτου πατρικίου, ὁ δὲ τοῦ σπαθαρίου ἤρχετο μετὰ τὸν τοῦ σπαθαροκανδιδάτου. Οἱ σπαθάριοι, οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὸ θεῖον κουβούκλιον, δηλαδὴ εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν βασιλικῶν παλατίων τὸ περιλαμβάνον τοὺς αὐτοκρατορικοὺς κοιτῶνας, ἐκαλοῦντο *σπαθαροκουβικουλάριοι*. Ἡ σύζυγος τοῦ πρωτοσπαθαρίου ἐκαλεῖτο *πρωτοσπαθαρία*, ἡ δὲ τοῦ σπαθαρίου *σπαθαρία*. Ν. ΚΛΣ

Σπαθάριον (***Μέγα*** — καὶ ***Μικρὸν*** —) *[Γεωγρ.]*. Οὕτω μετωνομάσθησαν, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, δύο χωρία τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης *Μέγα*— καὶ *Μικρὸν Κιλίτς* (κάτ. τῷ 1920: 16 καὶ 167), τότε ἀνήκοντα εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Σηλυβρίας τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Π. Ν. Π.

Σπαθάριος, ***Νικόλαος***. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἐκ γονέων καταγομένων ἐκ Σπάρτης. Ἐσπούδασεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, μετὰ δὲ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἐσπούδασε φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας. Ἐπιστρέψας ἀργότερον εἰς Μολδοβλαχίαν ἐγένετο σπαθάριος τῆς ἡγεμονίας, εἰς τὸ ἀξίωμά του δὲ τοῦτο ὀφείλει τὸ ἐπώνυμόν του. Ἦτο κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τῆς βλαχικῆς. Μετέφρασε τὴν ἁγίαν Γραφὴν εἰς τὴν βλαχικὴν γλῶσσαν. Τῷ 1667, εὑρισκόμενος ἐν Στοκχόλμῃ τῆς Σουηδίας, ἔγραψε θρησκευτικοηθικὸν ἀνάγνωσμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀστὴρ ἀνατολικὸς φωτίζων τὴν Δύσιν». Ἐταξίδευσεν εἰς πολλὰς ξένας χώρας καὶ ηὐνοήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς, ὅστις τὸν ἀπέστειλεν ὡς πρέσβυν ἐκ τῆς Μόσχας εἰς τὴν Σινικὴν αὐτοκρατορίαν (1676). Τὴν ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος δεξιώτατα ἐπραγμάτωσε, τὰς ἐντυπώσεις του δὲ ἐκ τοῦ μεγάλου ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ ταξιδίου του ἐξέθεσεν εἰς ὁδοιπορικὸν ρωσιστὶ γεγραμμένον. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετέφρασεν εἶτα ὁ ἴδιος καὶ ἑλληνιστί, τὰ δὲ διασωθέντα χειρόγραφα τῆς ἑλληνικῆς ταύτης μεταφράσεως περιγράφει ὁ Κ. Σάθας ἐν τῇ «Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ». Εἰς τὸ ὁδοιπορικόν του ὁ Σπαθάριος καταγράφει χωρογραφικῶς τὰ μέρη, τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας δι' ὧν διῆλθε, παρετήρει δὲ ἐν τῇ περιγραφῇ του καὶ ἱστορίαν περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας. Γ. Μ. Β.

σπαθαροκανδιδᾶτοι (οἱ) *[Βυζ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω ἐν Βυζαντίῳ, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας, σῶμά τι τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, σχηματισθὲν ἐκ τοῦ σώματος τῶν *σπαθαρίων* καὶ τοῦ τῶν *κανδιδάτων*. Μεταγενεστέρως ἡ λέξις αὕτη, ὡς καὶ ἡ λέξις σπαθάριος, ἔλαβε τὴν σημασίαν ἁπλοῦ τιμητικοῦ τίτλου, ὅστις ἀπενέμετο εἰς διαφόρους αὐλικούς, στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἄρχοντας. Οἱ σπαθαροκανδιδᾶτοι κατὰ τὴν ἀναγόρευσιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐλάμβανον ἐκ χειρὸς αὐτοῦ «σπαθίον χρυσόκανον» καὶ «μανιάκιον», δηλαδὴ χρυσοῦν κόσμημα τοῦ λαιμοῦ φέρον πολυτίμους λίθους καὶ μαργαρίτας, ἤρχοντο δὲ ἐν τῇ αὐλικῇ ἱεραρχίᾳ ἀμέσως μετὰ τοὺς *πρωτοσπαθαρίους* καὶ πρὸ τῶν *σπαθαρίων*. Ν. ΚΛΣ

σπαθαροκουβικουλάριοι (οἱ). Ἐκαλοῦντο οὕτω ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν οἱ φέροντες τὸν τίτλον τοῦ σπαθαρίου εὐνοῦχοι, οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὸ θεῖον κουβούκλιον, δηλαδὴ εἰς τὸ ἐν τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις διαμέρισμα τὸ περιλαμβάνον τοὺς κοιτῶνας τῶν βασιλέων. Ν. ΚΛΣ

σπαθασκία (ἡ)· ἡ ἄσκησις εἰς τὸν χειρισμὸν τῆς *σπάθης* (βλ. λ.).

—*[Ὁπλομ.]* Ἡ ἐν τῇ *σπαθασκίᾳ* χρησιμοποιουμένη σπάθη προσομοιάζει πρὸς τὴν τῆς μονομαχίας, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν εἶναι κοπτερά, καὶ συνεπῶς εἶναι ἀκίνδυνος. Ὁ τρόπος τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς τε ξιφοσπάθης καὶ τῆς κυρίως σπάθης εἶναι ὁ αὐτός, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐν τῇ χρήσει τῆς ξιφοσπάθης χρησιμοποιοῦμεν κινήσεις εἰλημμένας ἐκ τῆς ξιφασκίας πρὸς ἐπιφορὰν νύξεων, αἵτινες καθιστῶσι τὴν σπάθην ταύτην ἀγχαίμαχον ὅπλον λίαν ἐπικίνδυνον. Οἱ σπαθισμοὶ ἐπιφέρονται κατὰ δύο τρόπους: χρησιμοποιοῦμεν τὴν σπάθην ἢ μόνον διὰ τῆς πυγμῆς ἢ μόνον διὰ τοῦ ἀντιβραχίου. Κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους, ἡ σπάθη καταφερομένη σύρεται πρὸς τὰ ὀπίσω. Εἶναι ἐπίσης δυνατὸν ἡ σπάθη καταφερομένη νὰ προωθῆται πρὸς τὰ ἐμπρὸς (τρόπος ἰαπωνικός). Γενικῶς ὅμως ἡ σπάθη σύρεται πρὸς τὰ ὀπίσω, διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ ἐπιτιθέμενος ἐκτίθεται ὀλιγώτερον καὶ εὐχερέστερον ἀντισπαθίζει. Ὁ τρόπος τῆς διὰ μόνης τῆς πυγμῆς χρησιμοποιήσεως τῆς σπάθης προσδίδει εἰς ταύτην ταχύτητα καὶ δὲν ἐκθέτει σοβαρῶς τὸν ἐπιτιθέμενον, οἱ ἐπιφερόμενοι ὅμως σπαθισμοὶ διὰ τοῦ ἀντιβραχίου εἰσὶ κατὰ πολὺ ἰσχυρότεροι. Διὰ τοῦτο τὴν μὲν ξιφοσπάθην εἶναι προτιμότερον νὰ χειριζώμεθα διὰ τῆς πυγμῆς, τὴν δὲ κυρίως σπάθην διὰ τοῦ ἀντιβραχίου.

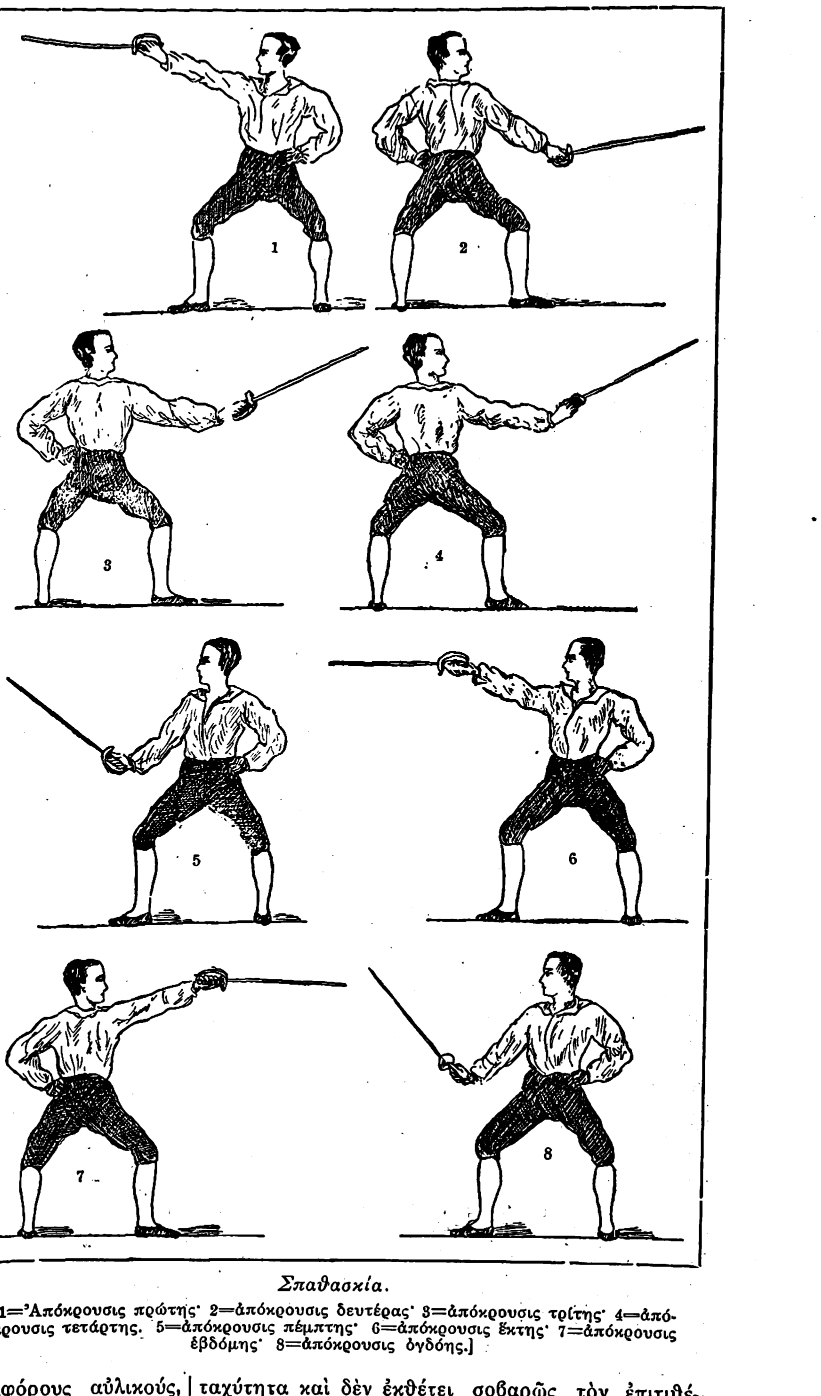

Σπαθασκία.

[1=Ἀπόκρουσις πρώτης· 2=ἀπόκρουσις δευτέρας· 3=ἀπόκρουσις τρίτης· 4=ἀπόκρουσις τετάρτης. 5=ἀπόκρουσις πέμπτης· 6=ἀπόκρουσις ἕκτης· 7=ἀπόκρουσις ἑβδόμης· 8=ἀπόκρουσις ὀγδόης.]

Τεχνική. Ἵνα τεθῶμεν εἰς θέσιν, δράττομεν τὴν λαβὴν τῆς σπάθης μὲ τὸν ἀντίχειρα εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς ράχεως τοῦ ἐλάσματος, διὰ δὲ τῶν λοιπῶν δακτύλων περιβάλλομεν τὴν λαβὴν χωρὶς νὰ σφίγγωμεν ἰσχυρῶς αὐτήν. Ὁ ἀντίχειρ δὲν ἐγκαταλείπει τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ θέσιν ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει.

Ἡ λαμβανομένη ὑπὸ τοῦ σπαθιστοῦ θέσις εἶναι οἵα καὶ ἡ τοῦ ξιφιστοῦ (βλ. *ὁπλομαχητική*), μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ σπαθιστὴς κρύπτει τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ὄπισθεν, στηρίζει τὴν πυγμὴν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἰσχίου καὶ τοποθετεῖ αὐτὴν οὕτως, ὥστε νὰ μὴ φαίνηται ποσῶς παρὰ τοῦ ἀντιπάλου. Ἡ κρατοῦσα τὴν σπάθην χεὶρ τηρεῖται ἐντεταμένη, μὲ τὴν πυγμὴν ἡμιπρηνῆ εἰς τὸ ὕψος τοῦ μαστοῦ καὶ ἡ

Digitized by Google

κόψις τῆς σπάθης πρὸς δεξιά, μὲ τὴν αἰχμὴν διευθυνομένην πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀντιπάλου. Τὸ ὕψος, εἰς ὃ τηρεῖται ἡ πυγμή, εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸ ὕψος τῆς πυγμῆς τοῦ ἀντιπάλου.

Ἵνα τεθῇ ὁ σπαθιστὴς εἰς θέσιν, ἐκτελεῖ τρεῖς κινήσεις. Ἡ πρώτη εἶναι ὁμοία τῇ τοῦ ξιφιστοῦ, μὲ τὴν πυγμὴν ἡμιπρηνῆ. Κατὰ τὴν δευτέραν, στηρίζει τὴν ἐλευθέραν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ἰσχίου καὶ φέρει τὴν κρατοῦσαν τὴν σπάθην πυγμὴν ἔναντι τοῦ μαστοῦ, ἐνῷ συγχρόνως κάμπτει τὰ γόνατα. Κατὰ τὴν τρίτην ἐνεργεῖ ὡς ὁ ξιφιστής. Τὸ σῶμα τοῦ σπαθιστοῦ διαιρεῖται, ὡς καὶ ἐν τῇ ξιφασκίᾳ, εἰς ἐσωτερικόν, ἐξωτερικόν, ἄνω καὶ κάτω· ὁρατὸν σημεῖον τῆς διαιρέσεως τοῦ σώματος εἶναι ἡ πυγμὴ τοῦ ἀμυνομένου, εὑρισκομένη πάντοτε ἐπὶ τοῦ σημείου, ἐφ' οὗ διασταυροῦνται αἱ δύο νοηταὶ γραμμαὶ αἱ διαιροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς τέσσαρα μέρη.

Ὁ σπαθιστής, καθ' ὃν χρόνον σπαθίζει, ὑψοῖ τὴν πυγμὴν εἰς τὸ ὕψος τοῦ μετώπου ἢ καὶ ὑψηλότερον ἀκόμη, ἐὰν ἔναντί του ἔχῃ ἀντίπαλον ὑψηλότερον αὐτοῦ· ἡ ὕψωσις αὕτη τῆς πυγμῆς εὐκολύνει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σπαθισμῶν καὶ συντείνει εἰς τὴν ἀντίταξιν, κωλύουσα τὸν ἀντίπαλον τοῦ νὰ σπαθίζῃ ἐν χρόνῳ.

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ σπαθιστὴς ἀποκρούει τοὺς ἐναντίον του σπαθισμούς, ἐὰν μὲν ὑψώνῃ τὴν πυγμήν του δεξιὰ παρατηρεῖ τὸν ἀντίπαλον ἀριστερόθεν τῆς χειρός του, ἐὰν δὲ τὴν ὑψώνῃ ἀριστερά, τὸν παρατηρεῖ δεξιόθεν. Ὅταν σπαθίζῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μέρος ἢ σπαθίζῃ πρῶτον ἢ δεύτερον σπαθισμόν, φέρει τὴν πυγμὴν δεξιά, σπαθίζων ὅμως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὴν φέρει ἀριστερά. Κατὰ τὴν ἀντίταξιν ἡ ἀπόκρουσις δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑπερβολική, διότι ἐκθέτει τὸν ἀποκρούοντα εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος. Ἐκ τῆς θέσεως τῆς πυγμῆς τοῦ σπαθίζοντος (πρηνοῦς ἢ ὑπτίας) διακρίνεται ὁ ἐπιφερόμενος σπαθισμός. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἱ σπαθισμοὶ δὲν διευθύνονται ἐπὶ ὡρισμένων μερῶν τοῦ σώματος καὶ αἱ ἀποκρούσεις δὲν ἐκτελοῦνται ἐπὶ ὡρισμένου τοῦ σώματος ὕψους, ἀλλὰ σχετικῶς μὲ τὸ ὕψος τῆς πυγμῆς τοῦ σπαθίζοντος. Ὁ ἀμυνόμενος δέον μετὰ μεγάλης προσοχῆς νὰ παρακολουθῇ τὰς κινήσεις τοῦ ἀντιπάλου καὶ νὰ δέχεται ἐπὶ τῆς κόψεως τῆς σπάθης του τὴν κόψιν τῆς καταφερομένης σπάθης τοῦ ἀντιπάλου εἰς ἐπαρκὲς ὅπως προστατεύσῃ τὸ σῶμά του ὕψος.

Τὸ σῶμα τοῦ ἀντιπάλου δύναται νὰ σπαθισθῇ κατὰ ὀκτὼ διευθύνσεις, αἵτινες λαμβάνουν τὸ ὄνομα τῶν σπαθισμῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ ὀγδόου. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν σπαθισμοῦ τοῦ ἀντιπάλου σώματος, ἡ πυγμὴ λαμβάνει τὴν ἁρμοδίαν δι' ἕκαστον σπαθισμὸν θέσιν (βλ. σχ.).
Τ. Ι. Κ.

σπαθᾶτα (τά). Οὕτως ἐκαλοῦντο τὰ αὐστριακὰ αὐτοκρατορικὰ τάλληρα, ἀξίας 500 ὀβολῶν ἢ σελλινίων 4 καὶ πεννίων 2, τεθέντα εἰς κυκλοφορίαν ἐν Ἑπτανήσῳ τῇ 11/23 Ἰανουαρίου 1836.

σπαθᾶτος,—*η,*—*ο*· δημοτ., ὁ φέρων σπαθί, σπαθοφόρος· || ὁ ὑψηλός, λεπτός, λιγυρός: «σπαθάτη γυναῖκα».

—*[Βυζ.] Σπαθᾶτος* καὶ *σπαθάριος* καὶ *ἀσπιδοφόρος* ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὁ βαθμοῦχος ὁ φέρων τὰ ὅπλα (σπάθην, ἀσπίδα, δόρυ) τοῦ βασιλέως ἢ τῶν στρατηγῶν κατὰ τὰς διαφόρους τελετὰς καὶ παρατάξεις. Παρηκολούθουν αὐτοὺς καὶ ἐν ἐκστρατείᾳ, ἐπὶ τοῦ πεδίου δὲ τῆς μάχης ἔδιδον εἰς αὐτοὺς τὰ ἃ ἔφερον ὅπλα ὀλίγον πρὸ τῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ συγκρούσεως (βλ. καὶ λ. *σπαθάριοι*).
Ν. ΚΛΣ

σπάθη (ἡ)· μάχαιρα ἑτερόστομος, λίαν ἐπιμήκης καὶ στενὴ ὡς ἀγχέμαχον ὅπλον ἰδίᾳ τῶν ἱππέων· || μέρος τοῦ ἀρότρου, μοχλὸς συνήθως ξύλινος κάθετος ἐπὶ τοῦ ἐλύματος (κουντουρίου), συνδέων μετ' αὐτοῦ τὸν ἱστοβοέα, ἀρχ. *γύη*· || μέρος τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου κρούεται ἡ κρόκη μεταξὺ τῶν νημάτων τοῦ στήμονος (βλ. *σπαθῶ*)· || εἶδος μικροῦ ἐργαλείου ἐξ ἐλάσματος μετὰ λαβῆς πρὸς χρῆσιν τῶν ζωγράφων πρὸς ἀνάδευσιν τῶν χρωμάτων, ἢ πρὸς χρῆσιν τῶν φαρμακοποιῶν διὰ τὴν ἀνάδευσιν φαρμάκων, κοιν. *σπάτουλα*.

—*['Εγκυκλ.]* Ἡ σπάθη (sabre, rapière) εἶναι ὅπλον ἀγχέμαχον, ἀποτελούμενον ἐκ λαβῆς καὶ λεπίδος εὐθείας ἢ καμπύλης καταληγούσης εἰς αἰχμήν. Ἡ λαβὴ τοῦ πρώτου φέρει φυλακτῆρα ἐν εἴδει κόγχης κοίλης πρὸς τὸ μέρος τῆς χειρός. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς σπάθης ἀνάγεται εἰς τὸν μεσαίωνα καὶ ἦτο τὸ κύριον ὅπλον τῶν ἱπποτῶν, αἱ διαστάσεις δὲ αὐτοῦ ἦσαν πολλάκις ὑπερβολικαί. Ἡ σπάθη αὕτη ἐξειλίχθη βαθμηδὸν εἰς τὸ τριγωνικὸν λεγόμενος ξίφος, διετηρήθη ὅμως ὡς τοιοῦτον, ἀλλ' ἑτερόστομον, εἴς τινας στρατοὺς ὡς ὅπλον ὑπηρεσίας τοῦ ἱππικοῦ, ὡς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ καὶ τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν. Τὸ δεύτερον εἶδος, μετὰ καμπύλης λεπίδος, φέρει λαβὴν μετὰ φυλακτῆρος περιβάλλοντος ὁλόκληρον τὴν χεῖρα. Ἡ σπάθη αὕτη, ἥτις πιθανῶς ἀνάγεται εἰς τὴν ἐν Δαμασκῷ πεφημισμένην βιομηχανίαν, ἐξειλίχθη ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ τουρκικὸν *γιαταγάνιον*, παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς λαοῖς, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν καμπύλην σπάθην, ἥτις εἶναι ἐν χρήσει σήμερον εἰς τοὺς πλείστους στρατοὺς ὡς ὅπλον τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πυροβολικοῦ, μέχρι δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, τῶν ὁπλιτῶν τοῦ αὐτοῦ σώματος. Ἡ μὲ εὐθεῖαν λεπίδα σπάθη καλεῖται *ξι-*

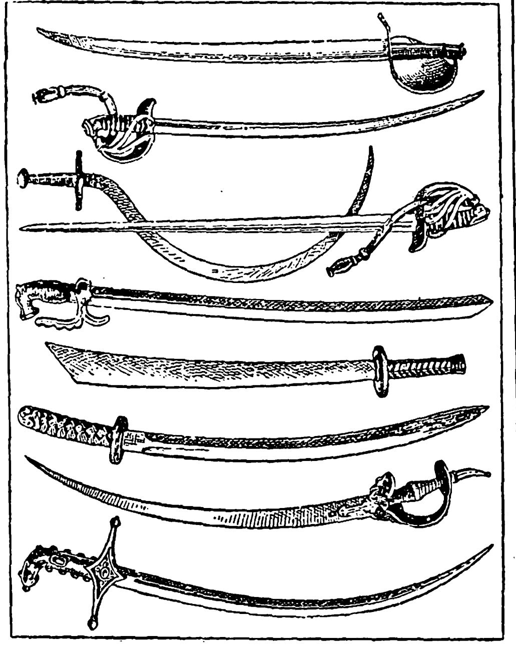

Σπάθαι.

φοσπάθη. Τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος τῆς λεπίδος τῆς σπάθης εἶναι ποικίλον. Διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς χρήσεως τῆς σπάθης χρησιμοποιεῖται εἰδικὴ τοιαύτη, μὴ ἐπιφέρουσα τραύματα κόψεως. Ἡ σπάθη ὡς ὅπλον ἀγχέμαχον ὑστερεῖ τοῦ ξίφους.
Σ. Κ. Γ.—Τ. Ι. Κ.

—*[Προϊστορ.]* Ἡ *σπάθη* εἶναι ὅπλον τῶν μεταλλικῶν χρόνων καὶ δὴ νεώτερον. Δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία ὅτι ὅμοια ἴσως κατασκευάσματα θὰ εἶχε πρὸ πολλοῦ χρησιμοποιήσει ὁ ἄνθρωπος, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ γνωρίζωμέν τι περὶ τούτων. Ἐκ Δανίας ὑπάρχει σπαθοειδὲς δεῖγμα λίθινον, ἀντίγραφον μεταλλικῆς σπάθης προϊστορικῆς ἐποχῆς. Ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Κρήτης ἔχομεν τὰ πρῶτα σχετικὰ ὅπλα, ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΣΤ' χιλιετηρίδος π. Χ., καὶ ταῦτα ὅμως μᾶλλον ὡς σπαθοειδεῖς μάχαιραι δύνανται νὰ θεωρηθῶσι. Πραγματικὴ σπάθη ἑπομένως εἶναι ἄγνωστος ἐν τῇ προϊστορίᾳ ἡμῶν. Αὕτη εἰσήχθη κυρίως ἐξ Ἀνατολῶν, ὅπου εἶχε παλαιότερον ἐφευρεθῆ, μόνον κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους. Ἀνευρέθησαν διάφοροι μορφαὶ σπάθης (σιδηρᾶς) ἐντὸς τῶν μεγαλιθικῶν μνημείων (ντολμὲν) τῆς Ἰαπωνίας κλπ.
Ι. Γ. Κ.

—*[Χειρουργ.]* Καλεῖται *σπάθη* ἐργαλεῖον χειρουργικόν, ἀποτελούμενον ἐκ πλατέος ἐλάσματος μεταλλίνου μὲ χείλη ἀμβλέα. Ἡ σπάθη, οὖσα ἐνίοτε ἐλαφρῶς κεκαμμένη κατὰ τὸ μέσον, χρησιμεύει πρὸς πίεσιν τῆς γλώσσης κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ στόματος καὶ φάρυγγος, ὡς καὶ πρὸς ἀπώθησιν καὶ συγκράτησιν τῶν σπλάγχνων κατὰ τὰς διαφόρους ἐγχειρήσεις τῆς κοιλίας. Ἐν τῇ φαρμακευτικῇ ἡ σπάθη ἀποτελεῖται ἐκ λαβῆς καὶ ἐκ πλατέος λεπτοῦ ἐλάσματος, ἐν εἴδει μαχαιρίου, χρησιμεύει δὲ πρὸς ἀνάδευσιν τῶν διαφόρων φαρμακευτικῶν οὐσιῶν.
Ι. Κ. Κ.

—*[Τεχν.]* Βλ. λ. *σπαθίς*.

—*[Γεωλογ.]* Μέρος τοῦ ξυλίνου ἑλληνικοῦ ἀρότρου, ἄλλως καὶ *περόνη* (βλ. λ. *ἄροτρον*, τόμ. Ε' 644 α'—β').

—*[Ὑφαντ.]* Ἐν τῷ συγχρόνῳ ὁριζοντίῳ ὑφαντικῷ ἱστῷ, *σπάθαι* (κοινῶς *σπάθες*) καλοῦνται οἱ δύο ὄρθιοι κανόνες, οἱ ἄνω μὲν προσηρμοσμένοι ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ (ζυγιῶν, ταβλίτσας) τοῦ ἱστοῦ, κάτωθεν δὲ συγκρατοῦντες τὰ δύο παράλληλα καὶ ὁριζόντια ξυλόκτενα (πανώξυλο καὶ κατώξυλο) τοῦ κτενίου (πλείονα βλ. ἐν λ. *ἀργαλειός*, τόμ. Ε' 353 α').

Ἐν τῷ ὀρθίῳ ἱστῷ (tela stans, pendula) τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, ἡ *σπάθη* (spatha) ἦτο πλατὺ καὶ βαρὺ ξύλον παρεμβαλλόμενον ἐν τῷ μέσῳ τῶν διασταυρουμένων νημάτων τοῦ στήμονος καὶ καθέτως πρὸς αὐτά. Δι' αὐτῆς ἐκρούετο («σπάθην κρούειν», «σπαθᾶν») παρὰ τοῦ ὑφαντοῦ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω πᾶσα διεμβαλλομένη κρόκη. Ἀπὸ τῆς σπάθης ἐκαλοῦντο σπαθητά, σπαθήματα ἢ σπαθίδες τὰ πυκνῶς ὑφανθέντα δι' ὀρθίου ζυγοῦ ὑφάσματα, ἀναλόγως πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν κρουστά· λεπτοσπαθητὰ δὲ τὰ ἀραιῶς ὑφαινόμενα.
Π. Ν. Π.

—*[Βοτ.] Σπάθη* καλεῖται τὸ προστατευτικὸν ἀνθικὸν περίβλημα, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ἢ δύο μεγάλων βρακτείων καὶ περιβάλλει ἐνίοτε τοὺς *σπάδικας* (βλ. λ.) τῶν μονοκοτυληδόνων κυρίως φυτῶν.
Δ. Ν. Π.

—*['Ωκεανογρ.]* Καλεῖται *σπάθη* εἶδος ὑφάλου, ἐκ τῶν ἐπικινδύνων εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἐχούσης μέγα μῆκος, ἐλάχιστον δὲ πλάτος καὶ δὴ κατὰ τὴν ράχιν αὐτῆς. Κλασσικὸν παράδειγμα σπάθης εἰς τὰς θαλάσσας μας ἀποτελεῖ ἡ ὕφαλος *Γεωργαντᾶ*. Ἐπὶ τοιαύτης σπάθης, μεταξὺ Ἀρκούδι καὶ Λευκάδος, προσέκρουσε τῷ 1869 τὸ ἀγγλικὸν εὔδρομον HMS «Bellerophon». Παρὰ τὰς κατ' ἐπανάληψιν ὅμως ἀναζητήσεις ἡ θέσις ταύτης δὲν ἀνευρέθη (Medit. Pilot 1908. III, 306).
Σ. Ε. Λ.

Σπάθης, ***Θεόδωρος***. Ἕλλην μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1886. Εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν εἰσῆλθε, κατόπιν διαγωνισμοῦ, πρῶτος εἰς τὸ ᾠδεῖον τῶν Παρισίων, ἔνθα ἐσπούδασε βιολίον καὶ σύνθεσιν, τὴν τελευταίαν ταύτην ὑπὸ τὸν Γαβριὴλ Φωρὲ καὶ τὸν Ξαβιὲ Λερού. Ἀποφοιτήσας εἰς ἡλικίαν 21 ἐτῶν, ἐπεχείρησε τὰς πρώτας αὐτοῦ καλλιτεχνικὰς περιοδείας ὡς βιολιστής, παρουσιασθεὶς εἰς Λονδῖνον, Βέλγιον, Παρισίους, Μασσαλίαν, Ἱσπανίαν καὶ Ἀμερικήν. Μαθητὴς ἔτι ὢν ὁ Σπάθης, διετέλεσε κορυφαῖος βιολιστὴς εἰς τὴν ὀρχήστραν τοῦ μελοδράματος τῶν Παρισίων, βραδύτερον δέ, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἰδιότητα (2ος κορυφαῖος - βιολιστής), εἰς τὰς συναυλίας Κολόν. Ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας ἔδρασεν εἰς τὰ θέατρα Ἀπολλὸ καὶ Τριανὸν Λυρὶκ τῶν Παρισίων, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου διετέλεσεν ἐπὶ τετραετίαν μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐξετάσεων τοῦ ᾠδείου τῆς Μασσαλίας, ἐν ᾗ πόλει διηύθυνε καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν χορὸν τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1928 ὁ Σπάθης ἔχει ἐγκατασταθῆ εἰς Ἀθήνας. Ὡς συνθέτης ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ σειρὰν 35 περίπου μελῳδιῶν, ἐκδοθεισῶν ὑπὸ τοῦ οἴκου «Σενὰρ» τῶν Παρισίων. Τὰς μελῳδίας ταύτας διαπνέει πραγματικὸν αἴσθημα καὶ πολὺς λυρισμός, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἁπλῆ αὐτῶν γραμμὴ τὰς καθιστᾷ προσιτὰς εἰς πάντας. Πλὴν τούτων συνέθεσε τὰ μελοδράματα: «Κυρὰ Φροσύνη», ἐπὶ λιμπρέττου τοῦ Σκίπη, καὶ «Ὁ Λάμπρος μὲ τὴν θυγατέρα του» (κατὰ τὸ ποίημα τοῦ Σολωμοῦ), τὰ συμφωνικὰ ἔργα: «Λυκόφως εἰς τὸ Παλαιὸν Φάληρον», «In memoriam», «Ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου», «Μαρτύριον ὁσίου Σεραφείμ», «Ἀστραπόγιαννος», «Trois thèmes grecs», καὶ ἐνημυμόνισεν 60 περίπου δημώδη ἑλληνικὰ ᾄσματα.
Γ. Σ.

Σπαθῆς, ***Ἀθανάσιος***. Ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τῶν Ἰβήρων καὶ ἀνακαινιστὴς τοῦ πλείστου μέρους τῆς μονῆς ταύτης, πυρποληθείσης τῷ 1865. Ἀνὴρ φιλάνθρωπος, ἵδρυσε νοσοκομεῖον ἰδίαις δαπάναις. Ἀπέθανε τῷ 1884.
Β. Γ. Μ.

—**Σπαθῆς,** ***Στυλιανός***. Λόγιος καὶ ἰατρὸς ἐκ Ζακύνθου, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1776 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1825. Τὴν ἰατρικὴν ἐσπούδασεν ἐν Γοτίγγῃ. Ἐδίδαξεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Κερκύρας ἰατρικὴν καὶ βοτανικήν. Ἔγραψεν ἑλληνικὴν γραμματικὴν ἀνέκδοτον καὶ ἄλλα χειρόγραφα, καὶ ἐδημοσίευσεν (ἐν τῷ «Λογίῳ Ἑρμῇ» τῷ 1819) προκήρυξιν περὶ τῆς μεταφράσεως χημείας τοῦ Γάλλου Βρανθέμου ὡς καὶ κρίσιν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γ. Μάτζου περὶ τοῦ συντάγματος φιλοσοφίας Κ. Κούμα.

σπαθὶ (τό)· δημοτ., ἡ σπάθη ἢ καὶ τὸ ξίφος: «τὸ σπαθὶ τοῦ ἀξιωματικοῦ, — τοῦ στρατιώτου» || φρ. «τὸ πῆρα —, τὸ ἀπέκτησα μὲ τὸ σπαθί μου», διὰ τῆς δυνάμεώς μου, χωρὶς ξένην ἐπικουρίαν· || φρ. «τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σπαθὶ» ὅτι αὐτοπροσώπως πρέπει ἕκαστος νὰ ζητῇ ὅ,τι χρειάζεται καὶ οὐχὶ διὰ τρίτου· || ἐπὶ τῶν παιγνιοχάρτων, μία τῶν τεσσάρων φυλῶν· || «ξηγιέμαι σπαθί», ἄλλως ξηγιέμαι στὴν τρίχα», ἐνεργῶ εὐστόχως, εὑρίσκομαι ἐν ἀπολύτῳ τάξει εἰς ὅλας μου τὰς ἐνεργείας· || «σπαθὶ πεταχτό», χαρτοπαικτικὸς δόλος εἰς τὴν πασέταν.

Σπαθὶ *[Γεωγρ.]*. —1) Μία τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τοῦ μεσημβρινοῦ ὄγκου τῆς Δίκτης ἐν Κρήτῃ (ὕψος 2.100 περίπου μ.). —2 Ὄνομα χειμάρρου καταρρέοντος ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου κορυφῆς τῆς ἐν Κρήτῃ Δίκτης.
ΕΡ. Μ.

—**Σπαθὶ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ πρὸς δυσμὰς χωροῦσα ἀκρώρεια τῆς κρητικῆς νήσου Γαύδου, ἡ ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Πουδουράκι*, καὶ δὴ ἡ κορυφὴ αὐτῆς (ὑψόμ. 1.066 ποδ., πλάτ. 34° 49' 50'' Β., μῆκ. 24° 03' 50'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ., 2536 a: Candia Western portion), ἐφ' ἧς μέγας φάρος, μὴ ἐκπληρῶν ὅμως καλῶς, λόγῳ τοῦ μεγάλου ὑψομέτρου του, τὸν προορισμόν του, φαινόμενος ἀπὸ μεγίστων ἀποστάσεων τὸ θέρος καὶ καλυπτόμενος ὑπὸ νεφῶν κατὰ τὰς χειμερινὰς ἐπιφοράς.
Σ. Ε. Λ.

—**Σπαθὶ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῶν Κυθήρων, ἡ βορεία ἐσχατιὰ τῆς νήσου καὶ τῆς χερσονησώδους προβολῆς Μουδάρι (πλάτ. 36°22' 23'' Β., μῆκ. 22°56'44'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3372: Gulf of Lakonikos). Τὸ ἐπισημότατον, διὰ τὴν διεθνῆ διὰ τῶν ἑλληνικῶν ὑδάτων ναυτιλιακὴν κίνησιν, ἀκρωτήριον ἐφωτίσθη τὸ πρῶτον ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας (1857)· ἀντικατεστάθη ὅμως ὁ φωτισμός του (1890 καὶ 1931), ὅπως ἀποδίδῃ λευκὰς ἀναλαμπὰς 30 μιλ.

—2) **Ἀκρωτήριον τοῦ μεσαίου Αἰγαίου,** νοτία τῆς

Digitized by Google

Σερίφου ἐσχατιὰ (πλάτ. 37°06'30" Β., μῆκ. 24°30' 46" 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1817 : Serpho island). 'Επισημότατον διὰ τὴν διεθνῆ γραμμὴν Μαλέα—Σμύρνη, φωτίζεται διὰ μεγάλου φάρου (1901) τετράδος ἀναλαμπῶν λευκῶν 30 μιλ.

—3) Ἡ βορεία τῶν ἀκρῶν τοῦ Σκυλλαίου ἀκρωτηρίου (πλάτ. 35°26' Β., μῆκ. 23°32' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1525 : Hydra, Spezzia and Dhokos island) τοῦ 'Αργολικοῦ.

—4) 'Ακρωτήριον τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς νήσου Κέας (πλάτ. 37°41' Β., μῆκ. 24°21' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1657 : (Gulf of Athens and Zea island), ΒΑ. τοῦ κυρίου λιμένος (Βουρκάδι). Σ. Ε. Λ.

—**Σπαθὶ** *μπογάζι [Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Σπαθὶ (ἀρχ. Πλατανιστοῦς) τῶν Κυθήρων καὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἕλους καὶ τῆς 'Ελαφονήσου διέκπλους, περιώνυμος διὰ τὸ πλῆθος τῶν διαπλεόντων αὐτὸν πλοίων. Σ. Ε. Λ.

σπαθιὰ (ἡ)· δημοτ., πλῆγμα διὰ τῆς σπάθης· || οὐλὴ ἐκ πλήγματος σπάθης.

Σπαθιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς 'Ανατολικῆς Θράκης, οὕτω μετονομασθέν, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε ἀνῆκεν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Χαριουπόλεως τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ καὶ εἶχε (1920) 193 κατ. Τουρκιστὶ *Κιριτσλάρ*. Π. Ν. Π.

σπαθίας (ὁ) (Spathias) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *βρακωνιδῶν*, ἀπαντώντων πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς καὶ ἀναφαινομένων κατὰ τὸ θέρος. Δ. Ν. Π.

Σπαθιζὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Κάτω Μοισίας, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ 'Ιουστινιανοῦ. Α. Θ. Σ.

σπαθίζω· πλήττω διὰ τῆς σπάθης.

σπαθίκαρπος (ὁ) (Spathicarpus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀροειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὴν 'Αμερικήν. Δ. Ν. Π.

σπαθὶς (ἡ). 'Εργαλεῖον ἐκ παντοίας ὕλης (ξύλου, μετάλλου, ὀστοῦ, ὑάλου κ.τ.λ.) ἐν εἴδει πλατέος ἐπιπέδου ἐλάσματος ἢ ἀβαθοῦς κοχλιαρίου, τὸ ἄλλως καὶ *σπάθη*, κοινῶς δὲ *σπάτουλα* καλούμενον. Ἔχον λαβὴν ἢ στερούμενον τοιαύτης, εἶναι ἐν χρήσει ἐν τῇ φαρμακοποιίᾳ, τῇ ζωγραφικῇ, πλαστικῇ, κ.τ.λ. 'Ανάλογα ἐργαλεῖα ἐχρησιμοποιήθησαν εὐρύτατα παρὰ τῶν ἀρχαίων μυροποιῶν, ἀλειπτῶν γυμνασίων, ζωγράφων κ. ἄ., καλούμενα ὁμοίως *σπάθαι*, *σπαθίδες*, *σπαθομῆλαι* καὶ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων spatulae. Π. Ν. Π.

—*[Φαρμακοτ.]* Αἱ *σπαθίδες* χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν φαρμακοτεχνικὴν διὰ τὴν ἐξαγωγὴν καὶ τὴν περισυλλογὴν ἐκ τῶν δοχείων ἢ καὶ ἐκ τοῦ ἰγδίου ἢ τοῦ ὑπέρου αὐτοῦ ἀλοιφῶν ἐκχυλισμάτων σωμάτων ἄλλων συστάσεως φυραματώδους ἢ μελιτώδους κλπ. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ εἴδους τῆς σπαθίδος γίνεται πάντοτε ἀναλόγως τῶν σωμάτων διὰ τὰ ὁποῖα θὰ χρησιμοποιηθῇ αὕτη. Κ. Γ. Μ.

σπαθὶς (ἡ) (Spatula) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν νηκτικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰβιδῶν*, περιλαμβάνον ἑπτὰ εἴδη παρεμφερῆ πρὸς τὸ πτηνὸν ἶβις καὶ ἀπαντῶντα εἰς ὅλην τὴν γῆν. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν πτηνῶν τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Ράμφος ἐπιμηκέστατον, ἰσχυρόν, εὐρυνόμενον κατὰ τὸ ἄκρον του, ὥστε νὰ σχηματίζῃ εἶδος σπαθίδος, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν. Ἡ ἄνω σιαγὼν εἶναι αὐλακωτὴ καὶ τελευτᾷ εἰς ἀγκιστροειδὲς ἄκρον. Αἱ πτέρυγες εἶναι εὐρεῖαι καὶ μετρίου μεγέθους, ἀπολήγουσαι εἰς αἰχμηρὰ ἄκρα. Ἡ οὐρὰ εἶναι μᾶλλον βραχεῖα. Οἱ πόδες μακροὶ καὶ ἰσχυροὶ καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν πεπλατυσμένοι κατὰ τὴν κάτω αὐτῶν ἐπιφάνειαν. Αἱ σπαθίδες διαιτῶνται εἰς τὰ ἐντὸς δασωδῶν ἐκτάσεων ἕλη, ὡς καὶ εἰς τὰ παραλίμνια καὶ παραποτάμια μέρη. Εἶναι εἰρηνικὰ πτηνὰ καὶ ζῶσι καθ' ὁμάδας. Εἰς τὴν θέαν τῶν ἀνθρώπων τρέπονται εἰς φυγήν. Συλλαμβανόμεναι ἐξημεροῦνται εὐκόλως. Τρέφονται ἐκ σκωλήκων, διαφόρων ὑδροβίων ζώων καὶ ἐντόμων. Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν ἐπὶ τῶν δένδρων ἢ ἐντὸς τῶν θάμνων ἐκ διαφόρων βρύων καὶ ξηρῶν χόρτων. Ἡ θήλεια γεννᾷ 2—4 ᾠά.

Σπαθὶς ἡ λευκή.

'Εκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι: *Σπαθὶς ἡ λευκὴ* (Spatula leucorodia), φθάνουσα εἰς μῆκος 70 περίπου ἑκτστ. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ πτερώματός της εἶναι λευκός. 'Επὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς φέρει λοφίον, ὅπερ ἀνορθώνει ἢ καταβιβάζει κατὰ βούλησιν. Ὁ λαιμὸς εἶναι γυμνὸς πτερῶν καὶ χρώματος ἐρυθροκιτρίνου. 'Απαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν βόρειον Εὐρώπην, τὴν 'Αφρικὴν καὶ τὴν βορειοδυτικὴν 'Ασίαν.

Σπαθὶς ἡ μεγίστη (Spatula major), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 75 ἑκτστ. 'Απαντᾷ εἰς τὴν 'Ιαπωνίαν καὶ τὴν Φορμόζαν.

Σπαθὶς ἡ ταινιόμορφος (Spatula taeniarostris). 'Απαντᾷ εἰς τὴν Βόρνεον καὶ τὴν Μαδαγασκάρην.

Σπαθὶς ἡ μελανόρρυγχος (Spatula melanorhynchus). 'Απαντᾷ εἰς τὴν Βραζιλίαν, τὸ Μεξικὸν καὶ τὴν Γουϊάναν. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζωολ.]* 'Απολιθωμένα λείψανα τῶν πτηνῶν τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Γ. Κ. Γ.

σπαθισμὸς (ὁ) *['Οπλομ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου ἐπιφερόμενον διὰ τῆς σπάθης κτύπημα. Ὑπάρχουν ὀκτὼ εἴδη σπαθισμῶν, διευθυνομένων κατὰ ὀκτὼ διευθύνσεις ἐναντίον τοῦ ἀντιπάλου (βλ. εἰκὼν εἰς λ. *σπαθασκία*). Τ. Ι. Κ.

σπαθιστήρ, *—ῆρος* (ὁ) *[Στρατ.]*· βλ. λ. *ἀορτεύς*.

σπαθιστὴς (ὁ)· ὁ σπαθίζων, ὁ δεξιὸς εἰς τὴν χρῆσιν τῆς σπάθης.

σπαθίφυλλον (τὸ) (Spathiphyllum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀροειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς 'Αμερικῆς καὶ τῆς Μαλαισίας. Τὰ σπαθίφυλλα ἔχουσι φύλλα πολυνευρωτὰ καὶ σπάδικας μεμβρανώδεις, αἰχμηρούς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *σπαθίφυλλον τὸ καναδικὸν* (Spathiphyllum canadensis), ὅπερ καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐντὸς τῶν θερμοκηπίων πρὸς κόσμον. Δ.Ν.Π.

σπαθοβαϋονίς, *—ίδος* (ἡ)· βλ. λ. *σπαθολόγχη*.

σπαθόβεργα (ἡ). Ἡ ἐνιαχοῦ καὶ *λαγγοῦσα* καλουμένη, ραβδίον μακρὸν ἐκ ξύλου πρίνου ἢ τοιούτου στερεοῦ, κατασκευαζόμενον καὶ χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν θήραν τῶν λαγωῶν, καθ' ὧν φευγόντων ἐπιδεξίως βάλλουσι καὶ φονεύουσιν ἢ τραυματίζουσιν οἱ μεταχειριζόμενοι τοῦτο. Εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λεγόμενον *λαγωβόλον* ἢ *λαγωοβόλον*, χρήσιμον διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν. Σπανία νῦν γίνεται χρῆσις τοῦ τοιούτου μέσου θήρας, καθόσον ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ οἰκείου νόμου. 'Αντὶ τῆς σπαθοβέργας ἐνίοτε κάμνουσι χρῆσιν οἱ κυνηγοὶ τοῦ ὀβελοῦ τῶν ἐμπροσθογεμῶν ὅπλων, εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τρωθεὶς λαγωὸς καταφεύγει εἰς βραχώδη ὀπὴν ἢ ὀπὴν ἄλλου ζῴου. Καὶ ἡ ποιμενικὴ ράβδος ἐνίοτε χρησιμοποιεῖται ὡς σπαθόβεργα διὰ τὴν θανάτωσιν ἐξορμώντων λαγωῶν τῆς κρύπτης των. Φ. Δ. Γ.

Σπαθοβούνι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κοντοσταύλου τῆς ἀρχαίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ 'Αργολίδος καὶ Κορινθίας, πρότερον καλούμενον *'Ομὲρ-Τσαούση*. Κάτ. (1928) 105. Π. Ν. Π.

σπαθογάστωρ (ὁ) (Spathogaster) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σκνιπιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους σκνίπας, ἀπαντώσας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς 'Αφρικῆς καὶ ἐνδιαιτωμένας ἐπὶ διαφόρων δασικῶν δένδρων, κυρίως δὲ ἐπὶ τῶν δρυῶν. Δ. Ν. Π.

σπαθοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σπάθην, ὁ ἔχων σχῆμα σπάθης.

σπαθολόγχη (ἡ), ἡ *ξιφολόγχη* (παλαιότερον *βαϋονίς*). Καλοῦνται οὕτω τὰ κατ' ἐξοχὴν νυκτικὰ ἀγχέμαχα ὅπλα, δι' ὧν ὁπλίζονται οἱ στρατοί, ἤτοι αἱ λόγχαι ἰδίᾳ τοῦ πεζικοῦ. Αὗται ἀνάγονται εἰς δύο τύπους: 1) Λόγχη μετ' ἐλάσματος πρισματικοῦ, οἷα ἡ γαλλικὴ τοῦ τυφεκίου Λεμπὲλ τῶν 8 χιλ. καὶ ἡ ρωσικὴ τοῦ τυφεκίου τῶν 76 χιλ. 2) Λόγχη μετὰ πλατέος ἐλάσματος εὐθέος ἢ καμπύλου, ἥτις καλεῖται *σπαθολόγχη*, οἷα ἡ τῶν τυφεκίων Σασεπώ, Γκρᾶ κλπ. Ἡ σπαθολόγχη, ἧς τὸ ἔλασμα ἔχει μορφὴν γιαταγανίου, καλεῖται καὶ *σπαθοβαϋονὶς* ἢ καὶ *ξιφοδρέπανον*, δυναμένη νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ὡς κοπτικὸν ὄργανον εἰς τὰ ἔργα στρατοπεδείας. Ταύτης ἡ λαβὴ εἶναι ἐξ ὀρειχάλκου. 'Απὸ τῆς γενικεύσεως τῶν ἐπαναληπτικῶν τυφεκίων, εἴς τινας στρατοὺς τὸ ἔλασμα τῆς λόγχης ἐμειώθη σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ· οὕτω προέκυψαν τὰ *ξιφίδια*, π. χ. τῶν τυφεκίων Μάνλιχερ, Μάουζερ κλπ. Γενικῶς αἱ σπαθολόγχαι φέρονται ἐντὸς κολεοῦ χαλυβδίνου καὶ ἀναρτῶνται ἀπὸ τοῦ ζωστῆρος. 'Επὶ τοῦ τυφεκίου προσαρμόζονται εἰς τόρμον δι' ἐλατηρίου καὶ διὰ δακτυλίου, φερομένου ἐπὶ τοῦ ἐκνευτῆρος, ὅστις περιβάλλει τὸ στόμιον τῆς κάννης. Εἴς τινας στρατοὺς διὰ τὸ ἱππικὸν ἡ λόγχη φέρεται μονίμως καὶ πτύσσεται ἐπὶ τῆς ἀραβίδος. Περὶ τῶν λογχῶν τοῦ ἱππικοῦ βλ. λ. *λόγχη* (βλ. καὶ λ. *τυφέκιον*). Γ. Α. ΚΥ.

σπαθομήλη (ἡ)· μήλη πλατεῖα χειρουργικὴ ἐν εἴδει σπάθης. Ι. Κ. Κ.

σπαθοφορία (ἡ) *['Οπλομ.]*. Καλεῖται οὕτω ὁ τρόπος δι' οὗ κρατεῖται ἡ σπάθη προκειμένου αὕτη νὰ χρησιμοποιηθῇ (βλ. λ. *σπαθασκία*). Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σπαθισμῶν καὶ τῶν ἀποκρούσεων ὁ ἀντίχειρ παραμένει πάντοτε κατὰ μῆκος τοῦ ὀπισθίου μέρους τῆς λαβῆς, χωρὶς ποσῶς ν' ἀπομακρύνεται ταύτης. Τ. Ι. Κ.

σπαθοφόριον (τό). Μικρὰ σκυτίνη θήκη, προσαρμοζομένη εἰς τὸ ἀριστερὸν ὀπίσθιον μέρος τῆς σέλλας καὶ χρησιμεύουσα ἵνα ἀναρτᾶται ἐξ αὐτῆς ἡ σπάθη τοῦ ἀξιωματικοῦ ἢ στρατιώτου, ὅταν οὗτοι εἶναι ἔφιπποι. Ν. Θ. Κ.

σπαθοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων σπάθην ὡς κατ' ἐξοχὴν ὅπλον· || γενικῶς μετά τινος εἰρωνείας, ἀξιωματικός, ἄλλως *σπαθᾶτος*.

σπαθόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *κάρηξ*, *ξιφίον* καὶ *ὑπερικόν*. Δ. Ν. Π.

σπαθῶ (*—άω*)· κρούω τὴν σπάθην τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ ἐπὶ τῆς κρόκης: «ὦ γύναι, λίαν *σπαθᾷς*» πολὺ κρουστὸ τὸ κάμνεις τὸ παννὶ (*'Αριστοφάνης*).

σπαθώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὅμοιος πρὸς σπάθην, σπαθοειδής.

Σπαΐδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ 'Αττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 950. Κεῖται ἐγγὺς καὶ πρὸς Ν. τοῦ 80οῦ χλμ. τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς—Λαρίσης καὶ ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

Σπάϊερ (Speyer) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Βαυαρίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ Παλατινάτου, κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμίου Σπάϋερμπαχ πρὸς τὸν Ρῆνον (ὅπου καὶ ὑψηλὴ γέφυρα, ὑφ' ἣν διέρχονται τὰ πλοῖα) καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λουντβιγκσχάφεν—Γκερμερσχάϊμ. Κάτ. 25.609 (1925). Ἔχει καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, παλαιὸν δημαρχεῖον, βιβλιοθήκην (130.000 τόμοι), ἱστορικὸν μουσεῖον, ἀρχεῖον τοῦ κράτους καὶ βιομηχανίαν ὑφαντουργίας, χυτοσιδήρου, μηχανῶν, πριονιστηρίων, χάρτου, κυτταρίνης κλπ. 'Επὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων ἐκαλεῖτο Augusta Nemetum, κατὰ δὲ τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα ὠνομάσθη Spira, ἐξ οὗ καὶ τὸ σημερινὸν αὐτῆς ὄνομα. Θ. Κ.

—**Σπάϊερ** *συνέδριον*. Τῷ 1526 συνῆλθεν ἐν Speyer τῆς Γερμανίας συνέδριον τῶν ἡγεμόνων, ἐν ᾧ ἀπεφασίσθη νὰ ἀναβληθῇ ἡ τελικὴ λύσις τοῦ θρησκευτικοῦ ζητήματος, τοῦ ταράσσοντος τὴν Γερμανίαν, ἕνεκα τῆς μεταρρυθμίσεως, μέχρι τῆς ἐξ Ἱσπανίας ἐπανόδου τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου, ὁπότε θὰ ἐλύετο τοῦτο διὰ τῆς μελλούσης νὰ συγκροτηθῇ οἰκουμενικῆς συνόδου. Μέχρι τῆς συγκροτήσεως τῆς συνόδου ταύτης ἕκαστος τῶν ἡγεμόνων ἠδύνατο νὰ ἐνεργῇ ἐν τῷ ἑαυτοῦ κράτει συμφώνως τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ θρησκευτικῇ συνειδήσει. 'Επειδὴ ὅμως μετ' ὀλίγον ὁ Σουλεϊμὰν προήλασε πρὸς τὴν Βιέννην καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν, ὁ αὐτοκράτωρ συνεκάλεσε νέον συνέδριον τῶν ἡγεμόνων ἐν Σπάϊερ τῷ 1529, ὅπως κατ' αὐτὸ ληφθῶσι μέτρα κατὰ τῶν Τούρκων καὶ λυθῇ τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα. 'Εν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ προετάχθη τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα τοῦ πολιτικοῦ κατ' ἀπαίτησιν τῶν Λουθηρανῶν, ἡ πλειονοψηφία ὅμως ἀπεφάνθη ὅτι οἱ ἡγεμόνες ὤφειλον νὰ μὴ προβαίνωσιν εἰς θρησκευτικοὺς νεωτερισμούς, νὰ ἀνέχωνται δὲ πανταχοῦ τὴν ρωμαϊκὴν λειτουργίαν καὶ νὰ ἀποκαταστήσωσι τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐπισκόπων. Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τούτων τοῦ συνεδρίου διεμαρτυρήθησαν οἱ φίλοι τοῦ Λουθήρου ἡγεμόνες, ἐξ οὗ ἐκλήθησαν διαμαρτυρόμενοι (προτεστάνται). Κ. Ι. Δ.

Σπάϊζερ (Speiser), ***Φῆλιξ***. 'Ελβετὸς ἐθνολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1880 ἐν Βασιλείᾳ, ὅπου διατελεῖ καθηγητὴς ἀπὸ τοῦ 1916. 'Εταξίδευσεν εἰς τὰς Νέας 'Εβρίδας (1910—1912), καὶ εἰς τὴν Ν. 'Αμερικὴν (1924). Μεταξὺ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Νότιος θάλασσα, παρθένον δάσος, ἀνθρωποφάγοι» (1913, β' ἔκδ. 1924), «Εἰς τὸ σκότος τοῦ παρθένου δάσους τῆς Βραζιλίας» (1926) καὶ «'Εθνογραφικὸν ὑλικὸν ἀπὸ τὰς Νέας 'Εβρίδας» (1922). Θ. Χ. Σ.

Σπάϊντελ (Speidel), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1826—1899). 'Εγκατασταθεὶς ἐν Στουττγάρδῃ, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων ἱδρυτῶν τοῦ ἐκεῖ ᾠδείου, ἐν ᾧ καὶ ἐδίδαξεν. 'Εγένετο γνωστὸς ὡς συνθέτης διὰ μιᾶς σονάτας διὰ βιολοντσέλλον, ἑτέρας διὰ βιολίον, 2 διὰ κλειδοκύμβαλον, ἑνὸς τρίο, τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τοῦ ἰντερμεδίου διὰ τὸ δρᾶμα: «König Helge», τοῦ χοροῦ τῶν πνευμάτων διὰ τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε, πολλῶν ἀνδρικῶν χορῳδιῶν, τεμαχίων διὰ κλειδοκύμβαλον, μελῳδιῶν κλπ. Γ. Σ.

Σπαΐντογκ (Van-Spaendok), ***Γεράρδος***· βλ. *Βὰν-Σπαΐντογκ*.

Σπαΐτζικον *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λευκάκια* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ 'Αργολίδος καὶ Κορινθίας.

Digitized by Google

Σπακκαφόρνο (Spaccaforno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ ἐν τῷ νομῷ τῶν Συρακουσῶν. Κάτ. 14.256. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Μπουφαλντόνε εἰς ἀπόστασιν 55 χλμ. πρὸς τὰ Ν.Δ. τῶν Συρακουσῶν. Μ. Δ. Β.

Σπάκορον (Vicus Spacorum) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορειοδυτικῆς Ἱσπανίας ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ἐν Γαλικίᾳ, κειμένη κατὰ τὸ «Ὁδοιπορικὸν» τοῦ Ἀντωνίνου περὶ τὰ 15 μίλια πρὸς Β. τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Μινίου (νῦν Μίγχο). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ Vigo. Α. Θ. Σ.

σπάλα (ἡ)· δημοτ., τὸ ὀστοῦν τῆς ὠμοπλάτης, συνήθως ἐπὶ τῶν σφαγίων, ἄλλως *πλάτη*· || τὸ τμῆμα τοῦ σφαγίου τὸ περιλαμβάνον τὴν ὠμοπλάτην (ἰταλ. spalla).

σπάλαθο (τό), ἡ *σπαλαθιὰ* (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀσπάλαθος* (βλ. λ.).

Σπαλαθρονήσια *[Γεωγρ.]*. —1) Νησὶς καὶ σκόπελοι περὶ αὐτὴν ἐν τῷ Σαρωνικῷ (πλάτ. 37° 41′ 55″ Β., μῆκ. 23° 14′ 25″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana)· ὑπὸ τῶν ξένων Salafto Nisi. —2) Τριὰς νησίων τοῦ Τορωναίου κόλπου τῆς Χαλκιδικῆς (πλάτ. 40° 01′ 20″ Β., μῆκ. 23° 49′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos). Τὸ μεῖζον αὐτῶν ὀνομάζεται *Ρῶσα*. Σ. Ε. Λ.

σπάλαθρος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καλυκοτόμη* (βλ. λ.).

Σπάλαθρος, ***Σπάλανθρα,*** καὶ ***Σπαλέθρη*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πολίχνη τῆς Θεσσαλίας, παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Παγασιτικοῦ καὶ νοτιοδυτικῶς τῆς νῦν Ἀργαλαστῆς, κατὰ τὸ λεγόμενον ὕψωμα Χορτόκαστρο. Ι. Σ. Σ.

— **Σπαλάθρων,** ***πρῴην δῆμος*** — *[Γεωγρ.]*. Δῆμος τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ′ περιελάμβανε τὰ χωρία *Ἀργαλαστή, Βαρλαμέϊκα, Ζάσθενα, Κάλαμος, Καμάρι, Κατσιλοχώρι, Λαφόκαστρο, Μετόχι, Μπαλτσὶ* (*Μεγάλο* καὶ *Μικρό*), *Μπεστίνικα, Μπίρ, Συκῆ* καὶ *Χόρτον*, νῦν ἀποτελοῦντα τὰς κοινότητας *Ἀργαλαστῆς, Μετοχίου, Ξυνόβρυσης* (Μπεστινίκων) καὶ *Συκῆς* τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ. —Π.

σπαλακοειδῆ, ἡ *σπαλακίδαι* *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια τρωκτικῶν (βλ. *ἀσπαλακίδαι*).

σπαλακόμυς (ὁ) (Spalacomys) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ἰνδίας. Δ. Ν. Π.

σπαλακόπους (Spalacopus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μυῶν μετρίου μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἐνδιαιτώμενα ἐντὸς ὑπογείων στοῶν. Δ. Ν. Π.

σπάλαξ (ὁ) (Spalax) *[Ζῳολ.]*. Γένος τρωκτικῶν (βλ. λ. *ἀσπάλαξ*).

Σπάλατο, ἡ ***Σπαλάτρο*** (νοτιοσλ. Spljet ἢ Split, ἰταλ. Spalato) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγαλυτέρα τῶν πόλεων τῆς Δαλματίας, τὸ Spalatum τῶν Ρωμαίων, ἀνήκουσα ἀπὸ τοῦ 1920 εἰς τὴν Νοτισλαυΐαν. Εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου διοικητικῆς περιφερείας, ἐχούσης ἔκτασιν 9.836 τ. χλμ. καὶ 475 491 (1921) κατοίκους. Κεῖται ἐπὶ χερσονήσου προβαλλούσης εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Μόζορ (1.330 μ.) μεταξὺ τοῦ Μόντε Μάριαν (175 μ.) καὶ τοῦ φρουρίου Γκρίππι καὶ ἀποτελεῖ τὸν τελικὸν σταθμὸν τῶν σιδηροδρόμων Ἄγραμ—Σπάλατο. Κάτ. 31.549. Τὸ Σπάλατο σύγκειται ἐκ τῆς παλαιᾶς πόλεως, ἐκτισμένης ἐντὸς τοῦ τετραγώνου τῆς ἐξ 191 μ. μήκους καὶ 157 πλάτους περιοχῆς τῶν ἀνακτόρων τοῦ Διοκλητιανοῦ, ἐκ τῆς νέας πόλεως καὶ ἐκ 4 προαστίων. Ἔχει παλαιάν, ὀκτάγωνον ὑψηλὴν μητρόπολιν (22 μ.), εἰς ὃ μέρος ἄλλοτε ἔκειτο τὸ μαυσωλεῖον τοῦ Διοκλητιανοῦ, μετὰ παλαιοῦ ναοῦ (ὅστις ἄλλοτε ἦτο τῆς Ἀρτέμιδος) καὶ βαπτιστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (ναοῦ τοῦ Διός)· ὡσαύτως ἔχει τρεῖς πύλας ἀνακτόρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ porta aurea, λείψανον τοῦ ὑδραγωγείου τοῦ Διοκλητιανοῦ, γοτθικοῦ ρυθμοῦ ἀνάκτορον τῶν πρυτάνεων, χρησιμοποιούμενον σήμερον ὡς ἐθνολογικὸν μουσεῖον, πύργον τοῦ Χαρβόϊα, ὀχυρώματα κλπ. Εἶναι ἕδρα καθολικοῦ ἐπισκόπου, τῆς ἐπισκοπῆς ἱδρυθείσης τῷ 630. Ἔχει ἐφετεῖον, βιοτεχνικὸν καὶ ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον, ἀνωτέρας σχολάς, ἐμπορικὴν ἀκαδημίαν, ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ζῳολογικὸν μετὰ ζῳολογικοῦ κήπου, ἐνυδρεῖον, μετεωρολογικὸν σταθμόν, γεωργικοχημικὸν σταθμόν, νοσοκομεῖον, ὀρφανοτροφεῖον, πτωχοκομεῖον καὶ μοναστήρια. Ἔχει πρὸς τούτοις θερμὰ θειοῦχα λουτρὰ μὲ πηγὴν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Μάριαν, πολεμικὸν λιμένα, λιμένα τῆς πόλεως μὲ ἀναχωματικὰ ἔργα καὶ φάρον, εἰς δὲ τοὺς πρόποδας τοῦ Κόζιακ (780 μ.) μέγαν ἐμπορικὸν λιμένα δι' ὑπερωκεάνια, νεώριον καὶ ἀνθρακαποθήκας. Τὸ Σπάλατο εἶναι ὁ πρῶτος λιμὴν τῆς Νοτιοσλαυΐας. Πλὴν τῆς βιομηχανίας τσιμέντων καὶ μαρμάρων, παράγει καὶ οἶνον, ἔλαιον, λαχανικά, ἡδύποτα, σάπωνα, κηρία, εἴδη σχοινίων, χρώματα, κώδωνας. Ἡ πόλις διεξάγει ἐμπόριον οἴνου, ἐλαίου, ὀπωρῶν, δημητριακῶν καὶ ξυλείας.

Εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σπάλατο κατῴκησεν ὁ Διοκλητιανὸς μετὰ τὴν παραίτησίν του, κατὰ τὸ 305. Ὅτε, κατὰ τὸν ΣΤ′ καὶ Ζ′ αἰῶνα, κατεστράφησαν τὰ Σάλωνα, μετῴκησαν οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῶν ἀνακτόρων τοῦ Διοκλητιανοῦ εἰς τὸ Σπάλατο. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνεκροτήθησαν καὶ σύνοδοι, ἐξ ὧν σημαντικωτέρα εἶναι ἡ κατὰ τὸ 1579 συνελθοῦσα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Βερώνης Αὐγουστίνου Βαλερίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Riemann*, Der Palast Diokletians in Spalato (1910).—*J. Strzygowski*, Spalato ein Markstein d. roman. Kunst (1912).—*Bulic* und *Karaman*, Palaca cara Dioklecijana u, Splitu (1927). Θ. Χ. Σ.

—**Σπάλατο** ***δίαυλος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀμφίγειον δαλματικόν, ἔχον ὡς νοτίαν πλευρὰν τὰς νήσους Τζιρόννα καὶ Σόλτα, ὡς βορείαν δὲ τὴν νῆσον Μπούα καὶ τὴν ἀκτὴν τοῦ Σπάλατο.

—**Σπάλατο** ***πορθμὸς*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ χωρίζων τὰς νήσους Σόλτα καὶ Μπράτζα καὶ παρέχων τὸν συντομώτερον πλοῦν, ἀπὸ νότου, πρὸς τοὺς ἐν τῷ διαύλῳ λιμένας. Σ. Ε. Λ.

σπαλάχτρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καλυκοτόμη* (βλ. λ.).

σπαλέττα (ἡ)· ἡ ἐπωμὶς τῶν ἀξιωματικῶν, ἰδίᾳ τοῦ ναυτικοῦ (λ. ἰταλ.).

Σπαλιαρέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἄνω Ἀχαΐας τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928). Π. Ν. Π.

σπαλίων, —*ωνος* (ὁ) *[Βυζ.]*. Εἶδος πολιορκητικῆς μηχανῆς, ὑπὸ τὴν ὁποίαν καλυπτόμενοι ἄνδρες τινὲς ἐπλησίαζον τὰ ἐχθρικὰ τείχη καὶ ὑπέσκαπτον αὐτά. Ὁ σπαλίων κατεσκευάζετο «ἐκ πλοκῆς ἀμπελίνων κλημάτων ἢ νεοτμήτων βεργῶν» καὶ ἐκαλύπτετο διὰ δερμάτων, συνεπῶς ἦτο ἐλαφρότατος καὶ μετεκομίζετο εὐκόλως ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ ἀνδρῶν. Ν. ΚΛΣ

Σπαλλαντσάνι (Spallanzani), ***Λάζαρος***. Ἰταλὸς φυσιοδίφης καὶ φυσιολόγος (1729—1799). Ἀπὸ τοῦ 1754—1760 ἐδίδαξε λογικήν, μεταφυσικὴν καὶ ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ρηγίου τῆς Λομβαρδίας καὶ εἶτα φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν Μοδένᾳ καὶ Παβίᾳ (1769). Ἀπὸ τοῦ 1779 ἐπεχείρησε διάφορα ἐπιστημονικὰ ταξίδια εἰς Ἑλβετίαν, τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τῆς Μεσογείου, Ἰστρίαν, Κωνσταντινούπολιν, Κέρκυραν, Κύπρον καὶ Σικελίαν, ἐξ ὧν ἀπεκόμισε σπουδαιοτάτας ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις. Ἐδημοσίευσεν ἀξιολόγους ἐργασίας ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν ψυχραίμων ζῴων καὶ τῶν νεοσσῶν τῶν ὀρνίθων, ὡσαύτως δὲ καὶ πειράματα ἐπὶ τῆς *γενέσεως* (1785), δι' ὧν ἀπέδειξε πειραματικῶς τὴν γονιμοποίησιν τῶν ᾠῶν διὰ τῶν σπερματοζῳαρίων παρὰ τοῖς βατράχοις, μεταξοσκώληξι καὶ λοιποῖς κατωτέροις ζῴοις. Ἔγραψε: «Φυσικὴ ἱστορία ζῴων καὶ φυτῶν» (1776 εἰς 2 τ.), «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς γενέσεως ζῴων καὶ φυτῶν» (1786), κ. ἄ. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν εἰς 6 τόμους ἐν Μιλάνῳ τῷ 1826. Ο. Ρ.

σπαλλέττο (τό). Εἶδος σαλίου ἐξ ὑφάσματος ἢ πλεκτοῦ, μὲ τὸ ὁποῖον καλύπτουν τοὺς ὤμους καὶ ἐν γένει τὸν κορμὸν μέχρι τῆς ὀσφύος (ἐκ τοῦ ἰταλ. spalla=ὦμος). Συνηθίζεται κυρίως εἰς τὰς νήσους καὶ δὴ τὰς Ἰονίους.

Σπαλμαντόρι *[Γεωγρ.]*. Σύγχρονος κατὰ τοὺς ξένους ὀνομασία τῶν *Οἰνουσῶν* τῆς Χίου, συνεχίζουσα τὴν εἰς τοὺς ἐνετικοὺς χάρτας τοιαύτην Spalmadori καὶ Espalmador. *Δίαυλος Σπαλμαντόρι* δὲ τὸ μεταξὺ τῶν Οἰνουσῶν καὶ τῆς Χίου ἀμφίγειον, πλάτους 9 ναυτικῶν σταδίων. Σ. Ε. Λ.

— **Σπαλμαντόρι** (Spalmadori) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων ἀδριατικῶν, ἐκτεινομένων ἐπὶ 67 μίλ. ἀπὸ Α. πρὸς Δ. δυτικῶς τοῦ λιμένος τῆς Λεσσίνα (ἀρχ. Φάρος). *Δίαυλος Σπαλμαντόρι* (Spalmadori channel) τὸ μεταξὺ τῶν νήσων τούτων καὶ τῶν νοτιοδυτικῶν τῆς Λεσσίνας ἀκτῶν ἀμφίγειον. Σ. Ε. Λ.

Σπάλτεχολτς (Spalteholz), ***Βέρνερ***. Γερμανὸς ἀνατόμος, γεννηθεὶς ἐν Δρέσδῃ τῷ 1861. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1892 ἐπιμελητὴς τῆς ἀνατομικῆς συλλογῆς Λειψίας καὶ τῷ 1892 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς ἄνω πόλεως. Ἔγραψε πλὴν διαφόρων ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς διανομῆς τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων ἐν τοῖς μυσὶ καὶ τῷ δέρματι (1888, 1893), τῶν μικροσκοπικῶν σχέσεων τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ εἰς ἅπαντα, ὡς καὶ εἰς διάφορα ὄργανα κλ., καὶ τρίτομον ἀνατομικὸν ἄτλαντα τοῦ ἀνθρώπου («Handatlas der Anatomie des Menschen», 1895), ὅστις μετὰ τῆς ἰδίας του μεθόδου, ἣν εἰσηγήθη διὰ τὴν διαφάνειαν τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ζωϊκῶν παρασκευασμάτων, κατέστησε γνωστὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ο. Ρ.

Σπὰν (Spahn), ***Μαρτῖνος***. Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1875. Καθηγητὴς ἐν Μπόννῃ, Στρασβούργῳ, καὶ ἀπὸ τοῦ 1920 ἐν Κολωνίᾳ, βουλευτὴς (1910—1912) τοῦ κόμματος τοῦ κέντρου καὶ ἀπὸ τοῦ 1925 τοῦ τῶν Γερμανῶν ἐθνικιστῶν. Ἔγραψε: «Συνταγματικὴ καὶ δημοσιονομικὴ ἱστορία τοῦ δουκάτου τῆς Πομμερανίας» (1896), «Φίλιππος Βάϊτ» (1901), «Ὁ μέγας ἐκλέκτωρ» (1902), «Λέων ΙΓ′» (1905), «Τὸ γερμανικὸν κέντρον» (1907), «Ὁ περὶ τὰ σχολεῖα ἀγὼν» (1907), «Πρὸς μεταρρύθμισιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς ἐπικρατείας» (1910), «Ἐθνικὴ ἀγωγὴ καὶ δογματικὴ σχολὴ» (1912), «Μπίσμαρκ» (1915), «Ζωτικὰ γερμανικὰ ζητήματα» (1914), «Ἡ κεντρικὴ Εὐρώπη καὶ ὁ γερμανικὸς λαὸς» (1919), «Ἀλσατία-Λωρραίνη» (1919). Θ. Κ.

σπαναιμία (ἡ) (spanhaemie). Ἡ σπάνις ἢ πτωχεία τοῦ αἵματος, χαρακτηριζομένη ὑπὸ σημαντικῆς ἐλαττώσεως ἑνὸς ἢ πλειόνων ἢ καὶ πάντων τῶν στοιχείων αὐτοῦ. Μ. Ν. Κ.

σπανάκιον (τὸ) (Spinacia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιοειδῶν* ἢ *χηνοποδιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη πανταχοῦ τῶν εὐκράτων καὶ ψυχρῶν χωρῶν ἀπαντῶντα. Ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ *σπανάκιον τὸ λαχανῶδες* (Spinacia oleracea), γνωστοτάτη ἐτησία πόα (κοιν. *σπανάκι*). Εἰς τὴν Εὐρώπην εἰσήχθη, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐκ τῆς Περσίας κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα, ἔκτοτε δὲ ἐντατικῶς καλλιεργεῖται ὡς λαχανικόν. Καλλιεργεῖται σήμερον εἰς πλείστας ποικιλίας, ὧν γνωστότερα εἶναι ἡ *ὀλλανδική*, ἡ *θριδακόφυλλος* καὶ ἡ *τερατώδης*. Δ. Ν. Π.

σπανακόπιττα (ἡ). Πίττα ἑλληνικὴ ἀπὸ λεπτοκομμένον σπανάκι, ἄνηθον, μαϊδανό, φρέσκα καὶ ξηρὰ κρεμμύδια, μυρώνια, τυρὶ τριμμένον ἢ ἀντ' αὐτοῦ ψιλὲς σταφίδες καὶ φύλλα μπακλαβᾶ ἢ σπιτήσια καὶ λάδι. Ψήνεται ἐντὸς ταψιοῦ εἰς μέτριον φοῦρνον ἐπὶ 40′ τῆς ὥρας.

σπανακόρυζον (τό). Φαγητὸν ἑλληνικόν, ἀπὸ σπανάκι, ρύζι, ξηρὰ κρεμμύδια, ἄνηθον καὶ λάδι.

Σπάνγκεμπεργκ (Spangeberg), ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἐγένετο γνωστὸς ὡς κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ θεάτρου τῆς Μαγεντίας, ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς ὁποίας καὶ ἐδίδαξε. Βραδύτερον ἵδρυσε τὸ «Ὠδεῖον Σπάνγκεμπεργκ» τοῦ Βισμπάντεν, τυχὼν καὶ τοῦ τίτλου μουσικοῦ διευθυντοῦ. Ὁ Σπάνγκεμπεργκ ἀπέκτησε καὶ φήμην τινὰ ὡς συνθέτης διὰ τῶν μελοδραμάτων: «Korsische Hochzeit», «Der Hexengeiger», διὰ τοῦ δραματικοῦ θρύλου «Frau Holle», πολλῶν ἔργων διὰ κλειδοκύμβαλον, δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, ἀνδρικῶν χορῳδιῶν, μελῳδιῶν κ. λ. π. Γ. Σ.

Σπανδουγίνος, ***Θεόδωρος***. Κατήγετο ἐκ τοῦ περιφανοῦς οἴκου τῶν Κανταкουζηνῶν. Οὗτος, κατὰ Σάθαν, προσφυγὼν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἰταλίαν ἔγραψεν ἀπομνημονεύματα περὶ τῶν Τούρκων («Commentari», 1551) καὶ «Χρονικὸν τῆς Ἠπείρου». Λ. Χ. Ζ.

Σπανδούνης. Ἐπιφανὴς ἑλληνικὴ μακεδονικὴ οἰκογένεια (βλ. λ. *Καυταντζόγλους*).

Σπανδωνῆς, ***Βυζάντιος***. Κληρικὸς καὶ λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1660 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1726. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ι. Καρυοφύλλου καὶ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ἐδίδαξεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ ἀπὸ τοῦ 1721 μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐχρημάτισε διαδοχικῶς πρωτέκδικος, δικαιοφύλαξ καὶ μέγας χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σαμουὴλ τοῦ Καπασούλη εἶχεν ἀπονεμηθῆ αὐτῷ ὁ τίτλος τοῦ μεγάλου πατριαρχικοῦ ρήτορος. Σῴζονται αὐτοῦ ἔπη τινὰ ἀφιερωμένα εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Κωνσταντῖνον Βραγκοβᾶνον, δημοσιευθέντα ἐν ἀρχῇ τῆς βίβλου τοῦ Μελετίου Συρίγου κατὰ τῶν «Καλβινικῶν κεφαλαίων» τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως, τῆς ἐκδοθείσης ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1690. Π. Π. Π.

—**Σπανδωνῆς,** ***Νικόλαος***. Ἕλλην συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1858—1913). Διδαχθεὶς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς νομικῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀπὸ νεανικῆς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ συνειργάσθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν «Ἐφημερίδα» τοῦ Κορομηλᾶ, ἔπειτα εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» καὶ εἰς πλείστας ἄλλας ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας, ἀνέλαβε δὲ διαφόρους δημοσιογραφικὰς ἀποστολὰς εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν, δημοσιεύσας πλείστας ἀνταποκρίσεις, διακρινομένας διὰ τὴν περιγραφικήν των χάριν. Ὡς ἀνταποκριτὴς τῶν «Καιρῶν» τοῦ Κανελλίδου, ἠκολούθησε κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον τὸν ἑλληνικὸν στρατόν. Ὁ Σπανδωνῆς ἐδημοσίευσε καὶ πλείστας φιλολογικὰς πραγματείας εἰς

Digitized by Google

περιοδικά, πρὸς δὲ διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, οἷα τά: «Ἀπολύτως οὐδὲν» καὶ τὸ μακρὸν μυθιστόρημα «Ἡ Ἀθήνα μας», εἰς ὃ εἰκονίζει μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ περιγραφικότητος τὰ λαϊκὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς του. Πολυμήχανον καὶ ἐνεργητικώτατον πνεῦμα, ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἀθήνας μας» συνέστησε πλείστας φιλολογικὰς ἑταιρείας καὶ συνδέσμους καὶ προσεπάθησε νὰ εἰσαγάγῃ νέα φιλολογικὰ ἤθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κρατουσῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ ἀρχῶν, συνέστησε δὲ καὶ τὴν πρώτην δανειστικὴν βιβλιοθήκην, τῆς ὁποίας ὅμως ὁ βίος ὑπῆρξε βραχύτατος. Ἡ ἰδιορρυθμία καὶ ἡ ἐλευθεροστομία του ἔφερον αὐτὸν πολλάκις εἰς μονομαχίας. Ὁ Σπανδωνῆς ὑπῆρξεν εἷς τῶν πρώτων Ἑλλήνων, ὅστις ἀνῆλθεν ἐπὶ ἀεροστάτου καὶ περιέγραψε τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ. Θ. Β.

Σπανδωνίδης, *Πέτρος*. Λόγιος, γεννηθεὶς τῷ 1893 ἐν Βουκουρεστίῳ. Σπουδάσας φιλολογίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, διωρίσθη ἀπὸ τοῦ 1905 καθηγητὴς ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐξέδωκε τὸ ἱστορικο-γεωγραφικὸν «Μελένικος» (1930), τὸ παιδαγωγικὸν «Ἡ διδασκαλία τῶν νέων ἑλληνικῶν» (1931) καὶ τὸ δραματικὸν τρίπρακτον «Βυθὸς κ' ἐπιφάνεια» (1932). Τῷ 1931 ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν τῆς Θεσσαλονίκης «Μακεδονικὲς Ἡμέρες». Τ. Α.

Σπανέας, *Ἀλέξιος*. Υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ, ὅστις συνεβασίλευσε μετὰ τοῦ πατρός, ἀλλ' ἀπέθανε πρὸ αὐτοῦ εἰς ἡλικίαν 36 ἐτῶν. Οὗτος φέρεται ἐν τοῖς εἰσαγωγικοῖς στίχοις διαφόρων παραλλαγῶν τοῦ παραινετικοῦ ποιήματος «Σπανέας», ὡς συγγραφεύς του, ἐνῷ κατ' ἄλλας παραλλαγὰς συγγραφεὺς τοῦ ποιήματος εἶναι ὁ ἀνεψιὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ.

—**«Σπανέας»**. Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον διεσώθη ποίημα παραινετικὸν εἰς δημώδη γλῶσσαν, συγκείμενον ἐξ ὑπερπεντακοσίων δεκαπεντασυλλάβων ἀνομοιοκαταλήκτων στίχων. Συγγραφεὺς αὐτοῦ φέρεται ὁ Ἀλέξιος, υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ, ὅστις παραινεῖ νεαρόν, προάλειφόμενον διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Ἰσοκράτους ἐν τῷ πρὸς Δημόνικον παραινετικῷ λόγῳ αὐτοῦ, ἐξ οὗ πολλὰ ἀρύεται ὁ συγγραφεύς. Οὕτω δίδονται ὁδηγίαι καὶ συμβουλαὶ περὶ Θεοῦ καὶ λατρείας, περὶ τῆς πρὸς βασιλέα τιμῆς, περὶ φίλων, περὶ ἀγάπης, περὶ συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς δεσπότας καὶ τοὺς κυρίους, περὶ στρατείας, προσηγορίας, συμπεριφορᾶς, προσευχῆς, πλούτου, πενίας, ἀγάπης, γέλωτος, γειτόνων κακῶν, διαβολῆς καὶ φιλομαθείας, θυμοῦ καὶ ἐλεημοσύνης, ταπεινοφροσύνης καὶ δικαιοσύνης, προσόντων, ἀρετῆς, ὅρκου, ἐχεμυθίας κλπ. Ὁ «Σπανέας» συνεγράφη κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἀπετέλεσε προσφιλὲς καὶ κοινότατον ἀνάγνωσμα τῶν κατωτέρων λαϊκῶν στρωμάτων κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ νεωτέρους χρόνους. Διὰ τοῦτο ἔσχε πολλὰς διασκευὰς καὶ ἐπεξεργασίας καὶ διεσώθη εἰς πλείστας καὶ διαφερούσας ἀλλήλων παραλλαγάς. Τελευταῖον ὁ τίτλος «Σπανέας» κατήντησεν ἰσώνυμος πρὸς παραινετικὸν ποίημα καὶ ἐδίδετο καὶ εἰς ἄλλα ποιήματα παρομοίου περιεχομένου. Ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἑλληνιστοῦ John Schmitt συνεκεντρώθησαν περὶ τὰς εἴκοσι παραλλαγαὶ τοῦ «Σπανέα», ὑποτίθεται δὲ ὅτι πλεῖσται λανθάνουν εἰσέτι καὶ ἄλλαι τυγχάνουν ἀνέκδοτοι. Τὸ ποίημα εἶναι πολυτιμότατον ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως, διότι συμβάλλει πολλαχῶς εἰς τὴν κατανόησιν πλείστων κοινωνικῶν καὶ ἰδιωτικῶν σχέσεων τῶν χρόνων του, περισσότερον δὲ ἀπὸ γλωσσολογικῆς, διότι εἶναι ἐκ τῶν πρώτων δημωδῶν βυζαντινῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐπιτρέπουν τὴν μελέτην καὶ σπουδὴν τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Παραλλαγαὶ τοῦ ποιήματος ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ *Δ. Μαυροφρύδου*, Ἐκλογὴ μνημείων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης (Ἀθῆναι 1866), σ. 1-16. — *W. Wagner*, Carmina graeca medii aevi, τόμ. Α' (Leipzig 1874), σ. 1-27.—*E. Legrand*, Bibliothèque gr. vulgaire, τόμ. 1 (Paris 1880), σ. 1-10.—*Μ. Ι. Γεδεών*, Παρνασσὸς Α' (1887), σ. 526.—*Σπ. Λάμπρος*, Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθν. Ἑταιρείας, τόμ. Ε' (1896), σ. 103-122. Πρβλ. καὶ *John Schmitt*, Über den Verfasser des Spaneas (ἐν «Byzant. Zeitschrift», τόμ. Α' (1892), σ. 316-332).—*J. Psichari*, Le poème de Spaneas (Mélanges Renier, Paris 1887, σ. 261 κ.ἑξ.).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Essais de gram. hist. néo-gr. (Paris 1886), τόμ. Α' σ. 117 κ.ἑξ.—*Κ. Κρουμβάχερ - Σωτηριάδου*, Ἱστ. τῆς Βυζ. λογοτεχνίας, τόμ. Γ', σ. 3 κ.ἑξ. (ἔνθα καὶ βιβλιογρ. λεπτομερεστάτη).
Γ. Μ. Β.

Σπανέϊκα *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σαγέϊκων τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 71.

—2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μπούκουρας τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 71.

—3) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πετρίνης τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 173. —Π.

σπανία (ἡ) (Spania) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λεπτιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μυιῶν ἀπαντῶντα εἰς τὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

Σπανιάκος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Παλαιοχώρας. Κάτ. 147. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Δασκαλογιάννη (1770) οἱ γενίτσαροι ἠνάγκασαν ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ Σπανιάκου νὰ ἐξισλαμισθῶσι. ΕΡ. Μ.

Σπανιάκος, *Νικόλαος*. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ Σελίνου, κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Ἑνετῶν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1570. Ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν πρὸς τὸν ἐν Μήλῳ ὁρμοῦντα Τοῦρκον ναύαρχον, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ παραστήσῃ πρὸς αὐτὸν τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν ὡς ἐπικουρικὸν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἑνετῶν πόλεμον τῶν Τούρκων, καὶ νὰ ἐπιτύχῃ συνδρομήν τινα, ἄνευ ἀνταλλάγματος, πρὸς πλήρη ἀπελευθέρωσιν τῆς νήσου. ΕΡ. Μ.

σπανιανθῆ (τά)· τὰ φυτά, ἅτινα σπανίως παράγουσιν ἄνθη.

Σπανίδης, *Λεωνίδας*. Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Θουρίᾳ Καλαμῶν τῷ 1867, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 μετέσχεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου, ἀρχικῶς μὲν τοῦ γενικοῦ ἀρχηγείου τοῦ στρατοῦ Θεσσαλίας, κατόπιν δὲ τῆς 2ας μεραρχίας τοῦ στρατοῦ τούτου. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1903—1908 ὑπηρέτησε παρὰ τῇ τότε γενικῇ διοικήσει τοῦ στρατοῦ καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς πολεμικῆς τέχνης παρὰ τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ Εὐελπίδων. Τῷ 1908, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, ἀπεστάλη εἰς Γαλλίαν διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς βολῆς τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου, δι' οὗ ἐπρόκειτο νὰ ὁπλισθῇ διὰ πρώτην τότε φορὰν τὸ ἑλληνικὸν πυροβολικόν. Κατ' ἀμφοτέρους τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, μετέσχεν ὡς διοικητὴς μοίρας πυροβολικοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ. Ἀπέθανε τῷ 1914. Συνέγραψε: «Μαθήματα πολεμικῆς τέχνης» (τόμ. 3, 1906—1907). Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

σπανίζω· εἶμαι σπάνιος, εὑρίσκομαι εἰς μικρὰν ποσότητα: «τὸ ἔλαιον σπανίζει».

σπανιοθήριον (τὸ) *[Παλαιοζῳολ.]*· βλ. λ. *μετριοθήριον*.

Σπανιόλα (ἡ)· ἀντὶ *Ἰσπανιόλα* (βλ. λ.).

Σπανιολάκης, *Γεώργιος*. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἠγωνίσθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, κατῆλθε δὲ πάλιν εἰς Κρήτην μετὰ τοῦ διορισθέντος τῷ 1823 ἁρμοστοῦ αὐτῆς Μανώλη Τομπάζη, τοῦ ὁποίου καὶ διετέλεσε σύμβουλος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Κρήτῃ ἁρμοστείας αὐτοῦ. ΕΡ. Μ.

σπανιόπη (ἡ) (Spaniopa) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *χαλκιδιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἔντομα ἀπαντῶντα εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς Ἀγγλίας. Δ. Ν. Π.

σπανιόπτιλον (τὸ) (Spanioptilon) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὰς παρ' αὐτὴν νήσους. Δ. Ν. Π.

σπάνιος, *—α, —ον*· ὁ μὴ εὑρισκόμενος πανταχοῦ ἢ πάντοτε, ὁ κατ' ἀραιὰ διαστήματα ἐμφανιζόμενος: «οἱ λύκοι εἰς τὸν τόπον μας εἶναι σπάνιοι»· || συνεκδ. ἐξαίρετος, ἐκλεκτός: «σπάνιο κρασί, — βούτυρο»· || «σπάνιος ἄνθρωπος», «ἔχει δύο παιδιὰ σπάνια».—Ἐπίρρ. ***σπανίως***.

— σπάνιαι *γαῖαι*. Οὕτω καλοῦνται πολλὰ σπάνια μέταλλα, ὡς εἶναι τὸ λανθάνιον (La), δημήτριον (Ce), νεοδύμιον (Ne), πρασινοδύμιον (Pr), ὡς καὶ τὰ ἧττον ἐξηρευνημένα σπανιώτερα τριατομικὰ στοιχεῖα εὐρέπιον (Eu), σαμάριον (Sa), γαδολίνιον (Cd), τέρβιον (Tb), δυσπρόσιον (Dy), ἔρβιον (Er), ὅλμιον (Ho), θούλιον (Tu), ὑττέρβιον (Yh), λουτήτιον (Lu). Πολλαὶ ἑνώσεις τούτων ἔχουσι τὴν ἰδιότητα νὰ φωσφορίζωσι προσβαλλόμεναι ὑπὸ τῶν καθοδικῶν ἀκτίνων. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀπαντῶσι συνήθως ἐν Γροιλανδίᾳ, Φινλανδίᾳ, Βραζιλίᾳ. Ν. Δ. Σ.

σπανιότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σπάνιον.

σπάνις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σπάνιον, ὀλιγότης, ἔλλειψις, ἀντίθ. *ἀφθονία*: «σπάνις ἐλαίου, — βουτύρου».

Σπὰνν (Spann), ***Ὄτμαρ***. Αὐστριακὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1878. Καθηγητὴς τὸ πρῶτον ἐν Brünn (1909), κατόπιν ἐν Βιέννῃ (1919), κατεπολέμησε τὰς ἐν τῇ κοινωνιολογίᾳ καὶ εἰδικώτερον ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐπιστήμῃ ἀτομοκρατικάς, ἐμπειροκρατικὰς ἢ ὑλιστικὰς τάσεις. Ὡς πρὸς τὴν ἑρμηνείαν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων ὑποστηρίζει ἰδίαν θεωρίαν, τὸν οὐνιβερσαλισμόν, καθ' ὃν ἀντικείμενον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης δὲν εἶναι τὸ ἄτομον ὡς μονάς, ἀλλ' ὡς μέρος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἔγραψε: «Zur Logik der wissenschaflichen Begriffsbildung» (1905), «Wiederherstellung des Idealismus auf allen Gebieten der Philosophie» (1928). «Das Fundament der Volkswirtschaftslehre» (1924), «Die Haupttheorien der Volkswirtschaftslehre» (17η ἔκδ. 1928). Α.Α.Τ.

Σπάνντaου (Spandau) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πρωσσίας ἐν Βρανδεμβούργῳ, ἔξωθεν τοῦ Βερολίνου (13 χλμ.), ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν Σπρὲ καὶ Χάφελ καὶ τῆς πλωτῆς διώρυγος Βερολίνου—Σπάνταου. Κάτ. 111.629 (1925). Ἔχει γυμνάσιον, λύκειον καὶ ἄλλας σχολάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἀνωτάτην ἀστυνομικὴν σχολήν, 5 βιβλιοθήκας, νοσοκομεῖον καὶ βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων, μετάλλων καὶ ζύθου. Θ. Χ. Σ.

Σπανὸ *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Αἰγαίου ἐγγύτατα τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Κέας (πλάτ. 37° 33' Β., μῆκ. 24° 22' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens and Zea island), 2 μίλ. ἀπὸ τοῦ λιμένος Ὀριᾶς, πρὸς οὗ τὴν ἀκτὴν ἑνοῦται διὰ σειρᾶς μυρμήκων. Σ. Ε. Λ.

—**Σπανὸ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τοῦ νοτίου Αἰγαίου (πλάτ. 37° 00' Β., μῆκ. 26°31' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 872: Kalymnos to Rhodos), ἀνατολικὴ ἐσχατιὰ τῆς δωδεκανησιακῆς νησῖδος Λέβιθα.

—2) Ἀκρωτήριον δωδεκανησιακόν, ἡ βορειοδυτικὴ τῆς νήσου Τήλου ἐσχατιὰ (πλάτ. 36° 28' Β., μῆκ. 27° 20' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Niseros and Piskopi). Ταύτης πρόκειται ἀπόσπασμά της, νησὶς *Γάϊδαρος*. Σ. Ε. Λ.

σπανόπνοια (ἡ) (spanopnée). Μεγάλη βραδύτης τοῦ ἀναπνευστικοῦ ρυθμοῦ, ἀπαντῶσα εἰς τινας δηλητηριάσεις, εἰς ἐγκεφαλικὰς νόσους, εἰς μεγάλας λοιμώξεις τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἐνίοτε εἰς πνευμονικὰς παθήσεις. Μ. Ν. Κ.

σπανός, *—ή, —όν*· ἐπὶ ἀνδρός, ὁ μὴ ἔχων μύστακα καὶ γένειον· || ὁ ἀραιὰς ἔχων τὰς τρίχας τοῦ προσώπου.

—**«Σπανοῦ *ἀκολουθία*»**. Παρῳδία κατὰ τὸν τύπον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν εἰς τὴν συνήθη γλῶσσαν τῶν δημωδεστέρων μεσαιωνικῶν κειμένων, ἧς ὁ πλήρης τίτλος εἶναι «Ἀκολουθία τοῦ ἀνοσίου τραγογενῆ σπανοῦ τοῦ οὐρίου καὶ ἐξουρίου, μηνὶ τῷ αὐτῷ ἐν ἔτει ἐφέτο». Ἡ ἀκολουθία τοῦ Σπανοῦ εἶναι πλήρης ἀχρειολογιῶν καὶ χονδροειδῶν ἀστειολογιῶν. Ἐγράφη μεταξὺ τοῦ ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνος, ἔτυχε δὲ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς πλείστων προσθηκῶν, τελειοποιήσεων καὶ διασκευῶν. Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι προφανῶς ἡ σάτιρα τῶν ἀγενείων, τῶν σπανῶν, τοὺς ὁποίους ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πιστεύει ἔχοντας ποικίλας κακίας καὶ ἐπικινδύνους ἰδιότητας. Ἡ παρῳδία αὕτη ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένη ὡς προσφιλὲς λαϊκὸν ἀνάγνωσμα καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαίωνος καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, διὰ τοῦτο δὲ ἔσχε πολλὰς ἐκδόσεις (Βενετία 1627, 1643, 1700, 1817). Ἀρχαιότερον ἀντίγραφον εἶναι τὸ τῆς Βαρβεριανῆς βιβλιοθήκης, πληρέστερον δὲ τὸ τῆς Βιενναίας, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ Ε. Legrand (Bibliothèque Grecque vulgaire, no 2). Ἡ ἀκολουθία τοῦ Σπανοῦ ἀποτελεῖ πολυτιμότατον μνημεῖον διὰ τὴν μελέτην τῆς δημώδους μεσαιωνικῆς γλώσσης, περιέχει δὲ καὶ πλείστας λαογραφικὰς πληροφορίας, ἰδίως περὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐγράφη. Γ. Μ. Β.

Σπανὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, οὕτω μετονομασθέν, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε εἶχε (1920) 554 κατ. καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Νίκης (Χάφσα) τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Τουρκιστὶ *Κιοσὲ-Ὀμέρ*.

Σπανός, *Ἀλέξιος*. Ἕλλην λόγιος, ἐξ Ἰωαννίνων, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' καὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ γενετείρᾳ του καὶ ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπεθεώρησε, συνεπλήρωσε καὶ συνέταξεν εὑρετήρια καὶ ἀλφαβητικοὺς πίνακας εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Νικολάου Κουνάλη τοῦ Κριτοπούλου (1490) καὶ τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλᾶ (ΙΣΤ' αἰὼν) γενομένας μεταφράσεις εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν τῆς «Ἑξαβίβλου» τοῦ Ἀρμενοπούλου, ἀναγκασθεὶς νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκ νέου μετάφρασιν αὐτῆς. Ἡ μετάφρασις αὕτη ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ τῷ 1744 καὶ πολλάκις ἀργότερον. Ὁ Σπανὸς ἀπεβίωσε τῷ 1733, ἀναφέρεται δ' ὅτι συνέταξε γραμματικὴν καὶ ποιητικὴν καὶ διάφορα ἐπιγράμματα μὴ διασωθέντα. Γ.Μ.Β.

Σπανὸς ἢ ***Σπανοθανάσης, Σωτήριος***. Κατήγετο ἐκ Κρανιδίου τῆς Ἀργολίδος καὶ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821. Κατὰ τὴν μάχην τῆς Κορτέσης, μετέχων ὡς ὁπλαρχηγὸς μετὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Παπααρσένη Κρέστα, ἐφονεύθη μετ' ἐκείνου (29 Νοεμβρίου 1822). Τ. Ε. Ε.

Σπανότοπος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πολυσίτου (Κιλιτζάκιοϊ) τῆς ἐπαρχίας Ξάν-

Digitized by Google

θης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενος *Κιοσελέρ*. Κάτ. (1928) 122. —π.

Σπανουδάκης, *Θεόδωρος*. Κρὴς ὁπλαρχηγός. Λαβὼν τὰ ὅπλα ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ἀνεκηρύχθη ὁπλαρχηγὸς τῶν ὁμοχωρίων του καὶ ὡς τοιοῦτος μετέσχεν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰωάννου Κοντοῦ, πασῶν τῶν ἀνὰ τὴν ἀνατολικὴν Κρήτην πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Μετέσχεν ὡσαύτως πολλῶν ἐν Πελοποννήσῳ μαχῶν μετὰ τῶν ἐκεῖ προσφυγόντων (κατὰ τὸ 1824—1825) Κρητῶν. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἐν Κρήτῃ ἀγῶνος (1830) ἐγκατεστάθη ἐν Καρπάθῳ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν εἰς βαθὺ γῆρας. Ν. ΚΛΣ

Σπανούδης, *Κωνσταντῖνος Π.* Ἕλλην δημοσιογράφος, σύζυγος τῆς Σοφίας Σπανούδη. Ἵδρυσε καὶ διηύθυνεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν ἐφημερίδα «Πρόοδος». Ὑπῆρξε δὲ ἀγωνιστὴς ἀρθρογράφος, γνώστης τῶν προβλημάτων τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκίας. Ἔγραψεν: «Ἱστορικαὶ σελίδες. Ἰωακεὶμ ὁ Γ'» (Κωνσταντινούπολις, 1902) καὶ διαφόρους μελέτας ἠθογραφικὰς καὶ πολιτικάς. Π. Ν. Π.

— **Σπανούδη,** *Σοφία*. Ἑλληνὶς μουσικὸς καὶ λογία, τὸ γένος *Ἰωαννίδου*, γεννηθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1878. Μετὰ τὰς πρώτας αὐτῆς μουσικὰς σπουδὰς ἐν τῇ γενεθλίῳ πόλει καὶ τὰς ἐγκυκλίους τοιαύτας ἐν τῷ Ζαππείῳ παρθεναγωγείῳ, ἐτελειοποιήθη εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Δρέσδης, ἔνθα ἐσπούδασεν ὑπὸ τὴν διακεκριμένην κλειδοκυμβαλίστριαν Λάουραν Rappoldi-Kahrer, ἐνῷ ταυτοχρόνως παρηκολούθει καὶ μαθήματα ἱστορίας τῆς μουσικῆς ὑπὸ τὸν διάσημον μουσικολόγον καὶ φίλον τοῦ Βάγνερ Φέλιξ Ντραίσεκε. Ἐκ τοῦ ᾠδείου τῆς Δρέσδης ἡ Σπανούδη ἀπεφοίτησε τῷ 1902 μὲ πρῶτον βραβεῖον, κατόπιν δ' ἐπανακάμψασα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπεδόθη εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ κλειδοκυμβάλου, ἀρθρογραφοῦσα συγχρόνως εἰς τὴν ἐφημερίδα του συζύγου της «Πρόοδος». Μεταβᾶσα εἰς Παρισίους παρηκολούθησεν ἐν Σορβόννῃ ἀνώτατα μαθήματα μουσικολογίας τοῦ Ρομαὶν Ρολλὰν καὶ τοῦ Κομπαριὲ καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰ μουσικὰ ἄρθρα εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν «Μουσικὸς Κόσμος». Ἐγκατασταθεῖσα μονίμως ἐν Ἀθήναις τῷ 1922, διωρίσθη καθηγήτρια τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐν τῷ «Ἐθνικῷ Ὠδείῳ», ἅμα τῇ ἱδρύσει του. Ἔγραψε: «Πολίτικα διηγήματα», πολλὰς μουσικὰς μελέτας διὰ τὴν «Νέαν Ἑστίαν», «Ὁ Ρωμαντισμὸς στὴ μουσική», «Ἡ μουσικὴ ψυχογραφία τῶν λαῶν» καὶ ἄλλα ἄρθρα ἐν τῇ ἐφημερίδι «Πρωΐα», ἧς τυγχάνει μουσικὸς κριτικός, ὡς καὶ εἰς τὸ «Messager d'Athènes». Ἔγραψεν ὡσαύτως: «Τὰ Ἑκατὸ χρόνια τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς. Χαρακτηρισμοὶ δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας συνθέτας καὶ τὸ ἔργο τους». Γ. Σ.

Σπανοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 401. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ οἰνοποιητικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

Σπάντα (Spada), *Λεονέλλο*. Ἰταλὸς ζωγράφος (1576—1622). Ἐγκατασταθεὶς ἐν Ρώμῃ συνειργάσθη μετὰ τοῦ Καραβάτζιο, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησεν εἰς Νεάπολιν, Μάλταν, Ρήγιον καὶ Πάρμαν, ὅπου ὠνομάσθη ζωγράφος τῆς αὐλῆς τοῦ δουκὸς Ρανούτσιο. Τὰ κυριώτερα ἔργα αὐτοῦ εἶναι αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ ἐν Βολωνίᾳ, τῆς Παναγίας τῆς Γκιάρα ἐν Ρηγίῳ, αἱ ἐλαιογραφίαι «Ἡ Ἀτσιγκάνα» (μουσεῖον Μοδένης), «Ἡ συναυλία» καὶ «Ἡ ἁγία Καικιλία» (Λοῦβρον), «Ὁ Δαυὶδ ἀποκόπτων τὴν κεφαλὴν τοῦ Γολιάθ» (μουσεῖον Δρέσδης), «Ὁ θάνατος τοῦ Ἀδώνιδος» (πινακοθήκη Ρώμης), «Ὁ Κάϊν φονεύων τὸν Ἄβελ» (Νεάπολις) κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

σπανταγίδαι (αἱ), *σπανταγοειδῆ, σπάνταγος* *[Ζωολ.]*· βλ. *σπαταγγίδαι, σπαταγγοειδῆ, σπάταγγος*.

Σπάντα Λόγγα (Spada Longa) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Βλαχέραινα*.

Σπαντζῆδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ σαντζακίῳ τῆς Περγάμου. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 800 Ἕλληνας κατοίκους, ἀσχολουμένους μὲ τὴν γεωργίαν καὶ ὁ ατηροῦντας ἀρρεναγωγεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον. Τὸ χωρίον ἱδρύθη πρὸ δύο αἰώνων. Π. Ν. Π.

Σπαντίνι (Spadini), *Ἀρμάνδος*. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1888. Ἠκολούθησε τὰς νεωτεριστικὰς τάσεις τῆς ζωγραφικῆς καὶ διεκρίθη ὡς προσωπογράφος, τοπιογράφος καὶ ζωγράφος σκηνῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του, πολλὰ τῶν ὁποίων ἐβραβεύθησαν εἰς διεθνεῖς ἐκθέσεις, εἶναι: «Προσωπογραφία τῆς κυρίας Σπαντίνι», «Μητέρα καὶ υἱός» (1923), «Γάτα καὶ γάτοι» (1923), «Παιδιὰ μὲ τὰ ψάρια» κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Σπάντσα *[Γεωγρ.]*· βλ. *Φυνός*.

Σπάντσοβο *[Γεωγρ.]*· βλ. *Λατόμι*.

Σπαντωνῆς, *Δουκᾶς*. Ἕλλην λόγιος, καταγόμενος ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου καὶ ἐσπούδασε ρητορικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσέφυγεν εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἀπεβίωσε τῷ 1481. Τὸ ἐπὶ τοῦ τάφου ἐγχαραχθὲν ποιητικώτατον ἐλεγεῖον ἐσώθη μέχρις ἡμῶν ἐξ ἀντιγραφῆς τοῦ περιηγητοῦ Paul Lucas. Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι ὁ ἀνὴρ ἦτο σημαίνων καὶ ρήτωρ δεινότατος, πρὸς τούτοις δὲ ὅτι ἀπέθανε νεώτατος. Γ. Μ. Β.

Σπανχάϊμ (Spanheim), *Ἰεζεκιήλ, βαρῶνος* —. Ἑλβετὸς νομομαθὴς καὶ φιλόλογος (1629—1710). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς ἐν Γενεύῃ καὶ μέλος τοῦ μεγάλου συμβουλίου τῆς χώρας (1651), πρέσβυς τοῦ Παλατινάτου καὶ Βρανδεμβούργου εἰς διαφόρους χώρας κλπ. Ἔγραψε: «De usu et praestantia numismatum antiquorum» (1706), «Orbis romanus» (1704) κ. ἄ. Ἐξέδωκε τὸν Ἰουλιανὸν (1696) καὶ Καλλίμαχον (1697), ἐσχολίασε τὸν Ἀριστοφάνη (1710) καὶ κατέλιπεν ὀνομαστὴν βιβλιοθήκην, περιελθοῦσαν εἰς τὸν Φρειδερῖκον Α' καὶ εἶτα συγχωνευθεῖσαν μετὰ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βερολίνου. Π. Ν. Π.

σπάνω· ἰδιωματ. τύπ. τοῦ *σπάζω* (βλ. λ.).

Σ.Π.Α.Π. Συντετμημένη γραφὴ τῶν *Σιδηροδρόμων Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου* (βλ. λ. ἐν τόμ. ΚΑ', σ. 812 β').

σπαράγγι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀσπάραγος* (βλ. λ.).

—*[Μαγειρ.]* Τὰ *σπαράγγια* καθαρίζονται προσεκτικὰ μὲ μικρὸ μυτερὸ μαχαίρι, διὰ νὰ μὴ σπάσουν καὶ διὰ νὰ μὴ ἀφαιρεθῇ ἡ ἐπιδερμίς των πολὺ κατ' ἀρχὰς ξύνονται ὀλίγον κάτωθεν τῆς κορυφῆς μέχρι τοῦ μέσου, εἶτα κρατούμενα ἀπὸ τὸ πελεκηθὲν μέρος ξύνονται ὅπως τὰ καρότα· τὸ πλέον τῆς σπιθαμῆς ἄκρον ἀπορρίπτεται. Ρίπτονται κατόπιν εἰς ψυχρὸν ὕδωρ διὰ νὰ πλυθοῦν καλά, δένονται εἰς μικρὰ δεμάτια καὶ βράζονται εἰς ἁλατισμένο νερὸ τοποθετούμενα ἐντὸς τῆς χύτρας ὁριζοντίως, 30—35' τῆς ὥρας τὰ λεπτὰ καὶ 40' τὰ χονδρότερα. Ἀφοῦ βράσουν, στραγγίζονται προσεκτικὰ διὰ νὰ μὴ σπάσουν αἱ κορυφαί, ἁπλώνονται δὲ εἰς πιατέλαν σκεπασμένην μὲ πετσέταν. Τρώγονται μετὰ τὸ ψητόν, μὲ ἄσπρην εἰδικὴν σάλτσαν.

σπάραγμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σπαράσσειν, τὸ κατεσπαραγμένον, τὸ διὰ σπαραγμοῦ ἀπεσπασμένον.

σπαραγμίτης (ὁ) (Sparagmit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἰζηματογενές. Συνίσταται ἀπὸ χαλαζιακὸν κροκαλοπαγές, τὸ ὁποῖον προσομοιάζει ἐνίοτε πρὸς ψαμμίτην, εἶναι δὲ πλούσιον εἰς ἀστρίους καὶ εἰς οὐσίαν ἀργιλλικοῦ σχιστολίθου. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Σκανδιναυΐαν μεταξὺ τῶν ἄλλων στρωμάτων τῆς καμβρίου διαπλάσεως. Γ. Β.

σπαραγμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σπαράσσειν, ἀπόσπασις διὰ τῶν ὀδόντων, ξέσχισμα, βίαιος τεμαχισμός, κατασπάραξις· ‖ ἰσχυρὰ συγκίνησις: «εἶναι σπαραγμὸς νὰ τὸν βλέπῃ κανεὶς ποῦ κατάντησε».

Σπαράδοκος, ἢ *Σπάρδακος*. Ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν Θρακῶν Σιτάλκου καὶ πατὴρ τοῦ Σεύθου, διαδεχθέντος εἰς τὸν θρόνον τὸν θεῖον του Σιτάλκην κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. ΚΑΨ.

σπαράζω· δημοτ. τύπος. ἀντὶ *σπαράσσω* (βλ. λ.).

σπαρακτικός,—*ή*,—*όν*· ὁ προξενῶν σπαραγμόν, ἰσχυρὰν λύπην: «σπαρακτικαὶ κραυγαί». — Ἐπίρρ. *σπαρακτικῶς* καὶ *σπαρακτικά*.

σπαραξικάρδιος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ σπαράσσων τὴν καρδιάν, ὁ προκαλῶν σπαραγμὸν τῆς καρδίας, λυπηρός: «κραυγαὶ σπαραξικάρδιοι».

σπαρασσινίδαι (οἱ) (Sparassinidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἀραχνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀραχνωδῶν*, περιλαμβάνουσα γένη τινά, ὧν γνωστότερον ἡ *σπάρασσις* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σπάρασσις (ἡ) (Sparassis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀραχνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σπαρασσιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροσώμων ἀραχνῶν, ὧν ἔξ ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

— *σπάρασσις* (ἡ) (Sparassis) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλαβουριοειδῶν*, περιλαμβάνον βασιδιομύκητας μὲ μηκύλιον πολυειδῶς διακλαδούμενον. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ὧν τινα εἶναι ἐδώδιμα καὶ γευστικώτατα. Ἀπαντῶσιν εἰς πλεῖστα μέρη τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

σπαράσσω, καὶ —*ττω*, *ἀόρ. ἐσπάραξα—ἐσπαράχθην, παθ. μετχ. ἐσπαραγμένος*· σχίζω βιαίως, διὰ τῶν ὀδόντων, ἢ ἄλλως, κατασπαράσσω, ἐπὶ θηρίων κατεσθιόντων τὰ θηράματά των· ‖ σφαδάζω, προκαλῶ σπασμόν: «μὲ τὰ λόγια του μοῦ σπαράσσει τὴν καρδιά» καὶ ἀμεταβ. «σπαράσσει ἡ καρδιά μου νὰ τὸν ἀκούω».

σπάραχνα (τά)· δημοτ., τὰ βράγχια τῶν ἰχθύων.

σπαργανιοειδῆ, ἢ *σπαργανίδαι* (τά, οἱ) (Sparganiaceae ἢ Sparganidae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονοκοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη, ὧν κυριώτερον τὸ *σπαργάνιον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σπαργάνιον (τὸ) (Sparganium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σπαργανιοειδῶν* ἢ *σπαργανιδῶν*, περιλαμβάνον ὑδροχαρῆ φυτά, ὧν τὰ διάφορα εἴδη ἀπαντῶσιν εἰς πάντα σχεδὸν τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ὠκεανίας. Τὰ σπαργάνια εἶναι πόαι πολυετεῖς μὲ ρίζωμα παχὺ καὶ ἕρπον, ἐξ οὗ βλαστάνουσιν οἱ κλαδίσκοι, οἵτινες ἔχουσι σχῆμα κυλινδρικὸν καὶ ἐσωτερικῶς πληροῦνται ὑπὸ λευκῆς μαλακῆς οὐσίας ἐν εἴδει μυελοῦ. Τὸ ὕψος τῶν κλαδίσκων κυμαίνεται μεταξὺ 30—50 ἑκατοστομέτρων, τὰ ἄνθη εἶναι ὑπόλευκα καὶ κατὰ βότρυς διατεταγμένα. Τὰ σπαργάνια ἀναπτύσσονται ταχύτατα, ἀποτελοῦσι δὲ προσφιλῆ τροφὴν τῶν ἵππων, ἀγελάδων, προβάτων, αἰγῶν καὶ γενικῶς τῶν κατοικιδίων ζῴων. Γνωστότερα εἴδη εἶναι τὸ *σπαργάνιον τὸ κλαδοφόρον* (Sparganium ramosum), ὅπερ φθάνει εἰς ὕψος 100 περίπου ἑκατοστομέτρων. Ἀπαντᾷ εἰς γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης καὶ ἔχει φαρμακευτικὰς ἰδιότητας. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ τὸ εἶδος *σπαργάνιον τὸ εὐθυτενὲς* (Sparganium dressatum), οὗτινος οἱ κλαδίσκοι ἐπαναπαύονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων. Δ. Ν. Π

Σπαργάνιον τὸ εὐθυτενές.

σπαργανόθις (τὸ) (Sparganothis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τορτριχιδῶν*. Αἱ προνύμφαι εἶναι λευκοπράσιναι μὲ μελανὴν κεφαλὴν καὶ ἔχουν μῆκος 20—25 χλστ. Αὗται ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι τοῦ χειμῶνος τρώγουν ὀλίγον φύλλωμα, ἄνευ ζημιῶν, διαχειμάζουν δὲ ὑπὸ τοὺς φλοιούς. Τὴν ἄνοιξιν ἐξερχόμεναι κατατρώγουν τὸ φύλλωμα τῶν ἀμπέλων, προξενοῦσαι ἐνίοτε σοβαρωτάτας ζημίας μέχρι τοῦ Ἰουνίου. Ἐν Ἑλλάδι δὲν προξενοῦσι ζημίας. Ἐνδείκνυται ἡ χρῆσις ἁλάτων τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ νικοτίνης. Ε. Τ. Ε.

σπάργανο (τό)· ὀθόνη τοῦ ἐσπαργανωμένου βρέφους ἐξέχουσα ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς καὶ καλύπτουσα αὐτὴν ὅταν κοιμᾶται· ‖ τεμάχια ὀθόνης μὲ τὰ ὁποῖα σπαργανοῦσι τὸ βρέφος, κοιν. *φασκιά* ‖ φρ. «εἰς τὰ σπάργανα» εἰς πρωτογενῆ κατάστασιν: «ὁ πολιτισμός —, ἡ ἐπιστήμη εὑρίσκεται εἰς τὰ σπάργανα».

— *σπάργανα ἅγια*. Ἐκαλοῦντο οὕτω ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὰ ἐν τῇ Προσκομιδῇ χρησιμοποιούμενα μέχρι σήμερον καλύμματα τῶν τιμίων δώρων. Ἡ ὀνομασία προῆλθεν ἐκ τῆς μεταγενεστέρας κρατησάσης ἐκδοχῆς, καθ' ἣν ἡ τελετὴ τῆς Προσκομιδῆς συμβολίζει τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου, ἡ δὲ Προσκομιδὴ τὸ σπήλαιον. Π. Ν. Τ.

σπαργανῶ (—*όω*)· ἐπὶ βρέφους, περιβάλλω, περιτυλίσσω μὲ τὰ σπάργανα, κοιν. *φασκιώνω*.

σπαργάνωμα (τό), ἢ *σπαργάνωσις* (ἡ)· ἡ περιτύλιξις τοῦ βρέφους διὰ τῶν σπαργάνων, τὸ *φάσκιωμα*.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ σπαργάνωσις τοῦ βρέφους, ἐν χρήσει ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, εἶναι συνηθεστάτη παρ' ἡμῖν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἐσπαργάνουν τὰ τέκνα των. Τὸ «μέχρι δυοῖν ἐτοῖν σπαργανᾶν» ἀναφέρεται εἰς τοὺς νόμους τοῦ Πλάτωνος. Οἱ Ρωμαῖοι μετεχειρίζοντο ἐπίσης τὰ σπάργανα, τὰ ὁποῖα ἐκάλουν fasciae, ἐξ οὗ καὶ ἡ λέξις *φασκιά*. Μόνον οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἐσπαργάνουν τὰ βρέφη. «Ἦν δὲ περὶ τὰς τροφοὺς ἐπιμέλειά τις μετὰ τέχνης, ὥστ' ἄνευ σπαργάνων ἐκτρεφούσας τὰ βρέφη τοῖς μέλεσι καὶ τοῖς εἴδεσιν ἐλευθέρια ποιεῖν» λέγει ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Λυκούργου. Εἶχον δὲ δίκαιον οἱ Σπαρτιᾶται, διότι ἡ σπαργάνωσις οὐδεμίαν ἐκπληροῖ πραγματικὴν ἀνάγκην διὰ τὸ βρέφος, καὶ τοῦτο ἀντελήφθησαν κυρίως σήμερον αἱ ἀγγλοσαξωνικαὶ φυλαί, αἱ ὁποῖαι δὲν κάμνουν χρῆσιν σπαργάνων (βλ. λ. *βρέφος*). Σ. Β.

Σαργαπίσης. Υἱὸς τῆς Τομύριος, βασιλίσσης τῶν Μασσαγετῶν. Αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ Κύρου τοῦ Πρεσβυτέρου, ὅτε ἐπέδραμε τὴν χώραν τῆς μητρός του, τῷ 529 π. Χ., καὶ ἀφεθεὶς ἐλεύθερος ηὐτοκτόνησε, μὴ ἀνεχόμενος τὴν προσβολήν. Α.Θ.Σ.

σπαργῶ (—*άω*)· εἶμαι πλήρης, ἔχω πλησμονήν, πληθώραν, σφριγῶ: «μαστὸς σπαργῶν» φουσκω-

Digitized by Google

μένος ἀπὸ τὰ γάλα· || ἐπὶ δένδρων καὶ φυτῶν, εἶμαι πλήρης χυμοῦ, ἕτοιμος πρὸς βλάστησιν: «σπαργᾷ ἡ ἄμπελος».

σπάργωσις (ἡ), ἡ *σπαργὴ* *[Φυτοβιολ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ κατάστασις τῶν μὴ ξυλοποιημένων κυττάρων τῶν φυτῶν, καθ' ἣν ταῦτα ἀπορροφοῦντα δι' ὠσμώσεως ὕδωρ ἐξογκοῦνται καὶ ἡ ἐκ κυτταρίνης μεμβρᾶνά των διατείνεται λόγῳ τῆς ἐσωτερικῆς πιέσεως, ὥστε ταῦτα νὰ σκληρύνωνται. Εἰς τὴν σπάργωσιν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ στερεότης τῶν μὴ ξυλοποιημένων ἱστῶν τῶν τρυφερῶν βλαστῶν, φύλλων, ἀνθέων, καρπῶν κλπ. Ὁ μηχανισμὸς τῆς σπαργώσεως εἶναι ὁ ἑξῆς: μετὰ τὴν τελείως διαπερατὴν κυτταρίνην μεμβρᾶναν ὑπάρχει ἡμιδιαπερατὴ τοιαύτη, εἰς δὲ τὰ ἡλικιωμένα κύτταρα ὁ κυτταρικὸς χυμὸς χωρίζεται τοῦ πρωτοπλάσματος δι' ἑτέρας ἡμιδιαπερατῆς μεμβράνης. Τὸ ὕδωρ ἀπορροφούμενον δι' ὠσμώσεως εἰσέρχεται ἐντὸς τοῦ κυτταρικοῦ χυμοῦ καὶ ἐξασκεῖ πίεσιν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς μεμβράνης, ἥτις διὰ τοῦ πρωτοπλάσματος μεταδίδεται εἰς τὴν κυτταρίνην μεμβρᾶναν. Ὅταν ἡ ὠσμωτικὴ δύναμις εἶναι μεγάλη, ἡ ἐκ τῆς σπαργώσεως πίεσις δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰς 100 ἀτμοσφαίρας, συνήθως ὅμως αὕτη περιλαμβάνεται μεταξὺ 5 καὶ 10 ἀτμοσφαιρῶν. Ὁ μαρασμὸς τῶν φυτῶν, ὁ προερχόμενος ἐκ ξηρασίας ἢ προσβολῆς τῶν ἀγγείων ἢ τῶν ῥιζῶν, ὀφείλεται εἰς ἔλλειψιν σπαργώσεως. Ε. Τ. Ε.

σπαρίδαι (οἱ) (Sparidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκανθοπτερυγίων*, περιλαμβάνουσαι ἰχθῦς μὲ σῶμα ἐπίμηκες, οὗ τὸ μῆκος κυμαίνεται ἀπὸ 20—80 ἑκατοστομέτρων. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει 35 γένη καὶ ὑπὲρ τὰ 150 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Οἱ ἰχθύες τῆς οἰκογενείας ταύτης ἁλιεύονται ἐντατικῶς λόγῳ τοῦ εὐγεύστου κρέατός των. Γνωστότερα γένη εἶναι ὁ *κάνθαρος*, ὁ *σαργός*, κ. ἄ. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *σπαριδῶν* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ (τὰ γένη *παγέλλος* καὶ *στεφανόδους*) μέχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

σπάρκλετ (Sparklet). Λέξις ἀγγλική, σημαίνουσα κατὰ λέξιν σπινθὴρ καὶ χρησιμοποιουμένη διεθνῶς πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ σίφωνος. Ἀποτελεῖται ἐκ φιάλης μὲ ἰσχυρὰ τοιχώματα, ἅτινα πολλάκις ἐνισχύονται ἔξωθεν διὰ μεταλλικοῦ ἢ ἄλλου πλέγματος, φερούσης ἀντὶ πώματος συσκευὴν κατάλληλον πρὸς ὁρμητικὴν ἔκχυσιν, διὰ πιέσεως βαλβῖδος, τοῦ ἐν αὐτῇ σοδιούχου ὕδατος καὶ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, πρὸς παραγωγὴν ἀφρώδους ποτοῦ.

σπαρμαννία (ἡ) (Sparmannia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τυλιοειδῶν* ἢ *τυλιιδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἀρκετοῦ μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀφρικήν, ὧν τινα καλλιεργοῦνται διὰ τὰς ὑφαντικὰς αὐτῶν ἶνας, αἵτινες καλύπτουσι τὸν κορμόν των. Δ. Ν. Π.

Σπαρμιώτης, *Ἰωνᾶς*. Κληρικὸς καὶ διδάσκαλος τοῦ γένους ἐκ Κεφαλληνίας, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ ἰατροῦ Σπυρ. Ἀσάνου, οὗ τὴν ἁπλοελληνιστὶ γραφεῖσαν ἀριθμητικὴν καὶ ἄλγεβραν μετέφρασεν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν πρὸς χρῆσιν τῶν ἑλληνικῶν φροντιστηρίων (1797, β'. ἔκδ. 1800). Λ. Χ. Ζ.

σπαρνάκιος ***βαθμὶς*** (Sparnacium) *[Γεωλογ.]*. Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν τριῶν βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ *παλαιοηώκαινος* ὑποδιάπλασις τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ λατινικοῦ ὀνόματος Sparnacium (τοῦ Epernay τῆς Γαλλίας). Στρώματα τῆς βαθμῖδος ταύτης εὑρέθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν (λεκάνην τῶν Παρισίων), Ἀγγλίαν (λεκάνης τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ Hampshire), Βαυαρικὰς Ἄλπεις, Σκανδιναυϊκὴν χερσόνησον καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

σπὰρ-ντέκ· ναυτ., ὅρος ναυτικός, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ spar-deck, διεθνῶς ἐπικρατήσας καὶ σημαίνων τὰ ἐπάνωθεν τῶν καθόδων, προστέγων, ἐπιστέγων κατασκευάσματα, διὰ τὴν μεταξὺ τῶν ὑπερστεγασμάτων τούτων ἐπικοινωνίαν, γενικῶς δὲ καὶ πᾶν πρὸς τοιαύτην χρῆσιν εὐαφαίρετον σανίδωμα. Ἐν ἀρχῇ ἐχρησιμοποιήθη τὸ σπὰρ-ντὲκ εἰς τοὺς *μονίτωρας* ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν, ὀνομασθὲν παρ' αὐτῶν hurricanedeck· οὔτε ὅμως ὁ ὅρος οὗτος, οὔτε οἱ γαλλικοὶ passerelle (ὄχι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς *γεφύρας*) καὶ pont volant, οὐδὲ ὁ ὑπὸ τοῦ Παλάσκα προταθεὶς *ὑπερβάθρα* ἠδυνήθησαν νὰ ἐκτοπίσουν τὸν ἀγγλικὸν *σπὰρ-ντέκ*. Σ. Ε. Λ.

σπαρολόγος (ὁ) *[Ἁλιευτ.]*. Εἶδος «παραγαδιοῦ ψιλοῦ», τοῦ ὁποίου ἡ μὲν «μάνα» ἀποτελεῖται ἀπὸ «ἁρμίδι μεταξωτὸ χονδρό», τὰ δὲ «παράμαλα» ἀπὸ «μεσηνέζαν» βεβαμμένην ὑπερύθρως δι' ἐμβαπτίσεώς της ἐπὶ διήμερον ἐντὸς βαθυμέλανος οἴνου. Χρησιμεύει, ὅταν «καλάρεται σὲ φυκιάδα», πρὸς ἁλιείαν σπάρων, περκῶν κλ. Ἀφαιρουμένων τῶν κατὰ διαστήματα ἐπὶ τῆς «μάνας» βαρυδίων ἐκ μολύβδου, προσδενομένων δὲ εἰς αὐτὴν φελλῶν, ὁ σπαρολόγος μεταβάλλεται εἰς «παραγαδάκι τοῦ ἀφροῦ». Προσδένεται τότε εἰς ἑκάτερον τῶν ἄκρων καὶ εἰς τὸ μέσον σανίδιον μικρὸν εἰς ὀξὺ ἀπολῆγον καὶ φέρον ἱστὸν καὶ ἱστίον μικροσκοπικά, ἅτινα ῥυμουλκοῦν τὸ σύνολον, ὅπερ ἀφήνεται ἐλεύθερον ἀπὸ προσηνέμου ἀκτῆς λιμένος ἢ στενοῦ νὰ πλεύσῃ πρὸς τὴν ὑπήνεμον. Τότε τὰ παράμαλα ἐνεργοῦν ὡς *συρταρόλια* ἀγρεύοντα ζαργάνας καὶ σαφρίδια μικρά. Εἶναι συνηθέστατον εἰς τὰς περὶ τὴν Λευκάδα νησῖδας. Σ. Ε. Λ.

σπάρος *[Ζῳολ.]*. Ἰχθὺς τῆς οἰκογενείας τῶν *σπαριδῶν*, κοινότατος παρ' ἡμῖν, ἁλιευόμενος κυρίως εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Μεσολογγίου διὰ τὸ εὔγευστον κρέας του, ὅπερ καταναλίσκεται νωπὸν ἢ καὶ παστόν. Δ. Ν. Π.

σπαρπαῖον ***γάγγλιον*** *[Ἀνατ.]*· βλ. *γάγγλιον αἰθουσαῖον*.

σπάρσιμο, *—ατος* (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια τοῦ σπείρειν, ἡ σπορά: «*εἶναι καιρὸς γιὰ σπάρσιμο*».

σπαρτὰ (τά)· βλ. *σπαρτόν*.

σπαρταΐτης (ὁ) (Spartait) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν μίαν ἀπὸ τὰς παραλλαγὰς τοῦ ἀσβεστίτου, τὴν ὁποίαν διακρίνει ἰσόμορφος παράμειξις αὐτοῦ μὲ μαγγάνιον. Ἡ περιεκτικότης εἰς ὀξείδιον τοῦ μαγγανίου ἀνέρχεται εἰς 6—14%. Ἔχει χρῶμα κόκκινον. Ἀπαντᾷ ὡς σύνδρομον ὀρυκτὸν τοῦ ὀξειδίου τοῦ ψευδαργύρου τῆς περιοχῆς Sparta εἰς τὴν Νέαν Ὑερσέην. Γ. Β.

σπαρτακιάς. Ἐτήσιος ἀθλητικὸς ἀγὼν ἐν Μόσχᾳ μετὰ παιδιῶν καὶ ἄλλων ἑορτῶν καὶ ἐπιδείξεων. Ἔχει διεθνῆ χαρακτῆρα, μετέχουν δ' αὐτοῦ αἱ ἀνὰ τὰ διάφορα κράτη ἐργατικαὶ ἀθλητικαὶ ὀργανώσεις, αἱ συμπαθῶς διακείμεναι πρὸς τὸν κομμουνισμόν. Π. Ν. Π.

Σπάρτακος. Θρᾷξ δοῦλος, ἀρχηγὸς τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τῶν δούλων καὶ χωρικῶν τῆς Ἰταλίας (73—72 π. Χ.). Νουμιδικῆς καταγωγῆς, ἦτο κατ' ἀρχὰς βοσκὸς ἐν Θρᾴκῃ καὶ εἶτα μισθοφόρος ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ στρατεύματι. Στασιάσας μετ' ἄλλων μισθοφόρων συνελήφθη καὶ ἐπωλήθη ὡς δοῦλος εἰς τὸν ἐν Καπύῃ ἐκπαιδεύοντα δούλους ξιφομάχους Γναῖον Λέντουλον Βατίατον. Συνωμοτήσας μετ' ἄλλων 200 δούλων Θρᾳκῶν καὶ Γαλατῶν ἰδίως, καὶ ἀποκαλυφθεὶς παρὰ προδότου, μόλις διέφυγε μετὰ 78 ἐκ τῶν συνωμοτῶν. Συναντήσας ἁμάξας πλήρεις ὅπλων καὶ λῃστεύσας αὐτάς, συγκεντρώσας δὲ πολλοὺς ὀπαδούς, δούλους καὶ ποιμένας, κατέφυγεν εἰς ὕψωμα τοῦ Βεζουβίου, ἔνθα διενεμήθη τὴν ἀρχηγίαν μετὰ τοῦ Κέλτου *Κρίξου* καὶ τοῦ *Οἰνομάου*. Ἡ στάσις δὲν ἔτυχε τῆς δεούσης προσοχῆς παρὰ τῶν Ῥωμαίων, πρῶτος δὲ κατὰ τοῦ Σπαρτάκου μετ' ἀτάκτων στρατευμάτων ἐπῆλθεν ὁ ληγᾶτος Γ. Κλαύδιος Ποῦλχρος, ὅστις ἡττήθη διὰ τεχνάσματος. Ἀμέσως μετ' αὐτὸν ἐνικήθησαν οἱ στρατηγοὶ τοῦ πραίτωρος Ποπλίου Οὐαλερίου Οὐαρινίου Φούριος καὶ Κοσσίνιος καὶ τέλος διεσκορπίσθη, κινδυνεύσας νὰ αἰχμαλωτισθῇ κατὰ τὰ ὄρη τῆς Λευκανίας, αὐτὸς οὗτος ὁ πραίτωρ. Χάρις εἰς τὰς δύο ταύτας νίκας, ὁ Σπάρτακος, συγκεντρώσας 70 000 στασιαστάς, ἠδυνήθη νὰ ἐξοπλίσῃ αὐτοὺς διὰ πολεμικῶν ὅπλων (λαφύρων). Ὁ ἐκ τῶν νικῶν καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων μικροστάσεων καὶ προσχωρήσεων τῶν χωρικῶν θόρυβος ὑπῆρξε μέγας, ἀμέσως δ' ἀπεστάλησαν κατὰ τοῦ Σπαρτάκου (72 π. Χ.) οἱ ὕπατοι Γναῖος Κορνήλιος Λέντουλος Κλωδιανὸς καὶ Λ. Γέλλιος Ποπλικόλας, ἄγοντες ἕκαστος ἀνὰ δύο λεγεῶνας καὶ ἀκολουθούμενοι παρὰ ἰσχυροῦ σώματος ὑπὸ τὸν Κόϊντον Ἄρριον. Ἐκ τῶν ἐπαναστατῶν ἀρχικῶς ἡττήθησαν κατὰ κράτος 30.000 Κέλται καὶ Γερμανοὶ ὑπὸ τὸν Κρίξον, ἐμπλακέντες πρὸς τὸν Γέλλιον καὶ Ἄρριον παρὰ τὸ Γάργανον ὄρος. Τὸ κύριον σῶμα ὑπὸ τὸν Σπάρτακον, πορευόμενον κατὰ μῆκος τῶν Ἀπεννίνων πρὸς τὰς Ἄλπεις καὶ κατευθυνόμενον πρὸς Γαλατίαν, παρηκολουθεῖτο ὑπὸ τοῦ ἑνὸς ὑπάτου, τοῦ ἑτέρου προπορευθέντος πρὸς ἀνακοπὴν τῆς προελάσεως. Ὁ Σπάρτακος ὅμως, πολεμήσας ἕνα ἕκαστον ἀπομεμονωμένον, διέλυσε τὰς ῥωμαϊκὰς δυνάμεις καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Πάδου, ἀφοῦ δ' ἐνίκησε τὴν ἐκ 10.000 δύναμιν τοῦ διοικητοῦ τῆς περὶ Πάδον Γαλατίας Γ. Κασσίου Λογγίνου, ἐξετράπη πρὸς νότον. Ἐγγὺς τοῦ Πικηνοῦ ἐνίκησεν ἐκ νέου τοὺς ἐνεδρεύοντας δύο ὑπάτους, ὡς καὶ τὸν πραίτωρα Γναῖον Μάνλιον, ἄγων δὲ μεθ' ἑαυτοῦ 120.000 ἄνδρας διηυθύνετο κατὰ τῆς πρωτευούσης.

Ἀνώτατος ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τοῦ Σπαρτάκου ἐκστρατείας ὡρίσθη ὁ ἀνθύπατος Μ. Λικίνιος Κράσσος, ὅστις πρὸς τιμωρίαν καὶ τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἡττηθέντων Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἐθανάτωσε περὶ τοὺς 4.000 ἐξ αὐτῶν διὰ δεκατισμοῦ. Ἐπιχειρήσας μετὰ τοῦ ληγάτου Μομίου κύκλωσιν τῶν ἐπαναστατῶν παρὰ τὴν Πικηνίδα καὶ ἡττηθεὶς κατὰ κράτος, ἠρκέσθη πλέον νὰ παρακολουθῇ αὐτοὺς βαδίζοντας πρὸς τὸν Σικελικὸν πορθμόν. Ἐκεῖ ὁ Σπάρτακος ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Κίλικας πειρατάς, ὅπως, ἐξεγείρῃ ἐκ νέου τοὺς μόλις ἡσυχάσαντας δούλους καὶ χωρικοὺς τῆς Σικελίας. Ἐμπαιχθεὶς ὅμως παρ' αὐτῶν, ἀποτυχὼν δὲ νὰ ἐκτελέσῃ δι' ἰδίων μέσων τὸ σχέδιον, κατέφυγε πρὸς διαχείμασιν εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ῥηγίου. Ταύτης τὸν αὐχένα ὁ Κράσσος ὠχύρωσε διὰ τάφρου μήκους 300 σταδίων (53 χλμ.), ὕπερθεν τῆς ὁποίας ἀνήγειρε τεῖχος. Παραλλήλως ἐζήτησε παρὰ τῆς συγκλήτου τὴν ἐξ Ἱσπανίας ἀνάκλησιν τοῦ Πομπηΐου καὶ ἐξ Ἀσίας τοῦ Λουκούλλου. Διαβλέπων τότε ὁ Σπάρτακος τὸν κίνδυνον, ἔφραξε κατά τινα νυκτερινὴν χιονοθύελλαν μέγα τμῆμα τῆς τάφρου καὶ διεπεραιώθη ἐκεῖθεν τῶν ῥωμαϊκῶν δυνάμεων. Τμῆμα Γαλατῶν καὶ Γερμανῶν, ὑπὸ τὸν Κάστον καὶ Γαννικὸν ἀποσχισθέν, ἐδεκατίσθη ἀγρίως, τὸ κύριον δὲ σῶμα ὑπὸ τὸν Σπάρτακον ἐτράπη πρὸς τὰ Πετηλῖνα ὄρη, ἔνθα ἐνίκησε τοὺς διώκοντας αὐτὸν στρατηγοὺς Λ. Κοΐνκτιον καὶ Τρεμέλλιον Σκρώφαν. Εἶτα κατηυθύνθη πρὸς Βρινδήσιον μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπὸ Ἰταλίας διὰ θαλάσσης φυγῆς, πληροφορηθεὶς ὅμως τὴν αὐτόθι ἐκ Μακεδονίας ἄφιξιν τοῦ Λουκούλλου, ἐστράφη ὅπως δώσῃ τὴν τελικὴν πρὸς τὸν Κράσσον μάχην. Ἡ μάχη αὕτη ἐγένετο παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σιλάρου ποταμοῦ, ἐπολέμησαν δὲ μετ' ἐξαιρετικῆς τόλμης ὅλοι οἱ δοῦλοι, ἡττηθέντες ἐν τούτοις καὶ σχόντες ἀπείρους νεκρούς, ἐν οἷς καὶ τὸν ἡρωϊκὸν Σπάρτακον. Οἱ διαφυγόντες, καταπολεμούμενοι τμηματικῶς, ἐξηφανίσθησαν, τὴν δὲ τελευταίαν ἐκ 5.000 ἀνδρῶν συμπαγῆ ὁμάδα ἐνίκησεν ὁ Πομπήϊος. Τὸ κίνημα τοῦ Σπαρτάκου ὑπῆρξεν ἡρωϊκὴ προσπάθεια τῶν ἐν Ἰταλίᾳ δούλων, ὅπως ἀπελευθερούμενοι διὰ τῆς βίας ἐπιστρέψουν εἰς τὰς ἑστίας των, δὲν εἶχε δὲ εὐρυτέρας κοινωνικὰς ἐπιδιώξεις. Ἐν τούτοις τὸ ὄνομα τοῦ Σπαρτάκου παρέμεινε τὸ σύμβολον πάσης κοινωνικῆς ἐξεγέρσεως κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ ἀνισότητος, ἀπετέλεσε δὲ γόνιμον πηγὴν ἐμπνεύσεως τῆς τέχνης.

[*Πηγαί:* Βασικὴ ὁ *Σαλλούστιος* (Hist. III—IV), ἔτι δὲ ὁ *Λίβιος* (Epit. XCV—XCVII), ὁ *Φλῶρος* (II 8), ὁ *Πλούταρχος* (*Κράσσος* 8—11) καὶ ὁ *Ἀππιανὸς* (Ἐμφύλ. Α' 116—120). Νεώτεραι ἐργασίαι αἱ τοῦ *W. Hartwig* «Der Sklavenkrieg des Spartakus» (1894) καὶ *K. Stelzer* «Spartakus und der gladiatorenkrieg» 1919.] Π. Ν. Π.

— **«Σπάρτακος».** Ἐπαναστατικὴ ὀργάνωσις ἱδρυθεῖσα ἐν Γερμανίᾳ (Spartacusbund) κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὑπὸ τοῦ Κ. Λίμπκνεχτ, τοῦ Λ. Γιόγκισες, τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ, τῇ συμπράξει καὶ τῆς Κλάρας Τσέτκιν καὶ τοῦ Φράντς Μέρινγκ, μὲ τὸν σκοπὸν τῆς πάλης κατὰ τῆς ἐπισήμου γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας, ἡ ὁποία ἀκολουθοῦσα καιροσκοπικὴν (ὀππουρτουνιστικὴν) πολιτικὴν εἶχε κηρυχθῇ ὑπὲρ τῆς συμμετοχῆς τῶν σοσιαλιστῶν εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἐπρόδιδεν οὕτω τὰ διεθνιστικὰ καὶ ἐπαναστατικὰ ἰδανικὰ τοῦ μαρξιστικοῦ σοσιαλισμοῦ. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1915 ἡ ὀργάνωσις αὕτη συνέταξε διὰ τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ τὰς περιφήμους θέσεις αὐτῆς, δι' ὧν διεκήρυσσεν ὅτι κατὰ τὴν ἰμπεριαλιστικὴν φάσιν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος δὲν δύναται νὰ γίνεται λόγος περὶ ἐθνικῶν πολέμων καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ἐκρηγνυόμενοι πόλεμοι ἔχουν ἰμπεριαλιστικὸν χαρακτῆρα. Ὅταν τῷ 1916 ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας ἡ ὑπὸ τὸν Ἄαζε καὶ τὸν Λέντεμπουρ ὁμὰς ἀριστερῶν καὶ ἵδρυσε τὸ ἀνεξάρτητον σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα, ἡ ὁμὰς «Σπάρτακος» προσεχώρησεν εἰς αὐτὸ διὰ λόγους τακτικῆς, ἀλλὰ διετήρησεν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ὀργανωτικὴν αὐτοτέλειαν. Μετὰ τὴν γερμανικὴν ἐπανάστασιν τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1918 καὶ τὸν σχηματισμὸν σοσιαλδημοκρατικῆς κυβερνήσεως, εἰς ἣν μετέσχον καὶ μέλη τοῦ ἀνεξαρτήτου σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, ἡ ὁμὰς «Σπάρτακος» διέκοψε πᾶσαν συνεργασίαν μετ' αὐτοῦ καὶ μὲ τὴν Ρ. Λούξεμπουργκ ἐπὶ κεφαλῆς ἔρριψε τὸ σύνθημα τῆς προλεταριακῆς δικτατωρίας διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ἐπαναστάσεως. Τὸ παλαιὸν ὅμως σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα, ὅπερ ὑπετέλει καὶ τὴν πλειοψηφίαν καὶ ἀντεπροσωπεύετο εἰς τὴν κυβέρνησιν (ἥτις ἔφερε τὸν τίτλον: «Συμβούλιον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ») διὰ τοῦ Ἔμπερτ, τοῦ Λάντσμπεργκ καὶ τοῦ Σάϊντμαν καὶ βραδύτερον (μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Μπάρτ, τοῦ Ντίτμαν καὶ τοῦ Ἄαζε, ἀντιπροσώπων τοῦ Ἀνεξαρτήτου σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος) διὰ τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς δεξιᾶς Νόσκε καὶ Βίσσελ, ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἐπαναστατικῶν στοιχείων καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν μοναρχικῶν ἀξιωματικῶν κατέπνιξε τὴν ἐξέγερσιν. Ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ καὶ ὁ Κ. Λίμπκνεχτ, ἡγέται τῆς ὁμάδος «Σπάρτακος», ἐδολοφονήθησαν. Ἡ ὁμὰς ἀπέσχε τῶν ἐκλογῶν τοῦ Ἰανουαρίου 1919 καὶ συγχωνευθεῖσα μετ' ἄλλων ἐπαναστατικῶν ὀργανώσεων ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τοῦ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἱδρυθέντος Γερμανικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, εἰς τὸ ὁποῖον προσεχώρησε βραδύτερον καὶ ἡ ἀριστερὰ τοῦ ἀνεξαρτήτου σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. Θ. Π.

— **«Σπάρτακος».** Κομμουνιστικὴ ὀργάνωσις ἐν Ἑλλάδι, ἀποτελοῦσα ἀντιπολίτευσιν τοῦ Κομμουνι-

Digitized by Google

στικοῦ κόμματος, ἱδρυθεῖσα τυπικῶς τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1929 καὶ προελθοῦσα ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ 1927 καὶ τῆς συνεπείᾳ ταύτης σχηματισθείσης κατὰ τὸ 1928 ἑνιαίας ἀντιπολιτεύσεως τοῦ Κ. Κ. (βλ. λ. *κομμουνιστικὸν κόμμα* καὶ *λικβινταρισμός*). θ. π.

—«Σπάρτακος». Ὄργανον τῆς ἀντιπολιτεύσεως τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ἑλλάδος, τῆς προελθούσης ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ 1917 καὶ ἐξελιχθείσης εἰς τὴν ὁμώνυμον κομμουνιστικὴν ὀργάνωσιν (βλ. λ. *Σπάρτακος*). Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1928 ὡς μηνιαῖον περιοδικόν. Διακοπὲν μετὰ τέσσαρας μῆνας (Ἀπρίλιος 1928), μετετράπη εἰς ἑβδομαδιαίαν ἐφημερίδα καὶ ἐξεδόθη οὕτω μέχρι τοῦ Μαρτίου τοῦ 1929, ὁπότε διεκόπη. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1930 ἐπανεξεδόθη ὡς μηνιαῖον θεωρητικὸν περιοδικὸν μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1932, ὁπότε μετετράπη πάλιν εἰς δεκαπενθήμερον ἐφημερίδα. θ. π.

Σπάρταλης, ***Πρόδρομος***. Κατήγετο ἐκ Σπάρτης τῆς Πισιδίας, ἐγεννήθη ὅμως καὶ ἐσπούδασεν ἐν Σμύρνῃ, ὅπου εἶτα μετήρχετο τὸ ἐμπόριον. Μεσοῦντος τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα ἐμπορευόμενος ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν καὶ διωρίσθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως πρόξενος ἐν Λονδίνῳ. Κατὰ τὴν μεγάλην κρητικὴν ἐπανάστασιν (1866—1869) ἀπέστειλεν εἰς Κρήτην πολεμεφόδια καὶ ζῳοτροφίας, τὸ ἀντίτιμον τῶν ὁποίων, ἀνερχόμενον εἰς 1 ἑκατομ. δραχ., ἐπληρώθη τῷ 1888 ἐπὶ κυβερνήσεως Χ. Τρικούπη. τ. ε. ε.

Σπαρταλιώτης, ***Γεράσιμος***. Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας (βλ. λ. *Γεράσιμος Α΄*).

Σπάρτανμπορυ (Spartanburg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀμερικῆς, κειμένη εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς πολιτείας Νοτίου Καρολίνας. Κάτ. 24.483 (1923). Εἶναι κόμβος σιδηροδρομικοῦ δικτύου καὶ ἔχει ἐργοστάσια βαμβακερῶν εἰδῶν. θ. χ. σ.

Σπάρταρη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 493. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —π.

σπαρταρίζω· βλ. *σπαρταρῶ*.

Σπαρτάριον ***πεδίον*** (Spartarius campus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πεδιὰς τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κοντεστάνων, ἐκτεινομένη πρὸς Β. τῆς Νέας Καρχηδόνος (νῦν Καρθαγένη). Κατὰ τὸν Στράβωνα (III, 160) ἦτο πεδίον «μέγα καὶ ἄνυδρον, τὴν σχοινοπλοκικὴν φύον σπάρτον» (κοινῶς βοῦρλα). α. θ. σ.

σπαρτάρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σπαρταρίζω, σπασμός, σφαδασμός: «σπαρτάρισμα τοῦ ψαριοῦ».

σπαρταριστός,—*ή*,—*ό*· δημοτ., ποῦ σπαρταράει ἀκόμη, ὁ σπαίρων, ἐπὶ ἰχθύων ἀρτίως ἁλιευθέντων: «ἐπήραμε ψάρια σπαρταριστά».

σπαρταρῶ, καὶ —*άω*· σπαίρω, σφαδάζω: σπαρταράει σὰν τὸ ψάρι»· || «σπαρταράει τὸ μάτι μου» ἄλλως «λαγγεύει τὸ μάτι μου».

σπαρτεΐνη (ἡ), ἢ ***λουπενιδίνη*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς θέρμου τοῦ κιτρίνου καὶ τοῦ μέλανος. Ἔχει τὸν τύπον $NH_{12}\,C_7—CH_2—C_7\,H_{12}\,N$ καὶ ἀποτελεῖ δυσδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ ἔλαιον, λίαν πικρᾶς γεύσεως καὶ ὀσμῆς ὡς ἀπὸ ἀνιλίνης. Βράζει εἰς 312°. σ. γ.

— *[Φαρμ.]* Ἡ *σπαρτεΐνη* εἶναι φάρμακον τονωτικὸν τῆς καρδίας, καρδιοστατικόν, διουρητικόν, ἀντιπυρετικὸν καὶ μυδριατικόν. Δίδεται ἐσωτερικῶς καὶ ὑποδορίως, ἐνιέμενον ἐπὶ παθήσεων τῆς καρδίας (χρονίας μυοκαρδίτιδος, ἀσυστολίας, ἀρρυθμίας, ἐξασθενήσεως τῆς καρδίας κλπ.), ὡς ἐπίσης καὶ ἐπὶ διαφόρων καρδιακῶν διαταραχῶν προκυπτουσῶν ἐκ διαφόρων ἀσθενειῶν. Περαιτέρω χορηγεῖται ὡς προληπτικὸν διὰ τὰς ἐκ χλωροφορμίου συγκοπὰς ἐπὶ ἐγχειρήσεων, πρὸς μυδρίασιν καὶ πρὸς κατάπτωσιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος ἐπὶ πυρετικῶν νόσων. Δόσις ἐφ' ἅπαξ 0,001—0,2 γρ., ἡμερησία δόσις 0,005—0,5. Μεγίστη ἐφ' ἅπαξ δόσις 0.2 γρ. κ. γ. μ.

Σπαρτὲλ (Cabo Spartel) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀκτῆς τοῦ Μαρόκκου, Ras-el-Skuk Kar ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ὀνομαζόμενον, ἐπίσημον σημεῖον διὰ τὴν προσγείωσιν τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ πρὸς τὴν Μεσόγειον προσπλεόντων. Ἔχει μέγιστον φάρον, διεθνεῖ μερίμνῃ καὶ δαπάνῃ συντηρούμενον, μετὰ σημάτων ὁμίχλης καὶ σημαφόρου τοῦ Λόϋδ (πλάτ. 35° 47' Β., μῆκ. 5° 56' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 144: Gibraltar). Εἶναι ἡ *Κώττης* τοῦ Πτολεμαίου, αἱ *Κώττεις* τοῦ Στράβωνος, ἡ *Ἀμπελουσία* τοῦ Πομπωνίου Μέλα. Ὁ νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου σωτήριος ὅρμος εἶναι ὁ *Κώττης κόλπος* Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως. σ. ε. λ.

Σπαρτερὸ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λευκίμμης (Ἁγίων Θεοδώρων) τῆς νήσου, ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 165. π. ν. π.

Σπάρτη. Πόλις τῆς Λακεδαίμονος, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Λακωνίας καὶ ἕδρα τοῦ δήμου Σπαρτιατῶν. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ πεδινῆς, ἐλαφρῶς λοφώδους ἐκτάσεως, ΒΑ. τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ταϋγέτου, Δ. τῶν Μενελαΐων καὶ ἐγγὺς τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐρώτα. Πληθυσμὸς 5.799 κατοίκους.

Ἡ Σπάρτη ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ κυριωτάτη τῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου καὶ ἡ μητρόπολις τῶν Δωριέων, διεδραμάτισε δὲ πρωτεῦον πρόσωπον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ, διαμφισβητήσασα νικηφόρως πρὸς τὰς Ἀθήνας τὸν τίτλον τῆς πρώτης πόλεως τῆς Ἑλλάδος. Περιελθοῦσα εἰς παρακμὴν μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἀποκατέστη ἐπὶ Βυζαντινῶν ὑπὸ τῆς *Λακεδαιμονίας* καὶ ἐπὶ φραγκοκρατίας ὑπὸ τοῦ *Μιστρᾶ*. Μετὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ κράτους, ὁ βασιλεὺς Ὄθων, μνήμων τοῦ ἐνδόξου τῆς πόλεως παρελθόντος, προέβη εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς νέας Σπάρτης τῷ 1834.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΟΛΙΣ

Ἡ ἀχαϊκή. Τῆς Σπάρτης τῶν ἱστορικῶν χρόνων τὰ ἐρείπια δὲν ἐξηφανίσθησαν, οὔτε ὅτε ταύτην ἐκλιποῦσαν διεδέχθη ἡ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χώρου κτισθεῖσα *Λακεδαιμονία* (βλ. λ.) τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας (τοῦ Βυζαντίου) καὶ τῆς φραγκοκρατίας μετὰ ταῦτα, οὔτε ὅτε καὶ αὕτη, ὡς ἐκείνη, ἐξέλιπε τελείως καὶ ὁ χῶρος ἐπὶ τοῦ ὁποίου διαδοχικῶς εἶχον κτισθῆ ἀμφότεραι μετεβλήθη εἰς ἀροσίμους γαίας γεωργῶν καὶ λειμῶνας ποιμνίων. Μέχρι τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀνασκαφῶν τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς (1905—1910) ἠμφεσβητεῖτο ἂν ἡ Σπάρτη τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἦτο ἡ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χώρου διάδοχος πόλις τῆς Σπάρτης τῶν Ἀχαιῶν ἢ ἡ δευτέρα ἔκειτο ἀλλαχοῦ. Μετὰ τὰς προρρηθείσας ὅμως ἀνασκαφάς, κατὰ τὰς ὁποίας οὐδὲ ἴχνος ἐρειπίων οἰκοδομημάτων τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων ἢ ἀντικειμένων μυκηναϊκῆς (ἀχαϊκῆς) τέχνης ἀνευρέθη ἐν τῷ χώρῳ τῆς Σπάρτης τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἡ σκαπάνη τῶν Ἄγγλων ἀρχαιολόγων ἀνεζήτησε τὴν Σπάρτην παρὰ τὴν *Θεράπνην* ἢ *Θεράπνας* (βλ. λ.), ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Εὐρώτα, ἅτινα, ΝΑ. τῆς Σπάρτης καὶ εἰς δίωρον ἀπ' αὐτῆς περίπου ἀπόστασιν κείμενα, φέρουν τὸ ὄνομα Μενελάϊα ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ κορυφῇ των ἱεροῦ τοῦ Μενελάου. Ἐκεῖ ἡ σκαπάνη ἔφερεν εἰς φῶς ὄχι μόνον ὄστρακα ἀγγείων μυκηναϊκῆς τέχνης τῆς τελευταίας περιόδου (The Annual of the Brit. School at Athens 1909, Excavations at Sparta, 110) ἀλλὰ καὶ ἴχνη ἐρειπίων μεγάρων τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς φερόντων καταφανῆ μάλιστα τὰ σημεῖα τῆς πυρπολήσεώς των. Ἐπὶ τῆς περιόπτου ἄρα ἐκείνης λοφοσειρᾶς θὰ ἔκειτο ἡ εὐρεῖα τῶν μυθικῶν καὶ προϊστορικῶν χρόνων Σπάρτη, ἥτις δὲν ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦτο (ἐκτὸς ἂν ἐκαλεῖτο Σπάρτη συνοικισμός τις ἢ ὁ περίβολος τῶν Θεραπνῶν, ὡς πιστεύουν τινές), ἀλλ' ἐκαλεῖτο *Θεράπνη* ἢ *Θεράπναι* (*Θουκ.* I. 18.—*Ἰσοκρ.* Πανηγ. 16.—*Στρ.* C. 481.—*Στεφ. Βυζαντ.* ἐν λ. Θεράπνη). *Θεράπνη* λέγεται ἡ πατρὶς τῆς Ἑλένης (*Εὐριπ.* Τρωάδ. 213) καὶ τῶν Διοσκούρων. Ἐκεῖ ἐπιστεύετο ὅτι εἶχε ταφῆ ὁ Μενέλαος καὶ ἡ Ἑλένη (*Παυσ.* III 19.9) καὶ ἐκεῖ, κατὰ τὸν αὐτὸν περιηγητήν, ὑπῆρχεν ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου μνημονευομένη ὡς πηγὴ τῆς Σπάρτης Μεσσηΐς πηγὴ καὶ ὁ ναὸς τῶν ἀδελφῶν τῆς Ἑλένης Κάστορος καὶ Πολυδεύκους.

Ἡ δωρική. Αὕτη, οὖσα ἐν ἀρχῇ στρατόπεδον τῶν Δωριέων ἐπὶ γηλόφων τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐρώτα, ὠργανώθη εἰς δωρικὴν ἐκ πέντε κωμῶν κοινότητα ἔπειτα, ἥτις ἀπέβη ὁ πυρὴν τῆς σπαρτιατικῆς πολιτείας ἕνεκα τῆς προνομιούχου τοποθεσίας της καὶ τῆς θρησκευτικῆς, πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ὀργανώσεώς της. Ἐκτισμένη ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν προπόδων καὶ κλιτύων ᾠοειδοῦς λοφοσυστάδος, ἐστραμμένης πρὸς τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Ταϋγέτου, ἦτο ἀσφαλὴς ἄνευ τεχνητῶν ὀχυρωμάτων διὰ μόνων τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν λόφων καὶ τῶν μεταξὺ τούτων στενῶν, ὡς καὶ τῶν λιμναζουσῶν εἰς τοὺς ΒΑ. πρόποδας τῶν λόφων τούτων ὀχθῶν τοῦ Εὐρώτα. Κειμένη δὲ ἐπὶ τῆς συναντήσεως τῶν ἀπὸ Ἄργους (διὰ Τεγέας), Ἀρκαδίας (διὰ τῶν μεταξὺ αὐτῆς καὶ Λακωνικῆς κλεισωρειῶν) καὶ Μεσσηνίας (διὰ τῆς φάραγγος ἥτις νῦν καλεῖται Λαγκάδα) ὁδῶν, ἐδέσποζε τῆς ἀπ' αὐτῆς πρὸς Ν. ἐκτεινομένης εὐρείας κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα, διὰ τῆς ὁποίας κατηυθύνοντο αἱ ἐξ Ἀρκαδίας εἰς τὸν Λακωνικὸν κόλπον τερματιζόμεναι ὁδοί. Ἡ κοινότης ἐσχηματίσθη (ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος, κατὰ τὴν παράδοσιν) ἐκ πέντε σποραδικῶς κτισθεισῶν κωμῶν, τῶν *Λιμνῶν* (ἢ *Λιμναίου*), ἐκτισμένων παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα, τῆς *Κυνοσούρας*, ἐκτισμένης ἐπὶ τοῦ νοτιοδυτικοῦ χώρου τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, κατὰ τὰ ὅρια τῆς νέας Σπάρτης καὶ Μαγούλας, τῆς *Πιτάνης*, ἐκτισμένης παρὰ τὸν βόρειον λόφον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βραδύτερον ἦτο ἡ ἀκρόπολις τῆς Σπάρτης, τῆς *Μεσόας*, ἐν τῷ μέσῳ τῶν τριῶν εἰρημένων κωμῶν κειμένης, καὶ τῆς *Δύμης* (*Ἡσυχ.* ἐν λ.) ἢ *Θόρνακος* (ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο).

Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως. Εἰς τὴν ἐκ τῶν κωμῶν τούτων ὀργανωθεῖσαν κοινότητα ἐδόθη τὸ ὄνομα *Σπάρτη* δι' ἄγνωστον, ἢ μὴ ἐξηκριβωμένην, αἰτίαν. Κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν ἀρχαίων χρόνων ἡ κοινότης ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῆς Σπάρτης, θυγατρὸς τοῦ Εὐρώτα, ἢ τοῦ μυθικοῦ πρώτου βασιλέως της Σπάρτωνος, βασιλεύσαντος πρὸ τοῦ Λέλεγος, ἢ τοῦ Σπάρτου, πατρὸς ἢ υἱοῦ τοῦ Φορωνέως, ἢ τοῦ Σπαρτοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀμύκλαντος καὶ ἐγγόνου τοῦ Λέλεγος, ἢ τῶν ἐκ Θηβῶν εἰς Λακωνικὴν ἐκπεσόντων *Σπαρτῶν* (βλ.λ.) τοῦ Κάδμου ἢ τῶν Λελέγων, οἵτινες πρῶτοι εἰς τὸν χῶρον ἐκεῖνον τῆς Λακωνικῆς κατῴκησαν. Διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς ἐπιδρομῆς των παραδόσεων, ὑπὸ τὸν πέπλον τῶν ὁποίων διεφαίνετο καὶ ἡ ἱστορικὴ μαρτυρία ὅτι οἱ Λέλεγες ἦσαν οἱ ἀρχαιότεροι κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς καὶ ὅτι πρὸ τῶν Δωριέων εἶχον μετοικήσει εἰς αὐτὴν καὶ Καδμεῖοι (Σπαρτοὶ) ἢ Μινύαι, οἱ Δωριεῖς ἐπετύγχανον εὐχερέστερον τὴν ἀφομοίωσιν τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς χώρας κατοίκων (Λελέγων, Καδμείων καὶ Ἀχαιῶν). Οὐχὶ ὀλιγώτεραι τῶν μυθολογικῶν εἶναι καὶ αἱ ἐπιχειρηθεῖσαι ἐπιστημονικαὶ ἑρμηνεῖαι τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως, ὡς τοῦ Κουρτίου (Pelopon. II. 312. 22), κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ πόλις ὠνομάσθη Σπάρτη ὡς κτισθεῖσα ἐπὶ σπειρομένου (γονίμου) ἐδάφους (σπαρτὴ γῆ), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐπὶ πετρώδους ἐδάφους ἐκτισμένας συγχρόνους της, ἡ τοῦ Μπούρσιαν (Geographie von Griecheland II. 112) κατὰ τὸν ὁποῖον ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ὡς σποράδην (κωμηδὸν) οἰκουμένη, καὶ ἄλλων, κατὰ τοὺς ὁποίους ὠνομάσθη Σπάρτη ἀπὸ τοῦ αὐτοφυοῦς τῶν λόφων της θάμνου σπάρτου ἢ ἀπὸ τῆς λέξεως σπαρτῆς, σημαινούσης τὴν κοίλην (διὰ τοῦτο κατ' αὐτοὺς καὶ Λακεδαίμων ἐκαλεῖτο ἡ Σπάρτη) κ.ο.κ.

Η ΝΕΑ ΠΟΛΙΣ

Ταύτην ἔφερεν εἰς τὴν ζωὴν ἡ ἐπιθυμία τοῦ φιλέλληνος βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου, πατρὸς τοῦ Ὄθωνος, ν' ἀναζήσωσι, μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὀνόματα ἐνδόξων πόλεων τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου διὰ κτίσεως νέων πόλεων, ταυτωνύμων, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐκείνων. Τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Λουδοβίκου ὑπεβοήθησεν, ὡς λέγεται, καὶ ἀναφορὰ πρὸς τὸν βασιλέα Ὄθωνα τῶν ἐμπόρων τοῦ Μυστρᾶ, ταλαιπωρουμένων ἐκ τῶν καταθλιπτικῶν ἐνοικίων, τὰ ὁποῖα ἐπλήρωνον εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας τῶν ὀλιγαρίθμων πρὸς ἐνοικίασιν ἐν τῇ ἀγορᾷ του καταστημάτων. Τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου 1834 ἐξεδόθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ Β.Δ. τῆς κτίσεως τῆς νέας Σπάρτης. Αὕτη ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ νοτίου τμήματος τοῦ χώρου τῆς ἀρχαίας Σπάρτης παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τῆς Τιάσης (Μαγουλίτσα ἢ ποτάμι τῆς Μαγούλας ἢ Τρυπιώτικο ποτάμι), παραποτάμου τοῦ Εὐρώτα, ἤρχισε δὲ πολὺ βραδέως ἀναπτυσσομένη, διότι οἱ κάτοικοι τοῦ Μυστρᾶ, πόλεως μὲ μακρὰν καὶ ἔνδοξον ἐπίσης ἱστορίαν, δὲν ἦσαν πολὺ πρόθυμοι, καὶ ἕνεκα τῆς εἰρημένης αἰτίας καὶ ἕνεκα ἰδιωτικῶν συμφερόντων, νὰ μετοικήσουν εἰς τὴν νέαν πόλιν, τὸ Τουρκοβούνι, ὅπως ἔλεγον, διότι καὶ οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ γήλοφος, παρὰ τὸν ὁποῖον ἐκυοφορήθη ὁ πρῶτος πυρὴν τῆς νέας πόλεως. Κατὰ τὸ 1840 ἡ νέα Σπάρτη εἶχεν 130 οἰκίας (μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ τὸ σημερινὸν δικαστικὸν μέγαρον, κτισθὲν κατὰ τὸ 1838 διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διοικητικὸν μέγαρον) καὶ κατὰ τὸ 1841 ἤδρευε μόνον ὁ ἐπίσκοπός της Δανιήλ. Τῷ 1844, ὅτε συνετελέσθη, ὡς φαίνεται, ἡ εἰς αὐτὴν ἐκ Μυστρᾶ κάθοδος ὅλων τῶν ἀρχῶν, ἔγιναν καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ δαπάναις τοῦ Δανιὴλ κτισθέντος καθεδρικοῦ ναοῦ ὁ *Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου* (ἕως τότε ἐχρησίμευεν ὡς καθεδρικὸς ναὸς τῆς νέας πόλεως ὁ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τῆς Τιάσης καὶ παρὰ τὸ χωρίον Χατήπι ναΐσκος *Ἅγιος Νικόλαος*), τὸν ὁποῖον, καέντα, ἀντικατέστησεν ὁ κατὰ τὸ 1893 ἐπὶ τοῦ νοτιοδυτικῶς τῆς πόλεως δεσπόζοντος παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Τιάσης γηλόφου της, ὅστις εἶναι καὶ ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς νέας Σπάρτης.

Ἡ πόλις. Ἔχουσα σχῆμα τετραγωνικὸν σχεδὸν ἡ νέα Σπάρτη, εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ χώρου πεδινοῦ, ἐλαφρῶς ἐπικλινοῦς. Ἔχει ὡραίαν ρυμοτομίαν καὶ δύο μεγάλας πλατείας, τὴν τῆς *Ὄλγας*, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει ἀνεγερθῆ τὸ δικαστικὸν μέγαρον, ἐν τῇ ἄνω πόλει, καὶ τὴν τοῦ *Γεωργίου*, περιθεομένην καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων πλευρῶν ὑπὸ μακρῶν στοῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει ἀνεγερθῆ τὸ δημοτικὸν μέγαρον, ἐν τῇ κάτω πόλει. Ἐκ τῶν ὁδῶν της κυριώτεραι εἶναι ἡ τῆς *Ἀμαλίας* καὶ αἱ δύο κυριώτεραι τῶν ἐπ' αὐτῆς καθέτων, ἡ τοῦ *Ὄθωνος* καὶ ἡ *Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου*, ἥτις καὶ εἶναι τμῆμα τῆς δημοσίας ὁδοῦ Τριπόλεως—Σπάρτης—Γυθείου. Ἡ πόλις εἶναι καθαρά, ἠλεκτροφώτιστος καὶ ἔχει ὑπερεπαρκὲς καὶ ἐξαίρετον ἀπὸ τοῦ 1931 πόσιμον ὕδωρ, διοχετευόμενον ἐκ τῆς πηγῆς Κρυφονερίου. Ἐκ τῶν δημοσίων καὶ δημοτικῶν κτηρίων ἄξια ἰδιαιτε-

Digitized by Google

῾Ο Ταΰγετος (Πενταδάκτυλος) καὶ ἐν τῇ πεδιάδι ὁ Εὐρώτας.

῾Ο Εὐρώτας ῥέων παρὰ τὴν Σπάρτην διὰ μέσου τῆς Λακεδαιμονικῆς πεδιάδος.

Digitized by Google

Ἡ λεωφόρος Ἀμαλίας, κεντρικὴ ἀρτηρία τῆς Σπάρτης,

Ἡ ὁδὸς Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, κάθετος ἐπὶ τῶν προηγουμένων.

Digitized by Google

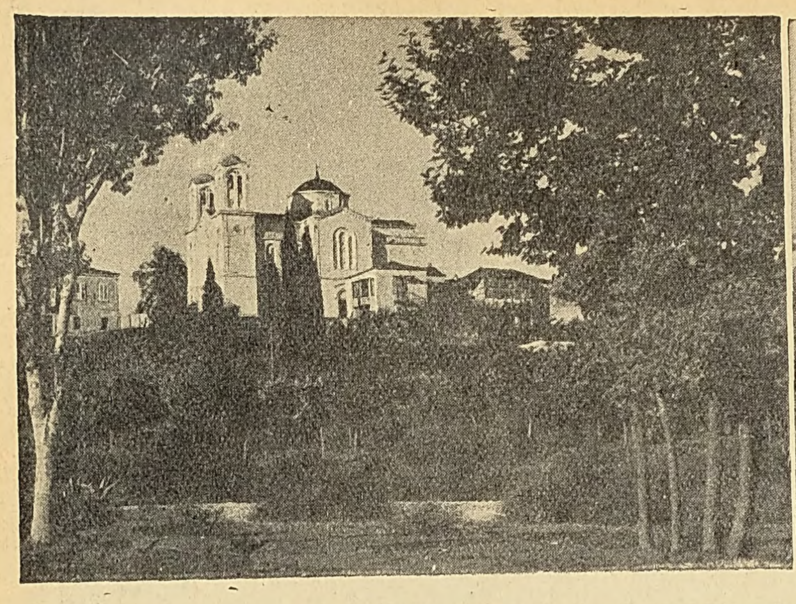

1) Ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας. 2) Στοὰ ἐν τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ.

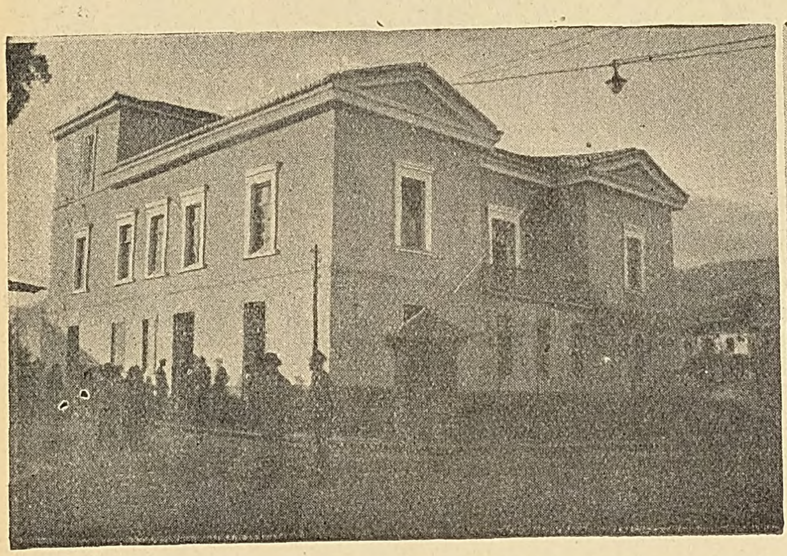

Τὸ δικαστικὸν μέγαρον τῆς Σπάρτης, οἰκοδομηθὲν ἐπὶ Ὄθωνος.

Ἡ πρὸ τοῦ Δημαρχείου κεντρικὴ πλατεῖα, ἔνθα κατὰ Σάββατον γίνεται ἡ ἑβδομαδιαία ἀγορά.

Digitized by Google

ρας μνείας εἶναι τὰ ἑξῆς: ὁ προρρηθεὶς καθεδρικὸς ναὸς τοῦ *Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου*, ὅστις εἶναι καὶ ὁ μητροπολιτικὸς τῆς Σπάρτης ναὸς (ἀνεγείρεται ὁ τοῦ ὁσίου *Νίκωνος*, τοῦ καὶ πολιούχου τῆς νέας Σπάρτης), τὸ δημοτικὸν μέγαρον, ἡ ἐπαγγελματικὴ σχολὴ Γρηγορίου, κτισθεῖσα τῷ 1908—1909, ἐν τῇ ὁποίᾳ στεγάζεται νῦν τὸ γυμνάσιον, τὸ δικαστήριον (κτισθὲν τῷ 1838), τὸ γυμναστήριον, ἱδρυθὲν τῷ 1895, τὸ μουσεῖον, κτισθὲν τῷ 1875—1876 καὶ ἐπεκταθὲν κατ' ἀμφοτέρας τὰς πτέρυγάς του τῷ 1908, τὸ ἐργοστάσιον παραγωγῆς ἠλεκτρισμοῦ, ἡ ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Σπάρτης δεξαμενὴ μὲ τὸ δασύλλιόν της, καὶ ἄλλα. Ὑπὸ ἀνέγερσιν δὲ εὑρίσκονται τὸ μετὰ γυμναστηρίου σχολικὸν μέγαρον τοῦ γυμνασίου καὶ τὸ τοῦ ἑξαταξίου δημοτικοῦ σχολείου. Ἡ Σπάρτη ἔχει νομαρχίαν, πρωτοδικεῖον, γυμνάσιον, διοίκησιν τῆς χωροφυλακῆς, οἰκονομικὴν ἐφορείαν, ταμεῖον, ταχυδρομεῖον καὶ τηλεγραφεῖον, γεωργικὸν ἐπιμελητήριον, γεωπονικὸν γραφεῖον, δασονομεῖον, γραφεῖον νομομηχανικοῦ, γραφεῖον νομιάτρου, γραφεῖον ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ ἄλλα τινὰ κατώτερα δημόσια γραφεῖα.

Κοινωνικὴ ὀργάνωσις καὶ πρόνοια. Πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ κίνησις. Οἱ κάτοικοι τῆς Σπάρτης (κτηματίαι, ἔμποροι, ἐπιστήμονες, ἐργάται) εἶναι φιλόπονοι καὶ φιλοπρόοδοι, ἔχουν δὲ ἀποταμιευτικὸν καὶ ὀργανωτικὸν πνεῦμα· διὰ τοῦτο καὶ ἡ κοινωνία της εἶναι ὠργανωμένη εἰς διαφόρους ὁμάδας (συλλόγους καὶ σωματεῖα) κατ' ἐπαγγέλματα ἢ κοινὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν. Ἐκ τούτων κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: ὁ δικηγορικὸς σύλλογος Σπάρτης, ὁ ἰατρικὸς σύλλογος Λακεδαίμονος, ὁ ἐμπορικὸς σύλλογος Σπάρτης, ὁ σπαρτιατικὸς γυμναστικὸς σύλλογος, ὁ φιλανθρωπικὸς σύλλογος κυριῶν Σπάρτης, ὁ φιλανθρωπικὸς σύλλογος «Ἅγιος Νίκων», ὁ σύλλογος «Ἐργάνη Ἀθηνᾶ», ὁ σύλλογος φαρμακοποιῶν Λακεδαίμονος, ἡ ἕνωσις δημοσίων ὑπαλλήλων τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἡ ἕνωσις τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ὁ σύνδεσμος τῶν ἐν Λακεδαίμονι δημοδιδασκάλων, ἡ ἕνωσις ἐφέδρων ἀξιωματικῶν, ἡ ἕνωσις ἀναπήρων καὶ θυμάτων πολέμου, ἡ φιλοδασικὴ ἕνωσις Σπάρτης, ἡ ἕνωσις δεσποινίδων Σπάρτης «Ταΰγέτη», ὁ κυνηγετικὸς σύλλογος «Ἄρτεμις», ὁ ὀδοντιατρικὸς σύλλογος Σπάρτης, ὁ ποδοσφαιρικὸς ὅμιλος «Ἅμιλλα», ὁ ἀθλητικὸς καὶ ποδοσφαιρικὸς σύλλογος «Παλλακωνικός», ὁ κυνηγετικὸς καὶ σκοπευτικὸς σύνδεσμος «Πάνθηρ», ὁ παμπροσφυγικὸς σύλλογος Λακωνίας, ὁ γορτυνιακὸς σύνδεσμος ἐν Σπάρτῃ, ὁ σύνδεσμος Μεσσηνίων ἐν Σπάρτῃ, ὁ ἱερατικὸς σύνδεσμος Μονεμβασίας καὶ Λακεδαίμονος, ὁ παλλακωνικὸς σύνδεσμος τῶν μηχανικῶν καὶ ὁδηγῶν αὐτοκινήτων, ἡ ἐπαγγελματικὴ ἕνωσις αὐτοκινητιστῶν Λακωνίας, ἡ ὁμοσπονδία ἐπαγγελματιῶν Σπάρτης, ὁ σύνδεσμος πολυτέκνων Σπάρτης καὶ περιχώρων, ὁ σύνδεσμος παντοπωλῶν Σπάρτης, ὁ σύνδεσμος ἱεροψαλτῶν Σπάρτης «Ρωμανὸς ὁ μελῳδός», τὰ σωματεῖα ἀρτοποιῶν, ἐπαγγελματιῶν, ἀλληλοβοηθείας, πανδοχέων καὶ ἁμαξηλατῶν, κουρέων, ἐμπορορραπτῶν κλπ. Ἡ φιλαλληλία καὶ κοινωνικὴ πρόνοια ἀσκεῖται ἐν Σπάρτῃ ὑπὲρ τῶν ἀναξιοπαθούντων μελῶν τῆς κοινωνίας της, ὑπό τε τῶν προρρηθέντων φιλανθρωπικῶν συλλόγων, τοῦ νοσοκομείου «Ἅγιοι Ἀνάργυροι», ἱδρυθέντος ὑπὸ τοῦ φιλανθρωπικοῦ συλλόγου τῶν κυριῶν καὶ ἔχοντος 16 κλίνας, καὶ τοῦ παραρτήματος τοῦ πατριωτικοῦ ἱδρύματος προστασίας τοῦ παιδιοῦ. Ἡ δὲ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ κίνησις ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἱδρύσεως βιβλιοθηκῶν καὶ πλουτισμοῦ αὐτῶν (τὰ βιβλία τῆς μὲν βιβλιοθήκης τοῦ γυμνασίου ἀνέρχονται τὰ μὲν ἐπιστημονικὰ εἰς 1.100 τόμους, τὰ δὲ πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν εἰς 650, τὰ τοῦ δικηγορικοῦ συλλόγου εἰς 150, τὰ τῆς μητροπόλεως εἰς 130 καὶ τὰ τῆς λαϊκῆς βιβλιοθήκης, λειτουργούσης ἐν τῷ δημοτικῷ μεγάρῳ, εἰς 300), ἐκδόσεως τῶν ἐφημερίδων «Εὐρώτας», «Γράμματα» καὶ «Λακωνικὰ Νέα», τῆς συντηρήσεως φιλαρμονικῆς καὶ τῆς ὀργανώσεως θεατρικῶν παραστάσεων δι' ἐρασιτεχνῶν, καὶ συναυλιῶν.

Τὸ μουσεῖον καὶ τὰ ψηφιδωτὰ τῆς πόλεως. Τὸ κατὰ σχέδιον τοῦ ἀρχιτέκτονος Hansen (ἀρχιτέκτονος καὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Σιναίας Ἀκαδημίας) τῷ 1875—1876 κτισθὲν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τῆς Σπάρτης κεῖται παρὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ χώρου τῆς πόλεως ἐντὸς πυκνοφύτου μαγευτικοῦ κήπου. Εἶναι τὸ κενοτάφιον τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχουν περισυλλεγῆ τὰ λείψανα τῶν μνημείων της. Εἶναι ταῦτα παντοειδῆ (λείψανα ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων, ἀγάλματα, ἀγγεῖα, ἐπιγραφαὶ κ.λ.π.) καὶ ἄφθονα εἰς ποσότητα, κατανεμημένα εἰς τὰ πέντε διαμερίσματά του. Ἐκ τούτων δὲ ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὰ ἑξῆς: Τὰ μεικτοῦ (ἰωνικοῦ καὶ δωρικοῦ) ῥυθμοῦ ἐπίκρανα τοῦ θρόνου τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος, τὰ πλήρη ζωῆς ἀνάγλυφα τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων (ΣΤ' ἰδίως π. Χ. αἰῶνος, ὅτε τὸ ἐργαστήριον γλυπτικῆς τῆς Σπάρτης ἦτο ἐκ τῶν τριῶν κορυφαίων τῆς Πελοποννήσου), ὡς ἡ ἐπιτύμβιος πλάξ, ἥτις φέρει ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως παράστασιν τοῦ Ὀρέστου καὶ τῆς Κλυταιμήστρας, ἐπὶ τῆς ἄλλης δὲ παράστασιν Ὀρέστου καὶ Ἠλέκτρας, τὸ τμῆμα ζῳφόρου δωρικοῦ ναοῦ μὲ τρίγλυφον εἰς τὸ μέσον καὶ παράστασιν Ἀμαζονομαχίας μὲ ἰσχυρὰν πολεμικὴν ὁρμὴν τῶν ἐν αὐτῇ ἀπεικονιζομένων μορφῶν, ἓν τῶν πολυαρίθμων ἀναγλύφων τῶν Διοσκούρων, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζοντο αἱ δύο μεγάλαι θεότητες τῆς Σπάρτης εἰς τριπλῆν παράστασιν, ὡς δόκανα, ὡς ὄφεις καὶ ὡς ἥρωες, τὸ ἐπὶ πλακὸς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου θαυμάσιον ἀνάγλυφον τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος (ἔργον τῆς ἀττικῆς τέχνης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς της), τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ πλεῖστα ἄλλα. Περὶ τῶν πολυτίμων εὑρημάτων τοῦ ἱεροῦ τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς βλ. λ. *Ὀρθία* καὶ *Χαλκίοικος*. Τὰ δὲ ψηφιδωτά της εἶναι ἀπὸ τὰ ὡραιότερα τῶν ἐν Ἑλλάδι ψηφιδωτῶν τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Ἐκ τούτων τὰ καλύτερα εἶναι τὸ τῆς ἁρπαγῆς τῆς Εὐρώπης, τὸ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ὑπὸ γυναικείαν ἐσθῆτα κρυπτομένου ἐν Σκύρῳ Ἀχιλλέως ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως, τὸ τοῦ Ὀρφέως, τὸ τῶν Τριτώνων ἔν τινι ἐπαύλει τοῦ προαστίου Μαγοῦλα. Ἐσχάτως ἀνευρέθησαν ἐν τάφοις παρὰ τὸν ῥύακα Κνακιῶνα (Μούσγαν) ὑπὸ τοῦ Α. Ἀδαμαντίου καὶ τάφοι μὲ γραπτὰς ἐπὶ τῶν πλακῶν των παραστάσεις.

Τουρισμός. Ἡ μακρὰ ὀροσειρὰ τοῦ Ταϋγέτου, ἡ ὡραιοτέρα καὶ μεγαλοπρεπεστέρα κατὰ τὸν Μπούρσιαν τῶν ὀροσειρῶν τῆς Ἑλλάδος, ἡ μαγευτικὴ τοῦ Εὐρώτα κοιλὰς καὶ κυρίως ἡ ἔνδοξος ἱστορία τῆς ἀρχαίας Σπάρτης μὲ τὸν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς νέας Σπάρτης ἀρχαιολογικὸν θησαυρὸν καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ Μυστρᾶ μὲ τοὺς σῳζομένους βυζαντινοὺς ναούς του, τῆς μοναδικῆς ταύτης ἐν τῇ Ἑλλάδι βυζαντινῆς Πομπηΐας, προκαλοῦσι μεγάλην συρροὴν εἰς Σπάρτην ξένων περιηγητῶν, οἵτινες ἐξυπηρετοῦνται ἐπαρκῶς ἀπό τινων ἐτῶν διὰ τῶν πολυαρίθμων αὐτοκινήτων καὶ ξενοδοχείων της, ἅτινα καθιστοῦν ἄνετον τὴν ἐν τῇ πόλει διατριβήν των.

Γεωργία καὶ κτηνοτροφία. Ἀπὸ τὰ περιβάλλοντα τὴν Σπάρτην καὶ τὰ χωρία τοῦ παλαιοτέρου δήμου Σπαρτιατῶν γονιμώτατα ἐδάφη παράγεται ποικιλία γεωργικῶν προϊόντων, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: πορτοκάλια ἀξίας ἓξ περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἔλαιον ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου ὀκάδων ἀξίας 24 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἐλαῖαι 625 χιλ. δραχμῶν, σῦκα 680 χιλ. δραχμῶν, οἶνος ἀξίας δύο περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν, σταφυλαὶ ἀξίας 120 χιλ. δραχμῶν, δημητριακοὶ καρποὶ ἀξίας ὑπὲρ τὰ ἓξ ἑκατομμύρια δραχμῶν, κηπευτικὰ εἴδη (γεώμηλα, λαχανικὰ) ἀξίας ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου δραχμῶν, ὀπῶραι διάφοροι ἀξίας 600 χιλ. δραχμῶν καὶ ἄλλα τινὰ προϊόντα εἰς μικροτέρας ποσότητας, νέμονται δὲ εἰς τὰ ἐδάφη ταῦτα διάφορα εἴδη ἡμέρων ζῴων ἀξίας μὲν 16 περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἀποδόσεως δὲ εἰς κτηνοτροφικὰ προϊόντα ἀξίας 4—5 ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ἐκ τῶν εἰρημένων γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων ἐξάγονται τὰ μὲν πορτοκάλια, τὸ ἔλαιον καὶ α ἐλαῖαι εἰς μεγάλας ποσότητας, τὰ δὲ ἄλλα προϊόντα εἰς ἐλαχίστας, διότι τὰ πλεῖστα καταναλίσκονται εἰς τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς.

Ἐμπόριον καὶ βιομηχανία. Ἡ βιομηχανία τῆς μετάξης εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἦτο πολὺ ἀκμαιοτέρα ἐν αὐτῇ. Πρό τινων ἐτῶν εἶχεν ἑπτὰ μεταξουργεῖα, νῦν δὲ μόνον ἕν, τὸ τοῦ Ρηγοπούλου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀτμοκίνητον, ἔχει 40 ἀναπηνιστικὰς λεκάνας καὶ ἀπασχολεῖ 70 ἐργατρίας, παράγει δὲ ἀρίστης ποιότητος μέταξαν. Λειτουργοῦν ἐπίσης ἓν βυρσοδεψεῖον δυνάμεως 16 ἵππων, ἓν ἀτμοκίνητον σαπωνοποιεῖον, δύο πετρελαιοκίνητα παγοποιεῖα, τέσσαρα ἐλαιοπιεστήρια, δύο μηχανοποίητα ξυλουργεῖα καί τινα ἄλλα δευτερευούσης σημασίας ἐργοστάσια (κεραμοπλαστικῆς, ἀγγειοπλαστικῆς, σιδηρουργίας κτλ.). ἐκ τῶν προϊόντων τῶν ὁποίων ἐξάγεται μέταξα ἀξίας τριῶν περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν καὶ ὀλίγα βυρσοδεψικὰ εἴδη, ἀξίας ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου δραχμῶν. Ἐν ἀκμῇ τινι εἶναι τὸ ἐμπόριον τῆς Σπάρτης (κέντρου ἐμπορικοῦ ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος), ἐξαγωγικὸν καὶ εἰσαγωγικόν, διενεργούμενον διὰ τοῦ λιμένος Γυθείου, σιδηροδρόμου Πελοποννήσου (γραμμῆς Πειραιῶς-Ἀθηνῶν-Τριπόλεως) καὶ λιμένος Καλαμῶν (διὰ Λαγκάδας). Ἐκ τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία ἀνέρχεται εἰς 100 ἑκατ. δραχμῶν κυριώτερα εἶναι τὰ ἄλευρα καὶ ἄλλα εἴδη τροφίμων, τὰ ἀποικιακά, τὰ εἴδη ἱματισμοῦ καὶ ὑποδήσεως.

Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία τῆς πόλεως ἐξυπηρετοῦνται κυρίως μὲν ὑπὸ ἰδιωτικῶν κεφαλαίων, ἀλλὰ καὶ δι' ἐνισχύσεως τούτων ὑπὸ τῶν τραπεζῶν Ἐθνικῆς, Λακωνίας, Ἀθηνῶν, Ἰονικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Ἐμπορικῆς Πίστεως, τῶν ὁποίων λειτουργοῦν ὑποκαταστήματα ἐν Σπάρτῃ.

Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ δήμου Σπαρτιατῶν, τοῦ ὁποίου ἡ σφραγὶς φέρει, κατὰ παράδοσιν, κεφαλὴν τοῦ Λυκούργου, ἀνέρχεται εἰς 1.200 000.

Συγκοινωνία. Ἡ Σπάρτη συγκοινωνεῖ διὰ μιᾶς δημοσίας ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τῆς Τριπόλεως, ἀπεχούσης 63 χιλιόμετρα, καὶ δι' ἄλλης μετὰ τῶν πρωτευουσῶν τῶν τριῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν τοῦ νομοῦ Λακωνίας, τοῦ Γυθείου, τῆς Ἀρεοπόλεως καὶ τῶν Μολάων. Ἡ δευτέρα ἀπὸ τῶν χανίων Ταράψης διακλαδίζεται εἰς τὴν ὁδὸν Γυθείου—Ἀρεοπόλεως, καὶ τῶν Κροκεῶν—Σκάλας—Μολάων—Μονεμβασίας· ἀπ' ἀμφοτέρων δὲ τούτων (τῆς τε Σπάρτης—Τριπόλεως καὶ τῆς Σπάρτης—πρωτευουσῶν τῶν ἐπαρχιῶν Λακωνίας) ἐκφύονται πλεῖσται ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ κατευθυνόμεναι πρὸς διάφορα χωρία τοῦ νομοῦ Λακωνίας, σχηματίζουσαι πυκνότατον δίκτυον συγκοινωνίας ἐξυπηρετούμενον ὑπὸ 100 περίπου αὐτοκινήτων, τῶν ὁποίων σταθμὸς εἶναι ἡ Σπάρτη. Τὸ πυκνὸν δὲ τοῦτο δίκτυον συγκοινωνίας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἔργον ἰδιωτικῆς ἢ μᾶλλον κοινοτικῶν πρωτοβουλιῶν (οὐδὲ ἑνὸς χιλιομέτρου ἔκτασις τῆς λακωνικῆς γῆς καλύπτεται ὑπὸ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς). Ἐκ τῶν προρρηθέντων αὐτοκινήτων τινὰ ἐξυπηρετοῦν καὶ τὴν συγκοινωνίαν τῆς πόλεως μετὰ τῶν περιχώρων της (Μυστρᾶ, Παρορίου, Ἁγίου Ἰωάννου κλπ.).

— [ΙΣΤΟΡ.] ***Προϊστορικοὶ χρόνοι.*** Ἡ ἱστορία τῶν πρώτων αἰώνων (τῶν ἀρχῶν τῆς Α' π. Χ. χιλιετηρίδος) τῆς δωρικῆς κοινότητος Σπάρτης εἶναι σκοτεινή, δημιουργουμένη δι' εἰκασιῶν (στηριζομένων εἰς τοὺς πολιτικοὺς θεσμοὺς καὶ τοπογραφικὰ δεδομένα τῶν ἱστορικῶν χρόνων), διότι αἱ περὶ τῶν συμβάντων τῆς ἐποχῆς ταύτης παρεχόμεναι πληροφορίαι τῶν πολὺ μεταγενεστέρων τῶν χρόνων τούτων συγγραφέων δὲν εἶναι ἐξηκριβωμέναι. Ἡ ἐπὶ τρεῖς περίπου ὅμως αἰῶνας (μέχρι τοῦ 740 π. Χ.) διατήρησις τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν παρὰ τὴν Σπάρτην Ἀμυκλῶν, κέντρου τῶν Ἀχαιῶν, ὁ θεσμὸς τῆς διπλῆς ἐν Σπάρτῃ βασιλείας, ὅστις οὐδόλως αἰτιολογεῖται ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν διδύμων βασιλοπαίδων Εὐρυσθένους καὶ Προκλέους, ἀφοῦ μάλιστα αἱ δυναστεῖαι αὗται ἐκαλοῦντο Ἀγιάδαι καὶ Εὐρυπωντίδαι (καὶ οὐχὶ Εὐρυσθενίδαι καὶ Προκλεῖδαι (ἡ παράδοσις πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἐπωνυμίας τῶν δυναστειῶν ἔπλασεν Ἆγιν υἱὸν Εὐρυσθένους καὶ Εὐρυπῶντα υἱὸν τοῦ Προκλέους), ὁ ἰδιαίτερος ἑκατέρας τῶν δυναστειῶν τούτων τόπος κατοικίας καὶ ταφῆς, ἡ μνεία καὶ τρίτης δυναστείας, βασιλευσάσης εἰς παναρχαίους χρόνους, τῆς τῶν Αἰγειδῶν (θηβαϊκῆς καταγωγῆς) καὶ αἱ ποικίλαι ἄλλαι παραδόσεις (ὡς ἡ περὶ τοῦ Φιλονόμου, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο ὅτι ἔγινε βασιλεὺς τῶν Ἀμυκλῶν μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Δωριέων εἰς τὴν Λακωνικὴν πρὸς ἀμοιβὴν τῆς διὰ προδοσίας του παραδόσεως εἰς τούτους τῆς Σπάρτης), ἡ περὶ τοῦ Καδμείου Θήρα, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ γένους τῶν Αἰγειδῶν καὶ οἰκιστοῦ τῆς ἐν τῇ ἀπ' αὐτοῦ ὀνομασθείσῃ νήσῳ Θήρᾳ σπαρτιατικῆς ἀποικίας, ὅστις ἐλέγετο ἀδελφὸς τῆς μητρὸς τοῦ Εὐρυσθένους καὶ Προκλέους καὶ κηδεμὼν τούτων ὅτε ἦσαν ἀνήλικοι, ἡ περὶ διαιρέσεως ἀπὸ τῶν χρόνων ἔτι τοῦ Εὐρυσθένους καὶ Προκλέους τῆς Λακωνικῆς εἰς ἓξ ἀνεξάρτητα ἀλλήλων πολιτικῶς διαμερίσματα μὲ πρωτευούσας τὴν Σπάρτην, τὰς Ἀμύκλας, τὴν Φᾶριν, τὴν ἢ τὸν Λᾶν, τὴν Αἶγυν καὶ τὰς Βοιὰς—Γερόνθρας κατ' ἄλλους—κ. ἄ. παρέσχον στοιχεῖα ἱκανὰ διὰ νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἑξῆς, ἐν συνόψει, ἱστορία τῆς Σπάρτης κατὰ τοὺς πρωτοϊστορικοὺς χρόνους: Οἱ ἐξ Ἀρκαδίας εἰσβαλόντες εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα Δωριεῖς καὶ ἀπὸ τῶν πηγῶν τούτου διὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ ῥεύματός του κατευθυνθέντες πρὸς νότον ἦγον μεθ' ἑαυτῶν καὶ Καδμείους, συμμάχους καὶ βοηθοὺς κατὰ τῶν ἐγχωρίων τῆς Λακωνικῆς δυναστειῶν. Ὅτε δὲ οὗτοι ἔφθασαν, μετὰ δυσχερεῖς πρὸς τοὺς συμμίκτους κατοίκους Λέλεγας καὶ Ἀχαιοὺς τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα ἀγῶνάς των, εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Οἰνοῦντος καὶ Εὐρώτα, κατηυθύνθησαν πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Εὐρώτα Θεράπνην, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς ὁποίας κατὰ στίφη ἐπέδραμον εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ διάφορα διαμερίσματα ταύτης συναναμιγέντες μετὰ τῶν ἐγχωρίων (ὅσοι δὲν ἔφυγον εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Πελοπονήσου· βλ. λ. *Ἀχαΐα*), εἴτε διὰ τῆς βίας, εἴτε διὰ συμβιβασμοῦ πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀναγνωρίσεως τῶν ἡγεμόνων των (μὲ ἀντάλλαγμα παραχώρησιν γαιῶν), οἵτινες, ὑποτελεῖς πρότερον, πιθανώτατα, τοῦ ἐν Θεράπνῃ βασιλεύοντος, ἀνεκήρυξαν ἑαυτοὺς ἀνεξαρτήτους μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Θεραπνῶν. Ἓν ἐκ τῶν στιφῶν τούτων, ἐγκατασταθὲν μετὰ δυσχερεῖς ἀγῶνας ἐπὶ τῆς λοφοσυστάδος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐρώτα, φαίνεται ὅτι ἠναγκάσθη, ἕνεκα τῆς λυσσώδους ἀντιστάσεως τῶν πλησιοχώρων πάντως κατοίκων, νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμὸν μετ' αὐτῶν (δι' ἀμοιβαίων ὑποχωρήσεων, φαίνεται, εἶχον συγχωνευθῆ καὶ Λέλεγες καὶ Ἀχαιοὶ πρότερον, ὡς ὑπεδηλοῦτο διὰ τῆς παραδόσεως ὅτι τὴν δυναστείαν τοῦ Τυνδάρεω διεδέχθη ἡ τῶν Ἀτρειδῶν, οἵτινες ἐλέγοντο γαμβροὶ τοῦ Τυνδάρεω). Ἀποτέλεσμα τῶν ἀμοιβαίων ὑποχωρήσεων ἰθαγενῶν καὶ ἐπιδρομέων καὶ τῶν μεταξύ των συμφωνιῶν ὑπῆρξεν ἡ πρώτη μορφὴ τῆς ἰδιορρύθμου πολιτείας τῶν Σπαρτιατῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι καὶ τῶν πέντε κωμῶν, εἰς τὰς

Digitized by Google

ὁποίας συγκατῴκησαν ἰθαγενεῖς καὶ ἐπήλυδες, περιελήφθησαν εἰς τρεῖς φυλὰς (τὰς συνήθεις εἰς πάσας τὰς δωρικὰς πολιτείας: Ὑλλεῖς, Δυμᾶνας, καὶ Παμφύλους), αἵτινες ὑποδιῃρέθησαν εἰς τριάκοντα φράτρας (γένη), τὰς ὠβάς, ἑκάστης τῶν ὁποίων εἷς ἀντιπρόσωπος ἦτο μέλος τῆς τριακονταμελοῦς γερουσίας. Ἐκ τῶν τριάκοντα τούτων γενῶν τρία ὑπερεῖχον τῶν ἄλλων καὶ οἱ ἀντιπρόσωποί των εἶχον κληρονομικὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ γερουσιαστοῦ, ἦσαν δὲ ταῦτα τὸ τῶν Ἀγιαδῶν, τὸ ὁποῖον κατῴκει ἐν ὁμωνύμῳ παρὰ τὸν λόφον τῆς μετὰ ταῦτα ἀκροπόλεως τῆς Σπάρτης τόπῳ καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν μαρτυρίαν καὶ τοῦ βασιλέως Κλεομένους παρ' Ἡροδότῳ (V. 72) ἦτο βασιλεύουσα πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Δωριέων ἐγχωρία (ἀχαϊκὴ) δυναστεία, τὸ τῶν Εὐρυπωντιδῶν, τὸ ὁποῖον εἶχε τοὺς τάφους τῶν προγόνων του εἰς τοὺς νοτίους λόφους (παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Δικτύννης Ἀρτέμιδος), καὶ ἦτο ἐπίσης βασιλεύουσα ἐν Σπάρτῃ δυναστεία (οἱ ἐν τῇ γερουσίᾳ ἀντιπρόσωποι τούτων ἦσαν οἱ δύο βασιλεῖς τῆς σπαρτιατικῆς πολιτείας, ἀρχαγέται καὶ βαγοὶ εἰς τὰ δημόσια γράμματα καλούμενοι), καὶ τὸ τῶν Αἰγειδῶν, θηβαϊκῆς καταγωγῆς, τοῦ ὁποίου ὅμως ἐνωρὶς ἤρχισε μειουμένη ἡ ἰσχύς, ἕως ὅτου ἔπαυσεν αὕτη ὑπερέχουσα τῶν ἄλλων 27 ὠβῶν. Εἰς τὴν διὰ συνόδου τῶν τριῶν προρρηθεισῶν φρατρῶν δοθεῖσαν ὀργάνωσιν τῆς πρώτης μορφῆς τῆς σπαρτιατικῆς πολιτείας φαίνεται ὅτι ἀνεφέρετο καὶ ἡ λυκούργειος λεγομένη ῥήτρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἵδρυσαν αὗται ἐν τόπῳ τινί, Ἑλληνίῳ καλουμένῳ, κοινὸν ἱερὸν Διὸς Σελλανίου (Ἑλληνίου) ἀντὶ Συλλανίου καὶ Ἀθανᾶς Σελλανίας (*Πλουτ.* Λυκ. 6), γενεθλίου θεότητος Ἀγιαδῶν καὶ Εὐρυπωντιδῶν τοῦ πρώτου, καὶ τῶν Αἰγειδῶν τῆς δευτέρας. Ἐκ τῶν ἓξ ἀνεξαρτήτων ἀλλήλων τούτων κρατῶν τῆς λακωνικῆς ἑξαπόλεως, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πέντε (τὸ τῆς Σπάρτης, τὸ τῆς Φάριδος, τὸ τῆς Αἰγύτιδος καὶ τὸ τῶν Βοιῶν), εἶχον σύμμεικτον, ἐκ Λελεγοαχαιῶν καὶ τῶν ἐπηλύδων Δωριέων, τὸν πληθυσμόν, ἓν δὲ ἦτο ἀχαϊκόν, τὸ τῶν Ἀμυκλῶν, ἰσχυρότερον ἀπέβη, διὰ τῆς στρατιωτικῆς κυρίως ὀργανώσεώς του, τὸ τῆς Σπάρτης, τὸ ὁποῖον βαθμηδὸν καὶ προσήρτησεν εἰς ἑαυτὸ τὰ ἄλλα, μέχρι τοῦ 900 π. Χ., πλὴν τοῦ τῶν Ἀμυκλῶν. Κατὰ τὴν προσάρτησιν ταύτην φαίνεται ὅτι οἱ Δωριεῖς κάτοικοι τῶν ὑποτασσομένων κρατῶν μετῴκουν εἰς Σπάρτην, ἐνῷ ἀπεμακρύνοντο αὐτῆς τὰ μὴ ἐκδωρισθέντα ἰθαγενῆ στοιχεῖα, καὶ οὕτως ἐνισχύετο ὁ ἐκδωρισμὸς τῆς κοινότητος ταύτης. Τὰ συμβάντα ταῦτα φαίνεται ὅτι ὑπῆρξαν καὶ ἡ αἰτία τῆς διανομῆς τῶν γαιῶν τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα εἰς 4.500 ἐν ἀρχῇ κλήρους, εἰς 6.000 βραδύτερον καὶ 9.000 μετὰ τὸν Μεσσηνιακὸν πόλεμον ἴσως. Αἱ προσαρτήσεις τῶν προρρηθέντων κρατῶν ἔγιναν ἐπὶ τῶν βασιλέων Ἀρχελάου, ὅστις ἐκυρίευσε τὴν Αἶγυν, καὶ Χαριλάου (τοῦ ὁποίου καὶ ἐπίτροπος ἐλέγετο ὁ Λυκοῦργος, τοῦ Λαβώτα, κατ' ἄλλους, ἢ Λεωβώτα) καὶ τῶν διαδόχων των. Συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τῆς κοινότητος τῆς Σπάρτης ἱδρύθησαν ἐν αὐτῇ καὶ οἱ πολιτικοὶ καὶ κοινωνικοὶ θεσμοί, εἰς τοὺς ὁποίους ὤφειλεν ἡ Σπάρτη τὴν δύναμίν της καὶ τὸν ἰδιόρρυθμον χαρακτῆρα τοῦ πολιτεύματός της καὶ οἵτινες ἀποπνέουν τὸ γνήσιον δωρικὸν πνεῦμα.

Τοὺς θεσμοὺς τούτους οἱ Σπαρτιᾶται, χωρὶς νὰ διακρίνουν τὰ ἀρχαιότερα καὶ νεώτερα αὐτῶν στοιχεῖα, ἀπέδιδον εἰς τὸν Λυκοῦργον, τὸν ὁποῖον ἐπίστευον καὶ ὡς τὸν μόνον τῆς πολιτείας των ὀργανωτήν. Διὰ τῆς λυκουργείου λεγομένης νομοθεσίας (λεπτομερῆ ταύτης ἀνάπτυξιν βλ. ἐν λ. *Λακεδαιμόνιοι*, τ. ΙΕ΄, σ. 718) ἡ ἐν τῇ Λακεδαιμονίων πολιτείᾳ (οὕτως ἐκαλεῖτο αὕτη) ἰσχὺς κατενέμετο μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν στοιχείων, ἐκπροσωπουμένων ὑπὸ τῶν δύο βασιλέων καὶ τῶν μελῶν τῆς γερουσίας, καὶ τῶν ἐπηλύδων Δωριέων, συγκροτούντων τὴν μεταξὺ Κνακιῶνος καὶ Βαβύκας ἀπέλλαν (ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ). Κατὰ τὴν προρρηθεῖσαν μάλιστα ῥήτραν, ἥτις εἶναι συνθήκη μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν (βασιλέων καὶ εὐπατριδῶν), οἵτινες καὶ ἐχορήγησαν τὰς ἐπαρκούσας διὰ τὴν διατροφὴν τῶν ἐπηλύδων γαίας (κλήρους), καὶ τῶν Δωριέων, ἡ πραγματικὴ κυριαρχία τῆς πολιτείας μετεβιβάζετο εἰς τὸν «δᾶμον», ἤτοι τὸ σύνολον τῶν ἐνηλίκων τελείων πολιτῶν, οἵτινες κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν Δωριεῖς. Τὴν προσάρτησιν τῶν προρρηθέντων λακωνικῶν κρατῶν εἰς τὴν κοινότητα τῆς Σπάρτης καὶ τὸν ὀργάνωσιν ταύτης ἐπηκολούθησεν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Τηλέκλου (τρεῖς περίπου αἰῶνας μετὰ τὴν εἰς τοὺς λόφους τῆς Σπάρτης ἐγκατάστασιν τῶν Δωριέων) καὶ ἡ ὑποταγὴ τῶν Ἀμυκλῶν, τελευταίου ἀσύλου τῶν Ἀχαιῶν τῆς Λακωνικῆς, διὰ στρατηγήματος (βλ. λ. *Ἀμύκλαι*) καὶ ἡρωϊσμοῦ τοῦ Αἰγείδου Τιμομάχου, ὅστις καὶ μεγάλων ἠξιώθη ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν τιμῶν (ἡ ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας συνύπαρξις ὡς ἀνεξαρτήτων ἀλλήλων τῶν δύο τούτων γειτονικῶν πόλεων, Ἀμυκλῶν καὶ Σπάρτης, μαρτυρεῖ ὅτι αἱ σχέσεις των δὲν ἦσαν πάντοτε ἐχθρικαί). Τὴν προσάρτησιν δὲ καὶ τῶν Ἀμυκλῶν εἰς τὴν κοινότητα τῆς Σπάρτης ἐπηκολούθησεν ἡ καθυπόταξις καὶ τῆς ὑπαίθρου χώρας ὁλοκλήρου τῆς Λακωνικῆς μὲ ἀντίστασιν μόνον τῶν κατοίκων τῶν κωμῶν τῆς παραλιακῆς γονιμωτάτης κοιλάδος τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐρώτα, καὶ ἰδίως τοῦ Ἕλους, οἵτινες καὶ διὰ τοῦτο σκληρῶς ἐτιμωρήθησαν, γενόμενοι δοῦλοι τῆς πολιτείας τῶν Σπαρτιατῶν, ἀποτελέσαντες τὴν τάξιν τῶν εἱλώτων, ἐνῷ οἱ ἄλλοι ὑποταγέντες κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς ἀπετέλεσαν τοὺς περιοίκους, οἵτινες εἶχον τὰ προνόμια τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἐγγείου ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἀστικῆς αὐτονομίας ὑπὸ τὸν ἔλεγχον ἁρμοστῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλ' ἐστεροῦντο πολιτικῶν δικαιωμάτων. Οὕτω δὲ οἱ κάτοικοι τῆς ἐκδωρισθείσης Λακωνικῆς ἀπετέλεσαν τρεῖς τάξεις, τοὺς κυριάρχους Σπαρτιάτας, τοὺς περιοίκους καὶ τοὺς εἵλωτας (βλ. λ. *Λακεδαιμόνιοι*).

Ἡ ἐξάπλωσις τῆς σπαρτιατικῆς κυριαρχίας. Πρώτη ἐκ τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ἥτις προεκάλεσε τὰ κατακτητικὰ βλέμματα τῶν Σπαρτιατῶν, ὑπῆρξεν ἡ Μεσσηνία. Τὴν κατάκτησιν ταύτης ἐπέβαλεν, ἐκτὸς τῶν προρρηθέντων αἰτίων, καὶ ἡ ἀποτυχία τοῦ πρώτου ἐκδωρισμοῦ της ὑπὸ τῶν Δωριέων, οἵτινες, ἀποχωρισθέντες εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Μεγαλοπόλεως τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὴν Λακωνικὴν ὁμοφύλων των, εἶχον τραπῆ πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ εἰσβαλόντες εἰς τὴν ἄνω Μεσσηνίαν εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐν ταύτῃ ὑπὸ τὸν μυθικόν βασιλέα των Κρεσφόντην, ἔχοντα ἕδραν τοῦ κράτους του τὴν Στενύκλαρον. Κατὰ τὸν α΄ *Μεσσηνιακὸν* πόλεμον (βλ. λ., τ ΙΖ΄, σ. 14 α΄ καὶ β΄), διαρκέσαντα 19 ἔτη (743—724), οἱ Σπαρτιᾶται ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν βασιλέων Θεοπόμπου καὶ Πολυδώρου καὶ τοῦ Αἰγείδου Εὐρυλέοντος ἐνίκησαν τοὺς Μεσσηνίους καὶ καταφυγόντας εἰς τὸ τεῖχος τῆς Ἰθώμης ἠνάγκασαν νὰ παραδοθοῦν. Ὅσοι τότε δὲν ἐξεπατρίσθησαν ἔγιναν εἵλωτες τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες διένειμαν τὰς γαίας τῆς χώρας εἰς κλήρους. Ἐπίσης ἐνίκησαν καὶ κατὰ τὸν δεύτερον, διαρκέσαντα 17 ἔτη (685—668), φρονηματισθέντες μετά τινας ἀποτυχίας των ἀπὸ τὰς πολεμικὰς ἐλεγείας καὶ τὰ ἐνθουσιώδη ἐμβατήρια τοῦ Τυρταίου. Οἱ Μεσσήνιοι, μετὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν συμμάχων των Ἀργείων, Πισατῶν καὶ Σικυωνίων ἧττάν των παρὰ τὴν Μεγάλην Τάφρον, ἐκ προδοσίας τοῦ συμμάχου των βασιλέως τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Ἀρκαδίας Ἀριστοκράτους, εἶχον καταφύγει εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ ὄρους Εἴρας, ἠναγκάσθησαν ὅμως μετὰ ἑνδεκαετῆ πολιορκίαν νὰ συνθηκολογήσουν μὲ τὸν ὅρον τοῦ ἐκπατρισμοῦ των. Καὶ ἔφυγον τότε ἄλλοι εἰς Ἀρκαδίαν, ἄλλοι εἰς Ῥήγιον τῆς Ἰταλίας καὶ ἄλλοι εἰς Ζάγκλην τῆς Σικελίας, ἥτις ἀπ' αὐτῶν μετωνομάσθη Μεσσήνη. Μετὰ τὸν α΄ Μεσσηνιακὸν πόλεμον οἱ Σπαρτιᾶται, ἂν καὶ οἱ χρησμοὶ ἀπέτρεψαν τούτους, ὡς λέγεται, νὰ ἐπεκταθοῦν καὶ πρὸς τὴν Ἀρκαδίαν, ἐπεχείρησαν καὶ τὴν καθυπόταξιν ταύτης, ἀλλ' ἐν ἀρχῇ ἀπέτυχον. Κατὰ τὸ 669—668 ὅμως ἐξεβίασαν τὴν Τεγέαν ν' ἀνεχθῇ τὴν διὰ τῆς χώρας της διάβασιν σπαρτιατικῆς στρατιᾶς ἐπελθούσης κατὰ τῶν Ἀργείων, καὶ κατὰ τὸ 560, ἀφοῦ προσήρτησαν πρότερον εἰς τὴν Λακωνικὴν τὰς ἀρκαδικὰς χώρας Σκιρῖτιν, Βελεμννάτιδα (κλεῖδα τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα) καὶ Μαλεάτιδα, ὑπέταξαν καὶ αὐτὴν τὴν *Τεγέαν* (βλ. καὶ λ.), ἄφησαν ὅμως ταύτην αὐτόνομον, ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀκολουθῇ τὴν Σπάρτην ἐν πολέμῳ. Ἐπὶ τῆς λοιπῆς Ἀρκαδίας ἤσκει ἡ Σπάρτη τὴν ἐπιρροήν της, καλλιεργοῦσα διὰ τῆς διπλωματίας της τὰς τοπικὰς μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀρκαδικῶν πόλεων ἀντιζηλίας καὶ ἐπιτυγχάνουσα οὕτω τὴν ἐξασθένησίν της.

Πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Ὀλυμπίας ἐπεδίωξεν, ὡς φαίνεται, πολὺ ἐνωρὶς νὰ συνδεθῇ ἡ Σπάρτη καὶ πρὸς ἠθικὴν ἐνίσχυσίν της καὶ πρὸς ἀπόκτησιν κύρους πανελληνίου. Τὴν πραγματικὴν ὅμως ἐπιρροὴν τῆς Σπάρτης ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ὀλυμπίας ἐξησφάλισεν ἡ κατὰ τὸ 572 π. Χ. τελειωτικὴ νίκη τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν συμμάχων των Ἠλείων κατὰ τῶν Πισατῶν καὶ τῶν μετ' αὐτῶν συμμαχούντων Ἀργείων, ἥτις καὶ κατέστησε τὴν Ἤλιδα προτεκτορᾶτον τῆς Σπάρτης (βλ. καὶ λ. Ἠλεία καὶ Πῖσα).

Κύριος ὅμως ἀντίπαλος τῆς Σπάρτης ἐν Πελοποννήσῳ καὶ πρόσκομμα δυσυπέρβλητον τῶν κατακτητικῶν βλέψεών της εἶχεν ὀρθωθῆ ἡ δωρικὴ πολιτεία τοῦ Ἄργους, ἥτις ἠξίου τὰ πρωτεῖα ἐν Πελοποννήσῳ καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὡς εἶχε ταῦτα καὶ κατὰ τοὺς προϊστορικούς. Ἡ Σπάρτη ὅμως μετὰ κρατεροὺς καὶ πεισματώδεις ἀλλεπαλλήλους ἀγῶνας, ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς της Λεωβώταν, Χάριλλον, Νίκανδρον, Θεόπομπον καὶ Κλεομένην τελευταῖον, ὅστις παρ' ὀλίγον νὰ καταλάβῃ καὶ αὐτὸ τὸ Ἄργος κατὰ τὸ 514 π. Χ., ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας (Ζ΄ καὶ ΣΤ΄) διαρκέσαντας, κατίσχυσε καὶ τοῦ Ἄργους, ἀφαιρέσασα ἀπ' αὐτοῦ τὴν νῆσον Κύθηρα ἐν ἀρχῇ καὶ τὴν Κυνουρίαν καὶ Θυρεᾶτιν βραδύτερον (546 π. Χ.). Διὰ τῆς τελειωτικῆς ταύτης νίκης των, κατὰ τὴν ὁποίαν διεκρίθη ὁ ἥρως Ὀθρυάδας, ἡ Σπάρτη ἐπέβαλε καὶ τὸν χωρισμὸν τῆς Αἰγίνης καὶ Σικυῶνος ἀπὸ τῆς συμμαχίας τοῦ Ἄργους (βλ. καὶ λ. *Ἄργος, Κυνουρία, Θυρεᾶτις, Ὑσιαί, Φείδων* κ.λ.π.). Οὕτω κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ΄ π. Χ. αἰῶνος τὰ τρία πέμπτα τῆς Πελοποννήσου ἦσαν ἢ ὑπήκοοι (τὰ δύο πέμπτα) ἢ σύμμαχοι τῆς Σπάρτης ἑκόντες ἄκοντες. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιουργήθη ἡ πελοποννησιακὴ ὁμαιχμία, ἥτις δὲν ἦτο κανονικὴ ὁμοσπονδία, ἀλλὰ συμμαχία ἢ στρατιωτικὴ ἕνωσις διαφόρων κρατῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Σπάρτης. Οἱ σύμμαχοι δὲν ἐπλήρωνον φόρους εἰς αὐτήν, συνέπραττον ὅμως ἐν πολέμῳ, εἰσφέροντες στρατὸν καὶ χρῆμα κατὰ τοὺς οἰκονομικοὺς ἕκαστος πόρους του. Δὲν εἶχον οὗτοι οὔτε ἱερὸν κοινόν, οὔτε κυβέρνησιν, οὔτε ὁμοσπονδιακὴν συνέλευσιν, ἔστελλον μόνον ἀντιπροσώπους των εἰς τὴν Σπάρτην, ὁσάκις αὕτη τοὺς ἐκάλει, καὶ ἐκεῖ μετὰ τῶν ἀρχῶν της ἀπεφάσιζον περὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων τῆς συμμαχίας καὶ τῶν διαφόρων πολεμικῶν ἐνεργειῶν των. Τὴν ἐπιρροὴν τῆς Σπάρτης εἶχον διαφύγει μόνον οἱ κατοικοῦντες τὰ βόρεια παράλια τῆς Πελοποννήσου Ἀχαιοὶ (καταφυγόντες ἐκεῖ μετὰ τὸν ἐκ τῆς νοτίου Πελοποννήσου ἐκπατρισμόν των), ἀσφαλιζόμενοι ἐκ τῆς πρὸς νότον τῆς χώρας των ὀρεινῆς μάζης τῶν ἀρκαδικῶν ὀρέων, καὶ αἱ πρὸς Α. τῆς Ἀχαΐας πόλεις Σικυὼν καὶ Κόρινθος, τῶν ὁποίων ἦρχον ἰσχυροὶ τύραννοι.

Ἡ Σπάρτη κατὰ τῆς τυραννίδος καὶ τῶν δημοκρατικῶν πολιτειῶν. Ὅπως κατάστασις ἐσωτερικῆς ἀνάγκης, ἡ ἐξασφάλισις τουτέστι τῆς κυριαρχίας τῶν Δωριέων ἐν τῇ Λακωνικῇ, ὡδήγησε τὴν κοινότητα τῆς Σπάρτης εἰς ἵδρυσιν στρατοκρατικῆς πολιτείας, οὕτω κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΣΤ΄ π. Χ. αἰῶνος ἡ μέριμνα τῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ ἀριστοκρατικοῦ πολιτεύματός της ἀπὸ παντὸς δημοκρατικοῦ μιασμοῦ ἐξέτρεψε τὴν δρᾶσιν τῆς Σπάρτης εἰς πολιτικοὺς ἀγῶνας καὶ σκοποὺς καὶ κατέστησε ταύτην πυρῆνα τῆς ὑπὲρ τῶν ἀριστοκρατικῶν πολιτειῶν (ὀλιγαρχιῶν) προπαγάνδας καὶ στήριγμα τῶν ἀγωνιζομένων κατά τε τῶν δημαγωγῶν καὶ τῆς τυραννίδος, δημοτικὴν ἐχούσης τὴν προέλευσιν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιουργήθη ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Σπάρτης, συνισταμένη εἰς τὴν ἐνεργὸν βοήθειαν αὐτῆς πρὸς τοὺς ἀριστοκρατικοὺς κατὰ τῶν τυραννίδων. Καὶ τῷ ὄντι διὰ τῆς βοηθείας τῆς Σπάρτης κατελύθη ἡ τυραννὶς ὄχι μόνον ἐν Κορίνθῳ κατὰ τὸ 582 π. Χ., ἐν Σικυῶνι κατὰ τὸ 580, αἵτινες πόλεις μετὰ τὴν ἐκ τῆς τυραννίδος ἀπολύτρωσίν των προσεχώρησαν εἰς τὴν πελοποννησιακὴν συμμαχίαν, ἀλλὰ καὶ ἐν Μεγάροις, τῶν ὁποίων ἡ χώρα ἦτο πάντοτε ἡ βάσις τῶν κατὰ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς *Ἀθήναις* (βλ. λ., τ. Β΄ σ. 49α καὶ λ. *Κλεομένης*). Αὕτη δὲ εἶναι καὶ ἡ μεγίστη τῶν ἐθνικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Σπάρτης, ὡς κατεδείχθη κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους, ὅτε πάντες οἱ τύραννοι τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἦσαν σύμμαχοι τῶν Περσῶν.

Ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τοῦ Η΄—Ε΄ π.Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν α΄ Μεσσηνιακὸν πόλεμον, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοπόμπου καὶ τοῦ Πολυδώρου (βλ. λ.), ἔγιναν δύο οὐσιώδεις ἀλλοιώσεις εἰς τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης, ἡ ἵδρυσις (κατά τινας) ἢ ἡ ἐπίδοσις τῆς ἰσχύος τοῦ θεσμοῦ τῶν πέντε ἐφόρων (βλ. λ. *Λακεδαιμόνιοι*) καὶ ἡ προσθήκη τῆς ἑξῆς διατάξεως εἰς τὴν λυκούργειον ῥήτραν «...αἰ δὲ σκολιὰν ὁ δᾶμος ἕλοιτο, τοὺς πρεσβυγενέας καὶ ἀρχαγέτας ἀποστατῆρας εἶμεν», διὰ τῆς ὁποίας ἡ γερουσία καὶ οἱ βασιλεῖς ἔλαβον τὸ δικαίωμα νὰ μὴ ἐκτελοῦν ὅσας ἀποφάσεις τῆς ἀπέλλας δὲν ἐνέκρινον. Διὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης τὸ πολίτευμα ἔγινεν ἀριστοκρατικώτερον. Ἀλλὰ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης δὲν ὑπέστη μόνον ἀλλοιώσεις, ἀλλὰ καὶ διέτρεξε σοβαρὸν κίνδυνον καταργήσεως διὰ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν *Ἐπευνάκτων* καὶ *Παρθενιῶν* (βλ. λ.), εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε μετάσχει ἴσως καὶ τὸ γένος τῶν Αἰγειδῶν, ἀλλ' ἡ ἐπιβουλὴ προελήφθη καὶ ἐπῆλθε γαλήνη εἰς τὴν πόλιν διὰ τοῦ ἐποικισμοῦ τῶν συνωμοτῶν ὑπὸ τὸν Φάλανθον εἰς τὸν Τάραντα. Ἀλλ' ὀλίγον βραδύτερον ἐξερράγη ἄλλη στάσις ἐξ ἀφορμῆς τῆς στερήσεως τῶν κλήρων Σπαρτιατῶν τινων (ἐκ τῶν ἐχόντων κλήρους ἐν Μεσσηνίᾳ) κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀτυχημάτων τῶν Σπαρτιατῶν ἐπὶ τοῦ β΄ Μεσσηνιακοῦ πολέμου. Κατεστάλη ὅμως καὶ αὕτη διὰ τῶν πολεμικῶν ἐλεγειῶν τοῦ Τυρταίου, διὰ τῶν ὁποίων ἐπερρώσθη τὸ κῦρος καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ θεσμοῦ τῆς βασιλείας. Τὴν στάσιν ταύτην ἐπηκολούθησεν ἡ ἐπίδοσις τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐφόρων, καὶ εἰς ἀντιστάθμισιν τῆς ἰσχύος τῶν εὐγενῶν (γερουσίας καὶ βασιλέων), διὰ τῆς εἰς τὴν λυκούργειον ῥήτραν προσθήκης τῆς προρρηθείσης διατάξεως τῶν βασιλέων Θεοπόμπου καὶ Πολυδώρου, καὶ πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ πολιτεύματος ἐν καιρῷ διχοστασίας τῶν βασιλέων.

Ἡ Σπάρτη κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΣΤ΄ π. Χ. αἰῶνος. Διὰ τῆς προρρηθείσης ἐξελίξεως τοῦ πολιτεύματος τῆς Σπάρτης καὶ διὰ τῆς στρατιωτικῆς ἀνατροφῆς, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον οἱ πολῖταί της, ἕκαστος Σπαρτιάτης διεπλάσσετο ὡς ἄτομον μὲν νὰ εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν φυλήν του, νὰ σέβεται τοὺς πρεσβυτέρους του, νὰ ἔχῃ βαθὺ τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς καὶ νὰ εἶναι τολμηρὸς καὶ περιφρονῇ τὴν ὀδύνην καὶ τὸν θάνατον, ὡς πολίτης δὲ νὰ ἔχῃ τὸ συναίσθημα τῆς τελείας ἐκ τῆς πόλεως ἐξαρτήσεώς του καὶ νὰ ὑπακούῃ καὶ πειθαρχῇ

Digitized by Google

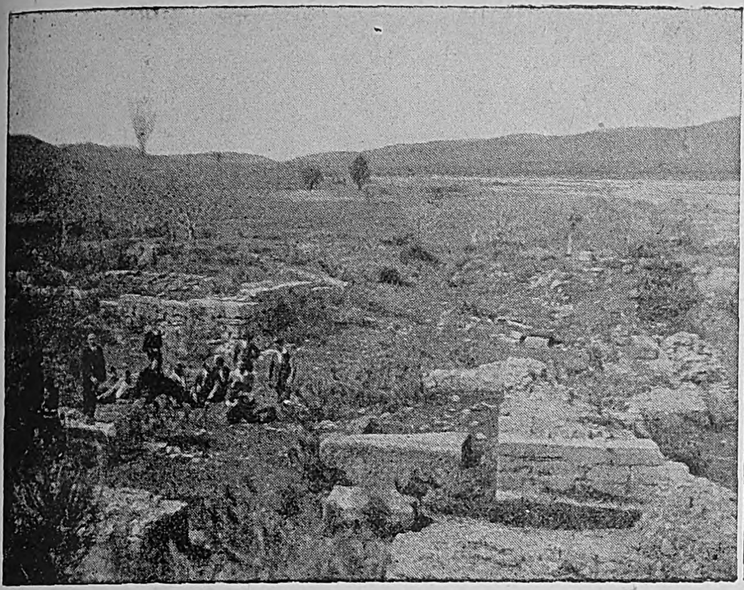
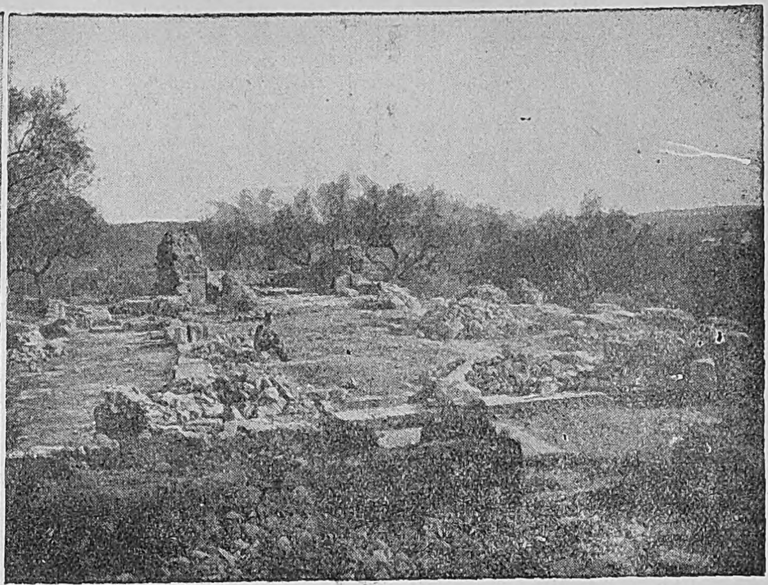

1) Ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος. 2) Ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὁσίου Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε.

1) Τὸ τεῖχος τῆς Λακεδαιμονίας. 2) Ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἀμυκλῶν.

Ἡ ἁρπαγὴ τῆς Εὐρώπης ὑπὸ τοῦ Διὸς-Ταύρου, μωσαϊκὸν ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἀνασκαφὲν ἐν Σπάρτῃ.

Digitized by Google

Ἐπιτύμβιος πλὰξ μὲ παραστάσεις: 1) Τοῦ Ὀρέστου φονεύοντος τὴν Κλυταιμήστραν. 2) Τῆς Ἀρτέμιδος, ἐξ ἧς λαμβάνομεν ἰδέαν τῆς ἐνδυμασίας τῶν νεανίδων τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, καὶ 3) Τοῦ Ὀρέστου ἐναγκαλιζομένου τὴν Ἠλέκτραν.

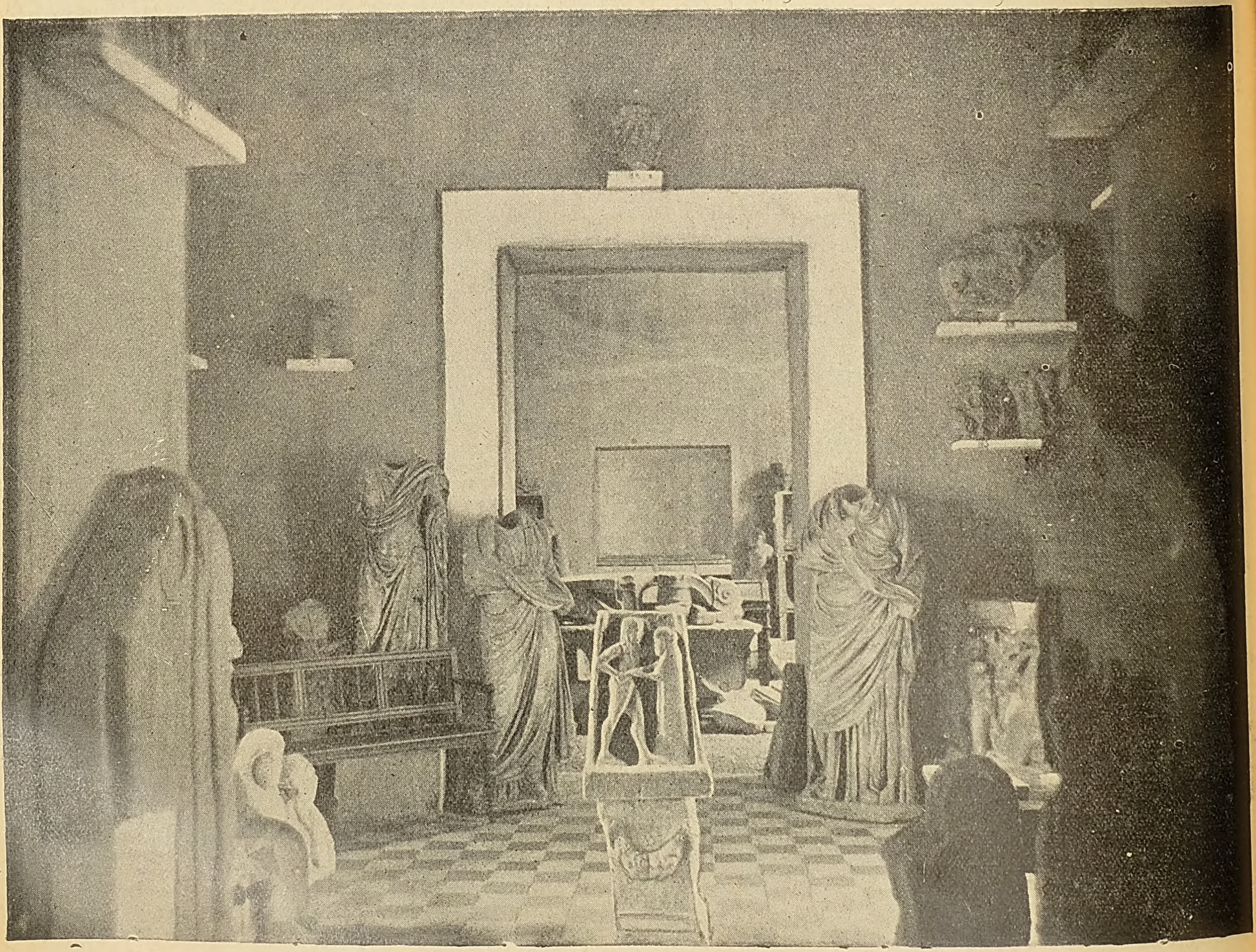

Ἡ κεντρικὴ αἴθουσα τοῦ μουσείου τῆς Σπάρτης.

Digitized by Google

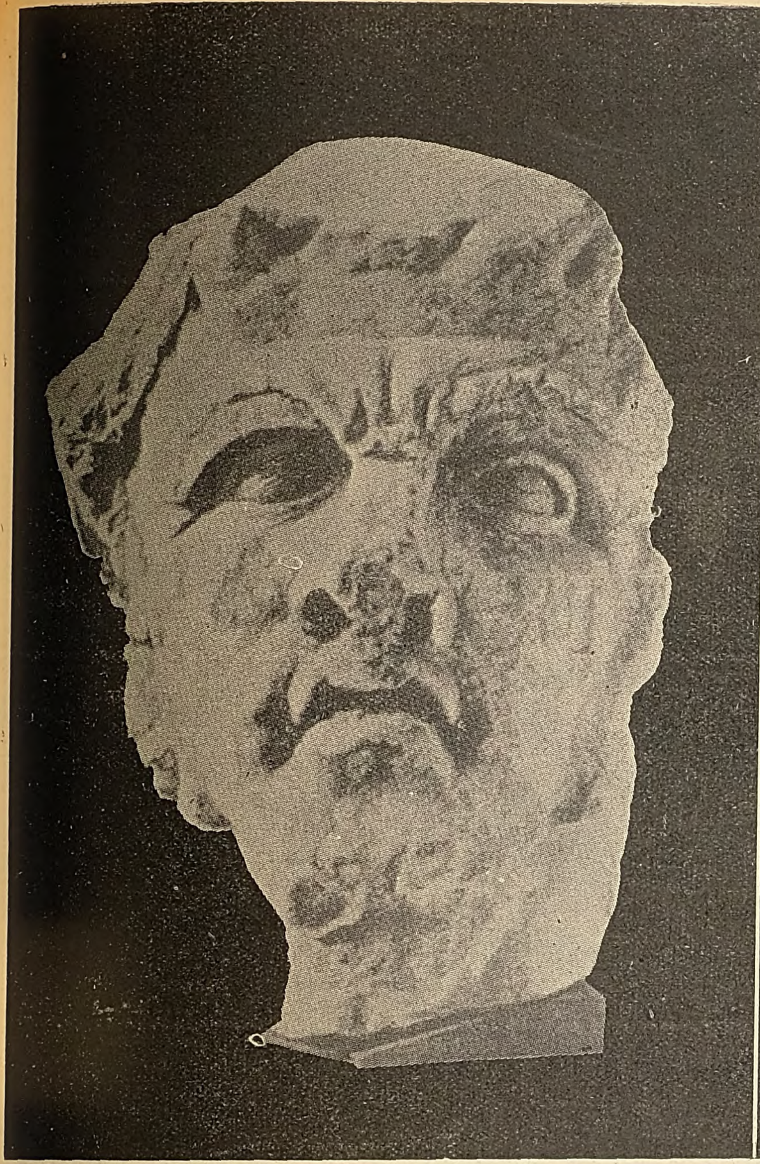

1) Κεφαλὴ Σατύρου [Μουσεῖον Σπάρτης]. 2) Ἀνδριὰς Σπαρτιάτου ὁπλίτου τῆς ἐποχῆς τῶν Μηδικῶν πολέμων, ἀνευρεθεὶς ἐκεῖ, ἔνθα ὁ Παυσανίας τοποθετεῖ τὸν τάφον τοῦ Λεωνίδου [Μουσεῖον Ἀθηνῶν].

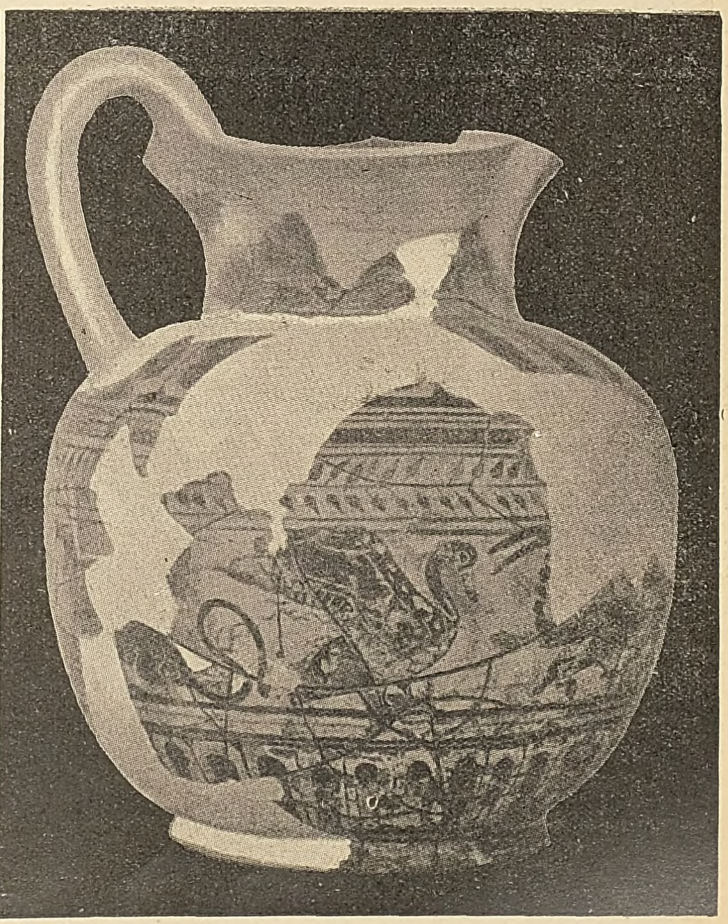

Σπαρτιατικὰ ἀγγεῖα, ὧν τὸ πρῶτον ἀνευρέθη ἐν τῷ ναῷ τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς.

Digitized by Google

Εἰδώλια ἐκ μολύβδου ἀνευρεθέντα ἐν τῷ ναῷ τῆς Βορθίας Ἀρτέμιδος.

Ἀνάγλυφος ἐξ ἐλεφαντοστοῦ παράστασις πλοίου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΟΡΦΑΙΑ, ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Βορθίας Ἀρτέμιδος.

Σφραγιδόλιθος ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.

Σφραγιδόλιθος ἐξ ἐλεφαντοστοῦ

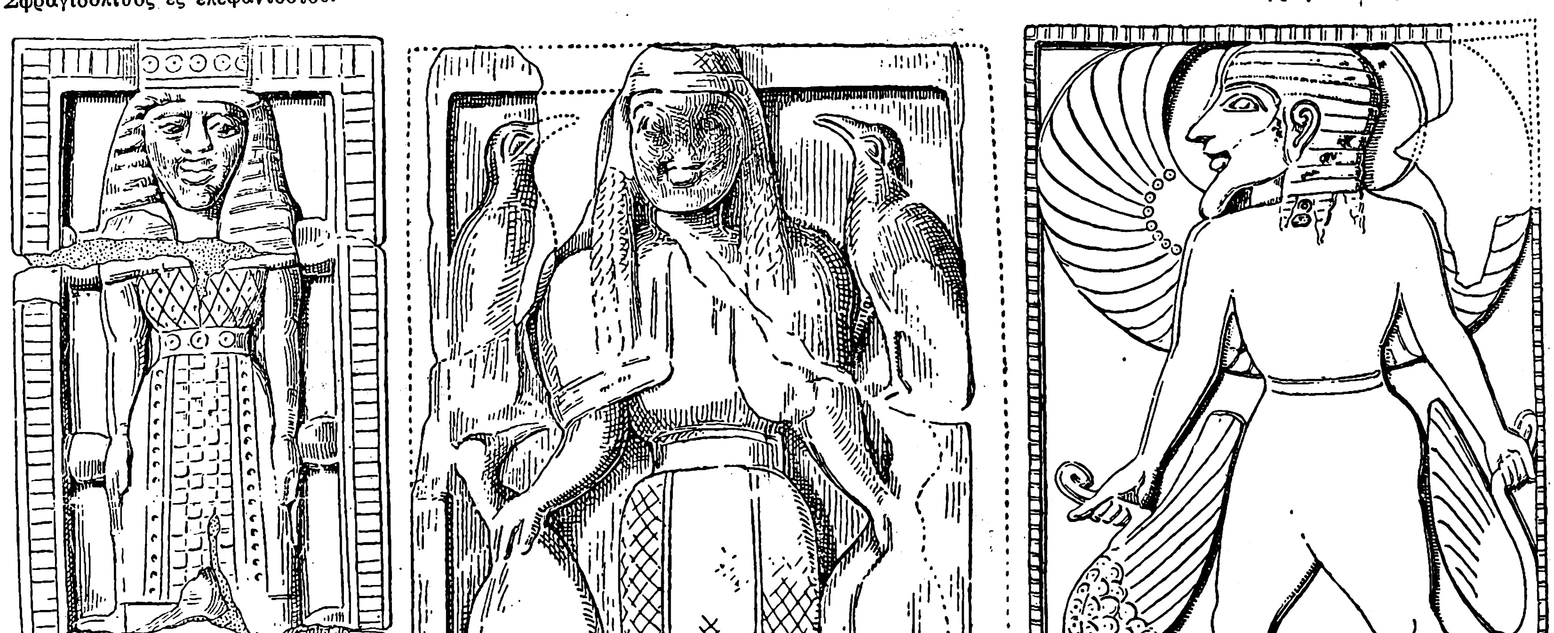

Γλυπταὶ πλάκες ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, εὑρεθεῖσαι ἐν τῷ ναῷ τῆς Βορθίας Ἀρτέμιδος. [Εἰς τὸ μέσον παράστασις τῆς θεᾶς]

εἰς τοὺς νόμους καὶ ἄρχοντας. Ὑπὸ τοιούτων ἀρχῶν ἐμφορουμένη ἡ κοινότης τῆς Σπάρτης, ἐμερίμνα μόνον διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἀγωγὴν τῶν πολιτῶν της, ἀμελοῦσα τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ἀγωγῆς καὶ ἐπιμελουμένη τῆς μουσικῆς μορφώσεώς των, ὄχι πρὸς καλλιτεχνικὴν ἀναψυχήν των, ἀλλὰ πρὸς φρονηματισμόν των καὶ διὰ νὰ ἐθίζη τὰ ὦτά των εἰς τὸν ρυθμὸν τῶν πολεμικῶν ἐμβατηρίων, τὰ ὁποῖα ἔψαλλον κατὰ τὴν μάχην ὑπὸ τὸν ἦχον αὐλοῦ. Αὐστηρὰ λοιπὸν ἱεραρχία εἴς τε τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν πολιτείαν ἐπεκράτει ἐν τῇ κοινότητι τῆς Σπάρτης. Ἐλάτρευον μικροὶ καὶ μεγάλοι τὴν ἰσχὺν καὶ ἠκολούθουν τὰς παραδόσεις. Αὐτὸ ἦτο τὸ γνήσιον δωρικὸν πνεῦμα καὶ ἐφ' ὅσον ἡ Σπάρτη ἔμενε πιστὴ εἰς τοῦτο ἦτο ἀνίκανος νὰ ἀγωνισθῇ ἐπιτυχῶς πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας εἰς τὰ πεδία τῆς σκέψεως καὶ τῆς τέχνης. Ἂν κατὰ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα, εἴτε ἐξ αἰτίας τῆς κατισχύσεως τοῦ ἀχαϊκοῦ πνεύματος ἐπὶ τῶν μεγαλεπηβόλων βασιλέων Θεοπόμπου καὶ Πολυδώρου, εἴτε ἐξ ἀνάγκης πρὸς τιθάσευσιν τῆς σπαρτιατικῆς ἀγροικίας, παροξυνθείσης ἐξ ἀτυχημάτων τινῶν κατὰ τὸν β' Μεσσηνιακὸν πόλεμον, ἐθεωρήθη σκόπιμον νὰ κληθοῦν εἰς Σπάρτην ὁ Λέσβιος ἀοιδὸς Τέρπανδρος, ὁ ἐκ Γόρτυνος τῆς Κρήτης Θαλήτας, ὁ Σάμιος Θεόδωρος καὶ ὁ ἐκ Μαγνησίας Βαθυκλῆς, ἐναμίλλως δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ Λάκων Τυρταῖος, ταῦτα εἶναι προσωρινὴ παρέκβασις τῆς σπαρτιατικῆς ἀγωγῆς καὶ νοοτροπίας ἀπὸ τῆς συνήθους ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν ἠκολούθει. Ἂν ὅμως ὑπελείφθη ἡ Σπάρτη τῶν ἄλλων ἑλληνίδων πόλεων εἰς συμβολὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικήν, καίτοι δὲν λείπουν ἐξ αὐτῆς τελείως οὔτε οἱ σοφοί, ὡς ὁ Χείλων, οὔτε οἱ ποιηταί, ὡς ὁ προρρηθεὶς Τυρταῖος, οὔτε οἱ καλλιτέχναι, ὡς ὁ Γιτιάδης ἀρχιτέκτων, ἀγαλματοποιός, μουσικὸς καὶ ποιητὴς ὕμνων, ἅμα δὲ οἱ Θεοκλῆς Δορυκλείδας, Μέδων, Συάδρας, Χάρτας, δοκιμώτατοι γλύπται, οὔτε οἱ ἀγγειογράφοι (ἀφοῦ ἡ Σπάρτη κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν ἦτο ἐξ ἴσου πεφημισμένον ἀγγειοπλαστικὸν κέντρον μὲ τὴν Σικυῶνα καὶ τὴν Κόρινθον), εἰς ἀντιστάθμισιν ὅμως τῆς καθυστερήσεώς της ταύτης προσήνεγκεν εἰς τὴν πλάστιγγα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου τὴν συντηρητικότητα καὶ τὴν εἰς τὰς παραδόσεις πίστιν, αἵτινες συνεκράτησαν τοῦτον ἀπὸ τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους τὸν παρέσυρον τὸ φιλόκαινον καὶ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα τοῦ ἰωνισμοῦ, τὴν τάξιν, τὴν αὐτοκυριαρχίαν καὶ αὐστηρὰν ἠθικήν, καὶ τὸν χαρακτῆρα, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Δωριεῖς τῆς Σπάρτης ἐφαίνοντο ὡς γνησιώτεροι τῶν ἄλλων ἀπόγονοι τῶν ὑμνουμένων ὑπὸ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν Ἀχαιῶν ἡρώων. Πρὸ πάντων δὲ ἐδημιούργησε τὸν ἠσκημένον εἰς στερήσεις καὶ κόπους, λιτοδίαιτον καὶ γενναῖον, ὑπέροχον στρατόν της. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΣΤ' π Χ. αἰῶνος τὸ ἀξίωμα τῆς Σπάρτης ἦτο πανελλήνιον καὶ ἡ στρατιωτικὴ φήμη της εἶχεν ὑπερβῆ τὰ ὅρια τοῦ ἑλληνισμοῦ. Διὰ τοῦτο τὴν συνδρομὴν ταύτης ἐζήτησεν ὁ Κροῖσος κατὰ τὸ 547 π. Χ. (*Ἡροδ.* Α' 69) καὶ οἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες κατά τε Κύρου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ Δαρείου (βλ. καὶ λ. *Ἀρισταγόρας, Κλεομένης, Ἰωνικὴ ἐπανάστασις*).

Ἡ Σπάρτη κατὰ τὸν Ε' π.Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸ ἐν Κορίνθῳ συνέδριον (τὸ φθινόπωρον τοῦ 481 π. Χ.), ὅτε συνεκροτήθη ἡ κατὰ τῶν Περσῶν συμμαχία (*Θουκ.* Α' 102), οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης ἐτάχθησαν διὰ ν' ἀμυνθοῦν κατὰ τῆς βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς. Αὕτη δέ, μὲ τὴν ἐθελοθυσίαν τοῦ Λεωνίδα ἐν Θερμοπύλαις καὶ τῶν ἄλλων τέκνων της, ὄχι μόνον ἐπηνώρθωσε τὸ λάθος τῆς μὴ συμμετοχῆς της εἰς τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἀλλὰ καὶ ἐδικαίωσε τὴν ἐπ' αὐτὴν ἐμπιστοσύνην τῆς ἐθνικῆς φατρίας, ἥτις ἐτάχθη ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν της.

Ἀντιζηλία Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν μηδικῶν πολέμων ἐξῆλθε μὲ πανελλήνιον κῦρος ἡ Σπάρτη, ἡ ὑπεροπτικὴ ὅμως πρὸς τοὺς συμμάχους συμπεριφορὰ τοῦ Παυσανίου καὶ ἡ προδοτικὴ μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Βυζαντίου διαγωγή του ἐστέρησαν ταύτην τῆς εὐνοίας τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ταχθέντων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, ἐξ ἐκτιμήσεως τῶν μεγάλων ἀρετῶν τῶν στρατηγῶν των, Ἀριστείδου καὶ Κίμωνος, ὅτε συνέπηξαν οὗτοι τὴν συμμαχίαν τῆς Δήλου καὶ ἀνέλαβον τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐθνικῶν κατὰ τῶν Περσῶν ἀγώνων. Ἀπὸ τότε ἡ μεταξὺ τῶν δύο ἡγεμονίδων τοῦ ἑλληνισμοῦ πόλεων ἀντιζηλία μετεβλήθη εἰς ἀμοιβαῖον μῖσος. Ὄχι μόνον ἐπεχείρησαν οἱ Σπαρτιᾶται νὰ παρεμποδίσουν τὴν ὀχύρωσιν τῶν Ἀθηνῶν (βλ. λ. *Ἀθῆναι*, τόμ. Β', σελ. 52 α' β', καὶ λ. *Θεμιστοκλῆς*), ἀλλὰ καὶ παρεσκευάσθησαν πρὸς πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Προέλαβεν ὅμως τὴν κήρυξιν τούτου ἡ ἐν Ἀθήναις κατίσχυσις τῆς ἀριστοκρατικῆς ὑπὸ τὸν φιλολάκωνα Κίμωνα φατρίας (472 π.Χ.), ὅστις μάλιστα καὶ ἔπεισε τοὺς συμπολίτας του νὰ βοηθήσουν τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὸν κατὰ τῶν Μεσσηνίων πόλεμον (461 π.Χ.). Ἡ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὅμως φιλυποψία τῶν Σπαρτιατῶν, ἀπομακρυνάντων εὐσχήμως ἐξ Ἰθώμης τὸν Κίμωνα, ἀνέφλεξε καὶ πάλιν τὸ ἀμοιβαῖον μῖσος καὶ προεκλήθη πόλεμος μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν κατὰ τὸν ὁποῖον ἐνίκησαν μὲν ἐν ἀρχῇ οἱ Σπαρτιᾶται ἐν Τανάγρᾳ (457 π. Χ.), ἡττήθησαν ὅμως κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν Οἰνοφύτοις, οἵτινες ἐκδικούμενοι καὶ τοὺς ἐκπατρισθέντας Μεσσηνίους ἐγκατέστησαν κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἐν Ναυπάκτῳ καὶ τὸν ἐν Γυθείῳ ναύσταθμον τῶν Λακεδαιμονίων ἐπυρπόλησαν. Τὰ ἀτυχήματα ταῦτα ἐπηνώρθωσαν οἱ Σπαρτιᾶται, μολονότι εἶχε κλονισθῇ ἡ ἐπιρροή των καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ ἐν Ἤλιδι, ἔνθα εἶχον κατισχύσει οἱ δημοκρατικοί, νικήσαντες ἐν Κορωνείᾳ τῆς Βοιωτίας (447 π. Χ.) καὶ προκαλέσαντες διὰ τῆς νίκης των ταύτης τὴν κατάρρευσιν τῆς ἠπειρωτικῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες περιῆλθον εἰς κρίσιμον τότε κατάστασιν, ἐκ τῆς ὁποίας τὰς ἔσωσεν ὁ Περικλῆς, ἐπιτυχὼν τὴν σύναψιν τῶν τριακονταετῶν σπονδῶν (445 π. Χ.).

Πελοποννησιακὸς πόλεμος. Ἐκ τοῦ *Πελοποννησιακοῦ* πολέμου (βλ. λ.), κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Σπάρτη ἀνέδειξε τὸν μόνον ἄξιον λόγου πολιτικὸν ἄνδρα, τὸν Λύσανδρον, ἐξῆλθεν αὕτη πολὺ ἰσχυροτέρα ἢ ἐκ τῶν περσικῶν πολέμων, διότι μετ' αὐτὸν ὄχι μόνον ἔγινεν ἡ κληρονόμος τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἀθηναίων κράτους, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν δεκαρχιῶν (ὀλιγαρχικῶν πολιτευμάτων), τὰς ὁποίας ἐγκατέστησεν εἰς τὰς πρῴην δημοκρατουμένας ἑλληνικὰς πόλεις, τῶν σπαρτιατικῶν εἰς ταύτας φρουρῶν καὶ τῶν ἁρμοστῶν της, ἦτο κυρίαρχος καὶ ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Διὰ νὰ καταστῇ ὅμως ἡ Σπάρτη ἱκανὴ νὰ ἀσκήσῃ τὴν κυριαρχίαν καὶ ἐπιρροήν της ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν προστασίαν της ἐπὶ τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων (ἀπῄτει τοῦτο ἡ ἐθνική, ὡς εἶχε διακηρύξει, ἀποστολή της), ὤφειλε νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸ πολίτευμά της, ὡς εἶχε σκεφθῆ καὶ ὁ Λύσανδρος· ἀλλὰ καχύποπτος οὖσα δὲν ἐτόλμησε νὰ νεωτερίσῃ καὶ ἐπεδίωξε νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τρομοκρατικῶν μέσων, ἅτινα προεκάλεσαν τὴν γενικὴν κατ' αὐτῆς ἀγανάκτησιν.

Ἡ Σπάρτη κατὰ τὸν Δ' π.Χ. αἰῶνα. Ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ Σπάρτη ἀπέστειλε πρὸς προστασίαν τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων τὸν Ἀγησίλαον, ὅστις διὰ τοῦ μικροῦ μέν, ἀλλ' ὠργανωμένου στρατοῦ του καὶ διὰ τῶν μεγάλων πολεμικῶν ἀρετῶν του ἔφερεν εἰς κρίσιμον θέσιν τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ Πέρσας σατράπας, τὸν Τισσαφέρνη καὶ τὸν Φαρνάβαζον, ἀλλ' ὁ ἐναντίον τῆς Σπάρτης, τῇ ἐνεργείᾳ καὶ τῆς περσικῆς διπλωματίας, καὶ πρὸ πάντων τοῦ περσικοῦ χρυσίου, ὀργανωθεὶς συνασπισμὸς Ἀθηναίων, Ἀργείων, Θηβαίων καὶ Κορινθίων ἐξειλίχθη εἰς ἐμφύλιον πόλεμον (τὸν *Βοιωτικὸν* καὶ *Κορινθιακὸν* βλ. λ.), ὅστις ἔγινεν ἀφορμὴ ν' ἀνακληθῇ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ὁ Ἀγησίλαος. Ὁ ἐμφύλιος ἐκεῖνος πόλεμος θὰ κατέληγεν εἰς ὄλεθρον τῆς Σπάρτης, διότι καὶ ὁ περσικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἀθηναίου ναυάρχου Κόνωνος εἶχε πυρπολήσει τὰ λακωνικὰ παράλια καὶ εἶχε καταλάβει τὰ Κύθηρα (393 π.Χ.), ἂν μὴ ἡ φιλυποψία τῶν Περσῶν, ὅτι ὁ Κόνων ἐμελέτα ν' ἀνιδρύσῃ νέον τῶν Ἀθηνῶν ναυτικὸν κράτος, δὲν ἐγίνετο ἀφορμὴ συνεννοήσεως τούτων μετὰ τῆς Σπάρτης διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου της Ἀνταλκίδα, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην, τὴν ἐπαναγαγοῦσαν μὲν εἰς ἰσχὺν καὶ πάλιν τὴν Σπάρτην διὰ τῆς εἰς αὐτὴν ἀναθέσεως τῆς ἐκτελέσεως τῶν ὅρων της (τότε ἀπετείχισε τὴν Μαντίνειαν—385 π. Χ.—καὶ ἐγκατέστησεν ὀλιγαρχίαν εἰς Φλιοῦντα, κατέλαβε τῷ 382 π. Χ. τὴν Καδμείαν καὶ προσέβαλε τῷ 378 π. Χ. τὸν Πειραιᾶ), προσάψασαν ὅμως ὄνειδος εἰς ταύτην, διότι, διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι κυριαρχίαν της, παρέδωσε τοὺς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνας εἰς τοὺς Πέρσας (βλ.λ. *Ἀνταλκίδας*). Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης ταύτης προεκάλεσε, πλὴν ἄλλων συγκρούσεων τῆς Σπάρτης (ὡς τῆς Τεγύρας, ἥτις τὴν ἐστέρησε τῆς ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι ἐπικυριαρχίας, καὶ ἄλλων τινῶν), καὶ τὴν ἔκρηξιν τοῦ μεταξὺ αὐτῆς καὶ Θηβῶν πολέμου, ὅτε οἱ Σπαρτιᾶται ἀπῄτησαν, κατὰ τὸ ἐν τῇ πόλει των συγκροτηθὲν συνέδριον (371 π. Χ.), τὴν διάλυσιν καὶ τῆς βοιωτικῆς ὑπὸ τὰς Θήβας ὁμοσπονδίας, ὡς εἶχον ἐπιβάλει καὶ τὴν διάλυσιν τῆς ὑπὸ τὴν Ὄλυνθον ὁμοσπονδίας τῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς. Κατὰ τὸν πόλεμον, ὅστις ἤρχισε μὲ τὴν ἧτταν τῶν Σπαρτιατῶν ἐν Λεύκτροις (371 π. Χ.), οἱ κάτοικοι τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων εἶδον καπνὸν ἐχθρικῶν πυρῶν εἰς τὴν χώραν των. Ἀλλὰ καὶ τότε ἐλεηλάτησε μὲν ἀγρίως τὴν Λακωνικὴν ὁ *Ἐπαμεινώνδας* (βλ. λ.) διὰ τῶν ἐπανειλημμένων εἰς αὐτὴν εἰσβολῶν του καὶ τὴν περιέβαλε μὲ κλοιὸν διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς ὀχυρᾶς Μεσσήνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπανήγαγε τοὺς ἀπάτριδας Μεσσηνίους, καὶ τῆς Μεγαλοπόλεως, κατὰ τὰ ὅρια Λακωνικῆς καὶ Ἀρκαδίας, δὲν ἐτόλμησεν ὅμως νὰ ἐκβιάσῃ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὴν ἀνοχύρωτον Σπάρτην, ἀποφυγὼν νὰ προκαλέσῃ ἄπελπιν τῶν κατοίκων της ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν ἀγῶνα. Ἂν καὶ ταπεινωθεῖσα δὲ τότε ὑπὸ τοῦ μεγάλου Θηβαίου στρατηγοῦ καὶ πολιτικοῦ ἡ Σπάρτη, εἶχε φθάσει εἰς μεγάλην μετὰ τὴν ἐν τῇ Μαντινείᾳ μάχην (362 π. Χ.) κατάπτωσιν, ἐν τούτοις μόνη αὐτὴ ἐξ ὅλων τῶν πόλεων τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ἐξ ὑπερηφανείας, ὡς πάτριον ἔχουσα τὸ ἄρχειν καὶ οὐχὶ τὸ ἄρχεσθαι, δὲν ἀνεγνώρισεν οὔτε τὸν Φίλιππον, οὔτε τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον ὡς ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐτιμώρησαν ὅμως τὴν Σπάρτην διὰ τὴν ἐγωϊστικὴν ταύτην πρᾶξίν της, ὁ μὲν Φίλιππος ἀποσπάσας αὐτῆς τὴν Θυρεᾶτιν, τὴν ὁποίαν ἔδωσεν εἰς τοὺς Ἀργείους, τὴν Βελμινᾶτιν καὶ Σκιρῖτιν, τὰς ὁποίας ἔδωσεν εἰς τοὺς Ἀρκάδας, καὶ τὴν χώραν τῶν Δευθαλιῶν, τὴν ὁποίαν ἔδωσεν εἰς τοὺς Μεσσηνίους, ὁ δὲ Μέγας Ἀλέξανδρος, διὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων, ἀπὸ τῶν λαφύρων τῶν βαρβάρων», ἡ ὁποία, κατὰ διαταγήν του, ἐχαράχθη εἰς τὰς 300 ἀσπίδας τὰς ὁποίας ἔστειλε μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην, ὡς ἀφιέρωμα εἰς τὸν Παρθενῶνα. Ὅτε ἀκόμη ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐθριάμβευεν ἐν Ἀσίᾳ, ἡ Σπάρτη δὲν ἐδίστασε νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν πολλοὺς τῶν Πελοποννησίων καὶ ἡγουμένη τούτων νὰ προκαλέσῃ πόλεμον κατὰ τῶν Μακεδόνων, ὅστις ὅμως ταχέως ἐτερματίσθη, κατόπιν τῆς ἐν Μεγαλοπόλει νίκης τοῦ Ἀντιπάτρου, ὅτε ἔπεσε μαχόμενος καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Ἆγις Γ'. Κατὰ τοὺς μεταξὺ Κασσάνδρου καὶ Πολυσπέρχοντος πολέμους οἱ Σπαρτιᾶται, φοβηθέντες εἰσβολὴν τοῦ δευτέρου εἰς τὴν Λακωνικήν, ὠχύρωσαν τὸ πρῶτον τότε ἐν σπουδῇ τὴν πόλιν των (317 π.Χ.).

Ἡ Σπάρτη κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα. Ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος τούτου (295 π. Χ.) οἱ Σπαρτιᾶται συνεπλήρωσαν τὸν τειχισμὸν τῆς πόλεώς των διὰ τάφρων, προχωμάτων καὶ χαρακωμάτων (*Παυσ.* Ι. 13.6), ἀπειληθείσης ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὅστις εἶχε καταγάγει περιφανῆ κατ' αὐτῶν, συμμαχούντων μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, νίκην ἐν αὐτῇ τῇ κοιλάδι τοῦ Εὐρώτα, ὅτε ἐφονεύθησαν 500 καὶ ἐτραυματίσθησαν 200 Λακεδαιμόνιοι (*Πλουτ.* Δημ. ΛΕ'). Ηὐτύχησεν ὅμως καὶ τότε ἡ Σπάρτη νὰ διαφύγῃ τὴν πολιορκίαν, διότι λυπηραὶ ἀγγελίαι περὶ κατακτήσεως τῶν χωρῶν του ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του Λυσιμάχου καὶ Πτολεμαίου ἠνάγκασαν τὸν Δημήτριον ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Λακωνικῆς εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην του. Κατὰ τὸ 280 π. Χ. οἱ Σπαρτιᾶται ἐκάλεσαν τοὺς ἄλλους Ἕλληνας διὰ πρέσβεών των εἰς κοινὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, ἡ ἧττα ὅμως τοῦ βασιλέως των Ἀρέος εἰς τὸ Κιρραῖον πεδίον, ὅπου εἶχεν εἰσβάλει ἐπερχόμενος κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, συμμάχων τῶν Μακεδόνων, ἐματαίωσε τὸν περὶ ἀποτινάξεως τοῦ μακεδονικοῦ ζυγοῦ ἀγῶνα τῶν πόλεων τῆς μεσημβρινῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸ 272 π. Χ. ἐπῆλθε κατὰ τῆς Σπάρτης ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου Πύρρος. Μετὰ κρατερὸν ἀγῶνα, τοῦ ὁποίου μετέσχον ἐνεργῶς καὶ γέροντες καὶ γυναῖκες Σπαρτιάτιδες, ὁ Πύρρος, ἂν καὶ εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως, ἠναγκάσθη ν' ἀνακαλέσῃ τὰ εἰσχωρήσαντα εἰς τὴν πόλιν στρατεύματά του, πτοηθέντα μετὰ τὸν φόνον τοῦ ἵππου του καὶ τὴν ἐκ τούτου πτῶσίν του, πρὸς ἀνασύνταξιν. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἔφοδον, ἔλαβε τὴν ἀγγελίαν ὅτι ἐπήρχετο κατ' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονος. Ἡ ἀγγελία αὕτη ἠνάγκασε τὸν Πύρρον νὰ σπεύσῃ εἰς Ἄργος πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐπερχομένου ἐχθροῦ καὶ οὕτως ἡ Σπάρτη διέφυγε τὸν ἐπικρεμασθέντα εἰς αὐτὴν κίνδυνον. Ἀλλ' ἂν διέφυγεν ἡ Σπάρτη (ἥτις δὲν ἔπαυσεν ἐν τῷ μεταξὺ ἀναμειγνυομένη εἰς πάντας τοὺς κατὰ τῶν Μακεδόνων ἀγῶνας τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, μετασχοῦσα καὶ τοῦ Χρεμωνιδείου πολέμου ὡς σύμμαχος τῶν Ἀθηνῶν καὶ πολεμήσασα κατὰ τοῦ τυράννου τῆς Μεγαλοπόλεως Ἀριστοδήμου) τὴν ἅλωσίν της ὑπὸ τοῦ Πύρρου, δὲν κατώρθωσεν ὅμως καὶ νὰ σταματήσῃ τὴν προϊοῦσαν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν παρακμήν της, διότι ταύτην ἐλυμαίνετο τότε ὄχι μόνον ἡ ὀλιγανθρωπία (περὶ τοὺς 100 μόνον Σπαρτιάτας εἶχον κλῆρον), ἥτις θὰ ἔφερε τὸν ὄλεθρον εἰς τὴν πόλιν, ὡς εἶχε χρησμοδοτήσει ἡ Πυθία, ἀλλὰ καὶ ἡ φιλοχρηματία τῶν ἀρχῶν συνοδευομένη καὶ μὲ τὴν τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν, αἵτινες εἶχον ἀντικαταστήσει τὰ ἁγνὰ ἤθη καὶ τὴν λιτότητα τῶν ἀρχαίων χρόνων. Ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ταύτης παραλύσεως ἐπεχείρησαν νὰ θεραπεύσουν τὴν πατρίδα των οἱ βασιλεῖς Ἆγις ὁ Δ' καὶ Κλεομένης ὁ Γ', ἀλλ' ὁ μὲν Ἆγις ἐφονεύθη (241 π. Χ.), κατόπιν στάσεως τῶν πλουσίων, πρὶν ἢ δυνηθῇ νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ μεταρρυθμιστικὰ σχέδιά του, ὁ δὲ ἡρωϊκὸς Κλεομένης ἠδυνήθη μὲν νὰ ἐπαναφέρῃ διὰ πραξικοπήματος (226 π. Χ.) εἰς πραγματικὴν ἰσχὺν τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, νὰ καταργήσῃ τὰ χρέη, νὰ κάμῃ ἀναδασμὸν τῶν γαιῶν, νὰ ἐνισχύσῃ τὸν θεσμὸν τῆς βασιλείας καὶ νὰ ἐξοπλίσῃ ἀρτιώτερον τὸν σπαρτιατικὸν στρατόν, ἀλλὰ δὲν ηὐτύχησε νὰ μονιμοποιήσῃ τὴν νέαν κατάστασιν, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν θρόνον του καὶ τὴν πατρίδα του μετὰ τὴν ἐν Σελλασίᾳ κατὰ τὸ 221 μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡττήθη. Ἀπὸ τότε ἤρχισε ραγδαία ἡ κατάπτωσις τῆς Σπάρτης. Ἐπὶ τρία περίπου ἔτη ἔμεινεν ἡ πόλις ἀβασίλευτος, κυβερνωμένη ὑπὸ τῆς ἀποκατασταθείσης

Digitized by Google

ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ὀλιγαρχίας, κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ μακεδονικοῦ ἐπιστάτου Βοιωτοῦ Βραχύλλη (*Πολυβ*. XX. 5 12), ἀπὸ δὲ τοῦ 219 ἀπέκτησε μὲν βασιλεῖς (τὸν Ἀγησίπολιν Γ' καί τινα Λυκοῦργον), περιέπεσεν ὅμως εἰς ἐμφύλιον σπαραγμόν, διότι ὁ δεύτερος τούτων, γενόμενος βασιλεὺς διὰ δωροληψίας τῶν ἐφόρων, προεκάλεσε τὴν στάσιν τοῦ διεκδικοῦντος τὸν θρόνον του Εὐρυπωντίδου Χείλονος, ὅστις ἔσφαξε τοὺς ἐφόρους. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ, ὅστις ἐλυμαίνετο τὴν Σπάρτην ἐπί τινα ἔτη, ὑπέστη αὕτη, ὡς σύμμαχος τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἠλείων, καὶ τὰς ἐπανειλημμένας ἐπιδρομὰς τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου Ε'.

Ἡ τυραννίς. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀθλίας ταύτης ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς καταστάσεως ἦτο νὰ περιέλθῃ ἡ μισοτύραννος Σπάρτη κατὰ τὸ 211 π. Χ. εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ τυράννου Μαχανίδα, ἀρχηγοῦ τῆς ἐν Σπάρτῃ αἰτωλοφίλου πολιτικῆς φατρίας. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τυράννου τούτου ηὐτύχησεν ἐνωρὶς ν' ἀπαλλαγῇ ἡ Σπάρτη, φονευθέντος ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀχαιῶν Φιλοποίμενος ἐν Μαντινείᾳ (τῷ 207 π. Χ.). Ἂν ὅμως ἀπηλλάγη τοῦ Μαχανίδα ἡ Σπάρτη, δὲν ἀπηλλάγη καὶ τῆς τυραννίδος, διότι ἡ ἐν αὐτῇ ἐξουσία περιῆλθε μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου εἰς τὸν τύραννον Νάβιν (207—192 π. Χ.), ὅστις, στηριζόμενος εἰς ἰσχυρὸν μισθοφορικὸν στρατόν, προέβη εἰς τὴν ἐξόντωσιν τῆς ἐν Σπάρτῃ ὀλιγαρχίας καὶ διένειμε τὰς γαίας τῶν ἀποτελούντων ταύτην εἰς νέους πολίτας, φαυλοβίους, πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος προσδραμόντας ἐκεῖ ἐκ δίψης χρυσοῦ καὶ αἵματος. Ὁ *Νάβις* (βλ. λ.) ὠχύρωσε τὸν λόφον τῆς ἀκροπόλεως τῆς Σπάρτης (ὅστις πρὸ αὐτοῦ ἦτο τόπος ἱερὸς τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς καὶ ἄλλων θεῶν) καὶ περιέβαλε ταύτην μὲ τεῖχος, ὠργάνωσε δὲ ἄξιον λόγου μισθοφορικὸν στρατόν, διὰ τοῦ ὁποίου κατέστη ἰσχυρὸς μονάρχης. Ὁ Φιλοποίμην ὅμως ἔσωσε καὶ τὴν Μεσσηνίαν ἀπὸ τοῦ Νάβιδος, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος εἶχεν εἰσβάλει τῷ 201 π. Χ., καὶ τὴν Ἀρκαδίαν κατὰ τὸ 200, διὰ τῆς παρὰ τὸ δάσος Σκοτίτα νίκης του. Ἐπὶ Νάβιδος ἡ Σπάρτη ἔπαυσε νὰ κυριαρχῇ καὶ τῆς Λακωνικῆς ὁλοκλήρου, ἀποσπασθεισῶν ἀπὸ τοῦ κράτους τῆς Σπάρτης 24 παραλίων πόλεων τῆς χώρας (195 π. Χ.), αἵτινες συνεκρότησαν τὸ Κοινὸν τῶν Λακεδαιμονίων, μετονομασθὲν βραδύτερον Κοινὸν τῶν *Ἐλευθερολακώνων* (βλ. λ. καὶ λ. *Λακωνική*, τ. ΙΕ' σ. 729 β' καὶ *Γύθειον*, τ. Η', σ. 757 γ'). Ἡ εἰς δύο ἀνεξάρτητα ἀλλήλων κράτη διαίρεσις τῆς Λακωνικῆς προεκάλεσεν ἄγριον μεταξὺ Νάβιδος καὶ Κοινοῦ τῶν Λακεδαιμονίων πόλεμον (εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεμείχθησαν καὶ οἱ Αἰτωλοί, οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Ρωμαῖοι), ὅστις ἀπέληξεν εἰς τὸν φόνον τοῦ Νάβιδος ὑπὸ τῶν ὡς φίλων του εἰσελθόντων εἰς τὴν Σπάρτην Αἰτωλῶν καὶ τὴν προσάρτησιν ταύτης, μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Αἰτωλῶν ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος, εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν (192 π. Χ.).

Ἡ Σπάρτη κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους. Αἱ ἐπανειλημμέναι ὅμως συγκρούσεις τῆς Σπάρτης πρὸς τὸ Κοινὸν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ αἱ εἰς φανερὸν πόλεμον ἀπολήξασαι κατὰ τὸ 147 π. Χ. ἔριδές της πρὸς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας πολλάκις ἐπεδίωξε ν' ἀποσπασθῇ αὕτη, ὑπῆρξαν ἀπὸ τὰς κυριωτέρας ἀφορμὰς τοῦ μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Ἀχαιῶν πολέμου, ὅστις κατέληξε μὲ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ρώμην (146 π.Χ.). Ἡ Σπάρτη ὅμως, ὡς καὶ τὸ Κοινὸν τῶν Λακεδαιμονίων, δὲν ἐστερήθη, ὡς σύμμαχος τῶν Ρωμαίων (civitas foederata), τῶν ἐλευθεριῶν καὶ προνομίων της, κυβερνωμένη κατὰ τοὺς τύπους τῆς λυκουργείου νομοθεσίας, ἐπανελθούσης (μὲ τὴν διατήρησιν καὶ ἄλλων τινῶν ἀρχῶν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Κλεομένους ἢ καὶ βραδύτερον ἱδρυθεισῶν) ἐν ἰσχύϊ, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος. Κατὰ τὸν μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηΐου ἐμφύλιον πόλεμον (48 π. Χ.) ἡ Σπάρτη εἶχε ταχθῇ ὑπὲρ τοῦ δευτέρου, ἀλλ' ὁ Καῖσαρ δὲν ἐμνησικάκησε κατ' αὐτῆς, κατὰ δὲ τὸν μεταξὺ τριανδρίας καὶ δολοφόνων τοῦ Καίσαρος (42 π. Χ.), ὑπὲρ τῆς τριανδρίας, 2.000 δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐφονεύθησαν ἐν Φιλίπποις ὑπὲρ αὐτῆς. Μετὰ τοῦ νικητοῦ Ὀκταβίου ἦσαν τεταγμένοι οἱ Σπαρτιᾶται καὶ κατὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ (31 π. Χ.) ναυμαχίαν ὑπὸ τὸν Εὐρυκλέα, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν κατ' αὐτὴν ἐπιδειχθεῖσαν γενναιότητά του καὶ ὡς ἡγεμὼν (βασιλεὺς) τῆς Σπάρτης ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ὀκταβίου καὶ ὡς ἰδιοκτησίαν του ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν νῆσον Κύθηρα. Κατὰ τὸ 22 π. Χ. ὁ Ὀκτάβιος ἐρρύθμισε τὰς μεταξὺ Κοινοῦ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Σπάρτης σχέσεις ἐπὶ τὸ φιλικώτερον καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν τὴν Καρδαμύλην, ἥτις ἔγινε καὶ τὸ ἐπίνειόν της, καθὼς καὶ τὰς πόλεις τῶν Μεσσηνίων Φαρὰς καὶ Θουρίαν (τὰς ὁποίας ὅμως ἀνέκτησαν οὗτοι, ὡς καὶ τὴν Δενθηλιᾶτιν, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου, ὅστις ὥρισεν ὡς ὅριον Λακωνικῆς καὶ Μεσσηνίας τὴν Χοίρειον νάπην—ποταμὸν Σάνταβα). Εὐγνωμονοῦντες οἱ Σπαρτιᾶται διὰ τὰς δωρεὰς ταύτας ἀνήγειραν ἐν τῇ πόλει των ναὸν εἴς τε τὸν Ὀκτάβιον καὶ τὸν Καίσαρα (*Παυσ*. III, 11, 4). Κατὰ τὸν Α' καὶ Β' μ. Χ. αἰῶνα τόσον ἡ Σπάρτη (ἐπὶ Στράβωνος ἦτο ἡ πρώτη πόλις τῆς Πελοποννήσου) ὅσον καὶ τὸ Γύθειον εἶχον φθάσει εἰς μεγάλην εὐημερίαν, ὡς μαρτυροῦν καὶ αἱ ἐκ Σπάρτης διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς καὶ αἱ ἐκ Γυθείου (*Σ. Κουγέα*, Ἐπιγραφικαὶ ἐκ Γυθείου συμβολαὶ εἰς περιοδικὸν «Ἑλληνικά» Α' 7—44) ἐλθοῦσαι εἰς φῶς ἐπιγραφαί. Ἐκ τῶν περὶ Σπάρτης πληροφοριῶν κατὰ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα αἱ κυριώτεραι εἶναι ὅτι ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ κατὰ τοῦτον χριστιανικὴ ἐκκλησία καὶ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Καρακάλλας (211—217 μ. Χ.) συνέστησε δύο λόχους, τὸν Πιτανάτην καὶ τὸν Λακωνικόν, ἐκ Σπαρτιατῶν, φερόντων ὁπλισμὸν τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς τῆς Σπάρτης. Κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἡ Σπάρτη (καὶ πᾶσα ἡ Λακωνικὴ) ὑπέστη καὶ τὴν πρώτην ὑπὸ τῶν Γότθων λεηλασίαν. Κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ (375 μ. Χ.) καὶ ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν στιφῶν τοῦ Ἀλαρίχου (395 μ. Χ.), γενομένων κυρίων τῆς πόλεως μετὰ ἡρωϊκὴν ἄμυναν τῶν κατοίκων της. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος ἡ Σπάρτη διετήρει μὲν ἀκόμη τοὺς τύπους τοῦ παρελθόντος, ἀλλ' εἶχεν ἀρχίσει ραγδαία ἡ παρακμή της, ἀφοῦ δὲ ἐξέλιπον καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τῶν λυκουργείων θεσμῶν διὰ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ θεοδοσιανοῦ κώδικος (438 μ. Χ.) ἐξέλιπε καὶ αὕτη κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων της δὲ ἀνηγέρθη ἡ *Λακεδαιμονία* (βλ. λ.).

Θεοὶ καὶ ἑορταί. Οἱ μᾶλλον τιμώμενοι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ θεοὶ ἦσαν οἱ καλούμενοι Ἀμβούλιοι, Ζεύς, Ἀθηνᾶ, ἥτις ἦτο καὶ ἡ πολιοῦχος θεά, καὶ Διόσκουροι, οἵτινες ἐλατρεύοντο ἐξαιρετικῶς ἐν Λακωνικῇ καὶ πρὸ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν, καὶ ὁ κυρίως θεὸς τῆς δωρικῆς φυλῆς Ἀπόλλων, ὅστις καὶ ἀφωμοίωσε τὰς ἀρχαιοτέρας του ἐν Λακωνικῇ ἀχαϊκὰς θεότητας Κάρνον καὶ Ὑάκινθον. Μεγάλης τιμῆς ἀπέλαυον ἐν τῷ ἐν Μενελαΐοις ἱερῷ των καὶ οἱ εἰς ἥρωας μεταπεσόντες Μενέλαος καὶ Ἑλένη. Ἐκ δὲ τῶν ἐν Σπάρτῃ ἰδιαιτέρων ἑορτῶν ἐπισημότεραι ἦσαν τὰ Κάρνεια, τὰ Ὑακίνθια (ἐν Ἀμύκλαις), αἱ Γυμνοπαιδίαι (εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Θυρέᾳ νίκης), τὰ Χαλκιοίκια, τὰ Καρνάτια καὶ αἱ πρὸς τιμὴν τοῦ Λεωνίδα καὶ τοῦ νικητοῦ τῶν Πλαταιῶν Παυσανία τελούμεναι ἐτήσιαι ἑορταὶ (*Παυσ*. III 14), κατὰ τὰς ὁποίας ἐξεφωνοῦντο πανηγυρικοὶ καὶ ἐτελοῦντο ἀγῶνες, εἰς τοὺς ὁποίους διηγωνίζοντο μόνον Σπαρτιᾶται πολῖται.

Νομίσματα. Ἐκ τῶν 26 ἐν ὅλῳ τύπων διασωθέντων νομισμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγα εἶναι ἀργυρᾶ καὶ τὰ πλεῖστα χαλκᾶ, ἀρχαιότερον εἶναι ἓν ἀργυροῦν νόμισμα τοῦ Ἄρεος (ἢ Ἀρέος), ὅπερ εἶναι ἀντίγραφον τῶν νομισμάτων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Οὐδὲν ἐσώθη ἐκ τῶν ἐκ παραδόσεως γνωστῶν σιδηρῶν νομισμάτων τῆς Σπάρτης. Μετ' αὐτὸ τάσσονται κατ' ἀρχαιότητα δύο τετράδραχμα καί τινα τετρώβολα, ἐπίσης ἀργυρᾶ, κοπέντα μετὰ τὴν ἐν Σελλασίᾳ, ὡς πιστεύεται, μάχην.

Τὰ μετὰ τὸ 192 π. Χ. κοπέντα νομίσματα τῆς Σπάρτης ἔχουν τοὺς τύπους τῶν νομισμάτων τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε προσαρτηθῇ καὶ ἡ Σπάρτη, μὲ ἰδιαίτερον σύμβολον τοὺς πίλους τῶν Διοσκούρων. Τὰ χαλκᾶ τῶν χρόνων τῆς αὐτονομίας (ἀπὸ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος καὶ ἑξῆς) εἶναι πολυάριθμα καὶ ποικίλων τύπων.

Ἡ Σπάρτη καὶ ὁ Παυσανίας. Ἐκ τῶν περὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς Σπάρτης πληροφοριῶν καὶ ἀφθονώτεραι καὶ σπουδαιότεραι εἶναι αἱ παρὰ τοῦ Παυσανίου παρεχόμεναι, τὰς ὁποίας σημαντικῶς διεφώτισαν αἱ ἔρευναι τοῦ Λῆκ (Leake) παλαιότερον, αἱ κατὰ τὸ 1876 ἀνασκαφαὶ τῶν Γερμανῶν H. Dressel καὶ A. Milchöffer, αἱ κατὰ τὸ 1892 καὶ 1893 ἀνασκαφαὶ τοῦ Βαλδστάϊν, διάφοροι τοπογραφικαὶ μελέται (Stein, Cresby), καὶ κυρίως αἱ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς (1905—1909). Κατὰ τὸν Παυσανίαν (III. 11 καὶ ἑξῆς) θέας ἀξία ἦτο ἡ ἐν τῷ μέσῳ τῶν κωμῶν τῆς κοινότητος τῆς Σπάρτης ἀγορὰ τῆς πόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχον τὰ ἀρχεῖα τῶν ἐπισημοτέρων ἀρχῶν (γερουσίας, ἐφόρων κ.λ.π.) καὶ ἱερὰ μετ' ἀγαλμάτων θεῶν καὶ ἀνδριάντων ἡρώων, ὡς καὶ ἄλλα μνημεῖα ἄξια λόγου, ὡς ἡ περσικὴ καλουμένη στοά, ὁ παρ' αὐτὴν Χορὸς ἐπικαλούμενος, διότι ἐκεῖ κατὰ τὰς Γυμνοπαιδίας ἔστηνον οἱ ἔφηβοι χορὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, μὲ πολλὰ παρ' αὐτὸν ἱερά, ἀγάλματα καὶ ἀνδριάντας, ἐκ τῶν ὁποίων ἄξιος ἰδιαιτέρας μνείας ἦτο ὁ τοῦ δήμου Σπαρτιατῶν, μέγας κατὰ τὸ μέγεθος, καὶ ὁ τοῦ βασιλέως Πολυδώρου, τοῦ ὁποίου τὴν εἰκόνα ἔφερον καὶ αἱ σφραγῖδες τῶν δημοσίων ἀρχῶν, αἱ τοποθεσίαι (χωρία) Ἑλλήνιον, Γάσηπτον, Φρούρια, Θεομιλήδα, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπῆρχον καὶ οἱ τάφοι τῶν Ἀγιαδῶν, Δρόμος, ἔνθα ὑπῆρχον γυμναστήρια καὶ ἐτέλουν θυσίας εἰς τὸν Ἡρακλέα οἱ Σφαιρεῖς (πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ πιθανώτατα ἔκειτο ἡ ποικίλη λέσχη μὲ τὰ πλησίον αὐτῆς ἡρῷα τοῦ Κάδμου, τοῦ Οἰολύκου καὶ τοῦ Αἰγέως) Πλατανιστᾶς, ἡ Κρήνη Δορκέως, τὸ Λιμναῖον, ἔνθα ὑπῆρχε πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Εὐρώτα τὸ ἱερὸν τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος, ἡ Ἀκρόπολις, ἔνθα ὑπῆρχε τὸ ἱερὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς, τῆς καὶ πολιούχου τῆς Σπάρτης, τὸ Φοιβαῖον. Εἰς πάσας τὰς τοποθεσίας ταύτας ὑπῆρχον διάφορα ἱερὰ μετ' ἀγαλμάτων καὶ ἀνδριάντων. Ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς Ἀγορᾶς ἀρχομένων ὁδῶν κυριώτεραι ἦσαν αἱ ἑξῆς: ἡ πρὸς νότον ἄγουσα καὶ καταλήγουσα εἰς τοὺς βασιλικοὺς τάφους τοῦ γένους τῶν Εὐρυπωντιδῶν, Ἀφεταΐς, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας ἠγείροντο ἄξια λόγου ἱερὰ καὶ ἵσταντο ἀγάλματα θεῶν καὶ ἀνδριάντες ἡρώων, ἡ πρὸς δυσμὰς (ἄγνωστον πῶς καλουμένη), ἥτις ἔφερε πρὸς τὸ κενοτάφιον τοῦ Βρασίδα καὶ πρὸς τὸ θέατρον, ἀντικρὺ τοῦ ὁποίου ἦσαν τὰ μνήματα τοῦ Λεωνίδα καὶ τοῦ Παυσανία, ἡ πρὸς τὴν Σκιάδα (ἄγνωστον τίνα κατεύθυνσιν ἔχουσα, ἴσως πρὸς ἀνατολάς), ἀρχαιότερον ᾠδεῖον καὶ βραδύτερον τόπον ἐκκλησιασμοῦ, πλησίον τῆς ὁποίας ἔκειτο καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἐπιμενίδου, ὡς ἐλέγετο, κτισθὲν περιφερὲς οἰκοδόμημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον τὰ ἀγάλματα τῶν Ὀλυμπίων Διὸς καὶ Ἀφροδίτης. Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευομένων ἱερῶν ἀνευρέθησαν διὰ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν τὸ ἱερὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς ἀκροπόλεως τῆς Σπάρτης, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπλουτίσθη τὸ μουσεῖον τῆς Σπάρτης μὲ ἱκανὰ ἔργα τέχνης καί τινας ἐπιγραφὰς (τοῦ Δαμόνονος), τὸ ἱερὸν τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος, τοῦ ὁποίου ἀφθονώτατα ἦσαν τὰ ποικίλα ἀντικείμενα τέχνης, τὸ θέατρον, τοῦ ὁποίου τὰ ἑδώλια ἦσαν μαρμάρινα καὶ παρὰ τῷ ὁποίῳ ἀνευρέθησαν καὶ ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαὶ νικητῶν τῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Λεωνίδα τελουμένων ἀγώνων.

Τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν πορίσματα. Σπουδαιότατα εἶναι τὰ προκύψαντα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν, ἰδίως τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, πορίσματα. Οὕτω: α) Ἐπεβεβαιώθη ὅτι ἡ ἀχαϊκὴ Σπάρτη δὲν ἔκειτο, ὡς προελέχθη, ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς Σπάρτης τῶν ἱστορικῶν χρόνων (τὰ ἀρχαιότατα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν ἐλθόντα εἰς φῶς ἀντικείμενα τέχνης καὶ λείψανα οἰκοδομημάτων δὲν ἀνέρχονται πέραν τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τῆς ΙΑ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἤτοι τῶν χρόνων τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Δωριέων εἰς τὴν Λακωνικήν, ἀφοῦ τὰ παλαιότατα τῶν εὑρεθέντων ἀγγείων εἶναι γεωμετρικά, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον δὲ τεμάχιον μυκηναϊκοῦ ἀγγείου ἀνευρέθη. β) Συνεπληρώθη διὰ τῶν ἀνευρεθέντων ἀγγείων ὁλόκληρος ἡ σειρὰ τῶν λακωνικῶν ἀγγείων ἀπὸ τῆς γεωμετρικῆς περιόδου μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων συμπεριλαμβανομένων. γ) Ἐκ τῆς πληθύος τούτων προκύπτει ἀναμφισβητήτως ὅτι οἱ διάφοροι βιομηχανικοὶ κλάδοι ἦσαν ἐν ἀκμῇ ἐν τῇ Λακωνικῇ ἀπὸ τοῦ Η'—Ε' π. Χ. αἰῶνος. δ) Καθωρίσθη τοπογραφικῶς τὸ Λιμναῖον καὶ ἐνισχύθη, διὰ τῆς ἀνευρέσεως ἔργων τέχνης ἐξ ἠλέκτρου εἰς τὸ κατώτατον στρῶμα τῶν ἀνασκαφέντων χώρων, ἡ γνώμη ὅτι οἱ Δωριεῖς κατῆλθον ἀπὸ τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, καὶ ἐπλουτίσθη τὸ μουσεῖον τῆς νέας Σπάρτης μὲ πολλοῦ λόγου ἄξια ἀντικείμενα τέχνης. Παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Εὐρώτα ἀπεκαλύφθη μεγαλοπρεπὴς βωμός, ὡς καὶ δύο ἡρῷα, ἓν παρ' αὐτόν, τὸ ὁποῖον ἐπλούτισε τὸ μουσεῖον μὲ ἄξια λόγου εὑρήματα, καὶ ἓν ἐντὸς τῶν τειχῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνευρέθησαν ἀπειράριθμα ποικιλόχρωμα ἀγγεῖα τῆς ΣΤ' καὶ Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἐπίσης καὶ ἱερόν, τὸ συνήθως καλούμενον τάφος τοῦ Λεωνίδα, τὸ ὁποῖον πιθανώτατα εἶναι τὸ ἱερὸν τοῦ Καρνείου Οἰκέτα. [*Γ. Καψάλη*, «Μία ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ» ἐν 40ίδι τοῦ καθηγητοῦ Κ. Κόντου.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων οἱ: *Curtius*, «Peloponesos». — *Bursian*, «Geographie von Griechenland».— *Kiepert*, «Lehrbuch der alten Geographie».— *L. Heidemann*, «Das Problem der Dorischen Warterung» (ἐν Quellen u. Forschungen zur antiq. Geogr.).— *Lolling*, «Hell. Landeskunde u. Topographie».— *Deimling*, «Die Leleger».— *O. Müller*, «Die Dorier».— *K. Lachmann*, «Die spartanische Staatsverfassung». — *G. Gilbert*, «Studien zur altspartanischen Geschichte».— *Manso*, «Sparta».—*H. Dressel u. A. Milchöffer*, «Die antiken Kunstwerke aus Sparta und Umgebung». — *H. Stein*, «Topographie des alten Sparta».— *K. Νεστορίδου*, «Τοπογραφία τῆς ἀρχαίας Σπάρτης».— *N. Cresby*, «The Topography of Sparta» (ἐν American Journal of Archeology 1893).—*K. F. Hermann*, «De statu Lacedaem. ante Lycurgum» (ἐν Antiquit. lacon.).— «L' Hellénisation du monde antique».— *Studniczka*, «Kyrene».— *Tricler*, «Quaestiones laconicae».— *Gabriel*, «De magistratibus Laced.».— *Schaefer*, «De ephoris Laced.». — *Stein*, «Das spartanische Ephorat».— *Kägi*, «Kritische Geschichte des spartanischen Staates 500—431».— *Busolt*, «Die Lakedämonier und ihre Bundesgenossen». — *E. v. Stern*, «Gesch. der spartan. u. thebanischen Hegemonie». — *Fleischanderl*, «Die spartan. Verfassung bei Xenophon».— — *Bazin*, «La république des Lacéd. de Xenophon».— *Fustel, de Coulanges*, «Étude sur la propriété en Sparte» (ἐν Nouv Recherches).— *Claudio-Jannet*, «Les institutions sociales à Sparte».— *Kolbe*, «Inscript. Laconiae». —*Jannet*, «Les institutions sociales et le droit civil de Sparte». —*Petit-Dufaillis*, «De Laced. reipublica supremis temporibus».—*Solari*, «Ricerche spartane».—*Poralla*, Prosopographie der Lakedämonier».— *U. Kahrstedt*, «Griechisches Staatsrecht A: Sparta».—*L. Pareti*, «Storia di Sparta antica».—*Π. Δούκα*, «Ἡ Σπάρτη διὰ μέσου τῶν αἰώνων».—*Ἀ. Ἀνδρεάδου*, «Ἡ δημοσία οἰκονομία τῆς Σπάρτης».—*Stehfen*, «De Spartanorum re militari».— *Bingwalda*, «De exercitu Lacedæm.».—*Broicher*, «De sociis Lacedæm.».—*Hertzberg*, «Die Laced. u. ihre Bundes Genossen».—*Spakler*, «De ephorum apud Laced.».—*P. Guirand*, «La propriété foncière en Grèce».—*Π. Κομνηνοῦ*, «Λακωνικά», Σπαρτιατικὸν ἡμερολόγιον» (ἰδίως μελέται *K. Ρωμαίου καὶ Γ. Καψάλη*).—*Beulé*, Les arts et la poésie à Sparte sous la legislation de Lycurg.» - *G. Fouères*, «Les premières civilisations».—*P. Roussel*, «La Grèce et l'O-

Digitized by Google

rient» κ.ἄ.—*Head-Σβορώνου*, «Ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων».—C. I. G.—κ. ἄ.—Αἱ ἱστορίαι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἢ ἐποχῆς τινος μόνον αὐτῆς ἡμεδαπῶν (*Παπαρρηγοπούλου, Λάμπρου κ. ἄ.*) καὶ ξένων (*Γρότε, Κουρτίου, Μπέλοχ, Μάγιερ, Χέρισμπεργ, Δρόϋσεν, Βίλκεν, Θίρλοναλ, Φίνλαϋ, Δουρουῆ Ἄμποτ, Μποῦζολτ, Γκλὸτς κ. ἄ.*) καὶ τὰ ἐν τοῖς ξένοις ἐγκυκλοπαιδικοῖς λεξικοῖς ἄρθρα *Λακωνική, Σπάρτη* κ.ἄ. (βλ. καὶ λ. *Δωριεῖς, Λακωνική, Λακεδαιμόνιος, Μάνη* καὶ ἄλλα σχετικά). Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—**«Σπάρτη»**. Ἑβδομαδιαία ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Σπάρτῃ τὴν 15ην Ἰανουαρίου 1876. Ἀπὸ τοῦ ΜΘ′ ἔτους (1925—1926) μετεφέρθη εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ν. Γ. Ἀθανασιάδου.

Σπάρτη (τουρκ. *Ἰσπάρτα*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ (Πισιδίᾳ), πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ, ἄλλοτε δὲ ἕδρα τῆς ἐπαρχίας Χαμιταμπάντ τοῦ νομοῦ Ἰκονίου. Κάτ. 26.000. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε καὶ 6.000 Ἕλληνας καὶ 500 Ἀρμενίους καὶ ἦτο ἕδρα τοῦ ὀρθοδόξου μητροπολίτου Πισιδίας. Κεῖται εἰς ὕψος 920 μ., ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ Ἀγκλασοὺν-ντάγ, καὶ εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Ἀϊδινίου—Ντινὲρ—Ἐγκερντίρ. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Κέστρου ποταμοῦ, ἔχουσα μαγευτικοὺς ροδῶνας καὶ κήπους ὀπωροφόρων, παράγει δὲ ροδέλαιον, δέρματα, μέταξαν, οἰνόπνευμα, ὄπιον καὶ ὀνομαστὰ ὑφαντὰ καὶ τάπητας (χαλιὰ καὶ ἀλατζάδες). Ἔχει 13 τεμένη, 9 μεντρεσέδες, βιβλιοθήκην, ἄλλοτε δὲ 8 ὀρθοδόξους ναοὺς καὶ ἕνα ἀρμενικόν. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου ἐπὶ Κιλὶτζ Ἀσλὰν Γ′ (1203—1204), κατόπιν δὲ περιῆλθεν εἰς τοὺς Χαμίτογλου, πωλήσαντας αὐτὴν τῷ 1381 εἰς τὸν σουλτᾶνον Μουρὰτ Α′. Ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπὸ τῶν Ἀράβων γεωγράφων *Χαμιταμπὰντ* καὶ *Σαμπαρτά*, ἀπὸ τοῦ τελευταίου δὲ ὀνόματος προῆλθεν ἡ τουρκικὴ της ὀνομασία, ἐξ ἧς πιθανῶς ἐπλάσθη ἡ ἑλληνικὴ (οὐδόλως ἐν κειμένοις ἀναφερομένη), τῶν Ἑλλήνων κατοίκων της θεωρούντων ἑαυτοὺς ἀπογόνους Λακώνων ἐποίκων. Οἱ Ἕλληνες, ἑλληνόφωνοι κατὰ τὸ πλεῖστον, κατῴκουν τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς πόλεως, διεξάγοντες ἄλλοτε ζωηρὸν διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον μεταξὺ Σμύρνης καὶ Ἀτταλείας. Ἡ πόλις ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πισιδικῆς πόλεως *Βάριδος*. Π. Ν. Π.

—**Σπάρτη, Νέα**—*[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τσοτυλίου τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (Ἀνασελίτσης), πρότερον καλούμενος *Βο(ν)δωρίνα*. Κάτ. (1928) 89. Π. Ν. Π.

Σπαρτί *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς Τηλεβοΐδος θαλάσσης (πλάτ. 38° 42′ Β., μήκ. 20° 45′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1620: Meganisi channel) παρὰ τὴν Μαδουρὴν καὶ πρὸ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος Βλυχὸ τῆς Λευκάδος. Σ. Ε. Λ.

Σπαρτιὰ *(Γεωγρ.)*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἄρνης τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 298. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κωνσταντίνα*.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 318. Εἶναι ἕδρα κοινότητος, περιλαμβανούσης καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *Κλείσματα* καὶ *Κοριάνα*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

—**Σπαρτιὰ** *[Παρ. Γεωγρ.]*. Ὕφορμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 30′ Β., μήκ. 24° 06′ 40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia western portion) ἐν τῷ κολπίσκῳ λιμένι τῆς Σούδας. Σ. Ε. Λ.

Σπαρτιανὸς (Spartianus), *Αἴλιος*. Ρωμαῖος ἱστορικὸς τῶν χρόνων τοῦ Διοκλητιανοῦ, γράψας βίους τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος μέχρι τοῦ Ἀδριανοῦ, ἐξ ὧν διεσώθησαν ἐν τῇ «Historia Augusta» οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τοὺς Ἀδριανόν, Αἴλιον Οὐῆρον, Γέταν, Δίδιον Ἰουλιανόν, Πεσκένιον Νίγηρα, Σεπτίμιον Σεβῆρον καὶ Καρακάλλαν. Ὁ Σαλμάσιος ταυτίζει αὐτὸν πρὸς τὸν Λαμπρίδιον, οἱ δὲ νεώτεροι φιλόλογοι θεωροῦν αὐτὸν πλαστὸν πρόσωπον. Π. Ν. Π.

Σπαρτιὰς *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 268. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Κλωποτὰ* καὶ *Στρυγκανιά*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 526. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

—**Σπαρτιὰς** *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ ὄρους Κνημίδος (ὕψ. 924 μ.), ὑψουμένου ἄνωθεν τοῦ χωρίου Ἅγιος Κωνσταντῖνος τῆς Λοκρίδος. Ι. Σ. Σ.

Σπαρτιάτης (ὁ), θηλ. —ᾶτις, —ιδος· ὁ κάτοικος τῆς Σπάρτης, ὁ ἐκ Σπάρτης καταγόμενος.

—**«Σπαρτιάτης»**. Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Σπάρτῃ τῷ 1924 ὑπὸ Ν. Ι. Καρελλᾶ, ὡς ὄργανον τοῦ συλλόγου «Ἅγιος Νίκων».

Σπαρτιάτης, *Δημήτριος*. Ἕλλην λόγιος, καταγόμενος ἐκ Σπάρτης καὶ ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσέφυγε καὶ οὗτος εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταυΐου. Τούτου ἐσώθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ E. Müller (Catalogue des Manuscrits de l'Escurial, σ. 84 κ. ἑξ.) τέσσαρα ἐπιγράμματα ἐπὶ τῷ θανάτῳ Ἀβιέρας τῆς ἀδελφῆς Λεονάρδου Β′ Τόκου, δουκὸς Λευκάδος καὶ Ἀκαρνανίας, ἱκανῶς ἐλέγχοντα τὴν ποιητικὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ τὴν ἑλληνομάθειαν τοῦ ἀνδρός. Γ. Μ. Β.

Σπαρτιατῶν, *δῆμος*—*[Γεωγρ.]*. Ὁ μόνος δῆμος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ὑπαγόμενος εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λακεδαίμονος. Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς πόλεως *Σπάρτης*, πρωτευούσης τοῦ δήμου, τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ, καὶ ὀκτὼ περὶ αὐτὴν προαστίων. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 εἶχεν 7.190 κατοίκους, ὧν οἱ 5.799 ἀνῆκον εἰς τὴν πόλιν τῆς Σπάρτης, οἱ δὲ ὑπόλοιποι κατενέμοντο εἰς τὰ συναποτελοῦντα τὸν δῆμον χωρία: *Γούναρι* (κάτ. 205), *Καλογωνιά* (κάτ. 313), *Καμάρες* (πρ. *Τσακάλαλι*, κάτ. 86), *Κοκκινόρραχη* (πρ. *Τσούνι*, κάτ. 183), *Δέλε* (κάτ. 92), *Ριβιώτισσα* (κάτ. 237), *Συκαράκι* (κάτ. 165) καὶ *Χαρίσιον* (πρ. *Χατίπι*, κάτ. 110).

Σπαρτιβέντο (Spartivento) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Δύο ἐπίσημα ἰταλικὰ ἀκρωτήρια τῆς Μεσογείου, οὕτω κληθέντα διὰ τὸ λίαν ἀνεμῶδες αὐτῶν. Τὸ πρῶτον, ἐπιλεγόμενον καὶ *Καλάμπρο* (Capo Spartivento Calabro: πλάτ. 37°56′ Β., μήκ. 16°04′ Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 1976: Cape Bonifati to strait of Messina), ἀποτελεῖ τὴν νοτίαν τῆς Καλαβρίας καὶ τῆς ὅλης Ἰταλικῆς χερσονήσου ἐσχατιάν, ἔχον φάρον καὶ σημαφόρον· εἶναι δὲ τὸ *Ζεφύριον ἄκρον* (*Πτολεμ.* Γ, α, 10) τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Τὸ δεύτερον, ἐπιλεγόμενον Capo Spartivento Sardo (πλάτ. 38° 53′ Β, μήκ. 8°51′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161 a: Sardinia, southern portion), ἀποτελοῦν τὴν Ν. ΝΑ. ἄκραν τῆς Σαρδηνίας καὶ ἔχον ἐπίσης μέγαν φάρον, εἶναι τὸ *Ἡρακλέους ἄκρον* (*Πτολ.* Γ, γ, 3). Ὑπάρχει καὶ τρίτον, τὸ Capo Spartivento Corso (πλάτ. 42°21′ Β., μήκ. 8°32′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 430: Lava to cape Morsetta), πιθανῶς τὸ *Ροίτιον* (*Πτολ.* Γ, β, 8), ὅπερ, καίτοι ἀποτελοῦν τὴν δυτικὴν τῆς Κορσικῆς ἐσχατιάν, εἶναι ἥσσονος διὰ τὴν ναυτιλίαν σημασίας. Σ. Ε. Λ.

σπαρτικαὶ *μηχαναί*. Καλοῦνται οὕτω γεωργικὰ μηχανήματα χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν μηχανικὴν σποράν τῶν σπόρων εἰς τὸ καταλλήλως προπαρασκευασθὲν ἔδαφος.

Σπαρτίλλα *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 825. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

Σπαρτίλλας *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Κερκύρας (πλάτ. 39°42′15″ Β., μήκ. 19°51′25″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), ΒΔ. μυχὸς τῆς κολπώσεως Ὕψο καὶ ἐπίνειον τῆς ὁμωνύμου κώμης. Σ. Ε. Λ.

Σπαρτινέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 303. Εἶναι ἕδρα κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τὸ χωρίον *Γελνιάτικα*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π.Ν.Π.

σπαρτίνη (ἡ) (Spartina) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν*, περιλαμβάνον 5 εἴδη φυόμενα εἰς τὰ παράκτια μέρη τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Εἴς τινας χώρας τῆς Ἀμερικῆς χρησιμοποιοῦσι τὰ φυτὰ ταῦτα ὡς νομευτικὴν τροφήν. Δ. Ν. Π.

Σπαρτινὴ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σπαχικρῆ*.

σπάρτινος, —η, —ον· ὁ ἐκ σπάρτου κατεσκευασμένος: «*σπάρτινον σχοινίον*».

Σπάρτιον τὸ κοινόν.

σπάρτιον (τό), ἡ *σπάρτον* (Spartium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον ἓν εἶδος ἐν τῇ Μεσογείῳ χωρῶν καὶ τῶν Καναρίων νήσων. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *σπάρτιον τὸ κοινὸν* (Spartium junceum), κοινῶς *σπάρτο* ἢ *σπάρτος*, ὅπερ εἶναι κοινότατος θάμνος παρ' ἡμῖν, πολλαπλασιαζόμενος εὐκόλως διὰ σπορᾶς καὶ ἐνίοτε καλλιεργούμενος πρὸς κόσμον. Οἱ κλῶνοί του χρησιμοποιοῦνται πρὸς κατασκευὴν σαρώθρων καὶ ἄλλων εἰδῶν πλεκτικῆς. Ἐπίσης ἐκ τῶν ἰνῶν τῶν κλάδων του παρέχεται κλωστικὴ ὕλη. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι οἱ Ἱσπανοὶ ποιμένες ἐξ ἰνῶν σπάρτου κατεσκεύαζον τὰ ἐνδύματά των. Δ. Ν. Π.

— *[Φαρμακογν.]* Ἐκ τοῦ *σπαρτίου* φέρεται ὡς δρόγη ἡ *πόα τοῦ σπάρτου* (Herbo genistae). Ἡ δρόγη προέρχεται ἐκ τῶν ἐναερίων μερῶν τοῦ φυτοῦ, ἀφοῦ ἀποξηρανθοῦν ταῦτα. Εἶναι ἄνοσμος καὶ πικρᾶς γεύσεως. Συστατικὰ αὐτῆς εἶναι ἡ σπαρτεΐνη, ἡ σκοπαρίνη, ρητινώδεις καὶ πεκτινικαὶ οὐσίαι, σάκχαρον, ἅλατα ἀσβεστίου καὶ μαγνησίου κτλ. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναφέρεται ἡ δρόγη εἰς δόσεις ὑπὸ τὴν μορφὴν κόνεως ἢ καταποτίων, ὡς καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀφεψημάτων ὡς καθαρτικὸν καὶ διουρητικόν. Κ. Γ. Μ.

σπάρτο (τό), ἡ ***σπάρτος*** (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σπάρτιον* (βλ. λ.).

Σπαρτοὶ (ἡ) *[Μυθ.]*. Οἱ ἐκ τῶν ὀδόντων τοῦ ὑπὸ τοῦ Κάδμου φονευθέντος δράκοντος, σπαρέντων κατὰ συμβουλὴν τῆς Ἀθηνᾶς, ἐκπηδήσαντες ἐκ τῆς γῆς ἔνοπλοι ἄνδρες. Ἐκ τούτων, μετὰ τὴν ἀλληλοκτονίαν (ὁ Κάδμος ἔρριπτε λίθους εἰς τὸ μέσον αὐτῶν καὶ οὗτοι ὑποπτεύοντες ὅτι ὁ εἷς ἔρριπτε τοὺς λίθους κατὰ τοῦ ἄλλου περιῆλθον εἰς μάχην μεταξύ των καὶ ἐφονεύθησαν οὕτως οἱ πλεῖστοι), διεσώθησαν μόνον πέντε, οἱ Ἐχίων, Οὐδαῖος, Χθόνιος, Ὑπερήνωρ καὶ Πέλωρος, μετὰ τῶν ὁποίων ἔκτισεν ὁ Κάδμος τὰς Θήβας καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἐπίστευέτο ὅτι κατήγοντο οἱ κάτοικοι τῶν Θηβῶν, οἵτινες καὶ *Σπαρτοὶ* ἐκαλοῦντο. Κατ' ἄλλην παράδοσιν Σπαρτοὶ ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Θηβαίων οἱ ἐκ τῆς Φοινίκης μετὰ τοῦ Κάδμου ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν των ξένοι, οἵτινες συνανεμίχθησαν μετ' αὐτῶν καὶ συναπετέλεσαν τὸν πληθυσμὸν τῶν Θηβῶν. ΚΑΨ.

Σπαρτοκίδαι (οἱ). Ἡ βασιλεύσασα ἐν Παντικαπαίῳ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου δυναστεία, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ γενάρχου της Σπαρτόκου τοῦ Α′, ὅστις διεδέχθη ἐν τῇ βασιλείᾳ τὸ βασιλικὸν γένος τῶν Ἀρχεανακτιδῶν. ΚΑΨ.

Σπάρτοκος. Ὄνομα τεσσάρων βασιλέων τοῦ ἐν τῷ Κιμμερίῳ Βοσπόρῳ Παντικαπαίου, οἵτινες διετέλεσαν εἰς φιλικωτάτας σχέσεις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

—1) *Σπάρτοκος Α′*. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον κατὰ τὸ 438 π. Χ., διαδεχθεὶς τὸ ἐπὶ 42 ἔτη βασιλεῦσαν γένος τῶν Ἀρχεανακτιδῶν. Ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 431 π. Χ.

—2) *Σπάρτοκος Β′*. Οὗτος διεδέχθη τὸν Σέλευκον κατὰ τὸ 427 π. Χ. καὶ ἐβασίλευσε μέχρι 407 π. Χ.

—3) *Σπάρτοκος Γ′*. Ἦτο υἱὸς τοῦ φιλαθηναιοτάτου τῶν Σπαρτοκιδῶν Λεύκωνος καὶ συνεβασίλευσε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Παιρισάδου ἀπὸ τοῦ 348—343 π. Χ., ὅτε, ἀποθανόντος τούτου, ἐβασίλευσε μόνος ὁ Παιρισάδης μέχρι τοῦ 310 π. Χ. Ἦσαν τόσον εὐεργετικοὶ ἀμφότεροι πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ὥστε κατὰ μὲν τὸ 346 π. Χ. διὰ ψηφίσματος τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, κατόπιν προτάσεως τοῦ Ἀθηναίου Ἀνδροτίωνος, ἐτιμήθησαν διὰ χρυσῶν στεφάνων, βραδύτερον δὲ ὁ Παιρισάδης καὶ διὰ χαλκοῦ ἀνδριάντος, μετὰ πρότασιν τοῦ Δημοσθένους.

—4) *Σπάρτοκος Δ′*. Ἦτο υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Εὐμήλου καὶ ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 304—284 π. Χ., ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἐπίσης τιμητικὸν ψήφισμα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. ΚΑΨ.

σπαρτοπλεκτικὴ (ἡ). Ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς πλεκτῶν ἔργων ἐκ *σπάρτου*.

Σπάρτον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 275. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαρτακλῆ*. Π. Ν. Π.

σπαρτὸν (τό)· τὸ ἐσπαρμένον· || ἀγρὸς ἐν ᾧ ἔχει σπαρῆ ἰδίως σῖτος ἢ κριθή: «*τὰ πρόβατα μοῦ 'φαγαν τὸ σπαρτό*».

Σπάρτος *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 825. Κεῖται ἐγγὺς τοῦ ὅρμου Λουτρακίου τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐγγὺς τῆς κώμης, ἐν τῇ τοποθεσίᾳ *Κόκκαλα*, εὑρέθησαν μεγάλαι ποσότητες ἀπολιθωμένων ὀστῶν. Π. Ν. Π.

σπαρτός, —ή, —όν· ὁ ἐσπαρμένος, διεσκορπισμένος ἐδῶ καὶ ἐκεῖ || ***σπαρτὸ*** (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

Σπαρτοῦντα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χίου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 151. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Σπαρτοχώρι *[Γεωγρ.]*—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν

Digitized by Google

κοινότητα. Κάτ. (1928) 749. Κεῖται ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πειρατικῆς νησῖδος Τάφος. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, 3 ἐλαιοτριβεῖα καὶ ἀλευρόμυλον.

— 2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Θυρρείου (Ἁγίου Βασιλείου) τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 186. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δερσαβά*. Π.Ν.Π.

σπαρτσίνα (ἡ)· ναυτ., ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὸ μονόπλοκον σχοινίον. Σ. Ε. Λ.

Σπάρτωλος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ. Ἔκειτο πρὸς Β. καὶ πλησίον τῆς Ὀλύνθου, ἥτις κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἦτο τὸ ὁρμητήριον τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐχθρῶν τῶν Ἀθηναίων. Διὰ τοῦτο, κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου ἐστάλη στόλος τῶν Ἀθηναίων ἐναντίον τῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς, ἀλλὰ τὰ ἀποβιβασθέντα εἰς αὐτὴν πληρώματά του ἡττήθησαν εἰς τὴν συναφθεῖσαν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Σπαρτώλου μάχην. Κατὰ τὴν Νικίειον εἰρήνην (421 π. Χ.) ἡ Σπάρτωλος μετ' ἄλλων πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς ἔμελλον νὰ εἶναι αὐτόνομοι καὶ οὐδέτεραι πρός τε τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην, ἐκτὸς ἂν ἑκουσίως προσεχώρουν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων. Καὶ τότε ὅμως οὗτοι δὲν θὰ εἶχον δικαίωμα ν' ἀπαιτήσουν τὴν πληρωμὴν φόρου ἀνωτέρου τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ταχθέντος. Φαίνεται ὅμως ὅτι οὔτε ἡ Σπάρτωλος, οὔτε ἄλλη τις τῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς ἀνεγνώρισε τὴν συνθήκην ταύτην. ΚΑΨ.

Σπάρτων *[Μυθολ.]*. —1) Ὁ μυθικὸς τῆς ἀρχαίας Σπάρτης βασιλεύς, ὅστις, κατά τινα παράδοσιν, ὑπῆρξε καὶ ὁ πρῶτος αὐτῆς βασιλεύς. Κατὰ τὴν αὐτὴν παράδοσιν οὗτος καὶ ἔκτισε ταύτην καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομά του.

—2) Εἷς τῶν παίδων τοῦ Τισαμενοῦ, οἵτινες ἦρχον τῶν Ἀχαιῶν, ὅτε οὗτοι ἐξεπατρίσθησαν, μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν, ἐκ τῆς Ἀργολίδος καὶ Λακωνικῆς.

—3) Υἱὸς τοῦ Φορωνέως καὶ πατὴρ τοῦ Μυκηνέως κατὰ τὴν ἐπιχωριάζουσαν ἐν Ἄργει παράδοσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ κτίστης τῆς πόλεως Σπάρτης ἔγινε. ΚΑΨ.

Σπάρχορν (Sparrhorn) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῶν ἑλβετικῶν Ἄλπεων ἐν τῷ Βερνικῷ ὑψιπέδῳ, βορείως τοῦ ἄνω ῥοῦ τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ καὶ παρὰ τὸ νότιον ἄκρον τῆς παγοθαλάσσης Ἀλέτς. Ὕψος 3.036 μ. Σ. Κ. Γ.

σπάσακας (ὁ)· δημοτ., ἐμπαικτικὴ προσηγορία τοῦ πάσχοντος κήλην· || συνεκδ., ἄτολμος, ἀδύνατος, δειλός: «αὐτὸν τὸν σπάσακα φοβᾶσαι».

σπάσιμο, —*ατος* (τό)· δημοτ., θλάσις, θραῦσις: «σπάσιμο τοῦ ξύλου,—τοῦ γυαλιοῦ»· || ἐπὶ τῶν ὀστῶν, κάταγμα: «σπάσιμο τοῦ χεριοῦ, — τοῦ ποδαριοῦ»· || ἡ κήλη, ἄλλως *κατέβασμα*.

σπάσμα (ἢ *σπᾶσις* ἢ *σπαδών*). Καλεῖται οὕτω πᾶσα ἀκουσία τῶν μυῶν τοῦ σώματος συστολή, προκαλουμένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ ἐρεθισμοῦ δρῶντος εἴτε ἀμέσως ἐπὶ τῶν κινητικῶν νεύρων, εἴτε ἐμμέσως ἐπὶ τῶν αἰσθητικῶν, καὶ κατ' ἀντανάκλασιν ἐπαγομένου διέγερσιν τῶν κινητικῶν (βλ. *τίκ*). Μ. Ν. Β.

σπασμαλγίνη (ἡ) (Spasmalginum) *[Φαρμ.Χημ.]*. Μεῖγμα ἐκ 0.01 παντοποῦ καὶ 0.001 θειικοῦ ἐστέρος τῆς ἀτροπίνης, φερόμενον ὑπὸ τὴν μορφὴν δισκίων, ὧν ἕκαστον περιέχει τὰς ἀνωτέρω ἀναλογίας. Εἶναι φάρμακον καταπραϋντικὸν καὶ ἀντισπασμωδικόν, χορηγούμενον εἰς δόσιν ἑνὸς δισκίου. Κ. Γ. Μ.

σπασμένος,—*η*,—*ο*· δημοτ. παθ. μετχ. τοῦ *σπάζω*, τεθραυσμένος, συντετριμμένος: «σπασμένα πιάτα,— ποτήρια»· || φρ. «ἐπλήρωσε τὰ σπασμένα» ἐπεβαρύνθη μὲ τὰς γενομένας ζημίας· || ὁ πάσχων ἐκ κήλης, ἄλλως *κατεβασμένος*· || συνεκδ., ἀδύνατος, ἄτολμος.

σπασμοποδία (ἡ) *[Κτηνιατρ.]*. Πάθησις τῶν ὀπισθίων ἰδίᾳ ἄκρων, σπανίως τῶν ἐμπροσθίων, συναντωμένη κυρίως παρὰ τῷ ἵππῳ, ἔστιν ὅτε δὲ παρὰ τῷ ἡμιόνῳ, ὄνῳ καὶ βοΐ καὶ χαρακτηριζομένη δι' ἀποτόμου κάμψεως τοῦ ταρσοῦ κατὰ τοὺς βηματισμοὺς (κοιν. *καρακοῦσι*). Ὁ ἐκ σπασμοποδίας πάσχων ἵππος κάμπτει τὸν ταρσὸν διὰ κινήσεως ταχείας καὶ σπασμωδικῆς, εὐθὺς ὡς τὸ πάσχον ἄκρον ἐγκαταλείψῃ τὸ ἔδαφος, ἡ δὲ κάμψις αὕτη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἔντονος, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς παθήσεως, φέρει πολλάκις τὸ ἄκρον εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν κοιλίαν. Ἡ λειτουργικὴ αὕτη ἀνωμαλία τοῦ ἄκρου παρουσιάζεται βραδέως, ἐπαυξανομένη μικρὸν κατὰ μικρόν, χωρὶς πολλάκις νὰ δικαιολογῆται διὰ καταφανοῦς τινος ἀλλοιώσεως τῶν κινητηρίων ὀργάνων τοῦ ἄκρου, δι' ὃ καὶ καλεῖται *σπασμοποδία ἰδιοπαθητική*. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὅμως ἡ σπασμοποδία εἶναι *συμπτωματική*, προκαλουμένη ὑπὸ ἀλλοιώσεων ποικίλης φύσεως καὶ θέσεως τοῦ πάσχοντος ἄκρου (ὀστεοαρθρίτιδες τοῦ ταρσοῦ, ἀλλοιώσεις τῶν μυῶν, τῶν τενόντων, τῶν ἀπονευρώσεων κτλ.). Ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγὴ τῆς σπασμοποδίας ποικίλλει ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς προκαλούσης ταύτην ἀλλοιώσεως, ἐὰν δὲ τὸ νοσογόνον αἴτιον δὲν εἶναι καταφανές, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐν τῇ ἰδιοπαθητικῇ σπασμοποδίᾳ, ἡ πάθησις ἀποβαίνει ἀνίατος. Θ. Α. Φ.

σπασμοποδίζω· ἐπὶ ἵππου, πάσχω *σπασμοποδίαν* (βλ. λ.).

σπασμοπουρίνη (ἡ) (Spasmopurin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Μεῖγμα ἀποτελούμενον κατὰ τὸ 2/8 ἐκ θεοφυλλίνης καὶ κατὰ τὸ 1/8 ἐκ διουρητίνης. Εἶναι φάρμακον ἀντισπασμωδικόν. Ἐνδείκνυται ἐπὶ ἄσθματος, δυσμηνορροϊκῶν σπασμῶν κ.λ.π. Κ.Γ.Μ.

σπασμὸς (ὁ)· ἀκουσία σύσπασις τῶν μυῶν ἢ τῶν μελῶν τοῦ σώματος: «σπασμοὶ μερικοί, — καθολικοί, τὸν ἔπιασαν σπασμοί».

—*[Ἰατρ.] Σπασμὸς* εἶναι ἡ βιαία σύσπασις ἑνὸς ἢ περισσοτέρων μυῶν λείων, ἤτοι μὴ ὑποκειμένων εἰς τὴν βούλησιν. Αἱ συσπάσεις κατ' ἀρχὰς παράγονται οὐχὶ ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μυός, ἀλλ' ἐπὶ διαφόρων δεσμίδων αὐτοῦ, ἀκολούθως δὲ ὁλόκληρος ὁ μῦς ἢ σύστημα μυῶν καταλαμβάνεται ὑπ' αὐτῶν. Οἱ σπασμοὶ εἶναι *κλονικοί*, ὅταν ἡ μυϊκὴ σύσπασις εἶναι ἰσχυρά, ἀλλ' ἐλαχίστης διαρκείας καὶ περιοδική, *τονικοὶ* δέ, ὅταν ἡ σύσπασις τῶν μυῶν εἶναι μόνιμος καὶ διαρκῇ ἀπὸ δευτερολέπτων τινῶν μέχρις ὁλοκλήρων ὡρῶν καὶ ἡμερῶν. Ὑπὸ ἔποψιν ἐκτάσεως οἱ σπασμοὶ καλοῦνται *μερικοὶ* ἂν ἕνα μόνον μῦν ἢ καὶ πλείονας ἢ καὶ σύστημά τι μυῶν ἐνδιαφέρουσι, *καθολικοὶ* δέ, ὅταν δεσπόζουσιν ἁπάντων τῶν μυῶν τοῦ σώματος.

Διακρίνομεν πολλῶν εἰδῶν σπασμούς, οἱ κυριώτεροι δὲ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: *Ἐπιληπτοειδεῖς*, περὶ ὧν βλ. λ. *ἐπιληψία*: *Στατικοί*, ἀποτελοῦντες συνδυασμὸν κινήσεων ἀναγκαστικῶν καὶ μὴ φυσιολογικῶν, ἐξ ὧν ὁ πάσχων φέρεται βιαίως πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἢ περιδινεῖται περὶ τὸν κάθετον ἄξονα τοῦ σώματος κτλ. Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ἀνάγονται καὶ οἱ ἁλματίαι σπασμοί, οἱ τῆς ἀναπνοῆς καὶ καταπόσεως καὶ οἱ σαρδάνιοι γέλωτες. *Σπασμὸς τῆς γλωττίδος*: σπασμωδικὴ συστολὴ τῶν γλωττιδικῶν μυῶν καὶ διαφράγματος, παρατηρουμένη κυρίως ἐπὶ βρεφῶν καὶ ἐκδηλουμένη δι' ἄλγους, κυανώσεως κτλ. κατόπιν 5—6 εἰσπνοῶν ἄνευ ἐκπνοῆς· γενικῶς ἡ κρίσις λύεται ἀφ' ἑαυτῆς ἀποκαθισταμένης τῆς ἀναπνοῆς Αἱ ἀλλεπάλληλοι κρίσεις δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι καὶ τὸν ἐξ ἀσφυξίας θάνατον. Παρομοία κρίσις παρατηρεῖται κατόπιν εἰσπτώσεως ῥευστοῦ ἐν τῷ λάρυγγι, κατερχομένου μετὰ κινήσεως καταπόσεως. Ἡ θεραπεία τῶν σπασμῶν εἶναι συστηματικὴ ἢ ὑπάγεται εἰς τὸ ἑκάστοτε αἴτιον τῆς παθήσεως. Μ. Ν. Β.

σπασμοσάνη (ἡ) (Spamosan) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ἰδιοσκεύασμα ἀποτελούμενον ἐκ βρωμιούχων ἑνώσεων, ἀναγραφόμενον δὲ εἰς τὴν θεραπείαν τῆς ἐπιληψίας. Κ. Γ. Μ.

σπασμοτοξίνη (ἡ). Εἶναι μία τῶν τριῶν πτωμαϊνῶν, ἃς ὁ Brieger ἠδυνήθη ν' ἀπομονώσῃ ἐξ ἀκαθάρτων καλλιεργημάτων ἐπὶ τεμαχισμένου κρέατος καὶ ἐγκεφάλου καὶ εἰς τὴν δρᾶσιν τῶν ὁποίων ὁ ἐρευνητὴς οὗτος ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ τὰ φαινόμενα τοῦ τετάνου. Αἱ οὐσίαι αὗται, διαφέρουσαι ἀπ' ἀλλήλων ἐκ τῶν χημικῶν αὐτῶν ἰδιοτήτων καὶ τῆς φυσιολογικῆς δράσεως, εἶναι ἡ *τετανίνη*, ἡ *τετανοτοξίνη* καὶ ἡ *σπασμοτοξίνη*, ἥτις προκαλεῖ ἔντονον σιαλόρροιαν καὶ συσπάσεις. Ἐργασίαι ἄλλων ἐρευνητῶν δὲν ἐπεβεβαίωσαν τὴν γνώμην τοῦ Brieger. Ν. Α. Μ.

σπασμοφιλία (ἡ). Προδιάθεσις πρὸς σπασμωδικὰς καταστάσεις, παρατηρουμένη ἰδίως εἰς τὰ παιδία μὲ βεβαρημένον κληρονομικὸν (σύφιλις, ἀλκοολισμός, ἀρθριτισμὸς) ἀλλ' ἄνευ ἀπωλείας τῆς συνειδήσεως (τετανία, σπασμὸς τῆς γλωττίδος). Ὀφείλεται εἰς στιγμιαίαν αὔξησιν τῆς ἐγκεφαλικῆς πιέσεως. Μ. Ν. Β.

σπασμώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σπασμόν: «σπασμώδης κίνησις»· || «σπασμώδης βήξ» ὁ μετὰ σπασμῶν συμβαίνων.

σπασμωδία (ἡ). Ἐλαφρὰ αὐτόματος καὶ περιωρισμένη σπασμωδικὴ κίνησις, ἐκτελουμένη καθ' ἕξιν καὶ πάντοτε ἡ ἰδία (βλ. *τίκ*). Μ. Ν. Β.

σπασμωδικός, —*ή*, —*όν*· ὁ μετὰ σπασμῶν συμβαίνων, ὁ ἔχων παρακολούθημα σπασμούς, σπασμώδης: «σπασμωδικὸς τρόπος, —βήξ», «σπασμωδικὴ κίνησις»· || ὁ δίκην σπασμοῦ συμβαίνων, αἰφνίδιος, βίαιος, ἀπροπαράσκευος: «σπασμωδικαὶ ἐνέργειαι, — προσπάθειαι».—Ἐπίρρ. *σπασμωδικῶς*.

—**σπασμωδικὴ** ***νωτιὰς φθίσις***· βλ. λ. *φθίσις*.

σπασμωδικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σπασμωδικοῦ.

σπασογιατρὸς (ὁ)· περὶ τὰς κήλας ἀσχολούμενος ἐμπειρικὸς ἰατρὸς (βλ. λ. *κομπογιαννίτης*).

σπασόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐλελίφασκον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σπαστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ προκαλῶν σπασμούς· || ὁ σπώμενος, ὁ ἕλκων, ὁ σύρων.

— **σπαστικὸν** ***ἐκτρόπιον***. Καλεῖται οὕτω ἡ ἐκστροφὴ τοῦ βλεφάρου ἕνεκα σπαστικῆς συσπάσεως τῶν περιφερικῶν ἰνῶν τοῦ σφιγκτῆρος μυὸς τῶν βλεφάρων. Ἡ σύσπασις συνηθέστερον συμβαίνει εἰς τὸ κάτω βλέφαρον. Ἡ αἰτία τοῦ σπαστικοῦ ἐκτροπίου μένει ἄγνωστος. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται περὶ ἐρεθιστικῆς διεγέρσεως τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων τοῦ προσωπικοῦ νεύρου τοῦ ἐννευροῦντος τὸν σφιγκτῆρα τῶν βλεφάρων. Κατὰ τὰ ἐκτρόπια συμβαίνει λαγώφθαλμος καὶ συχνὰ ὁ κερατοειδὴς ἐξελκοῦται. Ἡ ἐξέλκωσις προσδίδει εἰς τὸ πάθος πρόγνωσιν σοβαράν, διὸ τὰ ἐκτρόπια πρέπει νὰ θεραπεύωνται διὰ φαρμάκων ἢ δι' ἐπεμβάσεων. Α. Γ.

Σπάτα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὸ βόρειον μέρος τῶν Μεσογείων, συνδεόμενον μετὰ τῶν Ἀθηνῶν δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μήκους 19.5 χλμ. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, ἀνηκούσης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. 3.335. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, γραφεῖα Τ. Τ. Τ., δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ ἡμιγυμνάσιον, συνεταιρισμοὺς δὲ ἀποκαταστάσεως ἀκτημόνων, γεωργικὸν προμηθευτικόν, γεωργικὸν ἀναγκαστικὸν καὶ κοινῆς χρήσεως μηχανῶν. Τὴν σημερινὴν θέσιν τοῦ χωρίου κατεῖχε πιθανῶς ἡ ἀρχαία πόλις *Κύθηρος*. Παρὰ τὸ χωρίον καὶ ἐν θέσει Παράγγες (ΝΔ.) ἔχουσιν ἀνασκαφῆ πολλοὶ μυκηναϊκοὶ σπηλαιώδεις τάφοι, ἔνθα ἀνευρέθησαν ἀντικείμενα ἐξ ἐλεφαντόδοντος, ὑάλου κλπ., ἀποκείμενα νῦν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον. Ἡ κοινότης Σπάτων κατέχει εὐρεῖαν ἔκτασιν τῆς ἀνατολικῆς Ἀττικῆς, βρεχομένην πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Εὐβοϊκῆς θαλάσσης, καθ' ἣν τὸ παράλιον χωρίον *Ραφήνα* καὶ ἡ ἐξοχικὴ θέσις *Λοῦτσα*, ἡ ὁποία κατοικεῖται τὸ θέρος. Εἰς ἀμφότερα τὰ χωρία ταῦτα καταλήγουν ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ ἐξ Ἀθηνῶν. Ὡσαύτως περιλαμβάνει καὶ τὸ μικρὸν χωρίον *Πικέρμι* καὶ τὰς ἀγροικίας *Γιαλοῦ* καὶ *Παπαγγελάκι*. Ὁλόκληρος ἡ ἔκτασις αὐτῆς (4.646 κάτ.) εἶναι πεδινή, διακοπτομένη ὑπὸ λόφων τὸ πλεῖστον πευκοβριθῶν. Τὰ πεδινὰ μέρη εἶναι πλήρη ἀμπελώνων, ἀγρῶν καὶ ἐλαιῶν. Παράγει οἶνον, σιτηρά, ἔλαιον καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. —2) Μικρὸς συνοικισμὸς προσφύγων, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Μαραθῶνος καὶ κείμενος κατὰ τὸ 21ον χλμ. τῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν—Κηφισιᾶς—Καλάμου. Κάτ. 77 (1928). —3) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἠλείας. Κάτ. (1928) 229. Κεῖται ἐν εὐφόρῳ περιοχῇ ἐγγὺς τῆς Μανωλάδος καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἐλαιοτριβεῖον καὶ ὑδρόμυλον. —4) Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Πολύδενδρον*). Ι. Σ. Σ.

σπαταγγίδαι (οἱ), ἢ *σπαταγγοειδῆ* (τὰ) (Spatangidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐχινοδέρμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐχινωδῶν*, περιλαμβάνουσα ἐχίνους μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ ἐφωδιασμένον μὲ ἰσχυρὰς σιαγόνας. Τὸ ὄστρακον εἶναι λεπτὸν καὶ περιβάλλεται ὑπὸ πολυπληθῶν φυματίων. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ ὀστράκου εἶναι στεατώδους συστάσεως καὶ ἀκανονίστου μεγέθους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *σπάταγγος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

σπάταγγος (ὁ) (Spatangus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐχίνων τῆς οἰκογενείας τῶν *σπαταγγιδῶν*, περιλαμβάνον ἀκανονίστους ἐχίνους μὲ ἀμφίπλευρον συμμετρίαν. Τὸ σῶμά των καλύπτεται ὑπὸ ἀκανονίστων ἀκανθῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σπάταγγος ὁ πορφυρόχρους* (Spatangus purpureus), ὅστις ἔχει μῆκος περὶ τὰ 0,10 μ. περίπου, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ τὴν Μεσόγειον καὶ εἰς βάθος κυμαινόμενον μεταξὺ 10 καὶ 300 ὀργυιῶν. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τοῦ εἴδους σπάταγγος austriacus εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς ἑλβετίου (δευτέρας μεσογειακῆς) βαθμῖδος τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μολίτσα ποταμοῦ τῆς Ἠπείρου. Γ. Κ. Γ.

Σπαταλᾶς, *Γεράσιμος*. Ἕλλην λόγιος καὶ ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1887 ἐν Κερκύρᾳ. Μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν παρηκολούθησε φιλολογικὰ μαθήματα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἐξέμαθεν ἐπίσης τὴν γαλλικήν, ἰταλικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Εἰς

Digitized by Google

τὰ γράμματα ἀνεφάνη διὰ τῆς συλλογῆς ποιημάτων «Ὠδές», μεθ' ὃ συνειργάσθη διὰ ποιημάτων, κριτικῶν καὶ μελετῶν, διηγημάτων καὶ μεταφράσεων εἰς ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἀπὸ τοῦ 1915 καὶ ἑξῆς φιλολογικὰ περιοδικά. Τῷ 1920—1921 ἵδρυσε καὶ ἴδιον περιοδικόν, ὁ «Μαῦρος Γάτος». Ἐδημοσίευσε: α') Ποιήματα: «Ὠδὲς» (1911), «Αἱμάτων Σταλαχτῖτες» (1915), «Ὠδές, Μπαλλάντες, Ἐλεγεῖες» (1917), «Καθὼς ἀλλάζουν οἱ ἐποχὲς» (1919), «Ἰτιὲς καὶ Δάφνες» (1923), «Ὁ βίος μιᾶς ψυχῆς» καὶ «Ἀντίλαλοι» (1930), καὶ ἐν μεταφράσει: Ὁμήρου «Ὀδύσσεια» (1932—1933), Σοφοκλέους «Οἰδίπους Τύραννος» καὶ «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ» (1933), «Ἀνθολογία ἀπὸ τὴ Ρώμη καὶ τὴν Ἰταλία» (1925). β') Διηγήματα: «Σύγχρονες καὶ παλιὲς ἱστορίες» (1928) καὶ μετέφρασε: τοῦ Δὲ Ἀμίτση «Τὸ πατρικὸ σπίτι» (1921), τοῦ Βοκκακίου «Ἐκλογὴ ἀπὸ τὸ Δεκαήμερο» (1924, β' ἐκδ. 1930), τῆς Γράτσια Δελέδα «Ὁ τοκογλύφος» (1924), τῆς Ματθ. Σερράο «Ἡ ἀρετὴ τῆς Κεκίνας», τοῦ Δ' Ἀννούντσιο «Οἱ δυὸ παρθένες» (1925), «Ἱστορίες τῆς Πεσκάρας». γ') Θεατρικὰ ἔργα: «Ὁ κληρονόμος τῆς Τσάτσας» (1925), βραβευθὲν τῷ 1932 ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. δ') Κριτικὰ ἄρθρα εἰς φυλλάδια: «Ἡ ποίηση στὴ ζωή μας καὶ ἡ ἐγωπάθεια, ἡ ἄγνοια καὶ ἡ ἀκρισία τοῦ κυρίου Γιάννη Ἀποστολάκη» (1923), «Ὁ Σολωμὸς χωρὶς μεταφυσικὴ καὶ οἱ φυσικὲς ὑπερβολὲς τῆς πολεμικῆς κριτικῆς» (1926), «Τὸ ἔργο τοῦ Κωνσταντίνου Θεοτόκη» (1926). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».
Τ. Α.

σπατάλη (ἡ)· ματαία δαπάνη, ἀνωφελὴς χρῆσις, ἀντίθ. *φειδώ*: «σπατάλη χρημάτων, — χάρτου, — χρόνου κ.τ.τ.».

σπάταλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀφειδῶς ἢ ματαίως δαπανῶν, πολυέξοδος, ἀντίθ. *φειδωλός*.

σπαταλῶ (*—άω*)· δαπανῶ ἀφειδῶς, ἀλογίστως, ματαίως: ἀντίθ. *φείδομαι, φειδωλεύομαι*: «ἐσπατάλησε τὴν περιουσίαν του εἰς τὰς διασκεδάσεις».

Σπάτας· βλ. *Μπούας*.

Σπατατζίκι *[Γεωγρ.]*· βλ. *Πευκόφυτον*.

σπατιοπυρίτης (τὸ) (Spatiopyrit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀρσενικοῦχον κοβάλτιον $Co\,As_2$, συνώνυμον πρὸς τὸν *σαφφλορίτην* (βλ. λ.).
Γ. Β.

Σπάτοβον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κοίμησις* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς.

σπάτο(υ)λα (ἡ) (ἰταλ. spatola)· βλ. λ. *σπαθίς*.

Σπατσίρ (Spazier), ***Ἰωάννης-Γκόττλιμπ***. Γερμανὸς συνθέτης καὶ μουσικολόγος (1761—1805). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν ἐν Χάλλῃ καὶ Γοττίγγῃ καὶ κατόπιν διετέλεσε καθηγητὴς εἰς διαφόρους πόλεις. Συνέθεσε γοητευτικωτάτας μελῳδίας, τετραφώνους χορῳδίας, ὡς καὶ εὔθυμα τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, σχόντα μεγάλην ἐπιτυχίαν. Αἱ γνωστότεραι ἐκ τῶν συνθέσεών του εἶναι: «Lieder und Gesänge am Klavier» (1781), «Einfache Klavierlieder» (1790), «Lieder und andere Gesänge» (1792) κλπ. Συνέγραψε δὲ τὰ ἑξῆς φιλοσοφικὰ καὶ αἰσθητικὰ συγγράμματα: «Freie Gedanken über die Gottesverchrung der Protestanten» (1788), «Einige Gedanken, Wünsche und Vorschläge zur Einführung eines neuen Gesangbuchs» (1790), «Etwas über Gluckische Musik und die Oper «Iphigenie in Tauris» (1795), «Karl Pilgers Roman seines Lebens» (1792—1793) κ. ἄ. Ὁ Σπατσὶρ ἦτο γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Κάρολος Πίλγκερ* (Pilger).
Γ. Σ.

Σπαῦτα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Στράβωνα ὀνομασία τῆς *Οὐρμίας* (βλ. λ.) λίμνης.

σπαχῆδες (οἱ) (*ὀρθότ. σιπαχῆδες*). Λέξις περσικὴ σημαίνουσα στρατιωτικός. Οὕτως ἀπεκλήθησαν κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἱδρύσεως τοῦ τουρκικοῦ κράτους τῶν Ὀσμανιδῶν οἱ εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀτάκτων ἐφίππων ἀκιντζήδων προσληφθέντες εἰς τὸ σχηματισθὲν τακτικὸν ἱππικόν, ἔχον ὀργάνωσιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν γενιτσάρων. Τὸ ἱππικὸν τοῦτο ἀπετελεῖτο ἀρχικῶς ἐκ τεσσάρων ἰλῶν, κατ' ἀπομίμησιν τῶν τεσσάρων ἱππικῶν (2.400 ἀνδρῶν) σωμάτων, ἅτινα ἱδρύθησαν, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, ὑπὸ τοῦ χαλίφου Ὀμάρ, ὡς τιμητικὴ φρουρὰ τῆς σημαίας τοῦ Μωάμεθ. Οἱ σπαχῆδες εἶχον τὴν φύλαξιν τῆς σημαίας τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἣν ἐπὶ Σελὶμ τοῦ Α' ἀντικατέστησεν ἡ ἐξ Αἰγύπτου μετὰ τῶν ἄλλων ἐμβλημάτων τῆς χαλιφείας κομισθεῖσα σημαία τοῦ Μωάμεθ. Βαθμιαίως ἡ δύναμις τοῦ σώματος τῶν σπαχήδων ηὐξήθη εἰς 4.000 καὶ κατόπιν μέχρι 40.000· ἀλλ' ἡ ποσοτικὴ αὔξησις ἐπήνεγκε ποιοτικὴν κατάπτωσιν, τῆς ὁποίας ἡ θεραπεία ἐπεδιώχθη ἐπανειλημμένως δι' ἀναδιοργανώσεως.

Ἀρχικῶς οἱ σπαχῆδες ἦσαν ὡπλισμένοι διὰ μικρᾶς ἀσπίδος, τόξου καὶ ἐλαφρᾶς λόγχης, βραχείας σπάθης καὶ ἐνίοτε διὰ χονδροῦ σιδηροῦ ροπάλου. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔφερον καὶ πλεκτὸν σιδηροῦν θώρακα. Ἦσαν δὲ ὑπόχρεοι νὰ περιποιῶνται ἐπιμελῶς τὸν ἵππον των, ἄλλως ἀπεπέμποντο. Ἐπιδέξιοι τοξόται οἱ σπαχῆδες, διεκρίνοντο καὶ διὰ τὴν ὁρμητικότητα τῶν ἐπελάσεών των. Θεωροῦντες ἑαυτοὺς ὡς τὴν κυρίως φρουρὰν τοῦ σουλτάνου, οἱ σπαχῆδες ἐστασίαζον πολλάκις ζητοῦντες νὰ συμμετέχῃ καὶ ὁ σουλτᾶνος αὐτοπροσώπως τῆς ἐκστρατείας ἢ ἀπαιτοῦντες τὴν πληρωμὴν τοῦ καθυστερουμένου μισθοῦ ἢ τὴν τοποθέτησίν των εἰς δημοσίας θέσεις. Ὡς ἐκ τούτου ἐδέησε νὰ διαλυθοῦν ἐν τῇ πρωτευούσῃ, μόνον δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας ὑπελείφθησαν τοιοῦτοι, ὡς οἱ ἐν Ἀλγερίῳ, τοὺς ὁποίους οἱ Γάλλοι ἐχρησιμοποίησαν κατὰ τῶν Ἀράβων, ἱδρύσαντες κατόπιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ ἴδιον σῶμα ἱππικοῦ (1831) ἐκ 4 κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν ἐκ 14 ἰλῶν. Τὸ σῶμα τοῦτο ὠργανώθη ὁριστικῶς τῷ 1845, ἀριθμοῦν σήμερον 4 συντάγματα.

Σπαχῆδες ἐλέγοντο εἰδικῶς ἐν Σερβίᾳ οἱ τιμαριωτικῶς ὠργανωμένοι ἱππεῖς, ὄντες κύριοι μικρῶν ἢ μεγάλων ἐκτάσεων γῆς. Σέρβοι ἐξωμόται κατὰ τὸ πλεῖστον, ἦσαν οἱ πραγματικοὶ κυρίαρχοι τῆς χώρας, ἐκλέγοντες ἀντιπροσώπους, τοὺς λεγομένους σουμπασῆδες, οἵτινες ὥριζον καὶ εἰσέπραττον τοὺς φόρους, διαπράττοντες παντὸς εἴδους ὑπερβασίας καὶ βιαιότητας. Οἱ σπαχῆδες οὗτοι κατῴκουν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια, ἐνῷ οἱ Σέρβοι διέμενον κυρίως εἰς τὰ χωρία. Ἔχοντες κοινὸν ἐν τῇ χώρᾳ μετὰ τῶν ἰθαγενῶν συμφέρον, ἐβοήθησαν τοὺς Σέρβους κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν νταήδων ἐπανάστασιν αὐτῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος (βλ. *Σερβία*).
Ν. Μ.

Σπαχῆς. —1) ***Μαρῖνος Χ.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Κυθήρων, πολεμήσας ὡς πλοίαρχος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ἀνδρέαν Μιαούλην.

— 2) ***Ἀναστάσιος***. Σπετσιώτης πλοίαρχος, ὅστις κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869 μετέφερεν εἰς Ἀντικύθηρα τὰ διὰ τοὺς ἐπαναστάτας προοριζόμενα πολεμεφόδια.
Τ. Ε. Ε.

Σπαχικρῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν μετονομασθὲν *Σπαρτινή*. Εἶχε τότε (1920) 579 κατ. καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μακρᾶς Γεφύρας (Οὐζοὺν-Κιοπροῦ) τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως.
—Π.

Σπὲ (Spey) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Σκωτίας ἐν ταῖς κομιτείαις Ἰνβερνές, Ἔλγιν καὶ Μπάνφ, πηγάζων ἐκ τῆς ὁμωνύμου λιμνίσκης, νοτίως τῶν ὀρέων Κορριέβαιραω, διασχίζων γρ[illegible]κὴν κοιλάδα καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν παρὰ τὸ Γκάρμουθ. Ἔχει μῆκος 173 χλμ. καὶ εἶναι πλούσιος εἰς σολομούς.
Θ. Χ. Σ.

Σπέε (Spee), ***Μαξιμιλιανός, κόμις φὸν —***. Γερμανὸς ἀντιναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀρχηγὸς ὢν τῆς μοίρας τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς, ἠναγκάσθη, μετὰ τὴν προσχώρησιν τῆς Ἰαπωνίας εἰς τὴν ἐχθρικὴν παράταξιν, νὰ διασχίσῃ τὸν Εἰρηνικὸν καὶ νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Ν. Ἀμερικήν. Ἐκεῖ συνήντησε καὶ κατεναυμάχησε τὴν ὑπὸ τὸν Ἄγγλον ὑποναύαρχον Cradock μοῖραν ἔξω τοῦ Κόρονελ. Ἀμέσως κατόπιν προσεπάθησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Γερμανίαν, ἀλλὰ συνηντήθη μὲ ὑπερτέρας ἀγγλικὰς δυνάμεις καὶ κατεποντίσθη ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος του ἔξω τῶν νήσων Φάλκλαντ.
Κ. Β. Π.

—***Σπέε φὸν Λάνγκενφελντ*** (Spee von Langenfeld), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς θρησκευτικὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1591—1635). Τῷ 1610 κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν, διετέλεσε δὲ καθηγητὴς καὶ ἱεροκήρυξ. Τὸ κάλλιστον τῶν βιβλίων του εἶναι ἡ «Ἀηδὼν τῆς ἐπιμαχίας» (1649), συλλογὴ θρησκευτικῶν ποιημάτων, διακρινομένων διὰ τὴν βαθεῖαν εὐσέβειαν καὶ τὴν συγκινητικὴν ἁπλότητά των. Ὁ Σπέε συνέγραψεν ὡσαύτως τὸ πολεμικὸν ἔργον «Cautio criminalis», ἐν τῷ ὁποίῳ κατηγορεῖ δριμέως τὰς ὠμότητας, αἵτινες διεπράττοντο ἐναντίον τῶν κατηγορουμένων ἐπὶ μαγγανείᾳ. Ἀξιοσημείωτος τέλος τυγχάνει ἡ καθόλου φιλανθρωπικὴ δρᾶσις τοῦ Σπέε, ὅστις ἀπέθανε συνεπείᾳ τῶν κοπώσεων, εἰς ἃς εἶχεν ὑποβληθῆ, νοσηλεύων τοὺς τραυματίας κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν πολιορκίαν τῶν Τρεβήρων.
Λ. Κ.

Σπέερ (Speer) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἑλβετίας, ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Ἁγίου Γάλλου. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτοῦ κορυφὴ ἔχει ὕψος 1.956 μ.
Μ. Δ. Β.

σπειονίδαι (οἱ) (Spionidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κρικωτῶν*, περιλαμβάνουσα σκώληκας μετρίου μεγέθους, χαρακτηριζομένους ἐκ τῆς διαφανείας τοῦ σώματός των. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἐνδιαιτώμενα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *σπειὼ* (βλ. λ.).
Δ. Ν. Π.

σπεῖρα (ἡ)· ἡ ἑλικοειδὴς διάθεσις σχοινίου, ἐπιμήκους ἐλάσματος κττ.: «σπεῖρα ὄφεως»· || ἑκάστη περιφέρεια τοῦ ἑλικοειδῶς διατεθειμένου: «ἕλιξ ἐκ πέντε σπειρῶν»· || παρὰ ἀρχαίοις Ρωμαίοις, στρατιωτικὴ μονάς, manipulus· || μεταφ., ὁμὰς κακοποιῶν: «σπεῖρα βιβλιοκαπήλων, — λωποδυτῶν, — ἐκβιαστῶν» κτλ.

— *[Μαθημ.] Σπεῖρα* εἰς τὰ μαθηματικὰ καλεῖται τὸ στερεόν, τὸ ὁποῖον προκύπτει ἐκ τῆς περιστροφῆς κύκλου περὶ εὐθεῖαν τοῦ ἐπιπέδου του μὴ τέμνουσαν αὐτόν. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς σπείρας δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου $E=4\pi^2 \alpha\beta$, ἔνθα α ἡ ἀκτὶς τοῦ παράγοντος τὴν σπεῖραν κύκλου, καὶ β ἡ ἀπόστασις τοῦ κέντρου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἄξονος περιστροφῆς.

Ὁ δ' ὄγκος Ω εἶναι: $\Omega=2\pi^2\alpha^2\beta$.

Ὁμοίως *σπεῖρα* λέγεται ἑκάστη πλήρης στροφὴ τῆς στερεᾶς ἕλικος.
Ν. Ε. Γ.

—*[Ἀρχ.]*. Διὰ τῆς λέξεως *σπεῖρα* καλεῖται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ ἀρχιτεκτονικῇ χαρακτηριστικῶς ἡ βάσις τοῦ ἰωνικοῦ κίονος, ὡς ἀποτελουμένη ἐκ μελῶν, τὰ ὁποῖα διὰ τῶν ραβδωτῶν ἐξοχῶν καὶ ἐσοχῶν αὐτῶν προσδίδουσιν εἰς τὴν ἐν γένει βάσιν τὴν ὄψιν στρεπτοῦ ἀντικειμένου. Κυρίως ὅμως διὰ τοῦ ὅρου *σπεῖρα* προσδιορίζεται, ἐκ τῶν δύο συστατικῶν μορφῶν τῆς βάσεως ταύτης, τὸ ἐν εἴδει στρογγύλου προσκεφάλου καμπυλωτὸν ἢ κυρτὸν τμῆμα αὐτῆς, τὸ καὶ ἄλλως *τόρος* (λατιν. torus) καλούμενον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἕτερον ὑπόκοιλον τμῆμα, τὸ ὁποῖον καλεῖται *τροχίλος* ἢ *σκοτία*. Κατὰ τοὺς ἀρχαϊκοὺς χρόνους ἡ σπεῖρα αὕτη ἢ ὁ τόρος (ὅπως καὶ ὁ τροχίλος ἢ ἡ σκοτία) πλουτίζεται δι' ὁριζοντίων αὐλακώσεων, ὡς π. χ. εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἰωνικοῦ κίονος τῆς Σάμου. Ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὁ κοινὸς τύπος τῆς ἰωνικῆς βάσεως ἔχει δύο τροχίλους κεχωρισμένους διὰ δύο ἀστραγάλων καὶ ὑπεράνω αὐτῶν μίαν σπεῖραν. Χαρίεσσαν καὶ πλουσίαν μορφὴν ἔχουσιν, ἰδίως, αἱ σπεῖραι τῶν βάσεων τῶν ἰωνικῶν κιόνων ἐν Μικρασίᾳ κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα, ὅπως π. χ. οἱ γνωστοὶ κίονες τοῦ νεωτέρου Ἀρτεμισίου τῆς Ἐφέσου, τῶν ὁποίων αἱ σπεῖραι πλουτίζονται διὰ διπλῆς σκοτίας κάτωθεν αὐτῶν. Ἐν Ἀττικῇ, κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα, ἡ σπεῖρα τοῦ ἀττικοϊωνικοῦ κίονος διπλασιάζεται, ἤτοι ἡ βάσις ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο σπείρας καὶ ἕνα τρόχιλον μεταξὺ αὐτῶν. Παράδειγμα αἱ βάσεις τῶν κιόνων τῆς βορείας προστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου, τῶν ὁποίων μάλιστα αἱ ἀνώτεραι σπεῖραι εἶναι κομψόταται.
Γ. Δ. Θ.

— *[Ρωμ. Ἀρχ.]* Ἡ ρωμαϊκὴ *σπεῖρα* (manipulus=δράγμα) ἀπετέλει τὴν τακτικὴν μονάδα τῆς ρωμαϊκῆς λεγεῶνος, ἐκαλεῖτο δ' οὕτω ἀπὸ τοῦ ἐπὶ ἀκοντίου δράγματος σταχύων, ὅπερ ἀρχικῶς ἦτο ἡ σημαία αὐτῆς. Ἐμφανίζεται ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Καμίλλου εἰς ἀντικατάστασιν τῆς παλαιᾶς *ἑκατοντάδος* ἢ *λόχου* (centurio). Ἑκάστη λεγεὼν εἶχε 30 σπείρας ἐξ 100 ἀνδρῶν. Βραδύτερον ἡ σπεῖρα ἀπετελέσθη ἐκ δύο ἑκατοντάδων, διοικητὴν δὲ εἶχε τὸν ἑκατόνταρχον τῆς δεξιᾶς ἑκατοντάδος, τὸν καλούμενον centurio prior. Τέλος, ἐπὶ Μαρίου, ἡ σπεῖρα ἔπαυσεν οὖσα ἡ ἄμεσος τῆς λεγεῶνος ὑποδιαίρεσις, παρεμβληθέντος τοῦ τάγματος ἢ *κοόρτιος* (cohors), ἀποτελουμένου ἐκ 3 σπειρῶν, ἤτοι 6 ἑκατοντάδων.
—Π.

— *[Μουσ.]* Καλοῦνται *σπεῖραι* (κοιν. *κουλοῦρα*, γαλλ. corps de rechange, γερμ. Stimmbogen), σωλῆνες κυκλοτερεῖς ἢ ἐπιμήκεις, προστιθέμενοι εἰς τὸν κύριον σωλῆνα τῶν φυσικῶν χαλκίνων ὀργάνων (σαλπίγγων καὶ κεράτων), δι' ὧν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ χορδίσματος τῶν φυσικῶν ἁρμονικῶν φθόγγων τῶν ἐν λόγῳ ὀργάνων.
Γ. Σ.

—*[Ἠλεκτρολ.]* Καλεῖται σπεῖρα (ἄλλως: *σπείραμα, ἕλιγμα, βρόχος*) οἱοσδήπτε ἀγωγός, γυμνὸς ἢ μεμονωμένος, ὅστις ἔχει καμφθῆ ὥστε ν' ἀκολουθῇ κλειστήν τινα ἐν τῷ χώρῳ γραμμὴν ἔχουσαν μέσον τι ἐπίπεδον. Ἄμεσος συνέπεια τῆς διαμορφώσεως ἀγωγοῦ τινος εἰς σχῆμα σπείρας, ὁσάκις οὗτος διαρρέεται ὑπὸ ρεύματος, εἶναι ἡ ἀνάπτυξις μαγνητικοῦ πεδίου καθέτου ἐπὶ τὸ μέσον ἐπίπεδον τῆς σπείρας. Πολλαὶ σπεῖραι ἐν σειρᾷ ἑνούμεναι καὶ παραλλήλως τοποθετημέναι ἐνισχύουν τὸ πεδίον τοῦτο. Συνήθης μορφὴ τῶν ἐν τῇ πράξει σπειρῶν εἶναι ἡ κυκλικὴ καὶ ἡ ὀρθογώνιος. Αἱ σπεῖραι ἀποτελοῦν ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῶν τυλιγμάτων τῶν ἠλεκτρομαγνητῶν, ἠλεκτρομηχανῶν καὶ πληθύος ἄλλων ἠλεκτροτεχνικῶν διασκευῶν.
Λ. Ν. Κ.

Σπεῖρα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κοκκάλας τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 84.

σπειραία (ἡ) (Spiræa) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδοειδῶν*, περιλαμβάνον φρύγανα, πόας ἢ θάμνους ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν 50 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *σπειραία ἡ οἰνάνθη* (Spiræa filipendula), πόα φαρμακευτικὴ καλλιεργουμένη καὶ πρὸς

Digitized by Google

κόσμον διὰ τὰ ὡραῖα λευκὰ ἄνθη της. Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν κυριώτερον εἶναι ἡ *σπειραία ἡ πτελεοειδὴς* (Spiræa ulmaria). Δ. Ν. Π.

— **σπειραίας** ***ἄνθη καὶ ἔλαιον*** (Flos et oleum Spiræae) *[Φαρμακογν.]*. Προέρχονται ἐκ τοῦ φυτοῦ σπειραία ἡ πτελεοειδής. Συστατικὰ τῆς δρόγης ταύτης εἶναι ἴχνη αἰθερίου ἐλαίου, σαλικυλικὸν μεθύλιον, σαλικυλικὴ ἀλδεῦδη, πιπερονάλη, βανιλλίνη, γλυκόζη, ῥητινώδεις οὐσίαι καὶ πεκτινικαὶ οὐσίαι. Ἡ δρόγη ἀναγράφεται ὡς ἀφέψημα ἢ ἔγχυμα (10—15 γρ. εἰς 200 γρ. ὕδατος), ὡς φάρμακον διουρητικὸν καὶ καρδιοτονωτικόν, ὡς εἰδικὸν κατὰ τοῦ ὕδρωπος καὶ ὡς καταπραϋντικὸν ἐπὶ ῥευματικῶν πόνων καὶ νευραλγιῶν. Δέον νὰ ἀναγράφεται καὶ νὰ χρησιμοποιῆται μετὰ περισκέψεως, καθότι εἰς μεγάλας δόσεις προκαλεῖ αἱματουρίαν καὶ καρδιακὰς διαταραχὰς ἐνίοτε θανατηφόρους. Ἐκ τῶν ἀνθέων λαμβάνεται τὸ αἰθέριον *ἔλαιον*, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς ἀναλογίαν 0 2%. Ἔλαιον βαρὺ περιέχον σαλικυλαλδεῦδην, σαλικυλικὸν μεθύλιον, ἴχνη ἡλιοτροπίνης καὶ βανιλλίνης. Αἰθέριον ἔλαιον σπειραίας λαμβάνεται καὶ ἐκ τῆς ῥίζης καὶ ἐκ τῆς πόας τοῦ φυτοῦ. Κ. Γ. Μ.

σπειραϊκός,—*ή*,—*όν*· ὁ σαλικυλικός· || «*σπειραϊκὰ παράγωγα*»· τὰ σαλικυλικὰ παράγωγα, ὡς λ. χ. τὸ σαλικυλικὸν ὀξύ, ἡ σαλικυλικὴ ἀλδεῦδη κλπ. Σ. Γ.

σπειραΐνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{18}H_{16}O_7$ ἀπαντῶν εἰς τὰς ῥίζας σπειραίας τῆς χαμαατικῆς. Ὑδρολύεται πρὸς γλυκόζην καὶ σαλικυλικὴν ἀλδεῦδην. Σ. Γ.

Σπείραιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς πελοποννησιακῆς ἀκτῆς τοῦ Σαρωνικοῦ μεταξὺ Ἐπιδαύρου καὶ Ἀθηναίων λιμένος (*Πτολεμ.* Γ, ιστ, 12). Ἀναφέρεται καὶ παρὰ Πλινίῳ (4, 18) ὡς Spiraeum promontorium παρὰ τὴν Βουκεφάλαν καὶ τὰ σύνορα τῆς Κορινθίας πρὸς τὴν Ἀργείαν (Ἀργολίδα, Ἐπιδαυρίαν). Διετήρησε τὸ ὄνομά του ὡς *κάβο Σπυρὶ* (πλάτ. 37°48'05" Β., μῆκ. 23°10'50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana) τὸ δυτικῶς τῶν Διαπορίων ἄκρον τῆς κορινθιακῆς ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ ἀκτῆς. Σ. Ε. Λ.

σπειραῖος (ὁ) (Spiraeus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων κεφαλοπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *λειμακιδῶν*, περιλαμβάνον ὑδροβίους λείμακας ἀπαντῶντας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σπεῖραμα (τό)· τὸ περιεστραμμένον ἑλικοειδῶς.
— *[Ἠλεκτρ.]* Βλ λ. *σπεῖρα*.

— **σπείραμα** ***ἀγγειῶδες νεφρικὸν*** *[Ἀνατομ.]*. Δίκτυον ἐκ πλέγματος τριχοειδῶν ἀγγείων, συνεστραμμένων δίκην τολύπης μικροσκοπικῆς, ἐντὸς τῶν βωμανείων ἐλύτρων, ἅτινα περιβάλλουσιν ἕκαστον νεφρικὸν σωμάτιον (βλ. *νεφρικὸν ἢ μαλπιγιανὸν σωμάτιον*). Εἰς τὸ σπείραμα τοῦτο ἐκβάλλει τὸ προσαγωγὸν ἀρτηρίδιον καὶ ἀπ' αὐτοῦ πάλιν ἀθροίζεται τὸ ἀπαγωγὸν ἀρτηρίδιον. Ι. Π.

— **σπειράματα** ***τοῦ Κούρσμαν***, ἢ ***σπειροειδῆ ἀποχρέμματα*** (Spirales de Curschmann). Τολύπαι βλεννωδῶν νηματίων σπειροειδῶς περιελισσόμεναι καὶ διελαυνόμεναι ὑπὸ κεντρικῆς κοιλότητος πεπληρωμένης ἀέρος. Παρατηροῦνται εἰς τὰ ἀποχρέμματα τῶν ἀσθματικῶν πασχόντων. Μ. Ν. Κ.

σπειρανθὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ἐπὶ φυτῶν, ὧν τὰ μέρη τοῦ ἄνθους εἶναι σπειροειδῶς διατεταγμένα.

σπειρανθὴς (ὁ) (Spiranthes) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 80 εἴδη ποωδῶν φυτῶν, φυόμενα εἰς πάσας τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Γνωστότερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ὁ *σπειρανθὴς ὁ φθινοπωρινὸς* (Spiranthes automnalis). Δ. Ν. Π.

σπειρέλλαι (αἱ) (Spirella) *[Βοτ.]*. Γένος τῶν σπειρυλλιοειδῶν, οὗ τὰ ἄτομα ἔχουσι σῶμα σπειροειδές, ἄκρα νηματοειδῆ καὶ πολικὰ μαστίγια. Εἶναι μικροοργανισμοὶ δύσκαμπτοι μετὰ ταχειῶν κινήσεων προκαλουμένων ὑπὸ τῶν μαστιγίων.

Τούτων γνωσταὶ εἶναι ἡ Spirella regaudi (Regaud), ἀνευρεθεῖσα εἰς τὸν στόμαχον τῶν κυνῶν καὶ ἄλλων ζῴων, ἴσως δὲ καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἡ Spirella morsus-muris, παράσιτον ἰδίᾳ τῶν ποντικῶν, μεταδιδομένη ὑπὸ τούτων διὰ δήγματος. Προκαλεῖ πυρετικὴν νόσον λίαν συχνὴν ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Τὸ μικρόβιον τοῦτο ἔχει σῶμα βραχὺ καὶ ἄκρα ἀπολήγοντα εἰς ἓν ἢ πλειότερα μαστίγια. Τὸ ὁλικὸν μῆκος μετὰ τῶν μαστιγίων εἶναι ἀπὸ 6—10 μ. Ἔχει 1—6 σπείρας καὶ διαιρεῖται καθέτως, κινεῖται ταχέως ὡς τὰ δονάκια καὶ χρωματίζεται δι' ὅλων τῶν χρωστικῶν τῆς ἀνιλίνης καὶ κατὰ Giemsa, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ Gram. Ἀνευρίσκεται εἰς τὸ αἷμα τῶν πασχόντων. Ν. Α. Μ.

σπειρίγερα (ἡ), ἢ ***σπειρίγερος*** (τὸ) (Spirigera) *[Παλαιοζῳολ.]*. Συνώνυμον τοῦ γένους *ἀθυρὶς* (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

Σπειρίδης, Ἀλκιβιάδης. Ἠπειρώτης διδάσκαλος, ἀπόφοιτος τῆς σχολῆς Ἰωαννίνων. Ὑπηρέτησε κατὰ πρῶτον ὡς διδάσκαλος εἰς τὴν πατρίδα του Ἤπειρον, νεώτατος δὲ μετέβη εἰς Νέαν Ἔφεσον, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὡς σχολάρχης. Ἐκ Νέας Ἐφέσου μετέβη εἰς Σάμον, ὅπου ἵδρυσεν ἐμπορικὸν λύκειον, κατόπιν προνομιακῆς ἀδείας παρὰ τῆς ἡγεμονικῆς κυβερνήσεως, λειτουργῆσαν συνεχῶς ἐπὶ τριακονταετίαν. Ἀπέθανεν ἐν Σάμῳ τῷ 1929. Ι. Δ. Β.

σπειρίδια (τὰ) *[Μικροβ.]*. Ὑποδιαίρεσις τῶν σχιζομυκήτων, περιλαμβάνουσα τοὺς μικροοργανισμοὺς τοὺς παρουσιάζοντας κάμψιν καὶ περιστροφὴν περὶ τὸν ἄξονα αὐτῶν, δίδουσαν εἰς αὐτοὺς τὴν μορφὴν κοχλίου. Τὰ σπειρίδια, ἀναλόγως μὲν τῶν διαστάσεων αὐτῶν διακρίνονται εἰς λεπτά, παχέα, ἐπιμήκη, βραχέα, μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀναλόγως δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σπειρῶν διακρίνονται εἰς *δονάκια* (vibrio) ἔχοντα μίαν σπεῖραν, εἰς *σπειρύλλια* (spirillum) ἔχοντα πλέον τῆς μιᾶς σπείρας, καὶ εἰς *σπειροχαίτας* (spirochaete) ἐχούσας πολυαρίθμους καὶ λεπτὰς σπείρας. Ν. Α. Μ.

σπειρίλλωσις,—*εως* (ἡ)· βλ. λ. *σπειρύλλωσις* καὶ *σπειροχαίτωσις*.

σπειρίον (τό)· ἀντὶ *σπυρίον* (βλ. λ.).

σπειριφερακιοειδῆ (τὰ) (Spiriferacea) *[Παλαιοζῳολ.]*. Ὑπεροικογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἀρτικουλάτων* (ἀρθρωτῶν) *βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Τὰ ἀρθρωτὰ ταῦτα βραγχιόποδα εἶχον βραχιόνιον σκελετὸν συνιστάμενον ἐκ δύο σπειροειδῶς περιειλιγμένων ἀσβεστολιθικῶν ταινιῶν. Εἰς τὴν ὑπεροικογένειαν αὐτὴν ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι τῶν *ἀτρυπιδῶν*, *κυκλοσπειριδῶν*, *σπειριφεριδῶν*, *ἀθυριδῶν* καὶ *κονιγκινιδῶν*. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς σιλουρίου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μέχρι καὶ τῆς ἰουρασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σπειριφερίδαι, ἢ ***σπειροφορίδαι*** (Spiriferidae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑπεροικογένειαν τῶν *σπειριφερακιοειδῶν ἀρτικουλάτων* (ἀρθρωτῶν) *βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος ἀμφίκυρτον, ἰνῶδες, σπανιώτερον στικτόν. Εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτὴν ὑπάγονται πολλὰ γένη, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι ἡ *σπειροφόρος*, ἡ *κυρτία*, ἡ *ῥετικουλαρία*, ἡ *μαρτινία*, ἡ *ἀμποκοιλία*, ἡ *σπειροφορίνα*, ἡ *κυρτίνα*, κ. λ. π. Ἀπολιθωμένα λείψανα τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μέχρι καὶ τῆς ἰουρασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σπειροβακτήρια (τὰ) *[Μικροβιολ.]*. Μία τῶν 4 φυλῶν τῶν βακτηρίων (σφαιροβακτήρια, μικροβακτήρια, δεσμοβακτήρια, σπειροβακτήρια) κατὰ τὴν κατάταξιν τοῦ Cohn, ἥτις δὲν εἶναι πλέον ἐν χρήσει. Σήμερον καλοῦνται ταῦτα *σπειρίδια*. Ν.Α.Μ.

σπειροβισμόλη (ἡ) (Spirobismol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Συνδυασμὸς βισμουθίου, ἰωδίου καὶ κινίνης εἰς καφουρέλαιον ἀπηωρημένον. Φέρεται εἰς φύσιγγας τῶν 2 κ. ἑκ., ὧν ἑκάστη περιέχει 0.06 γρ. βισμουθίου εἰς βισμουθυλαλοκαλιοτρυγικὴν ἕνωσιν ἐν συμπλόκῳ ἑνώσει μετὰ 0.05 ἰωδίου καὶ 0.03 κινίνης. Τὸ σκεύασμα εἶναι πορφυρέρυθρον ἀπαιώρημα, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ ἰώδιον καὶ ἡ κινίνη χρησιμεύουν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς δράσεως τοῦ βισμουθίου. Τὸ σκεύασμα ἐνίεται ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἀνάλογα βισμουθιοσκευάσματα ὡς φάρμακον ἀντισυφιλιδικόν. Σπειροβισμόλη φέρεται καὶ διαλυτὴ πρὸς ἐνδομυϊκὰς ἐνέσεις. Κ. Γ. Μ.

σπειροβόλος (ὁ) (Spirobolus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μυριαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διπλοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰουλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετοῦ μεγέθους ζῷα ἰθαγενῆ τῶν δασικῶν ἐκτάσεων τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Δ.Ν.Π.

σπειρογραφὶς (ἡ) (Spirographis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σωληνομόρφων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑρπυλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη σκωλήκων ποικίλου μεγέθους βιοῦντα εἰς πλείστας θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

σπειρογύρα (ἡ) (Spirogyra) *[Βοτ.]*. Γένος ἀλγῶν τῆς κατηγορίας τῶν *χλωροφυκῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ζυγονηματοειδῶν* ἢ ζυγονηματιδῶν, περιλαμβάνον ἄλγη ἐνδιαιτώμενα εἰς γλυκέα ἢ ὑφάλμυρα ὕδατα. Αἱ σπειρογύραι εἶναι φυτὰ ὑδρόβια, ἀποτελούμενα ἐκ νηματίων ἁπλῶν. Ἕκαστον νημάτιον ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου κυττάρου καὶ συνδέεται ἑκατέρωθεν μετὰ τῶν ἄλλων κυττάρων, οὕτως ὥστε τὸ σύνολον ν' ἀποτελῇ σπειροειδῆ ἐπιμήκη ταινίαν. Ὁ πολλαπλασιασμὸς γίνεται δι' ἰσογαμίας. Δ. Ν. Π.

σπειροειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σπεῖραν, συνεστραμμένος, ἑλικοειδῶς περιτετυλιγμένος.

— *[Μαθημ.]* *Σπειροειδεῖς καμπύλαι* λέγονται, ἐν γένει, αἱ γραμμαὶ αἱ προκύπτουσαι ὑπὸ τῆς τομῆς σπείρας ὑπὸ ἐπιπέδων.

— *Σπειροειδεῖς τοῦ Περσέως* λέγονται αἱ σπειροειδεῖς αἱ παραγόμεναι, ὅταν τὰ τέμνοντα ἐπίπεδα εἶναι παράλληλα πρὸς τὸν ἄξονα τῆς σπείρας. Αὗται εἶναι ἀλγεβρικαὶ καμπύλαι τετάρτου βαθμοῦ, τὸ σχῆμα δ' αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποστάσεως τοῦ τέμνοντος ἐπιπέδου ἀπὸ τοῦ ἄξονος, ἐκ τῆς ἀκτῖνος τοῦ παράγοντος τὴν σπεῖραν κύκλου καὶ ἐκ τῆς ἀποστάσεως τοῦ κέντρου τοῦ κύκλου τούτου ἀπὸ τὸν ἄξονα τῆς σπείρας. Κυριώτερα τοιαῦτα σχήματα εἶναι τοῦ ἐλλειπτικοῦ ἢ ὑπερβολικοῦ λημνίσκου, ἓν ᾠοειδὲς ὁμοιάζον πρὸς ἔλλειψιν ἢ δύο τοιαῦτα.

Σπειροειδής, ἢ ἕλιξ τοῦ Φερμά, καλεῖται ἐπίπεδος καμπύλη, ἥτις εἰς πολικὰς συντεταγμένας ἔχει τὴν ἐξίσωσιν:

$$\rho^2 = \alpha^2 \vartheta$$

Εἰς ἑκάστην θετικὴν τιμὴν τῆς γωνίας ϑ ἀντιστοιχοῦσι δύο τιμαὶ τῆς ἀκτῖνος ρ, οὕτως, ὥστε ἡ καμπύλη ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κλάδους ἀπείρως στρεφομένους περὶ τὴν ἀρχὴν τῶν συντεταγμένων, ἥτις εἶναι σημεῖον καμπῆς καὶ κέντρον συνάμα αὐτῆς. Ν. Ε. Γ.

—**σπειροειδεῖς** ***νεφελοειδεῖς*** *[Ἀστρον.]*· βλ. *νεφελοειδεῖς*.

— **σπειροειδὲς** ***ἐλατήριον*** *[Μηχαν.]*· βλ. *ἐλατήριον*.

— **σπειροειδὴς** ***αὔλαξ*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. *βραχιόνιον ὀστοῦν*.

σπειροκλυπεὺς (ὁ) (Spiroclypeus) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων *τρηματοκόγχων πρωτοζῴων*, ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ὁποίων συναντῶνται πολλαχοῦ ἐντὸς ὀλιγοκαινικῶν καὶ μειοκαινικῶν ἀποθεμάτων. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς τοῦ φλύσχου τῆς νήσου Ὀθωνοί, τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν ὀλιγόκαινον—κατωτάτην μειόκαινον ὑποδιάπλασιν τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σπειρόκυκλος (ὁ) (Spirorbis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σωληνομόρφων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σερπουλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἕκαστον ζῷον βιοῖ μεμονωμένως καὶ οὐδέποτε σύνδέεται μετ' ἄλλου πρὸς σχηματισμὸν ὁμάδων ἢ ἀποικίας. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, προσκολλώμενα ἐπὶ διαφόρων θαλασσίων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *σπειροκύκλων* συναντῶνται ἄφθονα μὲν ἐντὸς στρωμάτων τοῦ παλαιοζωϊκοῦ καὶ δὴ ἀπὸ τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως αὐτοῦ, σπανιώτατα δὲ ἐντὸς στρωμάτων τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σπειρολοκουλίνα (ἡ) (Spiroloculina) *[Ζῳολ.]*. Γένος τρηματοκόγχων πρωτοζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν μιλιολινῶν. Οἱ γῦροι τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ των ὀστράκου εὑρίσκονται περιειλιγμένοι ἐφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, παραμένοντες πολὺ ὁρατοί. Ἀπολιθωμένα λείψανα τούτων συναντῶνται πολλαχοῦ, ἰδίᾳ δ' ἐντὸς τριτογενῶν στρωμάτων. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμέναι σπειρολοκουλῖναι εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν μαργῶν τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον (Ἀνεμόβραχος Δερβενίου, Κολλύρι Ἠλείας ἢ Χάβαρι Γαστούνης). Γ. Κ. Γ.

σπειρόνημα (τό). Ὅρος προταθεὶς ὑπὸ τοῦ Vuillemin πρὸς ὀνομασίαν τοῦ παθογόνου αἰτίου τῆς συφίλιδος, ἀλλὰ μὴ γενόμενος δεκτός. Σήμερον τοῦτο καλεῖται *τρεπόνημα ἢ ὠχρὰ σπειροχαίτη*. Ν. Α. Μ.

σπειρόπτερος (ὁ) (Spiropterus) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματελμίνθων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φιλαριιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἐπιμήκων σκωλήκων παρασιτικῶς ζώντων ἐπὶ διαφόρων ζῴων καὶ κυρίως ἐπὶ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος τῶν θηλαστικῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σπειρόπτερος ὁ μεγαλόστομος* (Spiropterus megalostoma), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 13 χλστμ., καὶ ὁ *σπειρόπτερος ὁ μικρόστομος* (Spiropterus microstoma), ὅστις εἶναι ὁ μεγαλύτερος πάντων τῶν εἰδῶν τοῦ γένους καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα τοῦ ἵππου, προξενῶν εἰς αὐτὸν διογκώσεις μεγέθους λεπτοκαρύου μέχρις ᾠοῦ ὄρνιθος. Ἡ προνύμφη τούτου ζῇ παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων νομευτικῶν χόρτων. Δ. Ν. Π.

σπειροσίδη (ἡ) (Spirocid) *[Φαρμακογ.]*. Εἶναι τὸ ἀκετυλοξυαμινοφαινυλαρσενικικὸν ὀξύ. Κόνις λευκὴ ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Τὸ σκεύασμα ἐνδείκνυται κατὰ τῆς συφίλιδος, τρυπανοσωμιάσεως, φυματικῆς διαρροίας, ἀμοιβαδοειδοῦς δυσεντερίας, δερματικῶν παθήσεων κλπ. Χορηγεῖται ἡμερησίως εἰς δόσιν 3—4 δισκίων (τῶν 0.25 γρ.). Κ. Γ. Μ.

σπειροστομίδαι (οἱ) (Spirostomidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐγχυματικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροτρίχων*, περιλαμβάνουσα μικροτάτου μεγέθους

Digitized by Google

ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, ζῶντας ἐντὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σπειρόστομον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σπειρόστομον (τὸ) (Spirostomum) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐγχυματικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σπειροστομιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους ὑδροβίους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, ἐνδιαιτωμένους εἰς τὰ γλυκέα καὶ εἰς τὰ ἁλμυρὰ ὕδατα. Δ. Ν. Π.

σπειρόστρεπτος (ὁ) (Spirostreptus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μυριαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διπλοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δουλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀσίαν, Ἀφρικὴν καὶ Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

σπειροφορίνη (ἡ) (Spiriferina) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *σπειροφοριδῶν σπειριφερακιοειδῶν ἀρτικουλάτων* (ἀρθρωτῶν) *βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα φέρουσιν ὄστρακον στικτόν. Ἡ κοιλιακὴ θύρα τοῦ ὀστράκου φέρει ὑψηλὸν μεσημβρινὸν διάφραγμα καὶ ἰσχυρὰ ὀδοντικὰ στηρίγματα. Ὁ κῶνος τῶν σπειρῶν εἶναι ἁπλοῦς, ἡνωμένος, μὲ ἁπλοῦν ἐγκάρσιον σύνδεσμον. Ἀμφίβολα ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου, πραγματικὰ δὲ ἀπὸ τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μέχρι καὶ τῆς λιασίου (κατωτέρω ἰουρασίου) ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἄφθονα λείψανα σπειροφορινῶν εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀδριατικοϊόνιον περιοχὴν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης καὶ τῆς ἀνωτέρας λιασίου σειρᾶς, καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας δογγερίου σειρᾶς τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐπίσης λείψανα σπειροφορινῶν ἀνευρέθησαν καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ ἐντὸς τῶν τριασίων (πιθανῶς καὶ λιασίων) φυλλιτωδῶν ἀσβεστολίθων. Γ. Κ. Γ.

σπειροφόρος (ὁ) (Spirifer) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *σπειροφοριδῶν σπειριφερακιοειδῶν ἀρτικουλάτων* (ἀρθρωτῶν) *βραγχιοπόδων* μαλακίων. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων εἶναι ἰνῶδες, λεῖον, ἀκτινωτῶς πτυχωτὸν ἢ ραβδωτόν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ γένους, ὑπερβολικῶς ἄφθονα καὶ πανταχοῦ τοῦ κόσμου ἐξηπλωμένα, συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαπλάσεων τοῦ παλαιοζωϊκοῦ (ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου μέχρι καὶ τῆς περμίου). Τὸ κοσμοπολιτικὸν γένος σπειροφόρος ὑποδιαιρεῖται πολλάκις εἰς τμήματα, ὡς π. χ. τὴν *σπειριφερέλλαν* (σπειροφόρος cameratus), τὴν *τριγωνοτρήτην* (σπειροφόρος aperturatus), τὸν *χωριστίτην* (σπειροφόρος mosquensis). Διακρίνεται ἐπίσης σειρὰ ὑπογενῶν, ὡς ἡ *γκυριχέλλα* ἢ *ἀδολφία*, ἡ *δελθυρίς*, ἡ *ἠωσπειροφόρος* καὶ ἡ *τυλοθυρίς*. Ἀπολιθωμένα λείψανα σπειροφόρων εὑρέθησαν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἐν Κιθαιρῶνι καὶ Ὕδρᾳ. Γ.Κ.Γ.

σπειρόφυλλον (τὸ) *[Μικροβιολ.]*. Γένος βακτηρίων, ἐκ τῶν καλουμένων σιδηροβακτηρίων, ἐκείνων δηλαδὴ τὰ ὁποῖα εἶναι ἱκανὰ νὰ χρησιμοποιῶσιν ἅλατα σιδήρου καὶ νὰ ἀπεκκρίνουν σιδηρούχους οὐσίας. Τὸ σπουδαιότερον εἶδος εἶναι τὸ σπειρόφυλλον ferruginium. Γ. Κ. Γ.

σπειροχαίτη (ἡ) (Spirochaete) *[Μικροβ.]*. Γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *σπειροχαιτιδῶν* (βλ. λ.). Ὁ ὅρος σπειροχαίτη ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Ch. Ehrenberg πρὸς δήλωσιν μικροργανισμοῦ τινος, ὅστις ἀνευρέθη εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ Σπρέα καὶ εἶναι ζῷον τῆς οἰκογενείας τῶν δονακιοειδῶν, πολλαπλασιαζόμενον δι' ἀτελοῦς διαιρέσεως, ἔχον σχῆμα περιελισσομένης ἁλύσεως ἢ κοχλίου, νηματοειδές, εὔκαμπτον καὶ ἐπίμηκες. Ὁ μικροργανισμὸς οὗτος, ὅστις εἶναι ἡ *σπειροχαίτη ἡ πτυκτὴ* (Spirochaete plicatilis), ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς μετέπειτα ἐρευνητὰς ὅπως ἱδρύσωσι τὸ γένος τῶν σπειροχαιτῶν καὶ διακρίνωσι ταύτας ἀπὸ τῶν *σπειρυλλίων*. Οὕτως εἰς τὴν σπειροχαίτην ἄλλοι μὲν ἐρευνηταὶ κατέταξαν τοὺς μικροργανισμούς, οἵτινες ὡμοίαζον πρὸς τὴν σπειροχαίτην τὴν πτυκτήν, ἄλλοι δὲ πάντα μικροργανισμὸν φέροντα σπείρας. Σήμερον ὁ ὅρος *σπειροχαίτη*, κατὰ τοὺς περισσοτέρους συγγραφεῖς, σημαίνει τὸ γένος τῶν σπειροχαιτιδῶν τὸ περιλαμβάνον μικροργανισμοὺς σπειροειδῶς περὶ τὸν ἐπιμήκη ἄξονα περιειλιγμένους, λεπτούς, νηματοειδεῖς ἢ ταινιοειδεῖς, εὐκάμπτους, μετ' ἰδίων ζωηρῶν κινήσεων, ἄνευ πυρῆνος εὐδιακρίτου καὶ μαστιγίων, μετὰ πολυαρίθμων κυματοειδῶν κολπωμάτων, ἤτοι μικροργανισμοὺς ἔχοντας τοὺς χαρακτῆρας τῆς πτυκτῆς σπειροχαίτης.

Ἀλλ' ἂν καὶ οἱ πλειότεροι τῶν ἐρευνητῶν συμφωνοῦσιν εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν σπειροχαιτιδῶν εἰς διάφορα γένη, ἐν τούτοις εἰς πάντα σχεδὸν τὰ συγγράμματα περιγράφονται ὑπὸ τὸ ὄνομα *σπειροχαίτη* πάντα τὰ εἴδη καὶ γένη τῶν *σπειροχαιτιδῶν*. Οὕτω δὲ ὁ ὅρος σπειροχαίτη κατέληξεν εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς οἰκογενείας καὶ οὐχὶ τοῦ γένους. Διὰ τοῦτο τὸ *τρεπόνημα τὸ ὠχρὸν* ὀνομάζεται καὶ *σπειροχαίτη ἡ ὠχρὰ* ἢ *σπειρόνημα τὸ ὠχρὸν* ἢ *μικροσπειρόνημα*. Τὸ *τρεπόνημα τοῦ ὑποστρόφου πυρετοῦ* ὀνομάζεται καὶ *σπειροχαίτη τοῦ ὑποστρόφου*, ὑπό τινων δὲ καὶ *σπειρύλλιον*, κ. οὕ. κ. Διὸ καὶ ἐνταῦθα θὰ περιγραφοῦν τὰ διάφορα γένη ὑπὸ τὸν γενικὸν ὅρον *σπειροχαίτη*.

Σπειροχαίτη ἡ ἀναθλαστικὴ (Spirochaete refringens). Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Schaudinn τῷ 1905 εἰς τὸ σμῆγμα καὶ εἰς διαφόρους ἐξελκώσεις τοῦ δέρματος, ἰδίᾳ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Εὑρίσκεται συχνότατα μετὰ τῆς ὠχρᾶς σπειροχαίτης, ἀλλ' ἑδράζεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ οὐχὶ εἰς τὰς κατὰ βάθος ἐκδηλώσεις. Εἶναι παχυτέρα τῆς ὠχρᾶς, ἔχει κατὰ τὸν Mühlens μῆκος μὲν 10—30 μ., πλάτος δὲ ἀπὸ 0,5—0,8 μ. καὶ παρουσιάζει 3—15 ἀνίσους σπείρας ἀβαθεῖς. Φέρει μίαν βλεφαρίδα ἐξερχομένην πλαγίως ἐκ τοῦ στρογγύλου ἄκρου καὶ κινεῖται ταχύτερον τῆς ὠχρᾶς. Χρωματίζεται εὐκόλως διὰ τῶν ἐν χρήσει χρωστικῶν καὶ καλλιεργεῖται ἐπίσης εὐκόλως. Δὲν εἶναι παθογόνος.

Σπειροχαίτη ἡ βρογχικὴ (Spirochaete bronchialis). Ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ Castellani μὲν τῷ 1906 εἰς τὰ πτύελα ἀτόμων πασχόντων αἱματηρὰν βρογχίτιδα ἐν Κεϋλάνῃ, ὑπ' ἄλλων δὲ ἐρευνητῶν καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ, εἰσαχθεῖσα ὑπὸ στρατιωτῶν μεταφερθέντων ἐκ Κίνας, Σενεγάλης κ.τ.λ. Εἶναι πολύμορφος μικροργανισμός, διὸ οἱ Castellani καὶ Chalmers διακρίνουσι 4 τύπους αὐτῆς, ἤτοι: α) σπειροχαίτην παχεῖαν, μήκους 15—30 μ. μετὰ πολυαρίθμων ἀκανονίστων σπειρῶν, β) σπειροχαίτην ἀνάλογον μορφολογικῶς πρὸς τὴν ὠχράν, γ) σπειροχαίτην λεπτὴν μήκους 7—15 μ., μετὰ πολυαρίθμων κανονικῶν σπειρῶν καὶ ἄκρων νηματοειδῶν (ὁ τύπος οὗτος εἶναι ὁ συνηθέστερος) καὶ δ) σπειροχαίτην βραχεῖαν, παχεῖαν μετ' ὀλίγων ἀκανονίστων σπειρῶν. Ἡ σπειροχαίτη αὕτη ἔχει ταχείας ἐνεργητικὰς κινήσεις, τὰς ὁποίας χάνει ταχέως. Χρωματίζεται εὐκόλως διὰ τῶν διαφόρων ἐν χρήσει χρωστικῶν, καλύτερον δὲ διὰ νιτρικοῦ ἀργύρου κατὰ τὴν μέθοδον Fontana. Καθαρὰ καλλιέργεια δὲν ἐπετεύχθη. Διάφοροι ἐρευνηταὶ προσεπάθησαν ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ σπειροχαίτη αὕτη εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν παρατηρουμένην εἰς τὴν κυνάγχην τοῦ Vincent ἢ πρὸς τὴν τοῦ στόματος, ἀλλ' ἕτεροι, καὶ ἰδίᾳ ὁ καλύτερον σπουδάσας ταύτην Fantham, ἀποκλείουν διὰ διαφόρων ἐπιχειρημάτων τὴν γνώμην ταύτην.

Σπειροχαίτη τῆς ἑλκώδους στοματίτιδος (Spirochaete Stomatitis ulcerosa). Παρετηρήθη ὑπὸ τῶν Bernheim καὶ Pospischill καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ Plaut-Vincent.

Σπειροχαίτη ἡ λεπτόσπειρα ἡ ἰκτεραιμορραγικὴ (Spirochaete seu leptospira Icterohaemoragiae seu icterogenes) Ἡ σπειροχαίτη αὕτη, ἥτις εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ λοιμώδους ἰκτέρου ἢ ἰκτεραιμορραγικῆς σπειροχαιτιάσεως ἢ νόσου τοῦ Weil, ἀνεκαλύφθη τῷ 1915 ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων Inada, Ido, Hoki καὶ Kaneko ἐπὶ πασχόντων ἐκ τῆς ἰαπωνιστὶ ὀνομαζομένης νόσου «odan-eki». Εἶναι σπειροχαίτη ἔχουσα σπείρας πολλὰς καὶ πυκνὰς καὶ μῆκος 8—24 μ., ὅπερ δύναται νὰ φθάσῃ καὶ τὰ 40 μ. Ἔχει ἄκρα νηματοειδῆ κεκαμμένα, ἐκτελοῦντα ἀνεξαρτήτους κινήσεις καὶ ἀπολήγοντα εἰς ὀγκίδιον. Πολλαπλασιάζεται διὰ διαιρέσεως εἰς δύο ἢ τρία τμήματα, κινεῖται ζωηρῶς εἰς ὀργανικὰ ὑγρὰ καὶ καλλιεργεῖται ἀναεροβίως ἐντὸς ὀροῦ κονίκλου ἀναμεμιγμένου μετὰ φυσιολογικοῦ ὀροῦ ἢ κοινοῦ ὕδατος προστατευομένου δι' ἐλαίου βαζελίνης (Ungermann, Uhlenhuth).

Ὡς ξενισταὶ τῆς σπειροχαίτης ταύτης θεωροῦνται διάφορα εἴδη ποντικῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων μεταδίδεται εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀνευρίσκεται δυσκόλως εἰς τὸ ἵζημα τῶν οὔρων, εἰς τὸ αἷμα καὶ τὰ σπλάγχνα τῶν πασχόντων. Ἐν ἀποτυχίᾳ ἐνεργεῖται ἐμβολιασμὸς αἵματος πασχόντων εἰς ἰνδικὰ χοιρίδια.

Σπειροχαίτη ἢ τρεπόνημα τῶν Plaut-Vincent (Spirochaete seu treponema Vincenti). Ἡ σπειροχαίτη αὕτη, ἥτις ὑπὸ τοῦ Prowazek ὠνομάσθη Spirochaete Schaudinni ἢ Spirochaete media καὶ ὑπὸ τοῦ Hoffmann Spirochaete nosocomialis, φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ Castellani, τὴν Spirochaete minima τῶν Aragao καὶ Vianna καὶ τὴν σπειροχαίτην τοῦ στόματος, παρουσιάζουσα τοὺς αὐτοὺς χαρακτῆρας. Ἀνευρίσκεται ἐν συμβιώσει πρὸς τὸ ἀτρακτόμορφον βακτηρίδιον τοῦ Vincent εἰς κυνάγχην τῶν Plaut-Vincent, εἰς τὴν ἑλκομεμβρανώδη στοματίτιδα, εἰς τὴν νοσοκομειακὴν σῆψιν καὶ εἰς τὰ φαγεδενικὰ ἕλκη τῶν θερμῶν χωρῶν. Ἔχει μῆκος ἀπὸ 8—20 μ. καὶ πάχος 0,3—0,4 μ. Αἱ σπεῖραι εἶναι ἀκανόνιστοι καὶ ἀσταθεῖς. Χρωματίζεται ταχύτερον καὶ ἐντονώτερον τῆς ὠχρᾶς σπειροχαίτης διὰ τῶν ἐν χρήσει χρωστικῶν, καὶ ἰδίᾳ διὰ τῆς χρωστικῆς Giemsa, δὲν χρώννυται δὲ κατὰ Gram. Καθαρὰ καλλιέργεια τῆς σπειροχαίτης ταύτης δὲν ἐπετεύχθη. Ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ ἐπιτύχωσι τοιαύτην μετὰ τῶν ἄλλων συμβιούντων αὐτῇ μικροβίων.

Σπειροχαίτη interrogans (Stimson 1909) ἢ *λεπτόσπειρα ἡ ἰκτερώδης* (Leptospira icteroïdes). Ἀνεκαλύφθη καὶ ἐσπουδάσθη ὑπὸ τοῦ Noguchi (1918) καὶ θεωρεῖται ὑπό τινων ὡς τὸ αἴτιον τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ. Εἶναι σπειροχαίτη λεπτὴ μήκους 4—14 μ. καὶ πάχους 0,2 μ., ἔχει ἄκρα νηματοειδῆ, σπείρας 4—6 βραχείας καὶ κανονικάς, κινεῖται ταχέως, δὲν ἔχει μαστίγια, πολλαπλασιάζεται διὰ διχοτομήσεως καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἰκτεραιμορραγικὴν σπειροχαίτην. Χρωματίζεται καλῶς κατὰ Giemsa καὶ ἰδίᾳ διὰ νιτρικοῦ ἀργύρου κατὰ Fontana, δὲν διατηροῦνται ὅμως τότε καλῶς αἱ σπεῖραι αὐτῆς. Καλλιεργεῖται εἰς μεῖγμα ἑνὸς μέρους ἀνθρωπείου ὀροῦ μετὰ τριῶν μερῶν ὑγροῦ τοῦ Ringer. Μεταδίδεται διὰ τῆς στεγομυίας τῆς ταινιωτῆς.

Σπειροχαίτη τοῦ ὑποστρόφου πυρετοῦ (Spirochaete obermeieri ἢ Treponema recurrentis). Ἀνακαλυφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Obermeier τοῦ Βερολίνου τῷ 1868, ἀνευρίσκεται εἰς τὸ περιφερικὸν αἷμα τῶν πασχόντων ἰδίᾳ κατὰ τὸν πυρετόν. Αἱ ἁπλαῖ νεαραὶ μορφαὶ τῆς σπειροχαίτης ταύτης ἔχουσι συνήθως μέγεθος ἀπὸ 8—15 μ. καὶ πάχος 0,24 μ. Δύνανται ὅμως νὰ παρατηρηθῶσιν ἁλύσεις ἐκ 4—5 σπειροχαιτῶν, ἔχουσαι μέγεθος 80—100 μ. Ἔχει ἄκρα λεπτά, διαιρεῖται δι' ἐγκαρσίας τμήσεως, κινεῖται ζωηρῶς διὰ τῶν ἀκραίων λεπτῶν βλεφαρίδων, χρωματίζεται εὐκόλως διὰ τῶν συνήθων χρωστικῶν καὶ ἰδίᾳ διὰ Giemsa, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ Gram. Καλλιεργεῖται ἢ εἰς σάκκους κολλωδίου ἢ ἀναεροβίως κατὰ Noguchi ἐπὶ νεφροῦ κονίκλου. Μεταδίδεται διὰ τῶν φθειρῶν, τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῆς κεφαλῆς, προκαλοῦσα τὸν κοσμοπολιτικὸν ὑπόστροφον πυρετόν. Ἐν Ἑλλάδι ἀνευρέθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1912 ἐπὶ Ἑλλήνων στρατιωτῶν μολυνθέντων ἐν Μακεδονίᾳ. Τῆς σπειροχαίτης τοῦ ὑποστρόφου διακρίνονται διάφοροι φυλαί, παρουσιάζουσαι οὐ μόνον βιολογικὰς καὶ ὀρολογικὰς διαφοράς, ἀλλὰ καὶ παθογόνους τοιαύτας. Οὕτω διακρίνομεν τὴν *περσικὴν* σπειροχαίτην (Treponema persicum), μεταδιδομένην διὰ κρότωνός τινος καλουμένου ornithodorus, τὴν *ἀφρικανικὴν* (ἢ Treponema duttoni), μεταδιδομένην ὑπὸ τοῦ ornithodorus moubata, τὴν σπειροχαίτην τὴν *νεοτροπικὴν* ἢ *ἀμερικανικὴν* (Treponema venezuelense), μεταδιδομένην διὰ τοῦ ornithodorus talage· τὴν *ἱσπανικὴν* (Treponema hispanicum), μεταδιδομένην ὑπὸ τοῦ ornithodorus marocanus, ὅπερ εἶναι παράσιτον τῶν χοίρων κλπ.

Σπειροχαίτη ἡ λεπτοτάτη (Spirochaete pertenuis ἢ Treponema pertenue ἢ Spirochaete pallidula). Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Castellani τῷ 1905 καὶ εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ τροπικοῦ θηλώματος (Framboesie ἢ Pian). Ἡ σπειροχαίτη αὕτη ἔχει μῆκος ἀπὸ 7—20 μ. καὶ πάχος 0,2 μ. Ὁμοιάζει πρὸς τὴν ὠχρὰν σπειροχαίτην. Μεταδίδεται δι' ἀπ' εὐθείας μολύνσεως ἐξωγεννητικῆς, καλλιεργεῖται κατὰ Noguchi εἰς καθαρὰν καλλιέργειαν καὶ χρωματίζεται ὡς ἡ ὠχρά.

Σπειροχαίτη ἡ ὠχρὰ (Spirochaete pallida) ἢ *τρεπόνημα τὸ ὠχρὸν* (Treponema pallidum) ἢ *σπειρόνημα* (Vuillemin 1905) ἢ *μικροσπειρόνημα* (Stiles καὶ Pfender 1905). Ἡ σπειροχαίτη αὕτη ἀνεκαλύφθη τὴν 3ην Μαρτίου τοῦ 1905 ὑπὸ τοῦ F. Schaudinn εἰς τὸ ὀρῶδες ὑγρὸν δευτερογόνων συφιλιδικῶν ἐκδηλώσεων καὶ ὠνομάσθη κατ' ἀρχὰς ὑπ' αὐτοῦ *σπειροχαίτη ἡ ὠχρά*. Βραδύτερον ὅμως, στηριζόμενος ἐπὶ ἰδιαιτέρων τινῶν χαρακτήρων, ἃς ἔχει αὕτη, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα *τρεπόνημα τὸ ὠχρόν*, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι διαφέρει τοῦ εἴδους σπειροχαίτη, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι χρώννυται ὠχρῶς. Εἶναι σπειροχαίτη εὐκίνητος, λεπτή, νηματοειδής, ἔχει μῆκος ἀπὸ 6—14 μ. καὶ πάχος 0,20—0,23 μ., ἄκρα λεπτὰ ἀπολήγοντα ὀξέως δίκην μαστιγίου καὶ ἀπὸ 10 ἕως 24 καὶ ἐνίοτε περισσοτέρας στενάς, βαθείας καὶ κανονικὰς σπείρας. Κινεῖται εἴτε περιστροφικῶς κατὰ τὸν ἐπιμήκη ἄξονα αὐτῆς, εἴτε πρὸς τὰ πρόσω καὶ ὀπίσω, εἴτε κάμπτουσα τὸ σῶμα. Εἰσδύει εὐκόλως εἰς τοὺς ἱστοὺς καὶ διαιρεῖται δι' ἐγκαρσίας τμήσεως. Χρωματίζεται ἀσθενῶς ροδοχρόως κατὰ Giemsa καὶ λίαν ζωηρῶς καὶ εὐκόλως διὰ νιτρικοῦ ἀργύρου. Τὴν ὠχρὰν σπειροχαίτην δύναταί τις νὰ ἴδῃ καὶ εἰς ζῶσαν κατάστασιν ἐν ἀπῃωρημένῃ σταγόνι ἰδίᾳ διὰ φωτισμοῦ ἐν σκοτεινῷ πεδίῳ (ὑπερμικροσκόπιον). Κατὰ τὸν Beer, ἐὰν ληφθῇ πρόνοια προφυλάξεως τοῦ ὑγροῦ τούτου παρασκευάσματος ἀπὸ ἀποξηράνσεως, ἡ σπειροχαίτη δύναται νὰ διατηρηθῇ ζῶσα ἐπὶ τρεῖς περίπου ἑβδομάδας. Ἡ σπειροχαίτη αὕτη διατηρεῖ τὴν κανονικότητα τῶν σπειρῶν αὐτῆς καὶ εἰς τὰ ξηρὰ παρασκευάσματα. Ἐκαλλιεργήθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Mühlens καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Noguchi. Αἱ καλλιέργειαι ὅμως εἶναι λίαν εὐαίσθητοι, φονευόμεναι εὐκόλως ὑπὸ τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν παραγόντων. Ὁ Noguchi θερμαίνων καλλιεργείας εἰς 60° παράγει οὐσίαν τινὰ (*λουετίνην*), ἣν χρησιμοποιεῖ πρὸς πρόκλησιν δερματαντιδράσεως, ἥτις εἶναι ἰδίᾳ θετικὴ εἰς τὴν τριτογενῆ καὶ κληρονομικὴν συφίλιδα. Αἱ καλλιέργειαι δύνανται ν' ἀνανεωθῶσιν. Ἡ τοξικότης ὅμως τούτων ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐλαττοῦται καὶ τέλος ἐξαλείφεται περὶ τὸν τέταρτον μῆνα. Ὁ Noguchi εἰς τὰ καλλιεργήματα διακρίνει τρεῖς μορφάς: α) τὴν κανονικήν, ἥτις ἐμβολιαζομένη εἰς τὸν ὄρχιν κονίκλου προκαλεῖ ἐντὸς τριῶν ἑβδομάδων διάχυτον συφίλωμα· β) τὴν παχεῖαν, ἥτις προκαλεῖ τὴν ἐμφάνισιν πολλῶν καὶ σκληρῶν ὀγκιδίων· καὶ γ) τὴν ἰσχνήν, ἥτις προκαλεῖ ταχύ-

Digitized by Google

τατα διάχυτον συφίλωμα. Ἡ ἀπώλεια τῆς τοξικότητος διὰ τῶν καλλιεργειῶν δεικνύει τὴν εὐκολίαν μεθ' ἧς ἡ σπειροχαίτη προσαρμόζεται πρὸς τοὺς διαφόρους ὅρους τῆς διαβιώσεως, ἐξηγεῖ δὲ θεωρητικῶς καὶ τὰς διαφόρους μορφὰς τῆς συφίλιδος (καλοήθεις ἢ κακοήθεις), ἃς προκαλεῖ.

Ἡ ὠχρὰ σπειροχαίτη ἀνευρέθη εἰς ὅλους τοὺς ἱστοὺς τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἐν μεγαλυτέρᾳ μὲν ἀφθονίᾳ εἰς τὰς πρωτοπαθεῖς καὶ δευτεροπαθεῖς ἐκδηλώσεις, ἐν μικροτέρᾳ δὲ εἰς τὰς ἄλλας. Ἐπίσης εὑρίσκεται ἐν μεγάλῃ ποσότητι εἰς τὸν σπλῆνα καὶ τὸ ἧπαρ τῶν συφιλιδικῶν ἐμβρύων. Διὸ ἡ σπειροχαίτη θ' ἀναζητηθῇ ἰδίᾳ εἰς τὰς πρωτοπαθεῖς ἐκδηλώσεις (συφιλιδικὸν ἕλκος), εἰς τὸν ὀπὸν τῶν ἀδένων τῶν παρακολουθούντων τὸ ἕλκος καὶ εἰς τὰς βλεννώδεις πλάκας. Ἡ διαφορικὴ διάγνωσις τῆς ὠχρᾶς σπειροχαίτης ἀπὸ τῶν ἄλλων σπειροχαιτῶν, αἵτινες ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ τοῦ δέρματος καὶ τῶν βλεννογόνων, θὰ γίνῃ ἰδίᾳ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μορφολογικῶν αὐτῆς χαρακτήρων. Τοιαῦται σπειροχαῖται, ἀπαντῶσαι συνήθως, εἶναι ἡ ἀναθλαστική, διαβιοῦσα συνήθως κατὰ τὴν πόσθην τοῦ ἄρρενος καὶ τὸ αἰδοῖον τοῦ θήλεος, καὶ αἱ σπειροχαῖται τοῦ στόματος καὶ τῶν ὀδόντων. Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς ὠχρᾶς σπειροχαίτης, ἐφ' ὧν θὰ στηριχθῇ ἡ διάκρισις, εἶναι ὅτι αὕτη καὶ ἐν ἀκινησίᾳ διατηρεῖ τὴν σπειροειδῆ αὐτῆς μορφήν, ἐνῷ αἱ ἄλλαι, ὅταν ἀκινητῶσιν, ἐκτείνονται δίκην εὐθυγράμμου νηματίου, καὶ ὅτι χρωματίζεται δυσκόλως καὶ ῥοδοχρόως κατὰ Giemsa, ἐνῷ αἱ ἄλλαι χρωματίζονται κυανῶς. Ἡ ὠχρὰ σπειροχαίτη εἰσερχομένη διά τινος ὁδοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον προκαλεῖ τὴν σύφιλιν, ἥτις χαρακτηρίζεται δι' ἕλκους ἀναφαινομένου δύο ἕως τρεῖς ἑβδομάδας ἀπὸ τῆς μολύνσεως καὶ δι' ἐκδηλώσεων δευτερογόνων καὶ τριτογόνων, αἵτινες ἐπακολουθοῦσι καὶ αἵτινες εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν τοξικότητα, τὸν τροπισμὸν τοῦ μικροβίου καὶ τὴν ἄμυναν τοῦ ὀργανισμοῦ. Διότι φαίνεται ὅτι ὑπάρχουσι φυσικῶς δύο φυλαὶ τῆς σπειροχαίτης, παρουσιάζουσαι ἴδιον τακτισμόν, ἡ *νευροτρόπος* φυλὴ καὶ ἡ *δερμοτρόπος*. Καὶ ἡ μὲν πρώτη, προκαλοῦσα τὰς νευρικὰς παθήσεις, χαρακτηρίζεται ὑπὸ σταδίου ἐπῳάσεως ἀπὸ 1 ½ μηνὸς ἕως 4 μηνῶν εἰς τὰ ἐπὶ ζῴων πειράματα, ἡ δὲ δευτέρα, προκαλοῦσα τὰς ἐκδηλώσεις τῶν βλεννογόνων, τοῦ δέρματος καὶ τῶν σπλάγχνων, ἔχει βραχύτερον στάδιον ἐπῳάσεως καὶ εἶναι παθογόνος διὰ τοὺς πιθήκους. Τὰ ἰαθέντα ζῷα διατηροῦσι τὴν εὐπάθειαν πρὸς τὴν ἑτέραν φυλήν, παρουσιάζοντα ἐπιλοίμωξιν. Τοῦτο ἀποδεικνύει, κατὰ τὸν Kolle, ὅτι εἰς τὰ ζῷα ἴσως καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον δὲν ὑπάρχει πανανοσία πρὸς ὅλας τὰς φυλὰς τῆς ὠχρᾶς σπειροχαίτης. Τὴν γνώμην τῆς ὑπάρξεως διαφόρων φυλῶν δὲν παραδέχονται ὅλοι οἱ μικροβιολόγοι, λέγοντες ὅτι ἡ διαφορὰ τῶν διαφόρων ἐκδηλώσεων κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς συφίλιδος προέρχεται ἐκ τῆς μερικῆς ἀνοσίας τοῦ ἀτόμου. Ὅταν δὲν ὑπάρχωσιν ἐκδηλώσεις περιέχουσαι σπειροχαίτας, δυνάμεθα νὰ πιστοποιήσωμεν τὴν νόσον διὰ τῆς ἀντιδράσεως κατὰ Βάσσερμαν. Διὰ τῆς ἀντιδράσεως ὅμως ταύτης δὲν ἀνευρίσκεται ἡ σπειροχαίτη, ὡς νομίζουσί τινες, ἀλλ' αἱ οὐσίαι, αἵτινες προκαλοῦνται ἐκ τῆς παρουσίας τῶν σπειροχαιτῶν ἐν τῷ ὀργανισμῷ, ἢ κατ' ἄλλους αἱ ἰδιότητες, τὰς ὁποίας ἀποκτᾷ ὁ ὀρὸς τοῦ αἵματος τοῦ πάσχοντος.

Σπειροχαίτη τῶν ὀδόντων ἢ *τρεπόνημα τῶν ὀδόντων* (Spirochaete seu treponema dentium), ἥτις φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν *ὀδοντοκόμον σπειροχαίτην* (Spirochaete denticola). Ἀνευρέθη τῷ 1877 ὑπὸ τοῦ Koch, ἔχει μῆκος ἀπὸ 4—10 μ., σπείρας πολλὰς καὶ βραχείας, καλλιεργεῖται εἰς μεῖγμα ἄγαρ μετ' ἴσου ὄγκου ἀδρανοποιηθέντος ἱππείου ὀροῦ καὶ ἀνευρίσκεται πάντοτε εἰς τοὺς τερηδονισμένους ὀδόντας.

Σπειροχαίτη ἡ στοματικὴ ἢ *σπειρόνημα* ἢ *τρεπόνημα τὸ στοματικὸν* (Spirochaete buccalis). Φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὰς παρ' ἄλλων ἐρευνητῶν περιγραφείσας *σπειροχαίτην τὴν κυματοειδῆ* (Spirochaete undulata) καὶ τὴν *σπειροχαίτην τὴν ἄνισον* (Spirochaete inaequalis). Περιεγράφη ὑπὸ τοῦ Cohn τῷ 1875. Ἀπαντᾶται σταθερῶς εἰς τὴν τερηδόνα τῶν ὀδόντων καὶ τὸν σίελον μετὰ τῆς στοματικῆς καὶ τῆς μέσης (Spitochaete medium). Ἔχει μῆκος ἀπὸ 8—22 μ., πάχος 0,76 μ. καὶ ἄκρα νηματοειδῆ. Εἶναι ἡ μεγαλυτέρα τῶν ἐν τῷ στόματι εὑρισκομένων σπειροχαιτῶν καὶ φέρει μεγάλας ἐπιπέδους καὶ ἀκανονίστους περιειλήσεις.

Σπειροχαίτη ἡ μέση (Spirochaete treponema medium). Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῶν Hoffmann καὶ Prowazek τῷ 1906, εὑρίσκεται εἰς τὴν τερηδόνα τῶν ὀδόντων, τὴν πυόρροιαν καὶ τὸν σίελον μετὰ τῆς στοματικῆς καὶ τῆς τῶν ὀδόντων καὶ ἔχει μῆκος καὶ πάχος ἐνδιάμεσον τῶν δύο ἀνωτέρω περιγραφεισῶν. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω σπειροχαιτῶν περιεγράφησαν ἐν τῷ στόματι καὶ ἄλλαι σπειροχαῖται, καὶ ἰδίᾳ ἡ *μακροδόντιος* καὶ ἡ *μικροδόντιος* (Spirochaete seu treponema macrodentium e microdentium, Noguchi 1911), ἡ *εὐθεῖα* (Spirochaete recta, Gonder 1914) καὶ ἡ *διατρητικὴ* (Spirochaete perforans, Mandoul 1923), ἥτις εὑρίσκεται ἐν καθαρᾷ καλλιεργείᾳ εἰς τὰ ὀστᾶ τῶν σιαγόνων ἀρρώστων πασχόντων ἐκ φατνιακῆς πυορροίας, ἧς φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ αἴτιον. Ν. Α. Μ.

σπειροχαιτίδαι (αἱ), ἢ ***σπειροχαιτοειδῆ*** (τὰ) (Spirochaetaceae) *[Μικροβιολ.]*. Οἰκογένεια παρασίτων ἐλευθέρων ἢ συσσιτούντων, περιλαμβάνουσα μικροοργανισμοὺς ἔχοντας τοὺς ἑξῆς χαρακτῆρας: σῶμα λεπτόν, νηματοειδές, εὔκαμπτον, κινούμενον δι' ἰδίων ἐνεργητικῶν κινήσεων, ἄνευ μαστιγίων καὶ πυρῆνος. Τὰ νηματοειδῆ ἄκρα, ἅτινα βλέπομεν ἐνίοτε, ὀφείλονται εἰς τὴν κατὰ τὴν ἐγκαρσίαν διαίρεσιν λέπτυνσιν τοῦ σώματος αὐτῶν. Χρωματίζονται ὁμοιομόρφως διὰ τῶν συνήθων χρωστικῶν, ἕνεκα τῆς χρωματίνης, ἥτις εἶναι διακεχυμένη εἰς τὸ σῶμα αὐτῶν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν διαφόρων συνθηκῶν δύνανται νὰ μετασχηματισθῶσιν εἰς κοκκία καὶ νὰ ἀναλάβωσι καὶ πάλιν τὴν σπειροειδῆ αὐτῶν μορφήν. Φαίνεται ὅτι δὲν παράγουσι τοξίνας καὶ οὐδεὶς τῶν μικροοργανισμῶν τούτων χρωματίζεται κατὰ Gram.

Ἡ οἰκογένεια αὕτη, κατ' ἄλλους μὲν περιλαμβάνει 4 γένη (τὴν *σπειροχαίτην*, τὸ *τρεπόνημα*, τὴν *κριστίσπειραν* καὶ τὴν *σαπρόσπειραν*), κατ' ἄλλους δὲ 7, προστιθεμένων εἰς τὰ ἀνωτέρω καὶ τῆς *λεπτοσπείρας*, τῆς *μπορελλίας* καὶ τοῦ *σπειρονήματος*. Οἱ πλειότεροι ὅμως τῶν βιολόγων καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Aug. Pettit, συγγραφεὺς τῆς περιφήμου μονογραφίας «Les spirochétidès (Paris», 1928), παραδέχονται τὰ 4 μόνον γένη, εἰς ἃ ὁ καθηγητὴς τῆς πρωτοζῳολογίας τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων Brumpt προσθέτει καὶ τὸ γένος *λεπτόσπειρα*, ὡς παρουσιάζον σταθερωτέρους χαρακτῆρας.

Αἱ σπειροχαιτίδαι εἶναι *πρώτιστοι* (protistes) μικροοργανισμοί, μονοκύτταροι, ἄχροοι, ἑλικοειδεῖς, εὔκαμπτοι, καταταχθέντες κατὰ καιροὺς ἄλλοτε μὲν εἰς τὰ φυτά, ἄλλοτε δὲ εἰς τὰ ζῷα. Ὁ Ehrenberg (1833), ὅστις ἀνεκάλυψε τὸν πρῶτον σπειροχαιτοειδῆ μικροοργανισμόν, ἤτοι τὴν *σπειροχαίτην τὴν πιυκτήν*, ἂν καὶ ὀνομάζει ταύτην ζῳάριον, ἐν τούτοις κατέτασσε ταύτην εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *δονακιοειδῶν*, ἅτινα θεωροῦνται βακτηριοειδῆ (animal e familia vibrioniorum). Ὁ Cohn (1854) κατέτασσε ταύτας εἰς τὸ γένος *σπειρουλίνη*, ἤτοι εἰς τὰ *κυανοφύκη*. Ὁ Rabenhorst (1865) περιελάμβανε τὰς σπειροχαίτας, τὰ σπειρύλλια καὶ τὰ βακτηριοειδῆ εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Oscillariées, ἤτοι μεταξὺ τῶν κυανοφυκῶν. Οἱ Prowazek ὅμως, Hartmann, Mühlens καὶ Keysselitz προσπλησιάζουσι ταύτας πρὸς τὰ τρυπανοσώματα, ἤτοι πρὸς τὰ πρωτόζῳα, ὁ δὲ Schaudinn τὰς ἐθεώρει ὡς ἐξελικτικὰ στάδια τῶν τρυπανοσωμάτων.

Ἡ τάσις τῶν ἀνωτέρω βιολόγων ὤθησε τὸν Krystalowicz καὶ τὸν Siedlecki νὰ δημιουργήσωσι διὰ τὰ σπειροχαιτοειδῆ τὴν τάξιν τῶν *σπειρομαστιγωτῶν*, τὴν ὁποίαν δὲν παραδέχονται οἱ ἄλλοι βιολόγοι. Ὁ Döflein τὰς κατατάσσει μεταξὺ τῶν βακτηρίων καὶ τῶν πρωτοζῴων, ὀνομάζων αὐτὰς protoflagellata, ὁ δὲ Zuelzer μεταξὺ τῶν σχιζοφύτων καὶ μαστιγωτῶν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἐκ τῶν βιολόγων οἱ μὲν κατατάσσουσι τὰ σπειροχαιτοειδῆ εἰς τὰ ζῷα, οἱ δὲ εἰς τὰ φυτά. Τὸ σπουδαιότερον ἐπιχείρημα τῶν κατατασσόντων αὐτὰ εἰς τὰ ζῷα εἶναι ὁ κύκλος τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν, ὅστις ὁμοιάζει πως πρὸς τὸν τῶν τρυπανοσωμάτων. Ἐν τούτοις τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ὑποστηριζόντων τὴν ἀντίθετον γνώμην φαίνονται σοβαρώτερα, καθότι τὰ σπειροχαιτοειδῆ διαφέρουσι κατὰ τὸν Cl. Dobell, μόνον ὡς ἔχοντα ἰδίαν κίνησιν. Ὁ βιολόγος οὗτος παρὰ τοὺς κόκκους, τὰ βακτηρίδια καὶ τὰ σπειρίδια, κατατάσσει καὶ τὰ σπειροχαιτοειδῆ ὡς τέταρτον κεχωρισμένον ἄθροισμα, ὡς δεικνύει ὁ κάτωθι ὑπ' αὐτοῦ καταρτισθεὶς πίναξ:

- Σχιζόφυτα
  - κυανόφυτα
  - βακτηρίδια
    - τριχοβακτήρια
    - ἁπλοβακτήρια
      - κοκκοειδῆ
      - βακιλλοειδῆ
      - σπειρυλλοειδῆ
      - σπειροχαιτίδαι
        - σπειροχαίτη
        - τρεπόνημα
        - κριστίσπειρα
        - σαπρόσπειρα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Handb. der path. Mikroorganismen 3e Auflage.—*Dobell C.* On the systematic position of the Spirochaets (Proc. Roy. Soc. Vol 85 B, 1912) —*Doflein F.*, Probleme d. Protistenkunde. II. Die Natur der Spirochaeten. (Jena 1911).— *Hoffman E.* Zur Stellung der Spirochaeten in System. Centralbl. f. Bakt. Bd 66 (1912).— *Brumpt E.* Précis de parasitologie (Paris 1927).—*Pettit Aug.* Les spirochétidès (Paris 1928). Ν. Α. Μ.

σπειρύλη (ἡ) (Spiryla) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων κεφαλοπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *σπυριλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰ παράλια τῆς Εὐρώπης. Αἱ σπειρύλαι ἔχουσι κόγχην λευκήν, λεπτήν, περιελισσομένην εἰς κῶνον. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον ἔχει σῶμα ἐπίμηκες καὶ δέκα βραχίονας ἢ πλοκάμους, οἵτινες χρησιμοποιοῦνται ὡς συλληπτήρια ὄργανα. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σπειρύλη ἡ νοτία* (Spiryla australis), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 5 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *σπειρυλῶν* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σπειρυλίδαι (οἱ) (Spirylidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων κεφαλοπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν διβραγχίων, περιλαμβάνουσα δεκάποδα διακρινόμενα κυρίως ἐκ τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ ὀστράκου των. Τὰ διάφορα εἴδη τοῦ γένους τούτου ἀπαντῶσιν εἰς τὰ παράλια τῶν θερμῶν θαλασσῶν. Γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *σπειρύλη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα σπειρυλιδῶν εἶναι γνωστὰ μόνον ἐκ στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σπειρυλλιοειδῆ (τὰ) (Spirillaceae) *[Μικροβ.]*. Ὅρος πλασθεὶς ὑπὸ τοῦ Migula τῷ 1894 καὶ σημαίνων οἰκογένειαν τῶν *εὐβακτηρίων*. Κατὰ τὴν ἀμερικανικὴν ἐπιτροπὴν τῆς κατατάξεως τῶν βακτηρίων περιλαμβάνει τὰ γένη *δονάκια* (vibrio) καὶ *σπειρύλλια* (spirillum). Ὑπό τινων προστίθεται καὶ τὸ γένος *σπειρέλλα* (spirella), ἀποχωρισθὲν τῶν σπειρυλλίων. Ν. Α. Μ.

σπειρύλλωσις, *—εως* (ἡ) (spirillose). Ὅρος ἀποδιδόμενος εἰς τὰς νόσους τὰς προκαλουμένας ὑπὸ τῶν διαφόρων ποικιλιῶν *σπειρυλλίων*. Μ. Ν. Κ.

σπείρω, ἀόρ. *ἔσπειρα—ἐσπάρην*, παθ. μετχ. *ἐσπαρμένος*· διασπείρω, διασκορπίζω, διαχέω, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν γεωργῶν, κοιν. *σπέρνω*: «ἔσπειρα σιτάρι, —κριθάρι, —καλαμπόκι κ.τ.τ.» || *ἐσπαρμένος, —η, —ον*· ἐπὶ ἀγροῦ, ἐν ᾧ ἐσπάρη τι τῶν δημητριακῶν, κοιν. *σπαρμένος*, ἀντίθ. *ἄσπαρτος*: «μπῆκαν τὰ πρόβατα 'ς τὰ σπαρμένα».

σπειρῶ *(—άω)*· διαθέτω, τακτοποιῶ τι εἰς σπεῖραν: «σπειρῶ τὸ σχοινίον» (συνήθως κλίνεται κατὰ τὰ εἰς *—όω* ρήματα, βλ. *συσπειρῶ*).

σπείρωμα (τό). Τὸ ἑλικοειδὲς ἐξωτερικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐξέχει τοῦ κυλινδρικοῦ πυρῆνος τοῦ κοχλίου, σχηματίζον οὕτω τὰς ἐσοχὰς καὶ ἐξοχὰς αὐτοῦ. Ἐπίσης τὸ ἀντίστοιχον ἑλικοειδὲς σῶμα τοῦ περικοχλίου, ἐξέχον πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κοίλου κυλίνδρου, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ κύριον σῶμα τοῦ περικοχλίου (βλ. λ. *κοχλίας*). Τὸ σπείρωμα, ἀναλόγως τοῦ σχήματός του, δύναται νὰ εἶναι τριγωνικόν, ὀρθογώνιον, τραπεζοειδὲς κλπ. Γ. Θ. Κ.

σπείρωσις, *—εως* (ἡ), ἀντὶ *σπείρασις*· ἡ εἰς σπεῖραν διάθεσις, τοποθέτησις: «σπείρωσις τῶν καλῳδίων».

σπειρωτός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων σχῆμα σπείρας, σπειροειδής.

Σπειὼ *[Ἀρχ.]*. Μία τῶν *Νηρηΐδων* (βλ. λ.).

σπειὼ (ἡ) (Spio) *[Ζῳολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *νηριιδῶν*, περιλαμβάνων θαλασσίους σκώληκας ἀπαντῶντας εἰς τὴν Βόρειον ἰδίως θάλασσαν. Οἱ σκώληκες οὗτοι ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, πολυαρθρωτόν, ὅπερ πλαγίως φέρει πολυπληθεῖς τριχοειδεῖς ἀποφύσεις, σχηματιζούσας θύσανον. Τὸ στόμα εἶναι καταληκτικόν. Φέρουσι δύο ἢ τέσσαρας ὀφθαλμοὺς καὶ δύο προσακτρίδας μακροτάτας καὶ νηματοειδεῖς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σπειὼ ἡ νηματόκερως* (Spio filicorna), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Γροιλανδίας. Δ. Ν. Π.

Σπὲκ (Speck), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1861—1925). Τὰ μυθιστορήματα καὶ τὰ διηγήματά του διαπνέονται ἀπὸ βαθύτατον οἶκτον πρὸς τοὺς ἀποκλήρους τῆς ζωῆς, τὴν μοῖραν τῶν ὁποίων ἀπεικονίζουσι. Κυριώτερα μεταξὺ τούτων εἶναι: «Οἱ κόρες τοῦ Ἔϋναρ», «Ὁ Γιόγγελι», «Δύο ψυχές», «Ἄνθρωποι ποὺ ἔχασαν τὸν δρόμον των», «Τὸ φινάλε ἑνὸς κουαρτέτου», «Οὐρσούλη» κ. ἄ. Λ. Κ.

Σπέκε (Speke), ***Ἰωάννης***. Ἄγγλος ἐξερευνητὴς τῆς Ἀφρικῆς (1827—1864). Ἀξιωματικός, περιηγήθη μετὰ τοῦ Μπῶρτον τὴν Σομαλιλάνδην, ἀμφότεροι δὲ εἰσεχώρησαν μέχρι τῶν ἐσωτερικῶν λιμνῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἔφθασαν τῷ 1858 εἰς τὴν λίμνην Τανγκανίκα. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἀνεκάλυψε τὴν λίμνην τῆς Βικτωρίας. Τῷ 1860 ἐπεχείρησε μετὰ τοῦ Γκρὰντ νέαν περιήγησιν εἰς τὴν λίμνην Βικτωρίας καὶ ἀνεκάλυψεν ὅτι ὁ Νεῖλος πηγάζει ἐκ τῆς λίμνης ταύτης. Ἔγραψεν: «Ἡμερολόγιον περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς πηγῆς τοῦ Νείλου» (1863). Θ. Κ.

Σπέκλε (Speckle), ***Δανιήλ***. Γερμανὸς στρατιωτικὸς μηχανικὸς (1536—1589). Ἐσπούδασε μαθηματικὰ καὶ ἀρχιτεκτονικήν, κατόπιν δὲ ἀφιερώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ὀχυρωτικὴν τέχνην καὶ ἐταξίδευσεν εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης πρὸς μελέτην ὀχυρωματικῶν ἔργων. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του προσελήφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ Β΄ ὡς διευθυντὴς τῶν ὀχυρωτικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, ταχέως δὲ ἀπέκτησε πανευρωπαϊκὴν φήμην διὰ τὰ ἰσχυρότατα

Digitized by Google

ὀχυρωματικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα κατεσκεύασεν. Ἕνεκα τούτου πολλὰ κράτη μετεκάλεσαν αὐτὸν καὶ τὸν ἐχρησιμοποίησαν διὰ τὰς πολεμικάς των ἀνάγκας. Λαβὼν μέρος εἰς πολλὰς ἐκστρατείας, παρέσχε πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας κατὰ τὰς πολιορκίας τῆς Βιέννης, τῆς Λευκωσίας, τῆς Γκολέτα καὶ Μάλτας. Ὠχύρωσεν ἐν Γερμανίᾳ, μεταξὺ ἄλλων, τὰς πόλεις Σχέλαστατ, Οὖλμ, Κολμάρ, Βασιλείαν καὶ Στρασβοῦργον. Ὁ Σπέκλε εἰσήγαγε νέον εἶδος ὀχυρώσεως ἐν Εὐρώπῃ, ἀντικαταστῆσαν τὸ μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐπικρατοῦν ἰταλικὸν τοιοῦτον. Τὸ σύστημα τοῦτο συνίσταται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προτιμήσεως τῆς εὐθείας γραμμῆς, ὡς παρουσιαζούσης μεγαλυτέραν ἰσχὺν κατὰ τὴν ὀχύρωσιν, εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ὀρθῆς γωνίας κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν προμαχώνων, εἰς τὴν προτίμησιν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρων προμαχώνων καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν ὑπογείων ὁδῶν καὶ στοῶν εἰς τὰ φρούρια καὶ τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα. Ἐπὶ τοῦ συστήματος αὐτοῦ ἐστηρίχθησαν βραδύτερον οἱ Παγκάν, Βωμπάν, Κασχὰρν καὶ Κορμονταίν, οἵτινες ἐτελειοποίησαν τὴν ὀχυρωτικὴν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Μ. Δ. Β.

Σπέκμαν (Speckmann), ***Ντίτριχ***. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1872. Κυριώτερα μεταξὺ τῶν ἀφηγηματικῶν ἔργων του, ἐν οἷς ἀπεικονίζεται μετὰ μοναδικῆς ζωηρότητος καὶ πολλῆς ἀκριβείας ἡ ζωὴ τῶν χωρικῶν, εἶναι τὰ μυθιστορήματα: «Ὁ κληρονόμος», «Ὁ γυρισμὸς τοῦ Χάϊντγερ», «Ἡ χρυσῆ πύλη», τὰ διηγήματα: «Τὸ χωριὸ τοῦ Ἔριχ Χάϋντεν-ράϊχ», «Οἱ ἀδελφοὶ Ρόγενμπροκ», «Ὁ ἐρεικόφυτος κάμπος» κ. ἄ. Λ. Κ.

Σπεκμπάχερ (Speckbacher), ***Ἰωσήφ***. Ἐθνικὸς ἥρως τοῦ Τυρόλου (1767—1820). Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1797, 1800 καὶ 1805, κατὰ δὲ τὴν τοῦ 1809 ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρχηγῶν, ἔμπιστος τοῦ Χόφερ. Μετ' ἀλλεπαλλήλους νίκας κατὰ τῶν Βαυαρῶν καὶ τῶν Γάλλων, ὑπέστη βαρεῖαν ἧτταν εἰς τὸ Μελὲγκ (17 Ὀκτωβρίου 1809). Κατορθώσας νὰ διαφύγῃ ἔφθασεν εἰς Βιέννην τῷ 1810, κατὰ δὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου, τῷ 1813, μετέβη πάλιν εἰς τὸ Τυρόλον καὶ διακριθεὶς ὠνομάσθη ταγματάρχης. Ἐκ τοῦ κτήματος τῆς συζύγου του ἀπεκαλεῖτο «Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ρίνν». Θ. Κ.

σπέκουλα (ἡ)· κερδοσκοπία.

σπεκουλαρία (ἡ) (Specularia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωδωνοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Αἱ σπεκουλαρίαι εἶναι πόαι ἐνιαύσιαι, φυόμεναι εἰς ἀργιλλώδεις γαίας καὶ καλλιεργούμεναι πρὸς κόσμον τῶν κήπων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἅτινα καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντοῦν, εἶναι: Ἡ *σπεκουλαρία ἡ κοινὴ* (Specularia rulgaris), ἥτις φύεται πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶναι γνωστὴ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἄγριο γιούλι*. *Σπεκουλαρία τὸ κάτοπρον* (Specularia spectrum), ἥτις καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ παρ' ἡμῖν διὰ τὰ ὡραιότατα ἰώδη ἄνθη της, ἅτινα κλείουν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Δ. Ν. Π.

σπεκουλάρω· κερδοσκοπῶ (ἰταλ. speculare).

Σπεκτάτορ (Spectator, προφ. *Σπεκταῖτορ*=θεατής). Ὄνομα δύο ὀνομαστῶν ἀγγλικῶν ἐπιθεωρήσεων ἐν Λονδίνῳ. Ἡ πρώτη ἦτο κατ' ἀρχὰς καθημερινὴ ἐφημερίς, μεταβληθεῖσα εἰς περιοδικὴν ἔκδοσιν ἀπὸ τῆς 1 Μαρτίου 1711 μέχρι τῆς 6 Δεκεμβρίου 1712, μὲ κυριωτέρους συνεργάτας τοὺς Ἄντισον καὶ Ἑτήλ. Ἡ ἐπιθεώρησις αὕτη ἐπανεξεδόθη τῷ 1714 ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος. Ἡ δευτέρα ἐξεδόθη τὴν 5 Ἰουλίου 1828 ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου Στεφάνου Ρίντωλ καὶ ἐξακολουθεῖ ἐκδιδομένη μέχρι σήμερον. Κατ' ἀρχὰς ἠσχολεῖτο μὲ φιλολογικὰ καὶ κοινωνιολογικὰ θέματα, ἀλλὰ βραδύτερον ἀνεμείχθη καὶ εἰς τὴν πολιτικήν. Λόγῳ τῆς παροιμιώδους ἀμεροληψίας της εἰς τὴν κριτικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀρθρογραφίαν καὶ εἰδησεολογίαν, ἀπέκτησε μέγιστον κῦρος εἰς πάντας τοὺς ἀγγλικοὺς κύκλους καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν ταύτην συνειργάσθησαν οἱ σημαντικώτεροι κατὰ καιροὺς Ἄγγλοι πολιτικοὶ ἀρθρογράφοι, κριτικοὶ καὶ λογοτέχναι, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ: Θάκκεραι, Ντίκενς, Τζὼν Στούαρτ Μὶλλ κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

σπελέχι, καὶ *σπελεχὸς* (τό, ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ τρωκτικοῦ *μῦς ὁ δασόβιος*. Δ. Ν. Π.

Σπέλλο (Spello) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Περούτζια τῆς Οὐμβρίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Τοπῖνο. Κάτ. 14.510. Περιβάλλεται ὑπὸ τειχῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου, ἅτινα σῴζονται κατὰ μέγα μέρος μετὰ τῶν πυλώνων των, καὶ ἔχει ἐκκλησίας μεγάλης ἀρχιτεκτονικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀξίας, ὀνομαστοτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Σάντα Μαρία Ματζόρε, κτισθεῖσα τῷ 1025 καὶ διακοσμηθεῖσα μὲ τοιχογραφίας τοῦ Πιντουρίκκιο, τοῦ Περουτζίνο, τοῦ Καρράρα κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Σπέλμαν (Spelman), ***Ἐρρῖκος***. Ἄγγλος ἱστορικὸς καὶ γλωσσολόγος (1562—1641). Ἐξέδωκε περισπούδαστον «Glossarium archœologicum» (1867), περιλαμβάνον τὰς μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἀναφανείσας λέξεις. Ἄλλα ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Vita Alfredi Magni», «Συλλογὴ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ συνόδων» κτλ. Β. Γ. Μ.

Σπέλογκα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ἰλλυρίας, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Α. Θ. Σ.

Σπελοῦγκαι (Speluncae) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τόπος τῆς Ἰταλίας, ἐν Λατίῳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Αὐρούγκων (Αὔσονες), κείμενος ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, μεταξὺ Ταρρακίνης καὶ Καϊάτης. Ἐν αὐτῷ ὑπῆρχεν ἔπαυλις τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου, ἔλαβε δὲ τὸ ὄνομα ἀπό τινος ἐν αὐτῷ σπηλαίου (*Τακ.* Χρον. IV, 59, *2*). Ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται παρὰ τὸ νῦν χωρίον Sperlonga, παρὰ τὴν θάλασσαν. Α. Θ. Σ.

Σπένγκελ (Spengel), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς ζῳολόγος (1852—1921). Διευθυντὴς τοῦ κρατικοῦ μουσείου μουσικῆς ἱστορίας ἐν Βρέμῃ, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου ἐν Γκίσσεν ἀπὸ τοῦ 1887, ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως εἰς ἐρεύνας καὶ μελέτας περὶ τῶν ἀμφιβίων, μαλακίων καὶ ἄλλων σπονδυλωτῶν. Ἐξέδωκεν ἀπὸ τοῦ 1886—1920 «Ζῳολογικὰς ἐπετηρίδας» καὶ ἀπὸ τοῦ 1907—1920 «Τὰ ἀποτελέσματα καὶ αἱ πρόοδοι τῆς ζῳολογίας». Θ. Κ.

—**Σπένγκελ** (Spengel), ***Λεονάρδος***. Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Μονάχῳ τῷ 1808 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1880. Ἐσπούδασεν ἀπὸ τοῦ 1823 ἐν Λειψίᾳ καὶ Βερολίνῳ παρὰ τῷ Βοικχίῳ καὶ τῷ Βούττμαν καὶ διετέλεσεν ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου (1827—1841) καὶ τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀϊδελβέργῃ (1842) καὶ τοῦ ἐν Μονάχῳ (1847). Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Συναγωγὴ τεχνῶν sive artium scriptores ab initiis usque ad editos Aristotelis de rhetorica libros» (Στουττγάρδη 1828), μέχρι σήμερον ἔργον ἀπαραίτητον τοῖς φιλολόγοις, «Anaximenis ars rhetorica» (Ζυρίχη 1844), «Rhetores Graeci» (Λειψία 1853—1856, τόμ. 3, νέα ἔκδοσις ὑπὸ Ροῖμερ καὶ Χάμμερ 1894), «Aristotelis ars rhetorica» (Λειψία 1867, τ. 2), «Ἀριστοτέλεια μελετήματα» (Μόναχον 1864—1867, 4 μέρη), «Alexandri Aphrodisiensis quaestionum naturalium et moralium ad Aristotelis philosophiam illustrandam» (libri IV, ἐν Μονάχῳ 1842), «Incerti auctoris paraphrasis Aristotelis elenchorum sophisticorum» (αὐτόθι 1842), «Δεξίππου φιλοσόφου Πλατωνικοῦ εἰς τὰς Ἀριστοτέλους κατηγορίας ἀπορίαι τε καὶ λύσεις» (αὐτόθι 1859), «Themistii paraphrases Aristotelis librorum» (Λειψία 1866, τόμ. 2), «Eudemi Rhodii peripatetici fragmenta» (Βερολῖνον 1866, δευτέρα ἔκδ. 1870). Πλὴν τῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας ῥήτορας καὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἀφορώντων σπουδαίων τοῦ Σπένγκελ ἔργων, μνημονευτέαι ὡσαύτως αἱ ἐκδόσεις αὐτοῦ: «M. Terentii Varronis de lingua latina» (Βερολῖνον 1826, νέα ἔκδοσις αὐτόθι ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του *Ἀνδρέα* 1885) καὶ «C. Caecilii Statii deperditarum fabularum fragmenta» (Μόναχον 1889). Κ.-Μ. Α.

Σπένγκλερ (Spengler), ***Ὄθων***. Γερμανὸς λόγιος καὶ ἐπιχειρηματίας, γεννηθεὶς τῷ 1873. Αὐτοδίδακτος ἀρχαιολόγος, εἰδικεύθη εἰς τὴν προϊστορίαν, κατήρτισε δὲ καὶ ἰδιωτικὸν μουσεῖον. Τῷ 1912 ἵδρυσε τὸ διεθνοῦς φήμης καὶ ὁμοίας φύσεως «Argus-Press clipping bureau». Τῷ 1906 περιῆλθε δι' ἀρχαιολογικὰς μελέτας τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὰ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης, τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐγένετο γραμματεὺς τῆς γερμανοαμερικανικῆς συνδιασκέψεως διαιτησίας. Π. Ν. Π.

—**Σπένγκλερ** (Spengler), ***Ὄσβαλδ***. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1880. Ἐσπούδασε φυσικὰς ἐπιστήμας, ἱστορίαν καὶ φιλοσοφίαν καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1918 τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον ἡ «Καταστροφὴ τῆς Δύσεως» ἔργον του (ὁ δεύτερος τόμος ἀνεφάνη τῷ 1922), ἐν τῷ ὁποίῳ χρησιμοποιεῖ τὰ συμπεράσματα τῶν πολυχρονίων του μελετῶν πρὸς συγκρότησιν μορφολογίας τῆς ἱστορίας. Τὸ πρόβλημα αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὸ αἰνιγματῶδες φαινόμενον τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρακμῆς τῶν πολιτισμῶν. Τὸ πρόβλημα τοῦτο τίθεται σαφῶς πρὸ ἡμῶν πρὸ πάντων διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαιότητος. Τὴν λύσιν αὐτοῦ πειρᾶται νὰ παράσχῃ ὁ Σπένγκλερ διὰ τῆς μορφολογίας τῆς ἱστορίας. Οἱ πολιτισμοὶ εἶναι ὀργανικὰ πλάσματα, ἅπερ, ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ γένους αὐτῶν, διανύουν βίον ὁμοειδῆ, συντελούμενον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ διαδοχῇ τῶν φάσεων αὐτοῦ. Οἱ πολιτισμοὶ οὗτοι εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων καὶ ὡς πρὸς τὴν φύσιν αὐτῶν ἐλάχιστα συγγενεῖς πρὸς ἀλλήλους. Ἡ μορφολογία αὕτη τῶν πολιτισμῶν ἀνακαλύπτεται ἐάν, ἀπαλλασσόμενοι τῆς στενῆς προοπτικῆς τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ὅλην ἱστορίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις τὸ διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν προοπτικὴν ὡς μοναδικὸν καὶ ἅπαξ συντελεσθὲν θεωρούμενον. Διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν πολιτισμῶν, τοὺς ὁποίους παρέχει ἡμῖν ἡ καθόλου ἱστορία, καταντᾷ ὁ Σπένγκλερ εἰς τὴν σύλληψιν καὶ διατύπωσιν τοῦ αἰωνίου νόμου, καθ' ὃν γεννῶνται, ἀκμάζουν, γηράσκουν καὶ φθίνουν οἱ πολιτισμοί. Τῇ βοηθείᾳ τοῦ νόμου τούτου προλέγει εἶτα τὸν ἐπικείμενον ἀφανισμὸν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις τελεῖ εἰς τὸ τελευταῖον μορφολογικὸν στάδιον αὐτοῦ. Ἐννοεῖται οἴκοθεν ὅτι ὁ Σπένγκλερ ἀρνεῖται τὴν συνέχειαν καὶ τὸ ἑνιαῖον τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Τὴν ἄρνησιν ταύτην πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ διὰ τῆς ἀναλύσεως τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ, ὡς καὶ τοῦ δισχιλιετοῦς χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως. Ἐκ τῶν προϋποθέσεων τούτων ὁρμώμενος καθορίζει τὴν φύσιν τῶν διαφόρων στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ πρὸ πάντων τῆς θρησκείας. Ταύτην χαρακτηρίζει ὡς κατάστασιν ἐγρηγόρσεως τῶν καθ' ἕκαστον πολιτισμῶν, διὰ τῆς ὁποίας διακοσμοῦνται οὗτοι κατὰ τὴν μεγίστην αὐτῶν ἀκμὴν ὑπὸ καρποφόρου καὶ ὑπερόχου, ἀλλὰ χιμαιρικῆς πίστεως. Δι' αὐτῆς ἐξοβελίζεται ἀπὸ τῆς συνειδήσεως ἡ παρακμὴ καὶ ὁ ἀφανισμός, τὸ συναίσθημα τῆς καταστροφῆς παντὸς ὅ,τι ὑπάρχει ἐν χρόνῳ. Ἡ θεωρία τοῦ Σπένγκλερ, παρ' ὅλας τὰς ἐπὶ μέρους ἀληθείας, τὰς ὁποίας περιέχει, σημαίνει ποιητικὸν ἐκβιασμὸν τῆς ἱστορίας ἐν ὀνόματι ἰδεολογίας, ἥτις ἀντὶ νὰ ἐρευνᾷ πλάττει ἱστορίας. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον, τὸν ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων στηριζόμενον. Παρὰ ταῦτα ἡ πλαστικότης τοῦ ὕφους καὶ ἡ δημιουργικὴ δύναμις τῶν ἰδεῶν ἐξησφάλισαν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σπένγκλερ εὐρεῖαν διάδοσιν καὶ ἴσως μόνιμον θέσιν ἐν τῇ παγκοσμίῳ γραμματείᾳ. Ν. Λ.

σπένδω, *ἀόρ. ἔσπεισα*· ἀρχ., κάμνω σπονδήν· || νεωτ. «σπένδω δάκρυ» χύνω δάκρυα ἐν εἴδει σπονδῆς.

Σπένερ (Spener), ***Φίλιππος-Ἰάκωβος***. Ὁ πατὴρ τοῦ *εὐσεβισμοῦ* (βλ. λ.), γεννηθεὶς τῷ 1635 ἐν Ραππολτσβάϊχερ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1705 ἐν Βερολίνῳ. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων αὐτοῦ σπουδῶν ἐνεγράφη τῷ 1651 εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Στρασβούργου, ἔνθα διήκουσε κατ' ἀρχὰς φιλολογίαν, φιλοσοφίαν καὶ ἱστορίαν, ἔπειτα δὲ θεολογίαν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν πανεπιστημιακῶν αὐτοῦ σπουδῶν (1659) ἦλθεν εἰς Βασιλείαν καὶ ἔπειτα εἰς Γενεύην, ἔνθα συνεδέθη μετὰ τοῦ ἱεροκήρυκος Ἰωάννου Λαμπαντί. Διετέλεσεν ἐφημέριος εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Γερμανίας. Ἡ ἵδρυσις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Χάλλης (1694) καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Γ' ὀργάνωσις αὐτοῦ κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ εὐσεβισμοῦ ὀφείλεται ἰδίᾳ εἰς τὸν Σπένερ. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι: «Εὐσεβεῖς πόθοι» (1675), «Ἁπλῆ ἑρμηνεία τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας κατὰ τὴν τάξιν τῆς μικρᾶς κατηχήσεως τοῦ Λουθήρου» (1677), «Ἡ πνευματικὴ ἱερωσύνη» (1677), «Φύσις καὶ χάρις» (1687), «Θεολογικαὶ σκέψεις καὶ ἄλλαι ἐπιστολικαὶ ἀπαντήσεις κ.λ.π.» (1700—1702 εἰς 4 τόμους) καὶ ἄλλα. Ὁ Σπένερ ἠθέλησε νὰ διαθερμάνῃ διὰ τῆς ὅλης αὐτοῦ δράσεως, καὶ ἰδίᾳ διὰ τῶν ἁπλῶν καὶ εὐκόλως κατανοουμένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ κηρυγμάτων του, τὸν ψυχρὸν λουθηρανισμὸν καὶ δώσῃ ζωὴν εἰς αὐτόν. Κ. Ι. Δ.

Σπένις Τάουν (Spanish Town) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς ἐν ταῖς δυτικαῖς Ἀγγλικαῖς Ἰνδίαις νήσου Τρίνιτεντ (βλ. λ. *Πὸρτ-ὀφ-Σπαίν*). Μ. Δ. Β.

Σπένμπορω (Spenborough) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ὑορκσάϊρ. Κάτ. (1921) 31.117. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα καὶ βιομηχανίαν χημικῶν εἰδῶν καὶ ὑφαντουργίας. Θ. Χ. Σ.

Σπέννυμουρ (Spennymoor) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπίσοπ-Ὤουκλαντ-Χάρτλεπουλ. Κάτ.(1921) 18.238. Ἐξάγει ἄνθρακας καὶ σίδηρον. Θ. Χ. Σ.

Σπὲνς (Spence) ***Αἰκατερίνη-Ἑλένη***. Ἀγγλὶς συγγραφεὺς (1825—1910). Ἐγκατασταθεῖσα ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν Αὐστραλίαν, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν φεμινιστικὴν κίνησιν τῆς χώρας, ἐκλεγεῖσα πρόεδρος τοῦ συνδέσμου ὑπὲρ τῶν ἐκλογικῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός. Προήδρευσεν εἰς πολλὰ συνέδρια γυναικῶν ὑπὲρ τῆς γυναικείας ψήφου, εἰς αὐτὴν δὲ ὀφείλεται κατὰ πολὺ ἡ χορήγησις τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα καὶ ἄρθρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Ἡ θυγάτηρ τοῦ συγγραφέως», «Ἡ θέλησις τοῦ κ. Χόγκαρτ», «Κλάρα Μόρισον», κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—**Σπὲνς** (Spence), ***Βενιαμὶν-Ἐδουάρδος***. Ἄγγλος γλύπτης (1822—1866). Ὑπῆρξεν υἱὸς καὶ μαθητὴς τοῦ Γουλιέλμου Σπὲνς καὶ ἐβραβεύθη εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν ἐν ἐκθέσει τοῦ Μάντσεστερ. Ἐξέθεσε πολλὰ ἔργα εἰς τὰς ἐκθέσεις τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Λονδίνου, ἀπὸ τοῦ 1849 μέχρι τοῦ 1866, διακρινόμενα διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν ἔκφρασιν, τὰ κυριώτερα δὲ τούτων εὑρίσκονται εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ Λίβερπουλ καὶ τῆς Σίντνεϋ. Μεταξὺ αὐτῶν καταλέγονται: «Μητέρα», «Παιδικὴ χαρά», «Προτομὴ τοῦ γλύπτου Βύατ», «Προτομὴ τοῦ πατρός μου» κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—**Σπὲνς** (Spence), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος γλύπτης (1793—1849). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Ἀκαδη-

Digitized by Google

μίας του Λίβερπουλ καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκθέσεων αὐτῆς. Μεταξὺ τῶν ἔργων του διακρίνονται οἱ ἀνδριάντες τοῦ Γεωργίου Κάνιγγος καὶ τοῦ Ἰωάννου Φόστερ. Μ. Δ. Β.

— **Σπὲνς** (Spence), ***Ἰάκωβος - Λεβῆς - Θωμᾶς - Τσάλμερς.*** Ἄγγλος δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1874. Διετέλεσεν ὑποδιευθυντὴς τῶν περιοδικῶν «The Scotsman» καὶ «The British Weekly» καὶ διευθυντὴς τῆς ἐπιθεωρήσεως «The Edinburg Magazine». Ἐσπούδασε τὴν μυθολογίαν διαφόρων ἐθνῶν, τῷ δὲ 1910 ἐγένετο μέλος τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἰνστιτούτων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας. Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα, ἐν οἷς: «Ἡ μυθολογία τοῦ Μεξικοῦ καὶ τοῦ Περοῦ» (1907), «Οἱ λαοὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς» (1908), «Ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἀρχαίου Μεξικοῦ» (1911), «Ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἴς» (1910), «Οἱ μῦθοι τῶν Ἰνδῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς» (1914), «Μῦθοι τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου» (1915), «Μῦθοι καὶ παραδόσεις τῆς Βαβυλωνίας καὶ Ἀσσυρίας» (1916), «Ἡ Ἀτλαντὶς ἐν Ἀμερικῇ» (1925), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

— **Σπὲνς** (Spence), ***Ἰωσήφ.*** Ἄγγλος συγγραφεὺς (1699—1798). Ἐσπούδασεν ἐν Ἤτον καὶ Ὀξφόρδῃ καὶ κατόπιν ἐγένετο καθηγητὴς τῆς νεωτέρας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης. Διεκρίνετο διὰ τὴν πολυμάθειάν του καὶ διὰ τὴν χάριν τοῦ διαλόγου του, τὰ δὲ ἀνέκδοτά του, αἱ εὐφυεῖς ἀπαντήσεις, καθὼς καὶ τὰ ἀποφθέγματά του ἐξεδόθησαν τῷ 1820 εἰς ἰδιαίτερον τόμον. Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα φιλολογικὰ καὶ ἱστορικά, ὡς τὸν «Πολύμητιν», διάλογον περιστρεφόμενον περὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν τεχνοτροπίαν τῶν ποιητῶν καὶ τῶν καλλιτεχνῶν τῆς ἀρχαίας Ρώμης (1774), καὶ τὴν «Ὀδύσσειαν τοῦ Πὸπ» (1726), δοκίμιον κριτικῆς ἱστορίας Μ. Δ. Β.

Σπὲνς (Spence) ***μέταλλον.*** Εὔτηκτον μέταλλον, ἀποτελούμενον ἐκ θείου, βισμουθίου καὶ ἀντιμονίου, χρησιμοποιούμενον δὲ ἐν τῇ προσθετικῇ ὀδοντιατρικῇ πρὸς παρασκευὴν τῶν ἐκ μετάλλου ὁμοιωμάτων τοῦ στόματος, διὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν κατεργασίαν τῶν μεταλλικῶν πλακῶν τῶν προοριζομένων διὰ βάσεις ὀδοντοστοιχιῶν. Συνήθως ὅμως διὰ τοῦ μετάλλου τούτου κατασκευάζεται τὸ ἀρνητικὸν μόνον ὁμοίωμα τοῦ στόματος, ἐνῷ τὸ θετικὸν κατασκευάζεται δι' ἄλλων σκληροτέρων μετάλλων, ψευδαργύρου κ.λ.π. Ν. Γ. Π.

Σπένσερ (Spencer Gulf) *[Γεωγρ.].* Κόλπος τῆς Αὐστραλίας, ὁ μεγαλύτερος τῶν τῆς μεσημβρινῆς ἀκτῆς αὐτῆς. Ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου *Σπένσερ*, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ἐσχάτην ἄκραν τῆς χερσονήσου Ὑόρκ, καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Καταστρὸφ τῆς χερσονήσου Ἔϋρ. Ἔχει ἄνοιγμα εἰσόδου 90 χλμ., περιοριζόμενον ὑπό τινων νησίδων, καὶ εἰσχωρεῖ εἰς βάθος 360 χλμ. Τὸ μεγαλύτερον πλάτος αὐτοῦ εἶναι 157 χλμ., τὸ δὲ μικρότερον 15 χλμ. εἰς τὸ βάθος, ὅπου εὑρίσκεται ἡ πόλις Πόρτο Ἀουγκούστα. Μ. Δ. Β.

—**Σπένσερ** (Spenser Bay) *[Γεωγρ.].* Κόλπος τῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῇ ἀποικίᾳ τῆς Ἀγγλικῆς Νοτιοδυτικῆς Ἀφρικῆς. Ἐντὸς αὐτοῦ ἡ νησὶς Μέρκιουρυ. Μ. Δ. Β.

—**Σπένσερ** (Spencer) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Μασσαχουσέττης. Κάτ. 14.850. Εἶναι πόλις βιομηχανική, ἔχουσα κυρίως πολλὰ ἐργοστάσια βυρσοδεψίας καὶ ὑποδημάτων. Μ. Δ. Β.

Σπένσερ (Spenser), ***Ἐδμόνδος.*** Ἐπιφανὴς Ἄγγλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ (1552—1599). Υἱὸς ὑφαντουργοῦ, ἐφοίτησεν ἐπὶ μικρὸν διάστημα εἰς ἐμπορορραπτικὴν σχολήν, ἀλλ' αἰσθανόμενος κλίσιν πρὸς τὰ γράμματα ἐνεγράφη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ. Ἐν νεαρωτάτῃ ἡλικίᾳ ἤρξατο ἤδη δίδων ἐμμέτρους μεταφράσεις, πρὸς παράστασιν, Ἰταλῶν καὶ Γάλλων ποιητῶν (1568). Τῷ 1576, ἐρασθεὶς νεάνιδός τινος (τῆς παρ' αὐτοῦ ἐπικληθείσης Ροζαλίνδας), ἀφιέρωσεν αὐτῇ ποιήματα, περιπαθῶς ἐγκωμιαστικά. Βραδύτερον προσελήφθη ὡς γραμματεὺς εἴς τινα ἐμπορικὸν οἶκον ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τοῦ Λονδίνου, σχετισθεὶς δὲ μετὰ προσώπων σημαινόντων ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ἐνθαρρυνθεὶς ἐν τῇ γονίμῳ ποιητικῇ του προσπαθείᾳ παρὰ τούτων, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀλλεπάλληλον σύνθεσιν διαφόρων ποιημάτων, τῶν ὁποίων, δυστυχῶς, τὰ πλεῖστα ἀπωλέσθησαν. Τῷ 1579 ἐξέδωκε τὴν ἐκ δώδεκα βουκολικῶν ποιήσεων συγκειμένην συλλογὴν αὐτοῦ, τὸ «Ἡμερολόγιον βοσκοῦ», ἥτις, παρὰ τὰς ὡρισμένας ἐπιδράσεις τοῦ Θεοκρίτου καὶ τοῦ Βίωνος, ἐκ δὲ τῶν Γάλλων, τοῦ Κλεμὰν-Μαρώ, καὶ παρὰ τὸ ἐπιτετηδευμένον, τὸ ἀρχαΐζον καὶ δυσνόητον τοῦ ὕφους, ἔσχε σημαντικὴν ἐπιτυχίαν. Ὀνομασθεὶς κατόπιν γραμματεὺς τοῦ τοποτηρητοῦ ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐναντίον τῶν Ἰρλανδῶν ἐπαναστατῶν ἐκστρατείας, ἀποκομίσας ὑλικὰ σημαντικὰ ὀφέλη ἐκ τῆς λαφυραγωγήσεως τῶν περιουσιῶν τῶν πλουσίων Ἰρλανδῶν γαιοκτημόνων. Ἀδιαλλάκτως μισῶν τοὺς Ἰρλανδοὺς καὶ θεωρῶν αὐτοὺς ἀπολιτίστους, θηριώδεις καὶ κακοποιούς, ὡς ἐφρόνουν οἱ σύγχρονοί του Ἄγγλοι, ἀνέλαβεν, ὡστόσον, ἀξιώματα παρὰ τῇ διοικήσει τοῦ Δουβλίνου, ὀλίγον δὲ βραδύτερον τοῦ Μῶνστερ (1588). Συνοδεύσας τὸν σὲρ Οὐώλτερ Ράλεχ, ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα, εἰς Λονδῖνον, τῇ φιλικῇ μεσολαβήσει τούτου ἐγένετο δεκτὸς παρὰ τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, λαβὼν σχετικὴν ἐπιχορήγησιν. Τῷ 1590 ὁ Σπένσερ προέβη εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν τριῶν πρώτων βιβλίων ἐκτενοῦς ποιήματος αὐτοῦ, ἀφιερουμένου εἰς τὴν Ἐλισάβετ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ βασίλισσα τῶν Νηρηΐδων», ἔργου ὅπερ ἀρχῆθεν ὑπελόγιζεν ὅπως συμπληρώσῃ εἰς δώδεκα βιβλία, ἑκάστου τούτων ἀπαρτιζομένου ἐκ δώδεκα ᾀσμάτων, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου δὲν κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἢ τὰ ἓξ (1596). Τὸ ἀλληγορικὸν ἐκεῖνο ποίημα, πλῆρες ἀφῃρημένων ἐννοιῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ προσωποποιοῦνται, ὡς ἐν τῷ «Διηγήματι τοῦ Ρόδου», ἡ φιλία, ἡ δικαιοσύνη, ἡ φιλοφροσύνη, ἡ ἐγκράτεια, ἡ ἁγιότης καὶ ἡ ἀρετή, εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ «κύκλου τοῦ Ἀρθούρου» τῶν μεσαιωνικῶν θρύλων τῶν ἱπποτῶν τῆς Στρογγύλης Τραπέζης. Παρὰ τὴν ἔλλειψιν δὲ ἑνότητος αὐτοῦ, χάρις εἰς τὴν δύναμιν, τὴν χάριν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἱκανότητα τῆς ἰδιοφυΐας τοῦ συνθέσαντος, ἀποτελεῖ πραγματικὸν ἀριστοτέχνημα, ἑδραιῶσαν καὶ καθιερῶσαν τὴν φήμην αὐτοῦ ὡς ποιητοῦ. Ἡ ἀξία τοῦ ποιήματος ἐκείνου ἔγκειται, πλὴν τοῦ πλούτου τῆς ἐκφράσεως, τῆς γλαφυρότητος καὶ παραστατικότητος τῶν εἰκόνων καὶ παρομοιώσεων, τοῦ ὑποβλητικοῦ του λυρισμοῦ, καὶ εἰς τὴν χρῆσιν, ἐν αὐτῷ, τὸ πρῶτον, στροφῆς, ἰδίας ἐντελῶς ἐπινοήσεως, συγκειμένης ἐξ ὀκτὼ κανονικῶν ἰαμβικῶν δεκασυλλάβων στίχων καὶ ἑνὸς στίχου ἀλεξανδρινοῦ. Παρὰ τὴν εὐμενῆ ὑποδοχήν, ἧς ἔτυχεν ἡ ἔκδοσις ἐκείνη, χολωθεὶς διὰ τὴν μὴ προσπόρισιν καὶ ὑλικῶν ὠφελημάτων ἐξ αὐτῆς, ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἰδιόκτητον ἔπαυλιν αὐτοῦ τοῦ Κίλκολμαν, ἐκφράσας τὸ παράπονον αὐτοῦ ἐν χαριεστάτῃ ἐλεγείᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Κόλιν Κλάουτς ἐπιστρέφει οἴκαδε» (1591). Τὸ αὐτὸ ἔτος προέβη εἰς τὴν ἔκδοσιν ἐκλεκτῆς σειρᾶς ἐλεγειῶν, ἐν αἷς: «Τὰ ἐρείπια τοῦ χρόνου», «Τὰ δάκρυα τῶν Μουσῶν», καὶ ἡ «Προσωποφία ἢ ὁ Μῦθος τῆς μητρὸς Χῶμπερντ», ὁμοίως δὲ καὶ διαφόρων μεταφράσεων ποιητῶν, καθὼς τοῦ Βιργιλίου, τοῦ Πετράρχου καὶ τοῦ ντὺ Μπελλαί. Νυμφευθείς, κατόπιν σφοδροῦ ἔρωτος, τὴν Ἐλισάβετ Μπόϋλ, ὕμνησε τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο ἐν ἐξαισίῳ «Ἐπιθαλαμίῳ» (1595), συγκαταλεγομένῳ μεταξὺ τῶν κορυφαίων λυρικῶν μνημείων τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας. Περιπεσὼν ὅμως εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας, ἐπέτυχε νὰ διορισθῇ διοικητὴς τοῦ Κὸρκ (1597), ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐξερράγη δεινὴ ἐν Ἰρλανδίᾳ ἐξέγερσις κατὰ τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας ἡ ἔπαυλίς του ἐνεπρήσθη, αὐτὸς δὲ ὡς ἐκ θαύματος διέφυγε τὸν θάνατον, ἀπωλέσθη ὅμως εἰς τὰς φλόγας ὁ μικρότερος αὐτοῦ υἱός. Μετὰ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν βασίλισσαν στρατιώτας ἵνα ἐξοντώσῃ τοὺς Ἰρλανδούς, ἀλλ' ἀπέθανε μετὰ ἕνα μῆνα, ἐκ λύπης, εἴς τι πανδοχεῖον. Κατέλιπε τρεῖς υἱούς, τὸν *Συλβάνον*, τὸν *Λαυρέντιον*, τὸν *Περεγρῖνον*, καὶ μίαν θυγατέρα τὴν *Αἰκατερίνην*. Μεταξὺ τῶν ἔργων αὐτοῦ δέον νὰ μνημονεύσωμεν καὶ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ ἰρλανδικοῦ κράτους» (1598), διαλογικόν του πεζογράφημα, ἀπανθρώπου περιεχομένου, πλὴν ἀρκούντως χαρακτηριστικὸν τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν διαθέσεων τῆς τότε πλειονότητος τῶν Ἄγγλων ἔναντι τοῦ ἔκπαλαι παλαίοντος διὰ τὴν ἐθνικήν του χειραφέτησιν ὑποτελοῦς ἰρλανδικοῦ λαοῦ. Παρατηρητὴς ὀξύς, ἐμφανίζεται, πολὺ πρὸ τοῦ Σουίφτ, κατήγορος δριμὺς καὶ σαρκαστὴς τῶν ὑπερβασιῶν τῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἀποκτηνώσεως τοῦ κλήρου.

Ἐδμόνδος Σπένσερ.

Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπίδρασις αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὅλως ἐξαιρετική, κατὰ πολὺ μεγαλυτέρα τῆς τοῦ Σαίκσπηρ, ἂν καὶ δὲν ἔσχε, μεταγενεστέρως, τὴν παγκόσμιον ἀπήχησιν ἐκείνου. Μεταξὺ τῶν ἐπανειλημμένων, κατ' ἐξοχὴν ἐπιμελῶν, ἐκδόσεων τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ «Ἁπάντων», ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι κυρίως ἡ παρὰ τοῦ Τὸντ (1805, ὀκτάτομος), ἡ παρὰ τοῦ Κόλλιερ (1862) καὶ ἡ παρὰ τοῦ Γκρόζαρ γενομένη (1880—1882, δεκάτομος). Ἡ «Βασίλισσα τῶν Νηρηΐδων», μόνον, μεταφρασθεῖσα καὶ εἰς πλείστας ξένας γλώσσας, ἀριθμεῖ περὶ τὰς εἴκοσιν ἐκδόσεις, τῶν ὁποίων ἀξιολογώτεραι εἶναι ἡ παρὰ τοῦ Μπίρτς (1751, τρίτομος), ἡ παρὰ τοῦ Τσῶρτς (1758, τετράτομος) καὶ ἡ παρὰ τοῦ Κραίην γενομένη (1894—1897). Τὸ «Ἡμερολόγιον Βοσκοῦ» ἐξεδόθη ἐντελῶς μεμονωμένως καὶ διαδοχικῶς παρὰ τοῦ Σὸμμ (1890), τοῦ Χέρφορντ (1895) καὶ τοῦ Κραίην (1897). Κριτικὰ ἢ βιογραφικὰ ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὸν Σπένσερ ἔγραψαν μεταξὺ ἄλλων οἱ: Τζόρτιν, Οὐῶρτον, Αἴλκιν, Χάρτ, Κίρκλαννт, Οὐΐλλις, Κραίην, Τσῶρτς καὶ ὁ Λεγκουΐ («Ἐδμόνδος Σπένσερ», 1923). Λ. Ν. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

—**Σπένσερ** (Spencer), ***Ἐρβέρτος.*** Ὀνομαστὸς Ἄγγλος φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Ντέρμπυ τῷ 1820 καὶ ἀποθανὼν ἐν Brighton τῷ 1903. Ἐγεννήθη ἐξ οἰκογενείας μεθοδιστῶν ἐν τῷ δόγματι καὶ ρισπαστῶν ἐν τῇ πολιτικῇ. Ὁ πατήρ του Γουλιέλμος Σπένσερ ἦτο διδάσκαλος, ἀνέθρεψε δὲ τὸν υἱόν του μὲ φιλελεύθερον πνεῦμα καὶ ἐφρόντισε νὰ τῷ καλλιεργήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἔρευναν καὶ τὰς θετικὰς γνώσεις. Φοιτήσας μέχρι τοῦ 13ου ἔτους τῆς ἡλικίας εἰς τὸ σχολεῖον καὶ πολλὰ ὠφεληθεὶς ἐκ τῶν συζητήσεων, αἱ ὁποῖαι διεξήγοντο ἐλευθέρως ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ ὑπὸ κύκλου μορφωμένων καὶ λογίων οἰκογενειακῶν φίλων, ἀπεστάλη κατόπιν ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς Hinton Charterhouse, παρὰ τῷ θείῳ του, κληρικῷ, παρ' ᾧ ἔμεινεν ἐπὶ τριετίαν, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἑλληνικῆς, τῆς λατινικῆς καὶ τῆς γαλλικῆς γλώσσης. Τῷ 1838 ἐπέστρεψεν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ ἐκεῖ ἐπεδόθη μόνος εἰς τὴν περαιτέρω σπουδὴν τῶν φυσικομαθηματικῶν, ἀποφυγὼν τὴν διὰ πανεπιστημιακῆς μορφώσεως τελειοποίησίν του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐχρημάτισεν ἐπί τι διάστημα καὶ διδάσκαλος, ἐπιδείξας μεγάλην ἱκανότητα, μετ' ὀλίγον δὲ προσελήφθη ὡς μηχανικὸς τοῦ σιδηροδρόμου Λονδίνου - Birmingham, εὑρισκομένου τότε ἐν κατασκευῇ. Ἐνταῦθα ἠσχολήθη εἰς διαφόρους μηχανικὰς μελέτας, συμπεράσματα τῶν ὁποίων ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῶν πολιτικῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ μηχανικῶν», παρέμεινε δ' ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐπὶ δέκα ἔτη, μέχρις οὗ, ἐπελθούσης κρίσεως εἰς τὰς ἐργασίας τῶν σιδηροδρόμων, ἔμεινεν ἄνευ ἐργασίας ἐν ἡλικίᾳ 28 ἐτῶν. Τότε ὁ Σπένσερ, ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς τοιαύτης τροπῆς τῶν πραγμάτων, ἐσκέφθη ἤδη πρώτην φορὰν νὰ μεταχειρισθῇ τὸν κάλαμον ὡς μέσον βιοποριστικὸν καὶ ἤρχισε δημοσιεύων εἰς τὰς ἐφημερίδας, διὰ σειρᾶς ἐπιστολῶν, σκέψεις περὶ τοῦ πολιτεύματος καὶ κατὰ τῷ 1848 προσελήφθη ὡς συντάκτης τοῦ «The Economist». Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐδημοσίευσεν ἓν ἐκ τῶν πρώτων του ἔργων, τὸ «Social statics, or the condition essential to human happiness specified and the first of them developped» (1850), ἐν ᾧ ἀναφαίνονται ἤδη ὑποτυπωδῶς αἱ θεμελιώδεις ἰδέαι τοῦ κατόπιν ὁλοκληρωθέντος συστήματός του. Ἄλλα ἔργα τῆς περιόδου ταύτης εἶναι: «The developpment hypothesis» (1852), «A new theory of population» (1852), «Manners and fashion» (1854), «The genesis of science» (1854), «Progress: its law and cause» (1857) καὶ «Education physical, intellectual and moral» (1861). Τὸ κύριον ὅμως ἔργον του, τὸ πραγματικῶς ἔργον τῆς ζωῆς του, διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ ὁποίου κατηνάλωσε 36 ἔτη, εἶναι τὸ «A system of synthetic philosophy» ἐκδοθὲν ἀπὸ τοῦ 1862 μέχρι τοῦ 1896 καὶ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς μερῶν: «First principles» (1862), «The principles of biology» (1864—1867), «The principle of psychology» (1870—1872), «The principles of sociology» (1876—1896) καὶ «The principles of ethics» (1892—1893). Ἐκτὸς τῶν ἔργων τούτων ὁ Σπένσερ ἐξέδωκε καὶ πλεῖστα ἄλλα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «The classification of the sciences» (1864), «Recent discussion in science, philosophy and morals» (1871), «The study sociology» (1874), «The moral of trade» (1874). Τῷ 1904 ἐξεδόθη ἡ «Αὐτοβιογραφία» του. Ἐξ ὅλων τῶν ἔργων τοῦ Σπένσερ εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετεφράσθη μόνον τό: «Education physical, intelectual and moral» ὑπὸ τῶν Δ. καὶ Π. Α. Λασκάρεως μὲ τὸν τίτλον: «Ἡ ἀγωγὴ πνευματική, ἠθικὴ καὶ σωματική» (Ἀθῆναι 1910). Ὁ Σπένσερ παρέμεινεν ἄγαμος, ἦτο δὲ χαρακτῆρος ψυχροῦ, δυστρόπου καὶ ἐριστικοῦ, διεκρίνετο ὅμως διὰ τὴν ἐλευθεροφροσύνην του, τὸ ἠθικόν του σθένος καὶ τὴν ἀγάπην τῆς δικαιοσύνης.

Τὸ σύστημα τοῦ Σπένσερ ἐν τῷ συνόλῳ του ἀποτελεῖ προσπάθειαν δικαιολογίας τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν θεωριῶν τοῦ ριζοσπαστικοῦ φιλελευθερισμοῦ (τὸν ὁποῖον εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον του), τῇ βοηθείᾳ ἀρχῶν δανείων, ἀφ' ἑνὸς ἐκ τῆς γερμανικῆς ρωμαντικῆς φιλοσοφίας καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῶν βιολογικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ὁ φιλελευθερισμὸς οὗτος τοῦ Σπένσερ εἶναι προϊὸν συγχωνεύσεως τοῦ πολιτικοῦ ἀναρχισμοῦ μὲ οἰκονομικὰς θεωρίας ἀπαιτούσας τὴν διατήρησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ὁ Σπένσερ ὀφείλει οὐκ ὀλίγα εἰς τὸν Γκόντουϊν, τὸν Μπένταμ, τὸν Κόλεριτζ, τὸν Σέλλινγκ, τὸν Κάρλαϋλ καὶ τὸν Λαμάρκ. Παρὰ τὰ δάνεια ὅμως ταῦτα ἔχει μεγάλας ἰδιοτυπίας, αἱ ὁποῖαι τὸν καθιστοῦν ἕνα ἐκ τῶν σημαντικωτέρων καὶ μεγαλυτέρων φιλοσόφων τῶν νεωτέρων χρόνων. Εἰς τὰ πολυάριθμα ἔργα του ἠσχολήθη μὲ ποικιλίαν θεμάτων. Ἐξέφερε γνώμας οὐ μόνον ἐπὶ τῆς καθαρᾶς φιλοσοφίας, ἀλλὰ καὶ περὶ οἰκονομίας, περὶ πολιτειολογίας, περὶ βιολογίας, περὶ ψυχολογίας, περὶ ἠθικῆς, περὶ κοινωνιολογίας, περὶ παιδαγωγικῆς κλπ. Ἐκ τῶν γνωμῶν τούτων αἱ πλέον ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ περὶ φιλοσοφίας, περὶ κοινωνιολογίας καὶ περὶ παιδαγωγικῆς.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Σπένσερ. Ὁ Σπένσερ παραδέχεται ὅτι πᾶν ὅ,τι γνωρίζομεν εἶναι ἁπλῶς τὸ ἐπι-

Digitized by Google

φαινόμενον τοῦ ἀπολύτου, μιᾶς δυνάμεως δηλαδὴ μυστηριώδους, ἀπείρου, αἰωνίας, ἀγνωρίστου καὶ ἀκατανοήτου, ἐκβάλλων οὕτω τῆς φιλοσοφίας ὡς ἄλυτα ὅλα τὰ προβλήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἠσχολήθη ἡ μεταφυσικὴ φιλοσοφία, καὶ ὑπάγων αὐτὰ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς θρησκείας. Προορισμὸς τῆς φιλοσοφίας εἶναι νὰ συνδέῃ πρὸς ἀλλήλας τὰς γενικὰς ἀληθείας τὰς κατακτωμένας ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης. Αἱ γενικαὶ αὗται ἀλήθειαι ἐξάγονται οὐχὶ ἐκ τῆς γνώσεως αὐτῶν τούτων τῶν πραγμάτων (τῶν πραγμάτων καθ' ἑαυτά), ἀλλ' ἐκ τῆς γνώσεως τῶν ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ φαινομένων, ἅτινα ἀποτελοῦν ἐκδηλώσεις καὶ σύμβολα τῆς μυστηριώδους δυνάμεως, ἐξ ἧς τὰ πάντα προέρχονται, τοῦ ἀπολύτου. Ἡ ἐπιστήμη ὀφείλει πρῶτον νὰ ἐξακριβώνῃ τὰ φαινόμενα ταῦτα καὶ ἔπειτα ν' ἀνευρίσκῃ τὴν ὁμοιότητα καὶ τὴν διαφοράν των καὶ τέλος νὰ τὰ κατατάσσῃ εἰς δύο ὁμάδας, εἰς τὸ ὑποκείμενον καὶ εἰς τὸ ἀντικείμενον. Ἡ πλέον γενικὴ ἀλήθεια, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται πᾶσα ἐπιστήμη καὶ πᾶσα φιλοσοφία, καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ νοήσωμεν τὰ πράγματα, εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ *ἀνωλέθρου τῆς δυνάμεως*, ἐξ ἧς ὁ Σπένσερ συνάγει τὸν νόμον τῆς *ἐξελίξεως* (evolution). «Ἡ ἐξέλιξις εἶναι ὁλοκλήρωσις (integration) ὕλης, συνοδευομένη ὑπὸ διανομῆς κινήσεως, καθ' ἣν ἡ ὕλη μεταβαίνει ἀπὸ τὴν ἀδιόριστον καὶ ἀσύνθετον ὁμοιογένειαν εἰς τὴν καθωρισμένην καὶ συνεχῆ ἑτερογένειαν καὶ καθ' ἣν ἡ συγκρατουμένη κίνησις ὑφίσταται παράλληλον μεταμόρφωσιν». Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνωλέθρου τῆς δυνάμεως ἐπιτρέπει ὥστε ἡ ἐξέλιξις νὰ καταλήγῃ πανταχοῦ εἰς κατάστασιν ἰσορροπίας καὶ ἁρμονίας καὶ ν' ἀκολουθῆται ὑπὸ σειρᾶς ἀντιθέτων μεταμορφώσεων, τὰς ὁποίας ὁ Σπένσερ καλεῖ *διάλυσιν* (dissolution). Τοιουτοτρόπως πᾶσαι αἱ γνώσεις ἡμῶν ἀναφέρονται ὄχι εἰς τὸ εἶναι, ἀλλὰ εἰς τὸ γίγνεσθαι, ὅπερ εἶναι σταθερὰ διανομὴ τῆς ὕλης καὶ τῆς κινήσεως, χωροῦσα διὰ τῶν δύο ὁδῶν, διὰ τῆς ἐξελίξεως καὶ διὰ τῆς διαλύσεως, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη συνάπτει καὶ ὁλοκληρώνει, ἡ δὲ δευτέρα διαλύει τὸ συντεθειμένον, οὕτως ὥστε νὰ συνιστῶνται κόσμοι καὶ νὰ διαλύωνται ἐκ περιτροπῆς. Ἡ τοιαύτη πορεία διαφαίνεται πανταχοῦ: ἐν τῇ κοσμογονίᾳ, ὅπως αὕτη συλλαμβάνεται εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Καντίου καὶ τοῦ Λαπλάς, ἐν τῇ αὐξήσει τῶν ζῴων καὶ τῶν φυτῶν, ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ, ἥτις εἶναι οἱονεὶ φυσικὸς ὀργανισμός, ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ κ.λ.π.

Ἡ κοινωνιολογία τοῦ Σπένσερ. Ὁ Σπένσερ διεκδικεῖ ἐπαξίως πρὸς τὸν Α. Κὸντ τὸν τίτλον τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς κοινωνιολογίας, διότι εἶνε πράγματι ἱδρυτὴς μιᾶς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων σχολῶν τῆς κοινωνιολογίας, τῆς ὀργανικοβιολογικῆς σχολῆς. Κατ' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος δὲν δρᾷ κινούμενος ὑπὸ τῶν ἰδεῶν του, ἀλλ' ὑπὸ τῶν συναισθημάτων του καὶ τῶν παθῶν του, διὸ καὶ ἡ στατικὴ καὶ ἡ δυναμικὴ τῆς κοινωνίας δὲν δύνανται ν' ἀναλυθῶσι διὰ τῆς πνευματικῆς δράσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ τῆς μελέτης αὐτῆς τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου. Τὸ μυστικὸν τῆς κοινωνικῆς συνθέσεως δὲν δύναται λοιπὸν νὰ τὸ ἀποκαλύψῃ ἡ φιλοσοφία, ἀλλὰ ἡ βιολογία. Ἡ συνδρομή, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν κοινωνιολογίαν ἡ βιολογία, εἶναι ἀμέσως καταφανής, ὅταν ἀναλογισθῇ τις τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν ὅτι πᾶς ὀργανισμὸς εἶναι κοινωνία καὶ πᾶσα κοινωνία ὀργανισμός. Πᾶς ὀργανισμὸς εἶναι κοινωνία, καθ' ὃ ἄθροισμα κυττάρων ἀλληλεγγύων καὶ συνδεδεμένων δι' ἀμοιβαίων αὐστηρῶν σχέσεων, πᾶσα δὲ κοινωνία εἶναι ὀργανισμός, διότι ἀπαρτίζεται ἐκ κυττάρων (ἀτόμων) στενῶς μεταξύ των ἀλληλεγγύων καὶ συνηρτημένων πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ συνόλου. Ἡ ἀναλογία μεταξὺ κοινωνίας καὶ ὀργανισμοῦ καταδεικνύεται καὶ εἰς τὰς μικροτέρας λεπτομερείας. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀνόργανα σώματα, ἅτινα αὐξάνουσιν εἰς ἔκτασιν καὶ οὐχὶ πολυπλοκότητα (ὡς τὰ ὀρυκτὰ διὰ τῶν διαδοχικῶν των ἀπολιθώσεων), τὰ ὀργανικὰ σώματα ἀναπτυσσόμενα αὐξάνουσιν οὐχὶ μόνον εἰς ἔκτασιν ἀλλὰ συμπλέκονται εἰς σύνθεσιν, ἐντείνονται εἰς ἐνάρθρωσιν καὶ παρουσιάζουν προοδευτικὴν διαφοροποίησιν ὀργάνων καὶ λειτουργιῶν. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς ἀνθρωπίνους κοινωνίας. Αἱ πρωτόγονοι κοινωνίαι εἶναι τελείως ἀδιαφοροποίητοι. Ἕκαστον ἄτομον εἶναι ταυτοχρόνως καὶ πολεμιστὴς καὶ θηρευτὴς καὶ ἁλιεύς. Οἱ ἰατροὶ εἶναι συγχρόνως καὶ ἐξορκισταί, καθὼς εἰς τοὺς κατωτέρους ὀργανισμούς, ὅπου δὲν ὑπάρχει εἰδικὸν ὄργανον θρέψεως, εἰδικὰ ὄργανα κινήσεως, ἀναπνοῆς κλπ. Ἀλλὰ καθὼς ἡ ἐξέλιξις εἰς ἀνωτέρας ὀργανικὰς μορφὰς διακρίνεται ἀπὸ τὴν δημιουργίαν εἰδικῶν ὀργάνων, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶναι ἀφιερωμένον εἰς εἰδικὴν λειτουργίαν, οὕτως ἡ μετάβασις τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν εἰς κατάστασιν ὑψηλοτέραν διακρίνεται ἀπὸ τὴν διαμόρφωσιν εἰδικῶν κοινωνικῶν ὀργάνων διακεκριμένων καὶ εἰδικοποιημένων. Διὰ τοῦτο διαμορφοῦνται εἰδικὰ ὄργανα κοινωνικῆς θρέψεως (γεωργία, βιομηχανία), κοινωνικῆς κυκλοφορίας (ἐμπόριον), κοινωνικῆς ἀμύνης (στρατός, δικαστήρια) καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ μόνον τοῦτο· ὁ μᾶλλον ἔκδηλος χαρακτὴρ τοῦ ζωϊκοῦ ὀργανισμοῦ, πεπροικισμένου μὲ διακεκριμένα καὶ εἰδικὰ ὄργανα, εἶναι ἡ ἀνωτάτη ἀλληλεγγύη, ἥτις ἑνώνει ταῦτα, ἡ ἀπόλυτος ἀλληλεξάρτησις μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, εἰς τρόπον ὥστε, ἐὰν τὸ ἓν τούτων σταματήσῃ, ἀμέσως καὶ τὰ ἄλλα εἶναι ἀνίκανα νὰ λειτουργήσουν. Ὅταν πρὸς στιγμὴν ἡ καρδία παύσῃ νὰ πάλλῃ, οἱ πνεύμονες παύουν ν' ἀναπνέουν, ὁ ἐγκέφαλος παύει νὰ σκέπτεται, τὰ νεῦρα παύουν νὰ δονοῦνται, τὰ κινητήρια κέντρα παύουν νὰ δροῦν κλπ. Παρομοία αὐστηρὰ ἀλληλεξάρτησις ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τῶν ὀργάνων τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ὅταν ἡ γῆ δὲν παράγῃ πρώτας ὕλας, αἱ βιομηχανίαι σταματοῦν, τὸ ἐμπόριον ἀδρανεῖ κλπ. Καὶ καθὼς ἡ σύμπτωσις τῶν λειτουργιῶν ἢ ἡ ἀλληλεγγύη των εἶναι ἀρτιώτερα ὅταν ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀτόμου ἐξελίσσεται, οὕτω συμβαίνει καὶ μὲ τὸν κοινωνικὸν ὀργανισμόν. Ἐπὶ πλέον ἡ ζωὴ τοῦ ζωϊκοῦ ὀργανισμοῦ, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως ἐκτάκτου καταστροφῆς, εἶναι μεγαλυτέρας διαρκείας τῶν μερῶν του. Τὰ κύτταρα καταστρέφονται καὶ ἀναπαράγονται, τὰ ὄργανα ἀνανεοῦνται, ἀλλ' ὁ ὀργανισμὸς μένει. Ὁμοίως καὶ ἡ ζωὴ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου εἶναι πολὺ μεγαλυτέρας διαρκείας τῶν κυττάρων του, ἤτοι τῶν ἀτόμων ἐξ ὧν ἀποτελεῖται. Ἀλλὰ δὲν σταματᾷ ἐδῶ ἡ ἀναλογία μεταξὺ ἀτομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Εἰς τοὺς ζωϊκοὺς ὀργανισμοὺς παρατηροῦνται τρία συστήματα ἀγγείων.

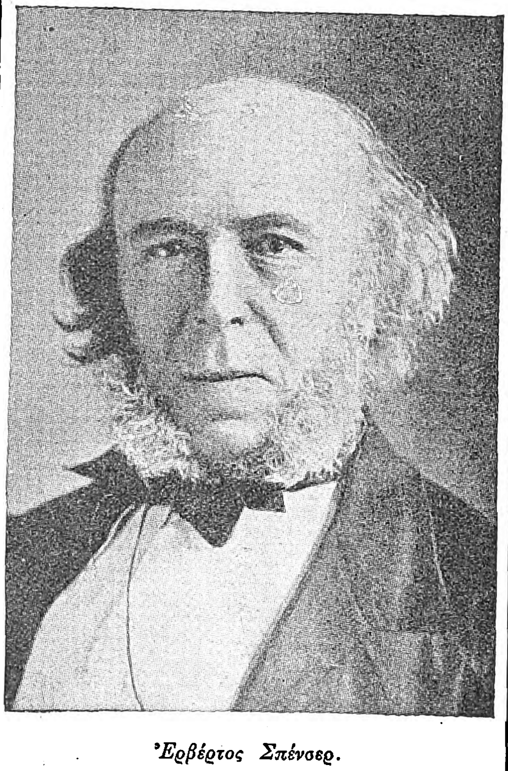

Ἐρβέρτος Σπένσερ.

Τὸ πρῶτον—ἐξώδερμον σύστημα—ὑπόκειται εἰς τὴν ἄμεσον δρᾶσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος καὶ ἔργον ἔχει ν' ἀφομοιώνῃ τὴν ὠφέλιμον ἐπίδρασιν, ν' ἀπορρίπτῃ δὲ τὰς βλαβερὰς διὰ τὸν ὀργανισμὸν ἐπιδράσεις· τὸ δεύτερον—ἐνδόδερμον σύστημα—δέχεται καὶ κατεργάζεται τὰς πρὸς ἀφομοίωσιν ὕλας· τὸ τρίτον—μεσόδερμον σύστημα—παρεντίθεται μεταξὺ αὐτῶν καὶ χρησιμεύει εἰς τὴν κατανομὴν τῶν ζωϊκῶν χυμῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς τὸ δεύτερον, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων. Εἰς τὸν κοινωνικὸν ὀργανισμὸν τὸ ἐξώδερμον σύστημα εὕρηται εἰς τὴν πολεμικὴν καὶ δικαστικὴν τάξιν, ἥτις ἀμύνεται, τὸ ἐνδόδερμον εἰς τὴν γεωργοβιομηχανικήν, ἥτις διατρέφει, καὶ τὸ μεσόδερμον εἰς τὴν ἐμπορικήν, ἥτις κατανέμει. Καθ' ὃν τρόπον εἰς τὸν ζωϊκὸν ὀργανισμὸν ἐκ τοῦ ἐξωδέρμου συστήματος μορφοῦται διὰ τῆς ἐξελίξεως τὸ νευρικὸν σύστημα, οὕτω καὶ εἰς τὸν κοινωνικὸν ὀργανισμὸν ἐκ τῆς πολεμικῆς τάξεως μορφοῦται ἡ κυβερνῶσα τάξις. Καὶ καθὼς ἐν τῇ ὀργανικῇ ἐξελίξει τὸ ἐξώδερμον σύστημα χάνει βαθμιαίως τὴν σημασίαν του πρὸ τῶν ἄλλων δύο, οὕτω καὶ ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐξελίξει ἡ πολεμικὴ τάξις βλέπει ἐλαττουμένην τὴν ὑπεροχήν της πρὸ τῆς παραγωγικῆς καὶ ἐμπορικῆς τάξεως. Διὰ τοῦτο ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία βαίνει ἀπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος εἰς τὸ βιομηχανικὸν καθεστώς. Ἀναχωροῦσα ἀπὸ τῶν πρώτων ὁμάδων, τῶν ἀποκλειστικῶς πολεμικῶν, τείνει πρὸς κοινωνικὴν μορφήν, ἐν ᾗ ἡ δραστηριότης ἑκάστου θὰ δύναται νὰ εὕρῃ ἐλευθέραν καὶ ἀσφαλῆ πραγμάτωσιν ἐντὸς τῆς παγκοσμίου εἰρήνης. Συναφῶς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τούτου καὶ τὰ κοινωνικὰ ὄργανα βαίνουσι ρυθμικῶς μεταβαλλόμενα καὶ ἐὰν ἡ κυβέρνησις πολεμικῆς φυλῆς δύναται νὰ παρομοιασθῇ πρὸς τὸ ἐγκεφαλονωτιαῖον νευρικὸν σύστημα, ἡ κυβέρνησις εἰρηνικῆς φυλῆς δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ συμπαθητικὸν σύστημα. Καθὼς ὁ ζωϊκὸς ὀργανισμὸς ἐξελίσσεται ὑπὸ τὸν ἀγῶνα περὶ ὑπάρξεως, ὅστις καὶ καθορίζει τὸν θρίαμβον τῶν μᾶλλον προσηρμοσμένων καὶ τῶν ἰσχυροτέρων καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἀσθενικῶν, οὕτω καὶ ὁ κοινωνικὸς ὀργανισμὸς ἐξελίσσεται ὑπὸ τὸν ἀγῶνα περὶ ὑπάρξεως, καθ' ὅσον τὰ μᾶλλον πεπροικισμένα ἄτομα, τὰ ἰσχυρότερα, τὰ σοφώτερα θριαμβεύουσι, καταδικάζονται δ' εἰς ἀφάνειαν τὰ ἀσθενέστερα καὶ ἐκφυλισμένα στοιχεῖα. Ἡ φυσικὴ ἐπιλογὴ τῶν ἀρίστων εἶναι ὁ δραστικώτερος συντελεστὴς τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὁ μόνος. Καθὼς πρὸς καθορισμὸν τῆς ὀργανικῆς ἐξελίξεως συντελεῖ, ἐκτὸς τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἡ κληροδότησις τῶν ἐπικτήτων χαρακτήρων, οὕτω συμβαίνει καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν, οὐδ' ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ κληροδότησις τῶν ἠθικῶν ἰδεῶν, τῶν νέων ἐπινοήσεων καὶ τῶν νέων θεωριῶν εἰς τὰς ἐπιγιγνομένας γενεὰς εἶναι οὐχὶ μικρᾶς ἀξίας συντελεστὴς τῆς ἐξελίξεως, ὅστις χαλκεύεται ἐκτὸς τοῦ ἀπηνοῦς ἀγῶνος περὶ ὑπάρξεως καὶ ὠθεῖ βαθμιαίως τὸ ἀνθρώπινον γένος πρὸς τὴν ἀπροσδιόριστον καὶ ἀτέρμονα πρόοδον. Περὶ τὴν κοινωνιολογικὴν ταύτην θεωρίαν τοῦ Σπένσερ ἐμορφώθη σχολὴ διασήμων καὶ ἐνθουσιωδῶν ὀπαδῶν, σπουδαιότεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Βόρμς, ὁ Λίλιενφελντ, ὁ Ντυρκέμ, ὁ Νοβικώφ, κ. ἄ.

Ἡ παιδαγωγικὴ τοῦ Σπένσερ. Ὁ Σπένσερ ὡς παιδαγωγὸς ἀποκρούει τὴν ἀντίληψιν, καθ' ἣν ὁ μαθητὴς πρέπει νὰ καταστῇ ψυχρὰ ἀποθήκη ἀχρήστων συνήθως γνώσεων καὶ διακηρύσσει τὴν ἀνάγκην κυρίως τῆς καλλιεργείας παρ' αὐτῷ τῶν ἀνωτέρων πνευματικῶν δυνάμεων, τῆς κρίσεως, τῆς νοήσεως, τῆς παρατηρητικότητος κλπ. Ἐξετάζων τὰς γνώσεις οὐχὶ ἀπολύτως, ἀλλὰ σχετικῶς, ἐρευνῶν δηλαδὴ τὴν ἐπίδρασιν μιᾶς ἑκάστης ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀπαιτήσεων καὶ ἀναγκῶν τοῦ βίου ἡμῶν, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ γνώσεις εἶναι αἱ πολυτιμόταται πασῶν καὶ πρέπει νὰ προηγοῦνται τῶν ἄλλων, ὡς παρουσιάζουσαι ἀξίαν ἀναλλοίωτον ὑπὸ τοῦ χρόνου. Ἄριστον μέσον ὅπως ἀποβῇ καρποφόρος ἡ ἀγωγὴ εἶναι, κατὰ τὸν Σπένσερ, ἡ συμμόρφωσις τῆς παιδεύσεως πρὸς τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς διανοίας καὶ ἡ προσφορὰ τῶν γνώσεων ὑπὸ μορφὴν εὐχάριστον, ἵνα μὴ ὁ παῖς ἀποχωρῶν τοῦ σχολείου ἀποκομίσῃ δυσαρέστους ἐντυπώσεις. Κύριος σκοπὸς τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς εἶναι ὄχι τόσον ἡ ἀπόκτησις γνώσεων ὅσον ἡ ἔμπνευσις τῆς πρὸς τὰ γράμματα ἀγάπης, ἡ ἀνάπτυξις τῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ ἡ μόρφωσις ἀτόμων κρινόντων, σκεπτομένων καὶ παρατηρούντων. Ἡ εἰς τοὺς παῖδας παρεχομένη ἠθικὴ ἀγωγὴ εἶναι καὶ αὕτη ἀτελής, βασίζεται δὲ οὐχὶ ἐπὶ ψυχολογικῶν παρατηρήσεων καὶ ἀκριβοῦς γνώσεως τοῦ χαρακτῆρος τῶν παίδων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἑκάστοτε διαθέσεων τῶν γονέων, οἱ ὁποῖοι, διὰ τῶν συνήθων τιμωριῶν, ἀντὶ νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν τὰ ἄμεσα καὶ φυσικὰ ἀποτελέσματα τῶν κολασίμων πράξεών των, ἐπιβάλλουσιν αὐτοῖς ἕτερα ἔμμεσα καὶ οὕτω ἀφ' ἑνὸς μὲν στρεβλώνουσι τὴν ἐν αὐτοῖς ἰδέαν τοῦ δικαίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ καθιστῶσιν αὐτὰ ἀνίκανα νὰ καθοδηγοῦνται ἀφ' ἑαυτῶν ἐν τῷ βίῳ. Ἡ ἠθικὴ ἀγωγή, διὰ ν' ἀποβαίνῃ ἀποτελεσματική, ὀφείλει, κατὰ τὸν Σπένσερ, νὰ βοηθῇ χωρὶς νὰ παραγκωνίζῃ τὰ ἔργα τῆς φύσεως καὶ νὰ διεξάγηται μετ' αὐστηρότητος σταθερᾶς καὶ ἐσκεμμένης, μετὰ τρυφερότητος καὶ ἀγάπης. Παρὰ τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀγωγήν, πρέπει, κατὰ τὸν Σπένσερ, νὰ τυγχάνῃ ἰδιαιτέρας μερίμνης καὶ ἡ φυσικὴ ἀγωγή, ἡ ὁποία ὡς πάροχος ὑγείας καὶ ἱκανότητος πρὸς δρᾶσιν ἀνυψώνει τὸ ἄτομον καὶ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἤθους ἀπεργάζεται ἀνωτέρους βιολογικῶς τύπους ἀνθρώπων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Beaurrire*, Examen de la morale évolutionniste de H. Spencer (Paris 1881).—*J. Blach*, H. Spencer's Erziehungslehre (Berlin 1913).—*E. Blanc*, Les nouvelles bases de la morale d'après Spencer (Lyon 1881).—*G. Bower*, Spencer, Hartley and J. Mill (London 1881).—*B. P. Bowne*, The philosophy of H. Spencer (New-York 1874).—*P. Carus*, Kant and Spencer (Chicago 1899).—*G. Cesca*, L'évoluzionismo di H. Spencer (Leipzig 1888).—*H. Collins*, Résumé de la philosophie de H. Spencer (γαλλ. μετ. Paris 1891).—*Mac Cosh*, H. Spencer's philosophy as unlimited in his ethics (Edimburg 1884).—*S. Drey*, H. Spencer's theory of religion and morality (London 1887).—*D. Duncan*, The life and letters of H. Spencer (London 1912).—*T. Fairman*, H. Spencer on socialism (London 1884).—*R. Fischer*, Die objektive Methode der Moralphilosophie bei Wundt und Spencer (1908).—*A. Galasso*, Della conciliazion dell'egoisme coll'altruismo secondo E Spencer (1884).—*K. Gaguoin*, Die Grundlagen der Spencerschen Philosophie (Berlin 1888).—*O. Gaupp*, H. Spencer (Stuttgart 1897).—*Haberlin*, H. Spencer's Grundlagen der Philosophie (Leipzig 1908).—*J. Halleux*, L'évolutionnisme en morale. Étude sur la philosophie de H. Spencer (Paris 1891). *W.-H. Hudson*, An introduction to the philosophy of Herbert Spencer (London 1895).—*A. Lalande*, L'idée directrice de dissolution opposée a celle de l'évolution (Paris 1898).—*C. Laurens*, L'évolution et H. Spencer (Lyon 1889).—*H. Macpherson*, Herbert Spencer, the man and his work (London 1900).—*R. Meldola*, Évolution Darwinian and Spencerian (Oxford 1910).—*Meray-Horwath*, Die Grundlagen der Soziologie Spencer's (1903).—*E. Michel*, La philosophie politique de Spencer (1892).—*C. L. Michelet*, H. Spencer. System der Philosophie und sein Verhältniss zur deutschen Philosophie (Halle 1882).—*C. L. Morgan*, Spencer's Philosophy of Science (London 1913).—*G. Mund*, H. Spencer's Erziehungslehre (Halle 1913).—*Pace*, Das Relativitatsprinzip in H. Spencer's psychologischer Entwicklungslehre (Leipzig 1892).—*G. Pain-*

Digitized by Google

ter, H. Spencers Evolutionstheorie (Jena 1896).—*M. Pradines*, Les postulats métaphysiques de l'utilitarisme de J. St. Mill et H. Spencer (Paris 1909).—*P. Rasch*, Untersuchungen über die Grundlagen der Philosophie H. Spencer's (1908).—*Roberty*, Comte et Spencer (Paris 1894).—*C. F. Selle*, H. Spencer und F. Nietzsche (Leipzig 1902).—*G. Sergi*, La pedagogia di Spencer (1905).—*L.-A. Stein*, Einleitung in Philosophie und Soziologie Spencer's (Stuttgart 1905).—*D. G. Thompson*, H. Spencer (New-York 1889).—*J. Thomson*, H. Spencer (London 1907).—*J. R. Torceana*, Die Grundlagen der spencerschen Ethik (Erlangen 1900).—*L. Thurn*, Les principes de psychologie et d'éducation de H. Spencer (Paris 1920).—*E. Thouverez*, H. Spencer (Paris 1905).—*Tiberghien*, Krause et Spencer (Bruxelles 1882).—*B. Underwood*, H. Spencer's synthetic philosophy (New-York 1891). θ. π.

— **Σπένσερ-*Οὐέλλς*** (Spencer-Wells)· βλ.λ. *Οὐέλλς* (Wells) σὲρ Θωμᾶς-Σπένσερ.

Σπέντα 'Αμέσια *[Θρησκ.]*· βλ. *'Αμέσια Σπέντα.*

Σπεντὰμ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ τοῦ ποταμοῦ Νίβανα, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 25 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες κατέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

σπεντζᾶς (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *φοινίκουρος* (βλ. λ.).

Σπέο (Speo) *[Γεωγρ.]*. 'Επίσημον ἀκρωτήριον τοῦ 'Αδριατικοῦ (πλάτ. 42° 55′ Β., μῆκ. 17° 12′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2712 : Cattaro to Curzola), ἀνατολικὴ ἐσχατιὰ τῆς νήσου Κούρτζολα (ἀρχ. Μέλαινα Κέρκυρα). "Εχει μέγαν φάρον καὶ ἐμφανίζει πολλὰ σπήλαια, ὧν ἡ ὕπαρξις ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεσιν, καθ' ἣν ἡ ὀνομασία του ἔχει ἑλληνικὴν τὴν προέλευσιν. Σ. Ε. Λ.

σπέος, —*ους* (τό)· ἀρχ., σπήλαιον, ἄντρον· || ὅρος εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν ἀρχαιολογίαν, διὰ νὰ δηλώσῃ μικρὸν ἔγγλυφον εἰς τὸν βράχον ναὸν ἢ ἱερὸν σκευοφυλάκιον.

—**Σπέος *'Αρτέμιδος***. Οὕτως ὠνόμαζον οἱ "Ελληνες μικρὸν σπέος εἰς τὴν νεκρούπολιν τοῦ Μπένι Χάσαν. Τὴν ὄρυξίν του ἤρχισεν ἡ βασίλισσα Χατσεπσετιοὺτ καὶ ὁ Θούθμωσις Γ′ τῆς ΙΗ′ δυναστείας. Ἦτο ἀφιερωμένος εἰς τὴν Βάστ ἢ Βούβαστιν, μίαν λεοντοκέφαλον θεάν, τὴν ὁποίαν ἐταύτισαν πρὸς τὴν ἰδικήν των 'Αρτέμιδα.

σπεοτύτος (ὁ) (Speotytus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν ἁρπακτικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γλαυκιδῶν*, περιλαμβάνον γλαῦκας μικροῦ σχετικῶς μεγέθους, ἀπαντώσας εἰς τὴν 'Αμερικήν. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σπεοτύτος ὁ μεξικάνικὸς* (Speotytus Mexicanus), ὅστις ἔχει μέτριον μῆκος, ῥάμφος βραχύ, πτέρυγας ἀρκετὰ ἐπιμήκεις καὶ ἀπεστρογγυλωμένας, οὐρὰν βραχεῖαν, πτέρωμα πυκνὸν καὶ μαλακόν, πόδας ἀρκετὰ ὑψηλοὺς καὶ χρῶμα πτερώματος πυρότεφρον μετὰ μελανῶν καὶ λευκῶν κηλίδων καὶ γραμμώσεων. 'Απαντᾷ εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων ζῴων καὶ ἰδίως ἐξ ὄφεων. Δ. Ν. Π.

Σπερανδίου, *'Αμαλία*. 'Εγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ ἐκ πατρὸς Ἰταλοῦ πρόσφυγος, μεταβάντος εἰς τὴν νῆσον κατὰ τὸ 1836. Μεταβᾶσα εἰς Νεάπολιν ἐσπούδασεν ἰταλικὴν φιλολογίαν, συνέθεσε δὲ μελοδράματα καὶ ποιήσεις. Λ. Χ. Ζ.

Σπεράνσκι, *Μιχαήλ*. Ρῶσος πολιτικὸς (1772—1839). 'Εσπούδασεν ἐν τῇ θεολογικῇ 'Ακαδημίᾳ τῆς Πετρουπόλεως, κατόπιν δὲ διετέλεσε καθηγητὴς τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐν αὐτῇ καὶ ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης πρίγκιπος Κουράτκιν. 'Αναλαβὼν τὴν κωδικοποίησιν τῆς ρωσικῆς νομοθεσίας, περιέλαβεν ἐν αὐτῇ πάντα τὰ οὐκάζια μέχρι τοῦ 1690, ὅτε ἐκηρύχθη ἡ ἀπόλυτος μοναρχία ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου. Ὁ αὐτοκράτωρ Παῦλος Α′ διέκοψε τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἀλλὰ τῷ 1801, γενόμενος μέλος τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου τοῦ 'Αλεξάνδρου Α′, συνεδέθη μετ' αὐτοῦ καὶ ἐξήσκησε τεραστίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς χώρας. 'Ανὴρ φιλελευθέρων ἀρχῶν καὶ λίαν μετριόφρων, ἐξεπόνησε τὸ φέρον τὸ ὄνομά του περίφημον σχέδιον τῶν πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων καὶ ἀνέλαβεν εἰς χεῖράς του πᾶσαν τὴν κυβέρνησιν τῆς αὐτοκρατορίας. Διὰ τοῦ σχεδίου του διῄρει τὴν ρωσικὴν κοινωνίαν εἰς τρεῖς τάξεις ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πολιτικῆς ἰσονομίας, τῆς χειραφετήσεως τῶν δουλοπαροίκων καὶ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ πολιτεύματος. Τὸ σύστημά του ἤρξατο τιθέμενον εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς 1 'Ιανουαρίου 1810. 'Αλλὰ διαβληθεὶς εἰς τὸν τσάρον ὡς ἀνατροπεὺς ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων, τῶν ὁποίων ἐβλάπτοντο τὰ συμφέροντα, ἐξωρίσθη. Τῷ 1814, ἀνακληθεὶς ἐκ τῆς ἐξορίας, διωρίσθη κυβερνήτης τῆς ἐπαρχίας Πέντζα καὶ εἶτα τῆς Σιβηρίας. Τῷ 1821 ἐγένετο γερουσιαστὴς καὶ ἐπὶ Νικολάου Α′ ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ συμπλήρωσις τῆς κωδικοποιήσεως τῆς ρωσικῆς νομοθεσίας. Τὸ γιγάντειον τοῦτο ἔργον ἔφερεν εἰς πέρας ἐντὸς τετραετίας, δημοσιεύσας 45 τόμους καὶ ἑτέρους 15, ἀποτελοῦντας περίληψιν αὐτῶν μετὰ πλείστων ὑπομνημάτων. Ὁ αὐτοκράτωρ τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος πρὸς βράβευσιν τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν του πρὸς τὸ κράτος. θ. β.

— **Σπεράνσκι-*Μπαγκρέγιεφ*, *'Ελισάβετ Μιχαήλοβνα, κόμισσα —***. Ρωσὶς συγγραφεὺς (1799—1859), θυγάτηρ τοῦ προηγουμένου. Συνέγραψεν εἰς τὴν γαλλικὴν πλεῖστα φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ συγγράμματα. θ. β.

σπεράντζα (ἡ)· ναυτ., κοινὴ ὀνομασία τῆς *ἱερᾶς* ἀγκύρας (βλ. λ.).

Σπεράντζας, *Σπυρίδων*. 'Επτανήσιος ἁγιογράφος, ἀκμάσας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἐνετικῆς ἐν Κερκύρᾳ κυριαρχίας. 'Εσπούδασεν ἐν Βενετίᾳ, εἰς δὲ τὰ ἔργα του μιμεῖται τοὺς παλαιοτέρους Κρῆτας ζωγράφους. Διεκόσμησε πάσας σχεδὸν τὰς ἐκκλησίας τῆς Κερκύρας, ἐν αἷς τοῦ Ἁγίου 'Ελευθερίου καὶ τοῦ Ἁγίου 'Ιωάννου, καὶ ἐζωγράφησε πλῆθος εἰκόνων εἰς μέγα μέγεθος, ὡς εἶναι ὁ «Νυμφίος» (1750) εἰς τὴν Μανδρακίναν, τὰ «Εἰσόδια» καὶ ὁ «Εὐαγγελισμὸς» εἰς τὴν Κρεμαστήν, εἰς τὸ τέμπλον τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς Γαρίτζης τὸ τρίμορφον, τὸ δωδεκάορτον, οἱ 12 ἀπόστολοι καὶ τὰ δεσποτικά, εἰς τὸν νάρθηκα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἡ ἁγία Λουκία, ὁ ἅγιος 'Ιωάννης ὁ Βαπτιστὴς καὶ οἱ πρῶτοι κηρύξαντες τὸν Χριστιανισμὸν ἐν τῇ νήσῳ 'Ιάσων καὶ Σωσίπατρος κλπ. 'Απέθανε μετὰ τὸ 1777 ἐν Κερκύρᾳ. π. θ. σ.

Σπεράντιο (Sperandio) ***ντὶ Μπαρτολομέο ντὲ' Σαβέλλι, Νικόλαος***. 'Ιταλὸς ζωγράφος, γλύπτης καὶ χαράκτης, ὁ σημαντικώτερος 'Ιταλὸς μεταλλιοχαράκτης τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος (1425—1495). Εἰργάσθη εἰς τὰς αὐλὰς τῶν δουκῶν τοῦ Μιλάνου, τῆς Μαντούης, τῆς Φερράρας καὶ τῆς Βολωνίας καὶ ἐμιμήθη κατ' ἀρχὰς τὸν Πιζανέλλο, τὸν Ματτέο ντὲ Πάστι καὶ τὸν Μαρεσκόττι, ἀλλὰ βραδύτερον ἐδημιούργησε πολλὰ ἔργα ἀποδεικνύοντα ἰδίαν καλλιτεχνικὴν προσωπικότητα. 'Εξετέλεσε προσωπογραφίας, τοιχογραφίας, προτομάς, διακριθεὶς κυρίως ὡς χαράκτης μεταλλίων, τὰ ὀνομαστότερα τῶν ὁποίων εἶναι τοῦ Πέτρου 'Αλμπάνι, τοῦ 'Ιωάννου Β′ Μπεντιβόλιο, τοῦ Φραγκίσκου Γκοντσάγκα κ. ἄ. Μεταξὺ τῶν γλυπτικῶν του ἔργων εἶναι τὰ ὡραῖα ἀνάγλυφα τῆς μητροπόλεως τῆς Φαέντσας καὶ διάφορα ἀγάλματα ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ 'Ιωάννου Β′ Μπεντιβόλιο ἐν Βολωνίᾳ, ὁ τάφος τοῦ 'Αλεξάνδρου Ε′ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου ἐν Βολωνίᾳ κλπ. Μ. Δ. Β.

Σπεράντσα (Speranza), ***'Αλέξανδρος***. 'Ιταλὸς κληρικὸς καὶ μουσικοσυνθέτης (1728—1797). Μαθητὴς τοῦ Ντουράντε ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Νεαπόλεως, συνέθεσε πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Christus καὶ Miserere» διὰ 4 φωνάς, «Πάθος κατὰ Ματθαῖον» διὰ 4 φωνάς, «Πάθος κατὰ 'Ιωάννην» ὁμοίως, πολλὰς μελῳδικὰς ἀσκήσεις κλπ. Γ. Σ.

Σπεράντσα *Καλὸ* (Speranza Calo). Καλλιτεχνικὸν ψευδώνυμον τῆς ἑλληνίδος ἀοιδοῦ *'Ελπίδος Καλογεροπούλου*, γεννηθείσης ἐν 'Αλεξανδρείᾳ. Ἡ Σπεράντσα Καλὸ ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις χάρις εἰς ὑποτροφίαν τοῦ 'Εμμανουὴλ Μπενάκη, τάχιστα δὲ ἀπέκτησε πολλὴν φήμην ὡς ἀοιδὸς συναυλιῶν (Kammessängerin). 'Επεσκέφθη ἐπανειλημμένως τὰς 'Αθήνας ἔνθα πλὴν τῶν ἰδίων αὐτῆς συναυλιῶν, μετέσχε καὶ τῶν συμφωνικῶν συναυλιῶν τοῦ Ὠδείου 'Αθηνῶν. Τὸ θέατρον ἐπ' ὀλίγον μόνον προσήγγισε. Διεκρίθη διὰ τὴν θερμὴν αὐτῆς φωνὴν μεσοφώνου καὶ διὰ τὴν ἄπειρον μουσικότητα, δι' ἧς ἀπέδιδεν ὄχι μόνον τοὺς κλασσικοὺς συνθέτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς συγχρόνους. Γ. Σ.

— **Σπεράντσα** (Speranza), ***Κάρολος***. 'Ιταλὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1790. Διετέλεσεν ἐν Φλωρεντίᾳ καθηγητὴς τῆς εἰδικῆς θεραπευτικῆς καὶ κλινικῆς, καὶ βραδύτερον τῆς ἰατροδικαστικῆς, συνέγραψε δὲ πλεῖστα ἔργα ἰατρικὰ καὶ ἰατροδικαστικά. Ο. Ρ.

Σπεράντσας, *Μάμας*. Κερκυραῖος ζωγράφος τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Σῴζονται πίνακες αὐτοῦ, ἐν οἷς: «Ἡ κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ» ἐν τῇ μεσαίᾳ πύλῃ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος τῆς Κερκύρας. Λ. Χ. Ζ.

— **Σπεράντσας, *Νικόλαος Ι.*** 'Εγεννήθη ἐν 'Αθήναις τῷ 1895. Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του ἐνεγράφη εἰς τὴν σχολὴν τῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῷ 1915 ἔλαβε τὸ πτυχίον τοῦ φυσικοῦ τμήματος αὐτῆς. 'Επὶ διετίαν ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ἐργαστήριον φυσικῆς τοῦ πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. Τῷ 1919, ἐπιτυχὼν ἐν διαγωνισμῷ τοῦ ὑπουργείου 'Εθνικῆς Οἰκονομίας, ἀπεστάλη ὡς ὑπότροφος τῆς κυβερνήσεως εἰς Γαλλίαν (Παρισίους καὶ Μονακὸ) καὶ 'Ιταλίαν (Νεάπολιν, Μιλᾶνον καὶ Γένουαν) πρὸς παρακολούθησιν θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν μαθημάτων φυσικῆς, χημικῆς καὶ βιολογικῆς ὠκεανογραφίας. 'Επιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ὑδροβιολογικοῦ σταθμοῦ τοῦ ὑπουργειου 'Εθνικῆς Οἰκονομίας. Τῷ 1929 ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ ἐν Μαλάγᾳ συνέδριον τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς πρὸς ἐπιστημονικὴν ἐξερεύνησιν τῆς Μεσογείου, ὡς καὶ εἰς τὸ ἐν Σεβίλλῃ συνέδριον τῆς «Océanographie, Hydrographie Marine et Hydrologie Continentale». Συνέγραψεν: «'Εγχειρίδιον ὠκεανογραφίας» καὶ «Ὁδηγίας χρήσεως ὠκεανογραφικῶν ὀργάνων» (ἔκδ. Ὑδρογραφ. Ὑπηρ. Π. Ναυτικοῦ). 'Επιμελείᾳ αὐτοῦ ἐκδίδεται τὸ δελτίον τῆς «Commission Thalassographique Hellénique». Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς 'Εγκυκλοπαιδείας». — Ω.

— **Σπεράντσας, *Στέλιος***. "Ελλην ἰατρός, ποιητὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1885. 'Εσπούδασεν ἐν τῇ ἐκεῖ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ, δημοσιογραφῶν συγχρόνως εἰς τὰς ἐφημερίδας «Ν. Σμύρνην» καὶ «Ἁρμονίαν». 'Εβραβεύθη εἰς τὸ Α′ Πανιώνιον ποιητικὸν διαγώνισμα, δημοσιεύσας τὸ αὐτὸ ἔτος (1901) τὴν πρώτην συλλογήν του «'Ιάδες αὖραι», ὀλίγον δὲ βραδύτερον (1905) καὶ τὴν συλλογὴν «Συμφωνίες». Τὰς σπουδάς του ἐσυνέχισεν ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ 'Αθηνῶν. Τῷ 1908, κληθεὶς εἰς Πόντον, ὠργάνωσε τὰ σχολεῖα τῆς ἐπαρχίας Ροδοπόλεως. 'Ανακηρυχθεὶς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς (1915), ὑπηρέτησεν ὡς ἀκτινολόγος ἐν τῷ στρατῷ μέχρι τοῦ 1922, ὅτε, προσληφθεὶς εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ὑγιεινῆς, διηύθυνε τὰ ἀκτινολογικὰ ἐργαστήρια τοῦ ἀντιφυματικοῦ ἰατρείου Πειραιῶς καὶ τοῦ νοσοκομείου «Σωτηρία». Τῷ 1932, γενόμενος πτυχιοῦχος τῆς ὀδοντιατρικῆς, μετέβη εἰς Παρισίους καὶ ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν ὀρθοδοντικήν. Κυριώτεραι τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐργασιῶν εἶναι: «Τὰ πνευμονικὰ σπήλαια διὰ τῶν ἀκτίνων Χ ἐρευνώμενα», «Αἱ ἀκτῖνες Ραῖντγκεν ἐν τῇ διαγνώσει τῆς χρονίας σκωληκοειδίτιδος», «Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν 'Εθνῶν ἐπὶ τῇ λήψει διεθνῶν νομοθετικῶν μέτρων διὰ τὴν προφύλαξιν ἐκ τῶν κινδύνων τῶν ἀκτίνων Χ καὶ τοῦ ραδίου» (ἐντολῇ τοῦ ὑπουργείου Ὑγιεινῆς), «Ἡ καταπόνησις ἐν τῇ σωματικῇ ἀγωγῇ», «Ἡ σημασία τῆς ἀκτινολογικῆς ἐρεύνης τοῦ ὀδοντογναθικοῦ συστήματος», «Ὀρθοδοντικὰ μελετήματα», «Ἡ φυματίωσις», «Γιὰ τὴν ὑγεία μας». Μὲ τὴν λογοτεχνίαν ἠσχολήθη εὐρύτατα, τυχὼν ἑπτὰ φιλολογικῶν βραβείων. "Εγραψε σατιρικὰ ποιήματα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Vesper. 'Εδημοσίευσε καὶ τὰς ποιητικὰς συλλογὰς «Ψηφιδωτὰ» (1920) καὶ «"Οταν φεύγουν οἱ ὧρες» (Φιλαδέλφειον βραβεῖον 1922). 'Επίσης τὴν μελέτην «Μπάϋρον» (1924) καὶ τὰ κείμενα τῶν μελοδραμάτων «Μαύρης Πεταλούδας» (μουσικὴ Δ. Λαυράγκα) καὶ «Κασσιανῆς» (μουσικὴ Γ. Σκλάβου). Διεκρίθη ὅμως ἰδιαιτέρως εἰς τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, εἰς ἣν ἔδωκε ζωηροτάτην ὤθησιν. "Εργα του εἶναι: «Παιδικὲς ψυχές», «Σὰν τὰ πουλιὰ» (1925), «'Ακακίες» (1928) καὶ «Τραγουδιστὴς τῶν παιδιῶν» (Φιλαδέλφειον βραβεῖον 1929), συλλογαὶ ποιημάτων «"Ικαρος» (1926), ἔμμετρον μονόπρακτον μὲ μουσικὴν Λαυράγκα, «Ἡ Δόξα τῶν Ψαρῶν» (1931), μονόπρακτον ἐπαινεθὲν εἰς διαγωνισμὸν κλπ. Συνέγραψε καὶ διδακτικὰ βιβλία. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς 'Εγκυκλοπαιδείας». Ο. Ρ.

Σπεράτο (Sperato), ***Νάντκο***. Δαλματὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1874 ἐν Σπάλατο. 'Εσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ κατόπιν ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ "Αγκραμ. "Εγραψε πολυάριθμα ἔργα, ἰδίως ἱστορικά, ἐν οἷς: «Μεσαιωνικὴ ἱστορία τοῦ σερβοκροατικοῦ ἔθνους», ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Διοκλητιανός, διὰ τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεών του, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων αἰτίων τῆς καταπτώσεως τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Μ. Δ. Β.

σπερβέρι (τό), ἢ ***περβέρι*** *[Λαογρ.]*. Τὸ κυριώτερον στόλισμα τῆς νυμφικῆς παστάδος εἴς τινας τῶν νήσων τῆς Δωδεκανήσου. Εἶναι αὐτοτελὲς παραπέτασμα, προσηρμοσμένον εἰς τὴν περιφέρειαν κυκλικῆς σανίδος, ἣν ἀναρτοῦν ἀπὸ τὴν ὀροφήν, ὥστε αἱ καταπίπτουσαι γύρω λωρίδες νὰ περιβάλλουν τὴν νυμφικὴν κλίνην. Αἱ λωρίδες σχηματίζουν διάφορα ἀνοίγματα καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος (*τὶς πόρτες*), κατασκευάζονται δ' ἐξ ὑφαντοῦ ἐγχωρίου μετὰ θαυμασίων κεντημάτων. Σήμερον ἀντὶ τῶν δυσευρέτων *σπερβεριῶν* μεταχειρίζονται τὰς *ναμουσίας* (*ἀμουσίες*), δηλαδὴ κουνουπιέρες ἐκ μετάξης κεντητῆς. Μ. Γ. Μ.

σπερδοῦκλα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀσφόδελος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Σπερέτιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. "Εν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς 'Ιλλυρίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ 'Ιουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Σπερθίας, ἢ ***Σπερθίης***. Εἷς τῶν ἐπισήμων πολιτῶν τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Ἦτο υἱὸς τοῦ 'Ανηρίστου καὶ προσέφερεν ἑαυτὸν ἑκουσίως νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ Ξέρξου μετὰ τοῦ συμπολίτου του *Βούλιδος* πρὸς κατάπαυσιν τῆς ὀργῆς τῶν θεῶν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν διὰ τὸν ὑπ' αὐτῶν φόνον τῶν ἀποσταλέντων ὑπὸ τοῦ Ξέρξου εἰς Σπάρτην κηρύκων. 'Εφονεύθη ὑπὸ τῶν 'Αθηναίων, συλληφθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ὅτε μετέβαινεν εἰς Περσίαν ὡς πρέσβυς τῶν Σπαρτιατῶν. ΚΑΦ.

Σπὲρλ (Sperl), ***Αὔγουστος***. Γερμανὸς λογοτέχνης (1862—1926). "Εγραψεν ἱστορικά τινα μυθι-

Digitized by Google

στορήματα, ἐν οἷς: «Ἐμπρὸς παλληκάρια!», «Χὰνς Γκέοργκ Πόρτνερ», «Ὁ γραμματεὺς τοῦ Λάντσχουτ», «Ἀναζητῶντας τὸ παλαιὸν ἔγγραφο», «Ριχίζα», «Οἱ υἱοὶ τοῦ κυρίου Μπούντιβωγ», «Ὁ ἀρχιφύλαξ», «Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρό». Λ. Κ.

—**Σπὲρλ** (Sperl), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς ζωγράφος (1862—1926). Ἐζωγράφησε πρόσωπα καὶ τοπία. Ἔργα του ἀπόκεινται ἐν ταῖς πινακοθήκαις Μονάχου, Φραγκφούρτης, Κολωνίας, Λειψίας, Βερολίνου. Θ. Κ.

σπέρμα (τό)· τὸ σπειρόμενον, τὸ ἐξ οὗ φύεται ἢ παράγεταί τι, σπόρος, ὁ πυρὴν πολλῶν καρπῶν, οἷον τὸ κάρυον, τὸ ἀμύγδαλον κττ.· ‖ τὸ ἔκκριμα τῶν γεννητικῶν μορίων τοῦ ἄρρενος κατὰ τὴν συνουσίαν· ‖ γόνος, βλαστός, τέκνον· ‖ μεταφ., αἰτία, ἀφορμή.

—*[Ἀνατομ.] Σπέρμα* παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι τὸ ἔκκριμα τῶν ὄρχεων. Καὶ τὸ μὲν ἀμιγὲς σπέρμα, οἷον εἶναι τὸ λαμβανόμενον ἐκ τοῦ ὄρχεως καὶ τῆς ἐπιδιδυμίδος, σύγκειται σχεδὸν μόνον ἐκ σπερματοζῳαρίων καὶ ἐξ ἐλαχίστου λευκωματούχου ἀλκαλικοῦ ὑγροῦ, τὸ δὲ σύμμεικτον ἢ τὸ *ἐκσπερμάτισμα* εἶναι μεῖγμα διαφόρων ἐκκριμάτων, προερχομένων ἐκ τοῦ ὄρχεως, τῆς ἐπιδιδυμίδος, τῶν σπερματοδόχων κύστεων, τοῦ προστάτου ἀδένος, τῶν κωπηρείων καὶ τῶν οὐρηθραίων ἀδένων. Παριστᾷ δὲ τὸ πρόσφατον ἐκσπερμάτισμα ὑπόλευκον θολερὰν καὶ πηκτοειδῆ μᾶζαν, ἥτις ἐμφανίζει ἀντίδρασιν μὲν ἀσθενῶς ἀλκαλικήν, ὀσμὴν δὲ ἰδιάζουσαν, παρεμφερῆ πρὸς τὴν τῶν βεβρασμένων καστάνων, προερχομένην κυρίως ἐκ τοῦ προστατικοῦ ἐκκρίματος. Ἡ πηκτοειδὴς αὕτη τοῦ σπέρματος μᾶζα μετὰ βραχὺν χρόνον γίνεται ρευστὴ καὶ κολλώδης, ἀποξηραινομένη δὲ παράγει ἐπὶ τῶν ὑφασμάτων κηλῖδας. Ἐν τῷ ἐκσπερματίσματι τοῦ ἀνθρώπου τὰ σπερματοζῳάρια ἀποτελοῦσι τὰ οὐσιωδέστερα καὶ τὰ πολυπληθέστερα αὐτοῦ στοιχεῖα· ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐν ἑκάστῳ ἐκσπερματίσματι, οὗ ἡ ποσότης κατὰ μέσον ὅρον εἶναι 3,5 κυβ. ἑκατοστ., ἀνέρχεται κατὰ προσέγγισιν εἰς 250 ἑκατομμύρια, ἐλαττούμενος ὅμως μετ' ἀλληλοδιαδόχους ἐκσπερματίσεις. Πλὴν τῶν σπερματοζῳαρίων, διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἀνευρίσκονται καὶ ἄλλα ἔμμορφα στοιχεῖα, ἤτοι ὀρχικὰ κύτταρα, κυλινδρικὰ κύτταρα, ὑαλοειδῆ σταγονίδια καὶ σφαιρία, λεκιθοειδῆ καὶ ἀμυλοειδῆ σωμάτια κλπ. (βλ. *σπερματοζῳάρια*). Ι. Π.

—*[Ἰατροδ.]* Αἱ περιστάσεις, καθ' ἃς ἀποβαίνει ἀναγκαία ἡ τῶν κηλίδων *σπέρματος* ἐξέτασις, εἶναι αἱ ἀφορῶσαι τὴν προσβολὴν τῶν ἠθῶν ἐν γένει. Ἡ ἐξέτασις σκοπεῖ τὸν καθορισμὸν τῆς φύσεως τῶν προσφάτων, λεπτῶν, στιλπνῶν, ἢ ἀπεξηραμμένων φαιοκιτρίνων κηλίδων, ἀνωμάλου σχήματος καὶ περιφερείας, ἁπλῶν ἢ μεμειγμένων μεθ' αἵματος ἢ ἄλλης τινὸς οὐσίας, καὶ ἀνευρισκομένων ἐπὶ ἐνδυμάτων πάσης φύσεως, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἐσωρούχων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἐπὶ κλινοστρωμνῶν, ἐπίπλων καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἄλλοτε ὁ πραγματογνώμων καλεῖται πρὸς ἔρευναν τῆς παρουσίας τῶν σπερματοζῴων εἰς τὴν κολπικὴν βλένναν γυναικός, θύματος ἀνθρωποκτονίας, ἥτις προηγήθη ἢ ἠκολούθησε τὸν βιασμόν, ἢ πρὸς ἐξέτασιν κηλίδων ἐπὶ τῶν μηρῶν ἢ τῆς ἥβης τοῦ πτώματος, καὶ εἰς πλέον ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις εἰς τὴν ἀναζήτησιν σπέρματος καὶ ἐντὸς τοῦ ὀρθοῦ.

Μόνον ἡ διὰ μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως ἀνεύρεσις σπερματοζῴων ἐν ταῖς ἐν λόγῳ κηλῖσιν ἀποτελεῖ ἔνδειξιν παρέχουσαν εἰς τὸν ἰατροδικαστὴν τὸ δικαίωμα ν' ἀποφανθῇ θετικῶς ὅτι πρόκειται περὶ κηλίδων σπέρματος. Εἰς πάσας τὰς ἄλλας περιπτώσεις, καθ' ἃς δὲν ἀνευρίσκονται σπερματόζῳα, καὶ ἐὰν ἔτι νοσηρότης τῶν ὄρχεων παρακωλύῃ ἀποδεδειγμένως τὴν γένεσιν τούτων, ὁ ἰατροδικαστὴς ἁπλῶς ὀφείλει νὰ ἐκθέσῃ τὸ πόρισμα τῆς μικροσκοπικῆς του ἐρεύνης, τοὺς φυσικοὺς τῶν κηλίδων χαρακτῆρας, τοὺς ἐπὶ τοῦ ἐνόχου λόγους τοὺς κωλύοντας τὸν σχηματισμὸν τῶν σπερματοζῴων, χωρὶς νὰ ἐξαγάγῃ θετικόν τι συμπέρασμα.

Ἡ μικροσκοπικὴ ἔρευνα ἐπὶ σπέρματος μὴ προσφάτου ἀλλὰ ξηροῦ παρουσιάζει τὰ σπερματόζῳα κατατετμημένα, τῶν κεφαλῶν αὐτῶν κεχωρισμένων οὐσῶν ἐκ τοῦ λοιποῦ σώματός των. Ἄλλοτε δὲν ἀνευρίσκονται κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοιαῦτα, ἢ ἕνεκα νοσημάτων παρακωλυόντων τὸν σχηματισμόν των, ἢ ἐκ καταστροφῆς αὐτῶν, προελθούσης ἐκ τῆς παλαιότητος τῶν κηλίδων. Ἡ ἐξέτασις ἀποβαίνει πλέον ἐπίπλοκος, ὅταν αἱ τοιαῦται ὕποπτοι κολλώδεις κηλῖδες εὕρηνται ἐπὶ τεμαχίου ὑφάσματος. Τὸ κηλιδωμένον ὕφασμα ἐμβαπτίζεται ἐντὸς ἀπεσταγμένου ὕδατος ἢ οὔρου ἢ καὶ μικρᾶς ποσότητος διαλύσεως χλωριούχου νατρίου 9‰ (Roussin), καὶ μετὰ πολλὰς ὥρας σταγόνες τινὲς τῆς διαλύσεως ἐξεταζόμεναι ἐπὶ τῆς ὑάλου τοῦ μικροσκοπίου ἐμφανίζουσι τὰ σπερματόζῳα, ὧν ἡ κεφαλὴ παρουσιάζει μῆκος 5 μ., ἡ δὲ οὐρὰ 60—100 μ. Ἐξετάσεις σπέρματος γίνονται καὶ διὰ διαφόρων ἄλλων ἀντιδραστικῶν, ὡς διὰ διαλύσεως ἰωδιοϊωδούχου (ἀντίδρασις Florence), δι' ὑδατώδους διαλύσεως πικρικοῦ ὀξέος (ἀντίδρασις Barberio) κλπ. Ὁ Longuet εἰσηγήθη χρωματιστικὴν οὐσίαν ἐκ καρμινίου, ἥτις χρωματίζουσα τὰς κεφαλὰς τῶν σπερματοζῴων ἐντονώτερον τοῦ σώματος αὐτῶν, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ἱστολογικῶν τοῦ σπέρματος συστατικῶν (ἐμβάπτισις τεμαχίου κηλιδωμένου ὑφάσματος ἐντὸς ἀπεσταγμένου ὕδατος κεχρωσμένου διὰ σταγόνων διαλύσεως ἀμμωνιούχου καρμινίου), καθιστᾷ τὴν ἀνεύρεσιν αὐτῶν εὐκολωτέραν. Ο. Ρ.

—*[Βοτ.]* Ὑπὸ τὸν γενικὸν ὅρον *σπέρμα* νοοῦνται ἐν τῇ βοτανικῇ τὰ *κυρίως σπέρματα*, ἅτινα προέρχονται ἐκ τῆς ὡριμάνσεως τοῦ ᾠϊδίου καὶ ἅτινα εἶναι τελείως κεχωρισμένα τῶν καρπῶν, οἱ *ξηροὶ καρποὶ* οἱ ἀδιάρρηκτοι, οἵτινες περικλείουσιν ἓν μόνον σπέρμα, οἱ *μονόσπερμοι ἀδιάρρηκτοι λοβοὶ* τῶν ἀγρωστοειδῶν καὶ τῶν σταυρανθῶν καὶ τὰ *συσπειρώματα*, ἅτινα ἀποτελοῦνται ἐκ πλειόνων σπόρων καὶ εἶναι ἐγκεκλεισμένα εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν χιτῶνα. Τὰ διάφορα εἴδη τῶν καρπῶν (ἀχαίνια, καρυόψεις, χέδροπες), οἱ λοβοὶ καὶ τὰ συσπειρώματα χρησιμοποιοῦνται ὡς σπέρματα, ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας ὑφ' ἃς χρησιμοποιοῦνται καὶ τὰ κυρίως σπέρματα. Τὰ ἀχαίνια διαφέρουσι τῶν κυρίως σπερμάτων ἐκ τοῦ ὅτι ἔχουσιν ὡς ἐξωτερικὸν περίβλημα τὸ περικάρπιον τοῦ καρποῦ, ἐνῷ τὸ κυρίως σπέρμα εὑρίσκεται περιωρισμένον ἐντὸς λεπτοτάτου ὑμενίου. Τὰ ψευδοσπέρματα τοῦ καρώτου καὶ ἑτέρων σκιαδανθῶν φυτῶν, ἡ βάλανος τῆς δρυός, τὰ σπέρματα τοῦ κιχωρίου καὶ ἑτέρων συνθέτων φυτῶν εἶναι ἀχαίνια. Εἰς τὰς καρυόψεις τὸ σπέρμα δὲν ἔχει ἕτερον περίβλημα παρὰ μόνον τὸ περίβλημα τοῦ καρποῦ, ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ ὁποίου στερεῶς ἐπικολλᾶται. Μόνον ἡ οἰκογένεια τῶν ἀγρωστιδῶν ἔχει καρυόψεις (σῖτος, ἀραβόσιτος, κριθή, βρόμη, κ.τ.λ.).

Τὰ σπέρματα διαφέρουσιν εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν φυτῶν καὶ κατὰ τὸ σχῆμα καὶ κατὰ τὸν ὄγκον καὶ κατὰ τὸν χρωματισμόν. Ἕκαστον σπέρμα ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν, ἐκ τοῦ *πυρῆνος*, ἤτοι τοῦ σκληροῦ τμήματος, καὶ ἐκ τοῦ *περιβλήματος*. Ὁ πυρὴν περιλαμβάνει ἢ μόνον τὸ ἔμβρυον (ἀγρωστώδη, σταυρανθῆ, μηλέαι, ροδακινέαι κ.τ.λ.) ἢ καὶ τὸ λεύκωμα, ὅπερ περιέχει τὰς ἀναγκαίας οὐσίας διὰ τὴν τροφὴν τοῦ ἐμβρύου (ρητίνην τὰ κωνοφόρα, γίγαρτον αἱ σταφυλαί, κ.τ.λ.). Ἐν τῇ ἁπλουστέρᾳ αὐτοῦ μορφῇ τὸ ἔμβρυον εἶναι μικρὸν κυλινδροκωνικὸν σωμάτιον, οὗ ὁ κῶνος φέρει μαλακὴν κορυφήν, ἥτις ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ρίζαν, ὁ δὲ βραχύτατος κύλινδρος πρὸς τὸν βλαστόν, ὅστις ἀπολήγει εἰς μικρότατον ὀφθαλμὸν (βλαστίδιον). Κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ βλαστοῦ ἀναφαίνονται μία ἢ δύο κοτυληδόνες. Εἰς τὰ ἄνευ λευκώματος ἔμβρυα αἱ κοτυληδόνες εἶναι διωγκωμέναι, σαρκώδεις καὶ κατὰ πολὺ ὀγκωδέστεραι τῶν κοτυληδόνων τῶν ἐμβρυοφόρων φυτῶν. Αἱ κοτυληδόνες αὗται παρέχουσιν εἰς τὸ φυτὸν τὰς ἀναγκαιούσας θρεπτικὰς οὐσίας. Αἱ θρεπτικαὶ οὐσίαι εἴτε τοῦ ἐμβρύου εἴτε τῶν κοτυληδόνων εἶναι ἢ ἀμυλώδεις (σῖτος, φασίολος, κ.τ.λ). ἢ ἐλαιώδεις (λίνον, βάμβαξ, κ.τ.λ.) ἢ σκληραὶ καὶ στεγναὶ (φοίνιξ, καφέα κ.λ.π.) Αἱ οὐσίαι αὗται χρησιμοποιοῦνται εἴτε πρὸς θρέψιν τῶν ἀνθρώπων εἴτε πρὸς βιομηχανικοὺς σκοπούς. Τὸ περίβλημα ἢ ἐπιδερμὶς τοῦ σπέρματος, ὅπερ καλεῖται καὶ *ἐπίσπερμα* ἢ *σπερμόδερμα*, εἶναι ἁπλοῦν ἢ διπλοῦν, παχὺ ἢ λεπτόν, ἀνθεκτικὸν ἢ εὔθραυστον, λεῖον ἢ ἐπτυχωμένον, ἢ κοκκωτόν, ἢ κυψελῶδες ἢ σαρκῶδες.

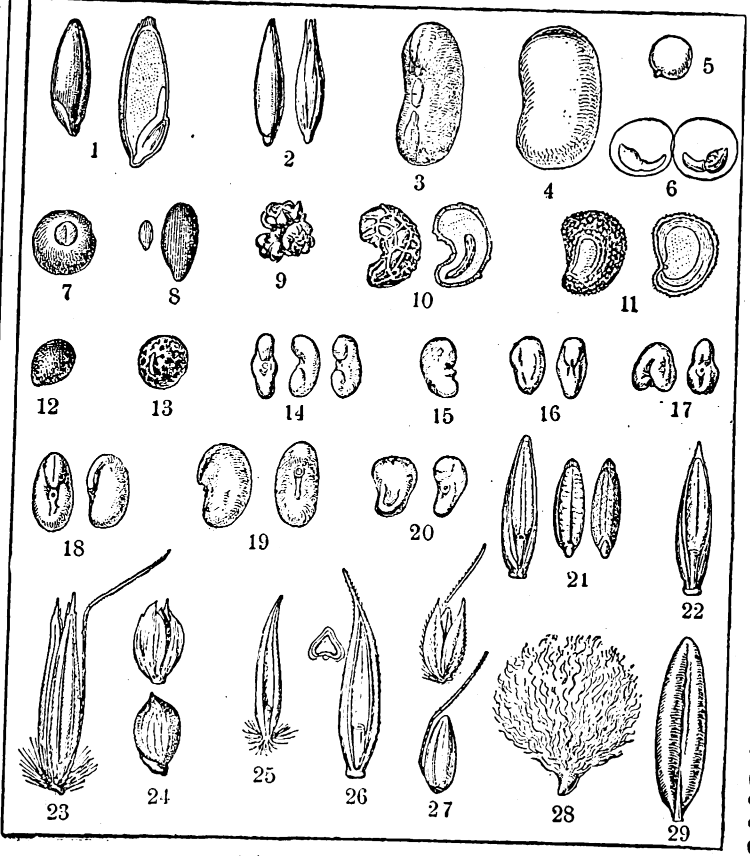

Διάφοροι τύποι σπερμάτων.

[1=Σίτου ὁλόκληρον καὶ κατὰ κάθετον τομήν. 2=Κριθῆς. 3=Φασιόλου. 4=Κυάμου. 5=Πίσου. 6=Πίσον ἠνεωγμένον. 7=Ἀγριοκράμβης. 8=Λίνου. 9=Τεύτλου. 10=Μήκωνος (καὶ παρ' αὐτὸ κατὰ κάθετον τομήν). 11=Ἐρυσίβης (καὶ παρ' αὐτὸ κατὰ κάθετον τομήν). 12=Κουσκούτας. 13=Λαθουρίου. 14=Τριφυλλίου τοῦ μελανοῦ. 15=Λυκισκίνης. 16=Τριφυλλίου τῶν ἀγρῶν. 17=Τριφυλλίου τοῦ λευκοῦ. 18=Τριφυλλίου τοῦ ἐρυθροῦ. 19=Ὀνοβρυχίδος. 20=Λωτοῦ. 21=Ἀγρώστιδος τῆς λειμωνίου (κατ' ὄψιν καὶ πλαγίως). 22=Ἀγρώστιδος τῆς εὐγενοῦς. 23=Βρόμης. 24=Πατρινίας τῆς τῶν ἀγρῶν. 25=Πατρινίας τῆς ἡμέρου. 26=Δακτύλου. 27=Ἀληπεκούρου (ἄνω ἀκέραιον σπέρμα, κάτω σπέρμα μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἀποφύσεων τοῦ ἐπισπέρματος). 28=Βάμβακος. 29=Φοίνικος τοῦ δακτυλοφόρου.]

Ἐνίοτε τὸ ἐπίσπερμα καλύπτεται ὑπὸ τριχωδῶν ἀποφύσεων καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἐπιφάνειαν (βάμβαξ) ἢ σχηματίζει πτερύγιον κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμῆμα (λεύκη). Πάντα τὰ προσαρτηματικὰ σωμάτια τοῦ ἐπισπέρματος, ἤτοι τρίχες, πτεροειδεῖς ἀποφύσεις, λεπιδοειδεῖς μεμβρανοειδεῖς ἀποφύσεις καὶ ἀκανθοειδεῖς ἀποφύσεις, συντελοῦσιν εἰς τὴν εὐχερεστέραν διασπορὰν τῶν σπερμάτων διὰ τῶν ἀνέμων, τῶν ὑδάτων καὶ τῶν ζῴων.

Εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σπέρματος εὑρίσκεται ὁ ὀμφαλίσκος αὐτοῦ, ἤτοι τὸ σημεῖον, ὅπερ χρησιμεύει ὡς σύνδεσμος μεταξὺ σπέρματος καὶ καρποῦ. Ὁ ὀμφαλίσκος ἐνίοτε παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν ἁπλῆς σχισμῆς ἐν εἴδει στενῆς λωρίδος, εἰς ἕτερα δὲ φυτὰ παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν εὐρείας ἀχρόου ταινίας. Ἐκ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ ὀμφαλίσκου πολλάκις διακρίνονται δύο διάφορα εἴδη φυτῶν, ἅτινα, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἐκλαμβάνονται ὡς ἀνήκοντα εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γένος. Παρὰ τὸν ὀμφαλίσκον εὑρίσκεται μικρὰ ὀπή, ἥτις καλεῖται μικροπύλη. Δι' αὐτῆς συγκοινωνεῖ ὁ πυρὴν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ πρὸς ταύτην διευθύνεται τὸ ριζίδιον. Εἴς τινα σπέρματα, ὅπως εἰς τὰ σπέρματα τῶν ρητινοφόρων δένδρων, πέριξ τῆς μικροπύλης ὑπάρχει μικρὸν ἔκφυμα. Ἡ σύστασις τοῦ ἐπισπέρματος παίζει σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν βλάστησιν τῶν σπερμάτων. Οἱ πυρῆνες τῶν ροδακίνων, τῶν δαμασκήνων, τῶν κερασίων καὶ ἑτέρων ὀπωροφόρων δένδρων παραμένουσιν ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον χωρὶς νὰ βλαστήσωσι, διότι ἡ στρωματοποίησίς των παρακωλύει τὴν βλάστησίν των. Εἰς ἕτερα φυτά, καὶ ἰδίως εἰς τὰ ἀγρωστώδη, ὅπως εἰς τὸ τριφύλλιον καὶ ἄλλα, ἅτινα ἔχουσι σπέρματα σκληρά, ἐπιβραδύνεται ἡ βλάστησίς των, διότι τὰ σπέρματα ταῦτα εἶναι ἀδιάβροχα καὶ παρακωλύεται οὕτω ἡ διείσδυσις τοῦ ὕδατος μέχρι τοῦ πυρῆνος.

Διὰ τὴν βλάστησιν τῶν σπερμάτων ἀρκεῖ νὰ ταμῇ τὸ ἐπίσπερμα ἢ διὰ μαχαιριδίου ἢ διὰ προστριβῆς μετὰ χονδρῆς ἄμμου ἢ δι' ἐμβαπτίσεως τῶν σπερμάτων εἰς θερμὸν ὕδωρ. Τὰ σκληρὰ σπέρματα ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ λεπτά, ὅτι δύνανται νὰ χρησιμοποιῶνται ἀναλλοίωτα καὶ μετὰ πάροδον ἀρκετῶν ἐτῶν.

Κενὰ ἢ *ἄγονα σπέρματα* καλοῦνται ἐκεῖνα, ἅτινα φέρουσι μόνον καρπικὰ περιβλήματα καὶ δὲν περικλείουσι πυρῆνα καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὔτε ἔμβρυον. Τὰ σπέρματα ταῦτα δὲν βλαστάνουσι. Τοιαῦτα σπέρματα ἀπαντῶσι πολλάκις εἰς τὰ ἀγρωστώδη, τὰ σύνθετα καὶ τὰ κονδυλώδη φυτά. Τὸ σπέρμα φέρει ἐν ἑαυτῷ τὸ μελλοντικὸν φυτόν, διότι μεταβιβάζει εἰς αὐτὸ τελείως, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, τοὺς χαρακτῆρας τῶν προγόνων του. Διὰ τὴν παραγωγὴν λοιπὸν καλῶν φυτῶν ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἐκλογὴ ἀρίστης ποιότητος σπερμάτων.

Πλεῖστα σπέρματα χρησιμοποιοῦνται πρὸς τροφὴν τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ τῶν κατοικιδίων ζῴων. Τὰ περισσότερα ἐδώδιμα σπέρματα ἀνήκουσιν εἰς τὰ δύο μεγάλα ἀθροίσματα τῶν *ἀγρωστωδῶν* καὶ τῶν *ὀσπριωδῶν*. Εἰς τὰ πρῶτα ὑπάγονται ὁ σῖτος, ὁ ἀραβόσιτος, ἡ βρόμη, ἡ σίκαλις, ἡ κριθή, ἡ ὄρυζα καὶ ἄλλα πολλά. Εἰς τὰ δεύτερα ὑπάγονται ὁ κύαμος, τὸ πίσον κτλ. Ἐκ τῶν θρεπτικωτέρων σπερμάτων διὰ τὰ κατοικίδια ζῷα εἶναι τὰ σπέρ-

Digitized by Google

ματα τῆς σικάλεως καὶ τοῦ σίτου, ὡς δεικνύει ὁ ἑπόμενος πίναξ:

Μέση σύστασις σίτου κα' σικάλεως

Οὐσίαι	Σίτου	Σικάλεως
Ὕδωρ	13,0	13,0
Ἀζωτοῦχοι οὐσίαι	13,0	11,0
Λιπαραὶ οὐσίαι	2,0	1,8
Εκχυλίσιμοι οὐσίαι	68,0	70,4
Κυτταρίνη	3,0	2,0
Τέφρα	2,0	1,8
Σύνολον	100,0	100,0

Μέση σύστασις βρόμης καὶ κριθῆς

Οὐσίαι	Βρόμης	Κριθῆς
Ὕδωρ	13,00	14,00
Ἀζωτοῦχοι οὐσία	9,75	10,00
Λιπαραὶ οὐσίαι	5,00	2,00
Εκχυλίσιμοι οὐσίαι	59,00	66,00
Κυτταρίνη	10,00	5,00
Τέφρα	3,25	0,25
Σύνολον	100,00	100,00

Μέση σύστασις τῶν σπερμάτων ὀσπριωδῶν τινων

Οὐσίαι	Κυάμου	Πίσου	Λαθουρίου τοῦ κοινοῦ	Φακῆς	Λαθουρίου τοῦ ἡμέρου
Ὕδωρ	14,00	13,00	13,00	13,00	13,00
Ἀζωτοῦχοι οὐσίαι	25,5	23	26	25	24
Λιπαραὶ οὐσίαι	1,5	1,5	2,0	2,0	2,0
Ἐκχυλίσιμοι οὐσίαι	49	53,0	51,3	52,5	54,2
Κυτταρίνη	7,0	6,8	5,0	4,5	4,0
Τέφρα	3,0	2,7	2,7	3,0	2,8
Πέψιμοι οὐσίαι ἐπὶ τοῖ ⁰/₀₀	77,00	78,00	78,00	78,00	80,00
Βάρος τοῦ ἑκατονταλίτρου (εἰς χιλιόγραμμα)	77	82	80	80	80

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος ἐμφαίνεται, ὅτι τὰς περισσοτέρας θρεπτικὰς οὐσίας ἔχουσιν ὁ κύαμος καὶ τὸ λαθούριον, ἅτινα καὶ δίδονται καὶ ἄνευ μείξεως μετ' ἄλλων εἰς τὰ κατοικίδια ζῷα, ἐνῷ τὰ ὑπόλοιπα σπανίως δίδονται μεμονωμένως, συνηθέστερον δὲ ἀναμεμειγμένα μετ' ἄλλων εἰδῶν νομῆς.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Φιλοσ.]* Καλεῖ ὁ Ἀναξαγόρας *σπέρματα* ἢ *χρήματα*, τὰ πρῶτα στοιχεῖα, ἐξ ὧν τὰ πάντα συνέστησαν, τὰ ὁποῖα ὁ Ἀριστοτέλης καλεῖ *ὁμοιομερῆ* καὶ τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ Λουκρητίου καὶ ἐντεῦθεν ἤρξαντο νὰ ὀνομάζωνται *ὁμοιομέρειαι*. Τὰ σπέρματα ταῦτα ἢ χρήματα ἢ ὁμοιομερῆ διαφέρουσιν ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ Ἐμπεδοκλέους (γῆ, ὕδωρ, ἀήρ, πῦρ) κατὰ τοῦτο, ὅτι ἁπλᾶ σώματα θεωρεῖ ὁ Ἀναξαγόρας τὸ ὀστοῦν καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν μυελὸν καὶ τὸ αἷμα καὶ τοὺς μῦς καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, ὧν πᾶν μέρος ἑκάστου εἶναι συνώνυμον τῷ ὅλῳ, τὸ δὲ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸ πῦρ δὲν δέχεται ὡς ἁπλᾶ, ὅπως ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ἀλλ' ὡς μῖγμα τῶν σπερμάτων, ὑπολαμβάνων ἕκαστον τούτων ὡς ἄθροισμα ἀοράτων σπερμάτων ἢ χρημάτων. Τὰ ἄπειρα κατά τε τὸ πλῆθος καὶ τὴν μικρότητα χρήματα ἢ σπέρματα ἦσαν ὁμοῦ πάντα («ὁμοῦ πάντα χρήματα ἦν») ἕως οὗ ἐλθὼν ὁ νοῦς διεκόσμησε ταῦτα (βλ. λ. *Ἀναξαγόρας*).

σπερμακητέλαιον (τό). Καλεῖται οὕτω τὸ μετὰ τὴν ψῦξιν καὶ διὰ διηθήσεως ἀπομάκρυνσιν τοῦ κητείου σπέρματος (βλ. ***ἀδιπόκηρας***) ἀπομένον ἐκ τοῦ ὑγροῦ λίπους τοῦ κρανίου τοῦ φυσητῆρος (μεγάλου θαλασσίου κήτους) ἀνοικτοκίτρινον ἔλαιον. Ἀποτελεῖται κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου ἐκ παλμιτικοῦ κητυλεστέρος, περιέχει δὲ ἐλάχιστα μόνον ἐλεύθερα ὀξέα.

Χρησιμοποιεῖται τὸ λιπαντικὸν ἔλαιον, διότι δὲν ταγγίζει οὔτε ῥητινοποιεῖται εὐκόλως, ὡς ἐπίσης καὶ ὡς βάσις ἀλοιφῶν. Σ. Γ.

σπερματαγωγὸς (ὁ)· ὁ δι' οὗ ἄγεται, ἐξέρχεται τὸ σπέρμα.

—**σπερματαγωγὸς *πόρος*** *[Ἀνατομ.]*. Ἀγωγὸς μετάγων ἢ διοχετεύων τὸ σπέρμα ἀπὸ τῶν ὄρχεων μέχρι τοῦ ἐκσπερματικοῦ πόρου· καλεῖται κυρίως *σπερματικὸς πόρος* (βλ. λ.). Ι. Π.

σπερματίας (ὁ), κοιν. *σπορίτης*: «σπερματίας σικυός» σικυὸς τελείως ὥριμος, οὗ οἱ σπόροι χρησιμεύουν πρὸς σποράν.

σπερματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ σπέρμα, ὁ τοῦ σπέρματος: «σπερματικὴ βλάστη».

—*[Ἀνατομ.]* —1) ***Σπερματικὰ κύτταρα***. Κύτταρα τοῦ ἐπιθηλίου τῶν ἐσπειραμένων σπερματικῶν σωληναρίων τοῦ ὄρχεως ἐπὶ τοῦ ἐνήβου, ἅτινα πληροῦσι τὰ μεταξὺ τῶν σερτολείων κυττάρων ὑπολειπόμενα διαστήματα καὶ παριστῶσι τρεῖς γενεὰς κυττάρων, ὧν τὴν τρίτην, τὴν τελευταίαν, ἀποτελοῦσιν αἱ *σπερματίδες*, ἐξ ὧν διὰ μεταπλάσεως παράγονται τὰ σπερματοζῳάρια, (βλ. *σπερματίδες*).

—2) ***Σπερματικὰ σωληνάρια ὄρχεως***. Σωληνάρια λεπτότατα ὅσον ἡ θρὶξ γενείου, συναπαρτίζοντα τὰ ὀρχικὰ λόβια· διακρίνονται εἰς ἐσπειραμένα, ἀποτελοῦντα τὸν λαβύρινθον τοῦ ὄρχεως, καὶ εἰς εὐθέα, βραχύτατα, ἅτινα εἰσδυόμενα εἰς τὸ ἰγμόρειον σῶμα σχηματίζουσι τὸ ἀλλήρειον δίκτυον. Τὸ ἐπιθήλιον τῶν ἐσπειραμένων σωληναρίων σύγκειται ἐκ τῶν σερτολείων κυττάρων καὶ ἐκ τῶν σπερματικῶν, ἅτινα, σπερματικά, ἐξελίσσονται περαιτέρω εἰς σπερμογόνια, εἰς σπερμοκύτταρα, εἰς σπερματίδας καὶ τελικῶς εἰς σπερματοζῳάρια (βλ. *ὄρχεις*).

—3) ***Σπερματικαὶ ἀρτηρίαι ἔσω καὶ ἔξω***. α) *Ἔσω σπερματικαί*· δύο ἀρτηρίαι, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, αἵτινες ἐκφύονται ἐκ τῆς κοιλιακῆς ἀορτῆς καὶ φέρονται ἐπὶ τὰ κάτω μέχρι τοῦ ἄνω στομίου τῆς πιέλου· ἐντεῦθεν δὲ καὶ κατωτέρω ἑκατέρα αὐτῶν ἐπὶ μὲν τοῦ ἀνδρὸς καλεῖται *ὀρχική*, ἐπὶ δὲ τῆς γυναικὸς *ᾠοθηκική*. Καὶ ἡ μὲν ὀρχική, διελαύνουσα ἑκατέρωθεν τὸν βουβωνικὸν πόρον, εἰσδύεται εἰς τὸν σπερματικὸν τόνον καὶ ἐγγὺς τῇ ἐπιδιδυμίδι διαιρεῖται εἰς κλάδους διανεμομένους εἰς ταύτην καὶ τὸν ὄρχιν· ἡ δὲ ᾠοθηκικὴ ἀρτηρία διασπείρεται εἰς τὴν ᾠοθήκην καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ὄργανα. β) *Ἔξω σπερματική*· αὕτη, κλάδος οὖσα τῆς κάτω ἐπιγαστρίου ἀρτηρίας, εἰσδύεται εἰς τὸν σύστοιχον βουβωνικὸν πόρον καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἀνδρὸς διανέμεται εἰς τὰ ἔλυτρα τοῦ σπερματικοῦ τόνου, ἐπὶ δὲ τῆς γυναικὸς εἰς τὸν στρογγύλον σύνδεσμον τῆς μήτρας καὶ τὰ μεγάλα χείλη τοῦ αἰδοίου.

—4) ***Σπερματικαὶ φλέβες***. α) *Ἔξω σπερματική*· παραγομένη ἐκ τῆς συμβολῆς φλεβῶν τοῦ ὄρχεως καὶ τῆς ἐπιδιδυμίδος, ἀθροίζει τὸ αἷμα ἐκ τῶν χιτώνων τοῦ ὄρχεως καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν κάτω ἐπιγάστριον φλέβα. β) *Ἔσω σπερματικὴ φλέψ*· βαλβιδοφόρος οὖσα, ἀθροίζεται ἀπὸ τοῦ ὄρχεως ἢ τῆς ᾠοθήκης καὶ ἐκβάλλει δεξιὰ μὲν εἰς τὴν κάτω κοίλην φλέβα, ἀριστερὰ δ' εἰς τὴν ἀριστερὰν νεφρικήν.

—5) ***Σπερματικὴ λήκυθος***. Ἡ τελευταία μοῖρα τοῦ σπερματικοῦ ἢ ὀρχικοῦ πόρου, ἡ ὄπισθεν τοῦ πυθμένος τῆς κύστεως κειμένη (ἡ κυστική) (βλ. λ. *λήκυθος* σπερματική).

—6) ***Σπερματικὸν λοφίδιον***· βλ. λ. *λοφίδιον* σπερματικόν.

—7) ***Σπερματικὸν φλεβῶδες πλέγμα***. Δίκτυον ἐκ πολλῶν φλεβίων ὄπισθεν τοῦ ὄρχεως καὶ ὕπερθεν τῆς ἐπιδιδυμίδος, ὅπερ, περιβάλλον τὴν ὀρχικὴν ἀρτηρίαν, διήκει διὰ τοῦ βουβωνικοῦ πόρου μέχρι τοῦ κοιλιακοῦ στομίου αὐτοῦ, ἐλαττούμενον βαθμηδὸν εἰς 3—2 στελέχια καὶ τέλος εἰς ἕν, τὴν ἔξω σπερματικὴν φλέβα τοῦ ἀνδρός.

—8) ***Σπερματικὸς ἢ ὀρχικὸς πόρος***. Σωλὴν στρογγύλος, εὐπαγής, προσεμφερὴς πρὸς τὴν σύστασιν σκληροῦ σχοινίου, ὅστις ἄρχεται ἀπὸ τοῦ κάτω ἄκρου (τῆς οὐρᾶς) τῆς ἐπιδιδυμίδος, ὡς συνέχεια τοῦ ἐκφορητικοῦ πόρου αὐτῆς, καὶ ἐκτείνεται μέχρι τοῦ προστάτου. Εἰσδύεται ἐν πρώτοις εἰς τὸν σπερματικὸν τόνον, ὄπισθεν τῶν σπερματικῶν ἀγγείων, μεθ' ὧν ἀνέρχεται μέχρι τοῦ ἡβικοῦ φύματος· διελάσας δὲ τὸν βουβωνικὸν πόρον ἀποχωρίζεται τῶν ἀγγείων κατὰ τὸ κοιλιακὸν τούτου στόμιον καὶ ἀνακάμπτων τοξοειδῶς πρὸς τὰ κάτω πορεύεται μόνος διὰ τοῦ πλαγίου τοιχώματος τῆς ἐλάσσονος πυέλου μέχρις ἐγγὺς τοῦ πυελικοῦ ἐδάφους, ὁπόθεν τέλος, στρεφόμενος ἐπὶ τὰ ἐντός, ἀφικνεῖται ὄπισθεν τοῦ πυθμένος τῆς κύστεως μέχρι τῆς βάσεως τοῦ προστάτου, ἔνθα μεταβαίνει εἰς τὸν ἐντὸς αὐτοῦ κείμενον ἐκσπερματικὸν πόρον, δι' οὗ ἀποχετεύεται τὸ σπέρμα εἰς τὴν προστατικὴν μοῖραν τῆς οὐρήθρας. Ἐντεῦθεν διακρίνονται πέντε μοῖραι τοῦ πόρου, ἡ ὀρχική, ἡ τονική, ἡ βουβωνική, ἡ πυελικὴ καὶ ἡ κυστική, ὧν ἡ τελευταία, ἀτρακτοειδῶς ἀνευρυσμένη, καλεῖται καὶ *σπερματικὴ λήκυθος*. Τὸ ὅλον μῆκος αὐτοῦ εἶναι 40—45 ἑκ., ἡ δ' ἐγκαρσία διάμετρος 2—3 χλμ., ὁ δ' αὐλὸς δὲν ὑπερβαίνει τὸ ἥμισυ χλμ. Ἡ κυστικὴ μοῖρα φέρεται ὄπισθεν τοῦ πυθμένος τῆς κύστεως λοξῶς ἐκ τῶν ἔξω καὶ ἄνω πρὸς τὰ ἔσω καὶ κάτω, σχηματίζουσα μετὰ τῆς ἀντιστοίχου μοίρας τὸ *μεσοληκυθικὸν τρίγωνον*, οὗ ἡ κορυφὴ στρέφεται πρὸς τὸν προστάτην. Πλὴν τῆς ληκυθοειδοῦς αὐτῆς ἀνευρύνσεως μέχρι τοῦ διπλασίου τῆς διαμέτρου τῶν λοιπῶν, ἡ μοῖρα αὕτη χαρακτηρίζεται καὶ διὰ τὰ ἐκκολπώματα αὐτῆς, ὧν ἕνεκεν ἔξωθεν ἐμφανίζει ὑβώδη ὄψιν· κοινωνεῖ δ' ἐπὶ τὰ ἐκτὸς καὶ κάτω πρὸς τὴν σύστοιχον *σπερματοδόχον κύστιν* (βλ. λ.), ἥτις ἐκβάλλει εἰς αὐτὴν καθ' ὃ ὅριον μεταβαίνει εἰς τὸν σπερματικὸν πόρον. Τὸ τοίχωμα τοῦ σπερματικοῦ πόρου εἶναι ἀξιοσημείωτον διὰ τὸ πάχος τοῦ μυϊκοῦ χιτῶνος, ὅπερ ὑπερβάλλει τὸ πάχος παντὸς ἑτέρου ἀδενικοῦ πόρου καὶ εἰς ὃ ἀποδοτέα ἡ δίκην χόνδρου σύστασις αὐτοῦ.

—9) ***Σπερματικὸς τόνος ἢ λῶρος***. Παριστᾷ οὗτος σχοινιοειδὲς σῶμα πάχους μὲν ὅσον μικροῦ δακτύλου, μήκους δὲ περὶ τὰ 14 ἑκ., καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐλύτρων αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ἐκφορητικοῦ πόρου τοῦ ὄρχεως καὶ ἐξ ἀγγείων· ἄρχεται δ' ἐκ τοῦ ἄνω ἄκρου τοῦ ὄρχεως καὶ διελαύνων τὸν βουβωνικὸν πόρον τελευτᾷ εἰς τὸ κοιλιακὸν αὐτοῦ στόμιον, ἔνθα ἀναλύεται εἰς τὰ ἐξ ὧν συνίσταται μέρη. Τὰ μέρη ταῦτα εἶναι διατεταγμένα εἰς 2 ὁμάδας, τὴν προσθίαν ἢ ἀγγειώδη καὶ τὴν ὀπισθίαν ἢ σπερματικήν· καὶ ἡ μὲν προσθία ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ὀρχικῆς (σπερματικῆς) ἀρτηρίας, ἐκ πολυπληθῶν σπερματικῶν φλεβῶν, ἐκ λεμφαγγείων, νεύρων καὶ λείων μυϊκῶν ἰνῶν, ἡ δ' ὀπισθία ἐκ τοῦ σπερματικοῦ πόρου, ἐκ τῶν ἀγγείων αὐτοῦ, ἐκ λείων μυϊκῶν ἰνῶν καὶ ἐκ νευριδίων. Πάντα ταῦτα ἐν τῷ κοιλιακῷ στομίῳ τοῦ βουβωνικοῦ πόρου διαλύονται, ἀποχωριζόμενα κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, τὰ δ' ἔλυτρα καταπαύουσιν ἐνταῦθα· εἶναι δὲ ταῦτα: ἡ κρεμαστήριος ἢ κωπήρειος περιτονία, ὁ ἔξω καὶ ἔσω κρεμαστήρ, τὸ κοινὸν τοῦ τόνου καὶ τοῦ ὄρχεως ἔλυτρον κλπ.

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

—**σπερματικὴ *βλάστη*** *[Βοτ.]*. Καλεῖται τὸ φυτικὸν ᾠάριον, ἤτοι τὸ ἐντὸς τῆς ᾠοθήκης τῶν ἀνθέων ἀναπτυσσόμενον μακροσποριάγγειον (βλ. καὶ λ. *βλάστη* σπερματική) Δ. Ν. Π.

σπερματίνη (ἡ)· βλ. *σπερμίνη*.

σπερμάτιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ μικροσκοπικὸν σπόριον κρυπτογαμικῶν τινων φυτῶν, καὶ ἰδίως τῶν μυκήτων, ὅπερ ἀναπτύσσεται ἐντὸς τοῦ σπερμογονίου. Δ. Ν. Π.

σπερματὶς (ἡ) *[Ἀνατομ.]*. Κυτταρικὸν στοιχεῖον, ἀποτελοῦν τὴν τελευταίαν, τὴν τρίτην, γενεὰν τῶν ἀρχεγόνων σπερματοκυττάρων (ἢ σπερμογονίων ἢ σπερμοβλαστῶν) τοῦ ἐπιθηλίου τῶν ἐσπειραμένων σπερματικῶν σωληναρίων τοῦ ὄρχεως· ἐκ τῶν σπερματίδων παράγονται διὰ μεταπλάσεως τὰ σπερματοζῳάρια. Ι. Π.

σπερματισμὸς (ὁ)· ἡ τοῦ σπέρματος ἔξοδος, χύσις, ἐκσπερματισμός.

—*[Βιολ.]* Οὕτω καθορίζεται σύστημα, τὸ ὁποῖον ἀπέδιδεν εἰς τὸ σπέρμα τοῦ ἄρρενος πάντα τὰ κύρια καὶ οὐσιώδη τμήματα τοῦ ἐμβρύου. Μ.Ν.Κ.

σπερματιστὴς (ὁ), ἡ *σπερμιστὴς* (spermatiste, spermiste). Οὕτω καλεῖται ὁ ὀπαδὸς θεωρίας τινὸς τῆς γονιμοποιήσεως, ἥτις ἀποδίδει εἰς τὸν ἄνδρα ἢ εἰς τὸ ἄρρεν τὸ πολλῷ ἀποτελεσματικώτερον ἔργον ταύτης, τῆς γυναικὸς ἢ τοῦ θήλεος φερομένου ὡς μὴ χορηγοῦντος εἰμὴ μόνον τὴν μήτραν (τὸ δοχεῖον), ἐντὸς τῆς ὁποίας θέλει ἀναπτυχθῇ τὸ ἔμβρυον. Ἡ γνώμη αὕτη, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ καὶ τῆς ἀλεξανδρινῆς σχολῆς, καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ τοῦ Leuwenhock καὶ τοῦ Audry, κατεπολεμήθη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ᾠοῦ ὑπὸ τῶν καλουμένων *ᾠοειστῶν* (ovistes), ἤτοι ὑπὸ τοῦ Harvey, τοῦ Graaf, τοῦ Swammerdan, τοῦ Malpighi, τοῦ Haller, τοῦ Bonnet, τοῦ Spallanzani καὶ ἄλλων, οἵτινες ὑποστηρίζουσιν ὅτι τὸ ᾠὸν δὲν λαμβάνει οὐδὲν ἐκ τοῦ σπερματοζῳαρίου εἰμὴ μόνον εἶδός τι παρορμήσεως. Αἱ ἀνταγωνιστικαὶ αὗται θεωρίαι, τῶν ὁποίων οἱ ἀγῶνες πληροῦσιν ὁλόκληρον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τῆς βιολογικῆς ἐπιστήμης, ἐξηφανίσθησαν τελείως κατόπιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς θεωρίας τῆς ἐπιγενέσεως τοῦ Wolff. Μ. Ν. Κ.

σπερματοβλάστη (ἡ) *[Βιολ.]*· βλ. *σπερματοζῳάριον* καὶ *σπερματοκύτταρον*.

σπερματοζῳάριον (τό)· τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ σπέρματος, τὸ κύτταρον τὸ ἀποτελοῦν τὴν γεννητικὴν οὐσίαν τοῦ ἄρρενος, ἄλλως καλούμενον *σπερματοζωύφιον*, *σπερματοζωΐδιον*, *σπερματόζῳον*, *ζῳοσπέρμιον* καὶ *σπέρμιον*.

—*[Ἀνατομ.]* Τὰ *σπερματοζῳάρια* ἀρχικῶς εἶναι κύτταρα, τὰ ἀρχέγονα σπερματικὰ κύτταρα, ἅτινα μετεπλάσθησαν, καταστάντα εὐκίνητα καὶ ἐπιτήδεια πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ᾠαρίου καὶ διείσδυσιν ἐντὸς αὐτοῦ. Τὰ τελειοποιηθέντα σπερματοζῳάρια εἶναι ἐπιμήκη σωμάτια, ἅτινα ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἔχουσι μῆκος 0,05—0,06 τοῦ χλμ. (ἢ 55—60 μ.) καὶ ἀποτελοῦνται: ἐκ τῆς *κεφαλῆς*, ἥτις εἶναι τὸ ὀγκωδέστερον μέρος αὐτῶν· ἐκ τοῦ *αὐχένος*, ἐμφανιζομένου δίκην περισφίγξεως ἢ στενῆς ταινίας, καὶ ἐκ τῆς *οὐρᾶς*, ἥτις εἶναι τὸ ἐπιμηκέστερον μέρος τοῦ ὅλου σπερματοζῳαρίου. Ἡ κεφαλὴ ἔχει σχῆμα ᾠοειδὲς καὶ κατὰ τὸ πρόσθιον ἥμισυ περιενδύεται ὑπὸ λεπτοτάτου περιβλήματος, ὅπερ καλεῖται καλύπτρα τῆς κεφαλῆς, ἧς τὸ πρόσθιον πέρας εἶναι συμπαγέστερον καὶ ὀξὺ δίκην ἀκμῆς σμίλης ἢ πελέκεως, καλούμενον τρυπάνιον, δι' οὗ τὸ σπερματοζῳάριον ἐντέμνον τὸ ᾠάριον εἰσδύεται εἰς αὐτό. Ὁ δὲ αὐχήν, βραχύτατος, εἶναι τὸ ἁπαλώτερον καὶ εὐκαμπτότερον μέρος τοῦ ὅλου σπερματοζῳαρίου καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μοιρῶν, ὧν ἡ μὲν προσθία καὶ ὀπισθία εἶναι κοκκώδεις, ἡ δὲ μέση ἰνώδης, καλουμένη διάμεσος οὐσία τοῦ αὐχένος. Ἡ δὲ οὐρὰ ἀποτελεῖται ἐκ νηματίου, τοῦ ἀξονικοῦ νηματίου, ὅπερ ἄρχεται ἐκ τοῦ αὐχένος καὶ συνίσταται ἐκ λεπτοτάτων νηματίων, συνεχομένων πρὸς ἄλληλα διὰ συγκολλητικῆς οὐσίας· περιβάλλεται δ' ὑπὸ διαφόρων ἐλύτρων, οὗ ἕνεκεν ἡ οὐρὰ διακρίνεται εἰς τρία μέρη, τὸ ἄνω ἢ συνδετικόν, δι' οὗ συνδέεται μετὰ τοῦ αὐχένος, τὸ μέσον ἢ κύριον καὶ τὸ τελικόν, τὸ βραχύτερον καὶ λεπτότερον τῶν λοιπῶν.

Digitized by Google

Τὰ σπερματοζῳάρια, ἐφ' ὅσον εὑρίσκονται ἐν τῷ ὄρχει, εἶναι ἀκίνητα, ἀπὸ τῆς ἐπιδιδυμίδος δ' ὅμως καὶ περαιτέρω εὐμοιροῦσι κινήσεων ἐντὸς τῶν διαφόρων ἐκκριμάτων καὶ ἰδίως τοῦ προστατικοῦ, ἅτινα προστίθενται εἰς τὸ ὀρχικὸν ἔκκριμα κατὰ τὴν διοχέτευσιν αὐτοῦ εἰς τὸ στόμιον τῆς οὐρήθρας. Κινεῖται δ' ἐξ ὅλου τοῦ σπερματοζῳαρίου μόνον ἡ οὐρά, τῆς κεφαλῆς παθητικῶς προωθουμένης, ἡ δὲ ταχύτης τῆς κινήσεως εἶναι τοσαύτη, ὥστε ὑπολογίζεται εἰς 0,05—0,15 χλστ. κατὰ δευτερόλεπτον. Διαρκεῖ δ' ἡ κίνησις ἐπὶ 24 ὥρας ἢ ἐπὶ 3 ἡμέρας, ὅταν οἱ ὅροι εἶναι πρόσφοροι· ἐν τῇ μήτρᾳ ἢ ἐν τῷ φαγωγῷ δύναται νὰ διατηρηθῇ μέχρις 7—8 ἡμερῶν. Τὰ ἀλκαλικὰ διαλύματα διεγείρουσιν ἢ ἐπιταχύνουσι τὰς κινήσεις, ἐνῷ τὰ ὀξέα ἀναστέλλουσιν αὐτάς, ὡς καὶ τὸ ὕδωρ, τὸ ψῦχος, τὸ οἰνόπνευμα, ὁ αἰθήρ, τὰ αἰθέρια ἔλαια καὶ ἡ ὑπὲρ τοὺς 45° θερμότης. Ι. Π.

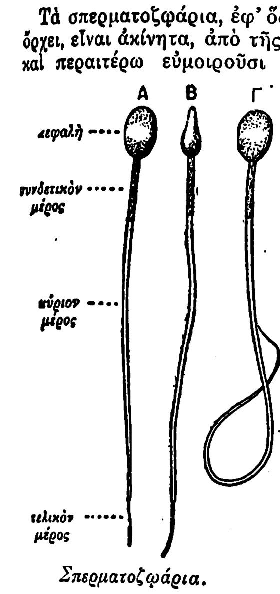

Σπερματοζῳάρια.

—*[Ζῳολ.]* Τὸ *σπερματοζῳάριον* ἔχει εἰς πάντα σχεδὸν τὰ ζῷα τὴν αὐτὴν μορφήν, ἀποτελεῖται δὲ γενικῶς ἐκ τριῶν μερῶν, τῆς κεφαλῆς, ἥτις εἶναι διωγκωμένη, διαμέσου τινὸς σπειροειδοῦς ζώνης καὶ τῆς οὐρᾶς, ἥτις ἔχει μορφὴν ἐπιμήκους καὶ λεπτοτάτου νηματίου. Τὸ μῆκός του ποικίλλει μεταξὺ 85—200 χιλιοστῶν τοῦ χιλιοστομέτρου. Ἡ κεφαλὴ ἀποτελεῖται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ τοῦ πυρῆνος ἤτοι ἐκ συμπαγοῦς μάζης, ἥτις περιβάλλεται ὑπὸ λεπτῆς πρωτοπλασματικῆς ἐπιδερμίδος. Ἡ ζώνη περικλείει τὸ *κεντρόσωμα* ἢ *σπερμόκεντρον*. Ἡ οὐρὰ ἀποτελεῖται ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ πρωτοπλάσματος, τίθεται δὲ εἰς κίνησιν προωθοῦσα ὁλόκληρον τὸ σπερματοζῳάριον ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ, ἔνθα κυκλοφορεῖ. Ἔχει μορφὴν μαστιγίου ἀποτελουμένου ἐκ πλήθους λεπτοτάτων κινητικῶν βλεφαρίδων. Τὰ σπερματοζῳάρια τῶν ἀρθροπόδων καὶ τῶν νηματελμίνθων δὲν παρουσιάζουν τὴν αὐτὴν μορφὴν πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν ζῴων, φέροντα συνήθως προσαρτηματικά τινα ὄργανα, ἅτινα δίδουσιν εἰς αὐτὰ περιπλοκωτέραν μορφήν. Τὸ σπερματοζῳάριον λαμβάνει τὴν τελειωτικὴν αὐτοῦ μορφήν, ὅταν ὁ ὄγκος τοῦ πυρῆνος αὐτοῦ ἐλαττωθῇ κατὰ τὸ ἥμισυ. Ὁ πυρὴν εἶναι συμπαγὲς σωμάτιον, σχηματισθὲν ἐκ τῆς συμφύσεως τῶν χρωμοσωμάτων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἰσοῦται πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ κανονικοῦ ἀριθμοῦ τῶν χρωμοσωμάτων, ἅτινα ἔχει δεδομένον τι εἶδος ζῴου. Τὰ γεννητικὰ κύτταρα τοῦ ἄρρενος ἀδένος εἶναι ἐν ἀρχῇ συνήθη κύτταρα καὶ καλοῦνται *σπερματογόνια*. Ταῦτα πολλαπλασιάζονται διὰ καρυοκινησίας. Δ. Ν. Π.

—*[Βοτ.]* Βλ. *ἀνθηρίδια* καὶ *ἀνθηροζωΐδια*.

σπερματοθήκη (ἡ), ἡ *σπερμοθήκη [Ζῳολ.—Βοτ.]*. Καλεῖται ὁ θύλακος ὁ τοποθετημένος ἐντὸς τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῶν ἑρμαφροδίτων ἐντόμων, ὅπου διαφυλάσσονται τὰ ἄρρενα γεννητικὰ στοιχεῖα, ἤτοι τὰ σπερματοζῳάρια, μέχρι τῆς γονιμοποιήσεώς των.

Ἐν τῇ βοτανικῇ σπερματοθήκη καλεῖται ὁ θύλακος τοῦ καρποῦ, ἐν ᾧ περιέχονται τὰ σπέρματα. Δ. Ν. Π.

σπερματόκεντρον (τό), ἡ *σπερμόκεντρον*. Οὕτω καλεῖται τὸ *κεντρικὸν σῶμα* ἢ *κεντρόσωμα* τοῦ σπερματοζῳαρίου, τὸ ὁποῖον ὁ Plättner ἐντοπίζει εἰς τὸ πρόσθιον σημεῖον τῆς κεφαλῆς τούτου καὶ ὁ O. Hertwig εἰς τὸ διάμεσον τμῆμα αὐτοῦ. Μ. Ν. Κ.

σπερματοκήλη (ἡ). Καλοῦνται οὕτως ὄγκοι κυστικοὶ τοῦ ὄρχεως καὶ τῆς ἐπιδιδυμίδος, ὀφείλοντες τὴν γένεσιν αὐτῶν εἰς διεύρυνσιν τῶν σπερματικῶν σωληναρίων μετὰ στένωσιν ὀφειλομένην εἰς τραυματισμὸν ἢ φλεγμονώδη ἐπεξεργασίαν. Αἱ κύστεις αὗται περιέχουσιν ὑγρὸν συνήθως διαυγὲς μετὰ σπερματοζῳαρίων, ἀναπτύσσονται συνήθως ἐπὶ τοῦ ἄνω πόλου τοῦ ὄρχεως καὶ τῆς ἐπιδιδυμίδος, ἄνευ πόνων, δύνανται δὲ νὰ λάβωσι τὸ μέγεθος ᾠοῦ καὶ πλέον. Ἐνίοτε τὸ ὑγρὸν τῶν κυστικῶν τούτων ὄγκων εἶναι γαλακτῶδες, ὁπότε καλοῦνται *γαλακτοκῆλαι*. Θεραπευτικῶς ἐνδείκνυται ἡ ἀφαίρεσις τούτων. Ι. Κ. Κ.

σπερματοκυστιοτομία (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ ἀφαίρεσις τῆς σπερματοδόχου κύστεως, ἥτις ἐκτελεῖται ἕνεκεν διαφόρων παθήσεων ταύτης, αἵτινες συνηθέστατα εἶναι δευτεροπαθεῖς, ὀφειλόμεναι ὁτὲ μὲν εἰς μεταστάσεις, ὁτὲ δὲ εἰς ἐπέκτασιν παθήσεων τοῦ οὐροποιητικοῦ ἢ τοῦ γεννητικοῦ συστήματος (εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις παρετηρήθησαν ἰνώματα καὶ μυώματα ταύτης). Ι. Κ. Κ.

σπερματοκυστῖτις. Ἡ ὀξεῖα γονοκοκκικὴ μόλυνσις τῶν σπερματοδόχων κύστεων, συνοδευομένη συνήθως ὑπὸ γονοκοκκικῆς κυστίτιδος καὶ προστατίτιδος, καθ' ἣν τὸ σπέρμα ἐμφανίζεται αἱμορραγικὸν καὶ πυῶδες. Ἡ θεραπεία ὁμοία πρὸς τὴν τῆς προστατίτιδος (βλ. λ. *βλεννόρροια*). Κ. Κ. Κ.

σπερματόλιθος (ὁ), ἡ *συμπήξιον*. Ὀνομάζεται οὕτω τὸ λιθοειδὲς σύγκριμα ἢ ἐνίοτε ὁ λίθος, ὁ ὁποῖος σχηματίζεται ἐντὸς τῶν σπερματικῶν ὁδῶν καὶ τῆς σπερματοδόχου κύστεως, συνεπείᾳ καθιζήσεως τῶν ἀλάτων τοῦ σπερματικοῦ ὑγροῦ· συνήθως τὰ λιθοειδῆ ταῦτα συγκρίματα εἶναι πολλαπλᾶ, εὔθρυπτα καὶ ὑποστρόγγυλα· σπανιώτερον δὲ ἀποτελοῦν πραγματικὸν λίθον, μικρόν, ὁμαλόν, ἀποτελούμενον ἐκ μίγματος φωσφορικοῦ καὶ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου καὶ περικλείοντα σπερματοζῳάριά τινα καὶ ἐπιθηλιακὰ κύτταρα. Ὁ σπερματόλιθος ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς σπανιωτάτας ἐπιπλοκὰς τῆς σπερματοκυστίτιδος, παραμένει δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λανθάνων, πλὴν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς ἐκδηλοῦται διὰ πόνων κατὰ τὴν ἐκσπερμάτωσιν. Σ. Ν. Ο.

σπερματολογία (ἡ)· ἡ περὶ τοῦ σπέρματος ὡς αἰτίας πολλαπλασιασμοῦ τοῦ εἴδους πραγματεία ἢ ἐπιστημονικὴ ἐνασχόλησις.

σπερματολογικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σπερματολογίαν, ὁ τῆς σπερματολογίας.

σπερματομερίτης (ὁ). Ὁ ὅρος οὗτος ἀποδίδεται εἰς τὰ χρωματικὰ κοκκία τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς μεταμορφώσεως τῆς κεφαλῆς τοῦ σπερματοζῳαρίου μικρὸν μετὰ τὴν εἴσδυσιν αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ᾠοῦ. Οἱ σπερματομερῖται εἶναι συνεσφιγμένοι πρὸς ἀλλήλους καὶ παρέχουσιν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ σπερματοζῳαρίου τὴν ὄψιν μούρου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ἰδίως συχνὸν εἰς τὸ ἔντομον petromyzon fluviatilis. Μ. Ν. Κ.

σπερματόρροια (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ ἀκούσια καὶ αὐτόματος ἀποβολὴ σπέρματος, ἐπερχομένη τὴν νύκτα ἢ καὶ τὴν ἡμέραν, ἄνευ οὐδενὸς ἐρεθισμοῦ ἢ καὶ μετὰ ἐρεθιστικὰς ἀφορμάς, οἷαι δονήσεις ἁμάξης, ἱππασία, ἀποπάτησις, αἵτινες ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει δὲν εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἐπιφέρωσιν ἐκσπερμάτωσιν, ἀκόμη δὲ καὶ ἐπὶ πέους διατελοῦντος ἐν χαλαρᾷ καταστάσει. Ἡ γνησία σπερματόρροια δὲν εἶναι πολὺ συχνή, συχνοτέρα εἶναι ἡ προστατόρροια. Ὡς κυρία αἰτία τῆς παθήσεως ἀναφέρονται ἡ νευρασθένεια, ὁ δειλὸς χαρακτήρ, ὡς τοπικὰ δὲ αἴτια, ἡ φίμωσις, ἡ βλεννόρροια, ἡ προστατῖτις, ἡ ἐπίμονος δυσκοιλιότης, ὁ αὐνανισμός, οἱ ὀξύουροι, ὡς καί τινες παθήσεις τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Ὁ πάσχων αἰσθάνεται ἐξάντλησιν, ἀνικανότητα πρὸς ἐργασίαν, παλμοὺς καὶ ἰλίγγους· ὁ χαρακτὴρ καθίσταται δύστροπος καὶ μελαγχολικός. Σπουδαῖον σύμπτωμα τῆς σπερματορροίας εἶναι μία εἰδικὴ ἐρεθιστικότης τῶν ὀφθαλμῶν, μὴ ὑποχωροῦσα εἰς κανὲν φάρμακον. Ἡ θεραπεία τῆς σπερματορροίας διαφέρει ἀναλόγως τῆς αἰτίας, εἰς ἣν ἑκάστοτε ὀφείλεται. Συνιστῶνται γενικῶς τὰ καταπραΰντικὰ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἡ ὑδροθεραπεία, ἡ ἠλεκτροθεραπεία κτλ. Μ. Ν. Β.

σπερματορροϊκός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σπερματόρροιαν, ὁ τῆς σπερματορροίας.

σπερματόσωμον (τό) *['Ανατομ.]*. Σπερματικὸν στοιχεῖον ἐν ἐξελίξει διὰ τῆς πορείας τοῦ σπερματικοῦ πόρου τοῦ ὄρχεως. Ι. Π.

σπερματοτοξίνη (ἡ)· βλ. *σπερμοτοξίνη*.

σπερματοῦχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ περιέχων σπέρμα.

σπερματόφιλος (ὁ) (Spermatophilus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιουριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἁπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Οἱ σπερματόφιλοι χαρακτηρίζονται κυρίως ἐκ τῆς ἐπιμήκους καὶ ἀρκετὰ ὀγκώδους κεφαλῆς των, τῶν μικροτάτων ὤτων των καὶ τῆς βραχείας οὐρᾶς των. Χαρακτηριστικώτερον γνώρισμα εἶναι οἱ εὐρεῖς γναθοθύλακοι, ἐντὸς τῶν ὁποίων τὸ ζῷον ἐναποθηκεύει, οὕτως εἰπεῖν, τὰς τροφάς του, ἵνα καταναλώσῃ ταύτας ἐν δεδομένῃ στιγμῇ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν ὁ *σπερματόφιλος ὁ φαιὸς* (Spermatophilus cinereus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην καὶ εἴς τινα μέρη τῆς δυτικῆς Ἀσίας. Οὗτος φθάνει εἰς μῆκος 25 περίπου ἑκατοστομέτρων, ζῇ δὲ καθ' ὁμάδας. Κατασκευάζει ὑπόγειον στοάν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναπαύεται κατὰ τὴν νύκτα καὶ διαχειμάζει.

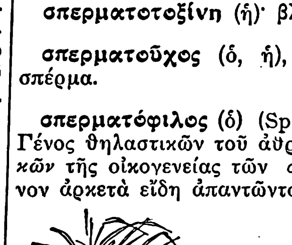
Σπερματόφιλος.

Οἱ σπερματόφιλοι συλλαμβάνονται διὰ τὸ δέρμα των, ὅπερ χρησιμοποιεῖται ποικίλως. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σπερματοφόρον (τό) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐν εἴδει θυλάκου κοιλότης, ἥτις περικλείει τὰ σπερματοζῳάρια. Τοιούτους θυλάκους φέρουσι πάντα σχεδὸν τὰ ζῷα. Δ. Ν. Π.

σπερματοφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ παράγων σπέρμα.

σπερματόφυτα (τά) *[Βοτ.]*. Ἄθροισμα φυτῶν, εἰς ὃ ὑπάγονται τὰ ἀνώτερας ὀργανικῆς συνθέσεως φυτὰ (βλ. *φανερόγαμα*). Δ. Ν. Π.

σπερμογονία (ἡ), ἡ *σπερματογενεσία*. Ἡ προϊοῦσα ἀνέλιξις τοῦ ἁπλοῦ ἀρχικῶς σπερματικοῦ κυττάρου εἰς πλάσιν στοιχείου ἑτεροίου, τοῦ *σπερματοζῳαρίου*. Τὸ τοίχωμα τῶν σπερματικῶν σωληναρίων τοῦ ἐμβρυϊκοῦ ὄρχεως ἐμφανίζει περὶ τὰ μέσα τῆς ἐνδομητρίου ζωῆς δύο εἰδῶν κύτταρα, τὰ *βασικὰ* ἢ *κύτταρα τοῦ* Sertoli, καὶ τὰ *σπερματικὰ κύτταρα*, τὰ λεγόμενα ἀρχέγονα σπερμοκύτταρα ἢ σπερμογόνια (=σπερμοβλάσται). Καὶ ἐν μὲν τῇ ἀνενεργησίᾳ τὰ σπερματικὰ κύτταρα εἶναι ὀλίγα, πολλῷ ὀλιγαριθμότερα τῶν κυττάρων τοῦ Sertoli, ἁπαντῶντα σποραδικῶς, καὶ διακρίνονται διὰ τὸ σφαιροειδὲς σχῆμα, τὸ διαυγὲς πρωτόπλασμα καὶ διὰ τὸν εὐμεγέθη καὶ στρογγύλον πυρῆνα, ἐγκλείοντα δύο πυρήνια, ἀντιστοιχοῦσι δὲ παρὰ τῷ θήλει ὀργανισμῷ εἰς τὰ *ἀρχέγονα φάρια* ἢ *φογόνια*. Ἀρχομένης δ' ὅμως τῆς ἥβης τὰ σπερμογόνια διαιρούμενα γίνονται ἀφετηρία παραγωγῆς πολλῶν κυττάρων, ὧν ἡ ἀμέσως ἑπομένη γενεὰ εἶναι τὰ *σπερμοκύτταρα*, ἅτινα ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὰ *φοκύτταρα* ἢ τὰ *ἄωρα φάρια*. Ἐξ ἑκάστου δὲ τῶν σπερμοκυττάρων τούτων, διὰ διπλῆς διαιρέσεως, παράγονται τέσσαρα κύτταρα, ἀποτελοῦντα τὴν τελευταίαν γενεάν, τὰς καλουμένας *σπερματίδας*, αἵτινες ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὰ τέσσαρα θυγάτρια φάρια, εἰς ἃ διαιρεῖται τὸ ἄωρον φάριον, ἤτοι τὰ τρία πολικὰ καὶ τὸ ὥριμον φάριον. Ἐνῷ δ' ἐκ τῶν τεσσάρων θυγατρίων φαρίων μόνον τὸ μεῖζον, τὸ ὥριμον φάριον, γίνεται ἱκανὸν πρὸς γονιμοποίησιν, ἀντιθέτως ἐνταῦθα καὶ αἱ τέσσαρες σπερματίδες γίνονται ἱκαναὶ πρὸς γονιμοποίησιν, μεταπλασσόμεναι εἰς *σπερματοζῳάρια*. Ι. Π.

—*[Ζῳολ.]* Τὸ σπερματοζῳάριον, ἤτοι τὸ ἄρρεν γεννητικὸν κύτταρον, ὅπερ γονιμοποιεῖ τὸ φάριον, δηλαδὴ τὸ θῆλυ γεννητικὸν κύτταρον, εἶναι κινητικὸν κύτταρον περιπλόκου διαμορφώσεως καὶ προέρχεται ἐκ τῆς μεταμορφώσεως κυττάρου τινὸς περιεχομένου εἰς τοὺς ὄρχεις, ὅπερ καλεῖται *σπερματοβλάστη*. Εἰς τὰ ἔμβρυα τῶν ζῴων ἡ γεννητικὴ προεξοχὴ περιβάλλεται ὑπὸ ἰδίου ἐπιθηλίου, ὅπερ καλεῖται *βλαστικὸν ἐπιθήλιον*. Ἐν τῷ ἐπιθηλίῳ τούτῳ ἀναφαίνονται ἀρκετὰ εὐμεγέθη κύτταρα ἰδίας μορφῆς, ἅτινα καλοῦνται *πρωταρχικὰ* ἢ *πρωτόγονα φάρια*, ὧν τὸ σύνολον σχηματίζει τὴν κυτταρικὴν ἅλυσιν, ἥτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *λωρίον τοῦ Πφλύγερ*, ἐν ᾧ ἁπαντῶνται σποραδικῶς καί τινα πρωτογόνα φάρια. Τὸ πρῶτον τοῦτο στάδιον τῆς ἀναπτύξεως εἶναι κοινὸν τόσον εἰς τὸν ἄρρενα γεννητικὸν ἀδένα, δηλαδὴ τοὺς ὄρχεις, ὅσον καὶ εἰς τὰ θήλεα, δηλαδὴ τὴν φωθήκην. Ἡ γεννητικὴ διαφόρησις ἄρχεται ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐν τῇ μελλούσῃ φωθήκῃ τὰ *λωρία ἢ σωλῆνες τοῦ Πφλύγερ* περισφίγγονται ἐν εἴδει κομβολογίου, οὗτινος ἕκαστος κόκκος ἀποχωρίζεται τοῦ γειτονικοῦ του, διὰ νὰ σχηματίσῃ *φοθύλακον*. Ἐν τῷ μελλοντικῷ ὄρχει τὰ λωρία τοῦ Πφλύγερ δὲν καταμερίζονται, ἀλλὰ μεταμορφοῦνται εἰς σπερματικοὺς ὀχετούς. Ἐν τῷ φωθήκῃ τὰ πρωταρχικὰ κύτταρα σὺν τῷ χρόνῳ μεγεθύνονται, τὸ δ' ἐπιθήλιον τῶν σωληνίσκων παράγει τὰ κύτταρα τῆς μεμβράνης τοῦ φωθυλάκου. Ἐν τῷ ὄρχει τὰ πρωταρχικὰ φάρια ἐξαφανίζονται, τὰ δὲ δευτερογενῆ τοιαῦτα γίνονται μητρικὰ κύτταρα τῶν σπερματοβλαστῶν καὶ ἀκολούθως τῶν σπερματοζῳαρίων. Ἄρα ὁ γεννητικὸς ἀδὴν ἐν ἀρχῇ εἶναι ἑρμαφρόδιτος.

Ἐὰν ἀναταμῇ καθέτως σπερμογόνος τις σωλὴν θηλαστικοῦ, ἐν πλήρει γεννητικῷ ὀργασμῷ εὑρισκομένου, τότε παρατηροῦνται ἐν τῷ τοιχώματι τοῦ σωλῆνος τούτου τὰ ἑξῆς: 1) Τὰ σπερματογενῆ κύτταρα, ἅτινα ἔχουσι μορφὴν διακεκομμένου ἐπιθηλίου καὶ ἐπαναπαύονται διὰ τῆς ἑτέρας τῶν ἐπιφανειῶν των ἐπὶ τῆς κυρίως μεμβράνης τοῦ σωληνίσκου τοῦ γεννητικοῦ ὀργάνου. 2) Τὰ μεγάλα κύτταρα, καλούμενα καὶ *σπερματοκύται*, ἅτινα εἶναι σπερματογενῆ τινα κύτταρα, καταστάντα ὀγκωδέστερα καὶ παύσαντα νὰ ἐφάπτωνται τῶν τοιχωμάτων τῆς κυρίως μεμβράνης τοῦ σωληνίσκου τοῦ γεννητικοῦ ὀργάνου, ἀλλ' ἐφαπτόμενα ταύτης διὰ μισχοειδοῦς τινος ἀποφύσεως. Τὰ κύτταρα ταῦτα παρουσιάζουσι φαινόμενα καρυοκινησίας καὶ εὑρίσκονται ἐν τῷ σταδίῳ τῆς διαι-

Digitized by Google

ρέσεως των. 3) Τὰ μικρὰ κύτταρα, καλούμενα καὶ *θυγατρικὰ κύτταρα*, ἅτινα προέρχονται ἐκ τῆς διαιρέσεως τῶν προηγουμένων κυττάρων· ταῦτα σὺν τῷ χρόνῳ πολλαπλασιάζονται καὶ μεταμορφοῦνται, ἕκαστον δὲ τούτων ἀποτελεῖ τελικῶς σπερματοζῳάριον. 4) Τὰ διακεκλαδισμένα ἢ *κηροπηγιοειδῆ κύτταρα*, ὧν ὁ μίσχος συνδέεται μετὰ τοῦ τοιχώματος τοῦ σωληνίσκου τοῦ γεννητικοῦ ὀργάνου· ἡ κορυφὴ τούτων ἐφάπτεται λοβῶν τινων, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων παρατηρεῖ τις τὴν κεφαλὴν σπερματοζῳαρίου. 5) Ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ σωληνίσκου τοῦ γεννητικοῦ ὀργάνου εὑρίσκονται τὰ σπερματοζῷάρια ἐν τῇ τελείᾳ σχεδὸν μορφῇ αὐτῶν. Δ. Ν. Π.

—*[Βοτ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *σπερμογονία* νοοῦνται κοιλότητες, κατὰ κανόνα σφαιρικοῦ σχήματος, αἵτινες εἶναι κεχωσμέναι ἐν τῇ παχύτητι τοῦ θαλλοῦ τῶν λειχήνων καὶ ἀναδύονται ἔκ τινος μικρᾶς ὀπῆς, δι' ἧς συγκοινωνοῦσιν αὗται μὲ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Αἱ ὀπαὶ αὗται ἔχουσι σκοτεινὸν χρωματισμὸν καὶ παρουσιάζονται ὑπὸ μορφὴν στιγμάτων, ἐνίοτε πολυπληθεστάτων, κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν του θαλλοῦ. Ἡ κοιλότης τῆς σπερμογονίας φέρει μικρὰ ἠνωρθωμένα νημάτια διευθυνόμενα ἐκ τῶν παρειῶν πρὸς τὸ κέντρον. Τὰ νημάτια ταῦτα καλοῦνται *στηρίγματα*, εἶναι ἁπλᾶ ἢ διακεκλαδισμένα καὶ παράγουσι μικρὰ βακτηρίδια ἐξ ἑνὸς καὶ μόνον κυττάρου ἀποτελούμενα, ἅτινα καλοῦνται *σπερματίδες*. Τὰ μικροσκοπικὰ ταῦτα σωμάτια ἀπελευθεροῦνται κατὰ τὴν ὡρίμανσίν των ἐκ τῆς σπερμογονικῆς κοιλότητος καὶ ἀπεργάζονται τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν λειχήνων. Δ. Ν. Π.

σπερματογόνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό), καὶ ***σπερμογόνος***· ὁ γεννῶν, ὁ παράγων τὸ σπέρμα: «σπερματογόνοι ἀδένες».

σπερματογραφία (ἡ)· περιγραφὴ τοῦ σπέρματος, πραγματεία περὶ τῶν σπερμάτων.

σπερματοδόχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό), καὶ ***σπερμοδόχος***· ὁ δεχόμενος, ὁ ἐγκλείων τὸ σπέρμα: «σπερματοδόχος κύστις».

—σπερματοδόχος ***κύστις*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *κύστις* σπερματοδόχος.

σπερματσέτο (τό)· δημοτ., εἶδος ἀλοιφῆς φαρμακευτικῆς· || κηρίον ἐκ στέατος κήτους (ἰταλ. spermaceti=λιπώδης οὐσία λαμβανομένη ἐκ τῆς κεφαλῆς ἰδίᾳ τῆς φαλαίνης καὶ ἄλλων κητῶν).

—*[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *ἀδιπόκηρος*.

σπερμεστῖναι (οἱ) (Spermestinae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν ᾠδικῶν, περιλαμβάνουσα μικροῦ μεγέθους πτηνά, παραπλήσια πρὸς τοὺς τροχιλίδας, διακρινόμενα κυρίως διὰ τὸν λαμπρὸν χρωματισμόν των καὶ ἀπαντῶντα ἐν Ἀφρικῇ, Ἀσίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐν Αὐστραλίᾳ. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει πολυπληθῆ εἴδη, αἵτινα εἰσάγονται κατὰ χιλιάδας ἐτησίως εἰς τὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

σπερμικός, —*ή*, —*όν*· ἀντὶ *σπερματικὸς* (βλ. λ.).

σπερμίνη (ἡ), ἡ ***σπερματίνη***. Τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ προστατικοῦ ὑγροῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλεται ἡ ἰδιάζουσα ὀσμὴ τοῦ σπέρματος τῶν ζῴων. Ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ φωσφορικοῦ ἅλατος αὐτῆς παρεσκευάσθη εἰς κρυσταλλικὴν κατάστασιν διὰ ξηράνσεως τοῦ σπέρματος. Σ. Γ.

σπερμιοβλάσται, ἡ ***σπερμοβλάσται*** *[Ἀνατομ.]*. Αὗται εἶναι ταυτόσημοι πρὸς τὰ *σπερμογόνια* καὶ τὰ ἀρχέγονα *σπερμοκύτταρα*, κληθεῖσαι οὕτω διότι ἐξ αὐτῶν παράγονται τὰ σπερμοκύτταρα τοῦ ἐνήβου. Ι. Π.

σπέρμιον (τὸ) *[Ζῳολ.—Ἀνθρωπ.]*· βλ. *σπερματοζῴάριον*.

σπερμογόνια (τὰ) *[Ἀνατομ.]*. Τὰ ἀρχέγονα σπερματικὰ κύτταρα τοῦ ἐμβρύου καὶ τοῦ νεογνοῦ, ἐξ ὧν ἐν τῇ ἡβικῇ ἡλικίᾳ πλάσσονται τὰ σπερμοκύτταρα τοῦ ἐνήβου. Ι. Π.

σπερμογονία (ἡ)· βλ. λ. *σπερματογονία*.

σπερμογόνιον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Μητρικὸν σπερμοκύτταρον· ἡ *σπερμοβλάστη* ἢ ἡ *ἀρχικὴ βλάστη* τοῦ σπερματοζῳαρίου. Ι. Π.

—*[Μυκητολ.]* *Σπερμογόνιον* καλεῖται εἰδικὸν καρποφόρον τῶν μυκήτων, ἔχον μορφὴν σφαιροειδῆ, ἐν ᾧ γεννῶνται μικρότατα σπόρια. Ἄλλως *πυκνίδιον* (βλ. λ.). Ε. Τ. Ε.

σπερμογόνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἀντὶ *σπερματογόνος* (βλ. λ.).

σπερμοδότις ***ὑλοτομία***. Στάδιον τῆς ἐν τῇ δασοκομικῇ πράξει γενομένης *σκιερᾶς* (βλ. λ.) ἢ *βαθμιαίας* ὑλοτομίας, καθ' ὃ ἀραιώνεται τὸ προϋπάρχον δάσος, ἵνα διὰ τῆς μεγαλυτέρας φωτοληψίας παράγουν τὰ δένδρα ἀφθόνους καὶ ὑγιεῖς σπόρους, οἵτινες πίπτοντες εἰς τὸ ἔδαφος θὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀναδάσωσιν μετὰ τὴν κοπὴν τῶν ὡρίμων δένδρων. Α. Ε. Κ.

σπερμοδόχος (ἡ), ἡ ***σπερμοθήκη*** (ἡ) *[Ἀνατομ.]*· βλ. *σπερματοθήκη*.

σπερμοζωική, ἡ ***σπερματοζωικὴ θεωρία***· βλ. λ. *γονιμοποίησις*. Μ. Ν. Κ.

σπερμακύτταρον (τὸ) *[Βιολ.]*· βλ. *σπερματοκύτταρον*.

σπερμολογία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις σπερμολόγος, κακολογία, κακογλωσσιά, κοιν. *κοτσομπολιό*.

σπερμολόγος (ὁ)· ἐπὶ πτηνῶν, ὁ συλλέγων σπέρματα ὁ τρεφόμενος διὰ σπερμάτων, διὰ κόκκων· || ὁ παρατηρητὴς τῶν ἀλλοτρίων βίων, ὁ ἀρεσκόμενος νὰ κακολογῇ, κακολόγος, φιλόψογος, κοιν. *κοτσομπόλης*.

σπερμολογῶ (—*έω*)· ἐπὶ τῶν πτηνῶν, συλλέγω σπέρματα, κόκκους· || μεταφ., εἶμαι σπερμολόγος, παρατηρητὴς τῶν ἀλλοτρίων βίων, κοιν. *κοτσομπολεύω*.

σπερμοτοξικός, —*ή*, —*όν*· ὁ καταστρέφων τὰ σπερματοζῳάρια: «σπερμοτοξικὸς ὀρός».

σπερμοτοξίνη (ἡ), ἡ ***σπερματοτοξίνη***. Οὕτω καλεῖται οὐσία τοξικὴ κυτταροσπερματικῆς φύσεως περιεχομένη εἴς τινας ὀροὺς καὶ ἐνέχουσα ἰδιότητας σπερματοτοξικὰς (βλ. *κυτταροτοξίνη*, *νεφροτοξίνη*). Μ. Ν. Κ.

σπερμοφάγος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό), καὶ ***σπερματοφάγος***· ὁ τρώγων σπέρματα, κόκκους, κοκκοφάγος.

σπερμόφιλος (ὁ) (Spermophilus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσώμους κανθάρους ἀπαντῶντας εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ τρέφονται ἐκ τῶν σπόρων τούτων. Δ. Ν. Π.

σπερμοφυής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἐκ σπέρματος φυόμενος, βλαστάνων: «σπερμοφυὲς δένδρον» κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ διὰ παρασπάδος ἢ μοσχεύσεως ἀναπτυχθέν.

—*[Δασολ.]* Ὀνομάζεται *σπερμοφυὲς δάσος* τὸ ἀποτελούμενον ἐκ δένδρων προελθόντων ἐκ σπέρματος (ὄχι ἀπὸ ἀναβλαστήματα)· *σπερμοφυὴς ἐκμετάλλευσις* δέ, ὁ τρόπος καθ' ὃν τὰ τοιαῦτα δάση ἐπιστημονικῶς ἐκμεταλλεύονται. Παρά τινων λέγεται καὶ *ὑψηλὸν* δάσος, ἐκ τοῦ ἀντιστοίχου γερμανικοῦ ὅρου. Α. Ε. Κ.

σπερμοφυῶ (—*έω*)· φύω σπέρμα, παράγω σπόρον.

σπερνὸς (ὁ)· δημοτ., ἀντὶ *ἑσπερινός*.

σπέρνω, ἀόρ. *ἔσπειρα*, παθ. μετχ. *σπαρμένος*· δημοτ. ἀντὶ *σπείρω* (βλ. λ.).

σπερονάρε (τὸ) (Speronare). Τύπος μελιταίου πλοιαρίου μακροῦ πως ἀλλ' ἄνευ καταστρώματος καὶ λίαν ἀβαθοῦς. Φέρει μόνον ἕνα ἱστὸν διὰ κεραίας ἐγκεκλιμένης διαγωνίως πρὸς πρύμναν διὰ τὴν ἄρτησιν ἱστίου σακκολέβας. Σ. Ε. Λ.

Σπερόνε (Capo Sperone) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σαρδηνίας (πλάτ. 38°57′ Β., μῆκ. 8°25′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161a: Sardinia southern portion), ἔχον φάρον καὶ σημαφόρον. Εἶναι τὸ *Πούπουλλον* τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

Σπερόνι (Speroni), ***Σπερόνε***. Ἰταλὸς φιλόλογος ἐκ Παδούης (1500—1588), ἐπικαλούμενος *ντέλλι Ἀλβαρόττι* (degli Alvarotti). Ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς λογικῆς καὶ φιλοσοφίας ἐν Παδούῃ, ἔνθα ἐτιμήθη δι' ἀνδριάντος. Ἔγραψε σχόλια εἰς τὸν Βιργίλιον καὶ τὴν «Ρητορικὴν» τοῦ Ἀριστοτέλους, διαλόγους, λόγους ρητορικούς, ἐπιστολάς, τὴν τραγῳδίαν «Κανάκη» (ἀναβιβ. 1597) κ. ἄ., ἐκδοθέντα ὁμοῦ ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1740 (τόμ. 5). Ἵδρυσεν ἐν Παδούῃ «Ἀκαδημίαν τῶν εὐψύχων» (Academia degli animosi) καὶ «Ἀκαδημίαν τῶν γυμνοσοφιστῶν» (Academia degli ginnosofisti), ἀπεκλήθη δὲ ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ἕτερος Ὅμηρος, Πλάτων καὶ Δημοσθένης. Π. Ν. Π.

σπερρυλίτης (ὁ)· βλ. λ. *σπηρρύλιθος*.

Σπέρχεια, καὶ ***Σπερχειαὶ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πολίχνη ἐν τῇ Φθιώτιδι τῆς Θεσσαλίας, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Σπερχειοῦ (*Πτολεμ.* ΙΙΙ. 3.17). Κατὰ τὸν Λίβιον ὑπῆρχε καὶ τοποθεσία *Σπερχειαὶ* μεταξὺ Ἀχελῴου καὶ Θεσσαλίας, παρὰ τὰς πηγάς, ἴσως, τοῦ Σπερχειοῦ. ΚΑΨ.

Σπερχειὰς *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, πρότερον καλουμένη *Ἀγᾶ*. Κάτ. (1928) 1.402. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 1.572), περιλαμβανούσης καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *Γόριανοι* καὶ *Κουφόδενδρα*. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σπερχειοῦ καὶ εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶ.—Λαρίσης, εἰς 75 χλμ. μετὰ τοὺς Δελφοὺς (Μπράλο) καὶ εἰς 3 χλμ. πρὸ τοῦ Λιανοκλαδίου. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, γυμνάσιον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, ναοὺς τοῦ *Ἁγίου Νικολάου* καὶ *Ἁγίας Παρασκευῆς*, εἰρηνοδικεῖον, δασοκομεῖον, γεωπονικὸν γραφεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ συλλόγους ἐμπορικόν, ἐπαγγελματικὸν καὶ καπνεργατικόν. Π. Ν. Π.

— **Σπερχειάδος,** ***πρῴην δῆμος*** — *[Γεωγρ.]*. Πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ΄ δῆμος τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, περιλαμβάνων τὰς σημερινὰς κοινότητας *Διλόφου* (Μπρούφλιανης), *Καλλιθέας Σπερχειάδος* (Γυφτοχωρίου), *Καμπιᾶς*, *Κλωνίου*, *Παλαιοβράχας*, *Σπερχειάδος* καὶ *Χαλίλης*. Π. Ν. Π.

Σπερχειὸς *[Μυθολ.]*. Ποτάμιος θεός, υἱὸς τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Γαίας καὶ πατὴρ τοῦ Μενεσθίου ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πηλέως Πολυδώρας.

Σπερχειὸς *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Φθιώτιδος μήκους 75 χλμ., πηγάζων ἐκ τοῦ Τυμφρηστοῦ καὶ διαρρέων ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς τὴν ὁμώνυμον πεδιάδα. Εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἐκλήθη *Ἀγριομέλας* καὶ *Ἑλλάδα*, σήμερον δὲ καλεῖται κοινῶς *Ἀλαμάνα*. Ὁ ποταμὸς πρὸς τὰς πηγὰς αὐτοῦ εἶναι ὁρμητικὸς καὶ χειμαρρώδης, ἄξιος δὲ τοῦ ὀνόματος ποταμὸς καθίσταται μετὰ τὴν ἕνωσιν τῶν ὀρεινῶν αὐτοῦ βραχιόνων, τοῦ *Μαυριλλιώτη* καὶ τοῦ ἐκ τῆς δυτικῆς ἄκρας τῆς Ὄθρυος κατερχομένου *Πετσιώτικου*. Ὁ μέγιστος τῶν παραποτάμων αὐτοῦ εἶναι ὁ ἐκ τῆς Οἴτης πηγάζων *Ἴναχος*, ἀξιόλογοι δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄρους κατερχόμενοι *Δύρας* (Γοργοπόταμος), *Μέλας* (Μαυρονέρια) καὶ *Ἀσωπὸς* (Καρβουναριά). Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐπὶ τῶν περσικῶν πολέμων ἐξέβαλλον εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον, ὅστις εἰσεχώρει τότε μέχρι τοῦ σημερινοῦ χωρίου Κόμμα καὶ τῆς γεφύρας τῆς Ἀλαμάνας, ὁ δὲ ποταμὸς ἐξέβαλλε πολὺ δυτικώτερον τῶν σημερινῶν ἐκβολῶν. Ἡ σημερινὴ μεταβολὴ τῶν παραλίων ὀφείλεται εἰς τὰς προσχώσεις τοῦ ποταμοῦ, αἵτινες ηὔρυναν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τὸ μεταξὺ τοῦ Καλλιδρόμου καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν (2—3 χλμ. εὔρους). Διὰ τῶν πλημμυρῶν αὐτοῦ καθιστᾷ τὴν παρακειμένην πεδιάδα (τῆς Λαμίας) ἐν μέρει εὔφορον. Παρὰ τὸν Σπερχειὸν ἡττήθησαν οἱ Βούλγαροι ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Οὐρανοῦ (995), κατὰ δὲ τὴν ἐπὶ τούτου γέφυραν ἐφονεύθη ἡρωϊκῶς μαχόμενος ὁ Διάκος (1821). Ι. Σ. Σ.

— **Σπερχειοῦ** ***μάχη***· βλ. *Ἀλαμάνα*.

Σπερχόγεια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 886. Παράγει ἔλαιον, σταφίδα, σῦκα, ἀραβόσιτον καὶ ἔχει σηροτροφίαν, μελισσοκομίαν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

σπεσιαλιτὲ (ἡ) (specialité). Οὕτω καλοῦνται φάρμακα σύνθετα, προερχόμενα ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ διαφόρων ἄλλων φαρμάκων καὶ τῶν ὁποίων ἡ σύνθεσις ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπινόησιν τῶν διαφόρων παρασκευαστῶν αὐτῶν ἰατρῶν, φαρμακοποιῶν ἢ χημικῶν. Τὰ σπεσιαλιτὲ εἶναι τὰ ὀρθότερον καλούμενα καὶ *ἰδιοσκευάσματα*, ἄλλως *εἰδικότητες φαρμακευτικαί*. Κ. Γ. Μ.

σπεσιφικασιὸν *[Ναυτ.]*. Ὅρος διεθνῶς ἐπικρατήσας (γαλλ. devis), σημαίνων δὲ *προδιασάφησιν* ἢ *προδιαγραφὴν* λεπτομερῆ τῶν συμφωνουμένων, συναπτομένην δὲ συνήθως τοῖς συμβολαίοις ναυπηγίας ἢ παραγγελίας πλήρων μηχανημάτων καὶ δὴ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ (ἐκ τοῦ ἀγγλ. specification). Σ. Ε. Λ.

Σπέσσαρτ (Spessart) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸς ὄγκος ἐν Βαυαρίᾳ κατὰ μέγα μέρος καὶ ἐν Ἔσση-Νάσσαου κατὰ τὸ βορειότερον τμῆμά του. Σύγκειται κατὰ μέγα μέρος ἐξ ἀμμίτου, καλύπτεται δὲ κατὰ τὰ δύο τρίτα ὑπὸ δασῶν ἐκ δρυῶν καὶ ὀξυῶν. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτοῦ εἶναι ἡ *Γκάϊερσμπεργκ* (585 μ.). Τὸ ὑπέδαφος περιέχει διάφορα μεταλλεύματα, σίδηρον, χαλκὸν κλπ. Τὰ πρότερον σημαντικὰ χαλκωρυχεῖα, ὑελουργεῖα καὶ σιδηρουργεῖα ἔπαυσαν λειτουργοῦντα. Θ. Χ. Σ.

σπεσσαρτίνης (ὁ) (Spessartin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν γρανατῶν, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τὸ μαγγανοαργιλλιοῦχον μέλος $Mn_3Al_2Si_3O_{12}$, μὲ παράμιξιν μικρᾶς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ποσότητος σιδήρου. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ὅπως καὶ ὅλα τὰ μέλη τῆς ὁμάδος, καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος 3,7—4,3 καὶ χρῶμα κίτρινον ἢ ἐρυθρόφαιον. Ἀπαντᾷ κυρίως ἐντὸς γρανιτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς ἄλλων πυριγενῶν πετρωμάτων εἰς τὸ Spessart, τὴν Ἔλβαν κ. ἄ., καθὼς καὶ ἐντὸς κρυσταλλικῶν σχιστολίθων εἰς τὴν Βραζιλίαν. Γ. Β.

Σπέτσαι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Μυρτῴου πελάγους (ἀρχ. ***Τυπάρηνος*** ἢ ***Πιτυοῦσσα***), ἀπέχουσα

Digitized by Google

τοῦ Πειραιῶς 50 μίλ., παράλληλος πρὸς τὴν ἀκτήν, καθ' ἣν τερματίζεται πρὸς νότον ἡ χερσόνησος τῆς Ἀργολίδος, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τοῦ φερωνύμου διέκπλου, ἔχοντος εὖρος 1 $^{1}/_{8}$ μιλ. Πλαισιουμένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 37°14′ Β. καὶ 37°17′ Β. καὶ τῶν ἀπὸ Γκρήνουϊτς μεσημβρινῶν 23°10′ $^{1}/_{2}$ Ἀν. καὶ 23° 5′ $^{2}/_{8}$ Ἀν., κατὰ τὸν χάρτην (1525: Hydra, Spezzia and Dhokos) τοῦ πρώτου χαρτογραφήσαντος αὐτὴν (1838) Thomas Graves, κυβερνήτου τοῦ ἀγγλικοῦ ὑδρογραφικοῦ HMS «Beacon», ἔχει μῆκος 4 μιλ. ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ., μέγιστον εὖρος 2 $^{1}/_{2}$ μιλ., μέγιστον ὕψος, κατὰ τὴν κορυφήν της Ἅγιος Ἠλίας, 815 ποδῶν καὶ ἐμβαδὸν 25 τ. χλμ. Ἔχει ἐγγὺς καὶ κατέναντί της, νοτιοανατολικῶς μὲν τὴν *Σπετσοπούλαν* καὶ τὰς προσκειμένας αὐτῇ νησῖδας *Ἅγιος Γιάννης* καὶ *Μικρό*, καὶ τὰς ὑφάλους, ὧν προέχει ἡ τοῦ *Παπαχρήστου*, Α. ΒΑ. τὴν ὕφαλον Μελιανὸς καὶ πρὸ τῆς βορειοδυτικῆς της ἐσχατιᾶς *Μπρούμπουλο* νησίον φερώνυμον (βλ. καὶ λ. *Αἰγαῖον*, τ. Β′, σ. 395 γ).

Σ. Ε. Λ.

—*[Γεωγρ.]* Αἱ Σπέτσαι διοικητικῶς ὑπάγονται εἰς τὸν νομὸν Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀπέχουν δὲ τοῦ Πειραιῶς 50 μίλια. Τὸ ἔδαφος αὐτῶν εἶναι λοφῶδες, ὄχι πολὺ εὔφορον, δενδροσκεπές, καὶ καλλιεργεῖται μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας, παράγον σταφυλάς, ἀμύγδαλα, σῦκα, ξυλοκέρατα κλπ. Κυριώτεραι ἀσχολίαι τῶν κατοίκων εἶναι ἡ ναυτιλία

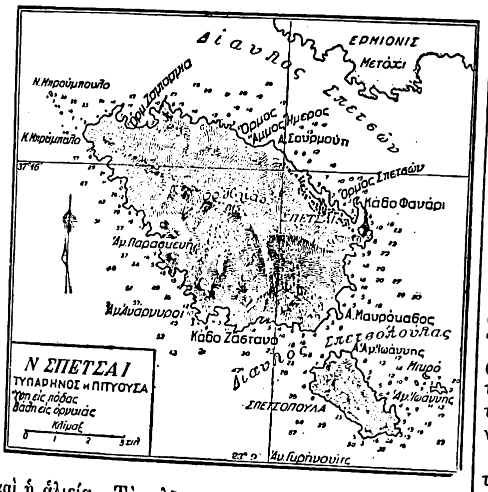

καὶ ἡ ἁλιεία. Τὸ κλῖμα τῆς νήσου εἶναι ὑγιεινὸν καὶ δροσερόν, δι' ὃ καὶ προσελκύει πολλοὺς παραθεριστὰς κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Ὁλόκληρος ἡ νῆσος ἀποτελεῖ κοινότητα περιλαμβάνουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν, ἀγροικίας τινὰς κατεσπαρμένας καὶ τὴν γυναικείαν μονὴν τῶν Ἁγίων Πάντων. Ἐκ τῶν περὶ αὐτὴν νησίδων ἡ *Σπετσοποῦλα* ἢ *Ραστερὴ* (=Ἀριστερὰ) εἶναι κατάφυτος ἐκ πεύκων, ἡ δὲ *Παραπύλα* ἢ *Βελλοποῦλα* κατοικεῖται ὑπὸ ποιμένων καὶ παράγει τυρὸν ἐκλεκτῆς ποιότητος. Ἡ νῆσος, κατὰ προνόμιον ἰσχῦον δι' αὐτήν, διὰ τὴν Ὕδραν καὶ τὰ Ψαρὰ ἀντιπροσωπεύεται εἰς τὴν βουλὴν διὰ δύο βουλευτῶν, μὴ τηρουμένης τῆς διὰ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ἰσχυούσης ἀναλογίας πληθυσμοῦ. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου ἡ συγκοινωνία γίνεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Ἡ παραλιακὴ ὁδὸς ἐπεκταθεῖσα καὶ δενδροφυτευθεῖσα περιβάλλει ὁλόκληρον τὴν νῆσον κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς.

—*[Γεωλογ.]* Αἱ Σπέτσαι ἀποτελοῦνται καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ κροκαλοπαγῶν καὶ μαργῶν, ἀνηκόντων εἰς τὴν κατωτέραν πλειόκαινον σειρὰν τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Τὰ πετρώματα ταῦτα ἐπικάθηνται ἐπὶ τῶν μεσοζωϊκῶν ἀσβεστολίθων, μικρὸν λείψανον τῶν ὁποίων παρουσιάζεται εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς νήσου κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Γ. Γεωργαλᾶ.

Γ. Κ. Γ.

—*[Ἀρχ.]* Τὸ ὄνομα *Σπέτσαι* ἀναφέρεται τὸ πρῶτον εἰς ἔκθεσιν Ἐνετοῦ ναυάρχου (προβλεπτοῦ θαλάσσης) τῷ 1481, ἔνθα καλεῖται ὁ μεταξὺ Σπετσῶν καὶ Κόστας πορθμὸς il canal delle Spetie (*Σάθα*, Μνημεῖα ἑλληνικῆς ἱστορίας VI, σ. 177, 36). Τοῦτο προῆλθεν ἴσως ἐκ τοῦ τύπου *Πέτσα*, ἀνωμάλου γλωσσικῶς μετασχηματισμοῦ, ὑπὸ τῶν τότε Ἑλληνοαλβανῶν κατοίκων, τοῦ κυρίου ὀνόματος τῆς νήσου *Πιτυοῦσσα*, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Στράβων (Β′ 34, 8 κ. ἑ.). Τὸ ὄνομα *Πέτσα* καὶ *Πετσιῶται* ἀναγράφεται γενικῶς εἰς τὰ ἀρχαιότερα ἔγγραφα τῆς νήσου, τὸ προτασσόμενον δὲ Σ ὀφείλεται ἴσως εἰς Ἰταλοὺς κατ' ἀναλογίαν τῆς ἰταλικῆς Spezzia.

Συστηματικὴ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα τῆς νήσου δὲν ἐγένετο μέχρι τοῦδε· τυχαῖα εὑρήματα (ἐπιτύμβια καὶ ἀρχιτεκτονικὰ ἀνάγλυφα), ἐν τῷ κοινοτικῷ καταστήματι σήμερον ἀποκείμενα ἢ ἐντετοιχισμένα εἰς ναοὺς τῆς νήσου, θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὡς ἐξ Ἑρμιόνης ὑπὸ ναυτικῶν μεταφερθέντα. Ἐν τούτοις τὰ ἴχνη ἀρχαίων κτισμάτων: ρωμαϊκῆς, παλαιοχριστιανικῆς καὶ βυζαντινῆς ἐποχῆς διακρίνονται ἐν τῇ νήσῳ (ψηφιδωτὸν δάπεδον εἰς ὑπερκείμενον τοῦ μυχοῦ τοῦ λιμένος (Μπάλτιζα) ὕψωμα, νεώριον εἰς θέσιν Μπούφι, πλινθόκτιστοι τοῖχοι εἰς θέσιν Ζωγιοργιά, ἴχνη παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς ἐπὶ τοῦ χώρου ἔνθα τὸ ναΐδιον τῆς Εὐαγγελιστρίας παρὰ τὸν λιμένα, βυζαντινὰ ἀνάγλυφα ἐντετοιχισμένα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου κ.ἄ.) καὶ ἐκ τούτων δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ νῆσος ἀνέκαθεν κατῳκήθη, πιθανώτατα δὲ καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν Ἑρμιονέων ὁ εὐρύχωρος καὶ ἀσφαλὴς λιμὴν αὐτῆς.

Περὶ τοῦ παλαιοῦ συνοικισμοῦ τῆς νήσου κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας διάφοροι γνῶμαι μέχρι τοῦδε ἐξηνέχθησαν. Πιστεύεται ὅτι ἀπὸ τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος ἡ ἠρειπωμένη ἀπὸ παλαιοὺς χρόνους, ἕνεκα τῶν πειρατῶν, νῆσος ἤρχισε νὰ κατοικῆται δι' ἀποίκων καταφυγόντων εἰς Σπέτσας δι' ἀσφάλειαν ἐκ τῶν γειτονικῶν μερῶν: Λακωνίας, Κυνουρίας, Ἀργολίδος καὶ Ἑρμιόνης· φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι οὗτοι εὗρον κατῳκημένην τὴν νῆσον ὑπὸ ἀλβανικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες κατέφυγον πολὺ πρότερον ἐν αὐτῇ, ἴσως ἀπὸ τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος, μετὰ τὴν κατάλυσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων τοῦ δεσποτάτου τῆς Πελοποννήσου, ὅπου πολλάκις ὡς μισθοφόροι ἐχρησιμοποιήθησαν. Αἱ μαρτυρούμεναι τελευταῖαι ἐκ γειτονικῶν μερῶν ἐποικήσεις τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος ἐπύκνωσαν ἔτι τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου καὶ οἱ ἄποικοι συνεδέθησαν προφανῶς διὰ συγγενικῶν δεσμῶν πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς κατοίκους· οὕτω δὲ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ ἐπικράτησις ἀνέκαθεν ἐν τῇ νήσῳ τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης. Ὁ ἀρχικὸς μεσαιωνικὸς συνοικισμὸς τῆς πόλεως διακρίνεται καὶ σήμερον ἀκόμη περὶ τὴν θέσιν *Καστέλλι*. Ἐξετείνετο οὗτος βορειοδυτικῶς τῆς σημερινῆς πόλεως, περὶ τοὺς ναοὺς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τῶν Ταξιαρχῶν καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, περιεβάλλετο δὲ ὑπὸ περιβόλου, ἴχνη τοῦ ὁποίου διακρίνονται εἰσέτι εἴς τινα σημεῖα (παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου) καὶ εἶχεν ἐπὶ λόφου (ἔνθα σήμερον τὸ ναΐδιον τοῦ Ἁγίου Βασιλείου) ὀχυρόν, οἱονεὶ ἀκρόπολιν. Κατὰ τὰς παραδόσεις τῆς νήσου, τὸ Καστέλλι κατεστράφη τῷ 1770 ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ στολάρχου Ὀρλὼφ ἔλαβον μέρος εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον τῶν Ρώσων. Μετὰ πέντε ἔτη (1774—1775), παραχωρηθείσης ἀμνηστίας ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ ἐναπομείναντες κατῆλθον εἰς τὴν παραλίαν, ὅπου ἔκτισαν τὴν πόλιν τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν ὑφισταμένην μέχρι σήμερον, ἀναδείξαντες μητρόπολιν τὸν πρότερον ὡς μονὴν λειτουργοῦντα ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου παρὰ τὸν λιμένα.

Τὰ σπουδαιότερα ἱστορικὰ μνημεῖα τῶν Σπετσῶν εἶναι οἱ παλαιοὶ αὐτῶν ναοὶ καὶ αἱ ἀρχοντικαὶ οἰκίαι. Ἐκ τῶν ναῶν ἀρχαιότερος εἶναι ὁ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ Καστέλλι, μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ παλαιοῦ συνοικισμοῦ. Οὗτος εἶναι ἐκτισμένος εἰς ρυθμὸν μεταβυζαντινοῦ σταυροειδοῦς ναοῦ μετὰ τρούλλου, διασῴζει δὲ εἰς τοὺς θόλους του εἰσέτι ἀξιολόγους τοιχογραφίας κρητικῆς σχολῆς τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος. Σύγχρονος τούτου, ὁμοίου ἀρχιτεκτονικοῦ τύπου, εἶναι καὶ ὁ ναὸς τῆς μονῆς Ἁγίου Νικολάου (σημερινὴ μητρόπολις τῆς νήσου), ἐξ ἧς ἐδόθη τὸ σύνθημα τῆς ἀνυψώσεως τῆς σημαίας τῆς ἐπαναστάσεως τῇ 3 Ἀπριλίου 1821. Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶναι ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς ὠχυρωμένης μονῆς μὲ τετράγωνον περίβολον, ἐφ' οὗ στηρίζονται τὰ κελλία (ἐν αὐτῇ σήμερον: ἡμιγυμνάσιον, ἀρχειοφυλακεῖον, μητροπολιτικὸν οἴκημα), ἔχει ὑψηλὸν κωδωνοστάσιον καὶ πυλῶνα κτισθέντα κατ' ἐπιγραφὴν τῷ 1805. Εἰς τὰς στοὰς τοῦ ναοῦ τούτου ἐγένοντο αἱ ἱστορικαὶ συνεδριάσεις τῶν ἀρχόντων τῆς νήσου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως, εἰς ἓν δὲ τῶν κελλίων παρέμεινεν ἐπὶ πέντε ἔτη ἐντὸς βαρελλίου μὲ οἰνόπνευμα ὁ νεκρὸς τοῦ φιλέλληνος Παύλου Βοναπάρτη, μεταφερθεὶς τῷ 1832 εἰς Γαλλίαν (*Pappas*, Un Napoléonide mort pour la Grèce, εἰς Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, 2, 1927, σ. 391 κ. ἑ.). Ἕτεροι ἱστορικοὶ εἶναι ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος (Καστελλίου), κτισθεὶς κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς δυτικῆς θύρας ὑπὸ τοῦ ἱερέως Ἐμμ. Παπαθεοδώρου τῷ 1793 καὶ κοσμούμενος ὑπὸ ἀξιολογωτάτου ξυλογλύπτου τέμπλου, ὁ παρ' αὐτὸν ναὸς τῶν Ταξιαρχῶν, κτίσμα τοῦ ἱερέως Γ. Οἰκονόμου τῷ 1805, κ. ἄ. Νεώτερος ἱστορικὸς ναὸς εἶναι ὁ ἐπὶ λόφου δεσπόζοντος τοῦ λιμένος ναὸς τῆς Παναγίας τῆς Ἀρμάτας, κτισθεὶς εἰς ἀνάμνησιν τῆς καταναυμαχήσεως τοῦ τουρκικοῦ στόλου πρὸ τῶν Σπετσῶν τῇ 8ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1822.

Ἐκ τῶν ἀρχοντικῶν οἰκιῶν πρώτη εἶναι ἡ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ὑπαπαντῆς οἰκία τοῦ Χατζῆ Ἰωάννου Μέξη, ἐπιβλητικὸν οἴκημα τοῦ πρώτου ἄρχοντος τῆς νήσου κατὰ τὸν Ἀγῶνα· τοξωτὴ πύλη ὁδηγεῖ εἰς μεγάλην αὐλήν, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ὑψοῦται ἡ οἰκία· αὕτη εἶναι ἐκτισμένη εἰς ρυθμὸν ἀραβοβυζαντινὸν εἰς σχῆμα ἑλληνικοῦ Π, μὲ δύο κλίμακας, ἐπαλλήλους στοὰς ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀξιόλογον ἐσωτερικὴν διαίρεσιν· τὸν κάτω ὄροφον ἀπαρτίζουν ἑπτὰ θολωταὶ αἴθουσαι, ἔνθα τὸ θησαυροφυλάκιον καὶ οἱ στέρνες, εἰς τοὺς ἄνω δὲ δύο ὀρόφους εἶναι μεγάλαι αἴθουσαι τελετῶν μὲ χαρακτηριστικὰς ἑστίας, ξυλογλύπτους ὀροφάς, ντουλάπια—μισάντρες κ.λ.π.

Κομψὴ μικρογραφία τῆς ἀνωτέρω οἰκίας εἶναι ἡ ὀλίγῳ ὑψηλότερον κειμένη καὶ ὁλονὲν ἀτυχῶς ἐρειπουμένη οἰκία τοῦ Θεοδωράκη Μέξη, ἥτις διαφέρει τῆς πρώτης κατὰ τὴν μεγαλοπρεπεστέραν ἐν τῷ μέσῳ κλίμακα διὰ μαρμαροθετημάτων κοσμουμένην.

Ἕτεραι δύο ἱστορικαὶ οἰκίαι διασῴζονται παρὰ τὴν ἱστορικὴν Ντάπια· ἡ πρώτη εἶναι ἡ οἰκία τῆς ἡρωΐδος Μπουμπουλίνας, ἔχουσα τὸν αὐτὸν πρὸς τὴν οἰκίαν Μέξη ρυθμὸν μὲ μίαν κλίμακα δεξιά, καὶ ἡ δευτέρα (ἀνήκουσα νῦν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ναυάρχου Γκίνη) εἶναι ἡ οἰκία τοῦ δευτέρου ἄρχοντος τῇ νήσου Μπόταση, κειμένη ἔναντι τῆς οἰκίας τῆς Μπουμπουλίνας, συνεχομένη δὲ σήμερον πρὸς τὴν νεωτέραν οἰκίαν τοῦ εὐεργέτου τῆς νήσου Ἀναργύρου. Ἡ οἰκία Μπόταση-Γκίνη εἶναι ἐκτισμένη εἰς σχῆμα Γ, μὲ τὴν μαρμαρίνην κλίμακα ἀριστερά, ἔχει δὲ καὶ αὕτη ἀξιόλογον ἐσωτερικὴν διαίρεσιν τῶν αἰθουσῶν μὲ ξυλογλύπτους ὀροφάς, μαρμαρίνην κρήνην κ.λ.π.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Διομ. Κυριακοῦ*, Περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου Σπετσῶν, Πετσῶν ἢ Πέτσας (ἐν «Πανδώρᾳ», τ. 15 καὶ 16).—*Α. Ὀρλάνδου*, Περὶ τῆς νήσου Πέτσας ἢ Σπετσῶν (Ἀθῆναι 1878).— *Α. Μηλιαράκη*, Γεωγραφία πολιτικὴ τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας (Ἀθῆναι 1886), σ. 231 κ. ἑ. — *Μιχαὴλ Λαμπρυνίδου*, Οἱ Ἀλβανοὶ κατὰ τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον, Ὕδρα—Σπέτσαι (Ἀθῆναι 1907), σ. 15—35 κ. ἑ.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

—*[Ἱστορ.]* Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος οἱ ἀμνηστευθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων κάτοικοι τῆς νήσου τῶν Σπετσῶν, οἵτινες ἦσαν κυρίως ἀλβανικῆς καταγωγῆς, συμμιγέντες μετὰ τῶν ἐξ Ἀργολίδος, Κυνουρίας καὶ Λακεδαίμονος ἀποίκων (βλ. ἀνωτ.), παρήγαγον νέας γενεάς, αἱ ὁποῖαι διεκρίθησαν ἐπὶ εὐφυΐᾳ, ἐπιχειρηματικότητι καὶ φιλοπατρίᾳ. Πρὸ τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως τρανὰ δείγματα φιλοπατρίας ἔδειξαν οἱ Σπετσιῶται καὶ ἄλλοτε καὶ τῷ 1790, ὅτε, ἐπιφανέντος ἐν τῷ Αἰγαίῳ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, στολίσκος ἐκείνων ἔδραμε πρὸς βοήθειαν τούτου. Ἡ δὲ συμμετοχὴ τῶν Σπετσιωτῶν εἰς τὸ καταδρομικὸν ἔργον τοῦ Λάμπρου Κατσώνη ἐπέσυρε τὴν μῆνιν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὥστε εἶχε φρικτὰ ἐπακολουθήματα δι' αὐτοὺς καὶ τὴν νῆσόν των. Ἐν τούτοις ἀπὸ τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος οἱ Σπετσιῶται ἐπεδόθησαν πολλῷ μᾶλλον ἢ προηγουμένως εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ βαθμηδὸν ἀπέκτησαν ναυτικὴν καὶ ἐμπορικὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον ἀξιόλογον. Συνήθως ἐκ τῶν πεύκων τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος ποριζόμενοι ξυλείαν, ἐναυπήγησαν πρῶτοι, ὡς παραδίδεται, αὐτοὶ τὰ «λατινάδικα» καὶ «σαχτούρια» λεγόμενα πλοῖα, ἀπὸ δὲ τοῦ 1810 περίπου μεγάλα καὶ εὔδρομα σκάφη διαφόρων τύπων, τὰ ὁποῖα ὑπό τινας ἐπόψεις ὑπερεῖχον τῶν τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν νήσων. Μετεποίουν δὲ τὰ ἴδια αὐτῶν πλοῖα εἰς πειρατικά, ὅπως ἀντεπεξέρχωνται κατὰ τῶν λυμαινομένων τότε τὰς θαλάσσας Ἀφρικανῶν καὶ ἄλλων πειρατῶν, καὶ διέσχιζον τὰ ὑγρὰ κέλευθα ὑπὸ τὴν σκέπην ξένων σημαιῶν, μάλιστα δὲ τῆς ρωσικῆς, συνῳδὰ τῇ Ρωσοτουρκικῇ συνθήκῃ τοῦ ἔτους 1779. Εἰς τὴν ναυτικὴν καὶ ἐμπορικὴν προαγωγὴν τῶν Σπετσιωτῶν, ὅπως καὶ τῶν Ὑδραίων, πολὺ συνέβαλον ἐπιχειρηματίαι Πελοποννήσιοι καὶ Τήνιοι, ἐπίσης δὲ ἡ ἰδιαιτέρα προστασία, ἧς ἀπέλαυον αἱ δύο αὗται νῆσοι ἐπὶ δύο ἀρχιναυάρχων τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους κατὰ τὰ τελευταῖα δέκατα τοῦ ΙΗ′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος, ἤτοι τοῦ Χασὰν πασᾶ, τοῦ ἐπικαλουμένου Μουστάκα, καὶ τοῦ Χουσεῒν πασᾶ. Ἀνέκαθεν αἱ Σπέτσαι, ὡς καὶ αἱ γειτονικαὶ αὐτῶν νῆσοι, ὑπήγοντο εἰς τὴν ἀνωτάτην δικαιοδοσίαν τοῦ Τούρκου ἀρχιναυάρχου, ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος διῳκοῦντο προνομιακῶς ὑπὸ ἐντοπίου *ζαπίτου*, ὁ ὁποῖος ἐξελέγετο ὑπὸ τοῦ Τούρκου ἀρχιναυάρχου κατὰ πρότασιν τῶν προκρίτων τῆς νήσου, οἵτινες ἀπετέλουν καὶ τὸ συμβούλιον ἐκείνου. Τὰ δικαιώματα τοῦ ζαπίτου ἦσαν μόνον ἐκτελεστικά, πᾶσα δὲ τυχὸν ὑπέρβασις αὐτοῦ, καταγγελλομένη ὁμοφώνως ὑπὸ τῶν προκρίτων, συνεπήγετο ἐν τῷ κανόνι καὶ τὴν ἀπόλυσίν του ὑπὸ τοῦ ἀρχιναυάρχου, ὁ ὁποῖος ἐδίκαζε καὶ τὰ τυχὸν μεγάλα ἐν τῇ νήσῳ συμβαίνοντα ἐγκλήματα. Τὸ κοινοτικὸν πολίτευμα τῶν Σπετσῶν ἦτο δημοκρατικωτέρου τύπου. Εἰς τοὺς Τούρκους κατέβαλλεν ἡ νῆσος μετρίους φόρους, ἀλλ' ὑπεχρεοῦτο ἀπὸ τῶν τελευταίων δεκάτων τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος νὰ παρέχῃ εἰς τὸν σουλτανικὸν στόλον ὡρισμένα πληρώματα, ὧν αὕτη ἐχορήγει καὶ τοὺς μισθούς. Ἐν τούτοις μετὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος κατώρθωσαν αἱ Σπέτσαι ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς ὑποχρεώσεως νὰ παρέχωσιν εἰς τὸν ὀθωμανικὸν στόλον πληρώματα, ἀνθ' ὧν κατέβαλλον εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ὡρισμένον ποσόν. Κατ' ἀρχὰς ἔπλεον τὰ σπετσιωτικὰ σκάφη μόνον ἀνὰ τὰ ἑλληνικὰ πελάγη· βραδύτερον ἐπεξέτεινον τοὺς πλοῦς αὐτῶν καὶ εἰς τὰ βόρεια τοῦ Εὐξείνου καὶ καθ' ὅλην τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς μέχρι Βαλτικῆς καὶ οὐχὶ σπανίως μέχρις Ἀμερικῆς. Ἡ περίοδος ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν πρὸ τῆς ἡμετέρας ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως συμπίπτει πρὸς τοὺς χρόνους τῆς κατ' ἐξοχὴν ἀκμῆς τῶν Σπετσῶν

Ἡ παράλυσις τοῦ γαλλικοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν λιμένων τῆς Μεσογείου ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἡ κατάλυσις τοῦ βενετικοῦ κράτους, τὸ καθ' ὅλου ἠπειρωτικὸν σύστημα τοῦ

Digitized by Google

Ναπολέοντος, ὁ Γαλλοϊσπανικὸς πόλεμος ὑπῆρξαν οἱ κυριώτατοι συντελεσταὶ τοῦ προβιβασμοῦ τῆς ναυτιλίας καὶ ἐντεῦθεν τοῦ πλουτισμοῦ τῶν Σπετσιωτῶν. Ἐπεδόθησαν οὗτοι κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν σιτεμπορίαν, ἡ ὁποία παρεῖχε μεγάλα κέρδη· διασπῶντες δὲ συχνὰ ἀποκλεισμοὺς καὶ μετερχόμενοι ἐν καιρῷ λαθρεμπόριον πολέμου ἐπλούτουν μεγάλως καὶ ταχέως, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ κινδύνων. Κατὰ τοὺς μετὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν χρόνους ἱδρύθησαν ἐν Σπέτσαις ἀξιόλογοι ἐμπορικοὶ οἶκοι. Σπετσιῶται εἶχον καὶ ἐγγείους κτήσεις καὶ ἐκτὸς τῆς γενετείρας αὐτῶν, μάλιστα ἐν Ὀδησσῷ τῆς Ρωσίας. Ἀνάλογα πρὸς τὰ κέρδη τῶν κατοίκων τῆς νήσου ἦτο καὶ ὁ κοινοτικὸς πλοῦτος καὶ ἡ πολιτιστικὴ κατάστασις ταύτης. «Τὰ τῆς παιδείας ὅμως ἐχώλαινον μεγάλως—σημειοῖ ὁ Ἀναστάσιος Ὀρλάνδος (προβλ. κατωτέρω βιβλιογραφίαν)—καὶ εἰς τὰς Σπέτσας...Μόνον δὲ τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα ἐδιδάσκοντο, καὶ ταῦτα ὑπὸ ἱερέων καὶ ἄλλων ὀλιγογραμμάτων διδασκάλων». Ἐν τούτοις δὲν ἐσπάνιζον καὶ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν Σπέτσαις οἱ κάτοχοι παιδείας τινὸς ἀνωτέρας. Διαρκούσης δὲ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα αὐτόθι ὁ λόγιος Σιατιστεὺς Θεοφάνης, ὁ μετὰ ταῦτα ἀναδειχθεὶς ἀρχιερεὺς Μαντινείας και Κυνουρίας (οὗτος ὑπῆρξεν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1824 μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1829 γραμματεὺς τῆς ναυτικῆς μοίρας καὶ ἔπειτα τῆς κοινότητος Σπετσῶν, κατέλιπε δὲ καὶ πολύτομον ἡμερολόγιον). Ὀλίγα πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἔτη ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, ἐν συνειδήσει τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ φιλελευθέρου πνεύματος τῶν Σπετσιωτῶν, ἔρριπτεν εἰς αὐτοὺς ὕποπτα βλέμματα, ἐνῷ ὁ λαὸς τῆς νήσου ἐταράσσετο ὑπὸ κομματικῶν ἐρίδων. Ἀλλ' ἐν τῇ ἰδέᾳ τῆς ἐλευθερίας πολιτικαὶ ἀντιθέσεις ἐξηφανίζοντο. Ἐνωρὶς πολλοὶ Σπετσιῶται ναυτικοὶ ἐμυήθησαν τὸ μυστήριον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, μάλιστα ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ γενναῖος πλοίαρχος καὶ ζαπίτης τῶν Σπετσῶν Γεώργιος Πάνου (1770—1863) ἐγένετο φιλικὸς τῷ 1817. Ὁ ἴδιος μετὰ τοῦ Παναγιώτου Μπόταση (1784—1824) καὶ τοῦ Βασιλείου Φασζολάτη ἀπετέλεσαν τὴν ἐφορείαν τῶν φιλικῶν πραγμάτων ἐν Σπέτσαις, ὅπου χάριν τῶν αὐτῶν πραγμάτων διέτριψαν τελευτῶντος τοῦ 1820 καὶ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1821 καὶ ἄλλοι καὶ ὁ Γρηγόριος Δικαῖος Παπαφλέσας, ὁ Νικόλαος Κορνήλιος καὶ ὁ Ἠλίας Χρυσοσπάθης. Μόλις ἐξερράγη ἐν Πελοποννήσῳ τὸ μέγα κίνημα, οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ πλοίαρχοι τῶν Σπετσῶν συνελθόντες τῇ 2 Ἀπριλίου 1821 ἀπεφάσισαν νὰ προσχωρήσωσιν ἐπισήμως εἰς αὐτό. Τῇ ἑπομένῃ, ἥτις συνέπιπτε πρὸς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων τοῦ 1821, ἐν τῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου καθεδρικῷ ναῷ τῆς νήσου, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ τὴν διανομὴν τῶν βαΐων, ἀνυψώθη ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως ἐν μέσῳ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ κανονιοβολισμῶν. Αὐθημερὸν ἐν τῇ λεγομένῃ καγκελλαρίᾳ, τῷ κοινοτικῷ καταστήματι τῆς νήσου, οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ πλοίαρχοι, ἐν οἷς καὶ ἡ Μπουμπουλῖνα, ὡρκίσθησαν σύμπνοιαν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀπόλυτον ἀφοσίωσιν εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα. Α Σπέτσαι πρῶται ἐκ τῶν ναυτικῶν νήσων ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Καίτοι τινὲς ἐκ τῶν Σπετσιωτῶν πλοιάρχων εἶχον τὴν γνώμην ὅτι εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ οὐχὶ ἡ γενέθλιος αὐτῶν νῆσος, ἀλλ' ἡ πολὺ πλουσιωτέρα καὶ πολυανθρωποτέρα Ὕδρα, ἐν τούτοις ἐπιφανεῖς Ἕλληνες τῆς Πελοποννήσου ἔσπευσαν εὐθὺς μετὰ τὴν 25 Μαρτίου 1821 νὰ γράψωσιν εἰς τοὺς Μποτασαίους καὶ τὸν Γεώργιον Πάνον ὅτι ἡ ἐπανάστασις τῶν Σπετσῶν ἐπεβάλλετο νὰ ἐκδηλωθῇ τὸ ταχύτερον, ὅπως δι' αὐτῶν φιλοτιμηθῇ καὶ ἡ οὐχὶ ἄνευ σπουδαίων λόγων διστάζουσα Ὕδρα. Ἐγκύκλιον δὲ γράμμα ἐπαναστατικόν, τὸ ὁποῖον ὁ ἐν τῷ νησίῳ τῆς Καμένης ἀσκητεύων καὶ ὑπὸ τῶν νησιωτῶν ὡς ὅσιος καὶ προφητικὸς θεωρούμενος Παπᾶ-Εὐθύμιος προτροπῇ τοῦ δραστηρίου φιλικοῦ Πέτρου Σκυλίτση Ὁμηρίδου ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Σπετσῶν, συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ταχυτέραν ἐξέγερσιν αὐτῶν.

Ὅτε αἱ Σπέτσαι ἀνύψωσαν τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, κατῳκοῦντο, κατὰ τὰς ἀσφαλεστέρας εἰδήσεις, μόνον ὑπὸ 8.000 ψυχῶν. Ἀλλ' ὁ στόλος τῆς μικρᾶς νήσου, ἐξαιρουμένων μικροτέρων τινῶν σκαφῶν, ἀπετελεῖτο ἐκ 50 μεγάλων καὶ καλῶς ἐφωπλισμένων πλοίων. Ταῦτα ἦσαν κατὰ μέγα μέρος νεότευκτα. Περιεσώθη μέχρις ἡμῶν «Νηῶν κατάλογος κατασκευασθεισῶν ἐν Σπέτσαις μετὰ τὸ 1810». Περιλαμβάνει δὲ ὁ κατάλογος οὗτος 35 ἐν ὅλῳ πλοῖα, ἐξ ὧν τὰ 17 εἶχον ναυπηγηθῆ κατὰ τὰ ἔτη 1817—1820 ὑπὸ δοκίμων ναυπηγῶν (Χατζῆ Ἰωάννου Χίου, Δημητρίου Περδίκα Σκοπελίτου, Σταμάτη Λερίου, Μιχαὴλ Δ Μιχελῆ, Θεοδώρου). Εἶχον δαπανηθῆ περίπου 700 χιλ. ἰσπανικῶν διστήλων πρὸς κατασκευὴν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος σκαφῶν, ὧν ἰδιοκτῆται ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς Σπετσιῶται: Γεώργιος Χατζῆ Ἀνδρέας, Γκίκας Μπότασης, Νικόλαος, Θεόδωρος καὶ Μανώλης Δημητρίου Λαζάρου, Ἰωάννης Γ. Μαθιός, Νικόλαος Ἀδριανός, Ἀναστάσιος Κυριακός, Ἀργύρης Στεμνιτσιώτης, Δημήτριος Καλαφάτης, Κωνσταντῖνος Μπουκουβάλας, Κωνσταντῖνος Βάμβας, Ἰωάννης Σούτης, Ἰωάννης Γεωργίου Κούτσης, Δημήτριος Ν. Σκλιᾶς, Ἀναγνώστης Γεωργίου, Λασκαρῖνα Μπούμπουλη, Χριστόδουλος Κούτσης, Γεώργιος Πάνος, Ἀναγνώστης, Παῦλος καὶ Ἀνδρέας Χατζῆ Ἀναργύρου, Γεώργιος Ἰωάννου Κλήσσας, Γκίκας Τσούπας, Ἰωάννης Λάμπρου, Νικόλαος Δ. Σύρμας, Ἀντώνιος Β. Δρίτζας, Ἠλίας Θερμησιώτης, Βασίλειος Ν. Λαζάρου Ὀρλώφ, Ἰωάννης Μέξης, Γεώργιος Ἀνδροῦτσος, Ἀθανάσιος Π. Γουδῆς. Οἱ περισσότεροι τῶν ἀνδρῶν τούτων, ὧν τὰ ὀνόματα συνηθέστατα ἀναφέρονται ἐν τῷ Ἱερῷ Ἀγῶνι καὶ τοῖς προοιμίοις αὐτοῦ, δὲν ὑπῆρξαν μόνον κάτοχοι ἰδίων πλοίων, ἀλλὰ καθ' ὅλον ἢ ἐφ' ὡρισμένα διαστήματα καὶ κυβερνῆται αὐτῶν. Ὁ ἀπὸ 10 Ἰουλίου 1856 διανεμητικὸς πίναξ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ἀναφέρει 41 σπετσιώτικα πλοῖα ἀρχομένης τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν τούτοις κατ' ἀξιοπίστους πηγὰς πλὴν αὐτῶν ὑπῆρχον καὶ ἄλλα ἐννέα, ὧν ἰδιοκτῆται ἦσαν ὁ Γεώργιος Μαλοκίνης, ὁ Ἰωάννης Μπούκουρης, ὁ Βασίλειος Ν. Γκίνης, ὁ Ἰωάννης Σπυρίδωνος, ὁ Γκίκας Ν. Ὀρλώφ, ὁ ἀναγνώστης Χατζῆ Ἀναργύρου, ὁ Ἰωάννης Ν. Λαζάρου, ὁ Ἰωάννης Διόλλας καὶ Ἰωάννης Α. Γουδῆς. Διαρκούσης δὲ τῆς ἐπαναστάσεως οἱ Σπετσιῶται κατεσκεύασαν χάριν αὐτῆς, ἐξ ἰδίων ἢ ἀρωγῇ τοῦ ἔθνους, καὶ νέα πλοῖα, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνάγεται εἰς 27. Εἰσήρχετο δὲ εἰς τὸν Ἀγῶνα ὁ σπετσιωτικὸς στόλος μὲ πληρώματα ἐξησκημένα καὶ ἀξιόλογον πυροβολικόν. Ὑπῆρχον ἓξ μονάδες τοῦ στόλου τούτου φέρουσαι 18 ἢ 16 κανόνια, πᾶσαι δὲ αἱ λοιπαὶ ἔφερον ἀνὰ 12—14.

Ἡ συμβολὴ τῆς μικρᾶς νήσου εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἔθνους ὑπῆρξε μεγίστη καὶ εἶναι μονονουχὶ ἀπερίγραπτος. Ἐνταῦθα μόνον τὰ σπουδαιότατα σημεῖα αὐτῆς θέλουσι διὰ βραχέων ἐξαρθῆ, μάλιστα τὰ δυνάμενα νὰ θεωρηθῶσι σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ἔργα τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν. Βραχὺ μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως, σπετσιωτικαὶ μοῖραι ἀπέκλεισαν τὸ Ναύπλιον καὶ τὴν Μονεμβασίαν, τὰ κυριώτερα φρούρια τῆς Πελοποννήσου. Ἡ Μπουμπουλῖνα μετὰ τοῦ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου της υἱοῦ Γιάννου Γιαννούζα, τοῦ Γκίκα Μπόταση, ὁ ὁποῖος μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως, καί τινων ἄλλων ὁπλαρχηγῶν κατέστησαν καὶ ἀπὸ ξηρᾶς τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου. Ἡ Μπουμπουλῖνα βραδύτερον μετὰ τῶν Σπετσιωτῶν σωματαρχῶν Ἀντωνίου Β Μαλοκίνη καὶ Παναγιώτου Γιαννουλοπούλου ἢ Μπερτζοβίτη, μετέσχε καὶ τῆς πολιορκίας τῆς Τριπόλεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Σπετσιώτης πλοίαρχος Γκίκας Τσούπας ἐνεφανίσθη εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπίσημον ἐπαναστάτησιν τῆς νήσου (10 Ἀπριλίου 1821). Μετὰ ἓξ ἡμέρας (10 Ἀπριλίου 1821) ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις καὶ ἐν Ὕδρᾳ, δι' ἐνεργειῶν καὶ τῶν Σπετσιωτῶν Παναγιώτη Μπόταση, Γεωργίου Πάνου καὶ Ἀναστασίου Ἀνδρούτσου, τοὺς ὁποίους εἶχον ἀποστείλει ἐκεῖ οἱ Μεξαῖοι, ὅπως προωθήσωσι τὰ πράγματα τῆς νήσου εἰς φανερὸν κατὰ τῶν τυράννων κίνημα. Πλοῖα τῶν Σπετσιωτῶν κατὰ τὰς πρώτας ἑβδομάδας μετὰ τὴν 1 Ἀπριλίου 1821 καταβυθίζουσι καὶ κυριεύουσι τουρκικὰ σκάφη ἐν Ἴῳ, Σάμῳ, Μήλῳ, Κιμώλῳ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ Λέσβου καὶ Μ. Ἀσίας πορθμῷ. Τὰ πρῶτα ναυτικὰ κατορθώματα τοῦ Ἀγῶνος ἀνήκουσιν ἀναντιρρήτως εἰς αὐτούς. Ἐνισχύουσιν οἱ Σπετσιῶται τὸ ἐπαναστατικὸν μένος καθ' ὅλον τὸ Αἰγαῖον, μεταφέρουσι πανταχοῦ ἀκούραστοι πολεμεφόδια καὶ ζωοτροφίας εἰς τοὺς συναγωνιστὰς καὶ ἀποκλείουσιν ἀπὸ θαλάσσης κάστρα και μακρὰν τῆς νήσου αὐτῶν κείμενα. Τελευτῶντος τοῦ Ἀπριλίου 1821 διελύθη πρὸς καιρὸν ἡ κατὰ ξηρὰν πολιορκία τοῦ Ναυπλίου ὑπὸ τοῦ κεχαγιᾶ τοῦ Μεχμὲτ πασᾶ, τὰ δὲ πρὸς ἀποκλεισμὸν τῆς πόλεως ταύτης σπετσιωτικὰ πλοῖα διέσωσαν πλῆθος Ἑλλήνων ἐξ Ἄργους καὶ τῶν περιχώρων αὐτῶν εἰς Σπέτσας. Ἀλλ' ὁ Γιάννος Γιαννούζας, ὁ υἱὸς τῆς Μπουμπουλίνας, ἤδη φρούραρχος τοῦ Ἄργους ὤν, ἐν τῇ περιοχῇ τούτου μετά τινων συμπατριωτῶν γενναίως κατὰ τῶν Τούρκων ἀγωνιζόμενος ἐφονεύθη. Ἀρχομένου τοῦ θέρους 1821 ἔφθασεν εἰς Σπέτσας ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, συντελέσας αὐτόθι εἰς τὴν διάλυσιν πολιτικῶν διενέξεων, αἱ ὁποῖαι δυστυχῶς πάλιν εἶχον ἀναφανῆ. Τῇ 21 Ἀπριλίου 1821 οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ πλοίαρχοι τῆς νήσου διὰ κοινῆς πράξεως εἶχον ὁμοφώνως ἀναθέσει τὴν διοίκησιν τῆς νήσου εἰς ὀκταμελῆ ἐφορείαν, ἀποτελουμένην ὑπὸ τοῦ Χ. Ἰωάννου Μέξη, Παναγ. Μπόταση, Ἀναγν. Χ. Ἀναργύρου Γεωργ. Κούτση, Βασιλ. Νικολ. Λαζάρου, Νικολ. Δ. Λαζάρου, Γεωργ. Κολανδρούτσου καὶ Ἀνδρέου Σκλιᾶ Ἡ μεσολαβήσει τοῦ Δημ. Ὑψηλάντου συσταθεῖσα νέα ἐφορεία τῶν Σπετσῶν ἦτο τετραμελής, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Χ. Ἰωάννου Μέξη, Παναγ. Μπόταση, Γεωργ. Κούτση καὶ Ἀνδρ. Χ' Ἀναργύρου. Τῇ 9 Ἰουλίου 1821 σπετσιωτικὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Α. Κυριακόν, Ἀνδρ. Σωτηρίου, Θεοδ. Μπόταση, Γ. Κοκκοράκην καί τινας ἄλλους κατεναυμάχησαν καὶ ἐπυρπόλησαν παρὰ τὴν Σάμον τουρκικὸν στόλον ἐξ 8 βρικίων καί τινος μικροτέρου σκάφους. Τῇ δὲ 23 Ἰουλίου 1821 παρεδόθη εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ Μονεμβασία μετὰ τετράμηνον σχεδὸν πολιορκίαν, καθ' ἣν οἱ Σπετσιῶται οὐχὶ μόνον κατὰ θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ξηρὰν ἡρωϊκῶς ἠγωνίσθησαν. Μοῖραν τῶν παραδοθέντων Τούρκων τῆς πόλεως ταύτης σὺν ταῖς ἀποσκευαῖς αὐτῶν μετέφερον τὰ πλοῖα τοῦ Ἀναγ. Κυριακοῦ, Ἠλία Θερμησιώτου καὶ Γεωργίου Κλίσα εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀπὸ θαλάσσης ἀποκλεισμὸς τοῦ Ναυπλίου εἶχε γίνει στενότερος δι' 8 σπετσιωτικῶν πλοίων ὑπὸ τὸν Μανουὴλ Δ. Λαζάρου. Τῇ 6 Αὐγούστου 1821 ἤνοιξαν εἰς τοὺς ναυτικοὺς τὴν πύλην τῆς θαλάσσης χάριν παραδόσεως οἱ Τοῦρκοι τοῦ Νεοκάστρου, κατὰ τὴν μακρὰν πολιορκίαν τοῦ ὁποίου οἱ Σπετσιῶται ὑπὸ τὸν Νικόλ. Μπότασην καὶ Ἀναστ. Ἀνδροῦτσον προσήνεγκον καὶ αἱματηρὰς ὑπηρεσίας. Μετ' οὐ πολὺ οἱ δύο οὗτοι πλοίαρχοι παρὰ τὸν ὅρμον τῶν Κιτριῶν τῆς Μάνης ἀπέκρουσαν ἰσχυρὸν τουρκικὸν στόλον. Ἀλλὰ κατὰ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου 1821 οἱ Σπετσιῶται φοβούμενοι ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν προσβολὴν τῆς νήσου των, ὠχύρωσαν ἐν τάχει ταύτην καὶ ἐζήτησαν παρὰ τῶν Πελοποννησίων στρατιωτικὴν ἐνίσχυσιν κατ' ἐκείνων. Ἀλλ' ὁ ἐχθρικὸς στόλος δὲν ἐπεχείρησε προσβολὴν τῆς νήσου. Οἱ δὲ Σπετσιῶται διὰ κανονιοφόρων λέμβων μετέσχον τῇ 4ῃ Δεκεμβρίου 1821 τῆς ἀτυχοῦς πρὸς ἅλωσιν τοῦ Ναυπλίου ἐπιχειρήσεως, καθ' ἣν πολλοὶ ἐκ τούτων ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν. Κατὰ τὰ τέλη Μαΐου 1822 μεγάλη ἔρις ἐγεννήθη μεταξὺ τῶν ἐν Ψαροῖς προσωρμισμένων σπετσιωτικοῦ καὶ ὑδραϊκοῦ στόλων, ἐκεῖνοι δ' ἐπέστρεψαν οἴκαδε, ὅπως μετ' ὀλίγον σταλῶσι κατὰ τῆς ἐν Σούδᾳ τῆς Κρήτης σταθμευούσης αἰγυπτιακῆς μοίρας, ἡ ὁποία λάθρα ἐξελθοῦσα ἐκεῖθεν τῇ 24 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατέφυγεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, καταδιωκομένη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Τὸ Ναύπλιον πολιορκούμενον ἀπὸ ξηρᾶς ὑπὸ παντοδαπῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπὸ θαλάσσης ὑπὸ τῶν Σπετσιωτῶν περιῆλθεν εἰς κατάστασιν δεινοῦ λιμοῦ. Ἀγγλική τις γολέττα ἐπιχειρήσασα νὰ τροφοδοτῇ τὸ περίφημον κάστρον συνελήφθη ὑπ' ἐκείνων καὶ ἤχθη εἰς Σπέτσας τελευτῶντος τοῦ Μαΐου 1822. Μετ' οὐ πολὺ εἰσήλασεν εἰς Πελοπόννησον ὁ Δράμαλης, καθ' οὗ οἱ Σπετσιῶται ἠγωνίσθησαν καὶ κατὰ ξηράν.

Ἐξελθόντος ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου κατὰ ἀρχόμενον Αὔγουστον τοῦ 1822 τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου πρὸς καταστροφὴν μάλιστα τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, ἤχθησαν εἰς Ὕδραν οἱ ἀπόλεμοι τῶν Σπετσῶν, ὅπου παρέμειναν πολλοὶ ἐπιχώριοι ὁπλοφόροι, ἕτοιμοι ν' ἀποκρούσωσι τὴν ἐνδεχομένην προσβολὴν τῶν ἐχθρῶν. Πράγματι τῇ 8 Σεπτεμβρίου 1822 ἐφάνησαν πολυάριθμα ὀθωμανικὰ πλοῖα πρὸ τῶν Σπετσῶν καὶ ἤρχισαν κανονιοβολοῦντα αὐτάς. Ἀλλ' ὁ Σπετσιώτης πυρπολητὴς Κοσμᾶς Μπαρμπάτσης ἔσωσε διὰ τῆς ἀνδρείας του τὴν γενέτειραν αὐτοῦ. Ὁ ἐχθρικὸς στόλος ἀπεμακρύνθη τῶν Σπετσῶν, ὅπου μετ' οὐ πολὺ ἀπεβιβάσθησαν καὶ 800 περίπου Πελοποννήσιοι ἐπίκουροι τῶν ἐπιχωρίων. Τῇ 13 Σεπτεμβρίου 1822 ὁ ὀθωμανικὸς στόλος σπεύδων νὰ ἐξέλθῃ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου ἐγκατέλιπε βραδυκίνητον βρίκιον, τὸ ὁποῖον οἱ Σπετσιῶται ἐπυρπόλησαν. Ἀφοῦ πάλιν ἐκραγεῖσαι ἔριδες μεταξὺ τῶν Μεξαϊκῶν και Μποτασαϊκῶν μεσολαβήσει τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1822 κατεστάλησαν, πλοῖα τῶν Σπετσιωτῶν μετέσχον τῆς ἐκστρατείας πρὸς διάλυσιν τοῦ θαλασσίου ἀποκλεισμοῦ καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ στενῶς ἀπὸ ξηρᾶς πολιορκουμένου Μεσολογγίου. Αὐτόθι παρέμειναν τὰ σπετσιωτικὰ πλοῖα πολλὰς ἑβδομάδας καὶ μετὰ τὴν λύσιν τῆς α' πολιορκίας τῆς πόλεως. Ἀρχομένου τοῦ Νοεμβρίου 1822 ὁ περίφημος Σπετσιώτης καταδρομεὺς Νικόλαος Δ. Γιαννούζας ἢ Κατραμάδος καὶ 117 γενναῖοι συμπολῖταί του ὑπὸ τὸ πῦρ τῶν κανονιοστοιχιῶν τοῦ Ναυπλίου συνέλαβον καὶ ἀπήγαγον οἴκαδε ἀγγλικὴν γολέτταν, κομίζουσαν τροφὰς εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἀποκεκλεισμένην πόλιν ταύτην. Ἐν τούτοις ἐσωτερικοὶ περισπασμοὶ ἐτάρασσον τὸ ἔθνος καὶ ἀντιθέσεις μεταξὺ Ὕδρας καὶ Σπετσῶν ἐξεδηλοῦντο κατ' ὀξύτατον πολλάκις τρόπον. Τελευτῶντος τοῦ 1823 τὸ πολεμικὸν βρίκιον ὁ «Λεωνίδας» τοῦ Σπετσιώτου Δημητρίου Λάμπρου συνώδευσεν ἀπὸ τῶν Ἐχινάδων εἰς Μεσολόγγιον τὸ πλοιάριον ἐφ' οὗ ἐπέβαινεν ὁ λόρδος Βύρων, ὁ ὁποῖος ἐρχόμενος ἐκ Ζακύνθου πλησίον τῶν νήσων ἐκείνων παρ' ὀλίγον ἤθελε συλληφθῇ αἰχμάλωτος ὑπό τινος τουρκικῆς φρεγάτας. Ὅτε ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου ἀνέλαβε νὰ καταπνίξῃ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ διέτρεχον πλέον φῆμαι ὅτι παρασκευάζεται ἐκστρατεία τούτου κατὰ τῶν ναυτικῶν νήσων, οἱ Σπετσιῶται ἐμερίμνησαν ἐγκαίρως διὰ τὴν ἄμυναν τῆς ἰδίας αὐτῶν νήσου. Οὗτοι μετὰ τῶν Ὑδραίων κατὰ μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1824 ἔδραμον πρὸς βοήθειαν τῆς Κάσσου καὶ τῶν Ψαρῶν, ἀλλ' ἡ καταστροφὴ ἀμφοτέρων τῶν νήσων ἦτο πλέον γεγονὸς ὅτε προσήγγισαν εἰς αὐτάς. Μετ' οὐ πολὺ τὰ λείψανα τῶν Ψαριανῶν ἐζήτησαν καὶ εὗρον κατὰ μέγα μέρος ἄσυλον ἐν Σπέτσαις, ὅπου ἐγένοντο ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἀδελφικῶς δεκτοὶ ἐξή-

Digitized by Google

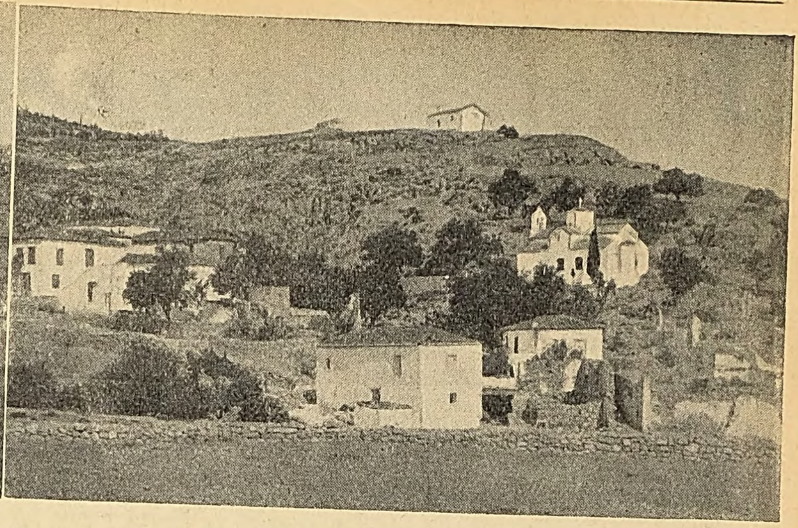

1) Ὁ λιμὴν τῶν Σπετσῶν (τμῆμα Ἅγιος Νικόλαος). 2) Τὸ Καστέλι (παλαιὸς συνοικισμὸς τῆς νήσου περὶ τὴν βυζαντινὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας).

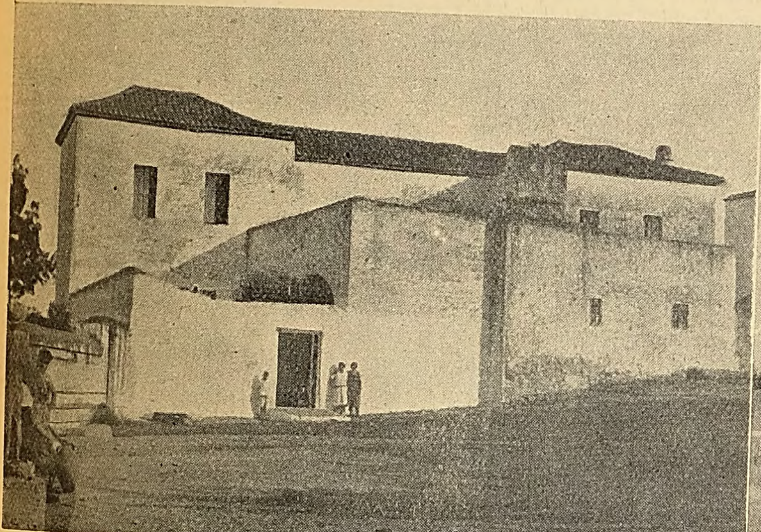
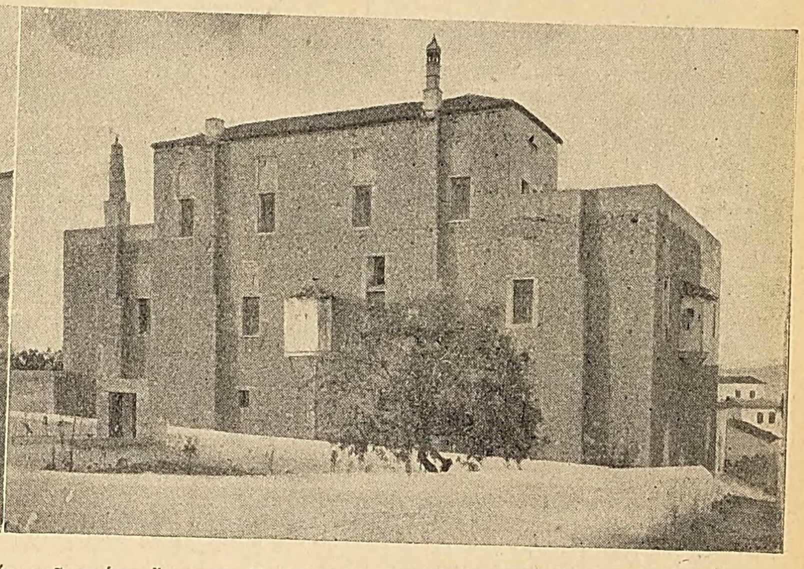

1) Παλαιὰ οἰκία Μπόταση (νῦν οἰκία ναυάρχου Γκίνη). 2) Οἰκία τοῦ πρώην ἄρχοντος Χατζῆ Γιάννη Μέξη (δυτικὴ πρόσοψις).

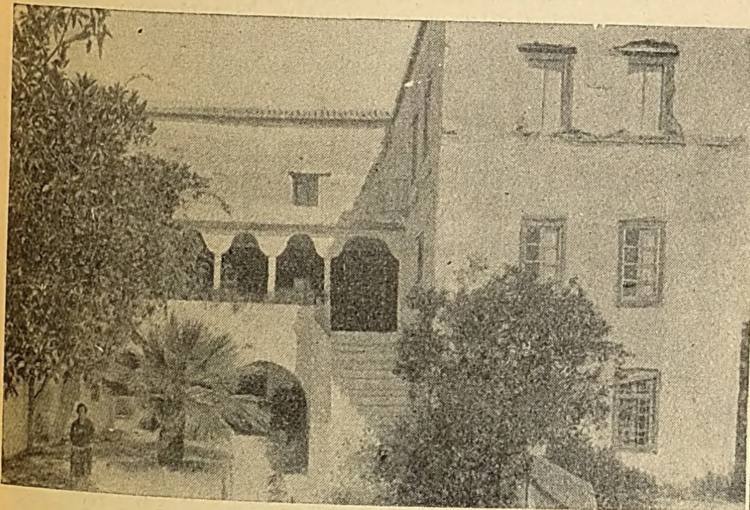
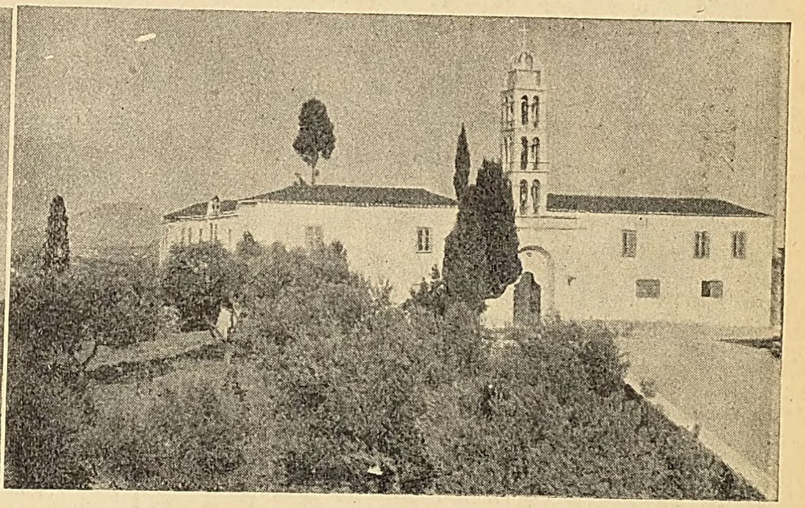

1) Οἰκία Μπουμπουλίνας. 2) Τὸ μοναστῆρι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐδόθη τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως τῇ 21 Ἀπριλίου 1821.

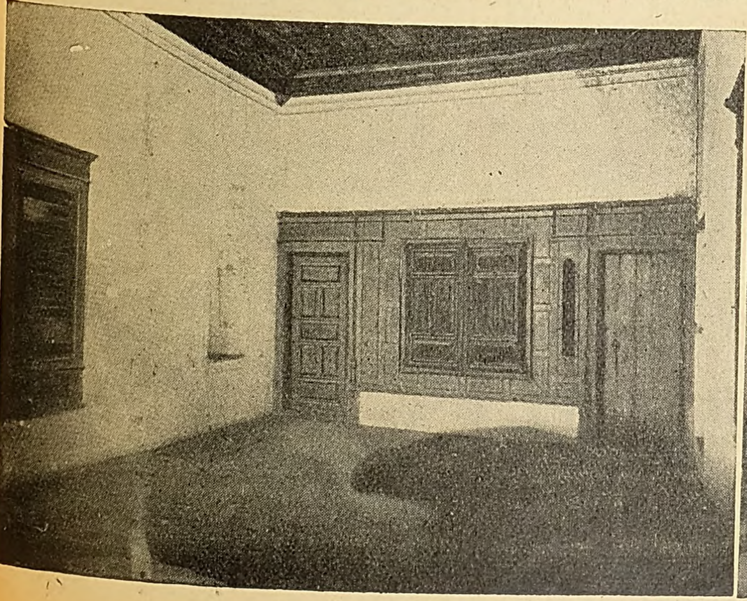

1) Ἐσωτερικὸν οἰκίας Μέξη (αἴθουσα ἄνω ὀρόφου). 2) Ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Digitized by Google

τησαν μάλιστα τότε οἱ Ψαριανοὶ μονίμως νὰ συνοικισθῶσιν εἰς τὰ ΒΔ. τῆς νήσου, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν ἐγένετο. Μεσοῦντος τοῦ 1824 διεδόθη καὶ πάλιν ἐπιμόνως ὅτι ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος σχεδιάζει ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Σάμου, τῶν Σπετσῶν καὶ τῆς Ὕδρας. Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν διαδόσεων τούτων οἱ Σπετσιῶται ἐσκέφθησαν νὰ μεταφέρουν τὰς οἰκογενείας των εἰς Ναύπλιον, Λεωνίδιον καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολικῆς Πελοποννήσου, ἀλλὰ ταχέως μετενόησαν· ἐν τούτοις, πρὸς ἀσφάλειαν τῆς νήσου, ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον παρὰ τῆς κυβερνήσεως φρουρὰν 3 χιλ. ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Νικηταρᾶν, Α. Ζαχαρόπουλον καὶ Χατζῆ Στεφανῆν Βούλγαρον. Ἐν τούτοις ἡ Σάμος ἠπειλεῖτο ὑπὸ τουρκικῆς ἀποβάσεως· τῇ 24 Ἰουλίου 1824 σπετσωτικὴ μοῖρα ἐκ 15 πολεμικῶν πλοίων καὶ ἑνὸς πυρπολικοῦ, ναυαρχουμένη ὑπὸ τοῦ Γ. Ἀνδρούτσου, ἔδραμεν εἰς βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης νήσου. Μετ' οὐ πολὺ τὸ ὡραῖον καὶ μεγαλοπρεπὲς σπετσιωτικὸν πλοῖον «Ναβέτα» ἀνῆκον εἰς τὸν Γκίκαν Μπόταση καὶ κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ γενναίου Ἀναργύρου Λεμπέση, προσέβαλε πλησίον τῆς Ἰκαρίας μετὰ δύο ὑδραϊκῶν πλοίων περὶ τὰ τεσσαράκοντα τουρκικὰ σκάφη, κατεπόντισε δύο καὶ συνέλαβεν ἄλλα δύο ἐξ αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον ἡ «Ναβέτα», τὸ πυρπολικὸν τοῦ Λέκκα Ματρώζου καὶ ἄλλα σπετσιωτικὰ πλοῖα ἐδόξασαν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα δι' ἐπανειλημμένων κατορθωμάτων ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Σάμου (τέλη Ἰουλίου, ἀρχαὶ Αὐγούστου 1824). Κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Γέροντα (24 καὶ 28 Αὐγούστου 1824) διεκρίθησαν ἐκ τῶν Σπετσιωτῶν, συμφώνως πρὸς τὰς σχετικὰς ἐκθέσεις τοῦ ναυάρχου Γ. Ἀνδρούτσου, μάλιστα ὁ Ἰωάννης Α. Κυριακός, ὁ κατ' ἐπανάληψιν προμνημονευθεὶς Ἀνάργυρος Λεμπέσης, ὁ Ἰωάννης Σάντος, ὁ Γκίκας Τσούπας καὶ ὁ Λάζαρος Μουσιούς. Κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου 1824 ὀκτὼ σπετσιωτικὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Χρίστου Κούτσην ἐξέπλευσαν ἐκ τῆς νήσου πρὸς ἀποκλεισμὸν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ἄλλα τέσσαρα πλοῖα ὑπὸ τὸν Νικ. Π. Μυλωνᾶν ἐστάλησαν ἐκ Σπετσῶν ἐκεῖ. Πλὴν τὰ πλοῖα ταῦτα κατὰ Μάρτιον τοῦ 1825 ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν οἴκαδε, ὅτε πολὺ ἰσχυρότερος στολίσκος τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Κορινθιακόν. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον τρία πλοῖα σπετσιωτικὰ κατέπλευσαν εἰς Νεόκαστρον τῆς Μεσσηνίας, ὅπου παρέσχον σημαντικωτάτας ἐκδουλεύσεις εἰς τοὺς αὐτόθι ὑπὸ Τούρκων καὶ Ἀράβων πολιορκουμένους Ἕλληνας. Ἐπὶ δὲ τῆς Σφακτηρίας καὶ περὶ αὐτὴν τὰ τέκνα τῶν Σπετσῶν ἔδειξαν καὶ ἀνδρείας καὶ αὐταπαρνήσεως μέχρι θανάτου λαμπρὰ δείγματα. Τῇ 13 Μαΐου 1825 ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν Σπετσῶν ὁ ἀρχηγὸς τῆς αὐστριακῆς μοίρας τῆς Μεσογείου Ἀκκούρτης ἀπαιτῶν αὐστριακὸν σκάφος, τὸ ὁποῖον νομίμως εἶχεν ὁδηγηθῇ ὡς πολεμικὴ λεία εἰς τὴν νῆσον· ἐπειδὴ κατ' αὐτῆς ὁ βίαιος καὶ μισέλλην Αὐστριακὸς μοίραρχος ἠπείλει καὶ πυροβόλα νὰ μεταχειρισθῇ, ἐξηνάγκασε τοὺς Σπετσιώτας νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὸ κατεσχημένον πλοῖον. Τὰς Β. Σποράδας κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐμάστιζον δεινῶς πειραταί· κατὰ τούτων ἀπεστάλη τότε ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ὁ ἥρως τῆς «Ναβέτας» Ἀνάργυρος Λεμπέσης. Εἰς δὲ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Καφηρέως (20 Μαΐου 1825) ἡ συμμετοχὴ τῶν Σπετσιωτῶν, μάλιστα τῶν πυρπολητῶν, μεγάλως συνέβαλεν εἰς τὴν νίκην τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων. Ἐν τούτοις ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1825 τὸ Μεσολόγγι ἐπολιορκεῖτο διὰ τρίτην φοράν· αἱ Σπέτσαι διὰ τῶν ἰδίων πλοίων καὶ ναυτίλων μετέσχον ἐνεργῶς πασῶν τῶν θαλασσίων ἐπιχειρήσεων πρὸς σωτηρίαν τῆς πολυθρυλήτου πόλεως. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐκυκλοφόρουν φῆμαι περὶ ἐπικειμένης ἐφόδου τῶν Ἀράβων καὶ Τούρκων κατὰ τῶν Σπετσῶν. Πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς νήσου ἀπέστειλεν ἡ κυβέρνησις εἰς αὐτήν, κατὰ φθινόπωρον τοῦ 1825, στρατεύματα ὑπὸ τὸν Νικηταρᾶν, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς καὶ ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἐθελουσίως καὶ ἰδίᾳ δαπάνῃ παρεσκεύασαν σῶμα ἐκ 500 ἀνδρῶν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Σπετσῶν. Κατὰ Μάρτιον 1826 14 σπετσιωτικὰ πλοῖα μετέσχον τῆς εἰς Συρίαν ἀτυχοῦς ἐκστρατείας. Τελευτῶντος δὲ τοῦ ἔαρος καὶ ἀρχομένου τοῦ θέρους τοῦ αὐτοῦ ἔτους οἱ Σπετσιῶται μετῴκησαν πανοικεὶ εἰς Ὕδραν, καθόσον ὑπῆρχε κίνδυνος ὁ ἀραβοτουρκικὸς στόλος νὰ ἐπιχειρήσῃ ἔφοδον κατὰ τῆς νήσου των, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν ἐγένετο· δι' ὃ καὶ οἱ Σπετσιῶται κατὰ Σεπτέμβριον 1826 ἐπανῆλθον ἐξ Ὕδρας εἰς τὰ πάτρια ἐδάφη. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κάνινγκ ἤρχισε διπλωματικὰς ἐνεργείας πρὸς κατάπαυσιν τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος πολέμου. Ἐν τούτοις οἱ Σπετσιῶται δὲν ἔπαυσαν ἀγωνιζόμενοι τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα μέχρι τῆς καθόδου τοῦ Καποδιστρίου ὡς κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος (Ἰανουάριος 1828). Ἔκτοτε αἱ Σπέτσαι δὲν ἐδοκίμασαν ἡμέρας πλούτου ὡς ἐκείνου πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. Διὰ δὲ τὰς κατ' αὐτὴν μεγάλας ὑπηρεσίας της δὲν ἀπεζημιώθη ἐπαρκῶς ἡ νῆσος, καὶ ὁ πληθυσμὸς ἐπ' ἐσχάτων πολὺ ἠλαττώθη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. (ἐκλογή). *Ἀναργύρου Ἀνδρέου Χατζηαναργύρου*, Τὰ Σπετσιωτικά, τόμ. Α΄—Γ΄ (ἐν Ἀθήναις—Πειραιεῖ 1861—1925).—*Α. Κ. Ὀρλάνδου*, Ναυτικὰ ἤτοι ἱστορία... τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, ἰδίως δὲ τῶν Σπετσῶν, τόμ. Α΄—Β΄ (ἐν Ἀθήναις 1869).—*Π. Σ. Ὁμηρίδου*, Συνοπτικὴ ἱστορία τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων Ὕδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν (ἐν Ναυπλίῳ 1831).—*Ἀντωνίου Α. Μιαούλη*, Συνοπτικὴ ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν ναυμαχιῶν μέρη δύο (ἐν Ναυπλίῳ 1834, ἐν Ἀθήναις 1836).—*Ν. Δ. Πάτρα*, Ἱστορικὰ ἡμερολόγια τῶν ἑλληνικῶν ναυμαχιῶν τοῦ 1821 ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ ναυμάχου Ἀντ. Τσαμαδοῦ (ἐν Ἀθήναις 1866).—*Α. Λιγνοῦ*, Ἱστορικὸν ἀρχεῖον Ὕδρας, τόμ. Α΄—ΙΔ΄ (ἐν Πειραιεῖ 1921—1930).—*Γ. Α. Σωτηρίου*, Ἡ νῆσος Σπέτσαι (ἐν Ἀθήναις 1924).

Ν. ΒΕΗΣ

—**Σπέτσαι** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ὁμωνύμου νήσου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος περιλαμβανούσης καί τινας ἀγροικίας, τὴν γυναικείαν μονὴν τῶν *Ἁγίων Πάντων* (κάτ. 17) καὶ τὴν νησῖδα *Σπετσοπούλαν* καὶ ἀριθμούσης ἐν συνόλῳ 3.661 κατ. Κεῖται ἐπὶ τῆς βορειοανατολικῆς παραλίας τῆς νήσου καὶ πρὸ τοῦ ὁμωνύμου ὅρμου. Αἱ συνοικίαι τῆς πόλεως καὶ αἱ διάφοροι τοποθεσίαι τῆς νήσου ὀνομάζονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ναῶν, οἵτινες μετὰ τῶν ἐγκατεσπαρμένων εἰς ὁλόκληρον τὴν νῆσον ἐξωκκλησίων ὑπερβαίνουσι τοὺς πεντήκοντα. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις καὶ γενικὰ ὀνόματα τῶν κυριωτέρων σημείων τῆς πόλεως (*Λιμάνι* διὰ τὸ νότιον τμῆμα, *Κουνουπίτσα* διὰ τὸ βόρειον, *Καστέλλι* διὰ τὸ βορειοδυτικὸν καὶ *Κουζουνὸς* διὰ τὸ νοτιοανατολικόν). Τὸ κεντρικὸν τμῆμα τῆς πόλεως πρὸ τοῦ δευτέρου λιμένος—νῦν κυρίου σημείου ἐπιβιβάσεως καὶ ἀποβιβάσεως μετὰ μώλου—, ἔνθα τὸ κοινοτικὸν κατάστημα (ἡ παλαιὰ Καντζελλαρία, ὅπου ὑψώθη ἡ σημαία τῇ 3 Ἀπριλίου 1821), τὰ ξενοδοχεῖα, ἡ ἀγορά, κλπ., ὀνομάζεται *Ντάπια*, ἐκ τῆς ἱστορικῆς πλατείας, ἔνθα ἦτο τὸ κυριώτερον πυροβολοστάσιον τῆς νήσου καὶ ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγίνοντο αἱ συνεδριάσεις τῶν ἀρχόντων κατὰ τὸν Ἀγῶνα.

Ἡ μετὰ τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Ναυπλίου συγκοινωνία ἐκτελεῖται καθημερινῶς δι' ἀτμοπλοίων. Αἱ Σπέτσαι χρησιμοποιοῦνται καὶ ὡς λουτρόπολις, μὲ θαλάσσια λουτρὰ εἰς τὴν ἔναντι τῆς νήσου θέσιν Κόστα (ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ costa ἤτοι παραλία) τῆς πελοποννησιακῆς ἀκτῆς. Ἐν τῇ κωμοπόλει λειτουργεῖ πλὴν ἄλλων καὶ ἓν τῶν ἀρίστων ξενοδοχείων τῆς Ἑλλάδος, τὸ «Ποσειδώνιον» καὶ ἡ πρότυπος «Ἀναργύρειος καὶ Κοργιαλένειος Σχολή», ἱδρυθεῖσα διὰ δωρεᾶς τοῦ ἐκ Σπετσῶν Σ. Ἀναργύρου καὶ κληροδοτήματος Μ. Κοργιαλένιου κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀγγλικῶν σχολῶν Eton καὶ Harrow. Ἡ σχολὴ αὕτη ἀποτελουμένη ἐκ πολλῶν κτηρίων καὶ κειμένη πρὸς τὸ Δ. ἄκρον τῆς πόλεως, ἤρχισε τὰς ἐργασίας της ἀπὸ τοῦ 1927, εἶναι ἑξατάξιος, ἀνεγνωρισμένη ὡς ἰσότιμος πρὸς τὰ κλασσικὰ γυμνάσια, τὰ πρακτικὰ λύκεια καὶ τὰς δημοσίας ἐμπορικὰς σχολάς. Μαθηταὶ γίνονται δεκτοὶ μόνον ἐσωτερικοί, παρεκτὸς τῶν ἐν Σπέτσαις κατοικούντων, οἵτινες δύνανται νὰ εἶναι ἐξωτερικοὶ ἢ ἡμιτρόφιμοι. Ἐν Σπέτσαις ὑπάρχει καὶ ἐργοστάσιον ἠλεκτροφωτισμοῦ, κλωστήριον, κυλινδρόμυλος καὶ ἐργοστάσιον παγοποιίας. Ὀνομαστὴ εἶναι ἡ κατ' Αὔγουστον λαμβάνουσα χώραν ἐν Σπέτσαις θήρα τρυγόνων καὶ ὀρτύγων.

—**«Σπέτσαι»**. Ἑλληνικὸν θωρηκτὸν τύπου *Ὕδρας*. Ναυπηγηθὲν τῷ 1889 εἰς τὰ «Forges et Chantiers du Havre» ἐπὶ σχεδίων καὶ μελετῶν τοῦ Γάλλου ἀρχιναυπηγοῦ Dupont, εἶχε τὰ ἀκόλουθα ναυπηγικὰ δεδομένα: μῆκος 102 μέτρα, πλάτος 15,7, βύθισμα 7,20, ἐκτόπισμα 4.885 τόννους, δύο μηχανὰς κυλινδρικὰς τριπλῆς ἐκτονώσεως καὶ δύο ἕλικας, τέσσαρας κυλινδρικοὺς λέβητας, ἱπποδύναμιν 6.700 ἀτμοΐππων, μεγίστην ταχύτητα 17 ½ μιλ. καὶ ταχύτητα πλοῦ 14 ½ μιλ. Ἡ ἄμυνά του συνίστατο εἰς θωρηκτὴν ζώνην ἐκ χάλυβος πάχους 80 ἑκατοστῶν κατὰ τὸ μέσον, ἐλαττουμένην βαθμιαίως μέχρι 12 ἑκατοστῶν κατὰ τὰ ἀκρόνηα, θώρακα πυροβολείου 35 ἑκατοστῶν, βάσεως πρυμναίου πυροβόλου ὁμοίως, ἀσπίδας πυροβόλων τῶν 27 ἐκ σκληροῦ χάλυβος 75 χιλ., θωρηκτὸν κατάστρωμα 75 χιλ. Ὁ δὲ ὁπλισμός του, συστήματος Κανὲ ὑποδείγματος 1887, συνίστατο ἐκ τριῶν πυροβόλων τῶν 27 ἑκατοστῶν, πέντε τῶν 15 ἑκ., ἑνὸς τῶν 10,2, τριῶν τορπιλλοβλητικῶν σωλήνων, διὰ πυρίτιδος ἐκσφενδονιζόντων ὅσον καὶ διὰ πεπιεσμένου ἀέρος, καὶ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ πολυβόλων. Βραδύτερον προσετέθησαν καὶ ὀκτὼ ταχυβόλα Κανὲ 65 χιλ. Ἐσχημάτισε ναυαρχὶς τῆς ὑπὸ τὸν ναύαρχον Σταματέλλον θωρηκτῆς μοίρας, κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἐκυβερνήθη ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Γεωργ. Ἀποστόλη καὶ τοῦ ἀντιπλοιάρχου Θεοχ. Θεοχάρους, κατὰ δὲ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ἔφερε τὸ σῆμα τοῦ ὑποναυάρχου Π. Γκίνη, μὲ «κυβερνήτην τῆς σημαίας» τὸν Ἀνδρ. Βουρέκαν.

Σ. Ε. Λ.

—**«Σπέτσαι»**. Προτέρα ὀνομασία τῆς κανονιοφόρου «*Ἄκτιον*».

Σ. Ε. Λ.

— **Σπετσῶν** καὶ ***Ἑρμιονίδος ἐπαρχία*** *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, περιλαμβάνουσα τὰς κοινότητας *Διδύμων*, *Ἑρμιόνης*, *Ἡλιοκάστρου* (*Καρακασίου*), *Κοιλάδος*, *Κρανιδίου*, *Πορτοχελίου*, *Σπετσῶν* καὶ *Φούρνων*. Ἔχει 31 χωρία καὶ συνοικισμοὺς μὲ (1928) 13.554 κατ. καὶ ἕδρας θερινὴν τὰς Σπέτσας καὶ χειμερινὴν τὸ Κρανίδιον.

—**Σπετσῶν** ***δίαυλος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τὸ μεταξὺ τῆς βορείας ἀκτῆς τῶν Σπετσῶν καὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Ἑρμιονίδος, τῆς ἀπὸ κάβο Μιλιανοῦ ἕως Πόρτο Χέλι, ἀμφίγειον, ἔχον εὖρος μιλίου ὡς ἔγγιστα καὶ ἀποτελοῦν τὸ στόμιον τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου διὰ τὰ πλοῖα τὰ ἐκτελοῦντα τὴν γραμμὴν Πειραιῶς—Αἰγίνης—Ναυπλίου.

Σ. Ε. Λ.

—**Σπετσῶν** ***πόνος***. Τὸ παιδικὸν *καλὰ-ἀζὰρ* (βλ. λ. *λεϊσμανίασις*).

— **Σπετσῶν** ***φάρος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀνηγέρθη τῷ 1837, δαπάνῃ τῆς οἰκογενείας Γουδῆ, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς τῆς πόλεως ἄκρας παρὰ τὸν παλαιὸν λιμένα (πλάτ. 37° 15΄ 37΄΄ Β., μῆκ. 23° 10΄ 18΄΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spetzai and Dhokos). Ἀντικατασταθεὶς καὶ τελειοποιηθεὶς μεταγενεστέρως (1885, 1913), ἐκπέμπει νῦν λευκὸν σταθερὸν φῶς 12 μιλ.

Σ. Ε. Λ.

σπετσαρία (ἡ)· δημοτ., φαρμακεῖον (ἐνετ. speciaria).

σπετσέρης (ὁ), ἢ ***σπετσιέρης***· δημοτ., φαρμακοποιὸς (ἰταλ. spezieri).

Σπετσερόπουλος, *Γεώργιος Π.* Μέγας εὐεργέτης τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Καΐρου καὶ τῆς Τριπόλεως τῆς Πελοποννήσου. Ἐγεννήθη ἐν Τριπόλει τῷ 1861 καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Καΐρῳ τῷ 1929. Ἐγκατασταθεὶς ἐνωρὶς ἐν Αἰγύπτῳ, ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις. Εὐφυέστατος, δραστήριος καὶ τολμηρός, ἀντεμετώπισεν ἐπανειλημμένως τὰς δυσμενείας τῆς τύχης μετὰ ψυχραιμίας καὶ θάρρους ἀκαταβλήτου. Ἐπὶ 30 καὶ πλέον ἔτη ὑπηρέτησε τὴν κοινότητα μὲ ζῆλον καὶ πνεῦμα πρακτικόν. Ἀποκτήσας πολὺν πλοῦτον κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἵδρυσεν ἐν Ἡλιουπόλει τοῦ Καΐρου τὸ θαυμάσιον *Σπετσεροπούλειον ὀρφανοτροφεῖον* διὰ δαπάνης 35 χιλ. λιρῶν χρυσῶν, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπροίκισε μὲ κεφάλαιον 20 χιλ. λιρῶν χρυσῶν. Περιλαμβάνει 500 κλίνας, δι' ἃς δαπανῶνται ἐτησίως 3 χιλ. λίραι. Εἰς τὸ ἐν Κορφοξυλιᾷ «Σανατόριον τῆς Μάνας» προσέφερε 2 ἑκατομμύρια δραχμῶν καὶ ἀφῆκε διὰ τῆς διαθήκης του 1000 λίρας πρὸς ἀνέγερσιν Στέγης παιδικῶν ἐξοχῶν εἰς τὰ περὶ τὴν Τρίπολιν ὄρη. Ἵδρυσεν ὡσαύτως τὴν φιλαρμονικὴν τῆς Τριπόλεως, ἣν ἐξακολουθοῦν νὰ ὑποστηρίζουν οἱ κληρονόμοι του. Διὰ δαπάνης 1000 λιρῶν διεκόσμησε τὸν ἐν Τριπόλει καθεδρικὸν ναόν.

Γ. Λ. Α.

Σπέτσια, ἢ ***Λὰ Σπέτσια*** (Spezia ἢ La Spezia) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Λιγουρίᾳ, πρὸς τὰ ΝΑ. τοῦ νομοῦ τῆς Γενούης. Ἔχει ἔκτασιν 894 τ. χλμ. καὶ 221.003 κατ., μὲ πρωτεύουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Ἐδημιουργήθη κατὰ τὴν νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν τοῦ 1923 ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τοῦ νομοῦ τῆς Γενούης. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἀποζοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ἁλιείας καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως λατομείων μαρμάρων, καθὼς καὶ ἐκ τῆς βιομηχανίας τῶν ξένων, οἵτινες συρρέουν, ἰδίως κατὰ τὸ θέρος, εἰς τὰς πολλὰς παραθαλασσίας λουτροπόλεις του διὰ τὸ θαυμάσιον κλῖμά των.

— 2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ ἐν Λιγουρίᾳ, εἰς ἀπόστασιν 80 χλμ. πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς Γενούης, ἐπὶ τοῦ ΒΑ. τμήματος τοῦ μυχοῦ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου. Κάτ. 107.215. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ρώμης-Πίζης-Γενούης καὶ συνδέεται μετὰ τῶν πολυαρίθμων περιχώρων της διὰ πολλῶν τροχιοδρομικῶν γραμμῶν. Εἶναι ὁ κυριώτερος πολεμικὸς λιμὴν τῆς Ἰταλίας καὶ εἷς τῶν ὀχυρωτέρων λιμένων τῆς Με-

σογείου. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἐδεκαπλασιάσθη σχεδὸν ἐντὸς ἑνὸς αἰῶνος, ἰδίως δὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν μετεβλήθη εἰς ναύσταθμον καὶ ἐγένοντο ἐν αὐτῇ αἱ σχετικαὶ βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις τῆς πόλεως ἐπετέλεσε μεγίστας προόδους, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν ναυτιλίαν. Μεταξὺ ἄλλων ὑπάρχουν τὰ ὀνομαστὰ ναυ-

Digitized by Google

πηγεῖα Ἀνσάλντο («Cantiere navale Ansaldo San Giorgio»), τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ μεγαλύτερα ναυπηγεῖα τῆς Μεσογείου. Ἐν αὐτοῖς κατεσκευάσθησαν πολλὰ ἰταλικὰ καὶ ξένα πολεμικὰ πλοῖα, ἰδίως ἰσπανικά, πορτογαλικά, βραζιλιανά, ρωσικά, δανικά, σουηδικά, ἑλληνικὰ κτλ. Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ τὸ μέγα ἐργοστάσιον πολεμικοῦ ὑλικοῦ Βίκερς-Τέρνι, ὅπερ κατασκευάζει μηχανὰς ἠλεκτροκινήσεως σιδηροδρόμων, τὸ μεταλλουργικὸν ἐργοστάσιον Περτουζόλα πρὸς κατεργασίαν ἀργύρου καὶ μολύβδου, τὰ ἐργοστάσια καλωδίων Πρέλλι, κ. ἄ. Ὁ ἐμπορικὸς λιμὴν ἀνοιχθεὶς εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον ἀπὸ τοῦ 1897 καὶ εὐρυνθεὶς τῷ 1927 ἀπέκτησε μεγάλην σπουδαιότητα καὶ ἀπέβη εἷς τῶν σημαντικωτέρων τῆς χώρας, ἰδίως ἀπὸ ἀπόψεως εἰσαγωγῆς γαιανθράκων. Εἶναι ἐφωδιασμένος μὲ ὅλα τὰ τελειότερα μηχανήματα καὶ καταλαμβάνει ἐπιφάνειαν 25.000 τ. μ. Ὁ μέγας ναύσταθμος τῆς Σπέτσιας, κτισθεὶς ἀπὸ τοῦ 1861 μέχρι τοῦ 1871, καταλαμβάνει ἔκτασιν 90 ἑκταρίων καὶ περιβάλλεται ὑπὸ ὠχυρωμένων τειχῶν μετὰ πέντε πυλώνων, διαχωριζόμενος ἀπὸ τὰς πέριξ ὁδοὺς τῆς πόλεως ὑπὸ εὐρείας τάφρου. Πρὸς Α. τῆς πόλεως εὑρίσκονται καὶ τὰ ναυπηγεῖα ὑποβρυχίων, ὅπου κατεσκευάσθησαν τὰ ἑλληνικὰ ὑποβρύχια «Ναύαρχος Κουντουριώτης» καὶ «Λάμπρος Κατσώνης». Ὁ λιμὴν καὶ ὁ ναύσταθμος τῆς Σπέτσιας εἶναι ἐκ τῶν ὀχυρωτέρων, προφυλασσόμενος κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου ὑπὸ καταδυομένου φράκτου ἐν εἴδει προχώματος, μήκους 2.300 μ. Ἡ ὄψις τῆς πόλεως εἶναι λίαν γραφική, μὲ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ νεωτέρας πόλεως, μὲ εὐρείας καὶ εὐθείας ὁδούς, μεγάλας καὶ πολλὰς πλατείας καὶ ἰδίως ἀφθόνους καὶ ὡραίους κήπους. Ἔχει παλαιὰς ἐκκλησίας τοῦ ΙΒ´ καὶ ΙΓ´ αἰῶνος, ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον ἱδρυθὲν τῷ 1873, ναυτικὸν μουσεῖον ἱδρυθὲν τῷ 1923, βιβλιοθήκην μὲ 60.000 τόμους, ναυτικὸν ἀρχεῖον μὲ πολύτιμα χειρόγραφα καὶ σπανίας ἐκδόσεις, θέατρα, μνημεῖα τοῦ Γαριβάλδη, τοῦ Καβαλλόττι, τοῦ Καίσαρος Μπαττίστι κ. τ. λ. Ἡ Σπέτσια εἶναι ὀνομαστὴ ἐπίσης διὰ τὸ θαυμάσιον κλῖμά της, ἤπιον κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ δροσερὸν κατὰ τὸ θέρος, ἕνεκα δὲ τούτου συχνάζεται ὑπὸ πολλῶν Ἰταλῶν καὶ ξένων καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ πρώτη ἱστορικὴ μνεία τῆς πόλεως γίνεται κατὰ τὸ 1273, ὁπότε ἐπολιορκήθη καὶ ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Γενουησίου στρατηγοῦ καὶ ναυάρχου Οὐμβέρτου Ντόρια. Ἔκτοτε διεξῆγε μακροὺς ἀγῶνας πρὸς τὴν Γένουαν, ἀνακτήσασα πρὸς στιγμὴν τὴν ἐλευθερίαν της καὶ κυβερνηθεῖσα ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ὑπὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὁ δὲ Ναπολέων τῷ 1808 πρῶτος διεῖδε τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τῆς στρατηγικῆς θέσεως τοῦ λιμένος καὶ τοῦ κόλπου της καὶ ἐσχεδίασε τὴν μεταβολὴν αὐτοῦ εἰς ναύσταθμον καὶ πολεμικὸν λιμένα. Αἱ ἐργασίαι πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου τούτου διεκόπησαν μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς γαλλικῆς αὐτοκρατορίας. Τῷ 1857 ὁ Ἰταλὸς πρωθυπουργὸς Καβούρ, διαβλέψας καὶ οὗτος τὴν μεγάλην στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν ἀξίαν τῆς πόλεως, ἀπεφάσισε τὴν μεταφορὰν τῆς ναυτικῆς βάσεως τῆς Γενούης εἰς Σπέτσιαν, ὅπου ἀπὸ τοῦ 1861 ἤρξατο ἡ κατασκευὴ τοῦ μεγάλου ναυστάθμου καὶ τῶν ἄλλων ναυτικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων. Μ. Δ. Β.

—**Σπέτσιας κόλπος** (Golfo della Spezzia) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπισημότατος κόλπος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἰταλίας, οὗ τὸ στόμιον διανοίγεται μεταξὺ τῆς νησῖδος Τίνο καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Κόρβο εἰς εὖρος 5 μιλ. Ἐν αὐτῷ ὁ φερώνυμος ναύσταθμος, ὁ μέγιστος τῶν ἰταλικῶν ναυστάθμων (πλάτ. 44° 06´ Β, μῆκ. 9° 49´ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 155: Gulf of Spezzia). Εἶναι ὁ *Σελήνης λιμὴν* τοῦ Στράβωνος. Σ. Ε. Λ.

Σπετσιάλε (Speziale), ***Ἰάκωβος***. Διάσημος Ἰταλὸς κακοποιὸς (1766—1806). Ἐγένετο ὄργανον τῶν ἐκδικήσεων τῆς βασιλίσσης τῆς Νεαπόλεως Μαρίας-Καρολίνας καὶ τοῦ ἐραστοῦ της Ἄκτων. Ὑπηρετῶν τὴν αὐλὴν τῆς Νεαπόλεως, ἐξεδήλωσεν ἀκατάσχετον μῖσος κατὰ τῶν Γάλλων, γενόμενος δὲ δικαστὴς κατεδίκαζεν εἰς θάνατον πάντας ὅσους ἐθεώρει ἀνήκοντας εἰς τὸ γαλλικὸν κόμμα. Περιέφερε πανταχοῦ τὴν ἀγχόνην καὶ περιστοιχιζόμενος ὑπὸ δημίων δὲν ἀφῆκεν ἡμέραν χωρὶς ν' ἀναβιβάσῃ εἰς τὸ ἰκρίωμα ἀντιφρονοῦντας, συνελάμβανε δὲ καὶ κατεδίκαζε καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς μάρτυρας τῆς ὑπερασπίσεως. Οἱ καταδικασθέντες εἰς θάνατον παρ' αὐτοῦ ὑπερέβησαν τοὺς δισχιλίους. Θ. Β.

«Σπετσιωτικά». Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ὁ Ἀνάργυρος Χ. Ἀναργύρου ἐξέδωκε «συλλογὴν ἱστορικῶν ἐγγράφων καὶ ὑπομνημάτων ἀφορώντων τὰ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821» (τόμ. Α´ Ἀθῆναι 1861, τόμ. Β´ ἐν Πειραιεῖ 1925). Τ. Ε. Ε.

Σπετσοπούλα, καὶ ***Σπετσόπουλο*** *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τοῦ Μυρτῴου πελάγους (πλάτ. 37° 13´ Β., μῆκ. 23°10´ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezzia and Psara) πευκόφυτος, χωριζομένη ἀπὸ τὸ ΝΑ. ἄκρον τῶν Σπετσῶν διὰ φερωνύμου στενοῦ. Ἔχει διάμετρον 1 ½ μιλ. Ἴσως εἶναι ἡ *Ἀριστερὰ* τοῦ Πλινίου. Σ. Ε. Λ.

σπεύδω, *ἀόρ. ἔσπευσα, παθ. μετχ. ἐσπευσμένος*· ἐπιταχύνω τὴν ἐνέργειάν μου, ἐπείγομαι, βιάζομαι: «σπεύδω νὰ φθάσω εἰς τὸ τέρμα», «σπεύδω νὰ σᾶς ἀπαντήσω» σᾶς ἀπαντῶ κτλ. ἄνευ ἀναβολῆς, ἀμέσως· || ἀπολύτως: «μὴ σπεύδῃς, διότι θὰ σκοντάψῃς», παροιμ. «σπεῦδε βραδέως» οἱονεὶ μετὰ συνέσεως, μετὰ περισκέψεως.

Σπευσίνιοι (οἱ). Οἱ ἐν Ἀθήναις ἀστυνομικοὶ ὑπηρέται, οἵτινες ἦσαν δημόσιοι δοῦλοι ἐκ διαφόρων βαρβαρικῶν χωρῶν καταγόμενοι. Ὠνομάσθησαν δὲ Σπευσίνιοι ἀπό τινος Ἀθηναίου, Σπευσίνου καλουμένου, ὅστις ὠργάνωσε τὸ σῶμα τοῦτο τῶν δημοσίων ὑπηρετῶν. Οἱ Σπευσίνιοι ἐκαλοῦντο καὶ *τοξόται* ἀπὸ τοῦ ὅπλου τὸ ὁποῖον ἔφερον ἐκτελοῦντες τὴν ὑπηρεσίαν των, καὶ Σκύθαι, διότι ἐκ τῆς Σκυθίας ἦσαν οἱ πλεῖστοι τούτων καὶ διότι Σκύθαι πρῶτοι ἔγιναν δημόσιοι ἐν Ἀθήναις ὑπηρέται. Οἱ Σπευσίνιοι κατῴκουν εἰς σκηνάς, αἱ ὁποῖαι κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους μὲν χρόνους εἶχον στηθῆ ἐν τῇ ἀγορᾷ, βραδύτερον δὲ ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ. Εἶχον δὲ ἔργον νὰ τηροῦν τὴν εὐκοσμίαν καὶ τάξιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, τὰ δικαστήρια, τοὺς δημοσίους τόπους καὶ τὰ κτιζόμενα δημόσια οἰκοδομήματα καὶ νὰ ἐκτελοῦν ἀστυνομικὰ καθήκοντα κατὰ τὰ προστάγματα τῶν ἀρχόντων. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη συνετάχθη πιθανώτατα κατὰ τὸ ἔτος 444 π. Χ., εὐθὺς μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδον τοῦ Περικλέους ἐκ τῆς ἐκστρατείας του εἰς τὸν Πόντον, ἔνθα φαίνεται ὅτι εὗρεν οὗτος τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀγοράσῃ τοὺς πρώτους 300, οἵτινες ηὐξήθησαν βραδύτερον εἰς 1200. Δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον ἂν ἐκ τῶν Σπευσινίων τούτων ἦσαν καὶ οἱ δήμιοι καὶ οἱ βασανισταὶ καὶ οἱ ἐν ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ ἐργάται, οἵτινες πάντες ἦσαν δοῦλοι, ὡς καὶ οἱ ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν δημοσίων χρημάτων ὑπηρετοῦντες, οἵτινες ἐγνώριζον γραφὴν καὶ λογιστικὴν καὶ ἐβασανίζοντο κατὰ τὰς ἀνακρίσεις ἐπὶ κατηγοριῶν καταχρήσεων. ΚΑΨ.

Σπεύσιππος. Ἕλλην φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις μεταξὺ τοῦ 395 καὶ 393 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 334 π. Χ. Ἦτο υἱὸς τοῦ Εὐρυμέδοντος καὶ τῆς Πωτώνης, ἀδελφῆς τοῦ Πλάτωνος, ὅστις ἐμερίμνησε διὰ τὴν ἀνατροφήν του, τῷ ἔδωκεν εἰς γάμον μίαν ἐγγόνην του μὲ μεγάλην προῖκα καὶ τὸν κατέστησε διάδοχόν του ἐν τῇ διευθύνσει τῆς σχολῆς. Ὁ Σπεύσιππος ἠκολούθησε τὸν Πλάτωνα καὶ εἰς τὸ τελευταῖον ταξίδιόν του εἰς Σικελίαν, ἐκέρδισε δὲ τόσον τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Συρακοσίων, ὥστε ἐπεφορτίσθη ὑπ' αὐτῶν νὰ πείσῃ τὸν Δίωνα, ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς Σικελίαν καὶ ἀνατρέψῃ τὴν τυραννίαν. Τῷ 347 π. Χ., ἀφοῦ ἐφοίτησεν ἐπ' ἀρκετὸν καὶ παρὰ τῷ Ἰσοκράτει, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς πλατωνικῆς σχολῆς, ἧς ἐσχολάρχησεν ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη, λαμβάνων μισθὸν παρὰ τῶν ἀκροατῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Πλάτωνα, ὅστις ἐδίδασκε δωρεάν. Περὶ τὸ 339 ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς σχολαρχίας ἕνεκα προϊούσης παραλύσεως τοῦ σώματός του. Ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι, μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τὰ δεινὰ τῆς νόσου καὶ καταληφθεὶς ὑπὸ μελαγχολίας, ηὐτοκτόνησεν. Ὁ Σπεύσιππος διεκρίνετο διὰ τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματός του· ἀλλ' εἶχε χαρακτῆρα ἄθλιον: ἦτο ὀργίλος, φιλάργυρος καὶ εἰς τὸ ἔπακρον φιλήδονος. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν μέγαν, ἀλλὰ πάντως ἐλλιπῆ, κατάλογον παρέχει ἡμῖν ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος. Ἐκ τῶν ἔργων τούτων, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἠγόρασεν ἀντὶ τριῶν ταλάντων ὁ Ἀριστοτέλης, οὐδὲν διεσώθη. Εἰς τὸν Σπεύσιππον ἀποδίδονται ὑπό τινων καὶ οἱ πλατωνικοὶ «Ὅροι» καὶ αἱ «Ἐπιστολαί».

Ὁ Σπεύσιππος ἠκολούθησε τὰς πλατωνικὰς ἀρχάς, ἀλλὰ δὲν παρέμεινεν ἐξ ὁλοκλήρου πιστὸς εἰς αὐτάς. Κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Πλάτωνος, προσεπάθησε ν' ἀναγάγῃ ὅλας τὰς ἐπιστήμας εἰς ἑνότητα, ἀναζητήσας τὸ κοινόν, ὅπερ εἶχον πρὸς ἀλλήλας, καὶ συνενώσας αὐτὰς διὰ τῶν ἀναλογιῶν. Εἰς τὴν γνωσιολογίαν, ἐνῷ ὁ Πλάτων διέκρινε τὴν αἴσθησιν τοῦ λόγου χωρὶς ν' ἀποδίδῃ εἰς τὴν αἴσθησιν καμμίαν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν, ὁ Σπεύσιππος ὡμίλει περὶ ἐπιστημονικῆς αἰσθήσεως καὶ περὶ ἐπιστημονικοῦ λόγου, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη ἀφεώρα τὰ αἰσθητά, ἡ δὲ δευτέρα τὰ νοητικὰ πράγματα. Ἡ αἴσθησις, κατ' αὐτόν, δανείζεται ἐκ τοῦ λόγου ὅ,τι ἀληθὲς κατέχει οὗτος, ἀλλ' ἔχει καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν γνωστικὴν δύναμιν. Κατὰ τὸν Κικέρωνα, ὁ Σπεύσιππος ἐζήτει ν' ἀνατρέψῃ τὴν πίστιν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ἐδίδασκεν ἁπλῶς ὅτι ζωσά τις δύναμις ἐνεψύχωνε καὶ ἐκυβέρνα τὸ σύμπαν. Ἂν ἀληθεύῃ ἡ πληροφορία αὕτη, τότε τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ Σπευσίππου ἔχει ἀρκετὴν συγγένειαν μὲ τὸ τῶν στωϊκῶν. Ἐπηρεασμένος προφανῶς ἐκ τῶν πυθαγορείων, ὁ Σπεύσιππος ἔθετεν ὡς πρώτην ἀρχὴν ὄχι τὸ ἀγαθὸν καθ' ἑαυτό, ὅπως συνέβαινε μὲ τὸν Πλάτωνα, ἀλλὰ τὸ ἓν καθ' ἑαυτὸ τῶν ἐλεατῶν καὶ τῶν πυθαγορείων. Ἐν τῇ ἠθικῇ ὁ Σπεύσιππος ἐδίδασκεν ὅτι ἡ εὐδαιμονία εἶναι «ἕξις τελεία ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι» καὶ ὅτι αἱ ἀρεταὶ εἶναι ὄργανα «ἀπεργαστικὰ τῆς εὐδαιμονίας». Ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ ὀδύνη ἀποτελοῦν κατ' αὐτὸν τὰ δύο ἄκρα, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων κεῖται τὸ ἀγαθόν. Θ. Π.

—**Σπεύσιππος**, ***μάρτυς***. Ὑπέστη ἐν Καππαδοκίᾳ μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸν ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν τῷ 175 μετὰ τῶν ἀδελφῶν *Ἐλασίππου* καὶ *Μελευσίππου* καὶ τῆς μητρὸς *Νεονίλλης* καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 16 (17 ὑπὸ τῶν Λατίνων) Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Σπὴκ (Speke), ***Ἰωάννης Χάννινγκ*** (Hanning). Ἄγγλος ἐξερευνητὴς (1827—1864). Ἐπεχείρησε κατὰ πρῶτον ταξίδιον εἰς Θιβέτ, κατόπιν δὲ (1854) ἐπεσκέφθη τὴν Σομαλίαν καὶ τῷ 1857 τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικήν, ὁπότε ἐπείσθη ὅτι αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου πρέπει νὰ ἀναζητηθῶσιν εἰς τὴν λίμνην Βικτωρίας. Τῷ 1860 ὁρμηθεὶς ἐκ τῆς Ζανζιβάρης μετὰ 200 ἀνδρῶν ἐπεχείρησε τὴν ἐξερεύνησιν τῶν πηγῶν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἔφθασεν εἰς τὴν λίμνην Βικτωρίας Νυάνζα, ἀκολουθήσας δὲ τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς λίμνης διέβη τὸν Κάγκερον καὶ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1866 ἔφθασεν εἰς ὃ σημεῖον αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου τροφοδοτοῦνται ἐκ τῆς λίμνης. Ἔγραψεν: «Ἡμερολόγιον τῆς ἀνακαλύψεως τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου» (1864). Γ. Ι. Β.

—**Σπὴκ** (Speke), ***Οὖγος***. Ἄγγλος συγγραφεὺς καὶ πολιτικὸς πράκτωρ (1656—1724). Ἐφυλακίσθη τῷ 1683, διότι ἐβεβαίου ὅτι ὁ Ἄρθουρ Κάπελ, κόμις τοῦ Ἔσσεξ, ἐδολοφονήθη ὑπὸ φίλων τοῦ δουκὸς τῆς Ὑόρκης. Ἐν τῇ φυλακῇ ὁ Σπὴκ κατώρθωσε νὰ προμηθευθῇ μικρὸν πιεστήριον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτύπωσε τὴν ὑπὸ τοῦ κληρικοῦ Σαμουὴλ Τζόνσον (1644—1703) γραφεῖσαν προκήρυξιν «Πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἄγγλους διαμαρτυρομένους». Ἀποφυλακισθεὶς ὑπηρέτησεν ὡς κατάσκοπος Ἰακώβου τοῦ Β´ ἐν τῷ στρατοπέδῳ Γουλιέλμου τῆς Ὀράγγης. Ἔγραψεν: «Ἡ μυστικὴ ἱστορία τῆς ἐπιτυχοῦς ἐπαναστάσεως τοῦ 1688» (1715). Γ. Ι. Β

σπῆκερ (speaker). Λέξις ἀγγλικὴ σημαίνουσα τὸν ῥήτορα, τὸν ἀγορητὴν καὶ χρησιμεύουσα ὡς τίτλος τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁ πρῶτος πρόεδρος τῆς ἀγγλικῆς βουλῆς, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦτον, ὑπῆρξεν ὁ Θωμᾶς Χάνμερφορντ τῷ 1377. Τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔλαβεν οὗτος καὶ οἱ κατόπιν διάδοχοί του ἐκ τοῦ καθήκοντος ὅπερ εἶχον νὰ μεταβιβάζουν εἰς τὸν βασιλέα τὰς γνώμας τῶν μελῶν τῆς βουλῆς. Κατ' ἀπομίμησιν πρὸς τὸν σπῆκερ τῆς ἀγγλικῆς βουλῆς, ὀνομάζονται οὕτως οἱ πρόεδροι τῶν βουλῶν καὶ ἄλλων τινῶν κρατῶν, ὡς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, τοῦ Καναδᾶ, κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

σπηλάδα (ἡ), ἢ *σπηλιάδα* (βλ. *ριπή*).

Σπηλάδα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Μήλου, βορεία τῆς νήσου ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

Σπήλαια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, πρότερον καλούμενον *Ζούζιλτσα*. Κάτ. (1928) 240. Εἶναι ἕδρα κοινότητος, περιλαμβανούσης καὶ τὸ χωρίον *Ζευγοστάσι* (*Δόλιανη*). Παράγει σιτηρὰ καὶ ὀπώρας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

—**Σπήλαια** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδοπόλεως τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πρύτανις, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 30 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ὕπερθεν τοῦ χωρίου κεῖνται ἐρείπια βυζαντινοῦ φρουρίου. Ε. Ι. Χ.

σπηλαιόβια ζῷα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται τὰ εἰς διαφόρους ζῳολογικὰς βαθμῖδας ἀνήκοντα ζῷα, ἅτινα ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς τῶν σπηλαίων, ὅπου ἐλάχιστα ἢ καὶ οὐδόλως διεισδύουν αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες. Τὰ σπηλαιόβια ζῷα διὰ νὰ ἐναρμονίζωνται πρὸς τὸ σκοτεινὸν περιβάλλον παρουσιάζουσιν εἰδικὴν διάταξιν τῶν ὀπτικῶν των ὀργάνων, ἅτινα λόγῳ τῆς ἐλλείψεως φωτὸς καθίστανται σχεδὸν ἀτροφικὰ καὶ ὡς ἐκ τούτου τὴν ἀμβλύτητα τῆς ὁράσεως εἰς τὰ ζῷα ταῦτα ἀντικαθιστᾷ ἡ ὀξυτάτη ἁφή. Ἡ τροφή των εἶναι ζωϊκὴ ἢ φυτική· ἐφ' ὅσον δὲ εἶναι ζωϊκὴ ταύτη, συνήθως τρέφονται ἀπὸ τὰ πτώματα ἑτέρων σπηλαιοβίων ζῴων. Ἐκ τῶν ἀνωτέρας ὀργανικῆς λειτουργίας ζῴων σπηλαιοβίων εἶναι ἀρκετὰ εἴδη ἀμφιβίων, ὡς καὶ ἰχθύων, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν κατηγοριῶν εἰς σπήλαια βιοῦσιν εἴδη τινὰ καρκίνων, πλεῖστα ἔντομα, ἰδίως ἐκ τῶν κολεοπτέρων, ὧν τὰ περισσότερα ἀνήκουσιν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν καραβιδῶν· ἐκ τῶν ἄλλων ζῳολογικῶν ἀθροισμάτων ἀπαντῶσι σπηλαιόβιοι σκώληκες καὶ πρωτόζῳα. Δ. Ν. Π.

σπηλαιόβιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ζῶν ἐν σπηλαίοις: «σπηλαιόβια ζῷα».

σπηλαιοζῳολογία (ἡ). Κλάδος τῆς *σπηλαιολογίας*, ἀσχολουμένος μὲ τὴν μελέτην τῶν ἐν τοῖς σπηλαίοις ζώντων ἢ ταῦτα ἐπισκεπτομένων ζῴων. Γ. Κ. Γ.

Digitized by Google

σπηλαιολογία (ἡ) (Spileologie, Höhlenkunde). Καλεῖται οὕτως ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἔρευναν τῶν σπηλαίων καὶ γενικῶς τῶν καρστικῶν φαινομένων, ὡς καὶ μὲ τὴν δυνατότητα τῆς οἰκονομικῆς χρησιμοποιήσεώς των. Ἐκτὸς τῆς καρστικῆς μορφολογίας καὶ τῆς καρστικῆς ὑδρογραφίας, ἡ σπηλαιολογία ἐρευνᾷ λεπτομερέστερον τὴν γένεσιν καὶ τὸ παρελθὸν τῶν σπηλαίων, τὰς διαφόρους μορφάς των καὶ τὰς γενετικὰς τούτων αἰτίας. Θέμα ἐπίσης τῆς σπηλαιολογίας εἶναι ἡ ἔρευνα τοῦ περιεχομένου τῶν διαφόρων σπηλαίων (τῶν ἐν αὐτοῖς ἀνοργάνων καὶ ὀργανικῶν ἀποθεμάτων, τῶν προσχωμάτων, σταλακτιτῶν, ἀσβεστολιθικῶν ἰζημάτων, τραβερτίνου κτλ.), τῶν ὑδρογραφικῶν συνθηκῶν τῶν ὑδάτων τῶν σπηλαίων, τῶν μετεωρολογικῶν συνθηκῶν τοῦ ἀέρος τῶν σπηλαίων, ὡς καὶ τῆς φυσικῆς καὶ χημικῆς του συνθέσεως, τῶν ἐν τοῖς σπηλαίοις ἀπολιθωμάτων πολυαρίθμων ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν μορφῶν (*σπηλαιοπαλαιοντολογία*), τῶν ἐν τοῖς σπηλαίοις ζώντων ἢ ταῦτα ἐπισκεπτομένων ζῴων (*σπηλαιοζῳολογία*) καὶ τῶν φυτῶν τῶν σπηλαίων (*σπηλαιοφυτολογία*). Τέλος, ἡ σπηλαιολογία ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὰς σχέσεις τῶν καρστικῶν φαινομένων καὶ ἰδίᾳ τῶν σπηλαίων πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ δὴ τὸν προϊστορικὸν τοιοῦτον (*σπηλαιοανθρωπολογία, σπηλαιοπροϊστορία*).

Ἡ σπηλαιολογία ἱδρύθη ὡς αὐτοτελὴς ἐπιστημονικὸς κλάδος ἐκ τῆς γεωλογίας καὶ φυσικῆς γεωγραφίας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, διεμορφώθη ἐπιστημονικῶς κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἰς τὴν Αὐστρίαν (διὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν F. Kraus, C. Fruwirth, Schmidel), Γαλλίαν (E. Martel), Ἀγγλίαν (B. Dawkins) καὶ ἐσυστηματοποιήθη τελικῶς κατὰ τὸν Κ' αἰῶνα ἐν Γερμανίᾳ (διὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν Grund, Knebel, Cramer, κλπ.), Αὐστρίᾳ (Willner, Μπόκ, Kyrle, W. v. Czoernig-Czerhausen, Mühlhofer, L. Weirather, A. Μάρκοβιτς κλπ.), Ἰταλίᾳ, Οὐγγαρίᾳ, Τσεχοσλοβακίᾳ, Νοτιοσλαυΐᾳ (Σβιγίτς). Ἐν Ἑλλάδι, μετὰ τὰς σποραδικὰς καὶ βραχείας ἐρεύνας τοῦ E. Martel (1891) καὶ τοῦ Ν. Α. Σιδερίδη (1892), συστηματικὴ ἔρευνα τῶν καρστικῶν φαινομένων καὶ σπηλαίων διεξήχθη ὑπὸ τῶν Α. Μάρκοβιτς καὶ L. Weirather (1928).

Ἐπιστημονικαὶ ἑνώσεις σπηλαιολογίας ὑπάρχουν πολλαχοῦ καὶ σπουδαιότατα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ ἐξεδόθησαν καὶ ἐκδίδονται ἐν Τεργέστῃ, Βερολίνῳ, Βουδαπέστῃ, Βιέννῃ καὶ ἀλλαχοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Σπουδαιοτάτην βιβλιογραφίαν σπηλαιολογικὴν εὑρίσκει τις εἰς τὰ ἔργα: *W. Kraus*, Höhlenkunde (Βιέννη 1894).— *W. v. Knebel*, Höhlenkunde (Braunschweig 1906).— *G. Kyrle*, Theoretische Spelaeologie (Βιέννη 1923) καὶ *L. V. Bertarelli—E. Boegan*, Duemila Grotte (Μιλᾶνον 1926).

Γ. Κ. Γ.

σπηλαιολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σπηλαιολογίαν, ὁ τῆς σπηλαιολογίας.

σπηλαιολόγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀσχολούμενος εἰδικῶς εἰς τὴν μελέτην τῆς φύσεως καὶ γενέσεως τῶν σπηλαίων.

σπήλαιον (τό)· ὑπόγειος χῶρος θολοειδής, κενός, συγκοινωνῶν μετὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς δι' ὀπῆς ἢ καὶ ὅλως κατάκλειστος, ἄντρον, κοιν. *σπηλιά*· || συνεκδ., κοιλότης ἐν τῷ πνεύμονι κατ' ἀκολουθίαν φυματιάσεως· || καθόλου, πᾶν σπηλαιῶδες κοίλωμα.

—[Φυσ. Γεωγρ.—Γεωτεκτ.] Φυσικὸν ὑπόγειον κοίλωμα τῆς γῆς, συγκοινωνοῦν μετὰ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς δι' ὀπῆς ἢ καὶ ἐντελῶς ὑπ' αὐτὴν κεκρυμμένον. Τὰ σπήλαια γεννῶνται ἢ κατὰ τὰς μεταπτώσεις, ὅταν εἰς τὸ ῥῆγμα τῆς μεταπτώσεως σχηματισθῶσι κατὰ τὴν γένεσίν του κοιλότητες, ἢ διὰ τῆς κυματωγῆς εἰς τὰς ἀκτάς, ἢ διὰ τῆς διαλυτικῆς καὶ ἀποπλυντικῆς ἐνεργείας τῶν ὑπογείως κυκλοφορούντων ὑδάτων. Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς καὶ τὰ σημαντικώτερα τῶν σπηλαίων εἶναι τὰ γεννώμενα τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ὑπογείως κυκλοφορούντων ὑδάτων, εἰς περιοχὰς συνισταμένας ἐξ εὐδιαλύτων πετρωμάτων, ὡς π.χ. ἅλατος, γύψου καὶ κυρίως ἀσβεστολίθων καὶ δολομίτου. Δὲν γεννῶνται ἐν τούτοις εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ πετρώματα σπήλαια, ἀλλὰ μόνον εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται ἐστρωμένα κατὰ παχείας τραπέζας ἢ εἰς ἀστρώτους ὄγκους καὶ τῶν ὁποίων ἡ μᾶζα διασχίζεται ὑπὸ ῥωγμῶν. Ὁ σχηματισμὸς ὡς ἐκ τούτου τῶν τοιούτου εἴδους σπηλαίων περιορίζεται κυρίως εἰς ὡρισμένα εἴδη ἀσβεστολίθων καὶ ἀνάγεται εἰς τὰ κάρστια φαινόμενα.

Τὸ ὕδωρ, διερχόμενον διὰ τῶν μικρῶν ῥωγμῶν, τὰς ὁποίας φέρουν τὰ πετρώματα ταῦτα, διαλύει αὐτὰ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ διευρύνει τὰς ῥωγμάς. Μετὰ καιρὸν σχηματίζεται διὰ τῆς διευρύνσεως τῶν ῥωγμῶν ὁλόκληρον ὑπόγειον λαβυρινθῶδες σύστημα ὀχετῶν, ἐπιτρεπόντων τὴν κυκλοφορίαν ὑπογείων ῥευμάτων ὕδατος ἢ ποταμῶν. Τῇ ἐπιδράσει τῶν τελευταίων τούτων σχηματίζονται ἐν τέλει κοιλότητες διαφόρου μεγέθους καὶ σχήματος, ἄλλοτε ἔχουσαι σχῆμα ἁπλῆς ῥωγμῆς, ἄλλοτε θολοειδεῖς καὶ ἄλλοτε ἀσκοειδεῖς μεθ' ἑλικοειδῶν παραφυάδων. Εἴς τινας περιπτώσεις ἡ γένεσις τοιούτου εἴδους σπηλαίων γίνεται καὶ ὑπὸ πηγῶν, αἱ ὁποῖαι διευρύνουν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὰς ῥωγμάς, διὰ μέσου τῶν ὁποίων διέρχονται τὰ ὕδατά των. Πολλάκις παρατηρεῖται εἰς τὴν διανομὴν καὶ τὴν κατὰ μῆκος ἔκτασιν τῶν σπηλαίων στενὴ σχέσις πρὸς τὰς γραμμὰς διαταράξεων, αἱ ὁποῖαι διασχίζουν τὴν ὀροσειράν.

Τὰ πλεῖστα σπήλαια εἶναι πολὺ ἀκανονίστως διαμεμορφωμένα καὶ παριστῶσι σειρὰν θολοειδῶν κοιλωμάτων, συγκοινωνούντων μεταξύ των διὰ στενῶν ὀχετῶν καὶ ὑπογείων φυσικῶν στοῶν. Τὸ στόμιον ἢ ἡ εἴσοδος τῶν σπηλαίων κεῖται συνήθως ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν ὀρέων, συχνὰ δ' εἶναι κεκαλυμμένη ἀπὸ προσχώματα.

Ἐντὸς τῶν σπηλαίων συναντᾶται ὁ πηλὸς τῶν σπηλαίων, τὸ ὑπόλειμμα τῆς ἀποπλύσεως τῶν ἀσβεστολίθων. Ὁ πηλὸς οὗτος εἶναι σιδηροῦχος, συνάγεται εἰς τὸ πάτωμα τῶν σπηλαίων καὶ συχνὰ περικλείει λείψανα ζῴων (ἄρκτου τῆς σπηλαίας, ῥινοκέρωτος τοῦ τειχορρίνου, κ. λ. π.) τῆς πλειστοκαίνου περιόδου τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος, ὡς καὶ ἱστορικῶν ἢ προϊστορικῶν ἀνθρώπων, εὑρόντων εἰς αὐτὰ καταφύγιον πρὸς διαμονήν. Πολλὰ σπήλαια περιέχουν ῥύακας, ποταμούς, καταρράκτας, ὠκυρροίας καὶ λίμνας. Εἰς ἄλλα, τὰ ὁποῖα περιεῖχον τοιαῦτα εἰς προγενεστέρας ἐποχάς, ἔχουν ἀπομείνει ἐστρωμένα ἀποθέματα χαλίκων καὶ ἄμμου (ὡς π. χ. εἰς τὸ σπήλαιον Σελινίτσης παρὰ τὴν Καρδαμύλην). Ἐντὸς τῶν σπηλαίων συνηθέστατα παρουσιάζονται οἱ *σταλακτῖται* καὶ *σταλαγμῖται*, οἱ ὁποῖοι, προσλαμβάνοντες ποικίλας μορφὰς ἢ ἑνούμενοι πρὸς ἀλλήλους ὡς στῆλαι κιονόμορφοι, παρέχουσι περίεργον θέαμα.

Τὸ μέγιστον σπήλαιον τῆς Εὐρώπης εἶναι τὸ τοῦ Adelsberg εἰς τὸ Κὰρστ (συνολικοῦ μήκους 4—6 χλμ.). Τὸ μεγαλύτερον ὅμως γνωστὸν ἄχρι τοῦδε σπήλαιον τῆς γῆς εἶνα τὸ σπήλαιον τοῦ *Μαμμούθ* (βλ. λ.) εἰς τὸ Κεντώκυ τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἄλλα ὀνομαστὰ σπήλαια εἶναι τὸ παρὰ τὴν Κωνσταντίνην ἐν Ἀλγερίῳ, τὰ τοῦ Han καὶ Rochefort ἐν Βελγίῳ, τὸ παρὰ τὸ Karlsbad τοῦ Νέου Μεξικοῦ καὶ ἄλλα.

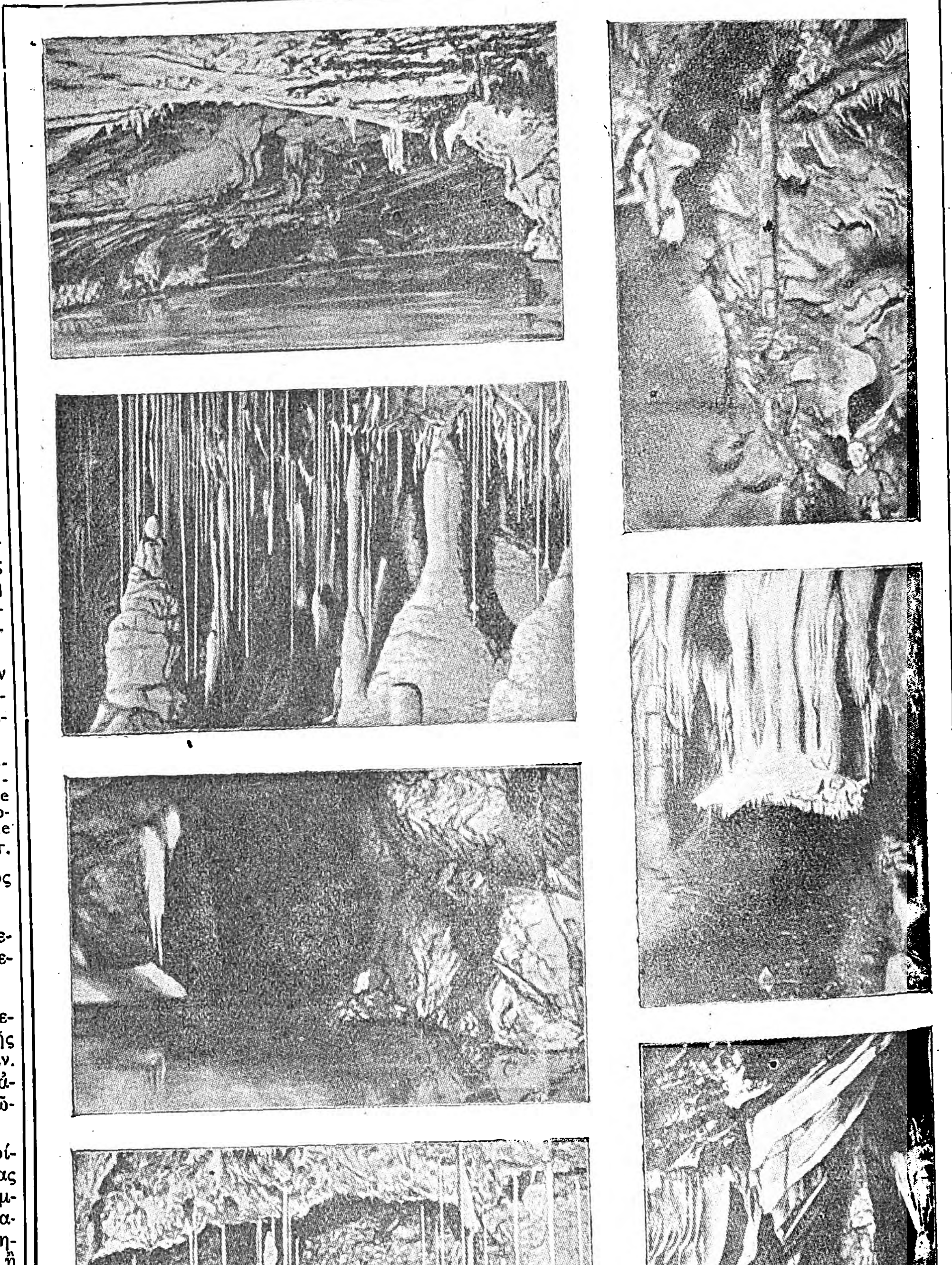

Ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω : α') Ἀριστερά : 1=Τμῆμα τοῦ σπηλαίου Han sur Lesse τοῦ Βελγίου. Ποταμὸς ῥέων διὰ τοῦ σπηλαίου. 2=Τὸ σπήλαιον Masaryk παρὰ τὸ Blansko τῆς Μοραυΐας. Σταλακτῖται καὶ σταλαγμῖται. 3=Σπήλαιον τοῦ Rieseneis εἰς τὰ ὄρη Tennen τοῦ Σαλτζβούργου. 4=Σπήλαιον τῆς Elisabethen παρὰ τὸ Blansko Μοραυΐας. β') Δεξιά : 1=Σπήλαιον τοῦ Gasseltropf παρὰ τὴν λίμνην Eben. 2=Ναὸς τῶν ὄφεων. Σπήλαιον τοῦ Betharram εἰς τὰ Πυρηναῖα. 3=Σπήλαιον τοῦ Atta παρὰ τὴν Attendorn τῆς Βεστφαλίας. Σταλακτῖται παραπετασματοειδεῖς.

Ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἄπειρα τοιούτου εἴδους σπήλαια, ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐν αὐτῇ ὑπαρχόντων ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων. Τὸ σπουδαιότερον πάντων εἶναι τῆς Ἀντιπάρου. Ἐπίσης ἄλλα ὀνομαστὰ σπήλαιά της εἶναι τὸ ἐν τῷ Παρνασσῷ Κωρύκειον ἄντρον, τὸ σπήλαιον τοῦ Διὸς ἐν Κρήτῃ, τὸ σπήλαιον τῆς Σελινίτσης καὶ ἄλλα.

Τὰ σπήλαια τὰ παραγόμενα διὰ τῆς κυματωγῆς εἶναι ἐνίοτε λίαν ἐνδιαφέροντα. Τυπικὸν παράδειγμα τοιούτου σπηλαίου εἶναι τὸ ἐπὶ τῆς σκωτικῆς νήσου Στάφα ὑπάρχον. Ἐν Ἑλλάδι ἓν ὡραῖον τοιοῦτον σπήλαιον εὑρίσκεται εἰς τὴν νησῖδα τοῦ Ἁγίου Εὐστρατίου. Σειρὰ μικρῶν τοιούτων σπη-

Digitized by Google

λαίων, ἐκ κυματωγῆς γεννηθέντων, συναντᾶται ἐπὶ τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Πελοποννήσου μεταξὺ τοῦ χωρίου Λυγιὰ καὶ τῆς κωμοπόλεως Δερβενίου τῆς Κορινθίας (κοινῶς Ψωροσπηλιές).

Ἡ συστηματικὴ ἐξερεύνησις τῶν σπηλαίων ἐδημιούργησε τὴν *σπηλαιολογίαν* (βλ. λ.). Ἐξερεύνησις τῶν ἑλληνικῶν σπηλαίων ἐγένετο τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γάλλου Μαρτέλ, κατόπιν ὑπὸ τῶν Φράντς Κράτους καὶ Σιδερίδου, ἐσχάτως δὲ συστηματικῶς ὑπὸ τῆς ἀποστολῆς τῆς σπηλαιολογικῆς ἑταιρείας τῆς Βιέννης ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μάρκοβιτς. Ἡ χρησιμότης τῶν σπηλαίων εἶναι πολλαπλῆ. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουσι διὰ τὴν τυροκομίαν, ἕνεκα τῆς σταθερᾶς χαμηλῆς αὐτῶν θερμοκρασίας χειμῶνος καὶ θέρους. Εἰς τὰ ψυχρὰ σπήλαια τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀβεϋρὼν τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας Ροκφὸρ γίνεται ἡ ὡρίμανσις καὶ συντήρησις τοῦ γνωστοῦ τυροῦ *ροκφὸρ* (βλ. λ.). Εἰς ἄλλα ἐπίσης σπήλαια τῆς Γαλλίας γίνεται—λόγῳ τοῦ ὑγροῦ καὶ σταθεροῦ κλίματός των—καλλιέργεια μυκήτων ἀρκετὰ προσοδοφόρος. Σπουδαίως ἐπίσης συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ ἕνεκα τῶν περιέργων θεαμάτων, τὰ ὁποῖα παρέχουν εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὰ περιηγητάς. Γ. Κ. Γ.

—*[Παλαιοανθρωπολ.]* Ὁ ἄνθρωπος ἀφῆκεν, ἢ καὶ ἀφήνει ἀκόμη, σκελετικὰ ὑπολείμματα τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐν τοῖς σπηλαίοις ἀνεξαρτήτως τῆς μονίμου ἢ μὴ διαμονῆς ἐν αὐτοῖς. Κατὰ τὰς ψυχρὰς νεωτέρας παλαιολιθικὰς περιόδους ἐξέλεγε τὰ σπήλαια, καὶ δὴ τὰ ξηρὰ καὶ τὰ ἐστραμμένα πρὸς μεσημβρίαν, καὶ ἐχρησιμοποίει τὸν πρόδομον τούτων πρὸς οἴκησιν. Σπηλαίων ἔχομεν ποικιλίαν, ἀπὸ τῶν ἁπλῶν ὑπηνέμων χώρων, μετὰ καὶ ἄνευ ὑποστέγου καὶ τῶν εὐρέως ἀνεπτυγμένων μονοχώρων σπηλαίων, μέχρι τῶν πολυχώρων καὶ ἐκτεταμένων, τῶν ὁποίων εἶναι δυσχερεστάτη ἡ ἐξερεύνησις. Τὰ μεγάλα ταῦτα ἐνδιαφέρουν καὶ τὴν παλαιοντολογίαν καὶ τὴν προϊστορίαν τοῦ ἀνθρώπου, διότι εἰς τὰ ἀπώτερα μέρη τούτων ὁ ἄνθρωπος κατέφευγε πολλάκις, διὰ νὰ ἀπεικονίσῃ ἐπὶ τῶν τοίχων τὸ ὄν, ὅπερ ἐφοβεῖτο ἢ ἐλάτρευεν. Εἰς τὰς προσχώσεις αἵτινες ἐπλήρωσαν τὰ σπήλαια, πολλάκις καὶ ἐντελῶς, εὑρίσκομεν τὰ σωματικὰ ὑπολείμματα ζῴων καὶ ἀνθρώπων. Τοῦ ἀνθρώπου ὅμως εὑρίσκομεν καὶ ἄλλα ἴχνη, ἐργαλεῖα, ὅπλα, ἑστίας πυρῶν κλπ., καὶ καλλιτεχνικὰ ἔργα, ἰδίᾳ εἰς τὰ σπήλαια, ἅτινα μετεχειρίσθη οὐχὶ πρὸς ταφὴν ἢ ἐγκατάλειψιν τῶν νεκρῶν του, ἀλλὰ πρὸς οἴκησιν. Καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι τοιαύτη οἴκησις ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐκ παραδόσεως. Παλαιοντολογικὰ ὀστᾶ ἀνθρώπου (ἀπολιθώματα γενικῶς καλούμενα) εὑρίσκομεν ἐν σπηλαίοις καθ' ὅλας τὰς βαθμῖδας τοῦ πλειστοκαίνου, δεδομένου ὅτι τὰ σπήλαια ἦσαν προσιτὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ζῷα καθ' ὅλου ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου. Τῆς προχελλαίας, τῆς χελλαίας καὶ τῆς ἀχιλίου βαθμῖδος δὲν εὑρέθησαν ὑπολείμματα. Πλεῖστα ἔχομεν τοὐναντίον ἐκ μετέπειτα βαθμίδων, τῆς μουστιαίας καὶ τῆς ὠρινιακίου, σολουτραίας καὶ τῆς μαγδαληναίας, τῆς κατ' ἐξοχὴν ἐποχῆς τῶν σπηλαίων. Τοῦτο δέον ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ κλίματος, τοῦ ἀνθρώπου τῶν μεσοπαγετωδῶν εὐκράτων περιόδων ζῶντος πάντως εἰς τὸν ἀνοικτὸν χῶρον ἢ παρεμπιπτόντως μόνον χρησιμοποιοῦντος τὰ σπήλαια. Τὸ ἐναντίον συνέβη κατὰ τὰς παγετώδεις ἢ καὶ τὴν ὑγρὰν καὶ ψυχρὰν μεταπαγετώδη περίοδον, καθ' ἃς εὑρίσκομεν τὸν ἄνθρωπον πραγματικὸν τρωγλοδύτην, βιοῦντα ἐντὸς τῶν μᾶλλον προφυλαγμένων ἀπὸ τοῦ μεγάλου ψύχους σπηλαίων καὶ ἀναπτύσσοντα μάλιστα, κατὰ τὰς μακρὰς ὥρας ἀνίας, πολλὰς ἱκανότητας βιοτεχνίας καὶ καλλιτεχνίας ἀκόμη. Ἡ βίωσις τοῦ ἀνθρώπου ἐν τοῖς σπηλαίοις ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ διὰ τὴν ἀνθρωπολογίαν. Ὁ ἄνθρωπος, ἅπαξ οἰκήσας σπήλαιόν τι, ἐπανήρχετο εἰς αὐτὸ κατὰ περιόδους. Ἐπανειλημμέναι τοιαῦται οἰκήσεις μᾶς ἔδωσαν σειρὰν διαδοχικῶν πολιτισμῶν καὶ ἀκόμη καὶ σωματολογικῶν μορφῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰχνῶν τῆς βιοτεχνίας (λιθίνων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων) καὶ ἰχνῶν σκελετικῶν. Μίαν τῶν καλυτέρων τούτων περιπτώσεων ἀποτελοῦν τὰ περίφημα σπήλαια *Γκριμάλντι* (βλ. λ.), εἰς ἃ διακρίνομεν ἐννέα ὅλας διαδοχικὰς οἰκήσεις. Τὰ σπήλαια μᾶς ἔδωσαν καὶ τὴν πρώτην βάσιν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων διὰ τὴν ἀνθρωπολογικὴν ἔρευναν σπηλαίων εἶναι κατ' ἐξοχὴν τὰ σπήλαια Γκριμάλντι παρὰ τὴν Μαντόν, τὰ σπήλαια τῆς Ἱσπανίας, καὶ δὴ τὰ σπήλαια Castillo, Morin, Altamira, περίφημα διὰ τὰς τοιχογραφίας κτλ., τὰ τῆς Γαλλίας Paire-non-Paire, Der trois frères (Comte Bégouen), Le Moustier, La Madeleine, Comparelles, Tuc-d'Audoubert, Font-de-Gaume κλπ., τῆς Ἑλβετίας καὶ ἄλλων σημείων τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ τῆς Β. καὶ Ν. Ἀφρικῆς, τῶν Ἰνδιῶν κλπ.

Ἐν Ἑλλάδι τὰ σπήλαια ἀφθονοῦν. Ἐν Κρήτῃ ἀπεδείχθη ἡ οἴκησις αὐτῶν ἀπὸ τῶν νεολιθικῶν χρόνων (Μαγασᾶ κλπ.), ἢ ἡ χρησιμοποίησις αὐτῶν διὰ ταφὴν ἢ λατρείαν ἀπὸ τῶν πρωτομινωικῶν χρόνων καὶ κατόπιν (Ἅγιος Νικόλαος, Καμάρες, Σπήλαιον Διὸς εἰς Ψυχρὸ κλπ.), μέχρι τῶν κλασσικῶν χρόνων ἀκόμη. Ἐπίσης ἐν Λευκάδι (Χοιροσπηλιὰ) καὶ ἀλλαχοῦ. Διὰ τὴν μελέτην τοῦ παλαιολιθικοῦ ἀνθρώπου ἐγένοντο τελευταίως (1929—1931) ἔρευναι συστηματικαὶ ὑπὸ τοῦ Α. Markovits (σπήλαιον Μεγάρων κλπ.). Τὸ ὑλικόν, ἐκ μικρολιθικῶν λιθίνων ἀντικειμένων, ἐπιπαλαιολιθικῶν, κατὰ τὸν ἐρευνητήν, κατετέθη ἐν τῷ ἀνθρωπολογικῷ μουσείῳ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ι. Γ. Κ.

—*[Μεταλλοτ.]* Κοιλότητες προερχόμεναι ἐκ σχηματιζομένων μεγάλων φυσαλίδων κατὰ τὴν χύσιν χυτοσιδήρου πρὸς παραγωγὴν χυτῶν ἀντικειμένων. Εἶναι ἐλάττωμα, τὸ ὁποῖον πρέπει ν' ἀποφεύγηται κατὰ τὸ δυνατόν. Αἱ φυσαλίδες προέρχονται ἐξ ἀτελοῦς ἐξόδου τῶν παραγομένων κατὰ τὴν χύσιν ἀερίων. Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐξόδου τῶν ἀερίων ἀφήνονται κατάλληλοι μικροὶ ὀχετοὶ ἐντὸς τῶν παρειῶν τοῦ ἀποτυπώματος καὶ ἀνάπτονται τὰ ἐξερχόμενα κατὰ τὴν ἐπίχυσιν ἀέρια, ἵνα διευκολυνθῇ ὁ ἑλκυσμός. Θ. Χ.

— **σπήλαιον** ***πνεύμονος*** *[Παθολ.]*. Κοιλότης, ἐντὸς τοῦ πνεύμονος, ἄλλοτε ἄλλη τὸ μέγεθος, μετ' ἀνωμάλου καὶ ἀκανονίστου τοιχώματος, ἀπότοκος τήξεως φυματίων, κενώσεως ἀποστήματος, γαγγραίνης μερικῆς, κτλ. Ι. Π.

Σπήλαιον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἕβρου, πρότερον καλούμενον *Ἰσπιτλῆ*. Κάτ. (1928) 554. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 1.508) περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Δίλοφον* (Γιουρετς), *Κριὸς* (Κουγιουνλοὺ) καὶ *Πλάτη* (Σαδιρλῆ). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. —2) (*Ἄνω καὶ Κάτω Σπήλαιον*). Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χλωμοῦ τῆς ἐπαρχίας, τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 65. —3) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 805. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. — Π.

—**Σπήλαιον** ***Μέγα***. Ἑλληνικὴ μονὴ (βλ. *Μέγα* Σπήλαιον).

σπηλαιοπαλαιοντολογία (ἡ). Κλάδος τῆς *σπηλαιολογίας* (βλ λ.) ἀσχολούμενος μὲ τὰ ἐντὸς τῶν σπηλαίων συναντώμενα ἀπολιθωμένα λείψανα ζῴων καὶ φυτῶν. Ἡ σπηλαιοπαλαιοντολογία διαιρεῖται εἰς *σπηλαιοπαλαιοζῳολογίαν* καὶ *σπηλαιοπαλαιοφυτολογίαν*. Γ. Κ. Γ.

σπηλαιοπροϊστορία. Κλάδος τῆς *σπηλαιολογίας* (βλ. λ.), ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἔρευναν τῶν ἐντὸς τῶν σπηλαίων ἐμφανιζομένων λειψάνων, ὀργάνων, ὅπλων κλπ. προϊστορικῶν ἀνθρώπων ὡς τῶν σχέσεων τῶν σπηλαίων πρὸς τὸν προϊστορικὸν ἄνθρωπον. Γ. Κ. Γ.

σπηλαιοφυτολογία (ἡ). Κλάδος τῆς *σπηλαιολογίας* (βλ. λ.), ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν ἐν τοῖς σπηλαίοις ζώντων φυτῶν. Γ.Κ.Γ.

σπηλαιώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σπήλαιον: «σπηλαιῶδες κοίλωμα» || «σπηλαιώδης πνεύμων», ὁ πλήρης σπηλαίων ἐκ φυματιάσεως.

σπηλαιῶται. (οἱ)· κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν μοναχοὶ ζῶντες ἐν σπηλαίοις πρὸς ἄσκησιν.

Σπηλαιώτισσα. Μετόχιον τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Σινᾶ ἐν Ἁγίῳ Βασιλείῳ τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος Κρήτης, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκκλησία, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, εἶναι ἐντὸς μεγάλου σπηλαίου μετὰ ὡραίων βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν. Σήμερον τὸ μετόχιον τοῦτο ἔχει ἕνα μόνον μοναχὸν ἐκ τῶν Σιναϊτῶν πατέρων, ὅστις διαχειρίζεται τὴν ἀκίνητον περιουσίαν αὐτοῦ. Ε. Γ. Π.

Σπηλάρια *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς Κρήτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Πλατυβόλας. Κάτ. (1928) 55. —2) Θέσις παρὰ τὸ χωρίον Ἀνώπολις τῆς Κρήτης, ἔνθα ἐφονεύθη μαχόμενος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Δασκαλογιάννη (1770) ὁ Σταμάτιος Μπασιᾶς. Ἔκτοτε ἡ θέσις αὕτη καλεῖται «τοῦ Μπασιᾶ». —3) Πετρώδεις λόφοι παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Κνωσοῦ, ἔνθα ἀνευρέθησαν τάφοι καὶ αἴθουσαι λελαξευμέναι ἐπὶ τοῦ τιτανώδους λίθου τῶν λόφων τούτων. ΕΡ. Μ.

σπηλέρπης (Spelerpes) (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀμφιβίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κερκοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λεχριοδοντιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους ζῷα, ἀπαντῶντα πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σπηλέρπης ὁ φαιὸς* (Spelerpes cinereus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 10 περίπου ἑκατστ. καὶ ἔχει κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, πεπιεσμένην ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἀπολήγουσαν εἰς ῥύγχος κολοβὸν καὶ ἀπεστρογγυλωμένον, σῶμα ἐπίμηκες, ἀρκετὰ εὐρὺ καὶ πεπιεσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, οὐρὰν ἀρκετὰ μακράν, τροπιδώδη καὶ πλευρικῶς πεπιεσμένην, καὶ πόδας βραχυτάτους. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιὸς μετὰ μελανῶν πολυπληθῶν κηλίδων ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ τῶν πλευρῶν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἐρημικὰς ἐκτάσεις τῆς Εὐρώπης καὶ κυρίως ἐν Ἰταλίᾳ. Δ. Ν. Π.

Σπήλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα Κάτ. (1928) 823. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Δαριβιανὰ* (κάτ. 136). Ν. ΚΛΣ

Σπήλια *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Ἀργοστολίου τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ καὶ νήσου Κεφαλληνίας Κάτ. (1928) 98. Π. Ν. Π.

—**Σπήλια** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας. Κατ. 250, ἅπαντες Ἕλληνες Χριστιανοί. Α. Κ. Α.

σπηλιὰ (ἡ)· δημοτ., σπήλαιον.

Σπηλιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βελενίκου τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 27.

—2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μπροσκλάβου τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἄλλως καλούμενος καὶ *Κοῦκοι*. Κάτ. (1928) 100.

—3) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 635. Κεῖται ἐγγὺς τῆς Κυπαρισσίας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν, σύλλογον φιλοπροόδων καὶ 4 ἐλαιοτριβεῖα.

—4) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 1.009. Κεῖται παρὰ τὰς δυτικὰς κλιτῦς τῆς Ὄσσης εἰς ὕψος 900 μ. περίπου καὶ ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, πταισματοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

—5) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ἐορδαίας (Καϊλαρίων) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρότερον δὲ καλούμενον *Βοεβοδῖνα*. Κάτ. (1928) 354. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

—**Σπηλιὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ τεχνητοῦ λιμενίσκου τῆς Κερκύρας, πρὸ τοῦ ὁποίου ὁ ναυτικὸς φανὸς (ἐρυθρὸν σταθερὸν 6 μιλ.) τῶν *Μουραγίων*. Ἤδη ὁ λιμενίσκος οὗτος ἀποκαθίσταται ὁλονὲν εἰς λιμένα, ἐν ᾧ τὰ τελωνεῖα, τὸ ὑγειονομεῖον καὶ ὁ τόπος ἀποβιβάσεως. Σ. Ε. Λ.

—**Σπηλιὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὡραῖον ἀγκυροβόλιον τοῦ Ἰονίου κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν ἀκτὴν τῆς νήσου Μεγανήσι (ἀρχ. Τάφος) σχηματιζόμενον (πλάτ. 38°40′ Β., μῆκ. 20°49′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1520: Meganisi channel), ἐπίνειον τοῦ χωρίου Σπαρτοχώρι. Σ. Ε. Λ.

—**Σπηλιὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Φθιώτιδος (πλάτ. 38° 53′ ½ Β., μῆκ. 22° 51′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels) ἐν τῷ διαύλῳ τῶν Ὠρεῶν, ἀντικρύζον τὸν φάρον τῆς Βασιλίνας. —2) Ἀκρωτήριον τῆς Χαλκιδικῆς (πλάτ. 39° 57′ Β., μῆκ. 23° 56′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to gulf of Kassandra ἐν τῷ λιμένι Πόρτο Κουφό, ἔχον (1929) φάρον Ἄγκα αὐτόματον. Σ. Ε. Λ.

—**Σπηλιὰ** ***Ὀρνέου*** *[Γεωγρ.]*. Σπήλαιον ἐν Κρήτῃ (βλ. *Ὀρνέου Σπηλιά*).

Σπηλιάδης, ***Νικόλαος***. Φιλικός, γεννηθεὶς ἐν Τριπόλει τῷ 1785 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1862. Ἐσπούδασεν ἐν Ἄργει ὑπὸ τὸν Ἱερόθεον, ἀπελθὼν δὲ τῷ 1813 εἰς Κωνσταντινούπολιν προσελήφθη ὑπάλληλος τοῦ οἴκου Μαύρου, ὅστις ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ 1816 εἰς Ὀδησσόν. Ἐνταῦθα κατηχηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἐπεδόθη θερμῶς εἰς τὸ ἔργον, πολλοὺς κατηχήσας. Ἐκραγέντος τοῦ Ἀγῶνος τῷ 1821, κατῆλθεν εἰς τὴν μαχομένην Ἑλλάδα καὶ περιβληθεὶς τὴν φουστανέλλαν ἔλαβε τὰ ὅπλα. Τῷ 1822 προσελήφθη γραμματεὺς τῆς γερουσίας καὶ ὡς τοιοῦτος προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας διὰ τὴν πολιτικήν του σύνεσιν. Ἐξελέγη πληρεξούσιος εἰς τὰς ἐθνοσυνελεύσεις καὶ ἐπὶ τοῦ κυβερνήτου γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας ἀντὶ τοῦ Σπ. Τρικούπη. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1843. Διωρίσθη σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τεθεὶς ὑπὸ σύνταξιν ἰδιώτευε συγγράφων, οὐδαμῶς ἀναμειχθεὶς εἰς τὰ γεγονότα τοῦ 1862. Μετέφρασεν ἔργα τινὰ ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ Μπινιὸν «Τὰ μυστικοσυμβούλια καὶ οἱ λαοί», τοῦ Σατωβριάνδου «Περιήγησις ἐν Ἑλλάδι» καὶ συνέταξεν: «Ἀπομνημονεύματα διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν νέαν ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων», ὧν οἱ 3 τόμοι ἐξεδόθησαν ὑπὸ Χ. Ν. Φιλαδελφέως (Ἀθ. 1851—1857). Τ. Ε. Ε.

—**Σπηλιάδης,** ***Παναγιώτης***. Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Πύργῳ τῷ 1866. Προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου.

Digitized by Google

Συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν κυριωτέρων παραγόντων τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος (1905—1909). Κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1912, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, συμμετέσχεν ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ Ἠπείρου, βραδύτερον δ' ὑπηρέτησεν ὡς ἐπιτελάρχης τῆς 8ης μεραρχίας ἐν Κορυτσᾷ. Τῷ 1916 προσεχώρησεν εἰς τὸ ἐθνικὸν κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, προαχθεὶς δὲ βραδύτερον εἰς ὑποστράτηγον ἐτοποθετήθη διοικητὴς τῆς μεραρχίας Κρήτης, μεθ' ἧς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκρᾶ (Μάϊος 1918). Ἀπὸ τοῦ 1920—1922 παρέμεινεν ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1922 ἀνεκλήθη εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, τῷ δὲ 1923 ἀπεστρατεύθη. Ἀπὸ τοῦ 1930—1932 διετέλεσε πρόεδρος τοῦ Μετοχικοῦ ταμείου τοῦ στρατοῦ. Ν. Θ. Κ.

Σπηλιὲς *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κήπων τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 56. Π. Ν. Π.

Σπηλιόπουλος, *Κυριάκος Β.* Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1905. Πτυχιοῦχος τῆς νομικῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ διδάκτωρ τῆς αὐτῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀμβούργου καὶ πτυχιοῦχος τοῦ ναυτικοῦ δικαίου τοῦ πανεπιστημίου τῶν Βρυξελλῶν, διωρίσθη τῷ 1931 ὑφηγητὴς τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ ναυτικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἐξέδωσε διαφόρους ἐπιστημονικὰς διατριβάς, ἐξ ὧν αἱ κυριώτεραι εἶναι: «Πλοιοκτήτης καὶ ἐφοπλιστής» (Ἀθῆναι 1930), «Ἡ εὐθύνη τοῦ θαλασσίου μεταφορέως ἐκ τῆς ἀναδοχῆς τῶν ἐμπορευμάτων» (Ἀθῆναι 1930), «Ναύλωσις καὶ ὑποναύλωσις» (Ἀθῆναι 1930), «Rechtsfragen des Chartervertrages, rechtsvergleichend dargestellt», «Sonder abdruck aus der Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht» (Stuttgart 1932). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

Σπήλιος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀνασελίτσης τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 174. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ζηκοβίστα*. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἀνθηρὸν* (Μπουχίνι). Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. Π. Ν. Π.

Σπηλιωτάκης, *Ἀναγνώστης*. Μέλος τῆς δευτέρας καὶ τρίτης περιόδου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1823 μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1826. Β. Γ. Μ.

— **Σπηλιωτάκης, *Ἰωάννης*.** Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις νομικά, κατόπιν δὲ μετήρχετο τὸν δικηγόρον. Ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῶν τε Οἰκονομικῶν καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ τῶν κυβερνήσεων Ἐπαμεινώνδα Δεληγιώργη καὶ Ἀλεξάνδρου Κουμουνδούρου. Συνέγραψε: «Τὸ πολίτευμα» (1881). Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1899. Τ. Ε. Ε.

Σπηλιώτισσα· βλ. *Σπηλαιώτισσα*.

Σπηλιωτόπουλος, *Ἀντώνιος*. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τῷ 1869. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐργασθεὶς ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» τοῦ Γαβριηλίδου. Τῷ 1896 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης, καθ' ἣν καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τῷ 1898 διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ «Νεολόγου» Ἀθηνῶν, τῷ δὲ 1902 ἐξέδωκε τὴν δισεβδομαδιαίαν πολιτικὴν ἐπιθεώρησιν «Κράτος». Τῷ 1915, ἐπὶ κυβερνήσεως Γούναρη, διωρίσθη νομάρχης Λέσβου, κατόπιν δὲ ἐκ περιτροπῆς νομάρχης Δράμας, Λαμίας καὶ Τρικκάλων. Ἐπίσης τῷ 1921 διετέλεσε γενικὸς διοικητὴς Λέσβου, τῷ δὲ 1932 νομάρχης Μεσσηνίας. Ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Θαλασσινά.—Συλλογὴ ᾀσμάτων πρὸς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας» (1887), βραβευθεῖσα τῷ 1907 ἐν τῇ διεθνεῖ ναυτικῇ ἐκθέσει τοῦ Βορδώ, «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου» (1897—1898, εἰς 2 τ.), «Τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα καὶ ἡ ἔγγειος παραγωγὴ τῆς Θεσσαλίας» (1903), «Ἱστορία 15 αἰώνων. Ἑλληνισμὸς καὶ Βουλγαρισμός» (1903), «Ἡ Μακεδονία καὶ ὁ Ἑλληνισμός» (1904), «Μελέται ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων» (1908), «Περὶ γεωργικῶν συνεταιρισμῶν καὶ ἀγροτικῆς πίστεως» (1911), «Ἱστορία τῆς Σερβίας» (1912), «Ἱστορία, κίνδυνοι καὶ ζητήματα τοῦ Π. Τάφου» (1916), «Ἡ δημώδης ποίησις τῶν Βαλκανικῶν λαῶν καὶ συγγένεια αὐτῆς πρὸς τὴν ἑλληνικήν», «Ἱστορία τῆς Βουλγαρίας» καὶ πλῆθος ἄλλων μελετῶν. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Μ. Γ. Δ.

— **Σπηλιωτόπουλος, *Νικόλαος*** καὶ ***Σπυρίδων***. Ἐγκατεστημένοι ἐν Ὕδρᾳ, ἐμυήθησαν εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ὑπὸ τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ καὶ κατόπιν ἀπῆλθον εἰς Δημητσάναν, ὁπόθεν κατήγοντο. Ἐνταῦθα ἀνῳκοδόμησαν τοὺς πυριτιδομύλους τοῦ μητροπολίτου Ἀνανίου, τῇ συνδρομῇ δὲ τῶν φιλικῶν καὶ ἰδίαις δαπάναις μετέτρεψαν τοὺς ὑδρομύλους εἰς πυριτιδομύλους, ὥστε κατὰ Φεβρουάριον 1821 εἰργάζοντο πυρετωδῶς 5 πυριτιδόμυλοι. Ὅτε κατηγγέλθη ὅτι κατεσκευάζετο πυρῖτις διὰ τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ἐξηγοράσθη ἡ σιωπὴ τοῦ «μπουμπασίρη» (ἀνακριτοῦ) ἀντὶ ἁδροτάτης ἀμοιβῆς. Ἐντὸς τοῦ 1821, ὅτε εἰργάζοντο 14 ἐν ὅλῳ πυριτιδόμυλοι, οἱ ἀδελφοὶ Σπηλιωτόπουλοι προσήνεγκον εἰς μόνην τὴν Πελοπόννησον 13,106 ὀκάδας πυρίτιδος καὶ 805 περίπου χιλιάδας φυσιγγίων, μεταβαλόντες, κατὰ τὸν ἱστορικόν, τὴν περιουσίαν των εἰς «νίτρον καὶ θεῖον». Τὸν Μάρτιον τοῦ 1821 ὁ *Νικόλαος* συνέστησε μετὰ τοῦ Παπαφλέσσα ἐν Ἄργει τὴν ἐπαναστατικὴν διοίκησιν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Καγκελλαρία*, ἐξεγύμνασεν Ἀργείους εἰς τακτικὴν πόλεμον καὶ μετέσχε τῆς πολιορκίας τοῦ Ναυπλίου. Τῇ 16 Ἀπριλίου ἐξῆγε·ρε τὴν Ὕδραν μετὰ τοῦ Ἀντωνίου Οἰκονόμου καὶ κατόπιν, ἐπανελθὼν εἰς τὸ Ἄργος, μετέσχε τῆς ἐν Καλτεζαῖς πρώτης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως. Ἀπεβίωσε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1828 ἐν Ναυπλίῳ. Ὁ ἀδελφός του *Σπυρίδων*, στρατολογήσας Δημητσανίτας, ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κολοκοτρώνη ὡς ὑπασπιστής του. Διετέλεσε πληρεξούσιος Ναυπλίου κατὰ τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Γ' Ἐθνικὴν Συνέλευσιν καὶ τὴν ἐν Προνοίᾳ τοῦ 1832. Τῷ 1828, ὡς δημογέρων τοῦ Ναυπλίου, ἐνεκλείσθη ὡς ἀντίπαλος τοῦ Καποδιστρίου εἰς Μπούρτζι, ὁπόθεν ἐδραπέτευσεν εἰς Ὕδραν. Ἀπέθανε τῇ 5 Αὐγούστου 1841 ἐν Ναυπλίῳ. Γ. Θ. Δ.

Σπηλούγκα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Χαλυβωνίτιδος ἐν Συρίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε, 14, 13). Α. Θ. Σ.

Σπὴντ (Speed), ***Ἰωάννης***. Ἄγγλος ἱστορικὸς καὶ χαρτογράφος (1552—1629). Ἔγραψε: «Τὸ θέατρον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας» (1611), σειρὰ 54 χαρτῶν μετὰ κειμένου, «Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς καταχτήσεως μέχρι τοῦ βασιλέως Ἰακώβου» (1611), «Γενεαλογίαι ἐν ταῖς Γραφαῖς» κ. ἄ. Γ. Ι. Β

σπηρούνι, *σπηρουνιά*· ἀντὶ *σπιρούνι, σπιρουνιά* (βλ. λ.).

σπηρρύθιλος (ὁ) (Sperrylith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τοῦ λευκοχρύσου ἀρσενικοῦχον Pt As_2, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ καὶ τὴν μοναδικὴν φυσικὴν ἕνωσιν τοῦ εὐγενοῦς τούτου μετάλλου. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ἔχει σκληρότητα 6.7, εἰδικὸν βάρος 10,602, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ τὸ χρῶμα τοῦ λευκοχρύσου. Περιέχει καὶ μικρὰ ποσὰ ῥοδίου, σιδήρου καὶ ἀντιμονίου, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰ μεταλλεῖα νικελιούχου μαγνητοπυρίτου τοῦ Καναδᾶ κ.ἄ. Γ. Β.

Σπητάλια *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σπιτάλια*.

σπήτι, *σπητικός, σπητήσιος*· ἀντὶ *σπίτι, σπιτικός, σπιτήσιος* (βλ. λ.).

Σπὶ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Στουπί*.

σπιανάδα (ἡ)· πλατεῖα παρὰ τὴν παραλίαν (ἰταλ. spianata).

σπιανάτο (ἰταλ. spianato). Μουσικὸς ὅρος ὑποδεικνύων ἐκτέλεσιν ὁμαλὴν καὶ ἁπλῆν, ἄνευ πάθους καὶ ἐξάρσεως. Γ. Σ.

σπιάντζα (ἡ) *[Ἀκτογραφ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων ἀκτὴν συνεχίζουσαν ἀλίπεδον καὶ ἀπολήγουσαν εἰς αἰγιαλὸν μὲ ἄμμον ξηρὰν ἄνευ συνοχῆς καὶ εὐσκόρπιστον (Φάληρον—Τζιτζιφιές) ἢ καὶ καλυπτόμενον ὑπὸ ψήφων καὶ προϊόντων φθορᾶς λίθων κογχυλίων ἢ ὀστράκων ὑποστάντων τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ κύματος καὶ τοῦ ἀνάρρου (βλ. λ. *ἀκτή*). Σ. Ε. Λ.

σπιαουτερίτης (ὁ) (Spiäuterit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον πρὸς τὸν *βουρτσίτην* (βλ.λ.).

Σπίβυρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Κάτω Μοισίας παρὰ τὸν Δούναβιν, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

σπιγέλειος *γραμμὴ* *[Ἀνατομ.]*. Γραμμὴ τοξοειδὴς μετὰ τοῦ κυρτοῦ πρὸς τὰ ἔξω, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς ξιφοειδοῦς ἀποφύσεως τοῦ στέρνου μέχρι τῆς ἡβικῆς συμφύσεως καὶ σχηματιζομένη ἔνθα αἱ μυϊκαὶ δεσμίδες τοῦ ἐγκαρσίου κοιλιακοῦ μυὸς μεταβαίνουσιν εἰς τὴν ἀπονεύρωσιν αὐτοῦ, καταφυομένου εἰς τὴν λευκὴν γραμμήν. Ι. Π.

—**σπιγέλειος *λοβὸς*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. *λοβός*.

σπιγελία (ἡ) (Spigelia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λογανειοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 25 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι ἡ *σπιγελία ἡ ἀνθελμινθική* (Spigelia anthelminthica), πόα ἰθαγενὴς τῆς Βραζιλίας καὶ Γουατεμάλας, ἡ *σπιγγελία ἡ λαμπρὰ* (Spigelia splendens), πολυετὴς πόα ἰθαγενὴς τῆς Γουατεμάλας καὶ τοῦ Μεξικοῦ, καὶ ἡ *σπιγελία ἡ μαριλανδικὴ* (Spigelia marilandica), ἐτησία πόα ἰθαγενὴς τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Αἱ σπιγελίαι καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

σπιγέλιον (τὸ) (γερμ. Spiegeleisen, γαλλ. fonte spiegel), ἢ ***κατοπτρικὸς χυτοσίδηρος*** (γαλλ. fonte spéculaire ἢ miroitante). Εἶδος *σιδηροκράματος* περιέχοντος κάτω τῶν 25 % μαγγανίου. Ὠνομάσθη οὕτω, διότι ἡ θραῦσίς του εἶναι θραῦσις λευκοῦ χυτοσιδήρου μὲ πλῆθος στιλπνῶν μικρῶν ἑδρῶν ἀκτινωτῶς διατεθειμένων πρὸς τὰ χείλη τῆς θραύσεως. Τὰ καλούμενα *μικροσπιγέλια* ἔχουσιν ἀναλογίαν περὶ τὰ 6 % μαγγανίου καὶ τὰς ἕδρας πολὺ μικράς. Παρασκευάζονται εἰς ὑψικαμίνους τῇ προσθήκῃ μαγγανιούχων συλλιπασμάτων, περιέχουσι δὲ 4 ἕως 5 % ἄνθρακα, ὅστις σχηματίζει μετὰ τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ μαγγανίου διπλᾶ ἀνθρακώματα. Εἶναι λίαν σκληρὰ καὶ εὔθραυστα, χρησιμεύουσι δὲ ὡς τὰ λοιπὰ σιδηρομαγγάνια κατὰ τὴν κάθαρσιν τοῦ χυτοσιδήρου πρὸς μεταβολὴν εἰς χάλυβα ὡς προσθέματα. Ὅταν τὰ σπιγέλια περιέχουσι σημαντικὴν ποσότητα πυριτίου, εἶναι φαιά, ὡς οἱ φαιοὶ χυτοσίδηροι, καὶ καλοῦνται *πυριτιοσπιγέλια*. Θ. Χ.

Σπίγκελ (Spigelius ἢ Van den Spieghel), ***Ἀδριανός***. Διαπρεπὴς ἀνατόμος τῆς Παδούης (1578—1625). Ἐσπούδασεν ἐν Λιέγῃ καὶ Παδούῃ καὶ τῷ 1605 διεδέχθη τὸν θανόντα Casserio εἰς τὴν ἕδραν τῆς ἀνατομικῆς καὶ χειρουργικῆς Παδούης, ἔνθα διέπρεψεν. Ἔγραψεν: «Isagoge in rem herbariam» (1606), «De lumbrico lato liber» (1618), «De humani corporis fabrica» (1627) κ. ἄ. Τὰ ἅπαντά του ἐξέδωσαν ὑπὸ τοῦ J. A. Van den Linden ἐν Ἀμστελλοδάμῳ τῷ 1645. Περὶ τῶν ἐκ τοῦ ὀνόματός του φερομένων *σπιγελείου γραμμῆς* καὶ *σπιγελείου λοβοῦ* βλ. τὰς λ. Ο. Ρ.

—**Σπίγκελ** (Spiegel), ***Φρειδερῖκος φὸν***—. Ἔγκριτος Γερμανὸς ἀνατολιστὴς (1820—1905). Ἠσχολήθη μὲ τὴν ἔρευναν τῶν ἰρανικῶν γλωσσῶν καὶ ἰδίως τῆς περσικῆς (ἀρχαίας—μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας). Εἰς ταύτας ἀναφέρονται οὐχὶ μόνον πολλαὶ καὶ πρωτότυποι πραγματεῖαί του, δημοσιευθεῖσαι εἰς τὰ «Πρακτικὰ» τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας, εἰς τὴν «Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft» καὶ ἄλλα ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ἀλλὰ καὶ ἀξιόλογα αὐτοτελῆ ἔργα του, ἐν οἷς: «Avesta: Die heiligen Schriften der Parsen. Aus dem Grundtexte übersetzt. I. Vendidab (Leipzig 1852). II. Vispered und Yaçna (1859). III. Khorda Avesta» (1863), «Grammatik der altbacktrischen Sprache.....nebst einem Anhange über den Gâthâdialekt» (1867), «Einleitung in die traditionellen Schriften der Parsen, I-II» (1856—1860), «Γραμματικὴ τῆς παρσικῆς» (1851) καὶ «Ἀνθολογία νεωτέρων Περσῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων» (1846) μεθ' ἑρμηνευτικῶν καὶ λεξιλογικῶν σημειώσεων καὶ ὑπομνημάτων. Γ. Π. Α.

Σπίγκελμπεργκ (Spiegelberg), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος (1870—1930). Ἐσπούδασεν ἐν Στρασβούργῳ, Βερολίνῳ καὶ Παρισίοις, ἀσχοληθεὶς ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἱερατικῶν καὶ δημοτικῶν αἰγυπτιακῶν κειμένων. Τῷ 1899 ἐγένετο ἔκτακτος καὶ τῷ 1907 τακτικὸς καθηγητὴς ἐν Στρασβούργῳ, ἐπίτιμος καθηγητὴς ἐν Αϊδελβέργῃ καὶ τῷ 1923 καθηγητὴς τῆς αἰγυπτιολογίας ἐν Μονάχῳ, ἔτι δὲ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Βαυαρίας καὶ Αϊδελβέργης. Ἔγραψε: «Μελέται καὶ ὑλικὰ διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ δικαίου τοῦ φαραωνικοῦ κράτους» (1892), «Οἱ ἐργάται καὶ τὸ ἐργατικὸν κίνημα ἐν τῷ φαραωνικῷ κράτει» (1895), «Ἱστορία τῆς αἰγυπτιακῆς τέχνης» (1903), «Γραφὴ καὶ γλῶσσα τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων» (1907), «Δημοτικὰ κείμενα ἐξ ἀγγείων» (1912), «Κοπτικὸν λεξικόν» (1921), «Δημοτικὴ γραμματική» (1925), «Ἡ ἀξιοπιστία τῶν περὶ Αἰγύπτου πληροφοριῶν τοῦ Ἡροδότου ὑπὸ τὸ φῶς τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων» (1926), καὶ ἄλλα. Π. Ν. Π.

—**Σπίγκελμπεργκ** (Spiegelberg), ***Ὄθων***. Γερμανὸς μαιευτὴρ-γυναικολόγος (1830—1881). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς ἐν Φρειβούργῃ (1861), ἐν Καινιξβέργῃ (1864) καὶ ἐν Μπρεσλάου (1875). Ἐτελειοποίησε τὴν ἐγχείρησιν τῶν συριγγίων. Τῷ 1870, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Credé, ἵδρυσε τὰ «Ἀρχεῖα Γυναικολογίας». Ἐξέδωκε δὶς σύγγραμμα «Μαιευτικῆς» (1858 καὶ 1878) καὶ ἔγραψε: «Πειραματικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῶν νευρικῶν κέντρων καὶ τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ τοκετοῦ», «Γένεσις ὠχρῶν σωματίων ἐν τῇ ὠοθήκῃ», «Συμβολὴ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἐκλαμψίας» κλπ. Ο. Ρ.

Σπιὲν (Spiennes) *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία παρὰ τὴν Mons τοῦ Βελγίου, σημαντικωτάτη ἀπὸ προϊστορικῆς ἀπόψεως, ἀποτελοῦσα ἕνα τῶν περιφημοτέρων σταθμῶν διὰ τὴν ἐκεῖ ἀνακάλυψιν τῶν σπουδαιοτέρων προϊστορικῶν ὀρυχείων πυρίτου (Silex) ἐξ ὅσων γνωρίζομεν. Ἀπεκαλύφθησαν φρέατα ἐν τῷ ἐδάφει βάθους μέχρι 12 μ. καὶ διαμέτρου μέχρι 0,80 μ., καταλήγοντα εἰς ὁριζοντίους στοάς, χαμηλάς, ἀκολουθούσας τὰ πυριτικὰ στρώματα. Ἀνευρέθησαν πελέκεις καὶ ἀξίναι ἐκ πυρίτου, ἐργαλεῖα ἐξ ὀστοῦ καὶ κέρατος ἐλάφου καὶ ἀγγεῖα χειροποίητα χονδροειδῆ. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς περιοχῆς ἔχομεν καὶ τὰ σπουδαιότερα σπιέννια ἐργαστήρια τῶν πυριτικῶν ἐργαλείων, μὲ ἄφθονα τοι-

Digitized by Google

αὐτὰ καὶ τοὺς σχετικοὺς πυρῆνας καὶ θραύσματα, καθὼς καὶ ἀτελῆ ἀκόμη ἀντικείμενα. Τέλος, ἴχνη τάφων καὶ οἰκήσεων μετὰ ἑστιῶν, συγχρόνου μετ' ἐκείνων ἐποχῆς. Φαίνεται δὲ ἐμφανίζουσα ἡ ὅλη τέχνη τὰς μεγαλυτέρας ὁμοιότητας πρὸς τὴν τῆς ρωμπεναουζίου ἐποχῆς (Nandrin-Servais). Γενικῶς ἡ Σπιὲν τίθεται εἰς λιθοχαλκὴν ἐποχήν. Ἡ διατυμπανισθεῖσα τελευταίως (1926) ἀνακάλυψις διαφόρων εἰδωλίων ἐκ πηλοῦ, ἀγγείων κλπ., ὑπό τινος Lequeux ἐξαπατήσαντος καὶ τὸν Rutot, ἀπεδείχθη ὑπὸ μεγάλης ἐπιτροπῆς ἐπιστημόνων περιωπῆς ὡς ἀπάτη. Ι. Γ. Κ.

σπίζα (ἡ) (Fringilla) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν ξηροβατικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἀπαντῶντα εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, τὰ βόρεια τῆς Ἀφρικῆς, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἰαπωνίαν.

Ὁ χρωματισμὸς τῶν πτηνῶν τούτων, ἂν καὶ δὲν εἶναι τόσον στιλπνὸς ὅσον ὁ τοῦ πτερώματος τῆς ἀκανθυλλίδος (καρδερίνας), ἐν τούτοις εἶναι ἁρμονικώτατος. Τὸ ράμφος εἶναι ὑποκυανοῦν, τὸ μέτωπον μελανόν, τὸ ἄνω καὶ ὄπισθεν τμῆμα τῆς κεφαλῆς κυανοτεφρόχρουν, οἱ ὦμοι καὶ ἡ ράχις φαιοελαιώδεις, αἱ πτέρυγες καὶ ἡ οὐρὰ μελαναὶ μὲ δύο πλαγίας λευκὰς λωρίδας ἐπὶ τῶν κυρίως πτερύγων καὶ ὁμοιοχρώμου κηλῖδος ἐπὶ τῶν δευτερευουσῶν πτερύγων. Γενικῶς τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος ἔχουσιν ὑπέρυθρον ἀπόχρωσιν σκοτεινοτέραν κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ σώματος καὶ ἀνοικτοτέραν κατὰ τὸ ὀπίσθιον. Ἡ κοιλία παρουσιάζει χρωματισμὸν ὑπέρυθρον πρὸς τὸν ὑπόλευκον. Τὸ μῆκος τοῦ σώματος των φθάνει τὰ 17 ἑκατοστόμετρα. Ἡ θήλεια, ὅπως καὶ τὰ νεαρὰ πτηνά, δὲν φέρει μελανὸν χρῶμα κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πτέρωμά της ἔχει χρῶμα ἐλαιῶδες πρὸς τὸ τεφροϋπόλευκον. Μετὰ τὴν πτερόρροιαν ὁ χρωματισμὸς γίνεται ἀνοικτότερος καὶ ἐπικρατεῖ τὸ τεφρὸν ἢ τὸ ὑπόλευκον χρῶμα.

Σπίζα ἡ ἄγαμος.

Ἡ σπίζα ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καθὼς καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *σπῖνος* καὶ *τσόνι*. Κατὰ τὸν χειμῶνα αἱ σπίζαι μεταναστεύουν εἰς τὴν Ἀφρικήν, πολλαὶ ὅμως παραμένουν καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλάσσουσαι ἁπλῶς τόπον διαμονῆς ἀπὸ τῶν βορείων εἰς τὰ νότια μέρη τῆς αὐτῆς χώρας ἢ εἰς νοτιωτέραν τοιαύτην. Ὅταν τὸ ψῦχος εἶναι δριμὺ καὶ τὸ ἔδαφος καλύπτεται ὑπὸ χιόνων, πλησιάζει τὰς σιταποθήκας, ὅπου ἀναζητεῖ μετὰ τῶν στρουθίων τὴν τροφήν της. Τὴν φωλεάν της κατασκευάζει κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τῶν μηλεῶν καὶ τῶν δρυῶν. Ἡ θήλεια γεννᾷ συνήθως 5 ᾠὰ χρώματος ἀνοικτῶς ὑποκυανοῦ μὲ γραμμώσεις καὶ στίγματα φαιά. Ἡ ἐπώασις διαρκεῖ 13 ἡμέρας, τὰ δ' ἐκκολαπτόμενα μικρὰ ἔχουσι τὸ σῶμά των κεκαλυμμένον ὑπὸ ἀραιοῦ λευκοκιτρίνου πτιλώματος. Μετὰ δίμηνον περίπου ἡ θήλεια γεννᾷ διὰ δευτέραν φοράν. Ἐκ τῆς πρώτης φωτοκίας ἐκκολάπτονται μόνον ἄρρενα πτηνά, ἐκ δὲ τῆς δευτέρας μόνον θήλεα. Τεχνητῶς ἀνατρέφουσι τὰς μικρὰς σπίζας μὲ ψιχία ἄρτου, τὰ ὁποῖα ἐμβαπτίζουν ἐντὸς γάλακτος, καὶ μὲ κρόκον ᾠῶν σκληρόν, ὅταν δὲ δύνανται μόνα νὰ λαμβάνωσι τὴν τροφήν των δίδουσι εἰς αὐτὰ τετριμμένον κέγχρον καὶ σπόρους ἀγριογογγύλης. Ἡ σπίζα μικρὰ ἢ μεγάλη συλλαμβανομένη ἐξημεροῦται εὐκόλως. Τὸ ᾆσμά της εἶναι μελῳδικόν, ἀλλὰ βραχείας διαρκείας. Ἀνατρεφομένη πλησίον καναρίων ἢ ἀηδόνων ταχέως ἀπομιμεῖται, ἔν τινι μέτρῳ, καὶ τὸ ᾆσμα αὐτῶν.

Ἐξ ἄρρενος σπίζης καὶ θήλεος καναρίου γεννῶνται περιζήτητα διὰ τὰς ἀποχρώσεις τοῦ πτερώματος καὶ τὴν μελῳδικότητα τοῦ ᾄσματός των πτηνά. Γνωστότερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς:

Σπίζα ἡ ἄγαμος (Fringilla cœbes). Αὕτη φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ ἀναγνωρίζεται εὐκόλως ἐκ τῶν λευκῶν πλαγίων λωρίδων, ἃς φέρει ἐπὶ τῶν κυρίως πτερύγων, καὶ τῆς κυματοειδοῦς πτήσεώς της· ἡ θήλεια φέρει ἀμαυροὺς χρωματισμούς. Αὕτη κατὰ τὴν πρώτην φωτοκίαν της γεννᾷ 5—6 ᾠά, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν 3—4 ᾠά.

Σπίζα ἡ ὀρεινὴ (Fringilla montifrigilla). Ἔχει ράμφος ὑποκυανοῦν κατὰ τὴν βάσιν καὶ μελανὸν κατὰ τὸ ἄκρον του· ἡ κεφαλή, τὸ ἄνω μέρος τοῦ λαιμοῦ καὶ ἡ ράχις εἶναι στιλπνῶς μελανά· τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ λαιμοῦ, τὸ στῆθος, ὡς καὶ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῶν πτερύγων εἶναι σιδηρόχροα· ἡ οὐρὰ εἶναι μελανὴ καὶ φέρει λευκὰς γραμμώσεις ἐπὶ τῶν δύο μεσαίων καὶ τῶν δύο πλαγίων πτερῶν· αἱ πλευραὶ καὶ ἡ κοιλία εἶναι λευκά. Φωλεοποιεῖ εἰς τὰς βορειοτέρας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ μόνον κατὰ τὸ φθινόπωρον κατέρχεται εἰς τὰς νοτιωτέρας χώρας καθ' ὁμάδας ἐκ 200—300 πτηνῶν ἑκάστην. Συλλαμβανόμενον τὸ πτηνὸν τοῦτο ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ ζῇ 5—6 ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ. Τὸ ᾆσμά του εἶναι ἀσθενὲς καὶ οὐχὶ ἁρμονικόν.

Σπίζα ἡ τῶν χιόνων (Fringilla nivalis). Εἶναι τὸ μεγαλύτερον καὶ εὐρωστότερον πάντων τῶν εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν. Ἔχει ράμφος μελανὸν κατὰ τὸ θέρος καὶ κίτρινον κατὰ τὸν χειμῶνα· τὸ ἄνω καὶ τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τῆς κεφαλῆς, ὡς καὶ οἱ παρειαὶ καὶ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ λαιμοῦ, εἶναι φαιοτεφρά· ἡ ράχις καὶ αἱ πτέρυγες εἶναι σκοτεινῶς φαιαὶ μὲ λευκὰς ἀποχρώσεις· τὰ μεσαῖα πτερὰ τῆς οὐρᾶς εἶναι μελανὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα λευκὰ καὶ κατὰ τὸ ἄκρον των μελανά. Τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος, πλὴν τοῦ κάτω μέρους τοῦ λαιμοῦ, ὅπερ εἶναι μελανόν, εἶναι λευκά. Ἡ θήλεια ἔχει γενικὸν χρωματισμὸν φαιοϋπέρυθρον κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ ὑπόλευκον κατὰ τὰ κάτω. Ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰ ὀρεινότερα μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ τὰς χιονοσκεπεῖς κορυφὰς τῶν ὀρέων καὶ μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα κατέρχεται εἰς τὰς πεδιάδας. Τρέφεται κυρίως ἐξ ἐντόμων, ὡς καὶ ἐκ τῶν σπόρων τῶν ρητινοφόρων δένδρων. Ἐξημεροῦται οὐχὶ εὐκόλως.

Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ἡ *σπίζα ἡ βασιλικὴ* (Fringilla regalis). Αὕτη ἔχει τὴν κεφαλήν, τὴν ράχιν, τὰς πτέρυγας καὶ τὴν οὐρὰν στιλπνῶς μελανά, μέ τινας λευκοαργυροχρόους γραμμώσεις ἐπὶ τῶν πλαγίων πτερῶν τῶν κυρίως πτερύγων. Τὸ μέσον τῆς ράχεως εἶναι ζωηρῶς ἐρυθρὸν καὶ τὸ στῆθος καὶ ἡ κοιλία λευκά. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικὴν καὶ εἶναι περιζήτητος ὑπὸ τῶν πτηνοφίλων τόσον διὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ πτερώματός της, ὅσον καὶ διὰ τὸ μελῳδικὸν ᾆσμά της. Ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ μάλιστα ἀναπαράγει καὶ ἐν τῷ κλωβῷ κατασκευάζουσα τὴν φωλεάν της ἐκ νημάτων καὶ τριχῶν. Ἡ θήλεια γεννᾷ 3 ᾠὰ ὑποπρασίνου χρώματος, ἅτινα ἐκκολάπτονται μετὰ 14 ἡμέρας.

Σπίζα ἡ ἀκανθίς· βλ. λ. *ἀκανθίς*.

Σπίζα ἡ κανάριος· βλ. λ. *κανάριον*.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

σπιζάετος (ὁ) (Spizaetus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἁρπακτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱερακιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη μεγαλοσώμων πτηνῶν ἀπαντώντων ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν πτηνῶν τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: ράμφος μακρόν, σχεδὸν εὐθύ, ὅπερ ἀπολήγει εἰς καμπυλωτὴν ἀγκιστροειδῆ ἀπόφυσιν κατὰ τὸ ἄκρον του· ρώθωνες ἐλλειψοειδεῖς· πόδες ἀρκετὰ λεπτοὶ καὶ ἐπιμήκεις, πτερωτοὶ ἢ γυμνοὶ πτερῶν· δάκτυλοι βραχεῖς καὶ μᾶλλον ἀσθενεῖς καὶ ὁ ὄνυξ τοῦ πρώτου δακτύλου ἰσχυρότερος καὶ μεγαλύτερος τῶν λοιπῶν. Οἱ σπιζάετοι ὡς πρὸς τὸ ἀνάστημά των καὶ τὰς διαστάσεις τοῦ σώματος πλησιάζουσι τοὺς ἀετούς, ὡς πρὸς τὰ ἤθη των δὲ τοὺς γῦπας. Τρέφονται ἐκ μικρῶν θηλαστικῶν καὶ πτηνῶν. Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν ἐπὶ ὑψηλῶν δένδρων ἢ ἐπὶ τῶν βράχων.

Σπιζάετος ὁ Μπονέλλιος.

Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *σπιζάετος ὁ μπονέλλιος* (Spizaetus Bonellii), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 70 περίπου ἑκατμ., ἔχει πτέρωμα φαιοϋπέρυθρον κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος, μὲ μελανὰς καὶ λευκὰς κηλῖδας ἀναμίξ. καὶ τεφρόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *μηλαδερφι*.

Σπιζάετος ὁ ἀφρικανικὸς (Spizaetus africanus). Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ πτερώματός του εἶναι μελανός. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρει λοφίον καὶ οἱ πόδες του καλύπτονται ὑπὸ πυκνῶν πτερῶν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Κεντρῴαν Ἀφρικήν. Τρέφεται ἐκ μικρῶν θηλαστικῶν καὶ ἐκ πτηνῶν. Ὁ ἄρρην καὶ ἡ θήλεια οὐδέποτε ἀπομακρύνονται ἀλλήλων. Ἡ θήλεια γεννᾷ ἅπαξ τοῦ ἔτους δύο ἀπεστρογγυλωμένα ᾠὰ πυρροῦ χρώματος.

Σπιζάετος ὁ γουϊάνειος (Spizaetus Guyanensis) Ἔχει πτέρωμα λευκὸν πλὴν πτερῶν τινων τῆς οὐρᾶς, ἅτινα φέρουσιν ἐναλλὰξ μελανὰς καὶ λευκὰς λωρίδας. Δ. Ν. Π.

σπιζίδαι (οἱ) (Fringillidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ξηροβατικῶν πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν*, περιλαμβάνουσα πολυπληθῆ γένη ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Οἱ σπιζίδαι εἶναι μικρόσωμα ἢ μετριόσωμα πτηνὰ μὲ ράμφος κωνικόν, λεπτὸν ἢ χονδρόν, σῶμα κομψὸν καὶ λεπτὸν ἢ εὔρωστον, πτέρυγας μακράς, οὐρὰν μετρίαν ἢ λίαν μακράν, πόδας ὑψηλούς, μᾶλλον λεπτούς, μετὰ δακτύλων ἐλευθέρων. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν πτηνὰ κοκκοφάγα, πλὴν ἐλαχίστων γενῶν, ἅτινα εἶναι ἐντομοφάγα. Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν ἐκ χόρτων, πτερῶν, τριχῶν κλπ. μετὰ μεγίστης τέχνης ἐντὸς τῶν πυκνῶν θάμνων, ἐπὶ τῶν δένδρων, παρὰ τὰ ὑδρόβια φυτὰ τῶν τελμάτων ἢ μεταξὺ τῶν βράχων. Ἡ θήλεια γεννᾷ ἀπὸ 4—8 ᾠά, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Ἐκ τῶν πολυπληθεστάτων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἀστρίλδη* (Astrilda) *λοξίας* (Loxia), *ἐμπέριζα* (Emberiza), *ἀκανθὶς* (Fringilla carduelis), *λινωττὶς* (Fringilla cannabina), *σπίζα ἡ ἄγαμος* (Fringilla coebes), *κανάριον* (Fringilla canaria), *χλωρὶς* (Fringilla chloris) κ.τ.λ. Δ. Ν. Π.

σπίζω· φωνάζω σπὶ σπί, ἐπὶ τῆς σπίζης.

σπίθα (ἡ)· δημοτ., σπινθήρ: «πετάει σπίθες τὸ κάρβουνο» || φρ. «αὐτὸς εἶναι σπίθα» ταχύς, ὀξύς, δραστήριος· || σπέρμα πυρός: «σὰν τὴ σπίθα κρυμμένη 'ς τὴ στάχτη, ἐκρυβόταν γιὰ μᾶς λευτεριά».

— «Σπίθα». Ἑβδομαδιαία σατιρικὴ ἐφημερὶς ἐν Κερκύρᾳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1893 εἰς σχῆμα 8ον. Π. Ν. Π.

σπίθακας (ὁ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *ξιφίον*.

σπιθαμὴ (ἡ)· ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἀντίχειρος μέχρι τοῦ ἄκρου μικροῦ δακτύλου τῆς χειρὸς ἠνοιγμένης· ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *κυνόστομον* (βλ. λ.)· || φρ. «οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς» οὐδ' ἐλαχίστην γῆν· || «σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν» κατ' ἐλαχίστας ἀποστάσεις: «ἀνίχνευσε τὸ ἔδαφος σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμήν».

— *[Μετρολογ.]* Μετρικὴ μονὰς μήκους διὰ μικρὰς διαστάσεις, τὸ ἥμισυ τοῦ πήχεως, ὑποδιαιρούμενον δὲ εἰς τρεῖς *παλαιστὰς* ἢ εἰς δώδεκα *δακτύλους*· ἰσοδυναμεῖ δηλαδὴ περίπου πρὸς 0,75 τοῦ ποδός. Τοῦ μέτρου τούτου, βασιζομένου ἐπὶ ἀνθρωπομετρικῶν στοιχείων μεταβλητῶν ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον, τὸ κατὰ τὸ δεκαδικὸν μετρικὸν σύστημα ἰσοδύναμον εἶναι ἀκαθόριστον, ποικίλλον ἀπὸ 18 μέχρις 23 περίπου ἑκατοστομέτρων ὡς ἔγγιστα. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦτο ἐν μεγίστῃ χρήσει παρ' Ἄραψι, ὑπὸ τὰς ὀνομασίας chebr καὶ fetz. Τοῦ Ἰμπν Μπατούτα ὅπως ρητῶς τονίζοντος ὅτι ἡ βάσις τοῦ φάρου τῆς Ἀλεξανδρείας εἶχε 140 σπιθαμῶν μῆκος, συνάγεται ὅτι τὸ ἰσοδύναμον τῆς σπιθαμῆς τῶν Ἀράβων ἦτο 22.14 χιλιοστῶν. Σ. Ε. Λ.

σπιθαμιαῖος, —α, —ον· ὁ ἔχων ἀνάστημα, ὕψος μιᾶς σπιθαμῆς· || συνεκδ., βραχύσωμος, κοντός, χαμηλός.

Σπιθάρι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἁγίου Δημητρίου (Μπραχαμίου). Κάτ. (1928) 229. Κεῖται ἐγγύτατα τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸ 2ον χιλιόμ. τῆς ὁδοῦ, ἥτις ἀπὸ τῆς γεφύρας τοῦ Νεκροταφείου (Ἁγίας Φωτεινῆς) ἄγει εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον καὶ Βουλιαγμένην. Ι. Σ. Σ.

σπιθοβολὴ (ἡ), καὶ *σπιθοβόλημα* (τό)· σπινθηροβολία.

σπιθοβολῶ (—έω)· βάλλω, πετῶ σπίθες, σπινθηροβολῶ: «σπιθοβολάει ἡ φωτιά».

Σπιθριδάτης. —1) Πέρσης, ὑποτελὴς τοῦ σατράπου τῆς Φρυγίας Φαρναβάζου, τὸν ὁποῖον εἶχε πείσει ὁ Λύσανδρος, μετὰ τὴν ἐν Πακτωλῷ μεγάλην νίκην τοῦ Ἀγησιλάου (395 π. Χ.), νὰ προσχωρήσῃ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Διὰ νὰ καταστήσῃ μάλιστα τοῦτον πιστότερον εἰς ἑαυτὸν ὁ Ἀγησίλαος, ἐπέτυχε νὰ συνδέσῃ τὸν Σπιθριδάτην στενότερον μετὰ τοῦ ἐπιχωρίου βασιλέως τῆς Παφλαγονίας Ὄτυος (ἢ Κότυος).

—2) Πέρσης, σατράπης τῆς Λυδίας καὶ Ἰωνίας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐναντίον τῶν Περσῶν (334 π. Χ.). Κατὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχῃ ἠκολουθεῖτο ὑπὸ τῶν Ὑρκανίων ἱππέων καὶ τεσσαράκοντα εὐγενῶν Περσῶν. Παρ' ὀλίγον δὲ κατ' αὐτὴν νὰ φονεύσῃ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, ὑπὲρ τὸν τράχηλον τοῦ ὁποίου εἶχεν ὑψώσει τὴν μάχαιράν του, καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος εἶχε φονεύσει ἀλληλοδιαδόχως τὸν Μιθριδάτην, ἀρχηγὸν τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ καὶ γαμβρὸν τοῦ Δαρείου, ὅστις καὶ εἶχε τραυματίσει τὸν Ἀλέξανδρον ἐλαφρῶς εἰς τὸν ὦμον, καὶ τὸν ἀδελφόν του Ροισάκην, ἐπιτεθέντα κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου εὐθὺς ὡς ἔπεσε νεκρὸς ὁ ἀδελφός του. Τὸν Μ. Ἀλέξανδρον ἔσωσε τότε ὁ Κλεῖτος, ὁ ἐπιλεγόμενος Μέλας, ἀποχωρίσας διὰ τῆς σπάθης του τὸν βραχίονα τοῦ Σπιθριδάτου ἀπὸ τοῦ κορμοῦ του. Εἰς τὸν Σπιθριδάτην τοῦτον ἀποδίδεται ἀργυροῦν νόμισμα κοπὲν ἐν Λαμψάκῳ (εὑρισκόμενον νῦν εἰς τὸ νομισματικὸν μουσεῖον τοῦ Βερολίνου). ΚΑΨ.

Σπίκερεν, ἢ *Σπίχερν* (Spicheren, γερμ. Spichern) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν Λωρραίνῃ καὶ τῷ νομῷ Μοζέλ. Κάτ. 1.024. Γ. Ι. Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἀποκρουσθὲν (2 Αὐγούστου 1870) ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὸ 2ον γαλλικὸν σῶμα

Digitized by Google

τοῦ στρατηγοῦ Φροσσὰρ ἐκ τοῦ Σααρμπρύκ, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σάαρ, τὴν δὲ 5ην Αὐγούστου ἐτάχθη προσωρινῶς ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Σπίκερεν (ὑψωμάτων στηριζομένων ἀνατολικῶς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Στίρινγκ), σκοπεῦον ὅπως τὴν 6ην Αὐγούστου ὑποχωρήσῃ καὶ ταχθῇ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Κάλενμπρον, λίαν προσφόρων δι' ἄμυναν. Ἡ 1η γερμανικὴ στρατιὰ προήλαυνε τὴν 5ην Αὐγούστου πρὸς τὸν Σάαρ, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ὑποστηρίζῃ τὴν 2αν στρατιάν, ὅπως ἐξέλθῃ αὕτη ἐκ τῶν στενωπῶν. Την ἑσπέραν ὅμως τῆς ἡμέρας ταύτης ἀνέλαβεν ὁ διοικητὴς τῆς 1ης στρατιᾶς τὴν πρωτοβουλίαν νὰ προχωρήσῃ τὴν ἐπομένην, 6ην Αὐγούστου, πρὸς τὸν Σάαρ, καὶ νὰ προσπεράσῃ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης εἰς τὴν μεταξὺ Σααρμπρὺκ καὶ Βόλκλινγκεν περιοχήν. Τοιουτοτρόπως, τὴν πρωΐαν τῆς 6ης Αὐγούστου τὰ ἀντίπαλα στρατεύματα (1η γερμανικὴ στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Στάϊνμετς, γαλλικὴ στρατιὰ τῆς Λωρραίνης τοῦ στρατηγοῦ Μπαζαὶν) εὑρίσκοντο ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχῆμα. Αἱ γερμανικαὶ ἐμπροσθοφυλακαί, εὑροῦσοι τὴν πρωΐαν τῆς 6ης Αὐγούστου ἐλευθέρας τὰς γεφύρας τοῦ Σάαρμπρυκ καὶ τοῦ Βόλκλινγκεν, προσεπέρασαν μὲν ἀκωλύτως ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σάαρ, ἀλλ' ἀμέσως προσέκρουσαν ἐπὶ τῆς γαλλικῆς τοποθεσίας τοῦ Σπίκερεν. Τὸ 2ον γαλλικὸν σῶμα προκαταληφθὲν παρεκωλύθη ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πρὸς Κάλενμπρον ὑποχώρη-

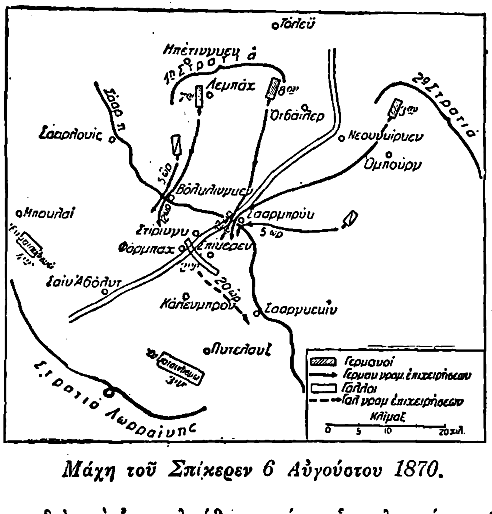

Μάχη τοῦ Σπίκερεν 6 Αὐγούστου 1870.

σιν, διὸ καὶ ἐπηκολούθησε μάχη, ἡ καλουμένη τοῦ *Σπίκερεν* (6 Αὐγούστου 1870) καὶ ὑπό τινων τοῦ *Φορμπάχ*. Τὴν μεσημβρίαν τῆς 6ης Αὐγούστου οἱ Γερμανοὶ ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν θέσεων τοῦ 2ου γαλλικοῦ σώματος, ἤρχισαν δὲ τότε βάλλοντες διὰ τοῦ πυροβολικοῦ ἁπάντων τῶν σωμάτων, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ διὰ τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ προχωρήσαντος πεζικοῦ τῆς 14ης μεραρχίας (τοῦ 7ου σώματος). Πρὸς στιγμὴν ὁ ἀγὼν ἦτο πολὺ ἄνισος, διότι ἡ γερμανικὴ αὕτη μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Kameche εὑρέθη ἀπέναντι ἑνὸς ὁλοκλήρου γαλλικοῦ σώματος, διὸ περὶ τὴν 15ην ὥραν εὑρίσκετο αὕτη εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν. Κατὰ τὴν γνώμην ἁπάντων τῶν συγγραφέων, γαλλικὴ ἀντεπίθεσις, ἐνεργουμένη τὴν στιγμὴν ἐκείνην, θὰ μετέβαλλε ῥιζικῶς τὴν κατάστασιν· ἀλλὰ τοιαύτη πρόθεσις δὲν ἐξεδηλώθη. Ὀλίγον μετὰ τὴν 15ην ὥραν οἱ Γερμανοὶ ἐνισχύθησαν διὰ τῶν προσπερασασῶν τὰς γεφύρας μονάδων των, ἐπηκολούθησε δὲ γερμανικὴ ἀπόπειρα πρὸς ὑπερκέρασιν τοῦ ἀριστεροῦ γαλλικοῦ πλευροῦ, ἥτις ὅμως ἀπέτυχε. Τὴν 17ην ὥραν ὁ διοικητὴς τοῦ 3ου γερμανικοῦ σώματος (2ας στρατιᾶς) στρατηγὸς Ἀλβενσλέμπεν, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν ἁπάντων τῶν ἀναπτυχθέντων σωμάτων, διέταξε γενικὴν ἐπίθεσιν πρὸς το κέντρον τῆς γαλλικῆς τοποθεσίας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ διαρρήξεως. Ἀποτέλεσμα ταύτης ὑπῆρξεν ἡ κατάληψις χαρακτηριστικοῦ προεξέχοντος ὑψώματος· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἀπώλειαι ἦσαν μέγισται, ἡ περαιτέρω διείσδυσις τῶν Γερμανῶν ἐντὸς τῆς γαλλικῆς τοποθεσίας καθίστατο ἀδύνατος, εἰς τρόπον ὥστε περὶ τὴν 19ην ὥραν οἱ Γερμανοὶ εἶχον καθηλωθῇ. Ἐκ δευτέρου οὕτω παρείχετο εὐκαιρία εἰς τοὺς Γάλλους δι' ἐπιτυχῆ ἀντεπίθεσιν, ἀλλὰ δὲν ἐπωφελήθησαν ταύτης. Ἡ κατάστασις διὰ τοὺς Γερμανοὺς ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ κρίσιμος, ὅτε τὸ γερμανικὸν πυροβολικὸν τοῦ ἄκρου δεξιοῦ (δυτικοῦ) ἤρχισε βάλλον δραστικῶς κατὰ τοῦ χωρίου Φορμπάχ· τοῦτο ἤρκεσε νὰ ἐμβάλῃ εἰς φόβους τὸν στρατηγὸν Φροσσὰρ περὶ ἀποκοπῆς τῆς ὁδοῦ ὑποχωρήσεως, διὸ περὶ τὴν 20ὴν ὥραν τῆς 6ης Αὐγούστου διέταξεν οὗτος τὴν γενικὴν ὑποχώρησιν τῶν Γάλλων πρὸς τὸ Σααργκεμίν. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἀπώλεσαν οἱ μὲν Γερμανοὶ περὶ τοὺς 4.300 νεκροὺς καὶ τραυματίας, οἱ δὲ Γάλλοι περὶ τοὺς 2.000.

Ἡ μάχη τοῦ Σπίκερεν παρουσιάζει τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι ἀπέναντι τῶν συντόνων ἐνεργειῶν τῶν Γερμανῶν στρατηγῶν, ἐμφορουμένων ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς πρωτοβουλίας, ἐπεδείχθη ἐκ μέρους τῶν Γάλλων νωθρότης καὶ παθητικὴ κατάστασις. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

σπικκάτο (ἰταλ. spiccato). Μουσικὸς ὅρος ἀπαντῶν κυρίως εἰς τὴν μουσικὴν δι' ἔγχορδα ὄργανα καὶ ὑποδεικνύων εἶδός τι *στακκάτο* πολὺ χωρισμένου καὶ κτυπητοῦ. Σημειοῦται ὡς: .... Εἰς παλαιοτέρας συνθέσεις τῆς ἐποχῆς τῆς ἀκμῆς τῶν Ἰταλῶν βιολιστῶν ἡ λέξις *σπικκάτο* ἐχρησίμευεν ὡς τίτλος ὁλοκλήρου μέρους συνθέσεώς τινος καὶ ὑπεδείκνυεν ἐκτέλεσιν ἁπλοῦ *στακκάτο* (βλ.λ.). Γ. Σ.

σπιλαδώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ πλήρης σπιλάδων: «ἀκτὴ σπιλαδώδης»· || ὁ ὅμοιος μὲ σπιλάδα.

σπιλανθὲς (τὸ) (Spilanthes) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 50 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς καὶ ἰδίως τῆς Ἀμερικῆς. Τὰ σπιλανθῆ εἶναι πόαι ἐνιαύσιοι, μὲ φύλλα ἀντίθετα, ἀκέραια καὶ ἄνθη κίτρινα, διατεταγμένα κατὰ ἀκτινωτὰς ἢ δισκοειδεῖς κεφαλίδας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι: *Σπιλανθὲς τὸ λαχανῶδες* (Spilanthes oleracea) οὗ τὸ ὕψος φθάνει τὰ 30 ἑκτσμ. Τὰ φύλλα του εἶναι ᾠοειδῆ, πρασινοϊώδη, ὀδοντωτὰ καὶ τὰ ἄνθη του ὠχροκίτρινα. Φύεται εἰς τὸ Περού, ἔχει γεῦσιν πικρὰν καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικήν. *Σπιλανθὲς τὸ φαιὸν* (Spilanthes cinereum). Εἶναι πόα ἰθαγενὴς τῆς Βραζιλίας καὶ ἔχει φύλλα σκοτεινῶς πράσινα μὲ ὑπερύθρους ἀποχρώσεις. Ἔχει ἀρωματικὴν ὀσμὴν καὶ γεῦσιν παρομοίας πρὸς τὰς τοῦ καρδάμου. Τὸ ἐκ τούτου ἐξαγόμενον ἔλαιον εἶναι πτητικόν, ἀρωματικὸν καὶ περιέχει κιτρίνας χρωστικὰς οὐσίας καὶ ἅλατά τινα. Τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ τρώγουσιν οἱ ἰθαγενεῖς τῶν μερῶν ἐκείνων ὡς σαλατικόν. Συνιστᾶται ὡς ἀντιπυρετικὸν καὶ ἀντισκορβουτικόν. *Σπιλανθὲς τὸ ἰνδικὸν* (Spilanthes indicum). Εἶναι ἐνιαυσία πόα μὲ φύλλα ᾠοειδῆ, λογχοειδῆ, στιλπνὰ καὶ ἄνθη μικρὰ κατὰ ᾠοειδεῖς κεφαλίδας διατεταγμένα. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικὴν διὰ τὰς σιελογόνους ἰδιότητάς του. Δ. Ν. Π.

Σπιλανθὲς τὸ λαχανῶδες.

σπιλάς, *—άδος* (ἡ)· ἀρχ., ἀκτὴ βραχώδης, ἀπροσπέλαστος εἰς πλοῖα· || καθόλου, βράχος ἐν τῇ θαλάσσῃ, σκόπελος.

— *[Ἀκτογρ.]* Καλεῖται *σπιλὰς* βραχεῖα τοῦ βυθοῦ ἔξαρσις, βραχώδους, πετρώδους, ἢ κοραλλιογενοῦς συστάσεως, ἐγγύτατα πρὸς τὴν ἀκτὴν ἐκδηλουμένη καὶ λογιζομένη μεταξὺ τῶν χοιράδων. Ἡ ἐπὶ τῶν σπιλάδων θραῦσις τῶν κυμάτων ὀνομάζεται *κυματωγή*, οὕτω δὲ καλεῖ ὁ Ἡρόδοτος καὶ αὐτὴν τὴν *σπιλάδα*. Σ. Ε. Λ.

*—**σπιλάδες κοραλλιογενεῖς** [Γεωλ.—Γεωγρ.]*· βλ. λ. *κοραλλιογενεῖς* ὕφαλοι.

Σπιλὰς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Μήλου, βορεία τῆς νήσου ἐσχατιὰ (πλάτ. 36°01'45'' Β., μῆκ. 24° 26' 10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Antimilo, Milo, Kimolos, Polino), βορειοανατολικὸν κέρας τοῦ στομίου τοῦ λιμένος τῆς Μήλου. Πρόκειται δὲ τῆς νήσου νησὶς *Ἀκραδιά*, ἔχουσα φάρον φωτὸς ἐρυθροῦ σταθεροῦ 9 μιλ. Σ. Ε. Λ.

σπιλιάδα (ἡ)· ῥιπὴ ἀνέμου, κῦμα ἰσχυρόν: ᾆσμ. σπιλιάδα τοῦ 'ρθε ἀπὸ τὴ μιά, σπιλιάδα ἀπὸ τὴν ἄλλη || σπιλιάδα ἀπὸ τὰ πλάγια του καὶ ξεσανίδωσέ το».

—*[Μετεωρ.—Ναυτ.]* Βλ. *ῥιπή*.

σπιλιαδίτσα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Οὕτω καλοῦται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν αἱ ἐλαφραί, ἀμφίβολοι καὶ ἀραιῶς πνέουσαι ῥιπαί, ὅταν γενικῶς ἐπικρατῇ ἄπνοια καὶ γαλήνη λιπαρά. Ρυτιδοῦται τότε κατὰ περιωρισμένας περιοχὰς ἡ θάλασσα, προσλαμβανούσας βαθυκυανώτερον χρῶμα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ τῆς ὅλης ἐκτάσεώς της γλαυκόν. Πιθανῶς ἡ *μάψαυρα* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Σπίλιος *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Πίνδου ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ὑψούμενον πρὸς βορρᾶν τοῦ Ζυγοῦ τοῦ Μετσόβου εἰς ὕψος 1.300 μ. Ι. Σ. Σ.

σπιλίτης (ἡ) (Spilit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἡφαιστειογενές. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ μελαφύρου, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει ἔλλειψις πορφυριτικῶν κρυστάλλων, ἡ δὲ θεμελιώδης μᾶζα αὐτοῦ εἶναι λεπτοκοκκώδης ἕως στιφρὰ καὶ ἔχει χρῶμα πρασινωπὸν ἕως τεφροπράσινον. Κατόπιν ἀποσαθρώσεως λαμβάνει ἀπόχρωσιν φαιάν. Τὰ οὐσιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ τοῦ πετρώματος τούτου εἶναι πλαγιόκλαστα καὶ αὐγίτης, περιέχει ὅμως καὶ σιδηροξείδια καὶ ἀπατίτην, σπανίως δὲ καὶ ὀλιβίνην. Ὁ σπιλίτης παρουσιάζει πολλάκις κενὰ ἐκ φυσαλίδων, τὰ ὁποῖα πληροῦνται ἐπιγενῶς ἀπὸ δελεσσίτην καὶ ἀσβεστίτην, σπανιώτερον δὲ καὶ ἀπὸ ὀρυκτὰ τοῦ πυριτίου καὶ ἰδίως ἐπίδοτον, ἀκτινόλιθον κ. ἄ. Ἡ λεπτοκοκκώδης παραλλαγὴ αὐτοῦ καλεῖται *ἀφανίτης*. Ἀπαντᾷ μαζὶ μὲ διαβασικὸν πορφυρίτην, παρουσιάζει δὲ μεγάλην ἀνάπτυξιν εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ ἰδίως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ρήνου, εἰς τὴν Σκωττίαν, τὴν Καλιφορνίαν κ. ἄ. Γ. Β.

Σπίλμαν (Spielmann), *Κάρολος - Χριστιανός*. Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἔγραψεν: «Ἡ ἐπανάστασις Ταϊπιγκ ἐν Κίνᾳ τῷ 1850—1864» (2 ἔκδ. 1900), «Ἄριοι καὶ Μογγόλοι» (2 ἔκδ. 1913), «Ἀννίβας» (1901), «Ἡ διαθήκη τῆς Βάϊμπουργκ» (1906), «Γιζέλα Μπραϊμερ» (1908), «Δοὺξ τοῦ Νάσσαου» (1907), «Γουλιέλμος τοῦ Λουξεμβούργου - Νάσσαου» (1912), «Βαλτάσσαρ φὸν Φλάμμερσφελντ» (1906), «Εἰκόνες» (1907) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σπίλμπεργκ (Spielberg) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρόπολις τῆς πρωτευούσης τῆς Μοραβίας Μπρύννε. Ὑπῆρξεν ἕδρα τῶν μαργράβων τῆς Μοραβίας (1349—1411), ἀπὸ δὲ τοῦ 1740—1855 ἐχρησίμευσεν ὡς κρατικαὶ φυλακαί. Θ. Χ. Σ.

Σπιλμπέργκεν (Spilbergen), *Ἰωάννης*. Ὁλλανδὸς θαλασσοπόρος (1558—1620). Νέος ἔτι ἐταξίδευσεν εἰς Κεϋλάνην, Ζηλανδίαν καὶ ἠρεύνησε πλείστας χώρας τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Τῷ 1612, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τοῦ ὁλλανδικοῦ στόλου, ἔπλευσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐνίκησε ναυμαχῶν τοὺς Ἱσπανοὺς παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Περού. Θ. Β.

σπιλοεπιθηλιώματα (naevocarcinomes) *[Ἰατρικ.]*· βλ. λ. *ἐπιθηλίωμα*.

σπιλόθυρος (ὁ) (Spilothyrus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμεροβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑσπεριδῶν*, περιλαμβάνον 5 εἴδη ψυχῶν, ἀπαντωσῶν εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ μέσην Εὐρώπην. Τὰ ἔντομα τοῦ γένους τούτου ἔχουσι τὰς ἄνω πτέρυγας ἡμιδιαφανεῖς καὶ ὑαλώδους συστάσεως, πολυοδοντωτὰς κατὰ τὴν περιφέρειάν των. Αἱ κάμπαι των ἔχουσι σῶμα βραχύ, κυλινδρικὸν καὶ τριχωτὸν καὶ τὸ σῶμα τῶν χρυσαλλίδων καλύπτεται ὑπὸ χρυσοαργυροχρόου κόνεως. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σπιλόθυρος ὁ τῆς ῥοδῆς* (Spilothyrus rosei), ὅστις ἀναφαίνεται ἐπὶ τῶν ἀνθέων τοῦ φυτοῦ κατὰ Μάϊον. Δ. Ν. Π.

σπιλοκαρκίνωμα (τό). Ἡ σπανίως ἀναφαινομένη καρκινοματώδης ἐκφύλισις λείου ἢ ὀζώδους μελαγχρωματικοῦ σπίλου. Κ. Κ. Κ.

σπιλόρνις (ἡ) (Spilornis) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἁρπακτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱερακιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη μετριοσώμων πτηνῶν, ἀπαντώντων εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὰς νήσους τοῦ Μαλαϊκοῦ ἀρχιπελάγους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σπιλόρνις ἡ λοφιοφόρος* (Spilornis cristata), ἥτις ἔχει χρωματισμὸν κυανομελανὸν μὲ λευκὰ ποικίλματα καὶ γραμμώσεις ἐπὶ τοῦ λοφίου, τῶν κυρίως πτερύγων καὶ τοῦ ἄκρου τῆς οὐρᾶς. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἰνδίας. Δ. Ν. Π.

Σπιλόρνις ἡ λοφιοφόρος.

σπίλος (ὁ)· ῥύπος, κηλίς, κοιν. *λέρα*· || μεταφ. στίγμα, καταισχύνη· || ἰατρ., χρωστικὴ ἀλλοίωσις τοῦ δέρματος, μελανὴ κηλὶς τοῦ δέρματος.

—*[Ἰατρ.]* Οἱ *σπίλοι* εἶναι ἀλλοιώσεις τοῦ δέρματος, περίγραπτοι, τοπικαί, συγγενεῖς ἢ ἐπίκτητοι, αἱ ὁποῖαι ἀναφαίνονται μετὰ τοῦ τοκετοῦ ἀλλὰ καὶ εἰς λίαν προκεχωρημένην ἡλικίαν, αὐξάνουν μὲ τὴν ἡλικίαν, ἀναπτύσσονται βραδύτατα καὶ ἐξαφανίζονται ἐνίοτε αὐτομάτως, ὀφείλονται δὲ εἰς διαταραχὴν τῆς μελαγχρωστικῆς τοῦ δέρματος ἢ τῶν αἱμοφόρων καὶ τῶν λεμφικῶν ἀγγείων. Ἡ κλινικὴ εἰκὼν αὐτῶν ποικίλλει κατὰ τὸ εἶδος, τὰς ἀνωμαλίας καὶ τὴν πολυμορφίαν. Γενικῶς διακρίνονται δύο μεγάλαι ὁμάδες, οἱ *μελαγχρωματικοὶ* σπίλοι καὶ οἱ *ἀγγειακοί*. Οἱ μελαγχρωματικοὶ σπίλοι, μὲ ἐπιφάνειαν λείαν ἢ ἀνώμαλον καὶ μὲ μορφὴν κόκκων (*κοιν. ἐλιές*) ἢ γραμμωτήν, ἐμφανίζονται ἄλλοτε μονήρεις καὶ ἄλλοτε πολλαπλοῖ, ἄνευ ὡρισμένης ἐντοπίσεως, διεσπαρμένοι εἰς ὅλον τὸ σῶμα, συνηθέστερον ὅμως εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸν αὐχένα, ἄλλοτε δὲ καταλαμβάνουσι μεγάλας ἐκτάσεις τοῦ δέρματος. Οἱ ἀγγειακοὶ σπίλοι ἀποτελοῦνται κυρίως ἐκ διευρυσμένων ἀγγείων, εἶναι κυανοῖ ἢ ἐρυθροὶ τὸ χρῶμα καὶ ἔχουσι τὸ σχῆμα στιγμῆς ἢ ἀστέρος, ἐμφανίζονται δὲ συνηθέστερον εἰς τὸ πρόσωπον κατὰ τὸν τοκετὸν ἢ ὀλίγον μετ' αὐτόν. Ἡ θεραπεία ἐπιχειρεῖται μόνον εἰς τοὺς μικροὺς σπίλους δι' αἰσθητικοὺς λόγους εἴτε διὰ τῆς ἠλεκτρολύσεως ἢ τῆς καυτηριάσεως ἢ τέλος διὰ τῆς χειρουργικῆς ἐξαιρέσεως. Κ. Κ. Κ.

Digitized by Google

σπιλόσωμον (τὸ) (Spilosomum) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμεροβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φαλαινιδῶν*, περιλαμβάνον ὡραίας μικροσώμους ψυχὰς ἀπαντώσας πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σπιλόσωμον τὸ χρυσόχρουν* (Spilosomum auratum), ὅπερ φθάνει εἰς μῆκος 2 χιλιοστομέτρων καὶ ἔχει πτέρυγας λευκὰς μετὰ χρυσῶν ἀποχρώσεων καὶ οὐρὰν χρυσοκιτρίνην. Ἐνδιαιτᾶται εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τοὺς κήπους. Αἱ κάμπται του ἔχουσι σῶμα τριχωτόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν μέσην καὶ δυτικὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως εἰς τὴν Γαλλίαν. Δ. Ν. Π.

Σπιλχάγκεν (Spielhagen), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1829—1911). Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἰατρικήν, εἶτα δὲ νομικὰ καὶ φιλολογίαν. Διετέλεσε καθηγητὴς γυμνασίου ἐν Λειψίᾳ. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὰ γερμανικὰ γράμματα μὲ μίαν πραγματείαν του περὶ Ὁμήρου. Ἀκολούθως ἐδημοσίευσε σειρὰν μυθιστορημάτων, ἐν οἷς περιγράφεται πιστῶς ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ζωὴ τῆς Γερμανίας, ἰδίᾳ μετὰ τὴν διάδοσιν τῶν θεωριῶν τοῦ Λασσάλ. Ἀξιολογώτερα μεταξὺ τούτων εἶναι: «Κλάρα Βέρε», «Πάνω στὸ πρόχωμα», «Προβληματικαὶ φύσεις», «Στὴ γραμμή», «Σφῦρα καὶ ἄκμων», «Πάντα ἐμπρός», «Quisisana», «Θύελλα», «Τί θ' ἀπογίνῃ», «Noblesse oblige» κ. ἄ. Ἐκ τῶν διηγημάτων του ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας τυγχάνουσιν «Ἡ κοκέττα τοῦ χωριοῦ» καὶ «Ὅλα περνοῦν». Ὁ Σπιλχάγκεν συνέγραψεν ὡσαύτως σκηνικά τινα ἔργα, ἅτινα δὲν εἶχον τὴν ἐπιτυχίαν τῶν μυθιστορημάτων του. Πλὴν τούτων, ἐδημοσίευσε καὶ μελέτας περὶ θεάτρου καὶ μυθιστορήματος καὶ τὸ αὐτοβιογραφικὸν ἔργον «Εὑρετὴς καὶ ἐφευρέτης». Ὁ Σπιλχάγκεν εἶναι εἷς τῶν δημοφιλεστέρων Γερμανῶν πεζογράφων. Λ. Κ.

σπιλῶ (—*όω*)· προξενῶ σπίλον, κηλιδῶ, λερώνω· ‖ μεταφ., ἀτιμάζω, καταισχύνω, κατασπιλῶ.

σπίλωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σπιλοῦν, ῥύπος, κηλίς.

σπίλωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σπιλοῦν, κηλίδωσις, ῥύπανσις.

σπιλωτὴς (ὁ) (Spilotes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδριδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ὄφεων ἰθαγενῶν τῆς Βραζιλίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σπιλωτὴς ὁ μελανὸς* (Spilotes niger), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 2 μ. περίπου καὶ ἔχει χρῶμα στιλπνῶς μελανὸν μετὰ φαιοκιτρίνων ποικιλμάτων. Τρέφεται ἐκ διαφόρων πτηνῶν, ἰδίως κατοικιδίων, καὶ ἀπαντᾷ εἰς Βραζιλίαν. Δ. Ν. Π.

Σπιλωτὴς ὁ μελανός.

—*[Ζωολ.]* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων, πενταμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λεπιδοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροσώμων κανθάρων μὲ σκοτεινοὺς κυανοῦς χρωματισμούς, ἀπαντώντων κυρίως εἰς τὴν Ἰάβαν. Δ. Ν. Π.

σπιλωτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ φέρων, ὁ προκαλῶν σπίλον.

σπιλωτός, —*ή*, —*όν*· ὁ φέρων σπίλους, κηλῖδας.

Σπίνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη ἑλληνικὴ πόλις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τυρρηνῶν, παρόχθιος φερωνύμου ποταμοῦ (ὃν ὁ μὲν Στέφανος ὀνομάζει *Σπῖνον*, Διονύσιος δὲ ὁ Ἁλικαρνασσεὺς *Σπινῆτιν*), ἀπέχουσα τῶν μὲν ἐκβολῶν του ἀνάπλουν εἴκοσι σταδίων, ἀπὸ δὲ τῆς Πίσης ὁδοιπορικῶς ἡμέρας τρεῖς (*Σκυλ. Καρυανδ.* 17). Κτίσμα τοῦ ὁμηρικοῦ Διομήδους, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἶχε καταθέσει κατὰ τὴν ἀκμήν της καὶ θησαυρὸν ἐν Δελφοῖς (*Στράβ.* Θ, 421). Ἡ παρακμή της ὀφείλεται εἰς δῃώσεις Ἐτρούσκων ἢ Γαλατῶν (*Just.* 20, 1). Ἀνασκαφαὶ γενόμεναι τῷ 1922 μεταξὺ Ραβέννης καὶ Πόρτο-Κορσίνι ἀπεκάλυψαν τὸ μέγιστον τῆς πόλεως ἐκείνης νεκροταφεῖον, ἐξ 600 δὲ ἀνοιγέντων τάφων ἤχθησαν εἰς φῶς πολλὰ ἀγγεῖα ἑλληνικῆς τέχνης, δακτύλιοι καὶ κοσμήματα. Σ. Ε. Λ.

— **Σπίνα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καντάνου τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Κάτ. 90. Ν. ΚΛΣ

Σπίνα (Spina), ***Ἀλέξανδρος***. Δομινικανὸς μοναχὸς ἐκ Πίζης, ἀποθανὼν τῷ 1313. Θεωρεῖται ὁ ἐφευρέτης τῶν μυωπικῶν διόπτρων. Πράγματι ὅμως φαίνεται ὅτι ὁ Σπίνα ἐγνωστοποίησεν ἁπλῶς τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην, ἣν ἐκρύπτει μυστικὴν ὁ πραγματικὸς ἐφευρέτης της φίλος του Σαλβίνο ντέλλι Ἀρμάτι. Β. Γ. Μ.

σπινάκανθος (ὁ) (Spinacanthus) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *βλεννιδῶν ἀκανθοπτερυγίων φυσοστόμων τελεοστέων* ἰχθύων. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν εἰς Monte Bolca ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σπινακίδαι (οἱ) (Spinacidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων πλαγιοστόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σελαχίων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη ἰχθύων ἀπαντώντων εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ὁ *σπίναξ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον εἰς τὸν Λίβανον, Εὐρώπην, Αἴγυπτον καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

Σπιναλόγγα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον, λιμήν, κόλπος, νῆσος καὶ χερσόνησος τῆς βορείας τῆς Κρήτης πλευρᾶς Καὶ τὸ μὲν ἀκρωτήριον, ἔχον φάρον λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς ἐναλλάσσοντος πρὸς λευκὰς ἀναλαμπὰς 17 μιλ. (πλάτ. 35° 20′ 15″ Β., μῆκ. 25° 47′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia eastern portion), ἀποτελεῖ τὸ βορειοδυτικὸν κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Μεραμβέλλου καὶ ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Λασηθιωτῶν *Ἅγιος Γιάννης* ἢ *Ἀφωρεσμένος*. Ἡ χερσόνησος διήκουσα ἐπὶ 3 μιλ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν., παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν δυτικὴν τοῦ κόλπου τοῦ Μεραμβέλλου ἀκτήν, συνδέεται πρὸς αὐτὴν κατὰ τὰ νότιά της διὰ στενοῦ ἰσθμοῦ χωρίζοντος τοὺς ἀμφιπύγους ἐλάσσονας κόλπους τοῦ Πόρου πρὸς Ν. καὶ τῆς Σπιναλόγγας πρὸς Β. Ὁ δεύτερος τούτων ἔχων μέγιστον βάθος 4 ½ ὀργ., σχηματίζεται μεταξὺ τῆς κυρίως στερεᾶς καὶ τῆς χερσονήσου, ἔχει δὲ τὸ στόμιόν του πρὸς Β. καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ τὴν νησῖδα Σπιναλόγγαν (βλ. λ. *Μακρακάνθη*) (πλάτ. 35° 18′ 50″ Β., μῆκ. 25° 45′ 00″ Ἀν.), ἐπιστεφομένην ὑπὸ ἑνετικοῦ φρουρίου καὶ ἔχουσαν λεπροκομεῖον. Τὸ ἐπὶ τῆς νησῖδος ὁμώνυμον χωρίον, κατοικούμενον ἀποκλειστικῶς ὑπὸ λεπρῶν, ἔχει (1933) 262 κατοίκους (154 ἄνδρας, 103 γυναῖκας καὶ 5 παιδία), ὑπάγεται δὲ εἰς τὴν κοινότητα Ἐλούντας, τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασηθίου Εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς νησῖδος, ἔχει 18 δεξαμενὰς διὰ τὴν ὕδρευσιν καὶ συγκοινωνεῖ διὰ πύλης τοῦ φρουρίου πρὸς ἀποβάθραν, μέχρι τῆς ὁποίας φθάνουσιν οἱ μετὰ τῶν λεπρῶν συναλλασσόμενοι ἐκ τῆς ἀντιπέραν ἀκτῆς, ἀπεχούσης περὶ τὰ 15′. Τὸ ἐν τῇ νήσῳ λεπροκομεῖον, ἱδρυθὲν ὑπὸ τῆς κρητικῆς πολιτείας τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1904, ἦτο τὸ μόνον ἐν Ἑλλάδι μέχρι τῆς ἱδρύσεως τῶν ἐν Χίῳ, Σάμῳ καὶ Ἀθήναις. Τὰ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ προβλέπει τὸ Ν. Δ. τῆς 26 Ἰουλίου 1925.

Σ. Ε. Λ.—Ε. Μ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΙΣ

σπίναξ (ὁ) (Spinax) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων πλαγιοστόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *σπινακιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μετριοσώμων ἰχθύων, γνωστότερον τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *σπίναξ ὁ μελανὸς* (Spinax niger), ὅστις φθάνει τὰ 0,50 μ. καὶ ἔχει χρῶμα βαθὺ κυανοῦν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος μὲ ἀργυροχρόους κηλῖδας ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ κοιλίαν ἀργυρόλευκον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Δ. Ν. Π

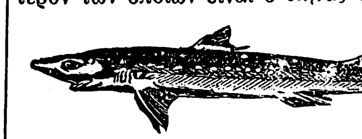

Σπίναξ ὁ μελανός.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Σπινάσα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Νεράϊδα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

Σπινάτσολα (Spinazzola) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Μπάρι τῆς Ἀπουλίας. Κάτ. 16.100. Παράγει οἴνους, ἐλαίας καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Μ. Δ. Β.

σπιναχία (ἡ) (Spinachia) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *γαστεροστεϊδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας, εἶναι ἡ *σπιναχία ἡ κοινὴ* (Spinachia vulgaris), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 0,18 μ. περίπου καὶ ἔχει σῶμα πεπλατυσμένον, ἀρκετὰ ὑψηλὸν περὶ τὸ μέσον του, καταπληκτικῶς στενούμενον κατὰ τὴν ῥίζαν τῆς οὐρᾶς καὶ κεφαλὴν μικρὰν ἀπολήγουσαν εἰς βραχὺ καὶ αἰχμηρὸν ῥύγχος. Δ. Ν. Π.

σπινελλάνης (ὁ) (Spinellan) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ λευκίτου καὶ νεφελίνου, εἶναι δὲ συνώνυμον πρὸς τὸν *νοσεάνην* (βλ. λ.). Γ. Β.

Σπινέλλης (Spinelli), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς τυπογράφος, ζήσας καὶ διευθύνας ἰδιόκτητον τυπογραφεῖον ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα. Ὑπό τινων θεωρεῖται ὡς Ἕλλην. Ἐν τῷ τυπογραφείῳ του ἐτυπώθησαν πολλὰ ἑλληνικὰ βιβλία. Μ. Δ. Β.

— **Σπινέλλης**, ***Λουδοβῖκος***. Ἕλλην μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Σύρῳ τῷ 1872 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1904. Τὸ δημιουργικὸν αὐτοῦ στάδιον ἤρχισε διὰ συνθέσεως τῆς μουσικῆς κωμειδυλλίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων «Ὁ γενικὸς γραμματεύς». Διηύθυνεν ὀρχικῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ ὑπολείμματα τοῦ πρώτου μελοδραματικοῦ θιάσου τοῦ Καραγιάννη, ἀπὸ δὲ τοῦ 1899, ἐπανιδρυθέντος τοῦ μελοδράματος ὑπὸ τοῦ Δ. Λαυράγκα, ἀφιέρωσεν ὁλόκληρον τὴν δρᾶσίν του εἰς αὐτό. Ὁ Σπινέλλης πρέπει νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν λαϊκῶν βάρδων τῆς μουσικῆς τέχνης, ὡρισμένα δὲ τραγούδια του, βαρκαρόλλαι, ἐμβατήρια κλπ., ἀφῆκαν ἐποχήν. Πλὴν τῶν μικροτέρων τούτων ἔργων συνέθεσε τὰ χορικὰ τῆς τραγῳδίας «Ἄτις Λυδός», τῆς τραγῳδίας τοῦ Βερναρδάκη «Ἀντιόπη», τὰ χορικὰ τῆς «Μηδείας», μίαν «Ραψῳδίαν» ἐπὶ τῆς δημώδους μελῳδίας «Ὁ Κίτσος ὁ λεβέντης» κλπ. Γ. Σ.

Σπινέλλι (Spinelli), ***Σπινέλλο***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1330 ἢ 1333—1410). Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Κασσεντίνο ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἐξετέλεσε πολλὰς τοιχογραφίας εἰς ναοὺς τῆς Φλωρεντίας, τοῦ Ἀρέτσο καὶ τῆς Σιέννης. Ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Λονδίνου εὑρίσκεται τὸ ἔργον του «Ἡ πτῶσις τῶν ἀγγέλων». Ἔργα του ἐπίσης εὑρίσκονται εἰς τὰς πινακοθήκας τοῦ Λονδίνου, τοῦ Μπορντώ, τοῦ Μονάχου, τῆς Μόσχας καὶ τῆς Μαδρίτης. Μ. Δ. Β.

σπινέλλιος (ὁ) (Spinell) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀργιλλικόν, τὸ ὁποῖον μετὰ τῶν ἄλλων ὁμοίων ὀρυκτῶν ἀπαρτίζει τὴν ὁμάδα τοῦ σπινελλίου. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $MgAl_2O_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ὅπως εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ὀρυκτὰ τῆς ὁμάδος, συνήθως εἰς ὀκτάεδρα, ἔχει δὲ σκληρότητα 8, εἰδικὸν βάρος 3,—4,1, λάμψιν ὑαλώδη καὶ εἶναι ἄχρους ἢ παρουσιάζει διαφόρους ἀποχρώσεις, καὶ ἰδίως ἐρυθράν. Αἱ κυριώτεραι παραλλαγαὶ τοῦ σπινελλίου εἶναι τὸ *πλεόναστον* καὶ ὁ *πικοτίτης*. Ἀπαντᾷ ὅμως καὶ ὡς *εὐγενὴς σπινέλλιος* μὲ χρῶμα ἐρυθρὸν εἰς διαφόρους τόνους, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὡς πολύτιμος λίθος, ἡ δὲ κυανέρυθρος ἀπόχρωσίς του καλεῖται *ἀλμανδινοσπινέλλιος*, ὡς *κυανοῦς σπινέλλιος*, μὲ περιεκτικότητα εἰς ὀξείδιον τοῦ σιδήρου μέχρι 3,5‰, καὶ ὡς *πράσινος σπινέλλιος* ἢ *χλωροσπινέλλιος*, ὁ ὁποῖος περιέχει τριοξείδιον τοῦ σιδήρου 9—15‰ καὶ ὀξείδιον τοῦ χαλκοῦ εἰς ἐλαχίστην ποσότητα. Ὁ σπινέλλιος ἀπαντᾷ ἐντὸς κοκκωδῶν ἀσβεστολίθων καὶ δολομιτῶν, ἐντὸς γρανιτῶν, συνήθως ὅμως εὑρίσκεται εἰς ἀπολελυμένας κροκάλας ἢ κόκκους εἰς ἐδάφη προσχωματικὰ καὶ εἰς ἄμμους τῶν ποταμῶν. Γ. Β.

Σπινέλλο (Spinello) ***ὁ παλαιός***. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος ἐν Arezo, ἐξ οὗ καὶ ἀπεκλήθη καὶ *Ἀρετῖνο*. Ἐποίησε τὰς τοιχογραφίας τοῦ ναοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν Φλωρεντίᾳ, «Τὴν προσκύνησιν τῶν μάγων» ἐν Ἀρέτσο, «Τὴν χειροτονίαν τῶν υἱῶν τοῦ Ζεβεδαίου» διατηρουμένην ἔν τινι παρεκκλησίῳ τῆς Φλωρεντίας, «Τὴν Παναγίαν δίδουσαν ἄνθος εἰς τὸ παιδίον Ἰησοῦν», «Τὴν πτῶσιν τῶν στασιασάντων ἀγγέλων» καὶ ἄλλα. Ἔργα του ἀπόκεινται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου ἐν Παρισίοις καὶ εἰς μουσεῖα τοῦ Βερολίνου, διατηρούμενα ἐν καλῇ καταστάσει. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 90 περίπου ἐτῶν. Θ. Κ.

Σπινετικὸν *στόμα* (Spineticum Ostium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Στομαλίμνη τοῦ Πάδου, κατὰ τὸ νοτιώτατον τοῦ δέλτα αὐτοῦ. Εἶναι ἡ σύγχρονος στομαλίμνη Pô di Primaro (πλάτ. 44°35′ Β., μῆκ. 12°19′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 200: Ortona to river Pô), δι' ἧς τὰ μικρὰ πλοῖα δύνανται νὰ ἀναπλεύσουν τὸν ποταμὸν ἐπὶ 30 μίλ. Σ. Ε. Λ.

σπινέττα (ἡ) (ἰταλ. spinetta). Μουσικὸν ὄργανον ἀποκληθὲν ἐσφαλμένως καὶ *ἀκανθοκύμβαλον*. Ἡ σπινέττα εἶναι ὁ μικρότερος τύπος τοῦ *κλαβικυμβάλου* (βλ. *κλειδοκύμβαλον*). Σ. Γ.

Σπίνθαρος. Κορίνθιος ἀρχιτέκτων, γνωστὸς μόνον ἐκ τοῦ Παυσανίου (Ι′ ε 13) ὡς κτίσας τὸν πέμπτον κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἐκ τῶν ναῶν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς.

—**Σπίνθαρος**. Ἀρχαῖος τραγικὸς συγγραφεὺς ἐκ Ποντοηρακλείας, σύγχρονος τοῦ Σοφοκλέους. Ἔγραψε, κατὰ Σουΐδαν, τὰς τραγῳδίας «Σεμέλη κεραυνουμένη» καὶ «Ἡρακλῆς περικαιόμενος». Ἐπίσης ὁ Σπίνθαρος ἢ Διονύσιος ὁ Μεταθέμενος, ἔγραψε, κατὰ Διογένη Λαέρτιον, καὶ τὴν τραγῳδίαν «Παρθενοπαῖος». Π. Ν. Π.

σπινθήρ, —*ῆρος* (ὁ)· μόριον ἄνθρακος πεπυρακτωμένον ἀπολυόμενον ὑπὸ τῆς πυρᾶς, κοιν. *σπίθα*· ‖ «ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ» ἡ ἐκ τῆς ἑνώσεως δύο ἑτερωνύμων ἠλεκτρικῶν ῥευστῶν διάπυρος κατάστασις ‖ «σπινθῆρες μεγαλοφυΐας» ἄλλως «ἐκλάμψεις μεγαλοφυΐας» σκέψεις ἢ πράξεις μεγάλης ἐπιβολῆς.

Digitized by Google

— «Σπινθήρ». —1) Περιοδικὸν ἐκδοθὲν ἐν Ζακύνθῳ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1847 ὡς φιλολογικὴ ἐφημερὶς καὶ ἀπὸ 1 Φεβρουαρίου 1849—20 Ἀπριλίου 1850 ὡς πολιτική. —2) Ἐφημερὶς καθημερινή, ἐκδοθεῖσα ἐν Κεφαλληνίᾳ τὴν 20 Σεπτεμβρίου 1875. —3) Ἐγκυκλοπαιδικὸν εἰκονογραφημένον περιοδικόν, ἐκδοθὲν ἐν Χανίοις τῷ 1902 εἰς σχῆμα 4ον.

σπινθηρίζω· ἐκβάλλω, ἀπολύω σπινθῆρας, σπινθηροβολῶ: «ἡ πυρὰ σπινθηρίζει» || ἐκβάλλω λάμψιν ὡσεὶ ἐκπομπὴν σπινθήρων: «σπινθηρίζουν τ' ἄστρα, — οἱ ἀδάμαντες».

— **σπινθηρίζον** (τὸ) /*Ναυτ. Φαρ.*/. Χαρακτηριστικὸν φωτὸς τῶν φάρων, καθ' ὃ ἡ διάρκεια ἐκλάμψεων ἰσαπεχουσῶν εἶναι κλάσμα τοῦ δευτέρου, ἑκάστης δὲ τῶν παρεμβαλλομένων ἐκλείψεων ἧσσων τῶν 2 δευτερολέπτων. Ὅταν δὲ αἱ κατὰ πρῶτον λεπτὸν ἐκλάμψεις ὑπερβῶσι τὰς ἑκατόν, τότε τὸ σπινθηρίζον ὀνομάζεται *μαρμαῖρον*. Σ. Ε. Λ.

σπινθηρισμὸς (ὁ), καὶ *σπινθήρισμα*· ἐκπομπή, ἀπόλυσις σπινθήρων· || λάμψις, σπινθηροβολία.

σπινθηριστὴς (ὁ). Ἠλεκτρικὸν ὄργανον, δι' οὗ γίνεται ἡ ἀνάφλεξις τοῦ ἐξαερουμένου μείγματος βενζίνης καὶ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος εἰς τὰς μηχανὰς ἐσωτερικῆς καύσεως (βλ. καὶ λ. *αὐτοκίνητον*, τ. ΣΤ', σ. 252α').

σπινθηροβολία (ἡ)· *σπινθηρισμὸς* (βλ. λ.).
— *['Αστρον.]* Βλ. *στίλβη*.

σπινθηροβόλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ βάλλων, ὁ ἐκπέμπων σπινθῆρας· || μεταφ. «σπινθηροβόλον πνεῦμα» ἐπὶ ἀνθρώπου ἐμφανίζοντος πολλάκις ἀνωτέραν διανοητικότητα.

σπινθηροβολῶ (—*έω*)· ἐκβάλλω σπινθῆρας, σπινθηρίζω.

σπινίγερα (ἡ) (Spinigera d'Orb.) /*Παλαιοζωολ.*/. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀπορραϊδῶν κτενοβραγχίων προσωβραγχίων γαστεροπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔφερον ὄστρακον, τοῦ ὁποίου οἱ γῦροι εἶχον τρόπιδα καὶ δύο σειρὰς ἀκανθῶν ἔναντι ἀλλήλων κειμένας. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Σπινόζα (Spinoza), ***Βικέντιος Βαρούχ***. Μέγας Ἰουδαῖος φιλόσοφος (1632—1677). Ἐγεννήθη ἐν Ἀμστελοδάμῳ καὶ κατήγετο ἐξ Ἰουδαίων μεταναστευσάντων εἰς Ὁλλανδίαν ἐξ Ἱσπανίας. Κατ' ἀρχὰς προωρίζετο νὰ γίνῃ ραββῖνος, οἱ δὲ ὁμόθρησκοι αὐτοῦ ἐστήριζον ἐπ' αὐτοῦ πολλὰς καὶ μεγάλας ἐλπίδας. Ἀλλ' αἱ ἰδέαι αὐτοῦ καθίστανται ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἐλευθερώτεραι καὶ ἀπεκρυσταλλώθησαν τέλος ἐν τῇ «Θεολογικο-πολιτικῇ πραγματείᾳ» αὐτοῦ. Ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τούτῳ ἀπαιτεῖ ἀνεξιθρησκείαν, ἐλευθερίαν σκέψεως καὶ λόγου ὅσον ἀφορᾷ τὴν θρησκείαν καὶ ἱστορικὴν κριτικὴν τῆς ἁγίας Γραφῆς. Αἱ προσπάθειαι τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ, οἵτινες μεταχειρίζονται ὅλα τὰ μέσα πρὸς ἐπαναφορὰν αὐτοῦ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς παραδόσεως, ἀποβαίνουσι μάταιαι. Οὔτε αἱ ἀπειλαὶ οὔτε ἡ ἀπόπειρα δωροδοκίας καὶ φόνου ἴσχυσαν, ὅπως μεταβάλουν τὰς ἰδέας του. Διὰ τοῦτο ἀφορίζουν τέλος αὐτόν, εἰκοσιτετραετῆ τὴν ἡλικίαν, ἀπὸ τῆς συναγωγῆς. Ἔκτοτε, μισούμενος ὑπὸ τῶν συντηρητικῶν κύκλων ὅλων τῶν ὁμολογιῶν, ζῇ αὐστηρῶς μονήρη βίον, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῇ ἐξοχῇ, τέλος δὲ ἐν Χάγῃ, ὅπου ἀποζῇ ἐκ τῆς κατεργασίας ὀπτικῶν ὑάλων, ἀποκρούων τὰς χρηματικὰς ἀρωγὰς τῶν φίλων καὶ ἀποποιηθεὶς καὶ τὴν θέσιν καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης, ἐπειδὴ ἐπεθύμει νὰ διατηρήσῃ πλήρως τὴν φιλοσοφικήν του ἀνεξαρτησίαν. «Ἔζησεν, ὅπως γράφει ὁ Vorländer, πιστὸς εἰς τὴν διδασκαλίαν του, ὑπέρτερος τῶν ἐπιγείων τιμῶν καὶ ἀγαθῶν, ἄνευ ἀναγκῶν, ἀλλὰ πλήρης χαρωπῆς ἠρεμίας, κύριος τῶν παθῶν του, ἐπιεικὴς καὶ εὔνους πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ αὐστηρὸς πρὸς ἑαυτόν. Τὴν καθαρότητα τοῦ χαρακτῆρός του οὐδ' αὐτοὶ οἱ πολυάριθμοι καὶ λυσσαλέοι ἐχθροί του ἐτόλμησαν νὰ ἀμφισβητήσουν».

Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀποκατέστησαν ποιηταὶ οἷος ὁ Γκαῖτε, καὶ θεολόγοι οἷοι ὁ Χέρδερ καὶ ὁ Σλάϊερμάχερ, ὧν ὁ τελευταῖος καλεῖ αὐτὸν ἅγιον καὶ χαρακτηρίζει ὡς ἕνα ἐκ τῶν μεγάλων ἐκείνων, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔζη ὁ Θεός. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ κυριώτατον εἶναι ἡ «Ethica» (ἔκδ. μετὰ θάνατον τῷ 1677), ἕπεται δὲ τά: «Tractatus theologico-politicus», «Tractatus politicus», «Tractatus de intellectus emendatione καὶ «Tractatus de deo et homine ejusque felicitate». Ἐν τοῖς ἔργοις τούτοις ἀποδείκνυται ὁ Σπινόζα παντάπασιν ὀρθολογιστής. Ἐκ μιᾶς μόνης ἐννοίας—τῆς οὐσίας—παράγει ὁλόκληρον τὸ φιλοσοφικόν του σύστημα, ἄνευ τῆς συνδρομῆς καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐμπειρίας. Τοῦτο ὅμως εἶναι φαινομενικὸν μόνον. Διότι τὰ ἰδιώματα, ἅπερ ἀποδίδει εἰς τὴν οὐσίαν, δὲν εἶναι ἀναγκαῖα ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς οὐσίας ἀκολουθία, ἀλλ' ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἐμπειρίας. Τὰ μαθηματικὰ εἶναι δι' αὐτὸν τὸ ἰδεῶδες πάσης ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης. Ἀλλ' ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Καρτέσιον ἐνδιαφέρεται ἀποκλειστικῶς διὰ τὸν ἄνθρωπον, τοῦ ὁποίου τὰ συναισθήματα καὶ τὴν βούλησιν πειρᾶται νὰ ἐξετάσῃ ὡς ὁ μαθηματικὸς τὰ γεωμετρικά του σχήματα, ἀναλύων αὐτὸν ἄνευ προκαταλήψεως καὶ ἄνευ πάθους, καὶ ἀνιχνεύων τοὺς νόμους, ἐξ ὧν κατ' ἀνάγκην γεννῶνται αἱ ἰδιότητες τῆς φύσεως αὐτοῦ, ἀκριβῶς ὡς αἱ ἰδιότητες τοῦ τριγώνου ἐκ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ. Ἡ ὅλη φιλοσοφία αὐτοῦ συγκροτεῖται κατὰ μαθηματικὴν μέθοδον. Τοῦ συστήματός του ἄρχεται δι' ὁρισμῶν καὶ ἀξιωμάτων, ἐξ ὧν παράγει τὰ θεωρήματα τῆς φιλοσοφίας του, στηριζόμενα πάλιν δι' ἀποδείξεων. Συμφώνως πρὸς ταῦτα ἡ γλῶσσα καὶ τὸ ὕφος αὐτοῦ εἶναι ξηρά, ἀπρόσωπα καὶ ἀφῃρημένα. Παρὰ ταῦτα, ὄπισθεν αὐτῶν ὑποκρύπτεται βαθεῖα θρησκευτικότης, ὑφ' ἧς διαπνέεται ὁ φιλόσοφος.

Ἡ θρησκευτικότης αὕτη ἐκφράζεται ὡς ὑποταγὴ ὑπὸ τὴν ἀναγκαστικότητα. Ἐντεῦθεν ἡ ὑπέρο-

Βαρούχ Σπινόζα.

χος ἀταραξία ἔναντι τῶν παθῶν καὶ τῶν ἐναλλασσομένων τροπῶν τῆς μοίρας, τὸ συναίσθημα τῆς ἀπολυτρώσεως ἀπὸ τοῦ ὀδυνηροῦ μαρτυρίου τῶν αἰσθήσεων, ἀπὸ τῶν ἐπιγείων φροντίδων, ἀπὸ τῆς ὀργῆς, τοῦ μίσους, τῆς φιλοδοξίας. Ἔπειτα ἐκφράζεται καὶ ὡς πίστις εἰς τὴν κτῆσιν τῆς αἰωνίου ἀληθείας. Οὗτος εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον φαίνονται εἰς αὐτὸν τὰ μαθηματικὰ μετὰ τοῦ αἰωνίου κύρους, ὅπερ φέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς, ὡς ἡ ὀρθὴ μέθοδος, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας, ἀδιατάρακτος ἀπὸ τῶν ταπεινῶν παθῶν, δύναται νὰ θεωρῇ τὰ πάντα, θεῖα καὶ ἀνθρώπινα, μετὰ τῆς ἠρεμίας τοῦ σοφοῦ, ὡς νὰ ἦσαν γραμμαί, ἐπιφάνειαι καὶ σώματα. Ἀπὸ τῆς αἰωνίου ταύτης ἀληθείας, ἥτις παρέχει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς ἐλευθερίας, θεωρεῖ τὰ πάντα ἐν τῇ σχέσει αὐτῶν πρὸς τὸν θεόν, ἐν τῇ αἰωνιότητι αὐτῶν—sub specie aeternitatis—καὶ πληροῦται τῆς ἀγάπης ἐκείνης πρὸς τὴν δημιουργικὴν πηγὴν τοῦ σύμπαντος, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ εἶναι γνωστὴ ὡς amor dei intellectualis. Περὶ τοῦ συστήματος τοῦ Σπινόζα δυνάμεθα εἴπωμεν ὅτι ἀποτελεῖ ἀπόπειραν γενναιοτέραν τῆς τοῦ Χὸββς καὶ τοῦ Καρτεσίου πρὸς συνένωσιν ὅλων τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων εἰς μίαν ἑνιαίαν θεωρίαν. Πράγματι ἀναλαμβάνει εἰς αὐτὸ καὶ ἐπεξεργάζεται πολυμερέστατα τὴν περὶ ἀπείρου ἰδέαν· τὴν μαθηματικὴν μέθοδον, δι' ἧς αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἀπεκάλυψαν τὴν ἐν τῷ ὑλικῷ κόσμῳ νομοτέλειαν· τὰς ἀρχὰς καθόλου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ δὴ τὴν τῆς αἰτίας, τὴν ὁποίαν ἐφαρμόζει καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ φαινόμενα· τὰς περὶ φυσικῆς θρησκείας ἰδέας τῆς ἀγγλικῆς κυρίως φιλοσοφίας· τέλος τὸν πλατωνισμὸν τῆς Ἀναγεννήσεως, ὡς δεικνύει πρὸ πάντων ἡ περὶ ἐμφύτων ἰδεῶν καὶ ἡ περὶ τῶν essentiae ἢ γενικῶν ἐννοιῶν καὶ νόμων θεωρία αὐτοῦ.

Μεταξὺ νοήσεως καὶ πραγματικότητος ὑφίσταται, κατὰ τὴν βαθεῖαν πεποίθησιν τοῦ Σπινόζα, πλήρης συμφωνία. Ὁ νοῦς ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀληθῆ γνῶσιν περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων. Ἡ λογικὴ γνῶσις ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς νομοτέλειαν διέπουσαν τὰ πάντα, ἐμφανιζομένην ἐν τῇ ἐναλλαγῇ τῶν φαινομένων καὶ καθιστῶσαν αὐτὰ νοητὰ εἰς ἡμᾶς. Ἡ βεβαιότης τῆς ἀληθείας τῆς γνώσεως ταύτης καὶ τοῦ κύρους ἢ τῆς ἀξίας αὐτῆς δὲν στηρίζεται ἐπὶ ἐξωτερικῶν γνωρισμάτων καὶ τεκμηρίων ἢ ἐπὶ τῆς συμφωνίας πρός τι ἐκτὸς τοῦ λόγου κείμενον. Διότι ὁ λόγος φέρει ἐν ἑαυτῷ τὴν βεβαιότητα τῆς ἀληθείας αὐτοῦ, καὶ δὴ μετὰ σαφηνείας καὶ διαυγείας, αἵτινες εἶναι ἀπόρροια τῆς αὐστηρᾶς λογικῆς συνεπείας. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτοῦνται προϋποθέσεις τινές, ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ κείμεναι, δι' ὧν ὁ νοῦς προσλαμβάνει καὶ ἐπεξεργάζεται τὰς παραστάσεις, προκαλουμένας ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου διὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ εἰσερχομένας εἰς τὴν ψυχὴν ἀτάκτως—secundum ordinem naturae. Αἱ προϋποθέσεις αὗται ἢ προδιαθέσεις εἶναι αἱ ἔμφυτοι ἰδέαι ἢ αἰώνιαι ἀλήθειαι, δι' ὧν ὁ νοῦς συνδέει καὶ συσχετίζει πρὸς ἀλλήλας τὰς παραστάσεις secundum ordinem intellectus, καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν κατὰ ταῦτα τὰς βάσεις τῆς γνώσεως. Εἶναι λοιπὸν αὗται ἔννοιαι, αἵτινες ἀνάγκη νὰ ὑπάρχουν ἐν τῇ ψυχῇ πρὸ πάσης ἐμπειρίας. Αἱ ἔννοιαι αὗται, περὶ ὧν ἰσχύει ἡ ἀρχή: essentia involvit existentiam, τουτέστιν ὁ ὁρισμὸς αὐτῶν ἐγκλείει ἐν ἑαυτῷ τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: Ἡ ἔννοια τῆς οὐσίας, τουτέστιν ἐκεῖνο, ὅπερ οὐδενὸς ἄλλου δέεται πρὸς ὕπαρξιν αὐτοῦ, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ νόμου τῆς ταυτότητος· τὸ ἀξίωμα τῆς ἀντιφάσεως, τὸ τῆς τοῦ τρίτου ἀποκλείσεως, τὸ τοῦ ἀποχρῶντος λόγου, ἡ νόησις (κυρίως ἐμψύχωσις) καὶ ἡ ἔκτασις. Σημειωτέον ὅμως ὅτι διὰ τὸν Σπινόζα πραγματικὸς λόγος—πᾶν φαινόμενον δέον νὰ ἔχῃ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ—καὶ γνωστικὸς λόγος—πᾶσα κρίσις δέον νὰ κέκτηται τὸν λόγον αὐτῆς—συμπίπτουσι πρὸς ἀλλήλους, ἐπειδὴ αἰτία καὶ λόγος εἶναι δι' αὐτὸν τὰ αὐτὰ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐξηγεῖν καὶ κατανοεῖν εἶναι ἰσοδύναμα καὶ ταυτόσημα. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ἐπίσης ὅτι δὲν συγκαταλέγει τὸν χρόνον μεταξὺ τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν. Διότι διὰ τὸν ἄπειρον νοῦν τοῦ Θεοῦ ὑφίστανται τὰ πάντα συγχρόνως, αἰτία καὶ ἀποτέλεσμα εἶναι ταυτόχρονα ἐν τῇ νοήσει τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ὄντα καὶ φαινόμενα συνυπάρχουν ἐν αὐτῇ συγχρόνως καὶ διὰ μιᾶς, ὡς ἐν τοῖς μαθηματικοῖς. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ κόσμος εἶναι ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Θεοῦ γεωμετρικὸν φαινόμενον, δὲν ἔχει οὗτος ἀνάγκην τοῦ χρόνου, ὅστις κατὰ ταῦτα εἶναι μόνον βοήθημα τῆς παραστάσεως ἢ τρόπος τοῦ νοεῖν (modus cogitandi) δεδομένος μετὰ τῆς ἀτελείας τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ, τοῦ πεπερασμένου νοῦ τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὴν γνῶσιν φθάνομεν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐννοιῶν ἐκείνων ἐπὶ τῶν παραστάσεων ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ φαινόμενα τελοῦσιν εἰς ἐσωτερικήν, μαθηματικῶς λογικὴν συνάρτησιν πρὸς ἄλληλα, εἶναι δυνατὸν νὰ παράγωμεν αὐτὰ ἐξ ἀλλήλων καὶ νὰ ἐξηγῶμεν αὐτὰ δι' ἀλλήλων. Γνῶσις λοιπὸν σημαίνει ἀνίχνευσιν καὶ εὕρεσιν τῶν αἰτίων ἢ τῶν λόγων, πλάνη δὲ ἔλλειψιν τοιαύτης γνώσεως. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι, ὅταν ὁ περὶ τῶν ὄντων στοχασμὸς τελῆται ὀρθῶς, ἡ ἀκολουθία τῶν παραστάσεων ἐν ἡμῖν συμπίπτει πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τῶν φαινομένων καὶ γεγονότων ἐκτὸς ἡμῶν. Ordo et connexio idearum idem est ac ordo et connexio rerum. Ὁσάκις ὅμως αἱ γενικαὶ ἔννοιαι, τὰς ὁποίας ἀπηριθμήσαμεν ἀνωτέρω, δὲν ἐφαρμόζονται ὀρθῶς, φθάνομεν εἰς γνώσεις διαφόρου βαθμοῦ. Κατὰ ταῦτα ὑπάρχουσι διάφορα στάδια τῆς γνώσεως. Τὴν κατωτάτην βαθμῖδα ταύτης ἀποτελεῖ ἡ ἐκ τοῦ αἰσθήματος ἀπορρέουσα παράστασις (imaginatio) ἢ ἡ ἐξ ἀκοῆς παράστασις (opinio). Ἡ γνῶσις αὕτη εἶναι γνῶσις ἀτελὴς (inadaequata), ἐπειδὴ δὲν εἰσδύει εἰς τὰ αἴτια καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν διασαφηνίζει τὴν σχέσιν τοῦ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ ὅλον. Εἰς ἀνωτέραν βαθμῖδα γνώσεως καταντῶμεν, ὅταν ὁ λόγος ἐπεξεργάζεται τὰς παραστάσεις τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν, ἄλλαις λέξεσιν ὅταν ἀνιχνεύῃ καὶ ἀνακαλύπτῃ τὰς αἰτίας αὐτῶν. Οὕτω ἀποτελεῖται πλήρης γνῶσις (idea clara et distincta ἢ idea adaequata ἢ conceptus). Εἶναι δὲ ἡ γνῶσις τοσοῦτον σαφεστέρα, ὅσον εὐρυτέρα ἡ σειρὰ τῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκομεν. Πληρεστάτη δὲ καὶ τελεία, ὅταν γνωρίσωμεν καὶ τὴν ἐσχάτην αἰτίαν. Ἡ ἐσχάτη αὕτη αἰτία εἶναι ἡ οὐσία, μέχρι τῆς ὁποίας ὅμως εἶναι ἀδύνατον νὰ φθάσωμεν διὰ τοῦ λόγου, ἐπειδὴ εἶναι οὗτος πεπερασμένος. Ἀλλ' ὑπεράνω τῆς λογικῆς ὑπάρχει κατὰ Σπινόζα καὶ ἀνωτέρα μορφὴ γνώσεως, ἡ ἐνόρασις (scientia intuitiva), ἐσωτερικὴ ἔλλαμψις, πνευματικὴ θεωρία, διὰ τῆς ὁποίας θεωροῦμεν τὸ ἐπὶ μέρους καὶ τὸ ὅλον ὡς ἄμεσον ἑνότητα. Ἡ δι' ἐνοράσεως γνῶσις αὕτη εἶναι τὸ ὕψιστον, εἰς ὃ δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή. Δι' αὐτῆς γινώσκει αὕτη ὅτι ὑπάρχει ἐν τῷ Θεῷ καὶ βλέπει τὰ καθ' ἕκαστον ὑπὸ τὸ φῶς καὶ ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς αἰωνιότητος. Δι' αὐτῆς οὐ μόνον τὴν οὐσίαν γινώσκομεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μόνιμον καὶ σταθερὸν ἐν τοῖς πράγμασι, τὰ γένη (formae) καὶ ἐν τοῖς φαινομένοις τοὺς νόμους (leges), ἅπερ φέρουσι παρ' αὐτῷ τὸ κοινὸν ὄνομα essentiae. Ὁ Σπινόζα, δεχόμενος τὴν ἐνόρασιν ὡς μέσον πρὸς τὴν ὑψίστην βαθμῖδα τῆς γνώσεως, ἀναλαμβάνει εἰς τὴν φιλοσοφίαν του μυστικὸν στοιχεῖον, ἴδιον εἰς τὴν γνωσιολογίαν τοῦ *μυστικισμοῦ* (βλ. λ.).

Ἡ ἔννοια τῆς οὐσίας, ἡ ὁποία διήκει διὰ τῆς γνωσιολογίας τοῦ Σπινόζα, ἀποτελεῖ, ὡς εἶναι φυσικόν, τὸ κέντρον τοῦ ὅλου αὐτοῦ συστήματος. Εἶναι ἡ ἀρχή, ἐξ ἧς ὁρμᾶται πρὸς συγκρότησιν τῶν διαφόρων μερῶν τῆς φιλοσοφίας του. Ἀγε-

Digitized by Google

ται δὲ εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ἐννοίας ταύτης τῆς οὐσίας ἐκ τῆς λογικῆς ἀπαιτήσεως τὸ μὲν τοῦ ἀξιώματος τῆς ταυτότητος, τὸ δὲ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀποχρῶντος λόγου, τόσον τοῦ πραγματικοῦ ὅσον καὶ τοῦ γνωστικοῦ Ἐπειδὴ τὰ φαινόμενα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου εἶναι παροδικὰ καὶ μεταβλητά, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τὸ ὄντως ὄν, συμφώνως πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς ταυτότητος (α=α). Τὸ ὄντως ὂν δέον νὰ εἶναί τι σταθερὸν καὶ μόνιμον, αἰώνιον ἐν τῇ ποικιλίᾳ καὶ τῇ ἐναλλαγῇ, ὡς τὸ Ἓν τῶν ἐλεατῶν. Κατὰ δὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ λόγου ἀπαιτεῖται, ὅπως τὸ μὲν πᾶν ὑλικὸν φαινόμενον ἐξαρτᾶται ἔκ τινος αἰτίου, τὸ δὲ πᾶσα γνῶσις κέκτηται τὸν ἑαυτῆς λόγον. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ἀναγόμεθα κατ' ἀνάγκην μέχρις ἐσχάτου τινὸς ἢ πρώτου αἰτίου, ὅπερ φέρει τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ, εἶναι αὐταίτιον. Κατὰ τὴν δευτέραν ὑποχρεούμεθα εἰς τὴν ἀποδοχὴν ὑστάτης καὶ ὑψίστης ἐννοίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιέχονται πᾶσαι αἱ καθ' ἕκαστον γνώσεις. Τὸ ἔσχατον ἐκεῖνο αἴτιον καὶ ἡ ὑψίστη αὕτη ἔννοια εἶναι κατὰ τὸν Σπινόζα ἓν καὶ τὸ αὐτό, ἐπειδὴ τὸ ἀξίωμα τοῦ πραγματικοῦ καὶ τὸ τοῦ γνωστικοῦ λόγου συμπίπτουσι πρὸς ἄλληλα, ὡς ἤδη ὑπεδηλώθη. Ἡ αἰτιώδης γνῶσις οὐδέποτε θὰ ἐτερματίζετο, ἂν δὲν ὑπῆρχέ τι, ὅπερ νὰ ἔχῃ τὴν αἰτίαν ἑαυτοῦ ἐν ἑαυτῷ. Τὸ αὐταίτιον τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἡ φύσις ἐγκλείει ἐν ἑαυτῇ τὴν ὕπαρξιν, ἢ ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἡ φύσις μόνον ὡς ὑπάρχουσα δύναται νὰ νοηθῇ καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ νοητόν: «Substantia est id, quod in se est, per se concipitur, cujus conceptus non indiqet conceptu alterius rei a quo formari debeat». Ἐπειδὴ δὲ ἡ οὐσία εἶναι ὁ λόγος παντὸς ὅ,τι ὑπάρχει καὶ συγχρόνως εἶναι αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ ὑπάρχει, ὁ Σπινόζα καλεῖ αὐτὴν καὶ θεὸν καὶ φύσιν. Substantia sive natura sive deus. Εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ἰδιοτήτων τῆς οὐσίας καταντῶμεν κατὰ δύο μόνον τρόπους, τὸ μὲν παράγοντες αὐτὰς ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς οὐσίας, τὸ δὲ ἐκ τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν ἢ αἰωνίων ἀληθειῶν. Ἐκ μὲν τοῦ ὁρισμοῦ συνάγεται ὅτι αὕτη εἶναι ἄπειρος καὶ ἀπεριόριστος, αἰωνία καὶ ἄχρονος, ἑνιαία καὶ μοναδική, ἀμέριστος, ἐλευθέρα, ἐκ δὲ τῶν αἰωνίων ἀληθειῶν ὅτι κέκτηται δύο ἰδιώματα, ὑφ' ἃ ἐμφανίζεται, τὴν νόησιν καὶ τὴν ἔκτασιν. Κυρίως εἰπεῖν ἡ οὐσία ὡς ἄπειρον ὂν κέκτηται καὶ ἄπειρα ἰδιώματα. Ἐκ τούτου ὅμως ἡμεῖς γνωρίζομεν τὰ δύο ἐκεῖνα, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὕλην. Ὑπὸ τὰς δύο ταύτας διαφόρους μορφάς, αἵτινες εἶναι προσιταὶ εἰς τὸν ἡμέτερον νοῦν ὡς ἡ φύσις τῆς οὐσίας, ἐμφανίζεται εἰς ἡμᾶς ὁ θεός. Ὁ θεὸς οὗτος εἶναι ἡ οὐσία, ἥτις ἐνυπάρχει ἐν πᾶσι καὶ περιλαμβάνει τὰ πάντα. Ἐν αὐτῷ, ὡς τῷ μόνῳ ὑπάρχοντι, εἶναι καὶ συνέχονται τὰ πάντα. «Πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει εἶναι ἐν τῷ θεῷ καὶ οὐδὲν δύναται νὰ εἶναι ἢ νὰ νοηθῇ ἄνευ τοῦ θεοῦ». Καὶ ἐπειδὴ εἶναι σῶμα ἅμα καὶ ψυχή, εἰς ἑκάστην σωματικὴν μεταβολὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀντιστοιχεῖ μία ψυχική, καὶ τἀνάπαλιν, ὡς εἰς πᾶσαν μεταβολὴν ἑνὸς ὄντος ἀντιστοιχεῖ μεταβολὴ ὅλων τῶν πλευρῶν του ἢ ὅλων τῶν ἰδιοτήτων του. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν λοιπὸν τοῦ Σπινόζα ὕλη καὶ πνεῦμα δὲν εἶναι δύο διάφοροι ἀλλήλων οὐσίαι ἢ ὀντότητες, ἀλλὰ μόνον διάφοροι πλευραὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας. Ἑκατέρα ὅμως τῶν πλευρῶν τούτων δέον νὰ νοῆται ἐξ ἑαυτῆς, ἐπειδὴ ἡ μία ἰδιότης δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τῆς ἑτέρας, οὔτε τὸ πνεῦμα ἐκ τῆς ὕλης, οὔτε ἡ ὕλη ἐκ τοῦ πνεύματος. Ὅταν κατ' ἀκολουθίαν θεωρῶμεν τὰ ὄντα ὡς πνευματικὰ φαινόμενα, δέον νὰ παράγωμεν τὴν αἰτιώδη συνάρτησιν ἐκ τοῦ ἰδιώματος τοῦ πνεύματος· ὅταν δὲ τοὐναντίον θεωρῶμεν αὐτὰ ὡς ὑλικά, δέον νὰ χρησιμοποιῶμεν μόνον τὸ ἰδίωμα τῆς ἐκτάσεως πρὸς ἐξήγησιν τῆς αἰτιώδους συναρτήσεως. Διότι μεταξὺ σωματικοῦ καὶ ψυχικοῦ οὐδεμία αἰτιώδης συνάρτησις εἶναι δυνατὸν νὰ ὑφίσταται. Ἡ ἀντίληψις αὕτη περὶ τῶν μεταξὺ τῶν δύο τούτων φαινομένων σχέσεων ἀκολουθεῖ κατ' ἀνάγκην ἐκ τοῦ ἀξιώματος τῆς αἰτίας, διότι αἰτία καὶ ἀποτέλεσμα δέον νὰ εἶναι ὁμοειδῆ, ἐπειδὴ ἄλλως τὸ ἀποτέλεσμα θὰ περιεῖχεν ἐν ἑαυτῷ τι περισσότερον τῆς αἰτίας. Ἔπειτα δέ, ἐὰν αἰτία καὶ ἀποτέλεσμα οὐδὲν κοινὸν ἔχωσι πρὸς ἄλληλα, θὰ ἔπρεπεν ὅ,τι ὑπάρχει ἐν τῷ ἀποτελέσματι νὰ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ μηδενός. Διὰ τῆς ἀντιλήψεως ταύτης ὡδήγησεν ὁ Σπινόζα εἰς ἐκδοχὴν περὶ σχέσεως ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ, ἥτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα συνήθως τῆς θεωρίας τοῦ παραλληλισμοῦ, τῆς ὁποίας ἡ ἐπίδρασις ἐγένετο τεραστία ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τε φιλοσοφίας καὶ τῆς ψυχολογίας. Οὕτω συνέβαλεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἀρχῆς ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, ἥτις ἀπεδείχθη τόσον καρποφόρος πανταχοῦ ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις, τουτέστι τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν ὅλαι αἱ φυσικαὶ λειτουργίαι ἐξηγοῦνται ἐκ φυσικῶν αἰτίων. Αἱ φυσικαὶ λειτουργίαι ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ κλειστὴν ἅλυσιν αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων, ἥτις οὐδαμοῦ διακόπτεται ὑπὸ τῆς παρεμβάσεως ψυχικῶν ἢ πνευματικῶν δυνάμεων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς πνευματικὰς λειτουργίας, αἵτινες μόνον ἐκ ψυχολογικῶν νόμων δέον νὰ ἐξηγοῦνται, οὐδέποτε δὲ ἐξ ὑλικῶν αἰτίων. Σῶμα καὶ πνεῦμα εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ οὐσίᾳ. Ὅ,τι ἐν τῷ ἰδιώματι τῆς ἐκτάσεως ἐμφανίζεται ὡς κίνησις, εἶναι ἐν τῷ ἰδιώματι τῆς νοήσεως βίωμα συνειδήσεως. Ὅθεν δὲν ὑφίσταται ἀλληλεπίδρασις ψυχῆς καὶ σώματος. Ἀναγκαία συνέπεια τῆς ἐκδοχῆς ταύτης εἶναι ἡ μηχανικὴ ἐξήγησις τῆς φύσεως, ἐφ' ὅσον εἶναι ἔκτασις καὶ ἡ ἀπόρριψις τῆς τελολογικῆς ἑρμηνείας αὐτῆς. Ὁ σκοπὸς ἀποκλείεται ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ Σπινόζα καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης καὶ ἐκ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ὡς ἀπορρεόντων ἐκ τῶν ἀναλλοιώτων νόμων τῆς λογικῆς νοήσεως τοῦ θεοῦ. Ὁ κόσμος ὡς ὅλον οὐδένα δύναται νὰ ἐξυπηρετῇ σκοπόν· διότι οὗτος θὰ ἔδει τότε νὰ κεῖται ἐκτὸς τοῦ θεοῦ ἢ τῆς οὐσίας. Ἀλλ' οὔτε τὰ καθ' ἕκαστον ὄντα τοῦ κόσμου εἶναι δυνατὸν νὰ κατατείνωσιν εἰς σκοπούς, ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς προϋποθέτει ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ δημιουργηθοῦν καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, ὅπερ ἀντιφάσκει εἰς τὴν λογικὴν ἀναγκαστικότητα, μεθ' ἧς προέρχονται ἐκ τοῦ θείου νοῦ. Καὶ ἄλλως δὲ ὁ σκοπὸς προϋποθέτει διάκρισιν, ὅπερ ἀποκλείεται διὰ τὴν θείαν νόησιν, δι' ἣν τὰ πάντα εἶναι ἐξ ἴσου σημαντικὰ καὶ κέκτηνται τὴν αὐτὴν ἀξίαν. Τέλος, πρὸς ἐπίτευξιν σκοπῶν χρειάζεται ὁ χρόνος, ὅστις ὅμως δὲν ὑφίσταται διὰ τὴν ἄνω καὶ ἔξω χρόνου οὐσίαν, τὴν θεωροῦσαν τὰ πάντα ὡς γεωμετρικὸν φαινόμενον. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπορρίπτει ὁ Σπινόζας καὶ τὴν ἐλευθερίαν, θεωρῶν πάσας τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου ἐξηρτημένας κατ' ἀνάγκην ἐξ αἰτίων. Ἡ πίστις ὅτι δυνάμεθα νὰ πράττωμέν τι παρ' ἐκεῖνο ὅπερ πράττομεν εἶναι πλάνη, ἀπορρέουσα ἐκ τῆς ἀγνοίας τῶν αἰτίων, ἐξ ὧν ἐξαρτῶνται αἱ πράξεις ἡμῶν. Ὁ παῖς πιστεύει ὅτι ἀπαιτεῖ ἐλευθέρως γάλα, ἐνῷ ὑπακούει ἁπλῶς εἰς ἀναγκαίαν ὁρμήν· ὁμοίως ὁ φλύαρος ὅτι πράττει ἐλευθέρως λύων τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἢ ὁ ἐν μέθῃ διατελῶν ὅτι λέγει ἐξ ἐλευθέρας βουλήσεως ὅ,τι θὰ παρεσιώπα ἐν καταστάσει νηφαλιότητος. Πραγματικὴ ἐλευθερία εἶναι δυνατὴ μόνον ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ λόγου. Ἡ δὲ ἀπόλυτος ἐλευθερία ἀποτελεῖ κτῆμα μόνου τοῦ θεοῦ, διότι μόνος αὐτὸς εἶναι αὐταίτιον καὶ αἰτία τῶν ὄντων. Ἡ ἐλευθερία ὅμως αὕτη τοῦ θεοῦ συμβιβάζεται καὶ ἐναρμονίζεται πρὸς τὴν ἀναγκαστικότητα, μετὰ τῆς ὁποίας ἀπορρέουν τὰ πάντα οὐχὶ ἐκ τῆς βουλήσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ θεὸς εἶναι ἡ μία καὶ μοναδικὴ οὐσία, ὑπάρχουσα ἐξ ἑαυτῆς καὶ ἀφ' ἑαυτῆς νοητή, ἕπεται ὅτι οὐδὲν καθ' ἕκαστον ὂν ἢ φαινόμενον κέκτηται αὐτοτελῆ ὕπαρξιν. Τὰ καθ' ἕκαστον ὄντα παριστῶσι μόνον τοὺς ἰδίους τρόπους—modi— διὰ τῶν ὁποίων ἀποκαλύπτει ἑαυτὴν ἡ οὐσία. Οἱ τρόποι εἶναι μεταβολαὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ διὰ τοῦτο ὑπάρχουσι μόνον ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς, ὅπως τὰ κύματα ὑπάρχουσι μόνον ὡς μόρια τῆς θαλάσσης καὶ μόνον ὡς τοιαῦτα εἶναι νοητά. Οἱ πεπερασμένοι τρόποι ἐμφανίσεως τῆς οὐσίας εἶναι τὰ φαινόμενα ἐκεῖνα, ἅπερ περιορίζονται κατὰ χῶρον καὶ χρόνον, τὰ καθ' ἕκαστον δηλαδὴ φαινόμενα σωματικῆς καὶ πνευματικῆς φύσεως, ἄνθρωποι, ζῷα, φυτά, ὀρυκτὰ κ. λ. π., ἰδέαι, συναισθήματα, βουλήσεις. Οἱ τρόποι οὗτοι δὲν εἶναι λογικῶς ἀναγκαῖοι, ὡς οἱ ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τῶν ἰδιωμάτων αὐτῆς ἀμέσως ἀπορρέοντες ἄπειροι καὶ αἰώνιοι τρόποι· γνῶσιν αὐτῶν λαμβάνομεν διὰ τῆς ἐμπειρίας. Ἐπειδὴ δὲ ἕκαστος αὐτῶν μετέχει τῶν δύο ἰδιωμάτων τῆς οὐσίας, συνάγεται ὅτι πᾶν σῶμα κέκτηται καὶ πνευματικὴν πλευράν, τουτέστιν ὅτι τὰ πάντα εἶναι ἐμψυχωμένα. Τοιοῦτος τρόπος ἐμφανίσεως τοῦ θεοῦ εἶναι, ὡς εἴπομεν, καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ διὰ τοῦτο παροδικὸς καὶ ἐστερημένος ἐλευθερίας—res coacta. Ἐν παντὶ τρόπῳ ἐνυπάρχει ἡ θεία οὐσία· διὰ τοῦτο καὶ ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν ἐκδηλοῦται ὁρμὴ πρὸς αὐτοσυντηρησίαν, συμφώνως πρὸς τὸν ὁρισμὸν τῆς οὐσίας. Ἡ ὁρμὴ αὕτη ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἠθικῆς τοῦ Σπινόζα. Ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου τελεῖ ὑπὸ τὸν ὕψιστον φυσικὸν νόμον, τὸν τῆς αὐτοσυντηρησίας ὡς πάντα τὰ τοῦ κόσμου. Ὅθεν σκοπὸς τῆς ἠθικῆς εἶναι ἡ αὐτοσυντηρησία (conservatio sui). Ἐκ τῆς ὁρμῆς ταύτης δέον νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν ἡμῖν ἡ ἱκανότης, ὅπως διεπώμεθα οὐχὶ ὑπὸ ἐξωτερικῶν περιστάσεων καὶ ἐντυπώσεων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἰδίας ἡμῶν φύσεως, ὅπως βουλώμεθα καὶ πράττωμεν ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ταύτης ἀναγκαστικότητος. Διότι μόνη ἡ ἐνδόμυχος ψυχικὴ δύναμις καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον καὶ αὐτοτελῆ. Τοῦτο ὅμως εἶναι δυνατόν, ἐὰν ὁ βίος ἡμῶν ρυθμίζεται κατὰ τοὺς νόμους τοῦ ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου, τοὺς ὁποίους γνωρίζομεν διὰ τοῦ ἡμετέρου λόγου. Ἄλλαις λέξεσιν, ἀνάγκη τὴν ὅλην ἡμῶν προσπάθειαν νὰ στρέψωμεν πρὸς τὴν γνῶσιν, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τῆς ἰδίας ἡμῶν φύσεως. Ὅσῳ περισσοτέραν καθαρὰν γνῶσιν ἀναπτύσσομεν, τόσῳ μᾶλλον προάγομεν τὴν φύσιν ἡμῶν ταύτην, τόσῳ μᾶλλον αὐτενεργοὶ καθιστάμεθα. Ὕψιστον ἀγαθὸν δὲν εἶναι οὔτε ὁ πλοῦτος οὔτε αἱ τιμαὶ οὔτε ἡ ἀπόλαυσις, ἀλλ' ἡ γνῶσις τῶν αἰωνίων νόμων καὶ τῆς συναρτήσεως τῶν ψυχῶν ἡμῶν μετὰ τοῦ συνόλου τῆς φύσεως. Ἐφ' ὅσον ἐξαρτώμεθα ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἀναπόφευκτος συνέπεια εἶναι ὁ πόνος. Διότι πᾶν τὸ ἐξωτερικὸν ὑπόκειται εἰς μεταβολὴν καὶ εἶναι ἐφήμερον. Διὰ τοῦτο μόνον ἡ τροπὴ τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῶν αἰωνίων νόμων εἶναι εἰς θέσιν νὰ παράσχῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον διαρκῆ καὶ τελείαν ἱκανοποίησιν. Διὰ τῆς ἐπιγνώσεως ὅτι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ ὅλαι αἱ καταστάσεις ἡμῶν ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἀπείρου φύσεως, ἐκ τοῦ θεοῦ, ὅστις ἐνεργεῖ ἐν ἡμῖν, ὡς ἐν παντὶ καθόλου ὑπάρχοντι, διασῴζομεν τὴν οὐσίαν τῆς φύσεως ἡμῶν. Οὕτω ἐξαφανίζεται ἐν ἡμῖν ἡ αἴσθησις ὅτι εἴμεθα ἐκμηδενισμένοι ἐν τῇ ἐπὶ μέρους ὑπάρξει, διότι γνωρίζομεν ὅτι εἴμεθα ἐν τῷ θεῷ καὶ ὅτι ἀποτελοῦμεν τὸ κύριον αὐτοῦ περιεχόμενον. Εἰς τὴν γνῶσιν ταύτην ἀνταποκρίνεται συναίσθημα εὐαρεστήσεως, ὅπερ συνδέεται μετὰ τῆς ἰδέας τοῦ θεοῦ ὡς αἰτίου αὐτοῦ. Τὸ συναίσθημα τοῦτο ὁδηγεῖ εἰς τὴν πνευματικὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ—amor dei intellectualis—ἥτις συνεπάγεται τὴν ὑψίστην εἰρήνην. Ἡ πνευματικὴ αὕτη ἀγάπη τοῦ θεοῦ εἶναι μέρος τῆς ἀπείρου ἐκείνης ἀγάπης, δι' ἧς ὁ θεὸς ἀγαπᾷ ἑαυτόν. Ὅθεν ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρωπίνη ἀγάπη πρὸς τὸν θεὸν εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό. Εἶναι φανερὸν ὅτι μετὰ τῆς ἰδέας ταύτης ἡ φιλοσοφία τοῦ Σπινόζα φθάνει εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τοῦ μυστικισμοῦ αὐτῆς. Ἡ ἐνόρασις δὲ τῆς ἑνότητος ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ θεοῦ καὶ ἡ ἐντεῦθεν πηγάζουσα πνευματικὴ ἐκείνη ἀγάπη δὲν συνδέονται πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὸ παροδικόν, ἀλλ' εἶναι αἰώνια καὶ ἀπηλλαγμένα τοῦ ροῦ καὶ τῆς μεταβολῆς τῶν ἐπὶ μέρους φαινομένων. Ὁ μέχρις αὐτῶν ὑψωθεὶς ἄνθρωπος θεωρεῖ τὰ πάντα sub specie aeternitatis, συγχρόνως δὲ ἀνέπτυξεν ἐν ἑαυτῷ ἄφθαρτόν τι, ὅπερ οὐδεὶς θάνατος ἰσχύει ὅπως ἀφανίσῃ. Καὶ ὅσῳ μᾶλλον πληροῦται τὸ πνεῦμα ἡμῶν ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἐκείνης, τόσῳ περισσοτέρα ἀφθαρσία ἐγκατοικεῖ ἐν αὐτῷ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ἡ ἠθικὴ τοῦ Σπινόζα ἐπιδιώκει ἐν τέλει πρακτικὸν σκοπόν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ νόησις αὐτοῦ ὑψοῦται διὰ τῆς θεωρίας ὅ,τι πλεῖστον ὑπὲρ τὸν κόσμον τοῦ πεπερασμένου καὶ τῆς ἐμπειρίας. Ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν, πρὸς τὸ ὁποῖον κατατείνει, εἶναι ὅλως διόλου πρακτικόν, τοῦ ὁποίου ἡ κτῆσις ἐξασφαλίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον διαρκεῖ εἰρήνην. Ἀκριβῶς δὲ ἐπειδὴ ἡ ἠθικὴ τοῦ Σπινόζα ἐπιδιώκει πρακτικὸν σκοπὸν οὐχὶ ἐπέκεινα τοῦ κόσμου τούτου κείμενον, ἀποβάλλει τὸ ζήτημα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ σημασίαν. Αὐτὴ ὅμως αὕτη ἡ ἀθανασία δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ σύστημα αὐτοῦ, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀναγκαία συνέπεια τῶν προϋποθέσεων αὐτοῦ, εἰ καὶ ἐν ἐννοίᾳ διαφόρῳ τῆς συνήθους. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶναι τρόπος ἐν τῇ οὐσίᾳ, παραμένει αἰώνιος ὡς αὐτὴ αὕτη ἡ οὐσία. Ἀλλ' ὡς εἶναι προφανές, ἡ ἀθανασία, περὶ ἧς πρόκειται ἐνταῦθα, εἶναι ἀπρόσωπος.

Δὲν κρίνομεν ἄσκοπον εἰς τὸ γενικὸν τοῦτο διάγραμμα τοῦ συστήματος τοῦ Σπινοζα νὰ προσθέσωμεν λεπτομερείας τινὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ φιλοσοφίαν. Ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ὡς τοῦ συνόλου τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν, διακριτέον τὴν συνείδησιν ὡς τὸ σύνολον τῶν ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ σαφῶν παραστάσεων (conscientia). Αἱ λοιπαὶ παραστάσεις δὲν ἀπόλλυνται, ἀλλ' ὑπάρχουσι δρῶσαι ὑποσυνειδήτως ἐν τῇ ψυχῇ. Σπουδαῖον μέρος τῆς συνειδήσεως εἶναι ἡ αὐτοσυνειδησία (idea ideae). Γνῶσιν ταύτης λαμβάνομεν ἀφορίζοντες τὰ σταθερὰ στοιχεῖα τῆς συνειδήσεως ἀπὸ τῶν μεταβλητῶν. Τὰ σταθερὰ ταῦτα στοιχεῖα εἶναι τὸ Ἐγώ. Ἡ αὐτοσυνειδησία τελεῖ absque relatione ad objectum, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν συνείδησιν καὶ τὰς παραστάσεις καθόλου, αἵτινες σχετίζονται πάντοτε πρὸς ἐξωτερικὸν ἀντικείμενον. Δι' ὅσων ὁ Σπινόζας λέγει, ἀνεκάλυψε τὸ πρῶτον καὶ καθώρισε τὴν αὐτοσυνειδησίαν. Ἡ βούλησις ἐκπηγάζει κατὰ Σπινόζαν ἐκ τοῦ γενικωτάτου καὶ ὑψίστου φυσικοῦ νόμου, τοῦ τῆς αὐτοσυντηρησίας. Ἕκαστον ὄν, ἐφ' ὅσον εἶναι ἐν ἑαυτῷ, τείνει ὅπως ἐμμένῃ ἐν τῇ ὑπάρξει αὐτοῦ καὶ ὅπως διατηρῇ ἑαυτό. Unaquaque res, quantum in se est. in suo esse perseverare conatur. Ὁ νόμος οὗτος διέπει τόσον τὸν ἀνόργανον κόσμον, ὡς νόμος τῆς ἀδρανείας, ὅσον καὶ τὸν ὀργανικὸν καὶ τὸν πνευματικόν. Ἐκδηλοῦται τὸ κατ' ἀρχὰς ὡς τυφλὴ βούλησις πρὸς αὐτοσυντηρησίαν (appetitus), ὡς παρὰ τοῖς ζῴοις καὶ τοῖς παισί. Ἐφ' ὅσον λαμβάνομεν συνείδησιν αὐτῆς, καλεῖται cupiditas, τουτέστιν appetitus cum ejusdem conscientia. Ἡ πρὸς αὐτοσυντηρησίαν ὁρμὴ αὕτη τῶν ὀργανικῶν ὄντων συνδέεται πρὸς τὴν αὔξησιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τελειοποίησιν. Ἰσχύει δὲ ἡ ὁρμὴ πρὸς αὐτοσυντηρησίαν οὐ μόνον ὡς πρὸς τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰ ψυχικὰ φαινόμενα.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ οὐσιῶδες ἐν τῇ ψυχῇ εἶναι ἡ νόησις, ἡ ὁρμὴ αὕτη ἐκδηλοῦται ἐνταῦθα ὡς βούλησις πρὸς νόησιν καὶ εἶναι κατὰ τὸν φιλόσοφον facultas affirmandi et negandi. Ἐντεῦθεν δὲ συνάγει τὸ σπουδαῖον διὰ τὴν φιλοσοφίαν αὐτοῦ συμπέρασμα, ὅτι δηλαδὴ νόησις καὶ βούλησις εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ (intellectus et voluntas est unum et idem). Ὡς πρὸς τὸ συναισθηματικὸν μέρος

Digitized by Google

τῆς ψυχῆς ὁ Σπινόζα διακρίνει τρία πρωτογενῆ συναισθήματα, τὴν ἐνσυνείδητον ὁρμὴν πρὸς αὐτοσυντηρησίαν (cupiditas), τὴν εὐαρέστησιν (laetitia) καὶ τὴν δυσαρέσκειαν (tristitia), αἵτινές τελευταῖαι εἶναι συνέπεια τῆς πρωταρχικῆς καὶ θεμελιώδους ἐκείνης ὁρμῆς. Ἡ εὐαρέστησις εἶναι πάθος, δι' οὗ ὁ ἄνθρωπος μεταβαίνει εἰς μείζονα τελειοποίησιν, ἐνῷ ἡ δυσαρέστησις ἐπιφέρει τὸ ἐναντίον. Laetitia est passio qua mens transit ad majorem perfectionem. Tristitia passio qua mens transit ad minorem perfectionem. Τὰ ἀξιώματα ταῦτα κέκτηνται θεμελιώδη σημασίαν διὰ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Σπινόζα, πρὸ πάντων ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ εὐαρέστησις εἶναι συναίσθημα ὅπερ προάγει τὸν ἄνθρωπον. Πάντα τὰ ἄλλα συναισθήματα εἶναι τροποποιήσεις καὶ ποικιλίαι τῶν βασικῶν τούτων ἀψιθυμιῶν, συντελούμεναι διὰ τῆς συνδέσεως τῶν παραστάσεων πρὸς ἀλλήλας καὶ διὰ τῆς συσχετίσεως τῶν ἀψιθυμιῶν τούτων πρὸς τὰ αἴτια αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. ἡ ἀγάπη εἶναι laetitia concomitante idea causae externae, τὸ μῖσος tristitia concomitante idea causae externae. Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων, τουτέστι τῆς εὐαρεστήσεως καὶ τῆς δυσαρεστήσεως, τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ μίσους, παράγει εἶτα ὁ Σπινόζα πάντα τὰ λοιπά, ἐκ δὲ τοῦ δυνατοῦ τῆς μεταβολῆς αὐτῶν καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ αὐτῶν συνάγει πολύτιμα καὶ ψυχολογικῶς βαθύτατα συμπεράσματα. Ὅ,τι ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν φύσιν τοῦ πνεύματος καὶ διὰ τοῦτο προκαλεῖ εὐαρέστησιν, εἶναι χρήσιμον εἰς αὐτό. Ἐπειδὴ δὲ τὴν φύσιν αὐτοῦ ταύτην ἀποτελεῖ ἡ γνῶσις, εἶναι αὕτη ἡ τὸ πνεῦμα προάγουσα ἐνέργεια αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα τὸ ὕψιστον ἀγαθὸν συνίσταται εἰς τὴν ὑψίστην γνῶσιν, τουτέστιν εἰς τὴν γνῶσιν ὅλων τῶν αἰτίων μέχρι τῆς ἐσχάτης, τουτέστι τῆς οὐσίας, ἢ ἡ γνῶσις τῆς συναρτήσεως ὅλων τῶν ὄντων ἐν τῷ Θεῷ. Ἡ ἐπιδίωξις τοῦ ὑψίστου τούτου ἀγαθοῦ εἶναι καθῆκον παντὸς ἀνθρώπου, ἐξ αὐτοῦ δὲ δέον νὰ θεωρῆται καὶ ὁ βίος τοῦ συνόλου τῶν ἀτόμων ἢ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ἐφ' ὅσον οἱ ἄνθρωποι τείνουσι πρὸς τὴν γνῶσιν, ἐξαφανίζεται ἡ διχόνοια καὶ ἡ δυστυχία. Ὅθεν ἡ κοινωνία προάγεται διὰ τῆς γνώσεως, ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια εἶναι μία καὶ διὰ τοῦτο συνδέει καὶ διαλλάσσει. Αἱ εἰδικαὶ ἀρεταί, τὰς ὁποίας συνιστᾷ ὁ Σπινόζα, εἶναι ἡ animositas καὶ ἡ generositas. Ἡ πρώτη συνίσταται εἰς τὴν σταθερὰν βούλησιν, ὅπως διασῴζωμεν τὴν ἰδίαν ἡμῶν φύσιν συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ λόγου. Ἡ δευτέρα εἰς τὴν βούλησιν, ὅπως προάγωμεν τὴν κοινωνίαν συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τούτους. Ἡ μὲν animositas εἶναι ῥοπὴ πρὸς ἰδίαν ἡμῶν τελειοποίησιν, ἡ δὲ generositas ῥοπὴ πρὸς δημιουργίαν τῆς εὐτυχίας τῶν ἄλλων.

Ὁ Σπινόζα ἐπεχείρησε διὰ τῆς φιλοσοφίας του νὰ λύσῃ τὸ δυσχερὲς πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Καρτεσίου, δεχομένου, πλὴν τῆς θείας, καὶ δύο ἔτι ἀνεξαρτήτους ἀπ' αὐτῆς καὶ αὐτοτελεῖς οὐσίας, καὶ τὸ ὁποῖον συνησθάνθησαν οἱ ἄμεσοι διάδοχοι αὐτοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσουν νὰ λύσουν αὐτὸ ἱκανοποιητικῶς. Τοὐναντίον ὁ Σπινόζα ἠδυνήθη νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς δυσχερείας τῆς καρτεσιανῆς διαρχίας καὶ νὰ παραγάγῃ ἐκ μιᾶς ἑνιαίας ἀρχῆς τὰ φαινόμενα τοῦ τε ὑλικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν ὅμως, ἔχει ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ πολλὰ τὰ κοινὰ πρὸς τὴν τοῦ Καρτεσίου, διότι ἀμφότεροι στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας τῶν στωϊκῶν. Καὶ ὁ Καρτέσιος ὡς σκοπὸν τῆς ἠθικῆς θέτει τὴν γνῶσιν. Ἀλλ' ὅμως τὰς ἀψιθυμίας θεωρεῖ καὶ αὐτός, ὅπως ἐκεῖνοι, πάθη τῆς ψυχῆς, πλὴν τῆς καθαρῶς πνευματικῆς, τῆς admiratio. Διὰ τοῦτο ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος νὰ κατατείνῃ πρὸς πλήρη ἀπὸ τῶν ἀψιθυμιῶν ἀπαλλαγήν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τούτους, διδάσκει ὁ Σπινόζας ὅτι αἱ εὐάρεστοι ἀψιθυμίαι εἶναι ὠφέλιμοι καὶ συντελεστικαὶ εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου. Τέλος, σημειωτέον ὅτι ἡ ἠθικὴ τοῦ Σπινόζα εἶναι ὑλικὴ καὶ εἰδολογικὴ συγχρόνως, καθόσον δὲν προβάλλει μόνον σκοπόν, ἀλλὰ δεικνύει καὶ τὴν ὁδὸν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου.

Λίαν διδακτικὴ εἶναι ἡ σύγκρισις τῆς πανθεϊστικῆς καὶ μονιστικῆς κοσμοθεωρίας τοῦ Σπινόζα πρὸς τὴν τοῦ Ἰορδάνου Βρούνου. Ἀμφότεροι προβάλλουν κατ' οὐσίαν εἰς τὸν κόσμον τὸ ἴδιον προσωπικὸν ἰδανικὸν ἑκάτερος. Ἡ παρὰ τὰ κοινὰ στοιχεῖα διαφορὰ ὀφείλεται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀντίθεσιν τῶν προσωπικοτήτων, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῶν ἐποχῶν. Διὰ τὸν Βροῦνον ὁ κόσμος εἶναι σφύζουσα κίνησις, ὁρμή, πάλη, ἀγών. Ὁ ἄνθρωπος πάσχει ἀπὸ χαρὰν καὶ θλῖψιν, νικᾷ καὶ ἀποθνῄσκει, ἀλλ' ἡ μέθη καὶ ὁ ἐνθουσιασμός, ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς συνειδήσεως τῆς ἑνότητος αὐτοῦ μετὰ τοῦ σύμπαντος, παρέχει εἰς τὴν ζωήν του ἀξίαν καὶ ὕψος καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πόνῳ καὶ τῷ ἐνθουσιασμῷ. Διὰ τὸν Σπινόζα, τοὐναντίον, ὁ κόσμος εἶναι ἐν ἑαυτῷ κλειστὸν καὶ ἠρεμοῦν ὅλον, ἡ χρονικὴ ἀλληλουχία μεταβάλλεται εἰς λογικὴν καὶ μαθηματικήν, ὁ πόνος κατασιγάζεται διὰ τῆς θεωρίας τοῦ κάλλους αὐτοῦ καὶ παραχωρεῖ τὴν θέσιν του εἰς τὴν ἱλαρὰν ἡσυχίαν. Διὰ μὲν τὸν Βροῦνον τὸ σύμπαν εἶναι ζωντανὸς ὀργανισμός, διὰ δὲ τὸν Σπινόζα μαθηματικὸν σύστημα.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἰδεῶν τοῦ Σπινόζα εἶναι μεγάλη. Ἀλλ' ὅμως κατ' ἀρχὰς ἐσυκοφαντήθη καὶ κατεδιώχθη ὡς ἄθεος, οἱ δὲ ὀπαδοί του δυσκόλως ἐτόλμων νὰ ἐμφανισθοῦν δημοσίᾳ. Ἰδίᾳ ἐσκανδάλισεν ἡ διδασκαλία του περὶ τῆς ὕλης ὡς ἰδιώματος τοῦ θεοῦ καὶ ἐδυσφημίσθη ὡς ἀγροικότατος ὑλισμός. Δικαιοτέρας κρίσεως μόλις μετὰ παρέλευσιν ἑκατὸν καὶ πλέον ἐτῶν ἀξιοῦται δι' ἀνδρῶν οἷοι οἱ Χέρδερ, Γκαῖτε, Ἰακώβι καὶ Σλαϊερμάχερ. Πρὸ πάντων ἔνθερμον μαθητὴν αὐτοῦ καὶ ἐκ πεποιθήσεως θαυμαστὴν καλεῖ ἑαυτὸν ὁ Γκαῖτε. «Ἐξ ἑκάστης προτάσεως τῆς ἠθικῆς του ἀναλάμπει ἀπεριόριστος ἀνιδιοτέλεια καὶ ὑπέροχος ἐγκαρτέρησις, ἡ ὁποία κύπτει ἅπαξ διὰ παντὸς πρὸ τῶν μεγάλων νόμων τοῦ κόσμου, ἀντὶ νὰ διέρχεται τὴν ζωὴν μὲ εὔθηνὰ μέσα παρηγορίας». Τὰ ἴχνη τῆς ἐπιδράσεως ταύτης αὐτοῦ εἶναι καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν βέβαια καὶ σαφῆ, εἰ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ κατέστησαν συνειδηταὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἀσυμφωνίαι, καὶ δὴ καὶ ἀντιφάσεις, καὶ αἱ δυσχέρειαι αἱ ἀπορρέουσαι ἐκ τοῦ συστήματος αὐτοῦ. Ἀλλ' εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Σπινόζα δὲν γράφει ὅπως ἐκφράσῃ ἁπλῶς τὰς ἐννοίας του. Φανερώνει συγχρόνως τὴν προσωπικότητα, ἥτις εἶναι φορεὺς τῶν ἰδεῶν τούτων, Οὗτος εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον, ὡς γράφει ὁ Ὄϋκεν, «τὸ μεγαλεῖον τοῦ φιλοσόφου ἐπεβλήθη εὐθὺς ὡς εἶδον αὐτὸν ἐξ ἀποστάσεως καὶ κατέστη δυνατὸν νὰ ἐξετάσουν αὐτὸν μετὰ πλήρους ἐλευθερίας».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Pollock*, Spinoza, his life and philosophy, β΄ ἔκδ. 1912.—*Delbos*, Le problème morale dans la philosophie de Spinoza et dans l' histoire du spinozisme, 1894.—*Erhardt*, Die philosophie des Spinoza, 1908. —*Mauthner*, Spinoza, sein Leben und Werk, 1921.—*Alexander*, Spinoza, 1923.

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Σπίνολα (Spinola). Ὀνομαστὴ ἰταλικὴ οἰκογένεια εὐγενῶν, ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς Γενεύης, τῆς ὁποίας τὰ μέλη κατ' ἀρχὰς διέπρεψαν εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλὰ βραδύτερον ἀνεμείχθησαν καὶ εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς πόλεως, καταλαβόντα ὕψιστα ἀξιώματα καὶ διακριθέντα εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὸ ναυτικόν. Κυριώτερον μέλος τῆς οἰκογενείας ὑπῆρξεν ὁ *Φραγκῖσκος*, ὁ ὁποῖος τῷ 1435 κατενίκησε τὸν Ἀλφόνσον τῆς Ἀραγῶνος ἐν Γαέτῃ καὶ κατόπιν ἀπηλευθέρωσε τὴν Γένουαν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Μιλάνου. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης προῆλθον 11 ἄρχοντες τῆς Γενούης καὶ 13 καρδινάλιοι. Κλάδος αὐτῆς ἐγκατεστάθη κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα ἐν Ἱσπανίᾳ, ὅπου διέπρεψεν. Μ. Δ. Β.

—**Σπίνολα** (Spinola), ***Αὐγουστῖνος***. Ἱσπανὸς κληρικὸς καὶ διπλωμάτης (1597—1649). Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμβροσίου Σπίνολα καὶ ἐχρημάτισεν ἀπὸ τοῦ 1625 καρδινάλιος. Διεκρίνετο διὰ τὴν βαθεῖαν μόρφωσίν του καὶ τὴν μεγάλην του διπλωματικὴν ἱκανότητα, ἕνεκα δὲ τούτων ἡ ἱσπανικὴ αὐλὴ ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ παρὰ τῷ πάπᾳ. Ὁ Σπίνολα ἐγένετο γνωστὸς ἐν Εὐρώπῃ ὡς εἷς τῶν ἰσχυροτέρων ἀντιπάλων τοῦ Γάλλου πρωθυπουργοῦ Ρισελιέ, τοῦ ὁποίου πλεῖστα σχέδια κατώρθωσε νὰ ἐξουδετερώσῃ ἢ ματαιώσῃ. Μ. Δ. Β.

—**Σπίνολα** (Spinola), ***Ἀμβρόσιος***. Ἱσπανὸς στρατηγός, ἰταλικῆς καταγωγῆς, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Γενουηνσίων Σπίνολα (1569—1630). Προσληφθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἱσπανίας, κατώρθωσε νὰ στρατολογήσῃ ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὲρ τὰς 10.000 ἀνδρῶν, μὲ τὰς ὁποίας ἐνίσχυσε τὰ ἐν Φλάνδρᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ μαχόμενα ἱσπανικὰ στρατεύματα κατὰ τοῦ Μαυρικίου τοῦ Νασσάου. Κατώρθωσε νὰ πολιορκήσῃ καὶ νὰ κυριεύσῃ τὴν Ὀστάνδην (1604) καὶ ἄλλα φρούρια, ἀπέκτησε δὲ φήμην μεγάλου στρατηγοῦ. Οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ Φλάνδρᾳ ἐξηκολούθησαν νικηφόρως ἐπὶ εἰκοσαετίαν περίπου, τῷ δὲ 1625 ἐπεσφραγίσθησαν διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ φρουρίου Μπρέντα, θεωρουμένου ἀπορθήτου. Αἱ ἐπιτυχίαι του αὗται τὸν κατέστησαν δημοφιλέστατον ἐν Ἱσπανίᾳ, τῷ δὲ 1628 ἐκλήθη εἰς Μαδρίτην, ὅπου ἔτυχε μεγάλων τιμῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Κατόπιν ἐστάλη πρὸς βοήθειαν τοῦ δουκὸς τῆς Σαβοΐας, ὁ ὁποῖος ἐπολέμει κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΓ΄. Τῷ 1629 κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Γάλλους ἐκ τοῦ Μονφερράτο, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Μ. Δ. Β.

— **Σπίνολα** (Spinola), ***Βενέδικτος - Μαρία***. Ἱσπανὸς ναυτικὸς (1687—1774). Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν ναύσταθμον τῆς Βαρκελώνης καὶ κατόπιν (1715) ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν καὶ ἀπόβασιν τῶν Ἱσπανῶν πρὸς κατάληψιν τῆς νήσου Μαγιόρκα. Τῷ 1717 μετέσχε τῆς ἐκστρατείας πρὸς κατάληψιν τῆς Σαρδηνίας, ἐπὶ κεφαλῆς 12 πολεμικῶν πλοίων καὶ ἱκανῶν μεταγωγικῶν, ἅτινα ἀπεβίβασαν 9.000 ἄνδρας. Τῷ 1718 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Σικελίας ἐπὶ κεφαλῆς 22 πολεμικῶν, 3 ἐμπορικῶν πλοίων καὶ 340 μεταγωγικῶν μετὰ 30.000 ἀνδρῶν. Κληθεὶς κατόπιν εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἀπεστάλη εἰς Κούβαν πρὸς κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ἀβάνας καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς Φιλιππίνας, διὰ παρόμοιον σκοπόν. Ἐταξίδευσεν ἐπίσης εἰς τὴν Βαλτικὴν καὶ τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του διωρίσθη μέλος τοῦ ἀνωτάτου πολεμικοῦ συμβουλίου τῆς Ἱσπανίας. Μ. Δ. Β.

— **Σπίνολα** (Spinola), ***Πέτρος***. Ναύαρχος τῆς δημοκρατίας τῆς Γενούης, ὅστις κατὰ τὸν μεταξὺ Βενετίας καὶ Γενούης, κατὰ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα, πόλεμον, ἐπειδὴ οἱ Βενετοὶ ἐδῄωσαν (1431) τὴν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Γενούης διατελοῦσαν Χίον, προσέβαλε λόγῳ ἀντεκδικήσεως καὶ κατέλαβε πλὴν μεγάλου μέρους τῆς Εὐβοίας καὶ τὰς κυριωτέρας ἐκ τῶν Κυκλάδων νήσων, καὶ δὴ τὴν Ἄνδρον καὶ Νάξον, τῶν ὁποίων οἱ δυνάσται διέκειντο φιλίως πρὸς τὴν Βενετίαν. Ἀπῃτήθη δὲ κατόπιν νὰ καταβληθῇ μεγίστη διπλωματικὴ ἐνέργεια, ὅπως μὴ ἀποβῶσιν αἱ νῆσοι αὗται ὁριστικαὶ κτήσεις τῶν Γενουηνσίων. Δ. Π. Π.

Σπινόλας, ***Ἀντώνιος***. Κερκυραῖος θεολόγος καὶ γλωσσομαθὴς (1711—1781). Συνέγραψε: «Διδασκαλία χριστιανική», «Ἔλεγχος εἰς τὰς Δέκα ἐντολάς», «Νομικὸν Σύνταγμα» (,αψξγ΄) κ.ἄ. Λ. Χ. Ζ.

Σπινοπάρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θρᾴκης, κειμένη, παρὰ τὴν Παυταλίαν (νῦν Κιοστενδήλ), ἐπί τινος διαβάσεως τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς συμβολῆς αὐτοῦ μετά τινος τῶν παραποτάμων του (νῦν Sobolchtitze). Ταυτίζεται μὲ τὸ σημερινὸν χωρίον *Κόνιαβο* ἐν Βουλγαρίᾳ, διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ ὁποίου διέρχεται καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ραδομὶρ—Κιοστενδήλ. Α. Θ. Σ.

σπῖνος (ὁ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *σπίζα* (βλ. λ.).

σπινοσαυρίδαι (οἱ) (Spinosauridae) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *θηριόποδα σαυρίσχια δεινοσαύρια* ἑρπετά. Τῆς οἰκογενείας ταύτης ἓν καὶ μόνον ἀπολιθωμένον γένος εὑρέθη ἄχρι τοῦδε, ὁ *σπινόσαυρος* (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

σπινόσαυρος (ὁ) (Spinosaurus v. Stromer) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *σπινοσαυριδῶν θηριοπόδων σαυρισχίων δεινοσαυρίων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔφερον εὐθεῖς, κωνομόρφους, ὀξυλήκτους ὀδόντας. Οἱ τραχηλικοὶ καὶ ῥαχιαῖοι σπόνδυλοί των ἦσαν ὀπισθόκοιλοι. Αἱ ὀπίσθιαι ῥαχιαῖαι ἀποφύσεις τῶν σπονδύλων ἔφθανον τὸ ὕψος τῶν 1,80 μ.

Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κενομανίου σειρᾶς τῆς νεοκρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἐν Αἰγύπτῳ. Γ. Κ. Γ.

Σπίντλερ (Spindler), ***Κάρολος***. Γερμανὸς μυθιστοριογράφος (1796—1855). Συνέγραψε πλεῖστα μυθιστορήματα, ὧν ἄξια μνείας εἶναι: «Ὁ ἀπόμαχος», «Ὁ Ἰουδαῖος», «Ὁ Ἰησουίτης», «Ὁ πτηνοπώλης τοῦ Ἴμστ». Λ. Κ.

—**Σπίντλερ** (Spindler), ***Φραγκῖσκος-Στανίσλαος***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1759—1819). Ἔγραψε πολλὰ σοβαρὰ καὶ κωμικὰ μελοδράματα, ὡς: «Κάϊν καὶ Ἄβελ», «Πύραμος καὶ Θίσβη», «Ὁ θάνατος τοῦ Μπάλντερ», «Ὁ ἔρως εἰς τὴν Οὐκρανίαν», «Ὁ θαυμάσιος ἄνθρωπος», «Ἡ μετάνοια πρὸ τοῦ ἐγκλήματος», «Τὰ ταξίδια τῆς Παρασκευῆς», «Ἀχμὲτ καὶ Ζηναΐς», «Δὸν Κιχώτης», τὸ ὀρατόριον «Οἱ ποιμένες εἰς τὴν φάτνην τῆς Βηθλεὲμ» κ. ἄ. Γ. Σ.

σπιουνάρω· βάνω σπιουνιές, συκοφαντῶ, διαβάλλω (ἑνετ. spionar).

σπιουνιὰ (ἡ)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια τοῦ σπιούνου, ῥαδιουργία, διαβολή, συκοφαντία: «μὲ τὶς σπιουνιές του ἔκαμε τοὺς συγγενεῖς νὰ μαλώσουν».

σπιοῦνος (ὁ), θηλ. —*οὗνα*· κατάσκοπος, ὠτακουστής, καταδότης, συκοφάντης (ἰταλ. spione).

Σπὶρ (Spire), ***Ἀνδρέας***. Γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἰσραηλίτης τὴν καταγωγήν, ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν χαρακτηριστικωτέραν καὶ ἰσχυροτέραν ἐποποιίαν τοῦ νεωτέρου ἰουδαϊσμοῦ. Ἐγένετο κατ' ἀρχὰς γνωστὸς διὰ τοῦ ἔργου του «La Cité présente», ἐκδοθέντος τῷ 1902. Κατόπιν ἔγραψε τὰ «Versets», ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ «Ἑρμοῦ τῆς Γαλλίας» τῷ 1908, τὰ ὁποῖα ἔσχον μεγίστην ἐπιτυχίαν, ἠκολούθησαν δὲ τά: «Vers les routes absurdes» (1911), «Et j'ai voulu la paix» (1916), «Le Secret» (1919), «Poèmes Juifs» (1919), «Tentations» (1920), «Samaël», δραματικὸν ποίημα (1921), «Fournisseurs» (1924) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—**Σπὶρ** (Spir), ***Ἀφρικανός***. Ρῶσος φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1837 ἐν Ἐλισάμπετγκραντ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1890. Ἐσπούδασεν ἐν Ὀδησσῷ καὶ ἐν τῇ ναυτικῇ σχολῇ τοῦ Νικολάϊεφ, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν ἀξιωματικός, καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην μετέσχε τῆς ἀμύνης τῆς Σεβαστουπόλεως. Τῷ 1857 παρῃτήθη τῆς θέσεώς του καὶ μετέβη εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας, φοιτήσας καὶ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Αϊδελβέργης. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς: «Die Wahrheit» (Leipzig 1867), «Artdeutungen zu einem widerspruchslossen Denken»

Digitized by Google

(Leipzig 1868), «Denken und Wiralichkeit. Versuch einer Erneuerung der kritischen Philosophie» (Leipzig 1873, δ' ἐκδ. 1908), «Empirie und Philosophie» (Leipzig 1876), «J. F. Fichte nach seinen Briefen» (Leipzig 1879), κ. ἄ. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Σπὶρ ἀποτελεῖ πρωτότυπον προσπάθειαν συμφιλιώσεως τῆς κατὰ παράδοσιν πνευματοκρατίας μὲ τὸν ἀπόλυτον ἰδεαλισμόν. [Πρβλ. *H. Claparede—Spir*, Un précurseur: A Spir (Lausanne 1920)—*Zacharoff*, Spir's theoretische Philosophie (Jena 1910).—*G. Huan*, Essai sur le dualisme de A. Spir (Paris 1914).]. θ. π.

Σπίρα (da Spira), *Ἰωάννης* βλ. *Ἰωάννης ὁ ἐκ Σπείρας* (τ. ΙΓ', σ. 372 β').

Σπίρντινγ (Spirdingsee) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, καλουμένη καὶ *Σνάρδεβι*. Ἔχει 118 τ. χλμ. ἐπιφάνειαν, 7,5—20 μ. βάθος καὶ 4 νησῖδας, ἐξ ὧν ἡ μία κατοικεῖται. θ. χ. σ.

Σπίρο (Spiero), *Ἔρρῖκος*. Γερμανὸς λογοτέχνης καὶ κριτικός, γεννηθεὶς τῷ 1876. Συνέγραψε κυρίως γραμματολογικὰ ἔργα, ἐξ ὧν ἀξιολογώτερα τυγχάνουσι: «Γερμανικὰ πνεύματα», «Ἱστορία τῆς γερμανικῆς γυναικείας ποιήσεως ἀπὸ τοῦ 1800», «Ντέτλεφ φὸν Λίλιενκρον, ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον του», «Ἡ μορφὴ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ νέᾳ γερμανικῇ ποιήσει», «Τὸ Βερολῖνον ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῇ τέχνῃ» κ. ἄ. Ἐκ τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων τοῦ Σπίρο σημαντικώτερον θεωρεῖται τὸ μυθιστόρημα «Συνωμόται τοῦ μέλλοντος». Λ. Κ.

σπιροσκοπία (ἡ) (spiroscopie)· ἀναπνοοσκοπία. ἡ τῇ βοηθείᾳ τοῦ *σπιροσκοπίου* ἐξέτασις τῆς ἀναπνοῆς. Μ. Ν. Κ.

σπιροσκόπιον (τὸ) (spiroscope)· ἀναπνοόμετρον· μηχάνημα χρησιμοποιούμενον κυρίως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀναπνευστικῆς διαπαιδαγωγήσεως, ἰδίως εἰς τοὺς ἀναρρωννύοντας ἐκ θωρακικῶν ἀναπνευστικῶν παθήσεων. Μ. Ν. Κ.

σπιρουνάρω· κεντῶ μὲ τὸ σπιρούνι, σπιρουνίζω.

σπιρούνι (τό)· πτερνιστὴρ (ἰταλ. sperone).

σπιρουνιὰ (ἡ)· κέντημα μὲ τὸ σπιρούνι.

σπιρουνίζω· κεντῶ τὸν ἵππον μὲ τὸ σπιρούνι, μὲ τὸν πτερνιστῆρα.

σπιροφόρος (ὁ) (spirophore). Ἐκλήθη οὕτως ἐργαλεῖον ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἰατροῦ Woillez κατὰ τὸ 1876, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται πρὸς διενέργειαν τεχνητῆς ἀναπνοῆς εἰς τοὺς ὁπωσδήποτε ἐξ ἀσφυξίας προσβεβλημένους. Μ. Ν. Κ.

σπιρτάδα (ἡ)· δημοτ., ἡ ἐκπεμπομένη καυστικὴ ὀσμὴ τοῦ οἰνοπνεύματος ἢ ἄλλων οὐσιῶν· ‖ καὶ ἡ δριμεῖα γεῦσις τοῦ οἰνοπνεύματος, τοῦ οἴνου κττ.· ‖ μεταφ., ὀξύτης τῆς διανοίας, δραστηριότης.

σπίρτο (τό)· δημοτ., ἀπόσταγμα οἴνου, οἰνόπνευμα καὶ ἐν γένει ἀλκοόλη· ‖ πληθ., τὰ οἰνοπνευματοῦχα ποτά: «εἶναι σπίρτα», «τὰ σπίρτα βλάφτουν»· ‖ τὸ πυρεῖον· ‖ μεταφ., χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου ὀξείας ἀντιλήψεως: «εἶναι σπίρτο μονάχο» (ἰταλ. spirto, λατ. spiritus).

σπιρτόζος, —α, —ο· δημοτ., ἐπὶ ἀνθρώπου, ὁ ὀξείας ἀντιλήψεως, εὐφυής, δραστήριος (ἰταλ. spiritozo).

σπιρτοθήκη (ἡ)· ἡ θήκη τῶν σπίρτων.

σπιρτολόγος (ὁ)· τοῦ ἐμπροσθογεμοῦς πυροβόλου ὅπλου ἡ ἑστία· ‖ ἑστία καίουσα δι' οἰνοπνεύματος, κοιν. *καμινέττο*.

Σπὶς (Spiess), *Μάϊνραντ*. Γερμανὸς μουσουργὸς (1683—1761). Ἦτο κληρικὸς καὶ μουσικὸς διευθυντὴς τῆς μονῆς τοῦ Ὕρζεε. Ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Antiphonarium Marianum», «Cithara Davidis», «Philomele ecclesiastica», «Cultus latreutico-musicus», λειτουργίας, ρέκβιεμ, μοτέττα, ὀφφερτόρια ὑπὸ τὸν τίτλον: «Laus Dei in Sanctis ejus», λιτανείας, σονάτας καὶ «Tractus musicus compositorio-practicus». Γ. Σ.

Σπίσκα Νόβα Βὲς (Spisska Nová Ves) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας (βλ. λ. *Νόβα Βές*).

Σπίσκα Νόβα Κούπελε (Spisska Nová Kúpele) *[Γεωγρ.]*. Λουτρὰ ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ (βλ. λ. *Νόβα Βές*).

σπίσουλα (ἡ) (Spisula) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλασματοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μακτριδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους θαλασσίους ὀργανισμούς, ἀπαντῶντας εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀκτάς. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]*. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζώων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθώμενα λείψανα τοῦ εἴδους *σπίσουλα* (;) *nucleiformis* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἑλβετίου (Πας μεσογειακῆς) βαθμίδος τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μολίτσα ἐν Ἠπείρῳ. Γ. Κ. Γ.

σπιτάλι, καὶ *σπιτάλιο* (τὸ) δημοτ., νοσοκομεῖον.

Σπιτάλια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, πρότερον δὲ καλούμενον *Μισυρλὶ* ἢ *Μισερλί*. Κάτ. (1928) 240. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Σπιτάλιν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ. Κάτ. 150, ἅπαντες Ἕλληνες Χριστιανοί. Τὸ ὄνομά του προέρχεται ἐκ παραφθορᾶς τῆς φραγκικῆς λέξεως «Hospitaliers» τοῦ ὁμωνύμου τάγματος τῆς Ρόδου, τὸ ὁποῖον κατεῖχε καὶ ἐν Κύπρῳ κτήματα καὶ κώμας. Α. Κ. Α.

Σπιταλιῶται. Ἐκαλοῦντο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν οἱ μοναχοί, οἱ καλούμενοι λατινιστὶ Hospitalienses, γαλλιστὶ δὲ Hospitaliers καὶ ἀνήκοντες εἰς μοναχικὰ τινα τάγματα ἱδρυθέντα ὑπὸ τῶν καθολικῶν πρὸς περίθαλψιν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν προσκυνητῶν. Τοιαῦτα μοναχικὰ τάγματα ἀναφέρονται πολλά, οἷα τὸ τῆς *Παναγίας τῆς Σκάλας*, ἱδρυθὲν ἐν Συρίᾳ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, τὸ τῶν *Καρμηλιτῶν* καὶ τὸ τῶν *Ναΐτῶν*, ἱδρυθέντα ἐν Παλαιστίνῃ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, καὶ ἄλλα. Κυρίως ὅμως οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουν *Σπιταλιώτας* τοὺς μοναχοὺς τοῦ ἱεροπολεμικοῦ τάγματος τῶν *Ἰωαννιτῶν* (βλ. λ.). Ν. ΚΛΕ

Σπιταμένης. Μεγιστὰν τῶν Σογδίων κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ παρέδωσε, κατὰ τὸν Ἀριστόβουλον, δέσμιον τὸν φονέα τοῦ Δαρείου Βῆσσον κατὰ τὸ 329 π. Χ. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ὅμως ὁ Σπιταμένης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συνωμοτήσαντες κατὰ τοῦ Βήσσου μεγιστᾶνες Δαταφέρνης, Ὀξυάρτης καὶ Κατάνης, ἠσχύνθησαν ἰδιοχείρως νὰ παραδώσουν αὐτὸν καὶ τὸν ἐγκατέλειψαν εἴς τι χωρίον μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν, ἔνθα καὶ συνελήφθη. Τὸν Σπιταμένην φαίνεται ὅτι ἄφησεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος σατράπην τῆς Σογδιανῆς, ἀλλ' οὗτος, εἰθισμένος εἰς τὴν προδοσίαν, προεκάλεσε στάσιν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Σόγδ, τὴν διεδόθη εἰς τὰς ὁμόρους χώρας καὶ οὕτως ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος περιῆλθεν εἰς κίνδυνον μετὰ τὴν σφαγὴν μάλιστα τῶν μακεδονικῶν φρουρῶν τῶν ἑπτὰ ὀχυρῶν πόλεων τῶν χωρῶν ἐκείνων (Γάζης, Κυρουπόλεως κ. ἄ.) καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Σπιταμένους πολιορκίας τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς τῶν Μαρακάνδων. Διὰ ταχείας ὅμως ἐνεργείας ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὴν ἄλωσιν τῶν ἑπτὰ φρουρίων ἐπέτυχε καὶ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τῶν Μαρακάνδων, ἀναγκάσας τὸν Σπιταμένην νὰ φύγῃ εἰς τὴν παρὰ τὰ ὅρια τῆς Σογδιανῆς ἔρημον. Ὅτε ὅμως τὰ μακεδονικὰ στρατεύματα κατεδίωξαν τοῦτον καὶ ἐκεῖ, κατώρθωσεν, ἐπιτυχὼν ταῦτα διεσπασμένα, νὰ νικήσῃ τὸν ἀρχηγὸν τμήματος αὐτῶν Ἀνδρόμαχον καὶ νὰ πολιορκήσῃ ἐκ δευτέρου τὰ Μαράκανδα. Ἀλλ' ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἐπήρχετο αὐτοπροσώπως ἐναντίον του ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἔλυσε πάλιν τὴν πολιορκίαν καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν χώραν τῶν Μασσαγετῶν καὶ Σκυθῶν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἔρημον, ἔνθα καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Μασσαγετῶν, ὅτε οὗτοι ἔμαθον ὅτι θὰ ἐπήρχετο κατ' αὐτῶν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Τὴν ἀποκοπεῖσαν κεφαλήν του ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον οἱ Μασσαγέται, κατὰ δὲ τὸν Κούρτιον ἐκόμισεν εἰς τοῦτον αὐτὴ ἡ σύζυγός του. Τοῦ Σπιταμένους τοῦτο θυγάτηρ ἦτο ἡ Ἀπάμα, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Σούσων (324 π. Χ.) ὁ στρατηγὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Σέλευκος. ΚΑΨ.

Σπιτάρα. Ὀνομασία, ὑφ' ἣν ἦτο γνωστὴ μεγάλη οἰκία ἐν Αἰγίνῃ, ἥτις ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ πρώτου «Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου» (βλ. *εἰκόνα* εἰς λ. *Αἴγινα*, τ. Β', σ. 481). Ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν Λογοθέτου καὶ ἦτο ἡ δευτέρα ἐν τῇ κατόπιν πόλει τῆς Αἰγίνης οἰκοδομηθεῖσα οἰκία. Σ. Ε. Λ.

Σπίτζα (Spizza) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀλβανικὸς ὅρμος (πλάτ. 42° 08' Β., μῆκ. 19° 03' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2701: Gulf of Cattaro to Corfu), μεταξὺ Ἀντίβαρι καὶ Μπούντουα (ἀρχ. Βουθόη), ἐπίνειον φερωνύμου κώμης. Σ. Ε. Λ.

σπιτήσιος, —α, —ο· δημοτ., ὁ τοῦ σπιτιοῦ, ὁ ἐν τῷ οἴκῳ παρασκευαζόμενος, ἄλλως *σπιτικός*: «σπιτήσιο ψωμί, — παννί».

σπίτι (τό)· οἰκία, κατοικία: «σπίτι μεγάλο,— μικρό», παροιμ. «σπίτι μου σπιτάκι μου, σπιτοκαλυβάκι μου» ὅτι ἡ ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ διαμονὴ εἶναι προσφιλής· ‖ φρ. «ἀνοίγω σπίτι» ἐγκαθίσταμαι εἰς ἰδίαν κατοικίαν, κάμνω ἰδικήν μου οἰκογένειαν, ἐπὶ νεογάμων: «παντρεύτηκε κι' ἄνοιξε σπίτι» ‖ οἰκογένεια, γένος, ἀρχ. *οἰκία*: «εἶναι ἀπὸ σπίτι», παροιμ. «ἄνθρωπο ἀπὸ σπίτι καὶ σκύλο ἀπὸ μαντρί» (μεσαιων. *ὁσπίτιον*, λατ. hospitium).

— **σπίτι**, ἡ *σπίτι τοῦ γυννιοῦ*· μέρος τοῦ *ἀρότρου* (βλ. λ., τ. Ε', σ. 644 α').

Σπίτι, ἡ *Πιρὶ* (Spiti, Piri) *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ἀνατολικὸν ὀρεινὸν τῶν Ἰμαλαΐων τμῆμα τῆς περιφερείας Κάνγρας ἐν Πεντζάμπ. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ *Γκαγιὰ* (6.800 μ.). Κυριώτερον προϊὸν εἶναι ἡ κριθή. Οἱ κάτοικοι εἶναι Θιβετανοί, τὴν δὲ θρησκείαν λαμαϊκοὶ βουδισταί. θ. χ. σ.

«Σπίτι τοῦ Κοριτσιοῦ». Ἓν ἐκ τῶν ἱδρυμάτων τοῦ ἐν Ἑλλάδι «Διεθνοῦς Συνδέσμου Γυναικῶν», ἱδρυθὲν τῷ 1922 ἐν Ἀθήναις. Σκοπὸς τοῦ ἱδρύματος εἶναι ἡ προστασία τοῦ κοριτσιοῦ ἀπὸ ἡλικίας 14 ἐτῶν καὶ ἄνω καὶ ἡ κατὰ τὰς κλίσεις του προετοιμασία αὐτοῦ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ζωῆς. Περιλαμβάνει οἰκοτροφεῖον, ἑσπερινὴν δημοτικὴν σχολὴν διὰ τὰς ἀσκούσας ἐπάγγελμά τι, ἐν ᾗ διδάσκονται οἱ ἐργατικοὶ νόμοι καὶ λοιπὰ συναφῆ, ὡς καὶ ἐργαστήριον ἑλληνικῶν κεντημάτων.

Σπίτια Ἄσπρα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἠλείας (βλ. *Ἄσπρα Σπίτια*). —2) Συνοικισμὸς τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ κόλπος ἐλάσσων τοῦ Κορινθιακοῦ (βλ. *Ἀντίκυρα*).

— **Σπίτια, Ὀκτὼ** — *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μελισσίων (Σινεκλῆ) τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κοζάνης, πρότερον καλούμενος *Ρατζιλάρ*. Κάτ. (1928) 45. Π. Ν. Π.

σπιτικός, —ή καὶ —ιά, —ό· ὁ τοῦ σπιτιοῦ, ἄλλως *σπιτήσιος*: «σπιτικὸ ψωμί»· ‖ *σπιτικὸ* (τό)· ὡς οὐσιαστ., οἰκογένεια, γενιά: «εὐγενικὸ σπιτικό».

σπιτονοικοκύρης (ὁ), θηλ. —*κυρά*· ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ, οἰκοδεσπότης, ὁ παρέχων οἰκίαν ἐπὶ ἐνοικίῳ ἐν σχέσει πρὸς τὸν λαμβάνοντα.

Σπίτσβεγ (Spitzweg), *Κάρολος*. Γερμανὸς ζωγράφος (1808—1885). Φαρμακοποιὸς ἀρχικῶς, ἐπεδόθη εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ ἐζωγράφησε κατὰ πρῶτον συνθέσεις τῆς μικροαστικῆς ζωῆς τῆς ἐποχῆς του, ὡς καὶ τοπία. Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Ὁ πτωχὸς ποιητής» (Ἐθνικὴ πινακοθήκη Βερολίνου), «Ὁ σοφὸς εἰς τὴν σοφίταν», «Ὁ ἐρημίτης» (ἀμφότερα ἐν Μονάχῳ, Νέα πινακοθήκη), «Υποχόνδριος» «Ἀποχαιρετισμός» (ἐπίσης ἐν Μονάχῳ), «Λουτρὸν γυναικῶν», «Ὁ κύριος ἐφημέριος» (Βερολῖνον, Ἐθνικὴ πινακοθήκη). Ἀπὸ τοῦ 1844 συνεργάτης τοῦ σατιρικοῦ περιοδικοῦ τοῦ Μονάχου «Πενήντα φύλλα». θ. κ.

Σπιτσβέργη, ἡ *Σβάλμπαρντ* (Spitzberg, νορβηγ. Svalbard) *[Γεωγρ.]*. Σύμπλεγμα νήσων ἐν τῷ Β. Παγωμένῳ ὠκεανῷ, ἀνῆκον εἰς τὴν Νορβηγίαν (νομὸς Σβάλμπαρντ), μεταξὺ 76°25'—80° 50' βορ. πλάτ. καὶ 10°—32° 30' ἀν. μήκους. Ἔχει ἔμβαδὸν 64.500 τ. χλμ., ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τῆς μεγάλης νήσου *Σπιτσβέργης*, τῶν μεγάλων νήσων *Πρίγκιπος Καρόλου*, *Βορλάντ*, *Νορντοστάντ*, *Βάρεντς* καὶ *Ἔντγκε*,

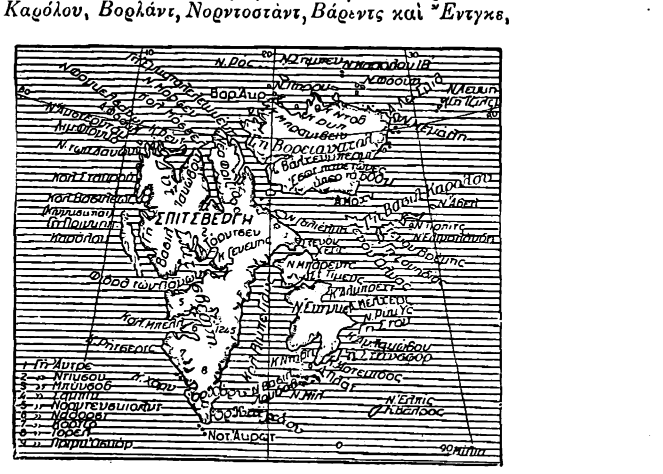

καὶ ἐκ πληθύος μικρῶν καὶ ἐλαχίστων νησίδων. Ἐμφανίζουν ποικιλίαν ἐδαφικῶν σχηματισμῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως εἶναι βραχώδεις, ἂν καὶ ἐπὶ σημαντικῆς ἐκτάσεως πεδιναί. Τὸ ὑπέδαφος περικλείει ἀπέραντα γαιανθρακοφόρα κοιτάσματα, ὑπολογιζόμενα εἰς 8 5 δισεκατομμύρια τόννων. Τὸ κλίμα εἶναι διάφορον, κατὰ περιοχάς, ἀλλὰ πανταχοῦ λίαν ψυχρόν, συνήθους ἀνωτέρας θερμοκρασίας 5° ὑπὲρ τὸ μηδὲν καὶ μέσης κατωτέρας 18° ὑπὸ τὸ μηδέν. Κατὰ τὴν περίοδον 1912—1926 ἐσημειώθη θερμοκρασία μεγίστη +15°.8 καὶ ἐλαχίστη 49°.2 ὑπὸ τὸ μηδέν. Ὡς ἐκ τοῦ ψύχους ὑπάρχουν διαρκῶς ἐκτεταμένοι παγετῶνες. Ἡ χλωρὶς εἶναι πτωχή, ἡ δὲ πανίσκη περιλαμβάνει ποικιλίαν πτηνῶν, χερσαῖα ζῶα, ταράνδους, πολικὰς ἀλώπεκας καὶ ἄρκτους καὶ πλεῖστα θαλάσσια καὶ ἀμφίβια, ἰδίᾳ φαλαίνας καὶ φώκας. Τὰ δύο τελευταῖα εἴδη ἠλαττώθησαν σημαντικῶς καὶ ἐκ τῆς ἐντατικῆς ἁλιείας. Πληθυσμὸς ἰθαγενὴς δὲν ὑπάρχει. Οἱ κάτοικοι εἶναι οἱ ὀλίγοι μονίμως διαμένοντες ἐκεῖ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν δύο ἀσυρμάτων καὶ πρὸς συντήρησιν τῶν ἐγκαταστά-

Digitized by Google

σεων, καὶ οἱ ἀναλόγως τῶν μεταλλευτικῶν ἐργασιῶν συγκεντρούμενοι ἐργάται περίπου 500—800 ἐν συνόλῳ. Ἡ ἐξαγωγὴ γαιανθράκων ἀνέρχεται εἰς 300 000 τόννους ἐτησίως περίπου. Κατὰ τοὺς Νορβηγοὺς ἡ χώρα ἀνεκαλύφθη τῷ 1194 ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν, ἐχαρτογράφησαν δὲ αὐτὴν πρῶτοι οἱ Ὀλλανδοί. Τῷ 1620 ἐνεφανίσθησαν οἱ πρῶτοι συστηματικοὶ ἁλιεῖς φαλαινῶν καὶ φωκῶν, τῷ δὲ 1820 ἐπὶ τοσοῦτον εἶχεν ἐνταθῆ ἡ ἐπιχείρησις αὕτη, ὥστε εἰς τὸν ἐπὶ τῆς νήσου Ἄμστερνταμ ἀκμάζοντα λιμένα Σμέρενμπεργκ εἶχον συγκεντρωθῆ 200—300 πλοῖα καὶ 12.000 ἁλιεῖς. Ἡ πρώτη ἐπιστημονικὴ ἀρκτικὴ ἀποστολὴ ἐγένετο τῷ 1827, ὑπὸ τὸν Πῆρυ. Τῷ 1911—1914 ἱδρύθη γερμανικὸν ἀστεροσκοπεῖον εἰς τὸν ὅρμον Ἄντβεντ. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν γαιανθρακωρυχείων ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1900. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν (1920) ἡ Σπιτσβέργη παρεχωρήθη εἰς τὴν Νορβηγίαν, ἀλλ᾽ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς οὐδετερότητος καὶ τῆς διεθνοῦς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας.

Ἡ Σπιτσβέργη ἐγένετο γνωστὴ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας καὶ ὡς βάσις διὰ τὰς ἐξερευνήσεις τοῦ Βορείου Πόλου καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτὴν πτήσεις ἀεροπλάνων καὶ πηδαλιουχουμένων. Οὕτως ὁ ὑπήνεμος τῆς νήσου Σπιτσβέργης κόλπος Κίνγκσμπαι ἐχρησίμευσεν ὡς ἀφετηρία διὰ τὴν πρώτην ἀνεπιτυχῆ πτῆσιν τοῦ Ἀμοῦνδσεν εἰς τὸν Β. πόλον τῷ 1925 καὶ διὰ τὴν δευτέραν ἐπιτυχῆ τοῦ ἰδίου μετὰ τοῦ Μπὲρντ πτῆσιν τοῦ 1926. Ἐπίσης ἐκ τοῦ ἰδίου κόλπου ἐξεκίνησαν διὰ τὴν ὑπεράνω τοῦ Β. Πόλου πτῆσιν οἱ Ἀμοῦνδσεν, Ἔλλσγουορθ καὶ Οὐμβέρτος Νόμπιλε, ἐπιβαίνοντες τοῦ ἰταλικῆς κατασκευῆς ἀεροπλοίου «Νορβηγία», διὰ τοῦ ὁποίου ἔφθασαν εἰς τὸ Τέλλερ τῆς Ἀλάσκας τὴν 11 Μαΐου 1926. Δύο ἡμέρας προηγουμένως εἶχεν ἀναχωρήσει ἐκ Σπιτσβέργης ἐπὶ ἀεροπλάνου ὁ Μπέρντ, ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς τὸν Β. Πόλον καὶ ἐπέστρεψεν ἐκεῖθεν ἐντὸς 16 ὡρῶν. Ὡσαύτως ὁ Οὐΐλκινς προσεγειώθη ἐν τῷ μεγάλῳ φιὸρδ τῆς Σπιτσβέργης κατὰ τὴν πτῆσίν του ἐπὶ ἀεροπλάνου ἐκ τῆς Ἀλάσκας ὑπεράνω τοῦ Β. πόλου τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1928. Τὸν Μάϊον τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Ἰταλὸς στρατηγὸς Νόμπιλε ἐξεκίνησε καὶ πάλιν ἐκ τοῦ Κίνγκσμπαι ἐπὶ τοῦ ὑπ᾽ αὐτοῦ κατασκευασθέντος ἰταλικοῦ ἀεροπλοίου «Ἰταλία» διὰ τὰς πρὸς τὸν Β. Πόλον ἐξερευνήσεις του. Τὸ ἀερόπλοιον «Ἰταλία», χρησιμοποιοῦν ὡς βάσιν τὸν Κίνγκσμπαι, μετὰ τὸ πρῶτόν του ταξίδιον πρὸς τὴν Γῆν τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ, ἐξετέλεσε καὶ δεύτερον ταξίδιον πρὸς τὸν Β. Πόλον, καταστραφὲν κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του, συνεπείᾳ πτώσεως παρὰ τὰ ΒΑ. τῆς Σπιτσβέργης. Ἡ Σπιτσβέργη χρησιμεύει καὶ ὡς τόπος συγκεντρώσεως περιηγητῶν κατὰ τοὺς μῆνας Σεπτέμβριον καὶ Αὔγουστον, ὁπότε διοργανοῦνται ἐκδρομαὶ δι᾽ ἀτμοπλοίων ἀναχωρούντων ἐκ Νορβηγίας. Θ. Κ.—Μ. Δ. Β.

Σπίτσερ (Spitzer), ***Ροδόλφος***. Γερμανὸς ποιητής, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Λόταρ* Ροδόλφος (βλ. λ.).

Σπίτσνερ (Spitzner), ***Φραγκῖσκος-Ἐρνέστος-Ἐρρῖκος***. Ἐπιφανὴς Γερμανὸς ἑλληνιστὴς (1787—1841). Ἐγένετο εἷς ἐκ τῶν πρώτων μαθητῶν τοῦ διασήμου ἑλληνιστοῦ Lobeck ἐν Βυττεμβέργῃ. Ἐδημοσίευσε σπουδαίαν ἔκδοσιν τῆς Ἰλιάδος μετὰ κριτικῶν σχολίων, ὑπομνήματος καὶ μετὰ πολλῶν παρεκβολῶν στηριζομένων εἰς ἐπιμελεῖς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς προσῳδίας τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων. Αἱ «Observationes» αὐτοῦ ἐγκλείουσι πολλὰς ἐξαιρέτους διορθώσεις ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Κουΐντου Σμυρναίου. Μαθητὴς τούτου ἐγένετο ὁ πολὺς φιλόλογος ἑλληνιστὴς Ritschl. Γ. Γ.

Σπίττα (Spitta), ***Ἰ. Αὔγουστος-Φίλιππος***. Γερμανὸς μουσικολόγος καὶ αἰσθητικὸς (1841—1894). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἱδρυτῶν τῆς «Ἑταιρίας Μπὰχ» τῆς Λειψίας καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, καθηγητὴς τῆς Μουσικῆς Ἀκαδημίας κλπ. Ὁ Σπίττα ἐγένετο ἔνδοξος χάρις εἰς τὴν βιογραφίαν «Ἰω. Σεβ. Μπὰχ» (1873—1880), ἥτις θεωρεῖται ὡς τὸ κλασσικώτερον ἐκ τῶν γραφέντων ἔργων σχετικῶς πρὸς τὸν μεγάλον μουσουργόν. Ὁ Σπίττα ἐπεμελήθη ὡσαύτως τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἁπάντων» τοῦ Ἐρρίκου Σὺτς καὶ τῶν ἔργων δι᾽ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον τοῦ Μπουξτεχοῦντε, εἰς ἃς ἐκδόσεις προσέθεσε πλείστας ἱστορικὰς σημειώσεις. Ἔγραψεν ἐπίσης: «Händel und Bach» (1885), «Zur Musik» (1892) «Musikgeschichtliche Aufsätze» (1892) καὶ ἀφῆκε πλήρη σχεδὸν τὴν «Ἱστορίαν τοῦ ρωμαντικοῦ μελοδράματος». Ὁ Σπίττα ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐκδόσεως τῶν «Μνημείων γερμανικῆς μουσικῆς». Ὁ ἀδελφός του *Φρειδερῖκος*, γεννηθεὶς τῷ 1852, διεκρίθη ὡσαύτως ὡς μουσικολόγος διὰ τῶν ἔργων: «Die Passionen von H. Schütz», «Ueber Chorgesang im evangelischen Gottendienste», «Studien zu Luthers Liedern» κ.λ.π. Γ. Σ.

—**Σπίττα** (Spitta), ***Κάρολος-Ἰωάννης-Φίλιππος***. Γερμανὸς θρησκευτικὸς ποιητὴς (1801—1859). Ἱερεὺς καὶ εἶτα ἐπίσκοπος ἐν Πάϊνε, συνέθεσε πλεῖστα θρησκευτικὰ ποιήματα, περιληφθέντα εἰς τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ψαλτήρι καὶ ἅρπα» δίτομον συλλογήν του (1833—1843). Ἔνια τούτων δὲν στεροῦνται πνοῆς. Θεωρεῖται ἱδρυτὴς τῆς λεγομένης ἐν Γερμανίᾳ θρησκευτικῆς λυρικῆς ποιήσεως. Λ. Κ.

Σπίττελερ (Spitteler), ***Κάρολος***. Γερμανοελβετὸς ποιητὴς (1845—1924). Διετέλεσε παιδαγωγός, διδάσκαλος καὶ δημοσιογράφος ἐν Ἑλβετίᾳ. Εἰς τὴν λογοτεχνίαν ἀφωσιώθη μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν μπαλλάνταν καὶ τὸ ἔπος. Συνέθεσε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Χρυσαλίδες», «Μπαλλάντες», «Τραγούδια τῆς καμπάνας», «Extramundana» καὶ τὸ φιλοσοφικομυθολογικὸν ἔπος «Ὀλυμπιακὴ ἄνοιξις», ὅπερ θεωρεῖται τὸ ἄριστον μεταξὺ τῶν ἔργων του. Ἐπίσης συνέγραψεν εἰς πεζὸν τὴν ἐποποιίαν «Προμηθεὺς καὶ Ἐπιμηθεύς», ἐν ᾗ διατυπώνει ἰδέας συγγενεῖς πρὸς τὰς ἐν τῷ «Ζαρατούστρᾳ» ὑπὸ τοῦ Νίτσε ἐκτιθεμένας, γεγονὸς ἀπασχολῆσαν τὴν κριτικήν, καθόσον τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Σπίττελερ, καίτοι ἐδημοσιεύθη τῷ 1924, ἐν τούτοις φέρεται συντεθὲν

Κάρολος Σπίττελερ.

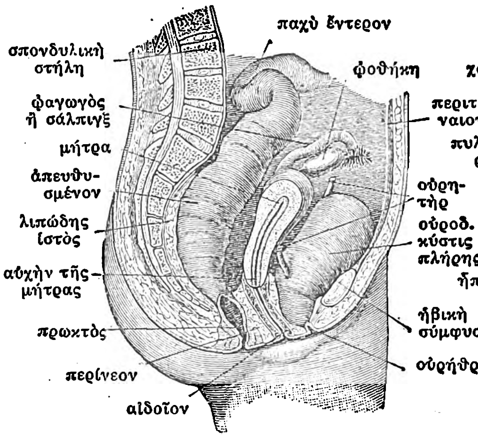

Πυελικὰ ὄργανα θήλεος.

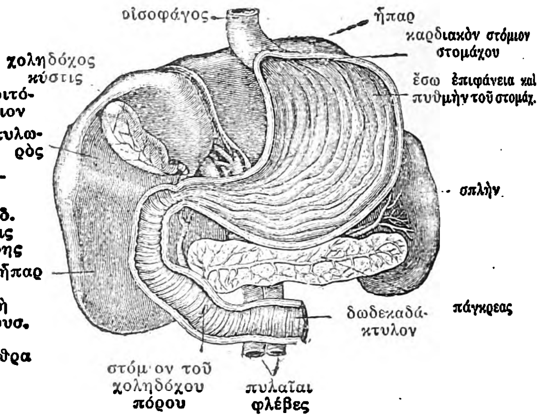

Στόμαχος καὶ τὰ ἀδενώδη ὄργανα τοῦ πεπτικοῦ συστήματος.

πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ «Ζαρατούστρα». Τέλος ἐδημοσίευσε τὰς «Φιλολογικὰς παραβολάς», τὰ ἐκτάκτου ψυχολογικῆς ἀναλύσεως μυθιστορήματα: «Ὁ ἀνθυπολαχαγὸς Κονράδος», «Ἰμάγκο καὶ «Γουσταῦος», τὴν παιδικὴν ἱστορίαν «Γκέρολντ» καὶ Χάνσλι», τὴν μελέτην «Γελῶσαι ἀλήθειαι», αὐτοβιογραφικὰ καί τινα ἄλλα ἥσσονος σημασίας. Τῷ 1919 ἐτιμήθη διὰ τοῦ φιλολογικοῦ βραβείου Νόμπελ. Τὴν ποίησιν τοῦ Σπίττελερ διακρίνει βαθύτης σκέψεως, ζωηρότης φαντασίας καὶ χαρακτηριστικὴ δεξιότης περὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν μέτρων καί, ἰδίᾳ, τὸν χειρισμὸν τῆς γλώσσης. Λ. Κ.

Σπίττλερ (Spittler), ***Τιμόθεος***, *βαρῶνος* —. Γερμανὸς φιλόσοφος (1752—1810). Τῷ 1779 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γοττίγγης καὶ τῷ 1788 προσελήφθη μυστικοσύμβουλος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ Γ΄. Ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν (1797) ἐχρημάτισεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὑπουργὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βυρτεμβέργης. Ὁ Σπίττλερ ἐξέδωκε πλεῖστα ἱστορικὰ καὶ φιλοσοφικὰ συγγράμματα. Β. Γ. Μ.

Σπιτφάϊρ (Spitfire) ***ὕφαλοι*** *[Ὠκεανογρ.]*. Ὀνομασία ὑφάλων φερωνύμων τοῦ κατὰ καιροὺς ἀνακαλύψαντος αὐτὰς ὑδρογραφικοῦ πλοίου HMS «Spitfire» τοῦ βρεττανικοῦ ναυτικοῦ. 1) Κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Πύργου καὶ εἰς 4 ½ μίλ. Α.ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Μπουργκὰζ Μπουρνοῦ. Βάθος 3 ὀργ., ἐπικίνδυνος τοῖς ναυτιλλομένοις.—2) Εἰς τὰ νότια πρόσγεια τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου (πλάτ. 45°01′ Β., μῆκ. 36°26′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2205: Kertch Strait)· βόλισμα 17, ἐπικίνδυνος εἰς τοὺς ναυτικούς. 3) Ἐπικίνδυνος ὑφαλοβελὸς τοῦ Κρητικοῦ πελάγους (πλάτ. 35°19′ Β., μῆκ. 27°16′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia eastern portion) ἔχων διάμετρον 10 μόλις μέτρων καὶ ἀναδύων ἀπὸ βαθέος βυθοῦ μὲ βόλισμα 1 ὀργυιᾶς ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του· ἐξόχως σπογγοβριθής. 4) Αἱ ἐπισημότεραι ὅμως τῶν ἀνακαλύψεων τούτων εἶναι δύο μέγισται ὑφαλόνησοι τοῦ βορείου Αἰγαίου μεταξὺ Ψαρῶν καὶ Ἁγίου Στράτη καὶ εἰ τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως Καφηρέως—Ἑλλησπόντου, λείψανα ἀμφότεραι νήσων καταποντισθεισῶν ἀπὸ ἀμνημονεύτου. Ἡ νοτία τούτων, μεγέθους ὅσου ἡ Νάξος, ἐξαιρομένη ἀπὸ βυθοὺς μείζονας τῶν 130 ὀργ., ἔχει δύο κορυφάς, τάς, ἀπὸ τῶν ἀνακαλυψάντων αὐτὰς ἀξιωματικῶν, Brooker bank (βόλισμα 50 ὀργ., πλάτ. 38°52′ Β., μῆκ. 25°20′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836 b: Archipelago northern portion) καὶ Stokes bank (βόλισμα 45 ὀργ.). Ἡ δὲ ΒΑ., ἐξαιρομένη ἀπὸ βυθὸν 300 ὀργ. καὶ ἴση περίπου πρὸς τὴν Σκῦρον, ἐμφανίζει ὡσαύτως δύο κορυφάς, τὴν Johnston bank (βόλισμα 25 ὀργ., πλάτ. 39°18′30″ Β., μῆκ. 25°23′40″ Ἀν.) καὶ τὴν *Μάνσελ* (βλ. λ.), διπλασίως βαθυτέραν ἐκείνης. Ἐπικαλύπτονται ἀμφότεραι ἀπὸ κοράλλια, ὄστρακα καὶ σπόγγους, εἶναι δ᾽ ἐξαιρετικῶς ἰχθυόεσσαι. Σ. Ε. Λ.

Σπίτχεντ (Spithead) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος καὶ ἀγκυροβόλιον τῆς Ἀγγλίας παρὰ τὴν πόλιν Πόρτσμουθ, ἀπέναντι τῆς νήσου Οὐάϊτ. Σ. Κ. Γ.

σπίτωμα (τό)· ἡ εἰς ἰδίαν κατοικίαν ἐγκατάστασις, βλ. *σπιτώνω*.

σπιτώνω· δημοτ., ἐγκαθιστῶ τινα εἰς οἰκίαν· ‖ παθ. μετχ. *σπιτωμένη*· ἐπὶ γυναικὸς ἐγκατεστημένης ὑπό τινος ἐν ἰδιαιτέρᾳ κατοικίᾳ πρὸς παράνομον συνοίκησιν.

σπλάγχνα (τά)· βλ. *σπλάγχνον*.

—*[Ἀνατομ.]*. Τὸ σύνολον τῶν ἐντὸς τῆς εὐρείας κοιλότητος τοῦ κορμοῦ, τοῦ σπλαγχνικοῦ κοιλώματος, ἐμπεριεχομένων ὀργάνων, ἅτινα καλοῦνται καὶ *ἐντόσθια*. Εἶναι δὲ τὰ σπλάγχνα: 1) ὁ ἐντερικὸς σωλήν, διελαύνων τὸ σπλαγχνικὸν κοίλωμα ἀπὸ τοῦ στόματος εἰς τὸν πρωκτόν· 2) οἱ πνεύμονες· 3) ἡ καρδία· 4) τὸ ἧπαρ, τὸ πάγκρεας καὶ ὁ σπλήν· 5) οἱ νεφροί· 6) ἡ οὐροδόχος κύστις· καὶ 7) ἐπὶ τῆς γυναικὸς ἡ μήτρα μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς. Ι. Π.

—*[Συγκρ. Ζῳολ.]*. Καλεῖται *σπλάγχνον* πᾶν ὄργανον εὑρισκόμενον ἐντὸς τῶν διαφόρων σωματικῶν κοιλοτήτων, ὡς π. χ. τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα, τὰ πεπτικά, τὰ κυκλοφορικά, τὰ ἐκκριτικά, τὰ οὐρογεννητικὰ κλπ. (βλ. καὶ λ. *σπλαγχνικὸς σκελετός*). Δ. Ν. Π.

σπλαγχναλγία (ἡ) (viscéralgie) *[Ἰατρ.]*. Ὀνομασία γενική, ἀποδιδομένη εἰς πάσας τὰς διαταραχὰς τῆς αἰσθητικότητος τῶν σπλάγχνων ἐν γένει, ἔχουσα νευρικὴν τὴν προέλευσιν αὐτῆς. Μ. Ν. Κ.

σπλαγχνικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ σπλάγχνα, ὁ τῶν σπλάγχνων: «σπλαγχνικὰ νεῦρα» ‖ εὐσπλαγχνικός, φιλελεήμων.—Ἐπίρρ. *σπλαγχνικά*.

—***σπλαγχνικὰ νεῦρα*** *[Ἀνατομ.]*. Τὰ ἀξιολογώτερα νεῦρα τῆς θωρακικῆς μοίρας τοῦ συμπαθητικοῦ στελέχους, δύο ἑκατέρωθεν, τὸ *ἔλασσον* καὶ τὸ *μεῖζον σπλαγχνικὸν νεῦρον*, ἅτινα χαρακτηρίζονται διὰ τὴν λευκὴν χροιὰν αὐτῶν. Καὶ τὸ μὲν ἔλασσον σπλαγχνικὸν νεῦρον ἐκφύεται ἐκ τοῦ 10ου καὶ 11ου θωρακικοῦ γαγγλίου καὶ φερόμενον πρὸς τὰ κάτω διελαύνει τὸ διάφραγμα καὶ ἀποσχίζεται εἰς δύο κλάδους, ὧν ὁ μὲν λεπτότερος τελευτᾷ εἰς τὸ κοιλιακὸν πλέγμα, ὁ δὲ παχύτερος εἰς τὸ νεφρικὸν πλέγμα κατὰ τὴν ἔκφυσιν τῆς νεφρικῆς ἀρτηρίας. Τὸ δὲ μεῖζον σπλαγχνικὸν νεῦρον ἐκφύεται ἐκ τοῦ 6ου—9ου θωρακικοῦ γαγγλίου διὰ πλειόνων (4—5) λευκῶν νηματίων, ἅτινα διήκοντα ἐπὶ τῶν πλαγίων τῶν σπονδύλων λοξῶς πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔσω συνενοῦνται ἰσοϋψῶς τῷ 10ῳ ἢ 11ῳ θωρακικῷ σπονδύλῳ εἰς ἑνιαῖον στέλεχος, ὅπερ διελαῦνον τὸ διάφραγμα δεξιὰ μὲν μετὰ τῆς ἀζύγου φλεβός, ἀριστερὰ δὲ μετὰ τῆς ἡμιαζύγου, τελευτᾷ ἑκατέρωθεν εἰς τὸ κοιλιακὸν πλέγμα. Ἀμφότερα τὰ νεῦρα ταῦτα νευροῦσι τὰ ἀγγεῖα τῶν κοιλιακῶν σπλάγχνων· διὸ διατομὴ ἢ καταστροφὴ αὐτῶν ἐπιφέρει πτῶσιν τῆς πιέσεως τῶν ἀγγείων τούτων καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν συμφόρησιν αἵματος ἐν τῇ κοιλίᾳ. Ι. Π.

—***σπλαγχνικαὶ κρίσεις*** *[Παθολ.]*· βλ. λ. *κρίσεις* (τ. ΙΕ΄, σ. 230 γ΄).

—***σπλαγχνικὸς σκελετὸς*** (ὁ) *[Συγκρ. Ζῳολ.]*. Περιλαμβάνει τὸν σκελετὸν τοῦ στόματος καὶ τὰ

Digitized by Google

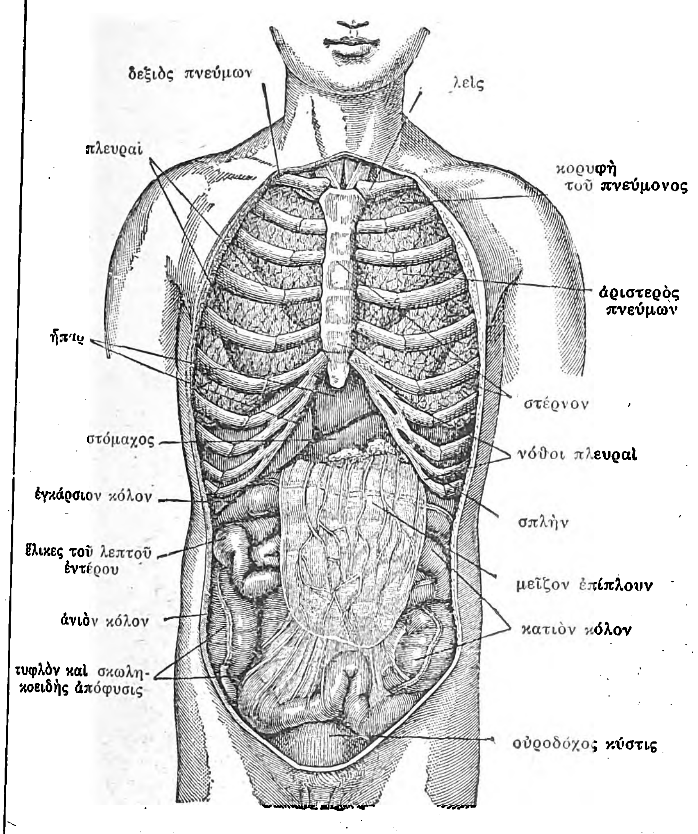

Θωρακικὰ καὶ κοιλιακὰ σπλάγχνα.

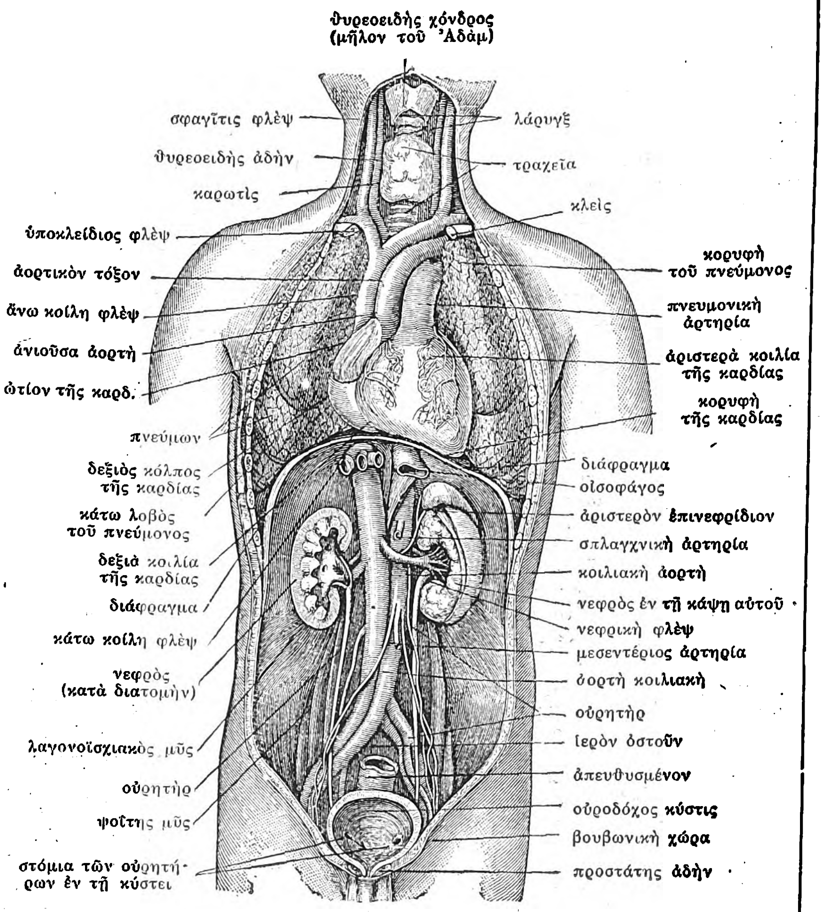

Τραχηλικά, θωρακικὰ καὶ κοιλιακὰ σπλάγχνα.

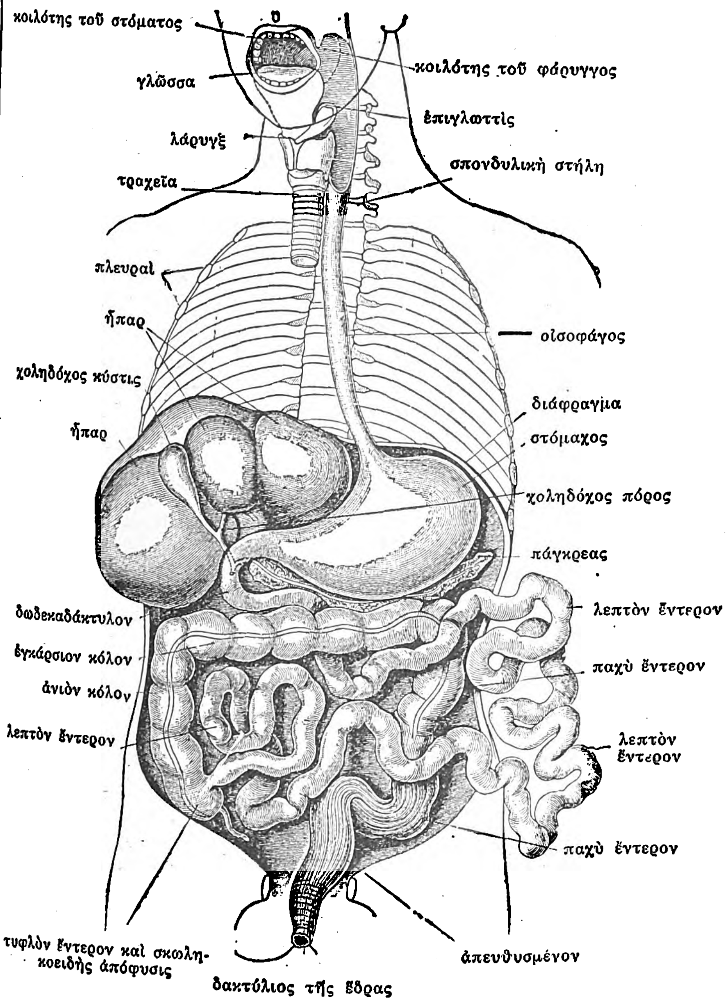

Πεπτικὰ ὄργανα.

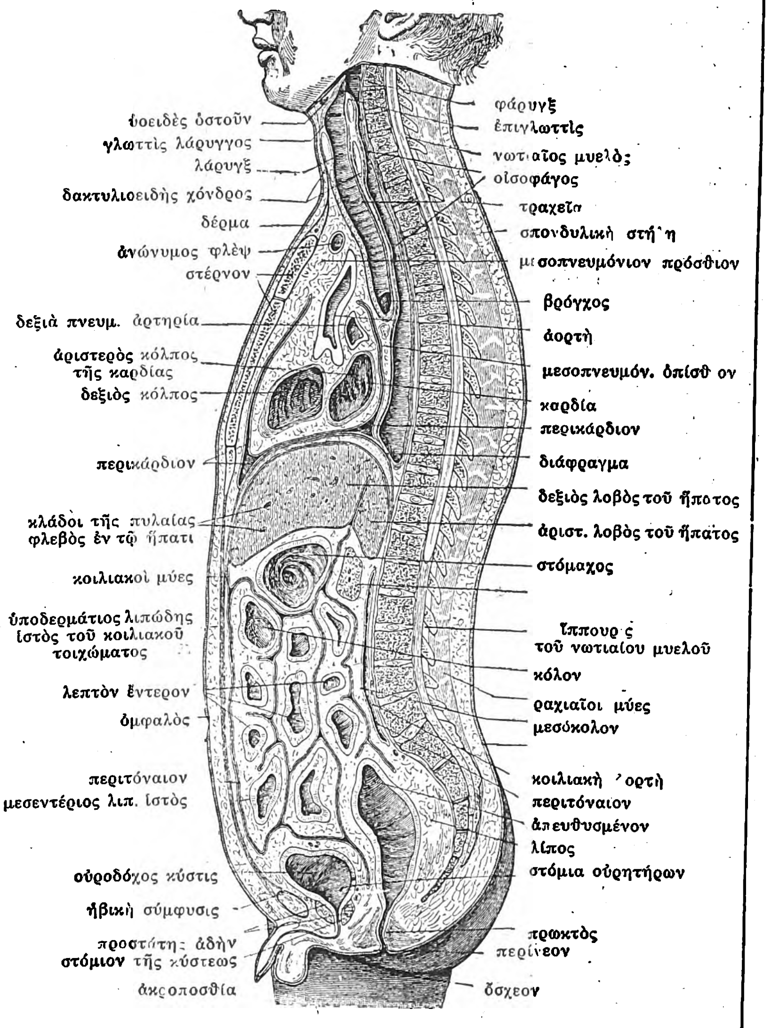

Θωρακικά, κοιλιακὰ καὶ πυελικὰ σπλάγχνα ἄρρενος.

Digitized by Google

βραγχιακὰ φατνία, ἤτοι σειρὰν ὁλόκληρον τόξων συνδεδεμένων πρὸς ἄλληλα καὶ περιβαλλόντων τὴν κρανιακὴν χώραν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ βραγχιακὰ φατνία ἀπαντῶσι μόνον εἰς τὰ θαλάσσια σπονδυλωτά, ἤτοι εἰς τοὺς ἰχθῦς καὶ τὰς προνύμφας τῶν βατραχίων, διὰ τοῦτο μόνον εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα ἀθροίσματα ζῴων ὁ σπλαγχνικὸς σκελετὸς ἐμφανίζεται ἐν τῇ τελειοτέρᾳ αὐτοῦ διαμορφώσει. Εἰς τὰ ἐναέρια σπονδυλωτὰ ὁ σπλαγχνικὸς σκελετὸς παρουσιάζει τελείαν μορφὴν κατὰ τὴν ἐμβρυακὴν αὐτῶν ἡλικίαν, ἀλλ' ὅταν ταῦτα ἐνηλικιωθῶσι, τότε παραμένει μόνον τὸ στοματικὸν τμῆμα τοῦ σκελετοῦ, τὸ δὲ βραγχιακὸν ἐξαφανίζεται ἢ διαμορφοῦται ποικίλως.

Ἰχθύες. Εἰς τὸ ἄθροισμα τοῦτο τῶν ζῴων ὁ σπλαγχνικὸς σκελετὸς παρουσιάζεται ἐν τῇ τελείᾳ αὐτοῦ μορφῇ εἰς τὸ γένος *ἀμφίοξος*, ἐν εἴδει λεπτῶν ῥαβδίων χονδρώδους συστάσεως, ἅτινα ὑποβαστάζουσι τὸν φαρυγγικὸν σάκκον. Εἰς τὸν *γαλέον* τὰ ῥαβδία ἀποτελοῦσιν εἶδος καλάθου, συνενούμενα μετὰ διαφόρων ἑτέρων κεφαλικῶν ὀστῶν. Τέλος εἰς τοὺς ὑπολοίπους ἰχθῦς ἐμφανίζεται σχεδὸν ὑπὸ ἑνιαίαν μορφὴν μετὰ 7 ἐν ὅλῳ σπλαγχνικῶν τόξων, ἅτινα εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Τὸ *σιαγονικὸν τόξον*, ὅπερ σχηματίζει τὸν σκελετὸν τοῦ στόματος. 2) Τὸ *ὑοειδὲς τόξον*. 3) Τὰ *βραγχιακὰ τόξα*, συνήθως 5, ἅτινα εἶναι ἰσάριθμα πρὸς τὰ βραγχιακὰ φατνία· ἕκαστον τῶν βραγχιακῶν τόξων εἶναι τοποθετημένον ὄπισθεν ἑκάστου φατνίου. Πάντα τὰ τόξα ταῦτα σχηματίζονται ἐξ ἀρθρώσεων, αἵτινες φέρουσι τὰ ὀνόματα *ἐπιβραγχιακὴ ἄρθρωσις*, *κερατοβραγχιακή*, *ὑποβραγχιακή*, *βασιβραγχιακή*, κ. λ.

Τὸ *σιαγονικὸν τόξον* διαιρεῖται ἐξ ἑκατέρου τμήματός του εἰς δύο τμήματα: τὸ *τετραγωνικόν*, ὅπερ συναρθροῦται μετὰ τοῦ κρανίου, καὶ τὸ καλούμενον *χόνδρος τοῦ Μέκελ*, ὅστις ὑποβαστάζει τὴν κάτω σιαγόνα. Τὸ τετράγωνον πολλάκις προεκτείνει τὸ πρόσθιον ἄκρον του, ὅπερ διεισδύει εἰς τὸ ἄνω χεῖλος καὶ συγκρατεῖ τοῦτο. Ἡ ἀπόφυσις αὕτη τοῦ τετραγώνου καλεῖται *οὐρανισκοπτερυγοειδὴς ἀπόφυσις*.

Τὸ *ὑοειδὲς* τόξον διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, τὸ *ὑοειδοσιαγονικόν*, ὅπερ συναρθροῦται μετὰ τοῦ κρανίου, καὶ τὸ *κυρίως ὑοειδές*. Εἰς τοὺς περισσοτέρους τῶν ἰχθύων τὸ ὑοειδὲς τόξον συνδέεται στενῶς μετὰ τοῦ σιαγονικοῦ τόξου. Εἰς τοὺς *διπνεύστους* ἰχθῦς τὰ δύο πρῶτα τόξα διατηροῦσι τὸν σύνδεσμόν των μετὰ τῶν ἀνταποκρινομένων εἰς ταῦτα σπλαγχνικῶν τμημάτων, ἐνῷ τὸ τετράγωνον συναρθροῦται ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ κρανίου. Εἰς τοὺς *τελεοστέους* ἰχθῦς ἡ διάταξις τῶν τόξων γίνεται περιπλοκωτέρα, ὁπότε τὸ ὀστοῦν τῆς μεμβράνης, ἥτις σχηματίζεται κάτωθεν τῶν τμημάτων τοῦ σπλαγχνικοῦ σκελετοῦ, διαμορφοῦται ποικιλοτρόπως.

Βατράχια. Αἱ ἐμβρυακαὶ μορφαὶ τῶν βατραχίων, ἤτοι οἱ *γυρῖνοι*, οἵτινες ἔχουσι βραγχιακὰ φατνία, παρουσιάζουσιν ἀνάλογον σπλαγχνικὸν σκελετὸν πρὸς τὸν τῶν ἰχθύων. Εἰς τὰ ἐνήλικα βατράχια τὰ τόξα ἀτονοῦσι καὶ συνάπτονται παρὰ τὴν διάμεσον κοιλιακὴν γραμμὴν εἰς ἓν ὀστοῦν. Εἰς τὰ *ἄνουρα βατράχια*, ἅτινα φέρουσι μέσον οὖς, τὸ ὑοειδοσιαγονικὸν ὀστοῦν περιβάλλεται ὑπὸ τῆς κοιλότητος τοῦ μέσου ὠτὸς καὶ μεταβάλλεται εἰς σπειροειδῆ ἄξονα, ὅστις ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ ὀστάρια τοῦ ἐσωτερικοῦ ὠτὸς τῶν θηλαστικῶν καὶ παίζει τὸν αὐτὸν ῥόλον, ὃν καὶ τὰ ὀστάρια.

Εἰς τὰ *ἑρπετὰ* καὶ τὰ *πτηνὰ* ὁ σπλαγχνικὸς σκελετὸς παρουσιάζει πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὸν τῶν ἀνούρων βατραχίων.

Θηλαστικά. Εἰς ταῦτα ὁ σπλαγχνικὸς σκελετὸς εἶναι ἀξιοπαρατήρητος λόγῳ τῶν μεταμορφώσεων, ἃς ὑφίσταται, καὶ τῶν ποικίλων ἐναλλαγῶν τῆς λειτουργίας, ἃς ἐπιφέρει εἰς τὰ διάφορα ὄργανα. Κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα τῆς ἐμβρυακῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ὁ σπλαγχνικὸς σκελετὸς εἶναι τελείως διαμεμορφωμένος καὶ σχηματίζεται ἐκ τῶν βραγχιακῶν τόξων, τοῦ σιαγονικοῦ τόξου καὶ τοῦ ὑοειδοῦς. Τὸ σιαγονικὸν καὶ τὸ ὑοειδὲς ὀστοῦν συναρθροῦνται ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ κρανίου καὶ παρὰ τὴν ὠτικὴν κάψαν. Τὸ σιαγονικὸν τόξον περιλαμβάνει τὸ τετράγωνον, τὴν οὐρανισκοπτερυγοειδῆ ἀπόφυσιν καὶ τὸν χόνδρον τοῦ Μέκελ. Τὸ ὑοειδὲς ὀστοῦν περιλαμβάνει τὸ ὑοειδοσιαγονικὸν ὀστοῦν καὶ τὸ κυρίως ὑοειδὲς ὀστοῦν, ὅπερ προεκτείνεται πρὸς τὸν λαιμὸν καὶ οὗ τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον ἑνοῦται μετὰ τῶν βραγχιακῶν τόξων, ἅτινα παραμένουσιν ὑποτυπώδη καὶ δὲν συναρθροῦνται μετὰ τοῦ κρανίου. Αἱ συνάφειαι αὗται τῶν διαφόρων ὀστῶν δὲν παραμένουσι σταθεραί, ἀλλὰ διαμορφοῦνται. Οὕτω τὸ ἐσωτερικὸν οὖς, διαμορφούμενον καταλλήλως, περιβάλλει τὸ ὑοειδοσιαγονικὸν ὀστοῦν, τὸ τετράγωνον καὶ τὴν βάσιν τοῦ χόνδρου τοῦ Μέκελ, αἱ παρειαί του συγχρόνως ἀποστεοῦνται καὶ οὕτω τελείως ἀποχωρίζεται τῶν γειτνιαζόντων ὀστῶν· τέλος, τὸ τετράγωνον σχηματίζει τὸν *ἄκμονα* τοῦ ὠτός, τὸ ὑοειδοσιαγονικὸν σχηματίζει τὸν *ἀναβολέα* τοῦ ὠτὸς καὶ ὁ χόνδρος τοῦ Μέκελ σχηματίζει τὴν *σφῦραν*.

Τὰ ἐξωτερικὰ τμήματα τοῦ σιαγονικοῦ τόξου συγχωνεύονται ταχέως, ἀπορροφούμενα, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τῶν ὀστῶν τῆς προσιαγονικῆς, σιαγονικῆς, ὑποσιαγονικῆς καὶ οὐρανισκοσιαγονικῆς μεμβράνης, καὶ τέλος αἱ σιαγόνες καὶ ὁ θόλος τοῦ οὐρανίσκου σχηματίζονται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς μεμβράνης τῶν ὡς ἄνω ὀστῶν. Τὸ ὑοειδὲς τόξον ἑνοῦται μετὰ τῶν βραγχιακῶν καὶ σχηματίζει τὸ ὑοειδὲς ὀστοῦν, οὗ ἡ βακτηριοειδὴς ἀπόφυσις συνδέει τοῦτο μετὰ τοῦ κρανίου. Ἡ ἀπόφυσις αὕτη καλεῖται *στυλοειδής*. Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

σπλαγχνογραφία (ἡ)· ἡ περιγραφὴ τῶν σπλάγχνων.

σπλαγχνογραφικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σπλαγχνογραφίαν.

σπλαγχνοκράνιον, ἢ *σπλαγχνικὸν κρανίον* [*Ἀνατομ.*]. Καλεῖται οὕτως ὁ σκελετὸς τοῦ προσώπου κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν τοῦ κρανίου. Τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ εἶναι ἔνθεν μὲν τὰ τῶν δύο γνάθων, τὸ ὑπερώιον, τὰ ζυγωματικὰ ὀστᾶ καὶ τὸ ὑοειδές, ἔνθεν δὲ τὰ τῆς ῥινικῆς κάψης, ἤτοι ἡ κάτω ῥινικὴ κόγχη, τὸ δακρυϊκόν, τὸ ῥινικὸν ὀστοῦν, ὄντα διφυῆ, καὶ ἡ μονοφυὴς ὕνις. Ὁ σκελετὸς τῶν γνάθων καλεῖται καὶ *βραγχιακός*, διότι τὰ ἀρχέγονα ὀστᾶ αὐτῶν διαπλάσσονται ἐκ τῶν βραγχιακῶν τόξων ἢ παγίδων. Ι. Π.

σπλαγχνολογία [*Ἀνατομ.*]. Τὸ τμῆμα τῆς συστηματικῆς ἀνατομικῆς, ὅπερ περιλαμβάνει τέσσαρα συστήματα ὀργάνων, ἤτοι τὸ ἐντερικόν, τὸ ἀναπνευστικόν, τὸ οὐροποιητικὸν καὶ τὸ γεννητικόν. Ι. Π.

σπλαγχνολογικός,—*ή,*—*όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σπλαγχνολογίαν, ὁ τῆς σπλαγχνολογίας.

σπλαγχνολόγος (ὁ)· ὁ περὶ τὴν ἐξέτασιν καὶ ἀνατομίαν τῶν σπλάγχνων ἀσχολούμενος· || ἐπὶ ἰατροῦ, ὁ εἰδικῶς εἰς τὰ νοσήματα τῶν σπλάγχνων ἐντριβής.

σπλάγχνον (τό)· δημοτ., *σπλάχνο*· συνήθ. πληθ. τὰ ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ κορμοῦ τοῦ ζῴου εὑρισκόμενα ὄργανα, οἷον τὰ ἀναπνευστικὰ καὶ τὰ πεπτικά, κοιν. *σωθικά*· || μεταφ. «τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς» τὰ ἔγκατα τῆς γῆς· || συνεκδ., τὸ τέκνον: «τὸ σπλάχνο μου, τὸ παιδί μου», ἰδίᾳ ἐπὶ μητρός· || τὰ σπλάγχνα, καὶ μάλιστα ἡ καρδία, αἱ φρένες (=τὸ διάφραγμα), τὸ ἧπαρ, οἱ νεφροὶ ἐνομίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἕδρα τῆς ψυχῆς («Περὶ τῶν σπλάγχνων ὡς ἕδρας τῆς ψυχῆς» βλ. *Θ. Βορέαν* ἐν «Τεσσαρακονταετηρίδι Κόντου», σ. 418 κ. ἑ.).

σπλαγχνόπλευρον (splanchnopleure), ἢ ***πέταλον ἰνοεντερικόν***, ἢ ***πέταλον σπλαγχνικὸν*** [*Ἐμβρυολ.*]. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἀποδίδεται εἴς τι πέταλον τοῦ μεσοδέρματος, ἐφηρμοσμένον πρὸς τὸ ἐνδόδερμα. Εἶναι δὲ προωρισμένον τοῦτο, ὅπως σχηματίσῃ τὸ ἐπικάλυμμα τοῦ ἐντερικοῦ ἐπιθηλίου, τὴν μυϊκὴν δηλαδὴ στοιβάδα τοῦ ἐντέρου καὶ τῶν εἰς αὐτὸ προσηρτημένων ἀδένων. Μ. Ν. Κ.

σπλαγχνοπτωσία (ἡ) (Splanchnoptose) [*Ἰατρ.*]. Συνδρομὴ παθολογική, χαρακτηριζομένη ὑπὸ τῆς χαλαρώσεως τῶν διαφόρων μέσων συγκρατήσεως ἢ καθηλώσεως (συνδέσμων) τῶν διαφόρων κοιλιακῶν σπλάγχνων, ἤτοι: τοῦ στομάχου, τῶν ἐντέρων, τοῦ ἥπατος, τῶν νεφρῶν, ἅτινα οὕτω μετατοπίζονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ ἐκδηλοῦσι διαταραχὰς ποικίλας τῆς λειτουργικότητος αὐτῶν. Ἡ σπλαγχνοπτωσία παρατηρεῖται συνηθέστερον ἐπὶ γυναικῶν. Ἡ ἐξασθένησις καὶ ἀπίσχνανσις κατ' ἀκολουθίαν ἐμπυρέτων νόσων, ἡ χρονία δυσκοιλιότης, ἡ διάστασις καὶ χαλάρωσις τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων ἐξ ἐπανειλημμένων κυήσεων, ἡ ὑπὸ στηθοδέσμων ἢ κοιλιοδέσμων συμπίεσις, οἱ τραυματισμοὶ τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων ἐξ ἐγχειρήσεων ἐπὶ τῆς κοιλίας (λαπαροτομία) καὶ ἡ νευρασθένεια ἔτι θεωροῦνται ὡς ἄμεσα αἴτια τῆς σπλαγχνοπτωσίας. Κοινὰ συμπτώματα τῆς σπλαγχνοπτωσίας εἶναι: διάφοροι νευρικαὶ διαταραχαί, οἷον παλμοί, ἐξάψεις, στενοχωρία, ἄγχος· δυσχέρειαι πεπτικαί, δυσκοιλιότης ἐπίμονος, αἴσθημα βάρους εἰς τὴν κοιλίαν, ἄλγη κλπ. Διὰ τῆς ψηλαφήσεως καθίστανται ἀντιληπτὰ τὰ διάφορα ἐν μετατοπίσει σπλάγχνα. Πλὴν τούτων, παρατηροῦνται καὶ εἰδικαὶ λειτουργικαὶ διαταραχαί, ἐξ ἑκάστου μετατετοπισμένου σπλάγχνου προερχόμεναι. Μ.Ν.Κ

σπλαγχνοσκοπία (ἡ)· ἡ ἐξέτασις τῶν σπλάγχνων θυσιαζομένου ζῴου διὰ τὴν συναγωγὴν μαντευμάτων, ἐκ τῶν σημείων τὰ ὁποῖα τυχὸν παρουσιάζουν ταῦτα (βλ. λ. *ἱεροσκοπία*).

σπλαγχνοσκοπικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σπλαγχνοσκοπίαν, εἰς τὴν ἐκ τῶν σπλάγχνων μαντείαν.

σπλαγχνοσκόπος (ὁ)· ὁ ἐξετάζων τὰ σπλάγχνα καὶ ἐξ αὐτῶν μαντευόμενος.

σπλαγχνοτομία (ἡ)· ἡ ἀνατομὴ τῶν σπλάγχνων.

σπλαγχνοτομικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σπλαγχνοτομίαν, ὁ τῆς σπλαγχνοτομίας.

Σπλάντζα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 164. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Ἤδη καλεῖται *Ἀμμουδιά*. Π. Ν. Π.

—**Σπλάντζας λιμὴν** [*Γεωγρ.*]. Λιμὴν τῆς Ἠπείρου, ὁ ἀρχαῖος *Γλυκὺς* (βλ. λ.).

σπλάχνα (τά)· δημοτ., ἀντὶ *σπλάγχνα* (βλ. *σπλάγχνον*).

σπλαχνίζομαι· δημοτ. εὐσπλαγχνίζομαι, ἐλεῶ.

σπλαχνικός,—*ή,*—*ό*· δημοτ., εὐσπλαγχνικός, φιλελεήμων.

σπλάχνο (τό)· δημοτ., ἀντὶ *σπλάχνον* (βλ. λ.).

σπλήν, —*ὸς* (ὁ)· ἓν τῶν σπλάγχνων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων, ἀδὴν κείμενος ὑπὸ τὸ διάφραγμα καὶ ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ νεφροῦ, κοιν. *σπλήνα*.

—[*Ἀνατομ.*] Ὁ *σπλήν*, ὄργανον λεμφαδενοειδές, κατασκηνοῖ ἐν τῷ βάθει τοῦ ἀριστεροῦ ὑποχονδρίου, κάτωθεν τοῦ διαφράγματος καὶ ἐγγὺς τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ὄπισθεν τοῦ πυθμένος τοῦ στομάχου καὶ ὕπερθεν τοῦ ἀριστεροῦ νεφροῦ, φερόμενος λοξῶς ἐκ τῶν ἄνω καὶ ὀπίσω πρὸς τὰ κάτω καὶ πρόσω, ἀντιστοίχως τῇ 9η, 10η καὶ 11η πλευρᾷ. Ἔχει χροιὰν κυανέρυθρον, σύστασιν μαλθακὴν καὶ σχῆμα παρεμφερὲς πρὸς ἀνώμαλον τετράεδρον μετὰ 4 ἐπιφανειῶν, ὧν ἡ μὲν ἔξω, ὑπόκυρτος, κοινωνεῖ πρὸς τὸ διάφραγμα, αἱ δὲ τρεῖς ἔσω παριστῶσιν ἐπιφάνειαν ὑπόκοιλον, ἐστραμμένην πρὸς τὸ κύτος τῆς κοιλίας, φέρουσαν κατὰ τὸν ἐπιμήκη ἄξονα τοῦ ὀργάνου κάθετον στενὴν ἐξοχὴν ἢ ἀκρολοφίαν, παρ' ἣν ὑπάρχει στοῖχος βοθρίων ἢ σχίσμα ἐπίμηκες, αἱ *πύλαι τοῦ σπληνός*, δι' ὧν εἰσδύονται τὰ σπληνικὰ ἀγγεῖα. Ἐκ τῶν χειλέων τοῦ σπληνός, τὸ μὲν πρόσθιον εἶναι λεπτότερον καὶ φέρει ἐντομὰς μᾶλλον ἢ ἧττον βαθείας, τὸ δ' ὀπίσθιον παχύτερον ὄν, ἐναρμόζεται εἰς τὴν γωνίαν, ἣν σχηματίζει τὸ ἔξω χεῖλος τοῦ νεφροῦ μετὰ τοῦ πλευρικοῦ τοιχώματος. Αἱ διαστάσεις τοῦ σπληνὸς εἶναι δυσόριστοι. Κατὰ μέσον ὅρον ἐπὶ μέσης ἡλικίας τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι 12—13 ἑκ., τὸ πλάτος 8 ἑκ., τὸ πάχος 3 ἑκ. καὶ τὸ βάρος 150—200 γραμμ.

Ὁ σπλὴν περιβάλλεται ὑπὸ δύο χιτώνων, ὧν ὁ μέν, ὀρογόνος ὤν, κεῖται ἔξωθεν καὶ ἀποτελεῖται ὑπὸ τοῦ περιτοναίου, ὁ δ' ἔσωθεν εἶναι ὁ ἴδιος χιτὼν τοῦ σπληνός. Καὶ ὁ μὲν ὀρογόνος περιβάλλει τὸν σπλῆνα σύμπαντα, ἐν ταῖς πύλαις δ' ἀνακάμπτων ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν σχηματίζει πτυχάς, ἀποτελούσας τοὺς συνδέσμους τοῦ σπληνός, ἤτοι: 1) τὸν *γαστροσπληνικόν*, φερόμενον εἰς τὸν πυθμένα τοῦ στομάχου· 2) τὸν *παγκρεατικοσπληνικόν*, διήκοντα εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ παγκρέατος· 3) τὸν *φρενοσπληνικόν*, ἀνερχόμενον καθέτως εἰς τὸ διάφραγμα, καὶ 4) τὸν *σπληνοκολικόν*, φερόμενον εἰς τὴν ἀριστερὰν κολικὴν καμπὴν τοῦ ἐγκαρσίου κόλου. Ὁ δ' ἰνώδης χιτών, ἀποτελούμενος ἐκ στερρῶν δεσμίδων συνδετικοῦ ἱστοῦ μετ' ἐλαστικῶν ἰνῶν, ἐκπέμπει εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ σπληνὸς πετάλια ἢ δοκίδας, τὰς *ἰνώδεις δοκίδας*· ἐν ταῖς πύλαις δὲ ἀνακάμπτων εἰσδύεται εἰς τὰ ἔνδον τοῦ σπληνὸς καὶ ἀποσχίζεται εἰς σωληνοειδῆ ἔλυτρα (=τὰ μαλπιγιανὰ ἔλυτρα), ὧν ἕκαστον περιβάλλει σπληνικὰ ἀγγεῖα ὁδεύοντα ἐντὸς αὐτοῦ, ἤτοι μίαν ἀρτηρίαν καὶ μίαν φλέβα. Ἐξ ἑκάστου τῶν ἐλύτρων τούτων ἐκπορεύονται παράπλευρα ἰνώδη διαφράγματα, ἅτινα συνέχονται μετὰ τῶν ἰνωδῶν δοκίδων. Εἶναι δ' αἱ ἰνώδεις δοκίδες ἰνώδεις δέσμαι ταινιοειδεῖς ἢ κυλινδρικαί, ὧν αἱ πλείονες ἐκπορεύονται ἐκ τῆς ἔσω ἐπιφανείας τοῦ ἰνώδους χιτῶνος, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τῶν σωληνοειδῶν ἐλύτρων. Πᾶσαι δέ, πολλαχῶς ἀποσχιζόμεναι καὶ ἀναστομούμεναι πρὸς ἀλλήλας, ἀπεργάζονται δίκτυον ἐρειστικόν· καὶ ἐντὸς μὲν τῶν δοκίδων τούτων πορεύονται τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ νεῦρα τοῦ σπληνός, ἐντὸς δὲ τῶν βροχίδων αὐτοῦ κατασκηνοῖ ὁ σπληνικὸς πολφὸς (σπληνικὴ οὐσία).

Ὁ πολφὸς τοῦ σπληνός, ἀποτελῶν τὸν ἰδίως σπληνικὸν ἱστόν, ἐμφανίζεται ὑπὸ δύο παραλλαγάς, τὸν *λευκὸν* καὶ τὸν *ἐρυθρόν*. Καὶ ὁ μὲν *λευκὸς πολφὸς* σύγκειται ἐκ λευκοκυττάρων (=λεμφώδης πολφὸς) καὶ εὕρηται συνήθως ἐν ταῖς γωνίαις, ἔνθα διακλαδίζονται αἱ ἀρτηρίαι, ἀποτελῶν σφαιροειδῆ ἢ προμήκη σωμάτια, τὰ *σπληνικὰ ἢ μαλπιγιανὰ σωμάτια*, ἅτινα ἐπὶ τομῶν προσφάτου σπληνὸς ἐμφανίζονται ὡς φαιὰ κοκκία. Ἔχει δ' ὁ λευκὸς πολφὸς ὁμοίαν τὴν κατασκευὴν πρὸς τοὺς λεμφαδένας καὶ τὰ λεμφοζίδια (βλ. καὶ *λεμφικὸν* σύστημα). Ὁ δ' *ἐρυθρὸς πολφός*, διελαυνόμενος ὑπὸ τοῦ δικτύου τῶν σπληνικῶν φλεβῶν, διῄρηται εἰς δέσμας ἢ δοκίδας, τὰς *πολφικὰς δοκίδας*, ὧν μεταξὺ αἱ σπληνικαὶ φλέβες ἐπὶ μικροσκοπικῆς διατομῆς τοῦ ἐξαίμου σπληνὸς ἐμφανίζονται ὡς εὐμεγέθεις ὀπαί, οἱ *φλεβώδεις σπληνικοὶ κόλποι*. Σύγκειται δ' ὁ ἐρυθρὸς πολφὸς ἐξ ἐρειστικοῦ δικτύου καὶ ἐκ κυττάρων πληρούντων τὰς βροχίδας τοῦ δικτύου, τῶν *πολφικῶν κυττάρων*, ὧν τὰ μὲν πλείονα εἶναι λευκοκύτταρα, τὰ δὲ λοιπὰ

Digitized by Google

αἱματοβλάσται, αἱμοπετάλια καὶ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια. Ἡ παρουσία *φιλεωσίνων* κυττάρων ἐν τῷ σπληνὶ ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ τελουμένης καταστροφῆς ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Ὁ πολφὸς τοῦ σπληνὸς παράγει λευκὰ αἱμοσφαίρια, πιθανῶς δὲ καὶ ἐρυθρά. Ἐν τῷ σπληνὶ τελεῖται καὶ καταστροφὴ ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων κατατρωγομένων ἢ ὑπὸ αὐτοχθόνων κυττάρων (=πολφικῶν) ἢ ὑπὸ κυττάρων τοῦ κυκλοφορουμένου αἵματος.

Ἡ *ἀρτηρία τοῦ σπληνὸς* ἐγγὺς τῶν πυλῶν διαιρεῖται εἰς 4 κλάδους, οἵτινες εἰσδύονται εἰς τὸν σπλῆνα συμπαραπορευόμενοι ἕκαστος μετὰ μιᾶς φλεβὸς ἐντὸς κοινοῦ ἐλύτρου ἐκ τοῦ ἰνώδους χιτῶνος. Μετὰ πολλαπλᾶς ἀποσχίσεις ἡ μὲν φλὲψ εἰσδύεται εἰς τὸν ἐρυθρὸν πολφόν, ἡ δ᾽ ἀρτηρία ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν αὐτῆς μόνη ἐντὸς τοῦ ἐλύτρου καὶ μετὰ ἐπανειλημμένας ἀποσχίσεις εἰσδύεται εἰς τὸν λευκὸν πολφόν, μεθ᾽ ὃ ἀναλύεται εἰς πολλὰ

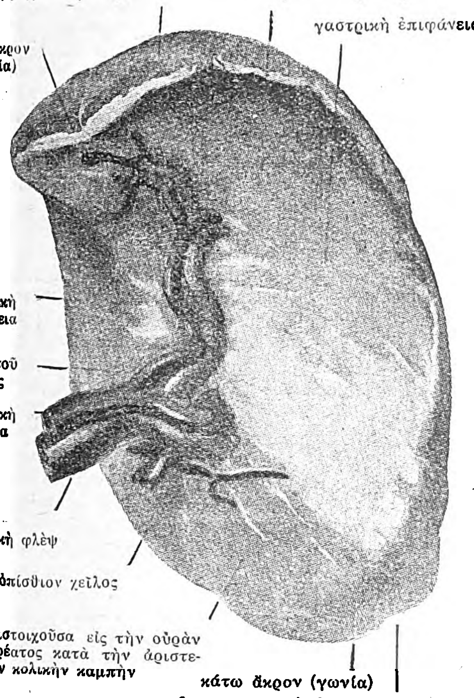

Σπλήν, ἐκ τῶν ἔμπροσθεν καὶ ὀλίγον ἐκ τῶν δεξιῶν (Spalteholtz).

λεπτότατα κλωνία, τὰ *θυσανωτὰ ἀρτηρίδια*, ἅτινα διασπείρονται ἐν τῷ ἐρυθρῷ πολφῷ, περιβαλλόμενα ὑπὸ λεπτοῦ ἐλύτρου, ἐξαφανιζομένου μετὰ μικρόν, καὶ ἅτινα, ὡς καὶ τὰ ἀρτηρίδια τῶν μαλπιγιανῶν σωματίων, μεταβαίνουσιν εἰς τριχοειδῆ, ἐκβάλλοντα εἰς τὰς ἐνδοπολφικὰς φλέβας. Ἴδιος χαρακτὴρ τῶν κλάδων τῆς σπληνικῆς ἀρτηρίας εἶναι ὅτι αἱ ἀποσχίσεις αὐτῶν μέχρι τῶν θυσανωτῶν ἀρτηριῶν δὲν ἀναστομοῦνται μετὰ τῶν ἐκ τῶν παρακειμένων κλάδων ἐξορμωμένων, οὗ ἕνεκεν ἕκαστος τῶν μειζόνων κλάδων τῆς σπληνικῆς ἀρτηρίας διασπείρεται εἰς ὡρισμένην περιοχήν· ἐκ τούτου δ᾽ ἕπεται ὅτι ἐπὶ ἐμφράξει ἑνὸς τῶν κλάδων τῆς σπληνικῆς ἀρτηρίας θὰ καταστραφῇ ὡρισμένη περιοχὴ τοῦ σπληνός, μὴ ὑπαρχούσης παραπλεύρου κυκλοφορίας πρὸς διατροφὴν αὐτῆς ἐξ ἄλλου τινὸς κλάδου.

Αἱ *φλέβες τοῦ σπληνὸς* ἄρχονται ἀπὸ τοῦ δικτύου τῶν φλεβωδῶν κόλπων τοῦ ἐρυθροῦ πολφοῦ καὶ ἀπεργάζονται μείζονας κλάδους, πορευομένους μετὰ τῶν ἀρτηριῶν ἐντὸς κοινοῦ ἐλύτρου καί, ὡς αὗται, μὴ ἀναστομουμένους πρὸς ἀλλήλους. Ἐκ τῶν μειζόνων τούτων κλάδων ἀθροίζονται κατὰ τὰς πύλας 8—10 στελέχη φλεβώδη, ἅτινα συμβάλλονται ἔξω τῶν πυλῶν εἰς τὴν σπληνικὴν φλέβα, ἐκβάλλουσαν εἰς τὴν σπληνικὴν φλέβα, ἐκβάλλουσαν εἰς τὴν πυλαίαν φλέβα τοῦ ἥπατος. Λεμφαγγεῖα ἐλάχιστα ἀπαντῶσιν ἐν ταῖς δοκίσιν, ἅτινα ἐκβάλλουσιν εἰς τὰ ἐν ταῖς πύλαις τοῦ σπληνὸς λεμφογάγγλια.

Τὰ *νεῦρα τοῦ σπληνὸς* ἐκπορεύονται ἐκ τοῦ κοιλιακοῦ πλέγματος καὶ ἀπολήγουσι τὰ μὲν εἰς τὸ τοίχωμα τῶν ἀγγείων, τὰ δὲ μεταξὺ τῶν κυττάρων τοῦ πολφοῦ, τὰ δὲ πέριξ τῶν λείων μυϊκῶν ἰνῶν τῶν ἰνωδῶν δοκίδων ἢ τοῦ ἰνώδους χιτῶνος. Ι. Π.

—*[Φυσιολ.]* Ὁ *σπλὴν* κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν ἐποχὴν χρησιμεύει διὰ τὴν γέννησιν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Συγχρόνως ὅμως συμμετέχει μετ᾽ ἄλλων ὀργάνων καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν αὐτῶν. Ὁ σπλὴν δύναται ν᾽ ἀφαιρεθῇ ἄνευ οὐδεμιᾶς βλάβης τοῦ ὀργανισμοῦ, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν δὲ τοῦ σπληνὸς παρατηρεῖται ἐλάττωσις τῶν ἐν τῷ ἥπατι σχηματιζομένων χρωστικῶν καὶ χολῆς. Ὁ Asher παραδέχεται ὅτι ὁ σπλὴν χρησιμεύει πρὸς συγκράτησιν τοῦ σιδήρου, ὅστις προέρχεται ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ὥστε οὗτος νὰ χρησιμεύῃ πάλιν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς αἱμοσφαιρίνης. Μετὰ ἔνεσιν εἰς τὸ αἷμα ἐκχυλίσματος σπληνός, παρατηροῦμεν κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἐλάττωσιν τῆς πιέσεως τοῦ αἵματος, εἶτα ὅμως μικρὰν αὔξησιν αὐτῆς. Ι. Ν. Μ.

—*[Παθολογ.]* Αἱ παθήσεις τοῦ *σπληνὸς* εἶναι: α΄) Ἡ *ὑπερτράφεια* αὐτοῦ ἢ *μεγαλοσπληνία*, ὁπότε κατέρχεται οὗτος μέχρι τοῦ δεξιοῦ εἰλεακοῦ βόθρου. Συχνάκις παρακολουθεῖται αὕτη ὑπὸ ὑπερτραφείας τοῦ ἥπατος, ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ αὐξήσεως τῶν λευκῶν. Παρατηρεῖται δ᾽ ἡ ὑπερτράφεια εἰς τὰς κιρρώσεις τοῦ ἥπατος (ἀλκοολικήν, χολικήν, συφιλιδικήν, καρδιακὸν ἧπαρ), τὰς παθήσεις τοῦ αἵματος (λευχαιμίαν, ἀναιμίαν ψευδολευχαιμικήν, λεμφοκοκκίασιν, νόσον τοῦ Vacquez), εἰς τὰς χρονίας παθήσεις (ἑλονοσίαν, ὑπόστροφον πυρετόν, σύφιλιν, φυματίασιν, λοιμώδη ἐνδοκαρδίτιδα, καλὰ-ἀζὰρ κλπ.). Ἰδιαίτατα εἰς τὸ καλὰ-ἀζὰρ τὸ παράσιτον ἑδράζεται, κατὰ προτίμησιν, ἐν τῷ αἵματι τοῦ σπληνός. β΄) Ἡ *νόσος τοῦ Banti*, ὑπερτράφεια συνδρομῆς ἀγνώστου φύσεως μετὰ μακρᾶς προϊούσης ἀναιμίας, γαστρεντερικῶν διαταραχῶν κ.λ.π. γ΄) Τὸ *ἀπόστημα τοῦ σπληνός*, ὀφειλόμενον εἰς τραυματικὰς κακώσεις ἢ εἰς λοιμώδη τινὰ νόσον. δ΄) Ἡ *ἐκτόπισις τοῦ σπληνὸς* ἢ ὁ *κινητὸς σπλήν*, συνυπάρχουσά κατὰ τὴν σπλαγχνοπτωσίαν καὶ ὀφειλομένη εἰς χαλάρωσιν τῶν φυσικῶν στηριγμάτων τοῦ σπληνὸς καὶ δὴ τῶν περιτοναιικῶν πτυχῶν. Πάθησις ὀδυνηρά, συνεπαγομένη πολλάκις τὴν ὑποχονδρίαν καὶ τὴν νευρασθένειαν. ε΄) Αἱ *ὑδατίδες κύστεις*, ἐκδηλούμεναι διὰ σημείων πιέσεως τῶν γειτνιαζόντων ὀργάνων, μετὰ προεξοχῆς τῶν ἀριστερῶν νόθων πλευρῶν, πόνων, πεπτικῶν διαταραχῶν καὶ ἀναπνευστικῆς δυσχερείας. στ΄) Οἱ *τραυματισμοὶ* καὶ αἱ *ῥήξεις τοῦ σπληνός*, ἐπερχόμεναι κατόπιν τραυματικῶν κακώσεων τῆς κοιλίας, ἰδίως δὲ διὰ πυροβόλων ὅπλων.

Ὁ σπλὴν χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῆς ὀποθεραπείας σήμερον ὡς θεραπευτικὸν μέσον κατὰ τῆς ἀναιμίας κυρίως, ὠμὸς ἢ ἡμίεφθος ἢ ὑπὸ μορφὴν διαφόρων φαρμακευτικῶν σκευασιῶν. Μ. Ν. Κ.

σπλὴν (τὸ) (ἀγγλ. spleen=σπλήν)· μεταφ. μελαγχολία, ὑποχονδρία, ἀνία, θλῖψις, ἐκ τῆς ἀντιλήψεως τῶν ἀρχαίων, καθ᾽ ἣν ἕδρα τῆς ψυχικῆς διαθέσεως εἶναι ὁ σπλήν. Μ. Δ. Β.

σπλήνα (ἡ)· δημοτ., *σπλὴν* (βλ. λ.)· ‖ νόσος τοῦ σπληνός, σπληνῖτις: «ἔχει τὴ σπλῆνα».

σπληναιμανία (ἡ)· ὅρος πεπαλαιωμένος δηλῶν κυρίως τὴν σπληνικὴν λευχαιμίαν. Ι. Λ. Α.

σπληναλγία (ἡ). Οὕτω καλεῖται τὸ ἐντετοπισμένον εἰς τὴν σπληνικὴν χώραν ἄλγος οἱασδήποτε φύσεως, τὸ ὁποῖον προκαλεῖται συνήθως ἐκ φλεγμονώδους ἐπεξεργασίας τοῦ σπληνός. Μ.Ν.Κ.

σπληνάνθραξ (ὁ)· βλ. λ. *ἄνθραξ [Παθολ.]*.

σπληνάντερο (τό)· δημοτ., ἔδεσμα τῶν λαϊκῶν τάξεων, παρασκευαζόμενον ἐκ τοῦ σπληνός, δι᾽ οὗ πληροῦται ἔντερον, ψηνόμενον εἰς τὴν σοῦβλαν.

σπληνεκτομία (ἡ). Καίτοι ὁ σπλὴν εἶναι ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ὀργάνων, ἡ ἀφαίρεσις αὐτοῦ, ἡ σπληνεκτομία, δὲν συνεπάγεται σημαντικὰς διαταραχὰς εἰς τὸν ὀργανισμόν. Τοῦτο δέ, διότι μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ σπληνὸς ἄλλα ὄργανα ἀναπληροῦσι τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ, ὡς τὰ λεμφικὰ γάγγλια, ὁ μυελὸς τῶν ὀστῶν καὶ ὡρισμένα κύτταρα τοῦ ἥπατος. Ἡ θνησιμότης τῆς σπληνεκτομίας ποικίλλει μεγάλως, ἀναλόγως τῆς παθήσεως, δι᾽ ἣν ἐκτελεῖται. Καλὰ ἀποτελέσματα δίδει συνήθως ἡ ἐγχείρησις αὕτη εἰς περιπτώσεις τραύματος ἢ ῥήξεως τοῦ σπληνός, πτώσεως τοῦ ὀργάνου τούτου μετὰ ἢ ἄνευ συστροφῆς τοῦ μίσχου αὐτοῦ, ἐπὶ κύστεων, ἐπὶ φυματιάσεως τοῦ σπληνός, ἐπὶ αἱμολυτικοῦ ἰκτέρου, ἐπὶ νόσου τοῦ Banti, ἐξετελέσθη δ᾽ ἐπίσης, ἀλλὰ μετ᾽ ἀποτελεσμάτων ὀλιγώτερον ἱκανοποιητικῶν, καὶ ἐπὶ νεοπλασμάτων καὶ διαφόρων ἄλλων ἐξογκώσεων τοῦ σπληνὸς (μεγαλοσπληνιῶν) ἐκ ποικίλων ἀφορμῶν προερχομένων. Δ.Χ.Κ.

σπληνιάζω· δημοτ., πάσχω νόσον τοῦ σπληνός, ἔχω τὴ σπλῆνα, σπληνιῶ.

σπληνιάρης (ὁ), *—άρα*· δημοτ., ποῦ ἔχει τὴ σπλῆνα, ὁ σπληνιῶν· ‖ ὁ ἐξ ἑλωδῶν πυρετῶν καχεκτικός.

σπληνικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σπλῆνα, ὁ τοῦ σπληνός: «σπληνικὴ ἀρτηρία».

—σπληνικὴ ***ἀναιμία παίδων.*** Ἀναιμία παρατηρουμένη κατὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν καὶ περιγραφεῖσα τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ Henoch ἐν Γερμανίᾳ. Λέγεται καὶ *ψευδολευχαιμικὴ ἀναιμία*. Σ. Β.

—σπληνικὴ ***ἀρτηρία*** *[᾽Ανατομ.]*. Ὁ ἕτερος τῶν δύο κλάδων τῆς κοιλιακῆς ἀρτηρίας, ὁ ἀριστερός, ἀποτελῶν τὸ ἀριστερὸν σκέλος τοῦ ἀλληρείου τρίποδος. Φέρεται πρὸς τ᾽ ἀριστερὰ κατὰ μῆκος τοῦ ἄνω χείλους τοῦ παγκρέατος, εἰσδύεται εἶτα εἰς τὸν παγκρεατοσπληνικὸν σύνδεσμον καὶ ἀφοῦ χορηγήσῃ παγκρεατικὰ κλαδία, τὴν ἀριστερὰν γαστρεπιπλοϊκὴν ἀρτηρίαν καὶ τὰς βραχείας γαστρικὰς ἀρτηρίας, ἀποσχίζεται ἐγγὺς τῶν πυλῶν τοῦ σπληνὸς εἰς τοὺς *σπληνικοὺς κλάδους*, οἵτινες εἰσδυόμενοι εἰς τὸν σπλῆνα διὰ τῶν πυλῶν διανέμονται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ (βλ. *σπλήν*). Ι. Π.

—σπληνικὴ ***λεμφαδενία***· βλ. *λεμφαδενία*.

—σπληνικὴ ***φλὲψ*** *[᾽Ανατομ.]*. Φλὲψ εὐθύγραμμος, σχηματιζομένη ἔξωθεν τῶν πυλῶν τοῦ σπληνὸς διὰ τῆς συμβολῆς 8—10 φλεβικῶν στελεχῶν, προερχομένων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ σπληνός, ἐκβάλλουσα δ᾽ εἰς τὴν πυλαίαν φλέβα τοῦ ἥπατος. Ι. Π.

σπληνιοειδὴς *μῦς [᾽Ανατομ.]*. Μῦς μακρὸς ἐκ τῶν ἰδίως ῥαχιαίων μυῶν, καταλαμβάνων τὴν αὐχενικὴν χώραν καὶ τὸ ἄνω μέρος τῆς μεσοπλατίου χώρας, κείμενος δ᾽ ὑπὸ τὸν τραπεζοειδῆ. Ἐκφύεται ἐκ τοῦ κάτω μέρους τοῦ αὐχενικοῦ συνδέσμου καὶ ἐκ τῆς ἀκανθώδους ἀποφύσεως τοῦ 7ου αὐχενικοῦ καὶ τῶν 4—5 θωρακικῶν σπονδύλων, φερόμενος δὲ πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔξω διῄρηται εἰς δύο δεσμίδας ἀνίσους, αἵτινες ἐκ τῆς καταφύσεως αὐτῶν ὀνομάζονται ἡ μὲν ἄνω, ἡ καὶ μείζων, *κεφαλικὸς σπληνιοειδής*, καταφυόμενος εἰς τὴν μαστοειδῆ ἀπόφυσιν καὶ εἰς τὸ ἔξω τριτημόριον τῆς ἄνω αὐχενικῆς γραμμῆς τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ, ἡ δὲ κάτω, ἡ στενοτέρα, *αὐχενικὸς σπληνιοειδής*, καταφυόμενος διὰ δύο ὀδοντωμάτων εἰς τὴν ἐγκαρσίαν ἀπόφυσιν τοῦ 1ου καὶ 2ου αὐχενικοῦ σπονδύλου. Ἐνεργούντων ἀμφοτέρων τῶν μυῶν ἐκτείνεται ἡ αὐχενικὴ μοῖρα τῆς σπονδυλικῆς στήλης μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ὀπίσω· τοῦ ἑτέρου δὲ μόνον ἐνεργοῦντος, στρέφεται ἡ κεφαλὴ πρὸς τὸ σύστοιχον πλάγιον. Παθολογικὴ σύσπασις τοῦ ἑτέρου τῶν σπληνιοειδῶν συντελεῖ εἰς τὴν γένεσιν τοῦ *ῥαιβοκράνου*. Ι. Π.

σπληνίον (τό)· τὸ ἐπὶ τραύματος ἢ ἄλλως πάσχοντος τόπου ἐπίθεμα.

— σπληνίον ***ἐγκεφάλου*** *[᾽Ανατομ.]*. **Τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τοῦ μεσολοβίου (τοῦ ἐγκεφάλου), ἀποτελοῦν τὸ παχύτερον τούτου μέρος· ἀπέχει 5 ἑκ. ἀπὸ τοῦ ἰνιακοῦ πόλου καὶ καλύπτει ἄνωθεν τὸ κωνάριον καὶ τὸ τετράδυμον, ἀφ᾽ ὧν χωρίζεται διὰ πτυχῆς τῆς χοριοειδοῦς μήνιγγος.** Ι. Π.

σπληνῖτις, *—ιδος* (ἡ)· ἡ φλεγμονὴ τοῦ σπληνὸς ἐν γένει, προερχομένη ἐκ διαφόρων αἰτίων καὶ δὴ ἐκ τραυματισμοῦ. Μ. Ν. Κ.

σπληνιῶ *(—άω)*· πάσχω νόσημα τοῦ σπληνός, κοιν. *σπληνιάζω*.

σπληνοβότανο (τό), ἡ ***σπληνόχορτο*** *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σκολοπένδριον*.

σπληνογραφία (ἡ)· περιγραφὴ τοῦ σπληνός.

σπληνοδιαγνωστικὴ (ἡ). Ὁ ὅρος οὗτος, δημιουργηθεὶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Vincent τῷ 1912, ἐκσημαίνει τὴν αὔξησιν τοῦ μεγέθους τοῦ σπληνός, ἐπερχομένην εἰς τοὺς ἐκ τυφοειδῶν πυρετῶν πάσχοντας διὰ τῆς ἐνοφθαλμίσεως ἑνὸς συμπληρώματος ἀντιγόνου, ἤτοι 2 κυβ. ἑκτσμ. συμπεπυκνωμένου αὐτολύτου (autolysat concentré) ἐκ βακίλλων τυφικῶν ζώντων ἀποστειρωθέντων τῇ προσθήκῃ αἰθέρος. Ἡ ἐπίκρουσις τοῦ σπληνὸς πρὸ τῆς ἐνέσεως ταύτης καὶ μετ᾽ αὐτὴν ἐπιτρέπει ὅπως καθορίσωμεν τὴν ἀμφίβολον διάγνωσιν. Μ. Ν. Κ.

σπληνοειδὴς (ὁ ἡ), *—ές* (τό)· ὅμοιος πρὸς σπλῆνα, ὁ ἔχων σχῆμα σπληνός.

σπληνοκήλη (ἡ). Κήλη τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων, ἧς τὸ περιεχόμενον τοῦ σάκκου ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ καταπεπτωκότος σπληνός.

σπληνοκίρρωσις (ἡ), ἡ ***σπληνοσκλήρυνσις***. Ἡ ἀνάπτυξις συνεκτικοῦ ἱστοῦ ἐντὸς τοῦ σπληνός, ἥτις ἀκολουθεῖ, ἐνίοτε ὅμως καὶ προηγεῖται τῆς κιρρώσεως τοῦ ἥπατος. Ὑπέρμετρος ἀνάπτυξις συνεκτικοῦ ἐντὸς τοῦ σπληνὸς παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ νόσου τοῦ Banti (fibroadenie) καὶ ἄλλων τινῶν νοσημάτων. Ι. Λ. Α.

σπληνοκλειστία (ἡ), ἡ ***σπληνόκλεισις***. Ὅρος δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Schiassi τῷ 1906 καὶ ἐκσημαίνων ἐγχείρησιν, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἐπί τινας ἡμέρας περικάλυψιν τοῦ σπληνὸς διὰ γάζης ἀσήπτου ἢ ἐλαφρῶς ἰωδιοφορμιούχου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως προκαλέσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν εὐρείας θήκης ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ, ἥτις περισφίγγει τὸν σπλῆνα καὶ τείνει ὅπως περιορίσῃ τὸ μέγεθος αὐτοῦ, ἐνῷ ταυτοχρόνως δημιουργοῦνται νέαι ὁδοὶ φλεβικῆς παροχετεύσεως. Ἡ ἐγχείρησις αὕτη συνιστᾶται πρὸ παντὸς εἰς τὰς ἀναιμίας τὰς παρακολουθουμένας ὑπὸ μεγαλοσπληνίας. Μ. Ν. Κ.

σπληνολογία (ἡ)· πᾶν ὅ,τι λέγεται περὶ τοῦ σπληνὸς ἢ ἀναφέρεται εἰς τὸν σπλῆνα. Μ. Ν. Κ.

Digitized by Google

σπληνομαλακία (ἡ), ἡ *μαλάκυνσις τοῦ σπληνὸς [Ἰατρ.]*. Ἡ μαλάκυνσις αὕτη ἐπέρχεται μετὰ θάνατον, δὲν πρέπει ὅμως νὰ συγχέεται πρὸς τὴν ὀξεῖαν σπληνικὴν διόγκωσιν, ἥτις ἀπαντᾷ εἰς λοιμώδη νοσήματα καὶ ὀφείλεται εἰς τοξικὴν ἢ μολυσματικὴν ἐπίδρασιν. Ἐπὶ σπληνικῆς μαλακύνσεως ὁ σπληνικὸς ἱστὸς ἐμφανίζεται ὡς πολτὸς ῥοώδης σκοτεινῶς ἐρυθρᾶς χροιᾶς καθισταμένης εἰς μετέπειτα στάδια φαιᾶς. Ι. Λ. Α.

σπληνομεγαλία (ἡ)· βλ. *μεγαλοσπληνία*.

σπληνομυελικὴ *ὀποθεραπεία*. Ἡ διὰ σπληνικοῦ καὶ μυελικοῦ παρεγχύματος ὀποθεραπεία. Ι. Λ. Α.

σπληνοπάθεια (ἡ). Ὅρος καθολικὸς ἀποδιδόμενος εἰς πάσας ἐν γένει τὰς παθήσεις τοῦ σπληνός. Μ. Ν. Κ.

σπληνοπαθὴς (ὁ, ἡ), —ἐς (τό)· ὁ πάσχων νόσημα τοῦ σπληνός.

σπληνοπηξία (ἡ). Ἐγχείρησις, καθ' ἣν ὁ πεπτωκὼς σπλὴν (βλ. *σπληνοπτωσία*) ἐπαναφέρεται εἰς τὴν φυσιολογικὴν θέσιν αὐτοῦ καὶ στηρίζεται αὐτόθι διὰ ῥαφῶν. Ἵνα συγκρατηθῇ καλύτερον, τοποθετεῖται ἐντὸς θυλάκου σχηματιζομένου δι' ἀποκολλήσεως τοῦ περιτοναίου ἀπὸ τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος. Ἡ σπληνοπηξία ἐκτελεῖται σπανίως, καὶ δὴ ἐπὶ πτώσεως σπληνὸς ἐντελῶς ὑγιοῦς, προτιμωμένης ἐπὶ παθολογικοῦ σπληνὸς τῆς σπληνεκτομίας. Δ. Χ. Κ.

σπληνοπνευμονία (ἡ), ἡ *νόσος τοῦ Grancher*. Πνευμονικὴ συμφόρησις, ἐξελισσομένη ὡς ὑποξεῖα πνευμονία καὶ παρέχουσα τὰ συμπτώματα πλευρίτιδος. Ἡ νόσος εἰσβάλλει ἀποτόμως, μετὰ πυρετοῦ ὑψηλοῦ (40°) συνήθως μόνον τὴν πρώτην ἡμέραν, μετὰ πλευροδυνίας, δυσπνοίας καὶ ἀποχρέμψεως κομμιώδους. Σημειολογικῶς ἐμφανίζει ἔντονον ἀμβλύτητα κατὰ τὰ $^2/_3$ τῆς βάσεως τοῦ πνεύμονος, μετ' ἐλαττώσεως τῶν θωρακικῶν δονήσεων, ἐλλείψεως τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος καὶ τινων πλευριτιδικῶν κριγμῶν πρὸς τὴν βάσιν. Περὶ τὴν τετάρτην ἢ πέμπτην ἡμέραν ἐμφανίζεται φύσημα εἰς τὴν γωνίαν τῆς ὠμοπλάτης, ὅπερ κατέρχεται βαθμηδὸν πρὸς τὴν βάσιν τοῦ πνεύμονος ἀποβαῖνον οἱονεὶ ἐντονώτερον. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πλευρίτιδα δὲν παρατηρεῖται ἐκτόπισις τῶν σπλάγχνων ὑπὸ τοῦ ἐξιδρώματος. Ἡ νόσος διαρκεῖ συνήθως 4 ἕως 5 ἑβδομάδας, ἐνίοτε βραχύτερον, οὐδέποτε δὲ παρατείνεται πέρα τῶν ἓξ ἑβδομάδων.

Ὡς ἴδιον εἶδος σπληνοπνευμονίας περιγράφονται καὶ δύο ἕτεραι συνδρομαί: ἡ ἐπιπολῆς καὶ ἡ ἐν τῷ βάθει φλοιώδης πλευρῖτις (Bezançon καὶ de Jong). Εἰς τὴν πρώτην μορφὴν προεξάρχουσι τὰ συμπτώματα τῆς πλευρίτιδος, ἐλάχιστον δὲ μόνον τμῆμα τῆς ἐπιφανείας τοῦ πνεύμονος — τοῦ φλοιοῦ, ὡς περιγράφεται—προσβάλλεται. Κατ' ἀντίθεσιν, εἰς τὴν δευτέραν μορφὴν ἐπικρατοῦσι τὰ συμπτώματα τῆς διηθήσεως τοῦ πνεύμονος.

Τὸ παθογόνον αἴτιον τῆς νόσου ἀποδίδεται ὁτὲ μὲν εἰς τὸν πνευμονιόκοκκον, ὁτὲ δὲ εἰς τὸν βάκιλλον τοῦ Κώχ. Αἱ σπληνοπνευμονίαι ὡς ἴδιαι νοσηραὶ ὀντότητες θεωροῦνται ὡς ἀκαθόριστοι. Μ. Ν. Κ.

σπληνοπτωσία (ἡ). Καλεῖται οὕτω ἡ ἐκτόπισις τοῦ σπληνὸς ἐκ τῆς φυσιολογικῆς θέσεως αὐτοῦ εἰς χαμηλότερα ἐπίπεδα τῆς κοιλίας. Ἡ σπληνοπτωσία συνυπάρχει πολλάκις μετὰ γενικῆς χαλαρώσεως τῆς κοιλίας καὶ πτώσεως τῶν κοιλιακῶν σπλάγχνων (σπλαγχνοπτωσία), παρατηρουμένη συνήθως ἐπὶ γυναικῶν. Ἀνεξαρτήτως τῆς σπλαγχνοπτωσίας, παρατηρεῖται πτῶσις ἐπὶ σπληνῶν ἐξωγκωμένων ἐκ διαφόρων νόσων, ὡς λευχαιμίας, ἑλονοσίας, νεοπλασμάτων κλπ. Ὁ πεπτωκὼς σπλὴν κατέρχεται ἐνίοτε μέχρι τῆς λαγονίου ἀμφοτερίας καὶ ἐντὸς τῆς λεκάνης, δύναται δὲ νὰ συνάψῃ συμφύσεις μετὰ διαφόρων ὀργάνων ἢ νὰ συστραφῇ περὶ τὸν μίσχον αὐτοῦ καὶ νὰ ὑποστῇ σοβαρὰς παθολογικὰς ἀλλοιώσεις (νέκρωσις, ἐμπύησις). Ἡ πτῶσις τοῦ σπληνὸς ἐνίοτε μὲν προκαλεῖ μικρὰς μόνον ἐνοχλήσεις, ἀλλὰ συνηθέστερον αἱ ἐξ αὐτῆς διαταραχαὶ εἶναι σοβαρώτεραι, πόνοι, πεπτικαὶ ἐνοχλήσεις, περιτοναϊκὰ φαινόμενα κλπ. Ἡ θεραπεία τῆς σπληνοπτωσίας εἶναι ἡ ἀφαίρεσις τοῦ σπληνός, σπληνεκτομία, σπανιώτερον δὲ ἡ σπληνοπηξία. Δ. Χ. Κ.

σπληνορραγία (ἡ). Αἱμορραγία ἐκ τοῦ σπληνός, σπληνορραγία, παράγεται ἐκ τραυμάτων αὐτοῦ ἢ καὶ ἐκ θλάσεων γινομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμέσως κατὰ τὴν σπληνικὴν χώραν. Ἐπὶ πασχόντων καὶ ἐξωγκωμένων σπληνῶν ἀρκεῖ πολλάκις μικρὰ κάκωσις—ἁπλῆ δοκιμαστικὴ παρακέντησις—, ὅπως ἐπιφέρῃ σοβαρὰν αἱμορραγίαν. Ἐνίοτε ἡ ἐκ τοῦ σπληνὸς αἱμορραγία γίνεται εἰς δύο περιόδους· μετὰ τὴν ἀρχικὴν αἱμορραγίαν ἐκ θλάσεως τοῦ ὀργάνου, κατόπιν ἡμερῶν τινων, παράγεται αἴφνης νέα ῥαγδαία αἱμορραγία. Τὸ ἐκ τῆς αἱμορραγίας τοῦ σπληνὸς αἷμα, ἂν δὲν ὑπάρχῃ ἐξωτερικὸν τραῦμα, ἀθροίζεται ἐντὸς τῆς κοιλίας. Ἡ αἱμορραγία δύναται νὰ εἶναι θανατηφόρος. Δύναται ἐπίσης νὰ ἐπακολουθήσῃ, μετὰ κάκωσιν τοῦ σπληνός, σχηματισμὸς κύστεως ἢ ἀποστήματος ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐπὶ ἐκτεταμένων κακώσεων τοῦ σπληνὸς ἐνδείκνυται ἡ σπληνεκτομία· ἐπὶ μᾶλλον περιωρισμένων γίνεται ἡ ῥαφὴ τοῦ σπληνὸς (βλ. *σπληνορραφία*). Δ. Χ. Κ.

σπληνορραφία (ἡ) Ῥαφὴ τοῦ σπληνὸς γινομένη συνήθως ἐπὶ ὁμαλῶν, ὀλίγων ἐκτεταμένων τραυμάτων τοῦ ὀργάνου τούτου. Ἄλλως προτιμᾶται ἡ σπληνεκτομία. Δ. Χ. Κ.

σπληνοτομία (ἡ). Τομὴ τοῦ σπληνός. Γίνεται κυρίως πρὸς διάνοιξιν ἀποστημάτων τοῦ σπληνὸς ἢ κύστεων, ὅταν δὲν εἶναι δυνατὴ (συμφύσεις) ἡ ἀφαίρεσις αὐτοῦ. Δ. Χ. Κ.

σπληνοτυφοειδὴς (ὁ). Οὕτω καθορίζεται μορφή τις τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, χαρακτηριζομένη κλινικῶς διὰ τῆς τάσεως, ἣν ἐκδηλοῖ ὁ πυρετὸς ὅπως προσλάβῃ τὸν ὑπόστροφον τύπον, ἀνατομικῶς δὲ ὑπὸ τῆς ὑπερβολικῆς αὐξήσεως τοῦ ὄγκου τοῦ σπληνός. Μ. Ν. Κ.

σπληνοφλεβῖτις (ἡ) (splénophlébite). Οὕτω καθορίζεται ἡ φλεβῖτις τῆς σπληνικῆς φλεβός. Αὕτη ἐπιφέρει τὴν ὑπερτρόφειαν τοῦ σπληνὸς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φλεβικῆς κυκλοφορίας τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος (ἐπίφλεβον), ἀποκαλύπτεται δὲ διὰ τῆς ἐπιστάξεως καὶ διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ στόματος αἱμορραγιῶν (στοματορραγίαι). Μ. Ν. Κ.

σπλήνωμα (τό), ἡ *σπληνοκυττάρωμα*. Ὄγκος τοῦ σπληνὸς ἀπαρτιζόμενος ἐκ κυττάρων, ἅτινα παριστῶσιν ἄτυπον μορφὴν τῶν μεγάλων μονοπυρήνων κυττάρων τοῦ πολφοῦ τοῦ σπληνός. Ὁ ὄγκος οὗτος εἶναι κακοήθης, ἀναπτύσσονται δ' ἐξ αὐτοῦ πολλαπλαῖ μεταστάσεις ἐπιγενεῖς. Μ. Ν. Κ.

σπλήνωσις,—*εως* (ἡ). Βλάβη τοῦ πνεύμονος χαρακτηριζομένη ὑπὸ σκληρύνσεως τοῦ ἱστοῦ αὐτοῦ, ὅστις λαμβάνει ὄψιν ὑπομιμνήσκουσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὴν ὄψιν τοῦ σπληνικοῦ ἱστοῦ. Ἡ κατάστασις αὕτη ἀπαντᾷ εἴς τινας ποικιλίας πνευμονικῆς ὑπεραιμίας καὶ ἰδιαίτατα εἰς τὰς βρογχοπνευμονίας. Μ. Ν. Κ.

Σπλὶτ (Split) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δαλματίας (βλ. *Σπάλατο*).

σπλόνος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *εὐφόρβιον τὸ δενδροειδές*.

Σπλύγκεν (Splügen, ῥωμαν. Speluga) *[Γεωγρ.]*. Δίεξοδος τῶν Γκριζονικῶν Ἄλπεων (2.117 μ.) συνδέουσα τὰς κοιλάδας τοῦ Πέραν Ρήνου καὶ τοῦ Μέρα καὶ ἀνοιγομένη εἰς τὰς Λεποντικὰς Ἄλπεις μεταξὺ τῶν Πὶζ Τάμπο (3.276 μ.) καὶ Σουρέτταχόρνερ (3.039 μ.). Τῷ 1812—1822 κατεσκευάσθη ὁδὸς ἐκ 40 χλμ., ἄγουσα ἀπὸ τοῦ χωρίου Σπλύγκεν μέχρι τῆς Τζιαβέννας. Θ. Χ. Σ.

σπογγαλιεία (ἡ)· ἡ ἁλιεία τῶν σπόγγων.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *σπογγαλιεία* εἶναι μεγάλη τοῦ ἐθνικοῦ μας πλούτου πηγὴ καὶ διότι εἰσάγει εἰς τὸ κράτος ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα, καὶ διότι ἀπασχολεῖ ἱκανὸς τὸν ἀριθμὸν κατηγορίας ἐπαγγελματιῶν: ναυτικούς, δύτας, σπογγεργάτας, σπογγεμπόρους κλπ. Ἡ Μεσόγειος, καὶ δὴ ἡ ἀνατολικὴ αὐτῆς λεκάνη, εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν τροφοδοτοῦσα τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀγοράς: τὸ Αἰγαῖον, καὶ δὴ αἱ Σποράδες, αἱ ἀπὸ Σκύρου καὶ Ἁγίου Στρατῆ μέχρι Σαμοθράκης καὶ Τενέδου, παρέχουν θαυμάσια εἰς ὕφασμα (σύστημα τῶν ἐλαστικῶν καὶ συνεκτικῶν ἰνῶν) εἴδη, «χονδρά», «λαγόφυτα», «σκάρτα» καὶ «τζιμοῦχες». Τὰ τελευταῖα δύο εἴδη ἀπαντῶσιν εἰς μέγαν ἀριθμὸν καὶ καλλίστην ποιότητα εἰς τοὺς μετρίου βάθους βυθοὺς τῶν διαύλων τοῦ Εὐβοϊκοῦ καὶ τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων, ἁλιευόμενα ἰδίως ὑπὸ Τρικκεριωτῶν. Τὸ Κρητικὸν καὶ τὸ Καρπάθιον πέλαγος περιλαμβάνουν ἄριστα εἴδη «χονδρῶν» μὲν κατὰ τὰς Κυκλάδας τοῦ νοτίου Αἰγαίου, τὴν Κάσον καὶ τὴν Κάρπαθον καὶ τὴν Κρήτην, ὅπου ἁλιεύονται καὶ ἄριστα «φιλὰ τουαλέττας» καὶ «μπιμπερόν», παντοειδῆ δὲ καὶ ἄριστα εἰς τὰς λοιπὰς Δωδεκανήσους καὶ τοὺς βυθοὺς τῶν ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου μικρασιατικῶν κολπώσεων. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν εἰδῶν, τούτων, ἅτινα προσφύονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς βραχώδεις βυθοὺς («ριζάδικα»), βρίθουν καὶ οἱ φυκώδεις βυθοὶ τῶν θαλασσῶν μας «μελατιῶν» καλοσχήμων ἀπὸ ἀπόψεως κανονικότητος («φορμᾶτα») σπόγγων, ἐχόντων ὅμως μεγαλυτέρας τὰς ὀπὰς καὶ ἀσθενεστέραν τὴν συνοχὴν τοῦ ὑφάσματος, ἁλιευομένων δὲ καὶ διὰ καμάκων ἀκόμη καὶ δὴ ὑπὸ κρανιδιωτικῶν καὶ σπετσιωτικῶν σπογγαλιευτικῶν (καμακατζίδικων). Οἱ σπόγγοι ὅμως τῶν Θρακικῶν Σποράδων καὶ τῶν εἰς τὸ βόρειον Αἰγαῖον ὑφαλονήσων εἶναι κατώτεροι τῶν τῆς Σκύρου καὶ τῶν Κυκλάδων, τείνουν δὲ νὰ προσομοιάζουν εἰς ἐκείνους οἱ τῶν βυθῶν τῆς Καραμανίας, τῆς Ῥόδου καὶ τῆς Χάλκης, συνιστάμενοι ἰδίως εἰς «χονδρά», «λαγόφυτα» καὶ «σκάρτα», κατάλληλα μᾶλλον διὰ τὴν περιποίησιν τῶν ἵππων καὶ ἁμαξῶν. Ἄφθαστοι ὅμως ἀπὸ ἀπόψεως σχήματος καὶ ἀντοχῆς καὶ ἁβρότητος τῆς ὑφῆς τοῦ ὑφάσματός των εἶναι οἱ εἰς τὰ παράλια τῆς Συρίας ἁλιευόμενοι σπόγγοι πολυτελείας (φορμίτες χονδρὰ καὶ ψιλά), οἵτινες εἶναι οἱ τῆς μεγίστης τιμῆς ἀπολαμβάνοντες, μεθ' οὓς ἀμέσως ἔρχονται οἱ τῶν ἀφρικανικῶν παραλίων, καὶ δὴ οἱ τῶν Καρκάνων καὶ τῆς Μαχεδίας (Mahedia) καὶ τῆς Μανδρούχας (Mersa Matruh) τῆς Τύνιδος καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Τριπολίτιδος καὶ τῆς Κυρηναϊκῆς. Εἰς τὰ ἄλλοτε τουρκικὰ ταῦτα παράλια ἀθρόως κατηυθύνοντο οἱ σπογγαλιεῖς μας τῆς Αἰγίνης, τῆς Καλύμνου καὶ τῆς Ὕδρας, διότι, παρὰ τὰς δυσχερείας τοῦ διάπλου καὶ τὰς κακουχίας τῆς παραμονῆς, πλουσία συγκομιδή, καὶ εἰς ποσὸν καὶ εἰς ἀρίστην ποιότητα, ἦτο πάντοτε ἀσφαλὴς καὶ βεβαία. Τὴν ἁλιείαν τῶν ἀρίστης ποιότητος σπόγγων τῶν νησιωτικῶν καὶ συριακῶν βυθῶν ἀνελάμβανον ὀλίγοι Αἰγινῆται ἐπίλεκτοι πλοίαρχοι σπογγαλιευτικῶν, ἔχοντες ἀσφαλῆ τὴν ἐπωφελῆ πώλησιν εἰς τοὺς ἐν Αἰγίνῃ σπογγεμπορικοὺς οἴκους, οἵτινες δὲν ἐξήταζον τόσον τὴν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς τοῦ προϊόντος, ὅσον τὸ καλὸν τῆς ποιότητος αὐτοῦ. Αἱ ἔκτοτε ἐπελθοῦσαι μεταβολαὶ εἰς τὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης ἐπέφερον περιορισμοὺς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς παρ' ἀλλοδαπῶν ἐκμεταλλεύσεως τῶν σπόγγων εἰς τὰ χωρικὰ ὕδατα τῶν ποτὲ τουρκικῶν ἐκείνων ἀκτῶν, θίξασαν καιρίως τοὺς Αἰγινήτας καὶ τοὺς Ὑδραίους σπογγαλιεῖς. Αἱ νῆσοι τῆς Δαλματίας καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ ἐν γένει δὲν ἀπέδιδον τὸ ποσὸν τοῦ σπόγγου, ὅπερ ἐδικαιοῦτό τις νὰ νομίζῃ λόγῳ τῆς πληθύος τῶν ἐκεῖ διαύλων καὶ τῆς ποιότητος τοῦ βυθοῦ των· ἀφ' ἧς ὅμως ἡ τότε Αὐστριακὴ αὐτοκρατορία κατεμοίρασε τὴν ἀνατολικὴν Ἀδριατικήν της εἰς σπογγαλιευτικὰς ζώνας, ὧν ἡ ἐκμετάλλευσις μόνον κατὰ σειρὰν διαδοχῆς ἐπετρέπετο, καὶ ἐπέβαλε τὴν κατάσχεσιν παντὸς σπόγγου ἔχοντος μέγεθος κάτω ὡρισμένου ὁρίου, αὐστηρὰς δὲ ποινὰς εἴς τε τὸν ἁλιεύσαντα καὶ τὸν πωλοῦντα τοιοῦτον, ἡ ἀνάπτυξις τῶν σπόγγων καὶ εἰς ποσὸν καὶ εἰς ποιότητα ηὐξήθη χάρις εἰς τὰ μέτρα ταῦτα, καὶ οἱ ἀδριατικοὶ δίαυλοι κατέστησαν σπογγοβριθεῖς, καίτοι τὸ προϊόν των, προσόμοιον πρὸς τὸ τῆς Ἐρυθρᾶς καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου, εἶναι ἀρκετὰ κατώτερον ἢ τὸ τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν. Ὡραῖοι ἐν τούτοις σπόγγοι εὑρίσκονται εἰς τὴν Λίσσαν, τὴν Πελαγκόζα καὶ τὰς νήσους Τρεμίτι. Ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει εὑρίσκονται πολλοὶ εἰς ἀριθμὸν καὶ κατηγορίας σπόγγοι, καὶ δὴ εἰς τὰς σικελικὰς ἀκτάς, τὰς Λιπάρας, τοὺς κόλπους τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, τοῦ Σαλέρνο καὶ τῆς Νεαπόλεως, ἄριστοι δὲ αὐτῶν οἱ παρὰ τὰς νήσους τοῦ Τοσκανικοῦ ἀρχιπελάγους. Οἱ σπόγγοι τῶν ἱσπανικῶν ἀκτῶν, οὐχὶ ἐκλεκτοὶ εἰς ποιότητα, καταναλίσκονται ἀποκλειστικῶς ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἀντιθέτως αἱ Βαλεαρίδες καὶ ἡ Φορμαντέρα παρέσχον πολλὰς ἐλπίδας ἁλιείας ἐκλεκτοῦ πράγματος («χονδρά», «λαγόφυτα», «ψιλά»), αἵτινες ὅμως διεψεύσθησαν ἐν τῇ πράξει, οὐχὶ ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος, ἀλλὰ διὰ τὸ σχετικῶς «σπανὸν» τῶν βυθῶν. Σπόγγοι ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰς μακρινὰς θαλάσσας, μὴ δυνάμενοι ὅμως νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀγορὰς καὶ λόγῳ τοῦ πολλοῦ τοῦ ναύλου των καὶ διὰ τὴν κατωτέραν των ποιότητα. Ἰδίως αἱ ἀκταὶ τῆς Μαδαγασκάρης, τῶν νήσων τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης, τῶν Μαλαϊκῶν νήσων καὶ τῶν Φιλιππίνων βρίθουν σπόγγου μετρίας ποιότητος, τοιαῦται δὲ πρέπει νὰ εἶναι καὶ αἱ ἰαπωνικαί. Ἐν γένει παρατηρεῖται ὅτι ὅπου ὑπάρχει ῥεῦμα, ἐκεῖ οἱ σπόγγοι εἶναι ἀφθονώτεροι ἀλλὰ καὶ κατωτέρας ποιότητος. Μόνον οἱ σπόγγοι τῶν νοτιοανατολικῶν παραλίων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, χάρις εἰς τὴν γειτνίασιν τῶν τόπων τῆς ἁλιείας πρὸς τοὺς τόπους τῶν μεταφορῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγιστον ποσὸν καὶ τὸ εὐχερὲς τῆς ἁλιείας των, ἠδυνήθησαν νὰ συναγωνισθοῦν ἀπὸ τοῦ 1903 ἐπιτυχῶς τοὺς σπόγγους τῆς Μεσογείου, παρὰ τὴν ποιότητά των. Ὑπάρχει ὄντως ἐκεῖ μεγίστη ἀφθονία «χονδρῶν» ἰδίως καὶ «τσιμουχῶν» (καὶ δὴ εἰς τὰς χερσονήσους τῆς Φλωρίδος καὶ τῆς Γιαουκατάν, τὴν Κούβαν καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Καραϊβικῆς θαλάσσης), ἀλλὰ κατωτάτης ποιότητος, λόγῳ τῆς πλαδαρότητος τοῦ ὑφάσματός των ὀφειλομένης ἴσως εἰς ἐπενέργειαν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεώς των τῶν ἀπὸ τοῦ Γκὸλφ Στρὴμ (βλ. *Ῥεῦμα* τοῦ Κόλπου) ὑψωμένων θερμοκρασιῶν τῶν ἐκεῖ καὶ δὴ ἐν κινήσει εὑρισκομένων ὑδατίνων μαζῶν. Ἁλιεύονται δὲ οἱ ἐκεῖ σπόγγοι (ὧν τὸ μικρὸν κόστος, ἁλιείας καὶ κατεργασίας, περιώρισε τὸ ποσὸν τῶν ἀπὸ τῆς Μεσογείου καταναλισκομένων σπόγγων, εἰς τὸ νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τοῦτο σήμερον, ἀπὸ ἀπόψεως ἀξίας, μόνον τὸ ἥμισυ καί τι τῆς συνολικῆς παγκοσμίου παραγωγῆς) ὑπὸ δυτῶν Ἑλλήνων, Μαύρων ἰθαγενῶν τῆς Φλωρίδος, τῆς Λουϊζιάνης καὶ τοῦ Τεξάς, καὶ Ἱσπανῶν τὴν καταγωγὴν Βαχαμαίων καὶ Κουβαίων δυτῶν. Ἡ τροπὴ τῶν Ἑλλήνων δυτῶν πρὸς τὰς ἀμερικανικὰς θαλάσσας χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1902, ὁπότε ὁ ἀρχιναυπηγὸς τοῦ βασιλικοῦ ἱσπανικοῦ ναυτικοῦ don José Castellote y Pinaso ἀπετάθη εἰς τὸν νῦν (1933) πλοίαρχον τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Σ. Ε. Λυκούδην, διὰ τοῦ ναυάρχου Θερβέρα, πρὸς ὑπόδειξιν ἱκανῶν δυτῶν διὰ τὴν ἁλιείαν σπόγγων εἰς τὰς Βαλεαρίδας. Οἱ ὑποδειχθέντες Αἰγινῆται καὶ

Digitized by Google

Ὑδραῖοι δύται, μεταβάντες ἐπὶ τόπου καὶ εὑρόντες τὴν ποιότητα μὲν τοῦ σπόγγου ἀρίστην, ἀλλὰ τὴν ποσότητα ἐλαχίστην, ἐπληροφορήθησαν ἐν τῷ μεταξὺ παρὰ Κουβαίων συνεργατῶν των ὅτι εἰς Φλωρίδα καὶ Γιουκατὰν ὑπῆρχε σπόγγος ἐν ἀφθονίᾳ, μὴ ἐφελκύσας τὴν ἐπιχειρηματικότητα τῶν Ἀμερικανῶν ἴσως δι' ἔλλειψιν πεπειραμένων δυτῶν. Ληξάσης μετὰ ἑξάμηνον τῆς συμβάσεώς των, τρεῖς Αἰγινῆται δύται μετέβησαν εἰς Φλωρίδα καὶ κατιδόντες τὸ κέρδος, ἔγραψαν καὶ εἰς ἄλλους Αἰγινήτας μεταβάντας ἐκεῖ μετὰ τοῦ Ἑλληνοάγγλου Γ. Μπράουν, ὅστις, ὡς διευθυντὴς τοῦ ἐν Αἰγίνῃ σπογγεμπορικοῦ οἴκου Greswell Brown and Co, ἤθελε νὰ σχηματίσῃ ἰδίαν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἀντίληψιν. Ἔκτοτε ἐπηκολούθησεν ὁ ἐκπατρισμὸς πολλῶν Ἑλλήνων δυτῶν, σαγηνευθέντων ὑπὸ τοῦ μεγάλου κέρδους καὶ τοῦ εὐχερεστάτου καὶ τῆς μετ' ἀνέσεως ἁλιείας. Εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς πρώτης, ἔκτοτε (1903 — 1904), εἰσαγωγῆς τοῦ σκαφάνδρου ὡς σπογγαλιευτικοῦ μέσου εἰς τὰς μακρινὰς ἐκείνας θαλάσσας, εἰς ἃς ἕως τότε ἡ ἁλιεία ἐγίνετο εἴτε διὰ κάμακος εἴτε διὰ καταδύσεων. Ἡ ἁλιεία τῶν σπόγγων ἐκτελεῖται διὰ σκαφάνδρου, διὰ δύτου γυμνοῦ, διὰ κάμακος καὶ διὰ γαγγάμης. Ὁ κάμαξ ἔχει 4 ἢ 5 ὀδόντας, εἶναι ἐστερεωμένος εἰς τὸ ἄκρον μακροῦ κοντοῦ 6—7 μέτρων καὶ ἀπολήγει εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον του εἰς ὀρειχάλκινον περιαυχένιον, ἐν ᾧ δύναται νὰ ἐντορμοῦται ἀμέσως, διὰ προσαρμογῆς λόγχης (κοιν. μπαγιονέττα), ἕτερος κοντὸς παρεκτείνων τὸν κάτωθέν του καὶ καθεξῆς μέχρις ἀποδόσεως ὁλικοῦ μήκους 20 μέτρων. Ὁ σπογγαλιεὺς κρατεῖ τὸ πρῶτον τμῆμα τοῦ κάμακός του διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς κατακόρυφον, ἐνῷ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ βυθοσκόπιον, δι' οὗ ἐπισκοπεῖ τὸν θαλάσσιον βυθόν· ἀκοντίζει δὲ τὸν σπόγγον εὐθὺς διὰ τοῦ κάμακος, πρὸς ὃν βοηθὸς συνδέει ἀστραπιαίως τὸ πρῶτον παρέκταμα, εὐθὺς ὡς τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ πρώτου τμήματος τοῦ κάμακος φθάσῃ τὴν κωπαστὴν τῆς λέμβου.

Ἡ σπογγαλιεία (ὡς τοιαύτην δὲ νοοῦμεν τὴν διὰ σκαφάνδρων, ὡς κυριωτέραν) νεκροῦται τὸν χειμῶνα, τῶν πλοιάρχων τῶν μηχανῶν χρησιμοποιούντων ἐνίοτε αὐτάς, δι' ἀπομάχων δυτῶν, πρὸς ἄγραν ἀπὸ πυθμένος μικρῶν βαθῶν πιννῶν καὶ διαφόρων μαλακοστράκων, διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς ἀγορᾶς κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν θρησκευτικῶν νηστειῶν. Ἀπὸ τῶν μέσων Φεβρουαρίου ἄρχεται ἡ ζωή, ἡ χαρακτηρίζουσα τοὺς λιμένας τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς Ὕδρας. Οἱ σπογγεμπορικοὶ οἶκοι «τραβοῦν συνάλλαγμα» ἐπὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀνταποκριτῶν των καὶ εἰς βάρος τοῦ παρ' αὐτοῖς ἐμπορεύματος, τὸ μετατρέπουν εἰς δραχμάς, καὶ ἂν μὲν εἶναι οἱ ἴδιοι «ξεκινηταὶ» ἐφοδιάζουν τὰ «σφουγγαράδικα» διὰ τροφίμων καὶ ἐφοδίων, χορηγοῦν δὲ εἰς τοὺς πλοιάρχους καὶ τὰ πληρώματά των προκαταβολάς, τὰ «πλοιάτικα». Ἂν δὲ δὲν εἶναι οἱ ἴδιοι καὶ «ξεκινηταί», παρέχουν εἰς τοιούτους ἐστερημένους χρημάτων ναυτοδάνεια ἢ καὶ δάνεια ἐπὶ ὑποθήκῃ τοῦ κομισθησομένου προϊόντος, διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ ὁποίου προτιμῶνται προνομιακῶς ἐπὶ ἴσοις ὅροις. Μὲ τοὺς πρώτους ἁπαλούς, προδρόμους τῶν ἐτησιῶν, βορείους ἀνέμους οἱ στολίσκοι τῶν «σφουγγαράδικων» τρέπονται πρὸς νότον, εἴτε πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Τριπολίτιδος καὶ τῆς Κυρηναϊκῆς, ἐφ' ὅσον ἔχουν τακτοποιηθῆ πρὸς τὰς ἰταλικὰς διατάξεις περὶ σπογγαλιείας, εἴτε διὰ νὰ ἁλιεύσουν εἰς τὰς ὑπηνέμους τῆς Κρήτης ἀκτὰς καὶ τὰς Κυκλάδας. Τὰ εἰς ἀφρικανικὰς ἀκτὰς ἁλιεύοντα ἄλλοτε συνωδεύοντο ἀπὸ πολεμικά μας («Κρήτη», «Πάραλος», «Σαλαμινία»), ἐφ' ὧν ὑπῆρχε πλῆρες νοσοκομεῖον διὰ τοὺς προσβαλλομένους ἐκ τῆς νόσου τῶν δυτῶν. Ἡ ἁλιεία ἄρχεται, οἱ σπόγγοι ἀποκαθαίρονται ἀπὸ τὴν περιβάλλουσαν αὐτοὺς «τσίπαν», μεθὸ συνθλίβονται διὰ τῶν ποδῶν εἰς τὰ καταστρώματα, ὅπως ἀποβάλλουν κολλῶδες ὑγρὸν γαλακτῶδες καὶ χαρακτηριστικῶς ἀπόζον. Μετὰ τοῦτο, πλυνόμενοι δι' ἀφθόνου θαλασσίου ὕδατος, ἀποστέλλονται εἰς τὸ «ντεπόζιτον» ἐντὸς σάκκων μεγάλων («μποῦρδες») φυλασσόμενοι, ἀποδίδοντες δὲ πλέον ἀντὶ τῆς πρότερον κακοσμίας ἡδύτατον ἄρωμα ἰωδίου τῆς θαλάσσης. Περὶ τὰ μέσα Ἰουνίου ἐπαναπλέουν τὰ «ντεπόζιτα» εἰς τοὺς λιμένας των. Ἅμα τῇ παραδόσει τοῦ μετενεχθέντος φορτίου, ἀποπλέουν πάλιν τὰ «ντεπόζιτα» πρὸς συνάντησιν τῶν μηχανοκαΐκων καὶ ἐξακολουθεῖ οὕτως ἡ ἁλιεία μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Σεπτεμβρίου, ὅτε τὰ ἀρχόμενα νὰ πνέουν «κουφονότια» ἐπαναφέρουν τὰ πλοιάρια οὐριοδρομοῦντα πρὸς βορρᾶν. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

σπογγαλιεύς, —*έως* (ὁ)· ὁ ἐπαγγελλόμενος τὴν ἁλιείαν τῶν σπόγγων, εἴτε γυμνὸς δύτης εἶναι οὗτος, εἴτε καμακατζῆς, εἴτε σκαφανδροφόρος, κοιν. *σφουγγαρᾶς*· || κατ' ἐπέκτ., πᾶς τις τοῦ πληρώματος σπογγαλιευτικοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

σπογγαλιευτικὸν (τὸ) (κοιν. *σφουγγαράδικο*). Πλοῖον ἀσχολούμενον εἰς τὴν ἁλιείαν τῶν σπόγγων. Δύναται, κατὰ τὸ εἶδος τῆς ἁλιείας, νὰ ᾖ ἢ «καμακατζίδικο» ἢ «γκαγκάβα» (γαγγάμη) ἢ «μηχανοκάϊκο», ἐφ' ὅσον δηλαδὴ ἐκτελεῖται αὕτη διὰ κάμακος, ἢ διὰ γρίπου σαρώνοντος πᾶν ὅ,τι ἐν τῷ βυθῷ, ἢ διὰ σκαφάνδρου. Σπογγαλιευτικὸν ὅμως λογίζεται καὶ τὸ «ντεπόζιτο», βρατσέρα μεγάλη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, συνοδεύουσα τὰ μηχανοκάϊκα ὡς ἀποθήκη τόσον τῶν ἐφοδίων των, ὅσον καὶ τοῦ ἁλιευομένου προϊόντος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀναπαυτήριον τῶν πληρωμάτων των κατὰ τὰς ἡμέρας ἀργίας καὶ ὡς πρόχειρον νοσοκομεῖον τῶν ἀσθενούντων. Συνήθης ἐξαρτισμὸς τῶν μηχανοκαΐκων καὶ τῶν καμακατζίδικων εἶναι ἡ σακκολαίφη, τῶν δὲ γκαγκαβῶν τὸ λατίνιον. Σ. Ε. Λ.

σπογγαλιευτικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σπογγαλιείαν, ὁ τῆς σπογγαλιείας: «σπογγαλιευτικὸν πλοιάριον».

σπογγάνθραξ (ὁ) (Garbo Spongiae). Εἶδος ἄνθρακος λαμβανόμενον δι' ἀποτεφρώσεως σπόγγων. Κόνις φαιομέλαινα θαμβή, ἁλατώδους πως γεύσεως. Ἀποτελεῖται ἐξ ἄνθρακος περιέχοντος ἐλαχίστας ποσότητας χλωριούχου νατρίου καὶ ἰωδιούχου νατρίου (περίπου 2 %). Ὁ σπογγάνθραξ παρασκευάζεται δι' ἀποτεφρώσεως εὐτελεστάτων εἰδῶν σπόγγου, ἀφοῦ καθαρισθῶσι καὶ ἀπαλλαγῶσι ταῦτα ἀπὸ τὴν ἄμμον καὶ τὰ διάφορα λιθάρια. Ὁ σπογγάνθραξ δέον νὰ μὴ εἶναι ἀμμώδης, φυλάσσεται δὲ πάντοτε εἰς δοχεῖα καλῶς κεκλεισμένα λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ὑγροσκοπικός. Χορηγεῖται κατὰ τῆς χοιραδώσεως. Ἀναλόγου συστάσεως πρὸς τὸν σπογγάνθρακα εἶναι ὁ φυκάνθραξ. Κ. Γ. Μ.

σπογγάριον (τό)· μικρὸς σπόγγος· || σπόγγος οἱοσδήποτε, κοιν. *σφουγγάρι*.

σπογγίδαι (οἱ) (Spongidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια κοιλεντερωτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κερατοσπόγγων*, περιλαμβάνουσα πολυπληθῆ γένη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὰς παρὰ τὰς Ἀντίλλας θαλάσσας. Κυριώτερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *σπόγγος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σπογγίζω· ἀπομάσσω, καθαρίζω διὰ σπόγγου· || καθόλου, ἀπομάσσω, κοιν. *σφογγίζω*.

σπογγιλία (ἡ) (Spongelia) *[Ζωολ.]*. Γένος σπόγγων τῆς οἰκογενείας τῶν *σπογγιλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μετρίου ἢ καὶ μεγάλου μεγέθους σπόγγων, ἀπαντῶντα εἰς τὰ βάθη τῶν εὐρωπαϊκῶν θαλασσῶν καὶ κυρίως εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος καὶ παρὰ τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως. Δ. Ν. Π.

σπογγιλίδαι (οἱ) (Spongilidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια σπόγγων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κερατοσπόγγων*, περιλαμβάνουσα γένη τινά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Κυριώτερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *σπογγιλία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σπογγίνη (ἡ), ἢ *σπογγιολίνη* *[Χημ.]*. Εἶναι ἡ κυρία μᾶζα τῶν σπόγγων. Ὀργανικὴ πρωτεϊνικὴ ὕλη, περιέχουσα 9 % περίπου ἰώδιον. Σ. Γ.

σπογγίνι (τό)· τὸ μικρότερον σχῆμα σπόγγου.

σπογγιοβλάσται (οἱ) *[Ἀνατομ.]*. Κύτταρα κιονοειδῆ, ἀφορίζοντα ἐν τῇ ἀρχικῇ διαπλάσει τὸν αὐλὸν τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος· ἐκ τῶν σπογγιοβλαστῶν παράγεται ἐφεξῆς ὁ ἀρχέγονος νευρογλοιακὸς ἱστός, ἐξ οὗ πλάσσονται τὰ ἐπενδυματικὰ καὶ τὰ ἀστεροειδῆ κύτταρα τῆς νευρογλοίας τοῦ τελείου ἀτόμου. Ι. Π.

σπογγιομορφῖναι (οἱ) (Spongiomorphinae Frech) *[Παλαιοζωολ.]*. Ὑποοικογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ποριτιδῶν ἑξακοραλλίων κνιδοζῴων* κοιλεντερωτῶν. Εἰς τὴν ὑποοικογένειαν ταύτην ἀνήκουσι τὰ γένη *σπογγιόμορφος ἑπταστυλὶς* καὶ *στρωματόμορφος*, λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ὁποίων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τοῦ τριασίου ἀλπικοῦ συστήματος πολλαχοῦ ὡς καὶ ἐν Ἑλλάδι. Γ. Κ. Γ.

σπογγιόμορφος (ὁ) (Spongiomorpha Frech) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *σπογγιομορφινῶν ποριτιδῶν ἑξακοραλλίων κνιδοζῴων*, κοιλεντερωτῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τοῦ τριασίου ἀλπικοῦ συστήματος. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν εἰδῶν *σπογγιόμορφος gibbosa* καὶ *acyclica* εὑρέθησαν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς τριασίου διαπλάσεως εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος (Βαρδούσια, Κορομπίλι κ. ἄ.). Ἐντὸς ὁμηλίκων ἐπίσης ἀσβεστολίθων τῆς νήσου Ὕδρας εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν εἰδῶν *σπογγιόμορφος acyclica* καὶ *Mojsvari*. Γ. Κ. Γ.

σπόγγισμα (τό)· κοιν. *σφόγγισμα* ἢ *σφούγγισμα*.

σπογγίτης (ὁ)· λίθος πορώδης, ὅμοιος πρὸς σπόγγον· || ἀρχ. «σπογγίτης ἄρτος» ἀφρώδης.

σπογγιώδης *ζώνη* *[Ἀνατομ.]*. Ἡ ὀπισθία μοῖρα τῆς ρολανδείου οὐσίας, ἀποτελοῦσα λεπτὴν στιβάδα καὶ διακρινομένη ἀπὸ τῆς λοιπῆς φαιᾶς οὐσίας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ οὐ μόνον διὰ τὴν ἰδιάζουσαν χροιάν, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὰ πολυπληθῆ ἀραιώματα ἢ τρήματα, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία. Ι.Π.

σπογγοβιίδαι (οἱ) (Spongicolidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια κοιλεντερωτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑδροζῴων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ μεγέθους θαλασσίους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, ζῶντας παρασιτικῶς ἐπὶ ἄλλων θαλασσίων ζῴων καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν σπόγγων. Κυριώτερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *σπογγόβιος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σπογγόβιος (ὁ) (Spongicola) *[Ζωολ.]*. Γένος κοιλεντερωτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σπογγοβιιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη θαλασσίων ζῳαρίων, ζώντων παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν σπόγγων. Δ. Ν. Π.

σπογγογενής (ὁ, ἡ),—*ές* (τό)· ὁ ἐκ σπόγγων γενόμενος, δημιουργηθείς: «σπογγογενὴς ἀσβεστόλιθος».

—**σπογγογενὴς** ***ἀσβεστόλιθος*** (Spongien Kalk) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἀσβεστολιθικὸν ἰζηματογενές, ὀργανικῆς προελεύσεως, τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη ἀπὸ τοὺς σκελετοὺς ἐξ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου τῶν σπόγγων. Γ. Β.

σπογγοειδὴς (ὁ, ἡ), —**ές** (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σπόγγον, πωρώδης.

σπόγγος (ὁ)· ἡ στερεὰ καὶ πορώδης μᾶζα ἡ σχηματιζομένη ἐξ εἴδους θαλασσίων ζῳοφύτων, κοιν. *σφογγάρι*: «σπόγγος φαρμακευτικός, — καθαριότητος»· || τεχνητὴ ἀπομίμησις φυσικοῦ σπόγγου ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεος.

—*[Ζωολ.]* Ὁ *σπόγγος* εἶναι γένος κοιλεντερωτῶν ζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *σπογγιδῶν*, περιλαμβάνον πολυαριθμότατα εἴδη διαφορωτάτης μορφῆς καὶ μεγέθους. Ἀπαντῶσιν εἰς διαφόρους θαλάσσας τῆς γῆς καὶ εἰς διάφορον βάθος. Περὶ τῆς ἀληθοῦς ὀργανικῆς συστάσεως τῶν σπόγγων αἱ ἀντιφατικώτεραι τῶν γνωμῶν ἐξηνέχθησαν. Τινὲς διατείνονται ὅτι οἱ σπόγγοι εἶναι φυτὰ καὶ ζῷα. Τὸ ζήτημα ἀπησχόλησε καὶ τοὺς ἀρχαίους. Πρῶτος ὁ Ἀριστοτέλης παρετήρησεν ὅτι οἱ σπόγγοι ἔχουν αἴσθησιν καὶ διὰ τοῦτο ὑπεστήριξεν ὅτι ὑπάγονται εἰς τὸ βασίλειον τῶν ζῴων. Ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Αἰλιανὸς διεπίστωσαν ὅτι οἱ σπόγγοι εἶναι ὄντα ὀργανικά, κατέχοντα τὴν ἐνδιάμεσον βαθμῖδα μεταξὺ φυτῶν καὶ ζῴων, ἔχοντα τὴν ἰδιότητα νὰ αἰσθάνωνται καὶ νὰ ἐκτελῶσι διαφόρους συσταλτικὰς καὶ διασταλτικὰς κινήσεις τῇ ἐπιδράσει ἐξωτερικῆς τινος δυνάμεως. Μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς διατροφῆς των περιέπεσαν εἰς σφάλμα, βεβαιώσαντες ὅτι τρέφονται ἐξ ἰλύος καὶ ἰχθύων. Οἱ μετέπειτα φυσιοδῖφαι, ὡς ὁ Ἔρασμος, ὁ Ραί, Ροντελέ, ὁ Τουρνεφόρ, ὁ Μαρσίλι καὶ ἄλλοι, διατείνονται ὅτι οἱ σπόγγοι εἶναι φυτά. Καὶ αὐτὸς ὁ Λινναῖος εἰς τὰς πρώτας ἐκδόσεις τῶν ἔργων του περιελάμβανε τοὺς σπόγγους εἰς τὸ βασίλειον τῶν φυτῶν. Ὁ Bory de Saint-Vincent κατέτασσε τοὺς σπόγγους εἰς ἰδίαν κατηγορίαν, τὰ ζῳόφυτα. Ὁ Pallas ὑπεστήριξεν ὅτι οἱ σπόγγοι εἶναι ζῷα ἀνήκοντα εἰς τὴν κατωτάτην ζῳολογικὴν βαθμῖδα ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανισμοῦ. Αἱ σχετικαὶ ἐργασίαι τοῦ Grant καὶ ἄλλων φυσιοδιφῶν κατέδειξαν ὅτι οἱ σπόγγοι ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου. Ὁ Lamououx κατέταξεν αὐτοὺς εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *σπογγωδῶν*, ὁ δὲ Κυβιέρος εἰς τοὺς *πολύποδας*.

Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν σπόγγος οἱ ἀρχαῖοι ἐνόουν πλεῖστα ὅσα εἴδη, ἅτινα σὺν τῷ χρόνῳ ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ οὕτω ἀπετελέσθη τὸ ἄθροισμα τῶν *σπογγωδῶν* (βλ. λ.).

Ὁ σπόγγος παρουσιάζει διαφορώτατα σχήματα, πάντοτε ὅμως ἀκανόνιστα. Οὕτω ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφὴν ἀκανονίστων σωλήνων, ἀγγείων, κυάθων, θόλων, δενδρυλλίων, ριπιδίων κ.τ.λ. Ἐξωτερικῶς δίδει τὴν ἐντύπωσιν φυτοῦ, λόγῳ τῶν διακλαδώσεων, κρυσταλλικῶν φυματίων καὶ ἄλλων προσαρτημάτων, ἅτινα παρουσιάζει. Ἡ ζωϊκὴ μορφὴ τοῦ σπόγγου παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν πυκτωματώδους μάζης, ἥτις πληροῖ τοῦτον. Ὡς πρὸς τὰς ὀπάς, τὰς ὁποίας φέρει, ἐπιστεύθη ὅτι δι' αὐτῶν ἐτρέφετο ἡ σπογγώδης μᾶζα καὶ ἀπέβαλλε τὰς ἐκ τῆς πέψεως ἀχρήστους οὐσίας. Ὁ Grant διεπίστωσεν ὅτι αἱ ὀπαὶ αὗται ἐχρησίμευον διὰ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ ὕδατος, ὡς καὶ τὴν ἔξοδον μικρῶν ᾠοειδῶν σωματίων, ἅτινα ἐθεώρησεν ὡς ᾠάρια. Ἡ θρέψις καὶ ἡ ἀναπνοὴ εἰς τοὺς σπόγγους ἐκτελεῖται διὰ κοινῆς λειτουργίας. Διὰ τῆς ἀναπνοῆς εἰσέρχεται τὸ ὕδωρ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κυκλοφοροῦν πολυπληθῆ μικρότατα ὀργανικὰ ὄντα, δι' ὧν τρέφονται. Ἡ ἀνάπτυξίς των ἐκτελεῖται διὰ μεγεθύνσεως τοῦ πυκτωματώδους παρεγχύματός των, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται τὰ στοιχεῖα τοῦ σκελετοῦ των. Ὁ πολλαπλασιασμός των γίνεται δι' ᾠῶν, ἅτινα ἐκκολαπτόμενα παράγουν νύμφας ἐφωδιασμένας κατὰ τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ σώματός των μὲ πλῆθος βλεφαρίδων, αἵτινες θεωροῦνται ὡς ὄργανα κινήσεως. Οἱ σπόγγοι εἶναι ὄντα σχεδὸν πάντα θαλάσσια, μικρὸς δὲ μόνον ἀριθμὸς τούτων ἀπαντᾷ εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα. Ζῶσιν εἰς μικρὰ καὶ εἰς μεγάλα βάθη, τόσον εἰς τὰς ἀρκτικὰς ὅσον καὶ εἰς τὰς θαλάσσας τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς, πάντοτε δὲ προσκεκολλημένα. Τὰ

Digitized by Google

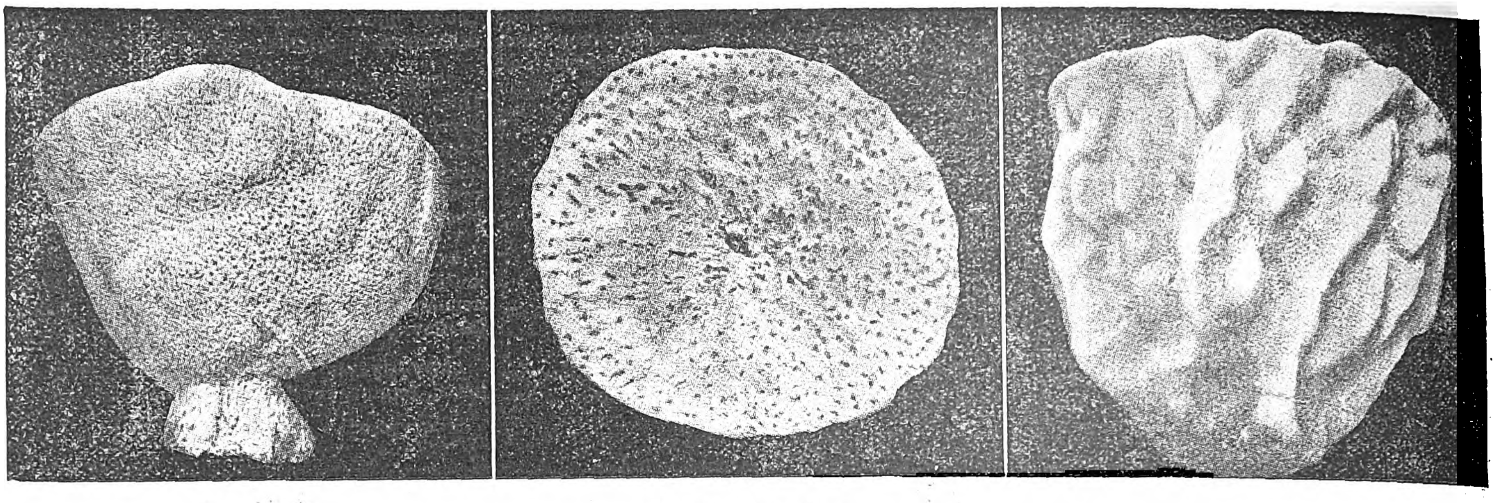

Διάφορα εἴδη σπόγγων.

[Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά: Σπόγγος ὁ φαρμακευτικὸς ὁ συριακὸς (Συρίας). Σπόγγος ὁ φαρμακευτικὸς ὁ διάτρητος (Ἑλλάς). Σπόγγος ὁ φαρμακευτικὸς ὁ κρατηρόμορφος (Σμύρνη).]

ἔμβρυα ὅμως τῶν σπόγγων διέρχονται περίοδόν τινα τῆς ὑπάρξεώς των ἐλεύθερα, μετακινούμενα τῇ βοηθείᾳ κινητικῶν βλεφαρίδων.

Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρεται ὁ ἀπεξηραμμένος σκελετὸς τοῦ σπόγγου, ἐξ οὗ ἐξηφανίσθησαν πάντα τὰ μαλακὰ μέρη. Ὁ σκελετὸς οὗτος σύγκειται ἐξ ἰνῶν συνηνωμένων εἰς πλέγμα διάτρητον. Συχνὰ τὸ πλέγμα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ νηματίων ἀσβεστολιθικῆς ἢ πυριτικῆς συστάσεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν σκληρῶν. Εἴς τινα εἴδη τὰ νημάτια ταῦτα, ἅτινα καλοῦνται καὶ μίσχοι, ἐπιμηκύνονται ὑπερμέτρως καὶ συνενοῦνται εἰς πλέγμα διάτρητον, διαφανὲς ὡς ἡ ὕαλος. Ἀναλόγως τῆς συστάσεως τοῦ σκελετοῦ, διαιροῦσι τοὺς σπόγγους εἰς τρία ὑπαθροίσματα, τοὺς *ἀσβεστώδεις* ἢ *τιτανώδεις*, τοὺς *πυριτικοὺς* καὶ τοὺς *κερατοειδεῖς*.

Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι οἱ πυριτικοὶ σπόγγοι παρουσιάζουσι γεωμετρικὰ σχήματα· τὰ σκελετικά των ἐκκρίματα, ἅτινα προέρχονται ἐκ ζώντων ἱστῶν, ἔχουσι κρυσταλλικὴν σύστασιν. Τὰ νημάτια παρουσιάζονται ὑπὸ ποικίλον σχῆμα· τινὰ εἶναι βελονοειδῆ, ἄλλα ἀστεροειδῆ, ἄλλα πυραμιδοειδῆ, ἄλλα ἀγκιστροειδῆ κ.τ.λ., ἕκαστον ὅμως εἶδος, ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου, ἔχει πάντοτε τὰς αὐτὰς διαστάσεις. Οἱ μαλακοὶ ἱστοὶ συνίστανται ἐκ μεγάλου ἀριθμοῦ σωληνίσκων ἐπενδεδυμένων ὑπὸ κυττάρων, ὧν τινα φέρουσι κινητικὰς βλεφαρίδας. Διὰ τῶν παλμικῶν αὐτῶν κινήσεων προκαλεῖται ρεῦμα ὕδατος, ὅπερ διὰ τῶν ὀπῶν κυκλοφορεῖ ἐντὸς τοῦ σπόγγου. Αἱ κινητικαὶ βλεφαρίδες εὑρίσκονται συνήθως ἐντὸς κύστεων, αἵτινες καλοῦνται κινητικοὶ κάλαθοι. Ἑκάστη τῶν βλεφαρίδων τούτων ἔχει ἰδιορρυθμότατον σχῆμα καὶ ἀποτελεῖται ἐκ διαφανοῦς κωνικῆς μεμβράνης, ἥτις ἀναφαίνεται ἐκ τοῦ κέντρου πρωτοπλασματικῆς τινος μάζης. Παρὰ ταύτην εὑρίσκεται σωληνίσκος, ἐν τῷ ὁποίῳ κυκλοφορεῖ τὸ ὕδωρ πλῆρες θρεπτικῶν οὐσιῶν. Τὸ διάστημα, ὅπερ παραμένει ἐλεύθερον μεταξὺ τῶν σωληνίσκων τούτων καὶ τοῦ σκελετοῦ, πληροῦται ὑπὸ πηκτωματώδους ἱστοῦ. Τὰ ᾠὰ εἶναι κύτταρα, ἅτινα δύνανται νὰ μετατοπίζωνται καὶ νὰ ἐξέρχωνται τοῦ κυρίως σώματος τοῦ σπόγγου. Οἱ ἁπλούστεροι τῶν σπόγγων παρουσιάζουσι τὴν ἀνωτέρω περιγραφεῖσαν σύστασιν, πλεῖστα ὅμως εἴδη συνενοῦνται μεταξύ των, ὁπότε ἀποτελοῦσι τοὺς καλουμένους *συνθέτους σπόγγους*, οἵτινες καὶ παρουσιάζονται ὑπὸ ποικιλωτάτην, ἀκανόνιστον μορφήν.

Τὸ γονιμοποιηθὲν ᾠὸν παράγει νύμφην, ἥτις νήχεται τῇ βοηθείᾳ τῶν κινητικῶν βλεφαρίδων της, μέχρις ὅτου εὕρῃ κατάλληλον ὑπόθεμα, ἐφ' οὗ προσκολλᾶται, ἐν τῇ καταστάσει δὲ ταύτῃ ἀναπτυσσομένη παράγει τὸν μέλλοντα σπόγγον καὶ πολλάκις, δι' ἀποσπάσεως ἢ ἐκβλαστήσεως, ὁλόκληρον ἀποικίαν σπόγγων.

Ἐλάχιστα μέχρι σήμερον εἶναι γνωστὰ διὰ τὴν βιολογίαν τῶν σπόγγων. Γενικῶς, οἱ σπόγγοι ἀναπτύσσονται βραδύτατα, εἶναι δ' εὔχρηστοι μόνον ἀπὸ ἡλικίας 6 ἐτῶν καὶ ἄνω. Ἐὰν ζῶν σπόγγος διαιρεθῇ εἰς πλείονα τμήματα, θὰ παραχθῶσι τόσοι νέοι σπόγγοι ὅσος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποκοπέντων τμημάτων.

Εἰς πλείστας χώρας, καὶ ἰδίως εἰς τὰς δαλματικὰς ἀκτάς, προσεπάθησαν νὰ ἀναπαραγάγωσι σπόγγους, ἀλλ' ἡ προσπάθεια αὕτη δὲν ἀπέδωκε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα.

Οἱ περισσότεροι τῶν χρησιμοποιουμένων σπόγγων ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κερατοειδῶν, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ εἶδος *σπόγγος ὁ φαρμακευτικὸς* (Euspongia officinalis). Ἡ ποικιλία αὐτοῦ *σπόγγος ὁ φαρμακευτικὸς ὁ μαλακώτατος* (Euspongia officinalis mollissima), εἶναι περιζήτητος ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἄλλαι ποικιλίαι τοῦ σπόγγου τοῦ φαρμακευτικοῦ εἶναι *σπόγγος ὁ φαρμακευτικὸς ὁ ἀδριατικὸς* (Euspongia officinalis adriatica) καὶ ὁ *σπόγγος ὁ φαρμακευτικὸς ὁ ἀραβικὸς* (Euspongia officinalis arabica), οἵτινες ἔχουν δευτερεύουσαν σημασίαν.

Κατεργασία τῶν σπόγγων. Πρὶν ἢ παραδοθῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν, οἱ σπόγγοι ὑφίστανται κατάλληλον κατεργασίαν. Ἀφαιροῦνται πρῶτον διάφορα ξένα σώματα, ἅτινα περιέχονται εἰς τοὺς ἱστούς των καὶ προκαλοῦσι, λόγῳ τῆς σήψεώς των, ὀσμὴν χλωρίου. Μετὰ τὴν ἁλιείαν των ἀποστραγγίζονται καλῶς, ὅπως διαρρεύσῃ τὸ θαλάσσιον ὕδωρ, καὶ εἶτα πλύνονται πολλάκις διὰ γλυκέος ὕδατος, μέχρι ὅτου ἐξαφανισθῇ ἡ περιβάλλουσα τούτους μυκώδης οὐσία καὶ μετὰ ταῦτα ἐμβαπτίζονται καὶ πλύνονται διὰ ζέοντος ὕδατος. Διὰ νὰ διαλευκανθῶσιν, ἐμβαπτίζονται ἐπὶ μίαν ὥραν εἰς ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ καὶ μετὰ ταῦτα ἐμβαπτίζονται εἰς ἀραιὸν θειικὸν ὀξύ, ὅπου παραμένουσιν ἐπὶ 5—6 ἡμέρας. Μετὰ ταῦτα ἀποστραγγίζονται, ξηραίνονται καὶ συσκευάζονται ἕτοιμοι πρὸς κατανάλωσιν. Ὁ καλῆς ποιότητος σπόγγος πρέπει νὰ ἀπορροφῇ τὸ ὕδωρ εὐχερῶς καὶ νὰ συγκρατῇ καλῶς τοῦτο. Οἱ καταλληλότεροι διὰ τὸν καλλωπισμὸν τοῦ προσώπου καὶ τῶν χειρῶν σπόγγοι εἶναι οἱ ἔχοντες χρῶμα ἀνοικτῶς κίτρινον,

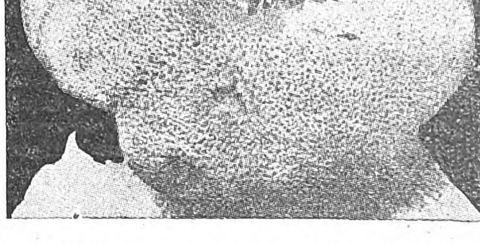

Σπόγγος ὁ φαρμακευτικὸς ὁ μαλακώτατος.

σχεδὸν ὑπόξανθον, καὶ νὰ εἶναι μαλακοὶ καὶ ἐλαστικοί. Ὁ πλέον περιζήτητος εἶναι ὁ ἐπίξανθος ἑλληνικὸς σπόγγος, εἰς δευτέραν δὲ μοῖραν ἔρχεται ὁ σπόγγος τῆς Συρίας.

Πρὸ τῆς χρήσεως δέον οἱ σπόγγοι νὰ πλύνωνται δι' ἀφθόνου ὕδατος, ὅπως ἀφαιρεθῇ ὁ κονιορτός, ὅστις συνεσωρεύθη τυχὸν εἰς αὐτούς. Μετὰ ἀρκετὴν χρῆσιν ὁ σπόγγος πρέπει νὰ ἀνανεοῦται, διότι ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ συσσωρεύῃ ἐν ἑαυτῷ τὰς λιπαρὰς οὐσίας, ὁπότε εἶναι εὐχερὴς ἡ διάδοσις διαφόρων μικροβίων. Διὰ τὴν ἀποστείρωσίν του ἐκ τῶν μικροβίων, δέον νὰ ἐμβαπτίζεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς χλιαρὰν διάλυσιν νατρίου (3%) καὶ νὰ παραμένῃ ἐν αὐτῇ ἐπὶ 30′ περίπου, καὶ συγχρόνως νὰ πιέζεται, ὥστε νὰ ἀπορρίπτεται τὸ ἐμποτισθὲν ὑγρόν, ὅπερ δέον νὰ ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἴσης ποσότητος διαλύσεως. Τὸ αὐτὸ ἐπιτυγχάνεται καὶ ἐὰν ἐπιπάσωμεν τὰς ὀπὰς αὐτοῦ διὰ κόνεως βόρακος καὶ εἶτα ἐμβαπτίσωμεν αὐτὸν εἰς ζέον ὕδωρ. Διὰ τὴν λεύκανσιν τῶν χρησιμοποιηθέντων σπόγγων ἐμβαπτίζομεν αὐτοὺς εἰς διάλυσιν ὀξαλικοῦ ὀξέος (2 %) καὶ εἶτα πλύνομεν διὰ ψυχροῦ ὕδατος.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Ἐμπορ.]* Οἱ *σπόγγοι*, ἀπὸ ἀπόψεως ἐμπορευματολογικῆς, χαρακτηρίζονται κατ' εἶδος, κατὰ προέλευσιν καὶ κατὰ μεγέθη. Τὰ κυριώτερα τῶν εἰδῶν εἶναι: 1) Τὰ «χονδρὰ» (solides), χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν περιποίησιν τῶν ἵππων καὶ τῶν ἁμαξῶν. 2) Τὰ «χονδρὰ τουαλέττας», χρησιμοποιούμενα κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ποιότητά των διὰ τὴν περιποίησιν τοῦ σώματος μετὰ λουτρὸν καὶ τοῦ προσώπου πρὸς ἀπόπλυσιν αὐτοῦ· ταῦτα ἔχουν σχῆμα ἐλλειψοειδοῦς ἐκ περιστροφῆς τὰ «καλά», οἷα τὰ τῶν νήσων μας, τὰ τῆς Συρίας καὶ τὰ τῆς Κρήτης, ἀκανόνιστον δὲ τὰ «μπατάλικα», οἷα τὰ τῆς Καραμανίας, τῆς Λαμπεδούσης, τοῦ Εὐβοϊκοῦ καὶ τὰ ἀμερικανικά. 3) Τὰ «ψιλὰ» (fins), ἁβροῦ ὑφάσματος (σύστημα τῶν ἐλαστικῶν καὶ συνδετικῶν ἰνῶν), προερχόμενα ἰδίως ἐκ Συρίας, Μανδρούχας καὶ Βεγγάλης, εἶδος πολυτελείας διὰ τὴν περιποίησιν τοῦ προσώπου. 4) Τὰ «λαγόφυτα» (oreilles d'éléphant), μεγέθους ἀπὸ μεγίστου ἕως ἐλαχίστου, σχήματος δὲ πεταλοειδοῦς ἢ κυπελλοειδοῦς ἢ λοβωτοῦ καὶ ὧν τὰ ἄριστα εἶναι τὰ τῆς Σκύρου, τῆς Μήλου, τῆς Κρήτης, κατώτερα δὲ τὰ τῆς Ἀδριατικῆς. Χρησιμοποιοῦνται τὰ μὲν μεγάλα, τεμαχιζόμενα, διὰ τὴν περιποίησιν τῶν ἵππων καὶ τῶν ἁμαξῶν, τὰ δὲ μικρὰ δι' οἰκιακὰς χρήσεις. 5) Αἱ «τσιμοῦχες» (zimocca), ἔχουσαι πινακοειδὲς σχῆμα μετ' ἀποφύσεων ἀκανονίστων, λίαν σκληρὸν δὲ τὸ ὕφασμά των. Χρησιμοποιοῦνται ὅπου καὶ τὰ λαγόφυτα, καθὼς καὶ ὑπὸ τῶν κατεργαζομένων τὰ μάρμαρα. 6) Τὰ «σκάρτα» (communis), μικροῦ μεγέθους καὶ ἀκανονίστου σχήματος σπόγγοι, διακρινόμενοι εἰς «χονδρὰ» καὶ «ψιλὰ» κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ὀπῶν των. Χρησιμοποιοῦνται διὰ πλύσεις ἐλαιοβαφῶν, ὑελοπινάκων κτλ. 7) Τὰ «σπογγίνια», μικροῦ μεγέθους σπόγγοι μὲ ὕφασμα μαλακὸν καὶ λεπτοὺς πόρους, οἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο εὐρύτατα ἄλλοτε δι' ἰατρικὰς πλύσεις. 8) Αἱ «ψαλιδιές», τὰ ἀποκόμματα κατὰ τὴν κατεργασίαν τῶν ψιλῶν, χρησιμοποιούμενα διὰ τὰς πλάκας γραφῆς καὶ ὑπὸ τῶν ὑποδηματοκαθαριστῶν. Ἀπὸ ἀπόψεως μεγέθους διαιροῦνται οἱ σπόγγοι εἰς γκράντα, εἰς μεγάλα (α′, β′ ἢ γ′ μεγέθους), εἰς πρῶτα, δεύτερα, τρίτα καὶ τέταρτα, τῶν σπόγγων πολυτελείας χαρακτηριζομένων καὶ δι' ἐνδιαμέσων μεγεθῶν (λ. χ. δευτερότριτα). Τὰ ἐξαιρετικῶς καλοῦ σχήματος «πρῶτα πολυτελείας», χονδρὰ ἢ ψιλά, ὀνομαζόμενα καὶ φόρμες (venises), διαιροῦνται εἰς «φορμίτες» (α′, β′ καὶ γ′ μεγέθους). Ἡ Αἴγινα (οἶκοι Κ. Λουγγῆ, Κ. Βογιατζῆ, Μ. Μαΐλη, Γρέζβουελ καὶ Μπράουν Σταματέλλου) καὶ ἡ Ὕδρα (οἶκοι Βερβενιώτου, Νεβρούζου, Τσιγκάρη, Καλογιάννη, Θερειακοπούλου) ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν τὰ κέντρα προωθήσεως τῆς σπογγαλιείας ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, ἡ Κάλυμνος (οἶκοι Κουτρούλη, Βουβάλη, Ὀλυμπίτου, Μαγκλῆ) δὲ καὶ ἡ Σύμη (οἶκοι Βογιατζῆ, Πετρίδου, Κατριοῦ, Μόγκλη) ἐν τῇ Δωδεκανήσῳ. Μεγάλως ὅμως συνετέλεσαν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πολυτίμου τούτου προϊόντος μας εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀγορὰς καὶ οἱ ἐκεῖ ἀνταποκριταί των. εἷς τῶν ὁποίων μάλιστα, ὁ οἶκος W. Millar and Co, 110 Ferrchurch Street τοῦ Λονδίνου, ἐτιμήθη διὰ τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος διὰ τὰς ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς σπογγαλιείας προσπαθείας του. Εἰς τοὺς Θεοφίλην Κουτρούλην ὅμως τῆς Τεργέστης καὶ τὸν Μιχαὴλ Τουλουμάρην τῆς Ἑνετίας, Καλυμνίους ἀμφοτέρους, ὀφείλεται ἡ διάδοσις τῶν σπόγγων μας εἰς Αὐστροουγγαρίαν καὶ Ἰταλίαν. Μετὰ τοὺς ἑδραιωτὰς τούτους τῆς καταναλώσεως τῶν σπόγγων μας ἐν Εὐρώπῃ, πλεῖστοι ἑλληνικοὶ οἶκοι ἐδημιουργήθησαν εἰς ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη.

Οἱ σπόγγοι, παραλαμβανόμενοι ὑπὸ τῶν σπογγεμπόρων παρὰ τῶν σπογγαλιευτικῶν πλοίων καθαροὶ μέν, ἀλλ' ἀκατέργαστοι (κοιν. *παρθένα*), διαμορφοῦνται εἰς κανονικὸν σχῆμα, ἀποκοπτομένων τῶν προεξοχῶν των, ὡς τοιούτους δὲ τοὺς δέχεται ἐντὸς σάκκων τὸ μέγα ἀγοραστικὸν κέντρον τῆς Τεργέστης, πωλουμένους κατὰ χιλιόγραμμον μετὰ συμβατικῆς ἐκπτώσεως (σκόντο καὶ κόντρα σκόντο) λόγῳ ὑγρασίας των λανθανούσης ἢ ἐκδήλου. Ἀντιθέτως, τῶν ἀγορῶν τῆς Ἀγγλίας διαθετουσῶν

Digitized by Google

τοὺς σπόγγους μας οὐχὶ κατὰ βάρος, ἀλλὰ κατὰ τεμάχιον, οὐχὶ δὲ φυσικοὺς ἀλλὰ κατειργασμένους καὶ λευκούς, ὑφίστανται οὗτοι πρὸ τῆς ἀποστολῆς των εἰδικὴν κατεργασίαν: πλυνόμενοι εἰς διαλύματα ἀμμωνίας, ὑποθειώδους νατρίου καὶ ὑπερμαγγανικοῦ καλίου, καὶ ἀποπλυνόμενοι εἶτα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐντὸς κοφίνων, καθίστανται λευκότεροι καὶ ἁπαλώτεροι, ἐπὶ βλάβῃ ὅμως τῆς συνεκτικότητος τοῦ ὑφάσματός των. Μετὰ τὴν λεύκανσίν των χωρίζονται εἰς ὁμοίους ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος καὶ μεγέθους σπόγγων σωροὺς (σορτίρισμα), ἐμβαπτίζονται εἰς πολτὸν λεπτῆς ἄμμου καὶ ἀφοῦ προηγουμένως πιεσθοῦν καὶ ξηρανθοῦν, ἐγκιβωτίζονται (ἀμπαλάγιο) εἰς κιβώτια ὁμοιόμορφα καὶ ἰσομεγέθη, ἐφ' ὧν ἀναγράφεται τὸ ἐν τῷ συνοδεύοντι ζυγολογίῳ διακριτικὸν σημεῖον τῆς ἀποστολῆς (παρτίδος) καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ κιβωτίου, ὅπερ ζυγολόγιον ποιεῖται μνείαν τοῦ εἴδους καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν ἑκάστῳ κιβωτίῳ περιεχομένων σπόγγων. Ἐδῶ ἀκριβῶς ἔγκειται τὸ κῦρος τοῦ σπογγεμπόρου, δεδομένου ὅτι τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἀγοράζεται κλειστὸν καλῇ τῇ πίστει, δέον νὰ εὑρεθῇ ὅμοιον πρὸς τὸ συνοδεῦον τὸ ζυγολόγιον δεῖγμα. Σ. Ε. Λ.

—*[Λειτουργ.] Σπόγγος* ἐν τῇ λειτουργικῇ χρήσει χρησιμοποιεῖται: α) Ὡς λεπτὸν τι μάκτρον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *μοῦσα*, εἰς σχῆμα μικροῦ τεμαχίου ὑφάσματος χονδροῦ, πρὸς περισυλλογὴν τῶν ἐν τῷ ἀντιμηνσίῳ πιπτόντων ψυχίων τοῦ ἁγίου ἄρτου ἢ πρὸς ἀπόμαξιν τοῦ δισκαρίου κατὰ τὴν εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον μεταβίβασιν τῶν μερίδων τοῦ ἄρτου. Τοῦτο εὑρίσκεται πάντοτε ἐντὸς τοῦ ἀντιμηνσίου. β) Εἰς σχῆμα στρογγύλης σφαίρας, ἵνα ἐμβάλληται εἰς τὸ κενὸν ἅγιον ποτήριον καὶ καταλαμβάνῃ τὸ κοῖλον αὐτοῦ πρὸς πρόληψιν ὀξειδώσεως διὰ τῆς ἀπορροφήσεως πάσης ὑγρότητος. γ) Πρὸς ἀπόμαξιν τῆς ἁγίας Τραπέζης εἴτε κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ εἴτε κατὰ τὴν ἀπόπλυσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τῇ ἡμέρᾳ τῆς Μ. Πέμπτης χρησιμοποιεῖται μέγα τεμάχιον σπόγγου καινουργοῦς. Π. Ν. Τ.

σπογγόσπορος (ὁ) (Spongospora) *[Βοτ.]*. Γένος μυξομυκήτων τῆς τάξεως τῶν *φυτομυξινείων*. Τὸ εἶδος S. solani προκαλεῖ τὴν κονιορτώδη ψώραν τῶν γεωμήλων. Οἱ προσβεβλημένοι κόνδυλοι παρουσιάζουν καστανοχρόους κηλῖδας ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος, ἐφ' ὧν κατόπιν ἀναπτύσσονται ἐσχάραι ἀπολεπιζόμεναι. Οἱ μύκητες παρασιτοῦν ἐντὸς τῶν κυττάρων, ὧν καταστρέφουν τὸ περιεχόμενον, ἑνούμενοι εἰς σπογγώδη μᾶζαν. Ἡ μᾶζα αὐτὴ διαιρεῖται κατόπιν εἰς σπόρια, διαδιδόμενα ἐν εἴδει κονιορτοῦ. Ε. Τ. Ε.

σπογγύλη (ἡ) (Spongilla) *[Ζῳολ.]*. Γένος σπόγγων τῆς κατηγορίας τῶν *μοναχτινελλιδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ρενιεριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα. Δ. Ν. Π.

σπογγώδη (τὰ) (Spongiae) *[Ζῳολ.]*. Ἄθροισμα ζῴων κοιλεντερωτῶν. Φέρουν λίαν ἀνεπτυγμένον μεσόδερμα καὶ παρουσιάζουν τρία διακεκριμένα ἐμβρυώδη στρώματα: τὸ ἐξώδερμα, τὸ μεσόδερμα καὶ τὸ ἐνδόδερμα. Τὰ σπογγώδη παραμένουσι πάντοτε προσκεκολλημένα ἐπὶ στερεοῦ ὑποθέματος. Τὸ σῶμά των ἔχει ποικίλην μορφὴν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολύπλοκον σύστημα σωληνίσκων καὶ ἀγωγῶν, δι' ὧν κυκλοφορεῖ πανταχοῦ τὸ ὕδωρ. Πλὴν τοῦ γένους *σπογγίλος*, ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα, πάντα τὰ σπογγώδη ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Τὰ σπογγώδη ἄλλοτε μὲν εὑρίσκονται προσκεκολλημένα ἐπὶ τῶν βράχων καὶ σχηματίζουν ἐπ' αὐτῶν ἀκανόνιστα στρώματα καὶ ἄλλοτε τὸ ἓν συνάπτεται πρὸς τὸ ἕτερον καὶ σχηματίζουσι μᾶζαν ποικίλου μορφῆς καὶ πάχους. Τοιοῦτοι σπόγγοι εἶναι οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *φαρμακευτικῶν* καλουμένων. Εἴδη τινὰ παρουσιάζουν πάντοτε τὴν αὐτὴν μορφὴν (π. χ. κερατοειδῆ, σωληνοειδῆ, κυαθοειδῆ κ.τ.λ.), συνήθως ὅμως ζῷα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ εἴδους παρουσιάζουσι ποικιλωτάτην μορφὴν καὶ χρῶμα. Τὰ περισσότερα ζῷα τοῦ ἀθροίσματος τούτου παρουσιάζουσιν ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον σκελετὸν εἰς τὸ μεσόδερμα, ἀποτελούμενον συνήθως ἐκ μικρῶν μεμονωμένων μερῶν, ἐχόντων συνήθως σχῆμα βελονοειδές. Ἀναλόγως τῆς ὑφῆς τῶν βελονοειδῶν τούτων μερῶν γίνεται καὶ ἡ κατάταξις αὐτῶν εἰς τὰς διαφόρους κατηγορίας, οἰκογενείας, γένη καὶ εἴδη. Δύο εἶναι αἱ κύριαι κατηγορίαι τῶν σπογγωδῶν, οἱ *ἀσβεστώδεις* ἢ *τετανώδεις* καὶ οἱ *κερατοπυριτικοί*. Τὰ σκελετικὰ μέρη τῶν μὲν πρώτων ἔχουσι τιτανικὴν σύστασιν, τῶν δὲ δευτέρων πυριτικοκερατοειδῆ. Οἱ τῆς πρώτης κατηγορίας διαιροῦνται εἰς τοὺς *ἀσκώνας*, τοὺς *συκώνας* καὶ τοὺς *λευκώνας*, οἱ δὲ τῆς δευτέρας εἰς τοὺς *ἑξακτινελλίδας*, τοὺς *τετρακτινελλίδας*, τοὺς *μονακτινελλίδας* καὶ τοὺς *κερατοσπογγίδας*. Δ. Ν. Π.

σπογγώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σπόγγον || *σπογγώδη* (τά)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

—*σπογγώδης ἐξόστωσις [Ἰατρ.]* βλ. *ἐξόστωσις*.

—*σπογγώδης οὐσία ὀστῶν [Ἀνατομ.]*. Ἡ ἑτέρα τῶν δύο ὀστείνων οὐσιῶν, ἐξ ὧν συνίστανται τὰ ὀστᾶ, ἡ ἀραιοτέρα· ἡ ἄλλη, ἡ πυκνοτέρα, καλεῖται *συμπαγὴς οὐσία* (βλ. *ὀστᾶ* καὶ *ὀστεΐνη οὐσία*). Ι. Π.

Σπόγγων ἀκρωτήριον *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία, ὑφ' ἣν εἶναι, διὰ τοὺς πολλοὺς περὶ αὐτὴν σπόγγους, διεθνῶς γνωστὴ (Sponge cape: πλάτ. 39° 10' Β., μῆκ. 23° 21' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels) ἡ νοτιοανατολικὴ τῆς χερσονήσου τῆς Μαγνησίας ἄκρα, ἡ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων Ἀράπης ὀνομαζομένη. Σ. Ε. Λ.

—*Σπόγγων ὕφαλος [Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὀνομασία, ὑφ' ἥν, διὰ τὸ σπογγοβριθὲς αὐτῆς, εἶναι διεθνῶς γνωστὴ ἡ περιθέουσα τὴν νῆσον Κουφονήσι, νοτιοανατολικὴν τῆς Κρήτης ἐσχατιάν, ὑφαλοχηπὶς καὶ δὴ οἱ σκόπελοι (Sponge reefs: πλάτ. 34° 58' 00" Β., μῆκ. 26° 08' 40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia eastern portion) οἱ ἀντικρύζοντες τὸ ἀκρωτήριον Λαγκαδᾶς (ἀρχ. Ἐρυθραῖον). —2) Ὁμοίως ὕφαλος 6 ὀργ. (πλάτ 37° 02' Β., μῆκ. 27° 14½' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ., 1899: Kalymno, Kappari and Kos channels), 2 μίλ. δυτικῶς τῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῆς Μύνδου. Σ. Ε. Λ.

Σποδιάνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας νῦν καλούμενον *Χρυσοπηγή* (βλ. λ.).

—*Σποδιάνα Κάτω [Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χρυσοπηγῆς (Σποδιάνας) τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 145.

σποδιὰς (ἡ) (Spodias) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνακαρδιοειδῶν* ἢ *ἀνακαρδιδῶν*, περιλαμβάνον ὀπωροφόρα δένδρα ἱκανοῦ ἀναστήματος, ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ὠκεανίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι: Ἡ *σποδιὰς ἡ γλυκεῖα* (Spodias dulcis), ἰθαγενὲς δένδρον τῆς Πολυνησίας, ὅπερ ὑψοῦται μέχρι 18 μ. *Σποδιὰς ἡ χρυσόκαρπος* (Spodias lutea), δένδρον φθάνον εἰς ὕψος 10 μ. περίπου, ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν καὶ *σποδιὰς ἡ πορφυρόκαρπος* (Spodias purpurea), ἐπίσης μέγα δένδρον, ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν. Δ.Ν.Π.

Σποδιάς.

σπόδιον (τό). Καλεῖται οὕτω ὁ *ὀστεάνθραξ* (βλ. λ.). Ὡς *λευκὸν σπόδιον* χαρακτηρίζεται ἡ τέφρα τῶν ὀστῶν, ἥτις χρησιμεύει συνήθως ὡς λίπασμα, καθαριστικὴ κόνις κλπ. Σ. Γ.

Σπόδιος *[Μυθολ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Θήβαις, ὅπου ὑπῆρχε βωμὸς αὐτοῦ κατεσκευασμένος «ἐκ τέφρας ἱερείων» (*Παυσαν.* Θ' ια' 7, ιϛ' 1). Ἐν τῷ βωμῷ ἐγίνετο μαντεία ἀπὸ κληδόνων, εὐθύνοντο δὲ πάλαι ταῦροι, ἀντικατασταθέντες μεταγενεστέρως ὑπὸ βοῶν ἀροτήρων. —Π.

σποδίτης (ὁ)· ἀρχ., εἶδος ἄρτου ἑψημένου ἐπὶ θερμῆς τέφρας (σπυδιᾶς), ἄλλως *ἀποπυρίας*, *βάκχυλος*, *ἐγκρυφίας* ἢ *ἐπανθρακίς*. —Π.

σποδογενὴς (ὁ, ἡ),—*ἐς* (τό). Ὁ ὅρος οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὸν σπλῆνα, ὅταν οὗτος αὐξάνεται τὸ μέγεθος διὰ τῆς ἐν αὐτῷ συσσωρεύσεως ὑπολειμμάτων τῶν αἱμοσφαιρίων. Ἡ τοιαύτη κατάστασις ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἑλονοσίαν καὶ εἰς τὰς διαφόρους τοξικὰς δηλητηριάσεις. Μ. Ν. Κ.

σποδὸς (ἡ) τέφρα, κοιν. *στάχτη* || εἰδικώτερον, ἡ θερμὴ τέφρα, ἡ ἀνάμικτος μετὰ ἀνημμένων μικρῶν ἀνθράκων, θερμοσποδιά, κοιν. *χόβολη* || ἡ ἐκ τῆς καύσεως τοῦ νεκροῦ λαμβανομένη κόνις.

— *[Πετρογρ.] Σποδὸς* (Asche) ἢ *ἡφαιστεία σποδὸς* (vulkanische Asche) καλεῖται ὑλικόν, τὸ ὁποῖον εἰς κατάστασιν κόνεως ἐκτινάσσεται μετὰ τῶν ἄλλων στερεῶν ἀναβλημάτων ἀπὸ τοὺς κρατῆρας τῶν ἡφαιστείων κατὰ τὴν περίοδον, καθ' ἣν ταῦτα εὑρίσκονται ἐν ἐνεργείᾳ. Παρουσιάζει τὴν αὐτὴν ὀρυκτολογικὴν σύστασιν, τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ τὸ διάπυρον μάγμα, τὸ ὁποῖον ὡς λάβα ἀνέξερχεται ἐκ τοῦ πόρου τῶν ἡφαιστείων, ἀπαρτίζεται δὲ ἀπὸ λεπτότατα ὑαλώδη μόρια τοῦ πετρώματος, καθὼς καὶ ἀπὸ κρυστάλλους ἢ συντρίμματα κρυστάλλων τῶν συστατικῶν αὐτοῦ. Ἡ σποδὸς ἐκτινάσσεται συγχρόνως μετὰ τῶν ἄλλων στερεῶν ἀναβλημάτων, ἐντὸς ὅμως τῆς ἀτμοσφαίρας ἀποχωρίζεται αὐτῶν διὰ μηχανικῆς ἐπιλογῆς καὶ καταπίπτει εἰς μεγαλυτέραν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἡφαιστείου παρὰ τὰ ἄλλα στερεὰ ἀναβλήματα. Τὰ ἐκ τῆς ἡφαιστείας σποδοῦ σχηματιζόμενα πετρώματα καλοῦνται *ἡφαίστειοι τόφφοι*. Οὗτοι ἐγκλείουν πολλάκις καὶ ἀπολιθώματα, ὅταν ἡ ἀπόθεσις τῆς σποδοῦ γίνεται εἰς τὸν βυθὸν θαλάσσης ἢ λίμνης, συχνὰ δὲ ὑφίστανται καὶ ἐμπλουτισμὸν ἐκ τοῦ πυριτίου, ὁπότε δυσκόλως διακρίνεται πλέον τὸ ἐπὶ μέρους ὑλικὸν τῆς σποδοῦ, οἱ δὲ τόφφοι ἐμφανίζονται ὡς ὀρυκτὰ τοῦ πυριτίου. Γ. Β.

σποδόφυτον (τὸ) (Cineraria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν 25 εἰδῶν τοῦ γένους, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον, γνωστότερα εἶναι τὸ *σποδόφυτον τὸ πορφυρόφυλλον* (Cineraria cruenta), καλλιεργούμενον καὶ παρ' ἡμῖν καὶ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *τζενεράλια*, καὶ τὸ *σποδόφυτον τὸ παράλιον* (Cineraria maritima), ἐπίσης ὡς κοσμητικὸν καλλιεργούμενον. Δ. Ν. Π.

σποδόχρουν (τὸ) (Spodumen), ἢ *τριφανὴς* (Triphan) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν πυροξένων, τοῦ ὁποίου ὁ χημικὸς τύπος εἶναι:

$$LiAlSi_2O_6.$$

Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἔχει σκληρότητα 6 ½—7, εἰδικὸν βάρος 3, 1—3, 2 καὶ λάμψιν ὑαλώδη, ἐμφανίζεται δὲ εἰς διαφόρους ἀποχρώσεις καὶ ἰδίως ὡς σμαραγδοπράσινον, ἐρυθρὸν καὶ κίτρινον. Ἀπαντᾷ ἐντὸς πηγματιτικῶν φλεβῶν εἰς τοὺς γρανίτας καὶ τοὺς γνευσίους τῆς Σκωτίας, Ἰρλανδίας κ. ἄ. Γ. Β.

Σποκαὶν (Spokane) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Βασιγκτῶνος, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Κάτ. (1928) 109.100. Εἶναι κέντρον μεγάλης ὀπωροφόρου καὶ σιτοφόρου περιοχῆς, θαυμασίως ἀρδευομένης διὰ τεχνητῶν ἔργων. Ἔχει ἀερολιμένα καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν, χαρτοποιίας καὶ κεραμεικῆς. —2) Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Βασιγκτῶνος. Ἐκ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ παράγεται ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια 185.400 ἵππων. Θ. Κ.

Σποκάνοι (οἱ) (Spokane). Ἰνδικὴ φυλὴ τῆς πολιτείας Βάσιγκτων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, κατοικοῦσα ἄλλοτε παρὰ τὸν ποταμὸν Σποκάν. Θ. Χ. Σ.

Σπόκης. Δυνάστης τῆς Θρᾴκης, βασιλεύσας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν Ἀβδήροις περὶ τὸ 360 ἢ 350 π. Χ., γνωστὸς μόνον ἐκ τῶν νομισμάτων αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα παριστῶσι γυπάετον, κοινὸν τύπον τῆς πόλεως ταύτης. Α. Θ. Σ.

σπολάζω· ἀσκοῦμαι εἰς τὴν ὁπλομαχητικὴν κτυπῶν ἐπὶ τῆς σπολάδος, ἐπὶ προφυλακτικοῦ καλύμματος τῶν διδασκάλων τῆς ὁπλομαχητικῆς.

Σπολάϊτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 610. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἀρχαίου Ἀγρινίου. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀλώνια*, *Ὑψηλή*, *Παναγιὰ* καὶ *Ρουσέϊκα*. Χ. Γ. Ε.

σπολὰς (ἡ) *[Ὁπλομ.]*. Εἶδος θώρακος ἐκ δέρματος, ὑπεστρωμένου διὰ τριχῶν ἵππου. Ἡ σπολὰς τοποθετεῖται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μέρους τοῦ στήθους καὶ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ σώματος δι' ἱμάντων, ἵνα προφυλάττῃ αὐτὸ ἐκ τῶν ξιφισμῶν. Εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὸν ὁπλοδιδάσκαλον, ὁ ὁποῖος ἀφήνει ἐπίτηδες τὸν ἀσκούμενον μαθητὴν νὰ ξιφίζῃ ἐπ' αὐτῆς πρὸς ἐξάσκησιν. Τ. Ι. Κ.

Σπολὰς ὁπλοδιδασκάλου.

Σπολέτο (Spoleto) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Περούτζια τῆς Οὐμβρίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Τεσσίνο. Κάτ. 28.300. Εἶναι ἕδρα ἀρχιεπισκόπου καὶ ἔχει ἀνωτέρας σχολάς, τεχνικὸν ἰνστιτοῦτον, ἐπαγγελματικὴν σχολήν, ἐπιστημονικὴν Ἀκαδημίαν καὶ βιβλιοθήκην μὲ 24.000 τόμους. Παράγει γεωργικὰ προϊόντα, ἑσπεριδοειδῆ, λαχανικὰ καὶ ἐλαίας. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα γαιανθράκων καὶ λιγνίτου. Ἡ βιομηχανία περιλαμβάνει ἐργοστάσια κονσερβῶν καὶ ὑφασμάτων. Εἶναι πόλις παλαιά, ἐμφανίζουσα ὄψιν μεσαιωνικήν, μὲ ὁδοὺς στενὰς καὶ σκολιὰς καὶ οἰκίας πολλῶν αἰώνων, λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ διὰ τὰ ἐν αὐτῇ σῳζόμενα ἐρείπια ἐτρουσκικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ἔχει μητρόπολιν τοῦ ΙΑ' αἰῶνος μετὰ τοιχογραφιῶν τοῦ Φιλίππου Λίππ. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο *Σπολήτιον* (Spoletium) καὶ ἦτο μία τῶν σημαντικωτέρων πόλεων τῆς Ὀμβρίας. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀπετέλεσε, μετὰ τῆς περιοχῆς του, τὸ δουκᾶτον τοῦ Σπολέτο, ἱδρυθὲν τῷ 763. Μ. Δ. Β.

Σπολήτιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Σπολέτο*.

Σπολιαρέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λουσικῶν (Σουδενέϊκων) τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 94. Π. Ν. Π.

σπολλάτη· δημοτ., λέξις δηλοῦσα τὴν πρός τινα εὐαρέσκειαν, ἄλλως *εὐχαριστῶ* (ἐκ τοῦ *εἰς πολλὰ ἔτη*): «σπολλάτη τῆς ἀφεντιᾶς σου».

Digitized by Google

Σπὸν (Spon), ***Ἰάκωβος***. Ἐπιφανὴς Γάλλος περιηγητὴς καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λυῶνι τῷ 1647. Υἱὸς τοῦ διαπρεποῦς ἰατροῦ Καρόλου Σπόν, ἐσπούδασε καὶ ὁ ἴδιος ἐν Μομπελλιὲ ἰατρικήν, ἣν καὶ μετῆλθεν εὐδοκίμως ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον, ὅτε καὶ συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ διακεκριμένου ἐπίσης ἰατροῦ Γκὺ Πατέν, μεθ' οὗ μακρὰν καὶ ἐνδιαφέρουσαν διετήρει ἀλληλογραφίαν. Ἔνθερμος ἀρχαιόφιλος, ἐγκατέλειψε τὴν ἰατρικὴν καὶ ἀνεχώρησεν εἰς περιήγησιν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν μετὰ τοῦ περιφανοῦς νομισματολόγου Βαγιὰν χάριν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν. Συλληφθέντος τοῦ Βαγιὰν ὑπὸ Ἀλγερίνων πειρατῶν, ὁ Σπὸν ἐν συνοδείᾳ τοῦ Ἄγγλου περιηγητοῦ Οὐέλερ ἐπεχείρησε μακρὸν ταξίδιον ἀνὰ τὴν Δαλματίαν, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὴν Τρωάδα, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, ὅθεν ἀπεθησαύρισε καὶ μετέφερεν εἰς τὴν Γαλλίαν περὶ τὰς 2 000 ἐπιγραφὰς καὶ 150 χειρόγραφα. Τῷ 1678 ἐδημοσίευσεν εἰς 3 τόμους τὸ περίπυστον ἔργον του «Voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grèce et du Levant fait en 1675—1676». Ὁ δεύτερος τόμος τοῦ ἔργου τούτου ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι δὲ ἔργον ὄντως διὰ τὴν ἐποχήν του κλασσικόν, μεγάλην ἐμποιῆσαν ἐντύπωσιν καὶ τούτου ἕνεκα καὶ εἰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας μεταφρασθέν. Τὸ ἔργον τοῦ Σπὸν εἶναι σπουδαιότατον καὶ διὰ τὴν τότε ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν, διότι ἀκριβέστατα περιγράφει καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τὰς συγχρόνους αὐτῷ Ἀθήνας, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1676, ἐν ἐποχῇ κρισιμωτάτῃ, καθόσον ὀλίγον μετὰ ταῦτα διεδραματίσθησαν ἐν Ἀθήναις σοβαρὰ γεγονότα μεγάλως ἀλλοιώσαντα τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατάστασιν τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Καὶ περὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν αὗται εὑρίσκοντο ὑπὸ τοὺς Τούρκους κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ὁ Σπὸν παρέχει πολυτίμους καὶ ἄλλοθεν ἀγνώστους πληροφορίας. Ἠγόρασε δὲ μεταξὺ ἄλλων κειμηλίων ἐν Ἀθήναις μετὰ τοῦ συνταξιδιώτου του Οὐέλερ χειρόγραφον πολλοῦ λόγου ἄξιον, περιέχον σειρὰν εἰκόνων τῶν διαφόρων μελῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐν Βυζαντίῳ οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν. Τὸ πολύτιμον τοῦτο χειρόγραφον σῴζεται ἀκόμη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κολλεγίου τοῦ Lincoln, ἔνθα εὑρίσκεται ἀπὸ δύο καὶ πλέον αἰώνων. Εἶναι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐπὶ περγαμηνῆς καὶ περιέχει τὸ «Τυπικὸν τῶν καλογραιῶν τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Βεβαίας Ἐλπίδος», ἡ ὁποία ἱδρύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει πιθανώτατα τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου Κομνηνοῦ Συναδηνοῦ. Εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ χειρογράφου οἱ Κομνηνοὶ παριστάνονται κατὰ πρόσωπον, ὄρθιοι, ἐπὶ ἐδάφους χρυσοῦ, τὸ ὁποῖον περιβάλλει λεπτὴ ἐρυθρὰ γραμμή, καὶ εἶναι ἐνδεδυμένοι μὲ πλούσια πορφυρᾶ καὶ χρυσοποίκιλτα ἐνδύματα. Ὁ Σπὸν συνέγραψε πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Relation de l'état présent de la ville d'Athènes» (1674), ὅπερ ἐπανεκδοθὲν τῷ 1854 ὑπὸ Laborde μετεφράσθη κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Δ. Καμπούρογλου ἐν τοῖς «Μνημείοις τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν», «Recherches des antiquités et curiosités de Lyon» (1673), «Histoire de la république de Genève» (1680, εἰς 2 τόμ.), «Recherches curieuses d'antiquités» (1683, εἰς 4ον), «Miscellanea eruditae antiquitatis» (1685, εἰς μέγα 4ον) καὶ ἄλλα. Τῷ 1685, ἐπειδὴ ἦτο διαμαρτυρόμενος, ἐβιάσθη, ἕνεκα τῆς ἀνακλήσεως τοῦ διατάγματος τῆς Νάντης, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Γαλλίαν προτιθέμενος νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Ζυρίχην, ἀλλ' ἀσθενήσας καθ' ὁδὸν ἀπέθανεν εἰς Vevay τῷ 1685. Ὁ Σατωβριάνδος χαρακτηρίζει τὸν Σπὸν ὡς συγγραφέα κριτικῆς δεινότητος μέχρι τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἀγνώστου. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

— **Σπὸν** (Spohn), ***Φρειδερῖκος-Αὔγουστος-Γουλιέλμος***. Γερμανὸς φιλόλογος (1792—1824). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας καὶ ἔγραψε: «Περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῶν γραμμάτων τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων» μετὰ γραμματικῆς καὶ γλωσσαρίου (Λειψία 1825—1831), πραγματείας περὶ Ὁμήρου καὶ Θεοκρίτου κ. ἄ. Ἡρμήνευσε τὰ ἱερογλυφικὰ κατ' ἀντίθετον πρὸς τὸν Σαμπολλιὸν μέθοδον. Π.Ν.Π.

σπονδακύλα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀσφόδελος* (βλ. λ.).

Σπονδανὸς (Spondanus, de Sponde), ***Ἰωάννης***. Γάλλος φιλόλογος (1557—1595). Μετέφρασε γαλλιστὶ τὸν Ὅμηρον (1583), τὸν Ἡσίοδον (1592) καὶ τὴν «Λογικὴν» τοῦ Ἀριστοτέλους (1591). Π.Ν.Π.

σπονδαῦλαι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων οἱ θρησκευτικοὶ λειτουργοί, οἵτινες ἔργον εἶχον νὰ παίζωσιν αὐλὸν κατὰ τὰς σπονδάς, τὰς γινομένας κατὰ τοὺς ὅρκους, τοὺς λειτουργικοὺς ὕμνους καὶ τὰς ἱερὰς καθόλου τελετὰς καὶ θυσίας, τὰς τελουμένας καὶ πρὸς ἄλλους σκοποὺς καὶ πρὸς κύρωσιν καὶ καθιέρωσιν διαφόρων μεταξὺ πόλεων συνθηκῶν, συνάψεως εἰρήνης, ἀνακωχῆς, ἐκεχειρίας κ. λ. π. Ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπισήμοις τελεταῖς ηὔλουν οἱ σπονδαῦλαι διὰ διπλοῦ καὶ μακροῦ αὐλοῦ, ὡς φαίνεται καὶ ἐν ταῖς ἀγγειογραφίαις. Ε. Δ. Κ.

σπονδειακός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν μετρικὸν πόδα τὸν καλούμενον σπονδεῖον.

—**σπονδειακαὶ *λέξεις*** *[Ἀρχ. Μετρ.]*. Καλοῦνται αἱ λέξεις, αἵτινες φύσει καθ' ἑαυτὰς ἔχουσι τὸ μετρικὸν σχῆμα τοῦ σπονδείου, ὡς λ. χ.: *μήτηρ, δήμου*, Ἕκτωρ, αὐτούς, αὐτῶν, ἤδη. Αἱ τοιαῦται σπονδειακαὶ λέξεις παρ' Ὁμήρῳ εὕρηνται σπανιώτατα μὲν ἐν τρίτῳ, τετάρτῳ ἢ πέμπτῳ ποδί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δ' ἐν τέλει τοῦ στίχου, ὅπου ἀπαιτεῖται σπονδεῖος καὶ ἄλλοτε ἐν τῷ πρώτῳ ἢ τῷ δευτέρῳ ποδί. Ε. Δ. Κ.

—**σπονδειακοί**, ἢ ***σπονδιάζοντες*** (ἐνν. *στίχοι*) *[Ἀρχ. Μετρ.]*. Καλοῦνται οἱ στίχοι, ἐν οἷς κεῖται *σπονδεῖος* κατὰ τὴν πέμπτην χώραν, ἤτοι ἐν τῷ πέμπτῳ ποδὶ τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου. Συνήθως οἱ τοιοῦτοι στίχοι ἔχουσι τὸν τέταρτον πόδα δάκτυλον, ἵνα διατηρῶσιν ἐμφανῆ τὸν δακτυλικὸν χαρακτῆρα τοῦ ρυθμοῦ, ὡς λ. χ. παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλιάδ. Α., 600): Ὡς ἴδον | Ἥφαι | στον διὰ | δώματα | ποιπνύ | οντα. Ἐκλήθησαν δ' ἰδίᾳ οὕτω οἱ ἐν λόγῳ στίχοι ἕνεκα τῆς σπανιότητος αὐτῶν ἐν Ὁμήρῳ. Συχνότεροι δ' εἶναι παρὰ τοῖς ἀλεξανδρινοῖς ποιηταῖς Καλλιμάχῳ, Ἀράτῳ καὶ ἐνίοτε παρὰ Θεοκρίτῳ. Ε.Δ.Κ.

σπονδεῖος (ὁ) (ἐνν. *πούς*) *[Ἀρχ. Μετρ.]*. Οὕτω καλεῖται ὁ τετράσημος μετρικὸς πούς, ἀποτελούμενος ὁ μὲν ἀπὸ θέσεως διὰ συναιρέσεως δύο βραχειῶν συλλαβῶν ἢ δύο πρώτων χρόνων τῆς ἄρσεως τοῦ δακτύλου κατὰ τὸ σχῆμα —́—, ὁ δὲ ἀπὸ ἄρσεως διὰ συναιρέσεως δύο βραχειῶν συλλαβῶν ἢ δύο πρώτων χρόνων τῆς ἄρσεως τοῦ ἀναπαίστου κατὰ τὸ σχῆμα ——́. Ὠνομάσθη δ' οὕτως ὁ ἐν λόγῳ πούς ἀπὸ τῆς λέξεως σπονδή, διότι, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἐγένετο χρῆσις αὐτοῦ πρῶτον ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἃς ἐτέλεσεν ἐν Ἀρκαδίᾳ ὁ Ραδάμυνθυς μεθ' ὕμνων, ἐκράτησε δ' εἶτα ὁ σπονδεῖος ἐν ταῖς σπονδοποιίαις καὶ ἱερουργίαις τῶν θεῶν, ἐν αἷς μάλιστα ἥρμοζε τὸ βραδὺ καὶ ἔντονον καὶ ὡς ἐκ τούτου σεμνὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς μέτρον ἐν τῇ ρυθμικῇ ἀπαγγελίᾳ. Εἶδος τοῦ σπονδείου εἶναι καὶ ὁ καλούμενος *διπλοῦς* ἢ *μείζων* σπονδεῖος, ἤτοι ὁ συνιστάμενος ἐκ δύο τετρασήμων συλλαβῶν κατὰ τὸ σχῆμα ⌊ ́⌋ ⌊ ⌋ ἢ ⌊ ⌋ ⌊ ́⌋. Σπονδεῖος κεῖται ἐν τοῖς δακτυλικοῖς καὶ ἀναπαιστικοῖς μέτροις, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν τοῖς ἰαμβικοῖς. Ε. Δ. Κ.

σπονδὴ (ἡ) (ἐκ τοῦ ρ. *σπένδω*=ἐκχύνω ὑγρόν τι) *[Ἀρχ.]*. Ἡ ἔκχυσις ὑγροῦ τινος, οἷον οἴνου, ὕδατος, μέλιτος κ.λ.π. πρὸ τῆς πόσεως ἐπὶ τῆς πρὸς θυσίαν ἑτοίμης πυρᾶς καὶ καθόλου ὅπου ἐτελεῖτο θυσία πρὸς τιμὴν ἢ ἐξιλέωσιν καὶ παράκλησιν θεοῦ τινος ἢ θεῶν ἢ πρὸς καθιέρωσιν, ἤτοι ἱερὰν κύρωσιν ὅρκου, ὑποσχέσεως, συνθήκης, ἐκεχειρίας, ἀνακωχῆς, εἰρήνης. Ε. Δ. Κ.

—*[Ἀρχ. Πολιτ.] Σπονδαὶ* ἐκαλοῦντο αἱ ἱεραὶ καὶ ἐπίσημοι τελεταί, καθ' ἃς κυρία πρᾶξις ἦτο ἡ κατὰ τὴν ἱεροτελεστίαν ἔκχυσις ποτοῦ τινος ὑγροῦ εἴτε ἐπὶ τῆς πρὸς θυσίαν πυρᾶς ἢ καθόλου ἐπὶ τῆς γῆς ἢ ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ὅταν ἡ σπονδὴ ἐγίνετο ἐν πλῷ. Κατὰ τὰς σπονδὰς ᾔδοντο καὶ ᾠδαί, ἐν ἰδίῳ ρυθμῷ μετρικῆς ἀπαγγελίας (βλ. λ. *σπονδεῖος*) τῇ συνηχήσει καὶ αὐλοῦ ὑπὸ ἰδίου λειτουργοῦ, τοῦ καλουμένου *σπονδαύλου*. Ἐγίνετο δ' ἡ σπονδὴ ἐξ ἀγγείου τινὸς (δέπαος, σκύφου, φιάλης, κρατῆρος κ.λ.π.), ἀφ' οὗ οἱ σπένδοντες ἔπινον συνήθως σταγόνας τινὰς πρὸ τῆς χοῆς ἢ καὶ μετ' αὐτήν.

Αἱ τοιαῦται σπονδαὶ ἐτελοῦντο, ὡς εἰκός, πρὸς ἴδιον ἑκάστοτε σκοπὸν καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ δι' ἰδίων ἑκάστοτε ὑγρῶν καὶ κραμάτων αὐτῶν. Ἦσαν δ' αἱ σπονδαὶ τὸ μὲν *αἱματηραί*, ὅταν πρὸς τῇ ἐκχύσει ὑγροῦ τινος ἐπὶ τῆς πυρᾶς ἔθυον σφάγια, τὸ δὲ *ἀναίμακτοι*, καὶ τοιαῦται προσεφέροντο, ὅταν ἀπηυθύνοντο αὗται εἰς νεκροὺς ἢ εἰς χθονίους θεούς, ὁπότε ἐκαλοῦντο *χοαὶ* ἢ *λοιβαί*. Ἰδίᾳ εὔχρηστον ὑγρὸν πρὸς σπονδὰς ἦτο ὁ οἶνος κεκραμένος μεθ' ὕδατος. Τοιούτου κράματος ἐγίνετο χρῆσις κατὰ τὰς ἑστιάσεις καὶ τὰ συμπόσια. Αἱ τοιαῦται δι' οἴνου θυσίαι ἐκαλοῦντο *οἰνόσπονδοι*. Ἐτελοῦντο δ' ὅμως καὶ δι' ἀκράτου οἴνου καὶ ἐκαλοῦντο καὶ αὗται *ἄκρατοι* ἢ *ἄκρητοι* καὶ *χαλίκρατοι*, οἷαι αἱ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀγαθοῦ Δαίμονος ἢ τῆς Ὑγιείας τελούμεναι. Ἐνίοτε προσέφερον ἀκράτους σπονδὰς καὶ εἰς τοὺς νεκρούς. Πολλάκις ὅμως ἦτο ἀπηγορευμένη ἡ δι' ἀκράτου οἴνου σπονδή. Αἱ τοιαῦται σπονδαὶ ἐκαλοῦντο *ἄοινοι, νηφάλιοι* ἢ *νηφάλια*. Ἄοινοι σπονδαὶ προσεφέροντο εἰς τοὺς καταχθονίους θεούς, οἷς ὁ οἶνος δὲν ἦτο εὐπρόσδεκτος. Ἐπίσης κατά τινας λατρείας ἀπηγορεύοντο αἱ δι' οἴνου σπονδαί, ὡς εἰς τὴν *Μνημοσύνην*, τὰς *Μούσας* καὶ τὰς *Εὐμενίδας*· αἱ τοιαῦται σπονδαί, ἐπειδὴ ἐγίνοντο διὰ μέλιτος ἢ ὕδατος ἢ ἐλαίου ἢ κράματος ἐξ αὐτῶν, ἐκαλοῦντο *μελίσπονδα, μειλίγματα, ὑδρόσπονδα, ἐλαιόσπονδα*. Ἀπεκλείετο ἐπίσης ὁ οἶνος ἀπὸ τῶν σπονδῶν τῆς Ἠοῦς, τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης, ὡς καὶ κατὰ τὰς πρὸς τὴν Οὐρανίαν Ἀφροδίτην. Συνήθως ἄοινοι σπονδαὶ ἐτελοῦντο κατὰ τοὺς καθαρμούς, ἤτοι ἁγιασμοὺς ἀνθρώπων ἢ ἱερῶν. Τὰ μελίκρατα προσεφέροντο εἰς τοὺς χθονίους θεούς, τὰς Νύμφας καὶ τὰς θεότητας τῶν ἀγρῶν καὶ δασῶν. Οὐ μόνον δὲ κατὰ τὴν λατρείαν τῶν νεκρῶν καὶ τῶν θεῶν ἐν γένει ἐτέλουν σπονδάς, ἀλλὰ καὶ ὅτε ὡμολόγουν συνθήκας εἰρήνης ἢ ἀνακωχῆς ἢ καὶ κατὰ τὴν μετὰ τὴν μάχην παράδοσιν τῶν νεκρῶν τοῖς ἡττημένοις ἐν σπονδαῖς καθόλου ἐκύρουν καὶ καθιέρουν τὰς συμβάσεις, ὅθεν μάλιστα ἐν τοῖς κλασσικοῖς χρόνοις καὶ αὗται αἱ συνθῆκαι ἐκαλοῦντο σπονδαί, οἷαι λ. χ. αἱ παρὰ Θουκυδίδῃ *τριακοντούτιδες*. Οὕτως ἐκράτησαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ λέξεις καὶ φράσεις σπονδὰς λύειν, οἱ ἔνσπονδοι, ἤτοι οἱ συνθηκολογήσαντες, οἱ ἔκσπονδοι, οἱ ὑπόσπονδοι κ.λ.π., ἀντιδιεστάλη δ' ἀφ' ἑτέρου καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ λέξις σπονδὴ ἐν τῇ πολιτικῇ γλώσσῃ (= εἰρήνη) τὸ μὲν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ πολέμου, τὸ δὲ πρὸς τὰς σπονδὰς ἢ χοὰς περὶ νεκρῶν καὶ θεῶν καὶ πρὸς τὰς σχετικὰς φράσεις σπονδὴν σπένδειν, λείβειν, ἐγχεῖν. Πολιτικὴν δ' ἀφ' ἑτέρου ἔννοιαν ἔχουσιν αἱ φράσεις σπονδὰς σπένδεσθαι,—ὀμνύειν,—αἰτεῖσθαι,—λύειν,—παραβαίνειν, ταῖς σπονδαῖς ἐμμένειν κ. ἄ. Ε. Δ. Κ.

σπονδοφόροι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων οἱ θρησκευτικοὶ λειτουργοί, οἱ τὰς ἱερὰς σπονδάς, ἤτοι λοιβὰς οἴνου προσφέροντες, ἰδίᾳ δ' ὅτε οὗτοι ὡς ἱεροὶ κήρυκες ἐπίσημοι ἔφερον τοῖς πολεμίοις τὰς περὶ ἀνακωχῆς ἢ περὶ εἰρήνης προτάσεις. Ἔσχον δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ ἐν λόγῳ κήρυκες, διότι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα αἱ διαφερόμεναι πόλεις, ἵνα κυρῶσι καὶ δι' ἱερῶν πράξεων καθιερῶσι τὴν σύναψιν συνθηκῶν εἰρήνης ἢ ἐκεχειρίας, ἤτοι διακοπῆς ἢ ἀνακωχῆς τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἢ ἵνα ἀνανεῶσι τὰς συνθήκας, ἐτέλουν ἱεροτελεστίας διὰ σπονδῆς. Ἐν πολέμῳ οἱ σπονδοφόροι πρὸ τῶν μεγάλων ἐθνικῶν πανηγύρεων καὶ ἀγώνων περιερχόμενοι τὰς πόλεις, ἀνεκήρυττον τὴν πρόσκαιρον παῦσιν πάσης ἐχθροπραξίας κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἑορτῶν. Τοιοῦτοι σπονδοφόροι ἦσαν οἱ ἐξ Ὀλυμπίας ἀποστελλόμενοι, οἵτινες περιερχόμενοι τὴν Ἑλλάδα ἀνεκήρυττον τὴν προσεχῆ τέλεσιν τῶν ἀγώνων καὶ ἐπέβαλλον τὴν ἐκεχειρίαν καὶ ἱερομηνίαν, ἤτοι τὴν ἐπὶ μῆνα κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ἀναλαμβάνοντες ν' ἀναγγείλωσιν ἐκεχειρίαν, ὡρκίζοντο πρότερον καὶ ἐλάμβανον σχετικὰς πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν ἔργου ὁδηγίας καὶ ἐπιστολάς. Τὴν δὲ κήρυξιν διεξῆγον ἐν ἱεροτελεστίᾳ φέροντες τὸν στέφανον καὶ τὸ σκῆπτρον τῶν κηρύκων καὶ κρατοῦντες ἐν χειρὶ χρυσῆν φιάλην, ἤτοι *σπονδεῖον*. Ὅθεν τὸ ἔργον τῶν σπονδοφόρων ὡμοίαζέ πως πρὸς τὸ τῶν πρέσβεων καὶ τῶν ἐν Ρώμῃ εἰρηνοποιῶν (fetialium). Τοιαύτη τις ἀποστολὴ σπονδοφόρων ἀπεστέλλετο καὶ ἐξ Ἀθηνῶν πρὸ τῆς τελέσεως τῶν αὐτόθι ἐπιχωρίων ἑορτῶν Παναθηναίων, Ἐλευσινίων Μυστηρίων κ.λ.π., ἵνα αὕτη ἀγγείλῃ τοῖς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐμπολέμοις τὰς *μυστηριώτιδας* καλουμένας σπονδάς, δι' ὧν ἐκηρύσσετο ἀνακωχὴ καὶ παρείχετο τὸ δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς καὶ τῶν ἄλλων πόλεων εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἑορτάς. Οἱ τὰς τοιαύτας σπονδὰς παραβαίνοντες, ἰδίᾳ τὰς τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων καὶ πανηγύρεων, κατεδικάζοντο εἰς πρόστιμον καὶ ἀπεκλείοντο τῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν, διότι, ἱερομηνίας οὔσης, προέβαινον εἰς ἐχθροπραξίας. Ε. Δ. Κ.

σπονδυλανθῆ (τὰ) (Verticillatæ) *[Βοτ.]*. Κατηγορία φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα φυτὰ μὲ κορμὸν ξυλώδη, ἄνθη κατὰ ἰούλους διατεταγμένα καὶ καρπὸν ῥᾶγα. Τὰ ἐλάχιστα τῆς κατηγορίας ταύτης γένη ἀπαντῶσιν εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Δ.Ν.Π.

σπονδυλαρθρῖτις, *—ιδος* (ἡ). Πάθησις χρονία καὶ ἐξελικτικὴ τῆς σπονδυλικῆς στήλης προσβάλλουσα τὰς ἀρθρώσεις αὐτῆς καὶ καταλήγουσα σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν ἀγκύλωσιν καὶ παραμόρφωσιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Διακρίνομεν: α') Τὴν *ἐντετοπισμένην μορφήν*, ἥτις ἑδράζεται συνήθως κατὰ τοὺς πρώτους αὐχενικοὺς σπονδύλους καὶ εἶναι φυματιώδους φύσεως. Ἀπαντᾶται δ' αὕτη ἐπὶ νέων 15—20 ἐτῶν, σπανίως μικροτέρας ἡλικίας, καὶ εἶναι προγνώσεως βαρείας, λόγῳ τοῦ κινδύνου, ὃν διατρέχει ὁ ἀσθενὴς ν' ἀποθάνῃ αἰφνιδίως ἐπὶ τῆς κλίνης του συνεπείᾳ ἀποτόμου συμπιέσεως τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ὀφειλομένης εἰς διολίσθησιν τῶν πασχόντων σπονδύλων. β') Τὴν *καθολικὴν μορφήν*, καθ' ἣν ἡ πάθησις ἐπεκτείνεται εἰς ὁλόκληρον τὴν σπονδυλικὴν στήλην, ἧς καταλαμβάνει ὅλας τὰς ἀρθρώσεις. Λόγῳ δὲ τῆς ὀστεοποιήσεως τῶν συνδέσμων αὐτῶν ἐπέρχεται ἀγκύλωσις τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ παραμόρφωσις αὐτῆς ἐν κυφώσει. γ') Τὴν *ριζομελικὴν σπονδύλωσιν* τοῦ Pierre Marie, καθ' ἣν ἡ πάθησις καταλαμβάνει οὐ μόνον τὴν σπονδυλικὴν στήλην ἀλλὰ καὶ τὰς ρίζας τῶν μελῶν καὶ οὕτω ἔχομεν ἀγκύλωσιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, τῶν ὤμων καὶ τῶν ἰσχίων.

Εἰς τὰς δύο τελευταίας μορφὰς διακρίνομεν δύο στάδια, τὸ τῆς ἐξελίξεως, καθ' ὃ ὁ ἄρρωστος πονεῖ, καὶ τὸ τῆς μονίμου καταστάσεως, ὅπερ εἶναι τελείως ἀνώδυνον λόγῳ τῆς συντελεσθείσης πλέον ἀγκυλώσεως. Θεραπευτικῶς ἐνδείκνυται ἡ καταπολέμησις τοῦ παραγωγικοῦ αἰτίου (γονόκοκκος κλπ.), συνισταμένη εἰς δίαιταν κατάλληλον, διαβίωσιν εἰς

Digitized by Google

θερμὰ κλίματα καὶ τοπικὰς μαλάξεις, παθητικὰς κινήσεις, θερμόλουτρα, ἰδίως ἀμμόλουτρα θερμά, καὶ συνάμα χρῆσιν ὀρθοπεδικοῦ στηθοδέσμου πρὸς παρακώλυσιν τῆς κυφώσεως τοῦ κορμοῦ. Τὰ τελευταῖα ἔτη ἐφήρμοσαν ἐπιτυχῶς καὶ τὴν ὀστεομεταμόσχευσιν τοῦ Albee πρὸς ἐπίτευξιν ἐγχειρητικὴν τῆς ἀγκυλώσεως τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ ἐπιτάχυνσιν τοῦ σταδίου ἐξελίξεως, ὅπερ εἶναι ἐπώδυνον. Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

σπονδυλεξάρθρωσις, *—εως* (ἡ). Ἡ μετατόπισις τοῦ σώματος δύο σπονδύλων εἰς τρόπον ὥστε αἱ ἀρθρικαὶ αὐτῶν ἐπιφάνειαι ν' ἀπολέσωσι πᾶσαν ἐπαφὴν πρὸς ἀλλήλας. Ἡ σπονδυλεξάρθρωσις εἶναι σπανιωτάτη κατὰ τὴν μέσην θωρακικὴν καὶ τὴν ὀσφυϊκὴν μοῖραν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἔνθα συνήθως συνδυάζεται μὲ κάταγμα τῶν σπονδύλων, εἶναι ὅμως συχνοτέρα κατὰ τὴν θωρακοοσφυϊκὴν μοῖραν καὶ ἔτι συχνοτέρα κατὰ τὴν αὐχενικήν. Ὀφείλεται δ' ἡ σπονδυλεξάρθρωσις ἢ εἰς ἰσχυρὰν κάμψιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης (πτῶσις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κεκαμμένης κτλ.) ἢ εἰς κίνησιν ἰσχυρᾶς στροφῆς αὐτῆς. Ἡ σπονδυλεξάρθρωσις διακρίνεται εἰς *προσθίαν* (συχνοτέραν), *ὀπισθίαν* καὶ *πλαγίαν*, δύναται δὲ νὰ εἶναι *μονόπλευρος* ἢ *ἀμφίπλευρος*, καθὼς ἐπίσης *τελεία* ἢ *ἀτελής*. Διαγιγνώσκεται δὲ ἀπὸ τὸ ἱστορικὸν τῆς παθήσεως, τὸν πόνον, τὴν παραμόρφωσιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἥτις εἶναι ἀντιληπτὴ τόσον διὰ τῆς ψηλαφήσεως ὅσον καὶ διὰ τῆς δακτυλικῆς ἐκ τοῦ φάρυγγος ἐξετάσεως (ἐπὶ αὐχενικῆς σπονδυλεξαρθρώσεως), καὶ τὰ λειτουργικὰ φαινόμενα τὰ ὀφειλόμενα εἰς τὴν πίεσιν τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ τῶν ῥιζῶν. Ἡ πρόγνωσις εἶναι βαρεῖα, τοσοῦτον δὲ μᾶλλον, καθ' ὅσον συνυπάρχουσι καὶ φαινόμενα ἀπὸ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, δι' ὃ καὶ ἡ ὀσφυϊκὴ σπονδυλεξάρθρωσις εἶναι ἧττον βαρεῖα, ἰδίως ὅταν ἑδράζηται κατὰ τοὺς τελευταίους ὀσφυϊκούς, ὁπότε δὲν δύναται νὰ παραχθῇ πίεσις μυελική. Τοὐναντίον ἡ αὐχενική, καὶ ἰδίως ἡ τοῦ πρώτου πρὸς τὸν δεύτερον αὐχενικὸν σπονδυλεξάρθρωσις εἶναι λίαν βαρεῖα, ἰδίως ὅταν εἶναι ἀμφίπλευρος μὲ νευρικὰς διαταραχάς· διότι ταχέως ἐπέρχεται ὁ θάνατος. Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ Blasius ἐπὶ 159 περιπτώσεων ἐσημειώθησαν 36, ἤτοι 22,6 % ἰάσεις, καὶ 123, ἤτοι 77,4 % θάνατοι.

Θεραπευτικῶς ἐνδείκνυται ἡ ἔγκαιρος ἀνάταξις τοῦ ἐξαρθρήματος καὶ ἡ ἀκινητοποίησις τῆς σπονδυλικῆς στήλης διὰ γυψίνου ἐπιδέσμου ἐπί τινας ἡμέρας. Ἐπὶ ἐπιγενοῦς πιέσεως τοῦ νωτιαίου μυελοῦ γίνεται πεταλεκτομία καὶ ὀστεομεταμόσχευσις. Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

Σπονδύλης. Εὐνοῦχος θαλαμηπόλος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου Η' (1025—1028). Διορισθεὶς διοικητὴς Ἀντιοχείας, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Ἄραβας, ἡττήθη οἰκτρῶς εἰς τὴν πρώτην μετ' αὐτῶν σύγκρουσιν, ἀπώλεσε μέγα μέρος τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ καὶ μετὰ τῶν συντριμμάτων τοῦ στρατοῦ του κατέφυγε, κακῶς ἔχων, εἰς Ἀντιόχειαν. Ν. ΚΛΣ

σπονδυλικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς σπονδύλους, ὁ τῶν σπονδύλων: «σπονδυλικὸς σωλήν».

—σπονδυλικὰ ***φλεβικὰ πλέγματα*** *['Ανατομ.]*. Σχηματίζονται ἐκ φλεβῶν τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ διακρίνονται εἰς *ἔξω*, ἅτινα ἐπίκεινται ἐπὶ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ διαιροῦνται εἰς πρόσθια καὶ ὀπίσθια, καὶ εἰς *ἔσω*, ἐξαπλούμενα ἐντὸς τοῦ σπονδυλικοῦ σωλῆνος καὶ διαιρούμενα ὡσαύτως εἰς πρόσθια καὶ ὀπίσθια. Ι. Π.

—σπονδυλικὴ ***ἀρτηρία*** *['Ανατομ.]*. Κλάδος τῆς ὑποκλειδίου ἀρτηρίας, ὁ παχύτερος, οὗ οἱ ἀκρεμόνες ἀγγειοῦσι τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ ἐγκεφάλου. Βραχὺ μετὰ τὴν ἔκφυσιν αὐτῆς εἰσδύεται διὰ τοῦ ἐγκαρσίου τρήματος τοῦ 6ου αὐχενικοῦ σπονδύλου εἰς τὸν σωλῆνα, ὃν σχηματίζουσι τὰ τρήματα τῶν ἐγκαρσίων ἀποφύσεων τῶν αὐχενικῶν σπονδύλων καὶ ἐν ᾧ ἀνέρχεται ἔμπροσθεν τῶν νωτιαίων νεύρων, διατιτραίνουσα δὲ τὸν ἐπιπωματικὸν ὑμένα τῆς ἰνιοεπιστροφικῆς διαρθρώσεως καὶ τὴν σκληρὰν μήνιγγα εἰσδύεται διὰ τοῦ ἰνιακοῦ τρήματος εἰς τὸ κύτος τοῦ κρανίου. Ἐνταῦθα ὁδεύει ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ ἀποκλίματος, ἔμπροσθεν τοῦ προμήκους μυελοῦ, μέχρι τοῦ ὀπισθίου χείλους τῆς οὐαρολείου γεφύρας, ἔνθα ἑνουμένη μετὰ τῆς ἀντιθέτου ἀρτηρίας ἀποτελεῖ τὴν *βασικὴν ἀρτηρίαν*· αὕτη δέ, φερομένη κατὰ τὴν μέσην γραμμήν, μεταξὺ τοῦ ἀποκλίματος καὶ τῆς γεφύρας, διαιρεῖται κατὰ τὸ πρόσθιον χεῖλος ταύτης εἰς δύο ἀκρεμόνας, τὰς *ὀπισθίας ἐγκεφαλικὰς ἀρτηρίας*, ἀναστομουμένας μετὰ τῶν ἔσω καρωτίδων ἀρτηριῶν. Ι. Π.

—σπονδυλικὴ ***στήλη*** *['Ανατομ.]*. Κεῖται ὄπισθεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν νώτων, διήκουσα δίκην κίονος ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἀπὸ τοῦ κρανίου εἰς τὸν κόκκυγα. Ἀπαρτίζεται ἐκ 33—34 ἐπ' ἀλλήλοις ἐπικειμένων *σπονδύλων*, οἵτινες, ἀναλόγως τῆς χώρας, διαστέλλονται εἰς 7 αὐχενικούς, 12 θωρακικούς, 5 ὀσφυϊκούς, 5 ἱερούς καὶ 4—5 κοκκυγικούς. Καὶ οἱ μὲν αὐχενικοί, θωρακικοὶ καὶ ὀσφυϊκοί, τελείως κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων καὶ δι' ἀρθρώσεων συνδεόμενοι, καλοῦνται *γνήσιοι*, οἱ δὲ ἱεροὶ καὶ κοκκυγικοί, συμπεφυκότες πρὸς ἀλλήλους, ἀποτελοῦσι τὰ ὁμώνυμα ὀστᾶ καὶ καλοῦνται *νόθοι*. Οἱ γνήσιοι σπόνδυλοι ἀποτελοῦνται ἕκαστος ἐκ τοῦ

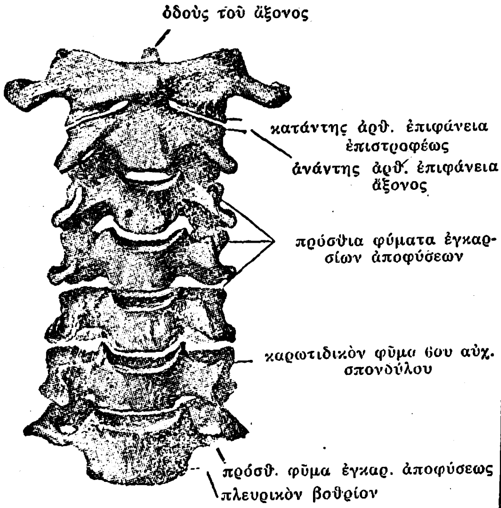

Αὐχενικὴ μοῖρα τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἐκ τῶν πρόσω (*Spalteholtz*).

σπονδυλικοῦ σώματος, ἐκ τοῦ *τόξου* καὶ ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτῶν περιλαμβανομένου *σπονδυλικοῦ τρήματος*. Τὸ σῶμα εἶναι σχεδὸν κυλινδροειδές, ἔχον δύο ἐπιφανείας, τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω, καλυπτομένας ὑπὸ τῶν *μεσοσπονδυλίων συνδέσμων*, καὶ μίαν *περιφέρειαν*, ἥτις ὄπισθεν εἶναι ὑπόκοιλος, ἀφορίζουσα ἐκ τῶν ἔμπροσθεν τὸ σπονδυλικὸν τρῆμα. Τὸ δὲ τόξον ἀποτελεῖται ἐκ δύο συμμέτρων πλαγίων σκελῶν, ἅτινα, ἐκπορευόμενα ἑκατέρωθεν ἐκ τοῦ σώματος, φέρονται ἐπὶ τὰ ὀπίσω, ἔνθα συμφύονται κατὰ τὴν μέσην γραμμήν, ἀφορίζοντα ἐκ τῶν πλαγίων καὶ τῶν ὄπισθεν τὸ νωτιαῖον τρῆμα. Ἐπὶ τοῦ τόξου, ἀμέσως ἑκατέρωθεν τοῦ σώματος, εἶναι ὁ *αὐχήν*, φέρων ἐπί τε τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω χείλους μηνοειδεῖς ἐντομάς, τὰς *μεσοσπονδυλίους ἐντομάς*, ὧν ἑκατέρα ἑνουμένη μεθ' ὁμοίας τοῦ ὑπερκειμένου ἢ ὑποκειμένου σπονδύλου συμπληροῦται εἰς τρῆμα, τὸ *μεσοσπονδύλιον τρῆμα*, ὅπερ ἄγει εἰς τὸν νωτιαῖον σωλῆνα, χρησιμεῦον πρὸς δίοδον τοῦ συστοίχου νωτιαίου νεύρου. Ἐκ τοῦ τόξου ἐκφύονται *ἀποφύσεις*, ὧν αἱ μὲν καλοῦνται *μυϊκαὶ* καὶ εἶναι τρεῖς, ἤτοι μία μονοφυὴς κατὰ τὴν ὀπισθίαν μέσην γραμμὴν τοῦ τόξου, καλουμένη *ἀκανθώδης*, καὶ δύο πλάγιαι, ἀνὰ μία ἑκατέρωθεν τῶν πλαγίων τοῦ τόξου, καλούμεναι *ἐγκάρσιαι*· αἱ δὲ καλοῦνται *ἀρθρικαὶ* καὶ εἶναι τέσσαρες, ὧν αἱ μὲν δύο φέρονται ἐπὶ τὰ ἄνω (*ἀνάντεις ἀποφύσεις*), αἱ δ' ἕτεραι δύο ἐπὶ τὰ κάτω (*κατάντεις ἀποφύσεις*) καὶ συντάσσονται αἱ μὲν ἀνάντεις πρὸς τὰς κατάντεις τοῦ ὑπερκειμένου σπονδύλου, αἱ δὲ κατάντεις πρὸς τὰς ἀνάντεις τοῦ ὑποκειμένου. Τὸ δὲ σπονδυλικὸν ἢ νωτιαῖον τρῆμα ἀφορίζεται ἔμπροσθεν μὲν ὑπὸ τοῦ σώματος, ἐν δὲ τοῖς πλαγίοις καὶ ὄπισθεν ὑπὸ τοῦ τόξου. Διὰ τῆς συνενώσεως δ' ὅλων τῶν σπονδύλων τὰ σπονδυλικὰ τρήματα ἀπεργάζονται ἑνιαῖον σωλῆνα, τὸν *σπονδυλικὸν* ἢ *νωτιαῖον σωλῆνα*, ὃν πληροῖ ὁ νωτιαῖος μυελὸς μετὰ τῶν χιτώνων αὐτοῦ.

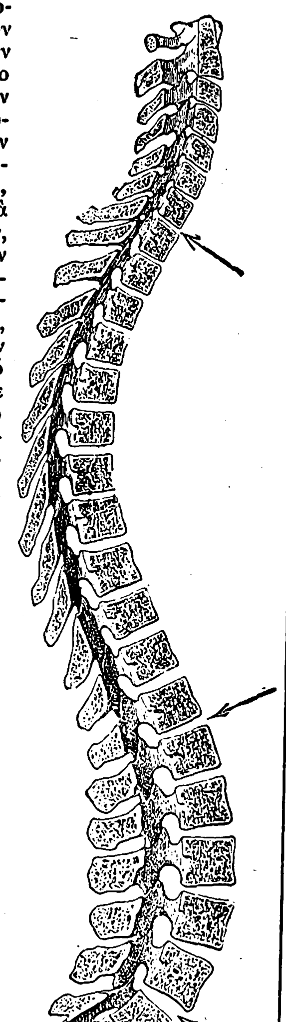

Μέση ὀβελιαία τομὴ τῆς σπονδυλ. στήλης (*Poirier*).

Διαφοραὶ ἄξιαι σημειώσεως ἐμφανίζουσι κατ' ἐξοχὴν οἱ δύο πρῶτοι αὐχενικοὶ σπόνδυλοι. Ὁ *πρῶτος* ἢ *ἐπιστροφεὺς* ἀντὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ τόξου ἔχει δύο τόξα, πρόσθιον καὶ ὀπίσθιον· ἀντὶ δὲ τῶν ἀρθρικῶν ἀποφύσεων δύο *πλάγια ὀγκώματα*, ὧν ἐπὶ μὲν τῆς ἄνω ἐπιφανείας ὑπάρχει ἑκατέρωθεν ἀρθρικὴ ἐπιφάνεια, ἡ *γληνοειδὴς κοιλότης*, πρὸς σύνταξιν μετὰ τῶν κονδύλων τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ, ἐπὶ δὲ τῆς κάτω ἑτέρα *ἀρθρικὴ ἐπιφάνεια*, ἥτις συντάσσεται μετὰ τῆς συστοίχου ἀνάντους ἀποφύσεως τοῦ 2ου αὐχενικοῦ σπονδύλου. Ἐκ τῶν μυϊκῶν δ' ἀποφύσεων ἡ μὲν ἀκανθώδης παρίσταται ὑποτυπωδῶς διὰ φύματος, αἱ δ' ἐγκάρσιαι εἶναι διάτρητοι κατὰ τὴν βάσιν. Τὸ δὲ σπονδυλικὸν τρῆμα εἶναι τὸ μέγιστον ἁπάντων τῶν σπονδυλικῶν τρημάτων. Τοῦ δὲ *2ου αὐχενικοῦ σπονδύλου* ἢ *ἄξονος* τὸ σῶμα εἶναι μικρὸν καὶ φέρει ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἄνω ἐπιφανείας κυλινδροειδῆ ἀπόφυσιν καθέτως πρὸς τὰ ἄνω τείνουσαν, περὶ ἣν στρέφεται τὸ κρανίον μετὰ τοῦ ἐπιστροφέως, τὴν *ὀδοντοειδῆ ἀπόφυσιν* ἢ τὸν *ὀδόντα*, ἐμφανίζουσαν πρόσθεν καὶ ὄπισθεν ἀρθρικὴν ἐπιφάνειαν, ὧν ἡ μὲν προσθία συντάσσεται μετὰ τοῦ προσθίου τόξου τοῦ ἐπιστροφέως, ἡ δ' ὀπισθία ὀλισθαίνει ἐπὶ τοῦ ἐγκαρσίου συνδέσμου αὐτοῦ. Αἱ ἀρθρικαὶ ἀποφύσεις κεῖνται ἑκατέρωθεν τοῦ ὀδόντος· ἡ ἀκανθώδης εἶναι παχεῖα καὶ πλατεῖα· τὸ δὲ σπονδυλικὸν τρῆμα μικρότερον μὲν τοῦ ἐπιστροφέως, εὐρύτερον δὲ τοῦ τῶν λοιπῶν σπονδύλων.

Οἱ νόθοι σπόνδυλοι, 5 ἱεροὶ καὶ 4—5 κοκκυγικοί, ἀποτελοῦσι τὸ *ἱερὸν ὀστοῦν* καὶ τὸν *κόκκυγα*.

Οἱ σπόνδυλοι συντάσσονται ἔνθεν μὲν πρὸς ἀλλήλους, ἔνθεν δὲ πρὸς τὸ κρανίον. Αἱ τοὺς σπονδύλους πρὸς ἀλλήλους συντάσσουσαι ἀρθρώσεις εἶναι: 1) αἱ συγχονδρώσεις μεταξὺ τῶν σωμάτων (=μεσοσπονδύλιοι σύνδεσμοι)· 2) συνδεσμώσεις μεταξὺ τῶν τόξων καὶ μεταξὺ τῶν μυϊκῶν ἀποφύσεων· 3) διαρθρώσεις μεταξὺ τῶν ἀρθρικῶν ἀποφύσεων τῶν σπονδύλων. Αἱ δὲ ἀρθρώσεις αἱ συνάπτουσαι τὸ ἄνω ἄκρον τῆς σπονδυλικῆς στήλης μετὰ τοῦ κρανίου εἶναι: 1) ἡ διπλῆ ἰνιοεπιστροφικὴ ἢ ἄνω κεφαλικὴ διάρθρωσις, καὶ 2) ἡ τετραπλῆ ἀξονεπιστροφικὴ ἢ κάτω κεφαλικὴ διάρθρωσις.

Ἐν τῷ συνόλῳ ἡ σπονδυλικὴ στήλη ἐμφανίζεται δίκην ὀφιοειδοῦς στελέχους, περιγράφουσα καμπυλότητας ἢ κυρτώματα, τὸ αὐχενικόν, τὸ θωρακικόν, τὸ ὀσφυϊκὸν καὶ τὸ ἱεροκοκκυγικόν, ὧν τὸ κυρτὸν τοῦ μὲν αὐχενικοῦ καὶ ὀσφυϊκοῦ στρέφεται πρὸς τὰ πρόσω, τοῦ δὲ θωρακικοῦ καὶ ἱεροῦ πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἡ προσθία ἐπιφάνεια αὐτῆς, πλατυτέρα πρὸς τὰ κάτω, στενοῦται βαθμηδὸν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐμφανίζει τὰ κατὰ μῆκος ἀλλήλοις ἐπιβεβλημένα σώματα τῶν σπονδύλων καὶ τοὺς μεταξὺ αὐτῶν μεσοσπονδυλίους συνδέσμους, ἀνθ' ὧν (μεσοσπονδυλίων συνδέσμων) ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ κοκκυγικῇ μοίρᾳ ὑπάρχουσιν ἐγκάρσιαι γραμμαὶ συνοστεωμέναι. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια ἐμφανίζει ἐν μὲν τῇ μέσῃ γραμμῇ τὰς ἀκανθώδεις ἀποφύσεις, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ τὴν *νωτιαίαν ἄκανθαν*, ἑκατέρωθεν δὲ ταύτης τὰς *νωτιαίας αὔλακας*, ἀφοριζομένας πρὸς τὰ ἐντὸς μὲν ὑπὸ τῶν ἀκανθωδῶν ἀποφύσεων, πρὸς τὰ ἐκτὸς δὲ ὑπὸ τῶν ἐγκαρσίων καὶ τῶν ἀρθρικῶν ἀποφύσεων. Ἐφ' ἑκατέρας δὲ τῶν πλαγίων ἐπιφανειῶν παρατηροῦμεν τοὺς αὐχένας τῶν σπονδυλικῶν τόξων καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν *μεσοσπονδύλια τρήματα*, 31 τὸν ἀριθμόν, δι' ὧν διέρχονται τὰ νωτιαῖα νεῦρα καὶ φλέβες. Τὴν σπονδυλικὴν στήλην διελαύνει ὁ σπονδυλικὸς σωλὴν (βλ. *νωτιαῖος σωλήν*). Τὸ μῆκος τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ὁριζόμενον διὰ γραμμῆς ἀκολουθούσης τὰ κυρτώματα αὐτῆς, εἶναι 72—75 ἑκ., τὸ δ' ὕψος, ὅπερ μετρεῖται διὰ γραμμῆς εὐθείας ἀγομένης καθέτως ἀπὸ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ ἐπιστροφέως εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ κόκκυγος, εἶναι παρὰ μὲν τῷ ἀνδρὶ 70 ἑκ., παρὰ δὲ τῇ γυναικὶ 67. Ἡ ἐγκαρσία διάμετρος κατὰ τὴν βάσιν τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ ἀνέρχεται εἰς 11 ἑκ., πρὸς δὲ τὰ ἄνω ἐλαττοῦται εἰς 4—6, ἡ δὲ ὀβελιαία (προσθιοπισθία) ἐπὶ μὲν τῶν τελευταίων ὀσφυϊκῶν σπονδύλων ἰσοῦται πρὸς 7 ἑκ., ἐπὶ δὲ τῶν θωρακικῶν καὶ αὐχενικοῦ πρὸς 4. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

—σπονδυλικοὶ ***σύνδεσμοι*** *['Ανατομ.]*. Σύνδεσμοι τῆς σπονδυλικῆς στήλης: —1) *Βραχεῖς σύνδεσμοι*· οὗτοι εἶναι: α') οἱ *μεσοτόξιοι* ἢ οἱ *ὠχροὶ σύνδεσμοι*, πληροῦντες τὰ μεταξὺ τῶν τόξων τῶν σπονδύλων διαστήματα· β') οἱ *μεσεγκάρσιοι*, ἀπαντῶντες ἐν ὑποτυπώδει καταστάσει μεταξὺ τῶν ἐγκαρσίων ἀποφύσεων· γ') οἱ *μεσακάνθιοι*, πληροῦντες τὰ μεταξὺ τῶν ἀκανθωδῶν ἀποφύσεων διαστήματα· δ') ὁ *ἐπακάνθιος σύνδεσμος*, ὅστις παριστᾷ σχοινίον ἐντεινόμενον διὰ τῶν κορυφῶν ἁπασῶν τῶν ἀκανθωδῶν ἀποφύσεων τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἀπὸ τοῦ ἄνω μέχρι τοῦ κάτω ἄκρου αὐτῆς καὶ ἐνεργεῖ παρακωλύων τὴν ὑπέρμετρον κάμψιν ταύτης πρὸς τὰ πρόσω· ε') ὁ *αὐχενικὸς σύνδεσμος*, οὗτινος τὸ μὲν ἄνω χεῖλος προσφύεται εἰς τὸ ἰνίον, τὸ δὲ πρόσθιον εἰς τὰ πλάγια τῶν ἀκανθωδῶν ἀποφύσεων τῶν αὐχενικῶν σπονδύλων, χωρίζον ἀπ' ἀλλήλων τοὺς ἑκατέρωθεν τοῦ αὐχένος μῦς, τὸ δὲ ὀπίσθιον, τὸ καὶ παχύτερον, ἐλεύθερον ὄν, παρι-

Digitized by Google

στᾷ τὴν συνέχειαν τοῦ ἐπακανθίου συνδέσμου. 2) *Μακροὶ σύνδεσμοι* ἢ *ἐπιμήκεις*· οὗτοι εἶναι δύο, ὁ *πρόσθιος*, φερόμενος κατὰ μῆκος τῆς προσθίας μοίρας τῶν σπονδυλικῶν σωμάτων, καὶ ὁ ὀπίσθιος, κατὰ μῆκος τῆς ὀπισθίας μοίρας αὐτῶν καὶ ἄρα κείμενος ἐντὸς τοῦ σπονδυλικοῦ σωλῆνος. 3) *Σύνδεσμοι σπονδυλοϊνικοί*: α') *καλυπτήριος σύνδεσμος* ἢ *ὑμήν*· β') *κορυφαῖος* ἢ *κρεμαστὴρ σύνδεσμος*· γ') *πτερυγοειδής*, σύνδεσμος διφυής, ὅστις ἐκφυόμενος ἑκατέρωθεν ἐκ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τῆς κορυφῆς τοῦ ὀδόντος φέρεται λοξῶς πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔξω καὶ καταφύεται εἰς τὸ πλάγιον χεῖλος τοῦ ἰνιακοῦ τρήματος· δ') *σταυρωτὸς σύνδεσμος*. Ι. Π.

— **σπονδυλικὸς** *σωλὴν* [*Ἀνατομ.*]· βλ. *νωτιαῖος σωλήν*.

σπονδυλῖτις, —*ίδος* (ἡ). Χρονία φλεγμονὴ τοῦ σώματος τῶν σπονδύλων, σπανίως τοῦ τόξου αὐτῶν, φυματιώδους φύσεως (βλ. λ. *Πόττειον κακὸν*) ἢ τραυματικῆς προελεύσεως (βλ. λ. *Κοῦμμελ-Βερνέϊγ νόσος*).

σπονδυλοθεραπεία (ἡ). Ἡ θεραπεία τῶν διαφόρων σπονδυλοπαθειῶν, ἥτις ποικίλλει ἀναλόγως τῆς σπονδυλοθεραπείας. Εἰς τὰς φυματιώδεις σπονδυλίτιδας συνίσταται αὕτη: 1) εἰς τὴν γενικὴν τόνωσιν τοῦ ὀργανισμοῦ (καλὴ διατροφή, θαλασσο-ηλιοθεραπεία, χορήγησις φαρμακευτικῶν οὐσιῶν οἷαι τὸ μουρουνέλαιον κλπ.)· 2) εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀκινητοποίησιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης τοπικῶς κατὰ τὸ σημεῖον τῆς βλάβης διὰ συνεχοῦς κατακλίσεως ἢ διὰ γυψίνων καὶ ὀρθοπεδικῶν στηθοδέσμων· 3) εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐπιπλοκῶν (ἀποστήματα, συρίγγια, παραπληγία). Εἰς τὰς χρονίας σπονδυλοπαθείας, ὡς αἱ σπονδυλαρθρίτιδες, ἐπιβάλλονται τοὐναντίον ἡ κινητοποίησις καὶ αἱ μαλάξεις τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν θερμοθεραπείαν.

Εἰς ἄλλας πάλιν σπονδυλοπαθείας (ὄγκοι, πίεσις νωτιαίου μυελοῦ κλπ.) ἡ θεραπεία ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐγχειρήσεως (πεταλεκτομία, ὀστεομεταμόσχευσις τοῦ Albee κλπ.). Α. Κ.

σπονδυλοθολικὸς *σύνδεσμος* [*Ἀνατομ.*]. Σύνδεσμος ἐκ μυϊκῶν δεσμίδων, ὅστις ἐξορμᾶται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ 6ου ἢ 7ου αὐχενικοῦ σπονδύλου καὶ συμφυόμενος μετὰ τοῦ θόλου τοῦ ὑπεζωκότος ἀπολήγει εἰς τὴν 1ην πλευρὰν παρὰ τὸν πρόσθιον σκαληνὸν μῦν. Συμβάλλεται εἰς τὴν συγκράτησιν τοῦ θόλου τοῦ ὑπεζωκότος ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει. Ι. Π.

σπονδυλοκλάδιον (Spondylocladium) [*Bot.*]. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *δευτερομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δεματιιδῶν*, φέρον κονιδιοφόρα ὄρθια, ἁπλᾶ μὲ γονίδια ἀτρακτοειδῆ, δίτμητα. Προσβάλλει τοὺς κονδύλους τῶν γεωμήλων. Ε.Τ.Ε.

σπονδυλολίσθησις, —*εως* (ἡ). Δυσμορφία συνισταμένη εἰς ὁμαδικὴν διολίσθησιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ ἰδίως τοῦ 5ου ὀσφυϊκοῦ σπονδύλου πρὸς τὰ πρόσω καὶ κάτω ἐν σχέσει πρὸς τὸν 1ον ἱερὸν σπόνδυλον. Ἡ δυσμορφία αὕτη περιεγράφη τῷ 1854 ὑπὸ τοῦ Kilian, ἦτο δὲ ἔκτοτε γνωστὴ εἰς τοὺς μαιευτῆρας διὰ τὴν δυστοκίαν, ἣν ἐπέφερε, καὶ μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐγένετο κτῆμα τῶν ὀρθοπεδικῶν, οἵτινες κατέδειξαν ὅτι αὕτη ἀπαντᾶται ἐξ ἴσου εἰς ἀμφότερα τὰ γένη καὶ μάλιστα μέ τινα συχνότητα μεγαλυτέραν εἰς νέους μεταξὺ 13—35 ἐτῶν. Χαρακτηρίζεται δὲ ἡ δυσμορφία αὕτη κλινικῶς μὲν διὰ πόνων, οἵτινες δύνανται καὶ νὰ ἐλλείπωσι, διὰ μετατοπίσεως τοῦ κορμοῦ πρὸς τὰ πρόσω καὶ κάτω ἐν σχέσει πρὸς τὴν πύελον, δι' αὔλακος κατὰ τὴν μεσότητα τῆς ὀσφυϊκῆς χώρας καὶ διὰ δύο πτυχῶν κατὰ τὰ πλάγια αὐτῆς, τέλος δὲ διὰ προπτώσεως τῆς κοιλίας, ἥτις σχηματίζει βαθείας πτυχὰς μετὰ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τῆς ῥίζης τῶν μηρῶν. Ἀκτινογραφικῶς χαρακτηρίζεται εἰς τὴν προσθιοπισθίαν ἄποψιν διὰ *καρδιοειδοῦς σκιᾶς*, ἐντοπιζομένης ἔμπροσθεν τῆς βάσεως τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ καὶ ὀφειλομένης εἰς τὴν πρόπτωσιν τῆς σκιᾶς τοῦ 5ου ὀσφυϊκοῦ ἐπὶ τῆς τοῦ 1ου ἱεροῦ σπονδύλου. Εἰς δὲ τὴν πλαγίαν ἄποψιν διὰ καταφανοῦς προεκβολῆς τοῦ σώματος τοῦ 5ου ὀσφυϊκοῦ ἔμπροσθεν τοῦ χείλους τοῦ 1ου ἱεροῦ σπονδύλου.

Σπονδυλολίσθησις.

[Ἀριστερὰ φαίνεται ἡ ὀσφυϊκὴ αὖλαξ ἐπὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ αἱ πτυχαὶ τοῦ δέρματος εἰς τὰ πλάγια τῆς ὀσφύος. Δεξιὰ φαίνεται ἡ πρόπτωσις τῆς κοιλίας καὶ αἱ πτυχαί, ἃς αὕτη σχηματίζει μετὰ τῆς ῥίζης τῶν μηρῶν.]

Ἡ σπονδυλολίσθησις ὀφείλεται εἰς δυστροφικὴν κατάστασιν συγγενῆ ἢ ἐπίκτητον τοῦ τόξου τοῦ 5ου ὀσφυϊκοῦ σπονδύλου, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας τὸ μὲν τόξον αὐτοῦ ἀπωθεῖται ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω, τὸ δὲ σῶμα ἐκ τῶν ὀπίσω πρὸς τὰ πρόσω, εὐθὺς δ' ὡς τοῦτο ἀπολέσῃ τὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν 1ον ἱερὸν σπόνδυλον διολισθαίνει καὶ φέρεται ἔμπροσθεν καὶ κάτωθεν τοῦ ἄνω χείλους αὐτοῦ. Ἡ πρόγνωσις εἶναι βαρεῖα, διότι ἡ πάθησις ὁλονὲν ἐξελίσσεται καὶ δὲν διαθέτομεν μέσον ἱκανὸν ὅπως ἐπαναφέρωμεν τὸν 5ον ὀσφυϊκὸν σπόνδυλον εἰς τὴν θέσιν του. Ἡ θεραπεία εἶναι μόνον χειρουργική, συνισταμένη εἰς στερέωσιν τῆς ὀσφυο-ἱερᾶς μοίρας τῆς σπονδυλικῆς στήλης δι' ὀστεομεταμοσχεύσεως κατὰ Albee· διότι μόνον οὕτω σταματᾷ ἡ ἐξέλιξις τῆς παθήσεως. Συνεπῶς ἡ κατάκλισις καὶ οἱ γύψινοι ἐπίδεσμοι καὶ τὰ ὀρθοπεδικὰ μηχανήματα εἶναι περιττά, ὡς τελείως ἀνωφελῆ. Μόνον ἐπὶ πιέσεως τῆς ἱππούριδος ἐνδείκνυται ἡ πεταλεκτομία. Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

σπονδυλολυσία (ἡ). Διαχωρισμὸς τοῦ σώματος τοῦ 5ου ὀσφυϊκοῦ σπονδύλου ἀπὸ τοῦ τμήματος τῶν ἀρθρικῶν ἀποφύσεων αὐτοῦ. Ἡ δυστροφία αὕτη εἶναι συγγενὴς καὶ δύναται νὰ εἶναι μονόπλευρος ἢ ἀμφίπλευρος. Τραυματικῶς δὲν κατωρθώθη ἡ ἀναπαραγωγή της. Εἰς τὴν συγγενῆ ταύτην δυστροφίαν ἀποδίδεται ὑπὸ πολλῶν ἡ σπονδυλολίσθησις. Α. Κ.

σπονδυλοπάθεια (ἡ). Πάθησις τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἧς ἡ φύσις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ παραγαγόντος αὐτὴν παθογόνου αἰτίου (φυματίασις, τραυματισμός, ὄγκος κ.λ.π.). Α. Κ.

σπονδυλοπλευρικαὶ *διαρθρώσεις* [*Ἀνατομ.*]. Ἐπὶ τῶν 10 ἀνωτέρων πλευρῶν ὑπάρχουσι δύο διαρθρώσεις, μία μεταξὺ τῆς κεφαλῆς τῆς πλευρᾶς καὶ δύο γειτονικῶν σπονδύλων καὶ ἑτέρα μεταξὺ τοῦ φύματος ἑκάστης πλευρᾶς καὶ τῆς ἐγκαρσίας ἀποφύσεως τοῦ συστοίχου σπονδύλου. Ι. Π.

σπονδυλοπτωσία (ἡ). Ἐλάττωσις τοῦ ὕψους τοῦ σπονδυλικοῦ σώματος λόγῳ καθιζήσεως αὐτοῦ, ὀφειλομένης εἰς τραυματικὴν ἢ φλεγμονώδη ἐπεξεργασίαν. Συνέπεια τῆς ἐν λόγῳ καθιζήσεως εἶναι ἡ σύγκαμψις τῆς σπονδυλικῆς στήλης, συνεπῶς καὶ τοῦ κορμοῦ, πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἡ κύρτωσις αὐτῆς πρὸς τὰ ὀπίσω (ὕβος). Α. Κ.

σπόνδυλος (ὁ), καὶ ***σφόνδυλος***· ἕκαστον τῶν ὀσταρίων τῶν ἀποτελούντων τὴν σπονδυλικὴν στήλην· ‖ ἕκαστος τῶν κυλινδρικῶν λίθων τῶν ἀποτελούντων τὸν κίονα· ‖ τὸ προσαρμοζόμενον εἰς τὴν ἄτρακτον βάρος κυλινδρικοῦ σχήματος, ἵνα περιστρέφεται αὕτη, κοιν. *σφοντύλι*.

— **σπόνδυλος** ***μηχανῆς***· βλ. λ. *σφόνδυλος*.

σπόνδυλος (ὁ) (Spondylus) [*Ζωολ.*]. Γένος μαλακίων ἐλασματοβραγχίων τῆς οἰκογενείας τῶν ***κτενιδῶν***, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ διακρινόμενα κυρίως ἐκ τῆς κόγχης των, ἥτις εἶναι ἀσύμμετρος. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

—[*Παλαιοζωολ.*] Ἀπολιθωμένα λείψανα *σπονδύλων* συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς περμίου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Μεγάλην ἐξάπλωσιν παρουσιάζουν τὰ ζῷα ταῦτα κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα εὑρέθησαν: α) Ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς νεοκρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὰ ὄρη τῆς κεντρικῆς Εὐβοίας (Μαυροβούνι καὶ ἀλλαχοῦ). β) Τοῦ εἴδους *σπόνδυλος bifrons* ἐντὸς μαργῶν τῆς ὀλιγοκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ νοτίως τῆς Καλαμπάκας. γ) Τοῦ εἴδους *σπόνδυλος gaederopus* ἐντὸς μειοκαινικῶν ἀσβεστολίθων παρὰ τὸ Χασάνι τῆς Ἀττικῆς, ὡς καὶ ἐντὸς τῶν ὑποπλειοκαινικῶν μαργῶν τῆς ἀνατολικῆς βαθμῖδος τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν τεταρτογενῶν ἀποθεμάτων τῶν Στροφάδων νήσων. Γ. Κ. Γ.

σπονδυλοσχισία (ἡ). Συγγενὴς δυσμορφία τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ὀφειλομένη εἰς ἀπλασίαν τοῦ τόξου τοῦ σπονδύλου ὄπισθεν ἢ εἰς τὰ πλάγια, ἐκ τῆς σχισμῆς τοῦ ὁποίου προβάλλει εἷς σάκκος. Ἡ δυσμορφία αὕτη προσβάλλει ἐξ ἴσου ἀμφότερα τὰ γένη, παρατηρεῖται δ' ἐν ἀναλογίᾳ 1 πρὸς 100 τοκετούς. Τὰ πλεῖστα τῶν παιδίων, ἅτινα γεννῶνται μὲ τὴν δυσμορφίαν ταύτην, δὲν ἐπιζῶσι τοῦ τοκετοῦ, ἀλλ' ἀποθνήσκουσι βραχὺ μετὰ τοῦτον (βλ. καὶ λ. *δισχιδὴς ῥάχις*). Α. Κ.

σπονδύλωμα (τὸ) [*Bot.*]. Καλεῖται τὸ σημεῖον φυτοῦ τινος, ἐξ οὗ ἐκφύονται ὁμοειδῆ φυτικὰ μόρια, κατ' ἐπέκτασιν δὲ καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ ὁμοειδῆ μόρια τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυτικοῦ σημείου ἐκφυόμενα. Δ. Ν. Π.

σπονδύλωσις ***ῥιζομελική***, ἢ ***νόσος τοῦ*** *Pierre Marie*. Πάθησις χρονία, χαρακτηριζομένη δι' ἀγκυλώστως τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ τῶν μεγάλων ἀρθρώσεων, κατὰ τὰς ῥίζας τῶν μελῶν, ὤμου, ἰσχίου, φειδομένη τῶν μικρῶν ἀρθρώσεων, αἵτινες παραμένουσιν ἄθικτοι. Ἀπομονωθεῖσα τῶν χρονίων ῥευματισμῶν ὑπὸ τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ P. Macie, προσβάλλει κυρίως τὰ ἄτομα κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς ζωῆς, καὶ ὀφείλεται εἰς μόλυνσίν τινα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γονοκοκκικῆς ἢ φυματιώδους φύσεως. Ἡ θεραπεία τῆς παθήσεως ταύτης εἶναι δυσχερεστάτη· πάντως ἡ ἰωδιοθεραπεία, ἡ ἐμβολιοθεραπεία, τὸ ῥάδιον, ἡ διαθερμία, τὰ ῥαδιοῦχα λουτρά, ἡ ἀκτινοθεραπεία κτλ. βελτιώνουσιν ἐν μέρει αὐτήν. Μ. Ν. Β.

σπονδυλωτὰ (τὰ) (Vertebrata) [*Ζωολ.*]. Συνομοταξία ζῴων, περιλαμβάνουσα ἄτομα μικρά, μετρίου ἢ καὶ μεγάλου μεγέθους, χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τῆς παρουσίας σπονδυλικῆς στήλης. Εἰς τὰ σπονδυλωτὰ ὑπάγονται τὰ *θηλαστικά*, τὰ *πτηνά*, τὰ *ἑρπετά*, τὰ *ἀμφίβια* καὶ οἱ *ἰχθύες*.

Ἐξωτερικὴ μορφολογία. Τὸ σῶμα τῶν σπονδυλωτῶν ἐξωτερικῶς μὲν παρουσιάζει ἀμφίπλευρον συμμετρίαν, ἐσωτερικῶς δὲ δυνατὸν νὰ παρουσιάζῃ καὶ ἀνωμαλίας ἀξιοπαρατηρήτους. Εἰς τὸ σῶμα διακρίνονται τρία μέρη: ἡ *κεφαλή*, ὁ *κορμὸς* καὶ ἡ *οὐρά*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σωματικὸν τμῆμα εἶναι τοποθετημένον ὄπισθεν τῆς ἕδρας.

Τὰ σπονδυλωτὰ φέρουσι δύο εἴδη κινητηρίων ὀργάνων, τὰ *περιττὰ* καὶ τὰ *ἄρτια μέλη*. Τὰ πρῶτα ἀπαντῶσιν εἰς τὰ ὑδρόβια θηλαστικά, ἡ μεγαλυτέρα δὲ αὐτῶν ἀνάπτυξις παρατηρεῖται εἰς τοὺς ἰχθῦς. Τὰ περιττὰ μέλη, φυλογενετικῶς, ἀνεφάνησαν ἀρχαιότερον τῶν ἀρτίων μελῶν, διότι ὑπάρχουσι μόνον εἰς τὸν *ἀμφίοξον* καὶ τὸν *κυκλόστομον*, ἀναπτύσσονται δὲ ἐνωρίτερον ἢ τὰ ἄρτια μέλη εἰς τοὺς γυρίνους τῶν βατραχίων. Γενικῶς ταῦτα εἶναι ἀναπτυχώσεις τοῦ δέρματος ἐν σχήματι λεπίδων, τοποθετημέναι κατὰ τὴν ἐνδιάμεσον γραμμὴν τοῦ σώματος, ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ πέριξ τῆς οὐρᾶς. Τὰ ἄρτια μέλη εἶναι διατεταγμένα δύο κατὰ τὸ πρόσθιον καὶ δύο κατὰ τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ σώματος. Ἐνίοτε τὸ ζεῦγος τῶν μελῶν τοῦ προσθίου ἢ ὁμοῦ καὶ τοῦ ὀπισθίου τμήματος τοῦ σώματος δύναται καὶ νὰ ἐλλείπῃ. Ἀμφότερα τὰ ζεύγη δύνανται καὶ νὰ μεταμορφωθῶσιν, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ των, εἰς πτερύγια, ὡς εἰς τοὺς ἰχθῦς, εἰς πτερά, ὡς εἰς τὰ πτηνά, καὶ εἰς πόδας, ὡς εἰς τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ θηλαστικά.

Δέρμα. Τὸ δέρμα τῶν σπονδυλωτῶν παρουσιάζει δύο στρώματα στενῶς συναπτόμενα μεταξύ των, τὸ *κυρίως δέρμα* καὶ τὴν *ἐπιδερμίδα*. Ἡ ἐπιδερμὶς εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων χαρακτηριστικῶν, διότι μόνον εἰς τὰ σπονδυλωτὰ ἀπαντᾷ ἐκ πάντων τῶν ζῴων. Αὕτη διαρκῶς ἀνανεοῦται ἐκ τῶν ἔσω διὰ τῆς δημιουργίας νέων κυττάρων, προωρισμένων νὰ ἀντικαταστήσωσι τὰ ἐπιφανειακὰ κύτταρα, ἅτινα ἐξαφανίζονται δι' ἐκλεπισμοῦ. Οἱ δερμικοὶ ἀδένες θεωροῦνται ὡς προσαρτηματικὰ ὄργανα τῆς ἐπιδερμίδος, ἰδίως εἰς τοὺς ἰχθῦς, τὰ βατράχια καὶ τὰ θηλαστικά. Συνήθως τὸ δέρμα ἀποσκληρύνεται ἐν μέρει, διὰ νὰ προστατεύσῃ καλύτερον τὰ ὑπ' αὐτὸ ὄργανα. Εἰς τὰ ἀερόβια σπονδυλωτά, ὅπως εἰς τὰ ἑρπετά, τὰ πτηνὰ καὶ θηλαστικά, τὰ κύτταρα, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ ἐπιφανειακὸν στρῶμα τῶν πελμάτων, εἶναι νεκρά, κερατώδη, ἀλλὰ πάντοτε παραμένουν ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὰ ὑποκείμενα στρώματα. Αἱ φολίδες ἢ λέπια τῶν ἑρπετῶν, τὰ πτερὰ τῶν πτηνῶν καὶ αἱ τρίχες τῶν θηλαστικῶν εἶναι ἁπλῶς διάφορος ἐμφάνισις τοῦ κερατώδους τούτου στρώματος. Τὸ στρῶμα τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰ ὑδρόβια θηλαστικά, ἀλλὰ παραμένει πάντοτε μᾶλλον μαλακὸν καὶ διάβροχον. Εἰς τὰ βατράχια φέρει πολυπληθεῖς πόρους, δι' ὧν ἐκτελεῖται ἡ δερμικὴ ἀναπνοή. Καὶ τὸ δέρμα ἐπίσης δύναται νὰ σκληρυνθῇ καὶ νὰ σχηματίσῃ ὀστεώδεις πλάκας εἴτε μεμονωμένας, ὅπως εἰς τοὺς κροκοδείλους, εἴτε συναπτομένας μεταξύ των εἰς τρόπον, ὥστε νὰ σχηματίζουν ἀνθεκτικὸν περίβλημα (χελώνιον), ὅπως εἰς τὰ χελώνια. Τὰ λέπια τῶν ἰχθύων, τελείως διάφορα τῶν λεπίων τῶν ἑρπετῶν, προέρχονται ἐκ τοῦ δέρματος καὶ τῆς ἐπιδερμίδος, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ μόνου τοῦ δέρματος.

Σκελετός. Ὁ σκελετὸς εἶναι ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν σπονδυλωτῶν. Τρία εἴδη ἱστῶν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποτελῶσι τὴν σύνθεσίν του: οἱ συζευκτικοί, οἱ χονδρώδεις καὶ οἱ ὀστεώδεις. Τὰ τρία ταῦτα εἴδη τῶν ἱστῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντικατασταθῶσιν ἀμοιβαίως εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν σπονδυλωτῶν. Κατὰ τὴν ἐμβρυογενικὴν ἀνάπτυξιν παρατηρεῖται διαδοχὴ ἱστῶν κατὰ τὴν ἄνω σειράν. Ἰχθύες τινὲς φέρουσι χον-

Digitized by Google

δρώδεις ἱστούς, ἄλλοι δέ, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ σπονδυλωτά, φέρουσι σκελετὸν ὀστεώδη. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ σκελετοῦ διέρχεται διαφόρους καταστάσεις, αἵτινες εἶναι:

1) *Μυκώδης κατάστασις.* Εἰς τὰ σπονδυλωτὰ πάντα τὰ μέρη, ἅτινα μελλοντικῶς θ᾽ ἀποτελέσωσι τὸν σκελετόν, εἶναι, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐμφανίσεώς των ἐν τῷ ἐμβρύῳ, μᾶζα κυττάρων, ἐνίοτε χωριζομένων ὑπὸ ὁμογενοῦς τινος μεμβράνης. Ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι ἡ τοῦ συνδέσμου τῶν διαφόρων μερῶν πρὸς ἀποτέλεσιν τοῦ μελλοντικοῦ σκελετοῦ.

2) *Χονδρώδης κατάστασις.* Ἐφ᾽ ὅσον ἀναπτύσσεται τὸ ἔμβρυον, οἱ συνδετικοὶ ἱστοὶ μεταβάλλονται κατὰ μικρὸν εἰς χόνδρους διὰ τῆς παρενθέσεως χονδρώδους οὐσίας μεταξὺ τῶν κυττάρων, ὁπότε τὰ ἐκ χόνδρων ἀποτελούμενα τμήματα τοῦ σκελετοῦ καλοῦνται *ἐμβρυογονικοὶ χόνδροι*, οἵτινες εἶναι τελείως κεχωρισμένοι μεταξύ των καὶ προσλαμβάνουσι σχεδὸν τὴν μορφήν, ἣν θὰ ἔχωσι μελλοντικῶς ἐν τῷ ὀστεώδει τελειωτικῷ σκελετῷ. Ὁ ἐμβρυακὸς χόνδρος περιβάλλεται ὑπὸ ἰνώδους μεμβράνης, τοῦ περιχονδρίου, ὅπερ χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ προστατεύῃ τὸν χόνδρον. Ἐξ ἄλλου, μεταξὺ χόνδρου καὶ περιχονδρίου εὑρίσκεται εἰδικὸν στρῶμα, ὅπερ σχηματίζεται ἐκ πολυπληθῶν κυττάρων εὐμοιρούντων ἀμοιβοειδῶν κινήσεων. Τὰ κύτταρα ταῦτα χωρίζονται μεταξύ των ὑπὸ μαλθακῆς τινος οὐσίας πλουσίας εἰς ἀσβέστιον, ὅπερ χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν τέλειον σχηματισμὸν τῶν ὀστῶν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα κύτταρα σχηματίζουσι στρῶμα, ὅπερ καλεῖται ὀστεογενὲς ἐπίστρωμα.

3) *Ὀστεοφυΐα.* Ὁ μηχανισμὸς τῆς ὀστεοφυΐας εἶναι ἀρκετὰ περίπλοκος. Ὁ ἐμβρυϊκὸς χονδρώδης ἱστὸς μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπορροφεῖται ἐξ ὁλοκλήρου καὶ τὴν θέσιν του καταλαμβάνει ὁ ὀστεώδης τοιοῦτος. Ἡ ὀστεογενὴς ἐπίστρωσις ἐμφανίζει ἐκβλαστήματα, ἅτινα διεισδύουσιν ἐντὸς τοῦ χονδρώδους ἱστοῦ. Εἰς τὸ κέντρον ἑκάστου ἐκβλήματος εὑρίσκεται αἱμοφόρον ἀγγεῖον, ὅπερ ἀναπτύσσεται, ἐπίσης δι᾽ ἐκβλαστήσεως καὶ εἰσχωρεῖ καὶ τοῦτο εἰς τὸν χονδρώδη ἱστόν. Οὕτω ὁ ἐμβρυϊκὸς χόνδρος ἀποκτᾷ κοιλότητας, μορφῆς συνήθως ἀνομοίων σωλήνων, αἵτινες πληροῦνται ὀστεώδους μυελοῦ καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ των φέρουσι σύστημα ἀγγείων. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀρχίζει ἡ καθ᾽ αὑτὸ ὀστεοφυΐα. Ἐπὶ τῶν παρειῶν τῆς σωληνοειδοῦς κοιλότητος, τὴν ὁποίαν κατέχει ἡ ὀστεογόνος ἐκβλάστησις, ἐναποτίθεται τὸ πρῶτον στρῶμα τῶν ἐμβρυϊκῶν κυττάρων. Τὰ κύτταρα ταῦτα προορίζονται νὰ καταστῶσιν αἱ μέλλουσαι ὀστεοβλάσται. Μεταξὺ τούτων παράγονται ὀστεώδη συστατικά, ἀνάμικτα ὀστεΐνης καὶ ἀσβεστικῶν ἁλάτων. Ἐν συνεχείᾳ τοῦ πρώτου τούτου στρώματος ἐναποτίθεται δεύτερον, εἶτα τρίτον καὶ οὕτω καθ᾽ ἑξῆς, ὥστε ἡ σωληνοειδὴς κοιλότης πληροῦται ὑπὸ σειρῶν συγκεντρωτικῶν ὀστεωδῶν στρωμάτων. Εἴς τινα σημεῖα τοῦ ἐμβρυϊκοῦ χόνδρου ἡ ὀστεοφυΐα εἶναι τελεία, ἐνῷ ἀντιθέτως εἰς ἄλλα μόλις ἀναφαίνονται αἱ ἀρχαὶ ταύτης καὶ τέλος εἰς ἄλλα σημεῖα ὑφίσταται ἀκόμη ἀναλλοίωτος ὁ ἐμβρυϊκὸς χόνδρος. Τὰ σημεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἄρχεται ἡ ὀστεοφυΐα ὀστοῦ τινος, καλοῦνται κέντρα ἢ σημεῖα ὀστεοφυΐας.

Πάντα τὰ ὀστᾶ δὲν διέρχονται ἐκ τῆς χονδρώδους, οὕτως εἰπεῖν, φάσεως. Τινὰ τούτων κατέλαβον τὴν θέσιν προϋπαρχούσης μεμβράνης, ἥτις ἐλειτούργει ὡς χονδρώδης ἱστός. Οὕτω διακρίνονται ὀστᾶ ἐκ χονδρώδους ἱστοῦ καὶ ὀστοῦ ἐκ τῆς μεμβράνης. Τὸ ὀστοῦν τῆς βάσεως τοῦ κρανίου π. χ. ἀνήκει εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν καὶ τὸ ὀστοῦν τοῦ θολωτοῦ τμήματός του εἰς τὴν δευτέραν.

Τόσον διὰ τὰ ὀστᾶ ἐκ τῆς μεμβράνης, ὅσον καὶ διὰ τὰ ὀστᾶ ἐκ τοῦ χονδρώδους ἱστοῦ, ἡ ὀστεοφυΐα ἔχει ὡρισμένα σημεῖα ἀπαρχῆς, ἡ παρατήρησις δὲ τῶν κέντρων ὀστεοφυΐας δι᾽ ἀμφοτέρας τὰς κατηγορίας τῶν ὀστῶν ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὴν συγκριτικὴν ἀνατομίαν. Ἑκάστη ἐκ τῶν δύο τούτων ὀστεοφυϊῶν κατὰ πρῶτον παράγει εὐδιάκριτόν τι οἴδημα, ἀλλ᾽ ἐν τῇ περιόδῳ τῆς ἀναπτύξεώς των τὰ οἰδήματα ταῦτα δυνατὸν νὰ παραμένωσιν ἀπομεμονωμένα ἀπ᾽ ἀλλήλων ἤ, ἀντιθέτως, νὰ συνενοῦνται πρὸς ἄλληλα εἰς ἑνιαῖόν τι ὀστοῦν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ποικίλλει εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν ζῴων· οὕτω ὀστοῦν τι θηλαστικοῦ ἀντιστοιχεῖ πρὸς 6 ἢ 7 ὀστᾶ τοῦ ἀντιστοίχου σωματικοῦ τμήματος ἰχθύος τινὸς κ. ο. κ.

Ὁ σκελετὸς τῶν σπονδυλωτῶν διαιρεῖται εἰς τρία τελείως διακεκριμένα ἀπ᾽ ἀλλήλων μέρη: τὸν σκελετὸν τοῦ θώρακος, τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν μελῶν.

1) *Σκελετὸς τοῦ θώρακος.* Ὁ ἄξων, πέριξ τοῦ ὁποίου σχηματίζεται ὁ σκελετὸς τοῦ θώρακος, εἶναι ἡ σπονδυλικὴ στήλη, ἥτις διήκει καθ᾽ ὅλον τὸ μῆκος τοῦ σώματος. Αὕτη εἰς τὰ σπονδυλωτὰ ἀποτελεῖται, ἐν πρώτοις, ἐκ κυττάρων δισκοειδῶν, πεπλατυσμένων καὶ ὑπερκειμένων ἀλλήλων. Εἰς τοὺς κατωτέρου ὀργανισμοῦ ἰχθῦς ὁ σκελετὸς τοῦ θώρακος εἶναι κατά τι τελειότερος τοῦ *ἀμφιόξου*. Πλὴν τῆς νωτοχορδῆς καὶ τῶν ἰνωδῶν ἱστῶν οὐδὲν ἄλλο περιλαμβάνει. Εἰς τὰ ὑπόλοιπα σπονδυλωτὰ σχηματίζεται, παραλλήλως πρὸς τὴν σπονδυλικὴν στήλην, ὁ σκελετικὸς ἄξων, χονδρώδους ἢ ὀστεώδους συστάσεως, διακρινόμενος εἰς πλεῖστα τμήματα, τοὺς σπονδύλους, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ τὴν σπονδυλικὴν στήλην. Κατὰ τὴν τελείαν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ἕκαστος σπόνδυλος ἀπαρτίζεται: α´) Ἐκ δακτυλίου πέριξ τῆς ραχιαίας χορδῆς, ὅστις παράγεται διὰ σκληροποιήσεως τοῦ κολεοῦ τῆς ραχιαίας χορδῆς. β´) Ἐκ δύο τόξων, ἐκφυομένων ἀπὸ τῆς ραχιαίας πλευρᾶς, ἅτινα συνενοῦνται μεταξύ των οὕτως, ὥστε νὰ ἀποτελῶσι θόλον ἢ σωληνοειδῆ ἀπόφυσιν, δι᾽ ἧς διέρχεται ὁ νωτιαῖος μυελός. Τὰ τόξα ταῦτα καλοῦνται νευρικὰ τόξα ἢ νευραποφύσεις. Τὸ νευρικὸν τόξον τελευτᾷ κατὰ τὴν ραχιαίαν πλευρὰν εἰς ἐπιμήκη ἀπόφυσιν, τὴν νευράκανθαν. γ´) Ἐκ δύο ἄλλων τόξων ἐκφυομένων ἐκ τῆς κοιλιακῆς πλευρᾶς, ἅτινα καλοῦνται κατώτερα ἢ αἱματικὰ τόξα. Ταῦτα, ὀλιγώτερον εὐσταθῆ τῶν προηγουμένων, σχηματίζουν δι᾽ ἐπαφῆς των θόλον, δι᾽ οὗ διέρχεται ἡ ραχιαία ἀορτή. Εἰς τὰ κατώτερα σπονδυλωτά, ὅπως εἰς τοὺς ἰχθῦς καὶ τὰ ἁπλουστέρας ὀργανικῆς συνθέσεως βατράχια, ἡ νωτοχορδὴ ὑφίσταται καθ᾽ ὅλον τὸν βίον τοῦ ζῴου, κατὰ τὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τῶν σπονδύλων. Εἰς τὰ λοιπὰ ζῳολογικὰ ἀθροίσματα οἱ σπόνδυλοι παρουσιάζονται ὑπὸ ἀμφίπλευρον μορφήν, ἣν ἔχουσι καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισίν των. Εἰς τὸ φακοειδὲς διάστημα, ὅπερ σχηματίζεται μεταξὺ τῶν δύο σπονδύλων, ἀναπτύσσονται τὰ ἐμβόλιμα ὀστεώδη τμήματα, ἅτινα διαμορφοῦνται περὶ τὴν ραχιαίαν χορδήν. Σὺν τῷ χρόνῳ τὰ τμήματα συγκολλῶνται μὲ τὸν προηγούμενον καὶ μὲ τὸν ἑπόμενον σπόνδυλον. Οἱ σπόνδυλοι συναρθροῦνται πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐπιτρέπουσιν οὕτως εἰς τὴν σπονδυλικὴν στήλην εὐκινησίαν, ἥτις δὲν παρατηρεῖται εἰς τὰ κατωτέρας ζῳολογικῆς βαθμῖδος ζῷα. Καθ᾽ ὅσον ἡ ράχις βαίνει πρὸς τὴν τελείαν αὐτῆς διαμόρφωσιν, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ραχιαία χορδὴ ἀπορροφεῖται καὶ τέλος ἐξαφανίζεται, οὕτως ὥστε τὰ ἀνώτερα θηλαστικὰ ἀμοιροῦσιν ἐν τῇ ὡρίμῳ αὐτῶν ἡλικίᾳ νωτοχορδῆς. Ἀρχικῶς πάντα τὰ σπονδυλωτὰ ἔφερον πλευράς, αἵτινες ἀνεπτύσσοντο καθ᾽ ὅλον τὸ μῆκος τοῦ σώματος. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως αἱ καθαυτὸ πλευραὶ περιωρίσθησαν εἰς τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ σώματος, καὶ ἀπετέλεσαν τὸν καλούμενον θωρακικὸν κλωβόν. Εἰς τὰ ἔμβρυα τῶν περισσοτέρων σπονδυλωτῶν ἀναφαίνονται καθ᾽ ὅλον τὸ μῆκος τοῦ σώματος, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἐξαφανίζονται ἢ παραμένουσιν εἴς τινα τούτων ὑπὸ ὑποτυπώδη μορφήν. Τὸ σκελετικὸν σύστημα τῶν σπονδυλωτῶν διαιρεῖται ποικίλως· οὕτω τὸ σῶμα τῶν ἰχθύων διαιρεῖται εἰς δύο χώρας: τὴν θωρακικὴν καὶ τὴν οὐραίαν, ἐνῷ εἰς τὰ βατράχια διαιρεῖται εἰς πέντε: τὴν ἐγκεφαλικήν, τὴν ραχιακήν, τὴν λαγονικήν, τὴν τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ καὶ τὴν οὐραίαν. Κατὰ τὸ κοιλιακὸν ἄκρον αἱ πλευραί, κατὰ κανόνα, συναρθροῦνται εἰς περιττόν, ἐνδιάμεσον ὀστοῦν, ὅπερ καλεῖται στέρνον. Ἐν τῇ τελείᾳ διαμορφώσει του τὸ στέρνον φαίνεται ὅτι ἀπαρτίζεται ἐξ ἑνὸς μόνον ἀνεξαρτήτου ὀστοῦ, ἀλλὰ συνήθως ἀποτελεῖται ἐκ διαδοχικῶν ἀρθρώσεων, ὧν ἑκάστη ἀνταποκρίνεται εἰς ἴδιον δακτύλιον, ἐν ᾧ παρεντίθεται ζεῦγος πλευρῶν. Οἱ δακτύλιοι οὗτοι καλοῦνται στερνικοί.

2) *Σκελετὸς τῆς κεφαλῆς.* Οὗτος περιλαμβάνει τὸ κρανίον καὶ τὸν σπλαγχνικὸν σκελετόν.

α) Τὸ κρανίον χρησιμεύει διὰ τὴν προστασίαν τοῦ μυελοῦ καὶ τῶν κυρίων αἰσθητηρίων ὀργάνων. Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς κρανιακῆς θήκης, ἥτις περικλείει τὸν μυελὸν καὶ τρία ζεύγη αἰσθητηρίων θυλάκων, δηλαδὴ τοὺς ὀπτικούς, τοὺς ὠτικοὺς καὶ τοὺς ρινικούς. Οἱ ρινικοὶ καὶ οἱ ὠτικοὶ θύλακοι συγκολλῶνται πρὸς ἀλλήλους ἐνωρὶς μετὰ τῆς κρανιακῆς θήκης, ἀλλ᾽ ὁ ὀπτικὸς θύλακος παραμένει ἀνεξάρτητος καὶ συχνὰ ἔχει ἰνώδη μορφὴν καὶ ἀποτελεῖ τὸν σκληρωτικὸν χιτῶνα τοῦ ὀφθαλμοῦ. Εἰς πλεῖστα ζῷα παρατηρεῖται ὅτι ὁ σκληρωτικὸς χιτὼν προσκολλᾶται μετὰ χόνδρων ἢ ὀστῶν.

Τὸ κρανίον παρουσιάζεται ὑπὸ χονδρώδη ἢ ὀστεώδη μορφήν. Εἰς τοὺς ἰχθῦς τὸ χονδρῶδες κρανίον παραμένει τοιοῦτον καθ᾽ ὅλον τὸν βίον τοῦ ζῴου. Εἰς πάντα τὰ ἄλλα σπονδυλωτὰ τὸ κρανίον ἔχει χονδρώδη σύστασιν μόνον κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν αὐτῶν περίοδον, ὁπότε παρουσιάζει κοχλιαροειδῆ κοιλότητα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπαναπαύεται ὁ μυελός, βραδύτερον ὅμως ἡ ὀστεοφυΐα καταλαμβάνει τόσον τὴν χονδρώδη βάσιν ὅσον καὶ τὸν μεμβρανώδη θόλον καὶ τὰ ἐναπομένοντα ὀστᾶ συγχωνεύονται εἰς τὸ ἐνήλικον ζῷον μετὰ τῆς τελείας κρανιακῆς θήκης.

β) Ὁ σπλαγχνικὸς σκελετὸς ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς τόξων τοποθετημένων κατὰ τὰ τοιχώματα τῆς λαιμικῆς χώρας, ἅτινα τοὐλάχιστον δι᾽ ἑνὸς ἄκρου των συνδέονται μετὰ τοῦ κρανίου. Τὰ τόξα ταῦτα ὑποστηρίζουσιν ἀφ᾽ ἑνὸς τὰ χείλη καὶ τὴν στοματικὴν σχισμὴν καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου τὰ ἄκρα τῶν βραγχιακῶν φατνίων. Τὰ ὑποστηρίζοντα τὰ βράγχια τόξα φαίνονται ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ἀναπτύξει εἰς τοὺς ἰχθῦς, ἐνῷ εἰς τὰ πτηνὰ ὑπάρχουσι μόνον κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν αὐτῶν ἡλικίαν. Ἐφ᾽ ὅσον αὕτη προχωρεῖ, τὰ τόξα ἀπορροφοῦνται, ἕως ὅτου ἢ ἐξαφανισθοῦν σχεδὸν τελείως ἢ παραμείνουν ἴχνη μόνον τούτων.

3) *Σκελετὸς τῶν ἄκρων.* Τὰ σπονδυλωτὰ ἔχουν ἄρτια καὶ περιττὰ μέλη.

α) Τὰ περιττὰ μέλη ἔχουσι σκελετὸν μόνον εἰς τοὺς ἰχθῦς, ἀποτελούμενον ἀπὸ ὀστεώδη ἢ χονδρώδη ραβδία παραλλήλως διατεταγμένα καὶ καλούμενα ἀκτῖνας τῶν πτερυγίων.

β) Τὰ ἄρτια μέλη παρατηροῦνται συχνότερον τῶν περιττῶν. Τὰ δύο μέλη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ζεύγους συνδέονται πρὸς τὸν θώρακα διὰ σκελετικῶν τεμαχίων τοξοειδῶς διατεταγμένων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν καλουμένην ζώνην. Ὑπάρχουσι δύο ζῶναι: ἡ ὠμικὴ διὰ τὰ πρόσθια ἄκρα, καὶ ἡ λεκανικὴ διὰ τὰ κάτω ἄκρα. Αἱ ζῶναι αὗται, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν ζῴων, ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς ἢ ἐκ πλειόνων τμημάτων καὶ συναρθροῦνται εἴτε μετὰ τοῦ θωρακικοῦ ὀστοῦ εἴτε μετὰ τοῦ κρανιακοῦ ὀστοῦ. Καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ μέλη παρουσιάζουσι διαφορωτάτην μορφήν. Κυρίως διακρίνονται δύο τύποι: ὁ τῶν πτερυγίων τῶν ἰχθύων καὶ ὁ τῶν ποδῶν τῶν πτηνῶν. Οὕτω τὰ πρῶτα ἀποτελοῦνται ἐκ πολυπληθῶν ἀκτίνων, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ λαμβάνουσι ριπιδοειδῆ διάταξιν. Οἱ πόδες τῶν πτηνῶν ἐπίσης παρουσιάζουσι διαφορωτάτην μορφήν, ἀναλόγως τῆς λειτουργίας δι᾽ ἣν προορίζονται. Οὕτω οἱ πόδες τῶν πτηνῶν ταχείας καὶ παρατεταμένης πτήσεως διαφέρουν τῶν νηκτικῶν, καὶ οἱ πόδες τούτων τῶν πηδητικῶν κ. οὕ. κ.

Πρόσθια ἄκρα. Ἡ ζώνη διαιρεῖται εἰς δύο ἡμίση συμμετρικά, ὧν ἕκαστον περιλαμβάνει τρία τμήματα: τὸ ραχιαῖον, ἤτοι τὴν ὠμοπλάτην, καὶ δύο κοιλιακά, τὴν κλεῖδα πρὸς τὸ πρόσθιον μέρος καὶ τὴν κορακοειδῆ ἀπόφυσιν πρὸς τὸ ὀπίσθιον. Τὰ τμήματα ταῦτα συνάπτονται κατὰ τὸν ὦμον καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον ὅπου συναρθροῦται τὸ μέλος, ὅπερ καὶ τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς διακεκριμένας ἀρθρώσεις: τὸν βραχίονα, τὸν πῆχυν ἢ ἀντιβράχιον καὶ τὴν χεῖρα. Ἡ χεὶρ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ καρποῦ, τοῦ μετακαρπίου καὶ τῶν φαλάγγων. Ὁ καρπὸς ἀποτελεῖται ἐκ μάζης μικρῶν καὶ ἐπιτεθειμένων ἐπ᾽ ἀλλήλων ὀσταρίων, ἅτινα διακλαδίζονται κατὰ τρεῖς διευθύνσεις. Ἡ πρώτη διακλάδωσις περιλαμβάνει τρία ὀστᾶ: τὴν κερκίδα, τὴν ὠλένην καὶ τὸ ἐνδιάμεσον ὀστοῦν. Ἡ δευτέρα διακλάδωσις περιλαμβάνει ἓν μόνον ὀστοῦν, τὸ μεσαῖον ἢ κεντρικόν, καὶ ἡ τρίτη περιλαμβάνει πέντε ὀστᾶ, ἅτινα καλοῦνται καρπικὰ καὶ ἀριθμοῦνται ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τῆς κερκίδος. Τὸ μετακάρπιον περιλαμβάνει πέντε ὀστᾶ ἐπιμήκη, ἅτινα θεωροῦνται συνέχεια τῶν καρπικῶν καὶ καλοῦνται μετακαρπικά. Τέλος οἱ δάκτυλοι, οἵτινες ἀποτελοῦνται συνήθως ἐκ τριῶν ἀρθρώσεων, τῶν φαλάγγων.

Ὀπίσθια ἄκρα. Ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ τμημάτων ἰσαρίθμων πρὸς τὰ τῶν προσθίων.

Πίναξ συγκριτικὸς τῶν τμημάτων, ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται τὰ πρόσθια καὶ ὀπίσθια ἄκρα.

Πρόσθια ἄκρα.		*Ὀπίσθιο ἄκρα.*	
Ὠμικὴ ζώνη	Ὠμοπλάτη Κλεὶς Κορακοειδὲς	Λαγόνιον Ἥβη Ἰσχίον	*Λαγονικὴ ζώνη*
Βραχίων	Βραχιόνιον ὀστοῦν	Μηρὸς	—
Ἀντιβράχιον	Κερκὶς Ὠλένη	Ἀντικνήμιον Περόνη	Κνήμη
Χείρ.			*Πούς*
Καρπὸς	5 ὀστᾶ καρπικὰ	5 ὀστᾶ ταρσικὰ	Ταρσὸς
Μετακάρπιον	5 ὀστᾶ μετακαρπικὰ	5 ὀστᾶ μεταταρσικὰ	Μετατάρσιον
Δάκτυλοι	Φάλαγγες	Φάλαγγες	Δάκτυλοι

Νευρικὸν σύστημα. Τὸ κεντρικὸν νευρικὸν σύστημα τῶν σπονδυλωτῶν ἔχει ὡς κύριον τμῆμα τὸν ἐγκεφαλονωτιαῖον ἄξονα, ὅστις περιλαμβάνει τὸν νωτιαῖον μυελὸν καὶ τὸν ἐγκέφαλον. Ὁ πρῶτος ἑδρεύει ἐν ἀτελεῖ σωλῆνι, ὅστις σχηματίζεται ὑπὸ τῶν νευρικῶν τόξων τῶν σπονδύλων, καὶ ὁ δεύτερος περικλείεται ἐν τῷ κρανίῳ. Τὸ νευρικὸν σύστημα διαμορφοῦται ἐπὶ τὰ βελτίω, ἐφ᾽ ὅσον βαίνομεν πρὸς τὰς ἀνωτέρας ζῳολογικὰς βαθμῖδας. Τὰ κύτταρα τοῦ μυελικοῦ σωλῆνος παραμένουν περὶ τὸν κεντρικὸν ἄξονα καὶ σχηματίζουν τὸν καλούμενον φαιὸν μυελικὸν ἄξονα τοῦ ἐνηλίκου ζῴου, ἐνῷ αἱ νευρικαὶ ἶνες διατάσσονται κατὰ τὴν περιφέρειαν καὶ σχηματίζουσι τὸν λευκὸν φλοιόν. Ἡ κοιλότης τοῦ σωλῆνος ἀποτελεῖ τὸν καλούμενον ἐπένδυμον ὀχετόν. Ἐπὶ τῶν ἐνδιαμέσων γραμμῶν, δηλαδὴ τῆς ραχιαίας καὶ κοιλιακῆς, τὸ τοίχωμα τοῦ μυελοῦ παχύνεται καὶ σχηματίζει τὴν προσθίαν καὶ τὴν ὀπισθίαν διαυλάκωσιν, αἵτινες χωρίζουν βαθέως τὴν μυελικὴν χορδὴν εἰς δύο συμμετρικὰ μέρη.

Τὰ νεῦρα ἐκφύονται ἐκ τοῦ μυελοῦ κατὰ ζεύγη, ὧν ἕκαστον γεννᾶται ἐκ δύο ριζῶν, τῆς πρώτης ραχιαίας ἢ προσθίας, ἥτις περιλαμβάνει κεντρομόλους ἶνας, καὶ τῆς δευτέρας κοιλιακῆς ἢ ὀπισθίας, ἥτις περιλαμβάνει κεντρόφυγας ἶνας. Αἱ δύο αὗται ρίζαι συνενοῦνται σὺν τῷ χρόνῳ καὶ σχηματίζουσι τὸ μικτὸν νεῦρον. Ἐπὶ τῆς προσθίας ρίζης εὑρίσκεται γάγγλιόν τι, τὸ ραχιαῖον, ὅπερ σχηματίζεται διὰ τῆς συνενώσεως τῶν περιφερικῶν αἰσθητικῶν νεύρων. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐγκεφάλου παρουσιάζει τὴν ἑξῆς σύνθεσιν:

α) Ἡ ἐγκεφαλικὴ κύστις, ἥτις ἐν ἀρχῇ εἶναι μοναδική, βραδύτερον χωρίζεται, διὰ συσφίγξεως, εἰς

Digitized by Google

τρεῖς διαδοχικάς: τὴν προσθίαν, τὴν μέσην καὶ τὴν ὀπισθίαν.

β) Ἡ μέση κύστις παραμένει ἀδιαίρετος, ἀλλ' ἡ προσθία ὑποδιαιρεῖται διὰ πλαγίας διακλαδώσεως εἰς δύο, οὕτω δὲ ὁ ἐγκέφαλος παρουσιάζει πέντε χώρας: τὸν πρόσθιον ἐγκέφαλον, τὸν μέσον, τὸν παράμεσον τὸν μετάμεσον καὶ τὸν ὀπίσθιον. Αἱ πέντε αὗται χῶραι διαμορφοῦνται ἀκολούθως. Αἱ κοιλότητες τῶν κύστεων διακρίνονται καὶ σχηματίζουσι τοὺς κόλπους τοῦ ἐγκεφάλου. Τὰ τοιχώματα τῶν κόλπων ἀλλοῦ μὲν παραμένουσι λεπτά, ἀλλοῦ δὲ παχύνονται ὑπερμέτρως καὶ σχηματίζουσι τὰ διάφορα ὄργανα τοῦ ἐγκεφάλου, ἅτινα εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν σειρὰν τῶν σπονδυλωτῶν εἶναι παρόμοια.

Ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τῷ συνόλῳ του λαμβανόμενος, ἀναπτύσσεται ἀνομοίως. Οὕτω εἰς τοὺς ἰχθῦς εἶναι λίαν μικρός, κατέχων τὰ $^{2}/_{8}$ τῆς κρανιακῆς κοιλότητος, ἐνῷ εἰς ἄλλα σπονδυλωτὰ κατέχει ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν κρανιακὴν κοιλότητα. Εἰς τοὺς ἰχθῦς καὶ τὰ βατράχια τὰ διάφορα τμήματα τοῦ ἐγκεφάλου εἶναι διατεταγμένα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου, ἐνῷ εἰς τὰ ἀθροίσματα τῶν λοιπῶν σπονδυλωτῶν ἱππεύουσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἄλληλα καὶ ἀπολήγουσιν εἰς τὸν ἐγκεφαλικὸν ἄξονα.

Πεπτικὸν σύστημα. Εἶναι ἐπιμήκης σωλήν, εἰς τὸν ὁποῖον διακρίνονται, γενικῶς, τέσσαρα κυριώδη τμήματα: ἡ στοματικὴ κοιλότης, ἐν ᾗ μασῶνται αἱ τροφαί, ὁ οἰσοφάγος, ὁ στόμαχος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου αἱ τροφαὶ μερικῶς πέπτονται ἢ μετασχηματίζονται εἰς πολτώδη οὐσίαν, καὶ τὸ ἔντερον, λίαν περιελικτόν, συνήθως, ὅπου ἐκτελοῦνται πᾶσα σχεδὸν πεπτικὴ ἐργασία, χημικαὶ ἀλλοιώσεις, ἀπορροφήσεις κτλ. Οἱ σιελογόνοι ἀδένες, τὸ ἧπαρ καὶ τὸ πάγκρεας θεωροῦνται ὡς προσαρτηματικὰ ὄργανα τῆς πεπτικῆς συσκευῆς τῶν σπονδυλωτῶν καὶ λειτουργοῦσιν ὅπως καὶ τὰ ἀντίστοιχα ὄργανα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος ὑπάρχουσιν οἱ ὀδόντες, οἵτινες εἰς πλεῖστα ζῷα σπονδυλωτὰ χρησιμεύουν κυρίως ὡς συλληπτήρια ὄργανα, εἰς δὲ τὰ θηλαστικὰ ἰδίως διὰ τὴν μάσησιν τῶν τροφῶν. Εἴς τινα θηλαστικὰ οἱ ὀδόντες τελείως ἐλλείπουσιν ἢ ἐξ ἀρχῆς, ὅπως εἰς τοὺς κυκλοστόμους ἰχθῦς, ἢ μεταγενεστέρως, λόγῳ διαφόρων αἰτίων, ὅπως εἰς τὰς χελώνας, τὰ πτηνὰ κλπ., ὁπότε καὶ συνηθέστερον ἀντικαθίστανται ὑπὸ κερατοειδῶν προσαρτημάτων, ὡς εἶναι τὸ ράμφος εἰς τὰ πτηνὰ κτλ. Γενικῶς οἱ ὀδόντες τῶν σπονδυλωτῶν παρουσιάζουσι τὴν αὐτὴν ὑφὴν καὶ τὸν ἴδιον τρόπον ἀναπτύξεως. Οἱ ὀδόντες εἶναι προσαρτηματικὰ ὄργανα τοῦ μυκώδους σκελετικοῦ συστήματος καὶ ἀρχικῶς εἶναι τοποθετημένοι ἐντὸς τῶν σαρκωδῶν παρειῶν τῆς στοματικῆς κοιλότητος, ἀλλὰ εἰς τὰ περισσότερα σπονδυλωτὰ ἐξαρτῶνται ἐξ ὀργάνων ὀστεώδους συστάσεως. Εἰς τὰ θηλαστικὰ καὶ εἰς τοὺς κροκοδείλους οἱ ὀδόντες εἰσέρχονται βαθέως ἐντὸς τῶν φατνίων, ἅτινα διαυλακοῦνται ἐντὸς τῶν σιαγονικῶν ὀστῶν. Εἴς τινα θηλαστικὰ οἱ ὀδόντες ἀναφαίνονται εἰς διάφορα τμήματα τῆς στοματικῆς κοιλότητος, ὡς εἰς τὰ χείλη, τὴν γλῶσσαν, τὸν οὐρανίσκον καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἀναπνευστικὸν σύστημα. Ἴδιον ὅλως χαρακτηριστικὸν τοῦ πεπτικοῦ συστήματος τῶν σπονδυλωτῶν εἶναι ὅτι τὸ πρόσθιον τμῆμα τούτου χρησιμεύει διὰ τὴν ἀναπνοήν. Εἰς τὰ ὑδρόβια σπονδυλωτά, ὅπως εἰς τοὺς ἰχθῦς καὶ τὰ διὰ βραγχίων ἀναπνέοντα βατράχια, ὑπάρχει σύστημα λεπιδοειδῶν σχισμῶν βραγχιακῶν, αἵτινες διαπερῶσαι τὸ λαιμὸν θέτουσιν εἰς ἐπικοινωνίαν τὴν στοματικὴν κοιλότητα μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῶν σχισμῶν τούτων ἀναπτύσσονται λεπιδοειδεῖς ἐπιπτυχώσεις, τὰ βράγχια, ὅπου διακλαδίζονται τὰ αἱμοφόρα ἀγγεῖα. Εἰς τὰ ἀποκλειστικῶς ἀερόβια σπονδυλωτά, αἱ βραγχιακαὶ σχισμαὶ σχηματίζονται κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν ἡλικίαν τοῦ ζῴου, ἀλλ' ἐξαλείφονται κατόπιν, χωρὶς οὐδέποτε νὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν ἀναπνοήν, ἐκτελουμένην διὰ τῶν πνευμόνων.

Κυκλοφορικὸν σύστημα. Τὸ αἷμα τῶν σπονδυλωτῶν παρουσιάζει πάντοτε ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια. Παρὰ ταῦτα ὑπάρχουσι καὶ τὰ λευκά, ἀμοιβοειδοῦς μορφῆς, ἐπιπλέοντα παραλλήλως τῶν ἐρυθρῶν ἐντὸς πηκτωματώδους ὑγροῦ σχεδὸν ἀχρόου. Τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια ἔχουσι σχῆμα ἐλλειπτικὸν καὶ εἶναι πάντοτε πυρηνοφόρα εἰς τὰ ᾠοτόκα σπονδυλωτά, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ζῳοτόκα θηλαστικά, εἰς ἃ τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια εἶναι σφαιροειδῆ καὶ ἀπύρηνα. Πάντοτε ὅμως τὰ ἔμβρυα καὶ τῶν θηλαστικῶν ἔχουσι πυρηνοφόρα αἱμοσφαίρια. Ἡ καρδία εἶναι τοποθετημένη πρὸς τὰ πρόσω τοῦ σώματος. Εἰς τοὺς ἰχθῦς, οἵτινες ἀναπνέουσιν ἀποκλειστικῶς διὰ βραγχίων, παρουσιάζει δύο κοιλότητας, μίαν κοιλίαν καὶ ἕνα κόλπον, καὶ περιέχει μόνον φλεβικὸν αἷμα. Εἰς πάντα ὅμως τὰ ζῷα, ὧν οἱ πνεύμονες εἶναι τελείως ἀνεπτυγμένοι, ὁ κόλπος διαιρεῖται εἰς δύο διακεκριμένα τμήματα καὶ οἱ πνεύμονες ἐκτελοῦσι τὴν καλουμένην μικρὰν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος. Εἰς τὰ πτηνὰ καὶ τὰ θηλαστικὰ ἡ κοιλία διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ὁπότε ἡ καρδία παρουσιάζει τέσσαρας κοιλότητας, ἤτοι δύο κόλπους καὶ δύο κοιλίας. Ἡ κοιλία εἰς τοὺς ἰχθῦς δίδει ἀρχὴν εἰς τὸν ἀορτικὸν κορμόν, ὅστις διακλαδίζεται πρὸς τὸν ἔμπροσθεν εἰς σειρὰν διακλαδώσεων ἀνὰ ζεύγη διατεταγμένων. Αἱ διακλαδώσεις αὗται διεισδύουν εἰς τὰ βράγχια, σχηματιζομένων τῶν ἀορτικῶν τόξων, ἅτινα συνενοῦνται εἰς τὴν ἀορτικὴν ρίζαν. Εἰς τὰ λοιπὰ σπονδυλωτὰ ἡ αὐτὴ διάταξις παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰ ἔμβρυα, παρουσιάζοντα ἓξ ζεύγη ἀορτικῶν τόξων, ὧν τὰ δύο πρῶτα ἐξαφανίζονται λίαν ἐνωρίς. Μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν βραγχιακῶν σχισμῶν τὰ ἀορτικὰ τόξα τοῦ τελευταίου ζεύγους μεταβάλλονται εἰς πνευμονικὰς ἀρτηρίας, ἐνῷ τὰ ὑπόλοιπα συγχέονται, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ὁπότε παρουσιάζεται ἓν μόνον ζεῦγος καὶ σπανίως δύο, ὡς εἰς τὰς σαύρας. Τὸ μοναδικὸν ζεῦγος ἑνοῦται καὶ σχηματίζει τὴν κοινὴν ἀορτήν, ἥτις εἰς τὰ πτηνὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ δεξιὸν τμῆμα τοῦ σώματος, εἰς δὲ τὰ θηλαστικὰ εἰς τὸ ἀριστερόν. Τὸ κυκλοφορικὸν σύστημα εἶναι τελείως κλειστὸν καὶ περιλαμβάνει τὰς *ἀρτηρίας*, τὰ *τριχοειδῆ ἀγγεῖα* καὶ τὰς *φλέβας*.

ΟΜΟΤΑΞΙΑ	ΥΠΟΜΟΤΑΞΙΑ	ΤΑΞΙΣ	ΥΠΟΤΑΞΙΣ
I. ΙΧΘΥΕΣ		1. *Κυκλόστομοι*	
		2. *Σελαχοειδῆ*	α' Καρχαρίδαι β' Βατίδαι γ' Ὁλοκέφαλοι
		3. *Γανοειδεῖς*	α' Χονδρογανοειδεῖς β' Ὀστεογανοειδεῖς
		4. *Τελεόστεοι*	α' Φυσόστομοι β' Ἀνάκανθοι γ' Ἀκανθοπτερύγιοι δ' Πλεκτόγναθοι ε' Λοφοβράγχιοι
		5. *Δίπνευστοι*	
II. ΒΑΤΡΑΧΙΑ		1. *Κερκοφόρα*	α' Πυρηνοβράγχια β' Κρυπτοβράγχια γ' Σαλαμάνδραι
		2. *Ἄκερκα*	
		3. *Ἄποδα*	
III. ΕΡΠΕΤΑ		1. *Ρυγχοκέφαλοι*	
		2. *Σαυροφίδια*	α' Σαῦραι β' Ὀφίδια
		3. *Χελῶναι*	α' Ἄθηκοι β' Γλυκέων ὑδάτων γ' Θαλάσσιαι δ' Χερσαῖαι
		4. *Κροκόδειλοι*	
IV ΠΤΗΝΑ	***Α' Τροπιδοφόρα***	1. *Στρουθοειδῆ*	α' Ὀδοντορραμφῆ β' Κορακορραμφῆ γ' Κωνορραμφῆ δ' Σχιζορραμφῆ ε' Ταινιορραμφῆ
		2. *Ἁρπακτικὰ*	α' Ἡμερόβια β' Νυκτόβια
		3. *Ἀναρριχητικὰ*	
		4. *Ψιττακοειδῆ*	
		5. *Περιστεροειδῆ*	
		6. *Ἀλεκτοροειδῆ*	
		7. *Καλοβατικὰ*	
		8. *Στεγανόποδα*	α' Μακρόπτερα β' Ὁλόπτερα γ' Πεταλορραμφῆ δ' Ἄπτερα
	Β' Ἀτρόπιδα	1. *Δρομεῖς*	
V. ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ	***Α' Πρωτοθήρια***	1. *Μονοτρήματα*	
	Β' Μεταθήρια	1. *Μαρσιποφόρα*	
	Γ' Εὐθήρια	1. *Ἐντομοφάγα*	
		2. *Χειρόπτερα*	
		3. *Σαρκοφάγα*	
		4. *Πτερυγιόποδα*	
		5. *Πρωτεύοντα*	α' Ἡμιπίθηκοι β' Πίθηκοι γ' Ἀνθρωπίδαι
		6. *Τρωκτικὰ*	
		7. *Ὁπληφόρα*	α' Περιττοδάκτυλοι β' Ἀρτιοδάκτυλοι
		8. *Προβοσκιδωτὰ*	
		9. *Νωδὰ*	
		10. *Σειρῆνες*	
		11. *Κήτη*	α' Ὀδοντοκήτη β' Μυστοκήτη

ΣΠΟΝΔΥΛΩΤΑ

Ἐκκριτικὸν σύστημα. Ἡ ἱστορία τῆς ἐκκριτικῆς συσκευῆς τῶν σπονδυλωτῶν εἶναι ἐξαιρετικὰ περίπλοκος. Ἀρχικῶς αὕτη ἀπετελεῖτο ὑπὸ σειρᾶς σωληνιδίων ποικίλως καταμεμερισμένων καὶ παρεμφερῶν πρὸς τὰ νεφρίδια τῶν ζωνοσκωλήκων, οἵτινες φέρουσι ζεῦγος τοιούτων νεφριδίων εἰς ἑκάστην ἄρθρωσιν τοῦ σώματός των. Ἕκαστον νεφρίδιον τελευτᾷ ἐσωτερικῶς εἰς κινητικὸν ἀγωγόν, τὸ *νεφρόστομα*, ὅστις διανοίγεται ἐν τῇ γενικῇ κοιλότητι τοῦ σώματος. Εἰς τὰ σπονδυλωτὰ ὁ νεφριτικὸς ὀχετὸς φέρει πλαγίως μικρὰν διακλάδωσιν, ἥτις συγκοινωνεῖ μὲ σύστημα ἀγγείων, τῶν *μαλπιγγιανῶν σωματίων*. Πάντες οἱ σωλῆνες τῆς αὐτῆς πλευρᾶς διανοίγονται εἰς κοινὸν ἐπιμήκη ὀχετόν, τὸν *πρωταρχικὸν οὐρητῆρα*, ὅστις πάλιν διανοίγεται εἰς τὴν κοπροδόχην. Ὡς πρὸς τὰ νεφρίδια, γενικῶς, παρατηροῦνται τὰ ἑξῆς: Εἴς τινας ἰχθῦς τὰ πρῶτα νεφρίδια, ἢ προνεφρίδια καλούμενα, ἀναφαίνονται κατὰ ζεύγη εἰς τοὺς προσθίους σπονδύλους. Εἶναι πάντοτε ὀλιγάριθμα, συνήθως 3–4 ζεύγη καὶ σπανιώτερον περισσότερα τῶν 6. Ἐνίοτε εἶναι καὶ ἓν μόνον ζεῦγος. Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν νεφριδίων ἀποτελεῖ τὸ καλούμενον σύστημα τῶν προνέφρων. Εἰς τοὺς ἐπιλοίπους ἰχθῦς καὶ τὰ βατράχια τὰ ἑπόμενα νεφρίδια, ἤτοι τὰ μεσονεφρίδια, ἀποτελοῦσι τὸ καλούμενον μεσονεφρικὸν σύστημα, ὅπερ ἔχει ὁμοίαν πρὸς τὸ προηγούμενον ὑφὴν καὶ διανοίγεται καὶ τοῦτο εἰς τοὺς πρωταρχικοὺς οὐρητῆρας, διαφέρον ὅμως τοῦ προηγουμένου ἐκ τοῦ ὅτι: α) ἐμφανίζεται βραδύτερον· β) τὰ μέρη, εἰς ἃ διανοίγεται, δὲν ἀντιστοιχοῦν τελείως πρὸς τὰ τοῦ προνεφρικοῦ συστήματος, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὴν ἐνδιάμεσον γραμμήν· καὶ γ) γενικῶς τὰ πρῶτα μεσονεφρίδια εὑρίσκονται εἰς μεγαλυτέραν ἀπὸ τῶν ἀντιστοίχων σπονδύλων ἀπόστασιν παρὰ τὰ προνεφρίδια.

Εἰς τὰ ἑρπετά, τὰ πτηνὰ καὶ τὰ θηλαστικὰ τὸ μεσονεφρίδιον ὑφίσταται μόνον κατὰ τὴν ἐμβρυώδη κατάστασιν τῶν ζῴων τούτων, ἀντικαθιστώμενον βραδύτερον ὑπὸ τῶν μονίμων νεφρῶν ἢ μετανέφρων.

Γεννητικὰ ὄργανα. Ταῦτα παράγονται ἀναλώμασι τοῦ ἐπιθηλίου, ὅπερ ἐπιστρώνει τὴν γενικὴν κοιλότητα. Τὰ κύτταρα, ἅτινα προορίζονται νὰ μεταβληθῶσιν εἰς γεννητικὰ στοιχεῖα, ἐμβυθίζονται ἐντὸς τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὡριμάνσεώς των διογκοῦνται καὶ σχηματίζουσι τοὺς γεννητικοὺς ἀδένας. Εἰς τοὺς ἄρρενας τοιούτους, τοὺς ὄρχεις, τὰ γεννητικὰ κύτταρα διατάσσονται κατὰ ἐπιμήκη σωληνίδια, τοὺς σπερματικοὺς ὀχετούς. Ἀντιθέτως, ἐντὸς τῆς ᾠοθήκης τὰ μέλλοντα ᾠάρια εἶναι κεχωρισμένα καὶ ἕκαστον τούτων περιβάλλεται ὑπὸ στρώματος ἐπιθηλιακῶν

Digitized by Google

κυττάρων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν θυλακώδη ἀδένα. Τὰ γένη εἶναι πάντοτε κεχωρισμένα, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ὅπως εἰς τοὺς *μυξίνους* καί τινα ἄλλα, ὄντα ἐν ἀρχῇ ἄρρενα, εἶτα δὲ ἐξελισσόμενα εἰς θήλεα. Ἑρμαφροδιτισμὸς ἐπίσης παρατηρεῖται καὶ εἴς τινα εἴδη ἐξωτικῶν ἰχθύων.

Ἡ ἔκκρισις τῶν γεννητικῶν στοιχείων γίνεται εἰς τὰ περισσότερα εἴδη τῶν ἰχθύων διὰ τῶν κοιλιακῶν πόρων, οἵτινες συγκοινωνοῦσιν ἀπ' εὐθείας μετὰ τῆς γενικῆς κοιλότητος ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἀφ' ἑτέρου. Εἰς τὰ λοιπὰ ζῳολογικὰ ἀθροίσματα τῶν σπονδυλωτῶν οἱ ἐκκριτικοὶ ἀδένες συγκοινωνοῦσι μὲ τοὺς ἀγωγοὺς τῶν πρωταρχικῶν νεφρῶν, οἵτινες ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ χρησιμοποιοῦνται καὶ ὡς ἐκκριτικοὶ ἀγωγοί. Ἐὰν οἱ πρωταρχικοὶ οὗτοι νεφροὶ εὑρίσκωνται εἰσέτι ἐν λειτουργίᾳ, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ σελάχια καὶ τὰ βατράχια, οἱ οὐρητῆρες χρησιμοποιοῦνται συγχρόνως διὰ τὴν ἔκκρισιν τῶν οὔρων καὶ τῶν γεννητικῶν στοιχείων. Εἰς τὰ ἑρπετά, τὰ πτηνὰ καὶ τὰ θηλαστικά, εἰς ἃ τοὺς πρωταρχικοὺς νεφροὺς ἀντικατέστησαν μόνιμοι τοιοῦτοι, ὑπάρχουσιν εἰδικοὶ ἀγωγοὶ διὰ τὴν ἔκκρισιν τῶν γεννητικῶν στοιχείων. Ἡ παρθενογένεσις εἶναι σπανιώτατον φαινόμενον εἰς τὰ σπονδυλωτά.

Ἀνάπτυξις. Τὰ θηλαστικὰ ἀναπτύσσονται κατὰ δύο διαφόρους ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τρόπους, ἀναφερομένους ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ὁμοιότητα, ἣν παρουσιάζει ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἰχθύων καὶ τῶν βατραχίων καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ὁμοιότητα ἣν παρουσιάζει ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἑρπετῶν, τῶν πτηνῶν καὶ τῶν θηλαστικῶν.

1) Τὸ ᾠὸν τῶν ἰχθύων γενικῶς εἶναι τηλολέκιθον καὶ ὁ καταμερισμὸς παράγει τὸ βλαστόδερμα, ὅπερ περιβάλλει, προϊόντος τοῦ χρόνου, τὴν λέκιθον. Τὸ ἔμβρυον σχηματίζεται εἰς τὸν ἕτερον τῶν πόλων τοῦ ᾠοῦ ἀναλώμασι μικρᾶς ποσότητος βλαστοδέρματος. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς λεκίθου ἀποτελεῖ κύστιν, λεμφικὴν ἢ λεκιθικὸν σάκκον καλουμένην, συνδεομένην μὲ τὴν κοιλιακὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐμβρύου.

Εἰς τὰ βατράχια τὸ ᾠὸν εἶναι ἑτερολεκιθικὸν καὶ ὁ ὀλικὸς καταμερισμὸς ἀνόμοιος. Τὸ ἔμβρυον εἶναι σχεδὸν παρεμφερὲς πρὸς τὸ τῶν ἰχθύων, ἀλλ' ἡ λέκιθος περιέχεται εἰς τὰ λεκιθικὰ κύτταρα, ἅτινα πάντα εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὴν κοιλιακὴν ἐπιφάνειαν, ἥτις καὶ παρουσιάζεται, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὡριμότητος, αἰσθητῶς διωγκωμένη.

2) Εἰς τὰ ἑρπετά, τὰ πτηνὰ καὶ τὰ θηλαστικὰ ἡ ἀνάπτυξις γίνεται περιπλοκωτέρα διὰ τοῦ σχηματισμοῦ εἰδικῶν ἐμβρυϊκῶν προσαρτημάτων, ἅτινα, λίαν ἐνωρίς, ἀναφαίνονται κατὰ τὸν ὀμφαλικὸν σάκκον καὶ προορίζονται διὰ τὴν προάσπισιν καὶ διατροφὴν τοῦ ἐμβρύου. Τὰ προσαρτηματικὰ ἐμβρυϊκὰ στοιχεῖα εἶναι δύο, τὸ ἄμνιον καὶ ὁ μεμβρανώδης θύλακος ἢ ἀλλαντοειδὴς χιτών.

Κατάταξις. Ὁ ἔναντι παρεντιθέμενος πίναξ δεικνύει τὰ κυριώτερα ἀθροίσματα, κατηγορίας, οἰκογενείας καὶ γένη τῶν σπονδυλωτῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *R. Owen*, «Comparative Anatomy of Vertebrates» (London 1866).—*R. Wiedersheim*, «Lehrbuch der Vergliechenden Anatomie der Wirbeltiere» (Jena 1883).—*E. Perrier*, «Traité de zoologie» (Paris 1897).—*L. Vialleton*, «Éléments de Morphologie des Vertébrés» (Paris 1911).—*O. Abel*, «Die Stämme der Wirbelthiere» (Berlin 1919).

Δ. Ν. Π.

σπονδυλωτός, -ή, -όν ὁ ἀποτελούμενος ἐκ σπονδύλων ‖ *σπονδυλωτὰ (τά)* ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

Σπόννεκ, Γουλιέλμος-Κάρολος, κόμης—. Δανὸς οἰκονομολόγος καὶ πολιτικός, κατελθὼν μετὰ τοῦ βασιλέως Γεωργίου εἰς Ἀθήνας τῇ 18ῃ Ὀκτωβρίου 1863 ὡς ἰδιαίτερος σύμβουλος, λόγῳ τῆς νεαρᾶς ἔτι ἡλικίας τοῦ βασιλέως. Ὁ Σπόννεκ ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατρίδι του νομικὰ καὶ εἶτα ἐν Παρισίοις πολιτικὴν οἰκονομίαν. Τῷ 1840 διωρίσθη ἐν τελωνειακῇ ὑπηρεσίᾳ, ἧς καταστὰς ἐντριβέστατος ἐξέδοτο τῷ 1848 σπουδαῖον περὶ τῶν τελωνειακῶν θεσμῶν ἔργον καὶ διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐν Ἑλλάδι δὲν ἠδυνήθη νὰ εὐαρεστήσῃ, λόγῳ τοῦ ὑπεροπτικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἐν γένει διαγωγῆς αὐτοῦ πρὸς πρόσωπα σεβαστὰ ἐν τῇ χώρᾳ, εἰ καὶ ἦτο κατὰ τἆλλα φιλελληνικώτατος. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν κατ' ἀρχὰς δὲν ἀνεμειγνύετο εἰς τὰ τῆς κυβερνήσεως ἦτο ἀνεκτός, ἀφ' ὅτου ὅμως ἤρξατο ἀναμειγνυόμενος ὡς τρίτη τις ἀρχὴ μεταξὺ βασιλείας καὶ κυβερνήσεως, μολονότι οὐδένα ἐπίσημον χαρακτῆρα ἔφερεν, ἐπέχων ἁπλῶς θέσιν ἀτομικοῦ συμβούλου τοῦ Γεωργίου, ἐνεφανίσθησαν ἀντιδράσεις ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατέστη ἀντιδημοτικώτατος καὶ δημοσίᾳ πλέον ἤρξατο ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσις, κορυφωθεῖσα ὅτε ἐπρόκειτο νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησιν αὐτῆς ἡ ὑπὸ τὸν Μπενιζέλον Ρούφον τῷ 1865 κυβέρνησις καὶ ἔμελλε νὰ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Βουλγάρη. Τότε ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Παῦλος Καλλιγᾶς, ἀντὶ νὰ ὑποβάλῃ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν βασιλέα τὴν παραίτησιν, ἀνεκοίνωσεν αὐτὴν ἀτόπως πρὸς τὸν Σπόννεκ. Ἡ πρᾶξις αὕτη καὶ ἡ κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1865 παραμονὴ ἐν Ἀθήναις τοῦ θείου τοῦ βασιλέως πρίγκιπος Γλύξβουργ, ζητήσαντος νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας, ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα Γεώργιον νὰ ἀπομακρύνῃ ἐκ τῆς θέσεως συμβούλου τὸν Σπόννεκ, ὅστις ἀπῆλθεν εἰς Δανίαν

Γουλιέλμος Σπόννεκ.

καὶ διωρίσθη ἐκεῖ διευθυντὴς τραπέζης. Ἀπέθανε μετὰ τινα ἔτη τῷ 1869.

Τ. Ε. Ε.

σπόντα (ἡ)· δημοτ., ἐπὶ τοῦ σφαιριστηρίου, τὸ ἐξ ἐλαστικοῦ ἐσωτερικὸν πλαίσιον: «*καραμπόλα ἀπὸ σπόντα*» δηλονότι οὐχὶ ἀπ' εὐθείας βολῆς, ἀλλὰ διὰ γωνίας μὲ κορυφὴν σημεῖον τῆς σπόντας ‖ μεταφ. «*μᾶς τὰ εἶπε ἀπὸ σπόντα*» ἐμμέσως, πλαγίως.

Σποντίνι (Spontini), ***Γάσπαρος.*** Διάσημος Ἰταλὸς μουσουργὸς (1774—1851). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ᾠδεῖον τῆς Νεαπόλεως, τῷ δὲ 1795 ἀνεβίβασεν ἀπὸ σκηνῆς τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα: «Spuntigli delle donne», ὅπερ ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου ὁ Σποντίνι ἔδωκεν ὡσαύτως ἐν Ρώμῃ τὸ μελόδραμα «Gli amanti in cimento», καὶ «L'Isola disabitata», ἐν Βενετίᾳ «L' Amor secreto», ἐν Νεαπόλει «L'Eroismo ridicolo» κ. ἄ., ἐν Παλέρμῳ «I. Quadri parlanti» κ. ἄ. Τῷ 1803 μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἀνεβίβασε τὰ ἔργα: «Julie», «La petite maison» (1804) ἄνευ ἐπιτυχίας καὶ τὴν «Ἑστιάδα» του (La Vestale), ἥτις ἀπετέλεσε τὸ ἀριστούργημά του, μετὰ καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου, ὅπερ περιέχει ἀπαραμίλλους ὡραιότητας, ὁ Σποντίνι ἀνεκαίνισε τὸ ὕφος του, καταστήσας αὐτὸ ἐκφραστικόν, μεγαλοπρεπές, πομπῶδες, βαθὺ καὶ σοβαρὸν καὶ ἐγκαινιάσας οὕτω τὸ μετ' ὀλίγον ἀκμάσαν καὶ κατὰ τὰ πρότυπά του δημιουργηθὲν «μέγα» ἢ «σοβαρὸν μελόδραμα» (grand opéra). Διὰ τῆς «Ἑστιάδος» ὁ Σποντίνι ἔτυχε τοῦ παρὰ τοῦ Ναπολέοντος θεσπισθέντος καὶ ἀνὰ δεκαετίαν ἀπονεμομένου βραβείου συνθέσεως, κατισχύσας τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Λεσσέρ, ὅστις εἶχεν ὑποβάλει τοὺς «Βάρδους». Ἐξ ἴσου μεγάλην ἐπιτυχίαν ἐσημείωσε τὸ ἀκολουθῆσαν μελόδραμα τοῦ Σποντίνι «Fernand Cortez», ὅπερ περιέχει ὡσαύτως ὑπερόχους σελίδας. Τῷ 1810 ὁ Ἰταλὸς μουσουργὸς διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ «Ἰταλικοῦ Μελοδράματος» τῶν Παρισίων, ἀποχωρήσας τῆς θέσεως ταύτης μετὰ διετίαν. Κατὰ τὴν παλινόρθωσιν ὁ Σποντίνι ἔγραψε πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως τὰ μελοδράματα: «Pélage, ou le roi et la paix» (1814) καὶ «Les Dieux rivaux» (ἐν συνεργασίᾳ τῶν Περσούτ, Κρώϋτσερ καὶ Μπερτόν, 1816). Τῷ 1819 ἀνεβίβασεν ἀπὸ σκηνῆς τὸ ἐπίσης τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως γαλλικὸν μελόδραμα: «Ὀλυμπία», ἐφ' οὗ ἐστήριζε τὰς καλυτέρας ἐλπίδας, οὗτινος ὅμως ἡ ψυχρὰ ὑποδοχὴ συνέτεινεν ὅπως ὁ Σποντίνι δεχθῇ τὴν παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκου Γουλιέλμου Γ' προταθεῖσαν αὐτῷ θέσιν τοῦ διευθυντοῦ τῶν γερμανικῶν μουσικῶν ἱδρυμάτων.

Ὁ Σποντίνι ἀνέπτυξεν ἐξαίρετον δρᾶσιν ἐν Βερολίνῳ ἀπὸ τοῦ 1820, τόσον ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας, ὅσον καὶ ὡς συνθέτης διὰ τῶν νέων αὐτοῦ μελοδραμάτων: «Lala Rookh», «Alcindor» καὶ «Agnes von Hohenstaufen». Ὁ αὐταρχικὸς ὅμως χαρακτήρ του καὶ ἡ οἰησίς του κατέστησαν αὐτὸν τόσον ἀντιπαθῆ εἰς τὸν κοινόν, ὥστε κατὰ μίαν παράστασιν τοῦ «Δὸν Ζουάν» (2 Ἀπριλίου 1841), ὁ Σποντίνι, ἀποδοκιμασθεὶς οἰκτρῶς ὑπὸ τῶν θεατῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς ὀρχήστρας καὶ ν' ἀποσυρθῇ, ἵνα οὐδέποτε πλέον ἐμφανισθῇ.

Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

σπορ (τό)· δημοτ., βλ. *σπόρτ.*

Σπὸρ (Spohr), ***Λουδοβῖκος.*** Διάσημος Γερμανὸς βιολιστὴς καὶ συνθέτης (1784—1859). Κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν ἐν Γερμανίᾳ, ὡς ἱδρυτὴς σημαντικῆς σχολῆς βιολίου, εἰς ἣν ἐδιδάχθησαν πλεῖστοι διάσημοι βιολισταί, οἷοι ὁ Ντάβιντ, ὁ Χάουπτμαν κλπ. Ἔγραψε «Μέθοδον βιολίου εἰς τρία μέρη», ἀξιόλογον παιδαγωγικὸν ἔργον καὶ σήμερον ἔτι χρησιμώτατον. Ὡς συνθέτης δέον νὰ καταχθῇ μεταξὺ τῶν καθαρῶς ρωμαντικῶν, τῶν συγγενευόντων μᾶλλον πρὸς τὸν Σοῦμπερτ καὶ τὸν Μένδελσον. Εἰς τὰ ἔργα διὰ βιολίον ἡ τέχνη του ἐμφανίζεται ὡς κλασσικωτέρα, ἐνῷ εἰς τὰ δραματικά, ὧν πολλὰ περιλαμβάνουν ἀπαραμίλλους σελίδας, ὑπερισχύει ὁ χρωματισμός. Μεταξὺ τῶν συνθέσεών του αἱ κυριώτεραι εἶναι: τὰ 10 μελοδράματα: «Φάουστ», «Jessonda» (ἐκ τῶν ὡραιοτέρων), «Ζεμίρα καὶ Ἀζόρ» (ἐξ ἴσου ἐπιτυχές), «Ἡ δοκιμή», «Alruna», «Ἡ μονομαχία τῶν ἐραστῶν», «Τὸ πνεῦμα τοῦ βουνοῦ», «Pietro d'Albano», «Ὁ ἀλχημιστής», «Οἱ σταυροφόροι»· τὰ ὀρατόρια: «Das befreite Deutschland», «Das jungste Gericht», «Die Heilands letzte Stunden», «Der Fall Babylons»· μία πεντάφωνος «Λειτουργία», τὸ «Vater unser» τοῦ Κλόπστοκ, ψαλμοί, καντάται, χορῳδίαι, μελῳδίαι· 9 συμφωνίαι, 3 εἰσαγωγαί, εἰσαγωγὴ διὰ τὸν «Μάκβεθ» κ.λ.π. Ἐξαιρετικὴν θέσιν κατέχουσι μεταξὺ τῶν ἔργων του τὰ 15 κοντσέρτα διὰ βιολίον, ἐξ ὧν ἰδιαζόντως ἐκτιμῶνται τὸ 7ον, 8ον καὶ 9ον. Ἐπίσης τὰ 3 κοντσερτῖνα, τὰ 2 τεμάχια διὰ 2 βιολία καὶ ὀρχήστραν καὶ ἅρπαν, βιολίον καὶ ὀρχήστραν, τὸ τετραπλοῦν κοντσέρτο διὰ κουαρτέττο ἐγχόρδων καὶ ὀρχήστραν. Ἡ μουσικὴ δωματίου τοῦ Σπὸρ περιλαμβάνει ἐξ ἄλλου: 34 κουαρτέττα, 4 διπλᾶ κουαρτέττα, ἓν σεξτέττο, 6 κουϊντέττα, 3 σονάτας διὰ βιολίον καὶ κλειδοκύμβαλον, 5 τρίο δι' ἔγχορδα καὶ κλειδοκύμβαλον, 3 κουϊντέττα καὶ ἓν σεπτέττο διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ διάφορα ὄργανα, ἓν ὀκτέττο διὰ βιολίον, 2 βιόλας, βιολοντσέλλον, 2 κέρατα, εὐθύαυλον καὶ βαθύχορδον, ἓν σονέττο, 4 κοντσέρτα δι' εὐθύαυλον κ.λ.π.

Γ. Σ.

σπορά (ἡ)· τὸ σπείρειν, τὸ ἐμβάλλειν σπέρμα, κοιν. *σπάρσιμο* ‖ ἡ ἐποχή, καθ' ἣν σπείρουν τὰ σιτηρά, σποςητός ‖ τὸ γεννώμενον, τὸ τέκνον: «*κακὴ σπορά*», «*διαβόλου σπορά*».

—*[Γεωπ.]* Καλεῖται *σπορὰ* ἡ εἰς κατάλληλον ἐποχὴν τοποθέτησις τῶν σπόρων ἐν τῷ ἐδάφει. Ἡ σπορά, ἥτις εἶναι ὁ ἁπλούστερος καὶ ὁ φυσικώτερος τρόπος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν φυτῶν, καὶ ἰδίως τῶν ἀγρωστοειδῶν, γίνεται ἢ διὰ ρίψεως (στὰ πεταχτά) ἢ κατὰ γραμμάς. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν γίνεται ἢ διὰ τῆς χειρὸς ἢ δι' εἰδικῶν μηχανῶν τῶν σπορέων, εἰς δὲ τὴν δευτέραν συνηθέστερον διὰ τῶν σπορέων καὶ σπανιώτερον διὰ τῆς χειρὸς εἰς προετοιμασθείσας διαυλακώσεις τοῦ ἐδάφους. Προτιμοτέρα εἶναι ἡ σπορὰ κατὰ γραμμάς, διότι οὕτω ὁ καθαρισμὸς τοῦ ἐδάφους, ἡ ἄρδευσις καὶ ἡ λίπανσις γίνεται εὐκολώτερον. Διὰ τοὺς λεπτοὺς σπόρους καὶ διὰ μικρὰς ἐκτάσεις

Πίναξ δεικνύων τὰ κυριώτερα καλλιεργούμενα φυτὰ ὡς καὶ τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν κατὰ ἑκτάριον καὶ τὸ βάθος καὶ τὴν ἀπόστασιν, εἰς ἃ δέον νὰ σπείρωνται.

Εἶδος φυτοῦ	Μέσον βάρος κατὰ ἑκατόλ. σπόρων	Ποσότης ἀποδόσεως κατὰ ἑκτάριον: Διὰ ρίψεως	Ποσότης ἀποδόσεως κατὰ ἑκτάριον: Διὰ σπορέως	Βάθος εἰς ὃ σπείρεται ὁ σπόρος	Ἀπόστασις γραμμῶν
	Εἰς χιλιόγραμμα			Εἰς ἑκατοστόμ.	
Α' Δημητριακὰ					
Κριθὴ	50	150—200	100—150	2—5	15—25
Σῖτος χειμῶνος	80	150—225	150—200	2—5	15—25
Σῖτος θέρους	70	175—225	150—175	2—6	12—20
Ἀραβόσιτος μεγαλόσπορος	75	175—225	45—50	4—6	60—80
Ἀραβόσιτος μικρόσπορος	80	175—225	30—45	4—5	50—60
Κριθὴ χειμῶνος	60—65	130—175	120—150	3—6	12—20
Κριθὴ ἔαρος	65	150—200	110—175	3—6	12—20
Ὄρυζα	50—55	100—175	110—175	0,3	12—20
Σίκαλις χειμερινὴ	75	150—200	100—150	2—6	15—20
Σόργον τὸ κοινὸν	65	35—40	20—25	2—4	60—80
ΙΙ. Ὀσπριώδη.	—	—	—	—	—
Κύαμος ὁ μικρὸς	80	200—250	150—225	4—8	30—45
Κύαμος ὁ μέγας	78	225—280	160—200	4—7	25—40
Φασίολος ὁ κοινὸς	80	225—280	125—175	4—6	30—50
Φακῆ	80	120—160	100—120	2—5	25—35
Λούπινος ὁ κίτριν.	75	125—175	100—125	3—6	25—35
Λούπινος ὁ λευκὸς	70	100—150	80—100	3—6	25—35
Πίσον τὸ κοινὸν	175-80	150—225	125—175	3—6	25—40
ΙΙΙ. Ἐλαιώδη φυτά.	—	—	—	—	—
Ἀγριοκράμβη	65	5—6	3—4	1—2	30—50
Σίναπι τὸ λευκὸν	70	6—8	5—6	2—3	30—45
Καρόττον τὸ χειμερινὸν	66	4—5	5—6	1—2	30—40
Καρόττον ἐαρινὸν	65	5—8	5—6	1—3	25—35
IV. Κονδυλόρριζα καὶ ριζωματικὰ	—	—	—	—	—
Τεῦτλον τὸ νομευτικὸν	23—27	3—3,5	18—20	1—2	40—60
Κιχώριον	40—45	56	3—4	0,5-1,5	35—50
Γεώμηλον	70—75	34	1500—3000	5—10	50—60
V. Ὑφαντικά, βαφικὰ κτλ. φυτά.	—	—	—	—	—
Λίνον ὑφαντικὸν	66	180—250	125—175	1—2	30—40
Ἴσατις	10—12	8—10	5—6	1—2	15—18
Κρόκος	45—60	6—10	10—12	18—20	15—18

Digitized by Google

μεταχειρίζονται συνήθως φιάλην πλήρη σπόρων, ἧς τὸ πῶμα εἶναι διάτρητον καὶ φέρει κεκομμένον πτερὸν χηνός, διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ ὁποίου, ἀναστρεφομένης τῆς φιάλης, πίπτει ὁ σπόρος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἡ σπορὰ ἑκάστου εἴδους σπόρου γίνεται κατὰ διαφόρους ἐποχάς, πάντως ὅμως ἡ πρὸς σποράν γῆ δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε πολὺ ὑγρὰ οὔτε πολὺ ξηρά, διότι τὰ περισσότερα φυτὰ δὲν φυτρώνουν εἰς ἐδάφη ὅπου ἡ θερμοκρασία εἶναι κατωτέρα τῶν +5° Κελσίου. Διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ εἰς μεγάλας ἐκτάσεις σπορὰν εἶναι ἀναγκαιοτάτη ἡ γνῶσις τῶν μετεωρολογικῶν φαινομένων ἑκάστου τόπου.

— *[Δασολ.]* Ἐν τῇ δασικῇ πράξει ἐφαρμόζεται ἐνίοτε ἡ ἀπ' εὐθείας τεχνητὴ σπορὰ εἰς τὸν τόπον τῆς ἀναδασώσεως (διότι ὑπάρχει καὶ ἡ φυσικὴ σπορὰ διὰ σπόρων ἀπ' εὐθείας πιπτόντων ἐκ τῶν δένδρων), ὅταν ὁ τόπος οὗτος εἶναι λίαν ἐκτεταμένος καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δασωθῇ διὰ φυτείας φυτῶν προπαρασκευαζομένων, ὅταν εἶναι εὔκολος ἡ προετοιμασία-ἀνασκαφὴ τοῦ ἐδάφους, ἢ ἐπὶ βραχώδους ἢ πετρώδους ἐδάφους, ὅπου ἐκ τῶν ἀφθόνων σπόρων τινὲς θὰ εὕρουν κατάλληλον τόπον νὰ βλαστήσουν καὶ νὰ ἐπιζήσουν, ὅταν πρόκειται περὶ λίαν βαθυρρίζων δένδρων μὴ μεταφυτευομένων εὐκόλως, ὅταν δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκεῖς ἐργατικαὶ χεῖρες καὶ χρήματα ἐπαρκῆ πρὸς προετοιμασίαν φυταρίων κλπ. Α. Ε. Κ.

— *[Ἀστ. Δίκ.]* Ἡ *σπορὰ* (satio) εἶναι τρόπος κτήσεως κυριότητος. Τὸ ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ ἐσπαρμένον οἷον σῖτος, κριθὴ κλπ. ἀνήκει εἰς τὸν κύριον τῆς ὑποκειμένης γῆς. Ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ σπόρου, ἐὰν μὲν τὴν σπορὰν ἐπεχείρησεν ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἐδάφους, δικαιοῦται πάντοτε εἰς ἀποζημίωσιν, διότι ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἐδάφους ἐγένετο πλουσιώτερος· μάλιστα δὲ οὗτος εἶναι ὑπόχρεως καὶ εἰς πλήρη ἀποζημίωσιν, ἂν ἐνήργησεν ἐν γνώσει, ὅτι ἡ πρᾶξις αὐτοῦ δύναται τυχὸν νὰ φέρῃ καὶ τὰ στοιχεῖα κλοπῆς, ἄρθρον 371 Π. Ν. Ἐὰν ἦτο κακῆς πίστεως ὁ ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ σπείρας, οὐδεμίαν ἀπαίτησιν δύναται νὰ ἔχῃ κατὰ τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς γῆς ἕνεκα τῶν δαπανῶν του. Ὁ πρῴην κύριος τοῦ σπόρου δύναται νὰ ἐγείρῃ: τὴν διεκδικητικὴν ἀγωγήν, τὴν περὶ κλοπῆς ἀγωγὴν καὶ τὴν παραστατικὴν καλουμένην ἀγωγήν. Ἐὰν ὅμως τρίτος ἐκ παραδρομῆς ἔσπειρεν ἀλλότριον σπόρον ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει, τότε ἐνέχεται ἐπίσης διὰ τῆς ἀγωγῆς τοῦ Ἀκουϊλίου νόμου (actio legis Aquiliæ). Δ. Ι. Π.

—*[Λαογρ.]* Ἡ πρᾶξις τῆς *σπορᾶς*, ἔχουσα ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἐν τῇ ἀγροτικῇ ζωῇ, συνοδεύεται καὶ ὑπὸ διαφόρων ἐθίμων, τὰ ὁποῖα πάντα ἀποσκοποῦσιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου. Οὕτω τὴν ἡμέραν καθ' ἣν θὰ γίνῃ ἡ σπορά, θέτουν ἐντὸς τοῦ περιέχοντος τὸν σπόρον σάκκου καρπὸν ροιᾶς καὶ μεταβαίνουν πολὺ ἐνωρὶς εἰς τὸν ἀγρὸν διὰ ν' ἀποφύγουν κακὴν τυχὸν συνάντησιν. Ἀφοῦ ζεύξουν τὰ βόδια, θραύουν τὸν καρπὸν τῆς ροιᾶς, ὅστις συμβολίζει τὴν ἐκ τῆς σπορᾶς μέλλουσαν νὰ προκύψῃ εὐφορίαν, ἀναμιγνύουν μερικὰ σπυριὰ τοῦ καρποῦ μὲ τὸν σπόρον καὶ πετοῦν τὸ μῖγμα τοῦτο εὐχόμενοι «καλὰ μπερεκέτια». Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ σπορέως ἐκ τοῦ οἴκου του, ἡ σύζυγός του προσέχει τοὺς τυχὸν ἐπισκέπτας καὶ προσφέρουσα εἰς αὐτοὺς καρποὺς ροιᾶς, σταφίδας καὶ ἄλλα τρωγάλια, μαντεύεται περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς σπορᾶς ἐκ τοῦ ἂν οὗτοι θεωροῦνται ἔχοντες καλὸ ἢ κακὸ ποδαρικό. Τὴν ἡμέραν τῆς σπορᾶς θεωρεῖται κακὸν νὰ δίδωσι πρᾶγμά τι ἔξω τῆς οἰκίας, κατὰ μεταφορὰν τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ἀντικειμένου εἰς μέλλουσαν ἀπώλειαν τῆς σπορᾶς. Ἐνιαχοῦ ἐντὸς τοῦ σάκκου τοῦ περιέχοντος τὸν σπόρον θέτουσι τεμάχιον χάλυβος, διὰ νὰ φυτρώσουν ὅλοι οἱ κόκκοι, ὑπαινισσόμενοι διὰ τῆς συμβολικῆς ταύτης πράξεως ὅτι ἡ ἰδιότης τοῦ χάλυβος, ὡς ἰσχυροτάτου μετάλλου, μεταδίδεται καὶ εἰς τὸν σπόρον καὶ καθιστᾷ αὐτὸν ἄφθαρτον. [Πρβλ. *Δ. Εὐαγγελίδου*, Συνήθια τοῦ θέρου καὶ τῆς σπορᾶς. «Λαογραφ.» τ. Γ', σ. 675. — *Ν. Πολίτου*, Παρατηρήσεις περὶ τῶν ἐθίμων τοῦ θέρους καὶ τῆς σπορᾶς. «Λαογραφ.» τ. Γ', σ. 676 κ. ἑξ.—*Α. Μπούτουρα*, Προλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ (1931), σ. 32.] Θ. Π.

σποράγγειον (τὸ) *[Μυκητολ.]*. Ἀγενὲς καρποφόρον τῶν κατωτέρων μυκήτων, ἀποτελούμενον ἀπὸ κύτταρον σφαιροειδές, ᾠοειδὲς ἢ ἐπίμηκες, ἐν τῷ ὁποίῳ γεννῶνται εἰς μέγαν ἀλλ' οὐχὶ σταθερὸν ἀριθμὸν τὰ σποραγγειοσπόρια. Ταῦτα ἐξέρχονται τοῦ σποραγγείου διὰ ῥήξεως τῶν παρειῶν του. Κατά τινας τὸ σποράγγειον εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τύπος καρποφορίας τῶν μυκήτων καὶ ἀπόδειξις τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἀπὸ τὰ φύκη. Εἰς πολλοὺς μύκητας (π. χ. περονόσπορον τῆς ἀμπέλου) τὰ σποραγγειοσπόρια κινοῦνται διὰ βλεφαρίδων, ὁπότε τὰ σποράγγεια, ἐξ ὧν προέρχονται, καλοῦνται *ζωοσποράγγεια*. Τὰ σποράγγεια καλοῦνται ἄλλως καὶ *κονίδια*, ἀντιστοιχοῦν δὲ πρὸς τοὺς ἀσκοὺς καὶ τὰ βασίδια τῶν ἀνωτέρων μυκήτων. Ε. Τ. Ε.

σποραγγειοσπόριον *[Μυκητολ.]*. Οὕτω καλοῦνται τὰ ἐν τῷ σποραγγείῳ τῶν κατωτέρων μυκήτων εἰς μέγαν ἀριθμὸν σχηματιζόμενα σπόρια. Ταῦτα ἐξέρχονται τοῦ σποραγγείου, σχιζομένου τοῦ περιβλήματός του. Τινὰ τῶν σποραγγειοσπορίων φέρουσι κινητηρίους βλεφαρίδας καὶ καλοῦνται τότε *ζωοσπόρια*. Ε. Τ. Ε.

Σποράδες *[Γεωγρ.]*. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν γεωγραφικὴν ἀντίληψιν, ὠνομάζοντο οὕτω, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς περὶ τὴν ἱερὰν νῆσον Δῆλον *Κυκλάδας*, αἱ εἰς τὸ Αἰγαῖον, τὸ Κρητικόν, τὸ Ἰκάριον καὶ τὸ Καρπάθιον πέλαγος διάσπαρτοι νῆσοι, καὶ δὴ αἱ εἰς τὴν Μικρασίαν προσκείμεναι, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν συγχρόνων Δωδεκανήσων. Κατὰ τὰς συγχρόνους ὅμως γεωγραφικὰς ἀντιλήψεις διαστέλλομεν: *Θρακικὰς Σποράδας*, τὰς Ἴμβρον, Σαμοθράκην, Θάσον, Λῆμνον Ἅγιον Εὐστράτιον (ἀρχ. Νέα, ἴσως καὶ Ἁλόνησος). *Θεσσαλικὰς Σποράδας*, τὰς βορείως τῆς Εὐβοίας καὶ ἀνατολικῶς τῆς χερσονήσου τοῦ Πηλίου ἐκτεινομένας, ἤτοι τὰς Σκίαθον, Σκόπελον (ἀρχ. Πεπάρηθος), Λιοδρόμια (τὴν ἄνευ βάσεως ὀνομαζομένην ἐπισήμως Ἀλόνησον· ἀρχ. Ἰκός), Περιστέρι (ἀρχ. Εὐώνυμος), Πελαγονήσι ἢ Κυρὰ Παναγιὰ (ἀρχ. Εὔθυρα, ἴσως καὶ Σολυμνία), Γιοῦρα (ἀρχ. Γεροντία), Πιπέρι (ἀρχ. Ἰρρεσία;), Ψαθοῦρα (ἀρχ. ἴσως Εὐδημία καὶ Ἁλόνησος), καὶ Σκάντζουρα (ἀρχ. Σκανδύλη), τινῶν τασσόντων εἰς αὐτάς, ὡς καὶ ὁ Στράβων, καὶ τὴν Σκῦρον· παρ' ἀρχαίοις αἱ Θεσσαλικαὶ Σποράδες ὠνομάζοντο *Μαγνήτων νῆσοι*, κατὰ δὲ τὴν παλαιάν μας διοικητικὴν διαίρεσιν, ἥτις ἴσχυε μέχρι τῆς κατόπιν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἀνακτήσεως τῶν Θρακικῶν Σποράδων, *Βόρειοι Σποράδες*. Δυτικὰς Σποράδας τὰς ἐκτὸς τοῦ Σαρωνικοῦ, βορείως δὲ τοῦ παραλλήλου τῆς Μαλέας καὶ δυτικῶς τοῦ μεσημβρινοῦ κειμένας νήσους τοῦ Μυρτῴου: Σὰν Τζώρτζη (ἀρχ. Βίλβινα), Ὕδρα (ἀρχ. Ὑδρία), Δοκὸς (ἀρχ. Ἀπεροπία), Τρίκκερι (ἀρχ. Τρίκρανα), Σπέτσαι (Πιτυοῦσσα), Σπετσοποῦλα (ἀρχ. Ἀριστερά), τὰς προσκειμένας εἰς τὴν Ἀργολίδα καὶ τὴν Ἑρμιονίδα νησῖδας, ὡς καὶ τὰς πελαγίας Φαλκονέρα καὶ Παραπόλα, ὧν δὲν διεσώθησαν τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα· αἱ Αἴγινα, Πόρος, Ἀγκίστρι καὶ αἱ παρ' αὐτὴν συστάδες δὲν ὀνομάζονται Σποράδες, ἀλλὰ νῆσοι τοῦ Σαρωνικοῦ. *Ἀνατολικαὶ* τέλος *Σποράδες* ὀνομάζονται αἱ μικραὶ ἐγγύτατα τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς νῆσοι, ὡς καὶ ἡ Τένεδος, οὐχὶ ὅμως καὶ αἱ Δωδεκάνησοι. Σ. Ε. Λ.

σποράδην· ἐπίρρ., σποραδικῶς, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, κατ' ἀραιὰ διαστήματα.

σποραδικός, *—ή, —όν*· ὁ σποράδην εὑρισκόμενος, ὁ ἀπαντῶν κατ' ἀραιὰ διαστήματα, εἴτε τοπικὰ εἴτε χρονικά: «κρούσματα τύφου σποραδικά». —Ἐπίρρ. ***σποραδικῶς.***

σποραδικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σποραδικόν.

σπορεῖον (τό)· τόπος ὅπου σπείρεται φυτόν τι ὁμαδικῶς, ὅπως βραδύτερον μεταφυτευθῇ, οἷον: «σπορεῖον καπνοῦ, — ντομάτας κτλ.», κοιν. *φυτάρι*.

σπορέλαιον (τὸ) *[Ἐγκυκλ.]*. *Σπορέλαια* καλοῦνται τὰ ἐκ σπερμάτων ἢ καρπῶν διαφόρων φυτῶν λαμβανόμενα λιπαρὰ ἔλαια, εἴτε δι' ἐκθλίψεως ἐν ψυχρῷ ἢ θερμῷ, εἴτε δι' ἐκχυλίσεως διὰ διαφόρων ἐκχυλιστικῶν ὑγρῶν, ὡς διθειάνθρακος, βενζίνης, τριχλωραιθυλενίου, τετραχλωριάνθρακος κλ. Ἡ ἔκθλιψις γίνεται δι' ὑδραυλικῶν πιεστηρίων μεγάλης πιέσεως, τῶν σπερμάτων λειοτριβουμένων προηγουμένως δι' εἰδικῶν μύλων εἰς λεπτὸν ἄλευρον, ὅπερ φέρεται ἐντὸς καταλλήλων μαλλίνων σάκκων, ἐπαλλήλως τοποθετουμένων ὑπὸ τὴν πλάκα τοῦ πιεστηρίου. Κατὰ τὴν δι' ἐκχυλίσεως μέθοδον παραλαβῆς χρησιμοποιεῖται σύστημα ἐκχυλιστήρων εὑρισκομένων ἐν σειρᾷ καὶ συγκοινωνούντων μεταξύ των, τῆς ἐκχυλίσεως χωρούσης ἐν αὐτοῖς κατὰ τὸ σύστημα τοῦ ἐμπλουτισμοῦ. Καὶ κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην προηγεῖται τῆς ἐκχυλίσεως σχετικὴ λειοτρίβησις τῶν σπερμάτων.

Τὰ σπορέλαια κατατάσσονται εἰς τὰ *μὴ ξηραινόμενα*, εἰς τὰ *ἡμιξηραινόμενα* καὶ εἰς τὰ *ξηραινόμενα*, ὡς ἐκ τῆς ἰδιότητος, ἣν παρουσιάζουν, ἰδίως τὰ τελευταῖα ἐξ αὐτῶν, κατὰ μικρότερον δὲ λόγον τὰ δεύτερα, ἐκτιθέμενα εἰς λεπτὸν στρῶμα εἰς τὸν ἀέρα, νὰ ξηραίνωνται. Ὡς βάσις κατατάξεως αὐτῶν χρησιμεύει ἡ σταθερὰ τοῦ ἰωδίου (ἀριθμὸς Hübl), ἥτις κυμαίνεται διὰ τὰ μὴ ξηραινόμενα κάτω τοῦ 95, διὰ τὰ ἡμιξηραινόμενα ἀπὸ 95—130 καὶ διὰ τὰ ξηραινόμενα ἄνω τοῦ 130. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν σπορελαίων ἀναγράφονται εἰς τὸν ἀκόλουθον πίνακα, περιλαμβάνοντα τὰς κυριωτέρας ἐκ τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν σταθερῶν αὐτῶν.

Πίναξ φυσικῶν καὶ χημικῶν σταθερῶν τῶν σπουδαιοτέρων σπορελαίων.

Εἶδος ἐλαίου	Δείκτης διαθλάσεως εἰς 20° C	Εἰδικὸν βάρος εἰς 15° C	Ἀριθμὸς σαπωνοποιήσεως	Ἀριθμὸς ἰωδίου: τοῦ ἐλαίου	Ἀριθμὸς ἰωδίου: τῶν λιπαρῶν ὀξέων	Ἀριθμὸς Reichert-Meissl	Ἀριθμὸς Hehner	Σημεῖον πήξεως τῶν λιπαρῶν ὀξέων °C
Ἀραχιδέλαιον	1,468—1,472	0,911—0,925	189 —197	86 — 98	96—103	0,5 —1,6	94 —96	22—30
Κικινέλαιον	1,477—1 478	0,960—0,974	176 —183	82 — 88	86— 93	1,1 —2,8	—	3
Ἀμυγδαλέλαιον	1,471	0,916—0,920	190 —196	93 —102	93— 96	2,6	96 —97	10—12
Λεπτοκαρυέλαιον	1,469	0,915—0,924	187 —197	83 — 90	87— 9	1,0	95,6	—
Βαμβακέλαιον	1 474—1,476	0 922—0,928	191 —198	103 —110	110—115	0,4 —1	95,9 - 96 2	32—38
Σησαμέλαιον	1,475—1,476	0,922—0,924	188 —195	103 —112	109—112	1,2	95 6—95,9	21—24
Γερμ. Σησαμέλαιον	1,476	0,923—0,927	185 —188	133 —135	137	—	—	13—14
Καλαμποκέλαιον	1,473—1,474	0,921—0,924	188 —193	119 —123	125	0,33—2,5	88 —96	13—19
Κολοκυνθοσπορέλαιον	1,474—1,476	0,920—0,925	188 —195	113 —130	—	1,2 —1,8	96,2	25—32
Κραμβέλαιον	1,472 —1,476	0,913—0,917	171 —179	97 —105	96—106	0,25—0.4	95	12—18
Σιναπέλαιον μέλαν	1,473	0,916—0,920	174 —182	102 —122	110	—	95	15—17
Σιναπέλαιον λευκὸν	1,473	0,912—0,921	170 —177	92 —122	95— 96	—	96,7	10—17
Σογιέλαιον	1,475—1.476	0,922—0,934	190 —193	114 —137	118—131	0,45—0,75	95 —95,5	17—24
Καπνοσπορέλαιον	1,475—1,484	0,928—0,947	186,8—201,6	117,8—137,9	—	0,32—2,03	95 2—96,3	—
Γιγαρτέλαιον	1,472—1,477	0,914—0,929	186 5—201,6	121 —132,5	125—141	0,35—1,25	92 —94,5	—
Λινέλαιον	1,484—1,487	0,930—0,935	190 —195	171 —190	179—182	—	95,5	12—20
Ξυλέλαιον	1,503	0,941—0,944	190 —196	159 —165,7	160—170	—	96,0—96,7	31
Μηκωνέλαιον	1,478	0,924—0,937	190 —198	131 —157	139	—	95,2	15—17
Ἡλιέλαιον	1 476	0,924—0,926	188 —194	119 —134	133—134	—	95,0	17—18
Καρυδέλαιον	1,481	0,925—0,926	186 —197	132 —134	150	—	95,4	16
Κανναβέλαιον	1,452	0,925—0,928	190 —194	141 —166	160—170	—	—	15—17

Τὰ πλεῖστα τῶν σπορελαίων, κατόπιν εἰδικῆς χημικῆς ἐπεξεργασίας (ραφιναρίσματος) ἢ ὡς ἔχουν ἢ ἐν ἀναμίξει μετ' ἐλαιελαίου, φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον πρὸς βρῶσιν καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὴν παρασκευὴν τῶν συντετηρημένων τροφίμων. Ἐπίσης χρησιμοποιοῦνται ὡς πρώτη ὕλη εἰς τὴν δι' ὑδρογονώσεως παρασκευὴν ἐσκληρυμμένων λιπῶν, ἅτινα καταναλίσκονται εἰς τὴν ἀγορὰν ἀντὶ βουτύρου. Ἐν Ἑλλάδι λειτουργεῖ ἤδη τοιοῦτον ἐργοστάσιον, χρησιμοποιοῦν ἀποκλειστικῶς βαμβακέλαιον. Ἐκ τῶν ξηραινομένων πολλά, καὶ κυρίως τὸ λινέλαιον, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ἐλαιοχρωμάτων καὶ βερνικίων μετὰ προηγουμένην ζέσιν καὶ ἀνάμιξιν μετὰ στεγνωτικῶν οὐσιῶν, ὁπότε αὐξάνεται ἔτι μᾶλλον ἡ ἰδιότης τοῦ ξηραίνεσθαι. Ἐπίσης εὑρίσκουν ἐφαρμογὴν διὰ τὴν παρασκευὴν σαπώνων, διὰ φαρμακευτικοὺς σκοποὺς κλπ.

Ἡ σπορελαιουργία ἀνεπτύχθη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀπασχολοῦσα 14 ἐργοστάσια συνολικῆς κινητηρίου δυνάμεως 500 ἵππων. Τὰ κυριώτερα σπορέλαια, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπασχολεῖται, εἶναι τὸ βαμβακέλαιον, τὸ σησαμέλαιον, τὸ καρυδέλαιον, τὸ λινέλαιον καὶ τὸ κικινέλαιον. Ἐπίσης παρασκευάζονται μικραὶ ποσότητες ἡλιελαίου, ἐλαίου σόγια κλπ. Τὰ διὰ τὴν βιομηχανίαν ταύτην ἐλαιοῦχα σπέρματα εἰσάγονται κυρίως ἔξωθεν, τῆς ἐγχωρίας παραγωγῆς σημαντικῶς ὑπολειπομένης. Οὕτως ἔχομεν ἐτησίαν ἐγχωρίαν παραγωγὴν περίπου 8 000 τόννων βαμβακοσπόρου, ἔναντι παρασκευῆς βαμβακελαίου, κατὰ τὸ 1930, τόννων 9.000. Εἰς τὰ λοιπὰ ἡ ἐν Ἑλλάδι παραγωγὴ κατὰ τὸ 1930 εἶναι ἡ ἀκόλουθος: σησαμέλαιον 500 τόννοι, καρυδέλαιον 150 τόννοι, ἡλιέλαιον 500 τόννοι, κικινέλαιον 117 τόννοι, καὶ λινέλαιον, κατὰ τὸ 1928, τόννοι 1.035. Διὰ τὸ λινέλαιον χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ἔξωθεν εἰσαγόμενος λιναρόσπορος, ἰδίως ἐξ Ἰνδιῶν, ἡ δὲ ἐγχωρία παραγωγὴ τοῦ ἐλαίου ὑπολείπεται τῆς καταναλώσεως. Κατὰ τὸ 1928 εἰσήχθησαν 205 τόννοι λινελαίου. Ἡ σπορελαιουργία καταλείπει ἐπίσης, κατὰ τὴν διὰ πιέσεως μέθοδον παραλαβῆς, τοὺς πλακοῦντας, οἵτινες διατίθενται ἐν τῇ ἀγορᾷ ὡς ἀρίστη τροφὴ τῶν ζῴων. Σπορέλαια δύνανται νὰ ἐξαχθοῦν ἐπίσης ἐκ τοῦ καπνοσπόρου καὶ ἐκ τοῦ σταφυλοσπόρου (γίγαρτα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Marcusson*, Die Untersuchung d. Fette u. Ole (1927).—*A. Grün*, Analyse d. Fette u. Wachse B. I. & II. (1925—1929).—*I. Κανδήλη καὶ N. Καρνῆ*, Τὸ σπορέλαιον τοῦ ἑλληνικοῦ καπνοῦ («Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», 4. 1929).—*I. Κανδήλη*, Φυσικαὶ καὶ χημικαὶ σταθεραὶ καὶ λοιπαὶ ἰδιότητες τοῦ ἑλληνικοῦ γιγαρτελαίου («Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», 2, 1933). Ι. Δ. ΚΑΝΔΗΛΗΣ

σπορεύς, *—έως* (ὁ)· ὁ σπείρων || μηχάνημα δι' οὗ γίνεται ἡ σπορά.

—*[Ἐγκυκλ.]* *Σπορέων* ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη. Οὕτω, ὅσον ἀφορᾷ τὸ εἶδος τῶν σπόρων, διακρίνομεν τοὺς *σπορεῖς μικρῶν σπόρων*, ὡς λ. χ. σίτου, κριθῆς κ. τ. τ., καὶ τοὺς *σπορεῖς μεγάλων σπόρων*, ὡς π. χ. ἀραβοσίτου, βάμβακος κ. τ. λ. Ἐπίσης, ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς σπορᾶς τῶν σπόρων, ὑπάρχουσιν οἱ λεγόμενοι *σπορεῖς γραμμῆς*, διὰ τῶν ὁποίων ἡ σπορὰ διενεργεῖται καθ' ὡρισμένας γραμμὰς (οἵτινες ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἓν κιβώτιον,

Digitized by Google

ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοποθετοῦνται οἱ σπόροι, ἀπὸ καταλλήλου μηχανισμόν, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ κανονικὴ κατανομὴ τῶν σπόρων, καὶ ἀπὸ τὰ ὄργανα τὰ ὁδηγοῦντα τοὺς σπόρους εἰς τὸ ἔδαφος καὶ καλύπτοντα αὐτούς) καὶ οἱ *σπορεῖς ἐλευθέρας σπορᾶς*, διὰ τῶν ὁποίων ἡ σπορὰ ἐπιτυγχάνεται οὐχὶ καθ' ὡρισμένας γραμμάς, ἀλλ' ἐλευθέρως, εἰς τὰ «πεταχτά». Οἱ σπορεῖς οὗτοι ἀποτελοῦνται, ὡς καὶ οἱ σπορεῖς γραμμῆς, ἀπὸ τὰ αὐτὰ σχεδὸν ὄργανα, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, ἀντὶ τῶν ὀργάνων, ἅτινα ὁδηγοῦσι τοὺς σπόρους εἰς τὸ ἔδαφος, κέκτηνται κατάλληλον κεκλιμένον ἐπίπεδος, ἐκ τοῦ ὁποίου οἱ σπόροι ἐκτινάσσονται διασπειρόμενοι εἰς τὸ ἔδαφος. Τελευταίως ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ λεγόμενοι *σπορεῖς-λιπαντῆρες*, οἵτινες ἀποτελοῦσι κατάλληλον συνδυασμὸν σπορέως καὶ λιπαντῆρος, διὰ τοῦ ὁποίου, ὁμοῦ μὲ τὴν σπορὰν τῶν σπόρων, γίνεται καὶ ὁ διασκορπισμὸς τῶν λιπασμάτων, κατὰ τρόπον ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐξοικονομῆται ἡ ἐργασία τῆς ἰδιαιτέρας λιπάνσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ διασπείρεται τὸ λίπασμα εἰς ἃς θέσεις ρίπτεται καὶ ὁ σπόρος (εἰκόνας σπορέων βλ. ἐν λ. *γεωργία* καὶ *γεωργικαὶ* μηχαναί).

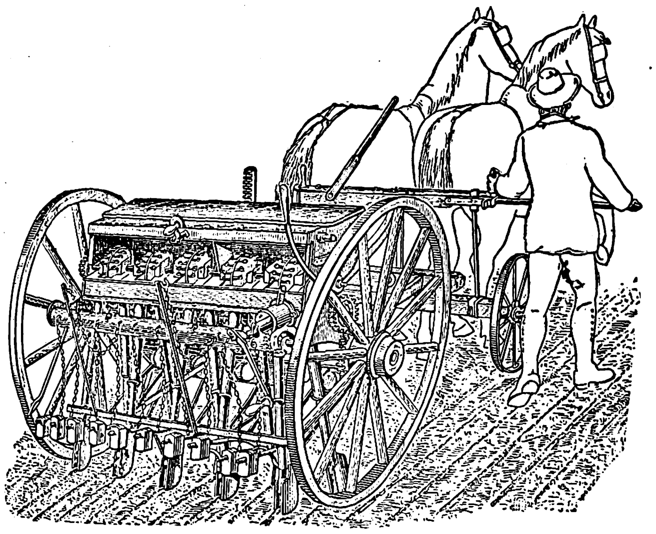

Σπορεύς.

σπορευτὴς (ὁ)· ὁ σπορεύς.

σπορευτός, —ή, —όν· ὁ ἐσπαρμένος. Σπορευτὴ χώρα, ἡ πρὸς σπορὰν κατάλληλος χώρα.

σπορητὸς (ὁ)· σῖτος ἐσπαρμένος, σῖτος φυόμενος· || ἡ σπορὰ γεννημάτων.

σπόρια (τά)· πληθ. τοῦ ἀρσεν. *σπόρος*, ἰδίᾳ τῶν κηπουρικῶν: «σπόρια τοῦ πεπονιοῦ, — τοῦ καρπουζιοῦ, — τοῦ κολοκυθιοῦ κ.τ.τ.» || ὁμοίως «σπόρια τοῦ πορτοκαλιοῦ, — τοῦ λεμονιοῦ κ.τ.τ.».

σποριὰ (ἡ)· δημοτ., τμῆμα ἀγροῦ, τὸ ὁποῖον σπείρει ἐφάπαξ ὁ γεωργός, ἵνα κατόπιν σπείρῃ ἄλλο τμῆμα· || «μιὰ σποριὰ τόπο» τόπος ὀλίγος, ὅσον περίπου ὁ γεωργὸς σπείρει ἐφάπαξ.

σποριάγγειον (τό)· βλ. *σποράγγειον*.

σποριάζω· δημοτ., ἀποκτῶ σπόρους· συνήθως λέγεται ἐπὶ καρπῶν, οἱ ὁποῖοι καθίστανται ἄβρωτοι ἢ ἐλαττωματικοί, ὅταν μεστωθοῦν οἱ σπόροι: «σποριασμένο ἀγγούρι, — κολοκύθι», «σποριασμένες μελιτζάνες, — μπάμιες κ. τ. τ.» || συνεκδ. ἐπὶ ἀποκτήσαντος τέκνα ἢ ἀπογόνους.

σποριάρης (ὁ), θηλ. —άρα, οὐδ. —άρικο· ἐπὶ καρπῶν, ὁ μειονεκτῶν ἕνεκα τῆς μεστώσεως τῶν σπόρων του: «σποριάρες μελιτζάνες, — μπάμιες», «σποριάρικα ἀγγούρια, — κολοκύθια».

σποριᾶς, —ᾶ (ὁ)· δημοτ., ὁ σπείρων, ὁ σπορεύς· || ὁ Νοέμβριος, διότι κατ' αὐτὸν γίνεται κατ' ἐξοχὴν ἡ σπορά.

σπόριασμα (τό)· ἡ ἀπόκτησις καὶ ἰδίᾳ ἡ μέστωσις τῶν σπόρων: «τὸ σπόριασμα τῆς μελιτζάνας, —τῆς μπάμιας κ. τ. τ.».

σποριὸ (τό)· ἰδιωματ., οἱ ἁδροὶ καρποί, ἰδίᾳ τοῦ σίτου, τοὺς ὁποίους ὁ γεωργὸς ξεχωρίζει κατὰ τὴν συγκομιδήν, ἵνα χρησιμεύσουν ὡς σπόρος.

σπόριμος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ κατάλληλος νὰ σπαρῇ: «σπόριμος γῆ» || ἐπὶ τοῦ σπόρου, κατάλληλος ὅπως σπαρῇ ἢ ὅπως φέρῃ καρπόν || μὴν σπόριμος, ὁ μὴν καθ' ὃν σπείρουσι || μέτρον σπόριμον, μέτρον σίτου πρὸς σποράν || αἰδὼς σπόριμος, τὸ αἰδοῖον.

σποριογόνιον (τὸ) [*Βοτ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ καψοειδὴς ἀπόφυσις κρυπτογαμικῶν τινων φυτῶν καὶ ἰδίως τῶν βρύων, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀναπτύσσονται τὸ σπόρια. Δ. Ν. Π.

σπόριον (τὸ) [*Βιολ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ μετὰ πυρῆνος πρωτοπλασματικὴ μεμβρανώδης ἢ ἀμέμβρανος μᾶζα ἡ κινουμένη διὰ τῶν βλεφαρίδων ἃς φέρει καὶ ἱκανὴ πρὸς ἀναπαραγωγὴν νέου ὀργανισμοῦ, ἐγγενῶς ἢ ἀγενῶς. Ὁ πολλαπλασιασμὸς διὰ σπορίων λαμβάνει χώραν εἰς τὰ φυτὰ καὶ εἰς τὰ κατωτέρων βαθμίδων ζῷα. Δ. Ν. Π.

Σπόριος (Sporius), *Κάσσιος - Βεκελλῖνος*· βλ. *Κάσσιοι*.

—*Σπόριος Μαίλιος*· βλ. λ. *Μαίλιος*.

σποριόφυλλον (τό)· τὸ φύλλον, ἐκ τοῦ ὁποίου, διὰ καταλλήλου διαμορφώσεως, σχηματίζονται σπόρια. Δ. Ν. Π.

σποριόφυτον (τὸ) [*Βοτ.*]. Φυτικὸν μόριον, ὅπερ ἀναπτύσσει *σπόρια*. Τὸ σποριόφυτον εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν βρύων ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ *σποριογονίου* (βλ. λ.), εἰς δὲ τὰ φυτὰ τῶν ἀνωτέρας λειτουργίας ἀθροισμάτων, ἤτοι εἰς τὰ σπερματόφυτα, τὸ σποριόφυτον εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ κυριῶδες τοῦ φυτοῦ σῶμα, διακρινόμενον καὶ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ. Δ. Ν. Π.

σπόρισμα (τό)· δημοτ., τὸ πρὸς σπορὰν προωρισμένον γέννημα.

σπορίτης (ὁ)· δημοτ., καρπὸς φυτῶν τινων κηπευτῶν καταλειπόμενος ἐπὶ τοῦ φυτοῦ, ὅπως τελείως πεπανθῇ καὶ χρησιμεύσουν οἱ σπόροι του πρὸς σποράν, οἷον ὁ καρπὸς τῆς ἀγγουριᾶς, τῆς μελιτζάνας, τῆς μπάμιας, τῆς κολοκύνθης, *σπερματίας*.

σπόρκα (sporca)· τὸ μικτοβαρές, τὸ μὴ καθαρόν || μεταφ. τὸ μὴ ἐλεύθερον, τὸ δύσκολον: «τὰ ἔφερε σπόρκα» τοῦ ἦλθαν ἀνάποδα· || «τὰ χαρτιά του τὰ ἔχει σπόρκα» δὲν εἶναι καθαρ., ἐπὶ ναυτιλιακῶν δὲ ἐγγράφων δὲν εἶναι πρὸς ἐλευθεροκοινωνίαν καθαρά. Ν. Ι. Δ.

σποροβλάστη (ἡ) [*Ζωολ.*]. Καλεῖται τὸ γεννητικὸν στοιχεῖον τῶν *σποροζῴων*.

σποροβόλος (Sporobolus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ὁ καρπὸς των φέρει μαλακὸν περικάρπιον, ὅπερ διανοίγεται οὕτως, ὥστε νὰ ἀφήνηται ἐλεύθερον τὸ σπέρμα νὰ πίπτῃ καὶ οὕτω νὰ γίνηται συχνότερον ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν φυτῶν τοῦ γένους τούτου. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *σποροβόλος ὁ βιργίνειος* (Sporobolus virginensis), ἰθαγενὴς τῆς Βιργινίας φυτόν, ὅπερ πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς καὶ εὐδοκιμεῖ καὶ εἰς ξηρὰ ἔτι καὶ ἄγονα ἐδάφη, καλλιεργούμενον πολλαχοῦ ὡς νομευτικόν. Δ. Ν. Π.

σπορογονία (ἡ) [*Βιολ.*]. Καλεῖται: 1) ὁ διὰ σπόρων πολλαπλασιασμὸς τῶν φυτῶν· 2) ὁ δι' αὐτομάτου ἀναπτύξεως καὶ ἀποσπάσεως σπόρων πολλαπλασιασμὸς τῶν πρωτοζῴων. Δ. Ν. Π.

σπορογόνος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ γεννῶν σπόρους.

σποροδέσμιον (τὸ) (Sporodesmium) [*Βοτ.*]. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *δευτερομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δεματιδῶν*. Σχεδὸν ἅπαντα τὰ εἴδη εἶναι σαπρόφυτα. Προσβάλλουσι τὴν συκῆν. Ε. Τ. Ε.

σποροδιαλογεύς,—*έως* (ὁ). Καλοῦνται οὕτω μόνιμοι μηχαναὶ χρησιμεύουσαι διὰ τὴν διαλογὴν καὶ κατάταξιν κατὰ μέγεθος διαφόρων σπόρων ἐξ ἑνὸς μείγματος τοιούτων. Οἱ συνηθέστεροι χρησιμοποιούμενοι σποροδιαλογεῖς εἶναι οἱ κυψελωτοί, ἀποτελούμενοι ἐκ κυλίνδρου ἐκ λαμαρίνης φέροντος εἰς τὴν ἐσωτερικήν του ἐπιφάνειαν κυψελωτὰ κοιλώματα διαφόρων μεγεθῶν, ἀναλόγως τῶν πρὸς διαλογὴν σπόρων, καὶ δυναμένου νὰ περιστραφῇ περὶ ὁριζόντιον, ὀλίγον κεκλιμένον ἄξονα. Τὸ μεῖγμα, διερχόμενον διὰ διαφόρων κοσκίνων, ὁδηγεῖται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κυλίνδρου, ὅπου διὰ τῆς περιστροφῆς παρασυρόμενοι μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ ἄξονος οἱ ἐντὸς τῶν κοιλωμάτων εἰσερχόμενοι σπόροι, οἱ ὁποῖοι κατόπιν πίπτουν διὰ κεκλιμένου ἐπιπέδου καὶ δι' ἀτέρμονος κοχλίου εἰς ἕτερα κόσκινα, κατατασσόμενοι κατὰ σχῆμα καὶ μέγεθος. Ὑπάρχουν σποροδιαλογεῖς ἁπλῆς, διπλῆς καὶ τριπλῆς ἐνεργείας, χειροκίνητοι ἢ μηχανοκίνητοι, καὶ χρησιμοποιοῦνται κυρίως διὰ τὴν διαλογὴν καὶ καθαρισμὸν τῶν σπόρων τῶν σιτηρῶν. Ε.Τ.Ε.

σποροδοχεῖον (τό). Εἰδικὸν καρποφόρον τῶν μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν τουβερκουλαριδῶν, ἐν εἴδει φυματίου, ἀποτελούμενον ἀπὸ πυκνὸν πλέγμα ὑφῶν, χρώματος συνήθως ζωηροῦ καὶ ὑφῆς μαλακῆς, κηρώδους, σαρκώδους κλπ. Ε.Τ.Ε.

σποροζῷα, ἢ *σποροζῳάρια* (τὰ) (Sporozoa) [*Ζωολ.*]. Ὁμοταξία πρωτοζῴων παρασιτικῶν, περιλαμβάνουσα μικροτάτους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, χαρακτηριζομένους ἐκ τῆς παρουσίας ἢ μὴ μεμβράνης περιβαλλούσης τὸ σῶμά των, ἀλλ' ἀμοιροῦντας ὁλοσχερῶς παντὸς κινητικοῦ ὀργάνου. Τὰ σποροζῷα συνήθως παραμένουν ἀκίνητα ἢ ἐκτελοῦσι βραδυτάτας ὑποτυπώδεις κινήσεις, κατὰ τὴν περίοδον τῆς πλήρους αὐτῶν ἀναπτύξεως. Ὁ ὀργανισμός των εἶναι ἁπλούστατος, δι' ὃ καὶ ἐνδιαιτῶνται παρασιτικῶς ἐπὶ ἑτέρων ζωϊκῶν ὀργανισμῶν. Ἡ ὀνομασία των ὀφείλεται εἰς τὸν τρόπον τοῦ πολλαπλασιασμοῦ των, ὅστις γίνεται διὰ σπορίων.

Τὸ σῶμά των εἶναι μικροσκοπικώτατον καὶ σκωληκοειδές, σφαιρικὸν ἢ ἀμοιβοειδές. Πάντα εἶναι ἐνδοκυτταρικὰ παράσιτα, ἀπαντῶντα εἰς πάντα σχεδὸν τὰ σπονδυλωτὰ καὶ τὰ μαλάκια, καὶ προσβάλλουσι διάφορα ὄργανα, ὡς π. χ. τοὺς νεφρούς, τὸ ἧπαρ, τὴν πεπτικὴν συσκευήν, κ.τ.λ. Ἡ ὀργανική των σύνθεσις εἶναι ἁπλουστάτη. Ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς ὁμογενοῦς κοκκοειδοῦς πρωτοπλάσματος, ὅπερ περιβάλλεται ὑπὸ παρεμφεροῦς συστάσεως μεμβράνης καὶ ἐξ ἑνὸς εὐμεγέθους πυρῆνος, οὗ ἡ χρωματίνη συμπυκνοῦται ἐντὸς συμπυκνολευκωματοειδοῦς σωματίου. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν σποροζῴων γίνεται πάντοτε διὰ σπορίων· ὑπάρχουσι δύο εἰδῶν σπόρια, τὰ *ἀμέσως ἀναπτυσσόμενα* σπόρια καὶ τὰ *διαρκῆ*. Τὰ πρῶτα ἀποθνήσκουσι ταχέως, ἐὰν δὲν εὕρωσιν ἀμέσως κύτταρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ διεισδύσωσι καὶ νὰ φιλοξενηθῶσιν, ἐνῷ τὰ δεύτερα δύνανται νὰ ζήσωσιν ἐπ' ἀρκετὸν ἐν λανθανούσῃ, οὕτως εἰπεῖν, καταστάσει. Τὰ δεύτερα ταῦτα σπόρια παράγονται κατόπιν ἐγκυστώσεως.

Σχηματισμὸς τῶν ἀμέσως ἀναπτυσσομένων σπορίων. Τὸ ὥριμον πρὸς ἀναπαραγωγὴν σποροζῷον διαιρεῖ κατ' ἐπανάληψιν τὸν πυρῆνά του· εἶτα ἕκαστος τῶν πυρήνων, τῶν προελθόντων διὰ διαιρέσεως, περιβάλλεται ὑπὸ πρωτοπλάσματος καὶ σχηματίζει πλεῖονα σπόρια, ἅτινα ἔχουσι κωνικήν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, μορφήν. Τὰ οὕτω παραχθέντα σπόρια ἐλευθεροῦνται διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ ξενίζοντος αὐτὰ κυττάρου καὶ διεισδύουσιν εἰς τὰ γειτονικὰ τοῦ προηγουμένου κύτταρα. Τὰ σπόρια ταῦτα εἰσέρχονται μὲν εἰς τὰ διάφορα ὄργανα τοῦ ξενίζοντος ταῦτα ζῴου, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ μεταδώσωσι τὰς ἀσθενείας ἃς ἐπιφέρουσι καὶ εἰς ἕτερα ζῷα, μετὰ τοῦ προσβληθέντος συγκατοικοῦντα. Ἡ σποριογονία αὕτη ἐπαναλαμβάνεται πλειστάκις καὶ οὕτω διαρκῶς τὰ παράσιτα πολλαπλασιάζονται. Τοῦτο δὲν γίνεται ἐπ' ἄπειρον, εἴτε διότι ἡ θρεπτικὴ ἱκανότης τοῦ προσβληθέντος ζῴου παραμένει ἀμείωτος, εἴτε διότι ὁ ἀλλεπάλληλος πολλαπλασιασμὸς ἐπιφέρει τὴν γεννητικὴν ἀνικανότητα τῶν σποροζῴων· εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τὰ παράσιτα ταῦτα ἐξαφανίζονται.

Γονιμοποίησις. Μεταξὺ τῶν κοκκιδίων τῶν εὑρισκομένων ἐντὸς τῶν ἐπιθηλιακῶν κυττάρων τινὰ διακρίνονται τῶν ἄλλων ἐκ τοῦ μεγαλυτέρου μεγέθους των καὶ ἐκ τοῦ ὅτι διαιροῦνται ἐπανειλημμένως καὶ σχηματίζουσι πλῆθος μικροτάτων χρωματικῶν κόκκων, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιμηκύνονται λαμβάνοντες σχῆμα βακτηρίας καὶ συναθροίζονται κατὰ τὴν περιφέρειαν τοῦ κοκκιδίου. Ἕκαστος τῶν κόκκων περιβάλλεται ὑπὸ λεπτοτάτης πρωτοπλασματικῆς μεμβράνης καὶ φέρει κατὰ τὸ ἄκρον του δύο μικρὰ μαστίγια, ἅτινα ἐκτελοῦσι ζωηροτάτας κινήσεις. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν κινήσεων τούτων, οἱ κόκκοι ἀποσπῶνται τῆς κεντρικῆς πρωτοπλασματικῆς μάζης καὶ καθίστανται ἐλεύθεροι, λαμβάνοντες σταυροειδὲς σχῆμα. Οἱ ἀποσπασθέντες οὕτω κόκκοι, ἐλεύθεροι πλέον ὄντες, γίνονται *μικρογαμέται* καὶ φέρουσι πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν σπερματοζωϊδίων τῶν μεταζῴων, δηλαδὴ εὐκινησίαν, περίσσειαν πυριτιολευκώματος καὶ πτωχείαν εἰς πρωτόπλασμα. Κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἕτεροι κόκκοι ἀποβάλλουσι μέρος τῆς χρωματίνης των ἐκτὸς τοῦ κυττάρου καὶ οὕτω καθίστανται *θήλεις προπυρῆνες*. Μετὰ ταῦτα ὁ κόκκος μεγεθύνεται καὶ τὸ πρωτόπλασμα αὐτοῦ πληροῦται μεγάλων κόκκων, οἵτινες δίδουσιν εἰς τὸ πρωτόπλασμα ἀδιαφανὲς λευκὸν χρῶμα. Μετὰ τὴν τοιαύτην διαμόρφωσίν του ὁ κόκκος πίπτει εἰς τὴν κοιλότητα τῆς πεπτικῆς συσκευῆς τοῦ ξενίζοντος αὐτὸν ζῴου, ὁπότε καὶ καλεῖται *μακρογαμέτης*. Μετὰ τὴν ἐλάττωσιν τῆς χρωματίνης, ὁ μακρογαμέτης ἐπιδρᾷ ἑλκυστικῶς ἐπὶ τοῦ μικρογαμέτου, ὅστις οὕτω πιέζεται πρὸς τὰ τοιχώματα. Τέλος ὁ ἕτερος ἐκ τῶν δύο γαμετῶν διεισδύει εἰς τὸ πρωτόπλασμα καὶ ὁ πυρὴν του συνενοῦται μὲ τὸν πυρῆνα τοῦ μακρογαμέτου· τὸ κύτταρον τὸ οὕτω γονιμοποιηθὲν καλεῖται *ᾠὸν* ἢ *ζυγωτός*.

Σχηματισμὸς τῶν διαρκῶν σπορίων. Τὸ σχηματισθὲν ᾠὸν διὰ διαιρέσεως παράγει τὰ διαρκῆ σπόρια. Ἀφ' ἧς στιγμῆς διεισδύσῃ ὁ μικρογαμέτης ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος, ὁ μακρογαμέτης περι-

Digitized by Google

βάλλεται ὑπὸ παχείας μεμβράνης, ἥτις ἀποτελεῖ παχεῖαν κύστιν φοειδοῦς σχήματος. Ἐντὸς τῆς κύστεως τὸ πρωτόπλασμα, ὅπερ ἔχει ἤδη μορφὴν μάζης σφαιρικῆς, διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, καὶ οὕτω παράγονται τέσσαρες *σποροβλάσται*, αἵτινες ἐπιμηκύνονται, περιβαλλόμεναι ὑπὸ διπλῆς ἀνθεκτικῆς μεμβράνης, καὶ οὕτω καθίστανται πλέον *σπόρια*. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἑκάστου σπόρου ὁ πυρὴν διαιρεῖται ἐκ νέου καὶ σχηματίζει τὰ *σποροζωΐδια*, ἅτινα ἔχουσι μορφὴν κόμματος μὲ κεφαλὴν διωγκωμένην καὶ οὐρὰν νηματοειδῆ. Ἡ ὁμοταξία τῶν σποροζώων διαιρεῖται εἰς δύο ὑπομοταξίας, τὰς *γρεγαρίνας* καὶ τὰ *κοκκίδια*, εἰς ἃ ὑπάγονται καὶ τὰ *αἱμοκοκκίδια*. Αἱ γρεγαρῖναι ὑποδιαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας, τὰ *μονοκυστίδια* καὶ τὰ *πολυκυστίδια*, τὰ δὲ κοκκίδια εἰς *αἱμοκοκκίδια*. Δ. Ν. Π.

— *[Μικροβ.]* Ἐκ τῶν *σποροζώων* τὰ ἐνδιαφέροντα τὸν ἄνθρωπον προέρχονται ἐκ τῆς τάξεως τῶν *κοκκιδίων* (eimeria, isaspora, plasmodium), ἐκ τῆς τάξεως τῶν *ἀδελεϊδίων* (*αἱμογρεγαρῖναι*) καὶ ἐκ τῆς τάξεως τῶν *σαρκοσποριδίων* (*σαρκόκυστις*). Ν. Α. Μ.

σποροζώωσις (ἡ). Καλεῖται πᾶσα νόσος ἔχουσα ὡς αἴτιον σποροζῷόν τι.

σποροκαθαριστήριον (τό). Μόνιμος γεωργικὴ μηχανή, χρησιμεύουσα διὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν σπόρων ἀπὸ τῶν μετ' αὐτῶν ἀναμεμειγμένων ξένων σωμάτων. Οὗτοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ κόσκινα διαφόρων σχημάτων, ὧν ἡ κίνησις συνδυάζεται μὲ ῥεῦμα ἀέρος παραγόμενον ἀπὸ ἀνεμιστῆρα, ὥστε ὁ ἀκάθαρτος σπόρος νὰ καθαρίζεται ἀπὸ τὰς βαρείας καὶ ἐλαφρὰς ξένας οὐσίας, κόνιν κλπ. Σποροκαθαριστήρια κοινῶς καλοῦνται καὶ οἱ *σποροδιαλογεῖς* (βλ. λ.). Ε. Τ. Ε.

σποροκάρπιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται τὸ περίπλοκον ὄργανον, ὅπερ περιέχει τὰ πολλαπλασιαστικὰ κύτταρα, ἤτοι τὰ *ἀσκίδια* ἢ *βασίδια* τῶν ἀνωτέρων μυκήτων, ἢ τὸ ὄργανον, ὅπερ περιέχει καὶ προστατεύει τὸ ᾠογόνιον εἰς τὰ *χαρώδη* φυτά, ἢ τέλος τὸ κοῖλον ὄργανον, ὅπερ περικλείει τὰ σποριάγγεια εἰς τὰς *ὑδροπτερίδας*. Δ. Ν. Π.

σποροκύστις (ἡ) *[Ζωολ.]*. Καλεῖται ἡ ἐμβρυώδης μορφὴ τῶν τρηματωδῶν σκωλήκων, κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἀποβολῆς τῶν κροσσωτῶν φυματίων της καὶ τῆς ἐγκυστώσεώς της εἰς τὰ γεννητικὰ κύτταρα ἑτέρων ζωϊκῶν ὀργανισμῶν, ἔνθα ἐξελίσσεται εἰς κερκοφόρον σκώληκα. Ἐπίσης σποροκύστις καλεῖται ἡ μικροσκοπικὴ κύστις, ἥτις περιλαμβάνει τὰς σποροβλάστας τῶν σποροζώων. Δ. Ν. Π.

σπόρος (ὁ)· τὸ σπέρμα οἱουδήποτε καρποῦ: «οἱ σπόροι τοῦ πεπονιοῦ, — τοῦ κολοκυθιοῦ, — τῆς ντομάτας κλπ.» || τὸ προωρισμένον πρὸς σπορὰν γέννημα: «ἀστόχησαν τὰ σπαρτὰ καὶ δὲν πείραμε οὔτε τὸ σπόρο».

—*[Βοτ.]* Καλεῖται *σπόρος*, ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ, πᾶν ὅ,τι σπείρεται καὶ παράγει νέον ὑποκείμενον ὡς καρπόν, σπέρμα, βολβόν, κόνδυλον, φύτρον, κτλ., ἐνῷ ὁ ὅρος *σπέρμα*, ἂν καὶ ἔχει στενοτέραν σημασίαν, περιλαμβάνει, πλὴν τῶν ἄλλων, καὶ τοὺς ξηροὺς καὶ ἀδιαρρήκτους καρπούς, οἵτινες χρησιμοποιοῦνται διὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν φυτῶν. Ἡ διαλογὴ τῶν σπόρων ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς σπορᾶς, μόνον δὲ οἱ μετ' ἐπιμελείας διαλεγέντες καὶ εὐρωστότεροι παράγουσιν εὔρωστα καὶ ἀξιόλογον ποιότητος καὶ ποσότητος φυτά.

Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὴν βλαστικὴν δύναμιν τῶν σπόρων τῶν κυριωτέρων φυτῶν.

Εἶδος σπόρου	Καθαρότης	Βλαστικὴ δύναμις	Σπόροι δυνάμενοι νὰ βλαστήσωσι
	Ἐπὶ τοῖς ⁰/₀₀		
Τριφύλλιον τῶν ἀγρῶν..........	97	90	87,30
Τριφύλλιον τοῦ λευκοῦ	95	82	77,90
Λωτοῦ	94	85	79,90
Πίσου	96	92	88,30
Κυάμου..........	98	85	83,30
Λουπίνου τοῦ λευκοῦ	98	90	88,20
Λουπίνου τοῦ κιτρίνου	98	75	73,50
Κριθῆς	70	60	42
Ἀγρώστιδος	85	85	72,25
Λίνου..........	98	85	83,30
Τεύτλου τοῦ ζαχαρώδους.	97	70—80	67,90—77,60
Τεύτλου τοῦ νομευτικοῦ	97	80—85	77,60—82
Καρώτου..........	90	70	63
Σίτου...	98	97	95,06
Σηκάλεως..........	98	9[illegible]	93,10
Ἀραβοσίτου	98	80	78,40
Σόργου	95	80	76

Δ. Ν. Π.

— *[Μικροβ.]* Οἱ *σπόροι* εἶναι σφαιροειδῆ ἢ ἐλλειψοειδῆ σωμάτια, ἀναφαινόμενα μόνον εἰς βακτηρίδια καὶ χρησιμεύοντα διὰ τὴν διαιώνισιν τοῦ εἴδους.

Τὰ σωμάτια ταῦτα, ἀποτελούμενα ἐκ πυκνοτάτης οὐσίας περιεχούσης ὀλίγιστον ὕδωρ, θλῶσιν ἐντονώτερον τὸ φῶς, ἀντέχουσιν εἰς τὰς ἐξωτερικὰς βλαβερὰς ἐπιδράσεις καὶ χρωματίζονται δυσκόλως ὑπὸ τῶν διαφόρων χρωστικῶν. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν εἶναι διάφορος εἰς τὰ διάφορα βακτηρίδια. Συνήθως παράγεται οὗτος ἐκ στίλβοντος κοκκίου, ὅπερ μεγεθύνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἄλλοτε πάλιν παράγεται διὰ συνενώσεως περισσοτέρων τοιούτων κοκκίων. Τέλος ἐξ ἀχρόου καὶ ἀλαμποῦς σωματίου παράγεται στιλπνὸν τοιοῦτον, ὅπερ μεταβάλλεται εἰς σπόρον. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ σπόρου παύεται συνήθως ἡ ζωὴ τοῦ μητρικοῦ κυττάρου, ὅπερ διατηρεῖται ὡς κενὸς ἀσκὸς διαλυόμενος μετὰ τὴν ἔξοδον τοῦ σπόρου. Ὁ τρόπος τῆς ἐκκολάψεως τοῦ σπόρου εἶναι ὁ αὐτὸς δι' ἕκαστον εἶδος μικροβίου. Οἱ πρὸς γένεσιν δὲ ἀπαιτούμενοι ὅροι δὲν εἶναι ἀκόμη τελείως γνωστοί. Συνήθως πρωτεύει ἡ ἔλλειψις θρεπτικοῦ ὑλικοῦ. Μεγάλως ὅμως δύναται νὰ ἐπιδράσωσιν ἡ ἔλλειψις ὀξυγόνου διὰ τὰ ἀερόβια καὶ ἡ θερμοκρασία. Συνήθως παράγεται εἷς σπόρος, εὑρισκόμενος εἴτε εἰς τὸ κέντρον, εἴτε εἰς ἓν τῶν ἄκρων τοῦ βακτηριδίου. Εἴς τινα ὅμως σαπρόφυτα βακτηρίδια παρετηρήθησαν καὶ δύο σπόροι. Τὸ τοιοῦτον παρετηρήθη σπανίως καὶ εἰς τὸ βακτηρίδιον τοῦ σπληνάνθρακος. Ν. Α. Μ.

σπορότριχα (τὰ) *[Μικροβιολ.]*· βλ. λ. *νηματομύκητες*.

σποροτριχίασις (ἡ), ἡ *σποροτρίχωσις*. Δερματικὴ πάθησις, ὀφειλομένη εἰς τὸ σπορότριχον (εἶδος ὑφομήκητος) καὶ μεταδιδομένη διὰ τραυματισμοῦ τοῦ δέρματος, προκαλοῦσα δὲ τονικὴν διόγκωσιν ἠλκωμένην. Τὸ παράσιτον κυκλοφοροῦν διὰ τῶν αἱμοφόρων καὶ λεμφικῶν ἀγγείων προκαλεῖ ἐντὸς ὀλίγου πολλαπλᾶς κομμιωματώδεις διογκώσεις ὑπὸ τὸ δέρμα εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Αὗται μαλακυνόμεναι ῥήγνυνται καὶ εἰς τὸ ἐκβλύζον πύον ἀνευρίσκεται διὰ τῆς καλλιεργείας τὸ σπορότριχον, πιστοποιοῦν τὴν διάγνωσιν τῆς νόσου, ἥτις δέον ἐπιμελῶς νὰ διαστέλλεται ἀπὸ τῶν συφιλιδικῶν καὶ φυματικῶν κομμιωμάτων, πρὸς ἃ ἔστιν ὅτε τὰ μάλα ὁμοιάζει. Ἡ σποροτριχίασις θεραπεύεται ταχέως, ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων, διὰ λήψεως ἰωδιούχου καλίου εἰς δόσιν 5—6 γραμμαρίων ἡμερησίως. Ν. Ν. Δ.

σποροφόρα (τὰ) *[Μικροβιολ.]*· βλ. λ. *νηματομύκητες*.

σπὸρτ (τὸ) (Sport), πληθ. *σπόρτς*. Λέξις ἀγγλικὴ προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀρχαίας γαλλικῆς desport (ἐκ τοῦ *ῥήματος* desporter=ἐξασκοῦμαι) καὶ σημαίνουσα τὴν μεθοδικὴν ἐπίδοσιν εἰς ἀθλητικὰς παιδιὰς καὶ ἀγωνίσματα, ἔχοντα χαρακτῆρα διασκεδάσεως, συγχρόνως δὲ καὶ φυσικῆς ἀσκήσεως πρὸς ταυτόχρονον ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν καὶ τινων πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, ὡς εἶναι π. χ. ἡ ξιφασκία, ἡ ἱππασία, ὁ αὐτοκινητισμός, τὸ κυνήγιον, ἡ πάλη, ἡ πυγμαχία, ἡ σκοποβολή, ἡ λεμβοδρομία, ἡ πεδιλοδρομία κ. ἄ. Ὁ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀθλητισμὸς ἔλαβε κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ κατὰ τὸν Κ' μεγίστην ἀνάπτυξιν καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον καὶ μεταξὺ τῶν δύο φύλων, πρωτοστατούντων τῶν Ἀγγλοσαξόνων πάσης ἡλικίας, ἰδίως τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Μ. Δ. Θ.

σπόρτσμαν (ὁ) (sportsman), θηλ. *σπορτογουόμαν* (sportswoman). Λέξις ἀγγλικὴ σημαίνουσα τὸν καταγινόμενον εἰς τὰ *σπόρτς*. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης κατ' ἐπέκτασιν καὶ πρὸς δήλωσιν ἀνθρώπου, οὗτινος αἱ πράξεις ἐμπνέονται ὑπὸ πνεύματος εὐθύτητος ἢ καὶ ἁπλῶς ὑπὸ πνεύματος ἀθλητικοῦ αναμείκτου μετὰ παιδιᾶς. Μ. Δ. Β.

σπουδάζω· προσπαθῶ, φροντίζω, ἐπείγομαι· || σοβαρεύομαι, ὁμιλῶ ἢ ἐνεργῶ σοβαρῶς, ἀντίθ. *παίζω* ἢ *ἀστειεύομαι*· || ἀσχολοῦμαι εἰς τὰ γράμματα, εἰς ἐπιστήμην τινά: «σπουδάζει ἰατρικήν,—νομικήν» || μεταβ., παρέχω τὰ μέσα, τὰ ἀναγκαῖα χρήματα πρὸς σπουδήν: «ἐσπούδασε τὰ παιδιά του, τὸ ἕνα τό 'καμε γιατρὸ καὶ τ' ἄλλο δικηγόρο».

σπουδαιολογία (ἡ)· τὸ νὰ ὁμιλῇ τις περὶ σπουδαίων πραγμάτων, ὁμιλία σοβαρά, ἀντίθ. *ἀστειότης*.

σπουδαιολογῶ (*—έω*)· ὁμιλῶ περὶ σπουδαίων πραγμάτων, σοβαρεύομαι, ἀντίθ. *ἀστειεύομαι*.

σπουδαῖος,—*α*,—*ον* ἐπὶ ἀνθρώπου, ὁ σπουδῆς, ὁ προσοχῆς ἄξιος, σοβαρός, ἀξιοπρεπής || ἐπὶ πραγμάτων, ὁ προσοχῆς ἄξιος, σημαντικός, ἀξιόλογος: «σπουδαῖον ζήτημα», «σπουδαία ὑπόθεσις». —Ἐπίρρ. *σπουδαίως*.

σπουδαιότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις σπουδαῖος, τὸ γνώρισμα τοῦ σπουδαίου.

σπουδαιοφανὴς (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· τὸ νὰ φαίνεται τις σπουδαῖος χωρὶς πράγματι νὰ εἶναι, σοβαροφανής.

σπουδάρχης (ὁ)· ὁ σπουδαρχῶν, ὁ σφόδρα ἐπιθυμῶν νὰ ἄρχῃ.

σπουδαρχία (ἡ)· ἡ σπουδὴ περὶ τὸ ἄρχειν, σφοδρὰ ἐπιθυμία πρὸς κατάληψιν τῆς ἀρχῆς.

σπουδαρχίας (ὁ)· σπουδάρχης ἐπὶ τὸ σκωπτικώτερον.

σπουδαρχῶ (*—έω*)· εἶμαι σπουδάρχης, σπουδάζω, σπεύδω πρὸς κατάληψιν τῆς ἀρχῆς.

σπουδασμένος, *—η*, *—ο*· παθ. μετχ. τοῦ *σπουδάζω*, ὁ ἐπιστήμην μαθών, ἐπιστήμων: «εἶναι σπουδασμένος 'ς τὴν Εὐρώπη».

σπουδαστήριον (τό)· ὁ τόπος, τὸ οἴκημα ὅπου σπουδάζομεν ἢ μελετῶμεν, μελετητήριον.

σπουδαστὴς (ὁ) ὁ σπουδάζων, ὁ διδασκόμενος ἐπιστήμην τινά: «σπουδαστὴς τῆς ἰατρικῆς, —τῆς νομικῆς, — τοῦ πολυτεχνείου».

— **σπουδασταὶ *τῶν Γραφῶν***. Αἵρεσις ἀναφανεῖσα ἐν Ἀμερικῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Διεθνὴς σύλλογος τῶν σπουδαστῶν τῆς Γραφῆς», δεχομένη τὸν *χιλιασμὸν* (βλ. λ.) καὶ ἔχουσα ἀρχηγοὺς αὐτῆς τὸν Κάρολον Ρῶσσελ (θαν. 1916) καὶ τὸν Ἰωσὴφ Ρώδερφορδ, οἵτινες διὰ κηρυγμάτων καὶ πολλῶν συγγραφῶν κατώρθωσαν να διαδώσωσι τὰς ἰδέας αὐτῶν ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἔξω αὐτῆς. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων τούτων εἶναι: «Ἡ κιθάρα τοῦ Θεοῦ», «Ἡ ἀπελευθέρωσις», «Τὸ φωτόδραμα τῆς δημιουργίας», «Ποῦ εἶναι οἱ νεκροί;», «Ἐπιθυμητὴ κυβέρνησις», «Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Κυρίου», «Σημαία διὰ τοὺς λαούς», «Ὁ Ἅδης», «Εὐημερία βεβαία», «Ἔσχαται ἡμέραι» καὶ ἄλλα, ἐκτὸς δὲ τούτων οἱ ἑπτὰ τόμοι τῶν Γραφικῶν μελετῶν, οἱ ἐκδοθέντες ὑπὸ τοῦ Ρῶσσελ (1881—1917), ἤτοι «Τὸ σχέδιον τῶν αἰώνων», «Ὁ καιρός ἐστιν ἐγγύς», «Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου», «Ἡ μάχη τοῦ Ἁρμαγεδδών», «Ἡ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου καταλλαγή», «Ἡ νέα κτίσις» καὶ «Τὸ τετελεσμένον μυστήριον». Τὰ ἔργα ταῦτα μετεφράσθησαν εἰς πλείστας γλώσσας, ἐν αἷς καὶ τὴν ἑλληνικήν, καὶ διενεμήθησαν πολλαχοῦ εἰς ἑκατομμύρια ἀντιτύπων.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν σπουδαστῶν τῶν Γραφῶν ἐπίκειται ἡ δευτέρα παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Ὁ χρόνος τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ εἶχε προσδιορισθῆ κατὰ τὸ 1914, ἔπειτα κατὰ τὸ 1918 καὶ τέλος κατὰ τὸ 1925. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ θὰ ἀναστηθῶσι πρῶτον πᾶσαι αἱ μεγάλαι προσωπικότητες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπὸ τοῦ Ἄβελ μέχρι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἐκ τούτων ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακώβ, ὁ Δαυῒδ καὶ ὁ Δανιὴλ θὰ σχηματίσωσι κυβέρνησιν ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τοῦ Χριστοῦ, ἄλλαι δὲ τούτων θὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς διάφορα μέρη τῆς γῆς ὡς κυβερνῆται. Αἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης κυβερνήσεις τῆς γῆς, πλὴν τῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἥτις ἦτο θεία ὀργάνωσις, ἦσαν ὀργανώσεις τοῦ Σατανᾶ.

Δεχόμενοι οἱ σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν θνητὴν τὴν ψυχήν, φρονοῦσιν ὅτι μετὰ ταῦτα θέλει γίνει βαθμηδὸν ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, καὶ οἱ μὲν εὐσεβεῖς ἐκ τούτων θὰ ζῶσιν αἰωνίως εὐδαίμονες ἐπὶ τῆς γῆς, οἱ δὲ ἀσεβεῖς θὰ ἐκμηδενισθῶσι καταστρεφόμενοι. Αἰωνία κόλασις δὲν ὑπάρχει. Ἡ γῆ δὲν θὰ καταστραφῇ, ὅταν δὲ ἡ Ἁγία Γραφὴ ἀναφέρῃ καινὴν γῆν, ἐννοεῖ τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτις θὰ μένῃ αἰωνίως ὡς ἡ κατοικία τῶν εὐσεβῶν. Κατὰ τοὺς σπουδαστὰς τῶν Γραφῶν, τὰ χριστιανικὰ συστήματα τῶν δυτικῶν, τῶν διαμαρτυρομένων καὶ τῶν ὀρθοδόξων κυριαρχοῦνται ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, ὅστις εἶναι καὶ ὁ ὀργανωτὴς τοῦ κλήρου τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων. Τὸ δόγμα ἰδίᾳ τῆς ἁγίας Τριάδος ἀτιμάζει τὸν Θεόν, ὂν «ἓν τῶν σκοτεινῶν μυστηρίων, δι' ὧν ὁ Σατανᾶς ἐπεσκότισε τὸν λόγον καὶ χαρακτῆρα τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ». Κατ' αὐτοὺς ὁ Χριστὸς εἶναι κατώτερος τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἁπλῶς δύναμις τοῦ Θεοῦ. Τὰς ἀντιγραφικὰς ταύτας ἰδέας αὐτῶν προσπαθοῦσιν οἱ σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν νὰ στηρίζωσι διὰ παρερμηνείας ἐπὶ χωρίων τῆς ἁγίας Γραφῆς. Αἱ προσπάθειαι τῶν σπουδαστῶν τῆς Γραφῆς πρὸς διάδοσιν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν παρ' ἡμῖν οὐδὲν σχεδὸν ἔφερον ἀποτέλεσμα, καθόσον, παρ' ὅλα τὰ χρηματικὰ μέσα, ἅτινα διαθέτουσιν, οἱ ὀπαδοὶ αὐτῶν εἶναι ἐλάχιστοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Παν. Ν. Τρεμπέλα*, Ὁ χιλιασμὸς (Ἀθῆναι 1928).—Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως *Γερβασίου*, Ἀντιχιλιαστικὰ (Ἀλεξανδρούπολις 1931).—Οἱ χιλιασταί, ἐπίσημα περὶ αὐτῶν ἔγγραφα καὶ δικαστικαὶ ἀποφάσεις ἐφετείου καὶ Ἀρείου Πάγου (Ἀθῆναι 1931). Κ. Ι. Δ.

σπουδὴ (ἡ)· τὸ νὰ σπεύδῃ τις, βία, ἔπειξις, κοιν. *βιάση*: «ἐνεργεῖ μετὰ σπουδῆς», «ἄνευ σπουδῆς» χωρὶς βιάση· || συνηθ. πληθ. *σπουδαί*· ἡ περὶ ἐπιστήμην τινὰ ἀπασχόλησις, μελέται πρὸς ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν: «ἐτελείωσε τὰς σπουδάς του», «ἔκαμε καλὰς σπουδάς».

— *[Μουσ.]* Καλεῖται *σπουδὴ* (γαλλ. étude) μουσικὸν τεμάχιον προωρισμένον νὰ ἀναπτύξῃ τὴν τεχνικὴν τοῦ ἐκτελεστοῦ, βαθμιαίως, μέχρι τῆς δεξιοτεχνίας. Ἡ κυρίως σπουδὴ περιορίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ ἀναπτύξῃ ὡρισμένον εἶδος τεχνικῆς, ὡς π. χ. τὰς κλίμακας, τὰ ἀρπίσματα, τὰ πηδήματα ὀγδόης, τὸ στακκάτο, τὰς πολυφθόγγους συγχορδίας κ. λ. π. Εἴς τινας ἐξ ἄλλου σπουδ-

Digitized by Google

ἀπαντῶνται δύο ἢ καὶ πλειότερα θέματα ταυτοχρόνως, ἐξ ὧν τὸ μὲν (κυρίως τὸ εἰς τὴν βαρεῖαν περιοχὴν) ἐκτελεῖ τὴν κυρίως μελῳδίαν, ἐνῷ τὸ ἕτερον ἐνδιατρίβει εἰς γοργὰ ρυθμικὰ σχήματα. Σπουδαί τινες, ὡς π. χ. αἱ τοῦ Σοπὲν καὶ τοῦ Λίστ, εἶναι ἀληθῆ μουσικὰ τεμάχια, ἀκολουθοῦντα τοὺς αὐστηροτέρους μορφικῶς κανόνας καὶ ἔχοντα ἀξιώσεις ὑψηλῆς τέχνης. Αἱ ἀρχαὶ τῆς σπουδῆς δέον νὰ ἀναζητηθῶσιν εἰς τὸν μεσαίωνα. Κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τὸ «Fondamentum organisandi» τοῦ Λάουμαν περιλαμβάνει τὰ πρῶτα ὑποδείγματα τοιούτων ἀσκήσεων. Τὸν τίτλον σπουδὴ ἐχρησιμοποίησε πρῶτος διὰ τὸ κλειδοκύμβαλον ὁ Ἰ. Β. Κράμερ καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Κλεμέντι. Γ. Σ.

—**σπουδαὶ** ***κλασσικαί***· βλ. λ. *κλασσικαὶ σπουδαί*.

Σποῦντα (Spunda), ***Φραγκῖσκος***. Αὐστριακὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1890. Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Βιέννης, τοῦ Βερολίνου, τοῦ Μονάχου καὶ τῶν Παρισίων, εἰδικευθεὶς εἰς τὴν μεσαιωνικὴν φιλολογίαν. Ἔγραψε: «Πετράρχης» (1913), «Ἀρετῖνος» (1922), «Οἱ κορυφαῖοι ποιηταί» (1923), «Ὀσσιανός» (1924, τόμ. 2), «Παράκελσος» (1925), «Ἑλληνικὰ ταξίδια» (1926), «Οἱ Ἕλληνες μοναχοί» (1927), κ. ἄ. —Π.

Σπουργῖτες *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Φύσκας (Πλανίτσας) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενος *Σερτσελῆ*. Κάτ. (1928) 86. —Π.

σπουργίτης (ὁ)· κοινὴ ὀνομασία τοῦ *στρουθίου*· ‖ μεταφ, ἐπὶ ἀνθρώπου μὴ ἀπομακρυνομένου τοῦ τόπου, μὴ ἀποδημοῦντος πρὸς εὕρεσιν ἐργασίας: «αὐτὸς εἶναι σπουργίτης, φοβᾶται νὰ πάῃ πάρα ἔξω».

Σπουργίτης, ***Ἀναστάσιος***. Ἀξιωματικὸς τῆς στρατολογίας, γεννηθεὶς ἐν Κορώνῃ τῷ 1869 Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897, καθὼς καὶ κατ' ἀμφοτέρους τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους (1912—1913), μετέσχεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ. Τῷ 1914 μετετάχθη εἰς τὸ νεοσύστατον τότε σῶμα τῆς στρατολογίας, προαχθεὶς δ' εἰς συνταγματάρχην διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν διευθυντὴς τῆς στρατολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1929. Ν. Θ. Κ.

—**Σπουργίτης**, ***Ἀναστάσιος Ν.*** Ἕλλην τραπεζιτικός, οἰκονομολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Σύρῳ τῷ 1886. Ἐσπούδασε νομικὰς ἐπιστήμας ἐν Χαϊδελβέργῃ τῆς Γερμανίας καὶ κατόπιν παρηκολούθησεν εἰδικὰ οἰκονομικὰ μαθήματα ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Λειψίας καὶ Μονάχου. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἠκολούθησε τὸ τραπεζιτικὸν ἐπάγγελμα. Τῷ 1918, ἱδρυθείσης τῆς τραπέζης Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διεύθυνσιν αὐτῆς μέχρι τοῦ 1929. Ἐδημοσίευσε συγχρόνως πολλὰς οἰκονομολογικὰς μελέτας, τὰς ὁποίας συνεκέντρωσεν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τραπεζιτικὰ-συναλλαγματικὰ καὶ διάφορα μελετήματα» (1928). Ἅμα τῇ συστάσει της Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν διωρίσθη (1920) τακτικὸς καθηγητής, διδάξας τὸ πρῶτον ἱστορίαν τῶν οἰκονομικῶν θεωριῶν καὶ κατόπιν τὴν ἐμπορικὴν οἰκονομίαν, ἢ οἰκονομίαν τῶν ἐπιχειρήσεων. Τῷ 1932 ἐξέδωκε τὴν «Γενικὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομικήν». Δ. Θ. Γ.

σπουρδοκοκύλα (ἡ) *[Βοτ.]*· Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βατράχιον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Σπούρια (Monte Spuria) *[Γεωγρ.]*. Λόφος καθ' ὃν τερματίζεται βορειοανατολικῶς, διὰ τῆς Πυλωριάδος ἄκρας, ἡ Σικελία, πολύτιμος διὰ τοὺς ναυτιλλομένους καὶ διὰ τὸ ἐπ' αὐτοῦ φρούριον, ὅπερ τὸν καθιστᾷ μακρόθεν εὐαναγνώριστον, καὶ διὰ τὸν σημαφόρον του καὶ διὰ τὰ σήματα προγνώσεως κακοκαιριῶν, ἅτινα ἐπαίρονται ἀπὸ τοῦ σημαφόρου. Σ. Ε. Λ.

Σπούριος (Spurius)· βλ. *Σπόριος*.

Σπουρλίτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. *Ἐλαφίνα*).

Σπούρτα *[Γεωγρ.]*. βλ. λ. *Καρυδίτσα*.

σπούρτελος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀσφόδελος*. Δ. Ν. Π.

Σπουρτσχάϊμ (Spurzheim), ***Ἰωάννης-Γάσπαρος-Χρίστωφ***. Διάσημος Γερμανὸς φρενολόγος (1776—1832). Κατόπιν θεολογικῶν καὶ ἰατρικῶν σπουδῶν, ὑπέβαλε μετὰ τοῦ Gall τῷ 1807 εἰς τὸ Ἰνστιτοῦτον τῶν Παρισίων ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ καὶ περιφερικοῦ νευρικοῦ συστήματος, ὅπερ ἔτυχε λίαν αὐστηρᾶς κριτικῆς ἐκ μέρους τοῦ Κυβιέ. Τῷ 1810—1820 ἐξέδωκεν ἐπίσης μετὰ τοῦ Gall μέγα τετράτομον σύγγραμμα ἀνατομικῆς καὶ φυσιολογίας τοῦ ἐγκεφάλου, μεταφρασθὲν εἰς πλείστας ξένας γλώσσας («Anatomie et physiologie du système nerveux en gen. et du cerveau en partic.; avec des observations sur la possibilité de réconnaitre plusieurs dispositions intellectuelles et morales de l'homme et des animaux par la configuration de leurs têtes» 1810—1820), καὶ περαιτέρω ἐδημοσίευσαν ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἑτέρας ἐργασίας, ὡς: «Les dispositions innées de l'âme et de l'esprit; du matérialisme, du fatalisme, et de la liberté morale» (1812) κλπ. Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διαμονήν των ὁ Σπουρτσχάϊμ ἐπήνεγκε τροποποιήσεις τινὰς εἰς τὸ σύστημα τοῦ Gall, προσέθεσεν 8 ἔτι ὄργανα εἰς τὰ ἤδη ὑπὸ τοῦ Gall καθορισθέντα (τὸ τῆς τάξεως, τοῦ χρόνου, τοῦ δικαίου, τοῦ ὑπερφυσικοῦ κλπ.), ἐπηύξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν κρανιακων προεξοχῶν καὶ μετέβαλεν ὀνόματα ἰδιοτήτων τινῶν καὶ κλίσεων, μεταβὰς δὲ εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ἰρλανδίαν (1813) ἐδίδαξε φρενολογίαν, ἵδρυσε φρενολογικὴν ἑταιρείαν (1820), σχὼν μέγαν ἀριθμὸν προσηλύτων, παρὰ τὴν ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν τῶν ἰατρῶν, καὶ ἐδημοσίευσε: «The physiognomical systems of Drs Gall and Spurzheim», «Observations on the diseased (deranged) manifestations of the mind, or insanity (1817) κλπ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἐκ τῶν ὡραιοτέρων του ἔργων, μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν γαλλικήν. Τῷ 1817, γενόμενος ὑφηγητὴς τοῦ ἰατρικοῦ κολλεγίου τοῦ Λονδίνου, ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους πρὸς διδασκαλίαν τῶν νόσων τοῦ ἐγκεφάλου, δι' ἣν καθιέρωσε τὸν ὅρον *φρενολογία* ἀντὶ τῶν ἐν χρήσει τότε λέξεων *κρανιοσκοπία* καὶ *κρανιολογία*. Ἐξακολουθῶν τὴν συγγραφικήν του δρᾶσιν ἔγραψεν: «Observations sur la phrénologie» (1818), «Essai philos. sur la nature morale et intellectuelle de l'homme» (1820) κλπ., ἀνηγορεύθη διδάκτωρ καὶ ἐν Παρισίοις (1821) μὲ τὴν διατριβὴν «Du cerveau sous le rapport anatomique», ἀλλ' ἀπηγορεύθη ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως ἡ διδασκαλία του, ὡς ἀντιστρατευομένη πρὸς τὰς θρησκευτικὰς ἀρχὰς καὶ τὴν κοινωνικὴν τάξιν. Τῷ 1825 μετέβη καὶ αὖθις εἰς Ἀγγλίαν, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν, καὶ τῷ 1832, τῇ προτροπῇ πολιτῶν τινων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, μετέβη εἰς Ἀμερικὴν πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν θεωριῶν του, θανὼν αὐτόθι μετά τινα χρόνον ἐκ τύφου. Ἐκτὸς πληθύος διαφόρων ἄλλων του πραγματειῶν, ὡς: «A View of the philosophical principles of phrenology» (Λονδῖνον 1825), «Phrenology in its connection with the study of the physiognomy» (τόμ. 2, Λονδῖνον 1826) κλπ., συνέγραψε καὶ «Ἀνατομικὴν τοῦ ἐγκεφάλου» (Λονδῖνον 1826) καὶ «Ἐγχειρίδιον φρενολογίας» (Παρίσιοι 1832). Ὁ Σπουρτσχάϊμ κατηύθυνε τὴν ψυχιατρικὴν πρὸς τὴν ἀνατομοπαθολογικὴν ἔρευναν, διὰ δὲ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς ἀνατομικῆς τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς κρανιοσκοπίας κατέδειξε τὴν ἐκ τῶν νόσων τοῦ ἐγκεφάλου προέλευσιν τῶν ψυχικῶν διαταραχῶν. Ο. Ρ.

σπραιΰ (ἀγγλ. spray=σταγονίδιον, ψεκάς). Ὅρος ἐπιστημονικός, δι' οὗ νοεῖται ὁ ἐνεργούμενος παλαιότερον ἀντισηπτικὸς ψεκασμὸς κατὰ τὴν διάρκειαν ἐγχειρήσεώς τινος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἀσηψία τοῦ περιβάλλοντος τὸ ἐγχειρητικὸν πεδίον ἀέρος. Δι' αὐτοῦ ἐκσημαίνεται ὡσαύτως ἡ πεφορτισμένη ἀντισηπτικῶν σταγονιδίων διὰ ψεκασμοῦ ἀτμοσφαῖρα. Μ. Ν. Κ.

Σπράνγκερ (Spranger), ***Βαρθολομαῖος***. Φλαμανδὸς ζωγράφος τῆς Ἀναγεννήσεως (1546—1627). Προστατευόμενος τοῦ καρδιναλίου Φαρνέζε, ὅστις τὸν ἐχρησιμοποίησε διὰ τὸν πύργον του τῆς Καπραρόλα, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐγένετο πρῶτος ζωγράφος τῶν αὐτοκρατόρων Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Β' καὶ Ροδόλφου Β'. Ὁ Σπράνγκερ εἰς ἐποχὴν αὐστηροῦ νατουραλισμοῦ δὲν ὑπετάχθη εἰς αὐτόν, δύναται δὲ νὰ θεωρηθῇ προάγγελος τοῦ ἐξπρεσσιονισμοῦ. Β. Γ. Μ.

— **Σπράνγκερ** (Spranger), ***Ἐδουάρδος***. Σύγχρονος Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ παιδαγωγός, γεννηθεὶς τῷ 1882 ἐν Βερολίνῳ. Γενόμενος ὑφηγητὴς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1909, ἐκλήθη ὡς ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς παιδαγωγικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας, ὅπου μετὰ ἓν ἔτος ἔγινε τακτικός, διδάξας μέχρι τοῦ 1920, ὅτε μετεκλήθη εἰς Βερολῖνον, ἔνθα διατελεῖ μέχρι σήμερον, ἀποτελῶν μέλος καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Τὸν Σπράνγκερ διακρίνει βαθυστόχαστος σκέψις καὶ λεπτὸν συναίσθημα, συνδεδεμένον μετὰ θαυμαστῆς ἱκανότητος πρὸς σύλληψιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοτυπίας. Τοῦτο ὀφείλεται ἀναντιρρήτως καὶ εἰς τὴν ἐξαιρέτως καλλιτεχνικὴν φύσιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ εἰς τὸν θαυμαστὸν πλοῦτον τῶν ψυχικῶν αὐτοῦ δυνατοτήτων. Ὁ Σπράνγκερ εἶναι ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων συνεχιστὴς τῆς ψυχολογίας τοῦ διδασκάλου του Διλτάϋ, ἀλλ' ἄνευ τοῦ στενοῦ θετικισμοῦ, ὅστις διέκρινεν ἐκεῖνον, καὶ τῶν μονομερῶς βιολογικῶν ἀπόψεων. Ἡ ψυχολογία αὐτοῦ εἶναι ψυχολογία τελολογικὴ καὶ ἑρμηνεύουσα, τὴν δὲ ψυχὴν ἐκδέχεται ὡς ἑνιαῖον ὀργανικὸν ὅλον ἀξιολογικῶν ῥοπῶν καὶ προδιαθέσεων, οὗτινος οὐδὲν μέρος δύναται νὰ νοηθῇ καὶ ἑρμηνευθῇ ἄνευ τοῦ ὅλου. Τὸ ὑποκειμενικὸν τοῦτο πνεῦμα ἐμβάλλει ὁ Σπράνγκερ εἰς εὐρύτερον πνευματικὸν κύκλον, τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἑνιαίου ὅλου τῶν ἐν ἑκάστῳ χρόνῳ ἰσχυουσῶν ἀξιῶν, τῶν ὑπερατομικῶν δημιουργημάτων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀμφότερα δὲ πάλιν θέλει διεπόμενα ὑπὸ τοῦ δεοντολογικοῦ ἢ κανονιστικοῦ πνεύματος. Ψυχολογικὴ ἑρμηνεία εἶναι δυνατὴ μόνον ἐφ' ὅσον ἐρευνῶμεν τὸ ἄτομον ἐν τῇ συναρτήσει αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει. Προϋπόθεσις τῆς ἀτομικῆς ψυχολογίας εἶναι ἡ γνῶσις τῶν τύπων τοῦ ψυχικοῦ βίου, τοὺς ὁποίους διακρίνει εἰς ἕξ, τουτέστι τὸν θεωρητικόν, τὸν οἰκονομικόν, τὸν καλλιτεχνικόν, τὸν κοινωνικόν, τὸν δυναστικὸν καὶ τὸν θρησκευτικόν. Ἐννοεῖται ὅτι οἱ τύποι οὗτοι δὲν εἶναι ἁπλῶς εἰδολογικοὶ καὶ διὰ λογικῆς ἁπλῶς ἐνεργείας συγκεκροτημένοι, ἀλλ' ἀπόρροια ψυχολογικῆς ἐμβαθύνσεως εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν. Δὲν εἶναι ὅμως διὰ τοῦτο ἁπλᾶ ἀπεικάσματα τῆς πραγματικῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἰδανικοὶ τύποι, ἐκτὸς χρόνου ἰσχύουσαι κατηγορίαι, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάγονται τὰ καθ' ἕκαστον φαινόμενα τοῦ ψυχικοῦ καὶ καθόλου τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων. Τὸ δεύτερον σημεῖον τῆς ἀξίας τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἐρεύνης τοῦ Σπράνγκερ—παρὰ τὴν τυπολογίαν αὐτοῦ—συνίσταται εἰς τὴν γνωσιολογικὴν μέθοδον, τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς φύσεως αὐτῆς. Ἡ ἑρμηνεία ἀτόμων καὶ ἱστορικῶν φαινομένων καὶ ἐποχῶν δὲν εἶναί τι αὐθαίρετον καὶ ὑποκειμενικόν, ἀλλὰ στηρίζεται ἐπὶ μεθόδου αὐστηρῶς ἐπιστημονικῆς, χωρὶς βεβαίως διὰ τοῦτο νὰ θεωρῆται ἄχρηστος καὶ περιττὴ ἡ ψυχολογικὴ συγγένεια μεταξὺ ἑρμηνεύοντος καὶ ἑρμηνευτέου. Ἐκ τῶν μεθοδικῶν τούτων ἀρχῶν, τῶν ὁποίων ἐγένετο ὁ κατ' ἐξοχὴν εἰσηγητής, ἐκλήθη καὶ ἡ ἀπ' αὐτοῦ καταγομένη ψυχολογία ἑρμηνεύουσα ψυχολογία.

Ἀλλ' ὁ Σπράνγκερ ἐτελείωσε καὶ συνεπλήρωσε καὶ τὴν παρὰ Διλτάϋ ἔννοιαν τῆς ἐξελίξεως τοῦ ψυχικοῦ βίου, ἐφαρμόσας αὐτὴν εἰς τὴν ψυχολογίαν αὐτοῦ καὶ ἐρευνήσας καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς ἀπόψεως τὸν ψυχικὸν βίον. Νοεῖ δὲ τὴν ἐξέλιξιν ταύτην ὡς ἀνάπτυξιν τοῦ ψυχικοῦ βίου τοῦ ἀτόμου ἐκ τῶν ἔνδον εἰς μείζονα διάρθρωσιν καὶ ἀξιολογικὴν ἐπίδοσιν τῆς ἑνιαίας ἀποδόσεως τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν. Οὕτω ἐγένετο ὁ ἐπιστημονικὸς ἱδρυτὴς καὶ τῆς ἐξελικτικῆς ψυχολογίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἐκδέχεται ὡς ἁπλῆν περιγραφὴν διαδεχομένων ἀλλήλας καταστάσεων καὶ σταδίων, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἀνιχνεύουσαν τὸ νόημα καὶ τὸν ἔσχατον σκοπὸν τῶν φαινομένων τῆς ψυχικῆς ἐξελίξεως, τῇ βοηθείᾳ τῆς τὴν ὅλην ψυχικὴν συναρμογὴν διεπούσης ἀξιολογικῆς κατευθύνσεως. Καὶ ἡ ἐξελικτικὴ λοιπὸν ψυχολογία στηρίζεται ἐπὶ τῆς τυπολογίας καὶ εἶναι καὶ αὐτὴ ἐφαρμογὴ τῶν μεθοδικῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας διετύπωσεν ὁ Σπράνγκερ εἰς τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον, τὰς «Μορφὰς τῆς ζωῆς», δι' οὗ σκοπεῖ νὰ καταδείξῃ τὸν ὀρθὸν τρόπον τῆς ἑρμηνείας τῶν πνευματικῶν φαινομένων.

Ὡς παιδαγωγὸς διαπνέεται ὁ Σπράνγκερ ὑπὸ τοῦ ἰδανικοῦ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Νοεῖ δὲ ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον τὴν ἐπὶ τῆς ἱστορίας στηριζομένην ἔρευναν τοῦ προβλήματος τί ποτε εἶναι ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν εἱρμὸν τῶν συνόλων αὐτοῦ δυνάμεων, τὸ ζήτημα περὶ τῶν δυνατοτήτων αὐτοῦ, τῶν πραγματικοτήτων καὶ τῶν κορυφῶν, μέχρι τῶν ὁποίων ἀνῆλθεν. Ὁ ἀνθρωπισμὸς οὗτος συνδέει εἰς μίαν ἑνότητα τὴν ποικιλίαν τῶν ἐρωτημάτων, τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν ἐκ τῶν διαφορωτάτων ἐπιστημῶν. Ἐντεῦθεν ἀπαιτεῖ ὁ Σπράνγκερ ἵνα ἡ ἀγωγὴ στρέφεται ἐπὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ ὅλου ἀνθρώπου διὰ τῆς ἐπαφῆς πρὸς ὅλας τὰς μεγάλας δημιουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ πρὸς ὅλας τὰς μεγάλας ἀξίας τοῦ ἱστορικοῦ βίου, χωρίς, ἐννοεῖται, νὰ παρορᾷ τὰς ἀπαιτήσεις, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλουν εἰς τὸν ἄνθρωπον αἱ ἀνάγκαι τῆς ζωῆς. Οὕτω ὁ Σπράνγκερ κηρύττει τὴν ἀγωγὴν τῆς προσωπικότητος, τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον.

Τὰς ἰδέας αὐτοῦ κατέγραψεν εἰς πλῆθος βιβλίων, μονογραφιῶν καὶ πραγματειῶν, ἅπερ διακρίνει καλλιτεχνικὴ πνοή, ἁγνὸς καὶ καθαρὸς ἰδανισμός, βάθος συνδεδεμένον πρὸς σαφήνειαν καὶ ἀκρίβειαν καὶ ζωντανότης φερομένη ὑπὸ νεοπλατωνικῆς ὁρμῆς καὶ ὑπὸ πανενθεϊστικῆς κοσμοθεωρίας. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς: «Μορφαὶ τῆς ζωῆς» (7η ἔκδ. 1930), «Ψυχολογία τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας» (14η ἔκδ. 1931), «Ὁ Χοῦμβολδ καὶ ἡ ἰδέα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ» (2α ἔκδ. 1930), «Ἡ παροῦσα κατάστασις τῶν ἐπιστημῶν τοῦ πνεύματος καὶ τὸ σχολεῖον» (2α ἔκδ. 1925), «Πολιτισμὸς καὶ ἀγωγή» (4η ἔκδ. 1928), «Ἰδέαι περὶ τῆς μορφώσεως τοῦ διδασκάλου» (2α ἔκδ. 1929).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Παλαιολόγου*, Ed. Spranger (1928).— *Saupe*, Deutsche Pädagogen der Neuzeit (6η ἔκδ. 1927).— Μετάφρ. 1ης ἐκδόσεως «Μορφῶν ζωῆς» (1917) καὶ «Ψυχολογίας ἐφηβικῆς ἡλικίας» (1927) ὑπὸ *Ν. Λούβαρι*.

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Σπράττ (Spratt T. A. B.). Ἄγγλος ἀρχαιολόγος ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Περιηγήθη καὶ ἐξηρεύνησε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Κρήτην, συνέγραψε δὲ περὶ αὐτῶν πολλὰς μελέτας, ἐν αἷς: «Travels in Lycia, Milyas and the Cibyratis» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ E. Forbes (London 1847 εἰς 2. τ.), «Travels and researches in Crete» (1865 εἰς 2 τ.). Β. Δ. Θ.

Digitized by Google

Σπρὰττ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία δύο ἀκρωτηρίων τοῦ Αἰγαίου, τοῦ μὲν ἐν τῷ Βαργυλιακῷ κόλπῳ παρὰ τὸν ὅρμον Καζικλῆ, τοῦ δὲ ἐν τῷ Σιγγιτικῷ κόλπῳ. Ἀμφότερα ὠνομάσθησαν οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ Ἄγγλου ὑδρογράφου Spratt, ἐπὶ μακρὰ ἔτη μοχθήσαντος πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου. Σ. Ε. Λ.

Σπρέ, ἢ ***Σπρέας*** (Spree) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γερμανίας, πηγάζων παρὰ τὸ Ἔβερμπαχ τῆς Σαξονίας. Διασχίζει τὸ Ἄνω καὶ τὸ Κάτω Λάουσιτς τὸ Μπάουτσεν, τὸ Σπρέμπεργκ, διακλαδοῦται εἰς διαφόρους βραχίονας εἰς τὸ Σπρέβαλδ, διαρρέει τὴν πόλιν τοῦ Βερολίνου καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὸ Σπάννταου εἰς τὸν Χάφελ. Ἔχει μῆκος 397,5 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς εἰς μῆκος 176 χλμ. Ἔχει δεξιοὺς παραποτάμους τὸν *Σβάρισε Σόπς*, *Μάλτσην* καὶ τὸν *Πάνκην*, ἀριστεροὺς δὲ τὸν *Μπέρστην* καὶ τὸν *Δάχμην*. Συνδέεται διὰ διωρύγων μετὰ τοῦ Ὀδέρου καὶ τοῦ Χάφελ. Θ. Χ. Σ.

σπρεκελία (ἡ) (Sprekelia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλιοειδῶν* ἢ *ἀμαρυλλιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς, καὶ ἰδίως τοῦ Μεξικοῦ, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς γῆς ὡς κοσμητικά. Δ. Ν. Π.

Σπρέμπεργ (Spremberg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Πρωσσίᾳ, ἐπὶ τοῦ Σπρέα ποταμοῦ. Κάτ. (1925) 12.726. Ἔχει ὑφαντουργικὴν σχολήν, ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, νηματουργεῖα κ.λ.π. Χ. Θ. Σ.

Σπρένγκελ (Sprengel), ***Κοὺρτ - Πολύκαρπος-Ἰωακείμ***. Γερμανὸς ἰατρὸς (1766—1833). Ἐσπούδασε κατὰ πρῶτον θεολογίαν καὶ ἐγένετο κήρυξ, κατόπιν δὲ ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Χάλλῃ. Τῷ 1789 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης καὶ τῷ 1795 τακτικὸς τῆς γενικῆς παθολογίας. Τῷ 1808 ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας. Ἀπὸ τοῦ 1817 ἀφιερώθη εἰς βοτανικὰς σπουδάς. Μέλος 70 περίπου ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν καὶ γνώστης τῶν σημιτικῶν καὶ ἄλλων ἀρχαίων γλωσσῶν, διέπρεψεν ἰδίᾳ ὡς ἱστορικὸς τῆς ἰατρικῆς. Συνῆψε στενῶς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐν γένει καὶ ἐξέδωκε πλῆθος ἔργων, ἐν οἷς: «Παγκόσμιος ἱστορία τῆς ἰατρικῆς» (1792—1802, εἰς 5 τόμ.), «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ σφυγμοῦ μετὰ σχολίων ἐπὶ τῶν ἀφορισμῶν τοῦ Ἱπποκράτους» (1787), «Γαληνοῦ διδασκαλία περὶ πυρετοῦ» (1788), «Ἀπολογία Ἱπποκράτους καὶ τῶν ἀξιωμάτων αὐτοῦ» (1789—1792, εἰς 2 τ.), «Antiquitates Botanicae» (1798), «Florae Halensis tentamen novum» (1806), «Ἱστορία τῆς βοτανικῆς» εἰς δύο τόμους, «Historia rei herbarum» (1808—1818), «Neue Entdeckungen im ganzen Umfang der Pflanzenkunde» (1819—1822) κ. ἄ. Ο. Ρ.

— **Σπρένγκελ** (Sprengel), ***Χριστιανὸς-Κορράδος*** Γερμανὸς βοτανικὸς (1750—1816). Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς μεγάλης σχολῆς τοῦ Σπαντάου καὶ ἔγραψε: «Τὸ ἀποκαλυφθὲν μυστικὸν τῆς φύσεως κατὰ τὴν βλάστησιν καὶ τὴν γονιμοποίησιν τῶν ἀνθέων» (1793), «Ἡ θεμελιώδης ἐργασία διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐπικονιάσεως τῆς ἀνθήσεως ὑπὸ τῶν ἐντόμων» (1811). Θ. Κ.

Σπρένγκερ (Sprenger), ***Ἰάκωβος***. Γερμανὸς δομινικανὸς ἱεροεξεταστής, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Τῷ 1475 ἵδρυσεν ἐν Κολωνίᾳ ἀδελφότητα θρησκευτικήν, τῷ δὲ 1484 ἐξουσιοδοτήθη μετὰ τοῦ Κραΐμερ διὰ βούλλας τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Η' νὰ καταδιώξῃ τοὺς ὑπόπτους ἀσκήσεως μαγείας. Λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως Μαξιμιλιανοῦ ἔνοπλον συνδρομήν, ἐξετέλεσε τὴν ἐντολὴν μετὰ πολλῆς σκληρότητος, ἀναζητῶν καὶ καταδικάζων τοὺς μάγους διὰ συνοπτικῆς διαδικασίας ἐπὶ τῇ ἁπλῇ βεβαιώσει οἱουδήποτε μάρτυρος, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς μαρτυρίας. Ὁ Σπρένγκερ ἐδημοσίευσε τῷ 1489 «Τὸ σφυρίον τῶν μαγισσῶν», περιγράφον τὰς μεθόδους καὶ τὴν πρακτικὴν τῆς ἀσκήσεως τῆς μαγείας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Θ. Κ.

—**Σπρένγκερ** (Sprenger), ***Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς ἀνατολιστὴς (1813—1893). Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ ἰατρικήν, φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ ἀνατολικὰς γλώσσας καὶ τῷ 1843 μετέβη εἰς τὴν Καλκούταν, ὅπου προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς «Ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν», τῷ δὲ 1845 ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ κολλεγίου τοῦ Δελχί. Ἀπὸ τοῦ 1851 μέχρι τοῦ 1854 διετέλεσεν ἐπίσημος διερμηνεὺς τῆς κυβερνήσεως καὶ διευθυντὴς τῆς Ἀνωτέρας Σχολῆς τῆς Καλκούτας. Τῷ 1858 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βέρνης καὶ κατόπιν εἰς τὸ τῆς Ἀϊδελβέργης. Ἐξέδωκε: «Λεξικὸν τῶν τεχνικῶν ὅρων τῶν Σούφι» (1845, ἀραβιστί), «Τὸ Γκιουλιστὰν τοῦ Σααδῆ» (1851, περσιστί), «Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ βασιλέως τοῦ Ὄουντχ» (1854), «Βιογραφικὸν λεξικὸν» τοῦ Ἴμπν Χατζάρ, τῇ συνεργασίᾳ διαφόρων Μωαμεθανῶν σοφῶν (1856—1893, ἀραβιστί) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Σπρίνγκερ (Springer), ***Ἀντώνιος - Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος καὶ ἱστορικὸς (1825—1891). Πτυχιοῦχος τῶν πανεπιστημίων Πράγας, Μονάχου καὶ Βερολίνου, ἐδίδαξε τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης κατὰ πρῶτον ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Πράγας, μετὰ διακοπὴν δὲ τεσσάρων ἐτῶν, κατὰ τὰ ὁποῖα περιηγήθη τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐξέδωκε τὴν πολιτικὴν ἐφημερίδα «Journal», ἐδίδαξεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης καὶ τέλος ἐν Λειψίᾳ. Κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Geschichte Oesterreichs seit dem Wiener Frieden» (1863), «Paris in 13 Jahrhundert» (1850), «Handbuch der Kunstgeschichte» εἰς πέντε τόμους, «Die Bankunst des christlichen Mittelalters» (1854), «Geschichte der bildenden Künste» (1858), «Iconographische Studien» κ. ἄ. Β. Δ. Θ.

Σπρίνγκς (Springs) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀφρικῆς ἐν Τράνσβααλ. Κάτ. (1926) 28.361, ἐξ ὧν 5.631 λευκοί. Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖα. Θ. Κ.

Σπρίνγκφιλδ (Springfield) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν πόλεων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς: —1) Ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἰλλινόϊς. Κάτ. 67.200. Ἔχει βιομηχανίαν ὡρολογίων, μηχανῶν, ξυλουργικῆς καὶ διεξάγει ἐμπόριον ἵππων καὶ σιτηρῶν. —2) Ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Μασσαχουσσέτης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κοννέκτικοτ. Κάτ. 149.800. Ἔχει μέγαν σταθμὸν ἀσυρμάτου καὶ ἀκμαιοτάτην βιομηχανίαν (τῷ 1924 ἐλειτούργουν 540 ἐργοστάσια, παράγοντα προϊόντα ἀξίας 228 ἑκατομμυρίων δολλαρίων) χαρτοποιίας, καρτονίων, μηχανῶν, ἀτμολεβήτων, ὑφαντουργίας, ἐριουργίας καὶ κυρίως ὅπλων. —3) Ἐν τῇ πολιτείᾳ Μισσουρῆ Κάτ 51.700. Ἔχει βιομηχανίαν μηχανῶν καὶ διεξάγει σιτεμπόριον. Ἐγγὺς αὐτῆς κεῖνται μεταλλεῖα μολύβδου καὶ ψευδαργύρου. —4) Ἐν τῇ πολιτείᾳ Ὄχιο. Κάτ. 73.000. Ἔχει βιομηχανίαν μηχανῶν καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ ζῴων. Θ. Κ.

σπρίντερ (ὁ) (sprinter). Δρομεὺς ταχύτητος, δηλαδὴ τῶν μικρῶν ἀποστάσεων (50 ἕως 400 μέτρων). Δ. Κ.

Σπρότταου (Sprottau) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Κάτω Σιλεσίᾳ, ἐπὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Σπόττη εἰς τὸν Μπόμπερ. Κάτ. 10.366. Ἔχει χυτήρια, ἐργοστάσια μηχανῶν, ἁμαξῶν κ. ἄ. Θ. Χ. Σ.

σπρού (sprue), ἢ ***ψίλωσις***. Μορφὴ διαρροίας τῶν τροπικῶν χωρῶν, ἐξόχως ἐπίμονος, τῆς ὁποίας τὸ αἴτιον εἶναι εἰσέτι ἄγνωστον. Παρακολουθεῖται συνήθως ὑπὸ ἀπισχνάνσεως καὶ μεγίστης μυϊκῆς ἀτροφίας. Μ. Ν. Κ.

Σπρούνερ *φὸν Μὲρτς* (Spruner von Mertz), ***Κάρολος***. Γερμανὸς στρατηγὸς καὶ ἱστοριογεωγράφος καὶ ποιητὴς (1803—1892). Καταταχθεὶς ὡς ἀξιωματικὸς ἐν τῷ στρατῷ, διετέλεσεν ὑπασπιστὴς τῶν βασιλέων τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανοῦ Β' καὶ Λουδοβίκου Β' καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατηγοῦ. Συνέγραψε διάφορα ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Αἱ περιφέρειαι τῆς Βαυαρίας» (1831), «Ἱστοριογεωγραφικὸς Ἄτλας» εἰς 3 μέρη (1837—1852), «Ἄτλας τῆς ἱστορίας τῆς Βαυαρίας» (1838), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Βαυαρίας» (1853), «Ἱστορικὸς χάρτης τῆς Εὐρώπης, Δυτικῆς Ἀσίας καὶ Βορείου Ἀφρικῆς» (1857). Θ. Χ. Σ.

σπρωξιά (ἡ)· δημοτ., ὤθησις, ἀπώθησις, ἄλλως *σκούντημα*: «μὲ μιὰ σπρωξιὰ τὸν ρίχνεις κάτω».

σπρώξιμο, *—ατος* (τό)· δημοτ., ἄλλως *σπρωξιὰ* (βλ. λ.).

σπρώχνω· δημοτ., ὠθῶ, ἀπωθῶ, ἄλλως *σκουντῶ*· || μεταφ. ἐνεργῶ βιαίως: «μὴν τὰ σπρώχνῃς τὰ πράγματα».

Σπῦ (Spy) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Βελγίου. Κάτ. 3.640. Ἔν τινι πλησίον τοῦ ποταμοῦ Σάμπρ προϊστορικῷ σπηλαίῳ τοῦ Σπῦ ἀνεκαλύφθησαν (1885—1886) ὑπὸ τῶν de Puydt, Fraipont καὶ Lohest ὑπολείμματα δύο σκελετῶν, τὰ σημαντικώτερα τῶν παλαιοντολογικῶν ὑπολειμμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἐγένετο αἰτία, μετ' ἄλλων τινῶν (Κραπίνα κλπ.), νὰ ἐξετασθῇ ἐκ νέου τὸ ζήτημα τοῦ παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ σκελετὸς νεάντερταλ, μεθ' οὗ οἱ δύο οὗτοι σκελετοὶ ὁμοιάζουν πολλαπλῶς.

Τὸ στρῶμα, ἐν ᾧ ἔκειντο οἱ σκελετοὶ Σπῦ, ἐρευνηθὲν ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι μουστιαίας βαθμῖδος, μετὰ τῶν χαρακτηριστικῶν ἐργαλείων καὶ ὅπλων τοῦ μουστιαίου πολιτισμοῦ καὶ πανίδος ψυχροῦ κλίματος, παγετώδους περιόδου, τῆς ἐποχῆς τοῦ μαμμοὺθ ἢ μέσου πλειστοκαίνου. Διεσώθησαν δύο πλήρεις σχεδὸν θόλοι κρανίων, γνωστοὶ ὡς *κρανίον Σπῦ I*, καὶ *κρανίον Σπῦ II*, ὑπολείμματα τῶν προσωπικῶν κρανίων, ἡ μία κυρίως κάτω γνάθος καὶ ὑπολείμματά τινα μακρῶν ὀστῶν (μηρός, κνήμη, κτλ.). Τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν κρανίων ὁμοιάζουν πρὸς τὰ τοῦ κρανίου νεάντερταλ καὶ τῶν κατόπιν ἀνακαλυφθέντων.

Ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν κρανίων τούτων σημειοῦμεν τὴν δολιχοκεφαλίαν (Σπῦ I=200:140=70 κρ. δείκτης, Σπῦ II=198:150=75.7 κρ. δ.), ἐλάχ. μετωπικὸν πλάτος 104 καὶ 110 χσμ., τὸ ὀγκῶδες αὐτοῦ (περίμετρος κρανιακὴ 580 χσμ. καὶ 540 χσμ.), τὸ ὑπερκόγχιον γεῖσον, ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὑπερκογχίων τόξων, κλπ. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔσχεν ἡ ἀνακάλυψις αὐτῶν, διότι συνεπλήρωσε τὰς γνώσεις ἐπὶ σημείων μὴ διατηρουμένων εἰς τὸν Νεαντερτάλιον σκελετόν. Ἔχομεν τὴν ἐμφανῆ σμικρότητα, ἥσσονα ἀνάπτυξιν τῆς μαστοειδοῦς ἀποφύσεως, ὅπως εἰς τοὺς ἀνθρωποειδεῖς (ἥσσων ἀνάπτυξις τῶν στερνοκλειδομαστοειδῶν μυῶν), τὸ ὑψηλὸν καὶ ἁδρὸν τῆς κάτω γνάθου καὶ τὴν ὀπισθογένειαν (ἀρνητικὸν γένειον) καὶ τὴν σμικρὰν ἀνάπτυξιν τῶν κρανιακῶν ἀποφύσεων καὶ τῶν ὀδόντων ἑπομένως.

Ἡ μελέτη τελευταίως ὑπὸ τοῦ Fraipont τῶν δύο ὠμοπλατῶν καὶ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Σπῦ, ἐπικυροῖ τὴν ὁμοιότητα ταύτην μετὰ τῶν λοιπῶν Νεαντερταλίων σκελετῶν. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

Σπυθούρης. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐξ Ἀνωγείων. Λαβὼν τὰ ὅπλα ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 καὶ διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ ἐμπειρίαν, ἀνηγορεύθη ἀρχηγὸς τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς ἐπαρχίας του καὶ ὡς τοιοῦτος συμμετέσχεν εἰς πάσας τὰς ἀνὰ τὴν κεντρικὴν Κρήτην πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος (1869). Ν. ΚΛΣ

σπυράκι (τό)· μικρὸ *σπυρί*.

— **σπυράκι** (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς πλείστας νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους, καὶ ἰδίᾳ ἐν Κεφαλληνίᾳ, τοῦ φυτοῦ *ράμνος ἡ καθαρτική*.

Σπυρέλο *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κουμπουριανῶν τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 141. Π. Ν. Π

Σπυρῆς, ἢ ***Σπύρης Ἀντώνιος***. Μέγας πρωτοπαπᾶς Κερκύρας (1556—1571), σθεναρῶς ἀντιταχθεὶς εἰς ἀπόπειραν τῶν Λατίνων, ὅπως εἰσαγάγωσιν ἐν Κερκύρᾳ τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν. Β. Γ. Μ

Σπύρι (Spyri), ***Ἰωάννα***. Ἑλβετὶς συγγραφεὺς (1829—1901), τὸ γένος Χόϋσσερ. Ἐγένετο γνωστὴ διὰ τοῦ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς γλώσσας μεταφρασθέντος ἔργου της: «Ἱστορίες γιὰ παιδιὰ» (1879—1889). Μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἔργων της ἀξιόλογα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἄπατρις» (1881), «Διαμονὴ παρὰ τῷ θείῳ Τίτῳ εἰς τὴν ἐξοχὴν» (1881), «Ἐκ τῶν ἑλβετικῶν ὀρέων» (1889) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

σπυρὶ (τό)· δημοτ., κόκκος σίτου· || ἡ κατωτάτη μονὰς τῶν φαρμακευτικῶν σταθμῶν: «δέκα σπυριὰ κινίνο»· || μικρὰ δοθιήν, ἐξάνθημα: «βγάνει σπυριὰ στὸ πρόσωπο»· || «κακὸ σπυρί» ὁ ψευδάνθραξ (ἐκ τοῦ *πυρὸς=σῖτος*).—Ὑποκορ. *σπυράκι* (τό).

— *[Δερματολ.]* Ὀνομάζεται κοινῶς *σπυρὶ* πᾶν ἐξάνθημα ἢ τοπικὴ φλεγμονὴ τοῦ δέρματος, δηλαδὴ αἱ φλύκταιναι, βλατίδες, φυσαλίδες, ἀκμαί, δοθιῆνες, τὰ ψιδράκια κλπ. Κ. Κ. Κ.

Σπυριὰ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος παρὰ τὴν ἀρχαίαν Νεμέαν καὶ τὸ νῦν χωρίον Στιμάγγα, ὕψους 806 μ. Θεωρεῖται ὡς ἡ *Θυαμία* τῶν ἀρχαίων. Ι. Σ. Σ.

σπυριάζω· δημ., βγάνω σπυριά, ἐξανθήματα.

σπυριάρης (ὁ), θηλ. *—αρα*, οὐδ. *—ικο*· ποῦ βγάνει πολλὰ σπυριὰ εἰς τὸ πρόσωπον.

σπύριασμα (τό)· τὸ νὰ ἔχῃ τις σπυριά.

Σπυριδάκης ἢ ***Χατζημιχελάκης, Ἰωάννης***. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ Θερίσου, γεννηθεὶς τῷ 1821 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1897. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως 1866, ἀνακηρυχθεὶς ἀρχηγὸς τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας, διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ ἐμπειρίαν εἰς πάσας τὰς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Κυδωνίας, Σελίνου, Κισάμου καὶ Ἀποκορώνου ἐπιχειρήσεις μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος (1869). Συμμετέσχεν ὡσαύτως ὡς ἀρχηγὸς εἰς τὴν ἐπανάστασιν 1877. Ν. ΚΛΣ

Σπυρίδης, ***Κωνσταντῖνος***. Σύγχρονος Ἕλλην πολιτευόμενος, γεννηθεὶς ἐν Βόλῳ τῷ 1869. Σπουδάσας νομικὰ ἐν Ἀθήναις, Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, ἤρξατο πολιτευόμενος τῷ 1910 καὶ ἐτάχθη εἰς τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων. Τῷ 1917 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἐπὶ κυβερνήσεως Βενιζέλου, καὶ εἶτα ἐπὶ κυβερνήσεως Καφαντάρη τῷ 1924, ὑπουργὸς τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου καὶ τοῦ τῆς Παιδείας καὶ τῷ 1928 τῆς Γεωργίας. Θ. Β.

Σπυριδιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ξυδᾶ τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 45. Ν. ΚΛΣ

Σπυριδιώνης, ἢ ***Σπυριδωνίδης***. Παράδοξος τύπος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως. Κατήγετο ἐκ Λευκάδος, συνδεθεὶς δὲ μὲ τοὺς Νικηταρᾶν, Σταματελόπουλον, Κολοκοτρώνην κλπ., ἠκολούθησε τούτους εἰς πλείστας μάχας ἐνθαρρύνων διὰ

Digitized by Google

φαιδρῶν ἀφηγήσεων καὶ καυστικῶν σκωμμάτων τοὺς πολεμιστάς καὶ τέλος ἐγκατεστάθη εἰς Ναύπλιον ὡς παράσιτον τῆς οἰκογενείας τοῦ Νικήτα, οὗ ἡ θυγάτηρ Ρεγγίνα ἰδιαιτέρως τὸν ἐπροστάτευεν. Ἐν Ναυπλίῳ αὐτοκαλούμενος «βασιλεὺς τῆς Λευκάδος», ἐφόρει συνήθως ἰδιόρρυθμον στολὴν ψευδεπίχρυσον καὶ παράσημα καὶ ἀπέβη τὸ μαστίγιον παντὸς ὃν δὲν ἠνείχετο, τοὺς πάντας σκώπτων καὶ εἰρωνευόμενος. Ἱστορικὸν παρέμεινε τὸ δίστιχον «βουλευταὶ καὶ ἐκτελεσταὶ | ἀγορασταὶ καὶ πωληταί», δι' οὗ ἐσατίρισε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ἐπικυρωθεῖσαν ἀπόφασιν τοῦ Βουλευτικοῦ περὶ ἐκποιήσεως τῶν ἐθνικῶν κτημάτων. Ὁ Γεώργ. Κουντουριώτης, ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Καποδίστριας καὶ ἰδιαιτέρως οἱ Βαυαροὶ ἦσαν οἱ στόχοι καθ' ὧν ἔβαλλε, δημιουργήσας πλεῖστα φαιδρὰ εἰς βάρος των ἐπεισόδια. Ἐξωρίσθη κατόπιν τοιούτων ἐπεισοδίων εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Αἴγιναν μὲ τὴν ἀπειλὴν νὰ μὴ πατήσῃ πλέον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀττικῆς. Ὁ Σπυριδιώνης ὅμως ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας φέρων εὐρύχωρα ὑποδήματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔθεσε χῶμα ἐκ τῆς Αἰγίνης. Ὑποστὰς διωγμοὺς ἀπέθανε πενέστατος. Γ. Θ. Δ.

Σπυριδιώνι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία δύο ἀκρωτηρίων τῆς Κερκύρας· τοῦ μὲν τῆς βορείας πλευρᾶς, τοῦ δὲ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς της, σχηματίζοντος τὰς γραφικότητας τοῦ ὅρμου τῆς Παλαιοκαστρίτσας. Σ. Ε. Λ.

Σπυριδογιάννης, *Γεώργιος*. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ Γριμπιλιανῶν, γεννηθεὶς τῷ 1874 Συμμετέσχεν εἰς τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1896, εἶτα δέ, τῷ 1897, εἰς τὰς ἐν Θεσσαλίᾳ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ὡς ἐθελοντὴς ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ. Ὁμοίως καὶ εἰς τὸν μακεδονικὸν ἀγῶνα 1905—1908 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βέργα (Πέτρου Μάνου) καὶ λοιπῶν ἀρχηγῶν. Τῷ 1912 συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὰς ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ ἐπιχειρήσεις, ὡσαύτως ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὸν ἠπειρωτικὸν ἀγῶνα τοῦ 1914, καθ' ὅν, λαβὼν τρία καίρια τραύματα, κατέστη ἀνάπηρος. Ν. ΚΛΣ

— Σπυριδογιάννης, *Ἐμμανουήλ*. Κρὴς ὁπλαρχηγός, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἐπολέμησεν ὅπου καὶ ὁ ἀδελφός του, τραυματισθεὶς δὲ καιρίως εἰς τὸν ἠπειρωτικὸν ἀγῶνα 1914, κατέστη ἀνάπηρος. Ν. ΚΛΣ

— Σπυριδογιάννης, *Σπυρίδων*. Κρὴς ὁπλαρχηγός, ἀδελφὸς τῶν ἀνωτέρω, γεννηθεὶς τῷ 1876. Συμμετέσχεν εἰς τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν 1896—1897. Ὁμοίως εἰς τὸν μακεδονικὸν ἀγῶνα 1905—1908, καθὼς καὶ εἰς τὸν πόλεμον 1912 εἰς τὰς ἐν Ἠπείρῳ ἐπιχειρήσεις, καθ' ἃς ἐτραυματίσθη εἰς τὴν ἐν Χρυσοβίτσῃ (Τρία Χάνια) μάχην. Ὁμοίως ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὸν ἠπειρωτικὸν ἀγῶνα τοῦ 1914. Διὰ τοὺς ἀγῶνάς του τούτους ὠνομάσθη ἀνθυπολοχαγός. Ν. ΚΛΣ

Σπυριδονήσι *[Γεωγρ.]*. Βραχῶδες νησίον ἀκρότομον πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Παροικίας. Ἐπιστέφεται ὑπὸ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Σ. Ε. Λ.

Σπυριδονήσια *[Γεωγρ.]*. Συστὰς βραχονησίδων τῆς Πάρου, παρεκτεινουσῶν πρὸς Β. καὶ ἐν στοίχῳ τὸ ἀκρωτήριον Βορεινό, βορείαν τῆς Ἀντιπάρου ἐσχατιάν. Ἔχουσα ἐν τῷ μέσῳ τὴν νησῖδα *Σπυριδονήσι*, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ὠνομάσθη, ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νησίδων, ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν ἀναφερομένων, *Διπλό, Κάβουρας, Κόκκινο, Τούρλος, Σπυριδονήσι, Μπούβες* καὶ *Πόρτες*. Σχηματίζει ἐξ ἀνατολῶν ἄριστον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς ἀπὸ δυτικοὺς καὶ νοτιοδυτικοὺς ἀνέμους, ἀμφίμυχον διὰ τοῦ στενοῦ τῶν *Δεκατεσσάρων ποδῶν* (βλ.λ.) πρὸς τὸν κολπίσκον δίαυλον τῆς Ἀντιπάρου. Σ. Ε. Λ.

Σπυρίδων ἅγιος, ἐπίσκοπος *Τριμιθοῦντος*. Ἐν Κύπρῳ γεννηθεὶς κατὰ τὸ 6' ἥμισυ τοῦ Γ' αἰῶνος ἐκ γονέων πτωχῶν, ἔμαθεν ὀλίγα γράμματα καὶ ἐποίμαινε τὰ πρόβατα τοῦ πατρός του. Κατὰ παράδοσιν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, συλληφθεὶς κατὰ τὸν ἐπὶ Μαξιμίνου (308—313) διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν, κατεδικάσθη εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα ἐν τοῖς μεταλλείοις τῆς Κιλικίας, ὅπου ἔπαθε τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαξιμίνου ἐπανελθὼν εἰς Κύπρον, ἐνυμφεύθη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου αὐτοῦ ἐκλήθη εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς πόλεως Τριμιθοῦντος. Ἁπλοῦς τοὺς τρόπους καὶ ἄκακος, ταπεινόφρων καὶ ἀμνησίκακος καὶ πρὸ αὐτοῦς τοὺς κακοὺς ἐλεήμων καὶ εὐπροσήγορος, ἀνεδείχθη εἰς τῶν ἐνδοξοτάτων ἀνδρῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ζῶν ἔτι ἐτιμᾶτο ὡς θαυματουργὸς ἅγιος. Οἱ ἱστορικοὶ Σωκράτης καὶ Σωζόμενος ἀφιεροῦσιν ἴδια κεφάλαια εἰς τὸν βίον καὶ τὰς πολιτείας τοῦ μεγάλου τούτου ἱεράρχου, ὅστις παραστὰς ἐν Νικαίᾳ (325) Α' Οἰκουμενικὴν σύνοδον διὰ τῆς θαυματουργοῦ καὶ ἀπερίττου λαλιᾶς του εἵλκυσεν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ ἐθνικὸν φιλόσοφον, δεινότατον τοῦ Ἀρείου παραστάτην. Ἀπέθανε πιθανῶς τῷ 344, τὸ δ' ἱερὸν λείψανον αὐτοῦ, μετακομισθὲν κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν αὐτῆς παρέλαβεν ἀκέραιον καὶ ἀναλλοίωτον σῳζόμενον ὁ ἱερεὺς Γρηγόριος Πολύευκτος ὁμοῦ μετὰ τοῦ λειψάνου τῆς ἁγίας Θεοδώρας καὶ ἔσωσεν αὐτὰ εἰς Παραμυθίαν τῆς Ἠπείρου καὶ ἐκεῖθεν μετεκόμισεν εἰς Κέρκυραν τῷ 1460. Βραδύτερον τὸ λείψανον περιῆλθεν ἐκ κληρονομίας εἰς τὸν ἱερέα Γ. Καλοχαιρέτην καὶ ἐκ τούτου εἰς τὴν οἰκογένειαν Σταματέλλου Βούλγαρη, ἧς οἱ ἀπόγονοι κατεῖχον αὐτὸ μέχρι τοῦ 1925, ὅτε περιῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν τῆς Κερκύρας. Μέγας δ' ὑπῆρξε πάντοτε ὁ πρὸς τὸν πολιοῦχον τοῦτον ἅγιον τῆς Κερκύρας σεβασμὸς πάντων τῶν Χριστιανῶν. Πλεῖστα ἀφιερώματα καὶ παντοῖα ἄλλα δείγματα τιμῆς καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸ ἱερὸν αὐτὸ λείψανον ἔδειξαν οἱ ἑκάστοτε πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ Βενετοὶ ἄρχοντες τῆς Κερκύρας, ὁ δὲ πάπας Κλήμης ὁ ΙΗ' τῷ 1717 διέταξε πανηγυρικῶς νὰ τελῆται ἡ εὕρεσις αὐτοῦ εἰς ἁπάσας τὰς κτήσεις τῆς δημοκρατίας τῆς Βενετίας. Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 12 Δεκεμβρίου δι' ἰδίας ἀκολουθίας, ἧς τὸν λαμπρὸν Κανόνα ἐποίησεν ὁ Θεοφάνης, ἡ ρωμαϊκὴ δὲ τὴν 14 Δεκεμβρίου. Τὸν βίον αὐτοῦ ἔγραψαν Θεόδωρος ὁ ἐπίσκοπος Πάφου καὶ Συμεὼν ὁ μεταφράστης, λόγους δ' ἐγκωμιαστικοὺς ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, Μακάριος ὁ Κωφὸς Διονύσιος Κόνταρης, Βησσαρίων Κεφαλᾶς, Ἀλέξανδρος Τριβόλης Πιέρης καὶ ἄλλοι, πολυαρίθμους δ' ἀκολουθίας αὐτοῦ μετὰ Κανόνων καὶ Οἴκων πολλῶν ἐξέδωκαν διάφοροι ἀπὸ τοῦ 1684 μέχρι τῆς σήμερον (βλ. καὶ λ. *Κέρκυρα*). Ε. Γ. Π.

— Σπυρίδων, πατριάρχης *Ἀντιοχείας*. Μέλος τῆς ἁγιοταφικῆς ἀδελφότητος τῶν Ἱεροσολύμων, ἀνῆλθε τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας τῷ 1891. Καίτοι δ' εἰργάσθη μετὰ πολλοῦ ζήλου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν σχολῶν καὶ τῶν φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων τοῦ πατριαρχείου, προσέκρουσεν ὅμως εἰς τὰς μισελληνικὰς ἐνεργείας τῆς ρωσικῆς ἐν Συρίᾳ προπαγάνδας καὶ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1897 ἡ σύνοδος τοῦ πατριαρχείου ἐξηνάγκασε τὸν Σπυρίδωνα νὰ παραιτηθῇ. Ε. Γ. Π.

— Σπυρίδων (*Βλάχος*), μητροπολίτης *Ἰωαννίνων*. Ἐξ Ἠπείρου καταγόμενος, ἐγεννήθη ἐν Χιλῇ τῆς Βιθυνίας τῷ 1874, ἀπεφοίτησεν ἐκ τῆς θεολογικῆς σχολῆς τῆς Χάλκης τῷ 1899, τῷ 1900 προσελήφθη ὡς ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος τοῦ Ξάνθης ἐν Καβάλλᾳ, τῷ 1906 προήχθη εἰς μητροπολίτην Βελλᾶς καὶ Κονίτσης καὶ τῷ 1916 διεδέχθη τὸν ἀποθανόντα Γερβάσιον ἐν τῇ μητροπόλει Ἰωαννίνων, ἣν διευθύνει μέχρι τῆς σήμερον. Ἐπρωτοστάτησεν ἐν τῷ βορειοηπειρωτικῷ ἀγῶνι (1913—1924), ἵδρυσεν ἱερατικὴν σχολὴν ἐν Κονίτσῃ καὶ εἰς τὴν πρωτοβουλίαν αὐτοῦ ὀφείλεται ἡ ἔκδοσις τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ «Ἠπειρωτικὰ χρονικά». Ε. Γ. Π.

— Σπυρίδων (*Κοντομίχαλος*), μητροπολίτης *Κεφαλληνίας*. Πρωσύγκελλος ὢν ἐν Ἀργοστολίῳ, ἐξελέγη τῷ 1842 μητροπολίτης Κεφαλληνίας τῇ ὑποστηρίξει τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑπτανήσου, ἀποκρουσάσης τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Παϊσίου Μεταξᾶ καὶ τοῦ σοφοῦ Κωνσταντίνου Τυπάλδου. Κατὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου, ὑποκινούμενος ὑπὸ τοῦ πολιτευτοῦ Γεωργίου Ἰακωβάτου, δὲν ἐδέχετο τὴν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἕνωσιν, θεωρῶν ταύτην ὡς ἀντικανονικήν, ἀλλ' ἐπιτιμηθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ' (1866) ἐδέχθη τὴν ἕνωσιν καὶ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθύνων τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κεφαλληνίας. Ε. Γ. Π.

— Σπυρίδωνος *μονή*. Πλουσιωτάτη μονή, κειμένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος Πειραιῶς, ὅπου νῦν ὁ ὁμώνυμος ναός, ἧς ὁ πρῶτος ναΐσκος ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ τοῦ ΙΑ' μ. Χ. αἰῶνος. Περὶ αὐτῆς ἐλάχιστα εἶναι γνωστά. Τῷ 1827 ὁ Κιουταχῆς εἶχε καταλάβει τὴν μονήν, δεσπόζουσαν τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς, ἵνα παρακωλύῃ τὴν σιταγωγὴν τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Μουνιχίας (Καστέλλας) ὠχυρωμένων καὶ διακόπτῃ τὴν μετὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἐπικοινωνίαν. Ταύτην ματαίως ἐπεχείρησαν κατ' ἐπανάληψιν νὰ κυριεύσουν οἱ Ἕλληνες μετὰ τῶν συμμάχων, μολονότι οἱ ἄνδρες τοῦ Κιουταχῆ ἐστεροῦντο τελείως ὕδατος καὶ πολεμεφοδίων, τὸ δὲ ὅλον οἰκοδόμημα εἶχε καταντήσει σωρὸς ἐρειπίων, προσβαλλόμενον καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ὑπὸ τῆς «Ἑλλάδος». Τέλος οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῶν συμμάχων ὑπέσχεθησαν εἰς τοὺς πολιορκουμένους ἄδειαν ἐξόδου μὲ τὰ ὅπλα καὶ τὰς ἀποσκευάς των. Μόλις ἐξῆλθον ὅμως οὗτοι, σμῆνος ἐξηγριωμένων πολιορκητῶν ὥρμησε κατὰ τῶν ἐξερχομένων καὶ κατέσφαξαν τοὺς πλείστους. Τὸ γεγονὸς τῆς παρασπονδίας ταύτης ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Γόρδωνος, εἰς τὰς βλασφημίας τοῦ Κόχραν, εἰς τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ Τζώρτζ καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ σφαγὴν 240 Ἑλλήνων αἰχμαλώτων πρὸς ἀντεκδίκησιν. Α. Σ. Χ.

Σπυριδωνάκης, *Ἰωάννης*. Στρατηγὸς Βυζαντινός, καταγόμενος ἐκ Κύπρου. Διετέλει ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου (1195—1203) ὡς φύλαξ τῶν ταμείων τοῦ παλατίου. Βραδύτερον διωρίσθη διοικητὴς τοῦ ἐν Θράκῃ θέματος τῶν Σμολένων, ἀλλὰ στασιάσας ἐκεῖ προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πεμφθέντος Ἀλεξίου Παλαιολόγου καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Βουλγαρίαν. Ν. ΚΛΣ

Σπυρίδωνος, *Γεώργιος*. Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Κιάτῳ τῷ 1879. Προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν, προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους (1912—1913), φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, συμμετέσχε μετὰ τοῦ 20οῦ συντάγματος τῆς 7ης μεραρχίας. Κατὰ τὰς ἐν τῷ Βαλκανικῷ θεάτρῳ ἐπιχειρήσεις τοῦ 1918, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, συμμετέσχεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ 1ου σώματος στρατοῦ. Κατόπιν ἐτοποθετήθη διευθυντὴς τοῦ 4ου γραφείου τοῦ ἐπιτελείου τῆς στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ συμμετέσχεν ἁπασῶν τῶν ἀπὸ τοῦ 1920—1922 ἐπιχειρήσεων. Εἰς τὸν μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ὀργανωθέντα στρατὸν τοῦ Ἕβρου ὑπηρέτησεν ἐπιτελάρχης τοῦ 3ου σώματος. Τῷ 1925 ἐτοποθετήθη ὑπαρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου, τῷ δὲ 1926 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, μεθ' ὃ ἀπεστρατεύθη. Ἐχρημάτισεν ἐπίσης ἀνώτερος διοικητὴς τῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων, νῦν δὲ (1933) διατελεῖ γενικὸς διευθυντὴς τῶν Γενικῶν ἀποθηκῶν. Ν. Θ. Κ.

Σπυρίντωφ, *Γρηγόριος Ἀνδρέϊεβιτς*. Ρῶσος ναύαρχος (1713—1790). Ἐπὶ κεφαλῆς σώματος 2.000 ἀνδρῶν, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον καὶ διεκρίθη εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ Κόλμπεργκ (1761). Ὑποναύαρχος καὶ διοικητὴς τοῦ Ρέβελ (1764), διωρίσθη τῷ 1769 ναύαρχος τοῦ στόλου τῆς Μεσογείου. Ὡς τοιοῦτος ὑπεστήριξε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1770 καὶ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ὀρλὼφ πρῶτος δὲ μεταχειρισθεὶς τὰ πυρπολικά, ἐξ Ἑλλήνων καὶ Σκλαβούνων ναυτικῶν, κατέστρεψεν ὁλοσχερῶς τὸν τουρκικὸν στόλον ὑπὸ τὸν Χασὰν πασᾶν εἰς Τσεσμὲν (26 Ἰουλίου 1770). Β. Γ. Μ.

σπυρίς, —ίδος (ἡ)· μικρὸς ἐκ πλεκτῆς ψιάθης σάκκος πρὸς μεταφορὰν πραγμάτων διὰ τῆς χειρός, κοιν. *ζεμπίλι*.

— *[Ἁλιευτ.]* Ἁλιευτικὸν κοφίνιον ἐν χρήσει κατ' ἀρχαιοτάτην ἐποχήν. Διὰ τοιούτων, καταβιβαζομένων διὰ σχοινίων ἀπὸ τῶν ἐπιλιμνίων καλυβῶν των, ἡλίευον οἱ ὑπὲρ τὴν ἰχθυοβριθῆ μακεδονικὴν λίμνην Πρασιάδα εὐκόλως ἰχθῦς τοῦ γένους τῶν παπράκων καὶ τῶν τιλώνων (*Ἡροδ.* Ε, 16). Προσέτι κόφινος πλεκτὸς πρὸς μεταφορὰν ἐδεσμάτων, διὸ «ἀπὸ σπυρίδος δεῖπνον» ἐσήμαινεν ὅ,τι καὶ τὸ σύγχρονον surprise party, δηλαδὴ τὸ παρ' ἄλλῳ δειπνεῖν τινα, ἀλλὰ διὰ φαγητῶν ἅτινα εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ (*Ἀθην*. Η, 355 *Ἡσυχ*.). Σ. Ε. Λ.

Σπυρομήλιος, *Ζάχος*. Ἀγωνιστής, ἀδελφὸς τοῦ *Μιχαήλ*, συγκατελθὼν μετ' αὐτοῦ ἐκ Νεαπόλεως εἰς Χιμάραν καὶ ἐκεῖθεν, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, τελευτῶντος Αὐγούστου 1824, προσελθὼν εἰς τὸ ἐν Λιγοβίτσι στρατόπεδον μετ' ἄλλων Χιμαριωτῶν. Τὴν 5ην Ἀπριλίου οἱ Χιμαριῶται μετεστάθμευσαν ἐκ Λιγοβίτσι εἰς Κεφαλόβρυσον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ πολιορκηθὲν Μεσολόγγιον, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν ὁ Ζάχος ἐσώθη εἰς Ναύπλιον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ. Ὑπῆρξε γενναῖος στρατιωτικός, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων προήχθη εἰς ἀντισυνταγματάρχην τῆς φάλαγγος καὶ ἀπέθανε τῷ 1860 ἐν Θήβαις.

— Σπυρομήλιος, *Ἰωάννης*. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ ἀγγλοκρατίας ὡς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀργοστολίῳ, ἔπειτα ἐν ρουμανικαῖς πόλεσιν, ἐν Νεαπόλει, ἐν Βόλῳ ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ. Ἀπέθανε τῷ 1886.

— Σπυρομήλιος, *Μιχαήλ*. Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν Χιμάρᾳ τῷ 1800. Ἐσπούδασεν ἐν Νεαπόλει τὰ στρατιωτικά, ἐκμαθὼν καὶ τὴν ἰταλικήν, τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν λατινικήν. Τῷ 1819 ἀπῆλθεν εἰς Χιμάραν καὶ ὑπηρέτησε παρὰ τῷ Ἀλῇ πασᾷ, μετὰ τὸν φόνον τοῦ ὁποίου, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς 250 Χιμαριωτῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ ἀδελφοί του Ζάχος καὶ Νικόλας, μετέβη εἰς τὸ ἐν Λιγοβίτσι τῆς Ἀκαρνανίας στρατόπεδον, εἶτα εἰς Θέρμον καὶ κατόπιν ἐκλείσθη ἐν τῷ πολιορκηθέντι Μεσολογγίῳ, ἔνθα καὶ διεκρίθη ὡς στρατιωτικός. Καὶ ὁ μὲν ἀδελφός του Νικόλας ἐφονεύθη, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ Ζάχου ἐσώθη εἰς Ναύπλιον. Τῶν πραγμάτων ἀποκατασταθέντων, ἐπὶ Καποδιστρίου διωρίσθη ὀργανωτὴς τῶν ἀτάκτων κατὰ χιλιαρχίας τῷ 1829. Ἐπὶ τῆς πρώτης βασιλείας προήχθη εἰς συνταγματάρχην τῆς φάλαγγος, τῷ δὲ 1840 ἐχρημάτισε διοικητὴς τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, ἀλλὰ φιλελεύθερος ὢν ἐστασίασε μετὰ τοῦ Καλέργη, Μεταξᾶ, Μακρυγιάννη καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος (3 Σεπτεμβρίου 1843). Τῷ 1850 διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῷ 1851 γερουσιαστής. Ἐχρημάτισεν ἐπίσης ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῷ 1859, τῷ 1862 καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου, τῷ 1867. Τεθεὶς ὡς ὑποστράτηγος ὑπὸ σύγ-

Digitized by Google

ταξιν, ἀπέθανε τῷ 1880, καταλιπὼν «Ἀπομνημονεύματα τῆς β' πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου» (1825—1826), ἐκδοθέντα ὑπὸ Ἰ. Βλαχογιάννη (Ἀθῆναι 1926). Τ. Ε. Ε.

— **Σπυρομήλιος**, ***Σπῦρος***. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1864. Καταταγεὶς εἰς τὴν χωροφυλακὴν προήχθη εἰς μοίραρχον. Κατὰ τὸν μακεδονικὸν ἀγῶνα μετέβη τῷ 1903 ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *καπετὰν Μπούας* εἰς Θεσσαλονίκην καὶ προσεκολλήθη εἰς τὸ αὐτόθι ἑλληνικὸν προξενεῖον ὡς σύνδεσμος μέχρι τοῦ 1905, ὅτε, ἐπὶ κεφαλῆς ἀνταρτῶν Ἑλλήνων, ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν καὶ δὴ εἰς τὰ περὶ τὸ Μορίχοβον μέρη, ἐν οἷς τῇ 17ῃ Μαΐου περικυκλωθείς, διὰ προδοσίας τῶν Βουλγάρων, ὑπὸ τουρκικοῦ ἀποσπάσματος, καίτοι τραυματισμένος κατώρθωσε νὰ διασκορπίσῃ αὐτό. Ἐκραγέντος τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου τῇ 6ῃ Ὀκτωβρίου 1912, ὁ Σπυρομήλιος μετέβη εἰς Χιμάραν καὶ ἐξήγειρε τοὺς φιλοπολέμους συμπολίτας του εἰς ἐπανάστασιν, τοῦθ' ὅπερ μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων ἐν Β. Ἠπείρῳ. Μετὰ τὸν συμμαχικὸν μετὰ τῶν Βουλγάρων πόλεμον τοῦ 1913, κινδυνευούσης τῆς Β. Ἠπείρου, λόγῳ τῆς πολιτικῆς ἐπεμβάσεως Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας, ὁ Σπυρομήλιος ἀπελθὼν αὖθις τῇ 10ῃ Φεβρουαρίου 1914 εἰς Ἤπειρον ἐκήρυξε τὴν αὐτονομίαν τῆς Β. Ἠπείρου. Ἀπέθανε τῷ 1930 φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου. Τ. Ε. Ε.

Σπυρόπουλος, ***Ἰωάννης Γ.*** Τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ δημοσίου διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης, γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1897. Τῷ 1917 ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ζυρίχης, τῷ δὲ 1922 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας. Τὸ ἴδιον ἔτος διωρίσθη βοηθὸς εἰς τὸ ἰνστιτοῦτον τοῦ διεθνοῦς δικαίου του πανεπιστημίου τοῦ Κιέλου. Τῷ 1925 ἔγινε διευθυντὴς τοῦ περὶ Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τμήματος τοῦ αὐτοῦ ἰνστιτούτου, τῷ 1926 ὑφηγητὴς τοῦ δημοσίου διεθνοῦς δικαίου καὶ τῆς γενικῆς πολιτειολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Κιέλου καὶ τῷ 1928 τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης. Τῷ 1928 ἐκλήθη διὰ παραδόσεις εἰς τὴν ἀκαδημίαν τοῦ διεθνοῦς δικαίου τῆς Χάγης. Τῷ 1930 ὡρίσθη ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν πρώτην συνδιάσκεψιν τῆς Χάγης διὰ τὴν κωδικοποίησιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Τῷ 1930—1932 διετέλεσεν ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν α', β' καὶ γ' βαλκανικὴν συνδιάσκεψιν καὶ συνέταξε τὸ ὑπὸ τῆς γ' βαλκανικῆς συνδιασκέψεως υἱοθετηθὲν σχέδιον βαλκανικοῦ συμφώνου. Κυριώτερα ἔργα: «Der Luftraum integrierender Teil des Staatsgebiets» (1922), «Ausweisung und internierung feindlicher Staatsangehöriger» (1922), «Das Recht der Binnenstaaten auf Beteiligung an der Meeresschiffahrt» (1923), «Die Haftung der Staaten für indirekten Schaden aus völkerrechtlichen Delikten» (1925), «Die de facto Regierung in Völkerrecht» (1926), «Der Völkerbund, Verfassung und Funktion» (1926), «Die allgemeinen Rechtsgrundsätze im Völkerrecht» (1928), «L'individu et le droit International» (1928), «Théorie générale du droit International» (1930), «Traité théorique et pratique du droit International public» (1933), «Δημόσιον διεθνὲς δίκαιον» (Ἐγχειρίδιον τῆς θεωρίας καὶ πρακτικῆς τοῦ δημοσίου διεθνοῦς δικαίου, 1933).

—**Σπυρόπουλος** ***Νικόλαος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Ρεντίνᾳ τῷ 1873, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 μετέσχεν ὡς ὑπαξιωματικὸς τοῦ 3ου συντάγματος ἱππικοῦ. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1906—1909 ὑπηρέτησε παρὰ τῇ χαρτογραφικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ στρατοῦ, κατὰ δὲ τὸ 1909—1911 ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς 2ας μεραρχίας. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπιλάρχου, μετέσχε μετὰ τοῦ 1ου συντάγματος ἱππικοῦ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ ὡς διοικητὴς ἴλης καὶ ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ συντάγματος τούτου. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἰλάρχου, μετέσχεν ὡς ἐπιτελάρχης τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ. Μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους διετέλεσε μέλος τῆς μικτῆς ἑλληνοβουλγαρικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς χάραξιν τῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν συνόρων τοῦ 1913. Τῷ 1914, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπιλάρχου, ὑπηρέτησε παρὰ τῷ ἐπιτελείῳ τοῦ 4ου σώματος ἐν Καβάλλᾳ, κατὰ δὲ τὸ χρονικὸν διάστημα 1915—1917 παρὰ τῷ γενικῷ ἐπιτελείῳ τοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὰς ἐν τῷ βαλκανικῷ θεάτρῳ συμμαχικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ 1918, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου, μετέσχεν ὡς ἐπιτελάρχης τῆς μεραρχίας Ἀρχιπελάγους καὶ εἶτα τοῦ σώματος στρατοῦ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, λαβὼν μετὰ τούτου μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκρᾶ τὸν Μάϊον 1918. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1919—1922, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ὑπηρέτησεν ἀνελλιπῶς παρὰ τῇ στρατιᾷ Μικρᾶς Ἀσίας, μετασχὼν ἁπασῶν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀρχικῶς μὲν ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης, λαβὼν μετὰ τούτου μέρος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις Ἰουνίου 1920, εἶτα ὡς διοικητὴς τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, κατόπιν δ' ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ 3ου σώματος στρατοῦ, λαβὼν μετὰ τούτου μέρος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921 (Κοβαλίτσαν, Ἀβγκὶν) καὶ τοῦ θέρους 1921 (Κιουτάχειαν, Ἐσκῆ Σεχίρ, Σαγγάριον), ἐν τέλει δέ, καθ' ὅλον τὸ ἐπίλοιπον χρονικὸν διάστημα, Ὀκτώβριος 1921—Αὔγουστος 1922, ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ βορείου συγκροτήματος, λαβὼν μετὰ τούτου μέρος εἰς τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Αὐγούστου 1922. Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ὑπηρέτησεν ἐπ' ὀλίγον παρὰ τῷ στρατῷ τοῦ Ἕβρου ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ 4ου σώματος, κατόπιν δ' ἐτοποθετήθη ὡς διευθυντὴς τοῦ δευτέρου γραφείου τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου στρατοῦ. Κατόπιν προήχθη εἰς ὑποστράτηγον, καὶ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1929—1932 διετέλεσεν ὑπαρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου στρατοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1923 μέχρι σήμερον (1933) διατελεῖ διαρκῶς καθηγητὴς τῆς πολεμικῆς τέχνης, τῆς στρατιωτικῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας εἰς τὰ στρατιωτικὰ σχολεῖα Εὐελπίδων καὶ ὑπαξιωματικῶν, εἰς τὴν ἀνωτέραν σχολὴν πολέμου καὶ εἰς τὰ διάφορα κέντρα ἐκπαιδεύσεως ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν. Τῷ 1933 ἀπεστρατεύθη, προαχθεὶς συγχρόνως εἰς ἀντιστράτηγον. Συνέγραψε: «Στρατιωτικὴ ἱστορία», «Στρατιωτικὴ γεωγραφία τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου», «Περὶ βαθμιαίας ἐξελίξεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς τακτικῆς παραλλήλως τῇ βελτιώσει καὶ τῇ τελειοποιήσει τῶν ὅπλων, ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων». «Ἐθνολογικοὶ πίνακες τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας», «Ἡ Θεσσαλία ὡς θέατρον ἐπιχειρήσεων» καὶ πλείστας ἄλλας στρατιωτικὰς μελέτας, δημοσιευθείσας εἰς διάφορα περιοδικά. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ν. Θ. Κ.

Σπύρου, ***Πολυζώης***. Λόγιος Ἠπειρώτης γεννηθεὶς ἐν Ἀργυροκάστρῳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἔγραψεν «Ἐπιτομὴ λογικῆς κατ' Ἀριστοτέλη» καὶ «Τέχνη Ρητορικὴ» (ἐν Βιέννῃ 1754). Χ. Ι. Σ.

σπυρόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *χεραρδία* (βλ. λ.).

σπυρωτός, *—ή, —ό*· δημοτ., ὁ οἱονεὶ ἐκ κόκκων ἀποτελούμενος, κοκκώδης: «σπυρωτὸ βούτυρο»· || «πιλάφι σπυρωτὸ» τὸ κοκκῶδες, ἀντίθ. *χυλωμένο*.

σπῶ (*—άω*)· ἀρχ., ἕλκω, σύρω· || συνήθ. παθ. *σπῶμαι*: «σπῶμαι τὴν μάχαιραν, — τὴν σπάθην»· || νεώτ. μόνον σύνθετον: *ἀποσπῶ, ἐκσπῶ, διασπῶ* κτλ.

Σραῖερ (Schroeher), ***Κάρολος-Ἰούλιος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς καὶ ἱστορικὸς (1825—1900). Ἐδημοσίευσε: «Γερμανικὰ χριστουγεννιάτικα παιγνίδια ἐξ Οὐγγαρίας» (1858), «Ἡ γερμανικὴ ποίησις κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα», «Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ Γκαῖτε» (1877), «Ὁ Γκαῖτε καὶ ὁ ἔρως» (1884). Θ. Κ.

Σράϊμπερ (Schreiber), ***Θεόδωρος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος (1848—1912). Διηύθυνε τὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀνασκαφάς, ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας καὶ διευθυντὴς τῶν μουσείων τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν τῆς αὐτῆς πόλεως. Ἐδημοσίευσε πολλὰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας καὶ συγγράμματα, ἐν οἷς: «Apollon Pythoktonos» (1879), «Die Athena Parthenos des Phidias und ihre Nachbildungen» (1883), «Die hellenistische Reliefbilder» (1889), «Studien über das Pildniss Alexanders der Grossen» (1903), «Griechische Satyrspielreliefs» (1909). Β. Δ. Θ.

Σράϊμπερχαου (Schreiberhau) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Κάτω Σιλεσίᾳ. Κάτ. 7.644. Εἶναι τόπος χειμερινῶν σπὸρ καὶ ἀεροθεραπείας. Θ. Χ. Σ.

Σράϊνερ (Schreiner), ***Ὀλίβε***. Νοτιοαφρικανὴ συγγραφεὺς (1855—1920), ἡ πρώτη διεθνῶς γνωστὴ καὶ ἐκτιμωμένη ἀντιπρόσωπος τῆς νοτιοαφρικανικῆς λογοτεχνίας. Τὸ πρῶτον αὐτῆς ἔργον, ὅπερ ἐδημοσίευσεν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1883, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ράλφ Ἄϊρον*, ἐτιτλοφορεῖτο «Ἱστορία ἑνὸς ἀφρικανικοῦ ὑποστατικοῦ»· ἐν αὐτῷ περιέγραφε μετ' ἐκτάκτου ζωηρότητος καὶ βαθείας θρησκευτικῆς πίστεως τὴν παλαιὰν ἀφρικανικὴν ζωήν. Ἐδημοσίευσε βραδύτερον: «Ὄνειρα» (1891), ἀλληγορικὰ διηγήματα, «Ζωὴ ὀνείρων καὶ πραγματικὴ ζωὴ» (1893), τὸ ὑπὲρ τῶν μαύρων διήγημα «Ὁ στρατιώτης Πέτερ Χάλκετ» (1897), «Γυνὴ καὶ ἐργασία» (1911), Τῷ 1894 συνεζεύχθη τὸν *Σ. Κρονράϊτ*, Νοτιοαφρικανὸν πολιτικόν, μεθ' οὗ ἔγραψε τὸ κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ Σεσὶλ Ρὸδ στρεφόμενον ἔργον «Ἡ πολιτικὴ κατάστασις». Θ. Κ.

— **Σράϊνερ** (Schreiner), ***Σεβαστιανός***. Βαυαρὸς στρατιωτικὸς ἰατρός, ὅστις ἐστάλη μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Α' εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Σράϊνερ ἐπὶ κεφαλῆς ἀρτίου ἰατρικοῦ προσωπικοῦ ἐφάνη χρησιμώτατος κατά τε τὴν μάχην τοῦ Φαλήρου (6 Μαΐου 1826) καὶ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1827 εἰς τὴν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκουμένης Ἀκροπόλεως ἐκστρατείαν ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Ἄϊδεκ. Τ. Ε. Ε.

Σραῖντερ (Schröder). Φιλέλλην Γερμανός, ὅστις κατελθὼν τῷ 1821 εἰς Ἑλλάδα καὶ καταταγεὶς εἰς τὸ σῶμα τῶν φιλελλήνων μετὰ τοῦ φίλου του Βόλφ, ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν φονικὴν μάχην τοῦ Πέτα τῇ 4 Ἰουλίου τοῦ 1822. Τ. Ε. Ε.

— **Σραῖντερ** (Schröder), ***Ἀδόλφος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1805—1875). Πεπροικισμένος διὰ καταπληκτικῆς δραστηριότητος καὶ ἰσχυρᾶς φαντασίας, εἰς ἄκρον πνευματώδης καὶ διαθέσεως πάντοτε εὐχαροῦς, ὑπῆρξε συγχρόνως ζωγράφος, λιθογράφος, χαλκογράφος καὶ ξυλογράφος, πολιτικὸς συγγραφεύς, αἰσθητικὸς κριτικὸς καὶ βοτανικός. Μαθητὴς ἀκόμη ἐχάρασσεν ἐγχρώμους λιθογραφίας ἐπὶ θεμάτων τῆς λαϊκῆς ζωῆς τοῦ Βερολίνου, μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ἔργα του εἶναι: «Ὁ θάνατος τοῦ Ἀββᾶ» (1831), «Ἡ δοκιμὴ τοῦ οἴνου τοῦ Ρήνου», «Τὸ ὄνειρον τῆς φιάλης», αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Δὸν Κιχώτου, τοῦ Φάλσταφ, τοῦ Τὶλλ Οὐλενσπίγκελ, τοῦ Ρύκερτ, τοῦ Οὔλαντ, τοῦ Χάϊνε. Συνέγραψε: «Τὸ σχέδιον ὡς μέσον αἰσθητικῆς μορφώσεως» (1833) καὶ «Σχολὴ ὑδατογραφίας» (1871). Θ. Κ.

—**Σραῖντερ** (Schröder), ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς χημικὸς καὶ φυσικὸς (1810—1885). Τῷ 1853 ἐξετέλεσε μετὰ τοῦ Ντοὺς τὰ πρῶτα πειράματα ἀποστειρώσεως τοῦ ἀέρος διὰ τοῦ βάμβακος κατὰ τῆς ζυμώσεως καὶ τῆς σήψεως. Ἐπὶ τῶν πειραμάτων τούτων ἐστηρίχθησαν αἱ μετέπειτα ἐργασίαι τοῦ Παστέρ. Ἔγραψε: «Μοριακὸς ὄγκος τῶν χημικῶν ἑνώσεων» (1844). Θ. Κ.

—**Σραῖντερ** (Schröder), ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς γλωσσολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἐσπούδασε τὰς γερμανικὰς καὶ ρωμανικὰς γλώσσας ἐν Κιέλῳ καὶ Βερολίνῳ καὶ ἔγραψε «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς γερμανικῆς γλώσσης καὶ πολιτισμοῦ» (1906—1910, τόμ. 2), κ. ἄ. Π. Ν. Π.

— **Σραῖντερ** (Schröder), ***Κάρολος***. Γερμανὸς γυναικολόγος (1838—1887). Καθηγητὴς τῆς γυναικολογίας ἐν Ἐρλάγγῃ καὶ κατόπιν (1876) ἐν Βερολίνῳ, ἐπλούτισε τὴν ἐγχειρητικὴν τεχνικὴν διὰ νέων μεθόδων, εἰσήγαγεν ἐν Γερμανίᾳ τὴν ᾠοθηκεκτομήν, ἐβελτίωσε τὴν ἀντισηπτικὴν μέθοδον εἰς τὰς ἐγχειρήσεις κ.λ.π. Συνέγραψε: «Μαιευτικὴ καὶ γυναικολογία» ὡς καὶ πλείστας διατριβάς. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐγχείρησις τοῦ Σραῖντερ* εἶναι γνωστὴ ἡ μέθοδός του ἀκρωτηριασμοῦ τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας δι' ἐκτομῆς κρημνῶν ἐκ τοῦ τραχηλικοῦ βλεννογόνου. Ο. Ρ.

— **Σραῖντερ** (Schröder), ***Κάρολος***. Γερμανὸς δεξιοτέχνης τοῦ βιολοντσέλλου καὶ συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1848. Ἦτο ὁ κύριος δημιουργὸς τοῦ «κουαρτέττου Σραῖντερ», εἰς ὃ συμμετεῖχον καὶ οἱ τρεῖς ἄλλοι ἀδελφοὶ αὐτοῦ. Διετέλεσε κατ' ἐπανάληψιν βιολοντσελλιστὴς τῶν συναυλιῶν τοῦ «Γεβάντχαους» τῆς Λειψίας, καθηγητὴς ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς αὐτῆς πόλεως, διευθυντὴς ὀρχήστρας ἐν Σοντερχάουζεν καὶ Ρόττερνταμ κ. λ. π. Ὁ Σραῖντερ ἐγένετο γνωστὸς καὶ ὡς συνθέτης διὰ τῶν μελοδραμάτων: «Ἀσπασία» (1892), «Der Asket» (1893), «Die Palikarin» (1905), δι' ἑνὸς κοντσέρτου καὶ ἑτέρων ἔργων διὰ βιολοντσέλλον κ. λ. π. Γ. Σ.

— **Σραῖντερ** (Schröder), ***Ὄθων***. Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1851. Ἔγραψεν: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως» καὶ ἐξέδωκε τὸν Πίνδαρον («Pindari carmina», Λειψία 1900), τὰ χορικὰ τοῦ Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Ἀριστοφάνους (1907—1910), τοὺς «Ἕλληνας λυρικοὺς ποιητὰς» (1924) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

— **Σραῖντερ** (Schröder), ***Λεοπόλδος***. Αὐστριακὸς ἰνδολόγος (1851—1920). Καθηγητὴς ἐν Βιέννῃ ἀπὸ τοῦ 1899, ἐξέδωκε τὸ κείμενον τῶν «Βεδῶν» καὶ ἔγραψε: «Πολιτισμὸς καὶ λογοτεχνία τῶν Ἰνδιῶν» (1887), «Μυστήριον καὶ μῖμος ἐν τῇ Ριγκ-Βέδᾳ» (1908), «Λόγοι καὶ μελέται, ἰδίᾳ περὶ τῆς φιλολογίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἰνδιῶν», «Ἡ ἀρειανὴ θρησκεία» (1914—1916). Μετέφρασεν ἐπίσης λυρικά, δραματικὰ καὶ βουδιστικὰ ποιήματα ἐκ τῆς Ἰνδικῆς. Θ. Κ.

— **Σραῖντερ** (Schröder), ***Ριχάρδος***. Γερμανὸς νομικὸς (1838—1917). Καθηγητὴς ἐν Βόννῃ, Στρασβούργῳ, Γοττίγγῃ, Ἀϊδελβέργῃ, ἔγραψεν: «Ἱστορία τοῦ προικῴου δικαίου ἐν Γερμανίᾳ» (1863—1871), «Τὸ προικῷον δίκαιον κατὰ τὸν γερμανικὸν ἀστικὸν κώδικα» (1896, 1900), «Ἐγχειρίδιον τῆς ἱστορίας τοῦ γερμανικοῦ δικαίου» (1889). Θ. Κ.

— **Σραῖντερ** (Schröder), ***Ροδόλφος-Ἀλέξανδρος***. Γερμανὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1878 ἐν Βρέμῃ, ἔνθα ζῇ ὡς ἀρχιτέκτων. Ἐδημοσίευσε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Ἀθυμία», «Τραγούδια σὲ μιὰν ἀγαπημένη», «Ἠλύσια», «Σονέττα σὲ μιὰ πεθαμένη» κ. ἄ. Λ. Κ.

— **Σραῖντερ** (Schröder), ***Φρειδερῖκος-Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς ἠθοποιὸς (1744—1816). Εἰσήγαγε σημαντικὰς καινοτομίας καὶ βελτιώσεις εἰς τὴν

Digitized by Google

σκηνοθεσίαν. Ὡς τραγικὸς ἠθοποιὸς διεκρίθη εἰς κλασσικοὺς ρόλους, ἰδίᾳ τῶν ἔργων τοῦ Σαίξπηρ. θ. κ.

— **Σραΐντερ-Ντέβριεντ** (Schoeder-Devrient), *Βιλελμίνη*. Διάσημος Γερμανὶς ἀοιδὸς (1804—1860). Ἦτο κόρη τοῦ βαρυτόνου Φρ. Σραΐντερ καὶ τῆς διασήμου ἠθοποιοῦ Σοφίας Σραΐντερ. Μετὰ σοβαρὰς μουσικὰς σπουδὰς ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὡς ἀοιδὸς εἰς τὸν ρόλον τῆς Παμίνας τοῦ «Μαγευμένου αὐλοῦ» (1821) τοῦ Μόζαρτ, τῷ δὲ 1822 ἔπαιξε, κατὰ μεγαλοφυᾶ πράγματι τρόπον, τὸν «Φιντέλιο» τοῦ Μπετόβεν. Ἔκτοτε ἀπέκτησε παγκόσμιον φήμην, ἐγένετο δὲ μόνιμον μέλος τοῦ μελοδράματος τῆς Δρέσδης (1823—1847). Ἀναμειχθεῖσα εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1849, ἐξωρίσθη ἐκ Δρέσδης ἐπί τινα χρόνον. Ἡ Σραΐντερ διέπρεψε κυρίως λόγῳ τῆς ὑπερόχου ἑρμηνείας τῶν ρόλων οὓς ὑπεδύετο, τοῦ πάθους καὶ τῆς μουσικότητος αὐτῆς. Ὁ πρῶτος αὐτῆς σύζυγος ἦτο ὁ ἠθοποιὸς *Ντέβριεντ*, οὗτινος τὸ ὄνομα διετήρησε παρὰ τὸ ἰδικόν της καὶ μετὰ τοὺς δύο ἄλλους αὐτῆς γάμους. γ. σ.

Σραΐτερ (Schaeter), *Χριστόφορος-Γκόττλιμπ*. Διακεκριμένος Γερμανὸς ὀργανοκρούστης καὶ συνθέτης (1699—1782). Ἀφῆκε μέγαν ἀριθμὸν ἔργων: ἐκκλησιαστικὰς καντάτας, ἑπτὰ πλήρεις σειρὰς δι᾽ ὅλας τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτὰς τοῦ ἔτους, κοσμικὰς καντάτας, σονάτας καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα μουσικῆς δωματίου. Ἔγραψεν ἐπὶ πλέον θεωρητικὰ συγγράμματα καὶ ἄρθρα κριτικὰ λίαν ἐνδιαφέροντα, ὡς: «Epistola gratulatoria de musica Davitica et Salomonica» (1716), «Deutsche Anweisung zum Generalbass in beständiger Veraenderung des uns angeborenen harmonischen Dreiklangs» (1772), «Letzte Beschaeftigung mit musikalischen Dingen». γ. σ.

Σραΐττερ (Schrötter), *Λεοπόλδος*, ἱππότης τοῦ Κριστέλλι. Αὐστριακὸς ἰατρὸς (1837—1908). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς λαρυγγολογίας (1893) ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης, ἐν τῷ ὁποίῳ ἵδρυσε πρότυπα ἀμφιθέατρα, ἐργαστήρια, μεγάλα θεραπευτήρια κλπ. Ὑπῆρξεν ἐπιδέξιος ἐγχειρητὴς τῶν ὄγκων τοῦ λάρυγγος, ἐξαιρέσας ἐπιτυχῶς, πλὴν ἄλλων, καὶ σάρκωμα τῆς τραχείας διὰ τῆς ἐνδολαρυγγικῆς ὁδοῦ. Τῷ 1896 ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ αὐλικοῦ συμβούλου. Ἔγραψε: «Περὶ τῶν νόσων τῆς καρδίας», «Περὶ λέπρας», «Περὶ περιχονδρίτιδος λαρυγγικῆς», «Περὶ ρινοσκληρώματος», «Περὶ νόσων τοῦ λάρυγγος» κ. ἄ. Εἰσηγήθη τέλος λαβίδα πρὸς ἐκτομὴν τῶν λαρυγγικῶν πολυπόδων καὶ περιέγραψε τὴν χορείαν τοῦ λάρυγγος, ἥτις ἐκλήθη ἔκτοτε *νόσος τοῦ Σραΐττερ*. ο. ρ.

Σράμπεργκ (Schramberg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ κράτει τῆς Βυρτεμβέργης. Κάτ. 12.137. Κεῖται ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ παρὰ τὸν ποταμὸν Σίλνταχ. Ἔχει πολυτεχνικὴν καὶ ἐμπορικὴν σχολήν. Ὀνομαστὴ εἶναι ἐν αὐτῇ ἡ βιομηχανία ὡρολογίων. Ἔχει ἐπίσης ἐργοστάσια πορσελλάνης, τεχνητῶν λίθων, σμάλτου, ψαθίνων πίλων καὶ πριονιστήρια. μ. δ. β.

Σράντερ (Schrader), *Ἐβεράρδος*. Γερμανὸς ἀσσυριολόγος (1836—1908). Ἐσπούδασεν ἐν Γοττίγγῃ καὶ κατόπιν διετέλεσε καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν ταῖς πανεπιστημίοις τῆς Ζυρίχης (1862), Γκίσεν καὶ Ἰένης (1873), καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου (1875) καὶ μέλος τῆς πρωσσικῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἔγραψε: «Μελέται κριτικῆς καὶ ἑρμηνείας τῆς βιβλικῆς προϊστορίας» (1863), «Αἱ ἀσσυροβαβυλωνιακαὶ σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαὶ» (1872), «Σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαὶ καὶ Παλαιὰ Διαθήκη» (1872), «Σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἔρευναι» (1878) κ. ἄ. Μετ᾽ ἄλλων ἐξέδωκε τὴν συλλογὴν ἀσσυροβαβυλωνιακῶν κειμένων «Keilinschriftliche Bibliothek» (1889, κ. ἑ.). π. Ν. π.

—**Σράντερ** (Schrader) *Ἰούλιος*. Γερμανὸς ζωγράφος (1815—1900). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Ἀκαδημίας τῶν τεχνῶν τοῦ Βερολίνου (1856—1892) καὶ ἐζωγράφησεν: «Ἡ παράδοσις τοῦ Καλαὶ» (1847), «Ὁ θάνατος τοῦ Λεονάρδου ντὰ Βίντσι» (1851), «Ὁ Κάρολος Γ΄, ἀποχαιρετῶν τὴν οἰκογένειάν του» (1855), «Ὁ ὅρκος πίστεως τῶν πόλεων Βερολίνου καὶ Κολωνίας» (1874) κ. ἄ., ἀποκείμενα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ Ἐθνικῇ Πινακοθήκῃ τοῦ Βερολίνου. θ. κ.

—**Σράντερ** (Schrader), *Φρειδερῖκος-Ὄθων*. Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1876. Ἐσπούδασεν ἐν Γοττίγγῃ, Κιέλῳ, Στρασβούργῳ καὶ Λειψίᾳ, εἰδικευθεὶς εἰς τὴν μελέτην τῆς σανσκριτικῆς φιλολογίας. Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μαντρὰς ἐν Ἰνδίαις (1905—1920) καὶ κατόπιν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς σανσκριτικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Κιέλου. Ἔγραψε μελέτας περὶ τοῦ βουδισμοῦ καὶ βισνουϊσμοῦ καὶ ἐξέδωκε σανσκριτικὰ κείμενα καὶ καταλόγους χειρογράφων. π.Ν.π.

—**Σράντερ** (Schrades), *Χάνς*. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1869. Διετέλεσε διευθυντὴς τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Πριήνης μετὰ τοῦ Th. Wiegand (1895—1899), γραμματεὺς τοῦ ἐν Ἀθήναις γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου (1901—1905), καθηγητὴς τῶν πανεπιστημίων τῆς Βιέννης καὶ τῆς Φραγκφούρτης καὶ διευθυντὴς τῆς αὐστριακῆς βασιλικῆς ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς. Ἐδημοσίευσε: «Πριήνη» (1904 ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Wiegand), «Ἐκλεκτὰ ἀρχαϊκὰ μαρμάρινα γλυπτὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως» (1913), «Φειδίας» (1924). π. Ν. π.

Σραντὲρ (Schrader), *Φραγκῖσκος*. Γάλλος γεωγράφος καὶ χαρτογράφος (1844—1924). Καθηγητὴς ἐν τῇ ἐν Παρισίοις σχολῇ ἀνθρωπολογίας, ἐφεῦρε τὸν *ὀρεογράφον*, φωτογραφικὴν συσκευήν, πρὸς λῆψιν πανοραματικῶν κατόψεων τῶν ὀρέων, δι᾽ ἧς ἐπέτυχε νὰ σχεδιάσῃ χάρτην τοῦ ὄρους Περντοὺ, εἰς 6 φύλλα, ὑπὸ κλίμακα 1 : 100.000. Ἐξέδωκε: «Παγκόσμιος γεωγραφικὸς ἄτλας» (1876—1912, νέα ἔκδ. 1923), «Τὸ χαρτογραφικὸν ἔτος» (ἀπὸ τοῦ 1890—1913) κ. ἄ. θ. κ.

Σράουντολφ (Schraudolf). —1) *Ἰωάννης*. Γερμανὸς ζωγράφος (1808—1879). Μαθητὴς τοῦ Κορνήλιους ἐν Μονάχῳ, ἐζωγράφησεν ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Σπάϋερ σειρὰν πινάκων ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου (1845—53). Ἐννέα ἐκ τῶν ἔργων του, μεταξὺ τῶν ὁποίων «Ὁ Χριστὸς θεραπεύων τοὺς ἀσθενεῖς», καὶ «Ἡ ἅλιεία τοῦ Πέτρου» ἀπόκεινται ἐν τῇ Νέᾳ Πινακοθήκῃ τοῦ Μονάχου. —2) *Κλαύδιος*. Γερμανὸς ζωγράφος (1843—1902), υἱὸς καὶ μαθητὴς τοῦ προηγουμένου. Ἐζωγράφησε θρησκευτικὰς εἰκόνας καὶ ἄλλα ἔργα ἰδίας ἐμπνεύσεως, ἐν οἷς: «Πασχαλινὸς περίπατος», «Κουαρτέτο ἐπὶ ἐνετικοῦ ἐξώστου» (Νέα Πινακοθήκη τοῦ Μονάχου), «Dolce far niente» (Πινακοθήκη Στουτγάρτης). θ. κ.

Σράπνελ (Shrapnel), *Ἐρρῖκος*. Ἄγγλος στρατιωτικὸς (1761—1842). Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1784 ἤρξατο ἐρευνῶν πρὸς κατασκευὴν ἐγκαιροφλεγοῦς ὀβίδος. Τὰ πρῶτα ἐπίσημα πειράματά του, ἅτινα ἔδωκαν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, ἐγένοντο τῷ 1804, ὁπότε ἡ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐφευρεθεῖσα ὀβίς, λαβοῦσα τὸ ὄνομά του, εἰσήχθη εἰς τὸ ἀγγλικὸν πυροβολικὸν (βλ. λ. *βολιδοφόρος*). Αἱ ὀβίδες Σράπνελ ἐχρησιμοποιήθησαν ὀλίγους μῆνας βραδύτερον κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Σουρινάμε ἐν Γουϊνέᾳ, καὶ κατόπιν κατὰ τοὺς πολέμους ἐν τῇ Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ κ. ἄ. Ὁ Σράπνελ ἔγραψε καὶ διαφόρους πραγματείας περὶ πυροβολικοῦ καὶ βλημάτων. Τῷ 1837 προήχθη κατ᾽ ἐκλογὴν εἰς στρατηγόν. γ. ι. β.

Σράϋ (Schrey), *Φερδινάνδος*. Γερμανὸς στενογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1850. Μετὰ τῶν Σότσιν καὶ τοῦ Γιόνεν ἐξέδωκε τὴν «Ἁπλοποιημένην γερμανικὴν στενογραφίαν», ἔγραψε δὲ καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ὁ συντομώτερος δρόμος διὰ τὴν στενογραφικὴν πρακτικὴν» (1887 καὶ 1902), «Ποῖον τὸ ἄριστον στενογραφικὸν σύστημα;» (1891). Ἐκδίδει ἐπίσης καὶ τὴν στενογραφικὴν ἐπιθεώρησιν «Tiro». θ. κ.

Σραϋφόγκελ (Schreyvogel), *Ἰωσήφ*. Γερμανὸς δραματικὸς συγγραφεὺς (1768—1832). Διετέλεσεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη διευθυντὴς τοῦ Δημοτικοῦ θεάτρου τῆς Βιέννης καὶ εἶναι γνωστὸς διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς μεταφράσεις καὶ διασκευὰς τῶν δραματικῶν ἔργων τοῦ Κάλντερον, τοῦ Μορέτο καὶ ἄλλων Ἱσπανῶν ποιητῶν. Τὴν πρωτότυπον ἐργασίαν του ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Θωμᾶς Βέστ* (West). Τὰ «Ἅπαντά» του περιελήφθησαν εἰς 4 τόμους (1829). Λ. κ.

Σρ᾽βοβρὰν (Srbobran, συγγρ. Szénttamas, προφ. *Σεντταμάς*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐπὶ τῆς διώρυγος Φράντσες, ἐν τῷ νομῷ Βελιγραδίου. Κάτ. 15.268. Διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν. Τῷ 1848 συνήφθη παρ᾽ αὐτὴν σφοδρὸς ἀγὼν, μεταξὺ Σέρβων καὶ Οὔγγρων. θ. κ.

Σρεβέλιος (Schrevel), *Κορνήλιος*. Ὀλλανδὸς φιλόλογος (1615—1664). Ἔγραψε τὸ πλειστάκις ἐπανεκδοθὲν «Lexicon manuale graecolatinum et latino-graecum (1654) καὶ ἐξέδωκεν εἰς τὴν σειρὰν «Variorum κλπ.» (1648—1663) τοὺς Βιργίλιον, Ἡσίοδον, Ἡσύχιον, Κικέρωνα, Κλαυδιανόν, Μαρτιάλιον, Ὀβίδιον, Ὅμηρον, Ὁράτιον, Τερέντιον κ.ἄ. π. Ν. π.

Σρὲκ (Schreck), *Γουσταῦος*. Γερμανὸς μουσουργὸς (1849—1918). Διεκρίθη ὡς συνθέτης διὰ τῶν ἔργων: «König Fjalar», «Der Felken-Reiner» (δι᾽ ἀνδρικὴν χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν) «Christus des Auferstandene» (ὀρατόριον), «Gott ist die Liebe» (χορῳδία καὶ ὀρχήστρα), «Ψαλμὸς ΚΓ΄», «Καντάτα» ἐπὶ τῇ πεντακοσιετηρίδι ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας (1909)· συνέθεσε δὲ καὶ πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔργα, χορῳδίας, μουσικὴν δωματίου, τεμάχια δι᾽ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, μελῳδίας κ. ἄ. γ. σ.

Σρέκενμπαχ (Schreckenbach), *Παῦλος*. Γερμανὸς κληρικὸς καὶ συγγραφεὺς (1866 — 1923). Συνέγραψε πλεῖστα ἱστορικὰ μυθιστορήματα, ὡς: «Ὁ κακὸς βαρῶνος φὸν Κρόζιγκ», «Ὁ Γερμανὸς δοὺξ», «Ὁ πιστὸς Κλάϊστ», «Ὁ μαργράβος Γκέρο», «Γύρω ἀπὸ τὸ Βάρτμπουργκ», «Ἡ δευτέρα παρουσία», πιστὴ ἀναπαράστασις τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουθήρου, κ. ἄ. Λ. κ.

Σρέκερ (Schreker), *Φραγκῖσκος*. Διακεκριμένος Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1878. Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς «Φιλαρμονικῆς Χορῳδίας» τῆς Βιέννης, βραδύτερον δέ, ἐπιβληθεὶς ὡς πρώτης τάξεως δημιουργὸς δραματικῶν κυρίως ἔργων, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς συνθέσεως καὶ διευθυντὴς τῆς Μουσικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου. Ἤρξατο τοῦ σταδίου του διὰ τοῦ μονοπράκτου μελοδράματος «Φλόγες», τῆς εἰσαγωγῆς «Ekkehart» καὶ τῆς παντομίμας: «Ἡ Ἐπέτειος τῆς γεννήσεως τῆς Πριγκιπίσσης» (τοῦ Ὄσκαρ Οὐάϊλντ). Εἰς τὰ μεταγενέστερα σκηνικά του ἔργα ὁ Σρέκερ ἀναδεικνύεται ταυτοχρόνως καὶ ὡς ποιητὴς τῶν λιμπρέττων του, παρουσιάζων οὕτω τὸ τελειότερον μετὰ τὸν Βάγνερ ὑπόδειγμα τοῦ ποιητοῦ-μουσουργοῦ. Τῷ 1912 συνέθεσε τὸ μελόδραμα «Μακρινὸς ἦχος» καὶ εὐθὺς ἀμέσως «Τὸ μουσικὸν ὡρολόγιον καὶ ἡ πριγκίπισσα», (1913), «Οἱ στιγματισμένοι» (1918), «Der Schatzgraber» («Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀναζητεῖ τὸν θησαυρὸν»), «Ὁ διάβολος τραγουδιστὴς» (1928) κλπ. Ὁ Σρέκερ συνέθεσεν ὡσαύτως καὶ μίαν «Συμφωνίαν δωματίου» δι᾽ εἴκοσι τρία ὄργανα «σόλο», ἔργον ἀπαραμίλλου ὀρχηστρικῆς διαφανείας καὶ λεπτότητος. γ. σ.

Σρὲμ (Srem) *[Γεωγρ.]* βλ. *Συρμία*.

Σρέματς (Sremac), *Στέφανος*. Σέρβος συγγραφεὺς (1855—1906). Ἔγραψεν ἐξαίρετα σὺμοριστικὰ διηγήματα, ἐν οἷς: «Φωταψία εἰς τὸ χωρίον» (1896), «Ὁ παπᾶ Σίρας καὶ ὁ παπᾶ Σπίρας» (1898), «Μπουκαντὶν» (1903). θ. κ

Σρέμπερ (Schreber), *Δανιὴλ-Θεόφιλος-Μαυρίκιος*. Γερμανὸς ἰατρὸς καὶ ὀρθοπεδικὸς (1808—1861). Διετέλεσεν ὑφηγητὴς τῆς ἰατρικῆς καὶ θεραπευτικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Λειψίας καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ γενίκευσιν τῆς κληθείσης *ἐνεργητικῆς* γερμανικῆς θεραπευτικῆς γυμναστικῆς. Ὡσαύτως εἰσήγαγεν ἐν Γερμανίᾳ διὰ τὴν φυσικὴν ἀγωγὴν τῶν παίδων τοὺς ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κληθέντας *κήπους*. Συνέγραψε: «Kinesiatrik oder die gymnastische Heilmethode» (1852), «Aerztliche Zimmergymnastik» (1855), «Kallipädie oder Erziehung zur Schönheit u. s. w.» (1858), «Anthropos, der Wunderbau des menschlichen Organismus» (1859), «Das pangymnastikon onder das ganze Turnsystem». ο. ρ.

— **Σρέμπερ κῆποι** (Schrebengaerten). Κῆποι διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παίδων, ἱδρυθέντες τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἰατροῦ Δανιὴλ *Σρέμπερ* (βλ. λ.), δι᾽ ὧν οὗτος ἀπέβλεψεν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἐν καθαρῷ ἀέρι παραμονὴν τῶν παιδίων, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν παρὰ τοῖς παισὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν φύσιν. θ. κ.

Σρέμσκα *Μητρόβιτσα* *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Μητρόβιτς*.

Σρέντνα Γκόρα *[Γεωγρ.]*. Ἡ σημαντικωτέρα ὀροσειρὰ νοτίως τοῦ Αἵμου ἐν Βουλγαρίᾳ, διήκουσα ἀπὸ τῆς Σόφιας μέχρι τῆς πόλεως Σλίβεν καὶ βαίνουσα παραλλήλως τῷ Αἵμῳ, μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ ὄρος Μογγντὰν (1572 μ.). Χωρίζεται εἰς τρία μέρη ὑπὸ δύο παραποτάμων τοῦ Ἕβρου. τ. β.

Σρέντνε-Ἀχτουμπίνσκογιε, ἢ *Σρέντνεγιε* *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Κάτω Βόλγα, ἐπὶ τοῦ παραποτάμου τοῦ Βόλγα Ἀχτούμπα. Κάτ. (1926) 26.000. Ἔχει ξυλουργίαν, βυρσοδεψίαν καὶ μεταλλουργίαν. —π.

Σρέρεμ (Srerem) *[Γεωγρ.]*. Διοίκησις τῆς Νοτιοσλαυΐας (βλ. *Συρμία*).

Σρῆβπορτ (Shreveport) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς πολιτείας Λουϊζιάνας, ἐπὶ τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ Ρὲντ Ρίβερ. Κάτ. 54.500 (1923), ἐξ ὧν οἱ ἡμίσεις μαῦροι. Ἔχει βιομηχανίαν βαμβακουργίας καὶ μηχανῶν. θ. κ.

Σριναγκὰρ (Srinagar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν, θερινὴ πρωτεύουσα τοῦ μαχαραγιᾶ τοῦ Κασμίρ, ἕδρα τοῦ Ἄγγλου ἁρμοστοῦ, κειμένη ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν ὄχθῶν τοῦ ποταμοῦ Τζελάμ, ἐξευγμένου δι᾽ ἑπτὰ γεφυρῶν, ἐντὸς γραφικωτάτης κοιλάδος. Κάτ. 141.735 (1921), ἐξ ὧν 30.000 Ἰνδοὶ καὶ οἱ λοιποὶ Μωαμεθανοί, πλὴν 300 Χριστιανῶν. Ἔχει ἀρχαιολογικὸν ἰνστιτοῦτον, μουσεῖον καὶ βιομηχανίαν τῶν περιφήμων ὑφασμάτων ἐξ ἐρίου αἰγὸς (κασμίρια), ταπήτων καὶ ὑφαντουργίας οἰκιακῆς. θ. κ.

Σρίρα (Srira) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Τυνησίας μικρά, ἀλλὰ σπουδαιοτάτη στρατηγικῶς (πλάτ. 37° 15΄ Β, μῆκ. 9° 50΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1569: Approaches to Bizerta), ἀποκρύπτουσα τὸ στόμιον τοῦ πλωτοῦ πόρου πρὸς τὸν πολεμικὸν τῆς Μπιζέρτας λιμένα. Σ. Ε. Λ.

Σριτσίνα (Srigina) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἀλγερίας πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Stora (ἀρχ. Ὀλκαχίτης κόλπος) καὶ εἰς ἥμισυ μίλ. βορειοανατολικῶς τῆς

Digitized by Google

ἀκρωτηρίου Ras Akmès (ἀρχ. Οὐζιχάθ), ἔχουσα
μέγαν φάρον (πλάτ. 36° 56′ 26″ Β., μῆκ. 0° 53′ 22″
'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 252: Cape Bugaroni to Fratelli
rocks). Εἶναι ἡ *Ὕδρα τῶν ἀρχαίων* (*Πτολεμ.* Δ, γ, 44).
Σ. Ε. Λ

Σρνένα Γκόρα *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Βουλγα-
ρίας. 'Αποτελεῖ τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ ὄρους
Σρέντνα Γκόρα (βλ. λ.) καὶ εἶναι γνωστὸν ἐν Βουλ-
γαρίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σταρο-Ζαγκόρσκα, Σρέντνα*
Γκόρα ἢ *Καρατζᾶ Νιάγ*. Ἔχει δύο κορυφάς, τὴν
Ταουσάντεπε καὶ τὴν Πεσνοπόϊ. Τ. Β.

Σρούσβερυ (Shrewsbery) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς
'Αγγλίας, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Σρόπσάϊρ,
ἐπὶ τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ Σέβερν, μετὰ σιδηρο-
δρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. 31.006 (1921). Ἔχει
βιομηχανίαν μεταλλίνων εἰδῶν, ὑφαντουργίας, ὡς
καὶ ἐγχρώμου ὑαλουργίας. Θ. Κ.

Στάακεν (Staaken) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γερ-
μανίας ἐν Βρανδεμβούργῳ τῆς Πρωσσίας. Κάτ.
4.200. Ὑπήχθη ἀπὸ τοῦ 1920 εἰς τὸ Σπάταου ἐν
τῇ περιφερείᾳ τῆς πόλεως τοῦ Βερολίνου καὶ τῇ
περιοχῇ τοῦ Πότσδαμ. Εἶναι γνωστὸν διὰ τὸ ἐν αὐτῷ
ἀεροδρόμιον καὶ τὴν σχολὴν πολιτικῶν ἀεροπό-
ρων συγκοινωνίας. Μ. Δ. Β.

Σταὰλ ντὲ Λωναὶ (Staal de Launay), ***Μαργα-
ρίτα-Ἰωάννα***, *βαρωνὶς ντὲ* —. Γαλλὶς συγγραφεὺς
(1684—1750). Θυγάτηρ ζωγράφων. εἰσῆλθεν εἰς
τὴν ὑπηρεσίαν τῆς δουκίσσης ντὺ Μαίν. Δεκατε-
τραέτις ἤρξατο σπουδάζουσα φιλοσοφίαν καὶ
γεωμετρίαν. Ἦτο χαριεστάτη καὶ ἐκτάκτως εὐ-
φυής, ἐνέπνευσε δὲ ἐρωτικὸν αἴσθημα εἰς πολλοὺς
ἐκ τοῦ κύκλου ἐν τῷ ὁποίῳ ἔζη. Καταστᾶσα ὕπο-
πτος ὅτι μετεῖχε τῆς συνωμοσίας τῆς δουκίσσης
ντὺ Μαίν, ἐκλείσθη εἰς τὴν Βαστίλλην, ὅπου ἐνέ-
πνευσε παράφορον πάθος εἰς τὸν φρούραρχον τῆς
εἱρκτῆς ταύτης ἱππότην ντὲ Μαιζὸν-Ρούζ. Παρέ-
μεινε κάθειρκτος ἐπὶ τριετίαν (1718—1720), ἀπο-
φυλακισθεῖσα δὲ ὑπανδρεύθη τὸν βαρῶνον Σταάλ.
'Εδημοσίευσε τότε κατὰ πρῶτον τὰ «'Απομνημο-
νεύματά» της εἰς Λονδῖνον, εἰς τέσσαρας τόμους,
πολλάκις ἀναδημοσιευθέντα ἔκτοτε καὶ τασσόμενα
μεταξὺ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς γαλλικῆς φιλο-
λογίας τοῦ εἴδους τούτου. Συνέθεσεν ἐπίσης καὶ
δύο κωμῳδίας: «L'Engouement» καὶ «La Mode».
Ἡ τελευταία κρίνεται ἔτι ὡς ἓν τῶν ἀριστουργη-
μάτων τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου. Θ. Β.

Στάβαιρτς (Stavaerts), ***'Αντώνιος***. 'Ολλανδὸς
ζωγράφος (βλ. λ. *Παλαμέντες* 'Αντώνιος).

Σταβάνγκερ (Stavanger) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς
Νορβηγίας, πρωτεύουσα τῆς Ρογκαλάνδης. Κάτ.
46.822. Ἔχει ἀνωτέρας σχολάς, βιβλιοθήκην (39.000
τόμ.), μουσεῖον, θέατρον, ἐξαίρετον λιμένα, βιο-
μηχανίαν συντετηρημένων ἰχθύων καὶ ἐξάγει γεωρ-
γικὰ καὶ ἁλιευτικὰ προϊόντα. Θ. Χ. Σ.

Στάβαρης κάβο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἄκρα, εἰς
ἣν ἀπολήγει ἡ χερσονησὶς Λιβιτάτζα τῆς ἠπειρω-
τικῆς ἀκτῆς τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης (πλάτ.
39°31′ Β., μῆκ. 20°10′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Chan-
nels of Corfu). Πρόκειται δὲ αὐτῆς νησίον *Πρασ-
σούδι*. Σ. Ε. Λ.

σταβάρι (τό)· δημοτ., ὁ ἱστοβοεὺς τοῦ ἀρότρου.

Σταβγιὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μο-
νοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου
κοινότητος. Κάτ. (1928) 263, τῆς δὲ κοινότητος,
εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *'Ακάματος, Διο-
νύσι, Καρυά, Καπετανιανά, Παναγιά, Φουρνοφά-
ραγγο* καὶ ἡ *μονὴ Κουδουμᾶ*, 1.151. Ἔχει ταχυδρο-
μικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

σταβέντο *[Ναυτ.]*. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἀπο-
δίδουν οἱ ναυτικοὶ (ἀπὸ τοῦ ἰταλικοῦ sottovento)
τὸ *ὑπηνέμως* καὶ *ὑπήνεμος*· τὸ ἀντίθετον *σοβράνο*:
«περνῶ σταβέντο» ὑποπλέω, διέρχομαι ὑπηνέμως· ||
«σταβέντο πόρτο», ὁ ὑπήνεμος λιμήν, ἀλλὰ καὶ τὸ
ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς, εἰς ὃ δύναταί τις εὐκό-
λως νὰ ποδίσῃ· || «σταβέντο κόστα», ἡ ὑπήνεμος
ἀλλὰ καὶ ἡ νοτία ἀκτὴ διὰ τὸ Αἰγαῖον. Σ. Ε. Λ.

Στάβενχάγκεν (Stavenhagen), ***Βερνάρδος***.
Γερμανὸς κλειδοκυμβαλιστής, διευθυντὴς ὀρχή-
στρας καὶ συνθέτης (1862—1914). Ἔτυχε τοῦ βρα-
βείου Μένδελσων εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον καὶ διε-
τέλεσε μουσικὸς τῆς αὐλῆς τῆς Βαϊμάρης, εἶτα
δὲ μουσικὸς διευθυντὴς τῆς αὐλῆς τοῦ Μονάχου
καὶ διευθυντὴς τῆς μουσικῆς 'Ακαδημίας τῆς αὐ-
τῆς πόλεως. Βραδύτερον ἐγκατεστάθη ἐν Γενεύῃ
ὡς καθηγητὴς τοῦ ᾠδείου κλπ. Ὡς συνθέτης ὁ
Στάβενχάγκεν ἐγένετο γνωστὸς διὰ δύο κοντσέρ-
των, ὡς καὶ τεμαχίων διὰ κλειδοκύμβαλον, μελῳ-
διῶν κλπ. Γ. Σ.

Σταβέρι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος
Διγαλέτου τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλ-
ληνίας. Κάτ. (1928) 175. Π. Ν. Π.

Σταβιαὶ (Stabiae) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιοτάτη
ὀσκικὴ πόλις τῆς Καμπανίας ἐπὶ τοῦ Λακταρίου
ὄρους (νῦν Λάτταρο), ἔνθα ἡ νῦν *Καστελλαμάρε
ντὶ Στάμπια* (Castellamare di Stabia), μεταξὺ Σορ-
ρέντου καὶ Πομπηΐας. Ὑπῆρξε, μετὰ τῆς Πομ-
πηΐας καὶ τοῦ Ἡρακλείου, μία τῶν τριῶν κατα-
καλυφθεισῶν ὑπὸ τῆς λάβας πόλεων κατὰ τὴν ἔκ-
ρηξιν τοῦ Βεζουβίου τῷ 79 μ. Χ. 'Εγγὺς αὐτῆς
εὗρε τότε τὸν θάνατον Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος.
Φαίνεται ὅτι ἀνεκτίσθη καὶ πάλιν, τὰ ἐρείπιά της
δὲ ἀνεσκάφησαν τῷ 1749 καὶ 1782. Π. Ν. Π.

στάβλος (ὁ)· ὀρθοτέρα γραφὴ τῆς λ. *σταῦλος*
(βλ. λ.).

Στάβροπον *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας (βλ.
Σταυρόπολις).

στάγδην· ἐπίρρ., κατὰ σταγόνας, στάλα-στάλα.

Στάγειρα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παραλία πόλις τῆς
Μεσημβρινῆς Θρᾴκης, πρὸς Δ. τῆς Μαρωνείας
παρὰ τὸ Σέρριον ἀκρωτήριον, ἡ πρότερον *'Ορθα-
γόρεια* ἢ *'Ορθαγορία* καλουμένη. 'Εγένετο γνωστὴ
ὡς πατρὶς τοῦ 'Αριστοτέλους. Καταστραφεῖσα ὑπὸ
Φιλίππου, ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου 'Αλε-
ξάνδρου. Ἤδη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος
εἶχεν ἐρημωθῆ. Τὸ ὄνομα *Στάγειρα* ἐδόθη σήμε-
ρον εἰς τὸ χωρίον *Καζαντζῆ Μαχαλᾶ* τῆς ἐπαρχίας
'Αρναίας.

Σταγειρίτης, ***'Αθανάσιος***. Ἕλλην λόγιος ἐκ
Μακεδονίας, ζήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.
Ὑπῆρξεν ἀντίπαλος τοῦ Κοραῆ, συμφωνῶν πρὸς
τὸν Κοδρικᾶν ὡς πρὸς τὰς γλωσσικὰς δοξασίας.
Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν
τῇ ἐν Βιέννῃ Καισαροβασιλικῇ 'Ακαδημίᾳ τῶν
ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Ἔγραψεν εἰς γλῶσσαν «ἁ-
πλουστέραν», ὡς ὁ ἴδιος ἀναγράφει ἐπὶ τῶν συγ-
γραφῶν του, τὰ ἑξῆς ἔργα: «Βίος Θεμιστοκλέους
τοῦ 'Αθηναίου» (Βιέννη 1816), «Βίος Μιλτιάδου τοῦ
'Αθηναίου» (1818), «Τρόπαιον ἑλληνικὸν ἢ ὁ πρῶτος
πόλεμος Ἑλλήνων καὶ Περσῶν» (1818), «Ἠπειρωτικά,
ἤτοι ἱστορία καὶ γεωγραφία τῆς Ἠπείρου παλαιά τε καὶ
νέα καὶ βίος τοῦ Πύρρου» (1819), «Καλλιόπη' ἀγγε-
λίας φιλολογικὰς ἐπαγγέλλεται περιοδικῶς ἀναγγέλλειν»
(1820), «Ὠγυγία ἢ 'Αρχαιολογία» (1815—1820, εἰς
5 τόμους). Χ. Ι. Σ.

Στάγερ (Steyr ἢ Steier) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς
Αὐστρίας παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Στά-
γερ καὶ Ἔννς, εἰς ἀπόστασιν 154 χλμ. ΝΔ. τῆς
Βιέννης. Κάτ. 22.111. Συνδέεται διὰ γεφύρας μετὰ
τοῦ προαστείου τῆς Ἔννστορφ καὶ Στάγερντορφ.
Ἔχει γοτθικὴν μητρόπολιν τοῦ 1442 μὲ ὀνομαστὰ
ἔργα ζωγραφικῆς ἐπὶ ὑαλοπινάκων. Παρ' αὐτὴν
ὑπάρχουν μεταλλεῖα σιδήρου. 'Εν τῇ πόλει λειτουρ-
γοῦν ἐργοστάσια μαχαιρίων, χάρτου καὶ μαλλί-
νων ὑφασμάτων καὶ τὰ ὀνομαστὰ ὁμώνυμα ἐργο-
στάσια μηχανημάτων καὶ πολεμεφοδίων. Κατὰ τὸν
μεσαίωνα ἦτο ἕδρα τῶν Μαργράβων τῆς Στυρίας.
Μ. Δ. Β.

Στάγερ (Steyr, ἢ Steier) ***ἐργοστάσια***. 'Εργο-
στάσια κατασκευῆς φορητῶν ὅπλων, αὐτοκινήτων,
ἐνσφαίρων τριβέων κλπ. ἐν τῇ πόλει Στάγερ τῆς
Αὐστρίας, φέροντα τὴν ἐπωνυμίαν Steyr-Werke
A. G. Ταῦτα ἱδρύθησαν ὑπὸ τοῦ Leopold Werndl
ἐν ἔτει 1840 καὶ κατεσκεύαζον τυφέκια καὶ λόγ-
χας· τότε ἀπησχόλουν 450 ἐργάτας. Μετὰ τὸν θά-
νατον τούτου τὴν διεύθυνσιν ἀνέλαβεν ὁ υἱός του
Josef (1855), ὅστις ἀνεκαίνισε τὰ ἐργοστάσια καὶ
ἐφεῦρε τὸ ὁμώνυμόν του τυφέκιον, ὅπερ ἦτο τὸ
πρῶτον ὀπισθογεμὲς τυφέκιον, τὸ εἰσαχθέν, μετὰ
τὸν πόλεμον τοῦ 1866, εἰς τὸν αὐστριακὸν στρα-
τόν. 'Επεκτάσεις καὶ τελειοποιήσεις ἐπιτευχθεῖσαι
εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις ηὔξησαν τὴν παραγωγὴν
εἰς 5.000 τυφέκια ἑβδομαδιαίως καὶ ἡδραίωσαν τὴν
διεθνῆ φήμην τῶν ἐργοστασίων, ἡ δ' ἐπιχείρησις
ἀπὸ τοῦ 1869 μετετράπη εἰς ἀνώνυμον ἑταιρείαν,
ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Αὐστριακὰ ὁπλουργεῖα Α. Ε.».
Μέχρι τοῦ 1884 εἶχον κατασκευάσει 2.121.000 τυ-
φέκια, ἐνῷ ἡ ἑβδομαδιαία παραγωγὴ εἶχεν ἀνέλθει
κατὰ τὸ 1894 εἰς 8.000 τυφέκια. Κατὰ τὸν Παγκό-
σμιον πόλεμον ἡ παραγωγὴ εἰς τυφέκια καὶ πολυ-
βόλα εἶχε διπλασιασθῆ καὶ ἐπήρκει οὐ μόνον διὰ
τὸν ἐφοδιασμὸν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ
καὶ τῶν συμμάχων τούτου. Μετὰ τὸν πόλεμον, ἐκ-
τὸς τῆς κατασκευῆς ὅπλων, ἥτις σημαντικώτατα
ἐμειώθη, τὰ ἐργοστάσια Στάγερ ἐπεδόθησαν ἐπι-
τυχῶς εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτοκινήτων, ἐνσφαί-
ρων τριβέων καὶ ποδηλάτων, καὶ ἀπὸ τοῦ
1925 μετωνομάσθησαν εἰς Steyr-Werke A. G.».
'Απὸ τοῦ 1930, διὰ λόγους τυπικούς, μέρος τοῦ
τμήματος τῶν ὅπλων ἐσχημάτισε τὴν Steyr-So-
lothurn Waffen A. G. Zürich». Τὰ ἐργοστάσια
ταῦτα μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1922 εἶχον κατα-
σκευάσει 9.634.664 τυφέκια καὶ 37.841 πολυβόλα.
Εἰδικῶς ἡ Ἑλλὰς κατεσκεύασεν εἰς ταῦτα 149.020
τυφέκια Γκρᾶ τῶν 11 χιλ., 190.069 τυφέκια Μάν-
λιχερ-Σενάουερ τῶν 6.5 χιλ. καὶ 380 πολυβόλα
Σβαρτσλόζε τῶν 6.5 χιλ. Γ. Α. ΚΥ.

Στάγια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοι-
νότητα τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώ-
τιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 300. Ἔχει ταχυ-
δρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

Σταγιάδες *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινό-
τητος 'Οστρόβου τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ
νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 174. —Π.

Σταγιᾶτες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πηλίου με-
ταξὺ Μακρυνίτσης, Πορταριᾶς καὶ Ἄνω Βόλου,
ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Βόλου
τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. 296. Ι. Σ. Σ.

Σταγινὴ *[Γεωγρ.]*. Νησίον Κρητικὸν (πλάτ. 35°
24′30″ Β., μῆκ. 24°53′00″ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a:
Candia vestern portion) πρὸ τοῦ ὅρμου Σύσες.
Σ. Ε. Λ.

στάγιον (τό)· τὸ ἕκτον γράμμα τοῦ ἑλληνικοῦ
ἀλφαβήτου, τὸ ἐκ τοῦ δίγαμμα προελθὸν καὶ ἀπο-
βληθὲν Ϛ, ἄλλως *στίγμα*.

Στὰγκ *[Γεωγρ.]*. 'Ονομασία ὑφ' ἣν πολλοὶ Εὐ-
ρωπαῖοι ὀνομάζουν τὸ 'Ελαφονήσι τῆς Κρήτης.

Σταγκενὲς (Stangenäs) ***κρανίον***. Προϊστορι-
κὸν κρανίον, εὑρεθὲν ἐν τῇ ὁμωνύμῳ περιοχῇ τῆς
δυτικῆς Σουηδίας τῷ 1843—1844, μετά τινων ἄλλων
σκελετικῶν ὑπολειμμάτων δύο ἀτόμων (μουσεῖον
Lund). Μελετηθὲν ὑπὸ πολλῶν, θεωρεῖται ὑπὸ τῶν
Holmberg, Nilsson, G. Mortillet, Obermaier,
Hägg, Fürst ὡς τὸ παλαιότατον τῶν σκελετικῶν
ὑπολειμμάτων τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου, πάν-
τως ὅμως ὡς ἀνῆκον εἰς τὸν Homo sapiens ἢ τὸν
νέον ἢ ἔμφρονα ἄνθρωπον καὶ δὴ τοῦ παλαιοτάτου
νεολιθικοῦ, ἢ μόλις μεσολιθικοῦ (ἐπιπαλαιολιθι-
κοῦ). Ἄλλοι (Quatrefages καὶ Hamy, Schwalbe
κλπ.) ἐπίστευσαν εἰς τὴν διλούβιον προέλευσίν
του. Πρόκειται περὶ δύο ἀτόμων, τυχαίως ἐνταφια-
σθέντων (πνιγμός;), παρὰ τὴν τότε ἀκτήν. Κρα-
νίον ἀνδρὸς (δολιχοκρανία 71.9, εὐρυμετωπία, ὀξὺ-
νία, ἐλαφρὰ ὑπερόφρυα τόξα) καὶ ὀστοῦν μηριαῖον
52 ἐκ. 'Επίσης ἀνδρικὰ (ἀνάστημα 1.80, κατὰ
Fürst) καὶ ἁδρά πως, ἀλλὰ μὴ προσομοιάζοντα
πρὸς τὰ νεαντερτάλια. Ι. Γ. Κ.

Σταγκνέλιους (Stagnelius) ***Ἔρικ-'Ιωάννης***.
Σουηδὸς ποιητὴς (1793—1823). Ἠκολούθησε νο-
μικὰς σπουδὰς καὶ διετέλεσε δικαστικὸς ὑπάλληλος
ἐν Στοκχόλμῃ. Προσβληθεὶς ὑπὸ σοβαροῦ καρ-
διακοῦ νοσήματος, ἀπέθανε προώρως καὶ ἠγνοη-
μένος ὑπὸ τῶν συγχρόνων του. Τὸ πολυσχιδὲς
ἔργον του, δημοσιευθὲν μετὰ τὸν θάνατόν του,
κατέταξε τοῦτον μεταξὺ τῶν προσωπικωτέρων
ποιητῶν τοῦ Βορρᾶ. Συνέθεσεν ἐπικὰ ποιήματα μὲ
θέματα παλαιοὺς σκανδιναυϊκοὺς θρύλους («Gun-
lög», «Blenda», «Βλαδίμιρος ὁ Μέγας» κ.ἄ.), ἔμμε-
τρα δράματα («Singurd Ring», «Οἱ μάρτυρες»,
«Visbur» κ. ἄ.), ὡς καὶ λυρικὰς ποιήσεις, ὧν ἀξιο-
λογώτεραι τυγχάνουσιν αἱ περιλαμβανόμεναι εἰς τὴν
ὑπὸ τὸν τίτλον «Κρίνα τῆς Σαρών» συλλογήν. Ἔμπνευ-
σις εἰλικρινής, βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ἀρτιό-
της μορφῆς καὶ ὑπέροχον κάλλος γλώσσης χαρα-
κτηρίζουσι τὴν ποίησιν τοῦ Σταγκνέλιους, τὴν
ὁποίαν ὅμως ζημιοῖ ἐνίοτε ποιά τις μυστικὴ ἀσά-
φεια καὶ σκοτεινότης. Τὰ ἔργα του ἔχουσι μετα-
φρασθῆ εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Λ. Κ

στάγμα (τό)· τὸ στάζον, ἡ καταπίπτουσα στα-
γών, τὸ ἐκ τῶν σταγόνων ἀποτελούμενον.

σταγμοδόχη (ἡ)· ὑάλινος δίσκος διάτρητος κατὰ
τὸ μέσον, προστιθέμενος εἰς τὰ κηροπήγια καὶ δε-
χόμενος τὰ στάγματα τοῦ κηροῦ.

Σταγοὶ *[Μεσ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καλαμπάκα*.

σταγονίδιον (τό)· μικρὰ σταγών: «τὰ ἐκ τοῦ
βηχὸς σταγονίδια».

— *[Μικροβ.]* Βλ. *μικροβιοβριθῆ* σταγονίδια.

σταγονομετρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος
εἰς τὴν μέτρησιν τῶν σταγόνων.

σταγονόμετρον (τό)· τὸ δι' οὗ μετροῦνται αἱ
σταγόνες· || μεταφ. «δίδει τὰ χρήματα μὲ τὸ σταγο-
νόμετρον» κατ' ἐλαχίστας δόσεις.

— *['Εγκυκλ.]* *Σταγονομέτρων* φέρονται διάφορα
εἴδη. Τὸ ἁπλούστερον τούτων εἶναι τὸ ἀποτελού-
μενον ἐξ εἴδους σιφωνίου ἁπλοῦ ἢ μετὰ θυλάκος
ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως. Τὸ σταγονόμετρον τοῦτο
ἐμβαπτίζεται ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ, καὶ ἂν μὲν φέρῃ
θύλακον, κατὰ τὴν ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ ἐμβάπτισιν
πιέζεται οὗτος, ὥστε νὰ ἐκδιωχθῇ ὁ ἀήρ, ἀκολού-
θως δὲ ἀφίεται ἐλεύθε-
ρος, ὅτε, λόγῳ
τοῦ σχηματι-
ζομένου κε-
νοῦ, ἀναρρο-
φεῖται τὸ ὑ-
γρόν, πληροῦν
τὸ σιφώνιον.
Τὰ ἄνευ θυ-
λάκου σιφω-
νοειδῆ σταγο-
νόμετρα ἐμ-
βαπτίζονται ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ, ὅτε τοῦτο ἀνέρχεται
ἐντὸς αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐπιφανείας του. Ἡ σταγο-
νομέτρησις γίνεται ἀφοῦ κλεισθῇ διὰ τοῦ δακτύ-

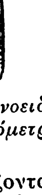

Σιφωνοειδὲς σταγονόμετρον.

Σταγονόμ. Salleron.

Digitized by Google

λου τὸ ἄνω ἀνοικτὸν ἐλεύθερον μέρος τοῦ σιφωνίου καὶ ἐξαχθῇ τὸ σιφώνιον ἐκ τοῦ ὑγροῦ δι' ἐλαφρᾶς ἀποφράξεως τοῦ διὰ τοῦ δακτύλου φρασσομένου ἄκρου. Ἐκ τῶν ἐν χρήσει διαφόρων σταγονομέτρων εἶναι τὸ τοῦ Salleron, ὅπερ φέρει πλευρικῶς ἀπόφυσιν ἐν εἴδει ἐπικαμποῦς τριχοειδοῦς σωλῆνος, δι' ἧς ἐκρέουν αἱ σταγόνες. Τὸ ὄργανον τοῦτο θεωρεῖται ὡς κανονικόν, καὶ ὑπὸ θερμοκρασίαν 15° Κ. παρέχει σταγόνας ὕδατος βάρους 0,05 γρ. Ἕτεροι τύποι σταγονομέτρων εἶναι οἱ τοῦ Lebaigue καὶ τοῦ Limousin. Ταῦτα φέρουν ἐντὸς σιφωνοειδῆ σωλῆνα, εἶναι δὲ διαφόρου ἐξωτερικῆς διαμέτρου διὰ τὰ ὑγρὰ τῶν διαφόρων πυκνοτήτων. Τὸ ὑπὸ τοῦ Janin προταθὲν σταγονόμετρον παρέχει ἀκριβῆ ἀποτελέσματα, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ μικρᾶς ὑαλίνης φιάλης, ἧς τὸ ὑάλινον πῶμα φέρει ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτως δύο μικρὰς αὔλακας· ὁμοίως δύο ἕτεραι αὔλακες ὑπάρχουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ λαιμοῦ τοῦ φιαλιδίου. Οὕτως ἐὰν στραφῇ τὸ πῶμα μέχρις οὗ αἱ αὔλακες αὐτοῦ ταυτισθῶσι πρὸς τοὺς τῆς φιάλης, γίνεται ἡ ἐκροὴ τῶν σταγόνων. Ἐκ τῶν δύο αὐλάκων ἡ μία χρησιμεύει διὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀέρος, ἡ δὲ ἑτέρα διὰ τὴν ἐκροὴν τῶν σταγόνων. Διὰ καταλλήλου προσαρμογῆς μικρῶν ἐπιστομίων διαφόρου ἐξωτερικῆς διαμέτρου ἐπιτυγχάνεται ἡ λῆψις σταγόνων, καίτοι προερχομένων ἐκ διαφόρων ὑγρῶν, ἐχουσῶν πάντοτε τὸ αὐτὸ βάρος τῶν 0.05 γρμ., δηλαδὴ τὸ ὁρισθὲν ὡς κανονικὸν βάρος τῆς σταγόνος.

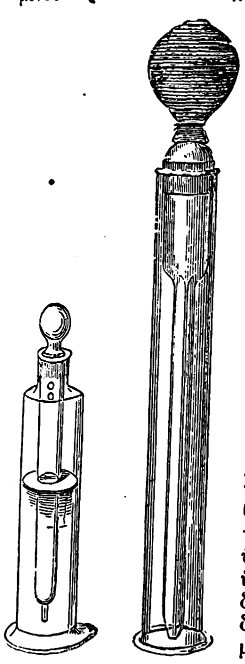
Σταγονόμετρον Lebaigue 2) Limousin.

Ἕτεροι τύποι σταγονομέτρων εἶναι οἱ τῶν Traube-Kattentidt, Léard, Mann καὶ Hilgen καὶ Schuster. Ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς κώδικος τῶν ἡρωϊ-

Σταγονόμετρα.
[1=Janin· 2=Mann καὶ Hilgen· 3=Léard.]

κῶν φαρμάκων ὁρίζεται ὡς κανονικὸν σταγονόμετρον, ὅπερ δέον νὰ χρησιμοποιῆται διὰ τὰ σκευάσματα αὐτά, τὸ ἔχον σωλῆνα ἐκροῆς ἐξωτερικῆς διαμέτρου 3 χλστμ. Τὸ τοιοῦτον σταγονόμετρον παρέχει ἀνὰ γραμμάριον ὕδατος διὰ τὴν θερμοκρασίαν 15° σταγόνας 20. Ὁμοιομόρφους σταγόνας κανονικοῦ βάρους λαμβάνει τις καὶ διὰ σιφωνίου, οὗτινος ἡ ἐπιφάνεια ἐκροῆς ἔχει διάμετρον 3 χλστμ. Κ. Γ. Μ.

σταγονοποιητὴρ (ὁ). Εἰδικὸς δακτύλιος παρεμβαλλόμενος εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ θερμαντῆρος τῶν αὐτοκινήτων τορπιλλῶν. Ἐκεῖθεν ὑπὸ μεγάλην πίεσιν διερχομένη ἡ ρευστὴ καύσιμος ὕλη μετατρέπεται εἰς λεπτότατα σταγονίδια, καιομένη οὕτω πλήρως, λόγῳ τῆς τελείας της μετὰ τοῦ ἀέρος ἀναμίξεως. Σ. Ε. Λ.

σταγονόρροια (ἡ) *[Βοτ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ἀπὸ τὰ φύλλα φυτῶν τινων (σιτηρῶν, βατραχίων, καπουκίνων κλπ.) ἐξέρχεται ὕδωρ κατὰ σταγόνας. Ἡ σταγονόρροια παρατηρεῖται ἐπίσης καὶ εἰς φυτὰ ὑδρόβια καὶ εἰς μύκητας. Τὰ σταγονίδια τοῦ ὕδατος ἐξέρχονται εἴτε ἀπὸ τὰ ὑδροφόρα στομάτια, εἴτε ἀπὸ φυσιολογικὰς σχισμὰς τοῦ φύλλου (π. χ. σῖτος), εἴτε, εἰς τὰ ὑδρόβια φυτά, ἀπὸ τὸν τελικὸν πόρον τοῦ φύλλου ἢ τέλος ἀπὸ εἰδικὰ κύτταρα, καλούμενα ὑδατώδη, τροπικῶν τινων φυτῶν. Ἡ ἀποβαλλομένη ποσότης ὕδατος δύναται νὰ εἶναι σημαντική: ἓν φύλλον colocasia antiquorum εἰς μίαν νύκτα δύναται ν' ἀποβάλῃ 22,6 γραμμ. ὕδατος. Τὸ ὕδωρ τοῦτο περιέχει μικρὰς ποσότητας ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων οὐσιῶν ἐν διαλύσει. Τὸ φαινόμενον λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν νύκτα, κατόπιν θερμῆς ἡμέρας, ὀφείλεται δὲ εἰς τὸ ὅτι, ἐπειδὴ κατὰ τὴν νύκτα ἐλαττοῦται ἡ διαπνοή, ἐξακολουθεῖ ὅμως ἡ διὰ τῶν ριζῶν ἀπορρόφησις ὕδατος, συσσωρεύεται ὕδωρ ἐντὸς τῶν ἱστῶν, ἐξασκοῦν δὲ ἐσωτερικῶς πίεσιν ἀποβάλλεται διὰ τῶν φυσιολογικῶν ἢ τυχαίων ὁδῶν. Ε. Τ. Ε.

σταγονοφόρα (τὰ) (Guttiferae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα θάμνους καὶ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν κυριωτέρων γενῶν εἶναι ἡ *γαρκινία*, τὸ *καλόφυλλον* καὶ ἡ *κλουσία*. Δ. Ν. Π.

σταγχοπία (ἡ) (Stanhopea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν μερῶν τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς Βραζιλίας. Αἱ σταγχοπίαι εἶναι πόαι μὲ ρίζωμα βραχύτατον, ψευδοβολβοὺς συνηνωμένους εἰς θύσανον καὶ τελευτῶντας εἰς μοναδικόν, κολπωτὸν φύλλον. Πολλὰ εἴδη καλλιεργοῦνται ἐντὸς θερμοκηπίων τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικὰ διὰ τὸ ὡραῖον φύλλωμά των καὶ τὰ ποικιλόχρωμα ἄνθη των. Δ. Ν. Π.

σταγών, —*όνος* (ἡ)· τὸ στάζον, στάλα, σταλαματιά: «αἱ σταγόνες τῆς βροχῆς», «δὲν πίνει οὐδὲ σταγόνα οἴνου»· || μεταφ. «παρέχει τὰ χρήματα κατὰ σταγόνας», ἄλλως «— μὲ τὸ σταγονόμετρον» εἰς ἐλαχίστας δόσεις· || ἀρχιτεκτ., κοσμήματα μικρὰ σχήματος κωνικοῦ ἢ κυλινδρικοῦ ἐν εἴδει σταγόνων ἑτοίμων πρὸς πτῶσιν.

—*[Φαρμακοτ.]* Διὰ τὰ δραστικὰ φάρμακα πρὸς διευκόλυνσιν τῆς χορηγήσεως αὐτῶν ἔχει καθιερωθῆ ἡ κατὰ *σταγόνας* παροχὴ αὐτῶν. Ὑπὸ τὴν μορφὴν σταγόνων δίδονται πάντοτε ποσὰ μικρότερα τῶν 2 γρμ., τὸ βάρος δὲ αὐτῶν ἔχει ὑπολογισθῆ κατὰ προσέγγισιν ὡς ἑξῆς: 1 γρμ. ὑδατούχων ὑγρῶν=16 σταγόνες, 1 γρμ. ὕδατος=20 σταγόνες, 1 γρμ. λιπαρῶν ἐλαίων καὶ βαρέων αἰθερίων ἐλαίων=20 σταγόνες, 1 γρμ. βαμμάτων, ἐλαφρῶν αἰθερίων ἐλαίων, χλωροφορμίου, κρεοσώτου, ὑγροῦ Hofmann=25 σταγόνες, 1 γρμ. οἰνοπνεύματος, ὀξικοῦ ἐστέρος, βενζίνης=30 σταγόνες, 1 γρμ. αἰθέρος=50 σταγόνες, 1 γρμ. θειικοῦ ὀξέος=12 σταγόνες, 1 γρμ. νιτρικοῦ ἢ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος=13 σταγόνες. Ἡ μέτρησις τῶν σταγόνων δύναται νὰ γίνῃ καὶ ἐκ κοινῆς φιάλης μεθ' ὑαλίνου πώματος, φερομένου τούτου πλαγίως ἐπὶ τοῦ στομίου τῆς φιάλης καὶ καταλλήλως κλινομένης αὐτῆς. Ἀκριβὴς σταγονομέτρησις γίνεται πάντοτε μόνον διὰ τῶν κανονικῶν σταγονομέτρων καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι δέον νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ θερμοκρασία τοῦ ὑγροῦ. Κατὰ τὴν διὰ τῶν κοινῶν φιαλῶν σταγονομέτρησιν δέον νὰ ὑγραίνεται πρῶτον τὸ στόμιον τῆς φιάλης διὰ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς. Κατὰ τὴν σταγονομέτρησιν ἡ χεὶρ τοῦ σταγονομετροῦντος δέον νὰ στηρίζεται διὰ τοῦ πήχεως αὐτῆς ἐπὶ τῆς τραπέζης. Κ. Γ. Μ.

—***σταγὼν ἀπῃωρημένη*** *[Μικρ.]*. Πρὸς ἔρευναν ζῶντός τινος μικροργανισμοῦ ἢ πρὸς σπουδὴν τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ (κίνησις, πολλαπλασιασμός, παραγωγὴ καὶ ἐκκόλαψις σπόρων) προσφεύγομεν εἰς τὴν ἀπῃωρημένην σταγόνα, ἥτις συνίσταται εἰς τὸ ἑξῆς: Ἐπὶ καθαρᾶς καλυπτρίδος τοποθετοῦμεν, ἀναλόγως τοῦ ἐξετασθησομένου ὑλικοῦ, σταγόνα εἴτε ἀπεστειρωμένου ὕδατος, εἴτε φυσιολογικοῦ ὀροῦ, εἴτε ζωμοῦ, εἴτε γλυκερίνης, καὶ ἀναμιγνύομεν μετ' αὐτῆς καλῶς τὸ πρὸς ἐξέτασιν ὑλικόν. Τὴν φέρουσαν τὸ μεῖγμα τοῦτο καλυπτρίδα ἀναστρέφοντες, τοποθετοῦμεν ἐπὶ ἀντικειμενοφόρου πλακὸς μετὰ κυκλικοῦ βαθύσματος, οὗτινος τὰ χείλη ἐπηλείφθησαν διὰ βαζελίνης. Οὕτω ἡ σταγὼν ἡ περιέχουσα τὸν πρὸς ἐξέτασιν μικροργανισμὸν αἰωρεῖται εἰς τὸ κενὸν τοῦ βαθύσματος. Τὸ παρασκεύασμα τοῦτο φέρομεν ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον καὶ τὸ ἐξετάζομεν εἴτε διὰ ξηροῦ ἀντοφθαλμίου φακοῦ εἴτε καὶ διὰ καταδυτικοῦ τοιούτου ἔχοντος ἡμίκλειστον τὸ ἰριδοειδὲς διάφραγμα τοῦ φωτιστικοῦ μηχανήματος. Διὰ τῆς ἀπῃωρημένης σταγόνος, ἥτις ὅταν ἡ καλυπτρὶς εἶναι στερεῶς προσκεκολλημένη ἐπὶ τῆς ἀντικειμενοφόρου πλακὸς διατηρεῖται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν οὐ μόνον τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μικροβίου ἀλλὰ καί τινας τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ (μέγεθος, σχῆμα, κίνησις, σπόροι κ.τ.λ.). Ν. Α. Μ.

—***σταγὼν μέλαινα*** *[Ἀστρον.]*. Φαινόμενον παρατηρούμενον κατὰ τὰς διαβάσεις τοῦ Ἑρμοῦ ἢ τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου. Ὀφείλεται εἰς τὸ αὐξηφαὲς καὶ συνίσταται εἰς τὸν σχηματισμὸν μέλανος δεσμοῦ μεταξὺ τῶν χειλέων τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου καὶ τοῦ δίσκου τῶν προαναφερθέντων πλανητῶν κατὰ τὰς στιγμὰς τῶν ἐσωτερικῶν ἐπαφῶν. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀδύνατος ὁ μετ' ἀπολύτου ἀκριβείας προσδιορισμὸς τοῦ σημείου ἐπαφῆς τῶν δύο δίσκων, ἡ δὲ ἐκτίμησις τοῦ χρόνου, καθ' ὃν συνέβη αὕτη, εἶναι ἐσφαλμένη κατ' ἀρκετὰ δευτερόλεπτα. Ἡ μέλαινα σταγὼν παρετηρήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Χάλλεϋ τῷ 1761 καὶ 1769, βραδύτερον δὲ ὑπὸ τοῦ Φόγκελ καὶ ἄλλων τῷ 1874 καὶ 1882 ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν διαβάσεων τῆς Ἀφροδίτης, τῆς ὁποίας ἡ ἀτμοσφαῖρα εὐνοεῖ τὸν σχηματισμὸν τοῦ φαινομένου. Ἡ παρατήρησις μελαίνης σταγόνος εἶναι σπανιωτέρα προκειμένου περὶ διαβάσεων τοῦ Ἑρμοῦ, ἐν γένει δὲ ἡ χρῆσις ἰσχυροῦ τηλεσκοπίου εἰς τοιαύτας περιστάσεις περιορίζει σημαντικώτατα τὸν σχηματισμὸν τοῦ φαινομένου τῆς μελαίνης σταγόνος καὶ συνεπῶς αὐξάνει τὴν ἀκρίβειαν κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς στιγμῆς καὶ τοῦ σημείου τῶν ἐπαφῶν (βλ. καὶ λ. *Ἑρμῆς* [Ἄστρον]). Σ. Π.

σταδία *[Τοπογρ.]*. Ὀπτικὸν ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀπ' εὐθείας μέτρησις τῆς ἀποστάσεως μεμακρυσμένου τινὸς ἀντικειμένου, ἄνευ μετακινήσεως τοῦ ἐνεργοῦντος αὐτήν. Σταδιῶν ὑπάρχουσι τρεῖς τύποι, ἀναλόγως τῶν μεταβλητῶν ποσοτήτων, αἵτινες παρέχονται ἐκ τῶν δεδομένων τῆς σταδιομετρίας: α΄) ἂν εἶναι μεταβλητὸν τὸ ὕψος τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ὁποίου ζητεῖται ἡ ἀπόστασις· β΄) ἂν εἶναι μεταβλητὸν τὸ ὕψος τοῦ παρεμβαλλομένου διαφράγματος καὶ γ΄) ἂν ἡ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀπόστασις τοῦ παρεμβαλλομένου μεταξὺ ὀφθαλμοῦ καὶ στόχου διαφράγματος εἶναι μεταβλητή. Ὁ μᾶλλον ἐν χρήσει τύπος σταδίας εἶναι ὁ πρῶτος. Πρὸς τοῦτο εἰς τὸ φέρον τὸ σταυρόνημα διάφραγμα ἀστρονομικῆς διόπτρας προστίθενται δύο ἀραχναῖα νήματα παραλλήλως, ἑκατέρωθεν καὶ εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ὁριζοντίου νήματος τοῦ φακοῦ, καλούμενα διαστημομετρικὰ νήματα. Ἐὰν ἤδη σκοπεύσωμεν διὰ τῆς διόπτρας τηλεφανῆ τινα στόχον, τὸ εἴδωλον αὐτοῦ θὰ σχηματισθῇ ἐντὸς αὐτῆς καὶ εἰς θέσιν ἀπέχουσαν τοῦ ἀντικειμενικοῦ φακοῦ ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως. Ταυτίζοντες δὲ τὸ ἐπίπεδον τοῦ εἰδώλου πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῶν διαστημομετρικῶν νημάτων, διὰ καταλλήλου χειρισμοῦ τοῦ ὀργάνου ἀναγινώσκομεν τὰς διαιρέσεις τοῦ στόχου, αἵτινες περιλαμβάνονται μεταξὺ τῶν νημάτων (βλ. καὶ λ. *σταδιομετρία*).

σταδιαῖος, —*α*, —*ον*· ὁ ἔχων μῆκος ἢ διάστημα ἑνὸς σταδίου.

σταδιασμὸς (ὁ)· ἀρχ., ἡ κατὰ στάδια μέτρησις· || περιγραφὴ (περίπλους) ἀκτῆς τινος, παρέχουσα τὰς εἰς στάδια ἀποστάσεις διαφόρων ἐπισήμων αὐτῆς σημείων.

—*[Ναυτ.]* Σήμερον *σταδιασμοὶ* εἶναι πίνακες ἀποστάσεων (tables des distances, distances tables) εἰς μίλια διαφοροτρόπως συντεταγμένοι, πρὸς παροχὴν ἄμεσον τῆς ἀποστάσεως τόπου τινὸς ἀπὸ πολλῶν ἄλλων τόπων. Εὐχρηστότερος τύπος εἶναι ὁ τῶν πινάκων τῶν ἐχόντων στοιχεῖα εἰσόδου, ὁριζόντιόν τε καὶ κατακόρυφον, τὰς ὀνομασίας τῶν τόπων. Ἐὰν δηλαδὴ ζητῆται εἰς τοιούτους πίνακας ἡ ἀπόστασις π. χ. τῆς Ἑρμουπόλεως Σύρου ἀπὸ Πειραιῶς, εὑρίσκει τις τὴν λέξιν Ἑρμούπολις ὡς ὁριζόντιον (ἢ κατακόρυφον) στοιχεῖον καὶ τὴν λέξιν Πειραιεὺς ὡς κατακόρυφον (ἢ ὁριζόντιον) τοιοῦτον, καὶ εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν ἀπὸ τῶν στοιχείων τούτων ἀγομένων γραμμῶν, κατακορύφου καὶ ὁριζοντίας, εὑρίσκει τὸν ἀριθμὸν 78, ὅστις εἶναι ἡ εἰς μίλια ζητουμένη ἀπόστασις. Σ. Ε. Λ.

—**«Σταδιασμὸς** ***τῆς Μεγάλης θαλάσσης»***. Περίφημον γεωγραφικὸν καὶ ναυτιλιακὸν σύγγραμμα, ἀνεξακριβώτου ἐποχῆς, ἴσως βυζαντινῶν χρόνων, καὶ ἀνωνύμου συγγραφέως, ὅστις εἶχε περιγράψει τὰς ἀκτὰς ὅλης τῆς Μεσογείου (Μεγάλης θαλάσσης). Ἐξ ὅλου τοῦ ἔργου δὲν διεσώθησαν παρὰ τμήματα τοῦ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας μέχρις Οὐτίκων τῆς Κυρήνης, ἐλλειπόντων τῶν ἀπὸ Οὐτίκων μέχρις Ἡρακλείων στηλῶν, τῶν ἀπὸ Καρνῶν τῆς Φοινίκης μέχρι Μιλήτου, τῶν τμημάτων ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἕως Καρνῶν καὶ ὅλων τῶν ὡς πρὸς τὰς πρὸς Β. τῆς Μιλήτου ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰς τοῦ Εὐξείνου. Ἀντιθέτως διεσώθησαν οἱ περίπλοι τῆς Κύπρου καὶ τῆς Κρήτης. Τέλειος καὶ χρησιμώτατος λιμενοδείκτης διὰ τὴν ἐποχήν του, ἀποτελεῖ πολύτιμον βοήθημα καὶ διὰ τοὺς συγχρόνους. Τὸ εἶδος τοῦ σταδίου, εἰς ὃ ἀνάγονται αἱ παρεχόμεναι ἀποστάσεις, ἐμβάλλει εἰς σκέψεις. Καθ' ἡμᾶς ἐν τούτοις ἁπλῆ σύγκρισις τῆς ἀποστάσεως τῶν Μελαντίων σκοπέλων ἀπὸ Δήλου, οὔσης 180 σταδίους κατὰ τὸν «Σταδιασμόν», πρὸς τὸ ἄθροισμα τῶν κατὰ Σκύλακα (113) ἀποστάσεων Ρηνείας—Μυκόνου σταδ. 40 καὶ Μυκόνου—Μελαντίων σκοπέλων σταδ. 140, ἤτοι ἐν συνόλῳ 180 σταδ. ἐπίσης, πείθει περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ σταδίου τοῦ «Σταδιασμοῦ» πρὸς τὸ στάδιον τοῦ Σκύλακος, ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο ἢ τῶν 600 κατὰ μοῖραν, τοῦ Σκύλακος ὄντος περίπου συγχρόνου τοῦ Ἡροδότου· ὥστε ὁ μελετητὴς διαιρῶν τὰς ἀποστάσεις διὰ 10 τὰς ἔχει εἰς σύγχρονα ναυτικὰ μίλια. Ὡραία ἔκδοσις τοῦ «Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης θαλάσσης», πλουσίως σχολιασμένη ὑπὸ τοῦ Car. Müller, περιέχεται εἰς τὸν πρῶτον τόμον τῶν Ἑλλήνων ἐλασσόνων γεωγράφων (Geographi Graeci Minores) τῆς Διδοτείου ἐκδόσεως. Σ. Ε. Λ.

σταδιοδρομία (ἡ)· οἱονεὶ ὁ ἐν τῷ σταδίῳ δρόμος, ἡ ἅμιλλα ὁ ἀνταγωνισμὸς πρὸς προαγωγὴν τῶν βιοτικῶν πραγμάτων: «σταδιοδρομία ἐν τῇ πολιτικῇ, — ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ».

σταδιοδρόμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ σταδιοδρομῶν, ὁ διαγωνιζόμενος στάδιον δρόμον.

Digitized by Google

σταδιοδρομῶ (*—έω*)· ἁμιλλῶμαι, ἀνταγωνίζομαι πρὸς προαγωγὴν τῶν βιοτικῶν πραγμάτων· || ἀρχ., διαγωνίζομαι στάδιον δρόμον.

σταδιομετρία (ἡ)· μέτρησις ἀποστάσεων δι' εἰδικῶν σταδιομετρικῶν ὀργάνων.

— *[Τοπογρ.]* Καλεῖται *σταδιομετρία* ἡ μέθοδος τῆς ἐμμέσου μετρήσεως τῶν ἀποστάσεων. Ἐκτελεῖται δὲ ὡς ἑξῆς: Εἰς τὰ ἄκρα Α καὶ Β τῆς πρὸς μέτρησιν ἀποστάσεως Δ τοποθετοῦνται οἱ τεταγμένοι πρὸς μέτρησιν τῆς ἀποστάσεως ταύτης. Ὁ ἐπὶ τοῦ σημείου Β φέρει κανόνα ΒΓ, διῃρημένον, καλούμενον σταδία (στόχος, στοχασμάτιον), τὸν ὁποῖον τοποθετεῖ καθέτως ἐπὶ τῆς ΑΒ. Ὁ ἐπὶ τοῦ σημείου Α παρεμβάλλει μεταξὺ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τῆς σταδίας κλίμακα ΚΚ' παράλληλον τῇ ΒΓ καὶ εἰς γνωστὴν ἀπόστασιν δ. Θεωρήσωμεν δύο ὀπτικὰς ἀκτῖνας ΑΒ καὶ ΑΓ, αἵτινες ὁρίζουν ἐκ τῆς σταδίας καὶ τῆς κλίμακος τὰ δύο μήκη Η καὶ υ. Τὰ ὅμοια τρίγωνα, τὰ ὁποῖα σχηματίζονται, μᾶς δίδουσι $Δ = \frac{δ}{υ} Η$. Ἀρκεῖ ὅθεν, διὰ νὰ ἔχωμεν τὴν ἀπόστασιν Δ, νὰ γνωρίζωμεν τὰ μήκη δ, υ καὶ Η. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων ποσοτήτων συνήθως μία εἶναι μεταβλητή, αἱ δὲ λοιπαὶ σταθεραί. Κ. Χ. Α.

σταδιομετρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σταδιομετρίαν: «σταδιομετρικὰ ὄργανα».

σταδιόμετρον (τό). Πᾶν ὄργανον χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν *σταδιομετρίαν*. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν σταδιομέτρων τινὰ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὰς μετρήσεις μεγάλων ἀποστάσεων. Κ. Χ. Α.

στάδιον (τό)· μονὰς μήκους· || χῶρος καταλλήλως ἐσκευασμένος πρὸς τέλεσιν ἀγώνων δρόμου καὶ ἄλλων ἀγωνισμάτων: «Παναθηναϊκὸν στάδιον»· || μεταφ., βιοτικὸν ἐπάγγελμα οἱονεὶ ὡς ἀγώνισμα θεωρούμενον: «ἐμπορικὸν—, ἐπιστημονικὸν—, διπλωματικὸν στάδιον».

—*[Ἀρχ. Γεωδ.]* Τὸ *στάδιον* ἦτο γεωδετικὴ μετρικὴ μονὰς τῶν ἀρχαίων. Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν μοιρῶν καὶ τῶν ὑποδιαιρέσεών των διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν διαφόρων τόπων ἐπὶ τῆς γῆς δὲν εἶναι προγενεστέρα τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος· δι' ὃ καὶ ὁ Στράβων καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ γράψαντες ἐξέφραζον τὰς ἀποστάσεις τῶν διαφόρων τόπων ἀπ' ἀλλήλων ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ διὰ γραμμικῶν μηκῶν, ὧν ἡ μετρικὴ μονὰς ὠνομάζετο ὡς καὶ ἡ διὰ τὰς κοινὰς χρήσεις τοιαύτη, *στάδιον*. Ἐν τούτοις ἓξ τοιαῦται μετρικαὶ μονάδες, διαφόρου ἑκάστη μήκους, ἐλέγχονται ὑπάρξασαι καὶ χρησιμοποιηθεῖσαι πρὸς τοιαύτας γεωδετικὰς ἐργασίας. Οἱ χρησιμοποιήσαντες ὅμως αὐτὰς δὲν κατέλιπον μνείαν τινά, ἐξ ἧς νὰ προκύπτῃ τὸ ἰσοδύναμον τῶν τοιούτων σταδίων πρὸς τὸ λεγόμενον ὀλυμπιακὸν (βλ. λ. *στάδιον* [Μετρολογ.])· μόνος ἑπομένως τρόπος ἐξευρέσεως τοῦ ἰσοδυνάμου ἀπομένει ἡ ἐξεύρεσις τοῦ ποσάκις ἕκαστον τῶν ἓξ τούτων σταδίων περιείχετο εἰς ἑκάστην μοῖραν τῆς γηΐνης περιφερείας,

1) Τρεῖς ἢ τέσσαρας αἰῶνας πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς ὑφίστατο, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (*Οὐραν.* Βιβλ. 2, κεφ. 14), ἡ χρῆσις σταδίου μικροῦ μήκους, ὅπερ οἱ Ἕλληνες μαθηματικοὶ εἶχον λογίσει ὡς τὸ 1: 400.000 τῆς περιφερείας τῆς γῆς. Οὕτω τὸ μῆκος αὐτοῦ εἰσερχομένου (400.000 στάδ: 360 μοίρ.) 1111 $^1/_9$κις εἰς ἑκάστην μοῖραν τῆς γηΐνης περιφερείας ἰσοῦται πρὸς 100 μέτρα. Πλεῖστοι τῶν νεωτέρων γεωγράφων (D'Anville «Rech. géogr. golfe Persique» εἰς Mem. Acad. Inscr. τόμ. 30, σελ. 132) ἀνεγνώρισαν τὸ στάδιον τοῦτο ὡς μόνον προσαρμόζον εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν διανυθέντων διαστημάτων κατὰ τὴν διὰ τῆς Ἀσίας πορείαν τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρονται τὰ διάρματα τοῦ πλοῦ τοῦ Νεάρχου ἐπὶ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Περσικοῦ κόλπου· εἰς αὐτὸ δὲ τὸ στάδιον ἀναγόμεναι αἱ ὑπὸ τοῦ Μεγασθένους καὶ τοῦ Δημμάχου (*Στράβ.* Β, 80) καὶ τοῦ Ὀνησικρίτου (*Στράβ.* Β, 72) καὶ τοῦ Ἐρατοσθένους (*Στράβ.* Β, 80) καὶ τοῦ Πολυβίου (*Στράβ.* Β, 108) καὶ αὐτοῦ τοῦ Πυθέα ἀναφερόμεναι μετρήσεις, ἐλέγχονται ἀκριβέσταται.

2) Ἄλλο στάδιον, τοῦ ὁποίου ὁ Ἀρχιμήδης (*Ψαμμετ.* 277) καὶ ὁ Κλεομήδης (Μετεωρ. βιβλ. 1, κεφ. 8) διέσωσαν τὴν ἀνάμνησιν, λέγοντες ὅτι περιήχετο 300 000κις ἐν τῇ γηΐνῃ περιφερείᾳ (καὶ συνεπῶς 833 $^1/_3$ ἐν ἑκάστῃ μοίρᾳ αὐτῆς, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 133 μέτρα) εἶναι τὸ ὀλιγώτερον τῶν ἄλλων ἀπασχολῆσαν τοὺς μελετητάς, καίτοι κατὰ τὸν Γκοσλὲν (προλεγόμενα εἰς «Géogr. de Strabon» ἔκδ. 1805, τόμ. 1, σελ. XXV) ἔδει νὰ ᾖ τὸ μᾶλλον ἀξιοσπούδαστον, ὡς χρησιμοποιηθὲν διὰ μικρὰς καὶ σοβαρωτάτας ἐργασίας πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ μήκους διαφόρων εὐρωπαϊκῶν τόπων κειμένων ὑπὸ τὸν 36° παράλληλον.

3) Τὸ γνωστότερον ὅμως τῶν ἓξ γεωδετικῶν σταδίων καὶ τὸ ὁποῖον ὁ Στράβων ἐλέγχεται χρησιμοποιῶν συχνότερον, εἶναι τὸ δι' οὗ ὁ Ἐρατοσθένης καθώρισε τὸ ἀνάπτυγμα τῆς γηΐνης περιφερείας εἰς 252.000 τοιαῦτα, χωροῦν συνεπῶς (252.000 σταδ.: 360°) 700κις ἀνὰ μοῖραν καὶ ἰσοδυναμοῦν ἕκαστον πρὸς 159 μέτρ. Διὰ τούτου καθωρίσθη ἡ ἀπόστασις τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ παρὰ μὲν τοῦ Ἱππάρχου (*Στράβ.* Β, 133) εἰς 21.800 στάδια μεταφραζόμενα εἰς πλάτος 31°08', παρὰ δὲ τοῦ Ἐρατοσθένους εἰς 27.000 στάδ., δηλαδὴ 31°00' πλάτος, ἐλάχιστα ἀπομακρυνθέντων ἀμφοτέρων τοῦ πραγματικοῦ πλάτους τῆς Ἀλεξανδρείας.

4) Ὁ Ποσειδώνιος πάλιν (ὡς εὕρηται παρὰ *Κλεομήδῃ* βιβλ. Α, κεφ. 10), χρησιμοποιῶν ἄλλο στάδιον, ἐξετίμησε δι' αὐτοῦ ὡς μονάδος τὴν γηΐνην περιφέρειαν εἰς 240.000 τοιαῦτα· περιέχεται ὅθεν τοῦτο 666 $^2/_3$ κις κατὰ μοῖραν καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς 167 μέτρα. Τὸ στάδιον τοῦτο φαίνεται χρησιμοποιήσας Πάτροκλος (*Στράβ.* Β, 68), ὁ παραμείνας καὶ διοικήσας ἐν Ἰνδικῇ ἐπὶ Σελεύκου Νικάτορος καὶ Ἀντιόχου Σωτῆρος, ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ συγγραφείσῃ περιγραφῇ.

5) Ὁ Πτολεμαῖος, τέλος, ἀναφέρων ὅτι οἱ γεωγράφοι τῆς ἐποχῆς του ἐξετίμων τὴν περιφέρειαν τῆς γῆς εἰς 180.000 στάδια, ἀφήνει νὰ ἐννοηθῇ ἡ χρῆσις σταδίου 500κις χωροῦντος ἀνὰ πᾶσαν μοῖραν αὐτῆς, ἰσοδυναμοῦν ἑπομένως πρὸς 222.22 μέτρα.

6) Οἱ Ρωμαῖοι, ἀντλήσαντες ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν Ἑλλήνων πάσας τὰς βάσεις τῆς γεωγραφίας των, δὲν διεσκόπησαν τὰς διαφορὰς ἑκάστου τῶν ἑλληνικῶν γεωδετικῶν σταδίων, δι' ὧν ἐξεφράζοντο αἱ ἀποστάσεις ἃς παρελάμβανον ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων γεωγράφων. Συγχύσαντες δὲ τὰ περὶ ὧν ἀνωτέρω πέντε στάδια πρὸς τὸ συνήθους χρήσεως ὀλυμπιακόν, ὅπερ ὄντως ἰσοῦτο πρὸς 125 διπλᾶ βήματα, ἠρκοῦντο νὰ θεωροῦν τὸ στάδιον ἴσον πρὸς 125 βήματα διπλᾶ, νὰ πολλαπλασιάζουν τὸν ἀριθμὸν τῶν σταδίων, ἀδιάφορον ποίων, ἐπὶ 125, νὰ διαιροῦν διὰ 1000 καὶ νὰ ἔχουν τὰς ἀποστάσεις, ἃς παρὰ τῶν Ἑλλήνων παρέλαβον, ἐκπεφρασμένας εἰς ρωμαϊκὰ μίλια. Ἀκολουθήσαντες ὅμως στερεοτύπως τὴν μέθοδον ταύτην (Vitruv. de architect. βιβλ. 1, κεφ. 6. Plin βιβλ. 2, κεφ. 112), ἐξισοῦσαν τὸ μίλιον τῶν 1000 διπλῶν βημάτων πρὸς 8 στάδια ὀλυμπιακά, δὲν ὑπώπτευον τὰ μεγάλα σφάλματα, εἰς ἃ ὑπέπιπτον ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῶν ἀποστάσεων, ὧν ποιοῦνται μνείαν οἱ ἀρχαῖοι. Πλεῖστα παραδείγματα τοῦ ἀτόπου τούτου ἐξηκρίβωσεν ὁ Γκοσλὲν (αὐτόθ. σελ XXXVIII), καθορίσας μάλιστα καὶ τὰς τιμὰς τῶν διαφόρων σταδίων εἰς βήματα διπλᾶ, χιλιοστὰ δηλαδὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ μιλίου (Ἀριστοτέλους = 67 βημ., Ἀρχιμήδους = 90, Ἱππάρχου καὶ Ἐρατοσθένους = 107, Ποσειδωνίου = 112, Πτολεμαίου = 150) καθὼς καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ρωμαϊκοῦ μιλίου συναρτήσει ἑκάστου τῶν προμνησθέντων ἑλληνικῶν (1 μιλ. ρωμ. = ἰσοῦται πρὸς στάδια: 14.815 Ἀριστοτέλους· 11.111 Ἀρχιμήδους· 9.333 Ἱππάρχου· 8.889 Ποσειδωνίου· 6.667 τοῦ Πτολεμαίου). Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι ὁ μελετητὴς τῶν Λατίνων γεωγράφων ὁ θέλων νὰ συναγάγῃ συμπεράσματα ἀπὸ τῶν παρεχομένων παρ' αὐτῶν ἀποστάσεων, δέον πρὸ παντὸς νὰ διίδῃ τίνος τῶν ἑλληνικῶν σταδίων ἀποτελεῖ ἑκάστοτε μεταμφίεσιν τὸ ρωμαϊκὸν μίλιον. Σ. Ε. Λ.

—*[Μετρολογ.]* Μονὰς μήκους ἄσχετος πρὸς τὰ γεωδεσιακὰ στάδια καὶ χρησιμεύουσα ἰδίως παρ' Ἕλλησι (*Ὀλυμπιακὸν στάδιον*) εἰς μετρήσεις ἀποστάσεων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἢ διαρμάτων κατὰ θάλασσαν. Ὁ Ἡρόδοτος (Β 149) διέσωσε τὴν σχέσιν ἥτις συνέδεε τὸ στάδιον πρὸς τὰς ὑποδιαιρέσεις του: «αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαὶ δίκαιαί εἰσι στάδιον ἑξάπλεθρον, ἑξαπέδου μὲν τῶν ὀργυιῆς μετρεομένης καὶ τετραπήχεως, τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλέστων ἐόντων, τοῦ δὲ πήχεως ἑξαπαλέστου». Ὁ Γκοσλὲν («Géogr. de Strab.». ἔκδ. 1805, τόμ. Ι, σελ. LX) ἀπέδειξεν ὅτι τὸ στάδιον τοῦτο περιείχετο ἑξακοσιάκις ἐν ἑκάστῃ μοίρᾳ γηΐνης περιφερείας, δὲν ὑπελείπετο ὅθεν ἢ ἡ ἔκφρασίς του συναρτήσει τοῦ δεκαδικοῦ μέτρου. Ταύτην παρέσχεν ὁ Παρθενών, οὗ τὴν «ἑκατόμπεδον» μετόπην του μετρήσαντες περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὁ David le Roy («Ruines des plus beaux monunents de Grèce». σελ. 49. «Précis d'une dissert. sur les mes. des anc.», σελ. 9) καὶ ὁ μηχανικὸς Focherot, εὗρον αὐτὴν ἀκριβῶς 95 παλαιῶν γαλλικῶν ποδῶν· τοῦ γαλλικοῦ δὲ ποδὸς ὄντος ἴσου πρὸς 0,324.839 μέτρα, τὸ μῆκος τοῦ σταδίου (ὀλυμπιακοῦ) ἰσοδυναμεῖ πρὸς μέτρα (0,324.839×95×6) 185,15. Εὑρίσκομεν πρωτότυπον ἐξακρίβωσιν, ἔστω καὶ προσεγγίζουσαν, δεδομένου ὅτι ἡ πλευρὰ τῆς τετραγώνου βάσεως τοῦ φάρου τῆς Ἀλεξανδρείας, μετρηθεῖσα ὑπὸ τῶν σοφῶν τῆς Ναπολεοντείου στρατείας, ἔδωκε 31 μέτρα διὰ τὸ πλεθριαῖον πλάτος της, ὁπότε, κατὰ τὸν κανόνα τοῦ Ἡροδότου, τὸ εἰς μέτρα ἰσοδύναμον τοῦ σταδίου εἶναι 186 μέτρα. Καθ' Ἡρόδοτον (Δ. 86) τὰ πλοῖα τῆς ἐποχῆς του διήνυον καθ' ἡμερονύκτιον 1.300 στάδια, καὶ δὴ 700 τὴν ἡμέραν καὶ 600 ἐν νυκτί. Μονὰς μεγάλων θαλασσίων ἀποστάσεων, πολλαπλασία τοῦ σταδίου, ἀρχαιοτάτη ἦτο ὁ *προαριστίδιος* πλοῦς (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

—*[Ἀθλητ.]* Καλεῖται *στάδιον* ὁ χῶρος, ἔνθα διεξήγοντο, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, οἱ ἀγῶνες κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς. Ἡ λέξις ἐσήμαινεν ἀρχικῶς τὸν δρόμον τῶν ἑξακοσίων ποδῶν, τὸν ὁποῖον ἔτρεχον πεζῇ οἱ ἀγωνιζόμενοι ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, διετήρησε δὲ καὶ τὴν σημασίαν ταύτην καὶ ὅταν οἱ δρομεῖς τῶν ἀγώνων τούτων συνηγωνίζοντο ἐντὸς εἰδικοῦ χώρου μήκους μὲν καὶ τούτου ἑξακοσίων ποδῶν, περιωρισμένου ὅμως βορείως μὲν ὑπὸ τῶν κλιτύων λόφου, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας τρεῖς πλευρὰς ὑπὸ τεχνητῶν ἀναλημμάτων. Ἐν τῷ πρωταρχικῷ τούτῳ σταδίῳ, τὸ ὁποῖον εἶχε σχῆμα τετράπλευρον, μῆκος 214 καὶ πλάτος 32 μέτρων, οἱ μὲν θεαταὶ ἐκάθηντο κατὰ γῆς ἐπὶ τοῦ πρανοῦς τοῦ λόφου, οἱ δὲ συναγωνιζόμενοι ἵσταντο ἐν τῷ ἰσοπεδωμένῳ χώρῳ, τῷ κληθέντι ἀργότερον σφενδόνη, ἐκκινοῦντες ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας, ἥτις ἐσημειοῦτο δι' ὀρθίων λιθίνων πλακῶν, καὶ φθάνοντες εἰς τὸ τέρμα. Ὄπισθεν τοῦ τέρματος οἱ παρακολουθοῦντες καὶ ἐποπτεύοντες τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀγώνων ἑλλανοδίκαι ἐκάθηντο ἐπὶ καθεδρῶν τοποθετημένων ἀπέναντι τοῦ ἐκ λευκοῦ λίθου βωμοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθητο ἡ ἱέρεια τῆς Δήμητρος. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους τὰ ἐκ χώματος ἀναλήμματα ἐγένοντο ὑψηλότερα καὶ πλατύτερα, καταστάντα οὕτω καὶ ταῦτα θέσεις θεατῶν, ἠγέρθη δὲ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Ἄλτεως ἁψιδωτὴ πύλη εἰσόδου, δι' ἧς εἰσήρχοντο εἰς τὸν περίκλειστον πλέον χῶρον τοῦ σταδίου οἱ ἑλλανοδίκαι καὶ οἱ ἀγωνισταί. Κατὰ τὸν Fougères, τὸ στάδιον τοῦτο ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ 45.000 θεατῶν. Πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ τοῦ σταδίου τούτου προσετέθη βραδύτερον καὶ ὁ ἱππόδρομος. Ἐκ τοῦ σταδίου σῴζονται εἰσέτι ἡ πλευρὰ τῆς Ἄλτεως μὲ τὴν ἁψιδωτὴν εἴσοδον, μικρὸν μέρος τῆς σφενδόνης καὶ ὀλίγα λείψανα τῆς ἀφετηρίας. Κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ τούτου πρωταρχικοῦ σταδίου ἱδρύθησαν στάδια καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας πόλεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὡς ἐν Ἀθήναις, Δελφοῖς, Μεσσήνῃ, Νεμέᾳ, Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου, Ἐπιδαύρῳ, Θήβαις, Δήλῳ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι· ἐν Κυζίκῳ, Περγάμῳ, Σμύρνῃ, Ἐφέσῳ, Πριήνῃ, Μαγνησίᾳ τοῦ Μαιάδρου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ εἰς πολλὰς ἰταλικὰς πόλεις, ὡς εἰς Ρώμην καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου. Ἐκ τῶν σταδίων τούτων, τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα ἤχθησαν εἰς φῶς δι' ἀνασκαφῶν, τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὰ στάδια τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ στάδιον τῆς Ἐπιδαύρου χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Εἶναι, ὡς καὶ τὸ στάδιον τῆς Ὀλυμπίας, τετράπλευρον καὶ ἔχει μῆκος 181 μέτρων. Ἡ ἀφετηρία καὶ τὸ τέρμα σημειοῦνται διὰ γραμμῆς σιδηρῶν πασσάλων, εἰς ἀπόστασιν δὲ ἑκατὸν ποδῶν ἀπ' ἀλλήλων ὑπάρχουσι στῦλοι χωρίζοντες τοὺς δρομεῖς καὶ σημειοῦντες τὴν ἀπόστασιν. Αἱ θέσεις τῶν θεατῶν καὶ ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ ἦσαν ἐπὶ τοῦ πρανοῦς τῶν δύο λόφων, οἵτινες ἀπετέλουν τὰς μακρὰς πλευρὰς τοῦ σταδίου καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκτείνεται ἡ τετράπλευρος σφενδόνη. Τὸ στάδιον τῶν Ἀθηνῶν, ἱδρυθὲν κατὰ τὸ 330 π. Χ., κεῖται μεταξὺ τῶν δύο γηλόφων τῶν τελευταίων πρὸς τὰς Ἀθήνας προπόδων τοῦ Ὑμηττοῦ, ὑπεράνω καὶ πλησίον τοῦ Ἰλισοῦ ποταμοῦ. Τὸ μεταξὺ τῶν γηλόφων τούτων φυσικὸν κοίλωμα ηὐρύνθη διὰ τεχνικῆς ἐπεκτάσεως τῶν πρὸς τὸν Ἰλισὸν ἄκρων τῶν γηλόφων, λαβὸν οὕτω σχῆμα πετάλου. Οἱ θεαταὶ ἀρχικῶς ἐκάθηντο ἐπὶ ξυλίνων ἑδωλίων, τοποθετημένων ἐπὶ τοῦ πρανοῦς τῶν λόφων· βραδύτερον ὅμως, περὶ τὸ 140 π. Χ., δωρεᾷ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ προσετέθησαν καὶ μαρμάρινα, ἰδίως κατὰ τὴν πρώτην σειρὰν τῶν καθισμάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν προωρισμένα διὰ τὰς θρησκευτικάς, πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως, ὡς καὶ διὰ τοὺς προξένους καὶ τοὺς ξένους θεωρούς. Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ ἐμιμήθη ἐπ' ἐσχάτων ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης Γ. Ἀβέρωφ, οὕτω δὲ τὸ ἀνακαινισθὲν διὰ τῆς δωρεᾶς ταύτης ἀρχαῖον στάδιον ἔγινεν ὅλον μαρμάρινον καὶ κατέστη ἓν τῶν σημαντικωτέρων μνημείων καὶ τῶν νεωτέρων Ἀθηνῶν. Τὸ στάδιον τῶν Ἀθηνῶν ἔχει μῆκος 225 μ. καὶ χωρεῖ πεντήκοντα χιλιάδας θεατῶν. Τὸ στάδιον κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἱδρύετο σχεδὸν κατὰ κανόνα ἐν στενῇ τινι χαράδρᾳ, μεταξὺ δύο ὑπερκειμένων λόφων, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι ἐσυνηθίζετο κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους, καθ' οὓς οἱ δρόμοι καὶ οἱ ἀγῶνες, οἵτινες ἐξετελοῦντο τότε ἀποκλειστικῶς πρὸς τιμὴν τῶν νεκρῶν, διεξήγοντο εἰς λειμῶνας, εἰς ἀναπεπταμένους τουτέστι χώρους κεκαλυμμένους ὑπὸ χλόης. Τὸ στάδιον τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἦτο κατ' ἀρχὰς τετράπλευρον ἐπίμηκες ἵδρυμα μὲ ἀνίσους συχνὰ τὰς δύο μακρὰς πλευράς, βραδύτερον ὅμως ἔλαβε τὸ σχῆμα λίαν κλειστοῦ ἡμικυκλίου ἢ πετάλου. Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους τρεῖς τῶν πλευρῶν τοῦ σταδίου εἶναι εὐθεῖαι, ἡ δὲ τετάρτη καμπυλόγραμμος. Τὸ οὕτω σχηματιζόμενον στάδιον ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν γύρω πρανῶν, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον διὰ νὰ κάθηνται οἱ θεαταί, καὶ ἐκ τοῦ κάτωθεν τῶν πρανῶν ἰσοπεδωμένου κοίλου χώρου, ὅστις ἦτο ὁ στίβος τῶν ἀγωνιζομένων. Τὸ πρανὲς τμῆμα τοῦ σταδίου ὠνομάζετο θέατρον, κατά τινα ἐπιγραφὴν τῆς Ἐπιδαύρου, τὸ δὲ κοῖλον ἢ ὁ στίβος σφενδόνη. Τὸ θέατρον ἢ ἀμφιθέατρον δὲν εἶχε κατ' ἀρχὰς καθίσματα, ὡς ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἀργότερον ὅμως ἐγέ-

Digitized by Google

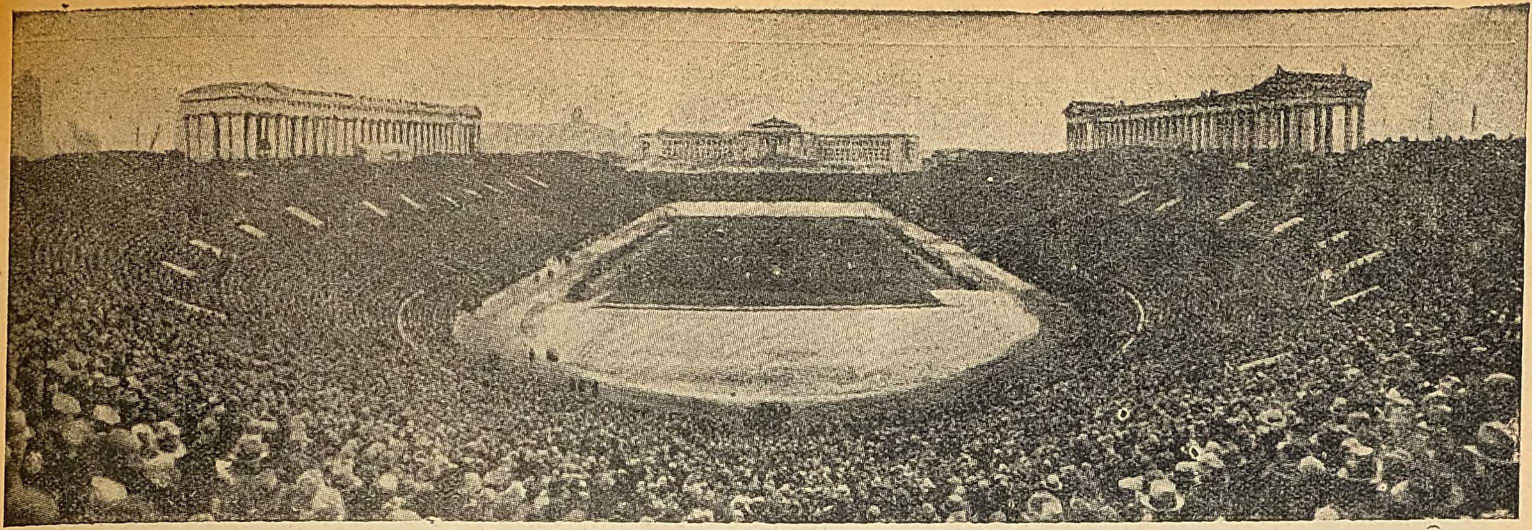

Τὸ «Πεδίον τοῦ στρατιώτου» ἐν Σικάγῳ, στάδιον μὲ μόνιμα ἑδώλια διὰ 55.000 θεατάς, δυνάμενα νὰ ἐπεκταθοῦν διὰ 150.000 θεατάς.

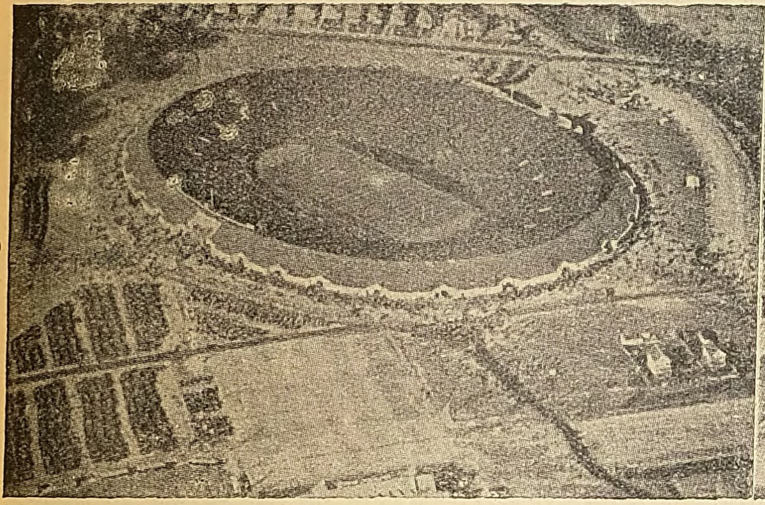

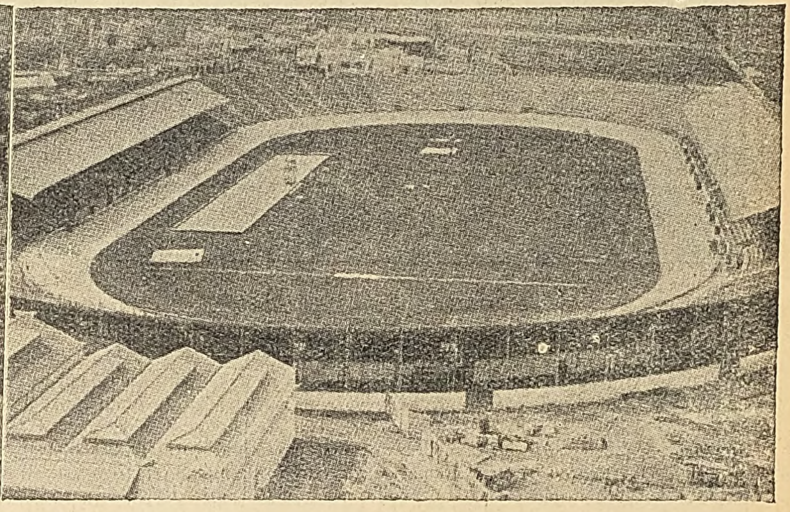

1) Τὸ στάδιον «Γαίηλ Μπὼλ» ἐν Νιοῦ-Χάβεν τῆς Κοννέκτικτωτ, κατασκευασθὲν τῷ 1914 διὰ 80.000 θεατὰς εἰδικῶς δι᾽ἀγῶνας ποδοσφαίρου. 2) Τὸ ἐν Οὐάϊτ-Σίτυ παρὰ τὸ Λονδῖνον στάδιον, ἐγκαινιασθὲν τῷ 1924, χωροῦν 125.000 θεατὰς καὶ στοιχίσαν 200.000 λίρας.

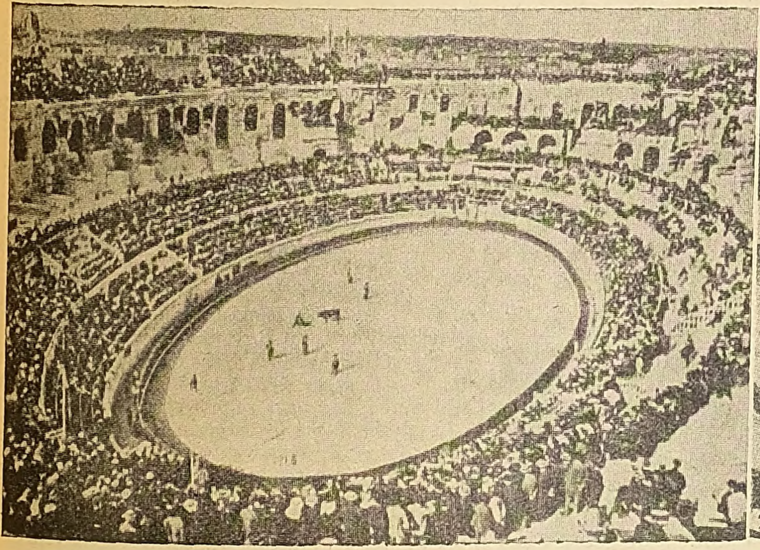

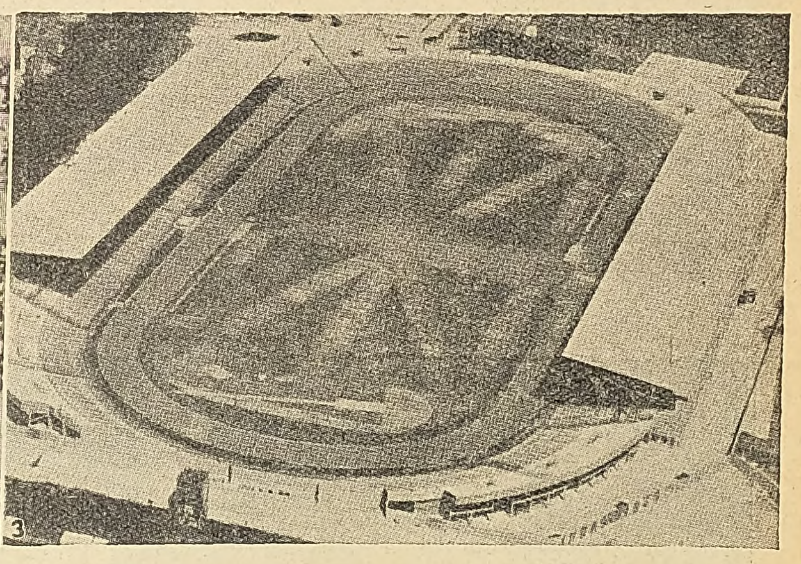

1) Τὸ ἐν Νίμῃ τῆς Γαλλίας ρωμαϊκὸν ἀμφιθέατρον (Α΄ π. Χ. αἰῶνος) χωροῦν 30.000 θεατάς, χρησιμοποιούμενον νῦν ὡς στάδιον. 2) Τὸ παρὰ τοὺς Παρισίους ἐν Κολὸμπ στάδιον, κατασκευασθὲν διὰ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τοῦ 1924.

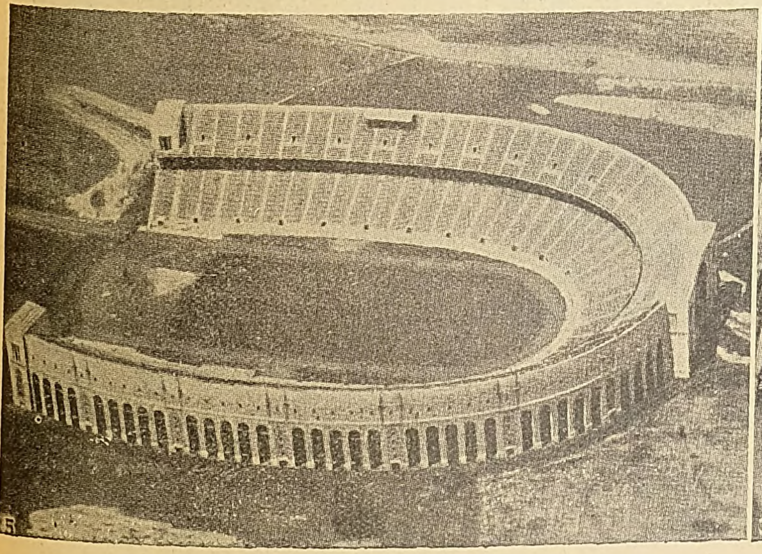

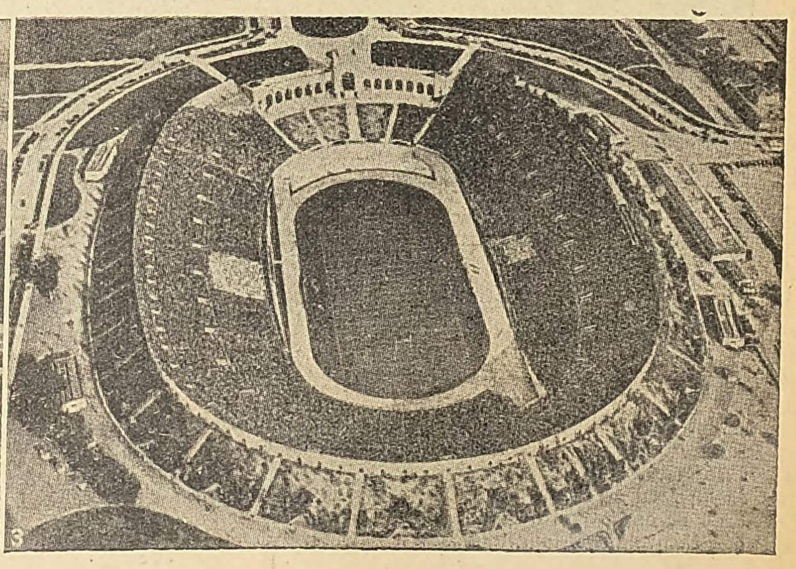

1) Τὸ πανεπιστημιακὸν στάδιον ἐν Κολόμπο τῆς πολιτείας Ὀχάϊο τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐκ σκυροκονιάματος, χωροῦν 75.000 θεατάς.
2) Τὸ δημοτ. κολοσσιαῖον στάδιον ἐν Λὸς Ἄντζελες τῆς Καλιφορνίας, χωροῦν 75.000 θεατάς, δι᾽ἀθλητικοὺς ἀγῶνας, συναυλίας καὶ θεαματικὰς ἑορτάς.

Digitized by Google

νετο σειρὰ ξυλίνων καθισμάτων, ὡς ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, τέλος δὲ ἐλαξεύθησαν ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ βράχου τῶν λόφων ἢ ἐκτίσθησαν διὰ λίθου ἢ μαρμάρου πολλαὶ σειραὶ καθισμάτων, χωριζόμεναι ἀπ' ἀλλήλων διὰ διαζωμάτων. Τὰ καθίσματα ἦσαν ἀπέριττα, πλὴν τῶν

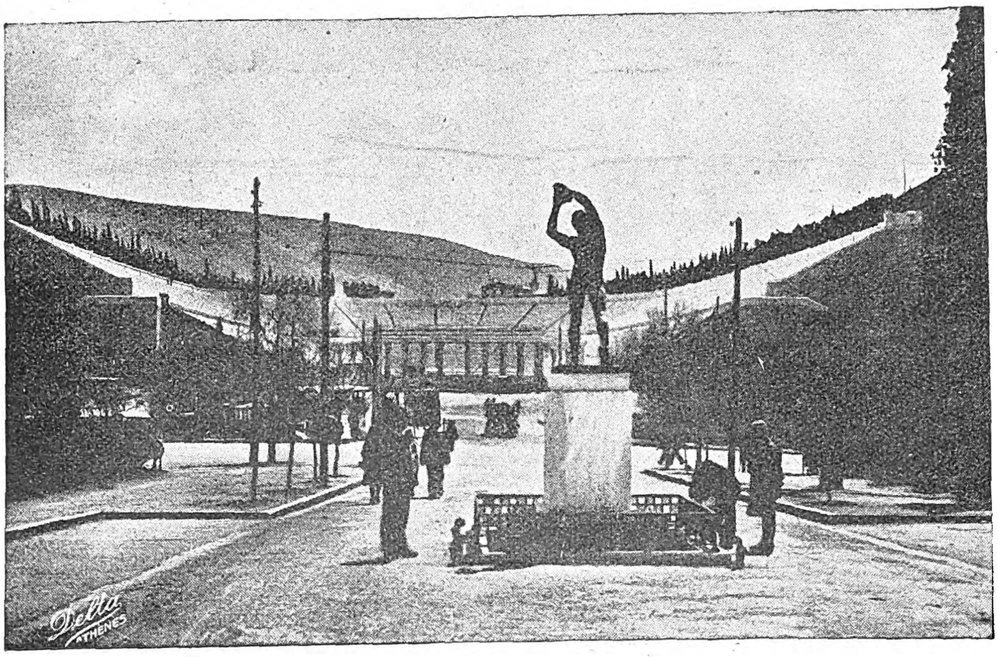

Ὁ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Σταδίου δισκοβόλος.

καθισμάτων τῆς πρώτης σειρᾶς («τὰ πρῶτα»), τῶν τιμητικῶν τουτέστι καθισμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐρεισίνωτον καὶ ἦσαν διπλάσια εἰς πλάτος τῶν ἄλλων. Ἡ ἀνάβασις εἰς τὰς σειρὰς ταύτας τῶν καθισμάτων ἐγίνετο διὰ βαθμίδων καθέτως διατεμνουσῶν τὸ ἀμφιθέατρον. Ἡ σφενδόνη εἶναι πάντοτε ἴση καὶ ἐπιμήκης, ἐξαιρέσει τῆς τοῦ σταδίου τῆς Ἐπιδαύρου, ἥτις εἶναι τριγωνική, διαχωρίζεται δὲ ἀπὸ τοῦ ἀμφιθεάτρου καὶ ὁρίζεται ἐν μὲν τῷ σταδίῳ τῆς Ὀλυμπίας διὰ τοιχίου ἐκ λίθων, ἐν Δελφοῖς διὸ μιᾶς κρηπῖδος ὑψουμένης, καὶ ἐν Ἀθήναις διὰ μαρμαρίνου τοίχου ὕψους 1.66 μ. Οἱ δρομεῖς ἵσταντο κατὰ τὴν ἀφετηρίαν, χωριζόμενοι ἀπ' ἀλλήλων διὸ πασσάλων, ὀνομαζομένων γραμμῶν ἢ βαλβίδων ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἢ ὑσπλαγίδων ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐν Ὀλυμπίᾳ ὑπῆρχον εἴκοσι θέσεις δρομέων, ἐν Δελφοῖς δέκα ὀκτώ, ἐν Ἐπιδαύρῳ ἕνδεκα. Πολλὰ στάδια εἶχον μεγαλοπρεπῆ εἴσοδον καὶ ἄλλα ἐκέκτηντο καὶ στοὰς πρὸς προφύλαξιν ἐκ τῆς κακοκαιρίας τῶν θεατῶν καὶ τῶν ἀθλητῶν Ἐκτὸς τοῦ ἀγῶνος δρόμου, ὅστις εἰδικῶς ὠνομάζετο *στάδιον*, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ ἱδρύματος, ἐν τῷ σταδίῳ διεξήγοντο ἐπίσης καὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ διαύλου, τοῦ δολίχου, τοῦ παγκρατίου, τοῦ πεντάθλου, τοῦ δρόμου παρθένων καὶ ἐνίοτε

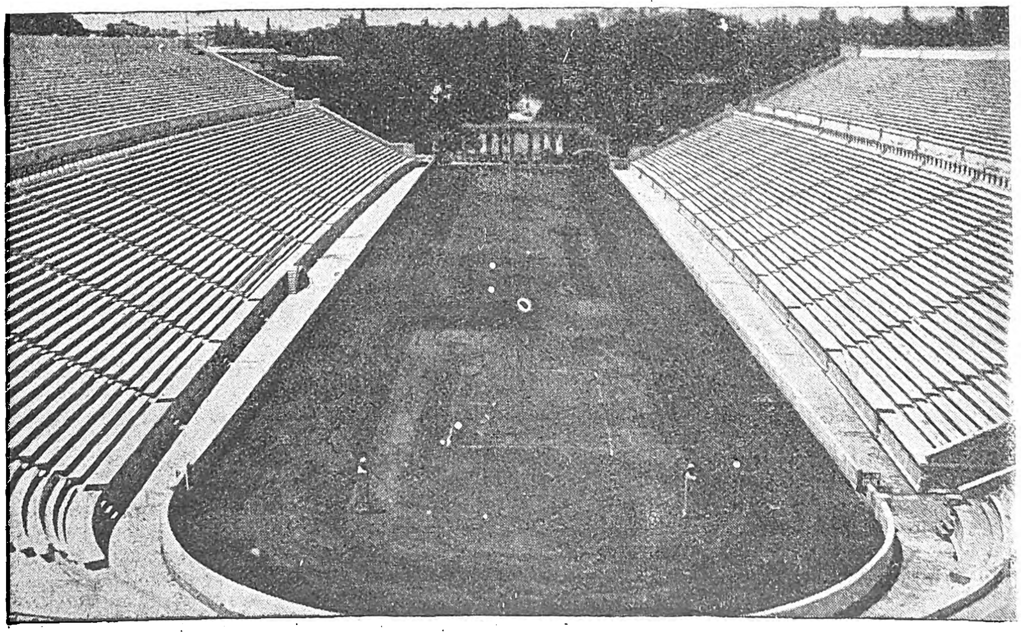

Ἄποψις τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου.

τοῦ χοροῦ. Πρὸς εὐχερῆ διεξαγωγὴν τῶν ἀγώνων τούτων ἡ σφενδόνη ἀνεσκάπτετο, ἰσοπεδοῦτο καὶ ἐπεστρώνετο διὰ λευκοῦ χώματος. Ἐπὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, καὶ ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐν τοῖς σταδίοις διεξήγοντο οὐχὶ μόνον τὰ ὡς ἄνω καθαρῶς ἑλληνικὰ ἀγωνίσματα, ἀλλὰ καὶ γυμνικοὶ ἀγῶνες καὶ μονομαχίαι, ἔτι δὲ καὶ θηριομαχίαι, ὑψωθείσης, πρὸς τοῦτο, ἀρκετὰ τῆς κρηπῖδος, ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ φράκτην ἀνυπέρβλητον μεταξὺ τοῦ ἀμφιθεάτρου καὶ τοῦ στίβου. Τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐν τῷ σταδίῳ τῶν Ἀθηνῶν, ἔνθα, προεδρεύοντος τοῦ Ἀδριανοῦ κατὰ τοὺς παναθηναϊκοὺς ἀγῶνας. παρήλασαν καὶ ἐπάλαισαν ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ χίλια θηρία. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους μεταρρύθμισιν ὑπέστησαν ἐπίσης καὶ αἱ καθέδραι τῶν ἀγωνοθετῶν, μεταβληθεῖσαι εἰς αὐτοκρατορικὸν κάθισμα (τριβουνάλιον), ἐφ' οὗ καθήμενος ὁ αὐτοκράτωρ ἢ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἀπήγγελλε τὰ διαγγέλματα, ἀπένειμε τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀνεγίνωσκε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν μελλοθανάτων καταδίκων, παρίστατο δὲ συχνάκις καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν, ἥτις μέχρι καὶ τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἐξηκολούθει νὰ γίνεται ἐν τῷ σταδίῳ. Ἐν τοῖς σταδίοις τούτοις ἐξετελέσθησαν πλεῖστοι ὅσοι Χριστιανοὶ μάρτυρες. Β. Δ. Θ.

Σύγχρονα στάδια. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους στάδια ἔχουν κατασκευασθῆ εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τοῦ κόσμου, μὲ βάσιν πάντοτε τὸν τύπον τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ σταδίου, ἀλλὰ διαφόρων καὶ γενικῶς πολὺ μεγαλυτέρων διαστάσεων. Τὰ στάδια ταῦτα κατασκευάζονται μὲ βαθμῖδας ἐκ ξύλου, σιδήρου, σκυροκονιάματος ἢ καὶ μαρμάρου, ὁ δὲ στίβος εἶναι κατὰ τοιοῦτον τρόπον διερρυθμισμένος καὶ κατατετμημένος, ὥστε νὰ εἶναι κατάλληλος ὄχι μόνον διὰ τὰ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος γνωστὰ ἀγωνίσματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ νεώτερα. Ἐπίσης τὰ στάδια ταῦτα εἶναι ἐφωδιασμένα μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα παραρτήματα, τὰ ἐπιβαλλόμενα ἐκ τῶν νεωτέρων ὅρων τοῦ ἀθλητισμοῦ, ὡς εἶναι τὰ ἀποδυτήρια μετὰ λουτήρων, αἴθουσαι προπονήσεων, σταθμοὶ πρώτων βοηθειῶν κλπ. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐθεσπίσθη, ἵνα τὰ στάδια, ὅπου τελοῦνται οἱ ἀναβιώσαντες ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, πληροῦν, λόγῳ τῆς μεγάλης συρροῆς θεατῶν καὶ ἀθλητῶν, ὡρισμένας προϋποθέσεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν χωρητικότητα των εἰς θεατὰς καὶ τὰς εὐκολίας διὰ τούτους καὶ τοὺς ἀθλητάς. Τοιαῦτα στάδια κατεσκευάσθησαν εἰς πολλὰς πόλεις (Ἄμστερνταμ τῆς Ὁλλανδίας, Λὸς Ἄντζελες τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς), μὲ εἰδικὰ περὶ ταῦτα κτήρια (ξενοδοχεῖα, ἑστιατόρια, ἀναψυκτήρια, κλπ.) διὰ τοὺς θεατὰς καὶ ἀθλητάς. Διά τινα νεώτερα ἀγωνίσματα καὶ ἀθλητικὰς παιδιὰς (ὡς εἶναι ἡ ἀντισφαίρισις, τὸ ποδόσφαιρον) παρέστη ἀνάγκη εἰδικῆς διαρρυθμίσεως ἰδιαιτέρων χώρων, εἰς οὓς δίδεται ἐπίσης τὸ ὄνομα τοῦ σταδίου, χωρὶς οὗτοι νὰ ὁμοιάζουν πρὸς τὸν γνωστὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν τύπον τοῦ σταδίου. Οἱ χῶροι οὗτοι καλοῦνται συνήθως καὶ *γήπεδα*. Μ. Δ. Β.

—*[Ἰατρ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *στάδιον* ἐκσημαίνεται ἡ περίοδος, ἣν διατρέχει ἡ νόσος. Γενικῶς ἀναφέρεται εἰς τὴν εἰσβολὴν τῆς νόσου ἢ τὴν ἔναρξιν αὐτῆς (*στάδιον εἰσβολῆς*), εἰς τὴν ἀκμὴν αὐτῆς (*στάδιον ἀκμῆς*) καὶ εἰς τὴν παρακμὴν ἢ τὴν λύσιν ταύτης (*στάδιον παρακμῆς*). Εἰδικῶς δὲ εἰς τὴν ἑλονοσίαν, καὶ δὴ τοὺς διαλείποντας πυρετούς, διακρίνονται τρία ὡσαύτως στάδια τούτων, ἤτοι: τὸ *στάδιον τῆς ψύξεως* ἢ τοῦ *ρίγους* (στάδιον εἰσβολῆς), τὸ *στάδιον τῆς θερμότητος* ἢ τοῦ *πυρετοῦ* (στάδιον ἀκμῆς) καὶ τὸ *στάδιον τῶν ἱδρώτων* ἢ τῆς *ἐφιδρώσεως* (στάδιον τῆς λύσεως τῆς νόσου). Μ. Ν. Κ.

—*[Ναυτ.]* Μονὰς μετρική, ἐν τῷ ναυτικῷ χρησιμοποιουμένη πρὸς μέτρησιν τῶν κατωτέρων τοῦ μιλίου κατὰ θάλασσαν ἀποστάσεων. Καλεῖται κοινῶς *γουμενιὰ* (βλ. λ.). Διὰ τὰς ἀποστάσεις τῆς ναυτικῆς τακτικῆς τὸ ναυτικὸν στάδιον ὁρίζεται εἰς 200 μέτρα συμβατικῶς. Σ. Ε. Λ.

—**Στάδιον *Παναθηναϊκόν*.** Πρῶτος ἐπιχειρήσας τὴν κατασκευὴν ἐν Ἀθήναις τοῦ Παναθηναϊκοῦ σταδίου ἀναφέρεται ὁ ρήτωρ Λυκοῦργος, ὅτε ἦτο ἐν τῇ διοικήσει τῆς πόλεως (330—336 π. Χ.). Ἐξέλεξε δὲ τὴν κατὰ τὴν ἀρκτικὴν πλευρὰν τῆς πόλεως ἐδαφικὴν ἀνωμαλίαν παρὰ τὸν Ἰλισὸν ποταμὸν μεταξὺ δύο λόφων, οἱ ὁποῖοι, διὰ καταλλήλου ἐπιχώσεως, διατομῆς καὶ ἰσοπεδώσεως τοῦ περικλειομένου. ὑπ' αὐτῶν χώρου, παρέσχον πᾶν ὅ,τι ἀπῃτεῖτο πρὸς διασκευὴν σταδίου. Καὶ τὸν μὲν τόπον τῶν ἀγώνων περιέβαλε διὰ λιθίνου θριγκοῦ, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ἀφῆκεν ὅλα εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν κατάστασιν, ὥστε οἱ θεαταὶ ἐκάθηντο κατὰ γῆς. Μόνον. δὲ εἰς τοὺς ἱερεῖς, τοὺς ἄρχοντας, τοὺς πρέσβεις τῶν ξένων πόλεων καὶ θεωρούς, τοὺς τετιμημένους διὰ προεδρίας καὶ τοὺς ὀρφανοὺς τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων παρεχωροῦντο τὰ δι' αὐτοὺς ὡρισμένα ξύλινα ἑδώλια. Κατὰ τὸν Β' ὅμως μ. Χ. αἰῶνα καὶ ὡρισμένως τῷ 131 μ. Χ. τὸ Παναθηναϊκὸν στάδιον ἀνεκαινίσθη ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ὁ ὁποῖος, εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ ἀνακηρύξει του ὡς ἀθλοθέτου τῶν Παναθηναίων, ἀναφέρεται ὅτι εἶπε: «Καὶ ὑμᾶς, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ τῶν ξένων τοὺς μέλλοντας νὰ ἔλθωσι καὶ τῶν ἀθλητῶν τοὺς ἀγωνισθησομένους θὰ ὑποδεχθῶ ἐν σταδίῳ μαρμαρίνῳ» καὶ ἐξεπλήρωσεν ἰδίαις δαπάναις τὴν ἐπαγγελίαν του. Τὸ Παναθηναϊκὸν στάδιον τοῦ Λυκούργου ἐπιστρωθὲν ἐν τῷ συνόλῳ του διὰ μαρμαρίνων βάθρων, εἰς τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ καθεσθῶσιν ἀνέτως περὶ τὰς πεντήκοντα χιλιάδας θεατῶν, κατέστη, ὡς ἀναφέρει ὁ Φιλόστρατος, «ἔργον ὑπὲρ πάντα τὰ θαύματα· οὐδὲν γὰρ θέατρον αὐτῷ ἁμιλλᾶται». Ὡς «θαῦμα» δὲ ἀναφέρεται καὶ ἀπὸ τὸν Παυσανίαν. Διερρυθμίσθη δὲ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ προφυλάσσωνται οἱ θεαταὶ κατὰ τὰς τελουμένας ἐν αὐτῷ θηριομαχίας, αἵτινες κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους εἰσήχθησαν τὸ πρῶτον ἐν Κορίνθῳ καὶ βραδύτερον καὶ ἐν Ἀθήναις. Ὁ τόπος δὲ ὁ ὡρισμένος διὰ τοὺς θεατὰς διῃρέθη εἰς δύο μεγάλα τμήματα, τὰ καλούμενα διαζώματα, ἑκάτερον τῶν ὁποίων εἶχεν 23 σειρὰς μαρμαρίνων ἑδωλίων. Κατὰ μῆκος δὲ διαιρεῖται ἑκάτερον διάζωμα εἰς 30 κερκίδας, αἵτινες χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ κλιμάκων. Ὑπάρχει δὲ καὶ ὑπόγειος δίοδος ἐσκαμμένη ἐν τῷ βράχῳ, ἥτις εἰσχωρεῖ ὑπὸ τὸν λόφον καὶ προχωρεῖ μέχρι τῆς πέραν αὐτοῦ μικρᾶς κοιλάδος, διὰ τῆς ὁποίας εἰσήρχοντο, ὡς φαίνεται, οἱ ἀγωνοδίκαι καὶ οἱ ἀγωνισταὶ εἰς τὸ στάδιον. Τοῦ θαυμασίου ὅμως αὐτοῦ σταδίου δὲν διεσώθησαν ἢ ἴχνη μόνον, διότι κατὰ τοὺς ἐπελθόντας χρόνους ἄλλα μὲν ἐκ τῶν μαρμάρων αὐτοῦ ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἀνέγερσιν ἄλλων κτηρίων κατὰ τὸν μεσαίωνα, τὸ πλεῖστον δὲ αὐτῶν ἐχρησιμοποιήθη πρὸς κατασκευὴν ἀσβέστου. Οὕτως οἱ ὁρισθέντες κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους (μετὰ τὴν μεγάλην προσφορὰν τοῦ Εὐαγγέλου Ζάππα) διὰ τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 19ης Αὐγούστου 1858 ἀγῶνες ἐν τῷ σταδίῳ δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ τελεσθῶσιν ἐν αὐτῷ, μὴ κατορθωθείσης τῆς ἀπαιτουμένης διασκευῆς του. Ἐπετεύχθη ὅμως ἡ ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ σταδίῳ ἐκτέλεσις μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τοῦ 1870, καθαρισθέντος τοῦ ἐμβαθοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ ὅλου διασκευασθέν-

Digitized by Google

τος καταλλήλως. Τὴν 18ην Μαΐου 1875 ἐτελέσθησαν ἐν τῷ σταδίῳ οἱ ἀγῶνες τῆς Γ' Ὀλυμπιάδος, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθωθῇ νὰ ἐμφανισθῇ τοῦτο εἰς καλυτέραν τῆς προηγουμένης ὀλυμπιάδος κατάστασιν. Ἀπὸ τοῦ 1869 — 1870 ἐγένοντο ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ σταδίῳ ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ε. Τσίλλερ,

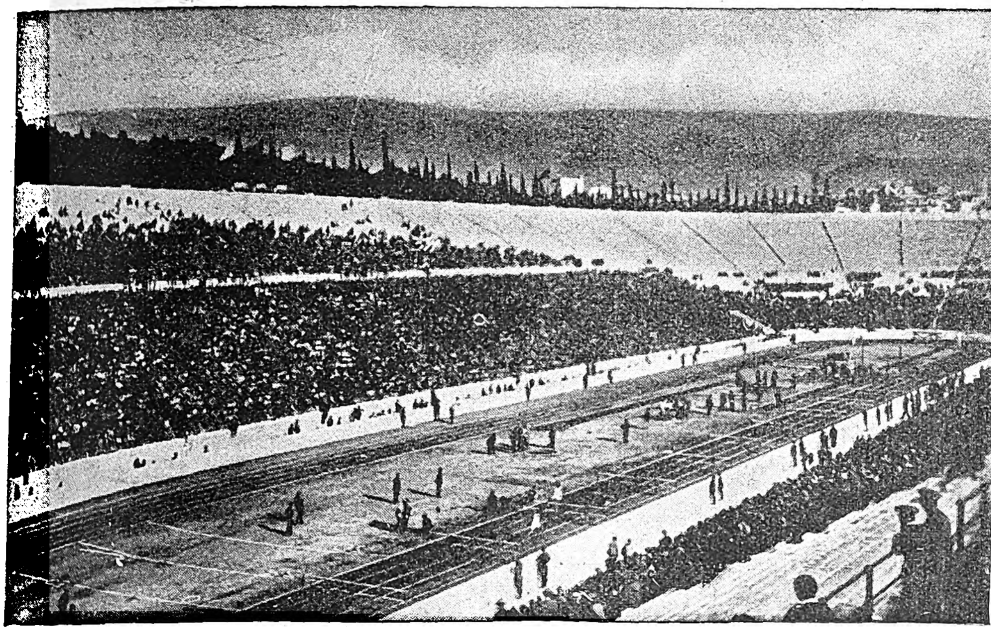

Μερικὴ ἄποψις τοῦ στίβου.

δαπάνῃ τοῦ βασιλέως Γεωργίου, μικραί τινες ἐργασίαι ἐκσκαφῆς τοῦ ἐδάφους. Ἀλλὰ τὸ στάδιον ἔδει νὰ διασκευασθῇ πλήρως, διότι ἤδη, κατὰ τὸ συγκροτηθὲν ἐν Παρισίοις τὸν Ἰούνιον τοῦ 1894 διεθνὲς ἀθλητικὸν συνέδριον, εἶχεν ἀποφασισθῇ ἡ ἀνασύστασις τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων καὶ εἶχον ὁρισθῇ αἱ Ἀθῆναι διὰ τὴν τέλεσιν τῶν πρώτων τοιούτων ἀγώνων τῷ 1896. Ὁ μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης Γεώργιος Ἀβέρωφ προσέφερε τότε τὴν ὅλην δαπάνην τῆς ἀναμαρμαρώσεως τοῦ σταδίου ἐπὶ τῶν βάσεων τοῦ ἀρχαίου. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπετεύχθη κατὰ τὸν τελειότερον τρόπον διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀναστ. Μεταξᾶ καὶ τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1896 ὁ βασιλεύς, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἐκήρυξε τὴν ἔναρξιν τῶν πρώτων διεθνῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Κατόπιν διεξήχθησαν ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ σταδίῳ διάφοροι πανελλήνιοι ἀγῶνες, μέχρι τοῦ 1906, ὅτε ἐτελέσθησαν ἐν αὐτῷ, μετὰ μεγίστης πάλιν ἐπισημότητος, οἱ Β' ἐν Ἀθήναις διεθνεῖς ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ σταδίῳ διεξήχθησαν διάφοροι ἄλλοι διεθνεῖς ἀγῶνες, καθ' οὓς οἱ προσερχόμενοι ξένοι ἀθληταὶ μετὰ θαυμασμοῦ ἀποβλέπουν πρὸς τὴν λαμπρότητα τοῦ σταδίου, καίτοι τοῦτο δὲν πληροῖ τὰς ἀπαιτουμένας τεχνικὰς συνθήκας τῆς ἀγωνιστικῆς δι' ὅλα τὰ ἀγωνίσματα. Ἀνηγέρθησαν ὅμως κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς ὑπογείου διόδου τελειότατα ἀποδυτήρια διὰ τοὺς ἀγωνιστὰς κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἀγώνων μετὰ τῶν ἀναγκαίων ἐγκαταστάσεων, τελευταίως δὲ ἐπεξετάθη ὁ ἠλεκτροφωτισμὸς ἐν ὅλῳ τῷ σταδίῳ.

Μ. Ι. Μ.

Στάελ (Staël), ***Ἄννα-Λουΐζα Νέκκερ,*** *βαρώνη* ντὲ Holstein. Διάσημος Γαλλὶς συγγραφεὺς (1766—1817). Κόρη τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' Νέκκερ, ἀνεπτύχθη καὶ ἐμορφώθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ αὐτῆς ἐπικρατουσῶν πολιτικοφιλοσοφικῶν ἀρχῶν, ἰδίᾳ δὲ τῆς διαμαρτυρομένης μητρός της. Ἤδη εἰς ἡλικίαν δεκαπέντε ἐτῶν ἐπέδειξε σπάνια συγγραφικὰ προσόντα, ἀσχοληθεῖσα μὲ τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὴν κριτικὴν τοῦ «Πνεύματος τῶν νόμων» τοῦ Μοντεσκιέ. Τῷ 1786 ὑπανδρεύθη τὸν ἐν Παρισίοις Σουηδὸν πρέσβυν βαρῶνον Στάελ, πλὴν ὅμως ὁ γάμος οὗτος ὑπῆρξεν ἀτυχής. Διαζευχθεῖσα τῷ 1796, ἡ Στάελ ἐπέστρεψε πλησίον τοῦ ἀσθενοῦντος συζύγου της (1798), ἔμεινε δὲ παρ' αὐτῷ μέχρι τοῦ θανάτου του (1802). Τὰ πρῶτα λογοτεχνικὰ ἔργα της ἦσαν αἱ ἔμμετροι τραγῳδίαι «Σοφία» (1786) καὶ «Jane Gray» (1790), αἵτινες δὲν ἔτυχον εὐμενοῦς ὑποδοχῆς ἐκ μέρους τῆς κριτικῆς. Μεγαλυτέραν σχετικῶς ἐπιτυχίαν ἔσχε τὸ κριτικὸν ἔργον της «Ἐπιστολαὶ περὶ τῶν ἔργων καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ρουσσῶ» (1788). Τῷ 1792 ἐγκατέλειψε μετὰ τοῦ πατρός της τὴν Γαλλίαν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Γενούῃ, ὁπόθεν κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας πρὸς σωτηρίαν τῆς βασιλίσσης («Reflexions sur le procès de la reine» 1793). Ἀκολούθως ἐδημοσίευσε τὰ ἔργα «Σκέψεις ἐπὶ τῆς εἰρήνης» (1795) καὶ «Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν παθῶν ἐπὶ τῆς εὐτυχίας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν» (1796). Ἐπανακάμψασα εἰς Γαλλίαν ἡ Στάελ ἠναγκάσθη μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, λόγῳ τῶν ἄκρως φιλελευθέρων ἀρχῶν της, νὰ ἐγκαταλείψῃ ἐκ νέου τὴν πρωτεύουσαν. Ἐγκατασταθεῖσα ἐν Κοππέ, συνέγραψε τὴν δίτομον πραγματείαν «Περὶ τῆς λογοτεχνίας ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῆς μετὰ τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν» (1799) καὶ τὸ μυθιστόρημα «Δελφίνη» (1802). Τῷ 1803 μετέβη εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἐσχετίσθη μετὰ τῶν Γκαῖτε, Σίλλερ, Βίλαντ, Φίχτε καὶ Α. Γ. Σλέγκελ. Ὁ τελευταῖος οὗτος συνώδευσε τὴν Στάελ βραδύτερον εἰς Ἰταλίαν (1805) καὶ ἐξήσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πνεύματός της. Τῷ 1807 ἐδημοσίευσε τὸ μυθιστόρημά της «Κορίννα ἢ περὶ Ἰταλίας», ὀλίγον δὲ βραδύτερον, ἐπιστρέψασα εἰς Παρισίους, ἐπεχείρησε νὰ ἐκδώσῃ τὸ κυριώτερον ἐκ τῶν ἔργων της, τὸ «Περὶ Γερμανίας». Ἡ ἔκδοσις ἐν τούτοις τοῦ ἔργου ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ ὅπως ἡ Στάελ ἐξορισθῇ ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος. Τὸ «Περὶ Γερμανίας», ὅπερ θεωρεῖται τὸ ἀριστούργημά της, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν Λονδίνῳ (1813). Κατὰ τὴν νέαν ἐν Κοππὲ διαμονήν της ἡ Στάελ ὑπανδρεύθη κρύφα τὸν νεαρὸν ἀξιωματικὸν τῶν οὐσάρων ντὲ Ρόκκα, μεθ' ὅ, διωκομένη διαρκῶς ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας, μετέβη εἰς Ρωσίαν, Σουηδίαν καὶ Ἀγγλίαν. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ἐπέστρεψε τέλος εἰς Παρισίους (1814) καὶ ἐπανήρχισεν, ἐλευθέρα πλέον, τὴν κοινωνικὴν καὶ λογοτεχνικὴν δρᾶσίν της. Ἀξιολογώτερα μεταξὺ τῶν ἔργων τῆς τελευταίας ταύτης περιόδου της τυγχάνουσιν οἱ «Στοχασμοὶ περὶ τῶν κυριωτέρων γεγονό-

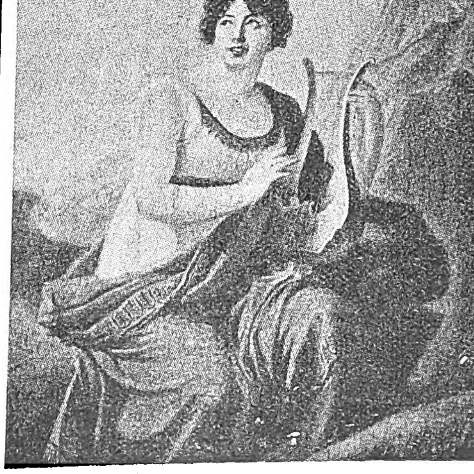

Ἡ κυρία Στάελ.

[Προσωπογραφία τῆς Βιζὲ-Λεμπρὲν ἐν τῷ μουσείῳ Bath τῆς Γενεύης.]

των τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» καὶ «Δέκα χρόνια ἐξορίας». Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ της Αὐγούστου Λουδοβίκου βαρώνου ντὲ Στάελ (1790—1827), συγγραφέως ὡσαύτως, γενομένην ἔκδοσιν τῶν «Ἁπάντων» της περιλαμβάνονται καί τινα ἄλλα ἔργα της, δευτερευούσης σημασίας («Περὶ αὐτοκτονίας», «Ζουλμά», «Δραματικὰ δοκίμια», κ. ἄ.). Ἡ ἐξαιρετικὴ θέσις, ἣν ἡ Στάελ κατέχει ἐν τῇ γαλλικῇ γραμματείᾳ, δὲν ὀφείλεται τόσον εἰς τὴν μεγάλην λογοτεχνικὴν ἀξίαν τῶν ἔργων της, ὅσον εἰς τὴν τεραστίαν ἐπίδρασιν, ἣν ἐξήσκησαν ταῦτα ἐπὶ τῶν συγχρόνων της. Εἰς αὐτὴν ἐπίσης ὀφείλεται ἡ πρώτη ἐπαφὴ τῶν Γάλλων μετὰ τοῦ γερμανικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ Στάελ θεωρεῖται μία τῶν πλέον ἀντιπροσωπευτικῶν φυσιογνωμιῶν τοῦ γαλλικοῦ ρωμαντισμοῦ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

Λ. ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

στάζω, *ἀόρ.* *ἔσταξα·* ρέω, χύνομαι κατὰ σταγόνας, σταλάζω: «στάζει τὸ νερό, — τὸ λάδι (ἀπὸ τὸ δοχεῖόν του)», «στάζει τὸ αἷμα»· || ἐπὶ τοῦ περιέχοντος, ἀφήνω νὰ χύνεται κατὰ σταγόνας: «στάζει τὸ δοχεῖον, — τὸ κανάτι», «στάζει ἡ μύτη του»· || «στάζει ἡ σκεπή, — τὰ κεραμίδια», — τὸ σπίτι», δηλονότι ὅταν βρέχῃ· || φρ. «τὸν ἔχει μὴ στάξῃ καὶ μὴ βρέξῃ» ἐπὶ ὑπερβολικῆς προφυλάξεως.

Στάης, ***Βαλέριος Νικολ.*** Ἕλλην ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Κυθήροις τῷ 1857 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1923. Ἐνεγράφη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ εἶτα τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βόννης καὶ ἐπεδόθη κατόπιν μετὰ ζήλου εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Βόννης, τῆς Γοττίγγης, τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Χάλλης. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη τῷ 1885 ἄμισθος ἔφορος τῶν ὑπὸ ξένων ἀρχαιολογικῶν σχολῶν γενομένων ἐν Σπάρτῃ καὶ Βοιωτίᾳ ἀνασκαφῶν, τῷ 1886 τακτικὸς ἔφορος ἀρχαιοτήτων Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ τῷ 1887 ἐπιμελητὴς τῶν συλλογῶν ἀγγείων ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ. Ἀπὸ τοῦ 1897 μέχρι τοῦ θανάτου του διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου. Κατὰ τὸ μακρὸν ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ὑπηρεσίᾳ διάστημα τοῦτο ὁ Στάης ἔλαβε μέρος μετ' ἄλλων ἢ διενήργησε μόνος ἀνασκαφὰς ἐν Ἐπιδαύρῳ, ἀνασκάψας μετὰ τοῦ Καββαδίου τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἐν Ἀργολίδι, ἐν Ἀντικυθήροις, ἐν Ἀττικῇ, ἐξερευνήσας πλείστους προϊστορικοὺς τύμβους τῆς Βελανιδέζης, τῆς Πετρέτζης, τοῦ Βουρβᾶ, τῶν Μαραθωνομάχων, ἐν Ραμνοῦντι, ἔνθα εὗρε τὰ σημαντικώτατα γλυπτά, τὰ ὁποῖα σήμερον κοσμοῦσι τὸ Ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ἐν Θορικῷ, ἐν Βραυρῶνι καὶ ἐν Πρασιαῖς, ἀνακαλύψας μυκηναϊκοὺς τάφους, ἐν Αἰγίνῃ, ἀνασκάψας διαφόρους προϊστορικοὺς συνοικισμούς, ἐν Κεραμεικῷ, ἐν Ἀμαρουσίῳ, ἀλλ' ἰδίως ἐν Σουνίῳ, ἔνθα δι' ἐπιγραφικοῦ εὑρήματος ἐξηκρίβωσε τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ ναοῦ τοῦ Σουνίου. Ὁ Στάης ἐδημοσίευσε πλείστας ἀρχαιολογικὰς μελέτας ἐν ἐπιστημονικοῖς περιοδικοῖς, καὶ μάλιστα ἐν τῇ «Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι», ἐξέδωκε δὲ καὶ ἀρκετὰ αὐτοτελῆ ἔργα. Μεταξὺ τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων ἐργασιῶν τὰ σημαντικώτερα εἶναι κατὰ χρονολογικὴν σειράν, τὰ ἑξῆς: «Μουσικὴ ἔρις Ἀπόλλωνος πρὸς Μαρσύαν» (Α. Ε.), «Ἀρχαϊκὸν ἀνάγλυφον ἐξ Ἀκροπόλεως» (Α. Ε.), «Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ» (1886), «Ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα ἐξ Ἀκροπόλεως» (Α.Ε.1887), «Ἀνασκαφαὶ ἔξω Κεραμεικοῦ» (Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον 1888), «Ἀνασκαφαὶ ἐν Παλαιᾷ Ἐπιδαύρῳ» (Α. Δ. 1888), «Τύμβος Μαραθωνομάχων» (Α. Δ. 1888), «Ἀγάλματα ἐκ Ραμνοῦντος» (Α. Ε. 1891), «Λείψανα φειδιακοῦ ἀναγλύφου» (Α.Ε. 1891), «Ἐπιγραφὴ ἐξ Ἐπιδαύρου» (Περὶ τῆς οἰκοδομίας τῆς Θόλου, Α. Ε. 1892), «Ὁ ἐν Μαραθῶνι τύμβος» (Ath. Mitt. 1893), «Ἀνασκαφαὶ ἐν Αἰγίνῃ» (Π. Α. Ε. 1894), «Προϊστορικοὶ συνοικισμοὶ ἐν Ἀττικῇ καὶ Αἰγίνῃ» (Α. Ε. 1895), «Ἀνασκαφὴ ἐν τύμβῳ Ἀμαρουσίου» (Π. Α. Ε. 1896), «Ἀνασκαφὴ ἐν Σουνίῳ» (Π. Α. Ε. 1897) «Ἀνασκαφαὶ ἐν Σουνίῳ» (Α. Ε. 1900 —1901—1903—1904 — 1906 — 1907), «Αἱ ἐν Διμίνι τῆς Θεσσαλίας ἀνασκαφαὶ» (Π. Α. Ε. 1901), «Τὰ ἐξ Ἀντικυθήρων εὑρήματα» (1905), «Διπλοῦν ἀνάγλυφον χαλκῆς Ἀθηνᾶς» (1906), «Marbres et Bronzes du Musée National» (Κατάλογος 1907), «Πήλινον εἰδώλιον Ἀφροδίτης» (1908), «La Collection Mycénienne du Musée National d'Athènes» (Κατάλογος γαλλιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ 1909), «Τὰ ἐν Λυκοσούρᾳ ἀγάλματα τοῦ Δαμοφῶντος ἐπὶ ἀνεκδότου νομίσματος Μεγαλοπολιτῶν» (Διεθν. Ἐφημ. Νομισμ. Ἀρχ. 1912), «Das silberne Rhyton des vierten Grobes von Mykenai» (Ath. Mitt. 1915), «Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς» (1920). [Πρβλ. *Γ. Π. Οἰκονόμου*, Βαλέριος Ν. Στάης ἐν «Ἀρχ. Ἐφημερίδι» τοῦ 1922.]

Β. Δ. Θ.

—**Στάης** ***Λουάκης*** · βλ. *Λουάκις.*

—**Στάης,** ***Σπυρίδων.*** Ἕλλην πολιτικὸς ἐκ Κυθήρων (1859—1932). Ἐσπούδασε φυσικομαθηματικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ δεκαοκταετίαν μαθηματικὰ εἰς διάφορα γυμνάσια. Τῷ 1892, ἀποσυρθεὶς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἐξελέγη βουλευτὴς Κυθήρων καὶ ἐτάχθη εἰς τὸ τρικουπικὸν κόμμα, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Τρικούπη ἠκολούθησε τὸν Γεώργιον Θεοτόκην διαρκῶς ἐκλεγόμενος βουλευτής. Τὴν 27ην Μαΐου 1900 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν κυβέρνησιν Θεοτόκη, τὸ αὐτὸ δὲ ὑπουργεῖον τῷ ἀνετέθη καὶ εἰς τὴν κυβέρνησιν Θεοτόκη τῷ 1903, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Τῷ 1908 ἐγένετο αὖθις ὑπουργός. Ἐπὶ κυβερνήσεως Πρωτοπαπαδάκη διωρίσθη γε-

Digitized by Google

νικὸς διοικητὴς Θεσσαλονίκης τῷ 1921, ἐπὶ δὲ κυβερνήσεως Γούναρη, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1922 ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς. Θ. Β.

Σταθᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, πρότερον καλούμενον *Δούνιστα*. Κάτ. (1928) 470. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 7 ὡρῶν ἀπὸ τῆς Ἀμφιλοχίας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν πωλήσεως καπνοῦ. Εἶναι πατρὶς πλείστων ἀγωνιστῶν ὡς τοῦ Σταθᾶ Γεροδήμου, Γιάννη Σταθᾶ κ. ἄ., ἀφ' ὧν καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Ἀγρίδι*. —Π.

Σταθᾶς *Γεροδῆμος* (*Εὐστάθιος Γεροδῆμος*). Περιώνυμος καπετάνιος τῆς ἐπαρχίας Βάλτου ἐκ Δουνίστης, ἀκμάσας κατὰ τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα, πατὴρ τοῦ Γιάννη Σταθᾶ. Πεισθεὶς μετ' ἄλλων ὁπλαρχηγῶν τῷ 1766 ὑπὸ τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς Αἰκατερίνης Β' Ἕλληνος λοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Γ. Παπάζολη, ἐπαναστάτησε καὶ κατῆλθε μετὰ τοῦ ἁρματολικοῦ του σώματος πρὸς συνάντησιν τῶν Τούρκων. Μετὰ τὴν κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Σταθᾶς Γεροδῆμος ἐσυνθηκολόγησε, λαβὼν τὰ ἁρματολίκια τῶν Ἀγράφων, Βάλτου, Καρπενησίου καὶ Ὑπάτης ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν Μπουκοβάλα, Καρακίτσου καὶ Κοντογιάννη. Α. Θ. Α.

—**Σταθᾶς *Γιάννης*.** Ἁρματολὸς ἐκ Βάλτου τῆς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 περιόδου. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ρώσου ναυάρχου Δημήτρη Σενιάβιν ἐκ τοῦ Αἰγαίου, συνεπείᾳ τῆς μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας συναφθείσης εἰρήνης (1807), πολλοὶ τῶν συμπραξάντων μετὰ τοῦ Σενιάβιν, ὡς ὁ Γιάννης Σταθᾶς καὶ ὁ Καζαβέρνης, ἑνωθέντες μετά τινων νησιωτῶν καὶ τῶν φευγόντων τὴν λύσσαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τοῦ Τεπελενλῆ ἁρματολῶν τοῦ Ὀλύμπου, ἐν οἷς ὁ Βλαχάβας, οἱ Λαζαῖοι, ὁ Τσαχίλας, ὁ Μπιζώτης καὶ ἄλλοι διάσημοι ἀρχηγοί, συνεκρότησαν ἐν Σκιάθῳ, ἣν ἐξέλεξαν ὡς βάσιν αὐτῶν, καταδρομικὸν στολίσκον· μετὰ τούτων ἡνώθησαν ὀλίγον βραδύτερον ὁ ἁρματολὸς τῆς Νιάουσσας Ραμφέης καὶ ὁ Νικο-Τσάρας. Τὸν καταδρομικὸν τοῦτον στολίσκον ἀπετέλεσαν 70 μικρὰ σκάφη, κατὰ τὸ πλεῖστον φοῦσται, διαιρεθέντα εἰς δέκα μοίρας, ταϊφᾶδες καλουμένας, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ μοιράρχου, ὡς: Βάλτος, Μωριᾶς, Ρούμελη, Ἄσπρη θάλασσα (Αἰγαῖον), Ὄλυμπος, Κασσάνδρα, Σκίαθος, κ.λ.π. Τοῦ καταδρομικοῦ τούτου στολίσκου ἀρχηγὸς ἐγένετο ὁ Σταθᾶς καὶ ὑπαρχηγὸς ὁ Νικο-Τσάρας. Ἅμα τῇ ἀναλήψει τῆς ἀρχηγίας ὁ Σταθᾶς, ἀντὶ τῆς πρότερον φερομένης ρωσικῆς σημαίας, ὕψωσεν ἰδίαν ἑλληνικήν, ἣν κατεσκεύασε κυανῆν μετὰ λευκοῦ ἐν τῷ μέσῳ σταυροῦ. Ἐκτὸς τοῦ σημείου τούτου, τὰ πάντα εἶχον βαφῆ μελανὰ ἐν τῷ στολίσκῳ μέχρι καὶ τῶν ἱστίων καὶ αὐτῆς τῆς περιβολῆς τῶν μαχητῶν, ἐξ οὗ καὶ τὰ σκάφη ταῦτα ἀπεκλήθησαν «τὰ μαῦρα καράβια». Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου αἱ μοῖραι αὗται τῶν καταδρομέων διεσπάρησαν πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις, τοῦ Σταθᾶ ὡρμήσαντος πρὸς τὸν κόλπον τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐνεργήσας ὁ Σταθᾶς τολμηροτάτας ἀποβάσεις, πλείστας ἐπόρθησε παραλίους κώμας, συναντήσας δὲ τουρκικὴν κορβέταν κατεναυμάχησεν αὐτὴν δι' ἐπιτυχοῦς ἐμβολῆς, ἣν ἀπηθανάτισεν ἡ δημώδης ποίησις. Ἀλλ' οὐ μόνον τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Εὐβοίας ἐλεηλάτουν οἱ ἀτρόμητοι οὗτοι καταδρομεῖς, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς Μ. Ἀσίας, δὲν ἐδίστασαν δὲ νὰ φθάσωσι καὶ πρὸ αὐτῶν ἔτι τῶν Δαρδανελλίων. Αἱ κῶμαι ἐπυρπολοῦντο, οἱ ἄρρενες κάτοικοι ἐσφάζοντο, αἱ γυναῖκες ἐξηνδραποδίζοντο. Τὰ αὐτὰ ὑφίσταντο καὶ τὰ ἐμπίπτοντα εἰς χεῖράς των ἐχθρικὰ πληρώματα. Ὁ τρόμος ἐβασίλευεν ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Ὁ καπετὰν πασᾶς ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὴν ἐν Σκιάθῳ βάσιν τῶν ἡρωϊκῶν καταδρομέων. Μία μεγάλη φρεγάτα καὶ δύο κορβέται προσέβαλον τοὺς Ἕλληνας καταδρομεῖς ἐν Σκιάθῳ. Χίλιοι πεντακόσιοι Ἕλληνες, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς πάντας τοὺς ὁπλαρχηγοὺς τοῦ Ὀλύμπου, ἐπιβαίνοντες τῶν ἐλαφρῶν των σκαφῶν, ἀντετάχθησαν ἡρωϊκῶς κατὰ τῶν τοσούτῳ ὑπερτέρων τουρκικῶν δυνάμεων. Ἐν τούτοις θὰ κατεβάλλοντο ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ βαρέος πολεμίου πυροβολικοῦ, ἂν παραπλέουσα ἀγγλικὴ φρεγάτα δὲν ἔσπευδεν εἰδοποιηθεῖσα εἰς βοήθειαν αὐτῶν (ἡ Ἀγγλία διετέλει τότε εἰς ἐμπόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν κατάστασιν). Ἡ ἀγγλικὴ φρεγάτα τὰς μὲν δύο κορβέτας ἐβύθισε, τὴν δὲ φρεγάταν ᾐχμαλώτισεν. Ἀπελπισθεῖσα ἡ Πύλη νὰ καταβάλῃ τοὺς ἀτρομήτους καὶ σκληροὺς τούτους καταδρομεῖς, θρασυτέρους ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου γεγονότος καταστάντας, διέταξε τὸν Ἀλῆ πασᾶν ν' ἀφήσῃ τούτους ἀνενοχλήτους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν Ὄλυμπον. Γ. Ν. Ν.

Σταθεΐκα *[Γεωγ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βρουστίου τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 121. —Π.

σταθεροποίησις, —εως (ἡ)· ἐπὶ τοῦ νομίσματος, λῆψις μέτρων νομοθετικῶν ἢ ἰδιωτικῶν πρὸς διατήρησιν σταθερᾶς, ἀδιαπτώτου ἀξίας τοῦ νομίσματος.

— *[Δημ. Οἰκον.]* Ἡ *σταθεροποίησις*, ὡς ἐφηρμόσθη μεταπολεμικῶς ἐν τῇ πράξει τῶν διαφόρων κρατῶν, ἔγκειται εἰς τὴν σταθερότητα τῆς *ἐξωτερικῆς* ἀξίας τοῦ νομίσματος, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ *χρυσοῦ κανόνος*. Ἡ ἐξωτερικὴ ἀξία, ἥτις καὶ *συναλλαγματικὴ* λέγεται, εἶναι ἡ ἀξία τῆς νομισματικῆς μονάδος ἔναντι τοῦ ξένου νομίσματος καὶ συναλλάγματος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *ἐσωτερικήν* της ἀξίαν, δηλαδὴ τὴν *ἀγοραστικήν* της δύναμιν, ἥτις εἶναι καὶ ἡ σπουδαιοτέρα, διότι σχετίζεται πρὸς τὰς τιμὰς τῶν πραγμάτων καὶ ὑπηρεσιῶν καὶ οὐσιαστικῶς ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας. Τὸ νόμισμα, ὡς τὸ γενικὸν μέτρον τιμῶν, δέον νὰ ᾖ σταθερόν, οἱαδήποτε δὲ μεταβολὴ τῆς ἀγοραστικῆς του δυνάμεως συνεπάγεται διαταραχὴν καὶ ἀνατροπὴν τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας, τόσον μᾶλλον ἐπικίνδυνον, καθόσον ἡ μεταβολὴ τῆς ἀξίας δὲν ὑποπίπτει ἀμέσως καὶ εὐκόλως εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν καὶ ἡ προσαρμογή της πρὸς πράγματα καὶ ὑπηρεσίας μετά τινος βραδύτητος ἐπακολουθεῖ. Διὰ τῆς σταθεροποιήσεως τερματίζεται ἡ οἰκονομικὴ ἀναστάτωσις, ἡ προκύπτουσα ἐκ νομισματικῶν διακυμάνσεων ἀσταθοῦς νομίσματος, τοῦτο δὲ μεταπολεμικῶς ἐθεωρήθη ὡς δυνάμενον νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς σταθεροποιήσεως τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τῆς νομισματικῆς μονάδος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ, διὰ τῆς διατηρήσεως σταθερᾶς ἰσοτιμίας πρὸς τὸν χρυσόν.

Μέχρι τοῦ 1922, κατ' ἀκολουθίαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, οὐδὲν κράτος τῆς Εὐρώπης εἶχε πραγματικῶς σταθερὸν νόμισμα. Ἀλλ' ἔκτοτε ἐπεδιώχθη καὶ ἐπετεύχθη, εἰς πάντα σχεδὸν τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης, ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν νομισματικὴν σταθερότητα. Προηγήθη δὲ ἡ καλουμένη *ἔμπρακτος ἢ πραγματικὴ* (de facto) σταθεροποίησις, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ χρονικὸν διάστημα ἀνάλογον πρὸς τὰς οἰκονομικὰς συνθήκας τῆς χώρας, διετηρήθη σταθερὰ ἡ ἐξωτερικὴ ἀξία τοῦ νομίσματος καὶ κατόπιν ἐπεβλήθη νομοθετικῶς ἡ σταθεροποίησις, καθορισθείσης διὰ νόμου τῆς εἰς χρυσὸν ἀξίας τοῦ νομίσματος καὶ ἐπιβληθείσης εἰς τὴν ἐκδοτικὴν ἢ κεντρικὴν τράπεζαν τῆς ὑποχρεώσεως τῆς ἐξαργυρώσεως τῶν τραπεζογραμματίων εἰς τὴν σταθερὰν ἰσοτιμίαν δι' αὐτουσίου χρυσοῦ ἢ συναλλάγματος χρυσοῦ.

Ἔννοια. Ἡ ἔννοια τῆς σταθεροποιήσεως περιλαμβάνει: α) ὁριστικὴν κατάπαυσιν τοῦ πληθωρισμοῦ καὶ τοῦ ἀντιπληθωρισμοῦ, β) διαρκῆ ἰσορρόπησιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, γ) σταθεροποίησιν τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἐν σχέσει πρὸς τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τοῦ χρυσοῦ, δ) σχηματισμὸν ὑπὸ τῆς κεντρικῆς τραπέζης ἀξιολόγου ἀποθέματος εἰς χρυσὸν ἢ εἰς χρυσὸν συναλλάγματος καὶ ε) ἰσορρόπησιν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν, ἐπιτυγχανομένην αὐτομάτως διὰ καταλλήλου ἀντικερδοσκοπικῆς πολιτικῆς τῆς Κεντρικῆς Τραπέζης.

Πρὸς κατανόησιν τῆς ἐννοίας τῆς σταθεροποιήσεως, δέον ν' ἀφορμηθῶμεν ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι αἱ τιμαὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας τείνουσιν εἰς ἐξίσωσιν πρὸς τὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐὰν ὁ τιμάριθμος χώρας ἐκπεσμένου νομίσματος εἶναι π. χ. 300, ὁ δὲ τῶν χωρῶν ὑγιοῦς νομίσματος 150, τὸ νόμισμα τῆς πρώτης χώρας θὰ τείνῃ νὰ σταθῇ εἰς τὸ ἥμισυ τῆς εἰς τὸ ἄρτιον ἀξίας του, καὶ ἐν αὐτῷ, καὶ κατά τι ἐπὶ πλέον ἀκόμη, ἔγκειται τὸ φυσικὸν ἐπίπεδον αὐτοῦ. Ἀλλ' ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τοῦ κράτους, ἄνευ τῆς τεχνικῆς διὰ νόμου σταθεροποιήσεως, δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἀφ' ἑαυτῆς ἡ φυσικὴ αὕτη σταθεροποίησις τοῦ νομίσματος. Ἡ σταθεροποίησις εἶναι βίαιον, νόμῳ ὑποχρεωτικόν, μέτρον.

Καὶ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ διατήρησις σταθερᾶς τιμῆς τοῦ συναλλάγματος, ἐντὸς τῶν χρυσῶν ὁρίων (gold point), ἐπετυγχάνετο διὰ τῆς παρεμβάσεως τῆς ἐκδοτικῆς τραπέζης, ἠσκεῖτο δὲ δι' ἀνταλλαγῆς τοῦ νομίσματος πρὸς ξένον νόμισμα ἢ συνάλλαγμα ἐπὶ ὡρισμένῃ τιμῇ. Μετὰ τὴν ἄρσιν τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας καὶ τὴν σταθεροποίησιν, ἡ ἐκδοτικὴ τράπεζα ἀνέλαβε νὰ ἐγγυηθῇ τὴν ἀνταλλαγὴν εἰς τὴν τιμὴν τῆς σταθεροποιήσεως. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν εὕρηται ἐν ἐλλείμματι, ἡ διατήρησις τῆς σταθεροποιήσεως ἀποβαίνει προβληματικὴ καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς νομισματικῆς πολιτικῆς τῆς ἐκδοτικῆς τραπέζης νὰ ἐξεύρῃ τὰ μέσα, ὅπως τὸ ἔλλειμμα τοῦτο ἐκμηδενισθῇ. Ἡ τράπεζα, ὡς κυρία τῆς πιστωτικῆς κυκλοφορίας, δύναται ἐνδεχομένως νὰ ἐλαττώσῃ αὐτὴν καὶ νὰ καταστήσῃ οὕτως εὐνοϊκὸν τὸ ἰσοζύγιον τῶν πληρωμῶν καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐξωτερικὴν τιμὴν τῆς ἀρεσκείας της. Ἔχει ὅμως ἡ πεῖρα ἀποδείξει ὅτι αἱ τιμαὶ τοῦ λιανικοῦ ἐμπορίου δυσκόλως πίπτουσι καὶ ὅτι τὰ ἡμερομίσθια, παρὰ τὴν ἀνατίμησιν τοῦ νομίσματος, δυσκόλως ἐπίσης πίπτουσιν. Ὑπὸ ἔποψιν νομισματικῆς λειτουργίας, εἶναι μὲν δυνατὴ ἡ ἀπεριόριστος ὕψωσις τῆς τιμῆς τοῦ ἐγχωρίου νομίσματος, ἀλλ' ὑπὸ ἔποψιν ἐθνικῆς οἰκονομίας δὲν φαίνεται πραγματοποιήσιμος. Ἡ φρόνησις ἀπαιτεῖ, ὅπως ἡ σταθεροποίησις ἐπιτευχθῇ εἰς ἐπίπεδον τοιοῦτον, ὥστε ὁ τιμάριθμος τῆς ζωῆς νὰ μὴ πέσῃ αἰσθητῶς καὶ ἰδίως ὅπως τὰ ἡμερομίσθια διατηρηθῶσι κατὰ προσέγγισιν εἰς τὸ ὕψος των. Δυνατόν, ἄλλως τε, ἡ ἐκδοτικὴ τράπεζα νὰ εὑρεθῇ ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν κυκλοφορίαν καὶ νὰ διατηρῇ τὸ νόμισμα εἰς τὴν τιμὴν τῆς σταθεροποιήσεως, ἢ ἕνεκα τῶν ἀναγκῶν τοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου ὁ προϋπολογισμὸς δὲν εὕρηται ἐν ἰσοζυγίῳ, ἢ ἕνεκα προκαταβολῶν ἀμέσων ἢ ἐμμέσων διὰ ληξιπροθέσμους του ὀφειλάς, ἢ ἕνεκα τοῦ κινδύνου γενικωτέρας οἰκονομικῆς κρίσεως ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῶν πιστώσεων πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν. Πρὸς ἀποτροπὴν τούτου, εἶναι τότε αἱρετώτερος ὁ πληθωρισμὸς καὶ ἡ ὑποτίμησις τοῦ νομίσματος. Ἡ περίπτωσις αὕτη δύναται νὰ προκύψῃ εἰς χώρας οἰκονομικῶς λίαν δυσπραγούσας ἢ σταθεροποιησάσας τὸ νόμισμά των εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον, ὥστε νὰ ᾖ ἀπαραίτητος ἰσχυρὸς ἀντιπληθωρισμός. Κίνδυνος δυνατὸν προσέτι νὰ προκύψῃ ἐκ κρίσεως πίστεως καὶ τῆς ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης ἀθρόας ἐξόδου κεφαλαίων, ἥτις ἐπάγεται ἃς καὶ ὁ ἀπότομος ἀντιπληθωρισμὸς συνεπείας, διότι ἡ ἐκ τούτου προξενουμένη ἔλλειψις κεφαλαίων δημιουργεῖ τὴν ἀνάγκην ἐκδόσεως τραπεζογραμματίου. Πάντα ταῦτα ἦσαν σκέψεις καὶ προβλέψεις, αἵτινες δὲν ἀπέλειπον καθ' ὃν χρόνον συνεζητεῖτο καὶ ἀπεφασίζετο ἡ σταθεροποίησις εἰς τὰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης (1925 καὶ ἐφεξῆς).

Σταθεροποίησις τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας. Ἡ σταθεροποίησις τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας τοῦ χρήματος ἔγκειται εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς σταθεροποιήσεως τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν καὶ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὑφίσταται ἄμεσος ἀναλογικὴ σχέσις μεταξὺ ποσότητος κυκλοφοροῦντος χρήματος καὶ ποσότητος ἐμπορευμάτων καὶ ὅτι τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν κυμαίνεται ἀναλόγως τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως τοῦ χρήματος, οὕτως ὥστε διὰ τῆς ρυθμίσεως τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐξουδετεροῦται πᾶσα διακύμανσις τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν. Ἡ θεωρία αὕτη ὑπεστηρίχθη ἰδίως ἀπὸ Ἀγγλοσάξονας οἰκονομολόγους καὶ λέγεται *ποσοτική*, διότι ἡ ἀξία τοῦ χρήματος προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ποσότητα τοῦ πράγματι κυκλοφοροῦντος χρήματος, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ποσότητα τῶν ἐμπορευμάτων. Εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην ἀντιτάσσουσιν ἄλλοι, ὅτι ἡ σχέσις τῶν δύο ποσοτήτων δὲν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν, τοῦτο μέν, διότι ἐκ τοῦ ἐν κυκλοφορίᾳ χρήματος μέγα, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, μέρος παραμένει ἀποτεθησαυρισμένον, ἐν ἀκινησίᾳ, μὴ ἀσκοῦν ἐπίδρασίν τινα ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς σχέσεως μεταξὺ τῶν κυκλοφορούντων ἐμπορευμάτων καὶ ἀξιῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ χρήματος ἀφ' ἑτέρου, τοῦτο δέ, διότι δὲν προσδιορίζει ἡ ποσότης τὴν ἀξίαν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀξίας τῆς νομισματικῆς μονάδος προσδιορίζεται ἡ ποσότης τοῦ χρήματος καὶ ἑπομένως ἡ σχέσις μεταξὺ τῶν δύο ποσοτήτων εἶναι δυναμική.

Ἀνατίμησις ἢ ἀπαξίωσις. Ἡ μορφὴ τῆς σταθεροποιήσεως εἶναι διπλῆ. *Ἀνατίμησις* εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς παλαιᾶς εἰς χρυσὸν ἰσοτιμίας καὶ ἡ σταθεροποίησίς της. Ἀλλ' οὕτως ἐπέρχεται σπουδαία αὔξησις τοῦ βάρους τοῦ εἰς ἐθνικὸν νόμισμα ηὐξημένης ἀγοραστικῆς δυνάμεως χρέους τοῦ κράτους. Μόνον χῶραι πλούσιαι, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ὑποτίμησις τοῦ νομίσματος δὲν ὑπερέβη τὰ 50—60 %, διὰ συνεχοῦς ἀντιπληθωρισμοῦ καθιέρωσαν τὴν παλαιὰν εἰς χρυσὸν ἰσοτιμίαν, ἀνατιμήσασαι τὸ νόμισμά των, ὡς ἡ Σουηδία, ἡ Ἑλβετία, ἡ Μεγάλη Βρεττανία, ἡ Ὁλλανδία, ἡ Δανία καὶ ἡ Νορβηγία. *Ἀπαξίωσις* εἶναι ἡ νομοθετικὴ ἀναγνώρισις τῆς ὑποτιμήσεως τοῦ νομίσματος, ἡ σταθεροποίησις κατωτέρω τῆς παλαιᾶς εἰς χρυσὸν ἰσοτιμίας. Τὴν δευτέραν ταύτην μορφὴν ἠκολούθησαν πάντα τὰ λοιπὰ κράτη τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀπαξίωσις ἐγένετο, καθ' ἑκάστην τῶν χωρῶν, εἰς διάφορον ποσοστὸν τῆς παλαιᾶς εἰς χρυσὸν ἰσοτιμίας. Ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις τοῦ ἐκπεσμένου νομίσματος διετηρήθη, κατὰ μᾶλλον ἢ ἧττον, εἰς τὰς χώρας ταύτας ἀνωτέρα τῆς ἐξωτερικῆς του ἀξίας καὶ ἡ σύγκρισις τοῦ τιμαρίθμου τῆς χονδρικῆς πωλήσεως ἑκάστης αὐτῶν πρὸς τὸν ἀμερικανικὸν ἐνεδείκνυε τὸ θεωρητικὸν ἐπίπεδον τῆς χονδρικῆς τιμῆς αὐτῶν, τὸ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἀξίαν τῆς νομισματικῆς των μονάδος. Οὕτω δὲ παγκοσμίως ὁ χρυσοῦς κανὼν κατέστη τὸ παγκόσμιον νομισματικὸν σύστημα.

Νομισματικαὶ διακυμάνσεις. Ἡ σταθερότης τοῦ νομίσματος ἐπεδιώχθη, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων, διὰ τῆς συγκεντρώσεως καὶ νομισματοποιήσεως τῶν πολυτίμων μετάλλων, τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου, διὰ τοῦ μεταλλικοῦ χρήματος. Ἀλλ' ἡ συσσώρευσις χρυσοῦ, ἐπιφέρουσα ὑποτίμησιν τοῦ χρήματος, ἐκδηλουμένην εἰς ὕψωσιν τῶν τιμῶν τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων, ἐπηρεάζετο ἐκ τῆς κατὰ περιόδους αὐξούσης παραγωγῆς τῶν χρυσωρυχείων τῆς Καλιφορνίας καὶ Αὐστραλίας, τῆς ἕνεκεν, παρὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ χρυσοῦ ὡς

Digitized by Google

πλείστων χωρῶν ὡς νομισματικῆς βάσεως, κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, καὶ ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη 1850—1873, τὸ πολύτιμον τοῦτο μέταλλον, μὴ εὑρίσκον ἀνάλογον κατανάλωσιν, ὑπετιμᾶτο εἰς τρόπον, ὥστε ὁ τιμάριθμος 22, τῶν κυριωτέρων ἐμπορευμάτων, ἀπὸ τοῦ 1845 μέχρι τοῦ 1873 ἀπὸ 100 ηὐξήθη εἰς 134. Ἀντιθέτως δέ, ἀπὸ τοῦ 1873 μέχρι τοῦ 1915 παρετηρήθη πτῶσις τῶν τιμῶν καὶ ὑπερτίμησις τοῦ ἐκ χρυσοῦ χρήματος, νέα δὲ αὔξησις τῶν τιμῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος καὶ μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐπέφερε νέαν ὑποτίμησιν αὐτοῦ. Ἔτι μείζονα ἀστάθειαν ἀπέδειξε τὸ ἐξ ἀργύρου χρῆμα, λόγῳ τῶν μεγάλων διακυμάνσεων τῆς τιμῆς αὐτοῦ, ὥστε κατὰ τὴν νομισματικὴν συνδιάσκεψιν τῶν Παρισίων (1867), εἰς ἣν μετέσχον 19 εὐρωπαϊκὰ κράτη καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ ἀργύρου ὡς νομισματικῆς βάσεως καὶ ἡ καθιέρωσις τοῦ χρυσοῦ κανόνος ὡς βάσεως τοῦ νομισματικοῦ συστήματος τοῦ μονομεταλλισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἀποδεχθῆ ἀπὸ τοῦ 1774. Τὸν μονομεταλλισμὸν ἠκολούθησεν ἡ Γερμανία ἀπὸ τοῦ 1871, μετὰ τὸ πέρας τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, καὶ ταύτην ἠκολούθησαν ἡ Σουηδία, ἡ Νορβηγία καὶ ἡ Δανία, συμπήξασαι κατὰ τὸ 1872 τὴν Σκανδιναυϊκὴν ἕνωσιν χρυσῆς βάσεως, ἡ δὲ Ὁλλανδία, κατὰ τὸ 1875, ἀνεγνώρισε τὸν χρυσοῦν κανόνα, κηρύξασα ὡς βοηθητικὸν τὸ ἀργυροῦν νόμισμα, λόγῳ τῶν διακυμάνσεων τῆς ἀξίας τοῦ μετάλλου τούτου. Καὶ ἡ Ρωσία, κατὰ τὸ 1876, ἀπηγόρευσε τὴν νομισματοποίησιν τοῦ ἀργύρου. Τέλος, ἡ Λατινικὴ ἕνωσις, διὰ τῆς ἀπὸ 5 Νοεμβρίου 1858 συμβάσεως, ἀπηγόρευσε τὴν ἐκκοπὴν νέων ἀργυρῶν νομισμάτων καὶ ὁμοίως ἐνήργησε, ταυτοχρόνως σχεδόν, ἡ Αὐστροουγγαρία. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατέστη ἐναργέστερον ὅτι ἡ σταθερὰ ἀξία τοῦ χρήματος δὲν ἐξαρτᾶται πάντοτε ἐκ τοῦ πολυτίμου κιτρίνου μετάλλου, ἀφοῦ, πρὸς προστασίαν τῆς σταθερᾶς ἀξίας τοῦ χρήματος αὐτῶν, τινὰ τῶν οὐδετέρων κρατῶν (Σουηδία, Δανία, Νορβηγία) ἀπηγόρευον τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ προσφερομένου ὑπὸ τῶν ἐμπολέμων χρυσοῦ διὰ τῶν τραπεζογραμματίων τῶν ἐκδοτικῶν των τραπεζῶν καὶ τὴν εἰς τὰ νομισματοποιεῖα αὐτῶν ἐκκοπὴν χρυσῶν νομισμάτων, ἡ δὲ Ἱσπανία ἐδέχετο τὸν χρυσὸν τοῦτον εἰς ἠλαττωμένην τιμήν. Τὰ νομίσματα τῶν κρατῶν τούτων εἶχον ἀξίαν μεγαλυτέραν τοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς πολυτίμου ὕλης καὶ τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου χρήματος τῶν ἄλλων χωρῶν, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ σταθερὰ ἀξία τοῦ χρήματος δὲν ἐξαρτᾶται πάντοτε ἐκ τῆς ὕλης αὐτοῦ, ἐπηρεαζομένη συνήθως ἐκ τῆς κυκλοφορίας του, καὶ δὴ ἐκ τῆς ἐντάσεως, μεθ' ἧς χρησιμοποιεῖται τὸ χρῆμα.

Τὸ κυβερνώμενον νόμισμα. Ὁ χρυσοῦς κανών, ἀποτελέσας τὴν μεταπολεμικὴν σταθεροποίησιν, ἐφηρμόσθη, πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου μεγάλης στενότητος χρυσοῦ ἐκ τῆς ὑπερμέτρου ζητήσεως αὐτοῦ διὰ νομισματοποίησιν, ὑπὸ τὰς τρεῖς μορφάς, δηλαδὴ ὡς κανὼν κυκλοφορίας χρυσοῦ, ὡς κανὼν ἀποθέματος χρυσοῦ καὶ ὡς κανὼν συναλλάγματος χρυσοῦ, ἀναλόγως τῆς ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν ἀκολουθηθείσης πολιτικῆς κατὰ τὴν σταθεροποίησιν τῶν νομισμάτων. Ἡ οἰκονομία χρυσοῦ ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ κανόνος ἀποθέματος χρυσοῦ καὶ διὰ τοῦ κανόνος συναλλάγματος χρυσοῦ, διὰ τῶν ὁποίων διατηρεῖται ἡ εἰς χρυσὸν ἰσοτιμία, χωρὶς νὰ προκαλῆται μεγάλη ζήτησις χρυσοῦ καὶ ὕψωσις τῆς ἀξίας του. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον πάντα τὰ κράτη, τὰ σταθεροποιήσαντα τὰ νομίσματά των, ἀπέφυγαν τὴν κυκλοφορίαν χρυσοῦ καὶ ἠκολούθησαν ἄλλα μὲν τὸν κανόνα ἀποθέματος χρυσοῦ, ἄλλα δὲ τὸν τοῦ συναλλάγματος χρυσοῦ.

Ἡ μεταπολεμικὴ σταθεροποίησις ἐξυγίανε τὸ ἔδαφος ἐκ τοῦ πληθωρισμοῦ, ἐρρύθμισε τὴν νομισματικὴν κυκλοφορίαν καὶ τὴν σταθερότητα τῆς συναλλαγματικῆς τιμῆς, ἀλλὰ δὲν ἐξησφάλισε σταθερὰν ἀγοραστικὴν δύναμιν τοῦ χρήματος, διότι καὶ ὁ χρυσὸς ὑφίσταται ἑκάστοτε μεταβολὰς τῆς ἀξίας του, ἐνδεικνυομένας ἐκ τῶν διακυμάνσεων τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν καὶ προερχομένας ἐκ τῆς σχέσεως προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ ἐπέδρασεν ἡ συγκέντρωσις τῆς μεγαλυτέρας ποσότητος τοῦ παγκοσμίου ἀποθέματος χρυσοῦ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐσωτερικὴ ἀξία τοῦ δολλαρίου νὰ ρυθμίζῃ τὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ καὶ τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν. Ἀλλὰ τὸ δολλάριον, διὰ τῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἐφαρμόζει ἡ ρυθμίζουσα τὴν νομισματικὴν κυκλοφορίαν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ δολλαρίου τράπεζα, ἡ «Federal Reserve Board», ἀποβλέπουσα μὲν εἰς τὴν σταθεροποίησιν τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν, ἐπηρεαζομένη ὅμως καὶ ἐξ ἄλλων λόγων σκοπιμότητος, καὶ δὴ πολιτικῆς φύσεως, κατεστάθη κυβερνώμενον νόμισμα. Ὁ Ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος Irving Fisher ὑπεστήριξε, πρὸς διατήρησιν τῆς σταθερότητος τῶν τιμῶν, τὴν θεωρίαν τοῦ δολλαρίου—ἐμπορεύματος, διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς εἰς χρυσὸν περιεκτικότητος τοῦ ἀμερικανικοῦ δολλαρίου, ἀναλόγως τῶν κινήσεων τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις τοῦ χρυσοῦ νὰ μένῃ σταθερά. Ὑπεστηρίχθη δὲ προσέτι παρ' ἐπιφανῶν οἰκονομολόγων ὅτι θὰ ἦτο προτιμότερον, ἀντὶ τοῦ χρυσοῦ κανόνος, ὅστις δὲν ἐξασφαλίζει σταθερότητα τιμῶν, λόγῳ τῆς σπάνιος τοῦ χρυσοῦ, νὰ θεσπισθῇ ἐλεύθερον νομισματικὸν σύστημα κατὰ τὰς διαφόρους χώρας, σύστημα κυβερνωμένου νομίσματος, ἔχον κύριον ρυθμιστὴν τὸν προεξοφλητικὸν τόκον, μετὰ πλήρους ἐγκαταλείψεως τοῦ κιτρίνου μετάλλου.

Ἡ σταθεροποίησις, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χρυσοῦ κανόνος, ἐπεκράτησεν ἐν τῇ μεταπολεμικῇ πράξει τῶν διαφόρων χωρῶν, διότι ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ χρυσοῦ κανόνος ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸ δημόσιον αἴσθημα περὶ τῆς σταθερότητος τοῦ κιτρίνου μετάλλου καὶ τῆς δι' αὐτοῦ νομισματικῆς ἐξυγιάνσεως καὶ διότι ἐπεδιώχθη προσέτι ἡ εἰσαγωγὴ ἑνὸς κοινοῦ μέτρου τῶν τιμῶν, ὡς κοινῆς βάσεως διὰ τὴν νομισματικὴν πολιτικὴν καὶ τὴν οἰκονομικὴν συνεργασίαν τῶν διαφόρων χωρῶν, ἡ ἐξασφάλισις δηλονότι σταθερᾶς ἰσοτιμίας τῶν διαφόρων νομισμάτων δ ὰ τῆς εἰς χρυσὸν ἰσοτιμίας.

Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν κρατικὴν θεωρίαν τοῦ χρήματος, τὸ νόμισμα δὲν εἶναι ἀπαραιτήτως συνδεδεμένον πρὸς οἱανδήποτε μεταλλικὴν ἢ ἄλλην ὕλην καὶ ἀξίαν, ἀφοῦ ἡ νομισματικὴ μονὰς ὑπάρχει ἀφ' ἑαυτῆς, ἐκ τοῦ νόμου, καὶ ἡ σταθερὰ ἀξία αὐτῆς δὲν προσδιορίζεται ἐκ τῆς ἀποτελούσης τὸ χρῆμα ὕλης. Τὸ νόμισμα, ὡς μέσον μὲν πληρωμῆς, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου δεδομένην αὐτῷ ὀνομαστικὴν ἀξίαν, ἔχει ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν, ὡς μέτρον δὲ τῶν ἀξιῶν ἔχει μὲν ἀμετάβλητον τὴν ὀνομαστικήν του ἀξίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ σταθερὰν ἀξίαν, διότι ἡ ἀγοραστική του δύναμις δὲν παραμένει σταθερά, ἂν καί, ὡς οἰκονομικὴ ἐκδήλωσις, δὲν ἐπηρεάζει τὴν ὀνομαστικὴν ἀξίαν τῆς νομισματικῆς μονάδος ὡς νομίμου μέσου πληρωμῆς. Ἡ σταθερὰ ἀξία, προϋπόθεσις παντὸς νομίσματος, δὲν προσδιορίζεται ἐκ τῆς ὕλης, ἐξ ἧς ἀποτελεῖται τὸ χρῆμα, δὲν ὑπάρχει ἀφ' ἑαυτῆς, ἀνεξαρτήτως ἔξωθεν ἐπιδρώντων παραγόντων, καὶ ὁσάκις ἀκόμη πρόκειται περὶ μεταλλικοῦ νομίσματος, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν μέτρων ἐκείνων τοῦ κράτους, διὰ τῶν ὁποίων τοῦτο κατευθύνει τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας καὶ ἐμμέσως προσδιορίζει τὴν σταθερὰν ἀξίαν, μεταξὺ δὲ τῶν μέτρων τούτων προέχουσαν κατέχουσι θέσιν ἡ φορολογία καὶ γενικώτερον ἡ ἐπιβάρυνσις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους. Τὰ δημόσια οἰκονομικὰ εἶναι ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς σταθερᾶς ἀξίας τοῦ χρήματος, καὶ ἡ ἐκ τῆς καλῆς πορείας αὐτῶν ἐμπνεομένη ἐμπιστοσύνη, τὸ ἰσοζύγιον τοῦ προϋπολογισμοῦ, δημιουργεῖ εὐνοϊκὸν ἰσοζύγιον πληρωμῶν, ἀδιάφορον ἂν ἐκ τῶν ἰδίων οἰκονομικῶν δυνάμεων τῆς χώρας ἢ διὰ δανεισμοῦ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Τύχη τῆς σταθεροποιήσεως. Ἡ ἀγγλικὴ κρίσις τοῦ Σεπτεμβρίου 1931 ἐσήμανε τὴν ἄρσιν τοῦ χρυσοῦ κανόνος εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἥτις μεταπολεμικῶς ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν αὐτοῦ εἰς τὰς διαφόρους χώρας. Τὸ σύστημα τοῦ κανόνος χρυσοῦ συναλλάγματος, βασιζόμενον ἐπὶ τῶν ξένων πιστώσεων, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπικρατήσει εἰς τὰς σταθεροποιήσεις αὐτῶν, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν αἰτίων τῶν συντελεσάντων εἰς τὴν κατάρρευσιν τοῦ χρυσοῦ κανόνος. Ἀλλ' ἡ κακὴ νομισματικὴ πολιτικὴ τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐπιδεινώσεως τῆς παγκοσμίου κρίσεως ἀκανόνιστος κίνησις τῶν κεφαλαίων, τῶν ὁποίων ἡ κυκλοφορία ἔπαυσε νὰ ἐπηρεάζηται ἐκ τοῦ τόκου τῆς προεξοφλήσεως καὶ νὰ προκαλῇ προσφορὰν καὶ ζήτησιν συναλλάγματος, συνετέλεσαν κυρίως εἰς τὴν κατάρρευσιν τοῦ συστήματος, ἐπέδρασε δὲ εἰς τοῦτο καὶ ἡ προστατευτικὴ τελωνειακὴ πολιτική, ἡ κυριαρχήσασα εἰς τὰς διαφόρους χώρας, διὰ περιορισμοῦ τῆς εἰσαγωγῆς, ματαιοῦντος τὴν ἐκ τῆς πτώσεως ἢ ὑψώσεως τῶν τιμῶν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου καὶ ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ συναλλάγματος. Ἡ γενικωτέρα κρίσις τῆς πίστεως ἔτι μᾶλλον ἐπέδρασεν εἰς τὴν διαφυγὴν τῶν κεφαλαίων ἐκ τῶν χωρῶν, ὅπου ὁ μὲν τόκος εἶναι ὑψηλός, ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ ἀβεβαιότης δὲν ἐμπνέει ἐμπιστοσύνην. Διὰ τοὺς λόγους τούτους αἱ πλεῖσται τῶν χωρῶν, 45 τὸν ἀριθμὸν μέχρι τοῦδε, τῶν σταθεροποιησασῶν τὸ νόμισμά των, κατήργησαν τὸν χρυσοῦν κανόνα ἤ, διατηροῦσαι αὐτὸν τυπικῶς, π. χ. Αὐστρία, Γερμανία, Οὑγγαρία, οὐσιαστικῶς ἐγκατέλειψαν αὐτόν, διὰ διαφόρων μέτρων νομισματικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ χαρακτῆρος.

Εἰ καὶ ὑπὸ διεθνῶν συνεδρίων καὶ γενικῶς ἀναγνωρίζεται ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπανόδου εἰς τὸν χρυσοῦν κανόνα καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου, ὡς ἐκ τῆς οἰκονομικῆς ἀλληλεξαρτήσεως τῶν διαφόρων χωρῶν, ἐν τούτοις, καὶ αὐτὴ ἡ Ἀγγλία εἰσήγαγε προστατευτικὴν τελωνειακὴν πολιτικήν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος μόνον ἐπὶ τοῦ θεωρητικοῦ ἐδάφους τὰ διεθνῆ νομισματικὰ προβλήματα εὑρίσκουσι προτεινομένας λύσεις.

Ἡ σταθεροποίησις ἐν Ἑλλάδι. Ἡ σταθεροποίησις τῆς δραχμῆς ἀπεφασίσθη διὰ τοῦ ἐν Γενεύῃ ὑπογραφέντος τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1927 πρωτοκόλλου, ἐγκριθέντος ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ κυρωθέντος διὰ τοῦ νόμου 3424 τοῦ 1927. Προϋπόθεσις τῆς σταθεροποιήσεως ἦτο ἡ ἰσορρόπησις τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξησφαλίσθη τὸ ἰσοζύγιον τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ περιορισμοῦ δαπανῶν τινων καὶ ἀξιολόγου αὐξήσεως φόρων. Συμφώνως δὲ πρὸς τὸ προμνησθὲν πρωτόκολλον, ἀπεφασίσθη ἡ ἔκδοσις δανείου ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν πραγματικοῦ ποσοῦ ποσοῦ ἀγγλικῶν λιρῶν 9 ἑκατομ., προωρισμένου κατὰ ἓν τρίτον, ἤτοι 3 ἑκατομ. λιρῶν, διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἐλλειμμάτων τῶν προϋπολογισμῶν, ὑπολογισθέντων εἰς δραχ. 1139 ἑκατομ., κατὰ ἓν τρίτον, ἤτοι ἕτερα 3 ἑκατομ. λιρῶν, πρὸς σταθεροποίησιν τοῦ νομίσματος, καὶ κατὰ ἓν τρίτον, ἤτοι 3 ἑκατομ. λιρῶν, πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων. Ἐκ τοῦ τριμεροῦς δανείου ἐπραγματοποιήθησαν τὰ δύο πρῶτα τρίτα, τὸ δὲ τελευταῖον τρίτον ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ δανείου τῶν 12.167.000 δολλαρίων πρὸς 4 % τῆς ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως. Ἕτερον μέτρον διὰ τὴν σταθεροποίησιν ὑπῆρξεν ὁ διακανονισμὸς τοῦ ἐκκρεμοῦντος ἐσωτερικοῦ κυμαινομένου δημοσίου χρέους (ἐντόκων γραμματίων ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ ἄλλων ὀφειλῶν τοῦ δημοσίου, ἰδίᾳ πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν), καθὼς καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ χρέους, τοῦ προερχομένου ἐκ προκαταβολῶν, γενομένων κατὰ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Πρὸς τὸ χρέος τοῦτο ἐσχετίζετο ὁ διακανονισμὸς τῶν ἐπανορθώσεων, τῶν ὀφειλομένων πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῶν ζημιῶν τοῦ πολέμου, καὶ διὰ τῆς συσχετίσεως ταύτης ἐπεδιώχθη βραδύτερον, μετὰ τὴν σταθεροποίησιν, ἡ ἱκανοποίησις τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ ἐκ πολεμικῶν χρεῶν βάρη αὐτῆς. Διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας τὸ καταστατικὸν συμπεριελήφθη εἰς τὸ προμνησθὲν πρωτόκολλον, ἐδημιουργήθη νέα ἐκδοτικὴ τράπεζα, ἔχουσα τὸ ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῆς ἐκδόσεως τραπεζογραμματίων, ἵδρυμα αὐτόνομον, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνετέθη τὸ ἔργον ἐξασφαλίσεως τῆς εἰς χρυσὸν ἰσοτιμίας τῶν γραμματίων αὐτῆς καὶ ἡ ρύθμισις τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας, λειτουργοῦν ὡς ἀνώνυμος ἑταιρεία μετὰ μετοχικοῦ κεφαλαίου 400 ἑκατομ. δραχμῶν. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἤρχισε τὰς ἐργασίας της κατὰ τὴν 14ην Μαΐου 1928. Ἡ ἰσοτιμία τῆς δραχμῆς πρὸς τὰ σταθεροποιημένα εὐρωπαϊκὰ νομίσματα ἔχει ὡς ἕπεται:

Χῶραι	*Ὀνομασία νομισματικῆς μονάδος*	*Ἀξία νομισματικῆς μονάδος εἰς δραχμὰς*
Μεγάλη Βρεττανία ...	Λίρα Στερλίνα	375
Γαλλία	Φράγκον	3.01900
Σουηδία	Κορῶνα	20.65037
Νορβηγία..................	Κορῶνα	20.65037
Δανία..................	Κορῶνα	20 65087
Ἐσθονία..................	Κορῶνα	20.65037
Ἑλβετία	Φράγκον	14.86826
Ἀλβανία..................	Φράγκον	14.86826
Λεττονία..................	Λὰτ	14.86826
Ἰταλία..................	Λιρέττα	4.05558
Βέλγιον..................	Βέλγα	10.71431
Γερμανία	Μάρκον	18.3558)
Λιθουανία	Λίτας	7.705616
Πολωνία..................	Ζλότυ	8.64435
Αὐστρία :..................	Σελίνιον	10 84284
Οὑγγαρία..................	Πέγκο	13.47709
Δάντσιχ..................	Φλορίνιον	15.—
Ὁλλανδία	Φλορίνιον	30.973.58
Ρωσία	Ρούβλιον	39.65082
Ζηλανδία	Μάρκα	1.94070
Τσεχοσλοβακία........	Τσεχ. Κορῶνα	2.28477

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀνέλαβε, συμφώνως πρὸς τὸ ἐδάφ. 1 τοῦ ἄρθρ. 5 τοῦ καταστατικοῦ της, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πωλῇ καὶ ἀγοράζῃ τὸ ἐπὶ Λονδίνου συνάλλαγμα ἐπὶ τῇ βάσει ἰσοτιμίας τῆς ἀγγλικῆς λίρας πρὸς τὴν δραχμήν, συμφώνως πρὸς τὴν προσδιορισθεῖσαν περιεκτικότητα τῆς δραχμῆς εἰς καθαρὸν χρυσόν, εἰς δραχμὰς 375 κατ' ἀγγλικὴν λίραν. Ὡς τιμὴν πωλήσεως ἡ τράπεζα ὥρισε τὴν ἰσοτιμίαν ταύτην, ηὐξημένην κατ' ἀνώτατον ὅριον (gold point) μὲ τὰς δαπάνας τῆς μεταφορᾶς χρυσοῦ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Λονδῖνον, ἀνερχομένας εἰς 6,67 τοῖς χιλίοις, ἤτοι δραχμὰς 2,50, καὶ ὡς τιμὴν ἀγορᾶς τὴν αὐτὴν ἰσοτιμίαν ἠλαττωμένην μὲ τὰς δαπάνας μεταφορᾶς χρυσοῦ ἐκ Λονδίνου εἰς Ἀθήνας, ἀνερχομένας εἰς 6,67 τοῖς χιλίοις, ἤτοι δραχμὰς 2,50. Κατὰ ταῦτα, ἡ μεγαλυτέρα διακύμανσις τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς μεταξὺ τῶν δύο χρυσῶν ὁρίων ἠδύνατο νὰ φθάσῃ 1,33 %. Ἀπὸ τῆς σταθεροποιήσεως μέχρι τέλους Δεκεμβρίου 1928 μεγάλη συρροὴ ξένου συναλλάγματος συνετελέσθη, ἐξασφαλίσασα πλεόνασμα ἀγορῶν παρὰ τῆς τραπέζης ἀξίας 255 ἑκατομμ. δραχμῶν. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1929 συνεχὴς ἐκροὴ συναλλάγματος συνετέλεσεν εἰς μείωσιν τοῦ καλύμματος καὶ τῆς κυκλοφορίας καὶ συνεπῶς πτῶσιν τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν, ἐπιδεινώσασαν τὴν κρίσιμον οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς χώρας, μαστιζομένης ὑπὸ σειρᾶς κακῶν ἐσοδειῶν τῆς τριετίας 1929—1931. Ἐπελθού-

Digitized by Google

σης, κατὰ Σεπτέμβριον 1931, τῆς ἄρσεως τῆς χρυσῆς βάσεως τῆς ἀγγλικῆς λίρας, ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀπεδέχθη τὴν ἰσοτιμίαν τοῦ δολλαρίου. Συγχρόνως ἐλήφθησαν μέτρα προστασίας τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος διὰ τοῦ ἀναγκαστικοῦ νόμου τῆς 28ης Σεπτεμβρίου 1931 καὶ τοῦ συμπληρωματικοῦ του νόμου τῆς 8 Ὀκτωβρίου 1931. Διὰ τῶν μέτρων τούτων διετηρήθη τυπικῶς ἔτι τὸ νομισματικὸν σύστημα τοῦ χρυσοῦ συναλλάγματος, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ἄρσις τῆς σταθεροποιήσεως.

Ἄρσις τῆς σταθεροποιήσεως ἐν Ἑλλάδι. Ἀπὸ τῆς 26ης Ἀπριλίου 1932 εἰσήχθη καὶ αὖθις ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία τῶν τραπεζικῶν γραμματίων, δυνάμει τοῦ νόμου 5422 τῆς 26ης Ἀπριλίου 1932 «Περὶ ἀναστολῆς τῆς ὑποχρεώσεως τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐξαργύρωσιν τῶν τραπεζικῶν γραμματίων αὐτῆς καὶ περὶ ρυθμίσεως τῆς ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως συναλλάγματος», συμπληρωθέντος διὰ τοῦ νόμου 5552 τῆς 17ης Ἰουνίου 1932. Ἐπηκολούθησεν ἡ ἔκδοσις τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 14ης Ἰουλίου 1932 «Περὶ τροποποιήσεως τῶν νόμων 5422, 5552 κλπ.», καὶ τὸ ἀναγκαστικὸν διάταγμα τῆς 29 Ἰουλίου 1929 «Περὶ μετατροπῆς εἰς δραχμὰς τῶν εἰς ξένον νόμισμα ἢ συνάλλαγμα ὀφειλῶν». Διὰ τῶν νομοθετικῶν τούτων μέτρων κατηργήθη ἡ ὑποχρέωσις τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐξαργύρωσιν τῶν τραπεζογραμματίων αὐτῆς διὰ συναλλάγματος χρυσῆς βάσεως, ἀνασταλείσης τῆς ἰσχύος: α) τῆς ἐπιβαλλούσης τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην διατάξεως τοῦ νόμου 3424 καὶ β) τῶν συναφῶν πρὸς τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην διατάξεων τοῦ καταστατικοῦ αὐτῆς. Τὰ γραμμάτια ταῦτα ἐξακολουθοῦν κυκλοφοροῦντα, κατὰ τὸ ἄρθρ. 66 τοῦ καταστατικοῦ τῆς τραπέζης, ὡς νόμιμα χρήματα ἐντὸς τοῦ κράτους, γινόμενα δεκτὰ ὑποχρεωτικῶς ὡς νόμιμον μέσον ἐξοφλήσεως ἐπὶ τῇ ὀνομαστικῇ αὐτῶν ἀξίᾳ.

Αἴτια καὶ ἀποτελέσματα. Ἡ ἰσορρόπησις τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, ἥτις ὑπῆρξε μία τῶν βάσεων τῆς σταθεροποιήσεως τῆς δραχμῆς, ἐκλονίσθη ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς χρήσεως 1931—1932 καὶ τοῦ ἔκτοτε ἀπειλουμένου ἐλλείμματος, συνεπείᾳ δὲ τοῦ κλονισμοῦ τούτου ἤρξατο διασαλευομένη ἡ ἐπὶ τὰ δημόσια οἰκονομικὰ ἐμπιστοσύνη. Ὁ ἐξακολουθητικὸς δανεισμός, ὁ ἐπακολουθήσας μετὰ τὴν συνομολόγησιν τοῦ τριμεροῦς δανείου, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπεβάρυνεν ἔτι μᾶλλον τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους διὰ τῆς ὑπηρεσίας τῶν δανείων τούτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν δημιουργίαν μέσων προκαλούντων αὔξησιν τῶν δημοσίων ἐξόδων, λόγῳ ἐκτελέσεως παραγωγικῶν ἔργων, αὔξησιν δὲ προσέτι τῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως καὶ εἰς τὴν ἐντεῦθεν ἀνωτέραν ἀπόδοσιν τῶν φόρων. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἤδη εὐπαθὲς ἰσοζύγιον πληρωμῶν καθίστατο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀνισοσκελές, λόγῳ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ χρεολυσίου καὶ τῶν τόκων τῶν νέων ἐξωτερικῶν δανείων. Ἡ χάριν τῆς σταθεροποιήσεως ἐπιβληθεῖσα νέα φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις τοῦ λαοῦ ἀπέκλειε πλέον τὴν ἐπιβολὴν προσθέτων φόρων πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀπειλουμένου ἐλλείμματος τοῦ προϋπολογισμοῦ, δισταγμοὶ δὲ ἐκ λόγων πολιτικῶν ἐξεδηλοῦντο περὶ ἀποφασιστικὰ μέτρα γενναίων οἰκονομιῶν καὶ περιστολῆς τῶν δημοσίων ἐξόδων. Πάντα ταῦτα, ἐπελθόντα καθ' ὃν χρόνον ἡ καταπληκτικὴ πτῶσις τῶν τιμῶν ἐπήνεγκε τὴν παγκόσμιον κρίσιν καὶ ἐπέβαλεν εἰς διάφορα κράτη τὴν λῆψιν μέτρων περιορισμοῦ εἰσαγωγῶν, τὰ ὁποῖα ἔπληξαν καιρίως τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὴ τὸ πολυτιμότερον τῶν ἐκλεκτῶν της προϊόντων, τὰ καπνά, κατέστησαν τὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐξ ἀπόψεως ἰσοζυγίου προϋπολογισμοῦ καὶ ἐξ ἀπόψεως ἰσοζυγίου πληρωμῶν, δυσχερεστάτην. Ἕνεκα τούτων ἐπηκολούθησεν ἡ ἄρσις τῆς σταθεροποιήσεως καὶ ἡ ἐπαναφορὰ τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας, συνέπεια τῆς ὁποίας ὑπῆρξε μεγίστη ἔκπτωσις τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς. Ἤδη ἡ χώρα ὑφίσταται ἐκ νέου τὴν σκληρὰν δοκιμασίαν τῆς ὑποτιμήσεως καὶ ἀσταθείας τοῦ νομίσματος, ἀναποφεύκτου συνεπείας τοῦ βαθυτάτου κλονισμοῦ τῆς δημοσίας πίστεως, ὡς ἐκ τῆς κηρυχθείσης ἀναστολῆς τῆς πληρωμῆς τοῦ χρεολυσίου, ἐν μέρει δὲ καὶ τῶν τόκων τοῦ δημοσίου χρέους.

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

—*[Τακτ.] Σταθεροποίησις μετώπου* καλεῖται ἡ κατάστασις, εἰς ἣν περιέρχεται ἀμυντικόν τι μέτωπον ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐπέλθῃ *στασιμότης*. Ὁ ὅρος *σταθεροποίησις* εἰσήχθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν φρασιολογίαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου.

Ν. Θ. Κ.

σταθεροποιῶ (*—έω*)· καθιστῶ τι σταθερόν, ἀκλόνητον, ἀσάλευτον: «σταθεροποιῶ τὸ νόμισμα».

σταθερός, *—ά, —όν*· ἑδραῖος, ἀκλόνητος, ἀσάλευτος, ἀκίνητος, ἀμετακίνητος, ἀντίθ. *εὐμετάβολος, ἀσταθής*: «σταθερὰ βάσις» || συνήθ. μεταφ. «σταθερὸς καιρός, — ἄνεμος», «τιμαὶ σταθεραί», «σταθερὸς εἰς τὰς ἀρχάς του».—Ἐπίρρ. ***σταθερῶς***.

—*[Ἀστρον.]* Καλοῦνται *σταθεραὶ* διάφοροι ἀμετάβλητοι ποσότητες, τῶν ὁποίων αἱ τιμαί, προσδιορισθεῖσαι μετὰ πάσης δυνατῆς ἀκριβείας, εἰσέρχονται ὡς θεμελιώδεις ὅροι ἢ παράγοντες εἰς τοὺς ἀστρονομικοὺς ὑπολογισμούς. Αἱ κυριώτεραι τῶν ἀστρονομικῶν σταθερῶν εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

Ἡ διάρκεια τῆς ἡμέρας: ἀστρικῆς=23 ὥ. 56 λ. 4 δ., 091 μέσου ἡλιακοῦ χρόνου· μέσης ἡλιακῆς= 24 ὥ. 3 λ. 56 δ., 555 ἀστρικοῦ χρόνου.

Ἡ διάρκεια τοῦ ἔτους (εἰς μέσας ἡλιακὰς μονάδας κατὰ τὸν Newcomb, 1900): Τροπικοῦ= 365 ἡμ. 5 ὥ. 48 λ. 45 δ., 98 = 365 ἡ., 24219879. Ἀστρικοῦ=365 ἡ. 6 ὥ. 9 λ. 9δ., 54=365,25636042= 31.558.149 δ,5=$3,1558 \times 10^7$ δευτερόλεπτα. Ἀνωμαλιακοῦ=365 ἡ. 6 ὥ. 13 λ. 53 δ., 01=365,25964134.

Ἡ διάρκεια τοῦ μηνὸς (εἰς μέσας ἡλιακὰς μονάδας κατὰ τὸν Brown): Συνοδικοῦ=29 ἡμ. 530588 = 29 ἡμ. 12 ὥ. 44 λ. 2 δ.,8. Ἀστρικοῦ = 27 ἡμ., 321661=27 ἡμ. 7 ὥ. 43 λ. 11 δ., 5. Συνδεσμικοῦ= 27 ἡμ., 212220=27 ἡμ. 5 ὥ. 5 λ.35 δ., 8.

Λόξωσις τῆς ἐκλειπτικῆς=23°27'8'',26—0'',4684 (t—1900).

Γενικὴ μετάπτωσις = 50'',2564 + 0,000222 (t—1900).

Σταθερὰ τῆς κλονήσεως=9'',21.

Σταθερὰ τῆς ἀποπλανήσεως=20'',47.

Ἡλιακὴ παράλλαξις=8'',80.

Ταχύτης τοῦ φωτὸς=299.796 χλμ. κατὰ δευτερόλεπτον ἢ 186.285 μίλια κατὰ δευτερόλεπτον (Michelson, 1926).

Σταθερὰ τῆς ἕλξεως $G=6{,}673\times10^{-8}$ εἰς μονάδας c. g. s.

Ἐπιτάχυνσις τῆς βαρύτητος εἰς μέτρα:

$$g=9{,}8060-0{,}0260 \text{ συν } 2\varphi-\frac{2h}{R}g \text{ (Helmert)}$$

ἔνθα log R = 6,80416 καὶ h τὸ ὕψος εἰς μέτρα.

Μᾶζα τοῦ Ἡλίου=1983×10^{33} γρ.

Μέση ἀκτὶς τοῦ Ἡλίου=$6{,}953\times10^{10}$ ἑκ.

Μία ἀστρονομικὴ μονὰς (A. U.)=1.4945×10^{8} χμ. =9.2870×10^{7} μίλια.

Ἓν ἔτος φωτὸς=6.3310×10^{4} ἀστρον. μονάδες =9.463×10^{12} χμ.=$5{,}88\times10^{12}$ μίλια.

Ἓν παρσὲκ=3,258 ἔτη φωτὸς=2,06265 ἀστρ. μονάδες=3.084×10^{13} χμ. =1.92×10^{13} χμ.

Μᾶζα τῆς Γῆς = $(5{,}974\pm0{,}005)\times10^{27}$ γρ.

Ἰσημερινὴ ἀκτὶς τῆς Γῆς = 6378,388 χμ. = = 3963,34 μίλια.

Πολικὴ ἀκτὶς τῆς Γῆς = 6.356.909 χμ. = = 3949,99 μίλια.

Μέση ἡμιδιάμ. τῆς Γῆς $\frac{1}{3}(2\alpha+6)$ = = 6.37123×10^{8} ἑκ. = 6371,23 χμ. = 3958.89 μίλια.

Πλάτυνσις τῆς Γῆς $=\frac{\alpha-6}{\alpha}=\frac{1}{297{,}0}$.

Μῆκος 1° ἐπὶ παραλλήλου πλάτους φ (εἰς μίλια) = 69,0569—0,3494 συν 2 φ + 0,0007 συν 4 φ.

Μῆκος 1° ἐπὶ μεσημβρινοῦ (εἰς μίλια) = =69.2316 συν φ — 0,0584 συν 3 φ + 0,0001 συν 5 φ.

Σταθερὰ τῆς διαθλάσεως = 60'',154 (κατὰ τὸν Radau).

Σ. Π.

—**σταθερὰ *κεπλέρειος*** *[Ἀστρον.]*. Ὁ λόγος τοῦ κύβου τοῦ μεγάλου ἡμιάξονος τῆς τροχιᾶς τῆς Γῆς πρὸς τὸ τετράγωνον τοῦ χρόνου τῆς περιφορᾶς αὐτῆς, ἤτοι ἡ τιμὴ $K=\frac{a^3}{t^2}$.

Σ. Π.

— **σταθερὰ *Μπόλτσμαν***. Ἡ σταθερὰ Μπόλτσμαν (Boltzmann) ἀποτελεῖ παγκοσμίαν σταθεράν, ἤτοι σταθεράν, ἡ ὁποία ἔχει δι' ὅλα τὰ σώματα τὴν αὐτὴν τιμήν. Παρίσταται συνήθως διὰ τοῦ συμβόλου k καὶ ἡ ἀριθμητικὴ αὐτῆς εἶναι $1{,}372{,}10^{-16}$ erg/grad. Ἡ σταθερὰ αὕτη εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ Boltzmann κατὰ τὴν διαμόρφωσιν ὑπὸ τούτου τῆς μηχανικῆς θεωρίας τῆς θερμότητος, καθ' ἣν αὕτη δέχεται ὅτι τὸ ποσὸν τῆς ἐνεργείας E, τὸ ὁποῖον κατὰ μέσον ὅρον, τόσον ἐν χρόνῳ, ὅσον καὶ ἐν χώρῳ, ἀντιστοιχεῖ ἐπὶ ἑκάστου βαθμοῦ ἐλευθερίας καὶ ἑκάστου εἴδους ἐνεργείας εἰς ἕκαστον μόριον σώματος εἶναι δι' ὅλα τὰ μόρια τοῦ σώματος, εὑρισκομένου ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀπόλυτον θερμοκρασίαν T, τὸ αὐτό, καὶ παρέχεται διὰ τῆς ἐξισώσεως $E=\frac{1}{2}kT$. Ὁ νόμος οὗτος καλεῖται ἐν τῇ μηχανικῇ θεωρίᾳ τῆς θερμότητος, *νόμος τῆς ἰσοδιανομῆς ἐνεργείας* καὶ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν αὐτῆς.

Κ. Π.

— **σταθερὸν *ἐρυθρὸν*** *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν ἐρυθρὸν χρῶμα, προερχόμενον ἐκ τῆς β-ναφθόλης.

Σ. Γ.

— **σταθερὸν *φῶς*** *[Φάροι]*. Φῶς, λευκὸν ἢ ἐρυθρὸν ἢ πράσινον, συνεχῶς καὶ ἄνευ μεταβολῆς τῆς ἐντάσεώς του ἐκπεμπόμενον ἀπὸ φάρου ἢ ναυτικοῦ φανοῦ. Εἰς τοὺς φάρους ἐκπέμπεται κατ' ἀνάγκην μέσῳ ὀπτικοῦ σταθεροῦ.

Σ. Ε. Λ.

σταθερότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις σταθερός, ἀκινησία, ἀμεταθεσία, μονιμότης, ἀντίθ. *ἀστάθεια*: «ἡ σταθερότης τῆς βάσεως, — τῶν τιμῶν».

σταθήρι *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *στατικὴ* (βλ. λ.).

Στάθης *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γοργώπης (Γοργὸπ) τῆς ἐπαρχίας Παιονίας (Γουμενίτσης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *Τοσίλοβο*. Κάτ. (1928) 309.

Π. Ν. Π.

Στάθης. Σύντμησις τοῦ ἀνδρικοῦ ὀνόματος *Εὐστάθιος*.

— *[Λαογρ.]* Ὅταν τὰ τέκνα τινὸς ἀποθνήσκουσιν ὀλίγον μετὰ τὴν γέννησιν, ἐπικρατεῖ πρόληψις, καθ' ἣν διδομένου ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου κατὰ ρητὴν ἀπαίτησιν τῶν γονέων, τοῦ ὀνόματος *Στάθης* εἰς ἀρτιγέννητον «στέκεται τὸ κακό».

Α. Α.

—**«Στάθης»**. Τίτλος ἐμμέτρου κωμῳδίας, ἀνηκούσης εἰς τὸν κύκλον τοῦ Κρητικοῦ θεάτρου. Ποιητὴς τοῦ ἔργου, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἐπιλόγου του, εἶναι ὁ ἐν αὐτῷ μονολογῶν ἠθοποιὸς *Μενοῦτος*, ὅστις ὑπὸ τὴν θεατρικὴν προσωνυμίαν *Φόλας* ἀπετέλει μέλος θιάσου ἐκ τῶν ἐπιχωριαζόντων ἐπὶ ἑνετοκρατίας ἐν Κρήτῃ καὶ περιερχομένων τὴν νῆσον πρὸς διδασκαλίαν διαφόρων θεατρικῶν ἔργων. Ὁ «Στάθης» ἀποτελεῖται ἐκ 1458 δεκαπενταμσυλλάβων ὁμοιοκαταλήκτων ἐπαλλήλως στίχων, εἰς κρητικὴν διάλεκτον βρίθουσαν ἰταλικῶν λέξεων καὶ τύπων. Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν Μεγάλῳ Κάστρῳ (Ἡρακλείῳ) τῆς Κρήτης, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἑνετοκρατίας, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν πράξεων. Ἐν τῷ προλόγῳ (στ. 38) εἰσάγεται ὁ Ἔρως ὁμιλῶν περὶ τῆς παντοδυναμίας καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπολύτου κυριαρχίας του, ἀναγγέλλει δὲ τὴν ἐμφάνισιν ἑνὸς τῶν θυμάτων του, τοῦ *Χρυσίππου*. Οὗτος εἶναι υἱὸς ἄγνωστος τοῦ εὐγενοῦς Κυπρίου φυγάδος Στάθη, ὅστις φεύγων μετὰ τῆς οἰκογενείας ἐκ τῆς πατρίδος, μετὰ τὴν κατάληψίν της ὑπὸ τῶν Τούρκων, συνελήφθη κατὰ τὸν πλοῦν ὑπὸ πειρατῶν. Ἐξαγορασθεὶς ἐν Ζακύνθῳ ὑπό τινος, ὡσαύτως Κυπρίου, Γαβρίλη, υἱοθετήθη καὶ ἀνετράφη ὑπ' αὐτοῦ. Ἐν Κρήτῃ κατόπιν ἠγάπησε παραφόρως τὴν πραγματικὴν ἀδελφήν του, κόρην τοῦ Στάθη, *Φαῖδραν*. Ἀλλ' ὁ Γαβρίλης, γνωστοποιήσας τὴν ταυτότητα τοῦ Χρυσίππου, ἐματαίωσε τὸν γάμον τῶν δύο ἀδελφῶν. Τὸ ἔργον περατοῦται διὰ τοῦ ταυτοχρόνου καὶ ὑπὸ αἰσίους οἰωνοὺς γάμου τοῦ Χρυσίππου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ψευδοϊατροῦ Ντοτόρου καὶ τῆς Φαίδρας μετὰ τοῦ Παμφίλου. Κωμικὰ πρόσωπα παρενειρόμενα εἰς τὴν ὑπόθεσιν εἶναι ὁ *Δάσκαλος*, τύπος σχολαστικοῦ λατινομανοῦς, ὁμιλοῦντος γλῶσσαν ἀνάμικτον λατινισμῶν καὶ ἰταλισμῶν, ὁ *Μπράβος*, τύπος περιαυτολόγου, δι' οὗ σατιρίζεται ἡ πρὸς τὸ ὁπλοφορεῖν μανία τῶν Κρητῶν, καὶ ὁ αἰσχρολόγος *Πετροῦτζος*, τύπος μανιώδους λαιμάργου. Σημεῖά τινα τοῦ ἔργου εἶναι ἀρκούντως ἐπιτυχῆ. Εἰς τὸ τέλος τῆς πρώτης πράξεως παρεμβάλλεται ἐπεισόδιον αὐτοτελὲς καὶ ἀνεξάρτητον τῆς κυρίας ὑποθέσεως, τὸ ἰντερμέδιο τῆς Μορέσκας, Χριστιανῆς κόρης συλληφθείσης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Αὕτη μετὰ δακρύων καὶ ὑποβλητικῶν λόγων ἐκλιπαρεῖ τοὺς ἀπαγωγεῖς της. Τέλος ἀπελευθεροῦται ὑπὸ Κρητῶν πολεμιστῶν, οἵτινες ἐνίκησαν τοὺς ἀπαγωγεῖς της καὶ τοὺς συνέλαβον δεσμίους. Εἰς τὸ τέλος τῆς β' πράξεως παρεμβάλλεται καὶ ἕτερον ἰντερμέδιο, ὑπόθεσιν ἔχον τὴν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μενελάου πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Τροίας Πρίαμον, διὰ τὴν παράδοσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Πάριδος ἀπαχθείσης Ἑλένης. Ἡ Ἑλένη ὅμως ἀρνεῖται νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πρεσβείαν, ἥτις φεύγει ἄπρακτος. Εἰς τὸν ἐπίλογον μονολογεῖ ὁ Φόλας.

Ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐγράφη ὁ «Στάθης» δὲν εἶναι γνωστός. Τὸ παρεμβαλλόμενον ὅμως ἰντερμέδιο τῆς Μορέσκας ἄγει εἰς τὴν ἀσφαλῆ ὑπόθεσιν ὅτι τὸ ἔργον συνεγράφη ἢ ἔλαβε τὴν μορφὴν εἰς ἣν μᾶς διεσώθη κατὰ τὴν μακρὰν πολιορκίαν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων (1648—1669). Διεσώθη μετ' ἄλλων κωμῳδιῶν ἐν τῷ Ναnιανῷ κώδικι XIX τῆς ἐν Βενετίᾳ Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένῳ, κατά τινα ἐπ' αὐτοῦ σημείωσιν, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κ. Σάθα ἐν τῷ «Κρητικῷ θεάτρῳ» (Βενετία 1879, σ. 105 κ.ἑξ.). Τὸ ἔργον ἐμφανίζει πολλὴν ξενικὴν ἐπίδρασιν καὶ παρουσιάζει πολλὰ κοινὰ σημεῖα μὲ τὰς ἰταλικὰς κωμῳδίας τοῦ Zangarli («Cigana») καὶ τοῦ Calmi «Travaglia», ὁλόκληρος δὲ ὁ πρόλογος εἶναι αὐτουσίως ἀντιγραμμένος ἐκ τοῦ «Γύπαρι» (πράξ. Ε', σκηνὴ 1), ἑτέρας κρητικῆς κωμῳδίας· ἔχει ὅμως ἑνότητα, πολλὰ σημεῖα εἶναι ἀρκούντως ἐπιτυχῆ, μὲ πνεῦμα καὶ μὲ σατιρικὴν διάθεσιν, οἱ δὲ χαρακτῆρες διαγράφονται πλήρως καὶ μὲ ζωηρότητα.

Γ. Μ. Β.

σταθμὰ (τά)· ἡ μονὰς τοῦ βάρους καὶ αἱ ὑποδιαιρέσεις αὐτῆς, τὰ μέτρα τοῦ βάρους, κοιν. ζύγια: «μέτρα καὶ σταθμά» || μεταφ. «ἔχει δύο μέτρα καὶ σταθμὰ» ἐπὶ ἀνθρώπου κρίνοντος περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἄλλοτε ἄλλως.

—*[Ἐγκυκλ.]* Εὐθὺς ὡς ἦλθεν ὁ ἄνθρωπος εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ὑπεχρεώθη, ἐκ τῆς φύσεως τῶν βιοτικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν, νὰ συγκρίνῃ πρὸς ἄλληλα τὰ διάφορα ἀντικείμενα,

Digitized by Google

ἐκλέγων μίαν βάσιν συγκρίσεως, τὴν μετρικὴν ἢ σταθμικὴν μονάδα, καὶ χρησιμοποιῶν πρὸς τοῦτο: τὴν ἀρίθμησιν, τὴν μέτρησιν τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ ἑνὸς σημείου εἰς ἕτερον, τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἐπιφανειῶν, τῆς χωριτικότητος τῶν στερεῶν καὶ ὑγρῶν σωμάτων, τὴν διὰ τοῦ νομίσματος σύγκρισιν, καὶ τέλος τὴν στάθμισιν. Ἑπομένως χρῆσις σταθμῶν ἐγίνετο ἀνέκαθεν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ μέτρα, ἔχουσι δὲ ἐξακριβωθῆ τὰ κάτωθι σταθμικὰ συστήματα ἱστορικῶν ἀρχαίων λαῶν:

Ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι. Ἐχρησιμοποίουν δεκαδικὸν σταθμικὸν σύστημα μὲ σταθμικὴν μονάδα τὸ *ταμπνοῦ* ἢ *οὖτεν*, ὑποδιαιρούμενον εἰς 10 *κἱτ* ἢ *κάτ* καὶ οὗτινος τὸ βάρος ὑπελογίσθη ἴσον πρὸς τὸ χιλιοστὸν τοῦ βάρους ἑνὸς κυβικοῦ βασιλικοῦ ποδὸς ὕδατος τοῦ Νείλου. Ἐξ ἱερογλυφικῶν κειμένων ἐξάγεται ὅτι ὑπῆρξαν σταθμία μέχρι 3000 ταμπνοῦ καὶ ὅτι ἐγένοντο σταθμίσεις χρυσοῦ μὲν μέχρι 36.692 τ., σίτου δὲ καὶ ἀλεύρων μέχρι 400.000 τ. Διασωθέντα εἰς διάφορα μουσεῖα σταθμία ἔχουσι βάρος 90—99 γραμ. κατὰ ταμπνοῦ καὶ 9—9,9 γραμμ. κατὰ κίτ. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ χρησιμοποιούμενα σταθμία παρήλλασσον κατὰ πόλεις καὶ ὅτι πρὸς τοῖς βασιλικοῖς ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ τὰ ἐμπορικὰ σταθμά, ὁ μέσος ὅρος τοῦ βάρους τοῦ ταμπνοῦ ὑπολογίζεται εἰς 91—92 γραμμ. Εἰδικῶς εἰς τὴν φαρμακευτικὴν καὶ διὰ τὰς μικρὰς ποσότητας χρυσοῦ ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ *πέκ*, σταθμίον αἰθιοπικῆς προελεύσεως, ἴσον περίπου πρὸς τὸ 1/128 τοῦ ταμπνοῦ (0,72 γρ.).

Ἀσσύριοι καὶ Χαλδαῖοι. Τὰ μουσεῖα κατέχουσιν ἀρκετὰ σταθμία ἐκ χαλκοῦ λίθου, εἰς σχῆμα λεόντων, χηνῶν, κ.τ.λ, φέροντα ἐπιγραφὰς δηλωτικὰς τοῦ βάρους, πολλάκις δὲ καὶ εἰκόνας βασιλέων πιστοποιούσας τὸ ἔτος τῆς κατασκευῆς των. Ἐξ αὐτῶν καταφαίνεται τὸ ἑξαδικὸν τοῦ σταθμικοῦ συστήματος καὶ τὸ σύνολον τῶν πολλαπλασίων καὶ ὑποπολλαπλασίων τούτου, καθοριζομένων ὡς ἑξῆς:

Σταθμά	*Σχέσεις πρὸς ἄλληλα*								*Βάρος εἰς χιλιόγραμμα*
	8	7	6	5	4	3	2	1	
Τάλαντον (μπίλτου, Biltu).....	—	—	—	—	—	—	—	1	30,030 χιλ.
Διπλῆ μνᾶ	—	—	—	—	—	—	1	30	1,010 »
Μνᾶ mana)	—	—	—	—	—	1	2	60	0,505 »
Λίθος ἢ δεκάδραχμον..........	—	—	—	—	1	6	12	360	84,166 γραμ.
Σίκλος ἢ δίδραχμον	—	—	—	1	6	30	60	1800	16,833 »
Δραχμὴ (daρὰγκ-μάνα)........	—	—	1	2	30	60	120	3600	8,417 »
Ὀβολὸς (ablus)..............	—	1	6	12	60	360	720	21600	1,403 »
Κόκκος (barsu)	1	30	180	360	1800	10800	21600	148000	0,468 »

Ἐν τούτοις, καίτοι ἡ ἑξαδικὴ ὑποδιαίρεσις τῶν σταθμῶν διετηρήθη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ κράτους τῶν Ἀσσυρίων, τὸ βάρος τῶν μονάδων παρήλλασσεν ἀρκετὰ κατὰ ἐποχὰς καὶ ἐπαρχίας, μέχρι σημείου ὥστε, ὁσάκις ἀναφέρονται σταθμίσεις, νὰ γίνηται ἰδιαιτέρα μνεία τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν τοῦ βάρους. Ὡρισμένοι ἀρχαιολόγοι παραδέχονται τὴν ὕπαρξιν ταλάντου βάρους 60,60 χιλιόγρ., ἰσοδυναμοῦντος πρὸς 60 διπλᾶς μνᾶς, ὑποστηρίζεται ὅμως ὅτι δὲν πρόκειται περὶ νέου διαφόρου ταλάντου, ἀλλ' ἁπλῶς περὶ πολλαπλασίου τοῦ ταλάντου τῶν 30,30 χιλ.

Διὰ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἐχρησιμοποιοῦντο ἴδια συστήματα, ὑποστάντα διαφόρους παραλλαγάς, ἀναλόγως τῆς ἑκάστοτε σχέσεως τῶν δύο τούτων μετάλλων, μὲ σταθμικὴν βάσιν πάντοτε τὸ $^{1}/_{60}$ τῆς μνᾶς, ἀποκληθεῖσαν *σίκλος*. Τὰ πολλαπλάσια ὅμως καὶ ὑποπολλαπλάσια τούτου δὲν ἐβασίσθησαν ἐπὶ τοῦ ἑξαδικοῦ ἀλλ' ἐπὶ τοῦ δεκαδικοῦ συστήματος. Οὕτω διὰ μὲν τὸν χρυσὸν ὑπῆρχον: 50 διπλοῖ σίκλοι=1 διπλῆ μνᾶ (16, 82×50) τῶν 841 γραμ.—50 σίκλοι = (8,41×50) μία μνᾶ τῶν 420, 50 γραμ., διὰ δὲ τὸν ἄργυρον ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ὁ βαθμὸς τῆς σχέσεώς του πρὸς τὸν χρυσόν, καθορισθεὶς εἰς $13^{1}/_{3}$=1, ἤτοι 1 σίκλος χρυσοῦ τῶν 8,41 γραμ. ἐν τῇ σχέσει $13^{1}/_{3}$=1, ἦτο ἰσότιμος πρὸς 112,10 γραμ. ἀργύρου. Διαιροῦντες διὰ τοῦ 10 τὸ βάρος τῶν 112,10 γραμ., ἐσχημάτισαν τὸν σίκλον τοῦ ἀργύρου τῶν 11,21 γραμ., ὅστις ἀπετέλεσε τὴν βάσιν σταθμικοῦ συστήματος διὰ τὸν ἄργυρον, διαδοθέντος ἐκ τῆς Μεσοποταμίας εἰς τμῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οὕτω, καίτοι τὸ τάλαντον χρυσοῦ ἠκολούθησε τὴν ὑποδιαίρεσιν εἰς 60 μνᾶς τοῦ συστήματος τῶν βαρῶν τοῦ ἐμπορίου, ἐν τούτοις ἡ σχέσις του πρὸς τὸ ἐμπορικὸν τάλαντον ἦτο 5:6, ἤτοι 1 τάλαντον ἐμπορίου=60 μνᾶς ἐμπορίου ἢ 72 μνᾶς χρυσοῦ, 54 μνᾶς ἀργύρου, 3600 σίκλους χρυσοῦ ἢ 2700 σίκλους ἀργύρου. Τὸ σύστημα τοῦτο διεδόθη κατόπιν εἰς τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Ἕλληνας.

Πέρσαι. Σταθμικὴ βάσις ὁ βαβυλώνιος σίκλος τῶν 8,41 γραμ., χρησιμοποιηθεὶς καὶ διὰ τὸν χρυσὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *δαρεικὸς* (στατήρ).

Ἑβραῖοι. Εἰς τὰς βίβλους ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς σταθμὰ πρὸ τῆς περσικῆς κυριαρχίας: τάλαντον (κικάρ=εἶδος στρογγύλον), μνᾶ (*μανέχ*, λέξις ἀσσυριακῆς καταγωγῆς), σίκλος (*θεκὲλ* ἢ *σχεκὲλ*) σταθμικὴ μονάς, ὁ ἡμίσικλος (*μπεκάχ*, ἢ *χάτσι-θεκέλ*), τὸ $^{1}/_{4}$ τοῦ σίκλου (*ρεμπάχ*, *ρεμπὰχ-θεκὲλ*) ὁ κόκκος (*γεράχ*), ἀφομοιωθεὶς βραδύτερον πρὸς τὸν ἑλληνικὸν ὀβολόν. Ἀρχικῶς δι' ὅλας τὰς σταθμίσεις ἐχρησιμοποιεῖτο ἀποκλειστικῶς ὁ σίκλος, ὁ ἰσότιμος προφανῶς πρὸς τὸν βαβυλώνιον σίκλον τῶν 8,41 γραμμ. Βραδύτερον, κατὰ τὴν μωσαϊκὴν ἐποχήν, εἰσήχθη νέον σύστημα, μὲ βάσιν τὸν σίκλον τοῦ ἁγίου (sanctu aire), ἀποκληθέντα οὕτω διότι πρότυπον τούτου κατετέθη ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ἐν τῷ ἀδύτῳ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ν' ἀποφευχθοῦν αἱ ἀλλοιώσεις καὶ αἱ τυχὸν παραλλαγαὶ τῶν ἐν χρήσει εἰς τὸ ἐμπόριον σταθμίων. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο τὸ τάλαντον ἦτο ἴσον πρὸς 60 μνᾶς ἢ 3 000 σίκλους καὶ ἡ μνᾶ ἴση πρὸς 50 σίκλους τῶν 8,41 γραμμ. Κατὰ τὸν χρόνον τῶν βασιλέων οἱ Ἰουδαῖοι μετεχειρίζοντο τρία διάφορα σταθμικὰ συστήματα μὲ μονάδας: α) τὸν σίκλον τοῦ ἁγίου τῶν 8,41 γρ., χρησιμοποιούμενον διὰ τὸν χρυσόν· β) τὸν κοινὸν σίκλον, φοινικικῆς προελεύσεως, τῶν 14,92 γραμμ. καὶ οὗτινος ἡ δραχμὴ ἦτο ἴση πρὸς 3,72 γραμμ., χρησιμοποιούμενον διὰ τὸν ἄργυρον· γ) τὸν βασιλικὸν σίκλον. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὁ σίκλος τῶν 8,41 γραμμ. ἐχρησιμοποιεῖτο γενικῶς δι' ὅλας τὰς σταθμίσεις, πλὴν τοῦ ἀργύρου, διὰ τὸν ὁποῖον παραλλήλως πρὸς τὸν σίκλον τῶν 14,92 γραμμ. φοινικικῆς προελεύσεως, εἰσήχθη νέος τοιοῦτος βάρους 11,14 γραμμ., οὗτινος τὸ $^{1}/_{2}$ (5,57 γραμμ.) ἀπετέλεσε τὸ βάρος τοῦ περσικοῦ σίκλου διὰ τὸν ἄργυρον, τοῦ ἀποκληθέντος *μηδικοῦ*. Μεταγενεστέρως οἱ Ἰουδαῖοι ἐξωμοίωσαν τὰς σταθμικάς των μονάδας πρὸς τὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων. Ὁ Ἰώσηπος διαιρεῖ τὰ ἑβραϊκὰ τάλαντα εἰς 100 ἀττικὰς μνᾶς, ἐξ οὗ ὁ σίκλος ἰσοδυναμεῖ πρὸς 1 τετράδραχμον.

Φοίνικες. Ὅπως καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ Φοίνικες παρεδέχθησαν τὰς περὶ σταθμῶν ἀρχὰς τῶν Χαλδαίων καὶ Ἀσσυρίων. Διὰ τὸν χρυσὸν σταθμικὴ μονὰς ὁ βαβυλώνιος σίκλος τῶν 8,41 γρ. Διὰ τὸν ἄργυρον, λόγῳ τῆς τότε σχέσεώς του πρὸς τὸν χρυσόν, ἠκολουθήθη μὲν τὸ σύστημα τῶν Χαλδαίων, ἀλλὰ μὲ σταθμικὴν μονάδα τὸν σίκλον τῶν 14,92 γραμμ., ἤτοι 1 τάλαντον=60 μνᾶς=3000 σίκλους=4,476 χιλιογρ.—1 μνᾶ=50 σίκλους=746 γραμμ.—1 σίκλος=$^{1}/_{50}$ μνᾶς=14,92 γραμμ.—1 ἡμίσικλος=$^{1}/_{100}$ μνᾶς=7,46 γραμμ.

Ἕλληνες. Ὁ Ὅμηρος ὁμιλεῖ περὶ *ταλάντου* χρησιμοποιουμένου ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν στάθμισιν τοῦ χρυσοῦ (χρυσοῖον τάλαντον). Περὶ ἀργύρου οὐδαμοῦ γίνεται λόγος, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι τὸ πρῶτον ζυγισθὲν εἶδος ὑπῆρξεν ὁ χρυσός. Δεδομένου ὅτι ἡ λέξις τάλαντον δηλοῖ ταυτοχρόνως τὸν δίσκον τοῦ ζυγοῦ καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ δίσκου, πιστεύεται ὅτι τὸ τάλαντον τοῦ Ὁμήρου ἦτο τὸ βάρος τῆς ποσότητος τοῦ χρυσοῦ τῆς ἀναγκαιούσης διὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ δίσκου. Πάντως τὸ τάλαντον τοῦτο οὐδεμίαν σχέσιν εἶχε μὲ τὸ ἀσιατικὸν τάλαντον, οὔτε μὲ τὸ μεταγενέστερον ἑλληνικὸν τοιοῦτον, ἐφ' ὅσον ἀποδεικνύεται βάρους μὲν κατὰ πολὺ μικροτέρου, ἀξίας δέ, ἐξ ἀθλοθετήματος τοῦ Ἀχιλλέως, κατωτέρας τοῦ λέβητος. Ὡρισμένοι ἀρχαιολόγοι ἀναβιβάζουσι τὸ βάρος του εἰς 16,83 γραμμ., ἤτοι ἕνα διπλοῦν δάρειον χρυσοῦν, ἄλλοι δὲ εἰς 8,41 γραμμ., ἤτοι ἰσότιμον πρὸς ἕνα βοῦν. Πλήρης ἐφαρμογὴ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ συστήματος ἀναφαίνεται δέκα ὅλους μετὰ τὸν Ὅμηρον αἰῶνας. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο: 1 τάλαντον=60 μνᾶς. 1 μνᾶ=50 στατῆρας ἢ 100 δραχμάς, 1 στατὴρ=2 δραχμὰς ἢ 12 ὀβολούς, 1 δραχμὴ=6 ὀβολοί. Τὸ ἑλληνικὸν σταθμικὸν σύστημα, προελθὸν ἐκ τοῦ συστήματος τῶν Χαλδαίων καὶ Ἀσσυρίων, παρήλλασσε, ὅπως καὶ τὸ τελευταῖον, κατὰ χρόνους καὶ τόπους, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ κατὰ σταθμητὰς οὐσίας, πάντως ὅμως τὰ πολλαπλάσια καὶ ὑποπολλαπλάσια παρέμειναν τὰ αὐτά, μὲ τὴν αὐτὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν.

Αἰγινητικὸν* ἢ *Φειδώνειον σύστημα. Τὸ ἀρχαιότερον ἐκ τῶν γνωστῶν σταθμικῶν συστημάτων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶχεν ἐφευρεθῆ εἰς Αἴγιναν ὑπὸ τοῦ Φείδωνος, βασιλέως τοῦ Ἄργους κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα π. Χ. Κατὰ τοῦτο: 1 τάλαντον =60 μνᾶς, 3000 στατῆρας, 6000 δραχμάς, 36000 ὀβολούς, 36,156 χιλιόγρ.—1 μνᾶ=50 στατ., 100 δρχ., 600 ὀβ., 602,600 γραμμ.—1 στατὴρ=2 δρχ., 12 ὀβ., 12,052 γραμμ.—1 δραχμὴ=2 τριόβολα ἢ 6 ὀβολ., 6,026 γραμμ.—1 τριόβολον=3 ὀβολ., 3,013 γραμμ.—1 ὀβολὸς=1,004 γραμμ.—1 ἡμιώβολον=0,502 γραμ. Τὸ αἰγινητικὸν σύστημα, βάσει τοῦ ὁποίου ἐκόπησαν τὰ ἀρχαιότερα ἑλληνικὰ νομίσματα, μετεδόθη ἐξ Αἰγίνης εἰς τὴν Πελοπόννησον, πλὴν τῆς Κορίνθου, εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἑλλάδα, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Κρήτην καὶ τὰς ἑλληνικὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἀποικίας, ὑποστὰν ὅμως τὸν συναγωνισμὸν τοῦ ἀττικοῦ συστήματος.

Ἀττικὸν σύστημα. Προελθὸν ἐξ Εὐβοίας τὸ ἀττικὸν σύστημα, εἰσήχθη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Σόλωνος τῷ 594 π. Χ. Κατὰ τοῦτο: 1 τάλαντον=60 μνᾶς=26.196 χιλ.—1 μνᾶ=100 δραχμὰς=436.60 γραμμ.—1 διπλοῦς στατὴρ ἢ τετράδραχμον = 17.46 γραμ.—1 στατὴρ ἢ δίδραχμον=2 δραχμὰς =8.73 γραμμ.—1 δραχμὴ=4.368 γραμμ.=6 ὀβολούς.—1 ὀβολὸς=0.728 γραμμ.—1 ἡμιόβολον = 0.364 γραμμ.—χαλκοῦς=$^{1}/_{8}$ ὀβολοῦ=0.091 γραμμ. Τὸ ἀττικὸν σύστημα διεδόθη εἰς ὁλόκληρον τὸν ἑλληνισμόν, ἐφ' ὅσον ηὔξανεν ἡ ἐμπορικὴ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ὑποκαταστήσῃ τὰ τοπικὰ συστήματα, καὶ ἰδίως τὸ αἰγινητικόν, ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦντο παραλλήλως, καίτοι εἰς δευτερεύουσαν κλίμακα.

Ρωμαῖοι. Σταθμικὴ βάσις ἡ *λίτρα* (libra), ἔχουσα τὸ βάρος τοῦ πρωτογόνου ἐκ χαλκοῦ νομίσματος, τοῦ ἀποκληθέντος *ἄσ* (as)· ἄλλωστε μεταξὺ σταθμῶν καὶ νομισμάτων οὐδεμία ὑπῆρχε διαφορά. Τὸ βάρος τοῦτο ἐξηκριβώθη ὡς ἴσον πρὸς 327.453 γραμμ., διατηρηθὲν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου. Τὰ πολλαπλάσια τῆς λίτρας: dupondius (2 λ.), tressis (3 λ.), quadrussus (4 λ.) κ.τ.λ. μέχρι centussis (100 λ.). Τὰ ὑποπολλαπλάσια: Deunx (de-uncia) = 300.16 γραμμ., Dextans (10 οὐγγίαι) = 272.88 γραμμ., Dodrans (9 οὐγγ. ἢ $^{3}/_{4}$ λ.)=245.59 γραμμ. Bes ἢ bessus =218.30 γραμμ., Septunx = 191.02 γραμμ., Semis ἢ Semissis (6 οὐγγ., ἢ $^{1}/_{2}$ λ.)=163.73 γραμμ., Quincunx = 136.44 γραμμ., Triens (4 οὐγγ. ἢ $^{1}/_{3}$ λ.)=109.15 γραμμ., Quadrans, teruncius ἢ triuncis (3 οὐγγ.)=81.86 γραμμ., Sextans (2 οὐγγ. $^{1}/_{6}$ λ.)=54.48 γραμμ., Sescuncia (1 $^{1}/_{2}$ οὐγγ.) = 40.93 γραμμ., Uncia (οὐγγία) ἡ σταθμικὴ μονάς, (4 sicilici, $^{1}/_{12}$ λ.)=27.288 γραμμ., Semuncia (2 sicilici)=13.644 γραμμ., Sicilicus (6 scripula)= 6.822 γραμμ., Sextula, exagium ἢ solidus (σόλδιον $^{1}/_{72}$ λ.)=4.548 γραμμ., Drachma (3 scr. 6 ὀβολ.) 3.411 γραμμ., Dimidia sextula ($^{1}/_{144}$ λ.)= 2.274 γραμμ., Scripulum ἢ γράμμα ($^{1}/_{24}$ οὐγγ. $^{1}/_{288}$ λ.)=1.137 γραμμ., Obolus (3 silique, $^{1}/_{2}$ γράμμα)=0.568 γραμμ., Siliqua (κεράτιον, $^{1}/_{1728}$ λ.) = 0.189 γραμμ., Χαλκοῦς ($^{1}/_{8}$ ὀβολ.) = 0.071 γραμμ. Ἐπὶ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου ἡ Sextula (*σολδίον* βλ. λ.) εἰσήχθη ὡς χρυσῆ νομισματικὴ μονάς. Πιθανολογεῖται ὅτι ὑπῆρχον σταθμὰ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω ὀνομασιῶν, βάρους ὅμως διαφόρου.

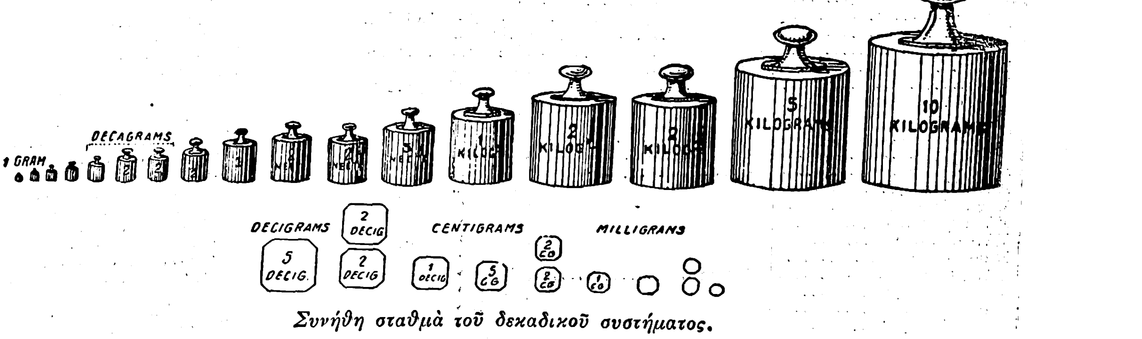

Συνήθη σταθμὰ τοῦ δεκαδικοῦ συστήματος.

Μεσαίων. Πολὺ ὀλίγα γνωρίζομεν περὶ τῶν σταθμῶν τῶν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς λαοῖς, οἵτινες διεδέχθησαν τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν. Πιθανολογεῖται ὅτι μετεχειρίσθησαν ὡς βάσιν τὸ ρωμαϊκὸν σύστημα. Ὁ Καρλομάγνος πρῶτος ἀπεπειράθη νὰ τακτοποιήσῃ τὰ τῶν σταθμῶν, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχωσι δεδομένα καθορίζοντα τὰ σταθμά, πρὸς ἃ ἐστράφησαν αἱ προσπάθειαί του. Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα εἰσήχθη ἐν Ἀγγλίᾳ νέα σταθμικὴ μονάς, τὸ *μάρκον*, ἀγνώστου προελεύσεως, ὑποδιαιρεθὲν εἰς 8 οὐγγίας καὶ διαδοθὲν εἰς Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα· τελικῶς κατέστη τὸ εὐχρηστότερον ἐν Εὐρώπῃ σταθμίον, ὑπὸ διαφόρους ὅρους ἰσοτιμίας. Τὸ κυριώτερον τούτων, τὸ *μάρκον τῶν Παρισίων* ἢ τῆς *Τροίας*, ἐθεω-

Digitized by Google

ΤΑ ΣΤΑΘΜΑ ΤΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1933 ΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΧΩΡΑΣ ΕΚ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΕΤΡΙΚΟΝ ΔΕΚΑΔΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ

Σταθμά	Χώραι	Ισοτιμία εἰς χιλιόγραμμα ἢ εἰς ἀγγλικὰς λίτρας avoirdupois
Ἀλμοὺντ	Πογτογαλία	16,8 χιλιόγρ.
Ἀμπασσὶ	Περσία	0,368 χιλ.
Ἀντάκμ	Ἀργεντινὴ	27,6938 κόκ.
Ἀντὸρμ	Παραγουάη	1,15 γραμμ.
Ἀνιασὲρ	Βρεττ. Ἰνδίαι	1 1/35 λ.
Ἀρζὰν	Περσία	0,01 γραμμ.
Ἀρρόμπα	Βραζιλία, Πορτογαλία	14,68—15 χιλ.
Ἀρρόμπα	Ἀργεντινὴ	11,484 λ.
Ἀρρόμπα	Κοσταρίκα, Ὁνδούρα	25 λ.
Ἀρρόμπα	Κολομβία	12,5 χιλ.
Ἀρρόμπα	Κούβα, Φιλιππῖναι νῆσοι.	11,51 χιλ.
Ἀρρόμπα	Μεξικόν, Περουβία, Βενεζουέλα, Ἱσπανία	11,506 χιλ.
Ἀρρόμπα	Παραγουάη	11,485 χιλ.
Ἀρτὰλ ἢ ροτὰλ	Συρία	5.6388 λ.
Ἀτταπογουὲς	Βρεττ. Ἰνδίαι	4 4/35 οὐγγ.
Βέσνα	Συρία	70,48 λ.
Βίσνα	Μεσοποταμία	211,584 λ.
Βίσ	Ραγκοὺν (Ἰνδίαι)	3 91/140 λ.
Γιακμὰν	Μποχάρα καὶ Κιβα	5241,60 χιλ.
Γίσλα	Ζανζιβάρη, Κέννα	360 λ. ὀρύζης. Διὰ τὰ λοιπὰ εἴδη κυμαίνεται ἀπὸ 180—600 λ.
Γκαντὸμ	Περσία	0,05 γραμμ.
Γκαμχὰχ	Αἴγυπτος	0,04875 γραμμ.
Γκαγκτὰνγκ (μέτρον χωρητικότητος)	Β. Βόρνεο	144 οὐγγ. ὕδατος κτλ.
Γκὸς	Μάλτα	2/3 κόκ. troy
Γκόσσι	»	12 3/4 κόκ. troy
Γραὶν	Ὁλλανδία	0,065 γραμμ.
Γράνο	Ρώμη	0,757 κόκ.
Γράνο	Ἀργεντινὴ	0,7692 κόκ.
Γράο	Πορτογαλία	0,768 κόκ.
Δουκᾶτο	Βιέννη (σχεδὸν ἄχρηστον)	53 873 κόκ.
Ζολοτνὶκ	Ρωσία	65,8306 κόκ.=96 ντόλα=4,26575 γραμμ.
Κὰλ	Ἐσθονία	163,8 χιλ.
Καλλένγουο	Μαλλαμπὰρ (Ἀσία)	78 κόκ. περίπου
Καρχὰτ	Συρία	0,050 γραμμ.
Κὰν	Ὁλλανδία	1 χιλιόγρ.
	Χὸνγκ-Κὸνγκ	1 1/3 λ.
Κάντι	Βομβάη	560 λ.
	Μαδρὰς	493,7 λ.
Καντάρα πίκκολο	Ἰταλία	74,771 λ.
Καντάρο	Αἴγυπτος	99,0492 λ.=100 ρότλ. διὰ τὰ τελωνεῖα. 44,5—45 χίλ. διὰ τὰ λοιπὰ εἴδη.
Καντάρι (quintal)	Ἱσπανία	100 λίμπρες καστίλλης=101,4 λ.
»	Ἀργεντινὴ	100 λίμπρες=101,27 λ.
»	Πορτογαλία	58,752 χιλ.=129 1/2 λ.
»	Ἀβησσυνία	100 λ.
» κοινὸ	Μαρόκον	50,802 χιλ.
» μεγάλο	»	63,503 χιλ.
Κάνχα	Βενγκάλη (Ἰνδίαι)	14,579 γραμμ.
Καρὰτ	Μεσοποταμία	0,200 γραμμ.
Κάργκα	Μεξικὸν	138,07 χιλ.
»	Κολομβία	125 χιλιόγρ.
Καργουὰρ	Περσία	100 μπάτμαν=650 λ.
Κάττι	Σιὰμ	2,675 λ. ἢ 1/50 χάπ.
Κάττι ἢ σὶν	Κίνα, Β. Βόρνεο, Ἐγκαταστάσεις Στενῶν	1 1/3 λ.=604,53 γραμμ.
Κέλας	Κέννα	6 λ.
Κιὰς	Ἀραβία	5,9375 οὐγγ.
Κιὰτ	Βίρμα	0,03652 λ.
Κικκὰτ	Ὅρα Χιττάκ.	
Κίλα ἢ πίσσι	Ζανζιβάρη	6 λ. ὀρύζης
Κιμπάμπα	Κέννα	1 1/2 λ.
Κὶν	Ἰαπωνία, Κίνα	0,601 χιλ.=1,325 λ.
Κιρὰτ	Αἴγυπτος	0,195 γραμμ.
Κογιὰν	Σιὰμ	1213,36 χιλ.
Κὸν	Κορέα	1 1/3 λ.
Κόπρα	Ἰνδοκίνα	67,950 χιλ.
Κορρὲλ	Ὁλλανδία	0,1 γραμμ.
Κορζὲκ	Ρωσία	98,28 χιλ.
Κουαγιὰν	Ἐγκαταστάσεις Στενῶν	5333 1/2 λ.
Κουγιουὰν	Ἰαπωνία	8,281 λ.=3,756 χιλ.
Κοῦζα	Κύπρος	252 λ.
Κχαρβὰρ	Περσία	296,97 χιλ.
Κχὰρντὰρ	»	0,001 γραμμ.
Λεὰνγκ ἢ Λιὰνγκ (διὰ τὸν ἄργυρον)	Κίνα	583 1/3 κόκ.=37,8 γραμμ.
Λὶ	»	0,583 κόκ.=0,0373 γραμμ.
Λίμπρα	Ἰταλία	0,7477 λ.
»	Ἀργεντινὴ	1,0127 λ.=459,4 γραμμ.
Λίμπρα καστιλιάνο	Ἱσπανία, Μεξικόν, Ὁνδούρα	1,014 λ.=0,46 χιλ.
Λίμπρα ἢ ἀρρατὲλ	Πορτογαλία	1,012 λ.
Λίμπρα	Βολιβία, Κούβα	0,46 χιλ.=1,0147 λ.
Λίσικ	Ἐσθονία	8,19 χιλ.
Λὸθ	Γερμανία	1/2 οὐγγ. περίπου
Λὸτ	Κέννα	50—80 λ.
Λὸτ	Ρωσία	12,797242 γραμμ.
Μάζαρ	Αἴγυπτος	3,5 γραμμ.
Μαγιὰμ (διὰ τὸν χρυσὸν)	Ἐγκαταστάσεις Στενῶν	52 κόκ.
Μὰν	Βομβάη	28 λ.
Μὰν	Μπάχρεϊν νῆσοι	57,6 λ.
Μάνι ἢ μόνι	Κέννα	3 λ.
Μὰν-ι-Κοχνὲκ		4,60 χιλ.
Μὰν-ι-Μεσχὲντ		3,09 »
Μὰν-ι-Μπεντὲρ Ἀμπασσὶ		3,86 »
Μὰν-ι-Μπουσχὶρ		3,53 »
Μὰν-ι-Μαράγκα		6,40 »
Μὰν-ι-Νὸχ-Ἀμπασσὶ	Περσία	3,34 »
Μὰν-ι-Σχοὺσχρ		7,13 »
Πὰν-ι-Ρέϊ		11,879 »
Μὰν-ι-Ταμπροὺζ		2,97 »
Μὰν-ι-Σὰχ		5,94 »
Μὰν-ι-Χασχεμὶ		53 χιλ.
Μὰς ἢ μάσχα	Βομβάη (Βρεττ. Ἰνδίαι)	8,5069 κόκ. troy=0,13787 γρ.
Μὰς ἢ μάσχα	Βρεττανικαὶ Ἰνδίαι	15 κόκ. troy
Μὰς	Κίνα	58 1/3 κόκ.
Μὰς	Βορ. Βόρνεο	93 1/3 λ.
Μαχοὺντ ἢ μάουντ (ἐπίσημος μονὰς bazaar maund)	Βρεττ. Ἰνδίαι	82,286 λ.=37,324 χιλ.
Μαχοὺντ ἢ μάουντ τοπικὴ (factory maund)		74,67 λ. 72 1/3 λ. 80 λ.
Μαχοὺντ ἢ μάουντ (factory maund)	Βομβάη	28 λ.
	Μαδρὰς	25 λ. περίπου
	Ζουγκερὰτ	37—44 λ.
Μετεκάλλι	Συρία	1 1/4 δράμια
Μισκὰλ	Περσία	71 κόκ.=5 γραμμ.
Μισκὰλ	Μποχάρα, Κίβα	4,26575 γραμμ.
Μισκὰλ σχιράζι	Μπάχρεϊν Νῆσοι	72 κόκ.
Μισκὰλ μπὰρ	» »	720 »
Μισκαλτσχαρὲκ	Μποχάρα καὶ Κίβα	5,331 γραμμ.
Μιτκὰλ	Αἴγυπτος	4,68 γραμμ.
Μομὲ	Ἰαπωνία	57,8703 κόκ.=3,75 γραμμ.
Μπὰχτ ἢ τικὰλ	Σιὰμ	234 κόκκοι
Μπάτμαν	Μποχάρα	127,77 χιλ.
Μπάτμαν	Περσία	6 1/2 λ. διαφέρει κατὰ πόλεις
Μπάτμαν	Τουρκία	6 ὀκάδες
Μπέρκοβιτς	Ρωσία	163,805 χιλ.
Μπεχὰρ	Ἀραβία	439,45 λ. περίπου
Μπεχὰρ μικρὸν	Ἰάβα	181,44 χιλ.
Μπεχὰρ μεγάλον	»	272,16 χιλ.
Μπονγκὰλ (διὰ τὸν χρυσὸν)	Ἐγκαταστάσεις Στενῶν	832 κόκ.

Σταθμά	Χώραι	Ισοτιμία εἰς χιλιόγραμμα ἢ εἰς ἀγγλικὰς λίτρας avoirdupois
Νὰτρ	Ἀβησσυνία	842,01 γραμμ.=1 λ. 14 οὐγγ.
Νγκόμα	Ἀνατολικὴ Ἀφρικὴ	45 λ.
Νιμὰν	Μποχάρα καὶ Κίβα	2620,80 χιλ.
Νιμτσχαρὲκ	» » »	40.95 χιλ.
Νιμιμτσχὲχ	» » »	12 χιλ. 280 γραμμ.
Νιοὺ-Λὸθ	Γερμανία	10 γραμμ.
Νοχὸντ	Περσία	0,2 γραμμ.
Ντὰν	Βρεττ. Ἰνδίαι	15/32 κόκκοι troy
Ντενάρο	Ρώμη	18,17 κόκ.
Ντεχσὶρ	Μποχάρα καὶ Κίβα	131,04 χιλ.
Ντιρχὲμ	Αἴγυπτος	3,117 γραμ. 400 ντ.=1 ὀκᾶ
Ντόλια ἢ ντόλα	Ρωσία	0,68[illegible] κόκκοι — 1/96 ζολοτνὶκ=0.0435 γραμμ.
Ντονιμισκὰλ	Μποχάρα καὶ Κίβα	10,662 γραμμ.
Ντονιμσὶρ	» » »	327,60 χιλ.
Ντοτχαρὲκ	» » »	163,8 χιλ.
Ὀκὰ (βλ. λ.)	Ἑλλὰς	1280 γραμμ.
»	Τουρκία	1282 »
»	Αἴγυπτος	1237 »
Ὀκὲτ	Ἀβησσυνία	28,067 γρ. (τὸ βάρος τοῦ δολλαρίου Μενελὶκ)
Ὄκια	Αἴγυπτος	37,44 γραμμ.
Οὐγγία (onça)	Πορτογαλία	28,688 γραμμ.
» (oncia)	Ρώμη	436,165 κόκ.
Οὐκιγιὰτ	Μαρόκο	1 λ.
Πάκκα σὴρ	Βομβάη	1 13/15 λ.
Πακὲν	Ρωσία	1083,352 λ.=491,414 χιλ.
Παλὰμ	Μαδρὰς (Βρ. Ἰνδίαι)	1 1/4 οὐγγ.
Παλὰμ	Μαλαμπὰρ (Ἀσία)	1014 κόκ. περίπου
Πανὰμ	» »	6 κόκ. περίπου
Πανζμισκὰλ	Μποχάρα καὶ Κίβα	5,46 χιλ.
Παντζντεχμισκὰλ	» » »	16,38 χιλ.
Πανσερὶ ἢ πούσσερι	Βενγκάλη	5 σὴρ=10 10/35 λ.
Πανσὶρ	Μποχάρα καὶ Κίβα	655,20 χιλ.
Παρὰ	Βορ. Βόρνεο	90 λ.
Πεκοὺλ ἢ πικοὺλ	Κίνα, Ἐγκαταστάσεις Στενῶν, Χὸνγκ-Κὸνγκ	133 1/3 λ.=60,453 χιλ.
Πεκοὺλ	Βορ. Βόρνεο	180 λ. ὕδατος
»	Ἰνδοκίνα	Κυμαίνεται ἀναλόγως τοῦ εἴδους εἰς 68 χιλ., 60,7 χιλ., 63,42 χιλ., 60,4 χιλ.
»	Ἰαπωνία	132,28 λ.
»	Ἰάβα	61,2 χιλ.
»	Φιλιππῖναι Νῆσοι	63,27 χιλ.
Πέπερ	Ἰνδοκίνα	63 420 χιλ.
Πίσι ἢ κίλα	Ζανζιβάρη	6 λ. ὀρύζης
Πογουαὶ	Βρεττ. Ἰνδίαι	3600 κόκ. troy
Πούντι	Ρωσία	16,38 χιλ.
Πφοὺντ	»	0,4095 χιλ.
Πφοὺντ	Γερμανία	1/2 χιλ.
Ράκτικα	Βρεττ. Ἰνδίαι	0,13787 γραμμ.
Ρατὲλ	Περσία	0,014 λ.=0,46 χιλ.
Ρατὲλ ἢ ρὸτλ	Ἀραβία	17,219 λ.—1,02 λ. διὰ δημητρ.
Ράφα	Μπάχρεϊν Νῆσοι	576 λ.
Ρὶν	Ἰαπωνία	0,5787 κόκ.
Ρὸτλ ἢ ρόττολο	Αἴγυπτος	Εἰς τὰ τελωνεῖα 0,9905 λ. Ἐπίσημος 0,9805 λ.
Ροτὸλ ἢ ἀρτὰλ	Συρία	5,6388 λ.
Ροτὲλ	Μαλαμπὰρ (Ἀσία)	7605 κόκ.
Ροτὰλ ἢ ἀρτὰλ	Μαρόκο	1,12 λ.=0,508 χιλ.
Ρόττολο ἀτταρὶ	Τύνις	506,88 γραμμ.
» σούκη	»	568,445 »
» καντάρι	»	639,453 »
Ρούμπα	Μαρόκο, Ἀραβία	4,114 λ.
Ρούττι (ruttee)	Βρεττ. Ἰνδίαι	1 7/8 κόκ. troy
Σάκκο	Κολομβία	62,50 χιλ.
Σὰνγκ	Σιὰμ	2,675 λ.=1,200 χιλ.
Σὰνγκ	Περσία	1 χιλ.
Σαπὰχ	Βορ. Βόρνεο	1 4/5 λ.
Σεντὰλ (cental)=ἀμερικανικὸς στατὴρ	Ἡν. Πολιτεῖαι, Καναδᾶ	100 λ.
Σέντνερ	Αὐστρία, Δανία, Ἑλβετία, Γερμανία	50 χιλ. ἢ 110,231 λ.
Σεχνιμτσχὲχ	Μποχάρα καὶ Κίβα	61,425 χιλ.
Σὴρ	Βρεττ. Ἰνδίαι	2 2/35 λ.=993,10436 γραμμ.
Σὴρ	Περσία	73,61 ἕως 75 γραμμ.
Σὴρ	Βρεττ. Ἰνδίαι (Μαδρᾶς)	5/8 λ. γενικῶς διαφέρει κατὰ πόλεις
Σιὲν (chien)	Κίνα (διὰ τὸν ἄργυρον)	58 1/3 κόκ.=3,73 γραμμ.
Σίκι	Βρ. Ἰνδίαι (Βενγκάλη)	9 κόκ. troy
Σὶν ἢ κάττι	Βλ. *Κάττι*	
Σισὶρ	Μποχάρα καὶ Κίβα	3931,20 χιλ.
Σιττὰχ ἢ χιττὰκ	Βενγκάλη (Βρ. Ἰνδίαι)	5 τόλα ἢ 900 κόκ.=58,319028 γρ.
Σὶχ ἢ σχὶχ	Κίνα	160 λ.
Σκὰλ-ποὺντ	Σουηδία	435,076 γραμμ.
Σκὰλ-ποὺντ	Νορβηγία	1/2 χιλ.
Σκὶν	Ἰνδοκίνα	68 χιλ.
Σοὺ	Κίνα	0,000373 γραμμ.
Σοὺνγκ	Κορέα	4 λ. περίπου
Σουπὰχ (μέτρ. χωρητικότ.)	Σιγκαπούρη	1,66 λ. ἀπεσταγμένου ὕδατος θερ. 62° Φ.
» » »	Μαλάκκα	144 οὐγγ. ὕδατος κτλ.
Σουπὰκ	Ἐγκαταστάσεις Στενῶν	1 τέταρτον=28 λ.
Σχαρὰκ	Περσία	750 γραμμ.
Τάελ (βλ. λ.)		
Τὰμ	Χὸνγκ-Κὸνγκ	133 1/3 λ.
Ταμλοὺνγκ	Σιὰμ	60 γραμμ.
Τὰν	Κίνα	133,333 λ.=60,479 χιλ.
Τὰνκ	Βομβάη	4,40992 γραμμ.
Ταχὶλ	Ἐγκαταστάσεις Στενῶν	1 1/3 οὐγγ.
Τὲνγκ	Βίρμα	23—51 λ. ἀναλόγως τοῦ σταθμιζομένου εἴδους
Τικὰλ ἢ μπὰχτ	Βλ. *Μπὰχτ*	
Τόβαρ	Βουλγαρία	128,2 χιλ.
Τόλα	Ἰνδίαι	180 κόκ. troy=11,6638 γρ. (νόμιμον βάρος ρουπία)
Τομὰντ	Ἀραβία	187,17 λ.
Τονελάντα	Πορτογαλία, Βραζιλία	793,15 χιλ.
Τονελάντα	Ἀργεντινή, Παραγουάη	918,788 χιλ.
Τονελάντα	Κολομβία	1000 χιλ.
Τονελάντα	Χιλῆ, Μεξικόν, Περουβία	920.492 χιλ.
Τσιὲν	Βλ. *Σιὲν*	
Τσχαρὲκ	Μποχάρα καὶ Κίβα	81,9 χιλ.
Τσχέκι	Τουρκία	497,446 λ.
Τσχιοῦ ἢ χιοῦ	Κίνα	0,605 χιλ.=1,333 λ.
Φανέγκα	Βρεττανικαὶ Δυτ. Ἰνδίαι	49 89 χιλ.=110 λ.
Φαρασούλα	Ἀβησσυνία	16,840 χιλ.=37 1/2 λ. περίπου
Φὲν (διὰ τὸν ἄργυρον)	Κίνα	5,83 κόκ.=0,373 γραμμ.
Φὲν	Ἰαπωνία	5,78 κόκ.
Φούντι ἢ πούντι (βλ. λ.)	Ρωσία	0,90282 λ.=0,40951 χιλ.
Φραζίλα ἢ φράσλα	Κέννα	36—35 λ.
Φραζίλα	Ζανζιβάρη	20—35 λ.
Χακισὰχ	Ἀραβία	165,1065 χιλ.
Χαμὰλ (διὰ ξηροὺς καρποὺς)	»	254,010 χιλ.
Χὰνγκ	Σιὰμ	1,213 χιλ.
Χάο	Κίνα	0,00373 γραμμ.
Χὰπ ἢ πικοὺλ	Σιὰμ	60,48 χιλ.
Χὲμλ	Αἴγυπτος	249,6 χιλ.
Χὰφ	Σιὰμ	60,668 χιλ.
Χιγιακαμὲ	Ἰαπωνία	5797,198 κόκ.
Χιγιακὶν	»	132 1/2 λ.
Χιοῦ ἢ τσχιοῦ	Βλ. *Τσχιοῦ*	
Χιττὰκ	Βρεττ. Ἰνδίαι	2 2/35 οὐγγ.=58,319 γραμμ.
Χὸρν ἢ χοὺφ	Ἰνδοκίνα	63,400 χιλ.

Σημ. 1 λίτρα troy=373,2419463 γραμ.=116,6381 δράμια. 1 λίτρα avoirdupois=453,592643 γραμ.=141,746 δράμια. 1 χιλιόγραμμον=312,5 δράμια=2,679227 λίτραι troy =2,204621 λίτραι avoirdupois. 1280 γραμμάρια=1 ὀκᾶ.

Ι. Α. ΒΕΛΟΥΖΟΣ

Digitized by Google

ρεῖτο ὡς τὸ $^{1}/_{2}$ τῆς **λίρας καὶ** ὑποδιῃρεῖτο εἰς 16 οὐγγίας. Τὴν συγκεχυμένην ταύτην κατάστασιν μετέβαλεν ἄρδην ἡ κατὰ τὸ 1799 εἰσαγωγὴ ἐν Γαλλίᾳ τοῦ δεκαδικοῦ μετρικοῦ συστήματος, πρὸς ὃ ἔχουσι προσχωρήσει σήμερον (1933) πάντα τὰ κράτη τῆς ὑφηλίου, πλὴν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τῶν ἀποικιῶν της καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Μετρικὸν σύστημα. Σταθμικὴ μονὰς τὸ *γραμμάριον* (gramme), ἔχον βάρος ἑνὸς κυβικοῦ ἑκατοστομέτρου ἀπεσταγμένου ὕδατος, θερμοκρασίας +4° Κελσίου ὑπὸ πίεσιν κανονικήν. Ἰσοδυναμεῖ πρὸς 0,31225 δραμ. Πολλαπλάσια: *Μετρικὸς τόνος* (t)=1000 χιλιόγραμμα=781 $^{100}/_{400}$ ὀκ. *Μετρικὸς στατὴρ* =100 χιλ. = 78 ὀκ. 50. *Χιλιόγραμμον* (kg) = 1000 γραμμ.=312 $^{1}/_{2}$ δρμ. (χιλιόγραμμον = ἡ ποσότης ἀπεσταγμένου ὕδατος θερμοκρασίας +4° Κ. ὑπὸ κανονικὴν πίεσιν, ἡ πληροῦσα τὸν ὄγκον ἑνὸς λίτρου). *Ἑκατόγραμμον* = 100 γραμ. = 31,25 δραμ. *Δεκάγραμμον*=10 γραμμ.=3,125 δρμ. Ὑποπολλαπλάσια: *Δεκατόγραμμον* ἢ *ὀβολὸς*=0,1 γρμ. *Ἑκατοστόγραμμον* ἢ *κόκκος*=0,01 γραμ. *Χιλιοστόγραμμον*=0,001 γραμ.

Ἑλλάς. Παρ' ἡμῖν, καίτοι διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Σεπτεβρίου 1836 διατάγματος τὸ δεκαδικὸν μετρικὸν σύστημα καθωρίσθη ὡς νόμιμον, ἐν τούτοις οὐδέποτε ἐφηρμόσθη. Ἀντ' αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται ἡ ὀκᾶ τῶν 400 δραμίων, ἧς τὸ βάρος καθωρίσθη ἴσον πρὸς 1280 γραμμ., ἤτοι 468 $^{3}/_{4}$ δραμ.=1,5 χιλιογράμμου. Ἀλλ' οὔτε πρότυπον ὀκάδος ὑπάρχει οὔτε νομικὸς ὁρισμὸς τοῦ τί ἐστι ὀκᾶ.

Μεγάλη Βρεττανία. Ἀποικίαι. Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι. Ὑπάρχουσι δύο εἰδῶν σταθμά: τὰ σταθμὰ troy, χρησιμοποιούμενα διὰ τὰ πολύτιμα μέταλλα, καὶ τὰ σταθμὰ avoirdupois διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ κοινὰ ἐν γένει ἐμπορεύματα.

Σταθμὰ troy: 1 λίτρα (pound. lb. T.) = (373, 24195 γραμμ. ἢ 116,638 δράμια)=12 οὐγγίαι (onces). 1 οὐγγία (oz) = (31,103495 γραμμ., ἢ 9,719 δραμ)=20 πεννιγουέϊτ (pennyweights). 1 πεννγουέϊτ ἢ δινάριον (dwt)=(1,55517478 γρ. ἢ 0,4859 δράμια) = 24 κόκκοι (grains) — 1 κόκκος (gr) = (0,06479 γρ. ἢ 0,020225 δραμ.), ὑποδιαιρούμενος ἐνίοτε εἰς 20 λεπτὰ (βλ. λ. *οὐγγία*). Εἰς τὴν φαρμακευτικήν: 1 λίτρα=12 οὐγγ., 1 οὐγγ.=8 δραχμαί, 1 δραχμὴ=3 γράμμα (*σκρούπλ*), 1 γράμμα= 20 κόκκοι ἢ μίνιμ.

Σταθμὰ avoirdupois: 1 τόννος (long ton)= (1016, 0416 χιλιογ. ἢ 793 ὀκ. 313 δράμ.)=20 στατῆρες (hundred-weights.), 1 στατὴρ (cwt) (50,80208 χιλιογρ. ἢ 39 ὀκ. 275 $^{26}/_{40}$ δράμ.)=4 τέταρτα (quarters)=112 λίτραι (pounds), 1 τέταρτον (quarter) (12,70059 χιλ ογρ.)=4 λίθοι (stones)=28 λίτραι, 1 λίθος (6,35029 χιλ.) = 14 λίτραι, 1 λίτρα (lb) (453,5926 γραμμ, ἢ 141.746 δραμ.) = 16 οὐγγίαι (onces), 1 οὐγγία (oz) (28,3493 γραμ. ἢ 8,859 δράμ.) =16 δραχμὰς (drachms), 1 δραχμὴ (dr) (1,77184 γραμμ. ἢ 0,5536 δραμ.)=3 σκρούπλ (scruples), 1 σκρούπλ (0,59061 γρ. ἢ 0,1845 δραμ.)=10 κόκκοι (grains), 1 κόκκος=0,05906 γραμ. ἢ 0,01845 δραμ. Πρότυπος μονὰς βάρους ἡ *αὐτοκρατορικὴ λίτρα* (imperial standard pound), κύλινδρος ἐκ λευκοχρύσου μὲ τὰ σημεῖα P. S. 1844.1 lb, κατατεθειμένος εἰς τὸ γραφεῖον φυλάξεως βαρῶν τοῦ Οὐεστμίνστερ. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὸν Καναδᾶν καὶ ὡρισμένας ἀποικίας, ἀντὶ τοῦ ἀγγλικοῦ τόννου τῶν 2240 λιτρῶν, καλουμένου long ton, χρησιμοποιεῖται καὶ ὁ *βραχὺς τόννος* (short ton=907,18 χιλιογρ.=ὀκ. 708, δραμ. 293 $^{3}/_{4}$), ὅστις ὑποδιαιρεῖται εἰς 100 στατῆρας (ἀντὶ τῶν 112 τοῦ long ton) καὶ 2000 λίτρας.

Ι. Α. ΒΕΛΟΥΖΟΣ

— *[Φαρμ.]* Ὡς ἐπίσημος μονὰς βάρους διὰ τὴν ζύγισιν τῶν διαφόρων σωμάτων ἀναγράφεται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Φαρμακοποιίαν II τὸ *γραμμάριον*· τὰ πολλαπλάσια αὐτοῦ εἶναι τὰ ἀκόλουθα: *δεκάγραμμον* (decagramme=D=10 γραμμ.), τὸ *ἑκατοντάγραμμον* (hectogramme=H=100 γραμμ.), τὸ *χιλιόγραμμον* (kilogramme=Kg=1000 γραμμ.), τὸ *μυριάγραμμον* (myriagramme=10 Kg=10.000 γραμμ. =10 χιλιόγραμμα) καὶ ὁ *τόννος* (=tonne=t=1000 χιλιόγραμμα). Ὑποπολλαπλάσια τοῦ γραμμαρίου εἶναι τὸ *ὑποδεκάγραμμον* ἢ δέκατον τοῦ γραμμαρίου (decigramme=dg=0,1 γραμμ.), τὸ *ὑφεκατόγραμμον* ἢ ἑκατοστὸν τοῦ γραμμαρίου (centigramme= cg=0.01 γραμμ.) καὶ τὸ *ὑποχιλιόγραμμον* ἢ χιλιοστὸν τοῦ γραμμαρίου (milligramme=mg=0,001 γραμμ.). Εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς Φαρμακοποιίας ὡς ἐπίσημα σταθμὰ ἀνεγράφοντο τὰ σταθμὰ τοῦ λατινικοῦ συστήματος, προερχόμενα ἐκ τῶν ρωμαϊκῶν σταθμῶν· τὰ σταθμὰ ταῦτα εἶχον καθιερωθῆ διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Σεπτεμβρίου 1836 Β. Δ., εἶναι δὲ τὰ ἑπόμενα: τὸ *σιτάριον* (granum) ὡς μονάς, τὸ γράμμα (scrupulus)=20 σιτάρια, ἡ δραχμὴ (Drachme)=3 γράμματα=60 σιτάρια, ἡ οὐγγιὰ (uncia)=8 δραχμὰς=24 γράμματα=480 σιτάρια καὶ ἡ *λίτρα*=12 οὐγγίαι=96 δραχμαὶ=288 γράμματα=5760 σιτάρια. Ἡ ἀναλογία τῶν σταθμῶν αὐτῶν πρὸς τὸ ἐν χρήσει τοῦ δεκαδικοῦ συστήματος εἶναι ἡ ἑξῆς: λίτρα=360 γρμ., οὐγγία $^{1}/_{12}$ λίτρας=30 γρμ., δραχμὴ=$^{1}/_{8}$ οὐγγιᾶς=3,75 γρμ., γράμμ. $^{1}/_{3}$ δραχμῆς=1.25 γρμ., σιτάριον= $^{1}/_{60}$ δραχμῆς=0.06 γρμ. Τὰ γαλλικὰ σταθμὰ ἐν σχέσει πρὸς τὰ λατινικὰ τοιαῦτα παρουσιάζουν τὴν ἀκόλουθον ἀναλογίαν:

	Λίτραι	*Οὐγγίαι*	*Δράμια*	*Γραμμάρια*	*Σιτάρια*
Χιλιόγραμμον	2	9	2	2	—
Ἑκατοντάγραμμον	—	3	2	2	—
Δεκάγραμμον	—	—	2	2	—
Γραμμάριον	—	—	—	—	16
Δεκατόγραμμον	—	—	—	—	1 $^{3}/_{5}$
Ἑκατοστόγραμμον	—	—	—	—	$^{1}/_{6}$
Χιλιοστόγραμμον	—	—	—	—	$^{1}/_{60}$

Τὰ σταθμὰ τοῦ δεκαδικοῦ συστήματος ἔχουν ἀποδεχθῆ καὶ ἀναγράφουν εἰς τὰς Φαρμακοποιίας των ἡ Γερμανία, ἡ Ρωσία, τὸ Βέλγιον, ἡ Δανία, ἡ Ἱσπανία, ἡ Ὁλλανδία, ἡ Ἰταλία, ἡ Νορβηγία, ἡ Σουηδία καὶ ἡ Ἑλβετία. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν φαρμακευτικὰ σταθμὰ εἶναι τὰ ἀκόλουθα: σιτάριον (grain) gr.= 64.8 χιλιοστόγραμμα, ἡ οὐγγία (ounce) Oz = 437 5 grains = 28.349 γραμμ. καὶ ἡ λίτρα (pound) lb = 16 ounces = 7000 grains = 453.592 γραμμ. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἀναγράφονται τὸ σιτάριον = grain = gr., τὸ γράμμα = scruple=20 grains = 1.296 γραμμ., ἡ δραχμὴ=drachm = 3 γράμματα = 60 grains = 3 887 γραμμ, ἡ οὐγγία = ounce = 8 δραχμὰς = 480 grains = 31.103 γραμμ. καὶ ἡ λίτρα = pound = 497.656 γραμμ. Πρακτικὰ μέτρα βάρους εἶναι τὰ *κοχλιάρια*, οἱ *κυαθίσκοι*, τὰ *ποτήρια*, ἡ *δρὰξ* (φούχτα), ἡ *δραγμὴ* (τὸ διὰ τῶν τριῶν δακτύλων λαμβανόμενον ποσόν), τὸ ἐπὶ τῆς αἰχμῆς μαχαιρίου λαμβανόμενον ποσὸν κλπ.

Τὸ βάρος τὸ λαμβανόμενον διὰ τῶν μέτρων τού-

1) Ἡ λίτρα	= Libra, Lbr.	= 12	οὐγγίαι	(℔)
2) Ἡ οὐγγία	— Uncia, Unc.	= 8	δραχμαὶ	(℥)
3) Ἡ δραχμὴ	= Drachma, Dr.	= 3	γράμματα	(ʒ)
4) Τὸ γράμμα	= Scrupulus, Scr.	= 20	σιτάρια	(℈)
5) Τὸ σιτάριον	= Granum, Grn.	= 1	»	(gr)

Γραφικὴ παράστασις τῶν φαρμακευτικῶν σταθμῶν τοῦ λατινικοῦ συτήματος.

των δὲν εἶναι σταθερόν, ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ εἰδικοῦ βάρους τοῦ λαμβανομένου σώματος. Γενικῶς ἔχει ὑπολογισθῆ ὅτι τὸ μικρὸν κοχλιάριον (cochlear minus) περιλαμβάνει 5 περίπου γραμμάρια, τὸ κοχλιάριον κομπόστας 10 γρμ. καὶ τὸ κοχλιάριον τραπέζης 15 γρμ. Τὸ ποτήριον ἡδυπότου χωρεῖ περίπου 30 γρμ., ποτήριον οἴνου 60—90 γρμ. καὶ ποτήριον ὕδατος 180—240 γρμ., ὁ κυαθίσκος τοῦ καφὲ 45 γρμ., ὁ τοῦ τεΐου 65 γρμ., μία δρὰξ (manipulus) 50—100 γρμ., μία δραχμὴ (purgillus) 2 γρμ. καὶ διὰ τῆς αἰχμῆς μαχαιρίου λαμβάνονται 0.20—0.50 γρμ. Τὰ φαρμακευτικὰ σταθμὰ κατασκευάζονται ἐκ μετάλλου ἢ μεταλλοκράματος. Οὕτω τὰ μεγάλα συνήθως κατασκευάζονται ἐξ ὀρειχάλκου, πολλάκις ἐπινικελωθέντος, τὰ δὲ μικρότερα ἐκ λευκοχρύσου, ἀργιλλίου, νεαργύρου κλπ. Ἐφ' ὅσον ἐπιθυμεῖται ἀκριβὴς ζύγισις ἐλαχίστων ποσοτήτων δραστικῶν φαρμάκων, πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται σταθμὰ ἀκριβείας ἐκ λευκοχρύσου, καλῶς συντετηρημένα. Βάρη κάτω τοῦ χιλιοστοῦ ζυγίζονται τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἱππέως εἰς εἰδικὰς εὐαισθήτους ζυγούς.

Κ. Γ. Μ.

— **σταθμὰ καὶ** ***μέτρα ἐλλιπῆ*** *[Ποιν. Δίκ.].* Ἡ ἐν ἀποθήκῃ ἐμπορευμάτων ἢ ἐν ἄλλῳ πρατηρίῳ κατοχὴ ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ ἐλλιπῶν μέτρων καὶ σταθμῶν τιμωρεῖται ὡς πταῖσμα μὲ πρόστιμον τὸ πολὺ 200 δραχμῶν καὶ μὲ δήμευσιν τῶν ἐλλιπῶν μέτρων καὶ σταθμῶν (ἄρθρ. 670 Π. Ν. καὶ ν. δ. 25 Ἰουλίου 1923). Ἐὰν ὅμως δι' ἐλλιποῦς σταθμήσεως ἢ μετρήσεως ἐπέτυχεν ὁ πωλητὴς ἢ ἁπλῶς ἐπεδίωξε (καὶ ἂν δὲν ἐπέτυχε) τίμημα ἢ προσφορὰν ἢ ὑπόσχεσιν περὶ καταβολῆς αὐτῷ τιμήματος ὑπερβαίνοντος τὸ δι' ἀστυνομικῆς διατάξεως καθωρισμένον ἢ ἐνέχοντος ὑπερβολικὸν κέρδος, τιμωρεῖται μὲ τὰς ποινὰς τῆς αἰσχροκερδείας (ἄρθρ. 1 § 1 νόμ. 703 τοῦ 1916 «Περὶ πλεονεξίας καὶ αἰσχροκερδείας κλπ.» καὶ ἄρθρ. 3 νόμ. 1655 τοῦ 1918· βλ. καὶ λ. *αἰσχροκέρδεια*, τ. Β', 872 γ').

Α. Ν. Μ.

σταθμαρχεῖον (τό)· τὸ ἀρχεῖον ἢ καὶ τὸ οἴκημα τοῦ σταθμάρχου.

σταθμάρχης (ὁ). Ὁ ὑπάλληλος-προϊστάμενος σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Οὗτος εὐθύνεται διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς κυκλοφορίας τῶν ἁμαξοστοιχιῶν, ἐπιβλέπει τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν κατὰ τὴν κανονιζομένην ὑπὸ τῶν δρομολογίων ὥραν καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἐλευθέραν διέλευσιν τῶν ἁμαξοστοιχιῶν ἐκ τοῦ σταθμοῦ. Ἔχει καὶ ἀστυνομικὰ καθήκοντα. Οἱ σταθμάρχαι διακρίνονται βαθμολογικῶς εἰς α', β' καὶ γ' τάξεως.

ΑΓ. Τ.

στάθμευσις, *—εως* (ἡ)· τὸ σταθμεύειν, τὸ μετὰ πορείαν σταμάτημα πρὸς ἀνάπαυσιν ἢ καὶ διανυκτέρευσιν.

—*[Τακτ.] Στάθμευσις* καλεῖται ὁ τρόπος τῆς παραμονῆς τοῦ ἐν ἐκστρατείᾳ στρατοῦ κατὰ πᾶσαν στάσιν, ἐκτός, ἐννοεῖται, τῆς ὡρίας ἢ τῆς μεγάλης στάσεως.

Τρόποι σταθμεύσεως. Στράτευμά τι ἐν ἐκστρατείᾳ σταθμεύει: 1) Ἐν *ἐπισταθμείᾳ*, ἤτοι ἐγκαθιστάμενον ἐντὸς τῶν ἀναγκαιούντων οἰκημάτων τῶν κατῳκημένων τόπων (πόλεων, χωρίων, ἐπαύλεων κτλ.) ἢ ἐντὸς ἐστεγασμένων ἐν γένει μερῶν, δυναμένων νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς οἰκημάτων. 2) Ἐν *ἐπισταθμείᾳ συναγερμοῦ*, ἤτοι ἐγκαθιστάμενον ἐντὸς εὐρυχώρων καὶ ἰσογαίων οἰκημάτων τῶν κατῳκημένων τόπων, ἀπαραιτήτως δὲ καθ' ὀργανικὰ τμήματα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι ἑτοιμόμαχον ἐν πάσῃ στιγμῇ. 3) Ἐν *καταυλισμῷ*, ἤτοι ἐγκαθιστάμενον ὑπὸ πρόχειρα στέγαστρα (σκηνάς, ἀντίσκηνα, μικρὰς καλύβας ἐκ χόρτου) ἢ ἐν ἀνάγκῃ ἐν ὑπαίθρῳ. 4) Ἐν *μεικτῇ σταθμεύσει*, ἤτοι ἐν ἐπισταθμείᾳ καὶ ἐν καταυλισμῷ, κατὰ τρόπον ὥστε μέρος μὲν τοῦ στρατεύματος νὰ παραμένῃ ἐντὸς οἰκημάτων, μέρος δ' εἰς τὸ παρ' αὐτὰ ὕπαιθρον (αὐλάς, πλατείας), ὅστις τρόπος χρησιμοποιεῖται ὁσάκις τὰ οἰκήματα εἶναι ἀνεπαρκῆ διὰ τὴν ἐπισταθμείαν ὁλοκλήρου τοῦ στρατεύματος. 5) Ἐν *στρατοπέδῳ*, ἤτοι ἐγκαθιστάμενον ἐντὸς παραπηγμάτων, καλυβῶν κτλ. ἱδρυομένων ἐπὶ τούτῳ.

Ἡ ἐπισταθμεία εἶναι ὁ προτιμητέος τρόπος ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως, ἰδίως προκειμένου περὶ ψυχρᾶς ἐποχῆς τοῦ ἔτους· ἀπὸ τακτικῆς ὅμως ἀπόψεως ἐξεταζομένη ἔχει ὡς μειονέκτημα μὲν τὴν διασπορὰν τοῦ στρατεύματος καὶ τὸ δύσκολον τῆς πειθαρχικῆς ἐπιβλέψεως (ἐξαιρέσει τῆς ἐπισταθμείας συναγερμοῦ), ὡς μέγα δὲ πλεονέκτημα τὸ ὅτι καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἐκτίμησιν τῆς δυνάμεως τοῦ σταθμεύοντος στρατεύματος ὑπὸ τῆς ἀντιπάλου ἐναερίου παρατηρήσεως. Ὁ καταυλισμὸς εἶναι τρόπος ἀντικείμενος πρὸς τὰς ὑγιεινὰς συνθήκας τοῦ στρατεύματος, ἅτε ἐκθέτων τοῦτο εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς καὶ τὰς ἐδαφικὰς ἐπιδράσεις, ἀπὸ τακτικῆς ὅμως ἀπόψεως ἐξεταζόμενος παρουσιάζει μὲν τὸ μέγα μειονέκτημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς δυνάμεως τοῦ σταθμεύοντος στρατεύματος ὑπὸ τῆς ἀντιπάλου ἐναερίου παρατηρήσεως, οὐχ ἧττον ὅμως ἐνέχει τὸ μέγα πλεονέκτημα τῆς συγκεντρώσεως τοῦ στρατεύματος, τῆς εὐκόλου διοικήσεως καὶ ἐπιβλέψεως καὶ τοῦ ἑτοιμομάχου, δι' ὃ εἶναι ὁ ἐνδεδειγμένος διὰ στρατεύματα ἀπειθάρχητα καὶ ἀνάσκητα.

Ἐπισταθμεία. Καίτοι πρέπει νὰ ἐπιζητῆται ἡ τήρησις τῶν ὀργανικῶν δεσμῶν, οὐχ ἧττον διὰ τὴν ἐπισταθμείαν εἶναι τοῦτο συνήθως πολὺ δύσκολον, ἂν μὴ ἀδύνατον. Ὁπωσδήποτε αἱ συγγενέστεραι πρὸς ἀλλήλας μονάδες ἢ ὑποδιαιρέσεις αὐτῶν (π. χ. λόχοι τοῦ αὐτοῦ τάγματος, τάγματα τοῦ αὐτοῦ συντάγματος) πρέπει νὰ κατανέμωνται ὡς οἷόν τε ἐγγύτερον καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς ἀλλήλας, εἰ δυνατὸν δὲ εἰς τὰ ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἀντιμέτωπα οἰκήματα. Ἡ χωρητικότης κατῳκημένου τόπου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτοῦ (χωρίον, κωμόπολις, κτλ.) καὶ ἐκ τοῦ εἴδους τῶν ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων (γεωργία, βιομηχανία), λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ οἰκία οἰκογενείας τινὸς ἐν χωρίῳ εἶναι μείζονος χωρητικότητος οἰκίας οἰκογενείας ἐν πόλει, πρὸς δὲ ὅτι ἡ οἰκία γεωργικοῦ τόπου εἶναι μείζονος χωρητικότητος ἀπὸ τῆς τοῦ βιομηχανικοῦ τόπου. Ταῦτα βεβαίως ἀφορῶσι στρατοὺς τῆς κεντρῴας Εὐρώπης. Εἴς τε τὴν Βαλκανικὴν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν οὐδαμοῦ ὑπάρχουσι χωρία προσφερόμενα δι' ἐπισταθμείαν μεγάλων μονάδων.

Καταυλισμός. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἐπισταθμείαν, τὴν ἀναγκάζουσαν τὸ στράτευμα νὰ προσαρμόζηται πρὸς τὴν διάταξιν, τὴν φύσιν καὶ τὴν χωρητικότητα τῶν κατῳκημένων τόπων, ὁ καταυλισμὸς παρέχει μεγάλην ἐλευθερίαν εἰς τὴν λῆψιν οἱωνδήποτε διατάξεων, δεδομένου ὅτι ὁ ὕπαιθρος χῶρος εἶναι συνήθως μεγάλης ἐκτάσεως. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καθορίζονται ὡρισμένοι τινὲς τύποι διατάξεων καταυλισμοῦ διὰ τὰς κατωτέρας μονάδας, οἵτινες δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, τροποποιούμενοι ἑκάστοτε κατά τι, ἀναλόγως τῶν ἐξαιρετικῶν ἐδαφικῶν συνθηκῶν. Ὑποδείγματα τύπου καταυλισμοῦ ὁρίζονται διὰ λόχον, ἴλην, πυροβολαρχίαν, δι' ὃ αἱ μονάδες αὗται ἀποκαλοῦνται μονάδες καταυλισμοῦ.

Ἡ ὕπαρξις τύπου καταυλισμοῦ ἔχει τὰ πλεονεκτήματα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι ἐπιτρέπει τὴν ταχυτέραν ἐγκατάστασιν ἐν καταυλισμῷ, διότι οἱ ἄνδρες εἶναι ἐκπεπαιδευμένοι καὶ ἐξῳκειωμένοι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχετικοῦ τύπου, ἀφ' ἑτέρου δ' ὅτι προσδίδει μείζονα τάξιν καὶ ἐξυπηρετεῖ τὴν διοίκησιν καὶ πειθαρχίαν τοῦ καταυλιζομένου στρατεύματος. Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος πᾶν καταυλιζόμενον στράτευμα ἔτασσεν ἀπαραιτήτως τὰς μονάδας του συμφώνως πρὸς τὸν ὡρισμένον τύπον, τὸν καθοριζόμενον ἐν τῷ κανονισμῷ ἐκστρατείας. Ἔκτοτε, καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀφ' ἧς ἡ ἐναέριος ἔρευνα κατέστη συνήθους χρήσεως, οἱ τοιοῦτοι τύποι καταυλισμοῦ παρουσιάζουσι τὸ μέγα μειονέκτημα, ὅτι ἐπιτρέπουσι τὴν εὔκολον ἀναγνώρισιν τῆς δυνάμεως τοῦ καταυλιζομένου στρατεύματος. Σήμερον τύποι καταυλισμοῦ δὲν χρησιμοποιοῦνται πλέον, πᾶν δὲ καταυλιζόμενον στράτευμα τάσσεται κατὰ προτίμησιν ἐντὸς δασῶν, ἐν οἷς ὅμως ἐλλείπει ὁ εὐρὺς ἐλεύθερος χῶρος διὰ σχηματισμὸν ὡρισμένου τύπου καταυλισμοῦ (ἡ ἐν ταῖς αἰθρίαις δάσους τινὸς ἐγκατάστασις καταυλισμοῦ δὲν προκαλύπτει ἀπὸ τῆς ἐναερίου ἐρεύνης), ἐν

Digitized by Google

ἐλλείψει δὲ δασῶν, ὡς κατ' ἀρχὴν συμβαίνει εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, προσαρμόζεται τὸ καταυλιζόμενον στράτευμα κατὰ τὸν καταλληλότερον ἑκάστοτε τρόπον πρὸς τὸ ἔδαφος, π. χ. τασσόμενον ἐπὶ κλιτύων προσδιδουσῶν σκιὰς ἐν τῇ ἐναερίῳ φωτογραφίᾳ. Πάντως, ὁ καταυλισμὸς ἐκτελεῖται σήμερον κατὰ τρόπον μὴ ὑπαγόμενον εἰς ὡρισμένον τύπον, ἀλλὰ διαφέροντα ἑκάστοτε, ἀναλόγως τοῦ ἐδάφους. Κατ' ἀρχήν, ἐπιβάλλεται σήμερον ἡ ἐκτέλεσις παραλλαγῆς περὶ τὸν χῶρον παντὸς καταυλισμοῦ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

σταθμεύω· κάμνω σταθμόν, διακόπτω τὴν πορείαν πρὸς ἀνάπαυσιν ἢ καὶ διανυκτέρευσιν, καταλύω: «ἐστάθμευσαν εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ».

στάθμη (ἡ)· τὸ μέσον δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ κατακόρυφος ὑπὸ τῶν οἰκοδόμων, νῆμα μετὰ προσηρτημένου βάρους, κοιν. *ἀλφάδι* ἢ *στάφνη*· || καθόλου, πᾶν μέσον δι' οὗ ἐλέγχεται ἢ ἐπιτυγχάνεται ὁριζοντίωσις· || ἡ ἐπιφάνεια, τὸ ἐπίπεδον ἠρεμοῦντος ὑγροῦ: «ἡ στάθμη τῆς θαλάσσης», «κατῆλθεν, ἀνῆλθεν ἡ στάθμη τῆς λίμνης».

—*[Τοπογρ.]* Καλεῖται *στάθμη* ἢ *ἀλφάδιον* ὄργανον τεκτονικὸν καὶ τοπογραφικόν, ὀνομασθὲν οὕτως ἐκ τοῦ σχήματός του, ὁμοιάζοντος πρὸς τὸ κεφαλαῖον γράμμα Α. Τοῦτο καλεῖται καὶ *ξυλαλφάδιον* ἢ καὶ *βολιδοχωροστάθμη*. Διὰ τοῦ ὀργάνου τούτου ἐλέγχομεν κυρίως ἂν ἐπιφάνειά τις εἶναι ὁριζοντία καὶ προσδιορίζομεν τὴν διαφορὰν ὕψους δύο σημείων. Συνίσταται δ' ἐκ ξυλίνου ἰσοσκελοῦς

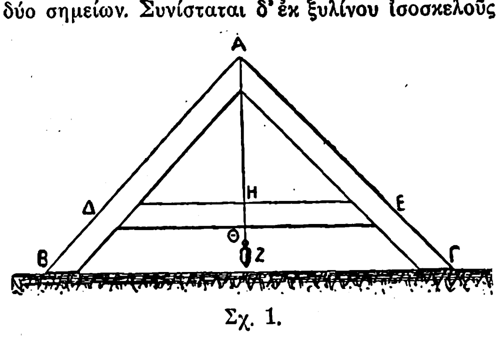

Σχ. 1.

τριγώνου ΒΑΓ (ὀρθογωνίου συνήθως), ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου Α εἶναι ἐξηρτημένον διὰ νήματος βαρύδιον Ζ (σχ. 1). Αἱ πλευραὶ ΑΒ καὶ ΑΓ τοῦ ἰσοσκελοῦς τούτου τριγώνου συνδέονται διὰ κανόνος ΔΕ, παραλλήλου πρὸς τὴν νοητὴν βάσιν αὐτοῦ ΒΓ, εἰς τὸ μέσον δὲ τοῦ κανόνος τούτου ὑπάρχει γραμμὴ ΗΘ, δι' ἧς πρέπει νὰ διέρχηται τὸ νῆμα ΑΖ, ὅταν οἱ πόδες τῶν δύο σκελῶν ΑΒ καὶ ΑΓ τοῦ ἰσοσκελοῦς τούτου τριγώνου εὑρίσκωνται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου. Δυνάμεθα ὅθεν, τοποθετοῦντες τὴν στάθμην ἐπί τινος γραμμῆς, νὰ ὁριζοντιώσωμεν αὐτήν, ἐπίσης δὲ νὰ ὁριζοντιώσωμεν οἱανδήποτε ἐπιφάνειαν διὰ τῆς ὁριζοντιώσεως δύο γραμμῶν αὐτῆς, κατὰ προτίμη-

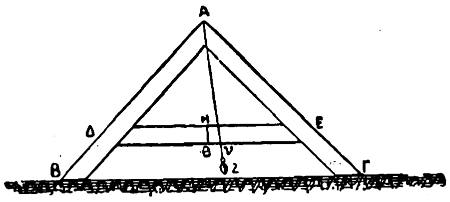

Σχ. 2.

σιν καθέτων. Ἡ στάθμη ἐλέγχεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ἐπί τινος ἐπιπέδου κεκλιμένης ἐπιφανείας καὶ καθ' ὡρισμένην γραμμὴν ΒΓ (σχ. 2) αὐτῆς τοποθετεῖται ἡ στάθμη καὶ σημειοῦται ἐπὶ τοῦ ἐνδιαμέσου κανόνος ΔΕ ἡ θέσις ν, ἣν ἔλαβε τὸ νῆμα τοῦτο ἰσορροπῆσαν. Εἶτα τοποθετεῖται ἡ στάθμη ἀντιστρόφως, ὥστε ὁ πούς αὐτῆς Γ νὰ λάβῃ τὴν θέσιν ἣν κατεῖχε προηγουμένως ὁ πούς Β καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος τὴν θέσιν τοῦ Γ. Τὸ

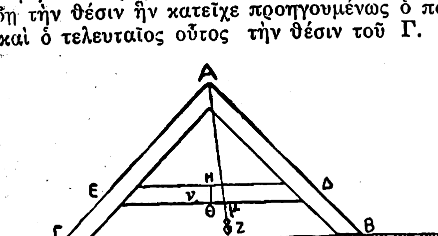

Σχ. 3.

νῆμα τότε (σχ. 3) θὰ λάβῃ ἑτέραν θέσιν μ, συμμετρικὴν πρὸς τὴν ν, ὡς πρὸς τὴν ΗΘ, καὶ πρέπει ἀπαραιτήτως ἡ μΘ νὰ εἶναι ἴση πρὸς Θν. Ἂν ἡ ἰσότης αὕτη δὲν πληροῦται, τότε ἡ στάθμη εἶναι ἐλαττωματικὴ καὶ δέον ν' ἀπορριφθῇ ἢ νὰ διορθωθῇ.

Ἡ στάθμη, ὡς ἐλέχθη, χρησιμοποιεῖται κυρίως ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν εὕρεσιν τῆς ὁριζοντίας θέσεως γραμμῆς τινος ἢ ἐπιφανείας καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ὑψομετρικῆς διαφορᾶς δύο σημείων. Τὸ δεύτερον τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ ἀκολούθου τρόπου: Ὑποτεθείσθω ὅτι ζητεῖται ἡ ὑψομετρικὴ διαφορὰ δύο σημείων Α καὶ Β, ἀπεχόντων ἀλλήλων 4 μέτρα. Τοποθετεῖται εὐθύς τις κανών, οὕτως ὥστε τὸ ἓν τῶν ἄκρων του νὰ ἐπακουμβήσῃ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου Α

Σχ. 4.

(σχ. 4.) καὶ εἶτα ὁ βοηθὸς ἡμῶν, κρατῶν εἰς τὸ ἕτερον σημεῖον Β κατακόρυφον κανόνα ἠριθμημένον Ε, ὑψώνει τὸ ἄκρον τοῦ κανόνος ΑΔ, ἐν ἐπαφῇ εὑρισκομένου πρὸς τὸν κατακόρυφον τοιοῦτον, μέχρις ὅτου τὸ νῆμα τῆς στάθμης, ὅπερ ἔχομεν τοποθετήσει ἐπὶ τοῦ κανόνος ΑΔ, διέλθῃ διὰ τῆς γραμμῆς τῆς ὁριζούσης τὴν ὁριζοντίαν θέσιν. Τούτου ἐπιτευχθέντος, ἀναγιγνώσκομεν ἐπὶ τοῦ ἠριθμημένου κατακορύφου κανόνος τὴν διαφορὰν ὕψους τῶν σημείων Α καὶ Β. Πρὸς καταμέτρησιν κλί-

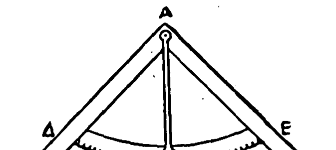

Σχ. 5.

σεων διὰ τῆς στάθμης δέον ν' ἀντικατασταθῇ ὁ ἐνδιάμεσος αὐτοῦ κανὼν ΔΕ (σχ. 5) διὰ τόξου κύκλου βαθμολογημένου καὶ ἠριθμημένου ἀπὸ τοῦ μέσου αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄκρα, τὸ δὲ νηματοβαρύδιον διὰ ξυλίνου ἐκκρεμοῦς μετὰ δείκτου. Τοιαῦται στάθμαι καλοῦνται *στάθμαι μετὰ ἐκκρεμοῦς* καὶ χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ τοπογραφίᾳ πρὸς μέτρησιν βάσεων. Ἡ στάθμη χρησιμοποιεῖται συνηθέστατα ὑπὸ τῶν κτιστῶν (ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῆς *στάθμη τῶν τεκτόνων*), ἐπίσης δὲ εἰς τὴν τοπογραφίαν διὰ χωροσταθμήσεις μικρᾶς ἐκτάσεως, ὡς καὶ διὰ τὴν ἄμεσον μέτρησιν ὁριζοντίων ἀποστάσεων. Οὕτως, ἂν θέλωμεν νὰ εὕ-

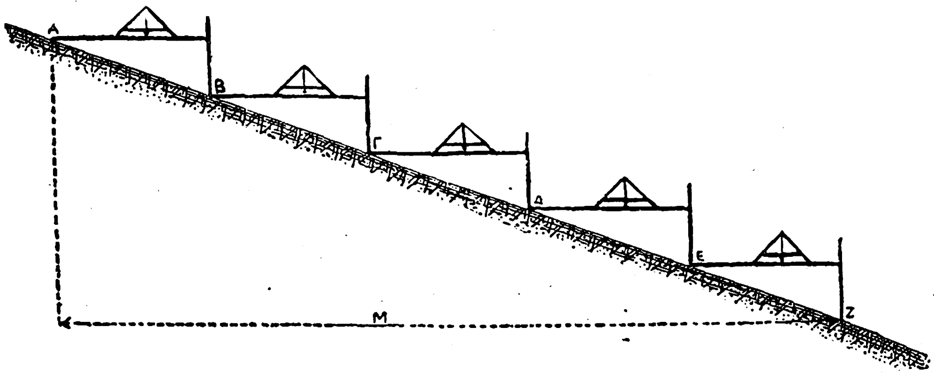

Σχ. 6.

ρωμεν τὴν ὁριζοντίαν ἀπόστασιν μεταξὺ δύο σημείων Α καὶ Ζ (σχ. 6), ἐκτελοῦμεν κατὰ τὴν γραμμὴν ΑΖ διαδοχικὴν μέτρησιν τῶν ὁριζοντίων ἀποστάσεων τῶν σημείων Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ διὰ πενταμέτρων συνήθως κανόνων ὁριζοντιουμένων διὰ τῆς στάθμης, εὑρίσκοντες οὕτω τὴν ὁλικὴν ὁριζοντίαν ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν σημείων Α καὶ Ζ. Ὑπάρχουσι διάφοροι τύποι στάθμης, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ ἀναρτωμένη στάθμη, συνισταμένη ἐκ ξυλίνου ἢ σιδηροῦ κανόνος, εἰς τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου εἶναι προσδεδεμένον νῆμα φέρον εἰς τὸ μέσον τοῦ μήκους αὐτοῦ σημεῖον ἐξαρτήσεως Ζ

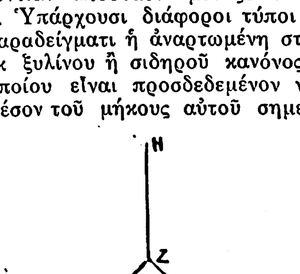

Σχ. 7.

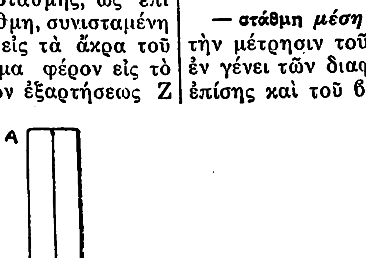

Σχ. 8.

(σχ. 7), ἐφ' οὗ προσδένομεν ἕτερον νῆμα ΖΗ. Κρατοῦμεν τὸ ὄργανον ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ νήματος Η. Οὕτω τοῦ τριγώνου ΖΑΒ ὄντος ἰσοσκελοῦς καὶ τῆς ΖΗ κατὰ τὴν ἀνάρτησιν κατακορύφου, ἔχομεν τὴν γραμμὴν ΑΒ ὁριζοντίαν καὶ δυνάμεθα σκοπεύοντες δι' αὐτῆς νὰ εὑρίσκωμεν προχείρως, τῇ βοηθείᾳ κανόνος, τὴν χωροσταθμικὴν διαφορὰν δύο σημείων. Τύπος, τέλος, διάφορος τοῦ ἀρχικοῦ εἶναι ὁ ἐν τῷ σχ. 8 τύπος στάθμης, ἀποτελούμενος ἐκ δύο σκελῶν σχηματιζόντων ὀρθὴν γωνίαν. Ἐπὶ τοῦ κατακορύφου αὐτοῦ σκέλους καὶ ἐν ἐσοχῇ ὑπάρχει ἀνηρτημένον βαρύδιον Δ, δίδον τὴν κατακόρυφον. Διὰ τοῦ ὀργάνου τούτου δυνάμεθα νὰ εὑρίσκωμεν ἂν ἐπιφάνειά τις εἶναι ὁριζοντία, τοποθετοῦντες τὴν ΒΓ ἐπ' αὐτῆς, ἐπίσης δὲ ἂν ἑτέρα τις ἐπιφάνεια εἶναι κατακόρυφος, ἐφαρμόζοντες τὴν πλευρὰν ΑΒ ἐπ' αὐτῆς. —Ω.

—**στάθμη** ***θαλάσσης*** *[Ὠκεανογρ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ἐπίπεδον τῆς θαλάσσης. Ἡ στάθμη τῆς θαλάσσης (niveau de la mer—sea level) ὑφίσταται μεταβολὰς ὀφειλομένας: 1) Εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς βαρομετρικῆς πιέσεως. Ὕψωσις κατὰ 1 χ. μ. τῆς ὑδραργυρικῆς στήλης τοῦ βαρομέτρου προκαλεῖ ἀντιστοίχως πτῶσιν τῆς στάθμης τοῦ θαλασσίου ὕδατος ἴσην πρὸς 13,6 χ μ. 2) Εἰς τὸν ἄνεμον, ὅστις, ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως καὶ τῆς διευθύνσεως αὐτοῦ, μεταβάλλει τὴν στάθμην, ἥτις πολλάκις φθάνει εἰς ὕψος καὶ μέχρις ἓξ μέτρων (ἀκταὶ Ὁλλανδίας κλπ.). 3) Εἰς τὴν διαφορὰν ἁλμυρότητος τῶν θαλασσῶν, ἕνεκα τῆς ὁποίας τὸ ὕψος ἢ ἡ στάθμη τοῦ θαλασσίου ὕδατος μεταξὺ δύο θαλασσῶν, αἵτινες συγκοινωνοῦσι μεταξύ των καὶ παρουσιάζουσι διαφορὰν ἁλμυρότητος, θὰ εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογος τῶν πυκνοτήτων τοῦ ἐν ἑκάστῃ τούτων περιεχομένου ὕδατος (ἀρχὴ συγκοινωνούντων δοχείων περιεχόντων ὑγρὰ ἑτερόπυκνα). 4) Εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς θερμοκρασίας. 5) Εἰς τὰς παλιρροίας, αἵτινες περιοδικῶς ἀνυψοῦσι καὶ καταβιβάζουσι τὴν στάθμην τῶν θαλασσῶν. Τέλος ἡ στάθμη τῆς θαλάσσης ἀδιαλείπτως ἀνυψοῦται συνεπείᾳ τῆς συνεχοῦς ἀποθέσεως ἐπὶ τοῦ βυθοῦ τῶν θαλασσῶν στερεῶν ὑλῶν, προερχομένων ἐκ τῆς διαβρώσεως τῶν ἠπείρων.

Ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων αἰτίων ἐπὶ τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης δὲν εἶναι ἐφικτός, ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ὁ μέσος ὅρος δὲν ὑπερβαίνει ἢ ὀλίγα δέκατα τοῦ μέτρου.

— *[Τοπογραφ.]* Ἡ ἐπιφάνεια τῆς μέσης στάθμης τῆς θαλάσσης λαμβάνεται ἐν τῇ τοπογραφίᾳ ὡς ἀρχικὴ χωροσταθμικὴ ἐπιφάνεια, ἀφ' ἧς μετροῦνται τὰ ἀπόλυτα ὕψη τῶν διαφόρων σημείων τοῦ ἐδάφους, ἤτοι αἱ κατακόρυφοι ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας ταύτης. Ἡ μέση στάθμη τῆς θαλάσσης προσδιορίζεται μετὰ σχετικῆς ἀκριβείας διὰ τῶν παλιρροιογράφων ἢ παλιρροιομέτρων. Ἀναλόγως δὲ τῶν γενομένων παρατηρήσεων δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὴν μέσην ἡμερησίαν στάθμην καθ' ἑκάστην ἡμέραν, τὴν μέσην μηνιαίαν στάθμην ἢ καὶ τὴν μέσην ἐτησίαν τοιαύτην. Κ. Χ. Λ.

— **στάθμη** ***μέση*** (niveau moyen des mers). Διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ ἀπολύτου ὕψους τῶν ὀρέων καὶ ἐν γένει τῶν διαφόρων σημείων τοῦ ἐδάφους ὡς ἐπίσης καὶ τοῦ βάθους τῶν θαλασσῶν, χρησιμεύει ἡ μέση στάθμη τοῦ θαλασσίου ὕδατος, ἤτοι συμβατικὸν ἐπίπεδον συγκρίσεως προεκτεινόμενον ὑποθετικῶς ὑπὸ τὴν ξηράν. Ἡ μέση στάθμη εἶναι τὸ μέσον ἀκριβῶς τῶν σταθμῶν πλήμης καὶ ρηχίας (συζυγιῶν ἢ τετραγωνισμῶν). Ἡ μέση στάθμη δὲν εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή, μεταβαλλομένη ἐκ διαφόρων αἰτίων, ἀστρονομικῶν, μεταβολῆς βαρομετρικῆς πιέσεως κλπ. Διακρίνομεν *μέσην ἡμερησίαν στάθμην*, *μέσην μηνιαίαν στάθμην*, *μέσην ἐτησίαν στάθμην* κλπ.

Ἡ μέση στάθμη εἶναι χαρακτηριστικὸν μέγεθος εἰδικὸν δι' ἕκαστον λιμένα, ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς γεωγραφικῆς διαμορφώσεως τῶν ἀκτῶν τοῦ βυθοῦ κλπ. Τὴν μέσην στάθμην δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν μετὰ μεγάλης προσεγγίσεως δι' ἕκαστον λιμένα, κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον:

Τοποθετοῦμεν ἐπὶ ἑνὸς κρηπιδώματος ἢ παρὰ τὴν ἀκτήν, μίαν κλίμακα καὶ προσδιορίζομεν τὸ ὕψος Η (πρώτη πλήμη), εἰς ὃ ἀνῆλθεν ἡ ἐλευθέρα

Digitized by Google

ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης (βλ. σχ.) κατά τινα ἡμέραν καὶ κατόπιν τὴν στάθμην Β τῆς ρηχία, ἥτις ἀκολουθεῖ ἀμέσως μετὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν πλήμην. Ἀκολούθως σημειοῦμεν τὸ ὕψος Η′ τῆς νέας πλήμης, ἥτις ἀκολουθεῖ τὴν προηγουμένην ρηχίαν καὶ λαμβάνομεν τὸ μέσον Α τῆς κατακορύφου ἀποστάσεως μεταξὺ τῶν δύο ὑψῶν Η καὶ Η′. Ἡ μέση στάθμη εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου Μ, ὅπερ ἀπέχει ἐξ ἴσου ἀπὸ τῶν σταθμῶν Α καὶ Β. Ἐκ παρατηρήσεων εὑρέθη ὅτι ἡ οὕτω πως προσδιοριζομένη μέση στάθμη μένει αισθητῶς ἀμετάβλητος. Ἡ μέση στάθμη πειραματικῶς προσδιορίζεται μετὰ μεγάλης ἀκριβείας διὰ τῶν ἑξῆς ὀργάνων, maregraphe totalisateur τοῦ Reitz καὶ médimarémètre τοῦ Lallemand.

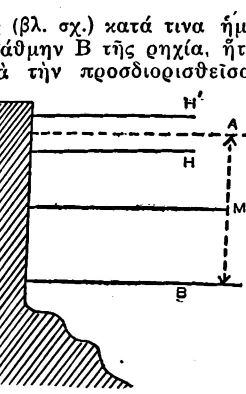

Προσδιορισμὸς μέσης στάθμης.

Ν. Ι. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

στάθμησις, —*εως* (ἡ)· τὸ σταθμᾶσθαι, ὁ καθορισμὸς τοῦ βάρους σώματός τινος.

σταθμητικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν στάθμησιν, ὁ τῆς σταθμήσεως.

σταθμητός,—*ή*—*όν*· ὁ δυνάμενος νὰ σταθμηθῇ, νὰ ζυγισθῇ, ἀντίθ. *ἀστάθμητος.*

σταθμίζω· ἀντὶ *σταθμῶμαι*, εὑρίσκω, προσδιορίζω τὸ βάρος σώματός τινος, ζυγίζω· || μεταχειρίζομαι τὴν στάθμην πρὸς ἔλεγχον ἢ ἐπιτυχίαν τῆς ὁριζοντιότητος· || μεταφ., ὑπολογίζω, μελετῶ καλῶς: «δὲν ἐστάθμισε καλῶς τὰ πράγματα, — τὸ ζήτημα».

«Σταθμικὴ ***Πλάστιξ*****».** Ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς ἐν Αἰγίῳ, ἐκδοθεῖσα τῷ 1884, εἰς σχῆμα 4ον.

σταθμίον (τό)· μονὰς βάρους ἢ ὑποδιαίρεσις, δι᾽ ἧς εὑρίσκεται τὸ βάρος σώματός τινος.

—*[Πυρoβ.]* Καλεῖται *σταθμίον* πυροβόλου τινὸς ἐκστρατείας τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ κιλλίβαντος, εἰς οὗ τὸ ἄκρον, προκειμένου περὶ ταχυβόλων πυροβόλων, φέρεται τὸ πτύον προσηρμοσμένον ἐπ᾽ αὐτοῦ διὰ τοῦ ἄξονός του, ἡ πλὰξ μετὰ τῶν ἐπ᾽ αὐτῆς λαβῶν καὶ ὁ σκοπευτικὸς μοχλός. Εἰς τὰ ὀρειβατικὰ πυροβόλα τὸ σταθμίον ἀποτελεῖ ἴδιον τεμάχιον φόρτου, συνδεόμενον μετὰ τοῦ κορμοῦ κιλλίβαντος κατὰ τὴν πρὸς πυροβόλησιν τάξιν διὰ γιγγλύμων. Εἰς τὰ κυλινδούμενα πυροβόλα ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ σταθμίου εὕρηται τὸ κύκλιον ἢ ἡ διάταξις τῆς ἀντιστηρίξεως, διὰ τὴν μετὰ τοῦ προολκαίου σύνδεσιν τοῦ πυροβόλου, πρὸς σχηματισμὸν τοῦ ὀχήματος πυροβόλου. Γ. Α. ΚΥ.

σταθμίς, —*ίδος* (ἡ) (κοιν. *ἡ φούρμα*). Τεμάχια ἐκ σανίδων εἰς τὰ ξύλινα σκάφη, ἐξ ἐλάσματος καὶ σιδηρογωνιῶν εἰς τὰ σιδηρᾶ ἢ χαλύβδινα, προσκαίρως ἐφαρμοζόμενα ἐπὶ τῶν ἀνιδρυομένων νομέων, ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν αὐτῶν, πρὸς συγκράτησίν των. Οὕτως ἐπέχουν, προσωρινῶς, αἱ μὲν ἐξωτερικαὶ σταθμίδες θέσιν *ζωστήρων*, αἱ δὲ ἐσωτερικαὶ *ζωστρῶν*. Ἡ τοιαύτη καθήλωσις σταθμίδων λέγεται «τρόπωσις τοῦ σκελετοῦ τοῦ σκάφους» (τὸ ρῆμα *τροπῶ*), καθόσον εἰδικώτερον τροποὶ ὀνομάζονται αἱ τῶν ὑφάλων (δηλαδὴ αἱ τῆς γάστρας) σταθμίδες. Σ. Ε. Λ.

στάθμισις, —*εως* (ἡ)· ἀντὶ *στάθμησις* (βλ. λ).

σταθμιστὴς (ὁ)· ὁ σταθμώμενος, ὁ ζυγίζων.

σταθμοδείκτης (ὁ) *[Ὑδρογραφ.]*. Αὐτογραφικὸν ὄργανον, σημειοῦν αὐτομάτως καὶ κατὰ τρόπον συνεχῆ τὰς συναρτήσει τοῦ χρόνου μεταβολὰς τῆς στάθμης ὑγρᾶς τινος ἐπιφανείας, εἴτε ἠρεμούσης ἐν ἰσορροπίᾳ εἴτε εὑρισκομένης ἐν κινήσει.

Ἀποτελεῖται γενικῶς ἐκ τυμπάνου κυλινδρικοῦ, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου στερεοῦται φύλλον χάρτου ὑποδιῃρημένον εἰς ἴσα μέρη ἀντιστοιχοῦντα εἰς ἰσομερῆ κλάσματα τῆς χρονικῆς διαρκείας, καθ᾽ ἥν, ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ, ἐκτελεῖ τὸ τύμπανον μίαν πλήρη περιφοράν του. Πλωτὴρ ἀφ᾽ ἑτέρου, ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐπιφανείας ἐπιπλέων, καὶ παρακολουθῶν τὰς ἑκάστοτε μεταβολὰς τοῦ ὕψους της ἀπὸ σταθερᾶς τινος ἀφετηρίας, μεταδίδει διὰ καταλλήλων συνδέσεων τὰς καθ᾽ ὕψος κινήσεις του εἰς γραφίδα, ἥτις χαράσσει ἐπὶ τοῦ χάρτου τοῦ τυμπάνου γραμμὴν συνεχῆ, ἧς αἱ μὲν τετμημέναι παριστάνουν χρονικὰ διαστήματα, αἱ δὲ τεταγμέναι. διὰ πρεπούσης κλίμακος μετρούμεναι, τὰς ἑκάστοτε μεταβολὰς τοῦ ὕψους τῆς στάθμης. Οὕτω δίδεται τὸ ὕψος τῆς στάθμης συναρτήσει τοῦ χρόνου. καὶ συνεπῶς ἡ θέσις τῆς ὑγρᾶς στάθμης ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. Ἓν τῶν τοιούτων ὀργάνων εἶναι καὶ ὁ *παλιρροιογράφος.* Σ. Ε. Λ.

σταθμὸς (ὁ)· ὁ τόπος ὅπου σταθμεύει τις, κατάλυμα: «κάμνω σταθμὸν» σταθμεύω, «σιδηροδρομικὸς σταθμός»· || ἀρχ. ἐπὶ στρατιωτικῆς πορείας, ἡ ἀπόστασις τὴν ὁποίαν ἐφάπαξ διανύει τὸ στράτευμα· || τόπος συγκεντρώσεως προϊόντων, ἐναποθηκεύσεως, διαμετακομίσεως, βάσις χορηγιῶν ἢ ἀνεφοδιασμοῦ· || «τηλεγραφικὸς σταθμὸς» τηλεγραφεῖον· || «ἠλεκτρικὸς σταθμὸς» τόπος παραγωγῆς καὶ διοχετεύσεως ἠλεκτρισμοῦ· || μεταφ. «ἱστορικὸς σταθμὸς» ἢ «σταθμὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ» τὸ χρονικὸν σημεῖον, καθ᾽ ὃ ἄρχεται νέα περίοδος: «τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐσημείωσε σταθμὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ».

— *[Γεωδ.] Σταθμὸν παρατηρητικὸν* ἐν τῇ γεωδαισίᾳ καλοῦμεν τὰ σημεῖα στάσεως, ἐφ᾽ ὧν ἐκτελοῦμεν γωνιομετρήσεις διὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ μεγέθους τῶν γωνιῶν τῶν τριγώνων τοῦ δικτύου (ὁριζόντιαι γωνίαι) καὶ τῶν ζενιθιακῶν ἀποστάσεων τῶν ἐξ ἑκάστου σημείου στάσεως σκοπευομένων σημείων (κατακόρυφοι γωνίαι). Αἱ γωνιομετρήσεις αὗται ἐκτελοῦνται διὰ θεοδολίχου ἀκριβείας 1″ ἢ 2″ ἢ καὶ 10″. Κ. Χ. Α.

—*[Σιδηροδ.]* Βλ. λ. *σιδηρόδρομος.*

—*[Μηχ.—Ἠλεκτρ.]* Καλεῖται σταθμὸς οἱονδήποτε κέντρον, εἰς τὸ ὁποῖον θερμική, ὑδραυλικὴ κλπ. ἐνέργεια μετατρέπεται εἰς ἠλεκτρικήν.

Οἱ τοιοῦτοι σταθμοὶ καλοῦνται *κεντρικοί*, κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς *ὑποσταθμούς*, εἰς οὓς μετατρέπονται ἁπλῶς τὰ χαρακτηριστικὰ ἢ καὶ τὸ εἶδος τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Συνήθως οἱ κεντρικοὶ σταθμοὶ εἶναι ὑδροηλεκτρικοὶ ἢ θερμοηλεκτρικοί. Λ. Ν. Κ.

— *[Τηλεγρ.—Τηλεφων.]* Καλεῖται γενικῶς *σταθμὸς* τὸ μέρος καὶ τὸ σύνολον τῶν ἐγκαταστάσεων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶναι δυνατὴ ἡ διεξαγωγὴ τηλεφωνικῆς ἢ τηλεγραφικῆς ἀνταποκρίσεως. Οὕτω ἓν ἁπλοῦν τηλεφωνικὸν ἢ τηλεγραφικὸν μηχάνημα τοποθετημένον εἰς τὸ ἄκρον μιᾶς γραμμῆς ἀποτελεῖ τηλεφωνικὸν ἢ τηλεγραφικὸν σταθμὸν ἐνσυρμάτου τηλεφωνίας ἢ τηλεγραφίας. Ὁμοίως εἷς ραδιοφωνικὸς πομπὸς ἀποτελεῖ σταθμὸν ἐκπομπῆς, ἓν δὲ ἁπλοῦν ραδιόφωνον σταθμὸν λήψεως. Λ. Ν. Κ.

—*[Γεωπ.] Σταθμοὶ* καλοῦνται ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια, ἔχοντα συνήθως εἰς τὴν διάθεσίν των ἀγροὺς καὶ σκοπὸν ἀναλόγως τῆς εἰδικότητός των, τὴν ἔρευναν ἐπὶ διαφόρων γεωπονικῶν θεμάτων (*σταθμοὶ ἐρεύνης*) ἢ τὴν διάδοσιν τῶν ἐπιστημονικῶν μεθόδων καλλιεργείας (*ἀποδεικτικοὶ σταθμοὶ ἢ σταθμοὶ ἐφαρμογῆς*). Οἱ σταθμοὶ ἐρεύνης παίζουν σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωπονικῆς ἐπιστήμης. Ἐν Ἑλλάδι ἡ σύστασις σταθμῶν ἐρεύνης ἤρξατο κυρίως ἀπὸ δεκαετίας, νῦν δὲ λειτουργοῦσιν οἱ ἑξῆς σταθμοὶ ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν: κεντρικὸν ἐδαφολογικὸν ἐργαστήριον Ἀθηνῶν καὶ παράρτημα ἐν Θεσσαλονίκῃ, κτηνιατρικὸν μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον Ἀθηνῶν σηροτροφικὸν ἐργαστήριον Ἀθηνῶν, εἰδικὸς σταθμὸς καλυτερεύσεως φυτῶν Θεσσαλονίκης, φυτοπαθολογικὸν ἰνστιτοῦτον Ἀθηνῶν, φυτοπαθολογικοὶ σταθμοὶ Βόλου, Πατρῶν καὶ Ἡρακλείου, ἰνστιτοῦτον σταφίδος Πύργου, ἰνστιτοῦτον καπνοῦ Δράμας, σταθμὸς ἐγγείων βελτιώσεων Θεσσαλονίκης, γεωργικοὶ σταθμοὶ Ἰωαννίνων, Σερρῶν, Φλωρίνης, Ὀρεστιάδος, Χαλκιδικῆς, δενδροκομικοὶ σταθμοὶ Φλωρίνης, Θεσσαλονίκης, Σερβίων, Ἀχυροχωρίου, κτηνοτροφικοὶ σταθμοὶ Κοίλων, Κομοτινῆς, Κασσάνδρας, ἀμπελουργικὸς σταθμὸς Κομοτινῆς, ὡς καί τινες σταθμοὶ ἐπιβητόρων καὶ γεωργοκτηνιατρικοί. Ε. Τ. Ε.

—*[Τακτ.]* Σταθμὸς *ἀνεφοδιασμοῦ* (*ἀναχορηγίας*) καλεῖται ἡ προκεχωρημένη θέσις, εἰς ἣν συγκεντροῦνται τὰ πυρομαχικὰ τὰ προωρισμένα διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν μαχομένων πεζῶν, δηλαδὴ ἡ θέσις, εἰς ἣν ἐκφορτοῦνται τὰ πυρομαχικὰ ἐκ τῶν ἡμιόνων μεταγωγικῶν μάχης καὶ ἐκεῖθεν μεταφέρονται διὰ βραχιόνων ὑπὸ τῶν πρὸς τοῦτο ὡρισμένων ἀνδρῶν.

Σταθμὸς *διοικήσεως* καλεῖται ἡ θέσις, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγκαθίσταται ἡ διοίκησις ἑκάστης μονάδος διαρκούσης τῆς μάχης. Ἐν ἑκάστῳ τοιούτῳ σταθμῷ ἐγκαθίστανται ἅπαντα τὰ μέσα διαβιβάσεως ἢ τοὐλάχιστον τηλέφωνον. Σταθμὸς διοικήσεως ἐγκαθίσταται πάντοτε ἐπὶ θέσεως διευκολυνούσης κατὰ τὸ δυνατὸν περισσότερον τὰς διαβιβάσεις, ἡ τοιαύτη δὲ θέσις τῶν μεγάλων μονάδων προφυλάσσεται διὰ σκεπάστρου καὶ ἔχει συνήθως παραλλαγὴν πρὸς ἀποφυγὴν ἀντιπάλου ἐναερίου παρατηρήσεως, δυναμένης νὰ συνεπιφέρῃ ἐναέριον βομβαρδισμόν. Κατὰ τὰς πολὺ παλαιὰς ἐποχὰς σταθμοὶ διοικήσεως δὲν ὑπῆρχον, εἰμὴ μόνον διὰ τὰ ἀρχιστρατηγεῖα, καθόσον ἅπαντες οἱ ὑποτεταγμένοι διοικηταί, μηδὲ τῶν διοικητῶν τῶν σωμάτων στρατοῦ ἐξαιρουμένων, ἐτίθεντο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν σχετικῶν των μονάδων, ἂν μὴ ἀπ᾽ ἀρχῆς τῆς μάχης, πάντως ὅμως εἰς τὰς μικρὰς ἀποστάσεις, ἰδίως δ᾽ ἐπικειμένης τῆς ἐφόδου. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἤρχισαν ὑφιστάμενοι σταθμοὶ διοικήσεως διὰ τὰς μεγάλας μονάδας (στρατιάς, σώματα στρατοῦ), ὀλίγον δὲ κατ᾽ ὀλίγον ὁ τοιοῦτος **ἀπὸ σταθμοῦ τρόπος διοική**σεως ἤρχισεν ἐπεκτεινόμενος καὶ εἰς μικροτέρας μονάδας (κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον 1904—1905 καὶ κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, μέχρι μεραρχίας), ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν σταθμὸς διοικήσεως ὑπάρχει δι᾽ ἁπάσας ἀνεξαιρέτως τὰς μονάδας, καὶ δι᾽ αὐτὰς τὰς μικρὰς (μέχρι λόχων), αὐθυπονοουμένου βεβαίως ὅτι, ἐφ᾽ ὅσον ἡ μονὰς εἶναι μικροτέρα, ἐπὶ τοσοῦτον ὁ σταθμὸς διοικήσεως προσλαμβάνει μορφὴν μείζονος προσωρινότητος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν σταθμὸν μεγάλης μονάδος, τὸν ἐξακολουθοῦντα νὰ παραμένῃ συνήθως ἐν τῇ αὐτῇ θέσει διαρκούσης μάχης τινός, πολλάκις πολυμήνου. Ἡ θέσις σταθμοῦ διοικήσεως πρέπει νὰ καθορίζηται σαφῶς ἐν τῇ διαταγῇ ἐπιχειρήσεων μιᾶς ἑκάστης μονάδος.

Σταθμὸς *ἐπιδέσεως* καλεῖται ἡ θέσις, ἐν τῇ ὁποίᾳ, κατὰ τὴν μάχην, συγκεντροῦνται οἱ τραυματίαι καὶ τυγχάνουσι τῆς πρώτης ἰατρικῆς ἐπεμβάσεως ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ τοῦ συντάγματος ἢ τάγματος ἢ μοίρας πυροβολικοῦ. Ὁ τοιοῦτος σταθμὸς πρέπει νὰ ἐγκαθίσταται ἐγγὺς τῶν μαχομένων, ἐπὶ θέσεως ὅμως προκεκαλυμμένης, ἂν μὴ ἀπὸ τῶν ἐναερίων ἐχθρικῶν πυρῶν, πάντως ἀπαραιτήτως ἀπὸ τῶν ἐπιγείων πυρῶν. [Περὶ τῶν σταθμῶν ἀνταποκρίσεως καὶ διαβιβάσεως βλ. λ. *ἀνταπόκρισις* καὶ *διαβίβασις*.] Ν. Θ. Κ.

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *σταθμὸς* ὁμὰς πλοίων, μοῖρα συνήθως, ἀποστελλομένη εἰς ξενικὰ ὕδατα πρὸς μακρὰν παραμονὴν καὶ ἐπὶ σκοπῷ, ἰδίᾳ, παρακολουθήσεως τῆς ἐξελίξεως πολιτικῶν γεγονότων. Περιώνυμος διὰ τὴν ἱστορίαν μας, κατὰ τὰς ἐποχὰς τοῦ Ἀγῶνος καὶ τῆς πρώτης βασιλείας, ὑπῆρξεν ὁ λεγόμενος σταθμὸς τῆς Ἀνατολῆς (La Station du Levant) τῶν γαλλικῶν μοιρῶν, αἵτινες ἐστάθμευον ἰδίως εἰς Σμύρνην καὶ Πειραιᾶ. Σ. Ε. Λ.

— **σταθμὸς** ***ἐπιδέσεως*** ἢ ***ἐπικουρίας.*** Ἀποτελεῖ οὗτος, μετὰ τὰς στάσεις καταφυγίων τραυματιῶν, τὸ δεύτερον ὑγειονομικὸν κλιμάκιον τῆς ζώνης τῶν πρόσω. Ἱδρύεται μεταξὺ 3000—3500 μέτρων μακρὰν τῆς γραμμῆς τοῦ πυρὸς καὶ οὐχὶ ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς μάχης, ἀλλ᾽ ἀφοῦ αὕτη πλήρως συστῇ καὶ γενικῶς ὅταν σπουδαῖαι ἤδη ἀπώλειαι ἐπηνέχθησαν· ἐγκαθίστανται δὲ κατὰ κανόνα εἷς κατὰ σύνταγμα (ἐν ἀνάγκῃ καὶ πλείονες) ἐπὶ θέσεως προασπιστικῆς ἀπὸ ἐχθρικῶν βλημάτων, ἐνδεικνυομένης διὰ βελῶν χαρασσομένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διὰ κρητίδος, ἄνθρακος ἢ κάλλιον διὰ χρώματός τινος. Ἡ χειρουργικὴ δρᾶσις ἐν τῷ σταθμῷ ἐπιδέσεως εἶναι τριττή: 1) ἐπίδεσις τῶν τραυμάτων διὰ τῶν παραδεδεγμένων ἑτοίμων ἢ αὐτοτελῶν ἐπιδέσμων, σημειουμένων τῶν χρῃζουσῶν ἀνανεώσεως ἐν τοῖς μετέπειτα ἐπιδέσεων δι᾽ ἐρυθρᾶς γραμμῆς ἢ δι᾽ ἐρυθροῦ σταυροῦ· 2) ἀκινητοποίησις τῶν ἄκρων ἐπὶ καταγμάτων ἢ τραυμάτων τῶν ἀρθρώσεων καὶ ἀγγείων· 3) ἐγχειρήσεις μόνον ἐπείγουσαι, οἷαι ἀπολινώσεις ἐπὶ τραυμάτων εὐμεγέθων ἀγγείων, τραχειοτομίαι ἐπὶ τραυμάτων τοῦ λάρυγγος ἢ τῆς τραχείας. Ἐνέσεις δέ τινες καρδιοτονωτικαὶ πρὸς κατερείψεις καὶ καταπληξίας, ἢ μορφίνης πρὸς ἀλγηδόνας συμπληροῦσι τὴν χειρουργικὴν ἐπικουρίαν. Μετὰ ταύτας ἐνεργεῖται ἡ διακομιδὴ τῶν τραυματιῶν εἰς τὰ χειρουργεῖα ἢ εἰς ἄλλας ἐγγὺς χειρουργικὰς διοργανώσεις. Ι. Π.

— **σταθμὸς** ***μετεωρολογικός***· βλ. λ. *μετεωρολογικοὶ σταθμοί.*

— **σταθμὸς** ***τορπιλλοβλητικὸς*** *[Ναυτ.]*. Ἐγκατάστασις ἐπὶ ξηρᾶς, χρησιμοποιουμένη διὰ τὰς δοκιμαστικὰς ἐκσφενδονίσεις αὐτοκινήτων τορπιλλῶν. Συμπεριλαμβάνει καὶ θαλασσίαν ἔκτασιν, εὔρους ἑκατοντάδων τινῶν μέτρων καὶ μήκους μέχρις 20 χλμ., συνεχίζουσαν τὴν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐγκατάστασιν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τορπιλλοβλητικοὺς σωλῆνας δυναμένους νὰ μεταβάλλωνται καθ᾽ ὕψος, καθὼς καὶ τὰ διὰ τὸν χειρισμὸν τῶν τορπιλλῶν καὶ τὰς συνεννοήσεις μηχανήματα. Πρὸς τὰς πλευρὰς τῆς θαλασσίας λωρίδος τῶν σταθμῶν τοποθετοῦνται σχεδίαι, ἀφ᾽ ὧν παρατηρηταὶ παρακολουθοῦν τὴν τροχιὰν τῆς πρὸς δοκιμὴν ἐκσφενδονισθείσης τορπίλλης, τόσον διὰ τὴν ἐξέλεγξιν τῆς τροχιᾶς της, ὅσον καὶ διὰ τὴν συναρτήσει τοῦ διαστήματος μείωσιν τῆς ταχύτητός της. Σ. Ε. Λ.

Σταθμὸς *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, καλουμένη πρότερον *Χαρμάνκιοϊ*. Κάτ. (1928) 1 520. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 6.574) περιλαμβανούσης τὰ χωρία καὶ συνοικισμοὺς *Ἀμπελόκηποι, Λεμπέτ, Νέα Εὐκαρπία, Νέα Μαινεμένη, Νέο Κορδελλιό, Νέος Κουκλουτζᾶς* καὶ *Πολίχνη* (Καραϊσίν). Εἶναι προάστιον τῆς Θεσσαλονίκης, βορειοδυτικῶς αὐτῆς, ἐπὶ τῆς πρὸς Σέρρας ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, καὶ ἔχει Τ. Τ. Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, προσφυγικὸν νοσοκομεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. —Π.

σταθμῶ (—*άω*)· ἀρχ., καταμετρῶ, κανονίζω μὲ τὴν στάθμην· || συνήθ. *σταθμῶμαι*· σταθμίζω.

Σταθόπουλος, ***Θεόδωρος Γ.*** Καθηγητὴς τῆς βρωματοχημείας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ πολυτε-

Digitized by Google

χνείῳ, γεννηθεὶς ἐν Πύλῳ τῆς Μεσσηνίας τῷ 1878. Διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς φαρμακευτικῆς σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1900 καὶ ὑπηρέτησε μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1926, ὅτε ἀπεστρατεύθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ γενικοῦ ἀρχιφαρμακοποιοῦ. Ἐπὶ δεκαπενταετίαν ἐχρημάτισε προϊστάμενος τοῦ χημικοῦ καὶ μικροβιολογικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Α΄ Στρατιωτικοῦ Νοσοκομείου Ἀθηνῶν. Τῷ 1918 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς χημείας καὶ ἐμπορευματολογίας ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ διαχειρίσεως καὶ ἐπιμελητείας, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἐν τῷ σχολείῳ ἐφαρμογῆς τῆς ἐπιμελητείας. Ἀπὸ τοῦ 1922 διατελεῖ καθηγητὴς τῆς βρωματοχημείας ἐν τῇ ἀνωτάτῃ σχολῇ τῶν χημικῶν-μηχανικῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου πολυτεχνείου. Ἔργα: «Οἱ τύποι τοῦ ἑλώδους παρασίτου ἐν σχέσει πρὸς τοὺς τύπους τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν» (1909), «Στρατιωτικὴ φαρμακογραφία» (1914), «Πρακτικαὶ ὁδηγίαι ἐξετάσεως ἐδωδίμων καὶ ποτῶν» (1919), «Νομὴ καὶ ὑποβοηθητικαὶ τροφαὶ τῶν κτηνῶν» (1920), «Σπουδαὶ καὶ κρίσεις περὶ χολέρας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1912—1913» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου Σ. Λιβιεράτου), «Χημεία μετὰ τῶν ἐφαρμογῶν αὐτῆς. Ἀνόργανος καὶ ὀργανική» (1921), «Περὶ τοξικῶν ἀερίων (ἀσφυξιογόνα κ.τ.λ.)» (1921), «Χημικὴ καὶ μικροβιολογικὴ ἐξέτασις τοῦ ἑλληνικοῦ αὐγοταράχου» (1922), «Τὸ ἑλληνικὸν γιαούρτι ὡς διαιτητικὴ καὶ φάρμακον» (1925), «Ἐδώδιμοι βολβοί» (1927), «Ἡ ἀντίδρασις Halphen ἐν τῷ παλαιῷ βαμβακελαίῳ» (1930), «Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς σταθερότητος τῆς ἀσπιρίνης» (1931), «Ἑλληνικὴ φαρμακοποιία» (1924), «Βρωματοχημεία» (α΄ τόμ. 1926, β΄ καὶ γ΄ 1931) κ. ἄ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ν. Δ. Σ.

σταθώρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀμάραντον τὸ κερκόφυλλον*. Δ. Ν. Π.

Σταϊκόπουλος. —1) ***Στάϊκος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Ζατούνης, εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῶν πολιορκητῶν τοῦ Παλαμηδίου καὶ ὁ πρῶτος καταλαβὼν αὐτό. Ἀκολούθως διεκρίθη ὡς εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς πολιορκίας τοῦ Ἀκροκορίνθου. —2) ***Ἀθανάσιος.*** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Πρὸ τοῦ 1821 διέμενεν ἐν Ὕδρᾳ ἐμπορευόμενος δέρματα. Ἀρξαμένου τοῦ Ἀγῶνος ἠκολούθησε τὸν ἀδελφόν του εἰς ὅλας τὰς ἐκστρατείας. Ἐγένετο εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς πολιορκίας τοῦ Ναυπλίου, συμμετέσχε τῆς ἁλώσεως τοῦ Παλαμηδίου ἐπὶ κεφαλῆς 270 ἀνδρῶν καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου. Τὸν Ἰανουάριον 1833 ὠνομάσθη ταγματάρχης. Ν. Κ. Σ.

Στάϊκος. Οἰκογένεια ἁρματολῶν ἐν Ἀκαρνανίᾳ. Κυριώτερα μέλη αὐτῆς ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς: —1) ***Παναγιώτης.*** Μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐν Ὀδησσῷ, πολλαχῶς ἐνισχύσας αὐτήν, καθόσον ἦτο ἐκ τῶν σοβαρωτέρων ἐμπόρων τῆς ἐποχῆς του. Τὰ ἐν Μολδαυΐᾳ σώματα ἐξωπλίσθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον δαπάναις αὐτοῦ.

—2) ***Ἰωάννης.*** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, χρηματίσας ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῷ 1849 καὶ γερουσιαστής. Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 μετέσχεν αὐτοῦ ὡς ὁπλαρχηγός, μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν, καταταγεὶς εἰς τὸν στρατόν, προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου. Ἀπέθανε τῷ 1867.

—3) ***Στάμος.*** Ἀδελφὸς τῶν προηγουμένων. Διετέλεσε πληρεξούσιος τοῦ Βραχωρίου εἰς πολλὰς συνελεύσεις καὶ μέλος τοῦ βουλευτικοῦ. Χ. Γ. Ε.

—**Στάϊκος,** ***Ἄγγελος Ἀθ.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Ζατούνης. Ἐπολέμησεν ἐναντίον τοῦ Ἰμπραήμ. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1861 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου. Ἀπέθανε τῷ 1884. Ν. Κ. Σ.

— **Στάϊκος,** ***Δημοσθένης.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1836 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1906. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, διετέλεσε τῷ 1883 διοικητὴς τοῦ ἐν Κερκύρᾳ συσταθέντος προπαρασκευαστικοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν. Ὑπηρέτησε κατόπιν ὡς διευθυντὴς τῆς διοικητικῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν—Πειραιῶς, ὡς φρούραρχος Ἀθηνῶν καὶ ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς. Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897 ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ εἰς Κρήτην ἐκστρατευτικοῦ σώματος, κατόπιν δ᾽ ὡς ταξίαρχος παρὰ τῷ στρατῷ Θεσσαλίας. Ἐπανειλημμένως ἐχρημάτισε βουλευτὴς τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1902, προαχθεὶς συγχρόνως εἰς ὑποστράτηγον. Ν. Θ. Κ.

— **Στάϊκος,** ***Στάμος.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1880—1927). Προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Κατὰ τὸν 1ον Βαλκανικὸν πόλεμον (1912) ὑπηρέτησεν ἐν τῇ ταξιαρχίᾳ ἱππικοῦ, ἐκτελέσας ὡς διαγγελεὺς αὐτῆς ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς (26—27 Ὀκτωβρίου 1912) τὴν ἀπὸ Γκιουβέσνας μέχρι Τοψὶν διαδρομὴν μετ᾽ ἐπιστροφῆς, ἤτοι ἄνω τῶν 120 χιλιομέτρων. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1917 — 1920 παρέμεινεν ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος. Ἀνακληθεὶς τὸν Νοέμβριον 1920 εἰς τὴν ἐνέργειαν, μετέσχεν ἐπ᾽ ὀλίγον τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ὡς ἐπιτελάρχης τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς ἀνοίξεως 1921. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1923. Ν. Θ. Κ.

Στάϊλ (Stail), ***Ἰωάννης-Γεώργιος.*** Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1884. Ἐσπούδασε κλασσικὴν φιλολογίαν ἐν Μονάχῳ καὶ ἔγραψεν: «Ἡ ψευδοξενοφώντειος Ἀθηναίων Πολιτεία· ἔρευναι ἐπὶ τοῦ κειμένου, τοῦ φιλολογικοῦ χαρακτῆρος καὶ κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς σημασίας τῆς συγγραφῆς» (1921). Π. Ν. Π.

Σταῖλιν (Stählin), ***Εὐτύχιος.*** Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1873. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βασιλείας καὶ εἰδικεύθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς, γράψας: «Τὰ ἀποσπάσματα τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν παρὰ Διδύμῳ», «Ἱστορία τῶν Γαλατῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας», «Προβλήματα τῆς ἰσραηλιτικῆς ἱστορίας» κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

— **Σταῖλιν** (Stählin), ***Κάρολος-Αὔγουστος.*** Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1865. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ στρατιωτικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Μονάχου καὶ διετέλεσεν ἀξιωματικὸς τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι τοῦ 1897. Κατόπιν μέχρι τοῦ 1901 ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1905 μέχρι τοῦ 1914 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἁϊδελβέργης, τῆς νεωτέρας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Στρασβούργου (1917—1918), τῆς ἱστορίας τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας (1919—1920) καὶ ἀπὸ τοῦ 1920 καθηγητὴς τῆς αὐτῆς ἕδρας καὶ τῆς γεωγραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. Ἔγραψεν: «Ὁ Λούθηρος καὶ ἡ Μεταρρύθμισις» (1908), «Ὁ πόλεμος Γερμανίας καὶ Γαλλίας 1870—1871» (1912), «Περὶ Ρωσίας, ρωσικῆς τέχνης καὶ τῶν μεγάλων ποιητῶν τῆς ρωσικῆς γῆς» (1913), «Προσωπικότητες καὶ μεταρρυθμιστικαὶ κινήσεις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων Ρωμανὼφ» (1919), «Ἱστορία τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης» (1920), «Ἱστορία τῆς Ρωσίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον» (τόμ. Α΄, 1923). Μ. Δ. Β.

— **Σταῖλιν** (Stählin), ***Ὄθων.*** Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἐρλάγγης καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλολογίας καὶ τῆς παιδαγωγικῆς ἐν Ἀουξβούργῳ, Μονάχῳ, Βυρτσβούργῃ καὶ Ἐρλάγγῃ. Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς διὰ τὰς μελέτας του ἐπὶ τῶν πατέρων τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐξέδωσε τὰ ἔργα τοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως μετὰ σχολίων, κατ᾽ ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου εἰς 3 τόμους (1905, 1906 καὶ 1909). Ἔγραψεν ἐπίσης τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἑλληνιστικῆς-ἰουδαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς-χριστιανικῆς λογοτεχνίας» (1911—1920) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—**Σταῖλιν** (Stählin), ***Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1874. Διετέλεσε γυμνασιάρχης ἐν Νυρεμβέργῃ καὶ ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, γράψας τὸ ἔργον: «Ἡ ἑλληνικὴ Θεσσαλία» (1924). Μ. Δ. Β.

Σταῖλτσελ (Staelzel), ***Φρειδερῖκος-Ἐρρῖκος.*** Γερμανὸς μουσουργὸς (1690—1749). Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ἐν Βρεσλαυΐᾳ, ἔνθα καὶ συνέθεσε τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἀξιόλογα ἔργα (κοντσέρτα, εἰσαγωγαὶ κλπ.), ἐν οἷς καὶ τὸ μελόδραμα «Νάρκισσος» (1711). Βραδύτερον συνέθεσε κατὰ παραγγελίαν τὰ μελοδράματα: «Βαλέρια», «Ἀρτεμισία», «Ὠρίων», «Τὰ ρόδα καὶ αἱ ἄκανθαι τοῦ ἔρωτος», «Ἀφροδίτη καὶ Ἄδωνις» (1714), «Ἄκις καὶ Γαλάτεια» (1715), «Ἡ διὰ τοῦ Ἔρωτος κατανικηθεῖσα τύχη» (1716), «Διομήδης» (1717). Τὰ ὑπόλοιπα ἔργα τοῦ Σταῖλτσελ εἶναι 14 ὀρατόρια, ἐν οἷς: «Μαρία Μαγδαληνὴ» καὶ «Jesus patiens», πολλαὶ καντάται καὶ μοτέττα, λειτουργίαι, σονάται διὰ τρία ὄργανα, κονσέρτα διὰ 4 καὶ 5 ὄργανα κλπ. Γ. Σ.

Σταίλυμπριντζ (Stalybridge) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Τσές, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ταίημ. Κάτ. 25.216. Ἔχει βιομηχανίαν σιδηρουργίας, ὑφαντουργίας καὶ χαρτοποιίας. Θ. Κ.

Σταῖμπελ (Stoebel), ***Ἀνδρέας.*** Γερμανὸς φιλέλλην, ὅστις κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν. Ἔπεσε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1822 κατὰ τὴν γενομένην ἅλωσιν τῆς πόλεως. Τ. Ε. Ε.

Στάϊμπελτ (Steibelt), ***Δανιήλ.*** Γερμανὸς δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ συνθέτης (1765—1823). Νεώτατος ἔδρεψε δάφνας ἐν Παρισίοις, γενόμενος μετὰ τοῦ Πλεζοελ ὁ μᾶλλον περιζήτητος κλειδοκυμβαλιστής, καθ᾽ ὃν χρόνον αἱ συνθέσεις του ἦσαν τοῦ συρμοῦ καὶ διεδίδοντο ὅσον ὀλίγων μουσουργῶν. Ἡ μουσικὴ ὅμως αὕτη, στερουμένη βάθους, ἀπηυθύνετο κυρίως πρὸς τοὺς ἐρασιτέχνας, διὸ καὶ ὑπῆρξεν ἐφήμερος. Ὁ Στάϊμπελτ ἔγραψε διὰ τοὺς Παρισίους τὸ μελόδραμα «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα» (1793), τὴν καντάταν «Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἄρεως» διὰ τὴν νίκην τοῦ Ναπολέοντος ἐν Ἄουστερλιτς (1806), βραδύτερον τὰ μελοδράματα: «Cendrillon» καὶ «Sargines» καὶ διὰ τὴν Πετρούπολιν: «Ἡ πριγκίπισσα τῆς Βαβυλῶνος». Οἰηματίας καὶ ἀμφιβόλου ἐντιμότητος, καθότι δὲν ἀπέστεργε νὰ πωλήσῃ τὸ αὐτὸ ἔργον εἰς δύο ἐκδότας, ταυτοχρόνως ἄσωτος καὶ καταδιωκόμενος συνεχῶς ὑπὸ τῶν δανειστῶν του, ὁ Στάϊμπελτ κατώρθωσε νὰ γίνῃ μισητὸς εἰς ὅλα τὰ μουσικὰ κέντρα καὶ νὰ χάσῃ ταχέως ἔδαφος, παρὰ τὴν καταπληκτικήν του καλλιτεχνικὴν ὑπεροχήν. Συνέθεσεν ὡσαύτως: 7 κοντσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον, 60 σονάτας διὰ βιολίον, 40 σονάτας διὰ ἅρπαν καὶ κλειδοκύμβαλον, φαντασίας, παραλλαγάς, ἐμβατήρια, χορούς, κουαρτέττα, κουϊντέττα, τρίο κ. λ. π. Γ. Σ.

Στάϊν (Stein), ***Ἀρθοῦρος.*** Αὐστριακὸς ἀρχαιολόγος καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1871. Διωρίσθη τὸ πρῶτον καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης καὶ κατόπιν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας. Αἱ μελέται καὶ τὰ ἔργα του περιστρέφονται κυρίως περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ρώμης καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἐκ τούτων δὲ τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Untersuchungen zur Geschichte und Verwaltung Aegyptens unter Römischer Herrschaft» (Stuttgart 1905), «Die Protokolle des römischen Senates» (Prag 1904), «Geschichte der römischen Reiches von 284—476» (Wien 1928). Β. Δ. Θ.

—**Στάϊν** (Stein), ***Βόλφγκανγκ-Κάρολος-Λουδοβῖκος.*** Γερμανὸς δημοσιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ πολιτικὴν οἰκονομίαν, περιηγήθη κατόπιν τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀνατολὴν καὶ ἀπὸ τοῦ 1892 ἐγκατεστάθη ἐν Ρώμῃ. Ὑπῆρξεν ἐκδότης τῶν ἐφημερίδων «Kreuz Zeitung» καὶ «Kölniscke Zeitung», ἀπὸ δὲ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου συντάκτης τῶν ἰταλικῶν «Tribuna», «Popolo di Roma» καὶ «Giornale Economico». Ἔγραψεν ἰταλιστί: «Αἱ οἰκονομικαὶ καὶ πολιτικαὶ σχέσεις τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας» (1922), «Ἡ πολιτικὴ παράδοσις τῆς Γαλλίας καὶ τὸ μέλλον τῆς Εὐρώπης» (1923), «Ἡ ρωσικὴ σφὶγξ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς γερμανοσοβιετικῆς συνθήκης» (1925) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

—**Στάϊν** (Stein), ***Γεώργιος-Γουλιέλμος.*** —1) Γερμανὸς μαιευτὴρ (1731—1803). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς ἐν Μαρβούργῳ (1791), εἰς αὐτὸν δὲ ὀφείλονται πλεῖσται νέαι μέθοδοι σχετικαὶ μὲ τοὺς μαιευτικοὺς χειρισμοὺς (μετασχηματισμός, ἐμβρυουλκία), ὡς καὶ νέα χρήσιμα ἐργαλεῖα πρὸς καταμέτρησιν τῆς πυέλου, τοῦ ὄγκου καὶ βάρους τοῦ νεογνοῦ κλπ. Ἔγραψε: «Progr. de versionis negotio pro genio partus salubri et noxio vicissim» (1763), «Prakt. Anleitung zur Leburtsh. in widernaturl. und schweren Fällen u.s.w.» (1772) κ. ἄ.

—2) Γερμανὸς μαιευτὴρ (1773—1870), ἀνεψιὸς τοῦ πρώτου, ὃν διεδέχθη (1803) εἰς τὴν ἕδραν τῆς μαιευτικῆς ἐν Μαρβούργῳ. Συνέγραψε: «Μαιευτική» (1805) καὶ ἐξέδωκε τὰ «Μαιευτικὰ χρονικὰ» (1813). Ο. Ρ.

—**Στάϊν** (Stein), ***Ἐδουάρδος.*** Διακεκριμένος Γερμανὸς διευθυντὴς ὀρχήστρας (1818—1864). Μαθητὴς τοῦ Μένδελσων ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Λειψίας, ἀνήγαγεν εἰς μεγίστην περιωπὴν τὴν ὀρχήστραν τοῦ Σοντερχάουζεν. Ἐκ τῶν συνθέσεων αὐτοῦ ἡ μᾶλλον γνωστὴ εἶναι ἓν κοντσέρτο διὰ βαθύχορδον (ἔργον 9). Γ. Σ.

—**Στάϊν** (Stein), ***Ἑρμάννος*** φὸν —. Γερμανὸς στρατηγὸς (1854—1927). Διετέλεσεν ὑπαρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, διοικητὴς τοῦ 14ου ἐφεδρικοῦ σώματος στρατοῦ καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Πρωσσίας (1916—1918). Ἔγραψε: «Γεγονότα καὶ κρίσεις κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον» (1919). Θ. Κ.

—**Στάϊν** (Stein), ***Ἐρρῖκος*** φὸν —. Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1857 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1887. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν, θεολογίαν καὶ βραδύτερον φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν Ἁϊδελβέργῃ, Χάλλῃ καὶ Βερολίνῳ. Τῷ 1877 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν Βερολίνῳ, τὸ δ᾽ ἑπόμενον ἔτος ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον A. Pensier, τὸ ἔργον «Die Ideale des Materialismus. Lyrische Philosophie» (Leipzig 1878). Τῷ 1879 προσελήφθη ὡς διδάσκαλος τοῦ υἱοῦ τοῦ Ριχάρδου Βάγνερ, καίτοι δὲ παρέμεινεν ὀλίγον εἰς τὸν οἶκον τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ, ὑπέστη σημαντικὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ. Τῷ 1881 ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Χάλλης διὰ τῆς ἐναισίμου διατριβῆς του: «Ueber die Bedeudung des dichterischen Elements in der Philosophie des Giordano Bruno». Τῷ 1884 ἐξέδωκε τὸ ἔργον: «Ueber den Zusammentsang Boileaus mit Descartes» καὶ ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, ὅπου ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Ντίλταϋ. Ἄλλα ἔργα τοῦ Stein εἶναι: «Die Entstehung der neuern Aesthetik» (Stuttgart 1886), «Goethe und Schiller. Beiträge zur Aesthetik der deutschen Klassiker». Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν: «Vorlesungen ueber Aesthetik» (Stuttgart 1897), «Zur Kultur der Seele» (Stuttgart 1906), «Giordano Bruno» (1900). Θ. Π.

—**Στάϊν** (Stein), ***Ἰωάννης-Θεόδωρος.*** Διάσημος Γερμανὸς κατασκευαστὴς κλειδοκυμβάλων καὶ ἐκ-

Digitized by Google

κλησιαστικῶν ὀργάνων (1728—1792). Ἦτο μαθητὴς τοῦ Σίλμπερμαν καὶ ἐφευρέτης τοῦ «γερμανικοῦ μηχανισμοῦ» τοῦ κλειδοκυμβάλου. Κατεσκεύασε μέγαν ἀριθμὸν ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων καὶ κλειδοκυμβάλων, ἐν οἷς καὶ ἓν διπλοῦν κλειδοκύμβαλον μὲ οὐράν, φέρον δύο πληκτροφόρα εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ ὀργάνου. θ. κ.

—**Στάϊν** (Stein), ***Καρλόττα-Ἀλμπερτίνη.*** Γερμανὶς συγγραφεὺς (1742—1827). Κυρία τῆς τιμῆς τῆς δουκίσσης τῆς Βαϊμάρης Ἄννης-Ἀμαλίας, ἐνυμφεύθη τῷ 1864 τὸν σταβλάρχην βαρῶνον φὸν Στάϊν, Εὐγενικὴ τὴν ψυχήν, εὐφυὴς καὶ λεπτὴ τὸ αἴσθημα, ἀγαπῶσα νὰ ἐνασχολῆται εἰς φιλολογικὰς μελέτας. δὲν ἠρέσκετο εἰς τὰς συγκεντρώσεις τῆς αὐλῆς καὶ διῆγε σχεδὸν βίον μονήρη μέχρι τοῦ 1775, ὅτε συνεδέθη στενῶς μετὰ τοῦ Γκαῖτε, ἀφιχθέντος τότε εἰς Βαϊμάρην. Αἱ σχέσεις αὐτῶν ὑπῆρξαν ἐπὶ μακρὸν πλατωνικαί, κατὰ τὴν ὁμόφωνον μαρτυρίαν τῶν συγχρόνων κριτικῶν. Ἡ ἐπίδρασις, ἣν ἔσχεν ἐπὶ τοῦ ποιητοῦ διὰ τοῦ κάλλους της, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς εὐγενείας τοῦ αἰσθήματος, ὑπῆρξε κολοσσιαία, οἱ ὡραιότεροι δὲ τύποι τῶν γυναικῶν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Γκαῖτε ἐδημιουργήθησαν κατὰ προσωποποίησιν αὐτῆς, ὡς ἡ Ἀντιόπη εἰς τὸν «Ἐλπήνορα», ἡ πριγκίπισσα τοῦ «*Τάσου*», ἡ Ναταλία τοῦ «Γουλιέλμου Μάϊστερ», ἡ Λόττε τοῦ «Βερθέρου», ἡ χαρίεσσα καὶ εὐγενὴς Ἰφιγένεια. Μετὰ τὸ ταξίδιον τῆς Ἰταλίας (1788) ὁ ποιητὴς συνεδέθη μετὰ τῆς μετέπειτα συζύγου του Χριστιανῆς, καὶ αἱ σχέσεις αὐτοῦ μετὰ τῆς Στάϊν διεκόπησαν, διὰ νὰ ἐπαναληφθοῦν μετά τινα ἔτη, ἐντελῶς τυπικαί. Ἐν τῇ θλίψει διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν ταύτην ὑπῆρξε παρήγορος ἡ ἀφοσίωσις τῆς παιδικῆς φίλης της Καρλόττας Λέγκεφελδ. τῆς κατόπιν συζύγου τοῦ Σίλλερ. Ἔγραψε τὸ σύμορι στικὸν ἔργον «Ρίνο» (1875) εἰς βάρος τοῦ Γκαῖτε καὶ τῶν κυριῶν τῆς αὐλῆς, καὶ τὴν πεντάπρακτον τραγῳδίαν «Διδὼ» (1794), κατακριθεῖσαν διὰ τοὺς ἐν αὐτῇ ὑπαινιγμοὺς περὶ τῶν σχέσεών της μετὰ τοῦ ποιητοῦ. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Γκαῖτε πρὸς αὐτὴν ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1848 εἰς 3 τόμους. θ. κ.

—**Στάϊν** (Stein), ***Κάρολος-Ἑρρῖκος,*** *βαρῶνος* —. Πρῶσσος πολιτικὸς (1757—1831). Ὑπουργὸς τῷ 1804, ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ. Μετὰ τὰς νίκας ὅμως τοῦ Μ. Ναπολέοντος ὑπῆρξεν ὁ μόνος δυνάμενος νὰ ἀνορθώσῃ τὰ ἐρείπια καὶ ἐκλήθη εἰς τὴν ἀρχὴν τῷ 1807, μετὰ δικτατωρικῆς ἐξουσίας. Ἐκυβέρνησε κατὰ τρόπον ἀληθῶς δημιουργικόν, ἀναδιοργανώσας πάσας τὰς ὑπηρεσίας, ἰδίᾳ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, καὶ θέσας τὰς βάσεις ἰσχυρᾶς στρατιωτικῆς δυνάμεως. Καθαιρεθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, κατέφυγεν εἰς Ρωσίαν, παρὰ τῷ τσάρῳ Ἀλεξάνδρῳ Α', μεθ' οὗ καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Πρωσσίαν. Παρηκολούθησεν εἶτα τὸν συμμαχικὸν στρατὸν εἰς Παρισίους καὶ παρέστη ὡς σύνεδρος εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης. θ. κ.

—**Στάϊν** (Stein), ***Λαυρέντιος φὸν*** —. Αὐστριακὸς οἰκονομολόγος καὶ κοινωνιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1815 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1890. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ οἰκονομικὰς ἐπιστήμας ἐν Κιέλῳ καὶ Ἰένῃ καὶ τῷ 1846 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Κιέλου. Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης ἀπελύθη τῷ 1852, διότι ὑπεστήριξεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Σλέσβιγκ Ὁλστάϊν τὰ δικαιώματα τῶν δουκάτων τούτων. Τῷ 1855 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης, ἐξ οὗ ἀπεχώρησε λόγῳ ὁρίου ἡλικίας τῷ 1885. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφήρμοσε τὴν ἑγελειανὴν διαλεκτικὴν ἐν τῇ μελέτῃ τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων. Σπουδαιότερα ἐκ τούτων εἶναι: «Der Sozialismus und Kommunismus des heutigen Frankreich» (Leipzig 1843, β' ἔκδ. 1848), «Die sozialistischen und kommunistischen Bewegungen Seit der dritten französischen Revolution» (Stuttgart 1848), «Geschichte des französischen Strafrechts» (1846), «System der Staatswissenschaft» (τ.2, Stuttgart 1852—1856), «Lehrbuch der Volkswirtschaft» (Wien 1858, γ' ἔκδ. μὲ τὸν τίτλον: «Lehrbuch der Nationalökonomie» 1877), «Lehrbuch der Finanzwissenschaft» (Leipzig 1860), «Der Wucher und sein Recht» (Wien 1880), «Die drei Fragen des Grundbesitzes» (Stuttgart 1881) κ.λ.π. Ὁ Λαυρέντιος Στάϊν ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν τελευταίων ἐκπροσώπων τοῦ γερμανικοῦ ἑγελειανοῦ ἰδεαλισμοῦ. Συντηρητικὸς ἐν τῇ κοινωνιολογίᾳ του, θεωρεῖται ὡς πρόδρομος τοῦ Rodbertus, Schmoller, Wagner καὶ ὡς ὁ σοβαρώτερος πρὸ τοῦ Κ. Μὰρξ κοινωνιολόγος τῆς Γερμανίας. Πρῶτος αὐτὸς ἔδωσε τὸν κοινωνικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ προλεταριάτου καὶ διέγνωσε τὴν ἀνατρεπτικὴν δύναμίν του. [Πρβλ. Grünfeld, «Die gesellschaftslehre von Lorenz v. Stein» 1908.] θ. π.

—**Στάϊν** (Stein), ***Λουδοβῖκος.*** Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ κοινωνιολόγος, οὐγγρικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1859. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου (1877—1880), ἀνηγορεύθη δὲ διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Χάλλης τῷ 1881. Τῷ 1886 ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου καὶ τῆς πολυτεχνικῆς σχολῆς τῆς Ζυρίχης, τῷ 1889 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς πολυτεχνικῆς σχολῆς τῆς πόλεως ταύτης, τῷ 1891 τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βέρνης καὶ τῷ 1910 τῆς Ἀκαδημίας Οὐμβόλδου τοῦ Βερολίνου. Διετέλεσε πρόεδρος τοῦ κοινωνιολογικοῦ ἰνστιτούτου τῶν Παρισίων καὶ διευθυντὴς τοῦ «Archiv für Geschichte der Philosophie», τῶν «Berner Studien zur Philosophie und ihre Geschichte» καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας, τὴν κοινωνιολογίαν καὶ τὴν καθαρὰν φιλοσοφίαν. Ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: «Die Psychologie der Stoa» (Berlin 1888), «Die Erkentnistheorie der Stoa» (1888), «Antike und mittelalterlichen Vorlänfer des Okkasionalismus» (1889), «Leibnitz und Spinoza» (1889), «Nietzzche's Weltanschanung und ihre Gefahren» (Berlin 1893), «Continuität der griechischen Philosophie in der Gedankenwelt der Araber» (1898) κ. ἄ. Ἐκ τῶν κοινωνιολογικῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: «Die soziale Frage im Lichte der Philosophie» (Stüttgart 1897, δ' ἔκδ. 1923), «Wesen und Anfgabe der Soziologie» (1898), «Der soziale Optimismus» (1905), «Die Anfänge der menschlichen Kultur» (Leipzig 1906) «Philosophische Stromungen der Gegenwart» (1908), «Einleitung in der Soziologie» (Berlin 1921, ἑλλ. μετ.: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν κοινωνιολογίαν» ὑπὸ *Γ. Παπαϊωάννου*), «Gegen Spengler» (1925) κ. ἄ. Ἐκ τῶν φιλοσοφικῶν τέλος ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: »Die Willensfreicheit» (1882), «Der Neoidealismus» (1903), «Dualismus und Monismus» (1909), «Kausalität, Teleologie und Freicheit». Ὁ Λουδοβῖκος Στάϊν εἶναι ὀπαδὸς τοῦ ἑνισμοῦ καὶ ὑπέρμαχος τῆς βιολογικῆς γνωσιολογίας, ἧς κύριον ἐκπρόσωπον θεωρεῖ τὸν Δ. Χιούμ. Ἡ κοινωνιολογία κατ' αὐτὸν εἶναι φιλοσοφικὴ ἐπιστήμη. θ. π.

—**Στάϊν** (Stein), ***Μάρκος Αὐρήλιος.*** Σύγχρονος Ἄγγλος ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βουδαπέστῃ. Περιηγήθη καὶ ἐξηρεύνησε πολλὰς χώρας τῆς Ἀσίας, διενήργησε δὲ ἀνασκαφὰς ἐν Ἀφγανιστάν, Βελουχιστάν, Δυτικῇ Κίνᾳ, Κινεζικῷ Τουρκεστάν, Κασμὶρ καὶ Περσίᾳ. Ἐκ τῶν περὶ τούτων μελετῶν καὶ πραγματειῶν ἄλλας μὲν ἐδημοσίευσεν εἰς πολλὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ἄλλας δὲ ἐξέδωκεν εἰς αὐτοτελῆ τεύχη. Μεταξὺ τούτων σπουδαιότεραι εἶναι: «The sandcovered ruins of Hitan» (1903), «The ruins of the desert Catay» (1912), «The central Asia» (1923), «On Alexander's tracte to the Indies. Personal narrative of explorations on the North-West Fontier of India» (London 1929). Β. Δ. Θ.

— **Στάϊν** (Stein), ***Φερχὰτ-πασᾶς Κάρολος.*** Αὐστριακὸς στρατηγὸς (1811—1860). Ὑπηρετῶν ἐν Αὐστρίᾳ μετέβη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 εἰς Οὐγγαρίαν, ὅπου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κοσοὺθ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Καταβληθείσης τῆς ἐπαναστάσεως κατέφυγεν εἰς Τουρκίαν, ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ὀμὲρ-πασᾶν ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Φερχὰτ-πασᾶς. Ἀργότερον συλληφθεὶς καὶ φυλακισθεὶς ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. θ. β.

— **Στάϊν, *Φρίτς.*** Γερμανὸς μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1879. Διεκρίθη ὡς διευθυντὴς τῆς μουσικῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἰένας, ὡς διευθυντὴς τῆς «Ἀκαδημαϊκῆς χορῳδίας» καὶ ὡς ἀναδιοργανωτὴς τῶν «Ἀκαδημαϊκῶν συναυλιῶν». Ὁ Στάϊν εὗρεν ἐν Ἰένᾳ καὶ ἐξέδωκε συμφωνίαν τινὰ γραφεῖσαν προφανῶς ὑπὸ τοῦ Μπετόβεν πρὸ τῆς «Πρώτης συμφωνίας», ἥτις εἶναι γνωστὴ ὡς «*Συμφωνία τῆς Ἰένας*». γ. σ.

Σταϊναμάνγκερ (Steinamanger, οὐγγρ. Szombathely) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, ἕδρα τῆς κομιτείας Βάς, κειμένη ἐπὶ τοῦ Γκιούνς. Κάτ. 34.699. Ἔχει θεολογικὴν σχολήν, ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον καὶ θέατρον. Εἶναι πόλις βιομηχανικὴ μὲ ἐργοστάσια βάμβακος, κεντημάτων, δερμάτων, ξυλείας, χημικῶν προϊόντων, ἡδυπότων κλπ. θ. χ. σ.

Στάϊναχ (Steinach), ***Εὐγένιος.*** Ἐπιφανὴς Γερμανὸς φυσιολόγος καὶ βιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Καθηγητὴς τοῦ γερμανικοῦ πανεπιστημίου τῆς Πράγας (1902) καὶ ἀπὸ τοῦ 1912 τοῦ πανεπιστημίου Βιέννης καὶ διευθυντὴς τοῦ φυσιολογικοῦ τμήματος τοῦ βιολογικοῦ πειραματικοῦ ἰνστιτούτου τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῆς Βιέννης, κατέστη διεθνῶς γνωστὸς διὰ διαφόρων πειραματικῶν ἐγχειρήσεων (μεταμοσχεύσεων, ἀπολινώσεων τοῦ σπερματικοῦ πόρου) καὶ μελετῶν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὀργανισμοῦ, τῆς διαμορφώσεως τῶν δευτερογενῶν χαρακτήρων αὐτοῦ, τῆς ἀνανεώσεως τούτου κτλ. Τὸ πρῶτον οὗτος τῷ 1902 μεταμοσχεύσας ὄρχιν ἐπὶ ἄρρενος ζῴου, οὗτινος ἀφῃρέθησαν οἱ ὄρχεις, ἐπέτυχε τὴν φυσιολογικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος τοῦ ζῴου, δείξας οὕτω ὅτι ἐκτὸς τῆς πρωταρχικῆς των λειτουργίας τῆς παραγωγῆς σπέρματος, οἱ ὄρχεις εἶναι καὶ ἕδρα ὁρμονῶν πηγαζουσῶν ἐκ τῶν *ἀδένων ἐφηβίας*. Οἱ ἀδένες οὗτοι, ἐνῷ πρότερον μόλις ἦσαν ὁρατοί, μετὰ τὴν μεταμόσχευσιν ἀφθόνως ηὔξανον καθ' ἣν στιγμὴν τὰ τμήματα τοῦ ὄρχεως τὰ παράγοντα τὸ σπέρμα κατεστρέφοντο. Ἐκ τοῦ πειράματος τούτου ἐξήγαγεν ὡς συμπέρασμα τὴν θεωρίαν τῆς ἔσω ἐκκρίσεως τῶν ἀδένων ἐφηβίας τοῦ ὄρχεως. Διὰ δευτέρου πειράματος μεταμοσχεύσεως ᾠοθήκης ἐπὶ ἄρρενος ζῴου, οὗ ἀφῃρέθησαν οἱ ὄρχεις, καὶ ὄρχεως ἐπὶ θήλεος, κατέδειξε τὰ ἐκ τῆς τοιαύτης μεταμοσχεύσεως φαινόμενα τοῦ *ἐκγυναικισμοῦ* καὶ *ἐξανδρισμοῦ* (Feminierung—Maskulierung), ἤτοι τὴν διαμόρφωσιν καὶ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ θήλεος οὓς προσλαμβάνει τὸ ἄρρεν, καὶ ἀντιστρόφως, καταστήσας οὕτω ἔκδηλον τὴν μεγάλην ἐπιρροήν, ἣν ἀσκοῦσιν αἱ ἔσω ἐκκρίσεις τῶν τε ᾠοθηκῶν καὶ τῶν ὄρχεων, ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου, ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἐπὶ τῶν ψυχικῶν διαθέσεων. Δι' ἑτέρου πειραματισμοῦ μεταμοσχεύσεως ὄρχεως καὶ ᾠοθήκης ὁμοῦ ἐπὶ ζῴου παρήγαγε τὸν *ἑρμαφροδιτισμόν*. Τέλος, πρὸς καταπολέμησιν τοῦ γήρατος, ὅπερ ἐπιφέρει εἰς τὸ σῶμα τὰς αὐτὰς μεταβολάς, οἵας καὶ πάσχει τοῦτο εὑρισκόμενον ἐν ἀκμαίᾳ καταστάσει, ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν εἰς αὐτὸ μεταμοσχευθέντων ὄρχεων, ἐφήρμοσε τὴν *ἀπολίνωσιν* καὶ *ἐκτομὴν* τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν δύο σπερματικῶν πόρων τοῦ ὄρχεως· διὰ τῆς ἐγχειρήσεως ταύτης, ἥτις ἔκτοτε φέρει τὸ ὄνομά του, ἔσχεν ἀποτελέσματα κρείσσονα τῶν διὰ τῆς μεταμοσχεύσεως τῶν γεννητικῶν ἀδένων ἐπιτευχθέντων (Βορονώφ). Πέντε ἕως ἓξ ἑβδομάδας μετὰ τὴν ἄνω ἐγχείρησιν ἐπὶ γηραιῶν μυῶν παρετήρησεν ὅτι τὰ ζῷα ταῦτα ἤρξαντο νὰ σκιρτῶσι, νὰ τρέχωσι, νὰ παλαίωσιν ὡς τὰ νέα ζῷα, ἅμα δὲ νὰ δεικνύωσι γενετησίους ὁρμὰς καὶ νὰ καθίστανται γόνιμα. Ἐπίσης ἐπὶ μυῶν καὶ ἰνδικῶν χοιριδίων ἡ ἀπολίνωσις ἐπήνεγκε καὶ παράτασιν ζωῆς. Κατὰ τὸν Στάϊναχ ἡ ἀπολίνωσις τοῦ ἑνὸς σπερματικοῦ πόρου ἐπιφέρει τὴν συρρίκνωσιν καὶ τὴν ἀφάνισιν τῶν σπερματικῶν σωληναρίων, ἧς συνέπεια εἶναι ἡ ἐξάπλωσις τοῦ ἀνὰ μέσον αὐτῶν διαμέσου ἱστοῦ καὶ ἡ αὔξησις τῶν ἐν αὐτῷ ἐφηβικῶν ἀδένων, ἐξ ὧν ἀφθονώτερον παραγομένη καὶ ἀπορρέουσα ἡ ὁρμόνη κατακλύζει τὴν κυκλοφορίαν, τοὺς λοιποὺς ἀδένας ἔσω ἐκκρίσεως (ἐπινεφρίδια, θυρεοειδῆ κλπ.) καὶ τὸν ἕτερον τὸν μὴ ἀπολινωθέντα ὄρχιν, καὶ ἐπιφέρει οὕτω τὴν ἀναζωπύρησιν τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ ἐγχείρησις αὕτη, γινομένη καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων οὐχὶ λίαν γεγηρακότων, ἐπήνεγκεν αὔξησιν τῶν δυνάμεων αὐτῶν, ὡς καὶ ἔφεσιν πρὸς δρᾶσιν. Τὸ ἐγχειρητικὸν τοῦτο πείραμα ἀπετέλεσε τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Στάϊναχ θεωρίαν τῆς *ἀνανεώσεως τοῦ ὀργανισμοῦ*. Συνέγραφε: «Untersuchungen zur vergleichenden Physiologie der männlichen Gesehlechtsorgane der accessorischen Geschlechtsdrüsen» (1894), «Verjungung durch experimentelle Neubelegung der alter den Pubertätsdrüsen» (1920), «Die Erfolge der S. behandlung beim Menschen» (1921) κ. ἄ. ο. ρ.

Στάϊνβεγκ (Steinweg), ***Κάρολος-Ἀλβέρτος.*** Γερμανὸς γραμματολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἔγραψε: «Μελέται ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐξελίξεως τῆς τραγῳδίας» (1905—1924). π. Ν. π.

Στάϊνγουαίυ καὶ ***υἱοὶ*** (Steinway and Sons). Μέγας οἶκος κατασκευῆς κλειδοκυμβάλων, ἑδρεύων ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ. Ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ὀργανοποιοῦ *Ἑρρίκου-Ἔνγκελχαρτ Στάϊνβεγκ* (1797—1871), ὅστις, ἐγκατασταθεὶς μετὰ τῶν τεσσάρων υἱῶν του εἰς Νέαν Ὑόρκην, ἵδρυσε τὸν μέχρι σήμερον ὑφιστάμενον περιώνυμον οἶκον «Στάϊνγουαίυ καὶ Υἱοί», εἰς ὃν ὀφείλονται, πλὴν ἄλλων, πολλαὶ τελειοποιήσεις τοῦ κλειδοκυμβάλου, ἰδίᾳ δὲ ἡ διασταύρωσις τῶν χορδῶν. Ὁ οἶκος Στάϊνγουαίυ ἔχει κεντρικὰ ὑποκαταστήματα ἐν Λονδίνῳ καὶ Ἀμβούργῳ. Γ. Σ.

Στάϊνεν (Steinen), ***Κάρολος*** *φὸν ντὲν* — (Karl von den —). Γερμανὸς ἐθνολόγος καὶ ἐξερευνητής, γεννηθεὶς τῷ 1855. Ἐσπούδασεν ἰατρικήν, ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὴν ψυχιατρικὴν καὶ κατόπιν ἐπεδόθη εἰς ἐθνολογικὰς μελέτας. Τῷ 1882—1883 συνώδευσε τὴν εἰς τὸν Νότιον πόλον γερμανικὴν ἐξερευνητικὴν ἀποστολήν, τῷ 1884 ἐξηρεύνησε τὸν Σινγκοῦ ἐν Βραζιλίᾳ, τῷ 1887—1888 ἐπεχείρησε νέον ἐξερευνητικὸν ταξίδιον πρὸς μελέτην τῶν ἰνδιανικῶν φυλῶν τῆς περιοχῆς τῶν πηγῶν τοῦ Σινγκού, τῷ δὲ 1897—1898 ἐξηρεύνησε τὰς Μαρκέζας. Τῷ 1891 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐθνολογίας ἐν Μαρβούργῳ καὶ τῷ 1900 ἐν Βερολίνῳ, ὅπου καὶ διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ Ἐθνολογικοῦ μουσείου (1904—1928), εἰς ὃ κατέλιπε καὶ τὰς πλουσίας του συλλογάς. Συνέγραψε: «Διὰ τῆς Κεντρικῆς Βραζιλίας. Ταξίδιον διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ Σινγκοῦ» (1886), «Ἡ γλῶσσα τῶν Βακαΐρι» (1892), «Μεταξὺ τῶν φυσικῶν λαῶν τῆς Κεντρικῆς Βραζιλίας» (2α ἔκδ. 1897) κλπ. θ. χ. σ.

Στάϊνερ (Steiner ἢ Stainer), ***Ἰάκωβος.*** Διάσημος Αὐστριακὸς κατασκευαστὴς βιολίων (1621—1683). Ἐσπούδασε τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς βιολίων ἐν Κρεμώνῃ παρὰ τῷ διασήμῳ ὀργανοποιῷ Ἀμάτι, οὗτινος τὴν θυγατέρα ἐνυμφεύθη. Τὰ ὑπὸ τοῦ Στάϊνερ ἐν Κρεμώνῃ κατασκευασθέντα ὄργανα διακρίνονται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ ἠχείου αὐτῶν εἶναι μᾶλλον θολωτὸν τοῦ συνήθους, ἐνῷ

Digitized by Google

οἱ κοχλίαι (*f*) εἶναι στενοὶ καὶ μικροί· ἐπιπροσθέτως φέρουσι τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν αὐτοῦ. Παρὰ τὰ ἀνεκτιμήτου ἀξίας βιολία τῆς περιόδου ταύτης τοῦ Στάϊνερ, ὑπάρχουν πολλὰ ἀκόμη, ὡς καὶ βιόλαι καὶ βιολοντσέλλα, ὄργανα ὀλιγώτερον ἐπιμεμελημένα, ἅτινα, λόγῳ τῆς ἐνδείας, ἐπώλει οὗτος ἀντὶ ἓξ μόνον φλωρινίων. Ἡ δευτέρα περίοδος τῆς ζωῆς τοῦ Στάϊνερ, ἡ διαρρεύσασα ἐν Τυρόλῳ, περιλαμβάνει τὰ ὄργανα τὰ κατασκευασθέντα μεταξὺ 1650—1667. Τὸ ξύλον τούτων εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ἐλάτης μετὰ πυκνῶν ραβδώσεων, φέρουσι δὲ ἔντυπον ἐπιγραφήν. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του ὁ Στάϊνερ ἀπεσύρθη εἰς μονήν τινα βενεδικτίνων, ἐκεῖ δέ, προμηθευθεὶς ἀρίστης ποιότητος ξύλον, κατεσκεύασε 16 ἀπαραμίλλου τελειότητος βιολία, ἅτινα ἐδώρησεν ἀνὰ ἓν εἰς τοὺς δώδεκα ἐκλέκτορας τῆς αὐτοκρατορίας, τὰ δὲ ὑπόλοιπα τέσσαρα εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας. Τὰ βιολία ταῦτα εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Στάϊνερ-ἐκλέκτορος* καὶ φέρουσι τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν τοῦ κατασκευαστοῦ. Ὁ Στάϊνερ ἀπέθανε παράφρων ἐν μεγίστῃ ἐνδείᾳ. Τὸν βίον αὐτοῦ μετ' αὐθεντικωτάτων πληροφοριῶν ἔγραψεν ὁ S. Ruf (1872 καὶ 1892) καὶ ὁ F. Leutner (1898). Γ. Σ.

— **Στάϊνερ** (Steiner), ***Ἰακώβ***. Γερμανοελβετὸς μαθηματικὸς (1796—1863). Τῷ 1834 ἐγένετο καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. Ἐκαινοτόμησε διὰ νέων θεωριῶν εἰς πολλοὺς κλάδους τῶν μαθηματικῶν, ἰδίᾳ τὴν σφαιρικὴν γεωμετρίαν, ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς εἷς τῶν μεγίστων μαθηματικῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἐκ τῶν ἔργων του: «Συστηματικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἐξαρτήσεως τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων» (1832), «Γεωμετρικαὶ κατασκευαὶ δι' εὐθείας γραμμῆς καὶ σταθεροῦ κύκλου» (1833), «Συνθετικὴ γεωμετρία». Θ. Κ.

—**Στάϊνερ** (Steiner), ***Ροδόλφος***. Ἱδρυτὴς τῆς *ἀνθρωποσοφίας* (1861—1925). Ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς ὑπέρμαχος τοῦ ὑλιστικοῦ μονισμοῦ τοῦ Χαῖκελ καὶ θιασώτης τοῦ μέχρις ἀναρχίας καταντῶντος ἄκρου ἀτομισμοῦ, ἀποκρούων πᾶσαν πνευματοκρατικὴν ροπήν, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ τὴν θεοσοφίαν. Κληθεὶς τῷ 1901 ὅπως κάμῃ σειρὰν διαλέξεων ἐν τῇ θεοσοφικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου, ἐγκατέλιπεν αἴφνης τὴν προτέραν κοσμοθεωρίαν καὶ προσεχώρησεν εἰς τὸν μυστικισμόν, ἐκλεγεὶς μετ' ὀλίγον καὶ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ γερμανικοῦ τμήματος τῆς θεοσοφικῆς ἑταιρείας. Περιελθὼν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ἄννι Μπέζαντ, τὴν προϊσταμένην τῆς θεοσοφικῆς κινήσεως, συνεκέντρωσε τὰ δυσηρεστημένα μέλη τῆς ἑταιρείας καὶ ἐνεκαινίασε μετ' αὐτῶν νέαν κίνησιν, τὴν ἀνθρωποσοφικήν, ἡ ὁποία ἀπέκτησε καὶ ἴδιον κέντρον λατρείας παρὰ τὴν Βασιλείαν, ὅπου ἱδρύθη ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, μετονομασθεὶς βραδύτερον ναὸς τοῦ Γκαῖτε (Goetheanum). Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἀνέπτυξεν ὁ Στάϊνερ πρόγραμμα τριττῆς διαρθρώσεως τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει μυστικῶν θεωριῶν. Συμφώνως πρὸς τοῦτο τὸ κράτος διακρίνεται εἰς τρία αὐτοτελῆ ὄργανα, τὸν πνευματικὸν βίον, τὸν τοῦ δικαίου καὶ τὸν οἰκονομικόν. Ἀκαμάτως μοχθῶν πρὸς διάδοσιν τῶν ἰδεῶν του ἵδρυσεν ἐκδοτικὰς ἑταιρείας, σχολάς, ἰνστιτοῦτα ἐρευνῶν καὶ ἀρχεῖα, περιοδικὰ καὶ συλλόγους. Τὰ σπουδαιότερα συγγράμματα αὐτοῦ εἶναι τὸ μὲν φιλοσοφικοῦ περιεχομένου, ὡς λ. χ. «Ἡ φιλοσοφία τῆς ἐλευθερίας» (1894), «Ἡ κοσμοθεωρία τοῦ Γκαῖτε» (1897), «Τὰ προβλήματα τῆς φιλοσοφίας» (1914), τὸ δὲ θεοσοφικοῦ, οἷα: ἡ «Θεοσοφία» (18η ἔκδ. 1910), «Πῶς γνωρίζομεν τοὺς ἀνωτέρους κόσμους» (1909), τὸ δὲ ἀνθρωποσοφικοῦ, ἐν οἷς: τὰ «Περὶ τοῦ προβλήματος τοῦ ἀνθρώπου» (1916), «Περὶ τοῦ προβλήματος τῆς ψυχῆς» (1917) κ. ἄ. Ὁ Στάϊνερ ἦτο φύσις ἐξαιρετικὰ εὐφυής, χαρακτὴρ μετ' ἰδιαζόντως ἰσχυρᾶς βουλήσεως καὶ καλλιτεχνικῆς ἰδιοφυΐας. Ἡ ἀνθρωποσοφία αὐτοῦ, ἥτις εἶναι συγκρητισμὸς περιλαμβάνων καὶ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ μεταβεβλημένον καὶ φέροντα τὰ γνωρίσματα κοσμικῆς δυνάμεως, ἀποτελεῖ ἔκφρασιν τῆς πολυμερείας τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ, πάντως ὅμως ἐξηρτημένην ἐκ τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐγεννήθη. Ἡ ἀνθρωποσοφία αὕτη εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον βιοθεωρία καὶ κατὰ δεύτερον λόγον κοσμοθεωρία. Τὸ ἰδιάζον αὐτῆς ἔγκειται εἰς τὴν γνωσιολογίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται καὶ ἡ ὁποία φέρει χαρακτῆρα τὸ μὲν φανταστικόν, τὸ δὲ ἐκλεκτικὸν ἢ ἀκριβέστερον συγκρητιστικὸν μετὰ στοιχείων μυστικιστικῶν καὶ μονιστικῶν προϋποθέσεων. Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— **Στάϊνερ** (Stainer), *σὲρ* ***Τζών***. Ἄγγλος μουσουργὸς (1840—1901). Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Βασιλικοῦ Μουσικοῦ Κολλεγίου τοῦ Λονδίνου καὶ μουσικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολείων. Τὰ γνωστότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ὀρατόρια: «Gideon» καὶ «The Crucifixion» (1887) αἱ καντάται: The daughter of Jairus» καὶ «Mary Magdalen» (1883), 16 ἀνθέμια, δύο πλήρεις ἱεροτελεστίαι κ.λ.π. Ὁ Στάϊνερ ἔγραψεν ὡσαύτως ἐν «Λεξικὸν τῶν τεχνικῶν μουσικῶν ὅρων», «Ἐγχειρίδιον ἁρμονίας» καὶ ἐξέδωκε τὰς μεγίστης ἀξίας ἀνθολογίας: «Dufay and his contemporaries» (1898) καὶ «Carly Bodleian music... varying from about a. d. 1185 to about a. d. 1505» (1902). Γ. Σ.

Σταϊνλὲν (Steinlen), ***Θεόφιλος-Ἀλέξανδρος***. Γάλλος ζωγράφος γερμανικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐν Λωζάννῃ τῷ 1859 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1923. Παρὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων του μετέβη εἰς Παρισίους πρὸς ἀναζήτησιν τύχης καὶ μέχρις ὅτου ἐπιβληθῇ ἐγνώρισε πικρὰς ἡμέρας στερήσεων καὶ δυστυχίας. Διεκρίθη καὶ ἀπέκτησε πανευρωπαϊκὴν φήμην ὡς χαλκογράφος καὶ σχεδιαστής. Τὰ πολυάριθμα ἔργα του εἶναι διεσκορπισμένα εἰς τὰ διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐμπνέονται πάντα ἐκ τῆς ζωῆς τῶν ἀποκλήρων τῆς τύχης καὶ τῶν κοινωνικῶς καταπιεζομένων στρωμάτων. Ὁ Σταϊνλὲν διέθεσε τὸ γόνιμον καὶ ἰσχυρὸν τάλαντόν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐπανειλημμένως δὲ καὶ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ μετ' αὐτὸν ἐξεδήλωσε τὰς γνώμας του ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, τονίσας τὸν πρωτεύοντα ρόλον τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐν τῇ κοινωνικῇ λειτουργίᾳ καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς βιαίας ἀνατροπῆς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος ὡς καθεστῶτος ἀδικίας καὶ ἀσυγχωρήτου ἀνισότητος. Θ. Π.

Στάϊνμαν (Steinmann), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς γεωλόγος καὶ παλαιοντολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1856 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1929. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν Bonn καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν αὐτῇ γεωλογικοῦ καὶ παλαιοντολογικοῦ ἰνστιτούτου. Περιώδευσε χάριν μελετῶν τὴν Ἀργεντινήν, Χιλήν, Βολιβίαν, Περού, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Ἰταλίαν, τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὰ Οὐράλια, τὰς Ἄλπεις καὶ τὰ Πυρηναῖα. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Στοιχεῖα παλαιοντολογίας», «Γεωλογικὸς ὁδηγὸς τῶν πέριξ τοῦ Freiburg», «Παλαιοντολογία καὶ αἱ περὶ καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου θεωρίαι κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος», «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν παλαιοντολογίαν», καὶ ἄλλα. Γ. Κ. Γ.

Στάϊνμετς (Steinmetz), ***Κάρολος-Φρειδερῖκος***. Πρῶσσος στρατάρχης, γεννηθεὶς ἐν Eisenach τῷ 1796 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1877. Ὡς μαθητὴς στρατιωτικῆς σχολῆς μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν 1813 (Σαξονίας) καὶ 1814 (Γαλλίας). Τῷ 1851, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, διετέλεσε διοικητὴς στρατιωτικῆς σχολῆς (Kadettenkorps). Τῷ 1862 προήχθη εἰς στρατηγόν. Κατὰ τὸν Αὐστροπρωσσικὸν πόλεμον τοῦ 1866 μετέσχεν ὡς διοικητὴς τοῦ 5ου σώματος στρατοῦ, νικήσας θριαμβευτικῶς εἰς τοὺς ἀγῶνας Ναχὸντ καὶ Σκάλιτς. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 μετέσχεν ὡς διοικητὴς τῆς 1ης στρατιᾶς, ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου ὅμως 1870 ἀπεμακρύνθη ἐκ τοῦ στρατοῦ ἐκστρατείας, λόγῳ τῶν διαρκῶν προστριβῶν του πρὸς τὸν Μόλτκε, καὶ διωρίσθη τότε στρατιωτικὸς διοικητὴς Ποσνανίας καὶ Σιλεσίας. Τῷ 1871 προήχθη εἰς στρατάρχην. Ν. Θ. Κ.

—**Στάϊνμετς** (Steinmetz), ***Ροδόλφος***. Ὁλλανδὸς ἐθνολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1862 ἐν Μπρέδᾳ τῆς Ὁλλανδίας. Ἀπὸ τοῦ 1908 τυγχάνει καθηγητὴς τῆς ἐθνολογίας ἐν Ἄμστερνταμ. Κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Ἐθνολογικαὶ μελέται ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ποινῆς» (1894, 2 τόμ., 6' ἔκδ. 1928), «Κοινωνιολογία τοῦ πολέμου» (1929), «Συλλογὴ μικρῶν ἐθνολογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν μελετῶν (1928—1929, 2 τόμ.). Θ. Χ. Σ.

Στάϊνμπαχ-*Χάλλενμπεργκ* (Steinbach-Hallenberg) */Γεωγρ./*. Κλιματολογικὸς σταθμὸς καὶ κέντρον ἀεροθεραπείας τῆς Γερμανίας ἐν Ἔσσῃ-Νασσάου, ἐπὶ τῶν νοτίων προπόδων τοῦ Θουριγγείου δρυμοῦ (437 μ ὕψος). Κάτ. (1925) 5.776.

Σταϊνσνάϊντερ (Steinschneider), ***Μαυρίκιος***. Ἑβραῖος ἐκπαιδευτικὸς ἐν Βερολίνῳ (1816—1907). Ἔγραψεν: «Αἱ ἑβραϊκαὶ μεταφράσεις ἐν τῷ μεσαίωνι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὡς μεταφρασταί» (1893), «Ἡ ἀραβικὴ λογοτεχνία τῶν Ἰουδαίων» (1902), «Ἡ ἱστορικὴ φιλολογία τῶν Ἰουδαίων (1905), «Γενικὴ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν φιλολογίαν τοῦ μεσαίωνος» (1905). Ἐξέδιδεν ἐπίσης τὴν ἐπιθεώρησιν «Ἑβραϊκὴ βιβλιογραφία» (1858—1865, 1869—1882). Θ. Κ.

Στάϊνταλ (Steinthal), ***Ἔρμαν***. Διάσημος Γερμανὸς γλωσσολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1823 ἐν Gröbzig καὶ ἀποθανὼν τῷ 1899 ἐν Βερολίνῳ, ἔνθα ἐδίδασκεν ὡς καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἀπὸ τοῦ 1863. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ἑξῆς: «Der Ursprung der Sprache im Zusammenhang mit den letzten Fragen alles Wissens» (1851, 6' ἔκδ. 1888), «Grammatik, Logik, Psychologie, ihre Prinzipien und ihre Verhältnis zueinander» (1855), «Geschichte der Sprachwissenschaft bei den Griechen und Römern» (1863, 6' ἔκδ. 1889—1891), ἔργον σπουδαιότατον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία καὶ ἡ χρησιμότης—παρὰ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν—δὲν ἔπαυσεν ἀκόμη, «Abriss der Sprachwissenschaft (I 1871, 6' ἔκδ. 1881, II 1861, 6' ἔκδ. κατ' ἐπεξεργασίαν ὑπὸ Mistelli 1893), «Die Sprachwissenschaft Wilhelm von Humboldt's und die hegelsche Philosophie» (1848) κλπ. Μετὰ τοῦ Lazarus ἐξέδωκεν ἀπὸ τοῦ 1859—1890 τὸ ἔγκριτον περιοδικὸν «Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft». Γ. Π. Α

Στάϊντορφ (Steindorf), ***Γεώργιος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἐσπούδασεν ἐν Γοττίγγῃ καὶ Βερολίνῳ καὶ ἐγένετο ἐπιμελητὴς τοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου (1885), ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου (1890), ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς αἰγυπτιολογίας ἐν Λειψίᾳ (1893), τακτικὸς καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τῆς αὐτόθι αἰγυπτιακῆς συλλογῆς (1904) καὶ μέλος τῆς σαξονικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐξετέλεσεν ἀρχαιολογικὰς περιηγήσεις ἐν τῇ Λιβυκῇ ἐρήμῳ καὶ Νουβίᾳ (1899—1900) καὶ ἀνασκαφὰς ἐν τῇ πυραμίδι τοῦ Χέοπος (1903—1906), διηύθυνε τὴν ἀποστολὴν Ἐρνέστου φὸν Sieglin πρὸς ἔρευναν τῶν πυραμίδων τῆς Γκίζας (1909—1910) καὶ ἐξετέλεσεν ἀνασκαφὰς ἐν Νουβίᾳ (1912) καὶ Αἰγύπτῳ (1913). Ἔγραψε: «Κοπτικὴ γραμματικὴ» (1894, β' ἔκδ. 1904), «Κτερίσματα τῆς μέσης αὐτοκρατορίας ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου» (1897—1901), «Ἡ βιομηχανία ἐν ἀρχαίᾳ Αἰγύπτῳ» (1898), «Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Ἡλιοῦ» (1898), «Ὁ χρυσοῦς αἰὼν τοῦ φαραωνιτικοῦ κράτους» (1920), «Διὰ τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου εἰς τὴν ὄασιν τοῦ Ἄμμωνος» (1905), κ. ἄ. Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὴν «Zeitschrift für Aegyptische Sprache und Altertumskunde», τὸν ὁδηγὸν τῆς Αἰγύπτου ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ Μπαίντεκερ (1913), τὰ «Γραπτὰ μνημεῖα τῆς αἰγυπτιακῆς ἀρχαιότητος» (1904—1908), τὴν «Zeitschrift der deutsche Morgenländische Geselschaft», κ. ἄ. —Π.

Σταϊνχάουζεν (Steinhausen), ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1836—1917). Διετέλεσεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἱεροκήρυξ ἐν Ὄντερμπρουχ. Συνέγραψε πλεῖστα μυθιστορήματα καὶ διηγήματα, διακρινόμενα διὰ τὴν χάριν τῆς ἀφηγήσεως καὶ τὴν πηγαίαν οὑμοριστικὴν διάθεσιν. Ἀξιολογώτερα μεταξὺ τούτων εἶναι: «Ἰρμέλα», «Ἡ μεγάλη ἡμέρα τοῦ Μάρκου Τσαϊσλάϊν», «Ὁ διορθωτής», «Ὁ κύριος Μὸφφς ἀγοράζει τὸ βιβλίο του», «Οἱ φόβοι τοῦ Ἐρρίκου Τσβίζελ» κ. ἄ. Ἐπίσης συνέγραψεν ἔργα ἐπιστημονικοῦ περιεχομένου, οἷον: «Ἡ τέχνη καὶ ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ» καὶ τὰ «Meletemata ecclesiastica», ἅτινα ἐδημοσίευσε (1891) ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Veracius Rusticus. Λ. Κ.

Στάϊνχαρτ (Steinhart), ***Κάρολος***. Γερμανὸς φιλόλογος (1801—1872). Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς ὡς ἱστορικὸς τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ ἰδίως τῆς πλατωνικῆς καὶ νεοπλατωνικῆς σχολῆς. Τὸ πρῶτόν του ἔργον ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβή του «De dialectica Plotini ratione». Βραδύτερον συνειργάσθη εἰς τὴν ἐγκυκλοπαιδείαν τῶν Πάουλυ καὶ Βισσόβα, γράψας μεταξὺ ἄλλων τὰ ἄρθρα περὶ Ἐμπεδοκλέους, τῆς σχολῆς τῶν Μεγάρων, τῆς Ἰωνικῆς σχολῆς, τοῦ Διογένους τοῦ Κυνικοῦ, τοῦ Πλωτίνου καὶ τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας, κ. ἄ. Ἔγραψεν ἐπίσης «Πλατωνικὰ» (1867—1871), εἰσαγωγὰς εἰς τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος, κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

σταίνω, ἢ *στένω*· ἰδιωματ. τύπος τοῦ *στήνω* (βλ.λ.).

Σταῖρκ (Stoerk), ***Φῆλιξ***. Αὐστριακὸς διεθνολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ofen τῷ 1851 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1908. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης καὶ τῷ 1882 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Γκράϊφσβαλδ. Ἔγραψε: «Option und Plebiscit» (1879), συνειργάσθη δὲ ἐν τῇ συντάξει τοῦ «Handbuch des Völkerrechts», ἀξιολόγου τετρατόμου ἔργου, ἐκδοθέντος τῇ ἐπιμελείᾳ καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Franz de Holtzendorff. Ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων διακεκριμένων νομομαθῶν ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 1886 νὰ ἐκδίδῃ τὸ «Archiv für öffentliches Recht», τὸ ὁποῖον ἐνασχολεῖται καὶ μετὰ προβλημάτων διεθνοῦς δημοσίου δικαίου. Ἀπὸ τοῦ 1887 καὶ ἐντεῦθεν συνέχισεν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Nouveau recueil des Traités», τὴν συλλογὴν τῶν συνθηκῶν, τὴν ὁποίαν ἤρξατο νὰ δημοσιεύῃ ὁ Γεώργιος-Φρειδερῖκος de Martens. Δ. Δ.

σταῖς (τό), γεν. *σταιτός*· ἀρχ. φύραμα ἐξ ἀλεύρου, κοιν. *ζυμάρι*.

Σταῖσλ (Stœssl), ***Ὄθων***. Αὐστριακὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1875. Συνέγραψε, πλὴν βιογραφιῶν καὶ κριτικῶν τινων δοκιμίων, πλεῖστα διηγήματα καὶ μυθιστορήματα. Μεταξὺ τῶν πρώτων ἀξιολογώτερα τυγχάνουσιν: «Ἄνοιξις παιδιῶν», «Κόρη βασιλέως Νέγρων», «Θυσίαι», «Τὸ δειλινὸ τοῦ ἀνθρώπου» κ. ἄ. Ἐκ τῶν μυθιστορημάτων του διακρίνονται: «Τὸ τελευταῖον ὄνομα τῆς Σόνιας» καὶ «Ὁ οἶκος Ἔρατ ἢ ἡ πτῶσις τοῦ ἀστισμοῦ». Λ. Κ.

Σταῖσσελ (Stoessel), ***Ἀνατὸλ Μιχαήλοβιτς***. Ρῶσος στρατηγὸς γερμανικῆς καταγωγῆς (1848—1915). Κατετάγη εἰς τὸν ρωσικὸν στρατὸν καὶ διεκρίθη κατὰ τὸν πόλεμον 1877—1878 καὶ κατὰ τὰς ἐν Κίνᾳ ταραχὰς κατὰ τῶν ξένων (1900—1901). Τῷ 1904 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ φρουρίου τοῦ

Digitized by Google

Πὸρτ Ἀρθοὺρ, ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ, ὅπερ παρέδωκεν εἰς τοὺς Ἰάπωνας τὴν 2 Ἰανουαρίου 1905, μετὰ μακρὰν ἀπέλπιδα ὑπεράσπισιν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Ρωσίαν ἀνευφημήθη ὡς ἥρως. Ἀλλὰ βραδύτερον, μετὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν περὶ τῆς συνθηκολογήσεως ἀνάκρισιν, παρεπέμφθη εἰς δίκην καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Τῷ 1909 μετετράπη ἡ ποινή του εἰς δεκαετῆ εἱρκτὴν καὶ εἶτα ἀπενεμήθη αὐτῷ πλήρης χάρις. Θ. Κ.

Σταῖτεν *Ἄϊλαντ* *[Γεωγρ.]*.—1) Παράκτιος νῆσος τῆς βορειοαμερικανικῆς πολιτείας τῆς Νέας Ὑερσέης, εἰς ἀπόστασιν 9 χλμ. ἀπὸ τῆς Ν. Ὑόρκης. Ἔχει μῆκος 22 χλμ., πλάτος 13, ἐμβαδὸν 181 τ. χλμ. καὶ κατ. 116.531 (1920). Ἐπ' αὐτῆς τὰ φρούρια Τόπκιν καὶ Οὐάδσον, προστατεύοντα τὸν πορθμὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς νήσου Λὸνγκ-Ἄϊλαντ. Εἶναι προάστιον καὶ τόπος θερινῆς διαμονῆς διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Νέας Ὑόρκης.—2) Νῆσος τῆς Γῆς τοῦ Πυρός, κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν ἀκτὴν τῆς κυρίας νήσου, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ πορθμοῦ 23—30 χλμ. πλάτους. Ἀνήκει εἰς τὴν Ἀργεντινήν, ἔχει δὲ μῆκος 70 χλμ. καὶ πλάτος 10. Θ. Κ.

Στακάκης, *Κωνσταντῖνος*. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ τῆς ἐπαρχίας Μεραμπέλλου τοῦ νομοῦ Λασηθίου (Κρήτης). Λαβὼν τὰ ὅπλα ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ἀνηγορεύθη ἀρχηγὸς ἑνὸς τμήματος τῆς ἐπαρχίας του καὶ ὡς τοιοῦτος συμμετέσχεν εἰς πλείστας μάχας ἀνὰ τοὺς νομοὺς Λασηθίου καὶ Ἡρακλείου μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος (1830). Ν. ΚΛΣ

Στακίδα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Συστὰς βραχονησίδων ἀπόκεντρος τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πλάτ. 35° 53′ Β., μῆκ. 26° 51′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2824 : Kasso and Skarpanto), 19 μίλ. δυτικῶς τῆς νήσου Σαρίας. Αἱ ἐπισημότεραι αὐτῶν εἶναι αἱ *Στακίδα* ἢ *Ἀστακιά, Φώκα* (Seal islet) καὶ *Στακιδόπουλο*. Ἡ αἰγιαλῖτίς των βρίθει ἀστακῶν καὶ ἰχθύων· ἀπαντῶσι καὶ φῶκαι. Σ. Ε. Λ.

στακκάτο (ἰταλ. staccato=κεχωρισμένως) Μουσικὸς ὅρος, ὑποδεικνύων ὅτι οἱ φθόγγοι πρέπει νὰ ἐκτελῶνται οὐχὶ δεδεμένοι, ἀλλὰ χωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων. Εἰς τὰ ἔγχορδα ὄργανα τὸ κυρίως στακκάτο εἶναι εἶδος σειρᾶς περισσοτέρων φθόγγων, λίαν βραχέων, ἐκτελουμένων εἰς ἓν μῆκος τοῦ τόξου. Ὑπάρχει ἐν τούτοις καὶ τὸ αὐστηρῶς κεχωρισμένον στακκάτο, ἢ *κτυπητὸν* ἢ *ξηρὸν* (martellato), τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνεται πληττομένης τῆς χορδῆς διὰ τῆς ἐμπροσθίας ἄκρας ἢ τῆς πτέρνας τοῦ τόξου. Ὁσάκις ἡ χορδὴ πλήττεται κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε τὸ τόξον νὰ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν περὶ τὸ μέσον αὐτοῦ καὶ νὰ κάμνῃ εἶδος πηδήματος, τὸ στακκάτο λαμβάνει τὸ ὄνομα *σαλτάτο* (saltato). Εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον τὸ στακκάτο ἐπιτυγχάνεται διὰ ταχείας καὶ ἐλαστικῆς κινήσεως τῆς χειρός, ἀπαιτεῖ δὲ μεγάλην εὐκαμψίαν τοῦ καρποῦ. Τὸ στακκάτο σημειοῦται διὰ στιγμῆς ἐπὶ τοῦ φθόγγου:

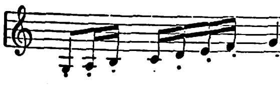

Γ. Σ.

Στάκκε (Stacke), ***Λουδοβῖκος*.** Γερμανὸς ὠτολόγος τῆς Ἐρφούρτης, γεννηθεὶς ἐν Rindeln τῷ 1859. Κατέστη γνωστὸς ἐκ τῆς ἐγχειρητικῆς μεθόδου τῆς ἀνατρήσεως τοῦ μέσου ὠτός, διὰ κυρτῆς τομῆς γινομένης ὄπισθεν καὶ ἄνω τοῦ πτερυγίου τοῦ ὠτὸς (1831). Ἡ ἐγχείρησις αὕτη φέρει ἔκτοτε τὸ ὄνομά του. Ο. Ρ.

Στάκκελμπεργκ (Stackelberg), ***Ὄθων-Μάγνος φὸν* —.** Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, καλλιτέχνης καὶ περιηγητής, γεννηθεὶς ἐν Ρεβὰλ τῆς Ἐσθονίας τῷ 1787 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1837 ἐν Πετρουπόλει. Σπουδάσας ἐν Γοττίγγῃ νομικὰ καὶ ἰδίως διεθνὲς δίκαιον, ἐτράπη ταχέως εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ καλλιτεχνίαν, ἀναδειχθεὶς ὄχι ἀδόκιμος ζωγράφος καὶ ἀρχαιοδίφης. Ἄγων μόλις τὸ 23ον ἔτος, ἐπεχείρησε τῷ 1810 ἀρχαιολογικὸν ταξίδιον ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα τῷ 1812 ἀνεῦρε καὶ ἀνέσκαψε τὰ ἐρείπια τοῦ ἐν Φιγαλίᾳ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὃν περιέγραφεν ἐν ἰδίᾳ μονογραφίᾳ ἐκδοθείσῃ τῷ 1826. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἀνεύρεσις καὶ τῶν περιφήμων τῆς Αἰγίνης γλυπτῶν. Διατρίβων κατόπιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν Ρώμῃ καὶ Δρέσδῃ, κατεγίνετο περὶ τὴν συγγραφὴν ἔργων ἀναγομένων εἰς τὸν ἀρχαῖον καὶ νεώτερον ἑλληνικὸν βίον, ἐν οἷς καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν λαῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος» (Ρώμη 1825), «Ἡ Ἑλλάς, γραφικαὶ καὶ τοπογραφικαὶ ἀπόψεις» (1834), καὶ «Οἱ τάφοι τῶν Ἑλλήνων», ὅπερ εἶναι καὶ τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του, ἐκδοθὲν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1837. Δ.Π.Π

στάκτερη (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *φουμαρία ἡ μακρόκαρπος*.

στάκτη (ἡ)· βλ. *στάχτη*.

—**στάκτη** (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *ἐρυσίβη*.

στακτὴ (ἡ)· ὑγρὸν στάγδην ἢ διὰ διηθήσεως, ἢ διὰ ἐκπιέσεως προερχόμενον· || ἰδίᾳ τὸ διὰ τῆς τέφρας διηθούμενον ὑγρόν, ἄλλως «στακτὴ κονία», κοιν. *ἀλισίβα*· || συνεκδ., αὐτὴ ἡ τέφρα, ἡ σποδός, κοιν. *στάχτη*.

Στακτοποῦτα· βλ. λ. *Σταχτοποῦτα*.

Στακτορρόη, ἢ ***Σταχτορόγια*** *[Γεωγρ.]*. Νῆσος ἐλάσσων τοῦ Σαρωνικοῦ, βορειοδυτικῶς τῆς Αἰγίνης (Staktoroya: πλάτ. 37°48′50″ Β., μῆκ. 23°21′45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana) μεταξὺ Διαπορίων καὶ Λαγουσῶν καὶ δὴ μεταξὺ Πλατειᾶς καὶ Ὑψηλῆς, ἀπέχουσα 4 ½ μίλ. βορειοδυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Πλακάκια ἢ Ἅγιοι Ἀπόστολοι. Ἡ αἰγιαλῖτίς της λίαν ἰχθυόεσσα. Σ.Ε.Λ.

στακτός, *—ή, —όν*· ὁ στάγδην προερχόμενος, ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπορρέων, οἷον ἡ ρητίνη, τὸ κόμμι κλπ.· || «στακτὴ κονία», τὸ διὰ τῆς τέφρας διηθούμενον ὑγρόν, καὶ ὡς οὐσ. *στακτὴ* (βλ. λ.), κοιν. *ἀλισίβα*.

—**στακτὸν *κόμμι*·** βλ· *κόμμι στακτόν*.

σταχχουσία (ἡ) (Stackhousia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταχχουσιοειδῶν* ἢ *σταχχουσιιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Δ.Ν.Π.

σταχχουσιοειδῆ, ἢ ***σταχχουσιίδαι*** (τά, οἱ) (Stackhousiaceae) *[Βοταν.]*. Οἰκογένεια τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας μὲ ἄνθη ἑρμαφρόδιτα, κανονικὰ καὶ κατὰ κῦμα ἢ βότρυς διατεταγμένα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σταχχουσία* (βλ. λ.). Δ.Ν.Π.

Στὰλ (Staël), ***Ἄννα-Λουῒζα Νεκέρ, βαρώνη ντὲ* —.** Γαλλὶς συγγραφεὺς (βλ. *Στάελ*).

— **Στὰλ** (Stahl), ***Γεώργιος*.** Γερμανὸς ἰατρὸς καὶ χημικὸς (1660—1734). Ἐδίδαξε μετὰ τοῦ Φρειδερίκου Χόφφμαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Χάλλης βοτανικήν, φυσιολογίαν, παθολογίαν, διαιτητικὴν καὶ χημείαν (1694—1716). Ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου καὶ πληθύος ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν. Παρὰ τὰς πλάνας του, ἐθεωρήθη ὡς ὁ μεγαλύτερος ἰατρὸς τῆς ἐποχῆς του. Ἀδυνατῶν νὰ ἐξηγήσῃ διὰ τῶν φυσικοχημικῶν ἢ μηχανικῶν αἰτίων τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς, ἐστράφη πρὸς τὴν ψυχολογίαν, ὡς τὴν κυρίως βάσιν τῶν φυσιολογικῶν σπουδῶν, πρεσβεύσας ὅτι πάντα τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἐπενεργείας ἀΰλου τινὸς δυνάμεως, τῆς ἐλλόγου ψυχῆς (anima rationalis), ἀρχῆς τῆς συνθέσεως τοῦ σώματος, συνεκτικοῦ στοιχείου τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ρυθμιστρίας πάσης ζωϊκῆς ἐνεργείας. Οὕτως ἐγένετο ἱδρυτὴς καὶ ἀρχηγὸς νέου συστήματος, τῆς θεωρίας τοῦ ψυχισμοῦ (animismus), καθ' ἣν ἡ ψυχὴ διευθύνει τὰς λειτουργίας τοῦ σώματος (διανόησις, πέψις, ἔκκρισις ἀδένων κλπ.), προνοεῖ διὰ τὴν διατήρησιν καὶ ἐπανόρθωσιν αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς πάλης της κατὰ τῶν νοσοποιῶν στοιχείων προκαλεῖ τὰς ὑπεραιμίας, τοὺς σπασμούς, τὸν πυρετόν, τὰς αἱμορραγίας. Ἐκ τῆς φυσικῆς συναρμογῆς τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος πηγάζει ἡ ζωή, ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ σώματος ἢ τῆς ψυχῆς προέρχεται ἡ νόσος, ὁ δὲ θάνατος εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ χωρισμοῦ τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος. Ὁ ἐπιφανὴς ἡγέτης τοῦ ψυχισμοῦ ἀνέπτυξε τὰς θεωρίας του ταύτας εἰς τὸ τρίτομόν του ἔργον: «Theoria medica vera, physiologiam et pathologiam tamquam doctrinae medicae κλπ.» (Χάλλη 1707). Τὰς διαφόρους διαθέσεις τοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς καὶ τὴν παθογένειαν τῶν νόσων, ἀνῆγεν ὡς ὑγροπαθολογικὰ φαινόμενα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ πληθώρα ἀπετέλει τὴν κυριωτέραν αἰτίαν τῶν πλείστων νόσων. Αἱ αἱμορραγίαι κατεῖχον πρωτεύουσαν θέσιν ἐν αὐτῇ· τούτων προηγοῦντο αἱ σύρροιαι (molimen haemorrhagicum), εἵποντο δὲ αἱ τοπικαὶ συμφορήσεις (ρευματισμοί, φλεγμοναί). Κατ' αὐτὸν ἡ συσσώρευσις τοῦ αἵματος κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἐγίνετο ἐν τῇ κεφαλῇ, κατὰ τὴν νεανικὴν ἐν τῷ θώρακι, κατὰ δὲ τὴν ἀνδρικὴν εἰς τὰ κοιλιακὰ ὄργανα, ἐξ ὧν ἡ διάχυσις τούτου ἐκ τοῦ δακτυλίου (αἱμορροΐδες) ἀπετέλει τὴν πλέον εὐνοϊκὴν καὶ εὐεργετικὴν λύσιν «De vene portae porta malorum hypochondriaco-splenico-suffocatio-hysterico-hemorrhoidariorum» (Χάλλη 1698). Αἱ θεραπευτικαί του ἀρχαὶ συνεφώνουν μὲ τὰς περὶ τῆς φυσιολογίας τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ ἰδέας του. Ὡς ὁ Ἱπποκράτης καὶ πάντες οἱ ἀρχαῖοι παρεδέχοντο δύναμιν παλαίουσαν κατὰ τοῦ κακοῦ (ἰήτειρα φύσις), ἤτοι κατ' ἄλλων δυνάμεων τοῦ ὀργανισμοῦ νοσηρᾶς τάξεως, προερχομένων ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν στερεῶν καὶ ὑγρῶν τῆς οἰκονομίας, οὕτω καὶ οὗτος ἀπεδέχετο τὸν φυσισμὸν (natnrisme) ἐν τῇ θεραπευτικῇ, ἤτοι τὴν παρέμβασιν τῆς φύσεως ἢ τῆς ψυχῆς πρὸς θεραπείαν τῶν νόσων, καὶ συνεπῶς περιώριζε τὸ καθῆκον τοῦ ἰατροῦ εἰς τὴν καθαρῶς παρατηρητικὴν καὶ προσδοκητικὴν ἀγωγήν, καὶ μόνον πρὸς ἐκδίωξιν τῶν ἀλλοιωθέντων ὑγρῶν τῆς οἰκονομίας συνίστα τὰς κενώσεις (ἀφαιμάξεις, καθάρσια, διουρητικά), τὰ κατευναστικὰ καὶ ναρκωτικὰ φάρμακα διὰ τὴν μεγάλην ζωτικότητα τοῦ ὀργανισμοῦ, καὶ τὰ τονωτικὰ διὰ τοὺς ἀσθενεῖς ὀργανισμούς. Αἱ ἰδέαι τοῦ Στάλ, παρὰ τοὺς πολλοὺς πολεμίους των, ἐξηκολούθησαν συνεχιζόμεναι μέχρι τῶν ἡμερῶν μας καὶ μετά τινων τροποποιήσεων ὁμοῦ μετὰ τῶν ἱπποκρατικῶν ἀφορισμῶν δεσπόζουσι σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ζωϊσμοῦ (vitalismus) μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς σχολῆς Μομπελλιέ.

Εἰς τὴν χημείαν ἐπίσης ὑψηλὰς παρέσχεν ὑπηρεσίας, πρῶτος πειραθεὶς νὰ ὑπαγάγῃ τὰ χημικὰ φαινόμενα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν θεωρητικὴν ἄποψιν. Ἀνεκάλυψε πλείστας ἰδιότητας τῶν ἀλκαλίων, τῶν ὀξειδίων τῶν μετάλλων καὶ τῶν ὀξέων, ἰδίᾳ δὲ κατέστη γνωστὸς ἐν ταύτῃ διὰ τῆς φλογιστικῆς του θεωρίας. Τοῦ ὀξυγόνου ἀγνώστου ἔτι ὄντος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του, τὴν αἰτίαν τῆς καύσεως τῶν σωμάτων ἀπέδιδεν οὗτος εἰς τὴν παρουσίαν στοιχείου τινός, ὃ ἀπεκάλεσε φλογιστὸν ἢ φλογιστικόν, καὶ ὅπερ ὑπέθετεν ἀναμεμιγμένον μετὰ τῶν καυσίμων σωμάτων. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ φλογιστοῦ, τὰ μέταλλα ἦσαν γαῖαι ἢ πεφλογισμένα ὀξείδια, τὰ δὲ ὀξείδια τῶν μετάλλων ἦσαν ἀποφλογισμένα στοιχεῖα. Οὕτω διέκρινε καλῶς τὴν μεταξὺ καύσεως καὶ ὀξειδώσεως ὑφισταμένην ἀναλογίαν, ἀλλ' ἔδιδεν ἀρνητικὴν τρόπον τινὰ εἰκόνα τῆς ὀρθῆς περὶ καύσεως θεωρίας, βλέπων ἔκλυσιν τοῦ φλογιστικοῦ (ὀξυγόνου) ἐκεῖ ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ δέσμευσις αὐτοῦ, καὶ ἀντιστρόφως. Πάντως διὰ τῆς μεγαλοφυοῦς του ταύτης ἰδέας τοῦ φλογιστοῦ ὑπῆρξεν οὗτος ὁ πρόδρομος τοῦ Lavoisier. Ἔγραψεν ἐν συνόλῳ περὶ τὰς 240 ἰατρικὰς ἐργασίας Ο Ρ.

— **Στὰλ** (Stahl), ***Φρειδερῖκος-Ἰούλιος*.** Γερμανὸς νομομαθής, γεννηθεὶς τῷ 1802 ἐν Μονάχῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1861. Κατήγετο ἐξ Ἰουδαίων, προσῆλθε δὲ τῷ 1819 εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Τῷ 1826 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ Μονάχου, τῷ 1832 ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν Ἐρλάγγῃ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου ἐν Βύρτσμπουργκ, τῷ 1834 τακτικὸς καθηγητὴς ἐν Ἐρλάγγῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1840 ἐν Βερολίνῳ. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν ἄξια μνείας εἶναι: «Ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως» (1830—1833, πέμπτη ἔκδ. εἰς τρεῖς τόμους 1878), «Τὸ πολίτευμα τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ δίκαιον τῶν προτεσταντῶν» (1840), «Ἡ Χριστιανικὴ πολιτεία» (1847), «Τί εἶναι ἐπανάστασις» (1852), «Ὁ προτεσταντισμὸς ὡς πολιτικὴ ἀρχή» (1853), «Τὰ ἐν τῷ παρόντι κόμματα ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ Ἐκκλησίᾳ» (1863) καὶ ἄλλα. Ἀνῆκεν εἰς τὴν ἱστορικὴν σχολήν. Κ. Ι Δ.

στάλα (ἡ)· σταγών, σταλαματιά: «πέφτουν στάλες ἀπὸ τὴ σκεπή»· || συνεκδ., ἐλάχιστόν τι: «δὲν ἔχω στάλα νερό».

Στάλα *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀρκαδίας χωρίου *Λυκόσουρα* (βλ. λ.).

— **Στάλα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Λήμνου, ἀποτελοῦν τὴν νοτιοανατολικὴν τῆς νήσου ἐσχατιάν. Ὀνομάζεται καὶ *Εἰρήνη* (βλ. λ.) καὶ *Ἅγιος Νικόλαος*. Σ. Ε. Λ.

στάλαγμα (τὸ)· ἰδιωματ. *στάλαμα*· σταγών, σταλαματιά: φρ. «σὰν τῆς ἐλιᾶς τὸ φύλλο, σὰν τῆς δροσιᾶς τὸ στάλαγμα» ἐνν. ἐλαφρό· || ἰδιωματ., τὸ γεῖσον τῆς σκεπῆς ὁπόθεν ρέει τὸ ὕδωρ.

σταλαγματιὰ (ἡ), κοιν. *σταλαματιά*· σταγών, στάλα: «πέφτουν σταλαματιές», «σταλαματιὰ σταλαματιὰ γεμίζει ἡ στάμνα ἡ πλατειά».

σταλαγμίτης (ὁ) *[Γεωλογ.]*. Λιθώδης κωνοειδὴς ἢ μαστοειδὴς σχηματισμός, σχηματιζόμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀσβεστολιθικῶν σπηλαίων καὶ ἀποτελούμενος ἐξ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, τὸ ὁποῖον καθιζάνει ἀπὸ τὰς σταγόνας ὕδατος τὰς καταπιπτούσας ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τοῦ σπηλαίου. Συνήθως ἕκαστος σταλαγμίτης σχηματίζεται κάτωθεν ἑνὸς *σταλακτίτου* (βλ. λ.) καὶ αὐξάνει ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Γ. Κ. Γ.

σταλαγμόμετρον (τό)· ὄργανον πρὸς καταμέτρησιν τοῦ ὄγκου τῶν σταγόνων, *σταγονόμετρον*.

σταλαγμὸς (ὁ), ἰδιωματ., *σταλαμός*· σταγών, στάλαγμα· || ἰδιωματ., τὸ μέρος τῆς σκεπῆς, ὁπόθεν σταλάζει ὕδωρ: «ἡ σκεπὴ ἔχει σταλαμούς».

—**σταλαγμῶν *δουλεία*** *[Ρωμ. Δίκ.]*. Καλεῖται οὕτω (servitus stillicidii recipiendi ἢ immittendi) ἡ ἀστικὴ δουλεία, ἥτις παρέχει τὸ δικαίωμα εἰς τὸν δικαιοῦχον, ἵνα τὸ ὄμβριον ὕδωρ τῆς στέγης αὐτοῦ σταλάζῃ εἰς τὸ γειτονικὸν ἀκίνητον, ἢ διοχετεύεται εἰς αὐτὸ διὰ σωλῆνος (servitus fluminis). Δὲν ἐπιτρέπονται αἱ ἐπιβαρύνσεις τῶν σταλαγμῶν διὰ μεταβολῆς τοῦ δεσπόζοντος οἰκοδομήματος. Ὡς τοιαῦται ἐπιβαρύνσεις λογίζονται ἡ χαμήλωσις αὐτοῦ οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ὕψωσις καθὼς καὶ ἡ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὤθησις τῆς ροῆς οὐχὶ δὲ ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω.

Ὑπάρχει ἀμφισβήτησις ἐὰν καὶ μετὰ τὸν νόμον

Digitized by Google

τῆς 20 Ἀπριλίου 1867, ὅστις ὁρίζει ὅτι τὰ ὄμβρια ὕδατα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χύνωνται ἐπὶ τοῦ γηπέδου τοῦ γείτονος, ἰσχύῃ ἡ δουλεία αὕτη ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 122 τοῦ 1885 ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου, τὴν διάταξιν ταύτην δὲν θεωρεῖ δημοσίας τάξεως, ἑπομένως δύναται διὰ συμβάσεως καὶ χρησικτησίας ν' ἀποκτηθῇ ἡ δουλεία σταλαγμῶν. Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 234 τοῦ 1881 ὅμως ἀπόφασιν τοῦ ἰδίου Ἀρείου Πάγου αἱ δουλεῖαι σταλαγμῶν καὶ κρουνῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου κατηργήθησαν διὰ τῆς ἀνωτέρω διατάξεως. Μ. Γ. Δ.

σταλαγμοφόρα (τὰ) (Guttiferae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*. περιλαμβάνουσα δένδρα ἢ θάμνους ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς: *γαρκινία, καλόφυλλον, κλουσία, μαμμέα, μορονόβεια* καὶ *ξανθόχυμος*. Δ. Ν. Π.

σταλάζω· ἀφήνω σταλαγμούς, στάζω.

σταλακτίτης (ὁ). Λιθώδης σχηματισμός, σχηματιζόμενος εἰς τὴν ὀροφὴν τῶν σπηλαίων ἢ εἰς τὰ τοιχώματά των ἐκ τοῦ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, τὸ ὁποῖον καθιζάνει ἀπὸ τὰ ἐκ τῶν ἄνωθεν διεισδύοντα καὶ ἐκ τῆς ὀροφῆς ἢ τῶν τοίχων καταστaλάζοντα ἢ καταρρέοντα ὕδατα. Τὸ σχῆμα τῶν εἰς τὴν ὀροφὴν τῶν σπηλαίων σχηματιζομένων σταλακτιτῶν εἶναι κωνοειδὲς ἢ στηλοειδές, τῶν δ' εἰς τὰ τοιχώματα παραπετασματοειδές. Οἱ σταλακτῖται γεννῶνται ὡς ἑξῆς: Τὰ διὰ μέσου τῶν ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων ὑπογείως κυκλοφοροῦντα ὕδατα, φέροντα ἐν διαλύσει, κεκορεσμένῃ σχεδόν, δισανθρακικὸν ἀσβέστιον, φθάνουν εἰς τὴν ὀροφὴν τοῦ σπηλαίου. Ἐκεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν μικρὰ ἐξάτμισις τοῦ ὕδατος τῶν σταγόνων, κυρίως ὅμως ἔκλυσις τοῦ ἐν τῷ ὕδατι διαλελυμένου διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, προκαλοῦσι τὴν μεταβολὴν ποσότητός τινος τοῦ δισανθρακικοῦ ἀσβεστίου εἰς ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, τὸ ὁποῖον τότε, ὡς δυσδιάλυτον ἐν ὕδατι, καθιζάνει καὶ ἀποτίθεται ὑπὸ μορφὴν μικροῦ κρυσταλλικοῦ δακτυλίου εἰς τὴν θέσιν ἐμφανίσεως ἑκάστης σταγόνος. Ἐπειδὴ ὅμως διαρκῶς νέαι σταγόνες ἐμφανίζονται εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ ἐξ ἑκάστης τούτων ἀποτίθεται ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, ὁ μικρὸς δακτύλιος, ἐπαυξανόμενος κατὰ μῆκος, σχηματίζει κάθετα κοῖλα κονδύλια ἢ ῥαβδία, διὰ τῶν ὁποίων, ὡς διὰ σωλήνων, συνεχίζεται ἡ πτῶσις τῶν σταγόνων τοῦ ὕδατος. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁ σωλὴν ἀποφράσσεται ὑπὸ τοῦ καθιζάνοντος ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου καὶ τότε τὸ ὕδωρ περιρρέει τὸν σχηματισθέντα σταλακτίτην, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ συνεχῶς ἀποτιθεμένου ἐπ' αὐτοῦ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου αὐξάνεται κατὰ πάχος καὶ μῆκος. Ἐπακολουθεῖ κρυστάλλωσις τοῦ ἀποτιθεμένου ὑλικοῦ καὶ αὔξησις τῆς συνοχῆς του καὶ σκληρότητός του. Διαμορφοῦνται οὕτω ὀλίγον κατ' ὀλίγον στῆλαι στερεαὶ καὶ παχεῖαι, κρεμάμεναι ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τοῦ σπηλαίου, ἔχουσαι μέγα μῆκος, μέχρι πολλῶν μέτρων ἐνίοτε.

Μέρος τῶν σταγόνων καταπίπτει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ σπηλαίου, εἰς τὸ σημεῖον δὲ τῆς πτώσεως σχηματίζονται οἱ *σταλαγμῖται* (βλ. λ.).

Κανονικῶς ἕκαστος σταλαγμίτης γεννᾶται καὶ αὐξάνει ἀκριβῶς κάτωθεν ἀντιστοίχου σταλακτίτου, συχνὰ δὲ συμβαίνει οἱ δύο κωνοειδεῖς σχηματισμοὶ αὐξανόμενοι νὰ συνενωθοῦν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ νὰ σχηματίσουν στήλας ὁλοκλήρους ποικίλων διαμετρημάτων, παρεχούσας περίεργα θεάματα εἰς τοὺς ἐπισκέπτας τῶν σπηλαίων. Γ. Κ. Γ.

σταλαματιὰ (ἡ)· βλ. *σταλαγματιά*.

στάλαξις, *—εως* (ἡ)· τὸ σταλάζειν, ἡ κατὰ σταγόνας ῥοή.

Σταλβώμιος, ἢ ***Στάλβουμος*** (Stahlbaum), ***Γοτφρέδος***. Γερμανὸς ἑλληνιστής (βλ. *Σταλμπάουμ*).

σταλία (ἡ)· ἡ διάρκεια καθ' ἣν πλοῖον ὑποχρεοῦται ν' ἀναμείνῃ τὴν φόρτωσιν ἢ τὴν ἐκφόρτωσιν. — *[Ἐμπορ. Δίκ.] Σταλίαι* λέγονται κοινῶς αἱ ἡμέραι διαμονῆς (staries, estaries), αἱ διὰ τὴν φόρτωσιν ἢ ἐκφόρτωσιν τοῦ πλοίου ὁριζόμεναι ὡς χρονοτριβὴ (stallia), περὶ ὧν προσῆκον (κατὰ τὰ ἄρθρα 368 καὶ 371 τοῦ ἐμπ. νόμου) νὰ διαλαμβάνῃ ἡ σύμβασις τῆς ναυλώσεως. Ἐὰν ὁ χρόνος τῆς φορτώσεως καὶ ἐκφορτώσεως τῶν ἐμπορευμάτων δὲν ὁρίζηται ὑπὸ τῆς συμβάσεως, λαμβάνεται ὡς κανὼν ἡ ἐπιτόπιος συνήθεια. Κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς σταλίας δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ὁ ναυλωτὴς τὴν φόρτωσιν ἢ ἐκφόρτωσιν, εἰς οὐδεμίαν ὑποβαλλόμενος ἀποζημίωσιν πρὸς τὸν ναυλοῦντα. Ἡ δὲ πέραν τῆς ἀναγκαίας σταλίας ἀναμονὴ τοῦ πλοίου λέγεται «ὑπερμονὴ» ἢ «ὑπεραμονὴ» (surestaries, ἀγγλ. demurrage days), περιλαμβάνουσα τὰς καθ' ἃς ἐξακολουθεῖ ἡ μήπω συμπληρωθεῖσα φόρτωσις ἢ ἐκφόρτωσις ἡμέρας, δι' ἃς ὀφείλεται ἀποζημίωσις, προσδιοριζομένη διὰ τῆς συμβάσεως ἢ κατὰ τὰς συνηθείας. Μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῶν ἡμερῶν τούτων ἡ ἀποζημίωσις αὐξάνει, διότι ἡ ζημία ἀποβαίνει μᾶλλον σημαντικὴ καὶ ἄρχεται νέα προθεσμία, ἥτις, καθὼς καὶ τὰ ὀφειλόμενα δι' αὐτὴν ποσά, λέγονται ἀντεπισταλίαι ἢ ἀντισταλίαι καὶ κοινῶς κοντρασταλίαι (contrestaries, contresurestaries ἢ sursurestaries). [Πρβλ. *Ἀναστασιάδου*, «Ἐμπ. Δίκ.» § 329 —*Φλογαΐτου - Χρυσανθοπούλου* «Ναυτ. ἐμπ. δίκ.» § 358.—*Διγενοπούλου*, «Ἐμπ. νομοθ.» Α'. σελ. 316. — *Thaller-Ripert*, Droit Maritime, τόμ. 6 § 1411καὶ ἑπ.] Γ. Ν. Κ.

σταλία (ἡ) (Stahlia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κεδροπῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν. Τινὰ τούτων χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ ξυλουργικῇ. Δ.Ν.Π.

σταλιὰ (ἡ)· δημοτ., στάλα, σταγὼν καὶ μεταφ. ἐλάχιστόν τι: «σταλιὰ κρασὶ δὲν ἤπιε», «δὲν ἔχω σταλιὰ λάδι», «μιὰ σταλιὰ τυρί, — ψωμὶ κλπ.».

σταλιάζω, καὶ ***σταλίζω***· ἐπὶ τῶν ποιμνίων, ἀναπαύομαι τὸν περὶ τὴν μεσημβρίαν χρόνον: «πάω τὰ πρόβατα 'ς τὸν ἤσκιο νὰ σταλιάσουν» || φρ. «ἐ)στάλιάσα 'ς τὰ πόδια» κατεπονήθην ἐκ τῆς πολλῆς ὀρθοστασίας.

Σταλίδα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησὶς τοῦ Σαρωνικοῦ (βλ. λ. *Κουμουνδούρου* νησίς).

σταλίδωμα (τό)· στήριξις διὰ σταλίδων, διὰ πασσάλων.

σταλίκι (τὸ) *[Ἀλιευτ.]*. Ἐπιμήκης κοντὸς ξύλινος, χρησιμεύων εἰς τοὺς ἁλιεῖς διὰ τὴν καθοδήγησιν τῆς λέμβου των εἰς βυθοὺς ἀβαθεῖς. Τὸ ἕτερον ἄκρον του δύναται νὰ ἀπολήγῃ εἰς γάντζον πρὸς ἀνέλκυσιν τῶν κιούρτων (κύρτων) ἢ εἰς πινολόγον διχαλωτὸν καὶ ὀρθογωνίως κεκαμμένον διὰ τὴν ἁλιείαν τῶν πιννῶν, ἢ εἰς κοχλιαριοειδῆ μπράγκαν διὰ τὴν ἁλιείαν ἀχινῶν. *Σταλίκια* ὀνομάζονται ὡσαύτως καὶ τὰ παρεκτάματα τοῦ κοντοῦ εἰς τὴν διὰ κάμακος σπογγαλιείαν. Σ. Ε. Λ.

Σταλιένο (Staglieno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Γενούης τῆς Λιγουρίας, εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς Γενούης, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Μπιζάνιο. Κάτ. 8.300. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὸ παρ' αὐτὴν μεγαλοπρεπὲς νεκροταφεῖον τῆς πόλεως Γενούης. Τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο κατεσκευάσθη ἐπὶ σχεδίου τοῦ Κ. Μπαραμπίνο, ἔχει δὲ ἔκτασιν 130.000 τ. μ. Εἰς τὴν πρόσοψιν τοῦ ἐν αὐτῷ ναοῦ-πανθέου ἐγείρονται ἀγάλματα τῶν προφητῶν, 16 κίονες ἐκ μελανοῦ μαρμάρου καὶ 8 ἄλλα ἀγάλματα, εἰς δὲ τὸ μέσον μνημεῖον τῆς Θρησκείας τοῦ γλύπτου Βάρνι. Τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο θεωρεῖται ἓν τῶν ὡραιοτέρων τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου. Μεταξὺ ἄλλων ὑπάρχει ἐν αὐτῷ καὶ τὸ μαυσωλεῖον τοῦ Ἰωσὴφ Μαντζίνι, ἔργον τοῦ Ἰταλοῦ γλύπτου Βίκτωρος Γκράσσο. Μ. Δ. Β.

Σταλιμένι *[Γεωγρ.]*. Ἡ παρὰ Τούρκοις ὀνομασία τῆς νήσου Λήμνου. Σ. Ε. Λ

Στάλιν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας, ἐν τῷ γαιανθρακοφόρῳ λεκανοπεδίῳ τοῦ Ντόνετς. Κάτ. (1926) 205.996. Εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Χαρκὸβ-Μαριουπόλεως, ἔχει μηχανουργίαν, ἰνστιτοῦτον μελέτης καὶ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ λεκανοπεδίου (Ντόνμπας Ἰνστιτούτ) καὶ πατριδογραφικὸν μουσεῖον. Μέχρι τοῦ 1925 ἐκαλεῖτο *Γιούζοφκα*.

Στάλιν, *Ἰωσὴφ Βησσαριόνοβιτς* (πραγματικὸν ἐπώνυμον: *Ντζουγκασβίλι*). Ρῶσος μπολσεβῖκος ἡγέτης, γεννηθεὶς ἐν Τιφλίδι τῷ 1879. Υἱὸς πτωχοῦ ὑποδηματοποιοῦ τῆς Τιφλίδος, ἔλαβε τὴν ἐγκύκλιον μόρφωσιν ἐντὸς ἱερατικῆς σχολῆς, ἀλλὰ μυηθεὶς ἐνωρὶς εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς ἰδέας καὶ ἐκδηλώσας αὐτάς, ἀπεβλήθη τῆς σχολῆς πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν σπουδῶν του καὶ ἀπὸ τοῦ 1896 ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν δρᾶσιν. Ὡς μέλος τοῦ ρωσικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, διηύθυνε κατ' ἀρχὰς τοὺς ὑποτυπώδεις μαρξιστικοὺς κύκλους καὶ εἰργάσθη μεταξὺ τῶν ἐργατῶν τῆς Τιφλίδος, τοῦ Μπακοὺ καὶ τοῦ Βατούμ. Τῷ 1901, μετασχὼν τῆς ὀργανώσεως ἀπεργιῶν ἐν Μπακού, συνελήφθη, ἐφυλακίσθη καὶ τῷ 1903 ἐξωρίσθη διὰ τρία ἔτη εἰς τὴν ἀνατολικὴν Σιβηρίαν, ὁπόθεν ὅμως κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὸν Καύκασον μετέσχε τῆς «παρανόμου» δράσεως τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. Μετὰ τὸ σχίσμα τοῦ 1903 μεταξὺ μπολσεβίκων καὶ μενσεβίκων, κατὰ τὸ δεύτερον συνέδριον τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, ἐτάχθη μὲ τὴν πτέρυγα τῶν μπολσεβίκων, ἧς ἡγεῖτο ὁ Ν. Λένιν. Τῷ 1905 μετέσχε τῆς διασκέψεως τοῦ Τάμμερφορς. Ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν μπολσεβίκων μετέσχεν ἐπίσης τῶν συνεδρίων τοῦ ρωσικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, τὰ ὁποῖα συνεκλήθησαν ἐν Στοκχόλμῃ καὶ ἐν Λονδίνῳ. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1905 εἰργάσθη ἐν Μπακού, καταστήσας τὴν ἐκεῖ ὀργάνωσιν μίαν ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων μπολσεβικικῶν ὀργανώσεων τοῦ Καυκάσου. Τῷ 1908 συνελήφθη ἐκ νέου, ἐφυλακίσθη καὶ ἐξωρίσθη διὰ τρία ἔτη εἰς τὸ κυβερνεῖον τῆς Βολόγκντα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ τῷ 1909 ἐπανήρχισε τὴν ἐπαναστατικήν του δρᾶσιν ἐν Μπακού. Τῷ 1910 συνελήφθη, ἐφυλακίσθη καὶ ἐξωρίσθη διὰ τρίτην φοράν. Δραπετεύσας μετὰ ἓν ἔτος μετέβη εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ὅμως συνελήφθη ἐκ νέου καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὸ κυβερνεῖον τοῦ Βολόγκντα, ὁπόθεν ἐδραπέτευσε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1911. Τὸν Ἀπρίλιον ἐξωρίσθη ἐκ νέου. Διαφυγὼν πάλιν, ἐξελέγη μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος. Κατὰ τὴν περίοδον 1912—1913 διετέλεσε συντάκτης τῶν νομίμων ὀργάνων τοῦ κόμματος («Ζβέζντα», «Πράβντα»). Συλληφθεὶς δ' ἀ τελευταίαν φορὰν τῷ 1913 ἐξωρίσθη εἰς τὸ Τουρουχάνσκ, ὅπου παρέμεινε μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως. Ὡς μέλος τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος ἀπὸ τοῦ Μαΐου 1917, ὁ Στάλιν διηύθυνε τὴν κεντρικὴν ἐπιτροπὴν αὐτοῦ, ὅταν ὁ Λένιν ἐκρύπτετο, μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἰουλίου 1917, καὶ μετὰ τοῦ Σβέρντλωφ τὸ ΣΤ' συνέδριον τοῦ κόμματος. Μετέσχεν ἐπίσης τῶν ἐπιτροπῶν, αἱ ὁποῖαι ὠργάνωσαν τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Ὀκτωβρίου. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων, ὁ Στάλιν ἐγένετο ἐπίτροπος τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῶν ἐθνοτήτων, εἶτα ἐπίτροπος τῆς ἐργατικῆς ἐπιθεωρήσεως καὶ ἐπολέμησε μὲ τὸν ἐρυθρὸν στρατὸν εἰς τὸ πολωνικὸν μέτωπον, εἰς τὴν ἄμυναν τοῦ Τσαρίτσιν, κατὰ τοῦ Βράγκελ κλπ. Ἀπὸ τοῦ 1920 μέχρι τοῦ 1923 διετέλεσε μέλος τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατιωτικοῦ συμβουλίου. Τῷ 1922 ἐξελέγη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος, τῷ δὲ 1925 μέλος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λένιν (1924) ὁ ὁ Στάλιν διετύπωσε τὴν θεωρίαν ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ πραγματοποίησις τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν μόνον χώραν, ἐν ᾗ τὴν ἐξουσίαν κατέχει ἡ ἐργατικὴ τάξις, παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν, τὴν ὁποίαν εἶναι φυσικὸν νὰ ἀντιμετωπίζῃ ἡ χώρα αὕτη ἐκ μέρους τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν κεφαλαιοκρατικῶν κρατῶν, ἐφ' ὅσον εἶχον διαψευσθῆ αἱ ἐλπίδες περὶ ἐπαναστάσεως εἰς τὰς κυριωτέρας ἐκ τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἡ θεωρία αὕτη ἀπετέλεσε τὸν κεντρικὸν ἄξονα τῶν συζητήσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπηκολούθησαν ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ ρωσικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ αἱ ὁποῖαι ἀπέληξαν εἰς τὴν διαγραφὴν ἐκ τοῦ κόμματος τῆς ὑπὸ τὸν Λ. Τρότσκυ ἀντιπολιτεύσεως (1928), ἥτις ἐτάχθη κατὰ τῆς δυνατότητος τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν μόνην χώραν. Ἡ πλειοψηφία τοῦ κόμματος ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως τοῦ Ἰ. Στάλιν, ἥτις ὑπερίσχυσε καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κομμουνιστικὰ κόμματα, τὰ ἀποτελοῦντα τμήματα τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Κατόπιν τῆς νίκης ταύτης ὁ Στάλιν, ἐφαρμόζων τὴν θεωρίαν του, ἐπεδόθη εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σοσιαλισμοῦ ἐν τῇ Ε.Σ.Σ.Δ. Διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν προϋποθέσεων τοῦ ἐκσοσιαλισμοῦ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὸ πρῶτον πενταετὲς σχέδιον πλήρους ἐκβιομηχανίσεως τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ὁποίου (1932) ἐνεκαινιάσθη ἀπὸ τοῦ 1933 νέον πενταετὲς σχέδιον, ἡ ἀποπεράτωσις καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ ὁποίου χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Στάλιν καὶ τῶν ἰθυνόντων τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ὡς πραγματοποίησις τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ὁ Στάλιν ἔγραψε διαφόρους μελέτας ἐπὶ τοῦ λενινισμοῦ, τοῦ προβλήματος τῶν ἐθνοτήτων, τοῦ ρόλου τοῦ κόμματος κλπ., ἐκδοθείσας ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον: «Ζητήματα τοῦ λενινισμοῦ» (γαλλ. μετ. «Les questions du léninisme» Paris *1926*). Θ. Π.

Ἰωσὴφ Στάλιν.

Σταλιναμπὰντ *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῶν Τατζίκων (Τατζικιστάν), πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καλουμένη *Ντιουσαμπέ*. Κάτ. (1926) 5.607. Ἔχει ραδιοτηλεγραφικὸν σταθμόν, κρατικὴν τράπεζαν, ἀνωτάτην παιδαγωγικὴν σχολήν, διδασκαλεῖον ἀρρένων καὶ τεχνικὴν σχολήν. —Π.

Στάλινγκραντ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Κάτω Βόλγα, πρὸ τοῦ 1925 καλουμένη *Τσαρίτσιν*. Κάτ. (1926) 143.110. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Βόλγα κατὰ τὸ πλησιέστερον πρὸς τὸν Δὸν σημεῖον τοῦ ῥοῦ του, ἔχουσα ποταμολιμένα καὶ σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Μπορισσογκλέμπσκ-Νοβορωσίσκης καὶ ἀποτελοῦσα τὸ σημαντικώτε-

Digitized by Google

ρον διαμετακομιστικὸν κέντρον τοῦ μεταξὺ Μόσχας καὶ Βορείου Καυκάσου ἐμπορίου καὶ τὴν κεντρικὴν ἰχθυαγορὰν τοῦ Βόλγα. Ἔχει μεταλλουργίαν, μηχανουργίαν, τὸ μεγαλύτερον ἐν Ρωσίᾳ ἐργοστάσιον κατασκευῆς τρακτέρ, διυλιστήρια πετρελαίου, πριονιστήρια, ζυθοποιίαν, ἐλαιοτριβεῖα, χημικὴν βιομηχανίαν καὶ διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον ὀπωρῶν, ξυλείας, οἴνων καὶ ὑδρομέλιτος. —π.

—Στάλινγκραντ κυβερνεῖον *[Γεωγρ.]*. Κυβερνεῖον τῆς νοτιοανατολικῆς Ρωσίας, ἱδρυθὲν τῷ 1919 ἐκ τμημάτων τῶν κυβερνείων Σαράτοφ καὶ Ἀστραχάν. Ἔκτασις 99.396 τ. χλμ. Κάτ. (1926) 1 406.927. Ἔχει ἁλιείαν καὶ ἁλυκάς, ἐλαιουργίαν, κατασκευὴν σισυρῶν, ὑφαντουργίαν, κεραμεικήν, βυρσοδεψίαν κ. ἄ. Τῷ 1917 ὑπῆρξε μίαν τῶν κυρίων ἀντιμπολσεβικικῶν ἑστιῶν, τῷ δὲ 1928 συνεχωνεύθη ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Κάτω Βόλγα. —π.

σταλινισμὸς (ὁ). Χαρακτηρίζεται οὕτω ὑπὸ τῆς ἀποκλεισθείσης ἐκ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς ἀντιπολιτεύσεως, ἧς ἡγεῖται ὁ Λ. Τρότσκυ, ἡ ὑπὸ τοῦ *Ἰ. Στάλιν* (βλ. λ.) διατυπωθεῖσα, καὶ ὡς παρέκκλισις ἀπὸ τοῦ μαρξισμοῦ καὶ τοῦ λενινισμοῦ θεωρουμένη, θεωρία περὶ τῆς δυνατότητος τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν μόνην χώραν, μεθ' ὅλων τῶν συνεπειῶν της. Κατὰ τὴν διεθνῆ ἀριστερὰν ἀντιπολίτευσιν, ἡ θεωρία αὕτη, ἐσφαλμένη καὶ καθ' ἑαυτήν, ἀπετέλεσε τὴν γενεσιουργὸν αἰτίαν σειρᾶς λαθῶν, τὰ ὁποῖα διέπραξε τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις καὶ ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς τόσον ἐν Ρωσίᾳ ὅσον καὶ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ της πολιτικῇ. Ὁ σταλινισμὸς θεωρεῖται ὡς ἔκφρασις στενοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος, ὡς παραποίησις τῶν σκοπῶν τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως. ὡς ἐνίσχυσις τῆς γραφειοκρατίας, ὡς περιφρόνησις καὶ παραγνώρισις τῆς σημασίας τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως χάριν τῆς πάσῃ θυσίᾳ ἐφαρμογῆς τῆς χιμαιρικῆς θεωρίας περὶ τῆς δυνατότητος τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν μόνην χώραν κλπ. Θ. Π.

στάλιξ, *—ικος* (ἡ)· πάσσαλος ἐμπηγνυόμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, σταλίκι.

στάλισμα (τό)· ἡ περὶ τὴν μεσημβρίαν ἀνάπαυσις τῶν ποιμνίων ὑπὸ σκιάν.

Στάλμπαουμ, ἢ ***Σταλβώμιος*** (Stalbaum), ***Γκόττφριντ***. Μέγας Γερμανὸς φιλόλογος (1793—1861) Σπουδάσας ἐν Λειψίᾳ ἐγένετο τῷ 1820 ὑφηγητὴς ἐν Ἅλλῃ, τῷ 1825 διευθυντὴς τῆς περιωνύμου ἐν Λειψίᾳ σχολῆς τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ καὶ ἀπὸ τοῦ 1840 καὶ ἑξῆς καθηγητὴς τοῦ αὐτόθι πανεπιστημίου. Ἐδημοσίευσε σπουδαίαν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ Πλάτωνος ὅλου ἐν Λειψίᾳ εἰς τόμους 12. Ἐξέδωκεν ὡσαύτως τὸν Ἡρόδοτον (β' ἔκδ. 1825—1826 εἰς τόμ. 3) καὶ τὸν Εὐστάθιον (1825—1830 εἰς τόμ. 5) καὶ ἐδημοσίευσε δύο παιδαγωγικὰς διατριβάς, περὶ τῆς ὠφελείας, ἣν παρέχει ἡ μουσικὴ μόρφωσις τοῖς νέοις (1842), καὶ περὶ τῆς σπουδαιότητος, ἣν ἔχει ἡ κλασσικὴ μόρφωσις (1846). Γ. Γ.

Σταλὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων καὶ τοῦ δήμου Χανίων Κάτ. 265. Ν. ΚΛΣ

στάλπη (ἡ), ἢ ***στάρπη***. Καλεῖται οὕτω τὸ τυρόπηγμα, δηλαδὴ τὸ προϊὸν τὸ λαμβανόμενον διὰ πήξεως τοῦ γάλακτος. Ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν ὕλην, ἥτις διὰ περαιτέρω κατεργασίας μετατρέπεται εἰς τυρὸν (βλ. καὶ *τυρός*). Σ. Γ.

στάλσιμο (τό)· δημοτ., ἀποστολή.

σταλτικός, *—ή, —όν*· ὁ περιστέλλων, συστέλλων, συσταλτικός, στυπτικός: «οἶνος κοιλίας σταλτικός» || «φάρμακα σταλτικά», ἄλλως *στυπτικά*.—Ἐπίρρ. *σταλτικῶς*.

Στάλχελμ (Stalhelm=χαλύβδινον κράνος)· βλ. *χαλυβδόκρανοι*.

στάμα (τό)· δημοτ., ἡ στήλη τῶν σπυρίδων ἐν τοῖς ἐλαιοτριβείοις πρὸς ἐκπίεσιν τοῦ ἐλαίου || ἀντὶ *στάγμα* (βλ. λ.).

Στάμα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδουπόλεως τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πρύτανις, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 80 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

Σταμαζῶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν φρουρίων τῆς Ἰλλυρίας, ἀνακαινισθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

Σταμάτα (ἡ)· κύριον ὄνομα γυναικός, προελθὸν ἐκ δηλώσεως εὐχῆς νὰ *σταματήσῃ* ἢ ἡ τεκνογονία (ἐπὶ πολλῶν τέκνων) ἢ ἡ θηλεογονία ἢ ὁ θάνατος τῶν προγενεστέρων τέκνων. Ἐκ τούτου *Σταματική*, ὡσεὶ ἐξηλληνισμένον, *Σταματούλα, Ματούλα, Πατούλα* κ. ἄ. Ἐπίσης ἄρσεν. *Σταμάτιος, Σταμάτης, Στάμος, Σταμούλης, Μάτης, Ματιός, Πατιὸς* κ. ἄ.

Σταμάτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μαραθῶνος τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, κείμενον ἡμίσειαν ὥραν πρὸς Α. τοῦ χωρίου Μπογιάτι. Κάτ. 327. Ι. Σ. Σ.

Σταματάρας, ***Ἀνδρέας***. Ψαριανὸς ἀγωνιστής. Κυβερνήτης μιστίκου ἔχοντος πλήρωμα 20 ἀνδρῶν, ἀλλὰ στερουμένου πυροβόλων, ἀπέπλευσε τὴν 1 Ἰουλίου 1823 διὰ Λέρον, ὅπου, ὡς ἔμαθεν, ὑπῆρχον πολεμεφόδια, δι' ὧν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξοπλισθῇ. Καταπλεύσας εἰς τὸν λιμένα Λακὶ τῆς νήσου, εὑρέθη πρὸ αὐστριακῆς ἡμιολίας καὶ φρεγάτας ὁρμουσῶν ἐκεῖ, προσκληθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου τῆς φρεγάτας συνελήφθη καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸ κύτος, ὅπως παραδοθῇ εἰς τὸν πασᾶν τῆς Σμύρνης μετὰ τοῦ πληρώματός του, τὸ ὁποῖον, πλὴν δύο δραπετευσάντων, εἶχεν ἐπίσης συλληφθῆ. Μετὰ βασανιστήρια ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, μετηνέχθησαν, ὁτὲ μὲν ὁδοιποροῦντες ὁτὲ δὲ συρόμενοι ἀπὸ τὰς οὐρὰς τῶν ἵππων τῆς συνοδείας, εἰς Κύζικον, ὅπου ἐπεβιβάσθησαν σακκολέβας τουρκικῆς, ἥτις θὰ μετέφερεν αὐτοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν, πρὸς θανάτωσιν. Ἐγγὺς τοῦ Σεράϊ μπουρνοὺ κατελήφθησαν ὑπὸ γαλήνης καὶ ἐκεῖ ὁ Σταματάρας, ἰδὼν ὅτι οἱ φύλακές των εὑρίσκοντο διαρκῶς εἰς τὴν πρῷραν θαυμάζοντες τὴν ἐν ἀπόπτῳ πόλιν, συνεννοήθη μετὰ συντρόφου του, ὅπως τῷ λύσῃ οὗτος διὰ τῶν ὀδόντων τὰ δεσμά του· τούτου δὲ γενομένου πάντες ἠλευθερώθησαν καὶ σφάξαντες τοὺς φύλακας ἐφόρεσαν τὰ ἐνδύματά των καὶ ἐτράπησαν πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον (14 Σεπτεμβρίου 1823). Διαπλέοντες τοῦτο συνηντήθησαν μετὰ τοῦ ἀντιπλέοντος ἡττημένου ὀθωμανικοῦ στόλου, ἀλλ' ἡ προσποιητὴ ἀδιαφορία των καὶ αἱ τουρκικαί των ἐνδυμασίαι ἀπέτρεψαν τὰς ὑπονοίας. Ἠδυνήθη οὕτω νὰ ἐπαναγάγῃ ὁ Σταματάρας τὸ πλήρωμά του καὶ νὰ τὸ κατανείμῃ εἰς τὸν στόλον τοῦ Παπανικολῆ. Σ. Ε. Λ.

Σταματέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λιγουρίου τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 124. Π. Ν. Π.

Σταματελόπουλος, ***Νικήτας***. Τὸ πλῆρες ὄνομα τοῦ *Νικηταρᾶ* (βλ. λ.).

Σταματέλος, ***Γεώργιος***. Ναύαρχος, γεννηθεὶς εἰς Ψαρὰ τῷ 1824 καὶ ἀποθανὼν ἐν Νέῳ Φαλήρῳ τῷ 1905. Υἱὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Γιαννίτση διακριθέντος κατὰ τὸν Ἀγῶνα *Ἀγγελῆ Σταματέλου*, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐν Αἰγίνῃ στρατιωτικὸν σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων, μετὰ δὲ τὴν ἔξοδόν του μετετάχθη εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ ἀποσταλεὶς πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν πρίγκιπα τοῦ Ζοανβὶλλ καὶ μετέσχε τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ Μογαδὸρ (1844). Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα κατετάχθη μονίμως εἰς τὸ ναυτικὸν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυποπλοιάρχου. Τῷ 1868 διωρίσθη κυβερνήτης τοῦ ἐν βίᾳ ἐξοπλισθέντος ἀτμοδρόμωνος «Ἑλλάς», δι' οὗ ἔπλευσεν εἰς Σῦρον, ἀποκεκλεισμένην ὑπὸ τοῦ ναυάρχου τῆς Τουρκίας Χόβαρτ πασᾶ, λόγῳ τοῦ ἐπεισοδίου τῆς «Ἑνώσεως», ἔνθα ἐπέδειξεν εὐστάθειαν καὶ διπλωματικὴν περίνοιαν ἀξιοθαύμαστον. Τῷ 1890 προήχθη εἰς ὑποναύαρχον, τῷ δὲ 1892 ἐτοποθετήθη ὡς ἀρχηγὸς τῆς θωρηκτῆς μοίρας. Τεθεὶς τῇ αἰτήσει του εἰς διαθεσιμότητα, ἀνεκλήθη ἐκ ταύτης τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1897, ὅπως διαδεχθῇ τὸν ὑποναύαρχον Κ. Σαχτούρην ἐν τῇ διοικήσει τοῦ στόλου κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου. Ἠδυνήθη τότε, ἔχων τὸ σῆμά του ἐπὶ τῶν «Ψαρῶν», νὰ διασώσῃ τὸ ἐν Βόλῳ πολεμικὸν ὑλικὸν καὶ τὰ ἐφόδια τοῦ στρατοῦ, νὰ ἐπιβραδύνῃ τὴν κατάληψιν τοῦ Βόλου ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ τὰς μάχας τοῦ Βελεστίνου καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ ἀπὸ θαλάσσης τὴν ὑποχώρησιν τῆς ταξιαρχίας Σμολένσκη μέχρις Ἁλμυροῦ. Ἐκεῖ, διὰ βομβαρδισμοῦ τοῦ ἀμυντικοῦ στρατῶνος, ἀνέστειλε τὴν κατάληψιν τῆς κωμοπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἔδωσε καιρὸν εἰς μὲν τὸ πεζικὸν καὶ τὸ ὀρειβατικὸν πυροβολικὸν νὰ ὑποχωρήσουν δι' ἡμιονικῶν ἀτραπῶν ἐν ἀπολύτῳ τάξει πρὸς Ἁγίαν Μαρίναν, εἰς δὲ τὰ βοηθητικὰ πλοῖα τοῦ στόλου νὰ ἐπιβιβάσωσι τὸ πυροβολικὸν καὶ πᾶν ὅ,τι δὲν ἠδύνατο νὰ παρακολουθήσῃ διὰ ξηρᾶς τὴν ὑποχώρησιν τῆς ταξιαρχίας. Ἀποστρατευθεὶς προήχθη εἰς ἀντιναύαρχον. Τὴν περιουσίαν του, ἀποτελουμένην ἐκ δύο οἰκιῶν καὶ 250 χιλ. δραχμῶν, κατέλιπε μετὰ θάνατον εἰς τὸν ἐθνικὸν στόλον. Σ. Ε. Λ.

— Σταματέλος, ***Ἰωάννης***. Φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Λευκάδι τῷ 1822 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1881. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν Ἀθήναις καὶ κατόπιν ἐδίδαξεν εἰς τὰ λύκεια Λευκάδος καὶ Ζακύνθου φιλοσοφίαν καὶ ῥητορικήν. Συνέγραψε: «Ρητορική», «Γυναικολόγιον», «Χρονολογία μαθηματικὴ καὶ ἱστορική», «Στοιχεῖα ψυχολογίας καὶ λογικῆς», ἐξέδωκε «Συλλογὴν τῶν λευκαδίων ἐπιγραφῶν» κ. ἄ. Λ. Χ. Ζ.

Σταμάτη (γαλλ. Stamaty), ***Ἀτταλά***. Γαλλὶς ζωγράφος καὶ μουσικὸς ἑλληνικῆς καταγωγῆς (1803—1885). Ἦτο θυγάτηρ τοῦ *Κωνσταντίνου Σταμάτη* καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν Ρώμῃ παρὰ τῷ Ἔνγκρ. Τῷ 1819 ἐνυμφεύθη τὸν Γάλλον συγγραφέα Μιχαὴλ Βαρκολλιέ. Περὶ τῶν ἔργων αὐτῆς οὐδὲν ἀναφέρεται· γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι διέπρεπεν εἰς τὸ τετράχορδον. Γ. Λ. Α.

σταμάτημα (τό)· δημοτ., στάσις, ἐπίσχεσις, παῦσις: «σταμάτημα τῆς δουλειᾶς, —τοῦ νεροῦ κλπ.».

Σταμάτης ***Γεωργιάδης*** (*Καπετὰν Σταμάτης*). Ὁπλαρχηγὸς Σάμιος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Παιδιόθεν ἐπεδόθη εἰς τὸ ναυτικὸν ἐπάγγελμα καὶ εἰς νεανικὴν ἡλικίαν προσελήφθη ὑπὸ τοῦ περιβοήτου καταδρομέως Νικολάου Κεφάλα, ὅστις κατέστησεν αὐτόν, διακριθέντα εἰς πολλὰς περιστάσεις, πλοίαρχον. Ἀποχωρήσας τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κεφάλα ἐπέβη ἀγγλικοῦ σκάφους, δι' οὗ ἐταξίδευσεν εἰς Βόρειον Ἀμερικήν, Νότιον Ἀφρικὴν καὶ Βραζιλίαν. Κατόπιν προσεκολλήθη εἰς τὸν διάσημον ἐπίσης καταδρομέα Ἀντώνιον Ἀνδρόνικον, τὸ καταδρομικὸν τοῦ ὁποίου διηύθυνεν ὡς ὑποπλοίαρχος. Ὅτε δὲ ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821, ὁ Σταμάτης Γεωργιάδης διωρίσθη χιλίαρχος ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σαμίων Λυκούργου Λογοθέτου, γαμβροῦ αὐτοῦ ἐπ' ἀδελφῇ, καθόσον ἐκέκτητο πολλὴν φήμην διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Ὅτε, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουλίου 1821, ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Καραλῆν ἐπολιόρκησε τὴν Σάμον, ὁ Καπετὰν Σταμάτης μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν συνῆψε παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Τζωρτζῆ αἱματηρὰν μάχην, καθ' ἣν ἐφόνευσε διὰ τοῦ ξίφους του τὸν ἀρχηγὸν τῶν Τούρκων Καπλᾶν ἀγᾶν, ἀπὸ τῆς ἡμέρας δὲ ἐκείνης τὸ ἀκρωτήριον ἐκλήθη *Καβοφονιᾶς*. Ὡσαύτως κατὰ τὴν δευτέραν μεγάλην πολιορκίαν τῆς Σάμου ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, κατὰ τὸ 1824, ὁ Καπετὰν Σταμάτης ἠγωνίσθη ἐνεργῶς μέχρι πέρατος τοῦ Ἀγῶνος παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Λογοθέτου καὶ ἡγήθη πολλάκις ἐπικινδύνων ἐπιδρομῶν τῶν Σαμίων εἰς τὴν ἀντίπεραν τῆς νήσου ἀσιατικὴν χώραν. Μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς Σάμου (1834) ἐγκατεστάθη ἐν Ἑλλάδι, ὅπου διῆλθε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του, λαβὼν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου καὶ τιμηθεὶς μὲ τὸ μετάλλιον τοῦ Ἀγῶνος καὶ τὸν χρυσοῦν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος. Ἀπεβίωσεν ἐν Χαλκίδι τῷ 1861, κηδευθεὶς τιμητικῶς δημοσίᾳ δαπάνῃ. Ι. Δ. Β

—Σταμάτης (γαλλ. Stamaty), ***Κάμιλλος - Μαρία***. Διακεκριμένος Γάλλος δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ μουσικοδιδάσκαλος, ἑλληνικῆς καταγωγῆς. γεννηθεὶς ἐν Ρώμῃ τῷ 1811 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1870. Ἦτο υἱὸς τοῦ *Κωνσταντίνου Σταμάτη* καὶ δείξας παιδιόθεν κλίσιν εἰς τὴν μουσικὴν ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν τοῖς ᾠδείοις τῆς Ντιζὸν καὶ τῶν Παρισίων καὶ κατόπιν ἐμαθήτευσε παρὰ τὸ Γερμανῷ κλειδοκυμβαλιστῇ Καλκμπρέννερ τῷ 1828, ὅστις ἤδη ἀπὸ τοῦ 1831 τὸν προώριζεν ὡς διάδοχόν του. Μεταβὰς κατόπιν εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Σοῦμαν καὶ τῷ Μέντελσον, μεθ' ὧν συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας, τῷ δὲ 1835, ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους, ἔδωκε τὴν πρώτην συναυλίαν, καθ' ἣν ἐδικαίωσε τὰς προβλέψεις τῶν διδασκάλων του. Ἔκτοτε ἐξειλίχθη εἰς πρώτης τάξεως δεξιοτέχνην καὶ καθηγητήν. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του διέπρεψε κυρίως ὁ Σαὶν-Σάνς, ὃν παρέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του εἰς μικρὰν ἡλικίαν. Περὶ τοῦ Σταμάτη ἀφιέρωσεν εἰδικὴν μελέτην ὁ Σοῦμαν, περιληφθεῖσαν εἰς τὴν σειράν: «Gesammelte Schriften über Musik und Musiker» (4 τόμ. 1854). Ἐκ τῶν πολλῶν συνθέσεών του αἱ παιδαγωγικαὶ ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν διδασκαλίαν πολλῶν ᾠδείων. Ὁ Δ. Γρ. Καμπούρογλους ἀποδίδει εἰς αὐτὸν τὸ μέλος τοῦ γνωστοῦ ποιήματος τοῦ Βαλαωρίτου «Φύσα, βοριᾶ μου». Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι 2 σονάται καὶ ἓν κοντσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον, ἓν τρίο, πολλαὶ σπουδαί, παραλλαγαί, φαντασίαι, παραφράσεις διὰ κλειδοκύμβαλον, κλπ. (*Frank Choisy*, «Un maître de St Saens» ἐν «Acropole» Oct. - Dec. 1931). Γ. Σ.—Τ. Ε. Ε.—Γ. Λ. Α.

—Σταμάτης, ***Κωνσταντῖνος***. Ἕλλην πατριώτης, δημοσιογράφος καὶ διπλωμάτης, δράσας ἐν Γαλλίᾳ (1764 — 1817). Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ γενετείρᾳ του καὶ κατόπιν ἐν Βουκουρεστίῳ, ὁπόθεν ἀπεστάλη τῷ 1787 εἰς τὴν Γαλλίαν πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς. Ἐκραγείσης, μετὰ δύο ἔτη, τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, κατεκτήθη τόσον πολὺ ἀπὸ τὰς νέας ἰδέας, ὥστε παρῄτησε τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Ἀποκτήσας τῷ 1791 τὰ δικαιώματα τοῦ Γάλλου πολίτου καὶ ἀφοσιωθεὶς μετὰ ζήλου εἰς τὴν νέαν του πατρίδα, δὲν ἔπαυσεν ἐν τούτοις νὰ ἐνθυμῆται ζωηρῶς τοὺς ὑπὸ τὴν δουλείαν ἀδελφούς του. Ἐπωφεληθεὶς τῶν σχέσεών του μετὰ τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐν Γαλλίᾳ φιλελευθέρας κινήσεως, προσεπάθησε καὶ ἐπέτυχε νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ὑποδούλου Ἑλλάδος. Ὁ Σταμάτης διετήρει καὶ τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Μιχαὴλ Σούτσου, δι' ὃν ἀπέστελλεν ἀνταποκρίσεις ἐπ' ὀνόματι τοῦ καγκελ-

Digitized by Google

λαρίου Παναγιώτου Κοδρικᾶ τοῦ Ἀθηναίου ἐν εἴδει ἐπιστολῶν. Ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας του ταύτης φαίνεται ὅτι διετήρει στενὰς σχέσεις μὲ τοὺς ἐπισήμους Γάλλους, τοὺς ὁποίους συχνὰ ἐπεσκέπτετο ὡς μεσάζων μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ σουλτάνου καὶ τῶν ὑπουργῶν τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας. Ἐκ τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 23 Δεκεμβρίου 1793 ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Κοδρικᾶν προκύπτει ὅτι συνέτασσεν ὁ ἴδιος ἐφημερίδα ἐν Παρισίοις ὑπογράφων τὰ ἄρθρα του μὲ τὰ ἀρχικά του *C. S.* Ἐν τούτοις ὁ Σπ. Παπᾶς ματαίως ἀνεζήτησεν ἴχνη τῆς δημοσιογραφικῆς του αὐτῆς δράσεως. Πάντως εἶναι βέβαιον ὅτι εἰς τὴν ἀναμφισβήτητον γνῶσίν του περὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς ὤφειλε τὴν εἴσοδόν του εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Γαλλίας καὶ τὰς ταχείας προόδους του. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1793 ἐστάλη ἐπὶ μυστικῇ ἀποστολῇ εἰς Ἁμβοῦργον ὡς «Ἕλλην ἔμπορος» καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη ὑποπρόξενος τῆς Γαλλίας εἰς Ἀλτῶνα τῆς Δανίας, ὅπου εἶχε καταφύγει ἕνεκα τῶν ἐνοχλήσεων τὰς ὁποίας τοῦ ἐπροξένει ἡ γερμανικὴ ἀστυνομία. Τῷ 1795 διωρίσθη μυστικὸς πράκτωρ παρὰ τοῖς ὁσποδάροις τῆς Βλαχίας καὶ Μολδοβλαχίας καὶ τῷ 1796 γενικὸς πρόξενος εἰς τὰς πέραν τοῦ Δουνάβεως ἐπαρχίας. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ὅμως ἠρνήθη νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ, διότι ἐθεώρει αὐτὸν ὡς ὑπήκοόν της (ῥαγιᾶν) καὶ ἕνεκα τούτου ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὴν θέσιν τοῦ ἀρχιγραμματέως (καγκελλαρίου) εἰς τὸ ἴδιον προξενεῖον. Τῷ 1798 ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν Συρντέν. Κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου καὶ τοῦ Διευθυντηρίου συνέταξε τὴν περίφημον πρὸς τοὺς δούλους Ἕλληνας διακήρυξιν, ἥτις, ἐκδοθεῖσα ἐν Παρισίοις τὴν 22 Νοεμβρίου 1799 καὶ διανεμηθεῖσα κρύφα κατὰ χιλιάδας ἀντιτύπων εἰς ἁπάσας τὰς ἑλληνικὰς χώρας, προεκάλεσε μέγαν ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐγέννησε μεγάλας ἐλπίδας ἐπὶ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ ἔθνους ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου. Εὐθὺς μετὰ τοῦτο ἐνετάλη ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ναπολέοντος καὶ τοῦ Διευθυντηρίου νὰ ἱδρύσῃ τὸ ἐν Ἀγκῶνι «Ἐμπορικὸν πρακτορεῖον», οὗτινος ἀποκλειστικὸς σκοπὸς ἦτο ἡ εἰς Ἑλλάδα ἀποστολὴ ὅπλων καὶ πολεμεφοδίων. Ἡ μετ᾽ οὐ πολὺ κατάληψις τοῦ Ἀγκῶνος ὑπὸ τῶν Ρώσων ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐμπαρικοῦ πρακτορείου καὶ εἰς τὴν πατριωτικὴν δρᾶσιν τοῦ Σταμάτη, ὅστις δὲν ἀναφέρεται πλέον εἰς τὴν ἐθνικὴν κίνησιν τῶν μετέπειτα χρόνων. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Παρισίους διωρίσθη τῷ 1800 πρόξενος τῆς Γαλίας εἰς Τσιβιταβέκκια, ὅπου καὶ ἀπέθανεν, ἀφήσας κόρην καὶ δύο ἄρρενα.

Κωνσταντῖνος Σταμάτης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Legrand*, «Ἐπιστολαὶ Σταμάτη ἐν Annuaire de l'association pour l'encouragement des études Grecques en France» (Paris 1872, τόμ. VI, σ. 103—166). —*E. Legrand* καὶ *J. Laire*, «Documents inédits sur l'histoire de la révolution Française» (Paris 1906 σ. 1—79).— *Henri Lapauze*, Archives du Quai d'Orsay. Εἰς τὴν Πινακοθήκην Bonnat σῴζεται ἰχνογράφημα τοῦ Ingris, ἐκτελεσθὲν τῷ 1816 «Ἡ οἰκογένεια Σταμάτη», ὅπου παρίσταται ὁ Κωνσταντῖνος, ἡ σύζυγός του καὶ τὰ τρία του τέκνα.

Τ. Ε. Ε.—Γ. Λ. Α.—Ν. ΚΛΣ

Σταματιάδης, *Ἐπαμεινώνδας*. Λόγιος Σάμιος, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1835. Ἠκολούθησεν ἐπί τινα χρόνον μαθήματα ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατόπιν δ᾽ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν ὁποίαν ἤσκησεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ 1875. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε διάφορα ἔργα, ἐν οἷς: «Οἱ μεγάλοι διερμηνεῖς» (1865), «Ἱστορία τῆς ἁλώσεως τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Φράγκων» (1866), «Ἱστορία τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» (1867), «Ὁ ἱππόδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως» (1868), «Οἱ Καταλᾶνοι ἐν Ἀνατολῇ» (1869). Τῷ 1875, ἐγκατασταθεὶς ἐν Σάμῳ, διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἡγεμονικοῦ διοικητικοῦ γραφείου, ἐν τῇ θέσει δὲ ταύτῃ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1900. Ἐν Σάμῳ ὁ Σταματιάδης συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε δημοσίᾳ δαπάνῃ τὰ «Σαμιακὰ» εἰς πέντε τόμους, ἤτοι ἱστορίαν καὶ τοπογραφίαν τῆς Σάμου, καθ᾽ ὅλην δὲ σχεδὸν τὴν εἰκοσιπενταετίαν ταύτην ἐξέδιδε τακτικῶς τὴν «Ἐπετηρίδα τῆς ἡγεμονίας Σάμου», περιοδικὸν ἐτήσιον, ἐν ᾧ ἐδημοσιεύοντο διάφοροι πληροφορίαι, κυρίως στατιστικαί, ἀφορῶσαι τὴν νῆσον. Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐπίσης διηύθυνε τὴν ἐφημερίδα «Σάμον», ἥτις τότε ἦτο τὸ μοναδικὸν δημοσιογραφικὸν ὄργανον τῆς ἡγεμονίας, δι᾽ οὗ ἐδημοσιεύοντο οἱ νόμοι, τὰ διατάγματα καὶ αἱ ἄλλαι ἐπίσημοι πράξεις τῆς Σαμιακῆς πολιτείας. Ὁ Σταματιάδης, καταγινόμενος συγχρόνως καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν, μετέφρασεν ἐκ τῆς γαλλικῆς γλώσσης μυθιστορήματά τινα, ἔγραψε δὲ καὶ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἐξετυπώθησαν ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Μῶμος ὁ Ἑλικώνιος» καὶ «Πανικιάς». Συνέγραψεν ἐπίσης τὰ «Ἰκαριακά», ἤτοι μελέτην ἱστορικὴν καὶ τοπογραφικὴν τῆς νήσου Ἰκαρίας. Τῷ 1900 ὁ Σταματιάδης, ἀπολυθεὶς τῆς θέσεώς του, μετέβη εἰς Σμύρνην, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε κατὰ τὸ 1901. Ὁ Σταματιάδης διὰ τῆς ἀξιοθαυμάστου φιλοπονίας του ἀπεθησαύρισεν εἰς τὰ ἐκδοθέντα ὑπ᾽ αὐτοῦ ἔργα ὑλικὸν πολύτιμον κυρίως διὰ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς Σάμου.

Ι. Δ. Β.

— **Σταματιάδης**, ***Νικόλαος***. Νομικός, γεννηθεὶς ἐν Σάμῳ. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Γενεύῃ καὶ Παρισίοις. Ἐχρημάτισεν ἐν τῇ πατρίδι του εἰσαγγελεὺς καὶ πρόεδρος τῶν πρωτοδικῶν, ἔλαβε δὲ μέρος ὡς πληρεξούσιος καὶ εἰς πολλὰς γενικὰς συνελεύσεις τῶν Σαμίων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς αὐτονομίας. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ: «Ὁ υἱὸς τοῦ Μεγάλου Πέτρου» τοῦ Βογγέ, «Εἰκὼν τῆς χριστιανικῆς εὐγλωττίας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα» τοῦ Βιλλεμαίν, «Κλαύδιος ὁ φερέοικος» τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ, κ. ἄ. Ἐπίσης ἐξέδωκε «Σαμιακά», ἤτοι συλλογὴν ἐγγράφων τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀγῶνος καὶ βιογραφίαν τοῦ Σαμίου ὁπλαρχηγοῦ Κωνσταντίνου Λαχανᾶ. Ἀπεβίωσεν ἐν Σμύρνῃ τῷ 1908. Ι. Δ. Β.

—**Σταματιάδης**, ***Πέτρος***. Λόγιος, περὶ οὗ εἶναι γνωστὸν ὅτι διετέλεσε διδάσκαλος τοῦ ἐν Ἰασίῳ Ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου πρὸ τοῦ 1819. Μετέφρασε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βουλγάρεως κατὰ Ὠκέλλου εἰς τὴν ρουμουνικήν, ἀλλὰ μετὰ παρερμηνειῶν, ὡς ἀπέδειξεν ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ καθηγητὴς Δ. Ροῦσος ἐν τῇ μελέτῃ: «O scrisoare a lui Evghenie Vulgaris tradusa in limba romana, un filosof Roman de curând descoperit» (Bucuresti 1931). Τ.Ε.Ε.

—**Σταματιάδης**, ***Σ.*** Ἕλλην φιλόλογος, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἐλισαῖος *Γιαννίδης* (βλ. λ.).

Σταματινοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 296. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Σταμάτιος, ***νεομάρτυς***. Ἐξ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Πηλίου καταγόμενος, ἀπεστάλη μετ᾽ ἄλλων ὁμοχωρίων του τῷ 1680 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως καταγγείλωσιν εἰς τὴν Πύλην τὸν Τοῦρκον διοικητὴν τοῦ Βόλου διὰ τὰς φοβερὰς ἀδικίας αὐτοῦ κατὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς πρεσβείας ἐκ τῆς Πύλης, ὁ Σταμάτιος, ζωηρότερος τῶν ἄλλων συναδέλφων του, κατεφέρετο κατὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Βόλου, Μωαμεθανοί τινες κατήγγειλαν αὐτὸν εἰς τὴν διοίκησιν ὅτι, Μωαμεθανὸς ὤν, ἠλλαξοπίστησεν. Ὅθεν συλληφθεὶς ἐκαρατομήθη ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, τῇ 16 Αὐγούστου τοῦ 1680, καὶ ἔκτοτε κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἑορτάζεται ἡ μνήμη του ὡς νεομάρτυρος. Ε. Γ. Π.

Σταματοβούνι *[Γεωγρ.]*. Χαμηλὸν ὄρος τῆς Ἀττικῆς, παραφυὰς τοῦ Πεντελικοῦ, ἄνωθεν τοῦ Διονύσου (ὕψ. 649 μ.). Θεωρεῖται ὡς τὸ *Ἰκάριον* ὄρος τῶν ἀρχαίων. Ι. Σ. Σ.

Σταματογιαννέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σκουτερᾶς τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 111.

Π. Ν. Π.

Σταματόπουλος, ***Ἀλέξανδρος***. Ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Λευκάδι. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις. Διετέλεσε βουλευτὴς τῆς Ἰονίου βουλῆς καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν (1864) πληρεξούσιος Λευκάδος. Συνέγραψεν: «Observations nécroscopiques pour servir à l'anatomie pathologique». Λ. Χ. Ζ.

—**Σταματόπουλος**, ***Γεωργάκης***. Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Ζατούνης κατὰ τὸ 1821 (βλ λ. *Καψοκαλύβας* Γεωργάκης).

σταματόχορτο, ἢ *σταματοχόρταρο* (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀρίγανον ὁ δίκταμνος*.

Δ. Ν. Π.

σταματῶ, καὶ *—τάω*· στέκω, παύω ποιῶν τι, ἀδρανῶ: «σταματῶ νὰ δουλεύω, —νὰ πληρώνω, —νὰ πίνω»· || «σταμάτησε τὸ χιόνι, — ἡ βροχὴ» ἔπαυσε νὰ χιονίζῃ, νὰ βρέχῃ· || ἐπὶ βαδίσματος ἢ πορείας: «σταματᾷ 's τὴ μέση τοῦ δρόμου»· || μεταβ., κάμνω τινὰ νὰ σταματήσῃ: «πῆρε τὸν κατήφορο καὶ ποιὸς θὰ τὸν σταματήσῃ».

Σταμάτωφ (***Γ. Π.***). Βούλγαρος διηγηματογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1862. Εἶναι εἷς τῶν σημαντικωτέρων ἐκπροσώπων τῆς νεοβουλγαρικῆς λογοτεχνίας, τὰ δὲ διηγήματά του διακρίνονται διὰ τὸν ρεαλισμὸν καὶ τὸ σατιρικὸν ὕφος των. Τ. Β.

στάμενα (τά)· μεσαιων. περιληπτικῶς, τὰ χρυσᾶ, ἀργυρᾶ ἢ χαλκᾶ νομίσματα (*Πτωχοπρόδρομος.*): «διὰ στάμενα τὸ ψηλαφῶ κι᾽ αὐτὸ γέμει χαρτία» (ἐκ τῆς μετχ. *ἱστάμενα*=ζυγιζόμενα).

Σταμένεια, καὶ ***Σταμένη*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις μετὰ λιμένος κατὰ τὴν νοτίαν ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Χαλύβων, μεταξὺ τοῦ Βοῶνος λιμένος καὶ τῆς Κιλίκων νήσου, κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Γενήτου. Αἱ ναυτιλιακαὶ ὁδηγίαι (Black Sea Pilot, ἔκδ. 1908) ἀναφέρουν τὸ ἀγκυροβόλιον ἀνωνύμως (πλάτ. 41° 05' Β'., μῆκ. 37° 44' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2236: Cape Yasun to Fort Anakria), ὡς ἀνεμοσκεπὲς ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν. Σ. Ε. Λ.

Στάμερ (Sthamer), ***Ἐρρῖκος Ἐδουάρδος***. Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1888. Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἰένης, Λειψίας καὶ Μαρβούργου καὶ κατόπιν ἐγένετο καθηγητὴς τῆς πρακτικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἐν Βερολίνῳ. Ἔγραψε: «Πηγαὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Β' καὶ Καρόλου Α' τοῦ Ἀνδηγαυοῦ», «Ἡ διοίκησις τῶν φρουρίων τῆς Σικελίας» (1914) κ. ἄ., ἀφορῶντα τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας.

Π. Ν. Π.

σταμὶν *[Ναυτ.]*. Ἕκαστον τῶν ὀρθῶν, ξυλίνων ἢ σιδηρῶν, τεμαχίων (κοιν. *σκαρμὸς τῆς πόστας*), ἅτινα συζευγνύμενα μετὰ τῶν μανδαλίων συγκροτοῦσι τὰ σκέλη τῶν νομέων εἰς τὸ σκελετὸν τοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

σταμινάρια (τὰ) (κοιν. *μπ μπαδέλι*). Τὸ ὑπερεξέχον τοῦ περιτοναίου τοῦ πλοίου ἄκρον τῆς σταμῖνος καὶ χρησιμεῦον συχνὰ ὡς ποδοδέτης ἢ κιονίσκος. Σ. Ε. Λ.

Στάμιτς (Stamitz), ***Ἰωάννης-Βέντσελ Ἀντώνιος***. Διακεκριμένος Βοημὸς μουσουργὸς καὶ δημιουργὸς τοῦ συγχρόνου ὕφους τῆς ἐνοργάνου μουσικῆς (1717—1757). Ἦτο ὡσαύτως ἐξαίρετος βιολιστής, διατελέσας κορυφαῖος τῆς αὐλῆς τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Παλατινάτου, βραδύτερον δὲ καὶ διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας τῆς Μαγχάϊμ, ἥτις χάρις εἰς αὐτὸν ἤχθη εἰς μεγίστην περιωπήν, γενομένη τάχιστα ἡ πρώτη τῆς Εὐρώπης. Ἡ μεγίστη ἀξία τοῦ Στάμιτς ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι πρῶτος ἔδωκε τὴν ὁριστικὴν μορφὴν εἰς τὴν ἐνόργανον μουσικήν, ἣν ἐτελειοποίησαν οἱ κλασσικοὶ τῆς Βιέννης. Αἱ συμφωνίαι τοῦ Στάμιτς διακρίνονται διὰ τὴν τολμηρότητα τῆς ἀναπτύξεως, τὸν πλοῦτον τῶν ἰδεῶν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ παρουσιάζει τὸ μέρος τοῦ βασίμου, κινουμένου ἐλευθέρως καὶ οὐχὶ συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ ἐναρίθμου βασίμου, τὸ ὁποῖον χάρις εἰς αὐτὸν καταλύεται σχεδόν. Αἱ καινοτομίαι τοῦ Στάμιτς, γενόμεναι ἀσπασταὶ ὑπὸ τοῦ Φρ. Ρίχτερ, τοῦ Ἄϊχνερ, τοῦ Σόμπερτ, τοῦ Μποκκερίνι, τοῦ Μπάχ, Ντιτερσντορφ, Γκοσσὲ κ. ἄ., παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν Βορειογερμανῶν μουσουργῶν, διεδόθησαν ταχέως ἀνὰ τὸν μουσικὸν κόσμον καὶ ἀπέκτησαν τοσούτους ὀπαδούς, ὥστε ταχέως ἀνεμορφώθη τὸ συμφωνικὸν ὕφος. Ἔργα τοῦ Στάμιτς εἶναι 50 συμφωνίαι, 10 τρίο δι᾽ ὀρχήστραν, 12 περίπου κοντσέρτα διὰ βιολίον, σονάται διὰ βιολίον μόνον καὶ βιολίον μετὰ κλειδοκυμβάλου. Ἐκ τῶν δύο υἱῶν τοῦ Στάμιτς, ὁ πρεσβύτερος *Κάρολος* (1746—1801) ἦτο ὡσαύτως διακεκριμένος μουσικός, προαγαγὼν τὰς ἰδέας τοῦ πατρός του. Διῆλθε τὴν ζωήν του εἰς καλλιτεχνικὰς περιοδείας, θαυμαζόμενος ὡς δεξιοτέχνης τῆς βιόλας καὶ τῆς ἐρωτικῆς-βιόλας. Ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι γνωστά: 70 συμφωνίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων 25 «Διαλογικαὶ συμφωνίαι» Symphonies concertantes) διὰ 1—3 κορυφαίους, καὶ 1 συμφωνία διὰ δύο ὀρχήστρας, κουαρτέττα ἐγχόρδων καὶ κουαρτέττα ὀρχήστρας, σονάται διὰ 3 ὄργανα, διωδίαι βιολίων, ἓν κοντσέρτο διὰ βιόλαν, ἕτερον διὰ κλειδοκύμβαλον· τὰ μελοδράματα: «Ὁ ἐρωτευμένος κηδεμὼν» καὶ «Δάρδανος». Ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Στάμιτς *Ἀντώνιος* (1753—1820) διεκρίθη ὡς βιολιστής, δρέψας κυρίως δάφνας ἐν Παρισίοις, ἔνθα ἐπὶ πολὺ παρέμεινε. Τὰ γνωστὰ αὐτοῦ ἔργα εἶναι: 13 συμφωνίαι, κουαρτέττα ἐγχόρδων, σονάται διὰ 3 ὄργανα, ἓν κοντσέρτο διὰ βιολίον, διῳδίαι διὰ βιολίον καὶ βιολοντσέλλον, σονάται διὰ βιολίον, νυκτῳδίαι διὰ βιολίον καὶ βιολοντσέλλον. 3 κοντσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον, ἕτερα διὰ βιολοντσέλλον, διὰ βαρύαυλον κ.λ.π. Γ. Σ.

Στάμμλερ (Srammler), ***Βόλφγκανγκ***. Φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1886. Υἱὸς τοῦ *Ροδόλφου Στάμμλερ*, εἰδικεύθη εἰς τὴν γερμανικὴν φιλολογίαν. Καθηγητὴς ἐν Γκράϊφσβαλντ ἀπὸ τοῦ 1925, ἔγραψεν: «Ματθίας Κλαούντιους» (1915), «Ἱστορία τῆς λογοτεχνίας τῶν γερμανικῶν ἰδιωμάτων», «Οἱ νεκρικοὶ χοροὶ τοῦ μεσαίωνος» (1922), «Γερμανικὴ φιλολογία ἀπὸ τῆς φυσιοκρατίας μέχρι σήμερον» (1924), «Περὶ τοῦ μυστικισμοῦ μέχρι τοῦ Μπαρόκ» (1927). Μετὰ τοῦ Π. Μέρκερ ἐκδίδει ἀπὸ τοῦ 1925 τὸ «Λεξικὸν τῆς ἱστορίας τῆς γερμανικῆς λογοτεχνία,» καὶ ἀπὸ τοῦ 1926 τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῆς γερμανικῆς φιλολογίας», μετὰ δὲ τοῦ Μπράουνε τὴν «Βορείαν Ἐπιθεώρησιν» ἀπὸ τοῦ 1928. Θ. Κ.

— **Στάμμλερ** (Stammler), ***Ροδόλφος***. Γερμανὸς νομοδιδάσκαλος καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ

Digitized by Google

1856. Δικαστὴς ἀρχικῶς, διετέλεσε κατόπιν καθηγητὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Μαρβούργου (1882), τῆς Χάλλης (1884) καὶ τοῦ Βερολίνου (1916—1921). Εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς κριτικῆς μεθόδου, ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ δικαίου («Σύστημα τῆς κοινωνικῆς ἰδεολογίας»), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς τότε ὑφισταμένας σχολὰς *δικαίου* (βλ. λ. *δίκαιον* τ. Θ'. σ. 352 γ). Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Περὶ τῆς ποινικῆς σημασίας τῆς καταστάσεως ἀνάγκης» (1878), «Τὸ σύμφωνον ἐγγυήσεως» (1885), «Περὶ τῆς μεθόδου τῆς ἱστορικῆς θεωρίας τοῦ δικαίου» (1888), «Ἡ θεωρία τῆς ἀναρχίας» (1894), «Ἐθνικὴ οἰκονομία καὶ δίκαιον, κατὰ τὴν ὑλιστικὴν ἱστορικὴν ἀντίληψιν» (1896), «Γενικὴ διδασκαλία τοῦ δικαίου τῶν ἐνοχῶν, κατὰ τὸν ἀστικὸν κώδικα» (1896), «Ἐνστάσεις ἐκ δικαιώματος τρίτου» (1900), «Ἡ σημασία τοῦ ἀστικοῦ κώδικος ἀπὸ ἀπόψεως πολιτισμοῦ» (1900), «Ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ ὀρθοῦ δικαίου» (1902), «Θεωρία τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου» (1911 καὶ 1923), «Θεωρίαι περὶ δικαίου καὶ περὶ πολιτείας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους (1917 καὶ 1925), «Ἐγχειρίδιον τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου» (1922), «Ὁ δικαστής» (1924), «Μελέται καὶ διαλέξεις περὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου» (1925), «Τὸ γερμανικὸν δίκαιον κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους» (1928). Θ. Κ.

στάμνα (ἡ)· δημοτ., ὑδροφόρον πήλινον ἀγγεῖον, *στάμνος*.

Σταμνᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.479. Παρ' αὐτὸ σῴζονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Ὠλένου*. Κ. Γ. Ε.

σταμνάγκαθο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κιχώριον*.

σταμνάδικο (τό)· δημοτ., τὸ κατάστημα ὅπου πωλοῦνται στάμνες κ. τ. τ.· || ἐργαστήριον κατασκευῆς πηλίνων ὑδροφόρων ἀγγείων.

σταμνᾶς (ὁ)· δημοτ., ὁ κατασκευαστὴς ἢ ὁ πωλητὴς ὑδροφόρων πηλίνων ἀγγείων.

σταμνὶ (τό)· δημοτ., μικρὰ στάμνα ἢ οἱαδήποτε στάμνα: «μάννα μου, παραπάτησα καὶ τὸ σταμνί μου τσάκισα».—Ὑποκορ. *σταμνάκι*.

στάμνος (ἡ)· κοιν. *στάμνα*.

σταμνοστάτης (ὁ)· δημοτ., κατασκεύασμα, ὅπου τοποθετεῖται ἡ στάμνα κεκλιμένη πρὸς εὔκολον ἄντλησιν ὕδατος.

Στάμου, *Κωνσταντῖνος Ε.* Τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῇ ἕδρᾳ τῶν κεντρικῶν σταθμῶν παραγωγῆς, μεταφορᾶς καὶ διανομῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου πολυτεχνείου, γεννηθεὶς ἐν Θήβαις τῷ 1877. Τῷ 1898 ἔλαβε δίπλωμα πολιτικοῦ μηχανικοῦ. Διετέλεσεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἑλληνικῆς ἠλεκτρικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς ἠλεκτρικῆς ἑταιρείας διανομῆς, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1899 μέχρι τοῦ 1931, ὡς ἀρχιμηχανικὸς καὶ ὑποδιευθυντής, καθὼς καὶ ἀρχιμηχανικὸς καὶ τεχνικὸς σύμβουλος τῆς ἑταιρείας σιδηροδρόμων Ἀττικῆς ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι τοῦ 1920. Τῷ 1918 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ πολυτεχνείῳ. Ν. Δ. Σ.

Σταμούλη *[Γεωγρ.]*· βλ. *Γκιουντουζλέρ*.

Σταμούλης, *Ἀναστάσιος*. Ἐγεννήθη ἐν Σηλυβρίᾳ τῷ 1843. Διήκουσε μαθήματα ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ καὶ ἀπεφοίτησεν ἀπὸ τὸ ἐν Ἀθήναις λύκειον τοῦ Βάφα. Κατήρτισεν ἀξίας λόγου συλλογὰς λιθίνων μνημείων, ἀρχαίων νομισμάτων καὶ βυζαντινῶν μολυβδοβούλλων ἀφορώντων τὴν Θρᾴκην. Τὰς δύο τελευταίας συλλογάς του συναποκομίσας εἰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Θρᾴκης, τῷ 1922, ἐδώρησεν εἰς τὸ νομισματικὸν μουσεῖον. Κατέθηκεν ἐπίσης εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν σημαντικὸν ποσόν, ὅπως χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ἀνέγερσιν διδακτηρίου εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα Σηλυβρίας ὀψέποτε ἤθελεν ἀνασυσταθῇ. —Ω.

— Σταμούλης, *Μιλτιάδης*. Πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Σηλυβρίᾳ τῷ 1876. Τῷ 1920 ἐξελέγη μέλος τῆς Γ' ἐθνοσυνελεύσεως ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ραιδεστοῦ. Τῷ 1923 ἐξελέγη καὶ πάλιν μέλος τῆς Δ' ἐθνοσυνελεύσεως ἐκ Καβάλλας. Τῷ 1929 ἐξελέγη γερουσιαστὴς Καβάλλας καί, ληξάσης τῆς τριετοῦς θητείας του, ἐπανεξελέγη ἐκ τῆς αὐτῆς περιφερείας τῷ 1932 διὰ μίαν ἐννεαετίαν. —Ω.

— Σταμούλης, *Σωτήριος*. Μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως (βλ. *Σωφρόνιος*).

—Σταμούλη-*Σαραντῆ*, *Ἐλπινίκη*. Λογία, γεννηθεῖσα ἐν Σηλυβρίᾳ τῷ 1881. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπεφοίτησε τοῦ Ζαππείου παρθεναγωγείου. Κατέγινεν εἰς τὴν λαογραφίαν τῆς Θρᾴκης, καταρτίσασα πλουσιωτάτην συλλογήν, ἀναφερομένην εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τοῦ θρᾳκικοῦ λαοῦ. Ἐξ αὐτῆς ἐδημοσιεύθησαν κατὰ καιροὺς τινὰ εἰς τὴν «Λαογραφίαν», εἰς τὰ «Θρᾳκικά», τὴν «Ἑλληνίδα» καὶ διάφορα ἄλλα περιοδικά. Συνεργάτις τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

στάμπ (τὸ) (stab). Παλαιὸν μέτρον μήκους τῆς Γερμανίας, ποικίλλον κατὰ ἐπαρχίας, ἐντὸς τῶν ὁρίων 1 μέτρου ἢ 3 ¹/₈ παλαιῶν φουσίων. Ι. Α. Β.

Στάμπ (Stamp), *Ἰωσίας*. Ἄγγλος οἰκονομολόγος καὶ βιομήχανος, γεννηθεὶς τῷ 1880. Τῷ 1924 διωρίσθη ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ σχεδίου Ντὼζ διὰ τὰς ἐπανορθώσεις καὶ τῷ 1929, μετὰ τοῦ λόρδου Ρέβελστοκ, εἰς τὴν ἐν Παρισίοις διάσκεψιν περὶ τῶν ἐπανορθώσεων. Ἔγραψεν: «Ἐπίδρασις τῶν ἐξ ἐπανορθώσεων πληρωμῶν ἐπὶ τῆς βιομηχανίας» (1925), «Ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ ὡς παράγων ἐν τῇ ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ» (1926). Θ. Κ.

στάμπα (ἡ)· τὸ δι' οὗ τυποῦταί τι, σφραγίς· || τὸ ἀποτυπωθέν· || τὰ σχέδια ἢ χνάρια, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων κόπτονται τὰ φόντια καὶ τὰ σολοδέρματα διὰ τὴν κατασκευὴν ὑποδημάτων.

Σταμπάδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Βελανιδιά*).

Σταμπάλια (Stampalia) *[Γεωγρ.]*. Παρ' Εὐρωπαίοις ὀνομασία τῆς νήσου *Ἀστυπαλαίας* (βλ.λ.).

σταμπᾶτος,—*η*,—*ο*, ἢ *σταμπωτός*· δημοτ., ὁ φέρων ἀποτύπωμα στάμπας, σφραγῖδος: «σταμπᾶτο παννί», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἔχον διάκοσμον ὑφαντὸν ἢ κεντητόν.

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὰ *σταμπᾶτα* εἶναι ἀφ' ἑνὸς ὑφάσματα τοῦ πήχεως πάσης χρήσεως (διὰ φορέματα, καλύμματα, κουρτίνες κτλ.), συνήθως ἐν Ἑλλάδι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κλάρες*, εἰσαγόμενα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἴδη καλλιτεχνικῶν ἐντύπων ὑφασμάτων εἰδικῆς χρήσεως: διὰ ἐφαπλώματα, τραπεζομάνδηλα, κουρτίνες, τσεβρέδες διὰ τὸ κεφάλι ἢ διὰ μπόγους, ἐνιαχοῦ λεγόμενα καὶ ἁγιοταφίτικα καὶ τὰ εὐρύτερον γνωστὰ ὑπὸ τὸ τουρκικὸν ὄνομα καλεμκεριὰ ἢ φακιόλια ἢ μανδήλια μὲ μπιμπίλαν, ἢ κινέδες εἰς τὸν γῦρον ἢ χωρὶς μπιμπίλαν. Τὰ εἰδικῆς χρήσεως σταμπᾶτα καθ' ὅλον τὸν ΙΗ' αἰῶνα κατεσκευάζοντο κυρίως ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἰωαννίνοις καὶ Κύπρῳ, ὀλιγώτερον δὲ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Θεσσαλίᾳ. Περὶ τὸ 1885—1895 ἐνεφανίσθησαν τὰ πρῶτα σταμπᾶτα Εὐβοίας καὶ Πειραιῶς. Ἡ κατασκευὴ σταμπάτων ἀπετέλει κυρίως οἰκοτεχνίαν, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ 1850 καὶ ἐντεῦθεν συνεδυάσθη πρὸς τὴν ἐργαστηριακὴν τέχνην καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος μετεβλήθη πολλαχοῦ εἰς βιομηχανίαν (βλ. καὶ λ. *τυποβαφή*). Α. Γ.-Γ.

Σταμπολίισκυ, *Ἀλέξανδρος*. Βούλγαρος πολιτικός, ἀνυψωθεὶς ἀπὸ ἀγρότου εἰς τὸ πρωθυπουργικὸν ἀξίωμα καὶ διοικήσας τὴν χώραν του ὑπὲρ τὴν τριετίαν. Ἐγεννήθη τῷ 1879 ἐν τῇ κώμῃ Σλαβοβίτσᾳ τῆς περιφερείας Ταταρ - Παζαρτζὶκ ἐν τῇ γενετείρᾳ του στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν ἤκουσε μαθήματα ἐν ταῖς γεωργικαῖς σχολαῖς τοῦ Σαδόβου καὶ τῆς Πλεύνης, μετέβη δὲ καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἕνεκα ἀνυπερβλήτων κωλυμάτων καὶ πενίας, μεθ' ὅλους τοὺς καταβληθέντας κόπους, δὲν ἔτυχε συστηματικῆς παιδεύσεως. Τῷ

Ἀλέξ. Σταμπολίισκυ.

1908 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ἀπετέλεσε μέλος τῆς γεωργικῆς ἐν τῇ βουλῇ ὁμάδος, ταχέως ὅμως ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ βουλγαρικοῦ γεωργικοῦ ἐθνικοῦ συνδέσμου. Κατεπολέμησε φανερὰ τὴν αὐταρχικὴν τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου ἀνάμειξιν εἰς τὴν συνταγματικὴν τῆς χώρας διοίκησιν καὶ μόνος μετὰ τόλμης ἐκηρύχθη κατὰ τῆς βασιλείας ἐν τῇ πέμπτῃ μεγάλῃ ἐθνοσυνελεύσει, τῇ συνελθούσῃ ἐν Τυρνόβῳ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1911, ὅπως μεταβάλῃ ἄρθρα τινὰ τοῦ συνταγματικοῦ τῆς χώρας χάρτου, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Βουλγαρίας εἰς βασίλειον. Κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς συμμετοχῆς τῆς Βουλγαρίας εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (4 Σεπτεμβρίου 1915) παρουσιάσθη μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως (Ἀλ. Μαλίνωφ, Ἰβ. Εὐστρ. Γκέσωφ, Ναΐτσο Τσάνωφ καὶ Στ. Δάνεφ) εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ κατέστησεν ὑπεύθυνον τὸν βασιλέα ἐπὶ κινδύνῳ τῆς ζωῆς του ἐν περιπτώσει περιπλοκῆς τῆς Βουλγαρίας εἰς νέαν καταστροφήν. Κατὰ τὴν μετ' ὀλίγον γενομένην ἐπιστράτευσιν, ἕνεκα τῶν πρὸς τὸν στρατὸν κατὰ τοῦ πολέμου προκηρύξεών του, ἐρρίφθη εἰς τὴν εἱρκτήν, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη, ἀπηλλάγη δὲ ταύτης μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ βουλγαρικοῦ πολεμικοῦ μετώπου (25 Σεπτεμβρίου 1918) καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποσόβησιν ἐπαναστάσεως τῶν ἀγροτῶν. Γενόμενος τότε ὑπουργὸς ἐν τῇ κυβερνήσει συνασπισμοῦ τοῦ γεωργικοῦ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ κόμματος μετέβη εἰς Παρισίους μετὰ τοῦ Τότωρωφ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Βουλγαρίας καὶ ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τοῦ Νεϊγύ. Τῇ 20 Μαΐου 1920 ἐσχημάτισε κοινοβουλευτικὴν κυβέρνησιν πλειοψηφήσαντος τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος ἐν ταῖς γενομέναις βουλευτικαῖς ἐκλογαῖς καὶ διετέλεσε πρωθυπουργὸς μέχρι τῆς 9 Ἰουνίου 1923, ὁπότε ἀνετράπη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς διὰ συνωμοσίας ἐξυφανθείσης ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἄλλων παραγόντων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ καθηγητοῦ Τσαγκώφ. Καταφυγὼν εἰς τὴν ἐν Σλαβοβίτσᾳ ὠχυρωμένην ἔπαυλίν του, ἀντέταξεν ἄμυναν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν συναγροτῶν του κατὰ τῶν ἐπελθόντων πρὸς σύλληψίν του στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων, ἀλλὰ τῇ 16 Ἰουνίου 1923 συνελήφθη καὶ ἐφονεύθη οἰκτρῶς. Κατὰ τὴν διοίκησίν του εἰσήγαγεν οἰκονομικὰς ὑπὲρ τῶν ἀγροτῶν μεταρρυθμίσεις πρὸς ζημίαν τῶν ἀστικῶν τάξεων, δὲν προέφθασεν ὅμως νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ ὅλον μεταρρυθμιστικόν του σχέδιον. Μεθ' ὅλας τὰς κυβερνητικὰς ἀσχολίας του εὕρισκε χρόνον νὰ μετέχῃ καὶ τῆς συντάξεως τοῦ ὑπὸ τοῦ κόμματός του ἐκδιδομένου ἡμερησίου φύλλου «Γεωργικὴ Σημαία» (Ζεμλεντέλσκο ζνάμε). Κ.Μ.-Α.

Σταμποὺλ *[Γεωγρ.]*. Ἡ ἐπίσημος σημερινὴ τουρκικὴ ὀνομασία τῆς *Κωνσταντινουπόλεως*. Εἰδικῶς καλεῖται ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων *Σταμποὺλ* τὸ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κερατίου καὶ τῆς παραλίας τῆς Προποντίδος μέρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἤτοι ἡ κυρίως Πόλις, ἄνευ τοῦ Πέραν, τῶν προαστίων τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν λοιπῶν περιχώρων. Ν. Μ.

—Σταμποὺλ *ἐσκὶ* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μικρασιατικὸν ἀκρωτήριον (πλάτ. 39°45' Β., μηκ. 26°09' Ἀν., 1665: Mityleni islands and gulfs of Adramytti and Chandarli), ἐφ' οὗ χωρίον τουρκικὸν (Ταλιὰν Κιοΐ), ἐκτισμένον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ λειψάνων τῆς *Ἀλεξανδρείας Τρωάδος*, ἧς ἐπέχει τὴν θέσιν. Σ. Ε. Λ.

Σταμπούλωφ, *Στέφανος*. Βούλγαρος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1853 ἐν Τυρνάβῳ. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ θεολογικῷ σεμιναρίῳ τῆς Ὀδησσοῦ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν γενέτειραν μετέσχε τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἐν Στάρα-Ζαγόρᾳ κινήματος τῷ 1875, οὗ ἀποτυχόντος κατέφυγεν εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἐκεῖθεν ἠκολούθησε τὸν ρωσικὸν στρατὸν ὡς ἐθελοντὴς κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—1878. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Βουλγαρίας ἐξήσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ἐν Τυρνόβῳ. Ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ πρόεδρος τῆς βουλῆς (σοβράνιε) τῷ 1884. Κατ' ἀρχὰς ἀνῆκεν εἰς τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα, ὅπερ ὑπὸ τὸν Τσαγκώφ ἐκηρύχθη κατὰ τοῦ τότε

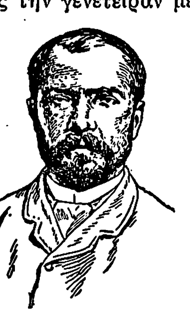

Στέφ. Σταμπούλωφ.

ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Α' Βάττεμβεργ, ἕνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ παραβιάσεως τοῦ Συντάγματος, ἀλλὰ ταχέως ἀποχωρήσας αὐτοῦ ἐγένετο θερμὸς ὑποστηρικτὴς τοῦ ἡγεμόνος. Μετὰ τὴν δι' ἐπαναστατικοῦ τοῦ ρωσοφίλου τμήματος στρατοῦ κινήματος ἀπέλασιν ἐκ Βουλγαρίας τοῦ ἡγεμόνος (21 Αὐγούστου (1886) καὶ τὴν σύστασιν ἐπαναστατικῆς ὑπὸ τῶν ρωσοφίλων κυβερνήσεως, πρόεδρος ὢν τότε τῆς βουλῆς, ἡνώθη μετὰ τοῦ συνταγματάρχου Μουτκούρωφ καὶ τοῦ πολιτευτοῦ Π. Καραβέλωφ καὶ καταρρίψας τὴν κυβέρνησιν ἐσχημάτισεν αὐτὸς μετὰ τῶν ἑταίρων του κυβέρνησιν, ἥτις ἐπανήγαγε τὸν ἡγεμόνα εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Παραιτηθέντος ὁριστικῶς τῇ 7 Σεπτεμβρίου τοῦ ἡγεμόνος, πρὸς ἐξιλέωσιν τῆς κατ' αὐτοῦ ὡς παρηκόου ἐξωργισμένης ρωσικῆς αὐλῆς, ὁ Σταμπούλωφ ἀνέλαβε τὴν ἀνθηγεμονίαν τῆς χώρας καὶ εἰργάσθη συντόνως κατὰ τῶν μηχανορραφιῶν τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ Ρώσων πρακτόρων καὶ ἰδίως τοῦ στρατηγοῦ Κάουλμπαρς. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν του κατώρθωσε τῇ 7 Ἰουλίου 1887 νὰ ἐκλεγῇ ἡγεμὼν ὁ Φερδινάνδος τοῦ Κοβούργου, ὑφ' οὗ, ἀναλαβόντος τὴν ἡγεμονίαν (14 Αὐγούστου), διωρίσθη πρωθυπουργὸς ἐν τῇ κυβερνήσει. Ἔκτοτε διῴκησεν ἐπὶ 8 σχεδὸν ἔτη δικτατορικῶς τὴν χώραν μετὰ λειτουργούσης τυπικῶς βουλῆς, ἧς τήν τε πλειοψηφίαν καὶ μειοψηφίαν αὐτὸς ὥριζε κατὰ τὰς ἐκλογάς.

Φύσει βίαιος καὶ αὐταρχικὸς ὢν καὶ στερούμενος ἠθικῶν ἀρχῶν, ἔν τε τῷ ἰδίῳ καὶ δημοσίῳ βίῳ του, ἐξεδήλωσεν ἐν τῇ δικτατορίᾳ του ἅπαντα τὰ ἔνστικτά του, πρὸ οὐδενὸς ἀναχαιτιζόμενος πρὸς κορεσμὸν τῶν τε παθῶν καὶ ὀρέξεών του καὶ ἐπιτέλεσιν τῶν σκοπῶν του. Κατεδίωξεν ἀμειλίκτως τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους, πλείστας

Digitized by Google

καθ' ἑαυτοῦ συνωμοσίας καταπνίξας ἐν τῇ γενέσει των. Ἐν τούτοις, ὢν τυφλὸν ὄργανον τῆς αὐστριακῆς ἰδίως πολιτικῆς, ἀπέλαυεν ὑπολήψεως ἐν Εὐρώπῃ καὶ εἶχεν ἐπιτυχίας ἐν τῇ ἐξωτερικῇ του πολιτικῇ, συντελοῦντος εἰς τοῦτο καὶ μέρους τοῦ ἐξωνημένου εὐρωπαϊκοῦ, ἰδίως τοῦ αὐστριακοῦ, τύπου, ὅστις παρίστα αὐτὸν ὡς τὸν μέγιστον τῶν τότε πολιτικῶν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου ἀνδρῶν. Οὕτω κατώρθου καὶ τὰς πρὸς τὴν ἐπικυρίαρχον τῆς ἡγεμονίας Τουρκίαν ἀναφυομένας διαφορὰς νὰ λύῃ ἀείποτε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς χώρας του, ὁτὲ μὲν διαβουκουλῶν, ὁτὲ δὲ ἀπειλῶν τὸν τότε σουλτᾶνον Ἀβδοὺλ-Χαμίτ, ὅστις, πρὸς ἀποσόβησιν περισπασμῶν ἐκ μέρους τῆς ἡγεμονίας, ἐνέδιδεν ἑκάστοτε εἰς τὰς ἀξιώσεις του. Καταστὰς ἐπὶ τέλους ἀφόρητος καὶ εἰς τὸν ἡγεμόνα Φερδινάνδον, κραταιωθέντα ἤδη ἐν τῇ χώρᾳ του, ἕνεκα τῆς ἀλαζονείας καὶ τῆς τυραννίας του, πρὸ παντὸς ὅμως ἕνεκα τῆς ἀδιαλλάκτου ἀντιρωσικῆς πολιτικῆς του, ἥτις ἐκώλυε τὴν ὑπὸ τῆς Ρωσίας ἀναγνώρισιν τοῦ ἡγεμόνος, ἠναγκάσθη ὑπ' αὐτοῦ νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀρχῆς κατὰ Μάϊον τοῦ 1894. Ἔτος σχεδὸν μετὰ τοῦτο, μὴ ἐπιτραπέντος αὐτῷ, ὡς βαρυνομένῳ ὑπ' εὐθυνῶν, ὑπὸ τῆς διαδόχου κυβερνήσεως Στοΐλωφ ν' ἀπέλθῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, κατεκρεουργήθη τῇ 15 Ἰουλίου 1895 ἐν πλήρει ἡμέρᾳ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς πρωτευούσης ὑπὸ τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων, ὡς διεπιστώθη μετὰ χρόνον. Τὴν διεύθυνσιν τοῦ προσωπικοῦ του πολιτικοῦ κόμματος (Σταμπουλωφικοῦ) ἀνέλαβεν ὁ ἐπιστήθιος φίλος του καὶ συνεργάτης Πετκώφ. Κ.-Μ. Α.

Στάμπς (Stubbs), *σὲρ* ***Ρέτζιναλδ***. Ἄγγλος κυβερνήτης τῆς Κύπρου, γεννηθεὶς τῷ 1876. Ὑπηρέτησεν ὡς γραμματεὺς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἀποικιῶν ἀπὸ τοῦ 1900 μέχρι τοῦ 1910. Τῷ 1910 μετέβη εἰς Μαλαισίαν καὶ Χὸγκ-Κὸγκ ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ. Ἀπὸ τοῦ 1913 μέχρι τοῦ 1919 διετέλεσεν ἀποικιακὸς γραμματεὺς ἐν Κεϋλάνῃ καὶ κυβερνήτης τοῦ Χὸγκ-Κὸγκ (1919—1926) καὶ τῆς Ἰαμαϊκῆς (1925—1932). Διεδέχθη τὸν Ρόναλδ Στὸρς ὡς κυβερνήτης τῆς Κύπρου τῷ 1932, μετὰ τὰς ἐν Κύπρῳ ταραχὰς τοῦ 1931, ὑποδειχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἀποικιῶν ὅπως ἐξομαλύνῃ τὴν κατάστασιν. Συνέγραψεν «Ἱστορικὴν γεωγραφίαν». Α. Κ. Α.

σταμπωτός, —*ή,* —*ό*· δημοτ., *σταμπᾶτος* (βλ. λ.).

Σταμφάνι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ παρὰ ξένοις ὀνομασία (Stamphani) τῆς μείζονος τῶν δύο *Στροφάδων* νησίδων. Σ. Ε. Λ.

Στάμφορντ (Stamford) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν ἐν τῇ βορειοαμερικανικῇ πολιτείᾳ Κονέκτικωτ, κατὰ τὰ νοτιοανατολικὰ αὐτῆς, ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ Λόνγκ Ἄϊλανδ. Κάτ. 49.923 (1928). Ἔχει βιομηχανίαν σιδηρουργίας, βυρσοδεψίας, ὑποδηματοποιίας. Εἶναι τόπος παραθερισμοῦ διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Νέας Ὑόρκης. Θ. Κ.

Σταμώδι *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Μώδι*.

Στάνγκε (Stange), ***Κάρολος***. Γερμανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1870 ἐν Ἀμβούργῳ. Μετὰ τὸ πέρας τῶν θεολογικῶν του σπουδῶν ἐγένετο τῷ 1895 ὑφηγητὴς ἐν Χάλλῃ, τῷ 1903 ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν Καίνιγκσμπεργκ, τῷ 1904 τακτικὸς καθηγητὴς ἐν Γκράϊφσβαλντ καὶ ἀπὸ τοῦ 1912 ἐν Γοττίγγῃ. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι: «Ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ ἐν σχέσει πρὸς τὴν νεωτέραν ἠθικὴν» (1892), «Τὸ δόγμα καὶ ἡ κριτική του ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ τῶν δογμάτων» (1898), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἠθικὴν» (1900, τετάρτη ἔκδοσις 1920), «Αἱ ἀρχαιόταται ἠθικαὶ συζητήσεις τοῦ Λουθήρου» (1904), «Ἐγχειρίδιον τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας» (1907, δευτέρα ἔκδοσις 1922), «Νεώτερα προβλήματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως» (1910, δευτέρα ἔκδοσις 1923), «Χριστιανισμὸς καὶ νεωτέρα θεωρία τοῦ κόσμου» (1911), «Ἡ ἀλήθεια τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ» (1915), «Θαῦμα καὶ ἱστορία τῆς σωτηρίας» (1917), «Κύρια προβλήματα τῆς ἠθικῆς» (1922), «Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς» (1925), «Δογματικὴ» (1927) καὶ ἄλλα. Ἐκτὸς τούτων ἐξέδωκε καὶ πολλοὺς τόμους κηρυγμάτων. Κ. Ι. Δ.

Στανδία *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ παρὰ Τούρκοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ξένοις (Standia), ὀνομασία τῆς ἐν τῷ Κρητικῷ πελάγει καὶ βορείως τοῦ Ἡρακλείου νήσου *Δίας*. Σ. Ε. Λ.

στάνη (ἡ)· δημοτ., ποιμνιοστάσιον: «πῆγε 's στάνη νὰ ἀγοράσῃ τυρί»· || ἔκτασις βοσκησίμων γαιῶν.

Στάνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, οὕτω μετονομασθὲν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε ἀνῆκεν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μακρᾶς Γεφύρας (Οὐζοὺν-Κιοπροῦ) τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Τουρκιστὶ *Τσομπὰν-Μπουνάρ*. Π. Ν. Π.

Στανιᾶτες *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Οἰνόφυτα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ **Βοιωτίας**.

στανικός, —*ή,* —*ό*· δημοτ., ποῦ γίνεται μὲ τὸ στανιό, καταναγκαστικῶς.

Στάνιο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀδριατικὸς αὐλωνοειδὴς δίαυλος ἐν Σαμπιοντσέλλο, ὅστις ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Stagno Grande (πλάτ. 42°47' Β., μῆκ. 17°46' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2713: Curzolla to Cattaro) συνεχίζει τὸν δίαυλον *Καλαμόττα*. Σ. Ε. Λ.

Στάνιο (Stagno), ***Ροβέρτος***. Ἰταλὸς ὀξύφωνος (1836—1897). Ἔδρεψε δάφνας ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν μεγαλυτέρων λυρικῶν θεάτρων. Ἦτο σύζυγος τῆς μεγάλης ἀοιδοῦ *Τζέμμα Μπελλιντσιόνι*. Γ. Σ.

στανιὸ (τό)· δημοτ., καταναγκασμός· || συνήθως εἰς τὴν φρ. «μὲ τὸ στανιὸ» ἀναγκαστικῶς, βιαίως: «μὲ τὸ στανιὸ δουλειὰ δὲ γίνεται», ἄλλως «μὲ τὸ ζόρι».

Στανιόνε (Stagnone) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῆς Ἰστρίας (πλάτ. 45° 34' Β., μῆκ. 13° 42' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 201: Gulfs of Venice and Trieste), ἐγγύτατα τῆς πόλεως Κάπο ντ' Ἴστρια καὶ κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Risano (ἀρχ. Φερμίων). —2) Λιμνοθάλασσα τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σικελίας (πλάτ. 37° 54' Β., μῆκ. 12° 25' Ἀν., χάρτ. 189: Trapani to Marsalla), νοτιοανατολικῶς τῆς πόλεως Τράπανι. Πρόκεινται δὲ τοῦ προσχωματικοῦ βέλους της τρεῖς νησῖδες φερώνυμοι (Isole Stagnone), ἡ Σάντα Μαρία, ἡ Ἴζολα Λόγγα (ἀρχ. Αἰγίθαρσος) καὶ Σὰν Πανταλέο, ἐφ' ἧς τελευταίας ἴχνη τῆς ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Α' τῶν Συρακουσῶν κυριευθείσης (397 π. Χ.) καρχηδονικῆς πόλεως Μοτύης. Ὑπάγονται δὲ διοικητικῶς εἰς τὸν νομὸν Τράπανι. Σ. Ε. Λ.

Στανιούκοβιτς, ***Κωνσταντῖνος Μιχαήλοβιτς***. Ρῶσος συγγραφεὺς (1844—1907). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ναυτικὴν σχολὴν τῆς Πετρουπόλεως, τῷ δὲ 1860 ἐξετέλεσε τὸν περίπλουν τῆς γῆς. Ἀποστρατευθεὶς μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ πλοιάρχου, ἐπηγγέλλετο τὸν δημοδιδάσκαλον, ὅπως γνωρίσῃ ἐγγύτερον τὴν λαϊκὴν ζωήν. Ἤρξατο τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν «Μελετῶν τοῦ ναυτικοῦ βίου». Ἀπὸ τοῦ 1874 ἐδημοσίευσε τὰ μυθιστορήματα: «Χωρὶς διέξοδον», «Οἱ δύο ἀδελφοί», «Ἡ λάσπη», «Τὰ ἤθη μας» κτλ., συνέγραψε δὲ καὶ μίαν κωμῳδίαν «Ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία», τῆς ὁποίας οὐδέποτε ἐπετράπη ἡ ἀνάβασις εἰς τὴν σκηνήν. Τῷ 1883 ἐξωρίσθη εἰς Τόμσκ. Θ. Β.

Στανισλὰβ (Cape Stanislav) *[Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τοῦ Εὐξείνου (πλάτ. 46° 32' Β., μῆκ. 32° 08' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2380: Southern approaches to Kherson bay) κατὰ τὰ πρόσγεια τοῦ ποταμοῦ Δνειπέρου. Πρὸ τῶν ἀβαθῶν του πυρσωρίς. Σ. Ε. Λ.

Στανισλάβσκι (Stanislawskij), ***Κωνσταντῖνος Σέργιεβιτς***. Καλλιτεχνικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ρώσου ἠθοποιοῦ καὶ διευθυντοῦ θεάτρου *Ἀλεξέϊεφ*, γεννηθέντος τῷ 1863 ἐν Μόσχᾳ. Μεγαλοβιομήχανος κατ' ἐπάγγελμα, διηύθυνεν ἀπὸ τοῦ 1888 τὰς ἐρασιτεχνικὰς παραστάσεις τοῦ «Συλλόγου φιλολογίας καὶ τέχνης» καὶ τῷ 1898 ἵδρυσε, μετὰ τοῦ Βλαδιμίρου Νεμίροβιτς Νταντσένκο, τὸ ἐν Μόσχᾳ «Θέατρον τέχνης», τὸ ὁποῖον ἐκαινοτόμησε καὶ ὡς πρὸς τὴν σκηνοθεσίαν καὶ ὡς πρὸς τὸ πρόγραμμα (κλασσικὰ ἔργα τῶν Ἴψεν, Χάουπτμαν, Τσέχωβ, Χάμσουν κλπ.). Ὡς ἠθοποιὸς διέπρεψεν εἰς τὴν ἀπόδοσιν χαρακτηριστικῶν ῥόλων. Ἔγραψεν «Ἡ ζωή μου ἐν τῇ τέχνῃ». Θ. Κ.

Στανίσλαος Α' (*Λεντζίνσκι*). Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας (1677—1766). Διατελῶν βοεβόδας τῆς Πολωνίας, ἀπεστάλη τῷ 1704 ὑπὸ τῆς ὁμοσπονδίας τῆς Βαρσοβίας, ἐπὶ διπλωματικῇ ἀποστολῇ, πρὸς τὸν Κάρολον ΙΒ' τῆς Σουηδίας, ὅστις τοσοῦτον ἐξετίμησεν αὐτόν, ὥστε ἐπέτυχε τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς βασιλέως τῆς Πολωνίας, μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ Αὐγούστου Β' τῆς Σαξονίας. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρώσων ἧτταν τοῦ Καρόλου ΙΒ' ἐν Πολτάβᾳ (1709), ἐγκατέλιπε τὴν Πολωνίαν καὶ τὸν θρόνον καὶ κατέφυγεν εἰς Σουηδίαν, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου ἐγκατεστάθη ἐν Ἀλσατίᾳ. Θανόντος τοῦ Αὐγούστου Β' (1733), ἐκλήθη εἰς τὸν πολωνικὸν θρόνον ὑπὸ μερίδος τοῦ πολωνικοῦ λαοῦ καὶ ἐπέτυχε νὰ ἀνακηρυχθῇ ἐκ δευτέρου βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, βοηθείᾳ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΕ', ὅστις εἶχε νυμφευθῆ τὴν κόρην αὐτοῦ Μαρίαν. Δύο ἔτη βραδύτερον, ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν ῥωσοαυστριακῶν στρατευμάτων, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ὁριστικῶς τοῦ θρόνου διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης καὶ νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὸν ἁπλοῦν τίτλον τοῦ βασιλέως καὶ τὴν διακυβέρνησιν τῶν δουκάτων τῆς Λωρραίνης καὶ τοῦ Μπάρ, ἅτινα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, θὰ ἀπεδίδοντο εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐπὶ τριάκοντα ἔτη, ἑδρεύων ὁτὲ εἰς Λυνεβίλ, ὁτὲ εἰς Νανσύ, ἐκυβέρνησε τὴν χώραν μετὰ τοσαύτης στοργῆς καὶ πολιτικῆς ἀρετῆς, ὥστε ἐπωνομάσθη «Εὐεργέτης». Ἔγραψεν ἀρκετὰ ἔργα φιλοσοφικά, πολιτικὰ καὶ ἠθικά, ἐκδοθέντα τῷ 1765, εἰς 4 τόμους, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔργα τοῦ εὐεργετικοῦ φιλοσόφου».

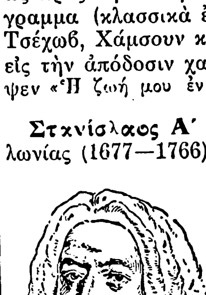

Στανίσλαος Α'.

—**Στανίσλαος Β'** (*Πονιατόβσκυ*), ***Αὔγουστος***. Τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Πολωνίας (1732—1798). Υἱὸς τοῦ Στανισλάου Πονιατόβσκυ καὶ τῆς πριγκιπίσσης Κωνσταντίας Τσαρτορίσκα, διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Σαξονίας εἰς Πετρούπολιν, ἐνεργείαις τῆς Αἰκατερίνης, ἧς ὑπῆρξεν ἐραστής, ὅτε διέμενεν ἐν Πετρουπόλει, καὶ γραμματεὺς τοῦ Ἄγγλου πρεσβευτοῦ Οὐΐλλιαμς. Ὅτε ἡ Αἰκατερίνη ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον (1762), ηὐνόησε καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀνακήρυξιν αὐτοῦ ὡς βασιλέως τῆς Πολωνίας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐγούστου Γ' (1764). Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς Ρωσίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Πρωσσίας ἠναγκάσθη τῷ 1772 νὰ ἀνεχθῇ τὸν πρῶτον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας. Διατελῶν πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῆς Ρωσίας, κατηγορήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς προδίδων τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκδηλωθῇ ἐπιτυχῶς, διότι, ἐν τῷ μεταξύ, ἡ Ρωσία, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τοῦ Ἰασίου μετὰ τῆς Τουρκίας, ἐξεβίασε καὶ τὸν δεύτερον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας (1792). Τῷ 1794 ἐπαναστατήσας ὁ λαὸς ἐξεδίωξε τὰ ῥωσικὰ στρατεύματα καὶ ἐκήρυξεν ἔκπτωτον τὸν Στανίσλαον, μετ' οὐ πολὺ ὅμως τὰ ῥωσοπρωσσικὰ στρατεύματα ἐκυρίευσαν τὴν Βαρσοβίαν καὶ ὁ βασιλεὺς ὁδηγηθεὶς εἰς Γκρόδνο ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν παραίτησίν του ἐκ τοῦ πολωνικοῦ θρόνου (1795). Παρέμεινεν ἔκτοτε ἐν Ρωσίᾳ. Θ. Κ.

—**Στανισλάου** ***παράσημον***. Ἱδρύθη ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Στανισλάου Β' Αὐγούστου τῷ 1765. Ἐκλιπὸν μετὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας, ἀνασυνεστάθη τῷ 1815 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ὡς βασιλέως τῆς Πολωνίας, καταργηθὲν δὲ ἐκ νέου τῷ 1917 ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων, ἐπανιδρύθη τῷ 1921 ὑπὸ τῆς πολωνικῆς δημοκρατίας, ὑπὸ τὸ ὄνομα: «Polonia restituta». Θ. Κ.

Στανισλάου (Stanislau), ἢ ***Στανισλάβωφ*** (Stanislawow) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν Ἀν. Γαλικίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου βοεβοδάτου, κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κολομέας-Λεμβέργης. Κάτ. (1925) 51.391 μετὰ τὴν προσάρτησιν κοινοτήτων. Ἔχει ἀνωτέρας σχολάς, θέατρον, βιομηχανίαν ξυλείας, χάρτου καὶ ἐμπόριον δημητριακῶν, οἰνοπνεύματος, ξυλείας καὶ ζῴων. Θ. Χ. Σ.

Στανίτσκαγια, ***Ναταλία***. Ρωσὶς μυθιστοριογράφος (1812—1885). Συνέγραψε μετὰ τοῦ Νικολάου Νεκράσωφ δύο μυθιστορήματα: «Τὰ τρία μέρη τοῦ κόσμου» καὶ «Ἡ νεκρὰ λίμνη» καὶ τὸ διήγημα «Οἰκογένεια Τάλνικωφ». Θ. Β.

Στάνκεβιτς. Ρῶσος φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1813 καὶ ἀποθανὼν νεώτατος ἐκ πνευμονικῆς φυματιάσεως τῷ 1840. Κατόπιν λαμπρῶν σπουδῶν ἐν Ρωσίᾳ μετέβη τῷ 1837 εἰς Γερμανίαν καὶ εἶτα ἐν Ἰταλίᾳ διὰ λόγους ὑγείας, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ἔγραψεν ἐλάχιστα, ἐν οἷς καὶ «Περὶ τῆς φιλοσοφίας ὡς ἐπιστήμης». Αἱ φιλοσοφικαί του ἀντιλήψεις ἔχουν ἔκδηλον μυστικιστικὸν χαρακτῆρα.

Στάνκοβιτς (Stancovic), ***Βορίσλαος***. Σέρβος συγγραφεὺς (1876—1927). Θεωρεῖται ἐκ τῶν κρατίστων νεωτέρων διηγηματογράφων, ἐξαίρετος δὲ εἰς τὴν παράστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου αἰσθήματος καὶ τοῦ πάθους. Ἔγραψε τὰ διηγήματα: «Ἐκ τοῦ παλαιοῦ Εὐαγγελίου» (1899) «Ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ» (1902), τὸ μυθιστόρημα «Ἀκάθαρτον αἷμα» (1911), τὸ δρᾶμα «Κοστάνα». Θ. Κ.

Στανκὼ *[Γεωγρ.]*. Ἡ παρὰ Τούρκοις ὀνομασία τῆς νήσου *Κῶ*. Σ. Ε. Λ.

Στάνλεϋ (Stanley) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο πόλεων τῆς Ἀγγλίας: —1) Ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντώραμ. Κάτ. (1921) 25.089. Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖα. —2) Ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Ὑόρκης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κάλντερ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Οὐώκφιλντς—Πόντεφρακτ. Κάτ. (1921) 14.689. Θ. Κ.

— **Στάνλεϋ** ***Πούλ*** (Stanley Pool) *[Γεωγρ.]*. Λιμνοειδὴς διεύρυνσις τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο, ἐν Κάτω Γουϊνέᾳ τῆς Ἀφρικῆς, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ περιηγητοῦ Στάνλεϋ, ὅστις ἀνεκάλυψεν αὐτὴν τῷ 1877. Ἔχει νῦν, μετὰ τῶν τεναγῶν, ὁλικὸν ἐμβαδὸν 4.000 τ. χλμ. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς κεῖται ἡ νῆσος Μπάμου (65 τ. χλμ.) καὶ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν της πόλεις τινές, ἐξ ὧν σημαντικωτέρα ἡ Λεοπολδβίλ. Θ. Κ.

Στάνλεϋ (Stanley), ***Ἀρθοῦρος***. Ἄγγλος κληρικὸς καὶ θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1815. Μετὰ τὸ πέρας τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ σπουδῶν ἐχειροτονήθη ἱερεύς, τῷ δὲ 1858 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστη-

Digitized by Google

μίῳ τῆς Ὀξφόρδης, ἔνθα ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του (1881). Ἕνεκα τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὴν αὐλήν, ἔσχε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος του. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι: «Σινᾶ καὶ Παλαιστίνη» (1856), «Τρία εἰσαγωγικὰ ἀναγνώσματα εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας» (1857), «Πραγματεία περὶ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας» (1870) καὶ ἄλλα. Κ. Ι. Δ.

— **Στάνλεϋ** (Stanley), ***Ἐρρῖκος-Μόρτον.*** Ψευδώνυμον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐγένετο παγκοσμίως γνωστὸς ὁ Ἄγγλος δημοσιογράφος καὶ ἐξερευνητὴς *Ἰωάννης Ρυλάντς* ἢ *Ρόλλαντ* (1841—1904). Ὀρφανὸς πτωχῶν γονέων, εἰσήχθη, τριετὴς ὤν, εἰς ἄσυλον πτωχῶν καὶ εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν προσελήφθη ὡς ναυτόπαις εἰς ἀγγλικὸν φορτηγόν, ὅπερ τὸν μετέφερεν εἰς Νέαν Ὀρλεάνην. Ἐκεῖ υἱοθέτησεν αὐτὸν εἷς ἔμπορος ὀνομαζόμενος Στάνλεϋ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου του, τοῦ ὁποίου καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα, κατετάχθη, κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ χωριστικοῦ πολέμου τῆς Ἀμερικῆς, τῷ 1861, εἰς τὸν στρατὸν τῶν ὁμοσπονδιακῶν. Συλληφθεὶς αἰχμάλωτος μετετάχθη, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του, εἰς τὸ ναυτικόν, ὅπου ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀνθυποπλοιάρχου. Μετὰ τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης, ἀπεστάλη τῷ 1865 εἰς τὴν Τουρκίαν ὡς ἀνταποκριτὴς ἐφημερίδων. Τῷ 1867 καὶ 1868 συνώδευσε τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἀβησσυνίαν ὡς ἀνταποκριτὴς τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης». Τῷ 1869 παρέστη εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, περιηγήθη τὴν Περσίαν καὶ τὰς Ἰνδίας καὶ κατόπιν, ἐντολῇ τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς ὡς ἄνω ἐφημερίδος Μπέννετ, διωργάνωσε τὴν ἀποστολὴν πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἐξερευνητοῦ Λίβινγκστον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Στάνλεϋ, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1871, μετέβη εἰς Ζανζιβάρην, ὁπόθεν ἀνεχώρησε, μὲ 200 ἄνδρας, πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς λίμνης Ταγκανίκα. Τὸν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀνεῦρε τὸν Λίβινγκστον εἰς τὸ Οὔτζιτζι καὶ ἐξηρεύνησε μετ' αὐτοῦ τὴν Ταγκανίκα, τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ 1872 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἐξέδωσε τὰ τοῦ ταξιδίου του. Ἀπὸ τοῦ 1873 μέχρι τοῦ 1874 συνώδευσε τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Ἀσαντὶ καὶ βραδύτερον διωργάνωσεν ἕτερον ἐξερευνητικὸν ταξίδιον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς, δι' ἐξόδων τῶν ἐφημερίδων «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης» καὶ «Ἡμερησίου Τηλεγράφου» τοῦ Λονδίνου. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1874 ἀνεχώρησεν ἐκ Μπαγκαμόϋο τῇ συνοδείᾳ ὑπερτριακοσίων στρατιωτῶν καὶ ὁδηγῶν, τὸν δὲ Φεβρουάριον τοῦ 1875 ἔφθασεν εἰς τὴν λίμνην Βικτωρίαν Νυάνζα καὶ ἐξηρεύνησε τὰ πέριξ τῆς λίμνης. Ἐκδραμὼν κατόπιν μέχρι τῆς λίμνης τοῦ Ἀλβέρτου Ἐδουάρδου, διευθύνθη πρὸς Ν., ὅπου ἀνεκάλυψε τὴν Καγκέρα, τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ 1876 μετέβη ἐκ νέου εἰς Οὔτζιτζι, παρὰ τὴν λίμνην Ταγκανίκα καὶ εἰς διάστημα 51 μόνον ἡμερῶν ἐξετέλεσε τὸν περίπλουν αὐτῆς ἐπιβαίνων φορητῆς λέμβου. Ἐκεῖθεν ἔφθασε μέχρι τοῦ Νυανγκουὲ καὶ τοῦ Καμερόν, ἐπὶ τοῦ Λουαλάμπα (Ἄνω Κόνγκο). Τὴν 5 Νοεμβρίου 1876 μὲ 210 ἄνδρας καὶ 18 πλοιάρια ἤρχισε τὸ ἐπικινδυνωδέστατον καὶ περίφημον ταξίδιόν του τῆς καθόδου τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὰς ἐκβολάς του, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου συνῆψε συνεχεῖς μάχας πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, καὶ ἀπώλεσε τὰς πλείστους ἐκ τῶν συνοδῶν του. Ὁ Στάνλεϋ ἔφθασε τὴν 8 Αὐγούστου 1877 εἰς τὴν Μπόμα, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κόνγκο, σχεδὸν ἡμιθανὴς ἐκ τῆς πείνης καὶ τῶν κακουχιῶν. Διὰ τοῦ ταξιδίου τούτου διεπιστώθη ἡ ταυτότης τῶν ποταμῶν Κόνγκο καὶ Λουαλάμπα καὶ ἀνεκαλύφθη νέα ποταμία ὁδὸς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς μήκους ὑπὲρ τὰ 4.000 χλμ. Τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς τοῦ Στάνλεϋ προεκάλεσε τὴν ἵδρυσιν τῆς «Ἐπιτροπῆς μελετῶν εἰς τὸν Ἄνω Κόνγκο». Ὁ Στάνλεϋ εἰσῆλθε κατόπιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, διὰ λογαριασμὸν τῆς ὁποίας ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Κόνγκο, ἐπανέπλευσε τὸν ποταμὸν (1879—1884) μέχρι τῆς Στάνλεϋ Πούλ, ἀνεκάλυψε τὴν λίμνην Λεοπόλδου Β' καὶ συνῆψε μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν μαύρων φυλῶν, αἵτινες κατῴκουν τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, συνθήκας, δι' ὧν ἐξησφαλίζετο ἡ κατοχὴ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κόνγκο καὶ ἡ ἵδρυσις ὁμωνύμου ἀνεξαρτήτου κράτους. Τῷ 1884 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Βερολίνῳ συνελθοῦσαν διάσκεψιν πρὸς καθορισμὸν τῶν ζητημάτων τοῦ Κόνγκο ὡς τεχνικὸς σύμβουλος. Μεταβὰς κατόπιν εἰς τὸ Λονδῖνον συνέστησεν ἑταιρείαν πρὸς κατασκευὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν τοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κόνγκο μέχρι τῆς Στάνλεϋ Πούλ. Τῷ 1887 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀποστολῆς, ἣν ὠργάνωσεν ἡ αἰγυπτιακὴ κυβέρνησις πρὸς παροχὴν βοηθείας εἰς τὸν Ἐμὶν πασᾶν, ὅστις, συνεπείᾳ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν μαχδιστῶν, εἶχεν ἀπομονωθῆ εἰς τὸ κέντρον τοῦ Σουδάν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Οὐαντελάϊ. Μετὰ πολλὰς περιπετείας, καὶ ἀφοῦ διέσχισε παρθένα δάση τοῦ Ἰσημερινοῦ, κατώρθωσε, κατόπιν 160 ἡμερῶν πορείας, νὰ ἀνεύρῃ τὸν Ἀπρίλιον 1888 τὸν Ἐμὶν πασᾶν, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσῃ νὰ πείσῃ τοῦτον, ὅπως ἐπανέλθῃ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην. Βραδύτερον, συνεπείᾳ στάσεως ἐκραγείσης μεταξὺ τῶν στρατευμάτων του, ὁ Ἐμὶν πασᾶς ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ καὶ μετὰ 1500 ἀνδρῶν ἔφθασεν εἰς τὸ Μπαγκαμόϋο τὴν 5 Δεκεμβρίου 1889 καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ζανζιβάρην. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ Στάνλεϋ ἔτυχε μεγάλων τιμῶν καὶ τίτλου εὐγενείας ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως, ἀπὸ δὲ τοῦ 1895 μέχρι τοῦ 1901 διετέλεσε βουλευτὴς ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων. Ὁ Στάνλεϋ θεωρεῖται εἷς τῶν μεγαλυτέρων ἐξερευνητῶν τοῦ κόσμου, καίτοι πολλοὶ κατέκριναν τὴν συμπεριφοράν του πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς καὶ πρὸς τὸν Ἐμὶν πασᾶν, καθὼς καὶ τὴν ἔλλειψιν βαθύτητος εἰς τὰς ἐπιστημονικάς του ἐρεύνας καὶ παρατηρήσεις. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, δημοσιευθέντα κατ' ἀρχὰς ὡς ἀνταποκρίσεις εἰς τὰς ἐφημερίδας του, αἵτινες κατόπιν ἐξεδόθησαν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Πῶς εὗρον τὸν Λίβινγκστον» (1872), «Κουμάσση καὶ Μάγκνταλα» (1874), «Διὰ μέσου τῆς Μαύρης Ἠπείρου» (1878), «Τὸ Κόνγκο καὶ ἡ ἵδρυσις τοῦ ἐλευθέρου κράτους του» (1855), «Ἐν τῇ Μελανωτάτῃ Ἀφρικῇ» (1890), «Ὁ Ἐμὶν πασᾶς καὶ ἡ ἐπανάστασις εἰς τὸν Ἰσημερινὸν» μετὰ τοῦ Τζέφσον (1890), «Τὰ πρῶτά μου ταξίδια καὶ αἱ περιπέτειαί μου ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀσίᾳ» (εἰς 2 τόμους 1895), «Διὰ μέσου τῆς νοτίου Ἀφρικῆς» (1898), κ. ἄ. Τὰ ἔργα του μετεφράσθησαν εἰς τὰς πλείστας γλώσσας τοῦ κόσμου καὶ ἔσχον παντοῦ μεγίστην ἐπιτυχίαν. Ὁ Στάνλεϋ εἶχε συζευχθῆ τῷ 1888 ἐν Λονδίνῳ μετὰ τῆς Δωροθέας, τὸ γένος Τέναντ, ἀπογόνου τοῦ Κρόμουελ, ἥτις μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξέδωσε, τῷ 1909, τὴν «Αὐτοβιογραφίαν» του. Μ. Δ. Β.

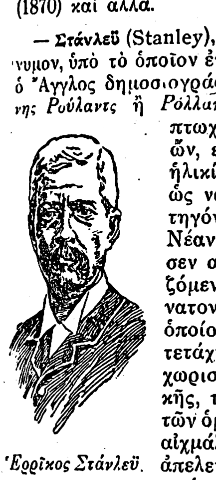
Ἐρρῖκος Στάνλεϋ.

— **Στάνλεϋ** (Stanley), ***Θωμᾶς.*** Διάσημος Ἄγγλος ἑλληνιστὴς καὶ κριτικὸς (1625 – 1678), ἀπόγονος τοῦ τρίτου κόμητος τοῦ Ντέρμπυ. Μαθητὴς ἔτι ἐβοήθει τὸν διδάσκαλόν του εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σενέκα (1701). Ἴδιαι αὐτοῦ μεταφράσεις Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ποιητῶν (1647—1651) ἐξετυπώθησαν ὑπὸ τοῦ Brydges τῷ 1814—1815, ἡ δὲ μετάφρασις τοῦ Ἀνακρέοντος ἀνετυπώθη τῷ 1893. Ἐδημοσίευσε προσέτι «Ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας» (τόμ. 4, 1655—1662), καταλήγουσαν εἰς τὸν Καρνεάδην, ἀρυσθεὶς ἐκ τοῦ Διογένους Λαερτίου καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν τὰς εἰδήσεις. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς τὸ φιλοσοφικὸν πεδίον ἦτο σχεδὸν ἄβατον. Τῷ 1663 ἐδημοσίευσε τὴν ἔκδοσιν τοῦ Αἰσχύλου, ἥτις γενομένη πολλῷ βελτίων τῶν προγενεστέρων, μετὰ πολλῶν καὶ εὐστόχων διορθώσεων, ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῶν μετὰ ταῦτα. Ὑπὸ τοῦ Bentley περιγράφεται ὡς ἔκδοσις εὐδόκιμος, ἥτις ἀνεδημοσιεύθη τῷ 1745 καὶ μετὰ ταῦτα ἀνεθεωρήθη ὑπὸ τοῦ Πόρσωνος καὶ ἀνετυπώθη ὑπὸ τοῦ Σαμουὴλ Butler. Τοῦ Στάνλεϋ τὰ «Adversaria» διατηροῦνται εἰσέτι ἐν τῇ πανεπιστημιακῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Καίμπριτζ. Γ. Γ.

—**Στάνλεϋ** (Stanley), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος μουσουργός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ (1713—1786). Τυφλὸς ἀπὸ ἡλικίας τριῶν ἐτῶν, κατώρθωσε νὰ σπουδάσῃ μουσικήν, ἑνδεκαετὴς δὲ νὰ καταλάβῃ θέσιν ὀργανοκρούστου ἐν Λονδίνῳ. Ὁ Χαῖνδελ ἰδιαιτέρως ἐξετίμα αὐτὸν καὶ τῷ ἐκληροδότησε μέγα μέρος τῶν χειρογράφων του. Πλεῖστα ἐξ ἄλλου ὀρατόρια τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ ἐξετελέσθησαν χάρις εἰς τὸν Στάνλεϋ, ὅστις εἶχε συνεταιρισθῆ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μὲ τὸν Σμίθ. Ὁ Στάνλεϋ ἀφῆκεν ἐν χειρογράφῳ τὰ ὀρατόρια «Ἰεφθὰ» (1757) καὶ «Zimri» (1760), ἐξέδωκε δὲ κοντσέρτα, σονάτας καὶ τεμάχια διὰ πλαγίαυλον. Γ. Σ.

— **Στάνλεϋ** (Stanley), ***λόρδοι.*** Ἄγγλοι εὐγενεῖς, φέροντες τὸν τίτλον τοῦ κόμητος τοῦ *Ντέρμπυ* (βλ. λ.).

σταννίνης (ὁ) (Stannin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοκασσιτερικὸν ἅλας τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ σιδήρου, τοῦ ὁποίου ὁ χημικὸς τύπος εἶναι

$$Cu_2 Fe Sn S_4.$$

Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα, ἐμφανίζεται δὲ συνήθως εἰς λεπτοκοκκώδη ἕως στιφρὰ συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα 4, εἰδικὸν βάρος 4,3—4,5, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα χαλυβδότεφρον, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς τῶν κοιτασμάτων τοῦ κασσιτερίτου ἰδίως εἰς τὴν Βολιβίαν. Γ. Β.

Στάνοβο *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καβαλαρίου (Καβαλλὰρ) τῆς ἐπαρχίας Λαγγαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 77.

— 2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων (βλ. *Μανδρότοπος*). Π. Ν. Π.

Στανοβόεια *ὄρη* (ρωσιστὶ *Στανοβόϊ - Χρεμπέτ*) *[Γεωγρ.]*. Μακρὰ ὀροσειρὰ τῆς ἀνατολικῆς Σιβηρίας, ἀποτελοῦσα τὰ ὅρια τοῦ ρωσικοῦ διαμερίσματος τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καὶ τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῶν Γιακούτων. Ἔχει ὑψίστην κορυφὴν τὴν *Τσοκόντο* (2.700 μ.) καὶ ἀποτελεῖ τὴν γραμμὴν διαχωρίσεως τῶν πρὸς τὸν Βόρειον Παγωμένον καὶ τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν ρεόντων ποταμῶν τῆς Σιβηρίας. Ἄρχεται ἀπὸ τῶν σοβιετομογγολικῶν ὁρίων καὶ λήγει εἰς τὸν Βερίγγειον πορθμόν, ἔχει δὲ ὡς νοτιοδυτικὴν παραφυάδα τὰ *Ἰαβλονοβόεια ὄρη*. Π. Ν. Π.

Στανόγεβιτς (Stanojévic), ***Στανόγιε.*** Σέρβος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1874. Καθηγητὴς ἐν Βελιγραδίῳ, τῷ 1917 ἐν Πετρουπόλει καὶ ἀπὸ τοῦ 1919 πάλιν ἐν Βελιγραδίῳ, ἔγραψε: «Τὸ Βυζάντιον καὶ οἱ Σέρβοι» (1903—1906, 2 τ.), «Ἱστορία τοῦ σερβικοῦ ἔθνους» (3 ἔκδ. 1926, 2 τ.), «Ἡ δολοφονία τοῦ διαδόχου τῆς Αὐστροουγγαρίας» (1923). «Ὁ σερβοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1912» (1928). Ἐξέδωκε τὴν ἐγκυκλοπαιδείαν «Narodna Enciclopedija Srpsko-hrvatsko-Slovenacka» (1925—1929, 4 τ.) Θ. Κ.

Στάνοπ (Stanhope). Ἀγγλικὸν ὄνομα (βλ. λ. *Στάνχοπ*).

Στάνος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.050. Κεῖται πλησίον τῆς πρὸς Ἀγρίνιον ἀγούσης ὁδοῦ ἐξ Ἀμφιλοχίας καὶ ἀπέχει τῆς τελευταίας περὶ τὰ 7 χιλιόμετρα. Ἔχει μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον, τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πλησίον ταύτης, ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς λίμνης Ἀμβρακίας, κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἀμβρακίας. Α. Α.

Στάνος, *Ἰωάννης.* Λόγιος Ἠπειρώτης καταγόμενος ἐκ Μετσόβου. Διαμένων ἐν Βενετίᾳ ἐδημοσίευσε μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τοῦ συγγράμματος Παύλου τοῦ ἐκ Μεδίκων «Θρησκεία καὶ ἔθιμα τῶν Ἑβραίων» (1755) καὶ ἔγραψε «Βίβλος χρονικὴ περιέχουσα τὴν ἱστορίαν τῆς Βυζαντίδος» (1767). Ἐπίσης βίον τοῦ Μωάμεθ καὶ ἱστορίαν τῶν σουλτάνων (1767). Χ. Ι. Σ.

Στανὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας (Λιαρίγγοβας) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 532. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π.Ν.Π.

Στάνου *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ βορείου καὶ μικροτέρου τμήματος τῆς λίμνης Λιμναίας ἐν τῇ Ἀκαρνανίᾳ, ἐκ τοῦ παρακειμένου ὁμωνύμου χωρίου. Ι. Σ. Σ.

Στανόϋεβιτς (Stanoyevich), ***Μιλιβόϊ Στογιάν.*** Νοτιοσλάβος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1882. Μετὰ σπουδὰς ἐν Βελιγραδίῳ καὶ ἐπιστημονικὰ ταξίδια εἰς Μόναχον, Παρισίους, Βιέννην καὶ Ζυρίχην, ἐγκατεστάθη τῷ 1908 ἐν Ἀμερικῇ καὶ τῷ 1916 ἐγένετο καθηγητὴς τῶν σλαυϊκῶν θεσμῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Καλιφορνίας, τῷ δὲ 1920—1925 καθηγητὴς τῆς σλαυϊκῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κολομβίας. Ἔγραψεν: «Αἰσιοδοξία καὶ ἀπαισιοδοξία ἐν τῇ κοινωνιολογίᾳ» (1913), «Ἡ θεωρία τοῦ Τολστόϊ περὶ τῆς κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως» (1914 καὶ 1924), «Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας» (1916), «Παλαιὰ νοτιοσλαυϊκὴ λογοτεχνία» (1922), «Νέα νοτιοσλαυϊκὴ λογοτεχνία» (1923) Θ. Κ.

Στάνσφιλντ (Stansfield), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος γεωλόγος, γεννηθεὶς τῷ 1885. Ἤρχισε τὰς γεωλογικάς του ἐργασίας διὰ σημαντικῶν ἐρευνῶν ἐν τῇ νήσῳ Βόρνεο (1909—1910), ἐν Καναδᾷ (1910—1918) καὶ κατόπιν, ὅτε διετέλει ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἑταιρείας πετρελαίων «Στάνταρ Ὄϊλ» (1919—1921). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γεωλογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μοντρεάλ (1910—1920), ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἰλλινόϊς (1923—1925) καὶ ἐξετέλεσε διάφορα ταξίδια μελετῶν καὶ ἐρευνῶν ἐν Σαραβάκ, Βόρνεο, Μαδαγασκάρῃ Ἀλγερίῳ, Τύνιδι, Μαρόκῳ, Ἰσπανίᾳ, Κολομβίᾳ καὶ καθ' ἅπαντα τὸν Καναδᾶν. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὀργανωτῶν τοῦ διεθνοῦς γεωλογικοῦ συνεδρίου τοῦ Καναδᾶ τῷ 1913 καὶ ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων: «Περὶ γραφίτου» (1913), «Ρυθμικὴ κατάπτωσις» (1917—1918), «Ἡ γεωλογία τοῦ πετρελαίου» (1922), «Ἐγχειρίδιον γενικῆς γεωλογίας» (1924), «Περιγραφὴ τῶν ὀρυκτῶν τῆς Μαδαγασκάρης» (1925) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

στάντ (stand). Ὅρος ἀγγλικός, σημαίνων τμῆμα γῆς, ἐπιφανείας 150×150 ποδῶν, παραχωρούμενον πρὸς ἐκμετάλλευσιν ἐπὶ ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα. Ι. Α. Β.

Στάνταιρτ (Standaert). Φλαμανδὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Μπλαϊμεν, Πέτρος βὰν —*).

Σταντάλ (Stendhal). Ψευδώνυμον τοῦ ἐπιφανοῦς Γάλλου συγγραφέως *Μαρία-Ἐρρίκου Μπεϋλ* (Beyle), γεννηθέντος ἐν Γρενόβλῃ τῷ 1783 καὶ θανόντος εἰς Παρισίους τῷ 1842. Υἱὸς διαπρεποῦς νομομαθοῦς, ἐνωρὶς ἀπολέσας τὴν μητέρα του, ἀνετράφη παρὰ τοῦ πάππου του καὶ τινος θείας

Digitized by Google

του. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν, ἐστάλη εἰς Παρισίους, ὅπως εἰσαχθῇ εἰς τὴν Πολυτεχνικὴν Σχολήν, ἀλλ' ἐγκαταλείψας τὰς σπουδάς του ἐχρημάτισεν, ἐπὶ διάστημά τι, μαθητὴς ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ὀνομαστοῦ ζωγράφου, τοῦ Ρενιώ, προσελήφθη δὲ ὀλίγον μετὰ ταῦτα παρὰ τοῦ Πέτρου Νταρύ, ἰδιαιτέρου τότε γραμματέως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ὡς ἔμπιστος ἀκόλουθος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείαν τοῦ Βοναπάρτου. Παρηκολούθησε τὴν νικηφόρον μάχην τοῦ Μαρένγγο καὶ ἀποκτήσας τὸν βαθμὸν ἀνθυπολοχαγοῦ διεκρίθη ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ στρατηγοῦ Μισώ, εἰς διαφόρους μάχας, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὴν τοῦ Καστὲλ-Φράνκο. Παραιτηθεὶς τοῦ στρατεύματος, μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Ἀμιένης (1802), ἐπανῆλθε παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ του, συνεχίσας τὰς διακοπείσας ἀρχικῶς κλασσικὰς αὐτοῦ σπουδὰς καὶ ἀφιερωθεὶς εἰς τὴν ἐκμάθησιν, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τῆς ἀγγλικῆς. Ἐρασθεὶς εἶτα νεαρᾶς ἠθοποιοῦ, ἠκολούθησεν αὐτὴν εἰς Μασσαλίαν (1805), ἀλλ' ἡ περιπέτεια ἐτερματίσθη διὰ τοῦ γάμου τῆς ἠθοποιοῦ μετὰ Ρώσου μεγιστᾶνος. Προσκολληθεὶς ἐκ νέου εἰς τὴν ἐπιμελητείαν τοῦ στρατοῦ, εἶτα δὲ εἰς τὴν ἐπιστασίαν τῶν ἰδιοκτησιῶν τοῦ αὐτοκράτορος (1806—1807), τέλος δέ, προβιβασθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα παρέδρου τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας, ὠνομάσθη ἐπιθεωρητὴς τῆς καταγραφῆς τῆς ἀκινήτου αὐτοκρατορικῆς περιουσίας. Κατὰ τὴν εἰς Ρωσίαν ἐκστρατείαν, προσκολληθεὶς εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον, ἠκολούθησε τοῦτο μέχρι Μόσχας. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐπέδειξε σπανίαν ψυχραιμίαν, ἑτοιμότητα πνεύματος καὶ τόλμην. Λαβών, μετὰ ταῦτα, μέρος εἰς τὴν εἰς Γερμανίαν ἐκστρατείαν (1813), ἐγκατέλιπεν ὁριστικῶς τὸ στράτευμα, τῷ 1814. Τὰ ὑπόλοιπα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἐν Μιλάνῳ, συνδεθεὶς μετὰ τοῦ λόρδου Βύρωνος, τοῦ Μαντζόνι, τοῦ Πέλλικο, τοῦ Σλέγγελ, τῆς κυρίας ντὲ Στὰλ καὶ ἄλλων. Ἐπιχειρήσας τὴν ἵδρυσιν οἴκου τραπεζικοῦ ἐν Βολωνίᾳ, ἐγκατέλειψε, λόγῳ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ πολιτικῶν διαμαχῶν, τὸ σχέδιον ἐκεῖνο, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Γαλλίαν (1821). Τὸ πρῶτον ἐκδοθὲν ἔργον αὐτοῦ, «Ρώμη, Νεάπολις καὶ Φλωρεντία» (1814), δημοσιευθὲν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *ντὲ Σταντάλ*, ὑπὸ τὸ ὁποῖον, μετὰ ταῦτα, παρέμεινεν ὁριστικῶς γνωστός, καὶ τὸ ἀκολουθῆσαν αὐτὸ «Βίοι τοῦ Χάϋδν, τοῦ Μόζαρτ καὶ τοῦ Μεταστασίου» (1814), πρὸ πάντων δὲ ἡ «Ἱστορία τῆς ζωγραφικῆς ἐν Ἰταλίᾳ» (1817), εἶχον ἤδη ἐμποιήσει αἴσθησιν. Ἀλλὰ τὸ δοκίμιον αὐτοῦ «Περὶ τοῦ Ἔρωτος» (1822), πλῆρες λεπτῶν καὶ εὐφυῶν ἀφορισμῶν, καὶ τὸ μυθιστόρημα «Ἀρμὰνς» (1827), παρὰ τὴν ἄκραν των παρατηρητικότητα καὶ τὰ ψυχολογικὰ αὐτῶν προσόντα, δὲν ἔσχον τὴν ἀνάλογον ἀπήχησιν. Τὸ ἔργον ὅμως «Ὁ Ρακίνας καὶ ὁ Σαίξπηρ», ἀποτελοῦν μανιφέστον τολμηρὸν ὑπὲρ τοῦ τότε ἐμφανιζομένου καὶ ὑπὸ διωγμὸν ρωμαντισμοῦ, καὶ ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ μιᾶς νέας συνωμοσίας ἐναντίον τῶν βιομηχάνων» ζωηροτάτη διαμαρτυρία ἐναντίον τοῦ βιομηχανισμοῦ, τοῦ ὁποίου τὴν βεβαίαν ἐπικράτησιν ἀνήγγελλε ρητῶς ὁ Σαὶν-Σιμόν, προὐκάλεσαν βαθὺ ἐνδιαφέρον. Οἱ «Περίπατοι ἐν Ρώμῃ» (1829), εἶδος πνευματώδους «ὁδηγοῦ», γλαφυρωτάτου καὶ χαριεστάτου, καὶ «Τὸ ἐρυθρὸν καὶ μέλαν» (1830), συνταρακτικὴ μυθιστορία, ἀρυσθεῖσα παρὰ τοῦ συγγραφέως ἐκ πραγματικοῦ συμβεβηκότος, θεωρουμένη, χάρις εἰς τὴν δύναμιν τῆς ψυχικῆς της ἀναλύσεως, ὡς τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ, διῆλθον σχετικῶς ἀπαρατήρητα. Συνδεθεὶς μετὰ τοῦ Ζακκεμὸν καὶ μετὰ τοῦ Προσπέρου Μεριμέ, ἐξηκολούθει τακτικῶς συνεργαζόμενος εἰς ἀγγλικὰς ἐπιθεωρήσεις. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατετρύχετο, λόγῳ νευρασθενείας, ὑπὸ ἐμμόνου σκέψεως αὐτοχειριασμοῦ. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 διωρίσθη γενικὸς πρόξενος ἐν Τεργέστῃ, πλὴν λόγῳ τῆς μεγάλης δυσπιστίας, ἣν διετήρει πρὸς αὐτὸν ὁ Μέττερνιχ, θεωρῶν αὐτὸν ἐπαναστάτην, ὡς ἀναμιχθέντα δῆθεν ἄλλοτε εἰς συνωμοσίας καρβονάρων, κατέλιπε ταχέως τὴν Τεργέστην, μετατεθεὶς εἰς Τσιβιταβέκκια (1831). Τὴν περίοδον ἐκείνην κατηνάλωσεν εἰς ἐργασίας λογοτεχνικάς, ἐκδώσας ἀπὸ τοῦ 1836—1839 τὰ «Ἀπομνημονεύματα περιηγητοῦ» (1838), ἔργον παρεμφερές, κατὰ τὴν σύνθεσιν, πρὸς τὸ «Περίπατοι ἐν Ρώμῃ», τὴν «Σαρτρὲζ τῆς Πάρμας» (1839), μυθιστορίαν ἀξιολογωτάτην, θεωρουμένην νῦν ὡς κλασσικὴν καὶ περιέχουσαν σελίδας ἐπικάς, ὡς τὰς τῆς θαυμαστῆς περιγραφῆς τῆς ἐν Βατερλὼ πανωλεθρίας καὶ διαφόρους διηγήσεις ἐξαχθείσας ἐκ παλαιῶν χρονικῶν ἰταλικῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χειρογράφων.

Ἡ διαρκὴς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ χρῆσις διαφόρων ψευδωνύμων καὶ παιγνιωδῶν ὑπαινιγμῶν, ὀφειλομένη κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν ἔρωτα τοῦ μυστηρίου, μὲ τὸν ὁποῖον ἠρέσκετο νὰ περιβάλλῃ τὴν ζωήν του, ὑπῆρξαν ἀφορμὴ παρεξηγήσεων, ἀποδοθείσης εἰς αὐτὸν κατηγορίας παντοειδῶν μηχανορραφιῶν. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ πρώτου αὐτοῦ ἔργου «Ἐπιστολαὶ γραφεῖσαι ἐν Βιέννῃ περὶ Χάϋδν» (1814), εἶχεν ἤδη κατηγορηθῆ ἐπὶ μιμήσει ξένων συγγραφέων, κατηγορία, ἥτις ἐπανελήφθη καὶ διὰ τὰ κατόπιν. Ἡ ἀξία τοῦ ἔργου του ἐν τούτοις ἔγκειται οὐχὶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς πλοκῆς, ὅσον εἰς τὴν λεπτότητα καὶ ἔντασιν τῆς ψυχολογικῆς του ἀναλύσεως καὶ τὴν ἀρτίαν μέχρι κλασσικότητος προσωπικὴν διαχείρισιν αὐτοῦ. Πρῶτος ὁ Μπαλζὰκ ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Παρισινὴν Ἐπιθεώρησιν» (1840), ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκδόσεως τῆς «Σαρτρὲζ τῆς Πάρμας» ἄρθρον, ἐν ᾧ ἐξῆρε τὴν ἀξίαν τοῦ ἀποβάντος κλασσικοῦ αὐτοῦ λογοτεχνήματος, ἀποκαλέσας τοῦτο «ἀριστούργημα τῆς λογοτεχνίας ἰδεῶν», ἔργον, ὅπερ θὰ ἔγραφεν αὐτὸς ὁ Μακκιαβέλι, ἂν συνέβαινε νὰ ζῇ ἐξόριστος κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ὁ Ταὶν ἐν τῷ ἔργῳ του «Δοκίμια κριτικῆς καὶ ἱστορίας» ἀναγνωρίζει τὸν Μπεϋλ ὡς μεγαλοφυᾶ. «Οὐδεὶς μέχρι τῆς στιγμῆς ὅσον ἐκεῖνος, γράφει ἐν σχετικῇ περικοπῇ, δὲν ἐδίδαξε μὲ τόσην ἀρτιότητα τὴν τέχνην τῆς ἐταστικῆς ἐρεύνης καὶ τῆς ὀρθῆς καὶ θετικῆς παρατηρήσεως». Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἔργου τοῦ Μπεϋλ ἔγκειται εἰς τὴν πλήρη υἱοθέτησιν τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν καὶ εἰς ψυχρὰν ἀντικειμενικὴν ἀνατομίαν τῶν συναισθημάτων, συνάμα δὲ καὶ εἰς αὐτοανάλυσιν ἀπαραμίλλως διεισδυτικήν. Ἐκ τοῦ ψυχροῦ ἀντικει-

Σταντάλ.
[Προσωπογραφία τοῦ Sodermark.]

μενισμοῦ καὶ τῆς μεθοδικῆς παρατηρήσεως, ἥτις διαπνέει τὰς συνθέσεις του, ἐγεννήθη ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ καὶ ὁ ὅρος τοῦ «μπεϋλισμοῦ» («beylisme»). Μέγας θαυμαστὴς τοῦ Ναπολέοντος, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁποίου ἔβλεπε τὴν ὁλοκλήρωσιν καὶ τὴν ἀποκορύφωσιν τῆς ἀνθρωπίνης τολμηρᾶς πρωτοβουλίας, ἐξεδηλώθη ὁμοίως θαυμαστὴς πάσης μορφῆς τῆς ἐνεργητικότητος, ἀπὸ τῶν κατωτάτων, τῶν τυφλῶν, τῶν ὠμῶν ἐκδηλώσεων αὐτῆς μέχρι τῶν ὑψηλῶν, τῶν ἀνωτέρων, τῶν ἀποκλειστικῶς πνευματικῶν. Κατ' αὐτὸν ἡ σκέψις εἶναι πρᾶξις ἐν τῇ ὑπάτῃ ταύτης ἐμφανίσει, ἡ δὲ πρᾶξις γενικῶς ἀποτελεῖ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν πάσης ζωῆς. Εἰδικῶς, ὡς μυθιστοριογράφος ὁ Μπεϋλ θεωρεῖται μέχρι σήμερον ὡς εἷς τῶν κορυφαίων διδασκάλων τοῦ νεωτέρου γαλλικοῦ μυθιστορήματος. Ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν «Ἁπάντων» τοῦ Σταντάλ, γενομένῃ παρὰ τοῦ Κολὸμπ (1850—1855), περιλαμβάνονται, πλὴν τῶν μνημονευθέντων κεφαλαιωδῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ τὰ «Μυθιστορήματα καὶ διηγήματα», τὰ «Ἰταλικὰ Χρονικά», «Ἀνέκδοτα διηγήματα», συνάμα δὲ ἡμιτελῆ («Ὁ πράσινος κυνηγός», «Ὁ Ἰουδαῖος», «Φεντὲρ») καὶ δύο τόμοι συμπληρωματικοὶ «Ἀνεκδότου ἀλληλογραφίας». Ἕτερον τμῆμα ἀλληλογραφίας μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Παυλίνας, ἀνευρεθὲν κατὰ πολὺ βραδύτερον, προσετέθη εἰς τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ. Εἰς ταῦτα ὁμοίως προσετέθη (1867) τόμος «Συμμίκτων περὶ τέχνης καὶ λογοτεχνίας», αἱ «Σημειώσεις ἑνὸς ἐρασιτέχνου» καὶ τὸ «Περὶ μιᾶς νέας συνωμοσίας ἐναντίον τῶν βιομηχάνων». Τέλος εἰς ταῦτα προσετέθη (1875) «Βίος τοῦ Ναπολέοντος» (ἡμιτελής). Ἕτερον ἔργον, ἐκ τῶν περιεχομένων ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τῶν «Ἁπάντων», εἶναι καὶ ὁ «Βίος τοῦ Ροσσίνι», γραφεὶς τῷ 1824. Μεταξὺ τῶν ἐκδοθέντων μετὰ θάνατον δέον ν' ἀναφέρωμεν ἀκόμη τὸν «Βίον τοῦ Ἑρρίκου Μπρυλάρ», εἶδος λεπτῆς αὐτοβιογραφίας, καὶ τὸ μυθιστόρημα «Λουκιανὸς Λαιβέν». Τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Σταντὰλ ἔχουσι μεταφρασθῆ εἰς τὰς κυριωτέρας τῶν γλωσσῶν, ἐκ τούτων δὲ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἡ «Βικτώρια Ἀκκοραμπόνι» ὑπὸ Ἀρίστου Καμπάνη (Ἀλεξάνδρεια 1924) καὶ τὸ «Κόκκινο καὶ Μαῦρο» ὑπὸ Πέτρου Χάρη (1926). Ὁλόκληρος δὲ ἡ ἀνευρεθεῖσα, μέχρι τοῦδε, ἀλληλογραφία του (1800—1842) ἐξεδόθη εἰς τρεῖς τόμους, τῷ 1908, ὑπὸ τῶν Πὼπ καὶ Σερωνύ. Περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Σταντὰλ ἔγραψαν οἱ Κολόμπ, Μεριμέ, Κολλινιόν, ντὲ Μπουξύ, Πατόν, Ντερός, Σαὶντ-Μπέβ, Γεωργία Σάνδη, Ούλμπάκ, Ι. Μπαρμπὲ ντ' Ὠρβιλλύ, Πελλετάν, Ταίν, Καρό, Βεγιὼ καὶ Μπουρζέ. Ν. Λ. Λ.

στάνταρντ (Standard). Ἀγγλικὴ λέξις διεθνῶς χρησιμοποιουμένη καὶ σημαίνουσα πρότυπον ἢ κανόνα, δεῖγμα, πρὸς ὃ δέον νὰ ὦσι σύμφωνοι αἱ ἐκτελούμεναι παραγγελίαι (Gold Standard=κανὼν χρυσοῦ, διὰ τὸ νόμισμα). Ι. Α. Β.

«Στάνταρντ» (ἀγγλ. Standard). Ὄνομα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον τυγχάνει γνωστὴ ἐν Ἑλλάδι μία τῶν μεγαλυτέρων ἀμερικανικῶν ἑταιρειῶν πετρελαίων, τῆς ὁποίας ἡ πλήρης ἐπωνυμία εἶναι «Standard Oil Company of New York». Ἡ ἑταιρεία αὕτη, ἥτις ἔχει τὴν ἕδραν της ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ἱδρύθη κατ' Αὔγουστον τοῦ 1882 μὲ σκοπὸν τὴν εἰς διαφόρους χώρας ἐνέργειαν ἐπιχειρήσεων παραγωγῆς, βιομηχανίας, μεταφορᾶς καὶ ἐμπορίας τῆς ὀρυκτῆς νάφθης (πετρελαίου) καὶ τῶν προϊόντων αὐτῆς. Τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον τῆς ἑταιρείας ἀνέρχεται σήμερον εἰς τὸ ποσὸν τῶν 450.000.000 δολλαρίων. Ἡ «Στάνταρντ» διατηρεῖ σήμερον ὑποκαταστήματα εἰς πλείστας χώρας τοῦ κόσμου. Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουν εἰς ἑκάστην τῶν πέντε ἠπείρων καὶ ἀνὰ μία ἢ δύο ποικιλώνυμοι καὶ αὐτοτελεῖς ἑταιρεῖαι, αἵτινες εἶναι δημιουργήματά της καὶ τῶν ὁποίων τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν μετοχῶν κατέχει ἡ ἰδία.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ «Στάνταρντ» ἤρχισεν ἐργαζομένη πρὸ τριακονταετίας καὶ πλέον, ἐγκαταστήσασα κατὰ μὲν τὰ πρῶτα ἔτη ἀντιπροσωπείαν ἐν Πειραιεῖ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1911 ἴδιον κεντρικὸν ὑποκατάστημα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1926 μετεφέρθη εἰς Ἀθήνας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἵδρυσεν ὑποκατάστημα καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, συνέστησε δὲ πρακτορεῖα διὰ τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων της καὶ εἰς πάσας τὰς μεγάλας πόλεις καθὼς καὶ τὰς κυριωτέρας κωμοπόλεις τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τούτοις ἔχει ἀνεγείρει καὶ ἀξιολόγους ἐγκαταστάσεις μὲ δεξαμενὰς διὰ τὴν ἀποθήκευσιν βενζίνης, πετρελαίων κλπ. ἐν Πειραιεῖ (εἰς θέσιν Δραπετσῶνα) καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Τὸ ὄνομα «Standard» ἀποτελεῖ τὸ κύριον μέρος τοῦ τίτλου καὶ δεκάδος ἄλλων ἀμερικανικῶν ἑταιρειῶν, ἀσχολουμένων ὡσαύτως μὲ τὸ ἐμπόριον κλπ. τοῦ πετρελαίου καὶ τῶν παραγώγων του. Σημαντικώτεραι τούτων εἶναι ἡ «Standard Oil Co (New Jersey)» μὲ κεφάλαιον 750 000.000 δολλαρίων, καὶ ἡ «Standard Oil Co (Indiana)» μὲ κεφάλαιον 500.000.000 δολλαρίων. Ὑπὸ τὸ ὄνομα «Standard», ὡς κύριον τίτλον τῆς ἐμπορικῆς των ἐπωνυμίας, ὑπάρχουν πλεῖσται ἄλλαι ἑταιρεῖαι ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἀσχολούμεναι εἰς ἐπιχειρήσεις ὅλως ξένας πρὸς τὸ πετρέλαιον. Ι. Χ. Σ.

Στάντε (Stade) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐπαρχίας Ἀννοβέρου τῆς Πρωσσίας καὶ πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου διοικητικῆς περιφερείας, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σβίνγκε καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Χάρβουργκ—Κούξχαφεν. Κάτ. 13.765. Ἔχει γυμνάσιον, ἀνώτερον λύκειον, νοσοκομεῖον, οἶκον κωφαλάλων, μουσεῖον, θέατρον καὶ χυτήρια σιδήρου, κλωστήρια, ξυλουργεῖα, πλινθοποιεῖα καὶ χημικὰ ἐργοστάσια. Ἡ ὁμώνυμος διοικητικὴ περιφέρεια ἔχει ἐμβαδὸν 6788 τ. χλμ. καὶ 456.007 κατ. Θ. Χ. Σ.

Στάντε (Stade), ***Βερνάνδος***. Γερμανὸς θεολόγος (1848—1906). Γενόμενος τῷ 1873 ὑφηγητὴς τῆς ἑρμηνείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διωρίσθη τῷ 1875 καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Γκίσσεν, τοῦ ὁποίου διωργάνωσε τὴν θεολογικὴν σχολήν. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι: «Ἰδέαι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης περὶ τῆς μετὰ θάνατον καταστάσεως» (1877), «Ἑβραϊκὴ γραμματική» (1879), «Ἱστορία τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ» (1887, ὁ δεύτερος τόμος ταύτης ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Χόλτσμανν τῷ 1888), «Ἑβραϊκὸν λεξικὸν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης» (1893), «Νέα ὀργάνωσις τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Γκίσσεν» (1894) καὶ ἄλλα. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον «Περιοδικὸν διὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης» ἀπὸ τοῦ 1881 κατέστη τὸ κέντρον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης διὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Κ. Ι. Δ.

Στάντεν (Staden), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς μουσουργὸς (1581—1634). Συνέθεσεν ἐν μέρει πολυφωνικὰ καὶ ἐν μέρει μονῳδικὰ ἔργα, μὲ ἁρμονίας πλουσίας καὶ ἐπιβλητικάς. Φέρουσι τοὺς τίτλους: «Harmoniae sacrae» (4 μέρη), «Kirchenmusik» (2 μέρη), «Haussmusik», ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα μετὰ συνοδείας ὀργάνων κ. ἄ. Ὁ υἱός του *Σιγισμόνδος-Θεόφιλος* (1607—1665) ἦτο ὡσαύτως διακεκριμένος ὀργανοκρούστης καὶ ὀξυαυλητής. Συνέθεσε δὲ τὸ ἀρχαιότερον σῳζόμενον γερμανικὸν μελόδραμα: «Seelewig». Γ. Σ.

σταντζαβέλλα (ἡ) δημωδ. ναυτ., ἡ μεγάλη προτονίς, ἡ ἀναπεταννυμένη ἀπὸ τοῦ προτόνου τῆς στήλης τοῦ μεγάλου ἱστοῦ. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

σταντζιέρα (ἡ)· δημωδ. ναυτ., ἡ προτονὶς εἰδικώτερον ἡ ἀναπεταννυμένη ἀπὸ τοῦ προτόνου τῆς στήλης τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ. Σ. Ε. Λ.

στάντζος (ὁ)· δημωδ. ναυτ., ὁ πρότονος: «φανάρι τοῦ στάντζου» ὁ ἐκ τῶν πλοϊκῶν φώτων ἑφίστιος φανὸς τῶν ἀτμοπλοίων. Σ. Ε. Λ.

Στάντλερ (Stadler), ***Ἐρνέστος***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ τεχνοκρίτης (1883—1914). Ἀξιολογώτερα μεταξὺ τῶν ἔργων του τυγχάνουσι: «Τὰ πρελούντια» καὶ «Τὸ ξεκίνημα», ποιητικαὶ συλλογαί, διακρινόμεναι διὰ τὸν βαθὺν μυστικισμόν, ὅστις τὰς διαπνέει. Ὁ Στάντλερ ἔπεσε μαχόμενος ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν Πανευρωπαϊκὸν πόλεμον. Λ. Κ.

στάντσα (ἡ) (ἰταλ. stanza)· στροφὴ ποιήματος· ‖ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης: «στάντσες τοῦ Ραφαήλου», ἄλλως καὶ «Ραφαήλου στοαί», δωμάτια τοῦ Βατικανοῦ ἔχοντα νωπογραφίας τοῦ Ραφαήλου καὶ τῶν μαθητῶν του (βλ. λ. *Βατικανόν*, τ. ΣΤ' σ. 825 α').

Στάνφιλντ (Stanfield), ***Γουλιέλμος Κλάρκσον***. Ἄγγλος θαλασσογράφος (1794—1867). Ἀπέκτησε παγκόσμιον φήμην καὶ ἐφιλοτέχνησε πλείστους πίνακας, σπουδαιότερος τῶν ὁποίων εἶναι: «Ναυάγιον παρὰ τὸ κόκκινον φρούριον» (1827), «Γαλήνη εἰς τὴν θάλασσαν», «Βενετία», «Ἡ ναυμαχία τοῦ Τραφαλγκάρ», «Τὴν ἐπαύριον τοῦ ναυαγίου», «Ἡ ναυαρχὶς Βατωρία ρυμουλκουμένη μετὰ τὴν ναυμαχίαν» κλπ. Θ. Κ.

Στάνφορδ (Stanford), ***σὲρ Κάρολος - Βιλλιέ***. Ἄγγλος μουσουργὸς (1852—1924). Ἐν ἀρχῇ τοῦ δημιουργικοῦ του σταδίου εἶχεν ὑποστῇ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Μένδελσων καὶ τοῦ Μπράμς, βραδύτερον ὅμως ἐγένετο πολὺ πρωτοτυπώτερος, ἀποκτήσας τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι τὰ μελοδράματα: «The veiled prophet of Khorassan» (1881), «Savonarola» (1884), «The Canterbury pilgrims» (1884), «Schamus O'Brien» (1896), «Much ado about nothing» (1901), ἡ σκηνικὴ μουσικὴ διὰ τὰ δράματα: «Εὐμενίδες» (Αἰσχύλου), «Οἰδίπους τύραννος» (Σοφοκλέους), ἡ «Ἐλεγειακὴ συμφωνία» καὶ ἡ «Ἰρλανδικὴ συμφωνία», 3 εἰσαγωγαί, μία σερενάτα διὰ βιολίον καὶ ὀρχήστραν, κλπ. Γ. Σ.

Στάνχοπ (Stanhop), ***Ἐσθὴρ-Λουκία, λαίδη*** —. Ὀνομαστὴ Ἀγγλὶς τυχοδιῶκτις (1776—1839). Ἦτο ἀνεψιὰ τοῦ Ἄγγλου πολιτικοῦ Γουλιέλμου Πίττ, μείνασα δὲ ὀρφανὴ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀνετράφη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ θείου της. Ἀπὸ τοῦ 1803 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ οἴκου τοῦ ἀγάμου παραμείναντος Πίττ, γενομένη συγχρόνως καὶ ἡ ἔμπιστος γραμματεύς του. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά της ταύτην ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Ἀγγλίας, πεπροικισμένη δὲ ἐκ φύσεως ὑπὸ πολλῶν θελγήτρων, μεγάλης εὐφυΐας καὶ θαυμαστῆς δραστηριότητος καὶ ἔχουσα ἰδιοτροπώτατον καὶ αὐταρχικὸν χαρακτῆρα, κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ τοσαύτην δύναμιν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πολιτικοῦ μεσουρανήματος τοῦ Πίττ, ὥστε νὰ διορίζῃ ὑπουργούς, νὰ δημιουργῇ στρατηγοὺς καὶ ναυάρχους καὶ νὰ μεταθέτῃ πρεσβευτάς. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Πίττ, τῷ 1806, ἀπολέσασα πᾶσαν αὐτῆς τὴν δύναμιν καὶ φεύγουσα τὴν μῆνιν τῶν ἀντιπάλων της, ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς συγγενικὴν ἔπαυλιν ἐν Οὐαλλίᾳ, ὅπου ἔζησε μέχρι τοῦ 1810 ἐν ἀφανείᾳ. Ἀπὸ τοῦ ἔτους ὅμως αὐτοῦ ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐπεδόθη εἰς τυχοδιωκτικὰ ταξίδια ἀνὰ τὴν Ἀνατολήν. Κατ' ἀρχὰς ἐπεσκέφθη τὸ Γιβραλτὰρ καὶ κατόπιν τὴν Μάλταν, τὴν Ζάκυνθον, τὰς Πάτρας, τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Ἀθήνας, ὅπου συνηντήθη καὶ μὲ τὸν Βύρωνα. Ἐκεῖθεν ἀνεχώρησε διὰ Κωνσταντινούπολιν καὶ κατόπιν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅθεν διεπεραιώθη εἰς τὴν Παλαιστίνην. Κατὰ τὰ ταξίδια της ταῦτα συνωδεύετο καὶ ὑπὸ ὁμάδος ἀκολούθων. Αἱ μεγάλαι γενναιοδωρίαι της, ἡ φήμη, ἥτις εἶχε δημιουργηθῆ πέριξ αὐτῆς περὶ τοῦ μυθικοῦ πλούτου της καὶ περὶ ὑπερφυσικῶν δυνάμεων μαντικῆς, τὰς ὁποίας κατεῖχε, συνετέλεσαν ὥστε νὰ καταστῇ θρυλικὴ μεταξὺ τοῦ ἀραβικοῦ πληθυσμοῦ, τοῦ ὁποίου ἤρχισε νὰ μιμῆται τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, ἐνδυομένη κατὰ τὸν ἐπιχώριον τρόπον καὶ ἀποβαλοῦσα σχεδὸν τελείως τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν. Μεταβᾶσα κατόπιν εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἐπισκεφθεῖσα τὴν Δαμασκὸν καὶ τὰ ἐρείπια τῆς Παλμύρας, ἐγκατεστάθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ἑλληνικὸν μοναστήριον Μὰρ Ἐλιὰς (Ἅγιον Ἠλίαν) καὶ βραδύτερον εἰς τὸ Ντζιχοὺν παρὰ τὴν Σαΐντα, ὅπου ἔκτισε καὶ ἰδιαίτερον ἀνάκτορον. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο ἦτο σύνολον οἰκιῶν συνεχομένων, λαβύρινθος πολυδαίδαλος, ὅπου τὰ πάντα εἶχον μυστηριώδη, γεμᾶτα ἀπὸ παγίδας καὶ καταπακτὰς καὶ κρύπτας. Ἐντὸς αὐτοῦ ἔζησε μέχρι τοῦ θανάτου της, περιστοιχιζομένη ἀπὸ σκλάβους, τοὺς ὁποίους ἐτρομοκράτει διὰ βιαίων μέσων, κυκλωμένη ἀπὸ ἐχθρικοὺς πληθυσμούς, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐσέβοντο ἐν τούτοις ὡς ὂν μυστηριῶδες καὶ ἐπικίνδυνον, ἐπιδιδομένη εἰς τὴν ἀστρολατρείαν, τὰς μαγγανείας, ἀσκοῦσα τὸ ἔργον Πυθίας καὶ διαιτωμένη ὡς Ἀσιᾶτις ἡγεμονίς, ἐπικληθεῖσα ὑπὸ πολλῶν «βασίλισσα τῆς Παλμύρας». Ἐκεῖ τὴν ἐπεσκέφθη καὶ ὁ Λαμαρτῖνος, ὁ ὁποῖος τὴν ἀναφέρει ὡς ὂν μυστηριῶδες, ὁ δὲ Ἰμπραὴμ πασᾶς τῆς Αἰγύπτου, κατὰ τὴν εἰσβολήν του εἰς τὴν Συρίαν, φοβούμενος τὴν ἐπιρροήν της ἔσπευσε νὰ ἐκλιπαρήσῃ τὴν οὐδετερότητά της. Ἡ λαίδη Στάνχοπ ὅμως εἶχεν ὡς μόνον σχεδὸν πόρον ζωῆς τὴν ἐκ 1200 λιρῶν ἐτησίαν σύνταξιν, ἣν ἐλάμβανεν ἐξ Ἀγγλίας. Διὰ τῆς γενναιοδώρου ζωῆς τὴν ὁποίαν διῆγε καὶ ἕνεκα τῶν διαφόρων ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας εἶχε περιπλακῆ, ἐβαρύνθη μὲ ὑπέρογκα χρέη, οἱ δὲ δανεισταί της ἐπέτυχον ἐν τέλει νὰ κατάσχουν τὴν σύνταξίν της. Ἕνεκα τούτου τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της ἔζησεν ἐν τελείᾳ πτωχείᾳ, ἐγκαταλειφθεῖσα σχεδὸν ὑπὸ πάντων, ἐντὸς τοῦ ἐρειπωθέντος ἀνακτόρου της. Ἀπέθανεν αἰφνιδίως καὶ ἐτάφη εἰς τὸ μοναστήριον Μὰρ Ἐλιάς. Γ. Λ. Α.

Ἐσθὴρ Στάνχοπ.

— **Στάνχοπ** (Stanhope), ***Ἰάκωβος***. Ἄγγλος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1673—1721). Ἀφοῦ ὑπηρέτησεν εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας καὶ ἐπολέμησε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Φλάνδρας, διωρίσθη τῷ 1706 πρεσβευτὴς ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἀναλαβὼν μετὰ διετίαν τὴν διοίκησιν τῶν ἐκεῖ ἀγγλικῶν στρατευμάτων, ἐκυρίευσε τὸ Πὸρτ Μαχὸν καὶ κατήγαγε καὶ ἄλλας ἐπιτυχίας κατὰ τῶν Γάλλων, ἀλλ' ἡττήθη τῷ 1711 ἐν Μπριχέγκα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Βαντὸμ καὶ ᾐχμαλωτίσθη. Ἐλευθερωθεὶς τῷ 1712 ἐπανῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν, ἐγένετο μέλος τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων καὶ ὑπουργός, διαπραγματευθεὶς μετ' ἐπιτυχίας τὴν τριπλῆν ἀγγλογαλλοολλανδικὴν συμμαχίαν, ἥτις τῷ 1718 ἐγένετο τετραπλῆ, προστεθείσης καὶ τῆς Γερμανίας. Θ. Κ.

— **Στάνχοπ** (Stanhope), ***Κάρολος***. Ἄγγλος (1753—1816). Ἐσπούδασε θετικὰς ἐπιστήμας, εἰς ἡλικίαν δὲ 18 ἐτῶν ἔλαβε τὸ βραβεῖον τοῦ προκηρυχθέντος ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Στοκχόλμης παγκοσμίου διαγωνισμοῦ διὰ τὴν καλυτέραν μελέτην ἐπὶ τοῦ ἐκκρεμοῦς. Μικρὸν κατόπιν ἐφείλκυσε τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου διὰ τῶν μελετῶν του: «Ἐγχειρίδιον περὶ τῶν μέσων πρὸς πρόληψιν τῶν νοθεύσεων τῶν χρυσῶν νομισμάτων» (1775) καὶ «Θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ» (1779). Βραδύτερον ἐπενόησε μέθοδον νὰ σβήνεται ἡ ἄσβεστος, ὥστε νὰ παρέχῃ κονίαμα στερεόν, νέαν μέθοδον στερεοτυπίας, νέαν τυπογραφικὴν μηχανήν, ἡ ὁποία φέρει ἀκόμη τὸ ὄνομά του, καὶ τέλος δύο ἀριθμητικὰς μηχανάς, τὴν μίαν διὰ τὴν πρόσθεσιν καὶ ἀφαίρεσιν, τὴν ἄλλην διὰ τὰ προβλήματα πολλαπλασιασμοῦ καὶ διαιρέσεως. Τὸ ἴδιον πνεῦμα προόδου καὶ βελτιώσεων ἔδειξε καὶ ὡς πολιτικὸς ἀνήρ. Μέλος τοῦ κοινοβουλίου ἀπὸ 1780 μέχρι τοῦ 1786, ὑπεστήριξε θερμῶς τὴν κοινοβουλευτικὴν μεταρρύθμισιν, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου, τὴν κατάργησιν τῆς δουλεμπορίας τῶν μαύρων καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐν τῇ βουλῇ τῶν Λόρδων ἐξηκολούθησε τὴν ἀντιπολίτευσιν εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ γαμβροῦ του Γουλιέλμου Πίττ καὶ ὅταν ἐξερράγη ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἐκηρύχθη ἐνθουσιώδης αὐτῆς ὀπαδός. Ἵδρυσεν εἰς τὸ Λονδῖνον λέσχην πρὸς διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἔστειλεν εἰς τὴν συντακτικὴν συγχαρητήρια ψηφίσματα, ἔγραψε πρὸς τὸν Κοντορσὲ περὶ τῆς δουλεμπορίας καὶ ἐδημοσίευσε φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπολογία τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» (1791). Τὸ ἀκόλουθον ἔτος ὡμίλησεν εἰς τὴν ἄνω βουλὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, ἐδημοσίευσεν ἀξιόλογον τεῦχος ὑπὸ τὸν τίτλον: «Essay on juries» (1792) καὶ εἰργάσθη πυρετωδῶς διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν Ἀγγλίαν νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς δημοκρατικῆς Γαλλίας. Ἀλλὰ βλέπων ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ προλάβῃ τὸν μακρὸν καὶ ἄδικον τοῦτον πόλεμον, διεμαρτυρήθη δημοσίᾳ κατὰ τῆς ἀντιφιλελευθέρας πολιτικῆς τοῦ Πὶττ καὶ ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν πολιτικὴν σκηνὴν ἕως τὸ 1800. Τότε ἐπανῆλθεν αἴφνης καὶ ἐξηκολούθησε τὴν πολεμικὴν του διαμαρτυρόμενος ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ὑπὲρ τῶν φιλελευθέρων μεταρρυθμίσεων, ἐναντίον τῆς δουλεμπορίας κλπ. Ὀλίγον πρὶν ἢ ἀποθάνῃ ἐπέτυχε νὰ ψηφισθοῦν νόμοι διὰ τὸ νέον σύστημα μέτρων καὶ σταθμῶν καὶ διὰ τὴν κωδικοποίησιν τῆς ἀγγλικῆς νομοθεσίας, ἡ ὁποία εἶχε καταντήσει λαβύρινθος. Γ. Λ. Α.

—**Στάνχοπ** (Stanhope), ***Λέϊτσεστερ***. Ἄγγλος συνταγματάρχης, κατελθὼν μετὰ τοῦ λόρδου Βύρωνος εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα (1823) ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ φιλελληνικοῦ κομιτάτου, οὗτινος, μεταξὺ ἄλλων, σκοπὸς ἦτο καὶ ἡ ἐμφύτευσις παρὰ τοῖς ἀγωνιζομένοις Ἕλλησιν ἐλευθέρων ἰδεῶν δι' ἐλευθέρων ἐφημερίδων. Διὸ καὶ ἐκόμισε μεθ' ἑαυτοῦ τυπογραφικὰ καὶ λιθογραφικὰ πιεστήρια καὶ στοιχεῖα πρὸς ἔκδοσιν τοιούτων ἐν Μεσολογγίῳ, τοῦ «Τηλεγράφου», οὗ ἐξεδόθησαν μόνον 5 φύλλα, καὶ τῶν «Ἑλληνικῶν Χρονικῶν» (1824—1826) ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Μάγερ καὶ ἐν Ἀθήναις τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Ἀθηνῶν» ὑπὸ Γ. Ψύλλα (1824 — 1826). Ἔγραψε: «Greece in 1823 and 1824 being a series of Letters» (London 1825). Σ. Ε. Ε.

— **Στάνχοπ** (Stanhope), ***Φίλιππος-Ἑρρῖκος κόμης***—. Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ ἱστορικὸς (1805—1875). Διετέλεσε μέλος τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (1834) καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἰνδιῶν (1845). Ἀπὸ τοῦ 1852 ἀπεσύρθη ἐκ τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς καὶ ἱστορικὰς μελέτας, ἐπρωτοστάτησε δὲ εἰς τὴν κίνησιν πρὸς ἐνέργειαν ἀνασκαφῶν ἐν Τροίᾳ. Κύρια ἔργα: «Ἱστορία τοῦ πολέμου τῆς διαδοχῆς ἐν Ἱσπανίᾳ» (1832), «Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τῆς εἰρήνης τῆς Οὐτρέχτης μέχρι τῆς εἰρήνης τῶν Βερσαλλιῶν» (1836), «Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας, συμπεριλαμβανομένης τῆς βασιλείας τῆς βασιλίσσης Ἄννης, μέχρι τῆς συνθήκης τῆς Οὐτρέχτης» (1870). Θ. Κ.

—**Στάνχοπ** ***Μολυνὲ*** (Stanhope Molyneux), ***Ζόργκ-Ἐδουάρδος, κόμης τοῦ Κάρναβον***. Ἄγγλος ἀνατολιστὴς (1866—1923). Μετὰ τὰς σπουδάς του ἐν τοῖς κολλεγίοις τοῦ Ἤτον καὶ Τρίνιτυ τοῦ Καΐμπριτζ, ἀφωσιώθη εἰς μελέτας αἰγυπτιολογίας καὶ ἀσσυριολογίας. Ἀπὸ τοῦ 1907 μέχρι τοῦ 1911 ἐπεστάτησεν εἰς τὰς ἐνεργηθείσας ἀνασκαφὰς ἐν Θήβαις τῆς Αἰγύπτου, ὀλίγον δὲ χρόνον πρὸ τοῦ θανάτου του ἀπέκτησε παγκόσμιον δόξαν διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ τάφου τοῦ αὐτοκράτορος Τουταγχαμών. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων «Πέντε ἔτη ἀνασκαφῶν ἐν Θήβαις» (1912). Θ. Κ.

σταξιὰ (ἡ)· δημοτ., σταλαματιά: «σταξιὰ ἀπὸ κερί».

στάξιμο, —*ατος* (τό)· τὸ νὰ στάξῃ τι: «τὸ στάξιμο τοῦ κεριοῦ».

στάξις, —*εως* (ἡ)· τὸ στάζειν, στάξιμο.

Στάουνινγκ (Stauning), ***Τόρβαλδ-Αὔγουστος-Μαρῖνος***. Δανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Κοπεγχάγῃ τῷ 1873. Ἀνήκων εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα, ἐξελέγη βουλευτὴς τῷ 1916. Διετέλεσεν ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου (1916—1920) καὶ πρωθυπουργὸς κατὰ τὴν περίοδον 1924—1926. Θ. Κ.

Στάουρμπριτζ, ἡ ***Στούρβριτς*** (Strourbridge) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Οὐώστερ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βίρμιγχαμ—Μπώντλεϋ. Κάτ. 18.016 (1921). Ἔχει βιομηχανίαν ὑαλουργίας, μεταλλίνων εἰδῶν καὶ δερμάτων. Θ. Κ.

Στάουτ (Stout), ***Γεώργιος-Φρειδερῖκος***. Ἄγγλος φιλόσοφος καὶ ψυχολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ κλασσικὴν φιλολογίαν καὶ τῷ 1894 ἐγένετο λέκτωρ τῶν ἠθικῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καίμπριτζ. Τῷ 1896 ἔκαμε σειρὰν μαθημάτων συγκριτικῆς ψυχολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἀμπερντίν, τῷ 1898 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης καὶ τῷ 1903 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς τῆς λογικῆς καὶ τῆς μεταφυσικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Ἔγραψε: «Analytic Psychology» (London 1896, β' ἔκδ. 1902), «A manual of Psychology» (London 1899, γ' ἔκδ. 1913), «Grundwork of Psychology» καὶ πολυαρίθμους ἀξίας λόγου μελέτας εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά.

Στάουφερ ***Μπὲρν*** (Stauffer Bern), ***Κάρολος***. Γερμανοελβετὸς ζωγράφος, χαλκογράφος καὶ γλύπτης (1857—1891). Εἰργάσθη κατ' ἀρχὰς ὡς ἐλαιογράφος. Βραδύτερον ἐπεδόθη εἰς τὴν χάραξιν καὶ ἐπέτυχε διὰ συνδυασμοῦ τοῦ χειρισμοῦ τῆς βελόνης καὶ τῆς χρήσεως διαβρωτικῶν ὀξέων ἐξόχως καλλιτεχνικὰς ἀποδόσεις, ὡς εἰς τὰς εἰκόνας τῆς μητρός του, τοῦ Μέντσελ, τοῦ Κέλλερ, τοῦ Μάγερ κλπ. Τῷ 1888 μετέβη εἰς Ρώμην πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν γλυπτικήν, εἰς ἣν συνειργάσθη μετὰ τοῦ Κλίνγκερ. Ἐκ τῶν γλυπτικῶν ἔργων του ἀξιολογώτερον εἶναι ἄγαλμα νεαρίου εὑρισκόμενον νῦν εἰς τὸ ἐν Βασιλείᾳ τῆς Ἑλβετίας μουσεῖον. Θ. Κ.

σταπελία (ἡ) (Stapelia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσκληπιαδοειδῶν* ἢ *ἀσκληπιαδιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, σαρκώδεις, ἀφύλλους, μὲ ἄνθη μεγάλα, ὡραιότατα καὶ δυσάρεστον ὀσμὴν ἀναδίδοντα. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 60 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν χωρῶν τῆς νοτίου Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἶναι ἡ *σταπελία ἡ δασεῖα* (Stapelia hirsuta) καὶ *σταπελία ἡ ποικιλόχρους* (Stapelia variegata), ἀμφότεραι καλλιεργούμεναι διὰ τὰ ὡραῖα των ἄνθη πρὸς κόσμον καὶ πολλαπλασιαζόμεναι διὰ παραφυάδων καὶ μεταμοσχευμάτων. Δ. Ν. Π.

Σταπόδια (Stapodia) *[Γεωγρ.]*. Ξενικὴ ὀνομασία τῆς νησῖδος τῶν Κυκλάδων *Χταπόδια* (βλ. λ.).

Στάππεν (Van-der-Stappen), ***Πέτρος-Κάρολος***· βλ. *Βὰν-ντὲρ-Στάππεν*.

Digitized by Google

Στάρα, ἡ *Στρωμνίτσης ποταμὸς [Γεωγρ.].* Παραπόταμος τοῦ Στρυμόνος πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Πλασκοβίτσης παρὰ τὴν Ραδοβίσταν τῆς ΝΑ. Σερβίας. Ῥέει κατ' ἀρχὰς κατὰ νοτιοανατολικὴν διεύθυνσιν, ἔπειτα δὲ κατὰ ἀνατολικὴν ἐν μέσῳ εὐρείας κοιλάδος καὶ συμβάλλει μετὰ τοῦ Στρυμόνος κατὰ τὴν ΝΔ. Βουλγαρίαν, παρὰ τὸ Πετρίτσι καὶ τὴν Ταπαλνίτσαν. Ι. Σ. Σ.

Στάραγια Ρούσσα *[Γεωγρ.].* Λουτρόπολις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Λένινγκραντ. Κάτ. (1928) 22.487. Εἶναι ποταμολιμὴν τοῦ Πολίστς καὶ κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Μπολόγκογιε—Πσκόβ. Ἔχει ἰαματικὰς ἁλατούχους καὶ ἀλκαλικὰς ἰωδοβρωμιούχους πηγὰς (+13°5 Κ. θερμοκρ.) μετὰ λασπολούτρων, μουσεῖον Ντοστογιέφσκι, μηχανουργίαν, ἁλυκάς, ὑδροπρίονας, κεραμεικὴν καὶ ἐπιπλοποιίαν. Εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας (κάτ. 86.690). —Π.

Στάρα Ζαγόρα (τουρκ. Ἐσκὶ-Ζααρὰ=παλαιὰ Ζαγορὰ) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βουλγαρίας παρὰ ταῖς ὑπωρείαις τοῦ ὄρους τῶν Ἐλάφων (Ἀνθαίμου), συνδεομένη σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Πύργου καὶ Φιλιππουπόλεως καὶ μετὰ τοῦ Τυρνάβου—Βάρνης. Κάτ. 29.000, Βούλγαροι καὶ ὀλίγοι Ἑβραῖοι καὶ Τοῦρκοι. Εἶναι πρωτεύουσα νομοῦ ἐκτάσεως 6.636 τ. χλμ. μετὰ πληθυσμοῦ 326 χιλ. Ἔχει 4 ἐπαρχίας μετὰ 236 δήμων (4 ἀστικῶν καὶ 232 ἀγροτικῶν). Εἶναι ἕδρα μητροπολίτου, Ἕλληνος μέχρι τοῦ 1872, καὶ ἔχει γυμνάσιον ἀρρένων, διδασκαλεῖον θηλέων καὶ μέσην ἐμπορικὴν σχολήν. Ὑπάρχουσιν ἐργοστάσια θειικοῦ χαλκοῦ, σιδηρῶν κλινῶν, οἰνοπνευμάτων, ὄξους, ζύθου, ἀλεύρων, φυτικῶν ἐλαίων, κονσερβῶν, χυτήρια μετάλλων, σχοινοποιεῖα κτλ. Περιβάλλεται ὑπ' ἀμπελώνων, ροδώνων, καρυῶν, ἀμυγδαλῶν καὶ μορεῶν. Διεξάγει μεγάλην ἐμπορίαν δημητριακῶν (περιώνυμος ὁ φερώνυμός της σῖτος: ζαγαρνὸ) καὶ οἴνου.

Ἡ πόλις ἀρχαιότατα ἐκαλεῖτο *Βέρροια* ἢ *Βερόη*, ἦτο δὲ ἑλληνικὴ ἀποικία ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Θρᾴκης, ἱδρυθεῖσα πιθανῶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου ἢ ἐπὶ τῶν διαδόχων. Ἀνακτισθεῖσα καὶ ὀχυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ, μετωνομάσθη *Τραϊανὴ Αὐγοῦστα* (Augusta Trajana). Κειμένη παρὰ τῇ στρατιωτικῇ ὁδῷ τῇ συνδεούσῃ τὴν Φιλιππούπολιν μετὰ τῆς Καβύλης, τῆς Δεβελτοῦ καὶ Ἀγχιάλου καὶ δεσπόζουσα πεδιάδος γονιμωτάτης καὶ πυκνῶς κατῳκημένης ὑπὸ τῶν Θρᾳκῶν, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν ἐγκατεσπαρμένων ἐν αὐτῇ χωμάτων, ἔφθασεν ἐπὶ ρωμαιοκρατίας εἰς μεγίστην ἀκμήν. Ὡς αὐτόνομος πόλις διῳκεῖτο, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι τῆς Θρᾴκης, κατὰ τὸ ἑλληνικὸν σύστημα ὑπὸ βουλῆς καὶ δήμου, ὑπήγετο δὲ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Θρᾴκης. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εὑρημάτων (ἐπιγραφῶν, νομισμάτων, μνημείων τέχνης) διαπιστοῦται ὅτι ἦτο ἑλληνικὴ πόλις ἢ τελείως ἐξηλληνισμένη, ἔχουσα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, θρησκείαν, ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἐν τῷ μικρῷ μουσείῳ τῆς πόλεως, ὡς καὶ ἐν τοῖς τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῆς Σόφιας, φυλάσσονται αἱ μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθεῖσαι ἀρχαιότητές της. Τὰ σῳζόμενα νομίσματά της ὡς αὐτονόμου πόλεως εἶναι πάντα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων (ὑπὸ Μ. Αὐρηλίου—Γαλιηνοῦ) καὶ ἔχουσιν ἑλληνικοὺς τύπους καὶ σύμβολα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: Αὐγούστης Τραϊανῆς. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γότθων ἧτταν παρ' αὐτῇ τοῦ αὐτοκράτορος Δεκίου φαίνεται ὅτι κατελήφθη καὶ κατεστράφη ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνακτισθεῖσα ἀνέλαβεν, ὥστε ἐπὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ μνημονεύεται παραλλήλως τῇ Φιλιππουπόλει ὡς πόλις τῆς ἐπαρχίας Θρᾴκης μετὰ τοῦ πρῴην ὀνόματός της Βέρροια ἢ Βερόη, ὅπερ διετήρησε καὶ ἐπὶ τῆς βυζαντινοκρατίας καὶ τουρκοκρατίας. Ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀνωχυρώθη καὶ βραδύτερον ὡσαύτως ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας, ἥτις ἐπισκεψαμένη αὐτὴν μετωνόμασεν *Εἰρηνόπολιν*. Ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος πολλάκις ἐκυριεύθη, εἰς τὴν ἐξουσίαν δὲ τῶν Τούρκων ἔπεσεν ἀμέσως μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Φιλιππουπόλεως (1363). Οἱ πρῶτοι σουλτᾶνοι, ἕνεκα τῆς ἐρημίας ἀνθρώπων, συνῴκησαν ἐν αὐτῇ τε καὶ τῇ περὶ αὐτὴν πεδιάδι πολλοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τῷ 1877 ἐπυρπολήθη ὅλη ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμὰν πασᾶ, ἅμα δὲ τῇ ἀνεξαρτησίᾳ τῆς χώρας ἤρξατο ἀνακτιζομένη. Κ.-Μ. Α.

Στάρα Πέτκα (Stara Petka), τουρκ. *Ἐσκῆ Τζουμαγιὰ [Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βουλγαρίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σοῦμεν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σόφιας-Βάρνας. Κάτ. 13.900 (1926) Θ. Κ.

Στάρα Πλάνινα *[Γεωγρ.].* Σλαυϊκὴ ὀνομασία τοῦ ὄρους *Αἶμος* (βλ. λ.).

σταρᾶτος, *—η, —ο*· δημοτ., ποῦ ἔχει τὸ χρῶμα τοῦ σταριοῦ, σιτόχρους· || φρ. «τὰ λέει σταρᾶτα» ὁμιλεῖ ἀπεριφράστως, εἰλικρινῶς.

Στάργκαρντ (Stargard), σλαυ. ***Σταρογκρὰντ*** ἢ ***Σταριγκὰρντ*** (Starograd, Starigard) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Πομμερανίας ἐν τῇ διοικητικῇ περιφερείᾳ Στεττίνου, κειμένη ἐπὶ τοῦ Ἴνα καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Στεττίνου-Μπέλγαρδ. Κάτ. 32.545 (1925). Ἔχει γυμνάσιον, ἀνώτερον λύκειον, θέατρον, ὀρφανοτροφεῖον καὶ νοσοκομεῖον. Θ. Χ. Σ.

— **Στάργκαρντ** ***πρωσσικὸν*** (Preussisch-Stargard) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920 τῆς Πολωνίας, κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ντίρσαου—Κόνιτς. Κάτ. 10.466 (1921). Ἔχει γυμνάσιον, 2 νοσοκομεῖα, ἐργοστάσια οἰνοπνεύματος, καπνοῦ, γεωργικῶν ἐργαλείων, ὑποδημάτων, κλπ. Θ. Χ. Σ.

Σταρέλιτσα *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καρβελᾶ τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 51. —Π.

σταρήθρα (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *σιταρήθρα* (βλ. λ.).

σταρίδα (ἡ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *μελανόφλοιος* καὶ *ὑπερικὸν* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Σταρίτσανη *[Γεωγρ.].* —1) Χωρίον τοῦ νομοῦ Φλωρίνης (βλ. *Λακκώματα*). —2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων (βλ. *Πουρνιά*).

Στὰρκ (Stark), ***Κάρολος - Βερνάρδος.*** Γερμανὸς ἀρχαιολόγος (1824—1878). Περιηγηθεὶς τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ δημοσιεύσας πολλὰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας καὶ παρατηρήσεις, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης καὶ κατόπιν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης, ἐχρημάτισε δὲ κατὰ τὸ 1866 διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου. Ἐκ τῶν πολλῶν μελετῶν καὶ συγγραμμάτων τοῦ ἀρχαιολόγου τούτου τὰ σημαντικώτερα εἶναι: «Niobe und die Niobiden in ihrer litterarischen Künstlerischen und mythologischen Bedeutung» (Leipzig 1863), «Aus dem Reiche des Tantalus und Croesus. Eine Reisestudie» (Berlin 1872), «Nach dem griechischen Orient. Reise, studien» (Heidelberg 1874), «Neuerste Litteratur zur trojanischen Fragen» (Leipzig 1877), «Zwei Alexanderköpfe» (Leipzig 1879). Β. Δ. Θ.

—**Στὰρκ** (Stark), ***Ἰωάννης.*** Σύγχρονος Γερμανὸς φυσικός, ὁ ὁποῖος ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς φυσικῆς εἰς Aachen, Greifswald καὶ Würtzburg. Κατέστη ἰδίᾳ ὀνομαστὸς ἐκ τῆς σπουδῆς τοῦ φαινομένου τῆς διασπάσεως τῶν φασματικῶν γραμμῶν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἠλεκτρικοῦ πεδίου, τὸ ὁποῖον σήμερον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸν τίτλον *ἀποτέλεσμα* Stark. Ἡ σπουδὴ τοῦ ἀποτελέσματος Stark ἐπὶ τῶν φασματικῶν γραμμῶν τῶν διαφόρων στοιχείων συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν προώθησιν τῶν γνώσεων ἡμῶν ἐπὶ τῆς συγκροτήσεως τοῦ ὑλικοῦ ἀτόμου, συνεπείᾳ δὲ τῆς μεγίστης σπουδαιότητος τοῦ φαινομένου τούτου ὁ Stark ἐτιμήθη ἐν ἔτει 1919 διὰ τοῦ βραβείου Nobel. Κ. Π.

—**Στάρκ,** ***ἀποτέλεσμα τοῦ —*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτροοπτική*.

— **Στὰρκ-Ντόπλερ** (Stark-Doppler) ***ἀποτέλεσμα.*** Ἐὰν πρὸ σωλῆνος παράγοντος διαυλικὰς ἀκτῖνας τοποθετήσωμεν φασματοσκόπιον εἰς τρόπον, ὥστε ὁ ἄξων τοῦ κατευθυντῆρος αὐτοῦ νὰ εἶναι περίπου παράλληλος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀκτίνων, παρατηροῦμεν ὅτι αἱ φασματικαὶ γραμμαὶ τοῦ φωτοβολοῦντος εἰς τὰς διαυλικὰς ἀκτῖνας ἀερίου ὑφίστανται μετατόπισιν καὶ μάλιστα ὅτι ἡ μετατόπισις γίνεται πρὸς τὴν ἰώδη περιοχὴν τοῦ φάσματος, ἐὰν ἡ παρατήρησις γίνεται ἀντιθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν διαυλικῶν ἀκτίνων, ἐνῷ τοὐναντίον ἡ μετατόπισις γίνεται κατὰ τὴν ἐρυθρὰν περιοχὴν τοῦ φάσματος, ἐὰν ἡ παρατήρησις γίνεται κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν διαυλικῶν ἀκτίνων. Ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς μετατοπίσεως τῶν φασματικῶν γραμμῶν κατώρθωσεν ὁ Stark νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ταχύτητα τῶν θετικῶν ἰόντων εἰς τὰς διαυλικὰς ἀκτῖνας, εὗρε δὲ ὅτι ὑπὸ διαφορὰν δυναμικὴν 4000 Volt ἡ ταχύτης κυμαίνεται μεταξὺ 2.10^7 καὶ 8.10^7 cm/sec. Ἐπειδὴ δ' εἰς τὰς διαυλικὰς ἀκτῖνας ὑφίστανται θετικὰ ἰόντα μικροτέρας ταχύτητος, ὁ Stark συνεπέρανεν ὅτι τὰ ἰόντα δέον ν' ἀποκτήσουν ταχύτητα ἀνωτέραν τῶν 2.10^7 cm/sec, ὅπως ταῦτα κατασταθοῦν ἱκανά, συνεπείᾳ τῆς κινητικῆς αὐτῶν ἐνεργείας πρὸς ἐκπομπὴν φωτός. Κ. Π.

Στάρνμπεργκ ἢ ***Βιοὺρμ*** (Starnbergersee ἢ Würmsee) *[Γεωγρ.].* Λίμνη τῆς Ἄνω Βαυαρίας νοτιοδυτικῶς τοῦ Μονάχου εἰς ὕψος 584 μ. Ἔχει 57 τ. χλμ. ἐπιφάνειαν καὶ 123 μ. βάθος κατὰ μέσον ὅρον. Εἶναι ἰχθυοβριθής. Θ. Χ. Σ.

σταρνοινὰς (ἡ) (Starnœnas) *[Ζῳολ.].* Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *περιστερωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *περιστεριδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη περιστερῶν διακρινόμενα διὰ τὸν ζωηρὸν χρωματισμόν των καὶ ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ἀντίλλας νήσους. Δ. Ν. Π.

σταροκόραξ (ὁ) *[Ζῳολ.].* Ἑτέρα ὀνομασία *κορώνης τῆς καρπολόγου* (κοιν. *κουρούνα* ἢ *χαβαρόνι*).

Στάρο - Κωνστάντινωφ (οὐκραν. *Στάρο-Κονστιάντινωφ* *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σλούτς. Κάτ. (1926) 16.807. Εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Σεπέτοφκα - Κάμενετς Ποντόλσκ, ἔχει ἐργοστάσια σακχαροποιίας καὶ διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν. Π. Ν. Π.

σταρόλυκος (ὁ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βελλαρδία*.

Σταρομπγιὲλσκ (οὐκρ. *Σταρομπύλισκ*) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐπὶ τοῦ Ἀϊντάς, παραποτάμου τοῦ Ντόνετς. Κάτ. (1926) 13.973. Π. Ν. Π.

Σταροντοὺμπ *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ Δυτικῇ Διοικήσει. Κάτ. (1926) 12.486. Ἔχει ἐργοστάσια ζυθοποιίας. Π. Ν. Π.

Σταρὸς *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ νομοῦ Σερρῶν (βλ. *Σταυροδρόμι*).

Σταρούνια (Starunia) *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Πολωνίας ἐν Ἀνατολικῇ Γαλικίᾳ. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ παλαιοντολογικῶν εὑρημάτων, ἰδίᾳ λειψάνων ζῴων, τῆς ἐποχῆς τῶν παγετώνων. Θ. Κ.

Σταροχώρι *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, πρότερον καλούμενον *Λάλουσι*. Κάτ. (1928) 161. Εἶναι ἕδρα κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *Ἅγιος Νικόλαος, Ἀστέρι, Γουρζουμισέϊκα, Ζώγα, Καρμαλέϊκα, Καρμοκολέϊκα, Κριθαράκι* καὶ *Τροῦσα*. Π.Ν.Π.

στάρπη (ἡ)· βλ. *στάλπη*.

Στάρτιστα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ νομοῦ Δράμας (βλ. *Περιθώριον*).

Στάρυα ***Νεκράσοβκα*** (Starya Nekrasovka) *[Γεωδαισ.].* Χωρίον ρουμανικὸν παρὰ τὸ Ἰσμαήλιον. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχει ὀβελίσκος καθορίζων τὸ νότιον τέρμα τῆς ρωσονορβηγικῆς μετρήσεως τόξου μεσημβρινοῦ 25° 20'· ἀναγράφεται δὲ ἐπὶ τοῦ ὀβελίσκου καὶ τὸ γεωγραφικὸν πλάτος 45° 20' 28" τοῦ τέρματος τούτου. Σ. Ε. Λ.

Στάρωφ, ***Ἰβάν.*** Ρῶσος ἀρχιτέκτων (1742—1808). Τὰ ἄριστα τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ἀνάκτορα τῆς Ταυρίδος καὶ ὁ ἐν Πετρουπόλει ναὸς τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νιέβσκι. Θ. Β.

Στὰς (Stas), ***Ἰωάννης - Γερβάσιος.*** Βέλγος χημικὸς (1813—1891). Εἰργάσθη κυρίως ἐπὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἀτομικῶν βαρῶν. Τῷ 1895 ἐδημοσιεύθησαν τὰ «Oeuvres complètes» αὐτοῦ εἰς 3 τόμους. Σ Γ.

Στάσανδρος. Κύπριος, ὅστις κατὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομὴν τῶν χωρῶν τοῦ βασιλείου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (321 π. Χ.) ἔλαβε τὴν σατραπείαν τῆς Ἀρείας καὶ τῆς Δραγγιανῆς. Κατὰ τὸν μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Εὐμένους πόλεμον (317 π. Χ.), ὁ Στάσανδρος εἶχε ταχθῆ μετὰ τοῦ Εὐμένους, ὧν ἀρχηγὸς 1500 πεζῶν καὶ 1000 ἱππέων, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ μετέσχε τῆς ἐν Παραιτακηνῇ μάχης. Ὅτε δὲ ὁ Ἀντίγονος κατέστη ὁ κύριος τῆς Ἀσίας καὶ ἐκανόνισε τὰ τῆς διοικήσεως αὐτῆς ἐν Περσεπόλει, ὁ Στάσανδρος ἀντικατεστάθη ὑπ' αὐτοῦ, παραχωρηθείσης τῆς σατραπείας του εἰς τὸν Εὔϊτον. ΚΑΨ.

Στάσεκ (Stasek), ***Ἀντάλ.*** Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Τσέχου συγγραφέως *Ἀντωνίου Τσέμαν*, γεννηθέντος τῷ 1843. Ἔγραψε τὰ διηγήματα: «Ὁ ράπτης Μάτους» (1876), «Οἱ θαυμασταὶ τῶν ὀρέων μας» (1895), «Ἀχρηστευμένοι τροχοί» (1912) καὶ τὰ μυθιστορήματα: «Ἡ ἀτελὴς εἰκών» (1878), «Εἰς σκοτεινὰ δεσμά» (1900), «Εἰς τὰ σύνορα» (1908), «Πλοῦτος» (1918) κ. ἄ. Θ. Κ.

στασιάζω· ἐνεργῶ στάσιν, ἀρνοῦμαι ὑπακοὴν εἰς τοὺς ἄρχοντας, εἰς τοὺς νόμους· || ἐνεργῶ ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος, ἐπαναστατῶ.

στασιάρχης (ὁ)· σιδηροδρομικὸς ὑπάλληλος προϊστάμενος στάσεως.

στασίαρχος (ὁ)· ἀρχηγὸς στάσεως, ἐπαναστατικοῦ κινήματος.

στασίασις, *—εως* (ἡ)· τὸ στασιάζειν, στάσις, ἀνταρσία.

στασιαστὴς (ὁ)· ὁ στασιάζων, ὁ μετέχων στασιαστικοῦ κινήματος, ἀντάρτης.

στασιαστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν στάσιν, ὁ τῆς στάσεως: «στασιαστικὸν κίνημα».

στασίδιον (τὸ) (κοιν. *στασίδι*) *[Λειτουργ.].* Καλοῦνται *στασίδια* ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Ἀνατολῆς αἱ ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν πλευρῶν προσηρμοσμέναι ξύλιναι ἕδραι, αἵτινες διὰ τῶν στηριγμάτων τῶν ἀγκώνων καὶ τοῦ ἐρεισινώτου αὐτῶν ὑπερείδουσι τὸ σῶμα τῶν ἐν αὐταῖς ἱσταμένων, μολονότι νῦν δὲν στεροῦνται καὶ κινητοῦ τινος φύλλου κατὰ τὸ μέσον, χρησιμοποιουμένου ὡς καθίσματος. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τῆς ἐν ταῖς μοναῖς χρήσεως γενικευθέντα τὰ στασίδια, εἰσήχθησαν κατ' ἀρχὰς

Digitized by Google

οὐχὶ μετὰ καθισμάτων, ἀλλ' εἰς ἀντικατάστασιν ξυλίνων βακτηριῶν, ὡς ἀνακουφιστικὰ ὑποστηρίγματα τῶν πρεσβυτέρων μοναχῶν κατὰ τὰς μακρὰς ὀρθοστασίας αὐτῶν. Ἐν ταῖς μοναῖς, κατὰ τάξιν πλεισταχοῦ κρατοῦσαν καὶ σήμερον, ἕκαστος τῶν μοναχῶν εἶχεν ὡρισμένον στασίδιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἵστατο, τῶν ἐγγὺς τοῦ εἰκονοστασίου καὶ τῶν ἑκατέρωθεν τῶν ψαλτῶν καταλαμβανομένων ὑπὸ τῶν προεστώτων. Τὸ τοῦ ἡγουμένου στασίδιον ὑψοῦται ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, ἐγγὺς τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου. Π. Ν. Τ.

Στασίδιον.

στάσιμα (τὰ) (ἐνν. *μέλη, ᾄσματα*) *[᾿Αρχ.]*. Οὕτως ἐκλήθησαν ἐν τῇ δραματικῇ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιήσει τὰ ᾄσματα ἐκεῖνα, ἅτινα, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν τῷ θεάτρῳ παραστάσεως δράματός τινος, ᾔδοντο ὑπὸ τοῦ χοροῦ μετὰ τὴν πάροδον, ἤτοι τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς τὴν ὀρχήστραν, καὶ πρὸ τῆς κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ δράματος ἐκ τῆς ὀρχήστρας ἐξόδου αὐτοῦ. Ἐν τῇ ὅλῃ τοῦ ἀρχαίου δράματος οἰκονομίᾳ τὰ μεταξὺ δύο ἐπεισοδίων παρεμβαλλόμενα στάσιμα κανονικῶς τίθενται, ὅταν ἡ τῆς ὅλης ὑποθέσεως ἐξέλιξις ἀπαιτῇ χρόνον τινὰ στάσεως, καθ' ἣν ὁ χορὸς ᾄδει τὰ τοιαῦτα ᾄσματα, ἔχοντα, κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτῶν, σχέσιν στενὴν πρὸς τὴν ὅλην τοῦ δράματος ὑπόθεσιν, ὡς καὶ πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν ὑποκριτῶν λεγόμενα καὶ δρώμενα, ἀλλ' ἐν συνεχείᾳ, ἤτοι ἄνευ διακοπῆς τινος διαλόγου. Ἐποιοῦντο δὲ τὰ στάσιμα ἐν ποικίλαις μεικταῖς μετρικαῖς στροφαῖς, ἐνῷ τὰ τῆς παρόδου καὶ ἐξόδου ἐποιοῦντο εἰς ἀναπαιστικὰ ἢ τροχαϊκὰ ἢ ἰαμβικὰ μέτρα. Ἐν τῇ τραγῳδίᾳ καὶ τῷ σατυρικῷ δράματι τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος τὰ ᾀδόμενα καθόλου τεμάχια ἀνῆκον ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν χορόν. Τούτων δὲ τὰ μᾶλλον ἐκτενῆ, ἤτοι τὰ στάσιμα, ἔχουσι τὴν μετρικὴν σύστασιν καὶ διάθεσιν τῶν συνήθων τῶν χρόνων ἐκείνων χορικῶν ᾀσμάτων καὶ ᾔδοντο, ὡς καὶ ἐκεῖνα, μετ' ὀρχηστικῶν κινήσεων. Ὅθεν εἶδος ἴδιον στασίμων εἶναι τὰ καλούμενα *ὑπορχήματα*, καθ' ἃ ὁ χορὸς ὠρχεῖτο ἐν μὲν τῇ τραγῳδίᾳ τὴν ὄρχησιν, ἥτις ἐκαλεῖτο *ἐμμέλεια*, ἐν τῇ κωμῳδίᾳ τὸν *κόρδακα* καὶ ἐν τῷ σατυρικῷ δράματι τὴν *σίκιννιν*. Ε. Δ. Κ.

στάσιμο, *—ατος* (τό)· δημοτ., τὸ νὰ ἵσταταί τι, ἡ στάσις τοῦ σώματος.

Στάσιμο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 252. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

στάσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐν στάσει εὑρισκόμενος, ὁ μὴ μεταβαλλόμενος, ἀκίνητος: «στάσιμα ὕδατα», «ἡ κατάστασις εἶναι στάσιμος»· || ὁ εἰς στάσιν ὡρισμένος, ὁ μὴ προαγόμενος: «στάσιμοι ἀξιωματικοί, — ὑπάλληλοι».

—*[᾿Αστρον.]* Καλεῖται *στάσιμος* οἱοσδήποτε πλανήτης εὑρισκόμενος ἐν στηριγμῷ, ἤτοι διερχόμενος διὰ τοῦ σημείου ἐκείνου τῆς τροχιᾶς του, εἰς ὃ, μεταβάλλων φορὰν κινήσεως, φαίνεται ἱστάμενος. Σ. Π.

στασιμότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι στάσιμον, ἀκίνητον· || κατάστασις ἀξιωματικοῦ ἢ ὑπαλλήλου, καθ' ἣν δὲν δύναται νὰ προαχθῇ.

—*[Τακτ.]* *Στασιμότης* καλεῖται τὸ πολεμικὸν μέσον, καθ' ὃ τὰ ἀντίπαλα στρατεύματα εὑρίσκονται ἐν ἀμέσῳ ἐπαφῇ ἐπὶ τοποθεσιῶν, αἵτινες ἔχουν συνεχῆ ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν καὶ στηρίζουν ἀπαραιτήτως ἀμφότερα τὰ πλευρά των ἐπὶ κωλυμάτων ἀνυπερβλήτων. Ἐν τῇ στασιμότητι ἐπιζητεῖται παρ' ἑκατέρου τῶν ἀντιπάλων ἡ ὁπωσδήποτε τήρησις τῆς ἰδίας αὐτοῦ τοποθεσίας, χωρὶς ἐξ ἄλλου ἡ ἀπώθησις τοῦ ἀντιπάλου στρατεύματος καὶ ἡ κατάληψις τῆς τοποθεσίας του ν' ἀποτελῶσιν ἄμεσον ἀντικειμενικὸν σκοπόν. Τοιαύτη περίπου τακτικὴ κατάστασις στρατευμάτων παρουσιάσθη διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον 1904—1905, μετὰ τὴν μάχην τῆς Μοῦκδεν, διαρκέσασα ἀπὸ Μαρτίου μέχρι Σεπτεμβρίου 1905, ἀλλ' αὕτη δὲν ἀπεκλήθη τότε στασιμότης, ἀλλ' ἁπλῶς *περίοδος ἀπραξίας*. Ὁ ὅρος στασιμότης (stabilisation) ἐχρησιμοποιήθη διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, προκειμένου περὶ τῆς ἑκατέρωθεν ἀμυντικῆς καταστάσεως, τῆς ἐπελθούσης ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1914, δηλαδὴ ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ ἀντίπαλοι εἶχον ταχθῆ ἐπὶ συνεχοῦς ἀμυντικῆς τοποθεσίας, διηκούσης ἀπὸ τῆς Βορείου θαλάσσης μέχρι τῶν ἑλβετικῶν συνόρων, ἤτοι ἐπὶ μήκους 800 περίπου χιλιομέτρων σταθεροποιημένου συνεχοῦς μετώπου. Τὸ πολεμικὸν τοῦτο μέσον οὔτε εἶχε προβλεφθῆ οὔτε εἶχε μελετηθῆ, ἀνελήφθη δὲ ὑπὸ τῆς ἐπιβολῆς τῶν πραγμάτων (ἀναγκαστικῆς μεταπτώσεως εἰς ἄμυναν, λόγῳ τῆς ἑκατέρωθεν ἀδυναμίας πρὸς ἐλιγμούς)· διὸ αὐτὸς οὗτος ὁ εἰσηγητὴς καὶ διδάσκαλος αὐτοῦ φὸν Falkenhayn, ἀρχηγὸς τότε τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου, διεκήρυσσεν ὅτι «ἡ μετάπτωσις εἰς τὴν στασιμότητα δὲν ἐπῆλθε κατόπιν ἐλευθέρας ἀποφάσεως τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου, ἀλλὰ κατόπιν σκληρᾶς πιέσεως ὑπὸ τῆς ἀνάγκης». Ἡ στασιμότης προκύπτει: 1) μετὰ μάχην, ἐξ ἧς οὐδεὶς τῶν ἀντιπάλων ἀπεκόμισεν ὁριστικὰ ἀποτελέσματα· 2) μετὰ ἀκάρπους ἀγῶνας κινήσεων καὶ ἐλιγμῶν πρὸς ἐπικράτησιν ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου, ὁπότε ἐπέρχεται, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐκφυλισμὸς τῆς μάχης καὶ τέλος ἀποτελμάτωσις αὐτῆς, ἧς συνέπεια εἶναι ἡ ἑκατέρωθεν ἀμυντικὴ ὀργάνωσις, ἡ παρέχουσα ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ἀφετηρίαν τῆς στασιμότητος· 3) ὅταν, μετά τινα μάχην, ἀναλαμβάνηται στασιμότης, οὐχὶ ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου, ἀλλ' ἐπὶ δευτερεύοντός τινος τμήματος αὐτοῦ, λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ ἕτερος τῶν ἀντιπάλων, πάντως ὁ ἔχων τὴν σχετικὴν πρωτοβουλίαν, ἐξοικονομεῖ δυνάμεις ἔκ τινος χώρου, ἵνα ἐνισχύσῃ ἕτερον.

Ἡ στασιμότης εἶναι κάκιστον σχολεῖον διὰ τὸν πόλεμον, διότι: 1) οἱ διοικοῦντες ἐξοικειοῦνται ὑπερμέτρως πρὸς τὰς μεθόδους τοῦ ἀγῶνος θέσεων, ἤτοι πρὸς μεθόδους ὑπολογισμῶν καὶ λεπτομερῶν ὀργανώσεων, αἵτινες εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου· 2) τὸ πεζικὸν χάνει τὴν ἰδιότητα τοῦ ἑλίσσεσθαι καὶ ἐπὶ πλέον ἐξοικειοῦται εἰς τὸ νὰ δέχηται ὑποστήριξιν ἐκ μέρους τοῦ πυροβολικοῦ, ἣν εἶναι ἀδύνατον νὰ λάβῃ εἰς ἀγῶνα ἐλιγμῶν· 3) τὸ πυροβολικὸν ἐξοικειοῦται ὑπερμέτρως πρὸς μεθόδους βολῆς ἀκριβείας, ἀνεφαρμόστους εἰς μάχην ἐλιγμῶν. Πρὸς μετριασμὸν τῶν μειονεκτημάτων τούτων ἐπιβάλλεται, ὅπως κατὰ τὴν στασιμότητα ἐκτελῶσι τὰ στρατεύματα συχνὰς ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις καὶ ἐπιδρομὰς πρὸς τὰς ἐχθρικὰς θέσεις, ἔστω καὶ ἂν αὗται δὲν ἐπιβάλλωνται πάντοτε διὰ τακτικοὺς λόγους. Ζήτημα σοβαρόν, ἀπασχολοῦν σήμερον τοὺς συγγραφεῖς, εἶναι τὸ κατὰ πόσον ἡ στασιμότης θὰ χρησιμοποιηθῇ ἀπαραιτήτως ὡς πολεμικὸν μέσον κατὰ τοὺς μελλοντικοὺς πολέμους. Ἡ στασιμότης εἶναι ἐξαντλητικὴ διὰ τὸ ἔμψυχον ὑλικὸν (ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας) καὶ δαπανηροτάτη, ἀπαιτεῖ δὲ ἀφθονίαν πυρομαχικῶν μεγάλην. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Στασινόπουλος, *Κωνσταντῖνος*. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἔγραψε: «Τὸ οἰκονομικὸν μέλλον τῆς Ἑλλάδος» (1903), «Τὸ κρασί» (1904), «Τὸ ἅλας» (1906), «Τὸ Μεσολόγγι» κ. ἄ. Διετέλεσε νομάρχης. Τ. Α.

—**Στασινόπουλος *Μιχ. Δ.*** Ποιητὴς καὶ λόγιος, γεννηθεὶς τῷ 1903 ἐν Καλάμαις. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, κατόπιν ὑπηρέτησεν ὡς ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ Γεωργίας καὶ τῇ Ἀεροπορικῇ Ἀμύνῃ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1929 διατελεῖ εἰσηγητὴς τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας. Ἐξέδωκε: «Περὶ τοῦ νόμου» (1932), «Περὶ ἀνακλήσεως τῶν διοικητικῶν πράξεων» (1932) καὶ μετέφρασιν τοῦ «Περὶ τῶν θεωριῶν τοῦ Λέοντος Δυγκοὺι» τοῦ R. Bonnard (1933). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

Εἰς τὰ γράμματα ἐνεφανίσθη διὰ τοῦ περιοδικοῦ «Μοῦσα» (1920), μεθ' ὃ συνειργάσθη εἰς πλεῖστα λογοτεχνικὰ περιοδικά, κυρίως μὲν διὰ πρωτοτύπων ποιημάτων, ἀλλ' οὐχ ἧττον καὶ δι' ἐμμέτρων ποιητικῶν μεταφράσεων, ἰδίᾳ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Henri de Regnier καὶ τῆς Comtesse de Noailles, καὶ διὰ μεταφράσεων μυθιστορημάτων, οἷον τοῦ «Petite chose» τοῦ Daudet, «David Copperfield» τοῦ Dickens, τοῦ R. Stevenson κ. ἄ., ὡς καὶ διὰ πρωτοτύπων διηγημάτων, στοχασμῶν καὶ βιβλιοκρισιῶν. Εἰς ἴδια βιβλία ἐξέδωκε μετάφρασιν τῆς διτόμου «Ἱστορίας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» τῶν M. Migniet καὶ A. Mathier (1926), τοῦ «Βασιλέως» τοῦ J. Lemaitre (ὁμοίως) καὶ τοῦ «Γυναῖκες καλλιτεχνῶν» τοῦ A. Daudet. Τὰ ποιήματά του, λυρικά, εἶναι στιχουργημένα ἐπὶ τοῦ ἰαμβικοῦ κανονικοῦ μέτρου, εἰς δεκαπεντασύλλαβον καὶ ὁμοιοκαταληξίαν ἀσθενῆ, συχνάκις δ' ἐλλείπουσαν ὅλως (vers blancs), ταῦτα δ' εἴτε ἐξ ἀφορμῆς τῆς περὶ τὴν ἔκφρασιν ἐγκρατείας, εἴτε ἐπὶ τῷ σκοπῷ μείζονος ἐσωτερικῆς εὐκαμψίας. Ἀκόλουθος τῶν κατὰ τοῦ ρηματικοῦ λυρισμοῦ καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς ὑποβλητικότητος ποιητικῶν ἀρχῶν, ἔγραψεν ἐπὶ ποικίλων, εἴτε καθαυτὸ ὑποκειμενικῶν, εἴτε καὶ περιγραφικῶν, θεμάτων, τὰ ρεαλιστικώτερα τῶν ὁποίων ἐχειρίσθη πρὸς ἔκφρασιν τῆς δυσαρμονίας, τῆς πηγαζούσης μεταξὺ τῆς παιγνιώδους φαντασίας καὶ τῆς ὀνειροπόλου εὐαισθησίας ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς ἐξωτερικῆς πραγματικότητος ἀφ' ἑτέρου· ἐντεῦθεν καὶ ἡ καθολικὴ ἠπία ἐλεγειακὴ αὐτοῦ χροιά. Τ. ΑΓΡΑΣ

Στασῖνος. Ἀρχαῖος Ἕλλην ἐπικὸς ποιητής. Ἔγραψεν ἐπικὸν ποίημα ἐπιγραφόμενον «Κύπρια ἔπη» εἰς ἕνδεκα βιβλία. Τὸ ἔπος τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τὸν ἐπικὸν κύκλον καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ἦτο οἱονεὶ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν «Ἰλιάδα» τοῦ Ὁμήρου, διότι εἶχεν ὑπόθεσιν, πλὴν τῆς ἁρπαγῆς τῆς Ἑλένης, τὰ πρὸ τῆς μήνιδος τοῦ Ἀχιλλέως. Ἐκ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ἐρωτικοῦ ἐν γένει ἤθους τῶν «Κυπρίων ἐπῶν» φαίνεται ὅτι ταῦτα ἐποιήθησαν ἐν Κύπρῳ περὶ τὴν Η' ἢ Ζ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Kinkel ἐν τῇ συλλογῇ «Fragmenta Epicorum Graecorum» (Lipsiae 1887). Ε. Δ. Κ.

— **«Στασῖνος»**. Ἑβδομαδιαία ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα τῷ 1882 ἐν Λάρνακι Κύπρου.

Στάσιο, ἢ ***Στασιό*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 28. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Ξηρόκαμπος* (*Μαλέν'τι*). Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ δύο ἐλαιοτριβεῖα. Π. Ν. Π.

στάσις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ ἵσταταί τι, σταμάτημα, ἀντίθ. *κίνησις*: «στάσις τῆς ἁμάξης, — τοῦ σιδηροδρόμου»· || ἐπὶ στρατιωτικῆς πορείας, βραχεῖα διακοπή, σταμάτημα: «στάσις πρὸς ἀνάπαυσιν, — πρὸς ὕδρευσιν κττ.»· || συνεκδ., ὁ τόπος, τὸ σημεῖον ὅπου σταματᾷ ὁ σιδηρόδρομος, ὁ τροχιόδρομος κττ.: «εἰς τὴν πρώτην—, εἰς τὴν δευτέραν στάσιν»· || σιδηροδρομικὸς σταθμὸς μικρᾶς ἀξίας ἀπὸ ἀπόψεως κινήσεως· || τὸ νὰ ἵσταταί τι κατά τινα τρόπον, θέσις τοῦ σώματος: «στάσις τοῦ στρατιώτου εἰς προσοχήν», «στάσις ὀρθίως—, γονυπετῶς πυροβολοῦντος»· || μεταφ., συμπεριφορά, τρόπος ἐνεργείας, ὁμιλίας κττ.: «στάσις εὐγενής, —χυδαία, —ὑπερήφανος»· || ἄρνησις ὑπακοῆς εἰς τὰς ἀρχάς, ἀνταρσία, ἐπανάστασις: «ἐξερράγη —, κατεστάλη ἡ στάσις»· || φρ. «στάσις πληρωμῶν» ἐπὶ τραπεζῶν, ἑταιρειῶν, ἐμπόρων, παῦσις πληρωμῶν, ἄρνησις ἢ ἀδυναμία ἐκπληρώσεως ὑποχρεώσεων· || δημοτ., σταθερότης, ἐμμονή: «ἄστατος ἄνθρωπος, σὲ τίποτα δὲν ἔχει στάση»· || ἀρχ., μερὶς ἢ συμμορία ἐσχηματισμένη ἐπὶ σκοπῷ φατριαστικῷ, παράνομος σύνδεσμος ἔχων πολιτικὰ σχέδια.

—*[᾿Ιατρ.]* *Στάσις* (attitude) καλεῖται ὁ τρόπος, καθ' ὃν κρατεῖται ἢ ἵσταται τὸ σῶμα καὶ ἡ θέσις, ἣν δίδομεν εἰς αὐτὸ κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις. Αἱ κυριώτεραι στάσεις παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι: ἡ εὐθεῖα στάσις, εἶτα ἡ στάσις τοῦ καθημένου, τοῦ ὀκλαδὸν ἱσταμένου, τοῦ ἐπὶ τὰ γόνατα ἢ τοῦ κατακεκλιμένου. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μόνον ζῷον, ὅπερ ἵσταται ὀκλαδὸν (ἐνοκλάζων, ἐπὶ τῶν πτερνῶν), εἶναι δὲ αὕτη στάσις ἀναπαύσεως, καθ' ἣν ἡ μόνη ἀπαραίτητος προσπάθεια εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς ἰσορροπίας τῆς κεφαλῆς. Ἡ ἐπὶ τὰ γόνατα στάσις (γονυκλισία) εἶναι κοπιώδης καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραταθῇ εἰμὴ διὰ προσπαθείας τῶν ἐκτατήρων μυῶν τῆς ράχεως. Τέλος, ὁ ἄνθρωπος κατακλίνεται, ἵνα ἀπολαύσῃ τῆς τελείας ἀναπαύσεως καὶ παραδοθῇ εἰς τὸν ὕπνον.

Αἱ στάσεις τοῦ σώματος ἀσκοῦσι πολλάκις μεγάλην ἐπήρειαν ἐπὶ τὴν ὑγιείαν. Ἡ εὐθεῖα στάσις καταπονεῖ· εἶναι αἴτιον κοπώσεως διὰ τοὺς πόδας καὶ τὰς κνήμας, εἰς τὰς ὁποίας προκαλεῖ πολλάκις κιρσούς, καθὼς καὶ ἐξελκώσεις, αἵτινες εἶναι τὸ κύριον παρακολούθημα τῶν κιρσῶν. Εἰ καὶ αἱ στάσεις τοῦ καθημένου καὶ τοῦ κατακεκλιμένου εἶναι τοιαῦται ἠρεμίας καὶ ἀναπαύσεως, ἐν τούτοις προκαλοῦσι κόπωσιν, ὅταν παρατείνωνται ἐπὶ μακρόν. Εἰς τὰς μακρᾶς ὁπωσοῦν διαρκείας νόσους, τὸ δέρμα, ὅπερ ἐφάπτεται τῆς κλίνης, ὡς καὶ ἡ ἕδρα, ἐρεθίζεται καὶ ἐξελκοῦται, καθότι σχηματίζονται ἐπ' αὐτοῦ ἐσχάραι. Ἡ καθημερινὴ καὶ παρατεταμένη καθεστηκυῖα στάσις προκαλεῖ κνησμοὺς ἐνίοτε ζωηροτάτους καὶ ἐνεργεῖ ὡς προδιαθεσικὸν αἴτιον τῶν αἱμορροΐδων. Ἡ στάσις τοῦ ἐν κατακλίσει λίαν παρατεταμένη παρέχει ἐπίσης ἱκανὰς δυσχερείας, ἰδίᾳ δὲ εἰς τοὺς γέροντας, καθόσον προδιαθέτει αὐτοὺς εἰς προσβολὰς ἀποπληξίας, τὸ δὲ οὕτως ἀδρανὲς σῶμα ἐξασθενεῖ εἰς πάσας τὰς ἡλικίας ἕνεκεν ἐλλείψεως ἀσκήσεως.

Ἡ κατάστασις τῶν πασχόντων ἀτόμων προσδίδει εἰς τὰς στάσεις αὐτῶν μεταβολάς, αἵτινες δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸν ἰατρὸν δίκην συμπτωμάτων τῆς παθήσεως. Εἰς τὰς βαρείας πυρετικὰς νόσους, τυφικῆς λ.χ. μορφῆς, οἱ πάσχοντες παραμένουσι διηνεκῶς κατακεκλιμένοι ἐπὶ τῆς ράχεως, ἔχοντες τεταμένα τὰ ἄκρα, διολισθαίνουσι δὲ συνεχῶς πρὸς τοὺς πόδας. Ἡ διηνεκὴς ἀλλαγὴ θέσεως τοῦ σώματος σημαίνει τὴν ταραχήν, τὸ παραλήρημα· ἡ κυρτότης τοῦ σώματος ἀποδεικνύει τὴν σύσπασιν μυϊκῶν τινων ὁμάδων. Οἱ ἐκ διανοητικῆς διαταραχῆς πάσχοντες, οἱ φρενοβλαβεῖς, λαμβάνουσι ποικίλας στάσεις, ἀναλόγως τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς διανοίας αὐτῶν. Αἱ στάσεις εἶναι ἐνίοτε τὸ προεξάρχον καὶ δεσπόζον σύμπτωμα πλείστων νευρικῶν νόσων, ὡς λ.χ. τῆς χορείας, τῆς ἐπιληψίας, τῆς καταληψίας, τῆς ὑστερίας κλπ. Τὰ κατάγματα τῶν ὀστῶν καὶ τὰ ἐξαρθρήματα προσδίδουσιν εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν προσβεβλημένα ἄκρα στάσεις τοιαύτας, αἵτινες χρησιμεύουσιν εἰς τὴν διάγνωσιν αὐτῶν. Κατὰ τὰς ὑπερβολικὰς ἀναπνευστικὰς προσπαθείας τῶν ἀτόμων, ἅτινα εἶναι προσβεβλημένα ἐκ στηθάγχης ἢ ἄσθματος, μόνη ἡ στάσις τοῦ καθημένου εἶναι δυνατή· κατ' αὐτὰς ἡ κεφαλή, οἱ ὦμοι, τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ ἀποκλίνουσιν ἐπὶ τὰ ὀπίσω· αἱ χεῖρες στηριζόμεναι ὡς ἐπὶ ἀντηρίδος, ὑπεγείρουσι

Digitized by Google

τὸ σῶμα καὶ χορηγοῦσιν οὕτω σημεῖον στηρίγματος εἰς τοὺς ἀναπνευστικοὺς μῦς τοῦ θώρακος. Εἰς τὴν πλευρίτιδα μετ' ἐξιδρώματος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀφθόνου, ὁ πάσχων κατακλίνεται ἐπὶ τοῦ πάχοντος πλευροῦ. Τέλος ἡ στάσις εἶναι τρόπος καθ' ὃν κρατεῖται τὸ σῶμα εἰς ἀνάλογον, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κατάστασιν πρὸς τὴν κρατοῦσαν περίστασιν. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

— *[Μιμ.]* Ἡ *στάσις* συμπληρώνει τὴν ἔκφρασιν τῆς φυσιογνωμίας, στενῶς δὲ μετ' αὐτῆς συνδεομένη βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ ἐμψυχωθῇ καὶ κατανοηθῇ τελείως τὸ ἐξωτερικευόμενον αἴσθημα. Π. Α. Κ.

— *[Νομ.]* *Στάσις* καλεῖται μεμονωμένη ἐξέγερσις ἐντὸς πολιτείας τινός, σκοποῦσα τὴν βιαίαν ἀνατροπὴν τῆς καθεστηκυίας τάξεως. Ἡ στάσις ἔχει κοινὸν μετὰ τῆς ἐπαναστάσεως τὴν βίαν, διακρίνεται ὅμως ταύτης, διότι στερεῖται ἠθικῶν ἐλατηρίων καὶ βιωφελῶν ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι παρατηροῦνται εἰς τὰς ἐπαναστάσεις, ὁρμᾶται δ' ἐκ προσωπικῶν ὑπολογισμῶν καὶ ἀτομικοῦ συμφέροντος. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπικράτησιν ἰδεῶν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ὁλότητος, ἡ στάσις σκοπεῖ τὴν προστασίαν καὶ προαγωγὴν προσωπικῶν συμφερόντων, καὶ ὅ,τι κατορθοῦται διὰ ταύτης δὲν εἶναι ὑψηλὴ κοινωνικὴ ἀπαίτησις, ἀλλὰ βελτίωσις οἰκονομικὴ καὶ κορεσμὸς φιλοδοξίας τῶν συμμετόχων. Δὲν ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, ἀλλ' ὑφ' ὡρισμένης λαϊκῆς τάξεως ἢ ὡρισμένων προσώπων, ἀδιαφορούντων διὰ τὸ συμφέρον τῆς ὁλότητος ἢ καὶ ἐργαζομένων ἐναντίον τούτου, ἀρκεῖ μόνον νὰ βελτιωθῇ ἡ θέσις των ἢ νὰ ἐκπληρωθῇ τὸ προσωπικόν των συμφέρον.

Ἡ στάσις ἀποτελεῖ ἀδίκημα προβλεπόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἐφ' ὅσον ταύτης μετέχουν πολῖται, καὶ ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας, ἐφ' ὅσον οἱ συμμέτοχοι εἶναι στρατιωτικοί. Τόσον ὁ ποινικὸς νόμος, ὅσον καὶ ἡ στρατιωτικὴ ποινικὴ νομοθεσία, διακρίνουν μεταξὺ τῶν συστασιωτῶν ἀφ' ἑνὸς τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ ὁδηγούς, ἀφ' ἑτέρου τοὺς ἁπλοῦς συναιτίους, ἐπιβάλλουν δὲ βαρυτέραν ποινὴν εἰς τοὺς πρώτους. Κατὰ τὸ ἄρθρον 172 τοῦ ποινικοῦ νόμου: «πᾶσα δημόσιος συνάθροισις πολλῶν ἀτόμων, τείνουσα εἰς τὸ νὰ προσβάλῃ βιαίως τὴν ἀρχήν, ν' ἀντισταθῇ εἰς αὐτήν, νὰ τὴν ἀναγκάσῃ εἰς ἐπιχείρησιν, παράλειψιν ἢ ἀνατροπὴν ὁποιασδήποτε ἐπισήμου πράξεως ἢ διατάξεως, ἢ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν νόμου τινός, διατάγματος, ἐντάλματος συλλήψεως ἢ φυλακίσεως ἢ ἀποφάσεώς τινος, ἢ νὰ ἐλευθερώσῃ φυλακισμένους ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀρχῆς, ἢ νὰ ἐκδικηθῇ ταύτην ἕνεκα δημοσίας τινὸς πράξεως, θεωρεῖται ὡς στάσις, ἀδιαφόρως ἂν ἡ βία ἀποβλέπῃ δημόσιον ὑπάλληλον εἴτε δημοσίους ὑπηρέτας, εἴτε τοὺς ἀπεσταλμένους στρατιώτας».

Ἐὰν οἱ συναθροισθέντες κατόπιν προσταγῆς τῆς ἀρχῆς χωρισθοῦν παραυτα ἀπ' ἀλλήλων καὶ ὑποταχθοῦν εἰς τὰς δοθείσας διαταγάς, δὲν τιμωροῦνται, ἐκτὸς τῶν ἀρχηγῶν καὶ ὁδηγῶν, τιμωρουμένων μὲ φυλάκισιν τὸ πολὺ ἓξ μηνῶν (ἄρθρ. 173 Π. Ν.). Ἐὰν οἱ στασιασταί, παρὰ τὴν προσταγὴν τῆς ἀρχῆς, ἐπιμένουν εἰς τὴν συνάθροισίν των, τότε, ἐὰν μὲν δὲν ἐπρόλαβον νὰ χρησιμοποιήσουν βίαν κατὰ προσώπων ἢ πραγμάτων, τιμωροῦνται: 1) οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ὁδηγοὶ μὲ εἱρκτήν· 2) οἱ ὡπλισμένοι ἁπλῶς συναίτιοι μὲ φυλάκισιν τοὐλάχιστον τριῶν μηνῶν· 3) οἱ ἄοπλοι συναίτιοι μὲ φυλάκισιν τὸ πολὺ τριῶν μηνῶν (ἄρθρ. 174). Ἐὰν ὅμως ἐξετέλεσαν βιαιοπραγίας ἐναντίον προσώπων ἢ πραγμάτων, τιμωροῦνται οἱ ἁπλοῖ συναίτιοι, ὅσοι ἐπεχείρισαν βιαιοπραγίας: 1) μὲ θάνατον, ἐὰν ἔπραξαν φόνον, ἀναίρεσιν, ἐμπρησμὸν ἢ λῃστείαν· 2) μὲ πρόσκαιρα δεσμά, ἐὰν ἔπραξαν αἰκίαν κατὰ προσώπων· 3) μὲ εἱρκτήν, ἐὰν ἔπραξαν διαρπαγὴν ἢ καταστροφήν· 4) μὲ φυλάκισιν τοὐλάχιστον ἑνὸς ἔτους, ἐὰν ἐξετέλεσαν βιαιοπραγίας μικροτέρου εἴδους (ἄρθ. 175). Ἀρχηγοὶ καὶ ὁδηγοὶ τοιαύτης στάσεως τιμωροῦνται: α) Ἐὰν συνέβη φόνος, ἀναίρεσις, ἐμπρησμός, ἢ λῄστευσις: 1) μὲ θάνατον μέν, καθ' ὅσον συμμετέσχον εἰς τὰς γενομένας βιαιοπραγίας, ἢ καὶ χωρὶς νὰ μετάσχουν ἐπροκάλεσαν ῥητῶς εἰς τοιαῦτα κακουργήματα· 2) ἄλλως δὲ μὲ δεσμὰ διὰ βίου. β) Ἐὰν ἐκακώθησαν πρόσωπα, μὲ δεσμὰ πρόσκαιρα: 1) καθ' ὅσον μὲν οἱ εἰρημένοι δὲν συμμετέσχον εἰς τὰς βιαιοπραγίας, τὸ πολὺ δέκα πέντε ἐτῶν· 2) καθ' ὅσον δὲ ἔλαβον μέρος εἰς ταύτας, τοὐλάχιστον δέκα πέντε ἐτῶν. γ) Ἐὰν διεπράχθη διαρπαγὴ ἢ καταστροφή, τιμωροῦνται οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ὁδηγοὶ τῆς στάσεως μὲ δεσμὰ πρόσκαιρα, συμμετέχοντες μὲν οἱ ἴδιοι, τοὐλάχιστον δώδεκα ἐτῶν, ἐκτὸς δὲ τῆς περιπτώσεως ταύτης, τὸ πολὺ δώδεκα ἐτῶν. δ) Ἐὰν ἐτελέσθησαν βιαιοπραγίαι μικροτέρου εἴδους, συμμετασχόντες μὲν εἰς ταύτας οἱ ἴδιοι, καταδικάζονται εἰς δεσμὰ τὸ πολὺ δώδεκα ἐτῶν, ἄλλως δὲ εἰς εἱρκτὴν (ἄρθ. 177). Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὸ ἄρθρον 206 τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας: εἰς κατάστασιν στάσεως θεωροῦνται: α') οἱ ὑπὸ τὰ ὅπλα στρατιωτικοί, οἵτινες, τέσσαρες ἢ πλειότεροι ἡνωμένοι καὶ ἐνεργοῦντες ἐκ συμφώνου, ἀποποιοῦνται εἰς πρώτην πρόσκλησιν νὰ ὑπακούσουν εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχηγῶν των· β') οἱ στρατιωτικοί, οἵτινες, τέσσαρες ἢ πλειότεροι ὄντες, λαμβάνουν τὰ ὅπλα ἄνευ ἀδείας καὶ ἐνεργοῦν ἐναντίον τῶν διαταγῶν τῶν ἀρχηγῶν των· γ') οἱ στρατιωτικοί, οἵτινες, ὀκτὼ ἢ πλειότεροι ἡνωμένοι, πράττουν βιαιοπραγίας δι' ὅπλων καὶ προσκαλούμενοι ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους των ἀρνοῦνται νὰ διαλυθοῦν ἢ νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν τάξιν. Τιμωροῦνται δὲ οἱ μὲν ἀρχηγοὶ καὶ ὁδηγοὶ τῆς στάσεως, ὡς καὶ ὁ κατὰ βαθμὸν ἀνώτερος στρατιωτικός, μὲ θάνατον, οἱ δὲ λοιποὶ μὲ εἱρκτήν, ἤ, ἐὰν εἶναι ἀξιωματικοί, μὲ ἔκπτωσιν καὶ φυλάκισιν δύο ἕως πέντε ἐτῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐδαφίου τρίτου, ἐὰν ἔγιναν βιαιοπραγίαι ἀλλ' ἄνευ χρήσεως ὅπλων, ἅπαντες τιμωροῦνται μὲ εἱρκτήν, οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ μὲ ἔκπτωσιν καὶ φυλάκισιν δύο ἕως πέντε ἐτῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Εὐστ. Ἀνανιάδου*, «Στρατιωτικὸν Ποινικὸν Δίκαιον» (1925).—*Κ. Κωστῆ*, «Ἑρμηνεία τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος ποινικοῦ νόμου» (τ. II, 1906).—*Χ. Σγουρίτσα*, «Ἐπανάστασις, Πολιτεία καὶ Δίκαιον» (1925). Χ. Γ. Σ.

— *[Στρατ.]* Βλ. *πορεία*.

— *[Ῥητορ.]* Τῶν ῥητορικῶν ζητημάτων αἱ *στάσεις* εἶναι κυρίως τρεῖς· *στοχασμός*, *ὅρος* (*ὁρικὴ στάσις*), *ποιότης*. Ἐὰν τὸ περὶ οὗ ἡ κρίσις εἶναι ἀφανὲς καὶ γεννᾶται περὶ αὐτοῦ ἀμφισβήτησις ἔκ τινος φανεροῦ σημείου ἢ ἐκ τῆς περὶ τὸ πρόσωπον ὑποψίας, ἡ στάσις τοῦ λόγου λέγεται *στοχασμὸς* (βλ. λ.). Ἐάν, φανεροῦ ὄντος τοῦ πράγματος, ἡ ἀμφισβήτησις γίνεται περὶ τοῦ τί ἐστιν, ἡ στάσις λέγεται *ὁρική*· οἷον, ἔκλεψέ τις χρήματα ἐκ τοῦ ναοῦ, καὶ ἐπειδὴ τῆς ἱεροσυλίας ἡ ποινὴ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἐπὶ κλοπῇ, ὁ μὲν λέγει ὅτι ἔκλεψεν, ὁ δὲ κατήγορος ὅτι ἱεροσύλησε. Ἐὰν τὸ κρινόμενον εἶναι φανερὸν καὶ ὅτι ἐστὶ καὶ τί ἐστι, ζητῆται δὲ ὁποῖόν τί ἐστιν, ἤτοι ἂν εἶναι δίκαιον, συμφέρον, ἔννομον ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἡ στάσις καλεῖται *ποιότης*. Ἐὰν εἰς τὸ περὶ ποιότητος ζήτημα ὑπάρχῃ ῥητόν, δηλαδὴ νόμος, ψήφισμα ἢ ἄλλο τι ἔγγραφον, ἐξ οὗ λαμβάνονται τὰ περὶ ποιότητος τοῦ κρινομένου πράγματος ἐπιχειρήματα, ἡ στάσις ἐν γένει λέγεται *νομική*. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπάρχῃ ῥητόν, ἀλλ' ἡ ζήτησις στρέφεται περὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καὶ προβάλλωνται λόγοι διάφοροι ἀφ' ἑκατέρων τῶν μερῶν, ἡ στάσις λέγεται *λογική*, καὶ περιλαμβάνει τὰ ἀκόλουθα εἴδη. Ἐπειδὴ τὸ κρινόμενον πρᾶγμα εἶναι ἢ πεπραγμένον ἢ μέλλον, ἐὰν μὲν ἡ ζήτησις γίνεται περὶ μέλλοντος, ἡ στάσις καλεῖται *πραγματική*· εἶναι δ' αὕτη ἀμφισβήτησις περὶ μέλλοντος πράγματος, ἂν πρέπῃ νὰ γίνῃ ἢ ὄχι. Ἐὰν τὸ περὶ οὗ ἡ κρίσις εἶναι πεπραγμένον, ἡ στάσις καλεῖται *δικαιολογία*. Ἐνταῦθα ὁ φεύγων ἢ ὁμολογεῖ τὸ πεπραγμένον ὑπ' αὐτοῦ, ὡς ἀδίκημα καὶ κατά τι κεκωλυμένον ὑπὸ τοῦ νόμου, ἢ λέγει ὅτι δὲν κωλύεται. Ἐὰν λέγῃ ὅτι δὲν κωλύεται, γεννᾶται *ἀντίληψις*, ἥτις γίνεται ὅταν πρᾶγμα φαινόμενον ἀνεύθυνον κατηγορῆται ὡς ὑπεύθυνον. Ἐὰν ὁμολογῇ ὡς ἀδίκημα τὸ πεπραγμένον, γεννᾶται *ἀντίθεσις*· καὶ ἐνταῦθα ὁ φεύγων, ἢ εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχεται ὅλον τὸ γεγονὸς ἢ μεταθέτει αὐτὸ εἴς τι τῶν ἔξωθεν. Ἐὰν εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχεται τοῦτο, γίνεται *ἀντίστασις*, εἰς τὴν ὁποίαν ὁμολογεῖ μὲν ὅτι ἔπραξέ τι ὡς ἀδίκημα, ἀντιτάττει ὅμως ἄλλο τι μεγαλύτερον εὐεργέτημα πεπραγμένον δι' αὐτοῦ τοῦ ἀδικήματος. Ἐὰν δὲ μεταθέτῃ αὐτὸ εἴς τι τῶν ἔξωθεν, κάμνει τὴν *μετάθεσιν* ἢ εἰς αὐτὸν τὸν παθόντα ἢ εἰς ἄλλο τι. Ἐὰν εἰς τὸν παθόντα, γίνεται *ἀντέγκλημα*, ἔνθα ὁμολογεῖ μὲν ὅτι ἔπραξέ τι ὡς ἀδίκημα, ἀντεγκαλεῖ δὲ αὐτὸν ὡς ἄξιον νὰ πάθῃ ὅ,τι ἔπαθεν. Ἐὰν δὲ εἰς ἄλλο τι, τοῦτο ἢ δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἰς εὐθύνην, καὶ τότε γίνεται *μετάστασις*, ἢ εἶναι πάντῃ ἀνεύθυνον, καὶ τότε γεννᾶται *συγγνώμη*. Οὕτω, λοιπόν, λογικαὶ στάσεις εἶναι: *πραγματική, ἀντίληψις, ἀντίστασις, ἀντέγκλημα, μετάστασις, συγγνώμη*.

Ἐὰν πάλιν ἡ ζήτησις γίνεται περὶ ῥητόν, τοῦτο συμβαίνει ἢ περὶ ἓν ἢ περὶ πολλά. Ἐὰν συμβαίνῃ περὶ ἕν, ἢ μόνον περὶ τῆς διανοίας αὐτοῦ ἀμφισβητοῦσι, ἢ διῃρημένως, ὁ μὲν τῶν διαφερομένων (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ κατήγορος) προβάλλει τὸ ῥητόν, ὁ δὲ τὴν διάνοιαν, ἡ στάσις λέγεται *ῥητὸν καὶ διάνοια*· ἐάν, συγκρίνων ὁ κατήγορος ἢ ἀπολογούμενος τὸ πρᾶγμα μὲ τὸ ῥητόν, ἐπιχειρῇ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι τὸ αὐτό, τότε λέγεται *συλλογισμός*. Ἐὰν ἡ ζήτησις συμβαίνῃ περὶ δύο ἢ πλειότερα ῥητά, ἢ περὶ ἓν διαιρούμενον εἰς δύο μέρη, τότε γίνεται *ἀντινομία*. Ὅταν ἡ ζήτησις γίνεται περὶ τοῦ ἂν ἡ δίκη εἶναι εἰσαγώγιμος, λέγεται *μετάληψις*, καὶ μερικωτέρως *παραγραφή*. Ἐὰν προκύψῃ ἀμφισβήτησις εἰς λέξιν τινὰ τοῦ ῥητοῦ, ἡ στάσις λέγεται *ἀμφιβολία*. Οὕτως αἱ νομικαὶ στάσεις εἶναι: *ῥητὸν καὶ διάνοια, συλλογισμός, ἀντινομία, μετάληψις, ἀμφιβολία*. Ι. Φ. Δ.

—**στάσεως σημεῖα** *[Τοπογρ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ σημεῖα τοῦ ἐδάφους, ἐφ' ὧν ἱστάμεθα διὰ τὴν ὑποτύπωσιν τοῦ ἐδάφους, ἤτοι τὸν προσδιορισμὸν τῶν διαφόρων σημείων λεπτομερειῶν διὰ τῆς ἀκτινοειδοῦς μεθόδου. Τὰ σημεῖα στάσεως προσδιορίζονται διὰ τῆς μεθόδου τῶν τομῶν, πλαγιοτομίας ἢ ὀπισθοτομίας ἐκ σημείων τοῦ τριγωνομετρικοῦ ἢ γραφικοῦ δικτύου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν χρησιμοποιουμένων σημείων στάσεως δι' ὑποτύπωσιν ἐκτάσεώς τινος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσδιοριστέων σημείων λεπτομερειῶν, τῆς κλίμακος καὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους. Ἕκαστον σημεῖον στάσεως δέον νὰ πληροῖ τὰς ἑξῆς συνθήκας: 1) Νὰ φαίνωνται ἐξ αὐτοῦ τρία τοὐλάχιστον σημεῖα τοῦ τριγωνομετρικοῦ ἢ γραφικοῦ δικτύου. 2) Αἱ πρὸς τὰ σημεῖα ταῦτα ἀγόμεναι διευθύνσεις νὰ τέμνωνται ὑπὸ γωνίας πλησιαζούσας πρὸς τὰς ὀρθάς. 3) Νὰ φαίνηται ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον μέρος τοῦ ὑποτυπωτέου ἐδάφους πέριξ τοῦ σημείου στάσεως. Δέον νὰ ἀποφεύγηται ἡ χρησιμοποίησις ὡς σημείων στάσεως σημείων προσδιορισθέντων διὰ τῆς μεθόδου τῆς ὁδεύσεως ἢ ἀκτινοειδοῦς μεθόδου, καθότι ὁ προσδιορισμὸς αὐτῶν στηρίζεται ἐφ' ἑνὸς σημείου ἀκριβείας, ἑπομένως εἶναι ἀβεβαία ἡ θέσις αὐτοῦ, ὥστε νὰ προσδιορισθῶσιν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἄλλα. Κ. Χ. Α.

— **στάσις ἄψογος** *[Πολιτικ.]*· βλ. *ἄψογος στάσις*.

στασιφοβία (ἡ), ἡ **στασοφοβία**. Εἶναι παθολογικὴ ψυχικὴ κατάστασις, καθ' ἣν ὁ πάσχων κατέχεται ὑπὸ ἀδικαιολογήτου φόβου κατὰ τὴν ὀρθίαν στάσιν, συνοδευομένου ὑπὸ ἀγωνίας, ἀνεξαρτήτου τῆς θελήσεώς του. Ἡ φοβία αὕτη ἀναγνωρίζει ὡς αἰτίαν ἀπότομόν τινα ψυχικὸν κλονισμόν, κυρίως ὅμως ἀνώμαλον ψυχικὴν ἰδιοσυστασίαν, ψυχασθενικῆς φύσεως. Ἡ ἁπλῆ ἀναπαράστασις τοῦ παρελθόντος φόβου εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ αὐτήν. Ἡ θεραπεία τῆς στασιφοβίας εἶναι ἡ τῶν ψυχασθενῶν. Συνιστᾶται ἰδίως ὑδροθεραπεία καὶ ψυχοθεραπεία πρὸς τόνωσιν τῆς ἀνεπαρκοῦς θελήσεως.

στασιώτης (ὁ)· ἀρχ., ὁ ἀνήκων εἰς μίαν στάσιν, εἰς ἓν πολιτικὸν κόμμα, πρβ. *ἀντιστασιώτης* (βλ. λ. *στάσις*).

Στασσιούλεβιτς, ***Μιχαήλ***. Ῥῶσος ἱστορικὸς καὶ δημοσιογράφος (1826—1911). Σπουδάσας φιλολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πετρουπόλεως, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς ἱστορίας ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ, συνέγραψε δὲ πλεῖστα ἱστορικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Βιογραφία τοῦ Λυκούργου», «Ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν», «Οἱ θησαυροὶ τῶν Ἀθηνῶν», «Πολιορκία καὶ ἅλωσις τοῦ Βυζαντίου» κτλ. Τῷ 1861, ἀκολουθῶν φιλελευθέρας ἀρχάς, παρῃτήθη τῆς καθηγητικῆς ἕδρας καὶ ἐξέδωκε τὸ ἐπόμενον ἔτος τὴν φιλολογικὴν ἐπιθεώρησιν «Ἀγγελιαφόρος τῆς Εὐρώπης», ἄκρων φιλελευθέρων ἀρχῶν, περὶ τὴν ὁποίαν συνεκεντρώθησαν οἱ διασημότεροι τῶν Ῥώσων συγγραφέων. Ἐν αὐτῇ ἐδημοσίευσεν ὁ Στασσιούλεβιτς πλείστας ἱστορικὰς πραγματείας καὶ κριτικὰς μελέτας. Θ. Β.

Στάσσφουρτ (Stassfurt) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Σαξονίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σόνεμπεκ—Γκιοῦστεν. Κάτ. (1925) 16.144. Ἔχει ἐργοστάσια χημικῶν εἰδῶν, λατομεῖα, καλιούχους ἁλατοπηγάς, ζυθοποιίαν καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν, κινητήρων, ἀντικειμένων ἐκ χαλκοῦ καὶ λευκοσιδήρου καὶ ἄλλων. Θ. Χ. Σ.

στασσφουρτίτης (ὁ) (Stassfurtit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ βορακίτου, ἀπαντᾷ δὲ εἰς βολβοὺς καὶ φακοὺς εἰς τὰ κοιτάσματα τῶν καλιούχων ἁλάτων τοῦ Στάσσφουρτ. Γ. Β.

Στάσσωφ, ***Βλαδίμιρος***. Ῥῶσος μουσικολόγος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Πετρουπόλει (1824—1906). Τὸ ὄνομά του εἶναι συνδεδεμένον μὲ αὐτὴν τὴν δημιουργίαν τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς σχολῆς τῆς Ῥωσίας, ἧς ὑπῆρξεν ὁ φανατικώτερος ὑποστηρικτὴς καὶ διὰ τοῦ καλάμου καὶ διὰ τῶν ἔργων. Ὁ Στάσσωφ ὡς διευθυντὴς τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ τῆς Αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης τῆς Πετρουπόλεως, ἐξήντλησεν ὅλην αὐτοῦ τὴν ἐπιρροὴν πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἰδεῶν τοῦ ἐθνικοῦ μουσικοῦ ὁμίλου, τοῦ ἀποτελουμένου ἐκ τῶν Μποροντίν, Μπαλακίρεφ, Κουΐ, Μουσσόργκσκυ καὶ Ρίμσκυ-Κορσακώφ. Ὡς συγγραφεὺς ἦτο πλήρης πίστεως πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἰδανικὰ τῆς τέχνης, τὸ κριτικὸν δὲ αὐτοῦ αἴσθημα ἦτο ἀφ' ἑτέρου ἀκριβέστατον καὶ λεπτόν. Τὰ ἔργα τοῦ Στάσσωφ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ὁ ἀββᾶς Σαντίνι καὶ ἡ ἐν Ῥώμῃ μουσικὴ αὐτοῦ συλλογή» (1854), «Περιγραφὴ μουσικῶν αὐτογράφων» (1856), «Κατάλογος χειρογράφων τοῦ Γκλίνκα» (1857), βιογραφίαι τῶν Γκλίνκα, Μποροντίν, Μουσσόργκσκυ, Κουΐ καὶ Ρίμσκυ-Κορσακώφ· σειρὰ ἄρθρων, ἐν οἷς: «Ἡ ῥωσικὴ μουσικὴ τῆς τελευταίας εἰκοσιπενταετίας». Γ. Σ.

Στάτειρα. —1) Ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξου τοῦ Β'.

— 2) Ἡ ἀδελφὴ καὶ σύζυγος Δαρείου τοῦ Γ' τοῦ Κοδομανοῦ. Ἦτο ἡ ὡραιοτέρα τῶν συγχρόνων της ἐν Περσίᾳ γυναικῶν. Αἰχμαλωτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην (333 π. Χ.), ἀπέθανεν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ κατὰ τὸν τοκετόν της. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀπορρίψει τὰς περὶ ἀπολυτρώσεώς της, ὡς καὶ τῆς μητρός

Digitized by Google

του καὶ τῶν τέκνων του, προτάσεις τοῦ Δαρείου μὲ ἀντάλλαγμα τὸ ἥμισυ τοῦ κράτους του καὶ ἀναριθμήτους θησαυρούς. Ἀποθανοῦσαν τὴν Στάτειραν διέταξεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος νὰ θάψουν μετὰ πάσης πολυτελείας καὶ κατὰ τὰ περσικὰ ἔθιμα.

—3) Ἡ πρεσβυτάτη τῶν θυγατέρων Δαρείου τοῦ Γ' (ὁμώνυμος τῆς μητρός της), ἥτις κατὰ τὸν Ἀρριανὸν ἐκαλεῖτο *Βαρσίνη*, κατ' ἄλλως δέ, ὅλως ἀπιθάνως, *Ἀρσινόη*. Τὴν Στάτειραν ταύτην συνεζεύχθη ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐν Σούσοις (324 π. Χ.) Ἐδολοφονήθη αὕτη μετὰ τῆς ἀδελφῆς της Δρυπέτιδος, χήρας τοῦ Ἡφαιστίωνος, ἐν Βαβυλῶνι (κατὰ τὸ 323 π. Χ. καὶ ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου), ὅπου μετέβη κατὰ πρόσκλησιν τῆς Ρωξάνης πρὸς ἀσφάλειάν της παρὰ τῷ Περδίκκᾳ, ὑπὸ ὀργάνων, ὡς ἐπιστεύετο, καὶ τῆς προσκαλεσάσης ταύτην καὶ τοῦ ἐπιμελητοῦ Περδίκκα. ΚΑΨ.

στατέρι (τό)· δημοτ., εἶδος ζυγοῦ ἐξαρτωμένου ἀπὸ ἀναφόρου καὶ οὕτω χρησιμοποιουμένου, ἄλλως *καντάρι* ‖ σύνολον 44 ὀκάδων βάρους, ὡς πολλαπλάσιον τῆς ἀρχικῆς μονάδος, *στατήρ*, κοιν. *καντάρι*.

στατζιέρα (ἡ)· ναυτ., βλ. *σταντζιέρα*.

στατήρ, *—ῆρος* (ὁ)· ἀρχ., βάρος, διάφορον κατὰ τόπους, χρησιμεῦον πρὸς στάθμησιν ‖ συνεκδ., νόμισμα ἔχον ὁλκὴν στατῆρος: «ἀττικὸς —, βοιωτικὸς —, αἰγιναῖος στατήρ», «χρυσοῦς —, ἀργυροῦς στατήρ» ‖ νεώτ., εἶδος ζυγοῦ, *ρωμαϊκὸς* καλούμενος, κοιν. *στατέρι* ἢ *καντάρι* ‖ σύνολον 44 ὀκάδων.

—*[Ἀρχ.]* Ὁ ὅρος *στατὴρ* ἐχρησίμευε παρ' ἀρχαίοις πρὸς δήλωσιν νομισματικοῦ βάρους, ἀλλὰ καὶ νομίσματος. Ἡ λέξις, ἀνάλογος ἀπόδοσις τοῦ σημιτικοῦ ὅρου Schequel (=ἐσταθμημένον βάρος), εἶναι δηλωτικὴ τῆς ἀσιατικῆς καταγωγῆς τοῦ στατῆρος. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, ἐλθοῦσαι ἀπὸ τοῦ Η' π. Χ. αἰῶνος εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἀσιατικῶν χωρῶν, καὶ δὴ τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Βαβυλωνίας, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκδώσωσι τὰ ἑαυτῶν νομίσματα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ βάρους τῶν νομισμάτων τῶν χωρῶν μεθ' ὧν συνηλλάσσοντο. Οὕτως ἡ Αἴγινα πρώτη καὶ ἔπειτα ἡ Νάξος, ἡ Σίφνος, ἡ Κρήτη, ἡ Πελοπόννησος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Φωκὶς καὶ ἡ Βοιωτία, ἡ Κέρκυρα, ἡ Θρᾴκη, ἡ Κνίδος ἠσπάσθησαν τὸν φοινικικὸν στατῆρα καὶ ἐξέδωκαν στατῆρας, τῶν ὁποίων τὸ βάρος ποικίλλει ἀπὸ 12.60—11.90 γραμμάρια. Ἐκ τῆς πρώτης ἐκδωσάσης στατῆρας τοσούτου βάρους, ὁ ἑλληνοποιηθεὶς οὗτος φοινικικὸς στατὴρ ὠνομάσθη *αἰγινητικὸς στατήρ*. Ἀφ' ἑτέρου ἡ Εὔβοια πρώτη καὶ ἔπειτα ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Κόρινθος ἠσπάσθησαν τὴν βαβυλωνιακὴν βάσιν καὶ ἐξέδωκαν νομίσματα, τῶν ὁποίων τὸ βάρος ποικίλλει ἀπὸ 8.75—8.15 γραμμάρια. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς Εὐβοίας ὁ στατὴρ οὗτος καλεῖται *εὐβοϊκός*, ἀλλ' ἀργότερον καὶ *ἀττικὸς* καὶ *κορινθιακὸς* στατήρ. Τὸν βαβυλωνιακὸν στατῆρα ἐδέχθη ἐπίσης καὶ ἡ χώρα τοῦ Παγγαίου, ὅπου ὅμως ὁ στατὴρ ἐζύγιζε 10 γραμμάρια, ἐνῷ ἡ Μακεδονία, δεχθεῖσα τὸν φοινικικὸν στατῆρα, ηὔξησεν αὐτὸν εἰς 14.50 γραμμάρια. Ὁ τοιοῦτος στατὴρ καλεῖται *μακεδονικός*. Τοιαύτας μεταβολὰς ἔκαμον καὶ πολλαὶ ἀσιατικαὶ ἑλληνικαὶ πόλεις καὶ ἀποικίαι, αἵτινες, ἀσπασθεῖσαι τὸν φοινικικὸν στατῆρα, ἐξέδωκαν νομίσματα ζυγίζοντα ἀπὸ 14.90—14.25 γραμμάρια. Ἄλλαι πόλεις ἐδέχθησαν τὸν περσικὸν στατῆρα, ζυγίζοντα 11.50 γραμμάρια. Ὅλοι οὗτοι οἱ ἑλληνικοὶ στατῆρες ἐπωνομάζοντο διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως, ἥτις τοὺς ἐξέδωκεν.

Ὁ στατήρ, ἀσχέτως ὕλης, ἰσοδυναμεῖ εἰς βάρος πρὸς τὸ *δίδραχμον*, εἶχε δὲ πολλαπλάσια μὲν τὸν *τετραστατῆρα* καὶ τὸν *διστατῆρα*, ὑποπολλαπλάσια δὲ τὸν *ἡμιστατῆρα*, τὴν *τρίτην*, τὴν *τετάρτην*, τὴν *ἕκτην*, τὴν *ἡμιέκτην* κ.τ.λ. Ἐκ τούτων οἱ σημαντικώτεροι διὰ τὴν εὐρεῖαν αὐτῶν διάδοσιν στατῆρες ἦσαν:

1) Οἱ *αἰγινητικοὶ στατῆρες*. Εἶναι ἀργυρᾶ δίδραχμα ζυγίζοντα 12.57 γραμμάρια, καὶ φέροντα ἐμπροσθότυπον μὲν τὴν χελώνην, ὀπισθότυπον δὲ ἔγκοιλον τετράγωνον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΙΓ. Κατ' ἀναλογίαν, *αἰγινητικοὶ στατῆρες* ἐκλήθησαν καὶ ἄλλων χωρῶν ἀργυρᾶ νομίσματα, ἐκδοθέντα κατὰ τὸν αἰγινητικὸν τοῦτον στατῆρα, τῶν 12.50 σχεδὸν γραμμαρίων.

Ἀργυροῖ στατῆρες Αἰγίνης.

2) Οἱ *ἀθηναῖοι* ἢ οἱ *ἀττικοὶ στατῆρες*. Εἶναι χρυσᾶ νομίσματα πάσης προελεύσεως καὶ παντὸς τύπου, ἐκδοθέντα κατὰ τὸ ἀττικὸν σύστημα τῶν χρυσῶν στατήρων, βάρους ἀπὸ 8.75 ἕως 8.60 γραμμαρίων. Τοιαῦτα εἶναι οἱ χρυσοῖ στατῆρες τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐξεδόθησαν ἐν Μακεδονίᾳ, Θρᾴκῃ, Συρίᾳ, ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀνατολῇ, διὸ καὶ ἐπονομάζονται καὶ *ἀλεξανδρινοὶ* στατῆρες. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦσιν οἱ χρυσοῖ στατῆρες τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, οἱ λεγόμενοι *πτολεμαϊκοί*, ἐκδοθέντες ὄχι κατὰ τὸ ἀττικὸν σύστημα, ἀλλὰ κατὰ τὸ αἰγυπτιακόν.

Χρυσοῖ ἀττικοὶ στατῆρες καὶ ὑποπολλαπλάσια αὐτῶν.

3) Οἱ *βοιωτικοὶ στατῆρες*. Ἀργυρᾶ δίδραχμα, κατὰ τὸ αἰγινητικὸν σύστημα, φέροντα ὡς ἐμπροσθότυπον τὸ βοιωτικὸν κράνος.

4) Οἱ *ἐφέσιοι στατῆρες*. Ἀργυρᾶ ἴσως τετράδραχμα, ζυγίζοντα 15.28 γραμμάρια, κατὰ τὸ ροδιακὸν σύστημα τῶν στατήρων, ἢ καὶ ἀργυρᾶ τρίδραχμα βάρους 11.46 γραμμαρίων.

5) Οἱ *κορινθιακοὶ στατῆρες*. Ἀργυρᾶ δίδραχμα κατὰ τὸ ἀττικὸν σύστημα, βάρους 8.60 γραμ. Τὰ νομίσματα ταῦτα, φέροντα ἀπαραιτήτως τὸ γράμμα κόππα, τὸ ἀρχικὸν γράμμα τῆς πόλεως, διῃροῦντο, κατ' ἐπιχωριάζοντα τρόπον, εἰς τρίτα, ἕκτα καὶ δέκατα ὄγδοα. Τὰ τρίτα τῶν στατήρων ἔχουσιν ἐμπροσθότυπον τὸν Πήγασον ὁλόκληρον, τὰ δὲ ἕκτα μόνον τὸ ἥμισυ αὐτοῦ. Ἐκ τῆς διαιρέσεως ταύτης προῆλθεν ἡ *κορινθιακὴ δραχμή*, ζυγίζουσα 2.91 γραμμάρια. Οἱ κορινθιακοὶ στατῆρες ἐπωνομάσθησαν *πῶλοι* ἐκ τῆς εἰκόνος τοῦ πτερωτοῦ ἵππου Πηγάσου.

6) Οἱ *κρητικοὶ στατῆρες*. Οὗτοι εἶναι δίδραχμα ἀργυρᾶ, ἐκδοθέντα κατὰ τὸν αἰγινητικὸν σταθμόν.

7) Οἱ *λαμψακηνοί*. Χρυσᾶ νομίσματα, ζυγίζοντα 8,36—8,49 γραμμάρια, κατὰ τὸ ἀττικὸν σύστημα. Φέρουσιν ἐμπρὸς κεφαλὴν ἢ τὸν Ἡρακλέα παῖδα ἢ τὴν Θέτιδα φέρουσαν τὰ ὅπλα εἰς τὸν Ἀχιλλέα καὶ ὀπίσω τετράγωνον μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ πτερωτοῦ ἱπποκάμπου, τοῦ ἀμεταβλήτου τούτου νομισματικοῦ συμβόλου τῆς πόλεως.

Χρυσοῦς στατὴρ τῆς Λαμψάκου.

8) Οἱ *φωκαϊκοί*. Νομίσματα ἐξ ἠλέκτρου ἐκδοθέντα ἀπὸ τοῦ ΣΤ' π.Χ. αἰῶνος καὶ διατηρηθέντα μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐζύγιζον 15.90 γραμμάρια, τὸ δὲ ὑποπολλαπλάσιον, ἡ ἕκτη, 2,65 γραμ. Παρὰ τὴν ποικιλίαν τῶν τύπων, τὰ νομίσματα ταῦτα φέρουσιν ὅλα ὡς σύμβολον τὴν φώκην. Οἱ στατῆρες οὗτοι ὠνομάζοντο συντομώτερον *φωκαῖται* ἢ *φωκαΐδες*. Κατὰ ταῦτα, ὁ χρυσοῦς στατὴρ ἐζύγιζε, πανταχοῦ ἀπὸ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους, 8.4 γραμμάρια, ὁ δὲ ἀργυροῦς ἐποίκιλλε κατὰ τὰς πόλεις, ἐξ ὧν ἄλλαι ἠκολούθουν τὸν ἀττικόν, 8.75—8.15 γραμμάρια, καὶ ἄλλαι τὸν αἰγινητικὸν στατῆρα, 12.60—11.90 γραμμάρια. Ἐξαίρεσιν ἀπετέλουν ὁ θρᾳκικὸς στατήρ, βάρους 10 γραμ., ὁ μακεδονικὸς 14.50 γραμμ. καὶ οἱ στατῆρες μερικῶν ἀσιατικῶν πόλεων, οἵτινες ἐζύγιζον 14.90 γραμμ., κατὰ τὴν φοινικικὴν βάσιν. Ἡ Ρόδος, ἡ Χίος καὶ ἡ Μεγάλη Ἑλλὰς εἶχον ἐγχώρια βάρη, ἄλλαι δὲ πόλεις μετεχειρίζοντο τὸν περσικὸν στατῆρα ἢ δαρεικόν, βάρους 11.50 γραμμαρίων.

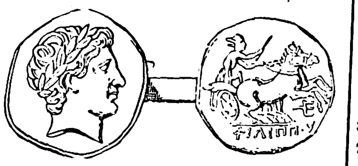

Χρυσοῦς στατὴρ τοῦ Φιλίππου.

Ὁ στατὴρ ὡς μονὰς βάρους ἦτο τὸ $^1/_5$ τῆς μνᾶς, ἡ δὲ μνᾶ τὸ $^1/_6$ τοῦ ταλάντου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Fr. Hultsch*, «Griechische und Römische Metrologie».—*Barclay Head* «Historia Numorum».—*F. Lenormant* [E. Babelon] «Stater» (ἐν Daremberg Saglio). Β. Δ. Θ.

—*[Μετρ.]* Ὁ *στατὴρ* εἶναι σταθμίον τοῦ δεκαδικοῦ μετρικοῦ συστήματος, καλούμενον *μετρικὸς στατὴρ* (quintal métrique) καὶ ἰσοδυναμοῦν πρὸς 100 χιλιόγρ. ἢ 78 ὀκ. 50. Ὁμοίως τοῦ ἀγγλικοῦ σταθμικοῦ συστήματος avoirdupois (hundredweight, διεθνὴς συντομία cwt) ὑποπολλαπλάσιον, τὸ $^1/_{20}$ τοῦ ἀγγλικοῦ τόννου, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 112 λίτρας ἀγγλικὰς avoirdupois, ἤτοι 50,80208 χιλ. ἢ 39 ὀκ 275 $^{26}/_{40}$ δραμ. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὸν Καναδᾶν καὶ ὡρισμένας Dominions ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν cental ἀποτελεῖ τὸ $^1/_{20}$ τοῦ μικροῦ τόννου τῶν 2000 λ., ἀντιστοιχοῦν οὕτω πρὸς 100 λίτρας, ἤτοι 45,35926 χιλ., 35 ὀκ. $^{174}/_{400}$ (βλ. καὶ πίνακα εἰς λ. *σταθμά*).

Παρ' ἡμῖν ὀνομάζεται *καντάρι* (βλ. λ.). Ι. Α. Β.

—*[Φυσ.]* Βλ. λ. *ζυγός*.

στατικὴ (ἡ) *[Μηχαν.]*. Τμῆμα τῆς *μηχανικῆς*, ἐξετάζον κατὰ πόσον δυνάμεις ἐφηρμοσμέναι ἐπὶ σημείου ἢ σώματός τινος ἔχουσι τὴν ἱκανότητα νὰ μεταβάλλωσι τὴν μηχανικὴν κατάστασιν αὐτοῦ, ἢ ἄλλως τὸ μέρος τῆς μηχανικῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἐρευνᾶται ἡ ἰσορροπία τῶν δυνάμεων.

Ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ σώματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐφηρμοσμέναι αἱ δυνάμεις, τῶν ὁποίων ἐξετάζεται ἡ ἰσορροπία, ἡ στατική, ὅπως καὶ ἡ μηχανική, διακρίνεται εἰς *στατικὴν ὑλικῶν σημείων*, εἰς *στατικὴν στερεῶν σωμάτων* ἢ *στερεοστατικήν*, εἰς *στατικὴν ὑγρῶν σωμάτων* ἢ *ὑγροστατικὴν* καὶ εἰς *στατικὴν τῶν ἀερίων* ἢ *ἀεροστατικήν*.

Εἰς τὴν στατικὴν τῶν ὑλικῶν σημείων ἐξετάζονται αἱ *δυνάμεις* αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς καὶ καθορίζονται αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἰσορροπίας δύο ἢ περισσοτέρων δυνάμεων, ἐνεργουσῶν ὁπωσδήποτε ἐπὶ ἑνὸς σημείου. Ἐξετάζονται ἐπίσης εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς στατικῆς καὶ τὰ πρὸς μέτρησιν τῶν δυνάμεων χρησιμοποιούμενα ἐργαλεῖα, τὰ *δυναμόμετρα*.

Ἡ *στερεοστατικὴ* ἐξετάζει τὰς συνθήκας ἰσορροπίας τῶν ἐπὶ τινος σώματος ἐνεργουσῶν ὁπωσδήποτε καὶ ὁσωνδήποτε δυνάμεων, τὰ περὶ πυκνότητος τῶν σωμάτων καὶ τοῦ βάρους αὐτῶν, καθὼς καὶ τὴν ἰσορροπίαν των ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τῆς βαρύτητος, καὶ τὰ περὶ τῶν κέντρων βάρους καὶ τῆς μάζης τῶν σωμάτων. Ἐξετάζει ἀκόμη ἡ στερεοστατικὴ τὴν ἰσορροπίαν τῶν ἁπλῶν μηχανῶν, ἤτοι τῶν μοχλῶν, τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου, τοῦ κοχλίου, τοῦ σφηνός, τῶν τροχαλιῶν μετὰ τοῦ συσπαστοῦ καὶ τοῦ πολυσπάστου, τῶν βαρούλκων (τοῦ κοινοῦ, τοῦ διαφορικοῦ καὶ τοῦ συνθέτου), τῆς αἰγὸς κ.λ.π. Τέλος ἐξετάζει ἡ στερεοστατικὴ τὸν τρόπον καὶ τὰ ὄργανα μετρήσεως τῆς μάζης τῶν διαφόρων σωμάτων, ἤτοι τὰ σταθμά, τοὺς ζυγούς, τὸν στατῆρα κλπ.

Ἡ *ὑδροστατικὴ* ἐξετάζει τὰ τῆς ἰσορροπίας τῶν ὑγρῶν (βλ. *ὑδροστατική*).

Ἡ *ἀεροστατική*, ἥτις ἐξετάζει τὴν ἰσορροπίαν τῶν ἀερίων, πραγματεύεται τὴν ἀεροστατικὴν πίεσιν ἐν γένει, τὴν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν, τὰ περὶ βαρομέτρων, τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀρχιμήδους καὶ τοῦ Πασκὰλ εἰς τὰ ἀέρια, τὴν συμπίεσιν καὶ τὴν πυκνότητα τῶν ἀερίων, καθὼς καὶ τὸν τρόπον εὑρέσεως τῆς πυκνότητος ταύτης.

Εἰς τὴν στατικὴν θεωροῦνται τὰ διάφορα σώματα ὡς ἀπολύτως στερεά, ὡς σώματα, δηλαδή, τῶν ὁποίων δὲν μεταβάλλονται αἱ διαστάσεις καὶ τὸ γεωμετρικὸν σχῆμα ἐν γένει. Ἡ παραδοχὴ αὕτη δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν πραγματικότητα, διότι τὰ φυσικὰ σώματα, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐνεργουσῶν δυνάμεων, ὑφίστανται παραμορφώσεις μικρὰς ἢ μεγάλας, μονίμους ἢ παροδικάς, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν ἐπιδρωσῶν δυνάμεων, τοῦ τρόπου καὶ τῆς διαρκείας τῆς ἐπὶ τῶν διαφόρων τούτων σωμάτων ἐνεργείας αὐτῶν. Ἕνεκα ἀκριβῶς τούτου, ἐκτὸς τῆς κυρίως στατικῆς, ὑπάρχει καὶ ἡ *ἐφηρμοσμένη στατική*, ἥτις ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐφηρμοσμένης μηχανικῆς καὶ ἡ ὁποία ἐξετάζει τὰ τῆς ἰσορροπίας τῶν ἐπὶ τῶν φυσικῶν σωμάτων ἐνεργουσῶν δυνάμεων, κατ' ἀρχὴν μὲν θεωρουμένων τούτων ὡς ἀπολύτως στερεῶν, εἶτα δέ, ἐφ' ὅσον τοῦτο δὲν εἶναι ἀρκετόν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν παραμορφώσεων, τῶν τριβῶν καὶ τῆς ἐλαστικότητος τῶν σωμάτων τούτων. Ἡ ἐλαστικότης καὶ αἱ παραμορφώσεις τῶν σωμάτων, μετὰ τῶν διαφόρων τρόπων παραμορφώσεως, ἐξετάζονται ἐν τῇ φυσικῇ, κυρίως ὅμως πραγματεύεται περὶ τούτων ἡ *ἀντοχὴ τῶν ὑλικῶν*, ἥτις ἀποτελεῖ καὶ αὕτη μέρος τῆς ἐφηρμοσμένης μηχανικῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Χόνδρου*, Μαθήματα Φυσικῆς (τ. I).—*Κ. Μαλτέζου*, Μαθήματα Φυσικῆς (λιθογρ.).—*Γ. Ἀθανασιάδου*, Επίτομος Φυσική.—*Σπ. Παπανικολάου*, Στοιχεῖα Φυσικῆς κλπ.—*L. Arnal*, Statique et Cinématique.—*R. Fawdry*, Statics.—*E. Maillet*, Cours de mécanique.—*Α. Καραγιαννίδου*. Στοιχεῖα θεωρητικῆς μηχανικῆς.—*Blancarnoux*, Toute la mécanique rationelle et appliquée à la portée de tous, tom. I. Statique.—*Lecornu*, Cours de mécanique. Α. Α. Κ.

—**στατικὴ** *ἐφηρμοσμένη* Ἐξετάζει τὰς συνθήκας ἰσορροπίας τῶν ἐπὶ τῶν φυσικῶν σωμάτων ἐνεργουσῶν δυνάμεων. Κυρίως ἐξετάζει τὰ τῆς ἰσορροπίας τῶν στερεῶν σωμάτων, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ὀρθότερος ὅρος θὰ ἦτο *ἐφηρμοσμένη στερεοστατική*. Τὰ τῶν ὑγρῶν καὶ τῶν ἀερίων ἀναπτύσσονται ἐν τῇ *ὑδραυλικῇ* καὶ τῇ *ἀεροπλοΐᾳ*, αἵτινες ἀποτελοῦσι καὶ αὐτὰ μέρος τῆς *ἐφηρμοσμένης μηχανικῆς*.

Ἐν τῇ ἐφηρμοσμένῃ στατικῇ ἐξετάζονται κατ' ἀρχὴν αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς αἱ δυνάμεις, καὶ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, τὰ τῶν συνθηκῶν ἰσορροπίας αὐτῶν, ἀνεξαρτήτως τῶν σωμάτων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐνεργοῦσιν. Ἐξετάζει δηλαδὴ ἡ ἐφηρμοσμένη στατικὴ ὅ,τι ἀκριβῶς πραγματεύεται περὶ τῶν δυνάμεων ἡ γενικὴ στερεοστατικὴ καὶ ἡ στατικὴ τῶν ὑλικῶν σημείων, ἐπεκτείνεται ὅμως εἰς τὴν λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῶν περὶ αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἐξεύρεσιν μεθόδων πρὸς λύσιν τῶν διαφόρων παρουσιαζομένων προβλημάτων, ὅπως ἡ ἀνάλυσις δυνάμεως εἰς τρεῖς διευθύνσεις μὴ διερχομένας διὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου κλπ.

Αἱ διὰ τὴν λύσιν τῶν διαφόρων προβλημάτων

Digitized by Google

χρησιμοποιούμεναι ὑπὸ τῆς ἐφηρμοσμένης στατικῆς μέθοδοι δύνανται νὰ χωρισθῶσιν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας. Κατὰ τὴν μίαν τῶν κατηγοριῶν τούτων, ἐπιδιώκεται ἡ λύσις τῶν διαφόρων προβλημάτων ἀναλυτικῶς, τῇ βοηθείᾳ τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας, τῆς ἀλγέβρας καὶ τῆς μαθηματικῆς ἀναλύσεως. Κατὰ τὴν ἑτέραν τῶν κατηγοριῶν τούτων, ἡ λύσις τῶν διαφόρων προβλημάτων ἐπιδιώκεται διὰ μεθόδων γεωμετρικῶν, γραφικῶς. Ἀναλόγως τῶν χρησιμοποιουμένων μεθόδων, δύναται νὰ διακριθῇ ἡ ἐφηρμοσμένη στατικὴ εἰς *ἀναλυτικὴν στατικὴν* καὶ εἰς *γεωμετρικὴν στατικὴν* ἢ *γραφοστατικήν*, ἂν καὶ ἡ διάκρισις αὕτη δὲν γίνεται πολὺ σαφῶς, διότι πολλάκις, πρὸς λύσιν προβλήματός τινος, συνδυάζονται μέθοδοι ἀναλυτικαὶ καὶ γραφικαί, ὁπότε ἔχομεν τὴν καλουμένην *μικτὴν* ἢ *ἡμιγραφικὴν μέθοδον*.

Φαντασθῶμεν ὅτι δυνάμεις ἐφηρμοσμέναι ἐπί τινος σώματος, τὸ ὁποῖον θεωροῦμεν ὡς ἀντικαθιστάμενον διὰ τοῦ ἄξονος αὐτοῦ, ἰσορροποῦσιν. Ἂν κόψωμεν τὸ σῶμα, συνεπῶς καὶ τὸν ἄξονα αὐτοῦ, δι' ἑνὸς ἐπιπέδου, εἴς τι σημεῖον αὐτοῦ καὶ ἐξετάσωμεν τὴν ἰσορροπίαν τοῦ ἀριστερὰ τῆς τομῆς τμήματος, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ἵνα διατηρηθῇ ἡ ἰσορροπία αὐτοῦ, θὰ πρέπῃ νὰ ἐφαρμόσωμεν ἐν γένει εἰς τὸ σημεῖον τῆς τομῆς μίαν δύναμιν ἴσην πρὸς τὴν συνισταμένην τῶν δεξιὰ τῆς τομῆς δυνάμεων ἢ ἀντίθετον πρὸς τὴν συνισταμένην τῶν ἀριστερὰ ταύτης τοιούτων, καὶ ἓν ζεῦγος ἴσον πρὸς τὸ συνιστάμενον τῶν δεξιὰ τῆς τομῆς δυνάμεων, ἢ ἀντίθετον πρὸς τὸ συνιστάμενον τοιοῦτον τῶν ἀριστερὰ τῆς τομῆς δυνάμεων (διότι δυνάμεις ἐφηρμοσμέναι ὁπωσδήποτε ἐπί τινος σώματος συντίθενται ἐν γένει εἰς μίαν συνισταμένην δύναμιν καὶ εἰς ἓν συνιστάμενον ζεῦγος). Ἡ γνῶσις τόσον τῆς συνισταμένης τῶν ἀριστερὰ τῆς τομῆς δυνάμεων, ὅσον καὶ τοῦ συνισταμένου ζεύγους αὐτῶν εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς ἀντοχῆς τοῦ σώματος καὶ ἡ εὕρεσις τούτων ἀποτελεῖ θέμα τῆς ἐφηρμοσμένης στατικῆς. Τὴν συνισταμένην τῶν ἀριστερὰ τῆς τομῆς δυνάμεων δυνάμεθα νὰ ἀναλύσωμεν εἰς δύο συνιστώσας, τὴν μίαν ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ σώματος καὶ τὴν ἄλλην ἐπὶ ἐπιπέδου καθέτου πρὸς αὐτόν. Τὴν πρώτην τῶν δυνάμεων τούτων, ἥτις εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν διατομὴν τοῦ σώματος, καλοῦμεν *ὀρθὴν δύναμιν*, τὴν δ' ἑτέραν τῶν δυνάμεων τούτων, ἥτις κεῖται ἐπὶ τοῦ καθέτου πρὸς τὸν ἄξονα ἐπιπέδου, ἐπὶ τῆς διατομῆς δηλαδὴ τοῦ σώματος, καλοῦμεν *τέμνουσαν δύναμιν*. Ἡ πρώτη τῶν δυνάμεων τούτων ἐπιφέρει *θλῖψιν* ἢ *ἑλκυσμὸν* εἰς τὸ σῶμα, ἡ δὲ δευτέρα *διάτμησιν*. Ὅπως ἀνελύθη ἡ συνισταμένη τῶν ἀριστερὰ τῆς τομῆς δυνάμεων, δύναται ν' ἀναλυθῇ καὶ τὸ συνιστάμενον ζεῦγος αὐτῶν. Οὕτω, τὸ συνιστάμενον ζεῦγος δύναται ν' ἀναλυθῇ εἰς ἓν ζεῦγος, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπίπεδον περιλαμβάνει τὸν ἄξονα τοῦ σώματος, καὶ εἰς ἕτερον, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπίπεδον εἶναι κάθετον ἐπὶ τὸν ἄξονα τοῦτον. Τὸ πρῶτον τῶν ζευγῶν τούτων προκαλεῖ τὴν κάμψιν τοῦ σώματος καὶ καλεῖται *ζεῦγος κάμψεως*, τὸ δεύτερον προκαλεῖ τὴν στρέψιν τοῦ σώματος καὶ καλεῖται *ζεῦγος στρέψεως*. Ἡ ῥοπὴ τοῦ ζεύγους κάμψεως διὰ τὴν ὑπ' ὄψιν τομὴν τοῦ σώματος καλεῖται *ῥοπὴ κάμψεως* τοῦ σώματος, εἰς τὸ σημεῖον τῆς τομῆς, ἡ δὲ ῥοπὴ τοῦ ζεύγους στρέψεως καλεῖται *ῥοπὴ στρέψεως*. Μὲ τὴν εὕρεσιν τῶν ἀντιστοίχων πρὸς τὰ ἄνω μεγεθῶν, τῶν ἀφορώντων τὰς διαφόρους κατασκευὰς καὶ φορεῖς ἐν γένει, ἀσχολεῖται ἡ *στατικὴ τῶν φορέων* ἢ *στατικὴ δομημάτων*, ἥτις ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐφηρμοσμένης στατικῆς. Εἰς πάντα τὰ προαναφερθέντα θέματα, τὰ ἐξεταζόμενα ἐν τῇ ἐφηρμοσμένῃ στατικῇ σώματα θεωροῦνται ὡς ἀπολύτως στερεά· ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον δὲν συμβαίνει εἰς τὴν πραγματικότητα, ἐξετάζονται ἐν αὐτῇ τὰ τῶν τριβῶν, τὰ τῆς δυσκαμψίας τῶν σχοινίων κ.τ.τ., καθὼς καὶ τὰ τῆς ἰσορροπίας αὐτῶν, ὅπως καὶ τῶν νημάτων καὶ τῶν ἁλύσεων, κλπ. Α. Α. Κ.

—στατικὴ ***δομημάτων***. Μέρος τῆς *ἐφηρμοσμένης στατικῆς*, τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει εἰς τὴν ἔρευναν τῶν συνθηκῶν ἰσορροπίας τῶν διαφόρων κατασκευῶν, τῶν φορέων, ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν εἰς ταύτας ἐνεργουσῶν δυνάμεων. Συνήθως χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ ὅρου *στατικὴ δομημάτων* ὁ γενικὸς ὅρος *ἐφηρμοσμένη στατική*, μολονότι ἡ στατικὴ δομημάτων σκοπεῖ εἰς τὴν στατικὴν ἔρευναν μέρους μόνον τῶν στερεῶν σωμάτων καὶ οὐχὶ τῶν σωμάτων γενικῶς, ὅπως ἡ ἐφηρμοσμένη στατική.

Ἵνα εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξέτασις τῆς ἰσορροπίας τῶν ἐπὶ τῶν φορέων ἐνεργουσῶν δυνάμεων, πρέπει νὰ εἶναι γνωσταὶ ἀφ' ἑνὸς αἱ στατικαὶ συνθῆκαι αὐτῶν τούτων τῶν φορέων, καὶ ἀφ' ἑτέρου αἱ ἐπὶ τῶν φορέων τούτων ἐφηρμοσμέναι ἐξωτερικαὶ δυνάμεις. Ἕνεκα τούτων, ἐξετάζει κατ' ἀρχὴν ἡ στατικὴ δομημάτων τοὺς φορεῖς καθ' ἑαυτοὺς καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐνεργούσας δυνάμεις.

Γενικῶς, κάθε φορεὺς εἶναι φορεὺς ἐν τῷ χώρῳ, φορεὺς δηλαδὴ προωρισμένος νὰ ἀντέχῃ καὶ νὰ μεταφέρῃ δυνάμεις ὁπωσδήποτε κατευθυνομένας. Κατὰ τὴν στατικὴν ὅμως ἐξέτασιν τῶν φορέων τούτων, χάριν τῆς εὐκολίας τῶν σχετικῶν ὑπολογισμῶν, φροντίζομεν ὅπως ἀναλύωμεν ἕκαστον φορέα εἰς περισσοτέρους φορεῖς ἐπιπέδους, δυναμένους νὰ ὑποφέρωσι καὶ μεταφέρωσι φορτία, τῶν ὁποίων αἱ διευθύνσεις δύνανται νὰ περιληφθῶσιν ἐν τῷ ἐπιπέδῳ αὐτῶν. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι πάντοτε δυνατόν, καὶ πολλάκις παρίσταται ἀνάγκη ὑπολογισμοῦ φορέων ἐν τῷ χώρῳ.

Ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν φορέων, τοὺς ὁποίους ἐξετάζει ἑκάστοτε ἡ στατικὴ δομημάτων, χωρίζεται εἰς τὰ ἀντίστοιχα μέρη. Οὕτως ἔχομεν τὴν στατικὴν τῶν ἐπιπέδων φορέων καὶ τὴν τῶν φορέων ἐν τῷ χώρῳ. Ἕκαστον τῶν μερῶν τούτων χωρίζεται εἰς τὴν στατικὴν τῶν στατικῶς ὡρισμένων φορέων καὶ εἰς τὴν τῶν στατικῶς ἀορίστων τοιούτων, ἀναλόγως τοῦ ἂν οἱ ἐξεταζόμενοι φορεῖς εἶναι ὡρισμένοι ἢ ἀόριστοι στατικῶς. Ἐπίσης, ἕκαστον τῶν τελευταίων τούτων μερῶν δύναται νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς τὰ ἀφορῶντα τοὺς δικτυωτοὺς φορεῖς καὶ εἰς τὰ ἀφορῶντα τοὺς ὁλοσώμους φορεῖς.

Προκειμένης ἐξετάσεως τῆς ἰσορροπίας στατικῶς ὡρισμένων φορέων, εἶναι ἀρκετόν, πρὸς εὕρεσιν τῶν ἀγνώστων στατικῶν μεγεθῶν, ἤτοι τῶν εἰς τὰς στηρίξεις τῶν φορέων ἀναπτυσσομένων ἀντιδράσεων, τῶν τάσεων τῶν διαφόρων ῥάβδων αὐτῶν, τῶν εἰς διάφορα σημεῖα αὐτῶν ἀναπτυσσομένων τεμνουσῶν δυνάμεων, ῥοπῶν κάμψεως κλπ., νὰ θεωρηθῶσιν οὗτοι ὡς ἀπολύτως στερεοί. Εἶναι δυνατὸν δηλαδὴ νὰ εὑρεθῶσι τὰ ζητούμενα στατικὰ μεγέθη μὲ τὴν παραδοχὴν ὅτι αἱ ἀποστάσεις μεταξὺ δύο τυχόντων σημείων τοῦ φορέως δὲν μεταβάλλονται καὶ ὅτι αἱ ὑπὸ τριῶν οἱωνδήποτε σημείων αὐτοῦ σχηματιζόμεναι γωνίαι δὲν ἀλλάσσουν μεταβαλλομένων τῶν φορτίων. Ἡ παραδοχὴ αὕτη, μὴ ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν πραγματικότητα, παύει νὰ ἐφαρμόζεται, ὅταν ἐξετάζεται ἡ ἰσορροπία φορέων στατικῶς ἀορίστων. Τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀπαραίτητον, διότι, κατὰ τὴν στατικὴν ἔρευναν φορέων στατικῶς ἀορίστων, τὰ ἄγνωστα στατικὰ μεγέθη εἶναι περισσότερα ἐκείνων, ἅτινα δύνανται νὰ εὑρεθῶσι διὰ τῶν συνήθων ἐξισώσεων καὶ συνθηκῶν ἰσορροπίας. Ἡ παραδοχὴ τῶν φορέων ὡς ἐλαστικῶν καὶ παραμορφωσίμων μᾶς παρέχει νέας συνθήκας ἰσορροπίας, συνθήκας ἐπιτρεπούσας ἐν γένει, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς συνήθεις, τὴν εὕρεσιν πάντων τῶν ἀγνώστων στατικῶν μεγεθῶν. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν στατικῶς ἀορίστων φορέων δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ τυχὸν εἰς αὐτοὺς δημιουργούμεναι ἀρχικαὶ τάσεις, αἵτινες δύνανται ν' ἀναπτυχθῶσι λόγῳ τῆς μεταβολῆς τῆς θερμοκρασίας, τῆς ὑποχωρήσεως τῆς στηρίξεως, τῆς κακῆς τοποθετήσεως κλπ.

Διὰ τὴν λύσιν τῶν διαφόρων προβλημάτων τῆς στατικῆς τῶν δομημάτων ἐφαρμόζονται, ἐκτὸς τῶν ἀναλυτικῶν καὶ γραφικῶν μεθόδων, καὶ πολλαὶ ἄλλαι, ὅπως ἡ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ῥάβδων, ἡ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῶν δυνατῶν ἔργων, ἡ τῶν γραμμῶν ἐπιρροῆς κλπ.

Εἰς τὴν ἐφηρμοσμένην στατικήν, πλὴν τῶν γενικῶν μεθόδων, αἵτινες δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι δι' οἱονδήποτε φορέα, ἀναλόγως τοῦ εἴδους αὐτοῦ, ἐξετάζονται καὶ αἱ συνθῆκαι ἰσορροπίας τῶν σημαντικωτέρων μορφῶν τῶν φορέων. Αἱ συνηθέστεροι μορφαὶ φορέων εἶναι ἡ ἁπλῆ ἀμφιέρειστος δοκός, ἡ συνεχὴς ἀρθρωτὴ δοκὸς ἢ δοκὸς Gerber, τὸ τριαρθρωτὸν τόξον, ἡ συνεχὴς δοκός, ἡ ἀμφιπεπακτωμένη δοκός, τὸ διαρθρωτὸν τόξον, τὸ ἀμφιπεπακτωμένον τόξον, τὰ πλαίσια κλπ. Ἅπαντες οἱ ἀναφερθέντες οὗτοι φορεῖς εἶναι ἐπίπεδοι, καὶ δὴ οἱ τρεῖς πρῶτοι μὲν εἶναι στατικῶς ὡρισμένοι, οἱ ὑπόλοιποι δὲ στατικῶς ἀόριστοι. Ἐκ τῶν ἐν τῷ χώρῳ φορέων, διὰ τοὺς ὁποίους ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρεται ἡ στατικὴ δομημάτων, ἀναφέρομεν τὰ διάφορα εἴδη τῶν θόλων, τοὺς τοίχους ἀντιστηρίξεως γαιῶν, τὰς πυραμιδοειδεῖς καὶ τὰς πολυεδρικὰς στέγας.

Μετὰ τὸν καθορισμὸν πασῶν τῶν συνθηκῶν ἰσορροπίας τῶν φορέων καὶ τὴν εὕρεσιν πάντων τῶν ἀγνώστων στατικῶν μεγεθῶν, θὰ εὑρεθῶσι διὰ τῶν σχετικῶν μεθόδων (βλ. λ. *ἀντοχή*) αἱ ἀναπτυσσόμεναι εἰς τὰ διάφορα μέρη τῶν φορέων ἐσωτερικαὶ ἐπιβαρύνσεις αὐτῶν, βάσει τῶν ὁποίων θὰ καθορισθῶσιν αἱ διαστάσεις τῶν μερῶν τούτων, ἀναλόγως τοῦ χρησιμοποιουμένου ὑλικοῦ διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ φορέως, καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ φορέως τούτου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἰ. Ραπτάκη*, Μαθήματα γραφοστατικῆς.— *Τοῦ αὐτοῦ*, Γραφοστατικὴ καὶ βοηθήματα πρὸς σύνταξιν μεταλλικῶν καὶ λιθίνων γεφυρῶν.— *Τοῦ αὐτοῦ*, Στοιχειώδης καὶ ἐφηρμοσμένη γραφοστατική.—*Müller-Breslau*, Die graphische Statik der Baukonstruktionen.—*L. Henneberg*, Die graphische Statik der starren Systeme.— *Hütte*, Des Ingenieurs Taschenbuch.— *Foppl*, Vorlesungen über technische Mechanik, *κλπ*.
Α. Α. Κ.

στατικὴ (ἡ) (Statice) /*Bot.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μολυβδαινοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας, φρύγανα καὶ θάμνους ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 120 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους, ὧν πάντα σχεδὸν φύονται καὶ εὐδοκιμοῦσιν εἰς παράλια καὶ ὑφάλμυρα μέρη, καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον τὰ ἑξῆς: *Στατικὴ ἡ λειμώνιος* (Statice limonius), ἥτις ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν καὶ εἶναι γνωστὴ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *θαλασσόγαμπρος*. *Στατικὴ ἡ κολπώδης* (Statice sinuata), ἀπαντῶσα ἐπίσης παρ' ἡμῖν καὶ γνωστὴ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς *προβατσα*, *σταθήρι* καὶ *πρόφαση* εἰς τὴν Κύπρον. *Στατικὴ ἡ ὑψηλὴ* (Statice elata), ἰθαγενὴς πόα τῆς νοτίου Ῥωσίας, πολλαχοῦ πρὸς κόσμον καὶ παρ' ἡμῖν καλλιεργουμένη. Δ. Ν. Π.

στατικός, *—ή—όν*· ἀρχ., ἐπὶ φαρμάκων, ὁ ἐπιφέρων στάσιν, κωλυτικός, στυπτικός, ἀντίθ. *κινητικός*· ‖ ὁ ἁρμόδιος ἢ κατάλληλος εἰς τὴν ζύγισιν· ‖ *στατικὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ τέχνη τοῦ ζυγίζειν· μέρος τῆς μηχανικῆς πραγματευόμενον τὴν ἰσορροπίαν τῶν σωμάτων.

— στατικὴ ***ῥοπή***. Καλεῖται *στατικὴ ῥοπὴ* μεγέθους τινός, ὡς πρὸς σημεῖον ἢ ὡς πρὸς ἄξονα, τὸ γινόμενον τοῦ μέτρου τοῦ μεγέθους τούτου ἐπὶ τὴν ἀπόστασιν τοῦ σημείου ἢ τοῦ ἄξονος ἀπ' αὐτοῦ. Ἡ ἀπόλυτος τιμὴ τοῦ γινομένου τούτου καλεῖται *μέτρον* τῆς στατικῆς ῥοπῆς. Πολλάκις, ἀντὶ τοῦ ὅρου στατικὴ ῥοπή, χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος *ῥοπή*. Δέον νὰ ἔχωμεν κατόπιν τούτου ὑπ' ὄψιν ὅτι ὅπου γίνεται ἁπλῶς λόγος περὶ ῥοπῆς μεγέθους τινός, πρόκειται περὶ τῆς στατικῆς ῥοπῆς τοῦ μεγέθους τούτου.

Ἕκαστον μέγεθος δύναται νὰ παρασταθῇ μὲ ἓν διάνυσμα ὡρισμένης κατευθύνσεως καὶ μήκους ἀναλόγου πρὸς τὸ μέτρον τοῦ μεγέθους τούτου, κατὰ τρόπον ὥστε τὸ μέτρον τῆς στατικῆς ῥοπῆς τοῦ διανύσματος τούτου νὰ ἰσοῦται πρὸς τὸ μέτρον τῆς ῥοπῆς τοῦ ὑπ' ὄψιν μεγέθους.

Στατικὴ ῥοπὴ διανύσματος. Καλεῖται ῥοπὴ διανύσματος ὡς πρὸς σημεῖον ἢ ὡς πρὸς ἄξονα τὸ γινόμενον τοῦ μέτρου τοῦ διανύσματος τούτου ἐπὶ τὴν ἀπόστασιν τοῦ σημείου ἢ τοῦ ἄξονος ἀπ' αὐτοῦ. Ἡ ἀπόλυτος τιμὴ τοῦ γινομένου τούτου καλεῖται μέτρον τῆς ῥοπῆς τοῦ διανύσματος. Ἐὰν φαντασθῶμεν ὅτι τὸ ὑπ' ὄψιν διάνυσμα εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένον μὲ τὸ σημεῖον ἢ τὸν ἄξονα, ὡς πρὸς τὸν ὁποῖον λαμβάνεται ἡ ῥοπὴ αὐτοῦ, θὰ προκύψῃ ἓν σύστημα, τὸ ὁποῖον θὰ τείνῃ νὰ λάβῃ περιστροφικὴν κίνησιν περὶ τὸ σημεῖον ἢ τὸν ἄξονα, μὲ φορὰν ἀνάλογον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ διανύσματος. Ἡ περιστροφὴ τοῦ συστήματος δύναται ν' ἀναχθῇ ἐν γένει εἰς περιστροφὴν ἐν ἐπιπέδῳ, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὸ διάνυσμα καὶ διέρχεται διὰ τοῦ σημείου ἢ εἶναι κάθετον ἐπὶ τὸν ἄξονα. Ὅταν ἡ περιστροφὴ τοῦ ὑπ' ὄψιν ἐπιπέδου γίνεται κατὰ τὴν φορὰν τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου, δεξιοστρόφως δηλαδή, τότε καλοῦμεν συμβατικῶς τὴν ῥοπὴν τοῦ ὑπ' ὄψιν διανύσματος *θετικήν*, καὶ πρὸς δήλωσιν τούτου τίθεται πρὸ τοῦ μέτρου αὐτῆς τὸ σημεῖον +. Ἐὰν ἡ περιστροφὴ γίνεται ἀντιθέτως πρὸς τὴν φορὰν τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου, ἀριστεριστρόφως δηλαδή, ἡ ῥοπὴ καλεῖται *ἀρνητική*, καὶ πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς θετικῆς τοιαύτης τίθεται πρὸ τοῦ μέτρου αὐτῆς τὸ σημεῖον —. Διὰ τὸν πλήρη καθορισμὸν στατικῆς τινος ῥοπῆς δέον νὰ εἶναι γνωστὰ τὸ μέτρον καὶ ἡ φορὰ περιστροφῆς ἢ τὸ σημεῖον αὐτῆς.

Κάθε ῥοπὴ δύναται νὰ παρασταθῇ γεωμετρικῶς δι' ἑνὸς διανύσματος μήκους ἴσου (ἀναλόγου) πρὸς τὸ μέτρον αὐτῆς καὶ κατευθύνσεως τοιαύτης, ὥστε ἡ περιστροφικὴ κίνησις τοῦ συστήματος, ἐν συνδυασμῷ μὲ προχώρησιν τοῦ διανύσματος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτοῦ, νὰ συμφωνῇ πρὸς τὴν κίνησιν συνήθους δεξιοστρόφου κοχλίου. Εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν διάνυσμά τι, τοῦ ὁποίου λαμβάνεται ἡ ῥοπὴ ὡς πρὸς ἄξονα, δὲν κεῖται εἰς ἐπίπεδον κάθετον ἐπὶ τὸν ἄξονα τοῦτον, λαμβάνεται ὡς στατικὴ ῥοπὴ τοῦ διανύσματος τούτου ὡς πρὸς τὸν ὑπ' ὄψιν ἄξονα τὸ γινόμενον τοῦ μέτρου τῆς προβολῆς τοῦ διανύσματος τούτου ἐπὶ ἐπιπέδου καθέτου πρὸς τὸν ἄξονα ἐπὶ τὴν ἀπόστασιν τῆς προβολῆς ταύτης ἀπὸ τοῦ ἄξονος.

Ὡς ῥοπὴ πολλῶν διανυσμάτων ὡς πρός τινα ἄξονα ἢ σημεῖον χαρακτηρίζεται ἡ στατικὴ ῥοπὴ τῆς συνισταμένης τῶν διανυσμάτων τούτων ὡς πρὸς τὸν αὐτὸν ἄξονα ἢ σημεῖον. Εὐκόλως γίνεται φανερὸν ὅτι τὸ μέτρον τῆς ῥοπῆς τῆς συνισταμένης τῶν διανυσμάτων τούτων ἰσοῦται πρὸς τὸ ἀλγεβρικὸν ἄθροισμα τῶν μέτρων τῶν ῥοπῶν ἑκάστου ἐκ τῶν συνιστώντων διανυσμάτων.

Στατικὴ ῥοπὴ δυνάμεως. Στατικὴ ῥοπὴ δυνάμεως ὡς πρὸς σημεῖον ἢ ὡς πρὸς ἄξονα καλεῖται ἡ στατικὴ ῥοπὴ τοῦ παριστῶντος αὐτὴν διανύσματος ὡς πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον ἢ ἄξονα, ἤτοι τὸ γινόμενον τοῦ μέτρου τῆς δυνάμεως ταύτης ἐπὶ τὴν ἀπόστασιν αὐτῆς ἀπὸ τὸ σημεῖον ἢ τὸν ἄξονα. Ἡ στατικὴ ῥοπὴ πολλῶν δυνάμεων ἰσοῦται πρὸς τὴν ῥοπὴν τῆς συνισταμένης τῶν δυνάμεων τούτων. Περὶ τῶν στατικῶν ῥοπῶν τῶν δυνάμεων ἰσχύουσι πάντα τὰ περὶ ῥοπῶν διανυσμάτων λεχθέντα.

Στατικὴ ῥοπὴ ζεύγους δυνάμεων. Καλεῖται ῥοπὴ ζεύγους δυνάμεων τὸ γινόμενον τῆς ἑτέρας ἐκ τῶν δύο δυνάμεων τοῦ ζεύγους ἐπὶ τὴν ἀπόστασιν τῶν δυνάμεων τούτων. Ἡ στατικὴ ῥοπὴ ζεύγους δυνάμεων εἶναι ἴση πρὸς τὴν στατικὴν ῥο-

Digitized by Google

πὴν τῆς μιᾶς τῶν δυνάμεων τοῦ ζεύγους ὡς πρὸς σημεῖον κείμενον ἐπὶ τῆς εὐθείας διευθύνσεως τῆς ἄλλης δυνάμεως αὐτοῦ, ἢ ὡς πρὸς ἄξονα διερχόμενον διὰ σημείου τινὸς τῆς εὐθείας ταύτης καὶ κάθετον ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον τοῦ ζεύγους. Κατόπιν τούτου, ὅσα περὶ ροπῆς διανύσματος ἐλέχθησαν ἀνωτέρω, δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ ἐνταῦθα.

Ῥοπὴ κάμψεως. Ροπὴ κάμψεως ὡς πρὸς σημεῖον τομῆς τοῦ ἄξονος σώματός τινος καλεῖται ἡ στατικὴ ροπὴ τῆς συνιστώσης τῆς συνισταμένης τῶν ἀριστερὰ τῆς τομῆς δυνάμεων, τῶν ἐφηρμοσμένων ἐπὶ τοῦ σώματος, τῆς κειμένης ἐπὶ ἐπιπέδου περιλαμβάνοντος τὸν ἄξονα τοῦτον ὡς πρὸς τὸ ὑπ' ὄψιν σημεῖον τῆς τομῆς αὐτοῦ.

Ροπη στρέψεως. Ροπὴ στρέψεως ὡς πρὸς σημεῖον τομῆς τοῦ ἄξονος σώματός τινος καλεῖται ἡ στατικὴ ροπὴ τῆς συνιστώσης τῆς συνισταμένης τῶν ἀριστερὰ τῆς τομῆς δυνάμεων, τῶν ἐφηρμοσμένων ἐπὶ τοῦ σώματος, τῆς κειμένης ἐπὶ ἐπιπέδου καθέτου πρὸς τὸν ἄξονα τούτου ὡς πρὸς τὸ ὑπ' ὄψιν σημεῖον τῆς τομῆς αὐτοῦ.

Στατικὴ ροπὴ ἐπιφανείας. Καλοῦμεν στατικὴν ροπὴν ἐπιπέδου ἐπιφανείας ὡς πρὸς ἄξονά τινα τὸ γινόμενον τοῦ μέτρου τῆς ἐπιφανείας ἐπὶ τὴν ἀπόστασιν τοῦ κέντρου (κέντρου βάρους) τῆς ἐπιφανείας ταύτης ἀπὸ τοῦ ἄξονος. Εἰς τὴν ὡς ἄνω ἔννοιαν τῆς στατικῆς ροπῆς ἐπιπέδου ἐπιφανείας ὡς πρὸς ἄξονα φθάνομεν ὡς ἑξῆς. Ἔστω τυχοῦσα ἐπίπεδος ἐπιφάνεια, περικλειομένη ὑπό τινος κλειστῆς γραμμῆς, καὶ τυχοῦσα εὐθεῖα ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου αὐτῆς, τὴν ὁποίαν θὰ λάβωμεν δι' ἄξονα, ὡς πρὸς τὸν ὁποῖον θὰ ζητήσωμεν τὴν στατικὴν ροπὴν τῆς ἐπιφανείας. Ἂν διαιρέσωμεν τὴν ὑπ' ὄψιν ἐπιφάνειαν εἰς λωρίδας παραλλήλους πρὸς τὸν ἄξονα καὶ πολὺ μικροῦ πλάτους (κατὰ τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι αἱ δύο παράλληλοι πλευραὶ τῶν λωρίδων ἀπέχουσιν ἐξ ἴσου ἀπὸ τοῦ ἄξονος) καὶ παραστήσωμεν τὰς ἐπιφανείας τῶν λωρίδων τούτων μὲ διανύσματα ἐφαρμοστὰ εἰς τὸ κέντρον αὐτῶν, ἔχοντα μῆκος ἀνάλογον πρὸς τὸ μέτρον τῶν ἐπιφανειῶν, διεύθυνσιν κάθετον πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἐπιφανείας καὶ κατευθυνόμενα πάντα πρὸς τὸ ἓν μέρος τοῦ ἐπιπέδου, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὰς ροπὰς τῶν διανυσμάτων τούτων ὡς πρὸς τὸν ὑπ' ὄψιν ἄξονα. Αἱ ροπαὶ αὗται θὰ ἰσοῦνται μὲ τὸ μέτρον τῶν διανυσμάτων τούτων ἐπὶ τὴν ἀπόστασιν αὐτῶν ἀπὸ τὸν ἄξονα, θὰ ἰσοῦνται δηλαδὴ μὲ τὸ γινόμενον τοῦ μέτρου τῆς ἐπιφανείας τῶν λωρίδων ἐπὶ τὴν ἀπόστασιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἄξονος, ἤτοι θὰ εἶναι αἱ ροπαὶ τῶν ἐπιφανειῶν τῶν λωρίδων ὡς πρὸς τὸν ἄξονα. Δι' ἀθροίσεως τῶν στατικῶν ροπῶν τῶν ἐπιφανειῶν πασῶν τῶν λωρίδων τῆς ἐπιφανείας θὰ ληφθῇ ἡ στατικὴ ροπὴ τῆς ἐπιφανείας ταύτης ὡς πρὸς τὸν ἄξονα, ἥτις, ὡς ταυτιζομένη πρὸς τὴν στατικὴν ροπὴν τῶν παριστώντων τὰς ἐπιφανείας τῶν λωρίδων διανυσμάτων, θὰ ἰσοῦται πρὸς τὴν στατικὴν ροπὴν τῆς συνισταμένης τῶν διανυσμάτων τούτων. Ἡ συνισταμένη τῶν ὑπ' ὄψιν διανυσμάτων θὰ ἔχῃ μέτρον τὸ ἄθροισμα τῶν μέτρων τῶν ἐπιφανειῶν, τὰς ὁποίας ταῦτα παριστῶσι, καὶ θὰ διέρχεται διὰ τοῦ κέντρου τῆς ἐπιφανείας.

Διὰ τὴν ἀναλυτικὴν ἔκφρασιν τῆς στατικῆς ροπῆς S ἐπιπέδου ἐπιφανείας ὡς πρὸς τὸν ἄξονα τῶν x, ὀρθογωνίου συστήματος συντεταγμένων, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ἡ ἐπιφάνεια, ἡ στατικὴ ροπὴ ἑκάστης τῶν στοιχειωδῶν λωρίδων ὡς πρὸς τὸν ἄξονα τῶν x θὰ ἰσοῦται πρὸς

$$S_\lambda = y\,df$$

ἔνθα y ἡ ἀπόστασις τῆς λωρίδος ἀπὸ τοῦ ἄξονος τῶν x καὶ df ἡ ἀπειροστὴ ἐπιφάνεια αὐτῆς. Ἐπειδὴ εἶναι

$$df = x\,dy$$

ἔνθα $y=\varphi(x)$, ὁ νόμος τοῦ περιγράμματος τῆς διατομῆς, ἕπεται ὅτι θὰ εἶναι

$$S_\lambda = y\,x\,dy$$

καὶ ἑπομένως ἡ στατικὴ ροπὴ ὁλοκλήρου τῆς ἐπιφανείας ὡς πρὸς τὸν ἄξονα τῶν x θὰ ἰσοῦται πρὸς

$$S_x = \int y\,x\,dy$$

μὲ ὅρια ὁλοκληρώσεως τὴν ἐλαχίστην καὶ τὴν μεγίστην τεταγμένην τοῦ περιγράμματος.

Εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄξων, ὡς πρὸς τὸν ὁποῖον λαμβάνεται ἡ ροπὴ ἐπιφανείας τινός, δὲν τέμνει τὴν ἐπιφάνειαν ταύτην, αἱ στατικαὶ ροπαὶ πασῶν τῶν ἀπειροστῶν λωρίδων ὡς πρὸς τὸν ἄξονα τοῦτον εἶναι πᾶσαι τοῦ αὐτοῦ σημείου, θετικαὶ καὶ ἀρνητικαί, ἀναλόγως τῆς κατευθύνσεως τῶν παριστώντων αὐτὰς διανυσμάτων. Κατόπιν τούτου ἡ ἀπόλυτος τιμὴ τοῦ μέτρου τῆς στατικῆς ροπῆς ὁλοκλήρου τῆς ἐπιφανείας, ὡς πρὸς τὸν ὑπ' ὄψιν ἄξονα, θὰ ἰσοῦται πρὸς τὸ ἀριθμητικὸν ἄθροισμα τῶν ἀπολύτων τιμῶν τῶν στατικῶν ροπῶν τῶν λωρίδων. Τὸ τοιοῦτον δὲν συμβαίνει εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ἄξων τέμνει τὸ περίγραμμα τῆς ἐπιφανείας, τῆς ὁποίας ζητεῖται ἡ στατικὴ ροπή. Τὸ τοιοῦτον γίνεται ἀμέσως φανερόν, ἂν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι τὰ διανύσματα, διὰ τῶν ὁποίων παρεστήσαμεν τὰς ἐπιφανείας τῶν λωρίδων, θὰ κατευθύνωνται πάντα πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος τοῦ ἐπιπέδου καὶ συνεπῶς, ἐὰν αἱ πρὸς τὸ ἓν μέρος τοῦ ἄξονος λωρίδες δίδωσι ροπὴν θετικήν, αἱ πρὸς τὸ ἕτερον μέρος αὐτοῦ θὰ δίδωσι ροπὴν ἀρνητικήν. Κατόπιν τούτων, τὸ μέτρον τῆς ροπῆς τῆς ἐπιφανείας εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ἄξων τέμνει τὸ περίγραμμα, ἰσοῦται πρὸς τὸ ἀλγεβρικὸν ἄθροισμα τῶν μέτρων τῶν στατικῶν ροπῶν τῶν λωρίδων. Εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ μέτρον τῆς στατικῆς ροπῆς ἐπιφανείας τινὸς ὡς πρὸς ἄξονα τέμνοντα αὐτὴν μηδενίζεται, ὅτε μηδενίζεται καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ροπή, καλοῦμεν τὸν ἄξονα τοῦτον, ὡς πρὸς τὸν ὁποῖον ἐλήφθη ἡ στατικὴ ροπὴ τῆς ἐπιφανείας, οὐδέτερον ἄξονα τῆς ἐπιφανείας ταύτης.

Πᾶσαι αἱ ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσαι ροπαὶ δύνανται νὰ παρασταθῶσι γεωμετρικῶς διὰ τῆς ἐπιφανείας ἑνὸς τριγώνου μὲ βάσιν τὸ διάνυσμα, διὰ τοῦ ὁποίου παρίσταται τὸ μέγεθος, οὗτινος ζητεῖται ἡ ροπή, καὶ κορυφὴν τὸ σημεῖον ὡς πρὸς τὸ ὁποῖον λαμβάνονται αἱ ροπαὶ ἢ τὸ ἴχνος τοῦ ἄξονος (ἂν αἱ ροπαὶ λαμβάνωνται ὡς πρὸς ἄξονα) ἐπὶ τοῦ καθέτου πρὸς αὐτὸν ἐπιπέδου, τοῦ περιλαμβάνοντος τὸ διάνυσμα ἢ τὴν προβολὴν αὐτοῦ. Τὸ μέτρον τῶν ροπῶν τούτων δύναται νὰ εὑρεθῇ διὰ τῆς ἐμβαδομετρήσεως τοῦ ὡς ἄνω τριγώνου.

Ἐπειδὴ εἷς τετραγωνισμός, ἢ ἄλλως μία ἐμβαδομέτρησις εἶναι ἀρκετὴ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ μέτρου τῶν τοιούτων ροπῶν, αἱ στατικαὶ ροπαὶ καλοῦνται καὶ *πρωτοβάθμιοι ροπαί*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλας ροπὰς (ὡς αἱ *ροπαὶ ἀδρανείας*), διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ὁποίων ἀπαιτοῦνται δύο τετραγωνισμοὶ ἢ δύο ἐμβαδομετρήσεις, καὶ αἱ ὁποῖαι πρὸς διάκρισιν καλοῦνται *δευτεροβάθμιοι ροπαί*. Α.Α.Κ.

—στατικὴ ***χημική*** βλ. *χημικὴ* στατική.

—στατικὴ ***ὠκεανογραφία,*** ἢ ***φυσικὴ ὠκεανογραφία.*** Καλεῖται οὕτω ἡ ὠκεανογραφία ἡ ἐξετάζουσα τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας τοῦ θαλασσίου ὕδατος ἤτοι: θερμοκρασίαν, εἰδικὸν βάρος, διαφάνειαν, ἀγωγιμότητα, συμπιεστόν, περιεκτικότητα εἰς ἅλατα καὶ ἀέρια κλπ. (βλ. καὶ λ. *ὠκεανογραφία*. Ν. Ι. Σ.

—στατικὸν ***αἴσθημα*** *[Ψυχολ.]*. Τὸ ὑπὸ τῆς στατικῆς λεγομένης αἰσθήσεως προκαλούμενον αἴσθημα, δι' οὗ αἰσθανόμεθα ὅτι ἰσορροποῦμεν ἢ ἀποβάλλομεν τὴν ἰσορροπίαν κατὰ τὰς διαφόρους κινήσεις καὶ στάσεις τοῦ σώματος ἡμῶν. Τὸ αἴσθημα τοῦτο φαίνεται σαφῶς ὅταν κολυμβῶντες βυθιζώμεθα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ὁπότε διακρίνομεν καὶ μὲ κλειστοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὰ ἄνω ἀπὸ τῶν κάτω καὶ τῆς ὁριζοντίου κατευθύνσεως. Διὰ τοῦ στατικοῦ αἰσθήματος κατορθώνομεν νὰ τηρῶμεν τὴν ἰσορροπίαν κατὰ τὸ βάδισμα, τὴν ἱππασίαν, τὴν ποδηλατοδρομίαν καὶ καθ' ὅλας ἐν γένει τὰς κινήσεις τοῦ σώματος ἡμῶν, καθ' ἃς ἀπειλεῖται πτῶσις αὐτοῦ ἐκ μεταθέσεως τοῦ κέντρου τοῦ βάρους του πρὸς τὰ ἔξω. Χ. Σ.

—στατικὸς ***ἠλεκτρισμὸς*** *[Φυσ.]* βλ. *ἠλεκτροστατική*.

Στατίλιος (Statilius), ***Τῖτος Ταῦρος***. Ληγᾶτος τοῦ Ὀκταβίου. Τῷ 36 π. Χ. ἐπολέμησεν ἐν ὀνόματί του κατὰ τοῦ Πομπηΐου, ἐνίκησε τὸν Λέπιδον ἐν Σικελίᾳ καὶ ἦρε πολλὰς νίκας ἐν Ἀφρικῇ. Τῷ 34 ἐπολέμησε κατὰ τῶν Δαλματῶν καὶ τῷ 31 κατὰ τοῦ Ἀντιόχου. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀκτίου ἵδρυσεν ἓν ἀμφιθέατρον ἐν Ῥώμῃ. Τῷ 29 ἐνίκησε τοὺς Κανταβροὺς ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ τῷ 26 ἐξελέγη ὕπατος.

Στάτιος ***Καικίλιος*** (Statius Caecilius). Ρωμαῖος κωμῳδιογράφος (βλ. λ. *Καικίλιοι*).

—Στάτιος (Statius), ***Πόπλιος Παπίνιος***. Ρωμαῖος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει περὶ τὸ 40 μ. Χ. καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 96. Ἦτο υἱὸς ἑνὸς γραμματικοῦ καὶ ποιητοῦ, πεπροικισμένος φύσει μὲ μεγάλην ποιητικὴν εὐχέρειαν, δι' ὃ καὶ πολὺ ταχέως κατώρθωσε ν' ἀναδειχθῇ, νικήσας ἐπανειλημμένως εἰς δημοσίους διαγωνισμοὺς ἐν Νεαπόλει καὶ Ῥώμῃ. Ἐνηλικιωθείς, ἔλαβε δὶς τὸ βραβεῖον τῆς ποιήσεως εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς ἀγῶνας, χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν ἐν μέρει καὶ τοῦ Δομιτιανοῦ, ὅστις εἶχε διατελέσει μαθητὴς τοῦ πατρός του. Ἐπί τι διάστημα ἦτο ὁ ποιητὴς τοῦ συρμοῦ ἐν Ῥώμῃ, συνηγωνίσθη δὲ εἰς χαμέρπειαν τὸν Μαρτιάλιον ὡς κόλαξ τοῦ Δομιτιανοῦ. Ἔγραψε: «Silvae», συλλογὴν 32 μικρῶν ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν γραφῇ ἐπ' εὐκαιρίᾳ διαφόρων γεγονότων καὶ παρουσιάζουν κατάχρησιν μυθολογικῶν γνώσεων, λεπτομερεῖς καὶ ἀνιαρὰς περιγραφάς, ψυχρότητα καὶ ἀμέλειαν εἰς τὸ ὕφος, «Thebais», ἐπικὸν ποίημα ἐκ δώδεκα βιβλίων, ἔχον ὡς ὑπόθεσιν τὴν ἔχθραν μεταξὺ Ἐτεοκλέους καὶ Πολυνείκους, καὶ «Achilleis», ἐπικὸν ἐπίσης ποίημα, παραμεῖναν ἡμιτελὲς καὶ ἐξυμνοῦν τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀχιλλέως. Ἡ «Θηβαΐς» εἶναι κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ Στατίου, ἔχει δὲ ποιάν τινα ἀξίαν. Ἐπειδὴ ἐγράφη προφανῶς μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀπαγγέλλεται κατὰ τμήματα, στερεῖται ἑνότητος καὶ ἔχει ἄφθονα ῥητορικὰ στοιχεῖα. Ἡ «Ἀχιλληΐς» φαίνεται ἐκ τοῦ διασωθέντος τμήματός της ὅτι ἦτο τελειοτέρα τῆς «Θηβαΐδος». Κριτικὴ ἔκδοσις μετὰ σχολίων τῶν ἁπάντων τοῦ Στατίου ἐγένετο ἐν Λειψίᾳ (βιβλιοθήκη Teubner) ὑπὸ τοῦ A. Klotz εἰς 3 τόμους (1900—1911). [Πρβλ. *Lehanneur*, De P. Papinii Statii vita et operibus (1879).— *L. Claretie,* De P Papinii Statii «Silvis» (1891). —*E. Legras,* Étude sur la «Thébaide» de Stace Paris 1905).]

Στάτιστα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, μετονομασθὲν εἰς *Μελᾶς* (βλ. λ.), λόγῳ τοῦ ἐν αὐτῷ φόνου τοῦ Παύλου Μελᾶ.

στατιστικὴ (ἡ)· καταγραφὴ κοινωνικῶν φαινομένων καθ' ὡρισμένην περίοδον καὶ μέθοδον, ἐπαναλαμβανομένη συστηματικῶς, ἵνα ἐκ τῆς συγκρίσεως συναχθῶσι διδακτικὰ καὶ καθοδηγητικὰ συμπεράσματα: «στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ,—τῶν γάμων,—τῶν γεννήσεων,—τῶν θανάτων,—τοῦ ἐμπορίου, —τῆς βιομηχανίας κλπ.».

—*[Ἐγκυκλ.]* Τῆς *στατιστικῆς* ἄχρι σήμερον ἔχουσι δοθῆ πλεῖστοι ὁρισμοί. Κατὰ τὸν Cournot «Ἡ στατιστικὴ εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἥτις ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν συλλογὴν καὶ κατάταξιν πολυαρίθμων γεγονότων ὁμοειδῶν, ὥστε νὰ εὑρίσκωνται ἀριθμητικαὶ σχέσεις αἰσθητῶς ἀνεξάρτητοι τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ τυχαίου»· κατὰ τὸν Γερμανὸν στατιστικὸν Lexis «Ἡ στατιστικὴ σπουδάζει τὰ γεγονότα κατὰ μάζας, δηλαδὴ κατὰ πολυαρίθμους ὁμοειδεῖς μονάδας»· κατ' ἄλλους μὲν εἶναι ἡ «ἐπιστήμη τῶν μέσων ὅρων» κατ' ἄλλους δὲ ἡ «ἐπιστήμη τῶν μεγάλων ἀριθμῶν». Χωρὶς δὲ νὰ μακρηγορήσωμεν περισσότερον, παραθέτομεν τὸν ὁρισμὸν τοῦ Ἰταλοῦ στατιστικοῦ A. Niceforo, ὃν θεωροῦμεν ὡς τὸν ἀρτιώτερον ὅλων. Κατὰ τοῦτον ἡ «στατιστικὴ μέθοδος ἐπιδιώκει τὴν ἀναγωγὴν πολυαρίθμων μαζῶν παρατηρήσεων, παριστωμένων ὑπὸ μεγεθῶν ἢ ἰδιοτήτων καὶ γινομένων ἐπὶ ὁμοειδῶν ὁμάδων ἀντικειμένων ἢ ἐκδηλώσεων συγχρόνων ἢ διαδοχικῶν τοῦ αὐτοῦ φαινομένου εἰς μικρὸν ἀριθμὸν *παραστατικῶν τιμῶν* ἀπολύτως ἐναργῶν». Αἱ παραστατικαὶ αὗται τιμαὶ δηλοῦσι τὴν κατάστασιν καὶ τὰς μεταβολὰς τῆς παρατηρηθείσης μάζης, εὐκολύνουσι τὰς συγκρίσεις καὶ καταδεικνύουσι τὰς ἐνυπαρχούσας τυχὸν μετ' ἄλλων μαζῶν σχέσεις. Οὐχ ἧττον, τὸ κυριώτερον, αἱ παραστατικαὶ τιμαὶ ἄγουσιν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ *ἐμπειρικοῦ νόμου* ὑπὸ τὴν φαινομένην ἀστάθειαν καὶ ἀνωμαλίαν, μεθ' ἧς αἱ ὑπ' ὄψιν παρατηρήσεις τῶν φαινομένων ἐξεδηλώθησαν, τοῦ ἰθύνοντος τὴν ἐκδήλωσιν καὶ κατανομὴν τοῦ φαινομένου.

Σχέσεις στατιστικῆς καὶ λοιπῶν ἐπιστημῶν. Ἡ στατιστική, καθ' ὃ ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐπιστημονικὴ μέθοδος τῆς παρατηρήσεως, στενότατα συνέχεται πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας τῆς παρατηρήσεως καὶ δὴ καθ' ὅσον διὰ ταύτης ἐπιδιώκομεν, συναρτήσει τῶν ποσοτικῶν ἐκδηλώσεων τῶν φαινομένων, νὰ περιγράψωμεν ἐπακριβῶς καὶ ταυτοχρόνως ἀποκαλύψωμεν τὸν νόμον τῆς ἐκδηλώσεως τῶν φαινομένων, ἰδίᾳ ὅταν αἱ μεταβολαὶ τῶν ἐκδηλώσεων τῶν φαινομένων μεταβάλλωνται ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὰς μεταβολὰς ἄλλου, δεδομένου, φαινομένου (*συσχέτισις φαινομένων*). Εἰδικώτερον ἐπὶ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς τεχνικῆς στατιστικῆς ἢ μαθηματικῆς στατιστικῆς ἀποβλέπομεν, συναρτήσει τῶν παρατηρήσεων, εἰς τὴν δημιουργίαν μαθηματικῶν τύπων, δι' ὧν ποσοτικῶς νὰ ᾖ εὔκολος ἡ ἀναπαράστασις τῶν δεδομένων τῆς παρατηρήσεως τοῦ ὑπ' ὄψιν φαινομένου καὶ συνεπῶς διὰ τούτων νὰ ᾖ λυσιτελὴς ἡ ἀντικατάστασις τοῦ συνόλου τῶν παρατηρήσεων, ἐφ' ὅσον ὁ ὡς εἴρηται τύπος θὰ ἀπαρτίζῃ βραχυλογικὴν σύνοψιν αὐτῶν. Διὰ τῶν ἐμπειρικῶν τούτων νόμων, ποσοτικῶς ἐκφραζομένων διὰ μαθηματικῶν τύπων, εὐκολύνεται κατὰ πολὺ ἡ σπουδὴ πλείστων ὅσων συμπαρομαρτουσῶν μερικωτέρων θεωριῶν. Οὕτω διὰ τοῦ ἐμπειρικοῦ νόμου τῆς ζητήσεως, διδομένου ὑπὸ τοῦ τύπου $D = Ap^{\alpha}e^{\alpha' p}$, (ἔνθα D ἡ ζήτησις (παραγωγή), A, α, α' σταθεραὶ καθοριζόμεναι συναρτήσει τῶν παρατηρήσεων, p ἡ τιμὴ μονάδος τοῦ ἀγαθοῦ, e ἡ βάσις τῶν νεπερείων λογαρίθμων), καθίσταται εὔκολος ἡ σπουδὴ καὶ παρακολούθησις τῆς *ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως*, διδομένης ὑπὸ τῆς διαφορικῆς ἐξισώσεως $\frac{dD}{D}\cdot\frac{p}{dp} = \alpha + \alpha' p$, ἀνὰ τοὺς δεδομένους χρόνους, δι' οὓς αἱ τιμαὶ τῶν D καὶ p.

Ἐπειδὴ νῦν ἡ ἀφετηρία τῆς ἐρεύνης εἶναι ἐντελῶς ἀντικειμενική, τὰ συμπεράσματα, εἰς ἃ θὰ καταλήξωμεν συναρτήσει τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν ἐπὶ βάσει τούτων ἐμπειρικῶν νόμων, πρέπει νὰ ὦσιν ἀπηλλαγμέναι οἱασδήποτε ὑποκειμενικῆς ἐπιδράσεως κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ περικλεοῦς Karl Pearson τεθέντα ἀφορισμὸν «Judgement independent of the idiosyncrasies of the individual mind».

Ἡ σχέσις τῆς στατιστικῆς πρὸς τὴν ἀστρονομίαν εἶναι αὐτονόητος· ἄλλως τε ἡ μέθοδος τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων προῆλθεν ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀληθοῦς τιμῆς τῆς ὀρθῆς ἀναφορᾶς τοῦ πολικοῦ ἀστέρος, καθ' ἣν αἱ 470 παρατηρήσεις ταύτης ὑπὸ τοῦ Bradley διέφερον ἐλάχιστα μεταξὺ αὐτῶν. Αἱ μετὰ τῆς βιολογίας σχέσεις τῆς στατιστικῆς μεθόδου, πρὸ τῆς δη-

Digitized by Google

μοσιεύσεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ Pearson ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως καὶ κληρονομικότητος, ἦσαν ἐντελῶς ἄγνωστοι. Εἰς τὴν βιολογίαν τὸ πρόβλημα συνήθως τίθεται ὡς ἕπεται: «Μεταξὺ μεγάλου ἀριθμοῦ παρατηρήσεων, ἤτοι μετρήσεων σχετικῶν πρὸς τὸ ἀνάστημα κλπ. ὁμάδος ἀνθρώπων, καθορίζεται ὁ τύπος, ὁ μέσος πέριξ οὗτινος πᾶσαι αἱ μετρήσεις συσσωρεύονται κατὰ νόμον ὡρισμένον. Διὰ τῆς στατιστικῆς μεθόδου ζητεῖται ὁ προσδιορισμὸς ἐὰν ὁ τύπος οὗτος ἢ ἡ ὁμὰς ἧς ἀποτελεῖ μέρος ἐξελίσσεται καὶ πῶς». Ἡ μετεωρολογία ἔχει πλείονα ἀνάγκην τῆς στατιστικῆς μεθόδου, διότι ἀκεραία ἑδράζεται ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως τῶν φαινομένων, ὡς ἡ θερμοκρασία, ἡ βαρομετρικὴ πίεσις, ἡ ὑγρασία, ἡ νέφωσις, ἡ ἔντασις τοῦ ἀνέμου κλπ. Ἐν αὐτῇ ἡ στατιστικὴ μέθοδος χρησιμοποιεῖται πρὸς διαπίστωσιν τοῦ τύπου ὁμάδος τινὸς παρατηρήσεων καὶ μέτρησιν τῶν μεταβολῶν αὐτῶν. Ἄνευ τῆς στατιστικῆς μεθόδου οἱ μέσοι τύποι οὐδεμίαν σημασίαν θὰ εἶχον, καθόσον δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ ἐὰν ἡ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος μεταβολὴ εἶναι συμπτωματικὴ ἢ ὄχι, ἂν αἱ παρατηρήσεις (τιμαὶ αὐτῶν) ἐμφαίνουσιν ἀλλαγὴν προοδευτικὴν ἢ περιοδικήν, ἂν ὑπείκουσιν εἰς νόμον ἢ ὄχι. Ἡ δημογραφία ἢ στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ ἀπαρτίζει ἰδίαν ἐπιστημονικὴν μέθοδον τῆς ἐρεύνης ἐπὶ τῆς καταστάσεως καὶ κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, χρησιμοποιοῦσα τὰς μεθόδους τῆς στατιστικῆς ὁλοκληρωτικῶς. Ἡ ἀναλογιστικὴ ὁμοίως χρησιμοποιεῖ εὐρέως τὴν στατιστικὴν μέθοδον ὡς καὶ ὁ εἰδικὸς κλάδος ταύτης, ἡ βιομετρία (πιθανὴ ζωή, προσδόκιμος ζωή, κλπ.).

Ἡ κοινωνιολογία καὶ κοινωνικὴ καὶ δημοσία οἰκονομική, ὡς εὑρισκόμεναι ἔτι εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν, ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς στατιστικῆς μεθόδου, οὐχὶ διὰ νὰ προΐδωσιν εἰς μεμονωμένας περιπτώσεις τὴν μελλοντικὴν τῶν φαινομένων ἐξέλιξιν, ἀλλὰ διὰ νὰ καθορίσωσιν ἐπακριβῶς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὴν τροχιὰν μεγάλης μάζης παρατηρήσεων μελλουσῶν, τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ περιλαλήτου νόμου τῶν μεγάλων ἀριθμῶν ἢ τοῦ Poisson.

Κατὰ τὸν Ἄγγλον οἰκονομολόγον A. Marchal «Ἡ στατιστικὴ ἦτο τὸ ὑλικόν, δι' οὗ, ὡς καὶ πᾶς οἰκονομολόγος, ἠδυνήθην νὰ θεμελιώσω τὰς θεωρίας μου» καὶ τοῦτο διότι αὕτη παρέχει εἰς τὸν οἰκονομολόγον τὰ γεγονότα, δι' ὧν στηρίζει τὰς θεωρίας του ἢ ἀποδεικνύει αὐτάς. Διὰ τῆς στατιστικῆς ἐρεύνης ἐπὶ τῶν ἀπολογισμῶν τῶν δαπανῶν τῶν ἐργατικῶν οἰκογενειῶν, ἣν εἰσήγαγεν ὁ Le Play, ἠδυνήθη ὁ Ernst Engel νὰ διατυπώσῃ τὸν περίφημον αὐτοῦ νόμον, καθ' ὃν «ἐφ' ὅσον τὸ εἰσόδημα ἀτόμου τινὸς ἐλαττοῦται, ἐπὶ τοσοῦτον τὸ διὰ τὴν διατροφὴν αὐτοῦ διατιθέμενον ποσοστὸν αὐξάνει». Μάλιστα κατὰ τὸν Γάλλον καθηγητὴν τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς A. Aftalion «Ἡ κοινωνικὴ οἰκονομικὴ ἢ πολιτικὴ οἰκονομία εἰς τὸ μέλλον δέον νὰ ἀποβοῦν ποσοτικὴ ἐπιστήμη, χρησιμοποιοῦσα εὐρέως τὴν τεχνικὴν τῆς στατιστικῆς, καὶ τοῦτο ἵνα συνενώσῃ τὰ ποσοτικὰ δεδομένα καὶ ἀναζητήσῃ τὰς μεταξὺ τούτων ὑπαρχούσας σχέσεις καὶ ἀναλογίας». Ὑπερβάλλων, πρὸ 25ετίας, ὁ Γάλλος στατιστικὸς Laurant ὥριζε τὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς καὶ στατιστικῆς ὁμοίαν πρὸς τὴν σχέσιν τῆς μαθηματικῆς φυσικῆς πρὸς τὴν πειραματικὴν τοιαύτην. Ἀρχῆθεν ἡ στατιστικὴ ἤρξατο διὰ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ, τῆς μελέτης τῆς κινήσεως αὐτοῦ, εἶτα ἐπελήφθη τῆς σπουδῆς τῶν θανάτων, γεννήσεων, γάμων, διαζυγίων κλπ. Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ στατιστική, εὑρύνουσα τὸ πεδίον τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς, ἤρξατο ἐρευνῶσα τὰς αἰτίας τῶν θανάτων, τὰς συνθήκας διατροφῆς καὶ κατοικίας τῶν ἀτόμων, τὴν ἠθικὴν αὐτῶν ζωήν, τὰς παρανόμους γεννήσεις, τὴν εἰς πορνείαν προαγωγήν, τὰ διαζύγια, τὰς αὐτοκτονίας, τὰ ἐγκλήματα. Ἀλλὰ βαθμηδὸν καὶ τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα ὑπεισῆλθον εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς στατιστικῆς μεθόδου καὶ οὕτω ἡ παραγωγὴ καὶ κατανάλωσις, ἡ εἰσαγωγὴ καὶ ἐξαγωγή, αἱ διακυμάνσεις τῆς ἀγοραστικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος ἀπετέλεσαν ἀντικείμενα τῶν ἐρευνῶν αὐτῆς. Βαθμιαίως τὰ ἀγροτικὰ καὶ ἐργατικὰ προβλήματα, τὰ ἐμπορικὰ ἀποθέματα, ἡ κατανομὴ τῶν εἰσοδημάτων, ἡ φορολογία κλπ. προσείλκυσαν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς στατιστικῆς μεθόδου διὰ τὴν σπουδὴν αὐτῶν.

Τέλος, ἡ τεχνικὴ στατιστικὴ ἀπέβη τὸ πολυτιμότερον ὄργανον ἐρεύνης πάσης ἐπιστήμης παρατηρήσεως, ἐπειδὴ διὰ ταύτης καθορίζεται ὁ ἐμπειρικὸς νόμος, ὅστις ἰθύνει τὴν ἐκδήλωσιν καὶ κατανομὴν τῶν ὑπ' ὄψιν φαινομένων. Ὁ ἐμπειρικὸς οὗτος νόμος μετὰ προσεγγίσεως μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλης ἀναπαριστᾷ τὰς ἐν τῷ χρόνῳ ἢ διαστήματι (δεδομένῃ στιγμῇ) ἐκδηλώσεις τοῦ φαινομένου. Ἀφορμώμενος ἐκ τῆς εὐρείας ἐφαρμογῆς τῆς στατιστικῆς μεθόδου ὁ Ἄγγλος στατιστικὸς A. Bowley, ἔδωκε διὰ ταύτην τὸν ἑξῆς ὁρισμόν: «Ἡ στατιστικὴ εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῆς μετρήσεως τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, θεωρουμένου ἐν τῷ συνόλῳ καὶ ὑφ' ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις αὐτοῦ».

Ἡ στατιστικὴ μέθοδος διακρίνεται εἰς δύο κλάδους.

Α') ***Στατιστικὴ μεθοδολογία.*** Τὰ φαινόμενα, ὧν αἱ ἐκδηλώσεις ἐνδιαφέρουσι τὴν στατιστικὴν μέθοδον, εἶναι τὰ καλούμενα *ἄτυπα* ἢ *ἀτυπικὰ* ἢ καὶ *συλλογικά*, τουτέστιν ἐκεῖνα, εἰς ἃ αἱ ἐκδηλώσεις διαδέχονται ἀλλήλας ἢ παράγονται συγχρόνως, χωρὶς ὅμως διὰ τοῦτο νὰ ὦσιν αἱ αὐταὶ πάντοτε, καθόσον ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡ ἐφαρμογὴ τῆς στατιστικῆς μεθόδου θὰ παρεῖλκεν, ἐπειδὴ ὁ νόμος τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ φαινομένου θὰ προέκυπτεν ἐκ τῆς διασκοπήσεως μιᾶς καὶ μόνης ἐκδηλώσεως. Ἡ στατιστικὴ μεθοδολογία ἀντικείμενον ἔχει:

α') τὴν διαπίστωσιν φαινομένου τινὸς ὡς ἐπιδεκτικοῦ στατιστικῆς παρατηρήσεως.

β') τὴν ἀκριβῆ παρατήρησιν τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ φαινομένου, ποιοτικῶς ἢ ποσοτικῶς.

γ') τὴν καταγραφὴν ἢ ὑποτύπωσιν τῶν παρατηρήσεων.

δ') τὴν κατάταξιν τῶν ὁμοειδῶν φαινομένων εἰς πίνακας ad hoc.

ε') τὴν ἐπιλογὴν τῶν παρατηρήσεων.

στ') τὴν τελικὴν διαμόρφωσιν τῶν παρατηρήσεων εἰς πίνακας ἀριθμητικούς.

Ἡ παρατήρησις ἐπιτελεῖται διττῶς, εἴτε δηλαδὴ δι' ἐπίτηδες αὐτογραφικῶν συσκευῶν, ὡς ἐν τῇ φυσικῇ, μετεωρολογίᾳ, ἐξωτερικῇ βλητικῇ κλπ., εἴτε τῇ ἐπεμβάσει τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος, δι' ὑποκειμενικῶν μετρήσεων καὶ συμπληρώσεως συλλογικῶν ἢ ἀτομικῶν δελτίων πληροφοριῶν, ὡς τοῦτο γίνεται εἰς τὴν δημογραφίαν καὶ κοινωνικὴν καὶ δημοσίαν οἰκονομικήν, ἀνθρωπομετρίαν κλπ.

Πάντως, ἐφ' ὅσον ἡ παροχὴ τῶν πληροφοριῶν γίνεται διὰ συμπληρώσεως δελτίων ad hoc, δέον τὸ ἐρωτηματολόγιον αὐτῶν νὰ ἔχῃ συνταχθῆ οὕτως, ὥστε ἡ συμπλήρωσις αὐτῶν νὰ γίνεται εὐκόλως ὑφ' οἱασδήποτε μορφώσεως ἀτόμων δι' ἑνὸς ἁπλοῦ *ναὶ* ἢ *ὄχι* ἢ δι' *ἑνὸς ἀριθμοῦ*. Τὸ τοιοῦτον, ὡς εἰκός, προϋποθέτει ἀκριβέστατον καθορισμὸν τοῦ ἀντικειμένου, προσδιορισμὸν τῶν ὁρίων ἐν τῷ χρόνῳ καὶ διαστήματι, ἐξειδίκευσιν καὶ ἀποσαφηνισμὸν τῆς ἐρεύνης.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δελτίων λαμβάνει χώραν ἡ κατάταξις καὶ καταγραφὴ τῶν παρατηρήσεων μετὰ προγενεστέραν ἐπιλογὴν καὶ κριτικὴν αὐτῶν, ἀπορριπτομένων ἀδιστάκτως ὅλων τῶν παρατηρήσεων, αἵτινες, τυχόν, δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὰς τεθείσας a priori συνθήκας ἢ καὶ παρέχουσι τὸ ἐνδόσιμον τοῦ μερικῶς ἢ ὁλικῶς ἐσφαλμένου αὐτῶν. Ἡ κατάταξις τῶν δελτίων συνήθως γίνεται δι' ἐπίτηδες μηχανῶν διδουσῶν τὰ ἐξαγόμενα τῆς ἐπιλογῆς μηχανικῶς.

Ἐὰν ἡ κατάταξις τῶν στοιχείων τοῦ θεωρουμένου συνόλου γίνεται οὕτως, ὥστε τὰ στοιχεῖα αὐτῶν νὰ κατανεμηθῶσιν εἰς δύο μόνον τάξεις, καθ' ὅσον κέκτηνται ἢ ὄχι δεδομένην ἰδιότητα, τότε δημιουργεῖται ὁμοβάθμιος κατάταξις καὶ ἐπιτελεῖται αὕτη κατὰ τὰς γνωστὰς ἐκ τῆς ἀλγεβρικῆς λογικῆς ταυτότητας. $A+\alpha=1$ καὶ $(A)+(\alpha)=N$, ἔνθα α, Α ἡ ὁμώνυμος ἰδιότης καὶ (α), (Α), οἱ ἀριθμοὶ τῶν στοιχείων τοῦ συνόλου 1, οἱ κεκτημένοι τὴν ἰδιότητα α ἢ Α, Ν τὸ πλῆθος τῶν στοιχείων τοῦ συνόλου (πλῆθος παρατηρήσεων). Ἡ ὁμόβαθμος κατάταξις ἐπεκτείνεται, ἐὰν τὰ στοιχεῖα τοῦ συνόλου 1 τάσσωνται καὶ κατὰ τὰς ἰδιότητας β καὶ Β, γ καὶ Γ κλπ., ὅτε ἰσχύουν αἱ ταυτότητες:

$$A+\alpha=\beta+B=\gamma+\Gamma=\ldots=1 \text{ καὶ}$$
$$(A)+(\alpha)=(\beta)+(B)=(\gamma)+(\Gamma)=\ldots\ldots N$$

ἡ ὁμοβάθμιος κατάταξις εἶναι δευτέρας τάξεως, ἐὰν

$$[A+\alpha]\,[\beta+B]=AB+A\beta+\alpha\beta+\alpha B=1 \text{ καὶ}$$
$$(AB)+(A\beta)+(\alpha\beta)+(\alpha B)=N$$

ἔνθα τὰ μὲν κεφαλαῖα γράμματα ἐμφαίνουν τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀντιστοίχων ἰδιοτήτων ἀμφοτέρων ἢ τῆς μιᾶς, τὰ δὲ μικρὰ τὴν ἔλλειψιν αὐτῶν, ἀμφοτέρων ἢ τῆς μιᾶς, κλπ.

Ἐὰν ἡ κατάταξις τοῦ θεωρουμένου συνόλου γίνεται εἰς πλείονας τάξεις, ὑφίσταται ἑτερόβαθμος κατάταξις πρώτης μὲν τάξεως ἐὰν $A_1+A_2+\ldots+A_\mu=1$ καὶ $(A_1)+(A_2)\ldots+(A_\mu)=\Sigma A_i=N$, ἔνθα Ν τὸ πλῆθος τῶν στοιχείων τοῦ συνόλου, δευτέρας δὲ τάξεως ἐὰν $A_1B_1+A_2B_2+\ldots+A_\mu B_\nu=1$ καὶ $(A_1B_1)+(A_2B_2)+\ldots+(A_\mu B_\nu)=\Sigma A_i B_k=N$, ἔνθα Ν τὸ πλῆθος τῶν θεωρουμένων στοιχείων τῶν συνόλων.

Β') ***Τεχνικὴ ἢ μαθηματικὴ στατιστική.*** Κατὰ τὸν Γερμανὸν στατιστικὸν Ρούμελιν «Οἱ στατιστικοὶ ἀριθμοί, οἱ διδόμενοι δηλαδὴ ὑπὸ τῶν πινάκων, προσομοιάζουσι πρὸς τὴν ὄνον τοῦ προφήτου Βαλαάμ, ἥτις ὑπήκουεν εἰς μόνην τὴν φωνὴν αὐτοῦ», ἤτοι ἵνα ἀναγκασθῶσιν, οἱονεί, καὶ ὑποδηλώσωσι τὰς ἃς παριστῶσι σχέσεις, ἀπαιτοῦσιν ἐρευνητὴν κάτοχον τῆς τεχνικῆς στατιστικῆς, διότι οὕτος μόνον θὰ πειθαναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ ὁμιλήσωσιν. Οἱ στατιστικοὶ—αἱ παρατηρήσεις δηλαδὴ—ὁσαδήποτε ἐπιστημονικῶς καὶ ἂν ἔχωσι συλλεγῆ οὐδεμίαν ἀξίαν, κατὰ τὸν διάσημον Γάλλον μαθηματικὸν Ποανκαρέ, ἔχουσι, καθόσον δὲν ἀποτελοῦσιν ἐπιστήμην, ὡς δὲν κτίζουσιν οἰκίαν ἄμμοι, κέραμοι, ἄσβεστος καὶ λοιπὰ οἰκοδομικὰ ὑλικά, ἀμόρφως που κατακείμενα, ἂν μὴ ὑπάρξῃ ὁ ἀρχιτέκτων. Διὰ τῆς τεχνικῆς στατιστικῆς θὰ μεταφράσωμεν τὰ δεδομένα τῆς παρατηρήσεως, καθιστῶντες ἐναργεῖς τὰς αἰτιώδεις σχέσεις, ἃς ταῦτα ἐκφράζουσι, φωτίζοντες διὰ τῶν πορισμάτων, εἰς ἃ θὰ καταλήξωμεν, τὴν ὑπ' ὄψιν ἐπιστημονικὴν ἀναζήτησιν. Οὕτω οἱ διάφοροι μυστηριώδεις νόμοι τῆς φύσεως, ὧν τὰς ἐκδηλώσεις, ποσοτικῶς, διὰ τῆς παρατηρήσεως, ἔχομεν, παύουσι νὰ ὦσιν ἀπροσπέλαστοι εἰς τὴν ἀκόρεστον ἀνθρωπίνην περιέργειαν, διότι διὰ τῶν μεθόδων τῆς τεχνικῆς στατιστικῆς εὐκολύνεται ἡ πρόβλεψις, μετ' ἀκριβείας καὶ πιθανότητος, μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλης, τῶν μελλοντικῶν ἐκδηλώσεων.

Ἡ τεχνικὴ στατιστικὴ περιλαμβάνει: 1) τὸν προσδιορισμὸν τῶν παραστατικῶν τιμῶν ἢ στατιστικῶν σταθερῶν, 2) τὴν ἀναλυτικὴν ἀναπαράστασιν ἢ καθορισμὸν τοῦ ἀναλυτικοῦ ἐμπειρικοῦ νόμου, διὰ τὰς *παρεμβολὰς* ἢ *παρεκβολὰς* διαφόρων μὴ δεδομένων τιμῶν τοῦ μεταβλητοῦ, 3) τὴν μέτρησιν τῆς ἐπιτευχθείσης προσεγγίσεως διὰ τοῦ καθορισθέντος ἀναλυτικοῦ ἐμπειρικοῦ νόμου, 4) τὴν μέτρησιν τῆς συσχετίσεως ἢ συμμεταβολῆς δύο ἢ πλειόνων φαινομένων, 5) τὴν γραφικὴν ἀναπαράστασιν.

Γ') ***Στατιστικαὶ σταθεραί.*** Αἱ πρωτεύουσαι τούτων εἶναι οἱ κλασσικοὶ τρεῖς μέσοι, ἀριθμητικός, γεωμερικός, ἁρμονικός. Οἱ μέσοι χρησιμοποιοῦνται καθ' ὅσον συμβιβάζονται πρὸς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ νὰ συγκρατῇ ἀπέραντον ἀκολουθίαν ἀριθμῶν, ἀπαρτιζόντων τὰς ἐκδηλώσεις φαινομένου τινός. Ὁ μέσος ἀπαρτίζει βραχυλογικὴν ἔκφρασιν τῆς ἀκολουθίας ταύτης, δι' ὃ καὶ πλεονεκτικῶς ἀντικαθιστᾷ αὐτήν, συμφώνως ἄλλως τε πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων, φύσει, ἐπιδιωκομένην ἁπλούστευσιν, δεδομένου μάλιστα ὅτι διὰ τῶν ὡς εἴρηται μέσων μετρεῖται ἡ κεντρικὴ τάσις τῶν ἐκδηλώσεων.

1) *Μέσος ἀριθμητικὸς* (Moyen arithmétique arithmetic mean). Οὗτος διακρίνεται εἰς ἁπλοῦν καὶ βαρυκεντρικόν.

Ἐὰν δοθῇ ἡ σειρὰ $x_1, x_2, \ldots x_\nu$ ὁ μέσος ἔσται ἁπλοῦς, διδόμενος ὑπὸ $A(x)=\dfrac{\sum_{\iota}^{\nu} x_i}{\nu}$ ἔνθα ν τὸ πλῆθος τῶν ὅρων.

Ἐὰν δοθῇ ἡ ἐμπειρικὴ συνάρτησις $x_i=\sigma(x_i)$, ἔνθα x_i τὸ μεταβλητὸν καὶ $\sigma(x_i)$ ἡ συνάρτησις αὐτῶν διὰ $i=0, 1, 2, \ldots \nu$, τότε ὁ μέσος ἔσται *βαρυκεντρικός*, ἐπειδὴ ἑκάστη τιμὴ τοῦ μεταβλητοῦ θὰ ληφθῇ μετὰ συντελεστοῦ ἐνδιαφέροντος ἢ βάρους ἴσου πρὸς σ (x)· ἑπομένως

$$A(x)=\frac{\Sigma x_i\,\sigma(x_i)}{\Sigma\,\sigma(x_i)}=\frac{\Sigma x_i\,\sigma(x_i)}{N},$$

ὅπου Ν τὸ πλῆθος τῶν παρατηρήσεων.

Ἐὰν ἡ σειρὰ $x_i=\sigma(x_i)$ εἶναι σειρὰ συχνοτήτων τοῦ μεταβλητοῦ x_i ἐπαληθεύοντος τὴν διπλῆν ἀνισότητα

$$x_i-\frac{\Delta x}{2}\leqslant x < x_i+\frac{\Delta x}{2}$$

καὶ x_i ὄντος τοῦ κεντρικοῦ ὅρου ἑκάστης διπλῆς τιμῆς τοῦ μεταβλητοῦ, τότε ὁ μ. ἀρ. βαρ. θὰ δοθῇ ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἄνω τύπου τοῦ μ. ἀρ. βαρυκεντρικοῦ.

Οὐχ ἧττον δύναται νὰ χωρήσῃ ἁπλοποίησις, ἂν αἱ τιμαὶ τῶν κεντρικῶν ὅρων τῆς διπλῆς ἀνισότητος ἀπαρτίζουσι πρόοδον ἀριθμητικὴν λόγου Δx, τιθεμένης τῆς νέας μεταβλητῆς

$x_i=Z+\Delta x.\,\xi_i$, ἔνθα τὸ πλῆθος τῶν πρὸ τοῦ x_i ὅρων καὶ Ζ ἀριθμός τις ληφθεὶς αὐθαιρέτως ὡς μέσος. Ἡ σχέσις αὕτη δίδει τὸ μὲ $\xi_i=\dfrac{x_i-Z}{\Delta x}$ δηλαδὴ τὰς ἀποκλίσεις ἢ ἀποστάσεις ἑκάστου τῶν ὅρων x_i ἀπὸ τῆς αὐθαιρέτου ἀρχῆς Ζ, ἀναχθείσας εἰς διαστήματα τῆς τάξεως τῶν μεταβλητῶν, τὸ δὲ

$$A(x)=Z+A(\xi)\,\Delta x$$

λαμβανομένου τοῦ μέσου ἀριθμητικοῦ ἀμφοτέρων τῶν μελῶν τῆς σχέσεως $x_i=Z+\xi_i\,\Delta x$.

Παράδειγμα.

$x_i-\frac{\Delta x}{2}$	$x_i+\frac{\Delta x}{2}$	*Κεντρικὸς ὅρος* x_i	*Συχνότητες* $\sigma(x_i)$	*Αποκλίσεις* ξ_i	*Γινόμενα* $\xi_i\,\sigma(x_i)$
10	16	13	5	−1	−5
17	23	20	14	0	0
24	30	27	7	1	7
31	37	34	4	2	8
			30		−5+15=10

$$Z_1=\frac{17+23}{2}=20,\quad \Delta x=20-13=27-20=34-27=7$$

$$\xi_1=\frac{13-20}{7}=-1 \text{ κτλ. } A(\xi).\,\Delta x=\frac{10.7}{30}=2{,}23, \text{ ὅθεν}$$

$$A(x)=20+2{,}33=22{,}33.$$

Ὁ μέσος βαρυκεντρικὸς ἀριθμητὴς (M. a. ponderée ou barique, weighted a. m.) πολλῶν σειρῶν δίδεται ὑπὸ

$$A=\frac{1}{N}\Sigma A_i N_i, \text{ ὅπου } A_i=\frac{I}{N_i}\Sigma x_i.\,\sigma(x_i),\ N=\Sigma N_i$$

Digitized by Google

2) Ὁ *μέσος ἁπλοῦς γεωμετρικὸς* τῆς σειρᾶς τῶν ὅρων $x_1, x_2, \ldots x_\nu$ δίδεται ὑπὸ

$$\Gamma(x) = \sqrt[\nu]{x_1 . x_2 . \ldots . x_\nu} \text{ ἢ}$$

$$\lambda o\gamma\, \Gamma(x) = \frac{\Sigma\, \lambda o\gamma\, x_i}{\nu}$$

ὁ μέσος βαρυκεντρικὸς γεωμετρικὸς (m. g. ponderée) τῆς ἐμπορικῆς συναρτήσεως $x_i = \sigma(x_i)$, ὅπου x_i ὁ κεντρικὸς ὅρος τῆς σειρᾶς τοῦ μεταβλητοῦ δίδεται ὑπὸ

$$\lambda o\gamma\, \Gamma(x) = \frac{\Sigma\, \sigma(x_i)\, \lambda o\gamma\, x_i}{N}, \text{ ὅπου } N = \Sigma\, \sigma(x_i),$$

τὸ πλῆθος τῶν συχνοτήτων.

3) Ὁ *μέσος ἁπλοῦς ἁρμονικὸς* (Moyen harmonique) δίδεται ὑπὸ

$$H(x) = \frac{\nu}{\frac{1}{x_1} + \frac{1}{x_2} + \cdots + \frac{1}{x_\nu}} = \left[\frac{x_1^{-1} + x_2^{-1} + x_3^{-1} + \ldots + x_\nu^{-1}}{\nu}\right]^{-1}$$

Ὁ μέσος βαρυκεντρικὸς ἁρμονικὸς (M. H. pondérée) δίδεται ὑπὸ

$$H(x)^{-1} = \frac{1}{H(x)} - \frac{1}{N}\, \Sigma\, \frac{\sigma(x_i)}{x_i}, \text{ ὅπου } N = \Sigma\sigma(x_i)$$

Μεταξὺ τῶν τριῶν μέσων ὑφίσταται ἡ ἑξῆς σχέσις τοῦ Γκωσύ:

$$A(x) > \Gamma(x > H(x).$$

Ἡ χρῆσις τοῦ μ ἁρμονικοῦ εἶναι ἰδιότυπος εἰς τὸ ἐμπόριον διὰ τὴν μέτρησιν τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ νομίσματος, καθ᾽ ὅσον εἰς τὸν μέσον ἀριθμητικὸν τῶν τιμῶν ἀντιστοιχεῖ ὁ μέσος ἁρμονικὸς τῶν ποσοτήτων.

Οἱ τρεῖς ἀνωτέρω μέσοι εἶναι στατιστικαὶ σταθεραὶ συνθετικαί, διότι διὰ τὸν προσδιορισμὸν αὐτῶν ἀπαιτεῖται τὸ σύνολον τῶν παρατηρήσεων καὶ συνεπῶς οὗτοι ἐπηρεάζονται ὑπὸ τυχὸν μεμονωμένων μεγάλων παρατηρήσεων ὅλως ἐξαιρετικῶν.

4) Ἡ διάμεσος (mediane, median) σταθερὰ θέσεως στερεῖται τῶν μειονεκτημάτων τῶν μέσων.

Ἡ διάμεσος χωρίζει ἁπλῆν σειρὰν τεταγμένην κατ᾽ αὔξουσαν ἢ φθίνουσαν φυσικὴν τάξιν εἰς δύο ἴσα μέρη, οὕτως ὥστε ὑπεράνω αὐτῆς νὰ κεῖνται τὰ 50 % τῶν ὅρων, ὑποκάτω δὲ τὰ ὑπόλοιπα 50 % αὐτῶν· καὶ ἂν μὲν ἡ σειρὰ ἔχῃ περιττὸν πλῆθος ὅρων, τότε ὁ κεντρικὸς τῆς σειρᾶς ὅρος εἶναι ἡ διάμεσος, ἄλλως τὸ ἡμιάθροισμα τῶν δύο κεντρικῶν τῆς σειρᾶς ὅρων εἶναι ἡ διάμεσος.

Ἐὰν νῦν ἡ σειρὰ εἶναι τεταγμένη κατὰ συχνότητας καὶ $N = \Sigma\sigma(x_i)$ τὸ πλῆθος τῶν συχνοτήτων ἢ παρατηρήσεων, θὰ θέτωμεν $M = \frac{N}{2}$, ἐὰν N ἄρτιος καὶ $M = \frac{N+1}{2}$, ἐὰν N περιττός, ὅτε ἡ διάμεσος θὰ δίδεται ὑπὸ

$$\frac{x - x_1}{x_1 - x_2} = \frac{M - y_1}{y_1 - y_2}$$

ὅπου y_1 καὶ y_2 εἶναι αἱ ὁμάδες συχνοτήτων τῆς ἀθροιστικῆς σειρᾶς $\Phi(\chi_i)$, αἵτινες ἐπαληθεύουν τὴν ἀνισότητα $y_1 < M < y_2$ καὶ x_1 καὶ x_2 αἱ τιμαὶ τῶν μεταβλητῶν μεταξὺ ὧν εὑρίσκεται ἡ διάμεσος. Ὁ ἄνω τύπος γράφεται

$$x = x_1 + \frac{(x_1 - x_2)(M - y_1)}{y_1 - y_2}.$$

Παράδειγμα :

$x_1 - \frac{\Delta x}{2}$	$x_1 + \frac{\Delta x}{2}$	$\sigma(x_i)$	$\Phi(x_i)$
9	16	5	$5 = y_1$
16	23	14	$5 + 14 = 19 = y_2$
23	30	7	$19 + 7 = 26$
30	37	4	$26 + 4 = 30$
		30	

$$N = \Sigma\sigma(x_i) = 30, \quad M = \frac{N}{2} = 15, \quad 5 < M < 19,$$

ὅθεν $x_1 = 16$, $x_2 = 23$ καὶ $16 < x < 23$, ἤτοι:

$$x = 16 + \frac{-(15-5)}{5-19} = 16 + \frac{-7.10}{-14} = 21$$

5) *Τὰ τεταρτημόρια* (Quartiles ἢ Quartiers) πρῶτον T_1 (Premier Quartile, Lower Quartile), τρίτον T_3 (Troisième Q, Uppen Q) χωρίζουσιν ἀντιστοίχως σειραὶ τεταγμέναι κατ᾽ αὔξουσαν ἢ φθίνουσαν τάξιν τὸ μὲν T_1 εἰς δύο μέρη, οὕτως ὥστε νὰ προηγῶνται τούτου τὰ 25 % τοῦ συνόλου τῶν παρατηρήσεων καὶ νὰ ἕπωνται τὰ λοιπὰ 75 % αὐτῶν, τὸ δὲ T_3, ἀντιστρόφως, νὰ προηγῶνται τὰ 75 % καὶ νὰ ἕπωνται τὰ 25 % τοῦ συνόλου τῶν παρατηρήσεων, ἤτοι $T_1 = \frac{N+1}{4}$ καὶ $T_3 = \frac{(N+1)3}{4}$, ὅπου N τὸ πλῆθος τῶν ὅρων τῆς σειρᾶς.

Ἐὰν ἡ σειρὰ εἶναι τεταγμένη κατὰ συχνότητας, ἰσχύει ὁ τύπος τῆς διαμέσου, τιθεμένου διὰ μὲν T_1, $M = \frac{N+1}{4}$, διὰ T_2, $M = \frac{(N+1)3}{4}$, ἔνθα $N = \Sigma\sigma(x_i)$ τὸ πλῆθος τῶν συχνοτήτων.

6) *Τύπος ἢ σημεῖον μεγίστης πυκνότητος ἢ κυριαρχοῦσα* (Mode, point de densité maxima, dominante).

Ὁ τύπος εἶναι ἡ τιμὴ τοῦ μεταβλητοῦ, εἰς ἣν ἀντιστοιχοῦσιν αἱ πλείονες συχνότητες. Ἐὰν ἐκ τῆς σειρᾶς συχνοτήτων ἔχωμεν

$$\sigma(x_{i-1}) < \sigma(x_i) > \sigma(x_{i+1})$$

καὶ τῆς σειρᾶς τῶν μεταβλητῶν

$$x_{i-1} = \sigma(x_{i-1}), \quad x_i = \sigma(x_i), \quad x_{i+1} = \sigma(x_{i+1}),$$

τότε τὸ x_i εἶναι ὁ τύπος.

Ὁ τύπος οὐχ ἧττον ὁρίζεται διὰ παρεμβολῆς διὰ τοῦ τύπου

$$T = x_i + \frac{-\Delta\sigma(x_{i-1}).\, \Delta x}{\Delta^2\sigma(x_{i-1})} \qquad (1)$$

ἔνθα $\Delta\sigma(x_{i-1})$, $\Delta^2\sigma(x_{i-1})$ ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα διαφορὰ καὶ Δx τὸ πλάτος τῆς σειρᾶς τῶν x_i. Ἐὰν ἡ σειρὰ τῶν x ἐπαληθεύσῃ τὴν διπλῆν ἀνισότητα

$$x_i - \frac{\Delta x}{2} \leqslant x < x_i + \frac{\Delta x}{2}$$

τότε ἐν τῷ τύπῳ (1) τίθεται ἀντὶ x_i, τὸ $x_i - \frac{\Delta x}{2}$.

Παράδειγμα :

	$\sigma(x_i)$	$\Delta\sigma(x_i)$	$\Delta^2\sigma(x_i)$
9—16	5	9	—16
16—23	14	—7	
23—30	7	—3	
30—37	4		

$$T = 16 + \frac{-7.9}{-16} = 19.93$$

Ὑπὸ τοῦ Karl Pearson ἔχει εἰσαχθῆ καὶ ὁ τύπος

$$A(x) - T = 3\,[A(x) - \Delta] \text{ ἢ } T = 3\Delta - 2\,A(x)$$

7) *Διασπορὰ* (Dispersion). Διὰ ταύτης μετρεῖται ἡ ἔλλειψις τῆς ὁμοιομορφίας τῶν ὅρων ὡς πρός τινα μέσον, ἰδίᾳ τὸν μέσον ἀριθμητικόν.

Ἡ διασπορὰ μετρεῖται διὰ τοῦ ἁπλοῦ μέσου σφάλματος (Écart moyen, average deviation), μέσου βαρυκεντρικοῦ σφάλματος (Écart moyen pondéré), τοῦ μέσου σφάλματος τετραγώνου (Écart quadratique moyen, standard deviation) καὶ τῆς ἡμιτεταρτομοριακῆς ἀποκλίσεως (écart interquartile, quartile deviation ἢ semi-interquartile).

8) Ἡ *μεταβλητικότης* τῆς σειρᾶς μετρεῖται ὑπὸ τοῦ συντελεστοῦ μεταβλητικότητος (coefficient de variation, coefficient of variability), ἐκφραζομένου τοῦ μέσου σφάλματος τετραγώνου ταύτης σ εἰς τόσον τοῖς % τοῦ μέσου ἀριθμητικοῦ αὐτῆς, ἤτοι $\Sigma M = \frac{\sigma.\, 100}{A(x)}$. Ἡ χρῆσις τοῦ ΣΜ εἰς τὴν στατιστικὴν οἰκονομικὴν εἶναι καθ᾽ ὅσον μετρεῖται δι᾽ αὐτοῦ ἡ ἔκτασις τῶν μεταβολῶν μιᾶς στατιστικῆς σειρᾶς. Οὕτω ὁ A. Aftalion εἰς τὸ ἔργον του «Monnaie, prix et change» δίδει ὡς ΣΜ τῆς τιμῆς 18,7 %, ὡς ΣΜ τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας 3,5 % διὰ τὸ ἀπὸ 1920—1924 διάστημα ἐν Γαλλίᾳ, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἡ ἔκτασις τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν κατ᾽ αὐτὸ ὑπῆρξε διπλασία περίπου τῶν τῆς κυκλοφορίας.

Διὰ τῶν ἄνω σταθερῶν ἐπιτυγχάνεται πλήρης καὶ τελεία κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀναπαράστασις τῶν στατιστικῶν σειρῶν, βραχυλογικὴν καὶ συμπεπυκνωμένην οἱονεὶ ἔκφρασιν τούτων ἀποτελοῦσαι. Παρὰ ταῦτα δὲν παρέχουσι τὸ μέτρον ἀσυμμετρίας αὐτῶν, τουτέστιν ἂν ὑπερισχύωσιν ἐν τῇ σειρᾷ τὰ θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ σφάλματα ἢ ἀποκλίσεις ἀπὸ τῆς στατιστικῆς σταθερᾶς (διαμέσου κτλ.).

Ἐὰν ἡ σειρὰ εἶναι κανονική, καὶ τοιαύτη ἐν παρόδῳ εἰρήσθω σπανιώτατα ἀπαντᾷ ἐν τῇ πραγματικότητι, τότε δέον $\Delta - T_1 = T_3 - \Delta$ ἢ $T_3 + T_1 - 2\Delta = 0$· ἐὰν τοῦτο δὲν συμβαίνῃ, ἤτοι ἡ σειρὰ δὲν εἶναι κανονική, τότε $T_3 + T_1 - 2\Delta = \varepsilon$ ἢ καὶ ἀναγομένη ἡ ἀπόκλισις αὕτη εἰς τεταρτημοριακὴν ἀπόκλισιν ἔσται.

$$s = \frac{T_3 + T_1 - 2\Delta}{T_3 - T_1}, \text{ ὅπου } \Delta \text{ ἡ διάμεσος, } T_1 \text{ καὶ } T_3$$

τὰ δύο τεταρτημόρια.

Ὁ συντελεστὴς ἀσυμμετρία ἢ ἡ ἀσυμμετρία (asymétrie, skewness) κυμαίνεται μεταξὺ —1 καὶ +1, δηλαδὴ $-1 \leqslant s \leqslant 1$· διὰ $s \to -1$, κυριαρχοῦσι τιμαὶ τοῦ μεταβλητοῦ μείζονες τῆς διαμέσου, διὰ $s \to +1$, τοὐναντίον ἐλάσσονες, καὶ διὰ $s \to -0$, ἡ σειρὰ εἶναι μᾶλλον ἢ ἧττον κανονική.

Κατὰ τὸν Karl Pearson ὁ Σ. Α. δίδεται ὑπὸ

$$s = \frac{A(x) - T}{\sigma} \text{ ἢ } s = \frac{3\,[A(x) - \Delta]}{\sigma} \text{ ἢ}$$

$$s = \frac{A^2(\xi^3 i)}{A^3(\xi^2 i)} = \frac{\mu^2_3}{\mu^3_2}$$

ὅπου T ὁ τύπος, μ_2, μ_3 αἱ δευτέρα καὶ τρίτη ῥοπὴ τῆς σειρᾶς.

Δ΄. ***Ἀναλυτικὴ ἀναπαράστασις τῶν παρατηρήσεων.*** Ἐὰν πρόκειται περὶ *ὁμοβαθμου κατατάξεως* καὶ N εἶναι ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν παρατηρήσεων, αἱ τελευταῖαι θὰ κατανέμωνται εἰς δύο τάξεις, κατὰ τὰς ἰδιότητας A καὶ α, οὕτως ὥστε (A) + (α) = N, ὅτε ἡ ἐμπειρικὴ ἢ στατιστικὴ πιθανότης ἔσται

$$p = \frac{(A)}{N} \text{ καὶ } q = \frac{(\alpha)}{N}, \text{ ἤτοι } p + q = 1$$

Ἐὰν οὕτω ὑφίστανται μ σειραὶ καὶ εἰς τὴν i σειρὰν ἡ εὐνοϊκὴ ἐμπειρικὴ πιθανότης εἶναι Π_i, πρὸς ἀναπαράστασιν τῆς μεταβολῆς τῶν καθ᾽ ἕκαστα πιθανοτήτων καὶ ἐφ᾽ ὅσον μ εἶναι μέγας σχετικῶς ἀριθμός, θὰ θέσωμεν

$$p = A(\Pi_i) = \frac{1}{\mu}\sum_{i=1}^{\mu}\Pi_i$$

καὶ θὰ λογίσωμεν τὰ σχετικὰ σφάλματα

$$\varepsilon_i = \Pi_i - p$$

καὶ συναρτήσει αὐτῶν τὸ σχετικὸν μέσον σφάλμα τετραγώνου $\sigma^2 = A(\varepsilon^2)$. Ἐπειδὴ νῦν αἱ πιθανότητες ἀπό τινος σειρᾶς εἰς ἄλλην δὲν εἶναι σταθεραὶ ἤ, ὅπερ ταὐτό, τὰ σχετικὰ σφάλματα θεωροῦνται ὡς ὀφειλόμενα εἰς τὸ *τυχαῖον*, ὡς ἐὰν ἔχωσιν εὑρεθῆ διὰ κληρώσεων ἐκ καλπῶν, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ὁρισθῇ ἡ σύνδεσις τῶν καλπῶν καὶ οἱ κανόνες τῆς κληρώσεως τῆς ἀντιστοιχούσης πρὸς τὴν στατιστικὴν σειράν, καὶ τοῦτο ἵνα τὰ ἐξαγόμενα τῶν παρατηρήσεων διατυπωθῶσιν ἀναλυτικῶς διὰ μαθηματικῶν τύπων σχετικῶς ἁπλῶν, ἀνεξαρτήτως τοῦ πλήθους τῶν ὅρων τῆς σειρᾶς. Ἐὰν ν ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν παρατηρήσεων ἑκάστης σειρᾶς, τότε τὸ μὲν ἐμπειρικὸν σχετικὸν μέσον σφάλμα τετραγώνου ἔσται

$$\sigma = \sqrt{A(\varepsilon^2)}, \text{ τὸ δὲ θεωρητικὸν } \sigma_\kappa = \sqrt{\frac{pq}{\nu}}$$

καὶ ὁ λόγος L, συντελεστὴς τοῦ Lexis, ἔσται

$$L = \frac{\sigma}{\sqrt{\frac{pa}{\nu}}},$$

ἐὰν L = 1 ἡ σειρὰ εἶναι κανονική, ἐὰν L > 1 εἶναι ὑπερκανονικὴ ἢ τοῦ Lexis, ἐὰν L < 1, εἶναι ὑποκανονικὴ ἢ τοῦ Poisson.

Αἱ ὁμόβαθμοι σειραὶ εἶναι κανονικαί, ἐὰν ἡ πιθανότης ὅπως τὸ σφάλμα $\varepsilon_i = \Pi_i - p$ περιλαμβάνηται μεταξὺ ε καὶ ε + dε δίδεται ἢ ὑπὸ τοῦ τύπου τοῦ Bernoulli, τῶν κατ᾽ ἐπανάληψιν δοκιμασιῶν, ἢ τοῦ προσεγγίζοντος τύπου τοῦ Laplace

$$y = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}}\, e^{-\frac{\varepsilon^2}{2\sigma^2}} \quad \text{ὅπου } \sigma = \sqrt{\frac{pq}{\nu}}$$

ἑπομένως ἡ πιθανότης ἵνα τὸ σφάλμα ε_i εἶναι μικρότερον τοῦ λ δίδεται ὑπὸ

$$p(\lambda) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\frac{\lambda}{\sigma}} e^{-t^2/2}\, dt$$

αἱ τιμαὶ τῆς συναρτήσεως y διὰ ε_i καὶ σ = 1 ὡς καὶ τοῦ ὁλοκληρώματος p (λ) διὰ $t = \frac{\lambda}{\sigma}$, δίδονται ὑπὸ εἰδικῶν πινάκων ὑπαρχόντων εἰς τὴν στατιστικὴν τοῦ Κ. Ἀθανασιάδου.

Ἐὰν $\sigma^2 < \frac{pq}{\nu}$, δηλαδὴ αἱ σειραὶ εἶναι τοῦ Poisson, τότε ἡ πιθανότης τοῦ σφάλματος ε_i ὅπως περιλαμβάνηται μεταξὺ ε καὶ ε + dε δίδεται ὑπὸ

$$P_\nu = \frac{1}{\sqrt{2\pi\,\Pi_i\, Q_i}}\, e^{-\frac{\varepsilon^2}{2\,\Sigma\,\Pi_i\, Q_i}} \left[1 - \frac{1}{6}\,\Sigma\Pi_i Q_i\,(Q_i - \Pi_i)\,H_3 + \ldots\right],$$

ὅπου $\Pi_i + Q = 1$ καὶ H_3, H_4, ... πολυώνυμα τοῦ Hermite

Ἐὰν $\sigma^2 > \frac{pq}{\nu}$, δηλαδὴ αἱ σειραὶ εἶναι ὑπερκανονικαί, τότε ἡ πιθανότης τοῦ σφάλματος ε_i ὅπως περιλαμβάνηται μεταξὺ ε καὶ ε + dε δίδεται ὑπὸ

$$P_\nu = \left[1 - \frac{\mu_3}{6}H_3 + \frac{\mu_4 - 3\mu^2_2}{8}H_4 \ldots\right] e^{-\frac{\varepsilon^2}{2\mu_2}},$$

ὅπου H_3, H_4, ... πολυώνυμα τοῦ Hermite καὶ μ_2, μ_3, μ_4 αἱ δευτέρα, τρίτη, τετάρτη ῥοπὴ τῆς κατανομῆς.

Ἐὰν ἡ κατανομὴ εἶναι ἑτερόβαθμος, τότε, ἐπειδὴ διὰ τὰς τιμὰς $x_1, x_2, \ldots x_\nu$ τῶν μεταβλητῶν παρατηροῦνται ἀντιστοίχως $\sigma(x_1)$, αἱ $\sigma(x_2), \ldots \sigma(x_\nu)$, συχνότητες ἐμφανίσεως αὐτοῦ, ἡ στατιστικὴ ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων πιθανότης ὅπως τὸ παρατηρηθὲν μέγεθος ἰσοῦται πρὸς x_i εἶναι $P_i = \frac{\sigma(x_i)}{\Sigma\,\sigma(x_i)}$. Ἅμα δὲ ὡς καθορισθῶσιν αἱ στατιστικαὶ σταθεραί, θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἀντικαταστήσωμεν τὰ ἐξαγόμενα δι᾽ ἄλλων εὑρισκομένων μέσῳ κληρώσεων ἐκ κάλπης τινός, ἧς ἡ σύνθεσις ὁρίζεται ἑκάστοτε, ὅτε καὶ ἔχουσιν ἐφαρμογὴν τό τε θεώρημα τοῦ Bernoulli καὶ τὸ τοῦ Poisson ἢ νόμος τῶν μεγάλων ἀριθμῶν.

Θεώρημα Bernoulli. Ἡ πιθανότης ὅπως ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ παρατηρηθέντος λόγου τῶν εὐνοϊκῶν γεγονότων πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν δυσμενῶν γεγονότων καὶ τοῦ θεωρητικοῦ λόγου τῶν πιθανοτήτων τῶν δύο τούτων εἰδῶν γεγονότων

Digitized by Google

εἶναι μείζων κατὰ ἀπόλυτον τιμὴν δεδομένου ἀριθμοῦ ε, ὁσωδήποτε μικροῦ, τείνει πρὸς τὸ μηδέν, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν δοκιμασιῶν αὐξάνῃ ἀπεριορίστως.

Νόμος μεγάλων ἀριθμῶν. Ὁ λόγος μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εὐνοϊκῶν γεγονότων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δυσμενῶν τείνει πρὸς τὸν λόγον τῶν πιθανοτήτων αὐτῶν, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν δοκιμασιῶν αὐξάνῃ εἰς τὸ ἄπειρον.

Ἐπειδὴ εἰς τὰς κανονικὰς ἢ συμμετρικὰς σειρὰς συχνοτήτων ἔχομεν $A(x) = T = \Delta$ ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πιθανότης τοῦ σφάλματος $\xi = x - A(x)$ δίδεται ὑπὸ

$$y = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{\xi^2/2\sigma^2}$$

ἡ δὲ πιθανότης ὅπως τὸ σφάλμα τοῦτο εἶναι μικρότερον τοῦ λ ὑπὸ

$$P(\lambda) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\frac{\lambda}{\sigma}} e^{-t^2/2}\, dt = \frac{1}{2}\left[1 + \alpha\right],\ t = \frac{\xi}{\sigma}$$

οἱ δύο ἄνω τύποι χρησιμεύουσιν ὁ μὲν πρῶτος διὰ τὴν ἀναλυτικὴν ἔκφρασιν τοῦ ἐμπειρικοῦ νόμου τῆς πιθανότητος τῆς κατανομῆς τῆς σειρᾶς, ὁ δὲ δεύτερος διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν θεωρητικῶν πιθανοτήτων. Διὰ $\xi = 0$ ἔχομεν $y_0 = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}}$, ἤτοι τὴν πιθανότητα ἥτις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν μέσον.

Ἐὰν πρόκειται περὶ σειρᾶς συχνοτήτων, τότε ἀμφότερα τὰ β' μέλη τούτων πολλαπλασιάζονται ἐπὶ N, τὸ ὁλικὸν πλῆθος τῶν συχνοτήτων.

Ἀλλὰ σειραὶ δυνάμεναι νὰ παρασταθῶσιν ἀναλυτικῶς διὰ τῶν τύπων τοῦ Gauss ἢ Laplace σπανιώτατα ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς πράγμασι, μόνον δὲ εἰς τὴν ἀνθρωπομετρίαν, μετεωρολογίαν, βοτανικήν, βιολογίαν, οὐδέποτε δὲ εἰς τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας.

Ὅταν ἡ σειρὰ συχνοτήτων εἶναι ἀσυμμετρική, ἀναλυτικῶς ἀναπαρίσταται εἴτε ἐφαρμοζομένης τῆς μεθόδου τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων εἴτε τῆς μεθόδου τῶν ῥοπῶν εἴτε τέλος ἡ στατιστικὴ σειρὰ τῶν πιθανοτήτων ἀναπτύσσεται εἰς σειρὰν πολυωνύμων G ἢ πολυωνύμων τοῦ Hermite. Ἡ σειρὰ $y = y(\xi)$ ἀναπτύσσεται εἰς σειρὰν πολυωνύμων τοῦ Hermite, ἐὰν αὕτη εἶναι ὡρισμένη καὶ συνεχὴς ἀπὸ $-\infty$ μέχρι $+\infty$ καὶ ἔχῃ τὰς δύο πρώτας ταύτης παραγώγους ὡρισμένας καὶ συνεχεῖς ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ, μηδενίζεται δ' ἐπὶ πλέον μετὰ τῶν παραγώγων αὐτῆς διὰ $\xi = \pm\infty$, ὅτε τὸ ἀνάπτυγμα σχηματίζει σειρὰν συγκλίνουσαν

$$y = [\alpha_0 + \alpha_1 H_1 + \alpha_1 H_2 + \ldots] \overline{e}^{\,k^2\xi^2} \qquad (1)$$

ὅπου $H_\nu = e^{k^2\xi^2}\left[\frac{d^\nu}{d\xi^\nu}(e^{-k^2\xi^2})\right]$, τὰ πολυώνυμα τοῦ Hermite, καὶ

$$\alpha_\nu = \frac{1}{2^\nu.\nu'.k^{2\nu-1}\sqrt{\pi}} \int_{-\infty}^{+\infty} H_\nu\, y\, d\xi$$

ἐπὶ πλέον $\mu_\nu = \int_{-\infty}^{+\infty} H_\nu e^{-k^2\xi^2} d\xi$ ἡ ν ῥοπὴ τῆς συναρτήσεως.

Διὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τοῦ τύπου (1) ὑφίστανται εἰς τὸ Functionentafel mit Formeln und Cuwen τοῦ Jahnke-Emde πίνακες δίδοντες τὰς τιμὰς τῶν

$$\left(\frac{1}{2}\right)^\nu \Phi_{\nu+1}(x) = \frac{1}{2^{\nu-1}K^\nu\sqrt{\pi}} e^{-k^2\xi^2},$$

ὅπου $K = \frac{1}{\sigma\sqrt{2}}$, τὸ ἀπόλυτον μέτρον ἀκριβείας (Module).

Ὁμοίως ἡ σειρὰ συχνοτήτων $y_i = \sigma(u)$, ἐὰν αἱ τιμαὶ τοῦ y_i σχηματίζωσι πρόοδον ἀριθμητικὴν λόγου Δy, ἀναπτύσσεται εἰς σειρὰν πολυωνύμων G, ἀλλασσομένης τῆς μεταβλητῆς

$$\frac{y_i - y_o}{\Delta y} = y,$$

ὅτε ν θὰ λάβῃ τὰς ἀκεραίας τιμὰς $1, 2, \ldots +\infty$ καὶ ἡ συνάρτησις $y = \sigma(\nu)$ ἀναπτύσσεται εἰς τὴν σειράν, ἥτις καὶ συγκλίνει ὡς γνωστὸν

$$y = [\alpha_0 + \alpha_1 G_1 + \alpha_2 G_2 + \ldots]\psi(m,\nu),\ \text{ὅπου}\ m = \frac{\Sigma y\nu}{\Sigma y}$$

$$\psi(m,\nu) = \frac{e^{-m}m^\nu}{\nu'},\ \alpha_i = \frac{m^i}{i'}\Sigma y G_i\ \text{καὶ}$$

$G_i = (-1)^i \Delta^i \psi(m, \nu - i)$, Δ^i αἱ διάφοραι τάξεις i συναρτήσει τῶν τιμῶν τῆς $\psi(m, \nu)$· διὰ τούτων, αἵτινες ὑπάρχουσιν εἰς τὴν Στατιστικὴν τοῦ Κ. Ἀθανασιάδου, καθορίζομεν τοὺς συντελεστὰς a_i καὶ τὰ πολυώνυμα G_i.

Ε'. ***Προσέγγισις ἐπιτευχθείσης ἀναπαραστάσεως.*** Αἱ κατὰ τὰ ἄνω καθοριζόμεναι ἀναλυτικαὶ ἐκφράσεις παρέχουσι τὸν ἐμπειρικὸν νόμον τῆς ἐκδηλώσεως τῶν φαινομένων, ἡ δὲ διὰ τούτων ἐπιτευχθεῖσα προσέγγισις ἀναπαραστάσεως μετρεῖται διὰ τῆς διαφορᾶς (σφάλματος), ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ ἑκάστης θεωρητικῆς καὶ ἐκ παρατηρήσεως τιμῆς τοῦ φαινομένου.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἀναλυτικοῦ τύπου τοῦ μᾶλλον προσφόρου εἶναι ζήτημα λεπτὸν ἅμα καὶ ἄκρως πολύπλοκον· καὶ τοῦτο διότι ὁ στατιστικός, ὡς καὶ πᾶς ἐπιστημοτικὸς ἐρευνητής, εἶναι ἀδύνατον νὰ μετρήσῃ ὅλας τὰς ἐνδιαφερούσας περιπτώσεις φαινομένου τινός. Ἀναγκάζεται νὰ ἀρκῆται ὡς ἐκ τούτου εἰς περιωρισμένον ἀριθμὸν περιπτώσεων, ἐξ ὧν νὰ συναγάγῃ τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν παρατηρηθέντων γεγονότων καὶ νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἰσχύουσι, σχεδὸν περίπου, διὰ τὰς μὴ παρατηρηθείσας ἔτι περιπτώσεις. Ἵνα ὅμως δυνηθῇ νὰ γενικεύσῃ οὕτω, χωρὶς νὰ διαψευσθῇ ὑπὸ μεταγενεστέρων παρατηρήσεων, δέον ὁ στατιστικὸς νὰ λάβῃ προφυλάξεις τινὰς ποιούμενος τὴν ἐκλογήν του. Κατ' ἀρχὴν ὁ ἀριθμὸς τῶν ληφθέντων στοιχείων (παρατηρήσεων) μ νὰ ᾖ μεγάλος, ἔπειτα τὰ στοιχεῖα δέον νὰ ληφθῶσιν οὕτως, ὥστε νὰ ἀποφύγωμεν τὰ συστηματικὰ σφάλματα. Ἐὰν ληφθῶσιν οὕτω πλείονα δείγματα μ στοιχείων (randon sample), τὰ σφάλματα δέον νὰ ἀκολουθῶσι τοὺς νόμους τοῦ τυχαίου. Ἐὰν μετρήσωμεν μέγαν ἀριθμὸν ὁμάδων, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορίσωμεν τοὺς μέσους τῶν ἐξαγομένων, εἶτα τὰς διασποράς πέριξ τῶν μέσων τούτων. Θὰ εὑρεθῶσιν οὕτω αἱ πιθαναὶ ἀποκλίσεις ἢ σφάλματα τῶν μετρηθέντων μεγεθῶν καὶ θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ διαπιστωθῇ ἐὰν τὰ δείγματα ἀκολουθῶσιν ἢ ὄχι τοὺς νόμους τοῦ τυχαίου καὶ νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι τὰ ὡς εἴρηται δείγματα ἀναπαριστῶσιν ἐπίσης τὸ σύνολον ἐξ ὧν ἐλήφθησαν.

Ἐὰν ὅθεν αἱ θεωρητικαὶ συχνότητες, ὁρισθεῖσαι ἀναλυτικῶς κατά τινα τῶν προλεχθεισῶν μεθόδων, εἶναι $m_1, m_2, m_3, \ldots, m_n$, ἐνῷ αἱ ἀντιστοιχοῦσαι συχνότητες ἐκ παρατηρήσεως εἶναι $m^1_1, m^1_2, \ldots m^1_3 \ldots m^1_n$, τὸ κριτήριον τῆς προσεγγίσεως εἶναι κατὰ τὸν Pearson:

$$x^2 = \sum_{\nu=1}^{\nu=n}\left[\frac{(m^1_\nu - m_\nu)^8}{m_\nu}\right]$$

Ἡ σπουδαιότης ὅτι τυχαῖον δεῖγμα (νέον σύνολον παρατηρήσεων) θὰ παρουσιάσῃ τόσην μεγάλην ἢ καὶ μεγαλυτέραν ἀπόκλισιν ἀπὸ τῆς θεωρητικῆς τιμῆς παρέχεται ὑπὸ

$$p = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \int_x^\infty \overline{e}^{\frac{x^2}{2}} dx + \sqrt{\frac{2}{\pi}}\, \overline{e}^{\frac{x^2}{2}}$$

$$\left(x + \frac{x^3}{3} + \ldots + \frac{x^{n-3}}{1.3.5..(n-3)}\right)$$

ἐὰν n εἶναι ἄρτιον καὶ

$$p = e^{-\frac{x^2}{2}}\left(1 + \frac{x^2}{2^1} + \frac{x^4}{2.4} + \ldots + \frac{x^{n-3}}{2.4.6..(n-3)}\right),$$

ἐὰν n ἀριθμὸς περιττός.

Διὰ τὰς διαφόρους ταύτας τιμὰς τῶν n καὶ x ὑπάρχουσιν εἰδικοὶ πίνακες παρέχοντες τὴν ζητουμένην ἱκανότητα τῆς ἐπιτευχθείσης προσεγγίσεως. Οὕτω ἂν $x^2 = 10{,}27$ καὶ $n = 18$ οἱ ὅροι τῆς σειρᾶς, τότε $p = 0{,}891$, ἤτοι ἐπὶ 100 νέων δοκιμασιῶν αἱ 89 % θὰ ἀκολουθήσωσι τὸν νόμον τῆς κατανομῆς τῆς ὑπ' ὄψιν σειρᾶς. Οἱ πίνακες διὰ τὰς τιμὰς τοῦ p εὑρίσκονται εἰς Tables for Statisticians and Biometricians τοῦ Pearson

ΣΤ'. ***Γραφικὴ ἀναπαράστασις.*** Ἡ γραφικὴ ἀναπαράστασις τῶν ἱστορικῶν σειρῶν καὶ τῶν σειρῶν συχνοτήτων ἐπιτελεῖται εὐκόλως. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιοῦμεν μίαν τῶν κάτωθι μεθόδων.

α) Ἐπὶ συστήματος ἀξόνων ὀρθογωνίων, ὁ μὲν ἄξων τῶν τετμημένων λαμβάνεται ὡς ἄξων τῶν χρόνων ἢ τῶν τιμῶν τοῦ μεταβλητοῦ, ὁ δὲ ἄξων τῶν τεταγμένων ὡς ἄξων τῶν παρατηρήσεων ἢ συχνοτήτων. Οὕτω ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν x λαμβάνονται ἰσομήκη διαδοχικὰ ἀνύσματα, ἅτινα παριστῶσι τὰς τιμὰς τῶν μεταβλητῶν (ἔτη κ.λ.π.), ἐκ τοῦ πέρατος ἑκάστου ἀνύσματος ἄγεται κάθετος ἐπὶ τὸν ἄξονα τῶν x ἴση πρὸς τὴν ἀντίστοιχον τιμὴν τῆς συναρτήσεως ·διὰ τὴν θεωρηθεῖσαν τιμὴν τοῦ μεταβλητοῦ. Ἀκολούθως ἑνοῦνται τὰ πέρατα τῶν καθέτων τούτων δι' εὐθειῶν, ὅτε προκύπτει πολυγωνικὴ γραμμή, ἥτις ἀναπαριστᾷ γραφικῶς τὴν στατιστικὴν σειρὰν καὶ καλεῖται ἐμπειρικὸν πολύγωνον ἢ καὶ πολύγωνον συχνοτήτων ἢ καὶ ἐμπειρικὴ καμπύλη.

Τὸ ἐμβαδόν, τὸ μεταξὺ τῆς καμπύλης ταύτης, τοῦ ἄξονος τῶν x καὶ τῶν τετμημένων

$$x_i - \frac{\Delta x}{2},\ x_i + \frac{\Delta x}{2}$$

θὰ ᾖ κατὰ προσέγγισιν ἴσην πρὸς τὴν συχνότητα τῶν μεγεθῶν x_i.

Ἀκριβέστερον ἀναπαρίσταται οἱαδήποτε ἱστορικὴ σειρὰ ἢ σειρὰ συχνοτήτων διὰ τῶν *ἱστογράμμων*. Πρὸς τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν x, ἐπὶ βάσεως

$$x_i - \frac{\Delta x}{2},\ x_i + \frac{\Delta x}{2},$$

κατασκευάζομεν ὀρθογώνια ἀντιστοίχου ὕψους $\sigma(x_i)$. Τότε τὸ ἐμβαδὸν ἑκάστου ὀρθογωνίου εἶναι ἀκριβῶς ἡ συχνότης τῶν x_i.

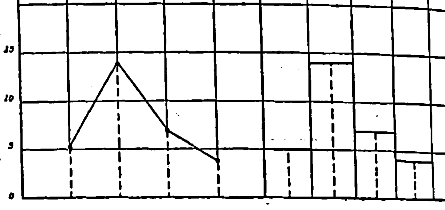

Διὰ τῆς *στατιστικῆς ἀψῖδος* (Ogive, cumulative frequency) ἢ *ἀθροιστικῆς* ἢ *σωρείτιδος σειρᾶς* καθιστῶμεν ἐναργὲς γραφικῶς πόσαι συχνότητες ἢ παρατηρήσεις εἶναι μείζονες τῆς x_i ($i = 0,1,2\ldots\nu$) τιμῆς τοῦ μεταβλητοῦ, ἐπὶ πλέον γραφικῶς δυνάμεθα διὰ ταύτης νὰ καθορίσωμεν τὴν διαμέσον καὶ τὰ τεταρτημόρια. Ἐπειδὴ τὸ μεταβλητὸν x_i ἐνεφανίσθη $\sigma(x_i)$ Θ φοράς, ἔνθα x_i ὁ κεντρικὸς ὅρος τῆς διπλοτίμου σειρᾶς τοῦ μεταβλητοῦ, ἑνοῦμεν τὰ διάφορα σημεῖα ὧν αἱ συντεταγμέναι εἶναι

$$H = x_i\ \text{καὶ}\ \Psi = \sum_1^\infty \sigma(x_i)\ \Theta = y_i \quad [x_i = \sigma(x_i)]$$

καὶ ἐπιτυγχάνομεν τὴν ἀθροιστικὴν σειράν. Ἀλλ' ἡ εὐθεῖα, ἥτις διέρχεται διὰ τῶν σημείων (x_i, y_i) καὶ (x_{i+1}, y_{i+1}) ἔχει ἐξίσωσιν τὴν

$$\frac{x - x_i}{x_i - x_{i+1}} = \frac{4 - y_i}{y_i - y_{i+1}}\ \text{ἢ}$$

$$y - y_i = \frac{(y_i - y_{i+1})}{x_i - x_{i+1}}.(x - x_i) = \sigma'(x_{i+1})(x - x_i)$$

ἢ $\varepsilon\varphi\omega = \sigma(x_{i+1})$, ὅπου ω ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει ἡ ἄνω εὐθεῖα μετὰ τοῦ ἄξονος τῶν x' κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἐφαπτομένη τῆς γωνίας ω ἰσοῦται τῇ τεταγμένῃ τοῦ σημείου x_{i+1}, δηλαδὴ τῇ $\sigma'(x_{i+1})$.

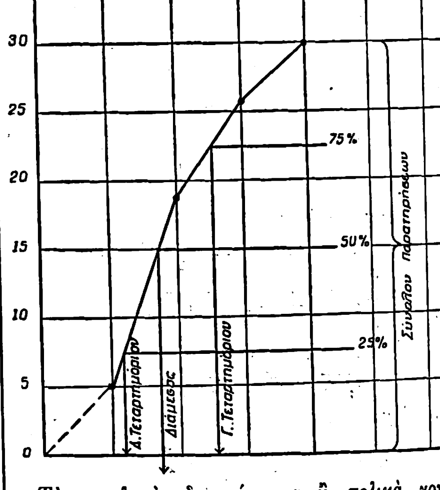

Τὰ κυκλικὰ διαγράμματα ἢ *πολικὰ* χρησιμοποιοῦνται: α) εἰς κατανομὰς συχνοτήτων ἢ ποιοτικὰς κατανομὰς καὶ β) εἰς περιοδικὰς ἀναπαραστάσεις ἐν τῷ χρόνῳ καὶ δὴ ἐν τῷ ἔτει. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν αἱ συχνότητες ἑκάστης τιμῆς τοῦ μεταβλητοῦ ἀνάγονται εἰς τόσον τοῖς % τοῦ συνόλου αὐτῶν καὶ ἀκολούθως ἐπὶ κύκλου ἀκτῖνος ἴσης πρὸς τὴν μονάδα τοῦ κύκλου λαμβάνονται τομεῖς ἐμβαδοῦ ἴσου πρὸς ἑκάστην ὁμάδα συχνοτήτων εἰς τόσον τοῖς % τοῦ συνόλου αὐτῶν ἐκφραζομένου.

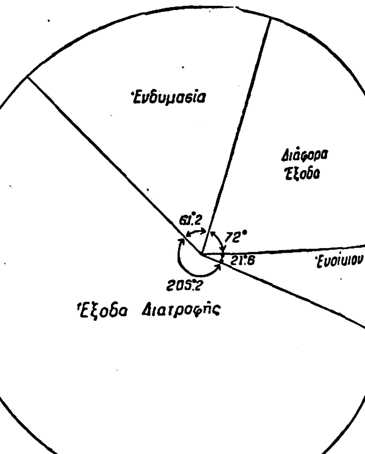

Κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν εἰς κύκλον ἀκτῖνος ἴσης πρὸς τὴν μονάδα τοῦ μήκους ἐγγράφεται κανονικὸν δωδεκάγωνον, ἐπὶ τῶν ἀκτίνων οὕτινος, ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ μιᾶς ἐξ αὐτῶν, λαμ-

Digitized by Google

βάνονται ἀνύσματα ἴσα πρὸς τὰς παρατηρήσεις, κατὰ κλίμακα δεδομένην. Ἀκολούθως ἑνοῦμεν τὰ ἄκρα τῶν ἀνυσμάτων τούτων δι' εὐθυγράμμων τμημάτων καὶ ἔχομεν τὴν γραφικὴν ἀναπαράστασιν τοῦ φαινομένου ἐν τῷ χρόνῳ (ἐποχιακὴν μεταβολήν).

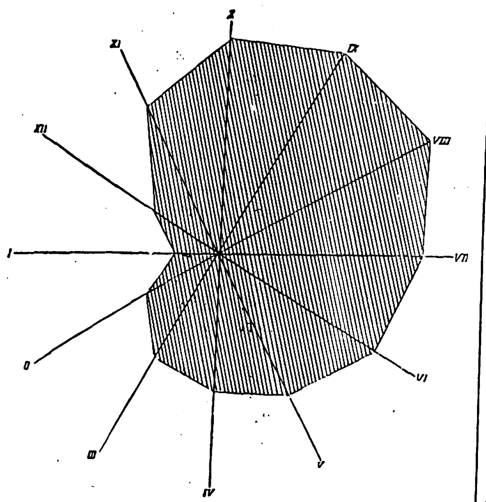

Ἐκτὸς τῶν ἄνω γραφ κῶν ἀναπαραστάσεων ὑφίστανται καὶ τά, σπανιώτατα χρησιμοποιούμενα, στερεογράμματα, εἰς ἃ ἡ ἀναπαράστασις γίνεται διὰ στερεῶν γεωμετρικῶν σχημάτων, καὶ τὰ χαρτογράμματα, χρησιμοποιούμενα ἰδίᾳ εἰς τὴν δημογραφίαν, ὑγιεινήν, δασολογίαν, μετεωρολογίαν, ὑδρογραφίαν κτλ. Τὰ χαρτογράμματα εἶναι ἁπλοῖ γεωγραφικοὶ χάρται ἐκτάσεώς τινος, ἐφ' ὧν σημ ιοῦνται συμβατικῶς διὰ χρωμάτων διάφορα φαινόμενα (μεταβολὴ πυκνότητος πληθυσμοῦ ἔν τινι χώρᾳ κλπ.).

Ζ'. ***Συμμετοβολὴ δύο ἢ πλειόνων φαινομένων*** βλ. λ. *συσχέτισις.*

Η'. ***Ἱστορία τῆς στατιστικῆς.***

Ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος ἡ στατιστική, ὑποτυπωδῶς εἶναι ἀληθές, ἐμφανίζει σημεῖα τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς. Καὶ ἀρχῆθεν ἐταυτίζετο, ἰδίᾳ ἐν Αἰγύπτῳ, Κίνᾳ καὶ Ρώμῃ, πρὸς τὴν ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ κίνησιν αὐτοῦ (βλ. λ. *ἀπογραφή, πληθυσμός*), ἀκολούθως δέ, ἀπὸ τοῦ Σεβαστιανοῦ Muenster (1489—1552), γράψαντος «Κοσμογραφίαν», καὶ Φραγκίσκου Σανσοβίνο (1521—1586), γράψαντος τὸ «Del governo ed administrazione», ἄρχονται ἀποτελοῦντες ἀντικείμενον αὐτῆς ὁ πληθυσμός, ὁ στρατός, τὰ οἰκονομικά, ἡ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριον, καὶ τοῦτο διότι τοὺς ὡς εἴρηται συγγραφεῖς ἐνδιέφερε πρὸ παντὸς νὰ γνωρίσωσι τὸ κράτος καὶ τὰς πηγὰς τῆς ὑπάρξεως καὶ συντηρήσεως αὐτοῦ. Α ἔρευναι τούτων ἀπετέλουν περιγραφικὴν ἐπιστήμην τοῦ κράτους καὶ πάντα τὰ πορίσματα αὐτῶν ἀφεώρων καὶ αὖθις αὐτὸ τοῦτο τὸ κράτος. Ὁ πληθυσμὸς δὲν ἐσπουδάζετο ὡς πληθυσμός, ἀλλ' ὡς παράγων εὐημερίας τοῦ κράτους. Συστηματικῶς πρῶτος ἐξέθηκε τὴν νέαν ταύτην πολιτικοοικονομικὴν ἐπιστήμην, περιγραφικῶς δέ, ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Helmstädt Herman Coring (1606—1681), ἰατρὸς μᾶλλον θεωρούμενος. Τὸ ἔργον του προωρίζετο διὰ τὴν διδασκαλίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καὶ ἐδανείζετο τὰ δεδομένα του ἐκ προγενεστέρων δημοσιεύσεων. Τὴν ὕλην ἣν περιέλαβεν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν διδασκαλιῶν αὐτοῦ ἐκάλεσε «Notitia rerum publicarum» καὶ ἀνέπτυσσε κατὰ τὴν ἀριστοτελικὴν μέθοδον, διακρίνων διὰ τὴν πλήρη γνῶσιν ἑκάστου κράτους τὰς τέσσαρας α τίας: 1) causa materialis, 2) causa finalis, 3) causa formalis, 4) causa efficiens, οὖσαν ἐν ταὐτῷ διπλῆν, ἤτοι: α) causa animata καὶ β) causa non animata. Τοῦ ἔργου τοῦ Coring συνεχιστὴς ὑπῆρξεν ὁ Γοδεφρεῖδος Achenwall (1719—1772), καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Marburg τὸ πρῶτον, τῆς Göttingen ἀκολούθως. Οὗτος ἔδωκεν εἰς τὴν στατιστικὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν καὶ καθώρισεν ἀκριβέστερον τὰ ὅρια καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς. Ἀπὸ τοῦ Achenwall δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι χρονολογεῖται ἡ νεωτέρα στατιστική, διότι αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ ὀνομάσας τὴν νέαν ταύτην ἐπιστήμην διὰ τοῦ ὀνόματος «Στατιστική», ἐγένετο δὲ ἱδρυτὴς σχολῆς καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐκυριάρχησεν ἡ ἀντίληψις τούτου περὶ τῆς στατιστικῆς ὡς ἐπιστήμης ἐπιδιωκούσης τὴν γνῶσιν ἀξιοσημειώτων γεγονότων ἐνδιαφερόντων τὸ κράτος καὶ ἀποτελούντων αὐτῶν τούτων τὸ ἴδιον τῆς στατιστικῆς ἔδαφος.

Εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς στατιστικῆς ἐν Γερμανίᾳ συνετέλεσεν ἰδίᾳ ὁ διάδοχος τοῦ Achenwall ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγγης Λουδοβῖκος φὸν Schlözer (1735—1809), καταδείξας ὅτι τὰ ἀξιοσημείωτα γεγονότα ἔχουσιν ἔννοιαν καταβλητὴν κατὰ τὸν χρόνον, τὸν τόπον καὶ τὰς περιστάσεις. Πρὸ ὅμως τῆς ἐμφανίσεως τῆς τριάδος Coring-Achenwall-Schlözer ἐν Γερμανίᾳ εἶχε δημιουργηθῆ εἰς Ἀγγλίαν ἐπιστημονικὸν ρεῦμα, οὗτινος ἡ ἐξέλιξις ἐπέπρωτο νὰ ἀσκήσῃ σοβαρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς στατιστικῆς. Ἦτο ἡ «Σχολὴ τῶν Πολιτικῶν Ἀριθμητικῶν» τῶν Graunt (1620—1674) καὶ Petty (1623—1687), ἥτις ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἀριθμητικῆς παρατηρήσεως· ἐπειδὴ ὅμως τότε αἱ στατιστικαὶ ἔρευναι ἦσαν σπάνιαι, δαπανηραί, ἔστιν ὅτε καὶ ἀδύνατοι, ἀντικαθίστα ταύτας δι' ἐκτιμήσεων στηριζομένων ἐπὶ ὑπολογισμῶν προσεγγίσεως, ἰδίᾳ ἀναλογιῶν, δι' ὧν ἐπειρᾶτο νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν ἀριθμητικῶν δεδομένων. Αἱ μέθοδοι ταύτης πλειστάκις ἐγελοιοποιήθησαν, καίτοι ἐτελειοποίησαν οὐκ ὀλίγον τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς τεχνικῆς στατιστικῆς. Τὴν στατιστικήν, ἑδραζομένην ἐπὶ μόνων τῶν ἀριθμῶν καὶ ἀπέχουσαν πάσης περιγραφῆς, ἐθεμελίωσεν ὁ Γερμανὸς ἱερωμένος Ἰωάννης Πέτρος Süssmilch (1707—1767), διὰ τῶν ἐρευνῶν του ἐπὶ τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ ἔργον τοῦ ἱερωμένου τούτου ὑπῆρξε τεράστιον, καθ' ὅσον ἀπετέλεσε τὸν θεμέλιον λίθον τῆς ἐξελίξεως τῆς περιγραφικῆς στατιστικῆς εἰς μαθηματικὴν τοιαύτην, καίτοι τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γοττίγγης, ἐχόμενον τῶν δοξασιῶν τοῦ Achenwall καὶ Schlözer, ἀπέκρουε συστηματικῶς τὴν χρῆσιν τῶν ἀριθμητικῶν δεδομένων καὶ τῶν συγκρίσεων βάσει τούτων.

Μετὰ τὸν περιγραφικὸν Ἀντώνιον Φρειδερῖκον Büsching, τὸν Δανὸν P. Anchersen, ἐμφανίζεται ὁ μέγας Quetelet (Lambert-Adolphe, Jaques, 1796—1874), μαθηματικὸς διακεκριμένος, διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Βρυξελλῶν καὶ ἰσόβιος γραμματεὺς τῆς Βασιλικῆς Βελγικῆς Ἀκαδημίας. Αἱ πρῶται ἐργασίαι τούτου εἶναι κυρίως δημογραφικαί, δι' ὃ καὶ ὁ ἄνθρωπος, κατ' αὐτόν, εἶναι τὸ ἀληθὲς τῆς στατιστικῆς ἐρεύνης ἀντικείμενον, ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐκφάνσεις. Κατὰ τὸν Quetelet «Ἡ στατιστικὴ ἀσχολεῖται περὶ τὸ παρόν, ἀφίνουσα τὸ παρελθὸν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ μέλλον εἰς τὴν πολιτικήν». Ὁ Quetelet ἐφήρμοσε τὰς στατιστικὰς μεθόδους εἰς τὴν μετεωρολογίαν, βοτανικὴν καὶ ἀστρονομίαν, διακρίνας οὐχ ἧττον τὴν αὐτοτέλειαν ταύτης τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Quetelet ἐξεδηλώθη εἰς 4 διακεκριμένα πεδία: 1ον) τῆς στατιστικῆς τοῦ πληθυσμοῦ, 2ον) τῆς ἠθικῆς στατιστικῆς, 3ον) τῆς ἀναπτύξεως τῆς τεχνικῆς στατιστικῆς, 4ον) τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τῶν σφαλμάτων εἰς τὰς ἰδιότητας τῶν ἀτόμων. Ἀπὸ τοῦ Quetelet ἄρχεται ἡ τεραστία πρόοδος τῆς στατιστικῆς, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς χρήσεως ἐν αὐτῇ τῆς θεωρίας τῶν πιθανοτήτων, ἐφ' ὧν αἱ ἐργασίαι τοῦ Jaques Bernoulli, τοῦ μαρκησίου de Laplace, τοῦ στρατηγοῦ Poisson, τοῦ Legendre, τοῦ Gauss, Cournot κλπ.

Βραδύτερον αἱ ἐργασίαι τοῦ Ρώσου Tchébychef (Sur les valeurs moyens), τοῦ Γερμανοῦ Lexis ἐπὶ τῶν ὁμοβάθμων κατατάξεων, τοῦ Ἄγγλου δημιουργοῦ τῆς θεωρίας τῆς συσχετίσεως Sir Francis Galton, τοῦ περικλεοῦς διαδόχου αὐτοῦ εἰς τὸ βιομετρικὸν ἰνστιτοῦτον τοῦ Λονδίνου Karl Pearson, τοῦ Σουηδοῦ ἀστρονόμου Charlier, τοῦ Crüber, Rümelin, Bortkieviez, Edgeworth, Bowley κτλ., τῆς πλειάδος τῶν Ἀμερικανῶν στατιστικῶν, προήγαγον τὴν στατιστικὴν εἰς ὕψιστον σημεῖον τελειότητος. Σήμερον ὑφίσταται πλουσιωτάτη διεθνὴς βιβλιογραφία, εἰδικὰ περιοδικὰ ἐκδίδονται σχεδὸν πανταχοῦ, διεθνὲς δὲ μόνιμον ἰνστιτοῦτον ἑδρεύει ἐν Χάγῃ τῆς Ὁλλανδίας καὶ διεθνῆ συνέδρια συγκαλοῦνται περιοδικῶς εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν διαφόρων κρατῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1910, διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Κίτσιν καὶ Γκροὺμ ἐν Ἀμερικῇ ἐξεδηλώθη ἡ τάσις τῆς δημιουργίας νέας οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, τῆς στατιστικῆς οἰκονομίας, ἑδραζομένης διὰ τὴν ἐξέτασιν ad posteriore τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων ἐπὶ μόνης τῆς στατιστικῆς παρατηρήσεως καὶ τεχνικῆς ἐρεύνης.

Ἀπότοκοι τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν αἱ πολυθρύλητοι οἰκονομικαὶ ἐπιτροπαὶ ἐρευνῶν τῶν πανεπιστημίων Χάρβαρτ (Ἡν. Πολιτεῖαι) καὶ Λονδίνου Καῖμπριτζ (Ἀγγλία), ὡς καὶ τὰ κατόπιν ἱδρυθέντα ἰνστιτοῦτα ἐν Σουηδίᾳ, Γερμανίᾳ κλπ. διὰ τὰς ἐρεύνας ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς ἑκάστου τόπου.

Ἡ στατιστικὴ ἐν Ἑλλάδι. Περὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς κρατικῆς στατιστικῆς βλ. ἄρθρον *Ἑλλάς.* Παρ' ἡμῖν ἡ μαθηματικὴ στατιστικὴ ἐλαχίστους θιασώτας ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ, δεδομένου ὅτι αὕτη δὲν διδάσκεται οὔτε ἐν τῷ πανεπιστημίῳ οὔτε ἐν ἄλλῃ ἀνωτέρᾳ κρατικῇ σχολῇ. Ἐλάχισται μόνον μελέται σποράδην ἔχουσιν ἀναφανῆ εἰς τὰ οἰκονομικὰ περιοδικὰ «Ἀρχεῖον οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν» καὶ «Ἐπιθεώρησις τῆς κοινωνικῆς καὶ δημοσίας οἰκονομίας». Ἡ ἑλληνικὴ βιβλιογραφία, πλὴν τῆς στατιστικῆς (1932) καὶ τῶν στοιχείων λογισμοῦ παρατηρήσεων (1932) τοῦ Κ. Ἀθανασιάδου, οὐδὲν ἕτερον περὶ στατιστικῆς σύγγραμμα ἔχει νὰ παρουσιάσῃ. Ἀπόπειρα ἱδρύσεως στατιστικῆς ἑταιρείας ἐν Ἑλλάδι, γενομένη τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν Σ. Στρεΐτ καὶ Κλ. Στεφάνου τῷ 1898, ἐστέφθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ ἐπιτυχίας, βραδύτερον ὅμως, τῷ 1916, ἐπεζητήθη ἡ προσαρμογὴ αὐτῆς πρὸς τὸν νόμον περὶ σωματείων καὶ ἀνεθεωρήθη τὸ καταστατικὸν αὐτῆς, ἱδρυθείσης τῆς «Ἑταιρείας τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ Στατιστικῆς». Λόγῳ ὅμως τῶν ἐξαιρετικῶν πολιτικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ δρᾶσις ταύτης ἀνεκόπη καὶ μετ' οὐ πολὺ ἔπαυσεν ὑφισταμένη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Κ. Ἀθανασιάδου* «Στατιστικὴ Θεωρητική-Πρακτική» (1932). —*Τοῦ αὐτοῦ* «Στοιχεῖα Λογισμοῦ παρατηρήσεων» (1932). —*Ξ. Ζολώτα-Α. Ἀγγελοπούλου* «Ἐπιθεώρησις κοινωνικῆς καὶ δημοσίας οἰκονομικῆς». —*Καλλιτσουνάκη* «Ἀρχεῖα οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν».— «Ἀσφαλιστικὴ ἐπιθεώρησις». —*Darmois* Statistique Mathématique (192-). —*Jordain* Statistique Mathématique (1927). — *Jullin* Principes de Statistique théori ue et appliquée (1922—1927). — *Niceforo* La méthode Statistique etc. (1925). —*March.* Les Principes de la méthode statistique (1930). —*Bowley.* Elements of Statistics (4 ἔκδ. 1920). —*Kelley* Statistical Methods. —*King* Elements of Statistical Methods. —*Rietz* Handbook of Mathematical Statistices. —*Yulle* An introduction to the Theory of Statistio.

Κ. Α. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

—*(Φυσ.)* Ἡ θεωρητικὴ ἔρευνα τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀερίων κατέστη δυνατὴ διὰ τῆς παραδοχῆς ὅτι ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ μορίων, εὑρισκομένων εἰς διηνεκῆ ἄρρυθμον κίνησιν, τῆς ταχύτητος αὐτῶν ἐξαρτωμένης μόνον ἐκ τῆς θερμοκρασίας. Τὰ μόρια τοῦ ἀερίου κινοῦνται εὐθυγράμμως μέχρις ὅτου συναντήσουν ἕτερον μόριον ἢ τὰ τοιχώματα τοῦ περιέχοντος αὐτὸ δοχείου. Αἱ συγκρούσεις τῶν μορίων πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὰ τοιχώματα τοῦ δοχείου εἶναι ἀπολύτως κλασσικαί, ἤτοι λαμβάνουν χώραν ἄνευ ἀπωλείας ἐνεργείας, ἐνῷ ὅμως ἐξ ἄλλου λαμβάνει χώραν μεταξὺ τῶν συγκρουομένων μορίων ἐναλλαγὴ ποσότητος κινήσεως. Κατὰ τὰς ἄνω συγκρούσεις τῶν μορίων λαμβάνει χώραν μεταβολὴ τῆς διευθύνσεως κινήσεως καὶ τῆς ταχύτητος ἑκάστου μορίου καὶ ἑπομένως ἡ κατάστασις τοῦ ἀερίου μεταβάλλεται *μικροσκοπικῶς*, ἤτοι ἐφ' ὅσον ἐξετάζομεν καὶ παρακολουθοῦμεν κατ' ἰδίαν ἓν ἕκαστον μόριον. Ἐν τούτοις ὁ ἀριθμὸς τῶν μορίων τῶν περιεχομένων καὶ εἰς λίαν μικρὸν ἀκόμη ὄγκον ἀερίου καὶ ὑπὸ λίαν ἀκόμη ταπεινὴν πίεσιν εἶναι πολὺ μεγάλος, καὶ ἐφ' ὅσον ἐξετάζομεν τὸ ἀέριον *μακροσκοπικῶς*, δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν οὐδὲν ἐκ τῆς συνεχῶς ἐν αὐτῷ παραγομένης μεταβολῆς τῆς καταστάσεως, λέγομεν δ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὅτι ὑφίσταται δυναμικὴ ἰσορροπία, δεδομένου ὅτι λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν μορίων ἡ μεταβολὴ τῆς διευθύνσεως κινήσεως καὶ ταχύτητος μορίου τινὸς ἐξουδετεροῦται κατὰ μέσον ὅρον δι' ἀντιθέτου μεταβολῆς, ἥτις γίνεται ἐπὶ ἑτέρου τινὸς μορίου, μεταξὺ τῶν ἀπειροπληθῶν μορίων τῶν ὑφισταμένων εἰς τὸν θεωρούμενον ὄγκον.

Ἀνάλογα ἀκριβῶς συμβαίνουν καὶ ὅταν ἐξετάζωμεν τὴν κατάστασιν τοῦ πληθυσμοῦ μεγάλης πόλεως, ὅστις διαβιοῖ ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας. Ἐφ' ὅσον ἐξετάζομεν τὸν πληθυσμὸν μικροσκοπικῶς, ἤτοι ἐφ' ὅσον ἐξετάζομεν ἀποκλειστικῶς ἕνα κάτοικον, εὑρίσκομεν ὅτι ὑφίσταται συνεχὴς μεταβολὴ καταστάσεως, καθ' ὅσον ὡρισμένοι κάτοικοι ἀποθνήσκουν, ἄλλοι γεννῶνται, ἄλλοι προχωροῦν κατὰ μίαν διεύθυνσιν, ἄλλοι κατ' ἀντίθετον. Ἐὰν ὅμως, τοὐναντίον, ἐξετάσωμεν τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως ὡς σύνολον, χωρὶς νὰ ἐνδιαφερώμεθα διὰ τὰ κατ' ἰδίαν ἄτομα καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, βλέπομεν ὅτι ὑφίσταται συνεχῶς ἡ ἰδία εἰκών, ἤτοι ὁ πληθυσμός, ἡ μέση ἡλικία καὶ ὁ μέσος ὅρος ὅλων τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ μένει ἀμετάβλητος, ἐφ' ὅσον αἱ συνθῆκαι διαβιώσεως δὲν μεταβάλλονται. Ἡ ὡς ἄνω μακροσκοπικὴ παρακολούθησις τοῦ πληθυσμοῦ πόλεων ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ἐρεύνης τῆς στατιστικῆς τῶν πληθυσμῶν, τὸ ἔργον τῆς ὁποίας συνίσταται εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῶν νόμων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν μέσον ὅρον τῆς συμπεριφορᾶς τῶν πληθυσμῶν, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἱστορίαν ἑνὸς ἑκάστου ἀτόμου.

Οἱ νεώτεροι φυσικοὶ ἔκριναν σκόπιμον νὰ εἰσαγάγουν τὰς μεθόδους τῆς στατιστικῆς τῶν πληθυσμῶν εἰς τὴν ἔρευναν συστημάτων ἀποτελουμένων ἐξ ἀπειροπληθῶν διακρίσεων ὁμοειδῶν στοιχείων, ὡς π. χ. εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀερίων, τὰ ὁποῖα περιέχουν ἐν μικρῷ εἰσέτι ὄγκῳ μέγιστον ἀριθμὸν ὁμοειδῶν μορίων. Ἡ ὡς ἄνω δὲ μέθοδος σπουδῆς τῶν ἀερίων παρέχει ἡμῖν ἀκριβῶς τὰ μεγέθη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ἀμέσως, ἤτοι τὸν τρόπον καθ' ὃν συμπεριφέρεται πλῆθος μορίων ἐν χώρῳ οὐχὶ λίαν μικρῷ, ἐνῷ ἡ συμπεριφορὰ ἑνὸς μορίου διαφεύγει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν παρατήρησιν καὶ ὡς ὅλως τυχαία δὲν ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, ἐφ' ὅσον ἐξετάζομεν μεγάλους ὄγκους ἀερίου, ἀκριβῶς ὡς καὶ τὴν στατιστικὴν πληθυσμῶν δὲν ἐνδιαφέρει ἡ ἱστορία ἑνὸς μεμονωμένου ἀτόμου.

Ὡς γνωστόν, αἱ μαθηματικαὶ μέθοδοι τῆς στατιστικῆς ἐρείδονται ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ λογισμοῦ τῶν πιθανοτήτων καὶ ὡς ἀποτέλεσμα δίδουν τὴν μέσην συμπεριφορὰν τῶν μετεχόντων ὑποκειμένων, π. χ. εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀερίων τὴν μέσην συμπεριφορὰν τῶν μορίων. Οὕτω ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μεθόδων τῆς στατιστικῆς εὑρίσκομεν μέσας τιμὰς τῶν μεγεθῶν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὴν συμπεριφορὰν τῶν μορίων.

Digitized by Google

Τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα ἐφαρμόζονται ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν τελείων ἀερίων, ἐν οἷς δὲν λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν δυνάμεις ἀσκουμένας μεταξὺ τῶν μορίων, ἡ στατιστικὴ δ' ἔρευνα τῶν τελείων ἀερίων ἀποτελεῖ τὴν *κινητικὴν* θεωρίαν τῶν ἀερίων. Τὰς μεθόδους τῆς στατιστικῆς ἀκολούθως εἰσήγαγεν ὁ Planck ἐν τῇ σπουδῇ τοῦ φαινομένου τῆς ἀκτινοβολίας, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ αὐτῆς καὶ τῶν νόμων τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς ἠλεκτροδυναμικῆς διεμόρφωσε τὴν περίφημον καταστᾶσαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους *θεωρίαν τῶν κβάντα*. Ἡ νεωτέρα δ' ἐξέλιξις τῆς φυσικῆς ἤγαγεν εἰς τὴν τροποποίησιν τῆς ἀρχικῆς στατιστικῆς, γνωστῆς σήμερον ὑπὸ τὸν ὅρον *κλασσικὴ στατιστική*, καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν νέων στατιστικῶν, προσαρμοζομένων καλύτερον εἰς τὴν ἔρευναν τῶν προβλημάτων τῆς ἀκτινοβολίας καὶ ἐν γένει τῆς φυσικῆς τοῦ ἀτόμου, ὡς π. χ. αἱ νέαι στατιστικαί, γνωσταὶ καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον *κβαντικαὶ στατιστικαὶ* (*στατιστικὴ Bose* καὶ *στατιστικὴ τοῦ Fermi*). Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

στατιστικός, *—ή, —όν*· ὁ τῆς στατιστικῆς· || *στατιστικὸς* (ὁ)· ὁ καταγινόμενος εἰς τὴν στατιστικήν.—Ἐπίρρ. *στατιστικῶς*.

— **στατιστικαὶ** *σειραὶ* (Sériations ou séries statistiques). Αἱ ἁπλούστεραι τῶν παρατηρήσεων ἐν τῇ στατιστικῇ συνίστανται εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν ἔν τινι συνόλῳ τῶν ἀτόμων (στοιχείων), ἅτινα κέκτηνται ἰδιότητάς τινας ἢ γενικώτερον ἔν τινι ὁμάδι γεγονότων τῶν στοιχείων ἐκείνων, ἅτινα πληροῦσι δεδομένην συνθήκην.

Αἱ παρατηρήσεις λαμβάνουν χώραν εἴτε εἰς διάστημα (τόπον καὶ χρόνον) ὡρισμένον, εἴτε μόνον εἰς χρόνον, δι' ὃ καὶ καλοῦνται παρατηρήσεις διαστήματος ἢ χρόνου (espace ou temps).

Ἐὰν ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν στοιχείων τοῦ συνόλου εἶναι S καὶ m ὁ ἀριθμὸς τῶν κεκτημένων δεδομένην τινὰ ἰδιότητα, τὸ κλάσμα $\frac{m}{S}$ εἶναι ἡ συχνότης τῆς ἰδιότητος ἐν τῷ θεωρηθέντι συνόλῳ· ἐὰν δὲ τὰ ὡς εἴρηται κλάσματα $\varphi = \frac{m}{S}$ ἀναφέρωνται εἰς τὸν χρόνον, τότε δημιουργεῖται ἡ σειρὰ τῶν ποσοτικῶν $\varphi_1, \varphi_2, \varphi_3, \ldots \varphi_\nu$, ἥτις εἶναι σειρὰ συχνοτήτων (fréquences) τῶν στοιχείων τῶν κεκτημένων τὴν δεδομένην ἰδιότητα διὰ σύνολον στοιχείων ἑκάστοτε, S, διάφορον. Πληρέστερον ἡ σειρὰ παρίστατο ὧδε

$$\begin{cases} m_1, m_2, m_3, \ldots m_\nu \\ S_1, S_2, S_3, \ldots S_\nu \end{cases}$$

καὶ θὰ ἐδήλου ὅτι ἐπὶ S_ν στοιχείων m_ν κέκτηνται τὴν θεωρηθεῖσαν ἰδιότητα. Αἱ ὡς ἄνω σειραὶ καλοῦνται ὁμόβαθμοι (βλ. *στατιστική*).

Ἐὰν ὅμως ὑφίσταται ἑτερόβαθμος κατάταξις α' βαθμοῦ, τὸ μεταβλητὸν x δύναται νὰ λάβῃ τὸ μὲν ἁπάσας τὰς μεταξὺ x_1 ἕως x_ν διαφόρους τιμὰς $x_1, x_2, x_3, \ldots x_\nu$, τὸ δὲ μόνον τὰς μεταξὺ δεδομένων ὁρίων περιλαμβανομένας.

Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν, ἐπειδὴ τὸ μεταβλητὸν λαμβάνει ὀλίγας τιμάς, δέον νὰ ἀπαριθμήσωμεν ταύτας· ἐὰν ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν τιμῶν τοῦ x εἶναι μέγας, δευτέρα περίπτωσις, θὰ θέσωμεν τὸν περιορισμόν, ὅπως x ἀληθεύῃ τὴν ἀνισότητα

$$x_i \leqslant x < x_{i+1}$$

ὅτε τὸ μόνον πρωτεῦον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἶναι ἡ ἐκλογὴ τοῦ *πλάτους* (intervalle, amplitude) ἢ *διαστήματος* τῶν μεγεθῶν x, ὅ ἐστι τῆς διαφορᾶς $x_{i+1} - x_i = \Delta x$ ἢ Θ καὶ τῶν ὁρίων τοῦ διαστήματος Δx, οὕτως ὥστε x νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ᾖ ἴσον πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν, δηλαδὴ

$$x_i - \frac{\Delta x}{2} < x < x_i + \frac{\Delta x}{2}$$

Μεγάλην σημασίαν ἔχει ὅπως τὸ Δx εἶναι σταθερὸν δι' ἁπάσας τὰς τάξεις τῶν τιμῶν x, δηλαδὴ ὅπως αὗται βαίνωσι τεταγμέναι κατὰ πρόοδον ἀριθμητικὴν λόγων Δx, ἐφ' ὅσον δὲ Δx μεῖζον, ἐπὶ τοσοῦτον οἱ ἀριθμητικοὶ ἢ στατιστικοὶ πίνακες βραχύνονται καὶ καθίστανται ἐναργέστεροι· ἐπειδὴ ὅμως αἱ συχνότητες δὲν κατανέμονται ὁμοιομόρφως ἐν ἑκάστῳ διαστήματι, καθορίζομεν συνήθως τὸ πλάτος αὐτοῦ, οὕτως ὥστε νὰ ἔχωμεν τὸ μέγιστον 15 ἕως 20 τάξεις μεγεθῶν x, μεταξὺ τῆς ἐλαχίστης καὶ μεγίστης αὐτοῦ τιμῆς. Ὅταν θέλωμεν νὰ ἀποφύγωμεν τὰ διπλᾶ ὅρια ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν τιμῶν τοῦ x, δεχόμεθα ὅτι αἱ συχνότητες ἐν τῷ αὐτῷ διαστήματι κατανέμονται ὁμοιομόρφως περὶ τὴν κεντρικὴν τιμὴν τούτου, ὅ ἐστι πέριξ τοῦ $(x_i + x_{i+1}) : 2$. Αἱ τοιαῦται στατιστικαὶ κατατάξεις παρίστανται ὑπὸ τῶν ἐμπειρικῶν συναρτήσεων ἢ στατιστικῶν σειρῶν $x_i = \sigma(x_i)$, ὅπου x_i εἶναι αἱ τιμαὶ τοῦ μεταβλητοῦ διὰ $i = 0, 1, 2, \ldots \nu$ καὶ $\sigma(x_i)$ αἱ ἀντιστοιχοῦσαι συχνότητες ἐμφανίσεως τοῦ x_i. Αἱ στατιστικαὶ σειραὶ $x_i = \sigma(x_i)$ διακρίνονται εἰς *δυναμικὰς* μέν, ἐὰν αἱ συχνότητες $\sigma(x_i)$ δεικνύουσι πλήρη τάσιν πρὸς αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν, εἰς *στατικὰς* δέ, ἐὰν αἱ συχνότητες δὲν ἐμφανίζωσι γενικὴν τάσιν πρὸς αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν, ἢ παρουσιάζουσι τοιαύτην, ἀλλ' εἰς ἐλάχιστον βαθμόν.

Αἱ συναρτήσεις $x_i = \sigma(x_i)$ καλοῦνται *περιοδικαὶ* ἐν τῷ χρόνῳ, ἐὰν ἡ πορεία τοῦ συνόλου τῶν συχνοτήτων ὑφίσταται κατὰ κύκλους, μᾶλλον ἢ ἧττον περιοδικοὺς ἐπαναλαμβανομένους. Αἱ στατιστικαὶ σειραὶ καλοῦνται κλεισταί, ἐὰν ἔχωσιν ἔλασσον ὅριον διὰ τὴν πρώτην τάξιν τῶν x καὶ μεῖζον τοιοῦτον διὰ τὴν τελευταίαν, ἀνοικταὶ δὲ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει. Αἱ δυναμικαὶ σειραί, ἐὰν μὲν αὐξάνωσι, καλοῦνται εἰδικώτερον προοδευτικαί, ἐὰν δὲ ἐλαττῶνται, παλίνδρομοι.

Ἐὰν κληθῇ ἔν τινι σειρᾷ συχνοτήτων $x_i = \sigma(x_i)$, m_0 ἡ ἐλαχίστη τῶν τιμῶν τοῦ μεταβλητοῦ x_i, M_0 ἡ μεγίστη, ἡ διαφορὰ $M_0 - m_0$ καλεῖται *ἀπόλυτον πλάτος αἰωρήσεως τοῦ μεταβλητοῦ* καὶ ἐμφαίνει τὸ πεδίον τῶν τιμῶν, ἐν ᾧ δύναται νὰ μεταβάλληται τὸ μεταβλητόν. Τὸ σχετικὸν πλάτος αἰωρήσεως ἢ δείκτης σχετικὸς τῆς μεταβλητικότητος δίδεται ὑπὸ

$$\frac{M_0 - m_0}{A(x)} \text{ ἢ } \frac{M_0 - m_0}{\Delta} \text{ ἢ } \frac{M_0 - m_0}{T},$$

ἔνθα A (x) ὁ μ. ἀριθμητικός, Δ ἡ διάμεσος, T ὁ τύπος τοῦ μεταβλητοῦ x_i. Κ. Α. Α.

—«**Στατιστικὴ** ***ἐπιθεώρησις τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος***». Στατιστικὸν περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν τῷ 1888, εἰς σχῆμα 8ον, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἠλία Μακοπούλου.

— **στατιστικὴ** ***μέθοδος*** [*Ἰατρ.*]· βλ. λ. *Λουΐ*, μέθοδος τοῦ —.

—**στατιστικὴ** ***κοινωνική***· βλ λ. *κοινωνικὴ* στατιστική.

Στάτλερ (Stadtler), ***Εδουάρδος***. Γερμανὸς κοινωνιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1886. Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Γκρὰτς καὶ Στρασβούργου καὶ διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ τμήματος τύπου τῆς ἐν Μόσχᾳ γερμανικῆς πρεσβείας (1918), ὅθεν ἐπιστρέψας ἵδρυσε τὴν ἀντιμπολσεβικικὴν ἕνωσιν «Liga zur Schutze der deutsche Kultur». Ἔγραψε: «Τὸ γαλλικὸν ἐπαναστατικὸν ἰδεῶδες καὶ αἱ περὶ πολιτείας ἰδέαι» (1916), «Δικτατωρία καὶ κοινωνικὴ ἐπανάστασις», «Ὁ παγκόσμιος πολιτισμὸς καὶ τὸ κοινωνικὸν ζήτημα» (1926), κ. ἄ., ἰδίως ἀφορῶντα τὸν μπολσεβικισμόν. Π. Ν. Π.

στατοβλάσται (οἱ) [*Ζῳολ.*]. Καλοῦνται οὕτω αἱ μικραὶ κυτταρικαὶ μᾶζαι, συνήθως φαιοῦ χρώματος, αἵτινες ἀπαντῶσιν εἰς τὰ βρυόζῳα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐξωπρώκτων*. Περιβάλλονται ὑπὸ μανδύου φέροντος πολυπληθῆ νηκτικὰ προσαρτήματα. Αἱ στατοβλάσται θεωροῦνται ὡς ὄργανα πολλαπλασιασμοῦ τῶν βρυοζῴων τούτων. Δ Ν. Π.

στατοκύστις (ἡ) [*Ζῳολ.*]. Καλεῖται οὕτω τὸ ἀνάλογον πρὸς τὸν λαβύρινθον τοῦ ὠτὸς ὄργανον τῶν ἀσπονδύλων ζῴων καὶ ἰδίως τῶν ὑδροβίων τοιούτων. Δ. Ν. Π.

στατόλιθος (ὁ) [*Ζῳολ.*]. Τὸ μικρὸν στερεὸν σῶμα ἀσβεστολιθικῆς ἢ φωσφορικῆς συστάσεως, ὅπερ εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς στατοκύστεως τῶν ἀσπονδύλων ὑδροβίων ζῴων. Δ Ν. Π.

— [*Φυσιολ.—Ψυχολ.*] Οἱ *στατόλιθοι* εἶναι μικρὰ κρυσταλλικὰ λιθάρια ἐξ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς τὸ ἐν τῷ λαβυρίνθῳ τοῦ ὠτὸς τοῦ ἀνθρώπου εὑρισκόμενον νευρικὸν πλέγμα, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν τελευταίων ἀποφυάδων τοῦ αἰσθητηρίου νεύρου τῆς στατικῆς αἰσθήσεως. Πρὸ τῆς ἐξακριβώσεως τῆς ὑπάρξεως τῆς αἰσθήσεως ταύτης οἱ στατόλιθοι ἐθεωροῦντο ὡς ἀποτελοῦντες μέρος τοῦ ἀκουστικοῦ ὀργάνου καὶ ἐκαλοῦντο ὠτόλιθοι (πρβλ. *Kreibig*: «Die Sinne des Menschen», *Χ. Σκαλισιάνου* «Στοιχεῖα γενικῆς ψυχολογίας»). Χ. Σ.

στατόμετρα (τὰ) [*Ὀφθαλμ.*]. *Στατόμετρα* ἢ *ἐξοφθαλμόμετρα* καλοῦνται τὰ ὄργανα, δι' ὧν προσδιορίζεται καὶ καταμετρεῖται ἡ θέσις τοῦ βολβοῦ ἐν τῇ κόγχῃ. Στηρίζονται δὲ ἐπὶ τῆς ἐξακριβώσεως τῆς ἀποστάσεως, ἥτις χωρίζει τὸ κέντρον τοῦ κερατοειδοῦς ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ἐξωτερικοῦ χείλους τοῦ κόγχου. Χρησιμεύουν κυρίως διὰ τὴν καταμέτρησιν τοῦ ἐξοφθάλμου ἐπὶ τῶν διαφόρων νόσων τοῦ κόγχου καὶ ἰδίως διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς προόδου ἢ μὴ αὐτοῦ μετὰ δύο διαδοχικὰς καταμετρήσεις εἰς δύο χρονικὰ διαστήματα ἀπέχοντα ἀλλήλων. Κατεσκευάσθησαν ποικίλα εἴδη στατομέτρων. Τὰ μᾶλλον ἐν χρήσει εἶναι τὸ τοῦ Snellen ἐν Γαλλίᾳ καὶ τὸ τοῦ Hertel ἐν Γερμανίᾳ. Β. Α.

Στατὸς [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου. Κάτ. 480, ἅπαντες Ἕλληνες Χριστιανοί. Α. Κ. Α.

στατοσκόπιον (τὸ) (Statoscope) [*Μετεωρολ.*]. Ὄργανον χρήσιμον διὰ τὴν σπουδὴν τῶν ἀποτόμων βαρομετρικῶν μεταβολῶν, αἵτινες παρατηροῦνται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μετεωρολογικῶν φαινομένων. *Στατοσκόπιον* ἐπίσης καλεῖται μικρὰ συσκευή, κατασκευασθεῖσα εἰδικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως σημειοῖ στιγμιαίως ἐνδείξεις ἐπὶ τῶν ἀνοδικῶν καὶ καθοδικῶν κινήσεων τῶν ἀεροστάτων. Θ. Θ. Φ.

στατοῦτον (τὸ) [*Νομ.*]. Κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς τὰς ἰταλικὰς πόλεις, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἀπετέλει καὶ ἰδιαιτέραν πολιτείαν, ἐκτὸς τοῦ κοινοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἐκράτουν καὶ ἴδιοι θεσμοὶ καλούμενοι *στατοῦτα* (statuta). Ὡς ἐκ τῆς μεταξὺ τῶν πλουσίων τούτων πολιτειῶν ζωηρᾶς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς, ἐδημιουργήθη ἡ ἀνάγκη νὰ καθορισθῇ ποῖος ὁ ἑκάστοτε ἐφαρμοστέος νόμος, καθ' ὅσον δὲν ἐθεωρήθη ἀνεκτὴ ἡ ἀποκλειστικὴ ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐφαρμογὴ τοῦ ἐγχωρίου. Σπέρμα τῆς ἀρχῆς ταύτης, τῆς ἐξετάσεως δηλαδὴ σχέσεώς τινος κατ' ἄλλον νόμον πλὴν τοῦ ἐγχωρίου, ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἐποχῇ, ὁπότε διὰ τοὺς ἐπαρχιώτας (pelegrini) ἐφηρμόζετο ἴδιον δίκαιον, μὴ μετέχον τῶν αὐστηρῶν ρωμαϊκῶν θεσμῶν, ἐδημιουργήθη δὲ ἀργότερον καὶ ἴδιος πραίτωρ, καλούμενος πραίτωρ ξενοδίκης, δικάζων τοὺς ἀλλοδαποὺς καὶ συμβουλευόμενος τοὺς ἰδίους αὐτῶν νόμους καὶ ἔθιμα. Κυρίως ὅμως ἡ ἀνάγκη τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀλλοδαποῦ νόμου, ἐν ὡρισμέναις σχέσεσιν, ἀνεφάνη κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν τότε κρατουσῶν ἀρχῶν ἐδημιουργήθη ἡ θεωρία τῶν θεσμίων. Κατὰ ταύτην διεκρίθησαν τρία εἴδη στατούτων: statuta personalia, realia καὶ mixta. Αἱ ἔννομοι σχέσεις αἱ ἀφορῶσαι τὸ πρόσωπον διείποντο ὑπὸ τοῦ δικαίου τῆς κατοικίας τούτου (S. personalia), αἱ ὡς πρὸς τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τοῦ δικαίου τοῦ τόπου ἔνθα τοῦτο κεῖται (S. realia), αἱ δὲ ἔννομοι σχέσεις αἱ γεννώμεναι ἐκ πράξεων, ὑπὸ τοῦ δικαίου τοῦ τόπου ἐν ᾧ αὕτη ἐτελέσθη, μὲ τὸν πρόσθετον περιορισμὸν ὅτι ἔδει νὰ κρατῇ μόνον ὡς πρὸς τὸν τύπον ταύτης (S. mixta).

Ἡ θεωρία αὕτη, οὖσα ἀτελὴς καὶ ἀνεπαρκής, συνεπληροῦτο ἑκάστοτε ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, μέχρις οὗ διεμορφώθη τελικῶς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀντιλήψεως ὅτι μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν ὑπάρχει κοινωνία δικαίου, ὥστε πᾶσα ἔννομος σχέσις πρέπει νὰ κρίνεται κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ τόπου, εἰς ὅ, ὡς ἐκ τῆς ἰδιαζούσης φύσεώς της, ἀνήκει, σὺν τῷ περιορισμῷ ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀλλοδαποῦ νόμου ἀποκλείεται, ὅταν οὗτος ἀντίκειται εἰς ἀπόλυτον ἀπαγόρευσιν τοῦ ἐγχωρίου. Ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα ἐκανονίσθησαν καὶ ὑπὸ τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ δικαίου ἐν ἄρθρῳ 3—8 τοῦ ἀστικοῦ νόμου τὰ τοπικὰ ὅρια τῶν νόμων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν τῆς ἐπιστήμης ἐτέθησαν τὰ κριτήρια τῆς ἀνευρέσεως τοῦ ἐφαρμοστέου τοιούτου ἐν περιπτώσει συγκρούσεώς των. Κατὰ ταῦτα, ἐν τῷ ἑλληνικῷ δικαίῳ δικονομικῶς τὰ τοπικὰ ὅρια τῶν νόμων καθορίζονται οὕτω. Ἡ κατάστασις γενικῶς τοῦ προσώπου ὑπάγεται εἰς τὸν λεγόμενον προσωπικὸν θεσμὸν καὶ ἐφαρμόζεται ὁ νόμος τῆς ἰθαγενείας. Τὰ ἀκίνητα, ὡς συνεχόμενα μετὰ τῆς χωρικῆς κυριαρχίας, ὑπεβλήθησαν εἰς τοὺς νόμους τοῦ τόπου ἔνθα κεῖνται (rei sitae)· διὰ τὰς λοιπὰς πράξεις ὡς πρὸς τὸν τύπον αὐτῶν κρατεῖ ὁ τύπος τοῦ τόπου ἔνθα ἐτελέσθησαν (locus regit actum), ὡς πρὸς δὲ τὸ περιεχόμενον ρυθμίζονται, ἐκτὸς ἂν ἄλλως ὥρισται παρὰ τῶν συμβαλλομένων, ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ τόπου τῆς ἐκτελέσεώς των. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦσιν αἱ ἐξ ἀδικήματος ἐνοχαί, διεπόμεναι πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ νόμου. Καὶ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου δικαίου ἀπαγορεύεται ἡ ἐφαρμογὴ ἀλλοδαποῦ νόμου ἀντικειμένου εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ τοιούτου διέποντος σχέσεις μὴ ἀναγνωριζομένας ὑπὸ τοῦ ἡμεδαποῦ. Α. Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Στατχάγκεν (Stadthagen), ***Ἀρθοῦρος***. Γερμανὸς δικηγόρος καὶ πολιτικὸς (1857—1917). Ἀπὸ τοῦ 1890 βουλευτὴς τοῦ κόμματος τῶν σοσιαλιστῶν δημοκρατῶν, προσεχώρησε τῷ 1917 εἰς τὸ ἀνεξάρτητον δημοκρατικὸν κόμμα. Ἔγραψε: «Τὸ δίκαιον τῶν ἐργατῶν» (1896 καὶ 1904). Θ. Κ.

στάτωρ (ὁ) (Stator) [*Ἠλεκτροτεχν.*]. Καλεῖται οὕτω τὸ ἀκίνητον σύστημα μηχανῆς ἐναλλασσομένου ρεύματος. Κ. Π.

Σταυανοὶ (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ, 5, 9) μετὰ τῶν Σουδινῶν, πρὸς Α. τοῦ Καρπάτου ὄρους (Δυτικὰ Καρπάθια) καὶ πρὸς Ν. τῶν Οὐενέδων. Κατά τινας εἶναι Σλαῦοι, ἐκ τοῦ πολωνικοῦ Stau (=λίμνη), ὁ δὲ Schafarik προτείνει τὴν γραφὴν *Σλαυανοὶ* ἢ *Σλαβανοί*· κατ' ἄλλους εἶναι *Σλοβένοι* ἢ *Σλαβῆνοι*, κατοικοῦντες περὶ τὸ νῦν Νοβγορόδ. Α. Θ. Σ.

Στάϋερ (Steyr ἢ Steier) [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Στάγερ*.

σταυλάρχης (ὁ), ὀρθότ. *σταβλάρχης*· ὁ διευθύνων καὶ ἐποπτεύων τοὺς στάβλους· || αὐλικὸν ἀξίωμα.

— [*Στρατ.*] *Σταυλάρχης* καλεῖται ὁ ὑπαξιωματικὸς ὁ ἐπιφορτιζόμενος ἐν τῇ ἴλῃ ἢ τῇ πυροβολαρχίᾳ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ σταύλου, δηλαδὴ τῶν ἐν αὐτῷ κτηνῶν καὶ ὑλικοῦ σαγῆς. Ἐν τῷ πεζικῷ ἡ τοιαύτη ὑπηρεσία ἐκτελεῖται κατὰ σύνταγμα ἢ τάγμα. Ν. Θ. Κ.

σταυλίζω, ὀρθότ. *σταβλίζω*· ἐγκαθιστῶ εἰς τὸν στάβλον: «σταβλίζω τοὺς ἵππους».

Digitized by Google

σταύλισμα (τό), *ὀρθότ. στάβλισμα*· ἡ εἰς τὸν στάβλον εἰσαγωγή, ἐγκατάστασις: «στάβλισμα τῶν ἵππων».

σταυλίτης (ὁ), *ὀρθότ. σταβλίτης*· ἄνθρωπος τῆς ὑπηρεσίας τοῦ στάβλου, ἱπποκόμος κττ.· || στρατ., παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ *σταυλοφύλακος*.

Σταῦλοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 213. Ἔχει τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

σταῦλος (ὁ), *ὀρθότ. στάβλος*· ἐστεγασμένος χῶρος, ἔνθα τρέφονται καὶ ἀναπαύονται οἱ ἵπποι καὶ τὰ ἄλλα ὑποζύγια (ἐκ τοῦ λατ. stabulum).

— *[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *σταῦλος* ὁ χῶρος ὁ χρησιμεύων ὡς ἐνδιαίτημα τῶν ζῴων γενικῶς, εἰδικῶς δὲ τῶν ἵππων. Ἀναλόγως δὲ τοῦ εἴδους τῶν ἐνσταυλιζομένων ζῴων, ὁ σταῦλος καλεῖται *βουστάσιον, στάνη, χοιροστάσιον* κλπ. Σκοπὸς τοῦ ἐνσταυλισμοῦ τῶν ζῴων εἶναι ἡ προφύλαξις ἀπὸ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν, ἡ ἀνάπαυσις ἐκ τῶν κοπώσεων, ὡς καὶ ἡ ρύθμισις τῆς σιτίσεως, διαίτης καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῶν ζῴων. Διὸ καὶ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν σταύλων δέον νὰ καταβάλληται μεγάλη μέριμνα, ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν τηρῶνται πάντες οἱ ὅροι τῆς ὑγιεινῆς ὡς πρὸς τὴν θέσιν καὶ τὸν προσανατολισμόν, τὸν ἀερισμόν, τὸν φωτισμόν, τὴν θέρμανσιν, τὴν ἀποχέτευσιν κτλ., ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐξασφαλίζεται ἐν αὐτοῖς ἡ ἄνετος διαβίωσις τῶν κτηνῶν καὶ ἡ ἐλευθέρα κίνησις τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἐπιφορτισμένου τὴν περιποίησιν καὶ ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν (βλ. καὶ λ. *ἱπποστάσιον*).
Θ. Α. Φ.

Σταῦλος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Φραντάτου τῆς ἐπαρχίας Ἰκαρίας τοῦ νομοῦ Σάμου. Κάτ. (1928) 43. Π. Ν. Π.

σταυλοφύλαξ, *—ακος* (ὁ)· φύλαξ τοῦ σταύλου· || ὁ ἱππεὺς ἢ ὁ ἐλάτης ὁ ἀνὰ εἰκοσιτετράωρον ἐναλλασσόμενος ἐν τῷ σταύλῳ διὰ τὴν διαφύλαξιν τῶν ἐν αὐτῷ κτηνῶν καὶ τῶν εἰδῶν σαγῆς, συγχρόνως δὲ διὰ τὴν καθαριότητα τοῦ σταύλου. Ν. Θ. Κ.

σταυλοχιτών, *—ῶνος* (ὁ)· ὁ ἐκ κοινοῦ βαμβακεροῦ ὑφάσματος χιτών, ὁ φερόμενος ὑπὸ τῶν ἱππέων καὶ τῶν ἐλατῶν κατὰ τὴν περιποίησιν τῶν κτηνῶν καὶ εἰς πάσας τὰς σχετικὰς ἐργασίας.
Ν. Θ. Κ.

Στάϋρ (Steyr) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Στάγερ*.

σταυράγκαθο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἀτρακτυλὶς* καὶ *ἐχίνωψ*.

σταυραδέρφια (τά)· πληθ. τοῦ *σταυραδερφὸς* (βλ. λ.).

σταυραδερφὸς (ὁ)· δημοτ. καὶ *σταυραδέρφι* (τό)· ἄλλως *ἀδελφοποιτὸς* (βλ. λ.).

σταυραετὸς (ὁ), καὶ *σταυραϊτός*· εἶδος ἀετοῦ (*ἀετὸς ὁ νᾶνος*)· || μεταφ., προσηγορία ἀντάρτου κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα· || εἰς τὰ δημοτικὰ ᾄσματα, προσηγορία ἁρματολοῦ ἢ κλέφτη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Σταυράκης. Δομέστικος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, μαθητεύσας παρὰ Γεωργίῳ τῷ Κρητί. Φονεύσας διὰ γρονθοκοπημάτων τὴν ὑπηρέτριάν του, ἐπαύθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἐκ τῆς θέσεώς του. Μετέπειτα ἐν τούτοις ἐχρημάτισε πρωτοψάλτης τοῦ ἐν Ταταούλοις ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ τοῦ ἐν Μεγάλῳ Ρεύματι τῶν Ταξιαρχῶν. Ν. Α. Χ.

—Σταυράκης *Γρηγοριάδης*. Κατήγετο ἐξ Αἴνου καὶ διετέλεσε πρωτοψάλτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐπὶ πενταετίαν (1866—1871). Ἦτο ἐγκρατὴς τῆς ἀραβοπερσικῆς μουσικῆς, ἐδίδαξε μουσικὴν εἰς τὴν πατριαρχικὴν μουσικὴν σχολὴν (1868—1872), ἐξέδωκε δὲ μετ' ἄλλων τὴν «Μουσικὴν βιβλιοθήκην». Ἀπέθανε τῷ 1871. Ν. Α. Χ.

—Σταυράκης *ὁ Χαντεντές*. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀποθανὼν τῷ 1835. Ἐκαλεῖτο οὕτω ὡς ὢν ἐγκρατέστατος, πλὴν τῆς βυζαντινῆς, καὶ τῆς ἀραβοπερσικῆς μουσικῆς. Εἰς τοῦτον ἀποδίδεται ἐσφαλμένως ὑπό τινων ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Εὐτέρπη» συλλογὴ ἀραβοπερσικῶν ᾀσμάτων, συγγραφεῖσα πράγματι ὑπὸ Ζαχαρίου τοῦ Χανεντέ.
Ν. Α. Χ

Σταυράκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα Κάτ. (1928) 328. Εἰς τὴν κοινότητα περιλαμβάνονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Νεοχωρόπουλο* καὶ *Τσιφλικόπουλο*. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ συνεταιρισμοὺς γεωργικὸν-πιστωτικὸν καὶ ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Π. Ν. Π.

Σταυράκια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 775. Ν. ΚΛΣ

Σταυράκιος. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (811). Ἦτο υἱὸς τοῦ γενικοῦ λογοθέτου καὶ εἶτα βασιλέως Νικηφόρου Α' (803—811). Ἐν περίπου ἔτος μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ πατρός του ἀνεκηρύχθη ὑπ' αὐτοῦ συμβασιλεὺς (κατὰ Δεκέμβριον 804), τῷ δὲ 808 ἐνυμφεύθη τὴν περικαλλῆ Ἀθηναίαν Θεοφανώ, ἀνεψιὰν τῆς Εἰρήνης. Τῷ 811 ἠκολούθησε τὸν πατέρα του εἰς τὴν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων ἐκστρατείαν, καθ' ἣν ἐτραυματίσθη σοβαρῶς εἰς τὴν μάχην τῆς 25 Ἰουλίου. Προβλέπων τὸν θάνατόν του, διενοήθη, κατά τινας, νὰ διαβιβάσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τὴν σύζυγόν του Θεοφανώ, ἀλλ' ὁ πατριάρχης Νικηφόρος Α' (806—815) καὶ οἱ ἄρχοντες Θεόκτιστος ὁ μάγιστρος, Στέφανος ὁ ἀρχηγὸς τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς κτλ. ἀπεφάσισαν νὰ ἀναγορεύσωσι βασιλέα τὸν κουροπαλάτην Μιχαὴλ Ραγκαβέ. Τὴν νύκτα τῆς 1—2 Ὀκτωβρίου 811 ὁ στρατὸς καὶ ἡ σύγκλητος, συνελθόντες ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν Μιχαήλ, ὅστις καὶ ἐστέφθη τὴν 2 Ὀκτωβρίου. Πληροφορηθεὶς τὰ γενόμενα ὁ Σταυράκιος ἐκάρη μοναχὸς καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἔνθα ἀπέθανε τὴν 12 Ἰανουαρίου 812.
Ν. ΚΛΣ

—**Σταυράκιος** *ὁ λογοθέτης*. Εὐνοῦχος εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν τῆς βασιλίσσης Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἀνηγορεύθη πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῆς Συγκοινωνίας, συγχρόνως δὲ ἀνέλαβε καὶ τὴν ὑπερτάτην τοῦ στρατοῦ διεύθυνσιν.

Ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία διήρχετο τότε τὴν κρισιμωτέραν περίοδον τῶν μεταρρυθμίσεων (βλ λ. *Ἰσαύρων δυναστεία*, τόμ. ΙΓ', σ. 206), καὶ ὁ Σταυράκιος, πιστὸς τῆς Εἰρήνης θεράπων, εὐφυὴς δὲ καὶ δραστήριος ὡς ἦτο, ἀνέλαβε νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἐναντίον τῶν μεταρρυθμίσεων, ἃς εἶχεν εἰσαγάγει ὁ Λέων Γ' ὁ Ἴσαυρος (717—741). Ὁ Σταυράκιος ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ προγράμματός του κατεδίωξε συστηματικῶς τοὺς μεταρρυθμιστὰς καὶ πρωτίστως τοὺς ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοιούτους, ἡ ἐκ τῆς πολιτικῆς του δὲ ταύτης προκληθεῖσα ἀναστάτωσις καὶ παραλυσία ἐν γένει εἰς τὴν διοίκησιν τῆς αὐτοκρατορίας ἐνεθάρρυνε τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ, Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ Πελοποννήσῳ ἐγκατεστημένους παμπληθεῖς Σκλαβηνούς, οἵτινες ἤγειραν ὅπλα κατὰ τοῦ κράτους καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν συνοίκων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ὁ Σταυράκιος ἐστράτευσε τῷ 783 ἐναντίον των, καθυπέταξεν ἐντὸς ὀλίγου αὐτοὺς καὶ ἐπανῆλθε τροπαιοῦχος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ θρίαμβον ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ.

Ἡ ἐπιτυχία ἐκείνη ἡδραίωσεν ἔτι περισσότερον τὴν θέσιν τοῦ Σταυρακίου, ὥστε οὗτος ἠδυνήθη εὐχερέστερον νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἀντιμεταρρυθμιστικὴν πολιτικὴν τῆς Εἰρήνης καὶ μετ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ νομίμου αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου ΣΤ', εἰς τὸν ὁποῖον ἀπηγόρευσε πᾶσαν ἀνάμιξιν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους καὶ πᾶσαν ἐπαφὴν μετὰ τῶν μεταρρυθμιστῶν. Ἀντιθέτως, οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐκαραδόκουν τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, ἵνα ἀπαλλάξωσι τὸν Κωνσταντῖνον ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς Εἰρήνης καὶ τοῦ Σταυρακίου, τοιαύτη δ' εὐκαιρία ἐθεωρήθη ὑπ' αὐτῶν ὁ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 790 συμβὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει σεισμός, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου ἡ Εἰρήνη ἐγκατέλιπε τὰ παλάτια αὐτῆς καὶ ἐγκατεστάθη ὑπὸ σκηνὰς εἰς τὸ προάστιον τοῦ Ἁγίου Μάμαντος. Ἐμελέτησαν τότε νὰ καθαιρέσωσιν αὐτήν, ἀλλ' ὁ Σταυράκιος ἀνεκάλυψεν ἐγκαίρως τὰ τεκταινόμενα διὰ τῶν κατασκόπων του, καὶ τότε ἡ Εἰρήνη συνέλαβε τοὺς πρωτεργάτας τῆς συνωμοσίας (μάγιστρον Πέτρον, πατρικίους Θεόδωρον Καμουλιανόν, Δαμιανὸν κλπ.), οὕς, ἀφοῦ ἐξυλοκόπησε καὶ παντοιοτρόπως ἐξηυτέλισεν, ἐξώρισε μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως «τὸν δὲ Κωνσταντῖνον βασιλέα, τύψασα καὶ πολλὰ λοιδορήσασα, ἀπρόϊτον ἐποίησεν ἐπὶ ἡμέρας ἱκανάς».

Οἱ μεταρρυθμισταὶ ὅμως, ὄντες ἰσχυροὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ, συνῆλθον κατ' Ὀκτώβριον 791 ἐν Ἀρτώᾳ, ἀπεκήρυξαν τὴν Εἰρήνην καὶ ἀνευφήμησαν ὡς μόνον βασιλέα τὸν Κωνσταντῖνον. Ἀναθαρρήσας τότε οὗτος εἰσῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καθῄρεσε τὸν Σταυράκιον ἐκ τοῦ ἀξιώματος τοῦ λογοθέτου καὶ ἀφοῦ τὸν ἐξυλοκόπησεν, ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς Πόντον, ἐξεδίωξεν ὡσαύτως καὶ πάντας τοὺς ἐμπίστους αὐλικοὺς τῆς μητρός του Εἰρήνης, ταύτην δὲ ἐνέκλεισεν εἰς τὰ παρὰ τὸν λιμένα τοῦ Ἐλευθερίου παλάτια.

Ὁ Κωνσταντῖνος, φύσει ἀσθενοῦς χαρακτῆρος ὤν, καμφθεὶς ὑπὸ τῶν παρακλήσεων τῆς μητρός του Εἰρήνης, ὄχι μόνον ἀνεκάλεσε μετ' ὀλίγον αὐτὴν εἰς τὰ Μεγάλα παλάτια, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνηγόρευσε συμμέτοχον τῆς βασιλείας. Μὴ ἀρκεσθεὶς δὲ εἰς τοῦτο ἀνεκάλεσε μετ' ὀλίγον ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ τὸν Σταυράκιον καὶ ἀποκατέστησεν αὐτὸν εἰς τὴν προτέραν θέσιν του. Ταῦτα δὲ καὶ ἀτυχεῖς τινες ἐκστρατεῖαι τοῦ Κωνσταντίνου ἐναντίον τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀράβων ἐκλόνησαν τὰς ἐλπίδας, ἃς ἐστήριζον ἐπ' αὐτοῦ οἱ μεταρρυθμισταί, οἵτινες ἐν τέλει ἀπεφάσισαν νὰ τὸν ἐκθρονίσωσιν, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἀναβιβάσωσιν εἰς τὸν θρόνον τὸν θεῖόν του Νικηφόρον. Ὁ Σταυράκιος ὅμως ἀνεκάλυψεν ἐγκαίρως καὶ τὴν συνωμοσίαν ἐκείνην καὶ ἐτιμώρησεν ἀγρίως τοὺς πρωτεργάτας αὐτῆς. Ὁ Νικηφόρος ἐτυφλώθη, οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Χριστόφορος, Νικήτας, Ἄνθιμος καὶ Εὐδόκιμος ἐγλωσσοκοπήθησαν. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου οἱ μεταρρυθμισταὶ δυσηρεστήθησαν σφόδρα κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ μετ' ὀλίγον τὰ στρατεύματα τοῦ Πόντου ἐστασίασαν ἐναντίον του. Ὁ Κωνσταντῖνος κατετρόπωσε τοὺς ἐπαναστάτας καὶ τότε ὁ Σταυράκιος ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας, ἵνα, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ συμφέροντος τοῦ θρόνου, ἐκδικηθῇ ἀγρίως τοὺς παλαιοὺς ἐχθρούς του. Ἔκτοτε ὁ πονηρὸς Σταυράκιος συνέδεσε φαινομενικῶς τὴν τύχην του μετὰ τῆς τοῦ Κωνσταντίνου, ἐν τῷ κρυπτῷ ὅμως ἐβυσσοδόμει τὴν καταστροφήν του, ἔχων πρὸς τοῦτο σύμφωνον καὶ αὐτὴν τὴν Εἰρήνην. Τὸν Μάρτιον 797, ἐκστρατεύων κατὰ τῶν Ἀράβων ὁ Κωνσταντῖνος, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Σταυράκιον καὶ πολλοὺς ἄλλους φίλους τῆς μητρός του. Ὁ Σταυράκιος, βλέπων τὴν προθυμίαν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ στρατοῦ, καὶ φοβούμενος μήπως πολεμήσας νικήσῃ, ἐδωροδόκησε τὰς προφυλακὰς καὶ ἔπεισεν αὐτὰς νὰ ἀναγγείλωσι ψευδῶς ὅτι οἱ Ἄραβες ἀπῆλθον. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπανῆλθε τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν περίλυπος, διότι τῷ διέφυγε μία εὐκαιρία νὰ δοξασθῇ. Πάντως, τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο διέθεσε δυσμενῶς κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου τὰ ἐπανελθόντα στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἐφρόντισαν νὰ προσοικειωθῶσιν ὁ Σταυράκιος καὶ ἡ Εἰρήνη, ἵνα ἐξοντώσωσι τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τέλος, τὸ ἔαρ τοῦ 797, συνέλαβον καὶ ἐτύφλωσαν αὐτόν. Ἄλλος ὅμως εὐνοῦχος, ἔμπιστος καὶ οὗτος τῆς Εἰρήνης, ὁ Ἀέτιος, φθονῶν τὸν Σταυράκιον, ἀπεφάσισε νὰ ἐξοντώσῃ αὐτὸν καὶ πρὸς τοῦτο τὸν διέβαλεν ὡς βυσσοδομοῦντα ἵνα ἁρπάσῃ τὸν θρόνον. Διὰ τὴν κατηγορίαν ταύτην παρεπέμφθη εἰς δίκην καὶ ἠθωώθη, ἀλλὰ μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τοῦτο ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ἀντίζηλόν του καὶ πρὸς τοῦτο ἐδωροδόκησε τὴν βασιλικὴν φρουρὰν καὶ ἡτοιμάζετο νὰ ἐγείρῃ στάσιν ἐν αὐτοῖς τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις, ἀνακαλυφθεὶς ὅμως καθῃρέθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου μετά τινας μῆνας ἀπέθανεν.
Ν. ΚΛΣ

σταυρακτινέλλα (ἡ) (Stauractinella Zitt) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πλεκτοσπογγιδῶν ἑξακτινελλιδῶν τριαξονίων πυριτιοσπόγγων*. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Συνώνυμον: *βακισπογγία*. Γ. Κ. Γ.

σταυρανθῆ (τὰ) (Cruciferae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας ἢ φρύγανα. Ἡ πολυμελεστάτη καὶ σπουδαιοτάτη αὕτη οἰκογένεια παρουσιάζει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: ἄνθη κανονικά, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀρρενοθήλεα, πέταλα στεφάνης ἐναλλασσόμενα μετὰ τῶν σεπάλων τοῦ κάλυκος, στήμονας 6, ἀδένας μελιγόνους, ᾠοθήκην ἐκ δύο καρποφύλλων ἀποτελουμένην, ἀπὸ τῶν τοιχωμάτων ταύτης δὲ φύονται οἱ σπερματικοὶ ἱμάντες, οἵτινες ὑποβαστάζουσι τὰς σπερματικὰς βλάστας. Ὁ καρπὸς τῶν σταυρανθῶν εἶναι κεράτιον μὲ θυρίδας διαρρηγνυομένας ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Σπανίως τὸ κεράτιον μένει ἀδιάρρηκτον. Ἡ οἰκογένεια αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο κατηγορίας: *σταυρανθῆ μακρόκερα* καὶ *σταυρανθῆ βραχύκερα*.

Σταυρανθῆ μακρόκερα. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται τὰ ἑξῆς γένη καὶ εἴδη: *ματθιόλη ἡ ἐπέτειος* (Matthiola annua) κοινῶς *βιολέττα, ματθιόλη ἡ λευκόφαιος* (Matthiola incana), κοινῶς *ἄγρια βιόλα, χείρανθος ὁ γνήσιος* (Cheiranthus cheiri), κοινῶς *κίτρινη βιόλα, ναστούριον τὸ ἰατρικὸν* (Nasturium officinale) κοινῶς *νεροκάρδαμο, βράσκη ἡ λαχανώδης* (Brasica oleracea) *βράσκη ἡ λαχανώδης ἡ κεφαλοειδὴς* (Brasica oleracea capitata), *βράσκη ἡ λαχανώδης ἡ σαβοϊκὴ* (Brasica oleracea capitata bullata), πάντα γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *λάχανα, βράσκη ἡ λαχανώδης ἡ βοτρῦτις* (Brasica oleracea botrytis), κοινῶς *κουνουπίδι, βράσκη ἡ λαχανώδης ἡ βοτρῦτις ἡ ἀσπαραγγοειδὴς* (Brasica oleracea botrytis paragoides), κοινῶς *παραπούλι, βράσκη ἡ λαχανώδης ἡ γογγυλοειδὴς* (Brasica oleracea gongyloides), κοινῶς *γογγύλι, βράσκη ἡ λαχανώδης ἡ ῥάπις* (Brasica oleracea rapifera) κοινῶς *ρέβα, σίναπυ τὸ μέλαν* (Sinapis nigra) κοινῶς *σινάπι, σίναπυ τὸ λευκὸν* (Sinapis alba), κοινῶς *λαψάνα, σίναπυ τὸ λευκόφαιον* (Sinapis incana), κοινῶς *βροῦβα, ἐρούκη ἡ ἥμερος* (Eruca sativa), κοινῶς *ρόκα, ἐρουκαρία ἡ χαλέπιος* (Erucaria halepensis), κοινῶς *κάρδαμο, ραφανὶς ἡ ἥμερος* (Rhapanus sativus), κοινῶς *ραπάνι* ἢ *ραπανάκι* κ.λ.π.

Σταυρανθῆ βραχύκερα. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται τὰ ἑξῆς γένη καὶ εἴδη: *ἄλυσσον τὸ καλύκινον* (Alyssum calycinum), *ἄλυσσον τὸ πεδινὸν* (Alyssum campestrum), *κοχλεαρία ἡ ἀρμορακία* (Cohlearia armoracia), κοινῶς *χρᾶνος, ἀναστατικὴ ἡ ἱεριχούντιος* (Anastatica Hierohuntica), κοινῶς *ρόδο τῆς Ἱεριχοῦς, θλάσπι τὸ ἀγροδίαιτον* (Tblaspi arvense), *καψέλλα ἡ κοινὴ* (Capsella vulgaris), *λεπίδιον τὸ ἥμερον* (Lepidium sativum), *ἴσατις ἡ βαφικὴ* (Isatis tinctoria) κ. ἄ. Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

σταυραξονικὸς (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται ἡ περὶ τὸν κυριώδη ἄξονα διασταύρωσις δευτερευόντων τινῶν ἀξόνων γεωμετρικῶν πρὸς δήλωσιν τῆς σωματικῆς συμμετρίας τῶν διαφόρων ζῴων. Δ. Ν. Π.

σταυραράχνη (ἡ) */Ζῳολ./*. Κοινὴ ὀνομασία ἀράχνης τῆς ἀπείρου (βλ. λ. ἀράχνη, τόμ. Ε', σ. 339 γ').

σταυρεπίστεγος ***ναός***. Καλεῖται εἰς τὴν βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικήν, ναὸς φέρων, ἐκτὸς τῆς κατὰ μῆκος, καὶ ἐγκαρσίαν ὑψηλοτέραν καμάραν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔχων σχῆμα σταυροειδές. Β.Λ.Κ.

σταυρὶ (τό)· δημοτ., ἡ κατ' ἰσχίον ἄρθρωσις τοῦ μηριαίου καὶ τοῦ λαγονίου ὀστοῦ.

Σταυρὶ */Γεωγρ./*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κούνου τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 89. Π. Ν. Π.

— **Σταυρὶ** */Παραλ. Γεωγρ./*. —1) Ἀκρωτήριον χερσονησίζον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου (πλάτ. 36°40' Β., μῆκ. 22°30' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3372: Gulf of Lakonikos), χωρίζον ἀμφιδύμως τοὺς λιμένας Σκουτάρι καὶ Κολοκυθιὰ (Κότρωνα). —2) Λόφος 607 ποδῶν, πρόρριζα τοῦ μνησθέντος ἀκρωτηρίου. —3) Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Μάνης, μία τῶν ἀκρῶν τοῦ ἀκρωτηρίου *Θυρίδες*. Σ. Ε. Λ.

Σταυριὰ */Γεωγρ./*. Βουνὸς τῆς ΝΔ. Σύρου μεταξὺ Παρακοπῆς, Φοίνικα, Χαρασσώνας καὶ Γαλησσᾶ, εἰς ὃν κατὰ προτίμησιν «καρφώνουν» τὰ ἀποδημητικὰ πτηνὰ εἰς μέγιστον ἀριθμὸν κατὰ τὸ φθινόπωρον. Σ. Ε. Λ.

Σταυριανίδης, ***Ὀδυσσεύς***. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς (1825—1898). Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Ἀθήναις, κατόπιν δ' ἐγκατασταθεὶς εἰς τὸ χωρίον Ἐπισκοπὴ τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυρίων ὑποκινητῶν τῶν ἐπαναστάσεων 1866—1869 καὶ 1878. Ἐκλεγεὶς τότε γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας του, διεκρίθη εἰς διαφόρους μάχας. Ν. ΚΛΣ

Σταυριανόπουλος, ***Διονύσιος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, γεννηθεὶς εἰς Φιλιατρὰ τῷ 1875, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Ὡς νέος ἀξιωματικὸς ὑπηρέτησεν εἰς τὴν χαρτογραφικὴν ὑπηρεσίαν. Μετέσχε τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, καθ' οὓς ἐτραυματίσθη εἰς Σούλοβο τὸν Ἰούνιον 1913. Τῷ 1916, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, προσεχώρησεν εἰς τὸ ἐθνικὸν κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ συμμετέσχεν ἀμέσως τῶν ἐπιχειρήσεων ὡς διοικητὴς τάγματος τῆς μεραρχίας Σερρῶν. Προαχθεὶς εἰς ἀντισυνταγματάρχην διῴκησε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σκρᾶ τοῦ Μαΐου 1918 σύνταγμα Κρητῶν. Κατὰ τὴν ἀπόβασιν εἰς Σμύρνην τῆς 1ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, τὸν Μάϊον 1919, ἦτο διοικητὴς συντάγματος εὐζώνων, ἔκτοτε δὲ παρέμεινεν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ συμμετασχὼν τῶν ἐκεῖ ἐπιχειρήσεων. Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφήν, προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον, διῴκησε μεραρχίαν καὶ κατόπιν σῶμα στρατοῦ. Τῷ 1929 διετέλεσεν ἐπιθεωρητὴς τοῦ πεζικοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1930 ὑπηρετεῖ παρὰ τῷ γενικῷ ἐπιτελείῳ ὡς διευθυντὴς τοῦ τμήματος τῆς πολεμικῆς ἐκθέσεως. Ν. Θ. Κ.

Σταυρίδη ***μονὴ*** */Γεωγρ./*. Μονὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωοδόχου πηγῆς, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ κειμένη ΒΑ. τῶν Δρυμάδων, χωρίου τῆς Χιμάρας. Ἡ μονὴ αὕτη ἄλλοτε ἤκμαζε, νῦν ὅμως εὑρίσκεται ἐν τελείᾳ παρακμῇ. Χ. Ι. Σ.

σταυρίδι (τό)· εἶδος ἰχθύος, ἄλλως *σαυρίδι* (βλ.λ.).

σταυρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σταυρόν, ὁ τοῦ σταυροῦ: «σταυρικὸς θάνατος».

— **σταυρικὸν** ἢ ***σταυροειδὲς σχῆμα ναοῦ***. Ἀρχιτεκτονικὸν σχῆμα ναοῦ, δίδον τὴν ἐντύπωσιν σταυροῦ καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ὁ τύπος τοῦ σχήματος τούτου θεωρεῖται ὡς ἐπινόησις τῶν Ἐτρούσκων, ἦτο δὲ ἐν χρήσει καὶ εἰς τὰ ἑλληνορωμαϊκὰ κτήρια. Χαρακτηριστικὸν τοῦ σχήματος τούτου εἶναι ἡ σταυροειδὴς διάπλασις τῶν θόλων τῆς ὀροφῆς. Τέσσαρες μεγάλαι ἀψῖδες, αἱ ὁποῖαι φθάνουν ἕως τοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους, στηρίζουν τὸν τροῦλλον, σχηματίζουσαι οὕτω κάτωθεν αὐτοῦ τέσσαρας μεγάλας καμάρας. Ὁ τροῦλλος στηρίζεται συνήθως ἐπὶ κιόνων, ἄλλοτε μὲν τεσσάρων, ἄλλοτε δέ, ὅπως εἰς τοὺς ἁπλουστέρους καὶ μικροτέρους ναοὺς τοῦ τύπου τούτου, εἰς δύο. Τὸ σχῆμα τοῦ σταυροειδοῦς ναοῦ μετὰ τρούλλου ἀπαντᾷ κυρίως κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα (πρῶτον παράδειγμα αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνος ἱδρυθεῖσα Νέα Ἐκκλησία), φέρει δὲ κατ' ἀρχὰς πέντε τρούλλους, ἐξ ὧν ὁ εἷς κεντρικὸς καὶ οἱ τέσσαρες διαγώνιοι. Ἀργότερον, κατὰ τὸν ΙΑ'—ΙΒ' αἰῶνα, ὁ τύπος οὗτος ἁπλοποιεῖται, περιοριζόμενος εἰς ἕνα μόνον κεντρικὸν τροῦλλον. Πλεῖσται βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι διασωθεῖσαι μέχρις ἡμῶν εἶναι τοῦ τύπου τούτου, ὅπως ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ Καζαντζιλὰρ τζαμὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ προσηρτημένος εἰς τὸ καθολικὸν τῆς μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ ναὸς τῆς Παναγίας καὶ ἄλλοι. Β. Λ. Κ.

Σταυρὶν */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ Πόντου, ἄλλοτε ἑλληνικόν, κείμενον εἰς ἐξάωρον ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Ἀργυροπόλεως. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μετῴκησαν εἰς τὸ Ἄκ-Δὰγ περίπου διακόσιαι οἰκογένειαι κρυπτοχριστιανικαί. Οἱ Σταυριῶται οὗτοι καὶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Χάττι χουμαγιοὺν (1856) δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀποκαλυφθοῦν καὶ νὰ ζητήσουν τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ὀνομάτων των, διότι ἦτο πολυάριθμον καὶ ἄγριον ἐν τῷ φανατισμῷ τὸ περὶ αὐτοὺς τουρκικὸν στοιχεῖον. Κατὰ μικρὸν ὅμως ἤρχισαν νὰ τελοῦν τὰ τῆς θρησκείας των ἐλευθερώτερον καὶ νὰ φέρουν τὰ χριστιανικὰ ὀνόματα μὲ ὀλιγώτερον φόβον. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἠνέχθη τὴν τοιαύτην κατάστασιν καὶ ἔταξεν αὐτοὺς εἰς τὴν τάξιν τῶν τενεσούρηδων, ἤτοι Χριστιανῶν φερόντων δύο ὀνόματα, ἓν χριστιανικὸν καὶ ἄλλο τουρκικόν, μὲ τὰ ὁποῖα κατεγράφοντο εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία τοῦ κράτους. Κατὰ τὴν τελευταίαν ὅμως δεκαετηρίδα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀπῄτησε τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν μουσουλμανικὴν θρησκείαν, ἐξαλείψασα τὰ χριστιανικὰ ὀνόματα καὶ ἀπαγορεύσασα αὐστηρῶς τὴν φοίτησιν εἰς τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς καὶ τὴν κατ' οἶκον τέλεσιν τῶν διατάξεων τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Εἰς τὰς διαμαρτυρίας καὶ ἐπικλήσεις αὐτῶν καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἀντέτασσε δαρμοὺς καὶ φυλακίσεις τῶν προκρίτων τῆς κοινότητος. Οὕτω προέκυψε τὸ λεγόμενον Σταυριωτικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ὑφίστατο ἐκκρεμὲς μέχρι τῆς κηρύξεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Οἱ κάτοικοι τοῦ Σταυρὶν (100 περίπου οἰκογένειαι), ὅσοι ἐπέζησαν, ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγήν. Α. Α. Π.

Σταυρινάκης, ***Στέφανος***. Καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς, γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τῷ 1816 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1891. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ τῷ 1844 ἐνεγράφη εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολήν. Τῷ 1845 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς Ἑσπερίαν ὡς ὑπότροφος πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν του, ἃς διήνυσεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Βιέννης καὶ Μονάχου. Τῷ 1852 ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας συναποκομίζων 210 παθολογοανατομικὰ παρασκευάσματα, δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν Βιέννῃ καθηγητοῦ Ροκιτάνσκη εἰς τὸ ἑλληνικὸν πανεπιστήμιον, καὶ ἰσάριθμα περίπου ἀνατομίας καὶ φυσιολογίας ἐκ δωρεᾶς τοῦ ἐν Μονάχῳ καθηγητοῦ Σνάϊδερ. Τὰ παρασκευάσματα ταῦτα ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον πυρῆνα τοῦ παθολογικοῦ μουσείου τοῦ πανεπιστημίου ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σταυρινάκη, ὅστις μετὰ τετραετίαν (1856) διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς τοπογραφικῆς ἀνατομίας ἐφηρμοσμένης εἰς τὴν χειρουργικὴν καὶ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1864, ὅτε νοσήσας ἀπῆλθεν εἰς Εὐρώπην πρὸς θεραπείαν. Παραταθείσης τῆς ἀπουσίας του ἐπὶ διετίαν, ἀπηλλάγη τῷ 1866. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ, ὑπηρετήσας ἀμισθὶ εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς πόλεως. Β. Α. Δ.

Σταυρινίδες */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας, νήσου καὶ νομοῦ Σάμου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 292. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν οἰνοποιητικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

Σταυρινίδης, ***Δημοσθένης***. Ἕλλην δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ τῷ 1878. Ἵδρυσε τῷ 1912 ἐν Λονδίνῳ τὴν ἐφημερίδα «Ἠχὼ τοῦ Λονδίνου», βραδύτερον διετέλεσε διευθυντὴς καὶ πολιτικὸς ἀρθρογράφος ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Τῷ 1921 διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς Χίου, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1922. Τῷ 1923 ἐξέδωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν ἡμερησίαν «Ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος». Ἔγραψε διηγήματα, ἐκδοθέντα εἰς τομίδιον, καὶ ἄλλα, κατεσπαρμένα εἰς ἐφημερίδας καὶ ἡμερολόγια, ὧν τινα ἐπηνέθησαν εἰς διαγωνισμούς. Διευθύνει ἐν Κύπρῳ τὴν ἐφημερίδα «Ἐλευθερίαν», τὴν ὁποίαν ἵδρυσε τῷ 1906 μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Κύρου*.

Σταυρινός, ***Ἀνδρέας***. Χῖος λόγιος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, σπουδάσας καὶ διδάξας εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ γυμνάσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Γ. Μ. Β.

—**Σταυρινός,** ***Πέτρος***. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ λήγοντος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τῷ 1594 ἦλθεν εἰς Ρώμην καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ ὀκταετίαν. Ἀποφοιτήσας παρεξέκλινεν εἰς τὸ καθολικὸν δόγμα καὶ ἐγένετο ὀπαδὸς τοῦ ἰησουϊτικοῦ τάγματος. Ἐστάλη ἀργότερον εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς προσηλυτισμόν, ἐχρημάτισε δὲ καὶ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Ρώμῃ. Ἀπέθανεν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει τῷ 1633. Γ. Μ. Β.

Σταυρίον */Γεωγρ./*. Θέσις τῆς παλαιᾶς πόλεως τοῦ Βυζαντίου, κειμένη εἰς τὴν συνοικίαν Ζεῦγμα, τὴν νῦν Οὖν-καπάν, ἥτις ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Κερατίου κόλπου καὶ μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν τῶν συνδεουσῶν σήμερον τὸ Βυζάντιον μετὰ τῆς ἔναντι συνοικίας τοῦ Γαλατᾶ. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἀνήγειρεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος (324—337) ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀκακίου, ὅστις δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μὲ τὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ ἁγίου ἕτερον ναόν, ὁ ὁποῖος ἔκειτο ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Προποντίδος, κάτωθεν τοῦ Ἱπποδρόμου. Ν. ΚΛΣ

σταυρίτης (ὁ) δημοτ., ὁ μὴν Σεπτέμβριος διὰ τὴν κατ' αὐτὸν τελουμένην ἑορτὴν τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ.

σταυροαναστάσιμα (τὰ) *[Ὑμνολ.]*. Οὕτω καλοῦνται ἐν τῇ ὑμνολογίᾳ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐκεῖνα τὰ τροπάρια, δι' ὧν μελῳδεῖται τὸ ἐν τῷ σταυρῷ ἑκούσιον πάθος καὶ ἡ ζωηφόρος ἅμα ἀνάστασις. Ν. Α. Χ.

σταυροβελονιὰ (ἡ), ἡ ***μαρκοβελονιά***. Τρόπος κεντήματος, κατὰ τὸν ὁποῖον δύο περάσματα τοῦ νήματος, ἀντίθετα καὶ ἐπάλληλα διασταυρούμενα, καλύπτουν τετράγωνον χῶρον. Ἡ σταυροβελονιὰ γίνεται ἢ ἐπὶ καμβᾶ ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐπὶ ὑφάσματος, ὁπότε μετροῦνται ἰσάριθμα νήματα τοῦ ὑφάσματος καὶ τὸ κέντημα λέγεται μετρητό. Ἡ σταυροβελονιὰ εἰς τὸ ἑλληνικὸν κέντημα κατέχει μεγάλην θέσιν. Α. Γ.-Γ.

σταυροβότανο (τὸ) */Βοτ./*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἱεροβοτάνη*.

Σταυροβούνι */Γεωγρ./*. Ὄρος τῆς Κύπρου τῆς ὀροσειρᾶς Τροόδους ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λάρνακος, ὕψους 2.260 ποδῶν. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς του ἐκτίσθη τῷ 327 μ. Χ. μονὴ τοῦ Σταυροῦ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Ἁγίας Ἑλένης εἰς τὴν Κύπρον. Α. Κ. Α.

σταυρογάζι (δημωδ. ναυτ.). Τὸ ἐπὶ τῆς πρυμναίας ἐπιφανείας τῶν τετραγώνων ἱστίων καὶ ἀμέσως ὑπὸ τὸ μέσον τοῦ κορυφαίου λώματος ὑπάρχον τριγωνικὸν ἐπίρραμμα, εἰς οὗ τὴν κορυφήν, οὖσαν πρὸς τὰ κάτω, ἀγκυρίζεται ὁ στηθοῦχος. Σ. Ε. Λ.

σταυρόδερμα (τὸ) (Stauroderma) */Παλαιοζῳολ./*. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *σταυροδερμιδῶν δικτυονινῶν ἑξακτινελλιδῶν τριαξονίων* πυριτιοσπόγγων. Τὸ σῶμα τῶν ζῴων τούτων εἶχε μορφὴν χοανοειδῆ ἢ πινακοειδῆ μετ' εὐρείας, ἀβαθοῦς κεντρικῆς κοιλότητος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκβάλλουσι μεγάλα στρογγύλα ἀνοίγματα βραχέων ὀχετῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σταυροδερμίδαι (οἱ) (Staurodermidae) */Παλαιοζῳολ./*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *δικτυονινῶν ἑξακτινελλιδῶν τριαξονίων* πυριτιοσπόγγων. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει διάφορα εἴδη σπόγγων μορφῆς βεμβικοειδοῦς, κυλινδροειδοῦς ἢ χοανοειδοῦς, σπανιώτερον δὲ κονδυλοειδοῦς ἢ κλαδοειδοῦς. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *κυπελλία*, τὸ *σταυρόδερμα*, ἡ *καζεαρία*, ἡ *πορoσπογγία* κ. ἄ. Ἀπολιθωμένα λείψανα τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σταυρόδεσμος (ὁ) (δημωδ. ναυτ., κοιν. *πορτογκέζα*, γαλλ. la portugaise, ἀγγλ. crosslashing). Χιαστὸς ἐπίδεσμος χρησιμεύων πρὸς στερεὰν σύνδεσιν, καὶ κατὰ τρόπον ἀποκλείοντα τὴν διολίσθησίν των, δύο σχοινίων ἢ δύο σφηκίσκων. Σ. Ε. Λ.

Σταυροδοξάρι */Γεωγρ./*· βλ. *Σταυροχώρι*.

σταυροδρόμι (τό)· σημεῖον διασταυρώσεως δύο ἢ περισσοτέρων ὁδῶν: «κάθισε 'ς τὸ σταυροδρόμι καὶ ζητιανεύει».

Σταυροδρόμιον */Γεωγρ./*. Καλεῖται οὕτω, κατὰ προτίμησιν, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ ἐπὶ λόφου καὶ ἄνωθεν τῆς συνοικίας τοῦ Γαλατᾶ ἐκτεινομένη μεγάλη καὶ πλουσία συνοικία τῆς Πόλεως, ἥτις ὑπὸ μὲν τῶν Τούρκων καλεῖται *Μπέγιογλου*, ὑπὸ δὲ τῶν Εὐρωπαίων *Πέραν*, ἐκ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος τῆς περιφερείας ἐκείνης, ἥτις ἐλέγετο *Περαία*, διότι σχετικῶς πρὸς τὴν ἀρχαίαν πόλιν, τὸ Βυζάντιον, αὕτη ἔκειτο πέραν τοῦ Κερατίου κόλπου. Ἐκλήθη *Σταυροδρόμιον*, διότι ἡ διασχίζουσα τὴν συνοικίαν ταύτην κεντρικὴ ὁδός, ἡ μεγάλη ὁδὸς τοῦ Πέραν, διασταυροῦται μετὰ πασῶν τῶν ὁδῶν, δι' ὧν ἐπικοινωνοῦσι μεταξύ των αἱ ἑκατέρωθεν ταύτης συνοικίαι. Ν. ΚΛΣ

—**Σταυροδρόμι(ον)** */Γεωγρ./*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κερκίνης (Μπούτκοβο) τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, πρότερον καλούμενος *Σταρός*. Κάτ. (1928) 242. —2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βάλτων (Γκόλο-Σέλο) τῆς ἐπαρχίας Γιαννιτσῶν τοῦ νομοῦ Πέλλης, πρότερον καλούμενος *Τσίτσιγκας*. Κάτ. (1928) 299. —3) Χωρίον

Digitized by Google

τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρότερον καλούμενον *Πλαζόμιστα*. Κάτ. (1928) 196. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 358), περιλαμβανούσης καὶ τὸ χωρίον *Ρέντα* (Διχείμαρρον). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —4) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κλειστῶν (Κολιούς-Λιμπάν) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας, πρότερον καλούμενος *Ὄρχοβα*. Κάτ. (1928) 13. —5) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, πρότερον δὲ καλούμενον *Ἀλβανιτσα*. Κάτ. (1928) 304. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —π.

σταυροειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἔχων σχῆμα σταυροῦ, ὁ ὅμοιος μὲ σταυρόν.—Ἐπίρρ. ***σταυροειδῶς***

—*[Γεωμ.] Σταυροειδὴς* καλεῖται ἐπίπεδος καμπύλη ἀλγεβρικὴ τετάρτου βαθμοῦ. Αὕτη εἶναι ὁ γεωμετρικὸς τόπος τῶν σημείων τῶν τομῶν δύο παραλλήλων πρὸς τοὺς ἄξονας ἐλλείψεως, αἵτινες ἄγονται ἐκ τῶν σημείων καθ' ἃ συναντᾷ ἡ τυχοῦσα ἐφαπτομένη τῆς ἐλλείψεως τοὺς ἄξονας. Ἡ ἐξίσωσις τῆς σταυροειδοῦς εἶναι $\frac{\alpha^2}{x^2} + \frac{6^2}{y^2} = 1$, ἐνῷ τῆς ἐλλείψεως, ἐξ ἧς προκύπτει, εἶναι $\frac{x^2}{\alpha^2} + \frac{y^2}{6^2} = 1$.
Ν. Ε. Γ.

σταυροθεοτόκια (τά). Οὕτω καλοῦνται ἐν τῇ ὑμνολογίᾳ τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τὰ τροπάρια ἐκεῖνα, δι' ὧν ἡ θεομήτωρ παρίσταται θρηνῳδοῦσα πρὸ τοῦ σταυροῦ τὸ πάθος τοῦ υἱοῦ αὐτῆς. Ταῦτα ψάλλονται κατὰ τὰς ἀκολουθίας τῶν καθημερινῶν (τῇ Τρίτῃ καὶ Πέμπτῃ ἑσπέρας καὶ τῇ Τετάρτῃ καὶ Παρασκευῇ πρωΐ).
Ν. Α. Χ.

σταυροθόλιον (τό). Θολωτὴ ὀροφή, σχηματιζομένη ἐκ τῆς διασταυρώσεως δύο κυλινδρικῶν θόλων.

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *σταυροθόλιον* θεωρεῖται ὡς ἐπινόησις τῶν Ρωμαίων. Ἡ ρωμανικὴ καὶ ἡ γοτθικὴ τέχνη τῆς Δύσεως ἔκαμον ἐπίσης χρῆσιν τοῦ σταυροθολίου, ἀλλὰ τοῦτο, ὅπως ἀπαντᾷ εἰς τὴν βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικήν, θεωρεῖται ὡς ἡ τελειοποίησις τῶν μέχρι τῶν Βυζαντινῶν ἐπινοηθέντων σταυροθολίων.
Β. Λ. Κ.

Σταυρόκαβος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτιοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἄνδρου (πλάτ. 38° 42′ 15″ Β., μῆκ. 24° 58′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel), βορειοανατολικὸν κέρας τοῦ ὅρμου Ἁγία Μονή.
Σ. Ε. Λ.

σταυροκέφαλος (ὁ) (Staurocephalus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐνεικιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροῦ μεγέθους θαλασσίων σκωλήκων, ἀπαντώντων εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας.
Δ. Ν. Π.

Σταυροκκλήσιον *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μυγδαλιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας.

σταυρόκομπος (ὁ)· δημωδ. ναυτ., ὁ ναυτικὸς δεσμὸς σταυρὸς (βλ. *δεσμός*).
Σ. Ε. Λ.

σταυροκόπημα (τό)· δημότ., ἡ ἐπανειλημμένη ἐκτέλεσις τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, τὸ νὰ κάμνῃ τις τὸν σταυρόν του πολλάκις.

σταυροκοποῦμαι (***—έομαι***), κοιν. *σταυροκοπιέμαι*· δημοτ., κάμνω τὸν σταυρόν μου ἐπανειλημμένως.

σταυροκουνιάδος (ὁ)· δημοτ., ἐπὶ γυναικός, ὁ ἀδελφοποιτὸς τοῦ συζύγου της.

Σταυροκώννου *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου καὶ τῷ διαμερίσματι Κελοκεδάρων. Κάτ. 330, ὅλοι Μωαμεθανοί.
Α. Κ. Α.

σταυρόλιθος (ὁ) (Staurolith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πυριτικὸν ἅλας, τοῦ ὁποίου ὁ χημικὸς τύπος εἶναι $HFeAl_5Si_2O_{13}$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους συνήθως μορφῆς πρισματικῆς, ἀπαντᾷ δὲ καὶ δίδυμος, τοῦ ὁποίου τὰ δύο κρυσταλλικὰ ἄτομα εἶναι σταυροειδῶς διατεταγμένα. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη ἕως ἀνώμαλον, σκληρότητα 7—7 ½, εἰδικὸν βάρος 3,4—3,8, λάμψιν ὑαλώδη καὶ ἐπὶ θραυσιγενοῦς ἐπιφανείας στεατώδη, καὶ χρῶμα ἐρυθρόφαιον ἕως μαυρόφαιον. Ἀπαντᾷ εἰς κρυσταλλοσχιστώδεις περιοχὰς ὡς ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον προῆλθε συνεπείᾳ τῆς μεταμορφώσεως τῶν περιοχῶν τούτων, ἰδίως δὲ ἐντὸς γνευσίων καὶ μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων, σπανιώτατα ὅμως εὑρίσκεται καὶ ἐντὸς ζωνῶν ἐπαφῆς πρὸς ἐκρηξιγενῆ πετρώματα. Εἰς τὴν Ἑλλάδα εὑρίσκεται ἐνίοτε εἰς κοκκία ἢ ἀκανόνιστα πέταλα ἐντὸς τῆς σμύριδος τῆς Νάξου.
Γ. Β.

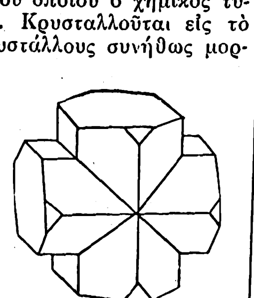

Δίδυμος κρύσταλλος σταυρολίθου.

σταυρομάνα (ἡ)· δημοτ., ἡ μήτηρ τοῦ σταυραδερφοῦ, τοῦ ἀδελφοποιτοῦ.

σταυρομέδουσαι (αἱ) (Stauromedusae) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ἀκαληφῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μεδουσῶν*, περιλαμβάνουσα μεδούσας μὲ σῶμα κυκλικῶς ἐφωδιασμένον διὰ βραχιόνων καὶ χαρακτηριζομένας κυρίως ἐκ τοῦ λεπτοῦ μισχοειδοῦς ποδίσκου των, δι' ὧν προσκολλῶνται ἐπὶ διαφόρων στερεῶν ἀντικειμένων. Τρέφονται ἐκ μικρῶν μαλακίων καὶ ἀπαντῶσι κυρίως εἰς τὰς βορείους θαλάσσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *λυκερνία*.
Δ. Ν. Π.

σταυρομύτης (ὁ), ἢ *στραβομύτης*· δημοτ., εἶδος πτηνοῦ, λοξίας.

σταυρόνημα (τὸ) *[Ἀστρον.]*. Αἱ τρίχες τοῦ ἀντοφθαλμίου τῆς διόπτρας, ἄλλως *δίκτυον* (βλ. λ.).

Σταυρόνησο *[Γεωγρ.]*. Ἐρημόνησος τοῦ Αἰγαίου (πλάτ. 37° 15′ 00″ Β., μῆκ. 23° 27′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezzia and Dhokos), 5 μίλ. νοτιοανατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Μπίστι, δυτικῆς τῆς Ὕδρας ἐσχατιᾶς.
Σ. Ε. Λ.

Σταυρονικήτα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βάλτας τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 87. Κεῖται ἐπὶ τῆς χερσονήσου Κασσάνδρας καὶ εἶναι μετόχιον τῆς μονῆς Σταυρονικήτα τοῦ Ἁγίου Ὄρους. —π.

—**Σταυρονικήτα *μονή***. Μονὴ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει, κειμένη μεταξὺ τῶν μονῶν Ἰβήρων καὶ Παντοκράτορος, πρὸς Β. τῶν Καρυῶν. Κατά τινα παράδοσιν, ἡ μονὴ αὕτη, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, εἶναι ἡ ἀρχαία μονὴ Χαρίτωνος, ὠνομάσθη δὲ πιθανῶς οὕτως ἐκ κελλίων Σταύρου καὶ Νικήτα. Κατὰ τὸ 1533 μοναχός τις Γρηγόριος ἀνεκαίνισε κελλία τινὰ τῆς μονῆς ὑπὸ πυρκαϊᾶς καταστραφέντα. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Σερβάνος Καντακουζηνὸς ᾠκοδόμησε τὸ ὑδραγωγεῖον, δι' οὗ διωχετεύθη ὕδωρ εἰς τὴν μονήν.
Ε. Γ. Π.

σταυρόνωτος (ὁ) (Stauronotus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *λοκουστιδῶν*. Τὸ εἶδος σταυρόνωτος maroccanus, χρώματος καστανερύθρου μὲ ἐπὶ τῶν νώτων κιτρινωπὸν κόσμημα ἐν εἴδει Χ, 20—38 χιλιοστ. μήκους, ἀποτελεῖ τὸ ἕτερον τῶν 2 κοινοτέρων εἰδῶν ἀκρίδων ἐν Ἑλλάδι. Γεννᾷ 2—3 φορὰς ᾠοθήκην ἐκ 30—40 ᾠῶν.
Ε. Τ. Ε.

σταυρόξυλα (τά)· δημοτ., ξύλα σταυροειδῶς τοποθετημένα ἐπὶ ξυλίνου τινὸς κατασκευάσματος.

σταυροπατέρας (ὁ)· δημοτ., ὁ πατὴρ τοῦ σταυραδερφιοῦ, τοῦ ἀδελφοποιτοῦ.

σταυροπάτης (ὁ)· δημοτ., ὁ οἱονεὶ πατῶν τὸν σταυρόν, κλέπτης, κακοποιός.

Σταυρόπετρα *[Γεωγρ.]*. Ἐπικίνδυνος σκόπελος τῆς βουλγαρικῆς ἀκτῆς (πλάτ. 42° 32′ Β., μῆκ. 27° 40′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2399: Gulf of Pyrgos, Messembria to cape Emineh) παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀγχιάλου καὶ εἰς 2 μίλ. νοτιοδυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀχελοῦ.
Σ. Ε. Λ.

Σταυρόπευκος *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Κύπρου τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Τροόδους, ὕψους 4.067 ποδῶν. Διὰ τῆς κορυφογραμμῆς του χωρίζεται ἡ ἐπαρχία Λευκωσίας ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Λεμεσοῦ καὶ Λάρνακος.
Α. Κ. Α.

Σταυροπηγὴ *[Γεωγρ.]*. Μετονομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας χωρίου *Ἀμπλιανη* (βλ. λ.).

σταυροπήγια (τά), ἢ ***σταυροπηγιακὰ μοναστήρια***. Καλοῦνται οὕτω τὰ ὑπαγόμενα οὐχὶ τῷ ἐπιχωρίῳ ἐπισκόπῳ, ἀλλὰ τῷ οἰκείῳ πατριάρχῃ, ὀνομαζόμενα οὕτω διὰ τὴν κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς οἰκοδομίας αὐτῶν πῆξιν ἐν τῷ θεμελίῳ σταυροῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου πεμπομένου. Τὰ πατριαρχικὰ σταυροπήγια ἱδρύονται ὑπὸ τοῦ πρὸς τοῦτο δικαιουμένου, ἤτοι τοῦ πατριάρχου, ὅστις ἐν πάσαις ταῖς ἐπισκοπαῖς τοῦ ἑαυτοῦ κλίματος δύναται νὰ ἱδρύῃ τοιαῦτα. Ἐν τοῖς σταυροπηγιακοῖς μοναστηρίοις μνημονεύεται κατὰ τὰς ἐν αὐτοῖς τελουμένας ἱερὰς ἀκολουθίας τὸ ὄνομα οὐχὶ τοῦ ἐπιχωρίου ἐπισκόπου, ἀλλὰ τοῦ πατριάρχου. Ἡ ἐποπτεία τῆς διοικήσεως καὶ ἡ ἄσκησις τῆς πειθαρχικῆς ἐξουσίας καὶ ἡ κατὰ τὴν ἄσκησιν αὐτῆς ἐπιβολὴ ποινῶν προσήκει οὐχὶ τῷ ἐπιχωρίῳ ἐπισκόπῳ, ἀλλὰ τῷ πατριάρχῃ, ὅστις δύναται ὅμως νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἄσκησιν τῶν τοιούτων δικαιωμάτων ἐξάρχῳ, ἤ, κατά τινα πατριαρχικὰ σιγίλλια, τοῖς ἐπιτετραμμένοις τὰ τῆς μοναστηριακῆς σφραγῖδος τμήματα, ἤ, κατ' ἄλλα πατριαρχικὰ σιγίλλια, τῷ ἡγουμένῳ καὶ τῇ κοινότητι τῶν πατέρων. Αἱ χειροτονίαι πρεσβυτέρων καὶ διακόνων γίγνονται κατά τινα μὲν τῶν πατριαρχικῶν σιγιλλίων ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως, ὃν θὰ ὑπεδείκνυεν ὁ τῆς μονῆς ἡγούμενος, κατ' ἄλλα δ' ὑπὸ τοῦ ὃν οἱ ἐν αὐτοῖς θὰ προσεκάλουν ἀρχιερέως, ὅστις ἀνάγκῃ νὰ φέρῃ πρὸς τοῦτο ἔγγραφον πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἄδειαν, κατ' ἄλλα δ' ὑπὸ τοῦ ἐγχωρίου ἀρχιερέως, ἂν δ' ἡ χειροτονία θὰ ἦτο αὐτῷ δυσχερής, ἢ ἂν ἐδυστρόπει καὶ ἀνέβαλλε τὴν χειροτονίαν, ὑφ' ἑτέρου ἀρχιερέως, ὃν θὰ προέκρινον οἱ χειροτονηθησόμενοι. Οἱ ἡγούμενοι γράφουσιν ἀπ' εὐθείας τῷ ᾧ ὑπόκεινται πατριάρχῃ, ποιούμενοι χρῆσιν τοῦ εἰθισμένου παλαιόθεν τύπου. Οἱ προϊστάμενοι ὀφείλουσι νὰ ποιῶνται ἐτησίως τῷ ἀφ' οὗ ἐξαρτῶνται πατριαρχείῳ πρὸς δήλωσιν ὑποταγῆς παροχήν τινα, ἥτις συνίσταται εἰς ποσότητα χρημάτων ἢ ἄλλων πραγμάτων, ὡς ἐλαίου, ἢ κηροῦ, ἢ τυροῦ καὶ ἄλλων πραγμάτων, ἔστιν ὅτε ὁρίζεται ἵνα γίγνηται ἡ παροχὴ τῷ πατριαρχικῷ ἐξάρχῳ ἢ τῷ ἐπιχωρίῳ ἀρχιερεῖ, βεβαιοῦται δὲ δι' ἐκδόσεως πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἀποδείξεως, πεμπομένης τῷ καταβάλλοντι μοναστηρίῳ. Ἀλλ' ἔστιν ὅτε οὐδεμία ἐπιβάλλεται τοῖς σταυροπηγιακοῖς μοναστηρίοις ὑπὲρ τοῦ πατριαρχείου παροχή. Ὁ ἐπιχώριος ἀρχιερεὺς οὐδεμίαν δύναται νὰ αἰτῆται παροχήν, ὅπερ ἔστιν ὅτε ὁρίζεται ρητῶς. Ἔν τισι τῶν τῷ οἰκουμενικῷ πατριαρχείῳ ὑπαγομένων σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων ἐδόθη τοῖς ἡγουμένοις τὸ δικαίωμα κατά τινα μὲν πατριαρχικὰ γράμματα τὸ ἀμφιεννύεσθαι ἐν ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις μανδύαν καὶ κρατεῖν πατερίτσαν, κατ' ἄλλα δὲ φορεῖν κατὰ πάσας τὰς ἱερὰς τελετὰς ἐπιγονάτιον.

Σταυροπήγια καλοῦνται καὶ τὰ μοναστήρια τὰ ὑπαγόμενα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἄλλης αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας (οὕτως ἐκ τῶν νῦν ἐν τῇ αὐτοκεφάλῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κύπρου ἐν ἐνεργείᾳ μοναστηρίων σταυροπηγιακὰ ὑπαγόμενα πνευματικῶς τῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου εἰσὶ τρία καὶ δή, τὸ τοῦ Κύκκου, τὸ τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου καὶ τὸ τοῦ Μαχαιρᾶ), ἢ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Οὕτω, κατὰ τὸ ἄρθρον 92 τοῦ βουλγαρικοῦ ἐξαρχικοῦ κανονισμοῦ, τὰ δύο σταυροπηγιακὰ μοναστήρια Ρίλας καὶ Τρωϊάνου ὑπάγονται τῇ ἱερᾷ συνόδῳ. [Πρβλ. *Κ. Μ. Ράλλη*. Περὶ τῆς τῶν μονῶν διαιρέσεως κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας 1924 σ. 2—10.]
Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

σταυροπηγιακός, *—ή, —όν*· ἐπὶ μονῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὧν ἡ ἵδρυσις καθωσιώθη διὰ πήξεως σταυροῦ ἐν τοῖς θεμελίοις, πεμπομένου ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, ἐξ οὗ καὶ ἐξαρτῶνται (βλ. *σταυροπήγια*).

σταυροπληξία (ἡ). Παράλυσις χιαστὴ σύγχρονος τοῦ ἑνὸς ἄνω καὶ τοῦ ἀντιθέτου κάτω ἄκρου. Παρατηρεῖται ἐπὶ παθήσεων τῆς γεφυρο-προμηκικῆς χώρας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ μετὰ προσβολῆς τοῦ πυραμιδικοῦ δεματίου.

σταυροπόδι· ἐπίρρ., ἐπὶ καθημένου εἰς τρόπον ὥστε οἱ πόδες νὰ διασταυροῦνται.

Σταυροπόδι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χαϊδαρίου τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 112. —π.

Σταυρόπολις (πρόφ. *Στάβροπολ*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν βορείῳ Καυκάσῳ, ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Καφκάσκαγιας—Πετρόφσκαγιας. Κάτ. (1928) 58.657. Εἶναι πρωτεύουσα ἐπαρχίας (κάτ. 122.335) ἔχουσα βορειοκαυκασιανὸν μουσεῖον, λαογραφικὸν μουσεῖον, δημοτικὴν βιβλιοθήκην, μεγάλην ἀγοράν, κήπους, ἀρμενικὴν σχολήν, τέμενος, κ.ἄ. Ἀκμάζει ἡ βιομηχανία γεωργικῶν μηχανῶν, ἡ ὑφαντουργία, ἐλαιουργία, μεταλλουργία καὶ βιομηχανία κονσερβῶν, ἐξάγονται δὲ σιτηρὰ καὶ ὑδρόμελι. —π.

—***Σταυροπόλεως κυβερνεῖον*** *[Γεωγρ.]*. Κυβερνεῖον τῆς Ρωσίας ἐν Καυκάσῳ, ἔχον (1926) 31.978 τ. χλμ. ἔκτασιν καὶ 840.078 κατ., συγχωνευθὲν δὲ μετὰ τῆς νεοσυστάτου ἐπαρχίας τοῦ βορείου Καυκάσου (Σέβερο-Καφκάσκυϊ Κράϊ). —π.

Σταυρόπουλλος, ***Δημήτριος Σπ.*** Ἕλλην ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Πειραιεῖ τῷ 1872 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μυκόνῳ τῷ 1919. Ἀριστοῦχος τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους τῷ 1892. Διετέλεσεν ἐπόπτης τῶν ἐν Δελφοῖς ἀνασκαφῶν, ἐπιμελητὴς ἐν Ἐρετρίᾳ, Δελφοῖς, Μυκόνῳ καὶ Ἀθήναις καὶ τῷ 1895, κατόπιν διαγωνισμοῦ, διωρίσθη ἔφορος ἀρχαιοτήτων ἐν Ὀλυμπίᾳ, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1897, καὶ κατόπιν ἐν Μυκόνῳ Συνέλεξε τὰς ἐπιγραφὰς τῆς Ἐρετρίας, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἀθηνᾶ» (τόμ. Ε τοῦ 1893) καὶ ἐν τῇ «Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι» τοῦ 1895 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐρετρικὰ Μελετήματα», συντελέσας οὕτως οὐχὶ μόνον εἰς τὴν διαλεύκανσιν τῆς ἀρχαίας τοπογραφίας τῆς Εὐβοίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀττικοῦ Ἀμαρουσίου. Τὸ σημαντικώτερον ὅμως ἔργον τοῦ Σταυροπούλλου ὑπῆρξεν ἡ ἀνασκαφὴ ἐν τῇ νησῖδι Ρηνείᾳ, παρὰ τὴν Δῆλον, κατὰ τὰ ἔτη 1898—1900, ἀφ' ἧς ἦλθον εἰς φῶς

Digitized by Google

πλεῖστα σπουδαιότατα εὑρήματα, ἐν οἷς πληθώρα ὀστράκων ἐν ἐκτεταμένῳ βόθρῳ, συσσωρευθέντων ἐκεῖ κατὰ τὴν δευτέραν κάθαρσιν τῆς Δήλου ἀπὸ τοῦ Πεισιστράτου, τῷ 426/5 π. Χ., ὡς λίαν εὐφυῶς ἀπέδειξεν ὁ Σταυρόπουλλος. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὅσων ἀνεκοίνωσεν οὗτος καὶ τῶν σημειώσεων, ἃς κατέλιπεν, ὁ Κ. Ρωμαῖος ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Ἀρχαιολογικῷ Δελτίῳ» τοῦ 1929 μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ κάθαρσις τῆς Δήλου καὶ τὸ εὕρημα τοῦ Σταυροπούλλου». Ἔργον τοῦ Σταυροπούλλου εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ τακτοποίησις τοῦ μουσείου Δήλου καὶ ἡ συγκρότησις τοῦ μουσείου Μυκόνου, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ πραγματικὸς δημιουργός. Β. Δ. Θ.

Σταυρόπουλος, ***Γεώργιος Θ.*** Ἕλλην ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1898 ἐν Ἀθήναις. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ κατόπιν προσελήφθη εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Εἰς τὰ γράμματα ἐνεφανίσθη μὲ ποιήματα διὰ τοῦ λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ τύπου. Μετέφρασεν ἐπίσης ποιήματα τοῦ Γκωτιέ, τοῦ Μπωντελαὶρ καὶ τοῦ Μωρεάς, τὰς «Βάκχας» τοῦ Εὐριπίδου, τὸ μυθιστόρημα «Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Πομπηΐας» τοῦ Μποῦλβερ Λύττον (1925) κ. ἄ. Τὰ ποιήματά του, ἀποτελούμενα ἐκ στροφῶν ὑπαγομένων εἰς τρεῖς σειράς, ἀνήκουσιν εἰς τὴν καθαρὰν περιγραφικὴν ποίησιν. Τ. Α

— **Σταυρόπουλος,** ***Γρηγόριος.*** Ἕλλην δραματικὸς ἠθοποιός, διακριθεὶς εἰς τὰ κατὰ τὸ παλαιὸν δραματολόγιον λεγόμενα τυραννικὰ μέρη, καθὼς καὶ εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ρόλους, λόγῳ τοῦ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, τῆς βαρείας φωνῆς καὶ τῆς τραχείας μορφῆς. Καλλιτέχνης εὐσυνείδητος, ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου «Ἀθήναιον» τὸ θέρος τοῦ 1914, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραστάσεως τῶν «Νεφελῶν» τοῦ Ἀριστοφάνους εἰς ἡλικίαν 58 ἐτῶν. Π. Α. Κ.

σταυρόπους (ὁ) (Stauropus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *βομβυκιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους ψυχάς, πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης ἀπαντώσας. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *σταυρόπους ὁ πεποικιλμένος* (Stauropus ornatus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 6 περίπου ἑκατοστομέτρων, μὲ πτέρυγας θαυμασίως πεποικιλμένας διὰ γραμμώσεων, κηλίδων καὶ στιγμάτων. Ἀναφαίνεται κατὰ τὸν μῆνα Μάϊον ἐπὶ διαφόρων δασικῶν ἰδίως δένδρων. Δ.Ν.Π.

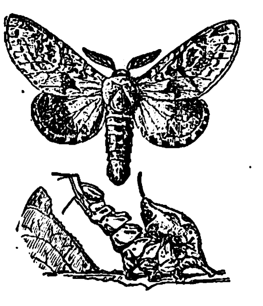

Σταυρόπους ὁ πεποικιλμένος.
[Κάτω: ἡ κάμπη αὐτοῦ].

σταυροπροσκύνησις, *—εως* (ἡ)· ἡ προσκύνησις τοῦ τιμίου σταυροῦ.

—**Σταυροπροσκυνήσεως** ***Κυριακή.*** Καλεῖται παρὰ τοῖς Ὀρθοδόξοις ἡ τρίτη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν, μετὰ τὸν ὄρθρον τῆς ὁποίας προβάλλεται τοῖς πιστοῖς εἰς προσκύνησιν ὁ τίμιος σταυρός, ἵνα ἐντεῦθεν ἀρυόμενοι οὗτοι χάριν μὴ ἀποκάμωσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς νηστείας τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἑορτῆς τῆς σταυροπροσκυνήσεως προέρχεται πιθανῶς ἐκ τῆς Παλαιστίνης, ἔνθα προεβάλλετο εἰς προσκύνησιν ὁ σταυρὸς κατὰ τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν 6 Μαρτίου, τὴν ἡμέραν δηλαδὴ καθ' ἣν ἑωρτάζετο ἡ εὕρεσις τοῦ τιμίου Σταυροῦ ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἑλένης, ἔπειτα δὲ κατὰ τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα. Κ. Ι. Δ

Σταῦρος (ὁ)· κύριον ὄνομα ἐκ τοῦ *Σταυρός*, πρβ. *Χρῖστος* ἐκ τοῦ *Χριστός*· || θηλ. *Σταυρούλα*.

σταυρὸς (ὁ)· ἀρχ., πάσσαλος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐμπηγνυόμενος, οἷον πρὸς φραγμόν, κοιν. *παλούκι*· || ξύλον εὐμέγεθες ὀρθόν, ὡσεὶ κορμὸς δένδρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσεπατταλεύετο κατάδικος εἴτε ζῶν εἴτε καὶ νεκρός, πρβ. *ἀνασταυρῶ*· || ξύλον ὀρθὸν καὶ ἕτερον κάθετον, εἴτε ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ εἴτε κατωτέρω, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσεπατταλεύετο μὲ τεταμένας τὰς χεῖρας ὁ κατάδικος, ὡς ὁ Ἰησοῦς Χριστός· || τὸ σχῆμα τοῦ τοιούτου σταυροῦ ὡς σύμβολον τοῦ Χριστιανισμοῦ· || καθόλου, πᾶν ὅμοιον σχῆμα· || τὸ διὰ τῶν τριῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χειρὸς ποιούμενον ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τοῦ μετώπου σχῆμα ὑπὸ τῶν προσευχομένων Χριστιανῶν || «Ἐρυθρὸς Σταυρὸς» νοσοκομειακὸν σύμβολον· || «Σταυρὸς τοῦ Σωτῆρος» σειρὰ παρασήμων· || φρ. «κάμνω τὸ σταυρό μου» προσεύχομαι κάμνων τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ, καὶ ὅταν πρόκειται νὰ ἀποφασίσῃ τις σπουδαῖόν τι: «κάμε τὸ σταυρό σου καὶ πάρ' τηνε»· || «τοῦ Σταυροῦ» ἡ ἑορτὴ τῆς ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ· || ἐπὶ δένδρων τὸ σημεῖον τοῦ κορμοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου διακλαδίζεται: «τὸ χιόνι ἔκοψε τὶς ἐλιὲς ἀπὸ τὸ σταυρό»· || ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τὸ μέτωπον ἢ τὸ στῆθος: «τὸν ἐκτύπησε 'ς τὸ σταυρό»· δηλαδὴ καιρίως, ὥστε νὰ ἀποθάνῃ· || θαλάσσιον ζῷον ἔχον σχῆμα σταυροῦ, ὁ *ἀστερίας*· || «τοῦ Σταυροῦ καὶ δέσε τοῦ Σταυροῦ καὶ λύσε». Ρῆσις τῶν παλαιῶν ναυτικῶν μας τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ὁποίου τὰ φορτηγά, ἐλλιμενιζόμενα κατὰ Σεπτέμβριον, διέκοπτον τοὺς πλοῦς των τὴν ἑορτὴν τῆς ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου π. ἡ.) ὁρμιζόμενα πρὸς διαχείμασιν, ἐπανελάμβανον δὲ αὐτοὺς μετὰ τόν, διὰ τοῦ σταυροῦ ριπτομένου εἰς τὴν θάλασσαν, ἁγιασμὸν τῶν ὑδάτων (6 Ἰανουαρίου π. ἡ.), κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανίων. Β.Φ.—Σ.Ε.Λ.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ὁ *σταυρὸς* ἦτο ἀπ' ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς ὄργανον θανατικῆς ἐκτελέσεως. Κατ' ἀρχὰς φαίνεται ὅτι ἐγίνετο χρῆσις αὐτοῦ παρὰ τοῖς Ἀσσυρίοις, ἔπειτα δέ, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, εἰσήχθη ἡ χρῆσις αὐτοῦ καὶ παρὰ τοῖς Βαβυλωνίοις, Μήδοις καὶ Πέρσαις. Οὕτω ὁ Διόδωρος μαρτυρεῖ περὶ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου ὡς συνηθείας παρὰ τοῖς Ἀσσυρίοις (2, 1) καὶ Ἰνδοῖς, ὁ δὲ Ἡρόδοτος παρὰ τοῖς Μήδοις (1, 128) καὶ Πέρσαις (3, 125). Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν πατριαρχῶν ὁ σταυρικὸς θάνατος ἦτο συνήθης καὶ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις (Γεν. 40, 19 καὶ 41, 13). Ἐν τούτοις οἱ Ἰουδαῖοι δὲν παρέλαβον τὴν συνήθειαν ταύτην παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλὰ παρὰ τῶν ὠμῶν βασιλέων τῶν Συρίων. Καὶ ἀναφέρεται μὲν πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ κρεμᾶν ἐπὶ σταυροῦ ἢ ξύλου παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις (Ἀριθ. 25, 4. Ἰησοῦ Ναυῆ 8, 29 καὶ 10, 26. *Ἔσδρ.* 6, 11 καὶ ἀλλαχοῦ), ἀλλὰ τοῦτο, ὡς φαίνεται, δὲν ἦτο καταδίκη εἰς θάνατον ἐπὶ σταυροῦ, ἀλλ' ἁπλῶς ἀναβίβασις τῶν ἤδη νεκρῶν σωμάτων ἐπὶ σταυροῦ, πρὸς παραδειγματισμὸν ἢ κρέμασμα ἐπὶ δένδρου. Τέλος εἰσήχθη ὁ σταυρικὸς θάνατος παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ Ρωμαίοις, τῶν μὲν πρώτων παραλαβόντων τὴν συνήθειαν ταύτην παρὰ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, τῶν δὲ δευτέρων πιθανῶς παρὰ τῶν Καρχηδονίων.

Ὁ Χριστὸς ἀποθανὼν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἡγίασεν αὐτόν· ἔκτοτε ἤρχισεν ὁ σταυρός, ὁ θεωρούμενος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὡς σημεῖον καταισχύνης, νὰ τιμᾶται, θεωρούμενος ὡς σημεῖον σωτηρίας καὶ χάριτος. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ὁ σταυρὸς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἐν τῇ προχριστιανικῇ δηλαδὴ ἐποχῇ, εἶχε καὶ βαθυτέραν τινὰ ἔννοιαν καὶ δὴ θρησκευτικήν. Οὕτω π. χ. παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐδήλου ἐνίοτε συμβολικῶς τὴν μέλλουσαν ζωήν, παρὰ δὲ τοῖς Φοίνιξι καὶ Ἀσσυρίοις τὴν δύναμιν τοῦ ἡλίου, τὴν τὰ πάντα ζωογονοῦσαν, ἄλλοτε δέ, καὶ δὴ ἐπὶ τοῦ στήθους τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Ἀσσυρίας, τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Ἐπίσης παρὰ τοῖς βουδισταῖς καὶ τοῖς Ἰνδοῖς εὑρίσκομεν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐν βαθυτέρᾳ συμβολικῇ καὶ θρησκευτικῇ ἐννοίᾳ. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἡ θρησκευτικὴ αὕτη καὶ συμβολικὴ ἔννοια τοῦ σταυροῦ, ἡ παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς ἀπαντῶσα, οὐδὲ ἐπ' ἐλάχιστον ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐννοίας τοῦ σταυροῦ παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς, παρ' οἷς ἡ θρησκευτικὴ σημασία τοῦ σταυροῦ προῆλθεν ἐξ ὡρισμένου ἱστορικοῦ γεγονότος, τοῦ θανάτου τοῦ σταυρικοῦ τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ τιμὴ τοῦ σταυροῦ ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἀρχαιοτάτη. Τὸ ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἀρχαιόταται μαρτυρίαι περὶ τῆς τιμῆς τοῦ σταυροῦ δὲν πρέπει νὰ ταράσσῃ ἡμᾶς, διότι τοῦτο προήρχετο ἰδίᾳ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἐθνικοὶ ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ ἔσκωπτον τοὺς Χριστιανοὺς διὰ τὴν τιμὴν τοῦ σταυροῦ, οἱ δὲ Χριστιανοί, ὅπως ἀποφεύγωσι τὰ σκώμματα ταῦτα, ἰδίᾳ ἕνεκα τῶν μὴ τελείως ἐστηριγμένων Χριστιανῶν καὶ μάλιστα τῶν νεοφωτίστων, οἵτινες ἠδύναντο εὐκόλως ἐκ τῶν σκωμμάτων τούτων νὰ σκανδαλισθῶσιν, ἀπέφευγον κατὰ τὸ δυνατὸν νὰ ὁμιλῶσι περὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ καὶ ν' ἀπεικονίζωσι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Ἐντεῦθεν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ τὸ ὅτι σπανίως ἐν ταῖς κατακόμβαις ἀπαντῶμεν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἡ ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ Ἐκκλησίᾳ συνήθεια τοῦ γράμματος Χ εἴτε μόνου εἴτε μετὰ τοῦ Ι (=Ἰησοῦς Χριστός), εἴτε καὶ μετὰ τοῦ Ρ (Ἰησοῦς Χριστός), πρὸς παράστασιν τοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θανόντος Χριστοῦ. Περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἀποδιδομένης τιμῆς τῷ σταυρῷ ἔχομεν πλείστας ἀρχαίας μαρτυρίας, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τὴν τοῦ Τερτυλλιανοῦ (De cor. mil 3), τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων (Κατ. 4, 14) καὶ τοῦ Αὐγουστίνου (Serm. 28). Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἀναγνωρίσας ὡς ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τὴν χριστιανικήν, ἀπηγόρευσε τὴν διὰ τοῦ σταυροῦ θανατικὴν ποινὴν (*Σωζ.* 1, 8) καὶ διέταξε νὰ τεθῇ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ σημαίᾳ, τῷ λαβάρῳ, ἀντὶ τοῦ ἀετοῦ τὸ μονογραμμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐκόσμησε τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα καὶ τὸν μανδύαν διὰ σταυροῦ, ἔθεσε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν νομισμάτων τὸν σταυρόν. Καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (θαν. 395) παρατηροῦμεν τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος κρατοῦντος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὴν γηΐνην σφαῖραν, ἐφ' ἧς ὑπάρχει σταυρός, ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια, οἱ αὐτοκράτορες κατὰ τὰς ἐξόδους αὐτῶν ἐν ἡμέραις ἑορτῶν νὰ φέρωσιν, ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου αὐτοκρατορικοῦ σκήπτρου, χρυσοῦν σταυρὸν κεκοσμημένον διὰ πολυτίμων λίθων. Οὕτως ὁ σταυρὸς εἰσάγεται πανταχοῦ, σταυροὶ δὲ χρυσοῖ, ἀργυροῖ, χαλκοῖ, ξύλινοι, λίθινοι κοσμοῦσι τοὺς ναούς, τὰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς οἰκίας, τὰς ὁδούς, τοὺς ἀγρούς, τὰ πάντα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀπαντῶμεν καὶ τοὺς σταυρούς, ἐφ' ὧν ἦτο προσηλωμένος ὁ Χριστός. Μέχρι δηλαδὴ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἀπαντῶμεν ἁπλοῦς σταυροὺς ἄνευ τοῦ Ἐσταυρωμένου. Συνήθως κατ' ἀρχὰς ἀντὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου ἐτίθετο κάτω τοῦ σταυροῦ ὁ ἀμνός, ὅστις, ὡς γνωστόν, παριστᾷ συμβολικῶς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς τὸν ἀμνὸν τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἔπειτα δ' ἐτίθετο ὁ ἀμνὸς οὗτος καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἡ πενθέκτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος διέταξε νὰ τίθεται ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἀντὶ τοῦ ἀμνοῦ, ὁ Χριστὸς (καν. 82), ἔκτοτε δὲ ἐπεκράτησε πανταχοῦ ἡ παράστασις τοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ Ἐσταυρωμένου. Κ. Ι. Δ.

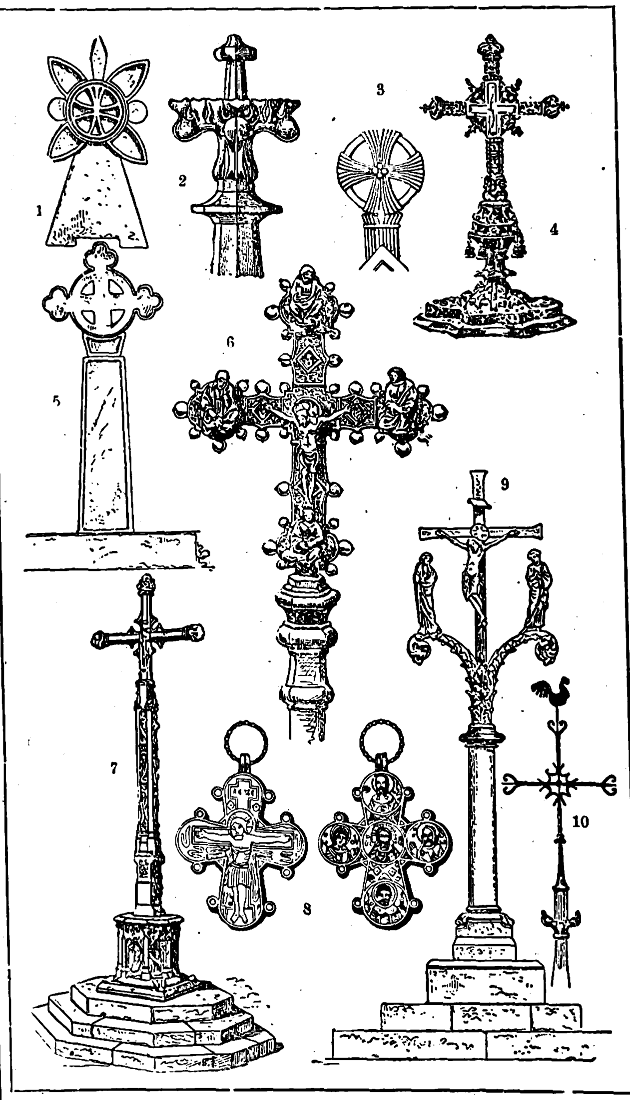

Σταυροὶ χριστιανικοί.
1—3=σταυροὶ ἐπιστέφοντες ναοὺς (γαλλικός, γοτθικός, γερμανικός)· 4 καὶ 6=φορητοὶ σταυροὶ (Θησαυροῦ τῆς Σεβίλλης καὶ μουσείου τοῦ Κλυνύ)· 5=σταυρὸς ἐπιτύμβιος (γαλλικός, ΙΑ' αἰῶνος)· 7=ὁδικὸς σταυρὸς (ΙΕ' αἰῶνος)· 8=ἐγκόλπιος βυζαντινῆς τέχνης· 9=σταυροδρομίου (ΙΓ' αἰῶνος)· 10=κωδωνοστασίου γαλλικοῦ.]

— *[Σημειολογ.]* Τὸ σημεῖον τοῦ *σταυροῦ* ἐχρησιμοποιήθη ὡς σύμβολον παρὰ πλείστων ἐπιστημῶν. Ὡς μαθηματικὸν σύμβολον ὄρθιος μὲν (+) εἶναι σημεῖον τῆς προσθέσεως καὶ τῶν θετικῶν μεγεθῶν, χιαστὸς δὲ (×) σημεῖον τοῦ πολλαπλασιασμοῦ. Ἐν τῇ γραφῇ καὶ τυπογραφίᾳ ἐχρησιμοποιήθη ὡς σημεῖον παραπομπῆς εἰς τὰς σημειώσεις τοῦ περιθωρίου, ἀντὶ ὑπογραφῆς παρὰ τῶν ἀγραμμάτων, τέλος δὲ προτάσσεται τοῦ ὀνόματος τῶν τεθνεώτων καὶ τῆς ὑπογραφῆς τῶν κληρικῶν. — Π.

— *[Εἰκονογρ.]* Ὁ *σταυρὸς* κατὰ τὸ σχῆμά του διακρίνεται εἰς τέσσαρας κυρίους τύπους: α) τὸν *συνεπτυγμένον* ἢ *αἰγυπτιακὸν* ἢ *σταυρὸν τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου* (crux comissa, patibulata), ἔχοντα τὸ

Digitized by Google

σχῆμα προχριστιανικοῦ ὀργάνου τῆς ἀνασκολοπίσεως Τ, σπανίως δὲ τὸ σχῆμα τοῦ δικράνου Υ· β) τὸν *ἐπικαμπῆ σταυρὸν* ἢ *γαμμάδιον* ἢ *σβάστικα* (gammadion, crux gammata, fylfot, swastika), ἀπαντῶντα εἰς προϊστορικὰ μνημεῖα τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους καταστάντα σύμβολον θρησκευτικὸν τῶν Ἰνδῶν καὶ Σινῶν· γ) τὸν *μετὰ λαβῆς* (crux ansata), ἔχοντα σχῆμα Τ μετὰ μικροῦ κύκλου ὕπερθεν τοῦ μέσου τῆς ὀριζοντίας δοκοῦ καὶ ἀπαντῶντα ὡς θρησκευτικὸν ἔμβλημα εἰς αἰγυπτιακὰ καὶ ἀσσυριακὰ μνημεῖα· δ) τὸν *ἀνεπτυγμένον* ἢ *κεφαλωτὸν* (crux immissa, capitata), ἔχοντα σχῆμα δύο κατ' ὀρθὴν γωνίαν διατεμνομένων δοκῶν καὶ ἀποτελέσαντα τὸ κατ' ἐξοχὴν σύμβολον τῆς χριστιανικῆς θρησκείας· διακρίνεται οὗτος εἰς τὸν *λατινικὸν* ἢ *τοῦ ἁγίου Πέτρου*, ἔχοντα τὸ σχῆμα ἀνθρώπου μὲ ἐκτεταμένους τοὺς βραχίονας καὶ ἀποτελέσαντα τὸ ὄργανον τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἰσοκέραιον σταυρόν.

Βασικαὶ παραλλαγαὶ τοῦ χριστιανικοῦ σταυροῦ εἶναι: 1) ὁ *χιωτὸς* ἢ *σταυρὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου* (crux decussata), ἀποκληθεὶς ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τοιούτου σταυροῦ μαρτυρήσαντος ἁγίου· 2) ὁ *πεπλατυσμένος* (crux pat ns), ἔχων τριγωνικὰς τὰς κεραίας μὲ τὸ πλατὺ μέρος πρὸς τὰ ἔξω αὐτῶν ἄκρα καὶ ἀπαντῶν ἐπὶ ἀσσυριακῶν ἤδη μνημείων· 3) ὁ *διπλοῦς* ἢ *ρωσικὸς* ἢ *πατριαρχικὸς* ἢ *ἀρχιεπισκοπικὸς* (crux patriarcalis), ἔχων δύο ὀριζοντίας δοκούς, ὧν ἡ ἀνωτέρα εἶναι ἐλάσσων τῆς ἄλλης, καὶ συμβολίζων τὴν ἐπὶ τοῦ μαρτυρικοῦ σταυροῦ τοῦ Ἰησοῦ ἐπιγραφὴν INBI· ἀπαντᾷ ἰδίως εἰς μνημεῖα τῆς Ἀττικῆς, τοῦ Μορέως καὶ τοῦ Ἄθω, γενόμενος ἀποδεκτὸς καὶ ἐν τοῖς δυτικοῖς καὶ διαμαρτυρομένοις· 4) ὁ *τριπλοῦς* ἢ *παπικὸς* (crux Papae), ἔχων τρεῖς ὀριζοντίας δοκοὺς καί, ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἀποκλειστικῶς παρὰ τοῦ πάπα φερόμενος (τοῦ διπλοῦ καταστάντος ἱεραρχικοῦ ἐμβλήματος τῶν καρδιναλίων καὶ ἀρχιεπισκόπων τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας). Ἥσσονος σημασίας παραλλαγαὶ εἶναι οἱ ἐν οἰκοσήμοις ἰδίως χρησιμοποιούμενοι σταυροί: *ἀγκυρωτός, ἀνθεμωτός, κυματιῶν, ἱεροσολυμιτικός, καμακοειδής, ὀφιοειδής, ραβδωτὸς* κ. ἄ. Τέλος ἄξιοι μνείας εἶναι οἱ *ἀστερόστικτοι* (constellati) σταυροὶ τῶν ψηφιδωτῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου ἐν Ραβένῃ, εἰκονιζόμενοι ἐν μέσῳ τοῦ στερεώματος καὶ ἔχοντες ἐπὶ τῆς κορυφαίας κεραίας τὸ συμβολικὸν ὄνομα ΙΧΘΥΣ, ἐπὶ τῆς βασικῆς τὴν φράσιν SALUS MUNDI καὶ ἐπὶ τῶν πλαγίων τὰ ψηφία Α καὶ Ω· ἔτι δὲ οἱ σταυροὶ οἱ διακόσμητοι μὲ ζεύγη ἀντωπῶν ζῴων, ὡς λέων, ἱέραξ καὶ ἀετὸς ἢ ταώς, περιστερὰ καὶ ἀμνός, συμβολίζοντα τὰς κακίας, ἃς κατέρριψε, καὶ τὰς ἀρετάς, ἃς ἀνύψωσεν ὁ Χριστιανισμός. Π. Ν. Π.

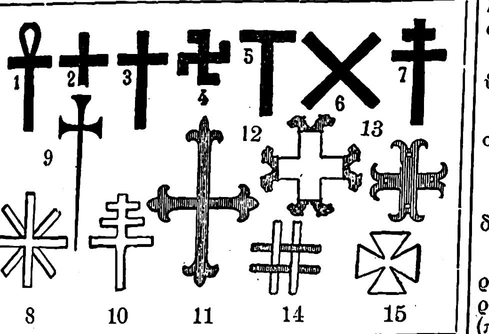

Τύποι σταυρῶν.

[1=μετὰ λαβῆς, 2=ἑλληνικός, 3=λατινικός, 4=σβάστικα, 5=ἁγίου Ἀντωνίου, 6=χιωτός, 7=πατριαρχικός, 8=Λωρραίνης, 9=σφηνοειδής, 10=παπικός, 11=ἀνθεμωτός, 12=ὀφιοειδής, 13=ἀγκυρωτός, 14=ραβδωτός, 15=πεπλατυσμένος.]

—*[Μηχαν.]* Βλ. λ. *ζύγωμα*.

—*[Ναυτ.]* —1) Ναυτικὸς δεσμὸς (κοιν. *σταυρόκομπος*) (γαλλ. noeud plat, ἀγγλ. sailor-knot), δι' οὗ δένονται τὰ ἄκρα δύο σχοινίων λεπτῶν, ὡς τὰ κοινὰ σειράδια. Συσφιγγόμενος ἐπὶ μᾶλλον καθ' ὅσον ἕλκονται αἱ ἄλλαι ἄκραι τῶν σχοινίων, λύονται παρὰ τοῦτο εὐκόλως, ἀντιθέτως πρὸς τὸν προσομοιάζοντά πως ὀνόκομβον (γαϊδουρόκομπον). —2) Ἐπίσημον τεμάχιον τοῦ σκελετοῦ τῆς πρύμνης τοῦ ξυλίνου σκάφους (γαλλ. la barre d'hourdy, ἀγγλ. wing transom), ἡ ὁριζοντίως καὶ ἔσωθεν τοῦ ποδοστήματος καθηλουμένη δοκός. Εἰς τὰ μονόκροτα πλοῖα καὶ τὰ ἐμπορικὰ ἡ θέσις της ἦτο ἀμέσως ὑπὸ τὸ κατάστρωμα, σχηματίζουσα ἐνίοτε τὸ τελευταῖον πρὸς πρύμναν ζυγόν· πάντως ἐπὶ ταύτης ἑδράζονται τὰ κοντάκια τῆς ἁψῖδος. —3) Τὸ ἄλλως λεγόμενον *χῖ* (κοιν. *βόλτα*, la croix, ἀγγλ. the cross). Ἡ χιαστὶ περιπλοκὴ τῶν ἀγκυρίων ἁλύσεων πλοίου, ἐν ὅρμῳ σαλεύοντος ἐπὶ δύο ἀγκυρῶν, ἄνευ ἀμφιδετικοῦ στρεπτῆρος, ὅταν τοῦτο, λόγῳ βαθμιαίων μεταπτώσεων τοῦ ἀνέμου ἢ τῆς ἐπενεργείας τοῦ ρεύματος, μετατοπισθῇ κύκλῳ περὶ τὰς ἀγκύρας του καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς του θέσεως, κατὰ ἡμιστρόφιον ἢ πλήρη στροφὴν μίαν ἢ περισσοτέρας. Ὁ σταυρὸς εὐθετεῖται τῇ βοηθείᾳ τῆς σκύλλης. Σ. Ε. Λ.

—*[Λαογρ.]* Τὴν ὀνομασίαν *Σταυρὸς* δίδει ὁ ἑλληνικὸς λαός, προφανῶς ἐκ τοῦ σχήματος, εἰς διαφόρους ἀστερισμούς. Συνηθέστερον καλεῖται Σταυρὸς ὁ ἀστερισμὸς τῆς Ἀνδρομέδας ἢ μᾶλλον τρεῖς λαμπροὶ ἀστέρες αὐτοῦ καὶ ἕτεροι τρεῖς τοῦ Πηγάσου, ἤτοι ὁ Ἀλγενίβ, ὁ Μαρκὰβ καὶ ὁ Σεάτ. Ἐν Βοιωτίᾳ τὸ ὄνομα ἀποδίδεται εἰς τὸν ἀστερισμὸν τῆς Αἰγός, ἐν Δωρίδι δὲ θεωρεῖται ὡς ἀστερισμὸς ἐκ πέντε ἀστέρων παρὰ τὴν Ζυγαριάν, ἄλλον ἀστερισμὸν ἄγνωστον. *Σταυροὶ* καλοῦνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ αἱ τοποθεσίαι, καθ' ἃς ἡ ὁδὸς διασταυροῦται πρὸς κορυφογραμμὴν ἢ διέρχεται αὐχένα τινά. Συνήθως εἰς τοιαύτας τοποθεσίας ἐκτίζετο μικρὸν προσκυνητάριον μετ' εἰκόνος ἢ ἐνεπηγνύετο σταυρός. [Πρβλ. *Ν. Πολίτου*, Οἱ περὶ ἀστέρων καὶ ἀστερισμῶν μῦθοι. «Λαογραφ. Σύμμεικτα». τ. Β., σ. 197. *Σ. Βίου*, Ἡ Ζυγαριὰ καὶ ὁ Σταυρὸς ἐν «Λαογραφίας» τ. Δ', σ. 423.]

—*[Βυζ. Μουσ.]* Εἷς τῶν χαρακτήρων τοῦ χρόνου τοῦ νῦν ἐν χρήσει γραφικοῦ συστήματος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἐμφαίνων παῦσιν μιᾶς ἄρσεως, ἤτοι ἡμίσεος χρόνου, ὃν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ προηγουμένου φθόγγου. Ν. Α. Χ.

—**Σταυρὸς *βόρειος*** *[Ἀστρον.]*. Ἐπωνυμία ὑπὸ τὴν ὁποίαν φέρεται ἐνιαχοῦ ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Κύκνου, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος, ὅπερ ἀπαρτίζουσιν οἱ λαμπρότεροι τῶν ἀστέρων αὐτοῦ, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν ἐν τῷ νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ ὁμώνυμον ἀστερισμόν. Σ. Π.

—**Σταυρὸς *ἐρυθρός***. Διεθνὴς ὀργάνωσις περιθάλψεως (βλ. *Ἐρυθρὸς* Σταυρός).

—**σταυρὸς *τῆς θάλασσας*** *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ζῴου *ἀστερίας* (βλ. λ.).

—**σταυρὸς *ἰουδαϊκός*** βλ. λ. *ἑξάγραμμα*.

—**Σταυρὸς *Νότιος*** *[Ἀστρον.]*. Μικρὸς ἀλλ' εὐδιάκριτος ἀστερισμὸς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου.

—**σταυρὸς *ραμβιέρειος*** *[Ἀνατομ.]*. Σχῆμα σταυροῦ, σχηματιζόμενον κατὰ τὰς δακτυλιοειδεῖς περισφίγξεις τοῦ νευρειλήματος τῆς νευρικῆς ἰνὸς (περισφίγξεις τοῦ Ranvier) τῇ ἐπιδράσει νιτρικοῦ ἀργύρου. Ι. Π.

—**σταυροῦ *δοκιμασία*** (γαλλ. épreuve de croix) βλ. λ. *θευκρισία* (τ. ΙΒ', σ. 521 β).

—**Σταυροῦ *ἑορταί***. Ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχουσι πέντε ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τοῦ τιμίου Σταυροῦ, αἱ ἀκόλουθοι: 1) Ἡ μνήμη τῆς εὑρέσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἁγίας Ἑλένης, ἡ ἑορταζομένη τῇ 6 Μαρτίου. Ἡ ἁγία Ἑλένη, ἐλθοῦσα τῷ 326 εἰς Ἱεροσόλυμα, μετὰ ἀναζήτησιν εὗρε τὸν τάφον τοῦ Χριστοῦ ὡς καὶ τὸν τίμιον Σταυρόν, οὗτινος μέρος ἀπέστειλεν εἰς Κωσταντινούπολιν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἐναπέθηκεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, ὃν αὐτὴ ἔκτισεν ἐπὶ τοῦ εὑρεθέντος τάφου τοῦ Χριστοῦ. Τὴν εὕρεσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἑλένης διηγεῖται ὁ Σωκράτης (1,17) καὶ ὁ Σωζόμενος (2, 1).

2) Ἡ τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ τῇ 14 Σεπτεμβρίου (βλ. *Σταυροῦ ὕψωσις*).

3) Ἡ μνήμη τοῦ ἐν οὐρανῷ φανέντος τῇ 7 Μαΐου τοῦ 346, ἐπὶ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, σημείου τοῦ τιμίου Σταυροῦ, τοῦ διήκοντος ἀπὸ τοῦ Γολγοθᾶ μέχρι τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ἡ ἑορταζομένη τῇ 7 Μαΐου.

4) Ἡ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, ἡ ἑορταζομένη τῇ τρίτῃ Κυριακῇ τῶν νηστειῶν (βλ. *Σταυροπροσκύνησις*).

5) Ἡ τῆς ἐκ τῶν ἀνακτόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξόδου τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ τῆς ἐναποθέσεως αὐτοῦ εἰς τὸ ἅγιον βῆμα τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐξ οὗ ἐγίνετο λιτανεία εἰς ὅλην τὴν πόλιν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐπανεφέρετο ὁ Σταυρὸς εἰς τὰ ἀνάκτορα. Κατὰ τὸν Συναξαριστὴν τὰ προεόρτια τῆς ἑορτῆς ταύτης ἑωρτάζοντο τῇ 31 Ἰουλίου, τῇ δὲ 14 Αὐγούστου ἑωρτάζετο ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ Σταυροῦ εἰς τὰ ἀνάκτορα. Κ. Ι. Δ.

—**Σταυροῦ *θεολογικὴ σχολή***. Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀθανασίου, κατὰ τὸ 1843, ἐγένετο σκέψις περὶ ἱδρύσεως ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς ἐν Ἱεροσολύμοις, ἀλλ' ἡ σκέψις αὐτὴ δὲν ἐπραγματοποιήθη τότε ἕνεκα δυσμενῶν περιστάσεων, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, τῷ 1855, ἐπὶ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Κυρίλλου τοῦ Β' (1845—1872). Ἡ σχολὴ ἱδρύθη ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τοῦ Σταυροῦ, καταλλήλως πρὸς τοῦτο ἐπισκευασθείσῃ, πρῶτος δ' αὐτῆς σχολάρχης διωρίσθη ὁ Διονύσιος Κλεόπας, ὁ μετὰ ταῦτα (1856) διορισθεὶς καθηγητὴς τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἔκτοτε ἡ σχολὴ εἰργάσθη μέχρι τοῦ 1909 μετά τινων διακοπῶν (1876—1881, 1884 καὶ 1888—1893), γενομένων ἕνεκα δυσμενῶν περιστάσεων. Οὕτω ἡ σχολή, ἥτις κατ' ἀρχὰς οὖσα ἐκκλησιαστικὴ ἐξειλίχθη εἶτα εἰς θεολογικήν, εἰργάσθη ἐπὶ 45 ἔτη, ἀποδώσασα πλείστους καρπούς, τῷ δὲ 1905 ἑωρτάσθη μετὰ σεμνοπρεπείας ἡ πεντηκονταετηρὶς ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς. Σχολάρχαι τῆς σχολῆς ταύτης ἐχρημάτισαν οἱ ἀκόλουθοι: Διονύσιος Κλεόπας (1855—1856), ἱεροδιάκονος Νικόδημος (1856—1858), Γερμανὸς Γρηγορᾶς (1858—1862), Κύριλλος Ἀθανασιάδης (1862—1864), Φώτιος Ἀλεξανδρίδης (1864—1872, 1875—1876, 1881—1884 καὶ 1893), Ἱερώνυμος Μυριανθεὺς (1872—1874), Ἐπιφάνιος Ματτέος (1874—1875), Ἱερόθεος Δημητριάδης (1884—1888), Γερμανὸς Βασιλάκης (1894—1900) καὶ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (1900—1909). [Πρβλ. *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*, «Ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἡ ἐν αὐτῇ θεολογικὴ σχολὴ» (1905). *Τοῦ αὐτοῦ*, «Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων» (1910, σ. 733 ἑ.).] Κ. Ι. Δ.

—**Σταυροῦ *ὕψωσις***. Μετὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἁγίας Ἑλένης (βλ. *Σταυροῦ ἑορταί*), ὁ ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων Μακάριος ὕψωσεν αὐτὸν πρὸς προσκύνησιν ὑπὸ τοῦ συρρεύσαντος πλήθους. Ἡ ὕψωσις τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἑορτάζεται τῇ 14 Σεπτεμβρίου, τῇ ἐπομένῃ δηλαδὴ ἡμέρᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν ἐγκαινίων τοῦ ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἑλένης ἐγερθέντος ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ἐν ᾧ ἐναπετέθη ὁ τίμιος Σταυρός. Ὅτε ὁ Ἡράκλειος, περὶ τὸ 628, κατετρόπωσε τοὺς Πέρσας, ἔλαβε παρ' αὐτῶν καὶ τὸν τίμιον Σταυρόν, ὃν οὗτοι πρὸ 14 ἐτῶν εἶχον συλήσει. Ὁ βασιλεὺς ἀνυπόδητος καὶ πενιχρὰ ἐνδεδυμένος ἐπανέθηκεν εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν τῆς Ἀναστάσεως τὸν τίμιον Σταυρόν, ὃν ὑψωθέντα προσεκύνησε τὸ συρρεῦσαν πλῆθος. Ἡ μνήμη καὶ τῆς ὑψώσεως ταύτης τοῦ Σταυροῦ ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν καὶ ἡ τῆς προηγουμένης, ἤτοι τὴν 14 Σεπτεμβρίου. Κ. Ι. Δ.

Σταυρὸς *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σαρακίνας τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 59.

—2) Κοινότης τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας (Λιαρίγκοβας) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν χωρίων *Ἄνω Σταυρὸς* (ἕδρα τῆς κοινότητος) καὶ τῆς κωμοπόλεως *Κάτω Σταυρός*, ἐχόντων τοῦ μὲν πρώτου 246, τοῦ δὲ δευτέρου 1.148 κατοίκους (1928). Ὁ Κάτω Σταυρός, κείμενος κατὰ τὸ ΒΑ. ἄρθρον τοῦ νομοῦ εἶναι τέρμα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σαρακλῆ—Σταυρὸς (67 χλμ.), συνδεομένης ἀπὸ Σαρακλὶ μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης (17 χλμ.) δι' αὐτοκινήτων τῶν Σιδηροδρόμων Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, τελωνοσταθμαρχεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, πρότερον καλούμενον *Μπικῆ*. Κάτ. (1928) 422. Εἶναι ἕδρα κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τὸν ἐγγὺς κείμενον σιδηροδρομικὸν σταθμὸν *Λιανοκλαδιου*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

—4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Διμερλῆ*. Κάτ. (1928) 913. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—5) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τρύπης τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 71.

—6) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σύρου (βλ. *Ἐπισκοπεῖον*).

—7) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀμοργοῦ τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 44.

—8) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἰθάκης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 494. Εἶναι ἕδρα κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τὸν συνοικισμὸν *Καλύβια*. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἐλαιοτριβεῖα καὶ συγκοινωνίαν δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τοῦ Βαθέος. Εἰς 25' πρὸς Β. τοῦ χωρίου κεῖται ἡ πηγὴ *στὸ Μελάνυδρο*, ταυτιζομένη πρὸς τὴν *Ἀρέθουσαν* τῆς «Ὀδυσσείας».

—9) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κερκύρας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 709. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

—10) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐπισκοπῆς τῆς ἐπαρχίας Βεροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 277. Π. Ν. Π.

—11) Χωρίον τῆς κοινότητος Σαρακίνας τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 35.

— **Σταυρὸς** *[Γεωγρ.]* βλ. *Χατζηλῆ*.

— **Σταυρὸς** *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς Πειραϊκῆς Ἀκτῆς. Ὠνομάσθη οὕτω λόγῳ τῆς σταυρωτῆς κεραίας τοῦ ἱστοῦ, ὅστις ἐγείρεται εἰς τὸν ἐκεῖ «σημαφόρον», τὸν ἀναγγέλλοντα, διαδοχικῶς καὶ διὰ συμβατικοῦ τρόπου σημάνσεως, εἰς τοὺς Πειραιεῖς τὴν πρὸς τὸν λιμένα κατεύθυνσιν ἀτμοπλοίων, τὴν διεύθυνσιν ἐξ ἧς ἐφάνησαν ταῦτα καὶ τὴν ἐθνικότητα αὐτῶν ἢ τὴν ἑλληνικὴν ἀκτοπλοϊκὴν ἑταιρείαν εἰς ἣν ἀνήκουν, ἀφ' ἧς γίνουν ὁρατὰ τὰ σημεῖά των. Παραπλεύρως τοῦ σηματοτηλεγράφου παλαιὸν πυροβολεῖον, ἀνεγερθὲν ἐν βίᾳ κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1885. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

—**Σταυρὸς** *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία παρὰ τὴν ὁδὸν Μεσογείων, 11 χλμ. ἀνατολικῶς τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν ὀνομασίαν ἔλαβεν ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ διασταυροῦνται αἱ ὁδοί: ἀπὸ Χαλάνδρι, Γέρακα πρὸς Λιόπεσι, Κωρωπὶ κλπ. Δ. Α. Λ.

—**Σταυρὸς** *[Γεωγρ.]*. Ὀρθόπαγος τῆς Αἰγίνης δεσπόζων τῆς μεταξὺ τῶν βουνῶν Τσουκαλιὰ καὶ Μπάσκου διασφάγος, δι' ἧς ἡ μεσαιωνικὴ τῆς νήσου πρωτεύουσα, ἡ νῦν Παλιὰ Χώρα, ἐπεκοινώνει πρὸς τὸ ἐπίνειόν της Σουβάλα. Καλύπτεται ὑπὸ πλῆθος ἐρημοκκλησίων. Σ. Ε. Λ.

—**Σταυρὸς** *[Γεωγρ.]*. Βουνὸς κατὰ τὰ βόρεια τῆς Σκιάθου (ὑψόμ. 440 μ., πλάτ. 39° 10 ½ Β., μήκ. 23° 29' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2070: Scopelos group), τὸ μεγαλύτερον ὑψόμετρον τῆς νήσου, προσφορώτατον δὲ διὰ σκοπιωρεῖον. Τὸν ἐπ' αὐτοῦ σηματοφόρον κατέστρεψεν ἡ ἀποτελοῦσα μέρος τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ 1886 αὐστριακὴ μοῖρα. Σ. Ε. Λ.

—**Σταυρὸς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Λιμὴν τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Πάτμου (πλάτ. 37° 18' Β., μήκ. 26° 35' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1574: Patmos, Arki, Lipso)· ὑπὸ τῶν ξένων λέγεται Porto Griko.

—2) Ὅρμος τῆς ΝΔ. πλευρᾶς τῆς Τήνου (πλάτ. 37° 37' Β., μήκ. 25° 04' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykoni, Rhenea, Delos).

—3) Ὅρμος τῆς ΝΔ. ἐσχατιᾶς τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 15' ½ Β., μήκ. 23° 34' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536: Candia western portion) ἔχων νοτιοανατολικὸν μὲν κέρας τὸ ἀκρωτήριον Κριοῦ Μέτωπον, βορειοδυτικὸς δὲ τὸ Ἐλαφονήσι. Σ. Ε. Λ.

—**Σταυρὸς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*.—1) Ἐπίσημον τῆς Φθιώτιδος ἀκρωτήριον (πλάτ. 39° 02' Β., μήκ. 23° 04' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels), καθ' ὃ συνάπτει ὁ δίαυλος τῶν Ὠρεῶν τὸν δίαυλον τῶν Τρικέρων, ἀμφότεροι δὲ τὸ στόμιον τοῦ Παγασητικοῦ. Εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ βουνοῦ Τράγος χερσονησώδης προβολή, ἥτις ἔχουσα ἀπὸ νότου τὰς νησῖδας Ἀργυρόνησο, ὅπου φάρος (1899) ἐκλάμψεων λευκῆς καὶ ἐρυθρᾶς ἐναλλὰξ (17 μιλ.), σχηματίζει πρὸς Β. τὸν λιμένα Φτελιό. Ταυτίζεται πρὸς τὸ ἀρχαῖον *Ποσείδιον* τοῦ τε Στράβωνος (Ζ, 331, 32) καὶ τοῦ Πτολεμαίου (Γ, ιγ, 17). Σ. Ε. Λ.

— 2) Ἐπίσημον τῆς *Λήμνου* ἀκρωτήριον κατὰ τὴν νοτίαν τῆς νήσου πλευρὰν (πλάτ. 39° 48' Β., 25° 09' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island), ΝΑ. κέρας τοῦ δυτικῶς τοῦ Μούδρου αὐλῶνος Κονδιά, μία δὲ τῶν ἄκρων τῆς χερσονησῖδος Φακός.

— 3) Ἀκρωτήριον τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 25' Β., μήκ. 24° 59' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia western portion), 13 μίλ. ἀνατολικῶς τοῦ Χονδροῦ Κάβου καὶ ἀνατολικὸν κέρας τοῦ ὅρμου Φόδελε. Ἀποτελεῖ μικρὰν χερσονησῖδα, ἧς ὑπεκαλύπτεται ὁ λαιμὸς ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐν εὐθαλασσίᾳ. Ἐπ' αὐτῆς ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Σώζοντος, ἀφ' οὗ καὶ *Ἅγιος Σώζων* ὀνομάζεται ἡ χερσονησίς αὕτη, ἐφ' ἧς ἵδρυται (1921) μέγας φάρος Ἄγκα ζεύγους λευκῶν ἀναλαμπῶν 19 μιλίων.

— 4) Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου (πλάτ. 40° 39' Β., μήκ. 23° 45' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos) καὶ φερώνυμον χωρίον καὶ ἀγκυροβόλιον.

— 5) Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἰθάκης (πλάτ. 38°26'25" Β., μήκ. 20° 38' 50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia) βορείως τοῦ χωρίου Κιόνι.

— 6) Ἀκρωτήριον τῆς πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Ἡρακλείου Κρήτης νήσου Δία καὶ ΝΑ. αὐτῆς ἐσχατιὰ (πλάτ. 35° 25' Β., μήκ. 25° 15' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia eastern portion), ἔχουσα (1921) φάρον Ἄγκα λευκῶν ἀναλαμπῶν 16 μιλίων.

— 7) Ἀκρωτήριον τοῦ βορείου Εὐβοϊκοῦ (πλάτ. 38° 24' Β., μήκ. 23° 30' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1554: Talanta channel), ἀντικρὺ τὸ ἐπίνειον τῆς Λαρύμνης· προβλὴς φορτώσεως μεταλλευμάτων μετὰ δύο ναυδέτων προσδέσεως φορτηγῶν ἀτμοπλοίων.

— 8) Ἀκρωτήριον καὶ βορεία ἐσχατιὰ τῆς νήσου Νάξου (πλάτ. 37° 12' Β., μήκ. 25° 33' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos). Εἰς 2 μίλ. ΝΑ. ὁ ὅρμος Ἀπόλλωνας, ὅπου κολοσσιαῖον τοῦ θεοῦ ἄγαλμα καὶ ἐπιγραφαί.

— 9) Ἡ νοτία τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος ἐσχατιὰ (πλάτ. 40° 07' Β., μήκ. 24° 21' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos), ἄλλως *Φονιᾶς* (ἀρχ. *Νυμφαῖον*). Σ. Ε. Λ.

—**Σταυρὸς** *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων, παρὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς Ἁλοννήσου (πλάτ. 39°15'15" Β., μήκ. 23°59'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos group) κατέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Γρεγάλε· εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας φέρεται ὡς Moro islet.

—**Σταυρὸς** *[Γεωγρ.]*. Ἐπικινδυνωδέστατος ὑφαλοβελὸς νοτίως τῆς Ὕδρας (πλάτ. 37°14'30" Β., μήκ. 23°26'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezzia and Dhokos), ἔχων μόλις 2 πόδας ὕδατος ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του. Εὑρίσκεται εἰς 7 στάδια ναυτικὰ ΝΑ. τῆς νησῖδος Σταυρονήσι. Σ. Ε. Λ.

— **Σταυρὸς τῆς Ψώκας** ἢ *Ψόκας*. Ἀρχαῖον παρεκκλήσιον τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ἐν Κύπρῳ, ἐντὸς τοῦ δάσους Πάφου, εἰς ὕψος 2.590 ποδῶν περίπου. Παρὰ τὸ παρεκκλήσιον ὑπάρχει ἁγίασμα, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ὡς θεραπεῦον τὴν ψώραν ἢ ψωρίασιν, ἐξ οὗ καὶ κατὰ παραφθορὰν τὸ ὄνομα. Σήμερον παρὰ τὸν Σταυρὸν τῆς Ψώκας ὑφίσταται κεντρικὸς δασονομικὸς σταθμὸς καὶ φυτώριον. Α. Κ. Α.

—**Σταυροῦ μονὴ** (*Ἱερουσαλήμ*). Κεῖται πρὸς Δ. τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐντὸς κοιλάδος ἐλαιῶν. Ἡ ἵδρυσις αὐτῆς ἀνάγεται κατ' ἄλλους μὲν εἰς τὸν Δ' αἰῶνα, κατ' ἄλλους δὲ εἰς τὸν Ἡράκλειον, ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερον. Ἡ γνωστὴ ἱστορία τῆς μονῆς ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ἴβηρος μοναχοῦ Προχόρου (992) ὅστις ἀναφέρεται ἀνακαινιστὴς αὐτῆς ἐντολῇ καὶ συνεργείᾳ τοῦ Εὐθυμίου τοῦ Ἀθωνίτου καὶ διὰ χρηματικῆς συνδρομῆς τῆς βασιλομήτορος τῆς Ἰβηρίας Μαρίας. Ὁ ναὸς κοσμεῖται διὰ μωσαϊκοῦ καὶ τοιχογραφιῶν καὶ ἐν αὐτῷ ὑπάρχει κρύπτη, ἔνθα κατὰ παράδοσιν ἐβλάστησε τὸ δένδρον, ἐξ οὗ κατεσκευάσθη ὁ Σταυρός. Ἡ μονὴ πολλάκις κατεστράφη καὶ ἀνεκαινίσθη. Τῷ 1517 περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, καίτοι ἔζων ἐκεῖ Ἴβηρες μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Τὴν μονὴν ἐξηγόρασεν ὁ πατριάρχης Δοσίθεος, ὅστις καὶ ἀνεκαίνισεν αὐτήν. Τὴν ἐργασίαν ἐξηκολούθησεν ὁ διαδοχός του Χρύσανθος, ὅστις πρῶτος ἵδρυσε βιβλιοθήκην ἐν τῇ μονῇ. Ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος (1843) ἀπεφάσισε νὰ μεταβάλῃ τὴν μονὴν εἰς σχολὴν τοῦ ἱεροῦ κλήρου. Ὁ πατριάρχης Κύριλλος τῷ 1849 διώρισε τὸν Κλεόπαν δ εὐθυντὴν τῆς σχολῆς καὶ οὕτως ἡ μονὴ τοῦ Σταυροῦ μετεβλήθη ἔκτοτε εἰς μέγα κέντρον πνευματικῆς κινήσεως διὰ τῆς ἐν αὐτῇ θεολογικῆς σχολῆς, ἐν ᾗ διέπρεψαν πολλοὶ καθηγηταί. Ὑπὸ τῆς σχολῆς ταύτης ἐξεδόθη τῷ 1904 καὶ τὸ περιοδικὸν τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων «Νέα Σιών». Τῷ 1905 ἐπανηγυρίσθη ὡς ἑορτὴ τῶν γραμμάτων ἡ πεντηκονταετηρὶς τῆς σχολῆς. † ΙΟΡΔΑΝΟΥ Τ ΜΟΘΕΟΣ

—**Σταυροῦ μονὴ** (*ἐν Σάμῳ*). Κεῖται εἰς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τῆς νήσου μεταξὺ τῶν συνοικισμῶν Χώρας καὶ Μαυρατζαίων, εἰς τὸ βάθος χαράδρας περιβαλλομένης ὑπὸ δασῶν. Ἱδρύθη κατὰ τὸ ἔτος 1592 ὑπὸ Νείλου ἱερομονάχου, ὡς μαρτυροῦσιν ἐπιγραφαὶ σῳζόμεναι ἐν τῇ μονῇ, ὁ δὲ ἐν αὐτῇ μεγαλοπρεπὴς ναὸς ἀνῳκοδομήθη κατὰ τὸ ἔτος 1835. Τὸ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου εἰκονοστάσιον ἐκ ξύλου μὲ γλυφὰς διαφόρους εἶναι τέχνης ἀξιολόγου. Ἐκ τῆς μονῆς ταύτης προῆλθον οἱ Σάμιοι πατριάρχαι Ἱεροσολύμων Κύριλλος ὁ Β' καὶ Ἱερόθεος ὁ Β'. Ι. Β.

Σταυροσκιάδι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 290. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

σταυροσκόπιον (τό) (Stauroskop). Ὀνομάζεται οὕτω πλακίδιον ὡρισμένου ὀρυκτοῦ, τὸ ὁποῖον κόπτεται καταλλήλως καὶ εἰς ὡρισμένον πάχος, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς κατασβεστικῆς γωνίας τῶν ὀρυκτῶν εἰς τὸ πολωτικὸν μικροσκόπιον. Ὡς σταυροσκόπια χρησιμοποιοῦνται κυρίως πλακίδια χαλαζίου καὶ γύψου. Ταῦτα τοποθετοῦνται εἰς τὴν θέσιν τῶν 45° μεταξὺ τοῦ ἀντικειμενικοῦ φακοῦ καὶ τοῦ ἀναλυτοῦ, καὶ ὅταν τὸ ὑπὸ μελέτην ὀρυκτὸν παρουσιάζῃ πλήρη κατάσβεσιν δίδουν τὸ χαρακτηριστικόν των χρῶμα. Γ. Β.

σταυροσπόριον (τό). Οὕτω καλοῦνται, κατὰ τὸν Saccardo, σπόρια διαφόρων μυκήτων σχήματος ἀστεροειδοῦς, ἄχροα ἢ καστανόχροα. Ε. Τ. Ε.

σταυρότυπος (ὅ, ἡ), —**ον** (τό)· ὁ ἔχων τὸν τύπον, τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ.

Σταύρου, Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1785, ἐκ πατρὸς Ἰωάννου, προεστῶτος τῆς πόλεως, καὶ μητρὸς Μπαλάσως, τὸ γένος Κερασάρη. Ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν αὐτόθι σχολὴν τῶν Μπαλάνων καὶ βραδύτερον εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Καπλάνη. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν του ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἐμπορικῇ σχολῇ Βιέννης, ὅπόθεν ἀποφοιτήσας ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν ἐκεῖ ἐμπορικὸν οἶκον τοῦ πατρός του, οὗτινος ἐγένετο βραδύτερον διευθυντής. Μετὰ διετίαν ἐγκατέλιπε τὰς ἐμπορικὰς ἀσχολίας καὶ ἐπεδόθη μὲ ἀληθῆ πατριωτικὸν ζῆλον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, γενόμενος μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Συνεδέθη οὕτω προσωπικῶς μὲ τοὺς ἡγουμένους τῆς ἐθνικῆς κινήσεως καὶ μετέβη εἰς τὰ ἐν Εὐρώπῃ κέντρα τῆς φιλελληνικῆς δράσεως, εἰς Πετρούπολιν πρὸς συνάντησιν τοῦ Ι. Καποδίστρια, εἰς Πίσαν καὶ Λιβόρνον πρὸς συνάντησιν τοῦ μητροπολίτου Ἰγνατίου Καρατζᾶ, Μαυροκορδάτου κ. ἄ. Ἐκεῖθεν ἀπέστελλεν ὅπλα, πολεμεφόδια καὶ τροφὰς πρὸς τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸ 1824 κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐγένετο γενικὸς ταμίας τοῦ προέδρου τοῦ ἐκτελεστικοῦ Γ. Κουντουριώτου καὶ κατόπιν ἔλαβε μέρος ὡς πληρεξούσιος Ἠπείρου εἰς τὰς ἐν Ἑρμιόνῃ καὶ Ἄργει συνελεύσεις. Ἐπὶ Καποδιστρίου διωρίσθη μέλος τῆς ἱδρυθείσης τὴν 29 Μαρτίου 1828 ἐπιτροπῆς οἰκονομίας, εἰς ἣν εἶχεν ἀνατεθῆ τὸ ὑπουργεῖον τῆς Οἰκονομίας καὶ ἡ σύστασις τῆς χρηματιστικῆς τραπέζης. Ἔκτοτε πᾶσαι αἱ προσπάθειαί του συνεκεντρώθησαν διὰ τὴν σύστασιν τραπέζης πρὸς ἐμψύχωσιν τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Ὁ φιλέλλην Ἑλβετὸς Εὐνάρδος, πεισθεὶς εἰς τὰς εἰσηγήσεις του, τῷ ἀπέστειλε ποσὸν 500 000 δραχμῶν διὰ νὰ τὸ διαθέσῃ εἰς τραπεζικὰς ἐργασίας πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ κατὰ πόσον ἡ χώρα ἦτο ὥριμος πρὸς ἵδρυσιν Τραπέζης. Τέλος, διὰ τῶν ἐπιμόνων ἐνεργειῶν του, ἐψηφίσθη ἐπὶ Ὄθωνος τὴν 30 Μαρτίου 1841 ὁ θεμελιώδης νόμος τῆς συστάσεως τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ἧς ἡ γενικὴ συνέλευσις ἐξέλεξε, τῇ 13 Νοεμβρίου 1841, διοικητὴν αὐτῆς τὸν Γ. Σταύρου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης χρονολογοῦνται αἱ σπουδαιότεραι ὑπηρεσίαι τοῦ Γεωργίου Σταύρου πρὸς τὴν χώραν.

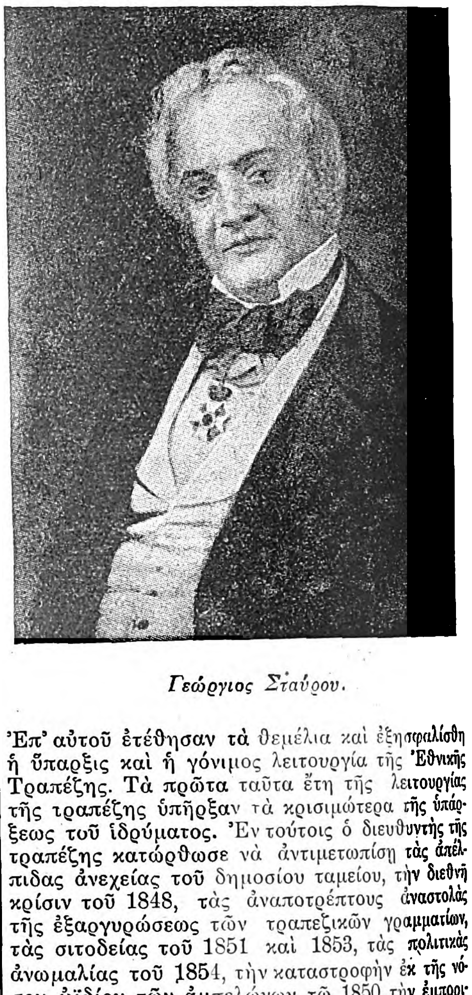

Γεώργιος Σταύρου.

Ἐπ' αὐτοῦ ἐτέθησαν τὰ θεμέλια καὶ ἐξησφαλίσθη ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ γόνιμος λειτουργία τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. Τὰ πρῶτα ταῦτα ἔτη τῆς λειτουργίας τῆς τραπέζης ὑπῆρξαν τὰ κρισιμώτερα τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἱδρύματος. Ἐν τούτοις ὁ διευθυντὴς τῆς τραπέζης κατώρθωσε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀπελπίδας ἀνεχείας τοῦ δημοσίου ταμείου, τὴν διεθνῆ κρίσιν τοῦ 1848, τὰς ἀναποτρέπτους ἀναστολὰς τῆς ἐξαργυρώσεως τῶν τραπεζικῶν γραμματίων, τὰς σιτοδείας τοῦ 1851 καὶ 1853, τὰς πολιτικὰς ἀνωμαλίας τοῦ 1854, τὴν καταστροφὴν ἐκ τῆς νόσου ὠϊδίου τῶν ἀμπελώνων τῷ 1850, τὴν ἐμπορικὴν κρίσιν τοῦ 1857, τὰς κρητικὰς ἐπαναστάσεις, τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862, τὰς ἀτελευτήτους κρατικὰς πιέσεις ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν πληθωρικῆς ἐκδόσεως τραπεζικῶν γραμματίων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν 27 ἐτῶν, κατὰ τὰ ὁποῖα εὑρίσκετο ἐν τῇ διευθύνσει τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, ἠγωνίσθη μετὰ εὐσταθείας καὶ παρρησίας, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν καλὴν λειτουργίαν τοῦ ἱδρύματος. Ἡ γενικὴ συνέλευσις τῆς 9 Φεβρουαρίου 1849, ἀναγνωρίσασα ἐπισήμως τὰς ὑπηρεσίας του ταύτας, ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἰσόβιον διοικητὴν τοῦ ἱδρύματος. Ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Γεωργίου Σταύρου συνεπληρώθη ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν ἐργασιῶν τῆς τραπέζης, ἰδίᾳ διὰ τοῦ νόμου ΦΚΣΤ' τοῦ 1859, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσήχθη εἰς τὰς ἐργασίας αὐτῆς ἡ ὑποθηκικὴ πίστις, καὶ διὰ τοῦ νόμου τῆς 16 Δεκεμβρίου 1861, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεξετάθησαν αἱ ἐργασίαι της καὶ ἐπὶ τῆς ἀγροτικῆς πίστεως. Ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Γ. Σταύρου ἐδόθη ὡσαύτως ἡ πρώτη συστηματικὴ ὤθησις τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἱδρύθησαν αἱ πρῶται ἀτμοπλοϊκαὶ καὶ ἀσφαλιστικαὶ ἑταιρεῖαι. Αἱ πρὸς τὰς γενικὰς συνελεύσεις τῶν μετόχων ἐκθέσεις τοῦ Γ. Σταύρου ἀπὸ τοῦ 1842 μέχρι τοῦ 1869 παρέχουν τὸ μέτρον τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ πρὸς τὸ ἵδρυμα καὶ καταδεικνύουν τὴν σύνεσιν, τὴν ἐμπειρίαν αὐτοῦ καὶ κυρίως εὐστάθειαν ἔναντι τῶν κυβερνητικῶν πιέσεων. Ὁ Γεώργιος Σταύρου ἀπεβίωσεν ἠρέμα τὴν 31 Μαΐου 1869. Διὰ διαθήκης κατέλιπε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ πρὸς ἵδρυσιν καὶ συντήρησιν ὀρφανοτροφείου ἐν Ἰωαννίνοις. Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα πρὸς ἐκδήλωσιν δικαίας τιμῆς ἀπετύπωσεν ἐπὶ τῶν τραπεζογραμματίων καὶ τῶν

Digitized by Google

ἐγγράφων της τὴν εἰκόνα τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ πρώτου διοικητοῦ αὐτῆς Γεωργίου Σταύρου.

Σ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

— **Σταύρου, *Θρασύβουλος (Μελικέρτης)*.** Ἕλλην φιλόλογος καὶ ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1886 ἐν Πέτρᾳ τῆς Μυτιλήνης. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ Σμύρνης καὶ κατόπιν εἰς τὰ πανεπιστήμια Ἀθηνῶν (1905—1911) καὶ Μονάχου (1911—1913), ὁπόθεν ἐξῆλθε διδάκτωρ τῆς φιλολογίας. Ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς καὶ γυμνασιάρχης ἐν Ἰθάκῃ, Αἰγίνῃ, Μυτιλήνῃ, Σμύρνῃ, Λευκάδι, Κερκύρᾳ καὶ Πειραιεῖ, μεθ' ὃ (1931) ἐγένετο αἱρετὸς ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. Ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας ἠσχολήθη μὲ τὰ γράμματα, διὰ τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἡμερησίου τύπου Σμύρνης, Μυτιλήνης καὶ Ἀθηνῶν, ἰδίᾳ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Μελικέρτης*. Ἡ συνεργασία του, ἀποκλειστικῶς ποιητική, συνεκεντρώθη εἰς τὸν τόμον «Δρόμοι καὶ μονοπάτια» (Σμύρνη 1921). Μετέφρασεν ἐμμέτρως, προτάξας καὶ μακρὰν εἰσαγωγήν, τὴν «Ἑλένην» ἐκ τοῦ δευτέρου «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε (Ἀθῆναι 1925) καὶ τὴν «Μαρίαν Στούαρτ» (1932) τοῦ Σίλλερ. Ἐξέδωκεν ἐπίσης «Νεοελληνικὴν μετρικὴν» (1930). Τὰ ποιήματά του, ἅπαντα λυρικά, εἶναι στιχουργημένα ἐπὶ ποικιλίας μετρικῆς, ἱκανὰ δὲ καὶ ἐπὶ ἐλευθέρου στίχου ἀξιοσημειώτου εὐρυθμίας καὶ συμμετρίας, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ περιεχομένου χαρακτηρίζονται ὑπὸ πλουσίας καὶ λαμπρᾶς συναισθηματικότητος, αἰσθητῆς καὶ κατὰ τὴν ἐσωτέραν τοῦ λόγου ὑφήν. Ἡ «Νεοελληνικὴ μετρικὴ» αὐτοῦ, συντεταγμένη συστηματικῶς καὶ μεθ' ἁπλότητος, εἰσάγει τὴν ἀρχὴν ὅτι ὀλιγάριθμα εἶναι τὰ θεμελιώδη μέτρα τῆς νεοελληνικῆς στιχουργίας, συλλαβικὰ δὲ πολλαπλάσια, κλάσματα ἢ καὶ περιωρισμένοι σκόπιμοι συνδυασμοὶ («παρατονισμοί») αὐτῶν πρὸς ἄλληλα ἀποτελοῦν οἱανδήποτε μορφὴν νεοελληνικοῦ στίχου.

Τ. Α.

Σταυροῦ Ξέρα *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ξέρα τοῦ Σταυροῦ*.

Σταυρούδης, *Στυλιανός*. Κρὴς ἀγωνιστὴς (1838—1906). Μετέσχε τῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1858, 1866—1869 καὶ 1878. Κατόπιν ἐγκατεστάθη ἐν Χανίοις, ἔνθα εἰργάσθη πολυτρόπως ὡς δημοσιογράφος καὶ ὡς πολιτευτής, ἐκλεγεὶς τῷ 1879 καὶ βουλευτὴς Σφακίων.

Ν. ΚΛΣ

Σταυρούπολις *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλουμένη *Γενήκιοϊ*. Κάτ. (1928) 1.636. Εἶναι ἕδρα κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Γάμπροβο, Κομνηνά, Λυκοδρόμι* καὶ *Μαργαρίτη*. Εἶναι κέντρον ἐπεξεργασίας καπνῶν καὶ ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, εἰρηνοδικεῖον, δασοκομεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, 4 γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ ἐμπορικὸν σύλλογον.

Π. Ν. Π.

σταυροφορία (ἡ)· τὸ νὰ φέρῃ τις τὸν σταυρὸν ὡς σύμβολον, προσηγορία ἑκάστης τῶν ἐκστρατειῶν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἁγίων Τόπων ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν· || μεταφ., ἀγὼν κατά τινος σύντονος καὶ ἐπίμονος: «σταυροφορία κατὰ παντὸς ἀντιπάλου».

— [ΙΣΤΟΡ.] Καλοῦνται *σταυροφορίαι* αἱ ἐπανειλημμέναι ἐκστρατεῖαι, τὰς ὁποίας οἱ καθολικοὶ τῆς δυτικῆς καὶ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης ἐπεχείρησαν κατὰ τοὺς ΙΑ', ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνας, τῇ ὑποκινήσει τοῦ παπῶν τῆς Ρώμης, ἐναντίον τῶν Μουσουλμάνων (Ἀράβων καὶ Τούρκων), ἵνα ἐκδιώξωσιν αὐτοὺς ἐκ τῆς Ἁγίας Γῆς (Παλαιστίνης) καὶ ἐν γένει ἐκ τῆς Συρίας, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς.

Μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ πολέμου κατὰ τῶν ἀπίστων οἱ πάπαι τῆς Ρώμης προσεπάθησαν καὶ ἐπέτυχον νὰ ἠλεκτρίσωσι τὸν χριστιανικὸν κόσμον τῆς καθολικῆς Δύσεως καὶ νὰ παρασύρωσιν αὐτὸν ὁλόκληρον εἰς τὰς μεμακρυσμένας ἐκείνας ἐκστρατείας, αἵτινες ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη συνεκλόνησαν ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολήν. Ἀλλ' αἱ προσπάθειαι ἐκεῖναι τῶν παπῶν εἶχον καὶ ἄλλα ἀνομολόγητα ἐλατήρια: τὴν ἐνίσχυσιν τῆς κοσμικῆς αὐτῶν ἐξουσίας καὶ τὴν βιαίαν ὑπαγωγὴν τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς Ρώμης.

Πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τῆς κηρύξεως τῶν Σταυροφοριῶν ἡ Ἁγία Γῆ ἐδῃώθη κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ οἱ ἐκεῖ Χριστιανοὶ ὑπέστησαν φοβεροὺς διωγμοὺς ὑπό τε τῶν κατακτητῶν ἐκείνων καὶ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων Ἑβραίων, ἀπὸ δὲ τοῦ Ζ' αἰῶνος κατεκτήθη ὁριστικῶς ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Κατὰ τῶν φοβερῶν ἐκείνων διωκτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ διεξῆγεν ἀγῶνας σκληροτάτους ὁλόμονος ὁ ἑλληνισμός, ἡ Βυζαντινὴ τουτέστιν αὐτοκρατορία, χωρὶς οὐδὲ οἱ πάπαι οὐδὲ οἱ Χριστιανοὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης νὰ συγκινηθῶσιν ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Η' αἰῶνος οἱ κατέχοντες καὶ τὴν βόρειον Ἀφρικὴν Ἄραβες ἐγένοντο κύριοι καὶ τῆς Ἱσπανίας, ἀπεπειράθησαν δὲ νὰ εἰσδύσωσι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ἐνῷ συγχρόνως οἱ Ἄραβες τῆς Συρίας ἐνήργουν φοβερὰς διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἐκστρατείας, ἵνα καταλάβωσι καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ καταλύσωσι τὸν μόνον τοῦ Χριστιανισμοῦ πρόμαχον, τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Ἐπὶ Μιχαὴλ Β' (820—829) οἱ Ἄραβες κατέκτησαν τὴν Κρήτην, ἐπὶ Βασιλείου δὲ τοῦ Μακεδόνος (867—886) κατέλαβον τὴν Σικελίαν καὶ ἔθεσαν τὸν πόδα ἐπὶ τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς Δαλματίας.

Καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας ἐκείνους, καθ' οὓς τὸ μὲν Βυζάντιον ἐν Ἀσίᾳ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Μεσόγειον, οἱ δὲ Ἱσπανοὶ ἐν τῇ χώρᾳ των διεξῆγον ἀδιαλείπτους κατὰ τῶν Μουσουλμάνων ἀγῶνας, οὐδείς ποτε πάπας, πλὴν τοῦ Συλβέστρου Β' (999—1003) καὶ τοῦ Σεργίου Δ' (1009—1012) οἵτινες ἀπηύθυναν ἐγκυκλίους τινὰς ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς ἡγεμόνας καὶ τὸν κλῆρον τῆς δυτικῆς Εὐρώπης περὶ ἀπελευθερώσεως τῶν Ἁγίων Τόπων, οὐδεὶς ἐκινήθη οὐδὲ διενοήθη νὰ συγκινήσῃ ὑπὲρ τῶν δεινοπαθούντων Χριστιανῶν τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως καὶ νὰ συναγείρῃ αὐτοὺς εἰς σταυροφορίαν ἐναντίον τῶν Μουσουλμάνων, μόλις δὲ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ὁ φιλόδοξος πάπας Γρηγόριος Ζ' (1073—1085), ἄλλους θηρεύων σκοπούς, ἐπανέλαβε τὸ κήρυγμα τοῦ Συλβέστρου καὶ τοῦ Σεργίου καὶ προσεπάθησε νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτό, διὸ καὶ θεωρεῖται οὗτος ὡς ὁ πρῶτος καὶ κύριος ὑποκινητὴς τῶν σταυροφοριῶν. Ἀλλ' ὡς ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ρώμης ὁ πολυμήχανος καὶ δραστήριος ἐκεῖνος πάπας, ἔδειξε τοὺς φιλοδόξους σκοποὺς αὐτοῦ, κυριώτατος τῶν ὁποίων ἦτο «ἡ ὑποταγὴ τῶν κοσμικῶν ἡγεμόνων εἰς τὸν παπικὸν θρόνον», καὶ πρὸς πραγματοποίησιν τούτου ἐκάλεσε τῷ 1074 καὶ τῷ 1075 τοὺς Χριστιανοὺς ἡγεμόνας εἰς κοινὴν κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐκστρατείαν, φρονῶν, λέγει ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὅτι ἐὰν ἐπετύγχανε τοῦτο «ἤθελε λάβει τάξιν τινὰ ὑπερέχουσαν ὅλων τῶν κοσμικῶν ἡγεμόνων, διότι οἱ ὑπ' αὐτοῦ κυβερνώμενοι λαοὶ ὑπ' ἐκείνου ἤθελον χειραγωγηθῇ καθ' ὅλον τὸ κίνημα τοῦτο, οἱ δὲ κοσμικοὶ ἄρχοντες ἤθελον παρασταθῇ ὡς ἁπλοῖ αὐτοῦ ὑποστράτηγοι».

Πλὴν τούτου, ἐξακολουθεῖ ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὁ πάπας διέβλεπε καὶ ἄλλο τι: «Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἀναγκαίως ἔμελλε νὰ διέλθῃ διὰ τῶν χωρῶν τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους, καὶ ἀναγκαίως ἔμελλε νὰ λάβῃ ποικίλας ἀφορμὰς διενέξεων πρός τε τοὺς κατοίκους καὶ τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ, ὁ δὲ Γρηγόριος Ζ' εἶχε τὴν προαίσθησιν ὅτι τὸ μελετώμενον ἐπιχείρημα ἠδύνατο νὰ συνεπαγάγῃ τὸν θρίαμβον τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει».

Αἱ σοβαραὶ προστριβαὶ τοῦ Γρηγορίου Ζ' μεθ' ἁπάντων σχεδὸν τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης, καὶ ἰδίως μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἑρρίκου Δ' (1056—1106), παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐξεθρονίσθη ἐν τέλει, δὲν ἐπέτρεψαν αὐτῷ νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς κυριαρχικούς του σκοπούς. Μετὰ τὸν Γρηγόριον Ζ' ἀνῆλθε, τῷ 1087, εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τῆς Ρώμης ὁ Βίκτωρ Γ', ὅστις ἠθέλησεν ἐπίσης νὰ κινήσῃ σταυροφορίαν κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ἀλλ' ἀπέθανε μετὰ παπωσύνην τεσσάρων μόλις μηνῶν, διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ Οὐρβανὸς Β' (1088—1099). Οὗτος ἦτο παλαιὸς προστατευόμενος τοῦ Γρηγορίου Ζ' καὶ πιστὸς τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ ὀπαδός. Κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς του (12 Μαρτίου 1088) διεκήρυξεν ὅτι θὰ ἠκολούθει τὴν ὑπ' ἐκείνου χαραχθεῖσαν ὁδόν, μετῆλθε δὲ πᾶν μέσον, ὅπως πραγματοποιήσῃ τὴν ἐπαγγελίαν του ταύτην. Τῷ 1094 διεδίδετο ὅτι ὁ Γάλλος μοναχὸς Πέτρος ὁ ἐρημίτης, ἐπανελθὼν δῆθεν ἐκ τοῦ εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους προσκυνήματος αὐτοῦ, παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ Οὐρβανοῦ Β' καὶ ἐξέθεσεν αὐτῷ τὰ ὅσα δεινὰ ἔπασχον οἱ Χριστιανοὶ τῶν Ἱεροσολύμων, καθὼς καὶ οἱ ἐκεῖ μεταβαίνοντες προσκυνηταί, ὑπὸ τῶν κατεχόντων τότε τὴν Παλαιστίνην Τούρκων. Διὰ τῶν διαδόσεών δὲ ἐκείνων ἐδικαιολόγησεν ὁ πάπας Οὐρβανὸς Β' τὴν ἀπόφασίν του νὰ κηρύξῃ Σταυροφορίαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἁγίων Τόπων. Ἐπεφόρτισε τὸν ἐρημίτην Πέτρον καὶ ἄλλους μοναχοὺς νὰ περιέλθωσι τὰς χώρας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης κηρύσσοντες τὸν κατὰ τῶν ἀπίστων ἀγῶνα καὶ καλοῦντες ἡγεμόνας καὶ λαοὺς νὰ ἐκστρατεύσωσιν ἵνα ἐκδιώξωσιν αὐτοὺς ἐκ Παλαιστίνης. Συγχρόνως διεδίδετο ὅτι ὁ Πέτρος ἐκόμισεν ἐπιστολὰς τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Συμεὼν πρός τε τὸν πάπαν καὶ τοὺς Εὐρωπαίους ἡγεμόνας καὶ ἑτέραν τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ πρὸς τὸν κόμιτα τῆς Φλάνδρας Ροβέρτον. Διὰ τῶν ἐπιστολῶν ἐκείνων ὁ πατριάρχης Συμεὼν καὶ ὁ Ἀλέξιος Α' παριστάνοντο ὡς καλοῦντες τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Εὐρώπης νὰ σπεύσωσι νὰ τοὺς σώσωσιν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων.

Ἡ πλαστότης τῶν ἐπιστολῶν ἐκείνων, καὶ δὴ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α', παρ' οὐδενὸς ἀμφισβητεῖται σήμερον, τότε ὅμως συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν λαῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τὴν ταχυτέραν πραγματοποίησιν τῶν παπικῶν σχεδίων.

Σταυροφορίαι ἐπεχειρήθησαν ἐν ὅλῳ 8, ἐξ ὧν ἡ πρώτη, ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη εἶχον ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν Παλαιστίνην, ἡ τετάρτη τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐξετράπη ἐπιτηδείως τοῦ σκοποῦ τούτου ὑπὸ τῆς Ἑνετίας καὶ τοῦ πάπα καὶ κατέληξεν εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου· ἡ πέμπτη καὶ ἡ ἕκτη εἶχον ὡσαύτως τὴν Παλαιστίνην, ἡ ἑβδόμη τὴν Αἴγυπτον καὶ ἡ ὀγδόη τὴν Τύνιδα καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ κατέληξε καὶ αὕτη εἰς τὴν Παλαιστίνην.

Πρώτη σταυροφορία (1096—1108). Τὸ κήρυγμα τοῦ ἐρημίτου Πέτρου συνοδευόμενον ὑπὸ διαφόρων μύθων, ὅτι δῆθεν εἶδεν οὗτος καθ' ὕπνον τὸν Ἰησοῦν ἐπιτάσσοντα αὐτῷ νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως οἱ Χριστιανοὶ ἐκστρατεύσωσι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἁγίων Τόπων, ἠκούετο παρὰ πάντων μετὰ ἀληθοῦς ἐνθουσιασμοῦ καὶ μάλιστα ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ, τῇ Βουργουνδίᾳ καὶ τῇ Φλάνδρᾳ, ὅπου τὰ πνεύματα ἦσαν λίαν ἐξημμένα ἕνεκα τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ διεξαγομένων ἀπὸ μακροῦ ἀγώνων ἐναντίον τῶν Ἀράβων. Τὸν γενικὸν ἐνθουσιασμὸν ἐκορύφωσεν ἐν τέλει τὸ κήρυγμα τοῦ πάπα εἰς τὴν σύνοδον τοῦ Κλερμὸν (Αὔγουστος 1905), καθ' ἣν καὶ ἀπεφασίσθη ὁριστικῶς ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐκστρατείας. Οἱ λόγοι τοῦ Οὐρβανοῦ Β' καὶ αἱ διάφοροι θρησκευτικαὶ τελεταὶ προὐξένησαν τοιοῦτον ἐνθουσιασμόν, ὥστε οἱ ἀκροώμενοι ἀνέκραξαν: «Αὕτη ἡ θέλησις Κυρίου» καὶ ἐν τῷ ἅμα πλεῖστοι τῶν παρόντων ἐδήλωσαν ὅτι ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ριφθῶσιν εἰς τὸν ἱερὸν πόλεμον. Διενεμήθησαν τότε αὐτοῖς σταυροὶ ἐξ ἐρυθροῦ ὑφάσματος, τοὺς ὁποίους ἐπέρραψαν ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων των (ἐπὶ τοῦ ὤμου ἢ ἐπὶ τῆς ὠμοπλάτης), ἐκ τούτου δὲ ἐκλήθησαν *σταυροφόροι* καὶ αἱ ἐκστρατεῖαί των *σταυροφορίαι*.

Παρόμοιος ἐνθουσιασμὸς ὑπῆρχεν ἤδη καὶ εἰς ἅπασαν τὴν δυτικὴν Εὐρώπην κατόπιν τοῦ κηρύγματος τοῦ Πέτρου καὶ τῶν λοιπῶν μοναχῶν, καὶ ἰδίως ἐκ τῆς δηλώσεως τῶν ἐπιφανεστέρων μεγιστάνων, δηλωσάντων συμμετοχὴν εἰς τὴν ἱερὰν ἐκστρατείαν, ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ κόμις τῆς Τουλούζης Ραϋμόνδος τοῦ Σαὶν-Ζὺλ (Raimond de Saint-Gille, comte de Toulouse), ὁ δοὺξ τῆς Λοθαριγγίας Γοδοφρεῖδος τοῦ Μπουγιὸν (Godefroy de Bouillon) μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν του Εὐσταθίου καὶ Βαλδουΐνου, ὁ δοὺξ τῆς Νορμανδίας Ροβέρτος, ὁ κόμις τῆς Φλάνδρας Ροβέρτος, ὁ κόμις Οὔγων, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου Α' (1060—1108), ὁ ἡγεμὼν τῶν Νορμανδῶν τῆς κάτω Ἰταλίας Βοημοῦνδος μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ταγκρέδου, καὶ ἄλλοι. Ἅπαντες οὗτοι συνεκρότουν τὰς φάλαγγας αὐτῶν ἐκ τῶν πανταχόθεν συρρεόντων κατὰ χιλιάδας ἐθελοντῶν. Ἀλλά, πλὴν τούτων, καὶ ἄλλα σώματα πολυαρίθμων σταυροφόρων συνεκροτοῦντο ὑπὸ ἀρχηγοὺς ἥκιστα ἁρμοδίους. Ὁ γενναῖος ἀλλὰ πένης ἱππότης Γκωτιέ, ὁ «μηδὲν ἔχων» (le chevalier de Parissis Gautier sans avoir), συνεκέντρωσε περὶ αὐτὸν ὀλίγους τινὰς ἱππότας καὶ ἄπειρα πλήθη ρακενδύτων καὶ ἀσυντάκτων ἀνδρῶν, καὶ ἀρχομένου τοῦ ἔαρος 1096 ἐξεκίνησε διὰ ξηρᾶς, κατευθυνόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Πέτρος ὁ ἐρημίτης, ἀφοῦ διέτρεξε τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν δυτικὴν Γερμανίαν κηρύσσων ἐπὶ ἓν ἔτος, κατέληξεν εἰς τὴν Κολωνίαν, ἔνθα συνεκέντρωσεν ἄλλα πλήθη ἐνθουσιώντων ἀλλ' ἐντελῶς ἀπαρασκεύων ἀνδρῶν, καὶ κατ' Ἀπρίλιον 1906 ἐξεκίνησε καὶ αὐτὸς διὰ ξηρᾶς κατευθυνόμενος εἰς Βυζάντιον. Τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἠκολούθησαν καὶ ἄλλα σώματα ὑπὸ τὸν Γερμανὸν ἱερέα Γκότσχαλκ (Gottschalk), τὸν Volkman Emich καὶ ἄλλους.

Ἐκ τούτων ὁ ἱππότης Γκωτιὲ κατώρθωσε κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν νὰ φθάσῃ μὲ τὸ δεκατισμένον σῶμά του εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Ἰούλιον 1096. Τὸ σῶμα τοῦ Γκότσχαλκ διέπραξε καθ' ὁδὸν τοιαύτας διαρπαγὰς καὶ ἀκολασίας, ὥστε, πρὶν φθάσῃ εἰς τὰ σύνορα τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, κατεσφάγη καὶ διεσκορπίσθη ἐν Οὐγγαρίᾳ ὑπὸ τῶν ἀγανακτησάντων κατοίκων. Πάντας ὅμως ὑπερέβησαν εἰς ἀγριότητας οἱ περὶ τὸν Πέτρον τὸν ἐρημίτην. Πρὶν ἢ οὗτοι ἐκκινήσωσιν ἐκ Κολωνίας, κατέσφαξαν ἅπαντας τοὺς ἐκεῖ Ἑβραίους, τὰ αὐτὰ δὲ ἔπραξαν διερχόμενοι καὶ διὰ τῶν πόλεων Μαγεντίας καὶ Σπίρας (τῆς δυτικῆς Βαυαρίας), ἐν τέλει δέ, πορευθέντες διὰ Βαυαρίας, Οὐγγαρίας, Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, σφάζοντες καὶ διαρπάζοντες καὶ μαχόμενοι πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν τούτων, ἔφθασαν ἐν κακῇ καταστάσει πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν 30 Ἰουλίου 1096.

Ἡ Ἄννα Κομνηνή, ἐν τῇ «Ἀλεξιάδι» αὐτῆς, ἀναβιβάζει τὰ πλήθη τοῦ Πέτρου εἰς 80 χιλιάδας πεζοὺς καὶ 100 χιλιάδας ἱππεῖς. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶναι προφανῶς ὑπερβολικοί, πάντως ὅμως ἀνήρχοντο εἰς πολλὰς δεκάδας χιλιάδων πεζῶν καὶ ἱππέων, καὶ τὰ στίφη ἐκεῖνα, στρατοπεδεύσαντα περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐδῄουν ἀγρίως τὰ περίχωρα αὐτῆς. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Α' εἶχε πάντα λόγον νὰ φροντίσῃ, ἵνα ὅσον τάχιον ἀπαλλαγῇ ἡ χώρα του ἐκ τῶν λυμεώνων ἐκείνων· ἐν τούτοις, βλέπων ὅτι ἀσύντακτοι ἐντελῶς ὄντες ἔβαινον εἰς βεβαίαν καταστροφήν, συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ ἀναμείνωσι τὴν κάθοδον τῶν ἄλλων κάλλιον συν-

Digitized by Google

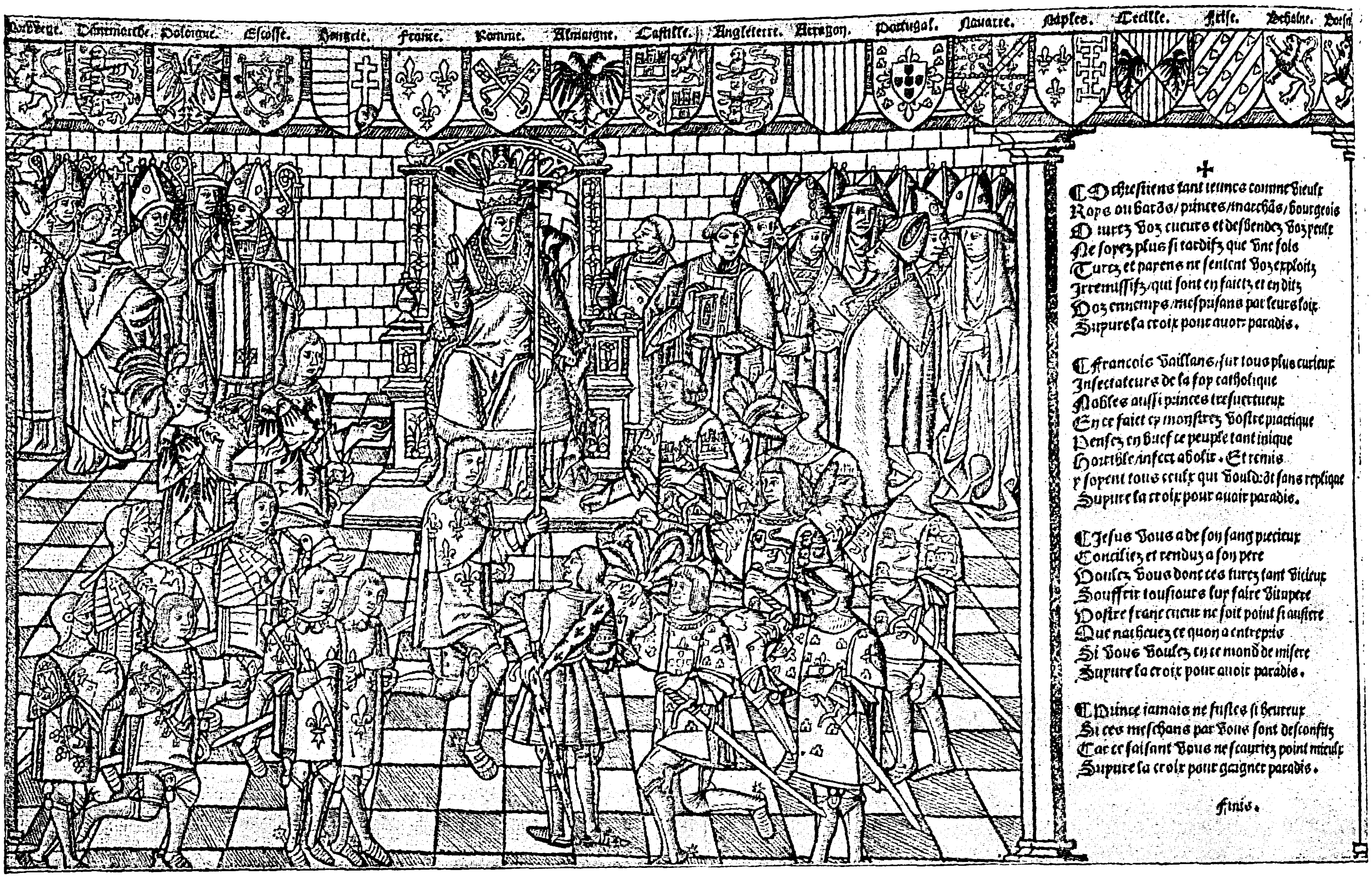

Ἡ ἀναχώρησις διὰ τὴν σταυροφορίαν.

[Καθήμενος ἐπὶ θρόνου ὁ πάπας εὐλογεῖ τοὺς Χριστιανοὺς ἡγεμόνας, γονυπετοῦντας ἔμπροσθέν του. Ἄνωθεν οἱ θυρεοὶ τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν μέρο; εἰς τὴν σταυροφορίαν. Χαλκογραφία εὑρισκομένη ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων.]

τεταγμένων σταυροφόρων καὶ εἶτα μετ' αὐτῶν νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ βαδίσωσι κατὰ τῶν ἐκεῖ Τούρκων, ἐν τέλει δέ, πιεσθεὶς ὑπὸ τῆς ἐπιμονῆς των, πορεχώρησεν αὐτοῖς ἱκανὰ πλοῖα, ἅτινα μετέφερον αὐτοὺς εἰς Ἑλενούπολιν.

Ἅμ' ὡς ἀπεβιβάσθησαν ἐκεῖ τὰ ἀσύντακτα ἐκεῖνα πλήθη, σῶμά τι ἐξ αὐτῶν, περὶ τοὺς δεκακισχιλίους ἄνδρας, ἐβάδισαν πρὸς τὴν Νίκαιαν (ἣν κατεῖχον οἱ Τοῦρκοι) καὶ ἤρξαντο λεηλατοῦντες τὴν περὶ αὐτὴν χώραν. Εἶναι ἀνεκδιήγητοι αἱ ὠμότητες, ἃς διέπραξαν ἐκεῖ οἱ ἄγριοι ἐκεῖνοι σταυροφόροι «τῶν τε γὰρ βρεφῶν τὰ μὲν ἐμέλιζον, λέγει ἡ Ἄννα Κομνηνή, τὰ δὲ ξύλοις περιπείροντες ὤπτιζον ἐν πυρί, πρὸς δὲ τοὺς τῷ χρόνῳ προήκοντας πᾶν εἶδος ποινῆς ἐπεδείκνυντο». Οἱ ἐν Νικαίᾳ Τοῦρκοι, ἀνοίξαντες τὰς πύλας τῆς πόλεως, ἐπετέθησαν ἐναντίον των, ἀλλὰ μετὰ λυσσώδη ἀγῶνα ἡττήθησαν καὶ ἐπανῆλθον ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, οἱ δὲ σταυροφόροι ἐπανῆλθον εἰς Ἑλενούπολιν ἀπάγοντες πλουσίαν λείαν. Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιδρομὴ ἐγένετο ἀφορμὴ αἱματηρῶν ἐρίδων μεταξὺ τῶν ἐν Ἑλενουπόλει σταυροφόρων, μεθ' ὃ οἱ τοῦ ἀνωτέρω σώματος, ἀποσπασθέντες πάλιν τῶν λοιπῶν, ἐβάδισαν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὸ πέραν τῆς Νικαίας κείμενον κάστρον Ξερίγορδον. Ὁ σουλτᾶνος ἔπεμψε τότε ἐναντίον των τὸν στρατηγὸν Ἐλχάν, ὅστις ἀρχομένου τοῦ Ὀκτωβρίου 1096 ἐξεπόρθησε τὸ Ξερίγορδον καὶ κατέσφαξεν ἅπαντας τοὺς ἐν αὐτῷ σταυροφόρους, μεθ' ὃ κατέλαβεν ἁπάσας τὰς ἐπικαίρους θέσεις, ἵνα περιστέλλῃ τὰς περαιτέρω ἐξ Ἑλενουπόλεως ἐπιδρομὰς αὐτῶν. Συγχρόνως διεβίβασε καταλλήλως εἰς Ἑλενούπολιν τὴν εἴδησιν ὅτι τὸ πρό τινος ἐκκινῆσαν ἐκεῖθεν σῶμα εἶχεν ἐκπορθήσει τὴν Νίκαιαν. Τὸ τέχνασμα ἐπέτυχε πλήρως. Οἱ σταυροφόροι, πιστεύσαντες τὴν εἴδησιν, ἐβάδισαν ἀθρόοι καὶ ἐν ἀταξίᾳ πρὸς τὴν ἁλωθεῖσαν δῆθεν πόλιν, ἐπειγόμενοι νὰ συμμετάσχωσιν εἰς τὴν διαρπαγὴν αὐτῆς, ἀλλ' ἐμπεσόντες εἰς τὰς ἐνέδρας τῶν Τούρκων περὶ τὸν ποταμὸν Δράκοντα κατεσφάγησαν σχεδὸν ἅπαντες, ὀλίγιστοι δέ τινες μόνον κατώρθωσαν νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς εἰς Ἑλενούπολιν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των μοναχοῦ Πέτρου. Ἡ Ἄννα Κομνηνή, ἀφηγουμένη τὸ φοβερὸν ἀτύχημα ἐκεῖνο τῶν σταυροφόρων, λέγει ὅτι τοσοῦτον ἦτο τὸ πλῆθος τῶν σφαγέντων, ὥστε οἱ Τοῦρκοι περισυλλέξαντες τὰ πτώματα αὐτῶν «μέγιστον οὐ λόφον, οὐδὲ βουνόν, οὐδὲ σκοπιὰν ἐποιήσαντο, ἀλλ' οἷον ὄρος ὑψηλὸν καὶ βάθος καὶ πλάτος ἀξιολογώτατον ἀπολαμβάνον». Οἱ Τοῦρκοι κατεδίωξαν καὶ τοὺς εἰς Ἑλενούπολιν καταφυγόντας, θὰ κατέσφαζον δὲ καὶ αὐτούς, ἂν μὴ κατέπλεεν ἐκεῖ ἐγκαίρως μοῖρα βυζαντινοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Κωνσταντῖνον Καταχαλόν, ὅστις παρέλαβεν αὐτοὺς καὶ τοὺς μετέφερε, μεσοῦντος Ὀκτωβρίου 1096, εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ μοναχὸς Πέτρος, παρουσιασθεὶς τότε ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ, ἐδικαιολογήθη λέγων ὅτι ὑπαίτιος τῆς κατασφαγῆς δὲν ἦτο αὐτός, ἀλλ' οἱ ἀπείθαρχοι ἄνδρες του, οὓς ἀπεκάλει λῃστὰς καὶ ἅρπαγας, ἀναξίους νὰ προσέλθωσιν εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου, διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ ὁποίου ἐξεστράτευον.

Τοιουτοτρόπως ἐξωντώθη ὁλόκληρον τὸ σῶμα τῶν πρώτων εἰς Μικρὰν Ἀσίαν διαπεραιωθέντων σταυροφόρων. Ἀλλ' ὄπισθεν αὐτῶν ἤρχοντο ἄλλα σώματα πολὺ ἐκείνων σοβαρώτερα, λόγῳ τοῦ πλήθους καὶ τῆς ὀργανώσεως αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς ἐπισημότητος τῶν ἀρχηγῶν των. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἀνησύχει σφόδρα τὸν Ἀλέξιον Α' Κομνηνόν, ὅστις ἐγνώριζε καλῶς τῶν δυτικῶν τὰ πνεύματα.

Ἡ δυτικὴ Εὐρώπη, ἕνεκα τοῦ ἀπὸ ἑνὸς ἤδη αἰῶνος ἐπελθόντος σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν, διέκειτο λίαν ἐχθρικῶς πρὸς τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Βυζαντίου, τὰ ἐχθρικὰ δ' ἐκεῖνα αἰσθήματα των ἐνισχύοντο τώρα ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς διαρπαγῆς τῆς πλουσίας καὶ πεπολιτισμένης Ἀνατολῆς, καὶ τῆς κατακτήσεως τῶν χωρῶν αὐτῆς, ὑπεθάλποντο δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα, ὅστις, μετὰ τὰς τόσας προσπαθείας τῆς Ῥώμης, ὅπως ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτῆς τὴν Ἀνατολήν, ἤλπιζεν ἤδη νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του διὰ τῶν ὅπλων. Τὴν δυσμενῆ ταύτην κατάστασιν ἐπεδείνου ἔτι πλέον ἡ ἀγγελλομένη συμμετοχὴ εἰς τὴν σταυροφορίαν καὶ αὐτοῦ τοῦ Βοημούνδου, ἡγεμόνος τῶν Νορμανδῶν τῆς κάτω Ἰταλίας, κεκηρυγμένου δ' ἐχθροῦ τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Ἀλέξιος πᾶσαν, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, κατέβαλε προσπάθειαν, ἵνα προλάβῃ τὰς μετὰ τῶν αὐτοκλήτων ἐκείνων συμμάχων προστριβάς, διατάξας τοὺς στρατηγούς του νὰ ὑποδέχωνται αὐτοὺς μεθ' ὅλων τῶν τιμῶν καὶ νὰ χορηγῶσιν ἀφθόνως τὰς ἀναγκαίας τροφὰς διὰ τὰς μυριάδας τῶν στρατευμάτων των. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σταυροφόρων ἐδείκνυον πανταχοῦ τὰς ἐχθρικὰς πρὸς τὸ Βυζάντιον διαθέσεις των.

Κατὰ τὸ θέρος 1096 ἐξεκίνησεν ἐκ Γαλλίας μετὰ ἰσχυροῦ σώματος σταυροφόρων ὁ Γάλλος ἡγεμονόπαις Οὖγων, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου Α' (1060—1108). Καθ' ὃν χρόνον κατήρχετο διὰ τῆς Ἰταλίας, ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἀλέξιον Α' κομπορρήμονα ἐπιστολήν, δι' ἧς ἐκάλει αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς προϋπάντησίν του, ὅταν δ' ἔφθασεν εἰς Βάρην (Bari) ἔπεμψε πρὸς τὸν στρατηγὸν τοῦ Δυρραχίου Ἰωάννην Κομνηνὸν (ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Α') πολυμελῆ πρεσβείαν, ἵνα τὸν εἰδοποιήσῃ νὰ τῷ ἑτοιμάσῃ μεγαλοπρεπῆ ὑποδοχήν. Ἡ τύχη ὅμως δὲν ηὐνόησε τὸν ἀγέρωχον ἐκεῖνον σταυροφόρον. Πλέων οὗτος πρὸς τὸ Δυρράχιον, ἀπώλεσεν ἐκ σφοδρᾶς τρικυμίας ἅπαντα τὰ πλοῖά του αὔτανδρα καὶ τέλος ἀπεβιβάσθη, κακῶς ἔχων, εἴς τινα πλησίον τοῦ Δυρραχίου ἀκτήν, ὁπόθεν περισυνελέγη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κομνηνοῦ καὶ ὡδηγήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐφιλοξενήθη μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου καὶ ὤμοσε πρὸς αὐτὸν τὸν αἰτηθέντα ὅρκον πίστεως.

Συγχρόνως μετ' ἐκείνου κατήρχετο διὰ ξηρᾶς πρὸς τὸ Βυζάντιον ὁ δοὺξ τῆς Λοθαριγγίας Γοδεφρεῖδος ντὲ Μπουγιόν, ἄγων 70 χιλιάδας πεζῶν καὶ 10 χιλιάδας ἱππέων. Διασχίσας οὗτος τὴν Γερμανίαν, Οὑγγαρίαν, Βουλγαρίαν καὶ Θρᾴκην, ἔφθασε τὴν 23 Δεκεμβρίου 1096 πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου κόλπου. Καὶ ἀμέσως ἤρχισαν σοβαρώταται καὶ αἱματηραὶ προστριβαί. Κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου, ἀπέστειλεν εἰς τὰ παλάτια κόμιτός τινας, ἵνα συζητηθῇ τὸ ζήτημα τοῦ ὅρκου, ὃν ἔδει νὰ ὀμόσωσιν ὅ τε Γοδεφρεῖδος καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἀρχηγοὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα· ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι ἐκεῖνοι ἐβράδυναν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ στρατόπεδόν των, ὁ Γοδεφρεῖδος ὑπέθεσεν ὅτι οὗτοι εἶχον συλληφθῆ καὶ ἐξαγριωθεὶς ἐπυρπόλησε τὰς περὶ τὰ τείχη οἰκοδομὰς καὶ προσέβαλε τὴν πόλιν. Μάτην ὁ Ἀλέξιος προσεπάθησε νὰ καθησυχάσῃ αὐτόν, ἐν τέλει δὲ διέταξε τὸν στρατόν του νὰ ἀπομακρύνῃ διὰ τῆς βίας τοὺς μαινομένους σταυροφόρους. Καὶ συνεκροτήθησαν ἀληθεῖς μάχαι, μέχρις οὗ ἐξαναγκασθῶσιν οὗτοι νὰ ἡσυχάσωσι. Μετὰ τὸ αἱματηρὸν ἐκεῖνο μάθημα ὁ Γοδεφρεῖδος εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις ἐδέχθη τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου προταθέντας ὅρους. Ὁ Γοδεφρεῖδος καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἀρχηγοὶ ὡμοσαν τὴν 25 Μαρτίου 1097 πίστιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὡς ὑποτελεῖς αὐτοῦ, καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς ἐπιτρόπους αὐτοῦ πάσας τὰς ἀρχαίας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους κτήσεις, ὅσας ἔμελλον νὰ ἀνακτήσωσιν ἀπὸ τῶν Τούρκων· ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἀλέξιος Α' ὑπεσχέθη νὰ συνδράμῃ αὐτοὺς πάσῃ θυσίᾳ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν των. Τούτων συμφωνηθέντων ἐφιλοξενήθη τιμητικώτατα ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου καὶ τέλος, λαβὼν ἄφθονα χρήματα καὶ πολύτιμα δῶρα παρ' αὐτοῦ, διεπεραιώθη μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν ἔναντι μικρασιατικὴν ἀκτήν, ἔνθα ἐστρατοπέδευσεν (ἀρχαὶ Ἀπριλίου 1097).

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔφθασαν πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄλλοι σταυροφόροι, περὶ τοὺς δεκαπεντακισχιλίους ἱππεῖς ὑπὸ τὸν κόμητα Ραούλ, οἵτινες ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου. Ὁ Ἀλέξιος, γνωρίζων ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ κατέφθανον ἐκεῖ καὶ ἄλλοι ὑπὸ τὸν ἐχθρικῶς διακείμενον Βοημοῦνδον (ἡγεμόνα τῶν Νορμανδῶν τῆς κάτω Ἰταλίας), εἶχε πάντα λόγον νὰ ἐπιθυμῇ τὴν ταχίστην διαπεραίωσιν αὐ-

Digitized by Google

Μάχη μεταξὺ Χρ·στιανῶν καὶ Τούρκων.

[Οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοὶ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Βοσπόρου. Ἐπὶ τῆ: ἀριστερᾶς ὄχθης οἱ Φράγκοι βαρῶνοι, οἱ τυχοδιῶκται καὶ οἱ Ἑλβετοί. Εἰς τὸ μέσον τὰ πλοῖα τῶν σταυροφόρων. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης οἱ Τοῦρκοι. Εἰ: τὸ βάθος ὁ σταυρὸς ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ. Χαλκογραφία μεγάλης γεωγραφικῆς ἀπλοϊκότητος, εὑρισκομένη ἐν τῇ Ἐθν. Βιβλ. τῶν Παρισίων.]

τῶν εἰς Μ. Ἀσίαν, καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν στρατηγὸν Ὦπον μὲ τὴν ῥητὴν ἐντολὴν νὰ τοὺς διατάξῃ νὰ ἀπέλθωσιν· ἀλλ᾽ οἱ σταυροφόροι ἐκεῖνοι ἦσαν συνεννοημένοι μετὰ τοῦ Βοημούνδου καὶ ἐπ᾽ οὐδενὶ λόγῳ ἠννόουν νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς τὴν ἔναντι ἀκτὴν πρὸ τῆς ἀφίξεως ἐκείνου, ὥστε, ἅμ᾽ ὡς ἀνεκοινώθη αὐτοῖς ἡ βασιλικὴ διαταγή, ἐξηγριώθησαν καὶ ἐτετέθησαν ἀκάθεκτοι κατὰ τοῦ συνοδεύοντος τὸν Ὦπον στρατοῦ. Ἐπηκολούθησε λυσσώδης μάχη, καθ᾽ ἣν πλεῖστοι ἔπιπτον ἑκατέρωθεν· ἐν τέλει ὅμως καταπλεύσας εἰς τὴν ἐκεῖ παραλίαν ὁ ναύαρχος Πηγάσιος μετὰ ἰσχυρᾶς μοίρας βυζαντινοῦ στόλου ἀπεβίβασε σῶμά τι, τὸ ὁποῖον ἐπιτεθὲν κατὰ τῶν νώτων τῶν σταυροφόρων ἐπήνεγκεν αὐτοῖς τοιαύτην φθοράν, ὥστε τοὺς ἐξηνάγκασε νὰ ζητήσωσι τὴν κατάπαυσιν τῆς μάχης καὶ τὴν ἄμεσον μεταφορὰν αὐτῶν εἰς τὴν ἔναντι μικρασιατικὴν ἀκτήν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεμψεν αὐτοῖς τότε τροφὰς καὶ χρήματα καὶ διέταξε τὴν μεταφοράν των.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπορεύετο πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ Βοημοῦνδος. Οὗτος, ἐκπλεύσας ἐκ Βρινδησίου τῆς Ν. Ἰταλίας περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1096, ἀπεβιβάσθη εἰς Ἤπειρον μετὰ 10 χιλ. ἱππέων καὶ πολλῶν χιλιάδων πεζῶν. Ὑπὸ τίνων αἰσθημάτων ἐνεφορεῖτο μαρτυρεῖ ἡ ἐπιστολή, ἣν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἔπεμψε πρὸς τὸν Γοδεφρεῖδον τοῦ Μπουγιόν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔγραφεν αὐτῷ περὶ τοῦ Ἀλεξίου Α΄ Κομνηνοῦ ὅτι ἦτο ἓν ἀχρεῖον ὂν καὶ θηρίον τοῦ χειρίστου εἴδους, περὶ δὲ τῶν Ἑλλήνωγ ἐν γένει ὅτι ἦσαν πονηροί, ὅτι ἐμίσουν τοὺς Λατίνους κλπ., ἐν τέλει δὲ ἐφίστα τὴν προσοχήν του ἵνα μὴ προδοθῇ ὑπ᾽ αὐτῶν. Πορευόμενος διὰ τῆς Ἠπείρου, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θρᾴκης διέπραξε τὰ αἴσχιστα κατὰ τῶν κατοίκων αὐτῶν, ἐν τέλει δέ, τὴν 1 Ἀπριλίου 1097, ἔφθανε πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἅμ᾽ ὡς ἀφίκετο ἠναγκάσθη νὰ περιορίσῃ τὰς ὁρμάς του. Μὴ εὑρὼν ἐκεῖ, ὡς ἤλπιζεν, ἄλλας στρατιὰς σταυροφόρων καὶ πληροφορηθεὶς τὰ εἰς τὸν Γοδεφρεῖδον καὶ τὸν Ραοὺλ συμβάντα, κατεῖδεν ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ σχέδιά του καὶ ἔσπευσε νὰ μεταβάλῃ τὴν πολιτικήν του, φερόμενος φιλίως πρὸς τὸν Ἀλέξιον. Παρακολουθούμενος ὑπὸ δεκάδος μόνον ἀξιωματικῶν του παρουσιάσθη πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος, προσεκύνησεν αὐτὸν καὶ τοῦ ἐδήλωσεν ὅτι ἄλλοτε μὲν ἦτο ἐχθρός του, ἀλλ᾽ ἤδη προσήρχετο ὡ: φίλος καὶ σύμμαχος· καὶ τέλος, ἀφοῦ ἔλαβε πλούσια δῶρα καὶ ἄφθονα χρήματα, ὡρκίσθη καὶ αὐτὸς πίστιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ διεπεραιώθη ἡσύχως διὰ τῶν βυζαντινῶν πλοίων εἰς τὴν ἔναντι μικρασιατικὴν ἀκτήν.

Μετά τινας ἑβδομάδας ἔφθασε πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλο πολυαριθμότερον σῶμα σταυροφόρων ὑπὸ τὸν κόμιτα τῆς Φλάνδρας Ροβέρτον, καὶ μετὰ τοῦτον ἄλλοι ὑπὸ τὸν κόμιτα τῆς Τουλούζης Ραϋμόνδον τοῦ Σαὶν Ζύλ. Κατὰ τὴν πορείαν του οὗτος διήρπαζεν ἀγρίως τὰ χωρία καὶ ἐδῄωσε διαφόρους πόλεις, ἐν αἷς καὶ τὴν Ραιδεστόν, ὅταν δ᾽ ἔφθασεν· εἰς Κωνσταντινούπολιν ἠρνήθη νὰ ὁμόσῃ πίστιν εἰς τὸν Ἀλέξιον, ὡρκίσθη ὅμως ὅτι οὐδέποτε θέλει πράξει τι κατὰ τῆς τιμῆς ἢ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἐφ᾽ ὅσον οὗτος τηρεῖ τὰ συμπεφωνημένα. Καὶ ἐτήρησε πιστῶς, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος, τὸν ὅρκον του. Μετὰ τούτους κατῆλθον καὶ ἄλλα σώματα, ἅτινα, ὡς τὰ προηγούμενα, διεπεραιώθησαν ἡσύχως εἰς Μικρὰν Ἀσίαν.

Τοιουτοτρόπως περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὰ περὶ τὴν Χαλκηδόνα (νῦν Καντίκιοϊ) στρατόπεδα κολοσσιαῖαι δυνάμεις σταυροφόρων, ἃς οἱ ἱστορικοὶ ἀναβιβάζουσι, μετά τινος ὑπερβολῆς ἴσως, εἰς 600 χιλιάδας πεζῶν καὶ 100 χιλιάδας ἱππέων. Ἅπαντες οὗτοι ἐξεκίνησαν ἐκεῖθεν κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου καὶ ἐβάδισαν κατὰ τῆς Νικαίας, πρωτευούσης τοῦ Τούρκου σουλτάνου Κιλὶτζ-Ἀρσλάν.

Ὁ Ἀλέξιος Α΄, δυσπιστῶν πρὸς τὰ ἀπειροπληθῆ στίφη τῶν σταυροφόρων, ἔκρινεν ὅτι δὲν ἦτο φρόνιμον νὰ συμπορεύηται μετ᾽ αὐτῶν, ἔδωκεν ὅμως αὐτοῖς ἐνίσχυσιν 40 χιλιάδων ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τατίκιον, ἐκεῖνος δὲ παρηκολούθει μακρόθεν τὰς ἐπιχειρήσεις των.

Οἱ χριστιανικοὶ στρατοὶ (σταυροφόροι καὶ Βυζαντινοί), πορευθέντες διὰ Νικομηδείας, ἐνεφανίσθησαν τὴν 15 Μαΐου (1097) πρὸ τῆς Νικαίας καὶ ἐπολιόρκησαν αὐτήν. Τὴν ἐπομένην ἐπῆλθε κατ᾽ αὐτῶν ὁ σουλτᾶνος, ἀλλά, μετὰ πεισματώδη μάχην, ἡττήθη καὶ ὑπεχώρησεν, οἱ δ᾽ ἐν Νικαίᾳ Τοῦρκοι, ἀποκλεισθέντες καὶ ἀπὸ τῆς λίμνης ὑπὸ τῶν ἐκ Κίου μεταβιβασθέντων ἐκεῖ, φροντίδι τοῦ Ἀλεξίου, βυζαντινῶν πλοίων, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς τὴν 20 Ἰουνίου (1097), κατόπιν πολιορκίας 35 ἡμερῶν (βλ. λ. *Νίκαια*, τόμ. ΙΗ΄, σελ. 276).

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀλέξιος Α΄ εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς Πελεκᾶνον (μεταξὺ τῶν λιμνῶν Νικομηδείας καὶ Νικαίας). Ἐκεῖ ἐκάλεσε, μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Νικαίας, τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν σταυροφόριων, ἐδεξιώθη αὐτοὺς μεγαλοπρεπῶς καὶ ὑπέβαλεν εἰς ὅρκον πίστεως τοὺς ἀρχηγούς, ὅσοι δὲν εἶχον ἔτι ὁμόσει αὐτόν. Κατόπιν οἱ στρατοὶ τῶν σταυροφόρων καὶ τῶν Βυζαντινῶν ἀνέλαβον τὴν πορείαν των πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας. Προεπορεύετο ὁ Βοημοῦνδος, ὅστις εἰσῆλθε τὴν 30 Ἰουνίου εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Δορυλαίου, τὴν δ᾽ ἐπομένην εἶδεν ἐπερχομένους ἐναντίον του τοὺς Τούρκους, ὁδηγουμένους ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Κιλὶτζ-Ἀρσλάν. Μετὰ πεισματώδεις μάχας σταυροφόροι καὶ Βυζαντινοὶ ἀπώθησαν αὐτοὺς καὶ ἔκτοτε οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐτόλμησαν πλέον νὰ ἀντιμετωπίσωσι σοβαρῶς τὸν χριστιανικὸν στρατόν, ὅστις, σχεδὸν ἀνενόχλητος, προήλασε διὰ Φρυγίας, Καππαδοκίας, καὶ Κιλικίας, καὶ τὴν 21 Ὀκτωβρίου (1097) ἔφθασε πρὸ τῆς Ἀντιοχείας καὶ ἐπολιόρκησεν αὐτήν. Ἐκεῖ κατεδείχθη πόσον ἀσθενὲς ἦτο τὸ αἴσθημα τῆς ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν συνεκστρατευόντων σταυροφόρων καὶ ποῖα ἐλατήρια ἐκίνουν τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν εἰς τὴν μεμακρυσμένην ἐκείνην ἐκστρατείαν. Ἡ Ἀντιόχεια περιεβάλλετο ὑπὸ ὀχυρωτάτων τειχῶν καὶ ὑπὸ ἔτι ὀχυρωτέρας ἀκροπόλεως, ὑπερησπίζετο δὲ ὑπὸ τοῦ γενναίου ἐμίρου Γιαγκὶ-Σιζάν· πλὴν δὲ τούτου ὁλόκληρος ὁ μωαμεθανικὸς κόσμος τῆς Συρίας, τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς Αἰγύπτου εἶχε κληθῆ εἰς τὰ ὅπλα ἐπὶ τῇ ἐπιδρομῇ τῶν σταυροφόρων καὶ ἡ θέσις τῶν τελευταίων τούτων ἦτο πλέον ἢ ἐπισφαλής· ἐν τούτοις οὗτοι, παρ᾽ ὅλον τὸ κρίσιμον τῆς θέσεώς των, ὑπέβλεπον καὶ κατεπρόδιδον ἀλλήλους μετὰ πρωτοφανοῦς ὄντως ἀσυνειδησίας. Διαρκούσης τῆς πολιορκίας ὁ Βαλδουῖνος, ἀδελφὸς τοῦ Γοδοφρεΐδου ντὲ Μπουγιόν, ἐγκαταλείψας τοὺς συμμάχους του, ἐτράπη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας καὶ κατέλαβε δολίως τὴν ὑπὸ Χριστιανῶν κατεχομένην Ἔδεσσαν (νῦν Οὔρφαν), ἔνθα ἵδρυσεν ἰδίαν ἀνεξάρτητον ἡγεμονίαν, καὶ ἔκτοτε οὐδὲ ὀβολὸν πλέον ἔδωκε διὰ τὴν περαιτέρω ἐκστρατείαν τῶν Σταυροφόρων. Ἀφ᾽ ἑτέρου ὁ Βοημοῦνδος, παραμείνας εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀντιοχείας, περὶ ἑνὸς μόνον ἐφρόντιζε: πῶς νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς συμμάχους του, ἵνα περιέλθῃ εἰς αὐτὸν ἡ μεγάλη ἐκείνη πόλις. Ἐν πρώτοις ἐφρόντισε νὰ ἀπομακρύνῃ ἐκ τῆς πολιορκίας τὸν βυζαντινὸν στρατὸν ἵνα μή, συμφώνως πρὸς τὸν ὅρκον, ὃν ὤμοσαν πάντες οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σταυροφόρων πρὸς τὸν Ἀλέξιον, περιέλθῃ ἡ πόλις εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος. Πρὸς τοῦτο, καλέσας ἰδιαιτέρως τὸν στρατηγὸν Τατίκιον, ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ δῆθεν ἐμπιστευτικῶς, ὅτι οἱ σταυροφόροι ἀπεφάσισαν νὰ σφάξωσιν αὐτὸν καὶ τὸ στράτευμά του. Ὁ Τατίκιος, πιστεύσας τοῦτο, ἔσπευσε νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς Κύπρον. Μετὰ τοῦτο ὁ Βοημοῦνδος περιῆλθεν εἰς συνεννόησιν μυστικὴν μετά τινος ἐξωμότου Ἀρμενίου, ὅστις ἐφρούρει ἓν μέρος τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ τῷ ἀνοίξῃ τὴν εἰς τὴν πόλιν εἴσοδον. Μετὰ τοῦτο ἐπρότεινε τοῖς λοιποῖς σταυροφόροις νὰ ἐκτελέσωσιν ἔφοδον καὶ ὅστις εἰσέλθῃ πρῶτος εἰς τὴν πόλιν νὰ παραμείνῃ κύριος αὐτῆς. Ταῦτα συνέβαινον καθ᾽ ὃν χρόνον οἱ

Digitized by Google

σταυροφόροι ἔβλεπον ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ ἐκπόρθησις τῆς πόλεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐμαστίζοντο ὑπὸ φοβερᾶς ἐλλείψεως τροφῶν, ἡ δύναμις αὐτῶν ἠλαττοῦτο ἐκ τῶν συνεχῶν λιποταξιῶν, οἱ δὲ ἀπομένοντες ἐδεκατίζοντο ὑπὸ διαφόρων ἐπιδημιῶν, συγχρόνως δὲ προσεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἐκ Δαμασκοῦ καὶ Χαλεπίου Μωαμεθανῶν καὶ ἠπειλοῦντο ἔτι σοβαρώτερον ὑπὸ ἄλλων ἐπερχομένων ἐκ Μοσούλης τῆς Μεσοποταμίας. Ἐν τέλει οἱ σταυροφόροι, δεχθέντες τοὺς ὅρους τοῦ πονηροῦ Βοημούνδου, ἐξετέλεσαν ἔφοδον τὴν 2 Ἰουνίου 1098. Ὁ Ἀρμένιος προδότης ἤνοιξε μίαν πύλην εἰς τὸν Βοημοῦνδον καὶ τοιουτοτρόπως οὗτος, εἰσελθὼν πρῶτος εἰς τὴν πόλιν, ἀπέκτησε τὸ δικαίωμα νὰ κρατήσῃ αὐτὴν ὡς κτῆσίν του. Ἀλλ' οἱ σταυροφόροι δὲν προέλαβον νὰ πανηγυρίσωσι τὴν νίκην των οὐδὲ νὰ ἐφοδιασθῶσι διὰ τροφῶν καὶ συνέλθωσιν ἐκ τῶν παντοίων κακουχιῶν καὶ στερήσεων τῆς ὀκταμήνου ἐκείνης πολιορκίας. Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν σταυροφόρων εἰς Ἀντιόχειαν, τὴν 5 Ἰουνίου, κατέφθασε μετὰ πολυαριθμοτάτου στρατοῦ ὁ Κερβογᾶ, ἐμίρης τῆς Μοσούλης, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πολυπαθῆ πόλιν. Οἱ σταυροφόροι, ἐξηντλημένοι ὡς ἦσαν καὶ μαστιζόμενοι ὑπὸ τῆς πανώλους, ἀντιτάσσουσι κατ' αὐτοῦ ἀπέλπιδα ἄμυναν· τὸ ἠθικὸν ὅμως αὐτῶν ἔχει καταπέσει οἰκτρῶς καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν κατορθώνουσι νὰ κατέλθωσι διὰ σχοινίων ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ νὰ φύγωσι διὰ μέσου τῶν γραμμῶν τῶν πολιορκητῶν. Οἱ λοιποὶ ἀποκρούουσι τὰς ἐπιθέσεις τῶν Ἀράβων καὶ συγχρόνως προσπαθοῦσι νὰ συνθηκολογήσωσι μετ' αὐτῶν, ἀλλ' οἱ ὅροι τῶν πολιορκητῶν ἦσαν σκληρότατοι: παράδοσις τῆς πόλεως καὶ ἐξώμοσις εἰς τὸν ἰσλαμισμὸν ἢ θάνατος. Ἐν τέλει ἐθριάμβευσαν χάρις εἰς τὸ βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ὑπὸ τοῦ ὁποίου διεπνέοντο αἱ μᾶζαι τῶν στρατιωτῶν των. Τὴν 14 Ἰουνίου εἷς ἱερεὺς αὐτῶν ἀπεκάλυψεν ὅτι εἴς τινα ἐκεῖ παλαιὰν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Πέτρου ἦτο τεθαμμένη ἡ Ἁγία Λόγχη, δι' ἧς οἱ Ἑβραῖοι ἐκέντησαν τὴν πλευρὰν τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, γενομένης δ' ἀνασκαφῆς ἀνεκαλύφθη αὕτη. Τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο προὐκάλεσε μέγαν ἐνθουσιασμὸν παρὰ τοῖς σταυροφόροις, οἵτινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας τῆς πόλεως (τὴν 28 Ἰουνίου) ἐπετέθησαν κατὰ τῶν πολιορκητῶν καὶ μετὰ λυσσώδη ἀγῶνα διεσκόρπισαν αὐτούς.

Οἱ δυτικοὶ ἱστορικοί, παλαιοί τε καὶ νεώτεροι, κατηγοροῦσι τὸν Ἀλέξιον Α´ ὡς ἀθετήσαντα τοὺς ὅρκους του καὶ ἐγκαταλείψαντα τοὺς σταυροφόρους καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν μακρῶν ἐκείνων ἀγώνων των. Ἡ τοιαύτη ὅμως κρίσις σκοτίζεται ὑπὸ τοῦ ἀδιαλλάκτου μίσους, τὸ ὁποῖον ἐχώριζε τὸν χριστιανικὸν κόσμον τῆς λατινικῆς Δύσεως ἀπὸ τὸν τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Εἴδομεν ἀνωτέρω τοὺς λόγους, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ Ἀλέξιος δὲν ἀπεφάσιζε νὰ συνεκστρατεύσῃ μετὰ τῶν σταυροφόρων. Καὶ δὲν ἠκολούθησε μὲν προσωπικῶς αὐτούς, ἀλλὰ τοὺς παρέσχε πᾶσαν δυνατὴν συνδρομήν, χρήματα καὶ τροφὰς καὶ ὁδηγούς, ἐν τέλει δὲ καὶ στρατὸν ἀξιόλογον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τατίκιον, ὃν εἴδομεν τίνι τρόπῳ ἐφρόντισε νὰ ἀπομακρύνῃ ὁ Βοημοῦνδος. Οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὑπὲρ αὐτῶν ὁ Ἀλέξιος ἄνευ κινδύνου αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τῆς αὐτοκρατορίας του. Καθ' ὃν χρόνον οἱ σταυροφόροι προήλαυνον ἀπὸ Δορυλαίου πρὸς τὴν Συρίαν, ἡ Μ. Ἀσία κατείχετο, ὁλόκληρος σχεδόν, ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὁ Ἀλέξιος δὲν ἠδύνατο νὰ παραβλέψῃ τοὺς ἐκ τούτου κινδύνους, παρασυρόμενος ὑπὸ δολίων συμμάχων εἰς μίαν μεμακρυσμένην ἐκστρατείαν, τῆς ὁποίας οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ ἔκβασις θ' ἀπέβαινεν ὀλεθρία διὰ τὸ κράτος του. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐμερίμνησε πρωτίστως νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν Μ. Ἀσίαν ἐκ τῶν Τούρκων. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέθεσεν εἰς τὸν στρατηγὸν Ἰωάννην Δούκαν, ὅστις ἐκηρίευσε πρῶτον τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Ἔφεσον, μεθ' ὅ, ἀδιαλείπτως μαχόμενος καὶ ἀπωθῶν τοὺς Τούρκους, κατέλαβε τὰς Σάρδεις, τὴν Φιλαδέλφειαν, τὴν Λαοδίκειαν (παρὰ τὸ νῦν Ντενισλί), τὴν Λάμπην καὶ τὸ Πολύβοτον (τὸ νῦν Μπουλαβαντίν).

Ὁ Ἀλέξιος ἔκρινε τότε ὅτι ἠδύνατο νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῶν σταυροφόρων, περὶ τῶν ὁποίων εἶχε πληροφορηθῆ ὅτι ἐπολιορκοῦντο ἐν Ἀντιοχείᾳ στενῶς ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῆς Μοσούλης. Πορευόμενος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τοὺς Τούρκους καὶ ἔφθασεν εἰς Φιλομήλιον (περὶ τὸ σημερινὸν Ἄκ-Σεχίρ). Ἐκεῖ παρουσιάσθησαν ἐνώπιόν του οἱ ἐξ Ἀντιοχείας προερχόμενοι Γουλιέλμος Grentemaisnil (ἀνεψιὸς τοῦ Βοημούνδου), ὁ Στέφανος, κόμις τοῦ Μπλουὰ καὶ ὁ Πέτρος ντ' Ἀλφία, οἵτινες ἐξέθεσαν αὐτῷ τὴν κατάστασιν τῶν πολιορκουμένων καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειάν του. Ὁ Ἀλέξιος ἐπέσπευσε τὴν πορείαν του, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἠναγκάσθη νὰ ἀναστρέψῃ τὸν δρόμον του. Ὁ σουλτᾶνος τοῦ Χορασάν, διὰ νὰ προλάβῃ ἀκριβῶς τὴν ἀποστολὴν ἐνισχύσεων ἐκ μέρους τοῦ Βυζαντίου πρὸς τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ σταυροφόρους, διέταξε τὸν υἱόν του Ἰσμαὴλ νὰ εἰσβάλῃ μετὰ ἰσχυρῶν δυνάμεων εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος. Ὁ Ἀλέξιος, μεριμνῶν διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς πρωτευούσης του, ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω ἀκολουθούμενος ὑπὸ μυριάδων κατοίκων τῶν ἐκ τῆς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς ἀπειλουμένων χωρῶν. Ὁ ἀντιπερισπασμὸς τοῦ σουλτάνου τοῦ Χορασὰν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του, καὶ τότε ὁ Ἰσμαήλ, ἀνακόψας τὸν δρόμον του, ἐτράπη πρὸς τὴν Ἀρμενίαν. Ταῦτα συνέβαινον κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1098, ὡς εἴπομεν δέ, οἱ σταυροφόροι κατώρθωσαν τὴν 28 Ἰουνίου τοῦ θέρους ἐκείνου νὰ διασκορπίσωσι τὸν στρατὸν τοῦ Κερβογᾶ πρὸ τῆς Ἀντιοχείας καὶ τοιουτοτρόπως παρέμειναν ὁριστικῶς κύριοι τῆς μεγάλης ἐκείνης πόλεως. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀπετέλει βεβαίως τὸ τέρμα τῆς ἐκστρατείας των, σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Ἁγίου Τάφου. Τοῦτο ὅμως ἀπῄτει νέους σοβαρωτάτους ἀγῶνας, δι' οὓς ἔκριναν ἑαυτοὺς ἀνικάνους τὸ μὲν ἕνεκα τῆς ἐξαντλήσεως τῶν δυνάμεών των, τὸ δὲ λόγῳ τῶν ἀναφυεισῶν ἐρίδων μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀρχηγῶν. Ὁ Βοημοῦνδος ἠξίου νὰ παραμείνῃ ἀπόλυτος κύριος τῆς Ἀντιοχείας, διότι εἶχεν εἰσέλθει πρῶτος εἰς αὐτήν, τὴν ἀξίωσίν του ὅμως ταύτην ἀπέκρουεν ὁ χρηστὸς καὶ γενναῖος κόμις τῆς Τουλούζης Ραϋμοῦνδος, ὑποστηρίζων ὅτι, συμφώνως πρὸς τὸν ὅρκον, ὃν εἶχον ὀμόσει πάντες, ἡ πόλις ἔδει νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Ἀλέξιον, ὃν ἄλλως τε δὲν ὤφειλον νὰ δυσαρεστήσωσιν, ἀφοῦ εἶχον ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς του διὰ τοὺς περαιτέρω ἀγῶνάς των. Ἐν τέλει ἀπεφασίσθη νὰ ἀποσταλῇ πρεσβεία εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ συγχρόνως δηλώσῃ αὐτῷ ὅτι, ἐὰν δὲν πέμψῃ ἐγκαίρως τῆς ἀναγκαίας ἐπικουρίας, οὔτε τὴν Ἀντιόχειαν θὰ τῷ παραδώσωσιν οὔτε ἄλλην τινὰ πόλιν ἐξ ὅσων ἤθελον κυριεύσει κατὰ τὰς μετέπειτα ἐκστρατείας των.

Ταῦτα ἐπεφορτίσθησαν νὰ ἀνακοινώσωσιν εἰς τὸν Ἀλέξιον ὁ Βαλδουῖνος, κόμις τοῦ Hainaut, καὶ ὁ Οὔγων, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου, ἀλλ' ἐκ τούτων ὁ μὲν πρῶτος ἐγένετο ἄφαντος καθ' ὁδόν, ὁ δὲ δεύτερος ἔφθασε μὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρουσιάσθη πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐκεῖθεν ὅμως δὲν ἐπέστρεψε πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας αὐτὸν σταυροφόρους ἀλλ' ἀπῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του Γαλλίαν, ὥστε ὁ Ἀλέξιος ἠναγκάσθη νὰ πέμψῃ ἰδίαν πρεσβείαν, ἵνα ἀνακοινώσῃ τοῖς σταυροφόροις τὴν ἀπάντησίν του. Δι' αὐτῆς ὁ Ἀλέξιος παρεπονεῖτο, διότι οἱ σταυροφόροι κατεκράτουν τὰς ἁλωθείσας πόλεις ἀντὶ νὰ παραδίδωσιν αὐτὰς εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους του· συγχρόνως ὅμως ἀπέστελλε πολλὰ χρήματα εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν σταυροφόρων καὶ ὑπέσχετο νὰ συνεκστρατεύσῃ μετ' αὐτῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ἁγίας Πόλεως, παρεκάλει δὲ μόνον αὐτοὺς νὰ τὸν ἀναμένωσι μέχρις οὗ συμπληρώσῃ τὰς παρασκευάς του.

Ἡ ἀπάντησις αὕτη ἔφθασεν εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ τὸν Ἰανουάριον 1099. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ σταυροφόροι εἶχον περιέλθει εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν ἔκ τε τῆς μαστιζούσης αὐτοὺς πανώλους καὶ ἐκ τῶν ἐρίδων μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν των, ὧν ἄλλοι μέν, οἱ πλεῖστοι, ὑπεστήριζον ὅτι ἔδει νὰ κηρυχθῇ ὁ Ἀλέξιος ἔκπτωτος τῶν δικαιωμάτων του, ἄλλοι δέ, πρωτοστατοῦντος τοῦ Ραϋμόνδου ντὲ Σαὶν-Ζύλ, ὅτι ὤφειλον νὰ σεβασθῶσι τὸν ὅρκον των.

Ἡ ἐκ πάντων τούτων τῶν λόγων δημιουργηθεῖσα κατάστασις ἐνέπνευσεν εἰς πάντας τοιαύτην ἀπογοήτευσιν, ὥστε πολλοὶ τῶν ἐπισημοτέρων ἀρχηγῶν, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Γοδεφρεῖδος ντὲ Μπουγιόν, ἤρχισαν νὰ ἐκδηλώνουν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των, ἀνεχαιτίζοντο ὅμως ὑπὸ τῆς μεγάλης μάζης τῶν στρατιωτῶν των, οἵτινες ἐπέμενον νὰ συνεχίσωσι τὴν ἐκστρατείαν μέχρι καταλήψεως τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπως ἐκπληρωθῇ ἡ εὐχή των. Ἐν τέλει ἀπεφάσισαν, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Ραϋμόνδου ντὲ Σαὶν Ζύλ νὰ θεωρήσωσιν ἑαυτοὺς ἀπηλλαγμένους τοῦ ὅρκου ὃν ὤμοσαν πρὸς τὸν Ἀλέξιον καὶ νὰ παραδώσωσι τὴν Ἀντιόχειαν εἰς τὸν Βοημοῦνδον, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ ἐκστρατεύσωσι πρὸς κατάληψιν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ Βοημοῦνδος, παραμείνας μόνος κύριος τῆς Ἀντιοχείας, ἵδρυσεν ἐκεῖ ἰδίαν ἡγεμονίαν καὶ ἐγκατέστησε πατριάρχην Λατῖνον μετὰ πολυαρίθμου λατινικοῦ κλήρου, συγχρόνως δὲ πάντες οἱ σταυροφόροι, πλὴν τοῦ Ραϋμόνδου, ἐκήρυξαν ἀπροκάλυπτον διωγμὸν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῆς Συρίας καὶ ἐκάλεσαν τὸν πάπαν Οὐρβανὸν Β´ νὰ κατέλθῃ εἰς Συρίαν, ἵνα ἐκκαθαρίσῃ τὴν χώραν ἐκ τῶν αἱρετικῶν, ὡς ἀποκαλοῦσι τοὺς ὀρθοδόξους.

Οἱ λοιποὶ σταυροφόροι, χωρὶς νὰ ἀναμένωσι τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἀλεξίου, ἐβάδισαν κατὰ τῆς Παλαιστίνης, καὶ ὁ μὲν Ραϋμόνδος ντὲ Σαὶν-Ζύλ κατέλαβε καθ' ὁδὸν διάφορα φρούρια ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ μετὰ πεισματώδεις ἀγῶνας ἑνὸς μηνὸς ἐξεπόρθησαν αὐτὴν τὴν πρωΐαν τῆς 15 Ἰουλίου 1099. Αἱ ὠμότητες ἃς διέπραξαν ἐν τῇ Ἁγίᾳ πόλει οἱ ἄγριοι ἐκεῖνοι σταυροφόροι εἶναι ἀπερίγραπτοι. Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ θηλάζοντα βρέφη κατεσφάγησαν ὑπ' αὐτῶν. Ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Τάφου τὸ αἷμα τῶν σφαγέντων ἀνῆλθε, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν Λατίνων χρονογράφων, εἰς ὕψος ἡμίσεος μέτρου. Ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας διήρκεσαν αἱ ὠμότητες ἐκεῖναι, μεθ' ὃ οἱ βάρβαροι ἐκεῖνοι ἐλούσθησαν καὶ ἐτέλεσαν λιτανείαν ἀνυπόδητοι, ἵνα ζητήσωσι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄφεσιν τῶν κακουργημάτων των. Μετὰ τοῦτο ἵδρυσαν ἐν Παλαιστίνῃ τὸ βασίλειον τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀνηγόρευσαν βασιλέα αὐτοῦ τὸν Γοδοφρεῖδον ντὲ Μπουγιόν, συγχρόνως δὲ ἐκήρυξαν ἔκπτωτον τὸν ὀρθόδοξον πατριάρχην Συμεὼν καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐγκατέστησαν Λατῖνον, τὸν Ἀρνοῦλδον (βλ. λ. *Ἱερουσαλήμ*).

Ἡ ἅλωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκορύφωσε τὴν ὀργὴν τῶν Μουσουλμάνων ἐν γένει ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν. Οἱ ἀλληλομαχόμενοι Σελτζουκίδαι Τοῦρκοι τῆς Συρίας καὶ οἱ Φατιμίδαι τῆς Αἰγύπτου κατέπαυσαν τὰς μεταξύ των διενέξεις καὶ ἐστράτευσαν παμπληθεῖς εἰς Παλαιστίνην ὑπὸ τὸν Ἀφντάλ, βεζύρην τοῦ καλίφου τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἡττήθησαν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων περὶ τὴν Ἀσκάλωνα, κατ' Αὔγουστον 1099. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην οἱ πλεῖστοι τῶν σταυροφόρων ἐθεώρησαν ὡς ἐκπληρωθέντα πλέον τὸν ὅρκον των καὶ ἀπῆλθον εἰς τὰς πατρίδας, ὀλίγοι δὲ μόνον ἀπέμειναν εἰς Παλαιστίνην πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ἁγίας Πόλεως.

Ἐν τούτοις τὸ κήρυγμα τῆς Σταυροφορίας συνεχίζεται ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ ὑπὸ τοῦ πάπα Πασχάλη Β´ (διαδεχθέντος τὸν Οὐρβανὸν Β´, ἀποθανόντα τὴν 29 Ἰουλίου 1099), ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν πλανοδίων ῥαψῳδῶν, οἵτινες ἐξυμνοῦσι τὰ θαυμάσια τῶν Ἁγίων Τόπων καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν πολεμιστῶν τῆς πίστεως. Τοιουτοτρόπως νέα πλήθη σταυροφόρων κατετάσσοντο τῷ 1100 ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Φιλίππου τῆς Φλάνδρας καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Γουλιέλμου. Οὗτοι, ἀνερχόμενοι εἰς 150 χιλιάδας μαχητῶν (καὶ κατ' ἄλλους εἰς 300 χιλιάδας), ἔφθασαν πρὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν Μάρτιον 1101 καὶ διεπεραιωθέντες εἰς Μ. Ἀσίαν δὲν ἐβάδισαν πρὸς τὴν Συρίαν, ὡς συνεβούλευσεν αὐτοὺς ὁ Ἀλέξιος, ἀλλὰ διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Ἄγκυραν, καὶ ἀφοῦ ἐκυρίευσαν αὐτὴν προήλασαν ἔτι περισσότερον, παρὰ τὰς συμβουλὰς τῶν συνοδευόντων αὐτοὺς Ραϋμόνδου ντὲ Σαὶν-Ζὺλ καὶ στρατηγοῦ Τζίτα, καὶ τέλος κατεσφάγησαν ἅπαντες ὑπὸ τῶν Τούρκων (Ἰούνιος 1101), ὀλίγιστοι δὲ μόνον ἐξ αὐτῶν διεσώθησαν καταφυγόντες εἰς τὰ παράλια τοῦ Πόντου καὶ ἐκεῖθεν διὰ θαλάσσης εἰς Κωνσταντινούπολιν (βλ. λ. *Ραϋμόνδος Δ´*, τόμ. ΚΙ´ σ. 67).

Ἐν τῷ μεταξὺ κατῆλθον ἐκεῖ ἄλλα πλήθη σταυροφόρων, Γάλλων ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς Ἀκουϊτανίας Γουλιέλμον ντὲ Ποατιέ, καὶ Γερμανῶν ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς Βαυαρίας Γουέλφ. Διαπεραιωθέντες καὶ οὗτοι εἰς Μ. Ἀσίαν, ἐπορεύθησαν πρὸς Α. καὶ ἔφθασαν μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Ἀρμενίας, ἔνθα, προσβληθέντες ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν, ἡττήθησαν οἰκτρῶς καὶ διεσκορπίσθησαν. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχηγῶν ἔπεσαν, ἄλλοι δέ τινες, ἐν οἷς καὶ ὁ Γουλιέλμος ντὲ Ποατιέ, διέφυγον καὶ κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν ἔφθασαν κακῶς ἔχοντες εἰς Ἀντιόχειαν. Χιλιάδες ἐκ τῶν τελευταίων τούτων σταυροφόρων κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ ἄλλαι χιλιάδες ἠχμαλωτίσθησαν ὑπ' αὐτῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Α´, ἀποστείλας τότε εἰς Βαβυλῶνα τὸν Νικήταν Πανουκομίτην, ἐπέτυχε νὰ ἀπελευθερώσῃ πολλοὺς τῶν ἐπισημοτέρων ἐκείνων σταυροφόρων. Ἐν τούτοις οἱ Λατῖνοι μὲ τὸ ἀδιάλλακτον κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ δὴ κατὰ τοῦ Ἀλεξίου, μῖσός των, ἀπέδωσαν εἰς τούτους τὴν καταστροφήν των. Ὑπῆρξαν ὅμως μεταξὺ τῶν δυτικῶν καὶ ἄνδρες εἰλικρινεῖς, ἀνώτεροι παντὸς αἰσθήματος μισελληνισμοῦ καὶ ἄλλων ἐκ μισαλλοδοξίας προλήψεων, οἵτινες ὁμολογοῦσι μετὰ παρρησίας τὴν ἀλήθειαν. Ὁ χρονογράφος Ἀλβέρτος Ἀκουΐνσιος λέγει διαρρήδην ὅτι πάντα τὰ περὶ ἐπιβουλῶν τοῦ Ἀλεξίου διαδοθέντα εἶναι καθαρὰ συκοφαντία καὶ προστίθησιν ὅτι «ὁ Ἀλέξιος δὲν ἔπαυσε διδῶν εἰς τοὺς σταυροφόρους σωτηρίους συμβουλὰς καὶ κατ' ἐπανάληψιν προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ μὴ ἐμπλέκωνται εἰς ὁδοὺς καθ' ἃς δὲν ἔμελλον νὰ συναντήσωσιν εἰμὴ κακουχίας καὶ θάνατον». Καὶ αὐτὸς ὁ Γάλλος ἱστορικὸς Joseph Michaud (1767—1837) ἐν τῇ περὶ τῶν Σταυροφοριῶν συγγραφῇ του ὁμολογεῖ ὅτι ἡ καταστροφὴ τῶν τριῶν ἐκείνων στρατιῶν ὀφείλεται εἰς τὸ ἀπειθάρχητον αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἀνικανότητα τῶν ἀρχηγῶν του.

Ἐν τούτοις, παρ' ὅλας τὰς ἀνωτέρω καταστροφάς, ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐγκατασταθεὶς Νορμανδὸς Βοημοῦνδος δὲν ἡσύχαζεν, ἀλλὰ διαρκῶς ἐπεζήτει νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κτήσεις του καταλαμβάνων τὰς ὁμόρους βυζαντινὰς χώρας. Μάτην ὁ Ἀλέξιος ἐκάλει αὐτὸν νὰ παύσῃ τὰς ἐχθρικὰς ταύτας πράξεις καὶ τέλος τῷ 1103 ἐκήρυξε πόλεμον ἐναντίον του, ὅστις διήρκεσε πέντε ἔτη. Ἐν τέλει ὁ Βοημοῦνδος, παρὰ τὴν ἔνθερμον ὑποστήριξιν τοῦ πάπα καὶ τῶν, τῇ προτροπῇ τούτου, προσδραμόντων εἰς ἐνίσχυσίν του στρατῶν καὶ στόλων ἐκ Πίσης, Γενούης, Γαλλίας, Ἱσπανίας καὶ Γερμανίας, ἡττήθη οἰκτρῶς καὶ ἠναγκάσθη τὸν Σεπτέμβριον 1108 νὰ

Digitized by Google

συνθηκολογήση καὶ νὰ ὁμολογήση ἑαυτὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον τοῦ Ἀλεξίου (βλ. λ. *Κομνηνοί*).

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία σκηνὴ τῆς πρώτης σταυροφορίας. Διὰ τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης ἐξεδιώχθησαν οἱ Μωαμεθανοὶ ἐκ τῶν ἁγίων τόπων καὶ ἱδρύθησαν τέσσαρα ἐν ὅλῳ φραγκικὰ κρατίδια, τρία μὲν ἐν Συρίᾳ: τὸ τῆς *Ἱερουσαλήμ*, τὸ τῆς *Τριπόλεως* καὶ τὸ τῆς *Ἀντιοχείας*, καὶ ἓν εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Μεσοποταμίαν, τὸ τῆς *Ἐδέσσης*.

Δευτέρα Σταυροφορία (1147—1149). Ἡ ἐγκατάστασις τῶν χριστιανικῶν ἐκείνων κρατιδίων ἐν τῷ μέσῳ τῶν μωαμεθανικῶν χωρῶν τῆς Συρίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας ἐξηρέθισε σφόδρα τοὺς Μωαμεθανούς, οἵτινες παρηνώχλουν ἀδιαλείπτως αὐτὰ καὶ τέλος τῷ 1144 ἐξεπόρθησαν τὴν Ἔδεσσαν, κατέλυσαν τὸ ἐκεῖ φραγκικὸν κράτος καὶ ἤρξαντο νὰ ἀπειλῶσι τὴν Ἀντιόχειαν καὶ αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλήμ, ὥστε οἱ ἐκεῖ Λατῖνοι, ἀνησυχήσαντες σοβαρῶς, ἐπεκαλέσθησαν (τῷ 1145) διὰ τοῦ πάπα Εὐγενίου Γ′ τὴν βοήθειαν τῶν ἐν Εὐρώπη ἀδελφῶν των.

Ἡ ἐπίκλησις αὐτῶν δὲν ἐβράδυνε νὰ καρποφορήση. Οἱ διάφοροι μοναχοί, ὅπως καὶ κατὰ τὴν Α′ Σταυροφορίαν, ἤρχισαν πάλιν τὰς περιοδείας των καὶ διὰ τοῦ κηρύγματος αὐτῶν συνεκίνησαν ἡγεμόνας καὶ λαοὺς ὑπὲρ τῶν κινδυνευόντων Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς. Μετ' οὐ πολὺ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος Ζ′ (1137—1180) καὶ ὁ τῆς Γερμανίας Κονράδος Γ′ (1127—1152) ἤρξαντο παρασκευαζόμενοι διὰ τὸν ἱερὸν πόλεμον. Πρῶτος ἐξεκίνησε (κατὰ Ἰούνιον 1147) ὁ Κονράδος Γ′ ἄγων 70 χιλ. ὡπλισμένων ἱππέων καὶ μυριάδας πεζῶν. Τὸν ἑπόμενον μῆνα ἐξεκίνει ἐκ Γαλλίας καὶ ὁ Λουδοβῖκος Ζ′, ἀμφότεροι δὲ ὥδευον διὰ ξηρᾶς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐζήτησαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α′ Κομνηνοῦ τὴν ἄδειαν νὰ διέλθωσι διὰ τοῦ ἐδάφους τῆς αὐτοκρατορίας του.

Ἡ εἴδησις τῆς καθόδου τῶν νέων ἐκείνων βαρβαρικῶν χειμάρρων προεκάλεσε σοβαρωτάτας ἀνησυχίας παρά τε τῷ Μανουὴλ καὶ τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ, οἵτινες εἶχον προσφάτους ἔτι τὰς φρικαλέας ἐντυπώσεις τῶν ἐπιδρομέων τῆς Α′ Σταυροφορίας καὶ οἵτινες ἀφ' ἑτέρου ἐσυνέχιζον ἀκόμη τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν ἐν Συρίᾳ Λατίνων καὶ συνάμα διετέλουν εἰς σοβαρὰς προστριβὰς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας Ρογῆρον Β′ (1101—1154).

Ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Ἰωάννης Κίνναμος γράφει ὅτι πάντες ἐν Βυζαντίῳ ἀντελαμβάνοντο καλῶς ὅτι καὶ οἱ σταυροφόροι ἐκεῖνοι ἐστράτευον λόγῳ μὲν ἵνα σώσωσι τοὺς ἁγίους Τόπους ἐκ τῶν Μωαμεθανῶν «τῇ γε μὴν ἀληθείᾳ ὡς τήν τε χώραν Ρωμαίων (δηλ. τῶν Ἑλλήνων) καθέξοντες καὶ τὰ ἐν ποσὶ καταστρέψοντες», ὥστε ὁ Μανουὴλ Α′ Κομνηνὸς ἐφρόντισε νὰ λάβῃ πάντα τὰ μέτρα, ἵνα προλάβῃ τοὺς δολίους σκοποὺς των καὶ συνάμα προστατεύσῃ τοὺς ὑπηκόους του κατὰ τῶν αὐθαιρεσιῶν αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο, ὅταν ἐπληροφορήθη ὅτι οἱ σταυροφόροι ἔφθασαν εἰς τὰ πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν σύνορα, ἔπεμψε πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις τὸν Δημήτριον Μακρεμβολίτην καὶ τὸν Ἀλέξανδρον κόμιτα τῆς Γραβίνης (Ἰταλὸν πρόσφυγα διαμένοντα ἐν Κωνσταντινουπόλει), ἵνα βεβαιωθῶσι περὶ τῶν προθέσεών των καὶ ὁρκίσωσιν αὐτοὺς ὅτι δὲν εἶχον βλέψεις κατακτητικὰς ἐναντίον τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ Κονράδος Γ′ καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἡγεμόνες ἔδωσαν προθύμως τὸν αἰτηθέντα ὅρκον καὶ ἐσυνέχισαν τὴν πορείαν των διαβάντες τὸν Δούναβιν διὰ τῶν πλοίων, ἅτινα ἐπρομήθευσαν αὐτοῖς αἱ βυζαντιναὶ ἀρχαί. Ἐκεῖθεν διὰ Ναϊσοῦ κατῆλθον εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Βουλγαρίας (ἥτις ἦτο τότε ἐπαρχία τοῦ Βυζαντίου) καὶ διηυθύνοντο πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, γινόμενοι πανταχοῦ δεκτοὶ ὑπὸ εἰδικῶν ἀπεσταλμένων τοῦ αὐτοκράτορος. Μέχρι τινὸς οἱ Γερμανοὶ ἐκεῖνοι σταυροφόροι ἐπορεύοντο εἰρηνικῶς καὶ ἐπλήρωνον τὰς ἐκ τῆς χώρας λαμβανομένας τροφάς, ἀλλ' ἐν τέλει, ἐν Βουλγαρίᾳ ἔτι εὑρισκόμενοι, ἤρχισαν νὰ ἐκτρέπωνται εἰς διαρπαγὰς καὶ νὰ φονεύωσι τοὺς ὑπερασπίζοντας τὰς περιουσίας των κατοίκους. Ὁ Κονράδος οὐδὲν ἐλάμβανε μέτρον πρὸς περιστολὴν τῶν στρατευμάτων του, δι' ὃ καὶ ὁ Μανουὴλ ἠναγκάσθη νὰ ἀποστείλῃ σῶμά τι στρατοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Προσούχ, ἵνα προστατεύῃ τοὺς ὑπηκόους του. Οὗτος δὲ παρακολουθῶν αὐτοὺς περιώριζε τὰς αὐθαιρεσίας των καὶ ἐν τέλει συνεπλάκη μετ' αὐτῶν ἐκ τῆς ἑξῆς αἰτίας: Ὅταν οἱ Γερμανοὶ σταυροφόροι ἔφθασαν εἰς Ἀδριανούπολιν, εἷς τῶν ἐπισήμων αὐτῶν ἀρχηγῶν, ἀσθενήσας, παρέμεινεν εἴς τινα ἐκεῖ μονὴν μετὰ τῶν ἀποσκευῶν του, Βυζαντινοὶ δέ τινες στρατιῶται, πληροφορηθέντες ὅτι οὗτος εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ πολλὰ χρήματα, εἰσῆλθον εἰς τὴν μονὴν καὶ ἀνήρπασαν αὐτόν. Πληροφορηθεὶς ταῦτα ὁ Φρειδερῖκος Βαρβαρόσσας, ἀνεψιὸς τοῦ Κονράδου, ἐπέστρεψεν ἐν τάχει εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ἐκδικούμενος ἐπυρπόλησε τὴν μονήν, ἔνθα ἔμενεν ὁ Γερμανὸς ἀρχηγός, ἀλλ' ἐπελθὼν ἀμέσως ἐναντίον του ὁ στρατηγὸς Προσοὺχ ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγὴν φονεύσας οὐκ ὀλίγους τῶν ὀπαδῶν του. «Ἐντεῦθεν, λέγει ὁ Ἰωάννης Κίνναμος, τῆς προτέρας Ἀλαμανοὶ καθυφῆκαν ἀλαζονείας, ἔργῳ τὴν Ρωμαίων διδαχθέντες ἰσχύν». Ἐν τούτοις ὁ Μανουήλ, θέλων νὰ προλάβῃ τὰς περαιτέρω μετ' ἐκείνων προστριβάς, ἀπέστειλε πρὸς τὸν Κονράδον πρεσβείαν, ἵνα συστήσῃ αὐτῷ νὰ μὴ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, ἵνα ἐκεῖθεν διὰ τῆς Ἀβύδου διαπεραιωθῇ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ Κονράδος δὲν ἠθέλησε νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς συστάσεις ταύτας τοῦ αὐτοκράτορος καί, συνεχίσας τὴν πορείαν του, ἔφθασεν εἰς θέσιν Χοιροβάκχους (παρὰ τὸν σημερινὸν Μικρὸν Τζεκμετζὲν) καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ ἐκεῖ χλοηφόρον πεδίον, ἔνθα ὑπέστη φοβερὰς ἀπωλείας εἰς ἄνδρας, ἵππους καὶ ἀποσκευάς, παρασυρθέντας ὑπὸ τῶν ἐκ ραγδαίας βροχῆς πλημμυρησάντων ποταμῶν Μέλανος καὶ Ἀθύρα. Ὁ Μανουὴλ ἔσπευσε τότε νὰ τῷ ἀποστείλῃ ἄρχοντάς τινας τοῦ παλατίου, ἵνα τὸν συλλυπηθῶσι διὰ τὸ ἀτύχημα καὶ συνάμα καλέσωσιν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος περὶ τῆς ἐκστρατείας, ἀλλ' ὁ Κονράδος, «καὶ εἰσέτι μηδαμῇ καθυφεῖναι θέλων τοῦ γαύρου», ἀπήτησε νὰ ἐξέλθῃ ὁ αὐτοκράτωρ εἰς προϋπάντησίν του. Ὁ Μανουὴλ οὐδὲ ἀπαντήσεως ἠξίωσε τὴν ἀπαίτησιν ταύτην τοῦ Κονράδου καὶ τότε οὗτος, προελάσας, ἐστρατοπέδευσε τὸν Σεπτέμβριον 1147 πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἤρξατο κατοπτεύων αὐτά, μελετῶν ἴσως νὰ προσβάλῃ τὴν πόλιν. Ὁ Μανουὴλ διέταξε τότε σῶμά τι στρατοῦ ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Προσοὺχ καὶ Τζικανδύλην νὰ ἐξέλθωσι τῆς πόλεως πρὸς ἐπίδειξιν, οἱ δὲ Γερμανοὶ ἰδόντες αὐτοὺς ἐπετέθησαν ἀλαλάζοντες ἐναντίον των, ἀλλὰ μετὰ πεισματώδη μάχην ὑπεχώρησαν, πλείστας ὑποστάντες ἀπωλείας.

Μετὰ τὰ ἀτυχηρὰ ταῦτα γεγονότα ὁ Κονράδος ἀπεφάσισε νὰ διαπεραιωθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ἀλλὰ συγχρόνως ἀπήτησε νὰ διατεθῇ δι' αὐτὸν ὁ βασιλικὸς δρόμων, ἀπειλῶν ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει νὰ πολιορκήσῃ τὴν πόλιν. Ἡ ἀνδρικὴ ἀπάντησις τοῦ Μανουὴλ ἔπεισε τὸν Κονράδον ὅτι οὐδένα ἐπτόουν αἱ ἀπειλαί του καὶ τέλος οὗτος, ἐπιβὰς ταπεινοῦ τινος ἀκατίου, διεπεραιώθη εἰς τὴν ἔναντι μικρασιατικὴν ἀκτήν, ὅπου διεβιβάσθησαν καὶ τὰ στρατεύματά του διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος διατεθέντων πλοίων. Ἐκεῖθεν, ζητήσας ὁδηγίας, ἤρξατο προελαύνων εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἀκολουθήσας τὴν διὰ Δορυλαίου καὶ Ἀφιὸν Καραχισὰρ ὁδὸν πρὸς τὸ Ἰκόνιον.

Ὁ ἱστορικὸς Κίνναμος λέγει ὅτι ὁ Μανουὴλ μετὰ τῶν ὁδηγῶν, οὓς ἔπεμψε πρὸς τὸν Κονράδον, προέτεινεν αὐτῷ καὶ συμμαχίαν κατὰ τῶν Τούρκων, ἣν ἐκεῖνος ἀπέρριψε. Τοῦτο καὶ τὰ προηγούμενα γεγονότα καὶ ἡ ἐν γένει ἀλαζονικὴ στάσις τοῦ Κονράδου, καθὼς καὶ τὰ ἐκ τῆς πρώτης Σταυροφορίας διδάγματα, ὤθησαν τὸν Μανουὴλ νὰ μετέλθῃ ἀπροκαλύπτως ἐχθρικὴν πρὸς τοὺς Γερμανοὺς ἐκείνους σταυροφόρους πολιτικήν, ἣν ὁ μὲν Κίνναμος παραλείπει νὰ ἀναφέρῃ, ἐκτίθησιν ὅμως διὰ μακρῶν ὁ ὀλίγον μεταγενέστερος αὐτοῦ Νικήτας ὁ Χωνιάτης.

Ὁ τελευταῖος οὗτος, περιγράφων τὰς δυσκολίας ἃς συνήντησεν ὁ Κονράδος κατὰ τὴν πορείαν του, λέγει ὅτι τμήματα βυζαντινοῦ στρατοῦ, ἐνεδρεύοντα εἰς καταλλήλους θέσεις, ἐπετίθεντο κατὰ τῶν Γερμανῶν αἰφνιδιαστικῶς καὶ ἐφόνευον πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Λέγει ὡσαύτως ὅτι, ὁσάκις ἐστρατοπέδευον πρό τινος πόλεως, ἡ φρουρὰ ἔκλειε τὰς πύλας αὐτῆς καὶ ἀπηγόρευε τὴν ἐν αὐτῇ εἴσοδον τῶν σταυροφόρων, οἱ δὲ πωληταὶ τῶν διαφόρων τροφίμων, ἀνερχόμενοι ἐπὶ τῶν τειχῶν, κατεβίβαζον διὰ σχοινίων τοὺς καλάθους αὐτῶν καὶ ἀφοῦ πρῶτον ἐλάμβανον τὸ τίμημα τῶν πωλουμένων εἰδῶν κατεβίβαζον αὐτὰ εἰς τὸν ἀγοραστὴν λιποβαρῆ καὶ ἄθλια τὴν ποιότητα, ἄλλοι ἀναμιγνύοντες ἄσβεστον εἰς τὰ πωλούμενα ἄλευρα καὶ ἄλλοι λαμβάνοντες τὸ χρῆμα καὶ εἶτα γενόμενοι ἄφαντοι. Ὁ Νικήτας λέγει ὅτι δὲν γνωρίζει ἐὰν ταῦτα ἐγένοντο κατὰ διαταγὴν τοῦ Μανουήλ, προστίθησιν ὅμως ὡς ἀναμφισβήτητον ὅτι οὗτος ἔκοψε κίβδηλα νομίσματα, τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο εἰς τοὺς σταυροφόρους ἀντὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πωλουμένων εἰδῶν. Ἀλλ' ὁ Νικήτας προστίθησιν ὅτι ὁ Μανουὴλ συνέστησε δι' ἐπιστολῶν του καὶ εἰς τοὺς Τούρκους νὰ πράττωσι τὰ αὐτὰ καὶ συγχρόνως παρώρμα αὐτοὺς νὰ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν σταυροφόρων «καὶ συντόμως εἰπεῖν οὐδὲν ἀπῆν τῶν δεινῶν, ὃ οὐκ ἦν ἐπιτεχνώμενος αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς καὶ τοὺς ἄλλους δρᾶν διακελευόμενος». Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ βασιλέως Μανουὴλ ἦτο φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀναφανδὸν ἐχθρικῆς στάσεως καὶ τῶν δολίων προθέσεων τῶν σταυροφόρων, πάντως ὅμως ὁ Νικήτας μετὰ σφοδρότητος κατακρίνει αὐτήν.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας προελαύνων ὁ Κονράδος ἔφθασεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Δορυλαίου, ἔνθα συγκρουσθεὶς πρὸς τοὺς Τούρκους ἡττήθη οἰκτρῶς, ἀπώλεσε πλείστους ἄνδρας, παρ' ὀλίγον δὲ καὶ αἰχμάλωτος θὰ συνελαμβάνετο. Ἐν τέλει ὑπεχώρησε κακῶς ἔχων εἰς Νίκαιαν, ἔνθα ἐπ' ὀλίγον ἀνεπαύθη, ἐνῷ τμῆμά τι, ἐκ δεκαπεντακισχιλίων ἀνδρῶν, ἀποσπασθὲν ἐκ τῆς στρατιᾶς του, προήλασεν ἐκ Νικαίας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δουκὸς τῆς Καρινθίας Βερνάρδου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ὄθωνος de Freisngen καί, πορευθὲν κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, ἔφθασεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Παμφυλίας, ὁπόθεν διὰ θαλάσσης μετέβη εἰς Συρίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατήρχετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄλλη στρατιὰ σταυροφόρων ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον Ζ′ (1137—1180). Ἐκκινήσας οὗτος ἐκ Μὲτς τῆς Γαλλίας, κατὰ Ἰούλιον 1147, διέσχισε τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν καί, μεσοῦντος τοῦ Σεπτεμβρίου ἰδίου ἔτους, διέβη τὸν Δούναβιν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος, ἔνθα ἐγένετο τιμητικώτατα δεκτὸς ὑπὸ τῶν βασιλικῶν ἀπεσταλμένων Μιχαὴλ Παλαιολόγου καὶ Μιχαὴλ Βρανᾶ, τοὺς ὁποίους καὶ διεβεβαίωσε περὶ τῶν φιλικῶν πρὸς τὸν Μανουὴλ αἰσθημάτων του. Πορευθεὶς ὁ Λουδοβῖκος μετὰ τῆς ἀπειραρίθμου στρατιᾶς του διὰ Βουλγαρίας καὶ Θράκης, ἔφθασεν ἄνευ δυσαρέστων ἐπεισοδίων πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν 4 Ὀκτωβρίου 1147 καὶ ἀφοῦ ἐγένετο τιμητικώτατα δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ εἰς τὰ βασιλικὰ παλάτια καὶ ἔδωσεν αὐτός τε καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν βαρῶνοι τὸν ὅρκον πίστεως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, διεπεραιώθη τὴν 26 τοῦ ἰδίου μηνὸς εἰς τὴν ἔναντι μικρασιατικὴν παραλίαν καὶ εἶτα προήλασεν εἰς Νίκαιαν, ἔνθα συνηντήθη μετὰ τῶν συντριμμάτων τῆς στρατιᾶς τοῦ Κονράδου.

Συσκεφθέντες ἐκεῖ οἱ δύο βασιλεῖς ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Συρίαν, ἀκολουθοῦντες τὴν κατὰ μῆκος τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας ὁδόν, δι' ὃ καὶ ἐβάδισαν πρὸς τὴν Ἔφεσον. Ἀλλ' ἡ μεταξὺ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Γάλλων σύμπραξις δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Ὁ Κονράδος, βλέπων ἑαυτὸν περιφρονούμενον ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἔγραψε πρὸς τὸν Μανουὴλ ἐπιστολὴν ζητῶν τὴν ἐπὶ τούτων γνώμην του· ἐκεῖνος δέ, θέλων νὰ διασπάσῃ τοὺς σταυροφόρους, ἀπήντησε φιλοφρόνως αὐτῷ ρίπτων εἰς λήθην τὰ παρελθόντα καὶ προσκαλῶν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα τὸν δεξιωθῇ ὡς συγγενῆ του (διότι Μανουὴλ καὶ Κονράδος ἦσαν σύγγαμβροι). Ὁ Κονράδος, ὅταν ἔφθασαν εἰς Φιλαδέλφειαν, ἐγκατέλιπε τὸν Λουδοβῖκον καὶ ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἔτυχε θερμοτάτης ἐκ μέρους τοῦ Μανουὴλ δεξιώσεως, μετά τινας δὲ μῆνας ἀπῆλθε διὰ θαλάσσης εἰς Παλαιστίνην συνοδευόμενος ὑπὸ μοίρας βυζαντινοῦ στόλου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος Ζ′, προελαύνων μετὰ τῆς στρατιᾶς του, ἔφθασεν εἰς Ἔφεσον, ἔνθα παρέμεινε, λόγῳ ἀσθενείας, μέχρι τέλους Δεκεμβρίου (1147), ὅτε ἐπανέλαβε τὴν προέλασίν του καὶ τέλος, μετὰ κοπιωδεστάτας πορείας, πλήρεις στερήσεων καὶ παντοίων περιπετειῶν, ἔφθασε μόλις τὸν Φεβρουάριον 1148 εἰς Παλαιστίνην μετὰ ἀθλίων τινῶν μόνων συντριμμάτων τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης στρατιᾶς, μετὰ τῆς ὁποίας εἶχεν ἐκκινήσει πρό τινων μηνῶν ἐκ τῆς πατρίδος του. Ἐκεῖ συνηντήθη μετὰ τῶν Φράγκων ἡγεμόνων τῆς Συρίας, καθὼς καὶ μετὰ τοῦ ἄρτι ἀφιχθέντος Γερμανοῦ βασιλέως Κονράδου, μεθ' ὧν συνεσκέφθη περὶ τῶν περαιτέρω ἀπὸ κοινοῦ ἐπιχειρήσεων.

Πρωτίστως ἔδει νὰ ἀνακτήσωσι τὴν Ἔδεσσαν, ἀλλ' αἱ δυνάμεις αὐτῶν, ἐξηντλημέναι ὡς ἦσαν, δὲν ἐπέτρεπον τὴν ἀνάληψιν μιᾶς τόσῳ μεμακρυσμένης ἐπιχειρήσεως, διὸ ἐπροτίμησαν νὰ ἀναλάβωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Δαμασκοῦ, καίτοι αὕτη κατείχετο ὑπὸ τοῦ Μοΐν-ἐδδὶν-Ἀμάζ, φίλα φρονοῦντος τοῖς Χριστιανοῖς. Κατὰ Ἰούλιον 1148 οἱ σταυροφόροι, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν Λουδοβίκου καὶ Κονράδου, ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν ταύτην. Τὸ ὀχυρὸν τῆς πόλεως, ἡ σθεναρὰ ἄμυνα τοῦ Μοΐν-ἐδδὶν καὶ ἡ ἀπειλὴ τοῦ ἔξωθεν ἐρχομένου Νοὺρ-ἐδδὶν (υἱοῦ καὶ διαδόχου του Ἰμὰδ-ἐδδίν), ἠνάγκασαν τοὺς σταυροφόρους νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν μετά τινας ἡμέρας. Μετ' ὀλίγον δέ, ἤτοι τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1148, ἀπήρχετο ἐκ Συρίας ὁ Κονράδος, ὅστις μετέβη διὰ θαλάσσης εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἀφοῦ συνηντήθη πάλιν ἐκεῖ μετὰ τοῦ Μανουὴλ Α′ Κομνηνοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ Λουδοβῖκος παρέμεινεν εἰς Παλαιστίνην μέχρι τοῦ Πάσχα τοῦ ἐπιόντος ἔτους (1149), ὅτε καὶ οὗτος ἀνεχώρησε διὰ Γαλλίαν.

Καθ' ὃν χρόνον αἱ μεγάλαι στρατιαὶ τοῦ Λουδοβίκου καὶ τοῦ Κονραδου ὑφίσταντο τὰς τραγικὰς ἐκείνας περιπετείας, τρίτη τις στρατιὰ συνεκροτεῖτο εἰς τὴν Βόρειον Γαλλίαν ἐκ τῶν προσελθόντων ἐκεῖ Βέλγων, Ὁλλανδῶν καὶ Ἄγγλων σταυροφόρων. Ἡ στρατιὰ ἐκείνη κατῆλθεν εἰς Ἱσπανίαν καὶ τὴν 28 Νοεμβρίου 1147 ἐξεπόρθησε τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατεχομένην Λισβόννην, μεθὸ διελύθη καὶ ἄλλοι μὲν ἐπανῆλθον εἰς τὰς πατρίδας των, ἄλλοι δὲ μετέβησαν εἰς Συρίαν καὶ ἐνίσχυσαν τοὺς ἐκεῖ Λατίνους.

Τρίτη Σταυροφορία (1188—1192). Τὸ οἰκτρὸν τέλος τῶν μεγάλων σταυροφορικῶν στρατιῶν τοῦ Λουδοβίκου καὶ τοῦ Κονράδου καὶ ἡ ἐκ Συρίας ἀναχώρησις τῶν βασιλέων τούτων ἀπεθράσυνε τοὺς ἐκεῖ Μωαμεθανούς. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Λουδοβίκου ὁ δυνάστης τοῦ Χαλεπίου Νουρεντίν, ἐπελθὼν κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀντιοχείας Ραϋμόνδου, ἐνίκησε καὶ ἐφόνευσεν αὐτὸν

Digitized by Google

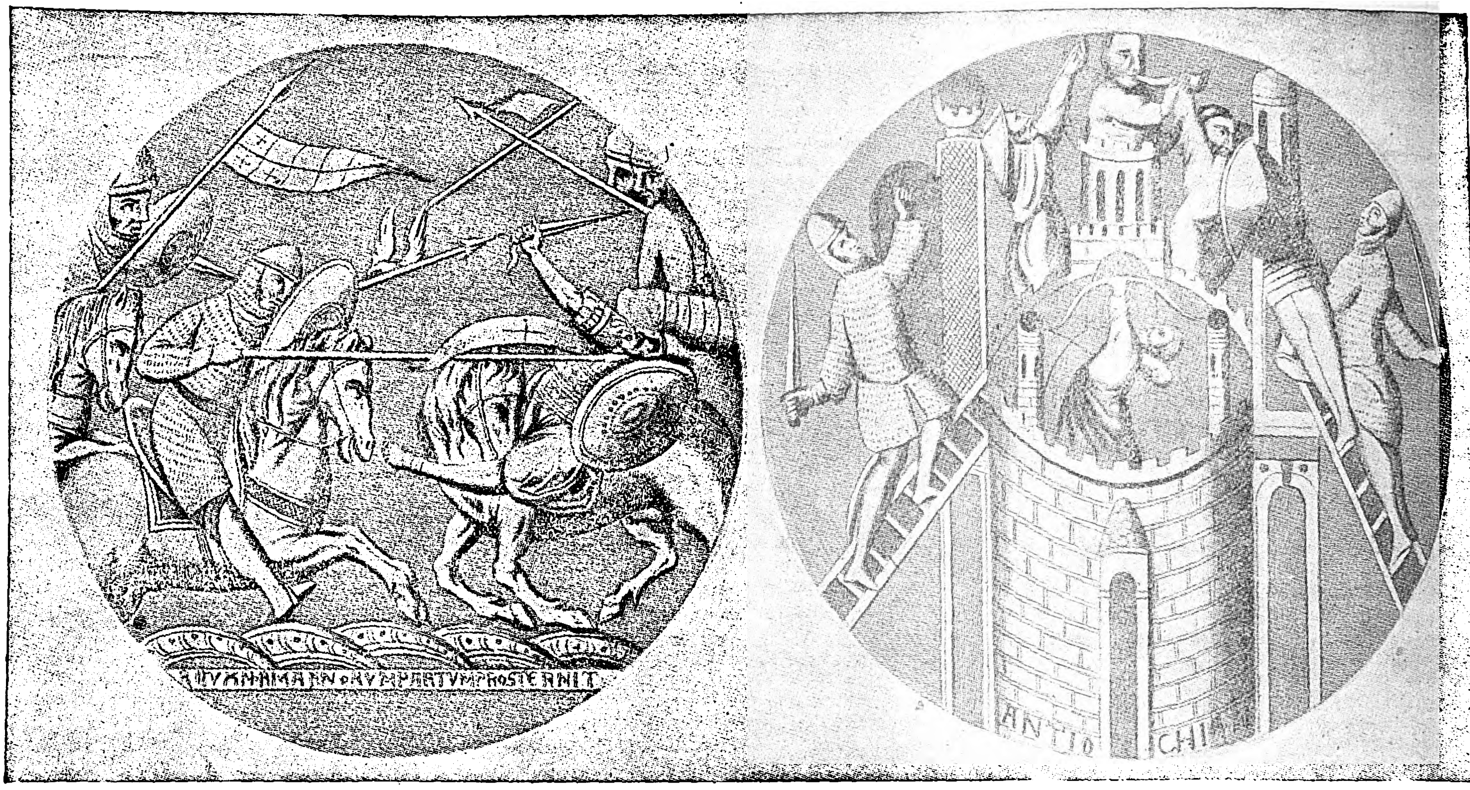

Σκηναὶ ἐκ τῆς πρώτης σταυροφορίας.

[Ἀριστερά: Ὁ Ροβέρτος τῆς Νορμανδίας καταρρίπτων ἐχθρὸν διὰ κτυπήματος τοῦ ἀκοντίου του. Δεξιά: Οἱ σταυροφόροι ἐτοποθέτησαν κλίμακας ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς Ἀντιοχείας καὶ ἐφορμοῦν πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς πόλεως. Σχεδιάσματα τοῦ Μονφωκὸν ἐπὶ ὑελοπινάκων τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τῶν Παρισίων, καταστραφέντων ἤδη.]

(29 Ἰουνίου 1149). Μετά τινα ἔτη οἱ Λατῖνοι ἐκέρδισαν νίκην τινά, ἐκπορθήσαντες τῷ 1152 τὴν εἰς τὴν νότιον Συρίαν (καὶ πρὸς Β. τῆς Γάζης) κειμένην παραλίαν πόλιν Ἀσκάλωνα· ἐν τούτοις ἡ θέσις αὐτῶν καθίστατο ὁλονὲν δεινοτέρα, ὅτε, ὡς ἀπὸ μηχανης θεός, κατῆλθεν εἰς Συρίαν (τῷ 1156) ὁ Μανουὴλ Α΄ Κομνηνός, ὅστις ἐξηνάγκασε τὸν τολμηρὸν καὶ φιλόδοξον Νουρεντὶν νὰ εἰρηνεύσῃ καὶ νὰ ἀπελευθερώσῃ ἑξακισχιλίους Γερμανοὺς καὶ Γάλλους σταυροφόρους, οὓς ἀπὸ ἐτῶν εἶχεν αἰχμαλωτίσει ἐκ τῶν στρατιῶν τοῦ Κονράδου καὶ τοῦ Λουδοβίκου. Ταῦτα καὶ αἱ ἐμφύλιοι τῶν Μωαμεθανῶν ἔριδες ἀνεκούφισαν καὶ ἐνεθάρρυναν τοὺς Λατίνους τῆς Συρίας, οἵτινες ἐν τέλει (τῷ 1159), ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ Βαλδουΐνου Γ΄, ἐνίκησαν παρὰ τὴν Τιβεριάδα τὸν Νουρεντὶν καὶ περιέστειλαν τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, βαθμηδὸν δὲ κατέστησαν καὶ ἐπιθετικώτεροι. Τῷ 1168 ἐτόλμησαν νὰ ἐκστρατεύσωσιν ὑπὸ τὸν νέον βασιλέα τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἀμωρὺ καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Αἰγύπτου. Ἡ ἐκστρατεία ὅμως ἐκείνη ἀπέβη ἀτυχής. Ἡττηθεὶς ὁ Ἀμωρὺ ἐπανῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἔσπευσε νὰ ἐπικαλεσθῇ. τῷ 1169, τὴν βοήθειαν της Δύσεως, συγχρόνως δὲ προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Α΄ Κομνηνοῦ, ὅστις ἀπέστειλε τῷ 1170 κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀνδρόνικον Κοντο στέφανον· ἀλλ' ἐνῷ οὗτος ἐπολιόρκει μετὰ τῶν Λατίνων τὴν Δαμιέττην, ὁ Ἀμωρύ, παρασπονδήσας, συνωμολόγησε κρύφα εἰρήνην μετὰ τῶν πολεμίων καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Τοῦτο ἐξηνάγκασε τὸν στρατηγὸν Κοντοστέφανον νὰ ἀπέλθῃ καὶ αὐτὸς ἐξ Αἰγύπτου, ὥστε πάλιν οἱ Λατῖνοι τῆς Συρίας ἀπέμειναν μόνοι ἔναντι τῶν Μωαμεθανῶν, ταῦτα δὲ καθ' ὃν χρόνον ἐπὶ κεφαλῆς τούτων ἐτίθετο ὁ γενναῖος καὶ δραστήριος Σαλαδδῖνος (Σαλὰχ-ἐδδίν), ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νουρεντὶν (1174) ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονίαν ἁπάντων τῶν Μωαμεθανῶν, ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τῆς Μεσοποταμίας.

Ὁ Σαλαδδῖνος, ἀφοῦ κατέλαβε τῷ 1174 τὴν Δαμασκόν, τὴν Χὸμς (ἀρχ. Ἔμεσαν), τὴν Χάμαν (ἀρχ. Ἐπιφάνειαν) καὶ εἶτα τὴν περὶ τὸ Χαλέπιον χώραν, ἀνεκηρύχθη, τῷ 1175, σουλτᾶνος τῆς Δαμασκοῦ καὶ τοῦ Καΐρου, ἐπεξέτεινε κατόπιν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ πέραν τοῦ Εὐφράτου, ἤτοι μέχρι τῆς Μοσούλης (τῷ 1176), καὶ ἐπανέλαβε τὰς ἐναντίον τῶν Λατίνων ἐχθροπραξίας.

Οἱ Λατῖνοι, συσπειρωθέντες τότε ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ λαβόντες ἐνισχύσεις τινὰς ἐκ Γαλλίας, ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιστῶσιν ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ Σαλαδδίνου μέχρι τοῦ 1180, ὅτε ἐξηνάγκασαν αὐτὸν νὰ συνομολογήσῃ διετῆ ἀνακωχήν. Ἀλλὰ τῷ 1182 ἤρχισαν πάλιν αἱ ἐχθροπραξίαι καταλήξασαι εἰς πλήρη τῶν Λατίνων ἧτταν. Μετὰ τὴν παρὰ τὴν Τιβεριάδα μάχην (Ἰούλιος 1187), καθ' ἣν κατετροπώθησαν οἱ Λατῖνοι, ὁ Σαλαδῖνος ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν 19 Σεπτεμβρίου 1187, καὶ μετὰ δεκαπενθήμερον πολιορκίαν ἐξηνάγκασεν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ (τὴν 3 Ὀκτωβρίου 1187). Τοιουτοτρόπως ἐξηφανίσθη τὸ κατόπιν τοσούτων θυσιῶν ἱδρυθὲν λατινικὸν κράτος τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς χεῖρας δὲ τῶν ἐν Συρίᾳ Λατίνων δὲν ἔμενε πλέον, λήγοντος τοῦ 1187, εἰμὴ μόνον ἡ Ἀντιόχεια καὶ αἱ παράλιαι πόλεις Τρίπολις, Τύρος, Σιδὼν καί τινα ἄλλα ἀσήμαντα μικρὰ φρούρια. Καθ' ὃν χρόνον ἐσαρώνοντο οἱ Λατῖνοι τῆς Συρίας ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν, ἡ Εὐρώπη ἐσπαράσσετο ὑπὸ διαφόρων πολέμων (μεταξὺ πάπα καὶ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας), τὴν κατάστασιν δὲ ταύτην ἐπεδείνουν αἱ ἕνεκα τῶν διαφόρων αἱρέσεων δειναὶ θρησκευτικαὶ ἔριδες, ἐν τέλει δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μανουὴλ Α΄ Κομνηνοῦ (τῷ 1180), ἐκλονίζετο δεινῶς ὑπό τε τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν στρατιῶν καὶ τῶν στόλων τοῦ ἡγεμόνος τῆς Κάτω Ἰταλίας Γουλιέλμου (βλ. λ. *Κομνηνοί*, τ. ΙΔ΄ σελ. 780—782).

Ἐν τούτοις ἡ πτῶσις τῆς Ἱερουσαλὴμ συνεκίνησε βαθύτατα τὴν Δύσιν καὶ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πάπα Κλήμεντος Γ΄ (1187—1191) κατέπαυσαν αἱ ἔριδες καὶ ἡ Εὐρώπη ὁλόκληρος ἡτοιμάσθη καὶ πάλιν νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῶν Ἁγίων Τόπων. Πρῶτοι ἐξηγέρθησαν οἱ Ἰταλοὶ (τῆς Τοσκάνης, τῆς Λομβαρδίας, τῆς Γενούης καὶ τῆς Πίσης) καὶ οἱ Σκανδιναυοί. Τῷ 1188—1189 πολυάριθμα σώματα σταυροφόρων, ἐκ τῶν χωρῶν ἐκείνων προερχόμενα, ἀπεβιβάζοντο εἰς τοὺς λιμένας τῆς Συρίας καὶ ἐνίσχυον τοὺς περὶ τὸν περιπλανώμενον βασιλέα τῆς Συρίας Γκὺ ντὲ Λουζινιὰν καὶ τὸν μαρκήσιον Κονράδον τοῦ Μονφερράτου Λατίνους. Συγχρόνως ὅμως παρεσκευάζοντο πρὸς ἐκστρατείαν καὶ οἱ ἰσχυρότεροι τῆς Εὐρώπης ἡγεμόνες: ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Φρειδερῖκος Α΄ Βαρβαρόσσας (1152—1190), ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος Α΄ Αὔγουστος (1180—1223) καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἑρρῖκος Β΄ (1154—1189).

Ἐκ τούτων πρῶτος ἐξεκίνησεν ἐκ Ρατισβόννης τὴν 23 Ἀπριλίου 1189 ὁ Φρειδερῖκος ἄγων καλῶς ὠργανωμένον καὶ πειθαρχοῦντα στρατὸν ἐκ δεκαπεντακισχιλίων βαρέως ὡπλισμένων ἱππέων καὶ ἰσαρίθμων πεζῶν, πάντων δὲ ἀνδρῶν δεδοκιμασμένων καὶ ἄριστα ὡπλισμένων. Ὁ Φρειδερῖκος, ἀνὴρ συνετὸς καὶ ἔμπειρος, παρεσκεύασεν ἄριστα τὰ τῆς πορείας του. Διῆλθεν ἡσύχως τὴν Οὐγγαρίαν, ἀφοῦ προηγουμένως συνεννοήθη μετὰ τοῦ βασιλέως Βελᾶ, καὶ διὰ χρημάτων ἐπέτυχε τὴν διὰ τῆς χώρας του διάβασιν, ἐν τέλει δέ, κατὰ μῆνα Αὔγουστον, κατῆλθε διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μοραβα εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος. Πρὶν ἢ ἐκκινήσῃ ἐκ Γερμανίας ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἰσαάκιον Β΄ Ἄγγελον (1185—1195), παρακαλῶν νὰ τῷ ἐπιτραπῇ νὰ διέλθῃ διὰ τῶν χωρῶν του ὡς φίλος, τῷ χορηγηθῶσι δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα τρόφιμα ἐπὶ πληρωμῇ. Ὁ Ἰσαάκιος ἀνταπέστειλεν ἐκείνῳ τὸν λογοθέτην Ἰωάννην Δούκαν, ὅστις καὶ συνωμολόγησε σύμβασιν, δι' ἧς ὁ μὲν Φρειδερῖκος ὑπέσχετο νὰ μὴ προξενήσῃ ζημίαν τινὰ εἰς τὸ κράτος ἢ τοὺς ὑπηκόους τοῦ Ἰσαακίου, οὗτος δὲ ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεριμνήσῃ, ὅπως προετοιμάζωνται ἅπαντα τὰ ἐπιτήδεια διὰ τὸν στρατὸν τοῦ Φρειδερίκου.

Ὅταν ἐν τέλει οἱ Γερμανοὶ σταυροφόροι ἔφθασαν εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος, ὁ Φρειδερῖκος ἀνήγγειλε τοῦτο πρὸς τὸν Ἰσαάκιον δι' ἐπιστολῆς, ἣν ἔπεμψε διὰ πρεσβείας ἀποτελουμένης ἐξ ἀνδρῶν «κατὰ γένος λαμπρῶν καὶ ἀξίωσιν», ὁ δὲ Ἰσαάκιος ἀπέστειλε πάλιν αὐτῷ τὸν ἀνωτέρω Ἰωάννην Δούκαν καὶ τὸν Ἀνδρόνικον Καντακουζηνόν, ἵνα κανονίζωσι τὰ τῆς πορείας τοῦ Φρειδερίκου. Αἱ ἑκατέρωθεν ὅμως καχυποψίαι, συνέπειαι φυσικαὶ τῶν προηγουμένων σταυροφοριῶν, δὲν ἐπέτρεψαν νὰ ἐφαρμοσθῶσι τὰ συμφωνηθέντα. Τροφαὶ δὲν προητοιμάζοντο διὰ τὸν στρατὸν τοῦ Φρειδερίκου, ὥστε οὗτος ἠναγκάζετο νὰ ἀποστέλλῃ διάφορα ἀποσπάσματα πρὸς περισυλλογὴν τῶν ἐπιτηδείων ἐκ τῆς χώρας, ἀλλὰ τότε ὁ παρακολουθῶν βυζαντινὸς στρατός, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξίου Γίδου καὶ τοῦ πρωτοστράτορος Μανουὴλ Καμύτζη (ἐξαδέλφου τοῦ αὐτοκράτορος), ἐπετίθετο κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου συνέβαινον καθ' ἑκάστην πολλαὶ αἱματηραὶ συμπλοκαί. Εἰς ἐπίμετρον ὁ Ἰσαάκιος διέταξε τοὺς στρατηγούς του νὰ παρεμβάλλωσι καὶ πάσας τὰς δυνατὰς δυσκολίας εἰς τὴν πορείαν τῶν σταυροφόρων (δηλαδὴ νὰ φράττωσι τὰς ὁδούς, νὰ κλείωσι τὰς πύλας τῶν πόλεων κλπ.). Πάντα τὰ ἀνωτέρω ὁμολογεῖ ὁ Νικήτας Χωνιάτης, ὅστις ἦτο τότε διοικητὴς Φιλιππουπόλεως καὶ ὅστις, μὴ θελήσας νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ διατασσόμενα αὐτῷ ἐχθρικὰ κατὰ τῶν Γερμανῶν μέτρα, καθῃρέθη τῆς θέσεώς του ὑπὸ τοῦ Ἰσαακίου.

Ἡ πορεία τῶν Γερμανῶν, ἐκτελουμένη ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ὑπῆρξε βραδυτάτη, ὥστε ἔφθασαν (διὰ Φιλιππουπόλεως) εἰς Ἀδριανούπολιν κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ συνεπῶς ἠναγκάσθησαν νὰ παραμείνωσιν ἐκεῖ μέχρι τοῦ ἔαρος τοῦ ἐπιόντος ἔτους. Ὁ Φρειδερῖκος, μένεα πνέων κατὰ τοῦ Ἰσαακίου, ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Γερμανίᾳ υἱόν του Ἑρρῖκον νὰ ζητήσῃ πλοῖα ἀπὸ τὰ ναυτικὰ τῆς Ἰταλίας κράτη (τὴν Ἑνετίαν, τὴν Γένουαν, τὸν Ἀγκῶνα κλπ.), διὰ νὰ προσβάλῃ ἀπὸ θαλάσσης τὴν Κωνσταντινούπολιν, συγχρόνως δὲ προέτρεπε τὸν πάπαν νὰ κηρύξῃ σταυροφορίαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐν τέλει συνεβιβάσθη μετὰ τοῦ Ἰσαακίου, ἀντηλλάγησαν νέοι ὅρκοι καὶ πολύτιμα δῶρα καὶ κατὰ Μάρτιον 1190 κατῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς Καλλίπολιν καὶ διὰ τῶν βυζαντινῶν πλοίων διεπεραιώθη εἰς Μ. Ἀσίαν, ἀφοῦ ὅμως ἔλαβεν ὁμήρους, ἵνα ἐξασφαλισθῇ περὶ τῆς πιστῆς ἐκτελέσεως τῶν συμφωνηθέντων.

Ἡ διὰ τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ βυζαντινοῦ ἐδάφους πορεία ὑπῆρξε κοπιώδης, ἀλλ' ὁμαλωτέρα ὑπὸ ἔποψιν προμηθείας τῶν ἀναγκαίων, δὲν ἔλειψαν ὅμως καὶ ἐκεῖ αἱ αἱματηραὶ συμπλοκαί. Προχωρῶν οὕτω ὁ Φρειδερῖκος διὰ Φιλαδελφείας καὶ Λαοδικείας τῆς Φρυγίας, ἔνθα ἔτυχεν ἐξαιρέτως φιλόφρονος δεξιώσεως ἐκ μέρους τῶν κατοίκων, εἰσῆλθεν εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος. Ἐκεῖ ἤλπιζεν ὁ Φρειδερῖκος νὰ εὕρῃ καλυτέραν ὑποδοχήν, διότι ὁ σουλτᾶνος τοῦ Ἰκονίου διέκειτο φιλικῶς πρὸς τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ πάλιν διεψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες του. Ὁ σουλτᾶνος ἐκεῖνος εἶχε παραμερισθῆ ὑπὸ τῶν υἱῶν του, οἵτινες ὑπεσχέθησαν

Digitized by Google

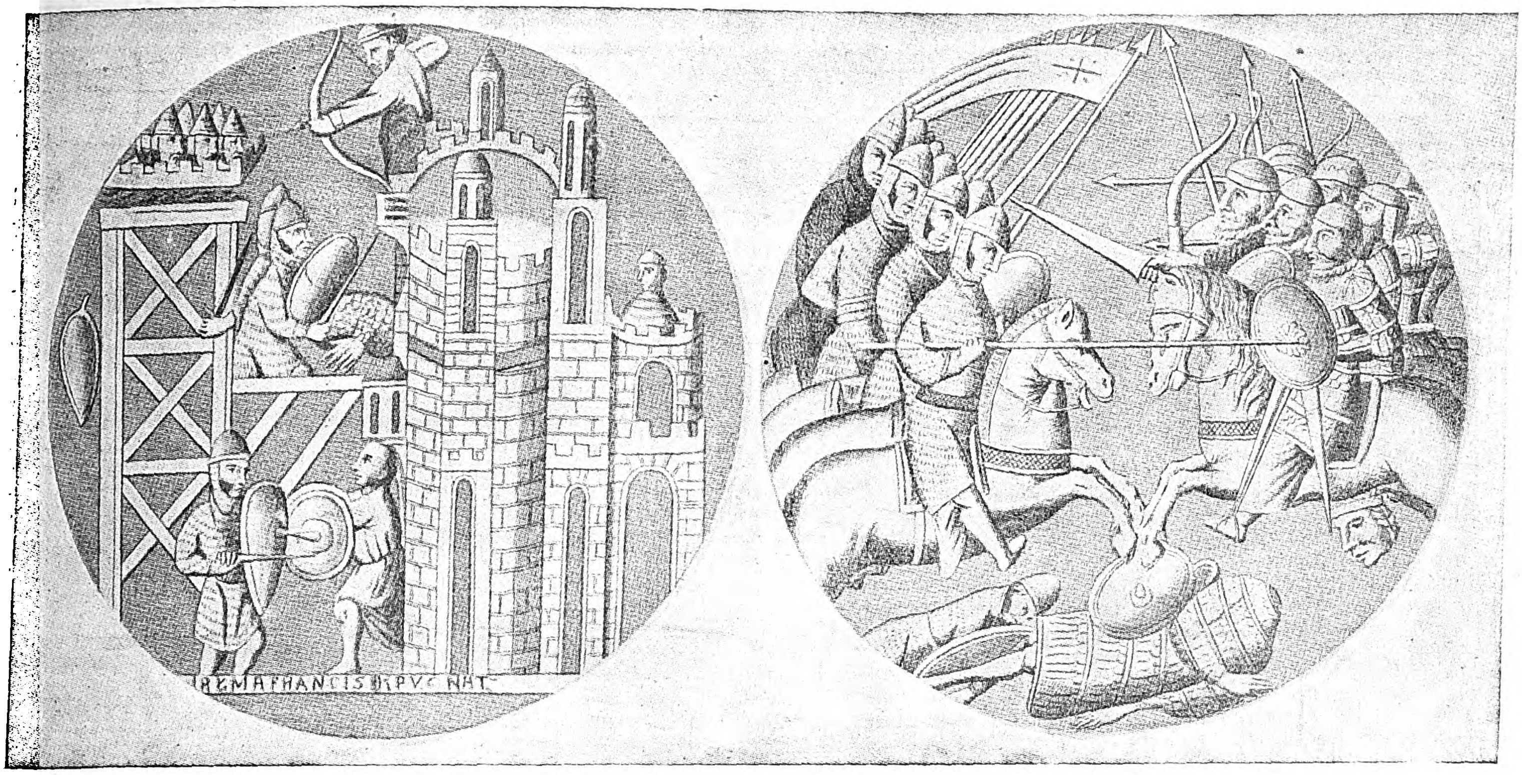

Ἐπεισόδια τῆς Α' σταυροφορίας.

[Ἀριστερά: Οἱ σταυροφόροι τῇ βοηθείᾳ περιστροφικοῦ πύργου ἐπιτίθενται κατὰ τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλήμ. Δεξιά: ἔφοδος κατὰ τῶν ἀπίστων. Σχεδιάσματα τοῦ Μονφωκὸν ἐπὶ ὑελοπινάκων τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τῶν Παρισίων, καταστραφέντων ἤδη.]

μέν, ὡς ὁ Ἰσαάκιος, νὰ βοηθήσωσι τῶν πορείαν τῶν σταυροφόρων, ἀλλὰ ἠθέτησαν, ὡς ἐκεῖνος, τὰ συμφωνηθέντα, οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ κατόπιν καὶ φανερῶς ἀντιπαρετάχθησαν αὐτοῖς πρὸ τοῦ Φιλομηλίου (μεταξὺ Ἀφιὸν Καρα-χισὰρ καὶ Ἰκονίου). Οἱ Τοῦρκοι ἡττήθησαν καὶ ὁ Φρειδερῖκος ἐπυρπόλησε τὴν πόλιν ἐκείνην. Τὰ αὐτὰ ἐπανελήφθησαν εἰς Γιγκλάριον καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Ἰκόνιον. Τὴν τελευταίαν ταύτην πόλιν ὁ Φρειδερῖκος κατέλαβεν ἐξ ἐφόδου, οὐδεμίαν ὅμως ἐπροξένησεν εἰς αὐτὴν ζημίαν, ἀλλὰ συνθηκολογήσας ἀμέσως μετὰ τῶν Τούρκων καὶ λαβὼν παρ' αὐτῶν τρόφιμα, ἵππους καὶ ὁδηγούς, ἐσυνέχισε τὴν πορείαν του, διῆλθε τὸν Ταῦρον ἀκωλύτως καὶ ἐστρατοπέδευσεν, ἀρχομένου τοῦ Ἰουνίου, παρὰ τὸν ποταμὸν Καλίκανδον (τουρκ. Σαλὲφ) τῆς Κιλικίας, τὴν δὲ 10 Ἰουνίου, διαβαίνων ἔφιππος αὐτόν, παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ ρεύματος καὶ ἐπνίγη. Ὁ θάνατος τοῦ χρηστοῦ ἐκείνου βασιλέως καὶ πεπειραμένου καὶ συνετοῦ στρατηλάτου ἐπήνεγκε μετ' ὀλίγον καὶ τοῦ στρατοῦ του τὴν καταστροφήν. Τὴν ἀρχηγίαν τῶν Γερμανῶν σταυροφόρων ἀνέλαβεν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Φρειδερίκου δοὺξ τῆς Σουαβίας, ὅστις μετὰ κοπιωδεστάτας πορείας καὶ ἀλλεπαλλήλους πρὸς τοὺς Ἄραβας μάχας εἰσῆλθεν ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει εἰς Ἀντιόχειαν τὴν 21 Ἰουνίου· μεθ' ὅ, μαχόμενος ἀδιαλείπτως, ἔφθασεν ἐν τέλει μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ στρατοῦ του εἰς Παλαιστίνην καὶ ἡνώθη μετὰ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἀφιχθέντων ἐκεῖ διὰ θαλάσσης ἑτέρων πολυαρίθμων σταυροφόρων ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Φίλιππον-Αὔγουστον καὶ τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ριχάρδον τὸν Λεοντόκαρδον, ὅστις εἶχε πρό τινος (τῷ 1189) διαδεχθῆ τὸν πατέρα του Ἑρρῖκον Β'.

Φίλιππος καὶ Ριχάρδος συνεκέντρωσαν ἐν Γαλλίᾳ τὰ στρατεύματά των καὶ ἀπὸ κοινοῦ κατῆλθον μέχρι Λυῶνος, ἐκεῖθεν δὲ ὁ μὲν πρῶτος ἐπορεύθη εἰς Γένουαν τῆς Ἰταλίας καὶ ἐκεῖθεν διὰ θαλάσσης μετέβη εἰς Μεσσήνην (τῆς Σικελίας), ἔνθα ἔφθασε τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1190, ὁ δὲ Ριχάρδος κατῆλθεν εἰς Μασσαλίαν καὶ ναυλώσας πλοῖα ἔπλευσεν εἰς Μεσσήνην, ἔνθα ἔφθασε τὴν 23 Σεπτεμβρίου. Ἐκεῖ μετ' οὐ πολὺ κατέπλευσε καὶ ὁ ἐξ Ἀγγλίας κατελθὼν στόλος του, ἀλλ' ὁ ἐπελθὼν χειμὼν καὶ ἡ ἀνάμειξις τοῦ Ριχάρδου εἰς τὰς ἐμφυλίους ἔριδας τῆς Σικελίας ἐξηνάγκασαν τοὺς δύο βασιλεῖς νὰ διαχειμάσωσιν εἰς Μεσσήνην, ὁπόθεν ἀπέπλευσαν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἐπιόντος ἔτους, ὁ μὲν Φίλιππος τὴν 30 Μαρτίου 1191, ὁ δὲ Ριχάρδος τὴν 10 Ἀπριλίου.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐν Παλαιστίνῃ Λατῖνοι ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Ἱερουσαλὴμ Γκὺ ντὲ Λουζινιὰν ἐπολιόρκησαν (ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1189) τὴν Ἄκρην (Πτολεμαΐδα), ὁ δὲ σουλτᾶνος Σαλαδδὶν ἀπέκλειεν ἔξωθεν τοὺς πολιορκητάς, ἵνα προλάβῃ τὴν πτῶσιν τῆς πόλεως. Ἡ ἔλλειψις τροφῶν παρὰ τοῖς πολιορκηταῖς, τροφοδοτουμένοις ἀτάκτως ἀπὸ θαλάσσης, καὶ αἱ ἔριδες μεταξὺ τοῦ Γκὺ ντὲ Λουζινιὰν καὶ τοῦ Κονράδου τοῦ Μομφερράτου, διαφυλονικούντων τὰ συντρίμματα τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλήμ, καθίστων τὴν θέσιν τῶν Λατίνων ἐπισφαλεστάτην, ὅτε, ἀρχομένου τοῦ θέρους 1191, κατέπλευσε πρὸ τῆς Ἄκρης ὁ Φίλιππος-Αὔγουστος καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Ριχάρδος, ἀφοῦ προηγουμένως οὗτος, προσεγγίσας εἰς Κύπρον, ἐκυρίευσεν εὐχερῶς τὴν νῆσον καὶ ᾐχμαλώτισε τὸν κατέχοντα ταύτην στασιαστὴν Ἰσαάκιον Δούκαν Κομνηνὸν (βλ. λ. *Κομνηνοί*, τόμ. ΙΔ', σελ. 777). Μετ' ὀλίγον ἀπεβιβάσθη πρὸ τῆς Ἄκρης καὶ ὁ Φρειδερῖκος τῆς Αὐστρίας μετ' ἄλλων σταυροφόρων, ὥστε ὁ σουλτᾶνος Σαλαδδὶν ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην ὑπὸ τοὺς ὅρους νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Λατίνους ἡ Ἄκρη καὶ προσέτι νὰ δοθῇ αὐτοῖς ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ Τίμιος Σταυρός, οἱ δὲ Χριστιανοὶ αἰχμάλωτοι, ἀνερχόμενοι εἰς 10 περίπου χιλιάδας, νὰ ἀπελευθερωθῶσιν ἀντὶ 200 χιλιάδων χρυσῶν νομισμάτων, ἤτοι 3 περίπου ἑκατομμυρίων χρυσῶν δραχμῶν σημερινῶν. Τοιουτοτρόπως παρεδόθη ἡ Ἄκρη εἰς τοὺς σταυροφόρους τὴν 12 Ἰουλίου 1191, τὴν δὲ 31 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀνεχώρησε διὰ Γαλλίαν ὁ Φίλιππος-Αὔγουστος, ἀφοῦ προηγουμένως συμμετέσχεν εἰς τὸ συμβούλιον τῶν ἡγεμόνων, τὸ ὁποῖον διεμοίρασε μεταξὺ Γκὺ ντὲ Λουζινιὰν καὶ Κονράδου τοῦ Μονφερράτου τὰς κτήσεις τοῦ καταλυθέντος βασιλείου τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἀναχωρῶν ἐκ Παλαιστίνης ὁ Γάλλος βασιλεύς, ἀφῆκεν ἐκεῖ μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας Οὔγωνα καὶ τὸν κόμιτα τῆς Καμπανίας Ἑρρῖκον, οὓς ἔθεσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἄγγλου βασιλέως Ριχάρδου, ὁ ὁποῖος παρέμεινεν οὕτως ἀνώτατος τῶν σταυροφόρων ἀρχηγός.

Ἀδημονῶν ὁ Ριχάρδος διὰ τὴν καθυστέρησιν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Χριστιανῶν αἰχμαλώτων, ἔπεμψε πρὸς τὸν Σαλαδδὶν τελεσίγραφον, ἀπειλῶν νὰ σφάξῃ τοὺς εἰς χεῖράς του Ἄραβας αἰχμαλώτους ἐὰν δὲν ἀπελευθερωθῶσιν ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας οἱ Χριστιανοὶ αἰχμάλωτοι· ἐπειδὴ δὲ ἐβράδυνε κατά τι ἡ ἀπελευθέρωσις αὐτῶν, ὁ Ριχάρδος διέταξε νὰ σφαξωσιν ἐνώπιόν του ἅπαντας τοὺς αἰχμαλώτους Ἄραβας. Ὡς ἐκ τούτου διερρήχθη ἡ συνομολογηθεῖσα εἰρήνη καὶ ἤρξαντο πάλιν αἱ ἐχθροπραξίαι, καθ' ἃς ὁ Ριχάρδος, βαδίζων ἄλλοτε μὲν κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἄλλοτε πρὸς τὴν Ἀσκάλωνα καὶ πρὸς τὴν Ἰόππην, κατέπληξε τοὺς Ἄραβας διὰ τῶν ἀπαραμίλλων ἡρωϊσμῶν του. Ἐν τέλει, ἀπαυδήσας ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀγώνων, ἤρξατο νέας περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Σαλαδδίνου. Ἐν τούτοις τὸν Ἰανουάριον 1192 ἐβάδισε πάλιν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ ἐξ Ἀγγλίας ὅμως εἴδησις, ὅτι ὁ ἐκεῖ ἀδελφός του Ερρῖκος ἐδυσσοδόμει ἐναντίον του, τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀναστείλῃ τὴν προέλασίν του καὶ νὰ σκεφθῇ περὶ ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα· πρὸ τούτου ὅμως προσεπάθησε νὰ συμβιβάσῃ τὰς μεταξὺ τῶν Λατίνων ἔριδας καὶ ἐπέτυχε νὰ πείσῃ τὸν Γκὺ ντὲ Λουζινιὰν νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὲρ τοῦ Κονράδου τοῦ Μομφερράτου, εἰς ἀντάλλαγμα δὲ νὰ λάβῃ τὴν Κύπρον.

Ὁ σταυροφορικὸς στρατὸς ἤρχιζεν ἤδη νὰ διαλύηται. Ὁ Οὔγων τῆς Βουργουνδιας ἀπῆλθεν εἰς Τύρον, ἔνθα μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν, ὁ δὲ Ριχάρδος ἐξηκολούθησε μὲν τοὺς ἡρωϊκοὺς καὶ ἀκάρπους ἀγῶνάς του κατὰ τῶν Ἀράβων, ἀλλ' ἐν τέλει, ἀπαυδήσας καὶ αὐτός, συνωμολόγησε (τὸν Σεπτέμβριον 1192) μετὰ Σαλαδδίνου εἰρήνην, καθ' ἣν ἡ Ἱεροσουλὴμ ἔμενεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μωαμεθανῶν, ἀλλ' ἐπετρέπετο ἡ ἐν αὐτῇ εἴσοδος εἰς τοὺς ἀόπλους Χριστιανοὺς προσκυνητάς. Οἱ Λατῖνοι διετήρουν τὰς θέσεις, ἃς κατεῖχον ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Παλαιστίνης, ἀπὸ Τύρου μέχρις Ἰόππης. Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθε καὶ ὁ Ριχάρδος εἰς τὴν πατρίδα του, τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1192, καὶ οὕτως ἔληξεν καὶ ἡ τρίτη Σταυροφορία χωρὶς οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν τῶν ἐν Συρίᾳ Χριστιανῶν.

Τετάρτη Σταυροφορία (1203—1204). Ἡ οἰκτρὰ ἀποτυχία τῆς Γ' Σταυροφορίας οὔτε τὸν πάπαν οὔτε τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἀπεθάρρυνεν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γερμανίας Ἑρρῖκος ΣΤ', κύριος καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, παρεσκευάζετο ἤδη ἀπὸ τοῦ 1194 νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ ἐγχείρημα τοῦ πατρός του Φρειδερίκου Α' Βαρβαρόσσα, ἐνθαρρυνόμενος πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ κατὰ Μάρτιον 1193 ἐπελθόντος θανάτου τοῦ σουλτάνου Σαλαδδίνου, καθὼς καὶ ἐκ τῆς ὁλονὲν αὐξούσης δυνάμεως τοῦ ἐν Κιλικίᾳ ἀρμενικοῦ κράτους. Τὴν 31 Μαΐου 1195 ὁ Ἑρρῖκος ΣΤ' ἐκήρυξεν ἐν Βάρῃ νέαν σταυροφορίαν καί, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ πάπα Σελεστίνου Γ' (ἀνησυχοῦντος διὰ τὴν ὁλοὲν κραταίωσιν τοῦ βασιλέως ἐκείνου), ἐπέτυχε νὰ ἐξεγείρῃ νέον ἐνθουσιασμὸν ἐν Γερμανίᾳ ὑπὲρ τῶν Ἁγίων Τόπων. Πολυάριθμοι σταυροφόροι κατελθόντες εἰς Μεσσήνην ἀπέπλευσαν ἐκεῖθεν τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1197, κατευθυνόμενοι ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγοὺς εἰς Συρίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Μουσουλμᾶνοι εἶχον καταλάβει (κατ' Αὔγουστον 1197) τὴν Ἰόππην, ὥστε οἱ σταυροφόροι ἐστράφησαν κατὰ τῆς Βηρυττοῦ, ἣν καὶ ἐκυρίευσαν, νικήσαντες τὰ στρατεύματατα τῆς Αἰγύπτου. Ἐκεῖθεν ἡτοιμάζοντο νὰ βαδίσωσι κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου ΣΤ' (28 Σεπτεμβρίου 1197) ἀπεθάρρυνεν ἐπὶ τοσοῦτον αὐτούς, ὥστε ἀνέστειλαν τὴν ἐπιχείρησιν καί, συνομολογήσαντες ἀνακωχὴν μετὰ τοῦ σουλτάνου Ἀλμελίκ, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑρρίκου ΣΤ' τὴν πρωτοβουλίαν τῆς νέας ταύτης σταυροφορίας ἀνέλαβεν ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' (1198—1216) μὲ τὸ γνωστὸν τοῦ προκατόχου του πρόγραμμα. Τὸ κήρυγμα τῶν ἀπεσταλμένων του ἠλεκτρίζει καὶ πάλιν τοὺς ἄρχοντας καὶ τὰ πλήθη, οἵτινες σπεύδουσι νὰ δηλώσουν συμμετοχὴν εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Ὁ κόμις τῆς Καμπανίας Τιμπὼ (Thibau), ὁ κόμης τοῦ Μπλουὰ Λουδοβῖκος, ὁ στρατάρχης τῆς Καμπανίας Γοδοφρεῖδος Βιλλεαρδουῖνος, ὁ κόμις τῆς Φλάνδρας Βαλδουῖνος καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Εὐστάθιος καὶ Ἑρρῖκος, ὁ μαρκίων τοῦ Μομφερράτου Βονιφάτιος, ὁ Σίμων τοῦ Μονφὸρ καὶ πολυάριθμοι Γάλλοι ἱππόται συνεκέντρωσαν τοὺς προσερχομένους ἐθελοντάς, ἀνεκήρυξαν ἀρχηγὸν αὐτῶν τὸν κόμιτα Τιμπὼ καὶ συγχρόνως ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσωσι τὴν σύμπραξιν τῆς ναυτικῆ Ἑνετίας, πρὸς τὴν ὁποίαν καὶ ἀποστέλλουσι κατὰ τὸν Φεβρουάριον 1201 πολυμελῆ πρεσβείαν ὑπὸ τὸν στρατάρχην τῆς Καμπανίας Βιλλεαρδουῖ-

Digitized by Google

νον. Πρῶτος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας, κατὰ τὴν γνώμην πάντων, ἔδει νὰ ἦτο ἡ Αἴγυπτος, ἀλλὰ τοῦτο προσέκοπτεν εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἑνετίας, ἥτις εἶχε ζωτικώτατα ἐμπορικὰ συμφέροντα εἰς τὴν χώραν ἐκείνην καὶ πολλοὺς ἐκεῖ ἐγκατεστημένους ἐμπορικοὺς πράκτορας.

Δόγης τῆς Ἑνετίας ἦτο τότε ὁ γηραιὸς ὅσον καὶ πανοῦργος Ἐρρῖκος Δάνδολος, ὅστις δὲν ἀπέκρουσεν εἰς τὸ φανερὸν τὰ σχέδια τῶν σταυροφόρων· τοὐναντίον ἐδέχθη μεγαλοπρεπῶς τοὺς ἀπεσταλμένους των καὶ συνωμολόγησε μετ' αὐτῶν συνθήκην, καθ' ἣν ἡ μὲν Ἑνετία ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παράσχῃ τὰ ἀναγκαῖα πλοῖα διὰ τὴν μεταφορὰν 30 περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν μετὰ τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀποσκευῶν των, καθὼς καὶ διὰ τὸν ἐπὶ ἓν ἔτος ἀνεφοδιασμὸν αὐτῶν. Ἀνελάμβανε προσέτι νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν καὶ διὰ 50 πολεμικῶν πλοίων. Εἰς ἀντάλλαγμα οἱ σταυροφόροι ἀνέλαβον νὰ καταβάλωσιν εἰς τὴν Ἑνετικὴν κυβέρνησιν 85 χιλ. μάρκας ἀργύρου (ἤτοι περίπου 4.250.000 χρυσῶν δραχμῶν σημερινῶν), εἰς τέσσαρας δόσεις, μέχρι τέλους Ἀπριλίου 1202, ὅτε ἠλπίζετο ὅτι θέλουσι συγκεντρωθῆ εἰς Ἑνετίαν τὰ ἀνωτέρω στρατεύματα, ἵνα δυνηθῶσι νὰ ἐκπλεύσωσι κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Πλὴν τοῦ ἀνωτέρου χρηματικοῦ ποσοῦ ἡ Ἑνετία θὰ ἐλάμβανε, κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συναφθείσης συνθήκης, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς ληφθησομένης λείας καὶ τῶν κατακτηθησομένων χωρῶν.

Συνέλευσις τῶν σταυροφόρων, συνελθοῦσα κατὰ Μαΐον 1201 εἰς Corbie τῆς Γαλλίας, ἐπεκύρωσε τὴν ἀνωτέρω συνθήκην καὶ ἀπεφάσισεν ἵνα ἡ ἐκστρατεία ἐκκινήσῃ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἐπερχομένου ἔτους 1202.

Μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ὁ κόμις Τιμπώ, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἀρχηγὸς τῆς σταυροφορίας ἐξελέγη τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως Φιλίππου ὁ μαρκήσιος τοῦ Μομφερράτου Βονιφάτιος. Ἐν τούτοις ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας δὲν ἦτο σαφῶς καθωρισμένος. Οἱ πολλοὶ ἐγνώριζον τοῦτο μόνον: ὅτι ἐστράτευον εἰς Ἀνατολήν, οἱ ἀρχηγοί των δὲ μόνον ἦσαν μεμυημένοι περὶ τοῦ πραγματικοῦ σκοποῦ, τοῦ Καΐρου. Ἀλλὰ πλὴν τούτων δύο σημαντικώτατοι παράγοντες τῆς ὅλης κινήσεως, ἡ Ἑνετία καὶ ὁ πάπας, ἄλλα σχέδια εἶχον κατὰ νοῦν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν των. Ἡ Ἑνετία ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἀπεφάσιζε νὰ κινήσῃ ὅπλα κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ὁ δὲ πάπας ἀνέμενε νὰ κανονίσῃ τὴν στάσιν του ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ὅπως αὗται παρίσταντο ἐνώπιόν του σχετικῶς μὲ τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διεπραγματεύετο μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, δηλαδὴ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ρώμην, συγχρόνως δὲ (τῷ 1201) ἀφικνεῖτο εἰς Ρώμην ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ παρουσιάζετο ἐνώπιόν του ὁ Ἀλέξιος Ἄγγελος, υἱὸς τοῦ ἐκθρονισθέντος τῷ 1195 αὐτοκράτορος Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου καὶ ἐζήτει τὴν προστασίαν τοῦ πάπα κατὰ τοῦ θείου του Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου, ὅστις εἶχεν ἐκθρονίσει, τυφλώσει καὶ φυλακίσει τὸν Ἰσαάκιον. Ὡς ἀντάλλαγμα τῆς προστασίας τοῦ πάπα ὑπέσχετο καὶ αὐτὸς νὰ ὑποτάξῃ εἰς τὴν Ρώμην τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' δὲν ἠθέλησε νὰ διαρρήξῃ τὰς μετὰ τοῦ Ἀλεξίου Γ' διαπραγματεύσεις, ἀλλὰ δὲν ἤθελε καὶ νὰ ἀπορρίψῃ ἐντελῶς τὰς προτάσεις τοῦ νεαροῦ Ἀλεξίου Ἀγγέλου, δι' ὃ καὶ παρέπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γερμανίας Φίλιππον, ὅστις εἶχε σύζυγον τὴν Εἰρήνην, ἀδελφὴν τοῦ Ἀλεξίου τούτου, καὶ συνεπῶς εἶχε συμφέρον νὰ ἐπιθυμῇ τὴν ἄνοδον αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον.

Ὁ βασιλεὺς Φίλιππος δὲν συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατεία, ἦτο ὅμως φίλος τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ', καθὼς καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς σταυροφορίας Βονιφατίου τοῦ Μομφερράτου, ὃν καὶ εἶχεν ὑποδείξει καὶ ὑποστηρίξει ἵνα ἀνακηρυχθῇ ἀρχηγὸς τῶν σταυροφόρων. Πρὸς τὸν Βονιφάτιον τοῦτον ἀπέστειλε τὸν γυναικάδελφόν του Ἀλέξιον. Τοιουτοτρόπως ἤρχισαν διαπραγματεύσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἡγεμονόπαις Ἀλέξιος δὲν ἐδίστασε νὰ ὑποσχεθῇ τὴν ἄνευ ὅρων ὑποταγὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ρώμην καὶ προσέτι τὴν ἀπόλυτον συνδρομήν του εἰς τὴν μελετωμένην ἐκστρατείαν, ταῦτα δὲ ἵνα στρέψῃ κατὰ τῆς πατρίδος του τοὺς ὑπὸ ἀδιαλλάκτου μισελληνισμοῦ διαπνεομένους σταυροφόρους.

Ἐν μεταξὺ τὰ σταυροφορικὰ στρατεύματα εἶχον συσσωρευθῆ ἐπὶ ἐρήμων τινῶν νησίδων τῆς ἑνετικῆς λιμνοθαλάσσης, ἀλλ' ἠδυνάτουν νὰ ἐκκινήσωσι διὰ τὴν ἐκστρατείαν των, διότι δὲν εἶχον νὰ καταβάλωσιν ὁλόκληρον τὸ χρηματικὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς τὴν Ἑνετίαν διὰ τὰ ἔξοδα τῆς μεταφορᾶς των. Καὶ ἀκριβῶς μίαν τοιαύτην στιγμὴν ἀνέμενεν ὁ πανοῦργος δόγης Δάνδολος, ἵνα κατορθώσῃ νὰ ἐκτρέψῃ τὴν σταυροφορίαν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῆς σκοποῦ καὶ κατευθύνῃ αὐτὴν συμφώνως πρὸς τὰ ἑνετικὰ συμφέροντα. Ἐξεμεταλλεύθη δὲ αὐτὴν μετὰ ἐξαιρετικῆς ἐπιτηδειότητος. Ἐδήλωσεν εἰς τοὺς σταυροφόρους ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ ἐκστρατεύσῃ ἀμέσως μετ' αὐτῶν, ἐὰν ἀνελάμβανον νὰ ἐξοφλήσωσι τὸ ὑπόλοιπον τοῦ χρέους των ἐκ τοῦ εἰς αὐτοὺς ἀνήκοντος μέρους τῆς λείας ἐκ τῆς πρώτης ὑπ' αὐτῶν ἁλωθησομένης πόλεως. Οἱ σταυροφόροι ἐδέχθησαν, καὶ τότε ὁ Δάνδολος ἐπρότεινεν ἄλλα εἰς αὐτούς. Τοῖς παρέστησεν ὅτι, λόγῳ τοῦ προκεχωρηκότος τῆς ὥρας τοῦ ἔτους (ἦτο ἤδη Ὀκτώβριος), δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πλεύσωσιν εἰς Αἴγυπτον καὶ ὅτι ἔδει νὰ ἀναμένωσι τὸ ἔαρ τοῦ ἐπομένου ἔτους, συγχρόνως δὲ ἐπρότεινεν αὐτοῖς νὰ προσβάλωσι μίαν ἐγγὺς κειμένην πόλιν, τὴν ἐπὶ τῆς δαλματικῆς παραλίας Ζάραν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι αὕτη παρηνώχλει σοβαρῶς τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑνετῶν.

Πληροφορηθεὶς ταῦτα ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ', ἔσπευσε νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς χριστιανικῆς ἐκείνης πόλεως καὶ ἠπείλησεν ἀφορισμὸν ἐὰν δὲν ἤκουον τὴν διαταγήν του. Πολλοὶ τῶν σταυροφόρων, πτοηθέντες ἐκ τούτου, ἐγκατέλιπον τὰς τάξεις των καὶ ἀπῆλθον εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν, ἀλλ' ὁ Δάνδολος, ὁ Βονιφάτιος καὶ λοιποὶ ἀρχηγοί, μηδεμίαν δίδοντες προσοχὴν εἰς τὰς παπικὰς ἀπειλάς, ἐξέπλευσαν κατὰ τῆς Ζάρας καὶ μετὰ πολιορκίαν δύο ἑβδομάδων (1—14 Νοεμβρίου 1202), ἐξεπόρθησαν καὶ ἐλεηλάτησαν αὐτήν, μεθ' ὃ τὴν παρέδωσαν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἑνετῶν. Τοιουτοτρόπως ὁ Δάνδολος ἐπέτυχε τοὺς δύο σκοπούς του: κατέλαβε τὴν Ζάραν καί, ὅπερ σπουδαιότερον δι' αὐτόν, ἀπέφυγε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλ' ἡ Ἑνετία εἶχε καὶ ἀλλαχοῦ ἐκκρεμεῖς λογαριασμούς, διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν ὁποίων ὁ Δάνδολος ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ εὕρισκε πρόθυμον τὴν σύμπραξιν τῶν τε σταυροφόρων καὶ τοῦ πάπα. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑνετοὶ ἔμποροι καὶ τὰ ἐκεῖ καταπλέοντα ἑνετικὰ πλοῖα ἐφορολογοῦντο βαρέως καὶ ἐπιέζοντο παντοιοτρόπως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Γ'· ἐπὶ πλέον οὗτος καθυστέρει τὴν καταβολὴν τῆς ὀφειλομένης εἰς τοὺς ἐκεῖ Ἑνετοὺς ἀποζημιώσεως δι' ὅσας φθορὰς ἐπήνεγκεν αὐτοῖς πρὸ ἐτῶν ὁ ὄχλος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἐπίμετρον δὲ ἐξώθει τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰταλοὺς ἐκ Πίσης νὰ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν Ἑνετῶν καὶ νὰ φονεύωσι καὶ διαρπάζωσιν αὐτούς. Δι' ὅλα αὐτὰ ὁ Δάνδολος ἀνέμενεν εὐκαιρίαν, ἵνα τιμωρήσῃ τὸ Βυζάντιον, ὥστε ἔσπευσε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς ἤδη παρουσιαζομένης ὡς καταλληλοτάτης. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς σταυροφορίας Βονιφάτιος, ὄργανον τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως Φιλίππου (ὁ ὁποῖος ἔπνεε μένεα κατὰ τῶν Βυζαντινῶν δι' ὅσα ὁ πατήρ του Φρειδερῖκος Α' Βαρβαρόσσας ἔπαθεν ἐξ αἰτίας των κατὰ τὴν Γ' Σταυροφορίαν), ἦτο προθυμότατος νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὑπελείπετο ἡ ἔγκρισις τοῦ πάπα, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐνεθάρρυνε διὰ τῆς στάσεώς του τὰ σχέδια τοῦ Δανδόλου, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς σταυροφόρους νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ Χριστιανῶν, ἀφ' ἑτέρου ὅμως διεκήρυττεν ὅτι οἱ ἐν Βυζαντίῳ ἐγένοντο ἔνοχοι βαρυτάτων κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐγκλημάτων, ὅτι ἀπεποιοῦντο νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἐκκλησιαστικὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης καὶ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Γ' διέπραξε τὰς δεινοτέρας βιαιοπραγίας κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰσαακίου καὶ ἥρπασε τὸν θρόνον αὐτοῦ. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τοῦ Δανδόλου εἰργάζετο πρωτίστως ὁ ἐν Ἰταλίᾳ περιφερόμενος Βυζαντινὸς ἡγεμονόπαις Ἀλέξιος Ἄγγελος, ὅστις προσεπάθει νὰ στρέψῃ τοὺς σταυροφόρους κατὰ τῆς πατρίδος του, ἵνα ἐκθρονίσῃ καὶ τιμωρήσῃ τὸν θεῖόν του Ἀλέξιον Γ'.

Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1203 ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἀλεξίου καὶ τοῦ γαμβροῦ του Φιλίππου, βασιλέως τῆς Γερμανίας, ἀφίχθησαν εἰς Ζάραν καὶ μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις συνωμολόγησαν (κατ' Ἀπρίλιον (1203) μετὰ τῶν σταυροφόρων συνθήκην, καθ' ἣν οὗτοι μὲν ἀνελάμβανον νὰ ἐκθρονίσωσι τὸν Ἀλέξιον Γ' καὶ νὰ ἀναβιβάσωσιν εἰς τὸν θρόνον τὸν νεανίαν Ἀλέξιον Ἄγγελον, οὗτος δὲ ὑπέσχετο νὰ ἀποζημιώσῃ διὰ μεγάλου χρηματικοῦ ποσοῦ τοὺς σταυροφόρους καὶ νὰ συνεκστρατεύσῃ μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν.

Τὸν Μάϊον (1203) μοῖρα ἑνετικοῦ στόλου μετὰ ἰσχυροῦ σώματος σταυροφόρων, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δανδόλου, ἔπλευσεν εἰς Δυρράχιον καὶ ἀφοῦ κατέλαβεν αὐτὸ καὶ ἀνεφήμησεν ὡς βασιλέα τὸν Ἀλέξιον (Ἀλέξιον Δ') κατέπλευσεν εἰς Κέρκυραν, ἔνθα ἀφίκετο καὶ ὁ ὑπόλοιπος σταυροφορικὸς στόλος καὶ στρατὸς μετὰ τοῦ Ἀλεξίου. Μετὰ βραχεῖαν ἐκεῖ διαμονὴν ἐξέπλευσαν τὴν 25 Μαΐου διὰ Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν 23 Ἰουνίου ἠγκυροβόλησαν πρὸ τοῦ προαστείου αὐτῆς Ἁγίου Στεφάνου, εἶτα εἰς διαφόρους ἔναντι λιμένας ἀπεβίβασαν τὰ στρατεύματα καὶ προσέβαλον ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης τὴν πόλιν, χωρὶς ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Γ' νὰ ἀντεπεξέλθῃ σοβαρῶς ἐναντίον των. Τὴν ἑσπέραν τῆς 17 Ἰουνίου οἱ σταυροφόροι κατέλαβον μέρος τοῦ τείχους τοῦ ἐπὶ τοῦ Κερατίου κόλπου, καὶ τότε ὁ Ἀλέξιος Γ', παραλαβὼν ὅσα ἠδυνήθη χρήματα, ἐξῆλθε λάθρα τῆς πόλεως, τὴν νύκτα τῆς 17—18 Ἰουνίου, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Θράκην. Τὴν ἑπομένην ὁ λαὸς ἀπεφυλάκισε τὸν ἔκπτωτον βασιλέα Ἰσαάκιον Β' καὶ ἀνεβίβασε πάλιν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου, καίτοι τυφλὸν ὄντα. Πιεζόμενος οὗτος ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἠναγκάσθη νὰ ἐπικυρώσῃ τὰς συνθήκας, ἃς εἶχε συνομολογήσει μετ' αὐτῶν ὁ υἱός του Ἀλέξιος, μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας προσέλαβε καὶ συμβασιλέα αὐτόν.

Ἐπηκολούθησαν ὑποδοχαὶ τῶν σταυροφόρων ἀρχηγῶν εἰς τὰ βασιλικὰ παλάτια καὶ παντοῖαι τιμητικαὶ πρὸς αὐτοὺς ἐκδηλώσεις ἐκ μέρους τῶν αὐλικῶν, οἵτινες ἀπεκάλουν αὐτοὺς σωτῆρας καὶ εὐεργέτας τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλ' οἱ σταυροφόροι δὲν ἠρκοῦντο εἰς μόνα ταῦτα, ἀπῄτουν καὶ τὰ ὑποσχεθέντα αὐτοῖς χρήματα, οἱ δὲ Ἰσαάκιος Β' καὶ Ἀλέξιος Δ', διὰ νὰ ἐξοικονομήσωσιν αὐτά, ἐπέβαλον βαρυτάτους φόρους καὶ συνάμα κατέσχον ἅπαντα τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ τῶν ἐκκλησιῶν σκεύη, μηδὲ τῶν τῆς ἁγίας Μεταλήψεως ἐξαιρουμένων. Ταῦτα δὲ καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπικυριαρχίας τοῦ πάπα ἐξηρέθισαν ἐπὶ τοσοῦτον τοὺς Κωνσταντινουπολίτας, ὥστε ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει ἐγκατεστημένων Λατίνων καὶ διήρπασαν καὶ ἐπυρπόλησαν τὰς οἰκίας των, οὗτοι δὲ πάλιν, ἀντεκδικούμενοι, ἐπετέθησαν κατὰ τῆς συνοικίας τῶν Μουσουλμάνων, ἀποκρουσθέντες δὲ ἔθεσαν ἐν τῇ μανίᾳ των πῦρ εἰς διάφορα σημεῖα τῆς πόλεως καὶ ἐνέπρησαν μέγα μέρος τῆς πόλεως, ἁπάσας τὰς μεταξὺ Κερατίου καὶ Προποντίδος συνοικίας.

Ὁ αὐτοκράτωρ ὅμως Ἀλέξιος Δ', παρ' ὅλα ταῦτα, εἰς ἓν καὶ μόνον προσεῖχε: πῶς νὰ συλλάβῃ τὸν ἀποδράντα Ἀλέξιον Γ'. Πρὸς καταδίωξίν του ἐξῆλθεν εἰς Θράκην ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Βονιφάτιον τοῦ Μομφερράτου, πρὸς ὃν ὑπεσχέθη ἀμοιβὴν 16 κεντηναρίων χρυσοῦ (ἤτοι 1.700.000 χρυσῶν δραχμῶν σημερινῶν), ἐὰν κατώρθου νὰ συλλάβῃ τὸν φυγάδα. Ἡ καταδίωξις ἀπέβη ἄκαρπος καὶ ὁ Ἀλέξιος Δ' ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀφοῦ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐξελθόντες σταυροφόροι ἐλαφυραγώγησαν ἀγρίως τὰς θρᾳκικὰς πόλεις.

Ἔκτοτε ἐδημιουργήθη μία ἀφόρητος κατάστασις ἐκ τῶν ἀποπτυσάντων πάντα χαλινὸν σταυροφόρων. Ἐνῷ ὁ Ἀλέξιος Δ' ἐκραιπάλει καὶ ἐξηυτελίζετο εἰς τὰ στρατόπεδα τῶν σταυροφόρων, οὗτοι περιέτρεχον τὰ προάστια τῆς πόλεως καὶ ἐλαφυραγώγουν αὐτά, ὡς ἐκ τούτου δὲ προήρχοντο εἰς καθημερινὰ αἱματηρὰς συμπλοκὰς μετὰ τῶν κατοίκων. Μάτην ὁ λαὸς ἐκλιπαρεῖ τὸν βασιλέα νὰ συγκεντρώσῃ τὰ στρατεύματά του καὶ ἐκδιώξῃ τὰ βάρβαρα ἐκεῖνα σταυροφορικὰ στίφη. Ἐν τέλει, ὁ εἰς ἀπόγνωσιν περιελθὼν λαὸς ἐξηγέρθη καὶ τὴν 25 Ἰανουαρίου 1204 συνεκάλεσε διὰ τῆς βίας εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας τὸν πατριάρχην, τοὺς συνοδικοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς συγκλητικοὺς καὶ ἀπῄτησεν ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ἐκλέξωσι νέον αὐτοκράτορα· ἀλλ' οὗτοι, κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι διὰ τὴν κατάστασιν, εἰς οὐδεμίαν προέβαινον ἐκλογήν, ἐν τέλει δὲ ὁ λαὸς ἀνηγόρευσε διὰ βοῆς αὐτοκράτορα ἕνα ἄσημον ἀλλὰ γενναῖον νέον, τὸν Νικόλαον Καναβόν, καὶ τοῦτον δὲ ἄκοντα καὶ διὰ τῆς βίας. Ὁ Ἀλέξιος Δ' ἐπεκαλέσθη τότε τὴν βοήθειαν τῶν σταυροφόρων, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ὁ γενναῖος ἀριστοκράτης Ἀλέξιος Δούκας, ὁ ἐπιλεγόμενος Μούρτζουφλος, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, ἀπηγόρευσεν εἰς αὐτοὺς τὴν εἴσοδον, μεθ' ὃ ἐστέφθη αὐτοκράτωρ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας ὑπὸ τοῦ πατριάρχου (τὴν 5 Φεβρουαρίου) καὶ εἶτα ἐφόνευσε τόν τε Ἀλέξιον Δ' καὶ τὸν Νικόλαον Καναβόν. Οἱ σταυροφόροι, κληθέντες ὑπὸ τοῦ νέου αὐτοκράτορος νὰ ἀπέλθωσιν, ἀπῄτησαν νὰ καταβληθῇ πρῶτον εἰς αὐτοὺς τὸ ὑπόλοιπον τῆς ὀφειλομένης αὐτοῖς ἀποζημιώσεως. Ἐπηκολούθησαν μακραὶ διαπραγματεύσεις καὶ συγχρόνως ἐπανειλημμέναι συμπλοκαὶ πρὸς τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα.

Διὰ νὰ θέσωσι τέρμα εἰς τὴν ἀντίστασιν τῆς πόλεως οἱ σταυροφόροι, ἀπεφάσισαν νὰ συλλάβωσιν ἢ φονεύσωσι δολίως τὸν Ἀλέξιον Ε', καὶ πρὸς τοῦτο ὁ Δάνδολος ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς συνέντευξιν. Ὁ Ἀλέξιος Ε' ἐξῆλθε τῆς πόλεως συνοδευόμενος ὑπό τινων ἱππέων, ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον συνωμίλει μετὰ τοῦ Δανδόλου ὑπέστη αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν ἰσχυροῦ σώματος σταυροφόρων ἱππέων. Ὁ Ἀλέξιος Ε', προλαβών, ἐπήδησεν ἐπὶ τοῦ ἵππου του καὶ μαχόμενος ἐπανῆλθεν ἐντὸς τῆς πόλεως μετὰ τῶν συνοδῶν του, πλὴν ὀλίγων, οἵτινες ἐφονεύθησαν ἢ ᾐχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τῶν πολεμίων. Συγχρόνως ὁ στόλος τῶν σταυροφόρων προσέβαλε τὰ τείχη, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν.

Τὴν 9 Ἀπριλίου οἱ σταυροφόροι ἐνήργησαν γενικὴν κατὰ τῆς πόλεως ἐπίθεσιν, ἥτις ὅμως καὶ πάλιν ἀπεκρούσθη. Ἡ 10η καὶ ἡ 11η Ἀπριλίου διῆλθεν ἐν ἡσυχίᾳ, ἀλλὰ τὴν 12ην ἡ ἐπίθεσις ἐπανελήφθη ἔτι σφοδροτέρα. Οἱ Βυζαντινοί, ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τοῦ βασιλέως των, ἠμύνθησαν γενναίως, ἀλλ' ἐν τέλει οἱ σταυροφόροι κατώρθωσαν νὰ ἐκπορθήσωσιν ἕνα πύργον κατὰ τὸ Πέτριον (ἐπὶ τοῦ Κερατίου καὶ πλησίον τῶν σημερινῶν πατριαρχείων ιιας) καὶ ἐκεῖθεν εἰσώρμησαν ἐντὸς τῆς πόλεως σφάζοντες τοὺς προστυγχάνοντας ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδία. Ὁ βυζαντινὸς στρατὸς εἶχεν ἤδη διασκορπισθῆ. Μάτην ὁ Ἀλέξιος Ε' τρέχει διὰ μέσου τῶν στενω-

Digitized by Google

πῶν ἵνα συγκεντρώσῃ ἀριθμόν τινα πολεμιστῶν, ἐν τέλει δέ, ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα ἀντιστάσεως, ἀνῆλθεν εἰς τὰ παλάτια, ἔνθα ἔμενεν ἡ σύζυγός του Εὐδοκία καὶ ἡ μήτηρ της βασίλισσα Εὐφροσύνη (σύζυγος τοῦ ἀποδράντος Ἀλεξίου Γ΄) καὶ παραλαβὼν αὐτὰς ἐξῆλθε τῆς πόλεως ἐπιβὰς πενιχροῦ τινος ἀκατίου (βλ. λ. *Ἀλέξιος Ε΄* Μούρτζουφλος). Πολῖταί τινες συνελθόντες τότε ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν τοσάκις κατὰ τὴν πολιορκίαν ἐκείνην διακριθέντα ἐπὶ ἡρωϊσμῷ εὐπατρίδην νέον Θεόδωρον Λάσκαριν, ἀλλ' ἤδη οὐδεμία ἐλπὶς σωτηρίας ὑπῆρχεν. Οἱ σταυροφόροι ἦσαν πλέον κύριοι τῆς πόλεως καὶ ὁ Λάσκαρις, βλέπων τοὺς πάντας φυγομαχοῦντας, ἐπέβη καὶ αὐτὸς πλοιαρίου τινὸς καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔναντι Μικρασίαν, ὅπου μετ' ὀλίγον ἵδρυσε τὸ βασίλειον τῆς Νικαίας (βλ. λ. *Θεόδωρος Α΄* Λάσκαρις).

Οἱ σταυροφόροι, μείναντες ἀνενόχλητοι κύριοι τῆς πόλεως, ἐπεδόθησαν ἀκράτητοι εἰς τὴν λεηλασίαν αὐτῆς. «Ὅθεν ἦν εἰς πόνον ἅπασα κεφαλή, λέγει ὁ αὐτόπτης τῶν ἀγρίων ἐκείνων σκηνῶν Νικήτας ὁ Χωνιάτης, ἐν στενωποῖς θρῆνοι καὶ οὐαὶ καὶ κλαυθμοί, ἐν τριόδοις ὀδυρμοί, ἐν ναοῖς ὀλοφυρμοί, ἀνδρῶν οἰμωγαί, γυναικῶν ὀλολυγαί, ἑλκυσμοί, ἀνδραποδισμοί, διασπασμοί τε καὶ βιασμοὶ σωμάτων συναφῶν πρότερον». Χιλιάδες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, πάσης ἡλικίας, κατεσφάγησαν. Ὁλόκληρος ἡ πόλις, πλατεῖαι καὶ οἰκοδομαί, βασιλικὰ παλάτια καὶ ἰδιωτῶν οἰκίαι ἐλεηλατήθησαν ἀγρίως ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐκείνων. Πολύτιμα τοῦ Φειδίου, τοῦ Πραξιτέλους καὶ ἄλλων Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν ἀριστουργήματα συνετρίβησαν ὑπὸ τῶν βαναύσων κατακτητῶν, οἵτινες, μὴ ἀρκεσθέντες εἰς ταῦτα, εἰσῆλθον καὶ εἰς τὸ ἡρῷον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἔνθα αἱ προαιώνιοι σαρκοφάγοι τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων, καὶ διεσκόρπισαν τὰ ὀστᾶ αὐτῶν καὶ διήρπασαν πᾶν ὅ,τι ἐν αὐταῖς πολύτιμον: χρυσόν, λίθους, τιμαλφεῖς καὶ βαρύτιμα χρυσοκέντητα ἐνδύματα. Ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἱερῶν ναῶν ἐφείσθησαν οἱ βάρβαροι. Ἔθραυον καὶ κατεπάτουν τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη τῶν ἐκκλησιῶν καὶ διεσκόρπιζον εἰς τὰς ἀγυιὰς τὸ ἐν αὐτοῖς «αἷμα καὶ σῶμα τοῦ Σωτῆρος». Τὰ δ' ἐν τῷ μεγάλῳ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας διαπραχθέντα «οὐδὲ ἀκοαῖς εἰσιν εὐπαράδεκτα», ἱστορεῖ ὁ Χωνιάτης. Ἡ ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων ἁγία Τράπεζα τοῦ ναοῦ ἐκείνου «κατετεμαχίσθη καὶ διεμερίσθη τοῖς σκυλευταῖς, ὥσπερ καὶ πλοῦτος ἅπας ὁ ἱερός, ὁ τοσοῦτος τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀγλαΐαν ἀπέραντος». Διὰ νὰ μεταφέρουν τὰ ἀμυθήτου ἀξίας ἱερὰ σκεύη καὶ ἔπιπλα τοῦ ναοῦ ἐκείνου, εἰσήγαγον τοὺς ἡμιόνους των μέχρις αὐτοῦ τοῦ Ἱεροῦ. Εἶναι ἀπερίγραπτος ἡ γενομένη φθορὰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀπαχθέντων ἱερῶν κειμηλίων. Ἄπειρα λείψανα ἁγίων καὶ σταυροὶ καὶ ἱερὰ σκεύη χρυσᾶ μετὰ πολυτίμων λίθων καὶ λοιποὶ θησαυροί, οἵτινες ἐκόσμουν τοὺς πολυπληθεῖς ναούς, καὶ ἰδίως τοὺς ἐν τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις, ἢ ἐφυλάσσοντο εἰς τὰ θησαυροφυλάκια καὶ τὰ σκευοφυλάκια αὐτῶν, διηρπάγησαν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων. Τὰ πλεῖστα τῶν διαρπαγέντων ἱερῶν κειμηλίων ἀπωλέσθησαν τῇδε κἀκεῖσε, ὀλίγιστα δὲ μόνον ἐξ αὐτῶν διεσώθησαν καὶ φυλάσσονται σήμερον εἰς διαφόρους τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἐκκλησίας. [Πρβλ. *Νικήτα τοῦ Χωνιάτου*, «Ἱστορία», «Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν» καὶ «Περὶ Κωνσταντινουπόλεως». — *Ch. Cohler,* «Mélanges pour servir à l'histoire de l'Orient Latin et des Croisades» (Paris 1900).—*Charles Diehl,* «Études sur l'administration Byzantine dans l'Exarcat de Ravenne» (Paris 1888).—*Jean Ebersolt,* «Les sanctuaires de Byzance» (Paris 1921).]

Ἐν τέλει οἱ σταυροφόροι ἀπέκαμον σφάζοντες καὶ λεηλατοῦντες, καὶ τότε οἱ ἀρχηγοί των συνελθόντες ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν κόμιτα τῆς Φλάνδρας Βαλδουῖνον καὶ ἵδρυσαν τὸ θνησιγενὲς ἐκεῖνο κατασκεύασμα, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὀνομάζεται *Νέα Φραγκία* (Nova Francia) ἢ *Λατινικὴ αὐτοκρατορία* (βλ. λ.). Ἡ κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν σταυροφορία ἐλησμονήθη. Διὰ τὸν πάπαν καὶ τοὺς σταυροφόρους του ἤρκει ἡ νίκη τῆς κατακτήσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ κόποι αὐτῶν ἱκανοποιοῦντο μὲ τὴν ματαίαν ἐλπίδα ὅτι θὰ κατώρθουν νὰ ὑπαγάγωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Ἀλλ' ἡ λατινικὴ ἐκείνη αὐτοκρατορία ἐπέζησε μέχρι τῆς 26 Ἰουλίου 1261, ὅτε ἡ Κωνσταντινούπολις ἀνεκτήθη ὑπὸ μιᾶς δρακὸς Ἑλλήνων τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας.

Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Πέμπτη Σταυροφορία. Ἐνῷ οἱ τυχοδιῶκται οἱ ἐγκαταστάντες ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει ἠσχολοῦντο εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν καὶ τὴν ἐν αὐταῖς ἑδραίωσίν των, ἡ κατάστασις ἐν Παλαιστίνῃ ἀπέβαινεν ἐπὶ μᾶλλον χειροτέρα διὰ τοὺς ἐν Συρίᾳ Χριστιανούς. Οἱ ἐν τῇ Δυτικῇ καὶ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ συνεχεῖς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πόλεμοι καὶ ἡ ἐνασχόλησις μὲ τὸ νέον ἐν Ἀνατολῇ λατινικὸν κράτος ὑπεχρέωσαν τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον Γ΄, ὅπως ἀναβάλῃ ἐπί τινα χρόνον τὰ περὶ νέας σταυροφορίας σχέδιά του. Περὶ τὸ 1213 ὅμως, ὅτε ὁ πάπας ἐθριάμβευσε τελικῶς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ ἐκ νέου τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης πρὸς τοὺς Ἁγίους Τόπους. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ Ροβέρτος ντὲ Κουρσὸν καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὁ Ὀλιβιέρος ὁ Σχολαστικὸς γίνονται κήρυκες τῆς νέας ἐκστρατείας, τὸ δὲ κήρυγμά των εὑρίσκει καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν ἠχώ. Μέγας ἀριθμὸς Γάλλων, Γερμανῶν, Ἄγγλων καὶ Ἰταλῶν κατατάσσονται εἰς τὸν σταυροφορικὸν στρατόν, αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος Β΄ δίδει ἐν Αἲξ-λὰ-Σαπὲλ τὸν ὅρκον τοῦ προσκυνητοῦ (1215). Τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ΄, ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Λατερανοῦ, ὥρισε τὴν 1ην Ἰουνίου 1217 ὡς ἡμέραν ἀναχωρήσεως τῶν σταυροφόρων, ἀπηγόρευσε δὲ τὴν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν τῆς Δύσεως διεξαγωγὴν πολέμων ἐπὶ τριετίαν. Ὁ θάνατος ὅμως αὐτοῦ ἀνέκοψε τὸν ζῆλον τῶν σταυροφόρων, παρὰ τὸ ὅτι ὁ διάδοχός του Ὁνώριος Γ΄ υἱοθέτησε τὰ σχέδια τοῦ προκατόχου του. Ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος Β΄ ἀνέβαλλε διαρκῶς τὴν ἀναχώρησίν του, ἐνῷ οἱ Γάλλοι εὐγενεῖς ἐδείκνυον ὁσημέραι μικρότερον ἐνθουσιασμόν. Μόνον οἱ Γερμανοὶ συνέχισαν τὰς προετοιμασίας των καὶ περὶ τὸ ἔαρ τοῦ 1217 δύο στρατιαὶ ἐκ Γερμανῶν σταυροφόρων ἀνεχώρησαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ πρώτη διὰ τῆς Ἀδριατικῆς ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Οὑγγαρίας Ἀνδρέαν καὶ ἡ δευτέρα ἐκ Γερμανῶν τῶν παραρρηνίων ἐπαρχιῶν ἐκ Ντάρτμουθ. Ὁ Ἀνδρέας, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν δουκῶν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Μερανίας, κατηυθύνθη πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Ἄκρης, ὅπου συνηνώθησαν μετ' αὐτοῦ οἱ στρατοὶ τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ (Ὀκτ. 1217). Ὁ Οὖγγρος βασιλεὺς ἐσχεδίαζε νὰ κατευθυνθῇ ἀρχικῶς πρὸς τὴν Αἴγυπτον, πραγματοποιῶν οὕτω τὸ τόσον οἰκτρῶς ματαωθὲν σχέδιον τῶν σταυροφόρων τῆς Δ΄ Σταυροφορίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐποχὴ δὲν ἐκρίθη κατάλληλος διὰ τοιαύτην ἐκστρατείαν, ἀπεφάσισε, παρὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν τροφίμων καὶ τὴν μεταξὺ τῶν σταυροφόρων καὶ τῶν ἐν Συρίᾳ βαρώνων ἐχθρότητα, νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Παλαιστίνης. Τρὶς ὁ σταυροφορικὸς στρατὸς ἐκινήθη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ τρὶς ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ὁρμητήριά του λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν προμηθειῶν. Τέλος ὁ βασιλεὺς Ἀνδρέας, ἀποτεθαρρημένος καὶ ἀηδιασμένος ἐκ τῶν συνεχῶν ἐρίδων, ἐγκατέλειψε τοὺς σκοπούς του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Οὑγγαρίαν (Ἰαν. 1218), ἀφήσας τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν δοῦκα τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδον Ζ΄. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1218 ἀφίκοντο καὶ οἱ ὑπόλοιποι σταυροφόροι, οἵτινες καθυστέρησαν, καθόσον καθ' ὁδὸν ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐν Πορτογαλίᾳ ἀπίστων καὶ προσέβαλον τὰ Γάδειρα. Ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῆς ἀφίξεως τούτων οἱ ὑπὸ τὸν Λεοπόλδον σταυροφόροι, ἀπεφάσισαν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου των καὶ τὴν 27 Μαΐου τμῆμα τοῦ στόλου των κατέπλευσε πρὸ τῆς Δαμιέττης, ἥτις ἀπετέλει τὴν κλεῖδα τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου. Ἡ πόλις ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν ἡνωμένων σταυροφορικῶν στρατευμάτων ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς Αὐστρίας, τοὺς κόμιτας τῆς Ὁλλανδίας καὶ τοῦ Βὶντ καὶ τὸν τιτουλάριον βασιλέα τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἰωάννην τὸν Βριέννιον, οἵτινες ταχέως ἐγένοντο κύριοι τῶν προκεχωρημένων ὀχυρωμάτων αὐτῆς. Ὁ σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου τότε Μελὶκ-ἐλ-Καμέλ, ὅστις μόλις εἶχε διαδεχθῇ τὸν ἀποθανόντα Ἀλ-Μελὶκ (31 Αὐγούστου), πιεζόμενος καὶ ὑπὸ ἐσωτερικῶν ἀντιπερισπασμῶν, προέτεινεν εἰς τοὺς σταυροφόρους ἐπωφελῆ δι' αὐτοὺς συνθήκην, ἤτοι τὴν ἐπανίδρυσιν τοῦ κράτους τῆς Ἱερουσαλὴμ μὲ τὰ πρὸ τοῦ 1187 ὅριά του ἀντὶ τῆς λύσεως τῆς πολιορκίας τῆς Δαμιέττης. Οἱ σταυροφόροι ὅμως, ὑπείκοντες εἰς τὰς παρορμήσεις τοῦ λεγάτου τοῦ πάπα Πελαγίου, ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις καὶ ὁ πόλεμος συνεχίσθη. Τέλος, τὴν 5ην Νοεμβρίου 1219 ἡ Δαμιέττη πίπτει εἰς χεῖρας τῶν σταυροφόρων, οἵτινες καθίστανται μετ' ὀλίγον κύριοι τῆς Τάνιος, ἰσχυρᾶς θέσεως παρὰ τὴν λίμνην Μενζαλέχ. Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται καθίστων αὐτοὺς κυρίους τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας, τὰς ὀχυρὰς θέσεις τῆς ὁποίας ἔσπευσαν νὰ ἐγκαταλείψουν οἱ Μουσουλμᾶνοι. Αἱ μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῶν σταυροφόρων ὅμως ἔριδες διὰ τὴν κατοχὴν τῆς Δαμιέττης ἀνέκοψαν τὸ ἔργον των. Πολλοὶ τούτων, δυσηρεστημένοι, ἐγκατέλειπον τὸ στρατόπεδον καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Εὐρώπην, ἐνῷ οἱ ὑπόλοιποι παρέμειναν καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1220 ἐν ἀδρανείᾳ. Τέλος ὁ Πελάγιος, ἐπωφελούμενος τῆς ἀφίξεως ἐπικουριῶν ἐκ μέρους τοῦ Φρειδερίκου Β΄, κατώρθωσε νὰ πείσῃ αὐτοὺς ὅπως βαδίσωσι κατὰ τῆς Μανσούρας (Ἰούλ. 1221). Ἡ πορεία των ὅμως ἀνεχαιτίσθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς λόγῳ αἰφνιδίας πλημμύρας τοῦ Νείλου. Ὁ Μελὶκ-ελ-Καμὲλ ἐπανέλαβε τότε τὰς προτάσεις του πρὸς σύναψιν εἰρήνης, ἀλλ' ὁ Πελάγιος εἰσηγήθη τὴν ἀπόρριψίν των. Αἱ συνεχιζόμεναι ὅμως πλήμμυραι τοῦ Νείλου μετήλλαξαν ἄρδην τὴν κατάστασιν καὶ οἱ σταυροφόροι, ἀπειλούμενοι νὰ ἀποκοπῶσιν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ σουλτάνου, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Δαμιέττην, ἐπιζητοῦντες ἤδη αὐτοὶ τὴν σύναψιν εἰρήνης. Ὁ Μελὶκ-ελ-Καμέλ, πολιτικώτερος, ἔσπευσε νὰ δεχθῇ, καὶ τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1221 οἱ σταυροφόροι ἐξεκένωσαν τὴν Δαμιέττην καὶ διὰ τῶν λιμένων τῆς Συρίας ἐπανέκαμψαν εἰς Εὐρώπην.

Ἕκτη Σταυροφορία. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς Ε΄ Σταυροφορίας, τὰ βλέμματα ὅλων ἐστράφησαν πρὸς τὸν νεαρὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Φρειδερῖκον Β΄. Ἴσως ἐὰν αἱ δύο ἀνώταται ἐν τῇ Δύσει ἀρχαί, ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πάπας, ἠδύναντο νὰ συνεννοηθῶσι καὶ συνενώσωσιν εἰλικρινῶς τὰς δυνάμεις των, θὰ ἦγον ἐπιτυχῶς τὸ ἔργον, ὅπερ εἶχον ἀναλάβει. Ἡ συνεννόησις ὅμως αὕτη καθίστατο ἀδύνατος, καθόσον θὰ ἔπρεπε τὸ ἓν τῶν δύο μερῶν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ ἑτέρου, εἰς τοῦτο δὲ δὲν ἦτο διατεθειμένος οὔτε ὁ διάδοχος τοῦ Γρηγορίου Ζ΄ οὔτε ὁ ἔγγονος τοῦ Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα.

Ὁ Φρειδερῖκος Β΄ εἶχεν, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὀμόσει τὸν ὅρκον τοῦ σταυροφόρου τῷ 1215, ἀλλ' ἀνέβαλλεν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος τὴν ἀναχώρησίν του. Ἀκόμη καὶ ὅταν, τῷ 1221, ὁ πάπας Ὁνώριος Γ΄ τὸν ἠπείλησε δι' ἀφορισμοῦ, δὲν ἔδειξε μεγάλην προθυμίαν. Καὶ μόνον ὅταν, τῷ 1227, ἐγένετο γαμβρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἰωάννου Βριεννίου καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου του, ἐπέδειξε δραστηριότητα καὶ σπουδήν, ἀποστέλλων μικρὸν στρατὸν εἰς Συρίαν καὶ χρήματα εἰς τὸν πενθερόν του καὶ ὑποσχόμενος νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτοπροσώπως μετὰ διετίαν. Ἐνῷ ταῦτα ἐγίνοντο, ἀποθνήσκει ὁ πάπας Ὁνώριος Γ΄ (1227), ὃν διαδέχεται ὁ Γρηγόριος Θ΄, γέρων χολερικὸς καὶ αὐταρχικός, ὅστις διὰ τῆς ἀκαίρου ἐπεμβάσεώς του ὀλίγου δεῖν νὰ ματαιώσῃ τὴν ἐκστρατείαν. Πράγματι ὁ Φρειδερῖκος Β΄, ὅστις ἤδη ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1227 εἶχεν ἐξαποστείλει ἰσχυρὸν στόλον εἰς Συρίαν ὑπὸ τὸν Ἑρρῖκον τοῦ Λιμβούργου, μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως μεταβῇ καὶ αὐτοπροσώπως ἀργότερον, ἠσθένησεν αἰφνιδίως, ὁ δὲ πάπας ἐξέλεξε τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀκριβῶς, ὅπως τὸν ἀφορίσῃ. Ἐν τούτοις, ἅμα ὡς ἀποκατέστη ἡ ὑγεία του, ὁ Φρειδερῖκος Β΄ συνέχισε τὰς προετοιμασίας του καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1228 ἀνεχώρησε πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ του.

Ὁ Φρειδερῖκος Β΄ ἐπεδίωκε διπλοῦν σκοπόν, παρασκευάζων τὴν ΣΤ΄ εἰς Παλαιστίνην Σταυροφορίαν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ καταλάβῃ τὰς νέας κτήσεις του ἐν Παλαιστίνῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν εἰς τὸ ἀρτισύστατον λατινικὸν κράτος τῆς Ἀνατολῆς. Παραμείνας ἐπὶ μικρὸν εἰς Κύπρον, ἀπεβιβάσθη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1228 εἰς Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Ἄκρης. Τυχὼν ψυχρᾶς ὑποδοχῆς ἐκ μέρους τοῦ λατινικοῦ κλήρου καὶ τῶν Φράγκων βαρώνων, ἐπεζήτησε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς μεταξὺ τῶν σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας ἐχθρότητος, ἀπέστειλε δὲ πρεσβείαν πρὸς τὸν Μελὶκ-ελ-Καμέλ, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτησε τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλήμ. Τυχὼν ἀπαντήσεως ἀρνητικῆς προσεποιήθη ὅτι παρασκευάζει μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, πρὸ τῆς ἀπειλῆς δὲ ταύτης ὁ σουλτᾶνος ἐδέχθη νὰ ὑπογράψῃ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1229 συνθήκην, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Ἱερουσαλὴμ ἀπεδίδετο εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἐξαιρέσει τοῦ ἐν αὐτῇ τεμένους τοῦ Ὀμάρ, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ἐδαφικὴ λωρὶς μετὰ τῆς Βηθλεὲμ καὶ Ναζαρὲτ φθάνουσα μέχρι τῆς θαλάσσης, οἱ Χριστιανοὶ αἰχμάλωτοι ἀπηλευθεροῦντο καὶ συνήπτετο ἐκεχειρία διαρκείας δέκα ἐτῶν καὶ δέκα μηνῶν. Ἡ συνθήκη αὕτη ἦτο ἐπωφελεστάτη διὰ τοὺς Χριστιανούς, ἀλλ' οὔτε ὁ πάπας, οὔτε ὁ λατινικὸς κλῆρος, οὔτε οἱ ἐν Παλαιστίνῃ Χριστιανοὶ ἔσχον τὴν πολιτικότητα νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς ἐπιτυχίας ταύτης τοῦ Φρειδερίκου Β΄. Τὴν 17 Μαΐου 1229 ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ εἰσῆλθεν ἀμαχητὶ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐπειδὴ δέ, λόγῳ τοῦ ἀφορισμοῦ του ὑπὸ τοῦ πάπα, οὐδεὶς ἱερεὺς ἐδέχθη νὰ παραστῇ εἰς τὴν στέψιν του, εἰσῆλθε μόνος του εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον καὶ ἐπέθηκεν ἰδιοχείρως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸ βασιλικὸν στέμμα, ἀποκείμενον ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ὁ πάπας Γρηγόριος Θ΄ ὅμως ἐπέδειξε καὶ τὴν στιγμὴν αὐτὴν τὰς ἐχθρικὰς διαθέσεις του. Καὶ τὴν ἑπομένην τῆς στέψεώς του ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καισαρείας ἐκήρυξε τὴν πόλιν ἐν ἀπαγορεύσει, ἡ αὐτὴ δὲ ποινὴ ἐπεβλήθη καὶ εἰς τὴν Ἄκρην, εἰς ἣν κατέφυγεν ὁ Φρειδερῖκος. Ἐπὶ πλέον ὁ πάπας παρεχώρησεν εἰς τὸν Ἰωάννην Βριέννιον τμῆμα τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, ἕνεκα δὲ τούτου ὁ Φρειδερῖκος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Παλαιστίνην, ἀφοῦ ἐγκατέστησε γερμανικὴν φρουρὰν εἰς τὰ κυριώτερα φρούρια τοῦ νέου βασιλείου του.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐν τούτοις (1230) ὁ πάπας Γρηγόριος Θ΄ ἠναγκάσθη νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν μεταξὺ Φρειδερίκου Β΄ καὶ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου συναφθεῖσαν συνθήκην· οἱ ἐν Συρίᾳ ὅμως ποντιφικοὶ λέγεται ὅτι ἐδείκνυον ἐξακολουθητικῶς μεγίστην ἐχθρότητα πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐν Παλαιστίνῃ ἀρχήν, ὑποστηρίζοντες πάντοτε εἰς τοὺς πολέμους, οἵτινες ἐξησθένησαν τὸ λατινικὸν βασίλειον, καὶ τῆς νήσου Κύπρου τοὺς ναΐτας καὶ τοὺς ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Φρειδερῖκον Β΄ διακειμένους βαρώνους. Ἐκτὸς τούτου, οἱ Μουσουλμᾶνοι οὐδόλως ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν τὴν συνθήκην τοῦ 1229, φονεύοντες τοὺς προσκυνητὰς καὶ διαρπάζοντες τὰ περίχωρα τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὡς ἐκ τούτου ὁ πάπας, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1231, σκέπτεται τὴν ὀργάνω-

Digitized by Google

σιν νέας σταυροφορίας, ἀποστέλλων κήρυκας καὶ πρεσβευτὰς ἐπιφορτισμένους νὰ συλλέξωσι χρήματα καὶ ὑποκινήσωσι τοὺς ἡγεμόνας. Κατὰ τὸ ἔαρ ἑκάστου ἔτους ἀναχωροῦν τακτικῶς μικρὰ στρατεύματα ἐνόπλων προσκυνητῶν, οἵτινες μεταβαίνουσιν εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους. Τῷ 1239 συναθροίζεται σημαντικὸς στρατὸς εἰς Λυών, εἰς ὃν μετέχουν οἱ ἰσχυρότεροι εὐγενεῖς τῆς Γαλλίας: ὁ βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας Τιμπό, ὁ δοὺξ τῶν Βουρβώνων Οὖγος, ὁ κόμις τῆς Βρετάνης Πέτρος, ὁ Ἀμαλάριχος ντὲ Μονφόρ, ὁ Ἰωάννης ντὲ Μπὰρ κλπ. Ἄλλοι τῶν σταυροφόρων τούτων ἐπιβιβάζονται τῶν πλοίων εἰς Μασσαλίαν, ἄλλοι εἰς Βρινδήσιον, φθάνουσι δὲ εἰς Ἄκρην διαρκοῦντος τοῦ φθινοπώρου. Αἱ ἐνισχύσεις αὗται θὰ ἦσαν σημαντικαὶ διὰ νὰ ἀναλάβωσιν οἱ Χριστιανοὶ τῆς Παλαιστίνης ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Μουσουλμάνων, ἐπωφελούμενοι τῶν μεταξὺ τῶν υἱῶν τοῦ Ἐλ-Καμὲλ ἐρίδων· ἐστεροῦντο ὅμως γενικοῦ ἀρχηγοῦ. Μετὰ ἐπιτυχῆ ἐκστρατείαν πρὸς τὴν Δαμασκόν, ἐστράφησαν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, μέγα τμῆμα ὅμως τοῦ στρατοῦ ὑπέστη καταστρεπτικὴν ἧτταν ἐν Γάζῃ (Νοέμβριον 1239), οἱ δὲ ἐπίλοιποι ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς Ἄκρην, ὁπόθεν οἱ πλεῖστοι ἀνεχώρησαν εἰς Γαλλίαν.

Τῷ 1240 φθάνει νέα σημαντικὴ ἐνίσχυσις, ἐξ Ἀγγλίας αὐτὴν τὴν φορ άν, ὑπὸ τὸν Ριχάρδον τῆς Κορνουάλλης, ἀδελφὸν τοῦ Ἐρρίκου Γ' βασιλέως τῆς Ἀγγλίας (Ὀκτ. 1240). Οὗτος, πολιτικώτερος τῶν προηγηθέντων αὐτοῦ σταυροφόρων, ἀπεφάσισε νὰ συνάψῃ συνθήκην μετὰ τῆς Αἰγύπτου (Φεβρ. 1241), δυνάμει τῆς ὁποίας ἀπηλευθερώθησαν οἱ αἰχμάλωτοι, ἀφοῦ δὲ ὠχύρωσε τὴν Ἀσκάλωνα ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν (Μάϊος 1241). Ἡ Συρία διετέλει τότε ἐν πλήρει ἐμφυλίῳ σπαραγμῷ. Ἐνῷ οἱ Χριστιανοὶ ἠγωνίζοντο ὅπως ἐξαφανίσωσι τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ ἀμυνθῶσι κατὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Φρειδερίκου Β', οἱ Μουσουλμᾶνοι ἡγεμόνες ῥίπτονται μετὰ νέας ὁρμῆς εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὁ σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου Ἐγιούπ, ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν κυριαρχίαν του, καλεῖ εἰς βοήθειαν τὰς τουρκικὰς ὀρδὰς τῶν Χωρεσμίων. Ἡ φυλὴ αὕτη, ἐκδιωχθεῖσα ἐκ τῆς ἀρχικῆς κοιτίδος της ὑπὸ τῶν Μογγόλων καὶ ἀναλαβοῦσα ὑπηρεσίαν πλησίον τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων, εἶχε καταστῆ διαβόητος διὰ τὴν σκληρότητα καὶ βαρβαρότητά της. Κληθεῖσα ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου, εἰσβάλλει εἰς τὴν Συρίαν δῃοῦσα καὶ καταστρέφουσα τὸ πᾶν, καταλαμβάνει τὴν Ἱερουσαλὴμ (Σεπτέμβριος 1244), ἣν ὁ πατριάρχης μετὰ τῶν πλείστων χριστιανικῶν κατοίκων ἐγκατέλιπε, κατασφάζει τοὺς παραμείναντας κατοίκους, δῃοῖ καὶ λεηλατεῖ τὰς ἐκκλησίας, ἐρημώνει τὴν Βηθλεὲμ καί, τέλος, ἑνοῦται μετὰ τοῦ ἐν Γάζῃ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ. Ὁ σουλτᾶνος Ἐγιοὺπ διαρρηγνύει τότε τὴν μετὰ τοῦ Ριχάρδου τῆς Κορνουάλλης συνθήκην, βαδίζει κατὰ τῆς Ἄκρης καὶ συντρίβει τὸν σταυροφορικὸν στρατὸν πλησίον τῆς Γάζης (18 Ὀκτωβρ. 1244). Εἶτα στρέφεται κατὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Δαμασκοῦ, συμμάχου ἐν τῷ φανερῷ ἢ ἐν τῷ κρυπτῷ τῶν Λατίνων, καταλαμβάνει τὴν Δαμασκὸν (1245) καὶ ἐπανιδρύει τὸ κράτος τοῦ Σαλαδδίνου. Τέλος, ἀφοῦ ἀπαλλάσσεται τῶν Χωρεσμίων, λίαν ἐπικινδύνων συμμάχων, κυριεύει τὴν Ἀσκάλωνα (1247). Κατόπιν τούτου ἡ πτῶσις τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἄκρης καθίσταται ἀναπόφευκτος καὶ ἡ ἡγεμονία τῆς Ἀντιοχείας τίθεται ἐν κινδύνῳ. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐπιχειρεῖ τὴν πρώτην του σταυροφορίαν ὁ ἅγιος Λουδοβῖκος τῆς Γαλλίας.

Ἑβδόμη Σταυροφορία. Ὁ ἀληθὴς διάδοχος τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Θ', ἀποθανόντος τῷ 1241, ὑπῆρξεν οὐχὶ ὁ Κελεστῖνος Δ', ἀλλ' ὁ Ἰννοκέντιος Δ', ἐκλεγεὶς τῷ 1263. Οὗτος, δραστήριος καὶ ἐνεργητικός, συνεχίζων τὸν κατὰ τοῦ Φρειδερίκου Β' ἀγῶνα, δὲν ἠδιαφόρησε διὰ τοὺς Ἁγίους Τόπους. Κατὰ τὴν ἐν Λυὼν συνέλευσιν ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης τετραετῆ ἀνακωχὴν καὶ εἰς τὸν κλῆρον ὡς φόρον τὸ εἰκοστὸν τῶν εἰσοδημάτων του, καὶ διεξάγει διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους τῆς Αἰγύπτου ὅπως βελτιώσῃ τὴν θέσιν τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Χριστιανῶν. Ἡ Εὐρώπη ὅμως δεικνύεται ἀδιάφορος πρὸς τὰς προτροπὰς καὶ ἐπιταγὰς τοῦ πάπα. Οἱ πόλεμοι συνεχίζονται, αὐτὸς δὲ ὁ Ἰννοκέντιος Δ' ἀναγκάζεται νὰ σπαταλήσῃ τὸ συλλεγὲν διὰ τὴν ἐκστρατείαν ποσὸν εἰς τοὺς κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀγῶνάς του. Γενικῶς ἡ πραγματοποίησις νέας σταυροφορίας κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν φαίνεται ἀδύνατος, ὅτε ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ θρόνου ἀνέρχεται ὁ Λουδοβῖκος Θ'. Οὗτος συνεκινήθη τοσοῦτον ἐκ τῆς ἐν Γάζῃ καταστροφῆς ὑπὸ τῶν Χωρεσμίων τῶν ἐν Συρίᾳ, ὥστε ἀπεφάσισε, παρὰ τὰς προτροπὰς τῶν περὶ αὐτόν, νὰ ἡγηθῇ ἐκστρατείας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἁγίων Τόπων. Αἱ προπαρασκευαὶ διήρκεσαν μέχρι τοῦ 1248, τὸν Αὔγουστον δὲ τοῦ ἔτους τούτου τὰ σταυροφορικὰ στρατεύματα, περιλαμβάνοντα τὸ ἄνθος τῶν Γάλλων ἱπποτῶν, ἐν οἷς καὶ τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς τοῦ βασιλέως κόμιτας τῆς Ἀνδηγαυΐας, τοῦ Πουατιὲ καὶ τοῦ Ἀρτουά, ἐπεβιβάσθησαν ἐν Μασσαλίᾳ τοῦ στόλου. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας ἦτο ἡ Αἴγυπτος. Ὁ στόλος προσήγγισεν ἀρχικῶς εἰς Κύπρον, ἔνθα ἀπὸ διετίας συνεκεντροῦντο προμήθειαι, ἠναγκάσθη δὲ νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ μέχρι τοῦ ἔαρος τοῦ 1249 διὰ νὰ ἐπισκευάσῃ τὰς ἐκ τῆς τρικυμίας ζημίας του. Ἀπετελεῖτο ἐξ 120 μεγάλων πλοίων καὶ 1600—1700 ἱστιοφόρων, ἐφ' ὧν ἐπέβαινε στρατὸς ἐκ 50.000 περίπου πεζῶν καὶ ἱππέων. Ὁ γηραιὸς σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου Ἐγιοὺπ εἶχε προβῆ ἐσπευσμένως εἰς ὀχύρωσιν τῶν προκεχωρημένων θέσεων τῆς Δαμιέττης, ἥτις ἦτο περισσότερον τῶν ἄλλων πόλεων ἐκτεθειμένη εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν σταυροφόρων. Πᾶσα ὅμως ἄμυνα ἀπέβη περιττή. Οἱ Γάλλοι σταυροφόροι κατέλαβον διαδοχικῶς τὰς ὀχυρώσεις καὶ τὴν 6ην Ἰουνίου ὁ ἅγιος Λουδοβῖκος εἰσήρχετο εἰς Δαμιέττην. Ἡ πρώτη ὅμως ἐπιτυχία αὕτη δὲν ἐχρησιμοποιήθη ὅσον ἔπρεπε. Ὁ Γάλλος βασιλεὺς ἐστερεῖτο στρατηγικῶν ἀρετῶν, ἀντὶ δὲ νὰ βαδίσῃ εὐθὺς κατὰ τοῦ Καΐρου, ἀπώλεσε πολύτιμον χρόνον ἀναμένων ἐν Δαμιέττῃ τὴν ἄφιξιν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλφόνσου τοῦ Πουατιέ, ὅστις ἔφθασε μόλις τὴν 24 Ὀκτωβρίου, καὶ σκεπτόμενος ἐὰν ἔπρεπε νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ἢ τοῦ Καΐρου. Τέλος, τὴν 20 Νοεμβρίου κινεῖται κατὰ τῆς δευτέρας ταύτης πόλεως. Ἡ πορεία ὅμως διὰ μέσου χώρας διασχιζομένης ὑπὸ τῶν πολυαρίθμων διωρύγων τοῦ Νείλου ἐξαντλεῖ τοὺς σταυροφόρους, οἵτινες συγχρόνως ἠγωνίζοντο καὶ κατὰ τῶν αἰφνιδιαστικῶν ἐπιθέσεων τῶν Σαρακηνῶν. Ὁ σουλτᾶνος Ἐγιοὺπ εἶχεν ἀποθάνει, οἱ ἐμίραι ὅμως τοῦ σουλτανάτου καὶ ἡ εὐνοουμένη του Χετζὲρ-Ἐντὸρ εἶχον ἀποκρύψει τὸν θάνατόν του ἐν ἀναμονῇ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου του Τουρὰν-σάχ, ὅστις ἀπουσίαζεν εἰς Συρίαν. Τὸν Δεκέμβριον οἱ Γάλλοι ἔφθασαν πρὸ τῆς Μανσούρας, ἀλλὰ ἡ πορεία των ἀνεκόπη πρὸ μιᾶς διώρυγος, ἣν καθίστατο ἀδύνατον νὰ διαβοῦν. Τέλος, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1250, εἷς Βεδουῖνος ὑπέδειξεν εἰς αὐτοὺς διαβατὸν πόρον καὶ διέβησαν τὴν διώρυγα. Ὁ κόμις τοῦ Ἀρτουὰ παρασυρόμενος ὑπὸ τοῦ μένους του ἐπιτίθεται ἀκάθεκτος κατὰ τῶν Τούρκων, τοὺς διασκορπίζει, ἀλλὰ φονεύεται μετὰ μεγάλου πλήθους ἱπποτῶν πρὸ τῆς Μανσούρας. Ὁ ἅγιος Λουδοβῖκος ἀναλαμβάνει τότε τὴν διεύθυνσιν τῆς μάχης, νικᾷ τοὺς Τούρκους, ἀλλ' ἡ πρὸς τὰ πρόσω πορεία ἀποβαίνει πλέον ἀδύνατος. Αἱ ἀσθένειαι καὶ αἱ ταλαιπωρίαι θερίζουν τοὺς σταυροφόρους καὶ περὶ τὰ τέλη Μαρτίου ὁ Λουδοβῖκος ἀποφασίζει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Δαμιέττην. Διέρχεται τὴν διώρυγα ἐν μέσῳ πλείστων περιπετειῶν (5 Ἀπριλίου), ἀλλὰ τὴν ἑπομένην ὑφίσταται ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ του σφαγιάζεται, τὸ στρατόπεδον κυριεύεται, αὐτὸς δὲ συλλαμβάνεται αἰχμάλωτος. Ἐλάχιστοι μόνον τῶν Γάλλων σταυροφόρων ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγωσιν εἰς Δαμιέττην, ἣν ἡ βασίλισσα Μαργαρίτα τῆς Προβηγκίας κατώρθωσε νὰ διασώσῃ ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων.

Ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ὁ Λουδοβῖκος Θ' διὰ τῶν ἀρετῶν, τῆς καρτερίας καὶ τῆς σταθερότητός του προὐκάλεσε τὸν θαυμασμὸν τοῦ νεαροῦ σουλτάνου Τουρὰν-Σάχ, ὅστις τέλος ἀποφασίζει νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς κυριωτέρους ὑπαρχηγούς του τὴν ἐλευθερίαν των ἀντὶ 400.000 χρυσῶν καὶ τῆς Δαμιέττης. Τὴν 28 Ἀπριλίου 1250 οἱ αἰχμάλωτοι ἐκκινοῦσι πρὸς τὴν Δαμιέττην, ἀλλὰ περιπλέκονται εἰς νέας περιπετείας. Οἱ Μαμελοῦκοι ἐμίραι ἐπαναστατοῦσιν, ὁ Τουρὰν-Σὰχ φονεύεται (2 Μαΐου) καὶ ἡ περὶ ἀποδόσεως τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς αἰχμαλώτους συμφωνία ἀκυροῦται. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ζωὴ τοῦ Γάλλου βασιλέως διέτρεξεν ἐπανειλημμένως τὸν ἔσχατον κίνδυνον, τέλος ὅμως ἡ εὐνοουμένη Χετζὲρ-Ἐντόρ, περιβληθεῖσα τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν, ἐπεκύρωσε τὴν ὑπὸ τοῦ φονευθέντος σουλτάνου συναφθεῖσαν συμφωνίαν καὶ τὴν 6ην Μαΐου ὁ ἅγιος Λουδοβῖκος ἐλευθεροῦται. Τὰς ἑπομένας ἡμέρας ἡ Δαμιέττη παραδίδεται εἰς τοὺς Σαρακηνοὺς καὶ τὸ μικρὸν στράτευμα τοῦ βασιλέως ἐπιβιβάζεται τῶν πλοίων καὶ κατευθύνεται εἰς Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Ἄκρης (12 Μαΐου). Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ ἅγιος Λουδοβῖκος παρέμεινε, παρὰ τὰς προτροπὰς τῶν φίλων του, ἐπὶ τριετίαν. Ἤθελε πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν πάντων τῶν ἐπιζώντων Χριστιανῶν αἰχμαλώτων, ἐπέτυχε δὲ τοῦτο χάρις εἰς τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας ἐχθρότητα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀναμένει ἐνισχύσεις ἐξ Εὐρώπης, ἥτις ὅμως κωφεύει εἰς τὰς ἐπικλήσεις του. Παρὰ τοῦτο κατορθώνει νὰ σχηματίσῃ μικρὸν στράτευμα ἐν Συρίᾳ, ὀχυρώνει τὰς παραλίους πόλεις Σιδῶνα, Καισάρειαν, Ἄκρην καὶ Ἰόππην καὶ παρίσταται θεατὴς τοῦ μεταξὺ τῶν δύο σουλτάνων πολέμου (1250—1251). Τῷ 1252 τέλος ἀποφασίζει νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὴν διαμάχην ὑπὲρ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνει τὴν ἀνασύστασιν τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἡ συμφωνία αὕτη ὅμως παρέμεινεν ἀνεκτέλεστος καὶ τῷ 1253 ὁ χαλίφης τῆς Βαγδάτης ἐπέτυχε νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς ἀντιμαχομένους σουλτάνους καὶ νὰ συνενώσῃ αὐτοὺς εἰς κοινὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Ὁ Λουδοβῖκος Θ' ἀντιλαμβανόμενος τότε ὅτι ἡ παρουσία του ἐν Συρίᾳ θὰ προεκάλει τὴν σφαγὴν τῶν Χριστιανῶν, πληροφορηθεὶς δὲ καὶ τὸν θάνατον τῆς μητρός του Λευκῆς τῆς Καστίλλης, ἀποφασίζει τέλος νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Συρίας (24 Ἀπριλίου 1254). Ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν ἐξηντλημένος καὶ ἐξησθενημένος ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν, ἀλλὰ πλήρης αἴγλης καὶ δόξης διὰ τὸ ἐγχείρημά του.

Ὀγδόη Σταυροφορία. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Λουδοβίκου Θ' ἡ ἐν Συρίᾳ κατάστασις ἀπέβη δυσχερεστάτη διὰ τοὺς Φράγκους ἡγεμόνας καὶ τοὺς λοιποὺς Χριστιανούς. Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι μεταξὺ τούτων συνεχίσθησαν, ἐνῷ ἐκ παραλλήλου οἱ σουλτᾶνοι τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου ἠμύνοντο κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Μογγόλων. Οὗτοι ὑπὸ τὸν Χουλαγκοῦ, καταλύσαντες τὸ χαλιφᾶτον τῆς Βαγδάτης, ἐκυρίευσαν τὸ Χαλέπιον καὶ τὴν Δαμασκὸν (1259). Οἱ Φράγκοι ἡγεμόνες συνεμάχησαν ἐν ἀρχῇ πρὸς αὐτούς, ἡ συμμαχία ὅμως αὕτη μετεβλήθη εἰς ἀνοικτὸν πόλεμον, ὅταν ὁ Χουλαγκοῦ ἀνεκλήθη εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου χάνου. Οἱ Μουσουλμᾶνοι, ἐπωφελούμενοι τούτου, ἐπανέρχονται μετὰ μεγαλυτέρας ἐπιθετικότητος ἐν τῇ σκηνῇ. Μετὰ μακρὰν σειρὰν ἐπαναστάσεων καὶ ἐμφυλίων ἀγώνων, ὁ ἐμίρης Χοτσὸζ ἐγκαθίσταται ἐν Αἰγύπτῳ, λεηλατεῖ τὴν Συρίαν καὶ νικᾷ τοὺς Μογγόλους ἐν Ἐμέσσῃ, παρὰ τὸν Ὀρόντην. Οὗτος ἀνετράπη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Βὰρτς ἢ Μπιμπάρς, ἀνδρὸς τολμηροῦ καὶ σκληροῦ, Μουσουλμάνου φανατικοῦ, ὅστις ὑποτάξας ὁλόκληρον τὴν μουσουλμανικὴν Συρίαν ἔταξεν ὡς σκοπὸν τοῦ βίου του τὴν κατάλυσιν ὅλων τῶν φραγκικῶν κρατῶν. Μετὰ μίαν πρώτην ἐκστρατείαν ἀναγνωρίσεως τῷ 1263, ὁ Βὰρτς συντρίβει τὸ ἑπόμενον ἔτος τοὺς Μογγόλους καὶ τοὺς συμμάχους των Ἀρμενίους, ἀπὸ δὲ τοῦ 1265 προσβάλλει τὰ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν χριστιανικὰ ὀχυρά. Πρώτη ὑποκύπτει ἡ Καισάρεια, εἶτα δὲ τὸ Ἀρσούφ. Τῷ 1266 κυριεύει τὸ Σαφέντ, ὀχυρὸν τῶν Ναϊτῶν, καὶ νικᾷ παρὰ τὴν Τιβεριάδα μικρὸν στρατὸν ἐκ Κύπρου. Τῷ 1267—1268 προσβάλλει τὴν Ἰόππην, καταλαμβάνει τὸ Μπωφόρ, τέλος τὴν 27 Μαΐου 1268 πίπτει ἡ Ἀντιόχεια, οὕτω δὲ ἡ βόρειος Συρία χάνεται διὰ παντός.

Ὁ πάπας, ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ οἴκου τῶν Χοενστάουφεν, δὲν ἠδύνατο νὰ προσέλθῃ ἀρωγός. Μόνος ὁ Λουδοβῖκος Θ', ὅστις οὐδέποτε εἶχεν ἀπολέσει τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιχειρήσεως νέας σταυροφορίας, προσεπάθει διὰ τῆς ἀποστολῆς χρημάτων καὶ στρατιωτῶν νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς ἐν Ἀνατολῇ Χριστιανούς. Τῷ 1261 προσεκάλεσε τοὺς εὐγενεῖς τῆς Γαλλίας, ὅπως μετάσχωσι νέας σταυροφορίας, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ὤμοσε τῷ 1267 τὸν ὅρκον τοῦ σταυροφόρου. Οἱ εὐγενεῖς ὅμως τῆς Γαλλίας δείκνυνται ἀπρόθυμοι, οἱ πλεῖστοι δὲ ἀρνοῦνται νὰ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμά του. Ὁ βασιλεὺς τότε καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀλφόνσος τοῦ Πουατιὲ συνεκέντρωσαν ὅσον ἠδύναντο χρῆμα καὶ προῆλθον εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Βενετίας καὶ τῆς Γενούης πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ στρατοῦ πλοίων. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν, ἥτις ὡρίσθη διὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1270, ἐπρόκειτο νὰ μετάσχωσιν ὁ Ἰάκωβος τῆς Ἀραγῶνος, οὗτινος ὅμως ὁ στόλος διεσκορπίσθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας, καὶ ὁ Ἐδουάρδος τῆς Ἀγγλίας, ὅστις ἐπεβράδυνε μεγάλως τὴν ἀναχώρησίν του. Μόνον οἱ Φρείσιοι ἠδυνήθησαν νὰ πέμψωσι σημαντικὴν ἐνίσχυσιν εἰς τὴν Τύνιδα, ὅπου τὸ πρῶτον ἀπεβιβάσθη (16 Ἰουλίου) ὁ Λουδοβῖκος, παραπεισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Καρόλου τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ, ὅστις ἐπεδίωκε νὰ τιμωρήσῃ τὸν ἐμίρην τῆς Τύνιδος διὰ τὴν συνδρομήν, ἣν εἶχε παράσχει εἰς τὸν Μανφρέδον. Ἡ Τύνις ἐκυριεύθη κατόπιν ἐφόδου ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἀλλ' ἡ ἐκεῖ παραμονὴ αὐτῶν ἀπέβη ὀλεθρία. Ἐπιδημίαι ἀνεπτύχθησαν μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν, ἐκ τῶν πρώτων δὲ θυμάτων αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ εἰκοσαετὴς υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννης-Τριστᾶνος, κόμις τοῦ Νεβέρ. Ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερον Λουδοβῖκος ὁ ἅγιος ἠσθένησε καὶ τὴν 25 Αὐγούστου ἀπέθανεν. Ἡ ἀποτυχία τῆς ἐκστρατείας ἦτο ἔκτοτε προφανής. Ὁ Κάρολος ὁ Ἀνδηγαυϊκός, ὅστις ἀφίκετο τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐπεζήτησε νὰ προσπορισθῇ ὠφελήματα δι' ἑαυτὸν μόνον. Νικήσας ἐπανειλημμένως τοὺς Σαρακηνούς, ἐπέβαλεν εἰς τὸν ἐμίρην τῆς Τύνιδος φόρον ὑποτελείας καὶ συνῆψε μετ' αὐτοῦ ἐπωφελῆ διὰ τὸ βασίλειον τῆς Σικελίας συνθήκην. Τέλος οἱ σταυροφόροι ἐγκατέλιπον τὴν Τύνιδα καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Σικελίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ μὲν Κάρολος ὁ Τολμηρός, διάδοχος τοῦ Λουδοβίκου, ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς Γαλλίαν, οἱ δὲ Φρείσιοι κατηυθύνθησαν πρὸς τὴν Ἀνατολήν.

Ἐνῷ οἱ Γάλλοι ἐγκατέλειπον τὴν Τύνιδα, ἔφθανεν ἐκεῖ ὁ Ἐδουάρδος τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῶν Ἄγγλων σταυροφόρων. Οὗτος, ἀφοῦ παρέμεινε τὸν χειμῶνα ἐν Νεαπόλει, ἀπέπλευσε τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1271 εἰς Πτολεμαΐδα (Ἅγιον Ἰωάννην τῆς

Digitized by Google

Ἄκρης). Ἠναγκάσθη ὅμως νὰ ἀναχωρήσῃ ἄπρακτος, καθόσον οἱ Χριστιανοὶ τῆς Συρίας εἶχον συνάψει ἑνδεκαετῆ εἰρήνην πρὸς τὸν σουλτᾶνον Σβάρτς, ὅστις ἤθελε νὰ μείνῃ ἀπερίσπαστος εἰς τὸν κατὰ τῶν Μογγόλων ἀγῶνά του. Ἡ περὶ εἰρήνης ὅμως συνθήκη παρέμεινεν ἁπλοῦν γράμμα. Τῷ 1275 ὁ Σβάρτς ἐπέβαλεν εἰς τὸν βαρῶνον τῆς Τριπόλεως ἐτήσιον φόρον 20.000 χρυσῶν, ἐσχεδίαζε δὲ νὰ ὑποτάξῃ ἅπαξ διὰ παντὸς ὁλόκληρον τὴν Συρίαν. Αἱ ἐπιθέσεις ὅμως τῶν Μογγόλων τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἀναβάλῃ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου του. Ἀπέθανε τῷ 1277, ὑπῆρξε δέ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σαλαδδίνου, ὁ μόνος μονάρχης, ὅστις κατέφερε τὸ δεινότερον πλῆγμα κατὰ τοῦ ἐν Συρίᾳ φραγκικοῦ κράτους. Ἐν τούτοις οἱ ποντίφικες τῆς Ρώμης δὲν εἶχον ἐγκαταλίπει ἐντελῶς τὰ περὶ κατακτήσεως τῶν Ἁγίων Τόπων σχέδιά των. Κατὰ τὴν ἐν Λυὼν σύνοδον, τὴν συγκληθεῖσαν τῷ 1274 ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου Ι', συνεζητήθη ἡ ἕνωσις τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἀνάληψις νέας ἐκστρατείας. Ὁ πάπας, συμμαχήσας μετὰ τῶν Μογγόλων, ἐζήτησε παρὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης νὰ μετάσχουν τῆς νέας σταυροφορίας, οὐδεὶς ὅμως τούτων ἀποφασίζει νὰ ἀναχωρήσῃ. Τὸν Γρηγόριον Ι' διεδέχθησαν ἄλλοι, ὀλιγώτερον δραστήριοι, ποντίφικες, ὧν οἱ πλεῖστοι κατηνάλωσαν ὁλόκληρον την δραστηριότητά των ὅπως ἐκδικηθῶσι τοὺς Σικελικοὺς Ἑσπερινοὺς καὶ καταβάλωσι τὸν Ἀραγωνικὸν οἶκον. Ἐκ παραλλήλου οἱ ἐν Συρίᾳ Φράγκοι, ἐγκαταλειφθέντες εἰς τὴν τύχην των, δὲν σκέπτονται νὰ ἐπωφεληθῶσι τῶν μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων ἐρίδων, ἀλλ' ἐξαντλοῦσι τὰς τελευταίας δυνάμεις των εἰς ἐμφυλίους ἀγῶνας. Τούτων ἐπωφελεῖται ὁ ἐμίρης Κελαούν, διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν κυριαρχίαν του τόσον ἐν Αἰγύπτῳ ὅσον καὶ ἐν Συρίᾳ (1170—1280). Τὸ ἑπόμενον ἔτος συντρίβει παντελῶς τοὺς Μογγόλους ἐν Ἵμς καὶ στρέφεται κατὰ τῶν Φράγκων, ὅπως πραγματοποιήσῃ τὸ ὄνειρον τοῦ Σβαρτς. Οὗτοι, καὶ τὴν τελευταίαν ἀκόμη στιγμήν, ἐρίζουσιν ἐπὶ τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλήμ, μόλις δέ, μετὰ μακροὺς ἀγῶνας, ἡ Πτολεμαῒς ἀναγνωρίζει τῷ 1286 ὡς κύριον τὸν βασιλέα τῆς Κύπρου Ἐρρῖκον Β'. Ἀπὸ τοῦ 1285 ὁ Κελαοὺν ἄρχεται καταλαμβάνων τὰ διάφορα ὀχυρὰ τῶν Φράγκων. Ἡ Μαρκὰμπ καὶ ἡ Λαοδίκεια πίπτουσι πρῶται, τὴν ἄνοιξιν δὲ τοῦ 1289 καταλαμβάνεται μετὰ πολιορκίαν ἑνὸς μηνὸς ἡ Τρίπολις, οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας σφαγιάζονται. Κατόπιν τούτου ἡ πτῶσις τῆς Ἄκρης θεωρεῖται ἀσφαλής, καὶ μόνον μία διετὴς ἀνακωχή, ἐλάχιστα τηρηθεῖσα, ἀναβάλλει ἐπὶ διετίαν τὸ μοιραῖον τέλος της. Τέλος, τῷ 1290, ὁ σουλτᾶνος ἀποφασίζει νὰ ἐκπορθήσῃ καὶ τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο φρούριον, ἀλλ' ἀποθνήσκει πρὶν ἴδῃ τερματιζόμενον τὸ ἔργον του. Ὁ υἱός του Ἀλμελὶκ-Ἀλαχρὰφ ἀναλαμβάνει τότε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ καὶ βαδίζει κατὰ τῆς Πτολεμαΐδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ οἱ Φράγκοι εἶχον συγκεντρώσει καὶ τὰς τελευταίας των δυνάμεις, συμποσουμένας εἰς 20.000 μαχητάς, οἵτινες ὡρκίσθησαν νὰ προασπίσωσι μέχρι θανάτου τὸ τελευταῖον τοῦτο προπύργιον τῶν Χριστιανῶν ἐν Συρίᾳ (Μάρτιος 1291). Ἂν ὅμως τινὲς τούτων τηροῦν τὸν ὅρκον των, οἱ πλεῖστοι δίδουσι τὸ παράδειγμα τῆς φυγῆς. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γάλλων Ἰωάννης ντὲ Γκλελὺ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Κύπρου ἐγκαταλείπουσι τὴν πόλιν, οἱ δὲ παραμένοντες ἀποστέλλουσιν εἰς Κύπρον τὸν ἄμαχον πληθυσμὸν πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν τροφῶν. Τὰ πρὸς τοῦτο ὅμως ὑπάρχοντα πλοῖα δὲν ἐπαρκοῦσι διὰ τὴν τελείαν μεταφοράν των, καὶ ὅταν τὴν 18 Μαΐου, ὁ ἐχθρός, ἐμψυχούμενος ὑπὸ τῶν δερβισῶν, εἰσδύει εἰς Πτολεμαΐδα, ἔχει παραμείνει ἀκόμη μέγας ἀριθμὸς γυναικῶν καὶ παιδίων ἐκτεθειμένων εἰς τὴν μανίαν τῶν νικητῶν.

Ἡ ἐν Πτολεμαΐδι ἐπακολουθήσασα σφαγὴ ὑπερέβη εἰς φρίκην, ἂν πιστεύσωμεν τοὺς συγχρόνους χρονογράφους, πᾶσαν ἄλλην προηγουμένην, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἔδωσαν ἐν αὐτῇ ἐλευθέραν διέξοδον εἰς τὰ ἄγρια ἔνστικτά των Οὕτω ἐτερματίσθη ὁριστικῶς ἡ φραγκικὴ κυριαρχία ἐν Παλαιστίνῃ, τὰ δὲ τελευταῖα ἐν αὐτῇ ὀχυρά, ἡ Τύρος καὶ ἡ Βηρυτός, ἐξεκενώθησαν ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀντιστάσεως.

Τελευταῖαι Σταυροφορίαι. Ἡ ἅλωσις τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἄκρης συνεκίνησεν ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ ὁ πάπας Νικόλαος Δ' ἐπίστευσε πρὸς στιγμὴν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποκινήσῃ νέαν σταυροφορίαν. Οἱ ἡγεμόνες ὅμως τῆς Εὐρώπης, ἀποτεθαρρημένοι ἐκ τῶν μακροχρονίων ἀκάρπων ἀγώνων ἐν Ἀνατολῇ, ἐκώφευσαν εἰς ὅλας τὰς ἐπικλήσεις. Ἐν τούτοις ἐγίνοντο μεμονωμέναι τινὲς ἀπόπειραι, αἵτινες ὅμως κατέληξαν πᾶσαι εἰς ἀποτυχίαν, ἐνῷ ἄλλαι τούτων ἐξετράπησαν εἰς κατακτητικοὺς πολέμους. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀπόπειρα Καρόλου τοῦ Βαλεσιακοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ὡραίου καὶ συζύγου τῆς Αἰκατερίνης Κουρτεναί, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1308 — 1309). Τῷ 1342 ἡ Ἁγία Ἕδρα ἐσχημάτισε σύνδεσμον μεταξὺ Βενετίας, τῶν ἱπποτῶν **τῆς Ρόδου καὶ τῆς Γενούης**, ἐμφορουμένη ὑπὸ παρομοίων κατακτητικῶν διαθέσεων. Ὁ συμμαχικὸς στόλος κατέλαβε τὴν Σμύρνην ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ (1343), κατεχομένην ὑπὸ τῶν Τούρκων, καί τινας ἑλληνικὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Ὀλίγον ἀργότερον ὁ βασιλεὺς τῆς Κύπρου Πέτρος Α', συμμαχήσας μετὰ τῶν Ἀρμενίων, προέβη μεταξὺ 1361 — 1367 εἰς ἐπιχειρήσεις τινὰς κατὰ τῶν ἀκτῶν τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς συνδρομῆς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Καλοῦ, ὅστις εἶχεν ὀμόσει τὸν ὅρκον τοῦ σταυροφόρου, τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας καὶ τῶν ἰσχυρῶν Γάλλων φεουδαρχῶν, οἵτινες ὅμως ἐλάχιστα τὸν ἐνίσχυσαν, οἱ ἀγῶνές του δὲ παρέμειναν οὕτω, παρὰ τὰς προσωρινὰς ἐπιτυχίας του, ἄνευ ἀποτελέσματος Τῷ 1365 ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἣν ὅμως ὑπεχρεώθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἑπομένην. Τέλος τῷ 1368 συνῆψε συνθήκην μετὰ τῆς Αἰγύπτου.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν εἰκοσαετίαν δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ νέας σταυροφορίας. Ἡ Γαλλία, ἥτις παρεῖχε κυρίως κατὰ τὰς τελευταίας ἐκστρατείας τοὺς σταυροφόρους, εἶχε περιπλακῆ εἰς μακρὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Ἄγγλους, ὅστις ἀπερρόφει ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς χώρας. Ὁ σχηματισμὸς ἐξ ἄλλου συνδέσμου κατὰ τῆς ὁλονὲν αὐξούσης δυνάμεως τῶν Μουσουλμάνων καθίστατο ἐκ τῶν πραγμάτων ἀδύνατος. Ἡ Βενετία καὶ ἡ Γένουα, ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ Ἕλληνες, προετίμων νὰ συνθηκολογῶσι μετὰ τῶν Τούρκων, ἡ δὲ Ἁγία Ἕδρα, ἐξησθενημένη ἐκ τοῦ μεγάλου σχίσματος, ἦτο ἀνίσχυρος νὰ εὕρῃ ὀπαδοὺς πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν βλέψεών της. Ἡ κατὰ τῆς Βερβερίας ἐκστρατεία, ἐπιχειρηθεῖσα τῷ 1390 κατόπιν ἐνεργειῶν τῶν Γενουατῶν, τὸ ἐμπόριον τῶν ὁποίων ὑπέφερεν ἐκ τῶν Σαρακηνῶν πειρατῶν, δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ σταυροφορία. Ἦτο ἁπλῶς τυχοδιωκτικὴ ἐπιχείρησις τῶν Γάλλων ἱπποτῶν, οὓς εἶχε παύσει νὰ ἐνθουσιάζῃ ὁ πρὸς τοὺς Ἄγγλους πόλεμος. Ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ταύτης ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Καρόλου Ζ' ὁ δοὺξ Λουδοβῖκος τῶν Βουρβώνων, θεῖός του ἐκ μητρός. Οἱ Γάλλοι ἱππόται προσήγγισαν τὰς βερβερικὰς ἀκτάς, καὶ ἀπεβιβάσθησαν πλησίον τῆς πόλεως Ἀφρικῆς (Ἰούλ. 1390), ἣν ἐπολιόρκησαν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Καθ' ὅλον τὸ θέρος συνῆψαν νικηφόρους μάχας, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσωσι νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν καὶ περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἠναγκάσθησαν ν' ἀπέλθουν ἄπρακτοι. Ἐξ ἄλλου εἶχον ἀντιληφθῆ πλέον ὅτι ἡ ἧττα ἑνὸς ἁπλοῦ Μουσουλμάνου ἐμίρου οὐδόλως ἠδύνατο νὰ παραβλάψῃ τὴν ἰσχὺν τῶν Μουσουλμάνων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν ἤδη προελαυνόντων Ὀθωμανῶν Τούρκων.

Κατὰ τῶν τελευταίων τούτων ὀλίγα ἔτη ἀργότερον ἐδέησε νὰ ἐκστρατεύσῃ σύσσωμος ἡ δυτικὴ καὶ κεντρικὴ Εὐρώπη, ὅπως ἀναχαιτίσωσι τὴν προέλασίν των ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Δουνάβεως. Αἱ συμβουλαὶ πολυπείρων ἀνδρῶν, ὡς τοῦ Φιλίππου ντὲ Μεζιέρ, παλαιοῦ καγκελλαρίου ἐν Κύπρῳ, δὲν ἴσχυσαν νὰ ἀποτρέψωσι τοὺς ἡγηθέντας τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς ἀπὸ τῆς διαπράξεως σειρᾶς ἀνοησιῶν. Οὗτος γνωρίζων τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ τὴν τακτικήν των, εἶχε εἰσηγηθῆ τὴν ἀνάγκην τῆς δημιουργίαν εἰδικοῦ στρατιωτικοῦ σώματος, τοῦ «τάγματος τῶν Παθῶν», ὅπερ θὰ ἀνελάμβανε νὰ ἀναχαιτίσῃ τὰς προόδους τῶν Τούρκων. Ἐν τούτοις ὄχι μόνον δὲν εἰσηκούσθη, ἀλλ' εἰς πεῖσμα τῶν συμβουλῶν του ηὔξησεν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱπποτῶν, οἵτινες ἔμελλον νὰ σφαγιασθῶσιν ἐν Νικοπόλει. Ἡ ἐκστρατεία ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Βαγιαζήτ, ὅστις, κύριος τῆς Μακεδονίας, εἶχεν ἀποκλείσει τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἠπείλει δι' ἐρημώσεως τὴν Οὐγγαρίαν. Ἐπὶ τῇ ἐκκλήσει τοῦ βασιλέως ταύτης Σιγισμούνδου, οἱ Γάλλοι ἱππόται ἀνεχώρησαν τῷ 1392, τούτους δὲ ἠκολούθησε τὸ ἄνθος τῶν Βουργουνδίων ἱπποτῶν ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας Ἰωάννην τὸν Ἄφοβον καὶ τὸν Ἰωάννην ντὲ Μένγκρ, ἐπιλεγόμενον Μπουσικώ. Οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν περίπου ἰσόπαλοι, ἀνερχόμενοι ἕκαστος εἰς 100—120 χιλιάδας ἀνδρῶν Ἡ μάχη διεξήχθη τὴν 25 Σεπτεμβρίου 1396 ἐν Νικοπόλει, καθ' ἣν οἱ Χριστιανοί, παρὰ τὴν ἐπίδειξιν ἐξαιρετικοῦ θάρρους καὶ ἀνδρείας, ἡττήθησαν κατὰ κράτος καὶ ἐσφαγιάσθησαν σχεδὸν πάντες, πλὴν μικροῦ ἀριθμοῦ εὐγενῶν, ἐν οἷς ὁ δοὺξ τοῦ Νεβέρ, ὁ Ἰωάννης ὁ Ἄφοβος καὶ ὁ Μπουσικώ, οἵτινες ἐξηγοράσθησαν διὰ λύτρων. Ὁ Φίλιππος ντὲ Μεζιὲρ προσεπάθησε νὰ παρηγορήσῃ τοὺς ἡττηθέντας καὶ προσεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ καταβάλλωσι νέας προσπαθείας πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης ἐπικρεμαμένου κινδύνου, ἀλλ' αἱ ἐκκλήσεις του παρέμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος, ἄνευ δὲ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ καταστροφῆς, ἣν ἓξ ἔτη ἀργότερον ὑπέστησαν οἱ ἐν Νικοπόλει νικηταὶ ὑπὸ τῶν Μογγόλων τοῦ Ταμερλάνου, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Οὐγγαρία θὰ ὑφίσταντο ἴσως νέας βαρβαρικὰς ἐπιδρομάς.

Τῷ 1401 ὁ Ἰωάννης ντὲ Μένγκρ, γενόμενος διοικητὴς τῆς Γενούης, ὠργάνωσεν ἐπιδρομὰς εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Συρίας καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἀλλὰ καὶ αὗται πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ θεωρηθῶσιν ὡς σταυροφορίαι, ὡς Γάλλοι τινὲς ἱστορικοὶ τὰς ἐχαρακτήρισαν. Ἐξ ἄλλου καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ἀπέβησαν μάταιαι λόγῳ τῆς μεταξὺ Βενετῶν καὶ Γενουατῶν ἀντιζηλίας Ὁ Μπουσικὼ ἐνίκησε τοὺς Βενετούς, τῷ δὲ 1406 ἀποκατέστη ἡ μεταξὺ τῶν δύο δημοκρατιῶν εἰρήνη μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις. Οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ ἐγκατελείπετο ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἁγίων Τόπων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1453, ὁπότε τὸ τελευταῖον ἐν Ἀνατολῇ χριστιανικὸν προπύργιον ἔπεσεν, οἱ Τοῦρκοι ὄχι μόνον παρέμειναν ἀνενόχλητοι, ἀλλ' ἤρχισαν σταθερῶς προοδεύοντες ἐν Εὐρώπῃ, ἀνταποδίδοντες τρόπον τινὰ τὴν εἰς Συρίαν μετάβασιν τῶν σταυροφόρων πρὸ τεσσάρων αἰώνων. Οἱ Βενετοὶ καὶ οἱ Γενουᾶται ἐκδιώκονται ἐκ τῶν τελευταίων των ἐν Ἀνατολῇ κτήσεων, ἡ Ρόδος παρὰ τῶν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καταλαμβάνεται, ἡ Μεσόγειος καλύπτεται ὑπὸ Τούρκων καὶ Ἀλγερίνων ἐπιδρομέων, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἀπειλοῦσιν ἐκ νέου τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην. Ὡς τελευταία σταυροφορία χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν ξένων ἱστορικῶν ἡ ὀργανωθεῖσα τῇ προτροπῇ τῆς Ἁγίας Ἕδρας ἐκστρατεία τῷ 1683, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀνεχαιτίσθη ὁριστικῶς ἡ πρόοδος τῶν Τούρκων.

Συνέπειαι τῶν σταυροφοριῶν. Τὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα αἱ σταυροφορίαι ἔσχον ἐν Εὐρώπῃ, ὑπῆρξαν διττά. Ἀφ' ἑνὸς πολιτικὰ καὶ στρατιωτικά, ἀφ' ἑτέρου κοινωνικά. Ἐκτραπεῖσαι τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ των, ὅπως ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Ἁγίων Τόπων καὶ προσλαβοῦσαι ἐν πολλοῖς ληστρικὴν μορφήν, αἱ σταυροφορίαι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξασθένησιν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ὅπερ ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἀπετέλει τὸ προπύργιον κατὰ πάσης ἀποπείρας τῶν ἐν Ἀσίᾳ βαρβάρων λαῶν, ὅπως διαπεραιωθῶσιν εἰς Εὐρώπην, καὶ προητοίμασαν τὴν πτῶσιν αὐτοῦ. Ἀφ' ἑτέρου οἱ σταυροφόροι ὑπῆρξαν οἱ φορεῖς εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην τῆς πολυτελείας καὶ τοῦ ἀνέτου ἀνατολικοῦ βίου, ὃν ἐγνώρισαν ἐν Ἀσίᾳ, καὶ οἱ εἰσαγωγεῖς πλείστων φυτῶν, ὧν ἡ καλλιέργεια ἐν Εὐρώπῃ χρονολογεῖται ἔκτοτε. Τινὲς ὑποστηρίζουσιν ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ γοτθικὸς ρυθμὸς ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἴσως τοῦτο ν' ἀποτελῇ ὑπερβολήν, ἀλλὰ γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ μουσουλμανικὴ ἐπίδρασις δὲν ἦτο μικρᾶς ἐκτάσεως, ἀφοῦ εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας παρέμειναν ἐν χρήσει μέχρι σήμερον πλεῖσται τουρκικαὶ καὶ ἀραβικαὶ λέξεις. Τέλος ἡ ἐν Συρίᾳ ἵδρυσις φραγκικῶν φεουδαρχικῶν κρατῶν ἀπετέλεσε τὴν ἀπαρχήν, ἐφ' ἧς ἡ νεωτέρα πολιτικὴ τῶν δυτικῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης ἐστήριξε τὰς ἐν Ἀνατολῇ διεκδικήσεις της. Γ. Α. Κ.

—**Σταυροφορίαι *παίδων*.** Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ χρονογράφου Ἀλβερίχου ντὲ Τρουὰ-Φονταίν, περὶ τὸ 1212 εἷς νεαρὸς Γάλλος ποιμήν, ὀνομαζόμενος Στέφανος, λέγων ὅτι εἶναι ἐκ Θεοῦ ἀπεσταλμένος, συνεκέντρωσε περὶ ἑαυτὸν σημαντικὸν ἀριθμὸν παίδων, οὓς ἐκίνησεν εἰς σταυροφορίαν. Ὁ ἐκ παίδων στρατός, αὐξηθεὶς καθ' ὁδὸν ὑπὸ πλήθους πάσης προελεύσεως τυχοδιωκτῶν, ἀφίκετο εἰς Μασσαλίαν. Ἀνήρχετο εἰς 30.000 περίπου, δύο δὲ ἐφοπλισταὶ τῆς πόλεως ταύτης προσεφέρθησαν ὅπως τοὺς μεταφέρωσι δωρεὰν εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους ἐπὶ ἑπτὰ πλοίων, ἀλλὰ τοὺς ὡδήγησαν εἰς τὰς ἐν Ἀφρικῇ ἀγορὰς δούλων, ὅπου τοὺς ἐπώλησαν. Οἱ πλεῖστοι τῶν παίδων ἀπωλέσθησαν, ἐλάχιστοι δὲ μόνον διασωθέντες ἐπέστρεψαν, ἀργότερον εἰς τὰς πατρίδας των.

Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐν Γερμανίᾳ 20.000 παίδων διέσχισαν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τὰς Ἄλπεις καὶ κατηυθύνθησαν εἰς Γένουαν. Ἐκεῖ ὅμως, αἱ στερήσεις καὶ αἱ προτροπαὶ τῶν σωφρονεστέρων τοὺς ὑπεχρέωσαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ σχέδιά των καὶ νὰ διαλυθῶσι, μόνον δὲ ὁ ἀρχηγός των Νικόλαος ἐνεφανίσθη τῷ 1219 κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Δαμιέττης

σταυροφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων τὸν σταυρόν.

—[*Ἱστορ.*] Ἐκαλοῦντο *σταυροφόροι* κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ συμμετέχοντες εἰς τὰς *σταυροφορίας* (βλ. λ.). Ἐλέγοντο *σταυροφόροι*, διότι ἔφερον ἐπερραμμένον ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων των (ἐπὶ τοῦ ὤμου ἢ ἐπὶ τῆς ὠμοπλάτης) σταυρὸν ἐξ ἐρυθροῦ ὑφάσματος. Ν. ΚΛΣ

σταυροφορῶ (*—έω*)· εἶμαι σταυροφόρος.

σταυροφύλαξ, *—ακος* (ὁ)· ὁ φύλαξ τοῦ Σταυροῦ, ὡς ἀξίωμα εἰς τὸν κλῆρον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων.

—[*Ἐκκλησ.*] Ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα ἀπαντῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀπαντᾷ ἤδη κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. Ὁ σταυροφύλαξ ἦτο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων ὁ ἐμπεπιστευμένος τὴν παραφυλακὴν τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ Σταυροῦ, ὅστις ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξετίθετο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Γολγοθᾶ εἰς προσκύνησιν. Τὸ ἀξίωμα τοῦ σταυροφύλακος **ἀρχαιότερον ἦτο διάφορον τοῦ** ἀξιώ-

Digitized by Google

ματος τοῦ σκευοφύλακος, βραδύτερον ὅμως, ὡς φαίνεται, τὰ ἀξιώματα ταῦτα συνεχωνεύθησαν εἰς ἕν. Κ. Μ. Ρ.

Σταυροχώρι *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νεοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενος *Χατζαλάρ*. Κάτ. (1928) 189. —2) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, πρότερον καλούμενον *Γορίτσα*. Κάτ. (1928) 243. Ἔχει ΤΤΤ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. (1928) 721. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 811) περιλαμβανούσης καὶ τὸν συνοικισμὸν *Λάπιθος*. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, γεωργικὸν συνεταιρισμὸν καὶ 3 ὑδρομύλους. —4) Χωρίον τῆς κοινότητος Καστανιῶν (Γκερμπασὲλ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *τῆς Χατζηγιαννοῦς*. Κάτ. (1928) 484. —5) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, πρότερον καλούμενον *Δοβίτσινο*. Κάτ. (1928) 262. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —6) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου (Κρήτης), πρότερον καλούμενον *Στραβοδοξάρι*. Κάτ. 721. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Λάπιθος*, ἔχον 90 κατοίκους. —Π.

σταύρωμα (τό)· ἀρχ., ὁ διὰ σταυρῶν, διὰ πασσάλων φράκτης, περιχαράκωμα· ‖ νεώτ., ἡ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καθήλωσις· ‖ ἡ διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ σφράγισις: «τὸ σταύρωμα τοῦ ψωμιοῦ»· ‖ πᾶς σχηματισμὸς εἰς σχῆμα σταυροῦ, διασταύρωμα· ‖ μεταφ., ἐπίμονος ἐνόχλησις: «τί σταύρωμα ποῦ μοῦ κάμνει».

Σταυρωμένος *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Παγκαλοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. 40. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Σητείας τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου Κάτ. 30. —3) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀλφᾶ τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. 70. Ν. ΚΛΣ

σταυρώνω· καθηλῶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θανατῶ διὰ σταυρώσεως: «οἱ Ἑβραῖοι ἐσταύρωσαν τὸν Χριστόν»· ‖ κάμνω τινὰ νὰ ἐνοχληθῇ πολύ, βασανίζω ἐπιμόνως: «ἔρχεται κάθε μέρα καὶ μὲ σταυρώνει», «μὴ μὲ σταυρώνῃς, καημένε!»· ‖ κάμνω τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπί τινος, ἐπισφραγίζω διὰ τοῦ σταυροῦ: «ἐσταύρωσα τὸ ψωμί»· ‖ θέτω τι ἐπ' ἄλλου ὥστε νὰ σχηματισθῇ τρόπον τινὰ σταυρός· ‖ ἐπὶ πραγμάτων, παραμένω, ὑπάρχω ἐπὶ μακρόν, μονίμως: «τίποτε δὲ σταυρώνει 'ς τὸ σπίτι του, ὅσα κι' ἂν σοδιάσῃ, ὕστερα ἀπὸ λίγο δὲν τοῦ μένει τίποτα», «δραχμούλα δὲν τοῦ σταυρώνει, ὅσα κερδίζει τὰ τρώει»· ‖ ἐπὶ βρατσερῶν καὶ λόβερ: φέρω κατὰ τὴν οὐριοδρομίαν τὸ ἀκάτιον δεξιᾷ καὶ τὴν μεγίστην ἀριστερᾷ, ἢ ἀντιστρόφως (κοιν. *φέρνω πεταλοῦδα*)· ‖ ἐπὶ κεραιῶν τῶν τετραγώνων ὑψηλῶν ἱστίων: Φέρω ταύτας, ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῶν ἐπιτόνων ἢ πρώραθεν τοῦ ἱστίου καὶ παρὰ τὸ κατάστρωμα θέσεώς των εἰς τὴν πρέπουσαν ἐπὶ τῶν ἱστίων θέσιν των: «σταυρώνω τοὺς σιπάρους», «εἰς σταύρωσιν φωσώνων»· ‖ κατ' ἐπέκτασιν ἐπανατοποθετῶ καθαιρεθείσας μεγάλας κεραίας εἰς τὰς θέσεις των· ‖ ἐπὶ συσχετικῶν πλεύσεων: ἔχω πλεῦσιν τέμνουσαν λοξῶς ἢ καθέτως τὴν πλεῦσιν ἄλλου καὶ ἀπὸ πρώρας αὐτοῦ. Β. Φ.—Σ. Ε. Λ.

σταυρώσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σταύρωσιν, εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ: «σταυρώσιμοι ἡμέραι», αἱ τῆς Μεγάλης ἑβδομάδος· ‖ *σταυρώσιμον* (τό)· τροπάριον ἀναφερόμενον εἰς τὸν Σταυρόν.

σταύρωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἀνάρτησις ἀπὸ σταυροῦ ἢ προσήλωσις εἰς σταυρόν· ‖ ἡ διὰ τοῦ σταυροῦ θανάτωσις: «σταύρωσις τοῦ Ἰησοῦ»· ‖ καὶ δημοτ., *σταύρωση*· διασταύρωσις.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ διὰ τοῦ σταυροῦ θανατικὴ ποινὴ ἐξετελεῖτο συνήθως ὡς ἀκολούθως. Ὁ εἰς θάνατον καταδικασθεὶς ἐμαστιγοῦτο κατ' ἀρχάς, μετὰ δὲ τὴν μαστίγωσιν ὑπεχρεοῦτο νὰ φέρῃ μόνος τὸν σταυρὸν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ὅστις συνήθως ἔκειτο ἐκτὸς τῆς πόλεως. Ἐνίοτε, ἐπειδὴ ὁ σταυρὸς ἦτο πολὺ βαρύς, ὁ καταδικασθεὶς ὑπεχρεοῦτο νὰ φέρῃ μόνον τὸ ὁριζόντιον ξύλον τοῦ σταυροῦ, ἐφ' οὗ προσεδένοντο αἱ χεῖρές του, τὸ δὲ κάθετον, ὅπερ φυσικὰ καὶ βαρύτερον ἦτο, ἔφερον πρότερον οἱ στρατιῶται ἢ ἄλλοι ἄνδρες, συνήθως ἀγγαρευόμενοι πρὸς τοῦτο, εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης καὶ ἐνεπήγνυον αὐτὸ ἐν τῇ γῇ, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι ἕτοιμον, ὅτε θὰ ἤρχετο ὁ καταδικασθείς. Ὅτε ὁ καταδικασθεὶς ἔφθανεν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ἐξεδύετο κατ' ἀρχὰς τὰ ἐνδύματά του, ἅτινα συνήθως ἐλάμβανον οἱ στρατιῶται, οἱ μέλλοντες νὰ ἐκτελέσωσι τὴν θανατικὴν ποινήν, ἔπειτα, μάλιστα παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, ἐδίδετο αὐτῷ ποτόν τι κατεσκευασμένον κυρίως ἐξ ἰσχυροῦ οἴνου, ὅπερ εἶχε τὴν ἰδιότητα νὰ ἐπιφέρῃ νάρκην τῷ πίνοντι, ὅπως οὕτω μὴ αἰσθάνεται τοὺς ἐκ τῆς σταυρώσεως φρικτοὺς πόνους. Μετὰ ταῦτα ἀνεβίβαζον τὸν καταδικασθέντα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἐφ' οὗ προσέδενον τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Συνήθως δὲν ἠρκοῦντο εἰς τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἐκάρφωνον μάλιστα μὲν τὰς χεῖρας, ἐνίοτε δὲ καὶ τοὺς πόδας ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ καθέτου ξύλου ὑπῆρχε συνήθως μικρά τις σανίς, ἐφ' ἧς ἐπάτει ὁ σταυρωθεὶς τοὺς πόδας, ἵνα μὴ τὸ ὅλον βάρος τοῦ σώματος κρέμαται ἐκ τῶν χειρῶν, ὁπότε βεβαίως θὰ ἐπήρχετο ταχέως ὁ θάνατος, ἐνῷ σκοπὸς τοῦ σταυρικοῦ θανάτου ἦτο ἡ βραδεῖα ἐπέλευσις τοῦ θανάτου, ἵνα οὕτω ἐπὶ μακρότερον βασανίζεται ὁ κρεμάμενος. Ἄλλοτε ἡ σανὶς αὕτη ἐτίθετο ὑψηλότερον, ἵνα τιθεμένη μεταξὺ τῶν δύο σκελῶν ὑπέχῃ τὸ σῶμα. Ἄνωθεν τοῦ σταυροῦ ἐτίθετο συνήθως ξύλον τι, ἐφ' οὗ ἐγράφετο ἡ αἰτία τῆς καταδίκης. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη παρελείπετο, ὅταν ὑπῆρχε κῆρυξ, ὅστις ἐκήρυττε τὴν αἰτίαν τῆς καταδίκης. Ὁ σταυρὸς συνήθως δὲν ἦτο ὑψηλός, ὑπάρχουσι μάλιστα παραδείγματα, καθ' ἃ ὁ σταυρὸς ἦτο τόσον χαμηλός, ὥστε τὰ ἄγρια θηρία ἤρχοντο καὶ κατέτρωγον τοὺς κρεμαμένους μετὰ θάνατον, ἐνίοτε δ' ἔτι ζῶντας. Ὁ θάνατος εἰς τοὺς ἐσταυρωμένους ἐπήρχετο συνήθως τὴν τρίτην, τετάρτην καὶ ἐνίοτε τὴν ἕκτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς σταυρώσεως ἐξ ἀσιτίας καὶ ἐξαντλήσεως. Ἐνίοτε ὅμως, καὶ μάλιστα εἰς ἀσθενεῖς καὶ ἐξηντλημένας κράσεις, ἐπήρχετο ταχύτερον, καθόσον ἕνεκα τῆς στάσεως καὶ ἀκινησίας συνεσωρεύετο τὸ αἷμα εἰς τὴν καρδίαν καὶ οὕτω ἀπέθνῃσκον ἐκ συγκοπῆς. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα εὐκόλως νὰ νοήσωμεν τὴν περὶ τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ διήγησιν τῶν Εὐαγγελίων. Κ. Ι. Δ.

Σταυρωτά, ἢ *Σταυρωτὸς* *[Γεωγρ.]*. Δικόρυφον ὄρος τῆς Λευκάδος κατὰ τὸ κέντρον τῆς νήσου (ὑψόμετρ. κορυφ.: 1.140 μ., πλάτ. 38° 41′ Β., μῆκ. 20° 38′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia), ἀπολῆγον πρὸς Δ. εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ζουάνα καὶ τοὺς ἀπορρῶγας τῆς δυτικῆς τῆς νήσου πλευρᾶς. Χιονοσκεπὲς τὸν χειμῶνα. Ἐγγὺς αὐτοῦ ἐξηκριβώθη ὕπαρξις ὑδραργύρου, εἰς μικρὰς ὅμως ποσότητας (Medit. Pilot, 1908, III 303). Σ. Ε. Λ.

Σταυρωτὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμυγδαλιᾶς (Μπουγιοὺκ Τεκελὲρ) τῆς ἐπαρχίας Κυζάνης τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρότερον καλούμενον *Χασιλάρ*. Κάτ. (1928) 192. —Π.

σταυρωτὴς (ὁ)· ὁ σταυρώνων, ὁ διὰ τοῦ σταυροῦ φονεύων· ‖ αὐτὸς ποῦ σταυρώνει, βασανίζει, ταλαιπωρεῖ· ‖ ὑβριστικὴ προσηγορία τοῦ χωροφύλακος: «τὸν ἐπιάσανε οἱ σταυρωτῆδες».

σταυρωτός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἔχων σχῆμα σταυροῦ: «σταυρωτοὶ ναοί»· ‖ ὁ διασταυρούμενος: «σταυρωτὸ σακκάκι»· ‖ «σταυρωταὶ λέξεις» εἶδος γρίφου.—Ἐπίρρ. ***σταυρωτά***.

—**σταυρωταὶ** ***λέξεις*** (ἀγγλ. crossword, γαλλ. mots-croisés). Εἶδος πνευματικῆς ἀσκήσεως, καθ' ἣν δίδεται εἰς τὸν λύτην ἄβαξ ἐκ τετραγωνιδίων, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων οὗτος δέον νὰ ἐγγράψῃ ἀνὰ ἓν ψηφίον τοῦ ἀλφαβήτου, ὥστε αἱ κάθετοι στῆλαι ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ αἱ ὁριζόντιαι γραμμαὶ τῶν τετραγωνιδίων νὰ σχηματίσουν λέξεις, ὧν ἡ ἔννοια ἐδόθη ἐκ τῶν προτέρων ἀλλ' ἀορίστως ὑπὸ τοῦ θέσαντος τὴν ἄσκησιν.

Παράδειγμα:

	α	β	γ	δ	ε	στ	ζ	η	θ	ι
1	Α	Λ	Ε	Ξ	Α	Ν	Δ	Ρ	Ο	Σ
2	Ρ	Ε	Α	■	Ν	Α	Ο	Υ	Μ	■
3	Τ	Ω	Ρ	Α	■	Ο	Ν	Τ	Ω	Σ
4	Ε	Ν	■	Ρ	Ι	Σ	■	Ι	Σ	■
5	Μ	Ι	Δ	Α	Σ	■	Ο	Σ	■	■
6	Ι	Δ	Η	■	Ι	Ο	Ν	■	Τ	Ι
7	Σ	Α	Μ	Ο	Σ	■	■	Η	Ρ	Ω
8	Ι	Σ	Ο	Ν	■	Λ	Ι	Μ	Η	Ν
9	Ο	■	Σ	Ο	Λ	Ω	Ν	■	Μ	Α
10	Ν	Η	■	Σ	Α	Τ	Α	Ν	Α	Σ

Ὁριζοντίως: 1) Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας (α). 2) Θεὰ (α) καὶ εἷς τῶν προφητῶν (ε). 3) Χρονικὸν ἐπίρρημα (α) καὶ βεβαιωτικὸν (στ). 4) Ἀριθμητικὸν (α), μέλος τοῦ προσώπου (δ), συστατικὸν τῆς σαρκὸς (η). 5) Μυθικὸς βασιλεὺς (α), ἀντωνυμία (ζ). 6) Ὄρος τῆς Κρήτης (α), ἄνθος (ε), ἀντωνυμία (θ). 7) Νῆσος τοῦ Αἰγαίου (α), μυθολογικὸν πρόσωπον (η). 8) Ἀριθμητικὸν σύμβολον (α), καταφύγιον τῶν πλοίων (στ). 9) Ἄρθρον (α), εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν (γ), μόριον τῆς ἀρχαίας γλώσσης (θ). 10) Μόριον τῆς ἀρχαίας γλώσσης (α), πονηρὸν πνεῦμα (δ).

Καθέτως: α) Ὄρος τῆς Πελοποννήσου (1). β) Ἡρωικὸς βασιλεὺς τῆς Σπάρτης (1), ἄρθρον (10). γ) Ἐποχὴ τοῦ ἔτους (1), διοικητικὴ διαίρεσις (5). δ) σύμφωνον (1), συμπερασματικὸν (3), χρήσιμον ζῷον (7). ε) δυνητικὸν μόριον (1), θεὰ τῶν Αἰγυπτίων (4), μουσικὸς φθόγγος (9). στ) Τόπος λατρείας (1), φωνῆεν (6), βιβλικὸν πρόσωπον (8). ζ) Ποταμὸς τῆς Ρωσίας (1), ἰδιότης τοῦ θείου (5), τελικὸς σύνδεσμος (8). η) Σημεῖον γήρατος (1), σύμφωνον (10). θ) Ἐναντιωματικὸν (1), ὀπὴ (6). ι) σύμφωνον (1), προφήτης (6).

Ἡ ἄσκησις τῶν σταυρωτῶν λέξεων ἀναγράφεται τὸ πρῶτον εἰς βιβλία παιγνίων καὶ ἀσκήσεων διὰ συναναστροφὰς ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, κυρίως ὅμως κατέστη δημοφιλὴς ἀπὸ τοῦ 1923, ὅτε διέδωσαν αὐτὴν τὰ ἀμερικανικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες, προκηρύσσοντα συχνοὺς διαγωνισμοὺς σταυρωτῶν λέξεων μὲ χρηματικὰ ἔπαθλα μεγάλα. Ἐν Ἑλλάδι ἦσαν ἤδη γνωσταὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα ***κυβόλεξον, ῥόμβος, δικτυωτόν, τρίγωνον*** κ. ἄ., συνήθως σχηματιζομένων τῶν αὐτῶν λέξεων καὶ καθέτως καὶ ὁριζοντίως:

Παράδειγμα:

Γ Α Λ Α
Α Μ Η Ν
Λ Η Θ Η
Α Ν Η Ρ

Κυβόλεξον

Μ
Ε Ι Σ
Ε Λ Λ Α Σ
Μ Ι Λ Α Ν Ο Ν
Σ Α Ν Ο Σ
Σ Ο Σ
Ν

Ρόμβος

Α Ρ Α Β Ι Α
Ρ Ω Σ Ι Α
Α Σ Ι Α
Β Ι Α
Ι Α
Α

Τρίγωνον

Θ Α Λ Α Σ Σ Α
Α Α Η Ρ
Λ Α Χ Ε Σ Ι Σ
Α Ε Α Ι
Σ Η Σ Α Μ Ο Ν
Σ Ι Ο Ο
Α Ρ Σ Ι Ν Ο Η

Δικτυωτόν

— **σταυρωτὴ** ***ὁμοιοκαταληξία***. Εἰς τὴν νέαν μετρικὴν σταυρωτὴ λέγεται ἡ ὁμοιοκαταληξία, ὅταν εἰς τετραστίχους στροφὰς οἱ στίχοι ὁμοιοκαταληκτοῦν χιαστί, ἤτοι ὁ πρῶτος μὲ τὸν τέταρτον καὶ σταυροειδῶς, ὁ δεύτερος μὲ τὸν τρίτον, κατὰ τὸν τύπον: αββα. Ἡ σταυρωτὴ ὁμοιοκαταληξία εἶναι παλαιά. Ἐχρησιμοποιήθη ἤδη τὸν Ε' αἰῶνα μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Λατίνου ποιητοῦ Sedulius καὶ ὑπὸ ἄλλων ποιητῶν τῆς μεσαιωνικῆς γαλλικῆς καὶ ἰταλικῆς λογοτεχνίας, ἐξ ἧς εἰσήχθη καὶ συνηθίζεται καὶ εἰς τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν. Γ. Μ. Β

— **«σταυρωτὸν** ***ἱστίον*»** (κοιν. *σταυρωσιά*)· πᾶν τετράγωνον ἱστίον τοῦ πλοίου· ‖ «σταυρωταὶ κεραῖαι» αἱ ἀφ' ὧν ἀρτῶνται σταυρωτὰ ἱστία. Σ. Ε. Λ.

— **σταυρωτὸς** ***σύνδεσμος*** *[Ἀνατομ.]*. Σύνδεσμος ἐπικουρικὸς τῆς μεταξὺ ἰνίου καὶ ἐπιστροφέως διαρθρώσεως· ἀποτελεῖται ἔνθεν μὲν ἐκ τῆς ἐγκαρσίας μοίρας, ἥτις φερομένη ἐγκαρσίως ὄπισθεν τοῦ ὀδόντος τοῦ ἄξονος προσφύεται ἑκατέρωθεν εἰς τὰ πλάγια τοῦ ἐπιστροφέως, ἔνθεν δὲ ἐκ δύο καθέτων σκελῶν, ἅτινα ἐξορμώμενα τὸ μὲν ἐκ τοῦ ἄνω, τὸ δὲ ἐκ τοῦ κάτω χείλους τῆς ἐγκαρσίας μοίρας προσφύονται, τὸ μὲν ἄνω εἰς τὸ πρόσθιον χεῖλος τοῦ ἰνιακοῦ τρήματος, τὸ δὲ κάτω εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἄξονος. Προφυλάσσει τὸν νωτιαῖον μυελὸν ἀπὸ ἐνδεχομένων συνθλίψεων τοῦ ὀδόντος κατὰ τὰς κινήσεις. Ι. Π.

Στὰφ (Staff), ***Λεοπόλδος***. Πολωνὸς νεορρωμαντικὸς λυρικὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1878. Ἐδημοσίευσε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Ὄνειρα δυνάμεως» (1901), «Ἡ ἡμέρα τῆς ψυχῆς» (1903), «Τραγούδια δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὴν νύκτα» (1905), συμβολικὰ καὶ ἱστορικὰ δράματα, ὡς: «Ὁ θησαυρός» (1904), «Δάμνη» (1913), τὸ φανταστικὸν ἔπος «Ὁ Τβαρντόβσκι» (1902), ὡς καὶ τὴν «Ἀνθολογίαν τῶν νεωτέρων Πολωνῶν ποιητῶν». Θ. Κ.

σταφίδα (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *σταφὶς* (βλ. λ.)· ‖ σταφιδάμπελος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ ἀμπέλι· ‖ φρ. «ἔγινε σταφίδα 'ς τὸ μεθύσι» ἐπὶ λίαν μεθύοντος.

σταφιδάμπελος (ἡ) *[Βοτ.]*. Ποικιλία τοῦ φυτοῦ *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος* (Vitis vinifera), ἧς οἱ καρποὶ δίδουσι τὴν μαύρην κορινθιακὴν σταφίδα (βλ. λ. *σταφίς*).

σταφιδεργοστάσιον (τό)· ἐργοστάσιον καθαρισμοῦ καὶ ἐπεξεργασίας τῆς σταφίδος.

σταφιδιάζω, ἀόρ. *ἐ)σταφίδιασα*, παθ. μετχ. *σταφιδιασμένος*· ἐπὶ σταφυλῆς, γίνομαι σταφίδα, ῥικνοῦμαι διὰ τῆς ἀποξηράνσεως· ‖ συνεκδ., ὑπερβαίνω τὸν βαθμὸν τῆς ὡριμάνσεως: «σταφίδιασαν τὰ σταφύλια ἀπὸ τὴ ζέστη»· ‖ μεταφ., παρακμάζω, ἐπὶ κόρης ἢ ἀνδρὸς ἀγάμου.

σταφιδικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σταφίδα ὁ τῆς σταφίδος: «σταφιδικὴ τράπεζα», «σταφιδικὸν ζήτημα» πᾶν ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὴν σταφίδα ὡς ἓν τῶν κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικῶν προϊόντων.

— **Σταφιδικὴ** ***τράπεζα***· βλ. λ. *σταφιδικὸν ζήτημα*.

— **σταφιδικὸν** ***ἔτος***. Περιλαμβάνει χρονικὴν περίοδον, κατὰ τὸν νόμον ,ΒΦΠΓ' τῆς 17 1899 (ἄρθρ. 28) «Περὶ φορολογίας τοῦ σταφιδοκάρπου καὶ περὶ συστάσεως Σταφιδικῆς τραπέζης», ἀπὸ 5 Αὐγούστου ἑκάστου ἔτους μέχρι 4 Αὐγούστου τοῦ ἑπομένου ἔτους καὶ ἐντὸς τῆς ὁποίας, καὶ ἐπὶ ἕνα ἔτι μῆνα ἀπὸ τῆς λήξεώς της, εἰσὶ δεκταὶ αἱ ἀποδείξεις ἀποταμιεύσεως (δελτία) ἐν τοῖς τελωνείοις, εἰς καταβολὴν τοῦ εἰς εἶδος φόρου, αἱ ἐκδοθεῖσαι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ αὐτοῦ σταφιδικοῦ ἔτους. Κατὰ τὸν νεώτερον ὅμως νόμον 5208 τοῦ 1931, αἱ ἀποδείξεις ἀποταμιεύσεως εἶναι δεκταὶ ἐν τοῖς τελωνείοις ἐξαγωγῆς ἐντὸς τοῦ σταφιδικοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἐξεδόθησαν καὶ μέχρι 1 Δεκεμβρίου τοῦ ἐπιόντος σταφιδικοῦ ἔτους, δύναται ὅμως νὰ ἐπιτραπῇ νὰ γίνωνται δεκταὶ μέχρι τέλους τοῦ ἐπιόντος σταφιδικοῦ ἔτους. Σήμερον τὸ σταφιδικὸν ἔτος λογίζεται ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου ἑκάστου ἔτους μέχρι τέλους Αὐγούστου ἐπιόντος ἔτους. Γ. Ν. Κ.

Digitized by Google

— ***σταφιδικὸν ζήτημα*** Καλεῖται οὕτω τὸ ζήτημα τὸ προκύψαν ἐκ κρίσεως, προελθούσης ἀπὸ τὴν μείζονα παραγωγὴν κορινθιακῆς σταφίδος, ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατανάλωσιν αὐτῆς εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀγοράς, καὶ ἀπὸ τήν, κατὰ συνέπειαν, συσσώρευσιν κατ᾽ ἔτος μεγάλων ποσοτήτων ἀδιαθέτου σταφιδοκάρπου. Εἰς τὸ σταφιδικὸν ζήτημα ἀνήκουσι καὶ τὰ νομοθετικὰ ἰδίως μέτρα, τὰ ἑκάστοτε ληφθέντα πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς σταφιδικῆς κρίσεως.

1) Ἡ *σταφιδικὴ κρίσις,* ἀναφανεῖσα ἀπὸ τοῦ 1890, ἐνετάθη κατὰ τὸ 1893, ὁπότε καὶ ἐκ τῆς πτωχεύσεως τοῦ πτωχεύσεως τοῦ κράτους εἶχον ἐνσκήψει γενικώτεραι οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι, ἕνεκεν ὑποτιμήσεως καὶ ἀζητησίας τοῦ σταφιδοκάρπου ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Ἡ κρίσις ἐξηκολούθησε κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη, προσπάθειαι δὲ κατεβλήθησαν πρὸς εὐρυτέραν διάδοσιν τῆς καταναλώσεως τῆς σταφίδος εἰς Ρωσίαν, ἡ δὲ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἔλαβε μέτρα πιστωτικῆς ἐνισχύσεως τῶν καλλιεργητῶν τῆς σταφίδος.

2) Ἡ *παρακράτησις,* μετὰ μακρὰς συζητήσεις, ἐθεσπίσθη, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀπορροφήσεως τῶν πλεονασμάτων τοῦ σταφιδοκάρπου καὶ ἐλαττώσεως τῆς πρὸς ἐξαγωγὴν προσφερομένης ποσότητος καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν τιμῶν τῆς σταφίδος ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Τὸ παρακράτημα συνίστατο εἰς τὴν εἰς εἶδος καταβολὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐξαγομένου εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐπιβαλλομένου ἐγγείου φόρου. Ὁ φόρος οὗτος εἶχεν ὁρισθῆ διὰ τοῦ νόμου ‚ΒΠ΄ τῆς 5 Αὐγούστου 1892 εἰς δραχμὰς 16.50 κατὰ χιλιόλιτρον διὰ τὰς σταφίδας τῆς περιφερείας Ἠλείας, Μεσσηνίας καὶ Λακεδαίμονος καὶ εἰς δραχμὰς 19 διὰ τὰς τῶν λοιπῶν περιφερειῶν. Ἡ παρακράτησις ἐθεσπίσθη, τὸ πρῶτον, ὡς φόρος εἰς εἶδος 15 % ἐπὶ τῆς ἐξαγωγῆς ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Δηλιγιάννη, διὰ τῶν νόμων ‚ΒΤΘ΄ τῆς 15 Ἰουλίου 1895, ‚ΒΤΣ΄ τῆς 26 Φεβρουαρίου 1896 καὶ ‚ΒΥΚΕ΄ τῆς 6 Μαΐου 1896. Διὰ τοῦ νόμου ‚ΒΦΠΓ΄ τῆς 17 Ἰουνίου 1899 ὁ φόρος οὗτος ἠλαττώθη κατὰ δραχμὰς 4 ἀνὰ ἑκάστην χιλιάδα ἑνετικῶν λιτρῶν, ἐπεβλήθη δέ, ἔναντι τῆς ἐλαττώσεως ταύτης, φόρος συμπληρωτικὸς εἰς εἶδος, ὁρισθεὶς εἰς 15 % ἐπὶ τῆς ἐξαγωγῆς. Διὰ τοῦ νόμου ‚ΒΠΞΕ΄ τοῦ 1903 ὁ φόρος οὗτος ὡρίσθη μεταβλητός, ἀναλόγως τῆς καθολικῆς παραγωγῆς τῆς σταφίδος, ἀνερχόμενος τοὐλάχιστον εἰς 10 % καὶ ἀναβιβαζόμενος κατὰ τὰς ἑκάστοτε ἀνάγκας μέχρις 21 %. Ἡ διαχείρισις τοῦ παρακρατήματος ἐν ἀρχῇ ἀνετέθη εἰς ἰδίαν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους, ἀλλ᾽ ἕνεκα τῆς κατὰ τὰ ἔτη 1895—1899 ἀποτυχίας αὐτῆς καὶ καταχρήσεων περὶ τὴν διαχείρισιν, ἀπεφασίσθη ἡ σύστασις τῆς σταφιδικῆς τραπέζης, πρὸς ἀποκέντρωσιν τῆς σταφιδικῆς διαχειρίσεως καὶ ἀνάθεσίν της εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐνδιαφερομένους παραγωγούς.

3) Ἡ *Σταφιδικὴ Τράπεζα* συνεστήθη διὰ τοῦ νόμου ‚ΒΦΠΓ΄ τῆς 17 Ἰουνίου 1899 (ἄρθρ. 6 καὶ ἑπ.), ὡς ἀνώνυμος ἑταιρεία, ἑδρεύουσα ἐν Πάτραις, ἔχουσα μετόχους τοὺς σταφιδοκτήμονας καὶ μετοχικὸν κεφάλαιον τὸ καθαρὸν προϊὸν τοῦ, ἀντὶ φόρου ἢ δασμοῦ, εἰσπραττομένου σταφιδοκάρπου, μετὰ τὴν πρὸς τὸ δημόσιον ἀπόδοσιν τοῦ ἐκ δραχ. 4 κατὰ χιλιάδα ἑνετικῶν λίτρων ἐγγείου ἢ ἐξαγωγικοῦ δασμοῦ ἐπὶ τοῦ ποσοῦ, κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ ὁποίου εἰσεπράχθη ὁ εἰς εἶδος ἔγγειος φόρος ἢ ἐξαγωγικὸς δασμὸς (ἄρθρ. 12). Ἡ τράπεζα ἀνέλαβε τὴν εἴσπραξιν, ἀποταμίευσιν καὶ διάθεσιν τοῦ σταφιδοκάρπου, τοῦ, ἀντὶ φόρου ἢ δασμοῦ, εἰσπραττομένου, τοῦ ὁποίου ἐπετράπη ἡ κατεργασία ἐν τῷ ἐσωτερικῷ πρὸς παραγωγὴν οἰνοπνεύματος μόνον (ἄρθρ 18), ὤφειλε δὲ πρωτίστως ν᾽ ἀσχολῆται εἰς τὴν λῆψιν πάντων τῶν κριθησομένων παρ᾽ αὐτῆς ἀναγκαίων μέτρων πρὸς ἐπέκτασιν τῆς καταναλώσεως τοῦ σταφιδοκάρπου ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ πρὸς βελτίωσιν τῆς σταφιδοπαραγωγῆς (ἄρθρ 20), ἀνέλαβε δὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ χορηγῇ δάνεια καλλιεργείας μόνον εἰς σταφιδοκτήμονας ἐπὶ τόκῳ 5 % κλπ. Ἡ τράπεζα, διοικουμένη κατὰ τρόπον εὐνοοῦντα τὴν ἀνάμιξιν τῆς πολιτικῆς εἰς τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν αὐτῆς, μετὰ πενταετῆ βίον περιῆλθεν εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν λειτουργίαν της, κατάφορτος ἐξ ἰδίων χρεῶν καὶ ἐξ ἐπισφαλῶν ἀπαιτήσεων ἐκ δανείων πρὸς σταφιδοκτήμονας, ἐνῷ ὀγκῶδες ποσὸν 200 περίπου ἑκατομ. λιτρῶν παρακρατήματος παρέμενεν ἀδιάθετον εἰς τὰς ἀποθήκας της, καὶ παρέστη ἀνάγκη, κατὰ τὸ 1905, νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ ἐκκαθαρίσεως καὶ διαλύσεώς της.

4) Ἡ *Ἑνιαία,* ὡς ἐλέγετο ἡ «προνομιοῦχος ἑταιρεία πρὸς προστασίαν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐμπορίας τῆς σταφίδος», συνεστάθη, διὰ τοῦ νόμου ‚ΓΠ΄ τῆς 17 Ἰουλίου 1905 καὶ διὰ τῆς δι᾽ αὐτοῦ κυρωθείσης συμβάσεως, ὡς ἀνώνυμος ἑταιρεία, ἑδρεύουσα ἐν Ἀθήναις, ἀνέλαβε δὲ ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν, ἐκτὸς ἄλλων τινῶν δευτερευουσῶν ὑποχρεώσεων περὶ δανείων ἐπὶ ἐνεχύρῳ κλπ., τρεῖς κυρίας ὑποχρεώσεις, ἤτοι: 1) ν᾽ ἀποδίδῃ εἰς τὸ δημόσιον εἰς χρῆμα τὸν παρ᾽ αὐτῆς, κατὰ κανόνα, εἰς εἶδος εἰσπραττόμενον ἔγγειον φόρον καὶ τὸ ἀποδιδόμενον ὡρίσθη κατ᾽ ἀποκοπὴν εἰς δραχ. 4.000.000 κατὰ μέσον ὅρον ἐτησίως, 2) ν᾽ ἀγοράζῃ πᾶν προσφερόμενον αὐτῇ ποσὸν σταφιδοκάρπου πρὸς δραχ. 115, εἰς δὲ τὸ τέλος τοῦ σταφιδικοῦ ἔτους καὶ πρὸς δραχ. 130 καὶ 145 ἀνὰ χιλιόλιτρον (ἀναλόγως τῆς ποιότητος), ἔτι δὲ καὶ δελτία παρακρατήσεως πέραν ὡρισμένης προθεσμίας, πρὸς δραχ. 115. Οὕτως ἐξησφάλιζεν ὡρισμένα κατώτατα ὅρια τιμῶν καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς τῶν δελτίων τούτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀποδεικτικὰ ἀποταμιεύσεως σταφιδοκάρπου εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτῆς, ἀπερρόφει τὰ πλεονάσματα τῆς παραγωγῆς, ἵνα τὰ διαθέσῃ πρὸς παραγωγὴν οἰνοπνεύματος, καὶ 3) νὰ διαθέτῃ πρὸς συστηματικὴν διαφήμησιν καὶ διάδοσιν τῆς σταφίδος ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ 5 ἕως 10.000 λίρας Ἀγγλίας ἐτησίως. Ἐπὶ πλέον, ἡ Ἑνιαία, διὰ τοῦ νόμου ΓΧΟΔ΄ τῆς 27 Μαρτίου 1910, κυρώσαντος τὴν μετὰ τοῦ δημοσίου σύμβασίν της ἀπὸ 27 Νοεμβρίου 1909, συνῆψεν, ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ κράτους, ἐξωτερικὸν δάνειον ἐκριζώσεως λιρῶν Ἀγγλίας 500.000, προωρισμένον νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν παραγωγῶν, οἵτινες ἤθελον ἑκουσίως προβῆ εἰς ἐκρίζωσιν τῶν σταφιδαμπέλων αὐτῶν, ἵνα, καὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου, περιορισθῇ ἡ ὑπερπαραγωγὴ καὶ προστατευθῶσιν αἱ τιμαὶ τοῦ σταφιδοκάρπου. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ σταφιδικοῦ ἔτους 1914—1915 εἶχον ἐκριζωθῆ σταφιδάμπελοι ἐκτάσεως 33.253 στρεμμάτων καὶ εἶχον πληρωθῆ ἀποζημιώσεις ἐν ὅλῳ δραχ. 3.462.776. Ἀλλ᾽ ἡ πολιτικὴ τῆς ἐκριζώσεως ἐγκατελείφθη βραδύτερον ὡς μέτρον καταστρεπτικὸν ἐθνικοῦ πλούτου καὶ ἀλυσιτελές, λόγῳ τῆς ὑπάρξεως μεγίστης ξένης παραγωγῆς ὁμοειδῶν καρπῶν, ἰδίως τῆς Αὐστραλίας καὶ Καλιφορνίας, καὶ μόνον, ἂν ἡ κορινθιακὴ σταφὶς ἦτο φυσικὸν μονοπώλιον, θὰ εἶχε λόγον, τοῦθ᾽ ὅπερ, ἰδίως κατὰ τὰ μεταπολεμικὰ ἔτη, δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητα.

Εἰς ἀντάλλαγμα δὲ τῶν ὑποχρεώσεων τούτων ἡ Ἑνιαία ἐδικαιοῦτο νὰ εἰσπράττῃ τὸ παρακράτημα, ἤτοι τὸν εἰς εἶδος φόρον, ὁριζόμενον κατ᾽ ἔτος μέχρι 35 % ἐπὶ τῆς ἐξαγωγῆς καὶ δυνάμενον, κατὰ τὰς περιστάσεις, νὰ ὁρίζηται εἰς χρῆμα, καὶ τὸ ἑπτάδραχμον κατὰ χιλιόλιτρον παραγομένου σταφιδοκάρπου δικαίωμα, ὡς εἰδικὸν ἀσφάλιστρον (6 % περίπου) ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τῆς ἑταιρείας ἐξασφαλιζομένου κατωτάτου ὁρίου τιμῆς σταφιδοκάρπου ἐκ δραχ. 115 κατὰ χιλιόλιτρον. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ηὐξήθη διὰ τοῦ νόμου ‚ΓΧΟΔ΄ τοῦ 1910 εἰς δραχ. 8. Ἡ Ἑνιαία, ὡς ἀνώνυμος ἑταιρεία, ἦτο κεφαλαιοκρατικὸς ὀργανισμός, προωρισμένος νὰ ἐξυπηρετῇ τὴν σταφιδοπαραγωγήν, ἰδίως διὰ τῆς ἐξαγορᾶς, κατὰ τὸ ἄρθρον 10 τῆς συμβάσεως, μεγάλων ποσῶν πλεονασμάτων, εἰς περιπτώσεις σημαντικῆς ὑπερπαραγωγῆς, προσέφερε δὲ ἀποτελεσματικὰς ὑπηρεσίας κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς λειτουργίας της. Ἀλλ᾽ ἐπελθόντος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου μετεβλήθησαν οὐσιωδῶς αἱ συνθῆκαι, καὶ ἡ ὑποχρέωσις ἀγορᾶς πλεονασμάτων σταφίδος καὶ δελτίων παρακρατήσεως ἐπὶ ὡρισμένῳ ἐλαχίστῳ ὁρίῳ τιμῆς παρὰ τῆς Ἑνιαίας ἀνεστάλη διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 2 Αὐγούστου 1914, καθὼς ἐπίσης ἀνεστάλησαν καὶ αἱ ὑποχρεώσεις της πρὸς διαφήμησιν, ἀποζημίωσιν δι᾽ ἐκρίζωσιν σταφιδαμπέλων κλπ., καὶ ἡ ἀναστολὴ αὕτη ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ κράτους, κατὰ τὸ 1924, ἐξαγορᾶς της.

5) Ἡ ἐξαγορὰ τῆς Ἑνιαίας ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς τῆς βουλῆς, τῆς συσταθείσης κατὰ τὸ 1914, μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ὁπότε ἀπεδείχθη ὅτι ἡ λειτουργία τῆς Ἑνιαίας ἐπερίττευεν, ἔστω καὶ ἂν ἡ παραγωγὴ ἤθελεν ὑπερβῆ τὰ 300 ἑκατομμ. λιτρῶν, λόγῳ τῆς ἀπορροφήσεώς της ὑπὸ τῆς καταναλώσεως καὶ τῆς βιομηχανίας. Καὶ ἡ κατὰ τὸ 1915 συσταθεῖσα μεγάλη κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ σταφιδικοῦ ζητήματος ἔκρινε πλέον περιττὴν τὴν λειτουργίας τῆς Ἑνιαίας καὶ ἐτόνιζεν ὅτι τὰ ἐκ τῆς διαχειρίσεως τῆς σταφίδος ἀπορρέοντα κέρδη πρέπει, κατὰ δίκαιον λόγον, καὶ νὰ ἀνήκωσιν εἰς αὐτὴν τὴν σταφιδοπαραγωγήν. Ἡ ἕνεκα τοῦ πολέμου γενομένη ἀναστολὴ τῶν ὑποχρεώσεων τῆς Ἑνιαίας, ἐνῷ ἐξηκολούθει ἡ εἴσπραξις τῶν προνομιακῶς παραχωρηθέντων αὐτῇ δικαιωμάτων, προεκάλεσε γενικωτέραν ἐξέγερσιν τῶν σταφιδοπαραγωγῶν. Ἐκ τοῦ λόγου δὲ τούτου ἀπέρρευσεν ἔκτοτε ἡ γενικευθεῖσα ἰδέα τῆς ἐξαγορᾶς τῆς Ἑνιαίας ὑπὸ τοῦ κράτους, τὴν ὁποίαν ἐνεκολπώθη τὸ ἐν Ἀθήναις, κατὰ Μάϊον 1924, συγκροτηθὲν Γ΄ πανελλήνιον ἀγροτικὸν συνέδριον, καὶ ἥτις ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸ 1924. Πάντες τότε ἐστράφησαν πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ὡς τὸν κατ᾽ ἐξοχὴν ἐνδεδειγμένον ὀργανισμόν, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διαχείρισιν.

6) Σύμβασις μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ὑπογραφεῖσα μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης κατὰ τὴν 13 Αὐγούστου 1924, εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου 3188 τοῦ 1924, ἐκυρώθη διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 17 Αὐγούστου 1924. Ἡ τράπεζα ἀνέλαβε, διὰ λογαριασμὸν τῆς σταφιδοπαραγωγῆς, τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1924—1925 εἴσπραξιν καὶ διαχείρισιν τοῦ παρακρατήματος, ὡς καὶ τῶν πρότερον ἠγορασμένων ἢ ἀγορασθησομένων ὑπὸ τοῦ κράτους ποσῶν σταφιδοκάρπου καὶ ἐν γένει τὴν διαχείρισιν. Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἐξακολουθεῖ διαχειριζομένη τὰ χρηματικὰ κεφάλαια τοῦ Α.Σ.Ο. (ἄρθρ. 11 τοῦ νόμου 5208), ἔχει δὲ ὑποκαταστήσει τὴν «Προνομιοῦχον ἑταιρείαν τῶν γενικῶν ἀποθηκῶν τῆς Ἑλλάδος», ὀργανισμὸν εἰδικευμένον καὶ δεδοκιμασμένον διὰ τοιούτου εἴδους ἔργα, εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν προϊόντων τῆς σταφιδοπαραγωγῆς. Ἡ σταφιδικὴ διαχείρισις ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς ἑταιρείας ταύτης δι᾽ ἰδιαιτέρου προσωπικοῦ καὶ διαχειριστῶν, ἀποτελούντων ἴδιον κλάδον ὑπηρεσίας, διακεκριμένον τῆς καθ᾽ αὐτὸ ὑπηρεσίας τῶν γενικῶν ἀποθηκῶν καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὰς περὶ αὐτοῦ διατάξεις τῶν νόμων καὶ κανονισμῶν.

7) *Ὁ Αὐτόνομος Σταφιδικὸς Ὀργανισμὸς* (Α.Σ.Ο.), καὶ διὰ τὰς διεθνεῖς σχέσεις «Comptoir Central du raisin de Corinthe», «Central Currant office», συνεστάθη διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 10 Αὐγούστου 1925, τροποποιηθέντος καὶ συμπληρωθέντος διὰ τῶν ἀπὸ 20 Νοεμβρίου 1925 καὶ ἀπὸ 16 Σεπτεμβρίου 1926 νομοθετικῶν διαταγμάτων καὶ διὰ τῶν νόμων 3456, 3457 καὶ 3458 τοῦ 1928, κωδικοποιηθέντων δὲ διὰ τοῦ νόμου 5208 τοῦ 1931, ὡς αὐτόνομος οἰκονομικὴ ὀργάνωσις, πρὸς προστασίαν τῆς καλλιεργείας καὶ ἐμπορίας τῆς κορινθιακῆς σταφίδος, ἀποτελοῦσα νομικὸν πρόσωπον, ἑδρεῦον ἐν Ἀθήναις. Εἶναι πρωτίστως ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς, προσωποποιοῦσα νομικῶς καὶ ἐξυπηρετοῦσα τοὺς παραγωγούς, ἀνήκουσα εἰς τὸ σύνολον τῆς σταφιδοπαραγωγῆς καὶ ἐξυπηρετοῦσα αὐτήν. Ὄργανα τῆς διοικήσεως τοῦ Α.Σ.Ο. εἶναι: 1) ἡ γενικὴ συνέλευσις, 2) τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, 3) ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ (ἄρθρ. 13 καὶ ἑπ. νόμου 5208). Τῆς διοικήσεως τοῦ Α.Σ.Ο. κύριος παράγων εἶναι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν σταφιδοπαραγωγῶν, ἔχοντες τὴν μεγαλυτέραν μερίδα ἐκπροσωπήσεως ἐν τῷ διοικητικῷ συμβουλίῳ αὐτοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον συμμετέχουν καὶ ἀνώτατοι ὑπάλληλοι τῶν ἁρμοδίων ὑπουργείων. Αἱ κυριώτεραι λειτουργίαι τοῦ Α.Σ.Ο. εἶναι: 1) ἡ ἰσορρόπησις τῆς προσφορᾶς πρὸς τὴν ζήτησιν τοῦ προϊόντος διὰ παρακρατήσεως ἢ δι᾽ ἐλευθέρας ἀγορᾶς τῶν πλεονασμάτων τῆς παραγωγῆς ἢ καὶ δι᾽ ἀμφοτέρων τῶν τρόπων τούτων καὶ ἡ διαχείρισις καὶ διάθεσις τοῦ σταφιδοκάρπου τούτου, 2) ἡ διαφήμισις καὶ ἡ ἐν γένει μέριμνα διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς καταναλώσεως τῆς κορινθιακῆς σταφίδος, 3) ἡ ἐν γένει μέριμνα διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος, τῶν ὅρων τῆς καλλιεργείας, τὴν ἐλάττωσιν τῆς τιμῆς τῆς παραγωγῆς κλπ., 3) ἡ ἀσφάλισις τῆς σταφιδοπαραγωγῆς κατὰ κινδύνων χαλάζης καὶ παγετῶν (ἄρθρ. 3 τοῦ νόμου 5208).

Ὁ Α.Σ.Ο. κατήρτισε γεωργικὸν πρόγραμμα πρὸς ἐφαρμογὴν καλυτέρων μεθόδων καλλιεργείας, τρυγητοῦ, ἀποξηράνσεως καὶ συγκομιδῆς σταφίδος, ἵδρυσεν ἐν Πύργῳ τὸ γεωργικὸν καὶ βιομηχανικὸν ἰνστιτοῦτον τῆς σταφίδος, εἰσήγαγε τελειότερα μέσα ἀποξηράνσεως τῆς σταφίδος καὶ ὤθησε τὸν καλλιεργητὴν τῆς σταφίδος πρὸς τὴν σύγχρονον καλλιέργειαν καὶ ἄλλων προϊόντων. Ἐπὶ πλέον, ἐσυστηματοποίησε τὰς περὶ ἐλέγχου τῆς ποιότητος τῆς σταφίδος νομικὰς διατάξεις, κυρωθείσας διὰ διατάγματος τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1926 «περὶ μέτρων ἐλέγχου τοῦ τρυγητοῦ, ἀποξηράνσεως, συσκευασίας καὶ ἐμπορίας τῆς σταφίδος» (ἄρθρ. 4 τοῦ νόμου 5208) καὶ ἐκίνησε τὸ γενικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐφαρμογήν των. Ἐμερίμνησε περὶ προστασίας τῶν σημάτων τῆς σταφιδοπαραγωγῆς εἰδικῶν περιφερειῶν, περὶ ἀποθηκεύσεως τῆς σταφίδος εἰς εὐρυτάτην κλίμακα πρὸς ἐνεχυρίασιν εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς σταφιδικῆς διαχειρίσεως, τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἀναλαβούσης διὰ τῆς ἀπὸ 20 Αὐγούστου 1925 μετὰ τοῦ Α.Σ.Ο. συμβάσεώς της νὰ παρέχῃ δάνεια εἰς τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ παραγωγούς, ἀνήγειρεν ἀποθήκας διὰ τὴν ἀποθήκευσιν τοῦ παρακρατήματος καὶ τῶν ἀγοραζομένων πλεονασμάτων τῆς σταφίδος καὶ ὠργάνωσεν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εἰς τὰ κυριώτερα κέντρα ἀγορᾶς καταναλώσεως ἀντιπροσωπείας πρὸς εὐρυτέραν διάδοσιν τοῦ προϊόντος καὶ διαφήμισιν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐκ πάγου θεομηνίαν τοῦ 1931, ὁ Α.Σ.Ο. διέθεσεν, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κυβερνήσεως, ὑπὲρ τῶν σταφιδοπαραγωγῶν τὸ ὑπερβολικὸν ποσὸν τῶν 180 καὶ πλέον ἑκατομ. δραχμῶν καὶ ἡ θυσία αὕτη ἐκλόνησε τὴν οἰκονομικήν του θέσιν, ἀλλ᾽ ἀπέδειξε πόσον εὐεργετικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀναγκαστικὴ ἀσφάλισις.

8) *Ἰσχύουσα νομοθεσία.* Ἡ ἐπέκτασις καὶ ἀνανέωσις τῶν σταφιδοφυτειῶν, ἡ ἐκρίζωσις φυτείας ἐμφυτευθείσης, ἀναφυτευθείσης κλπ., ὑπόκειται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ νόμου 5208. Ἡ τιμὴ ἐξαγορᾶς πλεονασμάτων σταφιδοκάρπου ὁρίζεται δι᾽ ἀποφάσεως τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ Α.Σ.Ο., ἀλλ᾽ εἰς περίπτωσιν καθ᾽ ἣν ὁρίζεται κατωτέρα τῶν δραχμῶν 2.000 καθ᾽ ἑνετικὸν χιλιόλιτρον ἐπιτρέπεται ὅπως τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον καθορίζῃ ὡς κατωτάτην τιμὴν δραχμ. 2.000, εἴτε εἰς βάρος ἀποθεματικῶν τοῦ Α.Σ.Ο., εἴτε εἰς βάρος τῶν καθαρῶν ἐσόδων τῶν προσεχῶν ἐτῶν (ἄρθρ 7 τοῦ νόμου 5208). Καθ᾽ ἕκαστον σταφιδικὸν ἔτος δύναται νὰ ἐπιβάλληται χρηματικὴ εἰσφορὰ ἐπὶ τῆς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξαγομένης σταφίδος, **εἰσπραττομένη ὑπὸ τοῦ Α.Σ.Ο. κατὰ**

Digitized by Google

τούς ὅρους τοῦ ἄρθρ. 8 τοῦ νόμου 5208. Τὸ ποσοστὸν τῆς εἰς εἶδος εἰσφορᾶς τῆς σταφίδος (παρακράτημα) καὶ ὁ τρόπος τῆς πρὸς τὸν Α.Σ.Ο. καταβολῆς αὐτῆς, καθὼς καὶ τὸ ποσὸν τῆς εἰς χρῆμα εἰσφορᾶς, ἔτι δὲ καὶ ἡ τιμὴ τῆς ὑπὸ τοῦ Α.Σ.Ο. ἐξαγορᾶς πλεονασμάτων καθορίζονται μέχρι τῆς 25 Αὐγούστου ἑκάστου ἔτους (ἄρθρ. 9). Ἡ ἀποταμίευσις τῆς ξηρᾶς κορινθιακῆς σταφίδος γίνεται ἐν ταῖς ἀποθήκαις τοῦ Α.Σ.Ο. ἔναντι ἐκδόσεως ἀποδείξεως ἀποθηκεύσεως, τῶν λεγομένων δελτίων, καθὼς ἐπίσης ἐπιτρέπεται καὶ ἡ ἀποταμίευσις χλωρᾶς κορινθιακῆς σταφίδος, ἔναντι δελτίων παρακρατήσεως, ἢ καὶ ἄλλως ἐν καταργήσει αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ ἐπιόντος ἔτους καθ' ὃν τρόπον καὶ ὑφ' ἃς συνθήκας θέλουσιν ὁρίσει οἱ κανονισμοὶ τοῦ Α.Σ.Ο. (ἄρθρ. 9, ἐδ. 2). Ἡ καταβολὴ τοῦ εἰς εἶδος φόρου ἐν τοῖς τελωνείοις ἐξαγωγῆς σταφιδοκάρπου γίνεται διὰ παραδόσεως ἀντιστοίχων ἀποδείξεων ἀποταμιεύσεως, ἐντὸς τοῦ σταφιδικοῦ ἔτους καθ' ὃ ἐξεδόθησαν καὶ μέχρι τῆς 1ης Δεκεμβρίου τοῦ ἐπιόντος σταφιδικοῦ ἔτους, αἱ δὲ μέχρι τῆς προθεσμίας ταύτης μὴ χρησιμοποιηθεῖσαι ἀποδείξεις παραγράφονται ὑπὲρ τοῦ Α.Σ.Ο. Ἀπαγορεύεται ἡ διάθεσις σταφίδος ἐκ παρακρατήματος ἢ ἐξ ἀγορᾶς πλεονασμάτων, πρὸς βρῶσιν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ (ἄρθρ. 12), ἔνθα καί τινες ἐξαιρέσεις τοῦ κανόνος τούτου, δύναται ὅμως νὰ διατεθῇ σταφὶς ἐξ ἀγορᾶς πλεονασμάτων πρὸς βρῶσιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ. Ἡ σταφὶς παρακρατήσεως καὶ ἀγορᾶς πλεονασμάτων διατίθεται διὰ βιομηχανικὰς χρήσεις, κατ' ἀπόφασιν τοῦ Α.Σ.Ο., ὑποκειμένην εἰς ἔγκρισιν τῶν ὑπουργῶν Οἰκονομικῶν, Γεωργίας καὶ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας (ἄρθρ. 12 ἐδ. 5—9). Αἱ εἰδικαὶ ἢ τοπικαὶ φορολογίαι δὲν δύνανται νὰ ὑπερβοῦν τὰς δρχ. 100 κατὰ ἑνετικὸν χιλιόλιτρον (ἄρθρ. 31). Ὁ ἔγγειος φόρος ἐπὶ τῆς σταφίδος, ὁ ὑπὸ τοῦ Α.Σ.Ο εἰς χρῆμα πρὸς τὸ δημόσιον καταβαλλόμενος, ὁρίζεται κατ' ἀποκοπὴν καὶ κατ' ἔτος διὰ διατάγματος (ἄρθρ. 32).

9) *Ἡ κορινθιακὴ σταφὶς καὶ οἱ ἀνταγωνισταί της.* Τὸ σταφιδικὸν ζήτημα συνδέεται στενῶς πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς τῆς κορινθιακῆς σταφίδος, οἷοι εἶναι κυρίως ἡ σουλτανίνα καὶ αἱ ἀπομιμήσεις κορινθιακῆς σταφίδος τῆς Αὐστραλίας, Μοσχάτας καὶ Μαλάγας (Καλιφορνίας) καὶ ἡ σουλτανίνα τῆς Σμύρνης, ἐπ' ἐσχάτων δὲ καὶ ἡ σουλτανίνα τῆς Περσίας. Τὸ σύνολον τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς σταφίδων ὑπολογίζεται εἰς 557.000 τόννους, ἐξ ὧν ἡ Ἑλλὰς παράγει 140 000 τόννους κορινθιακῆς καὶ 20.000 τόννους σουλτανίνας, καὶ ἐντεῦθεν ὁ τεράστιος ἀνταγωνισμὸς ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἀγορᾷ. ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ κορινθιακὴ πλεονεκτεῖ μὲν διὰ τῶν ἐξαιρετικῶν φυσικῶν της ἰδιοτήτων, ἀλλὰ μειονεκτεῖ μεταπολεμικῶς, διότι ἔπαυσεν ἀποτελοῦσα μονοπώλιον τῶν ξηρῶν καρπῶν, καθόσον, ἐξογκωθείσης τῆς σταφιδοπαραγωγῆς, τῆς ἀνταγωνιζομένης τὴν κορινθιακήν, καὶ δὴ ἐπεκταθείσης ἐν Καλιφορνίᾳ τῆς συστηματικῆς ἀποξηράνσεως διαφόρων ὀπωρῶν καὶ σταφυλῶν καὶ τῆς ἐμπορικῆς διαδόσεώς των ὡς ξηρῶν καρπῶν, αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἀγοραὶ ἐστράφησαν εἰς τὴν κατανάλωσιν αὐτῶν, προσφερομένων εἰς εὐθηνὰς τιμάς, προσελκυούσας τοὺς καταναλωτὰς ἕνεκα τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας καὶ ἕνεκα τῶν ὑψηλῶν τιμῶν τῆς κορινθιακῆς, δυσπροσίτου πλέον ἕνεκα τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐξαγωγὴ τῆς κορινθιακῆς κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν βαίνει σημαντικῶς εἰς μείωσιν, ὡς ἀποδεικνύει ὁ ἑπόμενος πίναξ:

Ἔτη	*Τόννοι*	*Ἔτη*	*Τόννοι*
1895 – 1896	172 000	1921—1925	86 000
1898 – 1899	140 000	1926—1927	83.000
1899—1910	121.000	1928 – 1929	70 000
1913—1914	120 000	1930—1931	78 000
1918—1919	100 000	1931 – 1932	64.500
1921—1922	92 000		

Κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον αἱ τιμαὶ τῆς σταφίδος ἐν τῇ διεθνεῖ ἀγορᾷ ἐξακολουθητικῶς πίπτουσιν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, οὕτως ὥστε τό, κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, εἰσαχθὲν ἐκ τοῦ προϊόντος τούτου συνάλλαγμα ὑπολογίζεται εἰς λίρας Ἀγγλίας ὡς ἑξῆς:

Ἔτη	*Λίραι Ἀγγλίας*	*Ἔτη.*	*Λίραι Ἀγγλίας*
1923	3 060.000	1928	2.516.000
1924	2.890 000	1929	1.920.000
1925	1 680 000	1930	1 824.000
1926	2.490 000	1931	2 650.000
1927	3.315 000	1932	1.960.000

Ἡ δὲ μέση τιμὴ τῆς ἑλληνικῆς καὶ αὐστραλιανῆς σταφίδος εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ Λονδίνου κατὰ στατῆρα ἀγγλικὸν ἔχει εἰς λίρας στερλίνας ὡς ἑξῆς:

	1921—1922	*1925—1926*	*1930—1931*	*1931—1932*
Πύργου	53.—	31.3	32.—	48.6
Ἀμαλιάδος	57.—	33.—	33.3	49 6
Ζακύνθου...........	—	35.—	34.3	50.6
Πατρῶν	61.—	35.—	35 —	50.9
Κόρφου...........	65 6	36 6	40.—	54 3
Αἰγίου	72.6	47.6	50 —	63.6
Αὐστραλίας...........	—	**43.—**	**49.6**	**43.—**

Ἐκ τοῦ ἀπειλουμένου μέλλοντος τῆς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καταναλώσεως τῆς κορινθιακῆς σταφίδος, κατὰ συνέπειαν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τούτου καὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦ Α.Σ.Ο. νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐξασφαλίζων τὴν ρύθμισιν τῶν τιμῶν ἑκάστης ἐσοδείας δι' ἀγορᾶς τῶν πλεονασμάτων εἰς ὑψηλὰς τιμάς, ἡ πολιτικὴ τοῦ Α.Σ.Ο. περιορίζεται εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τιμῶν ἀνταποκρινομένων εἰς κατώτατον ὅριον ἐξόδων καλλιεργείας τοῦ παραγωγοῦ καὶ ἐπὶ πλέον εἰς μικρὸν κέρδος. Ἐξ ἄλλου δὲ προέκυψεν ἡ προσπάθεια τῆς εὐρυτέρας καταναλώσεως τῆς σταφίδος ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς χρήσεως τοῦ *σταφιδοψώμου*. Ἐπὶ πλέον, κατέστη γενικῶς ἀντιληπτὸν ὅτι ἡ κοινὴ προσοχὴ πρέπει νὰ στραφῇ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος, ὑπό τε τὴν ἔποψιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ἔποψιν τῆς ἐξαγωγικῆς ἐμπορίας, ἵνα οὕτως ἡ κορινθιακὴ καλλιεργήσῃ τὸ φυσικὸν μονοπώλιον τῆς ποιότητος, διὰ τοῦ ὁποίου μόνον δύναται πάντοτε νὰ πλεονεκτῇ ἐν τῷ διεθνεῖ ἀνταγωνισμῷ, περιορισθῇ δὲ ἡ παραγωγὴ δευτερευούσης ποιότητος, ἥτις θυσιάζεται μέχρι τοῦδε εἰς τὴν παρακράτησιν, ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆς, ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ὑφισταμένης τὴν θυσίαν ταύτην παραγωγῆς.

9) *Ἐνεστῶσα κατάστασις.* Τὸ σταφιδικὸν ζήτημα εἶναι εὐρύτατον καὶ πολύπλοκον. Ἡ ἐγκατάλειψις τῆς χρυσῆς βάσεως ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1932 συνέβαλεν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς τιμῆς τῆς παραγωγῆς καὶ ἰδίως ἡ ἐλάττωσις τῶν ἐξόδων αὐτῆς δύναται ν' ἀποτελέσῃ τὸ ἰσχυρότερον ὅπλον ἐν τῷ διεθνεῖ ἀνταγωνισμῷ, ὑποβοηθουμένη καὶ ἐκ τῆς μικροτέρας ἀποστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὰ κέντρα τῆς καταναλώσεως ἐν σχέσει πρὸς τὴν σταφίδα τῆς Αὐστραλίας. Εὐτυχῶς οἱ παραγωγοί, διδαχθέντες ἀπὸ τὴν πεῖραν τοῦ παρελθόντος, μετὰ τὴν κατ' Ἀπρίλιον 1932 ἐγκατάλειψιν τῆς χρυσῆς βάσεως, προσεπάθησαν νὰ ἐναρμονίσουν τὰς τιμὰς πρὸς τὴν διακύμανσιν τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς, χωρὶς νὰ σπεύσωσι ν' ἀποχωρισθοῦν τοῦ προϊόντος εἰς ἀσυμφόρους τιμὰς καὶ οὕτω συνεκράτησαν αὐτὰς ἐντὸς τῶν ἐνδεικνυομένων ἐκ τῆς ὑποτιμήσεως τῆς δραχμῆς ὁρίων. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσεν ἡ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ζήτησις, ἥτις ἀνεβίβασε τὴν ἐξαγωγὴν τῆς ἐσοδείας 1932—1933 ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου μέχρι τέλους Δεκεμβρίου 1932 εἰς 107 620.471 ἑνετ. λίτρας ἔναντι 117.364.251 τῆς ἐσοδείας 1930 — 1931. Παρὰ τὴν ποσοτικὴν ὅμως αὔξησιν τῆς ἐξαγωγῆς, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀντίστοιχον ἐξαγωγὴν τῆς ἐσοδείας 1931 — 1932, ἀνελθοῦσαν εἰς 92.883.513 ἑνετ. λίτρας, ἡ εἰς συνάλλαγμα ἀπόδοσις ἐπηρεάζεται οὐσιωδῶς ἐκ τῶν μικροτέρων τιμῶν τῆς σταφίδος ἐν τῷ ἐξωτερικῷ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Β. Σιμωνίδη,* Ὁ αὐτόνομος σταφιδικὸς ὀργανισμὸς καὶ αἱ ἔργα [ιαι] του κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος 1925—1926 (1927).—*Θ. Γ. Κούλα,* Σταφιδικὴ νομοθεσία, νόμοι, διατάγματα καὶ ὑπουργικαὶ ἀποφάσεις (1932).—Καταστατικόν, συμβάσεις καὶ νόμοι, Β. Διατάγματα καὶ σχετικαὶ ἐγκύκλιοι (ἔκδοσις τῆς προνομιούχου ἑταιρείας πρὸς προστασίαν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐμπορίας τῆς σταφίδος 1916).—Σταφιδικοὶ νόμοι καὶ σχετικὰ Β. Διατάγματα, στατιστικαὶ πληροφορίαι (ἔκδοσις ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, 1903).

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

σταφιδίνη (ἡ). Συμπεπυκνωμένον ἐκχύλισμα σταφίδος, συνιστάμενον κυρίως ἐκ μίγματος ἴσων ποσοτήτων περίπου σταφυλοσακχάρου καὶ ὀπωροσακχάρου. Δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἄριστα ὡς ἀναπλήρωμα τῆς σακχάρεως, διὰ τὴν παρασκευὴν χαλβᾶ, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ σακχαρικοῦ τίτλου ἀδυνάτων γλευκῶν κλπ. Σ. Γ.

— *[Νομοθ.]* Τῆς *σταφιδίνης* ἐπιτρέπεται ἡ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κατανάλωσις κατὰ τὰς ἑκάστοτε περὶ αὐτῆς ἰσχυούσας διατάξεις (νόμος 5584 τοῦ 1932, ἄρθρ. 2), ἀπαγορευομένης μόνον τῆς πρὸς κατασκευὴν οἴνων καὶ μιστελίων χρησιμοποιήσεως αὐτῆς ἢ τῶν ἐξ αὐτῆς προϊόντων. Δὲν ἀπαγορεύεται ὅμως ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ κατανάλωσις τῶν παντὸς εἴδους σιροπίων, τῶν λαμβανομένων ἐκ σταφιδίνης τῇ προσθήκῃ ἀρωματικῶν ἢ ἄλλων οὐσιῶν. Γ. Ν. Κ.

σταφιδίτης (***οἶνος***). Οἶνος λαμβανόμενος διὰ ζυμώσεως τοῦ σακχαρούχου ἐκχυλίσματος τῆς ξηρᾶς κορινθιακῆς σταφίδος Ἡ σταφὶς ἐκχυλίζεται διὰ τῆς ἀναλόγου ποσότητος ὕδατος καὶ τὸ ἐκχύλισμα τοῦτο ἀφήνεται πρὸς ζύμωσιν, ὡς εἰς τὸν συνήθη οἶνον. Ἡ παραγωγὴ σταφιδίτου οἴνου ἐν Ἑλλάδι ἔλαβε σημαντικὴν ἐπέκτασιν ἀφ' ἧς ἐποχῆς κατεστράφησαν ὑπὸ τῆς φυλλοξήρας μεγάλαι ἀμπελοφυτεῖαι τῆς Γαλλίας. Ἡ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ζήτησις τοῦ ἑλληνικοῦ σταφιδίτου ἐμειώθη σημαντικώτατα μετὰ τὴν ἐπούλωσιν τῶν ἐκ τῆς φυλλοξήρας πληγῶν. Ἐπειδὴ ὁ οἶνος οὗτος εἶναι εὐθηνὸς καὶ συναγωνίζεται ζωηρότατα ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ τοὺς ἀμπελίτας οἴνους διὰ τοῦτο τὰ διάφορα κράτη ἐπεδίωξαν νομοθετικῶς τὸν ἀποκλεισμὸν αὐτοῦ, θεωροῦντα αὐτὸν ὡς μὴ πραγματικὸν οἶνον. Σ. Γ.

— *[Νομοθ.]* Ὁ *σταφιδίτης* οἶνος παράγεται ἐκ σταφιδοκάρπου (ξηρᾶς σταφίδος), προερχομένου ἐκ παρακρατήσεως, θεωρεῖται δὲ κοινῶς ὡς οἶνος, ἀλλὰ δὲν εἶναι οἶνος κατὰ τὸν νόμον Κατὰ τὸ ἄρθρον 18 τοῦ νόμου ΒΦΠΓ' τοῦ 1899 εἶχεν ἀπαγορευθῆ ἡ πρὸς ἄλλους, ἐκτὸς τῆς παραγωγῆς οἰνοπνεύματος, σκοποὺς χρῆσις τοῦ σταφιδοκάρπου, δυναμένη νὰ ἐπιτραπῇ μόνον, προτάσει τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς Σταφιδικῆς Τραπέζης, δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, τοιαύτη δ' ἀπόφασις ἐλήφθη τῇ 17 Μαρτίου 1900 μόνον πρὸς κατασκευὴν μιστελίων καὶ τῇ 1 Ἰουλίου 1900 καὶ πρὸς κατασκευὴν οἴνων παντὸς εἴδους, διὰ νὰ ἔλθῃ ἡ τράπεζα ἀρωγὸς εἰς τοὺς ἐκ τῆς θεομηνίας παθόντας σταφιδικοὺς πληθυσμούς. Ἡ διάδοσις τῆς καταναλώσεως τοῦ σταφιδίτου, ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἐκ χλωρῶν σταφυλῶν οἴνου, προεκάλεσεν ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν, κατ' ἀκολουθίαν τῆς ὁποίας τὸ ἄρθρ. 16 τοῦ νόμου ΓΚΗ' τοῦ 1904 ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν τοῦ ἐξ εἰσφορᾶς ἐκ φόρου εἰς εἶδος καὶ ἐξ ἀγορᾶς πλεονάσματος προερχομένου σταφιδοκάρπου πρὸς παρασκευὴν οἴνου, ἐκτὸς ἂν πρόκειται νὰ ἐξαχθῇ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ἐπεξετάθη δὲ διὰ τοῦ νόμου 3501 ἡ διάταξις αὕτη καὶ διὰ τὴν ξηρὰν σταφίδα τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου, ὡς καὶ διὰ τὸν εἰσαγόμενον εἰς ἐργοστάσια κατεργασίας ξηρᾶς σταφίδος οἶνον ἢ γλεῦκος ἐκ χλωρῶν σταφυλῶν καὶ ἀπεκλείσθη τῆς ἐννοίας τοῦ οἴνου ὁ σταφιδίτης (νόμος 3501 τοῦ 1928 καὶ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 12 Μαΐου 1926, 1 καὶ 9). Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 13 Μαρτίου 1930 (Ἐφημερὶς Κυβερνήσεως 26 τῆς 21 Μαρτίου 1930) «Περὶ τῶν ὅρων καὶ ὑποχρεώσεων, ὑφ' ἃς ἐπιτρέπεται ἡ παρασκευὴ οἴνων ἐκ χλωρᾶς σταφίδος προερχομένης ἐξ εἰσφορᾶς, ἐκ φόρου εἰς εἶδος καὶ ἐξ ἀγορᾶς πλεονάσματος», ἐπετράπη, ὑπό τινας ὅρους καὶ διατυπώσεις, ἡ κατασκευὴ γλεύκους καὶ οἴνων ἐν γένει ἐκ χλωρᾶς σταφίδος τῶν ἐν λόγῳ κατηγοριῶν πρὸς ἐξαγωγὴν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Γ. Ν. Κ.

Σταφιδόκαμπος *[Γεωγρ.].* Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἤλιδος, πρότερον καλούμενον *Μπράτι*. Κάτ. (1928) 308. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ταχυδρομικὸν γραφεῖον. —Π.

σταφιδόκαρπος (ὁ)· ὁ καρπὸς τῆς σταφιδαμπέλου, ἡ σταφίς.

σταφιδοκτήμων, *—ονος* (ὁ, ἡ)· κτηματίας ἔχων κατ' ἐξοχὴν σταφιδαμπέλους.

σταφιδόπαννο (τό)· δημοτ., τὸ παννὶ ποῦ ἁπλώνουν ἀπάνω τὴ σταφίδα.

σταφιδοσάκχαρον (τό)· τὸ ἐν τῇ σταφίδι εὑρισκόμενον σάκχαρον. Σ. Γ.

σταφιδόψωμον (τό). Ἄρτος ἢ μικρὸς πλακοῦς παρασκευαζόμενος ἐξ ἀρτοζύμης, εἰς ἣν ἔχει προστεθῆ ποσότης τις σταφίδος. Ἡ πρὸς τοῦτο χρησιμοποιουμένη σταφὶς πρέπει προηγουμένως νὰ ἔχῃ πλυθῆ καλῶς καὶ ἀπαλλαγῆ τελείως τῶν διαφόρων προσμίξεων, ὡς ξυλαρίων, λιθαρίων κλπ. Σ. Γ.

— *[Νομοθ.]* Δ' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν ὡρίσθη ἡ ὑποχρεωτικὴ παρασκευὴ καὶ κατανάλωσις ἄρτου ἐκ σιταλεύρων μετ' ἀναμίξεως σταφίδος (ἄρθρ. 1 τοῦ ἀναγκαστικοῦ νόμου τῆς 3 Δεκεμβρίου 1932 «Περὶ ὑποχρεωτικῆς παρασκευῆς καὶ καταναλώσεως σταφιδοψώμου»). Ἡ ἀναλογία τοῦ σταφιδοψώμου, ὁριζομένη διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, δὲν εἶναι κατωτέρα τοῦ 20 % ἐπὶ τοῦ συνόλου τοῦ ποσοῦ τοῦ διατιθεμένου ἄρτου. Ἀπαγορεύεται ἡ διάθεσις ἀλεύρων εἰς ἰδιώτας πρὸς παρασκευὴν ἄρτου κατ' οἶκον, ἄνευ τῆς διαθέσεως καὶ ἀναλόγου ποσότητος σταφίδος. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς μακαρονοποιοὺς νὰ διαθέτωσιν ἄλευρα πρὸς ἀρτοποίησιν, εἴτε εἰς ἀρτοποιοὺς εἴτε εἰς ἄλλους. Γ. Ν. Κ.

σταφὶς (ἡ) *[Βοτ.].* Ὁ καρπὸς τῆς *σταφιδαμπέλου, κοινῶς σταφίδα,* καὶ κατ' ἐπέκτασιν αὐτὸ τοῦτο τὸ φυτόν, ἡ *σταφιδάμπελος.*

Βοτανικοὶ χαρακτῆρες. Ἡ σταφὶς εἶναι φυτὸν εὔρωστον, μικροῦ, μετρίου ἢ καὶ μεγάλου, σχετικῶς, ἀναστήματος. Αἱ ῥίζαι εἶναι ποικίλως διακεκλαδισμέναι, εὔρωστοι καὶ φέρουσι μέγαν ἀριθμὸν παραρριζων· κατ' ἀρχὰς διευθύνονται πρὸς τὰ κάτω καὶ εἰσχωροῦν εἰς μικρὸν σχετικῶς βάθος, εἶτα ἀλλάσσουσι διεύθυνσιν καὶ διευθύνονται παραλλήλως πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Ὁ κορμὸς εἶναι ἀρκετὰ εὔρωστος καὶ περιβάλλεται ὑπὸ φλοιοῦ εὐκόλως ἀποσπωμένου κατ' ἐπιμήκεις λωρίδας. Ἐκ τοῦ κορμοῦ ἀναφαίνονται οἱ κλάδοι (*βέργες*), οἵτινες εἶναι τῆς αὐτῆς συστάσεως μὲ τὸν κορμόν. Τὰ φύλλα εἶναι ἀρκετὰ μεγάλα, κολπωτά, κανονικά, μᾶλλον κυκλικά, ζωηρῶς πρασίνου χρώματος κατὰ τὴν ἄνω αὐτῶν ἐπιφάνειαν καὶ φαιοπράσινα κατὰ τὴν ραχιαίαν αὐτῶν ὄψιν. Παρὰ τὰ φύλλα ἐκφύονται καὶ αἱ ἕλικες (*ψαλίδες*), αἵτινες εἶναι ἀνανάπτυκτα φύλλα. Οἱ βότρυες ἔχουσι μῆκος ἀπὸ 10—30 ἑκατοστομέτρων καὶ σχῆμα κυλινδρικὸν μὲ πυκνὰς καὶ ἰσομεγέθεις ῥᾶγας. Ἡ ῥὰξ (*ῥόγα*) εἶναι μικρά, σφαιρική, μὲ λεπτὴν ἐπιδερμίδα, ἥτις εὐκόλως διασχίζεται, καὶ ἔχει χρῶμα μελανόν, κυανομελανόν, ἐρυθρομελανόν, κιτρινοπράσινον κτλ., ἀναλόγως τῶν διαφόρων ποικιλιῶν. Ἡ σὰρξ τῶν ῥαγῶν εἶναι ὑπόλευκος ἢ λευκο-

Digitized by Google

ποκίτρινος, χυμώδης, γλυκεῖα καὶ ἀγίγαρτος. Ὁ καρπὸς ὡριμάζει παρ' ἡμῖν ἀπὸ τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου τοῦ Ἰουλίου μέχρι καὶ τοῦ δευτέρου δεκαπενθημέρου τοῦ Αὐγούστου, καὶ ἀλλαχοῦ ἔτι βραδύτερον. Γενικῶς παρετηρήθη ὅτι πρὸς πλήρη ὡρίμανσιν τοῦ καρποῦ ἀπαιτοῦνται, ἐφ' ὅσον ἡ ἀτμοσφαιρικὴ κατάστασις εἶναι ὁμαλή, 135—145 περίπου ἡμέραι.

Ἱστορικόν. Ἡ σταφὶς φαίνεται ὅτι ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Μνείαν αὐτῆς ποιοῦνται ὁ Θεόφραστος, ὁ Διοσκορίδης, ὁ Πλίνιος, ὁ Κασσιανὸς καὶ ἄλλοι. Ἐπίσης ἦτο γνωστὴ καὶ ἡ ἀποξήρανσις τῶν σταφίδων. Ἐκαλεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ *ἀσταφὶς* καὶ *σταφυλὶς* καὶ ἐχρησίμευεν ὡς κοινῆς χρήσεως προϊόν. Κατὰ τὸν Διοσκορίδην ἐπροτιμῶντο αἱ σταφίδες τῆς νήσου Ρόδου, ἥτις παρῆγε δύο ποικιλίας, τὴν λευκὴν καὶ τὴν μελανήν. Οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι ἐκάλουν τὴν σταφίδα uva passa καὶ astaphida. Κατὰ τὰς σῳζομένας δὲ μαρτυρίας διαφόρων συγγραφέων, φαίνεται ὅτι ἡ τότε γνωστὴ ποικιλία ἦτο ἡ *μελανὴ* ἢ *κορινθιακὴ σταφίς*. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΓ' αἰῶνος φαίνεται ὅτι ἡ σταφὶς ἐκαλλιεργεῖτο ἐντατικῶς εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐξ ἧς καὶ ἐξήγετο κατὰ μεγάλας ποσότητας εἰς τὴν Ἀγγλίαν κυρίως. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ σταφὶς εἰσήχθη ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ τὴν Κεφαλληνίαν, ὅπου ἐπὶ τοσοῦτον ἐπεξετάθη ἡ καλλιέργειά της, ὥστε ὑπῆρξεν ἐποχή, καθ' ἣν αἱ δύο αὗται νῆσοι παρῆγον τὰ $^{9}/_{10}$ τῆς κορινθιακῆς σταφίδος.

Καταγωγή. Δὲν εἶναι τελείως ἐξηκριβωμένον πόθεν κατάγεται ἡ σταφίς. Κατά τινας μὲν ἡ σταφὶς ἀποτελεῖ ἴδιον εἶδος, κατ' ἄλλους ὅμως εἶναι ποικιλία τῆς *ἀμπέλου τῆς οἰνοφόρου* (Vitis vinifera), προελθοῦσα διὰ πηρώσεως τοῦ πυρῆνος ταύτης· κατ' ἄλλους, εἶναι ποικιλία τῆς *ἀμπέλου τῆς ἀγρίας* μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν φέρει πυρῆνας, ἀλλ' εἶναι ἀγίγαρτος. Πρόκειται δηλαδὴ περὶ ποικιλίας ἀγρίας ἀμπέλου βελτιωθείσης διὰ τῆς καλλιεργείας. Ἀγίγαρτος ἐπίσης εἶναι ὡς καὶ μικρόρραξ ἡ ποικιλία *σταφυλὴ λίπαρις*, παραγομένη εἰς τὴν ἰταλικὴν νῆσον Λίπαρι (Lipari). Ὡσαύτως ἀγίγαρτος εἶναι καὶ ἡ ποικιλία *σταφὶς ἡ σουλτανίνα*, ἥτις κατάγεται ἐκ τῆς Περσίας καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ διαμερίσματος ταύτης *Σουλτανιέ*, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν, καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἄλλας χώρας. Ἐπίσης καὶ ἡ ποικιλία τῆς *Μαλάγας*, ἐκ τῆς ὁμωνύμου ἱσπανικῆς νήσου, ἡ κοινῶς παρ' ἡμῖν γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *μαλαγουζιά*. Σταφίδες μὲ μεγαλυτέρας ῥᾶγας εἶναι αἱ ποικιλίαι τῆς *Δαμασκοῦ*, ὡς καὶ αἱ ἱσπανικαὶ ποικιλίαι *μουσχατέλλα* καὶ *βαλέντσια*.

Πολλαπλασιασμός. Ἡ σταφιδάμπελος πολλαπλασιάζεται κατὰ τρεῖς διαφόρους τρόπους, ἤτοι: δι' ἐμβολιασμοῦ, διὰ καταβολάδων καὶ διὰ μοσχευμάτων.

1) Ὁ ἐμβολιασμὸς (*κέντρωμα* ἢ *μπόλιασμα*) εἰς τὴν σταφιδάμπελον γίνεται τόσον ἐπὶ νεαρῶν ὅσον καὶ ἐπὶ ἐνηλίκων ὑποκειμένων. Ἐπὶ νέων ὑποκειμένων ἐπιτυγχάνει πάντοτε, διότι ἡ συγκόλλησις τῶν ἱστῶν τοῦ φυτοῦ γίνεται εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον. Καταλληλοτέρα ἐποχὴ δι' ἐμβολιασμὸν εἶναι τὸ ἔαρ, γίνεται δὲ κυρίως πρὸς βελτίωσιν τοῦ φυτοῦ καὶ τὴν προφύλαξιν τούτου ἀπὸ τῆς φυλλοξήρας· διὰ τοῦτο ἐμβολιάζονται ἑλληνικὰ μὲ ἀμερικανικὰ κλήματα, διότι τὰ δεύτερα ἀντέχουσι περισσότερον εἰς τὴν φυλλοξήραν. Ὁ ἐμβολιασμὸς γίνεται ἐπὶ μοσχευμάτων ἀρρίζων ἢ καὶ ἐρρίζων ἢ καὶ ἐπὶ ἀνεπτυγμένων ἐν τῷ ἐδάφει φυτῶν. Τὸ ὑποκείμενον, ὅπερ πρόκειται νὰ ἐμβολιασθῇ, καὶ τὸ ἐμβόλιον πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἔχωσι τὸ αὐτὸ πάχος, καὶ τὸ ἐμβόλιον δύο τοὐλάχιστον ὀφθαλμούς. Διὰ τὸν ἐπὶ τόπου ἐμβολιασμὸν διενεργεῖται σχισμὴ ἐπὶ τοῦ πρὸς ἐμβολίασιν ὑποκειμένου καὶ ἐντὸς αὐτῆς τίθεται τὸ ἐμβόλιον. Ὁ ἐμβολιασμὸς εἰς τὰς σταφιδαμπέλους γίνεται καὶ ἐφ' ὅσον ὁ γεωργὸς ἐπιθυμεῖ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ὑπάρχουσαν ποικιλίαν δι' ἑτέρας, ὁπότε δὲν ἐκριζοῦται ἡ παλαιὰ σταφιδάμπελος, ἵνα εἰς τὴν θέαν ταύτης φυτευθῇ νέα, ἀλλὰ διενεργεῖται ἐπὶ τοῦ ὑπάρχοντος ὑποκειμένου ἐμβολιασμός, ὅστις μετὰ πάροδον 3—4 ἐτῶν θὰ ἀποδώσῃ καρποὺς τῆς νέας, δι' ἐμβολιασμοῦ προσκτηθείσης, ποικιλίας. Ἐπίσης, ἐὰν τυχὸν τὸ πρέμνον τῆς σταφιδαμπέλου καταστραφῇ δι' οἱονδήποτε λόγον, τότε πάλιν ἐπιχειρεῖται ἐμβολιασμός, ἐφ' ὅσον βεβαίως αἱ ῥίζαι τοῦ παλαιοῦ ὑποκειμένου εἶναι εὔρωστοι.

2) Ὁ διὰ καταβολάδων πολλαπλασιασμὸς τῶν σταφιδαμπέλων γίνεται, ὅταν πρόκειται νὰ ἀντικατασταθῶσι τὰ κλήματα, ἅτινα ἀπεξηράνθησαν δι' οἱονδήποτε λόγον. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ στηρίζεται εἰς τὴν ἰδιότητα τὴν ὁποίαν ἔχουσι τὰ φυτὰ νὰ ἀναπτύσσωσι ῥίζας ἐπὶ τῶν ἐντὸς τῆς γῆς προσχωννυμένων κλάδων των, χωρὶς οὗτοι νὰ ἀποχωρισθῶσι τοῦ μητρικοῦ φυτοῦ. Πρὸς τοῦτο λαμβάνομεν τὴν εὐρωστοτέραν καὶ ἐπιμηκεστέραν βέργαν τοῦ κλήματος, λυγίζομεν αὐτὴν καὶ τὴν προσχώνομεν εἰς τὸ ἔδαφος, εἶτα ῥίπτομεν χῶμα καὶ ἀφήνομεν ἐκτὸς τοῦ ἐδάφους μόνον τὴν κορυφὴν αὐτῆς, τὴν ὁποίαν καὶ προσδένομεν ἐπὶ ὑποστηρίγματος, διὰ νὰ μὴ κινῆται ἀποτόμως ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ σπάσῃ. Ἡ καταβολὰς αὕτη θὰ ἀποκτήσῃ ῥίζας κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς φυτεύσεώς της, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἔτος, ἐὰν τὸ νέον κλῆμα εἶναι ἀρκετὰ εὔρωστον ὥστε νὰ δύναται νὰ τρέφηται μόνον του, τότε ἀποκόπτομεν τοῦτο ἀπὸ τοῦ μητρικοῦ φυτοῦ· ἐὰν ὄχι, τότε ἀποκόπτομεν τοῦτο κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος.

3) Ὁ διὰ μοσχευμάτων πολλαπλασιασμὸς διενεργεῖται, ὅταν πρόκειται νὰ ἀνανεωθῶσιν αἱ σταφιδοφυτεῖαι ἢ ὅταν πρόκειται ὁ ἀγρὸς νὰ μεταστραπῇ εἰς σταφιδάμπελον. Διὰ τὸ μόσχευμα (*φύτρο*) ἐκλέγονται τὰ εὐρωστότερα καὶ τὰ πολυκαρπότερα κλήματα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ κλαδεύματος ἐκλέγονται πάλιν αἱ εὐρωστότεραι καὶ ἐπιμηκέστεραι βέργες, αἵτινες καὶ ἀποκόπτονται καὶ φυλάσσονται μέχρι τοῦ ἔαρος ἐντὸς τοῦ χώματος περιωρισμένου τμήματος τῆς σταφιδαμπέλου ἢ τοῦ κήπου. Ὁ λάκκος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ τοποθετηθοῦν αἱ βέργες, δέον νὰ ἔχῃ βάθος 30—50 ἑκατοστομέτρων, εἶτα σκεπάζεται διὰ χώματος καὶ ἀφήνονται ἀκάλυπτοι μόνον αἱ κορυφαί των. Αἱ βέργες φυτεύονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τοῦ Ἀπριλίου, ἀφοῦ πρῶτον ἀπαλλαγῇ ὁ πρὸς φύτευσιν ἀγρὸς ἀπὸ τὰ τυχὸν ζιζάνια. Κατὰ τὸ φθινόπωρον ὁ νεοφυτευθεὶς ἀγρὸς σκάπτεται καὶ ὀργώνεται ὅσον τὸ δυνατὸν βαθύτερον. Ἡ φύτευσις δέον νὰ γίνεται ἐπὶ κανονικῶν γραμμῶν. Ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν μοσχευμάτων εἶναι μεγαλυτέρα ἐφ' ὅσον ὁ σταφιδοπαραγωγὸς ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ κλήματα μὲ μεγάλον καρπόν, ἀλλὰ οὐχὶ ἀρίστης ποιότητος, ἀντιθέτως δὲ ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν μοσχευμάτων εἶναι μικροτέρα ἐφ' ὅσον ὁ παραγωγὸς ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ ἀρίστην μὲν ποιότητα ἀλλὰ μὲ μικροτέρου διαμετρήματος καρπούς. Αἱ ἀποστάσεις μεταξὺ δύο κλημάτων κυμαίνονται ἀπὸ 100—150 ἑκατοστομέτρων διὰ τὴν μαύρην σταφίδα καὶ 150—200 ἑκατοστομέτρων διὰ τὴν σουλτανίναν. Ἐκ τῶν ἄλλων καλλιεργητικῶν ἐργασιῶν τῆς σταφιδαμπέλου κυριώτεραι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

Ξελάκκωμα. Τοῦτο γίνεται ἀμέσως μετὰ τὸν τρυγητὸν καὶ μετὰ τὰς πρώτας φθινοπωρινὰς βροχάς, ὅταν ἄρχεται ἡ φυλλόρροια. Πρὸς τοῦτο, πέριξ τοῦ κλήματος διανοίγεται διὰ τῆς ἀξίνης λάκκος, οὗτινος τὸ βάθος φθάνει τὰ 10 ἑκατοστόμετρα καὶ τὸ πλάτος εἶναι ὅσον φθάνουσιν αἱ βέργες. Τὸ ξελάκκωμα κυρίως διενεργεῖται εἰς ξηρὰ ἐδάφη, ἵνα ἀρδεύηται καλῶς τὸ ἔδαφος. Εἰς ὑγρὰ ἐδάφη ἀντὶ λάκκων γίνονται αὔλακες, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ διαρροὴ τῶν ὑδάτων καὶ οὕτω δὲν ἐπέρχεται σῆψις τοῦ κλήματος.

Ἐκσκαφή. Αὕτη διενεργεῖται πρὸς καταστροφὴν τῶν ζιζανίων, ἅτινα τυχὸν ἀνεφάνησαν εἰς τὰς σταφιδαμπέλους, πρὸς ἀερισμὸν τοῦ ὑπεδάφους καὶ κανονικὴν ἀναπνοὴν τῶν ῥιζῶν. Ἡ ἐκσκαφὴ διενεργεῖται μετὰ τὰς χειμερινὰς βροχάς. Κατ' αὐτὴν συναθροίζεται περὶ τὴν βάσιν τοῦ πρέμνου τὸ χῶμα, ὥστε νὰ σχηματίζηται μικρὸν ὕψωμα χώματος πέριξ τούτου.

Διὰ τὰς ἀνωτέρω καλλιεργητικὰς ἐργασίας τῶν σταφιδαμπέλων μεταχειρίζονται σήμερον τὸ βενζινάροτρον ἢ τὸ ἱπποκίνητον ἄροτρον, τὴν ἀμπελουργικὴν σβάρναν κτλ., δηλαδὴ ἀντὶ τῶν χειρῶν μεταχειρίζονται διάφορα μηχανικὰ καλλιεργητικὰ μέσα.

Κλάδευμα. Τὸ κλάδευμα τῆς σταφίδος εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα τῶν ἐργασιῶν τοῦ σταφιδοπαραγωγοῦ. Ἕκαστον εἶδος σταφίδος ἔχει ἀνάγκην καὶ ἰδίου κλαδεύματος. Γενικῶς πάσας τὰς ποικιλίας τῆς σταφίδος κλαδεύομεν εἰς τρόπον, ὥστε τὸ πρέμνον νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὸ ὕψος τῶν 50—60 ἑκατοστομέτρων. Τὸ κλάδευμα πρέπει νὰ γίνεται ὅπως συνήθως γίνεται εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Πελοπόννησον, δηλαδὴ κυπελλοειδῶς. Μετὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βλαστήσεως ἢ τοῦ κεντρισμοῦ τῆς σταφίδος, κόπτεται τὸ στέλεχος, ὥστε νὰ ἀφεθῶσι δύο ὀφθαλμοὶ (μάτια), οἵτινες κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος θὰ ἀναδώσουν ἀνὰ ἕνα βλαστὸν ἕκαστος. Κατὰ τὸ νέον κλάδευμα διατηρεῖται ὁ εὐρωστότερος βλαστός, ὅστις καὶ ἀποκόπτεται κατὰ τὴν κορυφήν του καὶ παρὰ τοὺς ἀκραίους αὐτοῦ ὀφθαλμούς, οἵτινες κατὰ τὸ ἔαρ θὰ ἀναδώσουν ἑτέρους δύο βλαστούς, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ φθινόπωρον θὰ ξυλοποιηθοῦν, δηλαδὴ θὰ μεταβληθῶσιν εἰς *βέργες*. Τὰς σχηματισθείσας βέργας κατὰ τὸ νέον κλάδευμα τὰς κόπτομεν οὕτως, ὥστε κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔαρ νὰ ἀναδώσουν ἑκάστη ἀνὰ δύο νέους βλαστούς, δηλαδὴ τέσσαρας ἐν ὅλῳ, οἵτινες θὰ μεταβληθῶσι κατὰ τὸ φθινόπωρον πάλιν εἰς βέργες. Κατὰ τὸ νέον κλάδευμα ἀποκόπτομεν τὴν μίαν βέργαν ἐκ τῆς βάσεώς της, τὰς δὲ ὑπολοίπους κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀναφανῶσιν ἐξ αὐτῶν νέοι βλαστοὶ καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Τοῦτο πρέπει νὰ γίνεται μέχρις ἑνὸς ὁρίου, διότι ἄλλως τὸ ὅλον φυτὸν ἀτονεῖ καὶ δὲν ἀποδίδει τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Συνήθως ἀφήνουσιν εἰς τὸ πρέμνον τῆς σταφίδος 7—8 βέργες, αἵτινες δέον νὰ ὦσιν ἰσοϋψεῖς μεταξύ των. Ἡ σουλτανίνα κλαδεύεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι αἱ βέργες ἀφήνονται μακρότεραι παρ' ὅ,τι εἰς τὴν προηγουμένην ποικιλίαν. Γενικῶς εἰς τὴν σουλτανίναν ἀφήνουσιν 6—10 βέργες.

Ἐποχὴ τοῦ κλαδεύματος. Τὸ κλάδευμα διενεργεῖται ἀπὸ τῆς πτώσεως τῶν φύλλων τῆς σταφίδος μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναβλαστήσεως τούτων. Κλάδευμα δὲν πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τὴν περίοδον τῶν μεγάλων παγετῶν, διότι τότε δυνατὸν νὰ σπάσουν αἱ βέργες. Εἰς τὰ μέρη ὅπου οἱ παγετοὶ εἶναι συχνοί, τότε τὸ κλάδευμα γίνεται ἢ πρωΐμως ἢ ὀψίμως. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἡ βλάστησις ἐπιβραδύνεται, διότι κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν μαζὶ μὲ τὰς κλαδευμένας βέργας ἀφαιροῦνται καὶ τὰ φύλλα, ἅτινα μετατρέπουν τὰς ἀνοργάνους οὐσίας εἰς ὀργανικὰς τοιαύτας, δι' ὧν τρέφονται τὰ φυτά· κατὰ τὴν δευτέραν πάλιν ἐπιβραδύνεται ἡ βλάστησις, διότι αἱ ἀπειργασμέναι τροφαὶ διανέμονται εἰς πάντας τοὺς ὀφθαλμούς, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτοι θὰ παραγάγωσι φύλλα οἱ *ἀκραῖοι*, ἤτοι οἱ εὑρισκόμενοι κατὰ τὰ ἄκρα τῶν βεργῶν. Γενικῶς, καταλληλότεραι ἐποχαὶ πρὸς κλάδευσιν εἶναι εἷς μὴν μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν φύλλων καὶ εἷς μὴν πρὸ τῆς ἀναβλαστήσεως τούτων. Πάντως ἡ ἐποχὴ κανονίζεται ἀναλόγως καὶ τῆς ποικιλίας τῆς σταφίδος.

Κλαδευτικὰ ὄργανα. Τὰς σταφίδας κλαδεύουσι διὰ τοῦ πρίονος, τοῦ κλαδευτῆρος καὶ τῆς ψαλίδος. Κατὰ τὴν κλάδευσιν πρέπει νὰ ἀποκόπτωσι πάσας τὰς στρεβλὰς βέργας, νὰ ἀποστομῶσι πάντας τοὺς ὀφθαλμούς, οἵτινες τυχὸν ἀνεφάνησαν ἐπὶ τῶν παλαιῶν βεργῶν, ἡ τομὴ νὰ μὴ ἔχῃ μεγάλην κλίσιν καὶ νὰ διευθύνηται πρὸς τὸ ἔδαφος, νὰ κλαδεύωσι τὰς βέργας εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, νὰ ἀφαιρῶσι πάντα τὰ ἀπεξηραμμένα μόρια τοῦ κλήματος ὡς καὶ τὰς τυχὸν παραφυάδας τὰς παρὰ τὴν ῥίζαν τοῦ φυτοῦ ἐκφυομένας.

Χαραγή. Ἡ χαραγὴ ἢ χάραγμα ἢ χαράκωμα παρεμποδίζει τὴν ἀνθόρροιαν. Εἰδικῶς ἡ κορινθιακὴ σταφίς, ἂν καὶ εἶναι πολυανθής, ἐν τούτοις ἂν δὲν χαρακωθῇ δὲν ἀποδίδει βότρυς μὲ πολλὰς ῥᾶγας. Διὰ τοῦ χαρακώματος ἐπίσης πᾶσαι αἱ ῥᾶγες τῆς σταφίδος ὡριμάζουσι κανονικῶς, γίνονται εὐρωστότεραι καὶ γλυκύτεραι. Ἡ χαραγὴ πραγματοποιεῖται εὐθὺς ὡς ἀναφανῇ τὸ ἄνθος καὶ πρέπει νὰ σταματήσῃ ὀλίγον πρὸ τῆς ἀνθορροίας. Ἡ χαραγὴ γίνεται παρὰ τὴν βάσιν τοῦ πρέμνου μὲ εἰδικόν, κυρτὸν καὶ λίαν κοπτερὸν μαχαιρίδιον. Πρὸς τοῦτο ἀφαιρεῖται στενὸν δακτυλιοειδὲς τμῆμα τοῦ φλοιοῦ. Τὸ πάχος τοῦ δακτυλίου κυμαίνεται ἀπὸ 2—5 χιλιοστῶν τοῦ μέτρου, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τοῦ κλήματος, τῆς βλαστικῆς δυνάμεως, τῆς ποικιλίας τῆς σταφίδος καὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως ἀκόμη. Ἡ ἐκ τοῦ χαρακώματος προξενηθεῖσα πληγὴ ἐπουλοῦται μετὰ εἰκοσαήμερον περίπου. Δέον νὰ καταβάλληται προσοχὴ ὅπως μὴ χαρακοῦται τὸ κλῆμα εἰς τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς μέρος, εἰς ὃ ἐχαρακώθη τὸ προηγούμενον ἔτος, ἀλλὰ 4—5 ἑκατοστὰ ὑψηλότερον ἢ χαμηλότερον.

Κορυφολόγημα. Εἶναι ἡ ἀφαίρεσις τῆς τρυφερᾶς κορυφῆς τοῦ βλαστοῦ, ἥτις διενεργεῖται μετὰ τὴν χαραγὴν καὶ ἀποσκοπεῖ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν τρυφερῶν φύλλων τῆς κορυφῆς τοῦ βλαστοῦ, ἅτινα ἀπορροφοῦσι τοὺς θρεπτικοὺς χυμοὺς καὶ οὕτω παρεμποδίζεται ἡ κυκλοφορία αὐτῶν εἰς τὸν καρπόν· ἄρα τὸ κορυφολόγημα διενεργεῖται κυρίως διὰ νὰ κατασταθῶσιν αἱ ῥᾶγες, μετὰ τὸ δέσιμον αὐτῶν, χονδρότεραι καὶ κατ' ἀκολουθίαν εὐχυμότεραι. Ἡ ἀποκοπὴ τῶν κορυφῶν γίνεται διὰ τῆς χειρός· πρὸς τοῦτο λυγίζεται τὸ ἄκρον τοῦ βλαστοῦ καὶ διὰ τοῦ ὄνυχος τοῦ δακτύλου κόπτεται ὁ βλαστὸς παρὰ τὴν ὀζώδη ἐπιφάνειάν του (*κόμπος*).

Ἀποφύλλισμα. Διενεργεῖται μόνον εἰς ἐδάφη ὑγρὰ καὶ μετὰ συνεχεῖς βροχάς, διότι τότε τὰ πολλὰ φύλλα παρακωλύουν τὸν κανονικὸν ἀερισμὸν καὶ τὴν εὔκολον ἐξάτμισιν τῆς ὑγρασίας, ἥτις ὡς ἐπακόλουθον ἔχει τὴν σῆψιν τοῦ καρποῦ.

Ὑποστήριξις τῶν καρποφόρων βλαστῶν. Ἡ ὑποστήριξις (*στύλωμα* ἢ *τσίτωμα* ἢ *φούρκισμα*) σκοπὸν ἔχει ὅπως οἱ καρποφόροι βλαστοὶ μὴ ἐφάπτωνται τοῦ ἐδάφους· καὶ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ ὑπόκεινται οἱ καρποὶ εἰς ῥύπανσιν καὶ σῆψιν. Ἐπίσης ἡ ὑποστήριξις εἶναι ἀναγκαιοτάτη διὰ τὰ νεαρὰ κλήματα, μέχρις ὅτου, σὺν τῇ παρόδῳ τῶν ἐτῶν, δυναμώσουν. Διὰ τὴν ὑποστήριξιν μεταχειρίζονται, ὑψηλόν, χονδρόν, μυτερὸν καὶ ἐπίμηκες, μέχρις 150 ἑκατοστομέτρων, ξύλον (*φουρκαδα*), ὅπερ ἐμπηγνύεται εἰς τὸ ἔδαφος εἰς βάθος 10—15 ἑκατοστομέτρων. Συνήθως τὰ ὑποστηρίγματα τοποθετοῦνται εὐθὺς μετὰ τὴν σκαφὴν τῶν κλημάτων καὶ προσδένονται μετὰ τοῦ κλήματος διὰ χόρτου ἢ βούρλων. Παραλλήλως πρὸς τὰς φουρκάδας μεταχειρίζονται καὶ τὰς *τσίτας*, δηλαδὴ φουρκάδας μικροτέρου ἀναστήματος (60—80 ἑκατοστομέτρων), ὧν τὸ ἓν ἄκρον εἶναι αἰχμηρὸν (μυτερὸ) καὶ τὸ ἕτερον διχάζεται (σχηματίζει *διχάλα*). Τὰ δεύτερα ταῦτα στηρίγματα μεταχειρίζονται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὡριμάνσεως τῶν καρπῶν, ὁπότε οἱ καρποφόροι βλαστοὶ γίνονται βαρύτεροι. Διὰ τὴν πολυχρόνιον διατήρησιν ἀμφοτέρων τῶν στηριγμάτων δέον νὰ ἐκλέγωνται ξύλα σκληρὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποφλοίωσίν των νὰ ἐμβαπτίζωνται εἰς διάλυσιν θειικοῦ χαλκοῦ ἐν

Digitized by Google

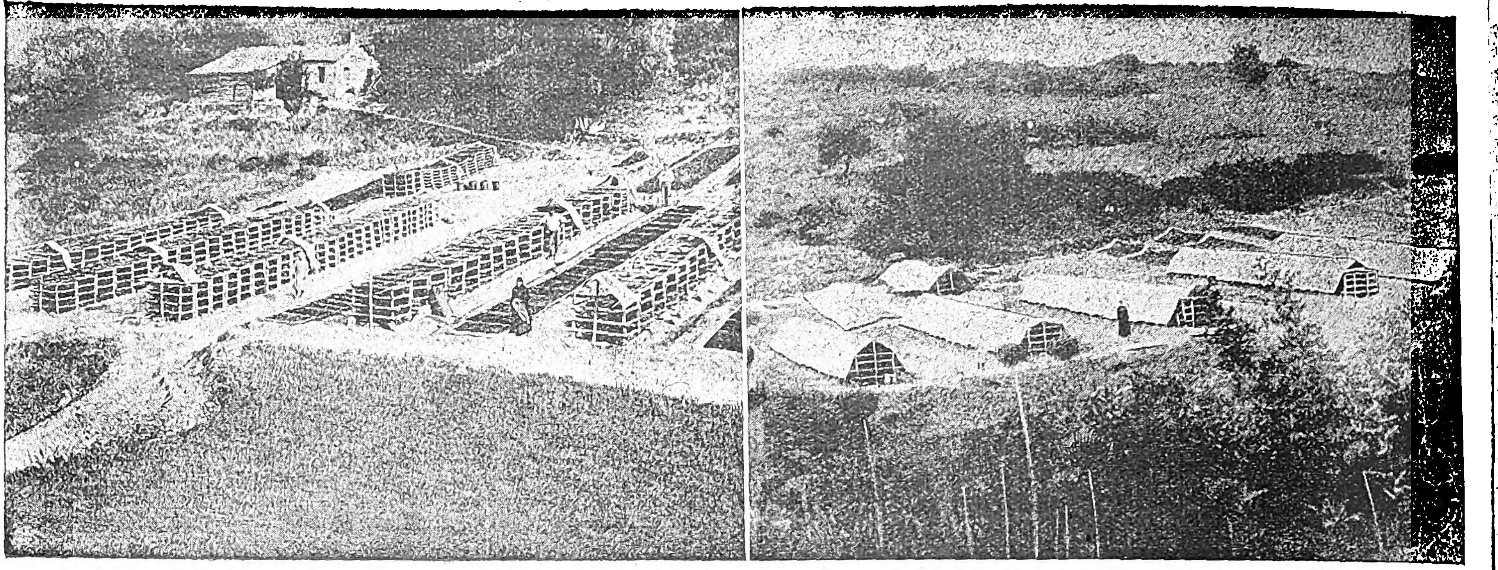

Ἀποξήρανσις σταφίδος: 1) εἰς τὸν ἥλιον· 2) ὑπὸ σκιάν.

ὕδατι (2—4 ὀκάδες θειϊκοῦ χαλκοῦ εἰς 100 ὀκάδες ὕδατος) ἐπὶ 20—40 ὥρας.

Λίπανσις. Ἡ λίπανσις τῆς σταφιδαμπέλου εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν αὔξησιν τῶν καρπῶν της ὅσον καὶ διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος αὐτῶν. Αἱ σταφιδάμπελοι λιπαίνονται ἢ διὰ φυσικῶν ἢ διὰ τεχνητῶν λιπασμάτων. Ὡς φυσικὸν λίπασμα χρησιμοποιεῖται ἡ κόπρος κατ' ἀναλογίαν 1500—3000 ὀκάδων κατὰ στρέμμα καὶ ἀνὰ 4 ἢ 5 ἔτη. Συνήθως μετὰ τῆς κόπρου ἀναμειγνύουσι καὶ ποσότητά τινα ὑπερφωσφορούχου λιπάσματος, 20—25 ὀκάδας κατὰ στρέμμα, ὅπερ ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ προλαμβάνῃ τὴν ἀνθόρροιαν. Τὰ χημικὰ λιπάσματα ῥίπτουσιν εἰς τὰς σταφιδαμπέλους, καθ' ἃ ἔτη δὲν ῥίπτουσι φυσικὰ λιπάσματα. Συνήθως ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐξ ἀζώτου, φωσφόρου καὶ κάλεως, ἤτοι συστατικῶν, ἅτινα δὲν παρουσιάζονται ἐν ἀναλόγῳ περισσείᾳ ἐν τῷ ἐδάφει, ἐν ᾧ εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν κανονικὴν θρέψιν τῶν φυτῶν. Τοιαῦτα λιπάσματα ῥίπτονται κατ' ἔτος καὶ εἰς ποσοστὸν 35 περίπου ὀκάδων κατὰ στρέμμα.

Τρυγητός. Ὁ τρυγητὸς (*τρύγος*) γίνεται πρωΐμως ἢ ὀψίμως, ἀναλόγως τῶν περιφερειῶν, ὀρεινῶν ἢ πεδινῶν. Εἰς τὴν μαύρην σταφίδα ὁ τρυγητὸς γίνεται μετὰ τὴν τελείαν ὡρίμανσιν (*σταφίδιασμα*) τοῦ καρποῦ. Ὁ ὥριμος καρπὸς διακρίνεται ἐκ τοῦ χρώματος καὶ τῆς γεύσεως. Ἡ μαύρη σταφίς, ὅταν δὲν ἔχῃ βαθὺ μελανὸν χρῶμα, δὲν εἶναι τελείως ὥριμος. Ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κλήματος ὁ τρυγητὸς γίνεται δὶς καὶ τρίς, διότι ὁ καρπὸς δὲν ὡριμάζει πανταχοῦ κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα. Γενικῶς, ὅσον τὸ κλῆμα φέρει περισσοτέρας βότρυς, τόσον ἡ ὡρίμανσις δὲν εἶναι ταυτόχρονος. Ἡ ἀποκοπὴ τῶν βοτρύων διενεργεῖται διὰ τοῦ ὄνυχος ἢ καὶ διὰ μαχαιριδίου κατὰ τὴν διόγκωσιν (κόμπον) τοῦ μίσχου τοῦ βότρυος. Ὁ συλλεγόμενος καρπὸς τοποθετεῖται εἰς μικροὺς καλάθους καὶ κατόπιν εἰς μεγάλους, ὧν ἡ χωρητικότης κυμαίνεται ἀπὸ 25 μέχρι 30 ὀκάδων. Οἱ κάλαθοι οὗτοι εἶναι ἐπενδεδυμένοι ἐσωτερικῶς διὰ λινάτσας, ἵνα μὴ συνθλίβωνται αἱ ῥᾶγες κατὰ τὴν μεταφοράν. Ὁ συλλεγόμενος σταφιδόκαρπος μεταφέρεται, ἐφ' ὅσον μὲν πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ ξηρὰν μορφήν, εἰς τὰ ἁλώνια, ἐφ' ὅσον δὲ πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς βρῶσιν ἢ παρασκευὴν σταφιδίτου οἴνου, εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς καταναλώσεως ἢ εἰς τὰς δεξαμενὰς τῶν οἰνοποιητικῶν ἐργοστασίων.

Ἀποξήρανσις. Ἡ ἀποξήρανσις τῆς κορινθιακῆς (μαύρης) σταφίδος γίνεται ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἢ εἰς τὴν σκιάν. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ ἀποξήρανσις λαμβάνει χώραν εἰς τὰ ἁλώνια, ἅτινα πρέπει νὰ φέρουν ἐλαφρὰν κλίσιν. Τὰ ἁλώνια χωρίζονται μεταξύ των δι' αὐλάκων, αἵτινες χρησιμεύουν διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ὑδάτων. Τὸ πλάτος ἑκάστου ἁλωνίου δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 3 μέτρα· καὶ τοῦτο διὰ νὰ γίνωνται εὐχερέστερον αἱ διάφοροι ἐργασίαι τῆς ἀποξηράνσεως.

Προπαρασκευὴ τῶν ἁλωνίων. Ἡμέρας τινὰς πρὸ τοῦ τρυγητοῦ τὰ ἁλώνια πρέπει νὰ ἀπαλλάσσωνται ἀπὸ τῶν διαφόρων φυτῶν καὶ ζιζανίων, εἶτα καθαρίζονται ἐπιμελῶς διὰ σαρώθρων καὶ ἀκολούθως ἐπιστρώννυνται διὰ χάρτου. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς τὰ ἁλώνια ἐπεχρίοντο διὰ κόπρου βοὸς (σβουνιᾶς) ἀναμεμειγμένης μεθ' ὕδατος. Ἡ ἐπὶ τῶν ἁλωνίων τοποθέτησις τῶν καρπῶν γίνεται μετὰ προσοχῆς, ὅπως μὴ συνθλίβωνται αἱ ῥᾶγες, οἱ δὲ βότρυες νὰ μὴ ἐπιτίθενται ἐπ' ἀλλήλων, διότι οὕτω ὁ καρπὸς ἢ θὰ ὑποστῇ σῆψιν ἢ θὰ συνθλιβῇ κατὰ τὸ γύρισμα αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον ἡ θερμοκρασία εἶναι σταθερὰ καὶ κανονική, ἀρκεῖ διάστημα 7—10 ἡμερῶν διὰ τὴν τελείαν ἀποξήρανσιν τῆς πρὸς τὸν ἥλιον ἐκτεθειμένης πλευρᾶς τῶν σταφυλῶν, ὁπότε ὁ καρπὸς γυρίζεται καὶ ἀπὸ τὴν ἑτέραν ὄψιν του, ἥτις ἀποξηραίνεται τελείως εἰς διάστημα 2—3 ἡμερῶν. Διὰ τὸ γύρισμα τοῦ καρποῦ μεταχειρίζονται δίκρανα ἐκ ξύλου μορέας συνήθως ἢ καὶ σιδηρᾶ τοιαῦτα. Ὁ βραχίων τοῦ δικράνου πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὰ ἐπιμήκης, διὰ νὰ δύναται ὁ ἐργάτης εὐκόλως νὰ γυρίζῃ τὸν καρπόν Τὸ γύρισμα γίνεται κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ἢ ὀλίγον πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Μετὰ τὴν τελείαν ἀποξήρανσιν τοῦ καρποῦ γίνεται τὸ *τρίψιμον* αὐτοῦ. Τοῦτο κατορθοῦται τῇ βοηθείᾳ ἐλαφροῦ ξύλου, καλάμου συνήθως, ὅπερ ὁ ἐργάτης κινεῖ ἐλαφρῶς ἐπὶ τοῦ καρποῦ κατ' ἴσην καὶ ἀντίθετον φοράν, ὅπως οὗτος ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν μίσχον του (κοτσάνι). Καὶ τὸ τρίψιμον ἐκτελεῖται ὀλίγον πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἢ κατὰ τὰς τελευταίας ἀπογευματινὰς ὥρας. Μετὰ τὸ τρίψιμον συναθροίζονται τὰ κοτσάνια μὲ ξύλινον κτένιον (*γριτζάλα*), τὰ δὲ τυχὸν μικρότερα κοτσάνια (*κότσαλα*) συναθροίζομεν διὰ σαρώθρου (*ἀφάνας*). Ὁ ἀπαλλαγεὶς ἀπὸ τὰ κοτσάνια καρπὸς ἁπλοῦται ἐπὶ τοῦ ἁλωνίου, μετὰ πάροδον δὲ 2—3 ἡμερῶν ἔχει τελείως ἀποξηρανθῇ καὶ συλλέγεται. Ὁ εἰς τὰς ἀποθήκας μεταφερόμενος οὐχὶ τελείως ξηρὸς καρπὸς ὑπόκειται εἰς σῆψιν. Ὁ καρπὸς συλλέγεται διὰ πτύων καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας καθ' ἃς ὁ καύσων δὲν εἶναι ἰσχυρός. Ἡ ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἀποξήρανσις τῆς σταφίδος γίνεται ταχέως καὶ δὲν ἀπαιτεῖ πολλὰ ἔξοδα· μειονέκτημα ὅμως σοβαρὸν εἶναι αἱ βροχαί, αἵτινες συχνάκις ἐπέρχονται, ἰδίως παρ' ἡμῖν, κατὰ τὸν μῆνα Αὔγουστον. Διὰ τὴν προφύλαξιν τοῦ καρποῦ ἀπὸ τῆς βροχῆς μεταχειρίζονται τὰ πανία, ἅτινα πρέπει νὰ εἶναι ἀδιάβροχα καὶ ἐλαφρά. Ταῦτα ἀνοίγονται ἐπὶ τῶν ἁλωνίων, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι βροχερὸς καὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσι, καὶ κατὰ τὴν νύκτα, ὅπως προφυλάξωσι τὸν καρπὸν ἀπὸ τῆς νυκτερινῆς δρόσου. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἁλωνίου τοποθετοῦνται κατὰ διαστήματα πρέμνα δένδρων (κούτσουρα), ὕψους ἀπὸ τοῦ ἐδάφους 20—30 ἑκατοστομέτρων, καὶ ἐπ' αὐτῶν ξύλινοι πήχεις. Κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ ἁλωνίου τοποθετοῦνται κατὰ διαστήματα καὶ εἰς ὕψος 10—15 ἑκατοστομέτρων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ξύλα χονδρά, ἐπὶ τῶν ὁποίων προσδένονται διὰ σχοινίων ἢ στερεοῦνται διὰ κρίκων τὰ πανία.

Βότρυες κορινθιακῆς σταφίδος.

Ἀποθήκευσις τοῦ καρποῦ. Ὁ τελείως ξηρὸς καρπὸς μεταφέρεται εἰς τὰς ἀποθήκας, αἵτινες πρέπει νὰ μὴ εἶναι ὑγραί, νὰ ἔχωσι ξύλινον δάπεδον καὶ νὰ ἀερίζωνται καλῶς. Ἡ μεταφορὰ τοῦ καρποῦ εἰς τὰς ἀποθήκας γίνεται τὴν πρωΐαν ἢ τὴν ἑσπέραν καὶ οὐχὶ κατὰ τὰς θερμὰς ὥρας τῆς ἡμέρας. Ὁ καρπὸς ἁπλοῦται ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῆς ἀποθήκης κατὰ στρώματα, ὧν τὸ ὕψος δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ μέτρον. Ὁ οὕτω τοποθετούμενος καρπὸς δύναται νὰ διατηρηθῇ χωρὶς νὰ ὑποστῇ ἀλλοίωσιν ἐπὶ δύο περίπου ἔτη.

Ἀποξήρανσις ὑπὸ σκιάν. Ἡ ὑπὸ σκιὰν ἀποξήρανσις τῆς σταφίδος γίνεται βραδύτερον τῆς ὑπὸ τὸν ἥλιον τοιαύτης, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ καρπὸς ἀποκτᾷ ὡραιότερον χρῶμα, αἱ ἐκ τῆς βροχῆς προφυλάξεις εἶναι εὐκολώτεραι καὶ δὲν χρειάζονται πολλὰ πανία. Πρὸς τοῦτο μετὰ τὸν τρυγητὸν ὁ καρπὸς τοποθετεῖται εἰς καλαμωτὰς (*τζιβιέρες*), κατεσκευασμένας ἐκ δύο ἱκανοῦ πάχους ξυλίνων πήχεων (***καδρονίων***), αἵτινες συνενοῦνται μεταξύ των διὰ τριῶν ἢ τεσσάρων λεπτῶν ξυλίνων πήχεων. Αἱ καλαμωταὶ τοποθετοῦνται αἱ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ συνθλίβωνται οἱ καρποὶ τῆς μιᾶς μὲ τοὺς καρποὺς τῆς ἑτέρας. Διὰ τοῦτο καλὸν εἶναι ἑκάστη καλαμωτὴ νὰ φέρῃ ἀντὶ ξυλίνου πυθμένος τοιοῦτον μὲ μεταλλικὸν πλέγμα καὶ εἰς τὰ τέσσαρα αὐτῆς ἄκρα μικρὰς τετραγώνους προεξοχὰς ξύλου (*ποδάρια*). Κατὰ τὴν ἀποξήρανσιν παραλείπεται τὸ γύρισμα τοῦ καρποῦ, τὸ δὲ τρίψιμον ἐκτελεῖται διὰ τῶν χειρῶν. Ἡ ὑπὸ σκιὰν ἀποξήρανσις τῆς σταφίδος εἶναι περισσότερον δαπανηρὰ τῆς προηγουμένης ἀλλὰ λόγῳ τῆς καλυτέρας ἐμφανίσεώς της ἡ ζήτησις αὐτῆς εἶναι μεγαλυτέρα καὶ ἡ προσφερομένη τιμὴ καλύπτει τὰ ἐπὶ πλέον ἔξοδα.

Ὁ τρυγητὸς τῆς σουλτανίνας ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις ἐφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σταφιδοκλήματος, διότι, ἐπειδὴ αἱ ῥᾶγες εἶναι μεγάλαι, ἡ ὡρίμανσις τούτων γίνεται κατ' ἄνισα χρονικὰ διαστήματα. Μετὰ τὸν τρυγητὸν ἐμβαπτίζονται οἱ βότρυες ἐντὸς βυτίου περιέχοντος μεῖγμα ποτάσσης καὶ σόδας, ἐντὸς δὲ τοῦ βυτίου ῥίπτεται καὶ ἐλαχίστη ποσότης ἐλαίου. Μετὰ μικρὸν ἀνασύρεται ὁ καρπὸς ἐκ τῆς διαλύσεως τοῦ ἀνωτέρω μείγματος καὶ τοποθετεῖται εἰς τὰ ἁλώνια, ὅπου, μετὰ πάροδον δύο περίπου ἡμερῶν, ῥαντίζεται ὁ καρπὸς διὰ τοῦ ἰδίου μείγματος τῇ βοηθείᾳ ψεκαστῆρος. Τὸ πλάτος τῶν διὰ τὴν σουλτανίναν χρησιμοποιουμένων ἁλωνίων δὲν ὑπερβαίνει τὰ 150 ἑκατοστόμετρα, διότι τὸ γύρισμα πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ γίνηται διὰ τῶν χειρῶν.

Ἀσθένειαι καὶ παράσιτα τῆς σταφιδαμπέλου. Ἐκ τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων παρασίτων, ἅτινα προσβάλλουν τὰς σταφιδαμπέλους, κυριώτερα εἶναι: ὁ *περονόσπορος*, τὸ *ὠΐδιον*, ὁ *ἄνθραξ*, ἡ *σῆψις τοῦ κορμοῦ*, ἡ *σῆψις τῶν ῥιζῶν*, ἐκ δὲ τῶν φυτικῶν παρασίτων καὶ τῶν ζωϊκῶν ὁ *κάνθαρος*, ὁ *σκώληξ* καὶ ἡ *φυλλοξήρα*.

1) *Φυτικὰ παράσιτα.* Ὁ περονόσπο-

Digitized by Google

ρος προσβάλλει κυρίως τὰ φύλλα καὶ ἰδίως τὴν κάτω αὐτῶν ἐπιφάνειαν καὶ κατατρώγων ταῦτα ἐπιφέρει τὴν γενικὴν ἐξασθένησιν τοῦ φυτοῦ ἐὰν δὲ δὲν προληφθῇ ἐγκαίρως, καὶ τὴν τελείαν καταστροφὴν τούτου. Ὡς ἀποτελεσματικὸν φάρμακον κατὰ τοῦ περονοσπόρου ἐνδείκνυνται οἱ ψεκασμοὶ (ράντισμα) διὰ διαλύσεων θειικοῦ χαλκοῦ ἢ καὶ κόνεως αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον τὰ ἐδάφη εἶναι ὑγρὰ ἢ τὰ φύλλα διάβροχα. Τὸ *ὠΐδιον* (*στάχτη*) εἶναι μύκης παρασιτῶν ἐπὶ τῶν φύλλων, τῶν βοτρύων καὶ τῶν πρασίνων στελεχῶν τοῦ κλήματος, καὶ καταστρέφει ταῦτα, διότι ἀπορροφεῖ πάντας τοὺς θρεπτικοὺς αὐτῶν χυμούς. Ἀποτελεσματικὸν φάρμακον κατὰ τοῦ ὠϊδίου εἶναι ἡ θείωσις (*θειάφισμα*), ἥτις πρέπει νὰ γίνηται ἐφ' ὅσον ἀναφαίνεται ἡ ἀσθένεια αὕτη 3—4 φορὰς κατὰ βραχέα χρονικὰ διαστήματα. Ὁ *ἄνθραξ* ἀναφαίνεται ὑπὸ μορφὴν ἐρυθρῶν κατ' ἀρχὰς καὶ μελανῶν κατόπιν κηλίδων ἐπὶ τῶν σκληρῶν στελεχῶν καὶ τῶν μίσχων τῶν βοτρύων καὶ καταστρέφει πᾶσαν τὴν καρποφορίαν. Ὡς μέσον καταπολεμήσεως ἐνδείκνυται ὁ θειικὸς σίδηρος (20—30 ὀκάδες) ἀναμεμειγμένος μὲ θειικὸν ὀξὺ (1 ὀκᾶ) καὶ ὕδωρ (100 ὀκάδες). Ἡ *σῆψις τοῦ κορμοῦ* (*ἀποπληξία* ἢ *ἴσκα*) προσβάλλει τοὺς κορμοὺς τῶν σταφιδαμπέλων τῶν ὑγρῶν ἐδαφῶν, ἐπιφέρει τὴν μερικὴν ἢ ὁλικὴν ἀποξήρανσιν τοῦ κορμοῦ καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ κλήματος. Κατὰ τῆς ἀσθενείας ταύτης ἐνδείκνυται ἡ ἐπάλειψις τῶν προξενουμένων τραυμάτων τοῦ κορμοῦ διὰ διαλύσεως θειικοῦ σιδήρου (2 ὀκάδες), θειικοῦ χαλκοῦ (1 ὀκᾶ) καὶ ὕδατος (10 ὀκάδες). Ἡ *σῆψις τῶν ριζῶν* προσβάλλει τὰς εἰς ὑγρὰ ἐδάφη φυτευμένας σταφιδαμπέλους καὶ ἐπιφέρει τὴν πλήρη ἀποξήρανσιν τοῦ φυτοῦ εἰς πάροδον 2—3 ἐτῶν. Ἡ ἀποστράγγισις τοῦ ἐδάφους εἶναι τὸ λυσιτελέστερον μέτρον θεραπείας τοῦ κακοῦ.

2) *Ζωϊκὰ παράσιτα*. Ὁ *κάνθαρος* (*σκαθάρι*) προσβάλλει τοὺς τρυφεροὺς βλαστοὺς τοῦ κλήματος καὶ κατατρώγει τούτους, πολλάκις δὲ κατατρώγει καὶ τοὺς μίσχους τῶν βοτρύων, ὁπότε καταστρέφεται τελείως ἡ καρποφορία. Ὡς φάρμακον καταπολεμήσεως ἐνδείκνυται διάλυσις ἀρσενικούχου μολύβδου (300 δρ.) εἰς ὕδωρ (100 ὀκ.). Ὁ *σκώληξ* (*τυλιγάδι*) προσβάλλει τὰ νεαρὰ φύλλα καὶ καταστρέφει τὰ ἄνθη, ἄρα καὶ τὴν καρποφορίαν, καὶ καταπολεμεῖται διὰ τῶν αὐτῶν μέσων, ὅπως καὶ ὁ κάνθαρος. Ἡ *φυλλοξήρα* παρουσιάζεται ὑπὸ πολλὰς μορφὰς καὶ ἐπὶ διαφόρων μερῶν τῆς σταφιδαμπέλου. Ἀποτελεσματικώτερον φάρμακον θεωρεῖται ὁ διθειοῦχος ἄνθραξ, δι' οὗ διαποτίζεται τὸ ἔδαφος δι' ἐγχυτῆρος καὶ ἐν ἀναλογίᾳ 11—12 ὀκάδων κατὰ στρέμμα.

Εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν σταφιδαμπέλων συντελοῦσι καὶ αἱ διάφοραι ἀτμοσφαιρικαὶ μεταβολαί, ὡς ἡ χάλαζα, ὁ παγετὸς καὶ ὁ λίβας.

Γεωγραφικὴ ἐξάπλωσις τῆς σταφιδαμπέλου. Ἡ σταφὶς ἀπαντᾷ σήμερον ἐν Ἀμερικῇ (Καλιφορνίᾳ), Αὐστραλίᾳ, Ἀφρικῇ, Ἑλλάδι (κυρίως ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἰονίοις Νήσοις), Ἱσπανίᾳ, Κύπρῳ, Περσίᾳ, Τουρκίᾳ (Σμύρνῃ) καὶ Χιλῇ. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἔρχεται ἡ Καλιφορνία μὲ παραγωγὴν ἐτησίαν 200.000 τόννων καὶ κατόπιν ἡ Ἑλλάς, μὲ παραγωγὴν 150.000 τόνων ἐτησίως περίπου. Ἑκάστη τῶν σταφιδοπαραγωγῶν χωρῶν κέκτηται ἰδίαν ποικιλίαν σταφίδος, διαμορφωθεῖσαν λόγῳ τῶν ἐδαφικῶν καὶ κλιματολογικῶν τοπικῶν συνθηκῶν. Πολλαὶ ποικιλίαι λαμβάνουσι τὴν ὀνομασίαν των ἐκ τοῦ τόπου τῆς προελεύσεώς των ἢ τοῦ λιμένος τῆς ἐξαγωγῆς των. Οὕτω καλοῦνται *κορινθιακή*, *Σμύρνης*, *Μουσκατέλλη*, *Βαλεντίας* κλπ. Ἀξιολογωτέρα εἶναι ἡ κορινθιακὴ καὶ κατόπιν ἡ αὐστραλιανή, ἥτις ἀπό τινων ἐτῶν συναγωνίζεται τὴν κορινθιακὴν καὶ εἶναι ἡ αὐτὴ ποικιλία, ἐγκλιματισθεῖσα ἐν Αὐστραλίᾳ.

Ἰδιότητες. Ἡ σταφὶς εἶναι προϊὸν θρεπτικώτατον καὶ ὑγιεινότατον, καταναλισκόμενον ἢ ὡς ἐπιδόρπιον ἢ παρασκευαζόμενον ὑπὸ μορφὴν πλακούντων, σακχαροπήκτων κλπ. Τὰ συστατικὰ τῆς σταφίδος εἶναι: σάκχαρον 65,74 %, λεύκωμα 2,05 %, λίπος 0,61 %, ὀξέα (ἐλεύθερα) 1,53 %, διάφοροι οὐσίαι (μὴ ἀζωτοῦχοι) 0,56 %, ἀνόργανοι οὐσίαι 1,64 %, κυτταρίνη (καὶ ἄλλαι οὐσίαι) 1,75 %, ὕδωρ 20,12 %.

Ἡ καλλιέργεια τῆς σταφίδος ἐν Ἑλλάδι. Ἡ σταφὶς ἀπὸ μιᾶς περίπου ἑκατονταετίας ἀπετέλεσεν ἕνα τῶν σημαντικωτέρων κλάδων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ὑπῆρξε δ' ἐποχὴ καθ' ἣν τὰ 55 % τοῦ ὅλου ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος ἀπετέλει ἡ σταφίς. Ἀλλ' ἡ ἀπό τινων ἐτῶν καλλιέργεια τῆς σταφίδος ἐν Καλιφορνίᾳ καὶ Αὐστραλίᾳ ἐπήνεγκε καταπληκτικὴν ἐλάττωσιν τῆς ἐξαγωγῆς ἑλληνικῆς σταφίδος. Σήμερον ἐν Ἑλλάδι καλλιεργοῦνται διὰ σταφιδαμπέλων 650.000 στρεμμάτων περίπου, ἅτινα παράγουσιν ἐτησίως περὶ τὰ 300.000.000 ἐνετικῶν λιτρῶν. Σταφιδοπαραγωγὰ μέρη εἶναι ἡ Πελοπόννησος ($^{8}/_{10}$ τῆς ὅλης παραγωγῆς), αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι καὶ ἡ Κρήτη. Μεγαλύτερα ποσὰ σταφίδος παράγονται εἰς τὴν Ἀχαΐαν, τὴν Ἤλιδα καὶ τὴν Μεσσηνίαν ἐν Πελοποννήσῳ, τὴν Ζάκυνθον ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων καὶ τὸ Ἡράκλειον ἐκ τῆς Κρήτης. Σπουδαιότεροι λιμένες ἐξαγωγῆς εἶναι αἱ Πάτραι καὶ Κατάκωλον διὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὸ Ἡράκλειον διὰ τὴν Κρήτην. Κυριώτεραι δὲ πόλεις συγκεντρώσεως καὶ ἐπεξεργασίας σταφίδος εἶναι αἱ Πάτραι, ἡ Ἀμαλιάς, τὸ Αἴγιον, τὸ Κιᾶτον, αἱ Καλάμαι, ὁ Πύργος, ἡ Πύλος καὶ ἡ Ζάκυνθος.

Ἡ καλλιέργεια τῆς σταφίδος εἰς τὰς ξένας χώρας. 1) *Καλιφορνία*. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ σταφίδος ἀνέρχεται εἰς 200.000 τόννους περίπου. Αἱ ἐν Καλιφορνίᾳ παραγόμεναι ποικιλίαι εἶναι ἡ *σουλτανίνα*, ἡ *σουλτάνα*, ἡ *μοσχάτη* (muscat of Alexandria καὶ muscatel cordo blanco), ἡ *κορινθιακὴ* (Currant) εἰς δύο ποικιλίας: *μελανὴν* (Passerina nera, Zante Currant), *λευκὴν* (Passerina bianca), καὶ ἡ *ἐρυθρὰ* (Passerina rosea).

2) *Περσία*. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ σταφίδος ἀνέρχεται εἰς 50 000 τόννους περίπου. Ἡ ποιότης τῆς περσικῆς σταφίδος δὲν εἶναι τόσον καλή, λόγῳ τῶν ἀτελῶν μέσων ξηράνσεως καὶ τῆς κακῆς συσκευασίας. Αἱ σπουδαιότεραι ποικιλίαι σταφίδος εἶναι αἱ γνωσταὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα bedani καὶ sahzi. Ἐκ τῆς παραγομένης σταφίδος τὰ 90 % περίπου ἐξάγονται εἰς Ἰνδίας, Μεσοποταμίαν καὶ Ρωσίαν, τὰ δὲ ὑπόλοιπα καταναλίσκονται ἐπιτοπίως.

3) *Τουρκία*. Κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον ἡ τουρκικὴ σταφίς, καὶ ἰδίως ἡ σμυρναϊκή, ἦτο γνωστοτάτη εἰς τὴν διεθνῆ ἀγοράν. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ παραγωγὴ ἐμειώθη ἐπαισθητῶς καὶ σήμερον μόλις παράγονται περὶ τὰς 45.000 τόννων. Δύο εἶναι αἱ κυριώτεραι ποικιλίαι τῆς σμυρναϊκῆς σταφίδος, ἡ *ροζακιὰ* καὶ ἡ *σουλτανίνα* (τὰ 90 % περίπου τῆς ὅλης παραγωγῆς). Ἡ ἀποξήρανσις τῶν σταφίδων γίνεται εἰς ἔδαφος, ὅπερ ἔχει ἐπιστρωθῇ ὑπὸ χάρτου, ἢ ἐπὶ ἀλωνίων, ἅτινα προηγουμένως ἔχουσιν ἐπιχρισθῇ διὰ μείγματος ἀνθρακικοῦ νατρίου μετὰ ἀνθρακικοῦ καλίου ἐν ὕδατι. Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν σταφίδος, ἤτοι περὶ τὰ 40 % ἐξάγεται εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

4) *Αὐστραλία*. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ σταφίδος ἐν Αὐστραλίᾳ ἀνέρχεται εἰς 55.000 περίπου τόννους. Τὰ κυριώτερα μέρη παραγωγῆς εἶναι ἡ Βικτωρία, ἡ νότιος καὶ ἡ δυτικὴ Αὐστραλία. Πρὸ τριακονταετίας περίπου παρήγοντο μόνον περὶ τὰς 2.000 τόννων σταφίδος. Ἡ Αὐστραλία εἶναι ἡ δευτέρα χώρα τοῦ κόσμου εἰς παραγωγὴν κορινθιακῆς σταφίδος καὶ ἡ τρίτη εἰς παραγωγὴν σουλτανίνας. Ἡ αὐστραλιανὴ κορινθιακὴ σταφὶς εἶναι ἡ μελανὴ ποικιλία τῆς Ζακύνθου. Ἡ συλλογὴ τοῦ καρποῦ γίνεται ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τέλους Φεβρουαρίου καὶ τὸ προϊὸν ἐξάγεται εἰς Ἀγγλίαν, Ζηλανδίαν καὶ Καναδᾶν, μικρότεραι δὲ ποσότητες εἰς νότιον Ἀφρικήν, Κίναν, Ἰαπωνίαν καὶ Ὁλλανδίαν. Ἡ σουλτανίνα συλλέγεται ἀπὸ τοῦ δευτέρου δεκαπενθημέρου τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι πρώτου δεκαπενθημέρου τοῦ Μαρτίου.

4) *Ἱσπανία*. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ σταφίδος κυμαίνεται περὶ τοὺς 30.000 τόννους. Κυριώτερα σταφιδοπαραγωγὰ μέρη εἶναι ἡ Ἀλικάντε, ἡ Βαλεντία καὶ ἡ Μαλάγα, αἱ δὲ ἀξιολογώτεραι ποικιλίαι αἱ γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα cordo blanco καὶ muscatel. Ἡ σταφὶς παραδίδεται εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς βότρυς καὶ εἰς χῦμα. Τὸ ἥμισυ περίπου τῆς παραγωγῆς ἐξάγεται εἰς Ἀγγλίαν.

5) *Νότιος Ἀφρική*. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ σταφίδος ἀνέρχεται εἰς 6.000 τόννους ἐτησίως. Αἱ κυριώτεραι ποικιλίαι εἶναι αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα muscat cordo blanco, ἡ Zante currant καὶ ἡ cape currant. Αἱ σταφίδες συλλέγονται κατὰ Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον. Ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ προϊὸν ἐξάγεται εἰς Ἀγγλίαν.

6) *Χιλή*. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 2.000 τόννους. Ἡ ποιότης τῆς χιλιακῆς σταφίδος θεωρεῖται ἐξαιρετική· τὸ χρῶμά της εἶναι ὑποπράσινον καὶ ἡ γεῦσίς της γλυκυτάτη. Αἱ συλλεγόμεναι ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Ἀπριλίου σταφίδες τοποθετοῦνται ἐντὸς καλαμωτῶν μεταφερομένων ἐντὸς οἰκίσκων. Διὰ τὴν τελείαν ἀποξήρανσιν τῆς σταφίδος χρειάζονται 2—3 μῆνες.

—[*Ἐθν. Οἰκ.*] Βλ. λ. *σταφιδικὸν ζήτημα*.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

—**Σταφίδος *Αὐτόνομος Ὀργανισμός*** βλ. λ. *σταφιδικὸν ζήτημα*.

—**σταφίδος *δελτία*.** Λέγονται οὕτω αἱ ἀποδείξεις ἀποταμιεύσεως σταφιδοκάρπου. Αὗται ἐκδίδονται ὑπὸ τῆς Προνομιούχου Ἑταιρείας τῶν Γενικῶν Ἀποθηκῶν τῆς Ἑλλάδος, ὡς ὑποκατασταθείσης παρὰ τῆς Ἐθνικῆς τραπέζης εἰς τὴν σταφιδικὴν διαχείρισιν, διὰ τῶν κατὰ τόπους διαχειριστῶν της, ἐπὶ τῇ, εἰς τὰς παρ' αὐτῶν διαχειριζομένας ἀποθήκας ἀποζημιώσεως σταφίδος, παραδόσει σταφιδοκάρπου, λόγῳ εἰς εἶδος φόρου ἐπὶ ἐξαγομένου σταφιδοκάρπου. Ὁ ἀποταμιευόμενος σταφιδόκαρπος δύναται νὰ συνίσταται εἴτε εἰς ξηράν, εἴτε εἰς χλωρὰν κορινθιακὴν σταφίδα (νόμος 5208, ἄρθρ. 9), ἡ δ' ἀποταμίευσις γίνεται ἔναντι δελτίων παρακρατήσεως. Ἕκαστος ἀποταμιευτὴς λαμβάνει τὸ δελτίον, δηλονότι τὸ ἀποκοπτόμενον ἐκ τοῦ παρὰ τῷ διαχειριστῇ τηρουμένου στελέχους καὶ ἀποτελούμενον ἐκ δύο τμημάτων, τὰ ὁποῖα συναποτελοῦσι τὸ κυκλοφοροῦν ἐπ' ὀνόματί του καὶ δυνάμενον δι' ὀπισθογραφήσεως νὰ μεταβιβασθῇ εἰς πάντα τρίτον δελτίον. Τὸ διπλότυπον τοῦτο δελτίον παραδίδεται εἰς τὸ τελωνεῖον, προσαρτώμενον εἰς τὴν διασάφησιν ἐξαγωγῆς ἀντὶ καταβολῆς φόρου εἰς εἶδος. Ἐφ' ὅσον ὅμως τὰ δελτία ταῦτα πλεονάζουσι, μὴ ἀπορροφούμενα ἐκ τῆς καταβολῆς τοῦ εἰς εἶδος φόρου, προσφέρονται εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ αἱ τιμαί των ἐπηρεάζονται ἐκ τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Πρὸς ρύθμισιν τῶν τιμῶν αὐτῶν παρεμβαίνει ὁ Α.Σ.Ο., κατὰ τὸ τέλος ἰδίως ἑκάστου σταφιδικοῦ ἔτους, δι' ἀγορᾶς τῶν τυχὸν πλεοναζόντων δελτίων, εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Α.Σ.Ο. ἑκάστοτε ὁριζομένας τιμάς, αἵτινες εἶναι συνήθως αἱ τῆς ἐξαγορᾶς τῶν πλεονασμάτων σταφίδος κατά τι μειωμέναι.

Γ. Ν. Κ

— **σταφίδος *ἐξαγορά*.** Λέγεται οὕτω ἡ ὑπὸ τοῦ Αὐτονόμου Σταφιδικοῦ Ὀργανισμοῦ δι' ἐλευθέρας ἀγορᾶς ἐνεργουμένη ἐξαγορὰ τῶν πλεονασμάτων τῆς παραγωγῆς, κατὰ τὰ ἄρθρα 3 καὶ 7 τοῦ νόμου 5208. Ἡ τιμὴ ἐξαγορᾶς τῶν πλεονασμάτων τούτων ἔχει ὁρισθῇ δι' ἀποφάσεως τοῦ Α.Σ.Ο. καὶ διὰ τὴν ἐσοδείαν 1932—1933 εἰς δραχ. 3.100 ἀνὰ χιλιόλιτρον γενικῶς καὶ ἀνεξαρτήτως κατηγορίας. διὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ σταφιδικοῦ ἔτους εἰς δραχ. 3.500 τῶν περιφερειῶν Αἰγιαλείας καὶ Κορινθίας, εἰς δραχ. 3.400 τῶν περιφερειῶν Πατρῶν, Ἀμαλιάδος, Τριφυλίας καὶ νήσων, δραχ. 3.300 τῶν περιφερειῶν Ἠλείας καὶ Πυλίας καὶ εἰς δραχ. 3.200 τῶν λοιπῶν περιφερειῶν.

Ἡ ἐξαγορὰ τῶν πλεονασμάτων σκοπὸν ἔχει τὴν ἰσορρόπησιν τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως διὰ περιορισμοῦ τῶν προσφερομένων ποσῶν, πρὸς ἐξασφάλισιν ἱκανοποιητικῶν τιμῶν ὑπὲρ τῶν παραγωγῶν. Διὰ τῆς περὶ ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀγγλίας συμβάσεως (Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 278 τῆς 14 Αὐγούστου 1926) ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀνέλαβεν ὅπως οἱαδήποτε μέτρα συνεπαγόμενα τὴν παρακράτησιν ἢ τὴν ἐξαγορὰν σταφίδος ἐπὶ σκοπῷ προστασίας τῶν παραγωγῶν, ἀφήνωσι διαθέσιμον πρὸς ἐξαγωγὴν ποσότητα, ἥτις θὰ καθορίζηται ἐτησίως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μέσου ὅρου ἐξαγωγῆς τῶν τριῶν τελευταίων ἐτῶν, μετὰ προσθήκης περιθωρίου 5 % διὰ τὴν πιθανὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως. Ἡ ἀγγλικὴ ἀγορὰ ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερον παράγοντα καταναλώσεως τῆς κορινθιακῆς, καὶ τὰ $^{2}/_{8}$ τῆς ἐξαγωγῆς ἀπορροφοῦνται παρ' αὐτῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ Ἑλλὰς ἔχει μέγιστον ἐνδιαφέρον, ὅπως ὁ εἰσαγωγικὸς δασμὸς τοῦ προϊόντος της ἐν Ἀγγλίᾳ μὴ ὑπερβαίνῃ ὡρισμένον ὅριον, τοῦτο δ' ἐπετεύχθη δι' ἰδιαιτέρου ἄρθρου τῆς αὐτῆς ἐμπορικῆς συμβάσεως, διὰ τοῦ ὁποίου ὡρίσθη ὅτι ὁ δασμὸς οὗτος δὲν θὰ εἶναι ἀνώτερος τῶν δύο σελλινίων ἀνὰ 112 λίτρας ἀγγλικάς. Εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ συμβατικοῦ τούτου δασμοῦ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀνέλαβε τὴν προμνησθεῖσαν ὑποχρέωσιν.

Γ. Ν. Κ.

— **Σταφίδος *Προνομιοῦχος Ἑταιρεία*** (βλ. λ. *σταφιδικὸν ζήτημα*).

— **σταφίδος *σήματα*.** Λέγονται οὕτω τὰ σήματα τὰ ἐπιτιθέμενα ἐπὶ τῶν περιεχόντων σταφίδα δοχείων. Ἡ ἐπισήμανσις αὕτη λόγον ἔχει τὴν ἐξασφάλισιν καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς τῆς σταφίδος, λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῆς ποιότητος τῆς παραγωγῆς τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν. Ὁ νόμος ΒΜΕ' τοῦ 1892 (ἄρθρ. 2) ἀπηγόρευσε τὴν δι' ἐπισημάνσεως τῶν δοχείων ψευδῆ δήλωσιν τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς, καθὼς καὶ τὴν ἐπισήμανσιν τῶν περιεχόντων σταφίδα δοχείων, ἐκ τῆς παραγομένης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἰγιαλείας, ἐν ἄλλῳ τόπῳ ἢ τῷ τῆς παραγωγῆς, καὶ ἐπιβάλλει ποινὰς κατὰ τῶν παραβατῶν. Μέτρα ἐλέγχου δύνανται νὰ λαμβάνωνται, κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ νόμου 5208, διὰ διαταγμάτων καὶ τοιαῦτα ἔχουσιν ἐκδοθῇ: διὰ τὸ σῆμα Ζακύνθου τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1926, διὰ τὸ σῆμα Κεφαλληνίας καὶ Λευκάδος τῆς 25 Νοεμβρίου 1927, διὰ τὸ σῆμα Ἀμαλιάδος τῆς 3 Αὐγούστου 1928 καὶ διὰ τὰς σταφίδας Κρήτης τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1931 «Περὶ σημάνσεως τῶν δοχείων ἐν γένει τῶν περιεχόντων σταφίδα Κρήτης προοριζομένων πρὸς ἐξαγωγήν».

Γ. Ν. Κ.

— **σταφίδος *σταθμά*.** Τὰ συνήθη ἐν Ἑλλάδι σταθμὰ σταφίδος εἶναι ποικίλα, μήπω ἐφαρμοσθέντος ἑνιαίου δεκαδικοῦ συστήματος, ἤτοι ἐν Ἑπτανήσῳ μὲν ἡ ἰονικὴ λίτρα, ἐν Μεσσηνίᾳ δὲ ἡ ὀκᾶ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη ἡ ἐνετικὴ λίτρα. Μία λίτρα ἐνετικὴ ἰσοδυναμεῖ πρὸς δράμια 150 ἢ πρὸς χιλιόγραμμα 0,480. Τὸ δράμιον ἰσοδυναμεῖ πρὸς χιλιόγραμμα 0,032. Ἡ ὀκᾶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς 1 χιλιόγραμμον καὶ 280 γραμμάρια. Χίλιαι λίτραι ἐνετικαὶ ἰσοδυναμοῦσι πρὸς 480 χιλιόγραμμα ἢ 375 ὀκάδας ἢ 1058 ἰονικὰς λίτρας. Τὸ χιλιόγραμμον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 312 ½ δράμια ἢ πρὸς 2 ἐνετικὰς λίτρας 083 χιλιοστὰ ἢ 2,083. Ἑκατὸν χιλιόγραμμα ἰσοδυναμοῦσι πρὸς 208 $^{3}/_{10}$ ἐνετικὰς λίτρας ἢ ὀκάδας 78 καὶ 50 δράμια. Ὁ ἀγγλικὸς στατὴρ ἰσοδυναμεῖ πρὸς 105.82 ἐνετικὰς λίτρας ἢ 39 ὀκάδας καὶ 275 δράμια. Ὁ ἀγγλικὸς τόννος ἰσοδυναμεῖ πρὸς 2.117 ἐνετικὰς λίτρας ἢ 2.204 ἰονικὰς ἢ 1000 χιλιόγραμμα ἢ ὀκάδας 781 καὶ δράμια 100. Τὸ ρωσικὸν πούτιον ἰσοδυναμεῖ πρὸς χιλιόγραμμα 16.38 ἢ λίτρας ἐνετικὰς 34.196. Ἵνα μετατρέψωμεν τὰς ὀκάδας εἰς λίτρας ἐνετικάς, πολλαπλασιά-

Digitized by Google

ζομεν τὰς ὀκάδας ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν 8 καὶ διαιροῦμεν τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 3. Ἀντιθέτως, ἵνα μετατρέψωμεν τὰς λίτρας εἰς ὀκάδας, πολλαπλασιάζομεν τὰς λίτρας ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν 3 καὶ διαιροῦμεν διὰ τοῦ 8. Γ. Ν. Κ.

—**σταφίδος** ***φορολογία***. Ἡ διὰ τῶν κειμένων νόμων ἐπιβαλλομένη ἐπὶ τῆς κορινθιακῆς ἰδίως σταφίδος καὶ διακρινομένη ὡς ἑξῆς: Εἰσαγωγικὸς δασμὸς ἐπιβάλλεται διὰ τοῦ ἐν ἰσχύϊ δασμολογίου (ὑπεδ. 7 καὶ 8 τοῦ ἐδ. β' τῆς κλάσεως 12), ἐπὶ μὲν τῆς σταφίδος μελαίνης κοινῆς κατὰ 100 χιλιόγρ. μέγιστος 75, ἐλάχιστος 50, δραχμαὶ μεταλλικαί, ἐπὶ δὲ τῆς σταφίδος σουλτανίνας καὶ ραζακὶ κατὰ 100 χιλιόγρ. μέγιστος 150, ἐλάχιστος 100, δραχμαὶ μεταλλικαὶ (νόμος 5248 τοῦ 1931). Ὁ ἔγγειος ἐπὶ τῆς σταφίδος φόρος ὁρίζεται κατ' ἀποκοπὴν διὰ τὸ σταφιδικὸν ἔτος 1931—1932 (διάταγμα τῆς 30 Δεκεμβρίου 1931) εἰς δραχ. 50 ἑκατομ., καταβαλλόμενος εἰς τέσσαρας δόσεις, τὴν 1 Φεβρουαρίου, 1 Ἀπριλίου, 1 Ἰουνίου καὶ 1 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1932, ὑπὸ τοῦ Α.Σ.Ο. πρὸς τὸ δημόσιον, κατ' ἔτος δὲ ἐκδίδεται, δυνάμει τοῦ ἄρθρ. 32 τοῦ νόμου 5208, ἴδιον διάταγμα καθορίζον τὸ ποσὸν τοῦ φόρου τούτου. Ὁ φόρος οὗτος ἀποτελεῖ τὸ φορολογικὸν πρὸς τὸ κράτος βάρος τῆς σταφίδος. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 8 καὶ ἑπομ. τοῦ νόμου 5248 ἐπιβάλλονται: α') δι' ἀποφάσεως τῶν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, τῆς Γεωργίας καὶ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ὑπουργῶν, μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ Α.Σ.Ο., χρηματικὴ εἰσφορὰ ἐπὶ τῆς ἐξαγομένης εἰς τὸ ἐξωτερικὸν σταφίδος, καταβαλλομένη ὑπὸ τοῦ ἐξαγωγέως εἰς τὸν Α.Σ.Ο. καὶ χρησιμοποιουμένη παρ' αὐτοῦ κυρίως πρὸς ἀγορὰν τῶν τυχὸν πλεονασμάτων τῆς σταφιδοπαραγωγῆς. Τὸ ποσοστὸν τῆς εἰσφορᾶς ταύτης ἔχει ὁρισθῆ διὰ τὴν ἐσοδείαν τοῦ 1932—1933 εἰς δραχ. 1.100 κατὰ χιλιόλιτρον· β') δι' ἀποφάσεως τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ Α.Σ.Ο., λαμβανομένης μέχρι τῆς 25 Αὐγούστου ἑκάστου ἔτους καὶ ἀνακοινουμένης μέχρι τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ δημοσιευομένης μέχρι τῆς αὐτῆς, διὰ τεσσάρων τοὐλάχιστον ἐφημερίδων, ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 9 τοῦ αὐτοῦ νόμου εἰς εἶδος εἰσφορὰ (παρακράτησις), ἥτις ἔχει ὁρισθῆ διὰ τὴν ἐσοδείαν 1932—1933 εἰς 50% ἐπὶ τοῦ ἐξαγομένου σταφιδοκάρπου. Ἡ εἰσφορὰ αὕτη ἀποτελεῖ ἔσοδον τοῦ Α.Σ.Ο. πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν του· γ') τὸ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς παραγωγῆς σταφιδοκάρπου εἰσπραττόμενον ὑπὲρ τοῦ Α.Σ.Ο. ὀκτάδραχμον δικαίωμα κατὰ χιλιόλιτρον· δ') ἡ ἐπίσης εἰσπραττομένη εἰκοσιπεντάδραχμος εἰσφορὰ διαφημήσεως ἐσωτερικοῦ ἐπὶ ἑκάστου χιλιολίτρου σταφίδος εἰσαχθησομένης εἰς τὰς ἀποθήκας, εἴτε λόγῳ φόρου εἰς εἶδος, εἴτε λόγῳ ἀγορᾶς πλεονασμάτων· καὶ ε') εἰδικαὶ ἢ τοπικαὶ φορολογίαι βαρύνουσαι τὴν κορινθιακὴν σταφίδα, διεπόμεναι δὲ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 5208 καὶ δύο διαταγμάτων ἀπὸ 11 Σεπτεμβρίου 1931 (Ἐφ. τῆς Κυβ. 319 τῆς αὐτῆς χρονολογίας). Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω φορολογιῶν, ὡς σταφίδος φορολογία νοεῖται προσέτι ὁ φόρος ἐπὶ τῆς ἐξαγομένης λευκῆς σταφίδος (σουλτανίνας) καὶ παντὸς εἴδους σταφίδος, πλὴν κορινθιακῆς καὶ σταφίδος Κρήτης (κεφ. 4, ἄρθρ. 9 τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους), καθὼς καὶ ὁ φόρος σταφίδος Κρήτης (κεφ. 4 ἄρθρ. 10), ἀμφότεροι εἰσπραττόμενοι ἐν τοῖς τελωνείοις κατὰ τὴν ἐξαγωγήν. Γ. Ν. Κ.

σταφισαγρία (ἡ) (Staphisagria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχιοειδῶν* ἢ *βατραχιδῶν*, περιλαμβάνον διετεῖς πόας μὲ καυλὸν ὕψους 0,60 μ. περίπου, κυλινδρικόν, ὑπὸ τριχοειδῶν ἀποφύσεων καλυπτόμενον, ὀλιγοκλαδώδη, μὲ φύλλα παλαμοειδῆ, βαθέως κολπωτά, χρώματος σκοτεινῶς πρασίνου κατὰ τὴν ἄνω αὐτῶν ἐπιφάνειαν καὶ ἀνοικτοτέρου κατὰ τὴν κάτω, καὶ ἄνθη κυανόφαια. Ἀπαντᾷ εἰς τοὺς μεσημβρινοὺς καὶ παρακτίους, κυρίως, ἢ ἀμμώδεις τόπους τῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Τὰ σπέρματα τοῦ φυτοῦ τούτου ἔχουσιν ἐμετικὰς καὶ ἀνθελμινθικὰς ἰδιότητας. Κοινότερον εἶδος παρ' ἡμῖν εἶναι ἡ *σταφισαγρία ἡ κοινὴ* (Staphisagria vulgaris), φυομένη ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὰ ὀνόματα: *ἀγριοσταφίδα*, *ψειροβότανο* καὶ *ψειρόχορτο*, διότι τὸ ἀλκαλιοειδὲς ἔκκριμα τῶν σπερμάτων της καταστρέφει διάφορα ἔντομα καὶ ἰδίως τὰς φθεῖρας. Δ. Ν. Π.

στάφνη (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *στάθμη*.

σταφνίζω· δημοτ., μετρῶ διὰ τῆς στάθμης· || φρ. «θὰ σοῦ σταφνίσω καμμιά» θὰ σοῦ δώσω καμμιὰ ξυλιά.

στάφνισμα (τό)· δημοτ., ἡ διὰ τῆς στάθμης μέτρησις.

σταφνοκάκι (τό)· δημοτ., εἶδος μεγάλου τετραπλεύρου δικτύου.

σταφυλάγρα (ἡ). Χειρουργικὸν ἐργαλεῖον, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους καὶ Παύλου τοῦ Αἰγινήτου. Εἶναι λαβίς, δι' ἧς συλλαμβανομένη ἐκτέμνεται (διὰ τοῦ σταφυλοτόμου) ἡ ἐξωγκωμένη σταφυλή. Δ. Χ. Κ.

σταφυλαία (ἡ) (Staphylea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλαιοειδῶν* ἢ *σταφυλαιιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα κυρίως εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Αἱ σταφυλαῖαι εἶναι δενδρύλλια μὲ φύλλα πολυσχιδῆ, ἄνθη λευκὰ κατὰ βότρυς διατεταγμένα καὶ καρπὸν κάψαν διωγκωμένην καὶ ἰξώδη. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ἡ *σταφυλαία ἡ πτερωτὴ* (Staphylea pennata), ἥτις φθάνει εἰς ὕψος 5 μ. περίπου καὶ φύεται εἰς τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῆς συνθλίψεως τοῦ καρποῦ της λαμβάνεται ἐδώδιμον πολλαχοῦ ἔλαιον. Δ. Ν. Π.

Σταφυλαία.

[Ἄνω: Ἀριστερὰ = Ἄνθος. Δεξιὰ = Τομὴ τοῦ ἄνθους. – Κάτω: Ἀριστερὰ = Καρπός. Δεξιὰ = Σπέρμα.]

σταφυλαιοειδῆ (τά), ἢ ***σταφυλαιίδαι*** (οἱ) (Staphylaceæ) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα δένδρα ἢ δενδρύλλια μὲ φύλλα ἀντίθετα, πολυσχιδῆ καὶ ἄνθη κατὰ βότρυς μασχαλιαίας ἢ καταληκτικὰς διατεταγμένα. Ὁ καρπὸς εἶναι κάψα ἢ δρύπη μεμβρανώδης καὶ εἰς δύο ἢ τρεῖς λοβοὺς διῃρημένη καὶ περικλείουσα πλεῖστα σπέρματα, κοκκοειδῆ, σφαιροειδῆ ἢ ἐλλειψοειδῆ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *σταφυλαία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σταφυλάκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀείζωον*. Δ. Ν. Π.

σταφυλεκτομία (ἡ). Ἡ ἐξαίρεσις τῆς σαρκώδους ὑπερῴας (βλ. λ. *κιονοτομία*)· || ἡ ἐξαίρεσις τοῦ μερικοῦ σταφυλώματος τοῦ κερατοειδοῦς.

— *['Οφθαλμ.]* Ἡ *σταφυλεκτομία* ἐκτελεῖται μετὰ τελείαν τοπικὴν ἀναισθησίαν ὡς ἑξῆς: Μετὰ ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἐπιπεφυκότος περὶ τὸ σταφύλωμα, συλλαμβάνεται τοῦτο διὰ λαβίδος καὶ διαπερῶνται κάτωθεν αὐτοῦ 3—4 βελόναι φέρουσαι ζωϊκὸν ράμμα, εἶτα ἐκτέμνεται τὸ σταφύλωμα, αἱ βελόνες σύρονται καὶ προσεγγίζουν τὰ χείλη τοῦ κερατοειδοῦς· μετὰ τὸν ἀμματισμὸν τούτων ἐπικαλύπτεται τὸ τραῦμα διὰ τοῦ ἐπιπεφυκότος. Ἐπὶ γενικοῦ σταφυλώματος ἐφαρμόζεται ἡ ἐγχείρησις τοῦ Crifchett, ἤτοι ἡ ἐξαίρεσις τοῦ προσθίου τμήματος τοῦ βολβοῦ. Β. Α.

σταφύλη (ἡ)· τὸ μετάλλινον βαρύδιον τῆς στάθμης τῶν τεκτόνων.

σταφυλὴ (ἡ) *[Βοτ.]*. Ὁ καρπὸς τῆς ἀμπέλου, κοινῶς *σταφύλι*. Ἡ σταφυλὴ εἶναι βότρυς σύνθετος, ἧς αἱ ρᾶγες (μικραί, μέτριαι, μεγάλαι, κοκκώδεις, ᾠοειδεῖς, ἐλαιοειδεῖς, κτ.λ.), συνενοῦνται διὰ μικροῦ μίσχου ἐπὶ τοῦ κυρίου ἄξονος ἢ ράχεως. Ὁ κύριος ἄξων μεθ' ὅλων τῶν ἐξαρτημάτων του (μίσχων καὶ ραγῶν) ἀποτελεῖ τὸν σκελετὸν τῆς σταφυλῆς, κοινῶς κοτσάνι. Ὁ βότρυς ἔχει διάφορα σχήματα, ὡς κυλινδρικόν, κυλινδροκωνικόν, πτεροειδές, κλαδωτόν, βραχύ, μακρόν, μέτριον, ὀγκῶδες, κ.τ.λ. Ἑκάστη ρὰξ περιβάλλεται ὑπὸ λεπτοῦ ἢ χονδροῦ ὑμενίου (κοιν. πέτσας), εἴδους ἀσκοῦ περιβάλλοντος τὸν πολτὸν ἢ σάρκα, καὶ τὰ γίγαρτα (κοιν. κουτσούτσια). Τὸ χρῶμα τῆς σταφυλῆς εἶναι ποικίλον: λευκόν, κίτρινον, πράσινον, ὑπέρυθρον, ἐρυθρόν, ἰῶδες, μελανὸν κ.τ.λ., ἀναλόγως τῶν διαφόρων ποικιλιῶν. Σπανίως ἀπαντᾷ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς βότρυς νὰ ἔχῃ ρᾶγας διαφόρων χρωμάτων. Τὰς σταφυλὰς διαιροῦσι συνήθως εἰς *σταφυλὰς λίνου* (σταφύλια γιὰ τὸ πατητήρι) καὶ εἰς *σταφυλὰς τραπέζης* (σταφύλια γιὰ τὸ τραπέζι). Αἱ πρῶται χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν παρασκευὴν οἴνου, αἱ δὲ δεύτεραι ὡς ἐπιδόρπιον χλωραὶ ἢ ξηραί. Ἡ σύστασις τῶν διαφόρων μερῶν τῆς σταφυλῆς παίζει σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν ποιότητα τοῦ οἴνου, ἥτις ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ ἀμπελῶνος, τῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους, τῶν ἐφαρμοζομένων καλλιεργητικῶν μεθόδων, τῶν μετεωρολογικῶν συνθηκῶν, τῶν ἀσθενειῶν, ἐξ ὧν τυχὸν προσεβλήθησαν τὰ κλήματα, κ.τ.λ.

Στέμφυλον. Τὰ στέμφυλα (κοιν. τσίπουρα) ἀποτελοῦσι τὰ 3—7 τοῖς ‰ τοῦ γενικοῦ βάρους τοῦ βότρυος καὶ μεταφέρουσιν εἰς τὰ σπέρματα κατὰ τὴν περίοδον τῆς ὡριμάνσεώς των τὰς ὑπὸ τῶν φύλλων ἀπεργασθείσας θρεπτικὰς οὐσίας. Ἡ ἀνάλυσις δεικνύει ὅτι περιέχουσιν 1—3 % ταννίνην καὶ 0,2—0,9 % ὀξέα.

Ὑμένιον. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὰ 9—11 % τοῦ γενικοῦ βάρους τῆς ραγὸς καὶ περικλείει, ὡς καὶ τὸ στέμφυλον, ταννίνην καὶ ὀξέα, πλὴν δὲ τούτων καὶ χρωστικὰς οὐσίας, ἐφόσον πρόκειται περὶ ἐρυθρῶν σταφυλῶν. Αἱ χρωστικαὶ αὗται οὐσίαι εἶναι γενικῶς ἀδιάλυτοι εἰς ψυχρὸν ὕδωρ, ἀλλὰ διαλύται εἰς θερμὸν θερμοκρασίας ἄνω τῶν 50° Κελσίου, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς ἔνυδρον οἰνόπνευμα ἢ καθαρὸν οἰνόπνευμα. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὀξυγόνου τῆς ἀτμοσφαίρας αἱ χρωστικαὶ οὐσίαι τοῦ ὑμενίου ὀξειδοῦνται καὶ καθίστανται ἀδιάλυτοι.

Σάρξ. Ὁ πολτὸς ἢ σὰρξ τῆς σταφυλῆς ἀποτελεῖ τὰ 85—90% τοῦ γενικοῦ βάρους τῆς ραγὸς καὶ ἔχει τὴν ἑξῆς σύστασιν, ἤτοι:

Ὕδωρ	75—80%
Σάκχαρον ὑποκείμενον εἰς ζύμωσιν (μῖγμα γλυκόζης καὶ ὀπωροσακχάρου)	18—25%
Ἐλεύθερα ὀξέα (ταρτρικόν, μαλικὸν κτλ.)	0,3—0,45%
Διτρυγικὴ πότασσα	0,5—0,7 %
Ἀζωτοῦχοι οὐσίαι	
Μεταλλικαὶ οὐσίαι	
Αἰθέρια ἔλαια	
Λιπαραὶ οὐσίαι	

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω συστατικῶν κυριώτερα εἶναι τὸ σάκχαρον καὶ τὰ ὀξέα. Ἡ σὰρξ δὲν περιέχει ταννίνην.

Γίγαρτον. Τὰ γίγαρτα, ἐν ἀναλογίᾳ 3—4% τοῦ γενικοῦ βάρους τῆς ραγός, περιέχουσι λιπαρὰ ἔλαια, πολλὴν ταννίνην, 10% περίπου, πτητικὰ ὀξέα καὶ ἐλαχίστην ποσότητα ρητινώδους οὐσίας λίαν στυπτικῆς.

Πίναξ ἐμφαίνων τὰς κυριωτέρας ποικιλίας σταφυλῶν

Δι' οἰνοποιΐαν	*Ἐπιτραπέζιοι*
Λίαν πρώϊμοι	*Λία πρώϊμοι*
Λιάτικο	Καραμοσκέτι (ἄσπρο)
Μοσχᾶτο (ἄσπρο, μαῦρο)	Μονεμβασία
Πρώϊμοι	*Πρώϊμοι*
Ἀηδόνι (ἄσπρο, μαῦρο)	Μυγδάλι
Γλυκερήθρα	Σουλτανίνα
Γουστουλίδη	Τιμπιπατίκι
Μαλαγουζιὰ	*Ὄψιμοι*
Μαλουκᾶτο	Ἀητονύχι
Μοσχοφίλερο	Αὐγουλᾶτο
Τουρκοποῦλα	Ἀχλάδι
Φιλέρι	Δαφνιὰ
Ὄψιμοι	Δερματᾶς
Ἀθήρι	Καρυδᾶτο
Ἀλομινᾶτο	Κολοκυθάπι
Ἀσύρτικο	Κορίθι (ἄσπρο, κόκκινο)
Βηδιανὸ	Κρουστάλλι
Βηλάνα	Νυχᾶτο (μαῦρο)
Κοτσιφάλι	Πετεινὸς
Μαυροδάφνη	Ραζακὶ (ἄσπρο, κόκκινο)
Παῦλος	Ροδίτης
Ροδίτης	Συρίκι
Σαββατιανὸ	Φράουλα
Τρυφέρα	

Ὡρίμανσις τῶν σταφυλῶν. Ὅπως εἰς πάντα τὰ ὀπωροφόρα δένδρα, οὕτω καὶ εἰς τὴν σταφυλὴν τὰ φύλλα εἶναι τὰ ἀληθῆ ἐργαστήρια, ἅτινα ἀπεργάζονται, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θερμότητος καὶ τοῦ φωτός, τὰς οὐσίας, αἵτινες ἀποτελοῦν τὰ συστατικὰ τοῦ σπέρματος ταύτης. Κατὰ τὴν ὡρίμανσιν τῆς σταφυλῆς διακρίνονται τρεῖς περίοδοι: Κατὰ τὴν *ποώδη περίοδον* τὸ σπέρμα εἶναι πράσινον, ἀναπτύσσεται εἰς βάρος καὶ ὄγκον, ἀλλ' ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶναι πλουσία εἰς ὀξέα, πτωχοτάτη δὲ εἰς σάκχαρον, οὗ ἴχνη μόνον ἀναφαίνονται. Κατὰ τὴν δευτέραν, τὸ σπέρμα μεταβάλλει χρῶμα, ὁ ὄγκος του παραμένει στάσιμος καὶ ἡ ποσότης τοῦ σακχάρου αὐξάνει, ἐνῷ τὰ ὀξέα ἐλαττοῦνται, καὶ τέλος εἰς τὴν τρίτην περίοδον τὸ σπέρμα αὐξάνει ὁλονὲν εἰς βάρος καὶ ὄγκον μέχρι τῆς τελείας αὐτοῦ ὡριμάνσεως· κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ποσότης τῆς σταφυλῆς εἰς σάκχαρον παραμένει σταθερά. Ἡ σταφυλὴ θεωρεῖται τελείως ὥριμος, ὅταν ἡ ποσότης τοῦ σακχάρου παύῃ νὰ αὐξάνῃ καὶ ἡ ὀξύτης παύῃ τέλεον ἢ ἀνεπαισθήτως νὰ ἐλαττοῦται. Ἐφ' ὅσον ἡ ὡρίμανσις δὲν εἶναι τελεία, τὸ γλεῦκος (κοιν. μοῦστος) εἶναι λίαν ὀξύ· κατὰ λίαν προκεχωρημένην ὅμως ὡρίμανσιν τὸ γλεῦκος ἔχει περίσσειαν σακχάρου ἀλλ' ἔλλειψιν ὀξύτητος. Ἡ τελεία ὡρίμανσις τῆς σταφυλῆς τεκμαίρεται ἐκ τῆς γενικῆς ὄψεως τοῦ βότρυος, τοῦ χρώματος τῶν σπερμάτων, τῆς εὐκολίας μεθ' ἧς ὁ μίσχος ἀποσπᾶται ἐκ τῆς ραγὸς καὶ τῆς γεύσεως τῆς σαρκὸς τῆς σταφυλῆς. Παρ' ὅλα ταῦτα, πολλάκις χρειάζεται ἐπιμελὴς ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τῆς ποσότητος καὶ ἀναλογίας τοῦ σακχάρου καὶ τῶν ὀξέων, διότι ἡ μὴ ἀκριβὴς ἀναλογία τούτων, ἡ μὴ τελεία τουτέστιν ὡρίμανσις τῶν σταφυλῶν, συνεπάγεται τὴν ἀπόδοσιν οὐχὶ καλῆς ποιότητος οἴνου. Μετὰ τὴν τελείαν ὡρίμανσιν ἀποκόπτεται ἡ σταφυλὴ τῆς κληματίδος.

Ἡ ὡρίμανσις τῶν σταφυλῶν παρ' ἡμῖν, ὡς καὶ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἀνατολῆς, συντελεῖται τὸν Αὔγουστον. Ἡ σταφυλὴ εἶναι ἐκ τῶν εὐγευστοτέρων καὶ ὑγιεινοτέρων ὀπωρῶν. Ποικιλίαι τινὲς μάλιστα σταφυλῶν χρησιμοποιοῦνται καὶ δι' εἰδικοὺς θεραπευτικοὺς σκοπούς.

Ὁ ὀπὸς τῆς σταφυλῆς ἀποτελεῖ τὸ *γλεῦκος*, ὅπερ διὰ ζυμώσεως μεταβάλλεται εἰς *οἶνον*. Διὰ τῆς ἀποστάξεως τούτου λαμβάνεται τὸ *οἰνόπνευμα*, δι' ὀξικῆς δὲ ζυμώσεως τὸ *ὄξος*. Ἡ ὑποστάθμη ἡ προκύπτουσα μετὰ τὴν ζύμωσιν τοῦ γλεύκους καλεῖται *τρὺξ* (κοιν. λάσπη), ἐκ ταύτης δὲ λαμβάνεται τὸ ***ὄξινον τρυγικὸν κάλιον*** (κοιν. κρεμόριον), ποικίλως χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Ἐκ

Digitized by Google

τοῦ γλεύκους λαμβάνεται ἐπίσης καὶ τὸ *σίραιον* (κοιν. πετμέζι) καὶ παρασκευάζονται τὰ σιραιόπηκτα (κοιν. ρετσέλια). Ἐκ γλεύκους καὶ ἀλεύρου παρασκευάζονται αἱ γλευκόπιτται (κοιν μουσταλευριά), οἱ γλ.υκοαλλᾶντες (κοιν. σουντζούκια) κλπ.

Εἰς πλεῖστα μέρη μετὰ τὴν λῆψιν τοῦ γλεύκους τὰ στέμφυλα, τῇ προσθήκῃ ὕδατος καὶ μετὰ τὴν σχετικὴν ζύμωσιν, παρέχουσι κατωτέρας ποιότητος οἶνον, τὸν κοινῶς καλούμενον λάγκερον (ἄλλως λάγγερας ἢ δευτεριά). Ἔτι τὰ στέμφυλα χρησιμεύουσι πρὸς παρασκευὴν οἰνοπνευματώδους ποτοῦ, γνωστοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα τσίπουρο. Τέλος τὰ μὴ ἀποσταζόμενα στέμφυλα χρησιμοποιοῦνται ὡς τροφὴ τῶν αἰγῶν, προβάτων καὶ χοίρων.

Παραγωγὴ καὶ ἐμπόριον νωπῶν σταφυλῶν. 1) *Ἑλλάς.* Παρ' ἡμῖν παράγονται ἐτησίως περὶ τὰ 35.000.000 χιλιόγραμμα νωπῶν σταφυλῶν ἐπιτραπεζίων. Γενικῶς δὲ τὸ σύνολον τῶν ἀμπέλων κατέχει ἐν Ἑλλάδι ἔκτασιν 1 551.266 στρεμμάτων. Οἱ μεγαλύτεροι σταφυλοπαραγωγοὶ τόποι εἶναι ἡ Κρήτη, ἡ Ἀχαΐα, ἡ Ἀττική, ἡ Λάρισα καὶ ἡ Εὔβοια. Ἐκ τούτων τὸ Ἡράκλειον ἐξάγει (εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀγγλίαν κυρίως) περὶ τὰ 10.000.000 χιλιογράμμων νωπῶν σταφυλῶν ἐτησίως, ἰδίως ἐκ τῶν ποιοτήτων *ραζακὶ* καὶ *ταχτᾶ*. Οἱ νομοὶ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος (Πάτραι, Αἴγιον καὶ Ἀμαλιὰς) παράγουσι περὶ τὰ 8.000.000 χιλιόγραμμα, καταναλισκόμενα ἐπιτοπίως, ἐν Ἀθήναις, Θεσσαλονίκῃ, μικρὰ δὲ ποσότης ἐξάγεται καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ Ἀττικοβοιωτία παράγει περὶ τὰ 2.000.000 χιλιόγραμμα, ἡ Εὔβοια περὶ τὰ 2.500.000, καὶ ἡ Λάρισα περὶ τὰ 3.000.000 χιλιόγραμμα Χῶραι, εἰς ἃς εἰσάγονται ἐξ Ἑλλάδος νωπαὶ σταφυλαί, εἶναι ἡ Ἀγγλία, ἡ Αὐστρία, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Αἴγυπτος.

2) *Ἰταλία.* Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καλλιεργοῦνται πλεῖσται ὅσαι ποικιλίαι σταφυλῶν, ἐξ ὧν εὐρύτερον καλλιεργοῦνται αἱ baresana, ἡ mennavacca bianca καὶ ἡ pranesta. Κατ' ἔτος ἐξάγει περὶ τὰ 38.000.000 τόννων εἰς Γερμανίαν, Αὐστρίαν καὶ Ἑλβετίαν κυρίως.

3) *Γαλλία.* Ἐν αὐτῇ παράγονται πλεῖσται ποικιλίαι, ἐξ ὧν κυριώτεραι εἶναι αἱ Chasselas doré, Madeleine, chasselas Vibert, chasselas doré de Fontainebleau, noir d'Espagne, muscat blanc, Gamais de juillet, κ. τ. λ. Αἱ γαλλικαὶ σταφυλαὶ ἐξάγονται εἰς τὴν Γερμανίαν, Ὁλλανδίαν, Βέλγιον, Αὐστρίαν, κτλ.

4) *Ἰσπανία.* Κυρίως καλλιεργοῦνται αἱ ποικιλίαι reale, ohanez, almeria, κ. τ. λ. Ἐξάγονται δὲ αἱ ἰσπανικαὶ σταφυλαὶ εἰς Ἀγγλίαν, Οὐγγαρίαν, Τσεχοσλοβακίαν κτλ.

5) *Βουλγαρία.* Ἐν αὐτῇ παράγονται κυρίως αἱ ποικιλίαι afouzeali, dimiate, muscat bulgare κτλ. Ἐξάγει δὲ ἡ Βουλγαρία νωπὰς σταφυλὰς εἰς τὴν Γερμανίαν κυρίως.

6) *Νότιος Ἀφρική.* Αἱ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ παραγόμεναι ποικιλίαι εἶναι αἱ gros colman, hanepoot, almeria, tokay, κτλ.

7) *Ἀμερική.* Ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ἰδίως ἐν Καλιφορνίᾳ καλλιεργοῦνται κυρίως αἱ ποικιλίαι: flame, tokay, malaga, muscat, muscat of Alexandria καὶ ribier. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ ἐν Καλιφορνίᾳ ἀνέρχεται ἐτησίως εἰς 400.000 τόννους περίπου.

Ὅροι διὰ τὴν παραγωγήν, συλλογὴν καὶ ἐμπορίαν τῶν σταφυλῶν. Διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ ὄγκου τῶν ραγῶν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν διαμόρφωσιν τῶν βότρυων, δέον νὰ γίνηται ἐπανειλημμένως ἀραίωσις τῶν βοτρύων ὀλίγον μετὰ τὴν γονιμοποίησιν τοῦ ἄνθους, ὁπότε ἀφαιροῦνται οἱ ἀκαταλληλότεροι βότρυες. Ἀκολούθως γίνεται ἀραίωσις τῶν τυχὸν βεβλαμμένων ραγῶν καὶ τέλος γίνεται ἀφαίρεσις τῶν βεβλαμμένων βοτρύων πρὸ τῆς συλλογῆς τοῦ καρποῦ. Κατάλληλοι πρὸς συλλογὴν σταφυλαὶ εἶναι αἱ ὥριμοι μὲν καὶ γλυκεῖαι, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ λίαν ὥριμοι, διότι τότε κατὰ τὴν μεταφορὰν καταστρέφονται. Ὥριμοι θεωροῦνται αἱ σταφυλαί, αἵτινες περιέχουν 17% περίπου σακχάρου. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο κυμαίνεται ἐλαφρῶς, ἀναλόγως τῶν διαφόρων ποικιλιῶν. Ὁ χρωματισμὸς τῆς ραγὸς πρέπει νὰ εἶναι ὑποκίτρινος εἰς τὰς λευκὰς ποικιλίας σταφυλῶν καὶ βαθὺς εἰς τὰς μελανὰς ἢ ἐρυθρὰς ποικιλίας. Τέλος καὶ ἡ γεῦσις δηλοῖ τὴν ὡριμότητα αὐτῶν· διὰ τὴν δοκιμὴν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ρᾶγες ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ βότρυος, διότι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπιβραδύνεται, σχεδὸν κατὰ κανόνα, ἡ ὡρίμανσις. Ἐπίσης κατὰ τὴν συλλογὴν τῶν σταφυλῶν πρέπει νὰ δίδηται προσοχὴ εἰς τὴν ἀρτιότητα καὶ τὸ ὑγιὲς τοῦ βότρυος, ὅστις πρέπει νὰ μὴ φέρῃ τραύματα, νὰ μὴ εἶναι προσβεβλημένος ὑπὸ ἀσθενειῶν καὶ νὰ ἔχῃ μέτριον μῆκος μὲ ρᾶγας ἀραιάς. Ἡ ἀποκοπὴ τοῦ βότρυος γίνεται διὰ ψαλίδος ἢ μαχαιριδίου εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ θιγῶσιν αἱ ρᾶγες, ὁπότε

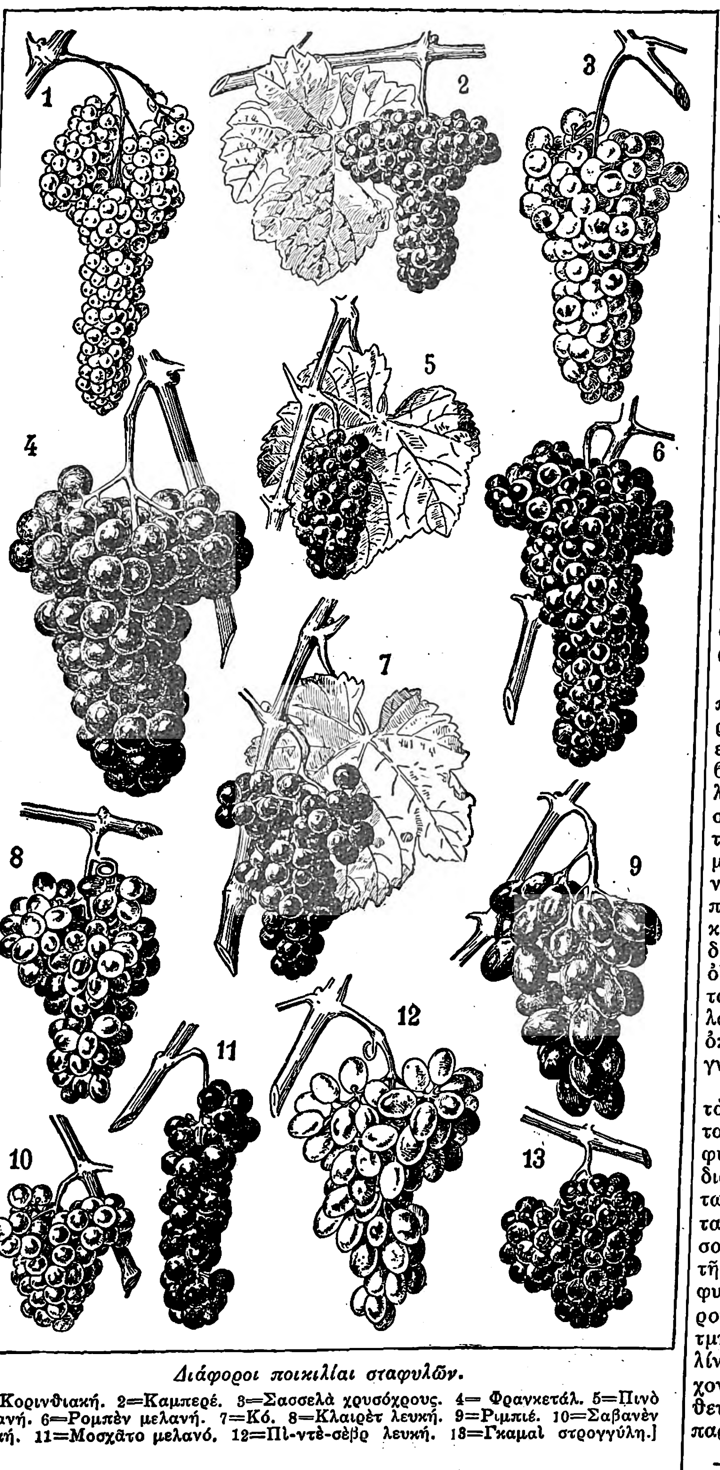

Διάφοροι ποικιλίαι σταφυλῶν.

[1=Κορινθιακή. 2=Καμπερέ. 3=Σασσελὰ χρυσόχρους. 4= Φρανκετάλ. 5=Πινὸ μελανή. 6=Ρομπὲν μελανή. 7=Κό. 8=Κλαιρὲτ λευκή. 9=Ριμπιέ. 10=Σαβανὲν λευκή. 11=Μοσχᾶτο μελανό. 12=Πὶ-ντὲ-σὲβρ λευκή. 13=Γκαμαὶ στρογγύλη.]

αἱ τυχὸν ἐπιφερόμεναι πληγαὶ εὐνοοῦσι τὴν προσβολὴν τούτων ὑπὸ ἀσθενειῶν κτλ. Οἱ ἀποκοπτόμενοι βότρυες τοποθετοῦνται μετὰ προσοχῆς εἰς καλάθους ἢ εἰδικὰ κιβώτια, ἅτινα, μέχρις ὅτου μεταφερθῶσιν εἰς τὰς ἀποθήκας πρὸς συσκευασίαν, τοποθετοῦνται εἰς τὴν σκιάν.

Συσκευασία. Οἱ ἀποκοπτόμενοι βότρυες συσκευάζονται ἢ ἐπὶ τόπου ἢ εἰς τὰς εἰδικὰς ἀποθήκας συσκευασίας. Προτιμοτέρα εἶναι ἡ εἰς τὰς ἀποθήκας συσκευασία, διότι οὕτω γίνεται ἐπιμελεστέρα ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ ἀφαίρεσις τῶν τυχὸν βεβλαμμένων ραγῶν. Ἡ τοποθέτησις τῶν πρὸς μεταφορὰν σταφυλῶν γίνεται ἐντὸς ξυλίνων σκαφοειδῶν κιβωτίων, ὧν αἱ πλευραὶ ἀποτελοῦνται ἐκ ξυλίνων πήχεων, οὕτως ὥστε νὰ γίνηται εὐκόλως ὁ ἀερισμὸς τοῦ καρποῦ. Συνήθως τὰ κιβώτια ταῦτα εἶναι χωρητικότητος 10 κιλῶν. Αἱ διαστάσεις τοῦ πυθμένος εἶναι 17×27 ἑκατοστόμετρα, τοῦ δὲ ἀνοίγματος 32×41 ἑκατοστόμετρα.

Αἱ μετακομιζόμεναι εἰς τὰς ἀποθήκας σταφυλαὶ τοποθετοῦνται ἐπὶ μακρᾶς τραπέζης, διὰ νὰ ἐξαλειφθῇ καὶ τὸ παραμένον τυχὸν ἴχνος ὑγρασίας. Ἐκεῖ καθαρίζονται οἱ βότρυες, ἀφαιρουμένων διὰ ψαλίδος τῶν τυχὸν βεβλαμμένων ραγῶν, διότι ἀρκεῖ καὶ μία ρὰξ νὰ εἶναι κατεστραμμένη ἢ νὰ ἔχῃ προσβληθῇ ὑπό τινος ἀσθενείας, διὰ νὰ καταστραφῇ ὁλόκληρον τὸ προϊὸν τοῦ κιβωτίου, ἰδίως ὅταν τοῦτο μεταφέρεται εἰς μακρινὰς ἀποστάσεις.

Μετὰ τὴν τελείαν διαλογὴν καὶ τὸν καθαρισμὸν τῶν βοτρύων ἄρχεται ἡ τοποθέτησις τούτων ἐντὸς τοῦ κιβωτίου, οὗ ὁ πυθμὴν ἐπιστρώνυται διὰ στρώματος ἐκ ροκανιδίων. Τὰ πλάγια τοῦ κιβωτίου καλύπτονται διὰ χάρτου περιτυλίγματος, κατὰ προτίμησιν διατρήτου, ὅστις δέον νὰ ἐξέχῃ τῶν πλευρῶν τοῦ κιβωτίου περὶ τὰ 10 ἑκατοστόμετρα. Μετὰ ταῦτα τοποθετοῦνται αἱ σταφυλαὶ μέχρι τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ κιβωτίου προσεκτικῶς, ὥστε νὰ μὴ μένῃ κενὸς χῶρος μεταξὺ τῶν βοτρύων, πληρουμένων τῶν κενῶν, ἐὰν ὑπάρχουσι τοιαῦτα, διὰ ραγῶν. Τοποθετεῖται εἶτα νέον φύλλον χάρτου καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἡ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον τοποθέτησις νέων βοτρύων μέχρι πληρώσεως τοῦ κιβωτίου, μεθὸ καλύπτεται ἡ ἐπιφάνεια διὰ τοῦ περισσεύοντος τμήματος τοῦ χάρτου, ἐφ' οὗ καὶ ἐπιτίθεται λεπτὸν στρῶμα ροκανιδίων καὶ κλείεται τὸ ἄνοιγμα τοῦ κιβωτίου. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς συσκευασίας εἶναι ἐν χρήσει εἰς Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν. Ἐν Ἰσπανίᾳ συσκευάζονται αἱ σταφυλαὶ ἐντὸς εἰδικῶν βαρελλίων κατασκευαζομένων ἐκ ξύλου πεύκης κυρίως καὶ ἅτινα ἔχουσιν ὕψος 50 ἑκατοστομέτρων, διάμετρον 48 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ πάχος 1—1,5 ἑκατοστομέτρων. Τὸ βαρέλλιον ἐπιστρώννυται διὰ χάρτου διατρήτου καὶ ὁ πυθμὴν αὐτοῦ δι' ἀπεστειρωμένων τεμαχίων φελλοῦ πάχους 10 περίπου ἑκτσμ. Εἶτα τοποθετοῦνται οἱ βότρυες οὕτως ὥστε μεταξὺ τούτων νὰ ὑπάρχῃ κενὸν διάστημα 2—2,5 ἑκτσμ., πληρούμενον διὰ τριμμάτων φελλοῦ. Οὕτω δι' ἐναλλασσομένων στρωμάτων ἐκ βοτρύων καὶ τριμμάτων φελλοῦ πληροῦται ὁλόκληρον τὸ βαρέλλιον, μεθὸ τοποθετεῖται τὸ κάλυμμα, ὅπερ στερεοῦται διὰ καρφίδων. Ἐν Ἀμερικῇ αἱ πρὸς ἐξαγωγὴν σταφυλαὶ συσκευάζονται ἐντὸς κιβωτίων ἢ βαρελλίων.

Μέθοδοι διατηρήσεως τῶν σταφυλῶν. Ἐκ τῶν πολλῶν μεθόδων, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται σήμερον πρὸς διατήρησιν τῶν σταφυλῶν, κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) Ἀναρτῶσι τοὺς βότρυς ἐντὸς βαρελλίου περιέχοντος οἰνόπνευμα, ὕδωρ (κατ' ἀναλογίαν 30—32% οἰνοπνεύματος) καὶ ποσότητα σακχάρεως. Τὸ βαρέλλιον τοῦτο πωματίζεται καὶ τοποθετεῖται ἐντὸς μεγαλυτέρου βαρελλίου, ὁ δὲ μεταξὺ τῶν δύο βαρελλίων χῶρος πληροῦται δι' οἴνου. 2) Αἱ σταφυλαὶ τοποθετοῦνται ἐντὸς βαρελλίου περιέχοντος διάλυσιν διοξειδίου τοῦ θείου καὶ τοῦ κιτρικοῦ ὀξέος (κατ' ἀναλογίαν 1,5 γραμμαρίων διοξειδίου τοῦ θείου πρὸς 10 γραμμάρια κιτρικοῦ ὀξέος). 3) Αἱ πρὸς διατήρησιν σταφυλαὶ ἐμβαπτίζονται εἰς διάλυσιν φορμαλίνης μεθ' ὕδατος (κατ' ἀναλογίαν 3% φορμαλίνης) ὅπου διατηροῦνται ἐπὶ ὀκτὼ περίπου ὥρας καὶ εἶτα ἁπλοῦνται ὅπως στεγνώσωσιν.

Ἐν Γαλλίᾳ, κυρίως, διατηροῦσι τὰς σταφυλὰς εἰς τὰ ὀπωροφυλάκια, ὅπου ἡ θερμοκρασία διατηρεῖται σταθερὰ μεταξὺ 8—10° ἢ εἰς ψυγεῖα—ὀπωροφυλάκια. Ἐντὸς τῶν ψυγείων τούτων οἱ βότρυες διατηροῦνται μετὰ τοῦ ξηροῦ ἢ χλωροῦ μίσχου των. Οἱ μετὰ ξηροῦ μίσχου βότρυες τοποθετοῦνται εἰς ράφια καὶ καλύπτονται διὰ χάρτου, ἐπιπάσσονται δὲ διὰ κόνεως ἀσβέστου πρὸς ἀφαίρεσιν τῆς ὑγρασίας. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον αἱ σταφυλαὶ διατηροῦνται ἐπὶ 2—3 μῆνας. Οἱ μετὰ χλωροῦ μίσχου βότρυες ἀποκόπτονται μετὰ μικροῦ τμήματος τοῦ βλαστοῦ τοποθετουμένου ἐντὸς ὑαλίνης κύστεως (ἀμπούλας) πλήρους ὕδατος περιέχοντος κόνιν ἄνθρακος. Παρὰ τὸ δοχεῖον τοποθετεῖται ἕτερον μὲ χλωριοῦχον ἀσβέστιον, πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ὑπερβολικῆς ὑγρασίας. Δ.Ν.Π.

—*[Νομ.]* Ἡ νομοθεσία περὶ ἐμπορίου τοῦ *οἴνου* (βλ. λ.) προνοεῖ περὶ κατασκευῆς αὐτοῦ ἐκ χλωρῶν σταφυλῶν. Διὰ τοῦ νόμου 3501 τῆς 24 Ἀπριλίου 1928 (Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 69 τῆς 2 Μαΐου 1928) ἐκυρώθη τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 13 Νοεμβρίου 1927, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκυρώθησαν τὰ περὶ ἐμπορίου τοῦ οἴνου καὶ προστασίας τῆς οἰνοπαραγωγῆς προγενέστερα νομοθετικὰ διατάγματα. Ἐν αὐτοῖς συμπεριελήφθησαν διατάξεις σκοποῦσαι τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς καταναλώσεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας τῶν ἐξ ξηρᾶς σταφίδος κατασκευαζομένων βιομηχανικῶν προϊόντων, ἄλλων πλὴν τοῦ οἰνοπνεύματος, τὰ ὁποῖα δὲν θεωροῦνται ὡς οἶνος, διότι οὗτος εἶναι, κατὰ τὸν νόμον, μόνον τὸ προϊὸν τῶν χλωρῶν σταφυλῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁσάκις γλεῦκος ἢ οἶνος ἐκ χλωρῶν σταφυλῶν εἰσάγεται εἰς ἐργοστάσια ξηρᾶς σταφίδος, ἐπεκτείνεται καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ νόμου ΓΚΗ', ἡ ἀπαγορεύουσα τὴν χρῆσιν

Digitized by Google

τῆς ξηρᾶς σταφίδος πρὸς κατασκευὴν οἴνου, ἐκτὸς ἂν πρόκειται νὰ ἐξαχθῇ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν Μόνον δὲ οἴνων προερχομένων ἐκ σταφυλῆς (κλάσις 21 τοῦ δασμολογίου εἰσαγωγῆς) ἐπιτρέπεται ἡ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγωγὴ δυνάμει ἐπισήμου πιστοποιητικοῦ, κεκυρωμένου ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς προξενικῆς ἀρχῆς καὶ βεβαιοῦντος ὅτι ὁ οἶνο. προέρχεται ἐξ ἀμπέλων τοῦ τόπου, ἐξ οὗ ἀποστέλλεται, ἀλλὰ τὸ μέτρον τοῦτο δὲν ἐφαρμόζεται διὰ τοὺς εἰσαγομένους ἐν φιάλαις οἴνους κατὰ τὸν νόμον ΓΠ′ (3080) ἄρθρ. 18 § 2 (βλ. λ. *σταφιδικὸν* ζήτημα καὶ *σταφιδίτης*).

—*[Φορολ.]* Αἱ *σταφυλαὶ* καὶ ἐν γένει τὰ προϊόντα σταφιδαμπέλου καὶ ἀμπέλων ἔχουσιν ἐξαιρεθῆ τῆς διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 18 Ἀπριλίου 1926 ἐπιβληθείσης φορολογίας τῆς δεκάτης, ἥτις διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 3 Ἰουνίου 1927 καὶ τοῦ νομοῦ 3408 τοῦ 1927 ἀντικατεστάθη διὰ προσωρινοῦ ἐτησίου φόρου ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν συγκομιζομένων γεωργικῶν προϊόντων (βλ. *σταφίδος φορολογία*). Γ. Ν. Κ.

σταφυλὴ ἢ *κιονὶς* *[Ἀνατομ.]*. —1) Τῆς *παρεγκεφαλίδος*· λόβιον ἐπίμηκες ἐξ 8—12 ἑλίκων, ὅπερ συνάπτει πρὸς ἀλλήλας τὰς δύο τῶν ἡμισφαιρίων τῆς παρεγκεφαλίδος ἀμυγδάλας, ὧν ἀνὰ μέσον προέχει ἐσφηνωμένη. —2) Τῆς *σαρκώδους ὑπερῴας* (βλ. *κιονίς*). Ι. Π.

Σταφύλης *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς τῆς Σκοπέλου, 1 μίλ. βορειοανατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Βελώνα. Σ. Ε. Λ.

σταφύλι (τό)· δημοτ., ἀντὶ *σταφυλὴ* (βλ. λ.): ᾆσμα «σταφύλι τῆς Ἀνατολῆς καὶ μῆλο ἀπὸ τὴ Δύση».

σταφυλίδαι (οἱ) (Staphylidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα εἴδη μικροῦ μεγέθους κανθάρων πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἀπαντώντων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *ἀνόδους* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σταφυλικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σταφυλήν, ὁ τῆς σταφυλῆς.

—**σταφυλικὸν** *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ρακεμικὸν ὀξύ*. Σ. Γ.

σταφυλινίδαι (οἱ) (Staphylinidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων*, περιλαμβάνουσα πολυπληθῆ γένη κανθάρων πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς διαδεδομένων. Τὰ ἔντομα ταῦτα ἔχουν σῶμα ἐπίμηκες, κοιλίαν εὐκίνητον καὶ πόδας βραχεῖς. Οἱ σταφυλινίδαι ζῶσιν ὑπὸ τὰς πέτρας, τὰ βρύα ὡς καὶ ὑπὸ τὸν φλοιὸν τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων καὶ γενικῶς ἐπὶ ἀποσυντεθειμένων ὀργανικῶν οὐσιῶν. Εἴδη τινὰ ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων ὑδροχαρῶν ἢ ὑδροβίων φυτῶν καί τινα παρασιτικῶς ἐντὸς τῶν μυρμηκιῶν. Τρέφονται ἐκ παντοειδῶν ζωϊκῶν ἢ φυτικῶν οὐσιῶν. Αἱ κάμπαι των εἶναι ἐξωτερικῶς ὅμοιαι πρὸς τὰ τέλεια ἔντομα καὶ σαρκοφάγοι, τρεφόμεναι ἐκ μικροτάτων ζωϊκῶν ὀργανισμῶν. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει περὶ τὰ 250 γένη καὶ ἄνω τῶν 5 000 εἰδῶν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν εἶναι ὁ *σταφυλῖνος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σταφυλῖνος (ὁ) (Staphylinus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 100 εἴδη κανθάρων, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Οἱ σταφυλῖνοι ἔχουν σῶμα ἐπίμηκες καὶ στενόν, κεφαλὴν ᾠοειδῆ, κεραίας εὐθείας, σιαγόνας προεχούσας καὶ σχεδὸν διασταυρουμένας μεταξύ των, θώρακα ἐπιμήκη καὶ πόδας λεπτούς. Ἀπαντῶσιν ὑπὸ τὰς πέτρας, τὰ βρύα, τοὺς μύκητας καὶ γενικῶς εἰς σκιερὰ καὶ ὑγρὰ μέρη. Τρέφονται ἐκ ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν οὐσιῶν. Πλεῖστα εἴδη ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς τῶν ἐν ἀποσυνθέσει ζωϊκῶν ὀργανισμῶν. Ἐκ τῶν πολυπληθεστάτων εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Σταφυλῖνος ὁ ὠκύπους* (Staphylinus ocypus). Εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων εἰδῶν τοῦ γένους καὶ φθάνει εἰς μῆκος 0.03 μ. καὶ ἔχει χρῶμα στιλπνῶς μελανὸν μὲ κεφαλὴν εὐρυτέραν τοῦ θώρακος καὶ πτέρυγας μεμβρανώδεις ἐπιξάνθους ἢ πυρροφαίους. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Τρέχει ταχύτατα καὶ ἀναδίδει δυσάρεστον ὀσμήν. Αἱ κάμπαι του ἀναφαίνονται ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου καὶ κατὰ τοῦτο τὸ χρονικὸν διάστημα ὑφίστανται πάσας αὐτῶν τὰς μεταμορφώσεις. Ὀλίγον μετὰ τὸν Νοέμβριον αἱ κάμπαι παραμένουσι τελείως ἀκίνητοι, κατασκευάζουσαι δὲ ὑπὸ τὰς πέτρας ὀπὴν στενὴν βυθίζουσιν ἐντὸς αὐτῆς καθέτως τὴν κεφαλήν των καὶ εἰς τὴν στάσιν ταύτην μεταμορφοῦνται εἰς νύμφας. Εἰς τὴν φάσιν τῆς νύμφης παραμένουσιν ἐπὶ 15 περίπου ἡμέρας καὶ μετά τινα χρόνον μεταμορφοῦνται εἰς τέλειον ἔντομον, ὅπερ ἀμέσως ἀποβάλλει τὸ μεμβρανῶδες κάλυμμά του. *Σταφυλῖνος ὁ χρυσόχρους* (Stapylinus auratus). Οὗτος φθάνει εἰς μῆκος 0,25 μ. καὶ ἔχει χρῶμα μελανὸν πρὸς τὸ ὑπόφαιον κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν θώρακα, μὲ ἔλυτρα ποικίλως ἐστιγμένα καὶ κοιλίαν διάστικτον καὶ ὑπὸ τριχῶν καλυπτομένην. Ἀπαντᾷ σπανιώτερον τοῦ προηγουμένου εἴδους εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ζῇ ὑπὸ τὸν κορμὸν τῶν δασικῶν δένδρων καὶ ἰδίως τῶν δρυῶν, ἔνθα ἐξέρχεται κατὰ τὴν νύκτα καὶ κατατρώγει τὰς νύμφας ἑτέρων ἐντόμων. Δ. Ν. Π.

σταφυλίτης (ὁ)· ἡ ἐπὶ τῆς ὑπερῴας σαρκώδης ἔκφυσις, δι᾿ ἧς φράττεται ὁ λάρυγξ κατὰ τὴν κατάποσιν, ἡ ἐπιγλωττίς· || «σταφυλίτης οἶνος» ὁ ἐκ τῶν σταφυλῶν οἶνος.

—**σταφυλίτης** *μῦς* *[Ἀνατομ.]*. Καλεῖται καὶ *ἄζυγος* καὶ *ἀνελκτήρ*· κεῖται ἐν τῇ μέσῃ γραμμῇ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῆς σταφυλῆς ὑπὸ τὸν βλεννογόνον, μικρός στενός, ταινιοειδής, συνήθως μονοφυής, οὐ σπανίως δὲ καὶ διφυής. Ἐκφύεται ἐκ τῆς ὑπερῴου ἀπονευρώσεως καὶ ἀπολήγει εἰς τὴν κορυφὴν τῆς σταφυλῆς. Ἀνασπᾷ τὴν σταφυλήν, νευροῦται δὲ ἀπὸ τῶν φαρυγγικῶν κλάδων τοῦ πνευμονογαστρικοῦ νεύρου. Ι. Π.

σταφυλῖτις (ἡ) *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *κιονῖτις*.

σταφυλοειδὴς (ὁ) (Staphylea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαπινδοειδῶν* ἢ *σαπινδιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 10 περίπου εἰδῶν καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον τὰ ἑξῆς: *σταφυλοειδὴς ὁ τρίφυλλος* (Staphylea trifolia), ἰθαγενὲς φυτὸν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, *σταφυλοειδὴς ὁ πτερωτὸς* (Staphylea pinnata), ἰθαγενὲς φυτὸν τῶν νοτίων καὶ δυτικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ *σταφυλοειδὴς ὁ κολχικὸς* (Staphylea colchica), ἰθαγενὲς φυτὸν τῶν περὶ τὸν Καύκασον χωρῶν. Δ. Ν. Π.

σταφυλοθεραπεία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ πρὸς θεραπευτικὸν σκοπὸν χρησιμοποίησις τῶν σταφυλῶν ἐν γένει, ἡ χορήγησις τουτέστι 3—4 χιλιογράμμων λευκῶν σταφυλῶν καθ᾿ ἑκάστην. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης τονοῦται ἡ ἀφομοίωσις τῶν λευκωματοειδῶν οὐσιῶν, ἐλαττοῦται δ᾿ ἐλαφρῶς τὸ προϊὸν τῆς οὐρίας καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ὀξύτητος τῶν οὔρων. Μεγαλυτέρα ὅμως ποσότης, ἤτοι 4—5 χιλιογράμμων σταφυλῶν ἡμερησίως, εἶναι ἐπιβλαβής, καθότι προκαλεῖ διάρροιαν καὶ ἐλαττοῖ τὸ βάρος τοῦ σώματος ἕνεκα τῆς ἀφυδατώσεως, ἣν συνεπάγεται. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἐπίδρασις ἐξουδετεροῦται, ἐὰν καταπίνωνται καὶ οἱ φλοιοὶ τῶν σταφυλῶν.

Ἡ σταφυλοθεραπεία ἐνδείκνυται ἐπὶ τῆς παχυσαρκίας, τῆς ἀρθρίτιδος, τῆς χρονίας νεφρίτιδος, τῆς δυσκοιλιότητος, τῶν ἡπατικῶν συμφορήσεων, τῆς δυσπεψίας, κλπ. Ἡ λῆψις τῶν σταφυλῶν πρέπει νὰ γίνεται εἰς τρεῖς ἡμερησίας δόσεις (ὥραν 7ην ἢ 8ην τῆς πρωΐας, 11ην π. μ. καὶ 5ην ἢ 6ην μ. μ.) καὶ βαθμιαίως, ἤτοι: ἡ ποσότης τῶν σταφυλῶν βαίνει ἐν ἀρχῇ αὐξανομένη ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, παραμένει στάσιμος ἐπὶ πέντε ἑβδομάδας καὶ εἶτα βαθμηδὸν ἐλαττοῦται. Ἡ χρῆσις διακόπτεται ἐπὶ δύο περίπου ἑβδομάδας καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἀκολούθως ἐὰν παραστῇ ἀνάγκη. Πολλάκις ἐκ τῆς σταφυλοθεραπείας ἐπέρχεται ἐρεθισμὸς τῶν οὔλων· πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τούτου συνιστᾶται ἡ πλύσις τοῦ στόματος μεθ᾿ ἑκάστην λῆψιν σταφυλῶν δι᾿ ὕδατος καθαροῦ χλιαροῦ, περιέχοντος καὶ ὀλίγον δισανθρακικὸν νάτριον (κοινὴν σόδαν).

Πρὸς τὸν αὐτὸν θεραπευτικὸν σκοπόν, ἐπὶ πλέον δὲ ἐπὶ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ἐπὶ φυματιάσεως, ἐπὶ κυστίτιδος, ἐπὶ κιρρώσεων ἡπατικῶν, ἐπὶ νευρασθενείας, δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ὁ παστεριωποιηθεὶς χυμὸς τῶν σταφυλῶν (jus de raisins pasteurisé) ἀπηλλαγμένος τῶν γιγάρτων καὶ τῶν στεμφύλων (σπόρων καὶ φλοιῶν). Αἱ σταφυλαὶ πρέπει νὰ πλύνωνται καλῶς καὶ ἐπανειλημμένως διὰ καθαροῦ ὕδατος πρὸς καθαρισμὸν αὐτῶν διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν διαφόρων τυχὸν ἐπ᾿ αὐτῶν μικροργανισμῶν, παθογόνων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ παρασίτων, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ θειικοῦ χαλκοῦ, ὅστις ἐπικάθηται αὐτῶν κατὰ τὸν ραντισμὸν καὶ δύναται νὰ προκαλέσῃ πολλάκις φαινόμενα δηλητηριάσεως. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

σταφυλοκαύστης (ὁ), ἢ *σταφυλοκαυτὴρ* (ὁ)· ἰατρικὸν ἐργαλεῖον χρησιμεῦον διὰ τὰς καυτηριάσεις τῆς σταφυλῆς (κιονίδος). Μ. Μ.

σταφυλοκοκκίασις (ἡ) *[Δερματολ.]*. Ὀξεῖα μόλυνσις τοῦ δέρματος, ὀφειλομένη εἰς τὸν σταφυλόκοκκον. Αἱ σταφυλοκοκκιάσεις ἀνήκουν νοσολογικῶς εἰς τὰς πυοδερμίτιδας. Ἐπὶ τοῦ ὑγιοῦς δέρματος διαβιοῖ μέγας ἀριθμὸς μικροργανισμῶν, οἱ ὁποῖοι συνήθως δὲν προκαλοῦσι νοσηρὰ φαινόμενα, ὑπὸ ὡρισμένας ὅμως προϋποθέσεις γεννῶσι λίαν δυσαρέστους καὶ ἐνίοτε καὶ λίαν ἐπικινδύνους καὶ δι᾿ αὐτὴν τὴν ζωὴν δερματοπαθείας. Κατὰ τὸν Darier ἐπὶ 1 τ. ὑφ. ὑγιοῦς δέρματος ζῶσι σαπροφυτικῶς 40 215 μικροργανισμοί. Αἱ κύριαι ἀφορμαί, αἱ μεταβάλλουσαι τὴν σαπροφυτικὴν κατάστασιν τῶν μικροβίων τούτων εἰς νοσογόνον, εἶναι τὰ τραύματα τοῦ δέρματος, ἡ κακὴ γενικὴ κατάστασις τοῦ ὀργανισμοῦ, ἡ καχεξία, αἱ παθήσεις τῶν νεφρῶν, ὁ διαβήτης καὶ οὐχὶ σπανίως εἰδική τις προδιάθεσις τοῦ ἀτόμου. Οἱ σταφυλόκοκκοι σπανιώτατα φθάνουσι μέχρι τῆς ἐπιδερμίδος διὰ τῶν αἱμοφόρων ὁδῶν, ὁπότε αἱ σηψαιμικαὶ αὗται καταστάσεις ἐκδηλοῦνται ἐπὶ τοῦ δέρματος διὰ τοῦ σχηματισμοῦ φλυκταινῶν, πομφολύγων, βλατίδων, ὅπως εἰς τὴν ὀξεῖαν ἐμπύρετον πέμφιγα, τὴν ἐπιδημικὴν πέμφιγα τῶν νεογνῶν καὶ τὸ ἑρπητικὸν κηρίον. Συνήθως οἱ σταφυλόκοκκοι μεταφέρονται ἐκ τῶν ἔξωθεν πρὸς τὰ ἔνδον διὰ τῆς ἐπιδερμικῆς ὁδοῦ, προσβάλλοντες ἐν τέλει πάντοτε τοὺς τριχοφόρους θυλάκους καὶ προκαλοῦντες τὰς διαφόρους σταφυλοκοκκιάσεις, αἱ ὁποῖαι, ἀναλόγως τῆς μορφῆς των, ὀνομάζονται κηρίον τοῦ Bockhart, σύκωσις ἡ ἁπλῆ, δοθιήν, ψευδάνθραξ, θυλακῖτις, ὑδραδενῖτις κλπ. Αἱ σταφυλοκοκκιάσεις αὗται θεραπεύονται πρὸ παντὸς ἐξωτερικῶς διὰ τῶν διαφόρων ἀντιφλογιστικῶν μέσων καὶ ἀντισηπτικῶν ἀλοιφῶν, ἐσωτερικῶς μὲ τὰ διάφορα παρασκευάσματα τῆς μαγιᾶς τῆς μπύρας ἢ διὰ τῆς αὐθαιμοθεραπείας. Εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ ριζικὴν ἀποθεραπείαν συντελεῖ κυρίως ἡ βελτίωσις τῆς γενικῆς καταστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀρρώστου. Κ. Κ. Κ

σταφυλοκοκκικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σταφυλόκοκκον, ὁ τοῦ σταφυλοκόκκου.

— **σταφυλοκοκκικὸν** *κηρίον* *[Παθολ.]*· βλ. λ. *κηρίον*.

σταφυλόκοκκος (ὁ) (Staphylococcus) *[Μικροβιολ.]*. Γένος μικροβίων τῆς ὁμάδος τῶν κόκκων, χαρακτηριζόμενον ἀπὸ κόκκους ἠθροισμένους κατ᾿ ἀκανονίστους ὁμάδας ἐν εἴδει σταφυλῆς. Οἱ σταφυλόκοκκοι χρώννυνται διὰ τῶν βασικῶν χρωστικῶν τῆς ἀνιλίνης καὶ εἶναι θετικοὶ κατὰ Gram, καλλιεργοῦνται δὲ εὐχερῶς ἐπὶ διαφόρων θρεπτικῶν οὐσιῶν καὶ ρευστοποιοῦν τὴν ζελατίνην. Ἀναλόγως τῆς χροιᾶς τῶν ἀποικιῶν διακρίνονται 3 εἴδη σταφυλοκόκκων: albus, aureus καὶ citreus. Οἱ σταφυλόκοκκοι εἶναι κοινότατα μικρόβια, λίαν ἀνθεκτικοὶ εἰς τὰς ἀντιξόους συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος καὶ τὰ ἀντισηπτικά, βιοῦσι δὲ σαπροφυτικῶς ἐπὶ τοῦ δέρματος τοῦ ἀνθρώπου, προκαλοῦντες ἐνίοτε φλεγμονὰς (βλ. καὶ λ. *κόκκος*). Ε. Τ. Ε.

σταφυλοπλαστία (ἡ), ἢ *σταφυλοπλαστική*. Ἐγχείρησις λεπτή, διὰ τῆς ὁποίας ἀποκαθίσταται ἡ ἀκεραιότης τῆς ὁπωσδήποτε, εἴτε ἐκ γενετῆς εἴτε τυχαίως, βεβλαμμένης μαλθακῆς ὑπερῴας καὶ σταφυλῆς. Μ. Μ.

σταφυλορραφία (ἡ)· ἐγχείρησις, διὰ τῆς ὁποίας συρράπτονται τὰ χείλη καὶ ἑνοῦται ἡ ἐκ γενετῆς ἢ ἐκ τρώσεως διῃρημένη μαλθακὴ ὑπερῴα καὶ σταφυλὴ (βλ. καὶ *λυκόστομα*). Μ. Μ.

σταφυλόρρωγα (ἡ)· δημοτ., ρὰξ σταφυλῆς.

Στάφυλος *[Μυθολ.]*. Μυθικὸς ἥρως υἱὸς τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀριάδνης ἢ κατ᾿ ἄλλους (Πλούταρχον) τοῦ Θησέως καὶ τῆς Ἀριάδνης, εἷς ἐκ τῶν Ἀργοναυτῶν. Κατὰ τὸν Διόδωρον τὸν Σικελιώτην (ε′ 62), συζευχθεὶς τὴν Χρυσόθεμιν, ἔγινεν ἐξ αὐτῆς πατὴρ τῆς Μολπαδίας, Παρθένου καὶ Ροιοῦς. Κατὰ τὸν Νόννον (Διον. ιη′ 44) ὁ Στάφυλος ἦτο βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων καὶ ὑπεδέχθη εἰς τὴν χώραν του τὸν θεὸν Διόνυσον, ὅτε οὗτος ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ἰνδικῆς. ΚΑΨ.

—**Στάφυλος.** Ἀρχαῖος Ἕλλην ἱστορικὸς συγγραφεὺς ἐκ Ναυκράτιδος τῆς Αἰγύπτου. Ἡ ἀκμὴ αὐτοῦ συμπίπτει πρὸς τοὺς χρόνους τῶν Ἐπιγόνων. Τοῦ Σταφύλου ἔργα ἀναφέρονται: «Θετταλικὰ» εἰς 3 βιβλία, «Περὶ Ἀθηνῶν» εἰς 2 βιβλία, «Περὶ Αἰολέων» καὶ «Περὶ Ἀρκάδων». Ἀλλ᾿ ἐκ τούτων πάντων μόνον ἀποσπάσματα ἐσώθησαν. Ε. Δ. Κ.

σταφυλοσάκχαρον *[Χημ.]*· βλ. *γλυκόζαι*.

— *[Φαρμ. Χημ.]* Τὸ ἄνυδρον καθαρὸν *σταφυλοσάκχαρον* χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἐσωτερικῶς εἰς ὑποκλυσμοὺς ἢ ἐνδοφλεβίως. Δίδεται ἐπὶ παθήσεων τοῦ στομάχου, προφυλακτικῶς ἐπὶ ναρκώσεων διὰ χλωροφορμίου (150 γρ. τὴν ἑσπέραν πρὸ τῆς ναρκώσεως), ἐπὶ διαρροίας, παθήσεων τοῦ δέρματος (8—10 γρ. ἀνὰ τρίωρον μέχρις 100 γρ.). Ἐνδοφλεβίως ἐνίενται διαλύματα 4—50 % ὡς καρδιοτονωτικὸν καὶ διουρητικὸν ἐπὶ καρδιακῆς ἀνεπαρκείας, μυοκαρδίτιδος, παθήσεων τῶν ἀγγειακῶν νεύρων, καρδιοδυστροφίας, στηθάγχης, συνεχοῦς ἀρρυθμίας κλπ. Περαιτέρω χορηγεῖται ἐπὶ αἱμορραγιῶν τοῦ ἐντέρου, χολέρας, μολυσματικῶν παθήσεων μετ᾿ ὀλιγουρίας, διφθερίτιδος, πνευμονίας, σήψεως, ἀρθριτικῶν ρευματισμῶν, ἐπὶ δηλητηριάσεων διὰ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, διχλωριούχου ὑδραργύρου, μυκήτων, ἐπὶ παθήσεων τῶν ὀφθαλμῶν, πέμφιγος, ψωριάσεως κλπ. Δίδεται εἰς ἐνίσχυσιν τῆς δράσεως τῆς σαλβαρσάνης, τῆς φυματίνης, τῆς κοκαΐνης καὶ ἄλλων φαρμάκων. Διαγνωστικῶς χρησιμοποιεῖται ἐπὶ ἡπατικῆς ἀνεπαρκείας, ἐγκυμοσύνης κλπ. Τὸ σταφυλοσάκχαρον χρησιμοποιεῖται καὶ ἐξωτερικῶς. Κ. Γ. Μ.

Digitized by Google

σταφυλοσάνη (ἡ) (Staphylosan) *[Φαρμ.]*. Εἶναι ἐμβόλιον περιέχον ἀνὰ κυβ. *ἑκ.* πολλὰ ἑκατομμύρια ἀποναρκωθέντων σταφυλοκόκκων. Ἡ ἔγχυσις γίνεται ὑποδορίως ἢ ἐνδομυϊκῶς καὶ δὴ ἀρχικῶς εἰς ἀναλογίαν 50—75 ἑκατομμυρίων μικροβίων, αὐξανομένων διαδοχικῶς μέχρι 1000 ἑκατομμυρίων. Τὸ σκεύασμα συνιστᾶται ἐπὶ σταφυλοκοκκιάσεως, ἀρχομένων ἐκζεμάτων, ὀστεομυελίτιδος, κνίφης κλπ. Δευτερευούσας δράσεις παρουσιάζει μόνον ἐλαφρὸν τοπικὸν ἐρεθισμὸν καὶ μικρὰν ὕψωσιν τῆς θερμοκρασίας. Κ. Γ. Μ.

σταφυλόσχισις (ἡ) *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *οὐρανόσχισις*.

σταφυλοτομία (ἡ)· ἡ ἀφαίρεσις ἢ ἐκτομὴ ὁλοκλήρου ἢ τοῦ ἄκρου μόνον τῆς σταφυλῆς (βλ. λ. *κιονοτομία*)· || ἡ ἐσωτερικὴ τομὴ μερικοῦ σταφυλώματος, ὅταν παρουσιάζῃ μερικὰς μόνον συμφύσεις τοῦ κερατοειδοῦς πρὸς τὴν ἴριδα. Συνίσταται εἰς τὴν παρακέντησιν τοῦ κερατοειδοῦς μὲ τὸ μαχαιρίδιον τοῦ Gräfe κατὰ τὰ ὅρια τοῦ σταφυλώματος καὶ ἐκ τῆς πλευρᾶς ὅπου ὁ κερατοειδὴς δὲν ἔχει συμφύσεις. Τὸ μαχαιρίδιον διεισδῦον μεταξὺ κερατοειδοῦς καὶ ἴριδος ἐξέρχεται ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ σταφυλώματος, τοῦ ὁποίου ἡ βάσις τέμνεται ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Β. Α.

σταφυλοτόμον (τό). Ἐργαλεῖον ἰατρικόν, ὁμοιάζον μὲ τὸν ἀμυγδαλοτόμον, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ ἐκτομὴ ὁλοκλήρου ἢ τοῦ ἄκρου μόνον τῆς σταφυλῆς, ὅταν αὕτη εἶναι πολὺ μεγάλη. Ἐπίσης καὶ τὸ εἰδικὸν μαχαίριον, διὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὴν ὀφθαλμολογίαν ἐκτέμνεται τὸ οὐλῶδες σταφύλωμα τοῦ κερατοειδοῦς τοῦ ὀφθαλμοῦ. Μ. Μ.

σταφυλοφαρυγγῖτις, *—ιδος* (ἡ). Ταυτόχρονος φλεγμονὴ τῆς σταφυλῆς, παρισθμίων καὶ φάρυγγος· ἤτοι φαρυγγῖτις, καθ' ἣν προεξάρχει κυρίως ἡ φλεγμονὴ καὶ ὁ ἐρεθισμὸς τῆς σταφυλῆς. Μ. Μ.

σταφύλωμα (τὸ) *['Οφθαλμ.]*. Σταφύλωμα λέγεται ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ ἡ ἐκτάνσις τοῦ σκληρωτικοῦ ἢ τοῦ κερατοειδοῦς. Καὶ ἡ μὲν ἐκτάνσις τοῦ σκληρωτικοῦ, προερχομένη ἐκ λεπτύνσεως αὐτοῦ, ἐντοπίζεται: 1) εἰς τὴν προσθίαν μοῖραν του παρὰ τὸν σκληροκεράτιον δακτύλιον καὶ λέγεται τὸ σταφύλωμα *ἀκτινωτὸν* μέν, ὅταν ἀντιστοιχῇ εἰς τὴν ἀκτινωτὴν χώραν, *παρεμπῖπτον* δέ, ὅταν ἀντιστοιχῇ εἰς τὴν μεταξὺ ἀκτινωτοῦ καὶ δακτυλίου χώραν· 2) εἰς τὴν κατὰ τὸν ἰσημερινὸν χώραν καὶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς μορφὰς τὸ σταφύλωμα σχηματίζει ὕδωμα φαιομέλαν ποικίλου μεγέθους· 3) εἰς τὴν ὀπισθίαν μοῖραν τοῦ σκληρωτικοῦ παρὰ τὴν ὀπτικὴν θηλήν, ὁπότε εἶναι ὁρατὸν μόνον διὰ τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου ὡς λευκὴ κηλὶς καὶ ἀπαντᾶται εἰς τοὺς μύωπας. Τὸ σταφύλωμα τοῦ κερατοειδοῦς εἶναι ἐκτάνσις τοῦ κερατοειδοῦς οὐλοποιηθέντος ἢ καὶ διατρηθέντος ἐκ προηγηθείσης κερατίτιδος, ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῆς προπιπτούσης ἴριδος. Εἶναι δὲ ἢ μερικόν, ὅτε φέρει μείωσιν τῆς ὁράσεως ποικίλλουσαν ἀναλόγως τῆς ἕδρας καὶ τῆς ἐκτάσεώς του, ἢ καθολικόν, ὅτε, ἐκτὸς τῆς καταλύσεως τῆς ὁράσεως, φέρει καὶ δυσμορφίαν. Θεραπευτικῶς ἐνδείκνυται ἡ ἰριδεκτομία, ἡ σταφυλοτομία, ἡ σταφυλεκτομία ἢ ἡ ὁλικὴ ἐξαίρεσις τοῦ προσθίου τμήματος τοῦ βολβοῦ. Β. Α.

σταφυλώνι (τό)· δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δαῦκος τὸ καρωτόν*.

στάφφα (τό)· λωρίον συγκρατοῦν ἑκάτερον ποδεῶνα τῆς περισκελίδος κατὰ τὴν ἱππασίαν, ὑποπέζιον (ἰταλ. staffa).

Στάφφα (Staffa) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν Ἑβρίδων νήσων, 13 χλμ. δυτικῶς τῆς Μούλ, ἐμβαδοῦ 0.3 τ. χλμ., ἀνωτέρου ὕψους 41 μ. Εἶναι ἀκατοίκητος, ἀλλ' ὀνομαστὴ διὰ τὰς ἐπ' αὐτῆς στήλας ἐκ βασάλτου καὶ τὰ σπήλαια αὐτῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ σπήλαιον *Φινγκαλ*. Θ. Κ.

Στάφφορντ (Stafford) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἀγγλίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας, εἰς ἀπόστασιν 210 χλμ. περίπου ἀπὸ τοῦ Λονδίνου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σόου. Κάτ. 28.635 (1921). —2) Κομιτεία ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀγγλίᾳ ἐμβαδοῦ 3.000 τ. χλμ. μετὰ 1.348.877 κατοίκων. Τὸ ὑπέδαφος περιέχει πλούσια κοιτάσματα γαιάνθρακος, σιδήρου καὶ χαλκοῦ. Θ. Κ.

Στάφφορντ (Stafford), ***Γουλιέλμος - Χόβαρδ***, *κόμης* —. Ἄγγλος εὐγενὴς καὶ πολιτικὸς (1611—1680). Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας προσελήφθη εἰς τὴν αὐλὴν ὡς εὐνοούμενος τοῦ Καρόλου Α', ὠνομάσθη δὲ ὑπ' αὐτοῦ, τῷ 1640, κόμης τοῦ Στάφφορντ, μετὰ τὸν γάμον του μετὰ τῆς κληρονόμου τοῦ οἴκου τούτου. Ἀφωσιωμένος μέχρις αὐτοθυσίας εἰς τὸν βασιλέα, προσέφερεν εἰς αὐτὸν πολυτίμους ὑπηρεσίας κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ἠκολούθησε δὲ εἰς τὴν ἐξορίαν τὸν Κάρολον Β'. Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν Οὐίγων ὡς ἀναμεμιγμένος εἰς τὴν παπικὴν κατὰ τοῦ βασιλέως συνωμοσίαν, συνελήφθη καὶ μετὰ διετῆ φυλάκισιν εἰς τὸν πύργον τοῦ Λονδίνου κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν Λόρδων εἰς θάνατον ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ. Ὁ βασιλεὺς Κάρολος Β', μολονότι ἡ ἀθῳότης αὐτοῦ ἦτο καταφανής, δὲν ἐτόλμησε νὰ παρέμβῃ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἠρκέσθη δὲ μόνον νὰ ὁρίσῃ τρόπον ἐκτελέσεως τὴν καρατόμησιν ἀντὶ τῆς ἀγχόνης. Θ. Κ.

— **Στάφφορντ** (Stafford), ***Ἐρρῖκος***. Ἄγγλος πολιτικὸς (1818—1911). Διδάκτωρ τῆς φιλολογίας καὶ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, προσελήφθη ὡς ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Γλάδστωνος τῷ 1843—1845, καὶ πολιτευθεὶς ἐξελέγη βουλευτής. Τῷ 1859 ἐγένετο ὑπουργὸς ὑπὸ τὸν Γλάδστωνα, καὶ τῷ 1866 ὑπὸ τὸν Ντέρμπυ καὶ πάλιν τῷ 1874. Τῷ 1880 ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κόμματος τῶν συντηρητικῶν ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων. Ὑπῆρξε γενικὸς γραμματεὺς τῆς ἐκθέσεως τοῦ Λονδίνου (1851) καὶ μέλος τῆς βασιλικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου. Ἔγραψε διάφορα ἔργα, ἐξ ὧν κύριον «*Εἴκοσι ἔτη πολιτικῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας*». Θ. Κ.

Σταχέμφαξ. Βασιλεὺς τῶν Ζιλχῶν ἢ Ζικχῶν, σκυθικοῦ λαοῦ κατοικοῦντος τὰ μεταξὺ Καυκάσου καὶ Μαιώτιδος λίμνης (Ἀζοφικὴ θάλασσα) παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου, σύγχρονος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, παρὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὴν βασιλείαν (*Ἀρρ.* Περίπλ. Εὐξ. Πόντ. 27). Α. Θ. Σ.

στάχι (τό)· ἀντὶ *στάχυ* (βλ. λ.).

Σταχίεβιτς (Stachiewicz), ***Πέτρος***. Πολωνὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐσπούδασεν ἐν Λεμβέργῃ, Κρακοβίᾳ καὶ Μονάχῳ καὶ κατόπιν ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν χάριν καλλιτεχνικῶν μελετῶν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Πολωνίαν ἐγκατεστάθη ἐν Κρακοβίᾳ. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Quo Vadis?», 22 συνθέσεις ἐμπνευσθεῖσαι ἐκ τοῦ ὀνομαστοῦ ὁμωνύμου μυθιστορήματος τοῦ Σιέγκεβιτς, «*Ὁ δρόμος πρὸς τὴν Σιβηρίαν*», «*Κηδεία χωρικοῦ*», «*Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Κοσιοῦσκο*». Μ. Δ. Β.

Στάχιρ, ἢ ***Στάχειρ*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μέγας ποταμὸς τῆς Δυτικῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐν τῇ Ἔσω Αἰθιοπίᾳ, ἐκβάλλων κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 6, 2) εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν πρὸς Β. τοῦ Καθαροῦ ἀκρωτηρίου (νῦν Πράσινον ἀκρωτήριον, Cap Vert). Εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν *Χρεμέτην* τοῦ Ἄννωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, σήμερον δὲ καλεῖται *Σενεγάλης*. Α. Θ. Σ.

Σταχιρῖται *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Δ. Ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐν τῇ Ἔσω Αἰθιοπίᾳ, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 6, 6) «*μέχρι τοῦ Κάφα ὄρους*», πιθανώτατα δὲ περὶ τὸν Στάχιρα ποταμὸν (νῦν Σενεγάλην). Α. Θ. Σ.

σταχολόγημα (τό)· δημοτ., ἡ συλλογὴ τῶν μετὰ τὸν θερισμὸν καὶ τὴν συγκομιδὴν ὑπολειφθέντων σταχύων (βλ. *σταχολόγος*).

σταχολόγος (ὁ)· δημοτ., ὁ περιερχόμενος τοὺς θερισθέντας ἀγροὺς καὶ συλλέγων τὰ ἐνιαχοῦ ὑπολειφθέντα στάχυα· || συνεκδ., πένης, πτωχός.

Σταχτερὸ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Σαρωνικοῦ (πλάτ. 37° 48' 30" Β., μηκ. 23° 21' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana), 4 μίλ. βορειοδυτικῶς τοῦ φάρου τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἢ Πλακακίων. Οἱ Αἰγινῆται τὸ ὀνομάζουν *Σταχτορρόην*. Σ. Ε. Λ.

σταχτερός, *—ή, —ό*· δημοτ., ἄλλως *σταχτύς* (βλ. λ.).

στάχτη (ἡ)· δημοτ., τέφρα, σποδός: «*στάχτη κλημάτισα*,—*συκήσα*»· || κατάρα: «*στάχτη καὶ μπαρούτι*» «*στάχτη καὶ μπούμπερη*» τίποτε νὰ μὴ μείνῃ, τὸ πᾶν νὰ καταστραφῇ· || φρ. «*ρίχνω στάχτη 's τὰ μάτια*» κάμνω τινὰ νὰ μὴ βλέπῃ, ἐξαπατῶ, ἀποπλανῶ· || εἶδος νόσου τῶν φυτῶν, ἰδίᾳ τῶν σταφυλῶν (βλ. *στακτός*).

στάχτιασμα (τό)· νόσος τῶν φυτῶν, ἄλλως *στάχτη* (βλ. λ.).

σταχτοκουλ(λ)ούρα (ἡ), ἢ ***σταχτοκούλ(λ)ουρο*** (τό)· ἄρτος ψηνόμενος ἐπὶ τῆς ἑστίας καὶ καλυπτόμενος διὰ θερμοσποδιᾶς.

σταχτόνερο (τό)· δημοτ., θερμὸν ὕδωρ μετὰ τέφρας πρὸς πλύσιν συνήθως τῶν μαγειρικῶν σκευῶν κ.τ.τ.

σταχτόπαννο (τό), καὶ *σταχτοπάννι*, καὶ *σταχτόπαννα*· χονδρὸν ὕφασμα, δι' οὗ διηθεῖται ἡ σταχτοκονία κατὰ τὴν πλύσιν (ὅταν γίνεται μπουγάδα).

Σταχτοπούτα, ἢ ***Σταχτοπέταλη***, ἢ ***Σταχτοπιτταροῦ***. Ὄνομα ἡρωΐδος λαϊκοῦ παραμυθίου, δημοφιλεστάτου οὐ μόνον παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ἀλλὰ καὶ παρ' ἄλλοις. Ἡ Σταχτοπούτα (γαλλ. Cendrillon) ἦτο ὡραιοτάτη ὀρφανὴ μητρὸς κόρη, ἡ ὁποία, νυμφευθέντος διὰ δευτέραν φορὰν τοῦ εὐγενοῦς πατρός της καὶ συζευχθέντος χήραν μετὰ δύο θυγατέρων, ὑφίστατο τὰ πάνδεινα παρ' αὐτῶν καὶ παρὰ τῆς μητρυιᾶς της, αἱ ὁποῖαι τῇ ἀνέθετον τὰς **εὐτελεστέρας τῶν ἐργασιῶν**, τὴν ἐνέδυον μὲ παλαιὰ ἐνδύματα καὶ τὴν ἠνάγκαζον νὰ κάθηται διαρκῶς παρὰ τὴν στάκτην. Ἡμέραν τινὰ αἱ δύο ἑτεροθαλεῖς ἀδελφαὶ της μετὰ τῆς μητρυιᾶς προσεκλήθησαν εἰς τὸν χορόν, τὸν ὁποῖον ἔδιδεν ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου. Ἡ Σταχτοπούτα μετὰ θλίψεως εἶδεν ἑαυτὴν ἀποκλειομένην ἐκ τῆς λαμπρᾶς ταύτης διασκεδάσεως καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ γοερῶς. Ἀλλ' ἡ θλῖψίς της δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ, διότι, κατόπιν θαυματουργοῦ ἐπεμβάσεως, εὑρέθη ἐξαίφνης ἐνδεδυμένη ὡραιότατα ἐνδύματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἔσπευσε νὰ μεταβῇ εἰς τὸν ἀνακτορικὸν χορόν. Ἐκεῖ ὁ διάδοχος ἐθέλχθη ἐκ τοῦ κάλλους της καὶ τὴν ἐζήτησε νὰ χορέψῃ μετ' αὐτοῦ. Φεύγουσα ἡ Σταχτοπούτα ἐκ τοῦ χοροῦ τούτου ἐλησμόνησε τὸ πασουμάκι της, τὸ ὁποῖον εὗρεν ὁ διάδοχος καὶ ἀνεζήτησε διὰ κηρύκων τὴν κάτοχόν του, διακηρύξας ὅτι θὰ ἐλάμβανεν αὐτὴν ὡς σύζυγον. Ἡ Σταχτοπούτα μετὰ πολλὰς ἀναζητήσεις ἀνευρέθη τέλος καὶ ἀπέβη σύζυγος τοῦ βασιλόπαιδος, ἐπιδείξασα μεγάλην ἀμνησικακίαν πρὸς τὰς ἑτεροθαλεῖς ἀδελφάς της καὶ πρὸς τὴν μητρυιάν της. Τὸ παραμύθι τοῦτο εἶναι κυριολεκτικῶς διεθνὲς καὶ παρουσιάζεται ὑπὸ πλείστας παραλλαγάς, φαίνεται δὲ ὅτι ἔχει ὡς παλαιοτέραν πηγήν του τὴν παρ' Αἰλιανῷ περὶ Ροδώπιδος διήγησιν. Κατὰ τὴν διήγησιν ταύτην, λουομένης ποτὲ τῆς Ροδώπιδος, ὡραιοτάτης ἑταίρας, «ἡ τὰ παράδοξα καὶ τὰ ἀδόκητα φιλοῦσα ἐργάζεσθαι τύχη προὐξένησεν αὐτῇ οὐ τῆς γνώμης, ἀλλὰ τοῦ κάλλους ἄξια· λουομένης γὰρ καὶ τῶν θεραπαινίδων τὴν ἐσθῆτα φυλαττουσῶν, ἀετὸς καταπτὰς τὸ ἕτερον τῶν ὑποδημάτων ἁρπάσας ἀπιὼν ᾤχετο· καὶ ἐκόμισεν εἰς Μέμφιν δικάζοντος Ψαμμητίχου, καὶ εἰς τὸν κόλπον ἐνέβαλε τὸ ὑπόδημα· ὁ δὲ Ψαμμήτιχος θαυμάσας τοῦ ὑποδήματος τὸν ῥυθμὸν καὶ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ τὴν χάριν καὶ τὸ πραχθὲν ὑπὸ τοῦ ὄρνιθος, προσέταξεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον ἀναζητεῖσθαι τὴν ἄνθρωπον, ἧς τὸ ὑπόδημά ἐστι· καὶ εὑρὼν γαμετὴν ἠγάγετο» (*Αἰλιαν.* Ποικίλ. Ἱστορ. ΙΓ, 33). Θ. Π.

Σταχτορρόη *[Γεωγρ.]*. Νησὶς τοῦ Σαρωνικοῦ (βλ. *Διαπόριοι*).

σταχτύς, *—ιά, —ύ*· δημοτ., ποὺ ἔχει τὸ χρῶμα τῆς στάχτης, τεφρόχρους.

σταχυδρίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Παράγωγον τῆς *προλίνης* τοῦ τύπου:

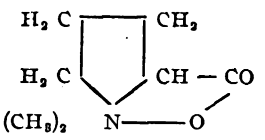

Ἀνευρέθη εἰς τοὺς κονδύλους στάχυος τοῦ κονδυλορρίζου, εἰς τὰ ἄνθη πυρέθρου τοῦ σποδοφυτοφύλλου, εἰς τὰ φύλλα τῆς νεραντζέας, εἰς τοὺς φλοιοὺς τῶν λεμονίων καὶ πολλὰς ἄλλας φυτικὰς ὕλας. Σ. Γ.

—*[Φαρμακογ.]* Ἀλκαλοειδὲς ἀνευρεθὲν εἰς τοὺς βολβοὺς τῶν ῥιζῶν τοῦ φυτοῦ στάχυος τοῦ φυματοφόρου (Stachys tuberifera). Ἡ σύνθεσις τοῦ σώματος ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν τύπον $C_7H_{13}NO_2$. Ἄχροοι κρύσταλλοι διαρρέοντες εἰς τὸν ἀέρα, ἀδιάλυτοι εἰς τὸν αἰθέρα καὶ τὸ χλωροφόρμιον. Κ. Γ. Μ.

σταχυόζη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Τετρασακχαρίτης τοῦ τύπου $C_{24}H_{42}O_{21}$, εὑρισκόμενος εἰς τοὺς κονδύλους τοῦ στάχυος τοῦ κονδυλορρίζου καὶ εἰς τὸ ἐκ μελίας μάννα. Κρυσταλλοῦται ἐξ ὕδατος μετὰ $4 \frac{1}{2}$ μορ. ὕδατος. Ὡς ἄνυδρος τήκεται εἰς 170°. Ἔχει ἀσθενῶς γλυκεῖαν γεῦσιν, εἶνε εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ὀπτικῶς ἐνεργὸς (δεξιοστροφος). Δὲν ἀνάγει τὸ φελίγγειον ὑγρόν. Διὰ τελείας ὑδρολύσεως διασπᾶται εἰς δύο μόρια d-γαλακτόζης, ἓν μόριον d-γλυκόζης καὶ ἓν μόριον d-φρουκτόζης. Σ. Γ.

σταχυολόγημα (τό)· ἡ συλλογὴ τῶν ὑπολειπομένων σταχύων μετὰ τὸν θερισμόν, *σταχολόγημα*· || μεταφ. ἐράνισμα, ἀπάνθισμα.

σταχυολογῶ *(—έω)*· συλλέγω στάχυς, ἰδίᾳ τοὺς ἀπομείναντας μετὰ τὸν θερισμόν· || μεταφ., ἐρανίζομαι, ἀπανθίζω.

σταχυουροειδῆ (τό) (Stachyuraceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη, ὧν γνωστότερον ὁ *σταχύουρος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σταχύουρος (ὁ) (Stachyurus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταχυουροειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς νήσους τῆς Μαλαισίας καὶ τὴν Ἰαπωνίαν. Δ. Ν. Π.

στάχυς (ὁ)· τὸ στέλεχος τῶν δημητριακῶν καρπῶν καὶ κυρίως τοῦ *σίτου* (βλ. λ.).

— *[Χειρουργ.]* Ἴδιον εἶδος ἐπιδέσμου μερῶν τινων τοῦ σώματος (χειρός, ὤμου, ποδὸς καὶ ἰδίᾳ τῆς βουβωνικῆς χώρας), ὅστις ἐφαρμόζεται διὰ

Digitized by Google

ταινίας, σχηματιζούσης περὶ τὴν πεπονθυῖαν χώραν περιβολὰς ἐν σχήματι 8. Ι. Π.

Στάχυς (Spica) *['Αστρον.]*. Ὁ λαμπρότατος τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Παρθένου (βλ. *'Αζιμὲθ* καὶ *Παρθένος*). Σ. Π.

στάχυς (ὁ) (Stachys) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον πόας, φρύγανα καὶ θάμνους ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν 200 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς, ἅτινα καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶσι: *στάχυς ὁ κρητικὸς* (Stachys cretica) καὶ *στάχυς ὁ γερμανικὸς* (Stachys germanicus). Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν εἶναι *ὁ στάχυς ὁ κονδυλόρριζος* (Stachys tuberiferus), ὅστις εἶναι πόα πολυετής, ἰθαγενὴς τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας, καὶ εἰσήχθη ἐκεῖθεν εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, ὅπου καλλιεργεῖται ἐντατικῶς ὡς λαχανικόν. Τὸ εἶδος τοῦτο εὐδοκιμεῖ εἰς γαίας γονίμους, ὑγρὰς ἢ ἀρδευομένας, καὶ πολλαπλασιάζεται διὰ σπορᾶς ἢ διὰ κονδύλων. Δ. Ν. Π.

Στάχυς *ὁ ἀπόστολος*. Χριστιανὸς ἐκ Ρώμης, φίλος τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Πρὸς Ρωμ. ιστ' 9), εἷς τῶν 72 ἀποστόλων κατὰ τὸν Ἱππόλυτον καὶ Δωρόθεον τὸν Τύρου, κατασταθεὶς πρῶτος ἐπίσκοπος Βυζαντίου ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Νικηφόρον τὸν Κάλλιστον (Ἐκκλ. Ἱστορία η', 6) καὶ ἐπισκοπεύσας 16 ἔτη. Ἡ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ μετὰ τῶν συναποστόλων Ἀμπλίου, Ἀπελλοῦ, Οὐρβανοῦ, Ἀριστοβούλου καὶ Ναρκίσσου τὴν 31 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

σταχυταρφέτη (ἡ) (Stachytarpheta) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βερβενοειδῶν* ἢ *βερβενιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 40 εἴδη, ὧν τὰ πλεῖστα φύονται εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

στέαρ, —*ατος* (τό)· λίπος συμπαγές, κατ' Ἀριστοτέλη «*ὃ πήγνυται ψυχόμενον*».

—*[Χημ.]* Καλεῖται *στέαρ* ἡ λιπαρὰ μᾶζα, ἥτις εὑρίσκεται ὑπὸ τὸ δέρμα καὶ περὶ τοὺς νεφροὺς τῶν μυρηκαστικῶν ζῴων. Τὰ ζῷα εἶναι τόσον πλουσιώτερα εἰς στέαρ, ὅσον καλυτέρα εἶναι ἡ διατροφὴ αὐτῶν. Σημασίαν διὰ τὸ ἐμπόριον ἔχουν κυρίως τὰ στέατα τὰ προερχόμενα μόνον ἐκ τῶν βοῶν καὶ τῶν προβάτων. Τὰ δύο ταῦτα εἴδη χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν κηρίων καὶ τῶν σαπώνων καὶ θεωροῦνται ὡς ἰσότιμα, ἐρχόμενα ἐνίοτε εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἐν ἀναμείξει ἄνευ ἰδιαιτέρας μνείας. Πρὸς παραλαβὴν τοῦ στέατος εἰς τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις θερμαίνεται ἡ τεμαχισθεῖσα ἀκατέργαστος μᾶζα μεθ' ὕδατος ἐνίοτε καὶ μετὰ τὴν προσθήκην ὀλίγου θειικοῦ ὀξέος ὑπεράνω ἐλευθέρας πυρᾶς. Ἐσχάτως χρησιμοποιεῖται συνήθως ἡ διοχέτευσις ἀτμοῦ. Εἰς τὰς μεγάλας ἐγκαταστάσεις χρησιμοποιοῦνται διπλότοιχοι κλειστοὶ ἄνωθεν λέβητες, ἐξ ὧν οἱ δύσοσμοι ἀτμοὶ διοχετεύονται εἰς ὑψηλὰς καπνοδόχους ἢ διοχετεύονται εἰς τὴν πυράν. Τὸ τηχθὲν καὶ ἐκ τῶν ἱστῶν ἐκρέον λίπος ἀποτελεῖ ἤδη ἐμπορικὸν προϊόν, ὅπερ ὅμως δὲν εἶναι ἀκόμη ἀρκούντως καθαρὸν διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν κηρίων καὶ σαπώνων καὶ πρέπει νὰ ὑποβληθῇ εἰς καθαρισμόν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐμπορικοῦ στέατος προέρχεται ἐκ Ρωσίας, ὡς ἐπίσης καὶ ἐξ Αὐστραλίας καὶ Ἀργεντινῆς.

Τὸ στέαρ ἀναλόγως τοῦ χρώματος διακρίνεται συνήθως εἰς *λευκὸν* (πρόβειον στέαρ) καὶ *κίτρινον* (βόειον στέαρ), ἐξ ὧν τὸ πρῶτον εἶναι ὀλίγον σκληρότερον καὶ εὐθραυστότερον, ἀλλὰ καθίσταται εὐκολώτερον κίτρινον καὶ ταγγὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ βόειον. Σημαντικωτέρα εἶναι ἡ διάκρισις ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιήσεως εἰς *στέαρ κηρίων* καὶ *στέαρ σαπώνων*. Τὸ πολυτιμότερον στέαρ κηρίων, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ καθαρώτερον, ἀνοικτοτέρου χρώματος καὶ σκληρότερον ἐμπορικὸν προϊόν, διακρίνεται εἰς κίτρινον καὶ λευκόν.

Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τοῦ στέατος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ καλουμένου στεατικοῦ τίτλου αὐτοῦ, δηλαδὴ τοῦ σημείου τήξεως τῶν λιπαρῶν ὀξέων αὐτοῦ. Πλὴν τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ στέατος διὰ τὴν παρασκευὴν κηρίων καὶ σαπώνων, χρησιμοποιεῖται τοῦτο ἐπίσης εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν δερμάτων καὶ ὡς λιπαντικὸν μέσον. Τὸ ἐν τῇ φαρμακευτικῇ πρὸς παρασκευὴν ἐμπλάστρων καὶ ἀλοιφῶν χρησιμοποιούμενον στέαρ δὲν λαμβάνεται συνήθως ἐκ τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ παρασκευάζεται συνήθως πρόσφατον ἐκ τῶν ἀντιστοίχων πρώτων ὑλῶν. Σ. Γ.

— *['Εμπορευμ.]* Ἡ παρασκευὴ τῶν διαφόρων εἰδῶν στέατος γίνεται κυρίως ἐξ ἀπορριμμάτων τῶν σφαγείων, ἅτινα βράζονται ὁμοῦ μεθ' ὕδατος, ὅτε τὸ ἀποχωριζόμενον λίπος ἐπιπλέει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος, ὅθεν ἀποχωρίζεται. Συνήθως ἡ πρόχειρος παρασκευὴ τοῦ γίνεται ἐπὶ τῶν ἀπορριμμάτων, ἀφοῦ ὑποστῶσι ταῦτα μερικὴν σῆψιν, ὅτε αἱ λευκωματοῦχοι οὐσίαι τῶν ἱστῶν ἀποσυντιθέμεναι καθιστῶσιν εὐχερέστερον τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ λίπους. Εἰς ἄλλας πάλιν συστηματικὰς βιομηχανίας γίνεται κατεργασία δι' εἰδικῶν φυραμάτων, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται τρόπον τινὰ ἡ διαλυτοποίησις τῶν λευκωματούχων οὐσιῶν. Τὸ ἀποχωριζόμενον μετὰ τὰς ἄνω κατεργασίας στέαρ οὐδέποτε εἶναι καθαρόν, ἀλλ' εἶναι δύσοσμον καὶ σκοτεινοῦ χρώματος. Ὅπως καταστῇ ἐμπορεύσιμον ἐδώδιμον λίπος, ὑποβάλλεται εἰς ἐξουδετέρωσιν διηθήσιν καὶ ἀπόσμησιν. Τὸ στέαρ σύγκειται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν γλυκεριδίων τοῦ στεατικοῦ ὀξέος, παλμιτικοῦ (φοινικικοῦ) ὀξέος καὶ ἐλαϊκοῦ ὀξέος. Τὰ στέατα τόσον δυστηκτότερα εἶναι, ὅσον μεγαλυτέραν ποσότητα στεατικοῦ ὀξέος περιέχουν. Ὡς τίτλος χαρακτηρισμοῦ τῶν διαφόρων στεάτων χρησιμοποιεῖται τὸ σημεῖον τήξεως τῶν λιπαρῶν ὀξέων. Οὕτω στέαρ ἔχον λιπαρὰ ὀξέα τηκόμενα εἰς 40°, ὑπολογίζεται ὡς περιέχον 35 % στεατικὸν καὶ παλμιτικὸν ὀξὺ καὶ 60 % περίπου ἐλαϊκὸν ὀξύ. Ἀναλόγως στέαρ μὲ τίτλον 50 περιέχει 75 % στεατικὸν καὶ παλμιτικὸν ὀξὺ καὶ 25 % ἐλαϊκὸν ὀξύ. Τὸ στέαρ τόσον καταλληλότερον εἶναι ἵνα χρησιμοποιηθῇ αὐτούσιον ὡς ἐδώδιμον λίπος, ὅσον μικροτέραν ποσότητα στεατικοῦ ὀξέος περιέχει. Οὕτω τὰ διάφορα λίπη, τὰ καλούμενα εἰς τὸ ἐμπόριον ἀμερικανικά, ἔχουν ἀποστερηθῇ κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ στεατικοῦ ὀξέος. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης βασίζονται διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν καλουμένων μαγειρικῶν λιπῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι μείγματα σκληρῶν λιπῶν καὶ διαφόρων ἐλαίων. Αἱ σταθεραὶ τῶν διαφόρων στεάτων κυμαίνονται μεταξὺ τῶν κάτωθι ὁρίων: εἰδ. βάρος εἰς 15° 0,931—0,952, ἀριθμὸς βουτυροδιαθλασιμέτρου εἰς 40° 44—51, ἀριθμὸς Reichert-Meissl 0,1—0,9, ἀριθμὸς ἰωδίου 32—70, ἀριθμὸς Hehner 95—98. Τὰ κυριώτερα εἴδη τῶν στεάτων εἶναι τὸ βόειον, τὸ προβάτειον καὶ τὸ χοίρειον. Ἀναλόγως τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ζῴου, ἐξ οὗ προέρχεται τὸ στέαρ, παρουσιάζει καὶ διάφορον ποιότητα. Τὰ στέατα χρησιμοποιοῦνται πολλαχῶς, κυρίως δὲ εἰς τὴν σαπωνοποιίαν, ὡς ἐδώδιμα, εἰς τὴν κατασκευὴν κηρίων κλπ. Κ. Γ. Μ.

— *[Φαρμακευτ.]* Τὰ κυριώτερα στέατα τὰ χρησιμοποιούμενα πρὸς φαρμακοτεχνικοὺς σκοποὺς εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον τὸ χοίρειον (Axungia porci s. Adeps Suillas), εἶτα δὲ τὸ βόειον (Sebum bovis) καὶ τὸ προβάτειον (Sebum ovillum). Τὸ χοίρειον, ὡς καὶ τὰ ἄλλα δύο στέατα, λαμβάνονται ἐκ τοῦ ὑποδορίου ἱστοῦ καὶ τοῦ λίπους τοῦ περὶ τοὺς νεφρούς. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 30—40 % στεατίνην καὶ παλμιτίνην καὶ 60—65 % ἐλαΐνης. Φέρεται συνήθως μεμειγμένον μετὰ βενζόης ἢ βενζοϊκοῦ ὀξέος, ἵνα μὴ ἀλλοιοῦται. Χρησιμεύει εἰς τὴν παρασκευὴν διαφόρων ἀλοιφῶν, ὡς τῶν Unguentum Elemi, Unguentum Kalii jodati, Unguentum Plumbi jodati, Unguentum Hydrargyri cinerei (ὑδραργυραλοιφή) κ.λ.π. Κ. Γ. Μ.

στεαρίνη (ἡ). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὴν χημείαν ἐννοεῖται τὸ τριγλυκερίδιον τοῦ στεατικοῦ ὀξέος, ἐν τῇ συνήθει πρακτικῇ ὅμως φρασιολογίᾳ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἐννοεῖται ὑπὸ τὸ ὄνομα στεαρίνη ἡ ἐκ τοῦ στέατος καὶ ἄλλων λιπῶν ἀποχωριζομένη στερεὰ κρυσταλλώδης ὕλη τῶν κηρίων, ἥτις εἶναι ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως τὸ *στεατικὸν ὀξὺ* $C_{18}H_{36}O_2$. Τὰ κηρία στεατίνης θὰ ἦτο ὀρθότερον ἑπομένως νὰ καλοῦνται κηρία στεατικοῦ ὀξέος. Ταῦτα ἐν τούτοις οὐδέποτε ἀποτελοῦνται ἐκ καθαροῦ στεατικοῦ ὀξέος, ἀλλὰ περιέχουσι πάντοτε καὶ ἄλλα παρόμοια λιπαρὰ ὀξέα καὶ εἰδικῶς παλμιτικὸν ὀξύ, τὸ ὁποῖον εἶναι συστατικὸν ἐπίσης τῶν πλείστων λιπῶν καὶ διακρίνεται τοῦ στεατικοῦ ἐκ τοῦ χαμηλοτέρου αὐτοῦ σημείου τήξεως. Τὸ μεῖγμα τῶν δύο τούτων ὀξέων τήκεται χαμηλότερον ἑκάστου αὐτῶν. Ὁ ἀποχωρισμὸς τῆς σκληρᾶς μάζης τῶν κηρίων ἐκ τῶν λιπῶν γίνεται κατὰ διαφόρους μεθόδους. Ὁ παλαιότερος καὶ συνηθέστερος τρόπος συνίσταται εἰς τὴν σαπωνοποίησιν τοῦ λίπους δι' ἀσβέστου, τὴν διάσπασιν τοῦ σάπωνος δι' ὀξέος καὶ τὸν ἀποχωρισμὸν τῶν λαμβανομένων λιπαρῶν ὀξέων διὰ πιέσεως. Διὰ τὴν σαπωνοποίησιν χρησιμοποιεῖται ξυλίνη μετ' ἀναδευτῆρος κάδη, εἰς ἣν ἄγει σωλὴν ἀτμοῦ. Διὰ τοῦ διοχετευομένου ἀτμοῦ τήκεται τὸ στέαρ, ἀναταράσσεται διὰ τοῦ ἀναδευτῆρος καὶ ῥίπτεται γάλα ἀσβέστου. Ἡ κατ' ἀρχὰς ρευστὴ μᾶζα διὰ τῆς ἀναδεύσεως καὶ τοῦ βρασμοῦ καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον στερεωτέρα καὶ τέλος ἀποχωρίζεται ὁ ἀδιάλυτος μετ' ἀσβέστου σάπων ὑπὸ μορφὴν βώλων. Οὕτω σχηματίζεται ἕνωσις τῶν λιπαρῶν ὀξέων μετὰ τῆς ἀσβέστου καὶ συγχρόνως παράγεται γλυκερίνη, ἥτις παραμένει ἐν διαλύσει εἰς τὸ ὑγρόν. Ἡ σαπωνοποίησις διαρκεῖ συνήθως ἡμίσειαν ἡμέραν. Ὁ σχηματιζόμενος μετ' ἀσβέστου σάπων πλύνεται καὶ λειοτριβεῖται διὰ κυλίνδρων. Εἶτα εἰς ἐπενδεδυμένην διὰ φύλλου μολύβδου κάδην ἀτμοῦ ἄνευ αναδευτῆρος θερμαίνεται ἡ κόνις αὕτη τοῦ σάπωνος μετ' ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος δι' ἀτμοῦ. Τὸ ὀξὺ διασπᾷ τὸν σάπωνα καὶ σχηματίζει μετὰ τῆς ἀσβέστου γύψον, ἐνῷ τὰ ἀπελευθερούμενα λιπαρὰ ὀξέα σχηματίζουν λεπτὴν ἐπιπλέουσαν στιβάδα, ἥτις ἀποχωρίζεται, πλύνεται καλῶς δι' ὕδατος καὶ φέρεται πρὸς στερεοποίησιν εἰς λευκοσιδηρᾶ δοχεῖα. Ἡ μᾶζα αὕτη περιβάλλεται ὑπὸ μαλλίνου ὑφάσματος καὶ φέρεται ἐναλλασσομένη μετὰ σιδηρῶν πλακῶν εἰς ὑδραυλικὰ πιεστήρια, ὅπου ὑποβάλλεται εἰς μεγάλην πίεσιν. Τὰ μὴ στερεὰ λιπαρὰ ὀξέα ἐκρέουν κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς ἐλαιώδης μᾶζα, ἐνῷ τὸ μεῖγμα τοῦ στεατικοῦ καὶ παλμιτικοῦ ὀξέος παραμένει ὡς στίλβουσα λευκὴ μᾶζα τελείως ξηρά. Ἀντὶ τῆς ἀσβέστου ἐσχάτως χρησιμοποιεῖται εἰς εὐρεῖαν κλίμακα ἡ μαγνησία.

Ἑτέρα πολλαχῶς χρησιμοποιουμένη μέθοδος βασίζεται εἰς τὴν διάσπασιν τοῦ λίπους ὄχι δι' ἀλκαλίων ἀλλὰ διὰ πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος. Τὸ ὀξὺ τοῦτο ἑνοῦται τόσον μετὰ τῆς γλυκερίνης ὅσον καὶ μετὰ τῶν ὀξέων τοῦ λίπους. Ἡ πρώτη ἕνωσις εἶναι διαλυτή, ἡ τελευταία οὐχί, ἀλλὰ διὰ θερμοῦ ὕδατος διασπᾶται πάλιν εἰς ἐλεύθερον θειικὸν ὀξὺ καὶ ἐλεύθερα λιπαρὰ ὀξέα. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ταχυτέρα καὶ εὐθηνοτέρα. Ἡ διάσπασις τῶν λιπῶν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ διὰ μόνου τοῦ ὑπερθέρμου ἀτμοῦ, ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ θειικοῦ ὀξέος. Ἡ στεατίνη ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς πλάκας ἢ πλακίδια, ἂν καὶ συνήθως ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐργοστασίων γίνεται ἡ ἐπεξεργασία αὐτῆς εἰς κηρία. Ἐπίσης βιομηχανικὴν χρησιμοποίησιν εὑρίσκει καὶ τὸ εἰς μεγάλα ποσὰ κατὰ τὴν ἔκθλιψιν ἀποχωριζόμενον ἐλαϊκὸν ὀξὺ (*στεατινέλαιον*). Σ. Γ.

στεαρολικὸν ***ὀξύ***, ἢ *ὀκταδεκινικὸν-(9)-ὀξύ-(1)* *['Οργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστον λιπαρὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $CH_3\ [CH_2]_7 . C \vdots C . [CH_2]_7 . COOH$, λαμβανόμενον συνθετικῶς. Τήκεται εἰς 48°. Σ. Γ.

στεαροπεπτένη, ἢ *στεατοπεπτένη* (ἡ). Καλεῖται οὕτω τὸ στερεὸν ὑπόστημα, ὅπερ ἀποτίθεται ἔκ τινων αἰθερίων ἐλαίων κατὰ τὴν παραμονὴν αὐτῶν ἐν χαμηλῇ θερμοκρασίᾳ. Σ. Γ.

στεαταμιδίνη (ἡ), ἢ ***δεκαοκταναμιδίνη*** *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$C_{17}H_{35}C(:NH).NH_2$. Σῶμα κρυσταλλικόν.

στεαταμιδοξίμη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_{17}H_{35}.C(:NOH)NH_2$. Τήκεται εἰς 106°.

στεατικός,—*ή*,—*όν*. Ὁ ἀνήκων ἢ σχετιζόμενος ὁπωσδήποτε πρὸς τὸ στέαρ.

— ***στεατικὸν νάτριον*** *[Χημ.]*· βλ. *στεατικὸν ὀξὺ* καὶ *σάπων*.

—***στεατικὸν ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*. Κεκορεσμένον λιπαρὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

$$CH_3.[CH_2]_{16}.COOH$$

ἀποτελοῦν ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐστέρος μετὰ γλυκερίνης ἓν ἐκ τῶν κυρίων συστατικῶν τῶν διαφόρων λιπῶν καὶ ἐλαίων ζωϊκῆς ἢ φυτικῆς προελεύσεως. Λαμβάνεται ἐκ τῶν λιπῶν διὰ σαπωνοποιήσεως, διασπάσεως δι' ὀξέων καὶ ἐπανειλημμένης ἀνακρυσταλλώσεως ἐξ ἀλκοόλης. Τὸ καθαρὸν στεατικὸν ὀξὺ χρησιμοποιεῖται μόνον ἀπ' εὐθείας ἐν μείγματι μετὰ παλμιτικοῦ ὀξέος πρὸς παρασκευὴν κηρίων. Τὸ μεῖγμα τοῦτο εἶναι ἡ *στεατίνη*. Τὸ καθαρὸν στεατικὸν ὀξὺ εἶναι σῶμα στερεόν, κρυσταλλικόν, τήκεται εἰς 71—72° καὶ βράζει ὑπὸ πίεσιν 15 χλστμ. εἰς 232°. Τὸ μετὰ νατρίου ἅλας τοῦ στεατικοῦ ὀξέος (τὸ *στεατικὸν νάτριον*) εἶναι κύριον συστατικὸν τῶν συνήθων σαπώνων. Σ. Γ.

στεατίνη *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται ὁ ἐστὴρ τῆς γλυκερίνης μετὰ στεατικοῦ ὀξέος, ὀρθότερον *τριστεατίνη* (βλ. λ.) καλουμένη Σ. Γ.

στεάτινος, —*η*, —*ον*· ὁ ἐκ στέατος ἀποτελούμενος ἢ παρασκευαζόμενος: «κηρία στεάτινα».

στεάτιον (τὸ) (Pinguecula) *['Οφθαλμολ.]*. Μικρὰ ἔπαρσις τοῦ ἐπιπεφυκότος παρὰ τὸ ἔσω καὶ ἔξω χεῖλος τοῦ κερατοειδοῦς ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου μεσημβρινοῦ, ὑποκιτρίνη, τριγωνικὴ τὸ σχῆμα, ὀφειλομένη κατὰ Fuchs εἰς ὑαλοειδῆ ἐκφύλισιν τοῦ ἰνώδους ἱστοῦ τοῦ ἐπιπεφυκότος. Ἀπαντᾷ συνήθως μετὰ τὸ 40ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, δὲν φέρει οὐδεμίαν λειτουργικὴν διαταραχὴν καὶ δύναται νὰ ἐξαιρεθῇ ὅταν αἰσθητικῶς ἐνοχλῇ τὸν φέροντα αὐτό. Β. Α.

στεατίτης (ὁ) (Steatit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἔνυδρον πυριτικὸν μαγνήσιον, $H_2Mg_3[SiO_3]_4$, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν στιφρὰν παραλλαγὴν τοῦ τάλκου. Γ. Β.

στεατοκήλη (ἡ). Λιπώδης ἢ σμηγματώδης ὄγκος τοῦ ὀσχέου, ἀνώδυνος καὶ ἀκίνδυνος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκην ἐγχειρήσεως μόνον ὅταν αὐξανόμενος πιέζῃ τὸν ὄρχιν ἢ τὸν σπερματικὸν λῶρον καὶ συνεπῶς καθίσταται ἐπώδυνος.

στεατοκήριον (τό)· βλ. *κηρίον*.

στεατόκονις,—*εως* (ἡ). Ὑποκιτρίνη λιπαρὰ ὕλη κονιώδους μορφῆς, ἐξαγομένη ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου ζῴων τινῶν. Περιέχει λεκιθίνην καὶ πολλὰς ἄλλας ὕλας. Ὑπεδείχθη ἡ χρῆσις αὐτῆς ἐν τῇ ὀποθεραπευτικῇ. Σ. Γ.

στεατόλιθος (ὁ). Καλοῦνται *στεατόλιθοι*: 1) Οἱ ἐκ χολεστεαρίνης λίθοι τῆς κύστεως. 2) Οἱ ἐν τῷ

Digitized by Google

ἔξω ἀκουστικῷ πόρῳ σχηματιζόμενοι λίθοι ἐκ τῆς συσσωρεύσεως καὶ σκληρύνσεως τῆς κυψέλης.

στεατολυσία (ἡ). Οὕτω καθορίζεται ἡ ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ ἀνθρώπου διάλυσις καὶ πέψις τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν. Μ. Ν. Κ.

στεατολυτικός, *—ή, —όν*· ὁ διαλύων ἐν τῷ ὀργανισμῷ τὰς λιπαρὰς ὕλας ἢ οὐσίας.

στεατονέκρωσις (ἡ). Ἡ χαρακτηριστικὴ λιπώδης νέκρωσις, ἡ ὁποία συχνάκις παρατηρεῖται ὑπὸ μορφὴν λευκῶν ἑστιῶν εἰς τὸ πάγκρεας: Αὕτη ὀφείλεται ἴσως εἰς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ παγκρεατικοῦ ὑγροῦ. Κ. Κ. Κ.

στεατοπεπτένη (ἡ)· βλ. *στεαροπεπτένη*.

στεατοπυγία (ἡ). Ἡ ὑπέρμετρος συσσώρευσις λιπώδους ἱστοῦ εἰς τοὺς γλουτοὺς τῶν γυναικῶν νοτιαφρικανικῶν τινων φυλῶν, ἰδίᾳ τῶν Ὀττεντότων καὶ τῶν Βουσμάνων. Κ. Κ. Κ.

—*[Ἀνθρωπολογ.]* Ἡ *στεατοπυγία* συνοδεύεται κατὰ κανόνα ὑπὸ στεατομηρίας καὶ στεατοκοιλίας. Εἶναι σημαντικὸν ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ ἀνθρώπου χαρακτηριστικόν, καὶ δὴ τοῦ τε συγχρόνου, ὡς καὶ τοῦ προϊστορικοῦ. Πληροφορίας περὶ τοῦ περιέργου τούτου χαρακτηριστικοῦ ἔχομεν ἀσαφῶς μέν, ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν τοίχων ἢ κινητῶν πλακῶν ἀπεικονίσεων (ὅπως τοῦ ἀναγλύφου τῆς Laussel μὲ τὴν ὑβώδη προπέτειαν τῶν ἰσχίων), κατ᾽ ἐξοχὴν δὲ ἐκ τῶν εἰδωλίων τῆς γλυπτικῆς περιόδου. Εὑρέθησαν δὲ τοιαῦτα ἔν τε τῇ Γαλλίᾳ κυρίως, τῇ Ἰταλίᾳ (Γκριμάλντι σπήλαια), Ν. Γερμανίᾳ, Βοημίᾳ—Μοραβίᾳ κλπ. καὶ εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Ἀφροδῖται* (βλ. λ. *[Προϊστ.]*). Ἀποτελοῦν μάλιστα τὰ στεατοπυγῆ ἢ μὴ ἀνθρώπινα εἰδώλια ταῦτα, μετά τινων ἄλλων χαρακτικῶν ἔργων, καὶ τὰς παλαιοτέρας ἐνδείξεις τῆς προϊστορικῆς τέχνης κατὰ τὸ Ὠρινιάκιον. Παριστοῦν δὲ γυναῖκας. Ἡ στεατοπυγία δὲν εἶναι ὅμως εἰς ἅπαντα καταφανὴς (ὅπως εὑρίσκομεν αὐτὴν εἰς τοὺς συγχρόνους Βουσμάνους, ὡς θὰ ἴδωμεν), ἀλλ᾽ ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἐκσήμου στεατομηρίας, κατὰ τὴν χώραν τῶν τροχαντήρων, καὶ ἄλλων τοπικῶν ἀθροίσεων λίπους, τῆς γλουτιαίας χώρας οὔσης πεπλατυσμένης. Τοῦτο πρέπει νὰ ἀποδοθῇ μᾶλλον εἰς τεχνικοὺς λόγους, τοῦ ὄγκου τῆς ὕλης πρὸς κατεργασίαν κλπ., χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ διακριθοῦν εἰς ἰδίους τύπους στεατομηρικούς, στεατοπυγικοὺς κλπ. Πρόκειται περὶ ἀτελείας ἐργασίας. Ὁπωσδήποτε, τυπικὴ στεατοπυγία ἀπαντᾷ π.χ. εἴς τινας μόνον ἐκ τῶν Ἀφροδιτῶν τοῦ Brassembouy κλπ., ἰδίᾳ εἰς μίαν τῶν ἐκ τοῦ σπηλαίου Barma grande (βλ. *Γκριμάλντι σπήλαια*), εἰς νεώτερόν τι εἰδώλιον τοῦ Savignano (τῆς Μοδένης) καί τινα προμυκηναϊκὰ ἀκόμη τῶν Κυκλάδων ἀσθενέστερον. Ἡ περίφημος Ἀφροδίτη τῆς Βίλλεντορφ, μὲ ὅλην τὴν γενικὴν αὐτῆς ὑπερλίπωσιν, δὲν ἐμφανίζει καθαρὰν τὴν στεατοπυγίαν μετὰ τῶν συνεπειῶν της, ἀμφίβολος δ᾽ εἶναι ἡ στεατοπυγία τῶν εἰδωλίων τῆς Lespugues καὶ Kostjenki (Ρωσία). Τὴν στεατοπυγίαν δὲν εὑρίσκομεν ἐν τῇ μαγδαληναίᾳ καὶ κατόπιν ἐποχῇ, πλὴν ἐξαιρέσεων (Κυκλάδες, Μεσόγειος). Ἐκ τῶν προϊστορικῶν τάφων τῆς Αἰγύπτου π. χ. ἔχομεν εἰδώλια ἐκ πηλοῦ καὶ τῆς Νουβίας, μετὰ περιεσφιγμένης ὀσφύος καὶ ὀγκωδῶν ἰσχίων, ὧν σύγχρονα ἴσως τὰ καθ᾽ ὅλην τὴν νότιον Εὐρώπην καὶ δὴ τὴν Ν. Ρωσίαν καὶ τὰ Βαλκάνια μέχρι τῆς Μοραβίας ἀπαντῶντα στεατοπυγῆ (παρὰ τὰ λοιπὰ λίαν σχηματικά, λεπτόσωμα) εἰδώλια τῶν νεολιθικῶν-ὀρειχαλκίνων χρόνων. Τέλος, καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων (δυναστικῶν) χρόνων τῆς Αἰγύπτου ἔχομεν τοιαύτας στεατοπυγεῖς παραστάσεις γυναικῶν (Θῆβαι, Νακάντα κλπ.), ἐκ τῆς Ν. Ἀφρικῆς (Ζιμπάβε) κλπ. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται γενικῶς περὶ ἀποδόσεως τοῦ ἰδεώδους ὡς πρὸς τὴν καλλονὴν (προτιμήσεως, ἣν βλέπομεν καὶ ἐν τῇ πραγματικότητι εἰς τοὺς συγχρόνους νεγρικοὺς λαοὺς διατηρουμένην), ἣν ἀντιλαμβανόμεθα ἐξ ὁμοίας τάσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλων, π. χ. πρὸς ἀναπαράστασιν τῆς ἑλληνικῆς ῥινὸς (ὑψηλὸν ῥιζορρίνιον). Πλὴν ὅμως τούτου, εἶναι ἐπίσης δυνατὸν νὰ πρόκειται περὶ ἀληθοῦς ἀποδόσεως τῆς φύσεως, δηλαδὴ ὡρισμένων χαρακτηριστικῶν φυλετικῶν. Ἡ τοιαύτη δὲ τεχνοτροπία ἔχει, κατά τινας, ἐξεζητημένον ῥεαλιστικὸν χαρακτῆρα, μὲ ἄκρως ἔκσημον τὸν ἐρωτικὸν παράγοντα, ἢ αἰτίαν τὴν ἔξαρσιν τῶν ὀργάνων τῆς γονιμότητος (ἐξωτ. γεννητικῶν ὀργάνων) καὶ τῶν δευτερογενῶν τοιούτων, ὡς αἱ τοπικαὶ ὑπερλιπώσεις.

Στεατοπυγία Βουσμάνου.

Εἰς τοὺς συγχρόνους λαοὺς ἡ στεατοπυγία εἶναι τὸ κλασσικὸν χαρακτηριστικὸν τῶν Βουσμάνων. Εὑρίσκεται ὅμως καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἀφρικῆς, κυρίως δὲ εἰς τὰς φυλὰς εἰς ἃς ῥέει αἷμα βουσμανικόν, ἰδίᾳ εἰς τοὺς Ὀττεντότους, Ναμάκουας, Γκρίκουας κλπ., εἴς τινας Κάφρους, Ὀμπόγκους καὶ ἄλλας νεγρικὰς (Μπαντοῦ) καὶ νεγριτικὰς φυλὰς καὶ Μπερμπέρους ἀκόμη. Ἔκ τινων μάλιστα φυλῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ ἔχομεν καὶ στεατοπυγῆ εἰδώλια (Verneau). Τέλος, καὶ εἰς ἄλλους λαούς, καὶ εὐρωπαϊκοὺς ἀκόμη, ἐμφανίζεται προπέτεια τῶν γλουτῶν ἐκ συνήθους ὑπερλιπώσεως ὅμως, ὅπως εἶναι ἡ τῶν Σομαλὶ ἰδίᾳ κλπ. Ἐκτὸς τῆς Σομαλίας οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ (Αἰθιοπίᾳ, Νουβίᾳ).

Ἡ στεατοπυγία ἐμελετήθη ἰδίᾳ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Cuvier ἐπὶ τῆς «Ὀττεντότου Ἀφροδίτης», τῆς ὁποίας τὸ ὁλόσωμον ἐκμαγεῖον καὶ ὁ σκελετὸς καὶ αἱ ἀπεικονίσεις εὕρηνται ἐν τῷ μουσείῳ φυσικῆς ἱστορίας τῶν Παρισίων.

Ὅπως καὶ οἱ παλαιότεροι ἤδη ἀνθρωπολόγοι ἐσημείουν, πρόκειται, κατὰ τὴν λιπώδη ταύτην προπέτειαν τῶν γλουτῶν, οἱονεὶ περὶ ἀναπτύξεως ἑνὸς ὀργάνου καὶ οὐχὶ περὶ ἁπλῆς ὑπερλιπώσεως, ἀφοῦ ὑπάρχει καὶ εἰς κοράσια νεαρᾶς ἡλικίας. Ἀναπτύσσεται ὅμως ἔτι μᾶλλον μετὰ τὴν ἥβην κυρίως καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἐγκυμοσύνην. Συνοδεύεται ὑπὸ ὑπερλιπώσεως ὁμοίας ἰσχίων καὶ μηρῶν καὶ κοιλίας ἀσθενικῆς δ᾽ ἐμφανίσεως τοῦ λοιποῦ σώματος συνήθως. Ἐνῷ δὲ εἰς τὰς ἁπλᾶς ὑπερλιπώσεις (παθολογικάς), ἢ καί τινας μονομερεῖς ἐνίοτε εἰς τοὺς γλουτούς, τὰς παρατηρουμένας, ὡς εἴπομεν, εἴς τινας φυλὰς (τῶν Σομαλὶ π. χ.), ἔχομεν αὔξησιν τοῦ λίπους μεταξὺ τῶν μυϊκῶν ἰνῶν, εἰς τὴν ἀληθῆ στεατοπυγίαν οὐδεμίαν σπουδαίαν μεταβολὴν ἐμφανίζουν οἱ γλουτιαῖοι μύες, παρὰ τὰς ἐπ᾽ αὐτῶν ἐπικαθημένας ὀγκώδεις μάζας. Τὰ φυσιολογικὰ ταῦτα λιπώματα ἀθροίζονται ὑποδορίως, σχετίζονται δὲ πρὸς τὴν ὑπερτροφίαν τοῦ Ovis aries steatopyga, τὰ λιπώματα τοῦ τραπεζοειδοῦς μυὸς τῆς καμήλου κλπ., τὰς εἰς τὸν οὐραγγουτάνον ἀπαντώσας γναθικὰς λιπώδεις μάζας, ἀντὶ τῆς συνήθους σφαίρας τοῦ Bichat τῶν ἄλλων ζῴων. Οἱ ὄγκοι οὗτοι ἐξ ἄλλου γίνονται αἰτία μεταβολῆς τῆς στάσεως τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἐμφανίσεως δηλαδὴ τῆς λορδώσεως, ἥτις κατά τινας (*Friedenthal*) θέτει καὶ τὴν διάγνωσιν μεταξὺ πραγματικῆς στεατοπυγίας καὶ διαχύτου ὑπερλιπώσεως. Εἶναι δηλαδὴ λίαν πιθανὸν ὅτι πρόκειται ἐν τῇ στεατοπυγίᾳ περὶ χαρακτηριστικοῦ γεννητικοῦ δευτερογενοῦς, ἀναπτυχθέντος διὰ γεννητικῆς ἐπιλογῆς ὡς ἰδίου φυλετικοῦ, νοτιοαφρικανικοῦ, μείζονος διασπορᾶς πρότερον, παραμείναντος δ᾽ εἶτα εἰς μίαν ἢ τινας φυλὰς καὶ ἐμφανιζομένου εἰς ἄλλας σποραδικῶς ἐκ τῶν διασταυρώσεων, ἀρχικῶς πρὸς τοὺς Βουσμάνους. Τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλα χαρακτηριστικά, ὅπως εἶναι ἡ ποδιὰ τῶν Ὀττεντότων (ὑπερβολικὴ ἀνάπτυξις τῶν μικρῶν χειλέων τοῦ αἰδοίου) κλπ. Ἀσθενέστερον παρατηρεῖται ἡ στεατοπυγία εἰς τοὺς ἄρρενας Βουσμάνους.

Ἐὰν νῦν ὑπῆρξε σχέσις ἀπ᾽ εὐθείας ποτὲ μεταξὺ τοῦ νοτιοαφρικανικοῦ καθόλου κόσμου πρὸς τὸν τῆς Εὐρώπης, ἥτις νὰ ἀφῆκε τὰς στεατοπυγικὰς παραστάσεις τῶν προϊστορικῶν χρόνων, δὲν ἔχει σαφῶς ἀποδειχθῆ. Ἐκεῖνο, ὅπερ βλέπομεν, εἶναι τὸ γεγονὸς τῆς ὁμοιότητος καθόλου τοῦ πολιτισμοῦ τῶν νοτιοαφρικανικῶν φυλῶν πρὸς τὸν τῶν παλαιολιθικῶν ἐκείνων ἀνθρώπων. Ἔχομεν προσόμοια λίθινα ἐργαλεῖα καὶ ὅπλα, ὄστρακα καὶ λοιπὰ εἴδη στολισμοῦ, ὁμοίαν τέχνην τοιχογραφιῶν μεταξὺ Ν. Ἀφρικῆς ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ μεσογειακῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης (Γαλλίας, Ἱσπανίας) ἀφ᾽ ἑτέρου. Τὴν σχέσιν ταύτην ἐπέρρωσεν, ὡς γνωστόν, ἡ ἀποκάλυψις καὶ τῶν δύο νεγροειδῶν σκελετῶν Γκριμάλντι. Δὲν γνωρίζομεν βεβαίως ἐὰν οἱ μὲν κατάγωνται ἐκ τῶν δέ, ἢ ἐὰν ἐκ κοινοῦ τινος παλαιοτάτου κορμοῦ ἀμφότεροι, γνωστοῦ ὄντος ὅτι οἱ πυγμαῖοι Βουσμᾶνοι εἶναι ὑπόλειμμα ἀρχαιοτάτης τινὸς μεγάλης ἀνθρωπίνης ῥίζης, καὶ οἱ Ὀττεντότοι ὁμιλοῦν καὶ σήμερον ἀκόμη χαμιτικήν τινα γλῶσσαν, ἢ ἂν ἡ στεατοπυγικὴ ἐκδήλωσις τῆς τέχνης τῶν Εὐρωπαίων ἐκείνων καὶ αἱ λοιπαὶ ὁμοιότητες ὀφείλωνται εἰς τὰ λοιπὰ αἴτια ἅτινα ἀνεφέραμεν, τυχαία δέ, οὐχὶ ὅμως καὶ περιωρισμένη, ὑπῆρξεν ἡ ἐμφάνισις νεγροειδῶν ἐν Εὐρώπῃ.

Ἐκ τῶν σχετικῶν ἀνθρωπομετρήσεων μανθάνομεν ὅτι ἡ προσθιοπισθία προβολὴ ἀπὸ μιᾶς καθέτου, ἑνούσης τὸ βαθύτερον σημεῖον τῆς ὀσφυϊκῆς λορδώσεως μὲ τὴν μηρο-γλουτιαίαν πτυχήν, φθάνει εἰς τοὺς Βουσμάνους 8,5, εἰς Εὐρωπαίους 3,4 τοῖς ἑκατὸν τοῦ ὕψους τοῦ σώματος. Περιγλουτιαῖον τόξον δέ, ἑνοῦν τοὺς τροχαντῆρας, δεικνύει 791 χμ. ἀντὶ 644 χμ. εἰς τὴν Εὐρωπαίαν. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

στεατοπυγικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ὑπέρμετρον ἀνάπτυξιν τοῦ λίπους τῶν γλουτῶν, τῆς πυγῆς.

στεατόπυγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων στεατοπυγίαν.

στεατορνιθίδαι (οἱ) (Steatornithidæ) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτοβίων*, περιλαμβάνων πτηνὰ μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους, ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐκ καρπῶν ἰδίως τρεφόμενα. Ἐκ τῶν κυριωτέρων γενῶν εἶναι ἡ *στεατόρνις* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

στεατόρνις (ἡ) (Steatornis) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στεατορνιθιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος: ἡ *στεατόρνις ἡ καρίπειος* (Steatornis Caripiii), ἥτις ἔχει ῥάμφος ἰσχυρόν, φαιοϋπέρυθρον. Ἡ κάτω σιαγὼν εἶναι εὐρεῖα κατὰ τὴν βάσιν της, τὸ δὲ ἄνοιγμα τοῦ ῥάμφους εἶναι μέγα. Αἱ πτέρυγες εἶναι λίαν ἀνεπτυγμέναι καὶ οἱ πόδες μᾶλλον βραχεῖς, φέροντες ἕκαστος τέσσαρας δακτύλους ἐλευθέρους κατὰ τὴν βάσιν των. Οἱ ὄνυχες εἶναι ἰσχυροὶ καὶ κυρτοί. Τὸ ὅλον μῆκος φθάνει τὰ 40 ἑκατοστόμετρα, τὸ δὲ ἄνοιγμα τῶν πτερύγων τὰ 100 ἑκτσμ. Τὸ σῶμά του εἶναι ἀρκετὰ εὔρωστον καὶ παρόμοιον πρὸς τὸ τῆς περιστερᾶς. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ πτερώματός του εἶναι πυρροκαστανὸς μὲ ὑποπρασίνας καὶ βαθέως φαιὰς ἀποχρώσεις. Ἐφ᾽ ὁλοκλήρου τοῦ σώματος φέρει ποικίλου μεγέθους κηλῖδας. Τὰ ἤθη τοῦ πτηνοῦ τούτου εἶναι παρόμοια πρὸς τὰ τῶν νυκτοβίων ἁρπακτικῶν πτηνῶν. Παρὰ ταῦτα ὅμως τρέφεται ἀποκλειστικῶς ἐκ διαφόρων καρπῶν καὶ ἐκ διαφόρων σπερμάτων. Ἡ φωνή του εἶναι τραχεῖα καὶ διαπεραστική. Ἡ φωλεά του ἔχει ὄψιν ἀμόρφου ὄγκου καὶ εἶναι κατεσκευασμένη ἐκ διαφόρων ἰξοειδῶν ὑλῶν. Τὴν φωλεάν του τοποθετεῖ παρὰ τὰς παρυφὰς τῶν σπηλαίων, πλησίον τῶν ὁποίων καὶ ἐνδιαιτᾶται. Τὰ ᾠά του εἶναι λευκοϋπόφαια καὶ ἔχουσι τραχὺ κέλυφος. Θηρεύεται εὐκόλως ἰδίως τὴν νύκτα καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Ἀντιλλῶν τρώγουσι τὸ κρέας του νωπὸν ἢ παστόν. Δ. Ν. Π.

στεατόρροια (ἡ). Αὕτη εἶναι συνώνυμος πρὸς τὴν *σμηγματόρροιαν* (βλ. λ.). Καλεῖται ἐπίσης *στεατόρροια* ἡ ὑπέρμετρος αὔξησις λίπους εἰς τὰ κόπρανα, ὀφειλομένη κυρίως εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ παγκρέατος. Κ. Κ. Κ.

στεατουργεῖον (τό)· ἐργαστήριον κατασκευῆς στεατίνων πραγμάτων, οἷον κηρίων.

στεατώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ πλήρης στέατος· || ὁ ὅμοιος μὲ στέαρ.

στεατώδης (ὁ) (Steatodes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀραχνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀραχνωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀραχνιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἀράχνας ἀπαντώσας πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στεατώδης ὁ δίστικτος* (Steatodes bispunctatus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ ἐντὸς τῶν οἰκιῶν. Δ. Ν. Π.

στεάτωμα (τό). Διὰ τοῦ ὅρου τούτου χαρακτηρίζεται: 1) μελικηρὶς ἢ ἀθήρωμα μετὰ σκληροῦ σμηγματορροειδοῦς περιεχομένου. 2) σκληρὸν λίπωμα (Lipoma fibrosum), συνιστάμενον περισσότερον ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ καὶ ὀλιγώτερον ἐκ λιπώδους. Κ. Κ. Κ.

στεάτωσις (ἡ). Ἡ παθολογικὴ παραγωγὴ λιπαρῶν κοκκίων, τουτέστιν ἡ λιπώδης ἐκφύλισις τῶν κυττάρων τῶν διαφόρων ἱστῶν καὶ ὀργάνων τοῦ σώματος, ὀφειλομένη εἰς χρονίας φλογιστικὰς ἐπεξεργασίας. Κ. Κ. Κ.

στεαψίνη (ἡ). Ἔνζυμον λιπολυτικόν. Διασπᾷ τὰ λίπη εἰς γλυκερίνην καὶ λιπαρὰ ὀξέα. Ἀνήκει εἰς τὰς *ἐστεράσας*, καλεῖται δ᾽ ἐπίσης *λιπάση* (βλ. λ.). Σ. Γ.

Στέβαρτ (Stewart), ***Ροβέρτος-Πρέσκοττ***. Διακεκριμένος Ἄγγλος ὀργανοκρούστης καὶ συνθέτης, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Δουβλίνῳ (1825—1894). Διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Δουβλίνου, διευθυντὴς τῆς φιλαρμονικῆς ἑταιρείας κτλ. Συνέθεσε πολλὰς καντάτας, ᾠδάς, ἐκκλησιαστικὰ ἔργα, ὡς καὶ μίαν «Φαντασίαν ἐπὶ ἰρλανδικῶν θεμάτων» διὰ μονῳδούς, χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν, σχοῦσαν μεγίστην ἐπιτυχίαν. Γ. Σ.

Στεβενῖκον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 699. Συνδέεται δι᾽ ἁμαξιτοῦ μετὰ τῆς κυρίας συγκοινωνιακῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν — Θηβῶν — Λεβαδείας. Ἀκμαία εἶναι ἡ κτηνοτροφία τῆς κοινότητος. Προϊόντα: τυρός, ἐξαίρετον βούτυρον, μέλι καὶ οἶνος. Ι. Σ. Σ.

Στεβὲνς (Stevens). —1) ***Ἀλφρέδος***. Βέλγος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Βρυξέλλαις τῷ 1828 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1900. Ἐφοίτησεν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ἔνθα παρηκολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ Ingres, τοῦ ὁποίου ὑπέστη ἰσχυρὰν τὴν ἐπίδρασιν κατ᾽ ἀρχάς. Τῷ 1855 ἐξέθηκε τὸν πίνακα «Ἡ ἐπαιτεία», ὅστις μαρτυρεῖ ἐπίδρασιν καὶ τοῦ Courbet, ἀλλὰ ταχέως κατώρθωσε ν᾽ ἀνεύρῃ τὸν δρόμον του καὶ νὰ δώσῃ ἔκφρασιν εἰς τὴν ἀτομικότητά του. Τὰ μεταγενέστερα ἔργα του («Ἀθωότης», «Δῶρα», «Ἡ κυρία μὲ τὴν πεταλοῦδα», «Ἡ ἄνοιξις τῆς ζωῆς κλπ.) μαρτυροῦν σοβαρὸν καὶ ὑγιὲς καλλιτεχνικὸν τάλαντον. Τὸ σύγγραμμά του

Digitized by Google

«Impressions sur la peinture», περιλαμβάνει καὶ πολλὰς ὀρθὰς γνώμας περὶ τῆς ζωγραφικῆς. Ἔργα του ἀπόκεινται εἰς διαφόρους ἰδιωτικὰς συλλογὰς καθὼς καὶ εἰς τὰ μουσεῖα τῶν Βρυξελλῶν («Ἀλληγορία τῆς ἀνοίξεως», «Ἡ ἐπίσκεψις»), καὶ τῆς Μασσαλίας («Μάσκες»). —2) *Ἰωσήφ.* Βέλγος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1822 ἐν Βρυξέλλαις καὶ ἀποθανὼν τῷ 1892. Συμπληρώσας τὰς καλλιτεχνικὰς σπουδάς του ἐν Παρισίοις, ἐπέστρεψε τῷ 1844 εἰς τὴν γενέτειράν του. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1847 ἕως 1870 ἐξέθηκεν εἰς τὰ Σαλὸν τῶν Παρισίων πίνακας μαρτυροῦντας αὐστηρὰν παρατηρητικότητα καὶ δύναμιν χρωματισμοῦ, μὲ θέματα εἰλημμένα κυρίως ἐκ τοῦ βίου τῶν ζῴων. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Φλαμανδικὸς ταῦρος καταδιωκόμενος ὑπὸ κυνὸς» (Σαλὸν τοῦ 1853), «Ἐπεισόδιον ἐκ τῆς ἀγορᾶς κυνῶν ἐν Παρισίοις» (μουσεῖον Βρυξελλῶν), «Μία ὁδὸς τῶν Βρυξελλῶν κατὰ τὴν αὐγὴν» (μουσεῖον τῆς Ρουὰν) κλπ.

στεβίδα (ἡ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ποτήριον τὸ ἀκανδῶδες.*

Στέβιν (Stevin), ***Σίμων.*** Διάσημος Βέλγος μαθηματικός, μηχανικὸς καὶ ἀρχιτέκτων (1548—1620). Ἐσπούδασε μαθηματικά, ἀλλ' ἐπεδόθη ἐν ἀρχῇ εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἐγένετο διδάσκαλος καὶ μυστικοσύμβουλος τοῦ πρίγκιπος Μαυρικίου τῆς Ὀράγγης, ὁ ὁποῖος ὠνόμασεν αὐτὸν διοικητὴν τῶν φρουρίων τῆς Ὁλλανδίας. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην ἐξετέλεσε πλεῖστα ὀχυρωματικὰ ἔργα, ἐκθέσας τὰς βασικὰς ἀρχάς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστήριξε τὴν κατασκευὴν τούτων εἰς τὰ συγγράμματά του «Sterctenbouwing» (1594) καὶ «Castrametatio» (1617). Ὁ Στέβιν ἐγένετο λίαν γνωστὸς καὶ δημοφιλὴς διὰ τῆς ἐφευρέσεως ἁμάξης καὶ ἑλκύθρου κινουμένων δι' ἱστίων. Ἐπέφερεν ἐπίσης πλείστας τελειοποιήσεις εἰς τὴν μηχανικὴν καὶ ἐπεδόθη εἰς μελέτας ἐπὶ τῆς γεωμετρίας. Τῷ 1586 παρουσίασε πρωτοτύπους ἐργασίας ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου καὶ τοῦ παραλληλογράμμου τῶν δυνάμεων καὶ ἐξήγησε τὴν ἀρχὴν τῶν συγκοινωνούντων ἀγγείων. Τῷ 1596 ἐπενόησε καὶ κατέδειξε τὴν χρησιμότητα τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ δεκαδικοῦ συστήματος εἰς τὰ μέτρα, τὰ σταθμὰ καὶ τὰ νομίσματα, ἐνῷ συγχρόνως εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην φήμην καὶ ὡς γεωγράφος, ἰδίως διὰ τὰς ἐργασίας του ἐπὶ τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους, τὰς ὁποίας ἐξέθεσεν εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Hylokinese» ἔργον του. Τὰ ἅπαντά του, ἐν τοῖς ὁποίοις περιλαμβάνονται μελέται ἐπὶ τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς γεωμετρίας, τῆς στατικῆς, τῆς ὑδροστατικῆς, τῆς μετεωρολογίας καὶ τῆς ναυσιπλοΐας, ἐξεδόθησαν τῷ 1634. Μ. Δ. Β.

στεγάζω· κατασκευάζω στέγην, καλύπτω διὰ στέγης· || συνεκδ., κατασκευάζω οἰκίαν, ἐγκαθιστῶ εἰς οἰκίαν: «δὲν ἔχει ποῦ νὰ στεγάσῃ τὴν οἰκογένειάν του»· || παθ. μετχ. *ἐστεγασμένος*· ὁ ἔχων στέγην, ἀντιθ. *ὑπαίθριος*: «ἐστεγασμένον θέατρον».

στεγανογραφία (ἡ). Εἶδος κρυπτογραφικῆς τινος διεθνοῦς γλώσσης, ἐπινοηθείσης παρὰ τοῦ βενεδικτίνου Ἰωάννου *Τριθεμίου* (Trithéim) καὶ ἐκτεθειμένης ἐν τῇ πραγματείᾳ του «Steganographia» (1531).

στεγανογραφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν στεγανογραφίαν, κρυπτογραφικός.

στεγανογράφος (ὁ)· ἀρχ., ὁ ἔμπειρος τῆς στεγανογραφίας, τῆς κρυπτογραφίας.

στεγανὸν (τό). Διάφραγμα ἐκ σιδηρελάματος χωρίζον τὸ κύτος τῶν σιδηρῶν μάλιστα πλοίων πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτοῦ ἀπὸ γενικῆς κατακλύσεώς του ἐν περιπτώσει διατρήσεως τοῦ σκάφους. Ἡ ἐπινόησις τῶν στεγανῶν διαφραγμάτων ὀφείλεται εἰς τὸν περιώνυμον Ἄγγλον ναυπηγὸν Reed, πρῶτον συλλαβόντα τήν, πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν σκαφῶν ἀπὸ τῆς καταβυθίσεως λόγῳ βλάβης των, ἰδέαν τοῦ καταμερισμοῦ διὰ «πολυφράκτου στειρώματος» ὡς ἀπέδωσεν ὁ Παλάσκας τὸν ὅρον bracket framing τοῦ ἐφευρετοῦ, ἣν ὅμως σκέψιν ἐνωρίτερον τῶν Ἄγγλων ἐξετίμησαν οἱ Γάλλοι (membrure cloisonnée). Ἀπετελέσθησαν οὕτω τὰ σωτήρια διὰ πᾶν πλοῖον, καὶ δὴ πολεμικόν, «στεγανὰ διαμερίσματα», ἅτινα ὑδατοστεγῶς ἀπομονοῦνται διὰ τῶν «στεγανῶν διαφραγμάτων», ἐχόντων «στεγανὰς θύρας» ὑδατοσταγῶς κλειούσας, τῇ βοηθείᾳ μοχλῶν ἐνεργούντων διὰ κεκλιμένων ἐπιπέδων των πρὸς παροχὴν βαθμιαίας ἀλλ' ἰσχυρᾶς πιέσεως εἰς παρέμβυσμα ἐκ καουτσούκ, παρεμβαλλόμενον καθ' ὅλον τὸ πλαίσιον τῆς θύρας. Τὰ στεγανὰ διαφράγματα τῶν πολεμικῶν, ὄντα διαμήκη τε καὶ ἐγκάρσια, σημαντικώτατα συμβάλλουν εἰς τὴν ἀσφάλειάν των ἐν περιπτώσει μεγάλης διαρροῆς λόγῳ συγκρούσεως ἢ προσαράξεως ἢ ἐκρήξεως ἐκρηκτικοῦ βλήματος εἰς τὰ ὕφαλά των ἢ τορπίλλης, καθιστῶντα τὸ σκάφος σχεδὸν ἀβύθιστον· ἐπὶ παραδείγματι, τὸ γαλλικὸν θωρηκτὸν «Λέων Γαμβέττας», τορπιλλισθὲν ὑπὸ αὐστριακῶν ὑποβρυχίων ἔξωθεν τοῦ Καττάρου κατὰ τὸν Μέγαν πόλεμον, ἠδυνήθη νὰ πλεύσῃ διὰ τῶν ἰδίων του μέσων εἰς Μάλταν πρὸς ἐπισκευήν. Σ. Ε. Λ.

στεγανόποδα (τά) (Steganopoda) *[Ζῳολ.].* Ἄθροισμα πτηνῶν ἐκ τῶν *νηκτικῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ μεγάλου ἢ μετρίου μεγέθους, μὲ ῥάμφος ποικίλου σχήματος καὶ μήκους, συνήθως μακροτάτου, ὅπερ καλύπτεται κατὰ τὴν βάσιν του ὑπὸ μεμβράνης γυμνῆς. Τὸ σῶμά των εἶναι εὔρωστον καὶ κυρτὸν κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν, αἱ πτέρυγες ἀνεπτυγμέναι καὶ οἱ πόδες ποικίλου μήκους καὶ πάχους. Τὸ ἄθροισμα τοῦτο περιλαμβάνει τὰς ἑξῆς οἰκογενείας: 1) *Λαρίδας*, ἧς κυριώτερα γένη εἶναι ὁ *λάρος*, ἡ *διομήδεια*, ἡ *πορκελλαρία*, ὁ *ταχυπετής*. 2) *Πελεκανίδαι*, ἧς κυριώτερα γένη εἶναι ὁ *πελεκᾶνος* καὶ ὁ *φαλακροκόραξ*. 3) *Πλατυρραμφῆ*, ἧς κυριώτερα γένη εἶναι ἡ *νῆσσα*, ὁ *κύκνος*, ὁ *χήν*, ὁ *φοινικόπτερος* καὶ ἄλλα πολλά. 4) *Κολυμβιλδαι*, ἧς κυριώτερα γένη εἶναι ὁ *κόλυμβος*, ἡ *ἄλκη*, ἡ *μορμών*, ὁ *ἀπτανοδύτης* κ. λ. τ.

Τὰ στεγανόποδα διακρίνονται διὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν ποδῶν των εἰς τὸ νήχεσθαι, οὓς μεταχειρίζονται δίκην κωπῶν. Τούτων οἱ τρεῖς πρόσθιοι δάκτυλοι εἶναι πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένοι διὰ νηκτικῆς μεμβράνης, ὡς παρατηρεῖται εἰς τὰς νήσσας, χῆνας, λάρους, ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ὀπίσθιος τέταρτος δάκτυλος, ὡς συμβαίνει εἰς τὸν πελεκᾶνον καὶ τὸν φαλακροκόρακα. Σπανίως συμβαίνει ἀντὶ τῆς συνδετικῆς τῶν δακτύλων νηκτικῆς μεμβράνης νὰ ὑπάρχωσι κατὰ μῆκος τῶν δακτύλων καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῶν μεμβρανώδεις ῥακώδεις παρυφαί, ὡς εἰς τὸν κόλυμβον (Podiceps). Τὰ σκέλη τῶν στεγανοπόδων εἶναι βραχύτερα ὡς τὸ πλεῖστον τοῦ κορμοῦ των, μόνον εἰς τὸν φοινικόπτερον τὸν ῥοδόχρουν εἶναι μακρά, ὡς εἰς τὰ καλοβατικά, κεῖνται ἐκτὸς τοῦ μέσου τοῦ κορμοῦ των καὶ φέρουσι πτερὰ σχεδὸν μέχρι τοῦ ἁρμοῦ των. Ὁ λαιμός των εἶναι μακρότερος τῶν σκελῶν καὶ τὸ ῥάμφος των εἶναι ἐφωδιασμένον μὲ κερατῶδες δέρμα. Καθόλου εἰπεῖν ἡ ἐξωτερικὴ μορφή των ὑποδηλοῖ τὸν προορισμὸν τῆς εἰς τὸ ὕδωρ ζωῆς των. Ἵνα δὲ μὴ βυθίζηται εἰς τὸ ὕδωρ, τὸ κάτωθεν μέρος τοῦ κορμοῦ εἶναι ἀπεστρογγυλωμένον, ἵνα δὲ τὸ ὕδωρ διατέμνηται εὐκολώτερον καὶ προωθῆται τὸ σῶμά των ἰσχυρῶς πρὸς τὰ ἔμπρὸς διὰ τῶν ποδῶν, τὸ στῆθος εἶναι θολωτόν, τὰ πτερά των εἴς τε τὸ στῆθος καὶ τὴν κοιλίαν εἶναι πυκνότατα μὲ κοίλην ἐπιφάνειαν, ὥστε νὰ ἐγκλείωσιν ὑπ' αὐτὰ στρῶμα χνοὸς μὲ ἀέρα ἐντός, αὐξάνοντα τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ σώματος. Ἐκτὸς τούτου τὸ ὅλον πτέρωμά των εἶναι μὲ ἐλαιώδη οὐσίαν ἐμπεποτισμένον, ἀπὸ ἐκκρίσεις τῶν ἀδένων των προερχομένην, μὴ ἐπιτρέπουσαν τὴν εἰσχώρησιν τοῦ ὕδατος. Πολλὰ τῶν στεγανοπόδων ἵπτανται λίαν ἐπιδεξίως, ὡς οἱ λάροι καὶ αἱ θαλάσσιαι χελιδόνες (Sterna), ἄλλα λίαν ἀνθεκτικῶς, ὡς οἱ θαλασσοδρόμοι (Procellaria), τὰ τροπικὰ καὶ τὰ ἀλμπάτρος (Diomedea exulans), ἄλλα μετὰ δυσκινησίας, ὀλίγα δέ τινας ἀδυνατοῦσι νὰ ἵπτανται, ὡς ἡ μεγάλη ἄλκη (Alca) καὶ οἱ πιγκουῖνοι.

Τὰ πλεῖστα τῶν στεγανοπόδων τρέφονται μὲ ζῷα τῶν ὑδάτων, ὀλίγα δὲ μὲ φυτά. Ἀνάλογος πρὸς τὸ εἶδος τῆς τροφῆς εἶναι καὶ ἡ μορφὴ τοῦ ῥάμφους. Εἰς τοὺς φαλακροκόρακας καὶ τοὺς ἁρπακτικοὺς λάρους εἶναι παρεμφερὲς πρὸς τὸ τῶν ἁρπακτικῶν πτηνῶν, εἰς τοὺς κολύμβους, τοὺς συλλαμβάνοντας τὴν λείαν των διὰ κτυπήματος, εἶναι μακρὸν καὶ λίαν ὀξύ, εἰς τὰς νήσσας πλατύ, κοχλιαροειδὲς καὶ ἐσωτερικῶς ἐφωδιασμένον μὲ σειρὰν λεπτῶν κερατοειδῶν προεξοχῶν.

Τὰ στεγανόποδα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, παχύνονται πολὺ ἕνεκα τῆς ἐλαφρᾶς καὶ ἀφθόνου τροφῆς, ἣν τρώγουν, καὶ τῆς συντελουμένης ταχείας πέψεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὀσμὴ τῶν πρὸς τροφὴν χρησιμευόντων ἰχθύων διεισδύει εἰς τὸ πάχος τοῦτο, προσκτῶνται τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ διαιτωμένων κακοσμίαν τινὰ καθιστῶσαν τὸ κρέας αὐτῶν ἥκιστα γευστικόν, ἂν αὕτη κατὰ τὴν μαγειρικὴν δὲν ἐξουδετερωθῇ. Ἡ φωνή των καθίσταται ἔκδηλος διὰ κραυγῶν, κρωγμῶν καὶ κλαγγῶν. Εἶναι δὲ συνήθως γόνιμα, τινὰ ὅμως τίκτουσιν ἓν μόνον ᾠόν. Κατὰ τὸ πλεῖστον διαβιοῦσιν ἐν μονογαμίᾳ. Κατασκευάζουσιν ἀτέχνους φωλεάς, τὰς ὁποίας ἐπιστρώνουσι μὲ τὰ πτερὰ καὶ πτίλα τοῦ ἰδίου σώματος. Στεγανόποδα τῆς θαλάσσης σχηματίζουσι συνήθως μεγάλας ἑνώσεις καὶ κατασκευάζουσι τὰς φωλεάς των πλησίον ἀλλήλων ἐν ἀπείρῳ ἀριθμῷ, ὡς οἱ πιγκουῖνοι. Οἱ νεοσσοί των ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν ἐκκόλαψιν ἐκ τοῦ ᾠοῦ κατορθοῦσι νὰ κολυμβῶσι, δι' ὃ χαρακτηρίζονται ὡς εὐθυβαδιστικά, ἀναπτύσσονται δὲ ταχέως. Τὰ στεγανόποδα δὲν κέκτηνται ἐξαιρετικοὺς χρωματισμούς, πολλὰ ὅμως ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν ἀρκετὰ ὡραίαν ἐμφάνισιν, ἀπαστράπτον πτέρωμα, καί τινα μάλιστα στίλβοντα χρώματα, ἰδίως αἱ νῆσσαι. Ἐν γένει ἀνήκουσιν εἰς τὰ μεγαλύτερα καὶ ἐν μέρει εἰς τὰ μέγιστα τῶν πτηνῶν, ὀλίγα δέ τινα μόνον ἔχουσι τὸ σῶμα μικρόν. Τὰ γένη τῶν στεγανοπόδων ἐλάχιστα διαφέρουν ἀλλήλων κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τὸν χρωματισμόν.

Αἱ διαδρομαὶ των τελεσιουργοῦνται κανονικῶς ἀπὸ τὰ νοτιώτατα τῆς Ἀφρικῆς ἐνδιαιτήματα, ἔνθα διαχειμάζουσι, πρὸς τὰ βορειότατα τῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ εἰς τὰς στέππας τὰς ῥωσικάς, ἔνθα κατὰ τὸ πλεῖστον φωλεοποιοῦσι καὶ νεοσσοποιοῦσιν. Ἐκ δὲ τῆς Ἑλλάδος διέρχονται τὸ ἔαρ, ἀνερχόμενα ἐκ νότου καὶ διευθυνόμενα πρὸς βορρᾶν, κα τὸ φθινόπωρον, ὅταν ἐκ τῶν βορείων μερῶν κατέρχωνται εἰς τὰ μεσημβρινὰ καταφύγιά των πρὸς διαχείμασιν. Πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων καὶ ἐν ὡρισμέναις περιπτώσεσι, καθ' ἃς λόγου χάριν σμήνη χηνῶν ἐνσκήπτουσιν εἰς ἐσπαρμένους ἀγροὺς προξενοῦντα βλάβας τινὰς εἰς τὴν σποράν, κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ὠφέλιμα, διότι τινὰ αὐτῶν παρέχουσι καὶ τὸ κρέας πρὸς βρῶσιν, ὡς αἱ νῆσσαι καὶ αἱ χῆνες, καὶ τὰ πτερά των, δι' ὧν καὶ προσκέφαλα καὶ στρώματα πληροῦνται.

Περὶ τὰ 64 εἴδη στεγανοπόδων φιλοξενεῖ ἡ Ἑλλάς, ὧν τὰ πλεῖστα εἶναι ἀποδημητικά, ὀλίγα τινὰ ἐπιδημοῦσιν, ὀλίγιστα δέ τινα καὶ ᾠοτοκοῦσι καὶ νεοσσοποιοῦσι. Τὸ κυνήγιον τῶν ἐνύδρων πτηνῶν ἐπιτρέπεται ἐν Ἑλλάδι κατ' ἐξαίρεσιν καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς κυνηγετικῆς περιόδου, ἤτοι ἀπὸ 15 Μαρτίου μέχρι 15 Μαΐου, καθ' ὃ διάστημα ἐξακολουθοῦσι νὰ κυκλοφορῶσιν ἐν Ἑλλάδι. Βάλλονται δὲ μὲ ἰσχυρὰς γομώσεις καὶ χονδρὰ σκάγια, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους των καὶ τῆς ἀποστάσεως, διότι ἕνεκα τοῦ πυκνοτάτου πτερώματος εἶναι δυσδιάτρητα καὶ ἀντέχουσιν εἰς τὴν βολήν, ἂν αὕτη δὲν πλήξῃ τὴν κεφαλὴν ἢ τὰς πτέρυγας αὐτῶν. Δ. Ν. Π.—Φ. Δ. Γ.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Τὰ ἀρχαιότερα λείψανα *στεγανοπόδων* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ Siebenbürgen (τοῦ γένους *ἐλοπτέρυξ*) καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν (τοῦ γένους *γκρακουλάβος*). Ἀφθονώτερα λείψανα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν, Εὐρώπην, λόφους τοῦ Σιβαλὶκ τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

στεγανόπτυχος (ὁ) (Steganoptycha) *[Ζῳολ.].* Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τορτριχιδῶν*. Διὰ τῶν καμπῶν των κατατρώγουν ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ καὶ Ἀμερικῇ τὰς βελόνας καὶ τοὺς βλαστοὺς διαφόρων κωνοφόρων μὲ σοβαρὰς ἐνίοτε ζημίας. Ε. Τ. Ε.

στεγανός, *—ή, —όν*· ὁ στέγων, σκεπασμένος, κεκαλυμμένος.

—**στεγανὴ *ἐπένδυσις*** (γαλλ. cuvelage) *[Μεταλλ.].* Ἐπενδύσεις φρεάτων ἢ στοῶν ἐξ ὑλικῶν ἀδιαπεράτων εἰς τὰ ὕδατα τοῦ πέριξ ὑδροφόρου ἐδάφους. Ἀποτελοῦνται ἐκ δακτυλίων συγκειμένων ἐκ θολιτῶν δρυΐνων ἢ χυτοσιδηρῶν (βλ. *μεταλλεῖον*, τόμ. ΙΖ', σελ. 28). Θ. Χ.

στεγανότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι στεγανόν.

— ***στεγανότητος δακτύλιος*** *[Μηχανολ.].* Καλεῖται πᾶς πεπλατυσμένος δακτύλιος ἐκ μαλακοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μετάλλου, ἐκ δέρματος ἢ ἐλαστικοῦ, παρεμβαλλόμενος μεταξὺ δύο ἐν ἐπαφῇ ἐπιφανειῶν, πρὸς παρεμπόδισιν ὑπεκφυγῆς τῶν ὑπ' αὐτῶν περικλειομένων ἀερίων ἢ ὑγρῶν. Εἶδος δακτυλίων στεγανότητος ἀποτελοῦσι καὶ τὰ ἐλατήρια τῶν ἐμβόλων τῶν κυλίνδρων τῶν ἐμβολοφόρων κινητηρίων μηχανῶν, ἅτινα περιελισσόμενα περὶ τὸ ἔμβολον κλείουσιν ἑρμητικῶς διὰ τῆς ἐλαστικότητός των τὸν κύλινδρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινεῖται τὸ ἔμβολον, καὶ ἀποφεύγεται ἡ διαφυγὴ τῶν ἐν τῷ κυλίνδρῳ συμπιεζομένων ῥευστῶν. Δ.Κ.Λ.

στέγασις, *—εως* (ἡ)· κατασκευὴ στέγης: «στέγασις οἰκίας,—καταστήματος»· || ἡ ὑπὸ στέγην, ἡ ἐν οἰκίᾳ ἐγκατάστασις: «στέγασις τῶν προσφύγων».

— *[Δομ.] Στέγασις* καλεῖται ἡ ἐργασία τῆς ἐπικαλύψεως οἰκοδομῆς τινος ἢ καὶ ἐλευθέρου χώρου ἀκόμη, χάριν προφυλάξεως ἀπὸ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν. Ἡ ἐπικάλυψις τῶν διαφόρων χώρων ἐπιτυγχάνεται διὰ διαφόρων κατασκευῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ εἶναι ἀδιαπέρατοι ὑπὸ τοῦ ὕδατος καὶ δυσθερμαγωγοί, ἰδίως ὅταν πρόκειται περὶ στεγάσεως οἰκοδομῶν. Χάριν τῆς ἀσφαλείας τῶν στεγαζομένων οἰκοδομῶν πρέπει αἱ πρὸς στέγασιν χρησιμοποιούμεναι κατασκευαὶ νὰ εἶναι ἄφλεκτοι ἢ τοὐλάχιστον νὰ ἐπικαλύπτωνται δι' ἀφλέκτου ὑλικοῦ, χάριν δὲ τῆς ἐπιτεύξεως τούτου οἱ εἰς τὰ διάφορα κράτη ἰσχύοντες οἰκοδομικοὶ κανονισμοὶ καθορίζουσι διαφόρους περιορισμοὺς ὡς πρὸς τὰς στεγάσεις. Ἐπίσης οἱ οἰκοδομικοὶ κανονισμοὶ θέτουσι καὶ ἄλλους περιορισμοὺς (βλ. λ. *στέγη*). Α. Α. Κ.

στέγασμα (τό)· τὸ χρησιμεῦον πρὸς στέγασιν, ἡ στέγη· || στέγασις· || μικρὰ στέγη· || μικρὸν περίπτερον χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς βροχῆς.

— *[Δομ.] Στεγάσματα* κατασκευάζονται εἰς πολλὰς περιπτώσεις, π. χ. ὕπερθεν τῶν θυρῶν περιτοιχισμάτων εἴς τινας στάσεις τροχιοδρόμων, εἰς τὰ μὴ προσκεκολλημένα εἰς τὰ κτήρια τῶν σταθμῶν τῶν σιδηροδρόμων, πεζοδρόμια κ. λ. π. Τὰ εἰς τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς κατασκευαζόμενα στεγάσματα ἀποτελοῦνται εἴτε ἀπὸ μικρὸν

Digitized by Google

ὀρθογώνιον κτήριον, μὲ μέγα ἄνοιγμα πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν ὁδόν, εἴτε ἀπὸ ξύλινον ἢ κτιστόν, προφυλασσόμενον κατὰ τὰς τρεῖς μόνον πλευρὰς του. Ἡ στέγη τῶν τοιούτων στεγασμάτων προεκτείνεται καὶ καλύπτει τὸ πεζοδρόμιον. Εἰς τὰς οὐχὶ ψυχρὰς χώρας ἀντὶ τοῦ ὡς ἄνω στεγάσματος περιορίζονται εἰς τὴν στέγασιν ἑνὸς ἑδωλίου, συνήθως διπλοῦ, τοποθετημένου κατὰ μῆκος τοῦ πεζοδρομίου. Ἐνίοτε, εἰς τοὺς σταθμοὺς ἔνθα ἡ κίνησις εἶναι ἀρκετή, κατασκευάζουσιν εἰς τὰ στεγάσματα καὶ ἀποχωρητήρια, ὥστε νὰ μὴ ἀναγκάζωνται οἱ ἐπιβάται νὰ διασχίζωσι τὰς γραμμὰς κατὰ τὴν στάθμευσιν τῶν ἁμαξοστοιχιῶν. Οἱ τοῖχοι τῶν τοιούτων στεγασμάτων δέον ν' ἀπέχωσι τοὐλάχιστον 1,50 ἕως 2 μ. ἀπὸ τῶν κρασπέδων τῶν πεζοδρομίων.
Α. Α. Κ.

στεγαστὴρ (ὁ) (Stegaster) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὰ *ἀστεροειδῆ ἀστερόζῳα* ἐχινοδέρματα. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων, καὶ δὴ τῶν εἰδῶν *στεγαστὴρ Bouillei, altus* καὶ *Heberti*, εὑρέθησαν ἐντὸς μαργωδῶν ἀσβεστολίδων τῆς μαιστριχτίου βαθμῖδος τῆς νεοκρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὰ ὄρη Πυξαριά, Κοντοδεσπότη καὶ Ἐνορία τῆς νήσου Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

στεγαστὴρ (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*. Πέτρωμα ἰζηματογενὲς ἀργιλλικοῦ σχιστολίθου στιφροῦ, τὸ ὁποῖον σχιζόμενον εἰς πλάκας χρησιμοποιεῖται πρὸς στέγασιν τῶν οἰκιῶν ἀντὶ κεράμων. Γ. Β.

Στεγαστὸ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ποσειδωνίας τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 66. Π. Ν. Π.

στέγαστρον (τό)· τὸ δι' οὗ γίνεται ἡ στέγασις, στέγη, σκέπασμα· ‖ στρατ., ἐστεγασμένον ὄχημα, ἅμαξα.

— *στέγαστρον μετεωρολογικὸν [Μετεωρολ.]*· βλ. *μετεωρολογικὸν στέγαστρον*.

στέγη (ἡ)· πᾶσα κατασκευὴ προωρισμένη διὰ τὴν ἐπικάλυψιν ἢ τὴν στέγασιν οἰκοδομῆς τινος ἢ καὶ ἐλευθέρου χώρου· ‖ συνεκδ., οἰκία, κατοικία: «εὑρίσκεται ἄνευ στέγης», «πατρικὴ στέγη».

Γενικά. Αἱ στέγαι, σκοποῦσαι εἰς τὴν προφύλαξιν τῶν στεγαζομένων χώρων ἀπὸ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν, ἀποτελοῦνται, ὑπὸ τὴν γενικὴν αὐτῶν μορφήν, ἀπὸ σώματα πλακοειδοῦς ἢ φλοιοειδοῦς μᾶλλον μορφῆς, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουσιν ἐπιφανείας ἐπιπέδους—ἁπλᾶς ἢ πολυεδρικὰς—ἢ καμπύλας. Τὰ σώματα ταῦτα, ἅτινα δύνανται ν' ἀποτελοῦνται καὶ ἀπὸ διάφορα τεμάχια, καταλλήλως συνηρμολογημένα καὶ συμπεπλεγμένα μετ' ἀλλήλων καὶ τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ προσομοιασθῶσι πρὸς ἐπίπεδα ἢ καμπύλας ἐπιφανείας, διὰ καταλλήλων κατασκευῶν, στηρίζονται ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν στεγαζομένων οἰκοδομῶν ἢ καὶ ἐπὶ ἄλλων κατασκευῶν (στύλων λ. χ.). Ἐνίοτε αἱ ὡς ἄνω κατασκευαὶ στηρίξεως τῆς στέγης, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦσι καὶ αὗται μέρος αὐτῆς, ταυτίζονται μὲ αὐτὰ ταῦτα τὰ σώματα ἐπικαλύψεως, ὅπως συμβαίνει τοῦτο μὲ τοὺς θόλους, μέ τινα ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματα δώματα κ. ἄ.

Οἱ *θόλοι*, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσι καὶ οὗτοι μίαν κατηγορίαν στεγῶν, διακρίνονται ἀπὸ τὰς λοιπὰς στέγας, ἀπὸ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἐνεργοῦσιν ἀπὸ στατικῆς ἀπόψεως διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν φορτίων αὐτῶν εἰς τὰς ὑποκειμένας κατασκευάς. Τὸ κύριον τοῦτο χαρακτηριστικὸν τῶν θόλων, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὸ ὅτι αἱ ἐπ' αὐτῶν ἐνεργοῦσαι ὁπωσδήποτε ἐξωτερικαὶ δυνάμεις δημιουργοῦσιν εἰς αὐτοὺς ἐσωτερικῶς ἀξονικὰς δυνάμεις, καὶ δὴ δυνάμεις θλίψεως (τὰς δυνάμεις ἑλκυσμοῦ φροντίζομεν νὰ τὰς ἀποφεύγωμεν, δίδοντες κατάλληλον μορφὴν καὶ διαστάσεις εἰς τὸν θόλον), καὶ εἰς τὸ ὅτι μόνον τοιαύτας ἀξονικὰς ἐσωτερικὰς δυνάμεις δύνανται νὰ ὑποφέρωσι καὶ μεταφέρωσιν οὗτοι, γίνεται αἰσθητὸν μόνον ἀπὸ τοὺς εἰδικούς. Τὸ σύνηθες χαρακτηριστικὸν τῶν θόλων εἶναι τὸ σχῆμα αὐτῶν, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται μὲ καμπύλας ἐπιφανείας διαφόρων μορφῶν. Ἡ καμπύλη ὅμως μορφὴ τῆς στέγης δὲν εἶναι ἀσφαλὲς κριτήριον διὰ νὰ πεισθῶμεν ὅτι πρόκειται περὶ θόλου, καθόσον πολὺ συχνὰ ἀπαντῶνται θολοειδεῖς στέγαι, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι θόλοι, καὶ ἐπίσης θόλοι παρουσιάζοντες ἐξωτερικῶς ἐπιφανείας ἐπιπέδους, διότι ἔχουσιν ἐπικαλυφθῆ διὰ τοιούτων ἐπιφανειῶν, χάριν τῆς προφυλάξεώς των. Οἱ θόλοι, οἵτινες ἀποτελοῦσι τόσον τὰς ἐπιφανείας ἐπικαλύψεως χώρου τινός, ὅσον καὶ τοὺς κυρίους φορεῖς τῆς δι' αὐτῶν ἀποτελουμένης στέγης, κατασκευάζονται ἐκ λίθων φυσικῶν ἢ τεχνητῶν καὶ ἐκ σκυροδέματος ὡπλισμένου συνήθως. Ἐς τὰς συνήθεις στέγας οὐδέποτε οἱ κύριοι φορεῖς αὐτῶν δύνανται ν' ἀποτελεσθῶσιν ἀπὸ λίθους μόνον.

Πλὴν τῶν θόλων δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν καὶ μίαν ἄλλην κατηγορίαν στεγῶν, τὰς *ὁριζοντίας στέγας (κοιν. ταρατσωτά, ταράτσες)*, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουσιν ἐπιφανείας ἐπιπέδους καὶ σχεδὸν ὁριζοντίας, μὲ μικρὰν μόνον κλίσιν διὰ τὴν ἀπορροὴν τῶν ὀμβρίων ὑδάτων.

Αἱ συνήθεις στέγαι δύνανται νὰ διακριθῶσι καὶ αὗται ἀναλόγως τοῦ χώρου, τὸν ὁποῖον ἐπικαλύπτουσιν, εἰς στεγαζούσας ᾠκοδομημένους χώρους καὶ εἰς στεγαζούσας ἀκαλύπτους χώρους. Αἱ τελευταῖαι φέρονται συνήθως ὑπὸ τὰ ὀνόματα, *στεγάσματα, ὑπόστεγα, προστεγάσματα*.

Ἀνεξαρτήτως τοῦ εἴδους καὶ τῆς μορφῆς τῆς στέγης, αὕτη δέον νὰ πληροῖ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀδιαπεράτου, τοῦ δυσθερμαγωγοῦ καὶ τοῦ ἀφλέκτου καὶ νὰ τηρῇ πάντας τοὺς λοιποὺς ὑπὸ τῶν οἰκοδομικῶν κανονισμῶν τῶν διαφόρων κρατῶν τιθεμένους περιορισμούς. Οἱ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντες οἰκοδομικοὶ κανονισμοὶ (διάταγμα 3 Ἀπριλίου 1929), πλὴν τῶν ἀνωτέρω, καθορίζουσιν ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται τὰ ἐκ τῆς στέγης προερχόμενα ὄμβρια ὕδατα νὰ πίπτωσιν εἰς τὰς γειτονικὰς ἰδιοκτησίας καὶ ὅτι τὰ πρὸς τὴν πρόσοψιν τῆς οἰκοδομῆς ἐρχόμενα ὕδατα αὐτῆς πρέπει ν' ἀπάγωνται, περισυλλεγόμενα διὰ καταλλήλου ἀγωγοῦ, μέχρι τοῦ πρὸ τῆς οἰκοδομῆς ὀχετοῦ ἢ τοῦ παρὰ τὸ πεζοδρόμιον ῥείθρου. Ἐπίσης ἀπαγορεύουσι πλὴν ὡρισμένων περιπτώσεων, τὴν στήριξιν στεγῶν ἐπὶ τῶν μεσοτοίχων καὶ καθορίζουσι τὰ ὅρια κλίσεως τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιφανειῶν αὐτῶν.

Εἰς κάθε στέγην ἐν γένει διακρίνομεν τὰ ἑξῆς μέρη, τὰ ὁποῖα εἶναι χαρακτηριστικὰ αὐτῆς, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἀπαραίτητα.

α') Τὰ *ζευκτὰ* τῆς στέγης, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τοὺς κυρίους φορεῖς τῆς κατασκευῆς καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζονται αἱ κύριαι ἐπιφάνειαι ἐπικαλύψεως, τῇ μεσολαβήσει καταλλήλων κατασκευῶν. Τὰ ζευκτὰ δέχονται τὰ ἐπὶ τῶν κυρίως ἐπιφανειῶν ἐπικαλύψεως τῆς στέγης ἐνεργοῦντα φορτία καὶ μεταφέρουσι ταῦτα εἰς τὴν στήριξιν. Εἶναι φορεῖς ὁλόσωμοι καὶ συνήθως δικτυωτοί. Ἐνίοτε οἱ φορεῖς οὗτοι ταυτίζονται μὲ τὴν κυρίαν κατασκευὴν τῆς ἐπικαλύψεως τῆς στέγης.

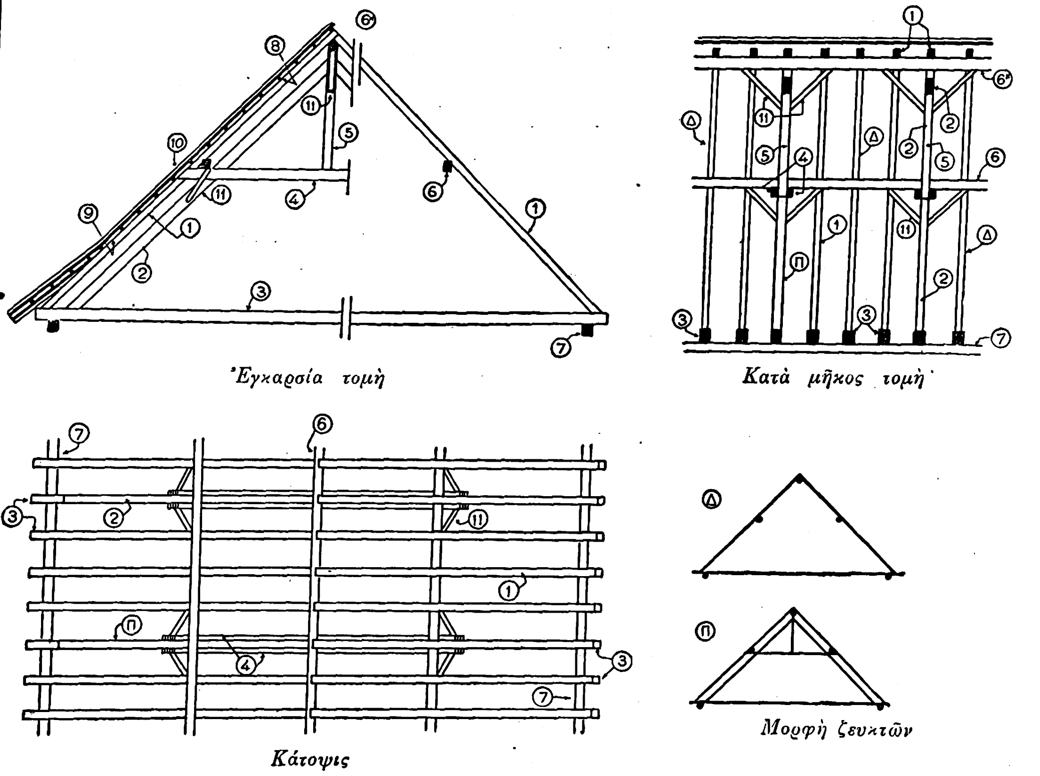

Ξυλίνη στέγη.

[1=ἀμείβων. 2=πλάγιος τεγοστάτης. 3=ἑλκυστήρ. 4=ὁριζοντία ἀντηρίς. 5=ὀρθοστάτης. 6=μηκίς. 6κ=κορυφομηκίς. 7=δοκὸς ἑδράσεως. 8=τεγίς. 9 καὶ 10=ἐπιστέγασμα. 9=σανίδωμα. 10=ἐπικάλυμμα. 11=ἀντιανέμιος σύνδεσμος. Π=πρωτεῦον ζευκτόν. Δ=δευτερεῦον ζευκτόν.]

β') Τὰ *ἐφέδρανα*. Ταῦτα χρησιμεύουσι διὰ τὴν μετάδοσιν τῶν ἐπὶ τῆς στέγης φορτίων εἰς τὰς ὑποκειμένας αὐτῆς κατασκευὰς (τοίχους, στύλους κλπ.). Συνηθέστατα εἰς μικρὰς στέγας ἐλλείπουσι, τῆς ἑδράσεως τῶν ζευκτῶν γινομένης ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων κατασκευῶν ἢ τῇ μεσολαβήσει στρωτήρων.

γ') Τὸν *σκελετὸν* τῆς στέγης, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν *ἐπιτεγίδων* καὶ ἐκ τῶν *τεγίδων*. Αἱ τεγίδες εἶναι δοκοὶ ἔχουσαι συνήθως τοὺς ἄξονας αὐτῶν καθέτους ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον τῶν ζευκτῶν (ὅταν πρόκειται περὶ ἐπιπέδων ζευκτῶν), δέχονται διὰ τῶν ἐπιτεγίδων τὰ ἐπὶ τῶν κυρίων ἐπιφανειῶν ἐπικαλύψεως ἐξωτερικὰ φορτία καὶ μεταβιβάζουσι ταῦτα εἰς τὰ ζευκτά, τοποθετούμεναι, κατ' ἴσας συνήθως ἀποστάσεις, εἰς τὸ ἄνω πέλμα αὐτῶν, καὶ δὴ εἰς τοὺς κόμβους τῶν ζευκτῶν, ἂν ταῦτα εἶναι δικτυωτά. Αἱ ἐπιτεγίδες εἶναι δοκίδες ἔχουσαι τοὺς ἄξονάς των παραλλήλους πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῶν ζευκτῶν καὶ καθέτους πρὸς τοὺς τῶν τεγίδων, καὶ τοποθετοῦνται κατ' ἴσας ἀποστάσεις, παραλλήλως ἀλλήλων. Ὑποβαστάζουσιν αὗται τὰς κυρίας ἐπιφανείας στεγάσεως καὶ μεταφέρουσι τὰ ἐξ αὐτῶν φορτία εἰς τὰς τεγίδας.

δ') Τὸ *ἐπιστέγασμα*, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὰ κύρια σώματα ἢ τὰς κυρίας ἐπιφανείας ἐπικαλύψεως τῶν στεγαζομένων χώρων. Δέχεται τοῦτο ἀμέσως τὰς ἐξωτερικὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τῆς στέγης καὶ μεταφέρουσι ταύτας διὰ τῶν ἐπιτεγίδων εἰς τὴν λοιπὴν κατασκευήν. Τὸ ἐπιστέγασμα ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ *ἐπικάλυμμα* καὶ ἀπὸ τὸ *ἐπίστρωμα*. Τὸ ἐπικάλυμμα εἶναι τὸ δεχόμενον ἀπ' εὐθείας τὰς ἐξωτερικὰς δυνάμεις, ἐνῷ τὸ ἐπίστρωμα βαστάζει τὸ ἐπικάλυμμα καὶ μεταφέρει τὰ ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἐνεργοῦντα φορτία εἰς τὰς ἐπιτεγίδας.

ε') Τοὺς *συνδέσμους*, οἵτινες διακρίνονται εἰς τοὺς *ἐγκαρσίους* συνδέσμους καὶ εἰς τοὺς *κατὰ μῆκος* ἢ *ἀντιανεμίους* ἢ *ὁριζοντίους συνδέσμους*. Οἱ σύνδεσμοι οὗτοι ἀποσκοποῦσιν εἰς τὴν μετὰ τῶν ζευκτῶν δημιουργίαν μιᾶς κατασκευῆς σταθερᾶς ἐν τῷ χώρῳ καὶ συνδέουν συνήθως τὰ ἄνω πέλματα τῶν ζευκτῶν. Οἱ ἀντιανέμιοι σύνδεσμοι σκοποῦσιν εἰς τὸ ν' ἀναλάβωσι τὰς ἐκ τοῦ ἀνέμου δυνάμεις, αἵτινες προσβάλλουσι τὰ μέτωπα τῆς κατασκευῆς, ἐνεργοῦσαι καθέτως ἐπὶ τὰ ἐπίπεδα τῶν ζευκτῶν.

στ') Τὰ διάφορα *ἐξαρτήματα* τῆς στέγης ἢ τὰς *δευτερευούσας κατασκευὰς* αὐτῆς, τῶν ὁποίων ἡ ὕπαρξις δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν σκοπιμότητα τοῦ στεγαζομένου χώρου. Τὰ ἐξαρτήματα ταῦτα εἶναι αἱ *ὑδρορρόαι*, οἱ *ἀεραγωγοί*, οἱ *φωταγωγοί*, ἡ *ὀροφὴ* κ.λ.π.

Τὰ ἀναφερθέντα μέρη στέγης δὲν συνυπάρχουσι πάντα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν στέγην. Οὕτω λ. χ. εἰς τὰς θολωτὰς στέγας τὰ ζευκτά, τὰ ἐφέδρανα αὐτῶν, ὁ σκελετός, οἱ σύνδεσμοι, καὶ αὐτὸ τὸ ἐπίστρωμα ἀκόμη, ἔχουσιν ἀντικατασταθῆ διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κατασκευῆς, τοῦ θόλου. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει μὲ τὰς πλείστας ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος ὁριζοντίους στέγας. Εἰς τὰς συνήθεις στέγας τῶν οἰκιῶν ὁ σκελετὸς περιορίζεται μόνον εἰς τὰς ἐπιτεγίδας συνήθως, ὅπως ἐλλείπουσι καὶ οἱ ὁριζόντιοι σύνδεσμοι.

Ὑλικὰ κατασκευῆς. Διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν στεγῶν χρησιμοποιοῦνται πλεῖστα ὅσα ὑλικά, ἐπεκράτησεν ὅμως, λόγῳ τῆς σπουδαιότητος τῶν ζευκτῶν διὰ τὰς στέγας, ὅπως αὗται χαρακτηρίζωνται ἀναλόγως τοῦ ὑλικοῦ ἐκ τοῦ ὁποίου εἶναι κατεσκευασμένοι οἱ κύριοι φορεῖς αὐτῶν. Οὕτως ἔχομεν στέγας *ξυλίνας, μικτὰς* ἐκ ξύλου καὶ σιδήρου, *ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος* καὶ *σιδηρᾶς*, ἀναλόγως τοῦ ἂν τὰ ζευκτὰ τούτων εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ τῶν ἀντιστοίχων ὑλικῶν.

Τὸ ξύλον χρησιμοποιεῖται διὰ τὰς στέγας τῶν συνήθων οἰκοδομῶν καὶ δι' ἀνοίγματα μέχρι 15 μ. τὸ πολύ. Διὰ μεγαλύτερα ἀνοίγματα, καὶ μέχρι συνήθως 25 μ., ἐφαρμόζονται αἱ μικταί, ἐκ ξύλου καὶ σιδήρου στέγαι, καὶ δι' ἀνοίγματα ἀκόμη μεγαλύτερα χρησιμοποιεῖται ὁ σίδηρος. Τὰ ἀνωτέρω τεθέντα ὅρια ἀνοιγμάτων δὲν ἰσχύουσιν ἀπολύτως καὶ ἀπαντῶνται λ. χ. ξύλιναι στέγαι μὲ ἄνοιγμα τῶν ζευκτῶν αὐτῶν μεγαλύτερον τῶν 15 μ., καὶ σιδηραῖ στέγαι μὲ ἄνοιγμα μικρότερον τῶν 25 μέτρων.

Digitized by Google

Αἱ μεταλλικαὶ κατασκευαὶ πλεονεκτοῦσιν ἔναντι τῶν ξυλίνων, εἰς τὰ μεγάλα σχετικῶς ἀνοίγματα, διότι εἶναι οἰκονομικώτεραι, κατασκευάζονται εὐκόλως, εἶναι πολὺ ἀνθεκτικαὶ καὶ συγχρόνως πολὺ ἐλαφραί, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀντοχῆς τοῦ σιδήρου. Παρὰ τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα, δὲν χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν κάλυψιν μικρῶν ἀνοιγμάτων, καθ' ὅσον αἱ ἀναπτυσσόμεναι ἐπιβαρύνσεις τῶν διαφόρων μερῶν τῶν κατασκευῶν θὰ εἶναι τόσον μικραί, ὥστε νὰ χρειάζωνται διὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν ῥάβδοι πολὺ μικρῶν διαστάσεων, κατὰ τρόπον καθιστῶντα ἀδύνατον τὴν κατασκευήν των, ἐκτὸς ἂν χρησιμοποιηθῶσι τοιαῦται μεγαλυτέρων διατομῶν, ὁπότε ὅμως γίνεται σπατάλη ὑλικοῦ, ἀσύμφορος οἰκονομικῶς. Ἐκτὸς τοῦ ἄνω μειονεκτήματος τῶν σιδηρῶν στεγῶν, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ ταύτας δαπανηρὰς διὰ τὰ μικρὰ ἀνοίγματα, ἀπαιτοῦσιν αὗται ἀκόμη καὶ προσεκτικωτέραν συντήρησιν, πρὸς ἀποφυγὴν ὀξειδώσεως τοῦ χρησιμοποιουμένου ὑλικοῦ.

Τὸ σιδηροπαγὲς σκυροκονίαμα (μπετὸν ἀρμέ), χρησιμοποιούμενον κυρίως ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τόσον τὸ ξύλον, ὅσον καὶ τὸν σίδηρον εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν στεγῶν. Διὰ μικρὰ ἀνοίγματα ἡ χρησιμοποίησις τοῦ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν στεγῶν εἶναι πολὺ εὔκολος καὶ ἐπιτρέπει τὴν κατασκευὴν στεγῶν ὁριζοντίων ἀλλὰ καὶ διὰ μεγάλα ἀνοίγματα ἡ χρησιμοποίησίς του δὲν εἶναι πολὺ δύσκολος, ἂν καὶ διὰ τὴν ἐπικάλυψιν λίαν μεγάλων ἀνοιγμάτων ἐξακολουθοῦσι νὰ προτιμῶνται ἀκόμη αἱ σιδηραῖ στέγαι. Ἡ χρῆσις τοῦ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος ἐπεκτείνεται συνεχῶς, λόγῳ τοῦ ὅτι παρέχει κατασκευὰς ὡραίας αἰσθητικῶς καὶ συγχρόνως μὴ ἀπαιτούσας οὐδεμίαν σχεδὸν συντήρησιν.

Πλὴν τοῦ ἀνοίγματος, καὶ ὁ σκοπὸς πολλάκις τοῦ στεγαζομένου χώρου ἐπηρεάζει εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὑλικοῦ τῆς κατασκευῆς τῆς στέγης. Οὕτω τὰ ἐργοστάσια, αἱ μεγάλαι ἀποθῆκαι, τὰ ὑπόστεγα τῶν σιδηροδρόμων, τὰ κτήρια τῶν ἐκθέσεων, θεάτρων κλπ., δὲν στεγάζονται, σχεδὸν οὐδέποτε, διὰ ξυλίνης στέγης, προτιμωμένων τῶν ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος ἢ τῶν ἐκ σιδήρου στεγῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ἐπιδρᾷ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὑλικοῦ κατασκευῆς τῆς στέγης καὶ τὸ εἶδος αὐτῆς. Οὕτω διὰ τὰς συνήθεις στέγας χρησιμοποιοῦνται καὶ τὰ προαναφερθέντα τρία εἴδη ζευκτῶν. Διὰ τὰς ὁριζοντίους στέγας, σχεδὸν κατὰ κανόνα, χρησιμοποιεῖται σήμερον τὸ σιδηροπαγὲς σκυρόδεμα. Διὰ τοὺς θόλους χρησιμοποιεῖται ἐπίσης, κατὰ γενικὸν σχεδὸν κανόνα σήμερον, τὸ ὡπλισμένον σκυροκονίαμα, σπανίως δὲ ἄοπλον τοιοῦτον ἢ λίθοι φυσικοὶ ἢ τεχνητοί.

Αἱ ξύλιναι καὶ αἱ μικταὶ στέγαι, ὅπως καὶ οἱ θόλοι, ἐξετάζονται ὑπὸ τῆς *οἰκοδομικῆς*, αἱ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος καὶ αἱ ἐκ σιδήρου τοιαῦται ἐξετάζονται ἀπὸ τὰ εἰδικὰ τμήματα τῆς *δομικῆς*, τὰ ἐξετάζοντα γενικῶς τὰς ἐκ τῶν ὑλικῶν τούτων κατασκευάς.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθέντων ὑλικῶν, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν στεγῶν καὶ πολλὰ ἄλλα, ὅπως φυσικοὶ καὶ τεχνητοὶ λίθοι, ἐλάσματα μεταλλικά, ἐκ σιδήρου, ψευδαργύρου, χαλκοῦ καὶ μολύβδου, ἀσφαλτώδης χάρτης, διάφορα κονιάματα κλπ., διὰ τὴν ἐπικάλυψιν αὐτῶν καὶ ὡς βοηθητικὰ ὑλικὰ τῆς κατασκευῆς των.

Φορτία καὶ ὑπολογισμὸς τῶν στεγῶν. Τὰ φορτία, τὰ ὁποῖα προσβάλλουσι τὰς στέγας καὶ ἐνεργοῦσιν ἐπ' αὐτῶν, εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

α') Τὸ ἴδιον βάρος τῆς στέγης, τὸ ὁποῖον διακρίνεται εἰς τὸ βάρος τοῦ ἐπιστεγάσματος καὶ τῶν ἐπιτεγίδων, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσι, καὶ εἰς τὸ βάρος τοῦ ζευκτοῦ μετὰ τῶν συνδέσμων καὶ τῶν τεγίδων. Τὸ πρῶτον ἐκτιμᾶται συνήθως κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον κεκλιμένης ἐπιφανείας, ἐνῷ τὸ δεύτερον ἐκτιμᾶται κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον ὁριζοντίας προβολῆς τῆς στέγης, τελικῶς ὅμως καὶ τὸ πρῶτον ἀνάγεται εἰς φορτίον ἀνὰ μ² ὁριζοντίας προβολῆς τῆς στέγης, διὰ διαιρέσεως αὐτοῦ διὰ τοῦ συνημιτόνου τῆς γωνίας κλίσεως τοῦ ἄνω πέλματος τοῦ ζευκτοῦ.

Τὸ ἴδιον βάρος τοῦ ἐπιστεγάσματος καὶ τῶν ἐπιτεγίδων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ ἐπικαλύμματος καὶ δίδεται διὰ πινάκων, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ ἐπικαλύμματος τούτου. Τὸ βάρος τῶν ζευκτῶν μετὰ τῶν συνδέσμων καὶ τῶν τεγίδων δὲν δύναται νὰ προεκτιμηθῇ ἀκριβῶς, λόγῳ τῆς παρεμβολῆς τοῦ ζευκτοῦ. Γενικῶς χωρίζονται αἱ στέγαι εἰς *ἐλαφρὰς* καὶ εἰς *βαρείας*, ἀναλόγως τοῦ ἂν τὸ βάρος τοῦ ἐπικαλύμματος αὐτῶν εἶναι μικρότερον ἢ ὑπερβαίνῃ τὰ 50 χλγρ. ἀνὰ μ² κεκλιμένης ἐπιφανείας. Δι' ἐλαφρὰς σιδηρᾶς στέγας δέχονται 20 μέχρι 30 χλγρ/μ² ὁριζοντίας προβολῆς καὶ διὰ βαρείας 30 ἕως 50 χλγρ/μ² ὁριζοντίας προβολῆς ὡς βάρος τῶν ζευκτῶν μετὰ τῶν συνδέσμων.

β') Τὸ βάρος τῆς χιόνος, ἡ ὁποία πιθανῶς θὰ φορτίσῃ τὴν στέγην. Εἰς τὰ βόρεια κλίματα δέχονται ὡς ὕψος τῆς ἐπὶ ὁριζοντίου ἐπιφανείας πιπτούσης χιόνος τὰ 60 ἑκ., ἤτοι δέχονται ἐπὶ ὁριζοντίων ἐπιφανειῶν φορτίον ἐκ τῆς χιόνος ἴσον πρὸς 75 χλγ/μ², λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ εἰδικὸν βάρος τῆς χιόνος εἶναι 125 χλγ/μ³. Διὰ τὸ ἴδικόν μας κλῖμα δεχόμεθα ὡς φορτίον ἐκ τῆς χιόνος 50 χλγ/μ² ὁριζοντίας ἐπιφανείας. Τὸ φορτίον τοῦτο διὰ κεκλιμένας ἐπιφανείας δέον νὰ ἐλαττωθῇ, καθόσον, αὐξανούσης τῆς κλίσεως, ἐλαττοῦται τὸ ὕψος τῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ταύτης συγκρατουμένης χιόνος. Κατόπιν τούτου τὸ διὰ τὰς στέγας φορτίον ἐκ τῆς χιόνος λαμβάνεται ἴσον πρὸς 50 συν α χλγ/μ² ὁριζοντίου προβολῆς αὐτῆς, ἔνθα α ἡ κλίσις τοῦ ἄνω πέλματος τῶν ζευκτῶν.

γ') Ἡ πίεσις τοῦ ἀνέμου, ἥτις λαμβάνεται διὰ κατασκευὰς μέχρις ὕψους 15 μ. ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἴση πρὸς 100 χλγ/μ² καθέτως προβαλλομένης ἐπιφανείας, ἢ ἐπειδὴ δεχόμεθα τὸν ἄνεμον ἐνεργοῦντα ὁριζοντίως ἴση πρὸς 100 χλγ/μ² κατακορύφου ἐπιφανείας ἐπικαλύψεως τῆς στέγης. Διὰ κατασκευὰς ὕψους 15 μέχρι 25 μ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, τὸ ἐκ τοῦ ἀνέμου φορτίον λαμβάνεται ἴσον πρὸς 125 χλγ/μ², καὶ διὰ ὕψη ἀνώτερα τῶν 25 μ. ἴσον πρὸς 150 χλγ/μ². Συνήθως λαμβάνεται πάντοτε ἡ πίεσις τῶν ἀνέμων ἴση πρὸς W_0=125 ἕως 150 χλγ/μ² κατακορύφου ἐπιφανείας παρ' ἡμῖν. Τὸ ἐκ τοῦ ἀνέμου ἐπὶ τῆς στέγης ἐνεργοῦν καθέτως ἐπὶ τὰς ἐπιφανείας ἐπικαλύψεως φορ-

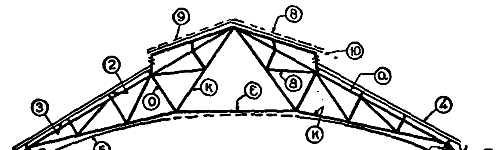

Ἐγκαρσία τομή

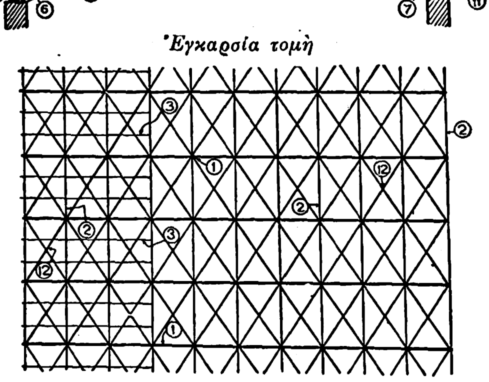

Κάτοψις

Σιδηρᾶ στέγη.

[1=Ζευκτὸν (α=ἄνω πέλμα, Κ=κάτω πέλμα, ε=ἑλκυστήρ, ο=ὀρθοστάτης, δ=διαγώνιος). 2 καὶ 3=σκελετός. 2=τεγίς. 3=ἐπιτεγίς. 4=ἐπιστέγασμα. 5=ὀροφή. 6=σταθερὸν ἐφέδρανον. 7=κινητὸν ἐφέδρανον. 8=φωταγωγός. 9=ἐπιστέγασμα δι' ὑέλων. 10=ἀεραγωγός. 11=ὑδρορρόη. 12=ἀντιανέμιοι σύνδεσμοι.]

τίον ἰσοῦται πρὸς W_0ημ²α χλγ/μ² κεκλιμένης ἐπιφανείας τῆς στέγης, ἔνθα α ἡ γωνία κλίσεως τοῦ ἄνω πέλματος αὐτῆς. Διὰ πολὺ μικρὰς γωνίας α, μέχρις α=25°, δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ φορτίον τοῦ ἀνέμου, αὐξανομένου κατά τι τοῦ φορτίου τῆς χιόνος.

δ') Τὰ δευτερεύοντα φορτία, ἅτινα εἶναι τὸ βάρος τῶν ἐργατῶν, οἵτινες ἐνδεχομένως θὰ ἐπισκευάσωσι τὴν στέγην, τὸ βάρος πιθανῶν δευτερευουσῶν κατασκευῶν ἐπὶ τῆς στέγης καὶ σπανιώτατα τὸ βάρος περισσοτέρων ἀνθρώπων, ἂν δι' ἰδίους λόγους ἡ στέγη δεχθῇ συνωστισμόν.

Τὰ ὡς ἄνω προσβάλλοντα τὰς στέγας φορτία διακρίνονται εἰς *μόνιμα*, ἅτινα διαρκῶς προσβάλλουσι τὰς κατασκευάς, καὶ εἰς *μεταβλητά*, τὰ ὁποῖα περιοδικῶς προσβάλλουσιν αὐτάς. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκει τὸ ἴδιον βάρος, καὶ εἰς τὴν δευτέραν πάντα τὰ λοιπὰ φορτία, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἐνεργῶσιν ἢ ὄχι ἐπὶ τῆς κατασκευῆς καὶ εἶναι δυνατόν, ἐὰν ὑπάρχωσι, νὰ ἐφαρμόζωνται καὶ εἰς τινα μέρη μόνον τῆς κατασκευῆς.

Κάθε φόρτισις ὑπὸ τῶν μεταβλητῶν φορτίων ὁμοῦ μετὰ τοῦ μονίμου φορτίου τῆς στέγης ἀποτελεῖ ἕνα συνδυασμὸν φορτίσεως αὐτῆς, καὶ διὰ νὰ καθορισθῶσιν αἱ διαστάσεις τῶν διαφόρων μερῶν τῶν ὅλης κατασκευῆς πρέπει νὰ εἶναι γνωστὸς ὁ συνδυασμός, ὅστις ἀπαιτεῖ τὰς μεγαλυτέρας διαστάσεις, ὁ δυσμενέστερος συνδυασμὸς φορτίσεως τῆς στέγης δηλαδή, ἤ, ὡς καλεῖται συνήθως, ἡ δυσμενεστέρα φόρτισις αὐτῆς. Ἐπειδὴ οἱ συνδυασμοὶ φορτίσεως τῆς στέγης εἶναι ὀλίγοι σχετικῶς, εἶναι εὔκολον νὰ εὑρεθῇ ὁ δυσμενέστερος ἐξ αὐτῶν διὰ κάθε μέλος τῆς κατασκευῆς. Κατόπιν τούτων, διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς δυσμενεστέρας ἐντατικῆς καταστάσεως τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς στέγης εὑρίσκονται διὰ τῶν μεθόδων τῆς στατικῆς αἱ δημιουργούμεναι ἐντατικαὶ καταστάσεις αὐτῶν χωριστὰ δι' ἕκαστον εἶδος φορτίσεως. Καταστρώνοντες εἰς πίνακας τὰ ὡς ἄνω εὑρισκόμενα ἀποτελέσματα διὰ κάθε φόρτισιν καὶ δι' ἕκαστον μέλος τῆς στέγης, εὑρίσκομεν εὐκόλως διὰ τῆς ὑπερθέσεως τῶν ὁμοιογενῶν ἐξετάσεων τὰς δυσμενεστέρας ἐπιβαρύνσεις. Αἱ συνήθεις φορτίσεις, αἵτινες θὰ ἐφαρμοσθῶσι χωριστά, εἶναι: φόρτισις διὰ τοῦ ἰδίου βάρους, φόρτισις διὰ χιόνος ὁλικῆς ἢ μερικῆς, φόρτισις ὑπὸ ἀνέμου, δεξιὰ ἢ ἀριστερά, καὶ φόρτισις ὑπὸ τῶν δευτερευόντων φορτίων, ἐὰν ὑπάρχωσι τοιαῦτα. Ἐνίοτε εἰς στέγας ἐλευθέρων χώρων, εἰς ὑπόστεγα, λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ὑποπίεσις τοῦ ἀνέμου, φόρτισις δηλαδὴ ἐκ τῶν κάτω ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἴση πρὸς 60 χλγ/μ² κεκλιμένης ἐπιφανείας τῆς στέγης καὶ ἐνεργοῦσα καθέτως ἐπ' αὐτῆς.

Συνήθεις στέγαι. Αἱ στέγαι, ἂν καὶ ἀποτελοῦσιν αὗται καθ' ἑαυτὰς κατασκευὰς ἐν τῷ χώρῳ, κατασκευὰς δηλαδὴ δυναμένας νὰ ὑποφέρωσι καὶ μεταφέρωσι φορτία ἐνεργοῦντα ἐπ' αὐτῶν καὶ ὁπωσδήποτε κατευθυνόμενα, διακρίνονται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν ζευκτῶν αὐτῶν. Οὕτως ἔχομεν τὰς στέγας, τῶν ὁποίων τὰ ζευκτὰ εἶναι ζευκτὰ ἐν τῷ χώρῳ, καὶ ἐκείνας, τῶν ὁποίων τὰ ζευκτὰ εἶναι ἐπίπεδα ζευκτά. Τὸ πρῶτον εἶδος τῶν ζευκτῶν τούτων, ἅτινα καλοῦνται καὶ πολυεδρικὰ ζευκτά, δὲν εἶναι συνήθη, καὶ δύνανται νὰ ἰσορροπήσωσι δυνάμεις ὁπωσδήποτε κατευθυνομένας. Τὸ δεύτερον εἶδος τῶν ζευκτῶν, τὰ ὁποῖα χωρίζονται εἰς τὰ δικτυωτὰ ἐπίπεδα ζευκτὰ καὶ εἰς τὰ ὁλόσωμα τοιαῦτα, εἶναι τὰ συνηθέστερα, καὶ δύνανται νὰ ὑποφέρωσι δυνάμεις κειμένας ἐν τῷ ἐπιπέδῳ μόνον αὐτῶν, χωρὶς ἐννοεῖται μὲ τοῦτο νὰ παύῃ ἡ στέγη ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς νὰ ἰσορροπῇ ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν δυνάμεων ὁπωσδήποτε κατευθυνομένων, διότι τὰ ἐπίπεδα ζευκτά, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τοὺς συνδέσμους καὶ τὸν σκελετὸν τῆς στέγης, ἀποτελοῦσι φορεῖς ἐν τῷ χώρῳ

Αἱ ξύλιναι, καθὼς καὶ αἱ μικταὶ στέγαι, ἔχουσι μικτὰ κατὰ κανόνα σχεδὸν δικτυωτά. Αἱ σιδηραῖ στέγαι, καὶ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος τοιαῦται, κατασκευάζονται ἀδιαφόρως μετὰ ζευκτῶν ὁλοσώμων ἢ δικτυωτῶν, προτιμωμένων πάντοτε τῶν δικτυωτῶν, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν ἐν γένει ὅπως τὰ διάφορα φορτία μεταβιβασθῶσιν εἰς τοὺς κόμβους αὐτῶν, ὁπότε τὰ διάφορα στοιχεῖα τῶν δικτυωμάτων τούτων, αἱ ῥάβδοι δηλαδὴ αὐτῶν, θὰ φορτίζωνται μονοαξονικῶς. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εὐκολύνει κατὰ πολὺ τοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ ἀρκοῦσι δι' αὐτοὺς τὰ ἐκ τῆς ἀντοχῆς τῶν ὑλικῶν γνωστὰ περὶ ἑλκυσμοῦ, θλίψεως καὶ λυγισμοῦ. Τὰ ὁλόσωμα ζευκτὰ δύνανται νὰ ἐπιβαρύνωνται εἰς κάμψιν καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν φορτία δύνανται νὰ ἐνεργῶσιν ὁπουδήποτε ἐπ' αὐτῶν.

Ἀναλόγως τῆς μορφῆς τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν στεγῶν, λαμβάνουσιν αὗται τὸν ἀνάλογον χαρακτηρισμόν. Οὕτως ἔχομεν στέγας μὲ τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιφανείας αὐτῶν ἐπιπέδους καὶ ἐπίσης στέγας μὲ τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῶν ἐπιφανείας καμπύλας. Αἱ πρῶται, αἵτινες ἀποτελοῦσι καὶ τὰς συνήθεις μορφὰς τῶν στεγῶν τῶν οἰκοδομῶν, διακρίνονται ἀναλόγως τοῦ πλήθους καὶ τῆς κλίσεως τῶν ἐπιπέδων ἐπιφανειῶν ἐπικαλύψεως τῆς στέγης, ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ συνηθέστερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

α') *Δικλινὴς στέγη* ἢ *μονόρρους* (κοιν. *μονόρριχτη*). Αὕτη ἐπικαλύπτεται ἀπὸ ἓν ἐπίπεδον κεκλιμένον. Τὰ ἐπ' αὐτῆς πίπτοντα ὑέτια ὕδατα ῥέουσι πρὸς τὸ ἓν μόνον μέρος αὐτῆς, ὑπαρχούσης μιᾶς μόνον γραμμῆς ἀπορροῆς τῶν ὑδάτων.

β') *Δικλινὴς στέγη* ἢ *δίρρους*, ἢ *ἀμφικλινής*, ἢ *σελλοειδὴς* (κοιν. *δίρριχτη*). Ἐπικαλύπτεται ὑπὸ δύο κεκλιμένων ἐπιπέδων συναντωμένων κατὰ μίαν γραμμὴν καὶ σχηματιζόντων ἐξωτερικῶς γωνίαν μεγαλυτέραν τῶν 180°.

Ἡ γραμμὴ συναντήσεως τῶν δύο ἐπιπέδων ἀποτελεῖ τὰ ὑψηλότερα σημεῖα τῆς στέγης καὶ καλεῖται διὰ τοῦτο *γραμμὴ κορυφῆς* τῆς στέγης. Ἡ τοιαύτη διάταξις τῶν ἐπιπέδων ἐπικαλύψεως τῆς στέγης ἐπιτρέπει τὸν διαχωρισμὸν τῶν ὑδάτων εἰς τὴν γραμμὴν κορυφῆς, ἡ ὁποία καλεῖται διὰ τοῦτο καὶ *διαχωριστικὴ γραμμὴ* ἢ *γραμμὴ διαχωρισμοῦ* τῶν ὑδάτων, κατὰ τρόπον ὥστε τὰ ὕδατα νὰ ῥέωσι πρὸς τὰ δύο ἑκατέρωθεν τῆς γραμμῆς κορυφῆς μέτωπα τῆς οἰκοδομῆς. Ἡ γραμμὴ κορυφῆς καλεῖται καὶ *γραμμὴ ῥάχεως*. Αἱ γραμμαὶ ῥάχεως (κοιν. *μαχιάδες*) δύνανται νὰ εἶναι ὁριζόντιαι ἢ κεκλιμέναι. Εἰς τὰς ἀμφικλινεῖς στέγας εἶναι συνήθως ὁριζόντιαι.

γ') *Τετρακλινὴς στέγη*, ἢ *τετράρρους*, ἢ *σκαφοειδὴς* (κοιν. *τετράρριχτη*). Αὕτη παρουσιάζει ἐξωτερικῶς τέσσαρας ἐπιφανείας ἐπικαλύψεως, συναντωμένας εἰς πέντε ἐν γένει γραμμὰς ῥάχεως, ἐκ τῶν ὁποίων συνήθως ἡ μία, ἡ μέση, εἶναι ὁριζοντία. Εἶναι δυνατόν, ὁσάκις τὸ στεγαζόμενον κτήριον παρουσιάζει ἐν κατόψει τετραγωνικὴν μορφήν, ἡ ἀνωτέρω μέση γραμμὴ ῥάχεως νὰ μηδενισθῇ, ἀπολήγουσα εἰς ἓν σημεῖον, τὴν *κορυφὴν* τῆς στέγης, ὅπως καλεῖται. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ὁπότε ἔχομεν στέγην πυραμιδοειδοῦς μορφῆς, αἱ γραμμαὶ ῥάχεως τῆς στέγης περιορίζονται εἰς τέσσαρας. Εἰς τὰς σκαφοειδεῖς στέγας τὰ ὕδατα ῥέουσι πρὸς τὰ τέσσαρα μέτωπα τῆς στεγαζομένης οἰκοδομῆς.

Digitized by Google

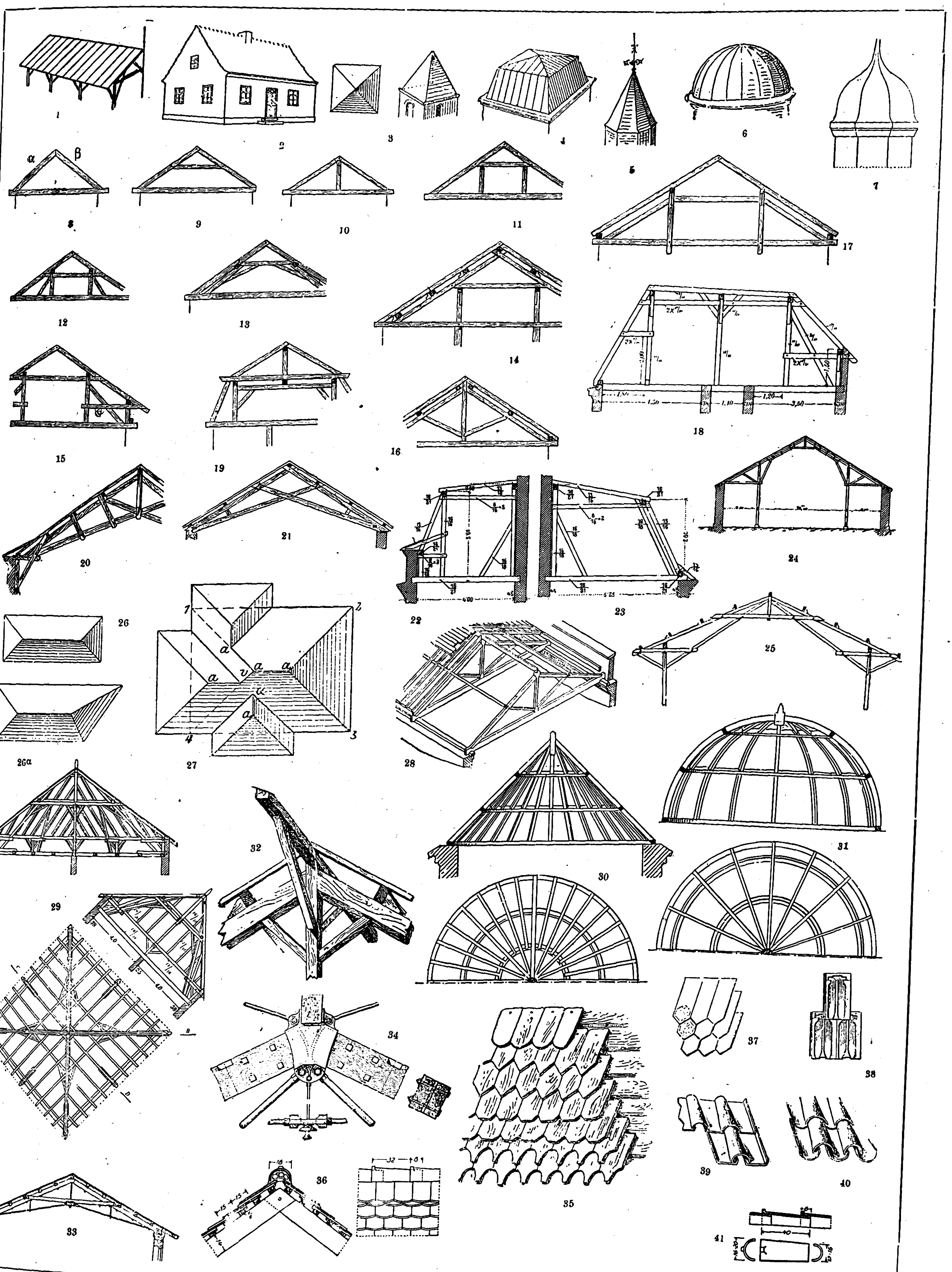

Ξύλιναι στέγαι,

ἕως 7. Γενικαὶ μορφαὶ στεγῶν: 1=μονοκλινής, 2=ἀμφικλινὴς ἢ δικλινής, 3=τετρακλινὴς πυραμοειδής, 4=πολυκλινὴς τύπου Μανσάρ, 5=πυραμοειδής, 6=ἡμισφαιροειδής, =κωδωνοειδής, 8 ἕως 25. Τύποι ἐπιπέδων ζευκτῶν στεγῶν: 8=συνήθων μικρῶν ἀνοιγμάτων, 9=μὲ ὁριζοντίαν ἀντηρίδα, 10=μὲ ὀρθοστάτην, 11 καὶ 12=μὲ ὁριζόντιον ἀντηρίδα καὶ ιτακορύφους στεγοστάτας, 13=μὲ ὁριζόντιον ἀντηρίδα καὶ πλαγίους στεγοστάτας, κατάλληλον διὰ σοφίτας. 14—17=συνθετώτεροι τύποι, 18=πολυκλινὲς ἀσύμμετρον ζευκτόν, εὐνοοῦν ἰν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐντὸς τῆς στέγης χώρου, 19=ζευκτὸν τύπου Mansard, ἐξαίρετον διὰ σοφίτας, 20 καὶ 21=ζευκτὰ στεγῶν δι' ἀντιστηρίξεις, 22 καὶ 23=δικλινεῖς ἀσύμμετροι ἔγαι τύπου Mansard, 24 καὶ 25=συνθετώτεραι μορφαὶ στεγῶν, 26 καὶ 26α=κάτοψις τετρακλινῶν σκαφοειδῶν στεγῶν. 27=κάτοψις συνήθων πολυκλινῶν στεγῶν. 28=γενικὴ διάταξις κλινοῦς στέγης. 29 ἕως 31. Ζευκτὰ στεγῶν ἐν τῷ χώρῳ: 29=τετρακλινὴς πυραμοειδής, 30=κωνοειδής, 31=ἡμισφαιροειδής, 32=λεπτομέρειαι συνδέσεως στοιχείων ξυλίνης στέγης, =μικτὴ στέγη, 34=λεπτομέρειαι συνδέσεως στοιχείων μικτῆς στέγης, 35 ἕως 41. Ἐπικαλύμματα στεγῶν: 35=διὰ ξυλίνων πλακῶν, 36 καὶ 37=δι' ἐπιπέδων κεράμων, 38=διὰ πτυχωτῶν κεράμων τύπου Μασσαλίας, 39=δι' αὐλακωτῶν, ἐπιπέδων καὶ κυρτῶν κεράμων, 40=διὰ συνήθων αὐλακωτῶν κεράμων, 41=δι' αὐλακωτῶν κεράμων μετ' ἐξοχῆς.

Digitized by Google

δ) ***Σύνθετος, στέγη** ἢ μικτή, ἢ συνήθης πολυκλινής, ἢ πολύρρους* (κοιν. *πολύρριχτη*). Ἡ στέγη τῆς μορφῆς ταύτης, ἐφαρμοζομένη διὰ στεγάσεις κτιρίων μὲ πολλὰς πτέρυγας, ἀποτελεῖ σύμπλεγμα ἁπλοῦν ἢ περίπλοκον, ἀναλόγως τῆς κατόψεως τοῦ περιγράμματος τοῦ κτηρίου. Εἰς τὰς μικτὰς στέγας παρουσιάζεται καὶ περίπτωσις τῆς συναντήσεως δύο ἐπιπέδων, ἐκ τῶν ἐπικαλυπτόντων τὴν στέγην, κατὰ γωνίαν μικροτέραν ἐξωτερικῶς τῶν 180°. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὰ ἐπὶ τῶν ἀντιστοίχων ἐπιπέδων πίπτοντα ὄμβρια ὕδατα συγκεντροῦνται εἰς τὰς κορυφὰς τῶν διέδρων τούτων γωνιῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ γραμμαὶ αὗται τῶν κορυφῶν καλοῦνται *γραμμαὶ αὔλακος* (κοιν. *ντερέδες*). Δέον νὰ καταβάλλεται προσοχὴ κατὰ τὴν μελέτην τῶν τοιούτων στεγῶν, ὅπως μὴ παρουσιάζωνται ὁριζόντιαι γραμμαὶ αὔλακος καὶ ἐπίσης κατὰ τὴν κατασκευήν, ἵνα μὴ τὰ συγκεντρούμενα ὕδατα διαφεύγωσι πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς στέγης. Εἰς τὰς στέγας τῆς παρούσης μορφῆς τὰ ὕδατα ρέουσι πρὸς διαφόρους διευθύνσεις, πρὸς τὰς γραμμὰς αὔλακος καὶ τὰ μέτωπα τῆς ἐστεγασμένης οἰκοδομῆς.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω κυρίων μορφῶν τῶν δι' ἐπιπέδων ἐπικαλυπτομένων στεγῶν, ὑπάρχουσι ποικίλαι ἄλλαι μορφαί, φερόμεναι ὑπὸ διάφορα ὀνόματα. Οὕτως ἔχομεν τὰς *πυραμιδοειδεῖς στέγας*, αἵτινες παρουσιάζουσιν ἐξωτερικῶς τὴν μορφὴν πυραμίδος καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι στέγαι ἐν τῷ χώρῳ, τὰς στέγας τὰς ἐπικαλυπτομένας μὲ τεθλασμένα ἐπίπεδα, ὅπως αἱ *στέγαι τύπου Μανσάρ* (Mansard), εἰς τὰς ὁποίας τὰ πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν ρέοντα ὕδατα ἀκολουθοῦσι πλείονα τοῦ ἑνὸς καὶ συνήθως δύο ἐπίπεδα, μὲ διάφορον κλίσιν ἕκαστον κλπ.

Αἱ μὲ καμπύλην ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν στέγαι λαμβάνουσι καὶ αὗται, ἀναλόγως τῆς μορφῆς τῆς καμπυλότητος τῶν ἐπιφανειῶν των, διάφορα ὀνόματα. Οὕτως ἔχομεν τὰς *κυλινδρικὰς στέγας*, τὰς *κωνικάς*, τὰς *σφαιρικάς*, τὰς *κωδωνοειδεῖς*, κλπ.

Ἡ κλίσις τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιφανειῶν τῶν στεγῶν κανονίζεται ἀναλόγως τοῦ χρησιμοποιηθησομένου ἐπικαλύμματος, κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν εὐστάθειαν τοῦ ἐπικαλύμματος τούτου καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῆς κατολισθήσεως καὶ καταπτώσεως ἢ τῆς ἀναρπαγῆς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ταχίστην ἀπομάκρυνσιν τῶν ὑδάτων καὶ τὴν παρακώλυσιν τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς στέγης. Ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης ἀπόψεως συμφέρει, ὅπως αἱ ἐξωτερικαὶ ἐπιφάνειαι τῶν στεγῶν γίνωνται ὅσον τὸ δυνατὸν μὲ ἀποτομωτέρας κλίσεις· τὸ τοιοῦτον ὅμως ἐπιφέρει αὔξησιν τῆς δαπάνης κατασκευῆς τῆς στέγης, δεδομένου ὅτι αὗται γίνονται ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν ὀγκωδέστεραι. Ἡ κλίσις τῆς στέγης κανονίζεται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ κλῖμα τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ εἰς τὸν τόπον, ἔνθα ἡ στεγαζομένη οἰκοδομή. Οὕτω λ. χ. εἰς τὰς βορείους χώρας, ὅπου ἡ χιὼν πίπτει εἰς μεγάλας ποσότητας, κατασκευάζουσι τὰς στέγας μὲ μεγάλας κλίσεις, κατὰ τρόπον ὥστε ν' ἀποφεύγεται ἡ συγκέντρωσις μεγάλης ποσότητος χιόνος ἐπ' αὐτῆς καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ἐκ τούτου ἐπιβάρυνσίς της.

Ξύλιναι στέγαι. Ἀποτελοῦσιν αὗται τὸ συνηθέστερον μέσον στεγάσεως τῶν συνήθων οἰκοδομῶν.

Εἰς τὴν ἁπλουστέραν μορφὴν τῆς στέγης (κοιν. *κόρφιασμα*), τὰ ζευκτὰ (κοιν. *ψαλίδια*) συνδέονται εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῶν (τὸ *σταύρωμα*), ὅπου συναντῶνται οἱ δύο *ἀμείβοντες* (τὰ *ψαλίδια*) διὰ μιᾶς δοκοῦ, ἡ ὁποία διήκει κατὰ μῆκος τῆς στέγης. Ἡ δοκὸς αὕτη, καλουμένη *κορυφαία μηκίς*, ἢ *κορυφομηκὶς* ἢ *κολοφὼν* (κοιν. *μακράτσι*), χρησιμεύει ὡς σύνδεσμος τῆς στέγης. Διὰ μεγαλύτερα ἀνοίγματα προστίθενται καὶ ἄλλα ξύλα κατακόρυφα (*ὀρθοστάται* ἢ *τεγοστάται*, κοιν. *μπαμπᾶδες*) πλάγια (*πλάγιοι τεγοστάται*, ἢ *πλάγιαι ἀντηρίδες* ἢ ἁπλῶς *ἀντηρίδες*, κοιν. *ντιστέκια*) ἢ ὁριζόντια (*ὁριζόντιαι ἀντηρίδες*), κείμενα πάντα εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ζευκτοῦ καὶ ἀποτελοῦντα μετὰ τῶν ἀμειβόντων καὶ τοῦ πέλματος ἢ ἑλκυστῆρος ἓν ἐπίπεδον δικτύωμα. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς δικτυώσεως τῶν ζευκτῶν στέγης τινὸς λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ὕπαρξις τυχὸν ἐνδιαμέσων τοίχων, εἰς τοὺς ὁποίους δύναται νὰ στηριχθῇ ἡ στέγη.

Εἰς τὰς ἀξιολογωτέρας ξυλίνας στέγας κατασκευάζονται ζευκτά τινα, ἰσχυρότερα τῶν λοιπῶν, καὶ εἰς τὰ ζευκτὰ ταῦτα στηρίζονται τὰ ἄλλα, ἅτινα παρεμβάλλονται μεταξὺ τῶν ἰσχυρῶν τούτων ζευκτῶν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα καλοῦνται *πρωτεύοντα ζευκτὰ* ἢ *κύρια ζευκτά*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ λοιπά, ἅτινα καλοῦνται *δευτερεύοντα ζευκτά*. Τὰ πρωτεύοντα ζευκτὰ τίθενται κατ' ἀποστάσεις 4 μέχρι 5 μ. συνήθως, τὰ δευτερεύοντα δέ, ἅτινα στηρίζονται διὰ καταλλήλων μηκίδων ἐπὶ τῶν κυρίων ζευκτῶν, τίθενται κατ' ἀποστάσεις 0,80 μ. μέχρις 1,20 μ. συνήθως.

Ἀναλόγως τῆς μορφῆς τῆς δικτυώσεως καὶ τοῦ τρόπου στηρίξεως τῶν ἀμειβόντων τῶν ζευκτῶν τῶν στεγῶν, διακρίνομεν ταύτας ὑπὸ διάφορα ὀνόματ. Οὕτω λ. χ. ἔχομεν στέγας μὲ ὀρθοστάτας, στέγας μὲ ὁριζοντίας ἀντηρίδας, στέγας μὲ μηκίδας, κλπ.

Πολλάκις ὁ μεταξὺ ὀροφῆς καὶ ἐπιστεγάσματος χῶρος τῆς στέγης χρησιμοποιεῖται ὡς κατοικία ἢ ἀποθήκη, κατασκευαζομένου τοῦ καλουμένου *ὑπερῴου* διαμερίσματος ἢ *δώματος* ἢ *σοφίτας*. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, αἵτινες συνήθως ἀπαντῶνται εἰς τὰς χώρας ἔνθα, λόγῳ τῆς ἀφθονίας των χιόνων, δίδουσιν εἰς τὰς στέγας μεγάλας κλίσεις, ἐπιτρεπούσας τὴν δημιουργίαν μεγάλων ἐλευθέρων χώρων ἐντὸς αὐτῶν, γίνονται εἰδικαὶ κατασκευαὶ τῶν ζευκτῶν. Πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ ἐκμεταλλευσίμου χώρου τῆς στέγης δίδονται εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιφανείας τῶν στεγῶν διπλαῖ κλίσεις, ὁπότε ἔχομεν τὰς καλουμένας *στέγας Mansard*. Ὁ καθορισμὸς τῶν κλίσεων τῶν τοιούτων στεγῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν προορισμὸν τῶν ὑπερῴων καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ στεγαζομένου κτηρίου. Αἱ στέγαι Mansard εὐκολύνουσι τὴν κατασκευὴν δύο ὀρόφων ἐντὸς τῆς στέγης.

Ὅταν δὲν ὑπάρχουν ἐνδιάμεσα σημεῖα στηρίξεως τῆς στέγης καὶ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ στηριχθῶμεν μόνον εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους τοῦ στεγαζομένου χώρου, ἂν καὶ ἡ ἀπόστασις αὐτῶν εἶναι μεγάλη, κατασκευάζονται αἱ καλούμεναι *ἀνηρτημέναι στέγαι* καὶ αἱ *στέγαι δι' ἀντιστηρίξεως*. Εἰς τὰς πρώτας ὑπάρχει ἑλκυστήρ, ἀναρτώμενος ἀπὸ τὴν λοιπὴν κατασκευήν. Εἰς τὰς δευτέρας δὲν ὑπάρχει ἑλκυστὴρ συνήθως καὶ ἐφαρμόζονται αὗται εἰς τὴν ἐπικάλυψιν ἐκκλησιῶν καὶ χώρων συναθροίσεως κοινοῦ ἐν γένει, διότι ἐπιτρέπουσι τὴν κατασκευὴν καμπύλης ὀροφῆς, παρουσιαζούσης αἰσθητικῶς ὡραίαν ὄψιν. Πολλάκις δὲν κατασκευάζεται εἰς τὰς τοιαύτας στέγας ὀροφή, ἀλλ' ἐπεξεργάζονται καταλλήλως τὰ διάφορα ξύλα τῶν ζευκτῶν καὶ ἀφήνουσι ταῦτα νὰ εἶναι ὁρατά, παρουσιάζοντα ἓν ἁρμονικὸν ἀρχιτεκτονικὸν σύμπλεγμα.

Εἰς τὰς ξυλίνας στέγας τὰ ἐφέδρανα ἔχουσιν ἀντικατασταθῆ διὰ μηκίδων διηκουσῶν κατὰ μῆκος τῶν τοίχων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἑδράζονται τὰ ζευκτά. Αἱ μηκίδες αὗται, αἵτινες καλοῦνται *δοκοὶ ἑδράσεως* τῶν ζευκτῶν ἢ καὶ *στρωτῆρες* ἐνίοτε ἢ καὶ *δουροδοκοί*, τίθενται ἐπὶ τῆς στέψεως τῶν τοίχων καὶ παρὰ τὴν ἐσωτερικὴν παρειὰν αὐτῶν. Πολλάκις γίνεται ἑνιαία κατασκευὴ τοῦ ζευκτοῦ μετὰ τοῦ σκελετοῦ τῶν τοίχων, καὶ τότε τὰ ζευκτὰ μετὰ τοῦ σκελετοῦ τούτου ἀποτελοῦσιν ἕνα φορέα, στηριζόμενον καταλλήλως ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ἔδαφος.

Ὁ σκελετὸς τῶν ξυλίνων στεγῶν περιορίζεται συνήθως εἰς τὰς ἐπιτεγίδας μόνον, αἵτινες διατάσσονται καθέτως ἐπὶ τῶν ζευκτῶν, ὑποβάλλουσαι τοὺς ἀμείβοντας αὐτῶν καὶ εἰς κάμψιν.

Ὡς σύνδεσμοι τῶν ξυλίνων στεγῶν χρησιμοποιοῦνται αἱ μηκίδες, αἵτινες διὰ καταλλήλων ἀντηρίδων συνδέονται μετὰ τῶν κυρίων ζευκτῶν. Ἐνίοτε διὰ τὴν καλυτέραν σύνδεσιν τῶν ζευκτῶν, χρησιμοποιοῦνται πλάγια ξύλα, τιθέμενα ὑπὸ τοὺς ἀμείβοντας, καὶ συνδέονται δύο ἐγγὺς ἀλλήλων κύρια ζευκτὰ καθὼς καὶ τὰ παρεμβαλλόμενα τοιαῦτα.

Τὸ ἐπίστρωμα τοῦ ἐπιστεγάσματος ἀποτελεῖται συνήθως ἐκ σανιδώματος, πολλάκις ὅμως παραλείπεται, ὁπότε τὸ ἐπικάλυμμα ἑδράζεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὰς ἐπιτεγίδας.

Κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς στέγης καλὸν εἶναι, ὅταν ὑπάρχῃ ἀέτωμα (περίπτωσις ἀμφικλινοῦς στέγης), νὰ τίθενται παρὰ τοὺς τοίχους τῶν ἀετωμάτων ξύλινα ζευκτὰ καὶ νὰ μὴ ἑδράζωνται αἱ ἐπιτεγίδες ἐπὶ τῶν τοίχων ἀπ' εὐθείας. Ἐπίσης καλὸν εἶναι ὅπως προβλέπεται ἀκόμη μία θυρὶς ἐπισκέψεως τῆς στέγης, ἡ ὁποία θὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως αὐτῆς, χωρὶς καταστροφὴν τῆς ὀροφῆς ἢ τοῦ ἐπιστεγάσματος αὐτῆς.

Αἱ ξύλιναι στέγαι ἐφαρμόζονται συνήθως δι' ἀνοίγματα μέχρι 10 μ.· διὰ μεγαλύτερα ἀνοίγματα καθίστανται βαρεῖαι καὶ ἀντιαισθητικαὶ καὶ διὰ τοῦτο χρησιμοποιοῦνται, μέχρις 20 μ., συνήθως αἱ μικταὶ στέγαι.

Μικταὶ στέγαι. Εἰς ταύτας ἀντικαθίστανται τὰ ἑλκυόμενα τμήματα τῶν ζευκτῶν διὰ σιδηρῶν ράβδων, καταλλήλως συνδεομένων μὲ τὰς ξυλίνας. Ἐνίοτε ὁ σίδηρος χρησιμοποιεῖται εἰς ταύτας πρὸς ἀντικατάστασιν καὶ τινων θλιβομένων ἀντηρίδων. Πάντως εἰς τὰ ζευκτὰ τῶν μικτῶν στεγῶν τὸ κάτω πέλμα κατασκευάζεται ἐκ σιδήρου. Τὰ μικτὰ ζευκτὰ εἶναι ἐλαφρὰ καὶ πλεονεκτοῦσι τῶν σιδηρῶν διὰ τὰ ἀνοίγματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφαρμόζονται, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἀπαιτοῦσιν, ὡς ἐκεῖνα, εἰδικοὺς ἐργάτας διὰ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν. Αἱ μορφαὶ τῶν ζευκτῶν τῶν ἐκ ξύλου καὶ σιδήρου μικτῶν στεγῶν εἶναι αἱ αὐταὶ σχεδὸν μὲ τὰς τῶν σιδηρῶν στεγῶν.

Εἰς τὴν περίπτωσιν μικτῶν στεγῶν δὲν κατασκευάζεται συνήθως ὀροφή, οὐχ ἧττον ὅμως πολλάκις κατασκευάζεται καὶ τοιαύτη, στηριζομένη ἢ ἀναρτωμένη καταλλήλως ἀπὸ τῶν ζευκτῶν.

Εἰς τὰς μικτὰς στέγας δέον νὰ ἐφιστᾶται ἡ προσοχὴ εἰς τὴν δυνατότητα τῆς χαλαρώσεως τῶν ἑλκυστήρων, ἡ ὁποία δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ζημίας. Ἡ τάνυσις καὶ ρύθμισις τῶν ἑλκυστήρων ἐπιτυγχάνεται διὰ καταλλήλων *ἐντατήρων* ἢ *σφιγκτήρων*, οἵτινες ἀποτελοῦνται ἀπὸ σωλῆνα φέροντα ἐσωτερικῶς πρὸς τὰ ἄκρα αὐτοῦ ἀντιθέτους κοχλιώσεις, δυναμένας νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐπὶ ἀντιστοίχων ἑλικώσεων τῶν ἑλκυστήρων, οἵτινες ἀποτελοῦνται εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀπὸ δύο τεμάχια ἕκαστος. Διὰ περιστροφῆς τοῦ περιβάλλοντος τὰ ἄκρα τῶν ἑλκυστήρων τοιούτου σωλῆνος, ἢ περικοχλίου, ταῦτα πλησιάζουσιν ἢ ἀπομακρύνονται, ἀναλόγως τῆς φορᾶς περιστροφῆς.

Σιδηραῖ στέγαι. Διακρίνονται καὶ αὗται, ὅπως καὶ πᾶσαι αἱ συνήθεις στέγαι, εἰς στέγας μὲ ζευκτὰ πολυεδρικά, ἀποτελοῦντα φορεῖς ἐν τῷ χώρῳ, καὶ εἰς στέγας μὲ ἐπίπεδα ζευκτά. Τὰ τελευταῖα ταῦτα, ὁλόσωμα ἢ ἀρθρωτά, διακρίνονται ἀπὸ καθαρῶς στατικῆς ἀπόψεως εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας:

α') Εἰς τὰ *ἁπλᾶ ἀμφιέρειστα ζευκτά*, τὰ ὁποῖα ἔχουσι δύο σημεῖα στηρίξεως, δύο ἐφέδρανα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν σταθερὸν καὶ τὸ ἕτερον κινητόν. Χαρακτηρίζονται τὰ ζευκτὰ ταῦτα καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι διὰ κατακόρυφα φορτία προξενοῦσι κατακορύφους ἀντιδράσεις. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ζευκτῶν διακρίνεται εἰς διαφόρους ἄλλας κατηγορίας, ἀναλόγως τῆς μορφῆς αὐτῶν. Οὕτως ἔχομεν τὰ *ἀμφικλινῆ συμμετρικὰ ζευκτά*, τὰ *ἀμφικλινῆ ἀσύμμετρα*, τὰ *μονοκλινῆ ζευκτά*, τὰ *ἀμφικλινῆ προέχοντα* καὶ *ἀμφιπροέχοντα* ζευκτὰ καὶ τὰ *μονοκλινῆ προέχοντα* ἢ *ἀμφιπροέχοντα ζευκτά*. Εἰς τοὺς ἀνωτέρω χαρακτηρισμοὺς ἡ κλίσις ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ ἄνω πέλμα τῶν ζευκτῶν.

Εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τὰ ζευκτὰ εἶναι, ὅπως συμβαίνει συνηθέστερον, δικτυωτά, λαμβάνουσι ταῦτα, καὶ αἱ στέγαι μετ' αὐτῶν, διάφορα ὀνόματα, ἀναλόγως τῆς μορφῆς τῆς δικτυώσεως. Οὕτως ἔχομεν τὰ *τριγωνικὰ* ἢ *γερμανικὰ ζευκτά*, τὰ *ἀγγλικὰ ζευκτά*, τὰ *βελγικά*, τὰ *ζευκτὰ Πολονσώ*, τὰ *σκαλινὰ ζευκτὰ* κλπ.

β') Εἰς τὰ *μονόπακτα ζευκτὰ* ἢ τοὺς *προβόλους*, οἵτινες εἶναι μονοκλινεῖς ἢ ἀμφικλινεῖς καὶ στηρίζονται μόνον κατὰ ἓν σημεῖον αὐτῶν διὰ πλήρους πακτώσεως.

γ') Εἰς τὰ *συνεχῆ ζευκτά*, τῶν ὁποίων ἡ στήριξις γίνεται εἰς πολλὰ σημεῖα δι' ἑνὸς σταθεροῦ ἐφεδράνου καὶ τῶν λοιπῶν κινητῶν.

δ') Εἰς τὰ *συνεχῆ ἀρθρωτὰ ζευκτά*, τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουσι μὲ τὰ προηγούμενα, ἀλλ' ἔχουσι παρεμβεβλημένας μεταξὺ τῶν στηριγμάτων αὐτῶν ἀρθρώσεις, καθιστώσας τὸν ὅλον φορέα στατικῶς ὡρισμένον.

ε') Εἰς τὰ *τοξοειδῆ ζευκτά*, ἅτινα παρέχουσι καὶ διὰ κατακόρυφα φορτία πλαγίας ἀντιδράσεις καὶ τὰ ὁποῖα διακρίνονται, ἀναλόγως τῆς στηρίξεως καὶ τοῦ ἂν ἔχωσιν ἀρθρώσεις, εἰς *ἀμφιπεπακτωμένα ζευκτά*, εἰς *διαρθρωτά*, *τριαρθρωτὰ* κλπ.

Ἀναλόγως τῶν ὡς ἄνω εἰδῶν τῶν ζευκτῶν, διακρίνονται καὶ αἱ στέγαι εἰς *ἀμφιερείστους*, εἰς *συνεχεῖς*, *τοξοειδεῖς* κλπ. Ἐπίσης, πλὴν τῶν ὡς ἄνω εἰδῶν, διακρίνονται καὶ αἱ *πλαισιωταὶ στέγαι*, αἵτινες εἶναι ὁλόσωμοι συνήθως, μὲ γωνίας ἀκάμπτους.

Εἰς τὰς σιδηρᾶς στέγας δέον νὰ κατατάξωμεν καὶ τὸ νεωστὶ ἐφαρμοζόμενον εἶδος αὐτῶν, τὰς *αἰωρουμένας* ἢ *κρεμαστὰς στέγας*. Αἱ στέγαι αὗται χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν στέγασιν τῶν χώρων σταθμεύσεως ἀεροπλάνων καὶ ἀεροπλοίων καὶ παρέχουσι, λόγῳ τῶν μεγάλων ἀνοιγμάτων αὐτῶν καὶ τῆς συγχρόνου ἐλλείψεως τῶν ἐνδιαμέσων στύλων, μεγάλην ἄνεσιν εἰς τὴν κυκλοφορίαν ἐντὸς τῶν στεγαζομένων χώρων. Ἡ κατασκευὴ τῶν στεγῶν τούτων στηρίζεται εἰς τὴν θεωρίαν τῆς κατασκευῆς τῶν κρεμαστῶν γεφυρῶν.

Αἱ τεγίδες καὶ αἱ ἐπιτεγίδες τῶν σιδηρῶν στεγῶν εἶναι συνήθως καὶ αὗται σιδηραῖ, πολλάκις ὅμως κατασκευάζονται καὶ ξύλιναι. Οἱ σύνδεσμοι κατασκευάζονται διὰ συνδέσεως ὑπὸ ράβδων τῶν παρακειμένων ζευκτῶν, καὶ διατάσσονται γενικῶς ὡς δικτυώματα, μὲ τὰ ἐπίπεδα αὐτῶν κάθετα ἐπὶ τὰ ἐπίπεδα τῶν ζευκτῶν, κατὰ τρόπον ὥστε τὰ ἄνω πέλματα αὐτῶν, ὅπως καὶ αἱ τεγίδες, νὰ ἀποτελῶσι μέλη τῶν δικτυωμάτων τῶν συνδέσμων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀντιανεμίων συνδέσμων στέγης τινὸς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς. Εἰς μικρὰς στέγας περιοριζόμεθα συνήθως εἰς ἕνα σύνδεσμον, διατασσόμενον μεταξὺ τῶν δύο μεσαίων ζευκτῶν, ἂν ὑπάρχουν μετωπικοὶ τοῖχοι, καὶ εἰς δύο συνδέσμους, μεταξὺ τῶν δύο ἑκατέρωθεν ἀκραίων ζευκτῶν, ὅταν δὲν ὑπάρχουν μετωπικοὶ τοῖχοι.

Στέγαι ἐξ ὡπλισμένου σκυροδέματος. Ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος στεγῶν συνεχῶς ἐξαπλοῦται, πρὸς ἀντικατάστασιν τόσον τῶν συνήθων ξυλίνων στεγῶν, ὅσον καὶ αὐτῶν τῶν σιδηρῶν. Τὸ μόνον μειονέκτημά του εἶναι τὸ εὐθερμαγωγὸν σχετικῶς αὐτοῦ. Παρὰ τοῦτο, ἐπειδὴ τελευταίως ἔχουσιν εὑρεθῆ μέσα αὐξάνοντα κατὰ πολὺ τὸ δυσθερμαγωγὸν τῶν τοιούτων στεγῶν, ἡ χρησιμοποίησίς των γενικεύεται, ὡς ἐπιτρέπουσα τὴν εὔκολον κατασκευὴν ὁριζοντίων στεγῶν, στεγῶν δυναμένων εὐκόλως νὰ μετατραπῶσιν εἰς πατώματα ὀρόφων τῶν μελλοντικῶς ὑπερυψωθησομένων καὶ διὰ τούτων στεγαζομένων κατασκευῶν. Πλὴν τούτων, καὶ ἡ ἔλλειψις ἀναγ-

Digitized by Google

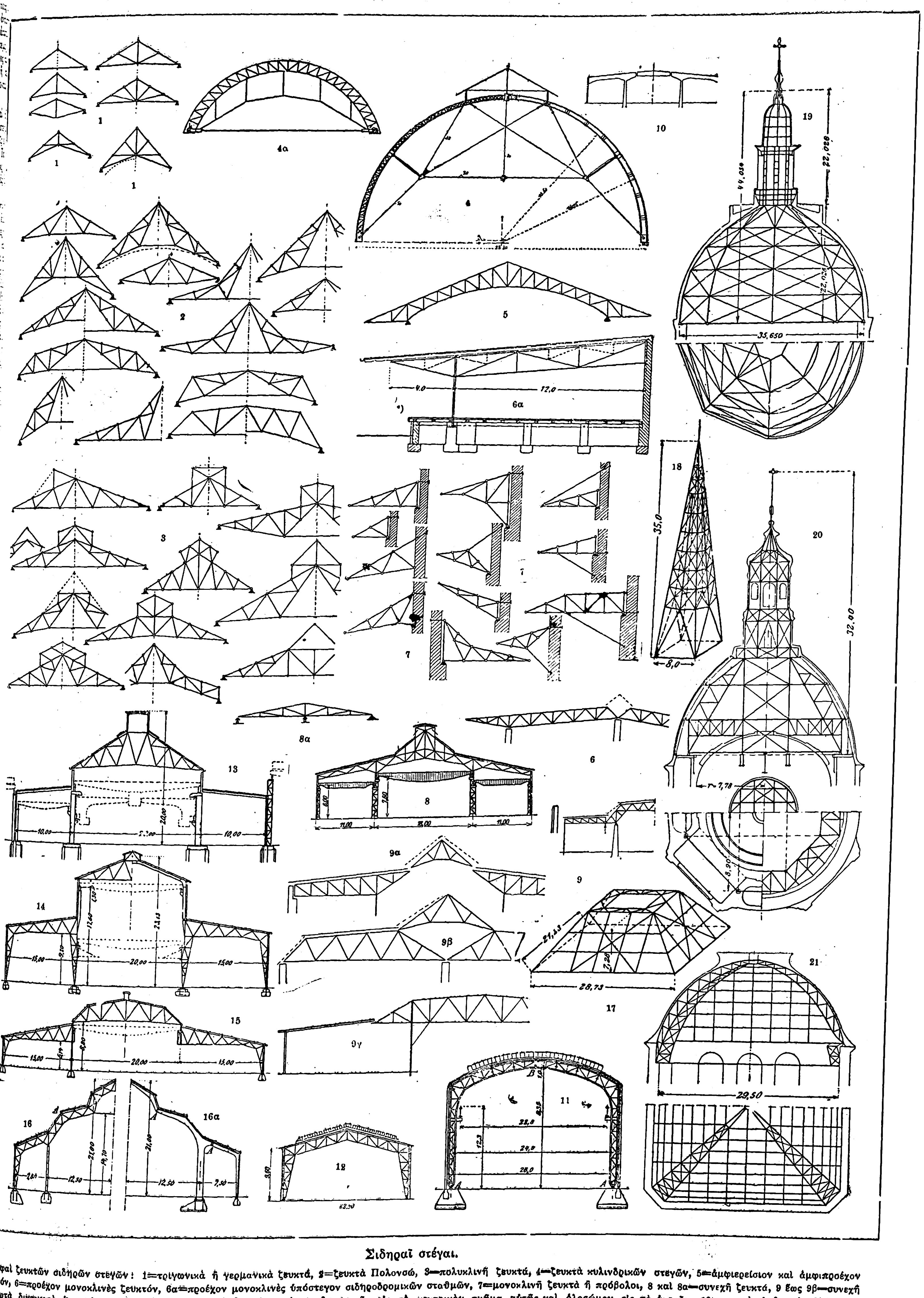

Σιδηραῖ στέγαι.

[Μορφαὶ ζευκτῶν σιδηρῶν στεγῶν: 1=τριγωνικὰ ἢ γερμανικὰ ζευκτά, 2=ζευκτὰ Πολονσώ, 3=πολυκλινῆ ζευκτά, 4=ζευκτὰ κυλινδρικῶν στεγῶν, 5=ἀμφιερείσιον καὶ ἀμφιπροέχον ζευκτόν, 6=προέχον μονοκλινὲς ζευκτόν, 6α=προέχον μονοκλινὲς ὑπόστεγον σιδηροδρομικῶν σταθμῶν, 7=μονοκλινῆ ζευκτὰ ἢ πρόβολοι, 8 καὶ 8α=συνεχῆ ζευκτά, 9 ἕως 9β=συνεχῆ ἄρθρωτὰ δικτυωτὰ ζευκτά, 9γ=ζευκτὸν συνεχοῦς ἀρθρωτῆς στέγης, δικτυωτῆς εἰς τὸ κεντρικὸν τμῆμα αὐτῆς καὶ ὁλοσώμου εἰς τὰ ἄκραῖα, 10=συνεχὲς ἀρθρωτὸν ὁλόσωμον ζευκτόν, 11=ζευκτὸν δικτυωτῆς τριαρθρωτῆς στέγης, 12=διαρθρωτὴ στέγη (ζευκτόν), 13 ἕως 16α=μορφαὶ συνθέτων στεγῶν, ἐξ ἐπιπέδων ζευκτῶν, 17 ἕως 21=στέγαι καὶ ζευκτὰ ἐν τῷ χώρῳ.]

Digitized by Google

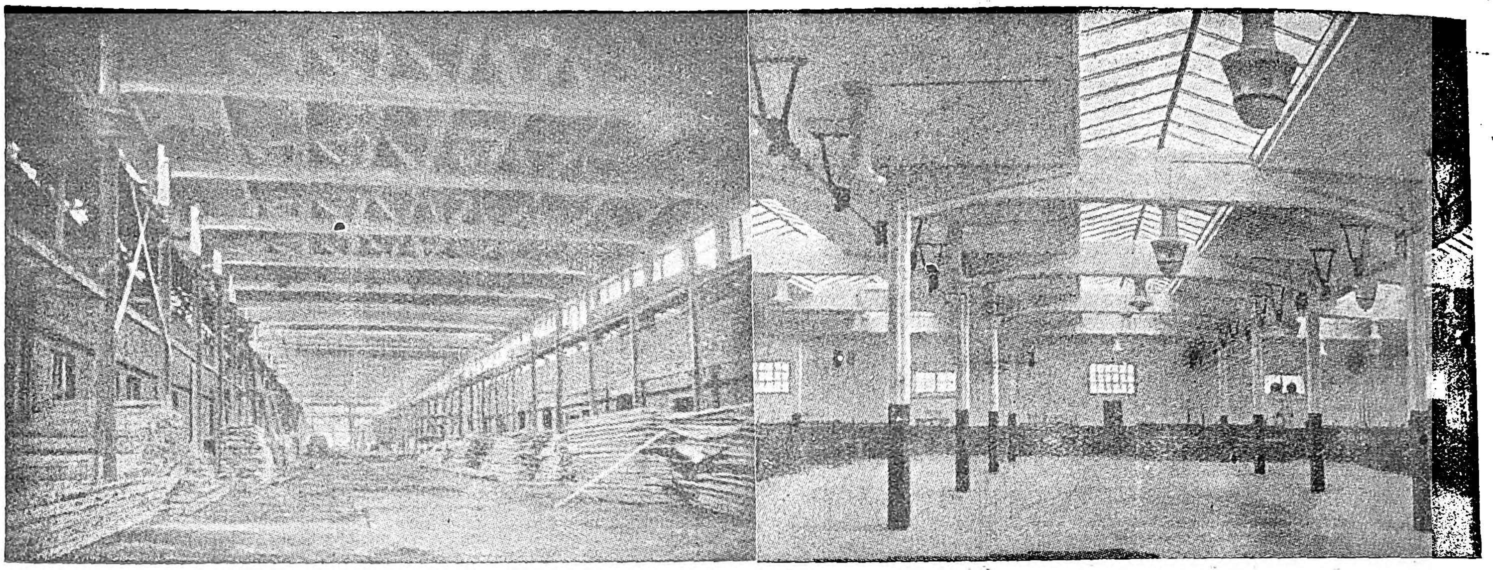

Στέγαι ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος.

['Αριστερά : Στέγη μετὰ δικτυωτῶν ζευκτῶν. Δεξιά : Στέγη μετὰ ὁλοσώμων συνεχῶν ζευκτῶν, φέρουσα φωταγωγοὺς κατὰ μῆκος αὐτῆς, καὶ καθέτως πρὸς τὰ ἐπίπεδα τῶν ζευκτῶν.]

κης συντηρήσεως τῶν τοιούτων στεγῶν καθιστᾷ ταύτας πολλάκις προτιμοτέρας τῶν ἄλλων στεγῶν.

Αἱ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος στέγαι τῶν συνήθων οἰκοδομῶν ἔχουσι τὴν μορφὴν τῶν ὁριζοντίων στεγῶν (*ταράτσα*). Αἱ στέγαι τῶν βιομηχανικῶν κτηρίων καὶ λοιπῶν μεγάλων χώρων, οἱ ὁποῖοι ἐπικαλύπτονται διὰ τοῦ ὑπ' ὄψιν ὑλικοῦ, κατασκευάζονται μὲ διαφόρους μορφάς, ὅπως εἶναι αἱ θολωταὶ καὶ θολοειδεῖς στέγαι, αἱ πριονοειδοῦς μορφῆς στέγαι, αἵτινες εἶναι κατάλληλοι δι' ἐργοστάσια κλπ. 'Από στατικῆς ἀπόψεως προτιμῶνται διὰ τὰς ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος στέγας αἱ πλαισιωταὶ κατασκευαί, οὐχ ἧττον ὅμως κατασκευάζονται συχνὰ καὶ ἀρθρωταὶ κατασκευαί, χρησιμοποιουμένων ἀρθρώσεων ὁτὲ μὲν μορφῆς ἀναλόγου πρὸς τὰς ἀρθρώσεις τῶν λιθίνων κατασκευῶν, ὁτὲ δὲ εἰδικῆς μορφῆς, κατασκευαζομένων δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ χρησιμοποιημένου ὑλικοῦ. 'Εκ τῶν πλέον λεπτῶν σημείων τῶν ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος στεγῶν, εἰς τὰ ὁποῖα δέον νὰ δοθῇ προσοχὴ κατὰ τὴν κατασκευήν, εἶναι αἱ ὡς ἄνω ἀρθρώσεις, ὅταν ὑπάρχουν καὶ αἱ συνδέσεις τῶν τυχὸν ὑπαρχόντων σιδηρῶν ἑλκυστήρων, πρὸς τὴν ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος κατασκευήν.

῾Ως σύνδεσμος, σκελετὸς καὶ ἐπίστρωμα τῶν ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος στεγῶν, χρησιμεύει, πλὴν τῶν περιπτώσεων κατὰ τὰς ὁποίας κατασκευάζονται ἐπὶ τῆς στέγης ἀεραγωγοὶ καὶ φωταγωγοί, πλὰξ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος συνήθως, ἑδραζομένη ἐπὶ τῶν ζευκτῶν, διὰ μέσου μηκίδων, ἐνίοτε, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑλικοῦ.

'Επικαλύμματα στεγῶν. Εἶναι ταῦτα τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα σημεῖα τῶν στεγῶν, καθόσον τὰ ἐπικαλύμματα ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐπιστρώματος, τὸ ὁποῖον συχνάκις ἐλλείπει, ἀποτελοῦσι τὰς κυρίας ἐπιφανείας στεγάσεως, πρὸς στήριξιν καὶ συγκράτησιν τῶν ὁποίων ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ κατασκευαὶ τῶν ζευκτῶν, συνδέσμων κ.λ.π., διότι τὰ ἐπιστεγάσματα, καὶ κυρίως τὰ ἐπικαλύμματα αὐτῶν, εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ προφυλάξωσι τὸν στεγαζόμενον χῶρον ἀπὸ τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπιδράσεις καὶ μεταβολάς. Τὰ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐπικαλυμμάτων χρησιμοποιούμενα ὑλικὰ πρέπει νὰ ἔχωσι μεγάλην ἀντοχὴν εἰς τὰς καιρικὰς μεταβολὰς καὶ τὰς ἐπιδράσεις τῆς ἀτμοσφαίρας. 'Επίσης πρέπει τὰ ὑλικὰ ταῦτα νὰ μὴ εἶναι πορώδη καὶ ὑδροπερατά, καὶ νὰ διευκολύνωσι τὴν ταχείαν ἀπομάκρυσιν τῶν ὑδάτων τῆς βροχῆς καὶ χιόνων. Πλὴν τούτων, τὰ ὑλικὰ ἐπικαλύψεως τῶν στεγῶν πρέπει νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν δυσθερμαγωγά, ἄφλεκτα, ἐλαφρὰ καὶ εὐθηνὰ καὶ νὰ μὴ ἀπαιτῶσι δαπανηρὰν συντήρησιν.

Διὰ τὴν ἐπικάλυψιν τῶν στεγῶν χρησιμοποιοῦνται πλεῖστα ὑλικά. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ εἰς ἑκάστην περίπτωσιν χρησιμοποιηθησομένου ὑλικοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ στεγαζομένου χώρου καὶ ἀπὸ τὴν ἐν συνόλῳ ἀρχιτεκτονικὴν ἐμφάνισιν.

'Εκ τῶν πρώτων χρησιμοποιηθέντων διὰ τὴν ἐπικάλυψιν τῶν στεγῶν ὑλικῶν εἶναι οἱ φυσικοὶ λίθοι καὶ τὸ ξύλον ὑπὸ τὰς ποικίλας αὐτοῦ μορφάς. Οἱ κυρίως χρησιμοποιούμενοι διὰ τὴν ἐπικάλυψιν τῶν στεγῶν λίθοι εἶναι οἱ πλακοειδοῦς μορφῆς, ἂν καὶ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι καὶ ἀργοὶ λίθοι, συνδεόμενοι διὰ κονιάματος, ἢ καὶ λαξευτοὶ ἀκόμη λίθοι. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐπικαλύμματα, λίαν βαρέα καὶ δαπανηρά, δὲν χρησιμοποιοῦνται σήμερον. Τὸ ξύλον ἐχρησιμοποιήθη καὶ χρησιμοποιεῖται εἰσέτι καὶ σήμερον εἰς τὰς χωρικὰς οἰκίας, ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν καλάμων καὶ τοῦ ἀχύρου ἀκόμη. Κατασκευάζονται ἐκ τούτων πολὺ καλὰ ἐπικαλύμματα, ἔχοντα ὅμως τὸ μειονέκτημα τοῦ εὐφλέκτου. 'Επίσης χρησιμοποιοῦνται ἐνίοτε, ἀλλὰ σπανίως, ἐπικαλύμματα ἐκ ξυλίνων σανίδων ἢ καὶ ξυλίνων πλακῶν, διατασσομένων καταλλήλως, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπωσι τὴν εἴσοδον τοῦ ὕδατος ἐντὸς τῆς στέγης.

Σήμερον γίνεται μεγάλη χρῆσις τῶν ἐκ τεχνητῶν λίθων ἐπιστεγασμάτων, τῶν ἐκ διαφόρων μεταλλικῶν ἐλασμάτων καὶ φύλλων, τῶν δι' ὑαλίνων πλακῶν τοιούτων, τῶν διὰ τεγοχάρτου, τῶν διὰ σκυροδέματος ὡπλισμένων καὶ ἀκόμη ἐνίοτε τῶν διὰ σιμεντοκονιάματος. Τὰ διὰ σιμεντοκονιάματος ἐπικαλύμματα, ἅτινα κατασκευάζονται μὲ ἀναλογίαν 600 χλγρ. σιμέντου ἀνὰ κυβικὸν μέτρον κονιάματος, χρησιμοποιοῦνται πολλάκις δι' ἐπικάλυψιν ὁριζοντίων στεγῶν καὶ θόλων κυρίως, ἂν καὶ οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐπικαλύπτονται πολλάκις διὰ φύλλων χαλκοῦ, ψευδαργύρου ἢ καὶ μολύβδου. Πολλάκις τὸ χρησιμοποιούμενον σιμεντοκονίαμα ἢ τὸ κονίαμα τῆς ἀνωτάτης μόνον στρώσεως αὐτοῦ ἀναμιγνύεται μὲ διάφορα ὑλικά, ἐπαυξάνοντα τὴν στεγανότητα αὐτοῦ. Πολλάκις ἐπίσης γίνεται πρὸς αὔξησιν τοῦ ἀδιαπεράτου, καὶ ἐπίχρισις αὐτοῦ ἐξωτερικῶς διὰ πίσσης ἢ ἀναλόγων ὑλικῶν, φερομένων ὑπὸ διάφορα ὀνόματα εἰς τὸ ἐμπόριον. Τὸ αὐτὸ ὑλικὸν χρησιμοποιεῖται καὶ διὰ τὴν ἐπικάλυψιν πολλῶν ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος καὶ συνήθους μορφῆς στεγῶν, ἂν καὶ πολλάκις αὗται μένουσιν ἄνευ ἐπικαλύμματος, καθόσον εἰς ταύτας δὲν χρειάζεται ἐν γένει ἡ κατασκευὴ ἐπιφανείας ἐπικαλύψεως, ἀφοῦ αὕτη ἔχει ἀποτελεσθῆ ἐκ τῆς πλακός. ἥτις συνδέει τὰ ζευκτά, καὶ ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μετὰ τῶν τυχὸν ὑπαρχουσῶν κατὰ μῆκος δοκῶν τοὺς συνδέσμους, τὸν σκελετὸν καὶ τὸ ἐπίστρωμα.

'Ανεξαρτήτως τοῦ εἴδους τοῦ ἐπικαλύμματος, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐπιστεγάσματος θὰ χρειασθῇ νὰ προηγηθῇ ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐπιστρώματος. Τοῦτο θ' ἀποτελῆται συνήθως ἐκ δοκίδων ἑδραζομένων ἐπὶ τῶν ἐπιτεγίδων καὶ ἐκ σανιδώματος, ἑδραζομένου ἐπὶ τῶν δοκίδων. Πολλάκις ἐλλείπει τὸ σανίδωμα, ὅπως ἀκόμη ἐνίοτε καὶ αἱ δοκίδες καὶ ἔστιν ὅτε καὶ αὐταὶ αὗται αἱ ἐπιτεγίδες, ὅταν τὸ εἶδος τοῦ ἐπικαλύμματος ἐπιτρέπῃ. Τὰ συνηθέστερον χρησιμοποιούμενα ἐπικαλύμματα τῶν συνήθων στεγῶν εἶναι τὰ ἑξῆς:

α') *'Επικάλυμμα διὰ φυσικῶν σχιστολιθικῶν πλακῶν.* Τοῦτο ἐφαρμόζεται σπανίως παρ' ἡμῖν. Αἱ χρησιμοποιούμεναι πλάκες ἔχουσι διάφορα χρώματα (μελανόν, τεφρόν, κίτρινον, ἐρυθρὸν) καὶ συνήθως διαστάσεις 20×40 ἑκ. Κατὰ τὴν γερμανικὴν διάταξιν αἱ ἀκμαὶ τῶν πλακῶν τίθενται παράλληλοι πρὸς τὴν γραμμὴν ἀπορροῆς τῶν ὑδάτων, καὶ κατὰ τὴν ἀγγλικὴν διάταξιν αἱ ἀκμαὶ σχηματίζουσι γωνίαν πρὸς τὴν γραμμὴν ἀπορροῆς.

β') *'Επικάλυμμα διὰ πλακῶν ἐτερνίτου*, ὁ ὁποῖος εἶναι μῖγμα σιμέντου καὶ ἑνὸς ἄλλου ὑλικοῦ ἔχοντος βάσιν τὸν ἀμίαντον. Τὸ ἐπικάλυμμα τοῦτο, ἰσάξιον ἂν ὄχι ἀνώτερον τοῦ προηγουμένου, κατασκευάζεται ἐκ πλακῶν πάχους 4 ἕως 25 χιλιοστῶν, πλάτους 1,20 μ., μήκους 1,20 μ. ἕως 4,00 μ., εἰδικοῦ βάρους 1700 χλγρ/μ³ καὶ λίαν εὐκατεργάστων. Ὑπάρχουσιν εἰς τὸ ἐμπόριον πλάκες πράσιναι καὶ ἐρυθραί. Διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐπιστεγάσματος διὰ τοιούτων πλακῶν, αἵτινες δὲν εἶναι συνήθεις παρ' ἡμῖν, δὲν εἶναι πάντοτε ἀπαραίτητον τὸ σανίδωμα.

γ') *'Επικαλύμματα διὰ κεράμων.* Ταῦτα εἶναι λίαν συνήθη, κατασκευαζόμενα διὰ κοίλων καὶ κυρτῶν ἢ τῶν ἄλλως βυζαντινῶν καλουμένων κεράμων, καὶ δι' αὐλακοειδῶν ἢ πτυχωτῶν κεράμων γαλλικοῦ τύπου ἢ γαλλικῶν κεράμων ἢ κεράμων Μασσαλίας. Διὰ τὸ πρῶτον εἶδος τῶν τοιούτων ἐπικαλυμμάτων χρειάζεται καὶ σανίδωμα διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐπιστρώματος, διὰ τὸ δεύτερον εἶδος ἀρκοῦσι μόνον δοκίδες, τιθέμεναι εἰς κανονικὰς ἀποστάσεις, παραλλήλως πρὸς ἀλλήλας. Εἰς τὴν περίπτωσιν ἐπιπέδων κεράμων μετ' ἐξοχῆς ἐφαρμόζονται τρία εἴδη στρώσεων, ἅτινα εἶναι ἡ ἁπλῆ ἐπικάλυψις τῆς στέγης, ἡ διπλῆ ἐπικάλυψις τῆς στέγης μὲ ἁρμοὺς ἁπλοῦς καὶ ἡ διπλῆ ἐπικάλυψις μὲ διπλοῦς ἁρμούς. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας δὲν χρηοιμοποιεῖται σανίδωμα.

δ') *'Επικαλύμματα μεταλλικά.* Εἶναι λίαν συνήθη διὰ μεταλλικὰς στέγας καὶ συνίστανται ἐκ ψευδαργύρου, χαλκοῦ καὶ σιδήρου. Εἰς ξυλίνας στέγας χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε καὶ ὁ μόλυβδος. Εἶναι τὰ τοιαῦτα ἐπικαλύμματα λίαν πλεονεκτικά, λόγῳ τοῦ μικροῦ βάρους αὐτῶν, τοῦ ἀκαύστου καὶ τῆς διαρκείας των, ἔχουσιν ὅμως πάντα τὸ μειονέκτημα τοῦ εὐθερμαγωγοῦ. Τὰ ἐκ ψευδαργύρου, χαλκοῦ καὶ μολύβδου φύλλα σπανίως χρησιμοποιοῦνται. Τὰ συνηθέστερον χρησιμοποιούμενα σιδηρᾶ φύλλα ἐπιψευδαργυροῦνται συνήθως πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὀξειδώσεως. Τὰ μετάλλινα ταῦτα φύλλα, ἅτινα εἶναι ἐπίπεδα, στερεοῦνται ἐπὶ σανιδώματος, στηριζομένου ἐπὶ ξυλίνων ἐπιτεγίδων.

'Αντὶ ἐπιπέδων φύλλων χρησιμοποιοῦνται λίαν συνήθως τὰ κυματοειδῆ σιδηρᾶ φύλλα, ὑψηλὰ ἢ χαμηλά, ἅτινα δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην ἐπιστρώματος καὶ ἐπιτεγίδων, στερεούμενα ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῶν τεγίδων. Ὑπάρχουσιν εἰς φύλλα πλάτους 0,45 ἕως 0,80 μ. καὶ μήκους 3 μέχρι 4 μ.

ε') *'Επικάλυμμα ἐκ τεγοχάρτου ἢ χονδροχάρτου ἢ ἀσφαλτοχάρτου*, ὁ ὁποῖος φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ruberoid. Εἶναι τοῦτο στεγανὸν καὶ ἀνθεκτικὸν εἰς τὸ πῦρ, ἔχει δὲ καὶ διάρκειαν. Ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ συντήρησις τῆς δι' αὐτοῦ ἐπικαλύψεως εἶναι εὔκολος καὶ σχετικῶς ἡ οἰκονομικωτέρα. Φέρεται εἰς ρόλους πλάτους 0,80 μ., ἀναπτυσσομένους κατὰ τὴν τοποθέτησιν ἐπὶ τοῦ σανιδώματος τοῦ ἐπιστεγάσματος, παραλλήλως ἢ καὶ καθέτως πρὸς τὴν γραμμὴν ἀπορροῆς τῆς στέγης. Τοποθετεῖται εἰς ἁπλῆν ἢ διπλῆν στρῶσιν.

στ') *'Επίστρωμα ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος.* Εὑρίσκει γενικὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὰς ἐξ ὡπλισμένου σκυροδέματος στέγας, χρησιμοποιεῖται ὅμως πολλάκις καὶ εἰς τὰς σιδηρᾶς, κατασκευαζομένων πρὸς τοῦτο πλακῶν ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος, πάχους 3 ἕως 7 ἑκ. συνήθως, καταλλήλως στηριζομένων ἐπὶ τοῦ σκελετοῦ. 'Αποτελεῖ ἐξαίρετον ἐπικάλυμμα, ἄφλεκτον, δυσθερμαγωγόν, μεγάλης ἀντοχῆς καὶ μὴ ἔχον σχεδὸν ἀνάγκην συντηρήσεως. 'Επικαλύπτεται συνήθως δι' ἁπλῆς ἢ διπλῆς στρώσεως τεγοχάρτου.

ζ') *Ὑαλωτὰ ἐπικαλύμματα.* Ταῦτα τοποθετοῦνται εἴτε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς στέγης, ἂν αὕτη ἔχῃ ἐπαρκῆ κλίσιν, εἴτε εἰς ἰδιαιτέρας κατασκευάς, τοὺς φωταγωγούς, οἵτινες τοποθετοῦνται συνήθως εἰς τὴν κορυφὴν τῆς στέγης καὶ ἔχουσι τὰς ὑαλοσκεπεῖς ἐπιφανείας μὲ κλίσιν 1 : 1 συνήθως. Κατακόρυφοι ὑαλοσκεπεῖς ἐπιφάνειαι δὲν εἶναι ἄξιαι συστάσεως. Χρησιμοποιοῦνται διὰ τὰ τοιαῦτα ἐπικαλύμματα πλάκες ἐξ ἐμφυσηθείσης ἀκατεργάστου ὑάλου, πάχους 3 ἕως 5 χλστ. καὶ συνήθως ἐκ χυτῆς ἀκατεργάστου ὑάλου, πάχους 6 ἕως 12 χλστ. καὶ ἐκ συρματοπλέκτου ἀκατεργάστου χυτῆς ὑάλου, πάχους 6 ἕως 8 χλστ. Αἱ τελευταῖαι αὗται πλάκες, αἵτινες φέρουσιν ὁπλισμὸν ἐκ μεταλλικοῦ πλέγματος, εἶναι αἱ συνηθέστερον χρησιμοποιούμεναι καὶ φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον μὲ διαστάσεις πλάτους μὲν 72, 90 καὶ 102 ἑκ., μήκους δὲ 240, 270 καὶ 360 ἑκ. συνήθως. Εἰς περίπτωσιν χρησιμοποιήσεως τῶν μὴ συρματοπλέκτων ὑαλοπινάκων, δέον ἀπαραι-

Digitized by Google

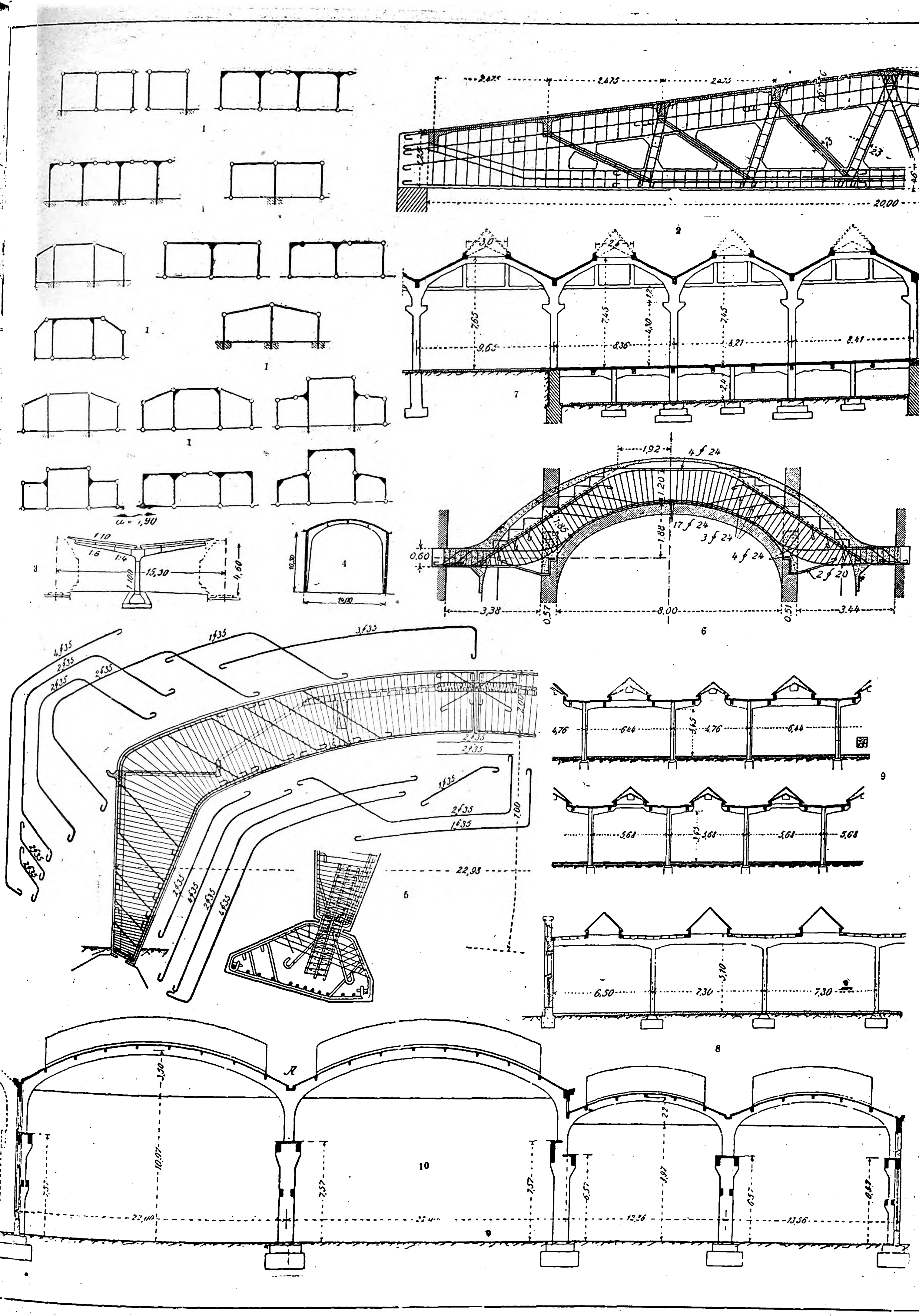

Στέγαι ἐξ ὡπλισμένου σκυροδέματος.

[1=γραμμικαὶ μορφαὶ ζευκτῶν συνθέτων στεγῶν ἐξ ὡπλισμένου σκυροδέματος, 2=ἀμφιερείσιον δικλινὲς συμμετρικὸν δικτυωτὸν ζευκτόν, 3=ἀμφιπροέχον μονόπακτον ζευκτὸν (ὑπόστεγον σιδηροδρομικῶν σταθμῶν), 4=διαρθρωτὴ στέγη (ζευκτόν), 5=μορφὴ καὶ ὁπλισμὸς ζευκτῶν τριαρθρωτῆς στέγης, 6=ζευκτὸν κυλινδρικῆς στέγης, 7=ζευκτὸν συνεχοῦς δικτυωτῆς στέγης, 8=συνεχὲς ὁλόσωμον ζευκτὸν στέγης μὲ φωταγωγοὺς καθέτως πρὸς τὰ ἐπίπεδα τῶν ζευκτῶν, 9=συνεχῆ ἀρθρωτὰ (gerber) ζευκτά, 10=μορφὴ στέγης ἐργοστασίου, ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος, φέρουσα φωταγωγοὺς παραλλήλους πρὸς τὰ ζευκτά.]

Digitized by Google

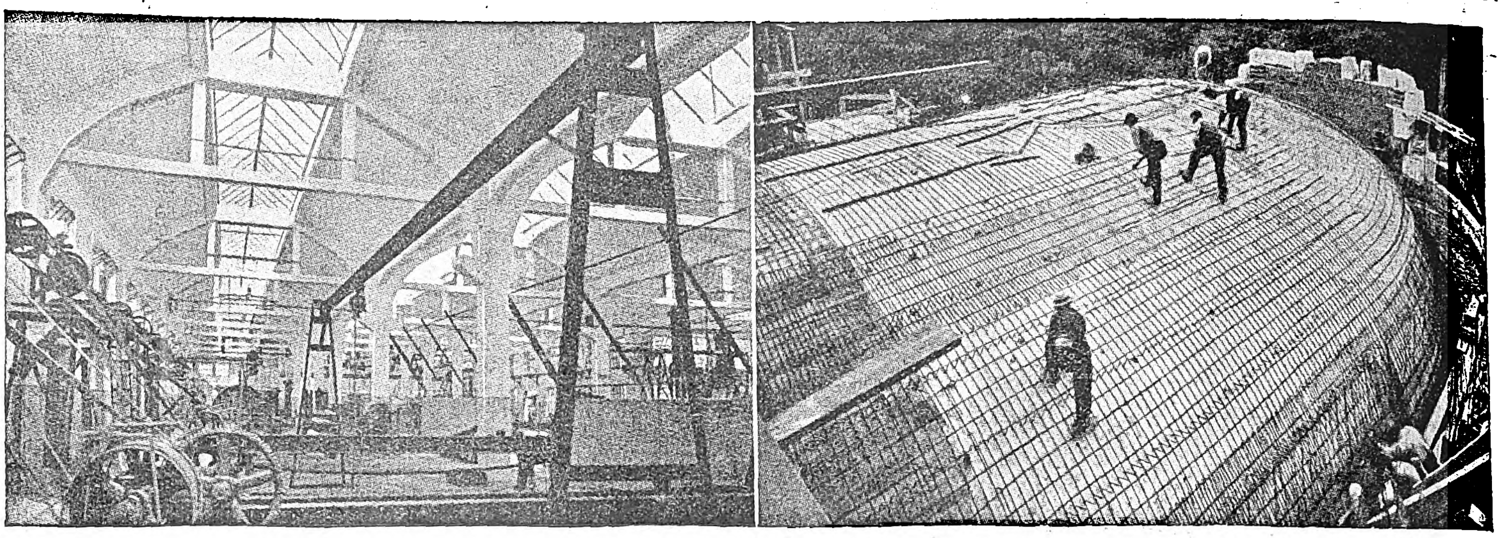

Στέγαι ἐξ ὡπλισμένου σκυροδέματος.
['Αριστερά : Στέγη μὲ ζευκτὰ τῆς μορφῆς ὑπ' ἀρ. 7 τοῦ πίνακος τῆς σελίδος 337. Δεξιά : Συναρμολόγησις ὁπλισμῶν κυλινδροειδοῦς στέγης.]

τήτως νὰ τίθεται κάτωθεν αὐτῶν πλέγμα πρὸς συγκράτησιν πιθανῶν θραυσμάτων.

'Ανεξαρτήτως τοῦ εἴδους τοῦ ἐπικαλύμματος, θὰ καταβληθῇ ἰδιαιτέρα φροντὶς κατὰ τὴν ἐπικάλυψιν εἰς τὰς γραμμὰς κορυφῆς τῆς στέγης, εἰς τὰς γραμμὰς ῥάχεως καὶ ἰδίως εἰς τὰς θέσεις τῶν γραμμῶν αὔλακος, ὅπου δημιουργοῦνται τὰ ἐπισφαλέστερα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς διαπερατότητος σημεῖα. Πλὴν τούτων, θὰ καταβληθῇ προσοχὴ εἰς τὴν συναρμογὴν τοῦ ἐπικαλύμματος μετὰ τῶν κατακορύφων ἐπιφανειῶν τοίχων, συνεχιζομένων ὑπὲρ τὴν στέγην, ὅπως συμβαίνει εἴς τινας μονοκλινεῖς στέγας καὶ παρὰ τὰς καπνοδόχους. 'Επίσης θὰ καταβληθῇ προσοχὴ καὶ εἰς τὴν περάτωσιν τοῦ ἐπικαλύμματος πρὸς τὰ ἀετώματα.

'Αεραγωγοί. Οἱ εἰς τὰς στέγας κατασκευαζόμενοι ἀεραγωγοὶ πρέπει νὰ ἐπιτρέπωσι τὸν ἀερισμόν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀνέμου εἰς τὸν στεγαζόμενον χῶρον. Κατασκευάζονται συνήθως ἀπὸ σιδηρᾶ ἐλάσματα, τιθέμενα μὲ κλίσιν 45°, παραλλήλως πρὸς ἄλληλα.

Βάρη τῶν κυριωτέρων ἐπιστεγασμάτων καὶ ἀντίστοιχοι κλίσεις τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιφανειῶν τῶν στεγῶν.

α. α.	*Εἶδος ἐπικαλύμματος*	*Βάρος εἰς χλγρ/μ² κεκλιμ. ἐπιφανείας*	*Κλίσεις διὰ τὰς ὁποίας ἐφαρμόζεται υ : μ = ὕψος : μῆκος*
1	*Πτυχωταὶ κέραμοι* (γαλλικοῦ τύπου)........	65	1 : 1,5 ἕως 1 : 3
2	*Κοιναὶ αὐλακωταὶ κέραμοι ἄνευ ἐξοχῆς* μετὰ σανιδώματος καὶ κονιάματος........	125	1 : 2 ἕως 1 : 3
3	*Κοιναὶ αὐλακωταὶ κέραμοι μετ' ἐξοχῆς* ἄνευ κονιάματος........ μετὰ κονιάματος........	100 110 ἕως 115	1 : 1 ἕως 1 : 1,5
4	*Σχιστολιθικαὶ πλάκες* κατὰ τὴν γερμανικὴν διάταξιν........ κατὰ τὴν ἀγγλικὴν διάταξιν........	45 ἕως 65	1 : 1 ἕως 1 : 1,5 1 : 1,5 ἕως 1 : 25
5	*Πλάκες ἐτερνίτου*........	40	ὡς εἰς ἀριθ. 4
6	*Μεταλλικὰ ἐπίπεδα φύλλα* ἐκ χαλκοῦ........ ἐκ ψευδαργύρου........	40	1 : 3 ἕως 1 : 6 1 : 5 ἕως 1 : 7,5
7	*Κυματοειδῆ μεταλλικὰ φύλλα* σιδηρᾶ........ ἐκ ψευδαργύρου........	20 ἕως 25 40	1 : 3 ἕως 1 : 6
8	*Τεγοχάρτης* εἰς ἁπλῆν στρῶσιν........ εἰς διπλῆν στρῶσιν........	35 55	1 : 5 ἕως 1 : 7,5 1 : 5 ἕως 1 : 10
9	*"Υαλοι*........	20 ἕως 35	1 : 0 ἕως 1 : 3,5 καὶ συνήθως 1 : 1 ἕως 1 : 1,5
10	*Κέραμοι* (κυματοειδεῖς) ἐπίπεδοι κάτω καὶ κυρταὶ ἄνω........ μετ' ἐξοχῆς ἄνευ σανιδώματος........ ἄνευ ἐξο ῆς μετὰ σανιδώματος........	110 90 ἕως 100 115	2 : 5 1 : 2 1 : 5 ἕως 1 : 6

Σημ. Εἰς τὰ ἄιω σημειούμενα βάρη συμπεριλαμβάνεται τὸ ἐπιστέγασμα ὁλόκληρον καὶ αἱ ἐπιστεγίδες, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσιν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Denfer*, Charpente en bois et menuiserie.—*G. Oslet*, Traité de charpente en bois.—*A. Pontiers* Cours de menuiserie pratique.—*Rondelet*, Traité de l'art de bâtir.—*L. Cloquet*, Traité d'architecture, τ. II (1911).—*E. Barberot*, Constructions civiles (1912).—*Frick-Knöll*, Die Konstruktion von Hochbauten(1927).—*Paul Schmidt*, Handbuch des Hochbaues —*M. Förster*, Taschenbuch für Bauingenieure, τ. I (19 1).—*Hütte*, τόμος III.—*E. Mörsch*, Der Eisen beton ban (II τ., I μέρ., 1926).—*Boost*, Eisenhochbau. — *C. Kersten*, Der Eisenhochban (1924). — *Foerster*, Eisen Konstructionen der Ingenieur-Hochbauten κλπ.

Α. Α. ΚΑΖΑΚΟΣ

Στέγκεμαν (Stegemaun), ***'Ερμάννος.*** Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1870. Συνέγραψε πλεῖστα μυθιστορήματα, ἐν οἷς ὁτὲ μὲν περιγράφει μετὰ περισσῆς ζωηρότητος τὴν ζωὴν τῶν 'Αλσατῶν χωρικῶν, ὁτὲ δὲ πραγματεύεται διάφορα κοινωνικὰ καὶ ἐθνικὰ ζητήματα τῆς 'Αλσατίας, ἐξ ἧς καὶ κατάγεται. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Γύρω τὰ ποτήρια», «Δανιὴλ Γιούντ», «'Εκεῖνοι ποῦ πέφτουν θύματα», «Εἰρήνη πάντα», «'Επιστροφή», «Ἡ δύναμις τοῦ Ἴλτσαχ», «Τὸ δεσμευμένο ποτάμι», «Ἡ μικρὴ Τερέζα», «Τὸ τέλος τοῦ κόμιτος Κράλ» κ.ἄ. 'Επίσης ἐδημοσίευσεν: «Ἱστορία τοῦ πολέμου ἀπὸ τοῦ 1914—1918», «Ὁ ἀγὼν περὶ τὸν Ῥῆνον», «Τὸ φάντασμα τῶν Βερσαλλιῶν» κ. ἄ. Λ. Κ.

Στέγκερβαλντ (Stegerwald), ***'Αδάμ.*** Γερμανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1874. 'Επιπλοποιὸς τὸ ἐπάγγελμα, ἐμορφώθη δι' ἰδιωτικῶν παραδόσεων καὶ βραδύτερον ἐφοίτησεν εἰς ἀνωτέρας σχολάς. Τῷ 1903 ἐγένετο διευθυντὴς τῆς ἑνώσεως τῶν χριστιανικῶν σωματείων, τῷ 1908 γραμματεὺς τῶν χριστιανικῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων, τῷ 1919 πρόεδρος τῆς γερμανικῆς ἑνώσεως τῶν σωματείων. Μέλος τῆς πρωσσικῆς βουλῆς ἀπὸ τοῦ 1917 καὶ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως (1919—1920), βουλευτὴς ἐν τῷ Ῥάϊχσταγ ἀπὸ τοῦ 1920, ἀνήκων εἰς τὸ κόμμα τοῦ Κέντρου, ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῆς Προνοίας ἐν Πρωσσίᾳ (1919—1921) καὶ τῆς συγκοινωνίας ἐν Γερμανίᾳ (1929). Εἶναι ἐκδότης καὶ διευθυντὴς τῆς ἡμερησίας ἐφημερίδος «Ὁ Γερμανός», δι' ἧς κατεπολέμησε τὴν πολιτικὴν τοῦ Βίρτ καὶ τὴν σύμπραξιν μετὰ τῶν σοσιαλιστῶν δημοκρατικῶν. Ἔγραψε: «Σωματειακαὶ μελέται» (1906), «Ζωτικὰ γερμανικὰ ζητήματα» (1921), «Κατευθύνσεις τῆς κοινωνικῆς προνοίας» (1920), «'Εκ τῆς ζωῆς μου» (1924). Θ. Κ.

Στέγκλιτς (Steglits) *[Γεωγρ.]*. Προάστιον τοῦ *Βερολίνου* (βλ. λ., τόμ. Ζ', σ. 120 γ).

Στεγκλοβίτωφ, ***'Ιβὰν Γρηγόροβιτς.*** Ῥῶσος πολιτικὸς (1864—1918). Τῷ 1905 ἐξελέγη βουλευτὴς εἰς τὴν πρώτην Δούμαν καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Γκορεμύκιν, διετήρησε δὲ τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Στολύπιν καὶ τῶν ἄλλων κυβερνήσεων μέχρι τοῦ 1917, ὅτε ἐγένετο πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς αὐτοκρατορίας. 'Εκραγείσης τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως συνελήφθη, ὡς παραβὰς τοὺς κειμένους νόμους καὶ γενόμενος αἴτιος πολλῶν αἱματηρῶν συγκρούσεων, ὡς συμπράξας μετὰ τοῦ Ρασποῦτιν καὶ συνεργήσας πρὸς διάλυσιν τῶν δύο ρωσικῶν βουλῶν, καὶ ἐπὶ πλέον διότι κατὰ διαταγήν του πολλοὶ τῶν κρατουμένων διὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα ὑπεβλήθησαν εἰς σωματικὰς βασάνους παρὰ τὸν νόμον. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν μπολσεβίκων ἐτυφεκίσθη. Θ. Β.

στέγνα (ἡ), καὶ *στέγνη*· τὸ νὰ εἶναί τι στεγνόν, ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀντίθ. *λάσπη*: «σήμερο εἶναι στέγνα» (ὑποχωρητικῶς ἀπὸ τοῦ *στεγνώνω*).

Στεγνὸν *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μακροχωρίου (Οὐζούνκιοϊ) τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας, πρότερον καλούμενος *Μουσταφᾶ 'Ογλάρ*. Κάτ. (1928) 118. Π. Ν. Π.

στεγνός, *—ή, —ό*· δημοτ., ὁ μὴ βεβρεγμένος, ξηρός: «στεγνὸς δρόμος»· || «μάτια στεγνὰ» ἀντίθ. *δακρυσμένα.*

στέγνωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ στεγνώνω, ἀφαίρεσις, ἐξάτμισις τῆς ὑγρασίας.

στεγνώνω· δημοτ., ἀφαιρῶ τὴν ὑγρασίαν, κάμνω τι ξηρόν: «στεγνώνω τὰ ροῦχα 'ς τὸν ἥλιο, —'ς τὴ φωτιά»· || ἀμετβ., ἀποβάλλω τὴν ὑγρασίαν, γίνομαι ξηρός: «ἵδρωσα καὶ στέγνωσα 'ς τὸν ἀέρα»· || «στέγνωσε τὸ στόμα μου ἀπὸ τὴ δίψα» ἐπὶ ἰσχυρᾶς δίψης.

στέγνωσις, *—εως* (ἡ)· ἀρχ., σύσφιγξις, ἔμφραξις, συμπύκνωσις· || ἰατρ., παῦσις τῆς ἐκκρίσεως.

στεγνωτὴρ (ὀρθότ. *ἀπομονωτήρ*). Ὅρος ἐν χρήσει ἐν τῇ ὀδοντιατρικῇ, σημαίνων λεπτὸν φύλλον ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως, τοποθετούμενον ἐπὶ τῶν ὀδόντων, δι' οὗ ἀπομονοῦνται οἱ ὑπὸ θεραπείαν ὀδόντες καὶ ἐπιτυγχάνεται οὕτως ἡ τήρησις ἀσηψίας.

στεγνωτικός, *—ή, —όν*· ὁ προκαλῶν στέγνωσιν, ξηραντικός· || *στεγνωτικὸν* (τό)· ὕλη ἀναμειγνυομένη μετὰ ἐλαιοχρωμάτων πρὸς ταχεῖαν στέγνωσιν (βλ. λ. *ξηραντικαὶ* οὐσίαι).

στεγοδίφης (ὁ) (Stegodiphes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀραχνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρεσιιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ἀράχνας, ἐνδιαιτωμένας ἐπὶ διαφόρων βρύων, ὑπὸ τὰς πέτρας ἢ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Γνωστὰ εἴδη τινά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

στεγόδους (ὁ) (Stegodon Falconer) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἐλεφαντιδῶν προβοσκιδοειδῶν ἡμιοπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα, ἅτινα ἔφερον μακροὺς χαυλιόδοντας ἐπὶ τῆς ἄνω μόνον σιαγόνος, ἀποτελοῦν μεταβατικὴν ἢ ἐνδιάμεσον μορφὴν ἀπὸ τὸ γένος *μαστόδους* εἰς τὸ γένος *ἐλέφας*, συνδεόμενα μὲ τοὺς μαστόδοντας διὰ τοῦ εἴδους *μαστόδους latidens*. 'Απολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Νότιον καὶ 'Ανατολικὴν 'Ασίαν, ὡς καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν κοιλάδα Ναρμπάντα καὶ εἰς τὴν 'Ιάβαν. Γ. Κ. Γ.

στεγοκάρπιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται ὁ καψοειδὴς καρπὸς κρυπτογαμικῶν τινων φυτῶν καὶ ἰδίως τῶν βρύων, οὗ τὸ περικάρπιον εἶναι εὔπτωτον. Δ. Ν. Π.

στεγοκέφαλοι (οἱ) (Stegocephali) *[Παλαιοζωολ.]*. Τάξις ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς

Digitized by Google

τὴν ὁμοταξίαν τῶν *ἀμφιβίων* σπονδυλωτῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον σῶμα σαλαμανδροειδὲς ἢ κροκοδειλοειδές, κερκοφόρον. Τὸ κρανίον ἐκαλύπτετο ὑπὸ στερεοῦ κατασκευάσματος, συνισταμένου ἐκ καλυπτηρίων ὀστῶν, φέροντος μόνον τρήματα διὰ τοὺς ὀφθαλμούς, τὰς ρινικὰς ὀπὰς καὶ τὸ μετωπικὸν ἄνοιγμα καὶ εἰς σπανίας περιπτώσεις καὶ προσωπικὴν αὔλακα. Οἱ ὀδόντες των ἦσαν ὀξυκωνικοί. Εἰς τὸν λάρυγγα ὑπῆρχον τρεῖς ἔξωθεν γεγλυμμέναι δερμικαὶ πλάκες, ἀνήκουσαι εἰς τὴν θωρακικὴν ζώνην. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ζῶντα ἀμφίβια, οἱ στεγοκέφαλοι εἶχον κατὰ κανόνα δερμικὸν σκελετόν, καλῶς διαμεμορφωμένον καὶ συνιστάμενον ἐξ ἀποστεωμένων λεπίων ἢ ῥαβδιδίων. Ὁ δερμικὸς οὗτος σκελετὸς ἦτο ἀνεπτυγμένος κυρίως ἐπὶ τῆς κοιλιακῆς πλευρᾶς, ἐνίοτε ἐκάλυπτε τὴν κάτω πλευρὰν τῶν ἄκρων, μεμονωμένως δὲ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν ραχιαίαν πλευρὰν τοῦ σώματος. Τὰ κοιλιακὰ λέπια εἶχον σημαντικὸν πάχος καὶ ἐσχημάτιζον πυκνὸν προστατευτικὸν θώρακα, κατεσκευασμένον ἀπὸ λοξὰς σειρὰς πρὸς τὰ ἐμπρὸς συγκλινούσας καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς κοιλίας γωνιωδῶς συναντωμένας. Ἐκτὸς τῶν μικροτέρων δερμικῶν ἀποστεωμάτων παρουσιάζοντο εἴς τινα γένη (*ἀσπιδόσαυρος, δισσόροφος, κάκωψ*) καὶ κατὰ τὴν ράχιν των στερεαί, παχεῖαι, γεγλυμμέναι ὀστέϊναι πλάκες, αἱ ὁποῖαι ἡνοῦντο μετὰ τῶν ἀκανθοειδῶν ἀποφύσεων τῶν σπονδύλων καὶ συνέβαλλον οὕτω εἰς τὸν σχηματισμὸν ἑνός, ἐν μέρει τελείως κεκλεισμένου, ραχιαίου θώρακος. Οἱ στεγοκέφαλοι ἀποτελοῦσι τάξιν ἀμφιβίων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται κατὰ πρῶτον μὲ ἀπολιθωμένα μόνον ἴχνη τῶν ποδῶν των ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας δεβονίου ὑποδιαπλάσεως, ἐξαπλοῦνται κατὰ τὴν κατωτέραν λιθανθρακοφόρον, ἀποκτῶσι τὴν κυρίαν ἀνάπτυξίν των κατὰ τὴν ἀνωτέραν λιθανθρακοφόρον καὶ πέρμιον περίοδον τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος καὶ ἐκλείπουσι κατὰ τὴν ἀνωτέραν τριάσιον ὑποπερίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἡ τάξις τῶν στεγοκεφάλων περιλαμβάνει τοὺς μεγαλυτέρους ἀντιπροσώπους τῶν ἀμφιβίων. Οἱ στεγοκέφαλοι διήρχοντο ἓν τῶν σταδίων τῆς ζωῆς των μὲ ἀναπνοὴν διὰ βραγχίων. Ἐκ τῶν ἐμφανιζομένων ἀπολιθωμάτων καταδεικνύεται ὅτι οἱ στεγοκέφαλοι ἔζων ἐν μέρει μὲν εἰς τὰς ὑδατοβριθεῖς δασώδεις περιοχὰς τῆς λιθανθρακοφόρου περιόδου καὶ τὰ ἑλώδη ταπεινώματα τῆς περμίου, ὡς καὶ εἰς ὁμοίας περιοχὰς τῶν ἠπείρων τῆς τριασίου περιόδου, ἐν μέρει δ' ἐν δευτερογενεῖ προσαρμογῇ καὶ εἰς τὰ λιμναῖα καὶ ὑφάλμυρα ὕδατα, ὡς καὶ εἰς τὰς ἀβαθεῖς θαλάσσας τῆς τριασίου περιόδου.

Οἱ στεγοκέφαλοι, οἱ ἀρχαιότατοι οὗτοι κάτοικοι τῶν τότε ἠπείρων, παρουσιάζονται ὡς ζῷα ἱκανώτατα πρὸς προσαρμογὴν καὶ εἰς τὰς πλέον διαφορετικὰς συνθήκας διαβιώσεως. Διὰ πολλῶν γνωρισμάτων δεικνύουν συγγένειαν πρὸς τὰ *κοτυλοσαύρια* ἑρπετά. Εἰς τὴν τάξιν τῶν στεγοκεφάλων ἀνήκουν αἱ ὑποτάξεις τῶν *τεμνοσπονδύλων* (*λαβυρινθοδοντίων*), τῶν *φυλλοσπονδύλων* καὶ τῶν *λεποσπονδύλων*. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εἶναι γνωστὰ ἐξ ὅλων τῶν ἠπείρων. Κοινὰ γένη ὅμως ἐκ διαφόρων ἠπείρων εἶναι ἐκτάκτως σπάνια.
Γ. Κ. Γ.

στεγόμυια ***ἡ καλόπους,*** **ἡ** ***ταινιωτή,*** **ἡ** ***κιθαρῳδός.*** Κώνωψ κατοικίδιος, δι' οὗ μεταδίδεται ὁ δάγγειος καὶ ὁ κίτρινος πυρετός. Ὁ κώνωψ οὗτος παρουσιάζει εἰς τὴν κοιλίαν καὶ τοὺς πόδας (κατὰ τὸ μετατάρσιον καὶ τοὺς τρεῖς πρώτους ταρσοὺς) ἀλλεπαλλήλους μελανοὺς καὶ λευκοὺς κρίκους. Κυρίως δὲ χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ γραμμώσεις τοῦ θώρακος καὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, αἵτινες ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν παρουσιάζουσι μορφὴν κιθάρας. Τὰ ᾠάρια αὐτῆς ἡ στεγόμυια ἐναποθέτει εἴτε μεμονωμένα εἴτε κατὰ ζεύγη ἢ κατὰ σειρὰς ἐπὶ μικρῶν συλλογῶν καθαρῶν ἢ ἀκαθάρτων ὑδάτων, σχηματιζομένων πλησίον κατοικιῶν. Τὰ ᾠάρια αὐτῆς συχνότατα ἐναποθέτει καὶ ἐπὶ τῶν ὑγραζουσῶν παρειῶν τῶν δοχείων ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. Αἱ προνύμφαι καὶ αἱ νύμφαι τοῦ κώνωπος τούτου ὁμοιάζουσι λίαν πρὸς τὰς τῶν κοινῶν κωνώπων. Ἡ στεγόμυια εἶναι λίαν διαδεδομένη γεωγραφικῶς μεταξὺ τῶν δύο ἰσοθέρμων τῶν 15°. Ἐκ πειραμάτων ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι ἡ μᾶλλον εὐνοϊκὴ θερμοκρασία διὰ ταύτην κυμαίνεται μεταξὺ 25°—30°, τοῦθ' ὅπερ ἐξηγεῖ τὸν λόγον, δι' ὃν ὁ κίτρινος πυρετὸς ἐνδημεῖ μεταξὺ τῶν ἰσοθέρμων τῶν 25°. Ἕνεκα δὲ τῆς εὐαισθησίας αὐτῶν πρὸς τὴν θερμοκρασίαν δὲν ἀναπτύσσονται εἰς κατωτέραν τῶν 20°, εἰς δὲ θερμοκρασίαν 15° χάνουν τὴν ἱκανότητα αὐτῶν πρὸς πτῆσιν καὶ ἀναζήτησιν τροφῆς.

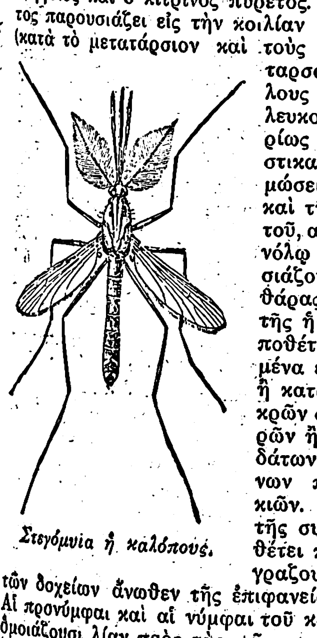

Στεγόμυια ἡ καλόπους.

Κ. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ

στεγόσαυρος (ὁ) (Stegosaurus Marsh) [*Παλαιοζωολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *στεγοσαυριδῶν ὀρθοπόδων ὀρνιθισχίων δεινοσαυρίων* ἑρπετῶν. Τὸ κρανίον τῶν ζῴων τούτων ἦτο σχετικῶς πολὺ μικρόν, ἐπίμηκες καὶ χθαμαλόν, ὁ δ' ἐγκέφαλός των ἐλαχίστως μικρός. Οἱ ὀφθαλμοί των ἦσαν ᾠοειδεῖς πλευρικοί, τὰ δὲ ρινικὰ ὀστᾶ πολὺ μακρά, σχεδὸν ἀποτελοῦντα τὸ ἥμισυ τῆς στέγης τῆς κεφαλῆς. Ἡ κάτω σιαγὼν ἦτο ὑψηλὴ μετὰ προοδοντίνης (Praedentale). Οἱ στεγόσαυροι ἔφερον ἐντὸς σαφῶν φατνίων εἴκοσι τρεῖς περίπου μικροὺς ὀδόντας μετὰ ὀδοντωτῆς στεφάνης εἰς μίαν καὶ μόνην σειρὰν καὶ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἐντὸς κοιλοτήτων ἑτέραν σειρὰν ἀναπληρωματικῶν ὀδόντων. Οἱ σπόνδυλοι τῶν στεγοσαύρων ἦσαν ἀμφίκοιλοι, πλατύκοιλοι, στερεοί. Οι τραχηλικοὶ σπόνδυλοί των ἔφερον βραχείας πλευράς, οἱ θωρακικοὶ πολὺ ἀνυψωμένα ἄνω τόξα μετὰ μακρῶν πλευρῶν καὶ ραχιαίων ἀποφύσεων ἱκανῶν διαστάσεων, οἱ τρεῖς δὲ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ ἦσαν συνωστεωμένοι κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ διὰ τὸν νωτιαῖον μυελὸν κοιλότης των ὑπερέβαλλε κατὰ πολὺ εἰς χωρητικότητα τὴν τοῦ ἐγκεφάλου. Οἱ στεγόσαυροι εἶχον ἐμπρόσθια πενταδάκτυλα ἄκρα, ὀπίσθια δὲ φέροντα τρεῖς λειτουργοῦντας δακτύλους καὶ ἕνα ἀνάπηρον. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ, τῆς ράχεως καὶ τοῦ μεγίστου τμήματος τῆς οὐρᾶς εὑρίσκοντο δύο σειραὶ μεγάλων καὶ μεταξύ των ἐναλλασσομένων καθέτων ὀστεΐνων πλακῶν, ἀρχικῶς ἐπενδεδυμένων μὲ κεράτινον ἐπικάλυμμα, μετὰ δὲ τὰς δύο σειρὰς εἵποντο κατὰ τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τῆς οὐρᾶς 4 ζεύγη μακρῶν ἀκανθῶν. Ἔμπλαστρον ἐκ μικροτέρων ἀποστεώσεων ἐκάλυπτε τὸν λάρυγγα.

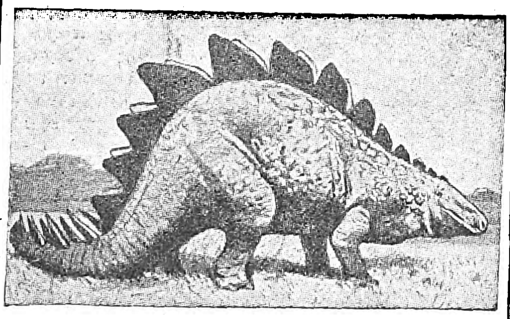

Στεγόσαυρος.

Ἀπολιθωμένα λείψανα τούτων (σκελετοὶ ἰδίᾳ μέχρις 9 μ. μήκους) εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν δυτικὴν Βόρειον Ἀμερικὴν (Como beds) καὶ εἰς τὴν Ὀξφόρδην τῆς Ἀγγλίας.
Γ. Κ. Γ.

στεγόστομον (τὸ) (Stegostomum) [*Ζωολ.*]. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλαγιοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκυλλιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη μεγαλοσώμων ἰχθύων, ἀπαντώντων εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν.
Δ. Ν. Π.

στεγόφιλος (ὁ) (Stegophilus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλουριδῶν*, περιλαμβάνον σιλούρους ἀπαντῶντας εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα καὶ ἰδίως τοὺς ποταμοὺς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς.
Δ. Ν. Π.

στέγω· στεγάζω, σκεπάζω· || ἐμποδίζω τὴν ἔξοδον.

Στέ(ε)γκ (Steeg), ***Ἰούλιος - Ἰωσὴφ - Θεόδωρος.*** Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1868. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας (1911), εἶτα τῆς Δικαιοσύνης (1920 καὶ 1925), γενικὸς διοικητὴς τῆς Ἀλγερίας (1921—1925) καὶ τοῦ Μαρόκκου (1928). Τῷ 1930 ἐγένετο πρωθυπουργός.
Γ. Ι. Β.

Στεέλε (Steele) [*Γεωγρ.*]. Πρῴην πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ Ρηνανίᾳ, συγχωνευθεῖσα μετὰ τῆς Ἔσσης τῷ 1929. Κάτ. (1925) 33.823.
Θ. Κ.

Στέεν (Steen), ***Γιάν.*** Ὁλλανδὸς ζωγράφος (1626—1679). Διεκρίθη ἰδίως εἰς συνθέσεις κοινωνικῆς σατίρας καὶ ἀναπαραστάσεις ἐκ τῶν σκηνῶν τῆς Βίβλου. Ἐκ τῶν ἔργων του περιφημότερα εἶναι: «Ὁ Σαμψὼν μεταξὺ τῶν Φιλισταίων» (ἐν Ἀντβέρπῃ), «Ὁ γάμος ἐν Κανᾷ» (ἐν Δρέσδῃ), «Ἡμέρα πριγκίπων», «Ἀσθενὴς κυρία μετὰ τοῦ ἰατροῦ» (ἐν Ἄμστερνταμ), «Τὸ θηριοτροφεῖον» (ἐν Χάγῃ), «Ὁ γάμος» (ἐν Πετρουπόλει), «Οἱ χαρτοπαῖκται», «Τὸ ξύπνημα τῆς κόρης» (μουσεῖον Λούβρου), «Ὁλλανδικὴ ἑορτή», «Κακὴ συντροφιά» (ἐν Λίλλῃ) κλπ.

— **Στέεν** (Steen), ***Ἰωάννης - Γουλιέλμος.*** Νορβηγὸς πολιτικὸς (1827—1906). Ἀπὸ τοῦ 1859 βουλευτὴς ἐν τῇ νορβηγικῇ βουλῇ, πρόεδρος αὐτῆς (1881—1888 καὶ 1896—1897) καὶ πρωθυπουργὸς (1891—1893 καὶ 1898—1902).
Θ. Κ.

Στέενστρουπ (Steenstrup), ***Ἰωάννης - Ἰαπετὸς - Σμίθ.*** Δανὸς ζῳολόγος καὶ παλαιοντολόγος (1813—1897). Διετέλεσε καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ ζῳολογικοῦ μουσείου τῆς Κοπεγχάγης ἀπὸ τοῦ 1845 μέχρι τοῦ 1885. Ἐγένετο γνωστὸς κυρίως ἐκ τῶν ἐργασιῶν καὶ ἐρευνῶν αὐτοῦ περὶ τῆς προϊστορικῆς χλωρίδος καὶ πανίσκης, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ (1842) περὶ τῶν ἐναλλασσομένων γενεῶν.

— **Στέενστρουπ** (Steenstrup), ***Ἰωάννης.*** Δανὸς ἱστοριοδίφης, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1844. Καθηγητὴς ἐν Κοπεγχάγῃ καὶ πρόεδρος τῆς δανικῆς ἱστορικῆς ἑνώσεως, ἔγραψεν: «Οἱ Νορμανδοί» (1873—1882), «Ἱστορία τῆς Δανίας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος» κλπ.
Θ. Κ.

στείβω· ἀρχ., πατῶ, καταπατῶ.

στειλεὸς (ὁ), ἢ ***στελεός.*** Ἡ ξυλίνη ράβδος διαφόρων ἐργαλείων, γεωργικῶν, ξυλουργικῶν, μηχανουργικῶν κλπ., ἡ χρησιμοποιουμένη ὡς λαβὴ αὐτῶν, ὡς λ. χ. ἡ ξυλίνη λαβὴ τῶν πτύων, σκαπανῶν κτλ., κοιν. *στειλιάρι* (βλ. λ.).

στειλιάρι (τό), καὶ ***στελιάρι***· *στελεὸς* (βλ. λ.): «στειλιάρι τοῦ ξιναριοῦ, — τοῦ φτυαριοῦ, — τοῦ σκεπαρνιοῦ» κλπ.»· || πᾶν ξύλον ἔχον σχῆμα στελεοῦ: «τί στειλιάρι εἶναι αὐτὸ ποὺ βαστᾷς;»· || μαστίγωσις διὰ στελεοῦ, ἐν γένει ὁ ραβδισμός, δάρσιμο: «στειλιάρι ποὺ σοῦ χρειάζεται!», «ἔφαγε ἕνα στειλιάρι!».

στειλιαρώνω· δημοτ., θέτω, προσαρμόζω στειλιάρι εἰς τὸ ἐργαλεῖον: «στειλιαρώνω τὸ σκεπάρνι»· || ραβδίζω, μαστιγώνω μὲ στειλιάρι ἢ ὁπωσδήποτε, δέρνω.

Στειλίχων· βλ. λ. *Στελίχων.*

Στεΐν (Stein), *σὲρ* ***Μᾶρκος-Αὐρήλιος.*** Ἄγγλος ἀρχαιολόγος καὶ ἀσιανολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν ἐν Κασμὶρ καὶ εἰς τὰ σύνορα τοῦ Ἀφγανιστὰν (1888—1899), εἰς τὸ κινεζικὸν Τουρκεστὰν (1900—1901), ἐπεχείρησε δὲ τῷ 1906—1908 ταξίδιον δι' ἀρχαιολογικὰς καὶ γεωγραφικὰς ἐρεύνας εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Δ. Κίναν, τῷ 1913—1916 εἰς Κεντρικὴν Ἀσίαν καὶ Περσίαν καὶ τῷ 1926—1928 εἰς Βελουχιστάν. Ἔγραψε: «Τὸ ἀρχαῖον Χοτάν» (1907), «Ἀμμοσκεπῆ ἐρείπια τοῦ Χοτάν», «Οἱ χίλιοι Βοῦδαι» (1922, 3 τ.), «Κεντρικὴ Ἀσία» (1928, 4 τ.), «Ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν Ἰνδὸν» (1929).
Θ. Κ.

στεῖρα (ἡ) [*Ζωολ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *πολυπρίων.*

στειράδι (τό). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἄρρενος κεφάλου (ἰχθύος), ὀνομαζομένου οὕτω κατὰ τοὺς μῆνας Μάϊον καὶ Σεπτέμβριον, προφανῶς διὰ τὴν στείρωσιν τούτου καὶ πρὸς διάκρισιν ἐκ τῶν θηλειῶν, αἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην γονιμοποιοῦσι.
Σ. Σ. Μ.

στείρευμα (τό)· τὸ νὰ στειρεύσῃ τι, σταμάτημα ροῆς, κοιν. *στέρεμα* (βλ. λ.).

στειρεύω· παύω νὰ ρέω: «ἐστείρευσαν αἱ πηγαί, — τὰ φρέατα, — οἱ ρύακες», κοιν. *στερεύω* (βλ. λ.).

Στεῖρι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 570. Εἰς τὴν κοινότητα περιλαμβάνεται ἡ μονὴ τοῦ *Ὁσίου Λουκᾶ* (βλ. *Λουκᾶ ὁσίου μονή*). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.
Π. Ν. Π.

Στειρία, ***Στιρία,*** **ἢ** ***Στῖρις*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Κώμη καὶ δῆμος τῆς Ἀττικῆς τῆς Πανδιονίδος φυλῆς, κειμένη ἐπὶ τῆς νοτιοανατολικῆς παραλίας αὐτῆς, μεταξὺ Βραυρῶνος πρὸς Β. (νῦν συνοικισμὸς Βραῶνα) καὶ τῶν Πρασιῶν πρὸς Ν. (νῦν ὅρμος Πόρτο-Ράφτη). Ὁ δημότης *Στειριεύς.* Συνεδέετο μετὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ τῆς καλουμένης Στειριακῆς ὁδοῦ. Ἐκ τοῦ δήμου τούτου, πολλοὶ ἀκολουθήσαντες τὸν Πετεὸν τοῦ Ὀρνεοῦ, ἐκδιωχθέντα ὑπὸ τοῦ Αἰγέως τῶν Ἀθηνῶν, ἦλθον εἰς Φωκίδα, ὅπου ἔκτισαν τὴν πόλιν *Στεῖριν* (βλ. λ.). Στειριεῖς ἦσαν ὁ Θηραμένης, ὁ Θρασύβουλος καὶ ἄλλοι.
Α. Θ. Σ.

Στεῖρις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς νοτιοανατολικῆς Φωκίδος παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Βοιωτίας, κειμένη περὶ τὰ 60 στάδια νοτιοανατολικῶς τῆς Ἀμβρώσσου (παρὰ τὸ νῦν Δίστομον), 120 δὲ νοτιοδυτικῶς τῆς Χαιρωνείας, μετὰ τῆς ὁποίας συνεδέετο διὰ τραχείας καὶ ὀρεινῆς ὁδοῦ. Ὁ πολίτης *Στειρίτης.* Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Πετεοῦ τοῦ Ὀρνέως (βλ. λ. *Στειρία*). Εἶχε ναὸν τῆς Δήμητρος τῆς ἐπιλεγομένης Στειρίτιδος μετὰ ναοῦ ἐκτισμένου ἐκ πλίνθων ὠμῶν καὶ ἄγαλμα ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου. Καταστραφεῖσα κατὰ τὸν δεύτερον Ἱερὸν ἢ Φωκικὸν πόλεμον (355—346 π.Χ.) ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β', ἀνεκτίσθη βραδύτερον, τῷ δὲ 198 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται σήμερον τὸ χωρίον *Στεῖρι,*

Digitized by Google

ἀπέχον $1\,^1/_2$ ὥραν περίπου νοτιοανατολικῶς τῆς Σχιστῆς ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

Στειρῖτις *['Αρχ.]*. 'Επίθετον τῆς Δήμητρος λατρευομένης ἐν *Στείριδι* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Στειριώνης, *'Ιωάννης*. Πειρατὴς ἐκ Καλαβρίας τῆς 'Ιταλίας. Οὗτος, ἀφοῦ ἐτρομοκράτησε τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου διὰ τῶν πειρατῶν, ἐγκατεστάθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ 'Αλεξίου Γ' 'Αγγέλου (1195—1203) καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ πλούσια δῶρα κατετάχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βυζαντινοῦ στόλου καὶ ἀνέλαβε τὴν καταδίωξιν τῶν ἄλλων πειρατῶν καὶ ἰδίως τοῦ ἐκ Γενούης τῆς 'Ιταλίας Καφούρη, ὅστις ἐπειράτευε (1197) ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον μεθ' ὁλοκλήρου στόλου ἐκ δικρότων καὶ τρικρότων πειρατικῶν πλοίων. 'Ο Στειριώνης, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ βυζαντινοῦ στόλου, ἐξῆλθε πρὸς καταδίωξίν του, ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον ἠγκυροβόλει εἰς Σηστὸν τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως καὶ τὰ πληρώματα εἶχον ἐξέλθει εἰς τὴν ξηράν, ἐπελθὼν ὁ Καφούρης ἀνήρπασεν ἅπαντα τὰ πλοῖα καὶ ἔκτοτε ἤρξατο ἀκωλύτως νὰ ἐπιτάττῃ καὶ νὰ συλλέγῃ φόρους ἐκ τῶν κατοίκων τῶν παραλίων. 'Ο αὐτοκράτωρ ἀπεφάσισε τότε νὰ συνδιαλλαγῇ μετὰ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου πειρατοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως ἐξώπλισε νέα πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἔθεσε πάλιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Στειριώνη, ὅστις προσλαβὼν καὶ πλοῖά τινα Πισατῶν ἔπλευσε κατὰ τοῦ Καφούρη (τῷ 1198) καὶ μετὰ πεισματώδη ναυμαχίαν ᾐχμαλώτισε καὶ ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ συνέλαβεν ἅπαντα τὰ πλοῖά του, πλὴν τεσσάρων, ἅτινα, ὁδηγούμενα ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Καφούρη, κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσι. Ν. ΚΛΣ

στειροβότανο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἄγχουσα* (βλ. λ.).

στειρολόγημα (τό)· ἡ ἀποκοπή, ἡ ἀπόσπασις τῶν στείρων βλαστῶν τῆς ἀμπέλου, τῶν μὴ φερόντων σταφυλάς.

στειροποιῶ (*—έω*)· καθιστῶ τι στεῖρον.

στειρόπους· ναυτ., ἀγκωνοειδὲς τεμάχιον, οὗ ἡ μία τῶν πλευρῶν προσαρμόζει ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς τρόπιδος, ἡ δὲ ἑτέρα ἐπὶ τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῆς στείρας, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς συνδέσεως τῶν δύο τεμαχίων τούτων. Σ. Ε. Λ.

στεῖρος, *—α, —ον*· ὁ μὴ γεννῶν, ὁ μὴ παράγων, ἄτοκος, ἄγονος, πρβ. *στέρφος*· || *στεῖρα* (ἡ)· ὡς οὐσ. ἡ μὴ γεννῶσα γυνή.

— **στεῖρα** (ἡ)· (ναυτ.), κοιν. *τὸ κοράκι*, τὸ πρωραῖον τῶν δύο στημάτων. Τὸ ἐπισημότερον τῶν τεμαχίων τοῦ σκελετοῦ τῆς πρῴρας τοῦ πλοίου. Πλατὺ ὅσον καὶ ἡ τρόπις, συνδέεται μετ' αὐτῆς κατὰ τὸ πρωραῖον ἄκρον, ὀρθούμενον ἐντὸς τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου τοῦ σκάφους, προέχον πρὸς πρῷραν καὶ κεκυρτωμένον αἰσθητῶς πρὸς τὸ κάτω αὐτοῦ μέρος, σχηματιζομένης οὕτω ἀμβλείας πως γωνίας πρύμνηθεν τῆς στείρας. 'Εν τῇ γωνίᾳ ταύτῃ ἐφαρμόζει ὁ *στειρόπους*. *Δευτέρα στεῖρα* δὲ ὀνομάζεται (βλ. λ. *ἀκράπι*) ἐσωτερικὴ στεῖρα ἀνάλογος τῆς δευτέρας τρόπιδος πρὸς ἐνδυνάμωσιν καὶ πρὸς ἕδρασιν τῶν παραστατῶν. Σ. Ε. Λ.

στειρῶ (*—όω*)· καθιστῶ τινα στεῖρον, στειροποιῶ.

Στείρωνας *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πατσιδερίου τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ 'Ηρακλείου. Κάτ. (1928) 80. Ν. ΚΛΣ

στείρωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ στειροῦν: «νόσος προκαλοῦσα στείρωσιν».

—*['Ιατρ.]* 'Η *στείρωσις* ἢ καὶ *ἀγονία*, σχετιζομένη ὑπό τινας συνθήκας ἐμμέσως μὲ τὴν *ἀναφροδισίαν* καὶ τὴν *ἀνικανότητα*, ἀποτελεῖ ἀδυναμίαν τοῦ ἄρρενος ἢ θήλεος πρὸς τεκνοποιίαν, συνεπείᾳ ἐλλείψεως παρ' αὐτοῖς τῶν πρὸς ταύτην ἀπαιτουμένων φυσιολογικῶν ὅρων. *'Αφορίαν* δὲ ἀποτελοῦσιν αἱ περιπτώσεις ἐκεῖναι, καθ' ἅς, ἐκ νοσηρῶν αἰτίων, δὲν συντελεῖται ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ γονιμοποιηθέντος καὶ κατασκηνωθέντος ἐν τῇ μήτρᾳ ᾠαρίου, ἀλλ' ἐπιγίνεται ἔκτρωσις. 'Η στείρωσις εἶναι ἀπόλυτος (πρωτογενὴς) καὶ σχετικὴ (δευτερογενής). 'Η ἀναλογία τῶν στείρων ἀνδρογύνων εἶναι 13—15%. Κατὰ τὸν Simon καὶ Spencer Wells ἐπὶ 8 γυναικῶν παρατηρεῖται 1 στεῖρα, ἐπὶ 10 δὲ στειρώσεων τὰς 9 ἀποτελοῦσιν αἱ γυναῖκες καὶ τὴν 1 ὁ ἀνήρ· κατ' ἄλλους ὁ βαθμὸς τῆς συχνότητος τῆς στειρώσεως παρὰ τῇ γυναικὶ ἀνέρχεται εἰς 19 %. Κατὰ τελευταίας στατιστικὰς ἐρεύνας (Nürnberger) κατὰ τὸ $^1/_3$ τῶν περιπτώσεων εἶναι στεῖρος ὁ ἀνὴρ καὶ κατὰ τὰ $^2/_3$ ἡ γυνή· ἀλλὰ τὸ $^1/_3$ τῆς στειρώσεως αὐτῆς ἀποδοτέον εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς μετάδοσιν εἰς αὐτὴν τῆς γονοκοκκικῆς μολύνσεως.

'Η ἀνδρικὴ στείρωσις ἔχει ὡς αἴτια τὰς διαμαρτίας περὶ τὴν διάπλασιν τῶν ἀνδρικῶν γεννητικῶν ὀργάνων (ἔλλειψις πέους, πολλαπλᾶ τοιαῦτα, ἐπισπαδίας, ὑποσπαδίας, ἀνορχιδία, κρυπτορχιδία) ὡς καὶ τὰς νόσους τούτων (ὀρχῖτις, ἐξ ἐπιδημικῆς παρωτιδίτιδος ἢ βλεννορροίας, σύφιλις, καρκίνος, φυματίασις, ὑδροκήλη, ἐπιδιδυμῖτις γονοκοκκικὴ κλπ.), προκαλούσας τὴν ἀτροφίαν ἢ ἐκφύλισιν τῶν ὄρχεων καὶ τὴν ἐκ ταύτης σπάνιν ἢ παντελῆ ἔλλειψιν τοῦ σπέρματος καὶ σπερματοζῴων (ἀσπερμία—ἀζωοσπερμία—νεκροσπερμία), τὴν οὐλώδη σκλήρωσιν καὶ ἀπόφραξιν τῶν σπερματικῶν σωληναρίων, ὡς καὶ ἄλλας λειτουργικὰς διαταραχάς, ἀφορώσας τὴν ἀδυναμίαν τῆς στύσεως τοῦ πέους πρὸς τὴν συνουσίαν, ἤτοι τὴν κυρίως ἀνδρικὴν ἀνικανότητα, ἥτις ὅμως δυνατὸν νὰ ὀφείληται καὶ εἰς ἄλλους λόγους, ὡς εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐγκράτειαν ἢ τὴν κατάχρησιν τῶν ἀφροδισίων, εἰς τὸν αὐνανισμόν, τὴν ἀναιμίαν, καχεξίαν, νευρασθένειαν, ὡς καὶ εἰς διάφορα ψυχολογικὰ αἴτια, συγκίνησιν, φόβον κλπ.

'Η στείρωσις τῆς γυναικὸς κατὰ τὰ $^3/_4$ τῶν περιπτώσεων εἶναι πρωτογενὴς καὶ κατὰ τὸ $^1/_4$ μόνον δευτερογενής, ὀφειλομένη εἰς βλάβην ἐπελθοῦσαν μετὰ 1—2 τοκετοὺς (βλεννόρροια, ῥῆξις τραχήλου μήτρας, ῥῆξις περινέου). Κατὰ κανόνα, ἐὰν ἐντὸς τῶν πρώτων 4—5 ἐτῶν συζυγίας σύλληψις δὲν ἐπέλθῃ, οὐδὲν δὲ μέτρον ἐλήφθη πρὸς παρακώλυσιν ταύτης, ἡ γυνὴ θεωρητέα ὡς στεῖρα. Αὕτη, παθητικὴ οὖσα, παρουσιάζει ἀνικανότητα πρὸς συνουσίαν, συνεπαγομένην στείρωσιν μόνον ἐπὶ περιπτώσεων ἀνατομικῶν ἀνωμαλιῶν τῶν ἔξω γεννητικῶν της ὀργάνων (τέλειαι ἢ ἀτελεῖς ἐλλείψεις, προσφύσεις χειλέων, στενώσεις, ἀτρησίαι, ἀτελεῖς διαπλάσεις καὶ ὑποπλασίαι αὐτῶν, ἔτι δὲ καὶ ὁ κολπισμὸς κ.λ.π.). Κατὰ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις δευτερογενῶς ἐπέρχεται στείρωσις παρὰ τῇ γυναικί: 1) 'Εκ μεγάλων ῥήξεων περινέου καὶ προπτώσεων κόλπου, ἐπιτρεπουσῶν τὴν πρὸς τὰ ἔξω ῥοὴν τοῦ σπέρματος. 2) 'Εκ τῶν διαφόρων νοσηρῶν ὑγρῶν κόλπου μήτρας καὶ σαλπίγγων, μηχανικῶς ἐμποδιζόντων τὴν διείσδυσιν τῶν σπερματοζῴων εἰς τὴν κοιλότητα τῆς μήτρας καὶ μᾶλλον διὰ τῆς ῥοῆς τῶν ἐξωθούντων ταῦτα πρὸς τὰς ἔξω, ἢ χημικῶς διὰ τῆς ὀξίνου ἀντιδράσεώς των ἀλλοιούντων ἢ φονευόντων ταῦτα. 3) 'Επὶ τῶν διαφόρων κολποκυστικῶν συριγγίων. 4) 'Επὶ κολπικοῦ, λίαν ἐπιμήκους, ἢ ὑπερτροφικοῦ τραχήλου μήτρας. 5) 'Επὶ φλεγμονῶν (ἐνδοτραχηλῖτις, ἐνδομητρῖτις, σαλπιγγῖτις, ᾠοθηκῖτις)· καὶ 6) 'Επὶ νεοπλασιῶν. Αἱ φλεγμοναὶ τοῦ ἐνδομητρίου καὶ οἱ ὄγκοι τῆς μήτρας, προκαλοῦσαι ἀτροφίαν τοῦ βλεννογόνου ἢ στένωσιν τῆς μητρικῆς κοιλότητος, δὲν παρέχουσι πρόσφορον ἔδαφος πρὸς περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ ᾠαρίου, οὗτινος ἐπέρχεται ἡ ἀποβολὴ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς κυήσεως. 'Η φλεγμονὴ τῆς σάλπιγγος καὶ ἰδίως ἡ γονοκοκκικὴ ἐπιφέρει συγκολλήσεις ἢ ἐμφράξεις τοῦ αὐλοῦ καὶ τῶν στομίων αὐτῆς, παρεμποδίζουσα τὴν εἴσοδον καὶ πορείαν τῶν ᾠαρίων ἐν αὐτῇ, ἡ δὲ τῆς ᾠοθήκης ὡς καὶ αἱ νεοπλασίαι ταύτης παρακωλύουσι τὴν ἔξοδον τῶν ὡρίμων ᾠαρίων ἢ ἐπιφέρουσι τὴν τελείαν καταστροφὴν τῶν ᾠοθυλακίων ἢ τῆς οὐσίας τῶν ᾠοθηκῶν. 'Η ἔλλειψις πάσης ἐμμήνου ῥοῆς ὑποδηλοῖ μὴ ὡρίμανσιν ᾠαρίων καὶ προαγγέλλει τὴν στείρωσιν, ἡ δὲ ἐπιβράδυνσις ταύτης (16ον—20ὸν ἔτος), ἡ πενιχρότης καὶ τὸ ἀκανόνιστον καὶ ἐπώδυνον τῆς ῥοῆς (δυσμηνόρροια) σημαίνει δύσκολον ᾠοτοκίαν καὶ καθυστέρησιν τῆς γονιμότητος· ἡ πολυσαρκία τῆς παιδικῆς ἡλικίας μὲ ἐλαττωματικήν, ἀσήμαντον, ἄτακτον ἢ ῥαγδαίως ἐπερχομένην μετὰ τὸν γάμον περίοδον, συνοδεύεται ὑπὸ ἀσθενοῦς γονιμότητος, ἥτις ὅμως δύναται νὰ αὐξήσῃ διὰ τῆς γαλακτικῆς διαίτης (*Pinard*). Αἱ διάφοροι δηλητηριάσεις θειούχου ἄνθρακος, μολύβδου, νικοτίνης κλπ. ἐπιδρῶσι κακῶς ἐπὶ τῆς γονιμότητος. 'Ως πρὸς τὰ ὁμαίμονα συνοικέσια, συγγραφεῖς τινες θεωροῦσι ταῦτα ὡς τὰ πλέον γόνιμα (9 % μόνον στεῖρα), ἄλλοι ἀντιθέτως σημειοῦσι μεγίστην ἀναλογίαν στειρώσεως εἰς τὰς βασιλευούσας οἰκογενείας (32 %), καθ' ἃς συχναί εἰσιν αἱ μεταξὺ συγγενῶν ἐπιγαμίαι. Παρὰ ταῦτα, ἐπὶ ῥωμαλέων καὶ ὑγιῶν ἀτόμων οὐδεὶς λόγος ὑφίσταται, ἵνα ἡ γονιμότης μὴ ᾖ φυσιολογική. Συχνότερον ὅμως πάντων διὰ τὴν γονιμοποίησιν ἐμπόδιον, τὸ σοβαρώτερον καὶ τὸ ὀλιγώτερον θεραπευόμενον, εἶναι ἡ ἀνιοῦσα γονοκοκκικὴ μόλυνσις σαλπίγγων καὶ ᾠοθηκῶν, ἡ δημιουργοῦσα, ὡς ἐκ περισσοῦ, περιτοναϊκὰς ἀντιδράσεις, ἐξιδρώματα, προσφύσεις, ἀποφράξεις τοῦ κώδωνος τῶν σαλπίγγων καὶ ἀνωμάλους θέσεις τῶν ἔσω γεννητικῶν ὀργάνων.

Πλὴν τῶν ἐκ τῶν διαμαρτιῶν φλεγμονῶν καὶ νεοπλασιῶν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός, λόγῳ τῆς στειρώσεως, καὶ ἡ ἀφροδισία ἀναισθησία, ἐξ ἧς πλέον τοῦ $^1/_4$ πάσχουσιν αἱ γυναῖκες, ἴσως ἐν πολλοῖς καὶ ἐκ τοῦ ἀδιαπαιδαγωγήτου πολλῶν ἐκ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν ἢ τοῦ ἀδιαφόρου ἢ ἐγωϊστικοῦ χαρακτῆρός των ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ἀποτελεῖ καὶ αὕτη αἰτίαν στειρώσεως. Μολονότι δὲ γνωστὸν τυγχάνει ὅτι γυναῖκες ἀκουσίως συνέλαβον συνεπείᾳ βιασμοῦ ἐν ἀγνοίᾳ των κατὰ τὴν μέθην, τὸν ὕπνον, τὸν ὑπνωτισμόν, τὴν νάρκωσιν, ἢ καὶ τῇ συγκαταθέσει μὲν αὐτῶν, ἀλλ' ἄνευ αἰσθήσεώς τινος, ἐνίοτε δὲ μετ' ἀποστροφῆς καὶ ἀηδίας ἔλαβε χώραν ἡ συνουσία, οὐχ ἧττον ὁ ἀνοργασμὸς θεωρεῖται μία αἰτία στειρώσεως, καὶ κατὰ κανόνα διὰ τὴν σύλληψιν ἀπαραίτητος ἀποβαίνει ἡ γενετήσιος ὑπερδιέγερσις, ἥτις ἔχει τὴν ἀπήχησιν οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἔξω γεννητικῶν ὀργάνων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ᾠοθηκικομητρικοῦ συστήματος τῆς γυναικός, καὶ μᾶλλον πιθανὸν εἶναι ὅτι ἡ μήτρα κατὰ τὸν αἰσθησιασμὸν ὑφίσταται συστολὰς καὶ διαστολάς, κατὰ δὲ τὸν γενετήσιον σπασμὸν κατέρχεται καὶ χαίνει τὸ μητρικὸν στόμιον πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἐκτοξευομένου σπέρματος.

Συχνάκις ἡ στείρωσις συμπίπτει μὲ ἀρτιότητα τοῦ γεννητικοῦ συστήματος, καὶ τότε δέον νὰ ἀποδοθῇ αὕτη εἰς τὴν παντελῆ ἔλλειψιν τοῦ γενετησίου ὀργασμοῦ καὶ σπασμοῦ, ὅστις μετὰ ὕπνον διαρκοῦντα πολλὰ ἔτη ἀναφαίνεται διὰ πρώτην φορὰν καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ ἡ γονιμότης. Αἱ συνθῆκαι, ὑφ' ἃς ἡ γενετήσιος ἡδονὴ γεννᾶται, εἶναι ἄλλοτε καθαρῶς ἠθικῆς φύσεως, ἀποτέλεσμα φαντασίας ἢ πάθους διὰ νέον τινα σύζυγον ἢ ἐραστήν, καὶ ἄλλοτε ὀφείλεται εἰς μηχανικοὺς λόγους (ἐρεθισμὸς τῆς κλειτορίδος, θέσεις τινὲς συνουσίας μὴ φυσικαί, ὡς ἡ πλαγία, ἡ ὀπισθία, ἀντιστροφὴ τῶν ὅρων, καθ' οὓς ἡ γυνὴ ἀποβαίνει ἐνεργητικὴ κτλ.). Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν ἡ διέγερσις τῆς ἀφροδισίας αἰσθήσεως ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπαφὴν τῆς βαλάνου μετὰ τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας. Ὅπως δέ, ἵνα καταστῇ γόνιμος ἡ συνουσία ἀπαιτεῖται βαθμός τις διεγέρσεως παρὰ τῇ γυναικί, ἀντιθέτως ὀργασμὸς λίαν ἰσχυρός, ὑπερβαίνων τὰ συνήθη ὅρια (ὑστερία, νυμφομανία) δίδει ἀνώμαλον συστολήν, μίαν κατάστασιν τονικῶν ἢ κλονικῶν σπασμῶν εἰς τὰ γεννητικὰ ὄργανα τῆς γυναικός, ἀμβλύνουσαν σὺν τῷ χρόνῳ τὴν αἰσθητικότητα καὶ ἐπιφέρουσαν τὴν στείρωσιν. Συνεπῶς δέον νὰ καταπολεμηθῇ εἰς τὴν γυναῖκα καὶ ἰδίως τὴν νευρικὴν τόσον ἡ ὑπερβολικὴ ψυχρότης αὐτῆς (ἀνοργασμός, ἀναφροδισία), ὅσον καὶ ἡ ὑπὲρ τὰ ὅρια ὑπερδιεγερσιμότης αὐτῆς, καταστάσεις αἵτινες οὐχὶ σπανίως εὕρηνται καὶ ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν νοσηρῶν αἰτίων, ὡς φλεγμονῶν, χοιραδώσεως, ἑρπητισμοῦ κτλ.

Ἡ θεραπεία τῆς στειρώσεως, ἐπὶ τῶν περιπτώσεων ἀζωοσπερμίας, ἀσπερμίας, ἀνδρικῆς ἀνικανότητος ἐξ ἀνεπανορθώτων βλαβῶν, βαθείας ἀλλοιώσεως τῶν ᾠοθηκῶν (σκλήρωσις, ἀτροφία), καθ' ἣν δὲν παράγονται ᾠάρια, ἐντόνου ὑποπλασίας τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός, προκεχωρημένων φλεγμονωδῶν παθήσεων ᾠαγωγῶν καὶ ᾠοθηκῶν, καὶ μεγάλων πολλαπλῶν ὑποβλεννογονίων μυωμάτων τῆς μήτρας, ἀποβαίνει ἀλυσιτελὴς καὶ συνεπῶς περιττή. 'Αντιθέτως, διὰ τὰς ἐλαφρὰς ὑποπλασίας τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικὸς (παιδικὴ μήτρα κτλ.) προκαλοῦμεν διὰ διαφόρων θεραπευτικῶν μέσων τὴν ὑπεραιμίαν καὶ τὴν κατ' ὄγκον αὔξησιν αὐτῶν (ἡμίλουτρα, κολπικοὶ θερμοὶ διακλυσμοί, μαλάξεις, ἠλεκτρισμοί, προϊοῦσα κατ' ἐπανάληψιν καὶ εἰς διάφορα χρονικὰ διαστήματα διαστολὴ τῆς μήτρας) διὰ τὴν στένωσιν τοῦ τραχηλικοῦ σωλῆνος ἐφαρμόζομεν τὴν διαστολὴν ἢ τὴν στοματοπλαστικὴν κατὰ τὴν μέθοδον Pozzi, ἀντιτάσσομεν τὴν δέουσαν θεραπείαν διὰ τὴν ἐνδομητρίτιδα καὶ τὰς ἐλαφρὰς ᾠοθηκο-σαλπιγγίτιδας, διὰ συντηρητικῆς ἀναιμάκτου δὲ θεραπείας καὶ διὰ λαπαροτομίας ἐπιτυγχάνομεν τὴν ἀποκόλλησιν καὶ ἀπορρόφησιν τῶν ἐξιδρωματικῶν περὶ τοὺς κώδωνας τῶν ᾠαγωγῶν προσφύσεων, καθιστῶντες οὕτω δυνατὴν τὴν δίοδον τῶν ᾠαρίων, ἐν περιπτώσει δὲ ἐμφράξεως τῆς κοιλιακῆς μοίρας τοῦ σαλπιγγικοῦ αὐλοῦ διενεργοῦμεν τὴν ἐγχείρησιν τῆς σαλπιγγοστομίας, ἐὰν τὸ ἐπίλοιπον τμῆμα τοῦ ᾠαγωγοῦ τυγχάνῃ ὑγιές, καὶ διαφόρους πλαστικὰς ἐγχειρήσεις ἐκτελοῦμεν διὰ τὰς διαμαρτίας διαπλάσεως τῶν γεννητικῶν ὀργάνων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ὡς τὰς ἀτρησίας, στενώσεις, ἀνωμάλους θέσεις μήτρας κτλ. Τέλος τὴν ἀναφροδισίαν πολεμοῦμεν διὰ τῆς ἄρσεως τῶν αἰτίων της, διὰ τῆς καταλλήλου ὀποθεραπείας, δι' ἠλεκτροθεραπείας, διὰ ψυχοθεραπείας κτλ., εἴς τινας δὲ περιπτώσεις δυνατὸν νὰ ἐπιχειρηθῇ μετ' ἐπιτυχίας ἡ τεχνητὴ γονιμοποίησις δι' εἰσαγωγῆς τοῦ σπέρματος τοῦ συζύγου, οὗτινος διεπιστώθη ἡ καλὴ ποιότης, δι' εἰδικῆς σύριγγος, κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν κοιλότητα τῆς μήτρας τῆς γυναικός. Ο. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

—*[Κτηνιατρ.]* *Στείρωσις* καλεῖται ἡ κατάστασις παντὸς θήλεος ζῴου, ὅπερ δι' ἕνα οἱονδήποτε λόγον δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ. 'Η ἀδυναμία αὕτη πρὸς σύλληψιν ἐνδέχεται νὰ εἶναι παροδικὴ ἢ ὁριστική. Διὸ καὶ διακρίνομεν δύο διαφόρους καταστάσεις στειρότητος, τὴν ἀγονίαν καὶ τὴν καθ' αὑτὸ στείρωσιν. 'Η *ἀγονία* χαρακτηρίζεται ἀπὸ μίαν ἀνώμαλον φυσιολογικὴν κατάστασιν τῶν θηλέων, καθ' ἥν, καίπερ αἱ γενετήσιαι αὐτῶν ὁρμαὶ ἐκδηλοῦνται κανονικῶς, παραμένουσιν ὅμως αὗται ἄκαρποι μετὰ τὴν ἐπίβασιν. Τὸ τοιοῦτον ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπερχομένην καταστροφὴν τῶν γεννητικῶν μορίων τοῦ ἄρρενος, σπερματοζῳαρίων, ἢ καὶ τῶν τοιούτων τοῦ θήλεος, ᾠαρίων, εὐθὺς ὡς ταῦτα ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὰ γεννητικὰ ὄργανα τοῦ θήλεος (κόλπος, μήτρα), συνεπείᾳ ποικίλων παθολογικῶν καταστάσεων τῶν ὀργάνων τούτων (χρονία μητρῖτις, κολπῖτις καὶ ἰδίᾳ ἡ μολυσματικὴ τοιαύτη, ἐκκρίσεις διάφοροι) ἢ ἀνατομικῶν αὐτῶν ἀνωμαλιῶν. 'Η ἀγονία παρέρχεται

Digitized by Google

εὐθὺς ὡς ἐκλείψουν τὰ προκαλοῦντα ταύτην αἴτια, διὸ καὶ τυγχάνει ἐπιδεκτικὴ ἰάσεως, τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς στρεφομένης πρὸς τὴν θεραπείαν τῆς μητρίτιδος, κολπίτιδος κτλ.

Ἡ *καθ' αὑτὸ στείρωσις* εἶναι ἡ κατάστασις τῶν θηλέων, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται πλέον νὰ συλλάβωσιν, ὀφείλεται δὲ κυρίως εἰς ὁριστικὰς ὀργανικὰς βλάβας τῶν ᾠοθηκῶν (ᾠοθηκῖτις, φυματίασις, ὄγκοι, κύστεις τῶν ᾠοθηκῶν), συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἀποβαίνει ἀδύνατος ὁ σχηματισμὸς ᾠαρίων.

Ἡ στείρωσις εἶναι ἀνίατος, τὰ δὲ ἐκ ταύτης πάσχοντα ζῷα, ὡς οἰκονομικῶς ἐπιζήμια, διατίθενται πρὸς σφαγήν.

Ἡ στείρωσις παρατηρεῖται ἐφ' ὅλων τῶν κατοικιδίων ζῴων, ἰδίᾳ ὅμως τῶν ἀγελάδων, παρ' αἷς ἡ ἀναλογία τῆς στειρότητος ἀναβιβάζεται εἰς 25—30 %. θ. α. φ.

—*['Εδαφολ.]* Ἡ στείρωσις τοῦ ἐδάφους προκαλεῖται ἐκ τῶν ἀκολούθων αἰτίων: ἐκ τῆς κακῆς φυσικῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους καὶ ἰδίως ἕνεκα ἐλλείψεως πάχους τῆς ἀροσίμου γῆς, ἕνεκα ἐξαντλήσεως τῶν χρησίμων εἰς τὰ φυτὰ θρεπτικῶν στοιχείων συνεπείᾳ ἐλαττωματικοῦ συστήματος καλλιεργείας καὶ ἕνεκα τῆς παρουσίας τοξικῶν ἁλάτων. Αἱ εἰδικαὶ κλιματολογ καὶ συνθῆκαι τῆς χώρας ἡμῶν δημιουργοῦσιν ἐπὶ τῶν καλλιεργησίμων ἐδαφῶν τὴν παρουσίαν ἁλάτων, τὰ ὁποῖα ἀνερχόμενα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν διὰ τῶν τριχοειδῶν ἀποτίθενται προοδευτικῶς διὰ τῆς ἐξατμίσεως, σχηματίζοντα κηλῖδας ἁλατούχους ἢ ἀλκαλικὰς (βλ. λ. *ἔδαφος*). ι. γ. π.

στειρωτικός, *—ή, —όν·* ὁ ἐπιφέρων, ὁ προκαλῶν στείρωσιν: «στειρωτικὰ φάρμακα».

στέκα. Λεπτὴ καὶ ἐπιμήκης ξυλίνη ῥάβδος, δι' ἧς κτυποῦνται αἱ σφαῖραι τοῦ σφαιριστηρίου κατὰ τὸ παιγνίδιον. Ἔχει σχῆμα ἐλαφρῶς κολουροκωνικόν, ἐπὶ τοῦ λεπτοῦ δὲ ἄκρου αὐτῆς, διὰ τοῦ ὁποίου κτυποῦνται αἱ σφαῖραι, φέρει τεμάχιον καλῶς προσηρμοσμένου καὶ τεταμένου δέρματος, ἵνα τὰ κτυπήματα καθίστανται ἐλαστικώτερα. Διὰ τὴν ἀποφυγὴν ὀλισθήσεων τῆς ῥάβδου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ παίκτου, ὅσον καὶ τοῦ δέρματος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας, ἡ στέκα ἀλείφεται διὰ κιμωλίας καθ' ὅλην τὴν ἀνωτέραν αὐτῆς ἐπιφάνειαν· || ἐργαλεῖον ὑποδηματοποιοῦ ἐκ σκληροῦ ξύλου (ἐλαίας), χρησιμεῦον εἰς τὴν διὰ τριβῆς στίλβωσιν τῶν καττυμάτων. Ν. Φ.—Σ. Κ.

στεκάμενος, *—η, —ο,* καὶ ***στεκούμενος·*** αὐτὸς ποῦ στέκει, ἀκινητῶν: «στεκάμενα νερὰ» τὰ λιμνάζοντα· || «'ς τὰ καλὰ στεκούμενα» ἐνῷ καλῶς ἔχουν τὰ πράγματα.

Στέκερ (Stecker), ***'Αντώνιος.*** Τσέχος ἐξερευνητὴς (1822—1888). Ἐσπούδασε φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν Ἁϊδελβέργῃ, τῷ 1878 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Ρυλφς ἀποστολὴν τῆς «Γερμανικῆς Ἀφρικανικῆς Ἑταιρείας» εἰς Κούφρα καὶ τῷ 1880 εἰς τὴν Ἀβησσυνίαν. Τῷ 1881 ἐξηρεύνησε τὴν χώραν τῶν Γκάλλα, ἀλλὰ συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀβησσυνίας Μενελίκ. Ἀπελευθερωθεὶς τῇ μεσολαβήσει τοῦ Ἰταλοῦ ἐξερευνητοῦ Ἀντινόρι, ἐπανέλαβε τὰς ἐξερευνήσεις του καὶ ἐξηρεύνησε τὰς λίμνας τῆς Ἀβησσυνίας, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Εὐρώπην τῷ 1883. Αἱ ἐκθέσεις του ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐξερευνήσεών του περιέχουσι πλουσιωτάτας πληροφορίας, τὰ δὲ σχέδιά του, ἅτινα ἐχρησίμευσαν κατόπιν ὡς βάσις διὰ τὴν σύνταξιν χαρτῶν, ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ δελτία τῆς «Γερμανικῆς Ἀφρικανικῆς Ἑταιρείας» καὶ εἰς τὰς «Petermanns Mitteilungen». Μ.Δ.Β.

Στεκκέττι (Stecchetti), ***Λορέντσο.*** Ψευδώνυμον ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐγένετο γνωστὸς ὁ Ἰταλὸς ποιητὴς *'Ολίντο Γκουερρίνι* (1845—1916). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ φιλολογίαν ἐν Ραβέννῃ, Τουρίνῳ καὶ Βολωνίᾳ καὶ διετέλεσε μέχρι τοῦ θανάτου του βιβλιοθηκάριος τῆς πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης τῆς Βολωνίας. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐδημοσίευσε μὲ τὸ πραγματικόν του ὄνομα λίαν ἐπιτυχεῖς στίχους, διὰ τῶν ὁποίων, ἂν καὶ διεκρίνετο διὰ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς, δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς κριτικῆς. Βαρέως φέρων τὴν ἀδιαφορίαν ταύτην καὶ ἔχων πεποίθησιν ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου, κατέφυγεν εἰς στρατήγημα, τὸ ὁποῖον κατέστη περίφημον μεταξὺ τῶν φιλολογικῶν τεχνασμάτων. Πράγματι, τῷ 1877 ἐδημοσίευσε τόμον ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Μεταθανάτια» («Postuma»), μὲ συγκινητικὸν πρόλογον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνέφερεν ὅτι τὰ ποιήματα ταῦτα ἀνῆκον εἰς νεαρὸν φίλον του ἀποθανόντα προώρως ἐκ φθίσεως καὶ καλούμενον *Λορέντσο Στεκκέττι*, ὁ ὁποῖος πρὸ τοῦ θανάτου του τῷ ἐνεπιστεύθη τὴν δημοσίευσιν τῶν ἔργων του. Τὸ τέχνασμα ἐπέτυχε τελείως, ἐπειδὴ δὲ οἱ στίχοι, πράγματι, ἦσαν ὡραῖοι, τὰ «Μεταθανάτια» ἔσχον μεγίστην ἐπιτυχίαν καὶ ἐγένοντο δεκτὰ μὲ ἐνθουσιασμὸν τόσον ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς κριτικῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἐντὸς ἔτους ἐκυκλοφόρησαν εἰς 32 ἐκδόσεις. Μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν ὅμως τοῦ τεχνάσματος, οἱ κριτικοὶ ἐπετέθησαν σφόδρα κατὰ τοῦ Στεκκέττι, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά, διότι τὰ «Μεταθανάτια» εἶχον ἀποκτήσει ἤδη πλείστους θαυμαστάς, πολλὰ δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς ποιημάτων, καθὼς καὶ μεμονωμένοι στίχοι αὐτῶν εἶχον καταστῆ δημοφιλέστατα καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν. Ἐκμεταλλευόμενος τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ ὁ ποιητής, ἤρχισεν ἐν τῷ προλόγῳ τῆς δευτέρας του ποιητικῆς συλλογῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολεμικὴ» (1878) σφοδρὰν συζήτησιν περὶ τῶν ἰδεολόγων καὶ τῶν πραγματιστῶν ἐν τῇ ποιήσει, ἣν ἐξηκολούθησε καὶ εἰς τὸν πρόλογον τῆς ἑτέρας ποιητικῆς του συλλογῆς «Νέα πολεμικὴ» (1878—1890). Αἱ ποιητικαὶ αὗται συλλογαὶ καὶ αἱ βιαιόταται πολλάκις συζητήσεις του μετὰ τῶν κριτικῶν του, καθὼς καὶ τὰ κατόπιν δημοσιευθέντα ἔργα του, τὸν κατέστησαν ὀνομαστὸν μεταξὺ τῶν νεωτέρων λυρικῶν ποιητῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τὸν ἀνέδειξαν ἕνα τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἰταλῶν πραγματιστῶν ἐν τῇ λυρικῇ ποιήσει. Ὁ Στεκκέττι κατεπολέμησε κυρίως τὴν ῥητορικήν, τὸν ὑπερβολικὸν ῥωμαντισμὸν καὶ τὴν πομπώδη φρασιολογίαν, ἥτις κατέπνιγε, κατὰ τὴν ἐποχήν του, τὴν ἰταλικὴν λυρικὴν ποίησιν, καὶ προσεπάθησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν λιτότητα, ἥτις χαρακτηρίζει τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του. Τὰ σονέττα του ἰδίως θεωροῦνται πρότυπα εἰς τὸ εἶδός των, καθὼς καὶ τὸ εἰδύλλιόν του «Τὸ πέρασμα», ὅπερ ἀποτελεῖ ἓν τῶν μᾶλλον ἐκτιμηθέντων ἔργων του. Ὁ Στεκκέττι ἔγραψε καί τινα ἔργα εἰς πεζόν, διακρινόμενα διὰ τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκφράσεως. Τῷ 1897 ἐπεχείρησεν, ἄνευ ὅμως ἐπιτυχίας, νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ πρῶτόν του τέχνασμα, δημοσιεύσας συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Στίχοι τοῦ Ἀργία Σμπολένφι μετὰ προλόγου τοῦ Λ. Στεκκέττι», ἀλλὰ τὰ ποιήματα ταῦτα, χαρακτῆρος λίαν ἐλευθεριάζοντος καὶ σχεδὸν πορνογραφικοῦ, κατακριθέντα δριμύτατα, δὲν περιελάβεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἁπάντων του τῷ 1903. Γενικῶς, εἰς τὰ πρῶτα ἰδίως ποιήματα τοῦ Στεκκέττι, διαφαίνεται ζωηρὰ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Μυσσέ, τοῦ Χάϊνε, τοῦ Μπωντελαὶρ καὶ τῶν Γάλλων παρνασσικῶν. Βραδύτερον ὅμως ὁ Ἰταλὸς ποιητὴς κατώρθωσε ν' ἀπαλλαγῇ τῶν ξενικῶν ἐπιδράσεων καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἔργον φέρον τὴν σφραγῖδα ἰδίας ἀτομικότητος, ὅπερ ἔσχε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν τῇ συγχρόνῳ ἰταλικῇ λυρικῇ ποιήσει. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθέντων ἔργων, ἔγραψε καὶ πολλὰ ἄλλα, ἐν οἷς: «Χλόη» λυρικὸν δρᾶμα (1879), «Ἡ ζωὴ καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος Κρότσε» (1879), «Συλλογὴ λαϊκῶν τραγουδιῶν τῆς Ρομάνιας» (1880), «Μελέται καὶ πολεμικαὶ περὶ Δάντου» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Κορράδου Ρίτσι (1880), «Βιβλιογραφία γιὰ γέλια» (1883), «Ράκη», τόμος πεζογραφημάτων (1885), «Ἰώβ, δρᾶμα τοῦ Μάρκου Μπαλασσάρντι», σατιρικὸν ποίημα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Κορράδου Ρίτσι, παρῳδία ποιήματος τοῦ ποιητοῦ Μάριο Ραπισάρντι, «Ἀπὸ τὸν πρῶτον μέχρι τοῦ τελευταίου ἔρωτος» (1899) κ. ἄ. Πολλὰ τῶν ποιημάτων του μετεφράσθησαν καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Ἑλληνιστὶ μετέφρασαν στίχους του μεταξὺ ἄλλων οἱ Ἀντώνιος Μάτεσης, Κώστας Καιροφύλας καὶ Δ. Ἠλιακόπουλος. Μ. Δ. Β.

Λορέντσο Στεκκέττι.

στέκω, καὶ ***στέκομαι,*** προστ. *στάσου* καὶ ἰδιωμ. *στέκα,* ἀόρ. *ἐ)στάθηκα,* παθ. μετχ. *σταμένος·* δημοτ. ἵσταμαι, ἀκινητῶ, σταματῶ: «στέκομαι νὰ ξαποστάσω», «στάσου νὰ σοῦ μιλήσω»· || ἵσταμαι ὀρθός, ὀρθοστατῶ: «δὲ στέκει 'ς τὰ πόδια του ἀπὸ τὸ μεθύσι»· || ἐμφανίζομαι, δεικνύομαι: «στάθηκε παλληκάρι»· || ἀπροσώπ. «δὲν στέκει νὰ μὴν πάς ἀφοῦ σὲ ἐκάλεσαν» δὲν εἶναι πρέπον, δὲν εἶναι ὀρθόν· || μεταφ. «στέκει καλὰ» εὑρίσκεται εἰς καλὴν κατάστασιν.

Στελάρια *[Παραλ. Γεωγρ.].* Κόλπος τῆς Χαλκιδικῆς, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Λεύθερο καὶ Πλατύ, ὑπὸ τῶν ναυτικῶν γνωστὸς ὡς *κόλπος τῆς 'Ιερισσοῦ,* παρ' ἀρχαίοις δὲ ὡς *'Ακάνθιος κόλπος.* Σ.Ε.Λ.

Στέλβαχ, ***Λουδοβῖκος.*** Γερμανὸς φιλέλλην, γεννηθεὶς ἐν Ἀμπάουχεν τῆς Βαυαρίας τῷ 1802 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1883. Ἀνήκων εἰς ἐπιφανῆ οἰκογένειαν, ἐσπούδασε στρατιωτικά, ἅμα δὲ τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπαναστάσεως (1821) κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μετέσχε τῆς μάχης τοῦ Πέτα, ἐγένετο δὲ βραδύτερον ἐν Μεσολογγίῳ ἀχώριστος σύντροφος τοῦ λόρδου Βύρωνος. Διέπρεψε κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἐτραυματίσθη κατὰ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ. Κατόπιν, ταχθεὶς εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Καραϊσκάκη, ἐπολέμησεν εἰς τὰς μάχας τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Φαλήρου. Ὑπηρέτησε κατόπιν εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὄθωνος διωρίσθη φρούραρχος τοῦ Παλαμηδίου καὶ διωργάνωσε τὸ ὁπλοστάσιον καὶ τὰς φυλακὰς τοῦ Ναυπλίου. Ἀπεστρατεύθη φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ. Θ. Β.

—**Στέλβαχ,** ***Πέτρος.*** Εἷς ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ σώματος τῶν ἀξιωματικῶν μηχανικῶν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ἀπεστάλη εἰς Τεργέστην πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του (1858), εἰς τὸν ναύσταθμον Στροῦδορφ, καὶ κατόπιν (1865) εἰς τὰ ἐν Seyne συνεργεῖα Forges et Chantiers de la Méditerranée. Σ.Ε.Λ.

Στέλβιο (Stelvio, γερμ. Stilfser-Joch) *[Γεωγρ.].* Δίοδος τῶν Ραιτικῶν Ἄλπεων, κατὰ τὸ παλαιὸν σημεῖον τῶν συνόρων Αὐστρίας, Ἰταλίας καὶ Ἑλβετίας. Ἡ δι' αὐτῆς διερχομένη ὁδὸς κατεσκευάσθη ἀπὸ τοῦ 1820—1824 καὶ ἀνεκαινίσθη μετὰ μεγάλων τεχνικῶν ἔργων μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1866. Τὸ ἀνώτερον ὕψος, εἰς ὃ ἐξικνεῖται, εἶναι 2.760 μ. παρὰ τὴν κορυφὴν Φερδινάνδου. Εἶναι ἡ ὑψηλοτέρα ἁμαξιτὸς ὁδὸς τῶν Ἄλπεων. Θ. Κ.

Στέλε (Stehle), ***'Ι. Γουσταῦος-'Εδουάρδος.*** Γερμανὸς μουσουργὸς (1839—1915). Ἦτο ὡσαύτως διακεκριμένος ὀργανοκρούστης καὶ συνθέτης ἐκκλησιαστικῶν κυρίως ἔργων. Ἔγραψε τὰς λειτουργίας: «Salve regina», «Laetantur cœli», «Jesu rex admirabilis», «Missa solemnis», «Ὁ θρῦλος *τῆς ἁγίας Καικιλίας*» (διὰ σόλο, χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν), «Deutsche Vesper», «Abendfeier», «Vineta», «Σαοὺλ» (συμφωνητικὸν ποίημα) κ. ἄ. Γ.Σ.

στελέττη (ἡ) (Steletta) *[Ζῳολ.].* Γένος σπόγγων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τετρακτινελλιδῶν,* περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

στελεφοῦρος (ὁ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀρνόγλωσσον.*

στελεχόκαρπος (ὁ) (Stelechocarpus) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνωνοειδῶν,* περιλαμβάνον δένδρα, ὧν οἱ καρποὶ εἶναι βρώσιμοι. Τὰ ἐλάχιστα εἴδη τοῦ γένους φύονται εἰς τὴν Μαλαισίαν. Δ. Ν. Π.

στέλεχος, *—ους* (τό)· ὁ καυλός, ὁ κορμὸς τῶν δένδρων καὶ ἐν γένει τῶν φυτῶν· || γραμμ., τὸ θέμα, τὸ ἀμετάβλητον μέρος τῆς λέξεως.

—*[Βοτ.]* Βλ. λ. *βλαστός.*

—*[Μηχαν.]* Καλεῖται πᾶσα ἐν γένει ξυλίνη ἢ σιδηρᾶ ῥάβδος, χρησιμοποιουμένη ὡς λαβὴ διαφόρων ἐργαλείων ἢ ἀποτελοῦσα τὸ κύριον ὄργανον μηχανήματος εἴτε μοχλὸν μηχανισμοῦ τινος. Δ.Κ.Α.

—*[Λογιστ.]* Καλεῖται *στέλεχος* τὸ τμῆμα παντὸς πολλαπλοτύπου βιβλίου ἐγγράφων, ὅπερ παραμένει εἰς χεῖρας τοῦ ἐκδίδοντος (βιβλίον ἀποδείξεων, ἐνταλμάτων πληρωμῆς κλπ.). Ἀναγράφει ὅσα καὶ τὸ ἀποκοπτόμενον τμῆμα στοιχεῖα καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν παρακολούθησιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν πράξεων, δι' ἃς ἐξεδόθη. Ι. Α. Β.

—*[Στρατ.]* *Στελέχη* τοῦ στρατοῦ, τοῦ ναυτικοῦ, τῆς ἀεροπορίας καλοῦνται οἱ μόνιμοι βαθμοφόροι (ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοί), οἱ κατέχοντες τὰς ὀργανικὰς θέσεις. Ν. Θ. Κ.

— ***στέλεχος ἐγκεφάλου*** *['Ανατομ.].* Τὸ τμῆμα τοῦ ἐγκεφάλου, ὅπερ περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν ἡμισφαιρίων, ὑφ' ὧν καλύπτεται, καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Συγκροτεῖται δ' ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὄπισω ἐκ τῶν ῥαβδωτῶν σωμάτων, τῶν ὀπτικῶν θαλάμων, τοῦ τετραδύμου μετὰ τῶν ἐγκεφαλικῶν σκελῶν, τῆς γεφύρας καὶ τοῦ προμήκους μυελοῦ. Διακρίνεται δ' ἀπὸ τῶν ἐγκεφαλικῶν ἡμισφαιρίων οὐ μόνον ἀνατομικῶς, ἀλλὰ καὶ λειτουργικῶς, ἅτε περιλαμβάνον τοὺς πυρῆνας τῶν ἐγκεφαλικῶν νεύρων ἀπὸ τῆς 3ης μέχρι 12ης συζυγίας. Ι. Π.

στελεχοφόρος (ὁ). Καλεῖται ἡ θήκη, ἥτις φέρει ἢ συγκρατεῖ τὸ *στέλεχος.*

στελζνερίτης (ὁ) (Stelznerit), ἢ *ἀντλερίτης* (Antlerit) *['Ορυκτολ.].* Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἕνωσιν θειικοῦ μετὰ ὑδροξειδίου τοῦ χαλκοῦ $CuSO_4 \cdot 2\,Cu(OH)_2$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν πρισματικήν, ἔχει εἰδικὸν βάρος 3,88, χρῶμα πράσινον καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Χιλήν. Γ. Β.

Στέλι *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Μήλου ἐπίσημον (πλάτ. 36° 40' Β., μῆκ. 24° 32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milo, Antimilo, Kimolo, Polinos) ΝΑ τῆς νήσου ἐσχατιά. Πρόκεινται αὐτῆς αἱ νησῖδες *Κτένια.* Σ. Ε. Λ.

στελὶς (ἡ) (Stelis) *[Ζῳολ.].* Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελισσιδῶν,* περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μετρίου μεγέθους μελισσῶν, ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ, Ἀμερικῇ καὶ Ἀσίᾳ. Κυριώτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι ἡ εὐρύτης ἣν παρουσιάζει τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τῆς κοιλίας των. Δ. Ν. Π.

Στελίχων. Ἦτο Βανδῆλος τὸ γένος, ἀλλ' ὑπηρετῶν μετὰ πολυαρίθμων ὁμοφύλων του εἰς τὸν

Digitized by Google

ρωμαϊκὸν στρατὸν ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ καὶ εἶτα ἐνυμφεύθη τὴν Σερήναν, θυγατέρα τοῦ Ὀνωρίου, ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους Θεοδοσίου Α´ τοῦ Μεγάλου (379—395). Τῷ 394 ἀνηγορεύθη ἀρχιστράτηγος τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Α´ (395), ὁ Στελίχων, ἀρχιστράτηγος ὢν καὶ ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως Ὀνωρίου, υἱοῦ τοῦ Θεοδοσίου, κατέστη ὁ μόνος πραγματικὸς τοῦ Δυτικοῦ κράτους κυβερνήτης, καὶ τότε, διὰ νὰ ἑδραιώσῃ κάλλιον τὴν θέσιν του παρὰ τῷ Ὀνωρίῳ, ἔδωσεν αὐτῷ σύζυγον τὴν θυγατέρα του Μαρίαν. Γενόμενος οὕτω πανίσχυρος, κατεχρᾶτο τῆς ἐξουσίας του καὶ διὰ παντοίων ἀθεμίτων μέσων ἐπορίζετο πλοῦτον ἀμύθητον· μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς ταῦτα, διενοήθη καὶ ἐπεζήτησε νὰ λάβῃ εἰς χεῖράς του καὶ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους, ἰσχυριζόμενος ὅτι εἰς αὐτὸν ἀνέθεσεν, ἀποθνήσκων, ὁ Θεοδόσιος τὴν φροντίδα ἀμφοτέρων τῶν υἱῶν του. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποβλέπων, ἐκράτησεν εἰς Ἰταλίαν τὰ ἐκλεκτότερα στρατεύματα τῆς Ἀνατολῆς (ὅσα εἶχε φέρει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ Θεοδόσιος τῷ 393, ὅταν ἐστράτευσε κατὰ τοῦ Ἀρβογάστου), ἐπιτρέψας εἰς τὰ χειρότερα μόνον τάγματα νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Βυζάντιον. Τοιουτοτρόπως παρεσκεύαζε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του καὶ ἐκαραδόκει τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, ἵνα πραγματοποιήσῃ αὐτά. Μετ᾽ ὀλίγους μῆνας ἐστασίασαν οἱ ἐν Θρᾴκῃ ἐγκατεστημένοι Γότθοι καὶ τεθέντες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλαρίχου ἐδῄουν τὴν Θρᾴκην καὶ ἠπείλουν αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Στελίχων, παραλαβὼν τότε τὰ ἐκλεκτότερα στρατεύματα, κατῆλθεν ὡς ἀστραπὴ εἰς Μακεδονίαν, βέβαιος πλέον ὅτι μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν βαρβάρων θὰ ἐπέβαλλε τὴν ἀρχήν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους. Ἀπέτυχεν ὅμως εἰς τὸν σκοπόν του ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως τοῦ πονηροῦ ἀντιζήλου του Ρουφίνου. Οὗτος ἐνήργησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπέτυχε νὰ διαταχθῇ ἐκ Ρώμης ἡ ἀνάκλησις τοῦ Στελίχωνος, συγχρόνως δὲ ἔπεισε καὶ τὸν Ἀλάριχον νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑποδείξας αὐτῷ ὅτι εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα θὰ εὕρισκε λείαν πολὺ πλουσιωτέραν ἢ εἰς τὴν δεδῃωμένην ἤδη Θρᾴκην καὶ Μακεδονίαν. Ὁ Στελίχων ἀπέτυχεν οὕτω εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀπόπειραν, ὄχι ὅμως καὶ καθ᾽ ὁλοκληρίαν, διότι κατώρθωσε διὰ τοῦ ὑποστρατήγου του Γαϊνᾶ νὰ δολοφονήσῃ τὴν 27 Νοεμβρίου 395 πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν ἐπικίνδυνον ἀντίζηλόν του Ρουφῖνον (βλ. λ. *Γαϊνᾶς*).

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀλάριχος μετὰ μυριάδων Γότθων κατήρχετο διὰ Θεσσαλίας καὶ Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος εἰς Πελοπόννησον (τῷ 396), οἱ δὲ κάτοικοι τῶν χωρῶν τούτων, ἀποβαλόντες πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐστράφησαν πρὸς τὴν Ρώμην, ἱκετεύοντες τὴν βοήθειαν αὐτῆς. Ὁ Στελίχων, τὸ μὲν ἵνα λάβῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπέμβῃ πάλιν εἰς τὰ πράγματα τοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους, τὸ δὲ διότι ἐφοβεῖτο μήπως ὁ Ἀλάριχος στραφῇ κατόπιν καὶ κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἀπεφάσισε νὰ στρατεύσῃ ἐκ νέου ἐναντίον του καὶ ταχὺς μετέβη διὰ θαλάσσης εἰς Πελοπόννησον κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 397. Καταδιώξας δραστηρίως τοὺς τῇδε κἀκεῖσε διεσπαρμένους Γότθους, ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς ἐντὸς ὀλίγου νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς Ἦλιδα περὶ τὸ ὄρος τῆς Φολόης καὶ εἶτα νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς τὴν ἀντίπεραν Αἰτωλίαν, ὅθεν ἐτράπησαν πρὸς Β. καὶ ἐγκατεστάθησαν ὑπὸ τὸν Ἀλάριχον εἰς τὴν Ἤπειρον, Ἀλβανίαν καὶ Μακεδονίαν ὡς κυρίαρχοι, φορολογοῦντες ἀνενόχλητοι τὰς χώρας ἐκείνας. Ὁ Στελίχων τότε ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, ὁ δὲ Ἀλάριχος ἐπελήφθη δραστηρίως τῆς ἀναδιοργανώσεως τῶν στρατευμάτων του καὶ τέλος, ἀφοῦ ἐξήσκησε καὶ ὥπλισεν αὐτὰ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ἐστράτευσε τῷ 402 κατὰ τῆς Ἰταλίας καὶ ἀνενόχλητος προήλασε μέχρι τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Πάδου. Ὁ Στελίχων, σπεύσας τότε εἰς τὰς παραρρηνίους ἐπαρχίας, ἐστρατολόγησε πλήθη βαρβάρων καὶ μετ᾽ αὐτῶν καὶ τῶν ρωμαϊκῶν ταγμάτων του ἐπῆλθε κατὰ τῶν Γότθων, ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς Πολλεντίαν (Μάρτιος 403) καὶ εἶτα εἰς Βερώναν καὶ τέλος ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Ἰλλυρίαν. Ἡ νίκη ἐκείνη ἔσωσε τὴν Ἰταλίαν ἐκ τῆς φοβερᾶς ἐπιδρομῆς. Ὁ Στελίχων ἀπεθεώθη, μεγαλοπρεπεῖς ἑορταὶ ἐτελέσθησαν ἐν Ρώμῃ πρὸς τιμήν του καὶ ἀνευφημεῖτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς δεύτερος Μάριος. Τῷ 406 νέα φοβερὰ ἐπιδρομὴ ἠπείλησε τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Ραδαγαΐσιος (Radagais ἢ Radegost), ἡγεμὼν τῶν παρὰ τὸν Ρῆνον γερμανικῶν φύλων, ὑπερβὰς τὰς Ἄλπεις μετὰ 200.000 (καὶ κατὰ τὸν Ζώσιμον 400.000) μαχητῶν Βανδήλων, Βουργουνδίων, Σουήβων, Ἀλανῶν καὶ Ἐρούλων, εἰσήλασε, σφάζων καὶ πυρπολῶν, εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Πάδου καὶ διαβὰς τὰ Ἀπέννινα κατῆλθεν εἰς Ἐτρουρίαν (Τοσκάνην) καὶ ἠπείλησε τὴν Ρώμην. Ὁ Στελίχων, ἐπελθὼν ἐναντίον του, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὰ παρὰ τὴν Φλωρεντίαν ὑψώματα τῆς Φιέζολε, ἔνθα τὸν ἀπέκλεισε καὶ μετά τινα χρόνον τὸν ἠνάγκασε διὰ τῆς πείνης νὰ παραδοθῇ. Ὁ Ραδαγαΐσιος ἀπεκεφαλίσθη, οἱ δὲ ὀπαδοί του διεσκορπίσθησαν καὶ ἀπῆλθον εἰς τὰς πατρίδας των, ἄλλοι δὲ κατετάχθησαν εἰς τὸν ρωμαϊκὸν στρατόν, ὁ δὲ Στελίχων εἰσῆλθε τροπαιοῦχος ἐν Ρώμῃ ἀνευφημούμενος ὡς σωτὴρ τῆς Ἰταλίας. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ραβένναν καὶ ἡτοιμάζετο νὰ στρατεύσῃ πρὸς κατάληψιν τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἔχων εἰς τοῦτο σύμφωνον καὶ τὸν ἐκεῖ διαμένοντα Ἀλάριχον· ἡ εἰς Γαλατίαν ὅμως ἐκραγεῖσα στάσις τοῦ στρατηγοῦ Κωνσταντίνου (τῷ 407) ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ρώμην, ἵνα ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα κατὰ τῶν στασιαστῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀποθάνει ἡ θυγάτηρ Μαρία, σύζυγος τοῦ βασιλέως Ὀνωρίου. Ὁ Στελίχων ἐνύμφευσε τότε αὐτὸν μετὰ τῆς νεωτέρας θυγατρός του Θερμαντίας καὶ εἶτα ἀπῆλθεν εἰς Ραβένναν, ὅπόθεν προῆλθεν εἰς νέας συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Ἀλαρίχου διὰ τὴν προσάρτησιν τοῦ Ἰλλυρικοῦ εἰς τὸ Δυτικὸν κράτος. Ἀλλ᾽ ἀντὶ τούτου ὁ Ἀλάριχος εἰσέβαλε πάλιν εἰς Ἰταλίαν, ἄγνωστον ἂν πράττων τοῦτο ἐνήργει ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ Στελίχωνος ἢ ἐξ ἰδίας αὐτοῦ πρωτοβουλίας. Πάντως τὴν φορὰν ταύτην διεκήρυττεν ὅτι ἤρχετο ὡς φίλος καὶ σύμμαχος καὶ εἰς ἀπόδειξιν προσεφέρετο καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἐν Γαλατίᾳ στασιάσαντος στρατηγοῦ Κωνσταντίνου, ἀπῄτει ὅμως ἐδαφικὰ ἀντάλλαγματα καὶ προσέτι μεγάλην χρηματικὴν ἀποζημίωσιν. Ὁ Στελίχων συνέστησε τότε εἰς τὸν βασιλέα καὶ τὴν γερουσίαν νὰ ἱκανοποιήσωσι κατὰ τὸ δυνατὸν τὰς ἀξιώσεις τοῦ Ἀλαρίχου, ἵνα οὐ μόνον ἀπαλλαγῶσι τῶν ἐνοχλήσεών του ἀλλὰ καὶ τὸν στρέψουν κατὰ τῶν ἐν Γαλατίᾳ στασιαστῶν. Ἡ πολιτική του αὕτη ἔδωσε λαβὴν εἰς τοὺς ἐχθρούς του νὰ τὸν συκοφαντήσωσι παρὰ τῷ βασιλεῖ ὡς συνεννοούμενον μετὰ τοῦ Ἀλαρίχου καὶ ὡς ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἁρπαγὴν τοῦ θρόνου. Ὁ Ὀνώριος, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπικρατήσαντος τότε (408) Ὀλυμπίου, διέταξε τὴν θανάτωσιν τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ, ἥτις καὶ ἐξετελέσθη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 408 ἐν Ραβέννῃ. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἔσχε σοβαρωτάτας διὰ τὸ κράτος συνεπείας. Αἱ χιλιάδες τῶν βαρβάρων μισθοφόρων τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, αἵτινες ἐλάτρευον τὸν Στελίχωνα, ἐστασίασαν καὶ ηὐτομόλησαν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἀλαρίχου, ὅστις ἐβάδισε κατὰ τῆς Ρώμης καὶ μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ἐξηνάγκασεν αὐτὴν νὰ τῷ καταβάλῃ ὑπέρογκον ἀποζημίωσιν, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν ἐκεῖθεν ἀπομάκρυνσίν του. Ν. ΚΛΣ

στέλλα *[Ναυτ.]*. Γωνιομετρικὸν ὄργανον τῶν τεχνιτῶν ναυπηγῶν, δι᾽ οὗ γωνιάζονται τὰ ξύλα κατὰ τὴν κατεργασίαν των (βλ. καὶ λ. *γονάτιον*). Σ. Ε. Λ.

Στέλλα (Stella) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐπίσημος, ἐκβάλλων εἰς τὴν βορείαν τοῦ Ἀδρία ἀκτὴν (πλάτ. 45° 41´ Β., μηκ. 13° 10´ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 201 : Gulf of Venice and Trieste) σχηματίζων κατὰ τὴν ἐκβολήν του καὶ τὸν λιμένα Λινιᾶνο(Porto Lignano). Σ. Ε. Λ.

στελλάδο (τό)· δημωδ. ναυτ., τὸ πλοῖον, ὅπερ ἔχει μικρὸν πλάτος σχετικῶς πρὸς τὸ μῆκός του, ὀξείας τὴν τε πρῷράν του καὶ τὴν πρύμναν καὶ εἰς ὀξὺ ἀποσβεννυμένας τὰς παρισάλους του καὶ πρὸς πρῷραν καὶ πρὸς πρύμναν ‖ πληθ. *στελλάδα* (τά)· αἱ ἑκατέρωθεν τῆς στείρας καὶ τοῦ ποδοστήματος στενώσεις τῆς γάστρας τοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

στελλάζ (stellage ἢ sdraddle). Χρηματιστηριακὴ πρᾶξις ἐπὶ προθεσμίᾳ, καλουμένη ὡσαύτως *ἀγοραπωλησία ἐπὶ διπλῷ δώρῳ* (à double prime ἢ à double option), καθ᾽ ἣν ὁ κερδοσκόπος συνάπτει ταυτοχρόνως ἀγορὰν καὶ πώλησιν ἐπὶ προθεσμίᾳ ὡρισμένων χρηματιστηριακῶν πραγμάτων, κατὰ τὴν προθεσμίαν δὲ δύναται κατ᾽ ἐκλογὴν εἴτε νὰ γίνῃ τελικῶς ἀγοραστὴς ἢ πωλητὴς ἐπὶ τῷ συμφωνηθέντι τιμήματι, εἴτε νὰ ὑπαναχωρήσῃ τελείως τῆς συμβάσεως, καταβάλλων τὸ δῶρον, ὅπερ συνήθως εἶναι διπλάσιον τοῦ κοινοῦ δώρου. Ι. Α. Β.

στελλαρία (ἡ) (Stellaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 80 εἴδη, διαδεδομένα εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν γῆν. Αἱ στελλαρίαι εἶναι πόαι εὐθυτενεῖς ἢ ἀναρριχητικαὶ μὲ φύλλα ἀντίθετα καὶ ἄνθη συνήθως κατὰ κῦμα διατεταγμένα, καὶ ὧν τὰ πέταλα συνήθως εἶναι δισχιδῆ, εἰς τρόπον ὥστε ὁ κάλυξ νὰ παρουσιάζῃ ἀστεροειδῆ μορφήν. Ἡ φοίνικη συνήθως στηρίζεται ἐπὶ τρίων στυλίσκων. Ὁ καρπὸς εἶναι κάψα, διανοιγόμενος δὲ παρουσιάζει ἐπίσης ἀστεροειδεῖς ἐγκοπὰς κατὰ τὴν περιφέρειάν του. Ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντώντων 12 εἰδῶν, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Στελλαρία ἡ ὑδρόβιος* (Stellaria aquatica). Ἔχει φύλλα λογχοειδῆ καὶ ἀνθεῖ κατὰ Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον. Ἀναπτύσσεται εἰς ὑγρὰς καὶ ἑλώδεις ἐκτάσεις. *Στελλαρία ἡ μεσαία* (Stellaria media). Εἶναι τὸ γνωστότερον τῶν εἰδῶν τοῦ γένους καὶ ἔχει ῥίζας λεπτάς, καυλοὺς εὐθυτενεῖς ἢ καμπυλοειδεῖς, φύλλα ᾠοειδῆ καὶ μαλακὰ καὶ ἄνθη μονήρη, λευκά, ἀναφαινόμενα εἰς τὴν κορυφὴν λεπτῶν ποδίσκων. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τῶν καλλιεργουμένων ἀγρῶν καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ ἀνθεῖ σχεδὸν καθ᾽ ὅλον τὸ ἔτος. Οἱ σπόροι της εἶναι προσφιλεῖς εἰς τὰ μικρὰ ξηροβατικὰ πτηνά. Εἴς τινα μέρη καλλιεργοῦν ταύτην ὡς λαχανικὸν καὶ τρώγουν τοὺς τρυφεροὺς βλαστοὺς καὶ τὰ φύλλα της. Δ. Ν. Π.

στελλαστὴρ (ὁ) (Stellaster) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐχινοδέρμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀστερωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *πενταγωναστεριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀστεριῶν πολλαχοῦ τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἀπαντῶντα. Δ. Ν. Π.

στελλβάγειον ***σύμπτωμα***, ἢ ***φαινόμενον*** ἢ ***σημεῖον τοῦ*** Stellwag *[Ὀφθαλμολ.]*. Συνίσταται εἰς τὴν ἀτελῆ καὶ σπανίαν μῦσιν τῶν βλεφάρων, συνδυάζεται δέ, ὑπὸ πολλῶν μάλιστα συγγραφέων καὶ συγχέεται, πρὸς τὸ φαινόμενον τοῦ Darlymple, συνιστάμενον εἰς τὴν εὐρεῖαν διάνοιξιν τῶν βλεφάρων, ὁμοίαν πρὸς τὴν παρατηρουμένην κατόπιν ἐνσταλάξεως κοκαΐνης, οὕτως ὥστε ἡ ἄνω μοῖρα τοῦ κερατοειδοῦς, ἡ συνήθως καλυπτομένη ὑπὸ τοῦ ἄνω βλεφάρου, μένει τελείως ἐμφανής. Οἱ ὀφθαλμοὶ συνεπείᾳ τῶν φαινομένων αὐτῶν λαμβάνουν ἔκφρασιν φόβου, ἐκπλήξεως ἢ ἀγριότητος, φαίνονται ἀσυνήθως μεγάλοι καὶ λάμποντες, συγχρόνως δὲ ἐκ τῆς ἀτελοῦς αὐτῶν καλύψεως δύνανται νὰ ὑποστοῦν καὶ ξήρανσιν. Τὰ φαινόμενα ταῦτα παρατηροῦνται συχνότατα εἰς τὴν νόσον τοῦ Basedow (τὴν ἐξόφθαλμον βρογχοκήλην), ἀποτελοῦντα ἓν τῶν συνήθων καὶ λίαν χαρακτηριστικῶν αὐτῆς συμπτωμάτων. Β. Α.

Στέλλβαγκ φὸν Κάριον (Stellwag von Carion), ***Κάρολος***. Διάσημος ὀφθαλμολόγος γεννηθεὶς τῷ 1823 ἐν Langendorf τῆς Μοραβίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1904. Ἀποπερατώσας τὰς σπουδάς του ἐν Βιέννῃ, ὅπου καὶ εἰργάσθη εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Rosas ὀφθαλμολογικὴν κλινικήν, διωρίσθη καθηγητὴς ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς στρατιωτικῆς ἰατρικῆς σχολῆς καὶ εἶτα, τῷ 1873, τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῆς Βιέννης, ἔνθα ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1894. Ἠσχολήθη ἐν ἀρχῇ μὲ τὴν ἀνατομικὴν παθολογίαν τοῦ ὀφθαλμοῦ, κατόπιν δὲ μὲ ζητήματα ὀπτικῆς φυσιολογικῆς, ὅπως καὶ μὲ πρακτικὰ θεραπευτικὰ ζητήματα. Τὸ ὄνομά του συνεδέθη ἰδίως μὲ τὴν μελέτην τῶν διαταραχῶν τῆς ἐννευρώσεως, αἵτινες παρατηροῦνται εἰς τὴν ἐξόφθαλμον βρογχοκήλην (βλ. *στελλβάγειον* σύμπτωμα). Β. Α.

Στελλίνι (Stellini), ***Ἰάκωβος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ παιδαγωγὸς (1699—1770). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Παδούης καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Specimen de ortu et progressu morum», «Oratio ad eticam tradendam» «Libri sei dell' etica». Ἐδίδασκεν ὅτι ὁ παῖς δέον νὰ ἀνατρέφηται ὑπὸ τῆς μητρός του κατ᾽ ἀρχάς, κατόπιν δὲ νὰ φοιτᾷ εἰς δημοσίαν καὶ ὄχι ἰδιωτικὴν σχολήν, καὶ ὅτι τὴν βάσιν τῆς ἀγωγῆς δέον ν᾽ ἀποτελῇ τὸ ἠθικὸν παράδειγμα. Μ. Δ. Β.

στελλιπορέλλα (ἡ) *[Παλαιοζῳολ.]*· βλ. λ. *ἡλιολίτης*.

στελλίτης (stellite) *[Μεταλλ.]*. Κρᾶμα ἐκ χρωμίου (36 %), κοβαλτίου (34 %), βολφραμίου (12 %), μολυβδαινίου (10 %) καὶ σιδήρου (8 %), λίαν σκληρόν, διατηροῦν τὴν σκληρότητα αὐτοῦ ἐν θερμῷ, κατάλληλον διὰ τὴν κατασκευὴν κοπτικῶν ἐργαλείων κατεργασίας μετάλλων καὶ ὑπερέχον κατὰ σκληρότητα καὶ ἀντοχὴν τῶν ταχυχαλύβων. Τοιαῦτα κράματα κοβαλτίου καὶ χρωμίου μετ᾽ ὀλίγου ἄνθρακος, βολφραμίου καὶ σιδήρου, ἀνακαλυφθέντα μετὰ τὸ 1899, ἀπαντῶνται ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ἀναλόγως τῶν προνομιούχων κατασκευαστῶν αὐτῶν (celsite, caedite, stellite, percite, krite κλπ.). Θ. Χ.

στελλίτης (Stellit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν πυροξένων τοῦ μονοκλινοῦς συστήματος καὶ ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ πεκτολίθου, ἀπαντῶσαν εἰς βελόνας ἀστεροειδῶς διατεταγμένας ἐν Σκωτίᾳ. Γ. Β.

στελλίων (ὁ) (Stellion) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγαμιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων τῆς γῆς. Οἱ στελλίωνες ἔχουσιν οὐρὰν βραχυτάτην, σχετικῶς εὐρεῖαν κατὰ τὴν ῥίζαν της καὶ διαρκῶς λεπτυνομένην, οὕτως ὥστε κατὰ τὸ ἄκρον της εἶναι τριχοειδής. Ἡ ἄνω καὶ ἡ κάτω ἐπιφάνεια τοῦ σώματός των καλύπτεται ὑπὸ λεπίων καὶ φέρει μετὰ τῆς κεφαλῆς σκληρὰς ἀποφύσεις κατὰ διαστήματα. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ σώματός των εἶναι λευκός, φαιὸς ἢ πράσινος, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στελλίων ὁ κοινὸς* (Stellion vulgaris), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα λευκοκυανοῦν μετὰ πρασίνων ἀποχρώσεων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς. Ποικιλία τις τούτου, ὁ *στελλίων ὁ κοινὸς ὁ ἰταλικὸς* (Stellion vulgaris italicus), ἀπαντᾷ εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν καὶ ἐνδιαιτᾶται πολλάκις ἐντὸς τῶν ἀγροικιῶν. Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

στέλλω, καὶ δημοτ. *στέλνω*, ἀόρ. *ἔστειλα—ἐστάλην*, παθ. μετχ. *ἐ)σταλμένος*· ἀποστέλλω, πέμπω: «στέλλω ἀγγελιαφόρον, — ἐπιστολήν, — πρεσβείαν», «ἐστάλη βοήθεια,—στρατός», «στέλλω χαιρετίσματα μὲ τοῦ γιαλοῦ τὰ κύματα», παροιμ. «τὸν ἔστειλαν γιὰ τὴ μαμμὴ κι' ἀπόμεινε λεχώνα» ἐπὶ ἀποστελλομένου ἐπειγόντως καὶ βραδύνοντος νὰ ἐπανέλθῃ· || ἀρχ., στολίζω, ἐνδύω· || παρασκευάζω, ἑτοιμάζω.

στέλμα· ναυτ. (κοιν. *ζοῦρλος*, γαλλ. jarretières, ἀγγλ. gaskets), ἑκάστη τῶν ἐκ σχοινίου πλεκτῶν, αἵτινες ῥάπτονται ἐκ τοῦ μέσου αὐτῶν ἐπὶ τοῦ κορυφαίου λώματος τοῦ ἱστίου καὶ κατ' ἴσας ἀποστάσεις, χρησιμεύουσαι πρὸς περίδεσιν τοῦ ἱστίου, ἐὰν εἶναι τοῦτο ἐπτυγμένον· τὸ ἓν τῶν ἄκρων τοῦ στέλματος ἀπολήγει εἰς οὐράν, τὸ δὲ ἕτερον εἰς ψέλιον. Σ. Ε. Λ.

στέλνω· δημοτ., ἀντὶ *στέλλω* (βλ. λ.).

στέμμα (τό)· πᾶν ὅ,τι χρησιμεύει πρὸς στέψιν, οἷον στέφανος· || παρ' ἀρχαίοις, ὁ μετὰ λευκῶν ἐρίων περιειλιγμένος στέφανος δάφνης τῶν ἱκετῶν· || διάδημα τῆς κεφαλῆς ὡς σύμβολον βασιλικῆς ἐξουσίας: «στέμμα βασιλέως,— αὐτοκράτορος», «ἀδάμαντες τοῦ ἀγγλικοῦ, — τοῦ ῥωσικοῦ στέμματος»· || συνεκδ., αὐτὴ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία καὶ ἰδίᾳ ὁ βασιλεύς: «αἱ προνομίαι τοῦ στέμματος», «τὰ κτήματα—, ἡ περιουσία τοῦ στέμματος»· || συμβολικὴ εἰκὼν ὡς ἔμβλημα τοῦ βασιλέως: «τὸ στέμμα τοῦ Ὄθωνος, —τοῦ Γεωργίου».

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *στέμμα* (κοιν. *κορῶνα*) εἰς τὰ βασιλευόμενα πολιτεύματα ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον τῶν ἐξωτερικῶν ἐμβλημάτων τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος. Δύναται νὰ εἶναι ἁπλῆ μεταλλικὴ στεφάνη, ἐν σχήματι διαδήματος τοποθετουμένη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς (ὡς τὸ σιδηροῦν λογγοβαρδικὸν στέμμα)· ἐκ τῆς ἄνω αὐτῆς περιφερείας συνήθως ὑπερεκβάλλονται ἀκτινωτὰ γεωμετρικὰ κοσμήματα, σφαῖραι, ἀνθέμια, πέταλα, σταυροὶ καὶ ἄλλα τορεύματα (ὡς εἰς τὰ *στεμμάτια* τῶν εὐγενῶν). Ἐν τῇ πλήρει συγχρόνῳ μορφῇ του, τὸ βασιλικὸν ἢ αὐτοκρατορικὸν στέμμα εἶναι στεφάνη, ἧς ὕπερθεν ἐκτείνονται τοξωταὶ ζῶναι ἑνούμεναι κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ σχηματίζουσαι θόλον ἀνοικτόν· ἡ στεφάνη συνήθως εἶναι διάλιθος (ἐνίοτε φέρουσα σμαλτωμένας παραστάσεις), αἱ ζῶναι ἔχουν τὴν μορφὴν ἀνθέων, σταυρῶν κ.τ.τ., ἡ δὲ κορυφὴ κοσμεῖται διὰ πολυτίμου ἐπιθέματος (λίθου, σφαίρας, σταυροῦ, ἄνθους κτλ.). Τὸ τοιοῦτο θολωτὸν στέμμα ἔχει συνήθως δύο μορφάς, εἶναι δηλαδὴ ἢ κλειστόν, ἔσωθεν φέρον ὑπένδυσιν ἐκ πιλήματος οἱουδήποτε, ἢ ἀνοικτόν, τοποθετούμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς γυμνῆς ἢ φερούσης ἰδιαίτερον κοῦκον. Κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἐφέρετο καὶ ἐπὶ πλατυγύρου πίλου. Στέμματα ὡς ἐμβλήματα θείας ἢ κοσμικῆς ἐξουσίας, ἀργυρᾶ ἢ χρυσᾶ, τὸ πρῶτον ἀπαντῶμεν ἐπὶ τῶν παραστάσεων θεοτήτων εἰς ἀσσυροχαλδαϊκά, βαβυλώνια, σκυθοπερσικὰ κ. ἄ. μνημεῖα. Εἶχον δὲ τὰ στέμματα αὐτὰ ὅλως ἰδιάζοντα σχήματα (βλ. λ. *Ἀσσυρία*, τ. Ε' σ. 876 εἰκ. 5, 8 καὶ 10, καὶ λ. *Βαβυλωνία*, τ. ΣΤ' σ. 436 εἰκ. 5) καὶ ὠνομάζοντο *κίδαρις* ἢ *τιάρα*. Αἰγυπτιακῆς τεχνοτροπίας χρυσᾶ στέμματα (καλούμενα *ἀταράχ*), ἔχοντα σχῆμα τιάρας, ἔφερον καὶ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων. Ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς βασιλικῶν στεμμάτων ἄξιον λόγου εἶναι τὸ τοῦ Δαυῒδ (λάφυρον τοῦ Ἰωὰβ νικήσαντος τοὺς Ἀμμωνίτας), ζυγίζον ὅσον τάλαντον χρυσοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκάλουν στέμμα πάντα ἐν γένει στέφανον, ὡς ἐμβλήματα δ' ἐξουσίας εἶχον τὸ *διάδημα* καὶ τὸν ἀκτινωτὸν *στέφανον*· ταῦτα παραλαβόντες οἱ Ῥωμαῖοι μετέδωκαν εἰς τοὺς Βυζαντινούς, παρ' οἷς καὶ διεμορφώθη ὁ μεσαιωνικὸς καὶ σύγχρονος τύπος στέμματος. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ὑπῆρχεν ἔτι τὸ διάδημα, ὅπερ καλυφθὲν πλήρως ὑπὸ λίθων πολυτίμων καὶ ποικιλμάτων (ὥστε ἡ ταινία νὰ ἀποβῇ ἁπλῆ μόνον ἐπένδυσις) ἔλαβε τὸ ὄνομα *στέμμα*. Ἐπὶ τῶν διαδόχων του ἐκοσμήθη τοῦτο διὰ «προμετωπίδος» ἐκ σταυροῦ, προσετέθησαν τὰ *κατάσειστα* (κρεμαστοὶ ἐπὶ τῶν παρειῶν πολύτιμοι λίθοι καὶ μαργαρῖται),

Ἐστεμμένοι ἡγεμόνες.

[1=Ἰουστινιανὸς φέρων διάλιθον διάδημα (μωσαϊκὰ ἁγίου Βιταλίου Ῥαβέννης), 2=Θεοδόσιος φέρων καμηλαύχιον (ἀργυροῦν βυζαντινὸν νόμισμα), 3=Κάρολος ὁ Φαλακρὸς φέρων βυζαντινὸν στεμμάτιον τετράνθεμον (μικρογραφία εὐαγγελίου, Μόναχον), 4=Λουδοβῖκος ΙΒ' φέρων στεμμάτιον ὀκτάνθεμον (ἐκ μεταλλίου).]

ἐσμαλτώθη ἡ περιφέρεια τῆς στεφάνης καὶ προσετέθη ὡς ἐπένδυσις μικρὸς κοῦκος. Ἀργότερον προσετέθησαν αἱ τοξωταὶ ζῶναι καὶ ἐξειλίχθη τελείως εἰς ἡμισφαίριον (καλούμενον καὶ *βασιλικὴ τιάρα*). Παραλλήλως ὑφίστατο καὶ ὁ τύπος τοῦ στεμματίου (φερόμενος ὑπὸ τῆς Θεοδώρας εἰς τὰ ψηφιδωτὰ τῆς Ῥαβέννης) καὶ τὸ *καμηλαύχιον* (camelaucium), εἶδος κράνους ἄνευ γείσου, περιστεφόμενον κάτω ὑπὸ διαδήματος καὶ ἐπέχον ἄνω λοφίον. Ἐκ τῶν διασῳζομένων βυζαντινῶν στεμμάτων μνημονευτέα: τὸ παρὰ τοῦ Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ δωρηθὲν χρυσοῦν στέμμα εἰς τὸν Ἅγιον Μᾶρκον τῆς Ἑνετίας (911) καὶ ἀποκείμενον ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ ναοῦ· τὸ λογγοβαρδικὸν στέμμα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος· τὸ στέμμα τὸ παρὰ Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου (1042—1054) δωρηθὲν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας Ἀνδρέαν Α', ἐπὶ τῆς στεφάνης τοῦ ὁποίου χρυσαῖ ἐσμαλτωμέναι πλάκες εἰκονίζουν τοὺς αὐτοκράτορας Κωνσταντῖνον καὶ Ζωήν, τὴν Θεοδώραν, δύο χορευτρίας, δύο ἀρετὰς καὶ τοὺς ἁγίους Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν (μουσεῖον Βουδαπέστης)· τὸ στέμμα τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῆς Οὐγγαρίας (βλ. *στέμμα ἅγιον*) κ. ἄ. Κατὰ τὰ πρότυπα ταῦτα ἐγένοντο καὶ τὰ στέμματα τῶν καρολιγγείων χρόνων καὶ τῆς ἁγίας ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, εἰς ἃ ἀνήκει τὸ ἐσφαλμένως καλούμενον *στέμμα τοῦ Καρλομάγνου*. Τοῦτο εἶναι συνδεδυασμένης γερμανικῆς καὶ βυζαντινοσικελικῆς τέχνης τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ ἔχει στεφάνην ἐκ 4 χρυσῶν πλακῶν διαλίθων (σάπφειροι, σμάραγδοι, ῥουβίνια), 4 σμαλτωμένων (μὲ παραστάσεις τοῦ Σολομῶντος, Δαυῒδ, Ἰεζεκιὴλ καὶ Ἰησοῦ) καὶ προμετωπίδος σταυροῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: CHVONRADVS DEI GRATIA ROMANORVM IMPERATOR AVGVSTVS. Δι' αὐτοῦ ἐστέφθη τὸ πρῶτον ὁ Κονράδος Β' (1027), εἶτα πάντες οἱ αὐτοκράτορες, νῦν δ' ἀπόκειται ἐν τῇ ὁπλοθήκῃ τῆς Βιέννης. Ἰδίας τέχνης εἶναι καὶ ἡ τιάρα τῆς Κωνσταντίας, συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Β', ἀποκειμένη ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ Παλέρμου. Τούτων διάφορα εἶναι τὰ βαρβαρικὰ στέμματα τῶν Βησιγότθων, ἐκπροσωπούμενα διὰ τῶν ἐν τῷ «θησαυρῷ τοῦ Guarrazar» ἀνευρεθέντων, ἅτινα ἀπόκεινται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Κλινὺ καὶ τῇ τέως βασιλικῇ ὁπλοθήκῃ τῆς Μαδρίτης. Τούτων πολυτιμότερον εἶναι τὸ τοῦ βασιλέως Ῥεκεσβίντου (649—672), ἔχον χρυσὸν ἀξίας 4.000 στερλινῶν καὶ λίθους ἀξίας 600 στερλινῶν, ἀποτελούμενον ἐκ διαλίθου στεφάνης, ἧς κρέμανται 24 ἁλύσεις ἐπέχουσαι ἀνὰ ἓν τῶν ψηφίων τῆς ἐπιγραφῆς: † RECCESVINTHOS REX OFFERET. Οἱ βασιλεῖς τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἐν τῇ Δύσει ἔφερον τὸ στεμμάτιον, συνήθως ἐπέχον 4 ἀνθέμια, εἶτα δὲ (ΙΓ'—ΙΕ' αἰὼν) 4 βραχέα ἐναλλασσόμενα μετὰ 4 ὑψηλοτέρων. Τὸ τοξωτὸν βυζαντινὸν στέμμα εἰσήχθη ἐν Ἀγγλίᾳ μὲν ὑπὸ Ἐρρίκου τοῦ Ε' (1413—1422), ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Α' (1494 — 1547), γενικευθὲν ἔκτοτε ἁπανταχοῦ. Ἐκ τῶν στεμμάτων τῶν χρόνων τούτων ἄξια μνείας εἶναι: τὸ στέμμα τῶν Ἀψβούργων, κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Δαυῒδ Ἄλτενστέττερ διὰ τὸν Ῥοδόλφον Β' (1602), ἐπιστεφόμενον ὑπὸ μεγάλου σαπφείρου καὶ μέχρις ἐσχάτων χρησιμοποιούμενον κατὰ τὰς στέψεις τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Αὐστρίας (νῦν ἀπόκειται ἐν τῇ ὁπλοθήκῃ τῆς Βιέννης)· τὸ στέμμα τοῦ ἁγίου Ἐδουάρδου τοῦ Ὁμολογητοῦ (Saint Edward's crown), κατασκευασθὲν τῷ 1662 καὶ χρησιμοποιούμενον μέχρι τῆς σήμερον ἐν Ἀγγλίᾳ μόνον κατὰ τὰς στέψεις τῶν βασιλέων· τὸ στέμμα τῶν Βουρβώνων, κατασκευασθὲν ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' (1643—1715) καὶ συγκείμενον ἐκ στεφάνης ἐχούσης 8 ἄνθη κρίνου, ὧν τὰ κεντρικὰ πέταλα, κυρτούμενα εἰς ἡμίτοξα, ἑνοῦνται κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ ἐπέχουν διπλοῦν μέγα ἄνθος κρίνου· τούτου διάφορον εἶναι τὸ στέμμα τοῦ Ναπολέοντος (μουσεῖον Λούβρου), κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Nitot καὶ ἔχον στεφάνην, γύρωθεν τῆς ὁποίας 8 ἀετοὶ μὲ πτέρυγας ἀνοικτὰς σχηματίζουν τὸν θόλον, ἐπέχοντα γηΐνην σφαῖραν μετὰ σταυρίου. Ἐκ τῶν στεμμάτων τῶν νεωτέρων χρόνων διακρίνονται: τὸ στέμμα τῶν Ῥωμανώφ, μοναδικὸν ἀνὰ τὸν κόσμον διὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἀδαμάντων καὶ ῥουβινίων, ἔργον τοῦ Posier, κατασκευασθὲν διὰ τὴν Αἰκατερίνην Β', τὸ πρῶτον δὲ χρησιμοποιηθὲν παρὰ Παύλου τοῦ Α' (1796)· τὸ γερμανικὸν αὐτοκρατορικὸν στέμμα, κατασκευασθὲν τῷ 1871 καὶ συγκείμενον ἐκ στεφάνης ἐχούσης 8 πλάκας, ὧν αἱ 4 εἰκονίζουν μικροὺς ἀδαμαντοκολλήτους ἀετοὺς καὶ αἱ 4 διαλίθους σταυρούς· τὸ ῥουμανικόν, τὸ μᾶλλον πρωτότυπον ἐν τῷ κόσμῳ, κατασκευασθὲν ἐκ χάλυβος

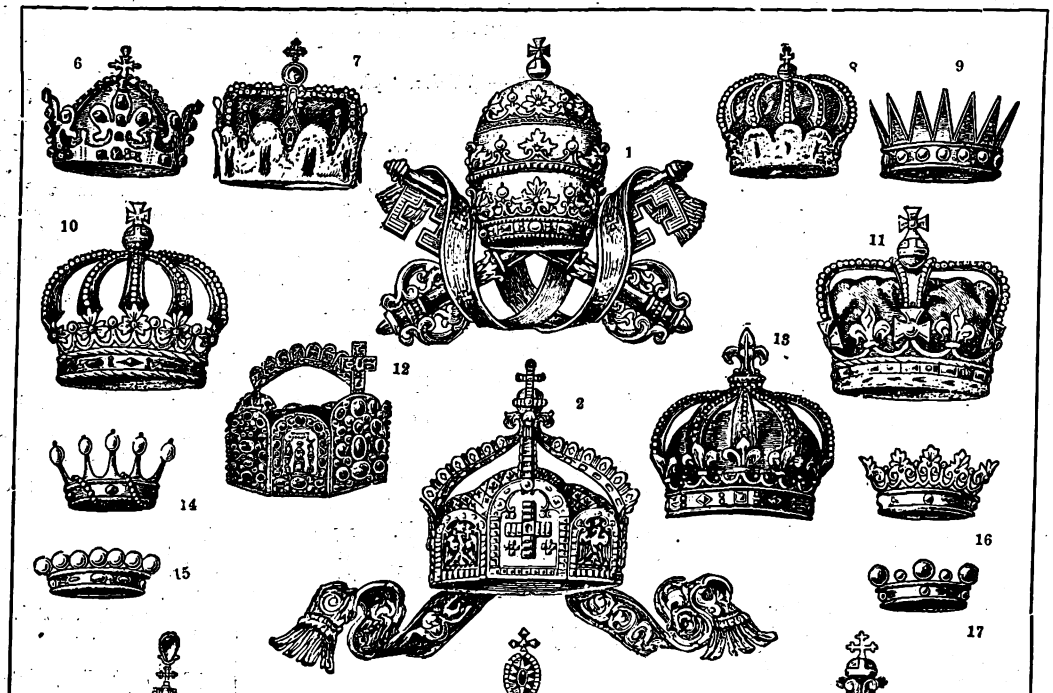

Στέμματα καὶ στεμμάτια.

[1=παπικὴ τιάρα (μετὰ τῶν κλειδῶν τοῦ ἁγίου Πέτρου), 2=γερμανικὸν αὐτοκρατορικὸν στέμμα, 3=ῥωσικὸν (Αἰκατερίνης τῆς Β'), 4=αὐστριακὸν (Ἀψβούργων), 5=γαλλικὸν (Ναπολέοντος), 6=Βοημίας (στέμμα Βεγκεσλάου Α' τοῦ Ἁγίου 928—935), 7=ἀρχιδουκικὸν Αὐστρίας, 8=μεγάλου ἐκλέκτορος Γερμανίας, 9=ἀρχαϊκὸν ἀκτινωτόν, 10=ἀνοικτὰ στέμματα Βελγίου, Ἰταλίας καὶ Ὁλλανδίας, 11=ἀγγλικὸν (ἁγίου Ἐδουάρδου), 12=τῆς ἁγίας ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, 13=γαλλικὸν (Βουρβώνων), 14—22=στεμμάτια εὐγενῶν (κατὰ σειράν): ἱππότου (ὁλλανδικόν), βαρώνου, δευτερογεννήτου τῶν Γερμανῶν κομίτων, ὑποκόμιτος (ἰταλικόν), κόμιτος (γερμανικόν), δουκὸς (ἀγγλικόν), πρίγκιπος (Οὐαλλίας), κόμιτος (ἀγγλικόν), πρίγκιπος (αὐστριακὸν καὶ ῥωσικόν).]

Digitized by Google

καὶ βρόνζου ἐκ τῶν τουρκικῶν λαφύρων τῆς μάχης τῆς Πλεύνας (1877)· τὸ στέμμα τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Μαρίας, κοσμούμενον ὑπὸ τοῦ μεγαλυτέρου ἀδάμαντος τοῦ κόσμου «Κοχινοὺρ» (106 $^1/_{16}$ καρατίων) καὶ δύο τεμαχίων (96 καὶ 64 καρατίων) τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀφρικῆς»· τέλος δὲ τὸ ἐπέχον σχῆμα πολυτελοῦς παπικῆς τιάρας στέμμα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀβησσυνίας Μενελὶκ Β', ἔργον τοῦ Gonfalonieri, ἀποκείμενον ἐν Μιλάνῳ. (Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν στεμμάτων βλ. λ. *μίτρα* καὶ *τιάρα*.)

Τὰ στέμματα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων προσφερόμενα εἰς ξένον ἡγεμόνα ἐξεδήλουν τὴν ὑποταγὴν τοῦ προσφέροντος. Ἀπὸ τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος, κατὰ κοινὸν ἔθος ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει, προσεφέροντο ὡς ἀναθήματα εἰς τοὺς ναοὺς (ἀναρτώμενα ἀπὸ τῆς ὀροφῆς καὶ ἐπέχοντα κρεμαμένην λυχνίαν ἢ σταυρόν). Κατὰ τοὺς ΣΤ'—Ζ' αἰῶνας καὶ ἐκ νέου κατὰ τοὺς ΙΒ'—ΙΔ' ἐφέροντο ὡς κοσμήματα, ἐν τῇ μορφῇ τοῦ στεμματίου, παρὰ τῶν γυναικῶν τῆς ἀριστοκρατίας. Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος διὰ τοῦ σχήματός των (ἀριθμὸς κοσμημάτων, ἀνθεμίων κλπ.) ἐδήλουν τὸν βαθμόν, ὃν ἐν τῇ φεουδαρχικῇ ἱεραρχίᾳ κατεῖχεν ὁ φέρων αὐτὸ ἢ εἰκονίζων ἐν τοῖς οἰκοσήμοις του. Τέλος, κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους, ἐτοποθετεῖτο ἐπ' αὐτῶν ὅ,τι πολυτιμότερον εἶχον νὰ ἐπιδείξουν εἰς κοσμήματα καὶ λίθους οἱ βασιλικοὶ θησαυροὶ (οἱ ἀποκαλούμενοι καὶ *θησαυροὶ τοῦ στέμματος*). Π. Ν. Π.

— *[Ρωμ. Ἀρχ.]* Παρὰ Ρωμαίοις *στέμματα* (stemmata) ἐκαλοῦντο τὰ ἐν τῷ ἀτρίῳ τῶν μεγάλων οἴκων διατηρούμενα γενεαλογικὰ δένδρα. Ἦσαν πίνακες τῶν ὀνομάτων ἢ προσωπογραφίαι τῶν προγόνων τοῦ οἴκου, συνδεόμεναι πρὸς ἀλλήλας δι' ἐγχρώμων ταινιῶν (στεμμάτων), ὥστε διὰ τῆς διακλαδώσεως νὰ ἐμφαίνηται ἡ συγγένεια τῶν παριστωμένων ἢ κατονομαζομένων προσώπων. Π. Ν. Π.

— *[Ὀχυρ.]* *Στέμμα* ἢ *στεμματοειδὲς ἔργον* καλεῖται αὐτοτελὲς ἔργον ἐν τῇ προμαχωνικῇ χαράξει, ἐγκαθιστάμενον ἔμπροσθεν τοῦ μετώπου τοῦ κυρίου ἔργου πρὸς ἐνίσχυσιν τούτου καὶ πρὸς ἐξαναγκασμὸν τοῦ ἀντιπάλου ὅπως ἀναπτυχθῇ καὶ ἀποκαλύψῃ ἐγκαίρως τὸν τομέα τῆς ἐπιθέσεώς του. Τὸ μέτωπον τοῦ ἁπλοῦ στεμματοειδοῦς ἔργου ἀποτελεῖται ἀπὸ κεντρικὸν προμαχῶνα ἑνούμενον πρὸς δύο ἑκατέρωθεν ἡμιπρομαχῶνας διὰ μεταπυργίων. Οἱ ἑκατέρωθεν ἡμιπρομαχῶνες περιορίζονται ὑπὸ μακρῶν πλευρῶν ἢ πτερύγων πλαγιοβαλλομένων καὶ προστατευομένων ἐκ τοῦ ὄπισθεν κυρίου ἔργου.

Ἁπλοῦν στέμμα.

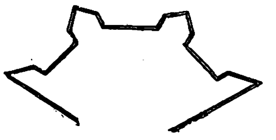

Διπλοῦν στέμμα.

Τὸ *διπλοῦν στέμμα* ἢ *διπλοῦν στεμματοειδὲς ἔργον* διαφέρει κατὰ τὴν χάραξιν τοῦ ἁπλοῦ στέμματος κατὰ τὸ ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν παρακειμένων προμαχωνικῶν μετώπων. Καὶ τούτου αἱ δύο ἀκραῖαι πλευραὶ τῶν ἑκατέρωθεν ἡμιπρομαχώνων πλαγιοβάλλονται ἐκ τοῦ κυρίου ἔργου. Ζ. Ν.

— *[Ζῳολ.]* Καλεῖται *στέμμα* ὁ ἁπλοῦς καὶ λεῖος ὀφθαλμὸς τῶν ἐντόμων καὶ τῶν ἀραχνιδῶν.

— *[Βοτ.]* Καλεῖται *στέμμα* τὸ ὑπὸ τῶν κυλινδρικῶν κυττάρων τῶν φογόνων, ἤτοι τῶν θηλέων ὀργάνων τῶν χαρωδῶν φυτῶν, σχηματιζόμενον σωμάτιον.

— *[Ἀστρον.]* Καλεῖται *στέμμα* τὸ ἐξώτατον τμῆμα τῆς ἀτμοσφαίρας τοῦ Ἡλίου, ὅπερ μέχρι τοῦδε ἦτο ὁρατὸν μόνον κατὰ τὰς ὁλικὰς ἡλιακὰς ἐκλείψεις. Ὁ Γάλλος ἀστρονόμος Β. Lyot κατώρθωσε νὰ παρακολουθήσῃ πολωσισκοπικῶς τὴν ἔκτασιν τοῦ στέμματος πέριξ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ἐπωφελούμενος διαυγεστάτης ἀτμοσφαίρας ἐπὶ τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Pic du Midi εἰς ὕψος περίπου 2.500 μ. Βραδύτερον ὁ ἴδιος κατώρθωσε νὰ λάβῃ καὶ φωτογραφίας τοῦ στέμματος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀστεροσκοπείου, τῇ βοηθείᾳ εἰδικοῦ ὀργάνου ἰδίας αὐτοῦ ἐπινοήσεως, τοῦ καλουμένου *στεμματογράφου* (coronographe), δι' οὗ εἶναι δυνατὴ ἡ παρακολούθησις τῶν προβληματικῶν μέχρι τοῦδε μεταβολῶν τοῦ στέμματος, ὄχι μόνον κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν ὁλικῶν ἐκλείψεων τοῦ Ἡλίου, ἀλλὰ καὶ καθ' οἱανδήποτε στιγμὴν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ οὐρανὸς εἶναι αἴθριος. Σ. Π.

— **«Στέμμα»** (τό). Πολιτικὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀθήναις τὴν 19ην Δεκεμβρίου 1921 καὶ διακόψασα τὴν ἔκδοσίν της τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1922, συνεπείᾳ τῆς τότε γενομένης ἐπαναστάσεως. Διηυθύνετο ὑπὸ Ἀντ. Α. Λιβιεράτου καὶ Κ. Πανᾶ καὶ ἦτο βασιλοφρόνων ἀρχῶν. Π. Ν. Π.

— **στέμμα ἅγιον** (οὐγγρ. Szent korona). Τὸ στέμμα τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῆς Οὐγγαρίας, τὸ θεωρούμενον ὡς παλλάδιον τοῦ οὐγγρικοῦ ἔθνους. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο συγκολληθέντων τμημάτων, τοῦ ἀνωτέρου (ὅπερ τῷ 1000 ὁ πάπας Σύλβεστρος Β' ἀπέστειλεν εἰς τὸν Στέφανον μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ «ἀποστολικοῦ βασιλέως») καὶ τοῦ κατωτέρου, ὅπερ τῷ 1073 ἀπέστειλεν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Μιχαὴλ Δούκας εἰς τὸν βασιλέα Γκέζαν Α'. Παρὰ τοῖς Οὔγγροις ἀποτελεῖ τὴν προσωποποίησιν αὐτοῦ τούτου τοῦ θεσμοῦ τῆς βασιλείας, φυλασσόμενον εἰς τὸ φρούριον τῆς Βούδας καὶ ἔχον ἰδίαν φρουράν, ἐγγείους ἰδιοκτησίας κτλ. Πλειστάκις μετεφέρθη ἔξω τῆς χώρας, ἐπωλήθη καὶ ἠγοράσθη ἐκ νέου, κατὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 ἐτάφη πρὸς διάσωσιν. Π. Ν. Π.

Τὸ ἅγιον στέμμα.

— **στέμματα.** Ἐλέγοντο οὕτω κοινῶς τὰ ἥμισυ, ἅτινα προέκυψαν ἐκ τῆς κατὰ τὸν νόμον 2749 τῆς 25 Μαρτίου 1922 «Περὶ συνάψεως ἐσωτερικοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν δραχ. 1.600.000.000» (ἄρθρ. 4) γενομένης διχοτομήσεως τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ τραπεζογραμματίων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἥμισυ τοῦτο, τὸ φέρον τὸ στέμμα, ἀπετέλεσε τὸν προσωρινὸν τίτλον τοῦ δανείου, ἀξίας ἴσης πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἀρχικῶς ἀναγεγραμμένης ὀνομαστικῆς ἀξίας. Οἱ προσωρινοὶ οὗτοι τίτλοι ἀντηλλάγησαν βραδύτερον διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθέντων ὁριστικῶν τίτλων τοῦ δανείου τούτου. Τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ, τὸ φέρον τὴν εἰκόνα τοῦ Γεωργίου Σταύρου, ἐλογίσθη ὡς ἔχον ἰσχὺν χαρτονομίσματος νέου τύπου, ἀξίας ἴσης πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς ἀρχικῆς ἐπὶ τούτου ἀναγεγραμμένης, καὶ ἀντηλλάγη βραδύτερον δι' ἀντιστοίχου ἀξίας τραπεζογραμματίου νέου τύπου. Γ. Ν. Κ.

— **στέμματος, λόγος τοῦ** — *[Πολιτ.]*· βλ. *βασιλικοὶ λόγοι* (τ. ΣΤ' σ. 794 β').

στεμματογράφος (ὁ) *[Ἀστρον.]*. Ἀστρονομικὸν ὄργανον, ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀστρονόμου Β. Lyot, διὰ τοῦ ὁποίου εἶναι δυνατὴ ἡ φωτογράφησις τοῦ ἡλιακοῦ στέμματος ὄχι μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁλικῶν ἐκλείψεων τοῦ Ἡλίου, αἱ ὁποῖαι παρεῖχον μέχρι τοῦδε τὴν μοναδικὴν πρὸς τοῦτο εὐκαιρίαν, ἀλλὰ καὶ καθ' οἱανδήποτε ἄλλην στιγμήν, καθ' ἣν ὁ Ἥλιος εἶναι ὁρατὸς ὑπὸ εὐνοϊκὰς μετεωρολογικὰς συνθήκας. Τὸ σπουδαιότατον μέρος τοῦ ὀργάνου τούτου ἀποτελεῖ ἐπιπεδόκυρτος φακὸς διαμέτρου 13 ἑκατοστομέτρων καὶ ἑστιακῆς ἀποστάσεως 3 μ., 15, μ, ὁ ὁποῖος, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης διαχύσεως τοῦ φωτός, κατασκευάζεται μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας.

Ὁ φακὸς οὗτος Α σχηματίζει τὸ εἴδωλον τοῦ Ἡλίου ἐπὶ μελανόχρου ὀρειχαλκίνου δίσκου Β, ὀλίγον ὑπερέχοντος αὐτοῦ κατὰ διάμετρον. Ὄπισθεν τοῦ δίσκου ὑπάρχει φακὸς Γ, ὅστις σχηματίζει τὸ εἴδωλον Α' Α'' τοῦ φακοῦ Α ἐπὶ τοῦ διαφράγματος Δ, ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἀλεξίφωτον Ε. Ἐκ τούτων τὸ μὲν διάφραγμα Δ ἀναχαιτίζει τὸ φῶς, ὅπερ διαχέεται ὑπὸ τοῦ χείλους τοῦ φακοῦ Α, τὸ δὲ ἀλεξίφωτον Ε ἀναχαιτίζει τὸ φῶς τῶν ἡλιακῶν εἰδώλων, τὰ ὁποῖα σχηματίζονται δι' ἀνακλάσεως ἐπὶ τῶν ἐπιφανειῶν τοῦ φακοῦ τούτου. Προφυλασσόμενος οὕτως ὁ ἀντικειμενικὸς φακὸς Ζ ἀπὸ παντὸς διαχύτου φωτός, σχηματίζει εἰς Β' Β'' ἀχρωματικὸν εἴδωλον τοῦ ἡλιακοῦ στέμματος, τοῦ ὁποίου ἡ εὐκρίνεια ἐπιτυγχάνεται μετακινουμένου πρὸς τὰ ἔσω ἢ πρὸς τὰ ἔξω τοῦ σωλῆνος, ὅστις φέρει ἅπαντα τὰ τεμάχια ἀπὸ τοῦ δίσκου Β μέχρι τοῦ φακοῦ Ζ καὶ ὁ ὁποῖος ὀλισθαίνει ἐντὸς τοῦ εὐρυτέρου σωλῆνος Η, τοῦ φέροντος τὸν φακὸν Α.

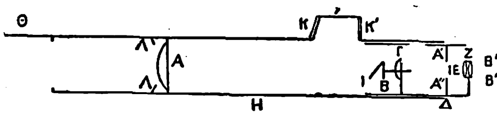

Σχηματικὴ παράστασις τοῦ στεμματογράφου τοῦ Β. Lyot.

Ὁ τελευταῖος σωλήν, ὅστις ἔχει μῆκος πέντε μέτρων, ἐπαλείφεται ἐσωτερικῶς διὰ λιπαρᾶς οὐσίας καὶ φράσσεται διὰ πώματος Θ πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κονιορτοῦ. Ἐπίσης πρὸς προφύλαξιν τοῦ ἐν τῷ σωλῆνι τούτῳ ἀέρος ἀπὸ ἀκανονίστων διαστολῶν, συνεπείᾳ θερμάνσεως ἐξ ἀνακλωμένων ἀκτίνων, ἥτις θὰ παρέβλαπτε τὴν εὐκρίνειαν τοῦ εἰδώλου, ἅπασαι αἱ τοιαῦται ἀκτῖνες ἐξάγονται ἐκ τοῦ σωλῆνος ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τοῦ κυκλικοῦ διαφράγματος Λ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ ἐπηρεγυρωμένου δίσκου Ι, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἀνακλῶνται πρὸς τὰς θυρίδας Κ καὶ Κ'.

Πρὸς φωτογράφησιν τοῦ ἡλιακοῦ στέμματος, τὸ ὄργανον τοῦτο στερεοῦται ἐπὶ παραλλακτικοῦ βάθρου ἰσημερινοῦ τηλεσκοπίου· ἵνα ὅμως αἱ ληφθησόμεναι φωτογραφίαι ὦσιν ἐπιτυχεῖς, πρέπει ἀπαραιτήτως ἡ ἀτμοσφαῖρα νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν καθαρά. Σ. Π.

Στέμνιτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας (βλ. *Ὑψοῦς*).

στεμούλι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σύμφυτον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Στέμπλιγκερ (Stemplinger), ***Ἐδουάρδος***. Γερμανὸς φιλόλογος καὶ ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1870. Συνέγραψε πλεῖστα φιλολογικὰ ἔργα, ἐξ ὧν σημαντικώτερα εἶναι: «Ἡ λογοκλοπία εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν», «Ὁ Ὁράτιος ὑπὸ τὴν κρίσιν τῶν αἰώνων», «Αἱ ἀρχαῖαι δεισιδαιμονίαι καὶ αἱ σύγχρονοι ἀκτινοβολίαι της», «Ἡ αἰωνιότης τοῦ ἀρχαίου» κ. ἄ. Ἐκ τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων τοῦ Στέμπλιγκερ ἄξια μνείας εἶναι τὰ «Βορειοβαυαρικὰ παραμύθια» καὶ ἡ παρῳδία «Ὁ Ὁράτιος μὲ πέτσινο βρακί». Λ. Κ.

Στὲμπς (Stubbs), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ἱστορικὸς (1825—1901). Διετέλεσε βιβλιοθηκάριος ἐν Λάμπεθ, καθηγητὴς τῆς νεωτέρας ἱστορίας ἐν Ὀξφόρδῃ, τῷ 1879 ἐχειροτονήθη ἱερεύς, τῷ 1884 ἐπίσκοπος Τσέστερ καὶ τῷ 1889 τῆς Ὀξφόρδης. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ «Συνταγματικὴ Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας» (τόμ. 3, 1873, 1875, 1878). Ἄλλα ἔργα αὐτοῦ, δημοσιευθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του, εἶναι: «Μαθήματα περὶ εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας», καθὼς καὶ τὰ «Μαθήματα περὶ τῆς ἀγγλικῆς ἱστορίας». Γ. Ι. Β.

στεμφυλίτης ***οἶνος***, ἢ ***δευτερίας οἶνος***. Καλεῖται οὕτω ὁ οἶνος ὁ λαμβανόμενος ἐκ τῶν στεμφύλων. Τὰ στέμφυλα κατεργάζονται μεθ' ὕδατος, ὅπερ παραλαμβάνει τὰ ὑπόλοιπα τοῦ ἐπ' αὐτῶν γλεύκους καὶ τὸ ὅλον ἀφήνεται εἶτα πρὸς ζύμωσιν. Ὁ στεμφυλίτης δὲν χρησιμοποιεῖται συνήθως ὡς οἶνος, ἀλλὰ μόνον πρὸς παραλαβὴν τοῦ οἰνοπνεύματος δι' ἀποστάξεως. Σ. Γ.

στέμφυλον (τὸ) (συνηθέστ. *στέμφυλα* (τά), κοιν. *τσίπουρα*)· τὸ μετὰ τὴν δι' ἐκθλίψεως παραλαβὴν τοῦ γλεύκους ἀπομένον στερεὸν ὑπόλειμμα τῶν σταφυλῶν. Τὰ στέμφυλα ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν βοστρύχων, τῶν φλοιῶν καὶ τῶν σπερμάτων τῶν σταφυλῶν. Ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν σταφυλῶν, ἐξ 100 μ. βάρους αὐτῶν λαμβάνονται συνήθως 70—75 % γλεῦκος καὶ 25—30 % στέμφυλα. Τὰ στέμφυλα χρησιμοποιοῦνται πρὸς παρασκευὴν στεμφυλίτου οἴνου ἢ οἰνοπνεύματος, τὸ δὲ τελικῶς ἀπομένον ξυλῶδες ὑπόλειμμα χρησιμοποιεῖται ὡς λίπασμα ἢ ὡς τροφὴ τῶν ζῴων ἢ ἀκόμη ὡς καύσιμος ὕλη. Ἐκ τῶν πυρήνων τῶν σταφυλῶν ἐξάγεται ἔλαιον (γιγαρτέλαιον), δυνάμενον νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς διαφόρους χρήσεις. Σ. Γ.

στεμφυλοπιεστήριον (τό). Πιεστήριον πρὸς ἐξαγωγὴν ἐκ τῶν στεμφύλων τοῦ γλεύκους ἢ τοῦ οἴνου. Στεμφυλοπιεστηρίων ὑπάρχουν πλεῖστοι τύποι. Σ. Γ.

στεμφυλόπνευμα (τό). Ἀλκοολοῦχον ὑγρόν, λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως ζυμωθέντων στεμφύλων, τὸ κοινῶς καλούμενον *σοῦμα, τσίπουρο, τσικουδιὰ* κ.λ. (βλ. καὶ λ. *οἰνόπνευμα* καὶ *αἰθυλικὴ ἀλκοόλη*). Σ. Γ.

—*[Δημοσιον.]* Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς διαθέσεως τοῦ *στεμφυλοπνεύματος*, τοῦ μὴ διατιθεμένου πρὸς οἰκιακὴν χρῆσιν, καὶ τῆς παραλαβῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν οἰνοπνευματοποιῶν β' κατηγορίας, ὁ νόμος 3416 τοῦ 1927 ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν νὰ συνάψῃ σύμβασιν μετὰ τῶν οἰνοπνευματοποιῶν β' κατηγορίας ὑπὸ τοὺς ἐν τῷ ἄρθρ. 2 αὐτοῦ ὅρους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ κυριώτερος εἶναι ὅτι οὗτοι ὑποχρεοῦνται νὰ παραλαμβάνωσι τὸ εἰς αὐτοὺς προσφερόμενον στεμφυλόπνευμα εἰς τὴν ἑκάστοτε ὁριζομένην τιμὴν πωλήσεως καὶ νὰ ἱδρύσωσι κέντρα παραλαβῆς του εἰς τὰ διάφορα μέρη παραγωγῆς, εἰς τὰ ὁποῖα, παραλαμβάνοντες τὸ στεμφυλόπνευμα, καταβάλλουσιν αὐτοῖς τὴν τιμὴν πωλήσεως καὶ προσέτι τὴν κατὰ τὸν νόμον χορηγουμένην ὑπὸ τοῦ δημοσίου ἀντίστοιχον ἀμοιβήν, σκοπὸς τῆς ὁποίας εἶναι νὰ ἐνισχυθῶσιν οἱ παραγωγοὶ στεμφυλοπνεύματος, ἵνα μὴ διαθέτωσι τοῦτο λαθραίως πρὸς κατανάλωσιν ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ δημοσίου. Ἡ ἀμοιβὴ αὕτη ὡρίσθη διὰ τοῦ ἄρθρου 3 § 1 τοῦ νόμου 4650 τοῦ 1930 εἰς δραχ. 15 κατὰ χιλιόγραμμον ἀνύδρου οἰνοπνεύματος, ἐμπεριεχομένου εἰς τὸ παραδιδόμενον οἰνόπνευμα, ἡ δὲ τιμὴ πωλήσεως τοῦ στεμφυλοπνεύματος ὡρίσθη διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 10 Μαΐου 1930 εἰς δραχ. 1094 κατὰ χιλιόγραμμον ἀνύδρου οἰνοπνεύματος. Κατ' ἀκολουθίαν τῆς διατάξεως ταύτης συνήφθη ἡ ἀπὸ 3 Ἰουνίου 1927 σύμβασις μεταξὺ τοῦ δημοσίου καὶ τῶν οἰνοπνευματοποιῶν β' κατηγορίας, δυνάμει τῆς ὁποίας οὗτοι ἀνέλαβον τὰς ἐκ τοῦ νόμου τούτου ἀπορρεούσας ὑποχρεώσεις. Ἡ διάρκεια τῆς συμβάσεως ὡρίσθη πενταετής, δυναμένη ν' ἀνανεωθῇ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους. Οἱ οἰνοπνευματοποιοὶ οὗτοι, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως, ἵδρυσαν τὴν

Digitized by Google

παρ' αὐτῶν ἐπικληθεῖσαν «Ὑπηρεσίαν στεμφυλοπνεύματος», ἰδιωτικὸν αὐτῶν ὀργανισμόν, σκοποῦντα τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως καὶ λειτουργοῦντα ἀρχικῶς μὲν διὰ κεφαλαίων συνεισενεχθέντων ὑπὸ τῶν κοινοπρακτούντων οἰνοπνευματοποιῶν, εἶτα δέ, ὡς ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν κεφαλαίων αὐτῶν, καὶ διὰ προκαταβολῶν, χορηγουμένων ἐπὶ ἀποδόσει λογαριασμοῦ ὑπὸ τοῦ δημοσίου, χρησιμευουσῶν δὲ πρὸς πληρωμὴν τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀμοιβῆς καὶ τῶν ἐν γένει δαπανῶν τοῦ παραλαμβανομένου στεμφυλοπνεύματος.

Ἡ περὶ στεμφυλοπνεύματος νομοθεσία ὑπέστη ἀλλεπαλλήλους μεταβολὰς καὶ τροποποιήσεις. Τὸν βασικὸν νόμον ΓΚΖ' τοῦ 1910 ἐπηκολούθησεν ὁ καταργήσας αὐτὸν νόμος 971 τοῦ 1917 καὶ οἱ τροποποιήσαντες αὐτὸν νόμοι 3416 καὶ 4650 καὶ ὁ νόμος 5240 τοῦ 1932 (ἄρθρ. 31 τοῦ δι' αὐτοῦ κυρωθέντος νομοθ. διατ. τῆς 6 Φεβρουαρίου 1932 περὶ φορολογικῶν διευκολύνσεων) καὶ ὁ νόμος 5430 τοῦ 1932 (ἄρθρ. 7). Διὰ τοῦ τελευταίου τούτου νόμου ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς οἰνοπνευματοποιοὺς α' κατηγορίας νὰ κατέχωσιν ἢ νὰ χρησιμοποιῶσι πρὸς ἀπόσταξιν ἄμβυκας ἄλλους πλὴν τῶν ἐκ χαλκοῦ. Ἐξαιρετικῶς μόνον οἱ μέχρι χωρητικότητος 40 χιλιογρ. ἄμβυκες δύνανται νὰ εἶναι καὶ πήλινοι (ἄρθρ. 2 § 2 τοῦ νόμου 5431). Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἀπόσταξιν χρησιμοποιούμενοι συνήθεις ἄμβυκες ἦσαν ἀνέκαθεν ἀποκλειστικῶς ἐκ χαλκοῦ, ἐξαιρέσει περιωρισμένων τινῶν περιφερειῶν, εἰς ἃς συνηθίζετο καὶ ἡ χρῆσις πηλίνων ἀμβύκων ἢ καὶ τοιούτων, ὧν ὁ μὲν λέβης ἦτο ἐκ χαλκοῦ, τὸ δὲ κάλυμμα ἦτο ξύλινον ἢ πήλινον. Ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐγενικεύθη ἡ χρῆσις ἀμβύκων εὐτελοῦς ἀξίας ἐκ σιδηροφύλλου ἢ ψευδαργύρου, ἐξ ὧν παράγεται στεμφυλόπνευμα δηλητηριώδους ἐνεργείας καὶ διὰ τῆς πληθύος των καταστρατηγοῦνται οἱ περιορισμοὶ τῆς καταναλώσεώς του καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπεβλήθη ὑποχρέωσις τῆς χρήσεως μόνον χαλκίνων ἀμβύκων. Κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ νόμου 5431 δὲν ἀποκλείεται ἡ χορήγησις ἀδειῶν ἀποστάξεως εἰς μὴ ἀμπελοκτήμονας ἢ συκοπαραγωγούς, εἰς ὅσας κοινότητας ἢ δήμους δὲν ὑπάρχουσι τοιοῦτοι, πρὸς ἀπόσταξιν ἐκ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ περιφερείᾳ παραγομένων πρώτων ὑλῶν, καὶ προσέτι ἐπετράπη εἰς τοὺς οἰνοπνευματοποιοὺς α' κατηγορίας νὰ κατεργάζωνται, ἐκτὸς τῶν λοιπῶν ὑλῶν καὶ σῦκα καὶ ἀπόσυκα (βλ. λ. *οἰνοπνευματοποιία*). Γ. Ν. Κ.

Στενὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πανταναάσσης τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 96.

—2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νεστορίου (Νεστραμίου) τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, πρότερον καλούμενος *Σιένσκο*. Κάτ. (1928) 148. Π. Ν. Π.

—**Στενὰ τῆς Πόρτας** *[Γεωγρ.]*. Κλεισώρεια τῆς Μακεδονίας (βλ. *Δεμὶρ-Καποῦ, ἀρ. 2*).

στέναγμα (τό)· τὸ στενάζειν, στεναγμός.

στεναγμὸς (ὁ)· τὸ στενάζειν, ἀναστεναγμός: «στεναγμοὶ καὶ γόοι».

—*[Φυσιολ.]* Ὁ *στεναγμὸς* εἶναι βαθεῖα εἰσπνευστικὴ κίνησις καὶ γίνεται ὅταν ἡ γλωττὶς εἶναι ἐστενωμένη. Ὁ στεναγμὸς ὑπάγεται εἰς τὰς ἀκουσίας παραλλαγὰς τῶν ἀναπνευστικῶν κινήσεων. Προκαλεῖται δ' οὗτος ἀντανακλαστικῶς ἢ συνοδεύεται ἀπὸ ψυχικὰ πάθη, διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς φλοιώδους οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου ἐπὶ τὸ κέντρον τῆς ἀναπνοῆς. Ι. Ν. Μ.

στενάζω, *ἀόρ. ἐστέναξα*· ἐκβάλλω στεναγμόν, ἀναστενάζω, *στένω*: «ἐστέναζε ὅλη νύκτα ἀπὸ τοὺς πόνους» || συνεκδ., δεινοπαθῶ, ταλαιπωροῦμαι: «'ς αὐτὸ τὸ σπίτι ἐστέναξα».

Στεναί, ἡ **Στενὰ** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ρωμαϊκὸς σταθμὸς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀξιοῦ, ὅπου σήμερον τὸ *Δεμὶρ-Καποῦ*. Θ. Β.

Στεναΐτικα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἁγιοβλασίτικων τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 90. Π. Ν. Π.

στενακτικός, *—ή, —όν*· ὁ συχνὰ καὶ οἱονεὶ ἄνευ λόγου ἀναστενάζων.

Στένβαλλ (Stenvall), ***Ἀλέξιος***. Φιλλανδὸς συγγραφεύς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ φιλολογικὸν ψευδώνυμον *Ἀλέξης Κίβι* (1834—1872). Ἦτο υἱὸς πτωχοτάτων χωρικῶν τῆς περιφερείας Νουρμιγιέρβι καὶ ἐσπούδασεν ἐν Ἑλσινγφορς, ὅπου χάριν τῶν σπουδῶν του ὑπέστη μεγάλας στερήσεις καὶ ἠναγκάζετο νὰ ἐργάζεται ὡς βοηθὸς ῥάπτου. Ὁ Στένβαλλ ὑπῆρξεν ὁ δημιουργὸς τῆς νεωτέρας ἐθνικῆς φιλλανδικῆς λογοτεχνίας, εἰσαγαγὼν πρῶτος αὐτὸς τὴν μητρικήν του φιλλανδικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν λογοτεχνίαν τῆς χώρας του. Ὁ Στένβαλλ κατετάγη μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἐν καταστάσει παραφροσύνης ὡς ἐκ τῆς νευρασθενείας ἐξ ἧς ἔπασχεν. Ἔγραψε λαμπρὰς ἠθογραφίας, μυθιστορήματα, θεατρικὰ ἔργα κλπ., ἐξ ὧν κυριώτερα εἶναι: τὸ δραματικὸν ποίημα «Κούλλερβο» (1864) ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξαίρει τὸν ὁμώνυμον ἥρωα, αἱ κωμῳδίαι «Οἱ ὑποδηματοποιοὶ τοῦ χωριοῦ» (1864) καὶ «Ὁ ἀρραβὼν» (1866), τὸ βιβλικὸν δρᾶμα «Νέα» (1869), τὸ μυθιστόρημα «Οἱ ἑπτὰ ἀδελφοὶ» (1870), μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν τῷ 1926, ἓξ ἄλλα μονόπρακτα θεατρικὰ ἔργα καί τινα ποιήματα. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1922. Μ. Δ. Β.

Στένδας *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ἰλλυρίας, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Α. Θ. Σ.

στένεμα (τό)· δημ., ἡ ἐνέργεια τοῦ στενεύω, ἡ ἐπὶ τὸ στενότερον μεταβολή: «τὸ φόρεμα θέλει στένεμα» || τὸ σημεῖον καθ' ὃ στενοῦταί τι: «στενέματα τῆς κάλτσας».

στενεύω· δημοτ., καθιστῶ τι στενόν, στενότερον: «στενεύω τὸ φόρεμα» || ἀμεταβ., γίνομαι, καταντῶ στενός: «στένεψαν οἱ φανέλλες μου» || ἐνοχλῶ ἕνεκα τῆς στενότητος: «μὲ στενεύουν τὰ παπούτσα».

Στενὴ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 2.015. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Βοῦνοι*. Διακρίνεται εἰς *Κάτω* καὶ *Ἄνω Στενή*, ἀπέχει δὲ 32 χλμ. τῆς Χαλκίδος, μεθ' ἧς συνδέεται δι' αὐτοκινήτων.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου Τήνου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 390. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Καρυά, Κέχρος, Μέση, Μουσουλοῦ, Ποταμιὰ* καὶ *Τζάδος*. Ι. Σ. Σ.

—**Στενὴ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου. Κάτ. 240, ἅπαντες Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

—**Στενὴ Γωνιὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσονησὶς τῆς ἐπὶ τοῦ Ἰονίου ἀκαρνανικῆς ἀκτῆς (πλάτ. 38°28' Β., μῆκ. 21°06' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha point to cape Kamilafka), τὸ ἕτερον τῶν κεράτων τοῦ λιμένος Πλατυγιάλι. Εἶχε (1913) φάρον Ἄγκα, μετενεχθέντα εἰς τὴν νησῖδα Ποντικὸς (1923), ἀφ' ἧς ἔπαυσεν ὁ ἀγγλικὸς στόλος, χρησιμοποιῶν τὸν λιμένα ἐκεῖνον ὡς ὁρμητήριον κατὰ τὰ γυμνάσιά του. Σ. Ε. Λ.

Στενήμαχος *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. ***Στενίμαχος***.

Στενιὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.202. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων του εἶναι ναυτικοί.

Στενίμαχος (βουλγ. καὶ τουρκ. *Στανίμακα*). Πόλις τῆς Βουλγαρίας, πρωτεύουσα ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Φιλιππουπόλεως, κειμένη περὶ τὰ 20 χλμ. νοτιοανατολικῶς τῆς Φιλιππουπόλεως. Κάτοικοι περὶ τὰς 20.000, πάντες σχεδὸν Βούλγαροι. Ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τμημάτων, τοῦ ἰδίως *Στενιμάχου*, τοῦ *Ἀμπελήνου* καὶ τοῦ *Τσηπροχωρίου*, ὧν τὰ δύο πρῶτα, συνδεόμενα διὰ σιδηρᾶς γεφύρας, ἀνέρχονται ἀμφιθεατρικῶς ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὰς ὑπωρείας τῆς βαθμηδὸν ταπεινουμένης Ροδόπης μέχρις ὕψους 230—300 μέτρων ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, τὸ δὲ τρίτον ἐκτείνεται πρὸς τὴν πεδιάδα ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ ποταμοῦ ὄχθης, ὁλονὲν αὐξάνεται καὶ ἐξωραΐζεται διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς αὐτὸ Βουλγάρων προσφύγων ἐκ Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας μετὰ τὴν μετανάστευσιν τῶν ἰθαγενῶν Ἑλλήνων κατοίκων αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀρξαμένην ἀπὸ τοῦ χρόνου ἤδη τοῦ ἀνθελληνικοῦ κινήματος (1906). Ἔχει ἠλεκτρικὴν ἐγκατάστασιν καί τινα ἐργοστάσια καπνοῦ, ἀλεύρων, οἰνοπνεύματος καὶ φυτικῶν ἐλαίων. Περιώνυμος εἶναι ὁ ἐξαίρετος οἶνος αὐτοῦ. Ὑδρεύεται δι' ὑδραγωγείου ἀπὸ πηγῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης. Ἔχει μεικτὸν γυμνάσιον καὶ τὸν μεγαλύτερον καπνικὸν ἐν τῷ κράτει συνεταιρισμόν. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Φιλιππουπόλεως. Τὸ κλῖμα εἶναι ξηρὸν καὶ ὑγιεινόν.

—*['Ιστορ.]* Ὁ Στενίμαχος εἶναι μεσαιωνικὸς συνοικισμὸς καὶ μνημονεύεται τὸ πρῶτον τῷ 1083 ὡς ἀνοχύρωτον χωρίον. Ἀνοχύρωτος δὲ παρέμεινε καὶ βραδύτερον, ὅτε διετέλει πρωτεύουσα τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης βυζαντινῆς ἐπαρχίας, ἐπί τε τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν Παλαιολόγων. Ὡς φρούριον αὐτοῦ ἐχρησίμευε τὸ ὑπερκείμενον ἡμίσειαν ὥραν πρὸς νότον ὀχυρὸν ὕψους 130 μέτρων ὑπὲρ τὴν πόλιν. Τοῦτο ἐκτίσθη πιθανὸν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπὶ Ἀλεξίου δὲ τοῦ Κομνηνοῦ ἐκαλεῖτο *Πετριτσός*. Ὁ Ansbertus (1189) καλεῖ τὸ φρούριον Sabention ἢ κατ' ἄλλην γραφὴν Scribention, χαρακτηρίζων αὐτὸ ὡς ὀχυρώτατον καὶ περιώνυμον, ὅπερ ὅμως ἐκυρίευσαν οἱ σταυροφόροι τοῦ Βαρβαρόσσα. Φθίνοντος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος τὸ φρούριον φέρει τὸ ὄνομα τῆς πόλεως *Στενίμαχος*. Τῷ 1199 καταλαμβάνεται διὰ πολιορκίας ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου, διότι περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν

Στενίμαχος.

τῶν Βουλγάρων, ἕνεκα τῆς προδοτικῆς διαγωγῆς τοῦ Βουλγάρου ἡγεμονίδου Ἰβαγκοῦ, ὅστις, ὡς γαμβρὸς τοῦ αὐτοκράτορος, διωρίσθη διοικητὴς τῆς βυζαντινῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως. Τῷ 1204 περιελήφθη εἰς τὸ φέουδον τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἐν αὐτῷ παρέμεινεν ἀποκεκλεισμένος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐπὶ 13 μῆνας ὁ φεουδάρχης Ρενιὲ δὲ Τρί. Τῷ 1208 ὑπήχθη εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἑρρίκου Ἐσκλᾶ (Σλαύου), ὅστις συνδιαλλαγεὶς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν τῶν Βουλγάρων οἰκογένειαν τῶν Ἀσενιδῶν παρέδωκεν αὐτὸ εἰς τοὺς Βουλγάρους. Τῷ 1231 ἐπεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ τσάρου Ἀσὲν Β', διὸ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὀνομάζεται *Ἀσένοβα κρέποστ*. Ἀπὸ τοῦ 1241 περιέρχεται πάλιν μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης ὀχυρῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δούκα Βατάτση οἱ Βούλγαροι ἀνακατέλαβον αὐτό, ἀλλ' ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις (1255) ἐκστρατεύσας ἐξεδίωξεν αὐτοὺς ἀφ' ὅλης τῆς Ροδόπης. Ἔκτοτε ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων παρέμεινεν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, γενομένου τοῦ Στενιμάχου πρωτευούσης τῆς μεθορίου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἐπαρχίας τῆς Ροδόπης μέχρι τοῦ 1342, ὁπότε ὑπὸ τῆς Ἄννης τῆς Σαβαυδικῆς παρεχωρήθη διὰ συνθήκης μετὰ ὀκτὼ ἄλλων ὀχυρῶν καὶ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς φρουρῶν εἰς τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Ἀλέξανδρον δι' ἀντιμισθίαν τῆς συμμαχίας του κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ. Τῷ 1363 κατεκτήθη μετὰ τῆς πόλεως Στενιμάχου ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ὁ μεσαιωνικὸς συνοικισμὸς ἐγένετο ἐπὶ παλαιοτέρου θρᾳκοελληνικοῦ, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τῶν ἀνευρισκομένων ἑκάστοτε ἐν τῷ χώρῳ του καὶ περὶ αὐτὸν ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων, ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν, προερχομένων ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Τὸ ὄνομα τούτου, ἐν ᾧ ἐλατρεύετο καὶ ὁ ποτὲ πολιοῦχος τοῦ πρώτου τῆς Φιλιππουπόλεως συνοικισμοῦ Κενδρισηνὸς Ἀπόλλων, ἄγνωστον τυγχάνει ἡμῖν, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα πολλῶν ἄλλων περὶ αὐτὸν κωμῶν ὑπαγομένων εἰς τὰς φυλὰς τῶν Φιλιππουπολιτῶν, πλὴν δύο, τῆς Πιλινζοῦ καὶ Σκελαβρίας.

Digitized by Google

Ὁ Στενίμαχος ἀνέκαθεν ἦτο ἑλληνικὸς συνοικισμὸς καὶ τοιοῦτος παρέμεινε μέχρις ἐσχάτων. Ἡ γλῶσσα τῶν Στενιμαχιτῶν ὑπάγεται εἰς τὴν τῶν βορείων Ἑλλήνων. Οἱ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘʹ αἰῶνος ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν ὁμόρων κωμῶν Βούλγαροι νὰ ἐγκαθίστανται εἰς Στενίμαχον δὲν ὑπερέβησαν τοὺς 500 κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πολεως ὑπὸ τῶν Ρώσων (1878). Οὗτοι πρὸς χρῆσίν των ἔκτισαν καὶ ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (1864) μετὰ μικροῦ σχολείου ἐν τῇ αὐλῇ του, ἦσαν δὲ πάντες γεωργοί. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἤρχισε νὰ μεταναστεύῃ εἰς ἄλλας πόλεις, καὶ δὴ εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, ἡ μετανάστευσις δὲ αὕτη ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τουρκοκρατίας, ὅτε ἤρχισαν νὰ ἐγκαθίστανται ὁλονὲν ἐν Στενιμάχῳ Βούλγαροι. Πάντως μέχρι τοῦ ἀνθελληνικοῦ κινήματος (1906), ἀφ᾽ οὗ ἤρξατο ὁ ἀθρόος πλέον ἐκπατρισμὸς τῶν Ἑλλήνων, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν ὑπελείφθη τῶν ἐννέα χιλιάδων, πλειονοψηφῶν τῶν Βουλγάρων μεθ᾽ ὅλην τὴν διὰ τῆς μεταναστεύσεως καὶ τοῦ ἐκβουλγαρισμοῦ ἀφαίμαξίν του. Ὁ ἐκπατρισμὸς αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνετάθη μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους (1913), ὁπότε ὁ βίος των κατήντησεν ἀφόρητος, καὶ συνεπληρώθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγὺ περὶ τῆς ἀμοιβαίας μεταναστεύσεως. Οἱ ἐναπομείναντες σήμερον ἐν Στενιμάχῳ Ἕλληνες εἶναι ἐλάχιστοι καὶ ὑπόκεινται εἰς τέλειον ἐκβουλγαρισμὸν ἐλλείψει ἐκκλησίας καὶ σχολείου. Οἱ εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταναστεύσαντες ἐγκατέστησαν πολλαχοῦ, ἰδίως ὅμως ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Θρᾴκῃ. Οἱ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἀποκαταστάσεως προσφύγων ἐγκατασταθέντες μόνον ἀνέρχονται περὶ τὰς χιλίας οἰκογενείας· τούτων ὑπὲρ τὰς 300 ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Κιλκὶς καὶ 115 ἐν τῇ *Νέᾳ Στενιμάχῳ*, περὶ τὴν Δράμαν.

Οἱ Στενιμαχῖται ἀνέκαθεν διεκρίνοντο διὰ τὰ ἀκραιφνῆ των ἑλληνικὰ αἰσθήματα καὶ ἡ πόλις των ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν Βουλγάρων ὑπελαμβάνετο ὡς ἀκρόπολις τοῦ ἑλληνισμοῦ. Καὶ ὄντως μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὰ πάντα ἦσαν ἑλληνικά: ἐκκλησίαι, σχολεῖα, ἐργαστήρια, γλῶσσα, χοροί, ᾄσματα, ἤθη καὶ ἔθιμα. Κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 πολλοὶ ἐξ αὐτῶν μετὰ μυρίους κινδύνους μετέβησαν εἰς τὴν μεγαλόνησον καὶ ἐπολέμησαν ἡρωϊκῶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ἐπὶ τοῦ αὐτονομιακοῦ καθεστῶτος τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας (1878—1886) τιμὴν καὶ καθῆκόν των ὑπελάμβανον νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ καὶ συνέβη ὁλόκληρον τάγμα εὐζώνων νὰ συγκροτῆται ἐκ Στενιμαχιτῶν καὶ ἄλλων Θρᾳκῶν. Τῷ 1897 κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὲρ τοὺς 300 ἔφεδροι καὶ ἐθελονταὶ ὑπὸ τὸν ἀνθυπολοχαγὸν τοῦ πυροβολικοῦ Μ. Γάνογλου καὶ ἐπολέμησαν ἀνὰ τὰ θεσσαλικὰ πεδία. Εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα, τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τὸν Μικρασιατικὸν συνεισέφερον τοὺς γενναίους ἀγωνιστάς των. Ἡ πρὸς τὰ γράμματα δὲ καὶ τὰς ἐπιστήμας κλίσις τῶν Στενιμαχιτῶν μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐπιστημόνων, σπουδασάντων ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Εὐρώπῃ. Οὗτοι εἶναι φιλόλογοι, μαθηματικοί, ἰατροί, νομικοί, γεωπόνοι, μηχανικοί, στρατιωτικοί, ἐξ ὧν μνημονευτέοι ὁ φιλόλογος καὶ παιδαγωγὸς Βλ. Σκορδέλης, ὁ ἀρχαιολόγος Χρ. Τσούντας, ὁ γλύπτης Κ. Δημητριάδης, ὁ ἰατρὸς καὶ ὑπουργὸς Ἀπ. Δοξιάδης κλπ.

Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Στενιμάχου, ὑπαγομένη εἰς τὴν μητρόπολιν Φιλιππουπόλεως κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἀνθελληνικοῦ κινήματος (1906), εἶχεν 7 ναοὺς καὶ 40 παρεκκλήσια. Πάντες σχεδὸν ἀνηγέρθησαν τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ἀνακτισθέντες οἱ πλεῖστοι ἐπὶ τοῦ χώρου παλαιοτέρων ἐρειπωθέντων ἢ πυρποληθέντων. Ἀξιοσημείωτα εἶναι τὰ τέμπλα καὶ οἱ ἀρχιερατικοὶ θρόνοι τῶν ναῶν τῆς Ἁγ. Μαρίνης, τῆς Παναγίας τῆς Μεσοχώρας καὶ τοῦ Ἁγ. Νικολάου διὰ τὸν θαυμάσιον ξυλογλυπτικὸν ἐπίχρυσον διάκοσμόν των. Ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν χρόνων διασῴζεται ἠρειπωμένος ὁ ἐπὶ βράχου ναὸς τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Παλαιὸς ναὸς 3—4 αἰώνων εἶναι καὶ ὁ τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης, πολλάκις ἐπιδιορθωθείς, ὁμοιάζων δὲ πολὺ πρὸς τὸν τῆς Παναγίας τῆς μονῆς Πετριτσονιτίσσης. Τῷ 1906 κατελήφθησαν πάντες ὑπὸ τῶν Βουλγάρων μετὰ τῶν σχολείων καὶ διηρπάγησαν, καταλυθείσης τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος. Κατώρθωσαν ὅμως οἱ Στενιμαχῖται διὰ πλαγίων μέσων νὰ παραλάβωσιν ἐξ αὐτῶν τρεῖς, οὓς διετήρησαν μέχρι τοῦ 1914.

Ἀρχομένου τοῦ Κʹ αἰῶνος ἡ ἑλληνικὴ κοινότης εἶχεν ἑλληνικὸν σχολεῖον ἀρρένων τριτάξιον, ἑξατάξιον παρθεναγωγεῖον, 3 τετρατάξια δημοτικὰ σχολεῖα καὶ 3 νηπιαγωγεῖα μετὰ πλήρους καὶ ἱκανοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, εἰς ἃ ἐφοίτων ὑπὲρ τοὺς 1.200 μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι. Ἡ ἐτησία δαπάνη τῆς συντηρήσεως τῶν σχολείων μόνον ὑπερέβαινε τὰς 1.000 χρυσᾶς λίρας, καλυπτομένη διὰ συνδρομῶν καὶ ἐράνων, καὶ τοῦ ἐκ 200 λιρῶν κληροδοτήματος τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τῆς κοινότητος Γ. Χρυσοβέργη, τέκνου τοῦ Στενιμάχου. Εἶχε πρὸς τούτοις καὶ διάφορα φιλανθρωπικὰ σωματεῖα καὶ ἀπὸ τοῦ 1903 μουσικὸν καὶ γυμναστικὸν σύλλογον. (Πρβλ. *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, «Ὁ Στενίμαχος», Ἀθῆναι 1829). Κ.-Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Στένκα ***Ράζιν***. Ρῶσος ἐπαναστάτης (βλ. ***Ραζίν***, Στένκα).

Στένμπαικ (Stembaek), ***Λὰρς-Ἰάκωβος***. Φινλανδὸς ποιητὴς καὶ κληρικὸς (1811—1870). Ἐθεωρεῖτο ὁ κράτιστος, μετὰ τοῦ Ρούνεμπεργκ, λυρικὸς ποιητὴς τῆς Φινλανδίας, ἐκ τῶν γραψάντων εἰς τὴν σουηδικὴν γλῶσσαν. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν τῷ 1840 ὑπὸ τὸν τίτλον «Dikter». Θ. Κ.

Στένο (Steno), ***Μιχαήλ***. Ὁ 65ος δόγης τῆς Βενετίας (1331—1413). Μ. Δ. Β.

—**Στένο** (Steno), ***Νικόλαος***. Δανὸς ἰατρὸς καὶ φυσιοδίφης, γεννηθεὶς τῷ 1638 ἐν Κοπεγχάγῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1687. Συνέγραψε «De solido intra solidum naturaliter contento» (1669), εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξεν ὀρθὰς ἀπόψεις περὶ τῆς συστάσεως τῶν πετρωμάτων, τῶν ἀπολιθωμάτων καὶ τῶν ὀρέων. Γ. Β.

Στενὸ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Στενόν*.

στενόαλα (ζῷα) *[Βιολ.]*. Ζῷα, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ ὑποστῶσι μεγάλας καὶ ἀποτόμους μεταβολὰς ἁλμυρότητος. Ζῶσιν εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, ὅπου ἡ σύνθεσις τοῦ θαλασσίου ὕδατος μένει σταθερά. Ἀντίθετον *εὐρύαλα*. Ν. Ι. Σ.

στενόβοθρος (ὁ) (Stenobothrus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *λοκουστιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μικροῦ μεγέθους, μὲ ἔλυτρα συχνάκις βραχέα παρὰ τῇ θηλείᾳ. Ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ ζοῦν τὰ εἴδη Stenobothrus stigmaticus, Stenobothrus nigromaculatus, Stenobothrus lineatus, Stenobothrus fischeri, ἐν Εὐρώπῃ δὲ Stenobothrus brolemani, Stenobothrus rubicundus, Stenobothrus festivus κλπ. Τὰ πλεῖστα εἴδη εἶναι σπάνια καὶ ἐντετοπισμένα. Ε. Τ. Ε.

στενόγαστρος (ὁ) (Stenogaster) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων, πενταμεροῦς συμμετρίας, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμιπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λιγαιιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἔντομα, ἀπαντῶντα εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας καὶ ἰδίως εἰς τὴν νῆσον Σαρδηνίαν. Δ. Ν. Π.

στονόγλωσσος (ὁ) (Stenoglossus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐμενιδῶν*, περιλαμβάνον σφῆκας μονήρεις, τρεφομένας ἐξ ἀραχνῶν ἢ ἄλλων ἐντόμων καὶ ἀπαντώσας εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

στενογράφημα (τό)· ἔκθεσίς τις διὰ στενογραφικῶν σημείων.

στενογραφία (ἡ) *[Ἐγκυκλ.]*. Ἡ γραφικὴ τέχνη, δι᾽ ἧς δι᾽ ἁπλῶν βραχέων εὐσυναρμόστων γραφικῶν συμβόλων τά τε παρ᾽ ἄλλων λεγόμενα καὶ τὰ ἴδια διανοήματα τάχιστα καὶ ἐν σμικρῷ χώρῳ παριστῶνται, εἰς τρόπον δέ, ὥστε τὰ γραφόμενα ἑκάστοτε ἀναγινώσκονται ὑφ᾽ οἱουδήποτε εἰδήμονος μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας καὶ σαφηνείας ὡς καὶ ἡ συνήθης γραφή. Ἔχει δὲ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἡ στενογραφία εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους· οὕτως ὁ Ξενοφῶν περιέσωσε τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Σωκράτους «πρῶτος ὑποσημειωσάμενος τὰ λεγόμενα», ὡς ἀναφέρει Διογένης ὁ Λαέρτιος. Πλὰξ δὲ ἐνεπίγραφος εὑρεθεῖσα ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν περιλαμβάνει καὶ ἑρμηνείαν στενογραφικοῦ συστήματος, ἀναγομένου εἰς τὸν Δʹ π. Χ. αἰῶνα, καὶ ἐξηγεῖ τοῦτο κατὰ τὴν γενομένην συμπλήρωσιν ὑπὸ τοῦ Gomperz ὡς ἑξῆς: «Τῶν δ᾽ ἀφώνων ἡ μὲν εὐθεῖα καὶ βραχεῖα γραμμὴ τοῦ φωνήεντος κάτω μὲν τεθεῖσα δύναται δέλτα, ἐπάνω δὲ ταῖ, πρὸς δὲ τεῖ τελευτεῖ νυ. μετέωρα δ᾽ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν μὲν προσηγμένη πεῖ, πρὸς δὲ τεῖ τελευτεῖ μυ· κατὰ δὲ τὸ μέσον πρὸς μὲν τὴν ἀρχὴν προσηγμένη βῆτα, πρὸς δὲ τεῖ τελευτεῖ φει». Ἐξ Ἑλλάδος μετήνεγκε κατὰ τὸ 350 π. Χ τὴν διὰ σημείων γραφὴν εἰς Ρώμην ὁ Κόϊντος Ἔννιος. Πλῆρες ὅμως σύστημα σημειογραφίας κατήρτισε κατὰ τὸ ἔτος 45 π. Χ. ὁ ἀπελεύθερος τοῦ Κικέρωνος Τίρων. Οὗτος, εὐνοηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Κικέρωνος διὰ τὴν φιλομάθειάν του, ἔτυχε τῆς αὐτῆς παιδείας μετὰ τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Κοΐντου, μεθ᾽ ὧν συνηδελφώθη καὶ ἀπελευθερωθεὶς ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἀπέβη ὁ συνεργάτης του, βοηθῶν αὐτὸν εἰς τὰ ἔργα του, ἰδίᾳ διὰ τοῦ συστήματος τῆς ταχυγραφίας, τὸ ὁποῖον αὐτὸς κατήρτισε. Βασίζεται δὲ τοῦτο ἐπὶ τῆς συντομωτέρας κατά τι γραφῆς τῶν στοιχείων τοῦ ἀλφαβήτου καὶ ἐπὶ τῆς δι᾽ ἰδίων σημείων ἢ γραμμάτων τῆς κοινῆς γραφῆς παραστάσεως μεγάλου ἀριθμοῦ λέξεων. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τούτων εἰς τὸ ἐκδοθὲν ὑπ᾽ αὐτοῦ πόνημα τοῦ συστήματός του περιέλαβεν ὑπερχίλια σημεῖα, κληθέντα ***τιρωνικὰ σημεῖα*** («Notae Tironianae»). Τὸ σύστημα τοῦ Τίρωνος ἐβελτίωσαν ἄλλοι τε πολλοί, διδαχθέντες ὑπ᾽ αὐτοῦ τὰ τιρωνικὰ σημεῖα, καὶ δὴ ὁ ῥήτωρ Σενέκας, ὅστις ηὔξησεν αὐτὰ εἰς 5.000. Ἐκ τῆς Ρώμης ἡ σημειογραφία μετεφυτεύθη εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπου ἰδίως ἐστενογραφοῦντο αἱ ὁμιλίαι τῶν μεγάλων ῥητόρων τῆς Ἐκκλησίας.

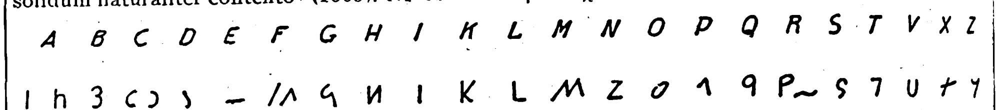

Τιρωνικὸν ἀλφάβητον.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐσημειώθη ζωηρὰ κίνησις περὶ τὴν στενογραφικὴν τέχνην ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου ὁ Τιμόθεος Μπράϊτ (Bright) ἐνεφάνισε σύστημα στενογραφικὸν κατὰ τὸ ἔτος 1588. Ἀμέσως δὲ μετ᾽ αὐτόν, τῷ 1597, ὁ θεολόγος Τζὼν Γουΐλλις (John Willis) κατήρτισε σύστημα μὲ στενογραφικὸν ἀλφάβητον, αὐτὸς δὲ κυρίως ἔθηκε τὰς βάσεις τῆς νεωτέρας στενογραφίας. Μετὰ τὸ 1597 πολλοὶ εἰργάσθησαν διὰ τὸν καταρτισμὸν στενογραφικοῦ συστήματος διὰ τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ἐν οἷς καὶ ὁ Σαμουὴλ Τάϋλορ (Taylor) τῷ 1786, ὡς τελειότερον ὅμως καὶ μεθοδικώτερον ἐπεκράτησε τὸ τοῦ Ἰσαὰκ Πίτμαν (Pitman), τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη τῷ 1837. Τούτου γίνεται ἤδη ἀποκλειστικὴ σχεδὸν χρῆσις ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν. Τὸ σύστημα τοῦ Τάϋλορ, εἰσαχθὲν τῷ 1792 ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Μπερτὲν ἐν Γαλλίᾳ, ηὐδοκίμησε μεγάλως, βραδύτερον δέ, προσαρμοσθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ὑπὸ τοῦ Ἱππολύτου Πρεβῶ (Prevost) τῷ 1820 καὶ τοῦ μαθητοῦ του Ἀλβ. Ντελωναὶ (Delaunay), ἐβελτιώθη καὶ ἐκ τῆς περαιτέρω διαδόσεώς του προῆλθε τὸ νεώτερον ἁπλούστερον σύστημα τοῦ Αἰμιλίου Ντυπλοαγιὲ (Duployé), τὸ ὁποῖον ἠξιώθη μεγάλης προσοχῆς καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου εἰσήχθη μεταφερθὲν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπὸ τοῦ Μ. Σλὸν (Sloan).

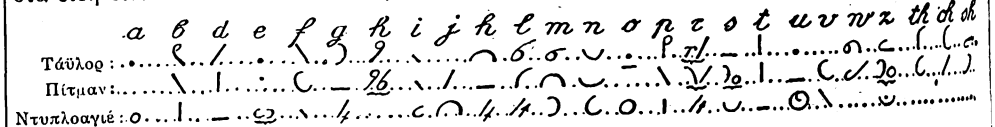

Ἀγγλικὴ καὶ γαλλικὴ στενογραφία.

Ὁ Ντυπλοαγιέ, γεννηθεὶς τῷ 1833, περιεβλήθη μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, διατελῶν δὲ ἐφημέριος ἐν Μοντινύ, ἐνησχολήθη μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας εἰς τὴν ἐκπόνησιν τοῦ γαλλικοῦ τούτου στενογραφικοῦ συστήματος. Ἐγκατασταθεὶς βραδύτερον ἐν Παρισίοις, ἐδημοσίευσεν αὐτό, ἑκάστοτε τελειοποιούμενον, εἰς ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ 4η ἐτιμήθη διὰ τιμητικοῦ διπλώματος εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς Κομπιένης τῷ 1867. Τοῦτο ἐπεκράτησεν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐν Γαλλίᾳ, παρέμεινεν ὅμως ἐν ἐφαρμογῇ καὶ τὸ τοῦ Πρεβῶ, ὡς καὶ τὸ κατὰ τὸ 1876 δημοσιευθὲν Πρεβῶ-Ντελωναί.

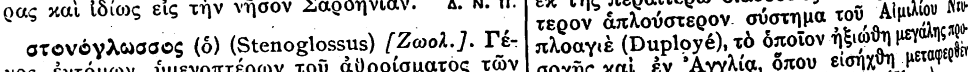

Γερμανικὴ στενογραφία.

Ἐν Ἰταλίᾳ τὸ πρῶτον στενογραφικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἠξιώθη προσοχῆς, ἦτο τοῦ Αἰμιλίου Ἀμάντι, ἀποτελοῦν ἐφαρμογὴν τοῦ συστήματος Τάϋλορ, κατὰ τὴν γαλλικὴν προσαρμογὴν τοῦ Μπερτέν. Τὸ σύστημα τοῦ Τάϋλορ προσηρμόσθη ὡσαύτως εἰς τὴν ἰσπανικὴν γλῶσσαν ὑπὸ τοῦ Ρ. Μάρτι (1800), εἰς τὴν πορτογαλικὴν ὑπὸ τοῦ Πίντο Ροδρήγου (1802), εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὑπὸ ἀνωνύμου (1809) καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐν Γερμανίᾳ ἐπίσης ἐγένοντο ἀπόπειραι εἰσαγωγῆς τοῦ συστήματος Τάϋλορ ὑπὸ τοῦ Μόζενγκελ τῷ 1796, ὑπὸ τοῦ Χόρστιγκ τῷ 1797 καὶ ὑπὸ τοῦ Ντάντζερ τῷ 1800. Ἐπεφυλάσσετο δὲ εἰς τὸν Φραγκῖσκον Ξαβέριον Γκαμπελσμπέργερ (Gabelsberger) ἡ τιμὴ νὰ καταρτίσῃ νέον σύστημα γερμανικῆς στενογραφίας, ὅπερ ἐδημοσιεύθη τῷ 1834 εἰς ὀγκώδη τόμον ἐκ 560 σελίδων ὑπὸ τὸν τίτλον «Anleitung zur Redenzeichenkuns

Digitized by Google

oder Stenographie». Ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀλφαβητικῶν σημείων ἐγένετο συμφώνως πρὸς τὸ ἀξίωμα «δι' ὁμοίας φωνάς, ὅμοια σημεῖα», τὸ ὁποῖον ἔθηκεν αὐτὸς ὁ Γκαμπελσμπέργερ. Κατ' αὐτὸν σπουδαιότερα σημεῖα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ συστήματός του ἦσαν ταχύτης, συντομία καὶ σαφήνεια. Βάσιν δὲ αὐτοῦ ἀπετέλεσαν τὰ σύμφωνα, τῶν φωνηέντων κατὰ κανόνα συγχωνευομένων, ἀναγραφομένων δὲ ὅταν εὑρίσκωνται ἐν ἀρχῇ λέξεως.

Ἡ διάδοσις τοῦ στενογραφικοῦ συστήματος Γκαμπελσμπέργερ ἐπεξετάθη εἰς τὴν Αὐστρίαν, τὴν Οὐγγαρίαν, τὴν Σουηδίαν, Δανίαν, Ἑλλάδα, Βουλγαρίαν, εἰς ἃς ἡ στενογραφικὴ ὑπηρεσία τῶν νομοθετικῶν σωμάτων λειτουργεῖ κατὰ τὸ σύστημα αὐτό. Εἶναι δὲ ἓν τῶν συστημάτων, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε ἀριθμεῖ τὰς περισσοτέρας προσαρμογὰς εἰς ξένας γλώσσας. Οὕτω, κατὰ τὸ σύστημα Γκαμπελσμπέργερ ἐδημοσιεύθησαν πλεῖσται μέθοδοι εἰς τὴν Αὐστρίαν, Ἑλλάδα, Πολωνίαν, Ρωσίαν, Ἰταλίαν, Σερβίαν, Οὐγγαρίαν, Δανίαν, Νορβηγίαν, Σουηδίαν, Κάτω Χώρας, Ἀγγλίαν καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Ἐπίσης μετηνέχθη εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, τὴν κροατικήν, τὴν ἰσπανικήν, τὴν πορτογαλικήν, τὴν ρουμανικήν, τὴν ἀρμενικήν, τὴν ἑβραϊκὴν καὶ τὴν τουρκικήν. Μεταξὺ τῶν πρώτων δὲ ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρῶν, αἵτινες ἀπέκτησαν μέθοδον στενογραφικὴν κατὰ τὸ σύστημα Γκαμπελσμπέργερ, καταλέγεται ἡ Ἑλλάς, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἰωσὴφ Μαξιμιλιανὸς Μίνδλερ εἰσήγαγεν αὐτὸ προσηρμοσμένον ὡς ἄριστα εἰς τὴν νεοελληνικήν. Οὕτω τὸ στενογραφικὸν σύστημα Γκαμπελσμπέργερ, διαδεδομένον εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἀριθμεῖ νῦν ὑπὲρ τὰς 1700 στενογραφικὰς ἑταιρείας, τῶν ὁποίων τὰ μέλη μελετῶσι πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ τοῦ συστήματος εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς ἑταιρείας των καὶ εἰς τὰ στενογραφικὰ συνέδρια, τὰ ὁποῖα ἑκάστοτε συγκαλοῦνται. Εἰς ἓν τῶν συνεδρίων τούτων, τὸ ὁποῖον συνεκλήθη ἐν Βερολίνῳ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1902 καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀντεπροσωπεύθησαν 1484 ἑταιρεῖαι μὲ 4681 ψήφους, ἀνεκινήθη τὸ ζήτημα τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ συστήματος, ἵνα ἐπενεχθῶσιν αἱ κριθησόμεναι ἀναγκαῖαι εἰς αὐτὸ τροποποιήσεις. Μετὰ πολυώρους συζητήσεις μεταξὺ τῶν συντηρητικῶν, οἵτινες ἀπέκρουον τὴν τροποποίησιν, καὶ τῶν μεταρρυθμιστῶν, οἵτινες ἐθεώρουν ταύτην ἀναγκαίαν, ἐγένετο δεκτὴ ἡ γνώμη τῶν μεταρρυθμιστῶν διὰ ψήφων 3428 ἐναντίον 1216. Κατόπιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐπετεύχθη ἡ ποθουμένη βελτίωσις διὰ τῆς συνεργασίας τῶν ὁρισθέντων καθηγητῶν. Ἡ μεταρρύθμισις αὐτὴ ἐπεβάλλετο πάντως, καθ' ὅσον ἕτερον νεώτερον γερμανικὸν σύστημα, τὸ τοῦ Ἐρρίκου Στόλτσε (1798—1867), εἶχεν ἀρχίσει νὰ καταχτᾷ ἔδαφος ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἤδη ἐν πολλοῖς χρησιμοποιεῖται. Ἐν Ἑλλάδι τὸ σύστημα τοῦ Στόλτσε δὲν ἔχει εἰσαχθῆ, ἤρχισεν ὅμως διδασκόμενον εἴς τινας σχολὰς ἄνευ ἐπισήμου ἐμφανίσεως τὸ σύστημα Ντυπλοαγιέ, τὸ ὁποῖον προσηρμόσθη ἤδη εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τοῦ συστήματος Γκαμπελσμπέργερ-Μίνδλερ ὑφίσταται καὶ «Ἑλληνικὴ στενογραφικὴ ἑταιρεία» ἐν Ἀθήναις, ἀριθμοῦσα ὑπὲρ τὰ 60 μέλη.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ συνέταξε μέθοδον στενογραφίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γαλλικῶν συστημάτων Ν. Σενὸκ (Senocq) καὶ Ἰουλ. Λαφάϊγ (Lafaille) ὁ καθηγητὴς Π. Δ. Ἠλιόπουλος, ὅστις τῷ 1853 ἐξέδωκεν «Ἐγχειρίδιον στενογραφίας ἑλληνικῆς», τοῦ ὁποίου καὶ δευτέρα ἔκδοσις ἐγένετο τῷ 1887. Τῷ 1870 ἐδημοσιεύθη ἴδιον σύστημα στενογραφικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ στενογραφία διὰ τοὺς φοιτητὰς τοῦ πανεπιστημίου καὶ μαθητὰς γυμνασίων καὶ σχολείων» ὑπὸ Ἰω. δὲ Φιλίπ, ἀμφότερα ὅμως ταῦτα ἠστόχησαν πλήρως. Τὸ σύστημα Γκαμπελσμπέργερ, προσαρμοσθὲν εἰς τὴν νεοελληνικὴν ὑπὸ τοῦ Ἰωσὴφ Μίνδλερ καὶ εἰσαχθὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπ' αὐτοῦ, διορισθέντος καθηγητοῦ τοῦ πολυτεχνείου, ηὐδοκίμησε πλήρως καὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1862 κατηρτίσθη ὑπ' αὐτὸν ὡς διευθυντὴν μετὰ τῶν πρώτων μαθητῶν του Ἀντ. Μηλιαράκη, Γ. Βλάχου καὶ Ἰωάννου Μίνδλερ, φοιτητῶν τότε τῆς νομικῆς, εἰδικὸν γραφεῖον στενογραφικῆς ὑπηρεσίας ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει. Βραδύτερον εἰσήχθη εἰς τὴν βουλὴν καὶ τελευταῖον (1929) καὶ εἰς τὴν ἀνασυσταθεῖσαν γερουσίαν. Τοῦ συστήματος τούτου (Γκαμπελσμπέργερ-Μίνδλερ) ἐξεδόθη ὑπὸ Ἰωάννου Μίνδλερ «Ἑλληνικὴ στενογραφία» (1873) καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου πραγματεία «Περὶ μεταφορᾶς τοῦ συστήματος Γκαμπελσμπέργερ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Ἰωσὴφ Μίνδλερ». Τῷ 1902 ἐξεδόθη «Στενογραφία κατὰ τὸ σύστημα Γκαμπελσμπέργερ-Μίνδλερ» ὑπὸ τοῦ Βασιλ. Ρούτσου, ὁ ὁποῖος τῷ 1906 συνέστησεν ἐν Ἀθήναις καὶ σχολὴν διδασκαλίας τῆς στενογραφίας, ἀναγνωρισθεῖσαν διὰ βασιλικοῦ διατάγματος κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Τῷ 1918 ἐξεδόθη «Ἑλληνικὴ στενογραφία Ἰωσὴφ Μίνδλερ κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Γκαμπελσμπέργερ» ὑπὸ Μ. Μίνδλερ, διευθυντοῦ τοῦ στενογραφικοῦ γραφείου τῆς βουλῆς, καὶ τῷ 1931 «Ἑλληνικὴ στενογραφία κατὰ τὸ σύστημα Γκαμπελσμπέργερ - Μίνδλερ» ὑπὸ Δημ. Πλαγιάννη, διευθυντοῦ ἐν τῷ στενογραφικῷ γραφείῳ τῆς βουλῆς καὶ καθηγητοῦ τῆς στενογραφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ πολυτεχνείῳ. Κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα Γκαμπελσμπέργερ ἐξεδόθη τῷ 1918 «Ἑλληνικὴ στενογραφία» ὑπὸ Γερασίμου Σολδάτου.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μεθόδων, ἐξεδόθη τυπωθὲν ἐν Παρισίοις τῷ 1900 ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος Ντυπλοαγιέ «Βιβλίον ἑλληνικῆς στενογραφίας» ὑπὸ Σοφοκλέους Χουδαβερδόγλου, ἕτερον δὲ τῷ 1919 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὸ γαλλικὸν σύστημα Duployé - Institut ὑπὸ τὸν τίτλον «Στενογραφία εἰς τὴν Ἑλληνικὴν» ὑπὸ Δ. Η. Κανελλάτου, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα τῷ 1931 «Στενογραφία ἄνευ διδασκάλου» ὑπὸ Ε. Μελετῆ. Μ. Ι. ΜΙΝΔΛΕΡ

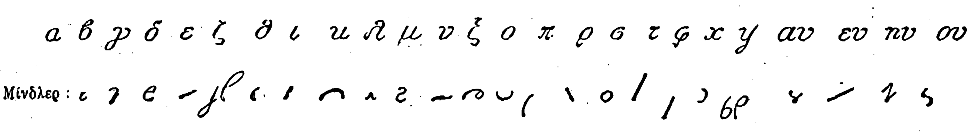

Ἑλληνικὴ στενογραφία κατὰ τὸ σύστημα Γκαμπελσμπέργερ.

στενογραφικός, *—ή*, *—όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς στενογραφίαν, ὁ τῆς στενογραφίας: «στενογραφικαὶ συντομογραφίαι».

στενογράφος (ὁ, ἡ) ὁ ἔμπειρος τῆς στενογραφίας, ὁ ἐπαγγελλόμενος τὴν στενογραφίαν.

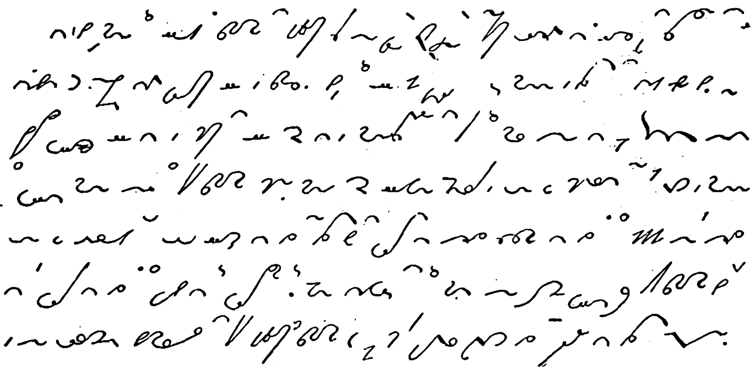

[Καὶ διὰ μὲν τοὺς ἀλλογενεῖς τὰ σημειώματα τῶν βιβλιογράφων, ἅτινα ἐν παλαιοτέροις χρόνοις σπανιώτερον ἀντεγράφοντο ὁλόκληρα καὶ αὐτολεξεὶ ὑπὸ τῶν συνταξάντων καταλόγους κωδίκων, ἔχουσιν ἐνδιαφέρον κυρίως παλαιογραφικόν, ἀλλ' ἡ σημασία αὐτῶν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας εἶναι ποικίλη. Οὐ μόνον ἡ ἱστορία τῶν οἰκογενειῶν δύναται δι' αὐτῶν νὰ διαφωτισθῇ πολλαχῶς, ἀλλὰ καὶ ἡ γεωγραφία τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ἡ μοναστηριολογία κατά τε τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἕνεκα τῆς πολλάκις μόνον ἐν τοῖς τοιούτοις σημειώμασι γινομένης μνείας χωρίων ἄλλοθεν ἀγνώστων, ἢ ὧν δὲν γινώσκομεν τὴν πρώτην ἀρχήν, ἢ μονῶν, ὧν δὲν περιεσώθη τὸ ὄνομα ἀλλαχοῦ. Καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν δὲ τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων καὶ εἰς τὰ τῆς διοικήσεως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ καὶ εἰς τὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους καθ' ὅλου κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας ἐπιχέουσι πολλάκις φῶς τὰ τοιαῦτα σημειώματα. Διὰ τοῦτο ἡ ἐν ὁλοσχερείᾳ δημοσίευσις τῶν τοιούτων βιβλιογραφικῶν σημειωμάτων θὰ ἦτο μεγίστη ὑπηρεσία παρεχομένη εἰς τὰς φιλολογικὰς καὶ ἱστορικὰς ἐρεύνας.]

Παράδειγμα ἑλληνικῆς στενογραφίας.

στενογραφῶ (*—έω*)· εἶμαι στενογράφος, γράφω, παρακολουθῶ τὸν λαλοῦντα διὰ συντομογραφιῶν.

στενόγυρος (ὁ) (Stenogyra) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων τῆς κλάσεως τῶν *γαστεροπόδων* (κοχλίαι) τῆς οἰκογενείας τῶν *στενογυριδῶν*. Εἶναι ἐπιβλαβὲς εἰς τὰ γεώμηλα καὶ τοὺς κήπους, προκαλοῦν ἐνίοτε σοβαρωτάτας ζημίας διὰ τῆς ἀποφυλλώσεως τῶν καλλιεργουμένων φυτῶν. Ε. Τ. Ε.

στενοδάκτυλος (ὁ) (Stenodactylus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσκαλαβωτιδῶν*, περιλαμβάνον σαύρους μετρίου μεγέθους, ἀπαντῶντας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στενοδάκτυλος ὁ αἰγυπτιακός* (Stenodactylus aegyptiacus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 10 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει χρῶμα κίτρινον κατὰ τὴν ράχιν μὲ μελανὰς γραμμώσεις καὶ ποικίλματα καὶ ὑπόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ βραχωδῶν τόπων, εἶναι νυκτόβιος καὶ τρέφεται ἐξ ἐντόμων. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ Ἀλγέριον. Δ. Ν. Π.

Στενοδάκτυλος ὁ αἰγυπτιακός.

—στενοδάκτυλος (ὁ) (Stenodactylus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοπροφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους ἀπαντῶντας ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ καὶ κυρίως ἐν τῇ Βραζιλίᾳ. Δ. Ν. Π.

στενόδερμα (τὸ) (Stenoderma) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χειροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φυλλοστομιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους νυκτερίδας, χαρακτηριζομένας κυρίως ἐκ τοῦ βραχέος πετάλου τῆς ρινός των καὶ τῆς ἐλλείψεως οὐρᾶς. Τὰ ἐλάχιστα εἴδη τοῦ γένους ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

στενόδους (ὁ) (Stenodus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σολομιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ σολομοῦ ἀπαντῶντα εἰς τὰς βορείους θαλάσσας τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στενόδους ὁ λευκός* (Stenodus albus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 100 περίπου ἑκατοστομέτρων, ἀπαντᾷ εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν καὶ τὰς περὶ τὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανὸν θαλάσσας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς φωτοκίας ἀνέρχεται τοὺς διαφόρους ποταμοὺς τῆς Ρωσίας καὶ ἰδίως τὸν Βόλγαν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι λευκόφαιος κατὰ τὴν ράχιν μὲ ἀργυροχρόους ἀποχρώσεις καὶ λευκοαργυρώδης κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

στενοελυτρίδαι (οἱ) (Stenoelytridae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων, ἑτερομερῶν, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη καὶ εἴδη κανθάρων, χαρακτηριζομένων κυρίως ἐκ τῶν στενοτάτων ἐλύτρων των. Οἱ στενοελυτρίδαι ἔχουσι κεφαλὴν φοειδῆ μὲ κεραίας μετρίως μακράς, αἰσθητῶς λεπινομένας κατὰ τὸ ἄκρον των. Τὸ σῶμά των εἶναι ἐπίμηκες καὶ στενόν, οἱ ὀπίσθιοι πόδες διωγκωμένοι καὶ ὁ χρωματισμός των σκοτεινός. Ἀπαντῶσι πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Στενόζα (Stenosa) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία, ὑφ' ἣν φέρεται εἰς παλαιοὺς ξενογλώσσους περίπλους ἡ *Δενοῦσα* τῶν Κυκλάδων. Σ. Ε. Λ.

στενόθερμα ζῷα (τὰ) *[Ζωολ.]*. Καλοῦνται οὕτω οἱ ζωϊκοὶ ὀργανισμοί, οἵτινες δύνανται νὰ ζῶσι πάντοτε εἰς σταθερὰν σχεδὸν θερμοκρασίαν. Τοιαῦτα ζῷα εἶναι κυρίως τὰ θαλάσσια ζῷα τῶν βαθυάλων καὶ ἀβυσσαίων ζωνῶν. Ἐπίσης στενόθερμα ζῷα εἶναι καὶ τὰ ἐνδιαιτώμενα εἰς τὰ βάθη τῶν πολικῶν θαλασσῶν. Δ. Ν. Π.

στενόθριψ (ὁ) (Stenothrips) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων θυσανοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *θριπιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη μικροῦ μεγέθους. Προσβάλλουν τὰ σιτηρὰ καὶ δὴ τὸν σῖτον καὶ τὴν βρόμην, σπανιώτερον δὲ τὴν κριθήν. Τ. Ε. Ε.

στενοθώραξ, *—ακος* (ὁ). Ὁ ἔχων τὸν θώρακα ἐστενωμένον κάτωθεν τοῦ φυσιολογικοῦ ὁρίου. Πρὸς προσδιορισμὸν τῆς εὐρύτητος τοῦ θώρακος γίνεται χρῆσις ἐν τῷ στρατῷ τῆς λεγομένης ἑκατοστιαίας ἀναλογικῆς περιμέτρου τοῦ θώρακος κατὰ Brugsch, ἥτις καθορίζεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τύπον: Ἑκατοστιαία ἀναλογικὴ περίμετρος θώρακος $= \frac{\text{Περίμετρος θώρακος} \times 100}{\text{Μῆκος τοῦ σώματος}}$.

Παράδειγμα: Ἐπὶ ἀτόμου, οὗτινος ἡ θωρακικὴ περίμετρος, μετρουμένη διὰ τοῦ συνήθους μέτρου, εἶναι 0.82 καὶ τὸ μῆκος τοῦ σώματος 1 μ. 60, ἡ ἑκατοστιαία ἀναλογικὴ περίμετρος τοῦ ἀτόμου τούτου θὰ εἶναι: Ε. Α. Π. $= \frac{0{,}82 \times 100}{1.60} = 51.2$.

Ὁ ἔχων Ε.Α.Π μεταξὺ 50—55 ἔχει φυσιολογικὸν θώρακα· ὁ ἔχων Ε.Α.Π. ὑπεράνω τοῦ 55 εἶναι εὐρύστερνος καὶ ὁ ἔχων Ε.Α.Π. κάτω τοῦ 50 εἶναι στενοθώραξ.

Ὅσοι τῶν νεοσυλλέκτων κατὰ τὴν κατάταξιν ἔχουσι Ε.Α.Π. κάτω τοῦ 50 δὲν κρίνονται ἱκανοὶ πρὸς στράτευσιν, θεωρούμενοι ὡς στενοθώρακες καὶ μὴ ἔχοντες καλὴν γενικὴν διάπλασιν. Ὁ ραχιτισμός, αἱ διαταραχαὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν καὶ ἡ γενικὴ τοῦ ὀργανισμοῦ καταβολὴ λόγῳ ἄλλων παθήσεων εἶναι τὰ κυριώτερα αἴτια τοῦ στενοθώρακος. Α. Κ.

Στενὸ - καβὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀργολίδος (Ἑρμιονίδος) ἐπὶ τῆς Ἑρμιονίδος θαλάσσης (πλάτ. 37°22'10" Β., μῆκ. 23°15'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezzia and Dhokos) διαχωρίζον ἀμφιβόλως τοὺς φυσικοὺς λιμένας Κάππαρη πρὸς Β. του καὶ Κουβέρτα πρὸς Ν. Σ.Ε.Λ.

Digitized by Google

Στενοκάμπια *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν ὀρεινὸν χωρίον Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ διαμερίσματι Ὀρεινῆς. Κάτ. 60, ὅλοι Ἕλληνες. Α. Κ. Α

στενοκαρδία (ἡ)· βλ *στηθάγχη*.

στενόκαρδος, —η, —ο· δημοτ., ὁ εὐκόλως ἀποθαρρυνόμενος, μικρόψυχος, ἀνυπόμονος.

στενοκαρπίτης (ὁ) (Stenocarpites) *[Παλαιοφυτολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων φυτῶν, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποδιαίρεσιν τῶν *δικοτύλων* ἀγγειοσπέρμων. Ἀπολιθωμένα λείψανα τούτων καὶ τοῦ εἴδους στενοκαρπίτης anisolobus εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ τῆς Κύμης Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

στενόκερα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ἐντόμων, εἰς διάφορα ἀθροίσματα ὑπαγομένη, περιλαμβάνουσα ἔντομα χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τῶν στενῶν, νηματοειδῶν κεραιῶν των. Δ. Ν. Π.

στενοκεφαλία (ἡ) *[Ἀνθρωπολ.]*. Ὅρος ταυτόσημος πρὸς τὸν συνηθέστερον χρησιμοποιούμενον ὅρον *δολιχοκεφαλία* (βλ. λ.).

στενοκεφαλιά (ἡ)· δημοτ., στενότης, δυσκολία ἀντιλήψεως, νωθρότης πνεύματος.

στενοκέφαλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων στενὸν κρανίον· || δημοτ., *—ος, —η, —ο·* ὁ νωθρὸς τὴν διάνοιαν, ὁ ἔχων βραδεῖαν ἀντίληψιν, μικρόνους.

στενοκοίλιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων στενὴν κοιλίαν.

στενοκροταφία (ἡ) *[Ἀνθρωπολ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ βράχυνσις ἢ καὶ ἐξαφάνισις τῆς βρεγματοσφηνοειδοῦς ῥαφῆς. Κατὰ κανόνα μετὰ τῆς στενοκροταφίας ὑπάρχει καὶ ὑποπλασία τῶν μειζόνων πτερύγων τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ, οὕτως ὥστε σχηματίζεται τὸ καλούμενον πτέριον ἐν σχήματι Κ ἢ Χ. Ἡ στενοκροταφία συνοδεύεται συνήθως ὑπὸ αὐλακοειδοῦς κοιλάνσεως τῆς χώρας τοῦ πτερίου (βρεγματοειδὴς αὖλαξ). Ι. Γ. Κ.

στενολαλία (ἡ). Ἐκλήθη οὕτω ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ρωσίᾳ (ἐκ τοῦ στενὸς καὶ λαλῶ, κατὰ τὸ *στενογραφία* ἐκ τοῦ στενὸς καὶ γράφω), ἡ ἐκ τῶν πρακτικῶν ἀναγκῶν ὑπαγορευομένη καὶ πραγματοποιουμένη συντόμευσις ὁλοκλήρων φράσεων καὶ λέξεων πρὸς ἀποφυγὴν περιττῆς ἀπωλείας χρόνου καὶ ἐνεργείας. Ἡ στενολαλία εἰς μικρὰν κλίμακα ἀπαντᾷ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας ὑπὸ μορφὴν συντμήσεως μακροσκελῶν λέξεων, ὡς π. χ *fone* ἀντὶ téléphone, *métro* ἀντὶ métropolitaine, *auto* ἀντὶ automobile, *τράμ* ἀντὶ τραμβαΐ ἢ ὑπὸ ἀκροστιχιδικὴν μορφήν, ὡς π. χ. *Ὀκνὲ* ἀντὶ Ὁμοσπονδία Κομμουνιστικῶν Νεολαιῶν τῆς Ἑλλάδος, *Ἐάπ* ἀντὶ Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, *Ἐμέα* ἀντὶ Ἑνιαῖον Μέτωπον Ἐργατῶν καὶ Ἀγροτῶν, *Ἐσσδ* ἀντὶ Ἕνωσις Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν κλπ. Εὐρυτέραν διάδοσιν ἔχει ἡ στενολαλία ἐν Ρωσίᾳ ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐντεῦθεν. Αἱ στενολαλικῶς σχηματιζόμεναι λέξεις ἀπαρτίζονται ἢ ἐκ τῆς ἀκροστιχιδικῆς συνεκφορᾶς τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τῶν λέξεων τίτλου τινός, ὅταν ἡ ὕπαρξις καὶ φωνηέντων ὑποβοηθεῖ εἰς τοῦτο (π. χ. *Νεπ*=ἡ Νέα οἰκονομικὴ πολιτική, *Τσὶκ*=ἡ Κεντρικὴ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ τῶν Σοβιέτ, ἐκ τοῦ: Τσεντράλνυ Ἰσπολνίτεκνυ Κόμιτεν), ἢ ἐκ τῆς κατὰ σειρὰν ἀπαγγελίας τοῦ ὀνόματος τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τῶν λέξεων (ὡς π. χ. *Γεπεοῦ*=G. P. Ou, ἡ Γενικὴ πολιτικὴ διεύθυνσις τοῦ κράτους, *Τσικὰ*=C. K, τὸ Κεντρικὸν πολιτικὸν κομιτᾶτον) ἢ τέλος ἐκ τῆς συνεκφορᾶς τῆς πρώτης συλλαβῆς ἑκάστης ἐκ τῶν λέξεων (π. χ. *Προφιντὲρν*=ἡ Ἐπαγγελματικὴ Διεθνής, *Κομιντὲρν*=ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνής, *Ναρκομινοντὲλ*=τὸ Ἐπιτροπᾶτον ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ, ἐκ τοῦ: Ναρόντνε κομισσαριὰτ πὸ ἰνοστάννιμ ντέλαμ, ἡ *Σοβναρκὸμ*=τὸ Συμβούλιον τῶν ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ, ἐκ τοῦ: Σοβιὲτ Ναρόντνικ Κομισσάροφ, *Ἀγκὶτ-Πρὸπ*=Τὸ Γραφεῖον ζυμώσεως καὶ προπαγάνδας κλπ.). Αἱ οὕτω σχηματιζόμεναι στενολαλικαὶ λέξεις σὺν τῷ χρόνῳ εἰσέρχονται πλήρως εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ ἀποτελοῦν τὴν βάσιν νέων παραγώγων. (Π. χ. ἐκ τοῦ Τσεκὰ ἐσχηματίσθη τό: *τσεκίστ*=ὁ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Τσεκὰ διατελῶν, ἐκ τοῦ Νὲπ ἐσχηματίσθη τὸ *νέπμαν*=ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς, ὁ ἐκ τῆς νὲπ πλουτίσας, ὁ νεοαστός). Θ. Π.

στενόλοφος (ὁ) (Stenolophus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη μετριοσώμων ἢ μικροσώμων κανθάρων, πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἀπαντώντων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στενόλοφος ὁ δίχρους* (Stenolophus bicolor), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 0,025 μ. περίπου καὶ ἔχει κεφαλὴν τριγωνικήν, διωγκωμένην, ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλὺ ῥύγχος, κεραίας μακρὰς καὶ νηματοειδεῖς, θώρακα ἀπεστρογγυλωμένον, κοιλίαν μεγάλην, τετραγωνικὴν κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ὀπίσθιον, πόδας μακρούς, λεπτοὺς καὶ ἰσχυροὺς καὶ χρῶμα μελανὸν κατὰ τὸν θώρακα καὶ τὸ ἄκρον τῆς κοιλίας καὶ ὑπόλευκον μὲ μελανὰς λεπτὰς καθέτους γραμμώσεις κατὰ τὸ μέσον τῆς ῥάχεως. Ἐνδιαιτᾶται ὑπὸ τὰς πέτρας καὶ εἶναι κοινότατος εἰς τὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

στενόμακρος, —η, —ο· ὁ στενὸς ἅμα καὶ μακρός: «στενόμακρο σπίτι».

στενομετωπία (ἡ) *[Ἀνθρωπολογ.]*. Μορφὴ τῆς μετωπικῆς χώρας, καθ' ἣν ἡ μετωπικὴ διάμετρος πλάτους εἶναι κατὰ πολὺ μικροτέρα τοῦ πλάτους ἐν γένει τοῦ κρανίου. Ἡ στενομετωπία ὁρίζεται διὰ τοῦ ἐγκαρσίου μετωποβρεγματικοῦ δείκτου, δηλαδὴ τῆς ἑκατοστιαίας σχέσεως τοῦ ἐλαχίστου μετωπικοῦ πλάτους πρὸς τὸ μέγιστον πλάτος κρανίου. Ἀναλόγως τοῦ δείκτου τούτου διακρίνομεν τὰ κρανία εἰς: *στενομέτωπα* (X—65,9), *μετριομέτωπα* (66,0—68,9), καὶ *εὐρυμέτωπα* (69,0—X). Ι. Γ. Κ.

στενὸν (κοιν. *στενό*, γαλλ. passe, ἀγγλ. pass *[Ἀκτογρ.]*. Ἀμφίγειον, μεταξὺ διαύλου καὶ πόρου τασσόμενον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ στενὴν λωρίδα θαλάσσης, ἑνοῦσαν δύο μεγαλύτερα τμήματα πελάγους, συνήθως μεταξὺ δύο νήσων ἢ νήσου καὶ ξηρᾶς, μὴ ἐκτεινομένη δὲ πολὺ εἰς μῆκος. Σ Ε. Λ.

— *[Διεθ. Δίκ.]* Ὑπὸ τριπλῆν ἔποψιν δύνανται νὰ ἐνδιαφέρωσι τὸ διεθνὲς δίκαιον τὰ *στενά*: α) ὅταν ταῦτα ἑνώνουν δύο κλειστὰς θαλάσσας, β) ὅταν ἑνώνουν κλειστὴν μετ' ἀνοικτῆς θαλάσσης, καὶ γ) ὅταν συνδέουν δύο ἀνοικτὰς θαλάσσας. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὰ στενά, ὡς ἑνωτικὸν σημεῖον δύο κλειστῶν θαλασσῶν, ἀποτελοῦν θάλασσαν κλειστὴν ἐπίσης, ἐφαρμοζομένων ἀναλόγως τῶν αὐτῶν κανόνων, οἵτινες ἰσχύουν γενικῶς ἐπὶ κλειστῶν θαλασσῶν. Παραδείγματα ἄλλως τε τοιούτων στενῶν δὲν ὑπάρχουν πλέον σήμερον, ἄλλοτε ὅμως ὑπῆρχε τὸ στενὸν τοῦ Κέρτς, ἐπειδή, πρὸ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ, ἡ Μαύρη θάλασσα ὡς καὶ ἡ θάλασσα τοῦ Ἀζώφ, ὡς περιστοιχιζόμεναι παρὰ τῆς τουρκικῆς ἐπικρατείας, ἐθεωροῦντο κλεισταὶ θάλασσαι.

Εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν τὰ στενὰ ὁδηγοῦσιν ἀπὸ ἐλευθέραν θάλασσαν εἰς ἐσωτερικὴν θάλασσαν, δυνατὸν εἶναι εἴτε αἱ δύο πλευραὶ τῶν στενῶν ν' ἀνήκουν εἰς τὸ αὐτὸ κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγεται καὶ ἡ ἐσωτερικὴ θάλασσα, εἴτε ἑκατέρας τῶν πλευρῶν τῶν στενῶν νὰ δεσπόζῃ ἄλλο κράτος. Προκειμένου περὶ στενῶν, τῶν ὁποίων καὶ αἱ δύο ἑκατέρωθεν ἀκταὶ ὑπάγονται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοῦ κράτους, ἡ δὲ ἀπόστασις, ἥτις χωρίζει ταύτας, εἶναι μικρά, πάντως οὐχὶ μεγαλυτέρα τῶν ἓξ ναυτικῶν μιλίων, ὑποστηρίζεται συνήθως ὅτι τὸ κράτος δεσπόζει ἀπολύτως ἐπὶ τῶν στενῶν τούτων, δικαιούμενον ν' ἀσκήσῃ ἐπ' αὐτῶν τὰ αὐτὰ ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς δικαιώματα, κατὰ συνέπειαν εἶναι ἐλεύθερον νὰ ἐπιτρέπῃ ἢ νὰ ἀπαγορεύῃ τὸν διάπλουν εἰς πολεμικὰ ἢ ἐμπορικὰ πλοῖα ξένου κράτους. Τινὲς ὅμως διεθνολόγοι, ὅπως ὁ Suarez, ὁ Rivier κλπ., εἶναι τῆς γνώμης ὅτι πρέπει ν' ἀναγνωρίζεται εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ξένης σημαίας τὸ δικαίωμα τοῦ διάπλου, ἐπειδὴ ἡ ἀπαγόρευσις ἀντίκειται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθέρας ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας, χωρὶς ὅμως νὰ συνάγεται ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἄδεια τοῦ διάπλου πρέπει ν' ἀναγνωρίζεται καὶ εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν ἄλλων δυνάμεων. Ἐὰν ὅμως ἡ χωρίζουσα τὰς ἀκτὰς τῶν στενῶν ἀπόστασις εἶναι μεγαλυτέρα τῶν ἓξ ναυτικῶν μιλίων, διδάσκεται ὅτι ἡ ἐξουσία τῆς πολιτείας δὲν ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἑκάστης πλευρᾶς πλέον τῶν τριῶν ναυτικῶν μιλίων, ὅσον δηλαδὴ καὶ ἡ αἰγιαλῖτις ζώνη, ἡ ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῆς ἔκτασις θαλάσσης εἶναι ἐλευθέρα θάλασσα, διὰ τῆς ὁποίας δύναται νὰ διέρχεται ἐλευθέρως οἱονδήποτε πλοῖον.

Εἰς τὴν περίπτωσιν στενῶν, αἱ ἀκταὶ τῶν ὁποίων δὲν ἀνήκουν εἰς τὸ αὐτὸ κράτος ἀλλ' εἰς δύο, τὸ ζήτημα παρουσιάζει περισσοτέρας δυσχερείας. Καὶ ἂν μὲν τὸ ἄνοιγμα τῶν στενῶν εἶναι ἓξ τοὐλάχιστον ναυτικὰ μίλια ἢ καὶ μεγαλύτερον, ἑκάστου τῶν παρακτίων κρατῶν ἡ ἐξουσία ἐκτείνεται ὅσον καὶ ἡ αἰγιαλῖτις ζώνη. Ἂν ὅμως, ἀντιθέτως, τὸ ἄνοιγμα εἶναι μικρότερον, ἐδιδάχθη ἡ γνώμη (Bluntschli κλπ.) ὅτι αἱ παράκτιοι πολιτεῖαι εἶναι ἐξ ἴσου κυρίαρχοι ἐπὶ τῆς θαλάσσης, δηλαδὴ ἑκάστη τούτων ὑποχρεοῦται νὰ παραχωρῇ εἰς τὴν ἄλλην δικαιώματα κυριαρχίας ἐπὶ τῆς κοινῆς ἐκτάσεως. Κατ' ἄλλην ὅμως γνώμην ἡ ἐξουσία ἑκάστης πολιτείας πρέπει νὰ ἐκτείνεται μέχρι τῆς κοινῇ συμφωνίᾳ τεθείσης διακριτικῆς γραμμῆς, τουτέστιν ἀπὸ συμφώνου τὰ παράκτια κράτη πρέπει νὰ καθορίσουν τὴν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς θαλασσίαν ἔκτασιν, ἥτις θὰ θεωρῆται ὡς αἰγιαλῖτις ζώνη δι' ἕκαστον τούτων. Ἄλλοι πάλιν συγγραφεῖς ὡς ὅριον, εἰς ὃ πρέπει ν' ἀπολήγῃ ἡ ἐξουσία ἑκάστου παρακτίου κράτους, ἀποδέχονται τὸ μέσον τοῦ βαθυτέρου σημείου τῆς θαλάσσης, τὴν Thalweg, ὅπως λέγουν οἱ Γερμανοί, ἢ τὴν chenal, ὅπως ἐκφράζονται ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ ὀρθοτέρα ὅμως ἄποψις εἶναι ἡ δεχομένη ὅτι ἡ ἐξουσία ἑκάστου παρακτίου κράτους πρέπει νὰ λήγῃ εἰς τὸ μέσον τῆς θαλάσσης, ἥτις χωρίζει ταῦτα, συρομένης ἐν τῷ μέσῳ νοητῆς γραμμῆς, ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῆς ὁποίας ἐξουσιάζει κατ' ἴσον λόγον τὸ ἕτερον τῶν παρακτίων κρατῶν. Τὴν γνώμην ταύτην δέχονται καὶ οἱ περισσότεροι τῶν συγγραφέων ὡς δικαιοτέραν δι' ὅλα τὰ παράκτια κράτη, ἕκαστον τῶν ὁποίων θὰ ἐξουσιάζῃ ἐντὸς τῶν στενῶν αἰγιαλίτιδος ζώνης ἴσης κατ' ἔκτασιν πρὸς ἐκείνην, ἥτις θ' ἀνήκῃ εἰς τὸ ἀπέναντι κράτος. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἠσπάσθη καὶ τὸ ἰνστιτοῦτον τοῦ διεθνοῦς δικαίου τῷ 1894 καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡ ἀγγλικὴ ἑταιρεία τοῦ διεθνοῦς δικαίου (International law Association). Καὶ κατὰ τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις αἱ παράκτιοι πολιτεῖαι, ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν μία πολιτεία ἐξουσιάζει καὶ τῶν δύο ἀκτῶν, δὲν δικαιοῦνται νὰ παρακωλύσωσι τὸν διάπλουν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, δικαιοῦνται ὅμως νὰ μὴ ἐπιτρέψωσιν εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα νὰ διαπλεύσουν τὰ στενά. Κατὰ τὴν ἑτέραν περίπτωσιν, καθ' ἣν τὰ στενὰ ἑνώνουν δύο ἐλευθέρας θαλάσσας, εἶναι δυνατὸν νὰ συμβαίνῃ ἡ μία ἔξοδος τῶν στενῶν ν' ἀπολήγῃ εἰς ἐσωτερικὴν θάλασσαν, τὴν ὁποίαν περιστοιχίζουν διάφορα κράτη καὶ οὐχὶ ἕν, ὁπότε ἰσχύουν ἐπίσης τὰ ὅσα κατωτέρω θὰ ἐκτεθοῦν περὶ στενῶν συνδεόντων δύο ἀνοικτὰς θαλάσσας, ἐπειδὴ ἡ ἐσωτερικὴ θάλασσα, ἡ περιστοιχιζομένη ἀπὸ διάφορα κράτη, θεωρεῖται ἐπίσης ἐλευθέρα θάλασσα. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, εἴτε ἀμφότεραι αἱ παράκτιοι ἀκταὶ ἀνήκουν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ κράτος, εἴτε εἰς περισσότερα, εἶναι ὀρθὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ κρατικὴ ἐξουσία δὲν ἐκτείνεται πέραν τῆς τῶν τριῶν ναυτικῶν μιλίων ἐκτάσεως· κατὰ συνέπειαν προκειμένου περὶ στενῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἄνοιγμα εἶναι ἴσον ἢ μικρότερον τῶν 6 ναυτικῶν μιλίων, τὸ παράκτιον κράτος ἔχει ἐξουσίαν ἐφ' ὅλης τῆς θαλασσίας ταύτης ζώνης. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δηλαδὴ ἰσχύουν ὅ,τι καὶ ἐπὶ στενῶν, τὰ ὁποῖα ἀπολήγουν καὶ πρὸς τὴν μίαν καὶ πρὸς τὴν ἄλλην ἔξοδον εἰς κλειστὰς θαλάσσας. Κατὰ συνέπειαν ἐπὶ στενῶν, τὸ ἄνοιγμα τῶν ὁποίων εἶναι μεγαλύτερον τῶν 6 ναυτικῶν μιλίων, ἡ ἐνδιάμεσος θαλασσία ἔκτασις τῶν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν 3 ναυτικῶν μιλίων εἶναι ἐλευθέρα θάλασσα καὶ ὁ δι' αὐτῆς διάπλους τῶν τε ἐμπορικῶν καὶ πολεμικῶν πλοίων εἶναι, κατὰ κανόνα, ἐλεύθερος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως καθ' ἣν τὸ ἄνοιγμα τῶν στενῶν εἶναι μόλις 6 ναυτικὰ μίλια ἢ καὶ μικρότερον, ὁπότε ἔχομεν χωρικὴν θάλασσαν μόνον, τὸ ζήτημα ἂν ὁ δι' αὐτῆς διάπλους εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἐλεύθερος συζητεῖται ἀκόμη σήμερον παρὰ τῶν συγγραφέων. Ἡ παλαιοτέρα γνώμη ὅτι ἡ ἐλευθερία τῶν ἀνοικτῶν θαλασσῶν δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐννοηθῇ ἂν καὶ τὰ εἰς αὐτὰς ἀπολήγοντα στενὰ δὲν εἶναι ἐπίσης ἐλεύθερα, τόσον εἰς τὰ ἐμπορικὰ ὅσον καὶ τὰ πολεμικὰ πλοῖα, τῶν παρακτίων πολιτειῶν μὴ δυναμένων νὰ λάβωσι μέτρα παρακωλύοντα ὁπωσδήποτε τὴν διοδον ἢ δυσχεραίνοντα καθ' οἱονδήποτε τρόπον τὸν διάπλουν, φαίνεται ὅτι ὑποχωρεῖ καὶ οἱ νεώτεροι συγγραφεῖς κατὰ πλειοψηφίαν δέχονται μὲν ὡς ὑποχρέωσιν τῶν παρακτίων πολιτειῶν νὰ ἐπιτρέπουν τὴν ἐλευθέραν δίοδον τῶν ὑπὸ ξένην σημαίαν ἐμπορικῶν πλοίων, ὑποστηρίζουν ὅμως ἐπὶ πλέον ὅτι, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ πολεμικὰ πλοῖα, δύνανται τὰ ἐνδιαφερόμενα κράτη νὰ λάβουν ὡρισμένα προφυλακτικὰ μέτρα ἢ καὶ ν' ἀπαγορεύσουν ἐντελῶς τὴν διὰ τῶν στενῶν δίοδον τῶν ξένων πολεμικῶν σκαφῶν. Παραδείγματα τοιούτων στενῶν ἔχομεν τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων καὶ τοῦ Βοσπόρου, τὸ στενὸν τῆς Σόνδης, τὸ στενὸν τοῦ Γιβραλτάρ, τοῦ Pas-de-Calais καὶ ἄλλα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων περὶ τῶν στενῶν, ὡς ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν διεθνοῦς θέσεως, συνάγεται ὅτι ἐν καιρῷ πολέμου εἶναι ἀπηγορευμένον εἰς τὰ ἐμπόλεμα κράτη νὰ ἐπιχειρήσουν ἐντὸς τῶν στενῶν, τῶν ὁποίων ἡ παράκτιος ἢ αἱ παράκτιοι πολιτεῖαι τηροῦν οὐδετερότητα, πολεμικὰς πράξεις, ὅ,τι θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς παραβίασις τῆς οὐδετερότητος, ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ τοιαύτη ἐμπόλεμος πρᾶξις ἐνηργεῖτο ἐντὸς τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης οὐδετέρας πολιτείας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐντὸς τῶν στενῶν δικαιώματα παρακτίου κράτους, παρὰ τὴν παλαιὰν ἀντίληψιν ὅτι τοῦτο δὲν δικαιοῦται οὔτε κἂν τὴν ὑποχρέωσιν πληρωμῆς μικροῦ χρηματικοῦ ποσοῦ νὰ ἐπιβάλῃ ἐπὶ τῶν δι' αὐτῶν διερχομένων πλοίων, σήμερον διδάσκεται γενικῶς ὅτι αἱ παράκτιοι πολιτεῖαι ἔχουν τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτῶσι τὴν πληρωμὴν παρὰ τῶν διὰ τῶν στενῶν διαπλεόντων πλοίων ὡρισμένου τιμήματος, τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει μέρος τῶν δαπανῶν, εἰς τὰς ὁποίας τὸ παράκτιον κράτος προβαίνει ὅπως διατηρῇ τὰ στενὰ εἰς κατάστασιν τοιαύτην, ὥστε νὰ μὴ καθίσταται ἐπικίνδυνος ἡ δι' αὐτῶν διέλευσις τῶν πλοίων, καὶ ἐπὶ πλέον διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ἀπαραιτήτων παρὰ τὰ στενὰ φάρων. Ἡ ἀντίληψις αὕτη κατίσχυσε καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν ἀπὸ τοῦ 1857, ὁπότε ἡ Δανία, διὰ τῆς συμβάσεως τῆς Κοπεγχάγης τῆς 14 Μαρτίου 1857, ἣν ὑπέγραψαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐνδιαφερομένων δυνάμεων Δανίας, Αὐστρίας, Βελγίου,

Digitized by Google

'Αγγλίας, Γαλλίας, 'Αννοβέρου, Μεκλεμβούργου Σβερίν, 'Ολδενβούργου, Κάτω Χωρῶν, Πρωσσίας, Ρωσίας, Σουηδίας - Νορβηγίας καὶ τῶν ἐλευθέρων ἀνσεατικῶν πόλεων Λυβέκκης, Βρέμης καὶ 'Αμβούργου, ὑπεχρεώθη νὰ παραιτηθῇ γενικῶς καὶ ὑπὲρ παντὸς ξένην σημαίαν φέροντος πλοίου τοῦ ἀπὸ παλαιοτάτης ἐποχῆς ἀναγνωριζομένου εἰς αὐτὴν δικαιώματος νὰ εἰσπράττῃ διόδια παρὰ τῶν διὰ τῶν στενῶν τῆς Σόνδης διερχομένων πλοίων, ἔναντι ἀποζημιώσεως 91.434 995 γαλλικῶν φράγκων πληρωτέων ἐντὸς εἰκοσαετίας. Αἱ 'Ηνωμέναι Πολιτεῖαι, αἵτινες ὑπῆρξαν ἡ πρώτη δύναμις, ἥτις διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς εἰσπράξεως τοιούτων διοδίων παρὰ τῆς Δανίας, δὲν συνυπέγραψαν τὴν ὡς ἄνω σύμβασιν, ἀλλὰ δι' ἰδιαιτέρας συνθήκης τῆς 11 'Απριλίου 1857 μετὰ τῆς Δανίας ἐξηγόρασαν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλευθέρου διάπλου τῶν ἀμερικανικῶν πλοίων διὰ τῶν στενῶν τῆς Σόνδης ἔναντι καταβολῆς 393.011 δολλαρίων. 'Η σύμβασις αὕτη ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ ὁρίζεται ἑκάστοτε εἰς τὰς σχετικὰς περὶ τῆς διὰ τῶν στενῶν ἐνεργουμένης ναυσιπλοΐας διεθνεῖς συμβάσεις ὅτι αἱ παράκτιοι πολιτεῖαι δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτῶσι διόδια παρὰ τῶν διερχομένων τὰ στενὰ πλοίων, ἐκτὸς μικροῦ τιμήματος, ἱκανοῦ ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς σχετικὰς διὰ τὴν διατήρησιν εἰς καλὴν κατάστασιν τῶν στενῶν δαπάνας, ὡς ἐγένετο καὶ διὰ τῆς τελευταίας συμβάσεως τῆς Βαρκελώνης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Lawn*. Die internationalisierung der Meerengen und Kanale (1918).—*De Visscher*, Le droit international des communications (1924, σελ. 98 ἑπ.).—*Fuhrmann*, Das Seestrassenrecht (1909). Η. Γ. Κ.

Στενό(ν) [*Γεωγρ.*]. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Παλαίρου (Ζαβέρδας) τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ 'Ακαρνανίας. Κάτ. (1928) 140. —2) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ 'Αργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 330. Κεῖται ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τῆς Κυλλήνης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —3) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ 'Αρκαδίας. Κάτ. (1928) 676. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Ναυπλίου-Σπάρτης καὶ εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς-Καλαμῶν, εἰς 60 χλμ. μετὰ τὸ Ἄργος καὶ 8 χλμ. πρὸ τῆς Τριπόλεως. Ἔχει τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τρία ἐλαιοτριβεῖα. —4) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μεγαλοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Τροιζηνίας τοῦ νομοῦ 'Αττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 34. —5) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἄνω Μεριᾶς τῆς νήσου Μυκόνου τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 56 —6) Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς γραμμῆς Πειραιῶς-Χαλκίδος εἰς 15 χλμ. μετὰ τὸ Σχηματάρι (Οἰνόη) καὶ 6 χλμ. πρὸ τῆς Χαλκίδος. —Π.

— **Στενό(ν)** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Τὸ στενὸν δι' οὗ ἑνοῦται ὁ νότιος λιμὴν τῆς Χαλκίδος πρὸς τὴν λιμενώδη λεκάνην τῆς Αὐλίδος. Φωτίζεται ἡ μὲν προσεγγίωσίς του διὰ τοῦ φάρου τῆς ὑφάλου Πασσάνταση, ὁ δὲ διάπλους του διὰ τοῦ φανοῦ Περάματος καὶ διὰ δύο φωτοβόλων σημαντήρων Ἄγκα. Σ. Ε. Λ.

— **Στενό(ν)** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Βραχώδης στενὸς ἰσθμός, συνδέων τὴν Τροιζηνίαν πρὸς τὴν χερσόνησον τῶν Μεθάνων. Κατὰ τὸ βόρειόν του, τεῖχος ἀποκλεῖον αὐτὸν διάπλατα, κατὰ δὲ τὸ μέσον του (ὑψόμ. 252 ποδ.) ἠρειπωμένον φρούριον, μεταξὺ δὲ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς του καὶ τῆς νοτίας τῶν Μεθάνων ὡραῖος αὐλὼν (πλάτ. 37°53 40'' Β., μῆκ. 23°22'20'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1514 : Aegina and Methana), ἔχων ἀμφίπυγον βορειοδυτικῶς του τὸν λιμενίσκον Θυννί. Τὸ φρούριον καὶ τὸν αὐλῶνα ἐχρησιμοποίει ὁ Φαβιέρος ὡς στρατόπεδον τῶν τακτικῶν του. Σ. Ε. Λ.

— **Στενό(ν)** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Τὸ μεταξὺ Τήνου καὶ Ἄνδρου στενὸν εὔρους 6 ναυτικῶν σταδίων (Steno pass: πλάτ. 37°41' Β., μῆκ. 24°58' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1820 : Andros island and Doro channel), εὔρους 6 ναυτικῶν σταδίων. Καταμεσῆς τοῦ νοτίου στομίου του νησίον Δύσβατο, ἔχον φάρον λευκῶν καὶ ἐρυθρῶν ἐναλλὰξ ἐκλάμψεων 18 μιλ. Σ. Ε. Λ.

— **Στενό(ν)** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. 'Ακρωτήριον τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων (πλάτ. 38°21'45'' Β., μῆκ. 24°08'15'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2070 : Skopelos Group) νοτιοδυτικὴ ἐσχατιὰ τῆς νήσου Γιούρα (ἀρχ. Γερόντια). Σ. Ε. Λ.

στενοπορία (ἡ)· στενὴ διάβασις, στενωπός.

Στενόπορον [*Γεωγρ.*]. Κώμη τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ 'Αργολίδος καὶ Κορινθίας, πρότερον καλουμένη *Δερβένι*. Κάτ. (1928) 1.068. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 1.475) περιλαμβανούσης καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *Μαῦρα Λιθάρια*, *Πεταλοῦδα* καὶ *Ροδιά*. Κεῖται πρὸς ΒΔ. τοῦ Ξυλοκάστρου καὶ εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Πατρῶν εἰς 21 χλμ. μετὰ τὸ Ξυλόκαστρον καὶ 7 χλμ. πρὸ τῆς 'Ακράτας. Ἔχει σταφιδαμπέλους, ἐλαιῶνας καὶ κήπους ὀπωροφόρων. Π.

στενόπτερος (ὁ) (Stenopterus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους, χαρακτηριζομένους κυρίως ἐκ τῶν στενῶν ἐλύτρων των καὶ τῶν ἔτι στενοτέρων πτερῶν των. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στενόπτερος ὁ πυρρὸς* (Stenopterus rufus), ὅστις ἔχει κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, κεραίας ἐπιμηκεστάτας, ἰσχυρὰς καὶ πολυαρθρωτάς, θώρακα διωγκωμένον καὶ βραχύν, κοιλίαν ἐπιμήκη, σωληνοειδῆ καὶ πόδας χονδρούς, ἐπιμήκεις καὶ ἰσχυροτάτους. 'Απαντῶσιν εἰς τοὺς παρακτίους τόπους τῶν παραμεσογειακῶν χωρῶν. Δ. Ν. Π.

στενοπτέρυξ (ὁ) (Stenopteryx) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυζητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱπποβοσκιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὸν *στενοπτέρυγα τὸν τῆς χελιδόνος* (Stenopteryx hirundinis), ὅστις ἔχει μῆκος 4 ἕως 5 χλστ., σῶμα λίαν πεπλατυσμένον χρώματος κιτρινοεπιξάνθου, πόδας μεγάλους καὶ φαιοὺς καὶ πτέρυγας στενοτάτας. 'Ενδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν χελιδόνων παρασιτικῶς καὶ προκαλεῖ τέτανον ἐπιφέροντα τὸν ἄμεσον θάνατον τοῦ πτηνοῦ. Δ.Ν.Π.

στενόρρυγχος (ὁ) (Stenorhynchus) [*Ζῳολ.*]. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πτερυγιοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φωκιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα παραπλήσια πρὸς τὰς φώκας, χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τοῦ στενοῦ καὶ μακροῦ ρύγχους καὶ ἐκ τῶν ὀδόντων, οἵτινες περὶ τὸ μέσον των φέρουσιν ἀνὰ ἓν κυλινδρικὸν καὶ ἐπίμηκες φυμάτιον, ἑκατέρωθεν δὲ τούτου δύο βραχύτερα παρόμοια φυμάτια. 'Ο ὀδοντικὸς τύπος εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ πόδες φέρουσι μικροτάτους ὄνυχας. 'Εκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στενόρρυγχος ὁ λεπτόνυχος* (Stenorhynchus leptonychus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 3 μέτρων καὶ τὸ δέρμα του εἶναι φαιὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος μετὰ ὑποκιτρίνων γραμμώσεων κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ λευκοϋποκίτρινον κατὰ τὰ κάτω μέρη. Ο περὶ τὸ στόμα μύστακες ἀποτελοῦνται ἐκ βραχειῶν καὶ σκληρῶν τριχῶν. 'Απαντᾷ εἰς τὰς Μολούκας νήσους. Δ. Ν. Π

— **στενόρυγχος** (ὁ) (Stenorhynchus) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακρούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀξυρρυγχιδῶν*, περιλαμβάνον τρία εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους εἶναι τὰ ἑξῆς: ὄστρακον τριγωνικὸν κολοβὸν κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος του καὶ λίαν βραχύ. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στενόρρυγχος ὁ ὠκεάνιος* (Stenorhynchus oceaneus), ὅστις ἀπαντᾷ συχνότατα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου καὶ τὸν 'Ατλαντικὸν ὠκεανόν. Δ. Ν. Π.

Στενόρρυγχος ὁ ὠκεάνιος.

—**στενόρρυγχος** (ὁ) (Stenorynchus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνων περὶ τὰ 20 εἴδη, φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς 'Αμερικῆς, τινὰ τῶν ὁποίων καλλιεργοῦνται ἐν Εὐρώπῃ ἐντὸς θερμοκηπίων πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

στενός, —*ή*, —*όν*· ὁ μικροῦ πλάτους, ἀντίθ. *πλατύς, εὐρύς*: «στενὴ ὁδός, — οἰκία» || μεταφ. «στενὸς φίλος», «στενὴ φιλία», «στεναὶ σχέσεις», «στενὴ συγγένεια» || *στενὸ* (τό)· δημοτ., στενὴ ὁδὸς καὶ καθόλου ὁδός, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰς πλατείας || *στενὰ* (τά)· στενὴ δίοδος: «τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν».—Παραθ. *στενότερος—ότατος*.—'Επίρρ. *στενῶς*.

—*στενὴ περιφέρεια* [*Πολιτ.*]. Εἶδος ἐκλογικῆς *περιφερείας* (βλ. λ., τ. Κ', σελ. 49α').

στενὸς (ὁ) (Stenus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη κανθάρων ἀπαντώντων κυρίως ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ στενοὶ ἔχουσι σῶμα λεπτὸν καὶ κεφαλὴν εὐρυτάτην καὶ ἐνδιαιτῶνται παρὰ τὰ ῥέοντα ἢ στάσιμα ὕδατα. Δ Ν Π.

Στενὸς [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὕφορμος τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ Κορινθιακοῦ, ὁ μεσαῖος τῶν ἐν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ τοῦ ὅρμου Ἅγιος 'Ισίδωρος (πλάτ. 38° 20' Β., μῆκ. 22° 38' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth) ἐν τῷ κόλπῳ τῆς *'Αντικύρας* (βλ. λ.) διανοιγόμενος. Σ. Ε. Λ.

—**Στενός, κάβο** —[*Παραλ. Γεωγρ.*]. Χερσονησίζον ἀκρωτήριον καὶ νοτία τῆς Ἄνδρου ἐσχατιά (πλάτ. 38° 41' 00'' Β., μῆκ. 24° 58' 20'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel), βόρειον κέρας τοῦ στενοῦ *Στενό*. Σ. Ε. Λ.

Στενοσιὰ [*Γεωγρ.*]· βλ. *Στενωσιά*.

στενοσόκακο (τό)· δημοτ., σοκάκι στενό, στενὴ πάροδος.

στενόστομον (τὸ) (Stenostomum) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τυφλωπιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ὄφεις, μὴ ἰοβόλους, ὧν τὰ 5 εἴδη ἀπαντῶσιν εἰς τὴν 'Αφρικὴν καὶ τὴν 'Αμερικήν. Δ. Ν. Π.

—**στενόστομον** (τὸ) (Stenostomum) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *οἰδημηριδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη, ὧν τὸ ἓν ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ καὶ τὸ ἄλλο ἐν 'Αφρικῇ. Εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι τὸ *στενόστομον τὸ κυανοῦν* (Stenostomum azureum). 'Ο χρωματισμός του εἶναι κυανόφαιος. 'Απαντᾷ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς παραμεσογειακὰς χώρας. Δ. Ν. Π.

στενόστομος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων στόμα ἢ στόμιον στενόν: «στενόστομος ὑδρία».

στενοσχιδὴς *λυχνία* [*'Οφθαλμολ.*]. Διὰ ταύτης ἐν συνδυασμῷ μετὰ εἰδικοῦ μικροσκοπίου ἐπιτυγχάνεται ἡ μικροσκοπικὴ ἐξέτασις τοῦ ζῶντος ὀφθαλμοῦ (ἡ ἄλλως *βιομικροσκοπία* κληθεῖσα), δίδουσα στενὴν δεσμίδα φωτεινοτάτην, ὁμογενῆ καθ' ὅλον τὸ πλάτος της. μὲ ὅρια καλῶς καθοριζόμενα, ἄνευ ὑποσκιάσματος, διαπερῶσαν δὲ πάντας τοὺς διαφανεῖς χιτῶνας τοῦ ὀφθαλμοῦ. Διὰ τῆς στενοσχιδοῦς λυχνίας ἐπιτυγχάνομεν ὀπτικὰς τομὰς τοῦ κερατοειδοῦς τοῦ προσθίου θαλάμου, τοῦ φακοῦ, τοῦ ὑαλοειδοῦς καὶ δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ ἐντοπίσωμεν μικρὰς ἀλλοιώσεις εἰς τὰ διάφορα στρώματα τῶν χιτώνων αὐτῶν. Ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ ἔδωκε μεγίστην ὤθησιν εἰς τὴν διάγνωσιν νέων λεπτεπιλέπτων ἀλλοιώσεων τῶν διαφόρων χιτώνων τοῦ ὀφθαλμοῦ, μὴ δυναμένων ἄλλως νὰ παρατηρηθοῦν, τόσον, ὥστε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐξεδόθησαν ἴδιοι ὀγκώδεις ἄτλαντες τῶν διὰ τῆς λυχνίας παρατηρουμένων ἀλλοιώσεων. Β. Α.

—*στενοσχιδὴς σχισμὴ* [*'Οφθαλμ.*]. Ἡ στενὴ σχισμὴ ἡ σχηματιζομένη ἐπὶ δίσκου ἢ διαφράγματος ἀδιαφανοῦς (συνήθως μέλανος). Αὕτη, τοποθετουμένη πρὸ ὀφθαλμοῦ ἀστιγματικοῦ, ἀπαλλάσσει αὐτὸν ἀπὸ τὰ διάχυτα εἴδωλα, χρησιμεύει δὲ εἰς τὴν διάγνωσιν καὶ διόρθωσιν τοῦ ἀστιγματισμοῦ. Ἡ στενοσχιδὴς σχισμὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔλαβεν εὐρυτάτην ἐφαρμογὴν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεώς της εἰς τὴν λεγομένην *στενοσχιδῆ λυχνίαν τοῦ Gullstrand* (lampe à feute, Spaltlampe), ἓν τῶν τελειοτέρων συγχρόνων διαγνωστικῶν ὀπτικῶν ὀργάνων. Β. Α.

—*στενοσχιδὴς ὕαλος* [*Μικροβιολ.*]. Δίσκος μεταλλικὸς διάτρητος ὑπὸ σχισμῆς δυναμένης κατὰ βούλησιν νὰ σμικρυνθῇ ἢ νὰ μεγεθυνθῇ, νὰ στραφῇ δὲ κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις. Δυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν στενοσχιδῆ δίοπτρον καὶ ἐξ ὑάλου καλύπτοντες αὐτὴν διὰ μέλανος βερνικίου, οὕτως ὥστε νὰ μένῃ πρὸς ὅρασιν στρογγύλη τις ὀπὴ ἢ σχισμή. Χρησιμεύει πρὸς βελτίωσιν τῆς ὁράσεως ὀφθαλμῶν πασχόντων ἐξ ἀνεξιτήλων θολεροτήτων τοῦ κερατοειδοῦς ἢ ἀνωμάλου ἀστιγματισμοῦ. Β. Α.

στενόταρσος (ὁ) (Stenotarsus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐνδομυχιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη μικροσώμων κανθάρων ἀπαντώντων εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

στενόταφρος (ἡ) (Stenotaphra) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἀπαντώσας πανταχοῦ, πλὴν τῆς Εὐρώπης. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *στενόταφρος ἡ ἀμερικανικὴ* (Stenotaphra americana), ἰθαγενὴς πόα τῆς 'Αμερικῆς, πολυετής, καλλιεργουμένη πολλαχοῦ ὡς κτηνοτροφική. Δ. Ν. Π.

στενοτευθὶς (Stenoteuthis) (ἡ) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακίων κεφαλοπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *αἰγοψιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Χρησιμοποιεῖται κυρίως ὡς δόλωμα διὰ τὴν ἁλιείαν ἰχθύων. Δ.Ν.Π.

στενοτηλέγραφος (ὁ) [*'Ηλεκτρ.*]. Καλοῦσι τινὲς οὕτω ταχὺ τηλεγραφικὸν σύστημα συγχρόνου ἐκπομπῆς ἔκ τινος κέντρου τοῦ αὐτοῦ τηλεγραφήματος πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις. Χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν πρακτορείων εἰδήσεων πρὸς ἐκπομπὴν τῶν ἀνακοινωθέντων αὐτῶν εἰς πολλοὺς ταυτοχρόνως παραλήπτας. Λ. Ν. Κ.

στενότης, —ητος (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι τι στενόν, στενοχωρία, ἀντίθ. *εὐρύτης*: «στενότης τῆς ὁδοῦ, — τῆς οἰκίας» || μεταφ., ἀνεπάρκεια: «στενότης χρήματος, — κεφαλαίου».

— *στενότης κεφαλαίου* [*Οἰκον.*]. Στενότης κεφαλαίου ὑπάρχει ἐν ἀνεπαρκείᾳ τῶν ἀπαιτουμένων

Digitized by Google

κεφαλαίων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας, ἔνδειξις δὲ τοιαύτης στενότητος εἶναι ἡ ἐλάττωσις τῆς ἀποταμιεύσεως τοῦ λαοῦ, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν γνώμονα προσφορᾶς κεφαλαίων, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ αὔξησις τῆς ζητήσεως κεφαλαίων. Ἡ στενότης κεφαλαίων δυσχεραίνει τὴν οἰκονομικὴν κίνησιν τῆς χώρας καὶ ἐπιβαρύνει αὐτὴν διὰ τῆς ὑψώσεως, ἣν ἐπάγεται, τοῦ τόκου. Ἡ στενότης κεφαλαίων δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὴν τῶν κυκλοφοριακῶν μέσων, διότι ἡ αὔξησις τῆς κυκλοφορίας, πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἐκ τῆς ἐλλείψεως κεφαλαίων ἀναγκῶν, δὲν θεραπεύει αὐτάς, ἀλλ' ἐπιφέρει ὕψωσιν καὶ διαταράσσει τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας. Ἡ στενότης τοῦ κεφαλαίου εἶναι ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ὁ δὲ βαθμὸς αὐτῆς ποικίλλει εἰς τὰς διαφόρους χώρας. Μέτρον δὲ τῆς στενότητος τοῦ κεφαλαίου εἶναι τὸ ὕψος τοῦ τόκου. Ἐν Ἑλλάδι, κατὰ γενικὸν κανόνα, παρετηρήθη πάντοτε στενότης κεφαλαίου, λόγον ἔχουσα τὴν περιωρισμένην ἀποταμιευτικὴν ἱκανότητα τοῦ πληθυσμοῦ, συγκαλυφθεῖσα, κατά τινα βραχεῖαν περίοδον (1924—1926), ἐκ συγχρονισθέντος πληθωρισμοῦ, ἀλλ' ἔκτοτε, μέχρι τῆς σταθεροποιήσεως, αἱ συνέπειαι αὐτοῦ καὶ τῆς ἀσταθείας τοῦ νομίσματος ἐξεδηλοῦντο εἰς ἔκτακτον ὕψωσιν (εἰς 30 %) τοῦ τρεχομένου ἐν τῇ ἀγορᾷ τόκου, ὅστις ὑπεβιβάσθη σημαντικῶς ἀπὸ τῆς σταθεροποιήσεως, χωρὶς ὅμως, λόγῳ τῆς γενικωτέρας οἰκονομικῆς δυσπραγίας, νὰ κατέλθῃ εἰς κανονικὰ ἐπίπεδα (πρβλ. *Ξ. Ε. Ζολώτα*, «Νομισματικὴ σταθεροποίησις», σελ. 235 ἑπ.).
Γ. Ν. Κ.

—**στενότης *κυκλοφορίας* ἢ *χρήματος*** [*Οἰκονομ.*]. Τοιαύτη ὑπάρχει ἐν ἀνεπαρκείᾳ τῶν ἀνταλλακτικῶν μέσων τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας. Τὰ μεταλλικὰ νομίσματα, ἐὰν ἔν τινι χώρᾳ εὕρηνται ἐν πλησμονῇ, δὲν βραδύνουν νὰ ἐξαχθοῦν εἰς ἄλλας χώρας, ἐν αἷς ἐμφανίζεται ἔλλειψις τοιούτων, ἐπερχομένης οὕτως αὐτομάτως τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς στενότητος. Τὰ τραπεζογραμμάτια ὅμως κυκλοφοροῦν μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς χώρας καὶ δέον ἡ κυκλοφοροῦσα ποσότης αὐτῶν νὰ ἦ ἀνάλογος, δι' ἑκάστην χώραν, πρὸς τὸν πληθυσμόν της καὶ πρὸς ἄλλους τινὰς ὅρους, ἵνα οὕτως ἀποτρέπηται, κατὰ τρόπον σταθερόν, ἡ στενότης, ἢ τἀνάπαλιν ὁ πληθωρισμός, καθότι πᾶσα μεταβολὴ εἰς τὴν ποσότητα αὐτῶν ἐπιδρᾷ ἐπιζημίως ἐπὶ τῶν τιμῶν καὶ τῆς ὅλης ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἐν τούτοις, ὑπάρχουσι περιπτώσεις, καθ' ἃς αἱ τράπεζαι διατρέχουσι τὸν κίνδυνον νὰ ἐξαργυρώσουν μεγάλην ποσότητα τραπεζογραμματίων, καὶ δὴ ὁσάκις ζητοῦνται μεγάλαι πληρωμαὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διὰ μετατροπῆς τῶν τραπεζογραμματίων εἰς ξένον νόμισμα ἢ συνάλλαγμα. Ἐὰν τότε ἡ τιμὴ τοῦ ζητουμένου συναλλάγματος ὑπερβαίνῃ τὰ «χρυσᾶ ὅρια», ἡ τράπεζα ὀφείλει εἴτε ν' αὐξήσῃ τὸ μεταλλικόν της ἀπόθεμα εἴτε νὰ ἐλαττώσῃ τὴν κυκλοφορίαν τῶν τραπεζογραμματίων της. Ἀλλ' ἡ μὲν αὔξησις τοῦ μεταλλικοῦ ἀποθέματος δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς τραπέζης, ἐνῷ δύναται, κατὰ τὸ δοκοῦν, μὴ θέτουσα νέα τραπεζογραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ, νὰ περιορίζῃ τὰ δάνεια ἢ τὰς προεξοφλήσεις, ἐλαττοῦσα οὕτω τὴν κυκλοφοροῦσαν ποσότητα. Ἀρκεῖ δὲ ἡ ὕψωσις τοῦ τόκου διὰ νὰ ἐπέλθῃ τεχνητὴ στενότης, δηλαδὴ ἐξαγωγὴ χρήματος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἑπομένως πτῶσις τῶν τιμῶν. Ἐκ τούτου ὅμως προκαλεῖται σημαντικὴ ζήτησις καὶ εἰσαγωγὴ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ χρήματος, ὡς φάρμακον τῆς στενότητος. Ὁ περιορισμὸς τῆς κυκλοφορίας εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν τιμῶν, ἰδίως δὲ ὁσάκις παρατείνεται ἐπιφέρει πτῶσιν τῶν τιμῶν, τὴν ὁποίαν δὲν ἀναχαιτίζει ἡ ταχύτης τῆς κυκλοφορίας. Εἰς περιόδους κρίσεως, ἕνεκα περιορισμοῦ τῶν ἐργασιῶν καὶ πτώσεως τῶν τιμῶν, εἶναι σύνηθες φαινόμενον ὁ πλεονασμὸς τοῦ ἀποταμιευομένου χρήματος καὶ τῆς πτώσεως τοῦ τόκου, ἐνῷ ἐλλείπει πᾶσα προσφορὰ κεφαλαίων, ἕνεκεν ἀβεβαιότητος τῆς καταστάσεως καὶ κλονισμοῦ τῆς πίστεως καὶ ἐντεῦθεν προκαλεῖται ἀφθονία μὲν χρηματικῶν μέσων, *στενότης* δὲ *κεφαλαίων* (βλ. λ.).
Γ. Ν. Κ.

—**στενότης *συνειδήσεως*** [*Ψυχολ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ ἰδιότης ἐκείνη τῆς συνειδήσεως, καθ' ἣν ἐν πάσῃ δεδομένῃ στιγμῇ τοῦ ψυχικοῦ βίου ὁ ἀριθμὸς τῶν συνειδητῶν ψυχικῶν γεγονότων εἶναι λίαν περιωρισμένος. Ὅσῳ δὲ βαθύτερον προσηλοῦται ἡ προσοχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἴς τι, τόσῳ στενότερος καθίσταται ὁ χῶρος τῆς συνειδήσεώς του καὶ ἑπομένως τόσῳ μικρότερος καθίσταται ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπ' αὐτοῦ συνειδητῶν παραστάσεων καὶ ἀντιλήψεων (πρβλ. *Χ. Σκυλισιάνου*, «Στοιχεῖα ψυχολογίας», *Γρατσιάτου*, «Ἡ σύγχρονος ψυχολογία»).
Χ. ΣΣ

Στενοῦ *νῆσοι* (Channel Islands) [*Γεωγρ.*]· βλ. *Ἀγγλονορμανδικαὶ νῆσοι*.

—**Στενοῦ *Χάνια*** [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λιδωρικίου τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 60.
Π. Ν. Π.

στενοφύλαξ (ὁ) (Stenophylax) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων νευροπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τριχοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φρυγανιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου τῆς γῆς.
Δ. Ν. Π.

στενόφυλλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων στενὰ φύλλα, ἀντίθ. *πλατύφυλλος*: «στενόφυλλος βασιλικός».

στενόχορδος. —1) *Προσθία στενόχορδος*. Λοξὴ γραμμὴ φερομένη ἐκ τῆς ἰσχιακῆς ἀκάνθης πρὸς τὸ ὑφηβικὸν σημεῖον. —2) *Ὀπισθία στενόχορδος*. Λοξὴ γραμμὴ φερομένη ἐκ τῆς ἰσχιακῆς ἀκάνθης πρὸς τὸν πυθμένα τῆς μεγάλης ἰσχιακῆς ἐντομῆς. Αἱ δύο αὗται γραμμαί, τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ καταμετρήσωμεν διὰ τῶν δακτύλων, ἐπιτρέπουσι, κατὰ τὸν Ritigen, νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν εὐρύτητα καὶ τὸν βαθμὸν τῆς ἀσυμμετρίας τῆς πυέλου.
Μ. Ν. Κ.

στενοχωρία (ἡ), καὶ δημοτ. *στενοχώρια*· στενότης, ἀνεπάρκεια χώρου, ἀντίθ. *εὐρυχωρία*· ‖ μεταφ., ἠθικὴ πίεσις, θλῖψις: «ἀρρώστησε ἀπὸ τὴ στενοχώρια του»· ‖ καθόλου, δυσχέρεια: «οἰκονομικὴ στενοχωρία».

στενόχωρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων στενόν, ἀνεπαρκῆ χῶρον: «στενόχωρος οἰκία»· ‖ ὁ στενοχωρούμενος, ὁ ἀδημονῶν: «στενόχωρος ἄνθρωπος»· ‖ ὁ προκαλῶν στενοχωρίαν, πίεσιν, λύπην: «στενόχωροι περιστάσεις».

στενόχωρος (ὁ) (Stenochorus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον μετριοσώμους κανθάρους, ἀπαντῶντας εἰς τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στενόχωρος ὁ στικτὸς* (Stenochorus maculatus). Ὁ χρωματισμός του εἶναι ὀρφνόφαιος μὲ ὑπολεύκους καθέτους γραμμώσεις καὶ λευκὰς ἐπιμήκους κηλῖδας ἐπὶ τῆς ῥάχεως.
Δ. Ν. Π.

στενοχωρῶ (—*έω*)· τοποθετῶ εἰς στενὸν χῶρον, κοιν. *στριμώχνω*· ‖ μεταφ., πιέζω, κάμνω τινὰ νὰ λυπηθῇ: «μὲ στενοχωρεῖς μὲ τὰ λόγια σου»· ‖ παθ. μετχ. *στενοχωρημένος*· ὁ εὑρισκόμενος εἰς δυσχέρειαν οἱανδήποτε.

στενόψωχος (ὁ) (Stenopsochus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψωχιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μετριοσώμων κανθάρων, ἀπαντώντων πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἐνδιαιτωμένων ἐπὶ διαφόρων δένδρων, ἰδίως δασικῶν.
Δ. Ν. Π.

Στένσκο [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ νομοῦ Φλωρίνης (βλ. *Στενά*).

Στὲντ (Stead). —1) ***Οὐΐλλιαμ-Θωμᾶς***. Ἄγγλος δημοσιογράφος (1849—1912). Διευθυντὴς τῆς ἡμερησίας ἐφημερίδος τοῦ Λονδίνου «Πὲλλ-Μὲλλ-Γκαζὲτ» (1883—1889), ἵδρυσε τῷ 1890 τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν ἐπιθεωρήσεων». Ἀντετάχθη εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μπόερς καὶ εἰργάσθη διὰ τὴν προσέγγισιν Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας.

—2) ***Ἀλφρέδος***. Ἄγγλος δημοσιογράφος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1877. Συνεργάτης εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν ἐπιθεωρήσεων», ἐχρησιμοποιήθη τῷ 1902 εἰς διπλωματικὴν ἀποστολήν, κατὰ τὴν σύναψιν τῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Ἰαπωνίας, καὶ τῷ 1920 ἵδρυσε τὴν Βρεττανοουγγρικὴν Τράπεζαν. Ἔγραψεν: «Ἡ Ἰαπωνία, ἡ νέα σύμμαχός μας» (1902), «Μεγάλη Ἰαπωνία».
Θ. Κ.

Στένταλ (Stendal) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξονίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὔχτε καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βερολίνου-Ἀννοβέρου. Κάτ. 29.701 (1925). Ἔχει καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἀρχαῖον δημαρχεῖον, μουσεῖον καὶ σιδηροχυτήριον, ἐργοστάσια γεωργικῶν μηχανῶν κλπ.
Θ. Κ.

Στένταλ (Stendhal). Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ *Μαρία-Ἐρρίκου Μπέϋλ* (βλ. λ. *Σταντάλ*).

Στεντάρντι (Stendardi) ***Κάρολος***. Ἰταλὸς περιηγητὴς (1721—1768). Περιηγήθη τὴν Ἀλγερίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ κατόπιν ἐδημοσίευσεν ἐν Σιένῃ τὰς ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεις του (1757).
Θ. Β.

Στεντινέλλο (Stentinello) ***βαθμὶς*** [*Προϊστορ.*]. Προϊστορικὴ βαθμίς, κληθεῖσα ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς θέσεως Stentinello, παρὰ τὰς Συρακούσας τῆς Ἰταλίας, ὅπου εὑρέθη προϊστορικὸς σταθμὸς (Orsi, 1889—90). Οἱ φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ τούτου εἶναι ἀγνώστου προελεύσεως. Εὑρίσκομεν δὲ ὁμοιότητα αὐτοῦ πρὸς τὸν σύγχρονον τῆς Ἀπουλίας, ὀφειλομένην πιθανῶς εἰς διπλῆν σύγχρονον μετανάστευσιν ἐκ τῆς αὐτῆς κοιτίδος, εἴς τε τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Ἰταλικὴν ἤπειρον. Χαρακτηριστικὰ ἀντικείμενα εὑρεθέντα εἶναι: πρωτόγονα λίθινα ἐργαλεῖα καὶ προηγμένη τοὐναντίον ἀγγειοπλαστική, ἀντικείμενα ἐκ πυρίτου καὶ ὀψιανοῦ καὶ βασάλτου, τύπου νεοπαλαιολιθικοῦ καὶ συγχρόνως λελεασμένα νεολιθικῆς τεχνοτροπίας (ἑλληνικοὶ πελέκεις)· ἀγγεῖα ἐκ λεπτῆς μάζης καὶ μελανόφαια ἢ ὀρφνὰ καὶ μελανά, μετὰ βάσεως καὶ διὰ τῆς χειρὸς διακεκοσμημένα, μὲ ζικ-ζακοειδεῖς διακοσμήσεις κατὰ προτίμησιν ἢ διὰ σφραγῖδος· τέλος καὶ ἀγγεῖα στιλβούσης ἐρυθρᾶς κατασκευῆς. Ἔχομεν ὅμως ἐνταῦθα καὶ ἀντικείμενα ξένα πρὸς τὴν ἐγχωρίαν βιομηχανίαν. Συναντῶνται ἐπὶ πλέον ἴχνη ἰσχυροῦ τείχους περιφράξεως. Χρονολογικῶς ἡ ἀνωτέρω βαθμὶς ἀνήκει εἰς τὰ μέσα τῆς Γ' χιλιετερίδος π. Χ., δηλαδὴ εἰς τοὺς νεολιθικοὺς χρόνους.
Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

Στέντμαν (Stedman), ***Ἐδμόνδος-Κλάρενς***. Βορειοαμερικανὸς συγγραφεὺς (1833—1908). Ἐδημοσίευσε: «Ποιητικὰ ἔργα» (1875), «Ποιήματα πρωτόλεια» (1897), τὸ φιλολογικοϊστορικὸν ἔργον «Ἀμερικανοὶ ποιηταὶ» (1885), «Ἀμερικανικὴ ἀνθολογία» (1900), τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Πόε ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Γούντμπερυ κ. ἄ.
Θ. Κ.

στεντόρειος (ὁ, ἡ), καὶ —*α*, —*ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Στέντορα, ὁ τοῦ Στέντορος, ἰσχυρός: «στεντορεία φωνή».—Ἐπίρρ. ***στεντορείως***.

στεντορίδαι (ὁ) (Stentoridae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐγχυματικῶν*, περιλαμβάνουσα μικροτάτους θαλασσίους ζωικοὺς ὀργανισμοὺς τῶν γλυκέων ὑδάτων, πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς διαδεδομένους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *στέντωρ* (βλ. λ.).
Δ. Ν. Π.

Στεντορὶς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀβαθὴς λίμνη τῆς Θρᾴκης, ἐκτεινομένη ἀριστερὰ τοῦ δέλτα τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ ΒΑ. τῆς Αἴνου καὶ ΝΔ. τῶν Κυψέλων, περὶ τὰ 10 χλμ. μακρὰν τῆς θαλάσσης (*Ἡροδ.* Ζ', 58). Εἶναι λείψανον τῶν προσχώσεων τοῦ Ἕβρου καὶ πλουσιωτάτη εἰς ἰχθῦς. Σήμερον κοινῶς καλεῖται *Γάλα* ἢ *Γιάλα*.
Α. Θ. Σ.

Στέντσελ (Stenzel), ***Ἰούλιος***. Σύγχρονος Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1883. Τῷ 1925 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Κιέλῳ. Θεωρεῖται εἰδικὸς ἐρευνητὴς τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Συνέγραψε: «Studien zur Entwicklung der platonischen Dialektik» (1917), «Zahl und Gestalt bei Platon und Aristoteles» (1924), «Platon der Erzieher» (1927), «Sinn, Bedeutung, Begriff, ein Beitrag zur Frage der Sprechmelodie» (1925) κ. ἄ.
Ε. Λ.

Στέντωρ [*Μυθολ.*]. Οὕτως ὠνομάζετο Ἕλλην τις ἐκ τῶν κατὰ τῆς Τροίας στρατευσάντων καὶ μετασχόντων τῆς πολιορκίας ταύτης. Ἦτο δὲ Ἀρκὰς ἢ Θρᾷξ τὴν καταγωγὴν καὶ κατέστη περιβόητος διὰ τὴν ἰσχυροτάτην αὐτοῦ φωνήν, δι' ἣν ὠπεκλήθη καὶ *χαλκεόφωνος* (Ἰλιάδ. Ε 785). Ἐφώνει δὲ τοσοῦτον, ὅσον πεντήκοντα ἄνδρες ὁμοῦ συμφωνοῦντες. Ὅθεν παρ' ἀρχαίοις αἱ παροιμίαι: «μεῖζον ἐμβοᾶν τοῦ Στέντορος», «βοᾶν στεντόρειον». Περὶ τοῦ Στέντορος παραδίδεται ὅτι ἐπενόησε καὶ τὴν διὰ κοχλίου ἐν τῇ μάχῃ κραυγὴν καὶ ὅτι ἐπιχειρήσας νὰ ἀνταγωνισθῇ τῷ Ἑρμῇ ἐπὶ μεγαλοφωνίᾳ ἀπέθανεν ἐν τῇ προσπαθείᾳ αὐτοῦ.
Ε. Δ. Κ.

στέντωρ (ὁ) (Stentor) [*Ζωολ.*]. Γένος πρωτοζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *στεντοριδῶν*, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα. Οἱ στέντορες εἶναι ἐγχυματικά, ἔχοντα σῶμα ἐπίμηκες, ἐφωδιασμένον διὰ πλήθους βλεφαρίδων συσταλτῶν καὶ πολυμόρφων. Ἐνίοτε τὰ ζῳάρια ταῦτα προσκολλῶνται διὰ τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τοῦ σώματός των στερεῶς ἐπὶ ξένων ἀντικειμένων καὶ ἄλλοτε νήχονται ἐλευθέρως διὰ τῶν κινητικῶν αὐτῶν βλεφαρίδων. Ἀπαντῶσιν εἰς γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης καὶ ἐνδιαιτῶνται μεταξὺ διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν, προσκολλώμενα πολλάκις ἐπὶ τοῦ πυθμένος. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *στέντωρ ὁ πολύμορφος* (Stentor polymorphus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰ ῥέοντα καὶ στάσιμα ὕδατα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ πολλάκις εἰς τοιαύτην ἀφθονίαν, ὥστε καταλαμβάνουσι μεγάλας ὑδατίνας ἐκτάσεις καὶ δίδουσι μορφὴν πολυχρώμου τριχάπτου.
Δ. Ν. Π.

Στενύκλαρος (καὶ ***Στενύκληρος***) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς ἀρχαίας Μεσσηνίας, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ μυθικοῦ ἥρωος Στενυκλήρου, ὡς ἐπιστεύετο. Ἦτο ἕδρα τοῦ πρώτου Δωριέως βασιλέως αὐτῆς Κρεσφόντου, ὅστις μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας ὑπὸ τῶν Δωριέων διῄρεσε ταύτην εἰς πέντε διαμερίσματα μὲ μίαν πόλιν εἰς ἕκαστον. Ἐκ τούτων κεντρικὸν ἦτο τὸ στενυκληρικὸν πεδίον, ὀνομασθὲν ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ πόλεως Στενυκλάρου, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ συνεκέντρωσε τοὺς Δωριεῖς, ὅτε οὗτοι διεμαρτυρήθησαν διὰ τὴν χορηγηθεῖσαν καὶ εἰς τοὺς Μεσσηνίους ἰσονομίαν μὲ αὐτούς. Τὴν Στενύκλαρον κατέλαβον κατὰ τὸν α' Μεσσηνιακὸν πόλεμον, ὁρμώμενοι ἀπὸ τῆς Ἀμφείας, οἱ Σπαρτιᾶται καὶ τὴν κατέστρεψαν ὁλοσχερῶς. Ἀνῳκοδομήθη ὅμως αὕτη βραδύτερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πολίχνη*. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας ἐπὶ τοῦ στενυκληρικοῦ πεδίου ἐξετείνετο ἡ βαρωνία τῆς Γριτζένης. Ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς Στενυκλάρου

Digitized by Google

(καὶ τῆς μετὰ ταῦτα Πολίχνης) φαίνεται ὅτι ἔχει κτισθῆ τὸ χωρίον *Ἀλητούργι*. ΚΑΨ.

Στένχαμμαρ (Stenhammar), ***Γουλιέλμος***. Διακεκριμένος Σουηδὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1871. Υἱὸς τοῦ συνθέτου ἔργων φωνητικῆς μουσικῆς Οὔλριχ Στένχαμμμαρ, ἐγένετο γνωστὸς χάρις εἰς τὴν δραματικὴν αὐτοῦ μουσικήν, ἥτις ἀπορρέει ἐκ τῆς τοῦ Βάγνερ, καὶ εἰς τὴν μουσικὴν δωματίου, εἰς ἣν λαμβάνει ὡς πρότυπον τὸν Μπράμς. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ μεγίστην ἐπιτυχίαν εἶχον ἡ μπαλλάντα «Φλώρα» καὶ αἱ καντάται «Ἰθάκη» καὶ «Snöfried». Εἰς τὸ θέατρον ἔδωκε τὰ μελοδράματα: «Tirfing» καὶ «Das Fest auf Solhaug». Πλὴν τούτων συνέθεσεν ἓν κοντσέρτο, μίαν σονάταν καὶ διάφορα τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, τὴν εἰσαγωγὴν «Excelsior» κ. ἄ. Γ. Σ.

στένω· στενάζω: «στένουσιν ὑπὸ τὸ βάρος».

στενῶ (*—όω*)· ποιῶ τι στενόν, στενεύω.

στένωμα (τό)· τὸ ἀποτελεσθὲν στενόν, καθόλου στενόν· || στένεμα.

— στένωμα ***οὐρήθρας*** *[Ἀφροδ.]*. Αἱ στενώσεις τῆς οὐρήθρας εἶναι ἐπακολούθημα τῆς χρονίας βλεννορροίας, γεννῶνται δὲ διὰ τῆς μετατροπῆς τῶν μαλακῶν γονοκοκκικῶν ἐξιδρωμάτων εἰς σκληρὸν συνδετικὸν ἱστόν. Ἐκτὸς τῆς χρονίας βλεννορροίας, διάφορα τραύματα τῆς οὐρήθρας καὶ καυτηριάσεις δι' ἰσχυρῶν φαρμάκων δύνανται νὰ προκαλέσουν στένωσιν τῆς οὐρήθρας. Ἐξαιρετικῶς σπάνια εἶναι τὰ συγγενῆ στενώματα. Τὰ στενώματα ἑδράζουν συνηθέστερον εἰς τὴν σηραγγώδη μοῖραν τῆς οὐρήθρας, σπανιώτερον δὲ εἰς τὴν ὑμενώδη. Τὰ συμπτώματα αὐτῶν εἶναι ἡ δυσκολία περὶ τὴν οὔρησιν. Ἡ διάγνωσις γίνεται διὰ τῶν καθετήρων ἢ τοῦ ἐνδοσκοπίου, ἡ δὲ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν ἀναίμακτον διὰ τῶν καταλλήλων ἐργαλείων διάτασιν, εἰς τὴν καταστροφὴν διὰ τῆς ἠλεκτρολύσεως, εἰς τὴν διάνοιξιν διὰ τοῦ οὐρηθροτόμου καὶ εἰς τὴν ἐξαίρεσιν ὁλοκλήρου τῆς στενώσεως. Κ. Κ. Κ.

— στενώματα ***οἰσοφάγου*** *[Ἀνατομ.]*. Εἶναι τέσσαρα: 1) τὸ *κρικοειδές*, ἰσοϋψῶς τῷ κάτω χείλει τοῦ κρικοειδοῦς χόνδρου τοῦ λάρυγγος, ἀντιστοιχοῦν δὲ εἰς τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ οἰσοφάγου· 2) τὸ *ἀορτικόν*, ἰσοϋψῶς τῷ 4ῳ θωρακικῷ σπονδύλῳ· 3) τὸ *βρογχικόν*, ὑπάρχον ἐπὶ τοῦ προσθίου τοιχώματος, ἰσοϋψῶς τῷ 5ῳ θωρακικῷ σπονδύλῳ· καὶ 4) τὸ *ὑπερφρενικόν*, ἀμέσως ἄνωθεν τοῦ οἰσοφαγικοῦ τρήματος τοῦ διαφράγματος. Ἐν τοῖς στενώμασι τούτοις ἐπίσχονται ἀλλότρια σώματα. Ι. Π.

— στενώματα ***οὐρητῆρος*** *[Ἀνατομ.]*. Εἶναι κυρίως δύο: 1) τὸ *ἄνω* ἢ ὁ *ἄνω ἰσθμός*, κείμενος 7 ἑκ. κατωτέρω τῶν πυλῶν τοῦ νεφροῦ· καὶ 2) τὸ *κάτω* ἢ ὁ *ἐπιχείλιος ἰσθμός*, ὅστις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἐλάσσονος πυέλου, τὸ χωρίζον αὐτὴν ἀπὸ τῆς μείζονος. Ι. Π.

Στένωμα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 421. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

στένων (ὁ) (Stenon) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κητῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *δελφινιδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλα κήτη, χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τῶν ἰσχυροτάτων σιαγόνων τῶν πολυπληθῶν, ἰσχυρῶν καὶ κωνικῶν ὀδόντων, τῆς ἀπουσίας ὀπισθίων μελῶν, τῆς ὁριζοντίου διατάξεως τοῦ οὐραίου πτερυγίου καὶ τοῦ καταπληκτικοῦ βάρους τοῦ ἐγκεφάλου των. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς ἀρκτικὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Στένων (Steno, Stenon, Stenonius καὶ Stensen-Niels), ***Νικόλαος***. Διάσημος Δανὸς ἀνατόμος καὶ γεωλόγος (1638—1686). Ἠσχολήθη μὲ τὴν μελέτην τῶν ἀδένων καὶ τῶν σχέσεων τούτων πρὸς τὸ λυμφατικὸν σύστημα, ἀνακαλύψας τὸν ἐκφορητικὸν πόρον τῆς παρωτίδος (στενωνιανὸς πόρος), τοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ δακρυϊκοῦ συστήματος, ὡς καὶ τοῦ μυϊκοῦ συστήματος, ἐξενεγκὼν τὴν μαθηματικο-φυσικὴν θεωρίαν τῆς μυϊκῆς ἐνεργείας. Αἱ σχετικαί του ἐργασίαι φέρουσι τοὺς ἀκολούθους τίτλους: «Observationes anatomicae, quibus varia oris, oculorum et narium vasa describuntur, novique salivae, lacrymarum et muci fontes deteguntur», «De musculis et glandulis observationum specimen», «Elementorum myologiae specimen» κλπ. Ἀφ' ἑτέρου ἠσχολήθη καὶ μὲ ἀνατομικὰς ἐρεύνας ἐπὶ τῶν θαλασσίων κητῶν καὶ ἔγραψε γεωλογικὸν ἔργον λίαν ἐκτιμηθὲν ὑπὸ τῶν γεωλόγων τῆς ἐποχῆς του, ὑπὸ τὸν τίτλον «De solido intra solidum naturaliter contento dissertationes prodromus». Διέμεινε τὸ πλεῖστον ἐν Παρισίοις καὶ Φλωρεντίᾳ, τῷ δὲ 1667 ἠσπάσθη τὸν καθολικισμὸν καὶ ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου τοῦ Γ' εἰς Κοπεγχάγην. Τῷ 1674 μετέβη καὶ αὖθις εἰς Φλωρεντίαν καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν θεολογίαν. Τῷ 1675 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ τῷ 1677 ἐπίσκοπος Τιτιουπόλεως, μεταβὰς ὡς ἀποστολικὸς ἀντιπρόσωπος εἰς Ἀννόβερον, διὰ νὰ προσηλυτίσῃ τὸν Βορρᾶν εἰς τὸν καθολικισμόν. Ἀλλ' αἱ ὑπεράνθρωποι δυσχέρειαι, ἃς συνήντησεν ἡ σκληρὰ ἀσκητική του ζωή, ὡς καὶ διάφορα μαρτύρια, κατέβαλον τὸν ὀργανισμόν του καὶ ὑπέκυψε τῷ 1866. Ο. Ρ.

Στενῶν ***ἐγκαταστάσεις*** (Straits Settlements) *[Γεωγρ.]*. Κράτη τῆς Ἀσίας ἐν τῇ Μαλαϊκῇ χερσονήσῳ, ἀποτελοῦντα ἀποικίαν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας (βλ. λ. *Στραίητς* Σέτλεμεντς).

στενωνιανὸς ***πόρος*** (ἐκ τοῦ Δανοῦ ἀνατόμου Στένωνος). Ὁ ἐκφορητικὸς ἢ σιαλοχόος πόρος τῆς παρωτίδος, τοῦ κυριωτέρου τῶν σιαλογόνων ἀδένων. Ἀναδύεται ἀπὸ τοῦ προσθίου χείλους τοῦ ἀδένος τούτου καὶ φέρεται διὰ μέσου τῶν αὐτόθι μυϊκῶν καὶ λιπωδῶν στιβάδων πρὸς τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν τῆς παρειᾶς, ἔνθα ἐκβάλλει ἑκατέρωθεν ἀντικρὺ τῆς μύλης τοῦ δευτέρου ἄνω γομφίου ὀδόντος εἰς τὴν σιαλικὴν θηλήν, ἀνευρυνόμενος ἐγγὺς τῆς ἐκβολῆς ἀτρακτοειδῶς. Ι. Π.

στενωπὴ (ἡ)· στενὴ ὁδός, ἄλλως *στενωπός*· || ὅρος τῆς φωτογραφικῆς μηχανῆς.

— *[Φωτογρ.]* Εἶναι ἡ ἀντὶ φωτογραφικοῦ φακοῦ εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐφαρμοζομένη μικρὰ ὀπὴ ἐπὶ ἐλάσματος ἢ χαρτονίου μέλανος. Διὰ τῆς ὀπῆς ταύτης προβάλλονται ἐπὶ τῆς φωτογραφικῆς πλακὸς ἀσθενῶς φωτειναὶ καὶ ἐλαφρῶς ἀσαφεῖς αἱ εἰκόνες τῶν πρὸς φωτογράφησιν ἀντικειμένων. Ἡ σαφήνεια τῶν διὰ τῆς στενωπῆς λαμβανομένων εἰκόνων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς σχέσεως τῆς στενωπῆς πρὸς τὴν ἀπόστασιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς φωτογραφικῆς πλακός. Ἡ μεγίστη σαφήνεια ἐπιτυγχάνεται ὅταν ἡ διάμετρος τῆς ὀπῆς ταύτης εἶναι ἴση πρὸς τὸ $^1/_{250}$ τοῦ μήκος τοῦ ἀνοίγματος τῆς φωτογραφικῆς συσκευῆς, δηλαδὴ τῆς ἀποστάσεως τῆς στενωπῆς ἀπὸ τῆς φωτογραφικῆς πλακός. Οὕτως, ἀναλόγως τῶν διαφόρων αὐτῶν ἀποστάσεων ἀντιστοιχοῦσι αἱ ἑξῆς διάμετροι ὀπῶν:

Διάμετρος ὀπῆς	*Ἀπόστασις ἀπὸ τῆς φωτογραφικῆς πλακός*
0,2 χλστ.	5 ἑκστμ.
0,4 »	20 »
0,6 »	44 »
0,8 »	80 »
1,0 »	123 »

Κατὰ τὴν διὰ στενωπῆς φωτογράφησιν ὁ χρόνος φωτογραφήσεως ὑπολογίζεται ὡσὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ φωτογραφικοῦ φακοῦ ἔχοντος σχετικὸν ἄνοιγμα f: 280. Κ. Γ. Μ.

Στενωπὸ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μακρυχωρίου (Οὐζούνκιοϊ) τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας, πρότερον καλούμενον *Μπαρακλῆ*. Κάτ. (1928) 168. —Π.

στενωπὸς (ὁ, ἡ), *—όν* (τό)· στενός, στενόχωρος· || *στενωπὸς* (ἡ)· στενὴ ὁδός, κοιν. *σοκάκι*· || *στενωπὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

— *[Τακτ.] Στενωπὸς* καλεῖται πᾶσα στενὴ ὄδευσις, διερχομένη εἴτε ἐγκαρσίως δι' ἐμποδίου τινός, εἴτε ἄνωθεν αὐτοῦ· ὡς π. χ. ἡ ἀκολουθοῦσα αὐχένα, φάραγγα, πόρον, χωρίον, δάσος (ἐγκαρσίως διὰ τοῦ ἐμποδίου) καὶ ἡ γέφυρα (ἄνωθεν τοῦ ἐμποδίου). Ἡ στενωπὸς εἶναι ὑψίστης στρατιωτικῆς σημασίας, καθόσον παρακωλύει τὴν μετωπικὴν ἀνάπτυξιν τῶν στρατευμάτων καὶ ἐξαναγκάζει ταῦτα νὰ τὴν διέλθωσι μὲ μέτωπον πολὺ στενόν. Ἡ στενωπὸς εἶναι δύο εἰδῶν: ἡ *προκεκαλυμμένη*, δηλαδὴ ἡ περιβαλλομένη ἑκατέρωθεν ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρεινῶν ὄγκων, ὡς π. χ. ἡ ἀκολουθοῦσα αὐχένα ἢ φάραγγα, ἥτις εἶναι συνήθως μακρά, ἐξικνουμένη πολλάκις μέχρι μήκους πολλῶν χιλιομέτρων, καὶ ἡ *ἀποκεκαλυμμένη*, ἥτις εἶναι πάντοτε βραχεῖα, ὡς π.χ. ἡ γέφυρα ἢ ὁ πόρος, ὧν τὰ ἑκατέρωθεν πλευρὰ ναὶ μὲν εἶναι ἀπροσπέλαστα ἀλλὰ πάντως ἐντελῶς ἀποκεκαλυμμένα, ἥτις στενωπὸς εἶναι πάντοτε βραχεῖα. Ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι μεγάλης σημασίας, καθόσον ἡ μὲν ἀποκεκαλυμμένη ἐπιτρέπει τὴν ἐναντίον τῆς στενωποῦ παντὸς εἴδους βολὴν (ἐπίγειον καὶ ἐναέριον), ἐνῷ ἡ προκεκαλυμμένη ἐπιτρέπει μόνον τὴν ἐναέριον βολήν.

Ἄμυνα. Ἡ στενωπὸς προσφέρεται θαυμασίως δι' ἄμυναν, ἀλλ' ἡ παρεχομένη ἰσχὺς διαφέρει ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς ἀμύνης τῆς στενωποῦ. Ἡ ἄμυνα τῆς στενωποῦ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν παρουσιάζει μὲν τὸ πλεονέκτημα τοῦ ὅτι ὁ ἀμυνόμενος δύναται ν' ἀναπτυχθῇ ἐπὶ εὐρέος μετώπου, ἀλλ' ἔχει τὸ μέγα μειονέκτημα ὅτι ἐν ἀποτυχίᾳ ἡ ὁδὸς ὑποχωρήσεως εἶναι μοναδική, καὶ δὴ διὰ στενωποῦ. Ἡ διὰ τῆς στενωποῦ τοῦ Κιρλὶ Δερβὲν ὑποχώρησις τῆς 5ης ἑλληνικῆς μεραρχίας κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 21ης Ὀκτωβρίου 1912 (Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος 1912) ἐγένετο ὁμαλῶς, διότι δὲν ὑπῆρχεν ἐχθρικὴ πίεσις (οἱ Τοῦρκοι δὲν κατεδίωξαν). Ἡ τοιούτου εἴδους ἄμυνα τότε μόνον διεξάγεται πολὺ καλῶς, ὅταν ἡ τοποθεσία τῆς ἀμύνης προκαλύπτῃ τὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ, δηλαδὴ ἀφίσταται τόσον ἀπὸ τῆς εἰσόδου, ὥστε νὰ συγκρατῆται τὸ ἀντίπαλον πυροβολικὸν μέχρις ἀποστάσεως, ἀφ' ἧς ν' ἀδυνατῇ νὰ βάλλῃ τὴν ἐν λόγῳ εἴσοδον (ἡ εἴσοδος πέραν τοῦ ὁρίου τοῦ βεληνεκοῦς). Ἡ τοιαύτη προκάλυψις καθίσταται ἔτι πλέον ἀπαραίτητος προκειμένου περὶ γεφύρας ἢ πόρου, καθόσον, ἐὰν τὸ βεληνεκὲς τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ τὸ ἐπιτρέπῃ, ἡ βολὴ θὰ εἶναι καταστρεπτικωτάτη. Διὰ τὴν εἰδικὴν ταύτην περίπτωσιν ἡ τοιαύτη τοποθεσία προκαλύψεως καλεῖται *προγεφύρωμα*. Ἡ ἄμυνα τῆς στενωποῦ ἐκ τῶν ὄπισθεν παρουσιάζει τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα ὅτι δύναται ν' ἀναπτύσσηται ἐπὶ εὐρέος μετώπου καθ' ὃν χρόνον ὁ ἀντίπαλος ἀδυνατεῖ ν' ἀναπτυχθῇ ὁμοίως, καὶ ὅτι δύναται νὰ βάλλῃ συγκεντρωτικῶς κατὰ τοῦ ἐν πολὺ στενῷ μετώπῳ ἐξερχομένου ἐκ τῆς στενωποῦ ἀντιπάλου. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει σημασίαν διὰ τὴν τοιούτου εἴδους ἄμυναν εἶναι τὸ ὅτι ἡ τοποθεσία τῆς ἀμύνης δὲν πρέπει ν' ἀφίσταται πολὺ ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῆς στενωποῦ, ἵνα τοιουτοτρόπως μὴ παρέχηται εἰς τὸν ἀντίπαλον εὐρὺς χῶρος πρὸς ἀνάπτυξιν. Χαρακτηριστικὸν τύπον τοιούτου εἴδους ἀμύνης παρουσιάζει ἡ κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1912 ἐγκατάστασις τῆς 5ης ἑλληνικῆς μεραρχίας ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Σόροβιτς, τῶν ἐπικρατούντων ἐπὶ τῶν νοτίων ἐξόδων (τῶν ὄπισθεν, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἄποψιν) τῶν στενωπῶν Ἐξισοῦ, Κιρλὶ Δερβέν, Πέτερσκο. Ἡ ἄμυνα τῆς στενωποῦ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκτελεῖται προκειμένου περὶ στενωποῦ μακρᾶς, καὶ τότε ἡ ἄμυνα ἐγκαθίσταται ἐπὶ καταλλήλων σημείων, ἔνθα ἢ εὐρύνεται ἢ στενεύει ἡ στενωπός, ὁπότε δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι ἐκτελεῖται διαδοχικὴ ἄμυνα διαφόρων μικροτέρων στενωπῶν. Ἄμυναν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς στενωποῦ εἶχον ὀργανώσει οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1912 ἐντὸς τῆς στενωποῦ Σαρανταπόρου, ἣν ὅμως δὲν ἐξετέλεσαν· διαδοχικὴν ἄμυναν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς στενωποῦ ἐξετέλεσαν θαυμασίως οἱ Βούλγαροι κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον 1913 ἐντὸς τῆς στενωποῦ Κρέσνας.

Ἐπίθεσις. Ἡ ἐπίθεσις κατὰ στενωποῦ εἶναι κατ' ἀρχὴν ἐπιχείρησις πολὺ δύσκολος, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει οὐδέποτε ἐπιτυγχάνει δι' ἐκβιάσεως, ἀλλὰ πάντοτε δι' ὑπερκεράσεως. Παράδειγμα ἐμφανέστατον παρουσιάζουσιν αἱ κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον 1913 ἐπιχειρήσεις τῆς Κρέσνας (8—11 Ἰουλίου 1913), καθ' ἃς ἡ διάβασις τῆς στενωποῦ ταύτης ἐπετεύχθη διὰ τῆς ἑκατέρωθεν ὑπερκεράσεως ὑπὸ τῶν 2ας καὶ 6ης μεραρχιῶν. Ἐξαίρεσις τῆς τοιαύτης ἀρχῆς συνέβη εἰς τὴν κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1912 μάχην τοῦ Σαρανταπόρου (9 καὶ 10 Ὀκτωβρίου 1912), καθ' ἣν ἡ ἀπώθησις τῶν Τούρκων ἐκ τῆς πρώτης γραμμῆς ἀμύνης (ἀμύνης ἐκ τῶν ἔμπροσθεν) πρὸς τὴν δευτέραν γραμμὴν (ἀμύνης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν) ἐπῆλθε κατόπιν τῆς μετωπικῆς δράσεως τῶν 1ης, 2ας, 3ης μεραρχιῶν. Προκειμένου περὶ γεφύρας ἢ πόρου, πρέπει νὰ ἐπιζητηθῇ ἡ ἀπώθησις τῶν ἐπὶ προκαλυπτικῆς τοποθεσίας ἀμυνομένων ἀντιπάλων, ἐκτελούντων ἄμυναν εἴτε ἐκ τῶν ἔμπροσθεν (ἀπὸ προγεφυρώματος) εἴτε ἐκ τῶν ὄπισθεν, καθόσον καὶ κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν ναὶ μὲν δὲν προκαλύπτεται ἡ γέφυρα ἢ ὁ πόρος, ἀλλὰ πάντως διατελεῖ ὑπὸ τὸ ἄμεσον δραστικὸν πῦρ τοῦ ἀμυνομένου. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Στενωσιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κουκουνάρας τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, πρότερον καλούμενον *Λέζαγα*. Κάτοικοι (1928) 247. —Π.

στένωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐπὶ τὸ στενότερον μεταβολὴ πράγματός τινος· || ἰατρ., ἀλλοίωσις, καθ' ἣν ἐλαττοῦται ἡ διάμετρος τοῦ στομίου ὀργάνου τινός· || δημοτ., *στένωση* (ἡ)· δύσπνοια.

— *[Μαιευτ.]* ***Στένωσις κόλπου***. Προέρχεται αὕτη ἐκ φλεγμονῶν τοῦ κόλπου καὶ ἐκ τραυματισμῶν τούτου κατὰ τὸν τοκετόν, ἰδίως ἐκ κακῆς χρήσεως τοῦ ἐμβρυουλκοῦ, ἢ ἐκ μέρους τοῦ ἰατροῦ πρὸς θεραπευτικὸν σκοπὸν (εἰσαγωγὴ ἐν τῷ κόλπῳ χημικῶν καυστικῶν οὐσιῶν, πεσσῶν, βυσμάτων, κλπ.) ἢ τῆς ἰδίας γυναικὸς πρὸς αὐνανισμόν, ἔκτρωσιν ἢ ἀπόκρυψιν πολυτίμων ἀντικειμένων (εἰσαγωγὴ κηρίων, κονδυλίων, φιαλιδίων, βώλων, χρυσῶν ἀντικειμένων καὶ νομισμάτων κλπ.) ἢ τέλος ἐξ ἐντόμων, ἑλμίνθων, παρασχίδων κλπ., τυχαίως εἰσερχομένων ἐν τῷ κόλπῳ. Τόσον αἱ φλεγμοναὶ ὅσον καὶ οἱ τραυματισμοὶ οἱ ἐπερχόμενοι διὰ τοῦ ἐρεθισμοῦ καὶ τῆς πιέσεως τῶν λησμονηθέντων ἐν τῷ κόλπῳ ἀλλοτρίων σωμάτων προκαλοῦσιν ἐκδορὰς καὶ ἐξελκώσεις, αἵτινες μετὰ τὴν ἐπούλωσίν των ἐπιφέρουσι συμφύσεις καὶ στενώσεις, εἰς τινας δὲ περιπτώσεις ἐπέρχεται καὶ τελεία ἀπόφραξις εἰς τὸ ἄνω τριτημόριον τοῦ κόλπου ἐγκυστοῦσα καὶ τὸ ἀλλότριον σῶμα (Pearse, Catrer, Breisky). Ἡ θεραπεία τούτων συνίσταται εἰς τὴν προϊοῦσαν διὰ τοῦ, δι' ἀσηπτικῆς ὀθόνης, ἐπιπωματισμοῦ τοῦ κόλπου καὶ εἰς τὴν ἀποκόλλησιν ἢ τὴν τομὴν κατὰ μῆκος τοῦ κόλπου τῶν οὐλωδῶν ἱστῶν, συρραπτομένων ἐγκαρσίως τῶν τραυματικῶν αὐτῶν ἐπιφανειῶν.

Digitized by Google

Στένωσις τραχήλου μήτρας. Αὕτη δυνατὸν νὰ εἶναι συγγενής, ἀνευρισκομένη ἐπὶ μικροῦ κωνικοῦ τραχήλου, οὗ τὸ στόμιον ἀποτελεῖ ἁπλοῦν σημεῖον, συνυπάρχουσα μετὰ μήτρας ἀτροφικῆς ἐπὶ γυναικῶν ἀσθενικῶν καὶ παρουσιαζουσῶν σημεῖα ἐκφυλισμοῦ. Τὸ συνηθέστερον ὅμως ἀποτελεῖ ἁπλῶς τοπικὴν διαμαρτίαν (Pozzi), ἀπαντῶσαν εἰς φυσιολογικὴν μήτραν γυναικῶν τελείως ἀνεπτυγμένων. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ τράχηλος παρουσιάζει παιδικὸν τύπον, ἡ στένωσίς του περιορίζεται μόνον εἰς τὸ ἔξω στόμιόν του (Barnes, Olshausen), ἡ δὲ διάμετρός του δὲν προσεγγίζει τὰ φυσιολογικὰ ὅρια τῶν 2—4 χλστμ. Ἡ ἐπίκτητος στένωσις ὀφείλεται εἰς θεραπευτικοὺς λόγους (καυτηριάσεις), εἰς μαιευτικοὺς συνεπείᾳ ῥήξεως ἐπὶ δυσκόλων τοκετῶν, βασιοθρυψιῶν, ἐμβρυοτομῶν κλπ. καὶ εἰς μητρικὰς φλεγμονάς. Ὁ Jayle ἐσημείωσε στένωσιν τραχήλου ἄνευ σοβαροῦ τραυματισμοῦ, βραδέως καὶ λανθανόντως, ἀφ' ἑαυτῆς προερχομένην μετὰ ἕνα ἢ πολλοὺς τοκετούς. Συνέπειαι τῆς στενώσεως τοῦ τραχήλου εἶναι ἡ δυσμηνόρροια καὶ ἡ στείρωσις. Ὁ Sims ἐπὶ 100 περιπτώσεων δυσμηνορροίας μόνον 6 τραχηλικὰ στόμια ἀνεῦρε φυσιολογικά. Ἡ στείρωσις ἀποτελεῖ κανόνα τῶν συγγενῶν στενώσεων· ὀφείλεται δὲ αὕτη οὐχὶ τόσον εἰς τὴν στένωσιν, ἥτις σπανίως εἶναι τόσον τελεία, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ τὴν εἴσοδον τοῦ σπερματοζῴου, ὅσον εἰς τὸ ἐνυπάρχον εἰς τὰ ἔσω τῆς στενώσεως βλεννῶδες βύσμα, προϊὸν ἐπισχέσεως τῶν ἐκκρίσεων τοῦ βλεννογόνου, ὅπερ ἐμποδίζει τὴν εἴσδυσιν τοῦ σπερματοζῴου ἢ χημικῶς ἀλλοιοῖ τὴν σύστασιν τούτου. Ἡ στένωσις τοῦ τραχήλου ὡς ἐκ περισσοῦ δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ καὶ ἐνδοτραχηλίτιδα, ἧς συνέπεια εἶναι ἐνδομητρῖτις καὶ πυελικαὶ φλεγμοναί. Εἴς τινας περιπτώσεις παρετηρήθησαν ἐκ ταύτης καὶ αἱματομήτρα καὶ αἱματοσάλπιγξ ἐξ ἐπισχέσεως τοῦ καταμηνίου αἵματος, ὁ δὲ Caraven ἐσημείωσε καὶ μίαν περίπτωσιν πυελικῆς αἱματοκήλης ἄνευ αἱματομήτρας ἐξ ἀτρησίας τοῦ τραχήλου. Ἡ κατὰ τὴν μέθοδον Pozzi γινομένη ἐγχείρησις τῆς στοματοπλαστικῆς τοῦ τραχήλου παρέσχε διαρκέστερα καὶ λαμπρότερα ἀποτελέσματα τῆς συνήθως διὰ τὴν στένωσιν ταύτην ἐφαρμοζομένης διαστολῆς διὰ λαμιναρίων ἢ κηρίων Hegar. Οὕτω διὰ τῆς ἐγχειρήσεως ταύτης τοῦ Pozzi εἰς τὸ 1/8 τῶν ἐγχειρισθεισῶν γυναικῶν ἐπῆλθε σύλληψις, εἰς τὰς 86 % ἡ θεραπεία τῆς δυσμηνορροίας, καὶ εἰς τὰς 93 % ἡ τῆς μητρίτιδος.

Ο. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

—στένωσις τῶν καρδιακῶν στομίων *[Καρδιολ.].* Ἐὰν κατὰ τὴν συστολὴν καρδιακῆς τινος κοιλότητος τὸ βαλβιδικὸν στόμιον δὲν διανοίγεται πλήρως πρὸς ἐλευθέραν δίοδον τοῦ αἵματος, τότε λέγομεν ὅτι πρόκειται περὶ στενώσεως τῆς βαλβῖδος ταύτης. Διακρίνομεν τέσσαρας ποικιλίας βαλβιδικῶν στενώσεων: τὰς στενώσεις τῶν στομίων τῆς μιτροειδοῦς, τῆς ἀορτῆς, τῆς τριγλώχινος καὶ τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας. Αἱ στενώσεις αὗται ἐνδέχεται νὰ εἶναι συγγενεῖς ἢ ἐπίκτητοι, ὀφειλόμεναι εἰς ὀξεῖαν, ὑποξεῖαν καὶ χρονίαν ἐνδοκαρδίτιδα, ἥτις προκαλεῖ συμφύσεις τῶν γλωχίνων μὴ ἐπιτρεπούσας τὴν ἐπαρκῆ διάνοιξιν αὐτῶν. Ἡ διάγνωσις τῶν στενώσεων τῶν βαλβίδων γίνεται διὰ τῆς ἀκροάσεως. Κατ' αὐτὴν ἀντιλαμβανόμεθα ἀλλοίωσιν τῶν φυσιολογικῶν καρδιακῶν τόνων καὶ ἀντικατάστασιν αὐτῶν διὰ παθολογικῶν ἤχων (ἤχων κυλίσματος ἢ φυσημάτων). Οὕτω συστολικὰ φυσήματα τῆς βάσεως (ἀορτῆς ἢ πνευμονικῆς ἀρτηρίας) δηλοῦσι στενώσεις τῶν ἀρτηριακῶν στομίων καὶ συνοδεύονται συνήθως διὰ ροίζου κατὰ τὴν ψηλάφησιν. Τὸ συστολικὸν φύσημα στενώσεως τῆς ἀορτῆς ἔχει τὴν μεγαλυτέραν αὐτοῦ ἔντασιν ἐπὶ τοῦ δευτέρου μεσοπλευρίου διαστήματος πλησίον τοῦ στέρνου, ἀκτινοβολεῖ δὲ πρὸς τὰ ἀγγεῖα τοῦ τραχήλου. Τὸ συστολικὸν φύσημα τοῦ στομίου τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἔσω τμήματος τοῦ δευτέρου δεξιοῦ μεσοπλευρίου διαστήματος, πλησίον τοῦ στέρνου, ἀκτινοβολεῖ δὲ πρὸς τὴν σύστοιχον κλεῖδα, οὐχὶ δὲ πρὸς τὸν τράχηλον. Αἱ βαλβιδικαὶ στενώσεις τῶν κολποκοιλιακῶν στομίων προκαλοῦσι προσυστολικὸν φύσημα, συνοδευόμενον συνήθως ὑπὸ ἤχου κυλίσματος (ἀκροαστικοῦ ροίζου) καὶ ἀναδιπλασιασμοῦ τοῦ δευτέρου τόνου κατὰ τὴν βάσιν. Ἡ ἑστία ἀκροάσεως εἶναι ἡ κορυφὴ μὲν διὰ τὴν στένωσιν τῆς μιτροειδοῦς, ἡ ξιφοειδὴς δὲ ἀπόφυσις διὰ τὴν στένωσιν τῆς τριγλώχινος.

Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

—στένωσις πυλωρική. Στένωσις τοῦ πυλωροῦ προερχομένη ἐξ οὐλώδους ρικνώσεως νεοπλαστικοῦ ὄγκου ἢ ἐξ ἀνωμαλίας διαπλάσεως. Ἡ συγγενὴς πυλωρικὴ στένωσις ἐγένετο κυρίως γνωστὴ μετὰ τὰς ἀνακοινωθείσας παρατηρήσεις τοῦ Landerer (τῷ 1879) καὶ τοῦ Maier (τῷ 1885), κύριον δὲ σύμπτωμα τῆς παθήσεως ταύτης εἶναι οἱ συνεχεῖς ἔμετοι (βλ. *πυλωρικὸν σύνδρομον*).

Σ. Β.

στένωψ (ὁ) (Stenops) *[Ζωολ.].* Γένος πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμιπιθήκων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λεμουριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροσώμων πιθήκων ἰθαγενῶν τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Μαλαισίας καὶ τῶν δυτικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς.

Δ.Ν.Π.

Στεπανακὲρτ *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν, πρὸ τοῦ 1922 καλουμένη *Χανκένδη* (Χὰν - Κεντύ). Κάτ. (1926) 2.504. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ ἄλλοτε χανάτου καὶ νῦν αὐτονόμου περιοχῆς τῶν ὀρεινῶν Καραμπάχ. Κεῖται ἐγγὺς μολυβδωρυχείων καὶ χρυσωρυχείων.

Π. Ν. Π.

Στεπάνοβιτς (Stepanovic), ***Στέφανος.*** Σέρβος στρατάρχης (1855—1929). Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Ρωσοτουρκικὸν καὶ Σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον (1877 καὶ 1885), εἰς δὲ τοὺς Βαλκανικοὺς ὡς καὶ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὡς διοικητὴς μεραρχίας. Μετὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ διωρίσθη ἐπιτελάρχης τῆς 2ας στρατιᾶς.

Θ. Κ.

Στεπνιάκ, ***Σέργιος.*** Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ρώσου συγγραφέως *Σεργίου Μιχαήλοβιτς Κραβτσίνσκι*, γεννηθέντος ἐν Σεβαστουπόλει καὶ ἀποθανόντος ἐν Λονδίνῳ (1852—1896). Σπουδάζων εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὀδησσοῦ, ἐνεκολπώθη τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας καὶ εἶτα τὰς ἀναρχικάς. Γενόμενος μέλος μιᾶς τῶν πολυαρίθμων μηδενιστικῶν ἑνώσεων, λαβὼν τὸ ὄνομα *Στεπνιάκ*, ἤτοι τέκνον τῶν στεππῶν, περιέτρεχε μετ' ἄλλων ὁπαδῶν του τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐκήρυττεν εἰς τοὺς χωρικοὺς τὰς ἀνατρεπτικὰς ἰδέας. Συλληφθεὶς καὶ ἀγόμενος εἰς τὸ Χάρκοβ κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς Γενεύην ἐδημοσίευεν ἀναρχικὰ φυλλάδια, τὰ ὁποῖα κατὰ χιλιάδας εἰσήρχοντο κρυφίως εἰς τὴν Ρωσίαν. Βραδύτερον, ἐγκατασταθεὶς εἰς τὸ Λονδῖνον, ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Ἡ ὑποχθόνιος Ρωσία», εἰς ὃν εἰκονίζει τὴν ζωὴν τῶν καταδίκων τῶν μεταλλείων τῆς Σιβηρίας, «Ἡ ζωὴ τῶν μηδενιστῶν», «Βασιλεὺς πελαργὸς καὶ βασιλεὺς ἠλίθιος» κ. τ. λ.

Θ. Β.

Στέπνυ (Stepney) *[Γεωγρ.].* Δημοτικὴ περιφέρεια τοῦ κυρίως ἢ ἔσω Λονδίνου, ἀποτελοῦσα μέρος τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος αὐτοῦ καὶ κειμένη πρὸς Α. τοῦ Σίτυ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ταμέσεως. Ἔχει 249.657 κατ., ἐξ ὧν πολλοὶ ξένοι. Ἔχει παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια μεταξωτῶν καὶ πολλὰ ἐκπαιδευτικὰ κέντρα καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ ἐν αὐτῇ διενεργούμενον ἐμπόριον ᾠδικῶν πτηνῶν. Πρὸς τὸ δυτικὸν ἄκρον αὐτῆς περιλαμβάνεται ὁ ἱστορικὸς πύργος τοῦ Λονδίνου, ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Ἄννης, τὸ βασιλικὸν νομισματοκοπεῖον καὶ ἡ μεγάλη «γέφυρα τοῦ Πύργου» ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως.

Μ. Δ. Β.

Στέππ (Stepp), ***δοκιμασία τοῦ—.*** Συνίσταται εἰς ἐνδοδωδεκαδακτυλικὴν ἔνεσιν, τελουμένην διὰ διασωληνώσεως, διαλύματος πεπτόνης, ἥτις εἶναι προωρισμένη ὅπως προκαλέσῃ τὴν ἔκκρισιν τῆς ἐντὸς τῆς χοληδόχου κύστεως περιεχομένης χολῆς.

Μ. Ν. Κ.

στεππάζ (steppage, ἐκ τοῦ ἀγγλ. *step*=βῆμα). Οὕτω ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Charcot, εἰδικὸν τι βάδισμα τῶν ἀρρώστων τῶν προσβεβλημένων ἐκ παραλύσεως τῶν ἐκτατήρων μυῶν τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν καὶ τῶν περοναίων (νευρῖτις οἰνοπνευματιασική, κ.λ.π.). Οἱ πάσχοντες μὴ δυνάμενοι νὰ κάμψωσι τὸν ἄκρον πόδα ἐπὶ τῆς κνήμης, εἶναι ὑποχρεωμένοι εἰς ἕκαστον βῆμα νὰ ἀνυψώσωσι μεγάλως αὐτὴν διὰ κάμψεως τοῦ μηροῦ ἐπὶ τῆς πυέλου, ἵνα μὴ προσκρούσῃ εἰς τὸ ἔδαφος τὸ ἄκρον τοῦ ποδός, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται πάντοτε κρεμάμενον.

Μ. Ν. Κ.

στέππη (ἡ) *[Γεωγραφ.].* Μεγάλη ἔρημος ἔκτασις, τῆς ὁποίας πλέον τοῦ ἡμίσεος καλύπτεται ὑπὸ φυτείας, τῆς ὁποίας πολλὰ εἴδη ἀνήκουσιν εἰς τὰ *θερόφυτα* (Therophyten τοῦ βιολόγου C. Raunkiaer), τὰ *ἀλόφυτα*, τὰ *εὔχυμα* φυτά, τοὺς *ἡμισφαιροειδεῖς* θάμνους καὶ τὰ *προσκεφαλαιόμορφα* φυτά.

Τὰ φυτὰ τῶν στεππῶν χαρακτηρίζονται γενικῶς ἐκ τοῦ ὅτι τὰ ἐξ αὐτῶν πολυετῆ εἴδη ἔχουν φαιοπράσινα ὄργανα ἀναπτύξεως ὑποτυπώδη, ἀλλὰ μηχανικῶς ἀπεσκληρυμμένα, οὕτως ὥστε διαμορφοῦνται θαμνοειδῶς αἱ μὲν χλόαι διὰ τοῦ πολλοῦ φλοιοῦ, τὰ δὲ χαμόδενδρα διὰ τοῦ ξύλου των.

Κλιματολογικῶς αἱ στέππαι διέπονται ὑπὸ ξηροῦ, κατὰ καιροὺς θερμοῦ, κλίματος, ἠπειρωτικοῦ χαρακτῆρος. Συνοδεύουσι τὰς ἐρήμους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς εὐρεῖαν ζώνην.

Τὸ ὄνομα *στέππη* εἶναι ἔννοια καθαρῶς γεωγραφικὴ ἢ οἰκονομικὴ καὶ οὐχὶ γεωβοτανική, τούτου δ' ἕνεκα καὶ διάφοροι συγγραφεῖς ἐκλαμβάνουν αὐτὴν διαφοροτρόπως. Οἱ Ρῶσοι συγγραφεῖς φρονοῦν ὅτι πρέπει νὰ περιορισθῇ ἡ ἔκφρασις εἰς τὴν ἐκ μελαίνης γῆς στέππην των, τὴν Tschernosjom Stjep, τὴν ἐπὶ ἐδάφους δηλαδὴ πλουσίου εἰς χοῦμον καὶ ἀλατούχου ἀναπτυσσομένην φυτείαν ἐκ χλοῶν. Ἔναντι ὅμως τῆς ἀντιλήψεως ταύτης εὑρίσκεται ἡ γενικῶς καθιερωθεῖσα ἔννοια τῆς στέππης ὡς φυτείας ἐκ χλοῶν, χόρτων καὶ θάμνων φυομένης ἐπὶ ἐδαφῶν πτωχῶν εἰς χοῦμον ξηρῶν περιοχῶν.

Διακρίνονται διάφοροι τύποι στεππῶν. Αἱ *λιβαδιοστέππαι*, εἰς τὰς ὁποίας κυριαρχοῦν κυρίως αἱ χλόαι, παρουσιάζουν συνήθως κάλυμμα φυτικὸν πλῆρες διακένων γυμνῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ κεκλεισμένον. Φέρουσι πολλὰ βολβώδη καὶ μονοετῆ φυτά, συναντῶνται δ' εἰς τὰς εὐκράτους ζώνας. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν στεππῶν ἀνήκουσιν αἱ ἐκ ποῶν στέππαι τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὡς π. χ. ἡ οὐγγρικὴ Ποῦστα, ἡ νοτιορρωσικὴ Τσερνοζὸμ στέππη, τὰ λιβάδια ἢ λειμῶνες τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (οὐχὶ ὅμως ὅλα, καθόσον εἰς τὸν γεωγραφικὸν ὅρον *λιβάδια* ἢ *λειμῶνες* συμπεριλαμβάνονται καὶ στέππαι διαμεμορφωμέναι ἀλλέως οἰκολογικῶς) καὶ τέλος τὰ *πάμπας* τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Ψυχροὶ χειμῶνες, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλούσιοι εἰς χιόνας, ἀποτελοῦσι σπουδαῖον στοιχεῖον διὰ τὸν εἰς ὕδωρ ἐφοδιασμὸν τῶν στεππῶν. Τὸ ἔδαφός των εἶναι ἀρκετὰ πλούσιον εἰς χοῦμον, τόσον ἐν Ρωσίᾳ ὅσον καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Τὰ κυριώτερα φυτὰ τῶν λιβαδιοστεππῶν τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας εἶναι ἡ *στίππη cappillata* καὶ *pennata*, τὸ *ἀνδροπόγετον grylli*, ἡ *φεστούκη vallesiaca*, ἡ *καιλερία cristata*, πολλὰ *βολβώδη, σκιαδιανθῆ, χειλωτὰ* καὶ *ψυχανθῆ*. Εἰς τὰ βορειοαμερικανικὰ λιβάδια συναντῶνται ἡ *καιλερία cristata*, ἡ *ἠτονία obtusata,* ἡ *βουτελούη curtipendula* καὶ *oligostachya*, ὁ *ἀνδροπώγων scoparius*, ἡ *ἀριστείδη purpurea* καὶ *basiramae,* πολλὰ *σύνθεια* φυτὰ καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἕτερος τύπος στεππῶν εἶναι αἱ *χειμωνόψυχροι θαμνοστέππαι* (*στεππέρημοι, ἐρημοστέππαι*). Μεταξὺ τῶν ὑποξηροφίλων, ἐκ μελαίνης γῆς στεππῶν τῆς Νοτίου Ρωσίας καὶ τῶν ἀσιατικῶν ἐρήμων, ἐκτείνεται μεγάλη ζώνη θαμνοστέππης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπικρατοῦν εἴδη τοῦ φυτοῦ *ἀρτεμισία*, δι' ὃ καὶ ὀνομάζεται *στέππη τοῦ Wermut*. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκει ἡ στέππη τῶν Καλμούκων. Ἡ τοπικὴ στέππη τοῦ Βερμοὺτ ἔχει ἔδαφος ἐξ ἀνοικτορφνίνου σιδηρομιγοῦς πηλοῦ, κλῖμα ἀκρότατον, χοῦμος δ' εἰς αὐτὴν δὲν δύναται νὰ σχηματισθῇ. Ἀπὸ παρομοίαν στέππην καταλαμβάνονται μεγάλαι ἐκτάσεις ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ μεταξὺ τῶν Rocky Mountains καὶ τῆς Σιέρρας Νεβάδας.

Εἰς τὴν *ὑποτροπικὴν στέππην* τῆς ἀλγερινῆς ὑψιχώρας ἐλλείπει ἡ ψυχρὰ περίοδος τῆς ἀνωτέρω περιγραφομένης στέππης. Ὁ ψυχρότατος μὴν παρουσιάζει μέσην θερμοκρασίαν ἄνω τοῦ 0°, μόνον δὲ ἐλάχισται θερμοκρασίαι εἶναι κάτω τοῦ 0°. Τὸ ὕψος τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων κυμαίνεται μεταξὺ 20 καὶ 50 ἑκατοστομέτρων. Μεγάλαι ἐκτάσεις μεταξὺ τοῦ Ἄτλαντος τοῦ Tell καὶ τοῦ Ἄτλαντος τῆς Σαχάρας καλύπτονται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ τύπου τῶν στεππῶν. Ἐνταῦθα κατατάσσονται ἡ *στέππη Χάλφα* (μὲ κύριον φυτὸν τὸ *σιπέτον tenacissimae* καὶ ἔδαφος χαλκῶδες), ἡ *στέππη τοῦ λυγκέου* (Lygeum spartum ἐπ' ἐδάφους ὀλιγώτερον ὑδροπερατοῦ), ἡ *ἁλατοστέππη* (εἰς τὴν ὁποίαν παρουσιάζονται ἐπανθήματα θειικοῦ μαγνησίου, ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, ἅλατος, σιδήρου, πυριτικοῦ ὀξέος καὶ ὀργανικῶν οὐσιῶν) καὶ αἱ ἐκ μικροθάμνων στέππαι. Εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικὴν εὑρίσκονται μεγάλαι στεππώδεις περιοχαί, ἐλάχιστα ἐξηρευνημέναι, ὡς αἱ τοῦ Καρροῦ (Karroo).

Θερμότερος τύπος στεππῶν, συναντώμενος εἰς ξηροὺς τόπους, ὅπου οὐδεμία ἀποπάγωσις παρουσιάζεται, καὶ καταλαμβάνων μεγάλην ἐξάπλωσιν εἶναι ἡ *στέππη εὐχύμων φυτῶν*. Εἰς τὰς τοιαύτας στέππας τοῦ ἀρχαίου κόσμου οἱ κυριώτατοι ἀντιπρόσωποι φυτῶν εἶναι τὰ *εὐφόρβια*, εἰς δὲ τὸν νέον κόσμον τὰ *κακτώδη*. Εἰς τὸν τύπον τούτων τῶν στεππῶν ὑπάγεται ἡ στέππη τῶν Καναρίων νήσων, στέππαι τινὲς τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς (παρὰ τὸ Prince Albert Road, εἰς τὸ Καρροὺ καὶ τὸ παρὰ τὸ Cradock πεδίον), ὡς καὶ στέππαι τινὲς τοῦ Μεξικοῦ καὶ Τεξάς.

Ἡ ἔκτασις τῶν στεππωδῶν ἐκτάσεων τῆς γῆς κατ' ἠπείρους καὶ ἡ ἐπὶ τοῖς % ἀναλογία αὐτῶν εἰς ἐπιφάνειαν ὡς πρὸς τὸ ἐμβαδὸν τῶν ἠπείρων ἐμφαίνονται ἐν τῷ κάτωθι πίνακι:

Ἤπειροι	Ἔκτασις στεππῶν εἰς τετρ. χιλιόμ.	Ἑκατοστιαία ἀναλογία
Εὐρώπη	600.000	τὰ 6% τῆς ἐπιφαν.
Ἀσία	9.200.000	» 20,8 » » »
Ἀφρική	8.500.000	» 28,5 » » »
Αὐστραλία	3.400 000	» 37,8 » » »
Βόρειος Ἀμερική .	4.000.000	» 16,7 » » »
Νότιος Ἀμερική ..	4.000 000	» 22,3 » »

Πολλάκις αἱ στέππαι χρησιμοποιοῦνται ὡς βοσκότοποι, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μάλιστα καίονται τὰ φυτὰ αὐτῶν εἰς ἀρκετὴν ἔκτασιν. Ὅπου ἡ χρησιμοποίησις τῶν στεππῶν ὡς βοσκοτόπων παρέχει ὠφελήματα, μεγεθύνονται τεχνικῶς αἱ στέππαι δαπάναις τοῦ δάσους. Ἡ ἅπαξ μεταβληθεῖσα εἰς βοσκότοπον στέππη δυσκόλως ἢ καὶ οὐδόλως δύναται κατόπιν νὰ μετατραπῇ πάλιν εἰς τὸ ἀρχικὸν δάσος. Ἡ οὐγγρικὴ π. χ. Ποῦστα ἔχει μεγεθυνθῆ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον, παρομοία δὲ τεχνητὴ διαμόρφωσις στέππης εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν ἄλλοτε Γερμανικὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν.

Γ. Κ. Γ.

—στεππῶν πανίς. Ὁ κόσμος τῶν εἰς τὰς στέππας διαβιούντων ζῴων. Λόγῳ τῶν εἰδικῶν συνθ-

Digitized by Google

κῶν τοῦ περιβάλλοντος, τῶν ἐπικρατουσῶν εἰς τὰς στέππας, τὰ ἐν αὐταῖς βιοῦντα ζῷα εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον προσηρμοσμένα πρὸς τὰς συνθήκας ταύτας. Ὁ χρωματισμός των εἶναι μᾶλλον ὠχρός, γεώδης, ἔχουν μεγάλην σκαπτικὴν ἱκανότητα καὶ εἶναι καλοὶ δρομεῖς, ἔχουν δηλαδὴ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα προσόντα πρὸς διαφυγὴν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐντὸς τῶν στεππῶν.

Ἑκάστη τῶν διαφόρων στεππῶν ἔχει καὶ τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῇ χαρακτηριστικὴν πανίδα. Οὕτως ἡ *πανὶς τῶν εὐρωπασιατικῶν στεππῶν* περιλαμβάνει διάφορα εἴδη τρωκτικῶν, ἰδίᾳ τῶν γενῶν *λέμμος (μυώδης), σπερμόφιλος, ἀρκτόμυς, λαγόμυς, βαθύεργος,* καὶ ἐκ τῶν ἁρπακτικῶν ἢ σαρκοφάγων εἴδη τινὰ *ἀλωπέκων, λυγκῶν* καὶ *ἀγρίων γαλῶν*. *Ἡ πανὶς τῶν κυρίως ἀσιατικῶν στεππῶν* περιλαμβάνει, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, δύο χαρακτηριστικὰ δι' αὐτὴν ζῷα, τὴν *ἀντιλόπην τῶν στεππῶν* (*σάϊγκα*) καὶ τὸν *ὄνον κιάγη ἢ τζιγγετάϊ*, ἐκ δὲ τῶν πτηνῶν διάφορα εἴδη τοῦ γένους *ὠτίς*, δύο εἴδη *κορυδαλλῶν*, ὡς καὶ διάφορα εἴδη *ὀρνιθοειδῶν* καὶ *ἁρπακτικῶν* πτηνῶν. *Ἡ πανὶς τῶν λιβαδίων τῆς Βορείου Ἀμερικῆς* περιλαμβάνει τὸν *βισωνα*, σχεδὸν ἐκλιπόντα, τὴν *ἀμερικανικὴν ἀντιλόπην*, διάφορα χαρακτηριστικὰ εἴδη *τρωκτικῶν* (μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν *κυνόμυν*) καὶ ἐκ τῶν πτηνῶν εἴδη τινὰ *γλαυκῶν*. Ἡ *πανὶς τῶν λιβαδίων τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς* χαρακτηρίζεται ἀπὸ διάφορα εἴδη τοῦ γένους *δασύπους* (*νωδά*), ἀπὸ τὸ εἶδος τῶν τρωκτικῶν *δολιχόωτος ὁ παταγωνικὸς* καὶ ἀπὸ τὸ πτηνὸν *στρουθοκάμηλος ῥέα ἡ ἀμερικανικὴ* ἢ *νανδού*. Γ. Κ. Γ.

—**στεππῶν *χλωρίς*** βλ. λ. *στέππη*.

Στέππη *[Γεωγρ.]* βλ. *Σὲτς - Γερῆ*.

Στεπτήρια (τὰ) *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ τελουμένη κατ' ἐννεαετηρίδα εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς Δελφοὺς ἐκ τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν, ὅπου κατέφυγε πρὸς ἐξαγνισμὸν μετὰ τὸν φόνον τοῦ Πύθωνος. Κατὰ ταύτην οἱ Δελφοὶ ἔστελλον εἰς τὰ Τέμπη ἐπιλέκτους νέους, ὅπως προσφέρωσι θυσίαν. Α. Θ. Ι.

στὲρ (τὸ) (stère). Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ γαλλικοῦ κυβικοῦ μέτρου τῶν χιλίων λίτρων. Σ. Ε. Λ.

Στὲρ (Stehr), ***Ἑρμάννος***. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1864. Συνέγραψε πλεῖστα διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, διακρινόμενα διὰ τὴν βαθεῖαν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν τῶν χαρακτήρων των καὶ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ὅπερ τὰ διαπνέει. Σημαντικώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Τὸ δεῖπνον», «Τὸ κτῆμα», «Τρεῖς νύκτες», «Τὸ τελευταῖο παιδί», «Ναθαναὴλ Μαΐχλερ», «Ὁ θαμμένος θεός», ὅπερ θεωρεῖται ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς γερμανικῆς πεζογραφίας, κ. ἄ. Λ. Κ.

στερατσὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *στύραξ ὁ φαρμακευτικός*.

Στεργιάδης, ***Ἀριστείδης***. Κρὴς νομικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ἡρακλείῳ τῷ 1861. Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ κατήγετο ἐκ Θεσσαλονίκης, ἔφερε δὲ τὸ ἐπώνυμον *Σπάρτα*, τὸ ὁποῖον πρῶτος ὁ πατὴρ τοῦ Ἀριστείδου μετήλλαξεν εἰς *Στεργιάδης*, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Στεργίου. Τῷ 1884, περατώσας τὰς νομικὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, μετέβη εἰς Παρισίους πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῶν, παραμείνας ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1889. Ἐπιστρέψας εἶτα εἰς Ἡράκλειον ἐπηγγέλλετο τὸν δικηγόρον. Ἐνωρὶς ἤρχισε λαμβάνων μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν κίνησιν τῆς νήσου, κατὰ δὲ τὰς σφαγὰς τοῦ Ἡρακλείου (Αὔγουστος 1898) ἀπώλεσε τοὺς δύο νεωτέρους αὐτοῦ ἀδελφούς, Ἰωάννην ἰατρὸν καὶ Θρασύβουλον δικηγόρον. Ἦτο ὁ κυριώτερος ὑποκινητὴς ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς ἐπαρχίαις τῆς νήσου τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Θερίσσου (1905), δι' ὃ καὶ κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες εἶχον τὴν κατοχὴν τοῦ τμήματος τούτου τῆς Κρήτης, παραμείνας μάλιστα καὶ ἐπὶ 1½ ἔτος εἰς τὰς φυλακάς. Κατόπιν τῆς ἑνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος, πολλάκις ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῆς ὑπὸ τὸν Ἐλευθ. Βενιζέλον ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν σύνταξιν πλείστων νομοσχεδίων (ὡς τοῦ περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων), τὴν κατάρτισιν τῶν ὅρων τῆς συνθήκης τῶν Ἀθηνῶν (1914), ὁπότε ἐγεννήθησαν βακουφικὰ ζητήματα, τῶν ὁποίων ἦτο τελείως κάτοχος, κ. ἄ. Τῷ 1917 διορισθεὶς ὑπουργὸς καὶ γενικὸς διοικητὴς Ἠπείρου διεκρίθη διὰ τὴν ἀμερόληπτον καὶ αὐστηρὰν διοίκησίν του, διό, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης, ἐκρίθη ὡς ὁ καταλληλότερος διὰ τὴν θέσιν τοῦ ὑπουργοῦ-ὑπάτου ἁρμοστοῦ αὐτῆς, διατηρηθεὶς ἐν τῇ θέσει ταύτῃ καὶ μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920. Τὴν θέσιν αὐτὴν διετήρησε μέχρι τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Διὰ τὴν στάσιν του ὅμως κατ' αὐτὴν ἤγειρε γενικὴν τὴν κατακραυγήν, δι' ὃ καὶ δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀλλ' ἀπεσύρθη τοῦ δημοσίου βίου, ἐγκατασταθεὶς ἐν Νικαίᾳ τῆς Γαλλίας. Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1930 ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ «Πατρίδι» ἐξηγητικὰ τῆς στάσεώς του στοιχεῖα, παρασχεθέντα παρὰ τοῦ ἰδίου. ΕΡ. Μ.

Στερ(γ)ιανὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σκαλανίου τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 42. ΕΡ. Μ.

Στεργιογλίδης, ***Ἀριστομένης***. Φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Σάμῳ καὶ ἀποθανὼν αὐτόθι τῷ 1904. Διετέλεσε γυμνασιάρχης ἐν Θεσσαλονίκῃ, Κρήτῃ, Σμύρνῃ καὶ Σάμῳ, ὅπου ἵδρυσε μουσεῖον καὶ βιβλιοθήκην. Ἀμφότερα τὰ ἱδρύματα ταῦτα ἐπλουτίσθησαν διὰ δωρεῶν, τὰς ὁποίας εἶχε προκαλέσει ὁ Στεργιογλίδης ὡς γυμνασιάρχης τοῦ Πυθαγορείου γυμνασίου Σάμου. Λεπτομερὴς κατάλογος τῆς βιβλιοθήκης συνετάχθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ ἐξετυπώθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ τυπογραφείου Σάμου. Ι. Δ. Β.

Στεργιόπουλος, ***Κωνσταντῖνος***. Ἁρματολὸς ἐξ Ἀγράφων (βλ. *Βελῆς* Κώστας).

Στεργίου, ***Νικόλαος***. Γλύπτης ἐκ Τήνου (1888—1919). Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ κατόπιν ἀπεστάλη ὡς ὑπότροφος αὐτῆς εἰς Παρισίους πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του. Τὰ ὡραιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ὁ ἔρως θρηνῶν» καὶ «Ἡ θλῖψις», ἐκτεθέντα ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐν Καστορίᾳ τὸ μνημεῖον τῶν πεσόντων. Ὁ Στεργίου ἀφῆκε καὶ ὡραῖα ἀνάγλυφα τοῦ Σουρῆ, Παλαμᾶ, Ἀννίνου καὶ ἄλλων.

στέργω· ἀνέχομαι, δέχομαι ἀδιαμαρτυρήτως, συγκατατίθεμαι: «ἔστερξε νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν κόπον,—εἰς τὴν δαπάνην»· || ὑπομένω, δὲν δυσανασχετῶ: «στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω»· || ἰδιωματ. ἀόρ. *ἔστρεξα*.

στερεαγνωσία (ἡ). Σύνδρομον ψυχονευρικόν, χαρακτηριζόμενον διὰ τῆς ἀπωλείας τῆς στερεογνωστικῆς αἰσθήσεως· παρατηρεῖται δηλαδὴ ἔλλειψις ἀντιλήψεως τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, τοῦ σχήματος καὶ τῆς σημασίας διαφόρων ἀντικειμένων. Ὁ πάσχων δὲν κατορθώνει διὰ τῆς ἁφῆς νὰ ὀνομάσῃ τὰ διάφορα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα τοῦ δίδουν πρὸς ἀναγνώρισιν, μὲ κλειστοὺς τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ ἀπώλεια τῆς στερεογνωστικῆς αὐτῆς ἰδιότητος ὀφείλεται εἰς διαταραχὰς τῆς αἰσθητικότητος, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰς ἐγκεφαλικὰς ἡμιαναισθησίας, εἰς τὴν νωτιάδα φθίσιν, ὑπερτροφικὰς νευρίτιδας, λοιμώδεις πολυνευρίτιδας, ὑστερίαν κ. τ. λ. Μ. Ν. Β.

Στερεὰ Ἑλλὰς *[Γεωγρ.]*. Διαμέρισμα τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, κληθὲν οὕτω πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος, καλούμενον δ' ἔτι καὶ *Μέση Ἑλλὰς* (κοιν. *Ρούμελη*). Πρὸς Δ. βρέχεται ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους, πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν κόλπων Κορινθιακοῦ καὶ Σαρωνικοῦ, πρὸς Α. ὑπὸ τῶν κόλπων Μαλιακοῦ, Εὐβοϊκοῦ καὶ Αἰγαίου πελάγους, πρὸς Β. δ' ὁρίζεται ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου. Διὰ γραμμῆς φερομένης ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Ἰτέας (ἐν τῷ Κορινθιακῷ) διαιρεῖται εἰς *Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα* καὶ *Ἀνατολικήν*, ἥτις καὶ λαμβάνει μορφὴν χερσονήσου. Φυσικῶς διακρίνεται εἰς τὰς ἑξῆς χώρας: Ἀκαρνανία, Αἰτωλία, Ἑσπερία Λοκρίς, Ἀνατολικὴ Λοκρίς, Δωρίς, Φωκίς, Βοιωτία, Ἀττικὴ καὶ Μεγαρίς. Πολιτικῶς δὲ περιλαμβάνει τοὺς τρεῖς νομοὺς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Ι. Σ. Σ.

—**«Στερεὰ Ἑλλάς»**. Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα τῷ 1921 ἐν Μεσολογγίῳ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Χρ. Εὐαγγελάτου. Πρωτοβουλίᾳ αὐτῆς ἠγέρθησαν ἐν τῷ κήπῳ τῶν Ἡρώων αἱ μαρμάριναι προτομαὶ τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀγῶνος Γεωργ. Κίτσου, Μήτρου Δεληγιώργη, τοῦ ἐπισκόπου Ρωγῶν Ἰωσὴφ καὶ τοῦ ἥρωος Χρ. Καψάλη. Ν. Χ. Ε.

στέρεμα (τό)· δημοτ., σταμάτημα ῥοῆς: «τὸ στέρεμα τῆς βρύσης, — τοῦ πηγαδιοῦ».

στερεοαυτογράφος (ὁ). Ὄργανον ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ Ὀρέλ, ὅστις κατὰ τὸ 1909 συνεδύασεν ἕνα στερεοσυγκριτὴν μετὰ συσκευῆς αὐτομάτου σχεδιάσεως. Δι' αὐτοῦ ἐπιτυγχάνεται ἡ ἄνευ ὑπολογισμῶν αὐτόματος σχεδίασις τῆς ὁριζοντιογραφίας ὑπὸ κλίμακα, ὡς καὶ ἡ σχεδίασις τῶν ὑψομετρικῶν καμπύλων. Τὸ ὄργανον τοῦτο μεταχειριζόμεθα προκειμένου περὶ φωτογραφιῶν, αἵτινες ἐλήφθησαν ἐπιγείως καὶ οὐχὶ ἀπὸ ἀεροπλάνου. Κ. Χ. Α.

στερεοβάτης (ὁ)· βάθρον, ὑπόβαθρον ἄνευ ἐξεχούσης γλυφῆς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἑδράζεται ἡ βάσις τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ναῶν. Ἐνίοτε συγχέεται ὁ ὅρος μὲ τοὺς ὅρους *στυλοβάτης* καὶ *τοιχοβάτης* (βλ. λ.).

στερεογνωστικὴ *αἴσθησις*. Ἰδιότης, δι' ἧς ἀναγνωρίζεται τὸ σχῆμα τῶν ἀντικειμένων, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ αὐτῶν φυσικαὶ ἰδιότητες, ὡς λόγου χάριν ἡ σύστασις, ἡ θερμοκρασία κλπ. Δὲν εἶναι κυρίως εἰπεῖν αἴσθησις, ἀλλ' εἶδός τι εὐαισθησίας ἐπιπλόκου, συνδυασμὸς διαφόρων τρόπων στοιχειώδους εὐαισθησίας, προερχομένης ἐκ τῆς κατ' ἐπιπολῆς εὐαισθησίας ἢ αἰσθητικότητος καὶ ἐκ τῆς κατὰ βάθος εὐαισθησίας ἢ αἰσθητικότητος. Μ. Ν. Κ.

στερεογραφία (ἡ)· τρόπος τοῦ νὰ παριστᾷ τις τὰ στερεὰ σώματα γραφικῶς, διὰ στερεογραφικῆς προβολῆς.

στερεογραφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν στερεογραφίαν, ὁ τῆς στερεογραφίας: «στερεογραφικὴ προβολή».

—**στερεογραφικὴ *προβολὴ*** *[Κρυσταλλ.]*· βλ. *προβολὴ* στερεογραφική.

στερεογραφόμετρον (τὸ) *[Τοπογρ.]*. Ὄργανον ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ Ἄμπλερ. Δι' αὐτοῦ δυνάμεθα εὐκόλως νὰ εὕρωμεν τὸ ἐμβαδὸν οἱασδήποτε ἐπιφανείας σφαιρικῆς, ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ ἔχωμεν γνωστὴν τὴν στερεογραφικὴν προβολὴν ταύτης. Ἐκτελεῖ δηλαδὴ τὸ ὄργανον τοῦτο οἵαν ἐργασίαν τὸ ἐμβαδόμετρον (πλανίμετρον), πρὸς εὕρεσιν τοῦ ἐμβαδοῦ ἐπιπέδου ἐπιφανείας. Κ. Χ. Α.

στερεογράφος (ὁ). Παλαιὸν ἀνθρωπολογικὸν ἐργαλεῖον, ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ Paul Broca ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχικοῦ ἐργαλείου, τοῦ *κρανιογράφου*, χρησιμεῦον δὲ πρὸς λῆψιν τῶν κρανιογραμμάτων κτλ. καμπύλων ὀστῶν κυρίως διὰ προβολῆς. Εἶναι ἐργαλεῖον ἁπλοῦν καὶ εὔχρηστον. Εἰς βελόνην (δείκτην) κινουμένην ἐντὸς πλαισίου εὐκινήτου καὶ περιτρέχουσαν βαθμηδὸν ὅλα τὰ σημεῖα, δηλαδὴ περιφερομένην ἀνὰ τὰς διαφόρους καμπύλας τοῦ ἀντικειμένου, ἀντιστοιχεῖ ἕτερος στειλεὸς φέρων μολυβδίδα, ὅστις ἀκολουθῶν τὰς κινήσεις γράφει ἐπὶ τοῦ χάρτου καθέτως ἱσταμένης πρὸς ζωγραφικὴν πλακὸς τὰς καμπύλας ταύτας. Ὁ στερεογράφος τοῦ Broca παραμένει ὡς κλασσικὸν ἐργαλεῖον μεγάλης ἁπλότητος, δι' οὗ δυνάμεθα οὐ μόνον τὰς καμπυλότητας τὰς περιφερικὰς ἀλλὰ καὶ ἅπαντα τὰ σημεῖα τῆς ἐπιφανείας τοῦ κρανίου νὰ σημειώσωμεν, ἕνεκα τοῦ εὐκινήτου τοῦ δείκτου, καὶ ὁριζοντίως. Παρίσταται ὅμως ἀνάγκη ἀκριβείας περὶ τὴν ἐργασίαν. Ι. Γ. Κ.

στερεόδετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ στερεῶς δεδεμένος.

Στερεοελλαδίτης (ὁ), θηλ. *—δίτισσα*· ὁ κάτοικος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

στερεοϊσομέρεια (ἡ)· βλ. λ. *στερεοχημεία*.

στερεολεπὶς (ἡ) (Stereolepis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς παραπλησίους πρὸς τὰς πέρκας, ἀπαντῶντας εἰς πλείστας εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

στερεομετρία (ἡ). Καλεῖται τὸ τμῆμα τῆς γεωμετρίας τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν στερεῶν. Ἡ στερεομετρία λέγεται καὶ *γεωμετρία τοῦ χώρου τῶν 3 διαστάσεων*. Ν. Ε. Γ.

στερεομηχανικὴ (ἡ). Μέρος τῆς μηχανικῆς πραγματευόμενον τὰ τῆς ἰσορροπίας καὶ τῆς κινήσεως τῶν στερεῶν σωμάτων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δυνάμεων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὑδρομηχανικὴν καὶ τὴν ἀερομηχανικὴν (ἢ ἀεροδυναμικήν), πραγματευομένας τὰ αὐτὰ διὰ τὰ ὑγρὰ καὶ τὰ ἀέρια. Τὰ ὑπὸ τῆς ἀερομηχανικῆς ἐξεταζόμενα στερεὰ σώματα νοοῦνται συνήθως ὡς ἀπολύτως στερεά, ἤτοι μὴ ὑποκείμενα εἰς μονίμους ἢ ἐλαστικὰς παραμορφώσεις, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐξωτερικῶν δυνάμεων. Αἱ ὡς ἐκ τῆς ἐλαστικότητος καὶ πλαστικότητος τῶν πραγματικῶν στερεῶν διαφοραὶ τῆς διαγωγῆς των ἀπὸ τῆς συμπεραινομένης ὑπὸ τῆς στερεομηχανικῆς, ἐξετάζονται ὑπὸ τῆς θεωρίας τῆς ἐλαστικότητος καὶ τῆς ἀντοχῆς τῆς ὕλης. Γ. Θ. Κ.

στέρεον (τὸ) (Stereum) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *βασιδιομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *θηληφοροειδῶν*, περιλαμβάνον μύκητας ὑφῆς μεμβρανώδους ἢ ξυλώδους διαφόρων σχημάτων, κρουστομόρφους ἢ ὠτομόρφους μὲ ὑμένιον λεῖον φέρον βασίδια τετράσπορα. Τὸ γένος περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη σαπρόφυτα ξυλοφάγα, ὡς καὶ παράσιτα τοῦ ξύλου, προκαλοῦντα νόσον τοῦ ξύλου τῆς δρυός, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ὀφθαλμοὶ πέρδικος*, καὶ τὴν ἀποπληξίαν τῆς ἀμπέλου. Ε. Τ. Ε.

στερεὸν (τό). Μία τῶν τριῶν μορφῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐμφανίζονται τὰ φυσικὰ σώματα (στερεά, ὑγρὰ καὶ ἀέρια), χαρακτηριζομένη διὰ τοιαύτης συνοχῆς τῶν μορίων τοῦ σώματος, ὥστε τοῦτο νὰ ἔχῃ καὶ σχῆμα καὶ ὄγκον σταθερὸν ὑπὸ συνήθη θερμοκρασίαν καὶ πίεσιν. Ἀντιδιαστέλλεται τῆς ἐννοίας τοῦ ὑγροῦ, ὅπερ ἔχει μόνον ἴδιον ὄγκον, οὐχὶ δὲ καὶ σχῆμα, καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀερίου, ὅπερ δὲν ἔχει οὔτε ἴδιον ὄγκον οὔτε ἴδιον σχῆμα· || (γεωμ.), τὸ σχῆμα τὸ ἔχον τρεῖς διαστάσεις (μῆκος, πλάτος καὶ ὕψος) καὶ περατούμενον ὑπὸ μιᾶς ἢ περισσοτέρων, ἐπιπέδων ἢ μή, ἐπιφανειῶν.

— *[Φυσ.]* Ὡς *στερεὰ σώματα* θεωροῦνται ἰδίᾳ οἱ κρύσταλλοι τῶν ὁποίων ἡ ὑφὴ τελευταίως ἔχει ἐξερευνηθῇ διὰ τῶν ἀκτίνων Röntgen. Εἰς τοὺς κρυστάλλους παρατηρεῖται κατάταξις ἀνωτέρου

Digitized by Google

βαθμοῦ τῶν συνιστώντων αὐτοὺς στοιχείων, τὰ ὁποῖα κατατάσσονται καθ' ὡρισμένον τρόπον, ἀποτελοῦντα *φράγμα χώρου*. Τὰ στοιχειώδη σωματίδια, ἐξ ὧν θεωροῦνται ὅτι ἀποτελοῦνται οἱ κρύσταλλοι, εἶναι ἄλλοτε ἄτομα ἠλεκτρικῶς οὐδέτερα, ὅτε προκύπτει *φράγμα ἀτόμων*, ἄλλοτε δὲ ἰόντα φέροντα ἑτερώνυμα φορτία, ὅτε προκύπτει *φράγμα ἰόντων*. Ἡ γεωμετρικὴ διάταξις τῶν στοιχειωδῶν συστατικῶν κρυστάλλου εἶναι λίαν διάφορος καὶ καθορίζεται ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τῶν στοιχειωδῶν συστατικῶν· ὡς ἐξωτερικὸν δὲ χαρακτηριστικὸν τῆς γεωμετρικῆς διατάξεως εἶναι μέχρις ὡρισμένου βαθμοῦ ἡ κρυσταλλογραφικὴ μορφή. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ μέταλλα, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἐπίσης ὡς στερεὰ σώματα, δὲν εἶναι εἰσέτι ἐξηκριβωμένον, ἐὰν ταῦτα ἀποτελοῦν φράγμα ἀτόμων ἢ φράγμα ἰόντων. Ἡ κατηγορία τῶν στερεῶν ἀλλ' ἀμόρφων σωμάτων παρουσιάζει ἀκανόνιστον μοριακὴν κατάταξιν, θεωροῦνται δὲ ταῦτα μᾶλλον ὡς ὑπερψυγμένα ὑγρά, ὡς π. χ. ἡ πίσσα, ὁ κηρός, ἡ ὕαλος κλπ. Κ. Π.

—*[Γεωμ.]* Εἰδικὴν κατηγορίαν στερεῶν ἀποτελοῦσιν ἐν τῇ γεωμετρίᾳ τὰ *στερεὰ ἐκ περιστροφῆς*. Ταῦτα γράφονται ὑπὸ ἐπιπέδου ἐπιφανείας στρεφομένης περὶ ἄξονα κείμενον ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχουσιν ἀπόστασιν σταθεράν. Στοιχειώδη τοιαῦτα ἐκ περιστροφῆς στερεὰ εἶναι: ὁ ἐκ περιστροφῆς *κῶνος*, ὅστις γράφεται ὑπὸ ὀρθογωνίου τριγώνου, στρεφομένου περὶ τὴν μίαν τῶν καθέτων αὐτοῦ πλευρῶν κατὰ μίαν ἀκεραίαν περιστροφήν. Ἂν ἀντὶ τριγώνου περιστραφῇ τραπέζιον περὶ τὴν μίαν τῶν μὴ παραλλήλων αὐτοῦ πλευρῶν, ἥτις νὰ εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν μίαν τῶν βάσεων αὐτοῦ, προκύπτει *κόλουρος κῶνος*. Ἡ *σφαῖρα*, ἥτις γράφεται εἴτε ὑπὸ κύκλου στρεφομένου περὶ μίαν τῶν διαμέτρων του κατὰ ἡμίσειαν στροφὴν ἢ ὑπὸ ἡμικυκλίου στρεφομένου περὶ τὴν διάμετρόν του καθ' ὁλόκληρον. Ὁ *κύλινδρος*, ὅστις γράφεται ὑπὸ ὀρθογωνίου στρεφομένου περὶ τὴν μίαν τῶν πλευρῶν του κατὰ μίαν ἀκεραίαν περιστροφήν. Ἂν κύκλος στραφῇ περὶ ἄξονα ἀπέχοντα τοῦ κέντρου του ἀπόστασιν μεγαλυτέραν τῆς ἀκτῖνος, τὸ ὑπ' αὐτοῦ γραφόμενον στερεὸν εἶναι *κρίκος*. Ἂν ὀρθογώνιον περιστραφῇ εἰς σταθερὰν ἀπόστασιν περὶ ἄξονα παράλληλον πρὸς μίαν τῶν πλευρῶν του, γράφεται κοῖλος κύλινδρος. Ἂν ἔλλειψις περιστραφῇ περὶ τὸν μέγαν αὐτῆς ἄξονα κατὰ ἡμίσειαν περιστροφήν, προκύπτει *ἐλλειψοειδὲς ἐκ περιστροφῆς*.

στερεόνυχος (ὁ) (Stereonychus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κιονιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους κανθάρους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, τριγωνικὸν κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα καὶ ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ ὀπίσθιον, κεφαλὴν μικράν, κεραίας λεπτάς, πόδας ἰσχυροὺς καὶ μεταλλικοὺς χρωματισμούς. Γνωστὰ εἴδη τινά, ἀπαντῶντα πανταχοῦ τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

στερεοπαθολογία (ἡ) (solidisme). Δόγμα, καθ' ὃ τὰ στερεὰ μόνον τοῦ σώματος συστατικὰ κέκτηνται ζωϊκὰς ἰδιότητας, δύνανται ν' ἀλλοιωθῶσιν ὑπὸ τῶν νοσηρῶν παραγόντων καὶ νὰ ἐμφανίσωσι χαρακτηριστικὰ παθολογικὰ συμπτώματα. Αἱ ἀντιλήψεις αὗται εἰσιν ἀντίθετοι τῶν ὑγρολογικῶν ἢ χυμοπαθολογικῶν θεωριῶν, καίτοι, ὡς γνωστόν, τὰ ὑγρὰ συστατικὰ τοῦ σώματος δύνανται καὶ ταῦτα παθολογικῶς ν' ἀλλοιωθῶσιν. Αἱ πρῶται ἀρχαὶ τοῦ δόγματος τούτου χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ Ἀσκληπιάδου, ἀλλ' ἐπεβλήθη τοῦτο κυρίως κατὰ νεωτέρους χρόνους κατόπιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Βίρχωβ, ὅστις ἐδόξαζεν ὅτι αἱ νόσοι ὀφείλονται εἰς μορφολογικὰς βλάβας τῶν κυττάρων, εἰς ἀνωμάλους δὲ λειτουργίας τούτων τὰ διάφορα νοσηρὰ συμπτώματα. ΑΡ. Π. Κ.

στερεοπαραβλητὴς (ὁ) (stéréocomparateur) *['Αστρον.]*. Ὄργανον στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ στερεοσκοπίου καὶ χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ πρὸς ἀνεύρεσιν οὐρανίων σωμάτων ἐχόντων ἰδίαν κίνησιν, διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλας συγχρόνου παραβολῆς δύο φωτογραφικῶν πλακῶν τῆς αὐτῆς περιοχῆς τοῦ οὐρανοῦ, ληφθεισῶν κατὰ δύο διαφόρους ἐποχάς.

Ἡ παρουσία σώματος ἔχοντος αἰσθητὴν ἰδίαν κίνησιν ἐν τῇ ἐπὶ τῶν πλακῶν εἰκονιζομένῃ περιοχῇ τοῦ οὐρανοῦ μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, ἐνῷ τὰ ἐπὶ τῆς μιᾶς πλακὸς εἴδωλα τῶν ἀπλανῶν συμπίπτουσι πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλακὸς ἀντίστοιχα εἴδωλά των, πᾶν σῶμα, ὅπερ ἐκινήθη αἰσθητῶς ἐν τῷ χρονικῷ διαστήματι, τὸ ὁποῖον ἐμεσολάβησεν ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς πρώτης φωτογραφίας μέχρι τῆς δευτέρας, φαίνεται αἰωρούμενον, ἤτοι ἔξω τοῦ ἐπιπέδου τῶν λοιπῶν ἀστέρων.

Εὐρυτάτη χρῆσις τοῦ ὀργάνου τούτου γίνεται πρὸς ἀνίχνευσιν ἀπλανῶν ἐχόντων αἰσθητὴν ἰδίαν κίνησιν. Πρὸς τοῦτο παραβάλλονται φωτογραφικαὶ πλάκες τῆς αὐτῆς περιοχῆς τοῦ οὐρανοῦ ληφθεῖσαι εἰς ἐποχὰς διαφερούσας κατὰ 20—30 ἔτη ἢ καὶ περισσότερον. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀνιχνεύονται ἐπίσης καὶ οἱ τηλεσκοπικοὶ πλανῆται, ἐν τῇ περιπτώσει ὅμως ταύτῃ αἱ ἐποχαὶ τῶν δύο πλακῶν δύνανται νὰ διαφέρωσιν ὀλίγας μόνον ὥρας τὸ πολύ. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, ἐγκαινιασθείσης ὑπὸ τοῦ Max Wolf, ἐπλουτίσθη σημαντικῶς ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν Ἁϊδελβέργῃ συνεργατῶν του ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀστεροειδῶν. Χρῆσις τοῦ ὀργάνου τούτου γίνεται ἐπίσης πρὸς ἀνακάλυψιν νέων ἢ μεταβλητῶν ἀστέρων. Ἐν τῇ στερεοσκοπικῇ μελέτῃ τῶν πλακῶν ὁ παρατηρητὴς ἀνακαλύπτει ὑπὸ μορφὴν διαφορᾶς βάθους τῶν εἰδώλων μόνον τὰς διαφορὰς θέσεων, ὅταν ἡ μετάθεσις τῶν ἀντιστοίχων εἰδώλων τοῦ κινηθέντος σώματος ἐγένετο κατὰ διεύθυνσιν παράλληλον πρὸς τὴν γραμμήν, ἥτις συνδέει τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ

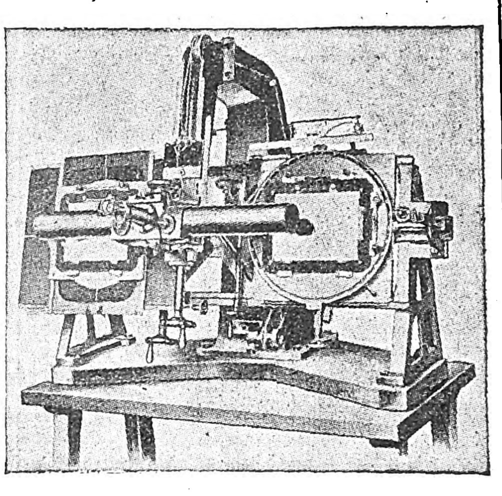

Στερεοπαραβλητής.

παρατηρητοῦ. Πᾶσα ἄλλη μετάθεσις κατὰ διάφορον διεύθυνσιν εἶναι ἀσαφὴς καὶ ἐκδηλοῦται ὡς ἀνωμαλία ἐν τῇ στερεοσκοπικῇ παρατηρήσει. Διὰ τοῦτο ἤδη ἀντὶ τοῦ στερεοπαραβλητοῦ προτιμᾶται ἡ χρῆσις τοῦ *παραβλητοῦ μετ' ἐκλείψεων* (Blink Komparator ἢ Comparateur à eclipses) ὀργάνου ὅπερ καθιστᾷ ἐκδήλους τὰς μεταθέσεις τῶν ἀντιστοίχων εἰδώλων τῶν δύο πλακῶν καθ' οἱανδήποτε διεύθυνσιν καὶ ἂν ἐπῆλθον αὗται.

Ὁ παραβλητὴς μετ' ἐκλείψεων, χρησιμοποιούμενος διὰ τὴν μελέτην φωτογραφικῶν πλακῶν τοῦ οὐρανοῦ, παρουσιάζει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ παρατηρητοῦ ἐν ταχείᾳ ἀλληλοδιαδοχῇ τὰς φωτογραφίας τοῦ οὐρανοῦ τὰς ληφθείσας εἰς δύο διαφόρους ἐποχάς. Καὶ ἡ μὲν μετακίνησις ἄστρου τινὸς καταδηλοῦται ἀμέσως ἐκ τῆς φαινομένης μεταθέσεως αὐτοῦ, ἡ δὲ ἐμφάνισις νέου ἀστέρος διὰ τῆς κατ' ἐναλλαγὴν ἐμφανίσεως καὶ ἐξαφανίσεως τοῦ εἰδώλου αὐτοῦ.

Ἀμφότερα τὰ ὄργανα ταῦτα, καὶ ἰδίως τὸ τελευταῖον, χρησιμοποιοῦνται ὡσαύτως μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας πρὸς ἔλεγχον πλαστῶν χαρτονομισμάτων διὰ παραβολῆς αὐτῶν πρὸς γνήσια καὶ δι' ἄλλας ἀναλόγους χρήσεις ὁσάκις ὑπάρχουσιν ὑπόνοιαι παραχαράξεως. Σ. Π.

στερεοποίησις, —*εως* (ἡ)· τὸ ν' ἀποβῇ τι στερεόν, ἀμετάβλητον.

— *['Εγκυκλ.]* Κατὰ τὴν πῆξιν τετηκότος μείγματος διαφόρων σωμάτων (βλ. *κρᾶμα*) ἐναποτίθεται πηγνυόμενον πρῶτον τὸ ἓν τῶν συστατικῶν αὐτοῦ ἢ μία ἕνωσις ἢ καὶ στερεὸν διάλυμα καὶ σχηματίζεται τὸ στερεὸν *πρώτης* ἢ *πρωτογενοῦς στερεοποιήσεως* (γαλλ. première consolidation), κατόπιν σχηματίζεται πέριξ τῶν κόκκων τῆς πρώτης στερεοποιήσεως μᾶζα *δευτέρας* ἢ *δευτερογενοῦς στερεοποιήσεως* (γαλλ. deuxième consolidation). Τοιαῦτα φαινόμενα γίνονται καταφανῆ ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον τοῦ πετρογράφου ἢ τοῦ μεταλλογράφου εἰς πετρώματα πλουτώνεια καὶ εἰς μεταλλουργικὰ προϊόντα παντοειδῆ. Πολλάκις οἱ κόκκοι τῆς δευτερογενοῦς στερεοποιήσεως ἐπιτελοῦσι μωσαϊκὸν κρυστάλλων στερεοποιηθέντων ὅλων μαζί.

Εἰς τὰ πλουτώνεια πετρώματα οἱ κρύσταλλοι πρώτης στερεοποιήσεως εἶναι συνήθως ἀρκετὰ μεγάλοι καὶ φανεροὶ (φαινοκρύσταλλοι), ἡ δὲ μᾶζα εἶναι μικροκρυσταλλικὴ ἢ ὑαλώδης. Καὶ εἰς μὲν τὰ πλουτώνεια πετρώματα ὑφῆς γρανιτοειδοῦς (κοκκώδους), ὡς ὁ γρανίτης, ὁ διορίτης, ὁ διαβάσης, ὁ περιδοτίτης κτλ., ἡ στερεοποίησις γίνεται κατὰ σειρὰν τῆς θερμοκρασίας πήξεως τῶν διαφόρων συνιστώντων ὀρυκτῶν, δυναμένη νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀποτελοῦσα ἕνα χρόνον στερεοποιήσεως διαδοχικῶς. Εἰς δὲ τὰ φλεβικὰ πετρώματα καὶ τὰς λάβας ἱστοῦ πορφυριτικοῦ ἢ ὑαλώδους ὑπάρχει χρόνος πρώτης στερεοποιήσεως τῶν φαινοκρυστάλλων καὶ κατόπιν χάσμα (hiatus) καὶ χρόνος δευτέρας στερεοποιήσεως τῆς ὁλοκρυσταλλικῆς διὰ τὰ φλεβικά, ὁ λομικροκρυσταλλικῆς ἢ ὑαλώδους μάζης διὰ τὰς λάβας.

Εἰς τὰ μεταλλουργικὰ προϊόντα, ὡς τοὺς χυτοσιδήρους, χάλυβας κτλ., παρουσιάζονται ἐπίσης φαινόμενα πρώτης κρυσταλλώσεως καὶ δευτερογενοῦς κρυσταλλώσεως (π.χ. φερρίτου καὶ περλίτου, σεμεντίτου καὶ φερρίτου διὰ τοὺς ὑποευτηκτικοὺς καὶ ὑπερευτηκτικοὺς χάλυβας, περλίτου, σεμεντίτου ἢ γραφίτου καὶ εὐτηκτικῆς διὰ τοὺς χυτοσιδήρους).

Περὶ στερεοποιήσεως πλινθωμάτων βλ. *πλίνθωμα*, *κενὸν* συμπτύξεως, *σπήλαιον*. Θ. Χ.

στερεοποιῶ (—*έω*)· καθιστῶ τι στερεόν, ἀμετάβλητον.

στερεόραμα, —*ατος* (τό). Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ χαρτογραφίᾳ, ἡ ἀνάγλυφος ἀναπαράστασις τμήματος τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοπογραφικοῦ χάρτου. Ἡ ἐργασία αὕτη γίνεται ὡς ἀκολούθως: Αὐξάνεται ἡ κλῖμαξ τῆς ὁριζοντιογραφίας, καθόσον, ἐὰν τηρηθῇ ἡ χρησιμοποιουμένη ἐπὶ τοῦ χάρτου κλῖμαξ, καθίστανται ἀδιόρατοι αἱ μεταξὺ τῶν βουνῶν καὶ τῶν γενικῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους ὑψομετρικαὶ διαφοραί. Ἐπὶ χαρτονίων κατόπιν, τῶν ὁποίων τὸ πάχος ἐκλέγεται ἵνα ἀντιστοιχῇ πρὸς τὴν ἰσοδιάστασιν τῶν ὑψομετρικῶν καμπύλων τοῦ χάρτου, συμφώνως πρὸς τὴν ηὐξημένην κλίμακα, σχεδιάζονται αἱ ὑψομετρικαὶ καμπύλαι καὶ κόπτονται ταῦτα κατὰ τὴν παρυφήν, ὥστε ἕκαστον τεμάχιον τοῦ χαρτονίου ν' ἀντιστοιχῇ πρὸς μίαν ὑψομετρικὴν καμπύλην τοῦ χάρτου. Ἐπὶ μεγάλου δὲ χαρτονίου ἢ καὶ ἐπὶ ξύλου ἐπικολλῶνται τὰ χαρτόνια ταῦτα τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, συμφώνως μὲ τὸν χάρτην, ὃν ἔχομεν ὡς πρότυπον, καὶ τοιουτοτρόπως ἔχομεν τὴν βάσιν τοῦ ἀναγλύφου, δίδοντες γενικὴν εἰκόνα τῶν βουνῶν, χαραδρῶν καὶ λοιπῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους. Διὰ παστερίνης κατόπιν λειαίνεται ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀναγλύφου, πληροῦνται τὰ μεταξὺ δύο διαδοχικῶν ὑψομέτρων κενὰ καὶ λαμβάνεται γύψινον ἐκμαγεῖον τοῦ στερεοράματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου παράγονται κατόπιν διάφορα ὁμοιώματα, εἰς τὰ ὁποῖα χρωματίζονται καταλλήλως τὰ διάφορα τμήματα πρὸς ὑποδήλωσιν τῶν ἀντιστοίχων τμημάτων τῆς ἀναπαριστωμένης ἐπιφανείας καὶ εἰς τὰ ὁποῖα μεταφέρονται ὅλα τὰ σύμβολα καὶ αἱ συντμήσεις τοῦ χάρτου.

στερεός, —*ά*, —*όν*· ὁ μὴ ὑποκείμενος εἰς μεταβολάς, ἀμετάβλητος, σταθερός, ἀκλόνητος, ἑδραῖος, γερός: «στερεὸς τοῖχος», «στερεὸν ἔδαφος, — οἰκοδόμημα, —ξύλον» κτλ. || **στερεὰ** (ἡ) ὡς οὐσ. ἡ ξηρά, ἡ ἤπειρος κατ' ἀντιδιαστ. πρὸς τὸ *νῆσος* || *Στερεὰ Ἑλλὰς* ἢ ἀπολ. *Στερεά*· ἡ ἠπειρωτικὴ Ἑλλὰς πρὸ τῆς προσαρτήσεως τῆς Θεσσαλίας καὶ ἤδη τὸ αὐτὸ τμῆμα τῆς Ἑλλάδος || **στερεὸν** (τό)· ὡς οὐσ., πᾶν σῶμα τοῦ ὁποίου τὰ μόρια συνέχονται ἀμεταβλήτως, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ *ὑγρὰ* καὶ *ἀέρια*.

— **στερεὰ** ***ἀναλυτικὴ γεωμετρία*** *[Μαθημ.]*. Ἡ ἀναλυτικὴ γεωμετρία τῶν τριῶν διαστάσεων. Τὸ ἀντίθετον: ἐπίπεδος ἀναλυτικὴ γεωμετρία. Σ. Ε. Λ.

—**στερεὰ** ***γωνία*** *[Γεωμ.]*· βλ. *γωνία*.

στερεοσκόπιον (τό). Ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ φαινομένου τῆς διοφθάλμου ὁράσεως εἶναι γνωστόν, ὅτι λόγῳ τῆς γωνίας τῶν ὀπτικῶν ἀξόνων τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἡ ὁποία σχηματίζεται κατὰ τὴν διόφθαλμον ὅρασιν, δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν ἀπόστασιν τοῦ παρατηρουμένου ἀντικειμένου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ὀφθαλμοὶ εὑρίσκονται εἰς διάφορον θέσιν ἐν τῷ διαστήματι, ὁσάκις παρατηροῦμεν ἀντικείμενον ἐγγὺς ἡμῶν εὑρισκόμενον, τὰ δύο

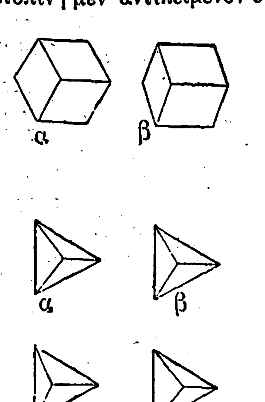

Σχ. 1.

Τὸ α εἶναι αἱ μορφαὶ ὡς ἀντιλαμβάνεται ταύτας ὁ ἀριστερός, τὸ δὲ β ὡς τὰς ἀντιλαμβάνεται ὁ δεξιὸς ὀφθαλμός.]

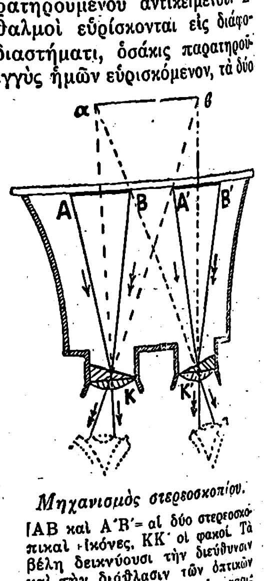

Μηχανισμὸς στερεοσκοπίου.

[AB καὶ A'B' = αἱ δύο στερεοσκοπικαὶ εἰκόνες, KK' οἱ φακοί. Τὰ βέλη δεικνύουσι τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν διάθλασιν τῶν ὀπτικῶν ἀκτίνων εἰς τοὺς φακούς, χωρὶς εἰς τὴν ὁποίαν τὸ στερεοσκοπικὸν εἴδωλον σχηματίζεται εἰ, τὴν θέσιν α β.]

εἴδωλα, τὰ ὁποῖα σχηματίζονται ἐπὶ τῶν ἀμφιβληστροειδῶν χιτώνων τῶν δύο ὀφθαλμῶν, εἶναι

Digitized by Google

διάφορα ἢ μὴ γεωμετρικῶς ἐφαρμόσιμα. Σημεῖα τοῦ ἀντικειμένου, τὰ ὁποῖα εἶναι ὁρατὰ διὰ τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, εἶναι ἀόρατα διὰ τοῦ ἀριστεροῦ καὶ ἀντιστρόφως. Οὕτω π. χ. ἐὰν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀφ' ἡμῶν θέσωμεν μικρὸν κύβον, ἐφ' ὅσον παρατηροῦμεν τοῦτον μόνον διὰ τοῦ ἀριστεροῦ

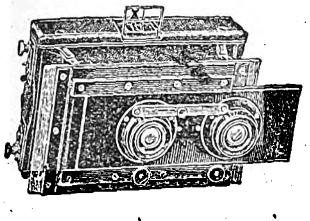

Στερεοσκοπικὴ φωτογραφικὴ μηχανή.

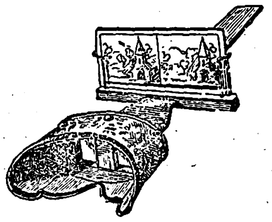

Στερεοσκόπιον.

ὀφθαλμοῦ ἀντιλαμβανόμεθα τὴν εἰκόνα (σχ. 1, α), ἐνῷ διὰ τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ ἀντιλαμβανόμεθα τὴν εἰκόνα (σχ. 1, β). Ἐὰν δὲ παρατηρήσωμεν τὸν κύβον ταυτοχρόνως διὰ τῶν δύο ὀφθαλμῶν, ἔχομεν τότε τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐκτύπου ἢ ἀναγλύφου τοῦ σώματος, ἡ ὁποῖα ὀφείλεται ἀκριβῶς εἰς τὴν μὴ ταυτότητα τῶν δύο εἰδώλων. Τ' ἀνωτέρω ἀποτελοῦν τὴν ἀρχὴν τοῦ στερεοσκοπίου. Τὸ στερεοσκόπιον ὑπὸ τὴν ἁπλουστάτην αὐτοῦ μορφὴν πραγματοποιεῖται ὡς ἀκολούθως. Παρασκευάζομεν δύο φωτογραφίας ΑΒ καὶ Α'Β' τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου διὰ δύο φωτογραφικῶν φακῶν, ὡς θὰ ἐβλέπομεν τὸ ἀντικείμενον δι' ἑκάστου τῶν ὀφθαλμῶν ἰδίᾳ. Τὰς φωτογραφίας ταύτας θέτομεν ἐπὶ τῆς βάσεως κιβωτίου (σχ. 2) καὶ παρατηροῦμεν διὰ μέσου δύο φακῶν, πρὸ τῶν ὁποίων θέτομεν τοὺς ὀφθαλμούς. Τὰ δύο εἴδωλα μεγεθυνόμενα συμπίπτουν εἰς αβ καὶ παρέχουν τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀναγλύφου τοῦ σώματος.

Ἡ ἀνωτέρα στερεοσκοπικὴ διάταξις βελτιωθεῖσα ἐφηρμόσθη εἰς τὸ τηλεστερεοσκόπιον, ἐν τῷ ὁποίῳ αὐξάνεται ἡ ἀπόστασις, ἐκ τῆς ὁποίας λαμβάνονται αἱ δύο ὄψεις τοῦ ἀντικειμένου, ἐνισχυομένης οὕτω τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἀναγλύφου. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἐρείδονται καὶ τὰ στερεοσκοπικὰ τηλέμετρα, διὰ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν ἀποστάσεις μέχρις 10.000 μέτρων (βλ. καὶ λ. *ὑπερστερεοσκοπία* καὶ *τηλέμετρα στερεοσκοπικά*).

—*[Ὀφθαλμολ.]* Εἰς τὴν ὀφθαλμολογίαν χρησιμοποιεῖται ἡ ἰδιότης τοῦ *στερεοσκοπίου* εἰς τὸ νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὴν συγχώνευσιν δύο διαφόρων εἰκόνων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, ὁρωμένου ὑπὸ διάφορον γωνίαν. Χρησιμεύει δὲ ἢ πρὸς διαγνωστικὸν σκοπόν, καὶ ἰδίως πρὸς ἔρευναν τοῦ κεντρικοῦ σκοτώματος, ἢ καὶ κυρίως πρὸς θεραπευτικὸν διὰ τῶν λεγομένων στερεοσκοπικῶν ἀσκήσεων. Αὗται ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀμφοτεροφθάλμου ὁράσεως εἰς τοὺς πάσχοντας ἐκ στραβισμοῦ εἴτε κατόπιν ἐγχειρήσεως εἴτε καὶ ἄνευ τοιαύτης. Διὰ τῶν στερεοσκοπικῶν ἀσκήσεων, ἀφοῦ πρῶτον ἐπιτύχωμεν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὀξυδερκείας τοῦ ἀμβλυωποῦντος καὶ στραβίζοντος ὀφθαλμοῦ καὶ προκαλέσωμεν μετὰ ταῦτα διπλωπίαν, εἶτα βαθμιαίως ἐπιτυγχάνομεν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀμφοτεροφθάλμου ὁράσεως. Ἐννοεῖται ὅτι προκειμένου περὶ τελείως ἀμβλυωποῦντος ὀφθαλμοῦ αἱ στερεοσκοπικαὶ ἀσκήσεις εἰς οὐδὲν ὠφελοῦν.

Β. Α.

Ἡ πρὸς φωτογράφησιν εἰκών.

στερεόσπερμα (τὸ) (Stereosperma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βιγνονιοειδῶν*, περιλαμβάτον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *στερεόσπερμα τὸ χελωνοειδὲς* (Stereosperma chelonoides).

Δ. Ν. Π.

— *[Φαρμακογν.]*. Τὸ εἶδος *στερεόσπερμα τὸ χελωνοειδὲς* φέρει φλοιὸν πικρὸν καὶ πλούσιον εἰς κιτρίνην χρωστικήν. Αἱ ῥίζαι τοῦ φυτοῦ χρησιμοποιοῦνται ὡς φάρμακον ἀντιπυρετικὸν καὶ κατὰ τῶν δηγμάτων τῶν ὄφεων. Ὁ φλοιὸς τοῦ φυτοῦ εἶναι φάρμακον αἱμοστατικόν, τὰ δὲ φύλλα δίδονται ἐπὶ κωλικῶν καὶ ἐπὶ ἰσχυρᾶς ἐμμηνορρυσίας. Τέλος τὰ ἄνθη τοῦ φυτοῦ εἶναι ἀρωματικά. Ἐκ τοῦ φλοιοῦ τοῦ φυτοῦ διὰ καταλλήλου ἐντομῆς λαμβάνεται ἐρυθρωπὸν κόμμι. Ἐκ τῆς ῥίζης καὶ τῶν ἀνθέων παρασκευάζεται ἀναψυκτικὸν ποτόν. Ὁμοίως τὰ εἴδη St. Suavolens καὶ St. glandulosum περιέχουν πικρὰν οὐσίαν καὶ χρησιμοποιοῦνται ἀναλόγως.

Κ. Γ. Μ.

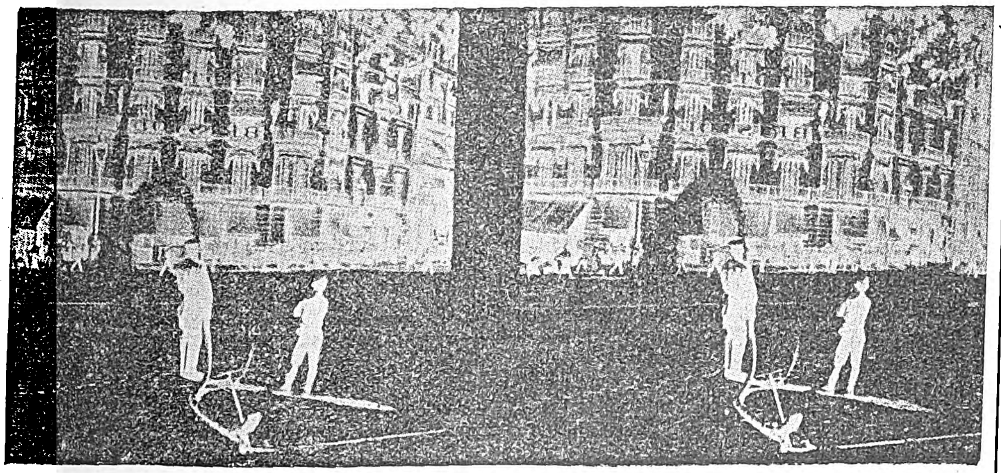

α₂ α₁

Αἱ ὑπὸ τῆς στερεοσκοπικῆς φωτογραφικῆς μηχανῆς λαμβανόμεναι δύο ἀρνητικαὶ ὄψεις τῆς εἰκόνος.

α'₁ α'₂

Αἱ θετικαὶ ἀντίστοιχοι τῶν ἀνωτέρω εἰκόνες, αἵτινες τίθενται εἰς τὸ στερεοσκόπιον.

στερεοσπόνδυλοι (οἱ) (Stereospondyli) *[Παλαιοζῳολ.]*. Κατηγορία ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *στεγοκεφάλων ἀμφιβίων* σπονδυλωτῶν. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει τὰς οἰκογενείας τῶν *καπιτοσαυριδῶν*, *τρηματοσαυριδῶν*, *μετωποσαυριδῶν*, *μαστοδοντοσαυριδῶν* καὶ *βραχιοπιδῶν*. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἀμφιβίων τούτων σπονδυλωτῶν συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος.

Γ. Κ. Γ.

στερεοστατικὴ (ἡ) *[Τεχν.]*. Μέρος τῆς ἐφηρμοσμένης μηχανικῆς, ἐξετάζον τὴν ἰσορροπίαν τῶν τεχνικῶν κατασκευῶν (δοκῶν, δικτυωμάτων κ.τ.λ.) ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐξωτερικῶν δυνάμεων, εἰς τὰς ὁποίας αὗται ὑπόκεινται, καὶ ἀσχολούμενον ἐπίσης μὲ τὴν διανομὴν τῶν ἀντιδράσεων εἰς τὰ διάφορα τμήματα τῶν κατασκευῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς ἀντοχῆς αὐτῶν καὶ τῆς ὑπὸ τὰς δυνάμεις παραμορφώσεώς των.

στερεοστατικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν στατικὴν τῶν στερεῶν σωμάτων: «στερεοστατικοὶ νόμοι»· ‖ *στερεοστατικὴ* (ἡ)· ἡ ἐπιστήμη τῆς ἰσορροπίας τῶν σωμάτων.

στερεόσφαιρα (ἡ)· σφαῖρα εἰς στερεὰν κατάστασιν.

στερεότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι στερεόν, ἡ δύναμις τῆς ἀντοχῆς, τῆς ἀντιστάσεως.

στερεοτομία (γαλλ. stéréotomie) *[Παραστ. Γεωμετρ.]*. Κλάδος τῆς παραστατικῆς γεωμετρίας ἀφορῶν εἰς τὸν καταρτισμὸν σχεδίων ἐκτελέσεως, πρὸς ἀπόδοσιν ὡρισμένου σχήματος εἰς στερεόν τι, ἐπιτρέπουσαν τὴν συναφὴν αὐτοῦ ἐν ὡρισμένῃ θέσει πρὸς ἄλλα τοιαῦτα στερεά, κατ' ἀντίστοιχον τρόπον εἰργασμένα, ἵνα συναποτελεσθῇ κατασκευὴ—γεφυρική, ἀρχιτεκτονικὴ κλπ., προμελετηθεῖσα καὶ προσχεδιασθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων τῆς ἁρμονίας τῶν γραμμῶν, τῆς ἀντιστάσεως τῆς ὕλης, τῆς γεωμετρίας καὶ τῆς μηχανικῆς, ἐν συνδυασμῷ δὲ αὐτῶν. Βασικὸν ὅθεν πρόβλημα αὐτῆς ὁ προσδιορισμὸς τῶν τε προβολῶν καὶ τοῦ πραγματικοῦ σχήματος καὶ μεγέθους, δι' ἑκάστην τῶν ἐπιφανειῶν, καθ' ἃς τὰ διάφορα μέρη τῆς κατασκευῆς θὰ συνάπτωνται πρὸς ἄλληλα. Διαιρεῖται δὲ ἡ στερεοτομία εἰς *λιθοτομίαν* (Coupe des pièrres) καὶ εἰς *ξυλονομίαν* (Charpente). Ἡ πρώτη τούτων, περιπεσοῦσα πως εἰς ἀσημότητα μετὰ τὴν γενίκευσιν τῆς χρήσεως τοῦ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος εἰς τὰς κατασκευὰς τῶν γεφυρῶν, ἐξετάζει πῶς δέον νὰ ἐργασθῶσιν οἱ λίθοι πρὸς κατασκευὴν διαφόρων κατηγοριῶν τοίχων, θόλων, ἀψίδων, κλιμάκων κλπ., ἄριστον δὲ δεῖγμα τοιαύτης κατασκευῆς ἥ, ὡς ἄσκησις ὑπὸ τῶν τότε μαθητῶν τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων καὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ των Α. Μάτσα μελετηθεῖσα, σχεδιασθεῖσα καὶ παρακολουθηθεῖσα κατὰ τὴν κατασκευήν της, καθ' ἣν ἐποχὴν κατεσκευάζετο ἡ γραμμὴ τοῦ ΣΑΠ, λοξὴ γέφυρα τῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης εἰς Πετράλωνα, ὑπὲρ τὴν ὁποίαν διέρχεται ἡ γραμμὴ αὕτη. Ἡ δὲ ξυλοδεσία ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν πρέπουσαν συμβολὴν δύο ἢ πλειοτέρων ξύλων, διὰ κατασκευὰς ναυπηγίας, στεγῶν, κλιμάκων κτλ. Ἄριστα συγγράμματα στερεοτομίας τοῦ Leroy («Traité de Stéréotomie», κείμενον καὶ πίνακες) καὶ M. Mannheim («Cours de Stéréotomie», κείμενον καὶ πίνακες).

Σ. Ε. Λ.

στερεοτυπεῖον (τό)· τὸ ἐργαστήριον τῆς στερεοτυπίας, ὅπου παρασκευάζονται αἱ πλάκες τῆς στερεοτυπίας.

στερεοτύπης (ὁ)· ὁ ἐργάτης ὁ εἰδικευθεὶς εἰς τὴν στερεοτυπίαν.

στερεοτυπία (ἡ)· ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου παρασκευάζεται ἔκτυπος μεταλλικὴ πλὰξ ἐκ στοιχειοθετημένης σελίδος καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἀνατύπωσις τοῦ ἔργου ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς στερεοτύπου πλακός.

—*[Γραφ.—Τεχν.]* Βλ. λ. *τυπογραφία*.

—*[Ἰατρ.] Στερεοτυπία* καλεῖται ἡ τάσις εἰς τὸ νὰ ἀναπαράγεται διαρκῶς ἡ ἰδία στάσις ἢ κίνησις ἢ πρᾶξις· π. χ. ὁ ἀσθενὴς ἵσταται ὄρθιος ὅλην τὴν ἡμέραν στηριζόμενος εἰς τὸν τοῖχον μὲ τὴν κεφα-

Digitized by Google

λὴν κύπτουσαν ἢ ταλαντεύει διαρκῶς τὸν κορμόν. Ἡ στερεότυπος στάσις, κίνησις, πρᾶξις, πρὶν γίνῃ στερεότυπος, ἐξ ἀρχῆς ἠλαύνετο ὑπὸ ὡρισμένης ἰδέας φυσιολογικῆς ἢ παραληρητικῆς ἢ ἀπετέλει ψυχοκινητικὴν ἀντίδρασιν εἰς συναίσθημά τι, ἀλλὰ κατόπιν, συνεργούσης τῆς ψυχικῆς καταπτώσεως τοῦ ἀτόμου διὰ τῆς συχνῆς ἀσκήσεως, κατέστη αὐτοματική, ἐστερημένη παντὸς νοητικοῦ ἢ συναισθηματικοῦ κινήτρου. Ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὴν πρώϊμον ἄνοιαν, τὴν καταπληξίαν, τὴν διανοητικὴν σύγχυσιν καὶ παροδικῶς εἰς τὸ πλεῖστον τῶν παραληρημάτων. Γ. Κ. Δ.

— **στερεοτυπίαι λεκτικαὶ** *[Ψυχοπαθ.]*· βλ. λ. *νεολογισμός*.

στερεότυπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐκ στερεοτυπίας προερχόμενος: «στερεότυπον βιβλίον» ἢ «στερεότυπος ἔκδοσις» ἡ ἐκ πλακῶν ἐκτύπων προερχομένη καὶ ἐπομένως ἀμεταβλήτως ἐπαναλαμβανομένη· || μεταφ., ἐπὶ παντὸς ὅ,τι ἐπαναλαμβάνεται ἀμεταβλήτως: «στερεότυπος φράσις, — δικαιολογία».—Ἐπίρρ. *στερεοτύπως*.

στερεοτυπῶ (*—έω*)· παρασκευάζω, ἐκδίδω διὰ στερεοτυπίας: «αἱ ἐφημερίδες στερεοτυποῦνται».

στερεοφωτογραμμομετρία (ἡ) *[Τοπογ.]*. Κλάδος τῆς φωτογραμμομετρίας, ἀσχολούμενος μὲ τὴν λῆψιν φωτογραφιῶν ἐπιγείως. Τὴν μέθοδον τῆς λήψεως ζεύγους φωτογραφιῶν ἐφήρμοσε πρῶτος ὁ Koppe μὲ ὀπτικοὺς ἄξονας παραλλήλους καὶ καθέτους τῇ βάσει. Ἡ ἀκρίβεια τῶν ὑπολογισμῶν πρὸς εὕρεσιν τῶν συντεταγμένων τῶν σημείων ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς παραλλάξεως, μετρουμένης κατὰ τὴν σύγχρονον τῶν δύο πλακῶν στερεοσκοπικὴν παρατήρησιν ἐπὶ τοῦ στερεοσυγκριτοῦ. Κ. Χ. Α.

στερεοχημεία (ἡ) *[Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ θεωρία, ἥτις ἐξετάζει τὴν σχετικὴν ἐν τῷ χώρῳ κατάταξιν τῶν ἀτόμων, τῶν ἀποτελούντων τὰ μόρια τῶν ἐνώσεων. Ἡ στερεοχημεία σκοπεῖ τὴν ἐξήγησιν ὡρισμένων διαφορῶν, αἵτινες παρετηρήθησαν μεταξὺ διαφόρων ἐνώσεων ἐχουσῶν τὸν αὐτὸν μοριακὸν καὶ συντακτικὸν χημικὸν τύπον, ὡς καὶ τὴν μελέτην τῆς ἐξαρτήσεως τῶν ἀντιδράσεων ἐκ τῆς ἐν τῷ χώρῳ κατανομῆς τῶν διαφόρων συστατικῶν τοῦ μορίου.

Στερεοχημεία ἄνθρακος. Ἡ ἔρευνα πρὸς καθορισμὸν τῆς κατατάξεως τῶν ἀτόμων ἐν τῷ μορίῳ, ἀποτελοῦσα ἀντικείμενον τῆς *συντακτικῆς θεωρίας*, προεκλήθη ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐπεξηγήσεως τῶν διαφόρων παρατηρηθεισῶν περιπτώσεων ἰσομερείας, ἤτοι τοῦ φαινομένου, καθ' ὃ ἐνώσεις τοῦ αὐτοῦ ἐμπειρικοῦ μοριακοῦ τύπου ἔχουν διαφόρους φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας. Ἡ συντακτικὴ θεωρία διηυκρίνησε πλείστας περιπτώσεις ἰσομερείας, δὲν δύναται δὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς μειονέκτημα αὐτῆς ὅτι δὲν παρεσκευάσθησαν ἔτι πολλαὶ ἐνώσεις προβλεπόμεναι ὑπ' αὐτῆς, διότι ὑπάρχουν αἴτια, ὧν ἡ φύσις εἶναι ἔτι ἄγνωστος ἡμῖν καὶ ἅτινα καθιστοῦν ἀδύνατον τὴν ὕπαρξιν ὡρισμένων κατατάξεων τῶν ἀτόμων. Μειονέκτημα ὅμως αὐτῆς εἶναι ὅτι δὲν κατώρθωσε νὰ διασαφήσῃ περιπτώσεις τινὰς ἰσομερείας, αἵτινες ἀρχικῶς μὲν ἦσαν ὀλίγαι, καθίσταντο ὅμως ὁλονὲν περισσότεραι. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς διευρύνσεως τῆς συντακτικῆς θεωρίας πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἐν τῷ χώρῳ κατατάξεως τῶν ἀτόμων, τὴν *στερεοχημείαν*.

Εἰδικῶς παρετηρήθησαν ἰσομερεῖς ἐνώσεις, αἵτινες, ἐνῷ ἔχουν τὴν αὐτὴν σύνθεσιν, τὴν αὐτὴν σύνταξιν καὶ τὰς αὐτὰς χημικὰς ἰδιότητας, διακρίνονται ἀλλήλων, καθόσον ἀφορᾷ εἴς τινας φυσικὰς ἰδιότητας, ἰδίως δὲ εἰς τὴν στροφικὴν τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πεπολωμένου φωτὸς ἱκανότητα, δι' ὃ καὶ *φυσικῶς ἰσομερεῖς* ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Kékulé Αἱ ἰσομερεῖς αὐταὶ ἐνώσεις λαμβάνονται εἰς δύο μορφάς, ὧν ἡ μὲν στρέφει τὸ ἐπίπεδον τῆς πολώσεως πρὸς τὰ δεξιά, ἡ δὲ πρὸς τὰ ἀριστερά, καὶ δὴ κατὰ τὸ αὐτὸ ποσόν, καὶ αἵτινες χημικῶς συμπεριφέρονται ὁμοίως καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς ἀντιδράσεις.

Τοιαύτη τις στροφικὴ ἱκανότης παρετηρήθη καὶ εἰς ἀνόργανα σώματα, ἀλλ' ἐνῷ αἱ ἀνόργανοι οὐσίαι ἐν διαλύσει δὲν στρέφουν πλέον τὸ ἐπίπεδον τοῦ πεπολωμένου φωτός, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ στροφικὴ αὐτῶν ἱκανότης δὲν εἶναι ἰδιότης τοῦ μορίου αὐτοῦ τούτου, ἀλλὰ προκαλεῖται δι' ὡρισμένης κατατάξεως πολλῶν μορίων ἐν στερεᾷ καταστάσει, αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ὀργανικαὶ οὐσίαι διατηροῦν τὴν στροφικὴν ἱκανότητα καὶ ἐν διαλελυμένῃ καὶ ἐν ἀερώδει ἔτι καταστάσει, αἱ δυνάμεναι νὰ ἐξαερωθοῦν ἄνευ ἀποσυνθέσεως. Ἐκ τούτων ἕπεται ὅτι εἰς τὰς ὀργανικὰς ταύτας ἐνώσεις ἡ ὀπτικὴ ἱκανότης εἶναι ἰδιότης τοῦ χημικοῦ μορίου, τὰ μόρια δὲ τῆς μιᾶς μορφῆς θὰ εἶναι ἄλλως κατεσκευασμένα ἢ τὰ μόρια τῆς ἑτέρας.

Ἀπῃτεῖτο ἐπομένως πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἰσομερειῶν τούτων καθορισμὸς τῆς ἐν τῷ χώρῳ σχετικῆς κατατάξεως τῶν τὸ μόριον ἀποτελούντων ἀτόμων, τὰς πρὸς τοῦτο δὲ ὑποθέσεις διετύπωσαν σχεδὸν συγχρόνως, ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων, βασιζόμενοι εἰς τὰς περιφήμους ἐρεύνας τοῦ Pasteur περὶ τρυγικοῦ ὀξέος, ὁ J. H. van't Hoff καὶ ὁ Le Bel τῷ 1874, καὶ ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τούτων διεμορφώθη ἡ σήμερον ἰσχύουσα θεωρία τῆς ἐν τῷ χώρῳ σχετικῆς κατατάξεως τῶν ἀτόμων, ἡ *στερεοχημεία* τῶν ἀνθρακούχων ἐνώσεων.

Εἰς τὰς ὀπτικῶς ἐνεργοὺς ἀνοργάνους κρυσταλλικὰς οὐσίας ὑπάρχει συνάρτησις μεταξὺ τῆς κρυσταλλικῆς αὐτῶν μορφῆς καὶ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῶν πρὸς τὸ πεπολωμένον φῶς. Αἱ οὐσίαι αὗται κρυσταλλοῦνται εἰς μορφὰς οὐδὲν ἐπίπεδον συμμετρίας ἐχούσας, οἱ δὲ κρύσταλλοι μετ' ἀντιθέτου στροφικῆς ἱκανότητος περιορίζονται μὲν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἑδρῶν, ἀλλ' αἱ ἕδραι τάσσονται εἰς τὰς δύο μορφὰς διαφόρως· ὁ δεξιοστρόφος κρύσταλλος δὲν εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ ἀριστεροστρόφου, ἀλλὰ τὸ εἴδωλον αὐτοῦ. Οἱ δύο κρύσταλλοι εἶναι ἐναντιόμορφοι.

Ὅτι ἀνάλογόν τι θὰ συμβαίνῃ καὶ εἰς τὰ μόρια τῶν ὀργανικῶν ἐνώσεων, ὧν ἡ στροφικὴ ἱκανότης δὲν εἶναι συνδεδεμένη πρὸς τὴν στερεὰν κατάστασιν, ὅτι τὰ μόρια τῆς μιᾶς μορφῆς θὰ εἶναι ἐναντιόμορφα πρὸς τὰ τῆς ἄλλης, ὑπωπτεύθη πρῶτος ὁ Pasteur. Οἱ Le Bel καὶ van't Hoff ἀπέδειξαν ὅτι ὄντως ἡ μοριακὴ κατασκευὴ ὅλων τῶν τοιούτων ὀργανικῶν ἐνώσεων παρουσιάζει ἰδιορρυθμίαν τινά, ἥτις ὡς ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα ἐπιβάλλει ἀσύμμετρον κατασκευὴν τοῦ μορίου καὶ τὴν ἐμφάνισιν δύο ἐναντιομόρφων μορφῶν, ὑπὸ ὡρισμένας τινὰς ἁπλᾶς προϋποθέσεις περὶ τοῦ ἐν τῷ χώρῳ προσανατολισμοῦ τῶν τεσσάρων μεθ' ἑνὸς ἀτόμου ἄνθρακος ἡνωμένων ὁμάδων.

Παραδεχόμεθα οὕτως ὅτι αἱ μονάδες συγγενείας τοῦ ἄνθρακος εἶναι ὁμοιομόρφως κατανεμημέναι ἐν τῷ περιβάλλοντι τὸ ἄτομον τοῦ ἄνθρακος χώρῳ οὕτως, ὥστε ἡ κατεύθυνσις ἑκάστης αὐτῶν νὰ σχηματίζῃ μετὰ τῆς κατευθύνσεως πάσης ἄλλης τὴν αὐτὴν γωνίαν. Τοῦτο δὲ δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι τὸ ἄτομον τοῦ ἄνθρακος εὑρίσκεται ἐν τῷ κέντρῳ κανονικοῦ τετραέδρου, αἱ τέσσαρες δ' αὐτοῦ μονάδες συγγενείας κατευθύνονται πρὸς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ:

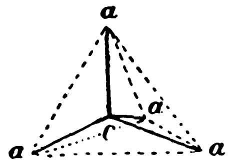

Ἐὰν νῦν φαντασθῶμεν ὅτι ἀντικαθίστανται αἱ τρεῖς ἐκ τῶν τεσσάρων ὁμάδων α, τοῦ οὕτω παρισταμένου ἀτόμου ἄνθρακος, ὑπὸ τριῶν διαφόρων ὁμάδων β, γ καὶ δ, ἐξαφανίζεται πᾶν δυνατὸν ἐπίπεδον συμμετρίας καὶ πρέπει νὰ παραχθοῦν δύο διάφοροι μορφαί:

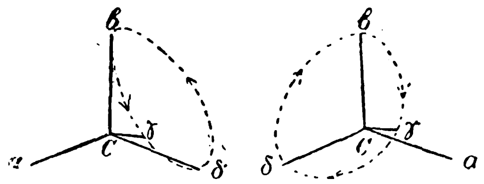

Διότι ἐὰν φαντασθῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν τῇ θέσει α, πρέπει, διὰ νὰ φθάσωμεν ἀπὸ τοῦ β διὰ τοῦ γ εἰς τὸ δ, νὰ προχωρήσωμεν ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ διὰ τῶν τριῶν σημείων διερχομένου κύκλου, εἰς τὸ δεξιὰ μὲν σχῆμα κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ δείκτου τοῦ ὡρολογίου, εἰς τὸ ἀριστερὰ δὲ κατὰ τὴν ἀντίθετον. Τὰ δύο συστήματα δὲν εἶναι τὰ αὐτά, ἔχουν δὲ πρὸς ἄλληλα τὴν αὐτὴν σχέσιν οἵαν δύο ἐναντιόμορφοι κρύσταλλοι· τὸ ἓν εἶναι τὸ εἴδωλον τοῦ ἄλλου, δὲν δύναται δὲ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν στρέψωμεν αὐτό.

Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν λοιπὸν ταύτην τῆς ἐν τῷ χώρῳ κατατάξεως τῶν μονάδων συγγενείας τοῦ ἄνθρακος σχηματίζονται δύο διάφοροι, ἐναντιόμορφοι πρὸς ἀλλήλας, μορφαὶ εἰς ὅλας τὰς ἐνώσεις τὰς περιεχούσας ἓν ἄτομον ἄνθρακος, ὅπερ διὰ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ μονάδων συγγενείας εἶναι ἡνωμένον πρὸς τέσσαρα διάφορα ἄτομα ἢ ὁμάδας. Ἀληθῶς δὲ τὰ μόρια ὅλων τῶν ἐνώσεων, αἵτινες καὶ ἐν ρευστῇ καταστάσει εἶναι ὀπτικῶς ἐνεργοί, περιέχουν τοιοῦτον *ἀσύμμετρον*, ὡς λέγομεν κατὰ συνεκδοχήν, ἄτομον ἄνθρακος. Ἐπομένως ἡ ὀπτικὴ ἐνέργεια τῶν ἐνώσεων τούτων ὀφείλεται εἰς τὴν ἀσύμμετρον κατασκευὴν τοῦ μορίου αὐτῶν, εἰς τὴν ἔλλειψιν δηλονότι ἐπιπέδων καὶ κέντρου συμμετρίας, ὅπερ ἐπιτελεῖται κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν Le Bel καὶ van't Hoff εἰς ἐκείνας τὰς ἐνώσεις, ὧν τὸ μόριον περιέχει τοὐλάχιστον ἓν ἀσύμμετρον ἄτομον ἄνθρακος.

Κατὰ τὴν παρασκευὴν τῆς μετ' ἀσυμμέτρου ἀτόμου ἄνθρακος ἐνώσεως Cαβγδ ἐκ τῆς Cα2βγ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ δι' ἀντικαταστάσεως, ἐπειδὴ ἑκάστη τῶν δύο ὁμάδων α εὑρίσκεται εἰς ἴσας ἀποστάσεις ἀπὸ τὰς β, γ καὶ τοῦ C, θὰ ἀντικαθίστανται καὶ αἱ δύο ἐξ ἴσου, καὶ ἐπομένως θὰ σχηματίζωνται ἐξ ἴσου καὶ αἱ δύο μορφαί, ἤτοι θὰ σχηματίζεται τὸ αὐτὸ ποσὸν δεξιοστρόφων καὶ ἀριστεροστρόφων μορίων. Κατὰ τὴν τοιαύτην ἄρα ἀντικατάστασιν λαμβάνεται προϊὸν ὀπτικῶς ἀνενεργόν, ὅπερ δυνατὸν δι' εἰδικῶν μεθόδων νὰ χωρισθῇ εἰς δύο ἐνεργοὺς μορφάς. Τοὐναντίον δ' ἐκ τῶν φυσικῶν προϊόντων ἀποχωρίζονται αἱ μετ' ἀσυμμέτρου ἀτόμου ἄνθρακος ἐνώσεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὡς ἐνεργὰ σώματα, συνήθως δ' ἀνευρίσκεται εἰς τὴν φύσιν μόνον ἡ μία μορφή, σπανιώτερον δ' ἀμφότεραι.

Τὰ ἀνενεργὰ προϊόντα, τὰ ἀποτελούμενα ἐξ ἴσων μορίων δεξιοστρόφου καὶ ἀριστεροστρόφου μορφῆς, δὲν εἶναι πάντοτε μηχανικὰ μίγματα, καθότι ἀπεδείχθη εἰς πολλὰς περιστάσεις ὅτι ἡ δεξιοστρόφος καὶ ἡ ἀριστεροστρόφος μορφὴ ἑνοῦνται κατ' ἰσομοριακὴν ἀναλογίαν πρὸς ἐνώσεις, αἵτινες διαφέρουν τῶν συνιστωσῶν αὐτάς, πλὴν τῆς ὀπτικῆς ἐνεργείας, καὶ κατ' ἄλλας φυσικὰς ἰδιότητας, ὡς π.χ. κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς τήξεως, τὴν διαλυτότητα καὶ τὴν κρυσταλλικὴν μορφήν.

Τὰς τοιαύτας μοριακὰς ἑνώσεις καλοῦμεν *σύμμικτα* σώματα ἢ *ρακεμικά*, ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου γνωστοῦ τοιούτου σώματος τοῦ σταφυλικοῦ ὀξέος, λατινιστὶ λεγομένου acidum racemicum. Σύμμικτοι μορφαὶ παρετηρήθησαν μόνον εἰς στερεὰν κατάστασιν, οὐχὶ δὲ ἐν διαλύσει ἢ ἐν ἀερώδει καταστάσει. Τὰς δύο ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφάς, τοὺς δύο ἀντίποδας, ὡς πολλάκις λέγονται, διακρίνομεν διὰ τῶν ψηφίων d καὶ l (dextrus=δεξιὸς καὶ laevus=ἀριστερός) Τὰ σημεῖα ταῦτα ἐχρησιμοποιήθησαν ἀρχικῶς, ἵνα δηλοῦται ὅτι ἕνωσίς τις στρέφει πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερά. Νῦν, ὅτε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐνεργῶν σωμάτων ηὐξήθη σημαντικῶς, χαρακτηρίζομεν διὰ τῶν ψηφίων τούτων πολλὰς σειρὰς ἐνεργῶν σωμάτων, ἀδιαφόρως ἂν στρέφουν δεξιὰ ἢ ἀριστερά, σχετιζομένων ὅμως πρὸς ἀλλήλας δι' ἀντιδράσεων καὶ προερχομένων ἐξ ἀρχικῆς τινος ἑνώσεως, ἧς φέρουν τὸ σημεῖον, ὡς π. χ. ἡ d-φρουκτόζη (ἥτις ἐν τούτοις στρέφει ἀριστερὰ) ἐκ τῆς d-γλυκόζης.

Τὰς ἀνενεργοὺς μορφὰς χαρακτηρίζομεν γενικῶς διὰ τοῦ γράμματος i (inactif=ἀνενεργός), ἐὰν δὲ θέλωμεν νὰ διακρίνωμεν ὅτι εἶναι ρακεμικὰ σώματα ἢ ἁπλῶς μίγματα, μεταχειριζόμεθα τὸ γράμμα r διὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν, τὸ δὲ σημεῖον dl διὰ τὴν δευτέραν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ ἑνώσεων περιεχουσῶν ἓν μόνον ἀσύμμετρον ἄτομον ἄνθρακος. Ὅταν εἶναι ἡνωμένα πρὸς ἄλληλα δύο ἄτομα ἄνθρακος, διὰ μιᾶς ἑκατέρωθεν μονάδος συγγενείας, παραδεχόμεθα ὅτι αἱ κατευθύνσεις τῶν μονάδων συγγενείας, δι' ὧν συγκρατοῦνται τὰ δύο ἄτομα τοῦ ἄνθρακος, εὑρίσκονται ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ καὶ ὅτι ταῦτα στρέφονται περὶ τὸν ἑνοῦντα αὐτὰ ἄξονα μετὰ τῆς αὐτῆς ἢ διαφόρου ταχύτητος, διότι, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ δύο ἄτομα τοῦ ἄνθρακος διατηροῦν τὴν θέσιν, ἣν ἀρχικῶς ἔλαβον, ἔπρεπε καὶ αὐτὸ τὸ αἰθάνιον $H_3C—CH_3$ νὰ παρουσιάζεται εἰς ἀπείρους μορφάς. Ὑπαρχόντων ἐπομένως πολλῶν ἀτόμων ἀσυμμέτρων ἄνθρακος ἐν ἑνὶ μορίῳ, διακρίνομεν ἐκείνας μόνον τὰς μορφάς, αἵτινες δι' οὐδεμιᾶς στροφῆς δύνανται νὰ μεταπέσουν εἰς ἀλλήλας. Οὕτω π. χ. διὰ τὴν περίπτωσιν τῶν δύο ἀσυμμέτρων ἀτόμων ἄνθρακος, καὶ δὴ ἀνομοιοειδῶς ἀσυμμέτρων, ὡς εἰς τὸν συντακτικὸν τύπον:

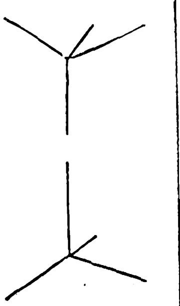

```
α \         / δ
β — C — C — ε
γ /         \ ζ
```

προκύπτουν μόνον οἱ ἑξῆς τέσσαρες στερεοχημικοὶ τύποι:

```
          ε                  ε
          |                  |
      ζ — C — δ          δ — C — ζ
I.        |         II.      |
      α — C — γ          α — C — γ
          |                  |
          β                  β

          ε                  ε
          |                  |
      ζ — C — δ          δ — C — ζ
III.      |         IV.      |
      γ — C — α          γ — C — α
          |                  |
          β                  β
```

Οὐδεὶς ἐκ τῶν τύπων τούτων δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς τὸν ἄλλον διὰ στροφῆς περὶ τὸν κάθετον ἄξονα τῶν δύο συστημάτων τοῦ ἄνθρακος, ἐπομένως ἀντιστοιχοῦν πρὸς αὐθύπαρκτα ἰσομερῆ σώματα. Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων τύπων οἱ I καὶ IV, ὡς καὶ οἱ II καὶ III, ἔχουν πρὸς ἀλλήλους τὴν αὐτὴν σχέσιν, οἵαν τὸ ἀντικείμενον πρὸς τὸ εἴδωλον, εὑρίσκονται ἐπομένως εἰς σχέσιν ἐναντιομορφίας· αἱ πρὸς τοὺς δύο δὲ τούτους τύπους ἀνιστοιχοῦσαι ἑνώσεις θὰ εἶναι ὀπτικῶς ἀντίποδες, διακρινόμεναι ἀπ' ἀλλήλων ἐκ τοῦ ὅτι ἡ μὲν στρέφει κατὰ τοσοῦτον πρὸς ἀριστερά, καθ' ὅσον ἡ ἑτέρα πρὸς τὰ δεξιά, καὶ ἐπομένως θὰ δύνανται νὰ σχηματίσουν μετ' ἀλλήλων σύμμικτον,

Digitized by Google

ρακεμικὴν μορφήν. Πλὴν τῆς ἀντιθέτου στροφικῆς ἱκανότητος, οὐδεμία διαφορὰ ὑπάρχει ἀπὸ φυσικῆς καὶ χημικῆς ἀπόψεως. Ἀπὸ φυσιολογικῆς ὅμως ἀπόψεως ἐξεταζόμεναι αἱ ἑνώσεις αὗται παρουσιάζουν διαφοράς τινας, ὡς λ.χ. εἰς τὴν ἀσπαραγίνην (A. Piutti), εἰς τὴν γλουταμίνην (Menozzi καὶ Appiani), εἰς τὴν λευκίνην (E. Fischer καὶ O. Marburg), ἔνθα παρετηρήθη διαφορὰ γεύσεως, τῆς μὲν μιᾶς μορφῆς οὔσης γλυκείας, τῆς δ' ἑτέρας πικρᾶς. Τὸ τοιοῦτον ὁ Pasteur ἀποδίδει εἰς τὴν ἀσύμμετρον κατασκευὴν τῆς ὕλης τῶν νεύρων τῶν γευστικῶν ὀργάνων. Ὁ R. Cushny περαιτέρω ἀπέδειξεν ὅτι ἡ l ἀδρεναλίνη ἐπηρεάζει τὴν πίεσιν τοῦ αἵματος 12 φορὰς περισσότερον τῆς d-μορφῆς, ὅπως κατὰ τὰς μελέτας τοῦ C. Chabrié τὸ l-τρυγικὸν ὀξὺ εὑρέθη δηλητηριωδέστερον τοῦ d—.

Μᾶλλον παραστατικωτέρα εἶναι ἡ ἐπίδρασις μικροργανισμῶν ἐπὶ τῶν δύο ἀντιπόδων. Κατὰ τὰς μελέτας τοῦ Pasteur ὁ μύκης γραφὶς ἡ γλαυκὴ προστιθέμενος εἰς μῖγμα d- καὶ l- τρυγικοῦ ἀμμωνίου κατατρώγει τὴν d— μορφήν, ἀφήνων ἐλευθέραν τὴν l—. Ἡ ζύμη τῆς ἀλκοολικῆς ζυμώσεως, προστιθεμένη εἰς διάλυμα d- καὶ l-γλυκόζης, ζυμοῖ μόνον τὴν d- μορφὴν πρὸς ἀλκοόλην καὶ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, καταλείπουσα ἀδιάσπαστον τὴν l-. Ἡ τοιαύτη προτίμησις, οὕτως εἰπεῖν, τῶν μικροργανισμῶν ἐξηγεῖται ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τὰ φυράματα, τὰ ἀπεκκρινόμενα ὑπὸ τῶν ζώντων αὐτῶν μικροργανισμῶν καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλονται αἱ ζυμώσεις, εἶναι σώματα καθ' ἑαυτὰ ὀπτικῶς ἐνεργά, ἀπαιτοῦντα ὡρισμένην κατάταξιν ἐν τῷ χώρῳ τῶν ἀτόμων, ἵνα συνδυασθοῦν πρὸς αὐτὰ καὶ ἐπιτελέσουν τὴν ζύμωσιν. Τὴν τοιαύτην ἐν τῷ χώρῳ ἰσομέρειαν καλοῦμεν *ἐναντιοστερεοϊσομέρειαν* ἢ συντομώτερον *ἐναντιοστερεομέρειαν* καὶ *ἐναντιοστερεομερεῖς* τὰς εἰς αὐτὴν ἀνηκούσας ἑνώσεις.

Ὑπαρχόντων λοιπὸν δύο ἀνομοιοειδῶς ἀσυμμέτρων ἀτόμων ἄνθρακος, εἶναι δυνατὰ τέσσαρα ὀπτικῶς ἰσομερῆ σώματα, ἀνὰ δύο συσχετιζόμενα καὶ ἑπομένως δυνάμενα νὰ σχηματίσουν δύο ρακεμικὰ σώματα. Οἱ δύο τύποι ὅμως ἑκάστου ζεύγους (I καὶ IV, II καὶ III), συγκρινόμενοι πρὸς τοὺς τοῦ ἑτέρου, ὡς π. χ. ὁ I πρὸς τὸν II, παρουσιάζουν πλείονας διαφορὰς τῶν παρατηρηθεισῶν μεταξὺ τῶν δύο τύπων τοῦ αὐτοῦ ζεύγους. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἀμοιβαία ἀπόστασις τῶν διαφόρων ἀντιστοίχων ἀτόμων ἢ ὁμάδων εἰς μὲν τὰς πρὸς ἀλλήλας ἐναντιομόρφους μορφὰς εἶναι ἡ αὐτή, εἰς δὲ τὰς μορφὰς διαφόρων ζευγῶν διάφορος. Οὕτως ἑκάστη τῶν ὁμάδων α, β, γ, δ, ε καὶ ζ δὲν ἀπέχει ἑκάστης ἄλλης ἐν τῇ μορφῇ I ὅσον καὶ ἐν τῇ μορφῇ II. Ἡ διαφορὰ τῆς ἑνώσεως τῆς ἀντιστοιχούσης πρὸς τὸν τύπον I πρὸς τὴν ἕνωσιν τὴν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὸν τύπον II θὰ εἶναι ἑπομένως πολὺ μεγαλυτέρα τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπόδων I καὶ IV, II καὶ III. Αἱ δύο αὗται ἑνώσεις διακρίνωνται ἀλλήλων διὰ τοῦ μεγέθους τῆς στροφικῆς ἱκανότητος καὶ οὐχὶ μόνον τῆς κατευθύνσεως, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τοὺς ἀντίποδας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς διαφορᾶς τῶν λοιπῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων, πρὸς δὲ καὶ τῆς χημικῆς συμπεριφορᾶς. Τὴν τοιαύτην ἰσομέρειαν διακρίνομεν εἰς *διαστερεοϊσομέρειαν* ἢ συντομώτερον *διαστερεομέρειαν*, τὰς ἑνώσεις δ' αὐτῆς καλοῦμεν *διαστερεομερεῖς*.

Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τῆς ἰσομερείας ταύτης ἀπαντῶμεν εἰς τὰς ἓξ διαστερεομερεῖς ἀλδοεξόζας d-γλυκόζην, d-γουλόζην, d-μαννόζην, d-ἰδόζην, d-γαλακτόζην καὶ d-ταλόζην, ὅπου, ἵνα εἰς τὸν βαθμὸν τήξεως μόνον περιορισθῶμεν, ἡ d-γλυκόζη τήκεται εἰς 146°, ἡ d-μαννόζη εἰς 132°, ἡ d-γαλακτόζη εἰς 164°, ἡ d-γουλόζη εἰς 165°, ἐνῷ ἡ d-ἰδόζη καὶ ἡ d-ταλόζη εἶναι ὑγρὰ σιροπιώδους συστάσεως.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν δυνατῶν ἰσομερῶν, ὑπαρχόντων δύο ἀνομοιοειδῶς ἀσυμμέτρων ἀτόμων ἄνθρακος, δυνατὸν νὰ καθορισθῇ καὶ διὰ τοῦ ἑπομένου ἁπλοῦ συλλογισμοῦ. Ἐὰν καλέσωμεν τὰ δύο ἀνομοιοειδῶς ἀσύμμετρα ἄτομα ἄνθρακος διὰ τῶν ψηφίων A καὶ B, καὶ δὴ τὰς μὲν πρὸς δεξιὰ στρεφούσας μορφὰς διὰ +A καὶ +B, τὰς ἐναντιομόρφους δὲ πρὸς ἀριστερὰ στρεφούσας διὰ —A καὶ —B, θὰ ἔχωμεν ὡς μόνους δυνατοὺς τοὺς ἑξῆς τέσσαρας συνδυασμούς:

1)	2)	3)	4)
+A	—A	+A	—A
+B	—B	—B	+B

Ὑποθέτοντες δὲ ὅτι ὁ ὀπτικὸς χαρακτὴρ τοῦ ὅλου μορίου συντίθεται ἀθροιστικῶς ἐκ τῶν ὀπτικῶν ἐνεργειῶν τῶν μεμονωμένων ἀσυμμέτρων συστημάτων, τότε εἰς μὲν τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον τύπον τὰ δύο συστήματα ἐνδυναμοῦνται ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῶν, εἰς τὴν τρίτην δὲ καὶ τετάρτην ἀντιδροῦν πρὸς ἄλληλα. Οἱ τύποι ἑπομένως 1 καὶ 2 ἀντιστοιχοῦν πρὸς δύο μορφὰς ἰσχυρῶς στρεφούσας, ὀπτικῶς ἀντιθέτους, ἃς καλοῦμεν *ἀθροιστικὰς* μορφάς, οἱ τύποι δὲ 3 καὶ 4 πρὸς δύο ἀσθενέστερον στρεφούσας ὁμοίως ὀπτικῶς ἀντιθέτους, τὰς *διαφορικὰς* μορφάς. Τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν, ἥτις ἐπεβεβαιώθη εἰς πολλὰ παραδείγματα πειραματικῶς, καλοῦμεν *ἀρχὴν τῆς ὀπτικῆς ὑπερθέσεως*.

Γενικῶς ὑπελογίσθη ὅτι ὑπαρχόντων ν ἀνομοιοειδῶς ἀσυμμέτρων ἀτόμων ἄνθρακος, ὁ ἀριθμὸς τῶν δυνατῶν ἰσομερῶν εἶναι $2^ν$, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν ρακεμικῶν σωμάτων. Προκειμένου ὅμως περὶ ὑπάρξεως ὁμοιοειδῶς ἀσυμμέτρων ἀτόμων ἄνθρακος ἐν ἑνὶ μορίῳ, ἀλλοιοῦνται οὐσιωδῶς τὰ τῶν δυνατῶν ἰσομερῶν. Ἡ ἁπλουστέρα τοιαύτη περίπτωσις παρίσταται διὰ τοῦ συντακτικοῦ τύπου:

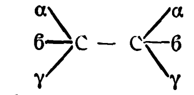

Ἐὰν τῆς ἑνώσεως αὐτῆς σχηματίσωμεν τοὺς στερεοχημικοὺς τύπους, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, θὰ ἴδωμεν ὅτι ἐκ τῶν τεσσάρων δυνατῶν μορφῶν

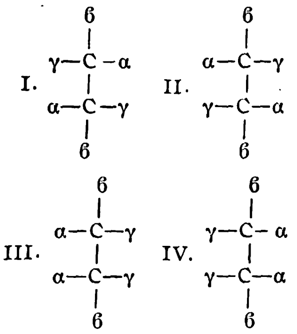

ἡ III καὶ ἡ IV εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή, διότι ἀρκεῖ νὰ ἀναστρέψωμεν τὴν μίαν, ἵνα λάβωμεν τὴν ἑτέραν. Ἑπομένως ὁ ἀριθμὸς τῶν δυνατῶν ἰσομερῶν περιορίζεται εἰς τρεῖς, ἀποδιδομένας διὰ τῶν τριῶν πρώτων συντακτικῶν τύπων. Ὁ τύπος I εἶναι τὸ εἴδωλον τοῦ τύπου II, δι' οὐδεμιᾶς δὲ στροφῆς δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπ' αὐτοῦ· οἱ δύο δὲ τύποι ἀντιστοιχοῦν πρὸς δύο ἀντίποδας, οἵτινες δύνανται μετ' ἀλλήλων νὰ σχηματίσουν ρακεμικὸν σῶμα. Ὁ τύπος III εἶναι διαστερεομερὴς πρὸς τοὺς δύο ἐναντιστερεομερεῖς I καὶ II, εἶναι δὲ ὁ αὐτὸς τῷ εἰδώλῳ του καὶ ἑπομένως πρέπει νὰ εἶναι ὀπτικῶς ἀνενεργός, καθότι κέκτηται ἐπίπεδον συμμετρίας ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ τύπου:

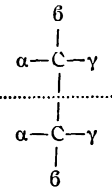

ἐν ᾧ αἱ διάφοροι ὁμάδες ἄνω καὶ κάτω τῆς διὰ στιγμῶν γραμμῆς ἀπέχουν ἐξ ἴσου αὐτῆς. Αἱ μορφαὶ αὗται, χωρὶς νὰ ἀκολουθοῦν ὡρισμένους κανόνας, παρουσιάζουν εὐκρινεῖς φυσικὰς καὶ χημικὰς διαφορὰς ἀπὸ τοὺς δύο ἀντίποδας καὶ ἀπὸ τὴν ρακεμικὴν μορφήν. Ὁ C. Chabrié π. χ. παρετήρησεν ὅτι τὸ μεσοτρυγικὸν ὀξὺ εἶναι δηλητηριωδέστερον τῶν δύο ὀπτικῶς ἐνεργῶν μορφῶν, προσέτι καὶ τοῦ σταφυλικοῦ ὀξέος.

Ὑπαρχόντων ἑπομένως δύο ὁμοιοειδῶς ἀσυμμέτρων ἀτόμων ἄνθρακος, δύο μόνον ὀπτικῶς ἐνεργοὶ μορφαὶ εἶναι δυναταί, αἵτινες σχηματίζουν μετ' ἀλλήλων ρακεμικὸν σῶμα, πρὸς δὲ καὶ μία ἀνενεργὸς καθ' ἑαυτὴν μορφή, ἥτις διαφέρει τῶν ἐπίσης ἀνενεργῶν ρακεμικῶν σωμάτων ἢ τῶν μιγμάτων. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπερθέσεως ἐξηγεῖται ἡ ἀνενέργεια τοῦ τύπου III. Ἐὰν εἰς τοὺς δυνατοὺς συνδυασμοὺς μεταξὺ A καὶ B θέσωμεν A=B, θὰ λάβωμεν ἐκ τῶν συνδυασμῶν 3 καὶ 4 ἕνα καὶ μόνον, τὸν

+A
—A

οὗτινος ἡ στροφικὴ ἱκανότης, κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην, θὰ εἶναι ἴση τῷ 0.

Διακρίνομεν λοιπὸν κατὰ ταῦτα μεταξὺ τῶν ἀνενεργῶν μορφῶν ἑνώσεων μετ' ἀσυμμέτρου ἀτόμου ἄνθρακος: I. Διασπωμένας ἑνώσεις, ὧν ἡ ἀνενέργεια ὀφείλεται εἰς *ἐξωμοριακὴν ἀντιστάθμισιν* δύο ἀντιπόδων· καὶ II. Μὴ διασπωμένας ἑνώσεις, ὧν ἡ ἀνενέργεια ὀφείλεται εἰς *ἐνδομοριακὴν ἀντιστάθμισιν* τῶν διαφόρων ἀσυμμέτρων συστατικῶν τοῦ μορίου.

Αἱ διασπώμεναι μορφαὶ δύνανται νὰ χωρισθοῦν εἰς δύο ἐνεργούς: 1) Διὰ κρυσταλλώσεως τῆς ἀνενεργοῦ μορφῆς, ὁπότε πολλάκις ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας διασπῶνται αὗται εἰς τὴν δεξιοστρόφον καὶ τὴν ἀριστεροστρόφον μορφήν, αἵτινες δυνατὸν νὰ χωρισθοῦν ἀπ' ἀλλήλων μηχανικῶς. 2) Δι' ἐπιδράσεως μικροργανισμῶν τινων, οἵτινες προτιμοῦν ὡς τροφὴν τὴν ἑτέραν τῶν μορφῶν, ὁπότε κατορθοῦται, καταστρεφομένης τῆς μορφῆς ταύτης, νὰ ἀπομονωθῇ ἡ ἑτέρα. 3) Διὰ συνδυασμοῦ μετ' ὀπτικῶς ἐνεργῶν μορφῶν, ὁπότε σχηματίζονται διαστερεομερῆ ἅλατα διαφόρου διαλυτότητος. 4) Διὰ συνδυασμοῦ μετ' ὀπτικῶς ἐνεργῶν σωμάτων καὶ διακοπῆς τῆς ἀντιδράσεως πρὸ τοῦ τερματισμοῦ αὐτῆς, ὁπότε σχηματίζονται διαστερεομερεῖς μορφαὶ εἰς διάφορα ποσά. Ἀντιθέτως μετατρέπονται αἱ ὀπτικῶς ἐνεργοὶ μορφαὶ εἰς τὰς ἀνενεργοὺς διὰ παρατεταμένης θερμάνσεως, ὡς καὶ κατὰ τὴν πορείαν χημικῶν τινων ἀντιδράσεων.

Πολλάκις παρετηρήθη τὸ ἀνεξήγητον, διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἰσχυουσῶν θεωριῶν, φαινόμενον ὅτι μία ὀπτικῶς ἐνεργὸς μορφή, τῇ ἐπιδράσει εἰδικῶν ἀντιδραστηρίων, μετατρέπεται εἰς τὸν ἀντίποδα, χωρὶς διαμέσως νὰ σχηματισθῇ καὶ νὰ διασπασθῇ ἡ ρακεμικὴ μορφή. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, παρατηρηθὲν πρῶτον ὑπὸ τοῦ Walden, ἐκλήθη ἀναστροφὴ κατὰ Walden.

Στερεοχημεία τοῦ πολλαπλοῦ δεσμοῦ ἀτόμων ἄνθρακος (cis-trans- ἰσομέρεια). Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ὅταν τὰ ἄτομα τοῦ ἄνθρακος εἶναι ἡνωμένα δι' ἁπλοῦ δεσμοῦ, προϋποτιθεμένου ὅτι αἱ κατευθύνσεις τῶν δύο συμμετεχουσῶν μονάδων συγγενείας εὑρίσκονται ἐπ' εὐθείας, δύνανται νὰ στρέφωνται ἐλευθέρως περὶ τὸν ἄξονα τοῦτον, καθότι ἡ τοιαύτη ἐλευθέρα στροφὴ οὔτε τὴν συγκράτησιν τῶν δύο σημείων τῆς ἑνώσεως, οὔτε τὴν κατεύθυνσιν τῶν πρὸς σύνδεσιν χρησιμευουσῶν μονάδων συγγενείας ἐπηρεάζει. Ὅταν ὅμως, ὡς διὰ διὰ τὰς ἀκορέστους ἑνώσεις παραδεχόμεθα, τὰ ἄτομα τοῦ ἄνθρακος εἶναι ἡνωμένα διὰ διπλοῦ δεσμοῦ, ὅπερ παριστῶμεν διὰ τῶν ἑπομένων σχημάτων:

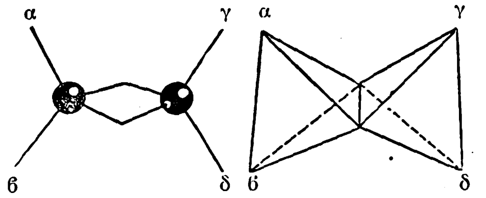

τότε τὰ ἄτομα τοῦ ἄνθρακος δὲν δύνανται νὰ στρέφωνται ἐλευθέρως περὶ τοὺς κοινοὺς ἄξονας, διότι θὰ ἀπεσπῶντο ἀλλήλων, ἵνα πάλιν ἑνωθῶσι κ. τ. λ., ὅπως ἄλλως τε ἐξηγοῦν καὶ περιπτώσεις τινὲς ἰσομερείας εἰς ἑνώσεις μετὰ διπλοῦ δεσμοῦ.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω σχήματα διὰ τὸν διπλοῦν δεσμὸν λαμβάνομεν ὡς δεδομένον ὅτι αἱ κατευθύνσεις τῶν πρὸς σύνδεσμον τῶν δύο ἀτόμων ἄνθρακος χρησιμοποιουμένων μονάδων συγγενείας κεῖνται ἐν ἑνὶ ἐπιπέδῳ· ἐκ τῶν τεσσάρων διαθεσίμων μονάδων συγγενείας εὑρίσκονται ἀνὰ δύο πρὸς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τοῦ ἐπιπέδου τούτου. Ἐὰν φαντασθῶμεν τὸ ἐπίπεδον, τὸ περιέχον τὰς τέσσαρας κατευθύνσεις τῶν μονάδων συγγενείας τοῦ διπλοῦ δεσμοῦ, κάθετον πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ χάρτου, λαμβάνομεν τὸ σχῆμα, καθ' ὃ δύο μονάδες συγγενείας εὑρίσκονται δεξιά, αἱ δὲ δύο ἄλλαι ἀριστερὰ τοῦ διπλῶς ἡνωμένου ζεύγους τῶν ἀτόμων τοῦ ἄνθρακος.

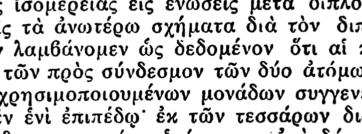

ὅπου ἐν ταῖς ἐσωτερικαῖς γωνίαις τοῦ β' σχήματος νοοῦμεν τὰ ἄτομα τοῦ ἄνθρακος.

Ἐὰν ἔν τινι ἑνώσει, ἥτις περιέχει τέσσαρας ὁμοιοειδεῖς ρίζας α, ἡνωμένας πρὸς τὸ ἐκ δύο ἀτόμων ἄνθρακος σύστημα τοῦτο, ἀντικατασταθῇ μία τούτων διὰ τῆς ρίζης β, εἶναι ἀδιάφορον τίς θὰ ἀντικατασταθῇ· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ οὕτω λαμβανομένῃ ἑνώσει:

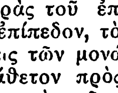

ἂν ἀντικατασταθῇ ἡ δευτέρα ρίζα α τοῦ ἀτόμου τοῦ ἄνθρακος τοῦ φέροντος ἤδη τὴν β δι' ἑτέρας ρίζης β, πάλιν μία μορφὴ εἶναι δυνατή:

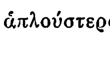

Ἐὰν ὅμως ὁ δεύτερος οὗτος ἀντικαταστάτης, ὅμοιος ἢ διάφορος τοῦ πρώτου, ἀντικαταστήσῃ ρίζαν τοῦ ἑτέρου ἀτόμου ἄνθρακος, τότε, τῆς συντάξεως οὔσης τῆς αὐτῆς, εἶναι δύο διάφοροι στερεοϊσομερεῖς μορφαὶ δυναταί:

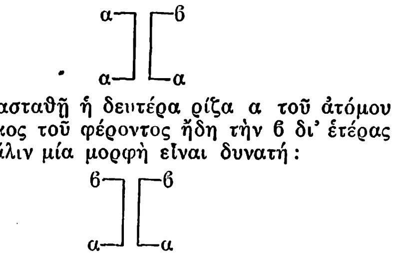

Αἱ ὁμοιοειδεῖς δηλονότι ρίζαι δύνανται νὰ εὑρίσκωνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς τοῦ ζεύγους τῶν ἀτόμων τοῦ ἄνθρακος ἢ ἐπὶ διαφόρων πλευρῶν· κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν καλοῦμεν τὴν μορφὴν cis, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν trans. Ἡ ἰσομέρεια αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν διαστερεομέρειαν· τὰ ἰσομερῆ

Digitized by Google

δὲν εἶναι ἐναντιόμορφα πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ διακρίνονται διὰ τῶν ἀποστάσεων τῶν διαφόρων συστατικῶν τῶν μορίων ἀπ' ἀλλήλων.

Κατὰ ταῦτα δύνανται νὰ ὑπάρξουν ἀνὰ δύο ἰσομερῆ εἰς τὰ παράγωγα τοῦ αἰθυλενίου ($H_2C:CH_2$), τὰ ἔχοντα τοὺς συντακτικοὺς τύπους:

αβC : Cβα, αβC : Cγα καὶ αβC : Cγδ

ὅπερ καὶ ὑπὸ τοῦ πειράματος ἐβεβαιώθη. Αἱ ἰσομερεῖς αὗται μορφαὶ παρουσιάζουν αἱ μὲν cis ἐπίπεδον συμμετρίας, αἱ δὲ trans κέντρον συμμετρίας.

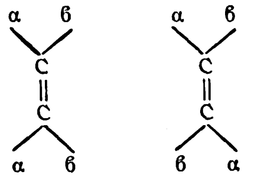

Ἡ κεκτημένη κέντρον σμμμετρίας trans μορφὴ παρουσιάζει μεγαλυτέραν σταθερότητα, οὕτως ὥστε ἡ ἀσταθεστέρα cis μορφὴ νὰ τείνῃ νὰ μεταβληθῇ εἰς ταύτην, ὁτὲ μὲν ἀφ' ἑαυτῆς, εἴς τινας μεμονωμένας περιπτώσεις εἶναι γνωστὴ μόνον ἡ trans μορφή, ὁτὲ δέ, ὅπερ καὶ συνηθέστερον, τῇ ἐπιδράσει χημικῶν μέσων καὶ ὡς τοιαῦτα ἐνδείκνυνται ἰδιαιτέρως τὰ ἀλογόνα καὶ τὰ ὑδραλογόνα. Τὸ τοιοῦτον κατὰ Wislicenus ἐξηγεῖται ὡς ἑξῆς: Ἀρχικῶς τὰ διὰ προσθήκης τῶν ἐπιδρώντων ἀντιδραστηρίων εἰς τὸν διπλοῦν δεσμὸν παραγόμενα ἐλευθέρως στρεφόμενα παράγωγα τοῦ αἰθανίου ἀποβάλλουν εἶτα τὰς προστεθείσας ὁμάδας, οὕτως ὥστε νὰ λαμβάνηται ἡ trans μορφή.

Τοὐναντίον κατὰ Skraup ἐντὸς τοῦ ἀκορέστου μορίου γίνονται παλμοὶ περὶ τὸν ἄξονα τῶν αἰθυλενικῶν ἀτόμων C, οἵτινες τῇ ἐπιδράσει ἐξωτερικῶν αἰτίων γίνονται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ταχύτεροι, εἰς βαθμὸν ὥστε ν' ἀναστρέφεται ἡ cis πρὸς τὴν trans μορφήν. Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο αἴτιον δύναται νὰ εἶναι φυσικὸν ἢ χημικόν, ὡς λ. χ. προσθήκη φωτιστικῆς ἢ θερμικῆς ἐνεργείας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς διαφορὰς τὰς παρατηρουμένας εἰς τὰς δύο διαστερεοϊσομερεῖς μορφάς, τὰ σημεῖα ζέσεως δηλονότι, τὰς πυκνότητας, τοὺς εἰδικοὺς καὶ μοριακοὺς δείκτας διαθλάσεως κτλ., δὲν δύνανται νὰ διατυπωθῶσι γενικοὶ κανόνες. Φυσιολογικαὶ ἐπίσης διαφοραὶ ὑπάρχουν καὶ δὴ ὡς πρὸς τὴν γεῦσιν, τὸ δηλητηριῶδες, τὴν ἱκανότητα πρὸς τροφὴν τῶν μικροργανισμῶν.

Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τῶν παρατηρουμένων διαφορῶν μεταξὺ τῶν δύο διαστερεοϊσομερῶν μορφῶν, εἰδικῶς δὲ προκειμένου περὶ cis—trans ἰσομερείας, ὀφειλομένης εἰς διπλοῦν δεσμὸν μεταξὺ ἀτόμων ἄνθρακος, εἶναι τὸ παατηρούμενον εἰς τὰς δύο μορφὰς τοῦ αἰθυλενοδικαρβονικοῦ ὀξέος, οὗτινος ἡ μὲν cis μορφὴ ἐκλήθη μηλεϊνικὸν ὀξύ, ἡ δὲ trans φουμαρικὸν ὀξύ:

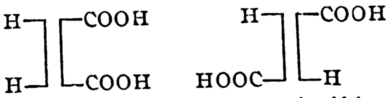

μηλεϊνικὸν ὀξύ. φουμαρικὸν ὀξύ.

Τὸ μηλεϊνικὸν ὀξὺ τήκεται εἰς 130°, ἄρχεται δὲ ζέον εἰς 160°, ὁπότε διασπᾶται εἰς ὕδωρ καὶ μηλεϊνικὸν ἀνυδρίτην. Εἶναι λίαν εὐδιάλυτον ἐν ὕδατι, ἐκ τῶν διαλυμάτων δὲ αὐτοῦ καταχρημνίζεται διὰ βαρύου ὕδατος. Δὲν εἶναι κατάλληλος τροφὴ διὰ μικροργανισμούς, δι' ἀνώτερα δὲ ζῷα εἶναι δηλητηριωδέστερον τοῦ φουμαρικοῦ.

Τὸ φουμαρικὸν ὀξὺ ἐξαχνοῦται εἰς 200° ἀναλλοίωτον, εἰς ὑψηλοτέραν δὲ θερμοκρασίαν, ἀπανθρακούμενον ἐν μέρει, διασπᾶται εἰς μηλεϊνικὸν ἀνυδρίτην καὶ ὕδωρ. Εἶναι λίαν δυσδιάλυτον ἐν ὕδατι, ἐκ τῶν διαλυμάτων δὲ αὐτοῦ δὲν καταχρημνίζεται ὑπὸ βαρύου ὕδατος. Ἀφομοιοῦται εὐκόλως ὑπὸ εὐρωτομυκήτων καὶ βακτηρίων.

Ἐκ τῆς τοιαύτης θεωρίας περὶ τῆς μορφῆς τοῦ διπλῶς ἡνωμένου ζεύγους ἀτόμων ἄνθρακος, καθ' ἣν τὰ τέσσαρα ἄτομα τοῦ ὑδρογόνου τοῦ αἰθυλενίου ($H_2C : CH_2$) εὑρίσκονται ἐν ἑνὶ ἐπιπέδῳ, ἐν ᾧ εὑρίσκονται καὶ τὰ κέντρα τῶν δύο ἀτόμων τοῦ ἄνθρακος, ἐξάγεται ὅτι οὐδέποτε εἰς τὰ προϊόντα ἀντικαταστάσεως τοῦ αἰθυλενίου, ἀκόμη καὶ ὅταν οἱ τέσσαρες ἀντικαταστάται εἶναι διάφοροι ἀλλήλων, ὡς αβC : Cγδ, εἶναι δυνατὸν νὰ σχηματισθοῦν ἐναντιόμορφοι μορφαί, ἐφ' ὅσον, ἐννοεῖται, δὲν περιέχει τοὺς ὅρους πρὸς ἐναντιομορφίαν εἷς τῶν τεσσάρων ὑποκαταστατῶν.

Προκειμένου νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ μορφὴ τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν ἑνώσεως, δὲν πρέπει νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὰς γεννητικὰς ἐκ τῶν ἀκετυλενικῶν παραγώγων σχέσεις, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν δυνατότητα τοῦ σχηματισμοῦ δακτυλίου ἐκ τῶν πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος ὑποκαταστατῶν, εἰς ἄλλας δὲ περιπτώσεις εἰς τὸ εὐκολώτερον ἢ δυσκολώτερον τοῦ σχηματισμοῦ τοιούτου δακτυλίου. Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ σχηματισμὸς τοῦ δακτυλίου ἀποβαίνει ἀδύνατος, δυνάμεθα καὶ πάλιν ν' ἀποφανθῶμεν περὶ τῆς μορφῆς συγκρίνοντες μὲ τὰ ἀντίστοιχα ὑποκατεστημένα προϊόντα τοῦ βενζολίου, ὅσον ἀφορᾷ φυσικὰς κυρίας σταθεράς:

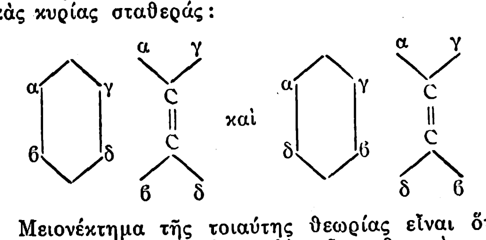

Μειονέκτημα τῆς τοιαύτης θεωρίας εἶναι ὅτι εἰς πλείστας περιπτώσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ἀσφαλῶς μεταξὺ τῶν δύο στερεοϊσομερῶν τίς εἶναι ἡ cis μορφὴ καὶ τίς ἡ trans. Ἐπίσης δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τὰς παρατηρηθείσας ἀμοιβαίας μετατροπὰς τῶν στερεοϊσομερῶν αἰθυλενικῶν σωμάτων, τὰς ἐπιτελουμένας διὰ φυσικῶν (θερμότης, φῶς) καὶ χημικῶν (ὀξέα, βάσεις, ἀλογόνα) ἐπιδράσεων, ὡς ἄλλωστε δὲν ἐπετεύχθη καὶ ἡ ἐξήγησις συντακτικῶν τινων μεταθέσεων. Ἡ μετατροπὴ τῆς μιᾶς μορφῆς εἰς τὴν ἑτέραν εἰς τὰ cis-trans-ἰσομερῆ τελεῖται εὐκολώτερον ἢ αἱ συντακτικαὶ μεταθέσεις, κατὰ κανόνα δὲ εἰς τὰ παράγωγα τοῦ αἰθυλενίου αἱ trans— μορφαὶ εἶναι σταθερώτεραι τῶν cis—, τηκόμεναι πάντοτε εἰς ὑψηλοτέραν θερμοκρασίαν, οὖσαι δυσδιαλυτώτεραι εἰς τὸ ὕδωρ, ἐνῷ αἱ ἐναντιοστερεομερεῖς μορφαὶ ἔχουν τὴν αὐτὴν σταθερότητα. Περαιτέρω, εἰς τὰ παράγωγα τοῦ αἰθυλενίου ἡ διαφορὰ τῆς ἐκλυομένης κατὰ τὴν καῦσιν θερμότητος ποικίλλει μεταξὺ 5—9 θερμίδων, τῆς μεγαλυτέρας θερμότητος ἀντιστοιχούσης εἰς τὴν cis—μορφὴν (κανὼν τοῦ Stohmann). Δυνάμεθα ἐπομένως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αἱ cis— μορφαὶ εἶναι πλουσιώτεραι εἰς ἐνέργειαν, ὑστεροῦσιν ἐπομένως ὅσον ἀφορᾷ τὴν σταθερότητα τῶν trans— μορφῶν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ φυσιολογικῆς ἀπόψεως παρατηροῦνται διαφοραί τινες, ὡς λ. χ. εἰς τὰ παράγωγα τοῦ ἑξαϋδροβενζυλαμινοκαρβονικοῦ ὀξέος, τινὲς ὑγραὶ cis— ἑνώσεις παρουσιάζουν ναρκωτικὴν ἱκανότητα μὴ ἀναφαινομένην εἰς τὰς trans—, αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς ἀόσμους. Τοιοῦτον εἶδος cis-trans-ἰσομερείας δὲν παρετηρήθη εἰς τὰ παράγωγα τοῦ ἀκετυλενίου, εἰς ἑνώσεις δηλονότι εἰς τὰς ὁποίας ἓν ζεῦγος ἀτόμων ἄνθρακος εἶναι ἡνωμένον διὰ τριπλοῦ δεσμοῦ. Ἐνῷ διὰ τὸν σχηματισμὸν διπλοῦ δεσμοῦ παραδεχόμεθα τὰ δύο τετράεδρα ἡνωμένα διὰ μιᾶς ἀκμῆς, εἰς τὰς μετὰ τριπλοῦ δεσμοῦ ἑνώσεις ταῦτα εἶναι ἡνωμένα διὰ μιᾶς ἕδρας,

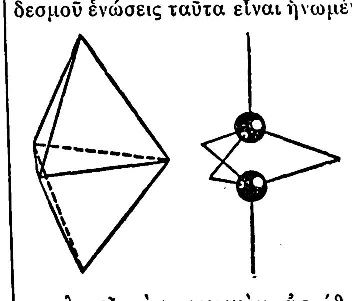

ὁπότε καὶ τὰ ἄτομα τοῦ ἄνθρακος εἶναι πλησιέστερον πρὸς ἄλληλα ἢ εἰς τὸ διπλοῦν δεσμόν, πρὸς δὲ καὶ αἱ μονάδες συγγενείας ἰσχυρότερον κεκαμμέναι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δικαιολογεῖ τὴν σχετικὴν ἀστάθειαν τῶν τοιούτων ἑνώσεων.

Στερεοχημεία κυκλικῶν ἑνώσεων. Πλὴν εἰς τὰς ἑνώσεις μετ' ἀνοικτῆς ἁλύσεως παρατηροῦνται στερεοϊσομερεῖς μορφαὶ καὶ εἰς ἑνώσεις περιεχούσας δακτυλιοειδῶς κεκλεισμένον σύμπλεγμα ἐξ ἀτόμων ἄνθρακος ἢ καὶ παρεντιθεμένων ἀτόμων ἄλλων στοιχείων. Εἰς τὰς τοιαύτας ἑνώσεις δὲν εἶναι δυνατὴ πλέον ἡ ἐλευθέρα στροφὴ τῶν διαφόρων εἰς τὸν δακτύλιον ἀνηκόντων συστημάτων ἄνθρακος περὶ τὸν ἄξονα τὸν ἑνοῦντα δύο γειτονικὰ συστήματα ἄνευ διασπάσεως τοῦ δακτυλίου.

Διὰ τὰς τοιαύτας ἑνώσεις παραδεχόμεθα ὅτι τὰ κέντρα τῶν ἀτόμων τοῦ ἄνθρακος κεῖνται ἐν ἑνὶ ἐπιπέδῳ, ὁπότε αἱ ὁμάδες, αἵτινες ἑνοῦνται πρὸς τὰς μονάδας συγγενείας, τὰς μὴ χρησιμοποιουμένας πρὸς σχηματισμὸν τοῦ δυκτυλίου, εὑρίσκονται εἰς δύο ἐπίπεδα παράλληλα πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ δακτυλίου καὶ δὴ ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὁριζοντίαν θέσιν τοῦ ἐπιπέδου τοῦ δακτυλίου, αἱ ἡμίσειαι εἰς ἐπίπεδον κείμενον ἄνω καὶ αἱ ἕτεραι ἡμίσειαι εἰς ἐπίπεδον κείμενον κάτω αὐτοῦ, καὶ ὅπερ διατυποῦμεν διὰ τῶν σχημάτων:

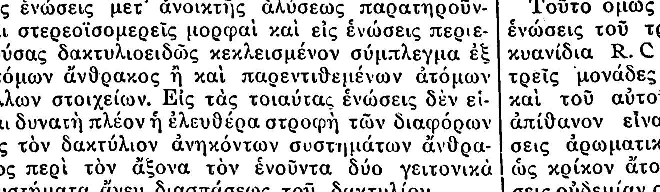

εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁποίων κεῖνται τὰ ἄτομα τοῦ ἄνθρακος. Αἱ δὲ πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω γραμμαὶ παριστοῦν τὰς παρ' ἑκάστου ἀτόμου ἄνθρακος διαθεσίμους μονάδας συγγενείας.

Εἰς τοιαύτας δακτυλιοειδεῖς ἑνώσεις προκύπτουν πάντοτε στερεοϊσομέρειαι εὐθὺς ὡς δύο τοὐλάχιστον τῶν μελῶν τοῦ δακτυλίου κορεννύουν διαφόρως τὰς διαθεσίμους μονάδας συγγενείας, καθ' ὅσον αἱ ὅμοιαι ὁμάδες εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου ἢ εἶναι διανεμημέναι εἰς ἀμφότερα τὰ ἐπίπεδα, τὰ ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ ἐπιπέδου τοῦ δακτυλίου, ὡς π. χ.

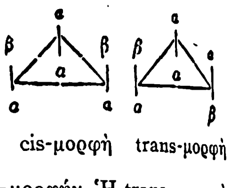

cis-μορφὴ trans-μορφὴ

Αἱ μορφαὶ εἶναι διαστερεομερεῖς πρὸς ἀλλήλας, τὴν τοιαύτην δὲ διαστερεομέρειαν καλοῦμεν cis — trans ἰσομέρειαν, διακρίνομεν δὲ τὰ ἰσομερῆ εἰς cis—μορφὴν καὶ trans—μορφήν. Ἡ trans—μορφὴ τοῦ τριμελοῦς δακτυλίου ἐπὶ πλέον, ὡς μὴ κεκτημένη ἐπίπεδον συμμετρίας, δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰς δύο ἐναντιομόρφους μορφάς:

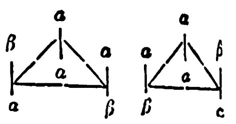

Τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν τετραμελῆ δάκτύλιον, οὗτινος ἀμφότεραι αἱ μορφαὶ κέκτηνται ἐπίπεδον συμμετρίας καὶ ἑπομένως παρασκευάζονται εἰς ἀνενεργοὺς μὴ διασπωμένας μορφάς. Καὶ εἰς τὰς κυκλικὰς ἑνώσεις, τὰς ἐχούσας ἀσύμμετρον ἄτομον ἄνθρακος, παρατηροῦνται ἐναντιοστερεομερεῖς μορφαί, ἑπομένως ὀπτικῶς ἐνεργοὶ μορφαί. Παρατηροῦνται ὅμως τοιαῦται καὶ εἰς ἑνώσεις μὴ περιεχούσας συντακτικῶς ἀσύμμετρον ἄτομον ἄνθρακος. Ἐν τῇ ἑνώσει π. χ.

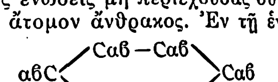

οὐδὲν τῶν ἓξ ἀτόμων ἄνθρακος εἶναι συντακτικῶς ἀσύμμετρον ὑπὸ τὴν συνήθη ἔννοιαν καὶ ὅμως μεταξὺ τῶν ἐν τῷ χώρῳ μορφῶν, ἃς δύναται νὰ προσλάβῃ ἡ ἕνωσις αὕτη, εἶναι δύο, αἵτινες οὐδὲν ἐπίπεδον συμμετρίας κέκτηνται, εὑρίσκονται δὲ πρὸς ἀλλήλας ἐν σχέσει ἐναντιομορφίας, αἱ ἑξῆς:

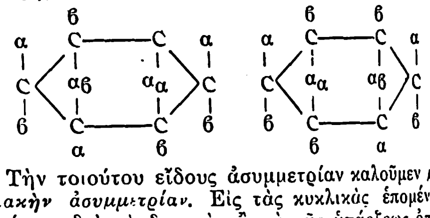

Τὴν τοιούτου εἴδους ἀσυμμετρίαν καλοῦμεν *μοριακὴν ἀσυμμετρίαν*. Εἰς τὰς κυκλικὰς ἑπομένως ἑνώσεις διὰ τὸ δυνατὸν ἢ μὴ τῆς ὑπάρξεως ὀπτικῶν ἀντιπόδων δὲν ἀρκεῖ ἡ ἐξέτασις τοῦ συντακτικοῦ τύπου, καθότι ἡ ἀσύμμετρος κατασκευὴ τοῦ μορίου δὲν καθορίζεται μόνον δι' ὑλικῆς ἢ συντακτικῆς διαφορᾶς τῶν πρὸς ἓν ἄτομον ἄνθρακος ἡνωμένων ὁμάδων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ διαφόρου αὐτοῦ σχήματος.

Στερεοχημεία τοῦ τρισθενοῦς ἀζώτου. *Στερεοχημεία ἑνώσεων μετὰ τοῦ συμπλέγματος* >C : N—. Διὰ τὰς ἑνώσεις τριῶν μονοσθενῶν ῥιζῶν μεθ' ἑνὸς τρισθενοῦς ἀζώτου θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς πιθανὸν ὅτι αἱ τρεῖς αὗται ῥίζαι κεῖνται ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ μετὰ τοῦ κέντρου τοῦ βάρους τοῦ ἀτόμου τοῦ ἀζώτου

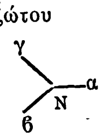

Τοῦτο ὅμως δὲν φαίνεται δυνατὸν δι' ὅλας τὰς ἑνώσεις τοῦ τρισθενοῦς ἀζώτου, ὡς π. χ. διὰ τὰ κυανίδια R.C ⋮ N, δι' ἃ παραδεχόμεθα ὅτι αἱ τρεῖς μονάδες συγγενείας δεσμεύονται ὑπὸ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου ἄνθρακος· ἐπίσης λίαν ἀπίθανον εἶναι καὶ διὰ τὰς ἑτεροκυκλικὰς ἑνώσεις ἀρωματικοῦ χαρακτῆρος, τὰς περιεχούσας ὡς κρίκον ἄτομα ἀζώτου, καθότι αἱ τοιαῦται ἑνώσεις οὐδεμίαν οὐσιώδη ἀλλοίωσιν τῆς σταθερότητος αὐτῆς δεικνύουν ἀπὸ ἑνώσεις ἐχούσας εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἀντὶ τοῦ τρισθενοῦς N≡ τὴν ὁμάδα HC≡, καὶ δι' ἃς μᾶλλον θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ ἐν τῷ χώρῳ σχέσεις ἑνὸς ἀτόμου ἀζώτου εἶναι ὅμοιαι πρὸς τὰς τῆς μεθυλενικῆς ὁμάδος, ἤτοι αἱ κατευθύνσεις τῶν τριῶν διαθεσίμων μονάδων συγγενείας εὑρίσκονται εἰς τρία διάφορα ἐπίπεδα. Τὸ τοιοῦτον οἱ Hantzsch καὶ Werner διετύπωσαν ὡς ἑξῆς: Αἱ τρεῖς μονάδες συγγενείας τοῦ ἀτόμου τοῦ ἀζώτου εἴς τινας ἑνώσεις κατευθύνονται πρὸς τὰς κορυφὰς τετραέδρου (πάντως μὴ κανονικοῦ), οὗτινος τὴν τετάρτην κορυφὴν καταλαμβάνει αὐτὸ τὸ ἄτομον τοῦ ἀζώτου. Ἐὰν φαντασθῶμεν τὸ κέντρον τοῦ βάρους τοῦ ἀτόμου τοῦ ἀζώτου εἰς τὸ κέντρον σφαίρας, τότε εἰς τοιαύτας περιπτώσεις τὰ σημεῖα τῆς ἐνεργείας τῶν τριῶν μονάδων συγγενείας δὲν θὰ εὑρίσκωνται ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, ἀλλὰ ἐπὶ παραλλήλου τινὸς κύκλου.

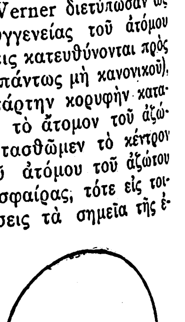

Ὑπολαμβάνοντες περαιτέρω ὅτι τοιαύτη κατανομὴ τῶν μονάδων συγγενείας τοῦ ἀζώτου δύναται νὰ ὑπάρχῃ καὶ εἰς ἑ-

Digitized by Google

νώσεις, αἵτινες περιέχουν τὸ ἄτομον τοῦ ἀζώτου ὡς μέλος ἀνοικτῆς ἁλύσεως οὐχὶ τριπλῶς ἀλλὰ διπλῶς ἡνωμένον πρὸς ἄτομον ἄνθρακος, τότε καταφαίνεται ὅτι ὅλαι αἱ ἐνώσεις τοῦ τύπου $\begin{matrix}X\\Y\end{matrix}\!\!>C{=}N.Z$, εἰς ἃς τὸ X δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ Y, δύνανται νὰ ὑπάρξουν εἰς δύο διαφόρους μορφάς. Τὰς μορφὰς ταύτας δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν διὰ τῶν σχημάτων

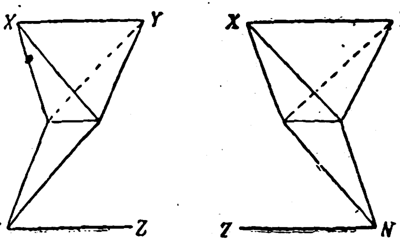

ἢ συντετμημένως διὰ τῶν στερεοχημικῶν τύπων:

```
X—C—Y        X—C—Y
  ||           ||
  N—Z        Z—N
```

Αἱ δύο μορφαὶ δὲν εἶναι ἐναντιοστερεομερεῖς, ἀλλὰ διαστερεομερεῖς, διαφέρουσαι ἀλλήλων ὡς ἡ cis καὶ ἡ trans μορφαὶ τῶν στερεοϊσομερῶν παραγώγων τοῦ αἰθυλενίου. Εἰς τὴν μίαν μορφὴν εὑρίσκεται τὸ πρὸς τὸ ἄζωτον ἡνωμένον Z πλησιέστερον πρὸς τὸ Y, εἰς δὲ τὴν ἄλλην πρὸς τὸ X. Διὰ τὴν ὀνομασίαν τῶν ἰσομερῶν αὐτῶν μορφῶν μεταχειριζόμεθα τὰς προθέσεις *σὺν* καὶ *ἀντί*, οὕτως ὥστε ἡ πρόθεσις ἀποδίδει τὴν ἐν τῷ χώρῳ θέσιν τῆς πρὸς τὸ ἄζωτον ἡνωμένης ῥίζης Z πρὸς ἐκείνην ἐκ τῶν ῥιζῶν X καὶ Y, ἥτις ἀμέσως ἀναφέρεται μετὰ τὴν πρόθεσιν:

```
CH3 — C — C2H5        CH3 — C — C2H5
      ||                    ||
HO — N                      N — OH
```

συν-μεθυλαιθυλοκετοξίμη — ἀντὶ-μεθυλαιθυλοκετοξίμη

καὶ

ἢ ἀντι-αἰθυλομεθυλοκετοξίμη — ἢ συν-αἰθυλομεθυλοκετοξίμη

Ἐὰν δὲ μία τῶν ῥιζῶν X καὶ Y δύναται ν' ἀντιδράσῃ ἐνδομοριακῶς μετὰ τῆς Z, τότε ἀποδίδομεν εἰς τὴν ἰσομερῆ μορφὴν τὴν περιέχουσαν τὰς ἐνδομοριακῶς ἀντιδρώσας ὁμάδας εἰς τὴν γειτονικὴν θέσιν τὸν χαρακτηρισμὸν *σύν*.

Στερεοϊσομέρεια διαζωσωμάτων. Δεδομένου ὅτι αἱ τρεῖς μονάδες συγγενείας τοῦ ἀζώτου κεῖνται ἐπὶ διαφόρων ἐπιπέδων καὶ ἐφ' ὅσον προκύπτει cis — trans ἰσομέρεια εἰς ἐνώσεις τοῦ τύπου >C : C< καὶ > C : N—, λογικὸν θὰ ἦτο νὰ προκύψῃ καὶ τοιαύτη καὶ εἰς ἐνώσεις τοῦ τύπου —N : N—, ὡς

```
α — N        α — N
    ||           ||
β — N            N — β
```

σὺν μορφὴ — ἀντὶ μορφὴ

Πράγματι ὁ Hantzsch παρεσκεύασεν ἐνώσεις τοῦ τύπου Ar. N : N. CN καὶ Ar. N : N. SO3R εἰς ἰσομερεῖς μορφὰς ἀποδιδομένας ὑπὸ τῶν κάτωθι τύπων:

```
R — N        R — N            R — N — Y
    ||           ||               ||
Y — N            N — Y            N
  I              II              III
```

ἐξ ὧν αἱ δύο πρῶται μορφαὶ εἶναι πρὸς ἀλλήλας cis — trans ἰσομερεῖς, ἐνῷ τοὐναντίον ἡ τρίτη συντακτικῶς ἰσομερὴς πρὸς τὰς I καὶ II. Αἱ δύο πρῶται μορφαὶ ἀποδίδουν τὰ σὺν καὶ ἀντὶ διαζωτικὰ ἅλατα, ἡ δὲ τρίτη τὰ ἅλατα τοῦ διαζωνίου. Ἐὰν ἐπὶ τοῦ διαζωνοχλωριδίου, $Ar(N_2)Cl$, ἐπιδράσῃ ἔφυγρον ὀξείδιον τοῦ ἀργύρου, λαμβάνονται ὑδρῖται, οἵτινες κέκτηνται ἰδιότητας ἰσχυρᾶς βάσεως μὲ κατιὸν τὸ $\left[Ar.\underset{|}{N}:N\right]^{\cdot}$ καὶ ἀνιὸν τὸ OH'. Ἐὰν ὅμως εἰς τὸ διάλυμα προστεθῇ ἀλκαλίρρυμμα, ἰσομερίζεται ὁ ὑδρίτης πρὸς ἀσθενὲς ὀξὺ

$$\left[Ar.\underset{|}{N}:N\right]^{\cdot} + OH' \underset{HCl}{\overset{NaOH}{\rightleftarrows}} \left[Ar.\,N:N.\,\underset{|}{O}\right]' + H^{\cdot}$$

σχηματίζον μετὰ μετάλλων ἅλατα, τὰ διαζωτικά, ἀσταθῆ μέν, ἀλλὰ τῶν ὁποίων κατωρθώθη ἡ ἀπομόνωσις, μετατρεπόμενα εὐκόλως εἰς τὰ σταθερώτερα στερεοϊσομερῆ σώματα, τὰ ἰσοδιαζωτικά.

Τὴν στερεοϊσομέρειαν ταύτην παριστῶμεν κατὰ Werner ὡς ἑξῆς:

```
 Ar—N                   Ar—N
    ||        καὶ           ||
 KO—N                       N—OK
```

σὺν μορφὴ, κανονικὸν ἢ ἀσταθὲς ἅλας — ἀντὶ μορφὴ, σταθερὸν ἅλας

Στερεοχημεία πεντασθενοῦς ἀζώτου. Εἰς τὰς ἐνώσεις τοῦ πεντασθενοῦς ἀζώτου ὁ εἷς τῶν ὑποκαταστατῶν εὑρίσκεται εἰς ἰδιάζουσαν ἀπέναντι τῶν ἄλλων θέσιν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς εἰς ἰόντα διασπάσεως τῶν ἁλάτων τοῦ ἀμμωνίου.

Στερεοχημεία τῶν ἁλάτων τοῦ ἀμμωνίου. Διάφοροι θεωρίαι διετυπώθησαν διὰ τὴν ἐν τῷ χώρῳ κατάταξιν τῶν πέντε στοιχείων ἢ ὁμάδων τῶν ἡνωμένων μετὰ τοῦ ἀζώτου, ὡς π. χ. ὑπὸ τοῦ Willgerodt, τῶν Busch καὶ Marsh, τοῦ van't Hoff καὶ τοῦ Bischoff, πᾶσαι ὅμως αὗται δὲν ἀνταποκρίνονται πλήρως πρὸς τὰ πράγματα. Πληρέστερον ἐξηγεῖ ταῦτα ἡ θεωρία τοῦ Werner, καθ' ἣν αἱ τέσσαρες ὁμάδες, αἵτινες μετὰ τοῦ ἀζώτου ἀποτελοῦν τὸ θετικῶς φορτισμένον ἰὸν τοῦ ἀμμωνίου, εἶναι διανεμημέναι εἰς τὰς κορυφὰς τετραέδρου, τοῦ ὁποίου τὸ κέντρον κατέχει τὸ ἄτομον τοῦ ἀζώτου, ἡ δὲ πέμπτη ὁμάς, ἡ ῥίζα τοῦ ὀξέος μὲ ἀντίθετον ἠλεκτρικὸν φορτίον, κατέχει θέσιν ἔξω τοῦ χώρου τοῦ τετραέδρου, μὴ δυναμένην νὰ καθορισθῇ ἀκριβῶς.

Ἡ θεωρία τοῦ τετραέδρου ἀπαιτεῖ, ὡς καὶ εἰς τὸ μόριον τοῦ μεθανίου, ὅπως ἰόντα τοῦ ἀμμωνίου εἰς ἃ τὸ ἄζωτον εἶναι ἡνωμένον μὲ τέσσαρας διαφόρους ὁμάδας, ὑπάρχουν εἰς δύο ἐναντιομόρφους μορφάς, τὰς

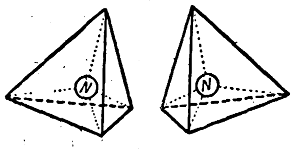

αἱ ὁποῖαι, ὡς ἀσυμμέτρως κατεσκευασμέναι, στρέφουν τὸ ἐπίπεδον τοῦ πεπολωμένου φωτὸς κατὰ τὸ αὐτὸ ποσὸν δεξιὰ καὶ ἀριστερά.

Πράγματι κατωρθώθη ἡ ἐνεργοποίησις ἐνώσεων τοῦ τύπου [Ναβγδ] x. Οὕτω π.χ. ὑπὸ τοῦ Pope ἐλήφθη τὸ μεθυλο-αλλυλο-βενζυλο-φαινυλο-αμμωνιο-ἰωδίδιον εἰς δύο ἐναντιοστερεομερεῖς μορφάς.

Κατὰ τὴν παρασκευὴν τῆς ἐλευθέρας βάσεως, ὡς καὶ κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἐνεργοῦ κατιόντος εἰς συμπλόκους ἐνώσεις, παραμένει ἡ ὀπτικὴ ἐνέργεια τῆς ἀσυμμέτρου ῥίζης τοῦ ἀμμωνίου.

Στερεοχημεία τῶν ὑπολοίπων στοιχείων. *Ἀριθμὸς συντεταγμένων.* Ἐὰν εἰς τὰς ἐνώσεις τοῦ τύπου ZR_x (ὅπου R=στοιχεῖα ἢ ὁμάδες, αἱ αὐταὶ ἢ διάφοροι) ἀριθμός τις τῶν x τούτων στοιχείων ἢ ὁμάδων εὑρίσκεται ὑπὸ μορφὴν ἰόντων, ἡ ἀναζήτησις τῆς ἐν τῷ χώρῳ κατατάξεως περιορίζεται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν μὴ ἰονιζομένων στοιχείων ἢ ὁμάδων περὶ τὸ κεντρικὸν ἄτομον Z τῶν ἀποτελούντων μετὰ τοῦ κεντρικοῦ τούτου ἀτόμου σύμπλοκον ἰὸν μὲ ἀντίθετον ἠλεκτρικὸν φορτίον. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν μὴ ἰονιζομένων στοιχείων ἢ ῥιζῶν τῶν ἡνωμένων μετὰ τοῦ κεντρικοῦ ἀτόμου πρὸς σύμπλοκον ἰὸν καλεῖται κατὰ τὸν Werner *ἀριθμὸς συντάξεως* (Koordinationszahl).

Ἐκ παρατηρήσεων γενομένων εἰς πλῆθος συμπλόκων ἀνοργάνων ἐνώσεων ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ μέγιστος ἀριθμὸς τῶν στοιχείων ἢ ὁμάδων τῶν ἡνωμένων πρὸς τὸ κεντρικὸν ἄτομον, εἶναι συνήθως ἕξ, σπανιώτερον τέσσαρα ἢ τρία καὶ εἰς ἐλαχίστας περιπτώσεις ἕν, δύο, ὀκτὼ ἢ δώδεκα· δηλαδὴ συνηθέστεροι εἶναι ἀριθμοὶ τοιοῦτοι, οἵτινες νὰ ἐπιτρέπουν τὴν συμμετρικὴν ἐν τῷ χώρῳ περὶ τὸ κεντρικὸν ἄτομον κατάταξιν τῶν στοιχείων ἢ ὁμάδων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁμάδων τῶν ἡνωμένων μετὰ τοῦ κεντρικοῦ ἀτόμου εἶναι εἰς πλείστας ἐνώσεις μεγαλύτερος τοῦ σθένους τοῦ ἀτόμου τούτου.

Ἀριθμὸς συντάξεως τρία. Τὰ τρισθενῶς συντεταγμένα κεντρικὰ ἄτομα, ἤτοι τὰ ἡνωμένα μετὰ τριῶν ὁμάδων μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ὑπὸ μορφὴν ἰόντων εὑρισκομένων, ὅσα ἔχουν εἰς τὰς συμπλόκους αὐτῶν ἐνώσεις στερεοχημικῶς ἐξετασθῆ, ἀνήκουν εἰς τὴν ἕκτην ὁμάδα τοῦ περιοδικοῦ συστήματος, εἶναι δηλαδὴ τὰ O, S, Se, Te. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα, ὅταν συμπεριφέρωνται ὡς δισθενῆ, εἶναι ἀκορέστως συντεταγμένα καὶ αἱ ὑδρογονοῦχοι ἢ μετ' ἀλκαλίων ἐνώσεις αὐτῶν σχηματίζουν ἐνώσεις διὰ προσθήκης. Ἐκ διαφόρων παρατηρήσεων συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ εἰς τὸ δισθενὲς ὀξυγόνον αἱ δύο μονάδες συγγενείας σχηματίζουν γωνίαν 110° περίπου.

Διὰ τὰς πολυπλόκους τῶν τοιούτων στοιχείων ἐνώσεις, ὡς π. χ. εἰς τὸ ὑδρατωθὲν HCl, ἡ πιθανωτέρα ἐν τῷ χώρῳ κατάταξις εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν τὸ κεντρικὸν ἄτομον τοῦ ὀξυγόνου σχηματίζει μὲ τὰ τρία ὑδρογόνα τριγωνικὴν πυραμίδα,

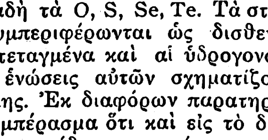

Cl

ὅτε καὶ ἡ γωνία μεταξὺ τῶν δύο H καὶ τοῦ O παραμένει ἡ αὐτή, ὡς καὶ εἰς τὸ δισθενὲς O, δηλαδὴ 110°. Τὸ ὅτι τοιοῦτόν τι συμβαίνει ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐνώσεις περιέχουσαι ὡς κεντρικὸν ἄτομον S ἢ Se τοῦ τύπου $\left[\begin{matrix}R_1\\R_2\end{matrix}\!>Z-R_3\right]$, ὅπου Z =S ἢ Se, κατωρθώθη νὰ διασπασθοῦν εἰς τοὺς ὀπτικῶς ἀντίποδας.

Ἀριθμὸς συντάξεως τέσσαρα. Εἰς τὸν ἄνθρακα, οὗτινος τὸ σθένος συμπίπτει μὲ τὸν ἀριθμὸν συντεταγμένων, αἱ τέσσαρες ὁμάδες ἢ στοιχεῖα κεῖνται εἰς κορυφὰς ἑνὸς τετραέδρου. Τὸ τοιοῦτον κατόπιν ἐπισταμένων μελετῶν ἀπεδείχθη ὅτι ἰσχύει καὶ εἰς τὴν σειρὰν ταύτην, προκειμένου καὶ περὶ ἄλλων στοιχείων ὡς κεντρικῶν ἀτόμων. Πράγματι κατωρθώθη ἡ διάσπασις εἰς τὰ ὀπτικῶς ἰσομερῆ τῶν ἐνώσεων τοῦ τύπου Ζαβγδ, τοῦ κεντρικοῦ ἀτόμου ὄντος πυριτίου, τὸ αὐτὸ δὲ ἐπεβεβαιώθη καὶ εἰς τὰς ἐνώσεις τοῦ κασσιτέρου τοῦ τύπου $(R_1R_2R_3{-}Sn{-}X)$, ἔνθα X εἶναι ἀλογόνον, ὄχι ὅμως ὑπὸ μορφὴν ἰόντος.

Δυσκολίας παρουσίασεν ἡ διάσπασις εἰς τὰ ὀπτικῶς ἰσομερῆ τῶν ἐνώσεων τοῦ τύπου

$$\left[\begin{matrix}R_1\\R_2\end{matrix}\!>Z<\!\begin{matrix}R_3\\R_4\end{matrix}\right]X$$

εἴτε λόγῳ τοῦ δυσκόλου τεχνικοῦ χωρισμοῦ τῶν ἰσομερῶν (Si), εἴτε λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ ὀπτικῶς ἐνεργοὶ μορφαὶ εὐκόλως μετατρέπονται εἰς τὰς ῥακεμικὰς (Sn). Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἅλατα τοῦ ἀμμωνίου, δι' ἃ παρεδέχθημεν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ τετραέδρου, τὰ ἅλατα τοῦ φωσφωνίου καὶ τοῦ ἀρσωνίου εἶναι ἀτελῶς ἐξηρευνημένα, διὰ δὲ τὰ τελευταῖα στοιχεῖα τῆς πέμπτης σειρᾶς τοῦ περιοδικοῦ συστήματος δὲν ἔχομεν εἰσέτι ἀξίας λόγου στερεοχημικὰς γνώσεις. Μοναδικὴ ἕνωσις ἀνάλογος τῶν ὀπτικῶς ἐνεργῶν ἀμμωνιακῶν ἁλάτων εἶναι τὸ μεθυλο-βενζυλο-φαινυλο-α-ναφθυλο-ἀρσώνιο-ἰωδίδιον.

$$\left[\begin{matrix}CH_3\\C_6H_5\end{matrix}\!>As<\!\begin{matrix}CH_2C_6H_5\\C_{10}H_7\end{matrix}\right]3$$

Ἡ ἐνεργοποίησις τῶν ἐνώσεων τοῦ τύπου (Ζαβγδ)x ἀποκλείει τὴν ἐπίπεδον διάταξιν τῶν στοιχείων, ἀφήνει ὅμως τόσον τὴν τετραεδρικὴν ὅσον καὶ τὴν πυραμιδικὴν κατάταξιν ἐξ ἴσου πιθανάς.

Κατωρθώθη νὰ ληφθοῦν ἐνώσεις ὀπτικῶς ἐνεργοί, περιέχουσαι ὡς κεντρικὸν ἄτομον, μὲ ἀριθμὸν συντάξεως τέσσαρα, τὰ ἑξῆς στοιχεῖα: Be, B, C, N, Si, P, Cu, Zn, As καὶ Sn. Διὰ τὰ πλεῖστα τῶν στοιχείων τούτων ὁ ἀριθμὸς συντάξεως τέσσαρα δὲν εἶναι ὁ μέγιστος.

Εἰς τὴν σειρὰν ὅμως τοῦ τύπου $Z\alpha_2\beta_2$ ὑπάρχουν δύο στερεοϊσομερεῖς μορφαί, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν τετραεδρικὴν θεωρίαν, ἀλλὰ προϋποθέτει εἰς ὡρισμένα τετρασθενῶς ἡνωμένα κεντρικὰ ἄτομα ἐπίπεδον διάταξιν. Εἰς τὰς τοιαύτας ἐνώσεις ὑποθέτομεν ὅτι αἱ τέσσαρες ὁμάδες κεῖνται εἰς τὰς γωνίας τετραγώνου, ὅτε αἱ στερεοϊσομερεῖς ἐνώσεις ἀποδίδονται διὰ τῶν τύπων

$$\begin{matrix}\alpha\\\alpha\end{matrix}\!>Z<\!\begin{matrix}\beta\\\beta\end{matrix} \quad καὶ \quad \begin{matrix}\alpha\\\beta\end{matrix}\!>Z<\!\begin{matrix}\beta\\\alpha\end{matrix}$$

ἐχόντων ὁμοιότητας μὲ τὰς ἐκ τοῦ αἰθυλενίου προερχομένας ἐνώσεις:

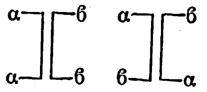

Καὶ ὡς cis μὲν μορφὴ χαρακτηρίζεται ἡ ἔχουσα ἐπίπεδον συμμετρίας, trans δὲ ἡ ἔχουσα κέντρον συμμετρίας. Αἱ cis μορφαὶ εἶναι ἀσταθέστεραι, μεταβαλλόμεναι ὑπὸ ἔκλυσιν θερμότητος πρὸς trans, αἵτινες εἶναι σταθερώτεραι. Αἱ cis ἐνώσεις παρουσιάζουν πάντοτε βαθύτερον χρωματισμὸν τῶν ἀντιστοίχων trans, κρυσταλλοῦνται διαφόρως καὶ εἶναι μᾶλλον εὐδιάλυτοι. Ὅπως καὶ εἰς συγγενεῖς ἐνώσεις τοῦ αἰθυλενίου, αἱ ἀσταθέστεραι cis— μορφαὶ τήκονται χαμηλότερον. Εἰς ἐνώσεις, εἰς ἃς τὸ κεντρικὸν ἄτομον ἀποτελεῖ μέλος δακτυλίου, παρουσιάζεται πάλιν ἡ τετραεδρικὴ κατανομὴ τῶν ὁμάδων περὶ τὸ ἄτομον τοῦτο.

Ἀριθμὸς συντάξεως ἕξ. Δυναταὶ διατάξεις τῶν ἓξ στοιχείων ἢ ὁμάδων ἐν τῷ συμπλέγματι ZR_6 εἶναι τὸ τριεδρικὸν πρῖσμα, τὸ ἐπίπεδον ἑξάγωνον, ἡ εἰδικὴ περίπτωσις τῆς ἑξαγωνικῆς πυραμίδος καὶ τὸ ὀκτάεδρον. Ἐὰν καὶ εἰς τοὺς τέσσαρας αὐτοὺς τύπους $Z\alpha_6$ ἀντικατασταθῇ μία ὁμὰς α δι' ἄλλης β, προκύπτει ἕνωσις τοῦ τύπου $Z\alpha_5\beta$, ἥτις

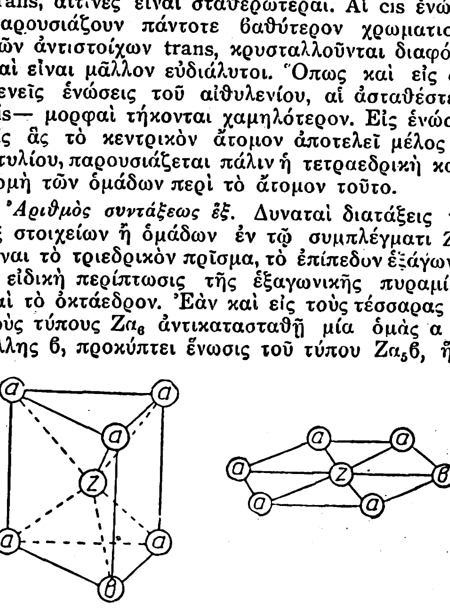

πρέπει νὰ ἀπαντᾷ εἰς μίαν μορφήν. Τὸ τοιοῦτον δικαιολογοῦν καὶ οἱ τέσσαρες τύποι. Εἰς τὰ ἑνώσεις τοῦ τύπου Za_4b_2 οἱ ἐκ τοῦ πρίσματος καὶ τοῦ ἑξαγώνου τύποι δίδουν τρία ἰσομερῆ, ἐνῷ ἐκ τοῦ ὀκταέδρου δύο μόνον. Πράγματι δὲ δύο ἰσομερῆ παρετηρήθησαν, τὰ

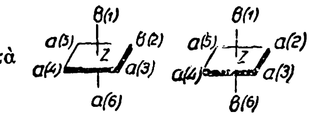

Ἡ θέσις 1,2 λογίζεται ὡς cis—, ἡ δὲ 1,6 ὡς trans.

Ἐπίσης ἑνώσεις τοῦ τύπου Za_3b_3 ἀπαντοῦν εἰς δύο μορφάς.

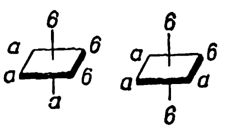

Ἡ ὑπὸ τοῦ Werner διατυπωθεῖσα ὀκταεδρικὴ ἐν τῷ χώρῳ κατανομὴ τῶν ὁμάδων ἐπεβεβαιώθη δι' ἐρευνῶν διὰ τῶν ἀκτίνων Röntgen. Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν τὸ σύμπλοκον ἰὸν εἶναι ἀνιὸν ἢ κατιόν, κατέχουν αἱ ὁμάδες εἰς τὰ ἅλατα $(PtCl_6)K_2$, $(PdBr_6)Rb_2$ καὶ $[Ni(NH_3)_6]Cl_2$ τὰς κορυφὰς ἑνὸς ὀκταέδρου, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ κεντρικὸν ἄτομον τὸ ἔχον ἀριθμὸν συντεταγμένων ἕξ. Τὰ δὲ K, Rb, Cl, ὑπὸ μορφὴν ἰόντος ἡνωμένα μετὰ τοῦ πολυπλόκου ἰόντος, κατέχουν ἰδιαιτέραν θέσιν ἐκτὸς τοῦ χώρου τούτου.

Κατὰ Werner εἶναι ἐπὶ πλέον δυνατὴ καὶ ἰσομέρεια ἰονισμοῦ, καθ' ἣν ὡς ἰόντα ἐμφανίζονται διάφοροι ἑκάστοτε ῥίζαι, αἵτινες οὕτω θὰ κεῖνται ὁτὲ μὲν ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ ὀκταέδρου, ὁτὲ δὲ ἐκτός. Οὕτω π. χ. ἡ ἕνωσις τοῦ τύπου:

$$Co(H_2N.CH_2CH_2.NH_2)_2(Cl)(NO_2)(SCN)$$

εἶναι δυνατὴ εἰς τὰς ἑξῆς μορφάς

$$\left[\begin{matrix}O_2N \\ Cl\end{matrix}\!\!>\!Coen_2\right]SCN \quad \left[\begin{matrix}O_2N \\ NCS\end{matrix}\!\!>\!Coen_2\right]Cl$$

$$\left[\begin{matrix}NCS \\ Cl\end{matrix}\!\!>\!oen_2\right]NO_2$$

(ἔνθα $en=H_2N.CH_2.CH_2.NH_2$)

ὧν ἑκάστη εἶναι δυνατὴ εἰς cis καὶ trans μορφήν, αἱ ἓξ δ' αὗται μορφαὶ εἶναι διαφόρως χρωματισμέναι. Γενικῶς εἰς τὰς cis—trans ἰσομερεῖς ἑνώσεις τοῦ τύπου $[Me\ a_4\ b_2]$ (ἔνθα Me=μέταλλον) παρατηρεῖται ὅτι αἱ cis μορφαὶ περιέχουν μεῖζον ποσὸν ἐνεργείας καὶ κέκτηνται μείζονα διαλυτότητα καὶ ἐντονώτερον χρῶμα τῶν trans. Ἐκ τοῦ κοβαλτίου εἶναι γνωσταὶ πλεῖσται ὅσαι ἑνώσεις ἀντιστοιχοῦσαι κυρίως εἰς τοὺς τύπους $[Co\ a_4\ b_2]$ καὶ $[Co\ a_4\ b\ \gamma]$ καὶ ὀλιγώτερον τοῦ τύπου $[Co\ a_3\ b_3]$. Εἰς τὰς ἑνώσεις μετὰ κεντρικοῦ ἀτόμου ἑξασθενῶς συντεταγμένου παρατηρεῖται μία τάσις ἀπορροφήσεως καὶ τῶν ὑπὸ μορφὴν ἰόντων ἡνωμένων στοιχείων ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ πολυπλόκου ἰόντος, π. χ. ἡ ἕνωσις τοῦ τύπου $[Cr(NH_3)_6]Cl_3$ μετατρέπεται εἰς τὴν ἕνωσιν τοῦ τύπου

$$[Cr(NH_3)_5Cl]Cl_2.$$

Διὰ τῆς θεωρίας τοῦ ὀκταέδρου κατωρθώθη ἐπίσης ἡ ἐξήγησις τῆς διασπάσεως ὡρισμένων cis—μορφῶν εἰς δύο ἐναντιομόρφους. Οὕτω π. χ. προκειμένου περὶ ἑνώσεων τοῦ τύπου $en_2\ Co\ a_2$ (π. χ. τῶν $[en_2\ Co\ Cl_2]\ x$ καὶ $[en_2\ Co\ (NO_2)_2]\ x$, ἔνθα $en=H_2N.CH_2.CH_2.NH_2$), δι' ἃς ἡ θεωρία προβλέπει δύο cis— καὶ μίαν μὴ διασπωμένην trans— μορφήν:

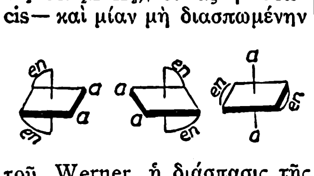

κατωρθώθη ὑπὸ τοῦ Werner ἡ διάσπασις τῆς cis— εἰς τὰς δύο ἐναντιομόρφους, ἐνῷ ἡ trans— παραμένει ἀδιάσπαστος. Ἡ διάσπασις δὲ τῆς cis— μορφῆς παρουσιάζει τοῦτο τὸ ἐνδιαφέρον, ὅτι φορεὺς τῆς ἀσυμμετρίας δὲν εἶναι τὸ κεντρικὸν ἄτομον, ἀλλ' ὅτι ἡ ὀπτικὴ ἐνέργεια ὀφείλεται εἰς αὐτὴν τὴν κατασκευὴν τοῦ πολυπλόκου συμπλέγματος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὠνόμασεν ὁ Werner *μοριακὴν ἀσυμμετρίαν πρώτου εἴδους*.

Ἀλλὰ καὶ εἰς ἑνώσεις τοῦ τύπου MeA_3, ὅπου A τρεῖς ὅμοιαι δισθενεῖς ὁμάδες ἡνωμέναι πρὸς τὸ κεντρικὸν ἄτομον, κατωρθώθη ἡ διάσπασις εἰς ὀπτικῶς ἀντίποδας μορφάς, ὡς ὑπὸ τοῦ Werner εἰς τὰ ἅλατα τοῦ τρι-αἰθυλενοδιαμινοκοβαλτίου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, δηλαδὴ τοῦ ὅτι ὅμοιαι ὁμάδες, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀσυμμέτρως κατανεμημέναι περὶ τὸ κεντρικὸν ἄτομον, κατασκευάζουν ὀπτικῶς ἐνεργὸν μόριον, ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Werner *μοριακὴ ἀσυμμετρία δευτέρου εἴδους*.

Παρεσκευάσθησαν ἐπίσης ὀπτικῶς ἐνεργοὶ μορφαὶ περιέχουσαι ὡς κεντρικὸν ἄτομον μετὰ ἀριθμοῦ συντάξεως ἓξ ἓν ἐκ τῶν ἑξῆς μετάλλων: Fe, Al, Cr, Co, Ru, Rh, Ir, Pt καὶ As. Ἡ παρασκευὴ πολυπλόκων ἑνώσεων ὀπτικῶς ἐνεργῶν μὲ κεντρικὸν ἄτομον ἑξασθενῶς συντεταγμένον ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ σχηματισμοῦ διαστερεομερῶν ἁλάτων μὲ ὀπτικῶς ἐνεργὰ ὀξέα ἢ βάσεις καὶ χωρισμοῦ τούτων διὰ κλασματικῆς κρυσταλλώσεως, ἀκριβῶς ὅπως γίνεται ἡ διάσπασις εἰς ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφὰς τῶν ἑνώσεων τοῦ ἄνθρακος.

Εἴς τινας ἑνώσεις εἰς τὸ πολύπλοκον ἰὸν ὑπάρχουν δύο κεντρικὰ ἄτομα τὰ αὐτὰ ἢ διάφορα. Καὶ ἐὰν μὲν εἶναι διάφορα, ἑνοῦνται ἀπ' εὐθείας πρὸς ἄλληλα, ἐὰν δ' εἶναι τὰ αὐτά, ἡ σύνδεσις γίνεται τῇ μεσολαβήσει ἑνός, δύο ἢ τριῶν ἄλλων ἀτόμων ἐν εἴδει γεφύρας, ὡς π. χ.

$H_3N \cdots BF_3$ ἢ $Co \cdots N \cdots Co$

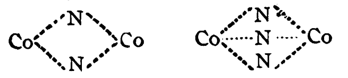

Ἀριθμὸς συντάξεως ὀκτὼ καὶ δώδεκα. Ἑνώσεις περιέχουσαι κεντρικὸν ἄτομον ὀκτασθενῶς συντεταγμένον εἶναι ὀλίγαι, ὡς π. χ. τὸ OsF_8, περιέχον πιθανῶς τὰ ὀκτὼ ἄτομα τοῦ μορίου εἰς τὰς κορυφὰς κύβου, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ ὄσμιον. Περαιτέρω αἱ

$$[Sr(NH_3)_8]Cl_2,\ [Ba(NH_3)_8]Cl_2 \text{ κτλ.}$$

Εἰς τὰς περιεχούσας δεκασθενῶς συντεταγμένον κεντρικὸν ἄτομον ἑνώσεις, ἐλαχίστας ἄλλωστε, συγκαταλέγονται τὰ κράματα τοῦ ὑδραργύρου καὶ ἄλλων βαρέων μετάλλων μετ' ἀλκαλίων καὶ ἀλκαλικῶν γαιῶν, π. χ. KHg_{12}, $RbHg_{12}$, $CsHg_{12}$, $SrHg_{12}$, $BaHg_{13}$, $NaZn_{12}$, KZn_{12}. Ἐπίσης δωδεκασθενῆ κεντρικὰ ἄτομα θεωροῦνται τὰ ἄτομα ὡρισμένων ἁλάτων περιεχόντων δώδεκα μόρια ὕδατος, ὡς π. χ. $[Mg(OH_2)_{12}]Cl_2$ καὶ $[Al(OH_2)_{12}](SO_4)_3Me$, ἐνῷ κατὰ Werner τὸ κεντρικὸν ἄτομον εἶναι ἑξασθενῶς συντεταγμένον, ἡνωμένον πρὸς ἓξ διπλᾶ μόρια ὕδατος $(H_2O)_2$. Εἶναι πιθανὸν αἱ δώδεκα ὁμάδες νὰ κεῖνται εἰς τὰς κορυφὰς εἰκοσαέδρου.

Γ. Θ. ΜΑΤΘΑΙΟΠΟΥΛΟΣ

στερεοχρωμία (ἡ)· ἡ στερέωσις τῶν χρωμάτων τῶν τοιχογραφιῶν καὶ ἐν γένει τῶν ζωγραφικῶν ἔργων.

— *[Τεχν.]* Ἡ *στερεοχρωμία* τῶν τοιχογραφιῶν γίνεται διὰ ψεκασμῶν διαλύσεως πυριτικοῦ καλίου ἢ διὰ τῆς ἐπαλείψεως μείγματος κηρωδῶν οὐσιῶν καὶ τερεβινθελαίου καὶ κατόπιν διὰ τῆς ἐξατμήσεως τοῦ τερεβινθελαίου διὰ θερμάνσεως. Μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν τοῦ μείγματος ἡ τοιχογραφία τρίβεται διὰ μαλακῆς ψήκτρας καὶ μαλλίνου ὑφάσματος. Στερεοχρωμία ἐπιτυγχάνεται ἐπίσης εἰς τὰς τοιχογραφίας, ἰδίως τὰς διὰ κολλωδῶν χρωμάτων (tempera) δι' ἐπαλείψεως διαλύσεως σάπωνος καὶ μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν στιλβώσεως διὰ ψήκτρας καὶ μαλλίνου ὑφάσματος. Ἡ στερεοχρωμία ἀρχαίων εἰκόνων ἐγκαύστων ἐπὶ μαρμάρου (γραπταὶ στῆλαι τῶν Παγασῶν ἐν μουσείῳ τοῦ Βόλου κ.ἄ.), αἵτινες ἐκ τοῦ χρόνου ἀπολεπίζονται, γίνεται διὰ ψεκασμοῦ ἰαπωνικοῦ βαλσάμου (Baume de Japon), διαλύσεως πυριτικῆς, ἡ ὁποία, εἰσχωροῦσα εἰς τοὺς πόρους τοῦ μαρμάρου, συγκρατεῖ τὰ χρώματα χωρὶς νὰ τὰ ἀλλοιώσῃ. Στερεοχρωμία τῶν δι' ἄνθρακος καὶ κρητιδοχρωμάτων σχεδίων καὶ ἰχνογραφημάτων γίνεται διὰ ψεκασμῶν διαλύσεως ρητίνης ἐντὸς οἰνοπνεύματος.

Σ. Ξ.

στερεύω· δημοτ., σταματῶ τὴν ῥοήν, δὲν ῥέω πλέον: «στερέψαν οἱ βρύσες», — τὰ πηγάδια», «τὸ καλοκαίρι στερεύουν τὰ ῥέματα».

στερεῶ (—όω)· καθιστῶ τι στερεόν, ἰσχυρόν, σταθερόν, στερεώνω· || καθιστῶ τι πάγιον, ἐξασφαλίζω, μονιμοποιῶ: «ἐστερεώθη εἰς τὴν θέσιν του».

στερέωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ στερεώνω· || ὁ οὐρανός, τὸ ἀχανὲς εἰς ὃ εὑρίσκονται τὰ οὐράνια σώματα.

στερεωμένος, —η, —ο, κοιν. *στεριωμένος*· ἀσφαλής, ἀκλόνητος, συνηθ. ἐπὶ εὐχῆς πρὸς νεονύμφους: «καλορρίζικοι στεριωμένοι».

στερέωσις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ γίνῃ τι στερεόν, κοιν. *στερέωμα*.

—**στερέωσις φωτοτύπου** (κοιν. *φιξάρισμα*, fixage, fixieren) *[Φωτογρ.]*. Εἶναι ἡ ἐργασία, δι' ἧς τὰ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν παρουσιασθέντα ἐπὶ τῆς πλακὸς ἢ ἐπὶ τοῦ χάρτου φωτογραφήματα καθίστανται μόνιμα, μὴ ἀλλοιούμενα πλέον διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ φωτός. Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία, διότι ἐπὶ τῶν φωτογραφικῶν πλακῶν ἢ χαρτῶν παραμένουν φωτοπαθεῖς οὐσίαι, ὧν ἡ ἀπομάκρυνσις εἶναι ἐπιβεβλημένη. Ὡς τοιοῦτον λουτρὸν στερεωτικόν, ἱκανὸν νὰ ἀπομακρύνῃ τὰς φωτοπαθεῖς ἑνώσεις τοῦ ἀργύρου, ἐνδείκνυται διάλυμα 20—25 % ὑποθειώδους νατρίου. Τὸ λουτρὸν τοῦτο ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ διαλύῃ τὴν ὑπολειφθεῖσαν ποσότητα βρωμιούχου ἀργύρου, χωρὶς νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ἀναχθέντος μεταλλικοῦ ἀργύρου. Προτιμότερον τοῦ συνήθους τούτου ἐμφανιστικοῦ διαλύματος εἶναι τὸ ὄξινον διάλυμα, ὅπερ ἐνέχει διοξείδιον τοῦ θείου. Τὸ ὄξινον διάλυμα παραμένει ἐπὶ μακρὸν διαυγὲς καὶ ἄχροον, δρᾷ διαυγαστικῶς ἐπὶ τῶν φωτογραφημάτων, καθιστῶν συγχρόνως τὴν ζελατίνην τῆς πλακὸς ἀνθεκτικὴν εἰς τὰς περαιτέρω ἐπεξεργασίας. Ὄξινον διάλυμα παρασκευάζεται ὡς ἑξῆς: 50 γρ. κρυσταλλικοῦ θειώδους νατρίου διαλύονται εἰς 800 κ. ἑκ. ὕδατος καὶ ἀκολούθως προστίθενται 6 κ. ἑκ. πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος καὶ τέλος 200 γρ. ὑποθειώδους νατρίου. Τὸ στερεωτικὸν διάλυμα δέον νὰ χρησιμοποιῆται εἰς θερμοκρασίαν 18—20°. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω στερεωτικῶν διαλυμάτων, ἅτινα δρῶσι βραδέως, φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἅλατα διὰ τὴν παρασκευὴν ταχείας δράσεως στερεωτικῶν λουτρῶν. Τοιοῦτον σκεύασμα εἶναι π. χ. τὸ Schnellfixiersalz τῆς Agfa. Ἀνάλογον σκεύασμα λαμβάνεται διὰ τῆς ἀκολούθου συνταγῆς: 1) ὕδατος 500 κ. ἑκ., ὑποθειώδους νατρίου 250 γρ. 2) ὕδατος 400 κ. ἑκ., χλωριούχου ἀμμωνίου 100 γρ. 3) ὕδατος 100 κ. ἑκ., πυροθειώδους (μεταδιθειώδους) καλίου 25 γρ. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν ἁλάτων μείγνυνται τὰ τρία διαλύματα πρὸς χρῆσιν. Εἰς τὸ λουτρὸν τοῦτο φέρεται ἡ πλὰξ ἀφοῦ προηγουμένως, μετὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἐκ τοῦ ἐμφανιστικοῦ λουτροῦ, ἐκπλυθῇ καλῶς ἐπὶ ἓν λεπτόν. Εἰς τὸ στερεωτικὸν λουτρὸν ἐμβαπτίζεται ἡ πλάξ, μὲ τὸ ἐπίστρωμά της πρὸς τὰ ἄνω, παραμένει δὲ εἰς τὸ λουτρὸν 10' περίπου, ἀνακινουμένης ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τῆς λεκάνης τοῦ λουτροῦ. Κατὰ τὴν στερέωσιν δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ὅτι στερεωτικὸν λουτρόν, εἰς ὃ ἀνεμείχθησαν σταγόνες ἐμφανιστικοῦ διαλύματος, δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιῆται.

Κ. Γ. Μ.

στερεωτὴς (ὁ)· ὁ καθιστῶν τι στερεόν.

— *[Μικροβ.]* Βλ. λ. *εὐαισθητοποιὸς οὐσία*.

στερεωτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ συντελῶν εἰς τὴν στερέωσιν.

στέρημα (τό)· ὅ,τι στερεῖταί τις, δὲν ἔχει.

Στέρης, Γεώργιος. Σύγχρονος Ἕλλην ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1896. Ἐσπούδασεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, προσοικειωθεὶς τὸ πνεῦμα τῶν νεωτάτων καλλιτεχνικῶν κατευθύνσεων. Ἔργα του ἐξέθηκεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1932, εὐρυτάτη δὲ συζήτησις διεξήχθη περὶ τὴν τεχνοτροπίαν του. Παρετηρήθη ὅτι ὁ καλλιτέχνης οὗτος, ἐπιδιώκων τὴν αὐτοδύναμον στερεότητα τῆς μορφῆς ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν βαθύτητα τῆς συνθέσεως καὶ καταστρέφων τὴν ρεαλιστικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀντικειμένου διὰ νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς εὐρύτητος τοῦ συμβόλου, ἀσκεῖ «καθαρὰν ζωγραφικήν», ἐν ᾗ ἡ πλαστικότης τῶν παραστάσεων ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν ἁρμονίαν τοῦ χρωματισμοῦ, ῥέποντος ἰδίᾳ πρὸς τοὺς μαλακοὺς χυανοὺς τόνους. Λίαν ἀξιοσημείωτα ἔργα τοῦ Γ. Στέρη εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «Ὁμηρικὸ ἀκρογιάλι», «Δημιουργός», «Ἀνδρομάχη», «Τραγῳδία», «Ἀριάδνη», «Αὐγή», «Δελφικὸ τοπίο», «Ὁ ποιητής», «Δημοτικὸ τραγούδι», «Αὐτοπροσωπογραφία», «Φῶς σὲ νέο ὁρίζοντα» κτλ. Τινὰ τῶν θεμάτων τούτων ἐπεξειργάσθη ἐπανειλημμένως ὁ καλλιτέχνης.

Ι. Μ. Π.

στέρησις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ στερῆταί τις, τὸ νὰ μὴ ἔχῃ τις, ἀνυπαρξία: «στέρησις μορφώσεως, — ἀξιοπρεπείας»· || ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων, ἔνδεια: «ὑποφέρει ἀπὸ στερήσεις», «ποῦ τὸν κατήντησαν αἱ στερήσεις!».

— **στέρησις** ***βαθμοῦ*** *[Στρατ.—Ναυτ.—Ἀερ.]*. Ὁ ἀξιωματικὸς δὲν δύναται νὰ στερηθῇ τοῦ βαθμοῦ του εἰμὴ εἰς τὰς ἑξῆς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένας περιπτώσεις: α) Ἕνεκα στερήσεως τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων, καταγνωσθείσης διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως. β) Ἕνεκα καταδίκης εἰς ἐγκληματικὴν μὲν ποινὴν πάντοτε, εἰς ἐπανορθωτικὴν δὲ ποινὴν ἕνεκεν κλοπῆς, ὑπεξαιρέσεως, ἀπάτης, πλαστογραφίας, ψευδοῦς διὰ χειραψίας ὑποσχέσεως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ἐπιορκίας, ψευδοῦς καταμηνύσεως ἢ συκοφαντίας, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὁρίου τῆς καταγιγνωσκομένης ποινῆς, καὶ ἕνεκα πλημμελημάτων ἀφορώντων τὰ νομίσματα ἢ προσβαλλόντων τὰ ἤθη, ἀλλὰ μόνον ἐὰν ἡ καταγιγνωσκομένη ποινὴ εἶναι τοὐλάχιστον ἐνιαύσιος. γ) Ἕνεκα ἐκπτώσεως καταγνωσθείσης διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως· καὶ δ) Ἕνεκα ἀποτάξεως ἀποφασισθείσης ὑπὸ ἀνακριτικοῦ συμβουλίου. Ἡ στέρησις τοῦ βαθμοῦ εἶναι πάντοτε ὁριστική. Ὁσάκις ὁ νόμος ὁρίζει ὡς συνέπειαν τῆς καταδίκης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων τὴν πρόσκαιρον ἔκπτωσιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας ἢ τοῦ βαθμοῦ, αὕτη δὲν καταγιγνώσκεται οὔτε ἐφαρμόζεται εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, ἀλλὰ παραπέμπονται οὗτοι εἰς ἀνακριτικὸν συμβούλιον μὲ ἐρώτημα ἀποτάξεως ἢ ἀργίας δι' ἀπολύσεως. Ὁ ὑπαξιωματικὸς δὲν στερεῖται τοῦ βαθμοῦ του εἰμὴ ἕνεκα τῶν τριῶν πρώτων διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς καθωρισμένων περιπτώσεων καὶ ἕνεκα ἀπολύσεως. Ὁ οὕτω στερηθεὶς τοῦ βαθμοῦ του ἀξιωματικὸς ἢ ὑπαξιωματικὸς οὐδέποτε ἀνακτᾷ αὐτόν, οὔτε δι' ἀπονομῆς χάριτος.

Χ. Π.

στερητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν στέρησιν, ὁ τῆς στερήσεως· || γραμματ. «στερητικὸν ἀ» ἐν τοῖς συνθέτοις τὸ δηλοῦν στέρησιν, ἀνυπαρξίαν τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ, ἄλλως ἀποφατι-

Digitized by Google

κὸν ἢ ἀρνητικόν ὁμοίως **«*στερητικὸν μόριον νη*»** (βλ. κατωτ.)

— *[Γραμμ.]* Καλοῦνται *στερητικὰ* τὰ ἀχώριστα μόρια 1) *ἀ*—, τὸ ὁποῖον ἀπαντῶμεν πρὸ συμφώνου καὶ πρὸ λέξεων, αἱ ὁποῖαι ἤρχιζόν ποτε ἀπὸ F: *ἄ—δικος, ἄ—γαμος, ἄ—πατρις κλπ., ἀ—(F)εργὸς* καὶ κατόπιν *ἀργός, ἄ—(F)οικος—ἄοικος, ἀ—(F)όρατος—ἀόρατος* κλπ. 2) *ἀν*—(πρὸ φωνήεντος καὶ διφθόγγου): *ἀν—άξιος, ἀν—άριθμος, ἀν—ελεύθερος, ἀν—ευλαβής, ἀν—εύθυνος, ἀν—ούσιος* κλπ. κλπ. καὶ 3) *νε*—, τὸ ὁποῖον μαζὶ μὲν μὲ τὸ ἀρκτικὸν Ε ἢ Α τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ συναιρεῖται εἰς Η, μὲ τὸ ἑπόμενον δὲ Ο συναιρεῖται εἰς Ω: (*νε—εδ—τις) *νῆστις*, (*νε—ανεμος) *νήνεμος* (κατὰ ταῦτα ἐλέχθησαν κατόπιν καὶ *νη—κερδής, νη—πενθής, νη—ποινεὶ* κλπ), (*νε—οδὸς) *νωδός*, (*νε—ονυμνος) *νώνυμνος* (*νε—οδυνος) *νώδυνος* καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς στερητικῆς ἐννοίας *ἀ—νώδυνος* (ὅπως καὶ τά: *ἀ—νώνυμος, ἀ—νήκεστος* κλπ.). Ἐν τῇ λατινικῇ στερητικὸν εἶναι τὸ ἀχώριστον μόριον in—: in—justus, in—cognitus κλπ. (ἐξ οὗ καὶ τὰ γαλλ. in—juste, in—grat κλπ. κλπ.), εἰς τὴν γερμανικὴν τὸ un—: un—gerecht, un—gemein κλπ. Πάντα ταῦτα τὰ στερητικὰ μόρια εἶναι κοινῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς, ἤτοι προῆλθον ἀπὸ τὴν διάφορον ἐπὶ διαφόροις ὅροις καὶ κατὰ τὰς διαφόρους γλώσσας ἐξέλιξιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀρχικοῦ στερητικοῦ μορίου: τοῦ ἰαπετικοῦ **ne—*.
Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

στεριὰ (ἡ)· δημ., στερεά, ἤπειρος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *θάλασσα*: «νὰ πατήσω στεριά, νὰ πιαστῶ ἀπὸ σχίνου ρίζα», «στεριὰ νὰ πᾷς, στεριὰ νὰ ῥθῇς».

στεριανός, —ή, —ό· ἐπὶ ἀνέμου, ὁ πνέων ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, ἀπόγειος, ἀντίθ. *θαλασσινός*.

στεριλίνη (ἡ) (Sterilin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται διάλυμα ὀργανικοῦ ἐστέρος τῆς κυτταρίνης εἰς ἀδιάφορον φυσιολογικῶς ὀργανικὸν διαλυτικὸν ὑγρόν. Διὰ τοῦ ὑγροῦ τούτου ἐπικαλύπτονται αἱ χεῖρες κατὰ τὰς ἐγχειρήσεις ἀντὶ χειρoκτίων. Τὸ σκεύασμα χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς ἔκδοχον φαρμάκων.
Κ. Γ. Μ.

στερῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Πολυπλόκως συντεθειμέναι ἀλκοόλαι, εὐρύτατα διαδεδομέναι εἰς ὅλον τὸν ζωϊκὸν καὶ φυτικὸν κόσμον. Αἱ εἰς τὸν ζωϊκὸν κόσμον ἀπαντῶσαι καλοῦνται εἰδικώτερον *ζωοστερῖναι*, αἱ δὲ εἰς τὸν φυτικὸν *φυτοστερῖναι*. Αἱ πρῶται ἔχουν διεξοδικώτερον μελετηθῆ τῶν δευτέρων, ἡ μᾶλλον δὲ διαδεδομένη ἐκ τῶν ζωοστερινῶν εἶναι ἡ *χοληστερίνη*.
Σ. Γ.

στεριώνω, *ἀόρ. ἐ)στέριωσα, παθ. μετχ. στεριωμένος·* στερεώνω, τοποθετῶ ἐπὶ ἀσφαλοῦς βάσεως· || συνεκδ. «τὸν ἐστέριωσα 'ς τὸν τοῖχο» ἄλλως «τὸν ἐκόλλησα 'ς τὸν τοῖχο» δηλονότι ἀπωθήσας αὐτόν· || παθ. μετχ. *στεριωμένος*, βλ. *στερεωμένος*.

Στεριώτης, *Παναγιώτης Θ.* Θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1871. Ἀπεφοίτησε τοῦ διδασκαλείου Κερκύρας, κατόπιν δ' ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ τὰ παιδαγωγικὰ ἐν Ἑλβετίᾳ (1903—1906). Ἐπανελθὼν εἰς Κέρκυραν διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἱερῶν ἐν τῷ Α' γυμνασίῳ ἀρρένων. Διετέλεσεν ἐπίσης καθηγητὴς τῶν ἱερῶν εἰς τὰ ἰδιωτικὰ σχολεῖα καὶ διευθυντὴς (1922—1924) τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐκπαιδευτηρίου «Καποδίστριας». Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

Στέρκοβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Φλωρίνης (βλ. *Πλατύ*).

στερκουλία (ἡ) (Sterculia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στερκουλιοειδῶν* ἢ *στερκουλιδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν, τῆς Ἀσίας κυρίως. Ἐκ τῶν 60 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Στερκουλία ἡ ἐριπνοφόρος* (Sterculia rupestris), ἰθαγενὲς δένδρον τῆς Αὐστραλίας, καλλιεργούμενον πολλαχοῦ διὰ τὰ ἐδώδιμα σπέρματά του. *Στερκουλία ἡ εὐγενὴς* (Sterculia nobilis), ἰθαγενὲς δένδρον τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας, καλλιεργούμενον διὰ τὰ βρώσιμα σπέρματά του, ἅτινα ψηνόμενα ἔχουσι γεῦσιν παρεμφερῆ πρὸς τὴν τοῦ καστάνου. *Στερκουλία ἡ καρθαγένιος* (Sterculia carthagenensis), ἰθαγενὲς δένδρον τῆς Βραζιλίας, οὗ τὰ σπέρματα εἶναι ἐδώδιμα καὶ ἔχουσι παραπλησίαν γεῦσιν πρὸς τὴν τοῦ ἀμυγδάλου. *Στερκουλία ἡ καυστηρὰ* (Sterculia urens), ἰθαγενὲς δένδρον τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν,

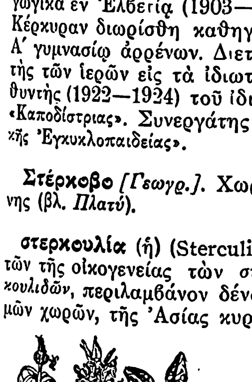

Στερκουλία.

ἐπίσης παρέχον βρώσιμα σπέρματα· καὶ *στερκουλία ἡ πλατανόφυλλος* (Sterculia platanifolia), ἰθαγενὲς τῆς Κίνας, καλλιεργούμενον πολλαχοῦ πρὸς κόσμον.
Δ. Ν. Π.

στερκουλιοειδῆ (τά), ἢ *στερκουλίδαι* (οἱ) (Sterculiaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας, θάμνους ἢ καὶ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν πολλῶν γενῶν, ὧν τινα εἶναι λίαν κοσμητικά, γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἄβρωτον, βραχυχίτων, θεόβρωμα, θωμασία, κόλα, πτεροσπερμον, στερκουλία* καὶ *χειροστήμων*.
Δ. Ν. Π.

Στερκράντε (Sterkrade) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Ρηνανίᾳ. Κάτ. 50.757 (1925). Ἀπὸ τοῦ 1929 ἡνώθη μετὰ τῶν πόλεων Ὀμπερχάουζεν καὶ Ὀστερφιλντ, πλὴν μικροῦ τμήματος πρὸς Δ., προσαρτηθέντος εἰς τὴν πόλιν Ντούϊσμπουργκ-Χάμπορν.
Θ. Κ.

στερλίνα (ἡ) (Sterling)· ἡ ἀγγλικὴ *λίρα* (βλ. λ.).

Στέρλινγκ (Stirling) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σκωτίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Φόρθ. Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου, κομιτείας βορειοδυτικῶς τοῦ Ἐδιμβούργου. Κάτ. 21.345.
Σ. Κ. Γ.

Στέρλινγκ (Stirling), ***Γουλιέλμος-Ἀλέξανδρος,** κόμης τοῦ* —. Σκῶτος ποιητὴς (1567—1640), γνωστότερος ἁπλῶς ὡς *Γουλιέλμος Ἀλέξανδρος*. Ἐγένετο ἀκόλουθος τοῦ πρίγκιπος Ἐρρίκου καὶ ἔλαβε τίτλους εὐγενείας, ἀξιώματα καὶ γαίας. Ἀπὸ τοῦ 1826 μέχρι τοῦ θανάτου του ἦτο γραμματεὺς τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας. Τῷ 1631 ἐξέδωκε μετάφρασιν τῶν Ψαλμῶν, ἡ ὁποία ἐλέγετο ὅτι ἐγένετο ὑπὸ Ἰακώβου τοῦ Α'. Τὰ ἀξιολογώτερα τῶν ἔργων τοῦ Στέρλινγκ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Αὐγὴ» (1604), «Δαρεῖος» (1603), «Κροῖσος» (1604), «Ἰούλιος Καῖσαρ» (1607), «Ἰωνάθαν» ἡρωϊκὸν ποίημα, τοῦ ὁποίου ἐγράφη μόνον τὸ πρῶτον βιβλίον. Τὰ ποιητικὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1870 εἰς 3 τόμους.
Γ. Ι. Β.

— **Στέρλινγκ** (Stirling), ***Ἰάκωβος.*** Ἄγγλος μαθηματικὸς (1692—1770). Κατέστη ἰδίᾳ γνωστὸς διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἀνάλυσιν δύο σειρῶν ἀριθμῶν, οἵτινες ὠνομάσθησαν «Ἀριθμοὶ τοῦ Στέρλινγκ, πρώτου καὶ δευτέρου βαθμοῦ». Τὸ ἔργον, ἐν ᾧ ὁ Στέρλινγκ πραγματεύεται περὶ τούτων, εἶναι ἡ «Διαφορικὴ μέθοδος, ἤτοι πραγματεία περὶ ἀθροίσεως καὶ παρεμβολῆς τῶν ἀπείρων σειρῶν» (λατινιστί, 1730). Ἔγραψεν ἐπίσης (λατινιστί): «Νευτώνειοι γραμμαὶ 3ου βαθμοῦ» (1717), «Ἐξήγησις τῆς Νευτωνείου διαφορικῆς μεθόδου» (1717).
Γ. Ι. Β.

Στερλιταμὰκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἄλλοτε (1919—1922) πρωτεύουσα τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῶν Βασκίρων. Κάτ. (1926) 25.337. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπιέλαγια καὶ ἔχει πατριδογραφικὸν μουσεῖον, πριονιστήρια, ἀλευρομύλους καὶ ζυθοποιίαν.
Π. Ν. Π.

Στὲρν (Stern), ***Ἀδόλφος.*** Γερμανὸς συγγραφεὺς καὶ γραμματολόγος (1835—1907). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γερμανικῆς φιλολογίας ἐν τῇ πολυτεχνικῇ σχολῇ τῆς Δρέσδης. Ἔγραψε: «Ποιήματα» (1860), «Ἱστορικὰ διηγήματα» (1866) καὶ πλεῖστα μυθιστορήματα, ἐξ ὧν σημαντικώτερα: «Ἡ δεσποινὶς ἀπὸ τὸ Ἄουγκσμπουργ» (1868), «Χωρὶς ἰδανικὰ» (1882), «Καμόενς» (1887) κ. ἄ. Ἐκ τῶν γραμματολογικῶν ἔργων του διακρίνονται: «Ἱστορία τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας» (1882—1885), «Ἑρμάννος Χέττνερ» (1885), «Ἱστορία τῆς παγκοσμίου λογοτεχνίας» (1889), «Ὄττο Λούντβιχ» (1890) κ. ἄ.

—**Στὲρν** (Stern), ***Ἀλφρέδος.*** Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1846. Ἐσπούδασεν ἐν Ἁϊδελβέργῃ καὶ Βερολίνῳ καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῇ πολυτεχνικῇ σχολῇ τῆς Ζυρίχης. Ἐδημοσίευσεν: «Ἔρευναι εἰς τὴν γερμανικὴν ἱστορίαν» (1872), «Ὁ Μίλτων καὶ ἡ ἐποχή του» (1879), «Ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς ἐπαναστάσεως» (1881), «Ὁ βίος τοῦ Μιραμπῶ» (1889), «Ἱστορία τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1871» (1894—1924) κ. ἄ.

—**Στὲρν** (Stern), ***Γουλιέλμος.*** Γερμανὸς ψυχολόγος καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1871 ἐν Βερολίνῳ. Διατελεῖ ἀπὸ τοῦ 1907 καθηγητὴς ἐν Μπρεσλάου καὶ ἀπὸ τοῦ 1916 ἐν Ἀμβούργῳ. Εἰς τὴν ψυχολογίαν πολλὰ συνεισέφερε διὰ τῆς μελέτης τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ παιδικοῦ ψυχικοῦ βίου καὶ διὰ τῆς ἐμμόνου καὶ ὑπομονητικῆς ἐξερευνήσεως τῶν στοιχειωδῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν. Εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἐπιδιώκει μίαν μεταφυσικὴν μονισμοῦ, τὴν ὁποίαν ὀνομάζει «Personalismus». Καταπολεμεῖ συγχρόνως τὴν ἁπλοϊκὴν τελολογικὴν ἄποψιν καὶ τὴν μηχανιστικὴν ἑρμηνείαν, θεωρῶν ὅτι δύνανται καὶ πρέπει νὰ συγχωνευθοῦν εἰς ἀνωτέραν ἑνότητα. Τὴν ἀντίθεσιν πνεῦμα—ὕλη ἀντικαθιστᾷ μὲ τὴν ἀντίθεσιν πρόσωπον—πρᾶγμα. Ἡ προσωπικότης, παρὰ τὸ πλῆθος τῶν μερῶν ποῦ τὴν ἀποτελοῦν, εἶναι μία ἰδιότυπος ἑνότης μὲ ἰδιαιτέραν ἀξίαν καὶ μία ἑνιαία, σκόπιμος αὐτενέργεια. Ἡ ἀντίθεσις αὐτὴ δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐξ ἴσου ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ψυχικοῦ ἐπιπέδου. Ἡ ἀνωτέρα ἑνότης δύναται νὰ ὀνομασθῇ τελομηχανική. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς προσωπικότητος συνδέονται στενῶς ἡ ἔννοια τῆς οὐσίας καὶ τῆς αἰτιότητος. Πᾶν πρόσωπον δύναται, ὡς πολλαπλῆ ἑνότης, νὰ συμπεριλαμβάνῃ ἐν ἑαυτῷ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα καθ' ἑαυτὰ εἶναι ἐπίσης πρόσωπα, καὶ οὕτω ἐξηγοῦνται αἱ ὑπερατομικαὶ προσωπικότητες. Ἡ ἀνωτάτη προσωπικότης εἶναι ἡ θεία, ἥτις περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τὸ πᾶν. Διὰ τούτου ὑπερνικᾶται ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ προσώπου-πράγματος, ὡς καὶ ἡ μεταξὺ ἀτομικισμοῦ-σοσιαλισμοῦ, ὅταν ἡ ὑπερκειμένη ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ προσωπικότης γίνεται ἀντιληπτὴ καὶ ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸ ἄτομον. Ὑπάρχουν τόσαι ἀτομικαὶ αἰτιότητες, μὴ ἀναγόμεναι εἰς ἀλλήλας, ὅσα καὶ πρόσωπα, καὶ ὁ μηχανισμὸς ἀντικατοπτρίζει ἁπλῶς τὴν τελολογίαν, ἥτις δὲν εἶναι πάλιν εἰμὴ ἡ πανταχοῦ ἐνεργοῦσα οὐσία τῆς κοσμικῆς παντελολογίας, ἀποσκοποῦσα τὴν διατήρησιν καὶ τὴν ἀνύψωσιν τῶν ἀξιῶν. Ὁ κόσμος εἶναι ἀπείρως διηρθρωμένον σύστημα αὐτενεργῶν ἑνοτήτων, τεινουσῶν πρὸς σκοπούς, οἵτινες κατὰ βάθος πρέπει νὰ ταυτίζωνται. Ἡ συνεπὴς ἔρευνα τοῦ ψυχικοῦ βίου ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς τελολογικῆς αἰτιότητος θὰ ἐπλούτιζε τόσον τὴν ψυχολογίαν, ὅσον τὴν καθαρὰν φιλοσοφίαν. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Die differentielle Psychologie» (1913, 6' ἔκδ. 1921), «Monographien ueber die seelische Entwicklung des Kindes» (ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν σύζυγόν του *Klara Stern*: «I. Die Kindersprache» 1902 «II. Erinnerung, Aussage und Luege in der ersten Kindheit», 1909), «Psychologie der fruehen Kindheit» (1914), «Die Intelligenz der Kinder und Jugendlichen und die Methoden ihrer Erforschung» (1920), «Person und Sache. System der philosophischen Weltanschauung» (2 τ. 1906—1918, 6' ἔκδ. 1919), «Vorgedanken zur Weltanschauung» (1915), «Grundgedanken der personalistischen Philosophie» (1918), «Die psychologische Arbeit der 19enten Jahrhunderts», «Methodensammlung zur Intelligenzpruefung» (ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν *Wiegmann* 1920, 6' ἔκδ. 1926). Ἀπὸ τοῦ 1907 ἐκδίδει τὴν «Zeitschrift Fuer Angewandte Psychologie» (ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν *Lipmann*), ἀπὸ τοῦ 1916 μὲ τὸν *Schreibner* καὶ *Fischer* τὴν «Zeitschrift fuer paedagogische Psychologie».
Ε. Λ.

—**Στὲρν** (Stern), ***Δανιήλ.*** Ψευδώνυμον τῆς Γαλλίδος φιλολόγου Μαρίας ντὲ Φλαβινιὺ *Ἀγκοὺ* (βλ. λ.).

—**Στὲρν** (Stern), ***Ἰούλιος.*** Γερμανὸς μουσικὸς (1820—1883). Διετέλεσεν ἀλληλοδιαδόχως διευθυντὴς τῆς γερμανικῆς ἑταιρείας ᾄσματος ἐν Παρισίοις, ἱδρυτὴς τῆς «Ἑταιρείας Μικτῆς Χορῳδίας» ἐν Βερολίνῳ, ἥτις φέρει τὸ ὄνομα «Χορῳδία Στέρν», κλπ. Τῷ 1850 ὁ Στέρν ἵδρυσε μετὰ τοῦ Κοῦλλακ καὶ τοῦ Μὰρξ τὸ «Ὠδεῖον Στέρν» τοῦ Βερολίνου, τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἓν τῶν σπουδαιοτέρων παιδαγωγικῶν κέντρων τῆς Γερμανίας. Ὁ Στέρν ἐγένετο γνωστὸς καὶ ὡς συγγραφεὺς παιδαγωγικῶν ἔργων, μελῳδικῶν ἀσκήσεων κλπ.

—**Στὲρν** (Stern), ***Ἰούλιος.*** Αὐστριακὸς μουσουργὸς (1858—1912). Ἔγραψε διὰ τὸ θέατρον τὰ μελοδράματα: «Juan Galeano» (1891), «Narciss Rameau» (1907), τὰς ὀπερέττας: «Fürst Malakoff» (1894), «Bum Bum» (1896) κλπ.
Γ. Σ.

— **Στὲρν** (Stern), ***Λαυρέντιος.*** Ἐπιφανὴς Ἄγγλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Κλόνμελ τῷ 1713 καὶ ἀποθανὼν εἰς Λονδῖνον τῷ 1768. Τὰς σπουδὰς αὐτοῦ συνεπλήρωσεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ, προώρως δ' ἀπολέσας τὸν πατέρα του καὶ τεθεὶς ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν εὐπορωτάτου θείου του κληρικοῦ, ἠσπάσθη, κατὰ προτροπὴν αὐτοῦ, τὸ ἱερατικὸν σχῆμα (1736). Διῆγεν ὅμως ζωὴν λίαν σκανδαλώδη, ἦλθε δὲ καὶ εἰς ρῆξιν μετὰ τοῦ θείου του, ὅστις τὸν ἐστέρησε πάσης παροχῆς. Ἠναγκάσθη οὕτω ὁ Στέρν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν συγγραφὴν καί, ἀκολούθως, εἰς τὴν δημοσίευσιν κηρυγμάτων τινῶν θρησκευτικῶν, ἀπομεινάντων ὅμως ἄνευ κέρδους. Τῆς συζύγου του, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὑποστάσης κρίσιν νευρικήν, λόγῳ τῶν συνεχῶν ἀπιστιῶν του, πρὸς παρηγορίαν του ἐκ τούτου ἤρξατο τῆς συγγραφῆς λεπτῆς μυθιστορίας, ἥτις ὑπὸ τὸν τίτλον «Τρίστραμ Σάνντυ» (1759) ἀποτελεῖ ὡραιότατον ἠθογραφικὸν ἔργον, ἀλλὰ καὶ μίαν τῶν δηκτικωτέρων καὶ πνευματωδεστέρων σατιρῶν τῆς ὅλης ἀγγλικῆς λογοτεχνίας. Διὰ τοῦ ἔργου του αὐτοῦ ὁ Στέρν ἐσημείωσε λαμπρὰν ἐπιτυχίαν, ἀποκτήσας ταχέως κῦρος καὶ φήμην πανευρωπαϊκήν. Παρὰ τὴν μῆνιν τοῦ κλήρου ἐναντίον του καὶ παρὰ τὰς μᾶλλον αὐστηρὰς κριτικὰς τοῦ Τζόνσον καὶ τοῦ Ρίαρντσον καὶ τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ Γκόλντσμιθ, ὁ θρίαμβος αὐτοῦ ὑπῆρξε πλήρης. Ἐπισκεφθεὶς τὴν Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν (1765), ἀφηγήθη τὰς ἐκ τοῦ ταξιδίου του

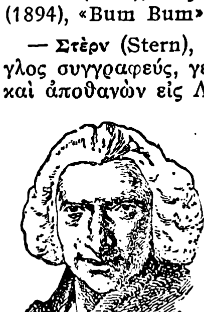

Λαυρέντιος Στέρν.

Digitized by Google

περιπετείας εἰς τὸ ἔργον του «Αἰσθηματικὸν ταξίδιον (1768). Τῷ 1766 ἐξέδωκε καὶ τὸ ὕστατον βιβλίον τῶν περιπετειῶν τοῦ «Τρίστραμ Σάννυ». Προσβληθείς, τῷ αὐτῷ ἔτει, ἐκ τῶν πολλῶν καταχρήσεων ὑπὸ φθίσεως, ἀπέθανεν ἔρημος ἐν Λονδίνῳ. Δύο ἡμέρας ὅμως μετὰ τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἐκλάπη τὸ σῶμά του ἐκ τοῦ κοιμητηρίου, βραδύτερον δὲ ἀπεκαλύφθη ὅτι εἶχε πωληθῆ κρυφίως εἰς τὸν Κολλινιόν, καθηγητὴν τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καῖμπριτζ. Τιμῶντες τὸν μεγάλον συγγραφέα οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐλευθεροτέκτονες, ἀνήγειραν πολυτελὲς μνημεῖον εἰς αὐτόν, καίτοι δὲν ἀνῆκεν εἰς τοὺς κύκλους των. Ἡ ἐρωμένη αὐτοῦ, Ἐλίζα Ντραίηπερ, μὴ δυναμένη πλέον ν' ἀποκρύψῃ τὴν ὑπερηφάνειαν αὐτῆς, διὰ τὸν ρόλον τὸν ὁποῖον εἶχε παιξει ἐν τῇ ζωῇ τοῦ μεγάλου συγγραφέως, διαζευχθεῖσα τὸν σύζυγον αὐτῆς, ἐξέδωκεν εἰς τόμον τὰς ἐρωτικὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστολαὶ τοῦ Γιόρικ πρὸς τὴν Ἐλίζαν» (1775). Ὁμοίως, ἡ θυγάτηρ του Λυδία ἐξέδωκεν, ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ἰδιωτικὰς ἐπιστολάς του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστολαὶ τοῦ ἀειμνήστου αἰδεσιμωτάτου Λ. Στέρν, μετ' ἀπομνημονευμάτων ἐπὶ τοῦ βίου του καὶ τῆς οἰκογενείας του, συντεθειμένων παρὰ τοῦ ἰδίου» (Λονδῖνον 1775, εἰς τρεῖς τόμους). Πρώτη ἔκδοσις ἀρτία τῶν «Ἁπάντων» του εἶναι ἡ γενομένη ἐν Δουβλίνῳ (1779, ἑπτάτομος), μετὰ ταύτην δὲ ἡ ἐν Λονδίνῳ (1780, δεκάτομος) καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Σαίτσμπουρυ, κατόπιν, γενομένη (Λονδῖνον 1894, ἑξάτομος). Τὰ δύο κορυφαῖα αὐτοῦ ἔργα, τὸ «Αἰσθηματικὸν ταξίδιον» καὶ τὸ ἐννεάτομον αὐτοῦ «Ὁ βίος καὶ αἱ γνῶμαι τοῦ Τρίστραμ Σάννυ», μετεφράσθησαν εἰς τὰς κυριωτέρας τῶν γλωσσῶν. Ὁ Στὲρν θεωρεῖται μέχρι σήμερον ὡς εἷς τῶν μᾶλλον χαρακτηριστικῶν θυμοσόφων Ἄγγλων πεζογράφων. Ν. Λ. Λ.

—**Στὲρν** (Stern), ***Μαυρίκιος-Ραϊνόλδος,*** *φὸν* —. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ πεζογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1860 ἐν Ρεβάλ. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη δημοσιογράφος ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀμερικῇ. Ἐξέδωκεν ὑπὲρ τὰς δεκαπέντε ποιητικὰς συλλογάς, ἐξ ὧν σημαντικώτεραι: «Προλεταριακὰ τραγούδια», «Ἐξέλσιορ», «Βραδινὸ φῶς», «Λουλούδια καὶ ἀστραπές», «Ἡλιοσύννεφα», «Ἡ μαγεμένη κοιλάδα», «Ἀστροπελέκι καὶ κορυδαλλὸς» κ. ἄ. Ἐπίσης συνέγραψε τὸ μυθιστόρημα «Βάλτερ Βέντριχ», «Ἀφορισμούς», διηγήματα, αἰσθητικὰς μελέτας κ. ἄ. Ὁ Στὲρν ἀνήκει εἰς τὴν σχολὴν τῆς λεγομένης κοινωνικῆς ποιήσεως. Ἐν τούτοις τὰ ποιήματά του, παρὰ τὸν πολεμικὸν συχνάκις χαρακτῆρά των, δὲν στεροῦνται ἐμπνεύσεως καὶ φαντασίας. Λ. Κ.

—**Στὲρν-*Πολλὰκ*** (Stern-Pollàk), ***Σερένα.*** Οὑγγρὶς σοσιαλίστρια, διδασκάλισσα, γεννηθεῖσα τῷ 1894. Ἀνήκει εἰς τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα, τοῦ ὁποίου ἀπὸ τοῦ 1920 εἶναι μέλος τῆς «Γενικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὰς Γυναικείας ὀργανώσεις». Τῷ 1925 ἐξελέγη δημοτικὴ σύμβουλος Βουδαπέστης, συνεργάζεται δὲ εἰς τὰ σοσιαλιστικὰ περιοδικά: «Ἡ ἐργάτρια», «Ἡ Κοινότης» καὶ «L'information coopérative». Α. Γ.-Γ.

στέρνα (ἡ)· δημοτ., δεξαμενὴ συνήθως ὕδατος εἴτε πηγαίου (ἐν κήποις) εἴτε ὀμβρίου (ἐν κατοικίαις): «μόλυσα τὴ στέρνα νὰ ποτίσω» (ἐκ τοῦ λατ. *cisterna*—μεσαιων. *γιστέρνα*).

— *[Ὠκεανογρ.]* Ὑφαλόφρεαρ τοῦ Καρπαθίου πελάγους (Sterneck deep κατὰ τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας), εὑρισκόμενον εἰς 27 μίλ. πρὸς 143° ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κοὺμ μπουρνού, βορειοανατολικῆς ἐσχατιᾶς τῆς Ρόδου. Κατ' αὐτὸ τὸ μέγιστον βάθος τῆς Μεσογείου (2113 ὀργ.), βυθοῦ πηλώδους ὑποκιτρίνου. Κατά τινας ἡ ὀνομασία κατὰ παράκουσμα τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνακαλύψαντος τὸ ὑφαλόφρεαρ. Σ. Ε. Λ.

στέρνα (ἡ) (Sterna) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν νηκτικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στεγανοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λαριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους τούτου τῶν πτηνῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: Ράμφος ἐπίμηκες, λεπτὸν καὶ αἰχμηρόν· πόδες βραχεῖς καὶ μᾶλλον λεπτοί.

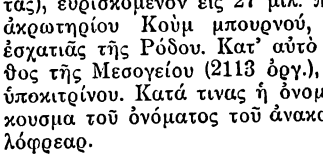

Στέρνα ἡ ἐρυθρόρραμφος.

Οἱ ἐμπρόσθιοι δάκτυλοι συνδεδεμένοι διὰ νηκτικῆς μεμβράνης. Ἱπτάμενα τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐκβάλλουσι κραυγὰς διαπεραστικάς. Ἡ πτῆσίς των εἶναι ταχεῖα καὶ μεγάλης διαρκείας. Τρέφονται ἐκ μικρῶν ἰχθύων καὶ ἐνδιαιτῶνται παρὰ τὰς ἀκτὰς τῶν θαλασσῶν ἢ τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν καὶ τῶν ποταμῶν. Ἡ θήλεια ἐναποθέτει τὰ ᾠὰ της ἐντὸς κοιλοτήτων βράχων ἢ μικρᾶς κοιλότητος τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὰ ἑξῆς:

Στέρνα ἡ ἐρυθρόρραμφος (Sterna rufirostris). Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 35 ἑκατοστόμετρα καὶ ἀπαντᾷ κατὰ τὸ θέρος παρὰ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας πλείστων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ μέτωπον, ἡ κορυφὴ τῆς κεφαλῆς καὶ αἱ κυρίως πτέρυγες εἶναι βαθέως μελαναί, τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ λαιμοῦ, ἡ ράχις καὶ αἱ δευτερεύουσαι πτέρυγες εἶναι τεφρόλευκα καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος, πλὴν τοῦ στήθους, ὅπερ εἶναι τεφρόχρουν, εἶναι λευκά, ἡ οὐρὰ λευκὴ καὶ τὸ ράμφος κατέρυθρον. Ἐμφανίζεται κατὰ τὸν Αὔγουστον. Ἡ θήλεια γεννᾷ 2—3 ᾠὰ χρώματος τεφροελαιώδους.

Στέρνα ἡ μικρὰ (Sterna parva). Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 23 ἑκατοστόμετρα. Τὸ μέτωπον καὶ ἡ κορυφὴ τῆς κεφαλῆς εἶναι λευκά, κατὰ τοῦτο δὲ μόνον διαφέρει τοῦ προηγουμένου εἴδους. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ὁλλανδίας καὶ τρέφεται ἐκ μικρῶν ἰχθύων καὶ ἐντόμων.

Στέρνα ἡ ποικιλόχρους (Sterna variegata). Αὕτη κατὰ τὸν χειμῶνα ἔχει τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ λαιμοῦ βαθέως μελανά, τὸ μέτωπον, τὸ μεταξὺ τοῦ ράμφους καὶ τῶν ὀφθαλμῶν διάστημα, τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ λαιμοῦ καὶ τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς λευκά, τὸ στῆθος, τὴν κοιλίαν τεφρομελανὰ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος τεφρόφαια. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων τὰ ἄρρενα ἔχουσι τὸ μέτωπον, τὸν λαιμὸν καὶ τὰς πλευρὰς τῶν κυρίων πτερύγων στιλπνῶς μελανά, τὰ δὲ ὑπόλοιπα μέρη τοῦ σώματος λευκότεφρα. Ἐνδιαιτῶνται κυρίως παρὰ τὰς ἑλώδεις ἐκτάσεις. Δ. Ν. Π.

Στέρνα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 163. Κεῖται πρὸς ΒΔ. τοῦ Ἄργους, ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Λυρκαίου (Μεγαβούνου), καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀχυροχωρίου (Ἀχήρκιοϊ) τῆς ἐπαρχίας Ὀρεστιάδος τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 662. Εἶναι νέος συνοικισμὸς πρὸς ΝΔ. τῆς Ὀρεστιάδος, ἐγγύτατα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων, πρότερον καλούμενος *Ταταρκιοϊ*.

—3) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βελανιδιᾶς (Σταμπάδων) τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρότερον καλούμενος *Σολομίστι*. Κάτ. (1928) 145.

—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Διοδίων (Λόϊ) τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 314.

—5) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Θόλου (Καρατζάκιοϊ) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας, πρότερον καλούμενος *Ἀρπατζίκ*. Κάτ. (1928) 112. —Π.

—**Στέρνα *Μεγάλη*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Χέρσου (Κιλιντὶρ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 431. Π. Ν. Π.

στερνά· ἐπίρρ. δημοτ., ἔπειτα, κατόπιν, ὕστερον: «στερνὰ θὰ 'ρθω νὰ σὲ ἰδῶ».

στερναλγία (ἡ). Ὅρος καθορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Baumés καὶ ἀναφερόμενος ἐνίοτε εἰς τὴν στηθάγχην κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἐντοπίσεως τοῦ ἄλγους ὄπισθεν τοῦ στέρνου. Μ. Ν. Κ.

στέρναρχος (ὁ) (Sternarchus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γυμνωτιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰχθύων, ἀπαντῶντα εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῶν παρὰ τὸν Ἰσημερινὸν χωρῶν καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *στέρναρχος ὁ λευκομέτωπος* (Sternarchus albifrontis), ὅστις ἔχει οὐρὰν ἀπολήγουσαν εἰς αἰχμηρὸν ἄκρον καὶ στοματικὸν ἄνοιγμα μέγα. Τὸ ἄκρον τοῦ ἄνω χείλους φέρει σαρκώδη ἀναδίπλωσιν καὶ τὸ κάτω χεῖλος κρύπτεται ἐντὸς τῶν γνάθων. Τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ σώματός του εἶναι φαιοϋπομελανόν, τὸ ρύγχος καὶ τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς εἶναι λευκά, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ μέσον τῆς ράχεως καὶ ἡ ρίζα τῆς οὐρᾶς. Δ. Ν. Π.

στερνασπίδαι (οἱ) (Sternaspidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ζωνοσκωλήκων*, περιλαμβάνουσα ὑδροβίους σκώληκας, ἀπαντῶντας πανταχοῦ σχεδὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν θαλασσῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *στερνασπίς*. Δ. Ν. Π.

στερνασπὶς (ἡ) (Sternaspis) *[Ζωολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *στερνασπιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροσώμων θαλασσίων σκωλήκων. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *στερνασπὶς ἡ ἀσπιδωτὴ* (Sternaspis scutata), ἥτις ἔχει σῶμα μήκους 4 περίπου ἑκτσμ., φέρον κατὰ τὸ κατώτερον μέρος του θύσανον νηκτικῶν βλεφαρίδων. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ εἰς βάθος μέχρι 200 ὀργυιῶν. Δ. Ν. Π.

Στέρνα τεπὲ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βουνὸς (ὑψόμ. 2.255 ποδ.) τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος, μεταξὺ Μυριοφύτου καὶ Ἡρακλίτσας. Τὸ ἀπότομόν του ἀποτελεῖ πολύτιμον γνώρισμα διὰ τοὺς παραπλέοντας. Σ. Ε. Λ.

στερνβεργία (ἡ) (Sternbergia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλιδοειδῶν* ἢ *ἀμαρυλλιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, βολβορρίζους, ἰθαγενεῖς τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Ἐκ τῶν 12 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους ἀπαντῶσι παρ' ἡμῖν ἡ *στερνβεργία ἡ κολχικανθὴς* (Sternbergia colchiciflora) καὶ *στερνβεργία ἡ ξανθὴ* (Sternbergia lutea), γνωστὴ ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *ἀγριόκρινος*, *ἀγριολαλὲς* καὶ *λαλές*. Ταύτης ἡ ἐκτενέστερον καλλιεργουμένη πρὸς κόσμον ποικιλία εἶναι ἡ *στερνβεργία ἡ ξανθὴ ἡ σικελικὴ ἡ ἑλληνικὴ* (Sternbergia sicula graeca). Δ. Ν. Π.

στερνβεργίτης (ὁ) (Sternbergit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοάλας τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ σιδήρου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀργυροπυρίτου, ἀπαντᾷ δὲ ἐπὶ φλεβῶν ἀργύρου εἰς τὰ Erzgebirge καὶ τὸ St. Andreasberg. Γ. Β.

Στέρνες *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 530. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰουνίου 1822, ὅτε ὁ ἐξ 114 πλοίων ἀποτελούμενος τουρκο-αιγυπτιακὸς στόλος ἠγκυροβόλει εἰς τὸν λιμένα τῆς Σούδας, ὁ δὲ ὑπὸ τὸν Χασᾶν πασᾶν τουρκοαιγυπτιακὸς στρατὸς ἐστρατοπέδευεν εἰς τὴν περὶ τὴν Σούδαν καὶ τὰ Χανιὰ πεδιάδα, τριάκοντα Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Γρηγόριον Δαμινόν, Νικόλαον Τουμπαρὲν καὶ Κωνσταντῖνον Πρινόλην, κατελθόντες νύκτωρ ἐκ τοῦ ἐν Μαλάξῃ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου, διεπεραιώθησαν εἰς τὴν ἔναντι ἀκτὴν τοῦ Ἀκρωτηρίου καὶ ἐπιτεθέντες αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ χωρίου Στέρνες, ἐπυρπόλησαν τὸν ἐκεῖ τουρκικὸν πύργον καὶ τὰς ὀχυρωτέρας αὐτῶν οἰκίας, ἐφόνευσαν πολλοὺς τῶν ἐκεῖ καὶ τοῖς πέριξ Τούρκων καὶ εἶτα, ἐν πλήρει ἡμέρᾳ, προσποιούμενοι τοὺς Τούρκους, διῆλθον κάτωθεν τῶν τειχῶν τῶν Χανίων καὶ διασχίσαντες τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον ἐπανῆλθον ἀβλαβεῖς εἰς Κεραμειὰ καὶ ἡνώθησαν μετὰ τῶν εἰς Μαλάξαν Ἑλλήνων.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 358. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἅγιος Νικόλαος*. Ν. ΚΛΣ

—**Στέρνες** *[Γεωγρ.]*. Ὁ μείζων τῶν χειμάρρων τῆς Ἀντιπάρου, πηγάζων ἀπὸ τοῦ βουνοῦ Ἅγιος Ἠλίας καὶ ἐκβάλλων νοτίως τοῦ «Στενοῦ τῶν δεκατεσσάρων ποδῶν». Σ. Ε. Λ.

στερνήσιος, —*α,* —*ο*· δημοτ., ὁ τῆς στέρνας: «νερὸ στερνήσιο».

στερνίδια (τὰ) *[Ἀνατομ.]*. Τὰ ἀρχικὰ κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν ἡλικίαν ὀστᾶ τοῦ στέρνου, ἅτινα ἑνοῦνται πρὸς ἄλληλα διὰ χόνδρου, παριστῶντα στήλην ἐν τῇ προσθίᾳ μέσῃ γραμμῇ τοῦ σώματος, καὶ ἅτινα συγκολλώμενα εἶτα ἀποτελοῦσιν ἑνιαῖον ὀστοῦν, τὸ *στέρνον*. Ι. Π.

στερνικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ στέρνον, ὁ τοῦ στέρνου: «στερνικὴ ταινία».

—**στερνικὴ *γωνία*** *[Ἀνατ.]*· βλ. *γωνία* (τόμ. Η', σ. 802 β').

—**στερνικὴ *ταινία*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *ἡμίστερνον*.

στερνίτης *μῦς,* ἢ ***προστερνίτης*** *[Ἀνατομ.]*. Μῦς ἐπὶ τοῦ στέρνου ἢ κατὰ μῆκος τοῦ προσθίου χείλους τοῦ μείζονος θωρακικοῦ μυός, οὗ μοῖρα θεωρεῖται. Ι. Π.

Στέρνμπεργκ (Sternberg, τσεχοσλοβ. Sternberk) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ Μοραβίᾳ, πρῴην ἀνήκουσα εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1921 εἰς τὴν Τσεχοσλοβακίαν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὀλμὺτς - Μαῖρις Σένμπεργκ. Κάτ. (1921) 13.172. Ἔχει ὑφαντουργίαν. Θ. Κ.

Στέρνμπεργκ (Sternberg), ***Λέων.*** Γερμανὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1876. Ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Ἀκταί», «Σημαῖαι», «Νέα ποιήματα», «Μικρὲς μπαλάντες», «Ὁ θεὸς σφυρηλατεῖ ἕνα λαὸν» κ. ἄ. Ἐπίσης ἐδημοσίευσε τὰ διηγήματα: «Ὡραῖε θόρυβε τῆς ζωῆς», «Τὸ βουνὸ τῆς Ἀφροδίτης», «Τὸ θαῦμα τοῦ Ρήνου» κτλ. Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὸ θέατρον, ἐκτιμᾶται ὅμως μᾶλλον ὡς λυρικὸς ποιητής. Λ. Κ.

στερνο—· πρῶτον συνθετικὸν τῶν ἐκ τοῦ ὀνόματος *στέρνον* συνθέτων συνήθως ἀνατομικῶν ὅρων: *στερνοβραχιονικός, στερνοθυρεοειδής, στερνοκλειδικός, στερνομαστοειδής*.

στερνοδυνία (ἡ)· ὅρος ἐκσημαίνων ἄλγος καθιστάμενον αἰσθητὸν εἰς τὴν χώραν τοῦ στέρνου καὶ ἰδίως εἰς τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν τούτου· ἀπαντᾷ ἐπὶ στηθάγχης, ἐπὶ ἀνευρύσματος τοῦ τόξου τῆς ἀορτῆς καὶ ἐπὶ συφίλιδος. Μ. Ν. Κ.

στερνόθαιρος (ὁ) (Sternothaerus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χελωνίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χελωνιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μετρίου μεγέθους χελωνῶν, ἐν Ἀφρικῇ κυρίως

Digitized by Google

ἀπαντῶντα. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στερνόθαιρος ὁ ἀφρικανικὸς* (Sternothaerus africanus), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, χελώνιον κανονικὸν λαμπρῶς διεστιγμένον, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, κεκαλυμμένην ὑπὸ μεγάλων φολιδωτῶν πλακῶν, καὶ οὐρὰν δισχιδῆ. Δ. Ν. Π.

Στερνόθαιρος ὁ ἀφρικανικός.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν χελωνῶν τούτων εὑρέθησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης πλειοκαίνου καὶ τῆς κατωτέρας μειοκαίνου σειρᾶς τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

στερνοθυρεοειδὴς *μῦς [Ἀνατομ.]*. Κεῖται ὑπὸ τὸν στερνοϋοειδῆ μῦν· ἐκφύεται ἐκ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῆς λαβῆς τοῦ στέρνου καὶ τῆς τοῦ πρώτου πλευρικοῦ χόνδρου καὶ καταφύεται εἰς τὰ πλάγια τοῦ θυρεοειδοῦς χόνδρου. Κατασπᾷ τὸν λάρυγγα καὶ τὸ ὑοειδὲς ὀστοῦν. Νευροῦται ἐκ τῆς ἀγκύλης τοῦ ὑπογλωσσίου νεύρου. Ι. Π.

στερνόκερως (ὁ) (Sternocerus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βουπριστιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη μετριοσώμων ἢ μεγαλοσώμων κανθάρων, ἀπαντώντων εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὰς Ἰνδίας. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *στερνόκερως ὁ στικτὸς* (Sternocerus maculatus), ὅστις ἔχει ἀρκετὸν μέγεθος, κεφαλὴν μικρὰν καὶ πεπλατυσμένην ἐκ τῶν ἄνω, κεραίας φυλλοειδεῖς, θώρακα εὐρὺν καὶ κοιλίαν εἰς αἰχμηρὸν ἄκρον ἀπολήγουσαν. Ὁ γενικὸς χρωματισμός του εἶναι μελανὸς μὲ μικρὰ λευκὰ στίγματα κατὰ τὸ πρόσθιον ἥμισυ τῆς ράχεως. Εἶναι κάνθαρος ἰθαγενὴς τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν ριζῶν διαφόρων χεδρωπῶν φυτῶν. Δ. Ν. Π.

στερνοκλειδικὴ *διάρθρωσις [Ἀνατομ.]*. Κατὰ ταύτην, παριστῶσαν τροχιλιοειδῆ διάρθρωσιν, συντάσσεται τὸ ἔσω ἄκρον τῆς κλειδὸς πρὸς τὴν κλειδικὴν ἐντομὴν τοῦ στέρνου δι' ἰνώδους διαρθρίου χόνδρου, παρεμβεβλημένου μεταξὺ αὐτῶν. Ὁ ἀρθρικὸς δὲ θύλακος κρατύνεται ὑπὸ ἰσχυρῶν συνδέσμων, τοῦ προσθίου καὶ τοῦ ὀπισθίου στερνοκλειδικοῦ, τοῦ μεσοκλειδίου καὶ τοῦ πλευροκλειδικοῦ. Ι. Π.

—**στερνοκλειδικοὶ** *σύνδεσμοι [Ἀνατομ.]*. Δύο ἰσχυραὶ ἰνώδεις δεσμίδες, ἀποτελοῦσαι τὸν πρόσθιον καὶ ὀπίσθιον στερνοκλειδικὸν σύνδεσμον, κρατύνουσαι δὲ τὴν μεταξὺ στέρνου καὶ κλειδὸς στερνοκλειδικὴν διάρθρωσιν. Ι. Π.

στερνοκλειδομαστοειδὴς *μῦς [Ἀνατομ.]*. Μῦς τοῦ τραχήλου ἐκτεινόμενος ἀπὸ τοῦ στέρνου μέχρι τῆς μαστοειδοῦς ἀποφύσεως. Ἐκφύεται διὰ δύο κεφαλῶν, τῆς *στερνικῆς* καὶ τῆς *κλειδικῆς*, αἵτινες ἑνοῦνται κατὰ μέσον τοῦ αὐχένος εἰς παχεῖαν εὔρωστον γαστέρα, ἥτις φερομένη λοξῶς ἐπὶ τὰ ἄνω καὶ ὀπίσω καταφύεται εἰς τὴν μαστοειδῆ ἀπόφυσιν καὶ τὴν ἔξω μοῖραν τῆς ἄνω γραμμῆς τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ. Νευροῦται ἀπὸ τοῦ παραπληρωματικοῦ νεύρου καὶ ἐκ κλάδων τοῦ 3ου αὐχενικοῦ. Ἀμφοτέρων τῶν μυῶν συσπωμένων φέρεται ἡ κεφαλὴ πρὸς τὰ πρόσω· τοῦ ἑτέρου μόνον ἐνεργοῦντος, ἡ μὲν κεφαλὴ ἐγκλίνει πρὸς τὸ σύστοιχον πλάγιον, τὸ δὲ πρόσωπον στρέφεται πρὸς τὸ ἀντίθετον πλάγιον· ἀκινητούσης τῆς κεφαλῆς, οἱ στερνοκλειδομαστοειδεῖς ἀναίρουσι τὸν θώρακα, ὑποβοηθοῦντες οὕτω τοὺς εἰσπνευστικοὺς μῦς. Ι. Π.

στέρνον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Ὀστοῦν μονοφυές, σύμμετρον, πλατὺ καὶ ἐπίμηκες, κείμενον ἐν τῷ προσθίῳ μέσῳ μέρει τοῦ θώρακος, φερόμενον δὲ λοξῶς ἐκ τῶν ἄνω καὶ ὀπίσω πρὸς τὰ κάτω καὶ πρόσω, ἐφ' οὗ διακρίνομεν τρία μέρη, τὴν λαβήν, τὸ σῶμα καὶ τὴν ξιφοειδῆ ἀπόφυσιν. Ἔχει δύο ἐπιφανείας, προσθίαν καὶ ὀπισθίαν, δύο χείλη, δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, καὶ δύο ἄκρα, τὸ ἄνω ἢ τὴν βάσιν καὶ τὸ κάτω ἢ τὴν κορυφήν. Ἡ προσθία ἐπιφάνεια, ὑπόκυρτος οὖσα, ἐμφανίζει 5—6 ἐγκαρσίας γραμμμάς, παριστώσας τὰ ἴχνη τῆς συνοστεώσεως τῶν μερῶν τοῦ στέρνου· μεταξὺ δὲ τῆς λαβῆς καὶ τοῦ σώματος φέρεται ἐγκαρσίως γωνία, ἡ *στερνικὴ* ἢ *λουδοβίκειος γωνία*. Ἡ δ' ὀπισθία εἶναι ἠρέμα ὑπόκοιλος, ἐμφανίζουσα καὶ αὕτη τὰς αὐτὰς ἐγκαρσίας γραμμάς. Ἐφ' ἑκατέρου τῶν πλαγίων χειλέων ὑπάρχουσιν ἑπτὰ ἐντομαί, αἱ *πλευρικαὶ ἐντομαί*, εἰς ἃς ἁρμόζονται τὰ πρόσθια πέρατα τῶν πλευρικῶν χόνδρων. Ἡ βάσις σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ ἄνω χείλους τῆς λαβῆς καὶ ἐμφανίζει ἐν μὲν τῷ μέσῳ εὐρεῖαν ἐντομήν, τὴν *μηνοειδῆ*, ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὴν σφαγήν, ἐν δὲ τοῖς πλαγίοις τὴν *ἀρθρικὴν κλειδικὴν ἐντομήν*, συντασσομένην μετὰ τοῦ στερνικοῦ ἄκρου τῆς κλειδός. Ἡ δὲ κορυφὴ ἀποτελεῖται ὑπὸ τῆς *ξιφοειδοῦς ἀποφύσεως*. Ι. Π.

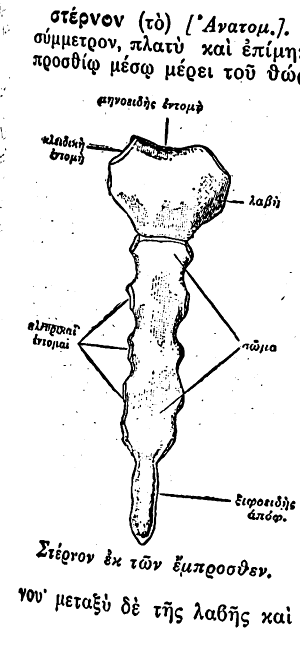

Στέρνον ἐκ τῶν ἔμπροσθεν.

— **στέρνον** *ὀρνίθειον*. Δυσμορφία, χαρακτηριζομένη δι' αὐξήσεως τῆς προσθιοπισθίας διαμέτρου τοῦ θώρακος καὶ ἐλαττώσεως τῆς ἐγκαρσίας, λόγῳ προβολῆς τοῦ στέρνου μετὰ τῶν εἰς αὐτὸ καταφυομένων πλευρῶν πρὸς τὰ πρόσω καὶ κάτω ἐν εἴδει τρόπιδος πλοίου, ἐξ οὗ καὶ *στέρνον τροπιδοειδὲς* καλεῖται ἐπίσης ἡ δυσμορφία αὕτη. Πρόκειται περὶ δυσμορφίας ἐπικτήτου, ὀφειλομένης εἰς τὸν ραχιτισμὸν ἢ εἰς ἀπόφραξιν τῶν ἀεροφόρων ὁδῶν ὑπὸ ἀδενοειδῶν ἐκβλαστήσεων ἢ διωγκωμένων ἀμυγδαλῶν· ἤ, τέλος, εἰς σπονδυλίτιδα τῆς ἀνωτέρας θωρακικῆς μοίρας.

Συνήθως προβάλλει τὸ στέρνον ὁμοιομερῶς κατὰ τὴν μέσην γραμμήν, εἴς τινας ὅμως περιπτώσεις ἡ προβολὴ αὕτη εἶναι μονόπλευρος. Ἡ θεραπεία συνίσταται τοῦτο μὲν εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς παραγωγοῦ αἰτίας (ραχιτισμός, ἐκβλαστήσεις κλπ.), τοῦτο δὲ εἰς καταλλήλους ἀναπνευστικὰς κινήσεις καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν διορθωτικοῦ ὀρθοπεδικοῦ μηχανήματος, ἐγκαίρως ἐφαρμοζομένων. Α. Κ.

— **στέρνον** *χωνοειδές*. Δυσμορφία συγγενής, χαρακτηριζομένη ἐξ εἰσοχῆς τοῦ στέρνου καὶ τῶν εἰς αὐτὸ προσφυομένων πλευρικῶν χόνδρων, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας σχηματίζεται κατὰ τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τοῦ στήθους εἶδος χοάνης, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Ἡ συγγενὴς αὕτη δυσμορφία ὀφείλεται εἰς συμπίεσιν ἐπὶ τοῦ στέρνου, κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωήν, τοῦ ποδός, πώγωνος ἢ ἄλλου συμπαγοῦς τμήματος τοῦ ἐμβρύου. Ἡ τελεία ἴασις τῆς δυσμορφίας ταύτης εἶναι δυσεπίτευκτος καὶ μόνον βελτίωσις δύναται νὰ ἐπέλθῃ διὰ καταλλήλως γιγνομένων εἰσπνευστικῶν κινήσεων. Σπανιώτατα ὁ ραχιτισμὸς δύναται νὰ προκαλέσῃ τὴν δυσμορφίαν ταύτην. Α. Κ.

στερνοξίδαι (οἱ) (Sternoxidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων, πενταμεροῦς συμμετρίας, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ τὸ Μεξικόν. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *ἀπτόπους* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

στερνοπαγὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τὸ) *[Τερατογ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις, χαρακτηριζομένη ὑπὸ τοῦ συνδυασμοῦ δύο ἀτόμων συνηνωμένων πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ μέχρι τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ θώρακος. Οἱ στερνοπαγεῖς ἔχουσι μεγάλην ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ξιφοπαγεῖς, ἐν τούτοις τὰ δύο ταῦτα εἴδη τῶν τεράτων εἶναι λίαν διακεκριμένα εἴτε ἐξωτερικῶς διὰ τῆς λίαν ἀνίσου ἐπεκτάσεως τῆς χώρας τῆς ἑνώσεως, εἴτε κυρίως διὰ τῆς λίαν διαφορετικῆς διατάξεως τῶν θωρακικῶν καὶ ὑπερκοιλιακῶν σπλάγχνων, ἅτινα εἶναι συνηνωμένα πρὸς ἄλληλα ἐκ τοῦ ἑνὸς ἀτόμου πρὸς τὸ ἕτερον, ὡς εἰς τοὺς στερνοπαγεῖς, καθὼς τὰ ὑποκοιλιακὰ σπλάγχνα εἶναι ἐπίσης συνηνωμένα εἰς τοὺς ἰσχιοπαγεῖς.

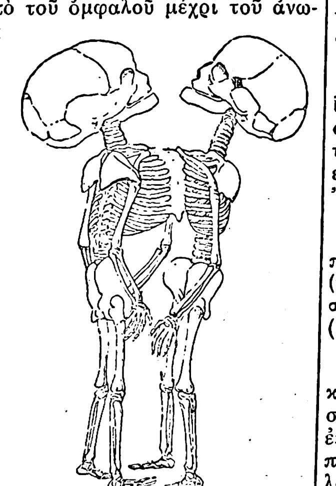

Στερνοπαγής.
[Μαιευτήριον Παρισίων.]

Ἡ ἕνωσις τῶν δύο στέρνων ἐπιτελεῖται διὰ μηχανισμοῦ ἀναλόγου πρὸς τὸν περιγραφόμενον κατὰ τὴν ἕνωσιν τῶν δύο πυέλων εἰς τοὺς ἰσχιοπαγεῖς. Ἕκαστον στέρνον εἶναι διῃρημένον ἐπὶ τῆς μέσης γραμμῆς καὶ ἕκαστον ἥμισυ, παρακολουθούμενον ὑπὸ τῶν πρὸς αὐτὸ προσπεφυκυιῶν πλευρῶν, εἶναι ἀπεωσμένον ἐπὶ τὰ πλάγια καθάπερ τὰ φύλλα βιβλίου τινὸς εὐρέως ἀνεῳγμένου. Κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο συναντᾷ τὸ ἥμισυ τοῦ ἑτέρου στέρνου, ὅπερ ὑπέστη παρομοίαν παρέκκλισιν καὶ συγκολλᾶται ἐπ' αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ὑπάρχει μία θωρακικὴ κοιλότης ἀφοριζομένη πρὸς τὰ δύο αὐτῆς πέρατα ὑπὸ δύο σπονδυλικῶν στηλῶν, αἵτινες ἀντιστοιχοῦσιν ἐπὶ τὰ ἄνω πρὸς τὰ ἰνιακὰ ὀστᾶ ἑκατέρου ἐμβρύου. Ὅθεν ὑφίστανται δύο στερνοπλευρικὰ τοιχώματα, ἅτινα ἐπεκτείνονται ἀπὸ τῆς μιᾶς σπονδυλικῆς στήλης πρὸς τὴν ἑτέραν. Ἑκάτερον τῶν τοιχωμάτων ἀποτελεῖται ἐκ δύο τμημάτων· τὸ μὲν ἓν ἀντιπροσωπεύει τὸ ἥμισυ τοῦ στέρνου τοῦ ἑνὸς ἐμβρύου καὶ τὰς πλευρὰς τὰς εἰς αὐτὸ προσηρτημένας· τὸ δὲ ἕτερον τὰ ὁμόλογα τμήματα τοῦ ἑτέρου ἐμβρύου.

Ἡ τερατογονικὴ αὕτη ἀνωμαλία ἐπεκτείνεται καὶ πρὸς τὰ γειτνιάζοντα τῷ στέρνῳ ὄργανα· ὑπάρχει ἓν μόνον περικάρδιον, περικλεῖον ἐν αὐτῷ δύο καρδίας συναπτομένας πρὸς ἀλλήλας ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συγκεχωνευμένας. Αἱ δύο αὗται καρδίαι εἶναι συνήθως λίαν ἀνωμάλως ἀνεπτυγμέναι· τὰ μεγάλα αἱματοφόρα ἀγγεῖα, ἐξερχόμενα ἐκ τῶν βάσεων τῶν καρδιῶν τούτων, ὑφίστανται τὰς ἀνωμαλίας ἐκείνας, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν, τὰς ὁποίας παριστῶσι καὶ καρδίαι καθ' ἑαυτάς. Τὰ διαφράγματα εἶναι συνηνωμένα καὶ σχηματίζουσι πλέον ἓν μόνον διαχώρισμα μετὰ δύο συμμετρικῶν ἡμίσεων χώρων. Οἱ πνεύμονες, εὑρισκόμενοι μακρὰν τοῦ στέρνου, εἶναι σχετικῶς ἐλάχιστα προσβεβλημένοι· ἀπαντῶσι τέσσαρες πνεύμονες τοποθετημένοι ἐπὶ τῶν πλαγίων τμημάτων τῶν σπονδυλικῶν στηλῶν.

Ἡ τερατογονικὴ αὕτη διαμόρφωσις δὲν εἶναι σπανία. Πάντες οἱ στερνοπαγεῖς ἀποθνήσκουσι μικρὸν μετὰ τὴν γέννησιν αὐτῶν. Μ. Ν. Κ.

στερνοπαίδι (τό)· ἀντὶ *ὑστερνοπαίδι*, τὸ τελευταῖον γεννηθὲν τέκνον.

στερνοπλατιαῖος *μῦς [Ἀνατομ.]*. Μῦς ὑπεράριθμος τοῦ ὑποκλειδίου μυός, ἀπαντῶν ἰδίως παρὰ τοῖς ζῴοις, παρ' οἷς ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ στέρνου καὶ τοῦ χόνδρου τῆς 1ης πλευρᾶς μέχρι τῆς ὠμοπλάτης. Ι. Π.

στερνοπλευρικοί, ἢ *χονδροστερνικοὶ σύνδεσμοι [Ἀνατομ.]*. Ταινιοειδεῖς δεσμίδες, αἵτινες ἀκτινοειδῶς ἐφαπλούμεναι ἐπὶ τῆς προσθίας καὶ ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ στέρνου, διαπλέκονται πρὸς τὰς δεσμίδας τῶν συνδέσμων τοῦ ἀντιθέτου πλαγίου καὶ ἀπεργάζονται τὸν πρόσθιον καὶ ὀπίσθιον στερνικὸν ὑμένα. Κρατύνουσι τὰς μεταξὺ στέρνου καὶ πλευρικῶν χόνδρων χονδροστερνικὰς διαρθρώσεις. Ι. Π.

στερνόπτυξ (ὁ) (Sternoptyx) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν *στερνοπτυχιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς ἰχθῦς ἀπαντῶντας εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στερνόπτυξ ὁ διαφανὴς* (Sternoptyx diafanus), ὅστις ἔχει μικρὸν ἀνάστημα, ὀφθαλμοὺς κατὰ τὴν κορυφὴν τοποθετημένους, ὥστε νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ ἄνω, καὶ οὐρὰν μᾶλλον λεπτήν. Δ. Ν. Π.

στερνοπτυχίδαι (οἱ) (Sternoptychidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ μικροσώμων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἰχθύων, ἀπαντῶντα εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν θαλάσσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *στερνόπτυξ* (βλ. λ.). Δ.Ν.Π.

στερνόπυγος (ὁ) (Sternopygus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γυμνωτιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἐπιμήκων ἐγχελυομόρφων ἰχθύων, ἀπαντώντων εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

στερνός, *—ή*, *—ό*· δημοτ., ἀντὶ *ὑστερινός*, ὁ κατόπιν, ὁ ὕστερος: «αὐτὸ εἶναι στερνὴ δουλειά»· || *στερνὰ* (τά)· τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς, γεράματα: «καλὰ στερνὰ» εὔχομαί σοι εὐγηρίαν.—Ἐπιρρ. *στερνὰ* (βλ. λ.).

στερνοϋοειδὴς *μῦς [Ἀνατομ.]*. Μῦς κείμενος κάτωθεν τοῦ ὑοειδοῦς ὀστοῦ· ἐκφύεται ἐκ τοῦ στερνικοῦ ἄκρου τῆς κλειδὸς καὶ ἐκ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῆς λαβῆς τοῦ στέρνου, φερόμενος δὲ πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔσω καταφύεται εἰς τὸ κάτω χεῖλος τοῦ σώματος τοῦ ὑοειδοῦς ὀστοῦ, ὅπερ καθέλκει. Νευροῦται ἀπὸ κλωνίων τῶν τριῶν πρώτων αὐχενικῶν νεύρων. Ι. Π.

Στερνχάϊμ (Sternheim), ***Κάρολος***. Γερμανὸς λογοτέχνης καὶ θεατρικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1881. Ἐκ τῶν σκηνικῶν ἔργων του γνωστότερα εἶναι αἱ κωμῳδίαι: «Ὁ Σίππελ νοικοκύρης», «Τὸ βρακί», «Ἡ κασσέτα», «Ὁ Σνόμπ», «Tabula rasa», «Τὸ ἀπολίθωμα», «Τὸ σχολεῖον τοῦ Οὔτσναχ» κ.ἄ., ἀποτελοῦσαι καυστικὰς καὶ ἀμειλίκτους σατίρας τῶν ἀδυναμιῶν καὶ ἐλαττωμάτων τῆς γερμανικῆς ἀστικῆς κοινωνίας. Μὲ τὸν αὐτὸν ἀνοικτίρμονα σαρκασμὸν περιγράφει ὁ Στερνχάϊμ διαφόρους τύπους τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἐν τοῖς διηγήμασιν αὐτοῦ, ἅτινα διακρίνονται πρὸς τούτοις διὰ τὴν ἀπαράμιλλον τεχνικὴν τοῦ λόγου. Σημαντικώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Βερολῖνον ἢ Τὸ μηδὲν ἄγαν», «Τὸ χρονικὸν τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' αἰῶνος», «Μπουζέκωφ», «Ναπολέων», «Σούλιν», «Εὐρώπη», «Κορίτσια», «Μέτα ἢ Ἡ μεταφυσικὴ ὑπηρέτρια» κ. ἄ. Λ. Κ.

Digitized by Google

στέρξιμο, —*ατος* (τό), καὶ *στρέξιμο*· δημοτ., συγκατάθεσις, συναίνεσις· || «στέρξιμο τοῦ ὀνείρου» τὸ νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ σημαινόμενον τοῦ ὀνείρου, ἐπαλήθευσις.

Στερόπη [*Μυθολ.*]. —1) Μία τῶν ἑπτὰ *Πλειάδων*. Ἐλέγετο καὶ σύζυγος ἢ μήτηρ τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας Οἰνομάου.

—2) Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Τεγέας Κηφέως, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Ἡρακλῆς τὸν παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς δωρηθέντα εἰς αὐτὸν χαλκοῦν βόστρυχον τῆς Μεδούσης, διὰ τῆς ἐπιδείξεως τοῦ ὁποίου, περιφερομένου ἀνὰ τὰ τείχη, προεκαλεῖτο ἡ φυγὴ τῶν κατὰ τῆς Τεγέας ἐπερχομένων ἐχθρικῶν στρατευμάτων.

—3) Θυγάτηρ τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῆς Ἰωλκοῦ Ἀκάστου καὶ τῆς Ἀστυδαμείας.

—4) Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς ὁμωνύμου πόλεως Πλευρῶνος καὶ τῆς Ξανθίππης, θυγατρὸς τοῦ Δώρου, καὶ ἀδελφὴ τοῦ Ἀγήνορος, τῆς Στρατονίκης καὶ τῆς Λαοφόντης.

—5) Σύζυγος τοῦ Ἀχελῴου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγέννησε τὰς Σειρῆνας. ΚΑΨ.

Στερόπης [*Μυθολ.*]. Εἷς τῶν *Κυκλώπων* (βλ.λ.).

στερόπους (ὁ) (Steropus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων, πενταμεροῦς συμμετρίας, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀμερικήν. Οἱ στερόποδες ἔχουσι σῶμα ἀρκετὰ εὔρωστον, προσακτρίδας κερατοειδεῖς καὶ βραχείας, κεραίας ἐπιμήκεις καὶ λεπτάς, θώρακα εὐρὺν καὶ βραχύν, κοιλίαν ᾠοειδῆ καὶ πόδας ἀρκετὰ εὐρώστους. Ὁ γενικὸς χρωματισμός των εἶναι μελανὸς ἢ σκοτεινῶς φαιός. Αἱ κάμπαι των ἔχουσι σῶμα ὑπὸ τριχῶν κεκαλυμμένον καὶ κεφαλὴν σκληροτάτην καὶ ἡμισφαιρικήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *στερόπους ὁ φαιὸς* (Steropus cinereus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα φαιόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

στερρόγιαννη (ἡ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βεράτιον*.

στερρομέταλλον (τό). Εἶδος ὀρειχάλκου, συνιστάμενον ἐκ χαλκοῦ, ψευδαργύρου καὶ σιδήρου.

στερρός, —*ά*, —*όν*· στερεός, σταθερός, ἀκλόνητος: «στερρὰ ἀπόφασις».

στερρόφυτο (τὸ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐπουλωτικόν*.

Στερτίνιος (Stertinius), ***Γάϊος - Ξενοφῶν***. Ἰατρὸς ἐκ Κῶ, πιθανῶς ἀπόγονος τοῦ Ξενοφῶντος τοῦ Κῴου, μαθητοῦ τοῦ Πραξαγόρου. Ἐγένετο ἰατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου, ὃν λέγεται ὅτι ἐφόνευσεν. Ὡς ἀρχιγραμματεὺς τῶν ἑλληνικῶν ὑποθέσεων, προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας τῇ πατρίδι αὐτοῦ. Ἡ εἰκὼν αὐτοῦ διεσώθη ἐπὶ νομισμάτων, προτομὴ δ' αὐτοῦ παρὰ Visconti (I, 155, πίν. 33). ΑΡ. Π. Κ.

στερφεύω· ἐπὶ βοσκημάτων, παύω νὰ παρέχω γάλα: «στέρφεψαν τὰ πρόβατα,—τὰ γίδια»· || ἰδιωματ. ἐπὶ πηγῆς, παύω νὰ παρέχω ὕδωρ, ξηραίνομαι, ἄλλως *στερεύω*.

στερφόγιδα (ἡ)· δημοτ., αἶξ στερίφη.

στερφοπροβατίνα (ἡ)· προβατίνα στερίφη.

στέρφος, —*η*, —*ο*· ἀντὶ *στέριφος*, ἐπὶ βοσκημάτων, τὸ μὴ καταστὰν ἔγκυον καὶ ἑπομένως τὸ μὴ ἔχον νεογνά· || συνήθ. τὸ θηλ. *στέρφη* ἢ *στέρφα*: «ἀπόμεινε ἡ κατσίκα μου στέρφη»· || *στέρφα* (τά)· γενικῶς ὅσα βοσκήματα τοῦ ποιμνίου δὲν κατέστησαν ἔγκυα, ἀντίθ. *γαλάρια*: «χώρια τὰ στέρφα, χώρια τὰ γαλάρια».

στερῶ (—*έω*)· κάμνω τινὰ νὰ χάσῃ τι ἰδικόν του, ἀφαιρῶ τι παρά τινος· || παθ. *στεροῦμαι*· ἔχω ἔλλειψίν τινος, ἰδίᾳ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων: «ὑποφέρει, διότι στερεῖται».

Στετίγγοι (οἱ) (Stetingi, Stadingi, Stendingi). Χωρικοὶ κατοικοῦντες ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Βίσουργι (Weser), οἵτινες ἐγένοντο ἐν τῇ ἱστορίᾳ γνωστοὶ διὰ τοὺς ἀγῶνας πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Βρέμης καὶ τοῦ Ἀμβούργου Γεράρδον τὸν Β΄. Ἀφορμὴν εἰς αὐτοὺς ἔδωκεν ἡ ὑπὸ τῶν χωρικῶν τούτων ἄρνησις τῆς πληρωμῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν δεκάτων καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ ἀρχιεπισκόπου νὰ ἐπιβάλῃ τὴν πληρωμὴν διὰ τῶν ὅπλων. Ἀλλ' ὁ ὑπὸ τοῦ Γερχάρδου σταλεὶς κατ' αὐτῶν στρατὸς ἡττήθη, φονευθέντος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Χέρμανν (1229). Τότε ὁ Γερχάρδος, μένεα πνέων κατὰ τῶν πτωχῶν χωρικῶν, συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Βρέμῃ (1230), ἥτις, κηρύξασα αὐτοὺς αἱρετικούς, ἐξεσφενδόνησε κατ' αὐτῶν τὸν ἀφορισμὸν καὶ ἔπεισε τὸν πάπαν Γρηγόριον τὸν Θ΄ νὰ κηρύξῃ κατ' αὐτῶν σταυροφορίαν. Ἡ πρώτη κατ' αὐτῶν ἀπόπειρα ἀπέτυχε (1232), ἡ δὲ δευτέρα ἐπέτυχε τὴν ὑποταγὴν μόνον τῶν ἀνατολικῶν Στετίγγων (1233). Κατὰ τῶν δυτικῶν Στετίγγων ἐκήρυξεν ὁ πάπας νέαν σταυροφορίαν (1233), ἥτις ὅμως συνετρίβη ὑπὸ τῶν γενναίως ἀγωνισαμένων Στετίγγων. Τέλος, τῷ 1234, ἐγένετο νέα κατ' αὐτῶν σταυροφορία, ἥτις ὑπέταξεν αὐτούς, ἀφοῦ δὲ πλεῖστοι τούτων ἐκάησαν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὡς αἱρετικοί, οἱ ὑπολειφθέντες ὡμολόγησαν ὑπακοὴν εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν, οὕτω δὲ ἤρθη ὁ κατ' αὐτῶν ἀφορισμὸς (1235). Ὁ Γερχάρδος ὥρισεν ὅπως κατ' ἔτος τελῆται λιτανεία ἐν Βρέμῃ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἥττης τῶν δῆθεν αἱρετικῶν Στετίγγων, ἵδρυσε δὲ διαφόρους ναοὺς ἐν τῇ κυριευθείσῃ χώρᾳ πρὸς δόξαν δῆθεν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐφ' οὗ ἔπεσαν ἀνδρείως μαχόμενοι οἱ Στετίγγοι, ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας κατὰ τῆς παπικῆς δεσποτείας καὶ ἀπληστίας, ἐστήθη σιδηροῦς ὀβελίσκος πρὸς τιμὴν αὐτῶν, μετὰ μεγάλης δὲ πομπῆς ἑωρτάσθη τῷ 1834 ἡ συμπλήρωσις 600 ἐτῶν ἀπὸ τῆς μάχης ἐκείνης. Κ. Ι. Δ.

Στέττενχαϊμ (Stettencheim), ***Ἰούλιος***. Γερμανὸς χιουμοριστὴς (1831—1916). Ἐκδότης καὶ ἱδρυτὴς τῆς σατιρικῆς ἐφημερίδος «Σφῆκες» (1885—1894) καὶ τοῦ μηνιαίου περιοδικοῦ «Ἡ χιουμοριστικὴ Γερμανία», ἐπενόησε τὴν τυπικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ πολεμικοῦ ἀνταποκριτοῦ «Βίππχεν» εἰς τὰς «Εἰδήσεις τοῦ Βίππχεν», συγκεντρωθείσας εἰς 16 ἐν ὅλῳ τόμους (1878—1903). Ἐπίσης ἐδημοσίευσε: «Τὰ ποιήματα τοῦ Βίππχεν», «Ὁ Βίππχεν ἐν Σικάγῳ» κ. ἄ. Λ. Κ.

Στεττῖνον (Stettin) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γερμανίας, πρωτεύουσα τῆς Πομμερανίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὄδερ καὶ ἐπὶ πυκνοῦ δικτύου σιδηροδρομικῶν γραμμῶν πρὸς Βερολῖνον, Πάσεβαλκ, Κύστριν, Στάργκαρντ καὶ Κόλμπεργκ. Κάτ. (1925) 254.466. Τὸ μέγιστον μέρος τῆς πόλεως κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, περικλείει δὲ πλεῖστα ἀρχαῖα κτήρια, ἐν οἷς ἀνάκτορον καὶ ναοὺς τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος καὶ μετέπειτα, καὶ νεώτερα, ἐν οἷς τὸ δημαρχεῖον, τὸ ταχυδρομικὸν μέγαρον, σχολαὶ ναυπηγίας καὶ μηχανουργῶν, βιβλιοθήκη (127.300 τόμοι), μουσεῖον, θέατρα, κ. ἄ. Εἶναι ὁ μέγιστος τῶν λιμένων ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ ὁ τρίτος τῆς ὅλης Γερμανίας, μετὰ τὸ Ἀμβοῦργον καὶ τὴν Βρέμην. μετὰ ἐλευθέρου λιμένος καὶ βιομηχανικῆς ζώνης, ὡς καὶ ἀξιολόγων ναυπηγείων (τῷ 1929 ἐναυπηγήθησαν 138 πλοῖα, τόννων 165.229). Διὰ τοῦ ποταμοῦ Ὄδερ καὶ δικτύου διωρύγων συνδέεται καὶ ἐπικοινωνεῖ μετὰ μεγάλου μέρους τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας μέχρις ἄνω Σιλεσίας. Ἔχει σταθμὸν ἀσυρμάτου καὶ ἀερολιμένα καὶ ἀκμαίαν βιομηχανίαν, ἀπασχολοῦσαν 54.382 ἐργάτας. Θ. Κ.

—***Στεττῖνον, Νέον*** — (Neustettin) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γερμανίας (βλ. λ. *Νέον* Στεττῖνον).

—***Στεττίνου στομαλίμνη***, ἢ ***Πομμερανικὴ*** (Stettiner ἢ Pommersches Haff) [*Γεωγρ.*]. Λιμνοθάλασσα, σχηματιζομένη κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ὄδερ, ἐν Πομμερανίᾳ, πρὸς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τῶν νήσων Οὔζεντομ καὶ Βολλίν. Ἔχει μῆκος 50 χλμ. καὶ πλάτος 10. Συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς θαλάσσης διὰ τριῶν βραχιόνων τοῦ ποταμοῦ, καλουμένων Σβίνε, Πένε, Ντίβενοβ. Θ. Κ.

Στέφαν (Stephan), ***Ἐρρῖκος*** *φὸν* —. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Στόλπ τῆς Γερμανίας τῷ 1831. Ἐν ἡλικίᾳ 17 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρωσσικὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ταχέως κατέλαβε πάντας τοὺς βαθμοὺς τῆς ἱεραρχίας χάρις εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν ἱκανότητα, ἣν ἐπέδειξε. Νεώτατος ἐξέδωκεν ἐν Βερολίνῳ περισπούδαστον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορία τοῦ πρωσσικοῦ ταχυδρομείου», ἐν τῷ ὁποίῳ μετὰ γλαφυρότητος καὶ ἐμβριθείας ἐξιστορεῖ γεγονότα ὁλοκλήρων αἰώνων. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ σύγκλησις, τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1874, τοῦ πρώτου διεθνοῦς ταχυδρομικοῦ συνεδρίου ἐν Βέρνῃ, εἰς τὸ ὁποῖον ἔλαβον μέρος 22 ἐν ὅλῳ κράτη, ἐν οἷς καὶ ἡ Ἑλλάς. Χάρις, κυρίως, εἰς τὴν περίνοιαν, τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐπιβολήν, ἣν ἤσκησεν ὁ Στέφαν ἐπὶ τῶν μελῶν τοῦ συνεδρίου, κατωρθώθη ἡ σύμπηξις παγκοσμίου ταχυδρομικοῦ συνδέσμου καὶ ἡ συνομολόγησις τῆς πρώτης διεθνοῦς ταχυδρομικῆς συμβάσεως, δι' ἧς οὐ μόνον ἡνοποιήθησαν τὰ διεθνῆ ταχυδρομικὰ τέλη καὶ κόμιστρα, ἀλλὰ καὶ ἐκηρύχθη ἡ ἐλευθερία τῆς ταχυδρομικῆς διαμετακομίσεως, ἐπὶ πλέον δὲ ἱδρύθη καὶ τὸ διεθνὲς ταχυδρομικὸν γραφεῖον, ὅπερ ἔκτοτε λειτουργεῖ ἐν Βέρνῃ τῆς Ἑλβετίας. Ι. Λ.

—***Στέφαν-Βόλτσμαν νόμος***· βλ. *ἀκτινοβολία*.

Στέφανα [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (*Ἰστιγὰν καὶ Στεπὰν* ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων καλούμενος), μεταξὺ Ἀκ Λιμὰν καὶ Ἰνέμπολι, 21 μίλ. Δ.ΝΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ἰντζέμπουρνού. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Στεφάνη*. Σ. Ε. Λ.

Στεφαναβίκι [*Γεωγρ.*]. Κώμη τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χατζήμισι*. Κάτ. (1928) 107. Κεῖται μεταξὺ τῆς λίμνης Βοιβηΐδος καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βόλου—Λαρίσης. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

Στεφανάκης· βλ. λ. *Σκουντῆς*.

Στεφανέϊκα [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κατσιγκρίου τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 43. Π. Ν. Π.

Στεφανέσκου (Stefanescu), ***Σάββας***. Ρουμᾶνος γεωλόγος, γεννηθεὶς τῷ 1857. Ἐσπούδασε φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν Παρισίοις καὶ κατόπιν ἐγένετο καθηγητὴς τῆς παλαιοντολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Βουκουρεστίου, ἐξελέγη μέλος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας καὶ διετέλεσε βουλευτής, γερουσιαστὴς καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς γερουσίας. Ἐδημοσίευσε: «Μελέται περὶ τῶν τριτογενῶν ἐδαφῶν τῆς Ρουμανίας», «Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς ποντιακῆς, σαρματικῆς καὶ ἀνατολικῆς χλωρίδος», «Περὶ στατικογραφίας», «Σημειώσεις περὶ τῆς φυλογενείας τῶν ἐλεφάντων» κ. ἄ. Θ. Κ.

στεφάνη (ἡ)· πᾶν ὅ,τι περιβάλλει τι κυκλικῶς δίκην ταινίας, οἷον στέμμα, διάδημα· || ὅ,τι τὸ δημ. *στεφάνι*· || ἡ κορυφή, τὰ ἄκρα χείλη δοχείου ἢ καὶ βράχου: «πλῆρες ποτήριον μέχρι στεφάνης».

— [*Ἀρχ.*] Ἡ *στεφάνη* ἦτο γυναικεῖον κόσμημα τῆς κεφαλῆς. Συνήθως τμῆμα τοῦ κεφαλοδέσμου, συνίστατο ἐκ μεταλλικοῦ (χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ) μηνίσκου, ὀρθίως τοποθετουμένου ἐπὶ τῆς κόμης καὶ ὕπερθεν τοῦ μετώπου, τὸ ὁποῖον ὑπερέστεφε. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἦτο κόσμημα κυρίως τῶν θεαινῶν, ἀπαντῶν εἰς παραστάσεις τῆς Ἀθηνᾶς, Ἀρτέμιδος, Ἀφροδίτης, Ἥρας κ. ἄ. Ἐπίσης ἐφέρετο καὶ ὑπό τινων ξένων ὡς καὶ τῶν διακρινομένων ἐπὶ θηλυπρεπείᾳ. Π. Ν. Π.

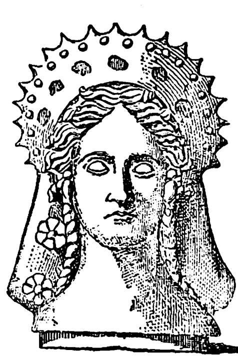

Στεφάνη.

[Προτομὴ ἐξ ὀπτῆς γῆς τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, ἐν τῷ μουσείῳ Λούβρου.]

— [*Ἀστρον.*] Βλ. *Ἥλιος* καὶ *στέμμα*.

—[*Βοτ.*] Καλεῖται *στεφάνη* τὸ ἐσώτατον τμῆμα τοῦ περιανθίου ἢ τὸ σύνολον τῶν ἀνθικῶν περιβλημάτων, ὅπερ χρησιμεύει διὰ νὰ προστατεύῃ τοὺς στήμονας, ἤτοι τὰ ἄρρενα ὄργανα τοῦ ἄνθους, ὡς καὶ τὸν ὕπερον δηλαδὴ τὸ θῆλυ ὄργανον αὐτοῦ. Ἡ στεφάνη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν πετάλων, ἤτοι τῶν καθέτων ἀνθικῶν μορίων, ἅτινα εἶναι ζωηρῶς κεχρωσμένα. Γενικῶς τὰ πέταλα εἶναι μεταμορφωμένα φύλλα, προοριζόμενα δι' εἰδικὴν λειτουργίαν. Ἡ στεφάνη διακρίνεται εἰς *διαλυπέταλον*, ἐφ' ὅσον τὰ πέταλα εἶναι κεχωρισμένα ἀλλήλων μέχρι τῆς βάσεών των, εἰς *γαμοπέταλον*, ἐφ' ὅσον τὰ πέταλα συμφύονται κατὰ τὴν βάσιν των, καὶ εἰς *μονοπέταλον*, ἐφ' ὅσον τὰ πέταλα εἶναι καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἐπιφάνειαν ἡνωμένα καὶ παρέχουσι τὴν ἐντύπωσιν ἑνὸς καὶ μόνου πετάλου. Ἐπίσης ἡ στεφάνη διακρίνεται εἰς *κανονικήν*, ἐφ' ὅσον εἶναι σύμμετρος πρὸς τὸν κυριώδη ἀνθικὸν ἄξονα, καὶ *ἀκανόνιστον*, ἐφ' ὅσον συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Ἡ στεφάνη πίπτει μόνον μετὰ τὴν γονιμοποίησιν τοῦ ἄνθους. Δ. Ν. Π.

—[*Ἱππολ.*] *Στεφάνη* καλεῖται λεπτὴ κυκλικὴ λωρὶς τοῦ κατωτέρου τμήματος τοῦ ἄκρου (μεσοκυνίου) τοῦ ἵππου, ἡ ὁποία ὑπέρκειται ἢ στεφανώνει τὸ ἀνώτερον χεῖλος τῆς ὁπλῆς. Τὰ γνωρίσματα ὡραίας στεφάνης εἶναι: 1) ἡ εὐρύτης αὐτῆς, ἥτις μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς σταθερότητος τοῦ ἄκρου, 2) ἡ λεπτότης τοῦ καλύπτοντος αὐτὴν τριχώματος, καὶ 3) ἡ ὁμαλότης αὐτῆς, ἥτις μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπουσίας διογκώσεων ἢ οὐλῶν. Ἡ ἔντονος ἐργασία, ἐπὶ δρομώνων ἰδίᾳ ἵππων, ἀποβαίνει πρόξενος διαφόρων νοσημάτων τῆς στεφάνης, τραυματισμῶν, ἐξοστώσεων, νεκρώσεων κ λ.π. Θ. Λ. Φ.

—[*Ὀδοντιατρ.*] *Στεφάνη* καλεῖται τὸ ὁρατὸν ἐν τῷ στόματι μέρος τοῦ ὀδόντος. Ἐν τῇ προσθετικῇ ὀδοντιατρικῇ *στεφάναι* ὀνομάζονται αἱ διὰ μετάλλων ἢ πορσελλάνης ἀνασυστάσεις τῶν ἐφθαρμένων ὀδόντων ἢ καὶ τῶν ὑγιῶν τοιούτων, προκειμένου νὰ χρησιμοποιηθῶσιν οὗτοι ὡς στηρίγματα γεφυρῶν. Στεφανῶν ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη. Αἱ στεφάναι δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς τρία εἴδη: 1) Εἰς τὰς μεταλλικάς, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ μετάλλου εὐγενοῦς, π. χ. χρυσοῦ ἢ πλατίνης. 2) Εἰς τὰς ἐκ πορσελλάνης. 3) Εἰς τὰς μεικτάς, ἀποτελουμένας ἐξ εὐγενοῦς τινος μετάλλου καὶ πορσελλάνης εἰς τὴν ἐξω-

Digitized by Google

τεριχὴν ἐπιφάνειαν ἢ καὶ τὴν μασητικὴν τοιαύτην. Αἱ μεταλλικαὶ καὶ αἱ ἐκ πορσελλάνης στεφάναι ἀποβαίνουσιν εὐεργετικαὶ διὰ τοὺς κατόχους αὐτῶν, ἐὰν εἶναι κατεσκευασμέναι ἐπιστημονικῶς, ἄλλως καθίστανται ἐπιβλαβεῖς, καθόσον προκαλοῦσι σῆψιν ἐν τῷ στόματι καὶ γίνονται πρόξενοι οὐλιτίδων, στοματιτίδων καὶ ἄλλων γενικῶν διαταραχῶν. Ν. Γ. Π.

— *[Μαθημ.]* *Στεφάνη* ἐκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ μαθηματικοῦ Ἥρωνος τοῦ νεωτέρου τὸ κοινὸν τμῆμα δύο κύκλων τεμνομένων. *Στεφάνη* κυκλικὴ καλεῖται ἡ ἐπίπεδος ἐπιφάνεια ἡ περιεχομένη μεταξὺ δύο ὁμοκέντρων κύκλων, ὡς ἡ ΔΕΖΗΘΚΔ. Τὸ ἐμβαδὸν ταύτης Ε δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου:

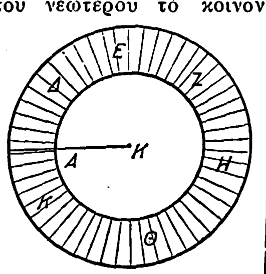

$$E=\pi\,(\alpha^2-6^2)$$

ἔνθα α ἡ ἀκτὶς τοῦ μεγαλυτέρου κύκλου καὶ 6 τοῦ μικροτέρου. Ν. Ε. Γ.

—**στεφάνη βαλάνου** *'Ανατομ.].* Προέχον κυκλοτερὲς χεῖλος, ἀφορίζον τὴν βάσιν τῆς βαλάνου, οὗ ὄπισθεν ἡ στεφανιαία αὔλαξ. Ι. Π.

—**στεφάνη ὄνυχος** *['Ανατομ.].* Λεπτὴ ἐγκαρσία ἀκρολοφία ἐν τῷ πυθμένι τῆς στενῆς αὔλακος τῆς χωριζούσης τὴν κορυφὴν τοῦ ὄνυχος ἀπὸ τῆς ραγὸς τοῦ δακτύλου, καλουμένη καὶ *πελματιαῖος ὄνυξ*, διότι παριστᾷ τὸ ὑπόλειμμα τοῦ ἐπὶ τῶν ὁπληφόρων ζῴων μεγάλως ἀνεπτυγμένου πελματιαίου ὄνυχος. Ι. Π.

Στεφάνη *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ὅρμος καὶ πόλις τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (Παφλαγονίας) ἀρχαιοτάτη (*Σκύλ.* Περίπλ. 90), ἥτις ἀρχαιότερον ἔτι ὠνομάζετο *Στεφανὶς* καὶ ὑπήγετο εἰς τοὺς Μαριανδηνούς. Αἱ συσχετικαὶ θέσεις της ἦσαν μεταξὺ Ἁρμένης καὶ Σινώπης κατὰ Πτολεμαῖον (Ε, δ, 2), μεταξὺ δὲ Κινωλίδος καὶ Ποταμῶν κατὰ Μαρκιανὸν καὶ κατὰ Ἀρριανὸν (Περίπλ. Εὐξ. 21). Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος καὶ κώμη *Στέφανα* (πλάτ. 41° 54' Β., μήκ. 34°35' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2237: Cap Kerempeh to cape Yasùn). Σ. Ε. Λ.

—**Στεφάνη** *['Αρχ. Γεωγρ.].* Μικρασιατικὸν νησίον παρὰ τὴν Νίσυρον (πλάτ. 36° 34' Β, μήκ. 27° 06' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Niseros and Piskopi). Λέγεται καὶ *Πασᾶ ἀντὰ* καὶ *Ραχιά*. Σ. Ε. Λ.

— **Στεφάνη** *[Γεωγρ.].* —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, πρότερον καλούμενον *Κρῶρα*. Κάτ. (1928) 414. Εἶναι ἕδρα κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τὸν συνοικισμὸν *Κοκκίνης*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νικοπόλεως τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καντζᾶ*. Κάτ. (1928) 661. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμοὺς γεωργικὸν - πιστωτικὸν καὶ ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Π. Ν. Π.

στεφανηπλόκος (ὁ) *['Αρχ.].* Ἡ εὐρυτάτη καὶ πολυειδὴς χρῆσις τῶν στεφάνων καὶ ἐγκάρπων ἐδημιούργησε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ εἰδικὸν ἐπάγγελμα τῶν *στεφανηπλόκων*, ἤτοι τῶν πλεκόντων τοὺς στεφάνους. Οἱ τοιοῦτοι πρὸς πώλησιν στέφανοι, καλούμενοι *συνθηματιαῖοι* ἢ *ἐκδόσιμοι*, κατεσκευάζοντο εἰς εἰδικὰ ἐργαστήρια, ἀποτελοῦντα ἐν ἑκάστῃ πόλει τὴν *στεφανοπώλιδα ἀγοράν*. Τοιαύτη ἀγορὰ ἦτο ἐν Ἀθήναις ἡ καλουμένη *αἱ Μυρρίναι*, *τὰ στεφηπλόκια* ἢ *στεφανώματα*. Π. Ν. Π.

στεφανηφορία (ἡ) ἀρχ., ἡ ἑορτὴ ἢ θυσία, καθ' ἣν πάντες οἱ πολῖται περιέβαλλον ἑαυτοὺς διὰ στεφάνων' || τὸ παρ' ὡρισμένων ἀρχόντων ἢ ἱερέων δικαίωμα τοῦ φέρειν στέφανον καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν θητείαν εἰς ἔνδειξιν τοῦ ἀξιώματός των.

—*['Αρχ.]* Ἡ *στεφανηφορία* δὲν ἦτο συγκεκριμένη λειτουργία ἢ ἀξίωμα, ἀλλ' ἁπλῶς ἔνδειξις τιμητικὴ τοῦ ἀξιώματος ποικίλων θρησκευτικῶν λειτουργῶν ἢ κοσμικῶν ἀρχόντων περιβεβλημένων καὶ διὰ θρησκευτικῶν καθηκόντων. Ἐν Ἀθήναις στεφανηφόροι ἦσαν οἱ ἄρχοντες (ὧν ἡ ἀρχὴ ἐκαλεῖτο «στεφανηφόρος», οἱ ἴδιοι δὲ «ἄρχοντες οἱ ἐστεφανωμένοι», ὡς φέροντες στέφανον μύρτου), οἱ θεσμοθέται καὶ χορηγοί. Ἐν Στρατονικῇ στεφανηφόροι ἦσαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Διὸς Παναμάρου, ὧν ἡ ἄνοδος εἰς τὸ ἀξίωμα ἐκαλεῖτο «παράληψις τοῦ στεφάνου». Τέλος στεφανηφόροι ἐκαλοῦντο ἐν Μιλήτῳ οἱ αἰσυμνῆται, ἐν Πριήνῃ οἱ ἀντὶ τῶν πρυτάνεων θεσπισθέντες ἐπώνυμοι ἄρχοντες, ἐν Δήλῳ οἱ ἱερεῖς τῆς Ἑστίας καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐν Ταρσῷ οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἡρακλέους, ἄγνωστοι δὲ ἄρχοντες ἢ ἱερεῖς πλεισταχοῦ τῆς Ἑλλάδος (Τῆνος, Αἰγιάλη τῆς Ἀμοργοῦ) καὶ Μικρᾶς Ἀσίας (Λαοδίκεια Φρυγίας, Ἡράκλεια ἐπὶ Λάτμον, Δοστανηφόροι, Ἀμυζών, Ἰασσός). Παρὰ Ρωμαίοις στεφανηφόροι ἱερεῖς (coronati) μόνον ἐν Δακίᾳ ἀνεφέροντο. Π. Ν. Π.

στεφανηφόρος (ὁ). Ὁ περιβεβλημένος διὰ στεφάνου, ὁ στεφανωμένος' || ἀρχ., ὁ ἑορταστὴς ὁ μετέχων τῆς στεφανηφορίας ἢ ὁ ἄρχων ὁ περιβεβλημένος τὴν ἀρχὴν τῆς *στεφανηφορίας* (βλ.λ.).

στεφανηφορῶ (—*έω*)' εἶμαι στεφανηφόρος, φέρω στέφανον.

Στέφανι (de Stefani), ***Ἀλβέρτος ντε—***. Ἰταλὸς οἰκονομολόγος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1879. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ ἀνωτάτῳ ἐμπορικῷ ἰνστιτούτῳ τῆς Βενετίας καὶ ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Φερράρας καὶ τῆς Παδούης. Ἀπὸ τοῦ 1921 ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικήν, ἐκλεγεὶς ἀνεξάρτητος βουλευτὴς Βερώνης. Προσχωρήσας κατόπιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ φασισμοῦ καὶ γενόμενος, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1922, ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐν τῇ πρώτῃ κυβερνήσει τοῦ Μουσσολίνι, κατώρθωσε νὰ ἰσοσκελίσῃ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους τῷ 1924 καὶ νὰ ἐλαττώσῃ σημαντικῶς τὸ δημόσιον χρέος τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1925 ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ κόμιτος Βόλπι. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πολλὰ οἰκονομολογικὰ ἄρθρα καὶ μελέτας. Μ. Δ. Β.

— **Στέφανι** (Stefani), *Γιάν*. Βοηθὸς μουσουργὸς καὶ βιολιστής (1746—1829). Ἐγένετο πασίγνωστος διὰ τοῦ μελοδράματος: «Οἱ Κρακοβιανοὶ καὶ οἱ ὀρεινοὶ λαοί», ὅπερ μέχρι τοῦ 1794 ἐπαίχθη 200 καὶ πλέον φοράς. Ἄλλα μελοδράματα αὐτοῦ εἶναι: «Οἱ εὐγνώμονες ὑπήκοοι» (1796), «Τὸ μαγευμένον δένδρον» (1797), «Εὐφροσύνη» (1806), «Ὁ εὐπατρίδης Γκορέκι» (1807), «Ἡ Πολωνέζα» (1807), «Ὁ Γέρο κυνηγός» (1809). Ὁ υἱός του *Ἰωσήφ*, γεννηθεὶς τῷ 1800 καὶ ἄγνωστον πότε ἀποθανών, διεκρίθη ὡς συνθέτης διὰ τῶν μπαλλέτων: «Ἀπόλλων καὶ Μίδας», «Ὁ ἐρωτευμένος διάβολος» (1840) καὶ τῶν κωμικῶν μελοδραμάτων: «Τὸ μάθημα τῆς βοτανικῆς», «Ὁ παλιὸς καλὸς καιρός» (1829). Γ. Σ.

—**Στέφανι** (Stephani), *Λοῦντολφ*. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος καὶ φιλόλογος (1816—1887). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Dorpart τῆς Γερμανίας καὶ κατόπιν διευθυντὴς τοῦ μουσείου τῶν κλασσικῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Πετρουπόλεως. Περιηγήθη τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἰταλίαν καὶ συνέγραψε πολλὰς πραγματείας, ἐν αἷς: «Der Kamp zwischen Theseus und Minotauros» (1842), «Reise durch einige Gegenden des nördlichen Griechenlandes» (1843), «Über einige angebliche Steinschneider des Altertums» (1851), «Der ausruhende Herakles: Ein Relief der Villa Albani» (1854), «Nimbus und Strahlenkranz in dem Werken der alten Kunst» (1859), «Die Vasen-Sammlung der Kaiserlichen Ermitage» (1869), «Boreas und die Boreaden» (1871). Β. Δ. Θ.

—**Στέφανι, πρακτορεῖον** — (Agenzia Stefani). Τὸ κυριώτερον ἡμιεπίσημον πρακτορεῖον πληροφορειῶν ἐν Ἰταλίᾳ, ἱδρυθὲν τῷ 1854 ὑπὸ τοῦ Α. Στέφανι καὶ ἑδρεῦον κατ' ἀρχὰς ἐν Τουρίνῳ. Ἀπὸ τοῦ 1870 ἐγκατεστάθη ἐν Ρώμῃ καὶ ὠργανώθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἄλλων ὁμοίων μεγάλων πρακτορείων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, μὲ πλῆρες δίκτυον ἀνταποκριτῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, συνεργαζόμενον καὶ ἀνταλλάσσον τὰς εἰδήσεις του μὲ ὅλα τὰ ἄλλα μεγάλα ἡμιεπίσημα πρακτορεῖα τοῦ κόσμου τηλεγραφικῶς, τηλεφωνικῶς καὶ ραδιοτηλεγραφικῶς. Συντηρεῖται ἐκ τῶν συνδρομῶν τῶν συνδρομητῶν του καὶ ἐκ κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως. Μ. Δ. Β.

στεφάνι (τό)' στεφάνη: «στεφάνι τοῦ βαρελιοῦ» || τροχὸς ὡς παίγνιον τῶν παιδίων || στέφανος οἱοσδήποτε, οἷον τῆς πρωτομαγιᾶς || ὁ στέφανος τοῦ γάμου: «ζοῦν χωρὶς στεφάνι» || ἑκάτερος τῶν συζύγων ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἕτερον: «νὰ χαρῇς τὸ στεφάνι σου» || ἰδιωματ., βράχος, κρημνός: «κατρακύλισε ἀπὸ τὸ στεφάνι».

Στεφάνι *[Γεωγρ.].* —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 420. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, πρότερον καλούμενον *Γόλιανη*. Κάτ. (1928) 152. Εἶναι ἕδρα κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Μηλιὰ* καὶ *Σελᾶ*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

—**Στεφάνι** *[Γεωγρ.].* Σημερινὸν ὄνομα τῆς ὑψίστης κορυφῆς τοῦ ὄρους *Λυκαίου* (ὑψόμ. 1.420). Ι. Σ. Σ.

— **Στεφάνι** *[Γεωγρ.].* Οὕτως ὀνομάζεται ὁ ἀπορρὼξ τοῦ Ζαλόγγου βράχος, ἀφ' οὗ τὴν 18ην Δεκεμβρίου 1803 ἐρρίφθησαν αἱ Σουλιώτισσαι (βλ. λ. *Ζάλογγον*). Α. Α.

Στεφάνια *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Καρτερῶν (Καρατζάκιοϊ) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 238. Π. Ν. Π.

Στεφανιὰ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 512. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

στεφανιαῖος,—α,—ον' ὁ ὅμοιος πρὸς στέφανον.

— **στεφανιαία αὔλαξ καρδίας** *['Ανατομ.].* Αὔλαξ κυκλοτερής, παριστῶσα ἔξωθεν τὸ ὅριον μεταξὺ τῶν κόλπων καὶ τῶν κοιλιῶν τῆς καρδίας. Ι. Π.

— **στεφανιαία ραφὴ** *['Ανατομ.].* Ραφὴ ἐγκαρσία ἡμικυκλοτερής, δι' ἧς συνάπτεται τὸ μετωπιαῖον ὀστοῦν μετὰ τῶν βρεγματικῶν. Ι. Π

— **στεφανιαία φλὲψ τοῦ στομάχου** *['Ανατομ.].* Φλὲψ ἐκ τῶν μειζόνων τοῦ στομάχου, ἥτις διήκει ἐκ τῶν ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ κατὰ μῆκος τοῦ ἐλάσσονος τόξου τοῦ στομάχου καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν πυλαίαν φλέβα τοῦ ἥπατος. Ι. Π

—**στεφανιαῖαι ἀρτηρίαι τῆς καρδίας** *['Ανατομ.].* Δύο ἀρτηρίαι, ἀγγειοῦσαι τὴν καρδίαν, ἡ δεξιὰ καὶ ἡ ἀριστερά, ὧν ἡ μὲν δεξιὰ ἐκφύεται ἐκ τοῦ δεξιοῦ μηνοειδοῦς κόλπου τῆς ἀορτῆς, ἡ δ' ἀριστερὰ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ μηνοειδοῦς κόλπου αὐτῆς' διανέμονται δ' εἰς τὰ σύστοιχα μέρη τῶν καρδιακῶν τοιχωμάτων καὶ ἀποσχίζονται εἰς τελικοὺς κλάδους, ἀναστομουμένους πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς ἄλλα παρακείμενα ἀγγεῖα. Ἑκατέρα δὲ τούτων ἐκφύει καὶ ἕνα κλάδον, κείμενον ἐντὸς τῆς κολποκοιλιακῆς αὔλακος, καὶ ἕτερον ἐντὸς τῆς μεσοκοιλιακῆς, ἐξ ὧν καὶ σχηματίζονται οὕτω δύο ἀρτηριακοὶ κύκλοι ἀμοιβαίως ἐπ' ἀλλήλων κάθετοι. Ι. Π.

—**στεφανιαῖαι φλέβες τῆς καρδίας** *['Ανατομ.].* Τρεῖς φλέβες, ἡ μείζων ἢ ἀριστερά, ἡ ἐλάσσων ἢ δεξιά, καὶ ἡ μέση, αἵτινες ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν στεφανιαῖον κόλπον τῆς καρδίας. Ι. Π.

—**στεφανιαῖον πλέγμα** *['Ανατομ.].* Τοῦτο, διακρινόμενον εἰς δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, σχηματίζεται ἐκ τῶν νεύρων, ἅτινα ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ καρδιακοῦ πλέγματος (κειμένου κάτωθεν τοῦ ἀορτικοῦ τόξου) φέρονται κατὰ μῆκος τῆς ἀορτῆς πρὸς τὰ κάτω εἰς τὰς δύο στεφανιαίας ἀρτηρίας. Ι. Π.

—**στεφανιαῖος κόλπος** *['Ανατομ.].* Κοινὸν φλεβικὸν στέλεχος, εἰς ὃ ἀθροίζονται πᾶσαι αἱ φλέβες τῆς καρδίας. Ι. Π.

—**στεφανιαῖος λοβὸς** *['Ανατομ.]*' βλ. λ. *δρεπανοειδὴς* λοβός.

—**στεφανιαῖος σύνδεσμος ἥπατος** *['Ανατομ.].* Κεῖται κατὰ μῆκος τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας (χείλους) τοῦ ἥπατος καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δύο βραχυτάτων περιτοναϊκῶν πετάλων, ἅτινα ὄπισθεν μὲν τοῦ ἀριστεροῦ λοβοῦ συμπίπτουσι πρὸς ἄλληλα, ὄπισθεν δὲ τοῦ δεξιοῦ λοβοῦ ἀπέχουσιν ἀλλήλων, περιλαμβάνοντα μεταξὺ αὐτῶν τὴν κάτω κοίλην φλέβα. Ι. Π.

Στεφανιακὸν *['Αρχ. Γεωγρ.].* Φρούριον τῆς Νέας (Βορείου) Ἠπείρου, κτισθὲν ἐκ θεμελίων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α.Θ.Σ.

Στεφανιὰς *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 298. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν συνιδιοκτησίας. Π.Ν.Π.

στεφανίδαι (οἱ) (Stefanidae) *[Ζῳολ.].* Οἰκογένεια ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρυπανοφόρων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ μετριοσώμων ἐντόμων πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς ἀπαντῶντα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *στέφανος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Στεφανίδης, ***Ἀλέξανδρος***. Κρὴς ἀγωνιστὴς (1840—1906). Διετέλεσε μέλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως Κρήτης κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878. Δ. Α. Σ.

—**Στεφανίδης**, ***Ἀπόστολος***. Κρὴς πολιτικὸς (1852—1922). Διετέλεσε μέλος τῆς γενικῆς συνελεύσεως (βουλῆς) καὶ τοῦ γενικοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου (ὑπουργικοῦ συμβουλίου) Κρήτης. Δ. Α. Σ.

—**Στεφανίδης**, ***Βασίλειος***. Μουσικός, γεννηθεὶς ἐν Νεοχωρίῳ τοῦ Βοσπόρου περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐξέδωκεν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1791 θεωρητικὸν μουσικῆς ἐπιγραφόμενον «Ἁρμονικὰ» καὶ κατέλιπεν ἀνέκδοτον «Σχεδίασμα περὶ μουσικῆς ἰδιαίτερον ἐκκλησιαστικῆς ἐν ἔτει αωιθ'». Ε. Γ. Π.

—**Στεφανίδης**, ***Βασίλειος***. Θεολόγος καὶ κληρικός, γεννηθεὶς τῷ 1878 ἐν Μυτιλήνῃ. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τῆς Χάλκης καὶ κατόπιν ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς ἐν τῷ ἑλληνικῷ γυμνασίῳ Ἀδριανουπόλεως, μεθ' ὃ ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη σπουδάζων καὶ τῷ 1912 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Αἰδελβέργης διὰ τῆς διατριβῆς «Die Stellung von Platon's Politikos zuseïner Politeia und den Nomoi». Ἐπανελθὼν ἐξ Εὐρώπης ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς ἐν τῇ θεολογικῇ

Digitized by Google

σχολῇ τῆς Χάλκης (1912—1922), τῷ δὲ 1924 ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς γενικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα περιοδικά, ἐπετηρίδας, ἐφημερίδας καὶ εἰς αὐτοτελῆ τεύχη πλῆθος διατριβῶν καὶ μελετῶν, ἐν αἷς: «Παπίας ὁ Ἱεραπόλεως» (1906), «Ἡ ἀπολογία τοῦ πατριάρχου Σαμουὴλ τοῦ Χαντζερῆ» (1908), «Οἱ κώδικες τῆς Ἀδριανουπόλεως» (1905 καὶ 1907), «Στίχοι Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ τοῦ μεγάλου ῥήτορος Μανουὴλ» (1907 καὶ 1908), «Αἱ ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ πολιτείας καὶ ἡ νεαρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Δούκα», «Ὁ Συνοδικὸς τόμος τοῦ 1545» (1914), «Οἱ πρῶτοι μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ γένεσις τοῦ Γεροντισμοῦ» (1915), «Οἱ μεικτοὶ γάμοι ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ» (1919), «Αἱ ἑορταὶ τῆς Α΄ Ἰανουαρίου» (1919), «Ἡ γνωσιολογία τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας» (1913), «Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ὡς ἐκκλησιαστικὸς ἀναμορφωτὴς» (1920), «Ὁ Νεόφυτος Δούκας καὶ ὁ Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιος» (1920), «Ἡ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἀνύψωσις ἐπισκοπῶν καὶ ἀρχιεπισκοπῶν εἰς μητροπόλεις» (1919), «Τὸ προνομιακὸν ζήτημα ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ» (1921), «Αἱ ἀρχαὶ τῆς κριτικῆς τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης» (1924), «Αἱ ἱστορικαὶ προϋποθέσεις τῆς κατὰ τὴν Δ΄ ἑκατονταετηρίδα ἀκμῆς τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας», «Αἱ πρόοδοι τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ πρὸς αὐτὰς σχέσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας», «Οἱ πάπαι καὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι», «Οἱ ὅροι ἐπιστήμη καὶ ἐπιστημονάρχης παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς», «Ἡ γνησιότης τριῶν κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου», «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον» (1921), «Ἔρευναι περὶ τῶν ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ πολιτείας» (1923), «Οἱ πάπαι Κελεστῖνος ὁ Α΄ καὶ Λέων ὁ Α΄ ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας καὶ τὰς ὑπ' αὐτῶν συγκαλουμένας Οἰκουμενικὰς συνόδους» (1924) κ. ἄ. Δ. Α. Δ.

— **Στεφανίδης, *Δημοσθένης*.** Οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1895. Καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης, ἐδημοσίευσε: «Τὰ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰδίᾳ μορφήν των» (1926), «Οἰκονομικαὶ μελέται» (1926), «Ὁ ἰμπεριαλισμὸς» (1927) κ.ἄ. Ι. Φ. Δ.

— **Στεφανίδης, *Θεμιστοκλῆς*.** Σάμιος πολιτευτής, δράσας ἐν τῇ νήσῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτονόμου καθεστῶτος. Διετέλεσε πληρεξούσιος εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις τῆς νήσου. Ἐξέδωκεν ὡσαύτως τὴν ἐφημερίδα «Ἀλήθεια» (1880—1881) Ἀπεβίωσε τῷ 1899. Ι. Δ. Β.

— **Στεφανίδης, *Μιχαήλ*.** Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, γεννηθεὶς ἐν Μανδαμάδῳ τῆς Λέσβου τῷ 1868. Διανύσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Μυτιλήνῃ, ἐσπούδασεν ἔπειτα ἐν Ἀθήναις φυσικὰς ἐπιστήμας, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας τῷ 1893. Διετέλεσε κατὰ πρῶτον ἀστυχημικὸς ἐν Μυτιλήνῃ (1894—1902) καὶ καθηγητὴς τῶν φυσικῶν εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς αὐτῆς πόλεως (1896—1912), εἰσαγαγὼν πλήρη σειρὰν φυσικῶν μαθημάτων μετὰ ἱστορίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἀκολούθως διωρίσθη ἐν Ἀθήναις συντάκτης τοῦ «Ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» διὰ τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὅρους (1913—1926). Τῷ 1910 ἐγένεν ὑφηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς χημείας (ἀνανεωθείσης τῆς ὑφηγεσίας του διὰ νέου νόμου τῷ 1919), ἀπὸ δὲ τοῦ 1924 καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἕδρας τὸ πρῶτον ἱδρυθείσης, τῆς μόνης δὲ εἰς τὸν κόσμον ἀφιερωμένης εἰς τὸ μάθημα τοῦτο («Isis» VIII, 158). Μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν δι' ἐρεύνας ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις. Εἶναι ἐν τῇ διεθνεῖ ἐπιστήμῃ ὁ εἰσηγητὴς τῆς συστηματικῆς εἰδικῆς ἐρεύνης τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, τῶν φυσιογνωστικῶν κειμένων καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ὀνοματολογίας, καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἱστορίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ὡς ἰδίας ἐπιστήμης καὶ μαθήματος αὐθυποστάτου (βλ. «Revue des Ét. grecq., τόμ. XLV, no 210—211, 1932, σ. LXXII). Διὰ τὴν εὐρύτητα δὲ καὶ πρωτοτυπίαν τῶν ἐργασιῶν του ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς ἐν Παρισίοις «Association pour l'encouragement des Études grecques». Ἑταῖρος τῆς Deutsch. Gezell. f. d. Gesch. d. Med. u. d. Naturwiss., ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς History of science Society, μέλος τοῦ Comité International d'Histoire des Sciences, ἔγραψε πλείστας συμβολὰς (ὑπὲρ τὰς 70) εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπιστημῶν, εἰς τὴν ὅλην ἑλληνικὴν φυσιογνωσίαν καὶ τὴν ὀνοματολογίαν της, καὶ πολυαρίθμους ἑρμηνείας καὶ διορθώσεις εἰς ἀρχαίους καὶ νεωτέρους συγγραφεῖς, δημοσιευθείσας ὡς αὐθυπόστατα βιβλία καὶ ὡς ἄρθρα καὶ ἀνακοινώσεις εἰς περιοδικὰ ἑλληνικὰ («Ἀθηνᾶ», «Λεξικογρ. Ἀρχεῖον», «Λαογραφία», «Ἐπετηρ. Ἑταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν» κλπ.) καὶ ξένα («Comptes rendus de l'Acad. d. sciences», «Revue des Études grecques», «Revue Scientifique», «Mitteilungen z. Gesch. d. med. u. d. Naturwiss.», «Isis», «Archeion», «Scientia», «Byzantin. Zeitschrift», «Philolog. Wochenschrift», «Archiv f. d. Gesch. der Naturwiss. u. Techn.», «Archiv f. d. Gesch. der Philosophie»). Τούτων αἱ κυριώτεραι εἶναι: «Ἡ ὀρυκτολογία τοῦ Θεοφράστου, ἤτοι αἱ ὀρυκτολογικαὶ τῶν ἀρχαίων γνώσεις» (1897), «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἰδίως τῆς χυμείας» (1914, εἰς τὰς ὁποίας περιλαμβάνονται μεταξὺ ἄλλων καὶ αἱ πραγματεῖαι: «Περὶ τῶν ποτίμων ὑδάτων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις» 1901, «Ψαμμουργικὴ καὶ χυμεία» 1909), «Ἀρχὴ καὶ χρησιμότης τῆς ἱστορίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν» (1920), «Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἐν Ἑλλάδι πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως» (1926), «Chymeutische Miscellen» (Mitteil. 1911), «Petites contributions à l'Histoire des Sciences» (Rev. des Ét. grecq. 1915, 1918), «Le feu grégeois ou le feu liquide des Byzantins» (Compt. rendus 1918), «La naissance de la Chimie» (Scientia 1922), «Notes sur les textes chymeutiques» (Rev. des Ét. grecq. 1923), «La Terminologie des anciens» («Isis» 1925), «Ὀνειροπομποὶ» («Λαογρ.», Β΄ 259—265), «Φυσιογνωστικὴ Μυθολογία» («Ἡμ. Μ. Ἑλλ.», 1928), «Une théorie chimique d'Aristote» (Rev. Scient. 1924, σ. 626), «Ὁ Ἀριστοτέλης ὡς φυσιοδίφης» (1925), «Τὰ μαθηματικὰ τῶν Βυζαντινῶν» («Ἀθηνᾶ» 1923), «Ὁ φυσιολόγος καὶ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὰς ἀποκρύφους ἐπιστήμας» («Ἐπετ. τ. πανεπιστ.» 1923), «Τὸ ἀκουστικὸν μυστήριον τοῦ Βυζαντίου» («Ἐπ. Ἑτ. Βυζ. Σπ.» 1926, σ. 611), «Ἑρμηνεία καὶ κριτικὴ τῶν φυσιογνωστικῶν κειμένων» («Ἀθηνᾶ» 1928), «L'essai des substances chez les anciens» («Archeion» 1930), «Aristoteles als Naturforscher» («Archiv f. d. Gesch. d. Philos.» 1932). «Ἡ Ἱστορία τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν» («Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλάδος» 1931), «Τὸ ἐν Λονδίνῳ διεθνὲς συνέδριον τῆς ἱστορίας τῶν ἐπιστημῶν» («Ἔργα» 1931), «L'Histoire des sciences en Grèce» (ἀνακοίνωσις εἰς τὸ διεθνὲς συνέδριον τοῦ Λονδίνου, «Archeion» 1932, σ 95), «Φυσιογνωστικὰ» δημώδη καὶ ἀρχαῖα, ἑρμηνεῖαι καὶ ἐτυμολογίαι λέξεων, ἐτυμολογικὴ ἔρευνα καὶ ἱστορία τῶν ἐπιστημῶν («Λεξικογραφ. Ἀρχεῖον», «Λαογραφία») κ. ἄ. Μετέφρασε τὸ σύγγραμμα τοῦ Berthelot: «Ἡ τῆς ἀλχημείας γένεσις» (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ). Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης τὰ φιλοσοφικὰ ἔργα «Inertie Polymorphe» (2α ἔκδ. 1929, ἔνθα ἐκθέτει γενικὴν θεωρίαν του περὶ καθολικῆς πολυμόρφου ἀδρανείας εἰς ὅλα τὰ φαινόμενα τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ ἱστορικοῦ κόσμου, εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν ἀδράνειαν χαρακτηρίζει ὡς ὁρμὴν τῆς φύσεως πρὸς διατήρησίν της καὶ ὡς κίνησιν κατ' εὐθεῖαν πρὸς τοὺς ὡρισμένους σκοποὺς της), «Φυσικὴ ἱστορία τῶν λέξεων» («Ἡμερ. Μεγ. Ἑλλάδος», 1925), ἤτοι φυσιογνωστικὴ θεωρία τῆς γενέσεως τῆς γλώσσης κ. ἄ. Ὡσαύτως ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις ἀφορώσας ἰδίως τὴν φυσιογνωσίαν τῆς νήσου Λέσβου («Χυμεία καὶ Λέσβος») καὶ «Λογοτεχνήματα» (1932), συλλογὴν διηγημάτων καὶ ποιημάτων μετὰ προλόγου περὶ τέχνης καὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν ἐπιστήμην. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ι. Φ. Δ.

Στέφανικ (Stefanik). Τσεχοσλοβάκος ἀστρονόμος καὶ στρατηγός, ἀποθανὼν τῷ 1919 ἐν Πρεσβούργῳ, ἐξ ἀεροπορικοῦ δυστυχήματος. Μετὰ σπουδὰς μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν Πράγᾳ, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀστρονομίαν καὶ διωρίσθη τῷ 1909 διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Λευκοῦ Ὄρους. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατετάχθη ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης εἰς τὴν γαλλικὴν ἀεροπορίαν, κατόπιν δὲ μετέβη εἰς τὸν σερβικὸν στρατόν, καὶ τοσοῦτον διεκρίθη, ὥστε τῷ 1918 προήχθη εἰς στρατηγὸν τοῦ τσεχοσλοβακικοῦ στρατοῦ, γενόμενος βραδύτερον ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Τσεχοσλοβακίας. Θ. Κ.

Στεφανινὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 589. Κεῖται πρὸς Δ. τῆς λίμνης Λάντζας καὶ πρὸς Β. τῆς λίμνης Βόλβης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

στεφάνιον (τό). Τὸ σημεῖον τῆς ἔξω ἐπιφανείας τῆς κροταφικῆς χώρας τοῦ κρανίου, ἔνθα διασταυροῦται ἡ ἄνω κροταφικὴ γραμμὴ μετὰ τῆς στεφανιαίας ῥαφῆς. Ι. Π.

—*[Ἀνθρωπολογ.]* Κρανιομετρικὸν σημεῖον πρὸς λῆψιν τῆς μεταξὺ τῶν δύο στεφανίων διαμέτρου πλάτους τοῦ μετώπου (στεφανικὴ διάμετρος). Ἕνεκα τοῦ συγκεχυμένου πολλάκις τῶν στεφανίων καὶ τῆς ποικιλίας τῶν κροταφικῶν γραμμῶν, θεωρεῖται καὶ ἡ μεταξὺ τῶν διάμετρος ἀσταθής. Συμπίπτει δ' ἄλλως πολλάκις μὲ τὴν μείζονα μετωπικὴν διάμετρον, ἥτις λαμβάνεται μεταξὺ τῶν δύο πλέον ἀπεχόντων σημείων τῆς στεφανιαίας ῥαφῆς. Ι. Γ. Κ.

στεφάνιος *βαθμὶς* (Stefanien) *[Γεωλογ.]*. Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν δύο βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ χερσαία λιμνοελώδους ὄψεως ἀνωτέρα λιθανθρακοφόρος ὑποδιάπλασις τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Τὸ ὄνομα ἐδόθη ἐκ τῆς πόλεως St. Étienne, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ὁποίας τὰ στρώματα τῆς βαθμῖδος ταύτης εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένα. Ἐντὸς τῆς βαθμῖδος ταύτης συναντῶνται πολλὰ στρώματα λιθανθράκων, ὡς καὶ ἀπολιθώματα πτερίδων (*καλλίπτερις, πεκόπτερις*), ἱππουριδοειδῶν (*ἀννουλαρία*), καλαμοδένδρων, κορδαϊτῶν κλπ. Γ. Κ. Γ.

Στεφανίς, *μάρτυς*. Χήρα Ῥωμαίου στρατιώτου, ἥτις παραστᾶσα εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Βίκτωρος ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 160 καὶ μακαρίσασα αὐτὸν διὰ τὴν καρτερίαν, συνελήφθη καὶ ἐθανατώθη κατόπιν βασάνων. Συνεορτάζεται μετὰ τοῦ Βίκτωρος τὴν 11 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

στεφανίσκος (ὁ) (Coronella) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδριδῶν*, περιλαμβάνον ἀνιοβόλους ὄφεις ἀπαντῶντας εἰς τὴν μέσην καὶ νοτιοδυτικὴν Εὐρώπην. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στεφανίσκος ὁ κοινὸς* (Stephaniscus vulgaris), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 1 μ. περίπου καὶ ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, κυλινδρικόν, ἐκ τῶν πλαγίων πεπιεσμένον, κεφαλὴν μᾶλλον λεπτὴν καὶ ἐπιμήκη καὶ οὐρὰν συγχεομένην μετὰ τοῦ κορμοῦ. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιομελανὸς κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὰς πλευράς, μὲ ἀπεστρογγυλωμένα μελανὰ στίγματα, καὶ κιτρινόλευκος κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἐνδιαιτᾶται εἰς βραχώδεις ἐκτάσεις καὶ τρέφεται ἐκ σαυρῶν. Δ. Ν. Π.

— **στεφανίσκος** (ὁ) (Coronilla) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον πόας ἢ θάμνους πολυετεῖς καὶ ἐλαχίστους ἐτησίους, ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν βορείων τῆς Ἀμερικῆς χωρῶν. Ἐκ τῶν 20 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι: *στεφανίσκος ὁ πηγανοειδὴς* (Coronilla emeroides, κοιν. *ἀγριοπήγανο*), φαρμακευτικὸς θάμνος, *στεφανίσκος ὁ ποικιλόχρους* (Coronilla variegata, κοιν. *καβαλεροῦ*), πολυετὴς πόα κοσμητική, καὶ *στεφανίσκος ὁ σκορπιοειδὴς* (Coronilla scorpioides), ἐτήσιον ζιζάνιον. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *στεφανίσκος ἡ ψευδοσένα* (Coronilla emerus), κοσμητικὸς θάμνος ἰθαγενὴς τῶν χωρῶν τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν φαρμακευτικὴν πολλαχῶς χρησιμοποιούμενος. Δ. Ν. Π.

στεφανίτης (ὁ) (Stephanit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοαντιμονιῶδες ἅλας τοῦ ἀργύρου, Ag_4SbS_4. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν πινακοειδικὴν καὶ βραχεῖαν πρισματικήν, παρουσιάζει δὲ θραυσμὸν κογχώδη ἕως ἀνώμαλον, σκληρότητα 2—2 1/2, εἰδικὸν βαθμὸν 6, 2,—6,3, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα κυνανότεφρον ἕως σιδηρόμαυρον. Θεωρεῖται ὡς σπουδαῖον μετάλλευμα ἀργύρου, ἀπαντᾷ δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἀργυρομεταλλευμάτων ὑπὸ μορφὴν φλεβῶν εἰς τὰ μεταλλεῖα τῆς Freiberg, Joachimstal κ. ἄ. ἐν Γερμανίᾳ, ὁμοίως εἰς τὴν Σαρδηνίαν, τὴν Ἀμερικήν, τὸ Περοῦ κ. ἄ. Γ. Β.

«Στεφανίτης καὶ *Ἰχνηλάτης*». Ἔργον τοῦ Συμεὼν Σήθ, ἐκ παραλλαγῆς τῆς Ἰνδικῆς Παντσατάντρας (βλ. *Παντσατάντρα* καὶ *Σὴθ Συμεών*).

στεφανίτης (ὁ) (Stephanitis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τιγκιδῶν*, μὲ ἔλυτρα εὐρέα, ὑπερκαλύπτοντα τὸ σῶμα, ὑελώδη, φέροντα γλυφὰς ἐν εἴδει δικτύου. Προσβάλλει τὰ ῥοδανθῆ. Ε. Τ. Ε.

Στεφανίτσης, *Πέτρος*. Λευκάδιος ἰατρὸς καὶ λόγιος. Μετέσχε νεώτατος τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, παρέστη εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ Βύρωνος, μεθ' οὗ συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας, καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ὡς δῶρον τὴν ἐν τῷ Ἱστορικῷ καὶ ἐθνολογικῷ μουσείῳ ἀποκειμένην σπάθην τοῦ ποιητοῦ, δι' ἧς καὶ ἐπολέμησε κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου. Διαθέτων μεγάλην χρηματικὴν περιουσίαν, ὑπεστήριξε ποικιλοτρόπως τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Δαπάναις αὐτοῦ ἐξεδόθησαν πλεῖστα συγγράμματα, ὡς π. χ. ἡ τετράτομος μετάφρασις τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ι. Καποδιστρίου (1841), ἡ «Ἀποκάλυψις» τοῦ Ἀγαθαγγέλου καὶ ἄλλαι προφητεῖαι (1838). Ἀπέθανε τῷ 1881 καταλιπὼν ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν Ῥιζάρειον σχολήν. Β. Γ. Μ.

στέφανο (τό)· δημοτ., ὁ νυμφικὸς στέφανος.

Στέφανο-*μπουρνοὺ* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος (Stefano point: πλάτ. 40° 57′ 1/2 Β., μῆκ. 28° 50′ 1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2604: Stefano to Erekli), 3 μίλ. νοτιοανατολικῶς τοῦ Κουτσοὺκ Τσεκμεζὲ (ἀρχ. Βιθυνίας). Πρόρριζά του τὸ ἀπώτατον τῶν προαστείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἅγιος Στέφανος, ἐπὶ δὲ τῆς ἄκρας του φάρος λευκῶν ἀναλαμπῶν 17 μιλ. διὰ τὴν ἀπὸ Προποντίδος πρὸς Βόσπορον προσγείωσιν. Σ. Ε. Λ.

— **Στέφανο-*μπουρνοὺ*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (πλάτ. 41° 56′ Β., μῆκ. 28° 04′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2230: Bospo

Digitized by Google

rus to cape Kaliakzra) μεταξὺ Ἰνιάδος καὶ Πύργου τῆς Βουλγαρίας. Σ. Ε. Λ.

Στεφάνοβιτς (Stefanovic), ***Σβέτισλαβ.*** Σέρβος ποιητής, ἐκ τῶν κρατίστων λυρικῶν, γεννηθεὶς τῷ 1877. Τὴν πρώτην ποιητικὴν συλλογὴν ἐξέδωσε τῷ 1903. Ἀπάνθισμα τῶν ἔργων του ἐξεδόθη τῷ 1912 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἥλιος καὶ σκιαί», δεύτερον δὲ τοιοῦτον τῷ 1919, ὑπὸ τὸν τίτλον «Στροφαὶ καὶ ρυθμοί». Ἐξαίρετοι εἶναι αἱ μεταφράσεις αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀγγλικῆς (Σαίξπηρ, Τέννυσον, Πόε, Ὀσκὰρ Οὐάϊλντ κλπ.). Θ. Κ.

Στεφανοβούνι *[Γεωγρ.].* Ὁ ὑψηλότερος βουνὸς τοῦ νοτίου κορμοῦ τῆς Ἰθάκης (τριγωνομετρικὸν σημεῖον κορυφῆς του ὑψόμ. 2.135 ποδ., πλάτ. 38° 21′ 00″ Β., μῆκ. 20° 43′00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Antipaxos island to cape Glarenza), ταυτιζόμενος παρ᾽ ἐνίων πρὸς τὸ ὁμηρικὸν *Νήϊον.* Σ. Ε. Λ.

Στεφανόβουνο *[Γεωγρ.].* Χωρίον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης, κείμενον 4 χλμ. πρὸς Ν. τῆς κωμοπόλεως Ἐλασσόνος, μεθ᾽ ἧς συνδέεται δι᾽ ἁμαξιτοῦ. Πρότερον ἐλέγετο *Ἀραδοσίβια Ζαϊνέλ.* Κάτ. (1928) 552. Εἰς τὴν κοινότητα (1.039 κάτ.) ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Γαλανόβρυση* ἢ *Ἀραδοσίβια Ὀρτᾶ* καὶ *Σκόμεια.* Ι. Σ. Σ.

στεφανοθήκη (ἡ)· ἡ θήκη διὰ τὰ στέφανα τῶν συζύγων, τὸ ἐν ᾧ φυλάσσονται τὰ νυμφικὰ στέφανα.

Στέφανοι (Estiennes). Περιώνυμος οἶκος Γάλλων τυπογράφων καὶ λογίων, συντελέσας εἴπερ τις καὶ ἄλλος εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας. Τὰ ὀνομαστότερα αὐτοῦ μέλη εἶναι:

—1) ***Ἐρρῖκος Α′,*** γεννηθεὶς περὶ τὸ 1460 ἐν Προβιγκίᾳ ἐξ εὐγενῶν γονέων, ἀποθανὼν τῷ 1520 ἐν Παρισίοις, ὅπου τῷ 1501 μετὰ τοῦ Χοπὺλ ἵδρυσε τυπογραφεῖον.

—2) ***Ροβέρτος,*** υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1503 ἐν Παρισίοις καὶ ἀποθανὼν τῷ 1559 ἐν Γενεύῃ. Ἐσπούδασε τὰς ἀρχαίας γλώσσας, εἰργάσθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἐν συνεταιρισμῷ μετὰ τοῦ πατρυιοῦ του Σίμωνος δὲ Κολίν, ἵδρυσε τῷ 1516 ἴδιον τυπογραφεῖον, ὠνομάσθη τῷ 1539 ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Α′ βασιλικὸς τυπογράφος (typographus regius), διὰ τὰς ἑβραϊκάς, ἑλληνικὰς καὶ λατινικὰς ἐκδόσεις, καὶ τῷ 1551 ἠναγκάσθη νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν Γενεύην ἕνεκα τῶν κατ᾽ αὐτοῦ ἐπιθέσεων τῶν θεολόγων διὰ τὰ βιβλία του, καὶ ἰδίως διὰ τὴν Βίβλον. Ἐν Γενεύῃ προσεχώρησεν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν με-

Τὸ σῆμα τοῦ βιβλιοπωλείου τοῦ Ροβέρτου Στεφάνου.

ταρρύθμισιν. Ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐλαλεῖτο ἡ λατινικὴ γλῶσσα καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν ὑπηρετῶν. Τὰ ἐκτυπωθέντα ὑπ᾽ αὐτοῦ βιβλία, 382 τὸν ἀριθμόν, εἶναι ἡ Βίβλος ἐν διαφόροις γλώσσαις, Ἕλληνες καὶ πρὸ παντὸς Λατῖνοι συγγραφεῖς, μετὰ προλόγων καὶ σχολίων συντεταγμένων ὑπὸ τοῦ ἰδίου, καὶ ἔργα τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ μεταρρυθμιστῶν. Πᾶσαι αἱ ἐκδόσεις αὐτοῦ διακρίνονται ἐπὶ φιλοκαλίᾳ καὶ τελειότητι. ὅθεν καὶ προετιμῶντο τῶν τοῦ υἱοῦ του Ἐρρίκου Β′. Ὡς λεξικογράφος ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Θιερρὺ δὲ Βωβαὶ τὸν «Thesaurus linguae latinae», ἐν Παρισίοις 1531—1536, τόμ. 2, ἐν Βασιλείᾳ 1740, τόμ. 4, ὅστις μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Φορκελλίνου (1771) ἐκδόσεως τοῦ: «Lexicon totius latinitatis» (τόμ. 5), πολλάκις ἔκτοτε ἐπανεκδοθέντος καὶ συμπληρωθέντος ὑπὸ διαφόρων, ἦτο τὸ πληρέστερον τῆς λατινικῆς γλώσσης λεξικόν. [Πρβλ. *Crapelet,* Robert Etienne, imprimeur royal, Paris 1839.]

—3) ***Κάρολος,*** ἀδελφὸς τοῦ Ροβέρτου, γεννηθεὶς τῷ 1504 ἐν Παρισίοις καὶ ἀποθανὼν αὐτόθι τῷ 1564. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν καὶ μετὰ τὴν εἰς τὴν Γενεύην μετοικεσίαν τοῦ ἀδελφοῦ του ἀνέλαβε τὸ ἐν Παρισίοις τυπογραφεῖον αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἀτυχήσας ἐν τῇ ἐπιχειρήσει του περιῆλθεν εἰς χρέη καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ εἱρκτῇ.

—4) ***Ἐρρῖκος Β′,*** υἱὸς τοῦ Ροβέρτου, γεννηθεὶς τῷ 1528 ἐν Παρισίοις καὶ ἀποθανὼν τῷ 1598 ἐν Λυών. Ἠκολούθησε τὸν πατέρα του εἰς Γενεύην τῷ 1551, ὅπου ἵδρυσε τῷ 1557 ἴδιον τυπογραφεῖον, τῇ ὑποστηρίξει τοῦ ἐξ Ἀουξβούργου Φοῦγγερ, ὅπερ τῷ 1559 συνήνωσε μετὰ τοῦ τοῦ πατρός του. Πρὸ τῆς ὁλοψύχου ἀφιερώσεώς του εἰς τὴν τυπογραφικήν του ἐργασίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην ἐταξίδευσεν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν (1547—1549 καὶ 1556—1557), ἀνὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς Κάτω Χώρας (1550—1551). Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον δὲν ἐπαύετο ἐπισκεπτόμενος τοὺς Παρισίους, τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν, καὶ ἰδίως τὴν Φραγκφούρτην κατὰ τὰς ἐμποροπανηγύρεις της, διὰ τὰς ἐπαγγελματικάς του ὑποθέσεις. Δυστυχῶς ἡ ἀνάληψις τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ πατρός του ἤδη προπαρεσκευασμένου μεγάλου ἔργου τοῦ «Θησαυροῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» (Thesaurus linguae graecae) ἐξήντλησε τελείως τὴν περιουσίαν του καὶ ἐβύθισεν αὐτὸν εἰς πρόωρον γῆρας. Τοῦτο προῆλθεν οὐ μόνον ἐκ τῆς μεγάλης δαπάνης τοῦ ἔργου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς μὴ καταναλώσεως αὐτοῦ, προτιμωμένης τῆς εὐώνου ἐπιτομῆς τοῦ αὐτοῦ ἔργου, γενομένης ὑπὸ τοῦ κακοπίστου καὶ ὑπούλου διορθωτοῦ αὐτοῦ Ἰωάν. Σκάπουλα. Μετὰ τὸν θάνατον καὶ τῆς δευτέρας ἐξαιρέτου συζύγου του (1581) καὶ τὴν ὁλοσχερῆ τῶν ἐργασιῶν του καταστροφήν, ἐτράπη εἰς πλάνητα βίον καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Λυὼν προσβληθεὶς ὑπὸ τελείας παραφροσύνης. Ὁ Ἐρρῖκος Β′ ἦτο τέλειος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης κάτοχος, ὅσον ὀλίγοι μέχρι τοῦ νῦν. Αἱ ὑπ᾽ αὐτοῦ γενόμεναι τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἐκδόσεις, ἐν αἷς 30 τὸ πρῶτον (editiones principes), διακρίνονται ἐπὶ τῇ ἐπιτυχεῖ χρήσει τῶν σωζομένων χειρογράφων τοῦ κειμένου των καὶ δὴ συχνάκις ἐπὶ τῇ κριτικῇ διορθώσει αὐτοῦ, ὥστε χρησιμεύουσιν ἐν μέρει καὶ νῦν ὡς βάσις τῶν ἐκδιδομένων τῶν συγγραφέων κειμένων. Ἀλλὰ τὸ καταστῆσαν τὸ ὄνομα τοῦ πολυτλήμονος ἀνδρὸς ὡς συγγραφέως ἀθάνατον εἶναι ὁ προμνημονευθεὶς «Θησαυρὸς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης», ὅστις ἐξεδόθη ἐν Γενεύῃ τῷ 1572, τόμ. 5 in folio, οὗ δευτέρα ἔκδοσις ἐγένετο ἐν Λονδίνῳ 1815—1825, τόμ. 8, ἐπηυξημένη καὶ διωρθωμένη, καὶ τρίτη ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Χάζε, Δινδορφίων, Φὶξ καὶ Σίννερ ἐν Παρισίοις 1831—1865, τόμ. 9. Τὸ μνημειῶδε, τοῦτο ἔργον παραμένει μέχρι σήμερον τὸ μόνον μέγα λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. [Πρβλ. *Fougère,* Essai sur la vie et les ouvrages de Henri Étienne, Paris 1853 καὶ *Clément,* Henri Étienne et son oeuvre française, αὐτόθι, 1898.]

—5) ***Παῦλος,*** υἱὸς τοῦ Ἐρρίκου Β′, γεννηθεὶς τῷ 1566 ἐν Γενεύῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1627. Ἀνέλαβε τῷ 1598 τὸ πατρικὰν ἔργον, ἀλλ᾽ ἠναγκάσθη τῷ 1605, ἕνεκα πολιτικῶν σκευωριῶν, νὰ καταλίπῃ τὴν Γενεύην.

—6) ***Ἀντώνιος,*** πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Παύλου, γεννηθεὶς τῷ 1592 ἐν Γενεύῃ καὶ ἀποθανὼν πτωχὸς καὶ τυφλὸς τῷ 1674 ἐν νοσοκομείῳ τῶν Παρισίων. Ἀπὸ τοῦ 1618 ἵδρυσε τυπογραφεῖον ἐν Παρισίοις καὶ τῷ 1623 ὠνομάσθη βασιλικὸς τυπογράφος. Οὗτος εἶναι ὁ τελευταῖος περιώνυμος τυπογράφος τοῦ οἴκου τῶν Στεφάνων, ὅστις τελείως ἐξέλιπε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος.

[Πρβλ. *Renouard,* Annales de l' imprimerie des Étiennes, 2 ἔκδ. ἐν Παρισίοις, 1843, τόμ. 2 *Dupout,* Histoire de l' imprimerie, αὐτόθι, 1854, τόμ. 2. *Bernard,* Les Étiennes et les types grecs de François I, αὐτόθι 1856.] Κ.-Μ. Α.

στεφανόκερας (τὸ) (Stephanoceras) *[Παλαιοζῳολ.].* Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *στεφανοκερατιδῶν ἐξωσιφωνικῶν τετραβραγχίων ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος συνήθως μετρίως εὐρυόμφαλον, μὲ γύρους ἀνεπτυγμένους μᾶλλον κατὰ πλάτος ἢ καθ᾽ ὕψος. Αἱ πλευραὶ τοῦ κελύφους ἔφερον εὐθείας πτυχάς, αἱ ὁποῖαι πρὸς τὰ ἔξω ἐσχημάτιζον κόμβον καὶ πέραν τούτου διεκλαδίζοντο δὶς ἕως τρίς. Τὸ στοματικόν των ἄνοιγμα εἰς μὲν τὰς μικροτέρας μορφὰς ἔφερεν ἰσχυρὰ ὦτα, εἰς δὲ τὰς μεγάλας ἐστερεῖτο τοιούτων, ἔφερεν ὅμως περίσφιγξιν καὶ κοιλιακὰ χείλη προεξέχοντα. Οἱ ἄπτυχοί των εἶναι λεπτοί, ἔξωθεν κοκκοφόροι.

Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς δογγερίου καὶ μαλμίου ὑποδιαπλάσεως τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ (ἀπὸ τῆς κατωτέρας ᾠολιθικῆς μέχρι καὶ τῆς ὀξφορδίου βαθμῖδος).

Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *στεφανόκερας* ***Humphriesianum*** συναντῶνται ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς μέσης δογγερίου σειρᾶς εἰς τὰς ὀροσειρὰς τῆς ἀδριατικοϊονίου ὀρεινῆς ζώνης τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος (χερσόνησος Παγανιὰ τῆς Ἠπείρου, νῆσος Βίδο Κερκύρας καὶ ἀλλαχοῦ). Γ.Κ.Γ.

στεφανοκερατίδαι (οἱ) (Stephanoceratidae) *[Παλαιοζῳολ.].* Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *ἐξωσιφωνικὰ τετραβράχια ἀμμωνοειδῆ κεφαλόποδα* μαλάκια. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔφερον κέλυφας μὲ πτυχὰς πολλαχῶς διακλαδιζομένας πρὸς τὰ ἔξω καὶ συνεχιζομένας ὑπὲρ τὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπεστρογγυλωμένην κοιλιακὴν μοῖραν. Οἱ ἄπτυχοι εἶναι λεπτοί, ἀσβεστολιθικοί, ἐξωτερικῶς κοκκοφόροι. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι τὸ *κοιλόκερας,* τὸ *δακτυλιόκερας,* τὸ *στεφανόκερας,* τὸ *σφαιρόκερας,* ὁ *μακροκεφαλίτης,* τὸ *καδόκερας,* τὸ *καρδιόκερας,* ὁ *ὁλκοστέφανος,* ἡ *ραϊνεκία,* ὁ *περισφίγκτης* καὶ ἄλλα. Ἀπολιθωμένα λείψανα τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς λιασίου (κατωτέρας ἰουρασίου) μέχρι καὶ τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Στεφανόπολις, ἢ ***Στεφανόπουλος.*** Ἐπιφανὴς καὶ πολυμελὴς οἰκογένεια τῆς Μάνης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, τῆς ὁποίας τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν μετῴκησαν κατὰ τὸ 1675—1676 εἰς τὴν Κορσικήν. Τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης ἔφερον τὸ ἐπώνυμον *Στεφανόπουλος* ἀπὸ τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματος τοῦ προγόνου των Στεφάνου, ἐγγόνου, κατὰ τὰς παραδόσεις καὶ ἐγγράφους μαρτυρίας τῆς οἰκογενείας, τοῦ Νικηφόρου Κομνηνοῦ, τελευταίου υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος Δαυῒδ Β′ Κομνηνοῦ. Ὁ Νικηφόρος οὗτος, περιπλανηθείς, ὡς ἐλέγετο, ἐπί τινα ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τραπεζοῦντος (1461) εἰς Περσίαν καὶ ἄλλας χώρας, κατέφυγε κατὰ τὸ 1473 εἰς Μάνην. Ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Οἰτύλου, ἔτυχεν εὐμενεστάτης ὑποδοχῆς καὶ ἕνεκα τῆς γοητείας, τὴν ὁποίαν ἤσκησεν ἐπὶ τῶν κατοίκων ἡ ὑψηλή καταγωγή του, καὶ ἕνεκα τῶν ἀτυχημάτων του, συνδεθεὶς δὲ μὲ ἰσχυρὰν οἰκογένειαν τοῦ τόπου διὰ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς κόρης τοῦ Πέτρου Λασβούρη, ἀνεγνωρίσθη ὡς πρωτόγερος. Ἀπὸ τότε μέχρι τοῦ 1675, ὅτε οἱ πλεῖστοι τῶν ἀπογόνων τοῦ Νικηφόρου Κομνηνοῦ (οἱ Στεφανόπουλοι) μετῴκησαν εἰς τὴν Κορσικήν, ἡ οἰκογένεια τῶν Στεφανοπούλων ἦτο ἡ ἰσχυροτέρα οἰκογένεια τοῦ Οἰτύλου, διατηρήσασα κληρονομικὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτογέρου.

Οἰκόσημον οἰκογενείας Δημητρίου Κομνηνοῦ Στεφανοπούλου.

Σήμερον ἐν Οἰτύλῳ ἡ οἰκογένεια τῶν Στεφανοπούλων, ἥτις εἶχε μετάσχει καὶ εἰς τὴν μετὰ τοῦ δουκὸς Νεβὲρ συνεννόησιν τῶν Μανιατῶν (1618), ἀποτελεῖται ἐκ δύο κλάδων, τοῦ τῶν *Θεοδωριάνων* (διακλαδιζομένου εἰς τὰς οἰκογενείας Πατρικορέα, Ζαρέα, Κουρμπέλη, Σπανέα κλπ.) καὶ τοῦ τῶν *Γιαννιάνων* (διακλαδιζομένου εἰς τὰς οἰκογενείας Πέτρουλα, Γεωργουλέα καὶ ἄλλας), καταγομένων ἐκ τοῦ πρωτογέρου Θεοδώρου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου, οἵτινες δὲν εἶχον παρακολουθήσει τοὺς μεταναστεύσαντας εἰς Κορσικὴν συγγενεῖς των. Ἐκ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης, τῶν ἐν Μάνῃ, Κορσικῇ, Γκροσσέτῳ τῆς Τοσκάνης, Γαλλίᾳ, Ἀλγερίῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου διεσπάρησαν ἐκ Κορσικῆς, ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

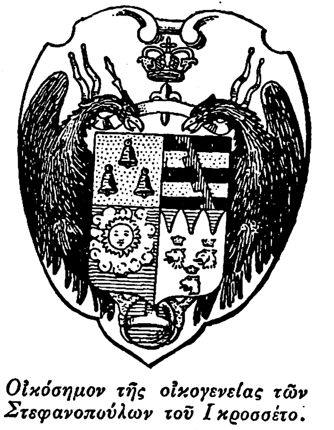

Οἰκόσημον τῆς οἰκογενείας τῶν Στεφανοπούλων τοῦ Γκροσσέτο.

1) Ὁ *Στέφανος Κομνηνός,* ἔγγονος τοῦ γενάρχου Νικηφόρου καὶ τρίτος πρωτόγερος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἔλαβον οἱ ἀπόγονοί του τὸ ἐπώνυμον Στεφανόπουλοι. Ἦτο, κατὰ τὰς ἐπιχωρίους παραδόσεις, ἄνθρωπος ἐξαιρετικῆς τόλμης, θαυμασίου κάλλους καὶ ἄπληστος πολεμικῆς δόξης. Ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τούτου οἱ Μανιᾶται, μετὰ διήμερον ἀμφιβόλου κρίσεως μάχην, κατετρόπωσαν τοὺς Τούρκους, οἵτινες εἶχον φθάσει εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Οἰτύλου κατὰ τὸ 1537. Μετὰ τὴν νίκην λέγεται ὅτι ὁ Στέφανος Κομνηνὸς ἀνήγειρε τὴν μονὴν τῶν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου, κειμένην εἰς ἀπόστασιν ὥρας τοῦ Οἰτύλου καὶ

Digitized by Google

ἀνήκουσαν εἰς τὴν οἰκογένειαν Πέτρουλα (κλάδον τῶν Στεφανοπούλων), καὶ πύργον ἐν Οἰτύλῳ ἀπὸ τῶν λαφύρων τῶν Τούρκων, ὅστις ὡς ἐθνικὸν κειμήλιον δὲν ἐκρημνίσθη ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας. Ἡ δόξα τοῦ Στεφάνου Κομνηνοῦ προεκάλεσεν, ὡς ἐλέγετο, τὸν φθόνον τῶν ἄλλων οἰκογενειῶν (Γιατριάνων, Κοσμάδων καὶ ἄλλων), αἵτινες καὶ ἐδολοφόνησαν τοῦτον.

2) *Ἀλέξιος Κομνηνός*, ὁ πρῶτος μοναχὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Στεφάνου κτισθείσης μονῆς, ὅστις, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡγίασε καὶ θεωρεῖται προστάτης τοῦ Οἰτύλου.

3) *Ἰωάννης Κουτσίκαλης Στεφανόπουλος*, ὅστις διενήργησε τὰς μεταξὺ τῆς δημοκρατίας τῆς Γενούης καὶ Μανιατῶν διαπραγματεύσεις περὶ μετοικεσίας των εἰς Παομίαν τῆς Κορσικῆς. Οὗτος χαρακτηρίζεται ὡς εὐπαίδευτος καὶ πολύπειρος. Ἦτο μετὰ τοῦ συγγενοῦς του Γεωργίου Στεφανοπούλου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Μαΐνης Παρθενίου Καλκανδῆ συναρχηγὸς τῶν μεταναστευσάντων.

4) *Γεώργιος Μιχαὴλ Στεφανόπουλος*. Οὗτος, φυγὼν ἐκ Παομίας κατὰ τὸ 1714 εἰς Ὀράντο τῆς Βενετίας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Γκροσσέτο τῆς Τοσκάνης, εἶναι ὁ γενάρχης τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κλάδου τῆς οἰκογενείας, τοῦ ὁποίου πολλὰ τῶν μελῶν ἀνῆλθον εἰς ἀνώτατα ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ ἀξιώματα καὶ ἔζησαν ἐν μεγάλῃ εὐπορίᾳ. Ἐθεωρεῖτο ἄνθρωπος μεγάλης ἀξίας καὶ ἀρετῆς.

5) *Ἰωάννης Στεφανόπολις*, διακριθεὶς κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Γενούης ἐπανάστασιν τῶν Κορσικανῶν ἐν ἔτει 1729, ὅτε κατέστειλε ταύτην παρὰ τὴν ὀχυρὰν πολίχνην Κόρτε μαχόμενος ὑπὲρ τῶν Γενουατῶν. Ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του ἐγκατεστάθησαν τότε οἱ Μανιᾶται ἄποικοι ἐν Αἰακείῳ (Ajaccio) τῆς Κορσικῆς.

6) *Δὸν Βερνάρδος Στεφανόπολις*, ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας in partibus. Ἀνῆκεν εἰς τὸν ἐν Γκροσσέτῳ κλάδον τῆς οἰκογενείας Στεφανοπούλων καὶ ἐτιμᾶτο ἐξαιρετικῶς ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος ΙΔ', ὅστις πολλάκις ἐχρησιμοποίησε τοῦτον εἰς διπλωματικὰς ἀποστολάς. Κατὰ τὸ 1769 ὑπεδείχθη ὡς καρδινάλιος, ἀλλ' ἀπέτυχεν ἕνεκα τῆς ξενικῆς καταγωγῆς του.

7) *Δημήτριος Κ. Στεφανόπολις*, ἐκ Κορσικῆς, ὁ ἀναγνωρισθείς, κατόπιν πράξεως τοῦ παρλαμέντου τῶν Παρισίων (στηριχθείσης εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ καὶ διασήμου γενεαλόγου Cherin), ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' πρίγκιψ, ὡς ἀπόγονος τῶν αὐτοκρατόρων Κομνηνῶν, κατὰ τὸ 1782. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ἐν Παρισίοις «Ἑλληνογλώσσου ξενοδοχείου» καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 1820 ὑποστράτηγος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ.

8) *Δῆμος Στεφανόπολις*, Γάλλος βοτανικὸς ἐκ Κορσικῆς. Οὗτος ἀπεστάλη μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του *Νικολάου* (Nicolo), κατὰ τὸ 1797 καὶ 1798, ὑπὸ τοῦ διευθυντηρίου τὸ πρῶτον καὶ τοῦ στρατηγοῦ ἀκόμη τότε ἐν Ἰταλίᾳ Ναπολέοντος Βοναπάρτου τὸ δεύτερον, ὡς ἀρχηγὸς ἐπιστημονικῆς δῆθεν ἀποστολῆς (βοτανικῆς ἐρεύνης) εἰς Μάνην, πράγματι δὲ διὰ νὰ καλλιεργήσῃ ἐν αὐτῇ τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα. Ἐν Γυθείῳ ἦλθεν οὗτος εἰς συνεννόησιν πρὸς πάντας τοὺς προκρίτους Ἕλληνας ἀντιπροσώπους Στερεᾶς Ἑλλάδος, Μακεδονίας, Ἀλβανίας καὶ Κρήτης, προσκληθέντας ὑπὸ τοῦ Τζαννέτου Γρηγοράκη (τοῦ Τζαννῆ μπέη), πρὸς κοινὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων, ματαιωθεῖσαν ὅμως ἐκ τῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν φιλικῆς μεταστροφῆς τοῦ Ναπολέοντος. Ἐν Γυθείῳ ἐξεφώνησε καὶ ἐπικήδειον διὰ τοὺς φονευθέντας 12 Μανιάτας κατὰ τὴν νυκτερινὴν ἔξοδον κατὰ τῶν πολιορκησάντων τὸ Γύθειον ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης τουρκικῶν στρατευμάτων, ἐξ ὑποψίας ὅτι κακόν τι ἐτεκταίνετο κατὰ τῆς Τουρκίας ὑπὸ τῶν συγκεντρωθέντων ἐκεῖ Ἑλλήνων προκρίτων καὶ Γάλλων. Ἀναχωρήσας ἐκ Γυθείου ὁ Δῆμος ὑπέβαλεν εἰς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν μακρὸν ὑπόμνημα περὶ τῆς Μάνης καὶ τῶν κατοίκων της ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

8) *Πατρίκιος Στεφανόπολις*, σύμβουλος τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Γαλλίας καὶ συγγραφεὺς τοῦ συγγράμματος «Histoire des Grecs en Corse» ἐκ Κορσικῆς. Οὗτος κατόπιν ἐπισταμένης μελέτης τοῦ ζητήματος τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς δράσεως τῶν ἐν Μάνῃ, Κορσικῇ, Γκροσσέτῳ καὶ ἀλλαχοῦ Στεφανοπούλων, ἀναγνωρίζει μὲν ὅτι αὐτὴ ὑπῆρξεν ἰσχυροτάτη ἐν Μάνῃ, πιστεύει ὅμως ὅτι εἶναι ἀμφισβητήσιμοι αἱ περὶ καταγωγῆς της ἐκ τῶν Κομνηνῶν παραδόσεις καὶ ἀμφιβάλλει περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ἐγγράφων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Δημ. Στεφανόπολι πρίγκιπος. Οὗτος ὡς αἰτίαν τῆς μεταναστεύσεως τῶν τε Ἰατριάνων εἰς Τοσκάνην καὶ τῶν Στεφανοπούλων εἰς Κορσικὴν εὑρίσκει τὴν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἀκμὴν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, μάλιστα μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ (1669) κατάληψιν τῆς Κρήτης, ἥτις ἀπήλπισε τὰς ἰσχυρὰς φιλελευθέρας οἰκογενείας τοῦ Οἰτύλου περὶ διατηρήσεως τῆς ἐλευθερίας των καὶ τὰς ἠνάγκασε νὰ ἐκπατρισθοῦν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Nicolaos Stéphanopoli*, Histoire de la Colonie grecque établie en Corse (1826).—*Γ.Γ. Παπαδοπούλου*, Χρονογραφία περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν ἐν Μάνῃ Στεφανοπούλων (1865).—*Ν. Φαρδύ*, Ὕλη καὶ σκαρίφημα Ἱστορίας τῆς ἐν Κορσικῇ ἑλληνικῆς ἀποικίας (1888).—*Patrice Stéphanopoli*, Histoire des Grecs en Corse (1900).—*Ἀπ. Δασκαλάκη*, Ἡ Μάνη (1923), κ. ἄ. Γ. ΚΑΨ.

—**Στεφανόπολις, *Ἀντώνιος - Τζανετάκης*.** Ἕλλην δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Κορσικῇ καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1839—1913). Καταγόμενος ἐκ τῆς μεταναστευσάσης ἐκ Μάνης εἰς Κορσικὴν οἰκογενείας, ἐσπούδασεν ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας τῷ 1863, ὅτε ἡ πόλις εὑρίσκετο εἰς ἐμφύλιον σπαραγμόν. Οἱ πρεσβευταὶ τῶν μεγάλων Δυνάμεων ἀνέθεσαν εἰς τὸν Στεφανόπολιν νὰ μεταφέρῃ ἔγγραφον αὐτῶν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς ἐθνοσυνελεύσεως πρὸς εἰρήνευσιν τῶν διαμαχομένων πολιτικῶν μερίδων, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου ἐπῆλθεν ἡ συνδιαλλαγή. Οὕτως ὁ Στεφανόπολις ἦλθεν εἰς συνάφειαν μετὰ τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς. Καίτοι ἀφοσιωθεὶς εἰς τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα, δὲν ἀπέβαλε τὴν γαλλικὴν ὑπηκοότητα, διὸ καὶ ἠρνήθη τὴν προσφερθεῖσαν θέσιν τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου εἰς τὴν κυβέρνησιν Σωτηροπούλου τῷ 1892. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης τῆς γαλλοφώνου ἐφημερίδος «Indépendance Hellénique», τῷ δὲ 1875 ἵδρυσε τὸν «Messager d'Athènes», ἐφημερίδα ἐξυπηρετοῦσαν τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἀνταποκριτὴς τῆς «République Française», ὀργάνου τοῦ Γαμβέττα, ὑπῆρξεν ὁ κύριος πληροφορητὴς αὐτοῦ περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Βερολινίου συνεδρίου. Ὁ Στεφανόπολις συνέπηξε τὸν πρῶτον σύνδεσμον τῶν Ἑλλήνων δημοσιογράφων, ὡς πρόεδρος δὲ αὐτοῦ ἀπέσπασε πλεῖστα εὐκολίας ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου καὶ ὠργάνωσε συστηματικῶς τὴν τηλεγραφικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς. Συνέγραψε πλεῖστα φιλολογικὰ ἔργα, ἐν οἷς «Le roman français et son influence sur la société grecque», «Clidona», διήγημα, «Athènes moderne», «Τὰ ἑλληνικὰ πουλιά» κλπ. Θ. Β.

—**Στεφανόπολι, *Ἰωάννα*.** Ἑλληνὶς δημοσιογράφος, γεννηθεῖσα ἐν Ἀθήναις. Θυγάτηρ τοῦ Ἀντωνίου καὶ ἐγγόνη τοῦ Νικολοῦ Στεφανόπολι, ὑπῆρξεν ἡ πρώτη εἰσελθοῦσα εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἑλληνίς, ἐγγραφεῖσα εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολήν, συνεπλήρωσε δὲ τὰς ἐπιστημονικὰς σπουδάς της ἐν Παρισίοις. Ἤρξατο δημοσιογραφοῦσα εἰς τὸν «Messager d'Athènes», τοῦ ὁποίου ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της, καὶ κατέστησεν αὐτὸν καθημερινὴν ἐφημερίδα. Ἔγραψε πλεῖστα φυλλάδια περὶ τῶν ἑλληνικῶν ζητημάτων, ἰδίως περὶ Μακεδονίας καὶ Δωδεκανήσου πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων. Τὸ ἔργον της «Les îles de l'Égée, leurs privilèges» ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ δημοσιογραφικοῦ καὶ πολιτικοῦ κόσμου τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὴν Στεφανόπολι ἀνετέθησαν διάφοροι ἀποστολαὶ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Θ. Β.

Στεφανόπουλος. Ὄνομα οἰκογενείας ἐκ Μάνης ἐγκατασταθείσης ἐν Κορσικῇ βλ. λ. *Στεφανόπολις*).

—**Στεφανόπουλος, *Ἀνδρέας*.** Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Δίβρῃ τῆς Ἠλείας τῷ 1860. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν ἐν Γαλλίᾳ. Ἀνεμείχθη εἰς τὴν πολιτικὴν ἀπὸ τοῦ 1892 ὡς ὀπαδὸς τοῦ τρικουπικοῦ καὶ κατόπιν τοῦ θεοτοκικοῦ κόμματος, ἐκλεγεὶς ἐπανειλημμένως βουλευτὴς Ἠλείας. Τῷ 1903 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, τῷ δὲ 1905 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ψήφισις τοῦ νόμου ΓΣΑ' περὶ διδακτικῶν βιβλίων. Μ.Δ.Β.

—**Στεφανόπουλος, *Δημήτριος*.** Ἀθηναῖος ζωγράφος (1884—1932). Ἀπόφοιτος τῆς ἐν Ἀθήναις σχολῆς τῶν Καλῶν τεχνῶν, μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐξέθεσεν ἔργα του, ἐπανειλημμένως διακριθεὶς εἰς τὴν φθινοπωρινὴν ἔκθεσιν (Salon d'Automne). Ἐν Ἀθήναις μετέσχεν ὅλων τῶν γενομένων ἐκθέσεων τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν καὶ τῆς «Ὁμάδος Τέχνης», τῆς ὁποίας ἦτο εἷς τῶν ἱδρυτῶν. Ὁ Στεφανόπουλος, φυσιολάτρης ἁγνός, μετέδωκεν ὅλην τὴν συγκίνησιν καὶ τὸν θαυμασμόν του εἰς τὰ τοπία του, ἐμψυχωμένα ἀπὸ βαθεῖαν μελέτην, ἡ ὁποία δὲν τὸν ἀπεξένωσεν ἀπὸ τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἁδρομερῆ ἔκφρασιν. Σ. Ξ.

—**Στεφανόπουλος (*Ὡρολογᾶς*), *Στέφανος*.** Κατήγετο ἐκ Ζαϊούνης τῆς Γορτυνίας, ἀλλ' ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ. Ὑπῆρξε μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ὁπλαρχηγὸς μετὰ τοῦ γαμβροῦ του Κ. Παπαζαφειροπούλου τῶν χωρίων Λάστας, Μαγουλιάνων καὶ Βαλτεσινίκου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἔγραψεν «Ἀπομνημονεύματά τινα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἔτους 1821», ὡς τὰ ἐπιγράφει, περιλαμβάνοντα σύνοψιν τῶν ἀπὸ τοῦ 1769 μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Τριπόλεως (23 Σεπτεμβρίου 1821) συμβάντων. ΚΑΨ.

—**Στεφανοπούλου *Χαρίκλεια*,** τὸ γένος *Ἀλεξανδρίδου*. Ἑλληνὶς ζωγράφος, γεννηθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1889. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις εἰς τὴν σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν. Συζευχθεῖσα τὸν ζωγράφον Δημήτριον Στεφανόπουλον, μετέβη μετ' αὐτοῦ εἰς Παρισίους πρὸς τελειοποίησιν, ἐκθέσασα ἐπανειλημένως τοπία καὶ νεκρὰς φύσεις. Ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν προσωπογραφίαν, ἀποδώσασα τὴν γυναικείαν χάριν καὶ δροσιὰν εἰς αὐτάς. Ἡ κριτικὴ ἐδέχθη μὲ ἐπαίνους τὰ τοπία καὶ τὰς προσωπογραφίας της. Σ. Ξ.

στέφανος (ὁ)· τὸ δι' οὗ στέφομεν τὴν κεφαλήν, κυκλοτερὲς πλέγμα ἐξ ἀνθέων ἢ θαλῶν: «νυμφικοὶ στέφανοι», «στέφανος ἑορταστῶν, —συμποτῶν»· ‖ «στέφανος δάφνης» ὁ παρεχόμενος ὡς βραβεῖον ‖ συνεκδ. τιμητικὴ ἀμοιβή: «στέφανος δόξης,—δικαιοσύνης», «νῦν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος» ‖ «χρυσοῦς στέφανος» ἐκ χρυσῆς δάφνης.

—*[Ἐγκυκλ.]* Οἱ *στέφανοι* ἀναφέρονται ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων ἤδη χρόνων τῆς ἀρχαιότητος ἔχοντες ἐν γένει χαρακτῆρα θρησκευτικόν. Παρ' Αἰγυπτίοις εὕρηνται στέφανοι χρυσοῖ, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ στήθους τῶν φαραωνικῶν μομιῶν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Β' χιλιετηρίδος. Κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους ἀντὶ στεφάνων ἐχρησιμοποιοῦντο ταινίαι (*στέμματα*) περιδενόμεναι εἰς τὸ μέτωπον. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἡ χρῆσίς των ἦτο γενικὴ εἰς τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, δημοσίας ἢ ἰδιωτικάς, καθ' ἃς ἐστέφοντο τὰ εἴδωλα τῶν θεῶν, οἱ βωμοί, τὰ ἱερὰ δένδρα, οἱ ἑρμαῖ, τὰ ἱερὰ πλοῖα, οἱ ἱερεῖς, οἱ λάτραι ἐν γένει, καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ὁδηγούμενα πρὸς τὸν βωμὸν σφάγια. Ἑκάστη θεότης εἶχε καὶ ἴδιον στέφανον· πρὸς τὸν Δία προσεφέρετο στέφανος δρυός, πρὸς τὴν Ἥραν ῥοιᾶς καὶ δικτάμου, πρὸς τὸν Διόνυσον κλήματος ἀμπέλου, πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα δάφνης ἢ φοίνικος, πρὸς τὸν Ἡρακλῆ πίτυος ἢ χαμαικάκτου, πρὸς τὴν Ἀφροδίτην μύρτου, πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν ἐλαίας, πρὸς τὴν Περσεφόνην ναρκίσσου ἢ μηκώνων κ.οὕ.κ. Ὡς θρησκευτικὸν ἔμβλημα, ὁ στέφανος ἐχρησιμοποιήθη παρὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν λατρείας. Κατὰ τὰς κηδείας ἐστέφετο ὁ τύμβος, ἡ ἐπιτάφιος ὑδρία, ἡ ἐπιτύμβιος στήλη καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ νεκρός, ἰδίως διὰ μύρτου, σελίνου, κισσοῦ, κρίνου ἢ (ὡς ἦτο παρὰ Νικαεῦσι ὁ στέφανος ὁ καλούμενος «ἔρως») συμμείκτων ἀνθέων, ἐκαλεῖτο δὲ στεφανωτικὸν τὸ διὰ διαθήκης ὁριζόμενον πρὸς στεφάνωσιν τοῦ τάφου ἀργύριον. Εἰς τὰ συμπόσια ἐστέφοντο οἱ εὐωχούμενοι, οἱ δοῦλοι καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ σκεύη, τόσον δὲ ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητος ἡ στεφανηφορία, ὥστε οἱ μύριοι τοῦ Ξενοφῶντος, ἐν Ἀρμενίᾳ ἀναπαυόμενοι καὶ μὴ εὑρίσκοντες ἄνθη ἢ ἄλλα φυτά, ἐστέφθησαν ἐν συμποσίῳ διὰ σανοῦ. Παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν, Ἐτρούσκοις καὶ Ρωμαίοις, πλὴν τοῦ στεφάνου τῆς κεφαλῆς, ἐχρησιμοποιήθη καὶ ἡ ἐξ εὐωδῶν ἀνθέων περὶ τὸν τράχηλον τοποθετουμένη *ὑποθυμίς*. Ἔτι πλέον πᾶν χαρμόσυνον γεγονὸς ἦτο λόγος πρὸς χρησιμοποίησιν τοῦ στεφάνου (ἐκ ῥόδων, ἴων, σταχύων κ. ἄ.) ὁ φορεὺς χαρμοσύνου εἰδήσεως ἤρχετο ἐστεμμένος. Κατὰ τὰς τελετὰς τῶν «εὐαγγελίων» ἐστέφοντο ἅπαντες· κατὰ τοὺς γάμους ἐχρησιμοποιεῖτο παρὰ τῶν νυμφίων τὸ στέφος γαμήλιον (παρὰ Ρωμαίοις ἐκ χόρτων καὶ ἀνθέων ἰδιοχείρως ὑπὸ τῆς νύμφης συλλεγέντων), ἄλλοι δὲ στέφανοι παρὰ τῶν παριστααμένων. Ἡ γέννησις ἄρρενος ἐγίνετο δεκτὴ διὰ τοποθετήσεως ὑπερθύρου στεφάνου ἐλαίας, φίλοι δὲ τέλος καὶ ἐρασταὶ εἶχον τὸν στέφανον ὡς δῶρον ἀνάλογον τῆς παρ' ἡμῖν ἀνθοδέσμης. Κατὰ τὰς δημοτελεῖς ἑορτάς, θρησκευτικὰς ἢ μή, οἱ Ἕλληνες ἐτέλουν πανδήμους στεφανηφορίας, ὧν ἀξιομνημόνευτοι εἶναι ἡ τῶν Συρακοσίων ὑποδεχομένων τὸν Μάρκελλον, ἡ τῶν νησιωτῶν ὑποδεχομένων τὸν Φωκίωνα καὶ τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς νίκην καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηνῶν. Ἀντιθέτως παρὰ Ρωμαίοις μόνον αἱ γυναῖκες ἐδικαιοῦντο νὰ ἐμφανίζωνται δημοσίᾳ ἐστεμμέναι, ἐνῷ οἱ ἄνδρες ἐστεφανηφόρουν εἰς ὡρισμένας ἑορτάς, ὡς τὰ Κρόνια, Χλώρια ἢ Ἀμβαρουάλια· μεταγενεστέρως ἐπετράπη ἡ καθημερινὴ στεφανηφορία εἰς τοὺς δι' ὑπηρεσίαν τιμηθέντας διὰ στεφάνου. Πρῶτος ἀξιωθεὶς νὰ ἐμφανίζηται δημοσίᾳ φέρων χρυσοῦν στέφανον ἦτο ὁ Πομπήϊος.

Ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἑορταστικῆς ἐννοίας τοῦ στεφάνου προῆλθεν ὁ ὡς ἔπαθλον ἀθλητικῆς νίκης, στρατιωτικοῦ ἀνδραγαθήματος ἢ ἄλλης δημοσίας ὑπηρεσίας χορηγούμενος στέφανος. Ὁ στέφανος ὡς ἔπαθλον ἀγῶνος (ὅθεν καὶ στεφανίτης ἢ φυλλίτης ὁ ἀφιλοκερδὴς ἀγών, διακρινόμενος τοῦ ἀργυρίτου ἢ ταλαντιαίου) ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Κατὰ τὰ Ὀλύμπια ἐχορηγεῖτο στέφανος κοτίνου, κατὰ τὰ Πύθια στέφανος δρυὸς (εἶτα δάφνης καὶ τέλος ἐξ ἱερῶν τοῦ Ἀπόλλωνος καρπῶν), κατὰ τὰ Ἴσθμια σελίνου (εἶτα πίτυος, τοῦ σελίνου χρησιμοποιηθέντος εἰς τὰ Νέμεια) κατὰ δὲ τὰ Παναθήναια ἐλαίας ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως. Ὑπῆρχον εἰδικοὶ «ἐπὶ τοῦ στεφάνου» ὑπάλληλοι, ἦσαν δὲ οἱ οἴκαδε παρὰ τοῦ νικητοῦ κομιζόμενοι στέφανοι τὸ ἀψευδὲς τεκμήριον τῶν νικῶν· τοιού-

Digitized by Google

τοὺς στεφάνους συναπεκόμισεν ἐξ Ἑλλάδος ὁ Νέρων 1800. Συνυπῆρχεν ὅμως πλεισταχοῦ καὶ ἡ χρηματικὴ ἀμοιβὴ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ χρυσοῦ στεφάνου ἢ τοῦ πρὸς τοῦτο ἀργυρίου, ὅθεν καὶ ὁ ἐν ἐπιγραφαῖς τύπος «ἡ πόλις στεφανοῖ (τὸν δεῖνα) δραχμαῖς....». Διὰ στεφάνου (συνήθως δάφνης) ἐστέφοντο καὶ οἱ ποιηταὶ (δαφνηφόροι, laureati), ἐνῷ οἱ χορηγοὶ ἐπρομήθευον χρυσοῦς στεφάνους εἰς τὰ μέλη τῶν χορῶν κατὰ τοὺς ποιητικοὺς ἀγῶνας. Ἀναλόγους συνηθείας εἶχον καὶ οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὰ certamina (ἀγῶνας) τῶν ὑστέρων δημοκρατικῶν χρόνων, εἰς τὸν ποιητικὸν «Καπιτωλῖνον ἀγῶνα» κ.ἄ. Ὁ δι' ὑπηρεσίας χορηγούμενος στέφανος ἦτο παλαιότατον ἔθιμον παρὰ Πέρσαις (*Ἡρόδ.* Η' 118). Οἱ Ἀθηναῖοι σπανίως, καὶ μόνον διὰ στεφάνου ἐλαίας, ἐτίμων τοὺς πολίτας (Περικλῆ, Θρασύβουλον). Τάχιστα ὅμως εἰσήχθη ὁ χρυσοῦς στέφανος καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, χορηγούμενος ὑπὸ πόλεως εἰς πολίτην αὐτῆς, ὡς ὁ περίφημος πρὸς τὸν Δημοσθένη στέφανος ὁ κινήσας τὴν μῆνιν τοῦ ἀντιπάλου του Αἰσχίνου καὶ γενόμενος ἀφορμὴ τοῦ «Περὶ στεφάνου» λόγου τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ «Κατὰ Κτησιφῶντος» τοῦ ἑτέρου, ἔτι δὲ ὑπὸ πόλεως εἰς πόλιν (ὡς ὁ τῶν Χερρονησίων πρὸς τὰς Ἀθήνας στέφανος, ἀξίας 60 ταλάντων), ὑπὸ πόλεως εἰς ἀλλοδαπὸν ἰδιώτην (ἐν Ἀθήναις οἱ τοιοῦτοι στέφανοι πρὸς ἀποφυγὴν δελεασμοῦ τῶν πολιτῶν ἀνετίθεντο εἰς τὸν Παρθενῶνα)· ἠδύνατο δὲ εἷς καὶ μόνον πολίτης νὰ συγκεντρώσῃ πλείστους στεφάνους, οἵτινες, κατ' ἔθος παλαιὸν διὰ τοὺς στεφάνους τῶν ἀγώνων, εἰκονίζοντο ἅπαντες γλυπτοὶ ἐπὶ τῆς στήλης τῶν σχετικῶν ψηφισμάτων ἢ ἐπὶ τῆς ἐπιτυμβίου πλακὸς τοῦ τιμηθέντος. Πρὸς τούτους παραβλητέοι οἱ δῆθεν ὡς δεῖγμα φιλίας προσφερόμενοι εἰς τὴν Ρώμην παρὰ διαφόρων ἡγεμόνων ἢ λαῶν χρυσοῖ στέφανοι, πράγματι δὲ ἀποτελοῦντες σημαντικὴν φορολογικὴν πρόσοδον. Τοιούτους ἐκόμισε 400 ἐν ὅλῳ ὁ Αἰμίλιος Παῦλος, ἅπαντες δὲ ἀνετίθεντο εἰς τὸ Καπιτώλιον, μέχρις οὗ δι' αὐτῶν ὁ Νέρων ἐκόσμησε τὰ διαμερίσματά του. Ὡς διάσημον πολεμικοῦ ἀνδραγαθήματος ἐχορηγοῦντο παρ' Ἕλλησι ταινίαι ἁπλαῖ (διαδήματα, λημνίσκοι), σπανίως δὲ στέφανοι, ὡς οἱ παρὰ τῆς Σπάρτης εἰς τὸν Θεμιστοκλῆ (ἥρωα τῆς Σαλαμῖνος) καὶ τὸν Βρασίδαν. Οἱ Ρωμαῖοι ὅμως εἶχον πλήρη βαθμολογικὴν κλίμακα τοιούτων στεφάνων: 1) Ὁ *πολιορκητικὸς στέφανος* (corona obsidionalis, graminea), ὁ πάντων ἀνώτατος, ἐξ ἁπλῆς πόας, ἐδίδετο εἰς τοὺς διασώσαντας στρατιὰν ἢ πόλιν πολιορκουμένην. Ἐτιμήθησαν δι' αὐτοῦ ὁ Σίκκιος Δεντᾶτος, ὁ Πόπλιος Δέκιος Μῦς, ὁ Φάβιος Μάξιμος, Σύλλας, Αὔγουστος κ. ἄ. 2) Ὁ *πολιτικὸς* (corona civica, a cive servato), ἐκ πρίνου ἢ δρυός, ἐδίδετο εἰς πολίτην διασώσαντα ἕτερον πολίτην ἐν μάχῃ κινδυνεύοντα καὶ φονεύσαντα τὸν ἐχθρόν· ὁ τιμηθεὶς ἔφερεν αὐτὸν ἰσοβίως καὶ ἐκάθητο εἰς τὰς δημοσίας συγκεντρώσεις ἐγγὺς τῶν συγκλητικῶν, οἵτινες μετὰ τῶν πολιτῶν ἠνωρθοῦντο ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ στεφανηφόρου· ἐκ τῶν πρώτων ἔλαβεν αὐτὸν ὁ Κοριολανός, 14κις δὲ ὁ Σίκκιος Δεντᾶτος. 3) Ὁ *τειχικὸς* (muralis), χρυσῆ στεφάνη εἰς σχῆμα προμαχῶνος, ἐδίδετο ἰδιοχείρως παρὰ τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν πρῶτον εἰσβαλόντα εἰς ἐχθρικὸν τεῖχος· πρῶτος, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἔλαβεν αὐτὸν ὁ Ὀστίλιος παρὰ τοῦ Ρωμύλου κατὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Φιδηνῶν. 4) Ὁ *ὀχυρωματικὸς* (vallaris, castrensis), χρυσῆ στεφάνη εἰς σχῆμα χαρακώματος, ἐδίδετο εἰς τὸν πρῶτον εἰσβαλόντα ἐν χαρακώματι ἐχθρικῷ. 5) Ὁ *ἐμβολοφόρος* ἢ *ναυτικὸς* (rostrata, navalis, classica), στεφάνη μετὰ πρωρῶν ἢ ἐμβόλων ἀντὶ ἀνθεμίων, ἐδίδετο εἰς τὸν πρῶτον ἐν ἐμβολῇ εἰσβαλόντα εἰς ἐχθρικὸν πλοῖον· ἐτιμήθη δι' αὐτοῦ ὁ Οὐάρρων κατὰ τὸν Πειρατικὸν καὶ ὁ Ἀγρίππας κατὰ τὸν Σικελικὸν πόλεμον, ὁ δὲ Κλαύδιος ἐν μεγεθύνσει ἐτοποθέτησεν αὐτὸν ὕπερθεν τοῦ ἀνακτόρου, ὡς νικητὴς τῶν ὑπερποντίων Βρεττανῶν. Πρὸς τούτοις μνημονευτέος ὁ *ἀκτινωτὸς* (corona radiata), ἔμβλημα τῶν θεῶν, τῶν ἑλληνιστικῶν βασιλέων (Πτολεμαῖοι, Ἀντίοχοι) καὶ Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατάγεται τὸ μετέπειτα αὐτοκρατορικὸν *στέμμα* (βλ. λ.). Ἔτι δὲ ὁ *θριαμβευτικὸς στέφανος* (corona triumfalis), φερόμενος κατὰ τοὺς θριάμβους (ἐκ δάφνης, ἐλαίας ἢ μύρτου, εἶτα δὲ χρυσοῦς). Τοὺς στεφάνους τούτους κατεπολέμησαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ (βλ. κατ. *[Λειτουργ.]*). Νῦν ὁ στέφανος (ἐξ ἀνθέων, κλάδων, καρπῶν ἢ φυλλώματος) εἶναι ἔμβλημα χαρᾶς, δόξης ἢ λύπης, χρησιμοποιούμενος κατὰ τοὺς γάμους, τοποθετούμενος ὑπέρθυρος κατὰ τὴν πρωτομαγιὰν (μαγιάτικο στεφάνι) κ. τ. λ.

Ἡ τεχνικὴ τοῦ στεφάνου ἀπετέλεσε σπουδαῖον μέλημα τῶν ἀρχαίων χρόνων. Κατεσκευάζοντο πλεκτοί, συνερράφοντο μόνον ἐκ πετάλων ἀνθέων (στέφη ῥαπτά, coronae sutiles) ἢ ἐτυλίσσοντο διὰ βρυωδῶν στελεχῶν (στέφανοι κυλιστοί, ἐκκύλιστοι). Ἀπησχόλουν δὲ εἰδικοὺς τεχνίτας (βλ. *στεφανηπλόκος*) καὶ κηπουροὺς διὰ τὰ πρὸς στεφάνους χρησιμοποιούμενα ἄνθη καὶ φύλλα (στεφανώματα, στεφανωτικὰ ἄνθη, coronamenta), εἶχον πλούσιον ὀνοματολόγιον διασωθὲν παρ' Ἀθηναίῳ (Δειπνοσ. Ε' 27—34, ΙΕ' 8—33 κ. ἄ.) καὶ ἐγένοντο θέμα συγγραφῶν ἰατρῶν κ. ἄ., ὡς ὁ Καλλίμαχος, Μνησίθεος, Ἀπολλόδωρος, Αἴλιος Ἀσκληπιάδης καὶ Κλαύδιος Σατορνῖνος. Τέλος οἱ διάλιθοι καὶ ἐκ πολυτίμων μετάλλων στέφανοι (σπουδαῖα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, ἑλληνοσκυθικῆς, ἐτρουσκικῆς κ. ἄ. μικροτεχνίας) ἦσαν ἢ μίμησις φυσικῶν στεφάνων ἢ (ὡς τὰ σύγχρονα στέμματα) συνεδύαζον διάκοσμον φυτικὸν καὶ γεωμετρικόν. Π. Ν. Π.

—*[Λειτουργ.]* *Στέφανοι* ἐκ φυσικῶν ἢ ἐκ τεχνητῶν ἀνθέων ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τὴν λειτουργικὴν χρῆσιν καὶ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἐκ τῆς παρ' ἐθνικοῖς συνηθείας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπολεμήθη σφοδρῶς ἡ χρῆσις στεφάνων, ἀποφευγομένη καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν τελετὴν τοῦ γάμου (*Tertull.* «De Corona» c. 13), καθὼς καὶ κατὰ τὸν στολισμὸν τῶν νεκρῶν ἢ τῶν φερέτρων αὐτῶν, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τὴν ἐπὶ τῶν τάφων κατάθεσιν (*Κλημ. Ἀλέξ.*, Παιδαγ. 6, 8). Ἐνωρίτατα ὅμως ἡ κατὰ τῆς χρήσεως στεφάνων ἀντίδρασις ὑπεχώρησε καὶ ἤδη ἐπὶ τοῦ Χρυσοστόμου οἱ πρὸς τέλεσιν τοῦ γάμου στέφανοι ἀποτελοῦσι σύμβολα τῆς νίκης ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν νυμφίων «ὅτι μὴ κατηγωνίσθησαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς» (*Χρυσοστ.* Ὁμιλ. Θ' εἰς τὴν Α' Τιμοθ. § 2). Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ γάμου ἐκλήθη καὶ ἀκολουθία στεφανώματος, ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν στεφάνων ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν συζευγνομένων, γινομένης μετὰ τῆς ἐκφωνήσεως «Στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ...» καὶ ἀποτελούσης τὸ οὐσιωδέστερον σημεῖον τῆς τελετῆς. Οἱ στέφανοι δ' οὗτοι, οἱ ἐν τῷ γάμῳ χρησιμοποιούμενοι, ἐκ τεχνητῶν ἀνθέων σήμερον κατασκευαζόμενοι, παλαιότερον ἡτοιμάζοντο ἐξ ἀειθαλοῦς φυτοῦ, μύρτου, ἐλαίας κ. λ. π. (βλ. λ. *ἀπαρχαί*), ἐν δὲ τῇ ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ κατεσκευάζοντο καὶ ἐξ ἀργύρου, προσλαβόντες τὸ σχῆμα στέμματος. Π. Ν. Τ.

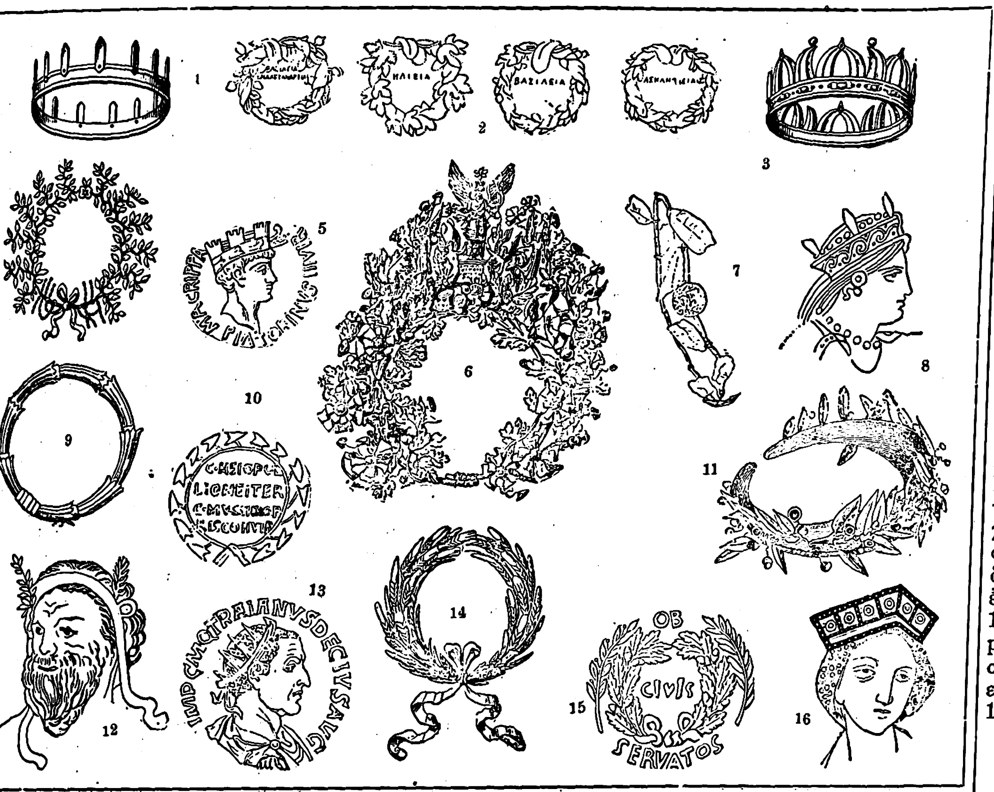

Στέφανοι.

[1=Ρωμαϊκὸς ὀχυρωματικός. 2=Ἔπαθλα ἀγώνων (τμῆμα ἀττικοῦ μνημείου ἀναγράφοντος τὰς νίκας τοῦ ἱδρυτοῦ). 3=Ρωμαϊκὸς ναυτικός. 4=Ρωμαϊκὸς πολιορκητικός. 5=Τειχικὸς (ὁ Ἀγρίππας ἐπὶ νομίσματος). 6=Ἐντάφιος χρυσοῦς ἐκ νοτίου Ἰταλίας (antiquarium Μονάχου). 7=Ἐντάφιος χρυσοῦς μετὰ προμετωπίδος. 8=Δρύινος ἐτρουσκικὸς (τάφο Ὀλκίου). 9=Ἔπαθλον Ἰσθμίων. 10=Ναυτικὸς (νόμισμα τοῦ Ἀγρίππα Ποστούμου). 11=Βρονζίνη μίμησις δάφνης (τάφος παρὰ τὴν Νεάπολιν). 12=Φυλλώματα ἀναδετὰ διὰ ταινίας (ἑλληνικὴ ἀγγειογραφία). 13=Ἀκτινωτὸς (Τραϊανὸς Δέκιος ἐπὶ νομίσματος). 14=Σταχύϊνος τοῦ ἱερέως τῶν Ἀρουάλεων (γλυπτὸς ἐπὶ βωμοῦ). 15=Πολιτικὸς (ρωμαϊκὸν νόμισμα). 16=Διάλιθος χρυσοῦς (τῶν χριστιανικῶν χρόνων)]

—**στέφανος ἀκάνθινος.** Ὁ ἐξ ἀκανθῶν στέφανος, δι' οὗ ἐμπαικτικῶς ἔστεψαν τὸν Ἰησοῦν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ μαρτυρίου οἱ στρατιῶται, θεωρούμενος ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν νῦν ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων διασῳζόμενον. Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται, ὡς ὑπάρχων ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ναῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ πρὸς τὸν Ροβέρτον τῆς Φλάνδρας. Κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων λέγεται ὅτι περιῆλθεν εἰς τοὺς Λατίνους αὐτοκράτορας αὐτῆς, ἐξ ὧν ὁ Βαλδουῖνος Β' ἐνεχυρίασεν αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, λαβὼν παρὰ τῶν Ἐνετῶν χρηματικὸν δάνειον. Τὸ δάνειον τοῦτο ἐξώφλησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ὁ Ἅγιος, ὅστις λαβὼν ὑπὸ τὴν κατοχήν του τὸν στέφανον ἐκόμισεν εἰς Παρισίους, ἀποτεθέντα τότε (19 Αὐγ. 1239) εἰς τὴν πρὸς τοῦτο ἱδρυθεῖσαν Sainte Chapelle. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν διεκομίσθη εἰς τὸ προάστιον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου (1791), εἶτα εἰς τὸ νομισματοκοπεῖον τῶν Παρισίων, τῷ 1793 εἰς τὴν ἐθνικὴν βιβλιοθήκην, τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1804 εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῶν Παρισίων καὶ τὴν 10 Αὐγούστου 1806 ὅπου νῦν εὑρίσκεται. Εἶναι κοινὸς στέφανος ἐκ τοῦ φυτοῦ juncus balticus, φυλασσόμενος ἐν κρυσταλλίνῳ κυκλικῷ κυλίνδρῳ. —Π.

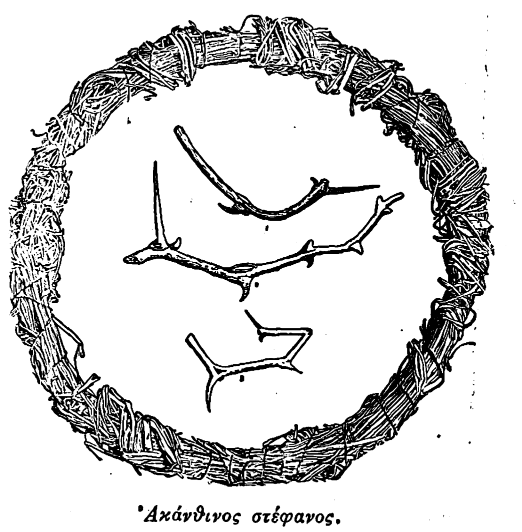

Ἀκάνθινος στέφανος.

—**στέφανος ἀκτινωτός**, ἢ **Ρεΐλειος** *[Ἀνατομ.]*. Τὸ σύνολον τῶν ἀκτινοειδῶν δοκίδων, αἵτινες ἐκπέμπονται ἀπὸ τῆς ἔσω κάψης τῆς λευκῆς οὐσίας τῶν ἐγκεφαλικῶν ἡμισφαιρίων καὶ αἵτινες, ἀποκλίνουσαι, φέρονται ἀκτινηδὸν κατὰ παντοίας διευθύνσεις μέχρι τοῦ φλοιοῦ (τῆς φαιᾶς οὐσίας) τοῦ ἐγκεφάλου. Ι. Π.

—**στέφανος ἀκτινωτὸς ᾠοθυλακίου** *[Ἀνατομ.]*. Ὁ ἐσώτατος ἐκ κυλινδρικῶν κυττάρων στοῖχος τοῦ ᾠοφόρου δίσκου τοῦ ᾠοθυλακίου. Ι. Π.

—**στέφανος τῆς Ἀφροδίτης.** Βλατιδῶδες συφιλιδικὸν ἐξάνθημα, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται συμμετρικῶς εἰς τὸ μέτωπον ἕνεκα τοῦ χρονίου ἐρεθισμοῦ, τοῦ προκαλουμένου ἐκ τῆς πιέσεως τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς. Κ. Κ. Κ.

—**στέφανος τοῦ ἐνιαυτοῦ.** Ταυτόσημον τῷ *κύκλος τοῦ ἐνιαυτοῦ*. Σημαίνει τὸν ἐνιαυτὸν ὡς περὶ τὰς αὐτὰς ἐποχὰς καὶ τοὺς αὐτοὺς μῆνας ἀνακυκλούμενον καὶ καταλήγοντα εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀφ' οὗ ἐξεκίνησεν. Ἡ φράσις εἶναι μᾶλλον ἐκκλησιαστική, ἀπαντῶσα καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Μ. Βασιλείου ἐν τῇ μετὰ τὸ «Ἐξαιρέτως τῆς Παναγίας...» εὐχῇ, καὶ ἐπαναλαμβανομένη ἐν ταῖς ἐπὶ τῇ ἐνάρξει νέου ἔτους εὐχαριστίαις πρὸς τὸν Θεὸν καὶ δεήσεσι. Π. Ν. Τ.

Digitized by Google

στέφανος (ὁ) (Stephanus). Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *στεφανιδῶν*, περιλαμβάνον μετριόσωμα ἔντομα, ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Στέφανος *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὑψηλότερον ὄρος (ὑψόμ. 2.135 ποδ.) τοῦ νοτίου κορμοῦ τῆς Ἰθάκης. Σ. Ε. Λ.

—Στέφανος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀγκυροβόλιον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς (βουλγαρικῆς) τοῦ Εὐξείνου μεταξὺ Ἀκ-Τεμπολὶ (Ἀγαθουπόλεως) καὶ Ἰνιάδας (πλάτ. 41°56' Β, μήκ. 38°04' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2230: Bosporus to cape Kaliakra) ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον Στέφανο Μπουρνού. Εἶναι τὸ βορείως τῆς ἀκτῆς τῆς Σαλμυδησσοῦ, μεταξὺ δὲ Θυνιάδος καὶ Τόνζου, *Περοντικὸν* τοῦ Πτολεμαίου (Γ' ια, 4). Σ. Ε. Λ.

—Στέφανος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὀρθόπαγος τῆς δυτικῆς *Προκονήσου* (ὑψ. 1.670 ποδ., πλάτ. 40°38'00'' Β., μήκ. 27°32'30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara), ἀπολήγων εἰς φερώνυμον ἀκρωτήριον, δυτικὴν τῆς νήσου ἐσχατιάν. —2) Ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς Κερκύρας κατὰ τὸ βόρειον στόμιον τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης (πλάτ. 39°45'35'' Β., μήκ. 18°57'50'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) παρὰ τὸ ὑφαλέμβολον *Σέρια* (βλ. λ.). —3 Ὅρμος μετ' αὐλῶνος κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Κύθνου (πλάτ. 37°23' Β., μήκ 24°28' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Thermia island), καλὸν ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς διὰ μικρὰ πλοῖα. —4) Ὕφορμος τῆς Εὐβοϊκῆς ἐν τῷ λιμνώδει λιμένι τῆς Αὐλίδος, ἀνατολικῶς τῆς νησῖδος *Πασᾶ Ἀντασί* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Στέφανος *Βόρειος* (Corona Borealis) *[Ἀστρον.]*. Ἀστερισμὸς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου, κείμενος πρὸς βορρᾶν τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Ὄφεως καὶ ἀνατολικῶς μὲν τοῦ Βοώτου, δυτικῶς δὲ τοῦ Ἡρακλέους. Ἀποτελεῖται ἀπὸ σειρὰν ἀστέρων κυκλοτερῶς διατεταγμένων εἰς σχῆμα διαδήματος ἢ στεφάνου, ὅθεν προῆλθε καὶ τὸ ὄνομά του. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν εἰκονίζει τὸν στέφανον, τὸν ὁποῖον ἐδώρησεν ὁ Διόνυσος εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Μίνωος Ἀριάδνην, ὅταν εὗρεν αὐτὴν ἐν Νάξῳ, κατὰ τὴν ἐξ Ἀσίας ἐπιστροφήν του, κλαίουσαν ἐπὶ τῇ ἐγκαταλείψει της ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Θησέως, ἐπι-

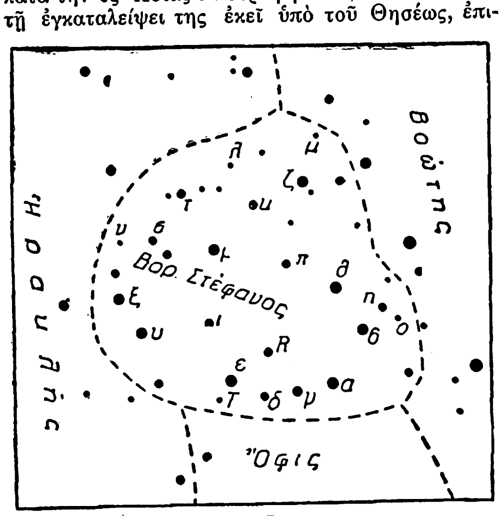

Στέφανος Βόρειος.

στρέφοντος ἐκ Κρήτης εἰς Ἀθήνας μετὰ τὸν φόνον τοῦ Μινωταύρου ἐν τῷ λαβυρίνθῳ. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀριάδνης ὁ στέφανος ἀνυψώθη εἰς τοὺς οὐρανούς, οἱ δὲ πολύτιμοι λίθοι του μετεβλήθησαν εἰς ἀστέρας. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ὁ ἀστερισμὸς παριστᾷ τὴν κόμην τῆς Ἀριάδνης ἢ καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν, ἀπαθανατισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Βάκχου.

Ἐκ τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου σπουδαιότατοι εἶναι ὁ *α Βορείου Στεφάνου* ἢ ἀραβιστὶ *Τζέμμα*, ἤτοι *Μαργαρίτης*, ὅστις εἶναι μεγέθους 2,3 καὶ φασματικοῦ τύπου Αο, καὶ ὁ *ζ*, ὅστις εἶναι διπλοῦς, ἀποτελούμενος ἐξ ἑνὸς κυανοῦ ἀστέρος 5ου μεγέθους καὶ ἑνὸς λευκοῦ 6ου περίπου.

Ἀστερισμὸς τοῦ Στεφάνου ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ, ὅστις πρὸς ἀντιδιαστολὴν καλεῖται Νότιος *Στέφανος* (βλ. λ.). Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

—Στέφανος *Νότιος* (Corona Australis) *[Ἀστρον.]*. Μικρὸς ἀστερισμὸς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, κείμενος μεταξὺ τῶν ἀστερισμῶν τοῦ Τοξότου, τοῦ Τηλεσκοπίου, τοῦ Βωμοῦ καὶ τοῦ Σκορπίου. Ἀποτελεῖται ἐξ ἀμυδρῶν ἀστέρων, ὧν οἱ λαμπρότεροι δὲν ὑπερβαίνουσι τὸ 4ον μέγεθος. Ἐνιαχοῦ φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Δευτέρα Κύκλα* ἢ *Δεύτερος Στέφανος*. Σ. Π.

Στέφανος. Κύριον ὄνομα πολλῶν ἁγίων, βασιλέων, πατριαρχῶν, παπῶν καὶ ἄλλων ἱστορικῶν προσώπων.

ΑΓΙΟΙ, ΟΣΙΟΙ, ΜΑΡΤΥΡΕΣ

—Στέφανος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ *πρωτομάρτυς*, ἑορταζόμενος τὴν 27 (26 ὑπὸ τῶν Λατίνων) Δεκεμβρίου (βλ. κατωτ.). —2) Ὁ *Σαββαΐτης* (βλ. λ.), ἑορταζόμενος τὴν 28 Ὀκτωβρίου καὶ 13 Ἰουλίου. —3) Ὁ μετὰ δύο *Μάρκων* ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Πισιδίας τῷ 305 μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 22 Νοεμβρίου. —4) Ὁ *νέος* (βλ.λ.), ἑορταζόμενος τὴν 28 Νοεμβρίου. —5) Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Α', ἑορταζόμενος τὴν 18 (17 ὑπὸ τῶν Λατίνων) Μαΐου. —6) Ὁ πάπας, ἑορταζόμενος τὴν 3 (2 ὑπὸ τῶν Λατίνων) Μαΐου.

Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ δὲ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναφέρονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετὰ *Νικηφόρου* ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ἀγνώστῳ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 25 Ὀκτωβρίου. —2) Ὁ μετὰ ὀκτὼ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος μετὰ τῶν συναθλητῶν την 31 Ὀκτωβρίου. —3) Ὁ *νεολαμπής*, ἑορταζόμενος τὴν 9 Δεκεμβρίου. —4) Ὁ τοῦ *Χηνολάκκου*, ἑορταζόμενος τὴν 14 Ἰανουαρίου. —5) Ὁ συστησάμενος τὸ γηροκομεῖον τοῦ Ἀρματίου, ἑορταζόμενος τὴν 27 Φεβρουαρίου. —6) Ὁ τῆς μονῆς Τριγλίας ἡγούμενος, ἀπηνῶς καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων, ὅστις ἑορτάζεται τὴν 26 Μαρτίου. —7) Ὁ θαυματουργός, ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ζήσας, ἑορταζόμενος τὴν 31 Μαρτίου. —8) Ὁ πρεσβύτερος, ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ζήσας, ἑορταζόμενος τὴν 7 Ἰουνίου.— 9) Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Β', ἑορταζόμενος τὴν 18 Ἰουλίου. —10) Ὁ ὅσιος, ὁ μετὰ *Σεργίου* ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ζήσας, συνεορταζόμενος δὲ μετ' αὐτοῦ τὴν 12 Αὐγούστου. —11) Ὁ ἐν Πλακιδιαναῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἅγιος ἀγνώστων χρόνων, ἑορταζόμενος τὴν 11 Ἰανουαρίου.

Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἐκτὸς τῶν 5 ἐπισκόπων μνημονεύονται καὶ οἱ ἑξῆς:

—1) Ὁ ἐκ τῶν δώδεκα συνεργατῶν τοῦ Μπρούνο ἐν τῇ ἱδρύσει τοῦ τάγματος τῆς Grande Chartreuse, ἀποθανὼν τῷ 1118 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 4 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ Bellesini, γεννηθεὶς ἐν Τάραντι τῷ 1774, διάσημος μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Αὐγουστίνων, ἀποθανὼν τῷ 1840 καὶ ἐγγραφεὶς τῷ 1904 ὑπὸ τοῦ Πίου τοῦ Ι' ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς 2 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ τοῦ ὑποκόμιτος τοῦ Thiers en Auvergne τῆς Γαλλίας υἱός, ἱδρυτὴς τοῦ τάγματος Gradmont, ἀποθανὼν τῷ 1124 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 8 Φεβρουαρίου. —4) Ὁ de Riéti, διάσημος ὅσιος τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἑορταζόμενος τὴν 13 Φεβρουαρίου. —5) Ὁ d'Obasine, ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Tulle (Corrèze) τῆς Γαλλίας δάσους, ἔνθα ἐμόναζε κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα μεθ' ἑτέρου τινός, μεθ' οὗ συνεργαζόμενος ἵδρυσε μοναστήριον ἀνδρῶν καὶ ἕτερον γυναικῶν ἀποθανὼν τῷ 1154 ἑορτάζεται τὴν 8 Μαρτίου. —6) Ὁ πάπας ὁ Θ', ἑορταζόμενος τὴν 29 Μαρτίου. —7) Ὁ μετὰ Βίκτωρος ἐν Αἰγύπτῳ κατ' ἄγνωστον χρόνον μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 1 Ἀπριλίου. —8) Ὁ ἀββᾶς ὁ μετὰ τοῦ μοναχοῦ *Χιλδεβράνδου* τῷ 1209 ὑπὸ αἱρετικῶν Ἀλβιγηνῶν θανατωθεὶς καὶ μετὰ τοῦ συναθλητοῦ ὡς μάρτυς ἑορταζόμενος τὴν 11 Ἀπριλίου. —9) Ὁ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ τάγματος τῶν Κιστερκιανῶν (Citeaux), ἑορταζόμενος τὴν 17 Ἀπριλίου. —10) Ὁ μετὰ *Κάστορος* ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας κατ' ἄγνωστον χρόνον μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 27 Ἀπριλίου. —11) Ὁ φραγκισκανὸς μοναχός, ὅστις, μετὰ τοῦ συναδέλφου *Ραϋμόνδου* ὑπὸ αἱρετικῶν Ἀλβιγηνῶν θανατωθεὶς τῷ 1242, ἐνεγράφη μετὰ τοῦ συναθλητοῦ του ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ ΙΓ' ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ τῆς 29 Μαΐου. —12) Ὁ διάκονος, ὅστις ἐν Φουρεμόνδη τῆς Ὁλλανδίας τῷ 1572 μετὰ 22 ἄλλων κληρικῶν ἐθανατώθη ὑπὸ καλβινιστῶν καὶ ὡς μάρτυς συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 23 Ἰουλίου. —13) Ὁ ὑποδιάκονος τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης, ὅστις τῷ 258 ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ πάπα *Σίξτου Β'* καὶ ἄλλων κληρικῶν καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 6 Αὐγούστου. —14) Ὁ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Cardègne τῆς Ἰσπανίας τῷ 872 ὑπὸ τῶν Μαύρων σφαγεὶς μετὰ 200 μοναχῶν καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 6 Αὐγούστου. —15) Ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, ἑορταζόμενος τὴν 2 Σεπτεμβρίου. —16) Ὁ Poncgracz, ἰησουΐτης μοναχός, ὅστις μετὰ τοῦ *Μάρκου Crisin* καὶ τοῦ *Melchior Grodeczki* κηρύττων ἐν Κροατίᾳ ἐθανατώθη ὑπὸ προτεσταντῶν ἐν Kassow τῷ 1619 καὶ τῷ 1905 ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ Πίου τοῦ Ι' ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ τῆς 7 Σεπτεμβρίου. —17) Ὁ ἱεραπόστολος, ἑορταζόμενος τὴν 14 Νοεμβρίου. —18) Ὁ μετὰ *Ὀνωρίου* καὶ *Εὐτυχίου* ἐν Ἰσπανίᾳ κατ' ἄγνωστον χρόνον μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 22 Νοεμβρίου. —19) Ὁ ἐν Κατάνῃ τῆς Σικελίας κατ' ἄγνωστον χρόνον μαρτυρήσας μετὰ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν καὶ ἑορταζόμενος μετὰ τῶν συναθλητῶν τὴν 31 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— Στέφανος. Ἐθνομάρτυς ἐξ Αἴνου τῆς Θράκης, καταδικασθεὶς εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον ἐν Ἀδριανουπόλει μετ' ἄλλων προὐχόντων Αἰνίων καὶ Ἀδριανουπολιτῶν κατὰ τὰς σφαγὰς τῆς 17 Ἀπριλίου 1821. Α. Θ. Σ.

— Στέφανος *ὁ πρωτομάρτυς*. Ἱεροσολυμίτης Ἰουδαῖος, ἐκ τῶν ἑλληνιστῶν, χαρακτηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ ἐν ταῖς Πράξεσιν (στ', 5–8) ὡς ἀνὴρ «πλήρης πίστεως καὶ Πνεύματος ἁγίου καὶ χάριτος καὶ δυνάμεως» καὶ ὅτι «ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ». Ὅθεν καὶ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τῶν ἀποστόλων πρῶτος τῶν ἑπτὰ διακόνων, εἰς οὓς ἡ πρώτη ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησία ἀνέθηκε τὴν φροντίδα τῆς διατροφῆς χηρῶν, ὀρφανῶν καὶ πτωχῶν, ὅπως ἀπερίσπαστοι οἱ ἀπόστολοι ἀφοσιωθῶσιν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπειδὴ δέ τινες Ἰουδαῖοι ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ Κυρήνης καὶ Ἀσίας παρουσιάσθησαν συζητοῦντες πρὸς τὸν Στέφανον περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ «οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι, ᾧ ἐλάλει» ὁ Στέφανος, παρουσίασαν εἰς τὸ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων ψευδομάρτυρας λέγοντας ὅτι ἤκουσαν αὐτοῦ λαλοῦντος «ρήματα βλάσφημα εἰς Μωϋσῆν καὶ τὸν Θεόν» καὶ ὅτι «οὐ παύεται λαλῶν ρήματα κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ νόμου». Καίτοι δ' ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου μετὰ μεγάλης δυνάμεως ὁ Στέφανος ἀπολογηθείς, ἀπέδειξεν ἐκ πολλῶν μερῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστιν ὁ προκατηγγελμένος ὑπὸ τῶν προφητῶν Μεσσίας, οἱ παρεστῶτες ἐν τῷ συνεδρίῳ Ἰουδαῖοι «ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν». Ὁ δὲ Στέφανος λιθοβολούμενος ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ: «Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς ταύτην τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη» (Πράξ. Ἀποστόλ. στ'—η' 3). Ε. Γ. Π.

— Στέφανος *ὁ Σαββαΐτης*. Γεννηθεὶς ἐν Δαμασκῷ τῷ 725, μετέβη τῷ 735 εἰς τὴν ἐν Παλαιστίνῃ Λαύραν τοῦ ἁγίου Σάββα, ἔνθα ἠσκεῖτο καὶ συνέγραφεν ὁ θεῖος αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Ὑπὸ τούτου χειραγωγηθεὶς εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, τοσοῦτον διέπρεψεν ἐν αὐτῷ, ὥστε πολλαχόθεν προσήρχοντο πρὸς αὐτὸν μοναχοὶ καὶ λαϊκοὶ ζητοῦντες τὰς σοφὰς συμβουλάς του. Τὸν βίον αὐτοῦ συνέγραψεν ὁ συμπολίτης καὶ μαθητὴς αὐτοῦ Λεόντιος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος. Ε. Γ. Π.

—Στέφανος *ἱεραπόστολος ἅγιος* (Saint Étienne Théodore Cuénot). Γεννηθεὶς ἐν Besançon τῆς Γαλλίας τῷ 1802, ἀπεστάλη ὡς ἱεραπόστολος εἰς Κοχιγκίναν, ἔνθα διετέλει ὡς ἀποστολικὸς βικάριος φέρων τὸν τίτλον τοῦ ἐπισκόπου Μεταλλουπόλεως. Συλληφθεὶς τῷ 1861 ἀπέθανεν ἐκ κακώσεων ἐν φυλακῇ καὶ τῷ 1909 ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ι' ἐνεγράφη ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ τῆς 14 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

—Στέφανος ὁ *νεολαμπής*. Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 838 γεννηθείς, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Μεθοδίου ἀναγνώστης καθ' ἣν ἡμέραν καὶ ὁ πατήρ του Ζαχαρίας πρεσβύτερος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός, συμβάντα τῷ 856, ἀποσυρθεὶς εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀντίπα ἠσκεῖτο ἐν αὐτῷ μέχρι τοῦ 879, ὅτε ἐγένετο μέγας σεισμός, «ὑφ' οὗ τοῦ ναοῦ πανταχόσε διαρραγέντος ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν ὁ ὅσιος» καὶ ἐν αὐστηροτάτῃ ἀσκήσει ζήσας ἀπέθανε τῷ 912. Ε. Γ. Π.

— Στέφανος ὁ *νέος*. Ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς τῷ 715 ἐξ εὐσεβῶν γονέων, μετέβη τῷ 730 εἰς τὸ ἐν Βιθυνίᾳ ὄρος τοῦ Ἁγίου Αὐξεντίου, ἔνθα ἐμόναζεν ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ ὁσίου τούτου. Κατασκευάσας δὲ οἰκήματα, καθίδρυσε μονήν, τοῦ Ἁγίου Αὐξεντίου κληθεῖσαν. Κηρύττων κατὰ τῆς συνόδου τοῦ 754, ἥτις ἀπηγόρευσε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, καὶ ἀρνηθεὶς νὰ ὑπογράψῃ τὸν ὅρον αὐτῆς, κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, ἐπυρπολήθη τὸ μοναστήριον αὐτοῦ, οἱ δὲ μοναχοὶ διεσκορπίσθησαν. Ὁ Στέφανος, ἐξορισθεὶς εἰς Προκόννησον τῷ 755, εὗρεν αὐτόθι οἴκημα σπηλαιῶδες μετὰ ναοῦ τῆς Ἁγίας Ἄννης, ἐν ᾧ διέμεινεν ἐπὶ διετίαν. Ἐντεῦθεν μετενεχθεὶς δέσμιος εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει φυλακὴν τῆς Φιάλης, ἀπεβίωσεν ἐν αὐτῇ τῇ 28 Νοεμβρίου τοῦ 767 ἐν παντοίαις στερήσεσι. Ε. Γ. Π.

—Στέφανος ὁ τοῦ ***Χηνολάκκου***. Μοναχὸς ὢν ἐν Παλαιστίνῃ, μετέβη τῷ 716 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πολλῶν τιμῶν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ του Α' (715–730), ὅστις «ἐδωρήσατο αὐτῷ τὸν τόπον, ἔνθα ἡ τοῦ Χηνολάκκου μονὴ ὑπάρχει, καὶ ἔκτισε μοναστήριον καὶ συνήγαγεν ἄνδρας εὐλαβεῖς, ἐδίδασκε δὲ καὶ τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσερχομένους πρὸς αὐτόν». Ἐν τῇ μονῇ δὲ ταύτῃ ἐφαρμόζων τοὺς κανόνας, οὓς εἶχε διδαχθῆ ἐν ταῖς μοναῖς τῆς Παλαιστίνης, διεκρίθη διὰ τὴν πατρικὴν διοίκησιν, τὴν ἠθικὴν ἐπὶ τῶν μοναχῶν ἐπιβολήν, τὴν τάξιν καὶ ἀκρίβειαν ἐν τῇ τελέσει τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν. Ε. Γ. Π.

—Στέφανος. Υἱὸς τοῦ δουκὸς τῆς Οὐγγαρίας Geisa. Ἐγεννήθη τῷ 977, ἐδιδάχθη τὰ ἱερὰ γράμματα ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀδαλβέρτου τῆς Πράγας καὶ ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον τῆς Οὐγγαρίας τῷ 997 τοσοῦτον εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε ὑπὸ τῆς Ἁγίας Ἕδρας ἐπωνομάσθη «ἀποστολικὸς βασιλεύς». Ἀποθανὼν τῷ 1038, ἀνεκηρύχθη μακάριος καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα Βενεδίκτου τοῦ Θ' (1033–1048) καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰννοκεντίου τοῦ ΙΒ' (1691–1700) ἐνεγράφη ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς 2 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Digitized by Google

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ, ΒΑΣΙΛΕΙΣ, ΗΓΕΜΟΝΕΣ

ΑΓΓΛΙΑΣ

—Στέφανος τοῦ *Μπλουά*. Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας (1105—1154). Υἱὸς τοῦ Στεφάνου, κόμιτος τοῦ Μπλουά, καὶ τῆς Ἀδέλας, θυγατρὸς τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ, γεννηθεὶς ἐν Μπλουὰ τῆς Γαλλίας. Ὁ Ἐρρῖκος Α΄ συνέστησε πρὶν ἀποθάνῃ ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον ἡ θυγάτηρ του Ματθίλδη. Ὁ Στέφανος, καίτοι εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὴν Ματθίλδην πίστιν καὶ ὑποταγήν, ἐν τούτοις κατώρθωσε ν' ἀνατρέψῃ τοὺς ὀπαδοὺς ταύτης καὶ νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν ἀρχὴν (1135). Τῷ 1138 ἐνίκησε τοὺς Σκώτους εἰς τὴν μάχην τοῦ Σταίνταρντ, μὴ δυνηθεὶς ὅμως νὰ τηρήσῃ τὰς ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας εἶχε δώσει εἰς τοὺς βαρώνους, οἵτινες τὸν ἐβοήθησαν πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου, καὶ ἀποξενωθεὶς τῶν συμπαθειῶν τοῦ κλήρου, προεκάλεσε τὴν ἔκρηξιν ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου, κατὰ τὸν ὁποῖον συνελήφθη ὁ Στέφανος, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον ἡ Ματθίλδη. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Στέφανος, κατορθώσας ν' ἀπελευθερωθῇ, κατέλαβε καὶ πάλιν τὸν θρόνον του, κατόπιν συμφωνίας μετὰ τῆς Ματθίλδης καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν του θὰ τὸν διεδέχετο ὁ υἱὸς τῆς Ματθίλδης Ἐρρῖκος ὁ Πλανταγενέτης. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του ὁ Στέφανος προέβη εἰς σημαντικὰς νομοθετικὰς καὶ ἐκπαιδευτικὰς μεταρρυθμίσεις. Μ. Δ. Β.

ΜΟΛΔΑΥΪΑΣ ΚΑΙ ΒΛΑΧΙΑΣ

—Στέφανος Α΄, ἡγεμὼν τῆς ***Μολδαυΐας*** (1394—1395). Ἀδελφὸς τοῦ Πέτρου καὶ Ρωμανοῦ Μουσᾶ, ὁρκισθεὶς νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας τῷ 1395 διὰ τὴν συνδρομὴν ἣν οὗτος τῷ παρέσχε κατὰ τὴν ἀνακήρυξίν του ὡς ἡγεμόνος.

—Στέφανος Β΄, ἡγεμὼν τῆς ***Μολδαυΐας***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν ὡς ἡγεμόνος τοῦ ἀδελφοῦ του Πέτρου Β΄, ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τῶν Πολωνῶν κατ' αὐτοῦ, ὁ πολωνικὸς ὅμως στρατὸς ἡττήθη ὑπὸ τῶν Μολδαυῶν ἐν τῷ δάσει τοῦ Σέμπενικ. Τὸ τέλος αὐτοῦ, ὡς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀγνοεῖται.

—Στέφανος Γ΄, ἡγεμὼν τῆς ***Μολδαυΐας*** (1433—1447). Υἱὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Καλοῦ, ἐπαναστάτησε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἠλία Α΄ καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς Πολωνίαν, χάρις εἰς τὴν συνδρομὴν κυρίως τῶν Βλάχων, τῶν Τούρκων καὶ τινων βογιάρων Μολδαυῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Λαδίσλαος Β΄ ἐπείσθη νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ (1433), δύο ἔτη ὅμως ἀργότερον ὑπεστήριξε τὸν Ἠλίαν διὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου του. Ὁ Στέφανος ἡττήθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ποντάγκρα, ἀλλὰ κατώρθωσε, μετὰ διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν ἀδελφόν του, νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τεσσάρων ἐπαρχιῶν μὲ ἕδραν τὴν Κίλιαν, ἣν καὶ διετήρησε μέχρι τῆς μάχης τῆς Βάρνας (1444). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Λαδισλάου προσέβαλεν ἐκ νέου τὸν ἀδελφόν του, ὅστις καὶ ἐτυφλώθη, τὰ δικαιώματα ὅμως τούτου διεξεδίκησεν ὁ υἱός του Ρωμανός, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν Πολωνῶν. Ὁ Στέφανος ἐν τούτοις, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Λιθουανίας Καζιμίρ, κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὸν θρόνον του μέχρι τοῦ 1447.

—Στέφανος Δ΄ *ὁ Μέγας*, ἡγεμὼν τῆς ***Μολδαυΐας*** (1457—1504). Υἱὸς τοῦ Βογδάνου Β΄, φονευθέντος τῷ 1451, καὶ τῆς Ἑλένης. Ἐκδιωχθεὶς ἐκ Βλαχίας ὑπὸ τῶν φονέων τοῦ πατρός του, κατώρθωσε νὰ προσεταιρισθῇ τὸν πρίγκιπα Βλάντ, ὅστις προσεφέρθη νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ ἐν τῇ διεκδικήσει τῶν δικαιωμάτων του. Τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Βλάχων, ἐνίκησε τῷ 1457 τὸν ἐκ τῶν δολοφόνων τοῦ πατρός του Πέτρον Ἀρόν, ὅστις κατέφυγεν εἰς Πολωνίαν. Ἀσφαλισθεὶς ἐκ μέρους ταύτης διὰ τῆς συνάψεως συνθήκης μετὰ τοῦ βασιλέως Καζιμὶρ Δ΄ (1459), καὶ τοῦ Ἀρὸν ἀναγκασθέντος νὰ καταφύγῃ εἰς Οὐγγαρίαν, ὁ Στέφανος ἐγκατέστη εἰς τὸν πατρικὸν θρόνον. Ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰσέβαλεν εἰς Τρανσυλβανίαν, εἶτα δὲ ἐστράφη πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Δουνάβεως καὶ προσέβαλε τὴν Κίλιαν, ἀνήκουσαν εἰς τὸν παλαιὸν φίλον του ἡγεμόνα Βλάντ, ὅστις ἀπειλούμενος ἐν ταὐτῷ ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τοῦ ἄλλοτε προστατευομένου του ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν θρόνον του τῷ 1462. Τρία ἔτη ἀργότερον ὁ Στέφανος κατώρθωσε νὰ γίνῃ κύριος τῆς πόλεως, παρὰ τὰς διεκδικήσεις τῶν Τούρκων. Τῷ 1467 ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Ματθίας Κορβῖνος, ἐκδικούμενος διὰ τὴν εἰς Τρανσυλβανίαν εἰσβολὴν τοῦ Στεφάνου, εἰσέβαλεν εἰς Μολδαυΐαν, ἔχων ἐν νῷ, ἐκτὸς ἄλλων, καὶ τὴν ἀποκατάστασιν ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Πέτρου Ἀρόν. Προσβληθεὶς ὅμως αἰφνιδιαστικῶς παρὰ τὴν Μπαΐαν ἡττήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Οὐγγαρίαν ἄπρακτος. Ἐπὶ πλέον ὁ Στέφανος, ἀνανεώσας τὴν μετὰ τοῦ Καζιμὶρ συνθήκην, εἰσέβαλεν εἰς Τρανσυλβανίαν καὶ συλλαβὼν ἐθανάτωσε τὸν Πέτρον Ἀρόν, ἐνῷ ὁ Ματθίας ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὸν δύο ὀχυρὰ φρούρια πρὸς ἀσφάλειαν. Μετὰ τὸ τέρμα τῆς ἐκστρατείας ταύτης ὁ Στέφανος ἐστράφη κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Ράδου, ὅστις ὅμως εὗρεν ἰσχυρὸν προστάτην ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας. Αἱ ἐχθροπραξίαι ἤρχισαν τῷ 1471. Ὁ Στέφανος, εἰσβαλὼν εἰς Βλαχίαν, κατέλαβε καὶ ἐπυρπόλησε τὴν Μπάϊαν καὶ ἐνίκησε δὶς τὸν ἀντίπαλόν του, ὅστις πολιορκηθεὶς τελικῶς ἐν Βουκουρεστίῳ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ, ἐγκαταλιπὼν ἐν τῇ πόλει τὴν σύζυγον καὶ τὴν θυγατέρα του Μαρίαν ἢ Βοϊκίτσαν, ἥτις ἀργότερον ἐγένετο σύζυγος τοῦ Στεφάνου. Ἀντὶ τοῦ φυγάδος ὁ Στέφανος ἐγκατέστησε τότε τὸν Μολδαυὸν πρίγκιπα Λαϊὸτ Βεσσαράβαν, οἱ Τοῦρκοι ὅμως εἰσβαλόντες εἰς Βλαχίαν ἐξεδίωξαν αὐτόν, εἶτα δὲ ἐλεηλάτησαν τὴν Μολδαυΐαν. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Τούρκων ὁ Βεσσαράβας ἐπανέκτησε τὸν τίτλον του, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὸν προστάτην του καὶ ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος τῶν Τούρκων.

Πρὸ τοῦ ἐπερχομένου κινδύνου ὁ Στέφανος προσεπάθησε νὰ συγκροτήσῃ πανευρωπαϊκὸν συνασπισμόν, αἱ προσπάθειαί του ὅμως ἀπέτυχον. Τῷ 1474 τουρκικὴ στρατιὰ ἐξ 120.000 εἰσέβαλεν εἰς Μολδαυΐαν, ἀπέναντι τῆς ὁποίας ὁ Στέφανος μόλις ἠδύνατο νὰ παρατάξῃ 40.000 ἄνδρας. Παρὰ ταῦτα ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς Τούρκους (10 Ἰαν. 1475) παρὰ τὴν Ράκοβαν, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὁποίων Σουλεϋμὰν πασᾶς ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς, ἐνῷ 4 πασᾶδες καὶ ὑπερεκατὸν ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ἠχμαλωτίσθησαν. Παρὰ ταῦτα ἡ θέσις αὐτοῦ παρέμενε πάντοτε δυσχερής. Μόνος, μετὰ τοῦ ὀλιγαρίθμου στρατοῦ του, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ ἐχθροῦ, τὰ στρατεύματα τοῦ ὁποίου ἦσαν ἀνεξάντλητα καὶ οὗτινος ὁ θρησκευτικὸς φανατισμός, ηὐξημένος ἐκ τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἦτο ἀκατάβλητος. Ἐν τούτοις οὔτε οἱ Βενετοὶ οὔτε ὁ πάπας ἐπέδειξαν μεῖζον ἐνδιαφέρον, οὕτω δὲ ὁ ἡρωϊκὸς ἡγεμὼν παρέμεινε μόνος, ὅπως ἀποκρούσῃ τὸν νέον τουρκικὸν στρατὸν ἐξ 150.000 ἀνδρῶν, ὧν ἡγεῖτο αὐτοπροσώπως ὁ σουλτᾶνος (Ἰούλ. 1476), ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Βεσσαράβα. Οἱ Τάταροι ἐπεδόθησαν ἀμέσως εἰς τὴν λεηλασίαν τῆς χώρας, ἐνῷ ὁ Στέφανος, ἐγκαταλειπόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ του, ἐξεκένωσε τὰ ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως ὀχυρὰ καὶ κατέφυγε μετὰ 10.000 ἀνδρῶν εἰς τὸ δάσος Ραπμποϊένι. Οἱ Τοῦρκοι τρὶς ἐπιτεθέντες ἀπεκρούσθησαν, τελικῶς ὅμως συνέτριψαν τοὺς ὀλίγους Μολδαυούς, ὁ δὲ Στέφανος, σχεδὸν μόνος, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Πολωνίαν. Ὀλίγον ἀργότερον αἱ παραμείνασαι ἐν τῇ χώρᾳ τουρκικαὶ καὶ ταταρικαὶ ὀρδαὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθῶσιν, οἱ δὲ Μολδαυοὶ ἐξεδίωξαν τὸν Λαϊὸτ Βεσσαράβαν, ὃν ἀντικατέστησεν ὁ παλαιὸς ἡγεμὼν Βλάντ. Ὁ Στέφανος ἠδυνήθη ἀκολούθως νὰ καταλάβῃ τὴν περιοχὴν τῆς Πούτνας, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τοῦ νὰ καταλάβωσι τὴν Κίλια καὶ τὸ Ἄκκερμαν. Τὰ τελευταῖα ἔτη αὐτοῦ διεταράχθησαν ἐκ νέων εἰσβολῶν ἀτάκτων τουρκικῶν ὀρδῶν, ἐνῷ ὁ ἐν Πολωνίᾳ διαδεχθεὶς τὸν παλαιὸν φίλον του Καζιμὶρ Ἀλβέρτος ἡνώθη μετὰ τῶν ἐχθρῶν του καί, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Στεφάνου, εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν του καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πρωτεύουσάν του. Ἡ πόλις ἀντέστη ἡρωϊκῶς ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, τέλος δὲ ὁ Ἀλβέρτος ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ ἄπρακτος, ἀφοῦ ὑπέγραψε συνθήκην εἰρήνης μετὰ τοῦ Στεφάνου. Ὁ τελευταῖος ὅμως, ἐπωφελούμενος τοῦ ὅτι ὁ Ἀλβέρτος παρέβη τὴν συνθήκην, ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ ἐν τῷ δάσει τοῦ Κοσμὶν καὶ συνέτριψε τὸν πολωνικὸν στρατόν, συλλαβὼν 10.000 αἰχμαλώτους. Ἡ Πολωνία ἐλεηλατήθη μέχρι τῆς Λεμβέργης καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ὑπογράψῃ νέαν εὐνοϊκὴν διὰ τὸν Στέφανον συνθήκην. Ὁ ἡρωϊκὸς Μολδαυὸς ἡγεμὼν ἀπέθανε τῷ 1504, ἀφήσας διάδοχόν του τὸν υἱόν του Βογδᾶνον.

—Στέφανος Ε΄, ἡγεμὼν τῆς ***Μολδαυΐας*** (1517—1526). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, διεδέχθη τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν του Βογδᾶνον τῷ 1517 ὑπὸ τὴν ἀντιβασιλείαν τοῦ βογιάρου Λουκᾶ Ἀρμπόρ, ὅστις διεπραγματεύθη συνθήκην μετὰ τῶν Πολωνῶν (1518). Τέσσαρα ἔτη ἀργότερον ὁ Στέφανος ἐνηλικιωθείς, διέρρηξε τὴν συνθήκην καὶ ἐφόνευσε τὸν τέως κηδεμόνα καὶ τοὺς δύο υἱούς του. Ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Βλαχίας, μετὰ τὸ ἀτυχὲς τέρμα τῆς ὁποίας ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ τῆς συζύγου του (1526).

—Στέφανος ΣΤ΄, ἡγεμὼν τῆς ***Μολδαυΐας*** (1538—1540). Ἔγγονος πιθανώτατα τοῦ Στεφάνου τοῦ Μεγάλου, ὠνομάσθη ἡγεμὼν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐξεθρόνισαν τὸν Πέτρον Μπαρές. Ἐπωνομάσθη *ἀκρίς*, καθόσον κατὰ τὴν ἡγεμονίαν του πολυάριθμα σμήνη ἀκρίδων κατέστρεψαν ὁλόκληρον τὴν χώραν. Ἀνετράπη ὑπὸ τῶν βογιάρων Μιχοὺλ καὶ Τροτουσάν, ὑπὸ τῶν ὁποίων καὶ ἐφονεύθη τῷ 1540.

—Στέφανος Ζ΄, ἡγεμὼν τῆς ***Μολδαυΐας*** (1551—1552). Υἱὸς τοῦ Πέτρου Μπαρές, διεδέχθη τὸν ἀδελφόν του Ἠλίαν, παραιτηθέντα τῷ 1551. Μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς περὶ τὸν αὐτοκράτορα Γερμανούς, προσηταιρίσθη τοὺς Τούρκους ἐναντίον τοῦ Φερδινάνδου. Τῷ 1552 εἰσέβαλεν εἰς Τρανσυλβανίαν, ἀλλ' ἀπεκρούσθη. Τὰ ἔκλυτα ἤθη του προὐκάλεσαν τὴν ἐξέγερσιν τῶν βογιάρων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐδολοφονήθη ἐντὸς τῆς σκηνῆς του παρὰ τὸν Προῦθον.

—Στέφανος Η΄ *Τόμσα*, ἡγεμὼν τῆς ***Μολδαυΐας*** (1563—1564). Ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τοῦ Δεσπότου ἐπαναστατησάντων βογιάρων, ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον του. Ἐπεδίωξε ματαίως νὰ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀπέκρουσεν ὅμως τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Πέτρου. Ὁ διάδοχος ὅμως τούτου Ἀλέξανδρος Λαπουσεάνου, νικήσας τὸν Στέφανον, τὸν ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς Πολωνίαν, ὅπου ἀπεκεφαλίσθη τῇ αἰτήσει τῶν Τούρκων.

—Στέφανος Θ΄ *Ρασβάν*, ἡγεμὼν τῆς ***Μολδαυΐας*** (1594—1596). Βοημὸς ἐκ πατρὸς καὶ Μολδαυὸς ἐκ μητρός, διακριθεὶς ἐν τῷ πολωνικῷ στρατῷ, ἐγένετο ἡγεμὼν χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Τρανσυλβανίας Σιγισμόνδου. Σύμμαχος τοῦ Μιχαὴλ Γενναίου ἐν τῷ κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνι τούτου, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Πολωνῶν, οἵτινες ὑπεστήριζον τὸν Ἱερεμίαν Μοβίλα. Ἐκδιωχθεὶς τοῦ θρόνου του πρὸς στιγμήν, ἐπανῆλθεν ἐπὶ κεφαλῆς δισχιλίων ἀνδρῶν καὶ ἀνέκτησεν αὐτόν, ἀλλ' ἐφονεύθη τῷ 1596.

—Στέφανος Ι΄ *Τόμσα*, ἡγεμὼν τῆς ***Μολδαυΐας*** (1611—1615). Ὀνομασθεὶς ἡγεμὼν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀπέκρουσεν εἰσβολὴν τοῦ Κωνσταντίνου Μοβίλα, ὃν ἐνίκησεν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Στεφανέστι, ἐν τῇ ὁποίᾳ οὗτος ἐφονεύθη. Ἀργότερον κατέστειλεν ἐπανάστασιν τῶν βογιάρων, πλησίον τοῦ Ἰασίου, ἀλλ' ἡττήθη τῷ 1615 ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μοβίλα, ἡγουμένου στρατοῦ ἐκ Πολωνῶν. Τῷ 1622 κατώρθωσε νὰ ἀνακτήσῃ πρὸς στιγμὴν τὸν θρόνον του, ἀλλ' ἐξεδιώχθη ἀμέσως ὑπὸ τῶν Πολωνῶν.

—Στέφανος ΙΑ΄ *Λούπου*, ἡγεμὼν τῆς ***Μολδαυΐας*** (1659—1661). Υἱὸς τοῦ Βασιλείου Λούπου. Ὀνομασθεὶς ἡγεμὼν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐξέβαλε τὸν Κωνσταντῖνον Σερμπάν, ὅστις καταφυγὼν πλησίον τῶν Κοζάκων ἐκίνησεν αὐτοὺς κατὰ τῶν Μολδαυῶν.

—Στέφανος ΙΒ΄ *Πετρισεΐκου*, ἡγεμὼν τῆς ***Μολδαυΐας*** (1662—1674). Διαδεχθεὶς τὸν Γεώργιον Δοῦκα, ἠναγκάσθη πρὸ τῶν ἀξιώσεων τῶν Τούρκων νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς Πολωνούς, οὓς καὶ συνέτρεξε κατὰ τὴν ἐν Χότιν νίκην των (Νοέμβρ. 1674). Ἀνακτήσας τῷ 1684, χάρις εἰς τὴν συνδρομὴν τούτων, τὸν θρόνον του, ἐξεδιώχθη ὁριστικῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες τὸν ἀντικατέστησαν διὰ τοῦ Δημ. Καντακουζηνοῦ.

—Στέφανος *Καντακουζηνός*, ἡγεμὼν τῆς ***Βλαχίας*** (1714—1716). Διαδεχθεὶς τὴν Μπρανκοβάν, εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ ὁποίου συνετέλεσεν, ἀπεκεφαλίσθη μετὰ διετίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὡς διαπραγματευόμενος κρυφίως μετὰ τῶν Γερμανῶν.

ΟΥΓΓΑΡΙΑΣ

—Στέφανος Α΄ *ὁ Ἅγιος*, βασιλεὺς τῆς ***Οὐγγαρίας*** (997—1038). Υἱὸς τοῦ Γκέϊζα, τετάρτου μαγυάρου δουκός, γεννηθεὶς τῷ 975. Ὀνομαζόμενος ἀρχικῶς Βάϊκ, ἐβαπτίσθη εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Τσέχου ἀποστόλου ἁγίου Ἀδαλβέρτου. Τῷ 997 διεδέχθη τὸν πατέρα του ἐν τῷ δουκάτῳ τῆς Οὐγγαρίας. Ἐμπνεόμενος ὑπὸ τοῦ ζήλου τῶν νεοφωτίστων ὁ Στέφανος, ἐστράτευσε κατὰ τοῦ ἰσχυροτάτου Οὔγγρου ἀρχηγοῦ Κοππάνυ, ὅστις ἐπεδίωκε τὴν ἀποκατάστασιν τῆς παλαιᾶς εἰδωλολατρικῆς θρησκείας. Νικήσας τοῦτον ἐν ὀνόματι τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἐδέχθη παρὰ τοῦ πάπα Σιλβέστρου Β΄ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως καὶ ὡς δῶρον τὸ πολυθρύλητον καταστὰν οὐγγρικὸν «ἱερὸν στέμμα». Μετὰ τὴν νίκην του ταύτην ὁ Στέφανος ἐπεδόθη εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ νέου βασιλείου του, ὅπερ διήρεσεν εἰς διοικήσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρωτοκαθεδρίαν κατεῖχεν, ὡς καὶ σήμερον ἀκόμη, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Γκράν. Ὁ πλήρης ὅμως ἐκχριστιανισμὸς δὲν ἦτο ἐπιχείρημα εὐχερὲς καὶ ὁ βασιλεὺς προσέκοπτε συνεχῶς κατὰ ἐξεγέρσεων, πολλάκις σοβαρωτάτων. Ἐκ τούτων σπουδαιοτέρα ὑπῆρξεν ἡ τοῦ ἀρχηγοῦ Γκυούλα, κυρίου τῆς Τρανσυλβανίας, ὅστις, ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶν λόγων, προέβαλλε καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Στέφανος, νυμφευθεὶς τὴν Γερμανίδα Γιζέλαν, ἐνεπιστεύθη τὰς ἀνωτέρας κρατικὰς ὑπηρεσίας εἰς ξένους, Ἕλληνας, Γερμανοὺς καὶ Φράγκους, Χριστιανούς. Καὶ ἡ ἐπανάστασις ὅμως αὕτη κατεπνίγη αἱματηρῶς. Ὡς πρὸς τὸ ἐξωτερικόν, ἀπέκρουσεν ἐπιτυχῶς ἀπόπειραν Γερμανῶν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα Κονράδον Α΄, ὅπως καταλάβωσι τὴν Οὐγγαρίαν.

Ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῆς μορφῆς διοικήσει τοῦ κράτους του ὁ Στέφανος ἐμιμήθη κατὰ πάντα τὸν Καρολομάγνον, εἰσαγαγὼν καὶ τὴν φραγκικὴν νομοθεσίαν. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἁγίου Στεφάνου εὑρίσκονται εἰς τὰς συμβουλάς, ἃς συνέταξε διὰ τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ἔμεριχ, ὅστις ὅμως ἀπέθανε πρὸ τοῦ πατρός του. Κατόπιν τούτου ὁ βασιλεύς, παραγκωνίζων τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματα τοῦ ἀνεψιοῦ του, ἐχθρικῶς διακειμένου πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, ὥρισε διάδοχόν του τὸν Βενετὸν Πέτρον Ὀρντέολο. Ἀνε-

Digitized by Google

κηρύχθη ἅγιος τῷ 1083 ὑπὸ τοῦ πάπα Βενεδίκτου Θ', ἡ μνήμη του δὲ ἑορτάζεται τὴν 20 Αὐγούστου.

—**Στέφανος Β'**, βασιλεὺς τῆς *Οὐγγαρίας* (1114—1131). Διεδέχθη τὸν πατέρα του Κολομάν, ἀλλὰ λόγῳ τῶν βιαιοτήτων, ἃς διέπραξε, προὐκάλεσε τὸ γενικὸν μῖσος. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων πολέμων, οὓς διεξήγαγε, μόνον ὁ κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Βενετῶν ἀπέβη εὐτυχής. Οἱ ἄλλοι ἀγῶνές του κατὰ τῶν διαφόρων σλαυϊκῶν φύλων καὶ κατὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας δὲν ἔσχον οὐδὲν ἀποτέλεσμα. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του, μετανοήσας διὰ τὰς σκληρότητάς του, ἠθέλησε νὰ γίνῃ μοναχός, ἀλλ' ἀπέθανε πρὸ τῆς χειροτονίας του. Ἀφῆκε διάδοχόν του τὸν Μπέλα Β'.

—**Στέφανος Γ'**, βασιλεὺς τῆς *Οὐγγαρίας* (1161—1173). Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Γέϊζα Β' καὶ διεδέχθη αὐτὸν ἀποθανόντα τῷ 1161, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον εἰσβαλόντες εἰς Οὐγγαρίαν μετὰ βυζαντινοῦ στρατοῦ οἱ θεῖοί του Λαδίσλαος καὶ Στέφανος, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐκχωρήσῃ τὸν θρόνον του εἰς τὸν πρεσβύτερον ἐξ αὐτῶν Λαδίσλαον. Μετ' ὀλίγους μῆνας ὁ Λαδίσλαος ἀπέθανε καὶ οἱ Οὖγγροι ἐπανέφερον εις τὸν θρόνον τὸν Στέφανον Γ', ἀλλ' ἐπελθὼν πάλιν μετὰ βυζαντινοῦ στρατοῦ ὁ ἕτερος θεῖός του Στέφανος (ὁ μετέπειτα Στέφανος Δ'), ἐξεδίωξεν αὐτὸν καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον μόνον, διότι οἱ Οὖγγροι, ἐπαναστατήσαντες κατὰ τούτου, τὸν ἐξεθρόνισαν καὶ οὕτω ὁ Στέφανος Γ' ἀνέκτησε τὸν θρόνον του (1162) καὶ ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ θανάτου του (1173). Κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ διεξήγαγε μακροὺς πολέμους κατά τε τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Ἐνετῶν. Διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀδελφός του Βέλας Γ' (1173—1196).

—**Στέφανος Δ'**, βασιλεὺς τῆς *Οὐγγαρίας* (1161—1162). Ἦτο ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Γέϊζα Β'. Δυσαρεστηθεὶς κατ' αὐτοῦ, διότι ὥρισε διάδοχον τοῦ θρόνου τὸν υἱόν του Στέφανον Γ', ἀπῆλθε μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Λαδισλάου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν προστασίαν τοῦ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ, ὅστις τοὺς ἐδεξιώθη προθύμως καὶ ποικιλοτρόπως ἐτίμησεν αὐτούς, δοὺς εἰς τὸν Στέφανον καὶ σύζυγον τὴν ἀνεψιάν του Μαρίαν (θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰσαακίου Κομνηνοῦ). Ἐβασίλευσε τῆς Οὐγγαρίας ἀπὸ τοῦ 1161—1162 (βλ. *Στέφανος Γ'*). Ἐκθρονισθεὶς ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ τῶν Οὔγγρων. Ν. ΚΛΣ

—**Στέφανος Ε'**, βασιλεὺς τῆς *Οὐγγαρίας* (1760—1772). Υἱὸς τοῦ Μπέλα Δ', γεννηθεὶς τῷ 1720. Κατορθώσας νὰ ἀποκτήσῃ σχετικὴν δημοτικότητα, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ πατρός του ὡς συμβασιλεύς, συμπεριεφέρθη ὅμως ἀγνωμόνως πρὸς αὐτόν, καθόσον ἐπεδίωξε νὰ τὸν ἀνατρέψῃ. Θανάσιμος ἐχθρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Ὀττοκάρ, ἐπολέμησε κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἡττήθη παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Μὰρς τῷ 1260. Ἀτυχεῖς ὑπῆρξαν ἐπίσης καὶ αἱ μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του εἰς τὸν θρόνον ὀργανωθεῖσαι κατ' αὐτοῦ ἐκστρατεῖαι. Ἐξ ἄλλου ὅμως ἠδυνήθη νὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ μικρὸν τῶν Βουλγάρων καὶ συνῆψε μετὰ τοῦ Καρόλου τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ τοὺς «γάμους τῆς Νεαπόλεως», οἵτινες προητοίμασαν τὸ κατὰ τὸν ἑπόμενον αἰῶνα οὐγγρικὸν μεγαλεῖον.

ΣΕΡΒΙΑΣ

—**Στέφανος** ὁ *Βογισλάβ*. Ἄρχων τῶν Σέρβων τοῦ δυτικοῦ παραλίου τμήματος (Διοκλίας, Τραβουνίου καὶ Ζαχλουμίου) κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα (βλ. *Σερβία*).

—**Στέφανος** *Νεμάνια*. Ὁ πρῶτος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Σερβίας ἄξιος λόγου ἡγεμών, κατορθώσας νὰ ἑνώσῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του ὅλας σχεδὸν τὰς ὑπὸ Σέρβων κατοικουμένας χώρας χάρις εἰς τὰ κατὰ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἐπιτυχίας του. Καὶ κατὰ μὲν τοὺς πρώτους αὐτοῦ κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἀγῶνας ὑπετάγη εἰς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ τὸν Κομνηνὸν (1172) καὶ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας τούτου μὲ σχοινίον περὶ τὸν τράχηλον, ἤχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκόσμησε τὴν θριαμβευτικὴν ἐπάνοδον τοῦ αὐτοκράτορος· Θανόντος ὅμως τούτου ἐπανῆλθεν εἰς Σερβίαν καὶ ἤρχισε πάλιν τὰς ἐπιθέσεις του, συμπράττων μετὰ τῶν Οὔγγρων καὶ ἐπεκτείνας τὸ σερβικὸν κράτος μέχρι Σκόδρας καὶ Ἀντιβάρεως. Βοηθήσας κατόπιν τοὺς ὑπὸ τὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα Φρειδερῖκον τὸν Βαρβαρόσσαν σταυροφόρους, κατέλαβε τὰ Σκόπια καὶ κατέστρεψε τὰ μεταξὺ Σόφιας καὶ Ρασκοπρεσρένης βυζαντινὰ φρούρια.

Μετὰ τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει συναφθεῖσαν εἰρήνην μεταξὺ Βαρβαρόσσα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, οὗτος εἰσέβαλεν εἰς Σερβίαν καὶ περιώρισεν ἱκανῶς τὸ σερβικὸν κράτος (βλ. *Σερβία*, τόμ. ΚΑ' σελ. 685 γ). Ἐν μέσῳ τῶν περὶ ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως ἀγώνων ὁ Στέφανος Νεμάνα, ἐπηρεασθεὶς ἐκ τῆς τότε ἐν Σερβίᾳ διεξαγομένης προπαγάνδας τῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τοῦ υἱοῦ του Ράστκο, ἀποσυρθέντος εἰς Ἄθωνα, καὶ παραιτηθεὶς ἔγινε μοναχὸς (1196), κτίσας τὴν μονὴν τοῦ Χιλιανδαρίου, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1199, καταταχθεὶς εἰς τὴν χορείαν τῶν Σέρβων ἁγίων. Τὰ ὀστᾶ του μετενεχθέντα μετά τινα ἔτη εἰς Σερβίαν κατετέθησαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Στουδενίτσας.

— **Στέφανος** ὁ *πρωτοστεφής* (1196—1228). Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Νεμάνια. Ἦτο ἡγεμὼν σώφρων, καλὸς διπλωμάτης, ἔτυχε μορφώσεως βυζαντινῆς, ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ σεβαστοκράτορος καὶ εἶχε σύζυγον τὴν Βυζαντινὴν πριγκίπισσαν Εὐδοκίαν. Οὗτος κατώρθωσε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Σερβίας, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ ζητήσας προσέγγισιν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Ἀφοῦ ἀπέπεμψε τὴν Εὐδοκίαν, ὁ Στέφανος ἀπέστειλεν εἰς Ρώμην πρεσβείαν, ζητῶν καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ πάπα στέμμα, ἀφοῦ τοιοῦτον εἶχεν ἤδη σταλῇ εἰς τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Καλοϊωάννην. Κατὰ τῆς τοιαύτης τοῦ μεγάλου ζουπάνου τῆς Σερβίας στέψεως διὰ βασιλικοῦ στέμματος ἀντετάχθη ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Ἔμεριχ, ὅστις εἰσβαλὼν εἰς Σερβίαν ἐξέβαλε τὸν Στέφανον ἐκ τῆς χώρας του καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Σερβίας. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Στέφανος, συνδιαλλαγεὶς μετὰ τοῦ ὑπὸ τῶν Οὔγγρων ὑποστηριζομένου ἀδελφοῦ του Βλκάν, ὅστις συνεπείᾳ τῆς συμφιλιώσεως ἀπεσύρθη, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν θρόνον (1203) καὶ προσεγγίσας πρὸς τὴν Ἑνετίαν ἐνυμφεύθη τὴν ἐγγόνην τοῦ δόγη Ἑρρίκου Δανδόλου Ἄνναν. Μετά τινα δὲ ἔτη κατώρθωσε νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ πάπα βασιλικὸν στέμμα (1217), στεφθεὶς εἰς βασιλέα μετὰ τῆς συζύγου του ὑπὸ παπικοῦ ληγάτου. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν τὸν Στέφανον ἔστεψε βασιλέα ὁ ἀδελφός του Σάββας ὁ μοναχός, ἄρα ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Πάντως ὁ Στέφανος οὗτος, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας τῶν Νεμανιδῶν, εἶναι ὁ πρῶτος ἐστεμμένος βασιλεὺς τῆς Σερβίας, διὸ καὶ καλεῖται Πρωτόστεπτος ἢ Πρωτοστεφής. Βασιλεύσας μέχρι τοῦ 1228 ὁ Στέφανος, ἀπεσύρθη ὡς ὁ πατήρ του εἰς Ἅγιον Ὄρος, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς (βλ. καὶ λ. *Σερβία*, τόμ. ΚΑ', σελ. 685—686).

—**Στέφανος Γ'** ὁ *Ραδοσλαῦος*. Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Στεφάνου τοῦ Α' τοῦ Πρωτοστέπτου, ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 1228 μέχρι τοῦ 1234. Ἐπ' αὐτοῦ οἱ Βούλγαροι ἐξετάθησαν διὰ Σκοπίων καὶ Ἀχρίδος μέχρι Δυρραχίου. Ἡγεμὼν ἀνίκανος καὶ χαρακτῆρος ἀσθενοῦς Στέφανος ὁ Γ', ἐτελεύτησε τὸν βίον ὡς μοναχὸς Ἰωάννης (βλ. λ. Σερβία, τ. ΚΑ', σ. 686 α'.)

—**Στέφανος Δ'** ὁ *Βλαδισλαῦος* (1234—1243). Διάδοχος τοῦ Στεφάνου Γ', γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Ἀσέν, ἐβασίλευσε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην εἰσβολῆς τῶν Μογγόλων τῆς Χρυσῆς Ὀρδῆς. Ἐπ' αὐτοῦ τὸ σερβικὸν κράτος διῃρέθη εἰς δύο, ἐξ ὧν τὸ ἕν, τὸ περιλαμβάνον τὴν κυρίως Σερβίαν, παρεχωρήθη εἰς τὸν ἀδελφόν του Στέφανον Οὖρος τὸν Α' (1243—1276), ἐνῷ ὁ ἴδιος ἀπεσύρθη εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς, ἑδρεύων πιθανῶς ἐν τῇ σήμερον ἀλβανικῇ Σκόδρᾳ.

—**Στέφανος Οὖρος ὁ Α'** (1243—1276). Εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ σερβικῇ ἱστορίᾳ ὡς *Μέγας*. Ὁ τίτλος οὗτος ἐδόθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν Σέρβων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων, ἂν καὶ ἐστερεῖτο τῆς ἱκανότητος τοῦ πατρός του. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ Σερβία, αναλαβοῦσα ἐκ τῆς μογγολικῆς εἰσβολῆς, ἐξετάθη πάλιν πρὸς τὴν Βοσνίαν, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου οἱ Σέρβοι ἀπεχώρησαν ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Λίμ, τοῦ σημερινοῦ Νόβι-Παζάρ, καταληφθέντος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἐκθρονισθεὶς δι' ἐπαναστάσεως τοῦ υἱοῦ του Στεφάνου Δραγουτίν, ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ παρὰ τὸ Ράσον ἱδρυθείσῃ μονῇ Σαπότσανι.

— **Στέφανος** ὁ *Δραγουντὶν* (1276—1282). Οὗτος ὠργάνωσεν ἰσχυρὸν στρατὸν διὰ ξένων μισθοφόρων χάρις εἰς τὰς ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀργυρωρυχείων εἰσπράξεις, τὴν ὁποίαν ἐβελτίωσε σημαντικῶς. Διὰ τοῦ στρατοῦ τούτου ἐπολέμησε κυρίως τὴν ἐν παρακμῇ Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Ἀπεσύρθη ἐκ τῆς ἀρχῆς συνεπείᾳ πτώσεως ἐκ τοῦ ἵππου του, τὴν ὁποίαν ἐθεώρησε κακὸν οἰωνόν.

— **Στέφανος Οὖρος ὁ Β'** ὁ *Μιλουτίν*. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Οὗτος, ἐπωφελούμενος τοῦ μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Φράγκων πολέμου, ἐκυρίευσε τὰ Σκόπια καὶ ἐπροχώρησε νοτιώτερον εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄνω Ἀξιοῦ, μετὰ μικρὸν δέ, νικήσας τοὺς Βυζαντινοὺς ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Β' τοῦ Παλαιολόγου, μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου του εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, προελάσας μέχρι Σερρῶν καὶ Καβάλλας, δυτικῶς δὲ μέχρι Δεβρῶν. Μετά τινα ἔτη, εἰρηνεύσας πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἐνυμφεύθη τὴν 8ετίδα Σιμωνίδα, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Τραπεζοῦντος Ἰωάννου τοῦ Β' τοῦ Κομνηνοῦ. Ὡς προῖκα ὁ βασιλεὺς τῆς Σερβίας ἐκράτησε τὰς ἃς κυριεύσα εἶχε τέως ἑλληνικὰς πόλεις. Γενόμενος οὕτω γαμβρὸς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, ἐβοήθησεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτου κατὰ τοῦ Ὀσμάν, ἱδρυτοῦ τοῦ κράτους τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων, ἀποστείλας στρατὸν διὰ τῆς ἐπὶ τῆς Προποντίδος Ἡρακλείας εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου, ὡς ἀφηγεῖται αὐτὸς ὁ κράλης Μιλουτὶν εἰς ἓν χρυσόβουλλόν του, ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως (1313 ἢ 1314) τοὺς Τούρκους. Ὁ Στέφανος Μιλουτὶν ἀπέθανε τῷ 1321.

— **Στέφανος Οὖρος ὁ Γ'**. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Οὗτος προσέλαβεν ὡς συμβασιλέα τὸν υἱόν του Στέφανον Δουσάν. Πολεμήσας δὲ ἐπανειλημμένως κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, συμμαχησάντων ἐπί τινα καιρὸν μετὰ τῶν Βουλγάρων, ἐνεπλάκη κατόπιν εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Στεφάνου Δουσάν, ὅστις νικήσας (1331) ἐνέκλεισε τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς τὸ φρούριον Σβέτσαν, ὅπου ἀπέθανεν οὗτος μετ' ὀλίγον στραγγαλισθείς, ὡς ἀναφέρει ὁ Γρηγορᾶς.

— **Στέφανος** ὁ *Δουσὰν* (1331—1355). Ὁ ἐνδοξότερος καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ διασημότερος ἡγεμὼν τῆς Σερβίας, στεφθεὶς τῇ 16 Ἀπριλίου 1346 ἐν Σκοπίοις αὐτοκράτωρ (βλ. λ. *Σερβια*, τόμ. ΚΑ' σελ. 686—687).

— **Στέφανος** ὁ *Δεσπότης*. Ἡγεμόνευσε κατὰ τὰς δύο πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ εἶναι ὁ μόνος ἄξιος μνείας ἐκ τῶν μετὰ τοὺς ἀνωτέρω ἡγεμόνας, τῆς Σερβίας περιορισθείσης συνεπείᾳ τῶν τουρκικῶν κατακτήσεων εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς χώρας καὶ γενομένης ὑποτελοῦς τῶν Τούρκων. Ν.Μ.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ, ΠΑΠΑΙ, ΕΠ ΣΚΟΠΟΙ

— **Στέφανος** ἐπίσκοπος *Ἀντιοχείας*. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 331 εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ὀρθοδόξου Εὐσταθίου. Συγκαλέσας ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδον τῷ 341, προσεπάθησε ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ σύμβολον τῆς Νικαίας. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη σύνοδος, καὶ αὕτη ἀρειανίζουσα, συνελθοῦσα ἐν Ἀντιοχείᾳ, καθήρεσε τὸν Στέφανον καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀνέδειξεν ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας τὸν Λεόντιον. Ε. Γ. Π.

— **Στέφανος** πατριάρχης *Κωνσταντινουπόλεως*. Δύο πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦτο. —1) Ὁ Α' (886—893), διάδοχος τοῦ Φωτίου, ἦτο υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μεκεδόνος καὶ τῆς Εὐδοκίας, μαθητὴς δὲ τοῦ Φωτίου, οὗτινος ἐχρημάτισε καὶ σύγκελλος. Ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ προταθεὶς πατριάρχης, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Θεοφάνους, ὡς πρωτοθρόνου, ἐπατριάρχευσε δὲ 6 ἔτη καὶ 5 μῆνας. —2) Ὁ Β' (925—928), διάδοχος Νικολάου τοῦ Α', ἦτο πρότερον μητροπολίτης Ἀμασείας, ἐπατριάρχευσε δὲ περὶ τὰ τρία ἔτη. Ε. Γ. Π.

— **Στέφανος** ἐπίσκοπος *Νικομηδείας*. Διαπρεπὴς ῥήτωρ καὶ δεινὸς θεολόγος, ζήσας κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Ι' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Ὑπηρέτησεν ὡς σύγκελλος τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὑπὸ τέσσαρας πατριάρχας, τῷ 976 κατεῖχε τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς Νικομηδείας, κατόπιν δέ, παραιτηθείς, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν τοῦ συγκέλλου θέσιν ἐν τῷ πατριαρχείῳ. Τῷ 976 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Β' (976—1025) πρὸς τὸν ἀποστάτην Βάρδαν Σκληρόν, ὅπως πείσῃ αὐτὸν νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα. Περιελθὼν εἰς ῥῆξιν πρὸς Συμεὼν τὸν νέον θεολόγον, διότι οὗτος τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Συμεὼν τὸν Στουδίτην ἀποθανόντα ὡς ἅγιον ἐτίμησε καὶ ὕμνους εἰς αὐτὸν ἀφιέρωσε, προὐκάλεσε τὴν εἰς Χρυσόπολιν ἐξορίαν τοῦ Συμεών. Ἔγραψεν ἐκτενὲς ἔργον, τὰς «Διδασκαλίας», ἐξ οὗ περιεσώθησαν ἀποσπάσματα, ἀπέθανε δὲ μετὰ τὸ 1011. Ε. Γ. Π.

— **Στέφανος** πάπας *Ρώμης*. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν παπῶν τῆς Ρώμης τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσιν οἱ ἑξῆς :

—1) Ὁ Α' (254—257) Ρωμαῖος τὴν καταγωγήν, διεδέχθη Λούκιον τὸν Α'. Περιελθὼν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Καρχηδόνος Κυπριανόν, ὅστις τοὺς ὑπὸ αἱρετικῶν κληρικῶν βαπτισθέντας προσερχομένους εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀνεβάπτιζεν, ἐξέδωκεν ἀπόφασιν, καθ' ἣν οἱ τοιοῦτοι Χριστιανοὶ εἰς ἁπλοῦν μόνον ἐπιτίμιον μετανοίας πρέπει νὰ ὑποβάλλωνται καὶ οὐχὶ νὰ ἀναβαπτίζωνται. Κατηγορηθεὶς ὅτι κτήματα τοῦ δημοσίου κατελάμβανεν ὡς ἐκκλησιαστικά, ἐξωρίσθη ὑπὸ αὐτοκράτορος Οὐαλεριανοῦ καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς μάρτυς ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.

— 2) Ὁ Β' (752—757). Ρωμαῖος τὴν καταγωγήν, διεδέχθη ἐν τῷ παπικῷ θρόνῳ τὸν Ἕλληνα Ζαχαρίαν. Περιελθὼν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Λομβαρδῶν Ἀστόλφον, ὅστις ἀπῄτει κεφαλικὸν φόρον παρ' ἑκάστου Ρωμαίου πολίτου, ὅπως μὴ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ρώμην, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῶν Φράγκων Πιπίνου, μεταβὰς τῷ 754 εἰς Γαλλίαν. Γαλλικὰ στρατεύματα διαβάντα τὰς Ἄλπεις ἐπολιόρκησαν τὸν Ἀστόλφον ἐν Παβίᾳ τῷ 755 καὶ ἐξηνάγκασαν αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην φιλίας μετὰ τοῦ πάπα καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἐξαρχίαν τῆς Ραβέννης καὶ τὴν Πεντάπολιν, ἃς εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Τὴν συνθήκην ὅμως ταύτην καταπατήσας ὁ Ἀστόλφος ἐβάδισε κατὰ τῆς Ρώμης καὶ πολιορκήσας αὐτὴν ἀπῄτει παρὰ τῶν κατοίκων νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὸν πάπαν. Οἱ πολιορκούμενοι Ρω-

Digitized by Google

μαῖοι ἐζήτησαν καὶ πάλιν τὴν βοήθειαν τοῦ Πιπίνου, ὅστις ἀποστείλας φραγκικὰ στρατεύματα εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐξηνάγκασε τὸν Ἀστόλφον ν' ἀποχωρήσῃ ἐκ τῆς Ρώμης τῷ 756 καὶ νὰ πληρώσῃ βαρυτάτην πολεμικὴν ἀποζημίωσιν. Ὁ πάπας ἀπέθανεν ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα.

–3) Ὁ Γ' (768—772). Σοφὸς καὶ εὐσεβὴς κληρικός, εὐθὺς ὡς ἀνῆλθεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον συνεκάλεσεν ἐν Ρώμῃ σύνοδον ἐξ Ἰταλῶν καὶ Γάλλων ἐπισκόπων, ἥτις πρῶτον μὲν προέβη εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ ἀντιπάπα Κωνσταντίνου τοῦ Β', δεύτερον δὲ ἐξέδωκεν ἀπόφασιν ἀπαγορεύουσαν εἰς λαϊκοὺς νὰ μετέχωσι τοῦ συνεδρίου τῶν κληρικῶν πρὸς ἐκλογὴν πάπα, τρίτον δὲ ἀπεκήρυξε τὴν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου συγκληθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον κατὰ τῶν εἰκόνων.

–4) Ὁ Δ' (816—817). Ἐξ εὐγενοῦς οἴκου τῆς Ρώμης καταγόμενος, διεδέχθη Λέοντα τὸν Γ' καὶ μετὰ ἑπτὰ μῆνας ἀπὸ τῆς ἀνόδου αὐτοῦ εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ἀπέθανεν.

–5) Ὁ Ε' (885—891). Διαδεχθεὶς Ἀδριανὸν τὸν Γ', οὐδὲν μὲν μνείας ἄξιον κατὰ τὰ ἓξ ἔτη, καθ' ἃ ἐκυβέρνησε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, ἔπραξεν, ἐχθρὸς δὲ ἄσπονδος ὢν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φωτίου τοῦ Α' συνετέλεσεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ ΣΤ' καθαίρεσιν αὐτοῦ.

–6) Ὁ ΣΤ' (896—897), ὁ Ζ' (929—931), ὁ Η' (939—942) καὶ ὁ Θ' (1057 — 1058). Οὐδὲν ἄξιον μνείας καθ' ὃν χρόνον ἐκυβέρνησαν τὴν Ἐκκλησίαν Ρώμης ἔπραξαν. Ε. Γ. Π.

—Στέφανος ἐπίσκοπος *Σουρογίας*. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Κριμαίᾳ Σουροζίας (Suroz) κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, ἔδρασε λίαν ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῶν εἰκονομάχων. Ε. Γ. Π.

ΑΛΛΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

— Στέφανος. Ἕλλην γλύπτης τῶν μέσων τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, γνωστός, ἔκ τινος ἐνεπιγράφου ἀγάλματος, ὡς μαθητὴς τοῦ Πασιτέλους, τοῦ ἐν Ρώμῃ ἐργασθέντος Ἕλληνος καλλιτέχνου ἐκ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Τὸ ἐνεπίγραφον ἄγαλμα ἀπόκειται νῦν ἐν τῇ Villa Albani τῆς Ρώμης. Εἶναι ἐκ μαρμάρου καὶ παριστᾷ γυμνὸν ὄρθιον νεανίαν ἀθλητήν. Ἔχει τὴν κεφαλὴν μικράν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς εὐρεῖς ὤμους, κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὴν στλεγγίδα καὶ πατεῖ στερρῶς καὶ ἐπὶ τῶν δύο ποδῶν μὲ μικράν τινα χαλαρότητα τοῦ ἀριστεροῦ. Τοῦ ἀγάλματος τούτου ἐξαίρεται ἡ φυσικὴ ἀπόδοσις καὶ ἡ ἀνατομικὴ ἀκρίβεια. Τὴν τεχνοτροπίαν ταύτην ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ἄλλοι μὲν τῶν ἀρχαιολόγων, ἐν οἷς ὁ Springer, φρονοῦσιν ὅτι τὸ ἄγαλμα τοῦτο εἶναι ἀντίγραφον τοῦ μεταρρυθμισθέντος τύπου τῶν κούρων κατὰ πρότυπον ἔργον τοῦ Ἀγελάδα, ἄλλοι, ἐν οἷς ὁ Conze, ὅτι εἶναι ἀντίγραφον τοῦ Δορυφόρου τοῦ Πολυκλείτου, καὶ ἄλλοι, ἐν οἷς ὁ Lippold, ὅτι εἶναι πρωτότυπον ἔργον τοῦ Στεφάνου, ἐργαζομένου προφανῶς κατὰ τὴν νεοελληνικὴν τεχνοτροπίαν, ἤτοι ἐκτελοῦντος πρωτότυπα ἔργα ἐξ ἀπομιμήσεως ἀρχαίων προτύπων ἢ πιστὸν ἀντίγραφον τοῦ διδασκάλου τοῦ Πασιτέλους, ὡς φρονεῖ ὁ Kekulé. Ὁ καλλιτέχνης οὗτος ταυτίζεται μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφερόμενον γλύπτην Στέφανον, τοῦ ὁποίου τὰ ἀγάλματα «Οἱ Ἀππιάδαι» (Appiades), ἱδρυμένα ἄλλοτε ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀφροδίτης, οὐχὶ μακρὰν τῶν κρηνῶν τῆς Via Appia, ἡ κοσμοῦντα ὡς μορφαὶ κρηνῶν τὸ Forum τοῦ Καίσαρος, εὑρίσκοντο βραδύτερο ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Asinius Pollo εἴτε ὡς πρωτότυπα εἴτε ὡς ἀντίγραφα ἐκείνων. Β. Δ. Θ.

—Στέφανος. Ρήτωρ ἐκ Βυζαντίου ἀκμάσας κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα. Ἔγραψεν ὑπομνήματα εἰς συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους, ἤτοι εἰς τὸ «Περὶ ἑρμηνείας», εἰς τὰ «Ἠθικὰ» καὶ εἰς τὴν «Ρητορικήν». Ε. ΔΙ. Κ.

—Στέφανος. Ἀρχαῖος κωμικὸς ποιητὴς τῆς νέας ἀττικῆς κωμῳδίας, υἱὸς τοῦ ποιητοῦ Ἀλέξιδος ἤ, κατ' ἄλλους, τοῦ Ἀντιφάνους, οὗτινος πολλὰς κωμῳδίας ἐδίδαξεν ἐν θεάτρῳ. Ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κωμῳδιῶν διαφέρεται ἡ κωμῳδία «Φιλολάκων», ἧς μόνον ἀποσπάσματα διεσώθησαν καὶ δι' ἧς διεκωμῴδει τοὺς μιμουμένους τοὺς Λάκωνας καὶ τοὺς τρόπους αὐτῶν Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Ε. ΔΙ. Κ.

—Στέφανος. Γραμματικὸς ἐξ Ἀλεξανδρείας γράψας ὑπομνήματα καὶ σχόλια εἰς τὴν δύσκολον καὶ δυσνόητον «Γραμματικὴν» τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρᾳκός, εἰς ἣν ἔγραψαν ὑπομνήματα καὶ ὁ Γεώργιος Χοιροβοσκὸς καὶ ὁ Πορφύριος. Τοῦ Στεφάνου ἀναφέρεται καί τι «Γλωσσάριον», οὗ ὅμως ἡ γνησιότης ἀμφισβητεῖται. Ε. ΔΙ. Κ.

—Στέφανος. Νομομαθὴς ἐκ Βηρυτοῦ, μέλος τῆς δεκαεξαμελοῦς ἐπιτροπείας πρὸς σύνταξιν τῶν «Πανδεκτῶν», ἣν κατήρτισε τῷ 530 ὁ Τριβωνιανὸς διαταγῇ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Δ. Ι. Π.

—Στέφανος. Ἔπαρχος τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Καισαρείας ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α' (527—565). Ἐφονεύθη τῷ 556 ὑπὸ τῶν στασιασάντων Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν, οἵτινες ἐνέπρησαν τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς τῆς πόλεως καὶ κατέσφαξαν πλείστους Χριστιανούς. Ν. ΚΛΣ

—Στέφανος. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Λέοντος Γ' (717—741). Μετέσχε τῆς ἐναντίον τοῦ βασιλέως τούτου στάσεως τοῦ Κοσμᾶ (τῷ 727) ἕνεκα τῆς καταργήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων. Ὁ Στέφανος καὶ ὁ Ἀγαλλιανός, ἡγούμενοι τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, ὃν ὁ Κοσμᾶς συνεκρότησεν εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ἔπλευσαν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἵνα ἐκθρονίσωσι τὸν Λέοντα Γ' καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀναβιβάσωσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν Κοσμᾶν· ἀλλ' ὅταν, τὴν 18 Ἀπριλίου 727, ἔφθασαν πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ στόλου καὶ μετὰ βραχὺν ἀγῶνα ἡττήθησαν κατὰ κράτος, ἀπολέσαντες αὐτάνδρον τὸν πλεῖστον τῶν πλοίων των, πυρποληθέντων διὰ τοῦ ὑγροῦ πυρός. Ὁ Στέφανος, συλληφθείς, ἀπεκεφαλίσθη διαταγῇ τοῦ βασιλέως Λέοντος Γ'. Ν. ΚΛΣ

— Στέφανος. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Βασιλείου Α' (867—886). Κατήγετο ἐκ Καππαδοκίας καὶ διωρίσθη περὶ τὸ 880 στρατηγὸς Λογγιβαρδίας (νότιος Ἰταλία), ἵνα ἐκδιώξῃ τοὺς καταλαβόντας τὴν χώραν ἐκείνην Ἄραβας. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ εἶχεν ἐκλεκτὰ στρατεύματα ἐκ Μακεδονίας, Θρᾴκης καὶ Μ. Ἀσίας, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ πράξῃ τι τὸ γενναῖον, δι' ὃ καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, ὅστις ἐντὸς ὀλίγου κατενίκησε τοὺς Ἄραβας, ἀνέκτησε πλεῖστα φρούρια, συνέλαβε πλείστους αἰχμαλώτους καὶ κατέσχεν ἄπειρα λάφυρα, διὰ τῶν ὁποίων ἤμειψε τὰ στρατεύματά του. Ν. ΚΛΣ

— Στέφανος. Υἱὸς δευτερότοκος τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ρωμανοῦ Α' Λεκαπηνοῦ (920—944). Προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς του συμβασιλέως αὐτοῦ, ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νικολάου Α' ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας τὴν 25 Δεκεμβρίου 921, καὶ βραδύτερον ἐνυμφεύθη τὴν Ἄνναν, θυγατέρα τοῦ ἄρχοντος Γαβαλᾶ. Νέος ἐπιπόλαιος καὶ δοξομανὴς ὁ Στέφανος, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ τὰς πλεκτάνας τῶν ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ φίλων τοῦ νομίμου βασιλέως Κωνσταντίνου Ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου, οἵτινες ἤθελον νὰ ἀπαλλάξωσι τοῦτον ἀπὸ τῆς συμβασιλείας τοῦ γέροντος Ρωμανοῦ καὶ τῶν υἱῶν του. Τὴν 19 Δεκεμβρίου 944 ὁ Στέφανος ἐξεθρόνησε τὸν πατρα του, ἔκειρεν αὐτὸν βίᾳ μοναχὸν καὶ τὸν ἐξώρισεν εἰς τὴν νῆσιδα Πρώτην τῶν Πριγκηπονήσων, ταῦτα δὲ παρὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ δευτέρου ἀδελφοῦ του Κωνσταντίνου (συμβασιλέως καὶ τούτου), ὅστις διέβλεπεν ὅτι μετὰ τὸν ἐκθρόνισιν τοῦ πατρὸς των θὰ ἐξεδιώκοντο καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ νομίμου βασιλέως Κωνσταντίνου Ζ'. Καὶ ὄντως μετὰ 39 ἡμέρας συνέβησαν ὅσα ὁ Κωνσταντῖνος προέβλεπε, διότι τὴν 27 Ἰανουαρίου 945 ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ συνελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Ζ', ἐκάρησαν βίᾳ ἱερεῖς καὶ ἐξωρίσθησαν εἰς Πριγκιπόνησον. Μετά τινα χρόνον ὁ Στέφανος ἀπεστάλη εἰς Προκόνησον (Μαρμαρᾶ), κατόπιν εἰς Ρόδον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μυτιλήνην, ὅπου καὶ ἀπέθανεν, ἄγνωστον πότε, ἐν πλήρει ἀφανείᾳ. Ὁ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος ἐκ τῆς Πριγκιπονήσου ἀπεστάλη εἰς Τένεδον καὶ κατόπιν εἰς Σαμοθρᾴκην, ὅπου καὶ ἐφονεύθη, τῷ 946, ὑπὸ τῶν φυλάκων, διότι ἀπεπειράθη δῆθεν νὰ ἀποδράσῃ ἐκεῖθεν. Ν. ΚΛΣ

—Στέφανος. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς (βλ. *Κοντοστέφανος* Στέφανος). Ν. ΚΛΣ

—Στέφανος (Estienne)' βλ. λ. *Στέφανοι.*

—Στέφανος ὁ *Ἀθηναῖος*. Ἕλλην ἰατρός, φερόμενος μετὰ τοῦ Θεοφίλου συγγραφεὺς πραγματείας «Περὶ πυρετῶν», ἥτις ἀποδίδεται καὶ τῷ Παλλαδίῳ, καὶ ἑτέρας «Περὶ οὔρων», ἀποδιδομένης καὶ τῷ Θεοφίλῳ. Τὴν «Περὶ πυρετῶν διαφορᾶς» πραγματείαν ἐξέδοτο τῷ 1862 ὁ Δημ. Σιγοῦρος κατὰ φλωρεντινὸν κώδικα ὑπὸ τὸν τίτλον: «Theophili et Stephani atheniensis de febrium differentia et Hippocrate et Galeno». ΑΡ. Π. Κ.

—Στέφανος ὁ *Ἀλεξανδρεύς*. Περίφημος Ἕλλην λόγιος καὶ μαθηματικός, ἀκμάσας ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὸν Ζ' μ. Χ. αἰῶνα ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου. Διορισθεὶς καθηγητὴς ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Β' ἱδρυθέντι ἐν Κωνσταντινουπόλει πανεπιστημίῳ, ἐδίδαξεν ἐν αὐτῷ πλεῖστα μαθήματα, ὡς φιλοσοφίαν, μαθηματικά, μουσικὴν κλπ. Ἔγραψε πλεῖστα συγγράμματα, ἐξ ὧν ἀξιολογώτερα καὶ ὡς γνήσια θεωροῦνται τὰ «Ὑπομνήματα» εἰς τὸν Ἱπποκράτη, τὸν Γαληνόν, τὸν Ἀριστοτέλη καὶ ἡ «Διασάφησις ἐξ οἰκείων ὑπομνημάτων τῆς τῶν προχείρων κανόνων ἐφόδου τοῦ Θέωνος», σύγγραμμα ἀστρονομικόν. Ἀπεδόθησαν αὐτῷ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀπόκρυφα συγγράμματα ἀλχημικά, περὶ χρυσοποιίας, προφητικὰ κλπ. Τὰ διδάγματα τοῦ Στεφάνου παρεφράσθησαν εἰς βυζαντινοὺς τριμέτρους ὑπὸ τῶν ἀλχημιστῶν ποιητῶν Ἡλιοδώρου, Θεοφράστου, Ἱεροθέου καὶ Ἀρχελάου. Ε. ΔΙ. Κ.

—Στέφανος ὁ *Βυζάντιος*. Περίφημος καὶ πολυμαθέστατος Ἕλλην λόγιος καὶ συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τοὺς ἀπὸ 538 μέχρι 573 μ. Χ. χρόνους. Μελετήσας πλεῖστα ἱστορικά, γεωγραφικὰ καὶ ἄλλα συγγράμματα, ὡς τὰ τοῦ Ἑκαταίου, Ἑλλανίκου, Ἡροδότου, Ἐρατοσθένους, Ἐφόρου, Πολυβίου, Ἀρτεμιδώρου, Στράβωνος, Παυσανίου καὶ τὸ «Περὶ πόλεων καὶ οὓς ἑκάστη αὐτῶν ἐνδόξους ἤνεγκε» τοῦ Ἐρεννίου Φίλωνος, πρὸς δὲ καὶ γραμματικά, ἐν οἷς καὶ τὰ τοῦ Ἡρωδιανοῦ, συνέταξε τὸ περίφημον γεωγραφικὸν λεξικὸν «Ἐθνικά», οὗτινος διέσωσεν ἐπιτομὴν ὁ ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἀκμάσας γραμματικὸς Ἑρμόλαος. Τὰ «Ἐθνικὰ» εἶναι πολυτιμοτάτη πηγὴ γνώσεων, διότι, πλὴν τῶν γεωγραφικῶν καὶ ἱστορικῶν εἰδήσεων, περιέχουσι καὶ τοπογραφίαν τῶν ἱστορουμένων ὡς καὶ βιογραφίαν τῶν ἐν αὐτοῖς ἀναφερομένων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν μετὰ παραπομπῶν καὶ μαρτυριῶν ἐκ τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἐξ ὧν ἤντλησεν ὁ Στέφανος. Τὸ ἔργον τοῦ Στεφάνου ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων πηγῶν, ἐξ ὧν ἤντλησεν ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος πρὸς συγγραφὴν τοῦ ἔργου αὐτοῦ «Περὶ θεμάτων», ἀπετελεῖτο δὲ ἐξ 60 βιβλίων. Ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν «Ἐθνικῶν» καταφαίνηται οὐ μόνον ἡ εὐρυμάθεια, ἀλλὰ καὶ ἡ ἑλληνομάθεια τοῦ Στεφάνου, διότι ἐν αὐτῷ ποιεῖται ὀρθὴν ἀναγραφὴν τῶν ὀνομάτων καὶ ἀκριβῆ σχηματισμὸν τῶν παραγώγων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πλὴν παλαιοτέρων ἐκδόσεων, ἀξιόλογος εἰσέτι εἶναι ἡ κριτικὴ ἔκδοσις τοῦ *A. Meinecke*: Stephani Byzantii Ethnicorum, quae supersunt tomus prior (Berolini 1849). Προσέτι τοῦ *Stemplinger*: Studien zu den Ethnica des Stephanus von Byzanz (Μόναχον 1902) Ε.ΔΙ.Κ.

— Στέφανος κόμης τῶν *Βλεσσῶν* (comte de Blois et de Chartres). Συμμετέσχεν ἐπὶ κεφαλῆς σώματος συμπατριωτῶν του Γάλλων εἰς τὴν Α' Σταυροφορίαν (1097—1107). Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἀντιοχείας ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (3 Ἰουνίου 1098) καὶ τὴν πολιορκίαν τούτων ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων πολυαρίθμων Μωαμεθανῶν, κατώρθωσε μετά τινων ἄλλων νὰ ἐξέλθῃ νύκτωρ τῆς πόλεως καὶ νὰ διασχίσῃ τὰς γραμμὰς τῶν πολιορκητῶν, ἵνα μεταβῇ πρὸς συνάντησιν τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξίου Α', ὃν καὶ συνήντησεν εἰς Φιλομήλιον (μεταξὺ Ἀφιὸν Καραχισὰρ καὶ Ἰκονίου) πορευόμενον πρὸς βοήθειαν τῶν σταυροφόρων. Σκοπὸς τῆς συναντήσεως ταύτης ἦτο ἡ αἴτησις ταχείας ἐπικουρίας ἐκ μέρους τοῦ Ἀλεξίου, ἥτις ὅμως δὲν ἐπετεύχθη, διότι ὁ Στέφανος παρέστησε τὴν κατάστασιν τῶν πολιορκουμένων τοσοῦτον ἀπελπιστικήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν δύναμιν τῶν πολεμίων τόσον ἰσχυράν, ὥστε ἐνέσπειρε πλήρη ἀποθάρρυνσιν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλεξίου καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἐν αὐτῷ πολυαρίθμους Φράγκους, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθη ὁ Ἀλέξιος νὰ ἀνακόψῃ τὴν προχώρησιν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀντιόχειαν. Μετὰ τοῦτο ὁ Στέφανος δὲν ἠθέλησεν οὔτε εἰς Συρίαν νὰ ἐπανέλθῃ, οὔτε νὰ παραμείνῃ πλησίον τοῦ Ἀλεξίου, ἀλλ' ἀπῆλθε μετὰ τῶν ὀλίγων συνοδῶν του εἰς τὴν πατρίδα του. Ν. ΚΛΣ

—Στέφανος ὁ *Ἐδεσσηνός*. Ἐν Ἐδέσσῃ τῆς Μεσοποταμίας γεννηθείς, περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος, μετέβη εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα ὑπὸ πανθεϊστοῦ τινος Ἰωάννου μυηθεὶς τὰς πανθεϊστικὰς δοξασίας, ἐπανελθὼν εἰς Ἔδεσσαν ἐδίδασκεν αὐτάς. Ἐκδιωχθεὶς ὡς αἱρετικὸς ἐξ Ἐδέσσης, κατέφυγεν εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς ὠριγενιστὰς μοναχούς, οἵτινες ἠσπάζοντο τὰς δοξασίας του. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ (ἐπιστολαί, δογματικαὶ πραγματεῖαι, ὑπομνήματα εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ μάλιστα εἰς τοὺς Ψαλμοὺς) ἀπωλέσθησαν. Ε. Γ. Π.

—Στέφανος ὁ *Καλαφάτης*. Βυζαντινὸς ναύαρχος καὶ πατρίκιος ἐπὶ Μιχαὴλ Δ' τοῦ Παφλαγόνος (1034—1041). Νυμφευθεὶς τὴν Μαρίαν, ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως τούτου, προεχειρίσθη πατρίκιος καὶ ναύαρχος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀπεστάλη τῷ 1038 μετὰ ἰσχυροῦ στόλου κατὰ τῶν καταλαβόντων τὴν Σικελίαν Ἀράβων, καθ' ὃν χρόνον ἀρχηγὸς τοῦ ἐκεῖ στρατοῦ διωρίζετο ὁ ἐπιφανὴς στρατηγὸς Γεώργιος Μανιάκης. Ὁ τελευταῖος οὗτος, ἀφοῦ ἐνίκησε κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Ἄραβας, ἐβάδισεν ἵνα ἐπιφέρῃ κατ' αὐτῶν καὶ τὸ τελευταῖον πλῆγμα, συγχρόνως δὲ διέταξε τὸν ναύαρχον Στέφανον νὰ ἐπιτηρῇ ἀγρύπνως τὰ παράλια τῆς νήσου, ἵνα οὐδεὶς τῶν πολεμίων δυνηθῇ νὰ διαφύγῃ. Καὶ ὁ μὲν Μανιάκης ἐπιτεθεὶς ἐκ Δραγίνας κατὰ τῶν Ἀράβων ἐνίκησε κατὰ κράτος αὐτούς, φονεύσας περὶ τοὺς πεντηκονταπεντακισχιλίους, ὁ Στέφανος ὅμως, ἀμελήσας τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἀκτῶν, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἀράβων νὰ ἐπιβῇ πλοίου τινὸς καὶ νὰ φύγῃ εἰς Ἀφρικήν. Ὀργισθεὶς ἐκ τούτου ὁ Μανιάκης, ἐξυλοκόπησε καὶ ἐξύβρισε τὸν Στέφανον. Ὁ Στέφανος, ἐκδικούμενος, ἔγραψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅτι ὁ Μανιάκης ἐμελέτα ἀνταρσίαν κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ τότε ὁ γενναῖος ἐκεῖνος στρατηγὸς συνελήφθη, βασιλικῇ διαταγῇ, καὶ ἀπεστάλη δέσμιος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἡ δὲ γενικὴ ἀρχηγία τοῦ ἐν Σικελίᾳ στρατοῦ καὶ στόλου ἀνετέθη εἰς τὸν Στέφανον. Οἱ Ἄραβες, ἀναθαρρήσαντες ἐκ τούτου, ἐπανῆλθον εἰς Σικελίαν καὶ κατέλαβον αὐτὴν ὁλόκληρον, πλὴν τῆς Μεσσήνης, ἣν ὑπερησπίζετο ὁ Καταλκῶν Κεκαυμένος, ὁ δὲ Στέφανος μόλις ἠδυνήθη νὰ σωθῇ κα-

Digitized by Google

ταφυγὼν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα οὐδὲν ἔπαθεν, ἀφοῦ ὁ εἷς τῶν γυναικαδέλφων του, ὁ Μιχαήλ, ἦτο βασιλεύς, ὁ δ' ἕτερος, ὁ Ἰωάννης ὁ Ὀρφανοτρόφος, ἦτο ὁ κατ' οὐσίαν κυβερνήτης τῆς αὐτοκρατορίας.

Μετά τινα ἔτη (1041) ἀπέθανεν ὁ Μιχαὴλ Δ', ἡ δὲ χήρα βασίλισσα Ζωὴ υἱοθέτησε καὶ ἀνηγόρευσε βασιλέα τὸν Μιχαὴλ Ε', ἀνεψιὸν τοῦ ἀποθανόντος Μιχαὴλ Δ' καὶ υἱὸν τοῦ ναυάρχου Καλαφάτη, ὥστε οὗτος κατέστη πανίσχυρος ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ. Δὲν ἀπέλαυσεν ὅμως ἐπὶ μακρὸν τῶν τιμῶν τούτων. Ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀγανακτήσας κατὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Ε' καὶ τῶν περὶ αὐτόν, διότι ἐξεδίωξαν τὴν βασίλισσαν Ζωὴν ἐκ τῶν παλατίων, ἐστασίασε καὶ ἐξεθρόνισε τὸν Μιχαὴλ Ε' καὶ ἐτύφλωσεν αὐτόν, τὸν δὲ Στέφανον ἐξώρισεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως (ἔαρ 1042). Ν. ΚΛΣ

—**Στέφανος ὁ *Λίβυς*.** Διάσημος ἀναχωρητὴς τῆς Αἰγύπτου, σύγχρονος Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου. Ε.Γ.Π.

—**Στέφανος *Μαγνήτης*.** Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἰατροῦ τούτου καὶ τοῦ Διοσκορίδου φέρεται ἀλφαβητικῶς ταξινομηθὲν φαρμακολογικὸν ἐγχειρίδιον τοῦ ΙΑ' ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Τὸ ἐν τῇ Βιενναίᾳ βιβλιοθήκῃ ἀποκείμενον χειρόγραφον, τὸ περιέχον τὸ ἔργον τοῦτο, φέρει τὸν τίτλον: «Βίβλος Διοσκορίδου καὶ Στεφάνου Ἀθηναίου τοῦ φιλοσόφου, περιέχουσα φαρμάκων ἐμπειρίας κατὰ ἀλφάβητον σαφῶς ἐκτεθεῖσα». Λατινιστὶ ἐξεδόθη ὑπὸ Casp. Wolph (Tiguri 1581) ὑπὸ τὸν τίτλον: «Alphabetum empiricum sive Dioscoridis et Stephani Atheniensis philosophorum et medicorum de remediis expertis liber pixta alphabeti ordinem digestis». ΑΡ. Π. Κ.

—**Στέφανος ὁ *μελῳδός*.** Μοναχὸς ὢν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Σάββα τῆς Παλαιστίνης κατὰ τὰ τέλη τοῦ Η' αἰῶνος, ἐγένετο αὐτόπτης μάρτυς τῶν φοβερῶν σφαγῶν καὶ καταστροφῶν τῆς Παλαιστίνης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν κατὰ τὸ ἔτος 796. Ἔγραψεν: «Ἐξήγησις, ἤτοι μαρτύριον τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἤγουν Σαρακηνῶν, ἐν τῇ μεγίστῃ λαύρᾳ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Σάββα» καὶ ἐποίησε πολλοὺς κανόνας καὶ τροπάρια. Εἰς τὸν Στέφανον τοῦτον ἀποδίδεται καὶ δρᾶμά τι «Ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ», ὅπερ οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ κοινῶς εἰς Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν ἀποδιδόμενον «Χριστὸς πάσχων». Κακῶς τινες συγχέουσι τὸν Στέφανον τοῦτον πρὸς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ Στέφανον τὸν Σαββαΐτην. Ε. Γ. Π.

—**Στέφανος ὁ *μουσικός*.** Ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐγένετο μαθητὴς ἐν τῇ μουσικῇ Χουρμουζίου τοῦ χαρτοφύλακος, ἐχρημάτισε δὲ λαμπαδάριος τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ ἀπέθανε τῷ 1864. Μελοποιὸς ὢν ἄριστος καὶ πολυγράφος συγγραφεύς, ἐξέδωκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1840 τὴν «Μοῦσαν», ἐν ᾗ ἑρμηνεύει τὰ συστήματα τῶν κλάδων τῆς ἀραβοπερσικῆς μουσικῆς, τῷ 1850, μετὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ λαμπαδαρίου, εἰς τέσσαρας τόμους τὴν «Πανδέκτην», περιέχουσαν πολλὰ ποιήματα διαφόρων ἀρχαίων ποιητῶν, καὶ τὴν «Κυψέλην», συλλογὴν ἰδιομέλων, ἀπολυτικίων καὶ ἄλλων εἱρμολογικῶν, καὶ τῷ 1862 τὴν «Ἀνθολογίαν», περιέχουσαν ἴδια αὐτοῦ ἔργα καὶ ἄλλων μελοποιῶν, μετὰ θάνατον δ' αὐτοῦ ἐξεδόθη τὸ «Εἱρμολογικὸν» αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Π. Κηλτσανίδου, ὅστις καὶ τὸ θεωρητικὸν αὐτοῦ συνεπλήρωσε, προσθέσας εἰς αὐτὸ τὴν περὶ τῆς ὀρθογραφίας πραγματείαν. Ε. Γ. Π.

—**Στέφανος ὁ *Πέρσης*.** Πρωτοευνοῦχος καὶ σακελλάριος, ἤτοι ἀρχιταμίας, ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανοῦ Β' (685—695). Ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τούτου τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ νέου παλατίου, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἰουστινιανὸς τρίκλινος», κατεπίεζε καὶ κατεβασάνιζε τοὺς ἐκεῖ ἐργαζομένους, δέρων καὶ λιθοβολῶν αὐτούς. Ἡ ἀγριότης καὶ τὸ θράσος του ἔφθασαν μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε ἡμέραν τινά, ἐπωφελούμενος τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποδημίας τοῦ βασιλέως, ἐμαστίγωσε καὶ αὐτὴν τὴν μητέρα τούτου, τὴν αὐγούσταν Ἀναστασίαν. Ἀλλ' ὠμὸς καὶ ἔκφυλος ἦτο καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς Β', ὅστις οὐδεμίαν προσοχὴν ἔδιδεν εἰς τὰ κατὰ τοῦ σακελλαρίου Στεφάνου καὶ τῶν λοιπῶν αὐλικῶν του καὶ ἀνωτέρων πολιτικῶν ὑπαλλήλων παράπονα τῶν ὑπηκόων του, τῶν ὁποίων ἡ ἀγανάκτησις ἐξέσπασεν ἐν τέλει τῷ 695 εἰς τὴν στάσιν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ Ἰουστινιανὸς ἐξεθρονίσθη καὶ ἀφοῦ ἐρρινοκοπήθη ἐξωρίσθη εἰς Χερσῶνα. Κατὰ τὴν στάσιν ὁ λαὸς συνέλαβε καὶ τὸν σακελλάριον Στέφανον καὶ τὸν γενικὸν λογοθέτην Θεόδοτον, ἔδεσεν αὐτοὺς διὰ σχοινίου καὶ διὰ τῆς λεωφόρου Μέσης ἔσυρεν αὐτοὺς μέχρι τῆς πλατείας τοῦ Βοός, καὶ ἐκεῖ ἔρριψεν αὐτοὺς ζῶντας ἐπὶ πυρᾶς καὶ τοὺς κατέκαυσε. Ν. ΚΛΣ

—**Στέφανος *Χάρδιγγ*.** Ὁ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ τάγματος τῶν Κιστερκιανῶν, γεννηθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Μετὰ τοῦ ἁγίου Ροβέρτου καὶ τοῦ ἁγίου Ἀλβερίκου ἱδρύσας τὸ τάγμα τῶν Κιστερκιανῶν μοναχῶν (Cîteaux) τῷ 1098, διηύθυνεν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ 1109 ἐν αὐστηροτάτῃ πειθαρχίᾳ, ἐπιβαλὼν εἰς τοὺς μοναχοὺς τὴν ἀκτημοσύνην, τὴν λιτὴν δίαιταν καὶ τὴν ἐργασίαν. Ἵδρυσε 13 μοναστήρια ἐν διαφόροις τόποις τῆς Γαλλίας, περὶ τὰ 100 δ' ἄλλα ἱδρύθησαν ζῶντος αὐτοῦ ὑπὸ μαθητῶν του, ἅπαντα δὲ ταῦτα ἐπεσκέπτετο καὶ εἰς ἅπαντα τὴν αὐστηρὰν τήρησιν τῶν μοναχικῶν κανόνων ἐπέβαλλε. Τῷ 1128 παρέστη εἰς τὴν ἐν Troyes σύνοδον μετὰ τοῦ ἁγίου Βερνάρδου καὶ τῷ 1132 ἐπισκεφθεὶς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον τὸν Β', μετὰ μεγάλων τιμῶν ἐγένετο δεκτὸς ὑπ' αὐτοῦ. Ἐπανελθὼν ἐκ Ρώμης εἰς τὸ μοναστήριόν του ἀπέθανεν ἐν αὐτῷ τῷ 1134. Ε. Γ. Π.

—**Στέφανος, *Κλών*.** Ἕλλην ἀνθρωπολόγος, γεννηθεὶς ἐν Κέᾳ τῷ 1854. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Ἀθήναις, μεθ' ὃ ἀπελθὼν εἰς Παρισίους ἠσχολήθη μὲ ἀνθρωπολογικὰς σπουδάς. Ἐπανελθὼν ἐξήσκησεν ἐρασιτεχνικῶς τὴν ἰατρικήν, ἀφωσιώθη δὲ εἰς τὴν ἀνθρωπολογικὴν ἔρευναν καθ' ὅλας τὰς κατευθύνσεις καὶ ἐγένετο ὁ πρῶτος ἀνθρωπολόγος τῆς Ἑλλάδος. Ἐδημοσίευσε διαφόρους μελέτας καὶ ἔλαβε μέρος εἰς συνέδρια. Βασικὸν ἔργον ἀποτελεῖ τὸ ἄρθρον αὐτοῦ «La Grèce» ἐν τῷ «Ἐγκυκλοπαιδικῷ λεξικῷ τῶν ἰατρικῶν ἐπιστημῶν» (1884) τοῦ Dechamps, πραγματευόμενον περὶ τῆς τότε Ἑλλάδος καὶ Κρήτης ἀπὸ φυσικῆς, ἐθνολογικῆς, ἀνθρωπολογικῆς, δημογραφικῆς καὶ ἰατρικῆς ἀπόψεως. Ἐπεδόθη εἰς τὴν διάσωσιν καὶ συγκέντρωσιν κρανίων καὶ σκελετικοῦ καθόλου ὑλικοῦ ἐξ ἀνασκαφῶν καὶ διαφόρων σημείων τῆς χώρας καὶ τῷ 1886 ἐπέτυχε τὴν ἵδρυσιν ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου «Ἀνθρωπολογικοῦ ἐργαστηρίου καὶ μουσείου καὶ τῶν ἀρχαίων πατρίων λειψάνων», ὅπερ διηύθυνε μέχρι τοῦ θανάτου του. Μεμυημένος ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, ἠδυνήθη νὰ ἀθροίσῃ ὁ ἴδιος ὑλικόν, ἀναλαβὼν ἀνασκαφὰς προϊστορικῶν ἰδίᾳ τόπων μετ' ἐπιτυχίας, καὶ δὴ ἐν Νάξῳ, Σύρῳ καὶ Ἀρκαδίᾳ. Ἐξεπόνησεν ἀνθρωπολογικοὺς χάρτας τῆς Ἑλλάδος βραβευθέντας (1889). Συνεκέντρωσε τὰς μετρήσεις αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀνθρωπολογικῆς μελέτης ζώντων εἰς τὰς «Συμβολὰς εἰς τὴν φυσικὴν ἀνθρωπολογίαν τῆς Ἑλλάδος», δημοσιευθείσας τῷ 1914. Ἡ ἐργασία τοῦ Στεφάνου παρέχει πολλὰ συμπεράσματα, μεγάλης διὰ τὰς μελλοντικὰς ἐργασίας σημασίας. Ἀπέθανε τῷ 1915, μὴ προφθάσας νὰ καταλάβῃ τὴν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου εἰδικὴν ἕδραν ἀνθρωπολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ. [Πρβλ. *Ἰ. Κούμαρη*: Ἐναρκτήριος, 1925. Ἡ ἀνθρωπολογία ὡς πανεπιστημιακὸν μάθημα. «Ἰατρική» ΙΙΙ, 3 καὶ 4.] Ι. Γ. Κ.

—**Στέφανος, *Κυπάρισσος*.** Ἕλλην μαθηματικός, ἀδελφὸς τοῦ Κλὼν Στεφάνου, γεννηθεὶς ἐν Κέᾳ τῷ 1857 καὶ ἀποβιώσας ἐν Ἀθήναις τῷ 1917. Τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς διήνυσεν ἐν Σύρῳ καὶ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1872 ἐνεγράφη εἰς τὸ φυσικομαθηματικὸν τμῆμα τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. Ἀναγορευθεὶς εἰς διδάκτορα ἀριστοῦχον τῷ 1878, ἀνεχώρησεν εἰς Παρισίους πρὸς συμπλήρωσιν καὶ τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του παρὰ τοῖς τότε ἐπιφανεστάτοις Γάλλοις μαθηματικοῖς Hermite, Bonnet, Jordan, Darboux κλπ. Ἐνταῦθα δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ τὸ μαθηματικὸν δαιμόνιον τοῦ Στεφάνου διὰ σειρᾶς σπουδαίων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν. Τῷ 1880 ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Bulletin des sciences mathématiques» τοῦ Darboux ἐργασίαν ἐπιγραφομένην «Sur la théorie des connexes conjugués», τῷ 1881 ἔκαμε τὴν πρώτην του ἀνακοίνωσιν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων «Περὶ τῆς γεωμετρίας τῶν σφαιρῶν» καὶ εἶτα, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, τρεῖς ἄλλας σπουδαίας ἐργασίας, παρουσιασθείσας εἰς τὴν ἀκαδημίαν ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Jordan τὰς ἑξῆς: «Sur une configuration de quinze cercles et sur les congurences linéaires de cercles dans l'espace», «Sur une configuration remarquable de cercles dans l'espace» καὶ «Sur les fesceaux de formes binaires ayant une même Jacobienne». Ἐν συνεχείᾳ παρουσίασε τῷ 1882 εἰς τὴν ἀκαδημίαν ἀνακοίνωσιν «Sur les propriétés métriques et cinématiques d'une sorte de quadrangles conjugués». τῷ δὲ 1883 ἄλλας πέντε ἀνακοινώσεις, τὰς ἑξῆς: «Sur les relations qui existent entre les convariants et les invariants de caractère pair d'une forme binaire du sixième ordre», «Sur le système complet des combinants de deux formes binaires biquadratiques», «Sur un problème de la théorie d'élimination» καὶ «Sur l'intégration d'une fonction rationnelle homogène». Αἱ ἐργασίαι αὗται ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐν τοῖς «Comptes rendus des séances de l'Académie des Science de Paris». Τῷ 1884 ὑποβαλὼν εἰς τὴν οἰκείαν σχολὴν τὴν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Sur la théorie des formes binaires et sur l'élimination» ἐπὶ διδακτορίᾳ ἐναίσιμον διατριβήν, κριθεῖσαν ἐπαινετικώτατα ὑπὸ τῆς ἐκ τῶν διασήμων καθηγητῶν Hermite, Bonnet καὶ Darboux ἐπιτροπῆς, ἀνεδείχθη, μετ' ἀπόφασιν ὁμόθυμον τῆς σχολῆς, διδάκτωρ τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων. Οὕτω συγκεκροτημένος ὁ Στέφανος, ἐπανῆλθε τῷ αὐτῷ ἔτει εἰς Ἑλλάδα ἔμπλεως ἀκατασχέτου ὁρμῆς πρὸς περαιτέρω ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν καὶ ἀμέσως ἐπὶ τῇ προτάσει τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς διωρίσθη, τῇ 21 Νοεμβρίου, ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς ἀνωτέρας ἀλγέβρας καὶ τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας, κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1885 ὠνομάσθη ἔκτακτος καὶ τῷ 1890 τακτικὸς καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν, διδάξας ὡς τοιοῦτος μέχρι τέλους τοῦ βίου. Ἐχρημάτισεν ὡσαύτως ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς ἐν τῷ πολυτεχνείῳ καὶ ἐν τοῖς σχολείοις τῶν Εὐελπίδων καὶ τῶν ναυτικῶν Δοκίμων. Ἐκ τῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐργασιῶν αὐτοῦ ἀξιοσημείωτοι ἰδίᾳ εἶναι αἱ ἑξῆς: «Sur une extension du calcul des substitutions», σπουδαιοτάτη ἐργασία δημοσιευθεῖσα τῷ 1900 εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Jordan «Journal des Mathématiques purs et appliquées», «Sur une extension de la théorie des invariants des formes algébriques» ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ ἐν ἔτει 1908 συνελθόντος ἐν Ρώμῃ διεθνοῦς μαθηματικοῦ συνεδρίου, «Sur les forces donnant lieu à des trajectoires coniques» ἐν τῷ γερμανικῷ περιοδικῷ «Journal de Grelli» («Journal für die reine und angewandte Mathematik»). Ἡ ἐργασία αὕτη ἀνεκοινώθη προηγουμένως εἰς τὴν ἀκαδημίαν ὑπὸ τοῦ Darboux καὶ ἐδημοσιεύθη περιληπτικῶς ἐν τοῖς πρακτικοῖς αὐτῆς. Οὐκ ὀλίγαι τῶν ἐργασιῶν τοῦ Στεφάνου ἐχρησίμευσαν ὡς βάσεις, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθησαν μεγάλαι καὶ σοβαραὶ ἐργασίαι ἀλλοδαπῶν μαθηματικῶν, πολλαχοῦ δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν μνημονεύονται εὐφήμως αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ, ὡς ἐν τῷ κλασσικῷ ἔργῳ τοῦ Darboux «Théorie des surfaces». Ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ὁ Στέφανος ὑπῆρξε καὶ ὡς διδάσκαλος ἀπαράμιλλος. Ἡ διδασκαλία του, ἐπιστημονικῶς πάντοτε ἄμεμπτος καὶ αὐστηρᾶς μαθηματικῆς ἀκριβείας, ἦτο ἄφθαστος εἰς κομψότητα καὶ χάριν, ἐξάπτουσα τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν ἀκροατῶν καὶ ἐμπνέουσα τὸν πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρωτα. Διὸ καὶ προσφυέστατα ὁ Στέφανος χαρακτηρίζεται ὡς καλλιτέχνης μορφολόγος μαθηματικός, ἀλγεβριστὴς καὶ γεωμέτρης, παρ' ᾧ ἡ ὡραιότης καὶ ἡ ἁρμονία τῶν τύπων καὶ τῶν μεθόδων ὑπῆρξεν ἀνυπέρβλητος. Τὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα διεμόρφωσεν ὁ Στέφανος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας καὶ τῆς ἀνωτέρας ἀλγέβρας, κρίνονται ὑπὸ τῶν ἐπαϊόντων ἐπιστημονικῶς τέλεια, ἐξ ἀπόψεως δὲ κομψότητος καὶ ἁπλότητος δὲν εὑρίσκει τις ὅμοια ἐν ξένοις συγγράμμασι. Τὸ σύστημα ἰδίως τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας, ὅπερ ἐδημιούργησεν ἡ ἐπιστημονικὴ ὀξύνοια, ἡ καλλιτεχνικὴ φαντασία καὶ ἡ χάρις τοῦ πνεύματος τοῦ Στεφάνου, ἐστηρίχθη ἐφ' ἑνὸς θεμελιώδους θεωρήματος, τοῦ τῶν παραλλήλων τμημάτων (ἀνυσμάτων), καθ' ὅ, ἵνα δύο τμήματα εἶναι παράλληλα, πρέπει καὶ ἀρκεῖ αἱ ὁμώνυμοι αὐτῶν συντεταγμέναι προβολαὶ νὰ εἶναι ἀνάλογοι. Βάσει τοῦ ἁπλουστάτου τούτου θεωρήματος δύνανται εἰς ὀλίγας σελίδας νὰ ἐκτεθῶσι τὰ θεμελιώδη κεφάλαια τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας διὰ μεθόδων γενικωτάτων, ἀπηλλαγμένων τῆς θεωρίας περιπτώσεων πολλῶν καὶ ἀνιαρῶν, ἐνοχλουσῶν τὴν διαύγειαν τῆς ἀποδείξεως. Ὁ ἐπιφανὴς μαθηματικὸς Ρεμοῦνδος ἐν τῷ εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ Στεφάνου λόγῳ του ἐκφράζει τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ σύστημα τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας τοῦ σοφοῦ του διδασκάλου, τελειοποιούμενον καὶ βελτιούμε-

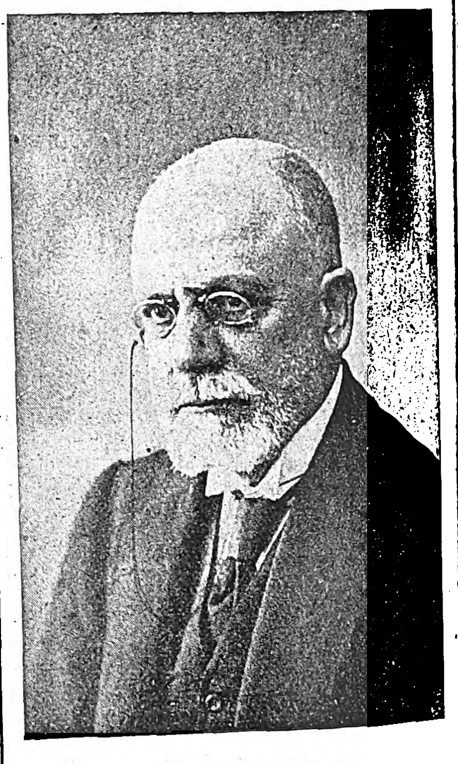

Κυπάρισσος Στέφανος.

Digitized by Google

νον εἴς τινα σημεῖα, δύναται νὰ καταστῇ τέλειον καὶ πρότυπον διεθνὲς διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου. Καθόλου δ' εἰπεῖν εἰς πάντα τὰ μαθηματικὰ προβλήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς ζητήματα σημείου θετικοῦ ἢ ἀρνητικοῦ, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐκ τῶν λεπτοτάτων καὶ δυσχερεστάτων, ὁ Στέφανος ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος καὶ θεωρεῖται ἐν τῷ διεθνεῖ μαθηματικῷ κόσμῳ εἷς ἐκ τῶν ὀλίγων, οἵτινες ἐξωνύχισαν αὐτά, ἐνεβάθυναν τελείως καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν συστηματοποίησιν τῶν ζητημάτων τῶν ἀφορώντων εἰς τὸ σημεῖον + ἢ — τῶν γεωμετρικῶν ποσοτήτων. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, ἃς ἐδημοσίευσεν ὁ Στέφανος εἰς διάφορα ἔγκριτα περιοδικὰ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς καὶ ὧν τινας ἐμνημονεύσαμεν ἐνταῦθα, κατέλιπε πλείστας σημειώσεις πρωτοτύπων ἐρευνῶν, αἵτινες παραμένουσιν εἰσέτι ἀνέκδοτοι. Ὁ Στέφανος ἦτο μέλος πασῶν σχεδὸν τῶν μαθηματικῶν καὶ ἄλλων σχετικῶν πρὸς αὐτὰ ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, ἀντεπροσώπευσε δὲ πλειστάκις τὸ πανεπιστήμιον καὶ τὸ κράτος εἰς διάφορα διεθνῆ ἐπιστημονικὰ συνέδρια. Ἐν τῇ διοικήσει τοῦ πανεπιστημίου δὶς ἀνεδείχθη κοσμήτωρ (1891—1892 καὶ 1906—1907), δὶς συγκλητικὸς (1912—1913 καὶ 1916—1917), πρύτανις δὲ τῷ 1908—1909, ὅτε ἐξεφώνησε τὸν «Περὶ τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς σημασίας τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν» πρυτανικὸν λόγον, δημοσιευθέντα ἐν ἰδίῳ τεύχει (1908) καὶ ἐν τοῖς πεπραγμένοις τοῦ πανεπιστημίου τοῦ ἔτους 1908—1909. Ὁ Κυπάρισσος Στέφανος, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπιστημονικῆς του δράσεως καὶ λοιπῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ διδασκαλίας, ὑπῆρξε παράγων σπουδαιότατος ἔργων κοινῆς ὠφελείας καὶ κινητήριος δύναμις τῆς λειτουργίας καὶ εὐδοκιμήσεως αὐτῶν. Εἰς τὴν πρωτοβουλίαν αὐτοῦ ὀφείλεται ἡ ἵδρυσις τῆς βιοτεχνικῆς ἑταιρείας καὶ εἰς τὴν ἀκούραστον δραστηριότητά του ἡ σημερινὴ ἀκμὴ τῶν νυκτερινῶν ἐπαγγελματικῶν σχολείων της.

Ὁ Στέφανος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς τοσαύτας ὑπηρεσίας παρεχούσης εἰς τὸ κράτος γεωργικῆς ἑταιρείας. Ἐγένετο ἱδρυτὴς τῶν δημοσίων ἐμπορικῶν σχολῶν ἐν Ἑλλάδι, ὀργανώσας καὶ διευθύνας ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὴν ἐν Ἀθήναις τοιαύτην, ὡσαύτως δ' ἐγένετο καὶ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς φιλοδασικῆς ἑταιρείας, εἰς τὰς εἰσηγήσεις δ' αὐτοῦ ὀφείλεται καὶ ἡ διὰ τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐπιτευχθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1905 μονιμότης τῶν λειτουργῶν αὐτῆς, συντελέσασα εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ὑποστάσεως τοῦ διδασκάλου. Καθόλου δ' εἰπεῖν ὁ Κυπάρισσος Στέφανος ὑπῆρξεν οὐ μόνον ἐπιστήμων ὀξύνους καὶ βαθὺς καὶ διδάσκαλος κράτιστος, ἀλλὰ καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν πρακτικὸς ἄνθρωπος, ὁ ἀκαταπόνητος καὶ πλήρης αὐταπαρνήσεως ἐργάτης τῆς προόδου. Δ. Α. Δ.

Στεφανοσαῖοι *[Γεωγρ.]*· βλ. *Στεφανουσαῖοι*.

Στεφάνου. Οἰκογένεια ἐκ Σαρατσᾶς τῆς Κορώνης, μεταναστεύσασα εἰς Ζάκυνθον ἐπὶ Ὀρλώφ. Ταύτης διεκρίθησαν οἱ: —1) *Παναγιώτης* ἢ *Μαρῖνος* (1792—1863), ἰατροχειρουργός, μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, προσενεγκὼν σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα κατὰ τὴν ἐθνεγερσίαν καὶ συντελέσας εἰς τὴν διάσωσιν τοῦ χαρεμίου τοῦ Χουρσὶτ πασᾶ, συλληφθέντος ὑπὸ τοῦ Μπεζαντῆ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. —2) *Διονύσιος* (1835—1916), υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, νομοδιδάκτωρ, ἀρεοπαγίτης, νομικὸς σύμβουλος, ἀποσταλεὶς πληρεξούσιος τῆς Ἑλλάδος εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς διαπραγμάτευσιν τῆς εἰρήνης μετὰ τῆς Τουρκίας, γενόμενος ὑπουργὸς καὶ διακριθεὶς ὡς δημοσιογράφος καὶ ῥήτωρ. Ἔγραψε μονογραφίαν περὶ τῆς ἀστικῆς ἱκανότητος τῶν ἀλλοδαπῶν ἐν Ρουμανίᾳ (1892). Λ. Χ. Ζ.

—**Στεφάνου**, ***Βασιλεία***. Ἑλληνὶς ἠθοποιός, γεννηθεῖσα τῷ 1875. Διέπρεψεν εἰς τοὺς δραματικοὺς ρόλους, εὐδοκιμήσασα καὶ εἰς τὴν τραγῳδίαν. Διετέλεσεν ἠθοποιὸς τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας του, ὑποδυθεῖσα μετ' ἐπιτυχίας τὸν ρόλον τῆς Κασσάνδρας εἰς τὴν «Ὀρέστειαν» τοῦ Βιλλαμόβιτς, τὴν Μερόπην εἰς τὴν ὁμώνυμον τραγῳδίαν τοῦ Δ. Βερναρδάκη, τὴν «Προμάμμην» τοῦ Γκριλπάρτζερ κ. λ. π. Π. Α. Κ.

—**Στεφάνου** ***Μαρία***. Ἀγωνίστρια τῆς ἐπαναστάσεως (βλ. λ. *Ζαραφοποῦλα* Μαριγώ).

—**Στεφάνου** ***Στέφανος***. Δημοσιογράφος, ποιητὴς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1868. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν διετέλεσεν ἐπὶ τριακονταετίαν συντάκτης ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων καὶ ἀνταποκριτὴς εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀμερικανικῶν, ἐνῷ συγχρόνως κατεγίνετο καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν, γράφων ποιήματα, διηγήματα καὶ μελέτας εἰς ἐφημερίδας, περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἱδρύσεως τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου ἐν Ἀθήναις, διετέλεσε γραμματεὺς καὶ κατόπιν διευθυντὴς αὐτοῦ. Βραδύτερον ἀνεμείχθη καὶ εἰς τὴν πολιτικήν, τῷ δὲ 1932 ἐξέδωσε τὴν ἐφημερίδα «Φωνὴ τοῦ Λαοῦ» ἐν Ἀθήναις. Τῷ 1892 ἐξέδωσε τόμον συμβολικῶν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Σονάτες» καὶ κατόπιν τὸ λυρικὸν ἐπύλλιον «Ζουλέϊκα», τὴν κωμῳδίαν «Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος» κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

Στεφανούπολις *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν ὄνομα, κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, τῆς ρουμανικῆς πόλεως *Μπράσσωβ* (βλ. λ.). Θ. Κ.

Στεφανο(υ)σαῖοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων, τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 396. Εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Βόλου—Καλαμπάκας καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ταχυδρομικὸν γραφεῖον. Π. Ν. Π.

στεφανοφυεῖς ***στήμονες*** (οἱ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οἱ ἀπὸ τῆς στεφάνης ἐκφυόμενοι στήμονες.

στεφανοφυὴς (ὁ) (Stephanophyes) *[Ζωολ.]*. Γένος σιφωνοφόρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑδροζῴων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυφυϊδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Στέφανσσον (Stefansson), ***Βίλιαλμουρ***. Καναδὸς ἐξερευνητής, γεννηθεὶς τῷ 1879. Ἐσπούδασεν ἀνθρωπολογίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Χάρβαρτ καὶ τῷ 1904 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τῶν πανεπιστημίων τῆς Ἰνδιάνας καὶ τοῦ Χάρβαρτ διοργανωθεῖσαν ἀρχαιολογικὴν ἀποστολὴν εἰς τὴν Ἰσλανδίαν. Ἔκτοτε, ἀπὸ τοῦ 1905 μέχρι τοῦ 1928, ἡγήθη πολλῶν ἀποστολῶν πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν πολικῶν χωρῶν βορείως τοῦ Καναδᾶ, παραμείνας εἰς αὐτὰς ἐπὶ συνολικὸν διάστημα 13 ἐτῶν. Ἐξηρεύνησε κυρίως τὸν ποταμὸν Μακένζη καὶ τὴν βόρειον Ἀλάσκαν καὶ τῷ 1925 ἀνεκάλυψε τὴν βορείως τῆς νήσου τοῦ Πρίγκιπος Πατρικίου γῆν. Τῷ 1918 ἐξηρεύνησε τὴν θάλασσαν τοῦ Μπῶφορτ καὶ ἀνεῦρε φυλὰς Ἐσκιμώων, οἵτινες οὐδέποτε εἶχον ἔλθει εἰς ἐπαφὴν μὲ λευκοὺς ἀνθρώπους. Ἐβραβεύθη ὑπὸ πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἀμερικανικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν ἑταιρειῶν, αἵτινες ἀνεκήρυξαν αὐτὸν ἐπίτιμον μέλος, καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς καναδικῆς κυβερνήσεως δι' εἰδικοῦ μεταλλίου. Ἔγραψεν: «Ἡ ζωή μου μὲ τοὺς Ἐσκιμώους» (1913), «Ὁ φιλικὸς ἀρκτικὸς κόσμος» (1921), «Αἱ περιπέτειαί μου ἐπὶ τῆς νήσου Βράγγελ» 1925), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

στεφανύαλος (ἡ) (crown glass). Εἶδος *ὑάλου* (βλ. λ.).

στεφανῶ (*—όω*), κοιν. *στεφανώνω*· ἐπιθέτω εἰς τὴν κεφαλήν τινος στέφανον· || τελῶ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, ἐπὶ ἱερέως καὶ ἀναδόχου· || παθ. *στεφανώνομαι*· τελῶ τοὺς γάμους μου· || «τὴν ἐστεφανώθηκα» ἔλαβον αὐτὴν ὡς σύζυγον: «τὴν ἐξέθεσε καὶ δὲ θέλει νὰ τὴν στεφανωθῇ»· || τιμῶ διὰ βραβείου· || περιβάλλω, συνδέω διὰ στεφάνης.

στεφάνωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ στεφανώνω· || *στεφανώματα* (τά)· ὁ γάμος: «καλὰ στεφανώματα».

στεφανωματικὰ (τά), ἢ ***στεφανωτικὰ*** *[Βοτ.]*. Ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τὰ φυτά, ἅτινα συνήθως ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς κατασκευὴν στεφάνων. Δ. Ν. Π.

στεφάνωσις, *—εως* (ἡ)· στεφάνωμα, στέψις.

στεφανωτὶς (ἡ) (Stephanotis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσκληπιαδοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀναρριχητικῶν δενδρυλλίων, ἰθαγενῆ τῆς Μαδαγασκάρης. Δ. Ν. Π.

Στέφεν (Stephen), *σὲρ* ***Λέλι*** (Leslie). Ἄγγλος φιλόσοφος καὶ λόγιος (1832—1904). Συνειργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τοῦ Σαββάτου» καὶ ἀπὸ τοῦ 1865 μετὰ τοῦ Γεωργίου Σμὶθ εἰς τὴν «Ἐφημερίδα Πὲλ-Μέλ». Ἀπὸ τοῦ 1866 ἔγραφε πολιτικὰ ἄρθρα εἰς τὸ «Ἔθνος» («Nation») καὶ τῷ 1871 ἐξέδωκε τὸ «Περιοδικὸν Κόρνχιλ». Ἀπὸ τοῦ 1882—1891 ἐξέδωκε τὸ «Λεξικὸν ἐθνικῶν βιογραφιῶν». Ἔγραψε: «Κοινωνικὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα» (1896), «Ἐπιστήμη καὶ ἠθική» (1882), «Ἀπολογία ἀγνωστικιστοῦ» (1893). Γ. Ι. Β.

Στέφενς (Stephens), ***Γεώργιος***. Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς (1805—1856). Περιηγηθεὶς τὴν Ἑλλάδα, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Πετρσίαν Ἀραβίαν, τὴν Τουρκίαν, τὴν Ρωσίαν, ἐδημοσίευσε κατόπιν ἐνδιαφερούσας ἐντυπώσεις. Θ. Β.

— **Στέφενς** (Stephens), ***Ἰάκωβος*** (James). Ἰρλανδὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1882. Ἐδημοσίευσεν: «Ἐπανενσάρκωσις» (1918), «Εἰς τὴν χώραν τῆς νεότητος» (1924), «Συλλογὴ ποιημάτων» (1926) κ. ἄ. Εἰργάσθη μετ' ἀφοσιώσεως διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἐλευθέρου ἰρλανδικοῦ κράτους. Γ. Ι. Β.

Στέφενσον (Stephenson)· βλ. *Στήβενσον*.

Στέφφαν (Steffan ἢ Stephan), ***Ἰωσὴφ-Ἀντώνιος***. Βοηθὸς μουσουργὸς (1726—1800). Διέπρεψε κυρίως ὡς συνθέτης μελῳδιῶν, εἰς ἃς δὲν ἀρκεῖται πλέον εἰς τὸ ἐνάριθμον βάσιμον, ἀλλὰ γράφει ἰδίαν συνοδείαν, γενόμενος οὕτως εἷς τῶν προδρόμων τοῦ «τεχνικοῦ τραγουδιοῦ». Ἔγραψεν ὡσαύτως: σονάτας, παραλλαγάς, ντιβερτιμέντα, πρελούντια κλπ. διὰ κλαβικύμβαλον, τὸ ὀρατόριον «Ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου ἀδίκως ἐνοχοποιούμενος» κλπ. Γ. Σ.

Στέφφανι (Steffani), ***Αὐγουστῖνος***. Διάσημος Ἰταλὸς μουσουργὸς (1654—1728). Συνέθεσε τὰ μελοδράματα: «Μάρκος Αὐρήλιος» (1681), «Σόλων», «Servio Tullio» (1686), «Ἀλάριχος», «Νιόβη». Ἡ ἐπιτυχία τοῦ «Servio Tullio» συνέβαλεν ὅπως ὁ Στέφφανι γράψῃ κατὰ παραγγελίαν διὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου λυρικοῦ θεάτρου τοῦ Ἀννοβέρου (1689) τὸ μελόδραμα «Henrico Leone», ἐπίσης δὲ διὰ τὸ αὐτὸ θέατρον τὰ λυρικὰ ἔργα: «Ὁ ὑπερήφανος Ἀλέξανδρος», «Ρολάνδος», «Ἀταλάντη», «Ἀλκιβιάδης», «Il trionfo del fato», «Βρισηΐς», «Αἰνείας», διὰ δὲ τὴν Δυσσελδόρφην: «Arminio» (1707) καὶ «Tassilone» (1709). Πολλὰ τῶν ἔργων τοῦ μουσουργοῦ ἔχουσιν ἀπολεσθῆ, ἕτερα δὲ φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ ἀντιγραφέως του *Πίβα* (Piva). Ὁ Στέφφανι εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων συνθετῶν μουσικῆς δωματίου, εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ὁποίας κατέχει ἐξαιρετικὴν θέσιν. Τὸ περιώνυμον αὐτοῦ σύγγραμμα «Πόση βεβαιότης ὑπάρχει εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς μουσικῆς» ἤγειρε σφοδρὰς συζητήσεις, μετεφράσθη δὲ καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν ὑπὸ τοῦ Βέρκμαϊστερ (1699). Γ. Σ.

Στέφφεκ (Steffeck), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1818—1890). Ἐζωγράφησεν ἐφίππους τὸν Γουλιέλμον Α', τὸν κρόνπριντζ Φρειδερῖκον Γουλιέλμον καὶ δύο στρατιωτικοὺς πίνακας παριστῶντας τὸν Γουλιέλμον Α' ἐν Σάδοβα καὶ ἐν Σεδὰν καὶ ἀποκειμένους εἰς τὸ στρατιωτικὸν μουσεῖον τοῦ Βερολίνου. Θ. Κ.

Στέφφενς (Steffens), ***Ἐρρῖκος***. Νορβηγὸς φιλόσοφος, φυσιοδίφης καὶ ποιητὴς (1773—1845). Ἐσπούδασεν ἐν Κοπεγχάγῃ, ἀκολούθως δὲ μετέβη εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Σέλλιγκ καὶ ἀκολούθως διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν Βρεσλαυΐᾳ, Χάλλῃ καὶ Βερολίνῳ. Ἔγραψε: «Συμβολαὶ εἰς τὴν γεωγνωσίαν καὶ τὴν γεωλογίαν», «Ἐγχειρίδιον ὀρυκτογνωσίας», «Ἀνθρωπολογία», «Περὶ τῆς ψευδοῦς θεολογίας καὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως», «Χριστιανικὴ θρησκευτικὴ φιλοσοφία» κ. ἄ. Ὁ Στέφφενς ἔγραψε καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, ἀφηγήματα, περιληφθέντα εἰς 16 τόμους. Ἐκ τούτων σημαντικώτερα: «Αἱ οἰκογένειαι Βάλσετ καὶ Λάϊτ», «Οἱ τέσσαρες Νορβηγοί», «Μάλκολμ» κ. ἄ. Σπουδαιότερον πάντων τῶν ἔργων του θεωρεῖται ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὅ,τι ἔζησα» δεκάτομος αὐτοβιογραφία του, ἐν ᾗ παρέχει πολυτίμους πληροφορίας περὶ ὅλων τῶν σοβαρῶν ζητημάτων τῆς ἐποχῆς του. Λ. Κ.

—**Στέφφενς** (Steffens), ***Φραγκῖσκος***. Γερμανὸς θεολόγος καὶ παλαιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1853. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βυρτσβούργου, ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ τῆς Ρώμης καὶ εἰς τὴν σχολὴν παλαιογραφίας τοῦ Βατικανοῦ. Τῷ 1889 διωρίσθη καθηγητὴς τῶν βοηθητικῶν ἐπιστημῶν τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φρειβούργου τῆς Ἑλβετίας. Ἔγραψε: «Λατινικὴ παλαιογραφία» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ R. Coulon, «Δοκίμια ἐπὶ χειρογράφων Λατίνων συγγραφέων» (1909), «Δοκίμια ἐπὶ ἑλληνικῶν χειρογράφων καὶ ἄλλων γραπτῶν μνημείων» (1912), τρίτομον μελέτην περὶ τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλβετίας ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ H. Reinhardt, κ. ἄ. Π. Ν. Π.

στέφω, ἀόρ. *ἔστεψα—ἐστέφθην*, παθ. μετχ. *ἐστεμμένος*· βάλλω εἰς τὴν κεφαλήν τινος στέφανον, στεφανώνω: «ὁ βασιλεὺς ἔστεψε τοὺς ἀνδριάντας τῶν ἀγωνιστῶν»· || παθ., φορῶ τὸν γαμήλιον στέφανον: «στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ δεῖνα»· || ἐπὶ ἡγεμόνος, φορῶ τὸ στέμμα.

στέψις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ στέφεσθαι, στεφάνωσις: «ἡ στέψις τῶν μνηστήρων»· || «ἡ στέψις τοῦ βασιλέως» ἡ τελετὴ καθ' ἣν φορεῖ ἐπισήμως τὸ στέμμα.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *στέψις* εἶναι μέρος τῆς τελετῆς, δι' ἧς ἐπὶ τοῦ θρόνου χώρας τινὸς ἐγκαθίσταται ἐπισήμως ὁ νέος ἡγεμὼν αὐτῆς. Παρ' Ἰουδαίοις ἐγίνετο κυρίως *χρίσις* τῶν βασιλέων καὶ μάλιστα μόνον εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, ὡς ἦτο ἡ ἀλλαγὴ δυναστείας (Σαούλ, Δαυΐδ, Σολομών), ἡ ἀποκατάστασις παλαιᾶς δυναστείας κ. ἄ. Ἐπηκολούθει ἐν πομπῇ μετάβασις τοῦ βασιλέως ἀπὸ τοῦ ναοῦ εἰς τὰ ἀνάκτορα. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους τὰ γείτονα τῶν Ρωμαίων φῦλα (Τεύτονες, Κέλται κ. ἄ.), ἀντὶ στέψεως, εἶχον τὴν καλουμένην gyratio· κατ' αὐτὴν ἀνυψοῦτο ἐπ' ἀσπίδος ὁ νέος βασιλεύς, περιβαλλόμενος δὲ διάδημα καὶ κρατῶν δόρυ περιεφέρετο ὑπὸ τῶν προὐχόντων μέσῳ τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸν ἴδιον περίπου τρόπον ἀνεκήρυσσον τοὺς Ρωμαίους αὐτοκράτορας οἱ πραιτωριανοί. Ἡ gyratio, μετά τινος στοιχειώδους θρησκευτικῆς τελετῆς, διετηρήθη παρὰ τοῖς Φράγκοις μέχρι τοῦ Πιπίνου, ὅστις πρῶτος (752), συμφώνως πρὸς τὰ βιβλικὰ καὶ βυζαντινὰ πρότυπα,

Digitized by Google

εἰσήγαγε τὴν χρίσιν ἢ στέψιν. Οἱ Καρολίγγειοι, Καπετίδαι καὶ λοιποὶ Γάλλοι βασιλεῖς ἐστέφοντο ἐν Ρημοῖς ὑπὸ τοῦ αὐτόθι ἀρχιεπισκόπου, ὑποβασταζομένου τοῦ στέμματος παρὰ τῶν ὁμοτίμων, τῶν δὲ ἐπισκόπων ἀναφωνούντων «coronet te Dominus corona gloriae atque justiciae»· ἐξαίρεσιν ἀπετέλεσεν ὁ Ναπολέων, ἀποθέσας μόνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ στέμμα ἐν τῇ Παναγίᾳ τῶν Παρισίων, ἀφοῦ πρῶτον ηὐλόγησεν αὐτὸ ὁ πάπας Πίος Ζ' (1804). Οἱ Γερμανοὶ αὐτοκράτορες ἐστέφοντο τετράκις, ὡς βασιλεῖς τῶν Λογγοβάρδων ἐν Ἄνω Ἰταλίᾳ, τῆς Βουργουνδίας ἐν Ἀρελάτῃ, τῆς ἁγίας Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἐν Ρώμῃ συνήθως καὶ τῆς Γερμανίας ἐν Αἲξ-λὰ-Σαπέλ· ἡ τελευταία στέψις ἦτο ἡ σπουδαιοτέρα. Τυπικὸν μέγα εἶχεν ἐπίσης ἡ στέψις τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Αὐστρίας, στεφομένων ἐπὶ πλέον καὶ ὡς βασιλέων τῆς Βοημίας (ἐν Πράγᾳ) καὶ Οὐγγαρίας (ἐν Ὄφεν). Ἐν Ρωσίᾳ οἱ τσάροι ἐστέφοντο μόνοι των, κατὰ τὸ τυπικὸν τοῦ Ἰβὰν Γ' (1412—1415) ἐν τῷ Κρεμλίνῳ τῆς Μόσχας, παρισταμένων τῶν μητροπολιτῶν Μόσχας, Νοβγορόδ, Κιέβου καὶ Πετρουπόλεως, ὧν ὁ πρῶτος προΐστατο τῆς θείας λειτουργίας καὶ ἐτέλει τὴν χρίσιν. Ἐπηκολούθουν πάνδημοι ἑορταὶ (εἰκοσιτριήμεροι ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Β'), δαπανωμένων κολοσσιαίων ποσῶν (6.000.000 ρούβλια ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Γ'). Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ στέψις γίνεται εἰς τὸ Οὐεστμίνστερ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Καντερβουρίας. Ἐν Σουηδίᾳ τὴν στέψιν τελεῖ ἐν Στοκχόλμῃ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Οὐψάλας μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ἐκφωνουμένης τῆς φράσεως «Νῦν στέφεται βασιλεὺς τῶν Σουηδῶν, Γότθων καὶ Βένδων, αὐτὸς καὶ οὐχὶ τις ἄλλος». Ἐν Νορβηγίᾳ ἡ στέψις (κατὰ τὸν νόμον τοῦ 1814) γίνεται ἐν Τρόντχειμ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ. Τέλος δὲ ἐν Ἱσπανίᾳ ἐγίνετο παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Τολέδου ἐν Τολέδῳ καὶ εἶτα ἐν Μαδρίτῃ, ἀπολέσασα τελευταίως πᾶσαν τὴν προτέραν αὐτῆς αἴγλην. Εἴς τινα κράτη (Βέλγιον, Δανία, Ἰταλία) ἡ στέψις ἢ οὐδόλως εἰσήχθη ἢ σὺν τῷ χρόνῳ ἐγκατελείφθη. Τὰς μεγαλοπρεπεῖς μεσαιωνικὰς στέψεις ἐξύμνησαν οἱ τρουβαδοῦροι, παρ' οἷς καὶ εὑρηται πλούσιον ὑλικὸν ἀφορῶν τὰ τότε τυπικὰ καὶ ἤθη. Π. Ν. Π.

Στῆβεν (Stephen)· βλ. *Στέφεν*.

Στήβενσον (Stephenson). Ἰρλανδὸς γεωπόνος, εἰς ὃν ὁ Καποδίστριας ἀνέθηκε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας τῷ 1828, διορίσας αὐτὸν διδάσκαλον τῆς καλλιεργείας γεωμήλων καὶ ἄλλων χρησίμων δένδρων ἐν τῷ ἐθνικῷ κτήματι «Ἀπάθεια», ἀντικρὺ τοῦ Πόρου. Τ. Ε. Ε.

—**Στήβενσον** (Stephenson), *Γεώργιος*. Ἄγγλος μηχανικὸς (1781—1848). Ἦτο υἱὸς θερμαστοῦ, κατὰ δὲ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν ἦτο φύλαξ ἀγελάδων καὶ ἔπειτα βοηθὸς τοῦ πατρός του. Φοιτῶν εἰς νυκτερινὰς σχολάς, ἐγένετο μηχανικός. Τῷ 1815 ἐφεῦρε λυχνίαν ἀσφαλείας, καθ' ὃν χρόνον τὴν αὐτὴν ἐφεύρεσιν ἐπετύγχανε καὶ ὁ Ντέβυ. Τῷ 1814 κατεσκεύασε τὴν πρώτην ἁτμάμαξαν καὶ τῷ 1822 ἔπεισε τοὺς διευθυντὰς τῶν σιδηροδρόμων Στόκτον-Ντάρλιγκτον νὰ μεταχειρισθῶσι τὸν ἀτμὸν ἀντὶ τῶν ἵππων ὡς κινητήριον δύναμιν. Τὰ ἐγκαίνια τῶν σιδηροδρόμων τούτων ἐγένοντο τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1825. Βραδύτερον ἀνέλαβε τὴν κατασκευὴν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λίβερπουλ—Μάντσεστερ, ἐβραβεύθη δὲ τότε ἡ ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσα ἀτμομηχανὴ «Rocket». Γ. Ι. Β.

Γεώργιος Στήβενσον.

—**Στήβενσον** (Stephenson), *σὲρ Μάλκολμ*. Ἄγγλος κυβερνήτης τῆς Κύπρου. Ἀπὸ τοῦ 1918 ἦτο προσωρινὸς καὶ ἀπὸ τοῦ 1920 τακτικὸς ἁρμοστὴς μέχρι τῆς 1 Μαΐου 1925, ὁπότε, μετατραπείσης τῆς Κύπρου εἰς ἀποικίαν, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ κυβερνήτου. Ἀπεχώρησε τῆς ἐν Κύπρῳ θέσεώς του τῷ 1926, διορισθεὶς τῷ 1927 κυβερνήτης τῶν νήσων Σεϊχελλῶν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ αὐτὸ ἔτος. Α. Κ. Α.

—**Στήβενσον** (Stephenson), *Ροβέρτος*. Ἄγγλος μηχανικός. Ἦτο υἱὸς τοῦ *Γεωργίου Στήβενσον* καὶ ἐσπούδασεν ἐν Νιοῦ-Κάσλ, εἶτα δὲ εἰς τὸ ἐν Ἐδιμβούργῳ πανεπιστήμιον. Ὑπῆρξε βοηθὸς τοῦ πατρός του εἰς τὰς ἐργασίας κατασκευῆς τῶν σιδηροδρόμων Στόκτον-Ντάρλινγκτον καὶ Λιβερπούλης - Μάντσεστερ. Τῷ 1827 ηὔθυνε τὸ ἐργοστάσιον τοῦ πατρός του, κατεσκεύασε δὲ διαφόρους σιδηροδρομικὰς γεφύρας. Ἀπὸ τοῦ 1847 ἐξελέγετο συνεχῶς βουλευτὴς μέχρι τοῦ θανάτου του. Γ. Ι. Β.

— **Στήβενσον** (Stevenson), *Ροβέρτος-Λουδοβῖκος-Μπάλφουρ*. Ἐπιφανὴς Ἄγγλος μυθιστοριογράφος, ποιητὴς καὶ δοκιμιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἐδιμβούργῳ τῷ 1850, ἀποθανὼν δὲ ἐν Βαιλιμᾷ τῆς Σαμόας τῷ 1894. Ἐσπούδασε μηχανικός, ἀλλ' ἐγκατέλιπε τὸ ἐπάγγελμα, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νομικῆς (1871) ἐπιστήμης, διὰ τὴν ὁποίαν ἐλαχίστην ἐπίσης εἶχε κλίσιν. Εὐαισθήτου ἰδιοσυγκρασίας, ἐξαιρετικῶς λεπτοφυὴς καὶ ὅλως εὐπαθὴς ὀργανισμός, παρῄτησε καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ἀφιερωθεὶς ὁριστικῶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, εἶτα δὲ τὴν λογοτεχνίαν. Καλοκαγάθου καὶ εὐθύμου χαρακτῆρος, διατηρήσας καθ' ὅλον του τὸν βίον τὴν παιδικὴν ἀφέλειαν αὐτοῦ, ἀμείλικτος ἐχθρὸς τῶν διαφόρων κοινωνικῶν καὶ κοσμικῶν κυρίως κενῶν τύπων καὶ συμβατικοτήτων καὶ τῆς θρησκευτικῆς ὑποκρισίας, ἀνεμίχθη εἰς τοὺς φιλολογικοὺς καὶ καλλιτεχνικοὺς ἐν γένει κύκλους, ἐπισκεπτόμενος συχνάκις τὴν Γαλλίαν. Τοῦ λογοτεχνικοῦ αὐτοῦ σταδίου ἤρξατο δι' ἔργων ἐκλεκτῶν, περιεχόντων τὰς μετ' ἰδιαιτέρας γλαφυρότητος καὶ χάριτος λεπτῆς ἐκτιθεμένας ταξιδιωτικάς του ἐντυπώσεις, ὡς τὸ «Ταξίδιον εἰς τὰ Μεσόγεια» (1878) καὶ τὰ «Ταξίδια ἐπὶ ὄνου, διὰ μέσου τῶν Σεβεννῶν» (1879) καὶ μυθιστοριῶν ἱστορικῶν, ἐξηγμένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ χρονικῶν τῆς παλαιᾶς Σκωτίας. Συνδεθεὶς μετὰ τῆς ἐκ Καλιφορνίας κυρίας Ὄσμπορν, συνώδευσεν αὐτὴν εἰς τὴν πατρίδα της, νυμφευθεὶς αὐτὴν τῷ 1880. Φυματικὸς ὅμως ὤν, ἠναγκάσθη, ἐπιδεινωθείσης τῆς καταστάσεως αὐτοῦ, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Εὐρώπην. Ἡ μακρὰ περίοδος ἐκείνη τῆς ἀναγκαστικῆς περιπλανήσεως ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, λόγῳ τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς αὐτὸν συνεχοῦς κλιματοθεραπείας, ὑπῆρξε καὶ ἡ μᾶλλον ἀξιόλογος, ἀπὸ ἀπόψεως ἀρτίας καὶ ἀθρόας λογοτεχνικῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν ἐπίτασιν καὶ τελικὴν παγίωσιν τῆς ὁλονὲν κατακτώσης ἔδαφος σημαντικῆς αὐτοῦ δημοτικότητος, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ, οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν ἡ ἔκδοσις φανταστικῆς καὶ περιπετειώδους συναρπαστικῆς μυθιστορίας, τῆς «Νήσου μὲ τὸν θησαυρὸν» (1883), ἀποβάσης εὐθὺς δημοφιλοῦς. Τὸ ἀπλήστως καὶ ἐνθουσιωδῶς ἁπανταχοῦ ἀναγνωσθὲν ἐκεῖνο ἔργον ἔφερε τὸν Στήβενσον, τὸ πρῶτον, εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ πολὺ κοινόν. Αἱ «Νέαι Ἀραβικαὶ Νύκτες» (1882) εἶχον ἤδη προλειάνει τὴν ὁδόν. Ἀλλ' ἡ πλήρης ἐπισφράγισις τῆς δόξης του συνετελέσθη διὰ τῆς ἐκδόσεως νέας φανταστικῆς μυθιστορίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ παράδοξος περίπτωσις τοῦ Δρος Τζέκυλλ καὶ τοῦ κυρίου Χάυντ» (1886) καὶ ἀμέσως μετ' αὐτὴν τοῦ «Ἀπαχθέντος» (1886).

Λουδοβῖκος Στήβενσον.

Ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῆς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐπικρατούσης ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ «ψυχολογικῆς» λογοτεχνίας, ἧς εἶχε γίνει κατάχρησις, ἐπανέφερεν εἰς τὴν ἐπικαιρότητα τὴν λογοτεχνίαν «φαντασίας», προσδώσας νέαν αἴγλην εἰς αὐτήν, δι' εὐστόχου ἐκμεταλλεύσεως γοητευτικῶν ἐπινοήσεων μεστῶν ἐξωτισμοῦ καὶ μυστηρίου. Τῷ 1887 ἀπεφάσισε τὴν ἐξ Εὐρώπης ὁριστικὴν αὐτοῦ ἀποδημίαν, ἐξέλεξε δὲ ὡς τόπον διαμονῆς αὐτοῦ τοποθεσίαν ποιητικωτάτην ἐν Βαιλιμᾷ τῆς Σαμόας. Ἀγοράσας κτῆμα ἐν αὐτῇ, ἐγκατεστάθη μετὰ τῆς οἰκογενείας του κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1890, διελθὼν ἐκεῖσε ἐν μονώσει τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ τόπου, δὲν ἔπαυσεν ἐν τούτοις ἐργαζόμενος καὶ συνθέτων ἀπειρίαν νέων ἔργων, τῶν ὁποίων αἱ ἐξαίρετοι σκηναὶ κατὰ τὸ πλεῖστον διαδραματίζονται ὁτὲ μὲν ἐν τῇ περιοχῇ τῶν γραφικῶν νοτίων θαλασσῶν, ὁτὲ δὲ ἐν τῇ πατρίδι του Σκωτίᾳ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, παγκοσμίως γνωστῶν ἔργων αὐτοῦ, δέον ν' ἀναφέρωμεν ἀκόμη τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἀνατέλλουσα Πεντλάνδη» (1866), «Ἡ φιλανθρωπικὴ ἀγορά» (1868), «Ἐκκλησις πρὸς τὸν κλῆρον τῆς σκωτικῆς Ἐκκλησίας» (1875), «Οἱ ἄποικοι τοῦ Σιλβεράντο» (1880, ἐκδοθὲν τῷ 1883), «Virginibus puerisque» (1881), «Οἰκεῖαι μελέται ἀνθρώπων καὶ βιβλίων» (1882), «Παιδικὸς στιχόκηπος», συλλογὴ ποιημάτων παιδικῶν πλήρης αἰσθήματος ἁβροῦ καὶ τρυφερότητος (1885), «Ὁ κλέπτης τῶν πτωμάτων» (1885), «Ὁ πρίγκιψ Ὄθων» (1885), «Σύσκια δάσους» (1887), «Ὁ ἄρχων τοῦ Μπαλλαντράε» (1888), «Ὁ ἐσφαλμένος δρόμος» (1888), «Pulvis et umbra» (1888), «Πατρὸς Δαμιανοῦ: Ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν αἰδεσιμώτατον δόκτορα Χάυντ τῆς Χονολούλου» (1890), «Ὑποσημείωμα διὰ τὴν ἱστορίαν: Ὀκτὼ ἔτη ταραχῶν ἐν Σαμόᾳ» (1892), «Ἀντικείμενον οἴκτου» (1893), «Ὁ καταβυθιστής» (1892), «Ὑδατόφραγμα τοῦ Χέρμιστον» (1892), «Κατριόνα» (1893), «Διασκεδάσεις τῶν νησιωτικῶν νυκτῶν» (1893), «Ἡ ἄμπωτις» (1894), προσέτι δέ: «Ἀναμνήσεις καὶ εἰκόνες» (1887), «Οἱ εὔθυμοι ἄνθρωποι καὶ ἄλλα διηγήματα καὶ μῦθοι» (1887), «Τὸ μαῦρον βέλος» (1888), «Ἐδιμβοῦργον: Γραφικαὶ σημειώσεις» (1889), «Διὰ μέσου τῶν πεδιάδων, μετ' ἄλλων ἀναμνήσεων καὶ δοκιμίων» (1892) καὶ τὰ μετὰ θάνατον ἐκδοθέντα: «Ταξιδιωτικὰ ᾄσματα καὶ ἄλλοι στίχοι» (1896), «St. Ives» (1899) καὶ «Ἀνὰ τὰς Νοτίους Θαλάσσας: μελέται ἐπὶ τοῦ Κάσκο καὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ» (1888—1889). Αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ, ἐκδοθεῖσαι τῷ 1899, εἰς τέσσαρας τόμους, ἐμφανίζουσι τὸ πρᾶον, τὸ μειλίχιον καὶ τὸ εὐθὺ τοῦ χαρακτῆρος τούτου, διὰ δὲ τὴν τελειότητα τοῦ ὕφους των θεωροῦνται ὡς μνημεῖα ἐν τῇ ἀγγλικῇ λογοτεχνίᾳ. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφεῖσα βιογραφία τῆς οἰκογενείας του, ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἰκογένεια μηχανικῶν», ἐξεδόθη μετὰ θάνατον αὐτοῦ. Πολυτελὴς ἔκδοσις τῶν «Ἁπάντων» του ἐγένετο τῷ 1894—1898, εἰς εἰκοσιοκτὼ τόμους. Κριτικὰς καὶ βιογραφίας ἔγραψαν οἱ Οὐῶλτερ Ράλεχ (1895), Στρόνγκ καὶ Λλόϋντ Ὄσμπορν (1903), Σουΐννερτον (1914), Μπάλφουρ (1918), Μπράουν (1919), Μάσσον (1923), Σαὶν Τζῶν Ἄντκοκκ (1924), Στίουαρτ (1924), Χέλλμαν (1925) καὶ τέλος ὁ Μ. Καρρὲ («Ὁ βίος τοῦ Ρ. Λ. Στήβενσον», γαλλιστί, 1929). Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Στηζάχι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, νῦν μετονομασθὲν *Ἀηδόνια*. Κάτ. (1928) 390. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 473), περιλαμβανούσης καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *Κριθαράκια* καὶ *Παλαιοκόπρια*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

στηθάγχη (ἡ), ἡ *στενοκαρδία [Παθολ.]*. Ἐπώδυνον σύνδρομον, περιγραφὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Heberdin καὶ χαρακτηριζόμενον ὑπὸ ἄλγους καὶ περισφίγξεως τῆς προκαρδίου χώρας, μετ' ἀκτινοβολίας κατὰ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα, ἄγχους καὶ αἰσθήματος ἐπικειμένου θανάτου. Ἡ πάθησις εἶναι συνηθεστέρα εἰς τὸν ἄνδρα μεταξὺ 50 καὶ 60 ἐτῶν.

Αἰτιολογία. Συνηθέστερα αἴτια τῆς νόσου ἀναφέρονται αἱ δηλητηριάσεις, αὐτοδηλητηριάσεις, διαθεσικαὶ καὶ λοιμώδεις νόσοι: σύφιλις, ἀλκοολισμός, διαβήτης, ὀξεῖς ρευματισμοὶ τῶν ἄρθρων, γρίππη, ἑλονοσία. Αἱ χρόνιαι παθήσεις τοῦ μεσαυλίου, συνοδευόμεναι ἢ μὴ ὑπὸ περιαρθρίτιδος, προκαλοῦσιν, ὡς ἐκ τῆς μετὰ τοῦ καρδιακοῦ πλέγματος γειτνιάσεως, στηθαγχικοὺς παροξυσμούς. Αἱ νευραλγίαι καὶ νευρίτιδες τοῦ καρδιακοῦ πλέγματος, αἱ κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς τῆς ἑλονοσίας, ἐν τῷ ἀρχικῷ σταδίῳ τῆς ἐπιδημικῆς ἐγκεφαλίτιδος ἢ ἄλλης τινὸς λοιμώδους νόσου παρατηρούμεναι, ἐκδηλοῦνται διὰ στηθαγχικῶν παροξυσμῶν. Οἱ στηθαγχικοὶ παροξυσμοὶ τῶν καπνιστῶν ἀποδίδονται ὑπό τινων εἰς τοξικὴν νευρίτιδα ἢ νευραλγίαν, ὑπ' ἄλλων δὲ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ πλέγματος διεγερτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ δηλητηρίου καὶ τὴν ἀγγειοσυστολὴν τῶν στεφανιαίων ἀρτηριῶν· τινὲς τέλος θεωροῦσι τὴν ἐπίδρασιν τῆς νικοτίνης ἱκανὴν νὰ προκαλέσῃ ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις τοῦ καρδιαγγειακοῦ συστήματος. Αἱ διαταραχαὶ τῶν ἔσω ἐκκρίσεων, ἐπιφέρουσαι διασάλευσιν τῆς ἰσορροπίας τοῦ νευροφυτικοῦ συστήματος, ἐνδέχεται νὰ προκαλέσωσι στηθαγχικὸν ἐρεθισμόν.

Συμπτωματολογία. Ὁ στηθαγχικὸς παροξυσμὸς ἀναγνωρίζεται ἐκ τῶν ἑξῆς σημείων: τῆς ἀποτόμου ἀρχῆς, τοῦ ἐντόνου ὀπισθοστερνίου ἄλγους, συνοδευομένου ὑπὸ αἰσθήματος περισφίγξεως, τῆς κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἄνω ἄκρον ἀκτινοβολίας, τοῦ ἄλγους καὶ τοῦ ἄγχους. Ὁ φρικτὸς οὗτος παροξυσμὸς οὐδόλως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ καρδιακοῦ ρυθμοῦ, δύσπνοια συνήθως δὲν παρατηρεῖται, ἡ δὲ ἀρτηριακὴ πίεσις αὐξάνει ὀλίγον.

Ἡ διάρκεια τοῦ παροξυσμοῦ ποικίλλει· ἐνίοτε εἶναι βραχυτάτη, διαρκοῦσα δευτερόλεπτα, σπανιώτερον διαρκεῖ ἐπὶ ὥρας ἢ καὶ ὁλόκληρον ἡμέραν. Τὸ πέρας τοῦ παροξυσμοῦ ἐκδηλοῦται συνήθως δι' ἀφθόνων ἐρυγῶν, ἐφιδρώσεως καὶ διουρήσεως, ἐνίοτε δι' ἀκατασχέτου διαρροίας· ὁ παροξυσμὸς ἐνδέχεται νὰ καταλήξῃ εἰς τὸν ἐκ συγκοπῆς θάνατον.

Παθογονία. Τὰ αἴτια τῆς στηθάγχης εἶναι ποικίλα, ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ παθογονία ἑκάστοτε διάφορος: α) Ἀγγειακὴ θεωρία. Αἱ συχνάκις παρατηρούμεναι ἀλλοιώσεις τῶν στεφανιαίων ἀρτηριῶν, ἐπιφέρουσαι πλήρη ἢ ἀτελῆ τὴν ἀπόφραξιν τῶν ἀγγείων τούτων, προκαλοῦσι στηθαγχικὸν παροξυσμὸν ἀποδιδόμενον εἰς ἀνεπαρκῆ προσκόμισιν αἵματος, ἰδίᾳ κατὰ τὴν προσπάθειαν καὶ συγκίνησιν. β) Μυοκαρδικὴ θεωρία. Ἡ ὀξεῖα διάτασις τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας, ἐπιφέρουσα ἐρεθισμὸν τῶν νευρικῶν ἀπολήξεων τοῦ καρδιακοῦ πλέγματος, προκαλεῖ στηθαγχικὸν παροξυσμόν. γ) Νευρικὴ θεωρία. Ἡ νευρῖτις τοῦ καρδιακοῦ πλέγματος, ἡ ὀφειλομένη εἰς βλάβην αὐτοῦ, εἴτε εἰς διάτασιν ἢ φλεγμόνην τοῦ ἀορτικοῦ τοιχώματος, προκαλεῖ τὸν παροξυσμόν.

Διάγνωσις. Θὰ διακρίνωμεν τὴν στηθάγχην ἀπὸ τὰ προκαρδιακὰ ἄλγη, τὰ ὀφειλόμενα εἰς μεσοπλευρίους νευραλγίας, τὰς νευραλγίας τοῦ βραχιονίου ἢ τοῦ φρενικοῦ νεύρου. Τὰ ἄλγη ταῦτα ἀκολουθοῦσι τὴν διαδρομὴν τῶν νεύρων, ἅτινα παρουσιάζουσι σημεῖα ἐπώδυνα κατὰ τὴν πίεσιν, εἶναι μόνιμα καὶ δὲν συνοδεύονται ὑπὸ αἰσθήματος περισφίγξεως. Θὰ ἀποφύγωμεν τὴν σύγχυσιν τῆς στηθάγχης μετὰ τῶν ἐπωδύνων γαστρικῶν ἢ ἡπατικῶν παθήσεων. Θὰ κατατοπισθῶμεν ὡς πρὸς τὴν αἰτιολογικὴν διάγνωσιν διὰ πλήρους κλινικῆς καὶ ἐργαστηριακῆς ἐξετάσεως. Θὰ διακρίνωμεν τὴν στηθάγχην τὴν εἰς ὀξεῖαν, ὑποξεῖαν, χρονίαν· ἀορ-

Digitized by Google

τίτιδα, στεφανίτιδα, καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν, περικαρδίτιδα ἢ ἄλλα αἴτια ὀφειλομένην.

Πρόγνωσις. Ἡ πρόγνωσις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς αἰτιολογίας, τῆς ἡλικίας τοῦ πάσχοντος καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ μυοκαρδίου. Ἡ συφιλιδικὴ ἀορτῖτις καὶ στεφανῖτις ἐπάγονται βαρεῖαν τὴν πρόγνωσιν. Ἡ στηθάγχη, ἡ ἐμφανιζομένη κατὰ τὰς διαταραχὰς τῆς ἐμμήνου ῥήσεως, εἶναι καλοήθης. Ἡ στηθάγχη ἐνδέχεται νὰ εἶναι καλοήθης εἰς συφιλιδικὰ ἄτομα καὶ καρδιοπαθεῖς, ὅταν οἱ παροξυσμοὶ ἐπέρχωνται κατ' ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα.

Θεραπεία. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παροξυσμοῦ δύο φάρμακα κυρίως ἐνδείκνυνται: ἡ εἰσπνοὴ ἐντὸς ῥινομάκτρου σταγόνων τινῶν νιτρώδους ἀμυλίου, ἐν περιπτώσει δ' ἀποτυχίας τούτου ἡ χορήγησις μορφίνης καὶ ἡ ἐπίθεσις θερμῶν ἢ σιναπούχων ἐπισπαστικῶν ἐπὶ τῆς προκαρδίου χώρας. Ἐὰν μετὰ τὸ πέρας τοῦ παροξυσμοῦ ὑφίσταται προκάρδιον βάρος, χορηγοῦμεν διάλυσιν τρινιτρίνης κατὰ σταγόνας; βρωμιοῦχα, νάρδον καὶ λοιπά. Ἡ κατὰ τὰ μεσοδιαστήματα θεραπεία, σκοπὸν ἔχουσα τὴν πρόληψιν νέων παροξυσμῶν, ἐπιτυγχάνεται διὰ καταλλήλου ὑγιεινοδιαιτητικῆς θεραπείας, συνισταμένης εἰς ἀποφυγὴν κόπων καὶ συγκινήσεων, διαίτης ἐκ γάλακτος, χόρτων, ᾠῶν, ζυμαρικῶν καὶ ὀλίγου κρέατος. Ἐν γένει ἡ θεραπεία εἶναι ἀνάλογος τῆς προκαλούσης τὴν στηθάγχην παθήσεως, ὑπερπιέσεως, συφιλιδικῆς ἀορτίτιδος, καρδιακῆς ἀνεπαρκείας, δυσπεψίας, χολολιθιάσεως, μυξοιδήματος κλπ. Πρό τινων ἐτῶν ὁ Ρουμᾶνος ἰατρὸς Jonnesko ἐπρότεινε τὴν χειρουργικὴν θεραπείαν τῆς στηθάγχης ἣν ἐτελειοποίησεν ὁ πατριώτης αὐτοῦ Danielopolu καὶ ὁ Γάλλος χειρουργὸς Leriche. Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

στηθαῖα *πτερύγια* (τὰ) *['Ιχθυολ.].* Καλοῦνται οὕτω τὰ παρὰ τὸ στῆθος ἐκφυόμενα πτερύγια τῶν ἰχθύων, ἅτινα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ πρόσθια μέλη τῆς ἀνωτέρας ζῳολογικῆς βαθμῖδος σπονδυλωτῶν καὶ ἅτινα συναρθροῦνται μὲ τὴν *θωρακικὴν ζώνην,* ἥτις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ὠμοπλάτην τῶν θηλαστικῶν. Δ. Ν. Π.

στηθαῖον (τό)· θωράκιον προφυλακτικόν, προπέτασμα (βλ. λ. *θωράκιον, παράθεσις* καὶ *προπέτασμα*).

Στηθᾶτος, ***Νικήτας.*** Ἕλλην ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς (βλ. λ. *Νικήτας Στηθᾶτος*).

στηθιαῖον ***ὕψος.*** Ἐν τῇ ξυλομετρίᾳ ἢ δενδρομετρίᾳ πρὸς εὕρεσιν τοῦ ὄγκου ἱσταμένων δένδρων δέον νὰ ληφθῇ τὸ πάχος ἢ ἡ διάμετρος αὐτοῦ. Ἐπειδὴ παλαιότερον ἄλλοτε ἄλλως ἐλαμβάνετο ἡ διάμετρος αὕτη, ἀπεφασίσθη καὶ ἐγένετο διεθνῶς δεκτὸν νὰ λαμβάνεται εἰς ὕψος 1.30 μ. ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ κεκλιμένου δ' ἐδάφους ἀπὸ τὸ ἀνώτερον παρὰ τὴν ῥίζαν τμῆμα. Τὸ ὕψος αὐτὸ ἐκλήθη ἐν τῇ δασικῇ πράξει *στηθιαῖον.* Συναρτήσει αὐτῆς τῆς διαμέτρου καὶ τοῦ ὕψους τοῦ δένδρου, τῇ βοηθείᾳ συντελεστῶν ἀναγωγῆς, εὑρίσκεται ὁ ὄγκος. Οἱ συντελεσταὶ οὗτοι λέγονται καὶ μορφάριθμοι, ὡς ἀναφερόμενοι δ' εἰς στηθιαῖον ὕψος λέγονται *στηθιαῖοι μορφάριθμοι.* Α. Ε. Κ.

στηθικός, *—ή,—όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ στῆθος ὁ τοῦ στήθους: «στηθικὰ πτερύγια», «νόσημα στηθικόν»· || *στηθικὸς* (ὁ)· ὡς οὐσ., ὁ πάσχων ἐκ φυματιάσεως.

στηθογράφος (ὁ). Συσκευὴ ἢ ἐργαλεῖον ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ Marey καὶ εἶτα τροποποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Riegel, χρησιμοποιούμενον δὲ διὰ τὴν ἀναγραφὴν τῆς περιφερικῆς διαπτύξεως τοῦ θώρακος κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀναπνευστικῶν κινήσεων. Μ. Ν. Κ.

στηθόδεσμος (ὁ)· ἐπίδεσμος τοῦ στήθους τῶν γυναικῶν.

—['Εγκυκλ.] Οἱ *στηθόδεσμοι* διακρίνονται ἀναλόγως τῆς μορφῆς εἰς τρεῖς κυρίως κατηγορίας, αἵτινες φέρονται ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *κορσέδες, μποῦστοι καὶ σουτιέν,* εἰλημμένα ἐκ τῶν ἀντιστοίχων γαλλικῶν λέξεων (corset, buste καὶ soutien). Οἱ κορσέδες εἶναι πλατύταται ζῶναι, περιβάλλουσαι ὁλόκληρον τὸν κορμόν, ἀπὸ τοῦ στήθους μέχρι τῶν γλουτῶν, καὶ φέρουσαι κατὰ διαστήματα κατακόρυφα ἐλάσματα (μπαλένες). Διὰ τῶν στηθοδέσμων περισφίγγεται ἡ ὀσφὺς καὶ ἀποκρύπτεται τὸ πάχος. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ μεγάλοι κορσέδες περιέπεσαν σχεδὸν εἰς ἀχρηστίαν, ἀντικατασταθέντες ὑπὸ μικρῶν ζωνῶν, ὁμοίας κατασκευῆς, περιβαλλουσῶν τὴν ὀσφὺν καὶ τὰς λαγόνας. Διὰ τὴν συγκράτησιν τοῦ στήθους ἐγενικεύθησαν τὰ *σουτιέν,* ἅτινα εἶναι μικροὶ στηθόδεσμοι ἐκ λεπτοῦ ὑφάσματος, ἔχοντες τὸ σχῆμα τοῦ στήθους καὶ συγκρατούμενοι διὰ λεπτῶν ἀναρτήρων (τιράντες), ἀπὸ τῶν ὤμων. Ἕτερον εἶδος στηθοδέσμων, ἄλλοτε ἐν χρήσει, ἦσαν καὶ οἱ *μποῦστοι,* οἵτινες εἶναι κολόβ ον ἐξ ὑφάσματος ἢ πλεκτόν,

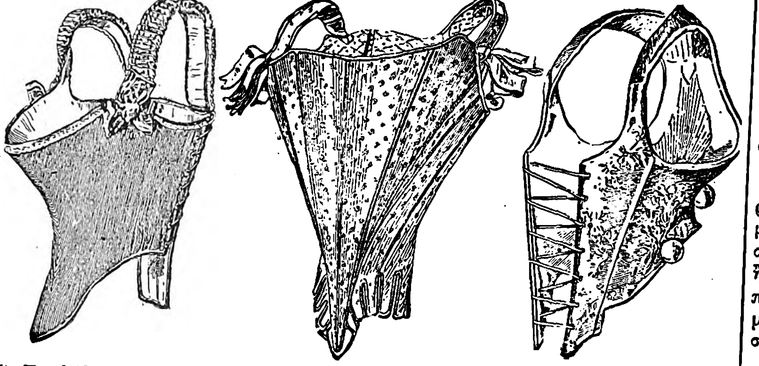

1) Στηθόδεσμος τῶν αἰώνων ΙΖ'—ΙΗ'. 2) Στηθόδεσμος τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. 3) Στηθόδεσμος τῶν αἰώνων ΙΖ'—ΙΗ'.

ἐφαρμόζον ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ ἄνω τμήματος τοῦ κορμοῦ, ὃν περιβάλλει μέχρι τῆς ὀσφύος.

—['Ιστορ.] Στηθόδεσμοι ἀνάλογοι πρὸς τὰ σημερινὰ σουτιὲν ἦσαν ἐν χρήσει ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ἐκαλοῦντο δὲ *ἀναμασχαλιστῆρες, ἀπόδεσμοι, μίτραι, περίδεσμοι, ταινίαι* ἢ *στηθόδεσμοι,* παρὰ δὲ τοῖς Ρωμαίοις fasciae mamilares. Ἀπετελοῦντο ἐκ μακρᾶς ταινίας ὑφάσματος ἥτις περιειλίσσετο περὶ τὸν κορμόν. κάτωθεν τῶν μαστῶν διὰ νὰ ὑποβαστάζῃ αὐτούς. Ο. νεώτεροι μεγάλοι μετ' ἐλασμάτων στηθόδεσμοι (κορσέδες) ἐνεφανίσθησαν κατ' ἀρχὰς κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἰδίᾳ δὲ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Διὰ τούτων περιεσφίγγετο ἰσχυρῶς ἡ ὀσφύς, πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἐπικρατουσῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἰσθητικῶν ἀντιλήψεων. Παραλλήλως ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ μποῦστοι. Ἀμφότερα ὅμως τὰ εἴδη ταῦτα τῶν στηθοδέσμων ἀποδειχθέντα ὡς ἀνθυγιεινὰ ἤρχισαν βαθμηδὸν ἀχρηστευόμενα, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν δὲ τοῦ Κ' αἰῶνος οἱ στηθόδεσμοι ἀντικατεστάθησαν σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὰ σουτιὲν καὶ τὰς μικρὰς ζώνας τῆς ὀσφύος. Χ. Δ.

— ['Ορθοπ.] Καλεῖται *στηθόδεσμος* εἰδικὸν ὀρθοπεδικὸν μηχάνημα περιβάλλον τὸν κορμὸν ἀπὸ τῆς λεκάνης μέχρι καὶ τῶν ὤμων συμπεριλαμβανομένων καὶ χρησιμεῦον πρὸς ἀκινητοποίησιν καὶ στήριξιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἐπὶ διαφόρων παθήσεων αὐτῆς. Κατὰ τὰ ἀρχικὰ στάδια τῆς παθήσεως ὁ στηθόδεσμος εἶναι γύψινος, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀποθεραπείαν ἀντικαθίσταται οὗτος διὰ δερματίνου ἢ ἐλαστικοῦ τοιούτου μετ' ἐλασμάτων στηρικτικῶν. Οἱ στηθόδεσμοι ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως δὲν εἶναι ἰδεώδεις ὡς παρακωλύοντες τὴν ἔκπτυξιν τοῦ θώρακος, δι' ὃ καὶ μόνον ἐπὶ παθολογικῶν καταστάσεων (σπονδυλῖτις, σκολίπους, κύφωσις κλπ.) δέον νὰ γίνεται χρῆσις αὐτῶν. Α. Κ.

στηθοκατάρρους (ὁ). Καλεῖται κοινῶς πᾶς κατάρρους τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ὀφειλόμενος εἴτε εἰς κρυολόγημα εἴτε εἰς γρίππην· ἀναπτύσσεται συνήθως κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ συνοδεύεται ὑπὸ βηχὸς καὶ πυρετοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ἀρχῇ, εἶτα ὑπὸ ἀποχρέμψεως μᾶλλον ἢ ἧττον ἀφθόνου· εἶναι νόσος καλοήθης συνήθως καὶ διαρκεῖ ὀλίγας ἡμέρας. Ἡ χρονία βρογχῖτις καὶ τὸ πνευμονικὸν ἐμφύσημα λέγεται κοινῶς καὶ *χρόνιος στηθοκατάρρους.* Μ. Μ.

στηθοκοποῦμαι (*—έομαι*)· κτυπῶ τὸ στῆθός μου, χτυπιέμαι, στερνοκοποῦμαι.

στηθολαλιὰ (ἡ) (pectoriloquie). Ὁ ὅρος οὗτος, δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Bacceli, καὶ δὴ εἰδικώτερον ὡς *ἄφωνος στηθολαλιὰ* (pectoriloquie aphone), δηλοῖ παθολογικὸν σημεῖον στηθοσκοπικὸν ἢ στηθακουστικόν, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται εἰς τὰ μεγάλα καὶ ἐκτεταμένα πλευριτικὰ ἐξιδρώματα. Εἶναι δὲ ἀντιληπτὴ ἡ ἄφωνος στηθολαλιὰ ὡς ἀκολούθως: παραγγέλλεται ὁ πάσχων νὰ ὁμιλῇ διὰ χαμηλῆς φωνῆς (ἄνευ σχεδὸν δονήσεων τῶν φωνητικῶν χορδῶν), ἐνῷ συγχρόνως ἀκροάζεται ὁ ἰατρός, ὁπότε τὸ οὖς ἀντιλαμβάνεται σαφῶς τῶν ψιθυριζομένων ὑπὸ τοῦ ἀρρώστου λόγων, λαλιᾶς. Μ. Ν. Κ.

στηθομετρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν μέτρησιν τοῦ στήθους, τοῦ θώρακος.

στηθόμετρον (τό). Ἐργαλεῖον ἰατρικὸν παρεμφερὲς πρὸς τὸν *στηθογράφον* καὶ διὰ τὸν αὐτὸν περίπου σκοπὸν χρησιμοποιούμενον. Μ. Ν. Κ.

στηθόνια *ἁπτικὰ* *['Ανατομ.].* Προμήκη ἢ ὑποστρόγγυλα ἐπάρματα τοῦ δέρματος τῆς παλάμης, τοῦ πέλματος, τῆς παλαμιαίας καὶ τῆς πελματικῆς ἐπιφανείας τῶν δακτύλων, χαρακτηριζόμενα διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν ἰδιάζουσαν φορὰν τῶν δερματικῶν ἀκρολοφιῶν. Παριστῶσι δ' ἐπικουρικὰ ὄργανα τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ἁφῆς, δι' ὧν προσλαμβάνονται ἐντυπώσεις περὶ τοῦ σχήματος καὶ τῆς συστάσεως τῶν ἀντικειμένων λεπτομερέστεραι καὶ ἀκριβέστεραι ἢ διὰ τοῦ λοιποῦ δέρματος. Εἶναι δὲ τοιαῦτα: φαλαγγικὰ 5, μετακαρπιοφαλαγγικὰ 2 - 5, μεταταρσιοφαλαγγικὰ 2—5, καρπικὰ 2 καὶ ταρσικὰ 2. Ι. Π.

—στηθόνια *πέλματος* *['Ανατομ.].* Τρία ἐπιμήκη ἐπάρματα κατὰ τὸ πέλμα, τὸ ἔσω, μέσον καὶ ἔξω, ἀποτελούμενα ὑπὸ τῶν πελματιαίων μυῶν. Ι. Π.

στηθόπαννο (τό), καὶ ***στηθοπάννι***· δημοτ., ἐπίδεσμος τοῦ στήθους.

στῆθος, *—ους* (τό)· τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ θώρακος, τὸ στέρνον: «στῆθος μάρμαρο, καρδιὰ καημένη»· || συνεκδ., ἐπὶ γυναικός, οἱ μαστοί: «δὲν ἔχει στῆθος», «στῆθος πλούσιον,—ἰσχνόν»· καὶ πληθ. *στήθη* ἢ *στήθια*· || ἡ περὶ τὸ στέρνον λευκὴ σὰρξ τῶν πτηνῶν· || φρ. «ἀπὸ στήθους» ἢ «ἐκ στήθους» ἀπὸ μνήμης, ἀπὸ στόματος: «ἀπήγγειλε τὸν λόγον ἀπὸ στήθους».

—['Ανατομ.] Καλεῖται *στῆθος* ἡ προσθία χώρα τοῦ θώρακος. Διαιρεῖται εἰς *μέσην* ἢ *στερνιαίαν* καὶ δύο πλαγίας χώρας. Καὶ ἡ μὲν στερνιαία ἀφορίζεται ὑπὸ δύο γραμμῶν, φερομένων ἑκατέρωθεν καθέτως ἀπὸ τῆς στερνοκλειδικῆς ἀρθρώσεως, αἱ δὲ πλάγιαι ὑποδιαιροῦνται ἑκατέρα εἰς τρεῖς χώρας: τὴν *ὑποκλείδιον,* τὴν *μαστικὴν* καὶ τὴν *ὑπομαστίδιον.* Ι. Π.

—['Ωκεαν.] Καλεῖται *στῆθος* (κοιν. *μπάγκος,* γαλλ. banc, ἀγγλ. shoal) ἔξαρσις τοῦ βυθοῦ ἀνεξαρτήτως τῆς ποιοτικῆς αὐτῆς συστάσεως καὶ τοῦ σταθεροῦ ἢ μὴ αὐτῆς ἀπὸ ἀπόψεως θέσεως. Παρουσιάζει τὴν ἄνω αὐτῆς ἐπιφάνειαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλην, πάντως ἐπικίνδυνον εἰς τὰ πλοῖα. Ἡ *ὕφαλος,* μερικὴ περίπτωσις τοῦ στήθους, δύναται καὶ νὰ ἀποφύηται ἀπὸ τοιούτου. Σ. Ε Λ.

στηθοσκοπία (ἡ) *['Ιατρ.].* Καλεῖται ἡ μελέτη ἢ ἔρευνα τῆς θωρακικῆς κοιλότητος, τῇ βοηθείᾳ τοῦ στηθοσκοπίου.

Στηθοσκοπια κατὰ τὸν Bendersky. Κατὰ ταύτην πρὸς ἀφορισμὸν ὀργάνου τινὸς τοποθετεῖται ἡ χώνη τοῦ στηθοσκοπίου (πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χρησιμοποιεῖται τὸ δι' ἐλαστικῶν σωλήνων καὶ κάψης στηθοσκόπιον) εἰς τὸ μέσον τοῦ πρὸς ἐξέτασιν ὀργάνου καὶ διενεργοῦμεν διὰ τῶν δακτύλων τῆς μιᾶς χειρὸς μικρὰς καὶ ἐλαφρὰς πλήξεις, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς χώνης (κάψης) καὶ βαίνοντες ἐπὶ τὰ ἄνω, ἐπὶ τὰ κάτω, ἐπὶ τὰ δεξιά, ἐπὶ τὰ ἀριστερά, καὶ ἀντιστρόφως. Ὅταν ἡ χώνη καὶ οἱ ἐπικρούοντες δάκτυλοι εὑρίσκωνται ἐπὶ τοῦ ἐξεταζομένου ὀργάνου, ἀντιλαμβανόμεθα ἤχου τινός· τὴν στιγμὴν ὅμως καθ' ἣν οἱ ἐπικρούοντες δάκτυλοι ὑπερέβησαν τὰ ὅρια τοῦ ὀργάνου, ὁ ἀκουόμενος ἦχος δὲν καθίσταται πλέον ἀντιληπτὸς ἢ ἐλαττοῦται ἐπαισθητῶς. Οὕτω καθορίζονται ἄριστα τὰ ὄργανα, ἅτινα δὲν περιέχουσιν ἀέρα (ἧπαρ, καρδία, σπλήν)· ἡ μέθοδος αὕτη ἀποβαίνει ἀπαραίτητος κυρίως πρὸς ἀφορισμὸν καὶ καθορισμὸν τῶν ὀργάνων ἐκείνων, ἅτινα περιέχουσιν ἀέρα, οἷα εἶναι ὁ στόμαχος καὶ τὰ ἔντερα. Διὰ τὰ ἔντερα, ἐνεργοῦμεν ὡς ἀκολούθως: μετὰ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ στομάχου, μετατοπίζομεν τὴν χώνην (κάψαν) τοῦ στηθοσκοπίου, τοποθετοῦντες αὐτὴν κατὰ 1—2 ἑκατοστ. κάτωθι τοῦ κατωτέρου ἤδη ὁρίου τοῦ στομάχου. Ἐὰν ἐπικρούσωμεν ἤδη τὸν στόμαχον δὲν θὰ ἀντιληφθῶμεν οὐδενός, ἐνῷ θὰ ἀντιληφθῶμεν ἠχηροῦ ἤχου ἐπὶ ἐστενωμένου διαστήματος, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ εὖρος τοῦ ἐγκαρσίου κόλου. Μ.Ν.Κ.

στηθοσκοπικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν στηθοσκοπίαν ἢ τὴν στηθοσκόπησιν: «στηθοσκοπικὰ συμπεράσματα».—Ἐπίρρ. ***στηθοσκοπικῶς.***

στηθοσκόπιον (τό), ἢ ***στηθακουστικόν.*** Ἐργαλεῖον χρησιμοποιούμενον πρὸς ἰατρικὴν ἀκρόασιν τῶν διαφόρων ἤχων τῶν πνευμόνων, τῆς καρδίας καὶ τῶν ἀγγείων, ἐφευρεθὲν ἐν ἔτει 1816 ὑπὸ τοῦ διασήμου Γάλλου ἰατροῦ Laënnec. Τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο συνίσταται κυρίως ἐκ ξυλίνου στελέχους διατρήτου δίκην σωλῆνος κανονικοῦ, μήκους ἀπὸ 0.10 μέχρι 0.30 ἑκατοστομ., οὗτινος τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων ἀπολήγει εἰς πλάκα κυκλοτερῆ (τὸ πτερύγιον τοῦ στηθοσκοπίου), διατεταγμένην κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἐφαρμόζηται ἐπ' αὐτῆς τὸ οὖς· τὸ δὲ ἕτερον πέρας τοῦ σωλῆνος διαπλατύνεται ὥσπερ τὸ στόμιον σάλπιγγος (ἡ χώνη τοῦ ἐργαλείου) καὶ εἶναι προωρισμένον ἵνα δέχηται τοὺς ἤχους, ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ τῆς χώρας ἢ τοῦ σημείου τοῦ σώματος, ὧν θέλομεν νὰ ἀκροασθῶμεν.

Ὑπάρχουσι διάφοροι τύποι τούτου: ἐκ ξύλου, ἐκ μετάλλου, ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, κ.λ.π.· ὑπάρχει δὲ καὶ σύνθετον στηθοσκόπιον, συνιστάμενον ἐκ σωλήνων ἐλαστικῶν καὶ κάψης κοίλης ἐφαρμοζομένης ἐπὶ τῆς πρὸς ἀκρόασιν ἐπιφανείας τοῦ σώματος. Τὸ δὲ μαιευτικὸν στηθοσκόπιον ἢ *κοιλιακουστικὸν* ἔχει πλατύτερον τὸ πτερύγιον καὶ πολλῷ

Digitized by Google

εὐρυτέραν τὴν χώνην· προτιμᾶται δὲ τὸ ἐξ ἀλουμινίου κοιλιακουστικόν, καθόσον δύναται νὰ ὑποστῇ τὴν διὰ βρασμοῦ ἀποστείρωσιν· δι' αὐτοῦ

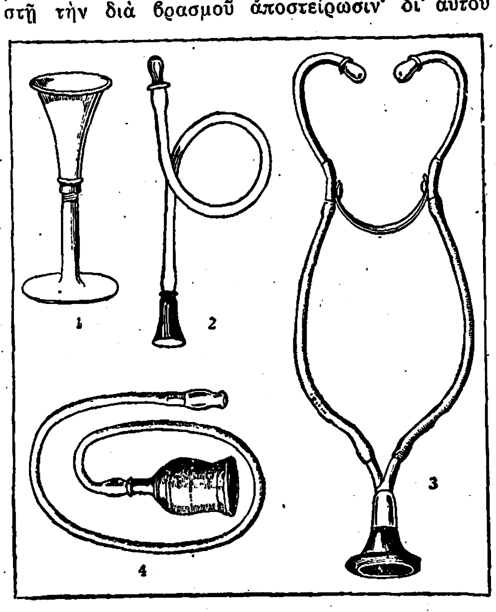

Στηθοσκόπια.

[1='Εκ ξύλου, 2=εὔκαμπτον διὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων, 3=διπλοῦν, 4=τοῦ Dr Bendersky.]

ἀκροαζόμεθα τῶν παλμῶν τοῦ ἐμβρύου. Τὸ στηθοσκόπιον ἀντικατεστάθη σχεδὸν διὰ τοῦ *φωνενδοσκοπίου*. Μ. Ν. Κ.

στηθοσκοπῶ (*—έω*)· ἐπὶ ἰατροῦ, ἐξετάζω τὸ στῆθος, τὰ ἐν τῷ στήθει ὄργανα, ἰδίᾳ τοὺς πνεύμονας, ἐξετάζω διὰ τοῦ στηθοσκοπίου ἢ ἄλλως.

στηθούρι (τό)· ἰδιωματ., τὸ στῆθος, ἡ λευκὴ σὰρξ τοῦ στέρνου τῶν πουλερικῶν.

στηθοῦχος (ὁ) (κοιν. *πικάγιο*). Ἀγόμενον, ὅπερ ἀνέλκει πρώραθεν τετράγωνον ἱστίον, ἀφοῦ συσσωρευθῇ κατὰ τὸ μέσον τῆς κεραίας κατὰ τὴν πτύξιν του. Διέρχεται πρὸς τοῦτο ὁ στηθοῦχος ὑπὸ τὸ πόδωμα τοῦ ἱστίου καὶ ἀπολήγει εἰς ψέλιον κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ στήθους εὑρισκόμενον, ὅπου καὶ ἀγκυρίζεται. Σ. Ε. Λ.

στηθωτός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων σχῆμα στήθους: «στηθωτὸν ἱστίον» τὸ εἰς τὴν κεραίαν συνεπτυγμένον καὶ σχηματίζον εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ἐξόγκωσιν.

Στῆλ (Steele), *σὲρ* ***Ριχάρδος***. Ἰρλανδὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος (1672—1729). Τῷ 1701 ἐδημοσίευσεν ἐγχειρίδιον ἠθικῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Χριστιανὸς ἥρως» καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνεβίβασεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν κωμῳδίαν «Ἡ κηδεία». Ταύτην ἠκολούθησαν: «Ὁ ψευδόμενος ἐραστὴς ἢ Ἡ φιλία τῶν κυριῶν» (1703, κατὰ τὸν «Ψεύστην» τοῦ Κορνηλίου), «Ὁ τρυφερὸς σύζυγος» (1905, κατὰ τὸν «Σικελὸν» τοῦ Μολιέρου) καὶ ἡ καλυτέρα πάντων «Εὐσυνείδητοι ἐρασταί». Τῷ 1707 διωρίσθη εἰς τὸ κυβερνητικὸν γραφεῖον τοῦ τύπου (διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἡμιεπισήμου Gazette). Τότε συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς ἐκδόσεως ἐφημερίδος ἐπὶ εὐρυτέρας βάσεως καὶ ἵδρυσε τῷ 1709 τὸν «Φλύαρον», μετὰ τὴν διακοπὴν τοῦ ὁποίου (1711) ἐξέδωκε τὸν «Θεατὴν» καὶ τούτου διακοπέντος (1712) διάφορα ἄλλα περιοδικὰ («Englishman» 1713, «Reader» 1714, «Town Talk» «Tea Tabbe», «Guardian» κλπ.). Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Στῆλ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιτικήν, ἐκλεγεὶς ἐπανειλημμένως βουλευτής. Τὰ ἔργα του εἶναι πρωτότυπα καὶ πνευματώδη. Γ. Ι. Β.

Ριχάρδος Στῆλ.

— **Στῆλ** (Steel), ***Φλώρα-Ἄννα***. Ἀγγλὶς λογογράφος, γεννηθεῖσα τῷ 1847. Ἐχρημάτισε καθηγήτρια ἐν Ἰνδίαις καὶ τῷ 1847 ἐδημοσίευσε τὰς «Ἀληθινὰς ἱστορίας» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ριχάρδου Temple). Ἐπιστρέψασα εἰς Ἀγγλίαν κατέγινε συστηματικῶς εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἑξῆς: «Ἡ κληροδοσία τῆς Μὶς Στούαρτ» (1893), «Διηγήματα ἀπὸ τὴν Πενταποταμίαν» (1894), «Φωναὶ ἐν καιρῷ νυκτὸς» (1900), «Οἱ ξένοι τοῦ λόρδου» (1900), «Βιβλίον θνητῶν» (1906), «Ὁ περιπλανώμενος βασιλεὺς» (1912), «Ἱστορία Ἰνδῶν ἡρώων» (1923). Γ. Ι. Β.

Στῆλαι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Κρήτῃ, τοποθετουμένη συνήθως μεταξὺ τῶν πόλεων Ἰτάνου καὶ Ρυτίου. Ἔκειτο ἐν τῇ νῦν ἐπαρχίᾳ Μονοφατσίου, κατέχουσα τὴν θέσιν τοῦ ἐνετικοῦ φρουρίου Μπελβεντέρε. Ἡ τοποθέτησις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἀσφαλής. Ὁ κάτοικος *Στηλαῖος* ἢ *Στηλίτης*. Ν. Ε. Π.

στήλη (ἡ)· πᾶν ὅ,τι στήνει τις ὡς σῆμα, οἷον λίθος ἢ πλὰξ ὁπωσδήποτε τοποθετημένη, ὡς σημεῖον τάφου ἢ ὁρόσημον· || ἰδίᾳ, ὄρθιος λίθος καλλιτεχνικῶς εἰργασμένος, ἱδρυόμενος ἐπὶ τάφου, ἐπιτύμβιος στήλη· || πλὰξ λιθίνη ἢ μεταλλίνη, ἐφ' ἧς παρ' ἀρχαίοις ἐγράφοντο νόμοι ἢ ψηφίσματα: «κατὰ τοὺς ἐν τῇ στήλῃ νόμους» (ἀρχ.)· || «σπονδυλικὴ στήλη» κατ' ἀπόδοσιν τοῦ γαλλ. colonne vertébrale· || «ἠλεκτρικὴ στήλη» κατ' ἀπόδοσιν τοῦ γαλλ. pile électrique.

— *['Αρχ.]* Παρ' ἀρχαίοις, ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ, *στῆλαι* ἐκαλοῦντο ὀρθογώνιοι λίθιναι ἢ χαλκαῖ πλάκες, ὀρθίως τοποθετούμεναι εἰς ἐπιφανεῖς τόπους (ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἀλλαχοῦ εἰς τὰ ἱερὰ τῶν πολιούχων θεοτήτων) καὶ ἀναγράφουσαι ἐγχαράκτους τὰς ἀποφάσεις τοῦ δήμου, τῆς βουλῆς ἢ τῶν δικαστηρίων, τὰς μετὰ τῶν ξένων πόλεων συνθήκας, κείμενα νόμων, ἐξιστορήσεις σπουδαίων γεγονότων κ. ἄ., ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀποτελοῦσαι, ὡς μνημεῖα, σημαντικώτατον ὑλικὸν διὰ τὴν ἐπιγραφικὴν καὶ τὴν ἱστορίαν. Ἰδιαιτέρως δι' ἀναγραφῆς ἐπὶ τοιαύτης δημοσίας στήλης ἐγίνετο ὁ στιγματισμὸς (στηλίτευσις, στηλίτην ἀναγράφειν ἢ ποιεῖν) τῶν τυράννων, τῶν προδοτῶν τῆς πατρίδος, τῶν ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου καὶ ἐν γένει τῶν μεγάλων ἐγκληματιῶν. Συνήθως τὸ ὄνομα τοῦ στηλίτου συνώδευε καὶ τὸ κείμενον τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως, ὑπέκειντο δὲ αἱ στῆλαι αὗται κατὰ τὰς ἀλλαγὰς πολιτευμάτων, κυβερνωσῶν μερίδων ἢ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς πλείστας καταστροφὰς (στήλας ἀνατρέπειν). Οἱ Ἀθηναῖοι ἐστηλίτευσαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τοὺς Πεισιστρατίδας μετὰ τῶν τέκνων των, τὸν προδότην Ἵππαρχον, οὗ τὴν στήλην ἀνύψωσαν ἔνθα πρότερον ὁ ἀνδριὰς αὐτοῦ, κ. ἄ. Οἱ Ἐρέσιοι ἐν Λέσβῳ διετήρουν σπουδαίας διὰ τὴν ἱστορίαν στήλας (αἵτινες καὶ διεσώθησαν) τῶν ἐκβληθέντων τυράννων καὶ μηδιζόντων, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Δύμης διετήρουν ἐπὶ στηλῶν κατάστασιν τῶν θανατωθέντων κιβδηλοποιῶν. Τὰ μικρότερα ἀδικήματα, ὡς ἡ αἰσχροκέρδεια ἐν Κυζίκῳ, ἐστηλιτεύοντο δι' ἐφημέρων πινακίων.

Ἐνεπίγραφος αἰγυπτιακὴ γρανιτικὴ στήλη - ὅριον.

[Τῶν χρόνων Θουθμώσιος τοῦ Δ'.]

Στῆλαι ἐπίσης (στῆλαι ἀπὸ σημάτων) ἐκαλοῦντο αἱ ἐπιτύμβιοι πλάκες (βλ. *ἐπιτύμβιος*), τὰ ἐπὶ τῶν ἐνυποθήκων ἀκινήτων ἀναρτώμενα ἢ ἐντειχιζόμενα πινάκια (ἄλλως καὶ λίθοι ἢ σανίδες), ἔτι δὲ τὰ δύο τέρματα τοῦ σταδίου καὶ τοῦ ἱπποδρόμου (ἄλλως καὶ καμπή, καμπτήρ, νύσσα, τέρμα, ἢ τέρμων· λατιν. meta) καὶ πᾶσα ἐνεπίγραφος πλὰξ ἀντὶ ὁρίου κτημάτων χρησιμοποιουμένη. Π. Ν. Π.

—*[Ναυτ. Τακτ.]* Σχηματισμὸς πλοίων τεταγμένων κατὰ γραμμὴν παραγωγῆς· κατ' ἐπέκτασιν δὲ καὶ κατὰ γραμμὴν μετώπου ἢ καὶ γραμμὴν διοπτεύσεως. Λέγεται δὲ ὁ στόλος τεταγμένος *κατὰ στήλας*, ὅταν ἀποτελῆται ἐκ μοιρῶν τεταγμένων κατὰ στήλας ἀπεχούσας ἀλλήλων κατ' ἀπόστασιν ὀνομαζομένην διάστασιν. Διακρίνονται δὲ αἱ στῆλαι εἰς *στήλην τοῦ κέντρου, στήλην δεξιᾶς πτέρυγος*, ὡς πρὸς τὸν ρυθμιστὴν (ἢ ὁδηγόν), ἢ *ἀριστερᾶς πτέρυγος*. Ἐν τῇ παλαιᾷ τακτικῇ ἡ στήλη ὠνομάζετο *φάλαγξ* καὶ ὁ σχηματισμὸς ἐλάμβανε τότε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν: *μονοφαλαγγία* (γαλλοϊσπανικὸς στόλος εἰς Τράφαλγαρ), *διφαλαγγία* (στόλος τοῦ Νέλσωνος καὶ τοῦ Κόλλιγκουδ κατὰ τὴν αὐτὴν ναυμαχίαν κ.ο.κ.). Ἡ τήρησις τῆς τάξεως τοῦ σχηματισμοῦ κατὰ στήλας ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς τηρήσεως τῆς διοπτεύσεως τοῦ ρυθμιστοῦ ὑπὸ τῶν πρωτόπλων ἑκάστης στήλης καὶ τῆς τηρήσεως τῆς ὁρισθείσης ἀποστάσεως μεταξὺ προπλέοντος καὶ ἐπιπλέοντος ἐν ἑκάστῃ στήλῃ. Σ. Ε. Λ.

—*[Ναυτ.]* Καλεῖται *στήλη* (κοιν. *κολόμπα*) τὸ κατώτερον καὶ κυριώτερον μέρος τοῦ ἱστοῦ, ὅπερ προεκτείνεται πρὸς τὰ ἄνω διὰ τῶν, μὴ μονίμως τοποθετημένων, ὡς αὕτη, ἐπιστηλίων. Στηρίζεται δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ ἐσωτροπίου ἐγκαθημένης τῆς *πτέρνης* της εἰς τὰς ὑποπτερνίδας, εἰς δὲ τὰ διάφορα καταστρώματα διὰ τῶν ἐπιτόνων ἐκ τοῦ πλαγίου καὶ τῶν προτόνων πρώραθεν. Ἡ στήλη τοῦ προβόλου, σχηματίζουσα γωνίαν 25° πρὸς τὸν ὁρίζοντα, ἑδράζεται ἔνδον εἰς τοὺς παραστάτας, προσδένεται εἰς τὸν φάλκην διὰ τοῦ ἐπιδέσμου καὶ στερεοῦται ἐκ τῶν κάτω διὰ τῶν ὑπηνῶν. Τὸ ἄνω τμῆμα τῆς στήλης, λεπτότερον ὄν, ὀνομάζεται *λαιμὸς* αὐτῆς· εἰς τὴν βάσιν δὲ τοῦ λαιμοῦ τὰ *ὠμίδια* καὶ τὰ *σκέλη τοῦ θωρακίου*, εἰς τὴν κορυφήν του δὲ τὸ *στηλόκρανον*. Αἱ στῆλαι τῶν ἱστιοφόρων εἶναι ξύλιναι καὶ εἰς τὰ μεγάλα σιδηραῖ, ὅπως καὶ αἱ τῶν μεγάλων ἀτμοπλοίων. Σ. Ε. Λ.

—*['Εραλδ.]* Βλ. λ. *κίων*.

— **στήλη** ***ἐπιτύμβιος***· βλ. λ. *ἐπιτύμβιος* (τ. ΙΑ', σ. 454 β').

— **στήλη** ***ἠλεκτρικὴ*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτρικὰ* στοιχεῖα.

στηλίδιον (τὸ) (κοιν. *σαντάρδο*). Ἐπίμηκες δοράτιον ξύλινον ἢ ἐκ σιδηροσωλῆνος, ἐλαφρῶς κολουροκωνικόν, ὀρθούμενον ὡς μικρὸς ἱστὸς εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς πρύμνης, ἐλαφρῶς ἀποκλῖνον τῆς κατακορύφου, χρησιμεῦον δὲ διὰ τὴν ἔπαρσιν τῆς ἐθνικῆς σημαίας, ὅταν δὲν ἐπαίρεται αὕτη εἰς τὸ τέρθρον τοῦ κέρατος τοῦ ἐπιδρόμου. Ὅμοιον ἀλλὰ μικρότερον *στηλίδιον*, ἀλλ' ἐντελῶς κατακόρυφον τοῦτο, ὀρθοῦται καὶ εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς πρώρας διὰ τὴν ἔπαρσιν τοῦ ἐπισήμου· εἰς τὰ ἱστιοφόρα πολεμικὰ τὸ στηλίδιον τοῦ ἐπισήμου ὀρθοῦται ἀπὸ τοῦ στηλοκράνου τοῦ προβόλου ἱστοῦ. Σ. Ε. Λ.

στηλιδωτὸν (τὸ) (κοιν. *καράβι μὲ πίπολα*). Πλοῖον ἱστιοφόρον, μὴ ἔχον ἐπιστήλια δολώνων, ἀλλ' ἐπίβολον τὸν ἱστόν του μέχρι διζύγων. Τοιαῦτα πλοῖα ἦσαν αἱ πολάκραι τῶν ὑδραϊκῶν στόλων τοῦ Ἀγῶνος. Σ. Ε. Λ.

στηλίς, *—ίδος* (ἡ)· μικρὰ στήλη· || μικρὸς ἱστὸς εἰς τὴν πρύμναν τοῦ πλοίου.

— **στηλὶς** ***τοῦ κοχλίου τοῦ ὠτὸς*** *['Ανατομ.]*. Ἡ *ἄτρακτος* τοῦ ὀστεΐνου κοχλίου τοῦ ἔσω ὠτός, ἡ παριστῶσα τὴν κεντρικὴν μοῖραν ἢ τὸν ἄξονα, περὶ ὃν διατρέχουσιν αἱ ἕλικες τοῦ κοχλίου, προσεπονομάζεται καὶ *στηλίς*· συνήθως ὅμως στηλὶς καλεῖται τὸ λεπτότερον μέρος τῆς ἀτράκτου ταύτης, τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν δευτέραν ἕλικα τοῦ ὀστεΐνου κοχλίου. Ι. Π.

στηλίτευσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ στηλιτεύω, ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματός τινος ἐπὶ στήλης ἐπὶ διασυρμῷ· || διασυρμός, στιγματισμός.

— *['Αρχ.]* Βλ. *στήλη*.

στηλιτεύω· ἀναγράφω τὸ ὄνομά τινος ἐπὶ στήλης ἐπὶ διασυρμῷ· || διασύρω, στιγματίζω, ἀτιμάζω τινὰ ἐμφανίζων τὰ ὀνείδη του.

στηλίτης (ὁ)· οὗτινος τὸ ὄνομα εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ στήλης ἐπ' ὀνείδει, ἐπὶ διασυρμῷ.

— **στηλῖται** (οἱ). Ἀπεκλήθησαν οὕτως οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ κόμμα τοῦ πολιτικοῦ Δημητρίου Βούλγαρη βουλευταὶ τῆς ΣΤ' βουλευτικῆς περιόδου (1874), διότι, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ὁ ἀπαιτούμενος ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀριθμὸς βουλευτῶν πρὸς καταρτισμὸν ἀπαρτίας, οὗτοι συνήρχοντο καὶ ἐψήφιζαν νομοσχέδια. Ἡ ἀντιπολίτευσις, ἀποτελουμένη παρ' ὅλων τῶν ἄλλων πολιτικῶν κομμάτων, ἐθεώρησε τούτους ἀξίους στηλιτεύσεως καὶ ἀπεκάλεσεν αὐτοὺς πρὸς δυσφήμησιν στηλίτας. Θ. Β.

στηλιτικὰ (τά). Ἀπεκλήθησαν οὕτως αἱ συνταγματικαὶ παραβιάσεις τῆς ΣΤ' βουλευτικῆς περιόδου. Τὴν 4 Φεβρουαρίου 1874 παρῃτήθη ἡ κυβέρνησις Δεληγιώργη μετὰ εἰκοσάμηνον περιπετειώδη βίον, ἐκλήθη δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ πλειοψηφῶν ἐν τῇ βουλῇ κομματάρχης Δημήτριος Βούλγαρης, ὅστις ἐσχημάτισε τὴν 9 Φεβρουαρίου τὸ τελευταῖόν του ὑπουργεῖον. Ἐπελθούσης διαφωνίας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν κομ-

Digitized by Google

μάτων παρητήθη, ἀλλά, μὴ καθισταμένου δυνατοῦ τοῦ σχηματισμοῦ κυβερνήσεως, διετηρήθη οὗτος εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ διέλυσε τὴν βουλήν. Ἡ νέα τοιαύτη συνῆλθε τὴν 25 Ἰουλίου 1874. Ἡ πλειοψηφία ἀπετελεῖτο ἐκ βουλευτῶν ὀπαδῶν τοῦ Βούλγαρη, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐπαρκὴς πρὸς συγκρότησιν ἀπαρτίας καὶ τὴν 30 Νοεμβρίου, καθ' ἣν ἐν τῇ βουλῇ παρίσταντο 85 μόνον βουλευταί, ἐψηφίσθη ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1874. Οἱ βουλευταὶ ἀνήρχοντο ἐν ὅλῳ εἰς 190, δυνάμει δὲ τοῦ 56 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος ἔπρεπε νὰ παρευρίσκωνται 96 τοὐλάχιστον βουλευταί. Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἐκήρυξαν τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὡς ἀντισυνταγματικὴν καὶ ἀπεχώρησαν, ἀλλ' ἡ κυβέρνησις ἐκήρυξε τὴν λῆξιν τῆς συνόδου. Τὴν 5 Μαρτίου συνεκλήθη ἡ βουλὴ εἰς ἔκτακτον σύνοδον, ἀλλὰ δὲν εὑρέθη ἐν ἀπαρτίᾳ, παραστάντων μόνον 81 βουλευτῶν. Ἡ κυβέρνησις, δίδουσα ἄλλην ἑρμηνείαν εἰς τὴν σχετικὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος, ἐξηκολούθει παραβιάζουσα τὸ πολίτευμα. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων συνησπίσθησαν εἰς κοινὸν ἀγῶνα. Ἡ κοινὴ γνώμη ἐξηγέρθη, οἱ κυβερνητικοὶ βουλευταὶ προεπηλακίζοντο ὅπου ἐνεφανίζοντο καὶ ἀπεκλήθησαν *στηλῖται*, ἐκ τῆς παρ' ἀρχαίοις ἀτιμωτικῆς στήλης, εἰς ἣν ἐγράφοντο τὰ ὀνόματα τῶν μὴ πατριωτῶν. Τὰ πολιτικὰ ταῦτα γεγονότα ἐκλήθησαν *στηλιτικά*. Τὸ ὑπουργεῖον Βούλγαρη ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν καὶ τὴν 27 Ἀπριλίου 1875 ἐσχημάτισε κυβέρνησιν ὁ Χαρίλαος Τρικούπης, ὅστις διαλύσας τὴν βουλὴν ἀποκατέστησε τὴν τάξιν. Θ. Β.

Στηλίχων. Ἀρχιστράτηγος καὶ ἐπίτροπος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρώμης Ὁνωρίου (βλ. λ. *Στελίχων*).

στηλόκρανον (τό) (κοιν. *τεσταμόρος*, γαλλ. le chouquet, ἀγγλ. cap of the mast) *[Ναυτ.]*. Τεῦχος ἐκ σκληροτάτου ξύλου, σιδηρόδετον περιφερικῶς, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀντοχῆς του, ἔχον δὲ δύο ἀνατρήσεις, ὧν ἡ μὲν πρυμναία τετραγωνική, πρὸς ἐντόρμωσιν τῆς κορυφῆς τοῦ λαιμοῦ τῆς στήλης τοῦ ἱστοῦ, ἡ δὲ πρωραία κυκλική, διὰ τὴν δίοδον τοῦ μεγάλου ἐπιστηλίου, ὅπερ στερεοῦται οὕτω εἰς τὸν λαιμὸν τῆς στήλης. Ἐπὶ τοῦ σιδηροδέτου τοῦ στηλοκράνου ὑπάρχουν πόρπαι, εἰς ἃς ἀγκυρίζονται οἱ τρόχιλοι τῶν κεροιάκων τῶν μεγάλων κεραιῶν, τῶν ἀναγουσῶν καὶ τοῦ ὀχέως. Ἀνάλογα, ἀλλὰ μικρότερα, εἶναι καὶ τὰ στηλόκρανα τῶν ἐπιστηλίων τῶν δολώνων καθὼς καὶ τῆς στήλης τοῦ προβόλου, εἰς τὸ κάτωθεν μέρος δὲ τοῦ στηλοκράνου τοῦ προβόλου ἀγκυρίζεται τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ θαλασσομάχου, ἐνῷ εἰς τὰ πλάγιά του τὰ ἔσω ἄκρα τῶν ἀπωστῶν. Σ. Ε. Λ.

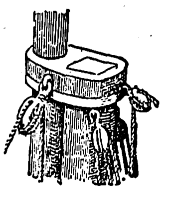

Στηλόκρανον.

Στῆλτον (Steelton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Πενσυλβανίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σουσκεχάνα. Κάτ. 13.428 (1923). Ἔχει χαλυβουργεῖα. Θ. Κ.

στῆμα *[Ναυτ.]*. Συνηθέστερον εἰς πληθυντικὸν τὰ *στήματα* (κοιν. τὰ *κοράκια*). Ἑκάτερον τῶν δύο, ἀπὸ τῶν ἄκρων τῆς τρόπιδος ὀρθουμένων, ἐπισήμων τοῦ σκελετοῦ τοῦ πλοίου τεμαχίων. Δηλαδὴ ἡ τε *στεῖρα* καὶ τὸ *ποδόστημα* συλλήβδην. Σ. Ε. Λ.

στῆμερ (Steamer) *[Ναυτ.]*. Ἀγγλικὸς ὅρος διεθνῶς ἐπικρατήσας, σημαίνων τὸ *ἀτμόπλοιον* καὶ ἀποδιδόμενος καλύτερον διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος *βαπόρι*. Σ. Ε. Λ.

στημόνι (τό)· δημοτ., ἀντὶ *στήμων* (βλ. λ.), ἀντίθ. *ὑφάδι* || φρ. «ποῦ φάδια, ποῦ στημόνια!» ὅταν εἶναι ἀδύνατος ἡ σύγκρισις δύο τινῶν διὰ τὴν μεγίστην ὑπεροχὴν τοῦ ἑτέρου.

στημονιάζω, καὶ *στημονίζω*· δημοτ., τοποθετῶ τὸ στημόνι εἰς τὸν ἀργαλειόν.

στημόνιασμα (τό)· ἡ τοποθέτησις τοῦ στημονιοῦ εἰς τὸν ἀργαλειόν.

στημονίδαι (οἱ) (Stimoniidae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια μυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυξομυκήτων*, περιλαμβάνουσα μύκητας, ὧν τὰ σποριάγγεια εἶναι τοποθετημένα ἐντὸς μεμβρανώδους σάκκου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *βρεφελδία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

στήμων, —*ονος* (ὁ)· τὰ κατὰ μῆκος νήματα τοῦ ὑφάσματος, εἰς τὰ ὁποῖα πλέκεται ἡ κρόκη, κοιν. *στημόνι*.

— *[Ὑφαντ.]* Ὡς στερεώτερον *στημόνι* χρησιμοποιεῖται τὸ βαμβακερὸν κλωστὸν νῆμα, προσδίδον στερεότητα ὄχι μόνον εἰς τὰ βαμβακερά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ βαμβακομέταξα ὑφάσματα.

— *[Ἀρχ.]* Βλ. λ. *ρυμός*.

— *[Βοτ.]* Καλεῖται *στήμων* τὸ ἄρρεν, καὶ συνήθως ἔμμισχον, ὄργανον τοῦ ἄνθους, ὅπερ κατὰ τὴν κορυφήν του φέρει τὸν ἀνθῆρα. Ὁ νηματοειδὴς μίσχος τοῦ στήμονος καλεῖται *νῆμα*. τὸ δὲ κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ νήματος ἀσκίδιον *ἀνθὴρ* (βλ. καὶ λ. *ἄνθος*). Δ. Ν. Π.

Στηναγκάλη *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία, ὑφ' ἣν (Stinangali) σημειοῦται εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας (πλάτ. 39°51'40'' Β., μηκ. 24°30'30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island) ὅρμος μετ' ἀγκάλης εἰς τὸν μυχόν του, κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Σκύρου, βορείως τῆς νήσου Βαλάζα. Πρόκειται προφανῶς περὶ παρακούσματος («'ς τὴν ἀγκάλη») τῶν Ἄγγλων ὑδρογράφων. Ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ὀνομάζεται Πεῦκο, ἔχει δὲ καὶ ναύδετον διὰ τὰ φορτώνοντα μάρμαρα ἀτμόπλοια. Σ. Ε. Λ.

Στήνια (τά) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἡ θρησκευτικὴ καὶ πανηγυρικὴ συνέλευσις, ἱεροτελεστία καὶ καθόλου ἑορτὴ τῶν Ἀτθίδων ἐγγάμων γυναικῶν, ἡ τελουμένη τὴν νύκτα τῆς 10ης τοῦ μηνὸς Πυανεψιῶνος, ἤτοι μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου, ἐν τῷ δήμῳ τῆς Ἀττικῆς Ἁλιμοῦντι, παρὰ τὸ σημερινὸν Καλαμάκι, ὅπου ἦτο καὶ ναὸς τῆς Δήμητρος, ἧς πρὸς ἀνάμνησιν καὶ τιμὴν διεξήγετο ἡ ὅλη ἑορτὴ τῶν Θεσμοφορίων, ὧν τὰ Στήνια ἀπετέλουν τὸ πρῶτον μέρος. Ἡ ἑορτὴ τῶν Στηνίων διεξήγετο ἐν συμποσίοις, ἀστεϊσμοῖς καὶ εὐτραπελίαις τοιαύταις, ὥστε δι' αὐτῶν νὰ τελῆται, οὕτως εἰπεῖν, τὸ μνημόσυνον τῶν πρὸς τὴν Δήμητρα, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος ἁρπαγὴν τῆς κόρης αὐτῆς Περσεφόνης, ἀπευθυνθέντων εὐθύμων λόγων καὶ εὐτραπέλων φράσεων, δι' ὧν ἡ θεὰ διεσκέδασε τότε τὴν διὰ τὴν ἁρπαγὴν τῆς κόρης δυσθυμίαν. Περιωρίζοντο δ' ὅμως αἱ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Στηνίων εὐτραπελίαι καὶ οἱ ἀστεϊσμοὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῆς ἑορτῆς ἐπιβαλλομένῃ σεμνότητι, ἄνευ δηλαδὴ βωμολοχιῶν καὶ ὀργίων. Τὰ θρησκευτικὰ τῶν Στηνίων καὶ καθόλου τῶν Θεσμοφορίων ἔθιμα καὶ αἱ ἱεροτελεστίαι ἀνάγονται εἰς τὰς ἐν γένει περὶ Δήμητρος καὶ Κόρης παραδόσεις. Ε. ΔΙ. Κ.

Στῆντ (Steed), *Ἐρρῖκος Γουΐκαμ*. Ἄγγλος δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1871. Ἐσπούδασεν οἰκονομικὰς ἐπιστήμας, φιλοσοφίαν καὶ ἱστορίαν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἰένας, τοῦ Βερολίνου καὶ τῶν Παρισίων, τῷ δὲ 1896 διωρίσθη ἀνταποκριτὴς τῶν «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου ἐν Βερολίνῳ. Τῷ 1914 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ τμήματος τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν «Τάϊμς». Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὁ τότε ὑπουργὸς τῆς Προπαγάνδας λόρδος Νόρθκλιφ εἶχεν ἀναθέσει εἰς αὐτὸν τὴν διεύθυνσιν τῆς προπαγάνδας εἰς τὰς ἐχθρικὰς χώρας. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην εἶχεν ἀποσταλῆ εἰς τὸ ἰταλικὸν μέτωπον, ὅπου ἐξουσιοδοτήθη ὑπὸ τῶν συμμάχων κυβερνήσεων νὰ ὑποσχεθῇ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των εἰς τὰς ὑπὸ τὸν αὐστροουγγρικὸν ζυγὸν ἐθνότητας. Τῷ 1918 καὶ 1919 παρηκολούθησε τὴν διάσκεψιν τῆς εἰρήνης ἐν Παρισίοις, τῷ δὲ 1921 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς Βασιγκτῶνος. Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1919 μέχρι Νοεμβρίου τοῦ 1922 διετέλεσε διευθυντὴς τῶν «Τάϊμς», τῷ δὲ 1923 ἐγένετο διευθυντὴς καὶ ἐκδότης τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν Ἐπιθεωρήσεων». Τὰ ἄρθρα, αἱ ἀνταποκρίσεις καὶ ἡ πολιτικὴ εἰδησεογραφία τοῦ Στῆντ ἔσχον μεγίστην καὶ πολλάκις ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πορείας καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ τῶν μετ' αὐτὸν διεθνῶν γεγονότων. Πλὴν τῶν πολλῶν καὶ σημαντικῶν ἄρθρων του καὶ ἀνταποκρίσεων, ἐκδοθεισῶν καὶ εἰς ἰδιαιτέρους τόμους, ἔγραψε καὶ διάφορα ἄλλα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ σοσιαλιστικὴ καὶ ἐργατικὴ κίνησις ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ» (1894), «Ἡ μοναρχία τῶν Ἀψβούργων» (1913), «Ἡ Ἀγγλία καὶ ὁ πόλεμος» (1915) γαλλιστί, «Ἡ ἀγγλικὴ προσπάθεια» (1916), «Ἡ βρεττανικὴ δημοκρατία» (1918), «Μία τριακονταετία» (1924), ὅπου πραγματεύεται περὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς κατὰ τὰ ἔτη 1892—1922 κ. ἄ. Μ. Δ Β.

στήνω· δημοτ. τύπος τοῦ *ἵστημι*, παρὰ τὸ *στάνω* καὶ *στένω*, ἀόρ. *ἔστησα*, παθ. παρακ. *σταμένος*· προσαρμόζω τι ἔν τινι τόπῳ, ἱδρύω, καθιδρύω: «στήνω ἀνδριάντα, — σκηνὴν» κττ. || «στήνω ἐνέδραν, — παγίδα» ἐνεδρεύω, παγιδεύω, «στήνω τὰ ξόβεργά μου».

Στήουαρτ *Μάκενζι* (Stewart), *σὲρ Ἀλέξανδρος*. Ἁρμοστὴς τῶν Ἰονίων νήσων (1776—1849). Διαδεχθεὶς τὸν βαρῶνον Ντούγκλας εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἁρμοστοῦ τῶν Ἰονίων νήσων τῷ 1840, διετήρησεν αὐτὸ μέχρι τοῦ 1843, ὅτε παρῃτήθη ἕνεκα χρονίου νοσήματος. Ἀνὴρ φιλοδίκαιος καὶ ἀγαθῶν προαιρέσεων, ὑπῆρξεν ἤπιος πρὸς τοὺς ῥιζοσπάστας Ἑπτανησίους καὶ ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὴν γεωργίαν. Θ. Β.

— **Στήουαρτ** (Stewart). —1) *Ματθαῖος*. Σκῶτος μαθηματικὸς (1717—1785). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἐδιμβούργου (1747—1772). Ἔγραψε: «Γενικὰ θεωρήματα, ἀπαραίτητα εἰς τὰ ἀνώτερα μαθηματικὰ» (1746), «Ἡ ἀπόστασις τοῦ ἡλίου ἀπὸ τῆς γῆς καθοριζομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς βαρύτητος» (1763), «Λύσις τοῦ προβλήματος τοῦ Κέπλερ» (1763). —2) *Μπάλφουρ* (1828—1887). Σκῶτος φυσικὸς καὶ μετεωρολόγος. Ἔγραψε διαφόρους μαθηματικάς, χημικὰς κλπ. μελέτας, καὶ ἀξιόλογα ἐγχειρίδια: «Περὶ καύσωνος» (1866) «Στοιχειώδης φυσική» (1871), «Διατήρησις τῆς ἐνεργείας» (1η ἔκδ. 1887, 2α γερμ. ἔκδ. 1883) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Στήουαρτ** (Stewart), *Ντώγκλαντ*. Σκῶτος φιλόσοφος (1753—1828), γεννηθεὶς ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ σπουδάσας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ ἐν Γλασκώβῃ, διδάξας δὲ ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν 19 ἐτῶν ἐν Ἐδιμβούργῳ, ὡς ἀντικαταστάτης τοῦ πατρός του, ὅστις ἦτο καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν, καὶ κατόπιν διαδεχθεὶς τὸν Ferguson, ὡς καθηγητὴς τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τοῦ 1785—1820. Μαθητὴς τοῦ Reid, ἀκολουθεῖ τὰς πολλαπλᾶς ἀρχάς του, χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ ἀνωτέραν προσωπικὴν ἢ πρωτότυπον σύνθεσιν. Τὸν διακρίνει μελετηρὰ ἱκανότης σχολιαστοῦ, ψυχολογικὴ ὀξύτης τῆς παρατηρήσεως καὶ ἀναλύσεως. Ἀποδίδει ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὸν συνειρμὸν τῶν παραστάσεων καὶ ἐξηγεῖ διὰ τούτου τὴν συνήθειαν, τὴν δὲ βεβαιότητα περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἀποδίδει εἰς τὴν ἐπανειλημμένην ἀντίληψιν τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Reid περὶ τῶν συμπτωματικῶν ἀληθειῶν. Συμφώνως πρὸς τὴν τάσιν τῆς νοησιαρχίας, ἐμελέτησε βαθέως καὶ λεπτομερῶς τὰς λειτουργίας τῆς προσοχῆς, τῆς ἀφαιρέσεως καὶ τοῦ λογικεύεσθαι, καὶ ἐξ ἐλλείψεως συνθετικοῦ πνεύματος ἐπολλαπλασίασε τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἰδιότητας τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, παρασυρόμενος ἀπὸ τὰς λεπτομερειακὰς διαφοράς. Εἶχε διασήμους μαθητάς, ὡς τὸν Walter Scott, τὸν James Mill κ. ἄ. *Ἔργα*: «Elements of the philosophy of the human mind», (3 τ. 1792, 1814, 1827), «Philosophical essays» (1810), «Outlines of moral philosophy» (1793), «Treatise on the progress of metaphysics and moral philosophy» (1815—1821), «The philosophy of the active and moral powers» (1828), «Lectures on political economy» (1856), «Collected works» (ἔκδοθ. ὑπὸ W. Hamilton, 1854—1858). Ε. Λ.

στήριγμα (τό)· τὸ στηρίζον, τὸ δι' οὗ τι στηρίζεται, ὑποβαστάζεται || μεταφ., πᾶν ὅ,τι ἐνισχύει ὑπόθεσίν τινα ἢ ἰσχυρισμόν.

— *[Χημ.]* Ἀπαραίτητον διὰ τὰ χημικὰ ἐργαστήρια ὄργανον, ἀποτελούμενον συνήθως ἐκ σιδηρᾶς ῥάβδου στερεωμένης ἐπὶ σιδηρᾶς πλακὸς ἢ σιδηροῦ τρίποδος. Ἐπὶ τῆς ῥάβδου στερεοῦνται οἱ διάφοροι δακτύλιοι, λαβίδες κλπ. Ἐπίσης ἐπὶ τοῦ στηρίγματος στερεοῦται καὶ ὁ λύχνος Bunsen. Σ. Γ.

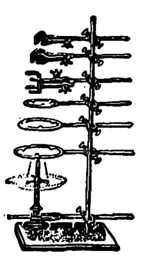

Στήριγμα.

— *[Τακτ.]* Α. *Στήριγμα* ἐκαλεῖτο, καθ' ὅλον τὸ τελευταῖον ἥμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἕν ἕκαστον τμῆμα πεζικοῦ ἐκ τῶν σποραδικῶς παρακολουθούντων τὴν ἄλυσιν τῶν ἀκροβολιστῶν ἀπὸ μικροτάτης ἀποστάσεως, τὸ προωρισμένον δ' ἵνα ἐνισχύσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν πρὸ αὐτοῦ ἄλυσιν (βλ. λ. *ἀκροβολιστικός*).

Β. *Στήριγμα* καλεῖται μικρὸν τμῆμα πεζικοῦ ἢ ἱππικοῦ, προωρισμένον διὰ τὴν ἄμεσον ὑποστήριξιν μονάδος πυροβολικοῦ εὑρισκομένης κάπως ἐκτεθειμένης. Ἐπειδὴ τὸ πυροβολικὸν στερεῖται τῶν μέσων ἀμύνης κατὰ τὸν ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνα (ὅπλον ἀποκλειστικῶς ἐκηβόλον), δι' αὐτό, ὁσάκις εὑρίσκεται κάπως ἀπομεμονωμένον, ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην παροχῆς ὑποστηρίξεως ὑπὸ ἑτέρου ὅπλου, δυναμένου ν' ἀγωνίζηται καὶ ἀγχεμάχως. Ἐφ' ὅσον τὸ πυροβολικὸν εὑρίσκεται παρεμβεβλημένον μεταξὺ μονάδων φιλίου πεζικοῦ, ἡ ἀσφάλειά του οὐδένα διατρέχει κίνδυνον, καθόσον πᾶν φίλιον στράτευμα ὀφείλει νὰ παρέχῃ ἀμέριστον τὴν συνδρομήν του εἰς τὸ πυροβολικόν, ἅτε ἰσχυούσης τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁλόκληρον τὸ πεζικὸν θεωρητέον ὡς στήριγμα τοῦ πυροβολικοῦ. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι, προκειμένου περὶ ὡργανωμένης τοποθεσίας, ζήτημα ἀσφαλείας πυροβολικοῦ δὲν τίθεται· τοιοῦτον ζήτημα τίθεται κατὰ τὸν ἐν ἀνοικτῷ πεδίῳ ἀγῶνα (ἀγῶνα ἑλιγμῶν). Κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς (τὰς μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ μετ' ἀσπιδίων ταχυβόλου πυροβόλου) τὸ στήριγμα ἦτο ἀπαραίτητον εἰς τὸ πυροβολικὸν καθ' ἁπάσας σχεδὸν τὰς περιπτώσεις, διότι τότε πυροβολικὸν ἐστερεῖτο ἐντελῶς ἀμυντικῆς ἰσχύος (ἄνευ ἀσπιδίων). Καὶ κατ' αὐτὸν ἀκόμη τὸν Ρωσσοϊαπωνικὸν πόλεμον 1904—1905 ἠναγκάσθη ὁ Ρῶσος ἀρχιστράτηγος νὰ διατάξῃ ὅπως τὸ πυροβολικὸν ὑποστηρίζηται πάντοτε ὑπὸ πεζικοῦ, καθόσον ἡ καταστροφὴ πυροβολαρχιῶν τινων εἰς τὴν μάχην Λιάο Γιάνγκ καὶ ὁλοκλήρου μοίρας πυροβολικοῦ εἰς τὴν μάχην Σὰ Χὸ ἀπεδόθη εἰς τὴν ἔλλειψιν στηριγμάτων (τὰ μέχρι τῆς ἀνοίξεως 1905 ὑπάρχοντα ρωσικὰ πυροβόλα ἦσαν ἄνευ ἀσπιδίων). Δεδομένου ὅτι ἡ ἀδυναμία τοῦ πυροβολικοῦ ὑπάρχει εἰς τὰς ἐγγυτάτας ἀποστάσεις, φυσικὴ συνέπεια ἐπέρχεται ὅτι τὸ στήριγμα δὲν ἔχει προορισμὸν τὸ νὰ δρᾷ ἀπὸ τῶν μεγάλων ἀποστάσεων,

Digitized by Google

δηλαδὴ τὸ νὰ συνδρᾷ μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ, ἀλλὰ τὸ νὰ ἄρχηται τῆς δράσεώς του ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ ἐπαπειλῶν τὸ πυροβολικὸν κίνδυνος καθίσταται ἄμεσος, δηλαδὴ ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐπαπειλεῖται ἡ ἅλωσις τῶν πυροβόλων. Συνεπῶς ἡ ἀποστολὴ τοῦ στηρίγματος ἔγκειται εἰς τὸ ν' ἀπαγορεύῃ τὴν πρὸς τὸ πυροβολικὸν συμπλησίασιν παντὸς ἐχθρικοῦ ὅπλου ἔχοντος ἀγχέμαχον ἰδιότητα. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ἡ δρᾶσις τοῦ στηρίγματος εἶναι καθαρῶς ἀμυντική, καὶ δὴ παθητικωτάτη, διότι, ἂν δράσῃ ἐπιθετικῶς, τότε θ' ἀπομακρυνθῇ τοῦ ὑποστηριζομένου πυροβολικοῦ, συνεπῶς ἴσως δράσῃ ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ ἀντιπάλου στρατεύματος, ἀλλ' ἀναμφιβόλως θ' ἀφήσῃ ἀνυπεράσπιστον τὸ πυροβολικόν, ὁπότε πιθανὸν νὰ καταστῇ τοῦτο λεία ἑτέρου ἐχθρικοῦ στρατεύματος, εὑρίσκοντος τὸν δρόμον ἐλεύθερον. Σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἰσχύει ἡ ἀρχὴ ὅτι τὸ στήριγμα δὲν δρᾷ δι' ἑαυτό, ἀλλὰ διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὑποστηριζόμενον πυροβολικόν. Ἡ δρᾶσις τοῦ στηρίγματος ἔγκειται εἰς τὴν παροχὴν πυρὸς πρὸς τὰς κατευθύνσεις ἐξ ὧν ἀπειλεῖται τὸ πυροβολικόν· ἐπειδὴ δ' ὡς γνωστὸν ἐπίθεσις κατὰ μέτωπον ἐναντίον τοῦ συγχρόνου πυροβολικοῦ εἶναι ἀδύνατος (τὸ πυροβολικὸν ἀποτελεῖ, λόγῳ τῶν ἀσπιδίων, στόχον ἄψυχον κατὰ μέτωπον), δι' αὐτὸ τὸ στήριγμα πρέπει ν' ἀποβλέπῃ κυρίως εἰς τὴν πρὸς τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα τοῦ πυροβολικοῦ ἀπειλὴν κινδύνου. Λέγοντες ὅμως πυροβολικόν, δὲν πρέπει νὰ ὑπονοῶμεν τὴν γραμμὴν μόνον τῶν πυροβόλων, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιλοίπους πρὸς τὰ ὀπίσω γραμμάς, δηλαδὴ τὴν τῶν προολκαίων τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ, ἢ τὴν τῶν ἡμιόνων τοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ ἢ τὴν τῶν ρυμουλκῶν (tracteurs) τοῦ πυροβολικοῦ αὐτοκινήτου ἕλξεως καὶ τὴν τῶν μεταγωγικῶν μάχης, διότι πᾶσα κατὰ τῶν γραμμῶν τούτων προσβολὴ συνεπιφέρει ἐμμέσως τὴν ἀδράνειαν τῶν πυροβόλων. Πρὸς τοῦτο, τὸ στήριγμα χωρίζεται εἰς τόσα τμήματα (συνήθως διμοιρίας) ὅσαι εἶναι αἱ φυλακτέαι γραμμαί· συνήθως εἰς τρία τμήματα, διότι τρεῖς εἶναι συνήθως αἱ φυλακτέαι γραμμαί, πυροβόλων, προολκαίων ἢ ἡμιόνων ἢ ρυμουλκῶν, μεταγωγικῶν μάχης. Ἕκαστον τμῆμα τάσσεται πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν πλευρὸν τῆς ὑποστηριζομένης γραμμῆς καὶ εἰς μικρόν τι διάστημα ἀπ' αὐτῆς (περὶ τὰ 500 συνήθως μέτρα). Ἐν καιρῷ ὅμως νυκτὸς τὸ στήριγμα τάσσεται σχεδὸν παραπλεύρως τῆς φυλακτέας γραμμῆς πυροβολικοῦ, ἵνα τοιουτοτρόπως δύναται νὰ προασπίζῃ διὰ τῆς λόγχης. Ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ κατὰ τοῦ πυροβολικοῦ ἐπιτιθέμενον ἀντίπαλον πεζικὸν χωρισθῇ εἰς δύο ὁμάδας, καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς βάλῃ ἐναντίον τοῦ πυροβολικοῦ, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας ἐναντίον τοῦ στηρίγματος, τὸ στήριγμα οὐδέποτε ἐπιτρέπεται ν' ἀμφιταλαντευθῇ ἐναντίον τίνος ὁμάδος ὀφείλει νὰ βάλῃ· ἡ ὁμάς, ἡ ὁποία κυρίως πρέπει νὰ βληθῇ, εἶναι ἡ βάλλουσα ἐναντίον τοῦ πυροβολικοῦ, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ στήριγμα ὀφείλει νὰ μὴ λησμονῇ ποτὲ ὅτι δὲν δρᾷ δι' ἑαυτό, ἀλλὰ διὰ τὸ πυροβολικόν. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι, ἂν μετὰ λόχου πεζικοῦ συνδρῶσι καὶ πολυβόλα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐνδείκνυται ἐν περιπτώσει ὑποστηρίξεως μεγάλης μονάδος πυροβολικοῦ, τότε ἡ ὑποστήριξις εἶναι πληρεστέρα, ἀλλὰ δέον νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι μόνον πολυβόλα δὲν δύνανται νὰ παρέξωσι τὴν ἀπαιτουμένην ὑποστήριξιν εἰς τὸ πυροβολικόν, διότι τὰ πολυβόλα εἶναι καὶ ταῦτα ὅπλα ἐκηβόλα, ἐνῷ τὸ πυροβολικὸν ἔχει ἀνάγκην ἐνίοτε καὶ δράσεως ἀγχεμάχου. Δι' αὐτὸ ἡ ἰδέα τοῦ νὰ χορηγηθῇ ἀνὰ ἓν πολυβόλον εἰς ἑκάστην πυροβολαρχίαν, ἵνα χρησιμεύῃ ὡς στήριγμα, δὲν εἶναι διόλου προσφυὴς οὐδὲ κἂν λύει τὸ ζήτημα.

Στήριγμα ἐξ ἱππικοῦ ἐνδείκνυται ὁσάκις τὸ πυροβολικὸν εὑρίσκεται ἐν πορείᾳ, τόσον μᾶλλον, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ μακρᾶς φάλαγγος πυροβολικοῦ, καταλαμβανούσης πολλάκις βάθος πολλῶν χιλιομέτρων. Χαρακτηριστικὴ τοιαύτη περίπτωσις παρουσιάσθη κατὰ τήν, διαρκοῦντος τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897, ὑποχώρησιν τοῦ ὄγκου τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ (8 πυροβολαρχιῶν) ἐκ Δομοκοῦ πρὸς Δερβὲν Φοῦρκα τὴν νύκτα 5—6 Μαΐου 1897, ὁπότε ἐχορηγήθη εἰς τὸ πυροβολικὸν τοῦτο στήριγμα ἐκ μιᾶς ἐπιλαρχίας. Ν. Θ. Κ.

στηριγμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ στηρίζειν, ὑποστήριξις.

— *[Ρητορ.]* Ἡ ὑπὸ τοῦ ρήτορος διαρκεστέρα ἐκφώνησις λέξεών τινων ἢ συλλαβῶν, ἤτοι ἡ οἱονεὶ *στήριξις* καὶ *στάσις* τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἐπ' αὐτῶν καὶ ἡ διὰ ταύτης μείζων ρητορικὴ ἔμφασις. Ἐπιδεκτικώτερα στηριγμοῦ ἦσαν τὰ μακρὰ φωνήεντα· τοὐναντίον ἀνεπιτήδεια πρὸς στηριγμὸν ἦσαν τὰ βραχέα φωνήεντα καὶ ἐκ τῶν συμφώνων ἐκεῖνα, ὧν ἡ ἐν τῷ λόγῳ σύμπτωσις καθίστα τὴν ἐν τῇ συνεκφορᾷ τῆς φωνῆς παράτασιν δυσχερεστέραν. Ε. ΔΙ. Κ.

— *[Ἀστρον.]* Καλεῖται *στηριγμὸς* τὸ σημεῖον τῆς φαινομένης τροχιᾶς πλανήτου, εἰς ὃ οὗτος, μεταβάλλων φορὰν κινήσεως, φαίνεται ἱστάμενος. Ὅταν οἱ πλανῆται εὑρίσκωνται εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς τροχιᾶς των, λέγομεν ὅτι εἶναι *στάσιμοι* ἢ ὅτι *εὑρίσκονται εἰς στηριγμόν*. Σ. Π.

στήριγξ, *—γγος* (ἡ)· μέσον πρὸς ὑποστήριξιν· κοιν. *στυλάρι, κοντοστύλι* κτλ.

— *[Πυροβ.]* *Στήριγξ* καλεῖται σιδηρᾶ ράβδος, χρησιμεύουσα διὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ρυμοῦ τοῦ προολκαίου τοῦ πυροβολικοῦ, ὁσάκις τὸ ὄχημα εὑρίσκεται ἐν στάσει. Ν. Θ. Κ.

— *[Ναυτ.]* *Στήριγξ* καλεῖται: 1) Ἕκαστος τῶν ἀφαιρετῶν στυλίσκων (κοιν. *σκαντήλια*) ἐκ σιδήρου ἐπιψευδαργυρωμένου ἢ ὀρειχάλκου, πρὸς διέλευσιν τῶν χειραγωγῶν τῶν ἐξωτερικῶν κλιμάκων τῶν πλοίων. 2) Ἑκάστη τῶν δικρανοειδῶν σιδηρῶν κατασκευῶν (κοιν. *φυνρκάδες*), αἵτινες τοποθετοῦνται ὀρθίως κατὰ τὸ διάμηκες τῶν ἀκάτων πρὸς ἔνθεσιν τῆς ἱστιοφορίας των, ὅταν αὗται ἐλαύνωνται διὰ κωπῶν. Εἰς τὰς ἁλιευτικὰς λέμβους τοποθετοῦνται αἱ στήριγγες ἄνωθεν τῶν κωπαστῶν, ἀφήνουσαι χῶρον κάτωθέν των διὰ τοὺς σκαλμοὺς καὶ τὸν χειρισμὸν τῶν κωπῶν. Σ. Ε. Λ.

στηρίζω, *ἀόρ. ἐστήριξα—ἐστηρίχθην, παθ. μετχ. ἐστηριγμένος*· καθιστῶ τι σταθερόν, ἀκίνητον, ἔμπεδον: «*στηρίζω τὴν στέγην,—τὴν κλίμακα*» || μεταφ., ὑποστηρίζω, ἐνισχύω || συνήθ. παθ. *στηρίζομαι*: «*δὲν ἔχει ποῦ νὰ στηριχθῇ*».

στηρικτικός, *—ή, —όν*· ὁ κατάλληλος νὰ στηρίξῃ τι.

— **στηρικτικὰ** *ὄργανα*. Καλοῦνται τὰ εἰδικὰ ὄργανα, δι' ὧν μόνιμά τινα παράσιτα εἶναι ἐφωδιασμένα, ἵνα συγκρατῶνται ἐπὶ τοῦ ξενιστοῦ των. Ταινίαι τινὲς π. χ. φέρουν στεφάνην ἀγκίστρων, οἱ ἐπίφυτοι μύκητες (ἐρυσίβαι) φέρουν μυζητῆρας, δι' ὧν συγκρατοῦνται καὶ λαμβάνουν τὴν τροφήν των, ὁ λύκος τῶν κυάμων συγκρατεῖται ἐπίσης διὰ μυζητήρων κλπ. Ε. Τ. Ε.

στήριξις, *—εως* (ἡ)· στηριγμός, ὑποστήριξις.

Στησαγόρας. Ἀθηναῖος στρατηγός, υἱὸς τοῦ Κίμωνος. Διαδεχθεὶς τὸν Μιλτιάδην ἐν τῇ τυραννίᾳ τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, ἐξηκολούθησε τὸν ἐπὶ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ ἀρξάμενον πόλεμον κατὰ τῆς Λαμψάκου. Μικρὸν δ' ὅμως μετὰ ταῦτα ἐδολοφονήθη. Ε. ΔΙ. Κ.

Στήσανδρος. Περίφημος ἀρχαῖος κιθαρῳδὸς ἐκ Σάμου. Οὗτος ἐκιθαρῴδησε πρῶτον ἐν Δελφοῖς τὰς μάχας καὶ περιπετείας τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ὡς αὗται περιγράφονται ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσείᾳ. Ε. ΔΙ. Κ.

Στησήνωρ, ἢ *Στασάνωρ*. Περίφημος στρατηγὸς καὶ σατράπης ἐκ Σόλων τῆς Κύπρου ἀκμάσας ἐπὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Μετασχὼν τῆς εἰς Βακτριανὴν ἐκστρατείας αὐτοῦ, ἀπεστάλη κατὰ τοῦ ἐπαναστατήσαντος σατράπου τῆς Ἀρίας Ἀρσάμου, ὃν συνέλαβεν αἰχμάλωτον· εἰς ἀνταμοιβὴν ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὴν σατραπείαν τῆς χώρας ταύτης, ἣν βραδύτερον ἀντήλλαξε διὰ τῆς σατραπείας τῆς Δραγγιανῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διετήρησε τὴν σατραπείαν ταύτην, λαβὼν προσέτι καὶ τὴν τῆς Σογδιανῆς καὶ Βακτρίας. Ε. ΔΙ. Κ.

Στησίκλεια. Περίφημος Ἀθηναία ἑταίρα ἐξαιρέτου καλλονῆς, εὐγενοῦς ἤθους καὶ ἀνεπτυγμένου πνεύματος, ἀκμάσασα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ Ἀριστείδου ἐν Ἀθήναις. Ε. ΔΙ. Κ.

Στησικλῆς. Στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἀποσταλεὶς τῷ 374 π. Χ. μετὰ 600 περίπου πελταστῶν πρὸς βοήθειαν τῆς δημοκρατικῆς ἐν Κερκύρᾳ μερίδος, κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μνάσιππον Λακεδαιμονίων, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἀπεστέλλετο στόλος ἐξ 60 πλοίων ὑπὸ τὸν ναύαρχον Τιμόθεον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Στησικλῆς, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἀλκέτα Α', βασιλέως τῆς Ἠπείρου, εἰσελθὼν ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων πολιορκουμένην πόλιν, κατώρθωσε νὰ συνδιαλλάξῃ τοὺς διαφωνοῦντας δημοκρατικοὺς καὶ νὰ ἐπιτεθῇ μετ' αὐτῶν κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Ἀποτέλεσμα τῆς ταχείας ταύτης ἐνεργείας τοῦ Στησικλέους ὑπῆρξεν ὁ θάνατος τοῦ Μνασίππου καὶ ἡ ἀποχώρησις τοῦ στόλου τῶν Λακεδαιμονίων πρὶν ἢ φθάσῃ ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων. Α. Θ. Σ.

Στησίλαος. Ἀθηναῖος στρατηγός, υἱὸς τοῦ Θρασύλου. Μετασχὼν τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης ὑπὸ τὸν Μιλτιάδην κατὰ τῶν Περσῶν, ἐφονεύθη κατ' αὐτὴν μετ' ἄλλων στρατηγῶν. Ε. ΔΙ. Κ.

Στησίμβροτος. Ἀρχαῖος Ἕλλην συγγραφεὺς ἐκ Θάσου, σύγχρονος τοῦ Κίμωνος, ζήσας ἐν Ἀθήναις ὡς σοφιστής. Ὁ Στησίμβροτος ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν συγγραφέων τῶν ἀσχοληθέντων καὶ περὶ θέματα γραμματολογικά. Ἔγραψε: «Γένος Ὁμήρου», ἤτοι περὶ τοῦ Ὁμήρου, τοῦ γένους αὐτοῦ, τοῦ χρόνου τῆς ἀκμῆς καὶ περὶ τῆς ποιήσεως αὐτοῦ, «Περὶ τελετῶν», ἤτοι περὶ μυστηρίων, «Περὶ Θεμιστοκλέους, Θουκυδίδου καὶ Περικλέους» σύγγραμμα, οὗ ἀποσπάσματα διασωθέντα ἐξεδόθησαν ἐν τοῖς «Fragm. Hist. Graec.» (τόμ. 2, σ. 52 ἑξ.). Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Στησιμβρότου ἤντλησαν εἰδήσεις πλεῖστοι συγγραφεῖς, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης. Ε. ΔΙ. Κ.

στήσιμο, *—ατος* (τό), καὶ *στάσιμο*· τὸ νὰ στήνῃ τις ἢ νὰ ἵσταταί τις: «*ὄμορφο εἶναι τὸ στάσιμό του*».

—*[Ἐμπορ.]* Βλ. λ. *ἔξοδα παραγωγῆς* καὶ *κόστος*.

στησιχόρειον *μέτρον*. Καλεῖται οὕτω, διότι χρῆσιν αὐτοῦ πρῶτος ἐποιήσατο ὁ ποιητὴς Στησίχορος ἐν ταῖς στροφαῖς τῶν ποιημάτων αὐτοῦ· μετεχειρίσθη δηλαδὴ δακτυλικοὺς στίχους μακροτέρους ἢ βραχυτέρους, μεθ' ὧν συνέπλεκε τροχαϊκὰς διποδίας, δι' ὧν ἐκούφιζε τὴν βαρύτητα τῶν δακτύλων· τὰ τοιαῦτα μέτρα καλοῦνται καὶ *δακτυλεπίτριτα*, ὧν δηλαδὴ ὁ λόγος εἶναι 4 : 3, ἤτοι 1 1/3· διακρίνεται δὲ τὸ *στησιχόρειον τρίμετρον* τὸ ἐκ τριῶν ἐπιτρίτων συγκείμενον

—◡—— | —◡—— | —◡——

καὶ τὸ *στησιχόρειον δίμετρον* ἢ *ἐγκωμιολογικόν*, δηλαδὴ ἡ ἀκατάληκτος δακτυλικὴ τριποδία μετὰ ἐπιτρίτου

—◡◡—◡◡—— | —◡—◡̲

ἅτινα μέτρα προήγαγεν ὁ Πίνδαρος· ἔχουσι δὲ ταῦτα ἦθος ἡσυχαστικόν, «ᾧ παρέπεται ἠρεμότης ψυχῆς καὶ κατάστημά εἰρηνικὸν» κατ' Εὐκλείδην. Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

Στησίχορος. Ὁ δεύτερος τῶν μεγάλων χοροδιδασκάλων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος (640—555 π. Χ.). Κατήγετο ἐκ τῆς λοκρικῆς πόλεως Μάταυρον, ἀλλὰ λέγεται *Ἱμεραῖος*, διότι ἐν Ἱμέρᾳ τῆς Σικελίας διῆλθε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου· ὅτε δὲ οἱ Ἱμεραῖοι ἐξέλεξαν τὸν Φάλαριν στρατηγὸν αὐτοκράτορα καὶ ἔμελλον νὰ δώσωσιν αὐτῷ φυλακὴν τοῦ σώματος, ὁ ποιητὴς ἀπέτρεψεν αὐτοὺς εἰπὼν τὸν μῦθον τοῦ ἵππου, ὅστις, θέλων νὰ τιμωρήσῃ ἔλαφον ἐλθόντα εἰς τὸν λειμῶνα αὐτοῦ, ἐπέτρεψε τῷ ἀνθρώπῳ ἵνα ἐμβάλῃ χαλινὸν καὶ ἀσεβῇ ἐπ' αὐτοῦ· οὕτω δὲ ὁ ἵππος ἐγένετο δοῦλος τῷ ἀνθρώπῳ· ἀλλ' ἐπειδὴ μάταιαι ἀπέβησαν αἱ συμβουλαί, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Κατάνην, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Πρὸ τῆς πύλης τῆς πόλεως ταύτης ἐδεικνύετο τὸ μνῆμα καὶ ὁ ἀνδριὰς τοῦ ποιητοῦ, ὃν εἶδεν ὁ Κικέρων (Verr. II, 35, 87)· ὡς γέρων δὲ ἀπηκονίζετο μετὰ κυλίνδρου βιβλίου ἐπὶ νομίσματος τῆς Ἱμέρας. Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Στησιχόρου εἶχε σβεσθῆ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἡ κλίσις πρὸς τὸ ἔπος καὶ τὰς μυθικὰς παραδόσεις, εἶχε δὲ ἐξεγερθῆ ἡ ὄρεξις πρὸς τὴν λυρικὴν καὶ τὴν χορικὴν ποίησιν· διὸ καὶ ὁ ποιητὴς προσεπάθησε νὰ μεταποιήσῃ εἰς ᾄσματα χορικὰ τὰς θαυμαστὰς καὶ μεγαλοπρεπεῖς ὑποθέσεις τοῦ ἔπους· διότι τὸ κύριον ἐπιτήδευμά του ἦτο νὰ συγκροτήσῃ καὶ ἀσκήσῃ χορούς· ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα Στησίχορος, *Τεισίας* πρότερον καλούμενος. Τὸ ἐπιτήδευμα δὲ τοῦτο ἐξήσκησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ οἱ συγγενεῖς, Στησίχωρος Β' καὶ Γ'. Ὁ μέγας οὗτος χοροδιδάσκαλος εἰς τὴν *στροφὴν* καὶ *ἀντιστροφὴν* προσέθεσε τὴν *ἐπῳδόν*, δι' ἧς παρεσκεύασεν ἀσφαλῆ στάσιν εἰς τὸν χορόν· διότι τὴν μὲν στροφὴν ᾖδεν ὁ χορὸς κινούμενος ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, κατὰ δὲ τὴν ἀντιστροφὴν ἐπανέκαμπτεν ἔνθα ἵστατο τὴν ἀρχήν, διὰ δὲ τῆς καινοτομίας τοῦ ποιητοῦ, ἱστάμενος πλέον σταθερῶς ᾖδε τὴν ἐπῳδόν· καὶ ὁ μὲν χορὸς παρατασσόμενος κατὰ στίχους συνέκειτο ἐξ ὀκτὼ χορευτῶν, μουσικὸν δὲ ὄργανον μετεχειρίζετο τὴν κιθάραν· αἱ στροφαὶ τῶν ᾀσμάτων, ἐκ ποικίλων μέτρων συντεθειμέναι, ἦσαν μακραί, ὅμοιαι ταῖς πινδαρικαῖς, ἀλλὰ ἁπλούστεραι ἐκείνων. Εἰς πολλὰ ποιήματα μετεχειρίσθη καὶ δακτυλικοὺς στίχους μακροτέρους ἢ βραχυτέρους, μεθ' ὧν συνέπλεκε καὶ τροχαϊκὰς διποδίας. Ἐκ τῆς συζεύξεως ταύτης παράγονται τὰ μέτρα, ἅτινα μεταχειρίζεται ὁ Πίνδαρος εἰς τὰς ᾠδάς, τὰς κατὰ τὴν δωρικὴν ἁρμονίαν συντεθειμένας· ὁ Στησίχορος ὅμως μνημονεύει καὶ τὴν κινητικὴν καὶ ἐμπαθῆ φρυγιστὶ ἁρμονίαν, καθ' ἣν ὁσάκις ἐποίει μετεχειρίζετο συστήματα δακτυλικὰ (σειρὰς δηλαδὴ δακτύλων, ἐν αἷς δὲν διακρίνεται τέλος στίχου) μετὰ τροχαίων σημαντῶν. Μετεχειρίσθη δὲ καὶ ἄλλα μέτρα, ἀνάλογα τῶν δακτυλικῶν, οἷον ἀναπαίστους καὶ χοριάμβους, ἐνίοτε

Στησίχορος.

[Ἐπὶ βρονζίνου νομίσματος τῶν Θερμιτῶν Ἱμεραίων, χαραχθέντος μετὰ τὸ 376 π. Χ. Ἡ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως πυργοφόρος γυνὴ παριστᾷ τὴν Ἱμέραν προσωποποιημένην.]

Digitized by Google

δὲ καὶ αὐτὰ τὰ κοῦφα καὶ τὰ χαρίεντα σχήματα τῶν λογαοιδικῶν. Τὰ ποιήματα αὐτοῦ, ὄντα πολλά, διῃρέθησαν εἰς 26 βιβλία· ἐν τῇ γλώσσῃ δὲ τῶν ποιημάτων ἀνεμείγνυε στοιχεῖα τῆς δωρικῆς καὶ ἰωνικῆς διαλέκτου, διότι καὶ ἡ πατρὶς αὐτοῦ Ἱμέρα εἶχε συνοικισθῆ ὑπὸ Ἰώνων καὶ Δωριέων. Τὰ ποιήματα αὐτοῦ εἶχον ὑποθέσεις ἐκ τῶν μύθων τοῦ Ἡρακλέους, ἐκ τοῦ τρωϊκοῦ μύθου, ἔτι δὲ ἆθλα. Ὁ ποιητὴς μετήνεγκε τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν μύθων εἰς τὸ διθυραμβῶδες τῆς μελικῆς ποιήσεως, ἐθαυμάζετο δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ διὰ τὸ ἠθικὸν τῆς ὑποθέσεως βάθος καὶ τὸ ἤρεμον μεγαλεῖον. Ἐποίησε προσέτι παιᾶνας, ὕμνους εἰς θεούς, ἔτι δὲ καὶ ἐρωτικὰ ποιήματα, οἷον ἦτο ἡ «Καλύκα», βουκολικὸν ᾆσμα, ὅπερ, ἐξ ἐπιχωρίων ἀρχῶν ὁρμηθείς, εἰς αὐτοτελὲς εἶδος ποιήσεως ἐφιλοτέχνησε. Τέλος λέγεται ὅτι ποιήσας ψόγον Ἑλένης ἐτυφλώθη· ἀλλὰ κατὰ συμβουλὴν ὀνείρου ποιήσας ἐγκώμιον τῆς ἡρωΐδος, δηλαδὴ *παλινῳδίαν*, ἀνέβλεψεν. Ἐκ τῶν πολλῶν ποιημάτων αὐτοῦ σήμερον ἔχομεν ἀποσπάσματα ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Bergk. Γ. Γ.

στηστό, ἡ *στητό* (τό). Παιδικὸν παίγνιον τελούμενον ὡς ἀκολούθως. Μετέχουν δύο ἀντίπαλοι, ὧν ὁ εἷς ἐν τῷ κέντρῳ κύκλου (καλουμένου *γκεζὶ*) στήνει βῶλον, ἐφ' οὗ, ἐνίοτε, κατὰ προηγηθεῖσαν συμφωνίαν, τοποθετεῖ καὶ νόμισμα. Εἶτα ἀπὸ ἀποστάσεως 10 βημάτων ρίπτει πλατὺν λίθον (*ἀμάδα*), δι' οὗ προσπαθεῖ νὰ ἐκβάλῃ ἔξω τοῦ κύκλου τὸν βῶλον (μετὰ τοῦ νομίσματος, ἂν ὑπάρχῃ τοιοῦτον). Ἐπιτυγχάνων ἀναλαμβάνει τὸν βῶλον καὶ τὸ νόμισμα, ὑπόκειται δὲ μὲ τὴν σειράν του εἰς τὸ στήσιμο ὁ ἕτερος τῶν παικτῶν. Ἀποτυγχάνων ὅμως (ἂν *ἔλθῃ σοῦτος*) χάνει τὸν βῶλον μετὰ τοῦ νομίσματος. Τὸ αὐτὸ παίγνιον παίζεται διʼ ἀστραγάλων (*σίκια*) ὡς ἐξῆς: Ἐντὸς κύκλου (*ἀλώνι*) καὶ κατὰ τὴν διάμετρον αὐτοῦ τοποθετεῖται σειρὰ ἀστραγάλων, ὧν ὁ μεσαῖος, στηνόμενος ὄρθιος, καλεῖται *παπαδάκος*, οἱ δὲ λοιποὶ *μανίκια*· τοὺς ἀστραγάλους καταθέτουν ἀνὰ ἕνα οἱ μετέχοντες τοῦ παιγνίου. Ἡ σειρὰ ρίψεως τῶν παικτῶν καθορίζεται κατὰ ποικίλους τρόπους· ὅστις ἐκβάλλει ἔξω τοῦ κύκλου τὸν παπαδάκον κερδίζει ὅλους τοὺς ἀστραγάλους, διὰ δὲ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις ἰσχύουν παντοειδεῖς διατάξεις. Π. Ν. Π.

στητός, —ή, —ό· δημ., μόνον εἰς τὴν φρ. «διάβολος στητός» διάβολος ὁλοφάνερος: «στέκεται ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου σὰν στητός».

Στιάβνιτσα (Stiavnica) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας (βλ. *Σέμνιτσα*).

Στιακός. —1) *Ἰωάννης ὁ Κοντός*. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς (βλ. *Κοντὸς* Ἰωάννης). —2) *Ἰωάννης ὁ Μακρῆς*. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς (βλ. *Μακρῆς* Ἰωάννης ὁ Στιακός). —3) *Κωνσταντῖνος*. Κρὴς ἀγωνιστὴς ἐκ Σητείας, ἀναδειχθεὶς ὁπλαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1821—1829 καὶ διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας. ΕΡ. Μ.

Στίβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀθύρας (Μπόζετς) τῆς ἐπαρχίας Γιαννιτσῶν τοῦ νομοῦ Πέλλης, πρότερον καλούμενον *Κονίκοβο*. Κάτ. (1928) 363. Κεῖται πρὸς Α.ΒΑ. τῶν Γιαννιτσῶν, ἐν πεδιάδι καπνοπαραγωγῷ. Π. Ν. Π.

στιβάλι (τό), *καὶ στιβάνι*· δημοτ., ὑπόδημα περιβάλλον μέρος τῆς κνήμης ἢ καὶ ὅλην τὴν κνήμην (ἰταλ. stivale).

—**στιβάλια τοῦ λαγοῦ** (τά) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀριστολοχία*. Δ. Ν. Π.

στιβανᾶς (ὁ)· ἰδιωματ., ὁ κατασκευαστὴς στιβανίων, ὑψηλῶν ὑποδημάτων· || ὁ φέρων αὐτά.

στιβάρι (τό)· ὁ ἱστοβοεὺς τοῦ *ἀρότρου* (βλ. λ.).

Στιβάρι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μπατσίου τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 69. Π. Ν. Π.

στιβαρός, —ά, —όν· ἀρχ., πυκνός, δασύς, ὁ οἱονεὶ ἐστιβασμένος, οὕτω ἰδιωματ. «στιβαρὸ κλαρὶ» τὸ πυκνόφυλλον, τὸ δασύ· || ἰσχυρός, δυνατός, ρωμαλέος: «στιβαρὰ χείρ».

στιβαρὸς (ὁ) *[Παλαιοζῳολ.]*· βλ. λ. *λεπτόχοιρος*.

στιβαρότης, —ητος (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι στιβαρόν, ἰσχύς, δύναμις, ρώμη: «ἡ στιβαρότης τῆς ἀνδρικῆς χειρός».

στιβάς, —άδος (ἡ)· ἀρχ., στρῶμα κλάδων σχίνου ἢ ἄλλων θάμνων ἢ χόρτων, ὥστε νὰ δύναταί τις νὰ κατακλιθῇ· || νεωτ. καθόλου, πολλά τινα ὁμοῦ ἐν πυκνότητι: «στιβὰς χυττάρων», «λιπώδης στιβάς», «στιβάδες χιόνος».

—*[Ἀνατομ.]* Ὁ ὑπὸ διαφόρων ὀργανικῶν στοιχείων, κυτταρικῶν, ἐπιθηλιακῶν, συνδετικῶν, μυϊκῶν κλπ. συνυφασμένος ἱστός, ἀποτελῶν ὑμένα, πέταλον, ὑπένδυμα, στρῶμα κ.τ.τ.: «στιβὰς βλαστική, — κερατίνη, — κοκκώδης» (τοῦ δέρματος), «στιβάδες τοῦ κερατοειδοῦς, — τῆς ἴριδος, — τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς» (τοῦ ὀφθαλμοῦ). Ι. Π.

—**στιβὰς ἀγώγιμος,** ἢ **στιβὰς τῶν** *Kenelly-Heaviside [Ἀερολ.—Ραδιοτ.]*. Φωτεινὴ πηγὴ τοποθετημένη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας σφαίρας δὲν φωτίζει παρὰ μόνον ἐλάχιστον τμῆμα τῆς σφαιρικῆς καλύπτρας, τὸ δὲ φῶς, διαδιδόμενον διὰ τῆς παραθλάσεως ἢ περιθλάσεως (diffraction) ἐλαττοῦται ταχέως. Πρὸ ὅμως τῶν μεγάλων ἐμβελειῶν, αἵτινες παρατηροῦνται ἐν τῇ ραδιοτηλεγραφίᾳ, τὸ πρόβλημα ἐτέθη λίαν ἐνωρὶς καὶ ἐξητάσθη διὰ ποίας ὁδοῦ τὰ κύματα δύνανται νὰ διαδοθῶσιν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Τῷ 1900 ὁ Heaviside ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ὁ Kenelly ἐν Ἀμερικῇ ἔθεσαν τὴν ὑπόθεσιν τῆς ὑπάρξεως μιᾶς *ἀγωγίμου στιβάδος*, εὑρισκομένης εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας εἰς ὕψος πολλῶν δεκάδων χιλιομέτρων. Αἱ χαρακτηριστικαὶ ἰδιότητες τῶν λίαν βραχέων κυμάτων ἐπηλήθευσαν καὶ ηὐνόησαν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἡ ἀγώγιμος αὕτη στιβὰς τῆς ἀνωτέρας ἀτμοσφαίρας ὑπὸ πλείστων διασήμων φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐχρησιμοποιήθη (Poincaré, Blondel κτλ.) πρὸς ἐξήγησιν ὡρισμένων μετεωρολογικῶν ἢ μαγνητικῶν φαινομένων. Ἡ ἀγώγιμος αὕτη στιβὰς παίζει τὸν ρόλον κατόπτρου ἔναντι τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων, ἡ ὕπαρξις δὲ ταύτης κατέστη ἀληθοφανὴς καὶ ἐξ ἄλλων φαινομένων: τοῦ βορείου σέλαος, τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς νυκτερινοῦ φωτὸς μὴ προερχομένου ἐκ τῶν ἀστέρων (ἓν εἶδος σέλαος μονίμου) καὶ τῶν περιοδικῶν μεταβολῶν καὶ τῶν διαταράξεων τοῦ γηΐνου μαγνητικοῦ πεδίου. Ἡ ἁρμονικὴ ἀνάλυσις τῶν μεταβολῶν τοῦ μαγνητικοῦ πεδίου (Chapman) ἤγαγεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὑπάρχουσι δύο στιβάδες ἀγωγιμοτήτων ἀνωτέρων, μία καλύπτουσα ὁλόκληρον τὴν γῆν καὶ ὀφειλομένη εἰς τὰς ὑπεριώδεις ἀκτῖνας, λίαν εὐαίσθητος εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἡλιακῶν κηλίδων (μεταβολαὶ κατὰ 50 %), εὑρισκομένη εἰς 50 χλμ. ὕψος, καὶ ἑτέρα ἐντετοπισμένη ἐν τῇ ζώνῃ τῶν σελάων πέριξ ἑκάστου πόλου, κατὰ τοὺς Birkeland καὶ Störmer, ὀφειλομένη εἰς μόρια φορτισμένα, ἐκπεμπόμενα ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ εὑρισκομένη εἰς ὕψη ποικίλλοντα ἀπὸ 80 μέχρι 200 χλμ. Θ. Θ. Φ.

—**στιβὰς ἀνατρεπτικὴ** *[Ἀστρονομ.]*. Τὸ κατώτατον στρῶμα τῆς ἀτμοσφαίρας τοῦ Ἡλίου, ὅπερ ἐκτείνεται εἰς ἄγνωστον μὲν ἀλλὰ πιθανῶς μικρὸν ὕψος ὑπὲρ τὴν φωτοσφαῖραν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀτμοὺς πλείστων ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς χημικῶν στοιχείων. Ἡ στιβὰς αὕτη, οὖσα συνήθως ἀόρατος, ἐκλήθη οὕτω, διότι τὸ φῶς τῆς φωτοσφαίρας, ἀπορροφούμενον ὑπὸ τῶν ἀτμῶν αὐτῆς, ἀποδίδει φάσμα ἀπορροφήσεως, ἐνῷ αἱ φωτειναὶ γραμμαὶ ἀνατρέπονται καὶ μεταβάλλονται εἰς σκοτεινάς. Ἐντεῦθεν ἡ ἐν λόγῳ στιβὰς καλεῖται καὶ *ἀπορροφητικὴ* (βλ. *Ἥλιος*). Σ. Π.

—**στιβὰς ἀπορροφητικὴ** *[Ἀστρον.]*· βλ. *στιβὰς ἀνατρεπτικὴ* καὶ *Ἥλιος*.

—**στιβὰς ἰσόθερμος** *[Μετεωρολ.]*· βλ. λ. *ἰσόθερμος στιβάς*.

—**στιβὰς καλυπτήριος** *[Ἐμβρυολ.]*· βλ. λ. *καλυπτήριος στιβάς*.

Στιβὰς (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ τῶν *Ἰοβάκχων* (βλ. λ.) πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου.

στιβενύλη (ἡ) (Stibenyl) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ ἀκετυλαμινοφαινυλαντιμονικὸν νάτριον. Περιέχει 33 % ἀντιμόνιον καὶ φέρεται εἰς φύσιγγας τῶν 0.1, 0.2, 0.3 ὡς φάρμακον κατὰ τῆς λεϊσμανιάσεως, τοῦ καλὰ-ἀζάρ, τῆς λέπρας, τῆς τρυπανοσωμιάσεως κλπ. Ἐνίεται ἐνδοφλεβίως ἢ ἐνδομυϊκῶς. Αἱ δόσεις ἄρχονται ἀπὸ 0.05 μέχρις 0.1, αὐξανόμεναι μέχρι 0.4 ἀνὰ διήμερον. Κ. Γ. Μ.

Στιβέρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Κεφαλληνίας ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σάμης (πλάτ. 38° 15′ Β., μῆκ. 20° 39′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cefalonia), ἐφ' οὗ (1891) ἵδρυται ὁ πράσινος ναυτικὸς φάρος τοῦ ἐπινείου Αἰγιαλός. Σ. Ε. Λ.

Στίβι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτιοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς Λήμνου, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Τηγάνι (πλάτ. 39° 49′ Β, μῆκ. 25° 03′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island) καὶ Σταυρός. Σ. Ε. Λ.

στιβῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ μετ' ἀλκυλίου ἑνώσεις τοῦ ἀντιμονίου. Ἐκ τούτων σχετικῶς σπουδαιότεραι εἶναι: τὸ *αἰθυλοστιβινοϊδίδιον* $C_2H_5SbJ_2$, τὸ *αἰθυλοστιβινοξείδιον* C_2H_5SbO, ἡ *τριμεθυλοστιβίνη* $(CH_3)_3Sb$ καὶ *τριαιθυλοστιβίνη* $(C_2H_5)_3Sb$. Σ. Γ.

στίβος (ὁ)· ὁδὸς ἢ καὶ ἔδαφος οἱονδήποτε πεπατημένον· || τὰ ἐν ἀσκητηρίῳ ἴχνη ποδῶν ἢ τροχῶν· || τὸ ἔδαφος ἀσκητηρίου, οἷον ἱπποδρόμου ἢ σταδίου· || μεταφ., κοινωνικὸν ἢ πολιτικὸν στάδιον: «κατῆλθεν εἰς τὸν στίβον τῆς πολιτικῆς».

— *[Ἀθλητ.]* *Στίβος* καλεῖται ὁ εἰδικὸς ἐκεῖνος χῶρος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τρέχουν οἱ ἀθληταὶ εἰς τὰ στάδια καὶ τὰ γυμναστήρια, οἱ ἵπποι εἰς τοὺς ἱπποδρόμους, τὰ ποδήλατα εἰς τὰ ποδηλατοδρόμια, τὰ αὐτοκίνητα εἰς τὰ αὐτοκινητοδρόμια κλπ. Ἡ κατασκευὴ τοῦ στίβου ἑκάστου ἀθλήματος γίνεται ἀναλόγως πρὸς τὰς τεχνικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας καὶ κατὰ τρόπον καθιστῶντα δυνατὴν τὴν κανονικὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγωνίσματος καὶ τὴν ἐπίτευξιν ἐπιδόσεων. Οἱ διὰ τὰ μηχανικὰ ἀθλήματα στίβοι εἶναι σκληροί, ἐνῷ οἱ ἄλλοι εἶναι μαλακοί, ἐλαστικοὶ καὶ ἀπορροφοῦν εὐκόλως τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς ἢ τοῦ καταβρέγματος, οὕτως ὥστε νὰ μὴ σχηματίζεται λάσπη. Διὰ νὰ κατασκευασθῇ στίβος δι' ἀθλητικοὺς ἀγῶνας, πρέπει νὰ σκαφῇ τὸ ἔδαφος εἰς βάθος 0,20 μ. καὶ εἰς ἀνάλογον πλάτος· εἰς τὰ χείλη τῆς οὕτω σχηματισθείσης τάφρου τοποθετοῦνται κατὰ μῆκος κατακόρυφοι σανίδες πισσωμέναι, λευκὰ τοῦβλα ἢ ἄλλο τι, διὰ νὰ χωρίζεται ὁ χῶρος οὗτος ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ἐδάφους· μετὰ ταῦτα ἡ τάφρος ἐπιστρώνεται διὰ σκύρων πάχους 0,10 μ., ραντίζεται μὲ καρβουνίδι χονδροκοσκινισμένο καὶ ἀφοῦ κυλινδρωθῇ καλῶς ἐπιστρώνεται καὶ πάλιν διὰ μείγματος καρβούνου καὶ κοκκίνου χώματος, καταβρέχεται, πιέζεται καλῶς, ὁμαλύνεται καὶ προσλαμβάνει ἀνάλογον ἐλαφρὰν κλίσιν διὰ τὴν ἔξοδον τῶν ὑδάτων. Δ. Κ.

Στίβος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λαγκαδικίων τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *Γκιουμενιτς, Κούμενιτς* ἢ *Κόμονικ*. Κάτ. (1928) 378. Εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Σαραχλί—Σταυρός, εἰς 29 χλμ. ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ 38 χλμ. ἀπὸ τοῦ δευτέρου, μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ἁγίου Βασιλείου καὶ Βόλβης. —Π.

στιβοζάνη (Stibosan) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ὀργανικὸν σκεύασμα τοῦ ἀντιμονίου, περιέχον 30.5% ἐξ αὐτοῦ. Προὐτάθη κατὰ τῆς ἀσθενείας τοῦ ὕπνου καὶ κατὰ τῆς λεϊσμανιάσεως. Εἶναι κόνις φαιόχρους, ὀλιγώτερον τοξικὴ ἀπὸ τὴν ἐμετικὴν τρύγα. Κ.Γ.Μ.

στίβω· ἀντὶ *στύβω* (βλ. λ.).

στιγγάρω· δημ. ναυτ., συστέλλω ἱστίον· ἄλλως: *μπρου ἰάρω*.

στίγγος (ὁ)· δημ. ναυτ., ἕκαστος τῶν συστολέων παντὸς ἱστίου· ἄλλως *μπρουλί*.

στιγεύς, —έως (ὁ)· ἀρχ., ὁ στίζων, ὁ διὰ καυτηριάσεως ποιῶν στίγματα· || νεώτ., σιδηροῦν ἐργαλεῖον φέρον αἰχμὴν τετραγωνικήν, τριγωνικήν, κωνικὴν κτλ. καὶ χρησιμοποιούμενον διὰ τὸ ἄνοιγμα κοιλωμάτων ἢ ὀπῶν σχήματος ἀντιστοίχου, μὲ τὸ σχῆμα τῆς αἰχμῆς, ἐπὶ διαφόρων τεμαχίων (κοιν. *ζουμπάς*).

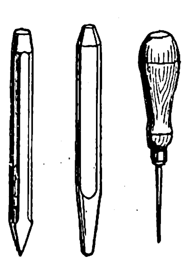

Στιγεύς.

Στίγκλιτς (Stieglitz), *Ἐρρῖκος*. Γερμανὸς ποιητὴς (1801—1849). Διετέλεσε καθηγητὴς γυμνασίου ἐν Βερολίνῳ. Τῷ 1828 ἐνυμφεύθη τὴν Καρλότταν, Σοφίαν Βίλλχαιφτ (γεν. τῷ 1806), ἥτις ηὐτοκτόνησε τῷ 1834 μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ θάνατός της θὰ ἐγίνετο πηγὴ ἐμπνεύσεως διὰ τὸν νευρασθενῆ σύζυγόν της. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν τοῦ Στίγκλιτς, ὁ ὁποῖος διῆλθε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του ἐν Βενετίᾳ, ἔνθα ἀπέθανε προσβληθεὶς ὑπὸ χολέρας. Σημαντικώτερα μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Τραγούδια τῆς Ἀνατολῆς» (1831—1834), «Ὁ σουλτάνος Σελὴμ Γ'», «Φωνὲς τοῦ χρόνου», «Χαιρετισμοὶ τοῦ βουνοῦ» (1839) κ. ἄ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν: «Αὐτοβιογραφία», «Ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν Καρλότταν» κ. ἄ. Λ. Κ.

στίγμα (τό)· τὸ διὰ στίξεως σχηματιζόμενον, οἷον δι' ὀξέος ὀργάνου, νύγμα, σημάδι· || ἀποτύπωμα διὰ καυτηριάσεως, κηλίς· || μεταφ., ὄνειδος, αἶσχος: «στίγμα τῆς οἰκογενείας, — τῆς πατρίδος»· || τὸ ἕκτον γράμμα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, τὸ F ὑπὸ τὸ σχῆμα Ϛ καὶ μόνον ὡς ἀριθμητικὸν χρησιμοποιούμενον.

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *στίγμα* (κοιν. *σημάδι*, γαλλ. point, ἀγγλ. ship's place) ἡ ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ χάρτου στίξις τῆς θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται τὸ πλοῖον κατὰ δεδομένην στιγμήν. Τοῦ ναυτικοῦ χάρτου ὄντος βαθμονομημένου κατὰ τὰ πλαισιοῦντα αὐτὸν περιθώρια, τὰ μὲν δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν εἰς διαιρέσεις γεωγραφικοῦ πλάτους, τὰ δὲ ἀνώτερον καὶ κατώτερον εἰς διαιρέσεις γεωγραφικοῦ μήκους, ἡ ἐκ τοῦ στίγματος χαρασσομένη παράλληλος πρὸς τὰ δεύτερα τῶν περιθωρίων παρέχει τὸ *πλάτος* τοῦ στίγματος, ἄλλη δὲ παράλληλος, χαρασσομένη πρὸς τὰ πλάγια περιθώρια, παρέχει τὸ *μῆκος* αὐτοῦ. Λέγομεν τότε ὅτι τὸ στίγμα εἶναι καθωρισμένον διὰ τῶν *γεωγραφικῶν συντεταγμένων* του, τὰς ὁποίας, ἐπὶ παραδείγματι, ἐκπέμπει πλοῖον διὰ τοῦ ἀσυρμάτου του, ὅπως γνωρίσῃ εἰς τοὺς ὧν ἀναμένει τὴν βοήθειαν ποῦ ἀκριβῶς πρέπει οὗτοι νὰ κατευθυνθοῦν πρὸς

Digitized by Google

τοῦτο. Καὶ ἀντιστρόφως, δυνάμεθα νὰ στίξωμεν τὸ στίγμα, ἐὰν γνωρίζωμεν τὰς γεωγραφικάς του συντεταγμένας, ἀρκεῖ δὲ πρὸς τοῦτο νὰ ἀναζητήσωμεν τὸ μὲν πλάτος εἰς τὰ πλάγια περιθώρια καὶ νὰ χαράξωμεν παράλληλον πρὸς τὸ ἄνω ἢ τὸ κάτω, τὸ δὲ μῆκος εἰς τὰ δεύτερα καὶ νὰ χαράξωμεν παράλληλον πρὸς τὰ πρῶτα, ὁπότε τὸ σημεῖον τῆς τομῆς τῶν δύο εὐθειῶν εἶναι τὸ στίγμα. Τοιαύτην ἐργασίαν, ἐπὶ παραδείγματι, δέον νὰ ἐκτελέσουν τὰ πλοῖα τὰ λαβόντα ραδιοτηλεγράφημα ἄλλου κινδυνεύοντος εἰς στίγμα, ὅπερ καθώρισε δι' ἐκπομπῆς τῶν συντεταγμένων του. Εὑρίσκει δὲ πᾶν πλοῖον τὸ ποῦ εὑρίσκεται, τὸ στίγμα του δηλαδή, ἐὰν μὲν εἶναι ἐν ὄψει ξηρᾶς ἐχούσης γνωρίσματα (ἀκρωτήρια, κορυφὰς χαρακτηριστικάς, φάρους κ.α δ.) σημειούμενα ἐπὶ τοῦ χάρτου, διὰ γραφικῆς ἐπιλύσεως τοῦ προσφορωτέρου διὰ τὴν περίπτωσιν προβλήματος ἀκτοπλοΐας· ἐὰν πάλιν πελαγοδρομῇ, ἀλλ' οὐχὶ τόσον ὥστε νὰ φοβῆται μεγάλα λάθη ἐφαρμόζον τὰ προβλήματα τῆς ἐξ ἀναμετρήσεως ναυτιλίας, ὑπολογίζει τότε, διὰ τοῦ λοξοδρομικοῦ πίνακος, τὰς ἀπὸ τοῦ ἀφετηρίου σημείου μέχρι τῆς διδομένης στιγμῆς διαφορὰν πλάτους καὶ ἀποχώρησιν, ἣν μετατρέπει εἰς διαφορὰν μήκους, καταλογίζον δὲ ἀλγεβρικῶς τὰς διαφορὰς ταύτας εἰς τὰς συντεταγμένας τοῦ ἀφετηρίου σημείου, λαμβάνει τὸ πλάτος καὶ τὸ μῆκος τοῦ κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην στίγματός του. Ἐὰν τέλος, ἐκτελοῦν μεγάλην πελαγοδρόμίαν ἢ ὠκεανοπορείαν, ἔπαυσεν ἔχον πεποίθησιν εἰς τὰ ἐξ ἀναμετρήσεως δεδομένα, προβαίνει τότε εἰς τὸν μέσῳ ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων ὑπολογισμὸν προσδιοριστικοῦ σημείου καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀζιμοὺθ τοῦ ὑψομετρηθέντος ἀστέρος χάραξιν εὐθείας ὕψους, τὴν ὁποίαν, κατὰ τὴν μέθοδον Σοῦμνερ, μεταφέρει, χαράσσον παράλληλον πρὸς αὐτὴν διὰ τοῦ προσδιοριστικοῦ σημείου δευτέρας παρατηρήσεως, διδούσης δευτέραν εὐθεῖαν ὕψους, ὁπότε ἡ τομὴ τῶν δύο τούτων γραμμῶν θέσεως παρέχει στίγμα θεωρητικὸν τοῦ πλοίου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς δευτέρας παρατηρήσεως.

Στίγμα μεσημβρινόν. Τὸ κατὰ τὴν ἀληθῆ μεσουράνησιν τοῦ Ἡλίου προσδιοριζόμενον στίγμα, διὰ τῆς τομῆς τοῦ παραλλήλου τοῦ μεσημβρινοῦ πλάτους, ὅπερ ὑπολογίζεται διὰ τοῦ μεσημβρινοῦ ὕψους τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς μετενεχθείσης πρωϊνῆς εὐθείας ὕψους, ἢ τοῦ ἐπίσης μετενεχθέντος πρωϊνοῦ θεωρητικοῦ μήκους κατὰ τὴν παλαιοτέραν μέθοδον Pagel.

Στίγμα συγκείμενον (γαλλ. καὶ ἀγγλ. rendezvous). Στίγυα, ὅπερ ὁρίζεται, διὰ τῶν γεωγραφικῶν του συντεταγμένων, ὑπὸ τοῦ ναυάρχου ὡς τόπος συγκεντρώσεως τῶν πλοίων του, ἐν περιπτώσει ἀποχωρισμοῦ των λόγῳ τρικυμίας ἢ κατόπιν ναυμαχίας. Σ. Ε. Λ.

— *['Εκκλ.] Στίγμα* καλεῖται τὸ διὰ τῆς αἰχμῆς ὀξέος ὀργάνου ἢ καυτηριάσεως προερχόμενον σημεῖον, πρὸς δήλωσιν συνήθως τοῦ ἀνήκοντος εἴς τινα (ἐπὶ πραγμάτων, ζῴων, δούλων, αἰχμαλώτων κτλ.) ἢ καταισχύνης (ὡς π. χ. ἐπὶ δραπετεύσαντος δούλου). Ἐντεῦθεν, ἐξ ἠθικῆς ἀπόψεως, δηλοῖ τὴν ἠθικὴν κηλῖδα, τὸ ἠθικὸν στίγμα. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ εὕρηται ἅπαξ ἡ λέξις ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ, ἐν ᾗ ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφων «ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω» (6, 17) δηλοῖ ὅτι τὰ ἐν τῷ σώματί του ἴχνη τῶν διὰ τὸν Χριστὸν παθημάτων καὶ πληγῶν εἶναι σημεῖον ὅτι ἀνήκει αὐτῷ, ὅτι εἶναι δοῦλος τοῦ Χριστοῦ.

Ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐμφανίζονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν πρόσωπα (ὡς π. χ. ὁ Φραγκῖσκος ὁ ἐξ Assisi, ἡ Κατερίνα ἐκ Σιένης, ἡ Ἄννα Emmerich, ἡ Μαρία ἐκ Mörl, ἡ Λουΐζα Lateau καὶ πολλὰ ἄλλα), ἐφ' ὧν ἐκφαίνονται τὰ στίγματα τῶν πληγῶν, ἅτινα ἔφερεν ὁ Χριστὸς κατὰ τὰ πάθη αὐτοῦ (κατὰ τὴν μαστίγωσιν, τὴν ἄρσιν τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, τὴν περιβολὴν τοῦ ἐξ ἀκανθῶν στεφάνου, τὴν καθήλωσιν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τὸν λογχισμὸν) εἴτε πάντα ὁμοῦ εἴτε τινὰ τούτων. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, ὅπερ παρὰ πλείστων καὶ ἰατρῶν ἐξητάσθη, καλεῖται *στιγματισμὸς* (Stigmatisation). Ἡ πραγματικότης τοῦ στιγματισμοῦ, μαρτυρουμένη ὑπὸ χιλιάδων αὐτοπτῶν μαρτύρων, δὲν δύναται ν' ἀμφισβητηθῇ, ἡ γνώμη ὅμως τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ὅτι οὗτος προέρχεται ἐκ θαύματος δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτή, καθόσον οὗτος προέρχεται ἐξ αὐθυποβολῆς. Κ. Ι. Δ.

— *[Βοτ.]* Καλεῖται *στίγμα* τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ στύλου, ἤτοι τὸ ἄκρον τοῦ μεταμορφωθέντος φύλλου διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ ὑπέρου. Δ. Ν. Π.

— *[Ζῳολ.]* Καλεῖται *στίγμα* τὸ τμῆμα, ὅπερ ἀναφαίνεται κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τοῦ σώματος τῶν ἐντόμων, τῶν ἀραχνωδῶν καὶ τῶν μυριαπόδων. Στίγματα ὑπάρχουσι πολυάριθμα ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν ἀνωτέρω ζῴων καὶ θεωροῦνται ὡς ἕδραι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἐφ' ὅσον ἡ ἀναπνοὴ εἶναι δερμική, δηλαδὴ ἐκτελεῖται δι' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματος. Δ. Ν. Π.

—**στίγματα ἐκφυλισμοῦ.** 1) *Φυσικά.* Τὰ φυσικὰ στίγματα εἶναι ἓν ἐκ τῶν κυριωτέρων διακριτικῶν τῶν πασχόντων ἐκφύλισιν, ἤτοι ἐλάττωσιν ἐκ γενετῆς τῆς ψυχοφυσικῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ, ἐξ ἧς γεννῶνται οἱ διάφοροι βαθμοὶ τῆς διανοητικῆς ἐξασθενήσεως (ἰδιωτία, ἠλιθιότης, ἁπλῆ διανοητικὴ ἐξασθένησις) καὶ τὰ διάφορα ἐκφυλογενῆ καλούμενα σύνδρομα. Στίγματα λέγοντες, ἐννοοῦμεν ἀνωμαλίαν, κακὴν διάπλασιν, παρέκκλισιν ἐκ τῆς φυσικῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀτόμου ἐκ γενετῆς. Ἡ ἀνωμαλία περὶ τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν δημιουργεῖ τὰς διαφόρους ἀσυμμετρίας, ὅπως τὴν μικροκεφαλίαν, ὑδροκεφαλίαν, πλαγιοκεφαλίαν, ἀκροκεφαλίαν, συγγενῆ στραβισμόν, ἑτεροχρωμίαν τῆς κόρης (ἰριδικὸν στίγμα τοῦ Féré), λαγώχειλον, λυκόστομα, μακρογλωσσίαν, προγναθισμόν, ἀνωμαλίαν περὶ τὴν διάπλασιν τῶν ὀδόντων, τῆς τριχώσεως, τῶν μαστῶν, πολυδακτυλίαν, συνδακτυλίαν, νανισμόν, γιγαντισμόν, ἀχονδροπλασίαν κ.τ.λ. Διὰ νὰ χαρακτηρίσωμεν ἄτομόν τι ὡς ἔκφυλον, χρειάζονται νὰ συνυπάρχουν πολλὰ ὁμοῦ τῶν περιγραφέντων στιγμάτων καὶ ἐπὶ πλέον νὰ ὑπάρχουν καὶ ψυχικὰ στίγματα.

2) *Ψυχικὰ στίγματα τοῦ Magnan.* Ταῦτα περιλαμβάνουν σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν παθολογίαν τῆς ἐκφυλίσεως, εἶναι δέ: α) Διανοητικὴ ἐξασθένησις, ἰδιωτία ἀπὸ τῆς σχεδὸν φυτικῆς ζωῆς μέχρι τῆς ἠλιθιότητος καὶ τῆς ἐλαφρᾶς διανοητικῆς ἐξασθενήσεως. β) Διανοητικαὶ ἀνωμαλίαι, ἤτοι ἄνισος ἀνάπτυξις τῶν διαφόρων διανοητικῶν ἰδιοτήτων, π. χ. ἀνάπτυξις μεγάλη τοῦ ποιητικοῦ ταλάντου παρ' ἀνωτέρῳ ἐκφύλῳ καὶ ταυτοχρόνως ἀδυναμία ἐκτελέσεως μιᾶς ἁπλῆς ἀριθμητικῆς πράξεως. γ) Ἀνωμαλίαι τοῦ χαρακτῆρος (ἠθικὴ ἀνισορροπία). Οἱ ἔκφυλοι ἔχουν τὰ συναισθήματα λίαν εὐμετάβλητα, κινοῦνται ἀποτόμως ἀπὸ τῆς δραστηριότητος μέχρι τῆς ἀπαθείας, ἀπὸ τῆς διεγέρσεως εἰς τὴν νάρκην, ἀπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὴν ἀποθάρρυνσιν. Εἶναι ἐκκεντρικοὶ καὶ πρωτότυποι εἰς τὴν συμπεριφοράν των, τὴν ἐμφάνισίν των καὶ τὴν ἐν γένει ζωήν των. Ἐπεισοδιακῶς δύνανται νὰ ἐμφανίσουν διαφόρους συνδρομάς, π.χ. λογικὴν μανίαν, ἠθικὴν τύφλωσιν ἢ δαλτωνισμόν, ἰδέας καταδιώξεως ἐνεργητικὰς (καταδιώκοντες) ἢ παθητικὰς (καταδιωκόμενοι), συστηματικὰ παραληρήματα διαφόρων τύπων (μελαγχολικοῦ, μυστικοῦ, μεγαλείου). δ) Ἀνωμαλίαι τῆς βουλήσεως. Κατὰ τὸν Regis ἡ θέλησις εἶναι ἐξησθενημένη, πρῶτον ἐν τῇ ἀνασταλτικῇ της δυνάμει καὶ τότε δημιουργοῦνται αἱ ἰδεοληψίαι - ἀμφιβολίαι (νόσος τῆς ἀμφιβολίας), αἱ ἰδεοληψίαι - φόβοι (ἀγοραφοβία, αἰχμοφοβία, τρομοφοβία, ἤτοι φόβος τοῦ νὰ τεθῇ τις εἰς τρομώδη κίνησιν), αἱ ἰδεοληψίαι - τάσεις (τάσις πρὸς αὐτοκτονίαν, ἀνθρωποκτονίαν) καὶ δεύτερον ἐν τῇ ἐνεργητικότητί της πρὸς δρᾶσιν καὶ τότε δημιουργοῦνται αἱ ἀβουλησιακαὶ ἰδεοληψίαι, ὅπως ἡ ἀστασία καὶ ἀβασία ἢ ἡ μικτὴ μορφὴ ἀστασίας - ἀβασίας τοῦ Séglas καὶ ἡ κινητικὴ ἀβουλησία. Ἐν τῇ κλινικῇ σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἰδεοληψίαι - τάσεις ἢ ὁρμαὶ ἢ παρορμήσεις, π. χ. ἡ ὀνοματομανία, ἀριθμομανία, κλεπτομανία, διψομανία, πυρομαχία, τάσις πρὸς αὐτοκτονίαν ἢ ἀνθρωποκτονίαν. ε) Ἀνωμαλίαι καὶ διαστροφαὶ τοῦ ἐνστίκτου. Κατὰ τὸν Arnaud κατατάσσονται εἰς τρεῖς κλάσεις: διέγερσις τῆς γενετησίου λειτουργίας (νυμφομανία παρὰ τῇ γυναικί, σατυρίασις παρὰ τῷ ἀνδρί, πρόωρος ἐρωτικὴ ἀνάπτυξις παρὰ τῷ παιδίῳ, ἐρωτικὴ διέγερσις κατὰ τὸ γῆρας καὶ τὴν ἐμμηνόπαυσιν, ἐρωτομανία)· ἐλάττωσις τῆς γενετησίου λειτουργίας (ψυχρότης ἁπλῆ, ἀτελής, πλήρης)· κυρίως διαστροφαὶ γενετήσιαι, ὅπως ἡ ἐπίδειξις τῶν γεννητικῶν ὀργάνων ἢ γυμνῶν μερῶν τοῦ σώματος, ὁ φετιχισμός, ὁ μαζωχισμός, ὁ σαδισμός, ἡ νεκροφιλία, ἡ κτηνοβασία, ἡ ὁμοφυλοφιλία, ὁ ψυχοφυλετικὸς ἐκφυλισμὸς (μίμησις τοῦ ἀντιθέτου φύλου μὲ μικρὰς τάσεις ἑτεροφυλοφίλου). Γ. Κ. ΔΕΣΤΟΥΝΗΣ

—**στίγματα ἐπαγγελματικὰ** *['Ιατροδ.]*. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐπαγγέλματος σημεῖα ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος (βλ. *ἐπαγγελματικὰ* σημεῖα).

στιγμαρία (ἡ) (Stigmaria) *[Παλαιοφυτολ.]*. Ἀπολιθωμένα, στρογγύλα συνήθως, ὑπόγεια διακεκλαδισμένα ὄργανα φυτῶν, τὰ ὁποῖα φέρουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν ἀπεστρογγυλωμένας οὐλάς, διατεταγμένας ἀκανονίστως ἢ εἰς κατ' ἐναλλαγὴν καὶ καθέτους σειράς. Αἱ οὐλαὶ εἶναι στρογγύλαι καὶ ἔχουν διάμετρον μέχρι 0,01 μ., περιβαλλόμεναι δ' ὑπὸ ἀνυψουμένου κρασπέδου παρουσιάζουσιν ἐν τῷ μέσῳ των κοίλωμα φέρον σημειόμορφον οὐλίδιον. Ἡ συνολικὴ ἐξωτερικὴ μορφὴ στιγμαρίας τινός, ἐκτεθειμένης εἰς τὸ μουσεῖον τῆς γεωλογικῆς ὑπηρεσίας ἐν Βερολίνῳ, δεικνύει καθαρὰ ὅτι αἱ στιγμαρίαι εἶναι τὰ ὑπόγεια ριζόμορφα ὄργανα λεπιδοφύτων καὶ ἰδίᾳ τῶν σιγιλλαριῶν. Αἱ στιγμαρίαι εὑρίσκονται ἀπολιθωμέναι ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου καὶ λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ, ἀποτελοῦσι δὲ πολλάκις παχύτατα στρώματα τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως. Γ. Κ. Γ.

στιγματέα (ἡ) (Stigmatea) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφαιριιδῶν*. Τὰ περιθήκια εἶναι συνήθως πολὺ μικρά, ἁπλᾶ, βυθισμένα ἐντὸς τοῦ ὑποστρώματος καὶ μεμβρανώδη. Οἱ ἀσκοὶ φέρουν ψευδοπαραφύσεις τυπικῶς καὶ περιέχουν σπόρια ἐπιμήκη, δικύτταρα καὶ ὑελώδη. Τὰ εἴδη τοῦ γένους ζοῦν παρασιτικῶς ἐπὶ φύλλων ἄνευ σοβαρῶν ζημιῶν, πλὴν τοῦ εἴδους Stigmatea mespili, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὴν στιγμάτωσιν τῆς μεσπιλέας, κυδωνέας καὶ ἀχλαδέας. Ε. Τ. Ε.

στιγματίας, *—ου* (ὁ)· ὁ φέρων στίγμα δι' ἐγκαύσεως πρὸς ἀναγνώρισιν, οἷον ἐπὶ δούλων || συνεκδ., ὁ οἱονεὶ σεσημασμένος, κακοποιός.

στιγματίζω, *ἀόρ. ἐστιγμάτισα,* παθ. μετχ. *ἐστιγματισμένος*· ἐπισημαίνω τινὰ διὰ στίγματος, ἐγκολάπτω στίγμα· || στίζω, χαράσσω διάφορα σχήματα δι' ἐγκαύσεως, οἷον ἐπὶ τοῦ δέρματος ἀνθρώπου, ἐπὶ τῆς ὁπλῆς ὑποζυγίου· || μεταφ., χαρακτηρίζω τι ὡς ὄνειδος, ἐπιπλήττω: «ἐστιγμάτισε τὴν συμπεριφοράν του».

στιγματισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ στιγματίζειν, ὁ στιγματισμὸς τοῦ δέρματος δι' ἐγκαύσεως· || μεταφ., ὀνειδισμός, ἐπιτίμησις.

—*['Εγκυκλ.]* Βλ. *κατάστιξις*.

στιγματοπέλεια (ἡ) (Stigmatopelia) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *περιστερωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *περιστεριδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τὰς περιστερὰς πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς δασώδεις ἐκτάσεις τῶν παρὰ τὸν Ἰσημερινὸν χωρῶν. Δ. Ν. Π.

Στιγματοπέλεια.

στιγματοφόρος (ὁ) (Stigmatophorus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν *συγγναθιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς ἰχθῦς μὲ σῶμα λεπτόν, ἀπολῆγον εἰς λεπτὸν καὶ ὀξὺ ρύγχος καὶ στόμα νωδόν. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

στιγμάτωσις, *—εως* (ἡ) *[Φυτοπαθολ.]*. Νόσος προσβάλλουσα ἐν Εὐρώπῃ καὶ Β.' Αμερικῇ τὰ φύλλα τῆς μεσπιλέας τῆς γερμανικῆς, κυδωνέας καὶ ἀχλαδέας. Κατὰ τὴν ἄνοιξιν ἐμφανίζονται ἐπὶ τῶν φύλλων κηλῖδες κιτρινέρυθροι, μεγεθυνόμεναι καὶ συνενούμεναι κατόπιν. Τὰ φύλλα πίπτουν κατὰ Ἰούλιον, ἀποξηραίνονται δὲ καὶ οἱ βλαστοὶ ἐνίοτε. Ἡ νόσος ὀφείλεται εἰς τὸν μύκητα Stigmatea mespili. Ἐνδείκνυνται κατὰ Ἰούνιον ψεκασμοὶ διὰ βορδιγαλλείου πολτοῦ. Ε. Τ. Ε.

στιγμὴ (ἡ)· τὸ ἐλάχιστον σημεῖον, στίγμα δι' ὀξέος ὀργάνου· || γραμματ., σημεῖον τῆς στίξεως: «ἄνω στιγμή», «κάτω στιγμή» ἄλλως «τελεία στιγμή» || τὸ ἐλάχιστον σημεῖον χρόνου: «ἐν μιᾷ στιγμῇ», «'ς τὴ στιγμή» || καθόλου, πρὸς δήλωσιν βραχυτάτου χρόνου: «περίμενε μιὰ στιγμή».

— *[Γραμματ.]* Εἶναι ἓν ἐκ τῶν σημείων τῆς στίξεως καὶ διακρίνεται εἰς *τελείαν στιγμὴν* (.), διὰ τῆς ὁποίας χωρίζονται αἱ περίοδοι ἀπ' ἀλλήλων, τὴν *μέσην* ἢ *ἄνω στιγμὴν* (·), διὰ τῆς ὁποίας χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων τὰ συναποτελοῦντα μίαν καὶ τὴν αὐτὴν περίοδον κῶλα, καὶ τρίτον τὴν *ὑποστιγμὴν* (ἢ *κόμμα*), δι' ἧς διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων τὰ μέρη τῆς αὐτῆς προτάσεως (αἱ δευτερεύουσαι λ. χ. προτάσεις ἀπὸ τὰς κυρίας ἢ ἀνεξαρτήτους λεγομένας κλπ.). Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους γίνεται χρῆσις καὶ τῆς *διπλῆς στιγμῆς* (:), δι' ἧς διακρίνεται τὸ διασαφούμενον μέρος τῆς προτάσεως ἀπὸ τὸ διασαφοῦν αὐτό, ἔτι δὲ τὰ *διαιρετικὰ σημεῖα* (..), ἅτινα γράφονται ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐκ δύο ἐφεξῆς φωνηέντων πρὸς δήλωσιν ὅτι δὲν ἀποτελοῦν δίφθογγον, ἀλλ' ὅτι ἕκαστον ἀποτελεῖ πλῆρες καὶ τέλειον φωνῆεν (Ἀγλαΐα, οἱ ἐπαΐοντες κλπ.). Τὰ ἐπὶ ξένων γραμμάτων τιθέμενα διαιρετικὰ σημεῖα χρησιμεύουν πρὸς διάκρισιν τούτων ἀπὸ τὰ διὰ τοῦ αὐτοῦ γράμματος (ἀλλ' ἄνευ τῶν σημείων τούτων) παριστανόμενα στοιχεῖα (ä, ö κλ. ἀπὸ τὰ ἁπλᾶ a, o κλ.). Γ. Π. Α.

— *[Τυπογρ.]* Βλ. λ. *τετράγωνον*.

— *[Μουσ.]* Μουσικὸν σημεῖον χρησιμοποιούμενον ὡς ἑξῆς: 1) Μετά τινα φθόγγον, ὁπότε σημαίνει προσαύξησιν τῆς ἀξίας τοῦ φθόγγου τούτου κατὰ τὸ ἥμισυ π. χ.

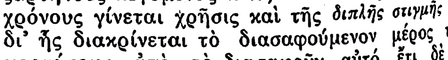

κ.τ.λ.

2) Δευτέρα στιγμὴ μετὰ τὴν πρώτην προσαυξάνει τὴν ἀξίαν τοῦ φθογγοσήμου κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς πρώτης στιγμῆς· ἄρα

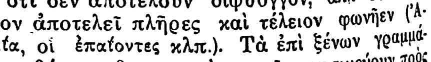

κτλ. Παλαιότερον (κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ'

Digitized by Google

αἰῶνος περίπου) ἡ στιγμὴ ἐσήμαινε πλειστάκις προσαύξησιν τῆς ἀξίας τοῦ φθογγοσήμου κατὰ τὸ τέταρτον· ἄρα 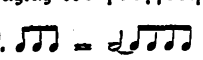

Στιγμὴ ἄνωθεν ἢ κάτωθεν τοῦ φθογγοσήμου δηλοῖ τὸ *στακκάτο* (βλ. λ.). 3) Δύο στιγμαὶ τιθέμεναι δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῶν διαστολῶν τῆς ἐπαναλήψεως :|| ||: ὑποδεικνύουν αἱ ἀριστερὰ ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ ἐπανάληψις τοῦ προηγηθέντος μέρους τῆς συνθέσεως, αἱ δὲ πρὸς δεξιὰ τὸ σημεῖον, εἰς ὃ πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐπανάληψις. 4) Στιγμὴ μετά τινα παῦσιν προσαυξάνει τὴν ἀξίαν αὐτῆς ὡς καὶ ἡ στιγμὴ τοῦ φθογγοσήμου. Γ. Σ.

στιγμιαῖος, *—α, —ον*· ὁ διαρκῶν μίαν μόνην στιγμήν, ὁ ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ λαμβάνων ὑπόστασιν, ἀκαριαῖος.—Ἐπίρρ. *στιγμιαίως*, εἰς βραχύτατον διάστημα: «ἐξετυπώθη στιγμιαίως».

στιγμίνα (ἡ) (Stigmina) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *δευτερομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δεματιιδῶν*. Τὸ εἶδος s. briosiana προσβάλλει καὶ προκαλεῖ τὴν πτῶσιν τῶν βερυκόκκων. Ε. Τ. Ε.

στιγμιότυπον (τό)· τὸ ἀκαριαίως τυπωθέν.

στιγμιογράφησις, *—εως* (ἡ) (Instantané). Καλοῦνται αἱ φωτογραφήσεις ἐκεῖναι, καθ' ἃς ὁ χρόνος τῆς ἐκθέσεως τῆς φωτογραφικῆς πλακὸς ποικίλλει μεταξὺ κλασμάτων τοῦ δευτερολέπτου. Ἡ στιγμιογράφησις ἐπιβάλλεται, ὅταν τὸ φωτογραφούμενον ἀντικείμενον εἶναι κινητὸν ἢ ὅταν ὁ φωτισμὸς εἶναι ἐντατικός. Διὰ τὰς στιγμιογραφήσεις ἀπαιτεῖται φωτογραφικὸς φακὸς μεγάλης φωτεινότητος, φωτογραφικαὶ πλάκες ἐξαιρετικῆς εὐαισθησίας καὶ φωτοφράκτης λειτουργῶν ταχέως. Κατάλληλοι διὰ στιγμιογραφήσεις φωτογραφικοὶ φακοὶ εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον οἱ ἀναστιγματικοὶ καὶ εἶτα οἱ εὐθυγραμμικοὶ ἀντικειμενικοί. Οἱ ἄλλου εἴδους φωτογραφικοὶ φακοὶ (περισκοπικοί, ἀχρωστικοὶ κλπ.) εἶναι κατάλληλοι διὰ στιγμιογραφήσεις μόνον μέχρις $^1/_{50}$ τοῦ 1″ καὶ μάλιστα ὅταν φωτίζεται ἀρκούντως τὸ ἀντικείμενον. Τὸ διάφραγμα τὸ χρησιμοποιούμενον κατὰ τὰς στιγμιογραφήσεις ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τοῦ φωτισμοῦ. Οὕτω π. χ. ἐπὶ φωτογραφήσεως θαλάσσης ἢ ποταμοῦ, φωτιζομένων ἀπὸ οὐρανὸν αἴθριον, δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ διάφραγμα f: 22. Ταχέως κινούμενα ἀντικείμενα δὲν πρέπει νὰ φωτογραφῶνται ἀπὸ μικρᾶς ἀποστάσεως, διότι ὅσον πλησιέστερον εἶναι τὸ ἀντικείμενον τόσον μεγαλυτέρα θὰ εἶναι ἡ ἐκ τῆς μετακινήσεως αὐτοῦ ἀσάφεια τῆς εἰκόνος. Ὁ κατὰ τὰς στιγμιογραφήσεις ἀπαιτούμενος χρόνος ἐκθέσεως ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς μετατίθεται τὸ ἀντικείμενον, καὶ τῆς ἀποστάσεως αὐτοῦ. Ὁ Eder δίδει τὸν ἀκόλουθον πίνακα, εἰς ὃν ἀναφέρονται οἱ χρόνοι ἐκθέσεως ἐπὶ περιπτώσεών τινων:

Πίναξ χρόνου ἐκθέσεως στιγμογραφήσεών τινων

Παιδία γελῶντα, ζῶσαι εἰκόνες εἰς κατάστασιν ἠρεμίας	$1-{}^1/_6$	τοῦ	1″
Ἐκγυμνασθέντες κύνες, γαλαῖ κλπ.	$^1/_2-{}^1/_{10}$	»	»
Διάφοροι σκηναὶ τῶν ὁδῶν, φωτογραφούμεναι ἀπὸ τοῦ παραθύρου, ἀναλόγως τοῦ ἑκάστοτε φωτισμοῦ	$^1/_{20}-{}^1/_{50}$	»	»
Βόσκοντα ζῷα, ποίμνια ὑπὸ αἴθριον οὐρανὸν	$^1/_{20}-{}^1/_{30}$	»	»
Πλοῖα ταξιδεύοντα ἐξ ἀποστάσεως 500—1000 μ.	$^1/_{20}-{}^1/_{30}$	»	»
Πλοῖα ταξιδεύοντα μεγάλου μεγέθους ἢ ἐξ ἐγγυτέρας ἀποστάσεως	$^1/_5-{}^1/_{150}$	»	»
Ζῷα τῶν ὁποίων ἡ εἰκὼν ἐπὶ τῆς φωτογραφικῆς πλακὸς καταλαμβάνει 3—5 ἑκατοστμ., πλαγίως βαδίζοντα	$^1/_{50}$ $^1/_{100}$	»	»
Ἵπποι πηδῶντες καὶ καλπάζοντες, πτηνὰ πετῶντα, ἄνθρωποι τρέχοντες	$^1/_{100}-{}^1/_{1000}$	»	»

Ὅταν αἱ στιγμιογραφήσεις εἶναι διαρκείας ἀπὸ $^1/_{1000}$ τοῦ 1″ καὶ ἄνω, ἀπαραιτήτως δέον νὰ χρησιμοποιῆται φωτοφράκτης πλακός. Κ. Γ. Μ.

στιγμόμετρον (τὸ) *[Ναυτ.]*. Ὡρολόγιον μετὰ δευτερολεπτοδείκτου, χρησιμεῦον πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ὥρας τοῦ χρονομέτρου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρατηρήσεως τοῦ ὕψους ἀστέρος. Ὅμοιον πρὸς τὰ χρονόμετρα, καίτοι μικροτέρας ἐκείνων ἀκριβείας, στερούμενον δὲ γαρδανείου ἀρτήσεως, ἀντικαθιστᾷ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀστρονομικῆς παρατηρήσεως τὰ χρονόμετρα, δεδομένου ὅτι ταῦτα δὲν πρέπει νὰ μεταφέρωνται εἰς τὸ κατάστρωμα πρὸς ἀποφυγὴν διαταράξεως τῆς ἡμερησίας πορείας των. Πρὸς τοῦτο, πρὸ τῆς ἀστρονομικῆς παρατηρήσεως συγκρίνεται τὸ στιγμόμετρον πρὸς τὸ χρονόμετρον· λαμβάνεται δηλαδὴ μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ μὲ προσέγγισιν τοὐλάχιστον $^1/_2$″ (τὰ στιγμόμετρα δίδουν 5 κτύπους εἰς 2″) ἡ ὥρα M τοῦ στιγμομέτρου ἡ ἀκριβῶς σύγχρονος πρὸς τὴν ὥραν A τοῦ χρονομέτρου, καὶ ἐξάγεται ἡ διαφορὰ A—M, ἥτις ὀνομάζεται *σύγκρισις*. Ἐὰν ὅθεν ὁ παρακολουθῶν τὸ στιγμόμετρον σημειώσῃ M_1 ἔνδειξιν τοῦ στιγμομέτρου, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ λαβὼν τὸ ὕψος τοῦ ἀστέρος ἐκφωνήσῃ τόπ, ἡ ἀντίστοιχος ὥρα τοῦ χρονομέτρου κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔσται $(A-M)+M_1$ καὶ αὕτη εἶναι ἐκείνη, ἥτις δέον νὰ προστεθῇ εἰς τὴν ἀπόλυτον κατάστασιν τοῦ χρονομέτρου πρὸς εὕρεσιν τοῦ χρόνου τοῦ Γκρήνουϊτς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρατηρήσεως. Ἀντὶ τῶν τοιούτων ναυτικῶν στιγμομέτρων δύνανται ἐν ἀνάγκῃ νὰ χρησιμοποιηθῶσι *στιγμοδεῖκται*, κοινὰ δηλαδὴ ἐγκόλπια ὡρολόγια μετὰ μεγάλου δευτερολεπτοδείκτου, δυνάμενα δὲ νὰ τεθῶσιν εἰς κίνησιν ἢ νὰ σταματῶσι κατὰ τὸ δοκοῦν τοῦ χειριζομένου αὐτά, πιέζοντος μικροσκοπικόν τι κομβίον των. Διὰ τῶν στιγμοδεικτῶν ἐπιτυγχάνεται εὐκόλως, ἀντὶ συγκρίσεως, ἔνδειξις αὐτῆς ταύτης τῆς ὥρας τοῦ χρονομέτρου. Σ. Ε. Λ.

— *[Στρατ. Τεχνολ.]* Καλεῖται *στιγμόμετρον* ἢ καὶ *στιγμοσκόπιον* ἢ *χρονοσκόπιον* (κοιν. *χρονομέτρης* ἢ *χρονόμετρον*) μικρὸν φορητὸν ὄργανον πρὸς μέτρησιν μικρῶν χρονικῶν διαστημάτων. Εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, καὶ κυρίως εἰς τὸ πυροβολικόν, χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε, μετὰ καλῶν πρακτικῶν ἀποτελεσμάτων, πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀποστάσεως ἐκ τῆς χρονικῆς διαφορᾶς τῆς παρατηρήσεως τῆς λάμψεως καὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἤχου, κατὰ τὴν πυροβόλησιν ὡρισμένου ἐχθρικοῦ πυροβόλου, ὡς καὶ (γνωστῆς οὔσης τῆς διαρκείας τῆς τροχιᾶς) πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς παρατηρήσεως νέφους κονιορτοῦ ἢ καπνοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐν τῷ ἀέρι, περὶ οὗ ὑφίσταται ἀμφιβολία εἴτε ὅτι προέρχεται ἐκ διαρρήξεως τοῦ βληθέντος βλήματος, εἴτε παρά τινος τῶν πυροβόλων. Ἀποτελεῖται ἐκ κοινοῦ ἀκριβοῦς ὡρολογίου θυλακίου, ἔχοντος τὸν δείκτην δευτερολέπτων εἰς κεντρικὸν ἄξονα, δυνάμενον νὰ τεθῇ εἰς κίνησιν, ν' ἀκινητήσῃ ἢ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ αὐτομάτως εἰς τὴν ἀφετηρίαν, δι' ἀλλεπαλλήλων πιέσεων ἐπὶ κομβίου. Ἐνίοτε, ἀναλόγως τῆς εἰδικῆς χρήσεως, περιλαμβάνει, πρὸς ἀπαλλαγὴν ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ, σειρὰν διαιρέσεων εἴτε τῶν ἀποστάσεων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ταχύτητος τοῦ ἤχου, εἴτε (ὡς διὰ τὴν σιδηροδρομικὴν ὑπηρεσίαν) τῆς ταχύτητος, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διακοσιομετρικῶν ὅρων τῆς γραμμῆς. Κ. Δ.

— **στιγμογραφικὴ** ***μέθοδος*** *[Παιδαγ.]*. Μέθοδος διδασκαλίας τῆς *γραφῆς* (βλ. λ., τ. Η΄, σ. 706 γ΄).

Στίγνης, ***Νικόλαος***. Λόγιος Ἠπειρώτης τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, ἐξ Ἰωαννίνων καταγόμενος. Εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς γραμματικῆς, ἐχρημάτισε καθηγητὴς εἰς τὴν ἐν Μοσχοπόλει νέαν Ἀκαδημίαν κατὰ τὸ 1724. Ἔγραψεν ἔργα τινά, ἐξ ὧν οὐδὲν ἐσώθη. Χ. Ι. Σ.

Στιεβενὰρ (Stiévenart), *Ἰωάννης*. Γάλλος ἑλληνιστὴς (1794—1860). Ἐδίδαξεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Στρασβούργου, μετέφρασε τὸν Δημοσθένην, τὸν Αἰσχίνην καὶ τὸν Θεόφραστον καὶ ἔγραψε: «Κρίσεις περὶ τῶν κωμῳδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους», «Μελέτη περὶ Εὐπόλιδος», «Περὶ τοῦ θεάτρου τοῦ Μενάνδρου» καὶ «Περὶ τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηναίων». Θ. Β.

Στιέρνχιελμ (Stjernhielm), ***Γεώργιος***. Διάσημος Σουηδὸς συγγραφεὺς (1598—1672). Συνέθεσε τὸ εἰδυλλιακὸν ποίημα «Ὁ αἰχμάλωτος ἔρως», ἓν ἐκ τῶν ἐμμέτρων ἐκείνων σκηνικῶν ἔργων (baletter), ἅτινα, συνοδευόμενα ὑπὸ χοροῦ καὶ μουσικῆς, ἐπαίζοντο εἰς τὴν αὐλὴν τῆς βασιλίσσης Χριστίνης. Ἔτι μεγαλυτέρας ἀξίας θεωρεῖται τὸ ἠθικοδιδακτικοῦ περιεχομένου ἐπικολυρικὸν ποίημά του «Ἡρακλῆς», ἐν ᾧ τὸ πρῶτον ἐν τῇ σουηδικῇ λογοτεχνίᾳ χρησιμοποιεῖται ὁ ἡρωϊκὸς ἑξάμετρος. Δημοφιλέστερον ὅμως μεταξὺ πάντων τῶν ἔργων του κατέστη τὸ ποίημα «Γαμήλιοι ἀναμνήσεις», ὡς ἔχον ἀμεσωτέραν σχέσιν μὲ τὴν ζωήν. Ὁ Στιέρνχιελμ θεωρεῖται πατὴρ τῆς σουηδικῆς ποιήσεως, καθόσον ἐνεκαίνισε τὴν λεγομένην λογίαν παράδοσιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δημώδη τοιαύτην τῶν ἀρχαίων Σκανδιναυῶν βάρδων. Λ. Κ.

στίζω, *ἀόρ. ἔστιξα—ἐστίχθην*, παθ. μετχ. *ἐστιγμένος*· κάμνω στίγμα, κοσμῶ διὰ στιγμάτων: «ἄνθρωπος ἐστιγμένος» φέρων ἐπὶ τοῦ δέρματος παραστάσεις διὰ στίξεως· || γραμματ., θέτω σημεῖον τῆς στίξεως.

στιθώρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀστεροκέφαλος ὁ λεπτός*.

Στίκλεν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας (βλ. *Σηστόβιον*).

στικτιδιίδαι (οἱ) (Stictidaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων*, χαρακτηριζομένη ἀπὸ ἀσκώματα λεπτὰ καὶ μικρά, βεβυθισμένα ἐντὸς τοῦ ὑποστρώματος καὶ σχίζοντα κατόπιν τὴν ἐπιδερμίδα. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος. Ε. Τ. Ε.

στίκτις (Stictis) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *στικτιδιιδῶν*, φέρον ἀσκώματα μικρά, σχεδὸν ἐπίπεδα, κηρώδη καὶ ἀσκοὺς μὲ σπόρια νηματοειδῆ καὶ τετμημένα. Προσβάλλει τὴν ἐλαίαν. Ε. Τ. Ε.

στικτοκέφαλος (ὁ) (Stictocephala) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *μεμβρακιδῶν*. Προσβάλλει ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ τὴν μηδικήν, τὸ τριφύλλιον, τὴν τομάταν καὶ διάφορα δένδρα. Ε. Τ. Ε.

στικτόλιθοι (οἱ) *[Πετρογρ.]*. Πετρώματα ἰζηματογενῆ ἐκ σχιστολίθων ἢ ψαμμιτῶν, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζουν στίγματα ἐντὸς τῆς μάζης αὐτῶν. Χαρακτηριστικοὶ εἶναι οἱ στικτοὶ ψαμμῖται, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὴν ὁμώνυμον διάπλασιν τοῦ κατωτέρου τριαδικοῦ. Γ. Β.

στικτός, *—ή, —όν*· ὁ ἐστιγμένος· || ποικίλος, ποικιλοχρώματος, παρδαλός· || «στικτὴ γραμμή» ἡ διὰ στιγμῶν δηλουμένη.

— **στικτοῦ** ***ψαμμίτου ὑποδιάπλασις***· βλ. λ. *ψαμμίτου* στικτὴ ὑποδιάπλασις.

στιλβαδάμας (ὁ) (Brillant) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀνομάζεται ὁ ἀδάμας (κοιν. *μπριλλάντι*) ὑπὸ ὡρισμένην πολυεδρικὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν λαμβάνει κατόπιν εἰδικῆς κατεργασίας. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἑτέραν πολυεδρικὴν μορφὴν τοῦ ἀδάμαντος, τὴν *ροζέτταν*, τῆς ὁποίας ἡ μία πλευρὰ εἶναι ἐπίπεδος,

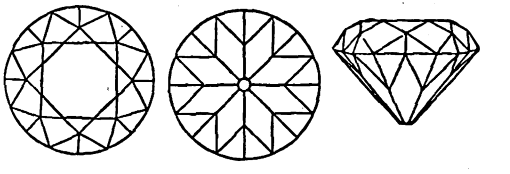

Σχ. 1. Σχ. 2. Σχ. 3.

Στιλβαδάμας ἐκ τῶν ἄνω, ἐκ τῶν κάτω καὶ ἐκ τῶν πλαγίων.

ὁ στιλβαδάμας ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο πολυεδρικὰς πυραμίδας (σχ. 3), ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἄνω, ἡ ὁποία ὀνομάζεται στεφάνη, εἶναι ἀμβλυτέρα καὶ καταλήγει εἰς ὀκταγωνικὴν ἕδραν (σχ. 1). Ἡ στεφάνη ἔχει ὕψος τὸ $^1/_8$ τοῦ ὅλου ἀδάμαντος. Ἡ τοιαύτη πολυεδρικὴ μορφὴ προσδίδει εἰς τὸν στιλβαδάμαντα ἐξαιρετικὴν λάμψιν. Διότι τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον προσπίπτει ἐπὶ τῶν πυραμιδικῶν ἑδρῶν τῆς στεφάνης, ἀφοῦ ὑποστῇ διάθλασιν καὶ δὶς ὁλικὴν ἀνάκλασιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἑδρῶν τοῦ κάτω τμήματος, ἐξέρχεται ἐξ ὁλοκλήρου, χωρὶς νὰ μειωθῇ ποσῶς ἐκ διαχύσεως (σχ. 4). Παρετηρήθη ὅτι ἡ λαμπρότης τοῦ στιλβαδάμαντος φθάνει εἰς τὸ μέγιστον, ὅταν αἱ γωνίαι, τὰς ὁποίας σχηματίζουν αἱ πυραμιδικαὶ ἕδραι τῆς στεφάνης καὶ τοῦ κάτω τμήματος αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸ διαχωριστικὸν ἐπίπεδον, ἔχουν ὡρισμένας τιμάς. Κατόπιν ὑπολογισμοῦ, αἱ τιμαὶ αὗται εὑρέθησαν διὰ τὴν γωνίαν $\varphi=41^\circ\,7'$ καὶ διὰ τὴν γωνίαν $\psi=38^\circ\,40'$. Ἡ μόνη ἀπώλεια φωτός, ἡ ὁποία γίνεται εἰς τὸν στιλβαδάμαντα, ὀφείλεται εἰς τὴν παρουσίαν ἕδρας, εἰς τὴν ὁποίαν καταλήγει ἡ πυραμὶς τοῦ κάτω τμήματος αὐτοῦ. Ἕνεκα τούτου ἡ ἕδρα αὕτη ἀποφεύγεται τελείως ἢ αἱ διαστάσεις της περιορίζονται εἰς τὸ ἐλάχιστον. Γ. Β.

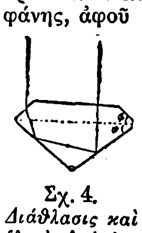

Σχ. 4.

Διάθλασις καὶ ὁλικὴ ἀνάκλασις τοῦ φωτὸς ἐντὸς τοῦ στιλβαδάμαντος.

στιλβένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου: C_6H_5, CH : CH. C_6H_5 ἐκ τῶν παλαιοτέρων γνωστῶν ἀρωματικῶν ἑνώσεων, ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1844 ὑπὸ τοῦ Laurent. Ὑπάρχει εἰς δύο λόγῳ τοῦ διπλοῦ δεσμοῦ ἰσομερεῖς μορφάς, ἤτοι cis- καὶ trans- μορφήν. Ἡ trans-μορφή, λαμβανομένη ἐκ βενζυλομαγνησιοχλωριδίου καὶ βενζαλδεΰδης, ἀποτελεῖ στίλβοντας κρυστάλλους τηκομένους εἰς 124°. Ἡ cis- μορφὴ λαμβάνεται δι' ἀναγωγῆς τοῦ τολανίου. Τὸ στιλβένιον, λόγῳ τοῦ διπλοῦ δεσμοῦ, σχηματίζει ἑνώσεις διὰ προσθήκης, ὡς τὸ *στιλβενοβρωμίδιον* C_6H_5 CHBr. CHBr. C_6H_5 καὶ τὸ *στιλβενοδινάτριον* C_6H_5 CHNa. CHNa. C_6H_5. Σ. Γ.

στίλβη (ἡ)· στιλπνότης, λάμψις, μαρμαρυγή.

— *[Ἀστρον.]* Καλεῖται *στίλβη* τὸ φαινόμενον τῆς συχνῆς μεταβολῆς λαμπρότητος καὶ χρώματος τῶν ἀπλανῶν συνοδείᾳ σπινθηρισμῶν, ὅπερ ὁ Arago ἐξήγησε διὰ τῆς ἀλληλοπαθείας ἢ συμβολῆς τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων. Σ. Π.

Στίλβη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Θησέως ἢ τοῦ ποταμίου θεοῦ Πηνειοῦ καὶ τῆς Νύμφης Κρεούσης, γεννήσασα ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος τὸν Λαπίθην καὶ τὸν Κένταυρον. Ε. ΔΙ. Κ.

στιλβηδών, *—όνος* (ἡ)· λάμψις, *στίλβη* (βλ. λ.).

Στιλβῆς, ***Κωνσταντῖνος***. Βυζαντινὸς λόγιος, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΒ΄ μ. Χ. αἰῶνα. Συνέγραψε ποίημα περιγραφικὸν εἰς ἰαμβικοὺς στίχους ὑπὸ

Digitized by Google

τὸν τίτλον «Περὶ τῆς μεγάλης ἐν Κωνσταντινουπόλει πυρκαϊᾶς κατὰ τὸ 1198» καὶ ἄλλα ἔμμετρα, ἐν οἷς ἐκτενὲς ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Στίχοι μονῳδικοὶ ἐπί τινι εὐφυεῖ νέῳ τελευτήσαντι κατ' ἐρώτησιν», εἰς κλιμακωτοὺς στίχους. Διεσώθη πρὸς τούτοις ἀπόσπασμα τῆς ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ Κωνσταντινουπόλεως διδασκαλίας τοῦ Στιλβῆ, ἐν ᾧ περιέχεται καὶ ἐγκώμιον τοῦ πατριάρχου Γεωργίου καί τινες ἐπιστολαί του. Γ. Μ. Β.

στιλβίδαι (οἱ) (Stilbaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *δευτερομυκήτων*, χαρακτηριζομένη ἀπὸ κονιδιοφόρα ἡνωμένα εἰς δέσμην καὶ διηυθετημένα παραλλήλως καὶ σχηματίζοντα οὕτω δύσκαμπτον κιονίσκον ὑελώδη ἢ καστανόχρουν, τὸ *σύννημα*. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει κυρίως σαπροφύτους μύκητας. Κυριώτερα γένη εἶναι ἡ *φαισαρίοψις* καὶ ἡ *βριοζία*. Ε. Τ. Ε.

Στιλβίδης. Περίφημος μάντις ἐν Ἀθήναις.

στιλβίτης (ὁ) (Stilbit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, καλούμενον καὶ *χοϋλανδίτης* (Heulandit) καὶ ἀνήκων εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *ζεολίθων*. Ὁ χημικὸς του τύπος εἶναι $Ca\ Al_2\ Si_6\ O_{16} \cdot 5H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἔχει σκληρότητα 3—4, εἰδικὸν βάρος 2.2, λάμψιν ἰσχυρὰν μαργαριτώδη καὶ χρῶμα λευκόν, ὑπόφαιον, ἐνίοτε δὲ κεραμόχρουν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἰσλανδίαν, τὴν Σκωτίαν κ. ἄ. συνήθως ἐντὸς βασαλτικῶν πετρωμάτων. Γ. Β.

Στίλβνος *[Γεωγρ.]* ἢ καὶ *Σέλυμνος* (βλ. λ.).

στίλβον (τὸ) (Stilbum) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν κεντροφόρων τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσιδιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *στίλβον τὸ κοινὸν* (Stilbum vulgare), ὅπερ ἔχει χρῶμα στιλπνῶς μελανὸν μετὰ χρυσοκιτρίνων ἀποχρώσεων. Τρέφονται ἐκ τοῦ νέκταρος τῶν ἀνθέων. Δ. Ν. Π.

Στίλβον τὸ κοινόν.

στίλβω· ἐκπέμπω στιλβηδόνας, μαρμαίρω, ἀπαστράπτω: «ὁ χαλκὸς στίλβει».

στιλβῶ (—όω), κοιν. *στιλβώνω·* κάμνω τι στιλπνόν, γυαλιστερόν, γυαλίζω, λουστράρω.

στίλβωμα (τό), ἢ *στίλβωσις—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ στιλβοῦν, γυάλισμα: «στίλβωμα τοῦ χαλκοῦ, — τοῦ μαρμάρου».

—*[Μεταλλ.]* Βλ. *στιλπνόκονις*.

—**στίλβωμα τοῦ βάμβακος** *[Βιομηχ.]* βλ. *μερσερισμός*.

—*[Ὀδοντιατρ.]* Καλεῖται *στίλβωμα* ἡ τελικὴ ἐπεξεργασία ἐμφραχθέντος ὀδόντος, δι' ἧς αἱ ἀνώμαλοι ἐπιφάνειαι τοῦ ἐμφρακτικοῦ ὑλικοῦ καθίστανται λεῖαι καὶ στιλβουσαι. Ἡ στίλβωσις τῶν ἐμφρακτικῶν ὑλικῶν τῶν ὀδόντων διαφέρει ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ χρησιμοποιηθέντος ὑλικοῦ. Κυρίως ἐνδιαφέρει πῶς να μὴ παραμείνῃ εἰς τὴν αὐχενικὴν μοῖραν τοῦ ὀδόντος ἐμφρακτικὸν ὑλικόν, τὸ ὁποῖον νὰ ἐξέχῃ τῶν τοιχωμάτων τοῦ ὀδόντος ἢ νὰ εἰσχωρῇ εἰς τοὺς μαλθακοὺς ἱστοὺς τοῦ στόματος, καὶ δεύτερον πῶς, μετὰ τὴν στίλβωσιν τοῦ ἐμφρακτικοῦ ὑλικοῦ, διερχόμενος ὁ ἀνιχνευτὴρ νὰ μὴ συναντᾷ ἐμπόδιόν τι εἰς τὴν ἕνωσιν τοῦ ὑλικοῦ μετὰ τοῦ ὀδόντος. Πρὸς ἐπίτευξιν τῶν δύο τούτων κυρίων σκοπῶν τῆς στιλβώσεως, χρησιμοποιεῖ ὁ ὀδοντίατρος διάφορα ἐργαλεῖα, ἄνευ τῶν ὁποίων καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἐπιτέλεσις τῆς ἐπεμβάσεως ταύτης. Εἶναι δὲ ἡ ἐπέμβασις αὕτη ἀπαραίτητος καὶ τελεῖται, προκειμένου μὲν περὶ χρυσοῦ εὐθὺς ἅμα τῷ πέρατι τῆς διὰ τούτου ἐμφράξεως τοῦ ὀδόντος, προκειμένου δὲ περὶ ἀμαλγάματος ἢ κονίας μετὰ πάροδον 24 τοὐλάχιστον ὡρῶν ἀπὸ τῆς ἐμφράξεως. Εἶναι δὲ ἀπαραίτητος ἡ στίλβωσις, καθόσον, ἐὰν δὲν ἐπιτελεσθῇ τελείως, ὁ μὲν ὀδοὺς ἐκτίθεται εἰς ἐπανατερηδονισμόν, τὰ δὲ οὖλα εἰς φλεγμονήν, ἂν τὸ ἐμφρακτικὸν ὑλικὸν εἰσχωρῇ τυχὸν ὑπ' αὐτά. Πλεῖσται οὐλίτιδες προέρχονται ἐκ τῆς τελευταίας αἰτίας. Ν. Γ. Π.

Στίλβων (ὁ). Ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἦτο γνωστὸς εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ὁ πλανήτης Ἑρμῆς καὶ ὁ ἀπλανὴς ἀστὴρ α Μεγάλου Κυνὸς ἢ Σείριος. Σ. Π.

στιλβωτήρ (ὁ). Ἐργαλεῖον ὀδοντιατρικόν, δι' οὗ στιλβοῦμεν τὰς ἐμφράξεις τῶν ὀδόντων ἢ καὶ αὐτοὺς τούτους τοὺς ὀδόντας. Οἱ στιλβωτῆρες διὰ τὰς ἐκ χρυσοῦ ἐμφράξεις εἶναι διάφοροι τῶν διὰ τὰς ἐξ ἀμαλγάματος τοιαύτας, καὶ οἱ τελευταῖοι διάφοροι τῶν χρησιμοποιουμένων διὰ τὰς κονίας.

στιλβωτήριον (τό)· κατάστημα ὅπου γίνεται ἡ στίλβωσις ὑποδημάτων.

στιλβωτής (ὁ)· ὁ στιλβῶν, ὁ καταγινόμενος εἰς τὴν στίλβωσιν διαφόρων πραγμάτων || ἰδίᾳ, τὸν καθαρισμὸν καὶ τὴν στίλβωσιν τῶν ὑποδημάτων, ὑποδηματοκαθαριστής, κοιν. *λοῦστρος*.

στιλβωτικός,—ή,—όν· ὁ κατάλληλος πρὸς στίλβωσιν, ὁ δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ στίλβωσις: «στιλβωτικὴ ἀλοιφή, — κόνις».

—στιλβωτικὴ *μηχανή*. Καλεῖται τοιουτοτρόπως πᾶν γενικῶς μηχάνημα, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν στίλβωσιν ἀντικειμένου τινός. Τοιαῦτα μηχανήματα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰ ἐργοστάσια κατασκευῆς ὑφασμάτων διὰ τὴν στίλβωσιν τοῦ κατασκευαζομένου ὑφάσματος, εἰς τὰ χαρτοποιεῖα διὰ τὴν στίλβωσιν καὶ λείανσιν τοῦ χάρτου, εἰς τὰ σαπωνοποιεῖα, τὰ ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας δέρματος, εἰς τὰ ἐργοστάσια ὀρύζης κτλ., διὰ τὴν λείανσιν καὶ στίλβωσιν τῶν ὑπ' αὐτῶν παραγομένων προϊόντων, ἤτοι τοῦ σάπωνος, τῶν δερμάτων, τῆς ὀρύζης κ.τ.τ. Ἡ στιλβωτικὴ μηχανὴ καλεῖται ἄλλως καὶ *στιλπνωτικὴ μηχανή*.

στίλβωτρον (τό). Καλεῖται οὕτω ἐργαλεῖον χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν διὰ τριβῆς λείανσιν καὶ στίλβωσιν ἀντικειμένου τινός. Τοῦτο κατασκευάζεται συνήθως ἐκ χάλυβος, ξύλου, λίθου, δέρματος ἢ καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης. Εἶδος στιλβώτρου ἀποτελοῦσιν αἱ ψῆκτραι στιλβώσεως τῶν ὑποδημάτων, ὁ ξύλινος τροχὸς στιλβώσεως τῶν μαχαιρῶν, αἱ ψῆκτραι στιλβώσεως τῶν μετάλλων κ.τ.τ.

Στιλγκεμπάουερ (Stilgebauer), ***Ἐδουάρδος***. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἔγραψε λαϊκὰ κυρίως μυθιστορήματα, σημειώσαντα μεγάλην ἐκδοτικὴν ἐπιτυχίαν: «Τὸ χρυσὸ δένδρο», «Πολῖτις Λουΐζα», «Τὸ κόκκινο χρυσάφι», «Γκαῖτς Κράφφτ», «Ἡ φωλιὰ τῆς ἀγάπης», «Ὁ ἀπολεσθεὶς παράδεισος», «Ὁ ἐφημέριος Σραΐντερ», «Πορφύρα», «Ὁ Γιάνκη» κ.ἄ. Παραμένων ἐν Ἑλβετίᾳ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ὁ Στιλγκεμπάουερ ἔγραψε μυθιστορήματα, δι' ὧν κατεφέρετο ἐναντίον τῆς Γερμανίας: «Ἰνφέρνο», «Τὸ καράβι τοῦ θανάτου» κ.ἄ. Λ. Κ.

Στίλερ (Stieler), ***Ἀδόλφος***. Γερμανὸς χαρτογράφος (1775—1836). Ἐσπούδασε τὸ δίκαιον, κυρίως ὅμως ἀνεδείχθη διὰ τοῦ σπουδαιοτάτου «Ἐπιτόμου ἄτλαντος» (1817 — 1823, εἰς 50 φύλλα, 10η ἔκδ. 1925, εἰς 108 φύλλα, ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ H. Haack) εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Ἰούστου Πέρτες. Ἐξεπόνησεν ἔτι «Σχολικὸν ἄτλαντα» (1821) καὶ ἄλλους χάρτας εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. —Π.

—**Στίλερ** (Stieler), ***Ἰωσήφ***. Γερμανὸς ζωγράφος (1781—1858). Εἰργάσθη κατ' ἀρχὰς μετ' ἐπιτυχίας ἐν Πολωνίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ, ὅπου ἐζωγράφησε πολλοὺς πίνακας, κατόπιν δὲ μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐτελειοποιήθη πλησίον τοῦ Ζεράρ. Τῷ 1812 ἐγκατεστάθη ἐν Μονάχῳ, ὅπου καὶ ἔζησε μέχρι τοῦ θανάτου του, πλὴν τῆς περιόδου 1816 — 1820, ὅτε διέμεινεν ἐν Βιέννῃ. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότεραι εἶναι αἱ προσωπογραφίαι: τοῦ Γκαῖτε (1828, παλαιὰ πινακοθήκη Μονάχου), τοῦ Μπετόβεν, τῆς οἰκογενείας τοῦ βασιλέως Μαξιμιλιανοῦ τῆς Βαυαρίας (παλαιὰ πινακοθήκη Μονάχου), ὡς καὶ ἡ πινακοθήκη ὡραίων γυναικῶν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Μονάχου. Θ. Κ.

—**Στίλερ** (Stieler), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ποιητὴς (1842—1885). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Μονάχῳ καὶ διετέλεσεν ὑπάλληλος τῶν κρατικῶν ἀρχείων τῆς Βαυαρίας. Συνέθεσε λυρικὰ ποιήματα εἰς βορειοβαυαρικὴν διάλεκτον, διακρινόμενα διὰ τὴν δροσερότητα καὶ τὴν χαρίεσσαν ἁπλότητά των: «Τραγούδια τοῦ βουνοῦ», «Ἐαρινά», «Ἕνας γάμος στὸ βουνό», «Ἕνα χειμερινὸ εἰδύλλιο». Λ. Κ.

στιλέτο (τό)· δημοτ., εἶδος ἐγχειριδίου, λεπτοῦ καὶ ἐπιμήκους, μὲ ἔλασμα συνήθως τριγωνικὸν ἢ τετραγωνικὸν (ἰταλ. stiletto).

Στιλιβούργου *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ἄνω Μοισίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἀπέναντι καὶ ἀνατολικῶς τοῦ ἐπὶ τῆς Δακίας φρουρίου Πόντες (παρὰ τὸ νῦν Τοῦρνο-Σεβερῖνο τῆς Ρουμανίας), τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ IV, 6, 18) ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Στίλλερ (Stiller), ***σημεῖον τοῦ—***. Ὅρος ἐκσημαίνων τὴν ἀκανόνιστον ἢ ἀνώμαλον εὐκινησίαν τῆς δεκάτης πλευρᾶς τοῦ θώρακος. Ἀπαντᾷ τοῦτο εἰς τὰ ὑπὸ σπλαγχνοπτωσίας προσβεβλημένα ἄτομα καὶ ἰδιαίτατα τὰ κατεχόμενα ὑπὸ εὐκινήτου ἢ μετατετοπισμένου νεφροῦ, καθὼς καὶ εἰς τοὺς πάσχοντας ὑπὸ ἀνευρυσμοῦ ἢ ἀτόνου διαστολῆς τοῦ στομάχου. Μ. Ν. Κ.

στιλλιγκία (ἡ) (Stillingia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γρομφαλιοειδῶν* ἢ *γρομφαλιιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Πολυνησίας. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος καὶ ὧν πλεῖστα εἶναι δηλητηριώδη, γνωστότερον εἶναι ἡ *στιλλιγκία ἡ ἀλσόφιλος* (Stillingia silvatica), ἰθαγενὴς θάμνος τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ὅστις χρησιμοποιεῖται ποικίλως καὶ εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Δ. Ν. Π.

Στίλλινγκ (Stilling), ***Βενέδικτος***. Διάσημος Γερμανὸς ἀνατόμος καὶ χειρουργὸς (1810—1879). Τῷ 1834 ἐδημοσίευσε πραγματείαν ἐπὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ θρόμβου μετὰ τραυματισμόν, καταστᾶσαν διάσημον («Die naturlichen Processe bei der Heilung durchschlungener Blutgefässe mit besonderer Rücksicht auf den Thrombus»). Ὑπῆρξεν ἔξοχος συγγραφεὺς καὶ πρώτης τάξεως ἐγχειρητής, ὁ μόνος ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐφαρμόζων ἐν Γερμανίᾳ τὰς ᾠοθηκεκτομάς. Τῷ 1840 ἐδημοσίευσε τὴν διάσημον ἐργασίαν του «Physiol-pathologische und medicinisch-praktische Untersuchungen über die Spinal-Irritation», ἐν ᾗ διὰ πρώτην φορὰν γίνεται λόγος περὶ ἀγγειοκινητικῶν νεύρων. Ἀλλ' ἰδίως διασημόταται κατέστησαν αἱ κλασσικαί του ἐργασίαι ἐπὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν νευρικῶν κέντρων. Τέσσαρες ἐκ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἐβραβεύθησαν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας (βραβεῖον Monthyon). Σημειοῦμεν τίτλους τινῶν ἐξ αὐτῶν: «Untersuchh. über die Textur des Rückenmarks» (Λειψία 1842), «Über die Medulla oblongata» (Ἑρλάγγη 1843), «Untersuchh. über den Bau und die Verrichtungen des Gehirns», «Über den Bau des Hirnknotens oder der Varolischen Brücke» (Ἰένα 1840) κλπ. Ο. Ρ.

—**Στίλλινγκ** (Stilling), ***Ἰωάννης-Ἐρρῖκος-Jung***. Ἐγεννήθη τῷ 1740 ἐν τῷ χωρίῳ Γκροὲντ πλησίον τοῦ Χιλχενμπὰχ καὶ ἐτελεύτησε τῷ 1817. Καταγόμενος ἐκ πτωχῶν γονέων, μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν μετήρχετο τὸ ἐπάγγελμα ὁτὲ μὲν τοῦ διδασκάλου, ὁτὲ δὲ τοῦ ῥάπτου, μέχρις οὗ, σπουδάσας παρά τινι κληρικῷ τὴν θεραπείαν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ καταρράκτου καὶ ἔπειτα τῇ βοηθείᾳ φίλων του τὴν ἰατρικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Στρασβούργου (1772—1774) ἐγένετο χειρουργὸς ὀφθαλμίατρος. Τέλος ἀσχοληθεὶς περὶ τὰς κοινωνικὰς ἐπιστήμας, ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει διατριβῶν του διδάσκαλος τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ ἔπειτα καθηγητὴς ἐν Μάρμπουργκ. Ἀπὸ τοῦ 1803 παραιτηθεὶς ἔμενε μέχρι τοῦ 1806 ἐν Χάϊντελμπεργκ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1806 ἐν Καρλσρούῃ. Κατὰ τὴν πολυτάραχον αὐτοῦ ζωὴν συνεδέθη μετὰ πολλῶν προσωπικοτήτων τῆς ἐποχῆς του, ὡς καὶ μετ' εὐσεβιστῶν, τῇ ἐπιδράσει τῶν ὁποίων ἔκλινε πρὸς τὸν εὐσεβισμόν, παρασχὼν διὰ τοῦ βίου ὑπόδειγμα ἀληθοῦς Χριστιανοῦ. Ὁ Στίλλινγκ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι ἡ αὐτοβιογραφία του, ἡ ἐκδοθεῖσα τῇ βοηθείᾳ τοῦ Γκαῖτε, εἰς τρία μέρη (1777—1778), ἥτις, ἀποτελοῦσα πιστὸν κάτοπτρον τῆς προσωπικότητός του, κατέστη ἀγαπητὸν ἀνάγνωσμα τοῦ λαοῦ. Συνέχεια ταύτης εἶναι τὸ ἔργον του «Ἐρρίκου Στίλλινγκ οἰκογενειακὸς βίος» (1782). Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε πολλὰ θεοσοφικὰ ἔργα, ὧν ἄξια μνείας: «Ἡ νοσταλγία» (εἰς τέσσαρας τόμους), «Σκηναὶ ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν πνευμάτων» (εἰς δύο τόμους), «Ἱστορία τῆς νίκης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας», καὶ ἄλλα. Ἄξια ἐπίσης μνείας εἶναι: τὸ περιοδικὸν «Ὁ πολιὸς ἀνὴρ» (1795—1816), «Ὁ Χριστιανὸς φιλάνθρωπος» (1803—1815), «Αἱ βιβλικαὶ διηγήσεις» (1808—1816), «Τὸ ἐγκόλπιον τῶν φίλων τοῦ Χριστιανισμοῦ» (1805—1816). Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε καὶ μυθιστορήματα, ὧν ἄξιον μνείας εἶναι «Θεοβάλδος ἢ Ὀνειροπόλος» (εἰς δύο τόμους, 1774—1785). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν τὰ ποιήματά του καὶ πολλαὶ τῶν ἐπιστολῶν του. Γενικὴ ἔκδοσις τῶν ἔργων ἐγένετο τῷ 1834—1844 εἰς δώδεκα τόμους. Κ. Ι. Δ.

Στίλλμαν (Stillman), ***Γουλιέλμος-Ἰάκωβος***. Ἀμερικανὸς ζωγράφος καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Ν. Ὑόρκῃ (1828—1901). Τυχὼν ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς, ἐμαθήτευσε παρὰ τοῖς διαπρεπεστέροις ζωγράφοις τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀγγλίας, ὅπου ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν γονέων του, τῷ 1850, πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν τοπιογραφίαν, περιώδευσε τὴν Οὐγγαρίαν, Ἑλβετίαν, Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν. Τῷ 1861 διωρίσθη πρόξενος τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Ρώμῃ, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τοῦ 1865. Ἀνακληθεὶς ἐκ τῆς θέσεως ταύτης, ἐτοποθετήθη ὡς πρόξενος τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἐν Κρήτῃ, ἔνθα τῷ ἐδόθη εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσῃ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1868, τὰς φάσεις τῆς ὁποίας διεκτραγῳδεῖ εἰς τὸ εἰδικὸν περὶ αὐτῆς ἔργον του. Ἀφοῦ διετέλεσεν, ἐπί τινα χρόνον, πρόξενος καὶ ἐν Ἀθήναις, ὁ Στίλλμαν ἐπέστρεψεν εἰς Λονδῖνον, ἔνθα ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος Μιχαὴλ Σπάρταλη.

Τὸ δημοσιογραφικόν του στάδιον ὁ Στίλλμαν ἐνεκαινίασεν ἀπὸ τοῦ 1875, ὡς ἀνταποκριτὴς τῶν «Τάϊμς» ἐν Ἑρζεγοβίνῃ, ὅπου ἀπεστάλη ἵνα παρακολουθήσῃ τὴν ἐκραγεῖσαν ἐκεῖ ἐπανάστασιν. Αἱ ἀνταποκρίσεις του περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Βαλκανίων, προδίδουσαι ἐξαιρετικὴν δημοσιογραφικὴν ὄσφρησιν καὶ ἀγχίνοιαν, ἐνεποίησαν βαθεῖαν αἴσθησιν καὶ τῷ ἐξησφάλισαν τὴν δημοσιογραφικήν του σταδιοδρομίαν. Τῷ 1877 κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ὡς ἀνταποκριτὴς τῶν «Τάϊμς», ἔνθα παρέμεινε μέχρι τοῦ 1883. Ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι

Digitized by Google

τοῦ 1898 ἤσκησε τὸ δημοσιογραφικόν του ἐπάγγελμα ἐν Ρώμῃ, ἐπισκεπτόμενος, κατὰ περιόδους, τὰς Ἀθήνας. Ὁ Στίλλμαν παρηκολούθησε μετ' ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος τὰ ἐθνικὰ ζητήματα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἤσκησε βιαίαν πολλάκις πολεμικὴν ἐναντίον τῶν πατριωτικῶν τάσεων τοῦ ἔθνους, δι' ἀνταποκρίσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπηρέασαν αἰσθητῶς τὴν ἀγγλικὴν κοινὴν γνώμην, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἐπισήμους κύκλους, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ διεθνοῦς κύρους τῶν «Τάϊμς».

Τὰ γεγονότα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἡ ἐπιστράτευσις τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ ἐπακολουθήσας ἀποκλεισμὸς αὐτῆς (1886) εὗρον τὸν Στίλλμαν ἐν Ἀθήναις, γράφοντα ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Ρούμβολδ καὶ ἐπιστέλλοντα ὀνειδιστικὰς ἀνταποκρίσεις ἐναντίον τοῦ Δηλιγιάννη. Ὁ πολυπρόσωπος Ἀμερικανὸς ἀνεμείχθη καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς κομματικὰς διαμάχας τῶν πολιτικῶν παρατάξεων. Συνήγορος τῆς πολιτικῆς τοῦ Τρικούπη, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἀφιέρωσεν ἐγκωμιαστικώτατα σχόλια, ἤλεγξεν ἐμπαθέστατα τὴν πολιτείαν τοῦ Δηλιγιάννη, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐτόξευσεν ὑβριστικοὺς λιβέλλους. Ἔργα τοῦ Στίλλμαν: «Περὶ τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως 1866—1868», «Ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Ὀδυσσέως», «Φραγκῖσκος Κρίσπι», «Αὐτοβιογραφία δημοσιογράφου» κ. τ. λ. Α. Γ. Φ.

Στίλο (Stilo) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ρηγίου τῆς Καλαβρίας. Κάτ. 2.700. Ἔχει παλαιὰν βυζαντινὴν μητρόπολιν, σῳζομένην μέχρι σήμερον, καὶ εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ φιλοσόφου Καμπανέλλα. Μ. Δ. Β.

στιλπνόκονις (ἡ). Κόνις στιλβωτική, χρησιμεύουσα πρὸς στίλβωσιν διαφόρων ἀντικειμένων. Οἱ μαρμαροξόοι καλοῦσι στιλπνόκονιν (κοιν. *λοῦστρο*) τὰς κάτωθι οὐσίας, δι' ὧν στιλβοῦσι τὰ μάρμαρα: 1) Τὴν *ἐρυθρὰν στιλπνόκονιν* (γαλλ. potée rouge), συνισταμένην ἐκ μείγματος νίτρου καὶ θειικοῦ σιδήρου μετ' ὀλίγου μελάσματος ἀνθράκων (noir de charbon). 2) Τὴν *φαιὰν στιλπνόκονιν* (potée d'étain) ἢ *σποδὸν κασσιτέρου* διὰ τὰ λευκὰ μάρμαρα. 3) Τὴν *κοινὴν στιλπνόκονιν* (potée commune), προερχομένην ἐκ τῆς λειοτριβήσεως διακαέντων ὀστῶν (os calcinés) καὶ περιέχουσαν μεταξὺ ἄλλων φωσφορικὸν ἀσβέστιον.

Τὸ φωσφορικὸν ἀσβέστιον ἀποτελεῖ τὴν βάσιν πλείστων ἄλλων στιλβωτικῶν ἢ καθαριστικῶν κόνεων, ὡς ἐπίσης ἡ κρητίς, ἡ σμηκτρὶς (tripoli), ἥτις εἶναι πυριτικὴ (γῆ διατομῶν) καὶ σκληρά, ἢ ἀσβεστολιθική, ἥτις εἶναι μελανωτέρα, ἡ ἐλαφρόπετρα, ἡ σμύρις κλπ. Ἐκ τούτων ἄλλαι οὐσίαι στιλβοῦσιν ἄνευ φθορᾶς ἢ σχεδὸν ἄνευ φθορᾶς τῆς ἐπιφανείας, ἄλλαι δὲ μετὰ φθορᾶς, ὑπαγόμεναι τότε εἰς τὰ λειαντικὰ μέσα, ἀναλόγως τῆς σκληρότητος τῶν ἀποτελούντων αὐτὰς ὀρυκτῶν καὶ τῆς παρουσίας ὀξέων ἢ ἁλάτων.

Διὰ τὴν κάθαρσιν καὶ στίλβωσιν μετάλλων χρησιμοποιεῖται π. χ. διὰ τὰ ἀργυρᾶ σκεύη μεῖγμα 10 γραμμαρίων στυπτηρίας, 20 γρ. διτρυγικοῦ καλίου (crème de tartre) καὶ 20 γρ. λευκοῦ Ἰσπανίας, ἤτοι κρητίδος. Ὁμοίως διὰ μέταλλα μεῖγμα 10 μερῶν ὑδροφθορίου, 15 ἕως 25 βαρυτίνης, 6 θειικοῦ ἀμμωνίου, 15 φθοριούχου ἀμμωνίου, 21 μελάσσης, 15 ἕως 25 ὕδατος, ἢ μεῖγμα 40 γρ. σάπωνος, 20 σμηκτρίδος, 200 ὕδατος. Ἐπίσης μεῖγμα 25 βαλβολίνης, 22 βενζίνης, 40 σμηκτρίδος. Ἐπίσης ἡ ἐλαφρόπετρα, ὁ πηλός, ἀναμεμειγμένα ἢ κεχωρισμένα πολλάκις ἐντὸς ἴσης περίπου ποσότητος παραφίνης καὶ ὀλίγον περισσοτέρας βενζίνης, καθὼς καὶ μεῖγμα σάπωνος (35 γρ.), ἀμμωνίας (20 γρ.), ὕδατος (100 γρ.) καὶ 100 γρ. σμηκτρίδος. Διὰ τὰ ξύλα καὶ τὰς χρωματισμένας ἐπιφανείας χρησιμοποιοῦνται διάφορα βερενίκια καὶ μείγματα περιέχοντα λινέλαιον, τερεβινθέλαιον μετὰ ἢ ἄνευ σμηκτρίδος κλπ. Θ. Χ.

στιλπνομέλαν (τὸ) (Stilpnomelan) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν χλωριτῶν, ἀκαθορίστου χημικοῦ τύπου. Ἔχει σκληρότητα 3—4, εἰδικὸν βάρος 2,8—3, λάμψιν ἰσχυρὰν ὑαλώδη ἕως μαργαριτώδη ἐπὶ σχισμογενοῦς ἐπιφανείας καὶ χρῶμα μαῦρον ἢ πρασινόμαυρον. Ἀπαντᾷ εἰς φυλλώδη καὶ ἰνώδη ἕως στιφρὰ συσσωματώματα εἰς τὴν Σιλεσίαν, τὸ Nassau κ. ἀ. Γ. Β.

στιλπνός, *—ή*, *—όν*· ὁ στίλβων, γυαλιστερός.

στιλπνοσιδηρίτης (ὁ) (Stilpnosiderit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς παραλλαγὰς τοῦ λειμωνίτου μὲ κόνιν φαιάν. Ἀπαντᾷ στιφρὸς καὶ κολλοειδὴς μὲ θραυσμὸν κογχώδη καὶ χρῶμα φαιὸν ἕως μαῦρον, περιέχει δὲ προσμίξεις κολλοειδοῦς πυριτικοῦ καὶ φωσφορικοῦ ὀξέος. Γ. Β.

στιλπνότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ στιλπνοῦ, γυάλισμα.

στιλπνοτία (ἡ) (Stilpnotia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν λυμαντριδῶν. Τὸ εἶδος στιλπνοτία salicis, χρώματος λευκοῦ, προσβάλλει διὰ τῶν καμπῶν του τὴν λεύκην, τὴν ἰτέαν, τὴν μηλέαν κλπ. Ε. Τ. Ε.

στιλπνοχλωράνη (ἡ) (Stilpnochloran) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν χλωριτῶν, τοῦ ὁποίου ὁ χημικὸς τύπος εἶναι:

$$H_{24}(Ca\,Mg)(Al\,Fe)_{10}\,Si_9\,O_{46}.$$

Παρουσιάζει σκληρότητα 2—3, εἰδικὸν βάρος 1,81—1,83, λάμψιν στεατώδη ἢ μαργαριτώδη καὶ χρυσοκίτρινον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς λεπιδοειδῆ συσσωματώματα παρὰ τὸ Sternberg. Γ. Β.

στιλπνῶ (*—όω*)· καθιστῶ τι στιλπνόν, στιλβώνω.

στίλπνωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ στιλπνοῦν, στίλβωσις.

Στίλπων. Εἷς ἐκ τῶν περιφημοτέρων ἀρχηγῶν τῆς μεγαρικῆς σχολῆς, γεννηθεὶς καὶ ζήσας τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου του ἐν Μεγάροις. Ὁ χρόνος τῆς γεννήσεώς του ἀγνοεῖται. Γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι ἦτο σύγχρονος Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ καὶ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος καὶ ὅτι ἀπέθανεν εἰς πολὺ προκεχωρημένην ἡλικίαν. Κατὰ Διογένη τὸν Λαέρτιον «τοσοῦτον εὑρεσιολογίᾳ καὶ σοφιστείᾳ προῆγε τοὺς ἄλλους, ὥστε μικροῦ δεῆσαι πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἀφορῶσαν εἰς αὐτὸν μεγαρίσαι (Β, 12, 2). Ἐθαυμάζετο ἐπίσης διὰ τὸν ὑψηλόφρονα χαρακτῆρά του καὶ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἠθῶν του. Ὅταν ὁ Δημήτριος ὁ Ἀντιγόνου κατέλαβε τὰ Μέγαρα, «τήν τε οἰκίαν αὐτῷ φυλαχθῆναι καὶ πάντα τ' ἁρπασθέντα προὐνόησεν ἀποδοθῆναι». Ὅταν δὲ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ κατάλογον τῶν ἀπολεσθέντων, ὁ Στίλπων ἀπήντησεν ὅτι οὐδὲν ἀπώλεσε, «παιδείας γὰρ μηδένα ἐξενηνοχέναι, τόν τε λόγον ἔχειν καὶ τὴν ἐπιστήμην» (Β, 12, 4). Ἄλλοτε πάλιν ἀπεποιήθη τὴν εἰς Αἴγυπτον πρόσκλησιν Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, γενομένου κυρίου τῆς πατρίδος του. Εἰς τὰς περὶ θεῶν δοξασίας ἦτο ἐπιφυλακτικός, φαίνεται ὅμως ὅτι ἀπέκρουε τὴν πολυθεΐαν. Ἐρωτηθεὶς κάποτε ὑπὸ Κράτητος τοῦ κυνικοῦ «εἰ οἱ θεοὶ χαίρουσι ταῖς προσκυνήσεσι καὶ εὐχαῖς» ἀπήντησε: «Περὶ τούτων μὴ ἐρώτα, ἀνόητε, ἐν ὁδῷ, ἀλλὰ μόνον». Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν ἐκτίμησιν ἧς ἀπέλαυε καὶ παρὰ τὴν ἐπιφυλακτικότητά του, ἐξωρίσθη τῶν Ἀθηνῶν κατ' ἀπόφασιν τοῦ Ἀρείου Πάγου, διότι ἠμφεσβήτει τὴν θεότητα τῆς Ἀθηνᾶς. Ὅπως ὅλοι οἱ φιλόσοφοι τῆς μεγαρικῆς σχολῆς, ὑπεστήριζεν ὅτι ἓν τὸ ὄν, ὅτι τὸ μὴ ὂν εἶναι διάφορον, ὅτι οὐδὲν γίνεται οὐδὲ ἀπόλλυται καὶ οὐδὲν τίθεται (*Εὐσεβ.* Εὐαγ. προπαρ. 14, 17), δηλαδὴ ἀνεγνώριζε μόνον τὸ ἀπόλυτον καὶ ἀκίνητον ὂν καὶ ἠρνεῖτο τὴν πολλότητα τῶν ὄντων. Μεταξὺ τοῦ ἀπολύτου ὄντος, ὅπως ἀντιλαμβανόμεθα τοῦτο διὰ τοῦ λόγου, καὶ τῶν ἐπὶ μέρους ὄντων, τὰ ὁποῖα ἀντιλαμβανόμεθα διὰ τῶν αἰσθήσεων, οὐδεμίαν ἀνεγνώριζε σχέσιν ἢ δυνατὴν μετάβασιν. Ὁ Στίλπων ἀνῄρει καὶ τὰ εἴδη, τὸ ἐνδιάμεσον δηλαδὴ μεταξὺ τοῦ ἀπολύτου ὄντος καὶ τῶν ἐπὶ μέρους ὄντων, καὶ «ἔλεγε τὸν λέγοντα ἄνθρωπον εἶναι, μηδένα· οὔτε γὰρ τόν δε λέγειν οὔτε τόνδε» (*Διογ. Λαερτ.* Β, 12, 7). Ἀναιρῶν ὅμως τὰ εἴδη, ἀνῄρει καὶ τὰ ἄτομα, διότι κατ' αὐτὸν τὸ ὂν εἶναι ἀδιαίρετον καὶ ἀγέννητον καὶ ἀθάνατον. Πρὸς τὴν ἀντίληψιν ταύτην συνδέεται ἡ ὑφ' ὅλης τῆς μεγαρικῆς σχολῆς κηρυσσομένη ἀρχή, καθ' ἣν οὐδὲν ἀντικείμενον δύναται νὰ ὁρισθῇ καὶ νὰ χαρακτηρισθῇ δι' ἄλλου, ἐπομένως οὐδὲν κατηγόρημα δύναται νὰ συναφθῇ πρὸς ὑποκείμενόν τι καὶ οὐδεμία κρίσις εἶναι δυνατή, διότι πᾶσαι εἶναι ταυτολογίαι. Ὅταν ἐπὶ παραδείγματι λέγωμεν: «ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὡραῖος», «ὁ ἵππος τρέχει», ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ἢ ὅτι τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγόρημα ἑκατέρας τῶν κρίσεων εἶναι διάφορα ἢ ὅτι εἶναι τὰ αὐτά. Ἂν εἶναι διάφορα, πῶς δυνάμεθα νὰ προσδιορίζωμεν τὸ ἓν διὰ τοῦ ἄλλου; Ἂν εἶναι τὰ αὐτά, τότε ὁ ἄνθρωπος θὰ πρέπῃ νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὴν ὡραιότητα καὶ ὁ ἵππος μὲ τὴν ταχύτητα. Ἀλλὰ τότε πῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ «ὁ ταὼς εἶναι ὡραῖος» καὶ «ὁ λέων τρέχει;». Πολλότης, λοιπόν, δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐν τῇ διανοίᾳ οὔτε ἐν τῇ πραγματικότητι· μόνη ἡ ταυτότης εἶναι δυνατή. Ἐκ τῆς ἠθικῆς τοῦ Στίλπωνος, τὸ μόνον ὅπερ γνωρίζομεν εἶναι ὅτι τὸ ὑπέρτατον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἀπάθεια τῆς ψυχῆς (summum bonum animus impatiens, *Σενέκα* Ἐπιστ. Θ'). Ὁ Στίλπων εἶχε γράψει, κατὰ Διογένη τὸν Λαέρτιον, ἐννέα διαλόγους, τοὺς ἑξῆς: «Μόσχος», «Ἀρίστιππος ἢ Καλλίας», «Πτολεμαῖος», «Χαιρεκράτης», «Μητροκλῆς», «Ἀναξιμένης», «Ἐπιγένης», «Πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα», «Ἀριστοτέλης». Θ. Π.

Στίλων (Stilo), ***Αἴλιος***. Ρωμαῖος γραμματικὸς (βλ. *Αἴλιος*).

στίμα (ἡ)· δημοτ., ἐκτίμησις· ‖ ὅρος δι' οὗ σημαίνεται κοινῶς ἡ ἐξ ἀναμετρήσεως ναυτιλία.

Στιμάγκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 695. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Σινάνι*. Κεῖται πρὸς ΝΔ. τῆς Κορίνθου καὶ κατὰ τὰς Β. ὑπωρείας τοῦ *Βουνοῦ τῆς Στιμάγκας*. Π. Ν. Π.

στιμάρω, *ἀόρ. ἐ)στιμάρησα, παθ. μετχ. στιμαρισμένος*· τιμῶ, σέβομαι: «δὲν στιμάρει τοὺς γονεῖς του»· ‖ ἐπὶ πραγμάτων, προσέχω, εὐλαβοῦμαι: «στιμάρει τὰ ρουχά του»· ‖ *στιμαρισμένος, —η, —ο*· ὁ εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένος: «δὲν τὸν βλέπω ποτὲ στιμαρισμένο» (ἰταλ. stimare).

Στίμμερ (Van-Stimmer)· βλ. *Βὰν - Στίμμερ.*

στίμμι (τό). Τὸ *ἀντιμόνιον* (βλ. λ.). Καλεῖται ἐπίσης *στίμμι* καὶ ἡ μαύρη χρωστικὴ οὐσία, ἡ ὁποία παρασκευάζεται ἐκ τοῦ ὀρυκτοῦ ἀντιμονίτου καὶ διὰ τῆς ὁποίας αἱ Ἑλληνίδες καὶ Ἀσιάτιδες ἔβαπτον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὰς τρίχας καὶ τὰ βλέφαρά των. Χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερον διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς τὴν Ἄνω Αἴγυπτον. Γ. Β.

στιμμόλιθος (ὁ), ἢ ***ἀντιμονόλιθος***. Ὀνομάζεται οὕτω τὸ ὀρυκτὸν *ἀντιμονίτης*. Ἐξ αὐτοῦ παρασκευάζεται ἡ χρωστικὴ καὶ καλλυντικὴ οὐσία *στίμμι* (βλ. λ.).

Στίμσον (Stimson), ***Ἐρρῖκος - Διούης***. Βορειοαμερικανὸς νομικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1867. Τῷ 1911 διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, κατὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπηρέτησεν ὡς συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὸ γαλλικὸν μέτωπον. Τῷ 1927 διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τῶν Φιλιππίνων νήσων, τῷ 1929 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, λαβὼν μέρος εἰς τὰς διασκέψεις τῆς Γενεύης (1931) καὶ τῆς Λωζάνης (1932) καὶ εἰς τὰς διεθνεῖς συνομιλίας περὶ διακανονισμοῦ τῶν χρεῶν καὶ τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Γ. Ι. Β.

Στίννες (Stinnes), ***Οὖγος***. Γερμανὸς μεγαλοβιομήχανος καὶ οἰκονομολόγος. (1870—1924). Ἤρχισε τὴν ἐμπορίαν διὰ τῆς ἱδρύσεως ἑταιρείας περιωρισμένης εὐθύνης, ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐπωνυμίαν τῷ 1893, συμμετέσχε δὲ βραδύτερον εἰς τὴν ἀνώνυμον ἑταιρείαν τῶν λουξεμβουργικῶν μεταλλωρυχείων, ἧς καὶ ἐγένετο τῷ 1907 πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου. Ἔκτοτε ἐπεξέτεινε τὴν δρᾶσίν του μετὰ τοιαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε βαθμηδὸν ἐγένετο κύριος ἢ συμμέτοχος τῶν μεγίστων ἐν Γερμανίᾳ ἐπιχειρήσεων καὶ βιομηχανιῶν, καὶ πολλῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ. Μετὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἑταιρείας του, διὰ συγχωνεύσεων μετ' ἄλλων ἐπιχειρήσεων καὶ ἰδίᾳ τῆς Σίμενς - Σοῦκερτ, ἵδρυσε τὸ πρῶτον ἐν Γερμανίᾳ τρὰστ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοῦ γαιάνθρακος καὶ τῶν μεταλλείων ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τῆς ἀρχικῆς ἑταιρείας. Ἠκολούθησαν ἡ ἀνώνυμος ἀτμοπλοϊκὴ ἑταιρεία «Οὖγος Στίννες», διὰ τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὸ ὑπερωκεάνιον ἐμπόριον, ἑδρεύουσα ἐν Ἀμβούργῳ, ἡ ἐκδοτικὴ καὶ χαρτοποιητικὴ ἑταιρεία, περιλαβοῦσα τὰς μεγίστας ἐν Γερμανίᾳ ὁμοιογενεῖς ἐπιχειρήσεις, καὶ ἡ βιομηχανικὴ ὁμάς, μετὰ τραπεζιτικῆς ὀργανώσεως. Πλὴν τούτων, ὁ Στίννες μετεῖχε καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην μεγάλην ἐπιχείρησιν ἐν Γερμανίᾳ, μὴ συγχωνευθεῖσαν εἰς τὰ συνδικᾶτα αὐτοῦ, ἰδίᾳ εἰς τὰ ἠλεκτρικὰ ἐργοστάσια τοῦ Ρήνου καὶ τῆς Βεστφαλίας, εἰς κινηματογραφικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἐπὶ πλέον κατεῖχε καὶ ἐξεμεταλλεύετο μεγάλα ἀγροτικὰ κτήματα καὶ ἀκίνητα ἐν Βερολίνῳ, ἰδίᾳ ξενοδοχεῖα πολυτελείας. Συνεκέντρωσε μέγιστον πλοῦτον καὶ ὑπήγαγεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον διοίκησιν αὐτοῦ πάσας τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς χώρας, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ δύο μεγάλας ἐφημερίδας, τὴν «Γενικὴν γερμανικὴν ἐφημερίδα» καὶ τὴν «Ἐφημερίδα τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας», δι' ὧν ἤσκει καὶ σημαντικὴν πολιτικὴν ἐπιρροήν. Βουλευτὴς ἐν τῷ Ράϊχσταγ ἀπὸ τοῦ 1920, τοῦ γερμανικοῦ λαϊκοῦ κόμματος, διεπραγματεύθη μετὰ τῆς Γαλλίας τὸ δυσχερὲς ζήτημα τῶν εἰς εἶδος ἐπανορθώσεων. Μετὰ τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ μάρκου (1923), ἤρχισεν ἡ κατάρρευσις τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Στίννες, ὁλοκληρωθεῖσα σχεδὸν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ κολοσσιαίου ἐνεργητικοῦ ἐξεκαθαρίσθησαν τελικῶς αὐτοτελεῖς ἡ ἀνθρακεμπορικὴ ἑταιρεία (κεφάλαιον 25 ἑκατ. μάρκα, 1925) καὶ ἡ ἀνώνυμος «Οὖγος Στίννες», ἧς ἡ ἕδρα μετεφέρθη ἐν Ἀμβούργῳ. Θ. Κ.

Στίντα (Stieda), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1852. Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς στατιστικῆς ὑπηρεσίας καὶ καθηγητὴς ἐν Ροστὸκ καὶ Λειψίᾳ (1898—1923), ἔγραψε δέ: «Ἡ καταγωγὴ τῶν γερμανικῶν συντεχνιῶν» (1876), «Ἡ διαδικασία κατὰ τὴν ἔρευναν τῶν κοινωνικῶν σχέσεων», «Ἀνσεατοενετικαὶ ἐμπορικαὶ σχέσεις» (1894), «Πηγαὶ τῆς ἐμπορικῆς στατιστικῆς ἐν τῷ μεσαίωνι» (1903), «Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία ὡς πανεπιστημιακὴ διδασκαλία» (1910). Θ. Κ.

Στίντε (Stinde), ***Ἰούλιος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1841—1905). Ἐσπούδασε χημείαν καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας, διετέλεσε δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη χημικὸς ἐργοστασίων ἐν Ἀμβούργῳ. Ἀφοσιωθεὶς ἀπὸ τοῦ 1870 εἰς τὴν λογοτεχνίαν, συνέγραψε πλείστας λαϊκὰς κωμῳδίας, αἵτινες ἐσημείωσαν μεγάλην ἐπιτυχίαν ἀπὸ σκηνῆς: «Ἀμβούργεια βάσανα», «Ἡ θεία Λόττα», «Ἡ οἰκογένεια Κάρστενς», «Τὸ τελευταῖο κεφάλαιο» κ. ἄ. Ἐγκατασταθεὶς ἀπὸ τοῦ 1876 ἐν Βερολίνῳ, ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ περὶ τὴν

Digitized by Google

οἰκογένειαν Μπούχολτς («Οἱ Μπούχολτς ἐν Ἰταλίᾳ», «Ἡ οἰκογένεια Μπούχολτς», «Ἡ κυρία Βιλελμίνη», «Οἱ Μπούχολτς ἐν Ἀνατολῇ» κ. ἄ.) κύκλου μυθιστορημάτων, ἅτινα τὸν κατέταξαν μεταξὺ τῶν λαοφιλεστέρων Γερμανῶν πεζογράφων. Τὰ μυθιστορήματα ταῦτα διακρίνονται διὰ τὴν ζωηρότητα τῆς περιγραφῆς καὶ τὸ αὐθόρμητον συχνάκις χιοῦμορ. Λ. Κ.

στίξις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ στίζειν· ‖ γραμματ., ὁ χωρισμὸς τοῦ λόγου διὰ τῶν καταλλήλων στιγμῶν: «σημεῖα τῆς στίξεως» ‖ καὶ αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἡ στιγμή: «τὸ κόμμα εἶναι στίξις».

— *[Γραμμαт.] Στίξις* καλεῖται ἡ ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ διάκρισις τῶν ἐξ ὧν οὗτος, κατὰ λογικὴν ἔννοιαν ἀποτελεῖται μερῶν διά τινων παρασημειουμένων ταῖς λέξεσι συμβολικῶν σημείων πρὸς εὐχερεστέραν ἀνάγνωσιν, κατανόησιν ἢ ἀπαγγελίαν αὐτοῦ. Εἶναι δὲ τὰ ἐν λόγῳ σημεῖα τῆς κυρίως στίξεως αἱ *στιγμαὶ* (βλ. λ.). Τὰ σημεῖα ταῦτα ἐπενόησε καὶ συστηματοποιήσας εἰσήγαγεν ὁ Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος (260 π. Χ.), διότι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκράτει ἡ συνήθεια τοῦ γράφειν τὰ κείμενα ἐν συνεχείᾳ λέξεων, ἄνευ τινὸς διακριτικοῦ σημείου βραχείας ἢ μακροτέρας ἢ πλήρους διακοπῆς τοῦ λόγου ἐν τῇ ἀναγνώσει ἢ ἀπαγγελίᾳ. Ἡ συνήθεια ὅμως αὕτη δὲν ἦτο γενική, διότι ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν ἰδιωτικοῖς ἐγγράφοις τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἐγράφοντο σημεῖά τινα στίξεως. Ἐν ἐπιγραφαῖς εὕρηνται αἱ λέξεις πολλάκις κεχωρισμέναι δι' ἁπλῶν, διπλῶν ἢ τριπλῶν στιγμῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀριστοτέλους ἐγίνετο χρῆσις παραγράφου, ἤτοι παρεγγράπτου τινὸς διαιρετικῆς τῶν κώλων τοῦ λόγου γραμμῆς (—), ἥτις βραδύτερον ἐτέθη εἰς δήλωσιν ἐνάρξεως λόγου. Παραδείγματα χρήσεως σημείων στίξεως ἔχομεν σπάνια ἐν τοῖς πρὸ Χριστοῦ αἰγυπτιακοῖς παπύροις, ἐνῷ ἐν τοῖς ἐκ περγαμηνῆς παλαιοτέροις κώδιξι, τῷ Σιναϊτικῷ καὶ Βατικανῷ τῆς Βίβλου, τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος, δὲν ἀπαντᾷ οὐδὲν σημεῖον στίξεως. Ἐν τῷ ἑλληνικῷ παπύρῳ τῆς Ἀρτεμισίας ἔχομεν δύο στιγμὰς καὶ παῦλαν (:—), ὡς καὶ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Φαίδωνος τοῦ Πλάτωνος, εὑρεθέντι ἐν Γκουρόμπ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 49 παπύρῳ ἐπιστολῆς τοῦ 160 π. Χ. (ἐν Παρισίοις), ὅπου ἔχομεν δύο στιγμὰς (:). Ἀπὸ τοῦ Θ' μ. Χ. αἰῶνος, ὅτε ἐξέλιπεν ἡ μέση στιγμή, ἀναγράφεται ἀντ' αὐτῆς τὸ κόμμα, ὅτε καὶ κατέστη κοινὴ ἡ συνήθεια τῆς δηλώσεως τοῦ τέλους παραγράφου τινὸς ἢ κεφαλαίου δι' ἐμφαντικωτέρου σημείου στίξεως δύο ἢ πλειόνων στιγμῶν, μετὰ ἢ ἄνευ ὁριζοντίας γραμμῆς (:, :—, .·.).

Ἡ συστηματικὴ ἀναγραφὴ τῶν σημείων τῆς στίξεως διηυκόλυνε τὰ μάλιστα τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κατανόησιν τῶν κειμένων, διότι καὶ παρ' ἀρχαίοις, οἵτινες ἐκ συνηθείας εὐχερῶς ἀνεγίνωσκον τὸν ἄνευ στίξεως λόγον, ἡ ἔλλειψις σημείων στίξεως πολλάκις παρεῖχε δυσκολίας (βλ. καὶ λ. *κῶλον, περίοδος, σημεῖα*). Ε. ΔΙ. Κ.

— *[Μετρικ.]* Καλεῖται *στίξις* ἡ κατὰ τὴν μετρικὴν διαίρεσιν ἐν τοῖς στίχοις τήρησις τῆς διὰ τῶν συνήθων σημείων τῆς στίξεως διακρίσεως τῶν μερῶν τοῦ γραπτοῦ λόγου. Ε. ΔΙ. Κ.

—*[Τεχν. Λογ.]* Τὸ σύνολον τῶν διαφόρου διαρκείας παύσεων τῆς φωνῆς κατὰ τὴν ὁμιλίαν, ἀγόρευσιν, ἀπαγγελίαν, ὑπόκρισιν. Ἡ στίξις εἶναι δύο εἰδῶν: 1) *προφορική,* τὴν ὁποίαν μεταχειριζόμεθα συμφώνως πρὸς τὴν λογικὴν καὶ τὴν χρησιμότητα· 2) *γραπτή,* ἡ σημειουμένη εἰς τὸ κείμενον, ἣν ἀκολουθοῦμεν ἐφ' ὅσον μᾶς χρησιμεύει. Ἡ τοῦ κειμένου στίξις, ἔχουσα λόγον συντακτικόν, χρησιμοποιεῖται ἐφ' ὅσον δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν αἰσθητικὴν τοῦ ἀναγινωσκομένου κειμένου ἀπόδοσιν. Τῆς στίξεως ἀλάνθαστος ὁδηγὸς εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ κειμένου καὶ ἡ αἰσθητικὴ ἐμψύχωσίς του. Π. Α. Κ.

— **στίξις τοῦ κερατοειδοῦς** *['Ὀφθαλμ.].* Λέγεται *στίξις* ἡ τεχνητὴ χρῶσις τῶν θολεροτήτων τοῦ κερατοειδοῦς. Γίνεται συνήθως πρὸς ἐξάλειψιν τῆς δυσμορφίας ἐπὶ λευκωμάτων τοῦ κερατοειδοῦς ἢ καὶ πρὸς ἐλάττωσιν τῆς ἐκ τῆς θολερότητος τοῦ κερατοειδοῦς προξενουμένης διαχύσεως τοῦ φωτός. Ὡς χρωστικὴ οὐσία χρησιμεύει κυρίως ἡ σινικὴ μελάνη καὶ τελευταῖον καὶ ὁ χλωριοῦχος χρυσός. Ἐκτελεῖται ἡ στίξις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ δέσμης βελονῶν, αἵτινες ἐμβαπτιζόμεναι εἰς τὴν χρωστικὴν οὐσίαν νύσσουν εἶτα ἐπανειλημμένως τὸν κερατοειδῆ. Ἀποφεύγεται ἡ στίξις ἐπὶ κερατοειδῶν φλεγμαινόντων ἢ ἐκτατικῶν. Β. Α.

— **στίξις σώματος** βλ. λ. *κατάστιξις.*

Στιοὐαρτ (Stewart, Stuart)· βλ. λ. *Στήουαρτ* καὶ *Στοὐαρτ.*

Στιούμπενβιλ (Steubenville) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς πολιτείας Ὀχάϊο ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀχάϊο. Κάτ. (1925) 35.462. Περὶ τὴν πόλιν κεῖνται πλούσια γαιανθρακοφόρα κοιτάσματα. Ἔχει χαλυβδουργεῖα καὶ ὑαλουργίαν. Θ. Κ.

Στὶπ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἰστίπ.*

στίπη (ἡ) (Stipa) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν* ἢ *ἀγρωστιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων, θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 100 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι: *Στίπη ἡ πτεροειδὴς* (Stipa pennata), πολυετὴς πόα κοσμητική, ἀπαντῶσα αὐτοφυὴς καὶ παρ' ἡμῖν. *Στίπη ἡ γιγάντειος* (Stipa gigantea), ἰθαγενὴς τῆς Ἱσπανίας· καὶ *στίπη ἡ χαριεστάτη* (Stipa elegantissima), ἰθαγενὴς τῆς Αὐστραλίας. Πάντα τὰ ἀνωτέρω εἴδη καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

Στίπλιε *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἰστίπ.*

Στίποβιτς, ***Φράντς.*** Ὑποπρόξενος τῆς Αὐστρίας ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν αὐτῆς καὶ σφαγὴν τῆς 10ης Ἀπριλίου 1822. Οὗτος μετὰ τοῦ Γάλλου συναδέλφου αὐτοῦ Ε. Διζόν, προστατεύων τοὺς καθολικοὺς τῆς νήσου, τοὺς καταφυγόντας εἰς τὰ προξενεῖά των, εἰς ἃ καὶ πολλοὶ ὀρθόδοξοι κατέφυγον ζητοῦντες σωτηρίαν, ἐγένετο ἀκουσίως αἴτιος τῆς σφαγῆς καὶ ἀνδραποδισμοῦ τῶν ὀρθοδόξων Χίων τῶν καταφυγόντων ἀνὰ τὴν ὕπαιθρον χώραν, τὰς μονὰς καὶ τὰ ὄρη. Διότι πιστεύσας εἰς τὴν ῥητὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Τούρκου ναυάρχου Καρᾶ Ἀλῆ ὅτι θὰ φεισθῇ τῆς ζωῆς τῶν φυγάδων, εἰδοποίησε καταλλήλως τοὺς διασπαρέντας νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν Χίον, ὅπου κατεσφάγησαν. Τ. Ε. Ε.

Στὶρ (Stier), ***Ἀδόλφος.*** Γερμανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1800 ἐν Φράουσταт καὶ ἀποθανὼν τῷ 1862. Ἐνεγράφη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου (1816), ἐξ ἧς ὅμως κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μετεγράφη εἰς τὴν θεολογικήν. Διωρίσθη διδάσκαλος καὶ ἔπειτα ἱερεύς. Ὁ Στὶρ ἦτο ἰδίᾳ βιβλικὸς θεολόγος, ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς ἁγίας Γραφῆς, τὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου αὐτῆς καὶ τὴν διόρθωσιν τῆς μεταφράσεως τοῦ Λουθήρου, οὐχ ἧττον ἠσχολήθη καὶ περὶ τὴν πρακτικὴν θεολογίαν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἑρμηνευτικῶν αὐτοῦ ἔργων εἶναι: «Ἑρμηνεία 70 ἐκλεκτῶν ψαλμῶν» (1834 εἰς δύο μέρη), «Ἑρμηνεία τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς» (1846, εἰς δύο τόμους), «Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου» (1843 — 1847 εἰς ἓξ τόμους) καὶ ἄλλα, τῶν δὲ τῆς πρακτικῆς θεολογίας: «Ἐγχειρίδιον βιβλικῆς κηρυκτικῆς» (1830), «Ἡ Κατήχησις τοῦ Λουθήρου ὡς βάσις τῆς διδασκαλίας τῶν μελλόντων νὰ δεχθῶσι τὸ χρίσμα», «Ἡ Κατήχησις τοῦ Λουθήρου συγχρονιζομένη», καὶ ἄλλα. Κ. Ι. Δ.

Στιρὲν ***Βεντέλ*** (Stiring Wendel, γερμαν. Stieringen Wendel) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Λωρραίνης, ἀπὸ τοῦ 1918 ἀνήκουσα εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐν τῷ νομῷ Μοζέλ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σααρμπρύκεν - Φόρμπαχ. Κάτ. (1929) 11.624, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐργάται τῶν ἐγγὺς ἀνθρακωρυχείων. Θ. Κ.

Στίρλενγγ (Stirling)· βλ. *Στέρλινγκ.*

στιρλιγκίτης (ὁ) (Stirlingit) *['Ὀρυκτολ.]*· βλ. λ. *ῥοιππερίτης.*

Στίρμπεϊ, ἢ ***Στίρμπεϋ*** *[Γεωγρ.].* Κώμη τῆς Ρουμανίας, ἐν τῷ νομῷ Ρομανίτσι τῆς Βλαχίας, πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ὀλτέτσα. Κάτ. 3.100. —Ω.

Στίρνερ (Stirner), ***Μάξ.*** Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γερμανοῦ φιλοσόφου καὶ ἱδρυτοῦ τοῦ ἀτομικιστικοῦ ἀναρχισμοῦ *Ἰωάννου Γάσπαρ Σμὶντ* (Schmidt). Ἐγεννήθη ἐν Μπάϊροϊτ τῷ 1806 ἐκ πατρὸς κατασκευαστοῦ αὐλῶν, ὅστις ἀπέθανεν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ υἱοῦ του. Ἡ μήτηρ του ὑπανδρεύθη τρία ἔτη ἀργότερον τὸν φαρμακοποιὸν Ballerstedt, καὶ μεταβᾶσα, κατόπιν διαφόρων περιστατικῶν, εἰς Κοὺλμ (Kulm) τὸν μετεκάλεσε πλησίον της τῷ 1810. Ἐκεῖ ὁ Στίρνερ ἤρχισε τὰς πρώτας σπουδάς του. Εἰς ἡλικίαν 12 ἐτῶν ἐπανῆλθεν εἰς Μπάϊροϊτ, εἰς τὸ ὀνομαστὸν τοῦ ὁποίου γυμνάσιον ἐφοίτησεν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη. Κατὰ τὰ ἔτη 1826—1828 ἐσπούδασε τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν θεολογίαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Βερολίνου. Τῷ 1828 διέκοψε τὰς σπουδάς του, διὰ νὰ περιηγηθῇ τὴν Γερμανίαν, ἀποπερατώσας αὐτὰς πολὺ βραδύτερον, λόγῳ σοβαροῦ κλονισμοῦ τῆς ὑγείας του. Τῷ 1844 ἐξέδωκε τὸ κεφαλαιῶδες καὶ γνωστότερον τῶν συγγραμμάτων του: «Der Einzige und sein Eigentum» («Ὁ μοναδικὸς καὶ ἡ ἰδιοκτησία του»). Κατόπιν τούτου περιέπεσεν εἰς τελείαν ἀφάνειαν, μὴ μετασχὼν εἰς τὰ ταραχώδη γεγονότα τοῦ 1848, καὶ ἀπέθανε πένης τῷ 1856. Ἐκτὸς τοῦ ἔργου τούτου ὁ Στίρνερ ἔγραψε καὶ τὰ ἑξῆς: «D. unwahre Prinzip unserer Erziehung oder d. Humamismus und Realismus» («Ἡ ψευδὴς ἀρχὴ τῆς ἀγωγῆς μας ἢ οὑμανισμὸς καὶ ρεαλισμὸς») καὶ «Kleinere Schriften» («Ἐλάσσονα ἔργα», ἐν οἷς περὶ «Τέχνης καὶ θρησκείας», «Περὶ τοῦ ἔρωτος ἐν τῷ κράτει» κ. ἄ.), ἐκδοθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του, συνειργάσθη εἰς τὴν δίτομον «Geschichte der Reaction» («Ἱστορίαν τῆς ἀντιδράσεως») καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν γερμανικὴν τὸ «Ἐγχειρίδιον τῆς πρακτικῆς πολιτικῆς οἰκονομίας» τοῦ J. B. Say καὶ τὸν «Πλοῦτον τῶν ἐθνῶν» τοῦ A. Smith. Τὰ κύρια καὶ οὐσιώδη σημεῖα τῆς φιλοσοφίας του δύνανται νὰ συνοψισθοῦν οὕτω: Γνωσιολογικῶς, ὁ Στίρνερ ἀνήκει εἰς τὸν ἀγνωστικισμὸν καὶ μάλιστα εἰς ἰδιάζουσαν τοῦ ἀγνωστικισμοῦ μορφήν. Ἀρνεῖται ὄχι μόνον τὴν δυνατότητα τῆς γνώσεως τῶν ὑπὲρ φύσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ φύσιν. Δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ὕπαρξιν ἀντικειμενικῆς ἀληθείας πέραν τῆς μοναδικῆς ἀληθείας τοῦ «Ἐγὼ» καὶ τῆς ἰδικῆς του πραγματικότητος. Κατ' αὐτὸν τὸ «Ἐγὼ» δὲν εἶναι παρὰ σύγκριμα (agrégat) τῶν κατηγορημάτων (prédicat). Ὡς ἐκ τούτου δύνασαι νὰ τὸ νοήσῃς, δηλαδὴ νὰ καθορίσῃς αὐτὸ μεταξὺ ἄλλων συγγενῶν ἐννοιῶν. Ἀλλὰ τὸ «Σὺ» δὲν εἶναι καθορίσιμον, δὲν ἀποτελεῖ νοούμενον, διότι δὲν ἔχει λογικὸν περιεχόμενον. Ἐκτὸς τῆς μοναδικῆς ἀληθείας τοῦ Ἐγώ, δὲν ὑπάρχουν παρὰ «ἀλήθειαι». Μόνον τὸ Ἐγὼ εἶναι ἀλήθεια καὶ δὴ πλέον τι τῆς ἀληθείας, διότι ἄνευ αὐτοῦ ἡ ἀλήθεια εἶναι μηδέν. Ὡς συνέπειαν τῶν θεωριῶν αὐτῶν θεωρεῖ ὁ Στίρνερ τὰς ἀντιθρησκευτικάς του δοξασίας καὶ εἰδικώτερον τὰς σχετιζομένας μὲ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὴν χριστιανικὴν ἠθικήν. Διὰ τὴν πλήρη κατάληψιν τῶν δοξασιῶν αὐτῶν θὰ πρέπῃ νὰ ἔχῃ τις ὑπ' ὄψιν του τὸ γενικώτερον πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Ὁ Στράους, μὲ τὴν «Ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ», ἔχει ἤδη ἐπιληφθῆ τῆς ἀπογυμνώσεως τῶν Εὐαγγελίων ἀπὸ τὸν ὑπερφυσικὸν χαρακτῆρά των. Ὁ Μπροῦνο Μπάουερ μὲ τὴν «Κριτικὴν τῶν Εὐαγγελίων» ἀπεγύμνωσεν ἐπίσης τὸ Εὐαγγέλιον ἀπὸ τὸν μυστικισμόν του. Κεφαλαιώδους ὅμως σημασίας κριτικὴν ἀπετέλεσεν ἡ «Οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ» τοῦ Φόϊερμπαχ. Συνεχίζων ὁ Στίρνερ τὸν Φόϊερμπαχ καὶ προσπαθῶν νὰ συνδέσῃ τὰς ἀντιχριστιανικάς του δοξασίας μὲ τὰς περὶ ἐγωτισμοῦ θεωρίας του, συμπεραίνει ὅτι «... τὸ ὂν τὸ ἄπειρον ἢ τὸ θεῖον εἶναι τὸ πνευματικὸν ὂν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον προεκτείνει ὁ ἄνθρωπος ἐκτὸς ἑαυτοῦ καὶ τὸ ὁποῖον ἐνατενίζει ὡς ὂν ἀνεξάρτητον».

Ἐν συμπεράσματι, ἐφ' ὅσον πιστεύει κανεὶς εἰς τὴν ἐκτὸς ἑαυτοῦ ἀλήθειαν, δὲν πιστεύει εἰς ἑαυτὸν καὶ ἄρα εἶναι δοῦλος. Αὐτὸς εἶναι κατὰ τὸν Στίρνερ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἀπηλευθέρωσε τὸν ἄνθρωπον. Κατόπιν τούτου καθίστανται ὁπωσδήποτε εὐληπτότεραι αἱ κοινωνιολογικαί του δοξασίαι, αἱ βασιζόμεναι ἐπὶ τοῦ ἐγωτισμοῦ. Κατὰ τὸν Στίρνερ ὁ ἐγωϊστὴς εἶναι καθ' ἑαυτὸν σκοπός, καὶ μάλιστα ὁ μοναδικὸς καὶ ὁ ὕψιστος. Δὲν ἀναγνωρίζει ἱερὸν καὶ ὅσιον πλὴν ἑαυτοῦ. Ἡ ἀγάπη καὶ οἱ δεσμοί της δὲν ἀποτελοῦν παρὰ καθαρῶς ἐγωϊστικὰ συναισθήματα, δημιουργούμενα ἐκ τῆς ἀνάγκης πρὸς βοήθειαν τοῦ ἐγωϊστοῦ διὰ τὴν πραγματοποίησιν καθαρῶς ἐγωϊστικῶν σκοπῶν. Μᾶλλον συγκεκριμένην ἀποκρυστάλλωσιν εὑρίσκει ὁ ἐγωτισμὸς αὐτὸς εἰς τὰς κοινωνικὰς θεωρίας τοῦ ἀτομικιστικοῦ ἀναρχισμοῦ, εἰς τῶν ἡγετῶν τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ Στίρνερ. Τὸ «Ἐγώ», κατ' αὐτόν, ὡς κοινωνικὸς συντελεστὴς δέον νὰ εἶναι ἀνεξάρτητον πάσης ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἐπιρροῆς. Οὕτω, ἰδανικὴν κοινωνικὴν μορφὴν συμβιώσεως θὰ ἀπετέλει, κατὰ τὸν Στίρνερ, ὁ «σύλλογος τῶν ἐγωϊστῶν», δηλαδὴ τῶν «Ἐγώ», τὰ ὁποῖα δικαιοῦνται νὰ προσδίδουν εἰς τὴν θέλησίν των τὴν μορφὴν τῆς ἀντικειμενικότητος μέχρις ἐκεῖ, ὅπου ἐκτείνεται ἡ δύναμίς των. Ὁ ἀτομιστικὸς αὐτὸς ἀναρχισμὸς τοῦ Στίρνερ εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν τοῦ Νίτσε, οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ ἀριστοκρατισμός. Κατὰ τὸν Στίρνερ, πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑπάρχῃ ὡς αὐτόνομον ἐγώ. Ἐνῷ, ἀντιστρόφως, κατὰ τὸν Νίτσε, τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀνήκει εἰς τοὺς ἰσχυροὺς μόνον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. H. Mackay,* «Max Stirner, sein Leben und sein Werk» (Berlin 1898).— *Elzbacher,* L'anarchisme (γαλλ. μετ. Paris 1913).—*Luchesi,* Des Individualitätsphilosophie Stirner's (Leipzig 1897).—*V. Basch,* L'individualisme anarchiste: M. Stirner (Paris 1904).— *Messer,* M. Stirner (Berlin 1907).—*Winterfeld,* Stirner (1911).
Π. ΠΙΚΡΟΣ

Στὶρ Σόμλο (Stier Somlo), ***Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς νομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Καθηγητὴς ἐν Βόννῃ, καὶ ἀπὸ τοῦ 1919 ἐν Κολωνίᾳ, ἐδημοσίευσε: «Συλλογὴ γερμανικῶν νόμων, πολιτειακοῦ καὶ διοικητικοῦ περιεχομένου» (1906), «Πολιτική» (1907, μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Ἠλ. Κυριακοπούλου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐγχειρίδιον γενικῆς πολιτειολογίας», «Πρωσσικὸν δημόσιον δίκαιον» (1926 καὶ 1927), «Τὸ δίκαιον τῆς ἐργατικῆς ἀσφαλίσεως» (1906), «Ἡ ἐλευθέρα ἐκτίμησις, κατὰ τὴν νομολογίαν καὶ τὴν διοίκησιν» (1908), «Μελέται περὶ τοῦ κοινωνικοῦ δικαίου», «Ἐγχειρίδιον καὶ ἑρμηνεία τοῦ νόμου περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κράτους ἀσφαλίσεως», «Περὶ τῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων» (1915 καὶ 1928, 4 τ.), «Ἡ ἐλευθερία τῶν θαλασσῶν καὶ τὸ διεθνὲς δίκαιον», «Τὸ Σύνταγμα τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας» (1919), «Ἑρμηνεία τοῦ Συντάγματος» κ.ἄ. Θ. Κ.

Στίτνυ (Stitny), ***Θωμᾶς.*** Βοηθὸς φιλόσοφος (1325—1410). Οὐδέποτε ἀπομακρυνθεὶς ἐκ τοῦ χωρίου του Στίτνε, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἔγραψε φιλοσοφικὰ δοκίμια, εἰς τὰ ὁποῖα, ὡς *Θωμᾶς* φὸν *Ἀκουΐνο,* ἐκθέτει τὰς ἰδέας του περὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του, ἅτινα θεωροῦνται ὡς τὰ ἀρι-

Digitized by Google

στα πεζογραφήματα τῆς βοημικῆς λογοτεχνίας, εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Διάλογοι». Θ. Κ.

Στιτσελμπέργερ (Stitzelberger). Γερμανὸς φιλέλλην, ὅστις κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα κατετάγη ὡς ἐπιλοχίας τοῦ πυροβολικοῦ. Κλεισθεὶς κατὰ τὴν β' πολιορκίαν ἐν Μεσολογγίῳ, ἔπεσε κατὰ τὴν ἔξοδον, τὴν νύκτα τῆς 10ης πρὸς τὴν 11ην Ἀπριλίου 1826. Τ. Ε. Ε.

στιφάδο (τὸ) (ἰταλ. stufata) *[Μαγ.]*· βλ. *στυφάδο.*

Στίφελ (Stifel καὶ Stieffel), ***Μιχαήλ***. Γερμανὸς μαθηματικὸς (1486—1567), ἐργασθεὶς πρὸ τοῦ Νέπερ πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν λογαρίθμων διὰ τῆς μεθόδου δύο σειρῶν ἀντιστοίχων ἀριθμῶν. Οὗτος εἰσήγαγε πρῶτος τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἄλγεβραν διὰ τὴν παράστασιν τῶν ἀγνώστων ἀριθμῶν. Κατεγίνετο συνάμα καὶ εἰς θεολογικὰς μελέτας. Παρερμηνεύων ὅμως διάφορα χωρία τῆς Βίβλου καὶ συνδυάζων διαφόρους ἀριθμοὺς ἐν αὐτῇ, εἶχε προαναγγείλει τὸ τέλος τοῦ κόσμου διὰ τὸ ἔτος 1533. Ν. Ε. Γ.

στιφρὸς ἱστὸς *[Πετρογρ.]*. Ἱστὸς πετρωμάτων ἢ ὀρυκτολογικῶν συσσωματωμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα τὰ ἐπὶ μέρους συστατικὰ ἢ κρυσταλλικὰ ἄτομα εἶναι τόσον μικρά, ὥστε δὲν διακρίνονται διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀποτελοῦν δὲ ὁμοιόμορφον μᾶζαν. Γ. Β.

Στίφτερ (Stifter), ***Ἀδαλβέρτος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1806—1868). Ἐσπούδασε νομικά, φιλοσοφίαν καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν Βιέννῃ, διετέλεσε δὲ διδάσκαλος τοῦ Ριχάρδου Μέττερνιχ καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος ἐν τῇ Ἄνω Αὐστρίᾳ (Λίντς). Συνέγραψεν εἰδύλλια καὶ διηγήματα, διακρινόμενα διὰ τὴν πιστὴν καὶ πλήρη λυρισμοῦ περιγραφὴν τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς τῶν ἁπλῶν ἀνθρώπων τῆς ὑπαίθρου. Τὰ διηγήματα ταῦτα, ἐκδοθέντα ὑπὸ τοὺς τίτλους «Σπουδαὶ» (6 τ. 1844—1850) καὶ «Πολύχρωμα πετράδια» (2 τ. 1852), κατατάσσονται μεταξὺ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας. Ὁ Στίφτερ συνέγραψεν ὡσαύτως τὰ μυθιστορήματα «Τὸ ἀποκαλόκαιρο» (1857) καὶ «Βίτικο» (1864—1867), ἐν οἷς κυριαρχεῖ καὶ πάλιν τὸ εἰδυλλιακὸν στοιχεῖον. Παρὰ τὴν ἔλλειψιν πλαστικῆς δυνάμεως εἰς τὴν διαγραφὴν ἀντιπροσωπευτικῶν τύπων, ὁ Στίφτερ παραμένει διά τε τὴν ζωηρὰν αἴσθησιν τῆς φύσεως καὶ τὸν λυρισμὸν του εἷς τῶν μεγαλυτέρων Γερμανῶν πεζογράφων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν: «Ἐπιστολαὶ» (1869), «Διηγήματα» (1869) καὶ «Σύμμεικτα» (1870). Τὰ «Ἅπαντα» του συνεκεντρώθησαν εἰς 21 τόμους (1904—1928). Λ.Κ.

στιφτία (ἡ) (Stiftia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίως τῆς Βραζιλίας. Τινὰ τούτων καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικά. Δ. Ν. Π.

Στὶχ (Stich), ***Ἰωάννης-Βέντσελ***. Βοηθὸς δεξιοτέχνης τοῦ κέρατος, γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ἐξιταλισθὲν ὄνομα *Τζιοβάννι Πούντο* (1746—1803). Ὁ Στὶχ παρέμεινεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κόμητος τοῦ Ἀρτουὰ καὶ βραδύτερον ἐν Βιέννῃ, κατέπληξε δὲ τοσοῦτον τὸν Μπετόβεν, ὥστε οὗτος συνέθεσεν εἰδικῶς δι' αὐτὸν τὴν σονάταν, ἔργον 17, διὰ κέρας. Ὁ Στὶχ ἔγραψε 14 κοντσέρτα, ἓν σεξτέττο, τρίο, σπουδὰς καὶ μέθοδον διὰ κέρας (1798) κ.λ.π. Πρὸς τούτοις ἀνεθεώρησε καὶ συνεπλήρωσε τὴν μέθοδον κέρατος τοῦ καθηγητοῦ του Χάμπελ. Γ. Σ.

στιχάδες νῆσοι *[Ἀκτογρ.]*. Νῆσοι ἐν συστάδι, οὖσαι οὐχὶ συγκεντρωμέναι ἀλλὰ κατὰ γραμμήν. Τοιαῦται λ. χ. αἱ πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Παροικίας νησῖδες: Κάβουρας-Σπυριδιώνι, Μποῦδες-Πόρτες. Σ. Ε. Λ.

στιχάριον (τό), ἢ ***στοιχάριον***. Ὁ ποδήρης χιτών, τὸν ὁποῖον ὡς πρῶτον περιβάλλονται ἅμφιον οἱ λειτουργοὶ πάντων τῶν βαθμῶν. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν albam τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Λευκὰ τὸ κατ' ἀρχὰς τὰ στιχάρια, ἀλληγοροῦνται ὑπὸ τοῦ ψευδογερμανοῦ ὡς ἐμφαίνοντα «τῆς θεότητος τὴν αἴγλην καὶ τοῦ ἱερέως τὴν λαμπρὰν πολιτείαν» (Migne 98, 394). Κατὰ τὴν δαλματικὴν ἢ τὸν δαλματικὸν χιτῶνα κατασκευαζόμενα μετέπειτα τὰ στιχάρια, μάλιστα δὲ τὰ ὑπὸ τῶν διακόνων χρησιμοποιούμενα, ἔφερον ταινίας ἀπαιωρουμένας εἰς τὸ κάτω μέρος τῶν χειρίδων καὶ κατὰ τὴν ἑκατέρωθεν πλαγίαν ῥαφήν, αἵτινες, διακοσμητικὸν καθαρῶς χαρακτῆρα φέρουσαι, ἐξηγήθησαν ἔπειτα ἀλληγορικῶς ὡς σημαίνουσαι τὰ δεσμὰ τῶν χειρῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς Αὐτοῦ ἐκρεῦσαν αἷμα. Π. Ν. Τ.

στιχηδὸν· ἐπίρρ. ἀντὶ *στοιχηδὸν* (βλ. λ.).

στιχηρὰ (τὰ) *[Ὑμνολ.]*. Καλοῦνται οὕτω τροπάρια τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὧν προψάλλονται ὡρισμένοι ψαλμικοὶ στίχοι ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ τοῦ Ὄρθρου (*ἑσπέρια στιχηρὰ* καὶ *στιχηρὰ τῶν αἴνων*). Στιχηρὰ τινα καλοῦνται *ἀπόστιχα* καὶ ψάλλονται κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ἑσπερινοῦ. Τούτων τὸ πρῶτον ψάλλεται ἄνευ στίχου, τῶν δὲ λοιπῶν προψάλλονται ὡρισμένοι στίχοι, ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἑορτήν. Ν. Α. Χ.

στιχηραρικὸν ***μέλος*** *[Βυζ. Μουσ.]*. Ἓν τῶν τριῶν εἰδῶν τῶν διαφόρων μελῶν τῆς ἱερᾶς ψαλμῳδίας, ὑποδιαιρούμενον εἰς στιχηραρικὸν σύντομον ἢ νέον καὶ εἰς στιχηραρικὸν ἀργὸν ἢ παλαιόν. Καὶ σύντομον μὲν στιχηραρικὸν εἶναι τὸ τοῦ «Ἀναστασιματαρίου» καὶ «Δοξασταρίου» Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου, ἀργὸν δὲ στιχηραρικὸν τὸ τοῦ «Δοξασταρίου» Ἰακώβου τοῦ Πρωτοψάλτου καὶ ἐν γένει τὸ τῶν παλαιῶν στιχηραρίων. Ν. Α. Χ.

στιχηράριον (τὸ) *[Βυζ. Μουσ.]*. Τὸν τίτλον τοῦτον φέρουσιν ὀγκώδεις χειρόγραφοι κώδικες, γεγραμμένοι ἐν τῷ ἀρχαίῳ στενογραφικῷ συστήματι τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, περιέχοντες δὲ μαθήματα ἀναγόμενα εἰς τὸ στιχηραρικὸν καλούμενον μέλος, ἐξ οὗ καὶ ὁ τίτλος, ἤτοι στιχηρὰ καὶ δοξαστικὰ τῆς Ὀκτωήχου, τῶν ἀκινήτων καὶ κινητῶν ἑορτῶν τοῦ ἔτους. Στιχηράρια συνέγραψαν οἱ ἄριστεῖς τῶν Βυζαντινῶν μουσικοδιδασκάλων, τὰ πλεῖστα δὲ τούτων μετηνέχθησαν εἰς τὴν νῦν ἐν χρήσει παρασημαντικὴν τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ὑπὸ τῶν τριῶν διδασκάλων, ἐξεδόθησαν δὲ διὰ τοῦ τύπου, τὸ «Ἀναστασιματάριον» Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τὸ «Στιχηράριον» Ἰακώβου τοῦ Πρωτοψάλτου. Ν. Α. Χ.

στιχηρὸν (τὸ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος, ὃν ἐδημιούργησεν ὁ Καποδίστριας, θέλων ν' ἀποφύγῃ τὸν κοινὸν *δελίνι* ἢ τὸν ξενικὸν vaisseau de ligne. Σ. Ε. Λ.

στιχηρός, —ά, —όν· ὁ κατὰ στίχους, ὁ εἰς στίχους γεγραμμένος· || *στιχηρὰ* (τά)· τὰ εἰς στίχους γεγραμμένα, οἷον τῆς Π. Δ. οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαυΐδ.

Στιχίος *[Μυθολ.]*. Ἡγεμὼν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ὅστις μετὰ τοῦ Μενεσθέως, ἔφερεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀμφιμάχου, φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος. Ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος. Α. Θ. Σ.

στιχογράφος (ὁ, ἡ)· ὁ γράφων ἐμμέτρως στίχους, προσηγορία ποιητοῦ καταφρονητικῶς, ἄλλως *στιχοπλόκος, στιχοποιός.*

στιχοκυρτίδαι (οἱ) (Stichocyrtidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρηματοφόρων*, περιλαμβάνουσα μικροσκοπικοὺς ὀργανισμοὺς μὲ λεπτοτάτην, διάτρητον κόγχην, ἀπαντῶντας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *δικτυομίτρα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

στιχομανία (ἡ)· τὸ νὰ καταγίνεταί τις ἐμμανῶς εἰς τὸ νὰ γράφῃ στίχους ἐμμέτρως.

στιχομετρία (ἡ)· ἡ μέτρησις τῶν στίχων· || ἡ εἰς τὰς ἐκδόσεις τῶν ἀρχαίων ἰδίᾳ συγγραφέων καὶ ποιητῶν κατὰ πεντάδας ἢ ἄλλως ἀρίθμησις τῶν στίχων, σημειουμένων τῶν ἀριθμῶν εἰς τὸ περιθώριον.

—*[Παλαιογρ.]* Ἐν τῇ παλαιογραφίᾳ καλεῖται *στιχομετρία* ἡ μέθοδος, καθ' ἣν οἱ ἀρχαῖοι βιβλιογράφοι καθώριζον τὴν ἔκτασιν τοῦ περιεχομένου τῶν χειρογράφων κατὰ γραμμὰς ἢ στίχους. Ἡ συνήθεια τῆς μετρήσεως τῶν χειρογράφων εἶναι πολὺ παλαιά, προῆλθε δὲ ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἀντιγραφέων καὶ ἐκ βιβλιοθηκονομικῶν λόγων. Ἤδη ἐπὶ Θεοπόμπου (Δ' αἰὼν π. Χ.) ἦτο γνωστὴ ἡ μέθοδος, διεμορφώθη δὲ καὶ ἐχρησιμοποιήθη συστηματικῶς ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ Καλλίμαχος, ὅστις θεωρεῖται καὶ ὁ εἰσηγητὴς τοῦ συστήματος, εἰς τοὺς πίνακάς του εἶχε περιλάβει κατάλογον ἐμφαίνοντα δι' ἀριθμῶν εἰς στίχους τὴν ἔκτασιν τοῦ περιεχομένου τῶν ἀπαριθμουμένων ἔργων. Τοιαῦται ἀναγραφαὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν χειρογράφων διεσώθησαν καὶ εἰς τὸ τέλος πολλῶν παπύρων, ὡς τοῦ Εὐριπίδου, Φιλοδήμου, Ἐπικούρου, τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, καὶ εἰς μεσαιωνικοὺς κώδικας τῶν Ἁλιευτικῶν τοῦ Ὀππιανοῦ, τοῦ Ἡροδότου (Γ' αἰών), τοῦ Σοφοκλέους (ΙΑ' αἰών). Ἡ στιχομετρία ἐχρησιμοποιήθη καὶ ὑπὸ τῶν Λατίνων, καίτοι ὀλίγαι στιχομετρικαὶ ἀναγραφαὶ ἐπὶ λατινικῶν χειρογράφων διεσώθησαν.

Βάσις τῆς στιχομετρίας ἦτο διὰ μὲν τὰ ἔμμετρα ἔργα ὁ στίχος παντὸς μεγέθους, διὰ δὲ τὰ πεζὰ γραμμὴ ἐκ 15—16 συλλαβῶν (33—38 γράμματα), ἤτοι εἰς συνήθης δακτυλικὸς στίχος, ἐξ οὗ καὶ οἱ στίχοι ὠνομάσθησαν ἔπη (λατ. versus). Ἡ στιχομετρία διαιρεῖται: 1) Εἰς *ὁλικήν*, καθ' ἣν ἡ ὁλικὴ στίχων μέτρησις γίνεται καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τοῦ κειμένου καὶ σημειοῦται εἰς τὸ τέλος ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν στίχων, σπανιώτερον δὲ καὶ τῶν φύλλων. Τὰ ἀντίγραφα ὅμως ἀντιγράφουσι τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν χωρὶς νὰ τηρῶσιν οὔτε τὸ μέγεθος τῶν στίχων οὔτε τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ φύλλου. 2) Εἰς *μερικήν*, καθ' ἣν οἱ στίχοι ἀριθμοῦνται καθ' ὡρισμένους ὁμάδας, δεκάδας, πεντηκοντάδας, ἑκατοντάδας. Ἐπὶ Διοκλητιανοῦ οἱ βιβλιογράφοι ἐπληρώνοντο κατὰ ἑκατοντάδας. Ἡ μερικὴ στιχομετρία διευκολύνει τὰς παραπομπὰς (βλ. *στιχοτομία*). Γ. Μ. Β.

στιχόμετρον (τό). Εἶδος ξυλίνου ἢ μεταλλίνου μέτρου, δι' οὗ μετροῦνται διὰ τυπογραφικῶν μέτρων οἱ στίχοι ἐντύπου τινός. Τὰ συνήθη στιχόμετρα εἶναι ἐπιμήκεις τριεδρικοὶ χάρακες, ἐφ' ἑκάστης πλευρᾶς τῶν ὁποίων εἶναι χαραγμένοι, ὡς εἰς τὸ κοινὸν μέτρον, αἱ ἀποστάσεις τῶν τυπογραφικῶν μέτρων ἀπὸ τῶν 6(12) μέχρι τῶν 11 στιγμῶν, οὕτω δὲ δυνάμεθα διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀργάνου νὰ μετρήσωμεν τοὺς στίχους τοῦ ἐντύπου ἀναλόγως τοῦ τυπογραφικοῦ μέτρου, ὅπερ θέλομεν ἑκάστοτε νὰ χρησιμοποιήσωμεν. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ στιχόμετρα εἰδικὰ δι' ἕκαστον μόνον τῶν ἀνωτέρω μέτρων ὡς στιχόμετρα τῶν 8 στιγμῶν, τῶν 9 στιγμῶν κλπ.

στιχομυθία (ἡ)· διάλογος μεταξὺ δύο ἢ καὶ περισσοτέρων ἀνθρώπων διὰ μονοστίχων ἐρωτήσεων καὶ ἀπαντήσεων· || *καθόλου*, ζωηρὸς διάλογος διὰ βραχυτάτων ἐρωτήσεων καὶ ἀπαντήσεων.

—*[Δραμ.]* *Στιχομυθία* ἐν τῇ τεχνικῇ τοῦ δράματος καλεῖται ὁ ζωηρὸς καὶ κεκινημένος, διὰ στίχου πρὸς στίχον γινόμενος διάλογος μεταξὺ δύο προσώπων τοῦ δράματος. Συχνάκις ὁ ἕτερος τῶν διαλεγομένων ἀπαντᾷ καὶ διὰ δύο στίχων. Ἡ στιχομυθία εἶναι συνήθης κυρίως ἐν τοῖς ἐπεισοδίοις, σπανιώτατα δὲ ἐν τοῖς λυρικοῖς μέρεσι τοῦ δράματος. Πολλάκις ὁ διάλογος ἐξικνεῖται εἰς μεγάλην σφοδρότητα καὶ πάθος, ὅτε ὁ στίχος κατανέμεται μεταξὺ τῶν διαλεγομένων εἰς δύο καὶ σπανιώτερον τρία μέρη. Ἡ κατάτμησις αὕτη τοῦ στίχου λέγεται *ἀντιλαβή*. Τὴν στιχομυθίαν μετὰ τέχνης ἐπετήδευσεν ὁ Σοφοκλῆς, ἀλλ' ὁ Εὐριπίδης τὴν ἐχρησιμοποίησε συχνότερον καὶ μετὰ μεγάλης δραματικότητος καὶ σφοδρότητος. Γ. Μ. Β.

στιχοπαίγνια (τά). Καλοῦνται οὕτως ἐν τῇ μετρικῇ τὰ γενικώτερον εἰς τὸ εἶδος τῶν *στιχουργικῶν παιγνίων* ἀνήκοντα ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἐκ τῆς καταλλήλου διατάξεως διαφόρου μεγέθους στίχων σχηματίζουσι διάφορα σχήματα, βωμόν, ᾠόν, πτέρυγα, σύριγγα, σταυρὸν κλπ. Οἱ ποικίλλοντες κατὰ τὸ μέγεθος στίχοι εἶναι διάφοροι καὶ τὰ μέτρα. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, καὶ ἰδίως τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, ἦτο γνωστὸν καὶ εὔχρηστον τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ποιημάτων. Ἐκ τοῦ Θεοκρίτου μᾶς ἐσώθη ἡ σύριγξ, ἤτοι ποίημα σχηματίζον, διὰ τῶν ποικιλομεγέθων στίχων του, σύριγγα, κυρίως ὅμως ὁ Σιμμίας ὁ Ῥόδιος (Γ' μ. Χ. αἰών) ἐκαλλιέργησε μετ' ἐπιτυχίας τὸ εἶδος. Τούτου ἀναφέρονται τέσσαρα βιβλία σχηματογραφικῶν ποιημάτων, ἐξ ὧν διεσώθησάν τινα, ὡς τὸ πτερύγιον, τὸ ᾠόν, ὁ βωμός. Ἐκ τῶν ἀρχαίων σχηματογραφικὰ ποιήματα ἔγραψαν πρὸς τούτοις ὁ Δωσιάδης ὁ Ῥόδιος (Γ' π. Χ. αἰών), τοῦ ὁποίου ὁ βωμὸς ἔχει καὶ ἀκροστιχίδα, ὁ Βησαντῖνος κ. ἄ. Ἐκ τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν ὁ Πόπλιος Ὀπτατιανὸς Πορφύριος ἐκαλλιέργησε τὸ εἶδος τῶν σχηματογραφικῶν ποιημάτων, κατὰ δὲ τὸν μεσαίωνα συναντῶμεν πλεῖστα στιχοπαίγνια, ἐν σχήματι σταυροῦ, ἰχθύος, περιστερᾶς κλπ. Εἰς τὴν γαλλικὴν ποίησιν ὁ Rabelais ἐποίησε τὴν «Δέησιν εἰς φιάλην» ἐν σχήματι φιάλης, ὁ Panard κ. ἄ. καὶ τινες εἰς τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν. Τὰ στιχοπαίγνια ἔχουν συνήθως γλῶσσαν κακότεχνον, στρυφνὴν καὶ «κακοδαίμονα», κατὰ Λουκιανόν, στεροῦνται ῥυθμοῦ καὶ ποιήσεως ὡς ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ὡρισμένης ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τοῦ ποιήματος, ἐγράφοντο δὲ χάριν παιδιᾶς ἢ ἐστέλλοντο ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ὡς δῶρα εἰς διάφορα πρόσωπα. Γ. Μ. Β.

στιχοπλόκος (ὁ, ἡ)· ὁ πλέκων, ὁ ποιῶν στίχους ἐμμέτρους, ἄλλως *στιχογράφος* (βλ. λ.).

στιχοποιία (ἡ)· κατασκευή, σύνταξις ἐμμέτρων στίχων, στιχουργία.

στιχοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ ποιῶν στίχους ἐμμέτρους, ἄλλως *στιχογράφος* (βλ. λ.).

στιχοπουλάκι (τό), καὶ ***σειχοπλάκι***· δημ., λειανοτράγουδο.

στιχόπους (ὁ) (Stichopus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐχινοδέρμων τῆς οἰκογενείας τῶν *ὁλοθουριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ εὐμεγέθων ὁλοθουρίων, ἀπαντώντων εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ Εἰρηνικὸν ὠκεανόν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στιχόπους ὁ μέγιστος* (Stichopus maximus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος τὸ ἓν μέτρον καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ νότια τμήματα τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Δ. Ν. Π.

στίχος (ὁ)· ἐπὶ ποιημάτων, ἀνωτέρα ῥυθμικὴ περίοδος, ἄλλως *μέτρον*: «δακτυλικὸς —, ἰαμβικὸς στίχος»· || μία σειρὰ γραμμάτων ἐν σελίδι βιβλίου ἢ τετραδίου ἢ οἱουδήποτε χάρτου, κοιν. ***σειρά, ἀράδα.***

—*[Μετρ.]* *Στίχος* (λατ. versus, γαλλ. vers, γερμ. Vers) εἶναι ἡ δι' ἐπαναλήψεως, καθ' ὡρισμένους νόμους καὶ κανόνας, ἁπλῶν ἢ συνθέτων ποδῶν, προκύπτουσα μεγαλυτέρα ῥυθμικὴ καὶ λεκτικὴ

Digitized by Google

ἑνότης. Ὁ στίχος εἶναι μετὰ τὸν σύνθετον πόδα ἢ τὴν συλλαβὴν τὸ μόνον καὶ σπουδαιότερον μετρικὸν μέγεθος, διὰ τοῦ ὁποίου αἰσθητοποιεῖται ὁ ρυθμὸς καὶ συλλαμβάνεται ἡ ἐν τῷ λόγῳ ἁρμονία. Ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως ὁμοίων ἢ ἀνομοίων στίχων προκύπτουν μεγαλύτεραι ρυθμικαὶ ἑνότητες, αἱ στροφαί, αἱ περίοδοι, τὰ συστήματα καὶ δημιουργεῖται ὁ ποιητικὸς λόγος, ἡ στιχουργία. Ἡ ἀρχὴ τοῦ στίχου ἀνάγεται εἰς πολὺ ἀπομεμακρυσμένην ἐποχήν, εἰς αὐτὰς τὰς πρώτας ἐκδηλώσεις τῆς τέχνης καὶ τῆς κοινωνικότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ γένεσις καὶ αἱ ἀπαρχαί του εἶναι ἀναμφιβόλως αἱ τραχεῖαι καὶ μονότονοι φράσεις, αἱ σημαινόμεναι καὶ τηροῦσαι τὸν ρυθμὸν τοῦ κοινοῦ ἔργου τῶν πρωτογόνων ἢ τῆς ὀρχήσεως περὶ τὴν πυρὰν καὶ τὸ θρησκευτικὸν εἰδώλιον. Ὁ στίχος, συνδεθεὶς μετὰ τῆς μουσικῆς καὶ ὀρχήσεως εἰς ἐξυπηρέτησιν τῆς θρησκείας, διεμορφώθη καὶ ἐτελειοποιήθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασίν της. Οἱ κιθαρῳδικοὶ νόμοι, οἱ ὀρφικοὶ ὕμνοι, οἱ θρῆνοι τῆς Δήμητρος ἐποιήθησαν εἰς τὰς τελειωθείσας μορφὰς τοῦ ἀδιαμορφώτου καὶ ἁπλοῦ πρωτογόνου στίχου. Οἱ αὐτοσχέδιοι ποιηταὶ καὶ ἀοιδοὶ ἐκαλλιέργησαν τὸν στίχον εἰς ἐξύμνησιν τῶν θεῶν καὶ διήγησιν τῶν μυθολογικῶν καὶ ἡρωϊκῶν πράξεων. Ἀπὸ τὰς λαϊκωτέρας ταύτας μορφὰς προέκυψεν ὁ σύνθετος καὶ τεχνικώτατος, ἁπλουστέρας δὲ πάντως συνθέσεις προϋποθέτων, δακτυλικὸς ἑξάμετρος, ὁ στίχος τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν καὶ ὁ ἀρχαιότερος τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως. Εἰς στίχους ἐξεφράσθη καὶ ἔγραψεν ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὰ πρῶτα βήματά της καὶ ὁ στίχος εἶναι ἡ πρώτη μορφὴ τοῦ λόγου εἰς ὅλας τὰς λογοτεχνίας. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς τέχνης καὶ τῆς θρησκείας ἐπεξετάθη ἡ χρῆσίς του εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὴν νομοθεσίαν, τὴν ἠθικὴν καὶ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πρακτικοῦ βίου. Ἐχρησίμευσεν ὡς μέσον μνημονικὸν πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς γραφῆς καὶ μετ' αὐτήν. Οἱ νομοθέται διὰ στίχων ἐνομοθέτησαν, τὰ μαντεῖα εἰς στίχους ἐχρησμοδότησαν καὶ οἱ φιλόσοφοι ἐμμέτρως διετύπωσαν τὰς ἰδέας των, ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ πεζοῦ λόγου.

Παρὰ τοῖς Ἀρείοις ὑπῆρχεν ἤδη ἐνωρίτατα ἡ στιχουργία, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ διαφόρων σχετικῶν χωρίων τῶν βεδικῶν ὕμνων. Εἰς τούτους κύριος στίχος εἶναι τὸ δίμετρον καὶ τρίμετρον καταληκτικὸν ἢ ἀκατάληκτον ἰαμβικόν, κοινῆς καταγωγῆς ἀποδειχθὲν μὲ τοὺς ἰάμβους τοῦ Ἀρχιλόχου καί τινα τεμάχια τῆς ἰρανικῆς Avesta. Παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς κυριώτατος στίχος εἶναι ὁ ἡρωϊκός, ἀντίστοιχος πρὸς τὸν ὁμηρικὸν ἑξάμετρον, ἐπὶ τῆς ποσότητος καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συλλαβῶν ἐρειδόμενος, καὶ ὁ gâyatri, ὅστις καὶ ἐθεοποιήθη, ἐκ τριῶν ἡμιστιχίων ὀκτασυλλάβων, ὁ στίχος τῆς Veda. Ἐντελῶς αὐτόνομοι καὶ ἰδιάζουσαι εἶναι αἱ βάσεις, ἐφ' ὧν διεμορφώθη ὁ στίχος τῆς ἑβραϊκῆς ποιήσεως. Δύναται νὰ λάβῃ ἀδιάφορον μέγεθος καὶ πολλάκις νὰ στερῆται ἰδίου καὶ αὐτοτελοῦς ρυθμοῦ. Τὸ μέτρον πραγματώνεται διὰ τοῦ παραλληλισμοῦ, ἤτοι τῆς κανονικῆς ἀντιστοιχίας καὶ συμμετρίας ρητορικῶν κώλων καὶ περιόδων, λέξεων ὁμοήχων ἢ ταυτοσήμων καὶ ἀντιθέτων νοημάτων, ἀναλόγων καὶ ὁμοιοτελεύτων φράσεων κατ' ἀντιστοιχίαν. Διὰ τοῦτο ὁ στίχος παρ' Ἑβραίοις εἶναι ποικίλος εἰς μορφάς, μεγέθη καὶ ρυθμόν. Ἐπὶ τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἐξ ἄλλου καὶ τῆς διαδοχῆς μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν στηρίζεται ὁ στίχος παρ' Ἄραψι. Ἡ ὁμοιοκαταληξία ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀραβικῆς γλώσσης, δύναται νὰ εἶναι συνεχὴς καὶ ἀλλεπαλλήλως ἡ αὐτὴ καθ' ὅλον τὸ ποίημα ἢ διπλῆ, ἀνὰ δύο στίχους ἐναλλασσομένη. Οἱ ἀραβικοὶ στίχοι διαιροῦνται εἰς βασικούς, ἐκ ποδῶν πολυσυλλάβων, καὶ παραγώγους, ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως ἢ συνθέσεως τῶν βασικῶν προκύπτοντες. Ἐκτὸς τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ὁ στίχος εἰς τὴν ποίησιν τὴν ἐπικὴν τῶν ἀρχαίων Σκανδιναυῶν εἶναι τονικὸς μὲ παρήχησιν, ὁμοηχίαν καὶ ὁμοιοκαταληξίαν. Παρ' αὐτοῖς ὁ ἀρχαιότατος στίχος εἶναι ὁ fornydalag ἐξ ὀκτὼ συλλαβῶν, μὲ τομὴν εἰς τὸ μέσον. Ὁ τόνος καὶ ἡ ποσότης τῶν συλλαβῶν συμπίπτουν.

Ἀρχαία ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ ποίησις. Αἱ ἁπλούστεραι δακτυλικαὶ μορφαί, ἐξ ὧν συναπηρτίσθη ὁ τελειότατος ὁμηρικὸς στίχος, ὡς εἶναι ἡ δακτυλικὴ τριποδία καὶ ὁ ἀδώνειος καὶ ὁ σατούρνιος τῆς λατινικῆς, εἶναι οἱ πρῶτοι γνωστοὶ ἡμῖν στίχοι τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων. Ὁ στίχος παρὰ τούτοις ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν καὶ παρήχθη ἐκ τῆς ἐναλλαγῆς των. Οἱ πόδες διὰ τοῦτο δύνανται νὰ λάβουν ποικίλας μορφὰς καὶ σχήματα, νὰ ἐκτείνουν τοὺς χρόνους των εἰς πλείονας συλλαβὰς ἢ νὰ τὸν συστείλουν εἰς μακρὰν (τριβράχεις, σπονδεῖοι) καὶ τέλος νὰ συνέλθουν εἰς ποικιλόσημα κῶλα, μέχρις εἴκοσι χρόνων καὶ ἄνω. Οἱ ἀρχαῖοι στίχοι δὲν ἦσαν μόνον ρυθμικῶς καὶ μετρικῶς πλήρεις καὶ αὐτοτελεῖς, ἀλλὰ καὶ λεκτικῶς. ἀπέληγον δηλαδὴ εἰς ἀκεραίαν λέξιν καὶ συνηθέστατα περιεῖχον καὶ πλῆρες νόημα. Ἡ χασμῳδία καὶ ἡ ἀδιάφορος συλλαβὴ ἦτο τὸ ἕτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμά των. Πρὸς τούτοις ἐτέμνοντο διὰ χρονικῆς παύσεως εἰς ἡμιστίχια, κατὰ διαφόρους χώρας. Ὁ ρυθμός, ὁ ἀριθμὸς καὶ ὁ χρόνος τῶν ἀρχαίων ποδῶν εἶναι τὸ χαρακτηρίζον καὶ διακρίνον τοὺς ἀρχαίους προσῳδιακοὺς στίχους, οἵτινες ἐβαίνοντο κατὰ διποδίαν ἢ κατὰ πόδα. Ἡ ὀνομασία των ἐστηρίζετο ἐπὶ διαφόρων βάσεων· οὕτω ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ποδῶν ἢ διποδιῶν ὠνομάζοντο οἱ ἀρχαῖοι στίχοι *ἑξάμετρος*, *πεντάμετρος*, *τρίμετρος* κλπ., ἐκ τοῦ ρυθμοῦ τῶν ποδῶν *ἰαμβικός*, *ἀναπαιστικός*, *δακτυλικός*, *λογαοιδικὸς* κλπ., ἐκ τοῦ εἴδους τῆς ποιήσεως, εἰς ὃ ἐχρησιμοποιοῦντο κατ' ἐξοχήν, *ἡρωϊκός*, *ἐλεγειακός*, *λυρικός*, *τραγικός*, *κωμικὸς* κλπ., ἐκ τῆς μορφῆς των, *καταληκτικός*, *ἀκατάληκτος*, *ὑπερκατάληκτος* κλπ., ἐκ τοῦ ἀνακαλύψαντος ἢ χρησιμοποιήσαντος ποιητοῦ, *ἀλκαϊκός*, *σαπφικός*, *φαλαίκειος*, *φερεκράτειος* κλπ. Ὁ στίχος οὐδέποτε διεσπᾶτο εἰς κῶλα ἢ ἡμιστίχια, ἀλλ' ἐξηγγέλλετο ὡς ἑνιαῖόν τι ὅλον καὶ ἐγράφετο εἰς μίαν γραμμήν. Ἀπετελοῦντο δὲ οἱ προσῳδιακοὶ στίχοι ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν καὶ ὁμοίων ποδῶν (*μέτρα καθαρὰ* ἢ *μονοειδῆ*) ἢ ἐξ ἀνομοίων καὶ ἑτερογενῶν ποδῶν (*μέτρα μικτὰ*) ἢ κώλων (*μέτρα ἐπισύνθετα*).

Βυζαντινὴ καὶ νεοελληνικὴ μετρική. Ὁ στίχος τῶν Βυζαντινῶν εἶναι προσῳδιακός, τονικὸς ἢ μικτός. Οἱ προσῳδιακοὶ στίχοι ἐγένοντο κατὰ ξηρὰν μίμησιν τῶν ἀρχαίων μέτρων. Τούτων συνηθέστεροι, καὶ μέ τινας παραλλαγάς ὁ *ἰαμβικὸς τρίμετρος*, μὲ τονουμένην πάντοτε τὴν προτελευταίαν συλλαβήν, ὁ *ἀνακρεόντειος δίμετρος* καὶ *τρίμετρος*, ὁ *δακτυλικὸς ἑξάμετρος* κ. ἄ., χρησιμοποιηθέντες εἰς τὴν κοσμικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ποίησιν. Εἰς τὴν τελευταίαν ἐνωρὶς εἰσεχώρησεν ὁ τόνος, πρὶν ὅμως κατισχύσῃ τῆς προσῳδίας συνδιηλλάγη μετ' αὐτῆς καὶ οὕτω προέκυψαν οἱ μικτοὶ στίχοι, οἵτινες εἶναι προσῳδικοὶ ἅμα καὶ τονικοί, ὡς: «Ἔσωσε λαὸν θαυματουργὸς δεσπότης». Ὑπερισχύσαντος τοῦ τόνου εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποίησιν, ὁ στίχος κατασκευάζεται κατὰ εἰδικοὺς κανόνας, στηριζομένους ἐπὶ τοῦ παραλληλισμοῦ, τῆς ἀντιστοιχίας καὶ τοῦ ὁμοιοτελεύτου. Οὕτω λαμβάνει πλείστας μορφὰς καὶ σχήματα. Σπουδαιότεροι τῶν βυζαντινῶν κοσμικῶν στίχων εἶναι ὁ *πολιτικός*, τονικὸς ἐκ δύο ἡμιστοιχίων ἐξ ὀκτὼ τὸ πρῶτον καὶ ἑπτὰ τὸ δεύτερον συλλαβῶν, μὲ χασμῳδίας καὶ μεταθέσεις τοῦ τόνου, ὁ *δωδεκασύλλαβος*, ὅστις συμπίπτει πολλάκις μὲ τὸν ἰαμβικὸν τρίμετρον, καὶ ὁ *ἑπτασύλλαβος* καὶ *ὀκτασύλλαβος*, χρησιμοποιηθεὶς ὡς καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ ὑπὸ τῆς λαϊκῆς μούσης. Οἱ λόγιοι τῆς τουρκοκρατίας ἐμιμήθησαν κατὰ κόρον τὰ ἀρχαῖα μέτρα.

Ὁ στίχος ἐν τῇ τονικῇ νεοελληνικῇ μετρικῇ παράγεται ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν τονικῶν ποδῶν, ἐχόντων διαφόρους ρυθμοὺς ἐκ τονουμένων καὶ ἀτόνων συλλαβῶν. Ἐκ τῶν ποδῶν οἱ στίχοι λέγονται *ἰαμβικοί*, *τροχαϊκοί*, *δακτυλικοί*, *ἀναπαιστικοί*. Διὰ νὰ χαρακτηρισθῇ πλήρως ὁ στίχος, εἶναι ἀνάγκη νὰ δηλωθῇ καὶ ὁ σταθερὸς πάντοτε ἀριθμὸς τῶν συλλαβῶν του καὶ ὁ τελευταῖος μετρικός του τόνος. Αἱ μορφαὶ καὶ τὰ σχήματα τῶν νεοελληνικῶν ποδῶν εἶναι ποικίλα, διαμορφωθέντα ἄλλα μὲν ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀπὸ τοῦ Σολωμοῦ ποιητῶν μας, ἄλλα δὲ ἔξωθεν καὶ δὴ ἐκ τῆς ἰταλικῆς ποιήσεως εἰσαχθέντα.

Οἱ στίχοι, συνερχόμενοι εἰς στροφάς, λαμβάνουν καί τινα ἄλλα ἐσωτερικὰ ἢ ἐξωτερικὰ καλλωπίσματα, τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, τὴν παρήχησιν κλπ., στροφαὶ δὲ ἢ ποιήματα συντίθενται καὶ ἀπὸ ἀνισομέτρους καὶ διαφορορρύθμους στίχους, οἵτινες λέγονται *ἐλεύθεροι*.

Εἰς τὴν στιχουργικὴν τῶν συγχρόνων εὐρωπαϊκῶν λαῶν ὁ στίχος ἔλαβε διαφόρους μορφὰς καὶ σχήματα, ἐξαρτώμενα ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῆς γλώσσης ἑκάστου. Ὁ ἰσοσύλλαβος καὶ ὁμοιοκατάληκτος στίχος τῶν Γάλλων στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συλλαβῶν. Ἐξαιρουμένης τῆς *βαρβαρικῆς ποιήσεως*, ἔλαβε πλείστας μορφάς, ἐξ ὧν σπουδαιότεραι: ὁ *ἀλεξανδρινὸς* ἢ *δωδεκασύλλαβος* ἀρχαιότατος (ΙΒ' αἰὼν) καὶ εὐχρηστότατος, ὁ *ἑξασύλλαβος*, ὁ *ὀκτασύλλαβος* καὶ ὁ *δεκασύλλαβος*. Ποικίλοι χαρακτηρισμοὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν καὶ τὴν παρήχησιν ἢ τομὴν τῶν γαλλικῶν στίχων (vers brisés, enchainés, fraternisés, lettrisés, accordé, blanc, liberé κτλ.). Ὁ ρυθμικὸς καὶ τονικὸς στίχος τῶν Ἄγγλων καὶ Γερμανῶν δύναται νὰ ἀποδώσῃ προσῳδιακὰ σχήματα. Συνηθέστατος παρὰ τούτοις εἶναι ὁ ἰαμβικὸς ἑνδεκασύλλαβος, παρὰ δὲ τῇ τονικῇ ποιήσει τῶν Ἰταλῶν ὁ ἑνδεκασύλλαβος καὶ ἀναπαιστικὸς δεκασύλλαβος. Ὁ κανονικὸς καὶ τέλειος στίχος, ὡς προϋποθέτων ὡρισμένους κανόνας, ἐθεωρήθη πολλάκις καὶ κατὰ διαφόρους περιόδους πολλῶν λογοτεχνιῶν ὡς μάταιος περιορισμὸς τῆς ἐκφράσεως καὶ ὡς δεσμὸς τοῦ ποιητοῦ (βλ. καὶ λ. *μετρική*, *μέτρον*, *ὁμοιοκαταληξία*, *πούς* καὶ τὰ ἐπὶ μέρους ἄρθρα περὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν στίχων).
Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΤΑΣ

—[*Ἀπαγγελ.*] Οἱ στίχοι δὲν πρέπει ν' ἀπαγγέλλωνται ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ πεζοῦ λόγου. Δεδομένου ὅτι δὲν εἶναι φυσικὸν νὰ ὁμιλῇ κανεὶς στιχηρῶς, δὲν δύναται, καὶ ἂν θέλῃ, νὰ φανῇ φυσικός, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἀπαγγέλλῃ στίχους. Τοῦτο κατ' ἀρχήν. Ὑπάρχουν ἐν τούτοις στιχηρὰ—σατιρικὰ καὶ δὴ ἀφηγηματικά—, τὰ ὁποῖα καὶ ἀπαιτοῦν καὶ ἐπιτρέπουν τὴν ἀπαγγελίαν των μὲ πολλὴν φυσικότητα· ἡ καθαυτὸ ὅμως λυρικὴ ποίησις, μάλιστα ὅταν συνοδεύηται μὲ μουσικὴν ὑπόκρουσιν, δὲν πρέπει ποτὲ ν' ἀπαγγέλλεται ὡς συνήθης πεζὸς λόγος. Ὁ ρυθμὸς καὶ τὸ μέτρον δέον νὰ γίνωνται σαφῶς ἀντιληπτά, τοῦτο δὲ μόνον μὲ τὴν αἰσθητικὴν ἀπόδοσιν καθίσταται δυνατόν, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ὑποχωρήσεως εἰς φυσιοκρατικὰς ἀπαγγελτικὰς παραδόσεις (βλ. *ἀπαγγελία*).
Π. Α. Κ.

στιχοτομία (ἡ). Ἐν τῇ παλαιογραφίᾳ καλεῖται οὕτω ὁ χωρισμὸς τοῦ κειμένου εἰς στίχους, ἤτοι εἰς συντακτικὰς περιόδους, ρυθμικὰ κῶλα. Τὴν στιχοτομίαν ὑπηγόρευσαν λόγοι ρητορικοὶ καὶ καθαρῶς πρακτικοί, ὡς εἶναι ἡ διευκόλυνσις τῆς ἀναγνώσεως. Διὰ τοῦτο τὰ περισσότερα ἐστιχοτομημένα κείμενα εἶναι ρητορικὰ ἢ θρησκευτικὰ ἀναγιγνωσκόμενα ἐπ' ἐκκλησίας. Κατὰ στίχους ἐννοιολογικοὺς εἶναι διῃρημένοι εἰς πολλὰ χειρόγραφα λόγοι τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Κικέρωνος κ. ἄ. Τὸ πρῶτον ὅμως ἡ στιχοτομία ἐφηρμόσθη εἰς τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυῒδ καὶ τὰ ποιητικὰ ἔργα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσθησαν ταῦτα *βίβλοι στιχήρεις* ἢ *στιχηραί*. Τὴν στιχοτομίαν δὲν μετεχειρίζοντο διὰ στιχομετρικοὺς ὑπολογισμούς. Τῆς στιχοτομίας γίνεται χρῆσις σήμερον εἰς τὴν ἔκδοσιν χειρογράφων καὶ παλαιογραφικῶν κειμένων, ἔνθα διὰ καθέτου ὁρίζονται τὰ ὅρια τοῦ στίχου ἐν τῷ πρωτοτύπῳ.
Γ. Μ. Β.

στιχούργημα (τό)· ἔργον γεγραμμένον εἰς στίχους, ποίημα, συνήθως καταφρονητικῶς.

στιχουργικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ ποιεῖν στίχους, οἱ κανόνες οἱ διέποντες τοὺς ἐμμέτρους στίχους, τὸ ποίημα.

— [*Ἐγκυκλ.*] Καλεῖται *στιχουργικὴ* (γαλλ. versification, ἀγγλ. prosody, γερμ. Verskunst) ἡ ἐπιστήμη ἡ ἐξετάζουσα τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνας, οἵτινες διέπουν τὴν τεχνικὴν τῶν ποιημάτων, ἤτοι τὴν στιχουργίαν. Ἡ μετρικὴ τῶν ἀρχαίων ἐξήταζεν ἅπαντα τὰ φαινόμενα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐλαχίστην μονάδα τὴν αἰσθητοποιοῦσαν τὸν ρυθμὸν ἐν τῷ λόγῳ, τὴν συλλαβὴν ἢ τὸν μονόσημον χρόνον, τὴν προσῳδίαν του, τὴν σύνθεσίν του εἰς πόδας, τὰ εἴδη, τὰς μορφὰς καὶ τοὺς ρυθμοὺς τῶν ποδῶν καὶ τὰς διαφόρους αὐτῶν συνθέσεις, ἐξ ὧν ἀπετελοῦντο τὰ ποικιλόσημα κῶλα, τὰ μέτρα, αἱ περίοδοι, τὰ συστήματα καὶ τὰ ποιήματα εἰς τὰς διαφόρους αὐτῶν μορφὰς καὶ τὴν τεχνικήν των. Ὅτε ἐξέλιπεν ἡ προσῳδία, ἐγεννήθησαν νέα φαινόμενα, ἄγνωστα τέως εἰς τὴν προσῳδιακὴν μετρικὴν τῶν ἀρχαίων, πρὸς τούτοις δ' ἐπεξετάθη ἡ ἔρευνα καὶ εἰς τὴν στιχουργίαν ξένων λαῶν, ἔπρεπε δ' ἐξ ἄλλου νὰ διατυπωθῶσι νόμοι ὀρθῆς στιχουργίας. Ἡ μελέτη πάντων τῶν φαινομένων τούτων ἀποτελεῖ ἔργον τῆς στιχουργικῆς. Αὕτη συμπίπτει μὲ τὸν ὅρον μετρική, ἀλλ' εἶναι εἰς τὸ περιεχόμενόν της εὐρυτέρα ταύτης, περιλαμβάνουσα τὴν τε ἀρχαίαν προσῳδίαν καὶ τὴν τονικὴν τῶν νεωτέρων ρυθμοποιίαν μετὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς μελέτης τῶν μετρικῶν της μορφῶν, πρὸς δὲ τὴν συγκριτικὴν μετρικὴν καὶ τὴν ποιητικήν.

Βασικώτατος νόμος τῆς στιχουργικῆς εἶναι ἡ ἐν τῷ λόγῳ αἰσθητοποίησις καὶ ἀπόδοσις τοῦ ρυθμοῦ. Ἡ ἀπόδοσις αὕτη τοῦ ρυθμοῦ καλεῖται μέτρον. Διὰ μόνων τῶν ἀρχικῶν καὶ στοιχειωδῶν μορφῶν τοῦ ρυθμοῦ, οἷαι οἱ πρῶτοι χρόνοι ἢ συλλαβαὶ καὶ οἱ πόδες, ὁ ρυθμὸς δὲν γίνεται αἰσθητός. Πρέπει αἱ ρυθμικαὶ αὗται μορφαὶ νὰ συνέλθουν εἰς συνθέτους ἑνότητας διὰ τῆς ἐπαναλήψεως. Αἱ ἑνότητες αὗται εἶναι καθωρισμέναι καὶ πεπερασμέναι, καίτοι δὲ ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν αὐτῶν ἁπλῶν στοιχείων, οὐδέποτε εἶναι αἱ αὐταί. Ποικίλλουσιν ἐν τῇ ὁμοιομορφίᾳ καὶ ὁμορρυθμίᾳ των κατὰ τὸν τρόπον τῆς προσαρμογῆς τῆς γλώσσης εἰς τὸν ρυθμόν. Ἐνῷ δηλαδὴ ὁ ρυθμὸς εἶναι πάντοτε ὁ αὐτὸς εἰς τὰς αὐτὰς ρυθμικὰς ἑνότητας, ὡς τὸ κῶλον, ὁ στίχος, ἡ γλῶσσα τὸν τέμνει εἰς ἄνισα διαστήματα χρονικά. Οὕτω ἀποφεύγεται ἡ μονοτονία καὶ ἐν τῇ ὁμοιομορφίᾳ των αἱ ἑνότητες γίνονται ποικίλαι καὶ εὐπροσδεκτότεραι εἰς τὴν αἴσθησιν. Ἐξ ἴσου βασικὸς νόμος τῆς στιχουργικῆς εἶναι ἡ ταυτότης καὶ ἡ ἀναλογία. Αἱ ρυθμικαὶ ἑνότητες ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἀποδίδονται, ὅμοιαι ἢ ἀνάλογοι, πολλάκις δὲ καὶ ἀντίθετοι. ἡ δὲ αἴσθησις ἀναμένει τὴν ἀπόδοσιν ταύτην, ἧς ἄνευ ὁ ρυθμὸς καταστρέφεται ἢ ἐλαττοῦται. Ἡ πρὸς τὸν ρυθμὸν προσαρμοστικότης τῶν γλωσσῶν ἀποτελεῖ ἕτερον νόμον τῆς στιχουργικῆς. Ὅλαι αἱ γλῶσσαι, ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρός της ἑκάστη, ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ προσαρμόζωνται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ρυθμοῦ καὶ νὰ ὑφίστανται φωνητικὰς καὶ φθογγολογικὰς μεταβολάς, ξένας πρὸς τὸν συνήθη πεζὸν λόγον, ὡρισμένας ὅμως. Τὰς μεταβολὰς ταύτας ὑπαγορεύουν ἕτεροι νόμοι τῆς στιχουργικῆς, ὡς εἶναι ἡ εὐφωνία, τὸ μέτρον, ἡ μουσικότης.

Ἡ προσῳδιακὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων στιχουργική. Ἡ γλῶσσα παρ' Ἕλλησι καὶ Λατίνοις

Digitized by Google

προσηρμόσθη εἰς τὸν ρυθμὸν κατὰ τὴν προσῳδίαν, ἤτοι τὸν χρόνον τῶν συλλαβῶν της. Αἱ συλλαβαί, ἀναλόγως τῆς φύσεως ἢ τῆς θέσεώς των ἐν τῷ στίχῳ, ἦσαν ἐπιδεικτικαὶ ποικίλων χρονικῶν μεγεθῶν· ἐπὶ τούτου δ᾽ ἐστηρίζετο ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῆς προσῳδιακῆς στιχουργικῆς. Διεκρίνοντο αἱ συλλαβαὶ εἰς *φυσικὰς* καὶ *ρυθμικάς*. Φυσικαὶ ἢ φύσει συλλαβαὶ ἦσαν αἱ ἐκ φύσεως μακραὶ δίσημοι, ἤτοι μεγέθους δύο πρώτων χρόνων (η, ω, ᾱ, ῑ, ῡ) καὶ βραχεῖαι (ε, ο, ᾰ, ῐ, ῠ), μεγέθους ἑνὸς πρώτου χρόνου. Θέσει ἢ ρυθμικαὶ συλλαβαὶ ἦσαν αἱ αὐξανόμεναι ἢ ἐλαττούμεναι χρονικῶς ἐν τῷ στίχῳ μακραὶ καὶ βραχεῖαι συλλαβαί. Μακραὶ ἐλογίζοντο ἐν τῇ ἐξαγγελίᾳ αἱ μετὰ δύο ἢ πλειόνων (καὶ διπλῶν) συμφώνων ἢ πρὸ ἡμιφώνου βραχεῖαι. Βραχεῖαι δὲ αἱ μετὰ φωνήεντος γειτνιάζουσαι τελικαὶ λέξεως μακραὶ συλλαβαί. *Κοιναὶ ἢ ἀδιάφοροι*, δυνάμεναι νὰ ληφθοῦν κατ᾽ ἀμφότερα, καὶ βραχεῖαι καὶ μακραί, ἐλογίζοντο αἱ βραχεῖαι μετὰ δύο συμφώνων καὶ δὴ ἀφώνου μεθ᾽ ὑγροῦ, μάλιστα τοῦ ρ, γειτνιάζουσαι (νεκρός, πᾰτρός) καὶ αἱ τελικαὶ τῆς τελευταίας λέξεως τοῦ στίχου. Ἡ συνεκφορὰ δύο ὁμοήχων ἢ τῶν αὐτῶν φωνηέντων ἐν τῷ μέσῳ λέξεως, μάλιστα δὲ μεταξὺ δύο λέξεων, προὐκάλει κακοηχίαν, τὴν λεγομένην *χασμωδίαν* (βλ. λ.), ἥτις κατέστρεφε τὴν εὐφωνίαν.

Οἱ ἐκ τῶν ποικιλοχρόνων συλλαβῶν προκύπτοντες πολύμορφοι καὶ πολύρρυθμοι πόδες ἦσαν αὐτοτελεῖς ρυθμικαὶ μονάδες, ἀποτελοῦσαι ἑνιαῖον ὅλον διὰ τῆς *σημασίας*, ἤτοι τῆς ἰσχυροτέρας ἐκφωνήσεως μιᾶς τῶν συλλαβῶν των (θέσις, ἄρσις). Ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ποδῶν ἀπετελοῦντο τὰ κῶλα (μέχρι 25 χρόνων) ἢ διποδίαι, τριποδίαι κλπ. (σύνθετοι πόδες) καὶ τὰ μέτρα ἢ στίχοι, οἵτινες εἶναι εὐσύνοπτοι καὶ ὀργανικαί, ρυθμικαί, μετρικαὶ καὶ λογικαὶ ἑνότητες, συνερχόμεναι εἰς ἑνότητα διὰ τῆς σημασίας ποδικῶν τινων θέσεων. Ὁ στίχος ἀποτελεῖ τὴν μονάδα, ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ὁποίας προκύπτουν τὰ συστήματα, αἱ στροφαί, τὰ ποιήματα. Διὰ τῆς ποικιλίας τῆς σημασίας καὶ τῆς τομῆς των οἱ στίχοι καὶ ἐπαναλαμβανόμενοι οὐδέποτε καθίσταντο μονότονοι. Συνήθης εἶναι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ *κατὰ στίχον* κατασκευὴ τῶν ποιημάτων, ἐσχημάτιζον ὅμως καὶ στροφικὰ καὶ μικρότερα αὐτοτελῆ, ἐπιγράμματα, ἐλεγειακὰ δίστιχα κλπ. Εἰς τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους ἐνεφανίσθησαν καὶ τὰ στιχοπαίγνια τοῦ Σιμμίου κ. ἄ. Τὸ ὁμοιοτέλευτα, αἱ παρηχήσεις κλπ. δὲν ἦσαν εἰς τὴν ἀρχαίαν στιχουργικὴν ἀπαραίτητα στοιχεῖα.

Βυζαντινὴ στιχουργική. Οἱ Βυζαντινοὶ καὶ μετὰ τὴν ἐξάλειψιν τῆς προσῳδίας ἐξηκολούθησαν νὰ στιχουργῶσι μιμούμενοι τὰ ἀρχαῖα μέτρα. Ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρεύς, ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός, ὁ Ἀπολινάριος, ὁ Νόννος, ὁ Συνέσιος συνέθεσαν πρὸ τοῦ Ε΄ αἰῶνος τὰ ποιήματά των εἰς προσῳδιακὰ μονόμετρα καὶ δίμετρα ἀναπαιστικά, δακτυλικὰ ἑξάμετρα, τροχαϊκὰ τετράμετρα, ἰαμβικὰ τρίμετρα κλπ. Μέχρι τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις ἐχρησιμοποίει τὰς ἀρρύθμους μεταφράσεις τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαυΐδ καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἰς τοὺς ὁποίους προσέθεσε τὰ *ἐφύμνια* καὶ *ἀκροστίχια*, τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιάσματος ὑποψαλλόμενα, καὶ ἀργότερον τὰ *ἀντίφωνα*, ἀντιψαλλόμενα ὑπὸ δύο χορῶν. Ἡ τονικὴ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις ἤρχισεν ἐνωρὶς μέν, διεμορφώθη δὲ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα εἰς τὴν Συρίαν. Τὰς μακρὰς συλλαβὰς ἀντικατέστησαν ἤδη αἱ τονούμεναι, τὰς δὲ βραχείας αἱ ἄτονοι. Εὕρηνται καὶ οἱ τέσσαρες βασικοὶ πόδες, διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ὁποίων, συνήθως ἀνομοίως, προκύπτουν οἱ στίχοι. Ἐκ πέντε καὶ ἄνω στίχων συναπαρτίζονται τὰ *τροπάρια* καὶ οἱ *οἶκοι*. Οἱ στίχοι οἱ ἀποτελοῦντες τὰ τροπάρια δὲν εἶναι συνήθως, οὔτε κατὰ τὸ σχῆμα οὔτε κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸν ρυθμόν, οἱ αὐτοί. Ἀνταποδίδονται μόνον εἰς τοὺς ἀντιστοίχους στίχους τῶν ἑπομένων τροπαρίων. Ἐξ εἴκοσιν ἕως τριάκοντα ἢ καὶ περισσοτέρων ὁμοίων τροπαρίων ἀποτελοῦνται μεγαλύτεραι συνθέσεις, τὰ *κοντάκια*, μὲ τὸ ἐφύμνιον, διάφορον μετρικῶς, μονόστιχον δὲ ἢ δίστιχον, καὶ οἱ *κανόνες*, ἐξ ὀκτὼ ἢ ἐννέα ᾠδῶν, ποιουμένων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πρώτης, ἥτις ἐλέγετο *εἱρμός*, μεταγενέστεροι τῶν κοντακίων Ζ΄ αἰών). Χαρακτηριστικὸν τῆς τονικῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως εἶναι ὅτι δὲν ἀποφεύγει παντάπασι τὴν χασμωδίαν, ἐλάχιστα δὲ χρησιμοποιεῖ τὴν ἔκθλιψιν. Χρησιμοποιεῖται ἡ παρήχησις, τὸ ὁμοιοτέλευτον, πάντοτε δὲ σχεδὸν ἡ *ἀκροστιχίς*, ὡς διακριτικὸν καὶ συνεκτικὸν μέσον τῶν μερῶν τοῦ ποιήματος, καὶ εὕρηνται πλεῖστα *στιχοπαίγνια* (βλ. λ.) εἰς σχῆμα σταυροῦ, ἰχθύος κλπ.

Ἡ κοσμικὴ ποίησις τῶν Βυζαντινῶν στηρίζεται ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ τονισμοῦ, διεμόρφωσε δὲ κυρίως τὸν *πολιτικὸν* στίχον, τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίησε καὶ ἡ δημώδης ποίησις. Καὶ ἐνταῦθα ὅμως ἡ χασμωδία εἶναι ἀδιάφορος, οἱ παρατονισμοὶ συνηθέστατοι, ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ μετακινήσεις τοῦ μετρικοῦ τόνου. Γίνεται χρῆσις τῆς ὁμοιοκαταληξίας, καὶ τὰ ποιήματα συντίθενται κατὰ στίχον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Αἱ τομαὶ τῶν στίχων εἶναι κατὰ κανόνα μετὰ τὴν 8ην συλλαβὴν τοῦ πολιτικοῦ, καὶ διὰ τοῦτο γίνονται μονότονοι καὶ δυσπρόδεκτοι.

Νεοελληνικὴ στιχουργική. Ἡ νεοελληνικὴ στιχουργία στηρίζεται ἐπὶ τοῦ τονισμοῦ, ἤτοι τῆς ἐντονωτέρας ἐκφορᾶς ὡρισμένης ἐν τῇ λέξει συλλαβῆς. Διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τονουμένων καὶ ἀτόνων συλλαβῶν προκύπτουν ρυθμικαὶ μονάδες, οἱ *πόδες*. Οἱ τονικοὶ νεοελληνικοὶ πόδες οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσιν μὲ τοὺς προσῳδιακούς. Σχηματίζονται οἱ τέσσαρες βασικοὶ πόδες, δισύλλαβοι καὶ τρισύλλαβοι, ὁ ἴαμβος καὶ ὁ ἀνάπαιστος μὲ ρυθμὸν κατιόντα καὶ ὁ δάκτυλος καὶ τροχαῖος μὲ ρυθμὸν ἀνιόντα. Ὁ ἀμφίβραχυς, μὲ τονουμένην τὴν μέσην συλλαβὴν εἶναι σπανιώτερος. Ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ποδῶν προκύπτουν τὰ ἡμιστίχια καὶ οἱ ἁπλοῖ στίχοι, ἐκ τούτων δὲ οἱ σύνθετοι καὶ πολυσύλλαβοι εἰς διαφόρους μορφὰς καὶ σχήματα.

Τὸ *χασοτόνισμα* καὶ ἡ *ρυθμικὴ διάσωσις* εἶναι οἱ θεμελιώδεις νόμοι τῆς τονικῆς νεοελληνικῆς στιχουργίας. Διὰ τούτων κατορθώνεται κυρίως ἡ προσαρμογὴ τῆς γλώσσης πρὸς τὸν ρυθμόν. Καὶ κατὰ μὲν τὸν πρῶτον, ὁ τόνος πάσης παραρρύθμου συλλαβῆς ὑποχωρεῖ καὶ ἐξαφανίζεται πρὸ τοῦ γειτνιάζοντος ρυθμικοῦ τόνου, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον δύνανται νὰ παρέλθουν ἄτονοι τέσσαρες καὶ πλείονες ἔτι συλλαβαί, χωρὶς νὰ διαταραχθῇ, οὐδ᾽ ἐπ᾽ ἐλάχιστον, ὁ ρυθμός, ὅστις διὰ τοῦ ἑπομένου τονουμένου ποδὸς ἐπανέρχεται πλήρης. Εἶναι δὲ ὄχι μόνον εὐεργετικώτατος διὰ τὴν στιχουργίαν ὁ δεύτερος νόμος, διότι ἄλλως ἡ ἐκ πολυσυλλάβων, μὲ ἕνα μόνον τόνον, λέξεων νεοελληνικὴ γλῶσσα ἀδυνατεῖ νὰ ἀποτελέσῃ κανονικοὺς πόδας, ἀλλὰ καὶ μέσον μουσικότητος καὶ ρυθμικῆς ποικιλίας, διότι διὰ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ στίχου εἰς ἄνισα ρυθμικὰ μέρη ἀποφεύγεται ἡ ἄλλως ἀναπόφευκτος, ἰδίως εἰς τὰ κατὰ στίχον πολύστιχα ποιήματα, μονοτονία. Οὕτω οἱ μετρικοὶ ἢ ποδικοὶ χρόνοι εἰς ἕκαστον στίχον δύνανται νὰ ποικίλλουσι κατ᾽ ἀριθμὸν (μέχρι δύο διὰ τοὺς πολυστίχους καὶ ἑνὸς διὰ τοὺς ἁπλοῦς στίχους) καὶ κατὰ τὴν θέσιν ἐν τῷ στίχῳ. Τοῦτο ἤγαγε νεωτέρους τινὰς ἐρευνητὰς νὰ παραδεχθῶσι, πλὴν τοῦ μετρικοῦ, καὶ *ρυθμικὸν* τόνον, ἐνῷ ὁ τόνος οὗτος εἶναι ὁ διαλείπων εἰς τὰς προηγουμένας συλλαβὰς μετρικὸς τόνος. Ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἐξ ἄλλου νόμου στηρίζεται ὁ ἀδιάφορος τονισμὸς τοῦ πρώτου ποδὸς ἑκάστου στίχου καὶ ὁ ἀναγκαῖος τονισμὸς τοῦ τελευταίου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ στίχος δύναται πολλάκις νὰ μὴ ἔχῃ ὅλους τοὺς πόδας του ἀρτίους, ἀλλὰ νὰ καταλήγῃ εἰς κλάσμα ποδός, διὰ τοῦτο, πρὸς ἀκριβῆ χαρακτηρισμόν του, ἀπαραίτητον εἶναι νὰ δηλοῦται καὶ ὁ τελευταῖος μετρικὸς τόνος (ὀξύτονος, παροξύτονος προπαροξύτονος). Ἕτεροι βασικώτατοι νόμοι τῆς νεοελληνικῆς στιχουργικῆς εἶναι ἡ ἀποφυγὴ τοῦ παρατονισμοῦ, ἡ γλωσσικὴ ἀκεραιότης τῆς λέξεως καὶ ἡ *μετρικὴ συνίζησις* (διάφορος τῆς γραμματικῆς), καθ᾽ ἣν δύο ἢ τρία ἀλλεπάλληλα φωνήεντα ἐν τῷ μέσῳ ἢ κυρίως μεταξὺ λέξεων ἐλαττοῦνται ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐξαγγελίας των καί, χωρὶς νὰ συγχωνεύωνται, ἐκφέρονται ὡς μία συλλαβή. Ἡ συνίζησις ἡ μετρική, συνηθεστάτη κυρίως εἰς δύο φωνήεντα, μετὰ τῆς γραμματικῆς τοιαύτης, ἔτι δὲ τῆς ἐκθλίψεως, ἀφαιρέσεως καὶ κράσεως, εἶναι τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ὑποβοηθεῖται ἡ ὑποταγὴ τῆς γλώσσης εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ τὰ ὁποῖα δίδουν εἰς στίχον λογικὸν πλάτος, συνοχὴν καὶ μεγάλην μουσικότητα. Ὅταν ὅμως τὸ μέτρον δὲν ἐπιτρέπῃ τὴν συνίζησιν, ἔχομεν τὴν χασμωδίαν. Ἡ χασμωδία, ἀδιάφορος οὖσα εἰς τὴν λογίαν ποίησιν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, ἀποφεύγεται κατὰ κανόνα εἰς τὴν δημώδη καὶ νέαν ποίησιν, εἴτε διὰ τῆς ἐλευθερίας περὶ τὴν συντακτικὴν χρῆσιν καὶ ἐκλογὴν τῶν λέξεων, εἴτε διὰ τῆς παραθέσεως τῶν εὐφωνητικῶν γ, ν (ὁ γ-ἥλιος, ὁ ν-ἴσκιος κλπ.). Ἐγχωρεῖ δὲ μετὰ τὸ ἄρθρον, τὸ ἀναφορικὸν «ποὺ» καὶ εἰς τὴν τομὴν τοῦ στίχου. Ἡ τομὴ εἶναι συνήθης κυρίως εἰς μεγαλυτέρους τοῦ ὀκτασυλλάβου στίχους (συνθέτους) καὶ δὲν συγχωρεῖται οὔτε εἰς τὸ μέσον λέξεως οὔτε μεταξὺ στενῶς συνυφασμένων λέξεων (ἄρθρου καὶ ὀνόματος κλπ.). Ἐγχωρεῖ ὅμως εἰς τὸ μέσον ποδὸς (χώρισμα). Ὁ στίχος λήγει εἰς τελείαν λέξιν πλὴν τινων ἐξαιρέσεων ἐξ ἐπιτηδεύσεως ἢ ἀνικανότητος τοῦ στιχουργοῦ, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τελείαν φράσιν (*διασκέλισμα στίχου*, enjambement), ἀκαθόριστον δὲ τυγχάνει τὸ μετρικὸν πλημμέλημα τῆς περιττολογίας (*παραγέμισμα στίχου*). Ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν ἢ ὁμοιογενῶν στίχων ἀπαρτίζονται μεγαλύτεραι στιχουργικαὶ συνθέσεις, αἱ στροφαί, τὰ ποιήματα κ.λ.π. Μέχρι τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ἡ νεοελληνικὴ στιχουργικὴ ἐγνώριζε τὸ δίστιχον μὲ ὁμοιοκαταληξίαν ἢ τὰ κατὰ στίχον πολύστιχα ποιήματα ὁμοιοκατάληκτα, ἰδίως μὲ ζευγαρωτὴν ὁμοιοκαταληξίαν ἢ μή. Ἔκτοτε εἰσήχθησαν, κατὰ μίμησιν ξένων στιχουργιῶν, αἱ στροφαὶ καὶ τὰ ποιήματα σταθερᾶς μορφῆς (σονέττο τρίστιχο, ροντέλο, ροντό, βιλανέλλα, τριολέττο, δεκάστιχον (dizain), μπαλάντα stance κ.λ.π.), ἔτι δὲ καὶ ὁ ἐλεύθερος στίχος (vers libre). Σπανιώτερα εἶναι τὰ στιχουργικὰ παίγνια

Ἀναλόγως τῆς φύσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρός της ὑποτάσσεται ἑκάστη τῶν συγχρόνων γλωσσῶν εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ ἀπαρτίζει διαφόρους ρυθμικὰς μονάδας καὶ ἑνότητας. Ἐπὶ τῶν συλλαβῶν στηρίζεται ἡ γαλλικὴ στιχουργική, μὲ διάφορον χρῆσιν τοῦ e τελικοῦ (muet) καὶ ἀναγκαιοτέραν τὴν ὁμοιοκαταληξίαν. Τονικὴ εἶναι ἡ ἰταλικὴ στιχουργική, εἰς τὴν γερμανικὴν δὲ καὶ τὴν ἀγγλικὴν στιχουργικὴν ἡ ποσότης τῶν συλλαβῶν ἢ ἡ μακρὰ θέσις εἶναι αἱ βάσεις τῆς στιχουργικῆς μονάδος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *K. Kupprecht*, Einführung in die griechische Metrik (1924).—*Otto Schroeder*, Grundriss der griechische Vergeschichte (1930).—*Edm. Bouvy*, Étude sur les origines du rythme tonique dans l'hymnographie de l'église grecque (Nimes 1886).—*K. L. Struve*, Der politische Vers der Mittelgriechen (Hildesheim 1828).—*F. Henrichsen*, Über die sogenanten politischen Verse bei den Griechen (Leipzig 1839).—*Δημ. Σεμιτέλου*, Ἑλληνικὴ μετρικὴ (Ἀθῆναι 1894), σ. 123 κ.ἑξ.—*K. Krumbacher-Σωτηριάδου*, Ιστορία τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας, Β΄, Ἀθῆναι 1900, σ. 487 κ. ἑξ.—*Ἠλ. Π. Βουτιερίδη*, Νεοελληνικὴ στιχουργικὴ (Ἀθῆναι 1929).—*Th. de Banville*, Petit traité de prosodie francaise (Paris 1872).—*Jules Romains* et *G. Chennevière*, Petit traité de versification (Paris 1924).—*F. d'Ovidio*, Versificatione Italiana (1910).—*J. Scipper*, Englische Metrik (1881).

Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΤΑΣ

— **στιχουργικὰ** ***παίγνια***. Καλοῦμεν οὕτω γενικῶς εἰς τὴν μετρικὴν τὰ καθ᾽ ὡρισμένους κανόνας συντεταγμένα ποιήματα, ὥστε νὰ παρουσιάζουν διαφόρους μορφὰς καὶ σχήματα. Τὰ στιχουργικὰ παίγνια εἶναι γνωστὰ εἰς τὰς ποιήσεις ὅλων τῶν λαῶν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν δὲ ἑλληνικὴν ποίησιν, ἀπὸ τοῦ Πινδάρου ἤδη, ἦσαν ἐν χρήσει αἱ *ἄσιγμοι ᾠδαί*, τὰ *λειπογράμματα ποιήματα* κ.λ.π., εἰς τὴν ποίησιν δὲ τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων, καὶ εἰς τὴν λατινικὴν ἀργότερον, ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς διάφορα σχήματα καὶ μορφάς.

Τὰ στιχουργικὰ παίγνια εἶναι πολλῶν εἰδῶν, μὲ πλείστας παραλλαγὰς καὶ μορφάς. Συνηθέστερα καὶ περισσότερον γνωστὰ τούτων εἶναι τὰ *στιχοπαίγνια* ἢ *σχηματογραφικὰ ποιήματα*, τῶν ὁποίων οἱ στίχοι τοποθετοῦνται οὕτως, ὥστε ν᾽ ἀποτελοῦν διάφορα σχήματα, πελέκεις, πτέρυγας, ᾠά, σύριγγας, κ.λ.π. Τοῦ Σιμμίου τοῦ Ροδίου (Γ΄ αἰὼν π.Χ.) ἀναφέρονται τέσσαρα ὁλόκληρα βιβλία σχηματογραφικῶν ποιημάτων. Στιχουργικὰ παίγνια ἀπαντοῦν ἱκανὰ καὶ εἰς τὴν μεσαιωνικὴν καὶ χριστιανικὴν λατινικὴν λογοτεχνίαν: ἡ *ἀκροστιχὶς* εἰς διαφόρους μορφάς, ἐξ ὧν συνηθεστέρα εἰς τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν ὁ διὰ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τοῦ στίχου σχηματισμὸς τῆς λέξεως ἢ τῆς φράσεως κυρίως ἐρωτικῶν ποιημάτων· ἡ *μεσοστιχίς*, καθ᾽ ἣν τὰ γράμματα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν λέξιν ἢ τὴν φράσιν τίθενται εἰς τὸ μέσον τοῦ στίχου· ἡ *ἀνακροστιχίς*, ἡ συμπλοκὴ τοῦ πρώτου καὶ τελευταίου γράμματος ἑκάστου στίχου· οἱ *καρκίνοι* ἢ *ποιήματα κατ᾽ ἀναποδισμόν*· ἡ *ἀλφάβητος* ἢ τὰ *ἀλφαβητάρια*, χρησιμοποιηθέντα εἰς τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν εἰς ποιήματα ὡρισμένου περιεχομένου, θρησκευτικοῦ ἢ διδακτικοῦ, καὶ εἰς διαφόρους μορφάς, κατὰ στίχον, κατὰ στροφήν, διαλογικῶς κ. ἄ. Τοιαῦτα συναντῶμεν καὶ εἰς τὴν δημοτικήν μας ποίησιν θρησκευτικοῦ ἢ ἐρωτικοῦ περιεχομένου: τὰ *ἑκατόλογα* κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀλφαβηταρίων, ἀλλὰ μὲ ἀριθμοὺς μέχρι τοῦ ἑκατόν, ἐρωτικοῦ συνήθως περιεχομένου, τὰ *κατ᾽ ἀντήχησιν* ἢ *μ᾽ ἀντίλαλο* ποιήματα, ἔχοντα στενοτέραν σχέσιν μὲ τὸν ρυθμὸν τοῦ ποιήματος, ὡς ἐπαναλαμβάνοντα τὴν τελευταίαν λέξιν ἑκάστου στίχου των, συναντώμενα καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ποίησιν, εἰς τὴν φαναριωτικὴν συνηθέστερον καὶ τὴν νεοελληνικὴν σπανίως. Τὰ στιχουργικὰ παίγνια ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ὑπὸ μεγάλων ποιητῶν, ἀλλὰ κυρίως τὰ συναντῶμεν εἰς ἐποχὰς παρακμῆς καὶ καλλιτεχνικῆς στειρότητος.

Γ. Μ. Β.

στιχουργὸς (ὁ, ἡ)· ὁ ποιῶν στίχους, *στιχογράφος* (βλ. λ.).

στιχουργῶ (*—έω*)· εἶμαι στιχουργός, ποιῶ στίχους ἐμμέτρους.

στλεγγίς, *—ίδος* (ἡ) (λατιν strigilis). Εἶναι ἐπινόησις τοῦ ΣΤ΄ ἢ Ε΄ π.Χ. αἰῶνος. Ἀποτελουμένη ἐξ ἡμικυκλικοῦ λίαν ἀβαθοῦς κοχλιαρίου μετὰ λαβῆς, ἐχρησίμευεν εἰς τὸν πρὸ τῆς λούσεως μηχανικὸν δι᾽ ἀποξέσεως καθαρισμὸν τοῦ σώματος τῶν ἀθλητῶν ἀπὸ τοῦ ἐπ᾽ αὐτῶν ἐλαίου, ἄμμου ἢ κηρώματος. Τοῦτο ἐγίνετο εἰς τὸ *ἀποστλεγγιστήριον* (destrictarium) κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λουτρῶνος, ἔνθα συνελέγετο τὸ μεγάλα κέρδη ἀποφέρον διὰ τὴν ποσότητά του *στλέγγισμα* ἢ *γλοιὸς* (Strigmentum olei). Ἀπαραίτητον ἐφόδιον παντὸς ἀθλητοῦ, ἡ στλεγγὶς ἦτο καλάμινος (ἐν Λακεδαίμονι), συνήθως ἐκ σιδήρου (αἱ ὀνομασταὶ περγαμηναὶ στλεγγίδες), ἐβένου (ἐν Ἰνδίαις), κέρατος, ἐλέφαντος, ἠλέκτρου κ. ἄ., εἶχε δὲ χρυσῆν, ἀργυρᾶν ἢ βρονζίνην λαβήν, διακεκοσμημένην δι᾽ ἐπιγραφῶν καὶ γλυπτῶν ἢ

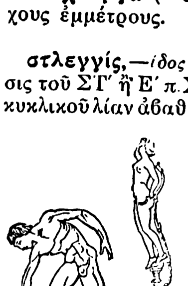

Στλεγγίς.

[Α=στλεγγὶς μετὰ λαβῆς ἐξ εἰδωλίου γυναικὸς κρατούσης ἑτέραν στλεγγίδα (εὕρημα Πραινέστου, Βρεττανικὸν μουσεῖον). Β =ἀθλητὴς ἀποξυόμενος (παράστασις δακτυλιολίθου, συλλογὴ Stosch)].

Digitized by Google

ἐγκρούστων παραστάσεων· ἐξαιρετικῆς πολυτελείας ἦσαν αἱ στλεγγίδες τῶν γυναικῶν, δι' ὧν κατὰ τὴν ἀποτρίχωσιν ἀφῃρεῖτο ἀπὸ τοῦ σώματος τὸ *ψίλωθρον*. Ἡ χρῆσις τῆς στλεγγίδος ἐδημιούργησεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τέχνῃ τὸν τύπον τοῦ *ἀποξυομένου* (ἢ *ἀποστλεγγιζομένου*, déstringens) ἀθλητοῦ, ὃν παριστοῦν πήλινα εἰδώλια (Μύρινα, Κύμη, Ἔφεσος) καὶ τὰ ὀνομαστὰ ἔργα τοῦ Λυσίππου. π. ν. π.

—[*Ἱπποκομ.*] Ἡ *στλεγγὶς* (κοιν. *ξυστρί*) ἀποτελεῖται ἐκ λαβῆς φερούσης ὁριζοντίαν σιδηρᾶν πλάκα, ἐφ' ἧς καθέτως εἶναι διατεταγμέναι παράλληλοι ὀδοντωταὶ σιδηραῖ λάμαι. Χρησιμοποιεῖται καθ' ὃν τρόπον τὸ κτένιον, πρὸς καθαρισμὸν τοῦ δέρματος καὶ τοῦ τριχώματος τῶν κτηνῶν ἀπὸ τῶν ἐπ' αὐτοῦ συσσωρευμένων ξένων ὑλῶν (ἀπεξηραμμένου βορβόρου, κονιορτοῦ), ἐκκριμάτων τοῦ δέρματος (ἱδρώς), ἀπολεπισμάτων τοῦ δέρματος κλπ. Διευθύνεται δὲ κατὰ τὸν καθαρισμὸν ἡ στλεγγίς, κατὰ τὴν φυσικὴν κατεύθυνσιν τοῦ τριχώματος (*στὰ ἴσια*) καὶ κατὰ τὴν ἀντίθετον αὐτοῦ φορὰν (*στὰ κόντρα*), μέχρι τελικοῦ καθαρισμοῦ τῶν ριζῶν τῶν τριχῶν. Ὁ ἀποστλεγγισμὸς τῶν κτηνῶν (ἐκτελούμενος συνήθως τὴν πρωΐαν καὶ τὴν μεσημβρίαν) ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυρίων μελημάτων τῆς ἱπποκομίας, δέον δὲ κατ' αὐτὸν νὰ χρησιμοποιῆται ἀτομικὴ δι' ἕκαστον κτῆνος στλεγγίς, καλῶς καθαριζομένη καὶ ἀπολυμαινομένη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. π. ν. π.

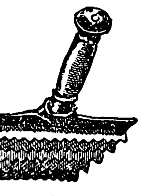

Στλεγγὶς
(κοιν. ξυστρί.)

στλέγγισμα (τό)· τὸ διὰ τῆς στλεγγίδος ἀποσμώμενον ἀπὸ τοῦ σώματος τῶν ἀγωνιστῶν, ὁ ἐξ ἐλαίου, ἱδρῶτος καὶ κόνεως ῥύπος.

Στλόγας *Πρισκῖνος*, *Μ. Πεδουκαῖος* (M. Peducaeus Stloga Priscinus). Ρωμαῖος κυβερνήτης τῆς Ἀσίας (βλ. *Πεδουκαῖος*).

στοὰ (ἡ)· ἐπιμήκης τόπος ἐστεγασμένος, ἔχων ἀπὸ μὲν τῆς μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν τοῖχον, ἀπὸ δὲ τῆς ἑτέρας κιονοστοιχίαν || ὑπόνομος ἐν μεταλλωρυχείοις || δίοδος διὰ μέσου μεγάλου οἰκοδομήματος, εἴτε κεκαλυμμένη εἴτε ἀκάλυπτος || «τεκτονικὴ στοὰ» ἓν ἐκ τῶν τμημάτων, εἰς ἃ εἶναι ὑποδιῃρημένον τεκτονικὸν τάγμα.

—[*Ἀρχ.*] Ἡ *στοὰ* ἦτο ὑπόστεγον κτίσμα, ἔχον χαρακτηριστικῶς τὴν πρόσοψιν ἀνοικτήν, ἀλλὰ κεκοσμημένην διὰ κιόνων. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ κτίσματος ἐχρησίμευε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συνήθως ὡς τόπος προφυλάξεως τῶν περιπατητῶν ἐν καιρῷ θάλπους ἢ βροχῆς, ἠγείρετο δέ, λόγῳ τοῦ προορισμοῦ του, πλησίον πολυσυχνάστων μερῶν, ἤτοι ἀγορῶν, θεάτρων, σταδίων, γυμνασίων, ναῶν, βωμῶν, ὁδῶν, κρημνῶν καὶ λιμένων, εἴτε ὡς αὐτοτελὲς οἰκοδόμημα, εἴτε συναπτὸν μετ' ἄλλων κτισμάτων καὶ οἱονεὶ συμπλήρωμα αὐτῶν. Τὸ ἀρχέτυπον τῆς στοᾶς ἀπαντᾷ εἰς τὰ προϊστορικὰ μέγαρα ἐν μορφῇ ἐξωτερικοῦ περιστυλίου ἀκουμβῶντος ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς μυκηναϊκῆς αὐλῆς καὶ ἀποτελουμένου ἐκ πολλῶν αἰθουσῶν διὰ τοὺς ὑπηρέτας καὶ φύλακας τοῦ μεγάρου. Εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους ναούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι μεταρρύθμισις τοῦ ὁμηρικοῦ μεγάρου, ἡ στοὰ εὑρίσκεται ἐν μορφῇ ὑποστέγων κιονοστοιχιῶν συναπτῶν μετὰ τῶν μακρῶν τοίχων τοῦ ναοῦ καὶ χρησιμεύει ὡς τόπος προφυλάξεως τῶν θυσιαζόντων, ὡς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Λουσοῖς τῆς Ἀρκαδίας. Ἡ ἐκ τῶν ἀρχετύπων τούτων ἐξελιχθεῖσα στοὰ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, καὶ δὴ τῶν ἑλληνιστικῶν, δὲν εἶναι πολὺ διάφορος. Γενικῶς, τὸ ἵδρυμα τοῦτο, εἴτε μεμονωμένον, εἴτε συναπτὸν μετ' ἄλλου κτίσματος, σχηματίζεται δι' ἑνὸς ὀπισθίου τοίχου καὶ μιᾶς στέγης, μετὰ ἢ ἄνευ προστεγάσματος, στηριζομένης ἔμπροσθεν ἐπὶ κιονοστοιχίας ἀνοικτῆς, μεταρρυθμίζεται ὅμως ἀναλόγως τοῦ μέρους, ἔνθα ἐγείρεται, καὶ τοῦ εἰδικοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἔχει. Οὕτω διὰ τὰς παλαίστρας καὶ τὰ γυμνάσια, αἱ στοαί, διπλαῖ ἢ ἁπλαῖ, ἦσαν τὰ ὑπόστεγα μέρη τῶν ἱδρυμάτων τούτων, ἐν οἷς οἱ ἀθληταὶ ἠσκοῦντο ἐν καιρῷ κακοκαιρίας. Αἱ τοιαῦται στοαὶ ὠνομάζοντο *ξυστοὶ* καὶ μάλιστα *ὑπόστεγοι ξυστοί*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πρὸ αὐτῶν ἐν τῷ ἀνοικτῷ χώρῳ τοῦ γυμνασίου εὑρισκομένους *ἀστέγους δρόμους* ἢ *ξυστούς*, ἔνθα ἠσκοῦντο ἐπίσης οἱ ἀθληταὶ κατὰ τὰς εὐδίας ἡμέρας τοῦ χειμῶνος. Εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερά, αἱ στοαὶ ἦσαν δύο εἰδῶν: στοαὶ ἀκουμβῶσαι ἐπὶ τοῦ περιβόλου καὶ στοαὶ ἀκουμβῶσαι ἐπὶ τοῦ ναοῦ. Αἱ στοαὶ τοῦ περιβόλου ἐπλαισίουν τὸ ἱερὸν τέμενος, διῃρημέναι δὲ εἰς πολλὰ διαμερίσματα, ἐχρησίμευον ὡς ἐνδιαιτήματα τῶν λατρῶν, τῶν θεωρῶν καὶ τοῦ προσωπικοῦ, ὅμοιαι κατὰ τοῦτο πρὸς τὰ κελλία τῶν χριστιανικῶν μοναστηρίων. Αἱ στοαὶ τῶν ναῶν ἦσαν αἱ ἄλλως λεγόμεναι *περιστάσεις*, ἤτοι αἱ ὑπόστεγοι κιονοστοιχίαι αἱ περιθέουσαι τὸν κυρίως ναόν, ἐχρησίμευον δὲ τὸ μὲν νὰ προφυλάττωσι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰς κακοκαιρίας, τὸ δὲ νὰ ἐξωραΐζωσι τὸ περιβάλλον τοῦ ναοῦ, ἀποκρύπτουσαι κάπως τὴν γυμνότητα τῶν ἄνευ παραθύρων μακρῶν τοίχων τοῦ ναοῦ. Διὰ τοῦ δευτέρου τούτου εἴδους τῶν στοῶν κοσμοῦνται σχεδὸν πάντες οἱ ναοὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων· οὐκ ὀλίγα ὅμως ἱερὰ ἔχουσι στοὰς καὶ τοῦ πρώτου εἴδους. Ἐκ τούτων αἱ σημαντικώτεραι εἶναι ἡ στοὰ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νικηφόρου ἐν Περγάμῳ, ἡ στοὰ τῶν Κεράτων ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δήλῳ, καὶ ἡ στοὰ τοῦ ἐν Ὠρωπῷ Ἀμφιαρείου, ἡ ἐπιλεγομένη «τὸ Ἐγκοιμητήριον». Αἱ στοαὶ τῆς Νικηφόρου Ἀθηνᾶς ἐν Περγάμῳ κατεῖχον τὴν βορείαν καὶ ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ, ἦσαν δὲ διώροφοι καὶ ἐκοσμοῦντο κάτω μὲν διὰ δωρικῶν κιόνων, ἄνω δὲ δι' ἰωνικῶν, ὡς ἐλαφροτέρων καὶ ραδινωτέρων. Ἡ στοὰ τῶν Κεράτων ἐν Δήλῳ ἦτο μεγάλη τετράπλευρος αἴθουσα (56 × 34 μ.), ἀνοικτὴ εἰς μίαν τῶν μακρῶν πλευρῶν, μὲ 15 δωρικοὺς κίονας· τὸ ἐσωτερικὸν τῆς στοᾶς ταύτης ὑπεβαστάζετο διὰ πέντε σειρῶν δωρικῶν καὶ ἰωνικῶν κιόνων, ἐξ ὧν οἱ ὀκτὼ κεντρικοὶ κίονες ὑπεβάσταζον χωριστὴν στέγην ὑψηλοτέραν τῆς τοῦ λοιποῦ οἰκοδομήματος. Ἐν τῷ Ἀμφιαρείῳ τοῦ Ὠρωποῦ ἡ στοὰ ἐχρησίμευεν ὡς κοιτὼν καὶ διὰ τοῦτο ἐπωνομάζετο «τὸ Ἐγκοιμητήριον». Ἡ στοὰ αὐτή, μήκους 110 μέτρων καὶ βάθους ἕνδεκα, εὑρίσκεται 70 μέτρα μακρὰν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, διευθυνομένη ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Ἐκ τῶν σῳζομένων θεμελίων καὶ τῶν ὀλίγων σῳζομένων λειψάνων κιόνων συνάγεται ὅτι αὕτη ἦτο κεκλεισμένη διὰ τοίχων ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν, ἀνοικτὴ δὲ μόνον κατὰ τὴν νοτίαν πλευράν, τὴν πρόσοψιν, ἥτις ἐκοσμεῖτο διὰ δωρικῶν κιόνων. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς στοᾶς ταύτης εἶναι ὅτι ἦτο μονώροφος μέν, ἀλλὰ δισυπόστατος, συνέκειτο δηλαδὴ ἐκ δύο κιονοστοιχιῶν, ἡ ἐσωτερικὴ τῶν ὁποίων διῄρει κατὰ μῆκος τὴν στοὰν εἰς δύο τμήματα ἐνῷ ἐγκάρσιος τοῖχος διῄρει ταύτην εἰς δύο μεγάλας αἰθούσας, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἐχρησίμευεν ὡς κοιτὼν τῶν ἀσθενῶν ἀνδρῶν, ἡ δὲ τῶν ἀσθενῶν γυναικῶν. Τὸ κάτω μέρος τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας ἀμφοτέρων τῶν αἰθουσῶν περιέθεε συνεχὴς σειρὰ θρανίων. Σχετικαὶ πρὸς τὰς στοὰς τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ναῶν ἦσαν καὶ αἱ στοαὶ τῶν βωμῶν. Ἔξοχον παράδειγμα ἦτο ὁ βωμὸς τῆς Περγάμου, τὸν ὁποῖον περιέβαλλε κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς ἰωνικὴ ὡραία στοὰ ἐν εἴδει περιστάσεως. Εἰς τὰς ἀγορὰς αἱ στοαὶ περιέβαλλον τὸν δημόσιον τοῦτον χῶρον, διακοπτόμεναι μόνον ὑπὸ τῶν δρόμων, οἵτινες ἦγον πρὸς τὴν ἀγοράν, ἐχρησίμευον δὲ εἴτε ὡς προφυλακτήρια μέρη, εἴτε ὡς ἐνδιαιτήματα ἐπίσημα, εἴτε ὡς ἐμπορικὰ καταστήματα. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, τοιαῦται στοαὶ ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ἤλιδος δύο, ἐξ ὧν ἡ μὲν Κερκυραϊκὴ λεγομένη στοὰ περιέβαλλε τὴν ἀγοράν, ἡ δὲ τῶν Ἑλλανοδικῶν ἦτο δισυπόστατος καὶ ἐχωρίζετο εἰς τρία διαμερίσματα. Ἄλλαι γνωσταὶ ἀγοραῖαι στοαὶ ἦσαν ἡ διώροφος στοὰ τῆς ἀγορᾶς τῆς Ἀντιφέλλου, ἡ στοὰ τῆς ἀγορᾶς τῆς Ἄσσου, ἡ ἐν Σπάρτῃ λεγομένη Περσικὴ στοά, κατασκευασθεῖσα διὰ τῶν λαφύρων τῶν Περσῶν, καὶ ἡ στοὰ ἐν Θορικῷ. Γνωστότεραι ὅμως καὶ σημαντικώτεραι στοαὶ ἀγορᾶς ἦσαν ἰδίως αἱ ἐν Ἀθήναις ἱδρυθεῖσαι κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, ἐξ ὧν αἱ ὡραιότεραι ἦσαν ἡ στοὰ τοῦ Ἀττάλου, ἡ Ποικίλη ἡ Πεισιανάκτειος στοά, ἡ Βασίλειος στοά, ἡ στοὰ τοῦ Εὐμένους, ἡ στοὰ τῶν Γιγάντων καὶ ἡ στοὰ τοῦ Ἐλευθερίου Διός.

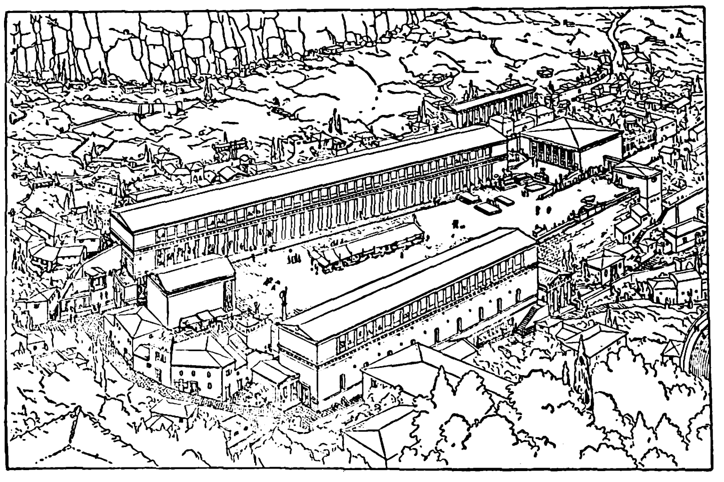

Ἡ ἀγορὰ τῆς Ἄσσου μετὰ τῶν διωρόφων στοῶν.

Ἡ στοὰ τοῦ Ἀττάλου, κειμένη κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς ἀγορᾶς τοῦ Κεραμεικοῦ, εἶχε μῆκος 112 μέτρων, ὕψος 10.65 καὶ βάθος 19 καὶ ἦτο διώροφος. Ὁ κάτω ὄροφος ἦτο δισυπόστατος, κοσμούμενος κατὰ τὴν πρόσοψιν διὰ 45 δωρικῶν λεπτῶν κιόνων, καὶ κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν διὰ 22 τοιούτων μὲ κωδωνοειδῆ κιονόκρανα. Τὸ ἰσόγειον τοῦτο τμῆμα τῆς στοᾶς εἰς τὸ βάθος ἐχωρίζετο εἰς 21 τετράγωνα διαμερίσματα, χρησιμεύοντα ὡς ἐμπορικὰ καταστήματα. Ὁ ἄνω ὄροφος ἔφερεν ἰωνικοὺς κίονας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον μαρμάριναι κιγκλίδες. Ἡ στοὰ αὕτη ὠνομάσθη οὕτω, διότι ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος βασιλέως τῆς Περγάμου Ἀττάλου τοῦ Β' κατὰ τὰ ἔτη 159—138 π.Χ. Ἡ Ποικίλη στοὰ εὑρίσκετο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀγοραίου Κολωνοῦ, ἱδρύθη δὲ τῷ 447 π. Χ. ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Κίμωνος Πεισιάνακτος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία της Πεισιανάκτειος στοά. Ἡ στοὰ αὕτη εἶχεν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ θρανία, ὅπου ἐκάθηντο οἱ ἀκροαταὶ τῶν διδασκόντων ἐνταῦθα στωϊκῶν φιλοσόφων, ἐκαλεῖτο δὲ Ποικίλη, ἕνεκα τῆς διακοσμήσεως αὐτῆς διὰ πολλῶν πινάκων καὶ τοιχογραφιῶν τῶν μεγάλων ζωγράφων Πολυγνώτου, Μίκωνος καὶ Παναίνου. Ἡ Βασίλειος στοὰ ἔκειτο πρὸς νότον τῆς Ποικίλης, ἐν αὐτῇ δὲ ἥδρευεν ὁ ἄρχων βασιλεύς. Ἐν τοῖς τοίχοις τῆς στοᾶς ταύτης ἦσαν ἀναγεγραμμένοι οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος καὶ τοῦ Σόλωνος, ἐνταῦθα δ' ὡρκίζοντο οἱ ἄρχοντες ἐπὶ λίθου. Ἡ στοὰ τῶν Γιγάντων ἔκειτο μεταξὺ τοῦ Θησείου καὶ τῆς στοᾶς τοῦ Ἀττάλου. Ταύτης σῴζονται εἰσέτι κατὰ χώραν ἐρείπια θεμελίων καὶ τρία κολοσσιαῖα ἀγάλματα ἐπὶ βάσεων, ἐξ οὗ καὶ ἡ σημερινὴ ὀνομασία της ὡς στοᾶς τῶν Γιγάντων. Κατά τινας ἀρχαιολόγους, ἡ στοὰ αὕτη ἐχρησίμευεν ὡς εἴσοδος οἰκοδομήματός τινος τῆς ἀγορᾶς. Ἡ στοὰ τοῦ Εὐμένους, κληθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς Εὐμένους, βασιλέως τῆς Περγάμου (197—159 π. Χ.), εὑρίσκεται μεταξὺ τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ Ὠδείου Ρηγίλλης, κάτωθεν τῆς Ἀκροπόλεως. Ἡ στοὰ αὕτη, μήκους 163 μέτρων, ἦτο δυσυπόστατος, ἐχρησίμευε δὲ καὶ ὡς καταφύγιον ἐν καιρῷ κακοκαιρίας καὶ ὡς τόπος ἐκγυμνάσεως τῶν χορῶν καὶ τῶν ὑποκριτῶν τοῦ θεάτρου. Ἡ στοὰ τοῦ Ἐλευθερίου Διός, μεταξὺ τῆς Ποικίλης καὶ Βασιλείου στοᾶς, ἐχρησίμευεν ὡς τόπος περιπάτου καὶ εἶχε πρὸς τοῦτο πολλὰ καθίσματα. Ὠνομάσθη δ' οὕτω, διότι ἐν αὐτῇ ἦσαν κατατεθειμένα τὰ κατὰ καιροὺς λάφυρα τῶν Ἀθηναίων ὡς δῶρα εἰς τὸν Ἐλευθέριον Δία. Οἱ τοῖχοι τῆς στοᾶς ταύτης ἦσαν κεκοσμημένοι διὰ τοιχογραφιῶν τοῦ Εὐφράνορος. Γνωσταὶ στοαὶ κρηνῶν εἶναι ἡ στοὰ τῆς ἐννεακρούνου κρήνης τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Θεαγενειου κρήνης τῶν Μεγάρων. Ἡ ἐννεάκρουνος τῶν Ἀθηνῶν κρήνη ἐστεγάζετο, κατὰ τὰς ἀγγειογραφίας, ὑπὸ στοὰν δωρικοῦ ρυθμοῦ. Οἱ κρουνοὶ ἦσαν προσηλωμένοι ἐπὶ τοῦ μακροῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου. Ἡ στοὰ τῆς κρήνης, τὴν ὁποίαν ἔκτισεν ἐν Μεγάροις ὁ τύρανος αὐτῶν Θεαγένης, ἦτο ὀνομαστὴ καὶ διὰ τὸ μέγεθος καὶ διὰ τοὺς πολυαρίθμους κίονας τῆς προσόψεως. Στοαὶ ἐπίσης ἐκόσμουν καὶ τὰς μεγάλας λεωφόρους, εἴτε ἀμφοτέρωθεν, ὅπως ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ Διπύλου μέχρι τῆς Ἀγορᾶς τοῦ Κεραμεικοῦ ἐν Ἀθήναις, εἴτε κατὰ τὴν μίαν πλευράν, ὅπως ἐν Πριήνῃ κατὰ τὴν Ἱερὰν ὁδόν. Αἱ στοαὶ τῶν λιμένων ἐχρησίμευον ὡς ἀποθῆκαι προφυλάξεως τῶν ἐμπορευμάτων, ἱδρύοντο δὲ καὶ ἐκόσμουν τὰς προκυμαίας, ὅπως π. χ. ἦτο ἡ Μακρὰ στοὰ τοῦ Πειραιῶς, ἡ ἐπιλεγομένη Ἀλφιτόπολις. Στοαὶ λιμένων ἦσαν βεβαίως καὶ αἱ ἱδρυόμεναι ἐκεῖ στοαὶ τῶν νεωρίων διὰ τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν τῆς χώρας. Πρὸ τῶν στοῶν ἠγείροντο συνήθως ἀγάλματα.

Ἐν Ρώμῃ ὁ συρμὸς τῆς στοᾶς εἰσήχθη κατὰ τὸν Β π. Χ. αἰῶνα, ἀπέβη δὲ αὕτη λίαν προσφιλὲς ἀρχιτεκτονικὸν δημιούργημα μέχρι τῶν τελευταίων ρωμαϊκῶν χρόνων. Στοαὶ ἐν Ρώμῃ ὑπῆρχον πάμπολλαι, ἀποτελοῦσαι συνεχῆ σειρὰν ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Τιβέρεως μέχρι τοῦ κέντρου τῆς πόλεως. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων καὶ γνωστοτέρων στοῶν αὐτῆς ἦσαν ἡ Porticus Minucia, ἡ στοὰ τοῦ Πομπηΐου, πλησίον τοῦ θεάτρου, καὶ ἡ στοὰ τῆς Λιβίας. Πλεῖσται ἄλλαι στοαί, ἱδρυθεῖσαι κατὰ καιροὺς ἐν Ρώμῃ, ἦσαν γνωσταὶ εἴτε ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῶν, εἴτε δι' ἑνὸς ἐπιθέτου ἢ ὀνόματος χαρακτηριστικοῦ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῶν τεχνοτροπίας καὶ διακοσμήσεως. Ἐκ τούτων χαρακτηριστικώτεραι ἦσαν αἱ λεγόμεναι ρωμαϊκαὶ βασιλικαί, αἵτινες ἦσαν περίκλειστοι δισυπόστατοι αἴθουσαι καὶ ἐχρησίμευον πρὸς ἐκδίκασιν διαφορῶν μεταξὺ τῶν συναλλασσομένων. Γνωσταὶ ἐν Ρώμῃ στοαὶ εἶναι ἡ στοὰ τοῦ Κάτωνος καὶ ἡ στοὰ τοῦ Πομπηΐου, ἥτις σῴζεται μέχρι σήμερον. Ἡ στοὰ αὕτη, τοῦ τέλους τῆς Β' π. Χ. αἰῶνος, εἶχε στενὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο «τὸ Χαλκιδικόν», ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δ' ὑπῆρχε μέγα περιστύλιον κορινθιακῶν κιόνων καὶ πέριξ τοῦ κτίσματος περιέτρεχε σῦριγξ ἔχουσα δύο ὀρόφους. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ρωμαϊκῆς βασιλικῆς συνεχίζεται κατὰ

Digitized by Google

τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἐν τῇ μορφῇ τῶν βασιλικῶν ναῶν καὶ τῶν μονῶν. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

—*(Μεταλλ.)* Καλεῖται *στοὰ* (κοιν. *γαλαρία*) δίοδος ἐπὶ μήκης, ἀνορυσσομένη ἐντὸς τοῦ ἐδάφους πρὸς συνάντησιν καὶ ἐξόρυξιν μεταλλοφόρων, ἀνθρακοφόρων ἢ ἄλλων χρησίμων κοιτασμάτων, ὑδρομάστευσιν, διοχέτευσιν ὑδάτων κλπ. Αἱ στοαὶ διακρίνονται ἀναλόγως τῆς διατάξεως καὶ τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν. Ἀναλόγως τῆς διατάξεως ἔχομεν μεταξὺ τῶν κεχαραγμένων ἐκτὸς τοῦ κοιτάσματος τὰς *ἐγκαρσίας* (travers-banc), αἵτινες διαπερῶσιν ἐγκαρσίως τὰ στρώματα βαίνουσαι ὁριζοντίως πρὸς συνάντησιν τῶν κοιτασμάτων διὰ τῆς συντομωτέρας ὁριζοντίως ὁδοῦ ἐκ τῶν φρεάτων ἢ ἐκ τῶν πλευρῶν λοφοσειρᾶς ἢ κοιλάδος. Ἐντὸς τῶν κοιτασμάτων ἔχομεν τὰς *κατὰ διεύθυνσιν* ἢ *διευθυντικὰς* (κοινῶς *εὐθεῖα*), ἀκολουθούσας τὴν ὁριζοντίαν διεύθυνσιν τοῦ στρώματος καὶ τὰς ἐντὸς τοῦ στρώματος *ἐγκαρσίας* (πλευρικάς), αἵτινες, ὅταν εἶναι μικροῦ μήκους, καλοῦνται κοινῶς *τραβέρσαι* (ἐν Κύμῃ *ἐγκάρσια*), τὰς *κεκλιμένας ἀνωφερεῖς* (κοινῶς *καμινέτα*, γαλλ. cheminées) καὶ *κατωφερεῖς* (κοινῶς *φιρέδες*), αἵτινες φθάνουσιν, ὅταν ἡ κλίσις εἶναι μεγάλη, νὰ ἀποτελῶσι *κεκλιμένα φρέατα*. Ὅταν κεκλιμένη στοὰ εἶναι διατεταγμένη διὰ τὴν κυκλοφορίαν βαγονέτων καλεῖται (ὑπόγειον) *κεκλιμένον ἐπίπεδον*, διότι ἡ ἐν αὐτῷ κυκλοφορία βαγονέτων γίνεται κατὰ τοὺς νόμους τῆς μηχανικῆς περὶ κεκλιμένου ἐπιπέδου.

Τέλος ὑπάρχουσι στοαὶ κατὰ διαγώνιον τοῦ κοιτάσματος, κατὰ ἐνδιάμεσον κλίσιν αὐτοῦ, κατὰ παράλληλον ἐντὸς τοῦ γειτνιάζοντος ἀγόνου πετρώματος διεύθυνσιν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ κοιτάσματος (*παράλληλα* ἐν Κύμῃ) κλπ. Ὡς πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτῶν, αἱ στοαὶ διακρίνονται εἰς *στοὰς κυκλοφορίας* ἑνὸς πατώματος τοῦ μεταλλείου, ἔνθα κυκλοφοροῦσι τὰ βαγονέτα, *ἀφυδρεύσεως* διὰ τὴν ἀποστράγγισιν ὑδάτων, *ἀερισμοῦ* διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κυκλοφορίας τοῦ ἀέρος κλπ. Εἰς ἑκάστην στοὰν διακρίνομεν τὴν *ὀροφὴν* (ταβάνι), τὰς *πλευρὰς* (παραμέντα), τὸ *δάπεδον* (στρῶσιν ἢ πάτωμα), τὴν *εἴσοδον* ἢ *στόμιον* (κοινῶς μποῦκα) καὶ τὸ *μέτωπον* (προχώρησιν ἢ στῆθος) (περὶ τῆς κατασκευῆς καὶ διατάξεως βλ. λ. *μεταλλεῖον* τόμ. ΙΖ', σελ. 26). Θ. Χ.

—*(Φιλος.)* Ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις τοῦ κόσμου καὶ ἡ θέσις τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ, τουτέστι τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ τὸ ἠθικὸν πρόβλημα, εἶναι τὰ δύο διαφέροντα, τὰ ὁποῖα ἀπησχόλησαν τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν. Τὸ πρῶτον τῶν προβλημάτων τούτων ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἀκμῆς διὰ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἀπὸ τούτου ὅμως αἱ ἐπιστῆμαι ἀποχωρίζονται τῆς φιλοσοφίας, ἡ δὲ τελευταία αὕτη ὑπολείπεται ὡς ῥοπὴ πρὸς καθολικὴν περὶ κόσμου θεωρίαν, ἥτις συνδέεται ἅμα πρὸς τὴν βιοθεωρίαν καὶ πληροῖ οὕτω καὶ τὴν πρακτικὴν ἀποστολὴν τῆς φιλοσοφίας. Τὸν πρακτικὸν τοῦτον χαρακτῆρα φέρει ἡ φιλοσοφικὴ διανόησις ἀπὸ τῶν μετὰ τὸν Ἀριστοτέλη χρόνων, τρεπομένη πρὸς τὴν λύσιν τοῦ ἠθικοῦ προβλήματος κυρίως. Κοινὸν γνώρισμα τῶν χρόνων τῆς περιόδου ταύτης δὲν εἶναι αἱ μεγάλαι προσωπικότητες, ἀλλ' ἡ πρὸς ἀλλήλας ἔρις τῶν ἐπὶ σταθερῶν παραδόσεων ἱδρυμένων φιλοσοφικῶν σχολῶν. Συγχρόνως κοινὴ εἰς πάσας εἶναι ἡ περὶ τῆς πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ὁδοῦ διδασκαλία, τῆς ὁποίας τὸ πόρισμα εἶναι ἐν πάσαις τὸ αὐτὸ κατ' οὐσίαν. Ἐν πάσαις συνεχίζεται ἡ παράδοσις τῶν σωκρατικῶν σχολῶν, πᾶσαι δὲ ἐπίσης παραλαμβάνουν ἰδέας ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων φιλοσοφημάτων, ὡς λ. χ. τοῦ Ἡρακλείτου ἡ Στοά, τοῦ Δημοκρίτου ὁ Ἐπίκουρος. Δὲν εἶναι λοιπὸν παντελῶς ξέναι πρὸς τὰ ἐπιστημονικὰ διαφέροντα· τοὐναντίον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐκείνων κινοῦνται πρὸς τὴν πραγματείαν θεωρητικῶν προβλημάτων, ἀλλ' ἄνευ πρωτοτυπίας τινός. Τὸ κέντρον, περὶ ὃ στρέφονται, ἀποτελοῦν τὰ ἠθικά, πρακτικὰ προβλήματα, ἡ ἐκζήτησις τοῦ νοήματος τοῦ κόσμου καὶ τῆς ὑπάρξεως. Τὸ κυριώτερον αἴτιον τῆς τροπῆς ταύτης συνίσταται εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου καὶ εἰς τὸν κλονισμὸν τῆς ἔναντι τοῦ συνόλου θέσεως αὐτοῦ. Ἡ διάλυσις τῆς πόλεως ἐπήνεγκε βαθεῖαν διάσεισιν τῆς κατὰ παράδοσιν θρησκείας καὶ ἠθικῆς, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐθνικῶν δεσμῶν. Τὸ ἄτομον δὲν ἔχει πλέον ποῦ νὰ στηριχθῇ, εἰμὴ ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων. Ἐντεῦθεν τρέπεται ἐπὶ τὴν ζήτησιν ἰδίων ἀρχῶν, ἵνα τῇ βοηθείᾳ αὐτῶν προφυλάξῃ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ φύσιν κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς. Τὸ ἐγὼ καθίσταται τὸ μόνον καὶ κύριον ὑποκείμενον τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς μερίμνης, καὶ ἡ αὐτογνωσία, τὸ «γνῶθι σαυτόν», ἡ σπουδαιοτάτη τῶν ἀσχολιῶν τῆς φιλοσοφίας τῆς νέας περιόδου.

Κυριωτάτη τῶν ῥοπῶν αὐτῶν εἶναι ἡ τῆς *Στοᾶς*. Ἱδρυτὴς αὐτῆς ἐγένετο περὶ τὸ 300 π. Χ. *Ζήνων ὁ Κιτιεύς*, ὅστις ἀπὸ τῆς κυνικῆς φιλοσοφίας ἀφορμηθεὶς δὲν παρέμεινε πιστὸς εἰς τὸ πρακτικὸν ἰδανικὸν τῆς φιλοσοφίας ταύτης, ἀλλὰ προσεπάθησε νὰ θεμελιώσῃ αὐτὴν καὶ θεωρητικῶς καὶ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς αὐτὴν ἠθικῶς, οὕτως ὥστε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ῥῆξιν τῶν πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν δεσμῶν. Μαθητεύσας παρὰ διδασκάλοις διαφορωτάτων σχολῶν ἐπὶ δεκαετίαν, ἐκήρυττεν ἔπειτα τὰ ἑαυτοῦ φιλοσοφήματα ἐν τῇ Ποικίλῃ στοᾷ, ἐξ ἧς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἡ ὅλη κατεύθυνσις. Τὸν Ζήνωνα διεδέχθη ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τῆς σχολῆς ὁ *Κλεάνθης*, πρῴην πυγμάχος, ὅστις ἐσπούδασε θητεύων τὴν νύκτα παρά τινι μυλωθρῷ. Ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἦτο ἥκιστα ἑλκυστικὸς καὶ διὰ τοῦτο ἡ σχολὴ διέτρεξε τὸν κίνδυνον νὰ διαλυθῇ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του. Ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία διὰ τὸν πνευματικὸν βίον τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου, ὀφείλεται εἰς τὸν *Χρύσιππον*, ἄνευ τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸ διασωθὲν ῥητόν, δὲν θὰ ὑφίστατο ἡ Στοά. Καταγόμενος ἐκ Σόλων τῆς Κιλικίας, ἀνέπτυξεν ἀπίστευτον σχεδὸν συγγραφικὴν παραγωγικότητα. Διεκρίνετο ἐπὶ διαλεκτικῇ δεινότητι, ὄχι ὅμως καὶ ἐπὶ κομψότητι ὕφους. Πλὴν τῶν τριῶν τούτων σημαντικωτάτων ἀρχηγῶν τῆς Στοᾶς παρεδόθησαν εἰς ἡμᾶς καὶ ἄλλοι πολλοί, οἷοι: *Ἀρίστων ὁ Χῖος, Διονύσιος ὁ ἐξ Ἡρακλείας, Περσαῖος ὁ Κιτιεύς, Σφαῖρος ὁ ἐκ Βοσπόρου, Ἀπολλόδωρος ὁ ἐκ Σελευκείας, Βόηθος ὁ Σιδώνιος* κ. ἄ. Τὰ εἰς ἡμᾶς διασωθέντα ἀποσπάσματα δὲν παρουσιάζουν οὐσιώδεις διαφοράς· διὰ τοῦτο αἱ διδασκαλίαι τῶν φιλοσόφων τούτων ἀποτελοῦσι δι' ἡμᾶς ἓν ἑνιαῖον ὅλον.

Πυρὴν στωϊκῆς φιλοσοφίας εἶναι τὸ «ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν». Πρωτεῦον κατὰ ταῦτα πρόβλημα δι' αὐτὴν ἦτο ὁ καθορισμὸς τῆς φύσεως ταύτης, ἥτις εἶναι ἡ κεντρικὴ ἔννοια τῆς στωϊκῆς σοφίας. Ὁποία τις εἶναι ἡ φύσις αὕτη καὶ ὁποία τις ἡ θέσις τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι αὐτῆς; Σοφὸς εἶναι ὁ γνωρίζων τοῦτο, εἰς τὴν σοφίαν δὲ ταύτην ὁδηγεῖ ἡ φιλοσοφία, τὴν ὁποίαν διακρίνουν εἰς τρία μέρη, εἰς φυσικήν, ἠθικὴν καὶ λογικήν, συμφώνως πρὸς τὰ τρία κύρια εἴδη τῶν ἐπὶ μέρους ἀρετῶν. Κατὰ τὴν φυσικὴν τῶν στωϊκῶν, τὰ ὄντα εἶναι σωματικῆς, ὑλικῆς φύσεως. Θεὸς καὶ κόσμος ἀποτελοῦσιν ἓν ἑνιαῖον ὅλον, τὸ δὲ σύμπαν διαθέεται καὶ ἐμψυχοῦται ὑπὸ τοῦ πυρός, συνέχει ὡς δύναμις, ὡς πνεῦμα, τὰ ὄντα, διαμορφώνει καὶ ζωογονεῖ ὡς διοργανοῦσα ψυχὴ τὰ φυτά, τὰ ζῷα καὶ τὸν ἄνθρωπον, ἐμπεριέχον ἐν ἑαυτῷ τὰ σπέρματα ὅλων τῶν δημιουργημάτων. Τὸ πῦρ τοῦτο εἶναι συγχρόνως θεῖον καὶ λογικόν, ὁ Λόγος τοῦ παντός. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ἡ φύσις καὶ τὰ ἐν αὐτῇ εἶναι λογικά, τελολογικῶς διατεταγμένα καὶ ῥέποντα πρὸς σκοπούς. Οὕτω ὁ κόσμος εἶναι, ὡς ὁ ἄνθρωπος, ὂν ζῶν καὶ λογικόν. Συνίσταται ἐξ ὧν καὶ ὁ ἄνθρωπος στοιχείων, ἐν αὐτῷ δὲ κυριαρχεῖ ὁ αὐτὸς φυσικὸς κόσμος καὶ ἡ αὐτὴ θεία βούλησις, ἡ ὁποία διέπει καὶ τὸν ἄνθρωπον. Μεταξὺ φύσεως καὶ ἀνθρώπου ὑφίσταται οἵα σχέσις καὶ μεταξὺ μικροκόσμου καὶ μακροκόσμου. Ἡ γένεσις τοῦ κόσμου εἶναι παραγωγὴ αὐτοῦ τελεσιουργουμένη ὑπὸ τῶν δύο πρωταρχικῶν ἀρχῶν τοῦ εἶναι, τῆς παθητικῆς καὶ τῆς ἐνεργοῦ, τῆς ὕλης καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῆς ἐπενεργοῦντος θείου λόγου. Ἀμφότερα ταῦτα θεωροῦσιν οἱ στωϊκοὶ ἀρρήκτως συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα καὶ σωματικά. Ἀλλ' ἡ ποιοῦσα ἀρχὴ εἶναι πυροειδὲς πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διεισδύει δι' ὅλων τῶν μορίων τοῦ κόσμου καὶ συνέχει αὐτά. Εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου, ὁ λόγος τοῦ παντός, ὁ Ζεύς, ὁ θεός. Διὰ τῆς θεότητος ταύτης διεκοσμήθησαν ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ. Αὕτη εἶναι ἡ εἱμαρμένη, ἡ πρόνοια, ὁ φυσικὸς νόμος. Καὶ εἱμαρμένη μὲν εἶναι, ἐπειδὴ συνέδεσε πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ δι' αὐστηρᾶς νομοτελείας κατ' αἴτιον καὶ αἰτιατόν. Πρόνοια δέ, ἐπειδὴ διέταξεν αὐτὰ μετ' ἀγαθότητος καὶ ἀγάπης, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ ἔχῃ ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτήν. Φυσικὸς νόμος εἶναι, ἐπειδὴ ἀναγκάζει τά τε ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ γῆς, ἵνα ἀκολουθῶσι τὴν προδιαγεγραμμένην εἰς αὐτὰ ὁδόν. Ὁ κόσμος ὅμως οὗτος δὲν εἶναι αἰώνιος. Μετὰ τὴν πάροδον ἑκάστης κοσμικῆς περιόδου διαλύεται δι' ἐκπυρώσεως, ἵνα ἀναπτυχθῇ ἐκ νέου τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ σπερματικοῦ λόγου καὶ διὰ νέας πυκνώσεως τοῦ πυρός.) Ἐκ τῶν εἰρημένων καταφαίνεται ὁ ἐκλεκτικὸς χαρακτὴρ τῆς μεταφυσικῆς τῶν στωϊκῶν. Ἐν αὐτῇ εὕρηνται δάνεια ἐκ διαφόρων φιλοσοφημάτων. Ἡ ἔννοια τοῦ πυρὸς καὶ ἡ ταύτισις αὐτοῦ πρὸς τὸν λόγον κατάγεται ἐκ τοῦ Ἡρακλείτου, ὄχι ἴσως ἄνευ ἐπιδράσεως καὶ τῆς περὶ θείου νοῦ διδασκαλίας τοῦ Ἐμπεδοκλέους. Τὸ ἔμμονον καὶ ἐνδοκοσμικὸν τοῦ θείου λόγου ὑπομιμνήσκει τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἡ δὲ ἀπόλυτος τελειότης τοῦ ἐμπεφορημένου τῆς θεότητος κόσμου τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Τέλος ἡ περὶ κοσμικῶν περιόδων δοξασία τὴν καταγωγὴν αὐτῆς ἔχει ἀπὸ τῶν ὀρφικῶν καὶ πυθαγορείων κύκλων, ὅπου τὸ πρῶτον ἀναφαίνεται ἡ περὶ αἰωνίας ἐπιστροφῆς ἰδέα.

Ἐκ τῆς τελολογικῆς ταύτης πανθεϊζούσης κοσμοθεωρίας τῶν στωϊκῶν ἐξηγεῖται ἡ θρησκευτικὴ διάθεσις, ὑφ' ἧς διαπνέονται, καὶ τὸ φιλικὸν αὐτῶν φρόνημα ἔναντι τῆς θρησκείας τοῦ λαοῦ. Ἐκ τοῦ ὕμνου πρὸς τὸν Δία τοῦ Κλεάνθους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ὅλης φυσικῆς καὶ θεολογίας τῶν στωϊκῶν καταφαίνεται ὅτι ἐκπροσωποῦν λογικήν τινα θρησκείαν, διὰ τῆς ὁποίας ἀντικαθιστῶσι τὸ ἱστορικὸν ἢ θετικὸν θρήσκευμα. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἀπορρίπτουσι τὰς μορφὰς καὶ τὴν μυθολογίαν τῆς θρησκείας τοῦ λαοῦ. Τοὐναντίον πειρῶνται νὰ συμβιβάσουν αὐτὰς πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ συστήματός των τῇ βοηθείᾳ τῆς ἀλληγορικῆς ἑρμηνείας, τῆς ὁποίας ἐγένοντο οἱ εἰσηγηταί. Ἐκ τῆς δημώδους πίστεως παραλαμβάνουν τὴν ἰδέαν τῆς θείας προνοίας, πρὸς αὐτὴν δὲ συνδέουσι τὴν πίστιν εἰς διοσημείας καὶ τὸ ὅλον σύστημα τῆς μαντικῆς. Τὴν τελευταίαν ταύτην ἀγωνίζονται νὰ δικαιολογήσουν δι' ἐπιστημονικῶν ἐπιχειρημάτων, πρὸ πάντων διὰ τῆς ἰδέας τῆς ἐσωτερικῆς σχέσεως ὅλων τῶν ὄντων καὶ συμβαμάτων πρὸς τὸν λόγον τοῦ παντός. Διὰ τῆς σχέσεως ταύτης προσλαμβάνουν τὰ ὄντα νόημα διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐφ' ὅσον οὗτος ἔχει συνείδησιν τῆς συγγενείας του πρὸς τὸν θεῖον λόγον καὶ τῆς συνυφάνσεως τῆς μοίρας αὐτοῦ πρὸς τὸ σύμπαν καὶ ἐφ' ὅσον συναισθάνεται ὅτι τὸ πᾶν χωρεῖ κατὰ λόγον, ὅτι κατ' ἀκολουθίαν τὰ πάντα εἶναι συνηρτημένα πρὸς ἄλληλα καὶ ἀναγκαῖα καὶ ὅτι ἀναπτύσσονται ὑπὸ τὸ κράτος ἀδηρίτου καὶ πρὸς σκοποὺς κατατεινούσης ἀνάγκης.

Τὴν κατ' ἀνάγκην ταύτην πορείαν τοῦ κόσμου ἀδυνατεῖ νὰ μεταβάλῃ ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλ' ὅμως ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον δέχεται καὶ θεωρεῖ τὴν εἱμαρμένην αὐτοῦ, ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίσῃ τὰς ἀρχάς, ὑπὸ τῶν ὁποίων διέπεται ὁ ἀληθῶς ἠθικὸς βίος. Αἱ ἀρχαὶ αὗται ἦσαν αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς φύσεως, ἡ δὲ πρὸς αὐτὰς συμφωνία εἶναι συμφωνία πρὸς τὸν λόγον, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου ἅμα καὶ τῆς φύσεως. Διότι ὁ ἀνθρώπινος λόγος εἶναι μόριον τοῦ θείου λόγου, συγγενὴς πρὸς αὐτὸν καὶ ὁμοειδής. Σκοπὸς ἄρα τοῦ βίου εἶναι ἡ ῥύθμισις αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὸν λόγον τοῦτον. Ἀνήθικον εἶναι πᾶν ὅ,τι ἀντιτίθεται πρὸς τὸν ἐν ἡμῖν νόμον τοῦ λόγου. Τοιοῦτον εἶναι πρὸ πάντων τὰ πάθη, ἅπερ ἀπορρέουν ἐκ τῶν ὁρμῶν. Καὶ ἐπειδὴ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου εἶναι ἀντικείμενα τῶν ὁρμῶν ἡμῶν, ἐπιβάλλεται ἵνα ἀπαλλαγῶμεν αὐτῶν, καθιστάμενοι οὕτω ἀπαθεῖς, αὐτάρκεις, ἐλεύθεροι, ἄνευ ὁρμῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, ἀναίσθητοι πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις. Εἰς τοῦτο συνίσταται ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ εὐσέβεια καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ὕψιστον, τὸ μόνον πραγματικὸν ἀγαθόν. Πρὸς ἐπίτευξιν ὅμως αὐτοῦ δὲν ἀρκεῖ ἡ γνῶσις τῆς θείας τάξεως ἐν τῇ φύσει, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ ἡ ἐλευθέρα ἀπόφασις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς μεταβολὴν τῆς γνώσεως ταύτης εἰς πρᾶξιν. Διὰ τῆς αὐτογνωσίας ὑποτάσσει ἑαυτὸν ἐλευθέρως εἰς τὴν βούλησιν τῆς θεότητος, ἥτις διήκει διὰ τῆς φύσεως. Ἡ ὑποταγὴ αὕτη συντελεῖται δι' αἰφνιδίας τινὸς μεταβολῆς, ἥτις καταλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον, παραπλησίας ψυχολογικῶς πρὸς τὸ θρησκευτικὸν βίωμα τῆς μεταστροφῆς καὶ τῆς μεταγνώσεως. Διὰ τῆς ἠθικῆς ταύτης ἀναγεννήσεως χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων παντελῶς ὁ ἔπειτα βίος ἀπὸ τοῦ προγενεστέρου, ἐκ τῆς ἀντιθέσεως δὲ ταύτης ἐξηγοῦνται αἱ γλωσσικαὶ ἀντιθέσεις, αἵτινες εἶναι τόσον προσφιλεῖς εἰς τοὺς στωικούς. Ἡ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον πραγματοποιουμένη σοφία ἢ ἀρετὴ εἶναι ὁ μοναδικὸς καὶ ὕψιστος σκοπός, πρὸς τὸν ὁποῖον φύσει ῥέπει ὁ ἄνθρωπος. Μόνη ἡ πρὸς αὐτὴν ῥοπὴ κέκτηται ἠθικὴν ἀξίαν· ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῦ κόσμου εἶναι ἀδιάφορα, ὑγεία, πλοῦτος, δόξα. Οὕτω διὰ τῆς ἐσωτερικῆς μεταστροφῆς, διὰ τῆς θεραπείας τῆς ἀρετῆς καὶ διὰ τοῦ κατὰ τῶν παθῶν ἀγῶνος συντελεῖται ὁ νέος ἀνθρώπινος τύπος, ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος, ὁ σοφός, τὴν ἰδανικὴν εἰκόνα τοῦ ὁποίου περιγράφουν ἀκαταπαύστως οἱ στωϊκοί. Ἀλλ' ἡ πραγματοποίησις τῆς εἰκόνος ταύτης εἶναι ἀνέφικτος. Πλησιέστατοι πρὸς αὐτὴν θεωροῦνται ὁ Ζήνων καὶ ὁ Κλεάνθης, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Ἡρακλῆς. Οὗτοι ἐπέχουσι τόπον ἁγίων παρὰ τοῖς στωϊκοῖς. Εἰς τὴν πεποίθησιν ταύτην περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ἠθικοῦ τούτου ἰδανικοῦ ὡδήγησε τοὺς στωϊκοὺς ἡ πραγματικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ σοφοῦ καὶ μωροῦ, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἡ φιλοσοφία αὐτῶν ἀπέκλειεν οἱανδήποτε διαβάθμισιν ἐν τῇ ἀρετῇ ἢ σοφίᾳ. Τὸ ἀδύνατον δὲ τῆς πραγματώσεως τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ἀρχῆς προέρχεται καὶ ἐκ τῆς γενικότητος αὐτῆς, ἕνεκα τῆς ὁποίας καθίσταται δυσχερὴς ἡ δι' αὐτῆς ῥύθμισις τῶν ἑκάστοτε περιπτώσεων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κοινωνίαν, οἱ στωϊκοὶ ἀποδέχονται πρωταρχικὴν περίοδον εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέπεσε βαθμηδόν. Οἱ ἄνθρωποι, ὡς μετέχοντες τοῦ λόγου τοῦ παντός, εἶναι ἐκ φύσεως καὶ κατὰ θείαν βούλησιν συγγενεῖς πρὸς ἀλλήλους, τέκνα τοῦ ἑνὸς θεοῦ καὶ ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους. Διαφοραὶ καταγωγῆς, γένους, φύλου δὲν ὑφίστανται μεταξὺ αὐτῶν. Ὅπως δὲ μόνον εἷς λόγος ὑπάρχει, θεῖος καὶ ἀνθρώπινος συγχρόνως, οὕτω δὲν ὑφίσταται εἰμὴ ἓν μόνον δίκαιον, εἷς νόμος καὶ ἓν κράτος, τὸ φυσικὸν δίκαιον, ὁ φυσικὸς νόμος καὶ ὁ κόσμος. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκ φύσεως πολῖται τῆς παγκοσμίου πολιτείας τοῦ θείου λόγου, καθόσον **ὅλοι εἶναι ἐξ**

Digitized by Google

ἴσου κοινωνοὶ τοῦ λόγου τούτου, ἀντλοῦντες ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀνθρωπίνην αὐτῶν ἀξίαν. Ἐκ τῆς ἀξίας ταύτης ἀπορρέει τὸ αἴτημα τῆς πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπης. Τοιουτοτρόπως ἐμφανίζεται διὰ πρώτην φορὰν ἐνταῦθα ἡ ἰδέα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τῆς μιᾶς καθολικῆς ἀνθρωπότητος, ἡ ὁποία ἦτο ξένη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πλάτωνα. Καὶ τὸ ἰδανικὸν ὅμως τοῦτο τελεῖ εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἐντεῦθεν γεννᾶται τὸ πρόβλημα ἐὰν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν σοφὸν νὰ μετέχῃ τοῦ διεφθαρμένου κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου. Τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον θεωροῦν οἱ στωϊκοὶ ἐπιβεβλημένην, ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ φύσις ἐνέβαλεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ὁρμὴν πρὸς τὴν φιλίαν καὶ τὸν γάμον. Ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν ὅμως, ἡ εἰς αὐτὴν ἐνεργὸς ἀνάμειξις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ κράτους, ἐφ' ὅσον δηλαδὴ δύναται νὰ ἐργασθῇ ἐν αὐτῷ, ἵνα ὁ νόμος τῆς φύσεως ἐπιβληθῇ πάλιν.

Τὸ τρίτον μέρος τῆς φιλοσοφίας τῆς Στοᾶς ἀποτελεῖ ἡ λογική, ὑπὸ τὴν ὁποίαν νοοῦσι τὴν διδασκαλίαν περὶ τῶν λόγων, τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς διὰ τῆς γλώσσης ἐκφράσεως αὐτῶν. Ἡ λογικὴ αὕτη διαιρεῖται εἰς διαλεκτικήν, καθόσον ἀναφέρεται εἰς τὰς ἰδέας, καὶ εἰς ῥητορικήν, καθόσον ἀναφέρεται εἰς τὴν γλῶσσαν. Ἡ διαλεκτική, ὡς θεωρία περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν παραστάσεων, ταυτίζεται πρὸς τὴν γνωσιολογίαν. Τὸ κέντρον αὐτῆς ἀποτελεῖ τὸ περὶ κριτηρίου τῆς ἀληθείας πρόβλημα. Πῶς δημιουργεῖται ὀρθὴ γνῶσις τῶν ἀντικειμένων καὶ ὁποία τις ἡ μεταξὺ ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου σχέσις; Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν στωϊκῶν τὸ ἀντικείμενον γεννᾷ ἐν τῇ ψυχῇ τὴν παράστασιν, ἥτις εἶναι τρόπον τινὰ ἐντύπωσις ἐγγιγνομένη εἰς τὴν ψυχήν, κενὴν οὖσαν δίκην ἀγράφου χαρτίου. Ἐκ τῆς ἐπενεργείας ταύτης τοῦ ἀντικειμένου ἐπὶ τὴν ψυχὴν ὑπολείπεται ἐν αὐτῇ ἡ ἀνάμνησις. Ἐκ πολλῶν δὲ ὁμοειδῶν ἀναμνήσεων σχηματίζεται ἡ ἔννοια εἴτε ἀφ' ἑαυτῆς εἴτε διὰ μεθοδικῆς νοήσεως. Διὰ τῆς συλλογῆς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεων καὶ παραστάσεων ἀναπτύσσεται βαθμηδὸν ὁ λόγος, ὅστις σύγκειται ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἐννοιῶν. Ὡς κριτήριον τῆς ἀληθείας αὐτῶν χρησιμεύει ἡ καταληπτικὴ φαντασία, ἡ παράστασις, ἥτις καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ νοῦ καὶ ἀναγνωρίζεται ὑπ' αὐτοῦ ὡς ὀρθή.

Τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τῆς πρωταρχικῆς Στοᾶς περιέχει ἐν ἑαυτῷ ἐλλείψεις καὶ ἀντιθέσεις, τῶν ὁποίων τινὰς ὑπεδηλώσαμεν ἀνωτέρω. Μία αὐτῶν εἶναι ἡ δυσαρμονία, ἥτις ἐπικρατεῖ μεταξὺ τοῦ ἰδανικοῦ τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ ἐν τῇ πράξει βίου. Ὁ σοφὸς γνωρίζει κατὰ θεωρίαν τὰ πάντα καὶ εἶναι πρὸς πάντα ἱκανὸς καὶ ὅμως στερεῖται ὅλων ἐκείνων τῶν πρακτικῶν γνώσεων καὶ ἱκανοτήτων, αἵτινες εἶναι ἀναγκαῖαι, ἵνα κατορθώσῃ να ἀποβῇ ἐν τῷ πραγματικῷ βίῳ ὁ ἀληθὴς βασιλεύς, ἱερεὺς καὶ πολιτικός, ὅπερ ὀνειροπολεῖ ὅτι εἶναι. Γνωρίζει μὲν καὶ δύναται τὰ πάντα κατὰ θεωρίαν, πραγματικῶς ὅμως οὐδὲν πράττει καὶ ἀπέχει τῆς δράσεως ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ. Τοῦτο ὅμως δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὰς ἐπειγούσας ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς, ἡ ὁποία ἔχει ἀνάγκην ἀόκνου δράσεως. Δευτέρα τις ἔλλειψις συνίσταται εἰς τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ ἰδανικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος τῆς βιοθεωρίας τῶν στωϊκῶν πρὸς τὴν ὑλιστικὴν κοσμοθεωρίαν, ἐξ ἧς ἐκείνη ἀπέρρευσε καὶ μετὰ τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἑνιαῖον καὶ ἀδιαίρετον ὅλον. Αἱ ἐλλείψεις αὗται καθιστοῦν ἀναγκαῖον τὸν μετασχηματισμὸν τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας. Πρὸς αὐτὸν ὠδήγει, πλὴν τῶν ἐσωτερικῶν ἐκείνων λόγων, καὶ ἐξωτερικὴ αἰτία, τουτέστιν ἡ δριμεῖα κριτικὴ τῶν ἐκπροσώπων ἄλλων φιλοσοφικῶν κατευθύνσεων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Καρνεάδου. Τὸ ἔργον τοῦ μετασχηματισμοῦ τούτου ἀναλαμβάνουσι δύο κυρίως ἄνδρες, ὁ *Παναίτιος ὁ Ῥόδιος* καὶ *Ποσειδώνιος ὁ ἐξ Ἀπαμείας*, τῶν ὁποίων ἡ φιλοσοφία χαρακτηρίζεται ὡς μέση Στοά. Αἱ ἰδέαι αὐτῶν ἐμφανίζουν τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγεννήθησαν. Αὕτη εἶναι πολὺ διάφορος τῶν χρόνων τοῦ Ζήνωνος καὶ τοῦ Κλεάνθους. Ἡ παλαιὰ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν σχολῶν καὶ ἡ πάλη τῶν διαφόρων περὶ κόσμου θεωριῶν πρὸς ἀλλήλας δὲν ὑφίσταται πλέον. Μετ' αὐτῶν περιορίζεται καὶ ἡ Σκέψις, ἥτις εὕρισκεν εἰς τὰς ἀντιθέσεις ταύτας τὸ κυριώτατον αὐτῆς στήριγμα. Ἀντὶ τούτων παρατηροῦμεν προσέγγισιν τῶν ποικίλων φιλοσοφικῶν ῥοπῶν πρὸς ἀλλήλας, ἐξᾶρσιν τῶν κοινῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα συνδέουσιν αὐτὰς καὶ ῥοπὴν πρὸς συναρμολόγησιν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν διαφόρων συστημάτων. Πρὸς τούτοις ἡ Σκέψις, ἡ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς γνώσεως ἀμφιβολία, ἐξαφανίζεται σχεδόν, τὴν δὲ θέσιν αὐτῆς καταλαμβάνει ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ συμφωνία ἐκείνη τῶν φιλοσοφημάτων ἀποτελεῖ ἀσφαλῆ ὁδὸν πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας. Τέλος αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ παύουσι κατὰ τὴν νέαν περίοδον νὰ εἶναι ἑστίαι καὶ φυτώρια κοσμοθεωρίας καὶ ἀποβαίνουσιν ὁλονὲν περισσότερον ἐκπαιδευτικὰ καὶ μορφωτικὰ ἱδρύματα, ἰδίᾳ διὰ τοὺς νεαροὺς Ῥωμαίους, οἵτινες ἐπισκέπτονται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὰς Ἀθήνας.

Πρὸς τοὺς μορφωτικοὺς τούτους σκοποὺς συμβάλλει κατ' ἐξοχὴν ἡ μέση Στοά, πρῶτος ἐκπρόσωπος τῆς ὁποίας ἐχρημάτισεν ὁ Παναίτιος (180—110 π. Χ.). Εὔπορος τυγχάνων, διῆγε βίον ἀφιερωμένον εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας καὶ διέτριβε πρὸ πάντων ἐν Ῥώμῃ, ὅπου συνεδέθη ὁμοῦ μετὰ τοῦ Πολυβίου διὰ στενῆς φιλίας πρὸς Σκηπίωνα τὸν νεώτερον. Κατελθὼν εἰς Ἀθήνας, μετὰ τὸν θάνατον τούτου, διεδέχθη τὸν Ἀντίπατρον εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς στωϊκῆς σχολῆς, διακριθεὶς ὑπὲρ πάντας τοὺς στωϊκοὺς ἐπὶ κομψότητι ὕφους καὶ καθόλου ἐπὶ τοῖς συγγραφικοῖς προτερήμασιν αὐτοῦ. Ὁ Παναίτιος μετήνεγκε τὴν στωϊκὴν φιλοσοφίαν εἰς Ῥώμην καὶ ἐνηρμόνισεν αὐτὴν πρὸς τὸ ῥωμαϊκὸν πνεῦμα, προσπαθήσας νὰ προσαρμόσῃ ἅμα αὐτὴν πρὸς τὴν πραγματικότητα. Οὐδὲν ἄλλο φιλοσοφικὸν σύστημα προσηρμόζετο εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν Ῥωμαίων ὅσον τὸ τῶν στωϊκῶν ἕνεκα τοῦ ἀτέγκτου τῆς ἠθικῆς ἀπαιτήσεως καὶ τῶν ἡρωϊκῶν καθόλου στοιχείων, τὰ ὁποῖα περικλείει ἐν ἑαυτῷ. Ἐξ ἄλλου ὅμως ἡ φιλοσοφία αὕτη ἐφέρετο ὑπὸ μεταφυσικῆς διαθέσεως πλουσίας εἰς μυστικοπαθῆ γνωρίσματα, ἥτις ἦτο ἀδύνατον καὶ νὰ γίνῃ καταληπτὴ ὑπὸ τῶν θετικῶν, νηφαλίων καὶ πρὸς τὰ διαφέροντα τοῦ πρακτικοῦ βίου ἐστραμμένων Ῥωμαίων. Ἕνεκα τούτου ἀνέλαβεν ὁ Παναίτιος νὰ ἀναθεωρήσῃ τὴν κοσμοθεωρίαν τῶν στωϊκῶν, ἀπαλλάξας αὐτὴν παντὸς στοιχείου ξένου πρὸς τὸ νηφάλιον αὐτοῦ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον μόνον εἰς τὸ μορφωτικὸν περιεχόμενον τῆς στωϊκῆς διδασκαλίας ἀπέδιδεν ἀξίαν. Στερούμενος θρησκευτικῆς ἐξάρσεως καὶ τοῦ μυστικοῦ συναισθήματος τῆς ἀμέσου ἑνότητος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ παντός, ἀποκρούει τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαιοτέρας Στοᾶς περὶ τῆς μεταξὺ μικροκόσμου καὶ μακροκόσμου συγγενείας, ἀντὶ τῆς ὁποίας δέχεται τὴν ἀμοιβαίαν ἀπ' ἀλλήλων ἐξάρτησιν καὶ ἀλληλεπίδρασιν. Ἀπορρίπτει καὶ τὴν προσοχὴν πρὸς τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ καὶ πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ἀνάγκην καθόλου, ἡ ὁποία διακρίνει τοὺς προκατόχους του. Μετ' αὐτῆς δὲ καὶ τὴν ἀλληγορικὴν ἑρμηνείαν, τὴν ὁποίαν ἐξεῦρον ἐκεῖνοι, ἵνα ἐξυπηρετήσουν τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα. Δι' ὅλων τούτων αἴρει τὴν θεωρητικὴν βάσιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίζετο ἡ στωϊκὴ ἠθική, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀφαιρεῖ τὸν ἄγαν αὐστηρὸν χαρακτῆρα. Ἡ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἄκρα θεωρία τῆς ἀρχαίας Στοᾶς μεταβάλλεται, πολλὰ τῶν ἀδιαφόρων ἀγαθῶν χρησιμοποιοῦνται χρήσιμα πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀρετῆς καὶ εἰσάγεται διαβάθμισις αὐτῶν, ἐφ' ὅσον τινὰ αὐτῶν θεωροῦνται προτιμητέα. Ἰδιαιτέραν σημασίαν κέκτηται ἡ περὶ τοῦ ἰδανικοῦ ἀντίληψις τοῦ Παναιτίου, τὸ ὁποῖον ἀποβάλλει τὸν ἀφηρημένον αὐτοῦ χαρακτῆρα. Παρ' ἑκάστου δέον νὰ ἀπαιτῶμεν, ὅπως πραγματοποιῇ τὸ ἐν αὐτῷ ἰδανικὸν συμφώνως πρὸς τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ προδιάθεσιν. «Γένοιο οἷος ἐσσί», εἶναι τὸ κεφάλαιον τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Παναιτίου. Ὁ Ἀχιλλεὺς δέον νὰ εἶναι πλήρως Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τέλειον βαθμὸν Ὀδυσσεύς. Οὔτε δυνατὸν οὔτε ὠφέλιμον εἶναι νὰ προβάλλωμεν δι' ἀμφοτέρους γενικὸν καὶ ἀόριστόν τι ἰδανικὸν τῆς προσωπικότητος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀντικαθιστᾷ ὁ Παναίτιος τὴν ἀφηρημένην ἀντίληψιν τῆς κοινωνίας δι' ἄλλης μᾶλλον συγκεκριμένης. Ἀπὸ τῆς οἰκογενείας μέχρι τοῦ κράτους ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία συγκεκριμένων μορφῶν. Ἐκ τῶν ἀντιλήψεων τούτων ἀφορμώμενος ἐλέγχει τὸ ἰδανικὸν τοῦ σοφοῦ, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει ἡ ἀρχαία Στοά. Σκοπὸς τοῦ ἰδανικοῦ τούτου εἶναι ὁ τέλειος λόγος, ὅστις εἶναι ἰσόθεος. Ἀλλά, κατὰ τὸν Παναίτιον, τοιοῦτος τέλειος λόγος δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ οὗτοι κέκτηνται ἀτελῆ μόνον λόγον, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καὶ τοῦ εἴδους τῶν φυσικῶν αὐτῶν προδιαθέσεων. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὸ ἰδανικόν, πρὸς τὸ ὁποῖον δέον νὰ τείνωσιν οὗτοι, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμπίπτῃ πρὸς τὸ ἀπόλυτον ἐκεῖνο ἰδανικὸν τοῦ σοφοῦ, ἀλλ' εἶναι ἰδανικὸν ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν ἀτέλειαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐκεῖνο κατορθωτόν. Εἰς τὴν ἐπίτευξιν αὐτοῦ ἀφιέρωσεν ὁ Παναίτιος ὅλην αὐτοῦ τὴν διδακτικὴν καὶ παιδαγωγικὴν δρᾶσιν. Ἡ ὁδός, τὴν ὁποίαν κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐχάραξε, δὲν εὗρε πολλοὺς ὀπαδούς. Ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἐπεσκοτίσθη ταχέως ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας τοῦ μαθητοῦ του *Ποσειδωνίου* (135—50 π. Χ.). Σπουδάσας φιλοσοφίαν ἐν Ἀθήναις, ἀνέλαβε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παναιτίου περιηγήσεις χάριν γεωγραφικῶν, ἀστρονομικῶν καὶ ἱστορικῶν ἐρευνῶν, μετὰ τὰς ὁποίας ἐγκατεστάθη ἐν Ῥόδῳ ὡς διδάσκαλος τῆς φιλοσοφίας, ὅπου ἠκροάσατο αὐτοῦ καὶ ὁ Κικέρων. Ὁ Ποσειδώνιος ἦτο ὁ περιφημότατος σοφὸς τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, τὰ δὲ ἔργα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἤσκησαν τεραστίαν ἐπίδρασιν, ἀπετέλουν ἀληθῆ θησαυρὸν γνώσεων ἐξ ὅλων τῶν κλάδων τοῦ ἐπιστητοῦ. Πρὸ πάντων σπουδαιοτάτη εἶναι ἡ ψυχολογία καὶ ἡ μεταφυσικὴ αὐτοῦ, ὄχι μόνον διὰ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἠθικήν, εἰς τὴν ὁποίαν παρέχει νέαν κατεύθυνσιν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ποσειδώνιος ἐπιστρέφει εἰς τὰς μυστικὰς πηγὰς τῆς ἀρχαίας Στοᾶς, τῶν ὁποίων τὰς φλέβας ἀκολουθεῖ μέχρι τῶν πρώτων αὐτῶν ἀρχῶν παρὰ τοῖς ὀρφικοῖς καὶ τοῖς πυθαγορείοις. Τῇ βοηθείᾳ αὐτῶν ἐπανασυνδέει τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὰς μυστηριώδεις θείας δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι διέπουσι τὸ σύμπαν, καὶ συγχρόνως ἀναλαμβάνει πάλιν εἰς τὸ σύστημά του τὴν θρησκείαν μετὰ τῆς ἀπεράντου ποικιλίας τῶν μορφῶν αὐτῆς, τὰς ὁποίας πληροῖ νέου περιεχομένου, συνδέοντος αὐτὰς εἰς μίαν ἑνότητα τῇ βοηθείᾳ ἑνὸς μοναδικοῦ νοήματος. Τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ πρὸς ἀνίχνευσιν τῶν αἰτίων ἐκδηλοῦται κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ ἐρεύνῃ τοῦ φαινομένου ἐκείνου τῆς αἰφνιδίας ἠθικῆς μεταστροφῆς, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἀνθρώπινος λόγος ἐναρμονίζεται πρὸς τὸν θεῖον καὶ διὰ τῆς ὁποίας διακρίνονται οἱ σοφοὶ ἀπὸ τῶν μωρῶν, τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, ἡ ἀρετὴ ἀπὸ τῆς κακίας, συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαιοτέρας Στοᾶ.. Ὁ Ποσειδώνιος προστρέχει πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου εἰς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν μυστικισμόν, ὅπου ἦτο καὶ συχνὸν καὶ γνωστὸν τὸ βίωμα τῆς αἰφνιδίας ταύτης μεταστροφῆς καὶ ἠθικῆς ἀφυπνίσεως. Παρ' αὐτοῦ παραλαμβάνει τὴν παράστασιν περὶ τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος, τοῦ θεοῦ, ὅστις εἰσδύει αἴφνης εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν, μεταβάλλει ἄρδην αὐτὴν καὶ ἀνυψώνει αὐτὴν εἰς τὴν τάξιν τοῦ θείου. Ὁ δαίμων οὗτος ἀποβαίνει συστατικὸν στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς οὕτως, ὥστε ὁ ἄνθρωπος γίνεται τρισυπόστατος, ἀποτελούμενος ἐκ σώματος, ψυχῆς καὶ πνεύματος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, δηλαδὴ ὁ δαίμων, εἶναι ὁ κυρίως ἄνθρωπος, ὁ ἐσωτερικὸς καὶ ἀληθὴς ἄνθρωπος. Καταγόμενος ἐξ ἄλλου, ἀνωτέρου κόσμου, αἰσθάνεται ἑαυτὸν δέσμιον ἐν τῷ σώματι καὶ ἅμα ῥέπει πρὸς τὴν αἰωνίαν πατρίδα, ἐξ ἧς κατῆλθεν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν. Ἠθικὸς σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ὑποταγὴ αὐτοῦ εἰς τὸν ἐν ἡμῖν δαίμονα, διὰ τῆς ὁποίας συντελεῖται ἡ θέωσις ἡμῶν. Ἡ γνῶσις ἡμῶν αὐτῶν, ἡ αὐτογνωσία, ὁμοῦ μετὰ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθοῦς φύσεως καὶ τάξεως τοῦ παντός, ἐπιφέρει τὴν αἰφνιδίαν ἐκείνην μεταστροφὴν τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ θανάτωσις τῶν κατωτέρων ἡμῶν ὁρμῶν καὶ ὁ πρὸς τὸν λόγον τοῦ παντὸς ἀνάλογος βίος, ὁ θεωρητικὸς βίος τοῦ Ἀριστοτέλους, ἡ θεωρία τῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος, ἥτις ὅμως καταντᾷ παρὰ Ποσειδωνίῳ εἰς φιλοσοφικὴν ἔκστασιν. Κατὰ ταύτην θεώμεθα τὸ θεῖον διὰ τοῦ ἐν ἡμῖν θεοῦ, τὸν λόγον τοῦ παντὸς διὰ τοῦ ἐντὸς ἡμῶν λόγου, ἐπειδὴ τὸ ὅμοιον μόνον διὰ τοῦ ὁμοίου διαγιγνώσκεται. Διὰ τῆς θεωρίας ταύτης τὸ πνεῦμα ἀπαλλάσσεται τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος καὶ ἀνυψοῦται μέχρι τῆς ἀληθοῦς αὐτοῦ ἐν οὐρανῷ πατρίδος. Ἐκεῖθεν ὅμως συναποκομίζει ἐπιστρέφον ἐπὶ τῆς γῆς τὰς ἠθικὰς ἐκείνας δυνάμεις, αἵτινες εἶναι ἀναγκαῖαι, ἵνα ὁ ἄνθρωπος δυνηθῇ νὰ ὑποτάξῃ τὴν βούλησιν αὐτοῦ εἰς τὴν θείαν βούλησιν. Διότι κέκτηται πλέον τὴν ὀρθὴν γνῶσιν ἑαυτοῦ καὶ τὴν ὀρθὴν ἀγάπην πρὸς ἑαυτόν. Οὕτω ὁ Ποσειδώνιος κατώρθωσε νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ ἐξιδανικεύσῃ τὰ μυστικοπαθῆ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Στοᾷ, καὶ μάλιστα μέχρι βαθμοῦ, ὅστις ὑπερακοντίζει καὶ αὐτὴν τὴν θεμελιώδη διάθεσιν, ἥτις ἄρχει τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Παρὰ ταῦτα ὡς πρὸς τὴν περὶ δημώδους πίστεως καὶ λατρείας ἀντίληψιν ἀκολουθεῖ τὸν διδάσκαλόν του Παναίτιον, ἀπομακρυνόμενος τῆς Στοᾶς τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων. Ὑποβάλλων αὐτὰς εἰς αὐστηρὸν ἔλεγχον καὶ ἀπορρίπτων τὴν ἀλληγορικὴν μέθοδον τῆς παρερμηνείας τῶν μύθων, κηρύττει ἀντ' αὐτῶν θρησκείαν πνευματικὴν καὶ λογικήν, ἄνευ θυσιῶν καὶ ἄνευ χειροποιήτων ναῶν.

Ἐκ τοῦ Ποσειδωνίου ἐξαρτᾶται ἡ νεωτέρα Στοά, ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία τῶν χρόνων τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οὐχὶ οὗτος, ἀλλ' ὁ Παναίτιος συνήνωσε τὴν φιλοσοφίαν ταύτην μετὰ τοῦ ῥωμαϊκοῦ πνεύματος καὶ προσήρμοσε πρὸς αὐτό. Ἡ διὰ τοῦ Αὐγούστου ἐγκαινιασθεῖσα νέα περίοδος ἀπήλλαξε τὸν Ῥωμαῖον πολίτην πάσης φροντίδος περὶ τῶν κοινῶν. Φυσικὸν εἶναι ὅτι ἐζήτει νὰ πληρώσῃ τὸ οὕτω δημιουργούμενον κενὸν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς τέχνης. Τοῦτο δὲ τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἡ ἠθικὴ παρακμὴ τῆς κοινωνίας καθίσταται μεγαλυτέρα. Ἡ φιλοσοφία καὶ τὰ μυστήρια εἶναι τὰ δύο μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ζητοῦν νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν βαθεῖαν νοσταλγίαν, ἥτις κατέχει τὰς ψυχάς. Ἄξιοι μνείας φιλόσοφοι τῆς περιόδου ταύτης εἶναι οἱ ἀκόλουθοι. Ὁ *Σενέκας* (4—65 μ. Χ.), ὅστις ἦτο συγχρόνως ποιητής, αὐλικὸς καὶ πολιτικός, δολοφονηθεὶς κατὰ διαταγὴν τοῦ Νέρωνος, οὗ ἐχρημάτισε διδάσκαλος, μετὰ μακρὰν καὶ λαμπρὰν σταδιοδρομίαν. Ὁ Σενέκας ἀγωνίζεται ὅπως ἀναμορφώσῃ τὴν ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ὄχι δι' ἐξωτερικῶν μέσων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔνδον, καὶ δὴ ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τῶν ἰδεῶν τοῦ Ποσειδωνίου. Τὸ ἔργον αὐτοῦ διακρίνει βαθεῖα θρησκευτικότης. Ἀλλ' ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποίαν κηρύττει, πηγάζει παρ' αὐτῷ ἐκ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν προσωπικὸν θεόν, ὑπὸ τῆς ὁποίας διαπνέεται. Ἡ ἀγάπη αὕτη ἀπαιτεῖ, ἵνα ὑπακούωμεν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει τοῦτο ἡ ἀνθρωπίνη ἀδυναμία. Τὴν ἀδυναμίαν δὲ ταύτην συναισθάνεται βαθύτατα ὁ Σενέκας. Πρὸς αὐτήν, πρὸς τὴν ἁμαρτωλὴν διάθεσιν, δέον νὰ ἀγω-

Digitized by Google

νίζεται συνεχῶς ὁ ἄνθρωπος, ἔχων ὡς κύριον στήριγμα τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην καὶ θεωρῶν τὸν πλησίον ὥς τι ἱερόν. Πρὸ πάντων ὅμως ἀνάγκη νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν ἐν τῷ στήθει αὐτοῦ θεόν, ὅστις ἐξέλεξεν αὐτὸν ὡς κατοικητήριόν του. Ὡς διδάσκαλος καὶ κῆρυξ τῆς ἠθικῆς ἐμφανίζεται καὶ ὁ *Μουσώνιος* (περὶ τὸ 65 μ.Χ.), ὅστις ὅμως ἀπευθύνεται πρὸς τὸν λαόν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Σενέκαν, ὅστις ἐστρέφετο πρὸς τὰ ἀνώτερα κοινωνικὰ στρώματα. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ διεκρίθη ὁ *Ἐπίκτητος*, ὅστις ἐπιστρέφει εἰς τὰς αὐστηρὰς ἀρχὰς τῆς ἀρχαίας Στοᾶς καὶ εἰς τὴν κυνικὴν φιλοσοφίαν, ἐξ ἧς αὕτη ἐξεπήγασεν. Σκοπὸς τοῦ κηρύγματός του εἶναι ἡ ἀφύπνισις τῆς ἠθικῆς προσωπικότητος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Μετὰ τοῦ κηρύγματος τούτου συνδέει βαθεῖαν θρησκευτικὴν πίστιν. Ὁ θεὸς εἶναι πατὴρ τῶν ἀνθρώπων, οὗτοι δὲ ἀπόστολοι τῆς θεότητος ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ βίος αὐτῶν ὀφείλει νὰ εἶναι συνεχὴς λατρεία καὶ ἐξυπηρέτησις τοῦ θεοῦ. Διὰ τοῦ *Μάρκου Αὐρηλίου* ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία ἀνέρχεται εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον. Στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ Ποσειδωνίου θέτει ὡς κέντρον τῶν στοχασμῶν του τὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δαίμονα, τὸν ὁποῖον ἐκδέχεται ὡς ὑπερέχον τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς πνεῦμα, ὡς ὅλως ἄϋλον καὶ ἀθάνατον μέρος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἀξίαν ἔχει μόνον ἡ περὶ αὐτὸν φροντίς, διότι πάντα τὰ λοιπὰ εἶναι ἀσταθῆ καὶ ἐφήμερα ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ παραμέλησις ὅμως αὐτοῦ εἶναι ἀσέβεια πρὸς τὴν θεότητα. Οὕτω ἡ ἀνηθικότης γίνεται ἰσοδύναμος πρὸς τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν περιφρόνησιν τοῦ θείου.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας διὰ τῶν αἰώνων ἐγένετο τεραστία. Ἴχνη αὐτῆς ἀνευρίσκομεν παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συγγραφεῦσι καὶ τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ, παρὰ τοῖς ἀνθρωπισταῖς καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐν τῇ ἠθικῇ τοῦ Καρτεσίου καὶ τοῦ Σπινόζα. Ἐν τούτοις ἡ διαθρυληθεῖσα ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπεδείχθη βαθμηδὸν ἀβάσιμος. Αἱ ὑπάρχουσαι ἀναλογίαι πολὺ ἀπέχουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ σημαίνωσιν ἐξάρτησιν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Barth*, Die Stoa (δ' ἔκδ. 1922).—*Wendland*, Die hellenistisch-römische Kultur (γ' ἔκδ. 1912).—*Schmekel*, Die Philosophie der mittleren Stoa (1892).—*Reinhardt*, Poseidonios (1921).—*Heinemann*. Poseidonios (1927—1928).—*Ogereau*, Essai sur le système philosophique des Stoïciens (1885).—Τὰ ἀποσπάσματα τῆς ἀρχαίας Στοᾶς ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ *H. von Arnim* (Stoicorum veterum fragmenta, 1903—1905).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

—*[Τεκτον.]* Καλεῖται *στοὰ* ἢ *ναὸς* ἢ *ἐργαστήριον* ὁ τόπος, ὅπου κανονικῶς συγκροτημένη ὁμὰς ἐλευθεροτεκτόνων συνέρχεται ἐπὶ τὸ αὐτὸ διὰ τὴν τέλεσιν, καθ' ὡρισμένους τόπους, τῶν συνήθων τεκτονικῶν ἐργασιῶν ἢ τελετουργιῶν. Κατ' ἐπέκτασιν, *στοὰ* καλεῖται καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ὁμὰς ἢ τὸ σῶμα τῶν κανονικῶν ἐργαζομένων τεκτόνων.

Διὰ τὴν κανονικὴν καὶ κατὰ τὰ ἰσχύοντα τεκτονικὰ θέσμια ἵδρυσιν στοᾶς, κεκτημένης ἅπαντα τὰ τεκτονικὰ δικαιώματα, ἀπαιτεῖται ἄδεια τῆς *Μεγάλης Στοᾶς* ἢ *Μεγάλης Ἀνατολῆς* (βλ. λ.), εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὁποίας ἀνήκει ὁ τόπος τῆς νεοϊδρυομένης στοᾶς. Ἡ ἄδεια αὕτη χορηγεῖται κατόπιν αἰτήσεως ἑπτὰ τοὐλάχιστον κανονικῶν τεκτόνων, κατεχόντων τὸν βαθμὸν τοῦ διδασκάλου. Αἱ συνήθεις ἐργασίαι τῶν τεκτονικῶν στοῶν, πλὴν τῶν λεγομένων *λευκῶν ἑορτῶν*, τελοῦνται πάντοτε κεκλεισμένων τῶν θυρῶν ἢ *κεκαλυμμένως*, κατὰ τὴν τεκτονικὴν φρασιολογίαν, καὶ διευθύνονται ὑπὸ ὁμάδος διδασκάλων τεκτόνων, καλουμένων *ἀξιωματικῶν*, οἵτινες ἐκλέγονται κατ' ἔτος διὰ ψηφοφορίας καὶ ὧν προΐσταται ὁ *Σεβάσμιος* καὶ οἱ δύο *Ἐπόπται*, οἵτινες μετὰ τοῦ *ῥήτορος* καὶ τοῦ *γραμματέως* ἀποτελοῦν τὰ λεγόμενα *πέντε πρῶτα φῶτα* τῆς στοᾶς. Συμβολικῶς ἡ στοὰ ἐξεικονίζει τὸ Σύμπαν, διακρινόμενον εἰς Ἀνατολήν, Δύσιν, Βορρᾶν καὶ Νότον καὶ περιέχει ἀριθμὸν σμμβολικῶν τινων ἀντικειμένων καὶ παραστάσεων, ὡς ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη, τὸ φωτεινὸν Δέλτα, ὁ ἀκτινοβόλος Ἀστὴρ εἰς τὴν Ἀνατολήν, αἱ δύο Στῆλαι καὶ ὁ ἀκατέργαστος καὶ κατειργασμένος λίθος εἰς τὴν Δύσιν, οἱ ἀστέρες εἰς τὴν ὀροφήν, ὁ ὀδοντωτὸς κόρυμβος καὶ τὰ σημεῖα τοῦ ζωδιακοῦ, ὁ τάπης, τὸ μωσαϊκὸν δάπεδον, ὁ βωμός, ὁ γνώμων καὶ ὁ διαβήτης, ἡ Βίβλος τοῦ Νόμου ἐπὶ τῆς ἕδρας τοῦ σεβασμίου κ. ἄ. Κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἐργασιῶν τῶν λεγομένων *συμβολικῶν στοῶν* ἢ *στοῶν τοῦ κυανοῦ τεκτονισμοῦ*, ἡ στοὰ ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ εἰς ὃν συνεδριάζει ἀποκαλεῖται *στοὰ μαθητῶν*, *ἑταίρων* ἢ *διδασκάλων*. Ἡ στοὰ τῶν διδασκάλων εἰδικῶς καλεῖται καὶ *Μέσον Δῶμα*.

Η Π. Γ.

—**«Στοά»**. —1) Ἡμερησία ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 7ην Φεβρουαρίου 1874 ὑπὸ Ἀρ. Βαμπᾶ. —2) Περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις (βλ. «Ποικίλη Στοά»). —3) Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν τῷ 1891 εἰς σχῆμα 8ον, ὄργανον τοῦ ὁμωνύμου φιλολογικοῦ συλλόγου.

στοβαΐνη (ἡ) *[Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω ἐμπειρικῶς τὸ ὑδροχλωρικὸν ἅλας τῆς βενζοϊκῆς μεθυλοαιθυλοδιμεθυλαμινομεθυλοκαρβινόλης. Ἔχει τὸν τύπον:

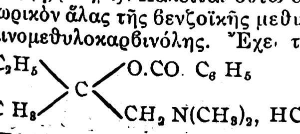

Εἶναι λευκὸν κρυσταλλικὸν σῶμα, διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην καὶ ἀδιάλυτον εἰς τὸν αἰθέρα.

Σ. Γ.

— *[Φαρμ.]* Ἡ *στοβαΐνη* εἶναι ἀναπλήρωμα τῆς κοκαΐνης, ἀνεγράφετο δὲ κατ' ἐξοχὴν πρότερον, ἰδίᾳ διὰ τὴν πρόκλησιν νωτιαίας ἀναισθησίας. Σήμερον ἡ χρῆσις τοῦ σκευάσματος εἶναι σημαντικῶς περιωρισμένη, λόγῳ τῶν βαρέων συμπτωμάτων, τὰ ὁποῖα προκαλεῖ.

Κ. Γ. Μ.

Στοβαῖος, ***Ἰωάννης***. Συγγραφεὺς ἀκμάσας κατὰ τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα. Τὸ ἐπίθετον ἔλαβεν ἐκ τῶν Στόβων τῆς Μακεδονίας, ἐν δὲ τοῖς ἀρίστοις χειρογράφοις τοῦ Σουΐδα γράφεται καὶ *Στοβεύς*. Ἔζη μετὰ τὸν Θεμίστιον, ἐξ οὗ πολλὰς ἔχει περικοπάς, ὡς καὶ ἐκ τοῦ Ἱεροκλέους (Η' 19, Θ' 34—36, Ζ' 21—24 καὶ ἀλλαχοῦ), φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο μᾶλλον ἐθνικὸς ἢ Χριστιανός. Συνέταξεν «Ἀνθολόγιον», συγκείμενον ἐκ τεσσάρων βιβλίων, ἅπερ ἦσαν διῃρημένα εἰς δύο τεύχη· ἡ διαίρεσις αὕτη ἐγένετο αἰτία, ἵνα κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἡ συλλογὴ θεωρηθῇ ὡς δύο συγγράμματα, ὧν τὸ μὲν ὠνομάσθη «Ἐκλογαί», τὸ δὲ «Ἀνθολόγιον». Ἀλλ' ὁ διχασμὸς εἶναι αὐθαίρετος καὶ ἡ οἰκονομία τοῦ ἔργου δὲν δικαιολογεῖ αὐτόν· πάντα τὰ βιβλία ἔχουσι τὴν αὐτὴν διάταξιν, μάλιστα δὲ τὸ Γ' συνδέεται πρὸς τὸ Β' στενότερον ἢ τὸ Β' πρὸς τὸ Α'. Ἐκ τοῦ Φωτίου μανθάνομεν ὅτι ὁ Στοβαῖος συνέταξε τὸ «Ἀνθολόγιον» χάριν τοῦ υἱοῦ Σεπτιμίου. Πρὸς σύνταξιν δὲ τοῦ ἔργου εἶχεν ἐν ὄψει πλείονας τῶν πεντακοσίων ποιητῶν καὶ τῶν καταλογάδην γραψάντων· εἰκάζεται ὅμως ὅτι πολλὰ ἔλαβεν ἐξ ἀρχαιοτέρων συλλογῶν, ὧν μίαν μάλιστα συχνὰ κατονομάζει, τὰ «Τομάρια» Ἀριστωνύμου τινός. Ὁπωσδήποτε τὸ «Ἀνθολόγιον» εἶναι πολυτιμότατον, διότι διέσωσεν ἡμῖν πλεῖστα ἀποσπάσματα συγγραμμάτων, κατόπιν ἀπολεσθέντων. Ὁ Σουΐδας καὶ ὁ Φώτιος ἐπαινοῦσι τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν ἠθοποιὸν διδασκαλίαν τοῦ ἔργου. Τὸ «Ἀνθολόγιον» δὲν διεσώθη ἀκέραιον οὐδὲ ἀλώβητον· διότι τὰ μὲν δύο πρῶτα βιβλία παρεδόθησαν ἠκρωτηριασμένα, καὶ δὴ λείπει ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ Α', ἐν ᾗ κατὰ τὸν Φώτιον ὑπῆρχεν ἔπαινος τῆς φιλοσοφίας καὶ ἱστορικὸν δοκίμιον περὶ τῶν φιλοσοφικῶν αἱρέσεων καὶ γνῶμαι τῶν φιλοσόφων περὶ γεωμετρίας καὶ μουσικῆς καὶ ἀριθμητικῆς. Τὸ δὲ Β' ἔχει δύο μεγάλα κενά, δι' ὧν διέρρευσε τὸ ἥμισυ καὶ πλέον τοῦ βιβλίου· τοῦ βιβλίου τούτου μικρόν τι μέρος ἐν ἀρχῇ ἦτο λογικόν, τὸ δὲ λοιπὸν ἠθικόν· ἠθικὸν δ' ἦτο καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ Γ' βιβλίου· τοῦ δὲ Δ' ἦτο πολιτικόν· ἐν συναφείᾳ δὲ πρὸς τὰ περὶ πολιτείας ἐπραγματεύετο περὶ οἰκογενείας καὶ οἰκονομίας, ἤτοι περὶ διοικήσεως τοῦ οἴκου. Ἦτο δὲ διῃρημένον ἕκαστον βιβλίον εἰς κεφάλαια, τὸ μὲν Α' εἰς 60, τὸ δὲ Β' εἰς 46, τὸ Γ' εἰς 42 καὶ τὸ Δ' εἰς 58, ἕκαστον δὲ κεφάλαιον διελάμβανε τὴν ἀπόδειξιν ἑνὸς θέματος, πρὸς ὃ ἡρμόζοντο αἱ τῶν παλαιῶν χρήσεις καὶ χρεῖαι πρῶτον μὲν ἐκ τῶν ποιητῶν, ἔπειτα δὲ ἐκ τῶν φιλοσόφων, τῶν ἱστορικῶν, τῶν ῥητόρων καὶ τῶν ἰατρῶν. Ἐνῷ δὲ κατὰ τὸν Φώτιον τὸ μὲν Γ' βιβλίον περιεῖχε 42 κεφ., τὸ δὲ Δ' 58, νῦν τὰ δύο ὁμοῦ περιέχουσιν 126. Εἰκάζεται δὲ ὅτι ταῦτα ηὐξήθησαν δι' ὑποδιαιρέσεων. Πρώτην ἔκδοσιν τοῦ Στοβαίου ἔχομεν τοῦ Κ. Gerner (Turici 1549), μεταβαλόντος αὐθαιρέτως τὴν διάταξιν τῶν κεφαλαίων καὶ ἐπαυξήσαντος τὸ «Ἀνθολόγιον» δι' ἐκλογῶν, ἃς αὐτὸς συνέλεξεν. Ἀρίστη ἔκδοσις κριτικὴ ἡ τοῦ Wachsmuth καὶ O. Heuse (Βερολ. 1884—1894 καὶ 1909), οἵτινες ἀποκατέστησαν τὴν ἀρχικὴν διάταξιν τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀρίστων χειρογράφων. Προγενέστεραι ἐκδόσεις τοῦ Heeren (Gotting 1792), Gaïsford (Oxon. 1822 καὶ 1850) καὶ Meineke (1855—1857 καὶ 1860—1864 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Teubner, ἥτις ἔχει καὶ κατάλογον τῶν συγγραφέων, ἐξ ὧν κατὰ τὸν Φώτιον ἤντλησεν ὁ Στοβαῖος).

Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

στοβαρσόλη (ἡ) (Stovarsol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ ἀκετυλοξυαμινοφαινυλαρσινικὸν ὀξύ, καθὼς καὶ τὸ μετὰ νατρίου ἅλας του. Τὸ ὀξὺ εἶναι λευκὴ κόνις ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Τὸ σκεύασμα καὶ διὰ τοῦ στόματος λαμβανόμενον παρουσιάζει σημαντικὴν ἀντισπειροχαιτικὴν ἐνέργειαν. Πολλοὶ βεβαιοῦσιν ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀκόμη παρουσιάζει τὸ σκεύασμα προφυλακτικὴν ἐνέργειαν. Ἐκτὸς τῆς συφίλιδος ἡ στοβαρσόλη ὠφελεῖ ἐπὶ τρυπανοσωμιάσεως, ἐπὶ τῆς διαρροίας τῶν φυματικῶν, τῆς ἀμοιβαδοειδοῦς δυσεντερίας, δερματικῶν παθήσεων, ἀφθώδους στοματίτιδος, βακτηριουρήσεως, ὀξειῶν μολυσματικῶν νόσων κλπ.

Κ. Γ. Μ.

Στόβοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μακεδονίας, πρωτεύουσα, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Βυλαζώρων, τῆς Παιονίας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαιοκρατίας κατέστη ἡ μητρόπολις τῆς ἐλευθέρας Μακεδονίας. Ἡ πόλις ἐκηρύχθη αὐτόνομος, μὲ δικαιώματα ρωμαϊκῆς πόλεως, ἐδικαιοῦτο νὰ κόπτῃ ἴδια νομίσματα καὶ ὡρίσθη οἱονεὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Ρώμης κατὰ τὰς νοτιοανατολικὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας. Ἐκτισμένη ἐν ἰσχυρᾷ θέσει (ἄγνωστον πότε καὶ ὑπὸ τίνος), ὑπῆρξε σπουδαῖος σταθμὸς στρατιωτικὸς καὶ ἐμπορικός, διετέλεσε δὲ ἐν μεγάλῃ ἀκμῇ ἐπὶ 4—5 αἰῶνας. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος (479 μ. Χ.) ὑπέστη ἐπίθεσιν τῶν Γότθων τοῦ Θευδερίχου, καταστραφεῖσα καὶ λεηλατηθεῖσα. Οἱ φυγόντες καὶ διασωθέντες κάτοικοι, ἐπανακάμψαντες ἀργότερον, ἐπανίδρυσαν τὴν πόλιν, ἥτις ὅμως, φαίνεται, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν ἀκμήν. Ἔκτοτε ἀναφέρεται ὡς ὑπάρχουσα κατὰ τὸν Θ' καὶ Ι' αἰῶνα μ. Χ. Ἄγνωστον πότε κατεστράφη καὶ ἐξέλιπεν.

Ἡ θέσις τῶν Στόβων προσδιωρίσθη κατόπιν μελετῶν καὶ ἐρευνῶν τοῦ Γάλλου ἀρχαιολόγου Léon Heuzey, ἐνεργοῦντος κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ναπολέοντος Γ'. Ἦσαν ἱδρυμένοι κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ἐριγόνος καὶ Ἀξιοῦ, εἰς ἀπόστασιν 30' πρὸς Ν. τοῦ σημερινοῦ χωρίου Γηράτσκο καὶ πλησίον τοῦ ὁμωνύμου σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τῆς γραμμῆς Γευγελῆς—Σκοπίων. Ἐκεῖ καὶ εἰς τὰ γειτονικὰ μέρη εὑρέθησαν ἀρκεταὶ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαί, ἀναγόμεναι εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους. Ἐντὸς τῆς εὐρείας περιοχῆς τῆς πόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν 10' ἀπὸ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν εὑρέθησαν τὰ λείψανα μεγάλου θεατρικοῦ οἰκοδομήματος, λίαν ἐπιμελοῦς ἐργασίας, ἐκτισμένου μὲ ἰσοδομικὸν σύστημα ἐκ μαρμάρου λευκοῦ ἐντοπίου. Τοῦτο, ἀποκαλυφθὲν κατόπιν τῶν γενομένων ἐσχάτως ἀνασκαφῶν, ἔχει μεγίστην διάμετρον 90 μ. περίπου, ἔφερε πολλὰς σειρὰς βαθμίδων, δυναμένων νὰ περιλάβουν ἀνέτως περὶ τοὺς 5.000 θεατάς, καὶ εἶχε μεγαλοπρεπῆ, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ρωμαίων, πρόσοψιν, κοσμουμένην μὲ κιόνια, ἀετωμάτια καὶ κόγχας, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἦσαν ἐστημένα ἀγάλματα κλπ. Ἀνεκαλύφθη ἐπίσης κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς μεγάλη βασιλική, ἥτις ἐχωρίζετο διὰ κιονοστοιχιῶν ἐκ 13 κιόνων εἰς τρία κλίτη. Τὰ εὑρεθέντα ὡραῖα κιονόκρανα, ἐπίκρανα παραστάδων, γλυπτὰ θωράκια κ.ἄ., δι' ὧν ἐκοσμεῖτο ἡ βασιλική, ὡς καί τινα ἀποτμήματα τοῦ ἄμβωνος (μὲ τὰ ὁποῖα μάλιστα ἐπετεύχθη καὶ ἀναπαράστασις τούτου) ἱστοροῦν τὴν ὡραιότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν τοῦ κτηρίου. Ἐκτὸς ἄλλων οἰκοδομημάτων, εὑρέθησαν ἐρείπια ρωμαϊκῶν γεφυρῶν καὶ τὰ λείψανα τοῦ ὀχυροῦ βυζαντινοῦ περιβόλου, τοῦ οἰκοδομηθέντος κατόπιν τῆς εἰσβολῆς τοῦ Θευδερίχου. Οἱ Σέρβοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει τώρα τὸ μέρος, ἵδρυσαν πλησίον τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ μικρὸν μουσεῖον, ὅπου ἐστεγάσθησαν τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν γενόμενα εὑρήματα. Ἡ πόλις ἀναφέρεται καὶ ὡς *Στόποι*, παρά τισι δὲ Βυζαντινοῖς ἱστορικοῖς συγγραφεῦσι καὶ ὡς *Στύπειον*, ὅπερ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἄσχετον πρὸς τὴν σημερινὴν πόλιν *Ἰστίπ*, ὀλίγον πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ ἀπέχουσαν.

Χ. ΜΑΚΑΡΟΝΑΣ

Στόβορρον ***ἄκρον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς, παρὰ τὸν Ὀλκοχίτην κόλπον, μεταξὺ Ἵππου ἄκρας καὶ Ἀφροδισίου κολωνίας. Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀλγερινὸν ἀκρωτήριον (Cap de Garde τῶν Γάλλων) Ràs-el-Hamrah.

Σ. Ε. Λ.

Στογιάννης, ***Νικόλαος***. Μουσικοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ὑπηρετήσας τὸ πρῶτον ὡς β' καὶ εἶτα ὡς α' δομέστικος ἐν τῷ χορῷ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ' λαμπαδάριος τῷ 1871. Ὑπηρέτησε δὲ (1832—1871) καὶ ὡς διδάσκαλος εὐδοκίμως, διευθύνων τὴν ὑπὸ Κωνσταντίου Α' ἱδρυθεῖσαν ἐν Φαναρίῳ σχολήν.

Ε. Γ. Π.

Στογιάνωφ, ***Λιούντμιλ***. Βούλγαρος ποιητὴς γεννηθεὶς τῷ 1888. Ἐνεφανίσθη τῷ 1914 μὲ τὴν συλλογὴν «Ὁράματα στὸ σταυροδρόμι», ἔργον μὲ συμβολικὰς τάσεις. Ἠκολούθησαν αἱ συλλογαί του: «Σπαθὶ καὶ λόγος» (1917), «Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» (1923), «Τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων» (1926) «Ἆσμα ᾀσμάτων», «Πραμάϊκα». Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ διηγήματα καὶ τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημα «Μπενκόφσκι». Ὁ Στογιάνωφ εἶναι μαθητὴς τοῦ Οὐάϊλντ, τοῦ Μπωντλαίρ, τοῦ Μπριούσωφ καὶ τοῦ Μπαλμόν, εἶναι δὲ λυρικὸς μὲ μεγάλην βαθύτητα αἰσθήματος.

Τ. Β.

Στογιόφσκυ (Stojowsky), ***Σιγισμόνδος***. Πολωνὸς συνθέτης καὶ δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου, γεννηθεὶς τῷ 1870. Ὡς συνθέτης ὁ Στογιόφσκι ἐγένετο γνωστὸς διὰ τῶν ἔργων: «Κοντσέρτο», «Συμφωνικὴ σουΐτα» (ἔργον 9), «Συμφωνία» (ἔργον 21), δι' ἧς ἔτυχε τοῦ βραβείου Παντερέφσκι «Ἡ Ἄνοιξις» (κατὰ Ὁράτιον), «Ρομάντσα» (ἔργ. 20), «Πολωνικὴ ραψῳδία» κλπ.

Γ. Σ.

Στοδοράνοι (οἱ). Σλαυϊκὸν φῦλον ἀνῆκον εἰς τοὺς λεγομένους δυτικοὺς Σλαύους τῶν Μποδρίτζιδων, Ρουτάρων καὶ Σπρεβούνων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεσαίωνος κατέλαβον τὰ βορειοδυτικὰ τῶν ὑπὸ τῶν Τσέχων προκατειλημμένων χωρῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως οἱ Γερμανοὶ ἀπερρόφησαν αὐτούς, μετονομάσαντες *Χεβέλδους*.

Τ. Π. Ε.

Digitized by Google

στοίβα (ἡ)· δημοτ., σωρὸς πολλῶν ὁμοῦ πραγμάτων ἐν ἀταξίᾳ καὶ πυκνότητι: «στοίβα εἶναι τὰ βιβλία, — τὰ ροῦχα, — τὰ ξύλα κ.τ.τ.»· || ἰδιωματ., τὸ σύνολον τῶν οἰνοφόρων βυτίων οἰνοπωλείου: «δὲν ἐγέμισα ἀκόμη τὴ στοίβα μου».

στοίβαγμα (τό)· δημοτ., ἐναπόθεσις, συσσώρευσις πολλῶν πραγμάτων ὁμοῦ καὶ ἀτάκτως.

στοιβάζω, *ἀόρ. ἐστοίβαξα, παθ. μετχ. στοιβαγμένος*· συνάγω, συσσωρεύω: «στοιβάζω τὰ ξύλα, — τὰ ροῦχα».

στοιβακτὴς (ὁ)· ὁ στοιβάζων, ὁ συσσωρεύων.

στοιβάς, *—άδος* (ἡ)· *ὀρθότερον στιβὰς* (βλ. λ.).

στοιβασία (ἡ) (κοιν. *τὸ στοίβασμα*). Ἡ κατὰ τὸ σχέδιον καὶ τὸν τύπον τοῦ πλοίου καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ διάταξιν τοποθέτησις τοῦ ἕρματος, τῶν διαφόρων ὑλικῶν, τῶν εἰδῶν στρατωνισμοῦ ἢ ἱματισμοῦ κ. τ. τ. Ὡσαύτως καὶ ἡ ἐν τῷ πλοίῳ κατάλληλος κατανομὴ καὶ τοποθέτησις τοῦ φορτίου, πρὸς ἀποφυγὴν μετακινήσεως αὐτοῦ, δυναμένης νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν εὐσταθειάν του. Οὕτω, διὰ τῆς καταλλήλου στοιβασίας ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐπιθυμητὴ διαφορὰ βυθίσματος μεταξὺ πρῴρας καὶ πρύμνης, καθισταμένου τοῦ πλοίου ἰσοβυθίστου ἢ ἀνισοβυθίστου, δηλαδὴ ἔμπρῳρου ἢ ἐμπρύμνου. Διὰ τὴν καλὴν στοιβασίαν τῶν εὐκινήτων φορτίων, ὡς τὰ δημητριακά, τοποθετοῦνται ἐν τῷ κύτει *διαφράκται* (κοιν. *πανιόλα*). Σ. Ε. Λ.

στοίβασμα (τό), καὶ *στοίβαγμα* (βλ. λ.).

στοιβακτός, *—ή, —όν*· ὁ στοιβαγμένος, συσσωρευμένος.

στοιβὴ (ἡ)· ἀρχ., τὸ δι' οὗ πληροῦνται στρώματα, προσκεφάλαια κ. τ. τ.· || ἰδιωματ., στιβάς, σωρὸς ἐνδυμάτων ἑτοιμαζομένων πρὸς πλύσιν ἢ καὶ μετὰ τὴν πλύσιν ὡς ἀποτίθενται ἐν σωρῷ.

Στοΐλωφ, ***Κωνσταντῖνος***. Βούλγαρος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Φιλιππουπόλει τῷ 1852 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1901. Τὴν προκαταρκτικὴν του παίδευσιν ἔλαβεν ἐν τῷ ἀρτιουστάτῳ τότε βουλγαρικῷ κεντρικῷ σχολείῳ, ἐν ᾧ ἐδιδάσκετο καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἣν ἐξέμαθε καλῶς, οὖσαν ἄλλωστε ἐν χρήσει καὶ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του. Βραδύτερον ἀπεστάλη εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ροβέρτειον ἀμερικανικὴν σχολὴν καὶ μετὰ τὴν ἐκ ταύτης ἀποφοίτησιν του εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἐσπούδασε νομικὰς καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τοῦ δικαίου, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει της καὶ μετέσχε τῆς μεγάλης ἐξ ἐπισήμων ἀντιπροσώπων ἐθνοσυνελεύσεως ἐν Τυρνόβῳ (1879) πρὸς σύνταξιν τοῦ συνταγματικοῦ χάρτου τῆς Βουλγαρίας. Ὑπῆρξε μέλος τῆς ἐξαμελοῦς ἐπιτροπείας, ἥτις ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Βάττεμπεργ τὴν εἰς τὸν ἡγεμονικὸν τῆς Βουλγαρίας θρόνον ἀνάρρησίν του ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως (4 Μαΐου 1879). Ἐκεῖθεν συνώδευσε τὸν ἡγεμόνα κατὰ τὰς εἰς τὰς αὐλὰς τῶν μεγάλων Δυνάμεων ἐπισκέψεις του ὡς ἰδιαίτερός του γραμματεύς. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ πολιτικοῦ οἴκου, τῷ 1882 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν Θρησκευμάτων, τῷ 1883 ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ὑπὸ τὸν Τσαγκὼφ καὶ τέλος ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς ἀνθηγεμονίας (1886—1887). Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου ἐσχημάτισεν ἐπί τινα χρόνον μετὰ τοῦ Νάτσεβιτς κυβέρνησιν τῶν συντηρητικῶν, ἥτις ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς τοῦ Σταμπουλώφ, ἧς μετέσχε μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου 1888. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ τελευταίου (1894) ἐσχημάτισε κυβέρνησιν τῇ ὑποστηρίξει τοῦ ἐθνικόφρονος κόμματος, ἀναλαβὼν τὰ ὑπουργεῖα τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν Ἐσωτερικῶν. Ὁ Στοΐλωφ, γενόμενος πρωθυπουργὸς τῷ 1894, ἵδρυσεν ὡς ἐπίσημον ὄργανον τοῦ ἐθνικόφρονος κόμματος τὴν ἐφημερίδα «Μίρ». Ὁ Στοΐλωφ ἦτο ὁ μόνος Βούλγαρος πολιτικός, ὅστις μετὰ τοῦ Νάτσεβιτς διέκειτο εὐνοϊκῶς πρὸς τὴν ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ ἑλληνικὴν μειονοψηφίαν καὶ συνεδέετο παιδιόθεν διὰ φιλίας πρός τινας τῶν προκρίτων Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν. Κ.—Μ. Α

Στοῖνοι, ἢ ***Στόνοι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ληστρικὸς καὶ πτωχὸς λαὸς τῆς Β. Ἰταλίας, κατὰ τὸν Στράβωνα κατοικῶν τὴν ὑψηλὴν κοιλάδα τοῦ Κλέσιος (νῦν Chiese) ἐπὶ τῶν Ραιτικῶν Ἄλπεων, πρὸς Δ. τῶν Εὐγανέων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὸ ὄνομα ἡ σημερινὴ χώρα Stenico. Α. Θ. Σ

Στοΐτσεφ, ***Πέτρος Κ.*** Βούλγαρος ἠθοποιός, γεννηθεὶς ἐν Σιοῦμεν τῷ 1879. Τῷ 1894, κατόπιν διαγωνισμοῦ, προσελήφθη εἰς τὸν θίασον Slza i Smeh. Τῷ 1899 εἰσήχθη εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν θεατρικὴν σχολὴν τῆς Πετρουπόλεως, μεθ' ὃ διετέλεσε σκηνοθέτης τοῦ θεάτρου Ρουχτσουκίου. Ἀπὸ τοῦ 1918 διευθύνει τὸ «Ἐλεύθερον θέατρον» οὗτινος εἶναι καὶ ὁ ἱδρυτής. Διεκρίθη ὡς πρωταγωνιστὴς εἰς τὰ ἔργα τῶν: Ὀστρόφσκη, Γκόρκη, Χάουπτμαν κ. ἄ. Τ. Β.

Στοιχάδες *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων Κελτογαλατίας τῆς Ναρβωνησίας ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον Κιθαριστής (*Πτολ.* Β, 10, 21), κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον *Λιγυστίδες*, κατὰ Πομπώνιον Μέλαν (2,7) Stoechades καὶ κατὰ Τάκιτον (Hist. 3, 43) Massiliensium insulae. Ὁ Στράβων (Δ, 184) ἀναφέρει ὅτι τρεῖς μὲν ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἀξιόλογοι, δύο δὲ μικραί. Ὁ Πλίνιος (3, 79) διέσωσε τὰς ὀνομασίας ἑκάστης τῶν μειζόνων: Prote, Mese, καὶ Hypaea (δηλαδὴ *Πρώτη, Μέση* καὶ πιθανῶς *Ὑπάτη*). Πρόκειται περὶ τῆς συστάδος τῶν νήσων *Hyères* καὶ αἱ μὲν τρεῖς μείζονες εἶναι αἱ *Porquerolle* (πλάτ. 42°59' Β., μήκ. 6°12' Ἀν.), *Porteroz* καὶ *Ile du Titan* (πλάτ. 43°03', μήκ. 6°30' Ἀν.), αἱ δὲ ἐλάσσονες αἱ *Esquillade* καὶ ἡ *Bagneau* (βλ. ἀγγλ. χάρτ. 2608: Approaches to Toulon). Σ. Ε. Λ.

στοιχειακὰ (τὰ) *[Θεοσοφ.]*. Οὕτω ὀνομάζονται διάφορα ὄντα μὲ σῶμα συνήθως αἰθερικὸν ἢ ἀστρικόν, δυνάμενα δὲ νὰ ἐπικοινωνήσωσι μετὰ τῶν ἀνθρώπων μέσῳ ἑνὸς μέντιουμ. Π. Π. Χ

στοιχειακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν τι ἀποτελεῖται.

— **στοιχειακὴ** *ἀνάλυσις* (analyse élémentaire) *[Χημ.]*· βλ. λ. *χημεία ἀναλυτική*.

—**στοιχειακὴ** *οὐσία* (Essence élémentale) *[Θεοσοφ.]*. Ἡ ὑποτυπώδης συνείδησις, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὴν ὕλην ὅλων τῶν πεδίων τῆς φύσεως. Σχετικῶς μὲ τὸ φυσικὸν σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ στοιχειακὴ οὐσία τῶν κυττάρων τοῦ σώματος δίδει εἰς αὐτὸ ὡρισμένας αὐτομάτους κινήσεις, συνήθως αὐτοσυντηρήσεως, ἀνεξαρτήτους τῆς σκέψεως ἢ τῆς θελήσεως τοῦ ἀτόμου. Π. Π. Χ.

στοιχειὸ (τό)· δημοτ., φάντασμα, συνήθως κακοποιὸν πνεῦμα ἐμφανιζόμενον τὴν νύκτα: «φοβᾶται τὰ στοιχειὰ καὶ δὲ βγαίνει ἔξω»· || τὸ κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν ἐνυπάρχον εἰς κτίσμα ἢ τόπον ὡς ψυχὴ καὶ φύλαξ καὶ προστάτης αὐτοῦ: «τὸ στοιχειὸ τῆς καμάρας, — τοῦ ποταμοῦ, — τοῦ πηγαδιοῦ, — τοῦ χωριοῦ κλπ.».

— *[Λαογρ.]* Κατὰ τὰς δοξασίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὰ *στοιχειά* (ἄλλως: *ζούδια, ἤσκιοι, ζούζουλα, ζούμπερα, θεριά, ντελεσίμια, γοργόνια* κλπ.) εἶναι ψυχαὶ φονευθέντων ἀνθρώπων ἢ ζῴων, αἱ ὁποῖαι προσηλώθησαν διὰ τοῦ χυθέντος αἵματός των εἰς ὡρισμένους τόπους ἢ κτήρια ἢ πλοῖα ἢ δένδρα ἢ ποταμοὺς ἢ φρέατα ἢ καὶ εἰς θησαυροὺς κεκρυμμένους καὶ ἀπέβησαν φύλακες, κύριοι καὶ προστάται αὐτῶν. Τὰ στοιχειὰ ἐμφανίζονται ὑπὸ ποικίλας μορφὰς ἀνθρώπου καὶ μάλιστα Ἀράπη, ζῴου ἢ θηρίου, καὶ συνηθέστατα ὄφεως. Ἔχουσιν ἐξαιρετικὴν δύναμιν καὶ εἶναι εὐεργετικὰ διὰ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὰ ἢ τοὺς διά τινος δεσμοῦ συνδεομένους μετ' αὐτῶν, φοβερὰ δὲ καὶ ἐκδικητικὰ διὰ τοὺς ὑβρίζοντας ἢ ἐπιχειροῦντας νὰ τὰ βλάψωσιν. Οἱ ἄνθρωποι μόνον διὰ μαγγανειῶν δύνανται νὰ κατισχύσωσιν αὐτῶν. Τὰ στοιχειὰ διαφέρουσι τῶν βρυκολάκων, καθότι οἱ μὲν βρυκόλακες εἶναι ψυχαὶ μὴ ἀποχωρισθεῖσαι μετὰ θάνατον τοῦ ἰδίου αὐτῶν σώματος καὶ πάντοτε κακοποιοί, ἐνῷ τὰ στοιχειὰ εἶναι ψυχαὶ εἰς ἄλλο σῶμα προσηλωθεῖσαι καὶ συνήθως εὐμενεῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Στοιχειὰ ἔχουσιν ὅλοι οἱ τόποι: σπήλαια, γέφυραι, ἐκκλησίαι, δένδρα, λίμναι, ὄρη, οἰκίαι καὶ χωρία ὁλόκληρα. Ὅταν τὸ στοιχειὸ ἑνὸς τόπου εἶναι καλά, εὐημερεῖ καὶ ὁ τόπος, ἄλλως, ἐὰν τοῦτο ἀσθενήσῃ ἢ νικηθῇ παλαῖον πρὸς ἄλλο στοιχειό, τότε χάνεται ἡ εὐτυχία τοῦ τόπου ἐκείνου. Ἂν πρόκειται περὶ στοιχειοῦ χωρίου τινός, τότε τὸ χωρίον δυστυχεῖ, οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἀποθνήσκουσι καὶ τέλος ἐρημοῦται.

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ *στοιχειὸ τοῦ σπιτιοῦ* ἢ *ἤσκιος τοῦ σπιτιοῦ*, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ φύλαξ καὶ προστάτης αὐτοῦ. Συνήθως παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν ὄφεως, δι' ὃ καὶ «φίδι τοῦ σπιτιοῦ» καλεῖται. Τὸ στοιχειὸ τοῦτο εὐεργετεῖ τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ, δεικνύον ἰδιαιτέραν ὅλως εὔνοιαν πρὸς τὰ παιδιὰ τῆς οἰκογενείας. Ἐὰν ὅμως τὸ πειράξωσι ἢ τὸ ὑβρίσωσι ἢ καὶ ἀποκαλύψωσιν εἰς τοὺς ξένους τὰ εὐεργετήματά του, τιμωρεῖ τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ καὶ φεύγει. Ἂν φονευθῇ, καταρρέει ὁ οἶκος καὶ ἀποθνήσκουσιν οἱ ἐν αὐτῷ οἰκοῦντες. Δι' ὃ μὲ ἐξαιρετικὰς περιποιήσεις περιβάλλουσι πάντοτε τὸ στοιχειό, τὴν νύκτα δὲ πληροῦσι τὰς ὑδρίας δι' ὕδατος, ἵνα εὑρίσκῃ τὸ στοιχειὸ «νὰ πίνῃ καὶ νὰ μὴ διψᾷ».

Ἡ τοιαύτη πρὸς τὰ στοιχειὰ πίστις, λείψανον τῆς ἀρχαιοτάτης τῶν οἰκουρῶν ἢ ἑστιούχων δαιμόνων λατρείας, δύο ἀντίθετα ἐγέννησε παρὰ τῷ λαῷ αἰσθήματα. Ἀλλοῦ μὲν δηλαδὴ ὑπερίσχυσεν ὁ φόβος καὶ ἐγκαταλείπεται ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἔτυχε νὰ ἀποθάνῃ τις (βλ. *στοιχιωμένα σπίτια*), ἀλλοῦ δὲ ἡ πίστις εἰς τὴν εὐεργετικὴν δρᾶσιν τῶν ψυχῶν καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὰ μέρη ὅπου δὲν ὑπῆρχον στοιχειὰ προσεπάθησαν νὰ στοιχειώσουν ταῦτα, ἤτοι νὰ τὰ ἐφοδιάσουν μὲ στοιχειὰ κατὰ τὴν θεμελίωσιν αὐτῶν διὰ θυσίας, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνθρώπου, ὕστερον δὲ ζῴου. Πλὴν ὅμως τῆς διὰ θυσίας στοιχειώσεως, δύνανται ἄνθρωποι καὶ ζῷα νὰ στοιχειώσουν τρώγοντα τὴν καρδίαν, τὸ ἧπαρ ἢ καὶ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος στοιχειῶν ἢ θαυμάσια βότανα ἢ τέλος πίνοντα τὸ «ἀθάνατο νερό». Ὁ πράξας ὅμως τοῦτο, συναισθανόμενος ἀμέσως τὴν ὑπεροχήν του, δὲν δύναται νὰ ζῇ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, φεύγει μακράν, συνηθέστατα δὲ πηδᾷ εἰς τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον (λίμνας, θαλάσσας) καὶ ζῇ ἐκεῖ ὡς δαίμων. Οὕτως ἐγεννήθη ἄλλη τάξις στοιχειῶν, τὰ *στοιχειὰ τῆς θάλασσας*, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ψυχαὶ τεθνεώτων ἀλλὰ ἄνθρωποι ἢ ζῷα κατόπιν στοιχειώσεως εἰσπηδήσαντα καὶ ζῶντα εἰς τὴν θάλασσαν. Εἶναι αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἐνάλιοι τῆς ἀρχαιότητος δαίμονες, τῶν ὁποίων τὴν μνήμην διέσωσεν ὁ λαός μας καὶ πέριξ τῶν ὁποίων πολλὰς καὶ ποικίλας ἔπλασε παραδόσεις. Ὁ κυριώτερος τύπος τοῦ θαλασσίου στοιχειοῦ εἶναι ἡ Γοργόνα, ἡ συγκεντρώνουσα τοὺς ἀρχαίους περὶ Μεδούσης, Σειρήνων καὶ Σκύλλης μύθους. [Πρβλ. *Ν. Γ. Πολίτου*, Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Νεοελληνικὴ μυθολογία (Ἀθῆναι 1871).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, Παραδόσεις, τόμ. 2 (Ἀθῆναι 1924), ἔνθα καὶ πλουσία βιβλιογραφία.—*Στ. Κυριακίδου*, Ἑλληνικὴ λαογραφία (Ἀθῆναι 1922).] Ν. Γ. ΜΑΥΡΗΣ

στοιχειοθεσία (ἡ), καὶ ***στοιχειοθέτησις***, *—εως*· ὅρος τυπογραφικός, ἡ σύνθεσις τῶν τυπογραφικῶν στοιχείων πρὸς ἀπαρτισμὸν λέξεων, φράσεων κλπ., ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν *ἐκτύπωσιν*: «ἔξοδα στοιχειοθεσίας».

—*[Γραφ. Τέχν.]* Βλ. λ. *τυπογραφία*.

στοιχειοθετεῖον (τό)· τὸ διαμέρισμα τοῦ τυπογραφείου, ὅπου γίνεται ἡ στοιχειοθεσία.

στοιχειοθέτης (ὁ)· ἐργάτης τυπογραφείου ἐκτελῶν στοιχειοθεσίαν.

στοιχειοθέτησις, *—εως* (ἡ)· ἄλλως *στοιχειοθεσία*.

στοιχειοθετικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν στοιχειοθεσίαν: «στοιχειοθετικὰ ἔξοδα».

στοιχειοθετῶ (*—έω*)· εἶμαι στοιχειοθέτης, ἐκτελῶ στοιχειοθεσίαν.

στοιχειοθήκη (ἡ)· ἡ θήκη τῶν τυπογραφικῶν στοιχείων ἑνὸς ἑκάστου χωριστὰ (βλ. λ. *τυπογραφία*).

στοιχειολογία (ἡ) *[Λογικ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ πρῶτον μέρος (τὸ γενικὸν) ἐκ τῶν δύο, εἰς ἃ διαιρεῖται ἡ λογική, τὸ πραγματευόμενον περὶ τῆς γνώσεως καθόλου καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νοήσεως, ἐφ' ὧν στηρίζονται πάντες οἱ λογικοὶ κανόνες, καὶ περὶ τῶν γενικῶν εἰδῶν τῆς ὀρθῆς νοήσεως, τῶν *ἐννοιῶν*, τῶν *κρίσεων* καὶ τῶν *συλλογισμῶν* (βλ. τὰς λ.), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *μεθοδολογίαν*, ὅστις πραγματεύεται περὶ τῶν μεθόδων, ὧν ποιεῖται χρῆσιν ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἐν τῷ καθορισμῷ καὶ τῇ λύσει τῶν παντοίων ζητημάτων. [Πρβλ. *Θ. Βορέα*, Λογικὴ (1932).]

στοιχειομετρία (ἡ). Τὸ κεφάλαιον τῆς χημείας, τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται μὲ τὰς ποσοτικὰς ἀναλογίας, κατὰ τὰς ὁποίας τὰ διάφορα στοιχεῖα ἑνοῦνται πρὸς ἄλληλα ἢ ὑπὸ τὰς ὁποίας ταῦτα ὑποκαθιστῶσιν ἄλληλα κατὰ τὰς χημικὰς συνθέσεις ἢ ἀντικαταστάσεις. Σ. Γ.

στοιχεῖον (τό)· ἓν τῶν ἐπὶ μέρους, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται σύνολόν τι, κατ' Ἀριστοτέλη: «ἐξ οὗ σύγκειται, πρώτου ἐνυπάρχοντος, ἀδιαιρέτου τῷ εἴδει εἰς ἕτερον εἶδος», ἡ πρώτη ὑλικὴ ἀρχή: «ἀρχαὶ καὶ στοιχεῖα», «αἴτια καὶ στοιχεῖα»· || ἕκαστον τῶν ἁπλῶν συστατικῶν μερῶν, ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται τὰ ὀργανικὰ καὶ τὰ ἀνόργανα ὄντα, «τὸ ὀξυγόνον, τὸ ὑδρογόνον καὶ τὸ ἄζωτον εἶναι τὰ στοιχεῖα τοῦ ὕδατος»· || ἕκαστον τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου· || ἕκαστος τῶν τυπογραφικῶν χαρακτήρων (βλ. λ. *τυπογραφία*)· || πληθ. αἱ πρῶται, αἱ βασικαὶ γνώσεις οἱασδήποτε ἐπιστήμης ἢ τέχνης: «στοιχεῖα γεωμετρίας, — φυσικῆς, — γραμματικῆς κλπ.», «ἀγνοεῖ καὶ τὰ στοιχεῖα ἀκόμη»· || πᾶν ὅ,τι καθ' ἑαυτὸ ἀποτελεῖ μέρος ἑνὸς ὅλου: «τὰ στοιχεῖα τῆς κατηγορίας, — τῆς ὑπερασπίσεως, — τῆς ἐπιχειρήσεως»· || συνεκδ., πᾶν τὸ συντελοῦν εἴς τι: «ὁ ἑλληνισμὸς ὑπῆρξεν ἐκπολιτιστικὸν στοιχεῖον», «ταραχοποιὸν —, εἰρηνοποιὸν στοιχεῖον», «ἀπαραίτητον στοιχεῖον τοῦ ὀργανισμοῦ, — τῆς ἑταιρείας»· || φρ. «εἶναι εἰς τὸ στοιχεῖόν του» ὅπου ἰδίᾳ εὐδοκιμεῖ.

— *[Φιλοσ.]* Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ καλεῖται *στοιχεῖον* τὸ «ἐξ οὗ πρώτου γίνεται τὰ γινόμενα καὶ εἰς ὃ ἔσχατον ἀναλύεται» (*Διογ. Λαέρτ.* Ζ. 1, 69), ἤτοι ἡ πρώτη ὑλικὴ ἀρχὴ τῶν ὄντων. Κατὰ τὸν Θαλῆν, πρῶτον στοιχεῖον τοῦ κόσμου, ἐξ οὗ τὰ ὄντα συνέστησαν, εἶναι τὸ *ὕδωρ*, κατὰ τὸν Ἀναξίμανδρον τὸ *ἄπειρον* ἐν τῇ αἰωνίᾳ κινήσει του, ἐξ οὗ ἐξεκρίθη τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν, ἐξ αὐτῶν τὸ ὑγρὸν καὶ ἐκ τούτου ἡ γῆ, ὁ ἀὴρ καὶ τὸ πῦρ, κατὰ τὸν Ἀναξιμένη ὁ *ἀήρ*, ὁ πεπροικισμένος

Digitized by Google

μὲ ἀΐδιον κίνησιν καὶ ἄπειρος, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον τὸ *πῦρ* «*ἐξ οὗ πάντα καὶ εἰς ὃ πάντα τελευτᾷ*», κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα τὸ *πῦρ*, ὁ *ἀήρ*, τὸ *ὕδωρ* καὶ ἡ *γῆ*, τὰ «*ριζώματα πάντων*», ἐξ ὧν ἀνώτερον ἐλογίζετο τὸ πῦρ. Τὰ τέσσαρα ταῦτα στοιχεῖα δέχονται καὶ οἱ στωϊκοὶ ὡς ἀπαρτίζοντα τὴν ἄποιον οὐσίαν, τὴν ὕλην. Εἰς ταῦτα ὁ Ἀριστοτέλης προσέθηκε καὶ τὸν *αἰθέρα* ὡς πέμπτον στοιχεῖον. Ἀπὸ τοῦ R. Boyle *στοιχεῖα* καλοῦνται τὰ σώματα τὰ μὴ δεκτικὰ περαιτέρω χημικῆς ἢ φυσικῆς ἀναλύσεως. θ. π.

—*[Χημ.]* Καλοῦνται *στοιχεῖα* τὰ σώματα, ὧν τὰ ἄτομα δι' οὐδενὸς χημικοῦ ἢ φυσικοῦ μέσου δύνανται νὰ διασπασθῶσιν εἰς ἄλλα ἁπλούστερα. Τὰ στοιχεῖα κατατάσσονται κατὰ τὸ περιοδικὸν σύστημα εἰς διαφόρους ὁμάδας (πλείονα βλ. εἰς ἄρθρα *περιοδικὸν* σύστημα, *ἄτομον, ἀμέταλλον, μέταλλον* κλπ.). σ. γ.

—*[Στρατ.]* Α'. *Στοιχεῖον τῆς ὁμάδος μάχης* καλεῖται ἢ τὸ τῶν ὁπλοπολυβολητῶν ἢ τὸ τῶν ἀκροβολιστῶν τοῦ συγχρόνου γαλλικοῦ (ἑλληνικοῦ) λόχου πεζικοῦ. Τὸ στοιχεῖον τῶν ὁπλοπολυβολητῶν ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ὁπλοπολυβόλου καὶ ἐκ τῶν ἀναγκαιούντων διὰ τὴν ὑπηρέτησίν του 6 ἀνδρῶν (σκοπευτοῦ καὶ προμηθευτῶν), ἔχει δὲ προορισμὸν τὴν παροχὴν πυρός. Τὸ στοιχεῖον τῶν ἀκροβολιστῶν ἀποτελεῖται ἐξ 6 ἀνδρῶν (χειροβομβιστοῦ, ὁπλοβομβιστοῦ, ἀκροβολιστῶν), ἔχει δὲ προορισμὸν τὴν κίνησιν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ ἑτέρου στοιχείου. Τὸ ἄθροισμα δύο τοιούτων ἀνομοιομόρφων στοιχείων ἀποτελεῖ τὴν *ὁμάδα μάχης*. Προκειμένου περὶ μονάδος πεζικοῦ, ὁ ὅρος *στοιχεῖον* εἰσήχθη διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν ἐποχὴν ἐν τῇ γαλλικῇ (ἑλληνικῇ) φρασιολογίᾳ, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐν τῇ γερμανικῇ, δεδομένου ὅτι ὁ σύγχρονος γερμανικὸς λόχος δὲν ἔχει ὑποδιαίρεσιν κατωτέραν τῆς ὁμάδος μάχης. Τελευταίως ἐν Γαλλίᾳ ἤρχισε συζητούμενον τὸ κατὰ πόσον συμφέρει ἡ ὑποδιαίρεσις τῆς ὁμάδος μάχης εἰς στοιχεῖα, καὶ μήπως θὰ ἦτο προτιμότερον τὸ ν' ἀποτελῆται μὲν ἡ ὁμὰς μάχης ἐκ τῶν ἰδίων μνημονευθέντων ἀνωτέρω ὑλικῶν καὶ ἀνδρῶν, ἀλλὰ νὰ θεωρῶνται ἅπαντες οἱ ἄνδρες ὡς ἓν σύνολον πλαισιοῦν τὸ ὁπλοπολυβόλον.

Β'. *Στοιχεῖον πολυβόλου* καλεῖται ἓν ἕκαστον πολυβόλον μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ὑπηρέτησιν αὐτοῦ ἀνδρῶν. Δύο στοιχεῖα ἀποτελοῦσι τὴν *ὁμάδα πολυβόλων*.

Γ'. *Στοιχεῖον* καλεῖται ἐν τῷ πυροβολικῷ ἢ ἓν ἕκαστον πυροβόλον μετὰ τοῦ σχετικοῦ βλητοφόρου, ἐὰν πρόκειται περὶ πεδινοῦ πυροβολικοῦ, μετὰ τῶν σχετικῶν ἡμιόνων, ἐὰν πρόκειται περὶ ὀρειβατικοῦ, μετὰ τοῦ σχετικοῦ ρυμουλκοῦ (tracteur), ἐὰν πρόκειται περὶ πυροβολικοῦ αὐτοκινήτου ἕλξεως, ἢ τὸ ἄθροισμα ὡρισμένου ἀριθμοῦ βλητοφόρων ἐν τῷ πεδινῷ πυροβολικῷ, ἡμιόνων ἐν τῷ ὀρειβατικῷ. Ν. Θ. Κ.

—*[Ἀποκρυφ.]* Εἰς τὸν ἀποκρυφισμὸν τὰ πέντε στοιχεῖα, γῆ, ὕδωρ, ἀήρ, πῦρ καὶ αἰθὴρ δηλοῦν συνήθως τὰς διαφόρους καταστάσεις τῆς ὕλης ἢ τὰ πεδία τῆς φύσεως. Ἀντιστοιχοῦν δὲ κατὰ σειρὰν εἰς τὸν φυσικόν, τὸν συναισθηματικόν, τὸν νοητικόν, τὸν ἐνορατικὸν καὶ τὸν ἑναδικὸν κόσμον. π. π. χ.

— **στοιχεῖα** ***γεωειδοῦς*** *[Γεωδ.]*· (βλ. *γεωδαισία*.

— **στοιχεῖα** ***ἐλλειπτικὰ*** *[Ἀστρον.]*· βλ. *πλανῆται, κομῆται, διπλοῖ ἀστέρες* καὶ *τροχιαί*.

— **στοιχεῖα** ***ἠλεκτρικὰ*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτρικὰ* στοιχεῖα.

— **στοιχεῖα** ***καλλιγραφικὰ*** *[Τυπογρ.]*· βλ.λ. *καλλιγραφικὰ* στοιχεῖα.

— **στοιχεῖα** ***ξένα γλωσσικά***· βλ. *ξέναι* λέξεις.

— **στοιχεῖα** ***παραβολικὰ*** *[Ἀστρον.]*· βλ. λ. *παραβολικὰ* στοιχεῖα.

— **στοιχεῖα** ***συμμετρίας*** (Symmetrieelemente) *[Ὀρυκτολ.]*. Οἱ κρύσταλλοι τῶν διαφόρων ὀρυκτῶν, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑδρῶν των καὶ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν λαμβάνουν αὗται πρὸς ἀλλήλας, παρουσιάζουν συνήθως ὡρισμένην συμμετρίαν, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται εἴτε ὡς πρὸς ἄξονας αὐτῶν, εἴτε ὡς πρὸς ἐπίπεδα διερχόμενα διὰ τοῦ κέντρου των, εἴτε τέλος ὡς πρὸς σημεῖον κείμενον εἰς τὸ κέντρον τῶν κρυστάλλων. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν λέγομεν ὅτι οἱ κρύσταλλοι ἐμφανίζουν *ἄξονας συμμετρίας, ἐπίπεδα συμμετρίας* ἢ *κέντρον συμμετρίας*, ταῦτα δὲ ἀπαρτίζουν τὰ *στοιχεῖα συμμετρίας* τῶν κρυστάλλων. Ὀνομάζεται ἄξων συμμετρίας ἑνὸς κρυστάλλου ὁ ἄξων, περὶ τὸν ὁποῖον στρεφόμενος ὁ κρύσταλλος μίαν ὁλόκληρον στροφήν, ἤτοι κατὰ 360°, παρουσιάζει δὶς τοὐλάχιστον τὴν αὐτὴν ὄψιν. Ὡς ἐπίπεδον συμμετρίας χαρακτηρίζεται τὸ ἐπίπεδον, τὸ ὁποῖον διερχόμενον διὰ τοῦ κέντρου τοῦ κρυστάλλου χωρίζει αὐτὸν εἰς δύο συμμετρικὰ ἡμίση, ἄξονα δὲ συμμετρίας ἐμφανίζουν οἱ κρύσταλλοι, τῶν ὁποίων αἱ ἕδραι εἶναι ἀνὰ δύο παράλληλοι. Ἕκαστος κρύσταλλος δύναται νὰ παρουσιάζῃ ἕνα ἢ περισσοτέρους ἄξονας συμμετρίας, ἓν ἢ περισσότερα ἐπίπεδα συμμετρίας, καθὼς καὶ κέντρον συμμετρίας, ἢ καὶ νὰ στερῆται τῶν στοιχείων τούτων συμμετρίας ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ. Οἱ κρύσταλλοι τοῦ κυβικοῦ συστήματος θεωροῦνται ὡς κρύσταλλοι ἀνωτέρας συμμετρίας, διότι παρουσιάζουν τὰ περισσότερα στοιχεῖα συμμετρίας. Ἀντιθέτως εἰς τὸ τρικλινὲς σύστημα ἀνήκουν οἱ κρύσταλλοι τῆς κατωτάτης συμμετρίας, διότι οὗτοι ἐμφανίζουν μόνον κέντρον συμμετρίας ἢ στεροῦνται καὶ τοῦ στοιχείου τούτου συμμετρίας καὶ ἀποτελοῦν τότε τὴν τάξιν τῶν ἀσυμμέτρων κρυστάλλων. Εἰς τὰ ἐνδιάμεσα κρυσταλλογραφικὰ συστήματα, ἤτοι τὸ ἑξαγωνικόν, τὸ τετραγωνικόν, τὸ τριγωνικόν, τὸ ρομβικὸν καὶ τὸ μονοκλινές, ἡ συμμετρία αὐτῶν μειοῦται ἐκ τοῦ ἑξαγωνικοῦ συστήματος πρὸς τὸ μονοκλινές. Γ. Β.

στοιχειοχυτήριον (τό)· χυτήριον στοιχείων τυπογραφικῶν.

στοιχειοχύτης (ὁ)· εἰδικὸς ἐργάτης χύσεως τυπογραφικῶν στοιχείων.

στοιχειοχυτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν χύσιν, εἰς τὴν παρασκευὴν τυπογραφικῶν στοιχείων.

στοιχειῶ *(—όω)*· ἀρχ., διδάσκω τὰ στοιχεῖα, τὰς πρώτας ἀρχάς· ‖ *ἐστοιχειωμένος, —η, —ον*· ὁ κατέχων τὰ στοιχεῖα, τὰς βάσεις ἐπιστήμης ἢ τέχνης, ἀντίθ. *ἀστοιχείωτος*.

στοιχειώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ στοιχεῖα, εἰς τὰς ἀρχάς, εἰς τὰς βάσεις: «στοιχειώδη βιβλία»· ‖ «στοιχειώδης ἐκπαίδευσις» ἡ τῶν πρώτων γραμμάτων, ἄλλως *δημοτικὴ ἐκπαίδευσις*· ‖ «στοιχειώδεις γνώσεις» μικραὶ καὶ ἀνάξιαι λόγου, «στοιχειώδης μόρφωσις».—Ἐπίρρ. ***στοιχειωδῶς***.

—*[Ἀποκρυφ.]* Ὀνομάζονται συνήθως *στοιχειώδη* τὰ *τεχνικὰ στοιχειακά*, ἤτοι τὰ μὴ αὐτοτελῆ καὶ μὴ ἀπολύτως ἐνσυνείδητα ὄντα, ἀλλ' ἢ μορφαὶ δυνατῆς τινος σκέψεως ἢ σώματα ἐγκαταλειφθέντα ὑπὸ ἄλλων ὀντοτήτων, διατηροῦντα δὲ στοιχειώδη τινὰ συνείδησιν, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἀπαρτίζουσαν αὐτὰ στοιχειακὴν οὐσίαν. π. π. χ.

στοίχειωμα (τό)· δημοτ., τὸ νὰ γίνῃ τις στοιχειό: «τὸ στοίχειωμα τοῦ σκοτωμένου».

στοιχείωμα (τό)· ἀρχ., τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ στοιχειοῦν, προπαίδευμα· ‖ ἡ πρώτη ἀρχή, στοιχεῖον· ‖ σημεῖα τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου.

στοιχειώνω (τρισυλλάβως)· δημοτ., γίνομαι στοιχειό, φάντασμα: «ὁ σκοτωμένος στοιχειώνει»· ‖ μεταβ., δημιουργῶ στοιχειὸ διὰ τῆς θυσίας ἀλέκτορος ἢ ἄλλου ζῴου εἰς τὰ θεμέλια ἐγειρομένης οἰκοδομῆς· ‖ «στοιχειωμένος τόπος» ὁ τόπος ὅπου διεπράχθη φόνος καὶ ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος ἐδημιουργήθη στοιχειό· ὁμοίως «στοιχειωμένο σπίτι», ὅπου ἐμφανίζονται στοιχειά.

— **στοιχειωμένα** ***σπίτια***, ἢ ***στοιχειωμένοι τόποι*** *[Λαογρ.]*. Αἱ περὶ στοιχειωμένων σπιτιῶν δοξασίαι δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μὲ τὰς περὶ τῶν «στοιχειῶν τοῦ σπιτιοῦ» παραδόσεις (βλ. *στοιχειό*). Διότι τὸ μὲν «στοιχειὸ τοῦ σπιτιοῦ» εἶναι ἡ διὰ θυσίας εἰς οἰκοδόμημά τι προσηλωθεῖσα ψυχή, ἥτις φυλάσσει καὶ προστατεύει αὐτό· δι' ὃ τὸ τοιοῦτον οἰκοδόμημα οὔτε θεωρεῖται ἐπίφοβον, οὔτε λέγεται στοιχειωμένον. Ἐνῷ τὰ εἰς τὰ στοιχειωμένα σπίτια ἐπιφαινόμενα στοιχειὰ εἶναι δαιμόνια κακοποιά, ἐνσπείροντα τὸν φόβον καὶ προξενοῦντα τὸν ὄλεθρον, προέρχονται δὲ ἢ ἐξ αἵματος παρανόμως χυθέντος ἢ ἐκ νεκροῦ κακῶς ταφέντος ἐν αὐτῷ, ἢ καὶ ἐξ οἱουδήποτε ἄλλου λόγου. Τὰ στοιχειὰ ταῦτα ἢ μένουσι τελείως ἀόρατα ἢ καὶ παρουσιάζονται ὑπὸ διαφόρους μορφάς, προκαλοῦντα κρότους, ἀταξίαν καὶ σύγχυσιν. Κτυποῦσι δὲ ἢ καὶ φονεύουσι τοὺς τολμῶντας νὰ διαμείνωσι νύκτα εἰς τὴν οἰκίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ταῦτα συχνάζουσι, ἢ τέλος ἐμβάλλουσιν αὐτοὺς εἰς μανίαν, ἐπιφέροντα ἀνιάτους νόσους καὶ παντοίας ἄλλας συμφοράς. Ν. Γ. Μ.

— *[Πνευμ.]* Βλ. *τηλεκινησία*.

στοιχείωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ στοιχειοῦν, προπαιδεία· ‖ δημιουργία στοιχειοῦ ἐπὶ οἰκοδομημάτων: «στοιχείωσις γεφύρας, — κτηρίου».

—*[Λαογρ.]* Θυσία εἰς τὰ θεμέλια οἰκοδομῆς τινος ἢ εἰς λάκκον, ὅπου πρόκειται νὰ ἀποκρυβῇ θησαυρός, παλαιότερον μὲν ἀνθρώπου, ὕστερον δὲ ζῴου (κριοῦ, ἀρνίου, ἀλέκτορος), τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ ἐπιστεύετο ὅτι θὰ ἀπέβαινεν ὁ φύλαξ καὶ προστάτης τοῦ οἰκοδομήματος ἢ τοῦ θησαυροῦ. Βυζαντιναὶ καὶ νεώτεραι παραδόσεις ἀναφέρουν ἀνθρωποθυσίας γενομένας διὰ στοιχειώσεις, τοιαύτη δὲ εἶναι καὶ ἡ περὶ τῆς γεφύρας τῆς Ἄρτης. Στοιχειώσεις ἐπίσης γίνονται διὰ τῆς σκιᾶς ἀνυπόπτου διαβάτου, ἐφ' ἧς ἐπιθέτουσι τὸν θεμέλιον λίθον ἢ καὶ διὰ μόνου τοῦ μέτρου τῆς σκιᾶς ἀνθρώπου, λάθρᾳ ληφθέντος, ὅπερ ἐντοιχίζουσιν εἰς τὰ θεμέλια. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος πιστεύεται ὅτι θὰ ἀποθάνῃ ἐντὸς τοῦ ἔτους καὶ θὰ γίνῃ στοιχειὸ τοῦ σπιτιοῦ. Ν. Γ. Μ.

στοιχειωτὴς (ὁ)· ὁ διδάσκαλος τῶν στοιχείων ἐπιστήμης τινός, προπαιδευτής.

στοιχηδόν· ἐπίρρ., κατὰ στοῖχον, κατὰ σειράν, *ἀραδιαστὰ* ‖ συνηθ., παράγγελμα εἰς τὴν γυμναστικήν.

στοίχημα (τό)· συμφωνία μεταξὺ δύο ἀνθρώπων ὑποστηριζόντων ἀντίθετα πράγματα, καθ' ἣν ὁ ἐπαληθεύσας λαμβάνει παρὰ τοῦ διαψευσθέντος τὸ ἐκ τῶν προτέρων ὡρισμένον ποσόν, ἀρχ. *περίδοσις*: «ἔβαλαν στοίχημα ποιὸ κόμμα θὰ κερδίσῃ».

—*[Νομ.]* Τὸ *στοίχημα* (περίδοσις, sponsio) νομικῶς διαστέλλεται τοῦ παιγνίου, πλὴν ἡ μεταξύ των διάκρισις πολλάκις εἶναι δυσχερής. Κυρίως στοίχημα ὑπάρχει, ὅταν ὑφίσταται ἀμφισβήτησις ἐπί τινος καὶ πρὸς διάλυσιν τῆς διαφόρου γνώμης ὁρίζεται ζημία, ἐνῷ ἐπὶ παιγνίου ἄνευ διαλύσεως διαφόρου γνώμης μαντεύεται ἡ ἐνδεχομένη ἔκβασις γεγονότος τινὸς ἀβεβαίου, ἐπὶ σκοπῷ κέρδους τοῦ ἐπιτυχόντος. Ἐν ἑκάστῃ συγκεκριμένῃ περιπτώσει καὶ ἀναλόγως τῶν εἰδικῶν ὅρων ἐκτιμᾶται ἂν περὶ στοιχήματος πρόκειται ἢ περὶ παιγνίου. Τὸ στοίχημα εἶναι πρᾶξις θεμιτὴ καὶ παρὰ Ρωμαίοις καὶ παρ' ἡμῖν τίκτουσα ἀγωγήν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ παίγνιον, ὅπερ οὐδεμίαν ἐνοχὴν ἐγέννα οὐδὲ φυσικὴν τοιαύτην καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ χρέος δὲν ἠδύνατο νὰ ζητηθῇ. Διὰ τὴν πλήρη ἔννοιαν τοῦ στοιχήματος προσαπαιτεῖται νὰ προβλέπεται ἑκατέρωθεν ζημία κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἐκβάσεων. Ἡ ἰσότης τῆς ἑκατέρωθεν ζημίας δὲν εἶναι ἀπαραίτητος. Ἂν ὅμως διὰ τὸν ἕτερον μόνον συμφωνῆται, τοιαύτη, τότε ἔχομεν ἄλλην σύμβασιν, πρόστιμον, δωρεὰν κλπ., ὧν οἱ κανόνες εἰσὶν ἐφαρμοστέοι. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι τὸ στοίχημα εἶναι σύμβασις ἀμφοτεροβαρὴς καθόσον δι' ἑκάτερον τῶν συμβαλλομένων γεννᾶται ὑποχρέωσις, πλὴν ὅμως ἡ ὑποχρέωσις ἑκάστου τελεῖ ὑπὸ τὴν ἀντίθετον αἵρεσιν. Διὰ ταῦτα δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ στοίχημα εἶναι ἀμφοτεροβαρὲς μὲν ἐν τῇ συστάσει, ἑτεροβαρὲς δὲ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν, ἀφοῦ ὁ εἷς μόνον πρόκειται νὰ ὑποστῇ τὴν ζημίαν ἄνευ ἀντιπαροχῆς τινος ἐκ μέρους τοῦ ἑτέρου. Δύναται κατὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ στοιχήματος, ὅπως ἄλλος τρίτος καὶ οὐχὶ ὁ στοιχηματίσας λάβῃ τὴν ὁρισθεῖσαν ζημίαν παρὰ τοῦ ἡττηθέντος. Τὸ ἀντικείμενον, περὶ ὃ στρέφεται ἡ διχογνωμία, εἶναι ἀδιάφορον ὡς καὶ ἂν πρόκειται περὶ πράγματος παρῳχημένου, ἐνεστῶτος ἢ μέλλοντος, ἀνάγκη ὅμως πάντως τοῦτο νὰ εἶναι θεμιτὸν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα νὰ εἶναι ἄγνωστον εἰς ἀμφοτέρους. Ἂν ὁ εἷς τελῇ ἐν γνώσει, προσποιεῖται ὅμως ἄγνοιαν, τότε δὲν ὑπάρχει στοίχημα, ἀλλὰ διαπράττει ἀπάτην. Ἄν, ἐν τούτοις, ὁμολογῇ καὶ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν πηγὴν ταύτης, πλὴν ὁ ἕτερος ἐπιμένει, ἢ καὶ ὅταν δὲν προσποιῆται ὅτι ἀγνοεῖ, τότε δὲν ὑπάρχει ἀπάτη. Ἐκ τῆς συμβάσεως τοῦ στοιχήματος δίδεται ἀγωγὴ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν συντεθέντων, ἐκτὸς ἂν περὶ ἀθεμίτου πράγματος πρόκειται, ὅπερ ἐν τῇ ἑκάστοτε συγκεκριμένῃ περιπτώσει ἐρευνᾶται. Τοιοῦτον ἀθέμιτον χρέος δὲν εἶναι ἀγώγιμον, καὶ ἂν καλυφθῇ ὑπὸ ἄλλην σύμβασιν. Α. Κ. Κ.

στοιχηματίζω· βάλλω στοίχημα, ἀρχ. *περιδίδωμι*.

στοιχίζω· ἀρχ., θέτω κατὰ στοῖχον, κατὰ σειράν, ἀραδιάζω.

—**στοιχίζω**· δημοτ., ἔχω ὡς ἐπακολούθημα, ὡς συνέπειαν ὡς ἐπακολουθοῦσαν ζημίαν: «ὁ θάνατός του μᾶς ἐστοίχισε πολύ»· ‖ ἔχω ὡς ἐπακολούθημα δαπάνην: «στοιχίζει πολλά, — χιλίας δραχμάς» ‖ φρ. «μοῦ στοιχίζει» ὑπολογίζω, λογαριάζω, λαμβάνω ὑπ' ὄψιν μου: «δὲν τοῦ στοιχίζει τίποτε νὰ σὲ βρίσῃ» (τὸ ρῆμα τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρχ. *στοιχῶ —έω*).

στοῖχος (ὁ)· σειρά, γραμμή, κοιν. *ἀράδα*: «στοῖχος στρατιωτῶν, — δένδρων» (ἡ διὰ τοῦ *ι* ὀρθογραφία, *στίχος*, παρὰ μὲν τοῖς παλαιοῖς ἦτο πολλάκις ἀδιάφορος πρὸς τὴν διὰ τοῦ *οι* ὀρθογραφίαν, παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις ἡ διὰ τοῦ *ι* περιωρίσθη εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς σειρᾶς γραμμάτων ἢ λέξεων).

— *[Στρατ.]* *Στοῖχος* καλεῖται τὸ σύνολον τῶν δύο ἢ τριῶν ἀνδρῶν τῶν τεταγμένων τοῦ ἑνὸς ὄπισθεν τοῦ ἄλλου, κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ πεζικοῦ ἢ ἱππικοῦ ἐν παρατάξει ἐπὶ δύο ἢ τριῶν ζυγῶν. Ν. Θ. Κ.

στοιχῶ *(—έω)*· ἀρχ., ἀποτελῶ μετά τινος στοῖχον, εἶμαι πλησίον τινός, ἀκολουθῶ τινα: «οὐκ ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην ὅτῳ ἂν στοιχήσω».

στὸκ (τὸ) (stock=ἀπόθεμα). Τὰ ἐν τῇ ἀποθήκῃ ἐμπορεύματα. Ὁ σχηματισμὸς ἀποθεμάτων ἔν τε τῷ ἐμπορίῳ καὶ τῇ βιομηχανίᾳ ἀποβαίνει ἀπαραίτητος, ἵνα κατορθοῦται ἡ ἔγκαιρος ἐκτέλεσις τῶν διαβιβαζομένων παραγγελιῶν. Ἐν τούτοις τὰ μεγάλα ἀποθέματα συνεπάγονται διαφόρους κινδύνους (ἀκινητοποίησιν κεφαλαίων, ἀλλοίωσιν καὶ

Digitized by Google

ὑποτίμησιν τῶν εἰδῶν κτλ.), δι' ὃ καὶ ἐνδείκνυνται ἐν προκειμένῳ ὡρισμένα ὅρια συντηρητικότητος.
I. Α. Β.

στοκάρω δημοτ., ἐπαλείφω, φράττω διὰ στόκου

Στόκκεραου (Stockerau) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Αὐστρίας, ἐπὶ ἀριστεροῦ βραχίονος τοῦ Δουνάβεως καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βιέννης—Νέτς. Κάτ. 10.798 (1923). Ἔχει ἀξιόλογον βιομηχανίαν βαρελλίων, δερμάτων χειροκτίων, ὑαλουργίας καὶ μηχανῶν.
Θ. Κ.

στοκλάκκη (ἡ) βλ. *λάκκη*.

Στοκόβιος (Stochove). Βέλγος περιηγητής, γεννηθεὶς ἐν Βούργῃ (Burges) τῷ 1610 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1679. Εἰκοσαετὴς ἠκολούθησε τὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταβαίνοντα πρέσβυν τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ 1630. Περιηγήθη τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἐδημοσίευσε δ' ἐν Βρυξέλλαις, κατὰ τὰ ἔτη 1643 καὶ 1662, τὰ ἑξῆς ἔργα: «Voyage du Levant», «Voyage fait aux années 1630—1633» καὶ «Abregé des vies des empereurs Turcs».
Δ. Π. Π.

στόκος (ὁ) εἶδος κόνεως ἐκ γύψου ἢ μαρμάρου, παρασκευαζομένης μετὰ λινελαίου πρὸς ἔμφραξιν σχασμάτων ἐπὶ ξύλου ἢ καὶ λίθου || εἶδος ξίφους (ἐστόκ) λεπτοῦ, προσαρμοζομένου ὡς ἐν κολεῷ ἐντὸς βακτηρίας.

— *[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *στόκος* ἢ *στοῦκος* ζυμώδης ὕλη ἀποτελουμένη ἐξ ἀνθρακικοῦ μολύβδου (*κοιν. στουπέτσι*) ὑπεροξειδίου τοῦ μολύβδου (*κοιν. μίνιο*), ζυμουμένων μετὰ βεβρασμένου λινελαίου. Ἐὰν δὲν πρόκειται περὶ χρήσεως ἐπὶ πλοίων ἢ εἰς φάρους, τὸ ὑπεροξείδιον τοῦ μολύβδου ὑποκαθίσταται διὰ τιτάνου ἀπεξηραμμένης. Χρησιμεύει εἰς τὴν ἐπίδυσιν τῶν κομμάτων τῶν ξύλων καὶ τῶν χαραγῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν στεγανὴν πλαισίωσιν ὑελοπίνακος ἐπὶ τοῦ ὑελοστασίου του. Διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην χρῆσιν δέον νὰ προχρίωνται διὰ βεβρασμένου λινελαίου αἱ ἐπιφάνειαι, ἐφ' ὧν δέον νὰ κολλήσῃ ὁ στόκος.

στοκοφίσι (τό) εἶδος ἰχθύος παστοῦ ἀπεξηραμμένου || μεταφ., ἄνθρωπος ἰσχνός, λιπόσαρκος (ἀγγλ. stockfish).

Στόκπορτ (Stockport) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Λάνκα, ἐπὶ τῇ ποταμοῦ Μέρσυ Κάτ. 127.600 Εἶναι σημαντικὸν σιδηροδρομικὸν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον μὲ ἐργοστάσια πίλων, βάμβακος, μηχανῶν, κινητήρων, αὐτοκινήτων, ζύθου κλπ. Ἔχει μουσεῖον, πινακοθήκην, ἀνωτέρας σχολὰς καὶ τὸ μεγαλύτερον Κυριακὸν σχολεῖον τῆς Ἀγγλίας, ἱδρυθὲν τῷ 1784.
Μ. Δ. Β.

Στόκτον (Stockton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς κατὰ τὰ νότια τῆς πολιτείας Καλιφορνίας, παρὰ τὸν πλωτὸν ποταμὸν Σὰν Ζοακείμ. Κάτ. 51.000 (1920). Εἶναι κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν καὶ ἔχει ἀερολιμένα καὶ βιομηχανίαν ἰδίᾳ γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ μηχανῶν. Εἶναι τὸ κέντρον πλουσίας σιτοπαραγωγοῦ καὶ ὀπωροφόρου περιοχῆς.
Θ. Κ.

Στόκτον ὂν Τῆς (Stockton on Tees) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντῶραμ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τῆς, 6 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Μίντελσμπρω. Κάτ. 67.780 (1927). Ἔχει βιβλιοθήκην, ἱππόδρομον, ναυπηγεῖα, ὑψικαμίνους, σιδηροβιομηχανίαν καὶ βιομηχανίαν ὑφασμάτων
Θ. Κ.

Στόκφις (Stokvis), ***Βάρενδ-Ἰωσήφ*** Ὀλλανδὸς ἰατρὸς (1834—1902). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1877 καθηγητὴς τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας καὶ φαρμακολογίας ἐν Ἄμστερνταμ. Ἠσχολήθη ἰδίως ἐπὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ὕλης, τῆς γενέσεως τοῦ σακχάρου ἐν τῷ σώματι τῶν ζῴων, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ σακχαρώδους διαβήτου. Ἔγραψε πλείστας ἐργασίας, ὡς περὶ λευκωματουρίας, ἀπεκκρίσεως φωσφορικοῦ ὀξέος ἐν τῇ πνευμονικῇ φθίσει, περὶ τῆς ἀποικιακῆς ἰατρικῆς καὶ τῶν Ὀλλανδῶν ἰατρῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τῆς ἐπηρείας τῶν μικροβίων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μολυσματικῶν νόσων κλπ. Τῷ 1896 ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις τὰ μαθήματά του τῆς «Φαρμακοθεραπευτικῆς». Τῷ 1894 ἀνέγνωσεν εἰς τὸ διεθνὲς ἰατρικὸν συνέδριον τῆς Ρώμης πραγματείαν του ὑπὸ τὸν τίτλον «La chimie dans ses rapports avec la pharmacothérapie et a matière médicale»
Ο Ρ.

Στοκχάουζεν (Stokhausen), ***Ἰούλιος***. Γερμανὸς ἀοιδὸς καὶ παιδαγωγὸς τοῦ ᾄσματος (1826—1906). Διετέλεσε μαθητὴς τοῦ ᾠδείου τῶν Παρισίων, ὡς καὶ τοῦ διασήμου Μανουὴλ Γκάρτσια ἐν Λονδίνῳ, ἐγένετο δὲ περιζήτητος ὡς καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος τόσον ἐν Ἀμβούργῳ, ἔνθα διηύθυνε τὰς συναυλίας τῆς «Φιλαρμονικῆς» καὶ τὸν «Ὠδικὸν ὅμιλον», ὅσον καὶ ἐν Βερολίνῳ, ἔνθα διηύθυνε τὴν «Ἑταιρείαν ᾄσματος» Στέρν. Τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ζωῆς του διῆλθεν ὡς καθηγητὴς τοῦ ᾠδείου Χὸχ τῆς Φραγκφούρτης. Ἐξέδωκε καὶ δίτομον μέθοδον ᾄσματος.
Γ. Σ.

Στοκχόλμη (Stockholm) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς Σουηδίας, κειμένη παρὰ τὰς ἀνατολικὰς αὐτῆς ἀκτάς, ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης Μαίλαρ καὶ κατὰ τὴν ἐκβολὴν αὐτῆς εἰς τὸν νησοβριθῆ κόλπον Σάλτσεν τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, μεταξὺ 59°20'34" Β. πλάτ. καὶ 15°43'16" Α. μήκ., εἰς ἀπόστασιν 65 χλμ. περίπου ἀπὸ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης. Κάτ. 502.207. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ πολυαρίθμων νήσων καὶ χερσονήσων, ὧν αἱ μὲν εἶναι πεδιναί, ἄλλαι δὲ λοφώδεις, καὶ παρουσιάζει ὄψιν γραφικωτάτην, ἕνεκα τῆς ὁποίας παραλληλίζεται πρὸς τὴν Βενετίαν, καλουμένη πολλάκις καὶ «Βενετία τοῦ βορρᾶ», τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Γενεύην. Τὸ κλῖμα αὐτῆς, καίτοι ψυχρόν, εἶναι λίαν ὑγιεινόν, μὲ χειμῶνα διαρκοῦντα ἐπὶ τέσσαρας μῆνας (24 Νοεμβρίου—29 Μαρτίου) καὶ θέρος τεσσάρων ἐπίσης μηνῶν (25 Μαΐου—24 Σεπτεμβρίου) Ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία τῆς πόλεως εἶναι +5°,3 ἡ τοῦ Ἰανουαρίου—2°,9 ἕως—3°,3 καὶ ἡ μέση τοῦ Ἰουλίου +16°,4. Ἡ λίμνη Μαίλαρ ἐκβάλλει εἰς τὴν Βαλτικὴν διὰ τῆς πρὸς Β. τῆς κεντρικῆς νησῖδος Στάντεν διώρυγος Νόρρστραιμ καὶ διὰ τῆς πρὸς Ν. τῆς αὐτῆς νησῖδος νοτίου διώρυγος, ἐν ᾗ λειτουργεῖ καὶ ρυθμιστὴς ὑδροφράκτης. Ἡ Στοκχόλμη εἶναι πόλις παλαιά, ὑποστᾶσα, κατὰ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, μεγάλας καὶ σημαντικὰς μεταβολάς, ἰδίως ἕνεκα τῶν πολλῶν πυρκαϊῶν, αἵτινες τὴν κατέστρεψαν επανειλημμένως. Παρὰ τοῦτο, ἡ κυρίως πόλις διατηρεῖ εἰσέτι τὰς χαρακτηριστικὰς στενὰς καὶ σκολιὰς ὁδούς, πολλὰ ἀπὸ τὰ παλαιὰ κτήρια, ἐνδιαφέροντα δείγματα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ παρελθόντος καὶ πολυάριθμα ἱστορικὰ μνημεῖα καὶ ἐνθύμια. Γενικῶς, ἡ σημερινὴ Στοκχόλμη ἔχει ὄψιν νεωτέρας πόλεως, μὲ μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀξιοθαύμαστα σύγχρονα οἰκοδομήματα, ὡραίους κήπους καὶ πάρκα, εὐρείας λεωφόρους καὶ ὡραίας ὁδούς, καὶ εἶναι πεπροικισμένη μὲ ὅλας τὰς τελειοποιήσεις τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Τὸ τηλεφωνικὸν αὐτῆς δίκτυον εἶναι τόσον πυκνόν, ὥστε ἀναλογεῖ ἓν τηλέφωνον ἀνὰ τέσσαρας κατοίκους.

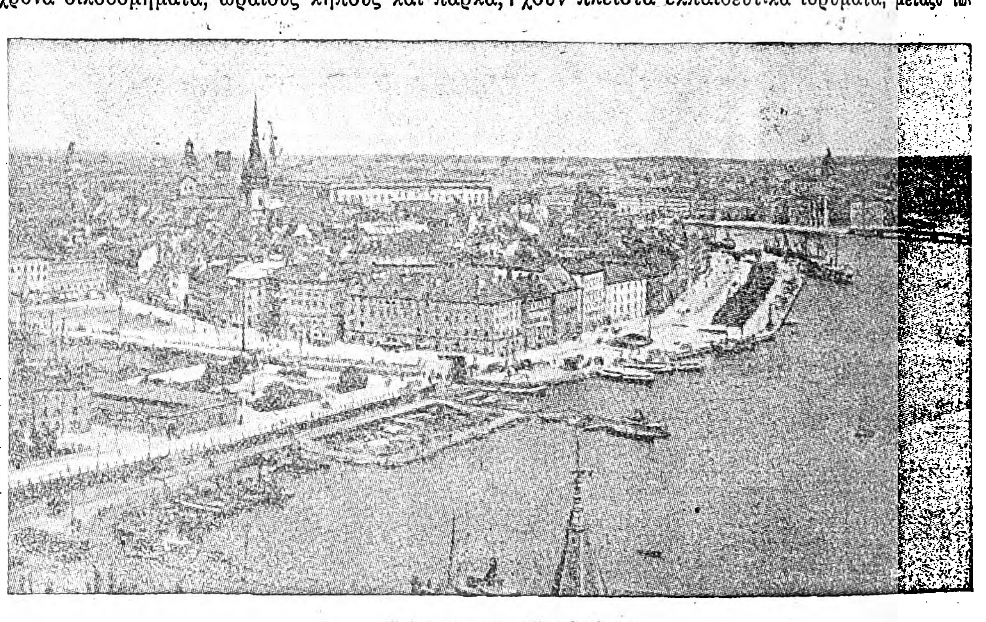

Ἄποψις τῆς Στοκχόλμης.

Ἡ σημερινὴ πόλις ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓξ σαφῶς διαχωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων τμήματα: 1) τὴν κυρίως καὶ κεντρικὴν ἢ παλαιὰν πόλιν ἢ *Στάντεν*, ὅπου τὰ σημαντικώτερα μνημεῖα τῆς πόλεως, κειμένην παρὰ τὴν συμβολὴν τῆς λίμνης Μαίλαρ πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς κεντρικῆς νήσου Στάντσχολ, ἐπὶ τῆς πρὸς Δ. ταύτης νησῖδος Ρίνταρχολμ καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς Β. αὐτῆς νησῖδος Χέλγκεαντσχολμ· 2) τὴν νότιον πόλιν ἢ συνοικίαν, καλουμένην *Σέντερμαλμ*, ἐπὶ ὁμωνύμου μεγάλης καὶ λοφώδους νήσου, ἑνουμένης πρὸς τὴν Στάντεν διὰ γεφύρας· 3) τὴν βόρειον πόλιν ἢ *Νόρρμαλμ* ἐπὶ τῆς νήσου Μπλάζιεχολμ, ἥτις συγκοινωνεῖ διὰ γεφύρας πρὸς τὴν πρὸς τὰ ΝΑ. ταύτης νησῖδα Σκέππσχολμ· 4) τὴν *Καστελχολμ* ἢ πόλιν τοῦ φρουρίου, εὑρισκομένην ἐπὶ ὁμωνύμου νησῖδος, κειμένης πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς Σκέππσχολμ, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ γεφύρας· ἐπὶ τῶν δύο τούτων νησίδων, τῆς Σκέππσχολμ καὶ Κάστελχολμ, εὑρίσκεται ὁ ναύσταθμος καὶ ὁ πολεμικὸς λιμὴν τῆς πόλεως· 5) τὴν *Κούγνκσχολμ* ἢ νῆσον τοῦ βασιλέως, ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου, πρὸς τὰ Δ. τῆς Νόρρμαλμ, ὅπου τὰ περισσότερα ἐργοστάσια τῆς πόλεως· καὶ 6) τὴν ἀνατολικὴν πόλιν ἢ *Ἐστερμαλμ*, πρὸς Α. τῆς Νόρρμαλμ, ἥτις ἄλλοτε ἐκαλεῖτο *Λάντουγκαρντσλάντετ* καὶ ἀποτελεῖ σήμερον τὴν ἀριστοκρατικωτέραν καὶ ὡραιοτέραν συνοικίαν τῆς πόλεως. Εἰς τὰ ἀνώτερα τμήματα δέον νὰ προσεθοῦν καὶ αἱ νεώταται συνοικίαι τοῦ βοτανικοῦ κήπου ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς πρὸς Α. τῆς Σκέππσχολμ νήσου *Τζουργκάρντεν* καὶ τῆς πρὸς τὰ ΝΔ. ταύτης νησῖδος *Μπέκκχολμ*. Ἡ νέα πόλις ἐπεξετάθη ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῶν νησίδων ***Λάνγκχολμ*** καὶ ***Ρέϊμερσχολμ*** πρὸς τὰ Δ. καὶ ΒΔ. τῆς Σέντερμαλμ. Ἡ Στοκχόλμη ἔχει πολλὰς παλαιὰς καὶ ἀξιολόγους ἐκκλησίας, ἐν αἷς ἡ ἐκκλησία τοῦ Ρίνταρχολμ, γοτθικοῦ ρυθμοῦ μετὰ προσθηκῶν ρυθμοῦ ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως καὶ πύργου ἐκ χυτοσιδήρου ὕψους 90 μ. (κτισθεῖσα τῷ 1260 καὶ ἀνακαινισθεῖσα τῷ 1839), θεωρουμένη ὡς τὸ πάνθεον τῆς Σουηδίας, καθότι ἐν αὐτῇ θάπτονται οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἔνδοξοι ἄνδρες τῆς χώρας· ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, μὲ ἀξιόλογα ἀγάλματα, ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἔνγκελμπρεκτ, ἡ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης (1723), ἡ τῆς Ἁγίας Κλάρας, ἡ γερμανικὴ ἐκκλησία, ἡ ρωσικὴ ἐκκλησία, ἡ συναγωγὴ κτλ. Ἐκ τῶν ἄλλων κτηρίων τῆς πόλεως κυριώτερα εἶναι: τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα, ἅτινα θεωροῦνται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τοῦ κόσμου, κτισθέντα ἀπὸ τοῦ 1697 μέχρι τοῦ 1753, ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτονος Νικολάου Τεσσίνο εἰς ἁγνὸν ρυθμὸν ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως· εὑρίσκονται πρὸς τὴν ΒΑ. γωνίαν τῆς νήσου Στάντεν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως, ἣν κατεῖχεν ὁ παλαιὸς πύργος τῶν Τριῶν Στεμμάτων, ὁ ὁποῖος κατεστράφη ἐκ πυρκαϊᾶς· ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιον, μήκους 123 μ. καὶ πλάτους 116, μὲ ἡμικυκλικὸν περιστύλιον πρὸς τὴν δυτικὴν αὐτοῦ πλευρὸν καὶ μεγαλοπρεπεῖς καὶ τεραστίας αἰθούσας πλουσιώτατα διακεκοσμημένας· τὸ μέγαρον τῶν Ἱπποτῶν (Riddarhuset), κτισθὲν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐπὶ τῆς νησῖδος Ρίνταρχολμ καὶ θεωρούμενον ὡς τὸ ὡραιότερον κτήριον τῆς Στοκχόλμης· τὸ διοικητήριον, οἰκοδόμημα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· τὸ ἀνάκτορον τοῦ διαδόχου, ὅπου ἀπὸ τοῦ 1903 ἑδρεύει τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ μνημειώδης κεντρικὸς σταθμός, τὸ μέγαρον τῶν ταχυδρομείων, ἡ νέα βουλή, τὸ δημαρχεῖον κ.ἄ. Ἐν Στοκχόλμῃ ὑπάρχουν πλεῖστα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ πανεπιστήμιον, ὅπερ ἱδρύθη τῷ 1878 ὡς ἀνώτατον ἰδιωτικὸν ἐκπαιδευτήριον, περιελθὸν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ κράτους ἀπὸ τοῦ 1904, τὸ Καρολίνειον ἰατρικὸν χειρουργικὸν ἰνστιτοῦτον, αἱ στρατιωτικαὶ σχολαί, τὸ κεντρικὸν ἰνστιτοῦτον γυμναστικῆς, ἡ ἀνωτάτη τεχνικὴ σχολή, αἱ βιομηχανικαὶ σχολαὶ τῶν μεταλλείων, τοῦ ναυτικοῦ, τῆς κτηνιατρικῆς, τῶν δασῶν καὶ τῆς φαρμακευτικῆς χημείας, τὸ πολυτεχνεῖον, ἡ ἀνωτάτη ἐμπορικὴ σχολή, τὸ ἰνστιτοῦτον κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν σπουδῶν καὶ πλεῖστα σχολεῖα τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Ἔχει ὡσαύτως πολυάριθμα φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα, ὀρφανοτροφεῖα, φρενοκομεῖα, ἰνστιτοῦτον κωφαλάλων, νοσοκομεῖα, ἀστεροσκοπεῖον, ᾠδεῖον καὶ στάδιον κτισθὲν τῷ 1910—1911, μὲ στίβον 383 μ. περιφερείας, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ 25.000 θεατὰς καὶ ἐγκαινιασθὲν κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τοῦ 1912. Ἡ πόλις εἶναι ἕδρα τῶν κυριωτέρων ἑπτὰ βασιλικῶν ἀκαδημιῶν τῆς Σουηδίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Ἀκαδημία τῆς Σουηδίας ἢ τῶν Δέκα ὀκτώ, ἕδρα πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν (ἀνθρωπολογίας καὶ γεωγραφίας, παλαιογραφίας, ἱστορίας, ἀρχαιολογίας κτλ.) καὶ τὸ Ἰνστιτοῦτον Νόμπελ. Ἡ Στοκχόλμη ἔχει ἐπίσης πολλὰ μουσεῖα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον καὶ τὸ μουσεῖον τοῦ Βορρᾶ. Τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον ἀποτελεῖ, κυρίως εἰπεῖν, ὅπως τὸ Λοῦβρον τῶν Παρισίων, σύνολον διαφόρων μουσείων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ ἱστορικὸν καὶ ἐθνολογικόν, ἓν τῶν πλουσιωτέρων καὶ τελειότερον ὠργανωμένων μουσείων τῆς Εὐρώπης, τὸ νομισματικόν, τὸ μουσεῖον νεωτέρας καὶ ἀρχαίας γλυπτικῆς, τῶν βιομηχανικῶν τεχνῶν (κεραμεικῆς, ἐπίπλων), ζωγραφικῆς κτλ. Τὸ μουσεῖον τοῦ Βορρᾶ, ἱδρυθὲν τῷ 1872 ὡς ἁπλῆ ἐθνολογικὴ συλλογή, ἀποτελεῖ σήμερον τὸ πλου-

Digitized by Google

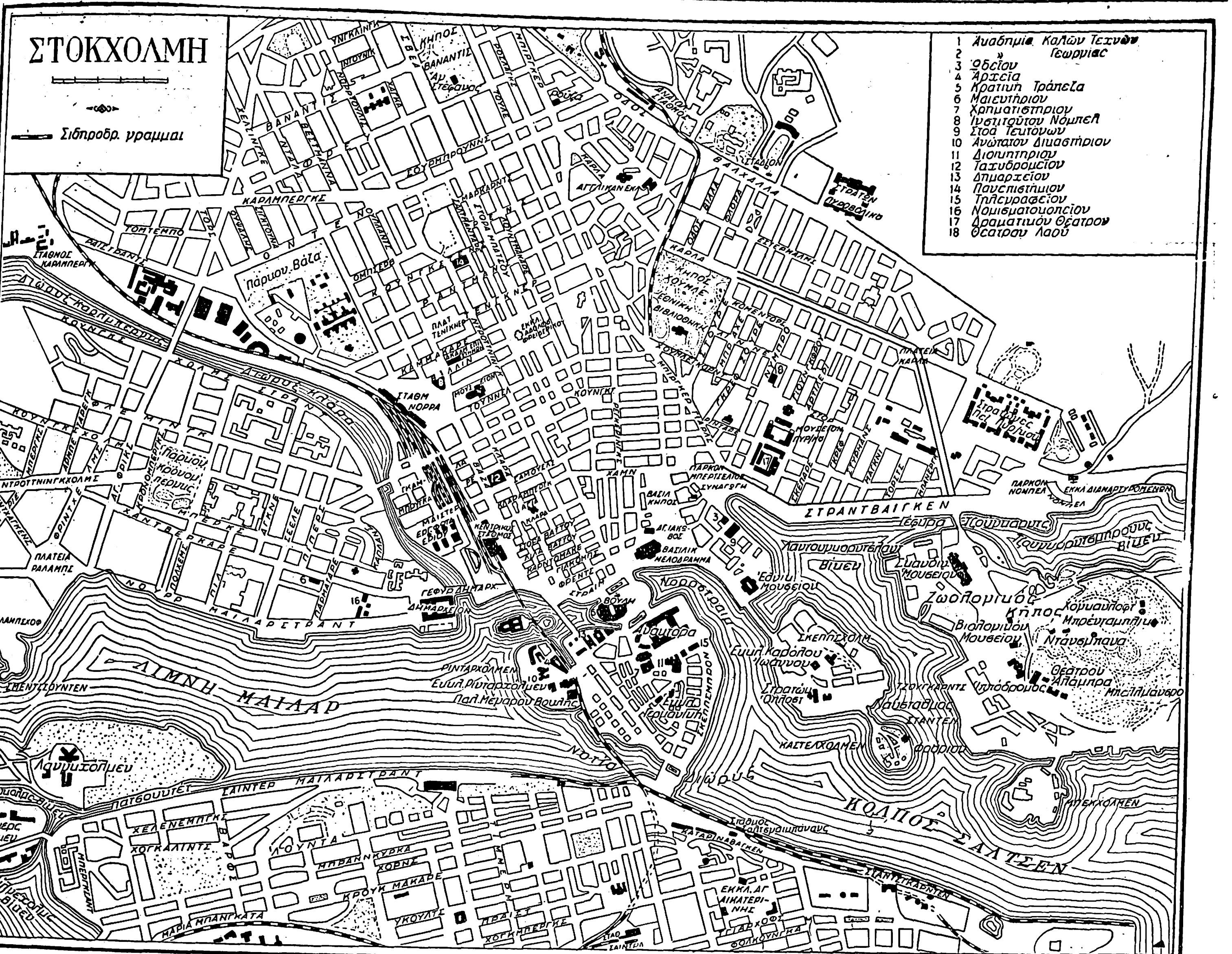

σιώτερον μουσεῖον τῆς ἱστορίας τοῦ σκανδιναυϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὑπάρχει ἐπίσης μουσεῖον βιολογικόν, τοῦ πυροβολικοῦ, ἐνδυμασιῶν, ὑπαίθριον μουσεῖον μὲ ἔργα ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ σκανδιναυϊκοῦ λαοῦ, ἰχθυολογικόν, ζῳολογικόν, μουσικῆς, κτλ. Ἡ Στοκχόλμη ἔχει ὡσαύτως θαυμάσιον ζῳολογικὸν κῆπον καὶ τεράστιον βοτανικὸν τοιοῦτον. Ἐ τῶν πολυαρίθμων βιβλιοθηκῶν της διακρίνονται ἡ βασιλικὴ βιβλιοθήκη, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα μὲ 381.937 τόμους, 313.655 φυλλάδια, 95.100 σχέδια καὶ 10.000 χειρόγραφα, αἱ βιβλιοθῆκαι τῶν Ἀκαδημιῶν, τὰ κρατικὰ ἀρχεῖα κ.ἄ. Ἐν τῇ πόλει ὑπάρχουν πολλὰ θέατρα, μελοδράματα καὶ ἱππόδρομος. Ἡ Στοκχόλμη ἔχει πολλὰς ὡραίας πλατείας πλήρεις μνημείων, κήπους καὶ πάρκα, καθὼς καὶ ὡραίας ὁδούς, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεραι καὶ αἱ συγκεντρώνουσαι τὴν μεγαλυτέραν κίνησιν τῆς πόλεως εὑρίσκονται εἰς τὴν συνοικίαν *Ἔστερμαλμ*.

Ἡ Στοκχόλμη εἶναι ἡ πρώτη βιομηχανικὴ καὶ μετὰ τὸ Γκότεμποργκ ἡ κυριωτέρα ἐμπορικὴ πόλις τῆς Σουηδίας. Ἡ βιομηχανία αὐτῆς περιλαμβάνει σημαντικὰ ζαχαροποιεῖα, ἐργοστάσια σιγαρέττων, μεταξωτῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων, μετάλλου, χάρτου, χημικῶν προϊόντων, σάπωνος κτλ. Τὸ ἐξαγωγικὸν αὐτῆς ἐμπόριον εἶναι πενταπλάσιον τοῦ εἰσαγωγικοῦ. Ἡ Στοκχόλμη ἔχει πλουσιώτατον συγκοινωνιακὸν δίκτυον, εἶναι τὸ σημαντικώτερον σιδηροδρομικὸν κέντρον τῆς Σουηδίας καὶ ὁ πρῶτος λιμὴν ἐξαγωγῆς τῆς χώρας μετὰ πολυαρίθμων καὶ νεωτάτων λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων, χάρις εἰς τὰς ὁποίας δύνανται νὰ φθάνουν μέχρις αὐτῆς καὶ πλοῖα μεγάλης χωρητικότητος, ἔχει πυκνὴν ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῶν λιμένων τῆς Βαλτικῆς καὶ τῶν ἄλλων θαλασσῶν, ἐγκαταστάσεις ἀσυρμάτου καὶ δύο ἀερολιμένας. Ὁ λιμὴν αὐτῆς πήγνυται κατὰ τὸν χειμῶνα ἐπὶ 3 ἕως 5 μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους χρησιμοποιεῖται ὡς λιμὴν ὁ εἰς ἀπόστασιν 50 χλμ. κείμενος πρὸς Α. τῆς πόλεως λιμὴν τοῦ *Νύνας*. Ἐν τούτοις, χάρις εἰς τὰ νεώτατα παγοθραυστικὰ μέσα, κατορθοῦται καὶ κατὰ τοὺς μῆνας τούτους νὰ ἐλευθεροῦται μέγα μέρος τοῦ λιμένος τῆς Στοκχόλμης.

Διοικητικῶς ἡ Στοκχόλμη ἀποτελεῖ αὐτόνομον περιοχὴν ἐκτάσεως 143 τετρ. χλμ., ἐξισωθεῖσαν πρὸς νομόν, καὶ εἶναι ἕδρα τοῦ βασιλέως, τῆς κυβερνήσεως, τῆς βουλῆς, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἑνὸς ἐφετείου.

Τὰ περίχωρα τῆς Στοκχόλμης ἐπαυξάνουν τὴν ὡραιότητα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς πόλεως, μὲ τοὺς ἀφθονωτάτους δασοφύτους λόφους, τὰς ἀναριθμήτους νησῖδας καὶ τὰς πολυαρίθμους ἐπαύλεις, αἵτινες εἶναι ἐγκατεστημέναι ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῶν καταφύτων καὶ πολυδαιδάλων φιόρδ. Τὰ κυριώτερα τῶν περιχώρων τούτων εἶναι τὸ *Χάγκα*, ὅπου ὑπάρχει καὶ θερινὸν ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως, τὸ *Ντρόττνινγκχολμ*, τὸ *Τζούρσχολμ*, τὸ *Βίλλασταντ*, τὸ *Μπράνκυρκα* κ. ἄ.

Ἡ Στοκχόλμη ἦτο κατ' ἀρχὰς συνοικισμὸς ἁλιέων. Τῷ 1187 ἱδρύθη ἐπὶ τοῦ *Στάντεν* φρούριον πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν εἰσβολῶν τῶν Ἐσθονῶν καὶ προστασίαν τῶν παραλίων πόλεων τῆς Σιγκτούνα καὶ Οὔψαλα. Πέριξ τοῦ φρουρίου τούτου ἐκτίσθη μικρὸν χωρίον, τῷ δὲ 1250 ὁ Μπέργκερ Γιάρλ ἵδρυσε τὴν ἀρχικὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν περιέβαλε διὰ τειχῶν. Ἡ πόλις αὕτη ἐπὶ μακρὸν χρόνον δὲν εἶχεν ἐπεκταθῆ πέραν τῶν ὁρίων τῆς νήσου Στάντεν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ Στοκχόλμη εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἀνσεατικῆς ἑνώσεως, κατὰ δὲ τὰ ἔτη 1389 καὶ 1520 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Δανῶν. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα εἶχε μόλις 7.000 κατ. Παρ' αὐτὴν τῷ 1471 οἱ Σουηδοὶ ὑπὸ τὸν Στὲν Στοῦρε κατενίκησαν τὸν βασιλέα τῶν Δανῶν Χριστιανὸν τὸν Α', χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσουν νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πόλιν. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1520 ἔλαβε χώραν ἐν αὐτῇ ἡ καλουμένη «σφαγὴ τῆς Στοκχόλμης», καθ' ἣν βασιλεὺς τῆς Δανίας Χριστιανὸς Β' διέταξε τὴν σφαγὴν ὑπερεκατὸν Σουηδῶν εὐπατριδῶν καὶ πολιτῶν πρὸς στερέωσιν τοῦ θρόνου του. Ἡ Στοκχόλμη ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς Σουηδίας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Κατ' ἀρχὰς αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως κατεσκευάζοντο ἐκ ξύλου, ἕνεκα δὲ τούτου ἔλαβον χώραν ἐν αὐτῇ πολλαὶ πυρκαϊαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ πόλις κατεστρέφετο σχεδὸν τελείως, ἀνοικοδομουμένη βραδύτερον. Αἱ μεγαλύτεραι τῶν πυρκαϊῶν τούτων εἶναι αἱ τῶν ἐτῶν 1297, 1407, 1419, 1445, 1458, 1495, 1625, 1719, 1723, 1751, 1759, 1802, 1822 καὶ 1857. Βραδύτερον τὸ μεγαλύτερον καὶ νεώτερον τμῆμα τῆς πόλεως κατεσκευάσθη ἐκ λίθων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνέβαλεν εἰς τὴν ἀραίωσιν τῶν πυρκαϊῶν. Ἐν Στοκχόλμῃ ὑπεγράφησαν κατὰ τὰ ἔτη 1719 καὶ 1720 αἱ συνθῆκαι εἰρήνης μεταξὺ Σουηδίας καὶ Ἀγγλίας καὶ μεταξὺ Σουηδίας, Πρωσσίας καὶ Δανίας. **Μ. Δ. Β.**

— ***Στοκχόλμης νομὸς*** (Stockholm) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Σουηδίας ἐν ταῖς παλαιαῖς περιφερείαις *Οὔπλαντ* καὶ *Σέντερνταιρν*. Περιλαμβάνεται μεταξὺ τῆς Βαλτικῆς καὶ τῶν νομῶν Οὐψάλας καὶ Σέντερμανλαντ καὶ ἔχει ἔκτασιν 7.734 τ.χλμ. μὲ 264.909 κατ., ἄνευ τῆς πόλεως Στοκχόλμης, ἀποτελούσης ἰδιαιτέραν διοικητικὴν περιφέρειαν (län). Ἔχει ἔδαφος πεδινόν, διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν μικρῶν ποταμῶν καὶ περιλαμβάνει πολλὰς λίμνας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τμῆμα τῆς μεγάλης λίμνης *Μαῖλαρ*, ἡ *Ἔρκεν*, ἡ *Νόρντιγκεν*, ἡ *Βάλλαν*, ἡ *Ντρέφβικεν*, ἡ *Μαγκελάνγκεν*, ἡ *Στόρα Ὀρλάνγκεν*, κ. ἄ. Τὰ παράλια τοῦ νομοῦ πλαισιοῦνται ὑπὸ πολλῶν νήσων καὶ νησίδων καὶ σχηματίζουν τὸν κόλπον *Σάλτσεν*, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ λίμνη Μαῖλαρ χύνεται εἰς τὴν Βαλτικήν. Παράγει σιτηρὰ καὶ γεώμηλα, ἔχει ἀνεπτυγμένην κτηνοτροφίαν, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι πλουσιώτατον εἰς μέταλλα, μὲ μεταλλεῖα σιδήρου καὶ ψευδαργύρου. Ἐν τῷ νομῷ τούτῳ ὑπάρχει τελειότατον ποτάμιον καὶ σιδηροδρομικὸν συγκοινωνιακὸν δίκτυον. **Μ. Δ. Β.**

—***Στοκχόλμης συνέδριον.*** Ἐπὶ σκοπῷ ἀνανεώσεως καὶ ἀνακαινίσεως τῶν ὑφισταμένων συνθηκῶν περὶ διεθνοῦς ταχυδρομικῆς ἑνώσεως καὶ ἐξ ἀφορμῆς τῆς συμπληρώσεως πεντηκονταετίας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς πρώτης «Γενικῆς Ταχυδρομικῆς Ἑνώσεως», ἡ ὁποία ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τῆς μετ' ὀλίγον χρόνον συσταθείσης «Διεθνοῦς Ταχυδρομικῆς Ἑνώσεως» συνεκλήθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1924 ἐν Στοκχόλμῃ συνέδριον ἀντιπροσώπων ὅλων σχεδὸν τῶν κρατῶν. Ὑπὸ τοῦ συνεδρίου τούτου ἀνεθεωρήθησαν ὅλαι αἱ ἰσχύουσαι ἕως τότε συμβάσεις περὶ διεθνοῦς ταχυδρομικῆς ἑνώσεως, τὸ κείμενον δὲ τῶν νέων συμβάσεων ὑπεγράφη ὑπὸ τῶν συνελθόντων ἐκεῖ ἀντιπροσώπων τὴν 28 Σεπτεμβρίου 1924. Διὰ τῶν ἐν λόγῳ συμβάσεων δὲν ἐπῆλθον οὐσιώδεις τροποποιήσεις εἰς τὸ ἰσχῦον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διεθνὲς καθεστὼς τῆς ταχυδρομικῆς ἐπικοινωνίας, χαρακτηριστικὸν ὅμως αὐτοῦ εἶναι ἡ συστηματικωτέρα διάταξις τῆς ὕλης, εἰς ἣν ἰδιαιτέρως ἐπέμεινε τὸ συνέδριον, ἐπεξεργαζόμενον τὰς διατάξεις τῶν παλαιοτέρων διεθνῶν συμβάσεων. **Η. Γ. Κ.**

στολαρχία (ἡ)· τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ στολάρχου.

στολαρχίς, —*ίδος* (ἡ). Τὸ πλοῖον ἐφ' οὗ ἐπιβαίνει ὁ στόλαρχος || τὸ φέρον τὸ διακριτικὸν αὐτοῦ σῆμα. **Σ. Ε. Λ.**

Digitized by Google

στόλαρχος (ὁ) (γαλλ. le commandant d'escadre, ἀγγλ. commander of a squadron). Ναύαρχος κυβερνῶν μοῖραν στόλου, ὁ διοικητὴς τοῦ στόλου. Σ. Ε. Λ.

στολὴ (ἡ)· ἔνδυμα, ἐνδυμασία· || εἰδικὸν διακριτικὸν ἔνδυμα: «στολὴ ἀξιωματικοῦ, — στρατιώτου, — ναύτου» «μικρὰ —, μεγάλη στολή»· || στολισμός: «τοῦ ἔαρος στολή».

—*[Ἀρχ.] Στολὴ* (stola) ἐκαλεῖτο παρὰ Ρωμαίοις τὸ ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἐπίσημον ἐξωτερικὸν ἔνδυμα τῶν γυναικῶν, φερόμενον ἄνωθεν τοῦ ἐσωφορίου (tunica intima) καὶ ὑπὸ τὸ πάλλιον (palla). Ἦτο ποδήρης πτυχωτὸς ἑλληνικὸς χιτὼν μετὰ βραχειῶν συνερραμμένων χειρίδων καὶ πλατείας παρυφῆς μετὰ κροσσῶν (patagium, instita), διατεμνόμενος ἔμπροσθεν (παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ σώματος) ὑπὸ πλατείας ἐγχρώμου ταινίας. Ἔφερον τὴν στολὴν προνομιακῶς αἱ δέσποιναι (matrones), ὥστε stolata femina ἢ ἁπλῶς stola ἐσήμαινε τὴν πολίτιδα καὶ stola decorare τὸ διὰ γάμου ποιεῖν τινα πολίτιδα (πρότερον οὖσαν ἀπελεύθερον ἢ ἀλλοδαπήν). Στολὴ ἐπίσης ἐκαλεῖτο ἡ μακρὰ κυματιῶσα τήβεννος τῶν κιθαρῳδῶν καὶ *λευκὴ στολὴ* (stola candida) ὁ λευκὸς χιτὼν τῶν παλαιοχριστιανῶν, συμβολίζων τὴν ἁγνότητα τῆς ψυχῆς. Π. Ν. Π.

Ἡ θεὰ Ρώμη φέρουσα στολὴν (μετὰ παλλίου ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ τῶν γονάτων).

—*[Στρατ.—Ναυτ.] Στολὴ* καλεῖται τὸ σύνολον τῆς ὁμοιομόρφου ἀμφιέσεως καὶ ἐξαρτήσεως τοῦ ἀξιωματικοῦ ἢ ὁπλίτου τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς, τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ἀεροπορίας. Στολῆς ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη: *μεγάλη στολὴ* (1η στολή), *μικρὰ στολὴ* (2α στολή), *στολὴ ἐκστρατείας*. Ἑκάστη αὐτῶν ἀποτελεῖται εἴτε ἐκ διαφόρων εἰδῶν, ὡς π.χ. τῶν παλαιῶν ἐγχρώμων στολῶν (χιτῶνος, χιτωνίου κλπ.), εἴτε διὰ τῆς προσθήκης ὡρισμένων εἰδῶν ἐξαρτήσεως ἐπὶ τῆς βασικῆς στολῆς, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν σύγχρονον (χρώματος χακί, κεραμοχρόου κλπ.), μετατρεπομένην διὰ τῆς προσθήκης ἐπωμίδων, ζώνης κλπ. εἰς μεγάλην στολήν. Ἡ χρησιμοποίησις στολῆς ἐν τοῖς στρατοῖς χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἐποχῶν, ὀφείλεται δὲ εἰς τὴν ἀνάγκην ὁμοιομόρφου παραστάσεως τῶν στρατιωτικῶν, διακρίσεως αὐτῶν ἀπὸ τῶν πολιτῶν καὶ ἐπιβολῆς ἐπὶ τῆς κοινωνίας. Εἰς παλαιὰς ἐποχὰς ἡ στολὴ ἀφεώρα σχεδὸν μόνον τὴν ἐξάρτησιν καὶ τὸν ὁπλισμόν, δεδομένου ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν εἰδῶν (περικεφαλαία, θώραξ, περικνημῖδες κλπ.) ἀπετέλουν τὸν ἀμυντικὸν ὁπλισμόν· κατὰ τὰς μετέπειτα ὅμως ἐποχάς, ἰδίως μετὰ τὸν μεσαίωνα, αἱ στολαὶ ἤρχισαν καθιστάμεναι πολυτελεῖς μὲ ἐμφανεῖς χρωματισμοὺς κλπ., καθόσον διὰ τῆς ὡραίας στολῆς ἐπεζητεῖτο ὅπως προσελκύωνται οἱ ἁπλοϊκοὶ νέοι πρὸς ἐθελοντικὴν κατάταξιν εἰς τοὺς τότε μισθοφορικοὺς στρατούς. Ἡ τοιαύτη ἐπὶ τὸ ὡραιότερον ἐξέλιξις τῆς στολῆς ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἀλλ' ἡ ἐπελθοῦσα τελειοποίησις τοῦ ὁπλισμοῦ ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκην νὰ μὴ καθίστανται καταφανῶς ὁρατὰ τὰ στρατεύματα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐχρησιμοποιήθη (διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον 1904—1905) στολὴ χρώματος χακί, κεραμοχρόου κλπ., προορισθεῖσα ἀρχικῶς διὰ τὸν πόλεμον μόνον, ἀλλὰ τέλος καθιερωθεῖσα ὁριστικῶς παρ' ἅπασι τοῖς στρατοῖς καὶ ἐν εἰρήνῃ, ἰδίως μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1914—1918). Ν. Θ. Κ.

— *[Ναυτ.]* Ἐν τῷ ναυτικῷ ὑφίστανται διακρίσεις εἰς τὰς στολάς, ὡς πρὸς τοὺς βαθμοὺς τῶν ὑπαξιωματικῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν ἀφ' ἑνός, καὶ ὡς πρὸς τοὺς κλάδους ἑκάστου βαθμοφόρου ἢ μὴ ἀφ' ἑτέρου· διὰ τὴν τελευταίαν περίπτωσιν τὰ μὲν διακριτικὰ τῶν ναυτῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν εἶναι συμβολισμοὶ κατὰ τὸ δυνατὸν τοῦ κλάδου των. τὰ δὲ τῶν ἀξιωματικῶν ἴδιον δι' ἕκαστον κλάδον χρῶμα ὑφάσματος, διαχωρίζοντος τὰ γαλόνια τῶν χειρίδων ἢ τῶν ἐπωμίδων τοῦ μανδύου καὶ τῶν λινοστολῶν. Κατ' ἐξαίρεσιν, οὐδὲν διακριτικὸν χρῶμα ὑπάρχει εἰς τοὺς μαχίμους· εἰς τὰ ἀκολουθοῦντα ὅμως τὰς ἀγγλικὰς στολὰς ναυτικά, διακριτικὸν τῶν μαχίμων εἶναι κύκλος ἐξ ἐπτυγμένου γαλονίου, ἐφαπτόμενος εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνωτέρου τῶν γαλονίων τῶν χειρίδων ὡς καὶ τῶν ἐπωμίδων τῶν φερομένων εἰς τὸν μανδύαν καὶ τὰς λινοστολάς. Σ. Ε. Λ.

— **στολὴ ἱερατική**· βλ. λ. *ἄμφια, ἱερατικὴ στολὴ καὶ κλήρου ἐνδυμασία.*

στολίδι (τό)· πᾶν ὅ,τι στολίζει, κοσμεῖ, κόσμημα.

στολίδωσις (ἡ) *[Γεωλ.]*· βλ. λ. *πτύχωσις.*

στολίζω· κοσμῶ, καλλωπίζω· || παθ. κοσμοῦμαι, καλλωπίζομαι: «στολίστηκε σὰν νύφη»· || μεταφ. «καλὰ τὸν ἐστόλισες» ἐπὶ ὀνειδισθέντος ἀνθρώπου.

στολίσκος (ὁ) γαλλ. flottille ἢ escadrille, ἀγγλ. light squadron) Στόλος συγκείμενος ἐκ τορπιλλικῶν ἢ ἐλαφρῶν ἐν γένει σκαφῶν ἢ ὑποβρυχίων. Ἐπικρατέστερον *ἐλαφρὸς στόλος.* Σ. Ε. Λ.

— **στολίσκος ἀεροπλάνων**· βλ. λ. *σμῆνος.*

στόλισμα (τό)· δημοτ., κόσμος, κόσμημα, στολίδι· || ἡ ἐνέργεια τοῦ στολίζειν: «τὸ στόλισμα τῆς ἐκκλησιᾶς, — τοῦ σχολείου».

στολισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ στολίζειν, καλλωπισμός· || κόσμημα, στολίδι, ἄλλως *στόλισμα.*

— *[Ἀνθρωπολ.]* Ὁ *στολισμὸς* τοῦ σώματος ἔχει ἀναμφιβόλως τὴν ἀρχήν του εἰς χρόνους ἀπωτάτους (βλ. λ. *ἐνδυμασία* καὶ *κόσμημα*). Ὁ ἄνθρωπος ἤρχισεν ἐνωρὶς ν' ἀλείφῃ τὸ σῶμά του δι' ὤχρας τινός, ἀσβέστου, ἄνθρακος ἢ φυτικοῦ χρώματος, ὅτε περιεφέρετο γυμνός, ὅπως κάμνουν καὶ σήμερον οἱ μὴ χρησιμοποιοῦντες ἔνδυμα λαοὶ (Ἀμερικανοϊνδοὶ κλπ.) καθ' ὅλον τὸ σῶμα ἢ τὸ πρόσωπον μόνον. Σήμερον ὁ τοιοῦτος *μόνιμος* στολισμὸς ἔχει κυρίως διακριτικὴν σημασίαν τάξεως κοινωνικῆς, θέσεως ἐν τῇ οἰκογενείᾳ (ἄγαμος κλπ.), φυλῆς, θρησκευτικῆς ἢ ἄλλης ὁμάδος, μαγικὴν σημασίαν, λόγους χοροῦ καὶ τελετῶν κλπ. Πάντως, ἡ παλαιοτάτη αὕτη ἕξις ζωγραφήσεως, τὴν ὁποίαν εὑρίσκομεν καὶ εἰς νεωτέρους λαοὺς (ἀρχαῖοι Βρετανοί), δὲν φαίνεται νὰ ἔκαμε μεγάλας προόδους, χρησιμοποιεῖται δὲ σήμερον πρὸς ἔξαρσιν τοπικῶν χρώσεων τοῦ σώματος, φυσικῶν γραμμῶν κλπ. Ὑπόλειμμα δηλαδὴ αὐτῶν εἶναι ἡ ζωγράφησις τοῦ προσώπου, κατὰ διαφόρους τρόπους, ἀπὸ τῆς δι' ἁπλῆς κόνεως ὀρύζης μέχρι τῆς πλήρους ἐπικαλύψεως διὰ χρωμάτων καὶ διαφόρων σχεδιασμάτων, ἡ ζωγράφησις ὀνύχων καὶ χειλέων καὶ τριχῶν τῆς κεφαλῆς, ἡ ἀπόθεσις παχείας χρωστικῆς ἐπὶ τῶν ὀδόντων τῶν τομέων (Μαλαίων, Μογγολικῶν φυλῶν κλπ.), τὰ ὁποῖα εὑρίσκομεν ἄλλωστε καὶ εἰς τοὺς πεπολιτισμένους λαούς.

Μὲ τὴν *στίξιν*, τὴν *οὐλώδη στίξιν* καὶ τὰς *παραμορφώσεις* ἐρχόμεθα εἰς νεωτέρους πως τρόπους τοῦ μονίμου στολισμοῦ. Τὸ αἴτιον τῆς οὐλώδους στίξεως δὲν εὑρίσκεται τόσον εἰς τὸ αἴσθημα τοῦ στολισμοῦ. ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἄλλας θρησκευτικὰς καὶ λατρευτικὰς ἰδέας, ὡς δεικνύει ἡ παρὰ τὸ ἐπώδυνον ἐπιμονὴ πρὸς στίξιν καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐθίμων κατὰ τὴν ἐφαρμογήν. Εἰς ὁμοίας αἰτίας, ὡς καὶ εἰς λόγους ὑγιεινῆς, μόδας κλπ., ὀφείλονται καὶ αἱ διαφορώταται «ἐθνικαὶ» παραμορφώσεις, κρανίου, ἄκρων ποδῶν, αἱ εἰσαγωγαὶ ὑπὸ τὸ δέρμα βελονῶν, δίσκων κλπ., μὲ μαγικὰς ἐγχαράξεις (Μπιρμᾶνοι), ἡ εἰσαγωγὴ δίσκων καὶ ἄλλων εἰς τὸ διατεινόμενον λόβιον τοῦ ὠτός, τὰ χείλη, τὸ ρινικὸν διάφραγμα κλπ. Ἰδιαιτέραν μαγικὴν σημασίαν φαίνεται ὅτι ἔχει ὁ τόσον διαδεδομένος στολισμὸς οὗτος ὀπῶν τοῦ σώματος, τῶν ρωθώνων παλαιότερον (παλαιοὶ Αὐστραλοί), τοῦ ὠτὸς καὶ τοῦ λοβίου. τῶν χειλέων, τοῦ ὀμφαλοῦ (Αἰθιοπία), διὰ διεκβολῆς ξυλαρίων ἢ ὀστεΐνων ἀκανθῶν ἢ στρογγύλων ἢ πεπλατυσμένων δίσκων (botoc), πτερῶν εἰς τὰς παρειὰς (Ἀμερικανοϊνδοί), κρίκων, λίθων εἰς τοὺς ὀδόντας. Ἐν τῷ βάθει τοῦ ἐθίμου τούτου εὕρηται πρόληψίς τις, καθ' ἣν ἐπιβλαβεῖς μαγικαὶ ἐνέργειαι εἰσέρχονται εὐκολώτερον διὰ τῶν ἀνοιγμάτων τοῦ σώματος εἰς αὐτὸ καὶ συνεπῶς παρίσταται ἀνάγκη συγκλείσεως τούτων. Ἐπίσης, ὁ ἀκρωτηριασμὸς φαλάγγων δακτύλων (Μπουσμᾶνοι κλπ.) σημαίνει πένθος, διάκρισιν κλπ., ἡ ἀπόσπασις ὀδόντων (Αὐστραλοὶ) καὶ ἡ θραῦσις αὐτῶν, ἡ ρινοδοντία (Νέγροι, Μαλαῖοι) προέρχονται ἐκ ποικίλων αἰτίων, ὡσαύτως ἡ περιτομή, ὁ εὐνουχισμός, ἡ ἐκτομὴ τῆς κλειτορίδος, ἡ διεκβολὴ ἀντικειμένων διὰ τοῦ αἰδοίου κλπ. Τέλος, σημειοῦμεν τὸ ξύρισμα τῶν τριχῶν, τὴν ἀποψίλωσιν βλεφαρίδων, ὀφρύων, γενείου, ἅτινα εἰς τοὺς διαφόρους λαοὺς ἔχουν διαφορωτάτην σημασίαν (πένθους, σεβασμοῦ, δουλείας, διακρίσεως, μαγικήν, προλήψεων κλπ.), τὴν διατήρησιν μεγάλων ὀνύχων, εἰς ἔνδειξιν ὅτι δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἐργάζωνται (Ἰνδοκίνα). Πλεῖστα ἐκ τῶν εἰδῶν τούτων τοῦ στολισμοῦ μετέχουν τοῦ δευτέρου εἴδους, τοῦ *φορητοῦ* στολισμοῦ. Ἀποτελοῦν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ μονίμου εἰς αὐτόν, ὅπως εἶναι ἡ διάτρησις πρὸς εἰσαγωγὴν δίσκων ἢ διεκβολὴν ραβδίων ἢ δακτυλίων κλπ.

Ὁ ***φορητὸς*** στολισμός, δι' ἐξαρτήσεως διαφόρων ἀντικειμένων, ἐν ἀρχῇ δὲ ὀλίγων ὀστράκων, ὀδόντων, λίθων, συνήθως λαμπόντων κλπ., εἶναι ὁ παλαιότερος. Καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κοσμημάτων τούτων ἀποδίδεται ὑπὸ τῶν διαφόρων λαῶν θρησκευτικὴ σημασία, γενικῶς δὲ καὶ μαγικὴ δύναμις, φετιχιστικὴ σημασία, πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ νόσων καὶ ἄλλων κινδύνων, οὓς πανταχοῦ βλέπει ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος μεταξὺ τῶν περιβαλλόντων στοιχείων. Πολλὰ τῶν κοσμημάτων ἐκτελοῦν συγχρόνως καὶ χρέη ἐνδύματος, ὅπως αἱ ζῶναι, τὰ καλύμματα τῆς κεφαλῆς κλπ. Τὸ εἶδος καὶ τὸ σχῆμα τῶν περιάπτων ἐμφανίζουν θρησκευτικὴν βάσιν, δισκοειδῆ π. χ. εἰς λαοὺς μὲ προλήψεις σχετικὰς μὲ τὸν ἥλιον, ἡμισεληνοειδῆ κλπ. Τέλος καὶ εἰς τὸ εἶδος τῶν πολεμικῶν, χορευτικῶν ἐξαρτύσεων, εὑρίσκομεν τοιαύτας σκέψεις μαγικῆς ἐπηρείας. Ἀπετέλεσε δ' ὁ φορητὸς στολισμὸς καὶ ἀνταλλακτικὸν μέσον ἐμπορίου, πρωτόγονον νόμισμα. Ἐκ τῆς *παλαιολιθικῆς* ἐποχῆς ἔχομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ὕπαρξιν χρωστικῶν ἐν τοῖς σπηλαίοις, παρὰ τοὺς σκελετοὺς τῆς ἀχιλλείου καὶ μουστιαίας βαθμῖδος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν παρὰ τοὺς νεκροὺς ἀνεύρεσιν διαφόρων λιθαρίων, ὀστράκων, κρυστάλλων, ἀσφαλῶς ἐκλελεγμένων, ὀδόντων καὶ ὀσταρίων σπανίων ζῴων καὶ ἀνθρώπων, ἅτινα δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐχρησίμευον πρὸς κόσμησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος. Κατὰ τὰς νεωτέρας παλαιολιθικὰς βαθμῖδας, τὴν ὠρινιάκιον καὶ ἑξῆς, αἱ χρωστικαὶ οὐσίαι ἀποτελοῦν κανόνα, τὰ δ' ἐξ ὀστῶν μικρὰ δοχεῖα δι' αὐτάς, ἅτινα ἀπετίθεντο μετὰ τῶν χρωστικῶν ἐν τοῖς τάφοις, εἶναι ἄφθονα. Ἐπίσης, τὰ φορητὰ κοσμήματα ἀφθονοῦν, πολλάκις ἐμφανιζόμενα ὡς περιδέραια καὶ ἐνίοτε ἀντιγραφόμενα ἐπὶ ὀστοῦ. Κατὰ τὰς περιόδους ταύτας τῆς κατεργασίας τοῦ ὀστοῦ ἔχομεν περίαπτα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἢ ὀστοῦ, διάτρητα ἢ ἐσκαλισμένα, μικρὰ ραβδία πρὸς στολισμὸν τοῦ διαφράγματος τῆς ρινὸς ἢ τῶν χειλέων, ὤτων ἢ τῆς κόμης κλπ. Δεδομένου δ' ὅτι ἐστολίζοντο γυναῖκες καὶ ἄνδρες, εἶναι φυσικὸν νὰ εὑρίσκωμεν εἰς τοὺς τάφους τῶν σπηλαίων τῶν νεοπαλαιολιθικῶν χρόνων, μετὰ τῶν πολεμικῶν ὅπλων, καὶ ἀντικείμενα στολισμοῦ, κογχύλια, σπονδύλους ἰχθύων κλπ., πολλάκις καλύπτοντα τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ καὶ ὑποδηλοῦντα τὴν ἐπὶ καλύμματός τινος προσαρμογὴν αὐτῶν ἢ ἀποτελοῦντα περιδέραιον τοῦ λαιμοῦ, τοῦ στήθους, τῆς κοιλίας, τῶν ἄκρων. Εὑρίσκομεν μάλιστα ἀφθονώτερα τὰ εἴδη στολισμοῦ μετὰ ἀνδρικῶν σκελετῶν ἢ μετὰ τῶν γυναικείων καὶ τῶν παιδικῶν. Ἡ ἐφαρμογὴ τούτων ἐπί τινος φθαρτοῦ ὑπενδύματος (δέρματος) ἐγίνετο δι' ἐργαλείων ἐξ ὀστοῦ, ὧν γνωστὰ εἴδη ἔχομεν ἐκ τῶν βαθμίδων τούτων (βελόναι). Τὴν ὕπαρξιν τῶν κοσμημάτων τούτων τῆς κεφαλῆς, τῶν βραχιόνων κλπ. μᾶς γνωρίζουν καὶ αἱ ἀπεικονίσεις τῶν σπηλαίων ἢ τὰ εἰδώλια (Ἀφροδῖται). Ἐκ τῶν εἰκόνων τούτων, ἰδίᾳ τῶν σπηλαίων τῶν Πυρηναίων, καὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν στολισμῶν ἐξάγεται ὅτι οἱ ἄνδρες ἔζων γυμνοί, μὲ διακριτικῆς σημασίας στολισμὸν τῆς κεφαλῆς ἢ κάλυμμα καὶ περιβραχιόνια, περικνήμια κλπ. Αἱ γυναῖκες ἐμφανίζονται μὲ ἐλαφρὸν ἔνδυμα (Lespugue, Ἱσπανία κλπ.) καὶ κοσμήματα καὶ δὴ κατὰ τὸ πέρας τοῦ παλαιολιθικοῦ εἰς τὰ νότια τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ βόρεια τῆς Ἀμερικῆς (Κατζιένιον).

Κατὰ τὴν μεσολιθικὴν ἐποχὴν ὁ στολισμὸς ἐξακολουθεῖ ὅμοιος σχεδὸν (κογχύλια κλπ., μετὰ τῶν κρανίων Ofnet), ἂν καὶ αἱ πληροφορίαι ἡμῶν εἶναι ἐλάχισται. Ἀπὸ τῶν καθαρῶς νεολιθικῶν χρόνων, καὶ δὴ ἐκ τῶν λιμναίων οἰκήσεων, ἔχομεν ἄφθονα τὰ ὑπολείμματα στολισμοῦ τοῦ σώματος συγχρόνως καὶ τῆς ἐνδυμασίας. Βαθμηδὸν δὲ ποικίλλουν ἀναλόγως τῶν καθ' ἕκαστον λαῶν. Κατὰ τοὺς μεταλλικοὺς χρόνους ἡ ποικιλία τῶν κοσμημάτων ἀνεπτύχθη μεγάλως καὶ ἡ κατεργασία ἐγίνετο οὐχὶ πλέον διὰ λιθίνων ἐργαλείων, ἀλλὰ δι' ὀρειχαλκίνων κλπ. Ὁ χρυσὸς ἦτο πάντοτε σπάνιον κόσμημα καὶ δι' ἐξέχοντα πρόσωπα συνήθως.

Ἡ κόμη ἀπετέλεσεν ἀνέκαθεν ἓν τῶν πρώτων πεδίων στολισμοῦ, χρησιμοποιηθεισῶν πρὸς τοῦτο τῶν τε τριχῶν καὶ ξένων ἀντικειμένων. Καὶ ἡ μὲν κόμωσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ εἶδος τῶν τριχῶν, ἁπλουστέρα εἰς τοὺς σπειρότριχας (νεγροειδεῖς) καὶ πολυπλοκωτέρα πως εἰς τοὺς μακράν, λείαν κόμην φέροντας λαοὺς (Ἀμερικανοϊνδούς, Μαλαίους, μογγολοειδεῖς, Ἐσκιμώους κλπ.) διὰ σχηματισμοῦ τῶν περιεργοτέρων κορύμβων ἢ περιδέσεων, κατ' ἐξοχὴν δὲ ποικίλη εἰς τοὺς κυματότριχας καὶ οὐλότριχας (Παποῦαι, Νέγροι τοῦ Σουδὰν κλπ.). Ὁ δὲ κυρίως στολισμὸς τῆς κόμης διὰ προσθήκης ξένων ἀντικειμένων, λίθων, ὀστράκων κλπ. κοσμημάτων, ταινιῶν, πτερῶν, ἀνθέων καὶ ἐπαλείψεως δι' ἐλαίου, ὤχρας εἶναι ἐπίσης διαδεδομένος καὶ δὴ εἰς τοὺς μακρὰν κόμην φέροντας λαούς. Εἴς τινας δὲ χρησιμοποιοῦνται ἰδιαίτερα μέσα στηρίξεως κατὰ τὸν ὕπνον τῶν ὀγκωδῶν κομώσεων.

Ὁ στολισμὸς τοῦ θώρακος, τῆς κοιλίας, τῶν ἄκρων διὰ περιλαιμίων, ζωνῶν, περιβραχιονίων, περιποδίων, δακτυλίων καὶ διαδημάτων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς εἶναι ποικιλώτατος. Λωρίδες δερμάτων, τενόντων, φυτικοὶ μίσχοι κτλ. ἐχρησίμευσαν ἀνέκαθεν πρὸς περιβολὴν τῶν μερῶν τούτων τοῦ σώματος καὶ ἐξάρτησιν τῶν διαφόρων ἀντικειμένων ἀπὸ τῶν ὀδόντων καὶ ὀστράκων καὶ κόκκων καὶ ἐντόμων καὶ ὀνύχων καὶ ὀστῶν, ζῴων καὶ ἀνθρώ-

Digitized by Google

πων, καὶ πτερῶν, μέχρι τῶν νεωτέρων μεταλλίνων κρίκων, τεμαχίων ὑφασμάτων, ἀνθέων κλπ.

Ἡ πρὸς στολισμὸν ἀγάπη τῶν Αὐστραλῶν, οἵτινες θεωροῦνται ὡς οἱ κατώτεροι τῶν λαῶν τοῦ κόσμου, εἶναι ἄπε ρος. Ζωγράφησις δι' ἐρυθροῦ, λευκοῦ ἢ ἄλλων χρωμάτων τοῦ σώματος ὁλοκλήρου, εἶναι τι συνηθέστατον παρ' αὐτοῖς. Ὡσαύτως οὐλώδης στίξις τοῦ θώρακος, τῆς κοιλίας, καὶ σπανιώτερον τῆς ράχεως καὶ τῶν ἄκρων, ταινιοειδὴς ἢ στικτή, γινομένη διὰ τεμνόντων ἐργαλείων καὶ ἐντριβῶν εἶτα τῆς πληγῆς διὰ χώματος κλπ. Ἡ κόμη, ἀτημέλητος γενικῶς εἰς τοὺς Αὐστραλούς, ἀλείφεται συχνάκις δι' ὤχρας, κόπτεται, περιδένεται διὰ λωρίδων, στολίζεται διὰ θυσάνων οὐρᾶς ζῴων, ὀδόντων, κογχυλίων κλπ., ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν χορευτῶν. Φέρουν περίαπτα περὶ τὸν λαιμὸν καὶ ζώνην αἰδοῦς, π ρισσότερον διακοσμητικὴν παρὰ ἐπενδυτικήν. Ἐπίσης διάτρησιν τοῦ ρινικοῦ διαφράγματος μετὰ εἰσαγωγῆς ξυλίνου ἢ ἄλλου ραβδίου. Ἔχουν δὲ ἐπιτηδειότητα εἰς τὰ πλεκτὰ ἀντικείμενα, σχοινία, ταινίας κλπ., τῇ βοηθείᾳ τριχῶν καὶ φυτικῶν οὐσιῶν, δι' ὧν στολίζονται. Ἐλαχίστη φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ τάσις πρὸς στολισμὸν τῶν ἐξαλειφθέντων γειτόνων των, Τασμανῶν. Ποικιλώτατος εἶναι ὁ στολισμός, ἰδίᾳ ὁ φορητός, τῶν διαφόρων τῆς Ὠκεανίας φυλῶν, *Μικρονησίων*, *Πολυνησίων*, *Μελανησίων*, δι' ὃν χρησιμοποιοῦν πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ φαντασθῇ τις καὶ εἰς ὃν μείζονα τόνον προσδίδει διὰ τοὺς ἄνδρας ὁ ποικίλος ὁπλισμός. Τὸν τελειότερον στολισμὸν εὑρίσκομεν κατὰ τὰς λατρευτικὰς ἢ ἄλλας ἑορτάς, ἰδίᾳ τῶν Παπούων, ἀληλειμμένων καθ' ὅλον τὸ σῶμα δι' ἐλαίου καὶ ὤχρας, ἀσβέστου κλπ., ἢ ἐστιγμένων (κατὰ τὰ παράλια) ἢ φερόντων οὐλὰς χηλοειδεῖς, ἰδίᾳ ἐπὶ γυναικῶν, καὶ διάτρησιν ὤτων καὶ διαφράγματος ρινός. Συνίσταται δέ, ὁ φορητὸς στολισμὸς ἰδίᾳ, εἰς ποικιλώτατα ἔθιμα, ἀπὸ τοῦ ξυρίσματος τῆς κεφαλῆς μέχρι τῶν διαφόρων κολοσσιαίων κομμώσεων, μετὰ κτενῶν καὶ χρωμάτων καὶ θυσάνων καὶ πτερῶν.

Εὑρίσκομεν δὲ καὶ τεχνητὴν κόμην (περοῦκαν) ἐπὶ τῶν γυμνῶν τριχῶν ἀτόμων. Ὁ στολισμὸς συμπληροῦται διὰ ταινιῶν περὶ τὸ μέτωπον, ἐστολισμένων δι' ὀδόντων κλπ., περιάπτων τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν ἄκρων, περιβραχιονίων κλπ. Τέλος, ἔχομεν καὶ τὴν διάτρησιν τῆς ρινὸς (ραβδία, δακτύλιοι), τοῦ ὠτός, τὴν ρινοδοντίαν κλπ. Ἐπὶ πένθους, ζωγραφοῦσιν ἢ ἀναρτῶσιν ἰδιαίτερα ἀντικείμενα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Εἰς πολλὰς δυτικὰς νήσους ὁ στολισμὸς εἶναι πτωχότερος καὶ ἡ στίξις ἐλλείπει. Ὁ στολισμὸς ποικίλλει ἐπὶ τῶν διαφόρων νήσων τῆς Ὠκεανίας, παρὰ τὴν γενικὴν βάσιν, κοινὴν εἰς τοὺς φυσικὸν βίον ἄγοντας λαούς.

Εἰς τοὺς *ἀσιατικοὺς* λαοὺς εὑρίσκομεν νεώτερα εἴδη στολισμοῦ, καὶ δὴ ἐξ εὐγενῶν μετάλλων, εἰσαχθέντων ἐξ Ἰνδιῶν καὶ βορείου Ἀσίας. Ὁ χαρακτηριστικώτερος στολισμὸς εἶναι ὁ διὰ τῶν μεταλλίνων δακτυλίων τῶν ἰσχίων, τοῦ τραχήλου, τοῦ λαιμοῦ, τῶν ἄκρων, πολλάκις εἰς μέγαν ἀριθμόν, καλυπτόντων τὸ πλεῖστον τοῦ σώματος (Φιλιππῖναι, Μπόρνεο, Μπιρμανία κλπ), ἐλαστικῶν ἢ ἐκ στερεοῦ ἐλάσματος, πολλάκις ζυγίζων καὶ πλείονα τοῦ ἑνὸς χιλιόγραμμα. Οἱ δακτύλιοι οὗτοι προκαλοῦν ἐνίοτε καὶ μήκυνσιν τοῦ λαιμοῦ, πάντως δὲ μείωσιν τῆς εὐκινησίας τῶν γυναικῶν, ὑφ' ὧν κυρίως φέρονται ἐν νοτιοανατολικῇ Ἀσίᾳ καὶ ταῖς νήσοις. Πλὴν τούτων, εὑρίσκομεν μεγάλην χρῆσιν τῶν ἐνωτίων, τόσην ὥστε ὑποστηρίζονται διὰ ταινίας ὑπὲρ τὴν κεφαλήν, ξυλίνων καὶ ἄλλων δίσκων, δι' ὧν εὐρύνεται τὸ λόβιον τοῦ ὠτός, κτενῶν, βελονῶν καὶ λοιπῶν στολισμῶν τῆς κόμης. Δὲν εὑρίσκομεν εἰς τὴν ἤπειρον, ἢ σπανίως μόνον, στολισμὸν τῆς ρινός. Ποικίλοι δ' εἶναι οἱ χορευτικοὶ καὶ πολεμικοὶ στολισμοὶ τῶν ἰνδικῶν τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀσίας φυλῶν, κατ' ἐξοχὴν δὲ οἱ διὰ πτερῶν εἰς ὁλόκληρον τὸ σῶμα (Νταγιάκ, Λουζόν, Φορμόζα, Ἀσσὰμ κλπ), διὰ τριχῶν ζῴων καὶ ἀνθρώπων (Ἀσσάμ).

Ἐν Ἀφρικῇ ἐμφανίζεται ὁ στολισμὸς (ὡς καὶ ἡ ἐνδυμασία, ὅπου ὑπάρχει) ὑπὸ γενικὸν τύπον εἰς ὅλους τοὺς Νέγρους καὶ τὰς νεγριτικὰς φυλὰς σχεδόν. Κυριαρχεῖ δὲ ὁ χαρακτηριστικὸς τῶν κυνηγετικῶν φυλῶν ζωϊκὸς στολισμός. Ἁπλούστατος στολισμὸς εἰς τοὺς νομάδας τῆς Σαχάρας (Τουαρέγκ, Φούλμπα κλπ.) ἐκ περιάπτων τινῶν, περιλαιμίων, περιβραχιονίων, δακτυλίων κλπ., καὶ εἰς τοὺς τοῦ δυτικοῦ Σουδὰν καὶ τῆς Γουϊνέας, ὅπου ἔχομεν πλέον καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν ἔξωθεν. Εὑρίσκομεν καὶ ζωγράφησιν (Καμεροὺν) καὶ στίξιν καὶ διάτρησιν ρινικοῦ διαφράγματος (Τόνγκο κλπ.). Ποικιλώταται εἶναι αἱ ξύλιναι κτένες πρὸς στολισμὸν τῆς κόμης. Μεταχειρίζονται δὲ καὶ εὐγενῆ μέταλλα. Ἐπίσης εἰς τοὺς Νέγρους Μπαντοῦ σημειοῦμεν ἰδίᾳ τὰ κυνηγετικὰ τρόπαια πρὸς στολισμὸν (δακτύλιοι ἐκ δέρματος ἐλέφαντος, ὀδόντες, ὄνυχες κλπ.) καὶ τὰς περιεργοτάτας κομμώσεις. Στίξις, ζωγράφησις, ρινοδοντία εἶναι λίαν διαδεδομέναι. Πτωχὸς εἶναι ὁ στολισμὸς τῶν Πυγμαίων καὶ μικρὰ ἡ τάσις πρὸς παραμορφώσεις τοῦ σώματος. Εἰς τὴν βορειοανατολικὴν Ἀφρικὴν (Νουβίαν, Αἰθιοπίαν) ἔχομεν ἐπίσης τὰ κυνηγετικὰ τρόπαια καὶ παρὰ τῇ γυναικὶ τὸν μεταλλικὸν στολισμόν, ἰδίᾳ εἰς τοὺς Σιλλούκ, Ντίγκα, Μπόγκο κλπ. μετὰ οὐλώδους στίξεως καὶ δίσκων τῶν χειλέων Ἐξόχως ἀνεπτυγμένος εἶναι ὁ σπειροειδὴς μεταλλικὸς στολισμὸς τοῦ σώματος, ἁπαντῶν εἰς τοὺς Μασσάϊ (χαμιτονεγρικῆς μείξεως) τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Ποικιλώτατος εἶναι ὁ δερμάτινος κυρίως στολισμὸς τῶν ἀνατολικῶν Μπαντοῦ, μὲ τὰ διάφορα ὀνόματα, καὶ ὅλως ἐξαιρετικὸς ἐπὶ τῶν Ζουλοῦ, Κάφρων κλπ. ὁ ἑορταστικὸς εἰς τοὺς χοροὺς καὶ τελετάς, πτωχότατος δὲ εἰς τοὺς Μπετσουανά. Οἱ Ὀττεντότοι καὶ Μπουσμᾶνοι στολίζονται ὀλιγώτερον, ὅπως καὶ οἱ Πυγμαῖοι καθόλου. Αἱ γυναῖκες φέρουν δακτυλίους τινάς. Ἐν χρήσει δὲ εἶναι ἡ ζωγράφησις τοῦ σώματος.

Οἱ Ἀμερικανοϊνδοὶ γενικῶς διεκρίθησαν διὰ τὸν ἐντυπωσιακὸν στολισμὸν τοῦ σώματος. Εἰς τὴν *Βόρειον Ἀμερικήν*, καὶ δὴ τοὺς ἀρκτικοὺς λαούς, Ἐσκιμώους καὶ Ἀλεούτας, εἰς οὓς εὑρίσκομεν μεγάλην καλλιτεχνικὴν τάσιν εἰς λεπτουργικὰς ἐργασίας, ἔχομεν καὶ κλίσιν πρὸς στολισμὸν (στίξιν καὶ ὠτικὸν στολισμόν, ἀκόμη καὶ τοὺς δίσκους τῶν χειλέων καὶ τὰ κομβία τῶν παρειῶν κλπ.). Εἰς τοὺς καναδικοὺς Ἀταμπάσκους καὶ Ἀλγκονκίνους περίφημος εἶναι ὁ στολισμὸς δι' ὑαλίνων σφαιρίων, ἡ χρῶσις τῶν τριχῶν, ἡ διάτρησις τῆς ρινός, τὰ πτερὰ καὶ ἡ χρῆσις μακρῶν γυναικείων τριχῶν πρὸς αὔξησιν τῶν ἰδίων. Ποικίλος ἐπίσης εἶναι παλαιόθεν ὁ μεταλλικὸς στολισμὸς τῶν νοτιωτέρων φυλῶν. Τυπικὴ δὲ ἡ μετὰ ξύρισιν τῆς λοιπῆς κεφαλῆς διατήρησις μόνον μιᾶς προσθιοπισθίας ἀκρολοφίας τριχῶν, στολιζομένης καταλλήλως. Ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ ἀτόμου, εὑρίσκομεν ἁπλοῦς ἢ πολυτελεῖς στολισμοὺς εἰς τοὺς Ἀμερικανοϊνδοὺς τῶν πεδιάδων τοῦ Μισσισσιπῆ, μετὰ ἀληθοῦς θώρακος πολλάκις ἐξ ὀστῶν, περιλαιμίου ἐξ ὀνύχων καὶ ἰδίᾳ τοῦ πελωρίου δερματίνου καλύμματος τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς ράχεως, ἐστολισμένου διὰ πτερῶν κλπ. Ἐξ ἴσου συχνὸν χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ διατήρησις ἐν Ἀμερικῇ γενικῶς μακρῶν τριχῶν, ἐπιμηκυνομένων καὶ διὰ ζωϊκῶν τοιούτων. Ἐπίσης ἡ ζωγράφησις τοῦ σώματος, σπουδαιοτάτη διὰ τὰς ἑορτάς, τὸν πόλεμον, τὰ παίγνια κλπ. Πλὴν τῶν πτερῶν, ἔχομεν, ἰδίᾳ εἰς τοὺς Ἰνδοὺς τῆς Καλιφορνίας, καὶ τὸν διὰ τῶν ὀστράκων στολισμόν. Εἰς τοὺς Ἰνδοὺς τῶν Pueblos (χωρίων), τῶν ὀροπεδίων τοῦ Κολοράντου, τῆς Ἀριζόνας, τοῦ Νέου Μεξικοῦ κ. ἄ., ἔχομεν στολισμὸν (καὶ ἐνδυμασίαν) ἐξ ἐπηρείας τῶν βορειοτέρων. Ἰδιότυπος, εἰς δύο πλαγίους μεγάλους κορύμβους, εἶναι ἡ κόμμωσις τῶν κορασίων.

Εἰς τὴν *Κεντρικὴν Ἀμερικήν*, τῶν Μεξικανῶν Ἀζτέκων καὶ τῶν Μάϊα, εὑρίσκομεν μεγάλας ὁμοιότητας στολισμοῦ πρὸς τὸν τῶν βορείων Ἀμερικανοϊνδῶν. Ὁπωσδήποτε, χαρακτηριστικὴ ἦτο ἀπὸ τῶν παλαιῶν Μεξικανῶν ἡ παραμόρφωσις τοῦ σώματος, τοῦ κρανίου (πλάτυνσις), τῶν ὀδόντων (ρίνισις, στολισμός), τῆς ρινός, τῶν χειλέων καὶ ὤτων, ἡ στίξις, ἡ ζωγράφησις, ἡ χρῆσις τῶν πτερῶν. Οἱ Ἰνδοι τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς διακρίνονται ἐκ τῆς χρήσεως παραμορφωτικῶν περισφίγξεων τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν ἄκρων, διὰ ταινιῶν ἐκ δέρματος καὶ σχοινιοειδῶν λωρίδων ἐκ διαφόρων οὐσιῶν (Καραΐβαι, Καράγια κλπ.), διὰ τῶν παραμορφώσεων ρινός, ὤτων, χειλέων, μετὰ διαφόρων ἐνθέσεων ραβδίων, δίσκων, πτερῶν κλπ., ἐν αἷς καὶ ἡ μοναδικὴ ἴσως διάτασις τῶν πτερυγίων τῆς ρινὸς διὰ κογχυλίων (τῶν Μαγιοροῦνα κλπ.), διὰ τῶν στίξεων, τῆς ζωγραφήσεως τοῦ ὅλου σώματος, ἐρυθροῦ ἢ κυανοῦ, καὶ μετὰ σχεδίων (σφραγῖδες), τῆς μελανῆς χρώσεως τῶν ὀδόντων (Κολομβία), τῆς μετρίας κομμώσεως, συμπληρουμένης ὅμως διὰ πτερῶν. Οἱ Ἰνδοὶ τῶν νοτίων πεδιάδων (Πάμπας) καὶ Παταγονίας, κυνηγοὶ καὶ ἱππεῖς κατ' ἐξοχήν, δὲν διεκρίθησαν διὰ τὸν στολισμὸν (πτερὰ στρουθοκαμήλου, παραμορφώσεις τινές, κυματίζουσα ὡραία κόμη). Ζωγράφησις καὶ περίαπτά τινα ἀποτελοῦν τὸν στολισμὸν τῶν Φουεγίων (Γῆς τοῦ πυρός). Ἴχνη πολυτελῶν στολισμῶν (χρυσοῦ κ.λ.π.), εὑρίσκομεν εἰς τοὺς ἀνωτέρου πολιτισμοῦ λαοὺς τῆς Ν. Ἀμερικῆς, τῆς περιοχῆς τῶν Ἄνδεων, τῆς Κολομβίας, τοῦ Ἰσημερινοῦ, τῆς Περουβίας μέχρι Βολιβίας καὶ Ἀργεντινῆς. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

Στὸλλ (Stoll), ***Μαξιμιλιανός***. Αὐστριακὸς κλινικός, ἐκ τῶν παλαιῶν ἀντιπροσώπων τῆς Βιενναίας σχολῆς (1742—1787). Ἰδιαιτέρας παρέσχεν ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην διὰ τῶν ἐπιμελῶν του παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν ἐπιδημικῶν νόσων, ὡς καὶ τῶν γνώσεών του ἐπὶ τῆς πνευμονικῆς φθίσεως. Ἔγραψε: «Aphorismi de cognoscendis et curandis febribus» (Βιέννη 1786), μεταφρασθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ Maron καὶ Corvisart, «Constitutiones epidemicae et morbi potissimum Lugduni Batavorum observati», δίτομον, κλπ. Ο. Ρ.

Στόλμπεργκ (Stolberg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πρωσσίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἄαχεν. Κάτ. (1925) 17.111. Εἶναι κόμβος τῶν σιδηροδρόμων Κολωνίας—Ἄαχεν, ἔχει βιβλιοθήκην, μεταλλεῖα μολύβδου καὶ τσίγκου, βιομηχανίαν ὀρειχάλκου, χαλκουργεῖα, ζυθοποιίαν, ἐργοστάσια σάπωνος, κομβίων, μεταλλικῶν εἰδῶν, ὑάλων, ξυλίνων εἰδῶν καὶ ὀμβρελλῶν. Θ. Χ. Σ.

—**Στόλμπεργκ** (Stolberg am Harz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ τόπος ἀεροθεραπείας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σαξονίᾳ τῆς Πρωσσίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ ὄρους Χὰρτς καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπέργκα—Κέλμπρα—Στόλμπεργ καὶ εἰς ὕψος 300 μ. Κάτ.(1925) 1908. Ἔχει βιβλιοθήκην καὶ μουσεῖον. Θ. Χ. Σ.

Στόλμπεργκ (Stolberg). —1) ***Χριστιανός***, *κόμις φὸν* —. Γερμανὸς ποιητὴς (1748—1821). Ἀνῆκεν εἰς τὸν λεγόμενον Γοττίγγειον ποιητικὸν σύνδεσμον. Ἔγραψε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Φρειδερίκου*: «Ποιήματα» (1779), «Δράματα μετὰ χορῶν» (1787) καὶ «Πατριωτικὰ ᾄσματα» (1815). Μόνος ἐξέδωκε «Ποιήματα ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς» (1782) καὶ μετάφρασιν τοῦ Σοφοκλέους εἰς ἀρτίους ἰαμβικοὺς στίχους.

—2) ***Φρειδερῖκος-Λεοπόλδος*** *κόμις φὸν* —. Γερμανὸς ποιητὴς (1750—1819), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Διετέλεσε διπλωματικὸς ἀκόλουθος παρὰ τῇ δανικῇ αὐλῇ. Ἐκτὸς τῶν ποιημάτων του, ἅτινα συνέθεσε μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του, ἔγραψεν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Κλόπστοκ ἴδια ἐλεγειακὰ ποιήματα, κατατάσσοντα τοῦτον μεταξὺ τῶν προδρόμων τοῦ γερμανικοῦ ρωμαντισμοῦ. Ἐξέδωκεν ὡσαύτως τὸ μυθιστόρημα «Νῆσος» (1788), «Ταξείδιον ἀνὰ τὴν Γερμανίαν, Ἑλβετίαν, Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν» (1794), δεκαπεντάτομον «Ἱστορίαν τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ» (1802—1818), συνεχισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κέρτς, καὶ τὴν «Ζωὴν Ἀλφρέδου τοῦ Μεγάλου» (1815). Ὁ Στόλμπεργκ μετεγλώττισε τέλος πρῶτος τὴν «Ἰλιάδα» τοῦ Ὁμήρου εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ ἐφιλοτέχνησε τὴν μετάφρασιν τραγῳδιῶν τοῦ Αἰσχύλου καὶ πλείστων διαλόγων τοῦ Πλάτωνος.

—3) ***Αὐγούστα-Λουΐζα***, *κόμισσα φὸν* —. Ἀδελφὴ τῶν ἀνωτέρω (1753—1835). Σύζυγος τοῦ Δανοῦ πολιτικοῦ Μπέρνστορφ. Ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Κλόπστοκ καὶ τῶν λοιπῶν ποιητῶν τοῦ Γοτιγγείου συνδέσμου, ὁ δὲ Γκαῖτε ἔσχε μακρὰν μετ' αὐτῆς ἀλληλογραφίαν («Ἐπιστολαὶ τοῦ Γκαῖτε πρὸς τὴν κόμισσαν Αὐγούσταν φὸν Στόλμπεργκ», 1881). Λ. Κ.

Στόλοβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, νῦν μετονομασθὲν *Μέγα Ἀνήλιο*. Κάτ. (1928) 110. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ὑδρόμυλον. Π. Ν. Π.

στολοδρομία (ἡ). Ὁ κατὰ στόλον πλοῦς τῆς ναυτικῆς δυνάμεως καὶ οἱ κατὰ τοῦτον ἑλιγμοί. Ἐλέγοντο δὲ διὰ τοῦτο αἱ στολοδρομίαι ἄλλοτε καὶ *τακτικαὶ κινήσεις*. Σ. Ε. Λ.

στολοδρομικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν στολοδρομίαν, ὁ τῆς στολοδρομίας: «στολοδρομικὸς ἀριθμός» ὁ ἀριθμός, ὃν ὁ ναύαρχος ὁρίζει δι' ἕκαστον πλοῖον τῆς ὑπ' αὐτὸν ναυτικῆς δυνάμεως, δυνάμενος δὲ νὰ ἀλλάσσηται κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ ναυάρχῳ.

στολοδρομῶ (*—έω*)· πλέω μετὰ τοῦ στόλου.

Στόλοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 195. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀτσιπάδες* (κάτ. 95), *Κάτω Ἄκρια* (κάτ. 33), *Λοῦρες* (κάτ. 216) καὶ *Ρίζικας* (κάτ. 27). Ν. ΚΛΕ

στόλος (ὁ)· ἀρχ., παρασκευὴ πρὸς πόλεμον, ὁ παρασκευασθεὶς στρατός, ἐκστρατεία· || σύνολον πλοίων: «ἐμπορικὸς —, πολεμικὸς στόλος», «ἀγγλικὸς —, γαλλικὸς στόλος», «ὁ στόλος τῆς Μεσογείου κ.λ.π.».

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται κυρίως *στόλος* (γαλλ. la flotte, ἀγγλ. fleet) ἡ πρὸς πόλεμον ναυτικὴ δύναμις, πάντα δηλαδὴ τὰ πλοῖα αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιβαῖνον αὐτῶν προσωπικὸν συλλήβδην. Κατὰ μᾶλλον περιωρισμένην ἑρμηνείαν, ἀριθμός τις πολεμικῶν ναυτικῶν δυνάμεων κράτους τινὸς προοριζόμενος δι' εἰδικὸν σκοπὸν καὶ διατελῶν ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν: λ. χ. «στόλος τῆς ἑστίας» (ὀνομασία ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, «home fleet», τοῦ στόλου τῆς Μάγχης), «γαλλικὸς στόλος τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς» κ. τ. λ. Παλαιότερον ἡ δύναμις τοῦ στόλου ἐμετρεῖτο εἰς ἱστία, ἔνθα ἱστίον ἐσήμαινε πλοῖον· λ.χ. στόλος τεσσάρων ἱστίων ἐσήμαινεν ὅ,τι καὶ ἡ τετραναΐα καὶ τετράρμενος τῶν ἀρχαίων, ἤτοι στόλον ἐκ τεσσάρων πλοίων. Ὑποδιαιρέσεις συνήθως τοῦ στόλου, ὁ *ἐλαφρὸς στόλος*, ὁ *στολίσκος*, ἡ *μοῖρα* καὶ ὁ *οὐλαμός*, περιστατικὸν δὲ προσάρτημά του ἡ *παραπομπή*. Ἀλλὰ καὶ τὸ σύνολον τῶν ἐμπορικῶν πλοίων, κράτους ἢ χώρας ἢ ἠπείρου ἢ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου, λέγεται *στόλος ἐμπορικός*. Σ. Ε. Λ.

— **στόλος *ἐθελοντικὸς* ἢ *ἐπικουρικὸς*** *[Διεθν. Δίκ.]*. Καλεῖται οὕτω ὁ ὑπὸ ναυτικῆς δυνάμεως διοργανούμενος ἐμπορικὸς στόλος, ὁ δυνάμενος εὐχερῶς ἐν περιπτώσει πολέμου νὰ μετατραπῇ εἰς πολεμικόν. *Ἐθελοντικὸς* τὸ πρῶτον ἀπεκλήθη ὑπὸ τῆς **Γερμανίας ὁ ἐμπορικὸς αὐτῆς στόλος**,

Digitized by Google

τὸν ὁποῖον ἡ Δύναμις αὕτη, κατὰ τὸν πρὸς τὴν Γαλλίαν πόλεμον τοῦ 1870, προσεκάλεσεν εἰς σύμπραξιν, λόγῳ τῆς ἀνάγκης τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἐμπορικοῦ της ναυτικοῦ εἰς τὰς κατὰ θάλασσαν ἐχθροπραξίας. Ἔκτοτε δὲ καὶ ἡ Γαλλία καὶ αἱ πλεῖσται τῶν ναυτικῶν δυνάμεων διωργάνωσαν ἐθελοντικὸν στόλον. Ἡ σύμπραξις τῶν ἐμπορικῶν στόλων εἰς τοὺς νεωτέρους κατὰ θάλασσαν πολέμους, ἐπιβληθεῖσα ἐκ πολεμικῶν ἀναγκῶν, προεκάλεσε τὴν ἀνάπτυξιν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου, προνοούντων ὅπως ἡ σύμπραξις αὕτη ἐπιτευχθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συγχρόνων ἀντιλήψεων περὶ τῶν μετεχόντων τῶν ἐχθροπραξιῶν προσώπων καὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑπογρεώσεων αὐτῶν. Διὰ τῶν κανόνων τούτων ἀποτρέπεται ἡ εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἀσκουμένη πρακτική, καθ' ἣν ἐν ὥρᾳ πολέμου πλοῖα ἐμπορικὰ τῶν πολεμικῶν ἐπικρατειῶν μετεῖχον, ὑπό τινας περιορισμούς, τῶν κατὰ θάλασσαν ἐχθροπραξιῶν πρὸς ἴδιον τῶν πλοιοκτητῶν ὄφελος, τοῦθ' ὅπερ, ὑπὸ τὴν γενικῶς ἀποδεδεγμένην ἔννοιαν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀπετέλει ἐπιδρομὴν (course). Οἱ συμβατικοὶ ὅροι τῆς Χάγης καὶ οἱ κανόνες τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς ἐν Ὀξφόρδῃ συνόδου αὐτοῦ ἀνεγνώρισαν ὅτι πᾶν ἐμπορικὸν σκάφος δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς πολεμικὸν ὑπό τινας ὅρους. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἡ Ἑλλὰς μετέτρεψεν ἱκανὰ τῶν ἐμπορικῶν σκαφῶν της εἰς πολεμικά, μετασχόντα τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἐμπορικῶν πλοίων ὡς στόλου ἐθελοντικοῦ δύναται να χρησιμεύσῃ καὶ ὡς δικαιολογία τῆς ὑπὸ τοῦ κράτους οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας (βλ. λ. *ἐμπορικὸν πλοῖον ναυτιλία*. Πρβλ. καὶ *Στ. Π. Σεφεριάδου*, «Μαθήματα Διεθνοῦς Δημοσίου Δικαίου», βιβλ. Β', § 639 καὶ ἑπ.) Γ. Ν. Κ.

—**στόλος ἐκσκαπτικὸς** *[Τεχν.—Λιμ. Ἔργα]*. Τὸ σύνολον τῶν κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τμήματός τινος τοῦ θαλασσίου πυθμένος χρησιμοποιουμένων σκαφῶν, ἤτοι αἱ *βυθοκόροι* μετὰ τῶν *φορτηγίδων*, *ῥυμουλκῶν* καὶ λοιπῶν βοηθητικῶν σκαφῶν. Α. Α. Κ.

— **στόλου ἐθνικοῦ, Ἑταιρεία —, Ταμεῖον —.** Δύο νομικὰ πρόσωπα, σκοπὸς τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἐνίσχυσις τοῦ πολεμικοῦ στόλου.

Ἡ ἵδρυσις τῆς ἑταιρείας ὠφείλετο εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις δικηγορικὸν σύλλογον, οὗτινος ὁ πρόεδρος Ἀναγνώστης Μοναρχίδης ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ συγκαλέσῃ ἐνθέρμους πατριώτας ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ διὰ συλλογῆς ἐράνων καταρτισμοῦ κεφαλαίου πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐθνικοῦ στόλου διὰ ναυπηγήσεως πλοίων (Ὀκτώβριος 1866). Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τοῦ κρητικοῦ ἀγῶνος, ὅστις εὑρίσκετο τότε ἐν πλήρει ἀκμῇ, συνετάγη τὸ καταστατικόν της, καθ' ὃ τὴν διοίκησιν τῆς «Ἑταιρείας πρὸς σχηματισμὸν ἐθνικοῦ στόλου» ἀνελάμβανε δεκαπενταμελὴς «κεντρικὴ ἐπιτροπή», μέλη τῆς ὁποίας ἐξελέγησαν τότε ὁ Θεόδ. Κολοκοτρώνης πρόεδρος, ὁ Ἄγγλος φιλέλλην ἀγωνιστὴς Ριχάρδος Τσώρτς, ἀρχηγὸς τότε τοῦ στρατοῦ, οἱ ναύαρχοι Κ. Κανάρης καὶ Κ. Νικόδημος, ὁ Σπυρ. Τρικούπης, ὁ Γ. Σταύρου τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, Γ. Ψύλλας, Θρασ. Ζαΐμης, Ἀνδρ. Γ. Κουντουριώτης, Εὐστ. Ἡλιόπουλος, Ἰ. Α. Σοῦτσος, Ἐμμ. Τουμπάζης, Κ. Φρεαρίτης, Λουκᾶς Ράλλης ὁ πρῶτος τοῦ Πειραιῶς δήμαρχος, Δημ. Μαυροκορδᾶτος. Δι' εἰσφορῶν πτωχῶν καὶ πλουσίων, ἐκ δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων, ἀπὸ συνδρομὰς τῶν δήμων καὶ τῶν μονῶν, ἐ'χε σχηματισθῆ τῷ 1892 κεφάλαιον 963.235,86 δραχ., ἐκτὸς τοῦ ὑπὸ τῆς ἑταιρείας διατεθέντος ποσοῦ 1.000.000 δραχ. διὰ τὴν εἰς τὰ ἐν Sayne ναυπηγεῖα τῆς «Forges et Chantiers de la Méditerranée» ναυπήγησιν (1877) τοῦ εὐδρόμου «Ναύαρχος Μιαούλης». Ἡ ἀπόφασις της ὅμως ὅπως καταβάλῃ καὶ τὰς δαπάνας ναυπηγήσεως τῶν κανονιοφόρων τοῦ Ἀμβρακικοῦ «Ὕδρα» καὶ «Σπέτσαι» δὲν ἐπραγματοποιήθη, ταύτης γενομένης διὰ τοῦ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ (1880) τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν.

Τὴν πρὸς σχηματισμὸν ἐθνικοῦ στόλου κεντρικὴν ἐπιτροπήν, ἧς προήδρευσαν, μετὰ τὸν Κολοκοτρώνην, ὁ Κ. Νικόδημος, ὁ Δημ. Καλλιφρονᾶς καὶ ὁ πρίγκιψ Γεώργιος τῆς Ἑλλάδος, διεδέχθη τὸ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Βασιλ. Βουδούρη καὶ δυνάμει τοῦ νόμου ΒΨΟΔ' τοῦ 1900 συσταθὲν «Ταμεῖον τοῦ ἐθνικοῦ στόλου», ἀποτελέσαν ἴδιον νομικὸν πρόσωπον καὶ ἀνεξάρτητον τμῆμα παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν, μὲ διοικοῦσαν ἐπιτροπὴν τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον καὶ γνωμοδοτικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ μελῶν τοῦ ἀνωτάτου ναυτικοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, ἀποφαινομένην δὲ ἐπὶ ζητημάτων προμηθείας πολεμικοῦ ὑλικοῦ, ναυπηγήσεων καὶ συναφῶν περιπτώσεων (νόμ. 4944).

Πόροι τοῦ ταμείου τοῦ ἐθνικοῦ στόλου εἶναι: 200 χιλ. ἐτησίως ἐκ τελῶν ἀγκυροβολίας καὶ φαρικῶν ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων καταβαλλομένων δικαιωμάτων χρησιμοποιήσεως ἱστοθετῶν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ ρυθμίσεως τῶν πυξίδων των· τὰ ὀκτὼ δεκατημόρια τοῦ προϊόντος ἐκποιήσεως παντὸς πολεμικοῦ ἢ βοηθητικοῦ πλοίου, ὅμοιον ποσοστὸν τοῦ ἀντιτίμου ναυλώσεως εἰς ἰδιώτας βοηθητικοῦ πλοίου τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ προϊόντος ἐκποιήσεως οἱουδήποτε ἀχρήστου ὑλικοῦ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ· τὰ ἐκ θαλασσίων λειῶν ὑλικὰ καὶ χρηματικὰ ποσά· τὸ ἀντίτιμον τῶν χορηγουμένων εἰς ἰδιώτας ὑλικῶν ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ· δωρεαί, κληρονομίαι καὶ κληροδοσίαι· αἱ εἰσπράξεις ἀμφοτέρων τῶν λαχείων τοῦ στόλου, λαϊκοῦ καὶ μεγάλου, μετὰ τὴν καταβολὴν 375 χιλ. ἐτησίως εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν ταμεῖον καὶ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν κληρουμένων ἑκάστοτε ποσῶν.

Τὰ ἀποθέματα καὶ ἡ περιουσία τοῦ ἐθνικοῦ στόλου καὶ αἱ ἐτήσιαι αὐτοῦ πρόσοδοι διατίθενται, κατὰ τοὺς προμνησθέντας νόμους, διὰ ναυπηγήσεις ἢ ἀγορὰς ἢ μετασκευὰς μαχίμων πολεμικῶν πλοίων· διὰ καθαρῶς πολεμικοῦ προορισμοῦ ἐγκαταστάσεις ἐν τῇ ξηρᾷ· διὰ προμήθειαν ἢ παραγγελίαν παντὸς εἴδους πολεμικοῦ ὑλικοῦ. Σ. Ε. Λ.—Σ. Α. Π.

Στόλος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 192. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Φούντωμα*. Κεῖται ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Πάρνωνος καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

—**Στόλος** *[Γεωγρ.]*. Βουνὸς τοῦ ὄρους Ταϋγέτου παρὰ τὸ χωρίον Ἀράχωβα (Οἰτύλου). Ι. Σ. Σ.

Στόλπ (Stolp) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Πομμερανίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Στόλπε καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Καϊσλιν—Λ ἰουενμπουργ. Κάτ. (1925) 41.602. Ἔχει βιβλιοθήκην καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν, ὀχημάτων, χάρτου, ἀμυλόκολλας, δερμάτων, σιδηρουργίας, ἰδίᾳ εἰδῶν ἐκ χυτοσιδήρου. Θ. Κ.

Στόλπε (Stolpe), ***Γιάλμαρ***. Σουηδὸς γεωγράφος καὶ ἐθνολόγος (1841—1905). Διηύθυνε τὰς ἀνασκαφὰς τῆς ἀρχαίας πόλεως Μπίρκα, παρὰ τὴν λίμνην Μαϊλαρ, ἔλαβε μέρος τῷ 1883—1885 εἰς τὸν γῦρον τοῦ κόσμου διὰ τῆς ἱστιοφόρου φρεγάτας «Μπανάντις», καὶ τῷ 1897 ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ ἐθνογραφικοῦ μουσείου τῆς Στοκχόλμης. Ἔγραψε: «Studieri Amerikansk ornamentik»(1897) καὶ «Φαινόμενα ἐξελίξεως ἐν τῇ διακοσμητικῇ τῶν ἀρχεγόνων λαῶν» (τ. 22, 1892). Θ. Κ.

Στόλτς (Stolz), ***Ἰωσὴφ Ἀλέξης***. Γερμανὸς μαιευτὴρ (1803—1896). Ἐδίδαξε τὴν μαιευτικὴν καὶ γυναικολογίαν εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς σχολὰς Στρασβούργου (1834) καὶ Νανσὺ (1872), διατελέσας ἅμα πρύτανις τῶν σχολῶν τούτων καὶ μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων (1864). Ἔγραψε: «Traité sur les grossesses douteuses»(1892), «Sur les fistules vesico-utérines» (1847) κλπ. Ο. Ρ.

—**Στόλτς** (Stolz), ***Ροβέρτος***. Αὐστριακὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Γρὰτς τῷ 1880. Εἰργάσθη διὰ τὸ ἐλαφρὸν θέατρον, γενόμενος γνωστὸς διὰ σειρᾶς δημοφιλεστάτων ὀπερεττῶν, οἷαι αἱ: «Ἀγάπη κατὰ τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια», «Οἱ εὔθυμες γυναικοῦλες τῆς Βιέννης», «Ἡ κόρη τῆς εὐτυχίας», «Ὁ βασιλεὺς τῶν μεταλλείων», «Ἡ σιδηρᾶ παρθένος», «Σύ, ἀγαπητὴ Βιέννη», «Κόρη, φίλησέ με», «Ἡ πριγκίπισσα τῶν χωρικῶν», «Νύχτα καλοκαιριοῦ» κλπ. Ἐπ' ἐσχάτων ὁ Στόλτς ἐπεδόθη κυρίως εἰς τὴν σύνθεσιν μουσικῆς κινηματογραφικῶν ταινιῶν, γράψας εἰς τὸ εἶδος τοῦτο μουσικὴν τάχιστα γενομένην δημοφιλῆ· μεταξὺ ἄλλων τὸ «Μὴ ρωτᾶς γιατί» κλπ. Γ. Σ.

—**Στόλτς** (Stolz), ***Ροζίνα***. Διακεκριμένη Γαλλὶς ἀοιδὸς (μεσόφωνος), γεννηθεῖσα καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Παρισίοις (1815—1903). Τὸ πραγματικὸν αὐτῆς ὄνομα ἦτο *Βικτωρίνη Νοέλ* (Noël), ἐχρησιμοποίει δὲ ὡς καλλιτεχνικὸν ἐπώνυμον τὸ *Στόλτς*, παραλλήλως πρὸς τὰ ἐπώνυμα *Κα Τερνὼ* (Ternaux), ἢ καὶ *Κα Ἐλοΐζ* (Heloïse). Ἡ Στόλτς ἀπετέλεσε μόνιμον μέλος τοῦ μελοδράματος τῶν Παρισίων μεταξὺ 1837—1847, ἔνθα καὶ ἐδημιούργησε πολλοὺς ρόλους· βραδύτερον ἀπεσύρθη ὁριστικῶς τῆς σκηνῆς, ἐμφανιζομένη μόνον σποραδικῶς εἰς συναυλίας. Γ. Σ.

— **Στόλτς** (Stolz), ***Φρειδερῖκος***. Ἔγκριτος Γερμανὸς γλωσσολόγος, γεννηθεὶς ἐν Hall τοῦ Τυρόλου τῷ 1850 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1915. Ἐδίδαξε κατ' ἀρχὰς εἰς διάφορα γυμνάσια, ἀπὸ δὲ τοῦ 1887, ὡς καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας, ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἴννσμπρουκ. Ἐκ τῶν ἔργων του γνωστότερα καὶ εὐχρηστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Historische Grammatik der lateinischen Sprache» (I. 1884 κ. ἑξ.), «Lateinische Grammatik» (1889, 6' ἔκδ. κατ' ἐπεξεργασίαν τοῦ *Schmalz* τῷ 1910, ἡ 5 ἔκδ. εἰς δύο τόμους, ὧν ὁ μὲν 1ος κατ' ἐπεξεργασίαν ὑπὸ *Manu Leumann*, ὁ δὲ 2ος ὑπὸ *J. Hofmann*, München 1928) καὶ «Geschichte der lateinischen Sprache» (ἐκδοθεῖσα τῷ 1910 ἐν τῇ γνωστῇ «Sammlung Göschen», τῷ δὲ 1922 εἰς 6' ἔκδ. κατ' ἐπεξεργασίαν ὑπὸ *A. Debrunner*). Γ. Π. Α.

Στόλτσε (Stolze), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς στενογράφος (1798—1867). Τῷ 1841 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον ἐπίτομον ἔργον: «Ἐγχειρίδιον θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν τῆς γερμανικῆς στενογραφίας», ὅπερ βραδύτερον ἀνέπτυξεν εἰς τὸ σύγγραμμα: «Ἐκτενὴς διδασκαλία τῆς γερμανικῆς στενογραφίας» (1852). Μετὰ τῶν μαθητῶν του ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον στενογραφικὸν γραφεῖον τῆς πρωσσικῆς διαίτης, τῷ 1847. Ὑπὸ τὸν τίτλον «Βιβλιοθήκη Στόλτσε» ἐξεδόθησαν πάντα τὰ ἔργα καὶ ἡ ἀλληλογραφία του ὑπὸ τοῦ F. Kaeding (1889—1892, 18 τ.). Θ. Κ.

στολτσίτης (ὁ) (Stolzit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν βολφραμικὸν ἅλας τοῦ μολύβδου, $PbWO_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα εἰς μικροὺς πυραμιδικοὺς ἢ βελονοειδεῖς κρυστάλλους, ἔχει δὲ σκληρότητα 3, εἰδικὸν βάρος 7 8—8,2, λάμψιν στεατώδη καὶ χρῶμα κιτρινότεφρον καὶ πράσινον ἢ ἐρυθρόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Χιλήν, τὸ Piemont κ. ἀ. Γ. Β.

Στολύπιν, *Πέτρος Ἀρκάδιεβιτς*. Ρῶσος πολιτικὸς (1863—1911). Σπουδάσας νομικά, εἰσῆλθε τῷ 1902 εἰς τὴν διοικητικὴν ὑπηρεσίαν, διορισθεὶς κυβερνήτης τοῦ Γκρόντο. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1905 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν τῷ 1906 καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένετο πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Διακρινόμενος οὗτος διὰ τὴν φλογερὰν αὐτοῦ φιλοπατρίαν καὶ τὴν ρητορικὴν δεινότητα, περιέστειλε τὰς ἐπαναστατικὰς ἐξεγέρσεις ἀγροτικῶν τινων διαμερισμάτων καὶ ἐπεζήτησε τὴν διαρρύθμισιν τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος, ὅπερ ἔμενεν ἐκκρεμοῦν ἀπὸ τοῦ 1863. Χωρὶς νὰ δώσῃ τὴν ριζικὴν λύσιν αὐτοῦ, περιωρίσθη εἰς τὴν παροχὴν γαιῶν πρὸς τοὺς στερουμένους τοιαύτας ἀγρότας, καταθλιβομένους ὑπὸ τῶν τοκογλύφων, καὶ ἀποκατέστησε τὴν μικρὰν ἰδιοκτησίαν. Διὰ τοῦ συστήματος ὅμως τούτου ἀπέμειναν ἀκαλλιέργητα τὰ μεγάλα κτήματα καὶ ἡ παραγωγὴ περιωρίσθη σημαντικῶς. Ἀνεπτύχθησαν οὕτω κατ' αὐτοῦ μεγάλαι δυσαρέσκειαι, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον ἐπικίνδυνον χαρακτῆρα, ὅτε ἠθέλησε νὰ διαλύσῃ τοὺς ἐργατικοὺς συνδέσμους καὶ τὰς φοιτητικὰς ἑνώσεις, ὅπως στηρίξῃ τὸ ὑφιστάμενον καθεστώς. Εὑρισκόμενος μετὰ τοῦ τσάρου Νικολάου Β' εἰς Κίεβον, κατά τινα ἐθνικὴν ἑορτήν, ἐδολοφονήθη ἐντὸς τοῦ θεάτρου τῆς πόλεως ταύτης. Θ. Β.

Πέτρος Στολύπιν.

στόλων (ὁ) *[Βοτ.]*. Ὁ ἐναέριος κλαδίσκος, ὅστις ἀναφαίνεται παρὰ τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ, δυνάμενος νὰ σχηματίσῃ ρίζας, ἐξ ὧν παράγεται νέον φυτόν. Δ. Ν. Π.

στόμα (τό)· ἐπὶ ἀνθρώπου καὶ ζῴου «στόμα καλεῖται ᾗ λαμβάνει τὸ ζῷον τροφὴν» (*Ἀριστοτέλ.*): «μικρὸν —, μεγάλον στόμα», «στόμα ἀνθρώπου, — ζῴου, — ἰχθύος, — ὄφεως», «τὸ στόμα τοῦ κυνός, τοῦ χοίρου ἀποτελεῖ ρύγχος», «τὸ στόμα τῶν πτηνῶν λέγεται ράμφος»· || φρ. «λέγω ἀπὸ στόματος» λέγω ἀπὸ μνήμης, ἀπέξω, ἀποστηθίζω· || συνεκδ., ἕκαστον τῶν προσώπων ἢ τῶν ζῴων ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς συντηρήσεως: «ἔχει νὰ θρέψῃ δέκα στόματα» δέκα ἀνθρώπους: «τί θὰ φάνε ὅλα αὐτὰ τὰ στόματα»· || μεταφ., ἀντὶ *στόμιον*: «στόμα ποταμοῦ, — λιμένος» ἐκβολαὶ ποταμοῦ, ἔξοδος λιμένος· || «στόμα ἕλκους, — τραύματος»· || «στόμα μαχαίρας» τὸ ὀξύ, τὸ κοπτερὸν μέρος: «ἐν στόματι μαχαίρας» μὲ τὴν μάχαιραν, πρβλ. «δίστομος —, ἀμφίστομος —, ἑτερόστομος μάχαιρα»· || «στόμα πυροβόλου» τὸ στόμιον· || φρ. «ἐπέρασε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λύκου» διέτρεξε μέγιστον κίνδυνον· || «γλύτωσε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λύκου» διέφυγε μέγιστον κίνδυνον· || «τὰ εἴπανε στόμα μὲ στόμα» μυστικά, ὥστε κανεὶς ἄλλος νὰ μὴ ἀκούσῃ»· || «κλεῖσε τὸ στόμα σου» παῦσε νὰ αὐθαδιάζῃς, νὰ ὁμιλῇς· || «στόμα ἀπύλωτον» ἐπὶ φλυάρου ἢ ὑβριστοῦ· || «ἀπὸ τὸ στόμα μου τὸ ἐπῆρες» εἶπες ὅ,τι καὶ ἐγὼ ἐπρόκειτο νὰ εἴπω.

—*[Ἀνατομ.]* Κοιλότης ἐν τῷ κάτω τμήματι τοῦ προσώπου, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν χειλέων μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ καὶ τῶν παρισθμίων, ἀποτελοῦσα τὴν ἀρχὴν τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος καὶ χρησιμεύουσα ἔνθεν μὲν πρὸς πρόσληψιν τῆς τροφῆς, ἔνθεν δὲ πρὸς κατεργασίαν αὐτῆς. Διὰ τοῦ φραγμοῦ τῶν ὀδόντων διαιρεῖται εἰς τὸν *πρόδομον τοῦ στόματος* ἢ τὸ *προστόμιον*, ὅπερ περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν παρειῶν καὶ τῶν ὀδόντων, καὶ εἰς τὸ *ἰδίως κοῖλον τοῦ στόματος*, ὅπερ, μεῖζον ὄν, κεῖται ὄπισθεν τῶν ὀδόντων καὶ παριστᾷ κοιλότητα, ἧς τὸ μὲν πρόσθιον τοίχωμα καὶ τὰ πλάγια ἀπεργάζονται οἱ ὀδόντες, τὸ ἄνω ἢ τὴν ὀροφὴν ἡ ὑπερῴα, τὸ κάτω ἢ τὸ ἔδαφος ἡ γλῶσσα μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς, καὶ τὸ ὀπίσθιον ὁ ἰσθμὸς μετὰ τῶν παρισθμίων. Ι. Π.

— *[Ὑγιειν.—Παθολογ.]* Ἡ ὄψις τοῦ στόματος καὶ ἡ ἐν γένει κατάστασις αὐτοῦ, ὡς καὶ τῆς γλώσσης ἡ χροιά, τὸ ἐπίχρισμα, ἡ ξηρότης κ.τ.λ., ἔχει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἰατρικὴν διὰ τὴν διάγνωσιν πολλῶν γενικῶν νόσων· καθόσον ἡ κατά-

Digitized by Google

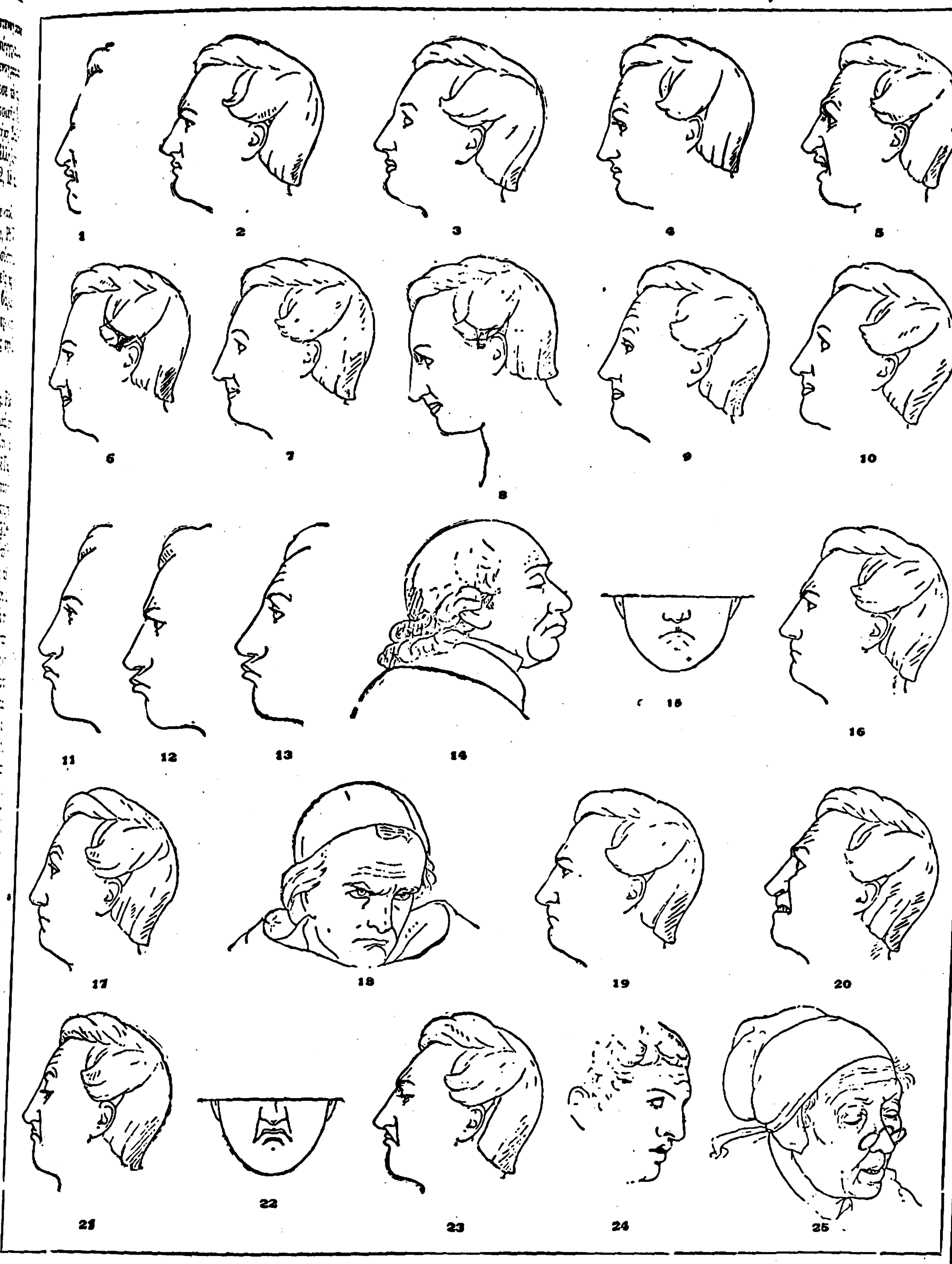

Εἴδη ἐκφράσεων ὀφειλομένων εἰς τὴν κίνησιν τῶν στοματικῶν μυῶν.

[*Χαρακτηριστικὰ δυσαρεσκείας ἢ πικρίας* : 1=Ἔκφρασις ἐκ δυσαρέστου γευστικῆς αἰσθήσεως 2=Ἔκφρασις δυσαρέστου γευστικῆς αἰσθήσεως μετὰ πικρίας. 3=Ἔκφρασις θλιβερᾶς κατανύξεως. 4=Ἔκφρασις προσηλώσεως εἰς σκέψεις καὶ ἀναμνήσεις πικράς. 5=Ἔκφρασις πικρίας καὶ φόβου. *Χαρακτηριστικὰ εὐαρεσκείας* : 6=Ἔκφρασις λίαν εὐαρέστων διαθέσεων. 7=Ἔκφρασις γλυκείας ὀνειροπολήσεως. 8=Ἔκφρασις ἐρωτικῆς φιλαρεσκείας. 9=Ἔκφρασις προσηλώσεως εἰς γλυκείας ἀναμνήσεις καὶ παραστάσεις 10=Ἔκφρασις ρεμβασμοῦ θλιβερῶς εὐχαρίστου. *Χαρακτηριστικὰ ἐρεύνης ἢ δοκιμῆς*: 11=Ἔκφρασις γευστικῆς δοκιμῆς ἢ ἐρεύνης περὶ ἀξίας ἢ ἀπαξίας, προδίδουσα καὶ ἀλαζονείαν. 12=Ἔκφρασις ἐρεύνης μετὰ κακῆς διαθέσεως καὶ θυμοῦ. 13=Ἔκφρασις συγκεντρώσεως μεγάλης προσοχῆς. 14=Παρομοία ἔκφρασις δοκιμῆς. *Χαρακτηριστικὰ συνεσφιγμένα*: 15=Ἔκφρασις προσπαθείας καὶ πείσματος. 16=Ἔκφρασις πείσματος, ὀργῆς καὶ ἀποφασιστικότητος. 17=Ἔκφρασις προσπαθείας πρὸς συγκράτησιν ἐντυπώσεων. 18=Ἔκφρασις ὀργῆς, ἐντεταμένης προσοχῆς, ἰσχυρογνωμοσύνης καὶ ἐκδικητικότητος. 19=Ἔκφρασις καταστάσεως δυσαρεσκείας καὶ ὀργῆς. 20=Ἔκφρασις πάθους βιαίας παραφορᾶς. *Χαρακτηριστικὰ περιφρονητικά* : 21=Ἔκφρασις ἀδιαφορίας καὶ περιφρονήσεως. 22=Ἔκφρασις ἐντόνου περιφρονήσεως καὶ ἀηδίας. 23=Ἔκφρασις ὀργῆς καὶ περιφρονήσεως. *Χαρακτηριστικὰ ἀκοῆς* : 24=Ἔκφρασις ὠτακουστοῦ ἢ ἀκούοντος μετὰ προσοχῆς συγκεχυμένον κρότον. 25=Ἔκφρασις προσοχῆς.]

στασις αὐτοῦ ἐπηρεάζεται πολύ, ὄχι μόνον ἐξ οἱασδήποτε ἀνωμαλίας ἢ παθήσεως τοῦ στομάχου καὶ ἐν γένει τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων πυρετικῶν ἢ ἐξανθηματικῶν νόσων, ἱλαρᾶς, ὀστρακιᾶς, εἴτε καὶ ἄλλων γενικῶν νόσων, αἵτινες χαρακτηριστικῶς πολλάκις ἀπηχοῦσιν εἰς τὸ στόμα, δι' ἐκδηλώσεως εἰς αὐτὸ ὡρισμένων σημειολογικῶν γνωρισμάτων. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑγιεινὴ τοῦ στόματος ἔχει ἐπίσης μεγάλην σημασίαν, ὄχι μόνον διότι δι' αὐτῆς προλαμβάνονται πολλάκις διάφοροι παθήσεις τοῦ στόματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐν γένει προφύλαξιν τοῦ ὀργανισμοῦ ἀπὸ ὡρισμένας μικροβιακὰς νόσους, αἵτινες ἀναπτύσσονται δι' εἰσδικῶν μικροοργανισμῶν, διὰ τοῦ στόματος εἰσερχομένων εἰς τὸν ὀργανισμόν. Εἰς τὸ στόμα εὑρίσκεται μέγας ἀριθμὸς διαφόρων μικροβίων, εἰσερχομένων εἰς αὐτὸ διὰ τοῦ εἰσπνεομένου ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, τινὰ τῶν ὁποίων εἶναι παθογόνα (στρεπτόκοκκος, σταφυλόκοκκος, πνευμονόκοκκος, κ.τ.λ.). Ἐπὶ τῶν μικροβίων τούτων ὁ σίελος ἀσκεῖ βακτηριδιοκτόνον ἐνέργειαν, ἥτις ἐμποδίζει ταῦτα νὰ ἀναπτυχθῶσιν. Δὲν εἶναι συνεπῶς ἄσκοπον εἰς τὴν φυσικὴν ταύτην ἐνέργειαν νὰ προστίθεται καὶ ἡ ἰδιαιτέρα φροντὶς καὶ ἐπιμέλεια τῶν ἀτόμων, ὅταν μάλιστα ταῦτα εἶναι ἐξησθενημένα καὶ ἀδύνατα ἐξ οἱασδήποτε ἀφορμῆς, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν μικροβίων ἔχει τάσιν νὰ γίνεται πολὺ ταχέως καὶ ἐπιφέρῃ τὴν νοσογόνον αὐτῶν ἐνέργειαν· καὶ ἡ φροντὶς αὕτη συνίσταται: α) εἰς τὸν τακτικὸν καθαρισμὸν διὰ ψήκτρας τῶν ὀδόντων, 4—5 φορὰς εἰ δυνατὸν τὴν ἡμέραν, τὴν πρωΐαν κατὰ τὴν ἔγερσιν, τὴν ἑσπέραν πρὸ τοῦ ὕπνου, καθὼς καὶ μετὰ ἕκαστον φαγητόν· 6) εἰς τακτικὰς πλύσεις τοῦ στόματος δι' ἀντισηπτικῶν καὶ στυπτικῶν διαλύσεων, ὧν μία πολὺ καλὴ εἶναι ἡ ἑξῆς: θυμόλη 25 ἑκατοστὰ γραμμαρίου, βενζοϊκὸν ὀξὺ 3 γραμ., βάμμα εὐκαλύπτου 15 γραμμ., οἰνόπνευμα καθαρὸν 100 γραμμ.· ἐκ τοῦ μίγματος τούτου ἓν κοχλιάριον μικρὸν ρίπτεται εἰς ἥμισυ ποτήριον ὕδατος κοινοῦ καὶ γίνονται γαργαρισμοὶ καὶ πλύσεις τοῦ στόματος πολλάκις τῆς ἡμέρας· γ) τὴν θεραπείαν τυχὸν ὑπαρχόντων τερηδονισμένων ὀδόντων καὶ ἐξαγωγὴν ριζῶν· τὸ στόμα, τέλος, πρέπει νὰ χρησιμοποιῆται διὰ τὴν τροφὴν καὶ τὴν ὁμιλίαν, ὅσον τὸ δυνατὸν δὲ ὀλιγώτερον διὰ τὴν ἀναπνοήν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνεται διὰ τῆς ρινός.

Ἡ παθολογία τοῦ στόματος περιλαμβάνει κυρίως τὰς διαφόρους φλεγμονὰς τοῦ στόματος ἐν γένει, τῆς γλώσσης, τῶν οὔλων (*στοματίτιδες, γλωσσίτις, οὐλῖτις*), τὰς ἀνωμαλίας ἢ διαμαρτίας περὶ τὴν διάπλασιν (*λαγώχειλος, λυκόστομα*), τὰ τραύματα, τὰ νεοπλάσματα (*καρκῖνος τῆς γλώσσης, τῶν χειλέων*) καὶ τὰς συφιλιδικὰς ἐκδηλώσεις (*ἕλκη, πλάκας*). Μ. Μ.

—*[Βοτ.]* Καλεῖται ἐν τῇ βοτανικῇ *στόμα* ἡ μικρὰ κοιλότης τῶν ἐπιδερμικῶν κυττάρων τοῦ βλαστοῦ, ὡς καὶ τοῦ φύλλου τῶν ἐναερίων φυτῶν, ὡς χρησιμοποιεῖται καὶ διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἀναπνοῆς. Τὰ φύλλα φέρουσι στόματα κατὰ τὴν πρανῆ ἐπιφάνειαν τοῦ δίσκου των. Ὑπὸ ἰσχυρὸν μικροσκόπιον εἰς ἕκαστον φύλλον διακρίνονται πολλαὶ ἑκατοντάδες στομάτων ἀνὰ τετραγωνικὸν χιλιοστόμετρον. Δ. Ν. Π.

— *[Μιμ.]* Οἱ στοματικοὶ μύες προορισμὸν ἔχουν ὑπὸ ἔποψιν λεκτικοῦ τὴν ἄρθρωσιν τῶν ἤχων, ὑπὸ μιμικὴν δὲ ἔποψιν: α) τὴν ὑποβοήθησιν τῆς λειτουργίας τῆς γεύσεως, 6) τὴν ὑποβοήθησιν τῆς λειτουργίας τῆς ἀκοῆς. Ἐκ τῶν ἄνω κατηγοριῶν ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ τῶν δύο τελευταίων, τῆς περὶ τοῦ λεκτικοῦ ἀναγομένης εἰς τὴν σπουδὴν τῆς τέχνης τοῦ λόγου (βλ. λ. *ἄρθρωσις*). Τὸ στοματικὸν ἄνοιγμα δύναται νὰ προσλάβῃ πολλὰς κινήσεις, διὸ καὶ τίθεται εἰς ἴσην σχεδὸν μοῖραν πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅσον ἀφορᾷ τὴν μιμικὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου. Αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν γεῦσιν κινήσεις τῶν στοματικῶν μυῶν περιλαμβάνουν πέντε εἴδη χαρακτηριστικῶν: α) τῆς δυσαρεσκείας ἢ πικρίας, 6) τὸ ἐρευνητικὸν ἢ δοκιμαστικόν, γ) τῆς εὐχαριστήσεως, δ) τὸ συνεσφιγμένον, ε) τὸ περιφρονητικόν. Π. Α. Κ.

—*[Ἀκτογρ.]* Ἐπίσημος ὀνομασία τοῦ *κόμματος* (βλ. λ.).

στομαλγία (ἡ), ἡ **στοματαλγία**· πόνος τοῦ στόματος, ὀφειλόμενος εἰς νευραλγίαν εἴτε εἰς πάθησίν τινα τοῦ στόματος (βλ. *στοματῖτις*). Μ. Μ.

στομαλίμνη (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Ἔκτασις ἢ συναγωγὴ ὑδάτων, εὑρισκομένη παρὰ θάλασσαν ἢ ποταμόν τινα καὶ συγκοινωνοῦσα μετ' αὐτῶν διὰ στόματος. Αἱ στομαλίμναι ὀφείλουσι τὴν γένεσιν αὐτῶν εἰς θαλάσσια ρεύματα, κινούμενα παραλλήλως πρὸς τὴν παραλίαν ἢ εἰς προσχώσεις ποταμῶν κατὰ τὴν ἐκβολήν των ἢ τέλος εἰς ἀλλαγὴν τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀποκοπὴν μαιάνδρου τινὸς τούτου. Ἕνεκα τοῦ τρόπου τούτου τῆς γενέσεως τῶν στομαλιμνῶν ἡ ἔκτασις καὶ τὸ βάθος τούτων, ὡς καὶ ἡ θερμοκρασία, ἡ εἰς ἅλατα περιεκτικότης, τὸ χρῶμα καὶ ἡ ἐν γένει ποιοτικὴ σύνθεσις τῶν ὑδάτων των ποικίλλουσι κατὰ τόπον καὶ χρόνον, ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ ὕδατα τῶν στομαλιμνῶν τροφοδοτοῦνται ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἢ τοῦ ποταμοῦ. Γενικῶς ἡ στομαλίμνη δέον νὰ θεωρῆται, εἴτε πλησίον θαλάσσης κεῖται εἴτε πλησίον ποταμοῦ, ὡς φαινόμενον μορφολογικόν, μὴ συμπληρωθὲν εἰσέτι τελείως. Παράδειγμα τοιαύτης στομαλίμνης εἶναι ἡ Ἄκκερμαν, σχηματιζομένη εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δνειστέρου ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Βεσσαραβίας. Γ. Κ. Γ.

στομαστὴρ (ὁ) (Stomaster) *[Ζῳολ.]*. Γένος μεδουσῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δισκομεδουσῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κασσιοπειιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους μεδούσας, ἀπαντώσας εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

στοματάκι (τό)· δημοτ., μικρὸν στόμα: «στοματάκι σὰν δαχτυλίδι».

στοματίας (ὁ) (Stomatias) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν ἀναρριχητικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στοματιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ παραπλήσια πρὸς τὰ στρουθία, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

στοματίδαι (οἱ) (Stomatidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν*, περιλαμβάνουσα πτηνὰ μικροῦ μεγέθους, μὲ σῶμα εὔρωστον, οὐρὰν ἐκ δώδεκα κωπαίων πτερυγίων καὶ πτέρυγας ἀνεπτυγμένας καὶ ἀπεστρογγυλωμένας κατὰ τὸ ἄκρον των. Γνωστότερα γένη εἶναι: ὁ *στοματίας*, ὁ *μαλακόπτιλος*, ὁ *χελιδονόπτερος* κ.τ.λ.

—**στοματίδαι** (οἱ) (Stomatidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη ἰδιορρύθμου μορφῆς ἰχθύων, βιούντων εἰς τὰ μεγάλα βάθη τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν εἶναι ὁ *στομίας* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

στοματικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ στόμα, ὁ τοῦ στόματος: «στοματικὰ νοσήματα».

—**στοματικὴ σχισμὴ** *[Ἀνατομ.]*. Σχισμὴ ἐγκαρσία, δι' ἧς χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων τὰ δύο χείλη τοῦ στόματος εἰς τὸ ἄνω καὶ εἰς τὸ κάτω. Ι. Π.

—**στοματικοῦ τόνου σημεῖον** (τό). Σημεῖον εὔχρηστον ἐν τῇ ὀρθοδοντικῇ, καθ' ὃ, ἐρευνωμένης τῆς καταστάσεως τῶν γναθοπροσωπικῶν μυῶν, ἐξετάζεται ἰδίως ὁ τόνος τοῦ σφιγκτῆρος τοῦ στόματος. Ἐξετάζοντες πρῶτον τὸ στόμα ἐν ἀναπαύσει, σημειοῦμεν τὴν μορφὴν αὐτοῦ, τὴν διεύθυνσιν, τὸ μῆκος τῆς σχισμῆς αὐτοῦ, τὸ πάχος τῶν χειλέων, τὴν ἐκσεσημασμένην ἢ τὴν ἀνεπαρκῆ αὐτῶν πρὸς ἄλληλα ἐπαφὴν καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τοὺς τομεῖς. Ἀναζητοῦμεν εἶτα τὸν τόνον τοῦ σφιγκτῆρος τοῦ στόματος. Πρὸς τοῦτο τοποθετοῦμεν τοὺς δείκτας τῶν χειρῶν εἰς τὰς χειλικὰς γωνίας καὶ, τῶν χειλέων ἐν χαλάσει διατελούντων, ἕλκομεν ἐγκαρσίως καὶ ἐπιμηκύνομεν τὴν σχισμήν. Ὅταν ὁ σφιγκτὴρ ἔχῃ κατὰ φύσιν, εἰς τοὺς δα-

Digitized by Google

κτύλους αἰσθανόμεθα ἀντίστασιν, ἐνίοτε ἱκανῶς ἰσχυράν. Ἀλλ' εἰς περιπτώσεις μυϊκῆς ἀτονίας εἶναι ἐκπληκτικὴ ἡ εὐκολία, μεθ' ἧς τὸ στόμα ἐπιμηκύνεται, προβάλλον μηδαμινὴν ἀντίστασιν. Καθ' ὅμοιον περίπου τρόπον ἐξετάζεται ὁ τόνος τοῦ στόματος καὶ ἐν ἐνεργείᾳ διατελοῦντος. Παραγγέλλομεν τῷ ἐξεταζομένῳ νὰ ἐκτελέσῃ διαφόρους μιμικὰς ἐκφράσεις, νὰ φωνήσῃ, νὰ ἐκμυζήσῃ. Ἐρευνῶμεν εἶτα τὴν δύναμιν τῆς συστολῆς τοῦ σφιγκτῆρος χρησιμοποιοῦντες εἰδικὰ δυναμόμετρα. Ἀλλ' ἁπλούστερος εἶναι ὁ χειρισμὸς διὰ τῶν δακτύλων. Τοποθετοῦμεν τούτους εἰς τὰς χειλικὰς γωνίας καὶ ἐνεργοῦμεν ἐλαφρὰν ἕλξιν, παραγγέλλοντες τῷ ἐξεταζομένῳ νὰ ἐπαναφέρῃ ταύτας εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀναπαύσεως διὰ συστολῆς τῶν χειλέων. Ἐνῷ δ' ἐπὶ κατὰ φύσιν ἀτόμων οἱ δάκτυλοι ἀντιλαμβάνονται σαφοῦς πιέσεως ἐκ τῆς συστολῆς ταύτης, εἰς περιπτώσεις ἐλαττωματικότητος τοῦ σφιγκτῆρος αἰσθάνονται ἀσήμαντον μόνον ἢ μηδαμινὴν πίεσιν. Σ. Γ. Σ.

στοματῖτις, *—ιδος* (ἡ) Φλεγμονὴ τοῦ στόματος. Εἶναι ὀξεῖα ἢ χρονία καὶ ἀναπτύσσεται εἴτε πρωτοπαθῶς ἐκ διαφόρων ἀφορμῶν, εἴτε συνυπάρχει μετ' ἄλλων νόσων τοπικῶν τοῦ στόματος, εἴτε παρουσιάζεται ὡς ἐκδήλωσις γενικῆς τινος νόσου.

Στοματῖτις ἀφθώδης. Πάθησις λοιμώδης, ἀγνώστου μέχρι σήμερον μικροβίου· προσβάλλει συνήθως, κατ' ἐπιδημίας πολλάκις, τὰ μικρὰ παιδία κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρώτης ὀδοντοφυΐας. Χαρακτηρίζεται διὰ τὰς ἄφθας, αἵτινες εἶναι μικραὶ στρογγύλαι ἢ ὑποστρόγγυλοι κηλῖδες, λευκόφαιαι ἢ λευκοκίτριναι, καὶ ἐμφανίζονται ὡς μικραὶ ἐξελκώσεις, πολλαὶ ὁμοῦ ἢ μεμονωμέναι, ἐπὶ τοῦ βλεννογόνου τοῦ στόματος, συνήθως περὶ τὸν χαλινὸν τῆς γλώσσης καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν παρειῶν καὶ τῶν χειλέων. Προξενοῦσιν αὗται αὐτομάτους ἰσχυροὺς πόνους καὶ ἰδίως κατὰ τὰς κινήσεις τῆς γλώσσης καὶ τῶν χειλέων, εἰς τρόπον ὥστε δυσχεραίνουσι τὴν λῆψιν τροφῆς καὶ ἐμποδίζουσι τὴν ὁμιλίαν· ὅταν αὗται εἶναι πολλαί, συνυπάρχουσι καὶ φαινόμενα στοματίτιδος γενικῶς. Ἐπὶ ἐνηλίκων αἱ ἄφθαι ἀναπτύσσονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεμονωμέναι, ἐνίοτε μάλιστα καθ' ὑποτροπὴν ἢ καὶ διαδοχικῶς ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, καὶ κυρίως ἐπὶ στομαχικῶν διαταραχῶν ἢ μετὰ βρῶσιν ἐρεθιστικῶν τροφῶν, ἰχθύος ἢ τυροῦ χαλασμένου, κτλ. Πρὸς ταχυτέραν θεραπείαν συντελοῦσι πλύσεις τοῦ στόματος μὲ ἀλκαλικὰς διαλύσεις καὶ ἐπίχρισις τῶν μικρῶν ἐξελκώσεων δι' ὡρισμένων φαρμάκων.

Στοματῖτις βλενορροϊκὴ ἢ *γονοκοκκική.* Αὕτη προσβάλλει συνήθως τὰ βρέφη, συνυπάρχουσα πολλάκις μετὰ βλεννορροϊκῆς ὀφθαλμίας. Ἡ μόλυνσις ἐπέρχεται ἐκ τῆς πασχούσης βλεννόρροιαν μητρὸς τοῦ παιδίου κατὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ· σπανιώτερον προσβάλλει ἐνήλικας συνεπείᾳ ἀσελγειῶν ἐνεργουμένων διὰ τοῦ στόματος. Ἡ νόσος χαρακτηρίζεται ὑπὸ ἐντόνου ἐρυθρότητος καὶ ἐξοιδήσεως τοῦ βλεννογόνου τοῦ στόματος καὶ ἰδίως τῶν οὔλων καὶ σχηματισμοῦ ἐξιδρώματος βλεννοπυώδους, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον παχέος. Ἡ νόσος εἰς μὲν τὰ βρέφη θεραπεύεται εὐκολώτερον, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, εἰς τοὺς ἐνήλικας, βαρυτέρα πάντοτε οὖσα, παρατείνεται μακρότερον χρόνον.

Στοματῖτις γαγγραινώδης ἢ *νομή.* Πάθησις μικροβιακή, δυναμένη νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς πᾶσαν ἡλικίαν, ἀλλὰ κυρίως ἐπὶ παιδίων 2—5 ἐτῶν, μετὰ ἢ κατὰ τὸ διάστημα γενικῆς τινος νόσου: τύφου, ὀστρακιᾶς, ἱλαρᾶς, διφθερίτιδος, κτλ., ὅταν αὕτη εἶναι πολὺ βαρεῖα καὶ παρατείνεται. Ἐν γένει ἡ νόσος προσβάλλει πάντοτε ἄτομα καχεκτικὰ καὶ ἀδύνατα καὶ ὅπου αἱ ὑγιειναὶ συνθῆκαι εἶναι κακαί. Ἄρχεται δὲ ἡ νόσος δι' ἐμφανίσεως ἐπὶ τοῦ βλεννογόνου τῆς μιᾶς παρειᾶς μικρᾶς φυσαλλίδος, περιγεγραμμένης ὑπὸ ἐρυθρότητος καὶ πλήρους ῥοδοχρόου ὑγροῦ. Μετὰ τὴν διάρρηξιν τῆς φυσαλλίδος παραμένει ἐξέλκωσις ὑπόφαιος, ταχέως προχωροῦσα κατὰ βάθος καὶ τὰ πέριξ. Τὴν ἐξέλκωσιν καλύπτει ἐπίχρισμα ῥυπαρὸν καὶ κάκοσμον. Ἐὰν ἡ νόσος δὲν σταματήσῃ ἐνταῦθα καὶ ἡ κυρία νόσος δὲν ὑποχωρῇ, ἡ γάγγραινα διαβιβρώσκει τὴν παρειὰν καὶ ἀναφαίνεται πρὸς τὰ ἔξω ἐπὶ τοῦ δέρματος τῆς παρειᾶς, ὁ σίελος εἶναι αἱμόμικτος καὶ δύσοσμος, ἐμφανίζεται πυρετὸς ἔντονος καὶ ἡ κατάστασις καθίσταται βαρυτάτη, ὡς ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς καταστρεπτικῆς γαγγραίνης εἰς ὁλόκληρον τὸ στόμα καὶ τῆς ἐπερχομένης γενικῆς μολύνσεως. Εὐτυχῶς ἡ πάθησις σήμερον εἶναι σπανιωτέρα.

Στοματῖτις διφθεριτικὴ βλ. λ. *διφθερῖτις.*

Στοματῖτις ἑλκώδης ἢ *στομακάκη.* Νόσος μικροβιακή, προσβάλλουσα συνηθέστερον τὰ παιδία 4—10 ἐτῶν, σπανιώτερον τοὺς ἐνήλικας, καὶ ἰδίως ἄτομα ἔχοντα τερηδονισμένους ἢ ἀτελῶς καθαριζομένους ὀδόντας καὶ οὖλα ἠρεθισμένα καὶ πάσχοντα χρονίαν φλεγμονήν. Πολλάκις ἀναπτύσσεται κατ' ἐπιδημίας ἐπὶ ἀτόμων κακῶς ἢ ἀνεπαρκῶς τρεφομένων ἢ καὶ πολλῶν ὁμοῦ συνοικούντων καὶ κακῶς διαιτωμένων· ἐπίσης ἐπὶ ὑπάρχούσης ὑδραργυρικῆς στοματίτιδος, συνεπείᾳ χρήσεως ὑδραργύρου. Κατ' αὐτήν, ἐκτὸς τῆς ἐντόνου ἐρυθρότητος καὶ ἐξοιδήσεως τοῦ βλεννογόνου ὁλοκλήρου τοῦ στόματος, παρουσιάζονται καὶ ἐξελκώσεις διαφόρου μεγέθους καὶ βάθους, εὐκόλως αἱμορραγοῦσαι, μὲ χείλη ἀνώμαλα καὶ χροιὰν τεφρόχροον, ἐφ' ὅλου τοῦ στόματος, ἰδίως ὅμως εἰς τὰ οὖλα τῶν τελευταίων κυρίως ὀδόντων καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν παρειῶν καὶ τῶν χειλέων, σπανιώτερον δὲ εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν ὑπερῴαν καὶ τὰς ἀμυγδάλας. Πρὸς τούτοις ὑπάρχουσι πόνοι ἰσχυροὶ καὶ ἡ μάσησις εἶναι λίαν ἐπώδυνος, ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ στόματος πνοὴ δύσοσμος, σίελος ἄφθονος, αἱμόμικτος καὶ ἐνίοτε δυσώδης, πολλάκις πυρετὸς μᾶλλον ἢ ἧττον ἔντονος καὶ ἐξόγκωσις τῶν λεμφικῶν γαγγλίων τοῦ λαιμοῦ. Ἡ νόσος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καλοήθης, διαρκεῖ 8—15 ἡμέρας, σπανίως δὲ μόνον, ὅταν παραμεληθῇ, διαρκεῖ ἐπὶ μῆνας. Θεραπεία: ἐπιμεμελημένη καθαριότης τοῦ στόματος, συχναὶ πλύσεις καὶ γαργαρισμοὶ καθὼς καὶ ἐπιχρίσεις τῶν ἐξηλκωμένων μερῶν τοῦ στόματος, ἰδίως διὰ διαλύσεως χρωμικοῦ ὀξέος.

Στοματῖτις ἐπιχείλιος ἢ *ἑρπητική.* Πάθησις συχνοτάτη ἐπὶ παιδίων μικρᾶς ἡλικίας, συνοδευομένη κυρίως ὑπὸ ῥαγάδων καὶ μικρῶν φλυκταινῶν, καλυπτομένων ἀπὸ ἐσχάρας ἐν εἴδει ἕρπητος, κατὰ τὰς γωνίας τοῦ στόματος καὶ τὰ χείλη, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ πέριξ τῶν ῥωθώνων τῆς ῥινός.

Στοματῖτις ἐρυσιπελατώδης. Πολὺ σπανίως. ἐρυσίπελας τοῦ δέρματος τοῦ προσώπου ἐπεκτείνεται καὶ ἐντὸς τοῦ στόματος καὶ προκαλεῖ στοματίτιδα μορφῆς ἐρυσιπελατώδους, μὲ ἔντονον καὶ διάχυτον ἐρυθρότητα καὶ ἐξοίδησιν τοῦ βλεννογόνου τοῦ στόματος καὶ πόνους ἰσχυρούς. Συνεπείᾳ τῆς ὑπαρχούσης φλεγμονῆς καὶ τοῦ οἰδήματος τῆς γλώσσης, ὡς καὶ τῆς σαρκώδους ὑπερῴας καὶ τῆς κιονίδος, ἡ λῆψις τροφῆς καθίσταται πολὺ δύσκολος ἢ καὶ ὅλως ἀδύνατος καὶ ὁ πυρετὸς εἶναι ἔντονος. Ἡ διάγνωσις καθίσταται εὔκολος μόνον ὁσάκις πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς τοιαύτης στοματίτιδος προηγηθῇ ἐρυσίπελας τοῦ προσώπου, ὁ δὲ πυρετὸς εἶναι πολὺ ἔντονος. Πρὸς θεραπείαν ἀπαιτεῖται ἐπιμεμελημένη περιποίησις τοῦ στόματος καὶ λῆψις μικρῶν τεμαχίων πάγου εἰς τὸ στόμα, τεχνητὴ διατροφὴ τοῦ πάσχοντος καὶ ἐνίσχυσις τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Πολλάκις τὸ ἀναπτυσσόμενον οἴδημα τῆς γλώσσης ἐπιβάλλει τὴν ἄμεσον ἐκτέλεσιν τραχειοτομίας.

Στοματῖτις καταρροϊκή. Φλεγμονὴ τοῦ βλεννογόνου τοῦ στόματος. Ἀναπτύσσεται πρωτοπαθῶς ἢ συνυπάρχει μὲ διαφόρους ἄλλας νόσους τοῦ στόματος. Ἄγνωστον ἐὰν ὀφείλεται εἰς μικροβιακὴν ἐνέργειαν ἢ μᾶλλον εἰς μηχανικὰ μόνον αἴτια, ὡς εἶναι οἱ ἐφθαρμένοι ὀδόντες καὶ ῥίζαι, οἱ κακῶς ἐφηρμοσμένοι τεχνητοὶ ὀδόντες ἢ γέφυραι, ἡ ὀδοντοφυΐα ἢ ἡ ἔκφυσις τῶν ὀδόντων τῆς φρονήσεως, ἀτελὴς καθαριότης τοῦ στόματος, λῆψις ἐρεθιστικῶν ἢ δριμέων τροφῶν, κατάχρησις καπνοῦ ἢ μάσησις τοιούτου. Ἐπίσης ἀναπτύσσεται αὕτη μετὰ λῆψιν φαρμάκων τινῶν ἐσωτερικῶς (ὑδραργύρου, βισμουθίου κλπ.), ὡς καὶ ἐπὶ γενικῶν τινων νόσων, ὡς ὁ διαβήτης, λευκωματουρία, χρονία δυσκοιλιότης, δυσπεψία κλπ. Ἡ πάθησις ἐκδηλοῦται εἴτε ὑπὸ μορφὴν ὀξεῖαν, μὲ πόνους αὐξάνοντας κατὰ τὴν μάσησιν καὶ ἐρυθρότητα καὶ ἐρεθισμὸν τοῦ στόματος (οὔλων, γλώσσης, ὑπερῴας, τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν παρειῶν καὶ χειλέων) καὶ ἐπίχρισμα ῥυπαρὸν πολτῶδες, καὶ παρέρχεται μετὰ θεραπείαν ὀλίγων ἡμερῶν, εἴτε ὑπὸ μορφὴν χρονίαν, ὡς ἐπὶ τῶν καπνιστῶν ἢ διαβητικῶν, εἰς τοὺς ὁποίους συνυπάρχει ταυτοχρόνως καὶ χρονία οὐλῖτις, καὶ παρατείνεται ἐπὶ μακρότερον χρόνον.

Στοματῖτις μυκητώδης. Νόσος παρασιτική, ὀφειλομένη εἰς ἰδιαίτερον μύκητα, ᾠΐδιον τὸ λευκάζον (Oidium albicans). Προσβάλλει κυρίως τὰ παιδία κατὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν καὶ συνοδεύει τὰς πεπτικὰς διαταραχάς, τὴν ἐντερίτιδα ἢ τὴν κακὴν διατροφὴν τοῦ παιδίου καὶ τὴν ἀθρεψίαν αὐτοῦ. Σπανιώτερον προσβάλλει τοὺς ἐνήλικας, καὶ ἰδίως τοὺς γέροντας, ὅταν οὗτοι εὑρίσκωνται εἰς μεγίστην ἐξασθένισιν συνεπείᾳ βαρείας ἢ παρατεταμένης καὶ ἐξαντλητικῆς νόσου (τύφος, πνευμονία, φθίσις, καρκίνος). Χαρακτηρίζεται ὑπὸ ὑπολεύκου ἐπιχρίσματος, τὸ ὁποῖον ἐν ἀρχῇ ἐμφανίζεται ἐν εἴδει λευκωπῶν πλακῶν εἰς τὴν γλῶσσαν ἢ τὸν φάρυγγα καὶ κατόπιν ἐπεκτείνεται ὁλονὲν καὶ καλύπτει τὸν βλεννογόνον ὁλοκλήρου τοῦ στόματος, τὴν γλῶσσαν, τὸ ἐσωτερικὸν τῶν παρειῶν καὶ χειλέων, τὴν ὑπερῴαν, τὰς ἀμυγδάλας καὶ τὸν φάρυγγα· δύναται δὲ νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὸν οἰσοφάγον καὶ τὸν στόμαχον εἴτε καὶ τὸν λάρυγγα. Παρ' ὅλην τὴν μεγάλην ἔκτασιν τοῦ ἐπιχρίσματος τούτου, ἡ νόσος δὲν παρουσιάζει μεγάλας ἐνοχλήσεις· ἐν ἀρχῇ ὁ βλεννογόνος εἶναι ξηρός, ἐρυθρὸς καὶ γυμνὸς ἐπιθηλίου, κατὰ συνέπειαν εἶναι ὀδυνηρὸς· ὅταν ἀκολούθως παρουσιασθῇ τὸ ἐπίχρισμα, ἡ κατάστασις γίνεται δυσκολος, ἰδίως εἰς τὰ βρέφη, τὰ ὁποῖα ἀποφεύγουσι τὸν θηλασμόν. Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ νόσος δὲν εἶναι ἐπικίνδυνος, ἀλλ' ἐνδεικτικὴ τῆς βαρείας νόσου, ἐξ ἧς πάσχει τὸ ἄτομον· ὅταν δὲν συνοδεύῃ αὕτη γενικὴν κακὴν κατάστασιν, θεραπεύεται εὐκόλως διὰ καθαρισμοῦ τοῦ στόματος καὶ πλύσεων αὐτοῦ δι' ἀλκαλικῶν διαλύσεων. Μ. ΜΑΓΚΑΚΗΣ

στοματοδιαστολεὺς (ὁ). Ἐργαλεῖον ἐν τῇ ὀδοντιατρικῇ, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ βαθμιαία διαστολὴ τῶν σιαγόνων ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἡ διατήρησις τῆς ἐπιτευχθείσης διαστολῆς, πρὸς ἐπιτέλεσιν χειρουργικῆς τινος ἐπεμβάσεως. Ὁ στοματοδιαστολεὺς χρησιμοποιεῖται εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ὡς π. χ. προκειμένου περὶ τρισμοῦ πρὸς διάνοιξιν τοῦ στόματος, προκειμένου περὶ γενικῆς ἀναισθησίας πρὸς διατήρησιν τοῦ στόματος ἐν διαστολῇ, προκειμένου περὶ ἐπεμβάσεως ἐπὶ τοῦ στόματος τῶν δυστροπούντων ν' ἀνοίξωσι τὸ στόμα των παίδων κλπ. Δὲν πρέπει νὰ γίνεται σύγχυσις μεταξὺ τοῦ στοματοδιαστολέως καὶ τοῦ διαστολέως τῶν ὀδόντων, ὅστις σκοπεῖ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ὀδόντων ἀπ' ἀλλήλων, εἴτε πρὸς ἐξέτασιν αὐτῶν, εἴτε πρὸς ἄλλην θεραπευτικὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπέμβασιν. Ν. Γ. Π.

στοματοδυσοσμία (ἡ), ἢ *στοματοκακοσμία* [*Παθολ.*]· βλ. *δυσοσμία* καὶ *κακοσμία.*

στοματόκλειστον (τό)· ἐξάρτημα τῶν καταδυτικῶν μηχανημάτων, εὑρισκόμενον ἐσωτερικῶς τῆς περικεφαλαίας τοῦ σκαφάνδρου ἢ τοῦ καταδυτικοῦ κώδωνος, εἴτε ἄλλης αὐτομάτου καταδυτικῆς ἢ σωστικῆς συσκευῆς. Εἶναι τὸ προστόμιον ἄκρον τοῦ ἐξ ἐλαστικοῦ ἀεραγωγοῦ σωλῆνος, τὸ ὁποῖον οἱ δύται ἐφαρμόζουν εἰς τὸ στόμα αὐτῶν διὰ τὴν εἰσπνοὴν τοῦ ἀέρος. Μ. Μ.

στοματολαλιὰ (ἡ). Παραλλαγὴ τῆς ὁμιλίας, ἐν εἴδει ῥινοφωνίας, συνεπείᾳ ἀποφράξεως τῶν ῥινικῶν κοιλοτήτων, ἐκ διαφόρων αἰτίων προκαλουμένης, καθ' ἣν ὁ πάσχων φαίνεται ὁμιλῶν μὲ τὸ στόμα μόνον. Μ. Μ.

στοματολογία (ἡ). Ὁ κλάδος τῆς ὀδοντιατρικῆς, ὁ ἀσχολούμενος περὶ τὴν θεραπείαν τῶν νόσων τῶν μαλθακῶν ἱστῶν τοῦ στόματος, ἐκτὸς τῶν τοῦ ὀδόντος. Τοιαῦται νόσοι εἶναι αἱ διάφοροι οὐλίτιδες, στοματίτιδες, ὄγκοι, κύστεις, κατάγματα κλπ. Ἡ στοματολογία εἶναι διακεκριμένος κλάδος τῆς ὀδοντιατρικῆς, ὁ δὲ περὶ ταύτην ἀσχολούμενος δέον νὰ ἔχῃ γενικωτέραν ἰατρικὴν κατάρτισιν καὶ εἰδικὴν περὶ τὸ χειρουργεῖν ἄσκησιν. Ἐν Γαλλίᾳ οἱ ἔχοντες τὸν τίτλον τοῦ στοματολόγου πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι καὶ ἰατροί, ἐν Ἀμερικῇ δὲ οἱ τοιοῦτοι ὀνομάζονται στοματοχειρουργοὶ (oral-surgeon) πρὸς διάκρισιν τῶν κοινῶν ὀδοντιάτρων, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται χειρουργοι ὀδοντίατροι (dentiste ἢ surgeon dentist). Ν. Γ. Π.

στοματολόγος (ὁ). Ὁ ἰατρὸς ὁ ἀσχολούμενος περὶ τὴν θεραπείαν τῶν νόσων τῶν μαλθακῶν ἱστῶν τοῦ στόματος (βλ. *στοματολογία*).

στοματοπάθεια (ἡ)· ἡ πάθησις τοῦ *στόματος* (βλ. λ.).

στοματοπλασία (ἡ). Ἀναπλαστικὴ ἐγχείρησις πρὸς διόρθωσιν δυσμορφίας τοῦ στόματος εἴτε ἐκ γενετῆς εἴτε ἐπικτήτου (ἐκ τραύματος ἢ νόσου). Δ. Χ. Κ.

στοματόποδα (τὰ) (Stomatopoda) [*Ζῳολ.*]. Κατηγορία μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ποδοφθάλμων*, περιλαμβάνουσα ἱκανοῦ μεγέθους ζῷα μὲ ὄστρακον πεπλατυσμένον, ὅπερ ἀφήνει ἀκαλύπτους τὰς τρεῖς τελευταίας θωρακικὰς ἀρθρώσεις. Ἔχουσι πέντε ζεύγη σιαγονικῶν ποδῶν καὶ τρία ζεύγη κινητικῶν ποδῶν. Ἡ κοιλία φέρει μακρὰ καὶ διεσχισμένα φυμάτια. Τὰ βράγχιά των εἶναι νηματοειδῆ καὶ ἀποτελοῦσι θύσανον. Τὰ στοματόποδα ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς τοῦ βυθοῦ τῶν θερμῶν θαλασσῶν τῆς γῆς. Νήχονται εὐχερέστατα καὶ εἶναι σαρκοφάγα, τρεφόμενα ἐξ ἑτέρων ὑδροβίων ζῴων. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγεται μία καὶ μόνη οἰκογένεια, οἱ *σκυλλίδαι* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

στοματορραγία (ἡ)· αἱμορραγία ἐκ τοῦ στόματος.

στοματοσκόπιον (τό). Στρογγύλον ἢ ᾠοειδὲς μικρὸν κάτοπτρον μετὰ μακρᾶς λαβῆς, χρήσιμον ἐν τῇ ὀδοντιατρικῇ πρὸς ἐξέτασιν τοῦ στόματος καὶ τῶν ὀδόντων. Τὸ κάτοπτρον τοῦτο ὁτὲ μὲν ἔχει φαιὸν μεγεθυντικόν, ὁτὲ δὲ κοινὸν ἐξ ὑάλου τοιοῦτον. Προτιμητέον εἶναι τὸ δεύτερον, καθόσον τὸ μεγεθυντικόν, τοῦτο μὲν δίδει ἀπατηλὰς ἐντυπώσεις, τοῦτο δέ, διὰ τῆς συχνῆς χρήσεως, βλάπτει τὴν ὅρασιν τοῦ χρησιμοποιοῦντος αὐτὸ ὀδοντιάτρου. Ν. Γ. Π.

στομαχαντλία (ἡ)· συσκευὴ πρὸς κένωσιν καὶ πλύσιν τοῦ στομάχου (βλ. *γαστραντλία*).

στομαχερεθιστικὰ *φάρμακα* (Stomacherethistica) [*Φαρμακογ.*]. Καλοῦνται οὕτω τὰ φάρμακα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐρεθίζουν τὴν βλεννομεμβράναν τοῦ στομάχου. Ἐφ' ὅσον ὁ διὰ τῶν φαρμάκων αὐτῶν προκαλούμενος ἐρεθισμὸς εἶναι ἤπιος, προκαλεῖται ἐπαύξησις τοῦ γαστρικοῦ χυμοῦ, τὰ δὲ φάρμακα αὐτὰ δρῶσιν οὕτως ὡς πεπτικά. Ὅταν ὁ

Digitized by Google

ἐρεθισμὸς εἶναι ἰσχυρός, προκαλεῖται **ἔμετος** καὶ τότε τὰ φάρμακα ταῦτα δρῶσιν **ὡς ἐμετικά**. Κ.Γ.Μ.

στομάχι (τό)· δημοτ., στόμαχος, ἄλλως *κοιλιά*: «μοῦ κάθισε 'ς τὸ στομάχι» ἐπὶ τροφῆς μὴ πεσσομένης εὐκόλως καὶ μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ὁποῖον διετέθην δυσμενῶς: «μόλις τὸν εἶδα μοῦ κάθισε 'ς τὸ στομάχι» || «ἔχω στομάχι» ἔχω δυσπεψίαν || «ἔχει μεγάλο στομάχι» ὑποφέρει πολλὰ ἀδιαμαρτυρήτως, ἄλλως «ἔχει μεγάλη κοιλιά».

στομαχιάζω· δημοτ., χαλῶ τὸ στομάχι μου, παθαίνω δυσπεψίαν.

στομαχικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν στόμαχον, ὁ τοῦ στομάχου: «στομαχικὰ νοσήματα» || δημοτ., ποῦ κάμνει καλὸ 'ς τὸ στομάχι, βοηθητικὸς τῆς πέψεως, εὐστόμαχος: «τὰ φροῦτα εἶναι στομαχικά» || ὁ ἔχων πάθημα τοῦ στομάχου.

στομαχο—· πρῶτον συνθετικὸν ἰατρικῶν ὅρων ἀναφερομένων εἰς τὸν στόμαχον: *στομαχογαστρικός, στομαχοεντερικός, στομαχοηπατικός, στομαχόπονος* κ. ἄ.

στόμαχος (ὁ)· τὸ δίκην ἀσκοῦ μέρος τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος, τὸ δεχόμενον τὰς μασηθείσας τροφὰς πρὸς περαιτέρω πέψιν.

—*['Ανατομ.]* Ὁ *στόμαχος* ἢ *γαστὴρ* παριστᾷ ἀσκοειδὲς ἀνεύρυσμα τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος, ὑποδεχόμενος τὰς διὰ τοῦ οἰσοφάγου διαπεμπομένας τροφάς, ἃς ἔνθεν μὲν λειαίνει συνθλίβων καὶ συμφύρων διὰ τοῦ μυϊκοῦ χιτῶνος αὐτοῦ, ἔνθεν δὲ ἀναλύει μετατρέπων εἰς ἁπλουστέρας οὐσίας τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ. Καὶ μέρος μὲν αὐτῶν ἀπορροφεῖται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ στομάχου, τὸ πλεῖστον δ' ὅμως διαπέμπεται διὰ τοῦ πυλωροῦ εἰς τὸ λεπτὸν ἔντερον, ὅπερ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀπομυζητήριον ὄργανον. Κεῖται δ' ὁ στόμαχος ἐν τῷ ἀριστερῷ ὑποχονδρίῳ, ἔχων ἔμπροσθεν μὲν καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τὸ ἧπαρ, ὄπισθεν δὲ καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸν σπλῆνα. Κεῖται δ' οὕτως, ὥστε ὅλος σχεδόν, ἤτοι τὰ $^{9}/_{10}$ αὐτοῦ, κατασκηνοῖ ἀριστερόθεν τοῦ μέσου ἐπιπέδου τοῦ σώματος καὶ μόνον τὸ $^{1}/_{10}$ δεξιόθεν τοῦ μέσου τούτου ἐπιπέδου. Ὁ ὄγκος αὐτοῦ εἶναι ἄλλοτε ἄλλος κατὰ λόγον τῆς κενότητος ἢ τῆς πληρώσεως ὑπὸ τροφῶν· μῆκος ἔχει 25—30 ἑκ., πλάτος δὲ μέγιστον 10—12 ἑκ., χωρητικότητα δὲ ποικίλλουσαν ἀπὸ 1—2 χιλιογράμμων ὕδατος, φορὰν δ' ἐκ τῶν ἀριστερῶν καὶ ἄνω πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κάτω. Τὸ ἄνω χεῖλος, κοῖλον ὂν καὶ μήκους 12—15 ἑκ., ἀποτελεῖ τὸ *ἔλασσον τόξον* καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ οἰσοφαγικοῦ τρήματος μέχρι τοῦ πυλωροῦ. Τὸ κάτω χεῖλος, κυρτὸν καὶ πολλῷ μακρότερον, ἀποτελεῖ τὸ *μεῖζον τόξον*. Αἱ δύο ἐπιφάνειαι τοῦ στομάχου, ἡ προσθία καὶ ἡ ὀπισθία, ἀφορίζονται ὑπὸ δύο πτυχῶν τοῦ περιτοναίου, ὧν ἡ μὲν προσφυομένη εἰς τὸ ἔλασσον τόξον καλεῖται *ἔλασσον ἐπίπλουν*, ἡ δ' εἰς τὸ μεῖζον τόξον *μεῖζον ἐπίπλουν*. Ἐκ τῶν δύο ἄκρων τοῦ στομάχου, τὸ μὲν ἀριστερὸν διατιτραίνεται ὑπὸ τοῦ οἰσοφάγου, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν στόμαχον διὰ στομίου, ὅπερ καλεῖται *καρδία*, τὸ δὲ δεξιὸν ἢ πυλωρικὸν συνέχεται μετὰ τοῦ δωδεκαδακτύλου διὰ στομίου, ὅπερ ὀνομάζεται *πυλωρός*. Καὶ ἡ μὲν καρδία τοῦ στομάχου ἔσωθεν μὲν ἀντιστοιχεῖ εἰς γραμμὴν κυκλοτερῆ τοῦ βλεννογόνου, τὴν *ὀδοντωτὴν γραμμήν*, ἔξωθεν δὲ πρὸς τ' ἀριστερὰ ἀφορίζεται δι' ἡμικυκλίου αὔλακος, τῆς *καρδιακῆς ἐντομῆς*· ὁ δὲ πυλωρὸς ἔξωθεν μὲν διακρίνεται ἐκ τῆς *πυλωρικῆς αὔλακος*, χωριζούσης τὸν στόμαχον ἀπὸ τοῦ δωδεκαδακτύλου, ἔνδοθεν δὲ ἐκ κυκλοτεροῦς πτυχῆς τοῦ βλεννογόνου, τῆς *πυλωρικῆς βαλβῖδος*, ἣν ἀποκαλοῦσιν ὡσαύτως πυλωρόν.

Ὁ στόμαχος ἐμφανίζει δύο κύρια ἄνισα μέρη, ἓν εὐρύτερον καὶ κάθετον, τὸν *ἰδίως στόμαχον*, κείμενον ἀριστερόθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, καὶ ἓν στενότερον καὶ ἐγκάρσιον, τὴν *πυλωρικὴν μοῖραν*, κειμένην ἔμπροσθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἰσοϋψῶς τῷ 12ῳ θωρακικῷ σπονδύλῳ. Καὶ ὁ μὲν ἰδίως στόμαχος ὑποδιαιρεῖται εἰς τρία μέρη, ἤτοι τὸν *πυθμένα*, τὴν *καρδιακὴν μοῖραν* καὶ τὸ *σῶμα*· ὁ πυθμὴν παριστᾷ τὴν θυλακοειδῶς ἀνευρυσμένην καὶ εὐογκοτέραν ἀριστερὰν μοῖραν τοῦ στομάχου· ἡ καρδιακὴ μοῖρα ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ περὶ τὴν καρδίαν τοῦ στομάχου μέρος· τὸ δὲ σῶμα εἰς τὴν μέσην μοῖραν αὐτοῦ. Ἡ πυλωρικὴ μοῖρα, ἔχουσα μῆκος 10 ἑκ., ὑποδιαιρεῖται εἰς τὸν *πρόδομον τοῦ πυλωροῦ*, ὅστις, ἑπόμενος τῷ σώματι καὶ ἔχων μῆκος 7 ἑκ., ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ χαμηλότερον σημεῖον τοῦ ὅλου στομάχου, φερόμενος ὁριζοντίως ἢ μικρὸν ἀνιόντως πρὸ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, καὶ εἰς τὸν *πυλωρικὸν σωλῆνα*, ὅστις, καλούμενος καὶ *ἄντρον πυλωρικόν*, ἔχει μῆκος 3 ἑκ., αὐλὸν δ' ἐπὶ κενοῦ στομάχου στενότερον τοῦ δωδεκαδακτύλου καὶ φέρεται ἐπὶ πλήρους στομάχου ἀπὸ τῆς μέσης γραμμῆς τῆς σπονδυλικῆς στήλης πρὸς τὰ ἄνω, δεξιὰ καὶ ὀπίσω. Ἡ πυλωρικὴ μοῖρα διακρίνεται τοῦ λοιποῦ στομάχου διὰ τὸ μεῖζον πάχος τοῦ τοιχώματος καὶ διὰ τὰς ἐγκαρσίας περισφίγξεις καὶ τὰ κολπώματα αὐτοῦ, καταφανέστερα ὄντα ἐπὶ τῶν τόξων.

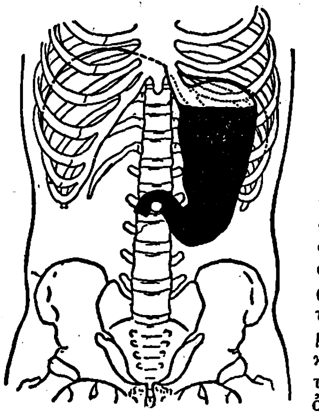

Θέσις τοῦ στομάχου φυσιολογικοῦ ἀνθρώπου.

Συγκρατεῖται ὁ στόμαχος ἐν τῇ ἑαυτοῦ θέσει κυρίως καὶ μάλιστα διὰ τῆς καρδίας καὶ τοῦ δωδεκαδακτύλου, εἶτα δὲ διὰ πτυχῶν τοῦ περιτοναίου (τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλασσον ἐπίπλουν, ὁ γαστροφρενικὸς καὶ ὁ γαστροσπληνικὸς σύνδεσμος).

Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ στομάχου ἐμφανίζει: 1) *πτυχάς*, ὧν αἱ μὲν παράγονται ἐπὶ κενοῦ στομάχου ἕνεκα πτυχώσεως τοῦ βλεννογόνου, αἱ δὲ ἀντιστοιχοῦσιν εἰς παχύνσεις ἢ περισφίγξεις τοῦ μυϊκοῦ χιτῶνος, ἄλλαι δὲ γεννῶνται δι' ἐμπτύξεως ὁλοκλήρου τοῦ στομαχικοῦ τοιχώματος· 2) *τετράγωνα ἢ ἑξάγωνα ἐπάρματα*, ἅτινα ἀφορίζονται ὑπὸ ἀβαθῶν αὐλάκων καὶ ὀνομάζονται *γαστρικαὶ ἅλω*, αἵτινες παραγόμεναι ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν ἀδένων τοῦ στομάχου προωθήσεως τοῦ βλεννογόνου παρέχουσι τῇ ἔσω τοῦ στομάχου ἐπιφανείᾳ θηλώδη ὄψιν. Αἱ ἅλω, διὰ φακοῦ ἐξεταζόμεναι, ἐμφανίζουσι μικρὰς ὀπὰς χωνοειδεῖς, τὰ *γαστρικὰ βοθρία*, εἰς ἃς ἐκβάλλουσιν οἱ ἀδένες.

Τὸ τοίχωμα τοῦ στομάχου ἀπαρτίζεται ἐκ 4 χιτώνων, τοῦ ὀρογόνου, τοῦ μυϊκοῦ, τοῦ ὑποβλεννογονίου καὶ τοῦ βλεννογόνου. Καὶ ὁ μὲν ὀρογόνος εἶναι συνέχεια τοῦ περιτοναίου· ὁ δὲ μυϊκός, παχύτερος κατὰ τὴν πυλωρικὴν μοῖραν, σύγκειται ἐκ λείων μυϊκῶν ἰνῶν, ἀποτελουσῶν τρεῖς στιβάδας, τὴν ἐπιμήκη (ἐπιπολῆς), τὴν κυκλοτερῆ (μέσην) καὶ τὴν λοξὴν (ἔσω). Αἱ ἐπιμήκεις ἶνες, συνενούμεναι ἐγγὺς τοῦ πυλωροῦ, ἀπεργάζονται δύο ταινίας, τὸν *πρόσθιον* καὶ τὸν *ὀπίσθιον σύνδεσμον τοῦ πυλωροῦ*, αἱ δὲ κυκλοτερεῖς, πυκνούμεναι κατὰ τὸν πυλωρόν, ἀπεργάζονται μυϊκὸν κρίκον, τὸν *σφιγκτῆρα τοῦ πυλωροῦ*, πάχους 5—8 χλμ. Ὁ βλεννογόνος, ἐρυθρόφαιος ἢ ῥοδόχρους διαρκούσης τῆς πέψεως, ὑπόλευκος δ' ἢ ὑπόφαιος κατὰ τὴν ἀργίαν, εἶναι ὁ σπουδαιότερος τῶν χιτώνων, διότι ἐκ τῶν ἀδένων αὐτοῦ ἐκκρίνεται τὸ *γαστρικὸν* ἢ *στομαχικὸν ὑγρόν*· σύγκειται δ' ἐξ ἐπιθηλίου, ἐκ χορίου, ἐκ βλεννογονίου μυϊκῆς στιβάδος καὶ ἐξ ἀδένων. Καὶ τὸ μὲν ἐπιθήλιον παράγει κυρίως τὴν βλένναν τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ· ἡ βλεννογόνιος μυϊκὴ στιβὰς συνίσταται ἐκ δύο στιβάδων, ὧν ἡ μὲν ἔσω ἀποτελεῖται ἐκ κυκλοτερῶν λείων μυϊκῶν ἰνῶν, ἡ δ' ἔξω ἐξ ἐπιμήκων, καὶ ἐξ ὧν ἐκπορεύονται δεσμίδες κάθετοι μεταξὺ τῶν ἀδένων, αἵτινες συστελλόμεναι συντελοῦσιν εἰς τὴν ἔκθλιψιν τοῦ ἐκκρίματος αὐτῶν. Οἱ ἀδένες διακρίνονται: 1) εἰς τοὺς *ἰδίως γαστρικούς*, κατασκηνοῦντας ἐν τῷ ἰδίως στομάχῳ· 2) εἰς τοὺς *πυλωρικούς*, καταλαμβάνοντας τὴν πυλωρικὴν μοῖραν, καὶ 3) εἰς τοὺς *καρδιακούς*, ἀπαντῶντας περὶ τὴν καρδίαν τοῦ στομάχου. Ὑπολογίζουσι δ' ἐν τῷ συνόλῳ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς 5 ἑκατομμύρια. Πάντες οἱ ἀδένες οὗτοι εἶναι σωληνοειδεῖς καὶ ἐκβάλλουσι καθ' ὁμάδας εἰς τοὺς πυθμένας τῶν γαστρικῶν βοθρίων. Τὸ γαστρικὸν ἢ στομαχικὸν ὑγρὸν περιέχει: 1) δύο ζυμώματα, τὴν *πεψίνην* (διὰ τὰ λευκώματα) καὶ τὴν *πιτύαν* (διὰ τὸ γάλα)· 2) ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ ἐλεύθερον (0,35%)· 3) βλένναν, καὶ 4) ὀλίγα ἅλατα.

Περὶ τῶν ἀρτηριῶν τοῦ στομάχου βλ. *γαστρικαὶ ἀρτηρίαι*. Τὰ νεῦρα αὐτοῦ ἐκπορεύονται ἐκ τῶν δύο πνευμονογαστρικῶν καὶ ἐκ τοῦ συμπαθητικοῦ πλέγματος τῆς κοιλιακῆς ἀορτῆς, σχηματιζόντων τρία γαγγλιοφόρα πλέγματα, τὸ ὑπορογόνιον, τὸ μυϊκὸν καὶ τὸ ὑποβλεννογόνιον, συνημμένα πρὸς ἄλληλα.

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

—*[Φυσιολ.]* Ὁ *στόμαχος* χρησιμεύει διὰ τὴν πέψιν τῶν σιτίων, ἥτις ἐκτελεῖται τῇ δράσει τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ, ὅπερ ἐκκρίνεται ὑπὸ τῶν ἀδένων αὐτοῦ, τῶν εὑρισκομένων ἐν τῷ βλεννογόνῳ. Τὸ γαστρικὸν ὑγρόν, ὅπερ δυνάμεθα νὰ παραλάβωμεν εἴτε ἐκ τῶν ζῴων διὰ συριγγίου τοῦ στομάχου, εἴτε ἐκ τῶν ἀνθρώπων διὰ καθετῆρος, εἶναι ὑγρὸν διαυγὲς ἄχρουν ἀντιδράσεως ὀξίνης καὶ εἰδικοῦ βάρους 1006, ἀποτελεῖται δὲ ἐξ ὀργανικῶν συστατικῶν, ἅτινα εἶναι ἡ πεψίνη, ἥτις δρᾷ ἐπὶ τὰ λευκώματα, ἡ πυτία, ἥτις προκαλεῖ τὴν πῆξιν τοῦ γάλακτος, καὶ ἐν μικρᾷ ποσότητι ὁ γαστρικὸς λιπολύτης ἢ λιπάση. Τὰ ἀνόργανα συστατικὰ εἶναι ἅλατα χλωριοῦχα, μικρὰ ποσότης θειικῶν καὶ φωσφορικῶν ἁλάτων, καὶ τὸ ὑδροχλωρικὸν ὀξύ, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ σπουδαιότατον τῶν ἀνοργάνων συστατικῶν. Τὸ ἐλεύθερον ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ ἐπὶ μὲν τῶν κυνῶν εἶναι περίπου 0,46—0,58 %, ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων κυμαίνεται ἀπὸ 0,37—0,57 %. Τὸ ὑδροχλωρικὸν ὀξύ, ὅμως, ἐν τῷ στομάχῳ δεσμεύεται καὶ ὑπὸ τῶν λευκωμάτων καὶ ἑνοῦται μετ' αὐτῶν, εὐκόλως ὅμως διασπᾶται. Τὸ οὕτω δεσμευμένον ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ δὲν δίδει τὴν ἀντίδρασιν τοῦ Günzburg.

Ἡ πεψίνη, τὸ σπουδαιότατον ἔνζυμον τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ, πέπτει τὰ λευκώματα ἐν ὀξίνῳ ἀντιδράσει καὶ εἶναι οὐσία κολλοειδής, περιέχουσα σίδηρον, οὐχὶ δὲ καὶ φωσφόρον. Ἡ ἀρίστη θερμοκρασία, καθ' ἣν δρᾷ ἡ πεψίνη, εἶναι ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος. Διὰ νὰ δράσῃ ἡ πεψίνη, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ παρουσία τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ἡ αὔξησις ὅμως τῆς πυκνότητος αὐτοῦ καθιστᾷ ἀσθενῆ τὴν πεπτικὴν αὐτῆς δύναμιν. Ἡ παρουσία τῶν προϊόντων τῆς πέψεως τῶν λευκωμάτων καθιστᾷ ἀδρανῆ τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν τῆς πεψίνης, ὡς καὶ τινα ἀνόργανα ἅλατα καὶ οἱ ὑδατάν-

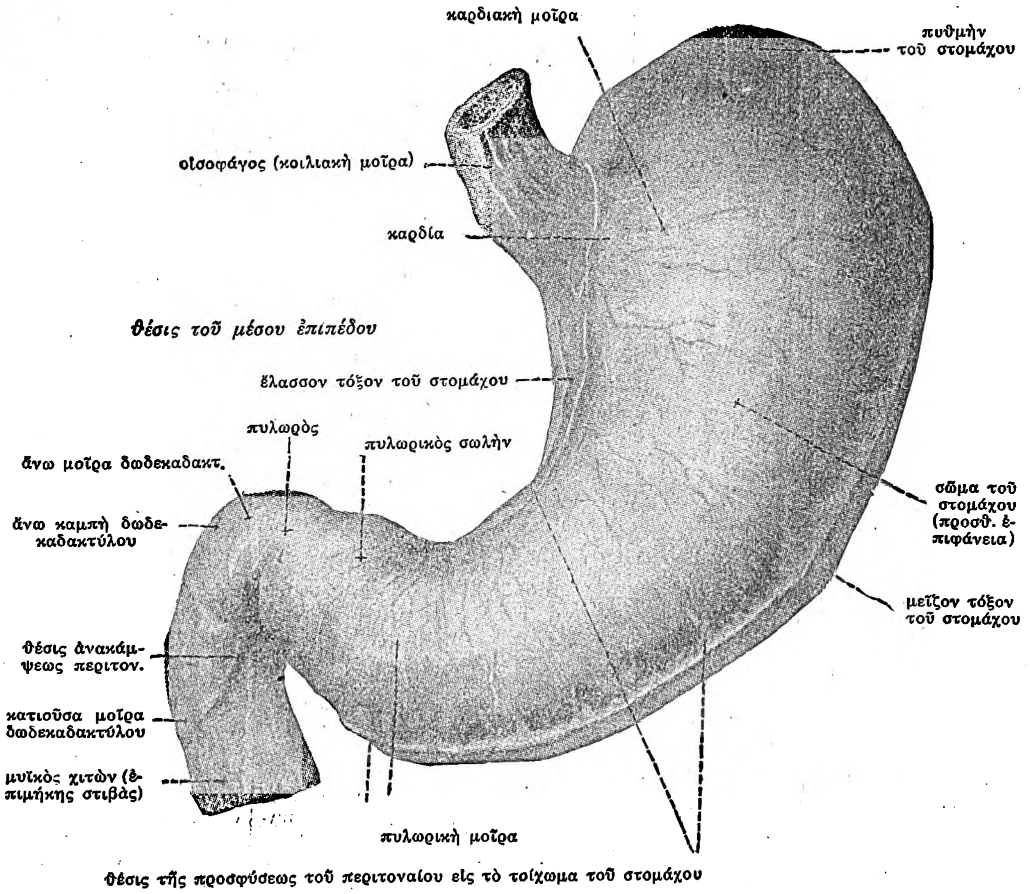

Στόμαχος ὀλίγον πεπληρωμένος, ἐκ τῶν ἄνωθεν καὶ ἔμπροσθεν (Spalteholz).

Digitized by Google

θρακες, τοῦτο μὲν διότι ἐμποδίζουσι τὴν ἐξοίδησιν τῶν λευκωμάτων, τοῦτο δὲ διότι μετὰ τῶν λευκωμάτων σχηματίζουσιν ἰζήματα, μετὰ τῶν ὁποίων καθιζάνει καὶ ἡ πεψίνη. Ἡ δρᾶσις τῆς πεψίνης εἰς τὰ λευκώματα ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους αὐτῆς.

Ἡ πυτία ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ πηγνύῃ τὸ γάλα. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο πήγνυται καὶ τῇ δράσει τῶν ὀξέων, ἐνόμιζον ὅτι ἡ πῆξις αὐτοῦ προέρχεται ἐκ τοῦ ὀξέος τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ, καθ᾽ ἣν στιγμὴν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ βλεννογόνου τοῦ στομάχου. Τοῦτο ὅμως ἀπεδείχθη οὐχὶ ὀρθόν, καθότι ἡ πῆξις τοῦ γάλακτος γίνεται καὶ διὰ τοῦ ἐκχυλίσματος τοῦ βλεννογόνου τοῦ στομάχου καὶ ὅταν τοῦτο ἔχῃ ἀντίδρασιν ἀλκαλικήν. Ἄρα ἡ πῆξις τοῦ γάλακτος προέρχεται ὑπὸ τῆς πυτίας. Αὕτη ἐν τῷ στομάχῳ εὑρίσκεται εἰς πρόδρομον στάδιον ὡς πυτιογόνος, τῇ δράσει δὲ ἀραιοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος μεταβάλλεται εἰς δρῶσαν πυτίαν. Ἡ πῆξις τοῦ γάλακτος ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπόσχισιν τῆς τυρίας, εἰς παρατηρίαν καὶ εἰς ὀρογαλακτολεύκωμα. Ἡ παρατυρία ἑνοῦται μετὰ τοῦ ἀσβεστίου, ὅπερ ὑπάρχει ἐν τῷ γάλακτι, καὶ σχηματίζει ἀδιάλυτον ἕνωσιν, ἥτις καθιζάνει ὡς πλακοῦς τὸν τυρόν. Ἡ λιπάση ἢ γαστρικὸς λιπολύτης εὑρίσκεται ἐν μικρᾷ ποσότητι ἐν τῷ γαστρικῷ ὑγρῷ καὶ δρᾷ ἐπὶ λίπους γαλακτωματοποιηθέντος. Τὸ γαστρικὸν ὑγρὸν ἔχει βακτηριοκτόνον ἐνέργειαν, ὡς ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Διὰ τοῦτο τὸ πλεῖστον τῶν μετὰ τῆς τροφῆς εἰς τὸν στόμαχον εἰσαχθέντων βακτηρίων φονεύεται, καὶ οὕτω παρεμποδίζεται ἡ κατάκλυσις τοῦ ἐντέρου ὑπὸ τῶν βακτηριδίων καὶ τῶν προϊόντων τῆς ἀποσυνθέσεως αὐτῶν, ἅτινα ἐπιβλαβῶς δρῶσιν ἐπὶ τὸν ὀργανισμόν.

Τὸ γαστρικὸν ὑγρὸν ἐκκρίνεται ὑπὸ τῶν ἀδένων τοῦ στομάχου, οἵτινες εἶναι σωληνοειδεῖς, κατασκηνοῦσι δὲ ἐπὶ τοῦ πυλωρικοῦ μέρους τοῦ στομάχου καὶ καλοῦνται πυλωρικοί. Τὰ κύτταρα τῶν ἀδένων τούτων εἶναι κυλινδρικὰ καὶ καλοῦνται θεμέλια κύτταρα ἢ ἀδηλοφανῆ. Ἐπὶ τοῦ πυθμένος τοῦ στομάχου οἱ ἀδένες οὗτοι ἐμφανίζουσι δύο εἴδη κυττάρων, τὰ θεμέλια ὅπως καὶ εἰς τὸν πυλωρόν, καὶ τὰ δηλοφανῆ, ἅτινα δι᾽ ἐκκριματοφόρων τριχοειδῶν ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν βλεννογόνον τοῦ στομάχου. Τὰ δύο εἴδη τῶν κυττάρων παρασκευάζουσι τὰ συστατικὰ τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ· καὶ ἡ μὲν πεψίνη καὶ ἡ πυτία παρασκευάζονται ὑπὸ τῶν θεμελίων κυττάρων τῶν ἀδένων τοῦ πυλωροῦ καὶ τοῦ πυθμένος, τὸ δὲ ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ ὑπὸ τῶν δηλοφανῶν κυττάρων τοῦ πυθμένος τοῦ στομάχου.

Ἡ ἔκκρισις τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ ἄρχεται μετὰ τὴν πρόσληψιν τῶν τροφῶν. Κατὰ τὴν μάσησιν καὶ τὴν κατάποσιν προκαλεῖται ἐρεθισμὸς τῶν αἰσθητικῶν νεύρων τοῦ στόματος καὶ τοῦ φάρυγγος καὶ προκαλεῖται ἀντανακλαστικῶς ἔκκρισις γαστρικοῦ ὑγροῦ. Τὰ νεῦρα, δι᾽ ὧν γίνεται ἡ ἔκκρισις αὕτη, εἶναι τὰ πνευμονογαστρικά. Ἐὰν ταῦτα διατμηθῶσιν, ἡ ἔκκρισις τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ παύεται. Οὐχ ἧττον ὅμως ἔκκρισις γαστρικοῦ ὑγροῦ μικρὰ γίνεται καὶ μετὰ τὴν τομὴν τῶν πνευμονογαστρικῶν. Τοῦτο ἴσως ὀφείλεται εἰς συμπαθητικὰς ἶνας ἐκκριτικάς, αἵτινες φέρονται πρὸς τὸν στόμαχον, ἢ εἰς χημικὸν ἐρεθισμὸν τῶν ἀδένων, οἵτινες ἐρεθίζονται εἴτε ἀμέσως ὑπὸ τῶν ἐκχυλισματικῶν οὐσιῶν τῶν τροφῶν, εἴτε ἐμμέσως διὰ τοῦ αἵματος.

Εἰς τὴν ἔκκρισιν τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ συμβάλλει ἰδία ἡ ὀσμὴ καὶ ἡ γεῦσις τῶν ἐδεσμάτων, ὡς καὶ ἡ μάσησις καὶ ἡ κατάποσις. Ἡ ἔκκρισις ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς ὀρέξεως καὶ τῆς ψυχικῆς διαθέσεως τοῦ ἀτόμου, διότι ἐὰν τοῦτο δὲν ἐπιθυμῇ νὰ φάγῃ οὔτε ἡ θέα οὔτε ἡ ὀσμὴ οὔτε ἡ γεῦσις δύνανται νὰ προκαλέσουν τὴν ἔκκρισιν τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ.

Τὰ σιτία, ὅταν κατέλθωσιν εἰς τὸν στόμαχον, διατάσσονται κατὰ στιβάδας καὶ οὕτω μόνη ἡ περιφερικὴ στιβὰς ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ βλεννογόνου τοῦ στομάχου καὶ ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ. Ὁ στόμαχος καίτοι πέσσει τὰ λευκώματα, δὲν πέσσει ἑαυτόν. Τοῦτο κατὰ τοὺς διαφόρους ἐρευνητὰς προέρχεται ἐκ τῆς ἀντιπεψίνης, ἥτις προασπίζει τὸν στόμαχον ἀπὸ τῆς πεψίνης, καθὼς καὶ ἡ ἐν τῷ ἐντέρῳ εὑρισκομένη ἀντιθρεψίνη, ἥτις ἐξουδετεροῖ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θρεψίνης ἐπὶ τοῦ βλεννογόνου τῶν ἐντέρων.

Ὁ στόμαχος ποιεῖ κινήσεις, αἵτινες συντελοῦσιν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν εἰς τὴν μεῖξιν τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ μετὰ τῶν σιτίων, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ διὰ τὴν λείανσιν αὐτῶν, πρὸς τούτοις δὲ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ὠθεῖται πρὸς τὸν πυλωρὸν καὶ ὅταν οὗτος ἀνοίξῃ τὸ περιεχόμενον φέρεται εἰς τὸ δωδεκαδάκτυλον. Ἡ διάνοιξις τοῦ πυλωρικοῦ στομίου γίνεται, ὅταν ἡ ἀντίδρασις τοῦ δωδεκαδακτύλου εἶναι ἀλκαλική. Αἱ κινήσεις τοῦ στομάχου γίνονται ὑπὸ τοῦ μυϊκοῦ στρώματος αὐτοῦ. Τὰ δύο στόμια τοῦ στομάχου τὸ καρδιακὸν καὶ τὸ πυλωρικόν, εἶναι κεκλεισμένα, καὶ τὸ μὲν καρδιακὸν ἀνοίγεται κατὰ τὴν κατάποσιν, ὅταν αἱ περισταλτικαὶ κινήσεις τοῦ οἰσοφάγου φθάσωσι μέχρι τοῦ στομίου, τὸ δὲ πυλωρικὸν ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν. Τὰς κινήσεις τοῦ στομάχου δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν διὰ τῶν ἀκτίνων Röntgen κατόπιν χορηγήσεως τροφῆς μεμειγμένης μετὰ βισμουθίου. Αἱ περισταλτικαὶ κινήσεις ἄρχονται ἀπὸ τοῦ καρδιακοῦ στομίου καὶ διήκουσι κατὰ μῆκος τοῦ πυθμένος πρὸς τὸν πυλωρόν· κινήσεις τοῦ στομάχου γίνονται καὶ ὅταν ὁ στόμαχος εἶναι κενός, εἰς ταύτας δὲ ὀφείλεται τὸ αἴσθημα τῆς πείνης. Συνίσταται δὲ τοῦτο εἰς νυγμὸν κατὰ τὸ ἐπιγάστριον ἢ εἰς πόνον παραγόμενον κατὰ τὴν σπασμωδικὴν συστολὴν τοῦ στομάχου· πολλάκις μάλιστα ἔχομεν καὶ αἴσθημα ἐλαφροῦ καμάτου, κεφαλαλγίας καὶ ἰλίγγων. Ἡ αἰτία τῶν κινήσεων τοῦ στομάχου εὑρίσκεται ἐν αὐτῷ τῷ στομάχῳ, διότι καὶ ἐὰν ἐξαγάγωμεν ἐκ τοῦ σώματος τὸν στόμαχον, οὗτος παρουσιάζει αὐτομάτους κινήσεις ὡς καὶ ἡ καρδία· προέρχονται δ᾽ αὗται ἐκ τοῦ νευρικοῦ πλέγματος τοῦ Anerbach, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν δύο μυϊκῶν στιβάδων τοῦ στομάχου. Ἀλλὰ καὶ τὰ πνευμονογαστρικὰ νεῦρα ὡς καὶ τὰ συμπαθητικὰ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν κινήσεων τοῦ στομάχου, καὶ τὰ μὲν πνευμονογαστρικὰ αὐξάνουσι τὰς κινήσεις αὐτοῦ, τὰ δὲ συμπαθητικὰ ἀναστέλλουσιν αὐτάς. Τὰ κινητικὰ κέντρα τοῦ στομάχου εὑρίσκονται εἰς τὸν προμήκη μυελὸν καὶ τὰ ὀπίσθια διδύμια, καὶ εἰς τὴν κινητὴν χώραν τοῦ ἡμισφαιρίου τοῦ ἐγκεφάλου. Ι. Ν. Μ.

— *[Συγκρ. Ἀνατομ.]* Ὁ *στόμαχος* ἢ στομαχικὸς ἀσκὸς τῶν θηλαστικῶν εἶναι τοποθετημένος μετὰ τὸν οἰσοφάγον καὶ ἐντὸς τῆς κοιλιακῆς κοιλότητος. Ἔχει μορφὴν εὐρυτάτου σάκκου καὶ συγκοινωνεῖ κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ ἄκρον μετὰ τοῦ οἰσοφάγου καὶ κατὰ τὸ κατώτερον μετὰ τοῦ ἐντέρου. Εἴς τινα θηλαστικά, ὡς π. χ. εἰς τὰ κήτη, ὁ στόμαχος παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν πεπτικοῦ σωλῆνος καὶ διαφέρει τούτου μόνον ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι εὐρύτερος. Κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα (καρδιακόν), φέρει τοὺς πεπτικοὺς ἀδένας, κατὰ δὲ τὸ ὀπίσθιον (πυλωρικὸν) ἀδένας διαφόρου ὑφῆς ἀπὸ τοὺς πεπτικούς. Εἰς τὰ μονοτρήματα ὁ στόμαχος ἀποτελεῖ τμῆμα, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ οἰσοφάγου, καὶ οὐδόλως χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν πέψιν. Εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀντιθέτως οὐδόλως συγχέεται μετὰ τοῦ οἰσοφάγου. Ὁ στόμαχος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν περισσοτέρων θηλαστικῶν εἶναι ἁπλοῦς, τοῦ χοίρου διπλοῦς καὶ τῶν μυρηκαστικῶν τετραπλοῦς. Ὁ στόμαχος τῶν πτηνῶν φέρει παχύτατα τοιχώματα, ἰδίως εἰς τὰ κοκκοφάγα πτηνά. Ὁ στόμαχος τῶν ἑρπετῶν διακρίνεται τελείως τοῦ οἰσοφάγου καὶ εἶναι κατά τι παχύτερος αὐτοῦ. Ὁ στόμαχος τέλος τῶν ἰχθύων εἶναι συνέχεια τοῦ οἰσοφάγου καὶ ἀπολήγει εἰς τὸ λεπτὸν ἔντερον, οὗ συνέχεια εἶναι τὸ παχύ. Δ. Ν. Π.

— *[Παθολ.]* Ἡ παθολογία τοῦ *στομάχου* εἶναι λίαν ἐπίπλοκος καὶ ἐκτεταμένη. Ὁ στόμαχος ἐκδηλώνει τὰς διαφόρους αὐτοῦ παθήσεις σχεδὸν πάντοτε κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἤτοι μὲ διαταραχὰς τῶν θεμελιωδῶν αὐτοῦ λειτουργιῶν πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν. Αἱ διαταραχαὶ αὗται, συνδυαζόμεναι πρὸς ἀλλήλας, ἀποτελοῦσι συνδρομάς, ἤτοι σύνολον συμπτωμάτων καὶ σημείων. Ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει ὁ στόμαχος πληροῖ ὡρισμένους ἀνατομικοὺς καὶ φυσιολογικοὺς ὅρους καὶ δή: α΄) κατέχει ἐν τῇ κύτει τῆς κοιλίας ὡρισμένην θέσιν· β΄) ἔχει τόνον· γ΄) ἐκκενοῖ πρὸς τὸ δωδεκαδάκτυλον τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ἐντὸς ὡρισμένων χρονικῶν ὁρίων· δ΄) ἐκκρίνει τὸ γαστρικὸν ὑγρὸν καὶ ε΄) περιέχει ἀέρα. Πᾶσα μεταβολὴ τῶν φυσιολογικῶν τούτων συνθηκῶν συνεπάγεται συμπτώματα ἀνώμαλα. Ὡς γαστρικὰς συνδρομὰς δέον νὰ χαρακτηρίσωμεν ἐκείνας, αἵτινες προκύπτουν ἐκ διαταραχῶν, πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν, μιᾶς τῶν θεμελιωδῶν τούτων ἀνατομικῶν καὶ λειτουργικῶν συνθηκῶν τοῦ στομάχου. Εἰς ἑκάστην θεμελιώδη λειτουργίαν τοῦ στομάχου ἀντιστοιχοῦν καὶ μία ἢ δύο θεμελιώδεις συμπτωματολογικαὶ συνδρομαί. Οὕτω ἡ ἐγκατάλειψις τῆς θέσεως, ἣν κατέχει ὁ στόμαχος ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει, πραγματοποιεῖ τὴν *γαστροπτωσίαν*, αἱ διαταραχαὶ τοῦ τόνου παράγουν *ὑπερτονίαν* καὶ *ἀτονίαν*, ἡ παρεμπόδισις τῆς ὁμαλῆς ἐκκενώσεως ἔχει ὡς ἀντίστοιχον συνδρομὴν τὴν *πυλωρικὴν στένωσιν*, αἱ διαταραχαὶ τῆς ἐκκρίσεως τὴν *ὑπὲρ- ὑπὸ- ἀ-χλωρυδρίαν*, τὴν *ἀχυλίαν* καὶ τὴν *ὑπερέκκρισιν*, αἱ διαταραχαὶ τοῦ ἐν τῷ στομάχῳ ἀέρος τὴν *ἀεροφαγίαν*. Τὰς συνδρομὰς ταύτας ἀνευρίσκομεν ἀνὰ πᾶν βῆμα ἐν τῇ μελέτῃ τῶν γαστρικῶν παθήσεων, αἵτινες εἶναι συνδυασμὸς τοιούτων συνδρομῶν. Εἰς τὰς ἀνωτέρω δέον νὰ προσθέσωμεν καὶ τοὺς γαστρικοὺς πόνους, τὰς γαστρικὰς κρίσεις καὶ τὰς αἱμορραγίας τοῦ στομάχου. Ὁπωσδήποτε καὶ ἂν κατατάξωμεν τὰς νόσους τοῦ στομάχου, πάντοτε θ᾽ ἀνεύρωμεν αὐτάς, ἀπὸ συμπτωματολογικῆς ἀπόψεως, νὰ χαρακτηρίζωνται ἐκ μιᾶς ἢ ἐκ συνδυασμοῦ πλειόνων ἐκ τῶν ὡς ἄνω συνδρομῶν. Σήμερον προβαίνουν εἰς τὴν κατάταξιν καὶ μελέτην τῶν γαστρικῶν παθήσεων ὡς ἑξῆς: μετὰ τὰς γενικὰς συνδρομάς, μελετῶνται πρῶτον αἱ λειτουργικαὶ παθήσεις (δυσπεψίαι, ἀεροφαγία, ἔμετοι, νευρώσεις κλπ.), δεύτερον αἱ φλεγμονώδεις παθήσεις (γαστρῖτις, ἕλκος, σύφιλις, φυματίασις) **καὶ τρίτον αἱ νεοπλασματικαὶ παθήσεις (καρκίνος) καὶ οἱ λοιποὶ κακοήθεις** ὄγκοι (σάρκωμα, λεμφοκοκκίωμα κλπ.). Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

— **στομάχου ἀνευρυσμός.** Παθολογικὴ κατάστασις τοῦ στομάχου, χαρακτηριζομένη ἐκ τῆς μεγεθύνσεως τῆς χωρητικότητος αὐτοῦ μεθ᾽ ὑπερτροφίας τοῦ μυϊκοῦ χιτῶνος καὶ στάσεως τῶν τροφῶν ἐντὸς τοῦ στομάχου. Ὁ ἀνευρυσμὸς ὀφείλεται πάντοτε εἰς μηχανικὸν κώλυμα κατὰ τὸ πλευρικὸν στόμιον ἢ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν μοῖραν τοῦ δωδεκαδακτύλου, δὲν πρέπει δὲ νὰ συγχέηται πρὸς τὴν ἀτονίαν, τὴν διάτασιν καὶ τὴν πτῶσιν, αἵτινες εἶναι καταστάσεις λειτουργικαὶ καὶ δὲν παρακολουθοῦνται ἀπὸ ὑπερτροφίαν τοῦ μυϊκοῦ χιτῶνος, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ ἀνευρυσμοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ὁ ὅρος ἀνευρυσμὸς εἶναι συνώνυμος πρὸς τὴν πυλωρικὴν στένωσιν. Τὰ αἴτια τοῦ ἀνευρυσμοῦ εἶναι οὐλώδη ἕλκη, καρκίνος, σύφιλις, συμπιέσεις ἐξ ὄγκων τοῦ παγκρέατος ἢ τῆς χοληδόχου κύστεως, ὑπὸ λίθων τῆς χοληδόχου κύστεως ἢ τέλος ὑπὸ περιγαστρικῶν συμφύσεων. Ὑποκειμενικῶς ὁ ἀνευρυσμὸς ἐκδηλοῦται μὲ ἄχθος κατὰ τὸ ἐπιγάστριον 2—2½ ὥρας μετὰ τὸ φαγητόν, πόνους, ἐρυγὰς καὶ τέλος ἐμέτους τροφώδεις. Ἐνίοτε ἀποβάλλονται δι᾽ ἐμέτου τροφαὶ ληφθεῖσαι τὴν προτεραίαν. Ἡ θρέψις θίγεται ἕνεκα τῆς μὴ ἐξ ὁλοκλήρου διαβιβάσεως τῶν ληφθέντων σιτίων εἰς τὸ ἔντερον, ἐπιγίγνεται ἴσχνανσις, ὀλιγουρία, δίψα, καταβολὴ τῶν δυνάμεων. Ἀντικειμενικῶς, τὰ χαρακτηριστικὸν σύμπτωμα εἶναι ὁ παφλασμὸς νήστεως ὄντος τοῦ στομάχου τὴν πρωΐαν ἢ 7 ὥρας μετὰ τὸ φαγητὸν καὶ τὰ περισταλτικὰ κύματα, ὁρατὰ ἐπὶ τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος μετὰ διαλειπούσης τάσεως τοῦ ἐπιγαστρίου. Ἡ ἐξέτασις τοῦ γαστρικοῦ περιεχομένου, ληφθέντος τὴν πρωΐαν μετὰ δοκιμαστικὸν δεῖπνον τοῦ Boas, ἀποδεικνύει τὴν ὕπαρξιν ὑπολειμμάτων τροφῶν ὁρατῶν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀφθονίαν HCl (ἐπὶ ἕλκους), τοὐναντίον δὲ ἔλλειψιν HCl καὶ παρουσίαν ὀργανικῶν ὀξέων καὶ εἰδικοῦ βακτηριδίου τοῦ Boas-Oppler (ἐπὶ καρκίνου). Ἡ ἀκτινοσκοπικὴ ἐξέτασις εἶναι ἀπαραίτητος καὶ δεικνύει τὴν χαρακτηριστικὴν εἰκόνα τοῦ στομάχου ἐν εἴδει λεκάνης (en cuvette), βαθείας περισταλτικὰς κινήσεις καὶ ἐπιβράδυνσιν σημαντικὴν τῆς ἐκκενώσεως. Ἡ διάγνωσις τῆς πυλωρικῆς στενώσεως καὶ τοῦ ἀνευρυσμοῦ τοῦ στομάχου δὲν εἶναι δυσχερής· δυσκολίας παρέχει μόνον ὁ καθορισμὸς τοῦ αἰτίου (οὐλῶδες ἕλκος, καρκίνος, σύφιλις, ὄγκοι ἐξωστομαχικοὶ κλπ.), ὅστις θὰ διευκρινισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κλινικῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἀντικειμενικῶν εὑρημάτων (ὄγκος ψηλαφητός, φωλεὰ ἕλκους ἀκτινοσκοπικῶς, ὑπέρ— ἢ ἀχλωρυδρία, παρουσία ὀργανικῶν ὀξέων κλπ.). Ἡ θεραπεία τοῦ ἀνευρυσμοῦ καὶ τῆς πυλωρικῆς στενώσεως εἶναι κατὰ κανόνα χειρουργικὴ (γαστροεντεροαναστόμωσις, ἐκτομὴ τοῦ πυλωροῦ), μόνον δ᾽ ἐν περιπτώσει μικρᾶς ἀντιστάσεως τοῦ πάσχοντος ἢ ἀρνήσεως αὐτοῦ πρὸς ἐγχείρησιν θὰ περιορισθῶμεν εἰς δίαιταν μαλακὴν καὶ εὔπεπτον καὶ πλύσεις τοῦ στομάχου. Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

— **στομάχου ἕλκος.** Χρονία πάθησις τοῦ ὀργάνου, χαρακτηριζομένη ἐκ τῆς παραγωγῆς λύσεως συνεχείας μὲ τάσιν πρὸς ἐμμονὴν καὶ μὴ ἐπούλωσιν ἔν τινι σημείῳ τοῦ γαστρικοῦ βλεννογόνου μετὰ τῶν διαταραχῶν, ἃς αὕτη συνεπάγεται. Ἀπὸ ἀπόψεως παθογοανατομικῆς ἑδράζει κατὰ μῆκος τοῦ ἐλάσσονος τόξου, εἴτε εἰς τὸ καρδιακὸν στόμιον, εἴτε εἰς τὸ μέσον τοῦ ἐλάσσονος τόξου, εἴτε εἰς τὴν πυλωρικὴν χώραν, εἴτε τέλος εἰς τὴν πρώτην μοῖραν τοῦ δωδεκαδακτύλου. Τὰ ἕλκη τοῦ δωδεκαδακτύλου εἶναι τὰ συχνότερα, ἕνεκα δὲ τῆς κατ᾽ ἐξοχὴν γαστρικῆς συμπτωματολογίας αὐτῶν περιγράφονται μαζὶ μὲ τὸ ἕλκος τοῦ στομάχου. Ἱστολογικῶς τὸ ἕλκος εἶνε πάθησις σαφῶς φλεγμονώδης, συνυπάρχει δὲ πρὸς αὐτὸ κατὰ τρόπον σταθερὸν χρονία ἢ ὑποξεῖα γαστρῖτις, ἀναλόγως τῆς περιόδου ἠρεμίας ἢ ἀνεργίας τοῦ ἕλκους, καθ᾽ ἣν γίνεται ἡ ἱστολογικὴ ἐξέτασις. Ἀνατομικῶς, τὸ ἕλκος δύναται νὰ ἐπουλωθῇ, νὰ παραμείνῃ στάσιμον, νὰ διατρηθῇ ἢ νὰ ὑποστῇ τὴν καρκινωματώδη ἐκφύλισιν. Ἡ ἐπούλωσις δὲν γίνεται πάντοτε ἄνευ ζημίας, καθόσον δύναται νὰ στενωθῇ ὁ αὐλὸς τοῦ στομάχου, ὁπότε προκύπτει ἡ μεσογαστρικὴ στένωσις μετὰ διλοβίας καὶ ἡ πυλωρικὴ ἢ δωδεκαδακτυλικὴ στένωσις. Τὰ ἕλκη τοῦ καρδιακοῦ στομίου συνήθως δὲν ἀπολήγουν εἰς στένωσιν. Ἐὰν τὸ ἕλκος διατρηθῇ, θὰ παραχθῇ καθολικὴ περιτονῖτις, ἐφ᾽ ὅσον ἡ διάτρησις ἤθελε γίνει ἐντὸς τῆς μεγάλης κοιλότητος τοῦ περιτοναίου, ἢ ὑποδιαφραγματικὸν ἀπόστημα, ἐὰν ἡ διάτρησις ἤθελε γίνει ἐντὸς περιγράπτου ὑπὸ συμφύσεων χώρου. Ἐὰν τὸ ἕλκος παραμείνῃ ἐν ἐξελίξει, ὑφίσταται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν περιοδικῶς παρόξυνσιν τῆς φλεγμονώδους αὐτοῦ ἐπεξεργασίας, ἥτις δύναται νὰ προκαλέσῃ διάβρωσιν ἀγγείου τινὸς καὶ αἱμορραγίαν ἢ διάτρησιν. Τέλος ἡ καρκινωματοποίησις δύναται νὰ γίνῃ μόνον εἰς τὰ ἕλκη τοῦ στομάχου, οὐδέποτε δὲ εἰς τὰ ἕλκη τοῦ δωδεκαδακτύλου, χωρὶς νὰ εἶναι γνωστὸν καὶ τὸ αἴτιον τῆς ἀνοσίας ταύτης τοῦ δωδεκαδακτύλου ἔναντι τοῦ καρκίνου.

Πλεῖσται θεωρίαι προυτάθησαν πρὸς ἑρμηνείαν

Digitized by Google

τῆς παραγωγῆς τοῦ ἕλκους: ἡ τῆς ἐμφράξεως (Virchow), ἡ τῆς νευρίτιδος τοῦ πνευμονογαστρικοῦ, ἡ τῆς ἀντιπεψίνης, ἡ τῆς ὀστεώσεως, ἡ σπαστικὴ καὶ πλεῖσται ἄλλαι. Ἐξ ὅλων τῶν θεωριῶν ἡ μᾶλλον σύμφωνος πρὸς τὰ παθολογοανατομικὰ γεγονότα καὶ τὴν κλινικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἕλκους εἶναι ἡ τῆς γαστρίτιδος, καθ' ἣν ἡ γαστρῖτις, φύσεως λοιμώδους, ἀπολήγει εἰς τὸ ἕλκος, ὅπως πᾶσα φλεγμονὴ βλεννογόνου δύναται νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν παραγωγὴν ἑλκώσεων, ἡ δὲ ὑπερχλωρυδρία καὶ ἡ πνευμονογαστρικοτονία εἶναι φαινόμενα δευτεροπαθῆ. Τὸ ἕλκος προσβάλλει ὅλας τὰς ἡλικίας καὶ περισσότερον τοὺς ἄνδρας ἢ τὰς γυναῖκας. Ἀπὸ κλινικῆς ἀπόψεως, ἡ συμπτωματολογία τοῦ ἕλκους ἔχει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: πόνοι περιοδικῶς ἐρχόμενοι καὶ διαρκοῦντες ἐπὶ 15—25 ἡμέρας, ἀκολουθούμενοι ἀπὸ διάστημα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρὸν ἄνευ ἐνοχλημάτων. Ἐντὸς τῆς ἡμέρας ὑποφέρει ὁ ἀσθενὴς νηστικὸς ἢ μετὰ τὸ φαγητόν, ἐνίοτε δὲ συνεχῶς. Τοὺς πόνους συνοδεύει αἴσθησις καύσου, ὀξυρεγμία, ἐνίοτε ἔμετοι. Τὴν παρόξυνσιν χαρακτηρίζει πολλάκις καὶ πυρετός, λευκωματουρία, λευκοκυττάρωσις, ἐκ τῶν συχνοτέρων δ' ἐκδηλώσεων εἶναι ἡ αἱμορραγία (αἱματεμεσία ἢ μέλαινα) ἢ ἀκόμη αἱμορραγίαι λανθάνουσαι, ἀποκαλυπτόμεναι διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν κοπράνων. Τὸ γαστρικὸν ὑγρὸν ἐκκρίνεται εἰς ποσότητα μεγαλυτέραν ἢ ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει (ὑπερέκκρισις) καὶ εἶναι πυκνότερον εἰς περιεκτικότητα HCl. Ἐπὶ συμπαρομαρτούσης πυλωρικῆς στενώσεως ἐπιπροστίθενται καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς συμπτώματα (ἔμετοι τροφώδεις ἐπιγενεῖς, στάσις, στόμαχος ἐν εἴδει λεκάνης ἀκτινολογικῆς, ὑπολείμματα τροφῶν ἀπὸ τῆς προτεραίας, παφλασμός, περισταλτικαὶ κινήσεις κ. λ. π.).

Ἡ ἀκτινολογικὴ ἐξέτασις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀναντίρρητον θέσιν τῆς διαγνώσεως τοῦ ἕλκους τοῦ στομάχου καὶ δωδεκαδακτύλου, ἅτε ἀποδεικνύουσα τὴν ὕπαρξιν ἀμέσων (φωλεὰ=niche) ἢ ἐμμέσων συμπτωμάτων (ὑπερκινητικότης, σπασμός, παραμορφώσεις τοῦ βολβοῦ τοῦ δωδεκαδακτύλου κλπ.). Ἀξία λόγου μέθοδος εἶναι ἡ λῆψις ἀκτινογραφιῶν ἐν σειρᾷ διὰ τῆς συσκευῆς τοῦ Beclère. Δι' αὐτῆς δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἀκτινογραφήματα εἰς διάφορα στάδια τῆς διόδου τῆς σκοτεινῆς οὐσίας διὰ τοῦ δωδεκαδακτύλου κατὰ σειρὰν καὶ τὰ ὁποῖα μελετῶμεν ὕστερον ἐν ἠρεμίᾳ, κατορθοῦντες νὰ συλλάβωμεν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν εἰκόνα, ἥτις ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ὕπαρξιν ὡρισμένων ἀνατομικῶν ἀλλοιώσεων, ἃς ἡ ἁπλῆ ἀκτινοσκόπησις δὲν δύναται νὰ φανερώσῃ. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐπιπλοκῶν, ὡς ἡ διλοβία ἢ ἡ πυλωρικὴ στένωσις, ἡ ἀκτινολογικὴ ἐξέτασις παρέχει πολύτιμον συνδρομήν.

Ἡ πρόγνωσις τοῦ ἕλκους εἶναι πάντοτε ἐπιφυλακτικὴ ὡς ἐκ τῶν δυνατῶν βαρειῶν ἐπιπλοκῶν αὐτοῦ (διάτρησις, αἱμορραγία, καρκινωματοποίησις, πυλωρικὴ στένωσις, δι οβία κτλ.). Ἡ καρκινωματοποίησις ἐκδηλοῦται διὰ μεταπτώσεως τῶν πόνων ἐκ τοῦ περιοδικοῦ εἰς τὸ συνεχές, ἐκ τῆς ἐλαττώσεως HCl καὶ καταβολῆς τῶν δυνάμεων.

Ἡ θεραπεία τοῦ ἕλκους εἶναι τοῦτο μὲν παθολογική, τοῦτο δὲ χειρουργική. Καὶ αἰτιολογικῶς μὲν δυνάμεθα νὰ δράσωμεν ἐφ' ὅσον ἀγνοοῦμεν τὸ ἄμεσον αἴτιον τῆς γενετείρας γαστρίτιδος. Ἡ ἐμβολιοθεραπεία, ἡ πρωτεϊνοθεραπεία (ἐνέσεις πεψίνης), τὰ ἀντισηπτικὰ συμβουλεύονται κατὰ τῆς γαστρίτιδος. Ἡ συμπτωματικὴ θεραπεία περιλαμβάνει τὴν δίαιταν μὲ βάσιν τὴν ἀποφυγὴν τῶν καρυκευμάτων, οἰνοπνεύματος, καὶ ἀζωτούχων οὐσιῶν (κρέατος, ἰχθύων) καὶ χορήγησιν κατὰ προτίμησιν διαίτης γαλακτοφυτικῆς. Βελτιουμένης τῆς καταστάσεως, ἐλαττοῦται καὶ ἡ αὐστηρότης τῆς διαίτης. Ἐπὶ αἱμορραγιῶν, κατ' ἀρχὰς νηστεία ἀπόλυτος καὶ ὕστερον γαλακτικὴ δίαιτα μετὰ προϊόντως μεταβολῆς αὐτῆς εἰς γαλακτοφυτικήν. Προὐτάθησαν καὶ συστηματικαὶ δίαιται τοῦ Jarofzky, Colemann, Lenhartz, Senator κ. ἄ. Ὡς φάρμακα δίδονται κυρίως τὰ ἀντισπασμωδικὰ (ἀτροπίνη, εὐθάλεια, troparin κλπ.) καὶ τὰ ἀλκαλικὰ κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Sippy-Porges, αἱ ἀδρανεῖς κόνεις (βισμούθιον, καολίνη κπλ.).

Ἐπὶ περιπτώσεων αἱμορραγιῶν κατ' ἐπανάληψιν ἢ πόνων συνεχῶν μὴ ὑποχωρούντων εἰς τὴν παθολογικὴν θεραπείαν, προβάλλει ἡ ἔνδειξις τῆς ἐγχειρητικῆς ἐπεμβάσεως. Τὴν προτίμησιν δέον νὰ δώσωμεν εἰς τὴν ἐκτομὴν τοῦ ἕλκους (εὐρεῖα γαστρεκτομία) μετὰ ἀναστομώσεως κατὰ Reichel-Polya. Ἐπὶ στενώσεως πυλωρικῆς οὐλώδους δύναται νὰ γίνῃ ἡ γαστροεντεροαναστόμωσις, πλὴν καὶ ἐκεῖ ἡ ἐκτομὴ παρέχει μονιμώτερα ἀποτελέσματα. Ἡ ὑπόνοια τῆς καρκινωματοποιήσεως ἐπιβάλλει τὴν ἄμεσον ἐπέμβασιν καὶ εὐρεῖαν ἐκτομὴν τοῦ ἕλκους.

Συγγραφεῖς τινες ἐπεμβαίνουν καὶ ἐπὶ αἱμορραγίας, πλὴν αἱ σχετικαὶ ἐνδείξεις δὲν εἶναι ἀκόμη κατὰ τρόπον σαφῆ καθωρισμέναι. Ἐν περιπτώσει διατρήσεως ἡ ἄμεσος ἐγχείρησις εἶναι ἐπιβεβλημένη. Τέλος τὸ ἕλκος, ἐπὶ προηγηθείσης γαστροεντεροαναστομώσεως δύναται νὰ ὑποτροπιάσῃ (πεπτικὸν ἕλκος τῆς νήστεως) ἢ νὰ συνάψῃ συμφύσεις πρὸς τὸ ἐγκάρσιον κόλον καὶ νὰ παραγάγῃ γαστροκολικὸν συρίγγιον. Πολὺ σπανιώτερον τὸ πεπτικὸν ἕλκος ἀναπτύσσεται μετὰ προηγηθεῖσαν ἐκτομήν. Τὸ πεπτικὸν ἕλκος ἀπαιτεῖ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὴν ἐκ νέου ἐπέμβασιν καὶ ἐκτομὴν τῆς ἀναστομώσεως μετὰ τοῦ πεπτικοῦ ἕλκους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α. Πράτσικα*, Νόσοι τοῦ στομάχου (Ἀθῆναι 1932).—*Α. Πράτσικα-Ν. Κέπετζη*, Ἡ ἐξέτασις τῆς ἐκκρίσεως τοῦ στομάχου διὰ τῆς ἱσταμένης (Πρακτικὰ Ἰατρικῆς Ἑταιρείας 1932).—*A. Pratsicas* et *V. Kourias*, L'insuffisance rénale chez les ulcéreux de l'estomac et du duodénum. Contribution à l'étude de l'azotémie postopératoire (Archives des mal. de l'app. digestif 1932, σελὶς 1060).

Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

— **στομάχου *πλύσεις***. Μέθοδος θεραπευτική, χρησιμοποιουμένη εἰς τὰς δηλητηριάσεις, καὶ εἰς τὰς χρονίας νόσους τοῦ στομάχου: α') πρὸς ἀραίωσιν καὶ ταχεῖαν καὶ ὁλοσχερῆ κένωσιν τῶν δηλητηρίων ἢ τῶν ἐρεθιστικῶν ἁπλῶς οὐσιῶν· β') πρὸς μετατροπὴν τῶν γαστρικῶν ἐκκρίσεων (ἐπὶ ὑπερβολικῆς ὀξινότητος) καὶ πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐπιβλαβῶν γαστρικῶν ζυμώσεων· γ') πρὸς δρᾶσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ βλεννογόνου τοῦ στομάχου.

Πλύσεις τοῦ στομάχου.
[Συσκευή, α' χρόνος, β' χρόνος, γ' χρόνος.]

Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιεῖται τὸ μηχάνημα τοῦ Faucher ἢ τοῦ Debove, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐξ ἁπλοῦ ἐξ ἐλαστικοῦ σωλῆνος, μήκους 1.50 μ. καὶ διαμέτρου 8—10 χιλιοστομέτρων, ὅστις φέρει σημεῖόν τι εἰς ἀπόστασιν 0.40 μ. ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πέρατος αὐτοῦ. Τὸ πέρας τοῦτο τοῦ σωλῆνος, ὅπερ καλεῖται κάτω πέρας, φέρει πλαγίως ὀπὴν 0.025 μ. μήκους καὶ 0.01 μ. πλάτους, προωρισμένην ὅπως ἀναπληρώσῃ τὸ ἐντελῶς τελικὸν τρῆμα τοῦ σωλῆνος, ἐὰν τοῦτο τυχὸν ἀποφραγῇ. Τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ σωλῆνος φέρει χώνην ὑαλίνην.

Τρόπος ἐκτελέσεως τῆς πλύσεως. Ἐμβαπτίζομεν τὸ κάτω ἄκρον τοῦ ἐλαστικοῦ σωλῆνος ἐντὸς γάλακτος ἢ ἐλαίου, ὅπως διευκολύνωμεν τὴν διολίσθησιν τούτου. Εἶτα ὁ πάσχων τοποθετεῖ τὸν σωλῆνα ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτοῦ, ὠθῶν δὲ αὐτὸν ἐλαφρῶς, τὸν καταπίνει μικρὸν κατὰ μικρὸν διὰ κινήσεων καταπόσεως, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἥν, μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν (κατάποσιν) 0.40 μ. περίπου τοῦ σωλῆνος, τὸ ἐπὶ τοῦ σωλῆνος ἀποτυπωμένον σημεῖον προσεγγίσῃ τὰ χείλη αὐτοῦ. Τότε πληροῦμεν τὴν ὑαλίνην χώνην διὰ τοῦ ὑγροῦ, ὅπερ δέον νὰ χρησιμοποιήσωμεν διὰ τὴν πλύσιν· ὑψοῦμεν ταύτην εἶτα μέχρι τοῦ ὕψους τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πάσχοντος, καὶ ὅταν ἡ χώνη κενωθῇ καταβιβάζομεν ταύτην καὶ κρατοῦμεν κεκλιμένην, ὅπως σχηματισθῇ σίφων· τότε τὸ ὑγρὸν ὅπερ ἔπλυνε τὸν στόμαχον ἐκρέει ἐντὸς λεκάνης.

Τὰ διαλύματα, ἅτινα χρησιμοποιοῦμεν διὰ τὰς πλύσεις ταύτας, εἶναι, ὡς μετατρεπτικὰ μὲν τὰ ἀλκαλικὰ ὕδατα (ὕδωρ τοῦ Vichy ἢ τοῦ Vale), ὡς ἐλαφρῶς δὲ ὀξέα τὸ βορικὸν ὀξὺ κυρίως ἐν διαλύματι 2 πρὸς 100. Ἡ πλύσις τοῦ στομάχου πρέπει νὰ διενεργῆται μόνον κατόπιν συμβουλῆς τοῦ ἰατροῦ, καθ' ὅτι δυνατὸν νὰ εἶναι ἐπικίνδυνος εἴς τινα ἄτομα, κυρίως δὲ ἐκεῖνα παρ' οἷς παρατηροῦνται αἱμορραγίαι ἀπὸ τοῦ στομάχου (ἕλκος καὶ καρκίνος τοῦ στομάχου). Τὰς πλύσεις τοῦ στομάχου δύναται νὰ ἐκτελῇ μόνος του ὁ πάσχων, ἀφοῦ διδαχθῇ προηγουμένως καὶ κατανοήσῃ καλῶς τὸν τρόπον ταύτης. Μ. Ν. Κ.

— **στομάχου *πτῶσις*** *[Παθολ.]*· βλ.λ. *γαστρεντεροπτωσία* καὶ *γαστροπτωσία*.

στομαχόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀρίγανον* ἢ δίκταμνος. Δ. Ν. Π.

στομεγκέφαλος, ἢ ***στομοκέφαλος***. Τερατογενὴς διάπλασις, ὑπαγομένη εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν κυκλοκεφάλων, προερχομένη δὲ ἐκ τῶν ρινοκεφάλων. Τὸ τέρας τοῦτο χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς παρουσίας ἑνὸς μόνον ὀφθαλμοῦ ἐπὶ τῆς μέσης γραμμῆς τοῦ προσώπου, ἢ ὑπὸ δύο ὀφθαλμῶν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ὀφθαλμικῷ κόγχῳ, καθὼς καὶ δι' ἐπισχέσεως περὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γνάθων, τοῦ στόματος παριστῶντος ἔπαρμά τι ἐν εἴδει σάλπιγγος. Ἡ ἐπίσχεσις τῆς ἀναπτύξεως, ἡ ἀφορῶσα εἰς τὰ γναθιαῖα ὀστᾶ, ἀνώτερον καὶ κατώτερον, δὲν ἐπεκτείνεται μέχρι τοῦ δέρματος, καθόσον τὸ πολὺ μακρὸν καλυπτήριον σύστημα τῆς χώρας ταύτης σχηματίζει πρὸς τὸ μέρος τοῦ στόματος προεξοχήν, ἥτις ἐνίοτε εἶναι ἀρκούντως ἐπιμήκης ὥστε νὰ δικαιολογῇ τὴν παρομοίωσιν πρὸς σάλπιγγα. Μ. Ν. Κ.

στόμι (τό)· ἰδιωματ., ὁ χάλυψ (διότι χρησιμεύει πρὸς στόμωσιν τῶν ἐργαλείων).

στομίας (ὁ) (Stomias) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων φυσοστόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *στοματιδῶν*, περιλαμβάνον 4 εἴδη εὐμεγέθων ἰχθύων, ἀπαντώντων εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στομίας ὁ βόας* (Stomias boa), ὅστις ἔχει κεφαλὴν ἀπολήγουσαν εἰς μέγα στοματικὸν ἄνοιγμα μὲ ἰσχυροτάτας σιαγόνας καὶ πολυπληθεῖς ἰσχυροὺς ὀδόντας, σῶμα εὔρωστον, πεπλατυσμένον πλευρικῶς, μοναδικὸν ραχιαῖον πτερύγιον καὶ παρόμοιον ἑδραῖον. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανὸς μετὰ βαθέως κυανῶν ἀποχρώσεων. Δ. Ν. Π.

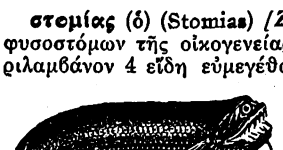

Στομίας ὁ βόας.

στόμιον (τό)· ἄνοιγμα, ὀπή, εἴσοδος: «στόμιον σπηλαίου, — σήραγγος, — φρέατος κττ.», «στόμιον φιάλης, — ὑδρίας», «στόμιον ἀσκοῦ, — μήτρας κττ.»· || ἐπὶ ποταμοῦ, αἱ ἐκβολαί: «τὸ στόμιον τοῦ Ἀχελῴου,— τοῦ Πηνειοῦ»· || στενὴ δίοδος ἢ εἴσοδος εἰς εὐρὺν χῶρον: «στόμιον λιμένος, — σπηλαίου, — φρέατος»· || ἰδιωματ., *στόμιο* (τό)· αἱ ἐκβολαὶ ποταμοῦ· || ἐπὶ πυροβόλου ὅπλου, σωλῆνος, ὑπονόμου κττ., τὸ ἀνοικτὸν ἄκρον.

— *[Ἀνατομ.]* —1) Τρῆμα, σχίσμα, ὅπερ παριστᾷ τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ πέρας πόρου (=σωλῆνός) τινος, τὴν εἴσοδον ἢ τὴν ἔξοδον τούτου, π. χ. στόμιον ὀστεΐνου σωλῆνος ἢ πόρου, στόμιον τοῦ φαλλοπείου πόρου ἢ τοῦ πόρου τοῦ προσωπικοῦ νεύρου, στόμιον οὐρήθρας. —2) Ὀπή, ἄνοιγμα, εἶδος στόματος, δι' οὗ κοιλότης τις κοινωνεῖ πρὸς τὰ ἔξω ἢ δι' οὗ κοῖλόν τι σπλάγχνον συγκοινωνεῖ πρὸς ἕτερον ἢ πρὸς τὰ ἐκτός, π. χ. στόμια τῆς καρδίας, στόμιον τῆς μήτρας κτλ. Ι. Π.

—*[Ἀκτογρ.] Στόμα ἢ εἴσπλους* (κοιν. ἡ *μπούκα* ἢ ἡ *μπασιά*) καλεῖται ἡ εἴσοδος λιμένος ἀμφιγείου ἢ κόλπου. Περιλαμβάνεται μεταξὺ δύο ἀξιοσημειώτων σημείων, ἅτινα ὀνομάζονται κέρατα καὶ διακρίνονται εἰς μὲν τὰ ἀμφίγεια καὶ τοὺς κόλπους διὰ τοῦ προσανατολισμοῦ των (λ. χ. «νοτιανατολικὸν κέρας»), εἰς δὲ τὰ στόμια τῶν λιμένων, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ εἰσπλέοντος ἀπὸ τοῦ πελάγους πλοίου (λ. χ. «δεξιὸν κέρας» τὸ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι εἰς τὸ στόμιον). Σ. Ε. Λ.

Στόμιον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα, πρότερον καλούμενον *Σμαρλίνα*. Κάτ. (1928) 243. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἁγιᾶς τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα, πρότερον καλούμενον *Τσάγεζι*. Κάτ. (1928) 601. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, εἰς 30' πρὸς Ν. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ καὶ εἶναι τέρμα ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ ἀπὸ Λαρίσης διὰ Τεμπῶν (χλμ. 53). Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ τὰς ἰαματικὰς πηγὰς τοῦ Τσάγεζι.

—*[Μεταλλ. Ὕδατα]* Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τοῦ *Στομίου* (*Τσάγεζι*) εἶναι ὀξυανθρακικὰ σιδηροῦχα. Ἀναβλύζουν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ὄσσης εἰς ἀπόστασιν 15' ἀπὸ τῆς παραλίας εἰς ὡραίαν τοποθεσίαν. Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τοῦ Στομίου εἶναι γνωστὰ καὶ ὡς *κόκκινα νερά*. Αἱ κυριώτεραι πηγαὶ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων εἶναι δύο: ἡ *πηγὴ Δαμβέργη* καὶ ἡ *πηγὴ Γιαννακίτσα*, ἔχουσαι ἀμφότεραι ὕδωρ παραπλησίας συστάσεως. Ἡ πηγὴ Δαμβέργη, ἡ πλουσιωτέρα εἰς μεταλλικὰ συστατικά, παρουσιάζει τὴν ἀκόλουθον σύστασιν: σύνολον ἀνθρακικοῦ ὀξέος 3.8655, ἀνθρακικὸν ὀξὺ τῶν δισανθρακικῶν (ὑδροανθρακικῶν) ἁλάτων 0.6394, ἐλεύθερον ἀνθρακικὸν ὀξὺ 2.5867, ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον 1.1366, ἀνθρακικὸν μαγνήσιον 0.2167, ἀνθρακικὸν νάτριον 0.0602, ἀνθρακικὸς σίδηρος 0.0414, θειικὸν ἀσβέστιον 0.0019, χλωριοῦχον νάτριον 0.0032, χλωριοῦχον κάλιον 0.0002, χλωριοῦχον ἀσβέστιον 0.0091, πυριτικὸν ὀξὺ 0 0587 καὶ ἴχνη ὀργανικῶν οὐσιῶν, ἀργιλλίου, φωσφορικοῦ ὀξέος, στροντίου, μαγγανίου καὶ λιθίου. Τὸ σύνολον τῶν στερεῶν συστατικῶν τῆς ἄνω πηγῆς εἶναι 1.528 γρ. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω σημειωθεισῶν δύο μεταλλικῶν πηγῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι δευτερευούσης σημασίας. Τὸ ἐκ τῶν πηγῶν ἀναβλύζον ὕδωρ εἶναι διαυγὲς καὶ ἀναβράζον λόγῳ τῶν ἀφθόνως ἀναδιδομένων φυσαλλίδων τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Κατὰ τὸν καθηγητὴν Δαμβέργην τὰ ἀνωτέρω μεταλλικὰ ὕδατα εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰ σιδηροῦχα ὕδατα τῶν πηγῶν: Pyrmont, Pougues, Marienbad, Franzesbad κλπ., ἐνδείκνυνται δὲ ἐπὶ χλωρώσεων, ἀναιμίας, ἀτονίας, γενικῶν ἐξασθενήσεων, ἐξαντλήσεων τοῦ ὀργανισμοῦ, κατάρρου τῶν ἐντέρων, δυσπεψίας, δυσμηνορροίας κλπ. Ἐκ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τοῦ Στομίου γίνεται καὶ σημαντικὴ ἐξαγωγὴ ε'ς φιάλας. Κ. Γ. Μ.

— ***Στομίου μονή***, ἢ ***Στομιώτισσα***. Μονὴ κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀώου ποταμοῦ, εἰς δίῳ·

Digitized by Google

ρον ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Κονίτσης τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*. Χ. Ι. Σ.

στομίς, —ίδος (ἡ)· τὸ μέρος τοῦ χαλινοῦ τὸ ὁποῖον εἰσάγεται εἰς τὸ στόμα.

—*[Ἱππολ.]* Τεμάχιον χάλυβος τοποθετούμενον ἐντὸς τοῦ στόματος τοῦ ἵππου, ἵνα διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κάτω σιαγόνος ἐξαναγκάσῃ τοῦτον εἰς ὑπακοὴν εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ἡνιῶν. Φέρει εἰς ἕκαστον ἄκρον ἀνὰ ἕνα δακτύλιον, ἐπὶ

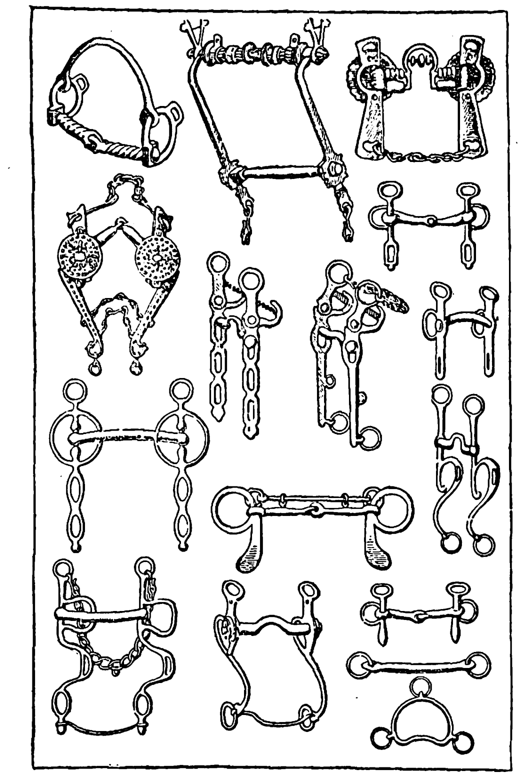

Στομίδες.

τοῦ ὁποίου ἐφαρμόζεται τὸ ἄκρον τῆς ἡνίας καὶ τοῦ παραγναθιδίου, ἢ εἶναι προσηρμοσμένη ἑκατέρωθεν εἰς τοὺς μοχλοὺς τοῦ χαλινοῦ. Αἱ στομίδες ἀνήκουσιν εἰς δύο κατηγορίας, τὰς *ἀρθρωτὰς* καὶ τὰς *ὁλομερεῖς*. Αἱ πρῶται χρησιμοποιοῦνται εἰς τοὺς χαλινίσκους καὶ παραχαλινίδας καὶ αἱ δεύτεραι εἰς τοὺς χαλινούς. Σ. Κ. Γ.

στομὶς (ἡ) (Stomis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροσώμων κανθάρων, ὧν τινα ἀπαντῶσι καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

στόμοξυς (ἡ) (Stomoxys) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους μυίας, διακρινομένας κυρίως ἐκ τῆς σκληρότατης προβοσκίδος των. Γνωστότερον ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ἡ *στόμοξυς ἡ στικτὴ* (Stomoxys maculata), ἥτις ἀναφαίνεται κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ παρομοιάζει πρὸς τὴν κοινὴν μυῖαν. Δ. Ν. Π.

Στόμοξυς ἡ στικτή.

Στόμπε (Stobbe), ***Ὄθων***. Γερμανὸς νομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς τῷ 1831 ἐν Καινιξβέργῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1887. Τῷ 1856 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ, τῷ 1859 ἐν Βρεσλαυΐᾳ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1872 μέχρι τοῦ θανάτου του ἐν Λειψίᾳ. Συνέγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις: «Ἱστορία τῶν πηγῶν τοῦ γερμανικοῦ δικαίου» (1860—1864), «Οἱ Ἑβραῖοι ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸν μεσαίωνα» (1866), «Σύστημα τοῦ γερμανικοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου» (εἰς πέντε τόμους, πολλάκις ἐκδοθέν). Κ. Μ. Ρ.

Στόμπι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 298. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς-Πατρῶν, εἰς 16 χλμ. μετὰ τὸ Ξυλόκαστρον καὶ 14 χλμ. πρὸ τῆς Χαλκίδος. Π. Ν. Π.

στομφάζω· ὁμιλῶ μετὰ στόμφου, μεγαληγορῶ, ἀλαζονεύομαι.

στόμφος (ὁ)· κόμπος, μεγαληγορία, μεγαλαυχία: «ὁμιλεῖ μετὰ στόμφου».

στομῶ (—*όω*), κοιν. *στομώνω*· ἐπὶ σιδηρῶν ὀργάνων, οἷον ἀρότρου, σκαπάνης κττ., καθιστῶ ἰσχυρότερον (συνήθως διὰ προσθήκης χάλυβος)· || ἐπὶ τέμνοντος ὀργάνου, χάνω τὴν ὀξύτητά μου, καθίσταμαι ἀμβλύτερος: «στομώσανε τὰ μαχαίρια, θέλουν τρόχισμα».

στόμωμα (τό)· ἀρχ., τὸ ἐστομωμένον, τὸ τεθηγμένον, κοιν. *τρουχισμένον*· || νεώτ., ἀπώλεια τῆς ὀξύτητος, ἀμβλύτης.

στοναχὴ (ἡ)· στόνος, στεναγμός.

Στόνεϋ (Stoney), ***Τζὸρζ Τζόνστον***. Ἄγγλος φυσικὸς καὶ ἀστρονόμος (1826—1911). Διετέλεσε βοηθὸς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Παρκινστάουν καὶ ἀπὸ τοῦ 1852 καθηγητὴς τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ βασιλικῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰρλανδίας. Ἐδημοσίευσε πολλὰ ὑπομνήματα καὶ ἄρθρα, ὡς καὶ τὰ ἐκτενέστερα ἔργα: «Κινητικὴ θεωρία τῶν ἀερίων», «Αἱ διαστάσεις τοῦ δίσκου τοῦ Κρόνου», «Ἡ σύστασις τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστέρων» κλπ. —Ω

Στόνινγκτον (Stonington) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Κοννέκτικωτ, ἐν τῷ πορθμῷ Λόνγκ-Ἄϊλαντ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ν. Ὑόρκη-Βοστώνη. Κάτ. (1923) 10.628. Βιομηχανία μηχανῶν. Θ. Κ.

Στὸν-Ἴντιανς, ἢ ***Στὸν-Κοῦκερς*** (Stone-Indians, Stone-Cookers) *[Ἀνθρωπ.]*. Φυλὴ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (βλ. *Ἀσσινιμποΐν*).

Στόνταρντ (Stoddard), ***Ριχάρδος-Ἐρρῖκος***. Βορειοαμερικανὸς συγγραφεὺς (1825—1903). Τὸ πρῶτον ἔργον του εἶναι ἡ συλλογὴ στίχων «Ἀποτυπώματα ποδῶν» (1849), ἥτις ἐπευφημήθη τόσον, ὥστε ὁ Στόνταρντ ἀπεφάσισεν ἔκτοτε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ὁ Στόνταρντ ὑπῆρξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μία τῶν σπουδαιοτάτων φυσιογνωμιῶν τῆς λογοτεχνικῆς ζωῆς τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἐδημοσίευσε πολλὰ διηγήματα, ποιήματα, κριτικὰ ἄρθρα, μονογραφίας περὶ τοῦ Πόου, τοῦ Σέλλεϋ, τοῦ Λόγκφελοου κ.λ.π.

Στόνυχερστ (Stonyhurst). Καθολικὸν κολλέγιον τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Λάνκας, ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Ράϊμπλ (Rible). Ἐν αὐτῷ διδάσκονται κυρίως φιλοσοφία, ἀστρονομία, κλασσικὴ φιλολογία, εὐρωπαϊκαὶ γλῶσσαι, ἱστορία, γεωγραφία, φυσική, χημεία καὶ τὰ νομικά. Γ. Ι. Β.

Στόνχεντζ (Stonechenge) *[Προϊστορ.]*. Ἓν τῶν μεγαλυτέρων καὶ τῶν καλύτερον διατηρουμένων μεγαλιθικῶν μνημείων τῆς Ἀγγλίας. Εὑρίσκεται ἐν Stonehenge τῆς Wiltshire, 8 μίλλια μακρὰν τοῦ Salisbury, δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς περιοχῆς Chubb εἰς τὸ βρεττανικὸν ἔθνος τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1918. Πρόκειται περὶ ἑνὸς τῶν εἰς κύκλους πολλαπλοῦς διατεταγμένων μενιροειδῶν προϊστορικῶν μνημείων (βλ. *μεγαλιθικὰ μνημεῖα*), ὧν ἔχομεν δείγματα εἰς τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης. Ἀποτελεῖται ἐκ λίθων μεγάλων ἐμπεφυτευμένων εἰς τὸ ἔδαφος εἰς κύκλους (Cromlech) καὶ ἀποτελοῦντας δύο συστήματα, ἐσωτερικόν, μὲ κύκλους, τύμβους, εἰσόδους κλπ., καὶ ἐξωτερικόν, ἐξ εἰσόδου, δρόμου καὶ τύμβων. Ἀνευρέθησαν λιθικὰ ἐργαλεῖα, μεσολιθικὰ κ. ἄ. (ἐπιπαλαιολιθικά). Κατὰ τὸ 1921 ἀνευρέθησαν καὶ τὰ ἴχνη παλαιοτέρου μνημείου, διὰ τῶν λίθων τοῦ ὁποίου ἀνῳκοδομήθη τὸ νεώτερον, ὅπερ τίθεται κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν (τῶν μεγαλιθικῶν μνημείων) τῆς ΒΔ. Εὐρώπης, ἢ τὴν ἀρχὴν (πρῶτον ἥμισυ) τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος π. Χ. Πρό τινος ἤρχισε νὰ θεωρῆται νεώτερόν πως καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ διότι ἐλλείπει ἡ λέανσις τοῦ λίθου. Κεκαυμένα ὀστᾶ ἀνθρώπεια εὑρέθησαν ἐν ταῖς ὀπαῖς, αἵτινες ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν παλαιῶν. Ἡ θεωρία τοῦ Lockyer θεωρεῖ τὸ μνημεῖον ὡς ἔχον σχέσιν μὲ τὴν λατρείαν τοῦ ἡλίου, ἐνῷ κατ' ἄλλους ἔχει ὁπωσδήποτε σχέσιν μὲ τὴν λατρείαν οὐρανίων σωμάτων, ὡς ἐκ τοῦ προσανατολισμοῦ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Κατ' ἄλλους, πρόκειται περὶ μνημείου σχετικοῦ πρὸς τὴν ταφήν. Κατὰ τὸν Mahr πρόκειται πάντως περὶ ἱεροῦ μιᾶς κοινωνικῆς ὁμάδος, προελθόντος ἐκ τῆς λατρείας τοῦ τάφου γενικῶς.

Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

Στόοπ (van Stoop), ***Ροδρῖγος***. Ὀλλανδὸς ζωγράφος (βλ. *Βὰν-Στόοπ*).

Στόου, Μπῆτσερ — (Beecher Stow), ***Ἐρριέττα***. Βορειοαμερικανὶς συγγραφεὺς (1812—1896). Τῷ 1836 ἐνυμφεύθη τὸν διαπρεπῆ θεολόγον Κάλβιν Ἔλλις Στόου, σφοδρότατον ὑπέρμαχον τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας. Ἔγραψεν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Μαύρων τὸ δίτομον μυθιστόρημα «Ἡ καλύβη τοῦ μπάρμπα Θωμᾶ» (Βοστώνη 1852), ὅπερ ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν, μετεφράσθη εἰς πάσας σχεδὸν τὰς γλώσσας καὶ ἔτυχεν ἀλλεπαλλήλων ἐκδόσεων. Τὸ βιβλίον τοῦτο προὐκάλεσεν ἑκουσίως ἀπολύσεις δούλων καὶ ἐράνους διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπιθέσεις κατὰ τῆς συγγραφέως, τὰς ὁποίας αὕτη ἀντέκρουσε διὰ τῆς «Κλειδὸς τῆς καλύβης τοῦ μπάρμπα Θωμᾶ» (1853). Πλὴν πολλῶν ἄλλων, ἡ Στόου ἔγραψε καὶ τὴν «Ἀληθῆ ἱστορίαν τοῦ βίου τῆς λαίδης Βύρωνος», ἥτις ἐγέννησε θόρυβον καὶ τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησε τὸ φυλλάδιον αὐτῆς «Δικαίωσις τῆς λαίδης Βύρωνος». Τὰ «Ἅπαντα» τῆς Στόου ἐξεδόθησαν τῷ 1897 ἐν Βοστώνῃ εἰς 16 τόμους. —Ω.

Στόουελ (Stowell de Stowell park), ***Γουλιέλμος Σκὼτ*** (Scott), *λόρδος* —. Ἄγγλος πολιτικὸς (1746—1836). Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης καὶ κατόπιν ἐξήσκησεν ἐπί τι διάστημα τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου ἐν Λονδίνῳ. Χάρις εἰς τὴν εὐρεῖαν μόρφωσίν του διωρίσθη τῷ 1798 μέλος τοῦ θαλασσίου δικαστηρίου τῶν λειῶν, ἐδόθη δ' οὕτως εἰς αὐτὸν ἀφορμὴ ὅπως ἐξετάσῃ καὶ ἐκδικάσῃ πλείστας ὅσας διαφοράς, τὰς ὁποίας προεκάλεσεν ἡ ὑπὸ τῆς ἐμπολέμου τότε Μεγάλης Βρεττανίας ἐνάσκησις τοῦ δικαίου τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου κατὰ τρόπον οὐχὶ πάντοτε νόμιμον καὶ σύμφωνον πρὸς τὰ δικαιώματα τῶν οὐδετέρων κρατῶν. Αἱ ἀποφάσεις, τὰς ὁποίας ἐξέδωκεν ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἰδιότητα, ἀποτελοῦσι μνημεῖα ὀρθῆς κρίσεως τιμῶντα αὐτόν. Τῷ 1823 παρῃτήθη τῆς δικαστικῆς ὑπηρεσίας καὶ κατόπιν ἐγένετο μέλος τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων καὶ τῆς τῶν Λόρδων (1822). Δ. Δ.

Στόουκς ὕφαλος (Stokes bank) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ ὑφαλονήσου *Σπιτφάϊρ* (πλάτ. 38°53′ Β., μῆκ. 25°25′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836a: Archipelago norther sheet), ἔχουσα βόλισμα 45 ὀργυιῶν. Σ. Ε. Λ.

Στόουνχάουζ, ***Ἦστ*** — *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἦστ* Στόουνχάουζ.

στὸπ (stop). Λέξις ἀγγλική, σημαίνουσα τὴν τελείαν στιγμὴν καὶ χρησιμοποιουμένη πρὸς ὑποδήλωσιν ταύτης εἰς τὰ τηλεγραφήματα· || ναυτ., κέλευμα διδόμενον διὰ τοῦ τηλεγράφου τῆς μηχανῆς ἀπὸ τῆς γεφύρας πρὸς τὸ μηχανοστάσιον, πρὸς κράτησιν τῆς κινήσεως τῆς μηχανῆς. Ἐπισήμως ἐκφωνεῖται «κράτει!» Σ. Ε. Λ.

στοπάρισμα (τό)· ναυτ., ἡ κράτησις τῆς μηχανῆς τοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

στόρ(ι) (ἐκ τοῦ ἰταλ. stora ἢ τοῦ *στορέννυμι*= ἐξαπλώνω). Ὕφασμα ριπτόμενον ἢ ἀποσυρόμενον ἔμπροσθεν τοῦ παραθύρου δι' ἐλάσματος κινητῆρος, ὅταν ἀνασύρεται πρὸς τὰ ἄνω, ὁπότε τὸ ὕφασμα εἶναι κολλαριστόν, ἢ διὰ κρίκων ἐπὶ ράβδου μεταλλικῆς, συρομένων ὑπὸ κορδονίων πλαγίως, ὅταν ἀποσύρεται πρὸς μίαν τῶν πλευρῶν τοῦ παραθύρου. Εἶναι προφυλακτικὸν ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἢ τοῦ ἀπλέτου φωτὸς ἢ τῶν βλεμμάτων τῶν διαβατῶν καὶ ἀποτελεῖται συνήθως ἐκ λεπτοῦ λινοῦ ἢ βαμβακεροῦ ἢ μεταξίνου ὑφάσματος ἢ δικτυωτοῦ ἢ καλαμωτῆς ψάθας. Διακοσμεῖται πολυτελῶς διὰ τριχάπτων καὶ κεντημάτων. Ὡς ἐξωτερικὸν στὸρ χρησιμοποιεῖται χονδρὸν λινὸν ὕφασμα ἢ καλαμωτὴ ψάθα ἢ συνηρτημένα μετάλλινα ἐλάσματα, δι' ἐσωτερικοῦ κινητῆρος ἐκτυλισσόμενα καὶ ἁπλούμενα ἔξω τοῦ παραθύρου καὶ ὁμοιοτρόπως ἀνελισσόμενα εἰς τὴν κορυφήν του.

στόραξ (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *στύραξ*.

Στόρας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας (βλ. *Ἄστουρα*).

Στόρας (Storace), ***Στέφανος***. Ἄγγλος μουσουργὸς (1763—1796). Ἐτελειοποιήθη μουσικῶς εἰς τὸ ᾠδεῖον τῆς Νεαπόλεως καὶ κατόπιν, ἐπανελθὼν εἰς Ἀγγλίαν, ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνθεσιν μελοδραμάτων κατὰ τὰ ἰταλικὰ πρότυπα. Ὁ Στόρας κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐμφανίσεως εἰς τὸ θέατρον τοῦ Drury-Lane τοῦ Λονδίνου, ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ὁποίου ἀνεβίβασε 18 ἐν ὅλῳ μελοδράματα. Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Δὲν ἔχει τραγούδι, δὲν ἔχει φαγί», «Ἡ πολιορκία τοῦ Βελιγραδίου», «Τὸ ἄντρον τοῦ Τροφώνιους», «Οἱ Πειραταί», «Διδώ», «Ἡ πρώτη Ἰουνίου», «Λοδοΐσκα», «Μαχμούτ». Διεσκεύασεν ὡσαύτως διὰ τὴν ἀγγλικὴν σκηνὴν τὸ περιώνυμον κωμικὸν μελόδραμα τοῦ Ντίττερσδορφ: «Δόκτωρ καὶ φαρμακοποιός». Γ. Σ.

στοργὴ (ἡ)· τὸ στέργειν, τὸ ἀνέχεσθαι ὑπ' ἀγάπης, ἡ ἀγάπη αὐτή, ἀφοσίωσις: «ἡ πρὸς τὰ τέκνα στοργὴ τῶν γονέων».

στορέννυμι, ἀόρ. *ἐστόρεσα*· ἀρχ. ἁπλώνω, στρώνω.

στορεὺς (ὁ). Καλεῖται τὸ σωληνοειδὲς περίβλημα, διὰ τοῦ ὁποίου περιβάλλονται στερεῶς τὰ ἄκρα δύο κατὰ προέκτασιν ἀξόνων μεταφορᾶς κινήσεως, κατὰ τρόπον ὥστε ὅταν περιστρέφηται ὁ εἷς ἐκ τῶν ἀξόνων νὰ περιστρέφηται καὶ ὁ ἕτερος. Τὸ περίβλημα τοῦτο δύναται νὰ εἶναι ἐλαστικὸν ἢ ἄκαμπτον.

Στὸρκ (Storck). —1) ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς ρωμανιστὴς (1829—1905). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς

Digitized by Google

γερμανικῆς γλώσσης καὶ τῆς σανσκριτικῆς εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μύνστερ. Ἐξέδωκε πλεῖστα ποιήματα τῶν Γερμανῶν λυρικῶν τοῦ μεσαίωνος καὶ μετέφρασεν ὑποδειγματικῶς τὸν Κάτουλλον, τὸν Καμόενς, τὸν Κουεντὰλ καὶ ἄλλους Πορτογάλους ποιητάς.

— 2) ***Κάρολος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1873—1920). Συνέγραψεν: «Ἱστορία τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας» (1898), «Ἱστορία τῆς μουσικῆς» (1905) καὶ «Τὸ βιβλίον τῶν μελοδραμάτων» (32 ἔκδ. 1929). Λ. Κ.

Στορλάνδος, *Ἰωάννης*. Ἑνετὸς ἁρμοστὴς τῆς Κρήτης (1228—1230). Ἐπὶ τῆς ἁρμοστείας αὐτοῦ οἱ Κρῆτες, δυσαρεστηθέντες διὰ τὴν ἐν τῇ νήσῳ ἄδικον διανομὴν τῶν τιμαρίων, ἐπανεστάτησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σεβαστοῦ Σκορδίλη, Μιχαὴλ Μελισσηνοῦ κ. ἄ. καὶ τρέψαντες εἰς φυγὴν τὰ ἑνετικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὰ φρούρια Ρεθύμνης, Καστελλίου Μυλοποτάμου καὶ Καινούργιου (Castel Nuovo) τῆς Μεσαρᾶς. Ἡ ἐπανάστασις παρετάθη μέχρι τοῦ 1236, ὅτε ὁ ἁρμοστὴς τῆς νήσου Στέφανος Ἰουστινιάνης ἀνεγνώρισε τὰ αἰτήματα τῶν Κρητῶν καὶ ἐχορήγησε γενικὴν ἀμνηστίαν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας. Ν. ΚΛΣ

Στὸρμ (Storm), ***Γουσταῦος***. Νορβηγὸς ἱστοριοδίφης (1845—1903). Διετέλεσε καθηγητής, διευθυντὴς τοῦ ἱστορικοῦ ἀρχείου τῆς Χριστιανίας καὶ γραμματεὺς τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐδημοσίευσε: «Μνημεῖα τῆς νορβηγικῆς ἱστορίας» (1880), «Ἀνέκδοτα ἰσλανδικὰ χρονικὰ τοῦ 1578» (1888), «Μαρία Στούαρτ» (1891) κ. ἄ. Λ. Κ.

—**Στὸρμ** (Storm), ***Ἐδουάρδος***. Νορβηγὸς ποιητὴς (1749—1794). Πολέμιος τῆς λογίας παραδόσεως ἐν Σκανδιναυΐᾳ, ἥτις ἠκολούθει τὴν αὐλικὴν γαλλικὴν τέχνην, ὁ Στὸρμ ἐμιμήθη εἰς τὰ ἔργα του τὴν δημώδη ποίησιν καὶ κατέστη δημοφιλέστατος. Ἐκ τῶν ποιήσεών του ἰδιαιτέρως ἐξετιμήθη τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ ᾆσμα τοῦ Σίγκχαρ». Λ. Κ.

—**Στὸρμ** (Storm), ***Θεόδωρος Βόλντσεν***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος (1817—1888). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Κιέλῳ καὶ Βερολίνῳ, ἔνθα συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τῶν ἀδελφῶν Θεοδώρου καὶ Τύχωνος Μόμσεν. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὰ γράμματα μὲ τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Τραγούδια τριῶν φίλων» (1843), ἅτινα συνέθεσεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Μόμσεν. Ἀκολούθως ἐδημοσίευσε: «Κολοκαιρινὲς ἱστορίες καὶ τραγούδια» (1851) καὶ «Ποιήματα» (1852). Μὲ μεγαλυτέραν δύναμιν ἐκδηλοῦται ἡ ποιητική του ἰδιοσυγκρασία εἰς τὰ διηγήματά του, ἅτινα τὸν κατέταξαν μεταξὺ τῶν ἀρίστων Γερμανῶν συγγραφέων τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος: «Ἰμμενζέε» (1852), «Στὴν ἀντηλιὰ» (1854), «Ἕνα πράσινο φύλλο» (1855), «Χιντσελμάϊερ» (1856), «Στὴ φεγγαροφωτισμένη καλοκαιρινὴ νύκτα» (1860), «Τρία διηγήματα (1861), «Λενόρα» (1865), «Δύο χριστουγεννιάτικα εἰδύλλια» (1865), «Τρεῖς μῦθοι» (1866), «Πέρα ἀπὸ τὴ θάλασσα» (1867), «Σκόρπια κεφάλαια» (1873), «Διηγήματα καὶ ἀναμνηστικὰ φύλλα» (1874), «Ἕνας σιωπηλὸς μουσικὸς» (1877), «Aquis submersus» (1877), «Κάρστεν» (1878), «Νέα διηγήματα» (1878), «Μία ὁμολογία» (1887), «Ὁ καβαλλάρης μὲ τὸ ἄσπρο ἄλογο» (1888) κ. ἄ. Μοναδικὸς ζωγράφος τῆς βορειογερμανικῆς ζωῆς, ὁ Στὸρμ ἐπέδειξεν εἰς τὰ διηγήματά του δύναμιν ψυχογραφικὴν καὶ ἀφηγηματικὴν χάριν σπανίαν. Τὰ «Ἅπαντά» του ἐξεδόθησαν πλειστάκις μετὰ τὸν θάνατόν του Λ. Κ.

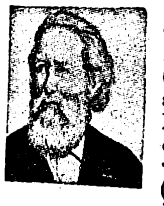

Θ. Στόρμ.

Στὸρξ (Storks), ***Ἐρρῖκος σὲρ —***. Ἄγγλος στρατηγός, ὁ τελευταῖος ἁρμοστὴς τῆς Ἑπτανήσου (1859—1864). Οὗτος, διαδεχθεὶς εἰς τὴν ἁρμοστείαν τὸν Γλάδστωνα, συνεκάλεσε τὴν βουλὴν τὴν 1ην Μαρτίου 1859, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, κατὰ τὸ ἀπευθυνθὲν πρὸς αὐτὴν διάγγελμά του, ὅτι θὰ ἀπέφευγε νὰ ἀνακινήσῃ τὸ ζήτημα τῆς ἑνώσεως. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Ἰόνιος βουλὴ διεδήλωσεν ἐντόνως τὸν ἐθνικὸν αὐτῆς πόθον, ὁ Στὸρξ ἀνέβαλε τὰς ἐργασίας αὐτῆς ἐπὶ ἑξάμηνον καὶ ἐπέστρεφεν ὡς ἀπαράδεκτον πᾶν ἔγγραφον τοῦ προεδρείου, ἐν ᾧ ἐγίνετο λόγος περὶ ἑνώσεως. Τῷ 1862, ὅτε ἀνεκοινώθη ἡμιεπισήμως ὅτι ἡ Ἀγγλία συγκατετίθετο εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς Ἑπτανήσου, ὁ ἁρμοστὴς διέβαλε τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑπτανησίων, παραστήσας εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὅτι μικρὰ μόνον μειοψηφία ἐνέμενεν εἰς τὸν πόθον τῆς ἑνώσεως. Ἀποφασισθείσης ὅμως τῆς παραχωρήσεως, ἐπολιτεύθη μετὰ καλωσύνης ἀπέναντι τοῦ λαοῦ, οὗτινος καὶ ἐξῆρε τὰς ἀρετὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐν τῇ ἀντιφωνήσει πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλλάδος Ζαΐμην, κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς διοικήσεως τῶν νήσων.

Στοροσένκο, *Νικόλαος - Ἴλιτς*. Ρῶσος γραμματολόγος καὶ κριτικὸς (1836—1906). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας καὶ διεκρίθη κυρίως ἐν Ρωσίᾳ ὡς μελετητὴς τοῦ Σαίξπηρ. Ἐδημοσίευσεν: «Οἱ πρόδρομοι τοῦ Σαίξπηρ», «Σαίξπηρ», «Σαιξπηρικαὶ μελέται», «Σαίξπηρ καὶ Θερβάντες» κ. ἄ. Θ. Β.

Στὸρς (Storrs), *σὲρ* ***Ρόναλδ***. Ἄγγλος κυβερνήτης τῆς Κύπρου. Ἐσπούδασεν ἐν Καΐμπριτζ καὶ κατόπιν ὑπηρέτησεν ὡς γραμματεὺς τῶν ἀνατολικῶν ὑποθέσεων ἐν τῇ ἁρμοστείᾳ Καΐρου. Συνετέλεσε μετὰ τοῦ Λῶρενς εἰς τὴν ἔξοδον τῆς Ἀραβίας παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Παλαιστίνης ὑπὸ τῶν Ἄγγλων διωρίσθη διοικητὴς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῷ 1926 κυβερνήτης τῆς Κύπρου, ὁπόθεν τῷ 1932 μετετέθη εἰς Β. Ροδεσίαν. Ἡ ἐν Κύπρῳ πολιτεία του χαρακτηρίζεται ὡς ἡ πλέον αὐταρχικὴ ἀπὸ τῆς βρεττανικῆς κατοχῆς τῆς νήσου καὶ ἡ πλέον σπάταλος. Ἐθέσπισε πολλὰ καταπιεστικὰ μέτρα καὶ ἐπέβαλε νέους φόρους, προκαλέσας γενικὴν δυσαρέσκειαν ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐπανειλημμένας ῥήξεις μετὰ τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ τόπου. Κατὰ τὰς ἐν Κύπρῳ ταραχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου 1931 ἐκάη τὸ κυβερνεῖον, ἐν ᾧ διέμενεν, ἀλλ᾿ ἐσώθη. Συνέγραψε: «Χρονολογία τῆς Κύπρου» καὶ ἐξέδωκεν εἰς νέαν ἔκδοσιν (1930) τὸ «Κυπριακὸν ἐγχειρίδιον», ἀμφότερα ἀγγλιστί. Α Κ. Α.

Στόρτινγκ (Storting, παλαιότερον Storthing). Οὕτω καλεῖται εἰς τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν τῶν Νορβηγῶν ἡ βουλὴ τῆς Νορβηγίας. Θ. Κ.

Στόρυ (Story), ***Ἰωσήφ***. Ἀμερικανὸς πολιτικὸς καὶ νομομαθὴς (1779—1845). Διαπρεπὴς δικηγόρος, ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν τῇ βουλῇ Μασσαχουσέτης τῷ 1805 καὶ τῷ 1829 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Χάρβαρδ. Ἔγραψεν πλῆθος μελετῶν περὶ τοῦ συνταγματικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου καὶ τὸ κλασσικὸν ἔργον «Ἑρμηνεία τοῦ Συντάγματος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν» (1872, εἰς 2 τόμ.). Θ. Κ.

Στὸρχ-Μοράβσκι (Storch-Morawskis) ***ἀντίδρασις*** *['Αναλ. Χημ.]*. Ἀντίδρασις χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν ἀνίχνευσιν ῥητίνης ἢ ῥητινελαίου εἰς ἔλαιον. Μικρὰ ποσότης τοῦ πρὸς ἔλεγχον σώματος διαλύεται δι᾿ ἠπίας θερμάνσεως εἰς ἀνυδρίτην ὀξικοῦ ὀξέος. Μετὰ τὴν ψῦξιν προστίθεται σταγὼν θειικοῦ ὀξέος, ὅτε παρουσίᾳ ῥητίνης ἢ ῥητινελαίου ἀναφαίνεται παροδικὴ κυανοϊώδης χροιὰ ἢ ἐρυθρὰς χροιά. Τελικῶς λαμβάνεται κιτρινόφαιον διάλυμα φθορίζον. Κ. Γ. Μ.

στοτίνκα (πληθ. *στοτίντι*). Ὑποδιαίρεσις, τὸ $^1/_{100}$, τοῦ λέβα, νομισματικῆς μονάδος τῆς Βουλγαρίας. Ἐν ἰσοτιμίᾳ ἀρτίου ἰσοδυναμεῖ πρὸς 0,005 δρχ. Ι. Α. Β.

Στόϋ (Stoy), ***Κάρολος - Φόλκμαρ***. Γερμανὸς παιδαγωγὸς (1815—1885). Καθηγητὴς ἐν Ἰένῃ καὶ Ἁϊδελβέργῃ, ἔγραψε: «Σχολεῖον καὶ ζωὴ» (1844—1851), «Οἰκιακὴ παιδαγωγική, ἐν μονολόγοις καὶ προσλαλιαῖς» (1855), «Ἐγκυκλοπαιδεία, μεθοδολογία καὶ φιλολογία τῆς παιδαγωγικῆς» (1861), «Ὀργάνωσις τοῦ διδασκαλείου» (1870). Θ. Κ.

Στούαρτ (Stuart ἢ Stewart). Ἀρχαῖος εὐγενὴς οἶκος τῆς Σκωτίας, κλάδος τοῦ οἴκου τῶν *Φιτσάλαν* (Fitzalan). Ὀφείλει τὴν ὀνομασίαν του εἰς τὸ κληρονομικὸν ἀξίωμα τοῦ *μεγάλου τοποτηρητοῦ* ἢ *ἀρχιφροντιστοῦ τῶν ἀνακτόρων* (Stewart), ὅπερ ὁ κλάδος οὗτος ἀπέκτησεν ἐπὶ Δαυῒδ Α΄. Ὁ *Βάλτερ Στούαρτ* ἐνυμφεύθη τῷ 1315 τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας Ροβέρτου Α΄ *Μάρζορυ*, διὰ τῆς ὁποίας τὸ σκωτικὸν στέμμα μετεβιβάσθη τῷ 1370 εἰς τὸν υἱόν των *Ροβέρτον Στούαρτ* (βλ. λ. *Ροβέρτος*). Τελευτῶντος τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος ὁ οἶκος τῶν Στούαρτ ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν θρόνον διὰ τοῦ *Ἰακώβου Στούαρτ* (βλ. λ. *Ἰάκωβος, Κάρολος, Κάρολος-Ἐδουάρδος*). Γνωστοτάτη ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τὴν τραγικὴν τύχην της ἐγένετο ἡ *Μαρία Στούαρτ* (βλ. κατ.). Ἐκ τῶν ἄλλων κλάδων καὶ μελῶν τοῦ οἴκου κυριώτεροι ὑπῆρξαν:

Ὁ *Δαυῒδ, δοὺξ τοῦ Ρόδεζαϋ* (1378—1402), υἱὸς τοῦ Ροβέρτου Γ΄ βασιλέως τῆς Σκωτίας, ἀντιβασιλεὺς ἐν τῷ βασιλείῳ, περιῆλθεν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν θεῖόν του δοῦκα τοῦ Ἄλμπανυ, ὅστις καὶ τὸν ἐνέκλεισεν ἐντὸς φρουρίου, ὅπου καὶ ἀπέθανε, δολοφονηθεὶς πιθανώτατα.

Οἱ κόμιτες τοῦ *Ἄτχολ* (Atholl) κατάγονται ἀπὸ τὸν *Ἰωάννην Στούαρτ τοῦ Μπάλβενυ* (1440—1512), υἱὸν τῆς βασιλίσσης Ἰωάννας καὶ τοῦ ἱππότου Λόρν. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες ἐπολέμησαν κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων τῷ 1480 λόρδων, ὧν ἡγεῖτο ὁ κατόπιν βασιλεὺς Ἰάκωβος Δ΄, ἅμα δὲ τῇ ἀνόδῳ τούτου εἰς τὸν θρόνον ἐφυλακίσθη εἰς Ντώνμπαρ. Ἐνυμφεύθη τὴν Μαργαρίταν Ντώγκλας. Εἷς τῶν υἱῶν του, ὁ *Ἰωάννης*, τέταρτος κόμης τοῦ Ἄτχολ, θανὼν τῷ 1578, ἀπεκήρυξε τὴν ἀντιβασίλισσαν καὶ βασιλομήτορα Μαρίαν τῆς Λωρραίνης, ἀπετέλεσε μέλος τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου τῆς Μαρίας Στούαρτ τῷ 1561 καὶ κατέστη ὁ ἀρχηγὸς τῶν καθολικῶν εὐγενῶν καὶ μετὰ τοῦ Ρίτσιο ὁ κυριώτερος σύμβουλος τῆς βασιλίσσης. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ρίτσιο, ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ Μπόθγουελ, ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων ἀγῶνά του, ἐπέτυχε μετὰ τοῦ Ἄρτζυλ νὰ ἀνατρέψῃ τὸν ἀντιβασιλέα Μόρτον (1577—1578), εἶτα συνεφιλιώθη μετ᾿ αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ δείπνου, ὅπερ παρετέθη πρὸς ἑορτασμὸν τῆς συμφιλιώσεως ταύτης. Ἡ κοινὴ γνώμη κατηγόρησε τὸν Μόρτον ὅτι τὸν ἐδηλητηρίασεν. Ἡ κομιτεία τοῦ Ἄτχολ περιῆλθεν εἰς τὸ στέμμα τῷ 1595, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ *Ἰωάννου*, υἱοῦ τοῦ προηγουμένου.

Οἱ δοῦκες τοῦ *Ἄλμπανυ* (Albany) κατάγονται ἐκ τοῦ *Ἀλεξάνδρου Στούαρτ*, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας Ἰακώβου Β΄. Οἱ κόμιτες τοῦ *Μπῶχαν* (Buchan) κατάγονται ἐκ τοῦ *Ἀλεξάνδρου Στούαρτ*, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας Ροβέρτου τοῦ Β΄.

Οἱ κόμιτες τοῦ *Μὰρ* (Mar) κατάγονται ἐκ τοῦ *Ἀλεξάνδρου Στούαρτ*, φυσικοῦ υἱοῦ τοῦ Μπῶχαν. Οὗτος, γεννηθεὶς τῷ 1375 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1435, ὑπῆρξεν εἷς τῶν δραστηριωτέρων ὀπαδῶν τοῦ δουκὸς Ἄλμπανυ καὶ εὐνοούμενος τοῦ Ἰακώβου Α΄. Τοῦ κλάδου τούτου ἐξαφανισθέντος, κόμις τοῦ Μὰρ ἐγένετο, τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα, ὁ περίφημος *Ἰάκωβος Στούαρτ*, ἡμιαδελφὸς τῆς Μαρίας Στούαρτ, γνωστότερος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀντιβασιλέως *Μῶρρυ*.

Οἱ δοῦκες τοῦ *Ρὸς* (Ross) κατάγονται ἐκ τοῦ *Ἰακώβου Στούαρτ* (1478—1504), υἱοῦ τοῦ Ἰακώβου Γ΄.

Ὁ *Ἰάκωβος Στούαρτ*, κόμις τοῦ *Ἀρράν*, κατάγεται ἐκ τοῦ οἴκου τῶν δουκῶν τοῦ Ἄλμπανυ. Εἰς ἄκρον φιλόδοξος καὶ τυχοδιωκτικοῦ χαρακτῆρος, ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ὁλλανδικὸν στρατόν. Ἐπιστρέψας εἰς Σκωτίαν τῷ 1580 καὶ ὀνομασθεὶς λοχαγὸς τῆς φρουρᾶς, κατήγγειλε τὸν ἀντιβασιλέα Μόρτον ὡς δολοφόνον τοῦ Ντάρνλεϋ, ἀμειφθεὶς διὰ τῆς εἰσόδου του εἰς τὸ ἰδιαίτερον συμβούλιον καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν δικαιωμάτων του ἐπὶ τῆς κληρονομίας τῶν Χάμιλτον, οἵτινες ἔφερον τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος τοῦ Ἀρράν. Εἶτα ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Λεννόξ, ἡ πρὸς αὐτὸν δὲ ἔχθρα του ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ρῶτβεν (1581). Ὁ Ἀρράν, ἐλθὼν εἰς βοήθειαν τοῦ βασιλέως, αἰχμαλωτισθέντος ὑπὸ τῶν προτεσταντῶν λόρδων, συνελήφθη μὲ τὴν σειράν του καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν φύλαξιν τοῦ Γκόουρι. Ἐπανακτήσας τὴν ἐλευθερίαν του ἐγένετο διοικητὴς τοῦ πύργου τοῦ Στέρλινγκ, ὡς τοιοῦτος δὲ ἐφόνευσε τὸν τέως δεσμοφύλακά του, τῷ 1584. Ἐπιφορτισθεὶς ἀκολούθως μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ φρουρίου τοῦ Ἐδιμβούργου, μετέσχεν εἰς τὰς διεξαχθείσας διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, παρὰ τῆς ὁποίας ἐπέτυχεν ὅπως μὴ ἐπέμβῃ αὕτη ὑπὲρ τῆς ἀνακλήσεως τῶν ἐξορισθέντων διαμαρτυρομένων λόρδων. Ἀκολούθως ἠσχολήθη μὲ τὴν καταδίωξιν τῶν ἐχθρῶν του, ἐπιδείξας μεγίστην σκληρότητα, ἐπροδόθη ὅμως ὑπὸ τοῦ παρὰ τῇ βασιλίσσῃ Ἐλισάβετ ἀντιπροσώπου του Γκραίυ, ὅστις τὸν κατήγγειλεν ὡς ἐνεχόμενον εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ λόρδου Ρῶσσελ. Ὁ Ἀρὰν συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ἐν ᾧ οἱ ἐξόριστοι λόρδοι ἀνεκλήθησαν ἐκ τῆς ἐξορίας των (1585). Ὀλίγον ἀργότερον ὁ Ἀρὰν ἐξωρίσθη εἰς Ἰρλανδίαν ἀπογυμνωθεὶς τῶν τίτλων του τελείως. Ἐδολοφονήθη τῷ 1596 ὑφ᾿ ἑνὸς ἀνεψιοῦ τοῦ Μόρτον, ἐκδικουμένου τὸν θάνατον τοῦ θείου του.

Ὁ *Ἐρρῖκος Στούαρτ, λόρδος Ντάρνλεϋ* (1545—1567), υἱὸς τοῦ κόμιτος Λεννὸξ καὶ τῆς Μαργαρίτας Ντώγκλας, πνεῦμα λεπτὸν καὶ καλλιεργημένον, ἐνεποίησεν ἀρίστην ἐντύπωσιν ἐν τῇ γαλλικῇ αὐλῇ, εἰς ἣν μετέβη δεκαπενταετής, τῇ παροτρύνσει δὲ τῶν γαλλικῶν κύκλων ἐπεχείρησε νὰ διεκδικήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ σκωτικοῦ θρόνου δικαιώματά του. Ἡ φιλόδοξος μήτηρ του διεξήγαγε πρὸς τοῦτο διαπραγματεύσεις πρὸς τὰς αὐλὰς τῆς Ἱσπανίας καὶ Γαλλίας, ἀλλ᾿ ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ, φοβουμένη μήπως ἐκ τούτων ἐτίθετο ἐν κινδύνῳ καὶ ὁ ἰδικός της θρόνος, δὲν ἐπέτρεψε τὴν εἰς Σκωτίαν μετάβασίν του εἰμὴ τῷ 1565. Ἡ Μαρία Στούαρτ κατεθέλχθη ἐκ τῶν τρόπων του καὶ τὸν ἐρωτεύθη. Ὁ Ντάρνλεϋ ὅμως ἐπέδειξε πλέον ἢ ἐπιφυλακτικότητα, ἀδιαφορίαν, γεγονὸς ὅπερ ἐπηύξησε τὸ πάθος τῆς Μαρίας εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ ἀποφασίσῃ τὸν μετ᾿ αὐτοῦ γάμον, τελεσθέντα τῷ 1565. Ὁ Ντάνρλεϋ, ματαιόδοξος καὶ ἐπιπόλαιος, διέπραξε σειρὰν ἀσυνεσιῶν, αἵτινες ἀνεζωπύρωσαν τὰς ὑποψίας τῆς Ἐλισάβετ. Ὁ Ρίτσιο, ὅστις προσεπάθει νὰ ἀντλήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτερα πολιτικὰ ὠφελήματα ἐκ τοῦ γάμου τούτου, κατέστη ταχέως τὸ ἀντικείμενον τῆς ζηλοτυπίας του, μέχρις οὗ τὸν ἐδολοφόνησεν ἰδίαις χερσί. Καὶ κατώρθωσε μὲν ἐν ἀρχῇ νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὴν σύζυγόν του τὴν εἰς τὴν δολοφονίαν συμμετοχήν του, κατόπιν ὅμως, ἀνακαλυφθείς, περιέπεσεν εἰς δυσμένειαν καί, πλανώμενος ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἀνεμίχθη εἰς διαφόρους δολοπλοκίας κατὰ τῆς Μαρίας, ἥτις ἀπεφάσισε τέλος τὴν ἐξόντωσίν του. Κατόπιν ὅμως ἀπέκτησεν ἐκ τῆς ἐκλύτου ζωῆς καὶ τῆς ἀθλιότητος, εἰς ἣν εἶχε περιέλθει, τὴν συμπάθειαν τῆς πρώην συζύγου του, ἥτις τὸν ἐπανέφερεν εἰς Ἐδιμβοῦργον, ἐγκαταστήσασα αὐτὸν εἴς τινα οἰκίαν ἀπομεμονωμένην. Τὴν 10 Φεβρουαρίου 1567 ἡ οἰκία αὕτη

Digitized by Google

ἀνετινάχθη διὰ πυρίτιδος εἰς τὸν ἀέρα, ὑπὸ τὰ ἐρείπια δὲ ταύτης ἀνευρέθη τὸ πτῶμα τοῦ Ντάρνλεϋ φέρον ἴχνη στραγγαλισμοῦ, ὅπερ ἀπεδείκνυεν ὅτι τῆς ἐκρήξεως εἶχε προηγηθῆ ἡ δολοφονία του. Ὁ φόνος οὗτος, ὅστις παρέμεινε μυστηριώδης, ἀπεδόθη εἰς τὸν Μπόθουελ ὅστις, ὀλίγον ἀργότερον, ἐνυμφεύετο τὴν Μαρίαν Στούαρτ. Ἡ *Ἀραμπέλλα Στούαρτ* (1575—1615), ἀνεψιὰ τοῦ Ντάρνλεϋ καὶ ἐξαδέλφη τοῦ Ἰακώβου Στούαρτ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχε τὰ αὐτὰ ἐπὶ τοῦ σκωτικοῦ θρόνου δικαιώματα, συνελήφθη κατὰ διαταγὴν τῆς Ἐλισάβετ, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου ταύτης, ὅπως παρεμποδισθῇ ὁ σχεδιαζόμενος γάμος αὐτῆς μετὰ τοῦ Γουλιέλμου Σέϋμουρ, ἀπογόνου τῆς Αἰκατερίνης Γκρέϋ. Ἡ ἄνοδος τοῦ Ἰακώβου Στούαρτ εἰς τὸν θρόνον ἀπήλλαξεν αὐτὴν ἄλλων συνεπειῶν, ἀργότερον ὅμως ἐνεπλάκη εἰς νέας περιπετείας, ἐξ ἀφορμῆς τῆς αὐτῆς πάντοτε αἰτίας. Τέλος ἡ Ἀραμπέλλα ἐνυμφεύθη τὸν Σέϋμουρ κρυφίως (1610), ὡς ἦτο ὅμως ἑπόμενον, τοῦτο ἐγνώσθη ταχύτατα καὶ συλληφθεῖσα παρεδόθη πρὸς φύλαξιν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ντύρεμ. Μεταμφιεσθεῖσα εἰς ἄνδρα κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ, ἀλλὰ συνελήφθη ἐκ νέου εἰς Ντούβρ, ἐνῷ προσεπάθει νὰ διαφύγῃ εἰς Γαλλίαν. Ἔκτοτε περιωρίσθη ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Λονδίνου, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ ἀπέθανε.

Ὁ *Λουδοβῖκος Στούαρτ*, δοὺξ τοῦ Λεννὸξ καὶ τοῦ Ρίτσμοντ (1574—1624), ἦτο υἱὸς τοῦ Ἐσμέ, αὐθέντου τοῦ Ὠμπινύ, καὶ τῆς Αἰκατερίνης ντὲ Μπαλζὰκ ντ' Ἀντράγκ. Μέγας ναύαρχος τῆς Σκωτίας, ἀντικαταστήσας τὸν Ρότβελ (1591), ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης εἰς τὴν βόρειον περιοχὴν τῆς χώρας, συνώδευσε τὸν βασιλέα εἰς Πὲρθ (1600) καὶ παρέστη εἰς τὴν ἐνέδραν, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ὁ κόμις Γκόουρι καὶ ὁ αὐθέντης τοῦ Ρότβελ. Ἀποσταλεὶς τῷ 1601 παρὰ τῇ γαλλικῇ αὐλῇ, περιεβλήθη διὰ πλείστων τιμῶν μετὰ τὴν ἄνοδον τοῦ Ἰακώβου εἰς τὸν θρόνον. Τῷ 1613 ἐγένετο λόρδος τοῦ Ρίτσμοντ, τῷ 1614 λόρδος στρατάρχης καὶ τῷ 1616 μέγας τοποτηρητής, ὑποστηρίξας ἐνεργῶς τὴν θρησκευτικὴν πολιτικὴν τοῦ βασιλέως ἐν Σκωτίᾳ καὶ ψηφίσας τὰ περίφημα ἄρθρα τοῦ Πὲρθ (1621). Ὠνομάσθη λόρδος τοῦ Νιοῦκασλ καὶ δοὺξ τοῦ Ρίτσμοντ τῷ 1623.

Ὁ ἀνεψιός του *Ἰάκωβος* (1612—1655), δοὺξ τοῦ Λεννὸξ καὶ τοῦ Ρίτσμοντ, ἰδιαίτερος σύμβουλος τῷ 1633, συνώδευσε τὸν Κάρολον Α' εἰς Σκωτίαν καὶ προήχθη εἰς δοῦκα τοῦ Ρίτσμοντ τῷ 1641. Πιστὸς εἰς τὸν βασιλέα κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, ἐπέδειξεν ἱκανὴν εὐστροφίαν εἰς τὸ νὰ μὴ κινήσῃ τὴν ἔχθραν τῶν ἀντιπάλων του.

Ὁ *Κάρολος*, τρίτος δοὺξ τοῦ Ρίτσμοντ (1640—1672), ἦτο υἱὸς τοῦ *Γεωργίου Στούαρτ*, αὐθέντου τοῦ Ὠμπινύ, ἐγγόνου τοῦ Λουδοβίκου. Γενόμενος τῷ 1645 βαρῶνος τοῦ Νιούμπωρυ καὶ λόρδος τοῦ Λίχφιλντ, παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Γαλλίᾳ. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν μετὰ τοῦ Καρόλου Β', ἐγένετο δοὺξ τοῦ Ρίτσμοντ καὶ μέγας ναύαρχος τῆς Σκωτίας. Προσέβαλε βαρύτατα τὸν Κάρολον Β νυμφευόμενος τὴν προσφιλεστέραν ἐρωμένην αὐτοῦ, τὴν *Φραγκίσκην-Τερέζαν Στούαρτ*, γνωστοτέραν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ἡ ὡραία Στούαρτ» χάρις εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματα» τοῦ Χάμιλτον, ὅστις ἀφηγεῖται μετὰ πνεύματος τὰ σκάνδαλά της. Τέλος ὅμως ἡ ρῆξις ἀπεσοβήθη διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ ἀνεπιθυμήτου συζύγου, ὅστις ἀπεστάλη ἀρχικῶς εἰς Σκωτίαν καὶ εἶτα, ὡς πρεσβευτής, εἰς Κοπεγχάγην, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἡ δούκισσα τοῦ Ρίτσμοντ, ἧς ἡ μορφὴ διεσώθη εἰς πολυάριθμα μετάλλια καὶ νομίσματα, κοπέντα μεταξὺ 1667 καὶ 1672, ἀπέθανε τῷ 1702. Εἰς τὸ Οὐΐντσορ ἀπόκειται θαυμασία προσωπογραφία της ἐκτελεσθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λέλυ.

Ὁ *Ἐρρῖκος - Βενέδικτος - Μαρία-Κλήμης Στούαρτ* (1725—1807), καρδινάλιος τῆς Ὑόρκης, ἦτο υἱὸς τοῦ ἱππότου Σαὶν-Τζώρτζ καὶ τῆς πριγκιπίσσης Σομπιέσκα. Χειροτονηθεὶς νεώτατος ἐν Ρώμῃ, μετέσχε τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ διεκδικητοῦ τοῦ θρόνου Καρόλου-Ἐδουάρδου, ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ὀστίας, τοῦ Βιλλέτρο καὶ τοῦ Φρασκάτι καί, τέλος, καρδινάλιος τῷ 1759. Ἐσχημάτισε περίφημον συλλογὴν ἀντικειμένων τέχνης καὶ σπανίαν βιβλιοθήκην.

Μετὰ τοῦ ἀνωτέρω ἐξέλιπε καὶ ὁ τελευταῖος ἄρρην ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐκ τῆς βασιλικῆς γραμμῆς τοῦ Ἰακώβου Β' καταγομένου κλάδου. Ἐκ θηλυγονίας ἀντιπρόσωποι τοῦ οἴκου εἶναι σήμερον ὁ πρῴην διάδοχος τῆς Βαυαρίας πρίγκιψ *Ρουπρεχτ*.

— **Στούαρτ** (Stuart), *Ἰάκωβος*. Ἐπιφανὴς Ἄγγλος ἀρχαιολόγος (1713—1788), γνωστὸς ὡς *Ἀθηναῖος Στούαρτ*. Ζωγράφος καὶ ἀρχιτέκτων τὸ ἐπάγγελμα, ἐπεσκέφθη τὴν Ρώμην τῷ 1741. Ἡ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀναστήλωσις τοῦ *ὀβελίσκου* ἐπὶ τοῦ λόφου Citorio ἔδωκεν αὐτῷ ἀφορμὴν νὰ συγγράψῃ μονογραφίαν περὶ τοῦ θέματος τούτου («De Obelisco Caesaris Augusti Campo Martis nuper effosso», 1750). Μετὰ δέκα ἔτη ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα, ἀκολουθῶν τὸν ἀρχιτέκτονα καὶ ἰχνογράφον Νικόλαον Reveff (1720—1804). Ἐν συνεργασίᾳ μετ' αὐτοῦ ἔγραψε τὸ ἔργον «The Antiquities of Athens mesured and delineated» (1762, τόμ. Β' 1789, Γ' 1794, Δ' 1816). Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ κατὰ τύχην ἤγαγεν εἰς τὴν προτίμησιν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῷ St. James's Square, ἐξεδόθη ἐν β' ἐκδόσει τῷ 1825—1830, μετεφράσθη εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ μέχρι σήμερον ἐκτιμᾶται ὡς ἡ πρωϊμωτάτη ἐπιμελὴς ἀπεικόνισις τῶν μνημείων τῶν Ἀθηνῶν. Γ. Γ.

— **Στούαρτ** (Stuart), *σὲρ* ***Κάρολος***. Ἄγγλος στρατηγὸς (1753—1801). Υἱὸς τοῦ κόμιτος ντὲ Μποῦτε, κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1768 καὶ ὑπηρέτησεν ἐν Ἀμερικῇ, Κορσικῇ ἔνθα καὶ διεκρίθη, καὶ τῷ 1798 ἐν Πορτογαλίᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνέλαβε καὶ τὴν ἀρχιστρατηγίαν. Τὸ αὐτὸ ἔτος κατέλαβε τὴν Μινόρκαν, τῷ δὲ 1799 τὴν Μάλταν.

— **Στούαρτ, *Μαρία*** —. Βασίλισσα τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Σκωτίας, γεννηθεῖσα τῷ 1542 καὶ ἀποκεφαλισθεῖσα τῷ 1587. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας Ἰακώβου Ε' καὶ τῆς Μαρίας τῆς Λωρραίνης, γεννηθεῖσα ἑπτὰ μόλις ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός της. Ἀνακηρυχθεῖσα ἀμέσως βασίλισσα ὑπὸ τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς μητρός της, ἐμνηστεύθη εἰς ἡλικίαν μόλις ἑνὸς ἔτους μετὰ τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας Ἐδουάρδου. Τὸ σκωτικὸν κοινοβούλιον ὅμως ἔσπευσε νὰ ἀκυρώσῃ τὴν μνηστείαν ὡς ἀντικειμένην πρὸς τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα τῶν Σκώτων, γεγονὸς προκαλέσαν πόλεμον μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας, ὅστις ἐστοίχισεν εἰς τὴν δευτέραν τὴν ἐν Πένκι Κλὲντς καταστροφήν. Ὁ Ἐρρῖκος Η' ἠξίου τὴν εἰς αὐτὸν παράδοσιν τῆς μικρᾶς βασιλίσσης, ἡ δὲ μήτηρ της, συμφωνοῦσα μὲ τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα, ἀπέκρυψεν αὐτὴν εἴς τινα νησῖδα, εἶτα δὲ ἀπεφάσισε νὰ τὴν μνηστεύσῃ μὲ τὸν δελφῖνον τῆς Γαλλίας, υἱὸν τοῦ Ἐρρίκου Β', καὶ νὰ τὴν ἀποστείλῃ εἰς Γαλλίαν. Ὁ Γάλλος βασιλεὺς ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ἀρχομένου τοῦ 1548 γαλλικὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς Ντώμπαρτον, ὅπως παραλάβῃ τὴν τότε ἑξαετῆ βασίλισσαν, ἥτις ἐγένετο δεκτὴ μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὴν γαλλικὴν αὐλήν. Ἀνετράφη εἴς τινα μονὴν ἐν Σαὶν-Ζερμαὶν-ἀν-Παὶ μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας, ἐκμαθοῦσα μουσικήν, χορόν, προσῳδίαν, λατινικά, ἰταλικὰ κλπ. Ὡς διδάσκαλον τῶν λατινικῶν ἔσχε τὸν περίφημον Σκῶτον Μπώχαναν, ἐνῷ ὁ Ρονσὰρ τὴν ἐδίδαξε νὰ συνθέτῃ στίχους. Δεκαπενταέτις ἡ Μαρία Στούαρτ εἶχε κατακτήσει, χάρις εἰς τὴν καλλονὴν καὶ τὴν χάριν της, ὁλόκληρον τὴν γαλλικὴν αὐλήν. Τὴν 24 Φεβρουαρίου 1558 ἐτελέσθησαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων οἱ γάμοι της μετὰ τοῦ νεαροῦ δελφίνου Φραγκίσκου, νεωτέρου της κατὰ δύο ἔτη, ὁ δὲ Ἐρρῖκος Β' ἀπένειμεν εἰς τοὺς νεαροὺς συζύγους τὸν τίτλον τῶν βασιλέων τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰρλανδίας, ἀρνούμενος διὰ τούτου τὰ ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου δικαιώματα τῆς Ἐλισάβετ, ἣν ἐθεώρει ὡς νόθον, καὶ θέτων τὸ σπέρμα τοῦ μέλλοντος μεταξὺ τῶν δύο γυναικῶν ἀγῶνος, ὅστις ἀπέβη ὀλέθριος διὰ τὴν Μαρίαν. Πράγματι ἡ Μαρία Στούαρτ, ἐγγόνη τῆς βασιλίσσης Μαργαρίτας τῆς Ἀγγλίας, ἀδελφῆς τοῦ Ἐρρίκου Η', ἦτο, μετὰ τὴν Ἐλισάβετ, ἡ διάδοχος τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου, ὡς τοιαύτη δὲ εἶχεν ἀποβῆ ἡ ἐλπὶς τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ καθολικοῦ κόμματος. Ἐξ ἄλλου ὁ Φραγκῖσκος εἶχε λάβει, τῇ συγκαταθέσει τῶν Σκώτων, τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας, ἡ δὲ Μαρία εἶχεν ὑπογράψει μυστικὴν μετ' αὐτοῦ συμφωνίαν (1558), δυνάμει τῆς ὁποίας, ἐὰν ἀπέθνησκεν ἄτεκνος, τὰ ἐπὶ τοῦ σκωτικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ θρόνου δικαιώματα αὐτῆς θὰ ἐκληρονόμει ὁ γαλλικὸς οἶκος. Ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ Ἐρρίκου Β' (1559) ἀνεβίβασε τὸν Φραγκῖσκον Β' καὶ τὴν Μαρίαν Στούαρτ ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ θρόνου. Ἡ βασίλισσα ἤσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς χαρακτῆρος τοῦ συζύγου της καὶ ἡ διακυβέρνησις τοῦ κράτους περιῆλθεν εἰς τοὺς θείους της δοῦκα τοῦ Γκὶζ καὶ καρδινάλιον τῆς Λωρραίνης. Τῷ 1560 ὅμως ὁ θάνατος τοῦ Φραγκίσκου Β' ἤλλαξε τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἀπὸ τῆς στιγμῆς δὲ ταύτης ἄρχονται αἱ ἀτυχίαι τῆς Μαρίας. Περιελθοῦσα εἰς ρῆξιν πρὸς τὴν βασιλομήτορα Αἰκατερίνην τῶν Μεδίκων, ἥτις ἀνέλαβε τὴν ἀντιβασιλείαν ἐν ὀνόματι τοῦ υἱοῦ της Καρόλου Θ' καὶ ἥτις τὴν μετεχειρίζετο ὡς «κόρην ἐμπόρων», ἡ Μαρία Στούαρτ ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν γαλλικὴν αὐλὴν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ βασίλειόν της. Ἡ παρουσία της ἐκεῖ ἦτο ἄλλωστε ἀναγκαία. Ἡ μήτηρ της εἶχεν ἀποθάνει, ἐκ τούτου δὲ εἶχεν ἐνισχυθῆ σημαντικῶς τὸ ἐν Σκωτίᾳ ἀγγλικὸν κόμμα. Ἐκτὸς τούτου εἶχεν αὕτη, ἓν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου της, ὑπογράψει μετὰ τῆς Ἐλισάβετ τὴν συνθήκην τοῦ Ἐδιμβούργου, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Μαρία Στούαρτ ὤφειλε νὰ παραιτηθῇ τῶν δικαιωμάτων της ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας, ἐπὶ πλέον δὲ ἐγένετο λόγος καὶ περὶ νέου αὐτῆς γάμου.

Μαρία Στούαρτ.

Τὴν 15 Αὐγούστου 1561 ἡ Μαρία Στούαρτ ἀνεχώρησεν ἐκ Καλαὶ καὶ διαφυγοῦσα τὴν προσοχὴν τοῦ ἀγγλικοῦ πλοίου, ὅπερ εἶχεν ἐπιφορτισθῆ ὑπὸ τῆς Ἐλισάβετ νὰ τὴν συλλάβῃ, κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς Λέϊθ, μετὰ τετραήμερον πλοῦν. Ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πατρίδα της, ἄγνωστος, σχεδὸν ξένη, πρὸς τοὺς ὑπηκόους της, εἰς ἡλικίαν 19 μόλις ἐτῶν, μόνη, ἄνευ συμβούλων ἐμπίστων καὶ προστασίας. Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις εἶχε σχεδὸν ἐπιβληθῆ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν χώραν, ἡ δὲ Μαρία, παρ' ὅλον ὅτι ἐχρησίμευσεν ὡς ὄργανον τυφλὸν τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν ἐκβάλῃ. Γενομένη ἐν ἀρχῇ μετ' ἐνθουσιασμοῦ δεκτὴ ὑπὸ τῶν Σκώτων, μετέβη εἰς τὸ κοινοβούλιον καὶ ἐδημοσίευσε προκήρυξιν, ἐν ᾗ ὑπέσχετο νὰ σεβασθῇ τὴν διαμορφωθεῖσαν θρησκευτικὴν κατάστασιν, ἐζήτει δὲ μόνον δι' ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ πρεσβεύῃ τὸ καθολικὸν δόγμα. Ὁ Κνὸξ καὶ οἱ πουριτανοὶ προέβαλλον ἀντιρρήσεις, ἐξανέστησαν κατὰ τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς «εἰδωλολατρείας» καὶ παρημπόδισαν τοὺς ἱερεῖς ἀπὸ τοῦ νὰ λειτουργήσωσιν ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Ἐξ ἄλλου ἡ φιλάρεσκος κομψότης τῆς βασιλίσσης καὶ ἡ ἐλευθεριότης τῶν ἠθῶν της κατεκρίνετο μετὰ δριμύτητος. Πράγματι δὲ ἦτο παμμεγίστη ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς ἐκλύτου γαλλικῆς αὐλῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶχεν ἀνατραφῆ ἡ Μαρία, καὶ τῆς αὐστηρότητος τῶν ἠθῶν τῶν Σκώτων καλβινιστῶν. Ἐν τούτοις ἡ βασίλισσα περιεφρόνησε τὰς ἀντιλήψεις τῶν ὑπηκόων της καὶ διέπραξε σειρὰν ἐπιπολαιοτήτων. Αἱ ἰδιαίτεραι διασκεδάσεις της μετὰ τῶν Γάλλων ἀριστοκρατῶν, οἵτινες τὴν εἶχον ἀκολουθήσει εἰς Σκωτίαν, ἰδίως δὲ μετὰ τοῦ ὡραίου Νταμβίλ, πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ κοντοστάβλου Μονμορανσύ, διέθεσαν δυσμενῶς τοὺς Σκώτους, εἰς βαθμὸν ὥστε οἱ ξένοι ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Σκωτίαν. Ὁ μόνος ἀπομείνας ἐξ αὐτῶν, ὁ νεαρὸς Σαστελλάρ, ἔσχε τραγικὸν τέλος. Αὐτὴ αὕτη ἡ Μαρία ὑπεχρεώθη νὰ ἐγκρίνῃ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του, καθόσον συνελήφθη δὶς κρυπτόμενος ἐν τῷ κοιτῶνί της. Ἐκ παραλλήλου ἐν τῇ πολιτικῇ ἠναγκάζετο νὰ προσεταιρισθῇ τὸ κόμμα τῶν διαμαρτυρομένων, εἰς οὓς σὺν τῷ χρόνῳ ἀνέθεσε τὰ σπουδαιότερα ἀξιώματα. Ὡς ἰδιαίτερον σύμβουλον αὐτῆς προσέλαβε τὸν ἐκ κλεψιγαμίας ἀδελφόν της Ἰάκωβον Στούαρτ, ὃν κατέστησε λόρδον τοῦ Μώρρυ. Οὗτος, ἐπιδέξιος καὶ ἐνεργητικός, ἀλλὰ λίαν φιλόδοξος, τὴν παρέσυρεν εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν καθολικῶν, οἵτινες εἶχον ἀποσυρθῆ πρὸς βορρᾶν. Ἡ ἐκστρατεία ἔσχεν αἴσιον πέρας, οἱ καθολικοὶ ἡττήθησαν καὶ ὁ ἀρχηγός των λόρδος τοῦ Χώντλυ ἐφονεύθη (1562). Ἐκ παραλλήλου ἠσκεῖτο ἐπὶ τῆς βασιλίσσης πίεσις ὅπως νυμφευθῇ ἐκ νέου, αὐτὴ δὲ ἡ ἰδία ἀντελαμβάνετο καλῶς τὴν ἀνάγκην ἑνὸς προστάτου. Ἐγένετο λόγος περὶ τῶν βασιλέων τῆς Δανίας, τῆς Σουηδίας, τῆς Γαλλίας, τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου τῆς Αὐστρίας, τοῦ δὸν Κάρλου, πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Φιλίππου Β' τῆς Ἱσπανίας, τῶν δουκῶν τῆς Φερράρας, τῆς Ἀνδηγαυΐας καὶ τοῦ Νεβέρ, τοῦ λόρδου Ἀρρὰν καὶ τοῦ λόρδου τοῦ Λέστερ, εὐνοουμένου τῆς Ἐλισάβετ καὶ ὑπ' αὐτῆς ὑποστηριζομένου. Ἡ Μαρία μεταξὺ πάντων τούτων προετίμα τὸν δὸν Κάρλο, ἀλλ' αἱ σχετικαὶ διαπραγματεύσεις δὲν κατέληξαν εἰς ἀποτέλεσμα. Τότε, ὅλως αἰφνιδίως, ἐρωτεύθη καὶ ἐνυμφεύθη τὸν Ἐρρῖκον Στούαρτ, λόρδον Ντάρνλεϋ. Οὗτος ἦτο ὁ ἐγγύτερος, μετὰ τὴν Μαρίαν, συγγενὴς πρὸς τὸ ἀγγλικὸν στέμμα καὶ ὁ προτιμώμενος ὑποψήφιος τῶν Ἄγγλων καθολικῶν. Ὡραῖος, κομψός, ἀλλ' ἐλαφρὸς καὶ ἔκδοτος, νεώτερος δὲ κατὰ τρία ἔτη τῆς βασιλίσσης, δὲν ἦτο ὁ κατάλληλος διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην σύζυγος, πάντες δὲ ἀπέτρεψαν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ γάμου τούτου. Ἡ Ἐλισάβετ διεμαρτυρήθη ἐντόνως· ὁ Μώρρυ, οἱ Χάμιλτον καὶ τὸ κόμμα τῶν διαμαρτυρομένων ἐπανεστάτησαν. Ἀλλ' ἡ Μαρία Στούαρτ δὲν ἐδέχετο οὔτε συζήτησιν. Ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν στασιαστῶν, τοὺς ἐνίκησε καὶ τοὺς ἐξόρισεν. Ἔκτοτε ἡ Μαρία Στούαρτ ἐνεκολπώθη πάλιν τὸ καθολικὸν κόμμα, ὅπερ δὲν ἔπαυσε νὰ ἐξυπηρετῇ καὶ χάριν τοῦ ὁποίου ἐθυσίασε τὸν θρόνον καὶ τὴν κεφαλήν της. Πράγματι, ἐπὶ τῇ ἀρνήσει τῆς Ἐλισάβετ ὅπως ἐξασφαλίσῃ δι' αὐτὴν τὴν διαδοχὴν τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου, ἡ Μαρία Στούαρτ προῆλθεν εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν Γκίζ, τῆς Ἱσπανίας καὶ τοῦ πάπα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς κρατούσης ἐν Ἀγγλίᾳ θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως.

Οἱ γάμοι τῆς Μαρίας Στούαρτ καὶ τοῦ λόρδου Ντάρνλεϋ ἐτελέσθησαν ἐν Χόλυρουντ τῷ 1565, ἀλλ' ἀμέσως μετ' αὐτοὺς ἡ νεαρὰ βασίλισσα ἀντελήφθη τὴν πλάνην, εἰς ἣν τὴν παρέσυρε τὸ πεῖσμά της. Ὁ Ντάρνλεϋ τὴν ἀηδίαζε λόγῳ τῆς διαφθορᾶς του καὶ τὴν ἐξώργιζε μὲ τὴν ματαιοδοξίαν του. Μὴ ἀρκούμενος εἰς τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, ἠξίου τὴν ἐξα-

Digitized by Google

σφάλισιν δι' ἑαυτὸν τῆς βασιλείας ἰσοβίως, ἐπὶ πλέον δέ, ἐὰν ἡ Μαρία ἀπέθνησκεν ἄνευ διαδόχων, τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διαδοχῆς ὑπὲρ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀπογόνων. Ὁ κυριώτερος σύμβουλος τῆς βασιλίσσης, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Μώρρυ, ἦτο ὁ Ἰταλὸς Δαυῒδ Ρίτσιο, πρόσωπον γενικῶς μισητὸν λόγῳ τῆς ταπεινῆς καταγωγῆς του καὶ τοῦ καθολικισμοῦ του. Ἀρκετὰ ἡλικιωμένος καὶ ἄσχημος, ἦτο ἄριστος μουσικὸς καὶ πολύτιμος εἰς τὴν βασίλισσαν διὰ τὴν ἰταλικήν, γαλλικὴν καὶ ἱσπανικὴν ἀλληλογραφίαν της. Ἀρχικῶς φίλος τοῦ Ντάρνλεϋ, ὅστις ἐμοιράζετο μετ' αὐτοῦ τὴν τράπεζαν καὶ τὴν κλίνην του ἀκόμη, ἐκίνησε ταχέως τὸν φθόνον καὶ τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ βασιλέως, ὅστις ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἐξοντώσῃ. Πρὸς τοῦτο συνεννοήθη μετὰ τῶν καλβινιστῶν ἀρχηγῶν Μώρρυ, Μόρτον καὶ Ρῶτβεν, εἰς οὓς ὑπεσχέθη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν χάριν. Τὴν 9 Μαρτίου 1566 ὁ Ρίτσιο ἐδολοφονήθη. Οἱ φονεῖς Ρῶτβεν, Ντούγκλας, Κάριον Λίντλεϋ κλπ. εἰσήχθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ντάρνλεϋ ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος τῆς βασιλίσσης, ἀπέσπασαν τὸν Ἰταλὸν ἰδιαίτερον, ὅστις ὡς ἔσχατον καταφύγιον εἶχεν ἁρπάσει τὴν ἐσθῆτα τῆς βασιλίσσης, καὶ τὸν ἔσυραν εἰς τοὺς διαδρόμους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐφονεύθη δι' ἑξήκοντα καὶ ἓξ πληγμάτων ἐγχειριδίων. Ἡ Μαρία Στούαρτ ἦτο τότε ἔγκυος ἓξ μηνῶν. Τὴν αὐτὴν νύκτα τοῦ ἐγκλήματος ἐδήλωσεν εἰς τὸν Ντάρνλεϋ ὅτι ἔπαυε νὰ τὸν θεωρῇ σύζυγόν της καὶ ὅτι «δὲν θὰ ἡσύχαζεν ἐὰν δὲν τὸν ἔκαμε νὰ αἰσθανθῇ καὶ αὐτὸς ὁμοίαν λύπην, πρὸς ἐκείνην, ποῦ ἐδοκίμασεν αὐτη». Εἰς ἀπάντησιν ὁ Ντάρνλεϋ ἐξουσιοδότησε μόνος τὸ κοινοβούλιον, ὅπως ἀμνηστευθῇ ὁ Μώρρυ καὶ οἱ ἄλλοι στασιασταί, ἐνῷ ἐκράτει τὴν σύζυγόν του τρόπον τινὰ αἰχμάλωτον ἐν Χόλυρουντ. Οὕτω τὸ κίνημα ἐφάνη ἐπικρατοῦν. Ὁ Μώρρυ τὴν ἑπομένην τοῦ φόνου ἐπανήρχετο εἰς Ἐδιμβοῦργον, ἐνῷ ἡ Μαρία ἐφαίνετο στερηθεῖσα πάσης ἐξουσίας. Δὲν ἤργησεν ἐν τούτοις νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐκδίκησίν της. Καταπνίγουσα τὴν ὀργήν της, κατώρθωσε διὰ τῶν θωπειῶν της νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ συζύγου της καὶ νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς στασιαστάς. Ἐγκαταλείψασα μετ' αὐτοῦ τὸ Ἐδιμβοῦργον, κατέφυγεν εἰς Ντῶνμπαρ, ἐν τῷ ὁποίῳ κατώρθωσε νὰ τοῦ ἀποσπάσῃ τὴν ὑπογραφὴν προκηρύξεως, δι' ἧς οἱ στασιασταὶ ἐτίθεντο ἐκτὸς νόμου. Ὁ Ρῶτβεν καὶ ὁ Μόρτον κατώρθωσαν νὰ διαφύγουν εἰς Ἀγγλίαν. Ὁ Μώρρυ ἐπέτυχε νὰ συμφιλιωθῇ μετὰ τῆς βασιλίσσης· ὁ δὲ βασιλεύς, ὅστις ἀπεκαλύφθη προδότης καὶ τῶν δύο μερίδων διαδοχικῶς, περιεφρονεῖτο ὑπὸ πάντων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Μαρία ἐγέννα τὸν μέλλοντα Ἰάκωβον ΣΤ' (Ἰούν. 1566). Μετὰ μικρὰν περίοδον συμφιλιώσεως ἡ ρῆξις μεταξὺ τῶν δύο συζύγων καθίστατο ὀξυτέρα καὶ ἤδη πρὸ τῆς βαπτίσεως τοῦ τέκνου των ἐγένετο λόγος περὶ διαζυγίου. Ὁ Ντάρνλεϋ δὲν παρέστη εἰς τὴν βάπτισιν τοῦ τέκνου των, οὗτινος ἀνάδοχος δι' ἀντιπροσώπου ὑπῆρξεν ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ. Φοβούμενος διὰ τὴν ζωήν του ἐπεχείρησε νὰ διαφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν, ἀλλ' ἠσθένησεν ἐν Γλασκώβῃ (1563). Ἡ σύζυγός του τὸν ἐπεσκέφθη ἐκεῖ καὶ τὸν ἐπανέφερεν εἰς Ἐδιμβοῦργον, ἔνθα ἐγκατέστησεν αὐτὸν εἴς τινα οἰκίαν ἐκτὸς τῶν τειχῶν καὶ ἀπομεμονωμένην. Ἐκεῖ τὸν ἐπεσκέπτετο καθ' ἑκάστην, εὑρίσκετο δὲ μετ' αὐτοῦ συνδιαλεγομένη φιλικῶς τὴν ἑσπέραν τῆς 9 Φεβρουαρίου, ἀναχωρήσασα τὴν 10ην νυκτερινὴν ὅπως παραστῇ εἰς τὸν χορὸν μετημφιεσμένων, τὸν διδόμενον ἐν Χόλυρουντ. Ὁ χορὸς εὑρίσκετο ἔτι εἰς τὴν ἀκμήν του, ὅτε τὴν 2αν μεταμεσονύκτιον ὁ οἰκίσκος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκοιμᾶτο ὁ βασιλεύς, ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα. Πρὸ τῆς ἀνατινάξεως εἶχε προηγηθῆ ὁ στραγγαλισμός του, τὰ δὲ πτώματα αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπηρετῶν του ἀνευρέθησαν τὴν πρωΐαν εἰς τὸν κῆπον. Δράστης τοῦ ἐγκλήματος ἦτο ὁ Ἰάκωβος Χέπμπωρν, λόρδος τοῦ Μπόθουελλ, κληρονομικὸς ναύαρχος τῆς Σκωτίας, ἀνὴρ γενναῖος καὶ τολμηρός, ἀλλ' ἔκδοτος καὶ πρὸ οὐδενὸς διστάζων. Οὗτος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Μώρρυ καὶ τοῦ φόνου τοῦ Ρίτσιο, ἀπέλαυε τῆς εὐνοίας τῆς βασιλίσσης, ἣν καὶ εἶχεν ὑπερασπίσει, σχεδὸν μόνος, ἀποκαθιστῶν τὴν τάξιν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν συνόρων. Ἡ Μαρία Στούαρτ τὸν εἶχεν ἐπισκεφθῆ τραυματίαν ὄντα εἰς τὸν πύργον τοῦ Ἐρμιτάζ. Θεραπευθεὶς προσεκολλήθη εἰς αὐτήν, ὁ δὲ Μώρρυ καὶ ὁ Λέτινγκτον ἐφάνησαν εὐνοοῦντες τὸν μεταξύ των δεσμόν. Οὗτος, εἴς τινα λόγον του ἐν Κραίγκμιλλαρ, εἶχε προτείνει τὴν ἐξορίαν τοῦ Ντάρνλεϋ καὶ τὸ διαζύγιον, ἴσως δὲ ἔκτοτε νὰ συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς δολοφονίας του. Ἡ στάσις τῆς Μαρίας Στούαρτ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ φαίνεται ἐνισχύουσα τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἡ δὲ συμπεριφορὰ αὐτῆς πρὸς τὸν σύζυγόν της κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ζωῆς του ἦτο ἁπλῆ κωμῳδία, ὅπως εὐκολώτερον τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἐνέδραν. Παρὰ ταῦτα, τούτου δὲν ὑπάρχουσιν ἁπταὶ ἀποδείξεις, αἱ δὲ δῆθεν ὀκτὼ ἐπιστολαὶ αὐτῆς πρὸς τὸν Μπόθουελλ, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται ἡ ἐνοχή της, ἐχαλκεύθησαν πιθανῶς ὑπὸ τοῦ Μώρρυ. Ὁπωσδήποτε ὅμως, ἐὰν δὲν συνώμοσε διὰ τὸν φόνον τοῦ συζύγου της, ἐκ τῶν ὑστέρων τὸν ἐπεδοκίμασεν. Ὁ Μπόθουελλ ρητῶς κατηγορηθεὶς διὰ τὸν φόνον ὑπὸ τοῦ λόρδου Λέννοξ, πατρὸς τοῦ Ντάρνλεϋ, ἠθωώθη ὑπὸ τῶν δικαστῶν του (Ἀπρίλ. 1567)· ὀλίγον δὲ ἀργότερον, διαζευγνυόμενος τὴν σύζυγόν του, ἐνυμφεύετο (15 Μαΐου) τὴν Μαρίαν Στούαρτ, ἥτις τὸν ὠνόμαζε δοῦκα τοῦ Ὄρκνεϋ. Ὁ γάμος τῆς βασιλίσσης μετὰ τοῦ δολοφόνου τοῦ συζύγου της, τρεῖς μόλις μῆνας μετὰ τὸ ἔγκλημα, ἀπετέλει πρωτοφανῆ πρόκλησιν πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην. Διαμαρτυρόμενοι καὶ καθολικοὶ ἐξηγέρθησαν, αὐτοὶ δὲ οὗτοι οἱ συνεργήσαντες εἰς τὸν φόνον τοῦ Ντάρνλεϋ ἠνώθησαν κατὰ τοῦ Μπόθουελλ. Ἡ βασίλισσα συνήθροισε στρατεύματα, ἀλλὰ ταῦτα τὴν ἐγκατέλιπον ἐν Κάρμπερρυ-Χὶλλ (15 Ἰουν. 1567), οὕτω δὲ ὑπεχρεώθη νὰ χωρισθῇ τοῦ συζύγου της καὶ νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς συνησπισμένους κατ' αὐτῆς λόρδους. Οὗτοι τὴν μετέφερον εἰς Ἐδιμβοῦργον, ὅπου ἐκ τῶν κατ' αὐτῆς ἀποδοκιμασιῶν καὶ προπηλακισμῶν ὑπέστη κρίσιν φρενίτιδος. Ἠρνήθη νὰ δεχθῇ οἱανδήποτε τροφήν, ἐνεφανίσθη εἰς τὸ παράθυρον καί, ἡμίγυμνος καὶ μὲ λυτὴν τὴν κώμην, ἐκάλεσε τὸν λαὸν εἰς βοήθειάν της· οἱ νικηταί της τὴν ἐνέκλεισαν τότε εἰς τὸν πύργον τοῦ Λὸχ-Λέβεν καὶ ἀπειλοῦντες αὐτὴν ὅτι θὰ τὴν εἰσαγάγουν εἰς δίκην ἐπὶ φόνῳ, τὴν ἠνάγκασαν νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ της Ἰακώβου ΣΤ', ἔχοντος ἡλικίαν τότε ἑνὸς ἔτους, καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἀντιβασιλέα τὸν Μώρρυ. Ἡ στέψις τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως ἐγένετο ἐν Στίρλινγκ τὴν 29 Ἰουλίου 1567. Τὴν 2αν Μαΐου τοῦ ἑπομένου ἔτους ἡ Μαρία Στούαρτ κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τοῦ πύργου τοῦ Λὸχ-Λέβεν τῇ συνδρομῇ τοῦ νεαροῦ Γεωργίου Ντούγκλας. Συναθροίσασα στρατὸν ἐξ 6.000 ἀνδρῶν, ἐβάδισε πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου της, ἀλλ' ἡττήθη ἐν Λάνγκσιντ ὑπὸ τοῦ Μώρρυ (13 Μαΐου). Τότε, παρὰ τὰς συμβουλὰς τῶν φίλων της, ἔλαβε τὴν ὀλεθρίαν ἀπόφασιν νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν.

Τὴν 17 Μαΐου διέπλευσε τὸν κόλπον τοῦ Σόλνταϋ ἐντὸς ἁλιευτικοῦ πλοιαρίου καὶ φθάσασα εἰς Κάρλαϊλ ἐζήτησε τὴν προστασίαν τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε συγκινητικὴν ἐπιστολήν. Ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας, κατὰ συμβουλὴν τοῦ ὑπουργοῦ της Σέσιλ Μπέρλυ, ἀπεφάσισε νὰ τὴν συλλάβῃ καὶ νὰ τὴν ρίψῃ εἰς τὰς φυλακάς, ὡς ἀποβλέπουσαν εἰς τὸν ἀγγλικὸν θρόνον. Ἠρνήθη εἰς αὐτὴν προσωπικὴν συνάντησιν, ὡς ἐπεθύμει ἡ Μαρία, μέχρις οὗ ἀποδειχθῇ ἡ ἀθῳότης της ἐν τῷ φόνῳ τοῦ συζύγου της. Ἡ ἔκπτωτος βασίλισσα ἐνεκλείσθη εἰς τὸν πύργον τοῦ Μπόλτον (Ἰούλ. 1568), συμβούλιον δὲ ἐκ λόρδων συνεκροτήθη διὰ νὰ δικάσῃ αὐτήν, παρ' ὅτι δὲν ὑπήγετο εἰς τὴν ἀγγλικὴν δικαιοδοσίαν. Ὁ Μώρρυ ἦλθεν αὐτοπροσώπως ἐκ Σκωτίας, ὅπως παραστῇ κατήγορος. Τὸ συμβούλιον ὅμως, ὅπερ συνεδρίασεν ἐν Ὑόρκῃ, εἶτα δὲ ἐν Οὐεστμίνστερ, δὲν κατέληξεν οὔτε εἰς καταδικαστικὴν οὔτε εἰς ἀθῳωτικὴν ἀπόφασιν, καθόσον ἀνέμενε τὰς ὁδηγίας τῆς Ἐλισάβετ, ἥτις ἦτο χαρακτῆρος διστακτικοῦ καὶ ἀναβλητικοῦ. Οὕτω ἡ Μαρία Στούαρτ παρέμενεν ἔγκλειστος, μεταφερομένη διαρκῶς ἀπὸ πύργου εἰς πύργον (τελικῶς ἐν Φοθερινγκάϋ τῷ 1586), ὅπως ματαιοῦται ἑκάστοτε πᾶσα ἀπόπειρα ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν δραπέτευσιν αὐτῆς. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο τὸ ἐν Ἀγγλίᾳ καθολικὸν κόμμα δὲν ἔπαυσε συνωμοτοῦν ὑπὲρ αὐτῆς. Μετὰ τοὺς λόρδους τοῦ Νορθούμπερλαντ καὶ τοῦ Βεστμόρελαντ, ὁ Λεονάρδος Νταίρ, ὁ δοὺξ Νόρφολκ συνώμοσαν πρὸς ἀνατροπὴν τῆς Ἐλισάβετ καὶ τοῦ προτεσταντισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ. Αὐτὴ ἡ Μαρία, παρὰ τὴν κάθειρξίν της, δὲν παρῃτεῖτο τῶν ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου ἀξιώσεών της, ἦτο δὲ τὸ κέντρον ὅλων τῶν κατὰ τῆς Ἐλισάβετ ἀποπειρῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ τῶν μεγάλων καθολικῶν δυνάμεων, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἱσπανίας. Οὐδεμία ἀποτυχία τὴν ἀπήλπιζε, καὶ οὐδὲ πρὸς στιγμὴν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται ὄχι ἁπλῶς πρὸς ἀπελευθέρωσίν της, ἀλλὰ πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ἐξαδέλφης της καὶ ἐπιβολὴν τοῦ καθολικισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ αἰχμαλωσία ἐπολλαπλασίαζε τὸν ζῆλόν της. Αἱ παθητικαὶ ἐκκλήσεις της πρὸς τὴν Ἐλισάβετ ἐγράφοντο ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐπιστολῶν, αἵτινες προητοίμαζον τὴν ἀνατροπήν της. Ἡ σοβαρωτέρα ἐκ τῶν συνωμοσιῶν, αἵτινες ἠπείλησαν τὴν βασίλισσαν Ἐλισάβετ, ὑπῆρξεν ἡ τοῦ δουκὸς Νόρφολκ, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Μαρία Στούαρτ εἶχεν ὑποσχεθῆ τὴν χεῖρά της καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχε τακτικὴν ἀλληλογραφίαν. Οὗτος συλληφθεὶς καὶ καταδικασθεὶς ἀπεκεφαλίσθη τῷ 1572. Ἀνάλογοι πρὸς ταύτην ἀπόπειραι ἐπεχειρήθησαν τῇ πρωτοβουλίᾳ ἰδίως τοῦ δουκὸς Ἄλβα. Ἡ τελευταία τούτων ὑπῆρξεν ἡ τοῦ φανατικοῦ καθολικοῦ Ἄντον Μπάμπιγκτον, ἐξωθουμένου ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν ὅπως δολοφονήσῃ τὴν Ἐλισάβετ καὶ ἀπελευθερώσῃ τὴν Μαρίαν Στούαρτ. Ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχε καὶ ἡ Μαρία, κατηγορηθεῖσα ἐπὶ συνενοχῇ, ἤχθη πρὸ τοῦ δικαστηρίου. Αἱ κοινότητες καὶ ὁ ἀγγλικὸς λαὸς ἐζήτουν τὴν καταδίκην της εἰς θάνατον, ἐνῷ τὸ συμβούλιον τῆς βασιλίσσης καὶ αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Λονδίνου ἔκρινον ὅτι τοῦτο μόνον θὰ ἐστέρει τὸ καθολικὸν κόμμα τῆς δυνάμεώς του καὶ θὰ ἔθετε τέρμα εἰς τὰς κατὰ τῆς ζωῆς τῆς Ἐλισάβετ ἀποπείρας. Ἓν ψήφισμα τοῦ κοινοβουλίου, ὅπερ εἶχε ψηφισθῆ τῷ 1584, ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῆς κατηγορίας. Δικαστήριον ἐκ 40 εὐγενῶν καὶ 5 ἀνωτάτων δικαστῶν ἐγκατεστάθη ἐν Φοθερινγκάϋ, ὅπως δικάσῃ τὴν αἰχμάλωτον. Αὕτη ἠρνήθη ἀρχικῶς τὴν ἁρμοδιότητά των ὅπως δικάσουν αὐτήν, βασίλισσαν ἀνεξάρτητον, ἀλλὰ κατόπιν ἐπείσθη ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὰς ἐρωτήσεις των. Ὡμολόγησεν ὅτι διετέλει εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καθολικῶν καὶ ὅτι εἶχε γνῶσιν τῆς συνωμοσίας τοῦ Μπάμπιγκτον, ἀλλ' ἠρνήθη κατηγορηματικῶς ὅτι τοῦ εἶχεν ἀναθέσει νὰ δολοφονήσῃ τὴν Ἐλισάβετ. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἰσχυρισμός της κρίνεται πιθανῶς ὡς ἀληθής, τὸ δικαστήριον ὅμως, βασισθὲν ἐπὶ τῶν καταθέσεων τῶν ἰδιαιτέρων της γραμματέων, κατεδίκασεν αὐτὴν εἰς θάνατον τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1586. Τὸ κοινοβούλιον ἐπεκύρωσε τὴν ἀπόφασιν καὶ παρεκάλεσε τὴν βασίλισσαν, ὅπως διατάξῃ τὴν ἐκτέλεσίν της χάριν τῆς ἀσφαλείας αὐτῆς καὶ τοῦ κράτους καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ προτεσταντικοῦ δόγματος. Ἡ Ἐλισάβετ ἐδίστασεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Περισσότερον τῶν παρακλήσεων καὶ τῶν ἀπειλῶν τοῦ Ἑρρίκου Γ' τῆς Γαλλίας, τοῦ Φιλίππου Β' τῆς Ἱσπανίας καὶ τοῦ Ἰακώβου ΣΤ' τῆς Ἀγγλίας, ἐφοβεῖτο τὰς μεταλλαγὰς τῆς κοινῆς γνώμης. Ἐσκέφθη νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἀντιπάλου της ἄνευ θορύβου, εἴτε προτείνουσα τὴν δηλητηρίασίν της εἴτε παραδίδουσα αὐτὴν εἰς τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Σκωτίας, ὅστις ἠγγυᾶτο διὰ τὴν θανάτωσίν της. Ἐκάλεσε τὸν δεσμοφύλακά της σὲρ Ἀμίας Πῶλετ, ὃν παρεκάλεσε νὰ τὴν δηλητηριάσῃ, οὗτος ὅμως ἠρνήθη. Τέλος, τὴν 1ην Φεβρουαρίου 1587, ἡ Ἐλισάβετ ὑπέγραψε τὸ διάταγμα τῆς θανατώσεως καὶ τὸ παρέδωκεν εἰς τὸν ὑπουργόν της Ντάβισον, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως, ἀφοῦ τὸ σφραγίσῃ, τῆς τὸ ἐπιστρέψῃ. Ὁ Μπέρλυ ὅμως καὶ οἱ κυριώτεροι τιτλοῦχοι τῆς αὐλῆς, γνωρίζοντες τὴν ἐπιθυμίαν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναποφασιστικότητα τῆς βασιλίσσης, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκτελέσωσι τὸ διάταγμα χωρὶς νὰ τὸ ἐπιστρέψωσιν ἐκ νέου καὶ τὸ ἀπέστειλαν εἰς Φοθερινγκάϋ διὰ τῶν λόρδων τοῦ Κὲντ καὶ τοῦ Σριούσμπερυ, οἵτινες καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν κατάδικον τὴν ἐπικειμένην ἐκτέλεσίν της.

Ἡ Μαρία Στούαρτ ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ὡς κεραυνοβοληθεῖσα, ἀνέκτησεν ὅμως τάχιστα τὴν ψυχραιμίαν της καὶ ἐπέδειξε μέχρι τέλους ἀξιοθαύμαστον θάρρος. Ἐζήτησε νὰ τῆς σταλῇ καθολικὸς ἱερεύς, ἀλλὰ τῆς τὸ ἠρνήθησαν, τῆς ἀπέστειλαν δὲ ἀγγλικανὸν ἱερέα, ὃν δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ. Τὴν πρωΐαν τῆς 8 Φεβρουαρίου ἐνδυθεῖσα μελανὴν βελουδίνην ἐσθῆτα, μετέβη, χωρὶς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ν' ἀπολέσῃ τὴν μεγαλοπρεπῆ παράστασίν της, εἰς τὴν αἴθουσαν, ἥτις εἶχε χρησιμεύσει ὡς δικαστήριον, καὶ ἔθεσε τὴν κεφαλήν της μετὰ θάρρους εἰς τὸ ἐπικόπανον τοῦ δημίου, ἀναφωνοῦσα: «Κύριε, εἰς σὲ ἀναθέτω τὴν ψυχήν μου». Ἡ κεφαλὴ ἀπεχωρίσθη τοῦ κορμοῦ μόνον μετὰ τὸ τρίτον κτύπημα. Τὸ σῶμά της ἐτάφη ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ Πέτερμπορω, ἓξ μῆνας ἀργότερον, ἐν μεγάλῃ πομπῇ. Ἐκεῖθεν, τῷ 1612, ὁ υἱός της Ἰάκωβος ΣΤ', ὅστις οὐδὲν ἐπεχείρησε διὰ νὰ τὴν σώσῃ, γενόμενος βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, μετέφερε τὰ λείψανα τῆς μητρός του εἰς Οὐεστμίνστερ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἑρρίκου Ζ', ἔνθα ἀνηγέρθη εἰς αὐτὴν ὡραῖος τάφος. Ὁ ἀγγλικὸς λαὸς ἤκουσε μετὰ χαρᾶς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς Μαρίας Στούαρτ, ἡ Ἐλισάβετ ὅμως ᾐσθάνθη βαθυτάτην ἔκπληξιν καί, παρατηρήσασα δριμύτατα τοὺς ἐπιδείξαντας τοσοῦτον ζῆλον αὐλικούς, ἐπέβαλεν εἰς τὸν Ντάβισον πρόστιμον 10 000 λιρῶν, λόγῳ τοῦ ὁποίου οὗτος περιῆλθεν εἰς ἐσχάτην ἀθλιότητα.

Ἡ τραγικὴ τύχη τῆς ὡραίας καὶ περιπαθοῦς βασιλίσσης, ἥτις ἔζησε δεκαεννέα ἔτη ἐν τῇ φυλακῇ, ἐνέπνευσε πλείστους δραματικοὺς συγγραφεῖς, ἐν οἷς τὸν Ἀλφιέρι, τὸν Λεμπρέν, τὸν Σίλλερ καὶ ἄλλους. Ἐκτὸς τούτου ἐγράφησαν χιλιάδες τόμων ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλοὶ ὑπῆρξαν ἀπολογηταὶ καὶ ἄλλοι κατήγοροί της. Ὁ Ἀλέξανδρος Λομπάνωφ συνέλεξε τὰς «Ἐπιστολὰς τῆς Μαρίας Στούαρτ». Ἐκ τῶν ποιημάτων της σῴζονται 12 σοννέτα πρὸς τὸν Μπόθουελ καὶ ἓξ ἄλλα ἔργα, ἐκ 300 περίπου στίχων, ἐν οἷς καὶ οἱ «Ρεμβασμοί», ποιηθέντες ἐν τῇ φυλακῇ τῷ 1572. Ἐκτὸς τούτων εἶχε συγγράψει καὶ ἓν βιβλίον διὰ τὸν υἱόν της ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐκπαίδευσις ἑνὸς ἡγεμόνος», ἀλλ' ἀπωλέσθη τῷ 1627. Γ. Α. Κ.

— **Στούαρτ** (Stuart), ***Τζὼν Μὰκ Ντούαλλ***. Ἄγγλος ἐξερευνητὴς (1815—1866). Ἀπὸ τοῦ 1838 ἐπεχείρησε πλείστας ἐξερευνήσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Αὐστραλίας, τότε ἐντελῶς ἀγνοουμένης, διασχίσας αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλον ἄκρον, ἀπὸ τῆς Ἀδελαΐδος μέχρι τοῦ κόλπου Βὰν Ντίμεν.

— **Στούαρτ-*Μὶλλ*** (Stuart-Mill). Ἄγγλος οἰκονομολόγος (βλ. λ. *Μίλλ*).

Στούβερα *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Στύβαρα*.

Digitized by Google

Στουγάρα *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἠπείρου παρὰ τὰ ἑλληνοαλβανικὰ ὅρια, μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν Δελβίνου καὶ Θυάμιδος, ὕψους 1.770 μ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἔχον εἰς τὰς νοτίας αὐτοῦ κλιτῦς τὸ χωρίον Τσαμαντᾶ. Χ. Ι. Σ.

Στοῦγκον *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρδίτσης χωρίου *Κρυονέρι* (βλ. λ.).

Στουδεμοῦνδος (Studemund), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς φιλόλογος (1843—1899). Τῷ 1874 μετέγραψε καὶ ἐδημοσίευσε τὸ παλίμψηστον τοῦ Ρωμαίου νομομαθοῦς Γαΐου («Institutions»), ὅπερ τῷ 1816 ἀνεκάλυψεν ὁ Niebuhr ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βερώνης κατὰ τὴν εἰς Ρώμην μετάβασίν του. Κατόπιν κατέγινεν ἐπιμόχθως εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀμβροσιανοῦ παλιμψήστου τοῦ Πλαύτου («Apographum»), ὅπερ ἐδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, τῷ 1890. Ὡσαύτως ἐδημοσίευσεν ἄρθρα πολλὰ περὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ Πλαύτου ὡς καὶ μονογραφίας περὶ τῆς ἀρχαίας λατινικῆς γραμματικῆς καὶ προσῳδίας. Ἀλλ' αἱ γνῶμαι αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸν τονισμὸν τῶν λέξεων ἐν τῇ στιχουργίᾳ τοῦ Πλαύτου ἐπεκρίθησαν ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Corsen (1820—1875). Γ. Γ.

Στουδίου *μονή*. Μονὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἱδρυθεῖσα ἐπὶ Λέοντος τοῦ Α' (463) καὶ ἀφιερωθεῖσα εἰς τὴν μνήμην *ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου*. Τὴν ὀνομασίαν *Στουδίου* ὀφείλει εἰς τὸν ἱδρυτὴν αὐτῆς, μεγιστᾶνα Στούδιον. Τυγχάνει ἐπίσης γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μονὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἐν τοῖς Στουδίου*. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰῶνος ἦτο ἡ περιφημοτέρα μονὴ τῆς πρωτευούσης. Ἔπαιξε μέγαν ρόλον κατὰ τῆς εἰκονομαχίας, ἦτο δὲ καὶ ἡ περισσότερον πολυπληθὴς ἐξ ὅλων τῶν μονῶν Κωνσταντινουπόλεως, ἀριθμοῦσα 700 μοναχούς. Τὴν φήμην αὐτῆς ὀφείλει κυρίως εἰς τὴν πολυμάθειαν τῶν Στουδιτῶν μοναχῶν (καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου), πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν εἰς τὴν θεολογίαν, εἰς τὴν ἀντιγραφὴν χειρογράφων, ἱδρύσαντες καὶ σχολὴν ἀντιγραφέων, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ὑμνολογίαν. Ἡ «ὑποτύπωσις» τῆς μονῆς, ἤτοι τὸ τυπικὸν τῆς μονῆς, τὸ περιέχον τοὺς νέους κανόνας τοὺς συντεταγμένους ὑπὸ τῶν Στουδιτῶν ὑμνολόγων, ἐξ ὧν οἱ κυριώτεροι ἦσαν ὁ Θεόδωρος Στουδίτης καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωσήφ, ἀντικατέστησε τὴν παλαιοτέραν ὑμνογραφίαν, εἰσχωρήσαν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ μονὴ Στουδίου ἐσώζετο μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Β. Λ. Κ.

Στουδίτης (ὁ)· ὁ μοναχὸς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τοῦ *Στουδίου* (βλ. λ.). Ν. ΚΛΣ

— **Στουδίτης, *Βασίλειος ὁ* —, *Δαμασκηνὸς ὁ* —, *Θεόδωρος ὁ* —, *Ἰωσὴφ ὁ* —, *Νικόλαος ὁ* —** κ.λ.π. (βλ. λ. *Βασίλειος* ὁ Στουδίτης, *Δαμασκηνὸς ὁ* —, *Θεόδωρος ὁ* —, *Ἰωσὴφ ὁ* —, *Νικόλαος ὁ* —, κ.λ.π.

— **Στουδίτης *Γαβριήλ***. Μελῳδὸς τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ζήσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ Θ' αἰῶνος. Ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ἀντίδρασις πρὸς τὴν εἰκονομαχίαν ἀναζωπυρήσασα τὴν θρησκευτικὴν ζωήν, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς κάποιαν ἀνακαίνισιν τῆς ὑμνογραφίας καὶ ἐμφάνισιν σειρᾶς μελῳδῶν. Κοινὸν γνώρισμα πάντων τούτων καὶ τοῦ Γαβριὴλ εἶναι, πλὴν τοῦ πομπώδους ὕφους, τὰ πολλὰ νεόπλαστα ἐπίθετα, μὴ προοριζόμενα ἐν τούτοις νὰ ἐξυπηρετήσουν κανένα σκοπόν. Γ. Μ. Β.

Στοὺκ (Stuck), ***Βαπτιστής***. Φλωρεντινὸς συνθέτης, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ (περὶ τὸ 1680—1755). Ἐπεκαλεῖτο ἁπλῶς *Μπατιστέν*. Ἔγραψε διὰ τὸ μελόδραμα τῶν Παρισίων τὰ ἔργα: «Μελέαγρος» (1705), «Manto la fée» (1711) καὶ «Πολύδωρος» (1720), διὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν: «Ροδρῖγος ἐν Ἀλγερίᾳ» (1702) καὶ «Il Cid» (1715, μετὰ τοῦ Ἀλμπινόνι). Πλὴν τούτων συνέθεσε πλεῖστα μπαλλέττα διὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Βερσαλλιῶν κ.λπ. Γ. Σ.

— **Στοὺκ** (Stuck), ***Φραγκῖσκος φὸν* —**. Γερμανὸς ζωγράφος καὶ γλύπτης (1863—1928). Ἐγεννήθη ἐν Tellerbeies τῆς Βαυαρίας, ἐμαθήτευσε δ' ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Μονάχου, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε βραδύτερον καθηγητής. Ὑπέστη βαθεῖαν ἐπίδρασιν διαφόρων συγχρόνων του καλλιτεχνῶν, μάλιστα δὲ τοῦ Μπαῖκλιν καὶ τοῦ Λένμπαχ. Ὁ Στοὺκ ἐξειργάσθη ἰδίᾳ θέματα εἰλημμένα ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας, διεκρίθη δὲ διὰ τὸ ἐπιβλητικὸν μεγαλεῖον, τὴν πλαστικὴν ἐμφάνισιν τῶν μορφῶν, τὴν πλήρη ἰσχύος ὁρμητικότητα καὶ τὴν ἁρμονικὴν αὐστηρότητα τῶν συνθέσεών του. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ζωγραφικῶν ἔργων τάσσονται: «Σκέρτσο» (Τεργέστη), «Ὁ πόλεμος» (Μόναχον), «Ἡ ἁμαρτία», «Ἡ Ἀθηνᾶ», «Ἡ Σφίγξ» κ.λπ. Ἐκ τῶν πλαστικῶν του δημιουργιῶν μνημονεύομεν τὴν «Χορεύτριαν» καὶ τὸν «Πληγωμένον Κένταυρον». Ι. Μ. Π.

Στοῦκκεν (Stucken), ***Ἐδουάρδος***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ δραματογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1865. Τὸ σημαντικώτερον θεατρικὸν ἔργον του εἶναι ὁ ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Γκράλ» ἔμμετρος δραματικὸς κύκλος («Γκαβάν», «Λανβάλ», «Λανσελότος», «Ἡ γέννησις τοῦ Μέρλιν», «Τριστᾶνος καὶ Ἰζόλδη», «Ὁ μάγος Μέρλιν», κ. ἄ.). Δι' αὐτοῦ ὁ Στοῦκκεν ἐπεχείρησε νὰ δώσῃ νέαν δραματικὴν μορφὴν εἰς τὸν θρυλικὸν κόσμον τοῦ μεσαίωνος. Ἐπίσης συνέγραψε δράματα εἰς πεζόν, ἐξ ὧν ἀξιολογώτερα: «Οἱ σύντροφοι τοῦ Ἀββᾶ Σατωνὲφ» καὶ «Ὁ γάμος τοῦ Ἀδριανοῦ Μπροῦβερ». Μεγαλυτέραν ἐν τούτοις ἐπιτυχίαν ἐσημείωσαν τὰ ἱστορικὰ μυθιστορήματά του: «Οἱ λευκοὶ θεοί», «Εἰς τὴν σκιὰν τοῦ Σαίξπηρ» καὶ «Λαρίων». Τέλος ἐδημοσίευσε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Ρομάντσες καὶ ἐλεγεῖα», «Μπαλάντες» καὶ «Τὸ βιβλίον τῶν ὀνείρων». Ὁ Στοῦκκεν τυγχάνει εἷς τῶν ἀξιολογωτέρων ἀντιπροσώπων τοῦ γερμανικοῦ νεορρωμαντισμοῦ. Λ. Κ.

Στουκκίας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Δ. παραλίας τῆς Βρεττανίας, ἐκβάλλων κατὰ τὸν Πτολεμαῖον νοτιοανατολικῶς τοῦ ἄκρου Καϊαγγανῶν (νῦν Cap Braich-y-Pwll). Ταυτίζεται μὲ τὸν σημερινὸν Dovey. Α. Θ. Σ.

Στούλμαν (Stuhlmann), ***Φραγκῖσκος***. Γερμανὸς φυσιοδίφης καὶ ἐξερευνητής, γεννηθεὶς ἐν Ἀμβούργῳ (1863—1928). Ἐσπούδασε ζῳολογίαν, ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Γερμανικὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, ὅπου ἐξηρεύνησε τὴν Οὐζέγκουα, Νγκουρού καὶ Ν. Οὐζαμπάραν, καταταχθεὶς μετέπειτα ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν γερμανικὸν στρατὸν τῆς Ἀν. Ἀφρικῆς. Τῷ 1890 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐμὶν πασᾶ ἐξερεύνησιν τῆς περιοχῆς τῶν λιμνῶν, ἀποχωρισθεὶς δὲ ἀπ' αὐτοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν παραλίαν τῷ 1892 διὰ τῶν λιμνῶν Ἀλβέρτου Νιάνσας, Ἐδουάρδου Νιάνσας, Βικτωρίας Νιάνσας, τῆς Οὐσσουκούμας καὶ τῆς μασσαϊκῆς στέππης. Τῷ 1893, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Γερμανικὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, περιῆλθε τὴν Οὐζαράμο διὰ χαρτογραφικοὺς σκοπούς. Μετέπειτα διετέλεσε τμηματάρχης τῆς χωρομετρικῆς ὑπηρεσίας ἐν Νταρ-ἐς-σαλαάμ, διευθυντὴς τοῦ βιολογικοῦ γεωργικοῦ ἰνστιτούτου ἐν Ἀμάνι, γενικὸς γραμματεὺς τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἀποικιακοῦ ἰνστιτούτου ἐν Ἀμβούργῳ (1908), διευθυντὴς τοῦ ἰνστιτούτου τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας ἐν Ἀμβούργῳ (1921). Ἐδημοσίευσε: «Ζῳολογικὰ πορίσματα ἑνὸς ταξιδίου εἰς τὰς παραλίους περιοχὰς τῆς Ἀν. Ἀφρικῆς» (τόμ. 1 καὶ 2, 1893 καὶ 1901), «Μὲ τὸν Ἐμὶν πασᾶν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἀφρικῆς» (1894, 2 τόμ.), «Χειροτεχνία καὶ πολιτισμὸς ἐν Ἀν. Ἀφρικῇ» (1910) κ. ἄ. Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὰ ἡμερολόγια τοῦ Ἐμὶν πασᾶ (1906—1929, τόμ. 4). Θ. Χ. Σ.

Στουλπί, ἢ ***Στλοῦπι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Λιβουρνίας ἐν Ἰλλυρίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον νοτιοανατολικῶς τοῦ Ἀρδωτίου ἢ Ἐπιδοτίου. Οἱ κάτοικοι *Στουλπῖνοι*. Ταυτότης αὐτῆς ἄγνωστος. Α. Θ. Σ.

Στούλφαουτ (Stuhlfaouth), ***Γεώργιος***. Ἐγεννήθη τῷ 1870 ἐν Μπούσμπαχ τῆς Γερμανίας καὶ ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν. Διατελεῖ ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου καὶ διευθυντὴς τοῦ χριστιανικοῦ μουσείου τῆς αὐτῆς πόλεως. Ἔγραψε πληθὺν ἔργων θεολογικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν καὶ διαφόρους μελέτας, δημοσιευθείσας εἰς εἰδικὰ περιοδικά. Β. Λ. Κ

Στοῦμμε (Stumme), ***Χάνς***. Γερμανὸς ἀνατολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1864. Περιηγήθη τὴν Ρωσίαν, Τουρκίαν, βόρειον Ἀφρικήν, Αὐστραλίαν καὶ Ἀμερικήν (1889—1892). Ἐγένετο καθηγητὴς τῶν νεωτέρας ἀραβικῆς καὶ τῶν ἀφρικανικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας καὶ μέλος τῆς σαξονικῆς καὶ τῆς οὐγγρικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἔγραψε: «Τυνησιακὰ παραμύθια καὶ τραγούδια» (1893), «Βορειοδυτικὴ Ἀφρικὴ» (1895), «Γραμματικὴ τῆς τυνησιακῆς ἀραβικῆς γλώσσης» (1897) «Ἡ ἀραβική, ἡ περσικὴ καὶ ἡ τουρκικὴ γλῶσσα» (1902), «Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Μάλτας» (1909) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Στόϋμπ (Steub), ***Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1812—1888). Ἐσπούδασε τὴν φιλολογίαν καὶ τὸ δίκαιον καὶ διετέλεσεν ἀνώτερος ὑπάλληλος ἐν Ἑλλάδι (1834—1836). Τῷ 1884 ἐταξίδευσεν ἐκ νέου εἰς Ἑλλάδα. Ἔγραψεν: «Εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα» (1841, β' ἔκδ. 1885), «Οἱ προϊστορικοὶ κάτοικοι τῆς Ραιτίας καὶ αἱ σχέσεις των μετὰ τῶν Ἐτρούσκων» (1843), «Ραιτικὴ ἐθνογραφία» (1854), «Ἐθνολογία τῶν γερμανικῶν Ἄλπεων» (1887) κ. ἄ., ἔτι δὲ νοβέλλας ὁμοῦ ἐκδοθείσας τῷ 1881 καὶ 1883, καί τινας κωμῳδίας. Π. Ν. Π.

στουμπανίζω· ἀντὶ *στουμπίζω* (βλ. λ.).

στουμπάνισμα (τό)· ἀντὶ *στούμπισμα* (βλ. λ.).

Στόϋμπεν (Steuben), ***Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος***, *βαρῶνος* —. Γερμανὸς στρατηγὸς (1730—1794). Μετὰ τὸ 1775 μετέβη εἰς Ἀμερικὴν καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν στρατὸν ὡς στρατηγός, ἐπιθεωρητής, ἐπιτελάρχης τοῦ Βάσιγκτων καὶ τελικῶς ἐπιτελάρχης τοῦ Γκρὴν, ἐν Βιργινίᾳ (1780). Θ.Κ.

στουμπίζω· δημοτ., συντρίβω, κοπανίζω, μὲ τὸ στοῦμπο: «στουμπίζω ἁλάτι, — ζάχαρη»· ‖ μεταφ., κτυπῶ τινα μὲ γροθιές: «τοῦ στούμπισα καμπόσες» ἢ «τὸν ἐστούμπισα».

στούμπισμα (τό)· δημοτ., κοπάνισμα μὲ τὸ στοῦμπο, καθόλου, κοπάνισμα· ‖ μεταφ., κτύπημα μὲ γροθιές: «στούμπισμα σοῦ χρειάζεται».

στουμπιστός, *—ή*, *—ό*, δημοτ., κοπανισμένος μὲ τὸ στοῦμπο: «στουμπιστὸ ἁλάτι».

στοῦμπος (ὁ)· δημοτ. κόπανος, συνήθως ξύλινος.

Στοὺμπφ (Stumpf), ***Ἰούλιος***. Ὀνομαστὸς Ἑλβετὸς χρονογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1500 καὶ ἀποθανὼν μετὰ τὸ 1574, πιθανῶς τῷ 1576. Ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Ἀϊδεμβέργῃ καὶ τῷ 1522, χειροτονηθεὶς ἱερεύς, προσεκλήθη εἰς τὴν ἐφημερίαν τοῦ Bubikon παρὰ τὴν Ζυρίχην καὶ προσεχώρησε ταχέως εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Ζβιγγλίου. Καθ' ὅλην τὴν ζωήν του ὁ Στοὺμπφ ἠσχολήθη μὲ ἱστορικὰς ἐρεύνας. Τῷ 1547 ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Gemeiner loblicher Eydgenossenschaft Stetten Landen und Völkeren chronikwirdiger Thaaten Beschreibung» χρονογραφίαν, ἥτις ὑπῆρξε προϊὸν εἰκοσαετοῦς ἐργασίας καὶ μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἦτο σχεδὸν τὸ μόνον γενικὸν ἱστορικὸν ἔργον περὶ τῆς Ἑλβετικῆς ὁμοσπονδίας. Ὁ Στοὺμπφ ἔγραψεν ἐπίσης: «Des grossen gemeinen Conciliums zu Constanz Beschreibung» (Zurich 1541) κ.ἄ. Θ. Π.

—**Στοὺμπφ** (Stumpf), ***Κάρολος***. Γερμανὸς φιλόσοφος, φιλόλογος καὶ μουσικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1848. Ἀπὸ τοῦ 1873 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Βύρτζμπουργ, Πράγᾳ, Χάλλῃ, Μονάχῳ, Βερολίνῳ καὶ εἶναι ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας. Διευθυντὴς τοῦ ψυχολογικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Βερολίνου, ἵδρυσε τῷ 1900 τὸ φωνογραφικὸν ἀρχεῖον τοῦ Βερολίνου. Τῷ 1921 ἀπεσύρθη τῆς ὑπηρεσίας. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐξ ὧν κυριώτερα: «Περὶ τῆς ψυχολογικῆς καταγωγῆς τῆς παραστάσεως τοῦ χώρου» (1873), «Ψυχολογία τοῦ ἤχου» (1883), «Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς μαθηματικῆς πιθανότητος» (1892), «Σῶμα καὶ ψυχή» (1897), «Περὶ ἀκουστικῆς καὶ μουσικῆς» (1898—1924), «Φαινόμενα καὶ ψυχικαὶ λειτουργίαι» (1906), «Ἡ γένεσις τῆς μουσικῆς» (1911) κλπ. Θ. Κ.

στουμπώνω· δημοτ., γεμίζω, πληρῶ τι πέρα τοῦ δέοντος.

Στουνδίσται (οἱ). Σχίσμα ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν *Ρασκολνίκων* (βλ. λ.), ἀναφανὲν τῷ 1864. Ἀρχὴν ἔλαβεν ὁ στουνδισμὸς ἐν τῇ γερμανικῇ ἀποικίᾳ τοῦ Ρόρμπαχ, ἔνθα ὁ ἱερεὺς Μπονερκαϊμπερ, συναθροίζων τοὺς πιστοὺς καθ' ὡρισμένην ὥραν, ἡρμήνευε τὴν ἁγίαν Γραφὴν προσευχόμενος μετ' αὐτῶν (Stunde), ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα στουνδισμός. Τὰς προσευχὰς ταύτας παρηκολούθουν καὶ Ρῶσοι χωρικοί, οἵτινες ἤρχισαν τελοῦντες καὶ ἰδίας συναθροίσεις, ἐφ' ὧν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπέδρασεν ἡ διδασκαλία τῶν Βαπτιστῶν. Οὕτως οἱ Στουνδίσται ἤρχισαν νὰ ἀντιδρῶσι κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ρωσικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῆς λατρείας αὐτῆς, τῶν μυστηρίων καὶ τῆς τιμῆς τῶν εἰκόνων. Ἐκ τούτου προεκλήθησαν σφοδραὶ διώξεις τῶν Στουνδιστῶν ἐκ μέρους τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως οὐ μόνον ἐκ λόγων ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶν. Κ. Ι. Δ.

στούντιο (τὸ) (Studio)· ἐργαστήριον, ἀτελιὲ καλλιτέχνου, σπουδαστήριον, γραφεῖον ἐργασίας, τόπος εἰς τὸν ὁποῖον γυρίζονται αἱ κινηματογραφικαὶ σκηναί.

Στουντνίτσκα (Studniczka), ***Φραγκῖσκος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1860 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1929. Περιηγήθη τὴν Ἰταλίαν, Ἑλλάδα καὶ Μικρασίαν, ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς ἀνασκαφάς, διετέλεσε δὲ καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φραϊβούργου καὶ τῆς Λειψίας. Ὁ Στουντνίτσκα ἔγραψε πάμπολλα ἔργα καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν περιοδικοῖς πλείστας ἀρχαιολογικὰς μελέτας. Ἐκ τῶν ἔργων του τούτων σημαντικώτερα εἶναι: «Nermutunger zur griechische Kunsgeschichte» (1884), «Myron's Ladas» (1900), «Das Bildnis des Aristoteles» (1908), «Artemis og Ifigeneia. En Marmorgruppe i Glyptoteket.» (1922), «Bildnisse Theokrits» (1922), «Die Fibula des Odysseus» (1922), «Das Gemalte Bildnis eines makedonischen Königs» (1923), «Συμπλήρωσις τῆς ἕκτης νοτίας μετόπης τοῦ Παρθενῶνος» (ἐν Ἀρχ. Ἐφημερ. 1925), «Ein neuer Bildnis des Sokrates» (1926), «Der Bronzeknabe von Marathon» (1927), «Zum platäischen Weihgeschenk in Delphi» (1928). Β. Δ. Θ.

Στούντυ (Study), ***Εδουάρδος***. Γερμανὸς μαθηματικός, γεννηθεὶς τῷ 1862. Κατέγινεν ἰδίᾳ εἰς τὴν γεωμετρίαν καὶ τὴν θεωρίαν τῶν ἀναλλοιώτων. Συνέγραψε: «Σφαιρικὴ τριγωνομετρία», «Δυναμογεωμετρία» καὶ ἄλλα. Ν. Ε. Ι.

στούπα (ἡ)· δημοτ., στυππεῖον τιθέμενον ἐντὸς καλαμαρίων, ἵνα συγκρατῇ τὴν μελάνην.

Digitized by Google

στούπα (σανσκρ. = *τύμβος*). Θολοειδὲς πολυτελὲς κτίσμα μετὰ περιβόλου καὶ πυλῶν, ἱδρυόμενον πρὸς τιμὴν ἁγίων τῆς βουδικῆς λατρείας (ἐν Ἰνδίαις, Σιάμ, κ. ἄ.). Συνήθως καλύπτει τὴν σποδὸν ἢ τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου. —π.

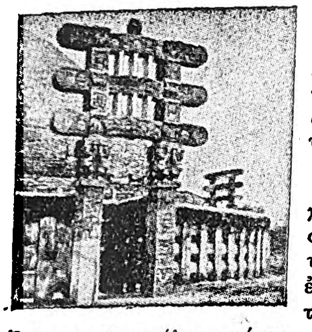

Πρόσοψις τῆς μεγάλης **στούπας** *τοῦ Σαντσί.*

Στούπα *[Γεωγραφ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νεοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 130. —π.

Στουπαῖοι *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς νήσου Εὐβοίας, κείμενον μεταξὺ Στύρων καὶ Μαρμαρίου ἐν μεσογείῳ θέσει. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 232), περιλαμβανούσης τὰ μικρὰ χωρία *Μπαγιάτι, Βαρελαῖοι* καὶ *Βατήσι.* Ι. Σ. Σ.

Στούπαινας, ***μονὴ*** — *[Γεωγρ.].* Μονὴ κειμένη ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ ὄρους Μιτσικέλι εἰς τρίωρον ἀπόστασιν βορείως τῶν Ἰωαννίνων, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἐκτίσθη τῷ 1734, εὑρίσκεται δὲ νῦν ἐν ἐρειπιώδει καταστάσει. Χ. Ι. Ε.

στουπέτσι (τὸ) *[Χημ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐλαιοχρώματος ***λευκοῦ*** τοῦ μολύβδου (βλ. λ.).

Στουπῆς, ἢ ***Στυππῆς, Λέων.*** Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (βλ. λ. *Λέων*, τ. ΙΣΤ', σ. 55 β').

στουπὶ (τό)· δημοτ., τὸ εὐτελέστερον νῆμα ἐκ τῆς κατεργασίας τοῦ λίνου, ἄλλως *κροκύδα*, ἀντίθ. *σκολλίδι*: παροιμ. «στουπιά, στουπιὰ παντρεύονται, κροκύδες παίρνουν ἄντρα, σκολλίδι μισιριώτικο κρυμμένο 's τὸ σεντούκι» ὅτι αἱ πτωχαὶ καὶ ταπεινῆς καταγωγῆς κόραι, τῶν ὁποίων ὁ ρουχισμὸς εἶναι εὐτελής, εὐκόλως εὑρίσκουν συζύγους, τοὐναντίον δὲ αἱ πλούσιαι καὶ εὐγενεῖς, τῶν ὁποίων ὁ ρουχισμὸς εἶναι πολυτελής, παραμένουν ἄγαμοι· || τὸ στυππεῖον διὰ τοῦ ὁποίου σφραγίζεται ἡ ὀπὴ τοῦ οἰνοφόρου βυτίου: «μᾶς τράβηξε κρασὶ ἀπὸ τὸ στουπὶ» ἄλλως «ἀπὸ γεματάρι»· || μεταφ., «ἔγινε στουπὶ 's τὸ μεθύσι» δηλαδὴ οἱονεὶ διάβροχος ὑπὸ οἴνου, ὅπως τὸ στουπί· || ἐπὶ ὀπωρῶν ἄνευ χυμοῦ: «ἀχλάδι —, μῆλο στουπί».

Στουπὶ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Κατερίνης τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *Σπῆ*. Κάτ. (1928) 1.091.

στουπιάζω· ἐπὶ ὀπωρῶν, χάνω τὸν χυμόν μου, γίνομαι οἱονεὶ στουπί: «τὰ πορτοκάλια στουπιάσανε ἀπὸ τὸν πάγο».

στουπόχαρτο (τό)· δημοτ., ὁ ἀπορροφητικὸς χάρτης.

στούππα (ἡ)· βλ. λ. ***στούπα.***

στούπωμα (τό)· δημοτ., βύσμα, πῶμα, ἄλλως *βούλλωμα*· || ἀπορρόφησις, στέγνωμα τῶν γεγραμμένων διὰ μελάνης μὲ τὸ στουπόχαρτο.

στουπώνω· δημοτ. κλείω, φράττω τὴν ὀπὴν ἢ τὸ στόμιον, βύω, πωματίζω: «στουπώνω τὸ μπουκάλι, — τὸ καλαμάρι, — τὴν τρῦπα κττ.»· || στεγνώνω τὰ γραφέντα δι' ἀπορροφητικοῦ χάρτου, μὲ τὸ στουπόχαρτο.

Στοὺρ (Stour) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Νοτίου Ἀγγλίας, σχηματιζόμενος ὑπὸ ἓξ πηγῶν εἰς τὰ βόρεια τῆς κομιτείας Ντόρσετ, ἣν καὶ διασχίζει ἐκ ΒΔ. πρὸς ΝΑ., χυνόμενος εἰς τὴν Μάγχην ἀπέναντι τῆς νήσου Οὐάϊτ. Τὴν κοιλάδα αὐτοῦ παρακολουθεῖ σιδηροδρομικὴ γραμμή. Μῆκος ροῆς 80 χλμ. Σ. Κ. Γ.

Στοὺρ (Stur), ***Λουδοβῖκος.*** Σλοβάκος συγγραφεὺς (1818—1856). Καθηγητὴς ἐν Πρεσβούργῳ (1840—1843), ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῶν δικαίων τῶν Σλοβάκων, καὶ διὰ τοῦ ἔργου του «Ὁ ΙΘ' αἰὼν καὶ οἱ Μαγυάροι» καὶ διὰ τῆς «Σλοβακικῆς ἐφημερίδος», ἥτις ἱδρύθη τῷ 1845 καὶ ἐγράφετο εἰς τὴν σλοβακικὴν γλῶσσαν. Τῷ 1847 ἐξελέγη βουλευτὴς ὑπὸ τῶν ὁμοεθνῶν του ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Πρεσβούργου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ ἐξ Οὐγγαρίας. Εἰς τὴν ἐξορίαν του ἔγραψεν: «Ἄσματα καὶ ποιήματα» (1853), «Δημώδη ᾄσματα καὶ παραμύθια τῶν σλαυϊκῶν φύλων», «Ὁ σλαυϊσμὸς καὶ ὁ κόσμος τοῦ μέλλοντος» (1867). Θ. Κ.

Στοῦρα *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται δύο ποταμοὶ της Β. Ἰταλίας. Ὁ μὲν ἐν τῇ πέραν τοῦ Πάδου Ἰταλίᾳ, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Γραίων Ἄλπεων ἐκβάλλει εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Πάδου, μετὰ τὴν Αὐγούσταν Ταυρινῶν (νῦν Τουρῖνον), ὁ δὲ ἐν Λιγουρίᾳ, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν παραλίων Ἄλπεων ἐκβάλλει εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ταγάρου (νῦν Tanaro), κατὰ τὴν Πολλεντίαν (νῦν Pollenza). Καὶ οἱ δύο καλοῦνται καὶ σήμερον Stura. Α. Θ. Σ.

Στοῦρα *[Γεωγρ.]*· βλ. *Στῦρα.*

—**Στούρων** *ὅρμος [Παραλ. Γεωγρ.].* Κολπίζων ὅρμος τῆς εὐβοϊκῆς ἀκτῆς τοῦ νοτίου Εὐβοϊκοῦ, βορείως τοῦ τῶν Πεταλιῶν καὶ νοτίως τοῦ τοῦ Ἁρμυροποτάμου. Κέρατα αὐτοῦ ἡ νησὶς *Καβαλιανὴ* (ἀρχ. *Γλαυκόνησος*) πρὸς Β. καὶ τὸ ἀκρωτήριον κάβο *Στρογγυλὸς* (ἀρχ. *Λέων*) πρὸς νότον, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκτείνονται, ὡς χορδὴ τόξου, ἡ συστὰς τὰ *Στουρονήσια: Πετάσι, Στουρονήσι* (πλάτ. 38° 10' Β., μῆκ. 24° 10' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1597: Petali gulf and Eastern Part of Euripo channel) *Φονιᾶς* καὶ *Κουνέλλι.* Τὸ χωρίον *Στοῦρα* (ἀρχ. *Στῦρα*), ἀφ' οὗ ἡ ὀνομασία τοῦ ὅρμου καὶ τῆς συστάδος, κεῖται 2 χλμ. ἔνδον τοῦ Α.ΝΑ. μυχοῦ. Πρόκεινται δὲ τοῦ ὅρμου δύο φάροι, ὁ ἐρυθροῦ σταθεροῦ *Βαρδούγι* καὶ ὁ Ἄγκα λευκῶν ἐκλάμψεων *Δίψα.* Σ. Ε. Λ.

στουράκι (τὸ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ στύραξ ὁ φαρμακευτικὸς (βλ. λ.).

Στούρας, ***Ἐμμανουήλ***· βλ. *Δαμάλας.*

Στοῦρε (Sture). Εὐγενὴς σουηδικὸς οἶκος, ὅστις περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος παρέσχε σειρὰν ἀντιβασιλέων ἐν *Σουηδίᾳ* (βλ. λ.). Τούτων κυριώτεροι ὑπῆρξαν:

—1) ***Στὲν Στοῦρε*** ὁ *πρεσβύτερος*. Υἱὸς τοῦ *Γουσταύου Στοῦρε* καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Καρόλου Κνοῦτσον, ὃν διεδέχθη τῷ 1470 ὡς ἀντιβασιλεὺς (κυβερνήτης) ἐν Σουηδίᾳ. Τῷ 1471 ἐνίκησε τὸν Χριστιανὸν Α' τῆς Δανίας, διεκδικοῦντα τὰ ἐπὶ τοῦ σουηδικοῦ θρόνου δικαιώματά του. Ἐκυβέρνησε μετὰ συνέσεως, ἀγρυπνῶν ἐπὶ τῶν διαθέσεων καὶ τῆς Δανίας καὶ τῶν Σουηδῶν εὐγενῶν. Μεταξὺ ἄλλων ἵδρυσε καὶ τὸ πανεπιστήμιον τῆς Οὐψάλας. Τῷ 1499—1501 ὑπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Δανίας Ἰωάννην Β', κατόπιν ὅμως ἀνέκτησε τὴν ἀρχήν, ἣν καὶ διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του (1503).

—2) ***Σβάντε Νίλσσον Στοῦρε.*** Διεδέχθη τὸν προηγούμενον τῷ 1503, κατώρθωσε δὲ νὰ κρατήσῃ εἰς ἀπόστασιν τοὺς Δανούς. Ἀπέθανε τῷ 1512.

—3) ***Στὲν Στοῦρε ὁ νεώτερος.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐκλεγεὶς ἀντιβασιλεύς, ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν χωρικῶν καὶ κατεδίωξε τοὺς εὐγενεῖς, κεκηρυγμένους ὑπὲρ τοῦ ἀντιπάλου του Τρόλλε. Ὁ υἱὸς τούτου, Γουσταῦος Τρόλλε, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Οὐψάλας, ἐκβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Στὲν Στοῦρε (1517), ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ Β', οὗτος δέ, ἀφοῦ ἡττήθη δὶς ἐν Μπραινκύρκα (1517) καὶ Βαίντλα (1518), κατώρθωσε τελικῶς νὰ νικήσῃ ἐν Μπόγκεσουντ τὸν Στοῦρε, ὅστις καὶ ἐτραυματίσθη θανασίμως κατὰ τὴν μάχην. Ἡ σύζυγός του *Χριστίνα Γκυλλενστιέρνα*, ὑπερήσπισε τὴν Στοκχόλμην μέχρις οὗ ὁ Χριστιανὸς Β' ὑπεσχέθη νὰ σεβασθῇ τὸ σουηδικὸν Σύνταγμα.

—4) ***Σβάντε Στοῦρε.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ πιστὸς ὀπαδὸς τῶν Βάζα, ἐφονεύθη τῷ 1587 ὑπὸ τοῦ Ἔρικ ΙΔ'.

στουρέκι (τὸ) *[Βοτ.].* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *γλοβουλαρία* (βλ. λ.).

στουρία (ἡ) (Sturia) *[Παλαιοζῳολ.].* Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πτυχιτιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων ἦτο δισκοειδές, στενόμφαλον, πρὸς τὰ ἔξω ὀξύληκτον καὶ διακεκοσμημένον μὲ σπειροειδεῖς ραβδώσεις. Ἀπολιθωμένα λείψανα στουριῶν εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τὴν Ἀσίαν.

Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τῶν εἰδῶν στουρία forojulensis, forojulensis ποικιλία crassa, Mohamedi, Sansovinii, semiarata εὑρέθησαν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὴν νῆσον Ὕδραν καὶ εἰς τὴν Ἀργολίδα (λόφον Θεόκαφτα παρὰ τὸ Ἀσκληπιεῖον τῆς Ἐπιδαύρου). Γ. Κ. Γ.

στουρίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.].* Λευκωματοειδὴς ὕλη ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν πρωταμινῶν. Ἀνευρέθη εἰς τὰ σπερματοζῳάρια ὡρισμένων ἰχθύων. Σ. Γ.

Στούρλασσον (Sturlasson), ***Σνόρρε.*** Ἰσλανδὸς ποιητὴς (βλ. *Σνόρρε* Στούρλασσον).

Στοὺρμ (Stnrm), ***Αὔγουστος.*** Γερμανὸς ποιητὴς (1852—1923). Ἀπὸ τοῦ 1884 δικηγόρος ἐν Ράουμπουργκ, ἐδημοσίευσε, πλὴν νομικῶν τινων πραγματειῶν «Ποιήματα» (1877), «Γερμανικὴ βίβλος ᾀσμάτων» (1894), «Νέα τραγούδια» (1896), τὰ δράματα: «Δονᾶτος», «Τὸ αἴνιγμα τῆς ζωῆς» κ.ἄ. Λ. Κ.

— **Στοὺρμ** (Sturm), ***Ἰάκωβος - Κάρολος - Φραγκῖσκος.*** Περίφημος Γάλλος μαθηματικὸς (1803—1855). Τῷ 1829 ἀνεκάλυψε τὸ περίφημον θεώρημα τῆς ἀλγέβρας τὸ φέρον τὸ ὄνομά του. Κατὰ τὸ θεώρημα Sturm δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὸ πλῆθος τῶν πραγματικῶν ριζῶν ἑνὸς ἀκεραίου πολυωνύμου (οἱουδήποτε βαθμοῦ) τῶν περιεχομένων μεταξὺ δύο δεδομένων πραγματικῶν ἀριθμῶν α καὶ β· πρὸς τοῦτο, ἐὰν ὑποτεθῇ $\alpha < \beta$, ἀντικαθιστῶμεν τὴν ἀνεξάρτητον μεταβλητὴν x ἐν τοῖς πολυωνύμοις $F(x)$, $F'(x)$, $F_1(x)$, $F_2(x) \ldots\ldots F\nu(x)$ διὰ τῶν ἀριθμῶν α καὶ β καὶ οὕτω ἔχομεν τὰς δύο σειρὰς ἀριθμῶν:

$$F(\alpha),\quad F'(\alpha)\quad F_1(\alpha)\ldots F\nu(\alpha)$$
$$F(\beta),\quad F'(\beta)\quad F_1(\beta)\ldots F\nu(\beta)$$

ὧν ἡ δευτέρα παρουσιάζει ὀλιγωτέρας ἀλλαγὰς σημείων (θετικῶν ἢ ἀρνητικῶν) ἢ ἡ πρώτη: ἡ διαφορὰ τῶν ἀλλαγῶν αὐτῶν εἶναι ἀκριβῶς ὁ ἀριθμὸς τοῦ πλήθους τῶν πραγματικῶν ριζῶν τοῦ πολυωνύμου $F(x)$ ἢ τῆς ἐξισώσεως $F(x)=0$, αἵτινες ρίζαι εἶναι μεγαλύτεραι τοῦ ἀριθμοῦ α καὶ μικρότεραι τοῦ β. Τὸ πολυώνυμον $F'(x)$ εἶναι τὸ παράγωγον τοῦ $F(x)$, τὸ $F_1(x)$ εἶναι τὸ ὑπόλοιπον τῆς διὰ τοῦ $F'(x)$ διαιρέσεως τοῦ $F(x)$ μὲ ἀντίθετον σημεῖον, ὁμοίως τὰ ἄλλα πολυώνυμα $F_2(x) \ldots F\nu(x)$ εἶναι ἀντιθέτου σημείου ὑπόλοιπα, τὰ ὁποῖα εὑρίσκομεν κατὰ τὸν ἀλγόριθμον τοῦ μεγίστου κοινοῦ διαιρέτου τῶν $F(x)$ καὶ $F'(x)$. Κατὰ τὸ ἔτος 1836 ὁ Στοὺρμ διεδέχθη τὸν Ampère ὡς μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἥτις δὶς προηγουμένως (1827 καὶ 1834) ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸ μέγα βραβεῖον τῶν μαθηματικῶν. Αἱ ἐπιστημονικαί του ἐργασίαι ἦσαν πολυπληθεῖς καὶ μεγάλου ἐνδιαφέροντος ἐπὶ τῆς ἀναλύσεως καὶ τῶν διαφορικῶν ἐξισώσεων. Ν. Ε. Γ.

—**Στοὺρμ** (Sturm), ***Ἰούλιος.*** Γερμανὸς θρησκευτικὸς ποιητὴς (1816—1896). Ἐσπούδασε θεολογίαν εἰς τὴν Ἰέναν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἱερεὺς ἐν Καϊστριτς. Ἐξέδωκε: «Ποιήματα» (1850), «Εὐσεβῆ τραγούδια» (1852), «Δύο ρόδα» (1854), «Νέα ποιήματα» (1856), «Διὰ τὸν οἶκον» (1862), «Τραγούδια καὶ εἰκόνες» (1870), «Ὁ Θεὸς μαζί σου» (1876), «Βιβλίον διὰ τὰ τέκνα μου» (1877), «Μῦθοι» (1881), «Τῷ Κυρίῳ τὸ ᾆσμά σας» (1884), «Σκόρπια φύλλα» (1885) κ. ἄ.

—**Στοὺρμ** (Sturm), ***Ἰωάννης.*** Γερμανὸς ἀνθρωπιστὴς (1507—1589). Τῷ 1538 ἵδρυσε σχολὴν ἐν Στρασβούργῳ, εἰς ἥν, περιώνυμον καταστᾶσαν, συνέρρεον μαθηταὶ ἐξ ἁπασῶν τῶν χωρῶν. Ἔγραψε: «De puerorum ludis aperiendis» (1538), «Selectae Epistolae» τοῦ Κικέρωνος (1539) καὶ «De institutione principum» (1551). Ὁ Στοὺρμ ἐδίδασκεν ὅτι ἡ λατινικὴ μόρφωσις ἀποτελεῖ τὸν σχεδὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως. Γ. Γ.

—**Στοὺρμ** (Sturm), ***Ἰωάννης-Χριστόφορος.*** Γερμανὸς μαθηματικὸς (1653—1703). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἰένας καὶ ὑπηρέτησεν ὡς ἐφημέριος εἰς διαφόρους ἐκκλησίας. Κατόπιν ἔγινε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς φυσικῆς ἐν Altdorf τῆς Ἑλβετίας, ὅπου ἔδωκε σειρὰν μαθημάτων πειραματικῆς φυσικῆς. Τὰ σπουδαιότερα συγγράμματά του εἶναι: «Scientia cosmica», «Physica hypothetica» κλπ. Ν. Ε. Γ.

—**Στοὺρμ** ***Γιούρισιτς*** (Sturm Jurissič), ***Παῦλος.*** Σέρβος στρατηγὸς (1848—1922). Κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1876, προαχθεὶς τῷ 1912 εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ. Διετέλεσεν ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως, κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 διῴκει τὴν μεραρχίαν τοῦ Δρίνου καὶ Δουνάβεως καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὸ 3ον σῶμα στρατοῦ. Γ. Ι. Β.

—**Στοὺρμ** (Stourm), ***Ρενᾶτος.*** Γάλλος οἰκονομολόγος (1837—1917). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ σχολῇ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ συνεργάτης τοῦ «Γάλλου οἰκονομολόγου». Ἐδημοσίευσε: «Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ πρώην καθεστῶτος καὶ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἡ καταγωγὴ τοῦ σημερινοῦ δημοσιονομικοῦ συστήματος» (1885), «Ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ οἰνοπνεύματος» (1886), «Δημοσιονομικὰ μαθήματα: Ὁ προϋπολογισμὸς» (1889), «Τὰ δημοσιονομικὰ τῆς ὑπατείας» (1902). Γ. Ι. Β.

Στοῦρμερ, ***Βόρις Βλαδιμίροβιτς.*** Ρῶσος πολιτικὸς (1849—1917), γερμανικῆς καταγωγῆς. Διετέλεσε τελετάρχης εἰς τὴν ρωσικὴν αὐλήν, εἶτα δὲ διοικητὴς τῶν ἐπαρχιῶν Γιαροσλάβ, Τβὲρ καὶ Νοβογκόροντ, τῷ δὲ 1916 διωρίσθη πρωθυπουργός, ὡς ἀπολαμβάνων τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς αὐτοκρατείρας. Ἡ ἄνοδός του εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ ὑπῆρξε μέγα πολιτικὸν σκάνδαλον, καθόσον πάντες ἐγνώριζον ὅτι ὠφείλετο εἰς τὸν Ρασπούτιν. Ἀνὴρ ματαιόδοξος καὶ ἄνευ ἐξαιρετικῆς εὐφυΐας, ἦτο κατ' ἐξοχὴν γραφειοκράτης. Ἡ συνελθοῦσα δοῦμα διετέθη δυσμενῶς κατὰ τῆς νέας κυβερνήσεως, τὴν ἑπομένην δὲ τῆς πρώτης συνεδριάσεώς της, ὁ Μιλιούκωφ διεκήρυξεν, ἐξ ὀνόματος τῆς ὁμάδος τῶν προοδευτικῶν, ὅτι ἡ χώρα εἰ-

Digitized by Google

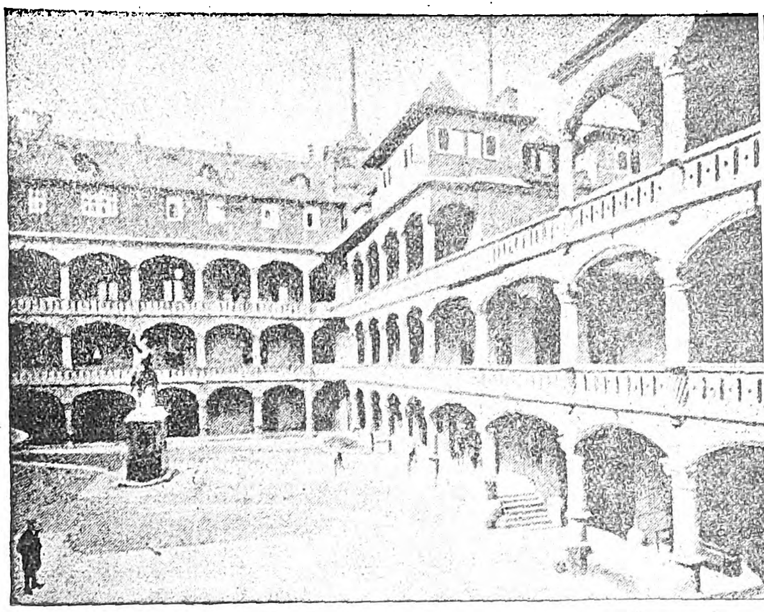
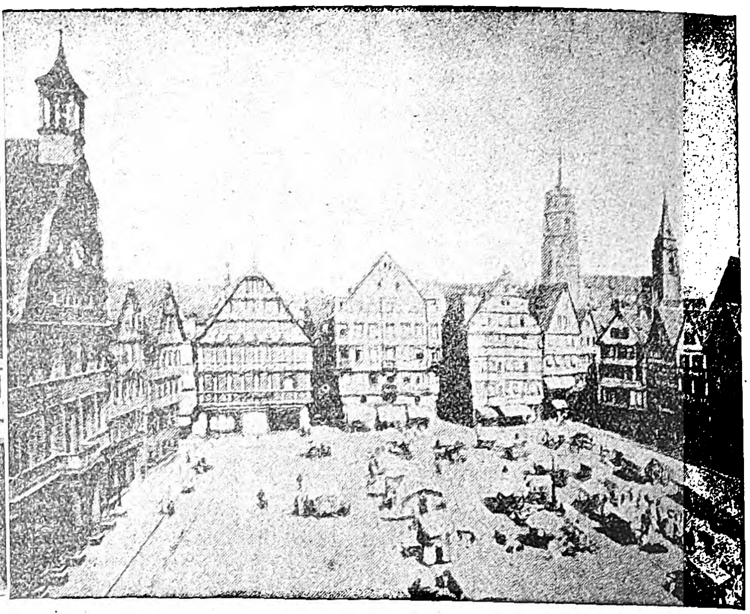

Στουτγάρτη: 1) Τμῆμα τοῦ παλαιοῦ πύργου. 2) Πλατεῖα ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει.

χεν ἀνάγκην κυβερνήσεως ἀπολαμβανούσης τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ. Ἀντικατασταθεὶς μετ᾽ ὀλίγον ὑπὸ τοῦ Τρέπωφ, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, τὸν δὲ Νοέμβριον τοῦ 1916 τὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀνατεθείσης αὐτῷ δι᾽ αὐτοκρατορικοῦ οὐκαζίου δικτατωρικῆς ἐξουσίας. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ φρουρίου Πέτρο-Πάβλοσκ, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Θ. Β.

Στούρμπριτζ (Stourbridge) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Οὐώρτσεστερ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βίρμιγχαμ—Βέντλεϋ. Κάτ. 18.016 (1921). Ἔχει βιομηχανίαν ὁπλουργίας καὶ σιδηρουργίας. Θ. Κ.

Στουρνάρα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ρωσκᾶς τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, πρότερον καλούμενος *Δολιανα*. Κάτ. (1928) 182. —Π.

Στουρνάρας, *Νικόλαος*. Κατήγετο ἐξ ἁρματολικῆς οἰκογενείας τῆς Ἀκαρνανίας. Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1821, ὁ Στουρνάρας, ὡς ὁπλαρχηγός, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ χωρίου Ἀσπροποτάμου, εἶτα ἐν Πελοποννήσῳ, κατὰ τὴν εἰς αὐτὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ, καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, ἰδίως εἰς τὴν παρὰ τὸ χωρίον Βουργαρέλι τῆς Ἠπείρου τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1824 συναφθεῖσαν κατὰ τοῦ Ὀμὲρ Βρυώνη μάχην, ἐν ᾗ ἀνεδείχθη. Κατὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, εὑρεθεὶς ὡς σωματάρχης ἐν τῇ πόλει (στρατηγός), ἔπεσε κατὰ τὴν θρυλικὴν ἔξοδον τὴν νύκτα τῆς 10ης πρὸς τὴν 11ην Ἀπριλίου 1826, ὑπερασπιζόμενος τὰ γυναικόπαιδα. Τ. Ε. Ε.

— **Στουρνάρας, *Νικόλαος*.** Ἕλλην ἐθνικὸς εὐεργέτης (1806—1853). Ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ, ὅπου διήκουσε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, καὶ κατόπιν μετεκλήθη ὑπὸ τῶν θείων του ἀδελφῶν Τοσίτσα εἰς Λιβόρνον τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἤρξατο ἐργαζόμενος εἰς τὸν ἐκεῖ μέγαν ἐμπορικόν των οἶκον. Βραδύτερον οἱ θεῖοί του ἀπέστειλαν αὐτὸν εἰς Παρισίους πρὸς εὐρυτέρας ἐμπορικὰς σπουδάς. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐγκατεστάθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, κατ᾽ ἀρχὰς ὡς βοηθὸς τοῦ θείου του Μιχαὴλ Τοσίτσα καὶ κατόπιν ὡς διευθυντὴς τοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου Τοσίτσα, ὁ ὁποῖος ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Αἰγύπτου. Ἐν τῷ μεταξὺ περιῆλθε πολλάκις τὴν Εὐρώπην, ἐπισκεφθεὶς διάφορα γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα, σχολὰς καὶ ἐργοστάσια τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ἀγγλίας. Τῷ 1846 ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας πρὸς μελέτην τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐν Ἑλλάδι καὶ συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ μεγάλου πλούτου του εἰς ἔργα κοινῆς ὠφελείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προέβη εἰς τὴν ἀγορὰν μεγάλων κτημάτων ἐν Φθιώτιδι καὶ ἐν Εὐβοίᾳ, ὅπου εὑρίσκετο ἐγκατεστημένος καὶ ὁ ἐπ᾽ ἀδελφῇ γαμβρός του καὶ συμπατριώτης του Γεώργιος Ἀβέρωφ. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐξηκολούθησεν ἐκεῖ τὰς ἐργασίας του, ἐνῷ συγχρόνως προέβαινεν εἰς παντοίας δωρεὰς εἰς τὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα καὶ ἐγένετο μετὰ τοῦ θείου του εἷς τῶν θεμελιωτῶν τοῦ σχολείου τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος Μετσόβου. Βραδύτερον ἐπεξέτεινε τὴν ἀγαθοποιόν του δρᾶσιν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, προσφέρων ἱκανὰ χρηματικὰ ποσὰ εἰς τὰ τότε διάφορα φιλανθρωπικὰ καταστήματα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχε προέλθει εἰς συνεννοήσεις καὶ εἶχεν ἀποφασίσει καὶ τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμου μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, καθὼς καὶ τὴν ἵδρυσιν ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν μεταξὺ τοῦ Πειραιῶς, τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης εἶχε προέλθει εἰς συνεννοήσεις διὰ τὴν ἐκβάθυνσιν καὶ διάνοιξιν τοῦ πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου. Τῷ 1852 ἀπεσύρθη ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ οἴκου Τοσίτσα καὶ ἀφίχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐγκατασταθῇ ὁριστικῶς ἐνταῦθα καὶ νὰ προβῇ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῆς χώρας. Μεταβὰς ὅμως εἰς Χαλκίδα, ὅπως ἐγκαταστήσῃ εἰς τὰ ἐν Εὐβοίᾳ κτήματά του τοὺς ἐξ Ἰταλίας μετακληθέντας ὑπ᾽ αὐτοῦ εἰδικοὺς καλλιεργητάς, μὲ τὴν πρόθεσιν ὅπως μεταβάλῃ ταῦτα εἰς πρότυπα γεωργικῶν σχολείων, ἀπέθανεν αἰφνιδίως. Διὰ τῆς διαθήκης του κατέλιπε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς κολοσσιαίας διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περιουσίας του, ἀνερχομένης εἰς 300.000 τάλληρα, εἰς σκοποὺς ἀγαθοεργούς, εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του Μετσόβου, εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα Ἀλεξανδρείας καὶ ἄνω τῶν 100.000 ταλλήρων πρὸς σύστασιν ἐν Ἀθήναις πολυτεχνείου. Ἕνεκα τούτου ἡ ἑλληνικὴ βουλὴ ἀνεκήρυξε τοῦτον μέγαν ἐθνικὸν εὐεργέτην καὶ διὰ ψηφίσματος ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους πρὸς τὴν χήραν αὐτοῦ. Β. Κ. ΣΚΑΦΙΔΑΣ

Στουρναρέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, πρότερον καλούμενον *Κούτσαινα*. Κάτ. (1928) 885. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 1.167) περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Πετροχώρι* (Βίτσαινα) καὶ *Ράχοβο*. Κεῖται ἐν ὀρεινῇ τοποθεσίᾳ πρὸς ΝΔ. τῆς πρωτευούσης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀλευρομύλους. —Π.

στουρνάρι (τό)· δημοτ., ὁ πυρίτης λίθος· ἄλλως *τσακμακόπετρα*.

Στουρνάρι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χρυσοβίτσας τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 55.

Στοῦρνοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 5, 10) «ὑπὸ τοὺς Οὐϊβίωνας μέχρι τῶν Ἀλανῶν». Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Κατά τινας εἶναι οἱ Οὖργοι τοῦ Στράβωνος (VII 306) «τὸ μὲν πλέον νομάδες, ὀλίγοι δὲ καὶ γεωργίας ἐπιμελούμενοι». Α. Θ. Σ.

Στοῦρνοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Καλαβρίας ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. III, 1, 68). Κατά τινας εἶναι τὸ νῦν χωρίον Sternuccio, περὶ τὰ 10 μίλια πρὸς Ν. τῶν Λουπιῶν (νῦν Lecce), πιθανώτερον ὅμως κατ᾽ ἄλλους μεταξὺ Βρενδησίου καὶ Ἐγνατίας, ὅπου ἀνευρέθησαν ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί. Α.Θ.Σ.

Στούρντη (Sturdee), *σὲρ* ***Ντόβετον***. Ἄγγλος ναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1859. Μετὰ τὴν ἐν Κορονὲλ ἧτταν καὶ καταβύθισιν τῆς ὑπὸ τὸν ὑποναύαρχον Κράντοκ ἀγγλικῆς μοίρας, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς μοίρας ἀποτελεσθείσης ἐκ τῶν εὐδρόμων μάχης «Invincible» (ναυαρχίδος), «Inflexible», τῶν τεθωρακισμένων εὐδρόμων «Carnavon», «Cornwall», «Kent», τῶν ἐλαφρῶν εὐδρόμων «Bristol» καὶ «Glascow» καὶ τοῦ βοηθητικοῦ εὐδρόμου «Macedonia» καὶ τῇ 8 Δεκεμβρίου 1914 κατεναυμάχησε παρὰ τὰς νήσους Φάλκλανδ τὴν ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον κόμιτα Φὸν Σπέε γερμανικὴν μοῖραν, βυθίσας πάντα τὰ πλοῖα ταύτης πλὴν τοῦ ἐλαφροῦ εὐδρόμου «Dresden», διαφυγόντος. Γ. Ν. Ν.

Στούρτζα (Stourtza). Μεγάλη οἰκογένεια βογιάρων τῆς Μολδαυΐας, εἰς ἣν ἀνῆκον οἱ ἡγεμόνες τῆς Μολδαυΐας *Ἰωάννης*, *Ἀλέξανδρος* καὶ *Μιχαήλ*. Διαπρεπέστερα μέλη ἐκ τῶν νεωτέρων εἶναι: — 1) ***Ἀλέξανδρος***, διπλωμάτης καὶ φιλόλογος (1791—1854). Θεωρεῖται μᾶλλον Ρῶσος, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1792 εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσίας. Ὑπηρέτησεν εἰς διπλωματικὰς θέσεις, ἀλλὰ διεκρίθη μᾶλλον ὡς λόγιος. Ἔγραψε: «Περὶ τῶν πανεπιστημίων τῆς Γερμανίας» (1818) «Ἡ Ἑλλὰς τῷ 1821» (1822). Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξεδόθησαν εἰς πέντε τόμους διάφορα ἔργα αὐτοῦ θρησκευτικά, ἱστορικά, φιλοσοφικὰ καὶ φιλολογικά.

—2) ***Δημήτριος***. Ρουμᾶνος πολιτικὸς (1833—1914). Μετὰ μακρὰς σπουδὰς ἐν Γερμανίᾳ ἐγένετο ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος Κούζα, ἔπειτα δὲ ἀντίπαλος αὐτοῦ, ἐκδοὺς πρὸς καταπολέμησιν αὐτοῦ τὴν ἐφημερίδα «Κώδων». Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Κούζα διωρίσθη ὑπουργὸς εἰς τὴν σχηματισθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλείας κυβέρνησιν, ἔκτοτε δὲ συμμετέσχεν ἀνελλιπῶς εἰς πᾶν φιλελεύθερον ὑπουργεῖον, ὡς ὑπουργὸς ἢ πρωθυπουργός, καὶ ὑπῆρξε, μάλιστα ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων (ἀπὸ τοῦ 1892), ἡ ἰσχυροτέρα πολιτικὴ προσωπικότης τῆς Ρουμανίας. Συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καρόλου Χοεντζόλλερν ὡς βασιλέως τῆς Ρουμανίας (1866). Πρωθυπουργὸς ἐχρημάτισε κατὰ τὰς περιόδους 1895—1896, 1897—1899, 1901—1904 καὶ 1907—1909. Μελετηρὸς καὶ βαθὺ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα, ἠσχολήθη, ὡς γραμματεὺς τῆς ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ κατέλιπεν ἔργα ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου ὡς καὶ περὶ τῆς νομισματικῆς, τὰ ὁποῖα ἐξυψοῦν αὐτὸν εἰς περιωπὴν μεγάλου ἐπιστήμονος. Κύρια ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Συλλογὴ Χουρμουζάκη», «Ἔγγραφα κνὶ μνημεῖα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ρουμανίας», «Ἡ συνθήκη μετὰ τῆς Ρωσίας» (1877), «Ἡ προοδευτικὴ προχώρησις τῆς Ρωσίας πρὸς τὸν Δούναβιν» (1878) «Ἡ Ρουμανία καὶ ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου» (1878), «Ἡ Βεσσαραβία καὶ ἡ Δοβρουτζᾶ», (1878), «Ἡ Εὐρώπη, ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ρουμανία», «Νομίσματα καὶ μετάλλια τῆς ἡγεμονίας Ρουμανίας, Μολδαυΐας καὶ Βλαχίας» (1874), «Ὑπόμνημα περὶ τῆς ρουμανικῆς νομισματολογίας». Θ. Κ.

Στοῦρτς (Sturz), *Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος*. Γερμανοελβετὸς φιλόλογος (1762—1831). Ἐσπούδασε τὴν φιλολογίαν καὶ θεολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς. Ἔγραψε διαφόρους μελέτας, συναχθείσας εἰς τὰ «Opuscula» (Λειψία 1825), κυρίως ὅμως εἶναι γνωστὸς διὰ τὰς ἐν Λειψίᾳ ἐπιμελεῖς ἐκδόσεις του, τοῦ Κλεάνθους (1785), τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ἑλλανίκου (1787), τοῦ Φερεκύδου (1789), τοῦ Ἐμπεδοκλέους (1805), τοῦ Γουδιανοῦ ἐτυμολόγου (1818), τοῦ Ἐτυμολογικοῦ τοῦ Ὠρίωνος (1820), τοῦ Δίωνος Κασίου (1824—1825, τόμ. 8) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Στουτγάρτη (Stuttgart) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, πρωτεύουσα τῆς Βυρτεμβέργης κειμένη παρὰ τὸν ποταμὸν Νέκκαρ. Καταλαμβάνει ἔκτασιν 88 τ. χλμ., ὧν τὰ 18 ᾠκοδομημένα, τὸ κέντρον δὲ τῆς πόλεως κεῖται ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ποταμίσκου Νάζεμπαχ, ὑφ᾽ οὗ καὶ διαρρέεται. Κάτ. 341.967. Ἡ Καίνιχστράσσε καὶ ἡ Μαρίενστράσσε χωρίζουν τὴν Στουτγάρτην εἰς τὴν *Ἄνω*, πρὸς τὰ ΒΔ, καὶ τὴν *Κάτω*, πρὸς τὰ ΝΑ, πόλιν. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὴν παλαιὰν πόλιν, καὶ

Digitized by Google

ἐκτείνεται πρὸς τὸν Νέκκαρ, ἐπιμηκυνομένη διὰ τοῦ βασιλικοῦ πάρκου, ἐν τῷ ὁποίῳ ὡραῖα ἀγάλματα τοῦ Χόφερ. Ἄλλαι σημαντικαὶ ἀρτηρίαι τῆς πόλεως εἶναι ἡ Σλόστράσσε, ἡ Μπύξενστράσσε καὶ ἡ Φρίντριχστράσσε. Ἐκ τῶν 27 ἐκκλησιῶν αὐτῆς ἄξιαι μνείας εἶναι ἡ κεντρικὴ ἐκκλησία τοῦ Κάνστατ, ὁ γοτθικοῦ ρυθμοῦ ναὸς τοῦ Ἁγίου Λεονάρδου (1470—1491), ὁ ναὸς τοῦ Νοσοκομείου (1471—1493) μετὰ τῶν τάφων τοῦ Ρούϋχλιν καὶ τοῦ Κρίστ φὸν Ντάννεκερ κ. ἄ. Ἐκ τῶν λοιπῶν κτηρίων ὁ παλαιὸς πύργος περικλείει τὸν ἔφιππον ἀνδριάντα τοῦ μεγάλου κόμιτος Ἐβερχάρδου, ὁ νέος πύργος, ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως, ἐκτίσθη ἀπὸ τοῦ 1746—1802, τὸ δημαρχεῖον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1456, ἡ Ἀκαδημία ἱδρύθη τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα, τὸ μέγαρον τῶν δικαστηρίων τῷ 1880 Πλὴν τούτων ἡ πόλις ἔχει πολυτεχνεῖον, ἀκαδημίαν Καλῶν τεχνῶν, ᾠδεῖον, ἀνώτερον διδασκαλεῖον, ἀστεροσκοπεῖον, ἰατρικὸν καὶ κτηνιατρικὸν ἐργαστήριον, δημοσίαν βιβλιοθήκην, ἐν ᾗ φυλάσσονται 758.000 τόμοι καὶ 6.812 χειρόγραφα, ἄλλας μικροτέρας βιβλιοθήκας, μουσεῖα, ζωολογικὸν κῆπον, θέατρα, σταθμοὺς ἀσυρμάτου καὶ ραδιοφώνου κλπ. Ἡ Στουτγάρτη εἶναι σπουδαιότατον ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον καὶ σημαντικὸς κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν. Τῷ 1925 αἱ ἐν αὐτῇ ἀσκούμεναι βιομηχανίαι ἀπησχόλουν 70.700 ἐργάτας.

Ἡ Στουτγάρτη συνῳκίσθη πέριξ ἑνὸς ἱπποφορβείου, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ὀνόματός της. Ἀναφέρεται τὸ πρῶτον τῷ 1229, ἀπὸ δὲ τοῦ 1316 κατέστη ἕδρα διαμονῆς τῶν κομίτων τῆς Βυρτεμβέργης καὶ ἀπὸ τοῦ 1482 πρωτεύουσα αὐτῆς. Τῷ 1849 κατέφυγεν εἰς αὐτὴν τὸ γερμανικὸν κοινοβούλιον, τῷ δὲ 1857 ἐν αὐτῇ ἐγένετο ἡ συνάντησις τῶν αὐτοκρατόρων Ἀλεξάνδρου Β΄ τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ Ναπολέοντος Γ΄ τῆς Γαλλίας.

στουτζίτης (ὁ) (Stützit) *[Ὀρυκτολ.]*. Σπάνιον ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τελλουριοῦχον ἕνωσιν τοῦ ἀργύρου Ag_4Te. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ἑξαγωνικὸν σύστημα, ἔχει λάμψιν μεταλλικὴν ἀδαμαντοειδῆ καὶ χρῶμα κυανότεφρον μὲ ἐρυθρίζουσαν ἀπόχρωσιν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Siebenbürgen. Γ. Β.

Στοὺτς (Stutz), ***Οὐλερῖχος***. Ἐπιφανὴς Γερμανὸς νομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Φρειβούργῳ, βραδύτερον δ' ἐν Βόννῃ, ἐξ ἧς μετεκλήθη εἰς Βερολῖνον, ἔνθα διδάσκει ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον, ἱστορίαν τοῦ γερμανικοῦ δικαίου, ὡς καὶ ἑρμηνείαν τοῦ ἰσχύοντος γερμανικοῦ ἀστικοῦ κώδικος, ἰδίᾳ δὲ τὸ οἰκογενειακὸν δίκαιον. Συνέγραψε πλεῖστα εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν κυρίως δίκαιον ἀφορῶντα ἔργα. Εἶναι τακτικὸν μέλος τῆς πρωσσικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Κ. Μ. Ρ.

Στοῦτσερ (Stutzer), ***Ἀλβέρτος***. Γερμανὸς γεωπόνος καὶ χημικὸς (1849—1923). Καθηγητὴς ἐν Μπρεσλάου, διευθυντὴς τοῦ γεωργικοχημικοῦ ἰνστιτούτου τῆς Καινιξβέργης (1900—1916), συνετέλεσε διὰ τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν ἐρευνῶν του εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν βακτηριδιολογικῶν καὶ χημικῶν μεθόδων εἰς τὴν καλλιέργειαν. Ἔγραψε: «Διδασκαλία περὶ λιπασμάτων» (1920), «Τὸ γάλα ὡς τροφὴ τῶν παίδων (1895), «Διδασκαλία περὶ τῆς τροφῆς τῶν κτηνῶν» (1912), «Ἡ σάκχαρις καὶ τὸ οἰνόπνευμα ἀπὸ φυσιολογικῆς, κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως» (1902). Θ. Κ.

Στοῦτσκα, ***Πέτρος Ἰβάνοβιτς***. Ρῶσος πολιτικὸς καὶ ἐπαναστάτης, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν ἐν Ρωσίᾳ, συνειργάζετο μετὰ τῶν σοσιαλιστῶν καὶ ἐξέδιδεν ἐφημερίδα εἰς Λεττονίαν κηρύσσων τὰς ἰδέας των. Συλληφθεὶς καθείρχθη τῷ 1897, εἶτα δὲ ἐξωρίσθη καὶ ἐγένετο θερμὸς ὀπαδὸς τῶν μπολσεβίκων. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν αὐτῶν ἐγένετο ἐπίτροπος τῆς Δικαιοσύνης καὶ εἶτα πρόεδρος τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῆς Λεττονίας. Θ. Β.

Στοφέλ. Γάλλος συνταγματάρχης, ὅστις ἐν Ἄργει, τῇ 3 Ἰανουαρίου 1833, ἐγένετο ἀφορμὴ τῶν ἐν τῇ πόλει σφαγῶν τῶν Ἑλλήνων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἐξ αἰτίας τῆς καταλήψεως τῆς οἰκίας τοῦ στρατηγοῦ Δημητρίου Καλλέργη, ὑπερασπιζομένης ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου ἀξιωματικοῦ Καλοσγούρου. Φαίνεται ὅμως ὅτι, ἐκτὸς τῆς καταλήψεως τῆς οἰκίας Καλλέργη, ὑπῆρξε καὶ ἄλλη ἀφορμὴ τῶν σφαγῶν, ὁ Σπάρος (Πάμφιλος), στρατιώτης μέθυσος προσβαλὼν Γάλλον στρατιώτην. Τ. Ε. Ε.

στόφφα (ἡ), ἢ ***στόφα*** (ἰταλ. stoffa=ὕφασμα, καὶ ἀγγλ. stuff). Εἶδος βαρυτίμου ὑφάσματος, κυρίως μαλλίνου ἢ μεταξωτοῦ, ἀναλόγου πρὸς τὸ δαμασκηνὸν μὲ ἐπικέντητα κατὰ τὴν ὕφανσιν ἢ ξομπλιαστὰ κοσμήματα. Συνήθως εἶναι μονόχρουν μὲ μονόχροα ἐκ τοῦ ἰδίου ἢ ἄλλου χρώματος ποικίλματα, ἢ πολύχρωμα, ἢ μὲ παρυφὰς ἀπὸ νήματα χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ. Τὰ πολυτελέστερα ἀπεικονίζουν σκηνὰς συναισθηματικάς, ἱπποτῶν ἢ κυνηγίου. Χρησιμοποιοῦνται δι' ἐπίστρωσιν ἐπίπλων, διὰ παραπετάσματα, κλινοσκεπάσματα κτλ. Παλαιότερον αἱ γυναῖκες, ἰδίᾳ τῶν νήσων (Ἄνδρος, Τῆνος, Μύκονος κτλ.), κατεσκεύαζον ἐκ στόφφας φορέματα. Αἱ Φαναριώτισσαι κατεσκεύαζον τὰ περίφημα γουνωτὰ ἐπανωφόριά των, τὶς «γοῦνες».

στοχάζομαι· σκέπτομαι, συλλογίζομαι, διανοοῦμαι, λαμβάνω ὑπ' ὄψιν μου· || ἀρχ., σημαδεύω, βάλλω πρὸς στόχον: «στοχάζεται τῆς κορυφῆς» σημαδεύει 'ς τὴν κορυφή.

στόχασμα (τό)· τὸ καθ' οὗ τις σκοπεύει, ὁ στόχος, ὁ σκοπός· || ὅ,τι τις στοχάζεται, σκέπτεται.

στοχασμάτιον (τὸ) *[Τοπογρ.]*. Ξύλινος ἠριθμημένος κανὼν φέρων τρία πλακίδια, τῶν ὁποίων τὰ δύο ἀκραῖα εἶναι σταθερῶς προσηρμοσμένα ἐπὶ τοῦ κανόνος, οὕτως ὥστε αἱ γραμμαὶ στόχου αὐτῶν νὰ ἀπέχωσι 2 μέτρα. Τὸ τρίτον πινακίδιον, εὑρισκόμενον μεταξὺ τῶν δύο ἀκραίων, εἶναι κινητόν, δυνάμενον νὰ ἀκινητῇ εἰς οἱονδήποτε σημεῖον τοῦ κανόνος τῇ βοηθείᾳ συσφιγκτικοῦ κοχλίου. Αἱ ἀνωτέρω διαστάσεις τοῦ στοχασματίου εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν κλίμακα $^1/_{10000}$ καὶ τὰς μεγαλυτέρας ταύτης. Εἰς τὴν κλίμακα $^1/_{20000}$ εἶναι πλεονεκτικὸν νὰ μεταχειριζώμεθα στοχασμάτιον τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω τύπου, ἀλλὰ μὲ διαστάσεις διπλασίας. Κ. Χ. Α.

στοχασμὸς (ὁ)· τὸ στοχάζεσθαι, συλλογισμός, διανόησις, σκέψις: «κρύβει τοὺς στοχασμούς του».

— *[Ρητορ.]* Ὁ *στοχασμός*, ὅταν ἔχῃ πρόσωπα καὶ πράγματα κρινόμενα, διαιρεῖται εἰς τὰ ἀκόλουθα κεφάλαια: *παραγραφικόν, ἐλέγχων ἀπαίτησιν, βούλησιν, δύναμιν, τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ἀντίληψιν, μετάληψιν, μετάθεσιν αἰτίας, πιθανὴν ἀπολογίαν, ποιότητα κοινήν*.

Παραγραφικόν. Παραγραφή, καὶ παραγράφεσθαι, σημαίνει παρὰ τοῖς δικανικοῖς ἀποβολὴν ἢ μεταλλαγὴν τῆς δίκης. Διαφέρει δὲ τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῆς κυρίως παραγραφῆς· διότι εἰς ἐκείνην ὁ ἐναγόμενος ἀγωνίζεται νὰ ἀποφύγῃ ὅλως τὴν δίκην· ἐνταῦθα δὲ γίνεται ὄχι ἀποβολὴ αὐτῆς, ἀλλὰ προσβολὴ κατά τι τῆς κατηγορίας. Δύναται δὲ νὰ γίνῃ ἡ παραγραφὴ αὐτη: Ἢ ἔκ τινος ἐλλείψεως, οἷον: ἀσώτου πατὴρ ἔγινεν ἀφανής, καὶ κρίνεται ὁ υἱὸς φόνου. Ἐνταῦθα ὁ κρινόμενος ζητεῖ νὰ ἀποδειχθῇ πρῶτον ἂν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐφονεύθη. Ἢ ἐκ τοῦ ὑπερβάλλοντος, ἐὰν οἱ κρινόμενοι ὁμοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐγκλήματος εἶναι πολλοί, καὶ ζητῇ ἕκαστος νὰ κριθῇ ἰδιαιτέρως. Ἢ ἐάν τις λέγῃ ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον αὐτὸς νὰ κρίνηται δι' ὅσα ἄλλοι ἔπραξαν. Ἢ ἐκ τοῦ χρόνου, ἐὰν λέγῃ ὅτι μετὰ παρέλευσιν τοσούτου χρόνου δὲν ἔπρεπε νὰ κριθῇ.

Τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους. Ταῦτα εἶναι τὰ συντροφεύοντα τὴν πρᾶξιν, εἴτε λόγος εἶναι εἴτε ἔργον εἴτε ψυχικοῦ τινος πάθους ἐκδήλωσις. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶναι κοινὸν καὶ εἰς τὸν κατήγορον καὶ εἰς τὸν ἀπολογούμενον, ἢ καθ' ὅλα τὰ περιστατικά, ἢ κατά τινα.

Ἀντίληψις. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐμπίπτει εἰς τὸν στοχασμόν, ἐάν τις κρίνηται ἀφ' ὧν αὐτὸς ἔπραξε, καὶ εἶναι τοιαῦτα, ὥστε ὑπὸ οὐδεμιᾶς εὐλόγου αἰτίας νὰ ἀπαγορεύωνται. Τότε ὁ κατηγορούμενος δύναται νὰ λέγῃ ὅτι ἦτο θεμιτὸν νὰ πράξῃ ταῦτα, ἐπιφέρων καὶ λόγους τινάς.

Πιθανὴ ἀπολογια. Ὅσα ἐκ τῶν *ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους* μεταχειρίζεται ὁ κατήγορος, ὡς σημεῖα τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐγκλήματος, αὐτὰ ταῦτα ἐκ τοῦ ἐναντίον λαμβάνει ὁ κατηγορούμενος, ὡς σημεῖα τοῦ μὴ εἶναι μηδὲν τοιοῦτον, ἐὰν τῷ ὄντι εἶναι τοιαῦτα.

Κοινὴ ποιότης. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶναι οἱ ἐπίλογοι, οἵτινες γίνονται εἰς πᾶν ζήτημα ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν κρινομένων· ἀνακεφαλαιοῦσι δὲ τὰ πλέον ἐπίκαιρα τῶν προαποδειχθέντων καὶ διεγείρουσιν ὁμοῦ τοὺς κριτὰς εἰς ἐναντία πάθη, ὁ μὲν εἰς ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησιν, ὁ δὲ εἰς συμπάθειαν καὶ οἶκτον.

Περὶ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων βλ. τὰς λ.

Οἱ στοχασμοὶ λαμβάνουσι διάφορον φύσιν κατὰ τὰ διάφορα πρόσωπα καὶ πράγματα· οἱ μὲν εἶναι *τέλειοι*, οἱ δὲ *ἀτελεῖς*· καὶ οἱ μὲν *ἁπλοῖ*, οἱ δὲ *διπλοῖ*. Τέλειοι μὲν εἶναι οἱ ἔχοντες καὶ πρόσωπον καὶ πρᾶγμα κρινόμενον· ἀτελεῖς δέ, οἱ ἑνὸς ἐκ τούτων στερούμενοι. Καὶ ἁπλοῖ μέν, οἱ ἔχοντες ἓν πρόσωπον καὶ ἓν πρᾶγμα κρινόμενον, διπλοῖ δὲ τέλειοι, οἱ ἔχοντες δύο πρόσωπα καὶ δύο πράγματα κρινόμενα. *Ὁ διπλοῦς ἀτελὴς στοχασμὸς* ἢ μόνον πράγματα ἔχει κρινόμενα, ἐπειδὴ τὰ πρόσωπα, ὡς ἰσάζοντα, εἶναι ἀνεπίδεκτα ἐξετάσεως, ἢ μόνον πρόσωπα. Διπλοῦς ἐκ μόνων προσώπων γίνεται ὁ στοχασμός, ὅταν μόνα τὰ πρόσωπα εἶναι ἐπιδεκτικὰ κρίσεως. Ὑπάρχουσι καὶ τρία ἄλλα εἴδη διπλῶν στοχασμῶν, οἵτινες καλοῦνται *συνεζευγμένοι*: ὁ *ἐμπίπτων*, ὁ *προπαρασκευαζόμενος* καὶ ὁ *συγκατασκευαζόμενος*. Ὁ ἐμπίπτων γίνεται ὅταν εἰς τὴν μετάθεσιν τῆς αἰτίας ἐμπέσῃ ὁλόκληρόν τι ζήτημα, καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβῃ καὶ αὐτὸ τελείαν διαίρεσιν. Ὁ προπαρασκευαζόμενος γίνεται, ὅταν πρὸ τοῦ ζητήματος εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῇ ἄλλο τι. Ὁ συγκατασκευαζόμενος γίνεται, ὅταν τὰ σημεῖα, ἀφ' ὧν γίνεται ἡ κρίσις, κατασκευάζωνται δι' ἀλλήλων· π. χ. ἔπρεπε κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Δήμητρος νὰ λύωνται οἱ δεσμῶται· ὑποπτευθείς τις μοιχείαν τῆς γυναικός του μὲ τὸν δοῦλον παρέδωσεν αὐτὸν εἰς τὰ δεσμὰ καὶ ἀπεδήμησε· ἀλλ' ὁ δοῦλος λυθεὶς κατὰ τὴν ἑορτὴν ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἐδραπέτευσε· μετὰ ταῦτα εὑρέθη ὁ ἀνὴρ πεφονευμένος, καὶ ἐνάγεται ἡ γυνὴ ὡς συνειδυῖα. Ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ δούλου κατασκευάζεται διὰ τῆς μοιχείας, καὶ ὅτι ἡ γυνὴ ἐμοιχεύετο ὑπὸ τοῦ δούλου, κατασκευάζεται ἀμοιβαίως ἐκ τοῦ ὅτι ἐφονεύθη ὁ ἀνὴρ ὑπ' ἐκείνου. Συμπαραλαμβάνονται δηλαδὴ εἰς ἐξέτασιν καὶ ἡ ὑποψία τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἡ λύσις τοῦ δούλου καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχει σχέσιν πρὸς τὰ κρινόμενα. Ὑπάρχει καὶ στοχασμὸς *ἀπὸ γνώμης*, ὅπου, φανεροῦ ὄντος καὶ τοῦ πράγματος καὶ τοῦ πράξαντος, ἐξετάζεται μόνη ἡ γνώμη· οἷον, μητρυιὰ ἐν ὄψει μανίας τὸν μὲν υἱὸν ἐπλήγωσε, τὸν δὲ πρόγονον ἐθανάτωσεν· ἀφοῦ δὲ ἀνέλαβε, κρίνεται φόνου. Ἐνταῦθα ζητεῖται, ἂν ἦτο ἀληθῶς μαινομένη ἢ καθ' ὑπόκρισιν. Ι. Φ. Δ.

στοχαστικός, *—ή, —όν*· ὁ στοχαζόμενος, σκεπτικός, φρόνιμος, συνετός.

στόχαστρον (τό). Καλεῖται οὕτω τὸ πρὸς τὸ στόμιον τῆς κάννης τμῆμα τοῦ συστήματος σκοπεύσεως (τοῦ ὁποίου τὸ ἕτερον τμῆμα εἶναι τὸ κλισιοσκόπιον). Τὸ σύνολον τοῦ στοχάστρου εἰς τὰ πολεμικὰ τυφέκια περιλαμβάνει τὴν *δακτυλιοφόρον ἔμβασιν*, ἐφ' ἧς εὕρηται ὁ *ποὺς τοῦ στοχάστρου* ὁ φέρων τὴν χελιδονοειδῆ ἐγκάθισιν τῆς *ἀκῆς τοῦ στοχάστρου*. Ἡ ἀκὴ τοῦ στοχάστρου εἰς πλεῖστα τυφέκια εἶναι αἰχμηρά, ὁπότε ἡ σκοπευτικὴ ἐγκοπὴ τοῦ κλισιοσκοπίου εἶναι μορφῆς V ἢ εἶναι ὀρθογώνιος, ὡς καὶ ἡ σκοπευτικὴ ἐγκοπή, ὁπότε εὐκολύνεται ἡ λῆψις τῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς. Γ. ΚΝ.

Στόχοντ (Stochod) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Πολωνίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Πρίπετ, μήκους 330 χλμ. Θ. Κ.

στόχος (ὁ)· ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σημαδεύει τις διὰ νὰ κτυπήσῃ, κοιν. *σημάδι*· || καθόλου, εἰς ὅ τις ἀποβλέπει.

— *[Βλητ.]* Καλοῦνται *στόχοι* τὰ πολεμικὰ μέσα, τὰ ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ ἀγῶνος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ χρησιμοποιούμενα, καθὼς καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ ἰδίᾳ περιοχῇ ἀμυντικὰ καὶ τεχνικὰ ἔργα, πάσης φύσεως, μέσα συγκοινωνίας, ἐδαφικαὶ ἀνωμαλίαι, κατῳκημένοι χῶροι κτλ., ὧν ἡ ἐκμηδένισις δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τοῦ πυρὸς τῶν πυροβόλων ὅπλων. Ἐνῷ ἡ διὰ τῶν πυροβόλων ἐνέργεια εἶναι ἀποτελεσματικὴ ἐναντίον πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ ὑλικῶν ἐπιγείων καὶ ἐναερίων στόχων, ἡ διὰ τῶν φορητῶν ὅπλων καὶ πολυβόλων περιορίζεται ἐναντίον τῶν πρώτων μόνον, τῶν μὴ ἢ ἀτελῶς προκεκαλυμμένων. *Κινητοὶ στόχοι* εἶναι οἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκτελέσεως τῆς βολῆς μεταβάλλοντες θέσιν. Ἡ *διανομὴ* τῶν στόχων ἢ τοῦ στόχου, εἰς τὰ πυροβόλα καὶ τὰς πυροβολαρχίας, ἐν τῇ πυροβολαρχίᾳ καὶ τῇ μοίρᾳ τοῦ πυροβολικοῦ, προηγεῖται ἀπαραιτήτως τῆς ἐνάρξεως τοῦ πυρός, πρὸς συστηματικὴν διεξαγωγὴν τούτου, ἐναντίον στόχων μεγάλης ἐκτάσεως ἢ ἀσυνεχοῦς συστάσεως αὐτῶν. Πάντως ἡ ἔκτασις τοῦ στόχου δέον νὰ εἶναι μικροτέρα τῆς συστάσεως τῆς βλητέας ζώνης.

Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν βολὴν διὰ τῶν τυφεκίων, ἀραβίδων καὶ πολυβόλων χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὴν ἀτομικὴν βολὴν *τεχνητοὶ στόχοι* ἢ καὶ *σκοποὶ* ἐνίοτε καλούμενοι (κανονισμὸς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν βολὴν τοῦ 1901), ἀποτελούμενοι ἐκ σιδηροῦ πλαισίου, ἐφ' οὗ τανύεται ὕφασμα κανάβινον, ἐπικαλυπτόμενον διὰ χάρτου. Διὰ δύο συνήθως συγκεντρικῶν περιφερειῶν, διὰ τὰς μικροτέρας ἀποστάσεις μέχρι τῶν 300 μ., περιορίζεται ἡ βλητέα ἐπιφάνεια τοῦ στόχου· ἡ διάμετρος τῶν περιφερειῶν τούτων, ὡς καὶ αἱ διαστάσεις τοῦ στόχου, διὰ τὰς μεγαλυτέρας ἀποστάσεις μέχρις 600 μ., κανονίζονται ἀναλόγως τῆς διασπορᾶς εἰς τὴν σχετικὴν ἀπόστασιν, ἀφ' ἧς ἐκτελεῖται ἡ βολή, εἴτε τῆς πραγματικῆς, διὰ τὴν ἀπὸ ἠλαττωμένων ἀποστάσεων βολήν· κατὰ τὴν βολὴν ἐφαρμογῆς, ἐκτελουμένην ἐκτὸς τῶν συνήθων πεδίων βολῆς, οἱ στόχοι ἀποτελοῦνται ἐξ ἀπεικονισμάτων, ἐκ χονδροῦ χάρτου ἢ λεπτῶν σανίδων, παριστώντων ἄνδρας, βάλλοντας ἐκ τῶν τριῶν θέσεων βολῆς, ἢ πυροβόλα. Ἐπίσης χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν εἰδικὴν ἄσκησιν τῶν σκοπευτῶν στόχοι κινητοί, ἐπὶ ἁμαξίων καλῶς προκεκαλυμμένων καὶ τιθεμένων εἰς κίνησιν ἐκ τοῦ μακρόθεν διὰ σχοινίων, ὡς καὶ *διαλείποντες στόχοι*, κινητοὶ εἴτε σταθεροί, οἵτινες καταλλήλως, ἐπίσης μακρόθεν, χειριζόμενοι, ἀναφαίνονται ἐπί τινα χρόνον μόνον.

Διὰ τὴν ἄσκησιν τῶν μονάδων τοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὴν βολὴν παλαιότερον ἐχρησιμοποιοῦντο ἀνάλογοι, ὡς καὶ διὰ τὴν βολὴν ἐφαρμογῆς τοῦ πεζικοῦ, στόχοι, τῆς πλήρους ἀπεικονίσεως συμπληρουμένης διὰ κροτίδων, διαδοχικῶς ἀναφλεγομένων, πρὸς παράστασιν τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός. Ἤδη, ἀντὶ τῶν τεχνητῶν τούτων στόχων, χρησιμοποιοῦνται ἐδαφικαὶ περιοχαὶ ἢ ἀνωμαλίαι, σαφῶς καθοριζόμε-

Digitized by Google

ναι ἐνίοτε καὶ προχείρως διασκευαζόμεναι (ἁπλᾶ χαρακώματα κ.λ.π.). Οἱ διὰ τὸ ἐπάκτιον πυροβολικόν, πρὸς ἐκπαίδευσιν, στόχοι συγκροτοῦνται ὡς οἱ τοῦ ναυτικοῦ, ἐκ πλωτῶν, ἀκινήτων ἢ ῥυμολκουμένων, ἁπλῶν πλαισίων ἢ ἀπεικονισμάτων πλοίων.

Οἱ στόχοι πρὸς ἐκτέλεσιν πειραματικῆς βολῆς, διὰ πάντα τὰ πυροβόλα ὅπλα, εἰσὶ καταλλήλως μεγάλων διαστάσεων, ἡ δὲ ἐπιφάνεια αὐτῶν ὑποδιαιρεῖται διὰ συστήματος κατακορύφων καὶ ὁριζοντίων γραμμῶν πλευρᾶς 10 ἑκατοστῶν, διὰ τὴν εὐχερῆ μέτρησιν τῶν ἀποκλίσεων (βλ. καὶ λ. *βολή*). Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

—*[Τοπογρ.]* Διὰ τὴν ὀπτικὴν μέτρησιν τῶν ἀποστάσεων χρησιμοποιοῦμεν τοὺς σταδιομετρικοὺς πήχεις ἢ κοινῶς καλουμένους *στόχους*. Οἱ στόχοι γενικῶς εἶναι ξύλινοι, μήκους τεσσάρων μέτρων, ἠριθμημένοι ἀνὰ ἓν ἑκατοστόν. Κ. Χ. Α.

—*[Ἀστρον.]* Ὁ *στόχος* εἶναι ἐξάρτημα τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου, χρησιμεῦον πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ σφάλματος κατευθύνσεως τοῦ ὀπτικοῦ ἄξονος τῆς διόπτρας. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο πυργίσκων, κειμένων ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς γραμμῆς. Ἐκ τούτων ὁ ἀπώτερον τοῦ τηλεσκοπίου εὑρισκόμενος φέρει εἰς τὴν κορυφήν, ἐπὶ σιδηροῦ ἐλάσματος, μικρὰν πλάκα ἐκ λευκοχρύσου μετ' ἐλαχίστης ὀπῆς. Ὄπισθεν τοῦ σιδηροῦ ἐλάσματος ὑπάρχει ἠλεκτρικὴ λυχνία, ἧς τὸ φῶς διερχόμενον διὰ τῆς ὀπῆς τῆς ἐκ λευκοχρύσου πλακός, προσπίπτει ἐπὶ φακοῦ εὑρισκομένου εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δευτέρου καὶ ἐγγυτέρου πρὸς τὸ τηλεσκόπιον πυργίσκου. Ὁ φακὸς οὗτος, μετατρέπων τὸ ἐκ τῆς ὀπῆς φῶς εἰς δέσμην παραλλήλων ἀκτίνων, διευθύνει αὐτὴν πρὸς τὸ σκοπεῦον αὐτὸν τηλεσκόπιον. Οὕτω ἐν τῷ ὀπτικῷ πεδίῳ τῆς διόπτρας βλέπομεν μικρὸν φωτεινὸν σημεῖον, παρέχον τὸ εἴδωλον πλαστοῦ ἀστέρος, ὅπερ, στοχαζόμενον διὰ τοῦ κινητοῦ νήματος ὀρθῶν ἀναφορῶν εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ τὴν ἀντίστροφον θέσιν τῆς διόπτρας, ἐπιτρέπει τὸν προσδιορισμὸν τοῦ σφάλματος κατευθύνσεως (βλ. λ. *μεσημβρινὴ διόπτρα*) Συνήθως οἱ μεσημβρινοὶ κύκλοι συνοδεύονται ὑπὸ δύο στόχων, ὧν ὁ εἷς εὑρίσκεται πρὸς βορρᾶν καὶ ὁ ἕτερος πρὸς νότον τοῦ τηλεσκοπίου. Εἴς τινα ἀστεροσκοπεῖα ἀντὶ στόχων προτιμᾶται ἡ χρῆσις τῶν λεγομένων *κατευθυντήρων*, μικρῶν τηλεσκοπίων, ὧν ὁ ὀπτικὸς ἄξων διευθύνεται ὁριζοντίως καὶ παραμένει μονίμως ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τοῦ μεσημβρινοῦ. Σ. Π.

Στράβαξ. Ἕλλην γλύπτης τῶν μέσων τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Τὸ ὄνομα καὶ ἡ χρονολογία τοῦ καλλιτέχνου τούτου ἐγνώσθησαν μόνον ἔκ τινος ἐνεπιγράφου βάθρου, τὸ ὁποῖον εὑρέθη πρὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἐφ' οὗ ἠγείρετο, κατὰ τὴν ἐπιγραφήν, ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἠλείου Σαμίππου Μολόσσου, ἀνάθημα τῆς βουλῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ὡς ἐκ τῶν σῳζομένων χαλκίνων ἰχνῶν τῶν ποδῶν τοῦ ἀνδριάντος ἐξάγεται, ὁ Στράβαξ ἦτο χαλκοπλάστης. Β. Δ. Θ.

—**Στράβαξ.** Ἀθηναῖος, στρατηγὸς μοίρας μισθοφορικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἰφικράτην, κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον (395—387 π. Χ.), τιμηθεὶς δημοσίᾳ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

στραβὴ (ἡ). Εἶδος παιγνίου παιζομένου διὰ 52 παιγνιοχάρτων καὶ ἀποτελοῦντος παραλλαγὴν τῆς *κοντσίνας* (βλ. λ.).

στραβίζω· εἶμαι στραβός, παραβλώψ, κοιν. *ἀλλοιθωρίζω*· || εἶμαι σκολιός, διάστροφος.

στραβικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν στραβὸν ἢ τὸν στραβισμόν.

Στραβίνσκυ (Strawinsky), *Ἰγκόρ*. Ρῶσος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1882. Υἱὸς τοῦ διασήμου βαθυφώνου *Θεοδώρου Στροβίνσκυ*, ἐμυήθη εἰς τὸ θέατρον ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας. Γενόμενος μαθητὴς τοῦ Ρίμσκυ Κορσακώφ, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀναδειχθῇ διὰ συνθέσεών τινων («Συμφωνία εἰς μὶ ὕφ. ἔργ. 1», «Ὁ Φαῦνος καὶ ἡ ποιμενίς, ἔργ. 2», «Φανταστικὸν σκέρτσο», «Πυροτεχνήματα»), ἔργων ἐπηρεασμένων ἐκ τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Γκλαζούνωφ, τοῦ Βάγνερ καὶ ἰδίως τοῦ Ρίμσκυ Κορσακὼφ καὶ τοῦ Σκριάμπιν. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ρώσου μουσουργοῦ εὗρε τὸ μπαλέττο τὸν ἐνσαρκωτὴν τῆς χορογραφικῆς μουσικῆς, τὸν μεταρρυθμιστὴν τῆς μορφῆς αὐτοῦ. «Τὸ πουλὶ τῆς φωτιᾶς» ἀποκαλύπτει ἤδη τὸν πρωτότυπον ἐκεῖνον μουσουργόν, ὅστις ἐχάραξε νέας ὁδοὺς εἰς τὴν χορογραφικὴν μουσικήν. Ἐκ τῶν ἄλλων μπαλέττων αὐτοῦ: «Πετρούσκα» καὶ «Sacre du Printemps», τὸ πρῶτον εἶναι ἀριστούργημα εἰς τὸ εἶδος του, διακρινόμενον διὰ τὴν ἑνότητα τῆς μορφῆς, ἐνῷ τὸ δεύτερον χαρακτηρίζει πολυφωνία, ἐκτάκτως ἀνεπτυγμένοι καὶ περιπλοκώτεροι συνδυασμοί. Εἰς τὴν χορογραφικὴν μουσικὴν τοῦ Στραβίνσκυ ἀνήκουσιν ὡσαύτως τὸ «Ἀηδόνι» καὶ ἡ «Pulcinella», ἐνῷ ἡ «Ἱστορία τοῦ στρατιώτου» εἶναι ἰδιόρρυθμον σκηνικὸν ἔργον, εἶδος μουσικοῦ δράματος κατὰ τὸ σύστημα τῶν μεσαιωνικῶν μυστηρίων, ἀναβιβάζον ταυτοχρόνως ἐπὶ σκηνῆς τοὺς ὀλίγους μουσικοὺς τῆς ὀρχήστρας (ἅπαντας κορυφαίους) καὶ τοὺς ἠθοποιούς. Ἰδιορρύθμου ὡσαύτως συλλήψεως καὶ τὸ ἐκ τῶν τελευταίων ἔργων τοῦ Στραβίνσκυ μελόδραμα: «Oedipus Rex». Ὁ Στραβίνσκυ ἐμφανίζεται καὶ λυρικὸς συνθέτης εἰς σειρὰν μελῳδιῶν ἐπὶ ποιημάτων τοῦ Βερλαίν, τοῦ Γκορόντετσκυ κλπ., βραδύτερον δὲ διὰ παρεμφερῶν ἔργων λίαν τολμηρᾶς τεχνοτροπίας, ὡς τά: «Παιδικαὶ ἀναμνήσεις», «Τέσσαρα ρωσικὰ τραγούδια», «Νανουρίσματα τοῦ γάτου», «Οἱ γάμοι», «Ἡ ἀλεποῦ» κτλ. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν κυρίων αὐτοῦ ἔργων πρέπει νὰ προστεθῶσι: τὸ «Κοντσερτῖνο», τὸ «Ὀκτέττο», ἡ «Συμφωνία διὰ πνευστὰ ὄργανα» καὶ ἡ «Μάβρα». Ὁ Στραβίνσκυ θεωρεῖται σήμερον ὡς ὁ τελευταῖος εἰσελθὼν

Ἰγκὸρ Στραβίνσκυ.

εἰς τὴν μουσικὴν κονίστραν διάσημος Ρῶσος δημιουργός. Ἡ σλαυϊκὴ αὐτοῦ ψυχὴ ἀποκαλύπτεται διὰ τῶν ἀγρίων ρυθμῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσι αὐτὴν ταύτην τὴν βάσιν τῆς μουσικῆς του, δι' ἧς συναρπάζει τὸν ἀκροατήν. Κύριοι χαρακτῆρες τῆς τέχνης τοῦ Στραβίνσκυ εἶναι ρυθμικὴ φρενιτιώδης ἁρμονία, πηγάζουσα ἐκ τῶν Ντεμπουσσύ, Ραβέλ, Σαίνμπεργκ καὶ ἐγγίζουσα τὰ ἔσχατα ὅρια τῆς τόλμης, ἐνορχήστρωσις ἐκθαμβοῦσα, πλουσία εἰς χρώματα καὶ εἰς πρωτοτύπους συνδυασμούς, ἐν τῇ ὁποίᾳ δὲν ὑπάρχουν ὄργανα προνομιοῦχα, οὔτε ὁμάδες πρωτοστατοῦσαι, ἀλλ' ἔκδηλος τάσις πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν ὀργάνων ὡς κορυφαίων (σολίστ), εἰς τὰ προηγμένα τοὐλάχιστον ἔργα. Ὁ Στραβίνσκυ τελευταίως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν κλασσικὴν μορφὴν καὶ τὴν συντηρητικὴν τέχνην, ὡς τοῦτο ἀποδεικνύει π. χ. τὸ ἔργον «Μουσηγέτης Ἀπόλλων». Γ. Σ.

στραβισμὸς (ὁ)· τὸ γνώρισμα τοῦ στραβοῦ, τοῦ παραβλῶπος, ἀλλοιθωριά.

— *[Ὀφθαλμ.]* *Στραβισμὸς* καλεῖται ἡ παρέκκλισις τῶν ὀπτικῶν γραμμῶν ὀφθαλμοῦ τινος ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἕτερον, οὕτως ὥστε αἱ προεκτάσεις τῶν δύο ὀπτικῶν γραμμῶν νὰ μὴ συναντῶνται εἰς τὸ ὁρώμενον ἀντικείμενον. Ἡ παρέκκλισις αὐτὴ ἢ ὑφίσταται καθ' ἁπάσας τὰς διευθύνσεις τοῦ βλέμματος καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν πάντοτε γωνίαν, ὅτε ὁ στραβισμὸς λέγεται *συνεκτικός*, ἢ ἐμφανίζεται μόνον εἴς τινας κινήσεις τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὅτε λέγεται *παραλυτικός*, διότι τότε εἶναι συνέπεια παραλύσεως ἑνὸς ἢ πλειόνων μυῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ. Καὶ ὅταν μὲν ἡ παρέκκλισις τῶν δύο ὀφθαλμῶν γίνεται πρὸς τὰ ἔσω, ὁ στραβισμὸς λέγεται *συγκλίνων*, ὅταν δὲ πρὸς τὰ ἔξω, *ἀποκλίνων*. Σπάνιος εἶναι ὁ πρὸς τὰ ἄνω ἢ κάτω στραβισμός. Ἐπὶ παραλυτικοῦ στραβισμοῦ ὑπάρχει ἐν ἀρχῇ διπλωπία λίαν ἐνοχλητική, ἥτις δὲν παρατηρεῖται ἐπὶ τοῦ συνεκτικοῦ. Ἡ διάγνωσις τοῦ συνεκτικοῦ στραβισμοῦ εἶναι εὐχερής, ὁ δὲ βαθμὸς του μετρεῖται διὰ τοῦ *στραβομέτρου* (βλ. λ.) ἢ διὰ τοῦ *περιμέτρου*. Ἡ διάγνωσις τοῦ παραλυτικοῦ στραβισμοῦ, ὅταν δὲν εἶναι ἐμφανής, εἶναι δυσχερεστέρα καὶ γίνεται διὰ τῆς μελέτης τῆς προκαλουμένης διπλωπίας καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς (ὁμώνυμος, ἑτερώνυμος κλπ.). Αἰτία τοῦ συνεκτικοῦ στραβισμοῦ εἶναι συνήθως ποιά τις ἐλάττωσις τῆς ὀξυδερκείας τοῦ ἑτέρου τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ πιθανῶς ἐξ αὐτῆς διαταραχὴ τῆς μυϊκῆς ἰσορροπίας, ἥτις ὅμως δύναται νὰ εἶναι καὶ πρωτοπαθής, τοῦ δὲ παραλυτικοῦ στραβισμοῦ νόσοι τοῦ νευρικοῦ ἄξονος καὶ ἰδίως ἡ σύφιλις.

Ἡ θεραπεία τοῦ παραλυτικοῦ στραβισμοῦ ἔχει ὡς βάσιν τὴν καταπολέμησιν τῆς προκαλεσάσης αὐτὸν αἰτίας. Ἐν ἀρχῇ, πρὸς ἀνακούφισιν ἀπὸ τῆς διπλωπίας, ἀποκλείομεν τὴν ὅρασιν τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν δι' ἀδιαφανῶν ὑάλων. Τοῦ δὲ συνεκτικοῦ στραβισμοῦ ἡ θεραπεία εἶναι ἡ λειτουργικὴ (ἀποκλεισμὸς τοῦ ὑγιοῦς ὀφθαλμοῦ πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ἀμβλυωποῦντος, διόρθωσις τῆς διαθλάσεως ἀνωμαλίας, ἀσκήσεις στερεοσκοπικαὶ κλπ.) ἢ ἐγχειρητικὴ (βλ. *στραβοτομία*). Β. Α.

στραβο—· πρῶτον συνθετικὸν λέξεων, δι' ὧν δηλοῦται ἡ ἔννοια τοῦ διαστρόφου, τῆς στρεβλότητος κτλ.: *στραβοκάννης, στραβοκέφαλος, στραβοκοιτάζω, στραβολαίμης, στραβόξυλο, στραβοπόδης* καὶ *στραβοπόδαρος, στραβοχέρης* κ. ἄ. Ἰδίᾳ μετὰ παθ. μετχ. *στραβοβαλμένος, στραβοκομμένος* κλπ.

Στραβοβασίλειος. Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118), διακριθεὶς εἰς τὴν τελευταίαν τούτου ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Τούρκων εἰς Μ. Ἀσίαν (1116). Ν. ΚΛΖ

στραβοδίβολος, —η, —ο· δημοτ. ὁ μὴ εὐθύβολος, στρεβλός, διάστροφος· || μεταφ., δύστροπος.

στραβοκάννας καὶ **—κάννης**· δημοτ., ποῦ ἔχει καννιὰ στραβά, *στραβοπόδαρος*.

Στραβοκέφαλι *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ, ὁ ἀρχαῖος *Κλάδεος* (βλ. λ.).

Στραβοκέφαλο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἤλιδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 302. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δύο δημοτικὰ σχολεῖα. Π. Ν. Π.

στραβοκέφαλος, —η, —ο· δημοτ., ποῦ κρατεῖ τὸ κεφάλι του στραβά· || συνήθ. μεταφ., δύστροπος, ἐπίμονος εἰς τὰς ἀντιλήψεις του, σκληροτράχηλος.

στραβοκοιτάζω· δημοτ., κοιτάζω πλαγίως, λοξῶς εἴτε πρὸς περιφρόνησιν εἴτε πρὸς ἀπειλήν.

στραβολαίμης (ὁ)· δημοτ., ποῦ ἔχει τὸν λαιμὸν στραβόν, κεκλιμένον.

στραβολαιμιὰ (ἡ) *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *ραιβόκρανον*.

στραβολαίμιασμα (τό)· δημοτ., τὸ νὰ ἔχῃ τις τὸν λαιμὸν στραβόν, ραιβόν.

στραβομάρα (ἡ)· δημοτ., τὸ νὰ εἶναί τις στραβός, ἄλλως *τυφλαμάρα*, συνήθως λέγεται ἐπὶ ἀπροσεξίας ἢ ἀπρονοησίας.

στραβόμετρον (τὸ) *[Ὀφθαλμολ.]*. Ἐργαλεῖον χρησιμεῦον πρὸς καταμέτρησιν τοῦ βαθμοῦ τοῦ στραβισμοῦ καὶ ἀποτελούμενον ἐκ κοίλης πλακὸς φερούσης πρὸς τὰ ἄνω χιλιοστομετρικὴν διαίρεσιν καὶ ἐφαρμοζομένης ἐπὶ τοῦ κάτω βλεφάρου. Δι' αὐτοῦ μετροῦμεν τὴν ἐκτροπὴν τοῦ κέντρου τῆς κόρης κατὰ τὴν θέσιν τῆς προσηλώσεως καὶ τῆς παρεκκλίσεως. Ἡ διαφορὰ μᾶς δίδει τὸν εἰς χιλιοστόμετρα βαθμὸν τῆς ἐκτροπῆς· προτιμᾶται τελευταίως ἀντ' αὐτοῦ ἡ διὰ τοῦ περιμέτρου καταμέτρησις τῆς γωνίας τοῦ στραβισμοῦ. Β. Α.

στραβομούρης (ὁ)· δημοτ., ποῦ εἶναι ἡ μούρη του στραβή, ὁ ἔχων ἀκανόνιστον πρόσωπον, ἄλλως *στραβομούτσουνος*.

στραβομουτσουνιάζω· γίνομαι στραβομούτσουνος, μορφάζω· || συνεκδ., δεικνύω δυσαρέσκειαν μορφάζων. δυσαρεστοῦμαι: «τοῦ 'πα νὰ φύγῃ πιὰ καὶ στραβομουτσούνιασε».

στραβομούτσουνος, —η, —ο· δημοτ. ἄλλως *στραβομούρης* (βλ. λ.).

Στραβομύτης, *Θεόδωρος*. Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου (1042—1055). Δυσαρεστηθεὶς κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, διότι δὲν ἤμειψεν ἐπαρκῶς τὰς ὑπηρεσίας του καὶ κυρίως διότι δὲν συμπεριέλαβε καὶ αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἀρμενίας Κακικίου, συμμετέσχε τῷ 1047 εἰς τὴν στάσιν τοῦ στρατηγοῦ Λέοντος Τορνικίου, ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς νωθρότητος τοῦ στρατηγοῦ τούτου, προσῆλθεν εἰς τὰς βασιλικὰς τάξεις καὶ τῷ 1049 συμμετέσχεν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κωνσταντῖνον Ἀριανίτην εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν εἰς Θρᾴκην εἰσβαλόντων Πατσινάκων καὶ ἐφονεύθη εἰς τὴν παρὰ τὴν Διάμπολιν μάχην. Ν. ΚΛΖ

στραβοξυλεία (ἡ). Οὕτω καλεῖται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυπηγοεργατῶν τὸ σύνολον τῶν πρὸς κατασκευὴν τοῦ σκελετοῦ τοῦ πλοίου χρησιμοποιουμένων ξύλων καὶ δὴ τῶν ἐπικαμπῶν τοιούτων (βλ. καὶ λ. *τορνεία*).

στραβόξυλο (τό)· δημοτ., ξύλον σκολιόν· || συνήθ. μεταφ. ἐπὶ δυστρόπου, σκληροτραχήλου ἀνθρώπου: «αὐτὸς εἶναι ἕνα στραβόξυλο καὶ δὲ μπορῶ νὰ συνεννοηθῶ μαζί του» || ναυτ., βλ. *ἐγκοίλιος*.

στραβοπατῶ (—έω)· πατῶ στραβά, προσκόπτω, ἄλλως *παραπατῶ* || «στραβοπατῶ τὰ παπούτσια μου» περιπατῶν κακῶς διαστρέφω τὰ ὑποδήματα.

Στραβοπόδης. Ὄνομα οἰκογενείας ἐξ Ἀρκαδίας, μεταναστευσάσης κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα εἰς Ζάκυνθον. Ταύτης διεκρίθησαν: —1) *Ἀντώνιος*, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1811. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Βολωνίᾳ καὶ διετέλεσε πρόεδρος τῶν δικαστηρίων ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας. Παραιτηθεὶς ἐξεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς Ζακύνθου τῷ 1881, ὅτε καὶ ἀπέθανε.

—2) *Διονύσιος Ἀντ.* (1850—1925). Λογογράφος καὶ συγγραφεύς, δημοσιεύσας διαφόρους μελέτας. Τῷ 1887 ἐξέδωκε: «Ὁδηγὸς ἐμπορίου».

Στραβορωμανός. —1) *Μανουήλ*. Βυζαντινὸς λόγιος τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Τούτου σῴζονται λόγοι καὶ ἄλλα τινὰ ἔργα. —2) *Νικηφόρος*, συγγενής, ἴσως ἀδελφός, τοῦ προηγουμένου, οὗτινος σῴζονται «Ἐπιτάφιοι εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα». Τ. Ε. Ε.

στραβός, —ή, —όν· ὁ μὴ εὐθύς, διάστροφος, στρεβλός, σκολιός· «στραβὸ ξύλο», «στραβὰ πόδια» || ἀρχ., ὁ στραβίζων, ὁ παραβλώψ || δημοτ., ὁ μὴ βλέπων, ἀόμματος, τυφλός: φρ. «χτυπάει σὰ στραβός»

Digitized by Google

μεταφ. «πῆρε ὁ στραβὸς κατήφορο» ἐπὶ ὁρμητικοῦ καὶ ἀπροσέκτου, «στραβὸς δρόμος» ἐπὶ κακῆς διαγωγῆς: «ἔμεινε ὀρφανὸς καὶ πῆρε τὸ στραβὸ δρόμο». —Ἐπίρρ. *στραβά*· οὐχὶ εὐθέως, οὐχὶ ὀρθῶς, κυριολ. καὶ μεταφ.: «φορεῖ τὸ καπέλλο του στραβά», παροιμ. «στραβὰ πηγαίνεις κάβουρα; νὰ ἰδῶ τὴν προκοπή σου». || «κουτσὰ στραβὰ» κατὰ τρόπον μειονεκτικόν, βεβιασμένως: «κουτσὰ στραβὰ τὰ κατάφερε».

Στραβὸς Ἀετὸς *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἀττικῆς ΒΔ. τῶν ἐγκαταλελειμμένων μεταλλείων τοῦ χωρίου Γραμματικοῦ. Ἔχει ὕψος 592 μ. Ι. Σ. Σ.

Στραβοσκιάδι *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς νήσου Κερκύρας δυτικῶς τοῦ Παντοκράτορος, ἔχον ὕψος 849 μ. Ι. Σ. Σ.

Στραβοσπόνδυλος, *Λέων*. Πρωτοσύμβουλος τῆς αὐτοκρατείρας τοῦ Βυζαντίου Θεοδώρας καὶ τοῦ διαδεχθέντος ταύτην Μιχαὴλ ΣΤ' τοῦ Στρατιωτικοῦ. Ἀνήκων εἰς τὴν πολιτικὴν λεγομένην μερίδα, ἥτις ἀντεπολιτεύετο τὴν τῶν στρατιωτικῶν, ἐπολιτεύθη τοσοῦτον σκαιῶς πρὸς τοὺς τελευταίους, ὥστε προεκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν πάντων τῶν παλαιμάχων στρατηγῶν, οἵτινες ἐν τέλει στασιάσαντες τὴν 3 Ἰουνίου 1057 καθήρεσαν τὸν Μιχαὴλ ΣΤ' καὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν Ἰσαάκιον Α' Κομνηνόν. Ν. ΚΛΕ

στραβοτομία (ἡ) *['Οφθαλμολ.]*. Ὅρος οὐχὶ ἐν μεγάλῃ χρήσει, σημαίνων τὴν πρὸς διόρθωσιν τοῦ στραβισμοῦ ἐγχείρησιν. Ἡ ἐγχείρησις αὕτη βάσιν ἔχει τὴν μετάθεσιν τῆς ἐπὶ τοῦ σκληροῦ καταφύσεως ἢ καὶ τὴν βράχυνσιν ἑνὸς ἐκ τῶν ὀφθαλμικῶν μυῶν. Δύο δὲ εἶναι οἱ κύριοι τρόποι τῆς ἐπεμβάσεως: 1) Ἡ τενοντοτομία, ἢ ἄπωσις τοῦ μυός, καθ' ἣν τέμνοντες τὴν ἐπὶ τοῦ σκληροῦ κατάφυσιν μυός τινος ἀναγκάζομεν αὐτὸν νὰ σχηματίσῃ νέαν κατάφυσιν ἀπωτέρω καὶ ἑπομένως ἀδυνατίζομεν τὴν ἐνέργειαν τοῦ μυὸς αὐτοῦ, δίδοντες οὕτως εὐκαιρία εἰς τὸν ἀνταγωνιστὴν μῦν νὰ ἐνεργῇ δραστικώτερον. 2) Ἡ πρόωσις ἢ βράχυνσις τοῦ μυός, διὰ τῆς ὁποίας προωθοῦμεν τὴν ἐπὶ τοῦ σκληρωτικοῦ κατάφυσιν μυός τινος πρὸς τὸν κερατοειδῆ, ἢ βραχύνομεν αὐτόν, ἐπιτυγχάνοντες οὕτω μείζονα ἐνέργειαν αὐτοῦ. Συνήθως, ἐπὶ μεγάλου βαθμοῦ στραβισμοῦ, ἐφαρμόζομεν ἀμφοτέρας τὰς μεθόδους. Οὕτω π. χ. ἐπὶ συγκλίνοντος στραβισμοῦ ἐνεργοῦμεν πρόωσιν τοῦ ἔξω καὶ τενοντοτομίαν τοῦ ἔσω ὀρθοῦ. Τοὐναντίον ἐπὶ ἀποκλίνοντος στραβισμοῦ. Β. Α.

στράβωμα (τό)· τὸ νὰ γίνῃ τι στραβόν, σκολιόν: «τὸ στράβωμα τοῦ ξύλου» || ἡ ἀπώλεια τῆς ὁράσεως, τύφλωσις.

στραβωμάρα (ἡ)· ἄλλως *στραβομάρα* (βλ. λ.).

Στράβων. Ὁ κατ' ἐξοχὴν γεωγράφος τῆς ἀρχαιότητος, γεννηθεὶς τῷ 65 π. Χ. ἐν Ἀμασείᾳ, πόλει τοῦ Πόντου, ἐξ ἐπιφανοῦς γένους ἑλληνικοῦ, διὸ καὶ ἔτυχεν ἐπιμεμελημένης ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως. Ἐμαθήτευσε παρὰ τοῖς σπουδαιοτέροις τῶν τότε γραμματικῶν καὶ ῥητοροδιδασκάλων. Ἀθηνόδωρος ὁ Ταρσεὺς ἐδίδαξεν αὐτὸν τὴν στωϊκὴν φιλοσοφίαν, ἧς ἐγένετο ὀπαδός, μετὰ δὲ τοῦ Βοήθου συνεσπούδασε περὶ τὸν Ἀριστοτέλη Μεταβὰς εἰς Ῥώμην, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου (29 π. Χ), ἠκροάσατο καὶ τοῦ περιωνύμου γραμματικοῦ Τυραννίωνος, αὐτόθι δ' ἔσχεν οὐ μόνον σοφοὺς διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ φίλους, ὡς τὸν Αἴλιον Γάλλον· τοῦτον, διοικητὴν τῆς Αἰγύπτου ὄντα καὶ διαταγῇ τοῦ Αὐγούστου στρατεύσαντα ἐπὶ τὴν ἄνω Αἴγυπτον, ἠκολούθησε μέχρι τῆς Συήνης καὶ τῶν Αἰθιοπικῶν ὁρίων (25—24 π. Χ.). Μετὰ τὴν ἀτυχῆ τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ἔκβασιν διέμεινεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τέσσαρα ἔτη καὶ κατόπιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην τῷ 20 π. Χ. Ἐπειδὴ δὲ ἀποσιωπῶνται ὑπ' αὐτοῦ αἱ στρατεῖαι τῶν Ῥωμαίων εἰς Γερμανίαν καὶ Παννονίαν (4—11 μ. Χ.) εἰκάζεται ὅτι μακρὰν τῆς Ῥώμης ὢν τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του ἔτη διῆλθεν ἐν Ἀσίᾳ· ἐκεῖ δ' ἐγνώρισε τὴν βασίλισσαν τοῦ Πόντου Πυθοδωρίδα, ἧς φίλος καὶ οἰκεῖος ἐγένετο καὶ ἀπέθανε μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλέως τῆς Μαυριτανίας Ἰόβα, ἧς μνείαν ποιεῖται, γενομένην τῷ 23 μ. Χ.

Ὁ Στράβων ἐγένετο οὐ μόνον γεωγράφος, ἀλλὰ καὶ ἱστορικός, καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον ἦσαν τὰ «Ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα» (ἐν 43 ἢ 47 βιβλίοις), ἅτινα περιεῖχον τὴν ἱστορίαν τήν τε πρὸ τοῦ Πολυβίου ἐν ἐπιτομῇ καὶ τὴν μετ' αὐτὸν ἐκτενεστάτην. Εἰς τὴν συγγραφὴν τούτων εἶχε πολυτιμοτάτας πηγὰς καὶ μάλιστα τὸν Ποσειδώνιον· διὰ τῶν ἱστορικῶν ὑπομνημάτων του, ὡς ὁ ἴδιος ἱστορεῖ (Α 13), ἐπεδίωξεν ὅπως διδάξῃ τοὺς πολιτικοὺς καὶ προαγάγῃ τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν φιλοσοφίαν. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ πολύτιμον τοῦτο ἱστορικὸν σύγγραμμα, ἐξικνούμενον μέχρι τοῦ 27 π. Χ., ἀπωλέσθη καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ ζημία γίνεται τόσῳ μᾶλλον ἐπαισθητή, καθόσον ἀπωλέσθησαν καὶ τὰ εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀναφερόμενα βιβλία τῆς ῥωμαϊκῆς ἱστορίας τοῦ Λιβίου. Ὡς ἱστορικὸν τὸν Στράβωνα μνημονεύει ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Σύλλα (26) καὶ ὁ Ἰώσηπος συχνότατα. Τὰ ἀποσπάσματα εὕρηνται παρὰ Müller (F.H.G. III, σελ. 490—493) καὶ Otto (ἐν Leipsiger Studien 1891, τόμος XI). Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἔργον τοῦ Στράβωνος ἦσαν τὰ «Γεωγραφικὰ» (ἐνν. ὑπομνήματα), τὸ πολυτιμότατον μνημεῖον τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης, ὅπερ ἡ ἀρχαιότης ἐκληροδότησεν ἡμῖν. Σύγκεινται δὲ ταῦτα ἐκ 17 βιβλίων, ὧν τὰ μὲν δύο πρῶτα πραγματεύονται περὶ τῆς φυσικῆς καὶ μαθηματικῆς γεωγραφίας, τὰ Γ—Ι' περὶ τῆς Εὐρώπης, τὸ ΙΑ—ΙΣΤ' περὶ τῆς Ἀσίας καὶ τὸ τελευταῖον (ΙΖ') περὶ τῆς Ἀφρικῆς· κέντρον δὲ καὶ ἀφετηρίαν τῆς περιγραφῆς τῶν χωρῶν τούτων λαμβάνει τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ χωρῶν πρὸς Β. ἐν μὲν τῷ Γ' βιβλίῳ περιγράφει τὴν Ἰβηρίαν (νῦν Ἱσπανίαν), ἐν δὲ τῷ Δ' τὴν Γαλατίαν σὺν τῇ Βρεττανίᾳ καὶ Ἰρλανδίᾳ, ἐν τῷ Ε' καὶ ΣΤ' τὴν Ἰταλίαν, ἐν τῷ Ζ' τὰς ἀπὸ τοῦ Ῥήνου μέχρι Τανάϊδος καὶ Μαιώτιδος λίμνης καὶ ἐν τῷ Η', Θ' καὶ Ι' τὰς ἑλληνικὰς χώρας· τῆς δὲ Ἀσίας περιγράφει ἐν μὲν τῷ ΙΑ' τὴν Καυκασίαν, Σκυθίαν καὶ ἄλλας τινάς, ἐν τῷ ΙΒ', ΙΓ' καὶ ΙΔ' τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐν τῷ ΙΕ' τὴν Ἰνδικήν, Ἀριανήν, Περσίδα καὶ ἐν τῷ ΙΣΤ' τὴν Ἀσσυρίαν, Συρίαν καὶ Ἀραβίαν· τέλος, ἐν τῷ ΙΖ' ἐξετάζει ἐκ τῆς Ἀφρικῆς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Κυρηναίαν, Μαυριτανίαν καὶ Καρχηδόνα. Τὸ ὅλον σχέδιον, ἡ διάρθρωσις τῶν μερῶν καὶ ἡ συμμετρία τούτων ἐμφαίνουσι συγγραφέα σοφώτατον, ὅστις κατέχει τὸ θέμα αὐτοῦ καὶ ἐνδιατρίβει εἰς ἐκείνας μάλιστα τὰς χώρας, αἵτινες μέγιστον διαφέρον παρεῖχον τότε, ὡς ἡ Ἰταλία, ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Μ. Ἀσία. Τὸ ἔξοχον τοῦτο ἔργον, προϊὸν μακροχρονίων σπουδῶν καὶ ἀτρήτων πόνων, εἶδε τὸ φῶς μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον καί, ὡς φαίνεται, ἔμεινεν ἀσυντέλεστον. Καὶ τὰ μὲν τέσσαρα πρῶτα βιβλία ἦσαν ἐκδεδομένα τῷ 18 μ. Χ., διότι ἐν Δ' 206 ἱστορεῖται ὅτι διεγένοντο τριάκοντα καὶ τρία ἔτη ἐξ ὅτου ὁ Τιβέριος καὶ ὁ Δροῦσος ὑπέταξαν τοὺς λαοὺς τῶν Ἄλπεων (τῷ 15 π. Χ.)· τὸ δὲ ΙΖ' ἐξεδόθη πολλῷ ὕστερον, διότι μνημονεύεται ἐν αὐτῷ ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως Ἰόβα, συμβὰς τῷ 23 μ. Χ. Ὡς βάσιν δὲ τοῦ ἔργου ὁ γεωγράφος εἶχε τὸν Ἐρατοσθένη καὶ ἄλλους πολλοὺς ἱστορικοὺς καὶ γεωγράφους, οὓς παρεῖχεν αὐτῷ ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας βιβλιοθήκη, ὅπου διέμεινε τέσσαρα ἔτη· περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας τῶν διαφόρων χωρῶν ὠφέλησαν αὐτὸν περὶ μὲν τῆς Ὑρκανίας καὶ τῆς Βακτριανῆς Ἀπολλόδωρος ὁ Ἀρτεμιτηνός, περὶ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν κατοίκων τῆς Ἰνδικῆς οἱ γεωγράφοι καὶ ἱστορικοὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, περὶ τῆς Ἀρμενίας καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Θεοφάνης ὁ Μυτιληναῖος, ὁ συστρατεύσας μετὰ τοῦ Πομπηΐου καὶ ἱστορήσας τὰ τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ· ὡς πρὸς τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Κελτικὴν ἔλαβεν εἰδήσεις ἐκ τοῦ Πολυβίου καὶ τοῦ Ποσειδωνίου καὶ περὶ τῆς Σικελίας καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας παρέσχεν εἰδήσεις ὁ Ἀντίοχος. Σπανιώτατα δὲ καταφεύγει εἰς Ῥωμαίους συγγραφεῖς, ὡς εἰς τὸν Κικέρωνα, τὸν Ἀσίνιον καὶ μάλιστα τὸν Ἰούλιον Καίσαρα· ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φαίνεται καταφρονῶν τοὺς Ῥωμαίους, ὡς ἀταλαιπώρους μιμητὰς τῶν Ἑλλήνων. Καὶ μνημονεύει μὲν πολλοὺς συγγραφεῖς, οὓς ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν, ἀλλὰ φαίνεται οὐχὶ κατὰ βάθος πάντας μελετήσας· διὸ καὶ ἐσφαλμένως ἐνίοτε κρίνει· οὕτω π. χ. παρετηρήθη ὅτι λίαν αὐστηρῶς κρίνει τὸν Ἡρόδοτον εἰ καὶ ὁ ἱστορικὸς οὗτος ἐνιαχοῦ φαίνεται ἀκριβέστερος τοῦ γεωγράφου· διότι ἐκεῖνος μὲν ἐγίνωσκεν ὅτι ἡ Κασπία εἶναι μεσόγειος θάλασσα ἢ λίμνη «οὐ συμμίσγουσα τῇ ἑτέρᾳ θαλάσσῃ» (Α' 202), ὁ δὲ Στράβων ἐπίστευεν ὅτι συνεκοινώνει πρὸς τὴν Ἀρκτικὴν θάλασσαν (ΙΑ' 491)· ὡσαύτως αὐστηρῶς κρίνει καὶ Πυθέαν τὸν Μασσαλιώτην, κατὰ τὴν γνώμην βεβαίως συγγραφέων, οὓς ἀκολουθεῖ. Ἀλλ' οὐχ ἧττον πλείστας τῶν χωρῶν, ἃς περιγράφει, ἐγνώρισεν ἐξ αὐτοψίας· διότι ὑπεβλήθη εἰς μακρὰς ὁδοιπορίας καὶ ἀποδημήσεις, ἵνα τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀρτιώτερον ἀναδείξῃ· ὡς αὐτὸς δὲ ὁμολογεῖ, περιῆλθε τὴν γῆν ἀπὸ Ἀρμενίας μέχρι τῆς Σαρδοῦς πρὸς δυσμὰς καὶ ἀπὸ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Αἰθιοπίας πρὸς μεσημβρίαν. Τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα διέδραμε κατὰ διαφόρους διευθύνσεις· διὸ καὶ σεμνύεται ὅτι οὐδεὶς ἄλλος τῶν γεωγραφησάντων ἐποιήσατο τόσας ἀποδημήσεις καὶ περιηγήσεις, ὅσας αὐτός· διότι οἱ μὲν γνωρίσαντες τὰ δυτικὰ μέρη τῆς γῆς ὑπελείφθησαν ἐν τῇ γνώσει τῶν ἀνατολικῶν, οἱ δὲ σπουδάσαντες καλῶς τὰ ἀνατολικὰ ὑστέρησαν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῶν ἑσπερίων χωρῶν· τὸ αὐτὸ συνέβη, λέγει, καὶ ὡς πρὸς τὰ βόρεια καὶ τὰ νότια μέρη τῆς γῆς. Δικαίως δὲ γράφει ταῦτα ὁ Στράβων, διότι ἤδη οἱ γεωγραφικοὶ ὁρίζοντες εἶχον εὐρυνθῆ πρὸς ἀνατολὰς μὲν διὰ τῶν στρατειῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, πρὸς δυσμὰς διὰ τῶν κατακτήσεων τῆς Ῥώμης καὶ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς δὲν ἤθελεν ἐξαρθῆ εἰς τὴν ὑψηλὴν τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης σφαῖραν ἄνευ τῆς ῥωμαϊκῆς κοσμοκρατορίας. Τὰς χώρας, ἃς δὲν ἐπεσκέφθη αὐτός, γεωγραφεῖ κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἰδόντων αὐτάς. Οἱ φιλομαθεῖς, κατ' αὐτόν, πιστεύσαντες τοῖς ἰδοῦσιν, ὥσπερ αἰσθητηρίοις, συνθέτουσιν εἰς ἓν διάγραμμα τὴν τῆς οἰκουμένης ὄψιν (Β' 117) «ὁ δὲ ἀξιῶν μόνους εἰδέναι τοὺς ἰδόντας ἀναιρεῖ τὸ τῆς ἀκοῆς κριτήριον, ἥτις πρὸς ἐπιστήμην ὀφθαλμοῦ πολὺ κρείττων ἐστίν. Τὸ μέντοι πλέον κἀκεῖνοι καὶ ἡμεῖς ἀκοῇ παραλαβόντες συντίθεμεν καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὴν φύσιν, ὁποία καὶ ὁπόση τὸν αὐτὸν τὸν τρόπον, ὅνπερ ἡ διάνοια ἐκ τῶν αἰσθητῶν συντίθησι τὰ νοητά». Τὴν γεωγραφίαν θεωρεῖ ὁ Στράβων ἔργον τοῦ φιλοσόφου, παρατηρῶν ὅτι πλεῖστοι σοφοί, ὡς ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ Δημόκριτος, ὁ Ποσειδώνιος καὶ ἄλλοι ἠσχολήθησαν περὶ τὸ εἶδος τῶν ἐρευνῶν τούτων· μάλιστα δὲ τὸν Ὅμηρον λέγει φιλόσοφον καὶ ἀρχηγέτην τῆς γεωγραφικῆς ἐμπειρίας (Α' 2).

Ὁ Στράβων δὲν ἦτο μόνον φιλόσοφος καὶ λόγιος ἀντλῶν εἰδήσεις ἐκ βιβλιοθηκῶν, ἀλλὰ καὶ ὀξὺς τῶν τόπων καὶ τῶν χωρῶν παρατηρητής. Κατ' αὐτὸν ἡ γῆ εἶναι σφαιροειδής, καθ' ἅπερ καὶ ὁ κόσμος, κειμένη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παντός· γνωρίζει πέντε ζώνας αὐτῆς, τοὺς δύο τροπικούς, τοὺς δύο πολικοὺς καὶ τὸν ἰσημερινόν, ὅστις διαιρεῖ τὴν διακεκαυμένην ζώνην καὶ πᾶσαν τὴν γῆν εἰς δύο ἴσα μέρη. Τὸ σύμπαν πλάτος τῆς οἰκουμένης γῆς ἀπὸ νότου πρὸς ἄρκτον εἶναι ἔλαττον τῶν τρισμυρίων σταδίων, τὸ δὲ μῆκος ἀπὸ τῆς Ἰβηρικῆς μέχρι τῆς Ἰνδικῆς περὶ τὰς ἑπτὰ μυριάδας, ὥστε τὸ μῆκος διπλάσιον τοῦ πλάτους· λέγεται δὲ καὶ *χλαμυδοειδές* πως τὸ σχῆμα. Ὁ γεωγράφος ἐν ἐπιγνώσει δὲν ἐμμένει εἰς τὴν ἀκριβῆ τῶν μερῶν περιγραφήν, ἀλλ' ἀνυψοῦται εἰς τὰ καθόλου, παραβάλλων τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸς τοὺς κολοσσούς, ἐν οἷς τὸ ὅλον παρατηρεῖται· ἔχων δὲ καὶ φαντασίαν ζωηράν, ἐνασμενίζει ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν χωρῶν δι' εἰκόνων ἐναργῶν νὰ παριστᾷ τὸν σχηματισμὸν αὐτῶν· οὕτω λ. χ. τὴν μὲν Ἰβηρίαν παραβάλλει πρὸς βύρσαν τεταμένην κατὰ μῆκος, ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἔχουσαν τὰ πρόσθια μέρη πρὸς ἕω, τὴν δὲ Σικελίαν πρὸς τρίγωνον καὶ τὸ σχῆμα τῆς Πελοποννήσου πρὸς φύλλον πλατάνου. Συγκρίνων τοὺς Ἕλληνας πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, παρατηρεῖ, λίαν εὐστόχως, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ἐστοχάζοντο κάλλους καὶ ἐρυμνότητος καὶ λιμένων καὶ χώρας εὐφυοῦς, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι προὐνόησαν ὧν ὠλιγώρησαν ἐκεῖνοι, δηλαδὴ στρώσεως ὁδῶν καὶ ὑδάτων εἰσαγωγῆς καὶ ὑπονόμων τῶν δυναμένων ἐκκλύζειν τὰ λύματα τῆς πόλεως εἰς τὸν Τίβεριν (Ε 235). Οἱ νεώτεροι γεωγράφοι ἀναγνωρίζουσι μὲν ὅτι ὁ Στράβων ἦτο σοφός, ἔχων πολυμερῆ τὴν μόρφωσιν καὶ νοῦν τετράγωνον, ἀλλὰ δυσφοροῦσι προσκρούοντες εἰς τὰς πολλὰς καὶ μακρὰς αὐτοῦ παρεκβολὰς πρὸς ἑρμηνείαν τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν· καὶ κατὰ τοῦτο βεβαίως ἔχουσι δίκαιον· ἀλλὰ πλημμελῶς διατείνονται ὅτι ἡ γεωγραφία αὐτοῦ ἔχει μᾶλλον ἱστορικὴν ἀπόχρωσιν δεικνύουσα πλείονα ἐκ τῆς ὑποστρώσεως τοῦ παρελθόντος ἢ ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ παρόντος· διότι ὁ γεωγράφος ὡς πρὸς τοῦτο λέγει «ὅσα μὲν φυσικῶς διώρισται, δεῖ λέγειν τὸν γεωγράφον, καὶ ὅσα ἐθνικῶς, ὅταν ᾖ καὶ μνήμης ἄξια· ὅσα δὲ οἱ ἡγεμόνες πρὸς τοὺς καιροὺς πολιτευόμενοι διατάττουσι ποικίλως, ἀρκεῖ κἂν ἐν κεφαλαίῳ τις εἴπῃ»· πάντως, ὅμως, συνεκόμισεν ὁ γεωγράφος πλείστας καὶ σπουδαίας εἰδήσεις χρησιμωτάτας, εἰς τοὺς φιλολογοῦντας μάλιστα, διότι ἐν τῷ λόγῳ περὶ ἑκάστης πόλεως δὲν παραλείπει νὰ καταλέγῃ καὶ τοὺς ἐκ ταύτης καταγομένους ἐπιφανεῖς ἄνδρας. Τῷ 1891 ἀνευρέθη ἐν Μαγνησίᾳ τὸ βάθρον τοῦ ἀνδριάντος τοῦ κιθαρῳδοῦ Ἀλεξήνορος, ἔχον τὸ ἐπίγραμμα, οὗ τὴν πλημμελῆ γραφὴν ἐπέκρινε δικαίως ὁ γεωγράφος (βλ. Athen. Mitteilungen τ. 19, σ. 15).

Διάλεκτον ὁ Στράβων ἔχει τὴν τότε κοινήν, ἀλλ' αὕτη εἶναι λίαν γλαφυρὰ καὶ ἐπαγωγός, πολὺ διάφορος τῆς τοῦ Πολυβίου· ἡ γλῶσσα τοῦ γεωγράφου, ἧς τὸ ὕφος εἶναι ἀπέριττον καὶ ἀτημέλητον, ἔχει σαφήνειαν ἀγαστήν, τὸ δὲ κείμενον αὐτῆς γίνεται ἀσαφὲς μόνον ἔνθα ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων ἐφθάρη. Ὁ Στράβων δὲν ἀποκλίνει μὲν πρὸς τοὺς ἀττικίζοντας ἐν τῇ χρήσει τῶν λέξεων καὶ τῶν γραμματικῶν τύπων, ἀλλὰ καταβάλλει πᾶσαν ἐπιμέλειαν πρὸς καθαρότητα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης· διὸ καὶ ἀποβάλλει πᾶν παρείσακτον ὀθνεῖον στοιχεῖον.

Χειρόγραφα. Ἄριστα εἶναι τὰ δύο τῶν Παρισίων (1397 Α' καὶ 1393), ὧν τὸ μὲν α' περιέχει μόνον τὰ 9 πρῶτα βιβλία, τὸ δὲ β' καὶ τὰ 17, ἀλλὰ μετὰ χασμάτων· ταῦτα εὐτυχῶς πληροῦσι δύο σῳζόμεναι ἐπιτομαί, ἡ Παλατίνη τῆς Ἀϊδελβέργης τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ ἡ Βατικανὴ τοῦ ΙΔ'.

Ἐκδόσεις. Πρώτη εἶναι ἡ τοῦ *Ἄλδου* τῷ 1516· κατόπιν ἐν Ἀϊδελβέργῃ, τῷ 1571, ἐξέδωκε τὸν Στράβωνα ὁ *Holzmann* ἢ *Ξύλανδρος* (ὡς ἐξηλλήνισε τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα)· τρίτη ἔκδοσις ἐγένετο ἐν Παρισίοις τῷ 1620 ὑπὸ *Casaubonus* μεθ' ὑπομνημάτων, κατὰ τὴν σελίδωσιν δ' αὐτῆς γίνονται αἱ πρὸς τὸν Στράβωνα παραπομπαί. Ἔκδοσις σπουδαία εἶναι ἡ τοῦ *Κοραῆ* ἐν Παρισίοις τῷ 1815—1819 εἰς 4 τόμους (Θ'—ΙΒ' τῆς Ἑλλην. βιβλιοθήκης), ὧν ὁ Δ' περιέχει σημειώσεις κριτικὰς καὶ γεωγραφικάς· ἐντολῇ τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Α', ὅστις ἦτο θαυμαστὴς τοῦ Στράβωνος, ἐγένετο μετάφρασις γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ *Κοραῆ*, τοῦ *du Theil*, ὃν θανόντα ἀνεπλήρωσεν ὁ πολὺς ἀρχαιολόγος *Letronne*, καὶ τοῦ γεωγράφου *Gosselin* εἰς 5 τόμους (1805—1819). Τὸ ἔργον εἶναι μνημειῶδες· ὁ Κο-

Digitized by Google

ραφῆς μετέφρασε τὰ βιβλία Γ', Δ', Ζ', Η', ΙΒ', ΙΓ', ΙΔ' καὶ ΙΕ', αἱ δὲ εἰς τὸ κείμενον διορθώσεις αὐτοῦ εἶναι εὐφυέσταται. Σπουδαία κριτικὴ ἔκδοσις εἶναι ἡ τοῦ *Cramer*, ἐν Βερολίνῳ (1844—1852 εἰς 3 τόμ.). Ἄλλαι ἐκδόσεις ἀξιόλογοι εἶναι ἡ τοῦ *Car. Müller* μετὰ 15 πινάκων (Paris 1858) καὶ ἡ τοῦ Meinecke (τόμ. 3 ἐν τῇ βιβλιοθ. *Teubner*, 1866). Μεταφράσεις: γερμανικὴ ὑπὸ *Groskurd* μετὰ πολυτίμων σημειώσεων (1831—1834)· ἀγγλικὴ ὑπὸ *Jones*, Loeb Classical Libr. (5 τόμ. 1922—1928)· *Tozer's*, Volum. of selections (Oxford 1893) καὶ χρήσιμος· *Bunburg's* «History of ancient geography» (2 τόμ.) καὶ *Dubois* «De la géographie de Stabon» (Paris 1891). Μερικὴ ἔκδοσις ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὑπὸ *Π. Καρολίδου* (Στράβωνος τὰ περὶ Μικρᾶς Ἀσίας» 1889). Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

στραβώνω· καθιστῶ τι στραβόν, σκολιόν, στρεβλῶ, διαστρέφω· ‖ ἀμεταβ., γίνομαι, καθίσταμαι σκολιός: «στράβωσε τὸ ξύλο ἀπὸ τὴν ὑγρασία»· ‖ μεταφ., διαστρέφω: «μοῦ στράβωσε τὴν ὑπόθεσιν ὁ δικηγόρος»· ‖ καθιστῶ τινα τυφλόν· ‖ παθ., χάνω τὴν ὅρασίν μου, τυφλοῦμαι, εἴτε κατ' ἀλήθειαν εἴτε κατὰ δείνωσιν: «στραβώθηκα ἀπὸ τὴν κάπνα, —ἀπὸ τὸ διάβασμα».

στράβωψ (ὁ) (Strabops Beecher) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *εὐρυπτεριδῶν γιγαντοστράκων μεροστόμων* ἀρθροπόδων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον μικρὸν κεφαλοθώρακα, μικροὺς στρογγύλους ὀφθαλμοὺς πολὺ ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένους, κοιλίαν ἐκ 12 ἄρθρων βαθμηδὸν στενουμένην καὶ τέλσον ἀκανθόμορφον. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας καμβρίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὸ Missouri (ἀσβεστολίθους τοῦ Potosi). Γ. Κ. Γ.

στραγάλι (τό), πληθ. δημοτ., πεφρυγμένοι ἐρέβινθοι, πρβλ. *τρωγάλια*.

στραγαλιᾶνος (ὁ)· δημοτ., τὸ πτηνὸν καρδερῖνα.

στραγγάλη (ἡ)· ἀρχ., βρόχος, ἀγχόνη ὡς μέσον θανατώσεως καταδίκων· ‖ νεώτ., μέσον θανατώσεως δι' ἀποπνιγμοῦ· ‖ συσφιγκτήρ, μικρὸς μοχλὸς διὰ τοῦ ὁποίου στρεφομένου συσφίγγομεν· ‖ ναυτ. κοιν., *στραγγούλας*, τεμάχιον ξύλου ἢ σκαλμός, ἐντιθέμενα εἰς βρόχον ἢ ἐπίδεσμον ἐκ σχοινίου πρὸς σύσφιγξίν των, διὰ περιστροφῆς τῆς στραγγάλης.

— *['Εγκυκλ.]* Ἡ *στραγγάλη* χρησιμοποιεῖται ἰδιαιτέρως ἐν Ἱσπανίᾳ ὡς ὄργανον θανατικῆς ἐκτελέσεως. Σύγκειται ἐκ πασσάλου ὀρθίου ἔχοντος μικρὸν σκαμνίον· ἐπ' αὐτοῦ κάθηται ὁ κατάδικος στηρίζων τὰ νῶτα ἐπὶ τοῦ πασσάλου καὶ ἔχων τὸν λαιμὸν ἐν σιδηρῷ κλοιῷ συσφιγγομένῳ δι' ἄξονος διαπερῶντος καθέτως τὸν πάσσαλον καὶ ἀπολήγοντος εἰς στρόφαλον (μανιβίλαν)· ἄλλοτε ἀντὶ τοῦ κλοιοῦ ἐχρησιμοποιεῖτο χονδρὸς βρόχος ἐκ σχοινίου, συσφιγγόμενος οὐχὶ διὰ στροφάλου, ἀλλὰ διὰ περιστρεφομένου ξυλίνου σκαλμοῦ (βλ. καὶ λ. *στραγγαλισμός*). Π. Ν. Π.

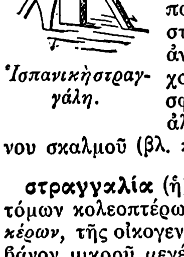

Ἱσπανικὴ στραγγάλη.

στραγγαλία (ἡ) (Strangalia) */Ζωολ./*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων*, τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἔντομα μήκους 1—2 ἑκατοστομέτρων, ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ ἀπαντῶντα εἰς τὰς ψυχρὰς καὶ εὐκράτους χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *στραγγαλία ἡ ὡπλισμένη* (Strangalia armata), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 2 περίπου ἑκστμ. Ὁ γενικὸς χρωματισμός της εἶναι φαιοτεφρὸς μὲ μελανὰς κηλῖδας καὶ ποικίλματα ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων ἀνθέων. Δ. Ν. Π.

στραγγαλίζω· φονεύω, θανατώνω διὰ τῆς στραγγάλης· ‖ σφίγγω, συσφίγγω διὰ τῆς στραγγάλης· ‖ ναυτ., συσφίγγω δύο σχοινία τεταμένα καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων, πλησιάζων αὐτὰ διὰ στραγγάλης ὅπως τελικῶς τὰ συνδέσω διὰ συνδέσμου. Συγκρατῶ ἀπὸ περαιτέρω ἔκχυσιν ἅλυσιν ποντισθείσης ἀγκύρας διὰ τοῦ στραγγαλιστῆρος.

στραγγαλισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ στραγγαλίζειν, ἡ διὰ στραγγάλης θανάτωσις, περίσφιγξις τοῦ τραχήλου πρὸς ἀποπνιγμόν· ‖ στρέβλωσις, διαστροφή, κοιν. *στραγγάλισμα*.

—*['Εγκυκλ.]* Ὁ *στραγγαλισμός*, ὡς θανατικὴ ποινή, τὸ πρῶτον ἀναφέρεται παρ' Ἰουδαίοις, ἐφαρμοζόμενος κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἐξορίαν χρόνους ὡς ἡ ἐπιεικεστέρα θανάτωσις εἰς τὰς περιπτώσεις αἰκιῶν κατὰ γονέως, ἀδίκου δουλώσεως Ἰουδαίου, ψευδοπροφητείας, ἀτιμώσεως θυγατρὸς ἱερέως καὶ μοιχείας ἀνδρός. Ὁ κατάδικος ἐστερεοῦτο γονυπετὴς ἢ καθηλοῦτο μέχρι τῶν γονάτων ἐν κόπρῳ καὶ ὁ τράχηλός του περιεβάλλετο διὰ ταινίας ἰσχυρᾶς, ἧς τὰ ἄκρα ἔσυρον κατ' ἀντίθετον φορὰν δύο ῥωμαλέοι δήμιοι. Παρὰ Ῥωμαίοις διὰ στραγγαλισμοῦ ἐθανατοῦντο κρύφα ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ (παρὰ τῶν triumviri capitales), πρὸς ἀποφυγὴν δημοσίου ἐξευτελισμοῦ, οἱ ἐπιφανεῖς ξένοι καὶ Ῥωμαῖοι καὶ αἱ γυναῖκες· ἡ ποινὴ δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν μεσαίωνα παρὰ ταῖς ἱεροεξετασταῖς ἦτο ἡ μᾶλλον ἐπιεικὴς ποινή, διδομένη ὡς χάρις εἰς τοὺς καταδίκους. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὡς ἐπίσημος τρόπος θανατώσεως, εἰσήχθη ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ταῖς ἀποικίαις της διὰ τοῦ ποινικοῦ κώδικος τοῦ 1822, τεθεὶς εἰς ἐφαρμογὴν πολλὰ ἔτη ἀργότερον, ἐκτελούμενος διὰ τῆς *στραγγάλης* (βλ. λ.) καὶ εἰκοσιτετράωρον μετὰ τὴν δικαστικὴν ἀπόφασιν. Π. Ν. Π.

—*['Ιατρ.]* Βλ. λ. *ἀσφυξία* (τ. ΣΤ' σ. 41 α').

στραγγαλιστήρ, —*ῆρος* (ὁ)· τὸ μέσον, τὸ μηχάνημα, δι' οὗ συγκρατεῖται ἡ παρεωμένη ἅλυσις τῆς ἀγκύρας.

— **στραγγαλιστήρ**, —*ῆρος* (ὁ)· κοιν. *πνίχτης* ἢ *πίσω καστανιόλα*. Ἀγκυροβολικὸν μηχάνημα, ὅπερ στραγγαλίζον τὴν ἅλυσιν μόλις ποντισθείσης ἀγκύρας, τὴν συγκρατεῖ, παρεμποδίζον τὴν περαιτέρω ἔκχυσίν της ἀπὸ τοῦ φρεατίου διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. Σύγκειται δὲ τοῦτο ἐκ δύο ἰσχυρῶν χαλυβδίνων τευχῶν, παραλλήλων εἰς μῆκος τῷ διαμήκει ἐπιπέδῳ, τοῦ μὲν μονίμως ἐστερεωμένου ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, τοῦ δὲ παραλλήλου πρὸς αὐτὸ ἀλλὰ δυναμένου νὰ κινῆται κατὰ μῆκος καὶ ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ καταστρώματος, τῇ βοηθείᾳ μοχλοῦ χειριζομένου διὰ συσπάστων. Ὅταν τὰ κέντρα τοῦ τε κινητοῦ καὶ ἀκινήτου κύκλου εὑρίσκωνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατακορύφου, ἡ ἅλυσις ἐκχέεται διερχομένη δι' αὐτῶν ἐλευθέρως· ὅταν ὅμως συρθῇ ὁ κινητός, ἡ ἅλυσις συσφίγγεται μεταξὺ δύο κρίκων της. Εἷς στραγγαλιστὴρ ἀντιστοιχεῖ πάντοτε καὶ ἀναγκαίως πρὸς ἑκάστην τῶν ἀγκυρίων ἁλύσεων, τῶν τε ἐπωτιδίων καὶ τῶν ἐφέδρων ἀγκυρῶν. Σ. Ε. Λ.

στραγγαλιστὴς (ὁ)· ὁ στραγγαλίζων, ὁ διὰ τοῦ στραγγαλισμοῦ φονεύων.

στραγγαλιστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ στραγγαλίζειν· ‖ μεταφ., ὁ στραγγαλίζων, ὁ βιαίως παρεμποδίζων τι: «στραγγαλιστικὰ τῆς ἐλευθερίας μέσα».

— **στραγγαλιστικὸν πηνίον** *['Ηλεκτρ.]*. Ἑλικοειδῶς περιεστραμμένος ἀγωγός, ἐφωδιασμένος ἐνίοτε καὶ διὰ σιδηροῦ πυρῆνος καὶ σχηματίζων οὕτω πηνίον μεγάλης ἐπαγωγικῆς ἀντιστάσεως, ἡ ὁποία, διαρρεομένη ἀπὸ ἐναλλασσόμενον ῥεῦμα, καταναλίσκει ἢ «στραγγαλίζει» μέρος τι τῆς τάσεως τοῦ κυκλώματος. Στραγγαλιστικὰ πηνία χρησιμοποιοῦνται συνήθως εἰς τὰς γραμμὰς μεταφορᾶς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ὑψηλῆς τάσεως, πρὸς περιορισμὸν τῶν ἐξαιρετικῶς μεγάλων ἐντάσεων, αἵτινες παρουσιάζονται εἰς περίπτωσιν βραχυκυκλώματος.

στραγγαλόδεσμος (ὁ) (κοιν. *ληγαδούρα τσαπράζι*) */Ναυτ./*. Ναυτικὸς *δεσμὸς* συχνὰ μετὰ *διαδέσμου* καὶ *πλατυδέσμου* (βλ. λ. καὶ σχ.) πρὸς στερεοδέτησιν τριόπου εἰς ἐπίτονον, ψελίου εἰς ἀρτάνην λέμβου ἢ πρὸς κατασκευὴν κρεμαστῆρος διὰ τὸν διπλοῦν πόδα ἀρτέμονος ἢ ἡμιολίου. Σχηματίζεται κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ χιασμοῦ σχοινίου ἀναδιπλουμένου χιαστί. Σ. Ε. Λ.

στραγγαλόστροφος (ὁ). Ναυτικὸς δεσμός, σχηματιζόμενος διὰ *λυκοδέσμου* (βλ. λ.), εἰς ὃν διαβάλλεται *στραγγάλη* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

στραγγίζω· ἐξάγω διὰ τῆς πιέσεως, ἐκθλίβω τὸ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ ῥέον ὑγρόν· ‖ καθόλου, κάμνω νὰ ῥεύσῃ, νὰ ἐκρεύσῃ τι κατὰ σταγόνας: «στραγγίζω τὰ ροῦχα, —τὰ μακαρόνια, —τὰ χόρτα (μετὰ τὸν βρασμόν)»· καὶ ἀμεταβ. «στραγγίζουν τὰ μακαρόνια, —τὰ χόρτα»· ‖ μεταφ., ἐξαντλοῦμαι, ταλαιπωροῦμαι: «στράγγισα ὅλη μέρα 'στὸ πόδι».

στράγγισις, —*εως* (ἡ)· *στράγγισμα* (βλ. λ.).

στράγγισμα (τό)· ἡ κατὰ σταγόνας ἐκροὴ καὶ τῶν τελευταίων ὑγρῶν, ἀποστάλαξις.

στραγγιστήρια (τά). Μᾶζαι μικραὶ ἢ μεγάλαι εὐκόλως διαπερατοὶ ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ὡς ἀμμοχάλικον, σκῦρα φυσικὰ ἢ τεχνητά, ὄγκοι ξηρολιθοδομῆς χρησιμεύοντες καὶ ὡς ἀντηρίδες κλπ. Χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἀποξήρανσιν τοῦ καταστρώματος καὶ τῶν πρανῶν ὁδῶν, σιδηροδρόμων, διώρυγων, λιθοδομῶν κλπ. Ἀνάγκη τὰ χρησιμοποιούμενα ὑλικὰ νὰ μὴ ἀλλοιῶνται διὰ τοῦ ὕδατος, πρὸς δὲ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ ἐπιφανειακὰ ὕδατα δι' ἀδιαπεράστου ἐπικαλύψεως, ὅπως μὴ φράσσωνται διὰ φερτῶν ὑλῶν τὰ κενὰ τοῦ στραγγιστηρίου. Τὰ στραγγιστήρια δέον νὰ ἑδράζωνται πάντοτε ἐπὶ βάσεως στερεᾶς καὶ ἀπροσβλήτου ὑπὸ τῶν συλλεγομένων ὑδάτων (βλ. καὶ λ. *ἀποστράγγισις*).

στραγγιστήριον (τό)· τὸ δι' οὗ γίνεται ἡ στράγγισις, ἡ ἀποστάλαξις, ἄλλως *σουρωτήρι*.

στραγγιστός, —*ή*, —*όν*· ὁ διὰ στραγγίσεως, δι' ἀποσταλάξεως, διυλιστός.

στραγγούλα (ἡ)· δημοτ., *συσφιγκτήρ*, ἄλλως *στραγγάλη*.

στραγγουλίζω· προκαλῶ διάστρεμμα καὶ ἀμεταβ. παθαίνω διάστρεμμα: «στραγγούλισα τὸ χέρι μου, — τὸ πόδι μου».

στραγγούλισμα (τό)· δημ., διάστρεμμα: «στραγγούλισμα τοῦ χεριοῦ, — τοῦ ποδαριοῦ».

στραγγουρία (ἡ). Ὀνομάζεται οὕτως ἡ συχνή, ἐπώδυνος καὶ δύσκολος οὔρησις στάγδην. Πρόκειται δηλαδὴ περὶ δυσουρίας συνοδευομένης ὑπὸ ἐπωδύνου συχνουρίας μετ' ἐπείξεων πρὸς οὔρησιν, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ ἄρρωστος καθίσταται ἀνίκανος νὰ συγκρατήσῃ τὰ οὖρά του, ἐὰν δὲν οὐρήσῃ εὐθὺς ὡς αἰσθανθῇ ἐπιθυμίαν πρὸς οὔρησιν· διὰ τοῦτο δ' ἐπέρχεται ἀκουσία ῥοὴ τῶν οὔρων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν *ψευδακράτειαν*· προσέτι δὲ ἡ στραγγουρία συνοδεύεται ὑπὸ ἐπωδύνων συσπάσεων τῆς κύστεως, τουτέστιν ὑπὸ τεινεσμοῦ. Ἡ στραγγουρία παρατηρεῖται εἰς τοὺς λίθους τῆς κύστεως, εἰς πᾶσαν κυστίτιδα, εἰς τοὺς ὄγκους τῆς κύστεως, εἰς τὴν ὀπισθίαν οὐρηθρίτιδα, εἰς τὴν προστατίτιδα, εἰς τὴν ὑπερτροφίαν τοῦ προστάτου, εἰς τὰ στενώματα τῆς οὐρήθρας κλπ. Σ. Ν. Ο.

Στράγκφορτ (Strangford), ***Πέτρος***. Ἄγγλος λόρδος, ὅστις διατελῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνα (1821—1829) πρεσβευτὴς τῆς Μ. Βρεττανίας παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει, δὲν ἐνέκρινε τὰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων μέτρα τῆς Τουρκίας. Τ. Ε. Ε.

Στράγονα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Λούγων ἢ Λουγίων, παρὰ τὸ Λουγίδουνον (νῦν Liegnitz). Ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν Strigau ἐν Σιλεσίᾳ τῆς Πρωσσίας. Α. Θ. Σ.

στραδιβάρια (τά). Περίφημα βιολία, κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου *Στραντιβάριους* (βλ. λ.).

Στραῖβελς (Stijn Streuvels). Ψευδώνυμον τοῦ Ὁλλανδοῦ λογοτέχνου *Πέτρου-Μαρία-Φραγκίσκου Λατὲρ* (Lateur), γεννηθέντος τῷ 1871. Ἔγραψε: «Χορὸς τῶν νεκρῶν», «Ἐρωτικὲς δουλιές», «Τὸ χωράφι τοῦ λίνου», πολεμικὸν ἡμερολόγιον (1914—1916) κ. ἄ. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν τῷ 1919—1921 εἰς 17 τόμους. Π. Ν. Π.

Στραίητς Σέτλεμεντς (Straits Settlements= ἐγκαταστάσεις τῶν Στενῶν) *[Γεωγρ.]*. Συνοπτικὸν ὄνομα διδόμενον εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀποικίαν ἐπὶ τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ὁμόσπονδα ἢ τὰ ἀνεξάρτητα μαλαϊκὰ κράτη, τὰ διατελοῦντα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μ. Βρεττανίας, ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ. Ἀποτελεῖται δὲ ἡ ἀποικία αὕτη ἐκ τῆς νήσου *Σιγκαπούρης* καὶ τῶν ἀνηκουσῶν αὐτῇ νησίδων, ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐδαφικῆς περιοχῆς τῆς *Μαλάκκας*, ἐκ τῆς νήσου καὶ τῆς ἐδαφικῆς περιοχῆς *Ντίντινγκ*, ἐκ τῆς νήσου *Πανάνγκ*, τῆς ἄλλοτε καλουμένης *νήσου τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας*, καὶ ἐκ τῆς ἐπαρχίας *Οὐέλσλεϋ*. Ἔχει ἐμβαδὸν 4.145 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν (1927), 1 059.968 κατ., ἐξ ὧν 11.305 λευκοὶ καὶ 10.385 μιγάδες, ἐξ Εὐρωπαίων πατέρων. Διοικεῖται ὑπὸ τοῦ ὑπάτου ἁρμοστοῦ τῶν μαλαϊκῶν κρατῶν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἐκτελεστικοῦ καὶ ἑτέρου νομοθετικοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένων κατὰ πλειοψηφίαν ἐξ ὑπαλλήλων τοῦ ἀγγλικοῦ κράτους, καὶ ἐξ ἰδιωτῶν. Ἡ χώρα παράγει ἐλαστικὸν κόμμι, κασσίτερον, ὄρυζαν, βενζίνην, κόπρα καὶ βάμβακα, ἐξ ὧν ἡ ἐτησία ἐξαγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 127 ἑκατομμύρια λιρῶν. Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουν 282 σχολεῖα μετὰ 40.000 μαθητῶν. Τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον ἔχει ὁλικὸν μῆκος 1 617 χλμ. καὶ τὸ τηλεγραφικὸν 1.140 χλμ. Πρωτεύουσα καὶ κύριος λιμὴν ἡ *Σιγκαπούρη*, δευτερεύων λιμὴν ὁ τῆς *Πανάνγκ*, καὶ ἄλλαι πόλεις αἱ *Τζορτζτάουν* καὶ *Μαλάκκα*. Θ. Κ.

Στραῖμγκρεν (Strömgren), ***Ἔλις***. Σουηδὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῷ 1870. Εἶναι ἀπὸ τοῦ 1907 διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου καὶ καθηγητὴς ἐν Κοπεγχάγῃ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1921 πρόεδρος τῆς ἀστρονομικῆς ἑταιρείας. Ἐφεῦρεν ὡρολόγιον δεικνῦον τὸν ἀστρικὸν ὡς καὶ τὸν μέσον χρόνον καὶ εἰργάσθη κυρίως ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῶν τριῶν σωμάτων. Ἔγραψεν: «Ἡ γένεσις τῶν κομητῶν» (1914), «Ἀστρονομικαὶ μικρογραφίαι» εἰς δύο τόμους (1922—1927) κλπ. —Ω.

Στράϊστα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Πέλλης (βλ. *Ἴδα*).

Στραῖτεν (Van-der-Straeten). —1) ***Ἐδμόνδος***. Βέλγος συγγραφεύς. —2) ***Φερδινάνδος***. Ὁλλανδὸς οἰκονομολόγος (λ. Βὰν-ντὲρ-*Στραῖτεν*).

Στράϊτμπεργκ (Streitberg), ***Γουλιέλμος***. Διαπρεπὴς Γερμανὸς γλωσσολόγος, γεννηθεὶς ἐν Rü-

Digitized by Google

desheim τῷ 1864 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1925. Τῷ 1889 διωρίσθη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φρειβούργου (τῆς Ἑλβετίας), τῷ 1898 ἐν τῷ τῆς Λειψίας, τῷ 1899 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μύνστερ, τῷ 1909 ἐν τῷ τοῦ Μονάχου, τῷ δὲ 1920 διὰ δευτέραν φορὰν ἐν Λειψίᾳ, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «Urgermanische Grammatik» (1896), «Gothisches Elementarbuch» (1896, 6η ἔκδ. 1920), «Die gothische Bibel» (1907—1910), «Geschichte der germanischen Sprachwissenschaft» (ἐκδοθεῖσα μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ *Michelis*, τῷ 1927). Ἀπὸ τοῦ 1891 ἐξέδιδε μετὰ τοῦ Brugmann τὸ κάλλιστον γλωσσολογικὸν περιοδικὸν «Indogermanische Forschungen», ἀπὸ δὲ τοῦ 1902 τὴν «Indogermanische Bibliothek» (ἀπὸ τοῦ 1906, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Hirt*). Γ. Π. Α.

Στράϊχερ (Streicher), ***Ἰωάννης-Ἀνδρέας.*** Γερμανὸς μουσικὸς (1761—1833). Ἠσχολήθη μὲ τὴν τελειοποίησιν τοῦ κλειδοκυμβάλου, ἐφαρμόσας πρῶτος τὸν μηχανισμὸν τοῦ σφυρίου τοῦ ἐκ τῶν ἄνω τύπτοντος τὴν χορδήν, μηχανισμὸν υἱοθετηθέντα παρὰ τοῦ ἐν Παρισίοις Πάπε. Ὁ Στράϊχερ ἐξέδωκε καὶ ἰδίας τινὰς συνθέσεις διὰ κλειδοκύμβαλον. Γ. Σ.

στρακαστροῦκα (ἡ), καὶ ***τρακατροῦκα.*** Ἡ κροτὶς ἡ ἐξ αἰτίας τῶν πτυχῶν της ἀποδίδουσα ἐπαναληπτικοὺς κρότους: «θὰ ρίξω τὴ Λαμπρὴ τρακατροῦκες» || πᾶσα κροτίς. Α. Α.

Στράλαου (Stralau) *[Γεωγρ.]*. Προάστιον τοῦ *Βερολίνου* (βλ. λ., τόμ. Ζ', σ. 120 γ').

στράλια *[Ναυτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν ***προτόνων*** (βλ. λ.) τῶν ἐπιστηλίων.

Στράλσουντ (Stralsund) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς, ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ Στρέλασουνδ, ἔναντι τῆς νήσου Ρύγεν. Κάτ. 39.469. Ἔχει ἐκκλησίας τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, δημαρχεῖον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, δύο ἀερολιμένας, γυμνάσιον, ἀνώτερον λύκειον, ἐπαρχιακὸν μουσεῖον, βιβλιοθήκην (81.000 τόμ.), ἐπαρχιακὸν οἶκον κωφαλάλων καὶ τυφλῶν, νοσοκομεῖον, θέατρον. Ἐν τῇ πόλει λειτουργοῦν ἐργοστάσια παιγνιοχάρτων, κλειδοκυμβάλων, σακχάρεως, σαπώνων, διατετηρημένων ἰχθύων καὶ βερνικίων. Τὸ Στράλσουντ κατελήφθη τῷ 1648 ὑπὸ τῶν Σουηδῶν, τῷ 1807 ὑπὸ τῶν Γάλλων, τῷ 1814 ὑπὸ τῶν Δανῶν καὶ τῷ 1815 ὑπὸ τῶν Πρώσσων. Θ. Χ. Σ.

Στρὰμ (Stramm), ***Αὔγουστος.*** Γερμανὸς ποιητὴς καὶ δημοσιογράφος (1874—1915). Θεωρεῖται ἱδρυτὴς τοῦ ἐξπρεσσιονισμοῦ ἐν τῇ γερμανικῇ λογοτεχνίᾳ. Συνέθεσε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Σὺ» καὶ «Τὸ αἷμά σου στάζει» καὶ τὰ δράματα: «Ἁγία Σουσάνα», «Ἡ νύμφη τοῦ λειμῶνος», «Ξύπνημα», «Δυνάμεις» καὶ «Οἱ ἄγονοι». Λ. Κ.

στραμὶν (τὸ) (γερμ. Stramin). Ὕφασμα χονδρόν, χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν κατασκευὴν παντουφλῶν καὶ εἴδους τινὸς σάκκων. Κατασκευάζεται ἀπὸ ποικίλας κλωστικὰς ὕλας μὲ βάσιν ἐλάχιστον ἔριον καὶ περισσότερον λίνον. Ὑφαίνεται εἰς πολύχρωμα σχέδια.

Στραμπάλντι (Strambaldi), ***Διομήδης.*** Κύπριος χρονογράφος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, συγγενὴς καὶ σύγχρονος τοῦ ἱστορικοῦ Στεφάνου Λουζινιάν, ἀνήκων κατ' ἄλλους μὲν εἰς ἑλληνικὴν οἰκογένειαν λαβοῦσαν τίτλον εὐγενείας περὶ τὰ τέλη τῆς δυναστείας τῶν Λουζινιανῶν, κατ' ἄλλους δὲ εἰς φραγκικὴν τιμαριοῦχον οἰκογένειαν ὀνομαζομένην Strambali ἢ Strambailly. Ἔγραψεν ἐν τῇ ἰταλικῇ (ἐνετικὸν ἰδίωμα) χρονογραφίαν τῆς Κύπρου, ἥτις εἶναι ἀδόκιμος μετάφρασις τοῦ χρονικοῦ τοῦ Λεοντίου Μαχαιρᾶ μὲ αὐθαιρέτους διορθώσεις καὶ προσθήκας. Α. Κ. Α.

στραμπότο (ἰταλ. stramboto ἢ καὶ rispetto d'amore). Εἶδος φωνητικῆς συνθέσεως ἐν μεγάλῃ χρήσει ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν ἀναγέννησιν. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο φράσεων μουσικῶν, ὧν ἑκάστη ἐπαναλαμβάνεται τετράκις κατὰ τὴν τάξιν α β α β α β α β, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπενδύωσι μουσικῶς ὀκτάστιχον ποίημα. Γ. Σ.

στραμπουλίζω· δημοτ., ἄλλως *στραγγουλίζω* (βλ. λ.).

στραμπούλισμα (τό)· δημοτ., ἄλλως *στραγγούλισμα* (βλ. λ.).

στραμώνιον (τὸ) (Stramonium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σολανοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη ποωδῶν, ἰθαγενῶν τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *στραμώνιον τὸ ἰνδικὸν* (Stramonium indicum), ἰθαγενὲς φυτὸν τῶν Ἰνδιῶν, ἐγκλιματισθὲν ἐν Εὐρώπῃ, οὗτινος τὰ φύλλα ἀναδίδουσι δυσάρεστον ὀσμήν, ἀλλὰ τὰ ἄνθη του εἶναι ὡραιότατα. Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν, ἅτινα καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ πρὸς κόσμον, γνωστότερα εἶναι: τὸ *στραμώνιον τὸ κερατόκαυλον* (Stramonium ceratocaulum), ἰθαγενὲς τῆς Κούβας, τὸ *στραμώνιον τὸ δενδρῶδες* (Stramoninm arboreum), ἰθαγενὲς τοῦ Περοῦ, ὅπερ φθάνει εἰς ὕψος 2—3 μέτρων καὶ καλλιεργεῖται καὶ παρ' ἡμῖν ὡς κοσμητικόν, γνωστὸν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *ζορντές*. Δ. Ν. Π

—**στραμωνίου** ***φύλλα καὶ σπέρματα*** (Folia et semina Stramonii) *[Φαρμακογν.]*. Συλλέγονται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως (Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον), ξηραίνονται ὑπὸ σκιὰν καὶ φυλάσσονται ἐντὸς λευκοσιδηρῶν δοχείων. Τὰ φύλλα τοῦ στραμωνίου περιέχουν 0,3 % ἐκ τῶν αὐτῶν ἀλκαλοειδῶν, ἅτινα περιέχονται καὶ εἰς τὰ σπέρματα. Τὰ τελευταῖα συλλέγονται, ὅταν διανοιχθῶσιν αἱ ἀκανθοφόροι κάψαι αὐτῶν, εἶναι δὲ ἐπίπεδα καὶ νεφροειδῆ διαμέτρου 1—1,5 χλστμ. καὶ μήκους 3—5 χλστμ. Ἔχουν χρῶμα μελανοϊῶδες, γεῦσιν ἐλαιώδη, ναυτιώδη καὶ δυσάρεστον. Περιέχουν, καθὼς καὶ τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ, ἀτροπίνην, ὑοσκυαμίνην, δατουρίνην ἢ ὑοσκίνην, ἡνωμένα μετὰ τοῦ μηλικοῦ καὶ ἀτροπικοῦ ὀξέος. Περαιτέρω περιέχουν μὴ πτητικὸν ἔλαιον. Ἡ περιεκτικότης εἰς ἀλκολοειδῆ τῶν σπερμάτων εἶναι 0.285%. Τὰ φύλλα καὶ τὰ σπέρματα ἀναγράφονται εἰς τὴν θεραπευτικὴν ὑπὸ μορφὴν κόνεων ἢ ἀφεψημάτων, ὡς φάρμακον ἀντισπασμωδικὸν καὶ καταπραϋντικόν. Εἰς μεγάλας δόσεις τὰ φύλλα καὶ τὰ σπέρματα τοῦ στραμωνίου προκαλοῦν συνήθως θανατηφόρους δηλητηριάσεις. Ἡ φυσιολογικὴ ἐπενέργεια διαφέρει ἀπὸ τὴν τῆς εὐθαλείας ἐκ τῆς ἐντάσεως τῶν ψευδαισθησιῶν καὶ τοῦ παραληρήματος καὶ ἐκ τῆς μονίμου μυδριάσεως. Αἱ δρόγαι αὗται εἶναι ναρκωτικαὶ καὶ οὐχὶ ὑπνωτικαί. Ἀντίδοτα ἐπὶ δηλητηριάσεων διὰ τῶν ἄνω δρογῶν εἶναι ἀκριβῶς τὰ αὐτά, ἅτινα χορηγοῦνται καὶ ἐπὶ δηλητηριάσεων διὰ τῆς εὐθαλείας. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν αἱ δρόγαι χρησιμεύουν διὰ τὴν παρασκευὴν βάμματος (Tinctura Stramonii), ἐκχυλίσματος (Extractum Stramonii) καὶ σιγαρέττων ἀντιασθματικῶν. Κ. Γ. Μ.

Στρὰνγκ (Strang), ***Γουλιέλμος.*** Σκῶτος ζωγράφος καὶ χαράκτης (1859—1921). Διέπρεψε κυρίως εἰς τὰς χαλκογραφίας, ἐφιλοτέχνησε δὲ καὶ προσωπογραφίας, τοπιογραφίας, ρωπογραφίας κ. ἄ. Ἐκ τῶν χαλκογραφιῶν του ἀξιολογώτεραι εἶναι: «Ὁ Ἅγιος Ἱερώνυμος», «Γυνὴ πλύνουσα τοὺς πόδας της», «Παλαιοπωλεῖον βιβλίων», «Κεφαλὴ χωρικῆς», «Πεῖνα» κλπ. Γ. Ι. Β.

Στράνσκυ (Stransky), ***Ἀδόλφος.*** Τσέχος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1855. Ἀνεμείχθη εἰς τὴν πολιτικὴν μετὰ τὸ 1886, ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς Βοημίας, καὶ τῷ 1895 εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν τοῦ Αὐστροουγγρικοῦ κράτους, ἐξακολουθήσας καὶ ἐντὸς αὐτῆς τοὺς πατριωτικοὺς ἀγῶνάς του. Γ. Ι. Β.

—**Στράνσκυ** (Stransky), ***Γεώργιος.*** Βούλγαρος πολιτικὸς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Βουκουρεστίῳ, τῷ 1878 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ διετέλεσε κατόπιν ἐπὶ μακρὸν μέλος τῆς διαρκοῦς ἐπιτροπῆς τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως. Παρεσκεύσε τὸ πραξικόπημα τῆς 6/18 Σεπτεμβρίου 1885 ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ. Ἀπὸ τοῦ 1887 μέχρι τοῦ 1890 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Γ. Ι. Β.

Στραντέλλα (Stradella), ***Ἀλέξανδρος.*** Διάσημος Ἰταλὸς μουσουργὸς καὶ ἀοιδὸς (1645—1681). Ἐμπλακεὶς εἰς ἐρωτικὰς περιπετείας ἐδολοφονήθη ἐν Γενούῃ. Αἱ περιπέτειαι τοῦ Στραντέλλα ἐχρησίμευσαν ὡς ὑπόθεσις τοῦ μελοδράματος τοῦ Φλότωβ: «Στραντέλλα». Ἔγραψε πολλὰ μελοδράματα, τὰ ὀρατόρια: «Ἅγιος Ἰωάννης Βαπτιστής», «Ἐσθήρ», «Ἁγία Πελαγία», «Ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος», «Σουσάννα», «Ἁγία Ἐδίθ», σονάτας διὰ 3 ὄργανα, καντάτας κ. ἄ. Αἱ γνωστόταται ἄριαι: «O del mio dolce» καὶ «Se i miei sospiri» ἐσφαλμένως φέρονται ὡς συντεθεῖσαι παρὰ τοῦ Στραντέλλα. Γ. Σ.

Στράντζα *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ὀνομαζομένη καὶ *Κουτσοὺκ Μπαλκὰν* (=Μικρὸς Αἷμος). Ἀποτελοῦσα συνέχειαν τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ Αἵμου καὶ διευθυνομένη ΝΑ., κατέχει ἔκτασιν 240 περίπου χλμ., φθάνει δὲ μέχρι τοῦ Βοσπόρου. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτῆς κορυφὴ ὑπερβαίνει τὰ 1.000 μέτρα, καλύπτεται δὲ ὑπὸ πυκνοτάτων καὶ ἐκτεταμένων δασῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγεται ἄφθονος ξυλεία καὶ ξυλάνθρακες. Ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν αὐτῆς κεῖνται αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι, τὸ Σκεπαστόν, ἡ Βιζύη, ἡ Στράντζα καὶ ἄλλαι πόλεις. Α. Θ. Σ.

—**Στράντζα** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ὅστις πηγάζων παρὰ τὸ χωρίον Στράντζα, ὁπόθεν καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον, παρὰ τὸ χωρίον Ὀρμανλῆ καὶ τὸ ἀκρωτήριον Κιλιτσίκ. Α. Θ. Σ.

Στραντιβάριους (Stradivarius, Stradivari), ἢ ***Στραντιβάρι.*** Διάσημος Ἰταλὸς κατασκευαστὴς ἐγχόρδων ὀργάνων μετὰ τόξου, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Κρεμώνῃ (1644—1737). Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Νικολάου Ἀμάτι, διὰ λογαριασμὸν τοῦ ὁποίου καὶ εἰργάσθη μέχρι τοῦ 1664, ὁπότε ἤρχισε κατασκευάζων ὄργανα δι' ἴδιον λογαριασμόν. Ὁ Στραντιβάριους θεωρεῖται ὡς ὁ διασημότερος πάντων τῶν κατὰ καιροὺς κατασκευαστῶν βιολίων, τὰ δὲ ὄργανά του εἶναι ἀνεκτιμήτου ἀξίας. Ἐκ τῶν ἕνδεκα αὐτοῦ τέκνων δύο μόνον ἠκολούθησαν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός των: ὁ *Φραγκῖσκος* (1671—1743) καὶ ὁ *Ὁμομπόνο* (1679—1742), χωρὶς ὅμως νὰ προσεγγίσουν τὴν ἄφθαστον τέχνην τοῦ πατρός.

Στραντιβάριους.

Τὰ πρῶτα αὐτοῦ ὄργανα φέρουν τὴν ἐπιγραφήν: «Alumnus Nicolai Amati». Ἀνήκουσι δὲ ταῦτα εἰς τὴν περίοδον, καθ' ἣν ὁ Στραντιβάριους μιμεῖται μὲν τὸν διδάσκαλόν του Ἀμάτι, ἀλλ' ἔν τινι μέτρῳ καὶ καινοτομεῖ, κυρίως ὡς πρὸς τὴν κομψότητα τῶν *ff* (κοχλιῶν). Τῆς περιόδου ταύτης τὸ καλύτερον βιολίον εἶναι τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα Hellier (1679), μετ' αὐτὸ δὲ τὰ τοῦ βαρώνου Ἐρλάνγκερ (1687), τοῦ C. Oldham (1687), Ἰωάννου Κούμπελικ (1687) καὶ Καρόλου Ντάρενμπεργκ (1688). Ἀπὸ τοῦ 1690 ὅμως τὰ ὄργανα τοῦ Στραντιβάριους αὐξάνουσιν εἰς μέγεθος, ἐνῷ τὸ ἠχεῖον αὐτῶν γίνεται ὀλιγώτερον θολωτόν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σχῆμά των εἶναι μᾶλλον ἐπίμηκες, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου τὸ πλάτος των ἔχει ἐλαττωθῆ, τὰ ὄργανα τῆς περιόδου ταύτης εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν *στενόμακρα*. Ἐκ τῶν βιολίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιφημότερον εἶναι τὸ τῆς Τοσκάνης. Ἡ τρίτη περίοδος τῶν στραντιβάριους ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1700. Κατὰ ταύτην, ἐκτὸς τοῦ μεγέθους, ὅπερ ποικίλλει ἐνίοτε, κα ἐκτὸς τῆς διαφορᾶς εἰς τὴν κυρτότητα τοῦ ἠχείου, μεγάλην σημασίαν προσλαμβάνει ἡ ποιότης τοῦ βερνικίου, ὡς καὶ τοῦ ξύλου, εἴδους βαλσαμώδους ἐλάτης, ὅπερ ἐσπάνιζε, καθόσον εἰς πολλὰ ὄργανα τοῦ Στραντιβάριους, ἀντὶ τῶν ἐξ ἑνὸς τεμαχίου ἠχητικῶν πλακῶν, ἀπαντῶνται πρόσθετα τεμάχια. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐμφανίζονται ὡσαύτως πολλὰ ὄργανα κεκαλλωπισμένα δι' ἐλεφαντοστοῦ ἢ ραβδώσεων ἐξ ἐβένου, ἐνῷ ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ στεφάνη βρίθει ἀραβουργημάτων. Τὰ πολυτιμότερα βιολία τῆς ἀρίστης ἐποχῆς τοῦ Στραντιβάριους εἶναι: τὰ «Betts» (1704), «Régent» (1708), «Superbe» (1708, ἀποκληθὲν οὕτω λόγῳ τῆς ὡραιότητός του), «Davideff» (1708), «Soil» (1708), «Viotti» (1709), «Sancy» (1713), «Boissier» (1713), «Dauphin» (1714), «Gillot» (1715), Alard (1715), «Cessol» (1716), «Messie» (1716), «Sasserno» (1717), «Chaponay» (1722), «Sarasate» (1724), «Wilhelmy» (1722), «Rode» (1722). Γενικῶς τὰ κυριώτερα βιολία τοῦ Στραντιβάριους εἶναι γνωστὰ εἴτε ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου αὐτῶν κυρίου, εἴτε ὑπὸ τὸ ὄνομα μεγάλων καλλιτεχνῶν. Κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον, τῆς παρακμῆς (1730—1737), τὰ περιφημότερα βιολία εἶναι τά: «Fletcher (1731), «Taylor» (1732), «Roussy» (1733), «Hackney» (1734), «Ames» (1734), «Lamoureux» (1735), «Hartmann» (1735), «White» (1737).

Διαστάσεις τῶν ὀργάνων τοῦ Στραντιβάριους.

	Μῆκος	Πλάτος τοῦ ἄνω μέρους	Πλάτος τοῦ κάτω μέρους	Ἄνω στεφάνη	Κάτω στεφάνη
	χλστ.	χστ.	χστ.	χλστ.	χλστ.
Βιολία 1667	350	160	183	29	31
» 1667	352	167	201	32	32
» 1672	356	165	200	30	31
» 1677	350	163	205	28	30
» 1690	355	166	207	28	30
» 1690	362	162	210	30	32
» 1702	357	169	210	30	31
» 1704	357	170	210	30	31
» 1707	357	170	210	30	30
» 1708	360	171	210	30	31
» 1710	357	170	210	30	30
» 1711	360	170	210	30	30
» 1713	358 1/2	169	210	30	31
» 1714	356	170	210	30	30
» 1715	355	165	206	30	31
» 1718	360	170	210	30	31
» 1720	358 1/2	170	210	30	31
» 1725	354	168	208	29 1/2	31 1/2
» 1732	360	170	210	30	31
» 1734	360	170	210	32	33
» 1736	357	164	205	30	31
Βιόλαι 1690 (μέγα σχῆμα)	478	220	273	40	43
Βιόλαι 1690 (μικρὸν σχῆμα)	413	187	243	39	40
Βιόλαι 1691 (μέγα σχῆμα)	480	220	273	40	43
Βιόλαι 1701 (μικρὸν σχῆμα)	410	186	243	38	39
Βιολοντσέλλα 1690 (μέγα σχῆμα)	793	36[illegible]	468	114	121
» 1691 (μέγα σχῆμα)	797	368	471	121	121
» 1700 (μέγα σχῆμα)	790	360	465	111	114
» 1701 (μέγα σχῆμα)	792	366	456	125	125
» 1689 (μέτριον σχῆμα)	760	352	450	120	120
» 1710 (μέτριον σχῆμα)	756	346	440	117	124
» 1720 (μέτριον σχῆμα)	756	346	437	124	127
» 1730 (μέτριον σχῆμα)	746	329	421	117	121

Αἱ διασημότεραι βιόλαι τοῦ Στραντιβάριους εἶναι αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα: «Μέγας δοὺξ τῆς Τοσκάνης», «Oldam», «Archinto», «Macdonald». Τὰ δὲ «βιολοντσέλλα»: «Στρατηγὸς Kyd» (1684), «Cosimo de Medicis» (1690), «Aylesford» (1697), «Μαρκήσιος ντὲ Piccolellis» (1697), «Archinto» (1689), «Hol-

Digitized by Google

lman» (1691), «Christiani» (1700), «Servais» (1701), «De Fau» (1707), «Paganini» (1707), «Delphino» (1709), «Gore Booth» (1710), «Duport» (1711), «Mara» (1711), «Romberg» (1711), «Davidoff» (1712), «Adam» (1713), «Batta» (1714) «Becker» (1719), «Piatti» (1720), «Hausmann» (1724), «Baudiot» (1725), «Chevillard» (1726), «Mendelssohn» (1738).

Ὁ Στραντιβάριους ἔδωκε μεγίστην σημασίαν εἰς τὸ πάχος τῶν ἠχητικῶν πλακῶν τῶν ὀργάνων αὐτοῦ· τοῦτο εἶναι μεγαλύτερον περὶ τὸ κέντρον, ἵνα ὑφίσταται ἀφόβως τὴν πίεσιν τῶν χορδῶν ἐπὶ τοῦ «καβαλλάρη», ἐλαττοῦται δὲ περὶ τὰ ἄκρα. Πλὴν τούτου μύριαι ὅσαι λεπτομέρειαι συμβάλλουν εἰς τὴν τελειότητα τοῦ ὀργάνου, οὗτινος ὁ ἦχος εἶναι ἀπαράμιλλος εἰς γλυκύτητα καὶ ὡραιότητα.

Ὁ Στραντιβάριους κατεσκεύασεν ἐν ὅλῳ 1100 ὄργανα περίπου, ἐξ ὧν εἶναι γνωστὰ 540 βιολία, 12 βιόλαι καὶ 50 βιολοντσέλλα. Τὰ παλαιότερα βιολια αὐτοῦ εἶναι τὰ τοῦ 1666. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῆς χειροποιήτου παρογωγῆς του ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ διάσημος τεχνίτης εἰργάζετο συνεχῶς—ἐκτὸς ἐλαχίστων περιόδων ἀναπαύλας—καὶ κατὰ τὰ 93 ἔτη τῆς ζωῆς του. Τὸ τελευταῖον βιολίον τὸ φέρον τὴν ὑπογραφήν του εἶναι τοῦ ἔτους 1736. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

Στράντμπεργκ (Strandberg), ***Κάρολος-Γουλιέλμος.*** Σουηδὸς ποιητὴς (1818—1877). Τὴν πρώτην ποιητικὴν συλλογήν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Πάνοπλα τραγούδια» ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Talis Qualis (1835). Ἀκολούθως ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Ἄγρια ρόδα» (1845), «Ποιήματα» (1854, 1861) καὶ πλείστας μεταφράσεις. Λ. Κ.

Στράνωμα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν κοινότητα. Κάτ. (1928) 382. Π. Ν. Π.

Στράουμπιγκ (Straubing) *[Γεωγρ.].* Πόλις Γερμανίας ἐν τῇ Κάτω Βαυαρίᾳ. Κάτ. (1925) 23.593. Ἔχει παλαιὰς ἐκκλησίας (ΙΒ'—ΙΔ' αἰῶνος), ἀνωτέρας σχολάς, ζυθοποιεῖα, πριονιστήρια κ. ἄ. Θ. Χ. Σ.

Στράους (Strauss), ***Δαυῒδ-Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς θεολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1808 εἰς Λούντβιγκσμπουργκ τῆς Βυρτεμβέργης καὶ ἀποθανὼν αὐτόθι τῷ 1874. Περατώσας τὰς θεολογικὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν τῷ Ἀνωτέρῳ Σεμιναρίῳ τῆς Τυβίγγης, διετέλεσεν ἐπί τινας μῆνας ἐφημέριος ἔν τινι κώμῃ, εἶτα διωρίσθη ἀναπληρωτικὸς καθηγητὴς ἐν τῷ Σεμιναρίῳ τοῦ Μάσυλμπρον. Τῷ 1831 μετέβη εἰς Βερολῖνον ὅπου ἤκουσε τὸν Σλάϊερμάχερ. Τῷ 1832 διωρίσθη προγυμναστὴς ἐν τῷ Ἀνωτέρῳ Σεμιναρίῳ τῆς Τυβίγγης. Τῷ 1835 ἐδημοσίευσεν αὐτόθι τὸ δίτομον ἔργον του «Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ, κριτικῶς πεπραγματευμένος», κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ Εὐαγγελισταὶ δὲν εἶναι αὐτόπται μάρτυρες τῶν ἱστορουμένων, οὐδὲ σύγχρονοι τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ἐκθέτουσιν ἐν πίστει καὶ εἰλικρινείᾳ ἓν σύνολον συμβολικῶν μύθων, οἵτινες ἐπλάσθησαν ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων τῆς Α' καὶ Β' ἑκατονταετηρίδος περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἐξέλαβον αὗται ὡς τὸν ὑπὸ τῆς Γραφῆς προηγγελμένον Μεσσίαν καὶ εἰς ὃν ἔδωσαν τὸν ἰδεώδη τύπον, ὃν ὑπηγόρευεν εἰς αὐτὰς τὸ θρησκευτικὸν αὐτῶν συναίσθημα. Κατὰ τὸν Στράους, ὁ Ἰησοῦς, ὡς Θεὸς ἐνανθρωπήσας, συμβολίζει τὴν ἀνθρωπότητα, ἥτις εἶναι τέκνον τῆς ὕλης καὶ τοῦ πνεύματος. Τὸ βιβλίον τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ κυρία ἀφορμὴ οὐ μόνον τῆς εὐρύνσεως τοῦ μεταξὺ τῶν ἐγελιανῶν, δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, σχίσματος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ριζοσπαστικῆς μερίδος, ἣν ἐξεπροσώπησαν, πλὴν τοῦ Στράους, οἱ Φόϋερμπαχ, Στίρνερ καὶ Μάρξ, προὐκάλεσε δὲ μέγαν θόρυβον καὶ τὴν δημοσίευσιν πολλῶν συγγραφῶν ἐπιδοκιμαζουσῶν ἢ ἀποδοκιμαζουσῶν αὐτό. Λόγῳ τοῦ βιβλίου τούτου ὁ Στράους ἐπαύθη τῆς ἐν τῷ Σεμιναρίῳ θέσεώς του. Ἐπεζήτησε τότε διὰ διαφόρων δημοσιευμάτων ν' ἀποκρούσῃ τὰς κατὰ τοῦ ἔργου του διατυπωθείσας κατηγορίας καὶ ἅμα νὰ μετριάσῃ ἰσχυρισμούς τινας ἐν αὐτῷ περιεχομένους («Ἐριστικαὶ συγγραφαὶ πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ ἔργου μου» (1837), «Δύο εἰρηνικὰ φύλλα» (1839), «Χαρακτηρισμοὶ καὶ κριτικαί» (1839). Τῷ 1839 τὸ ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον τοῦ καντονίου τῆς Ζυρίχης προσέφερεν εἰς τὸν Στράους τὴν ἕδραν τῆς δογματικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλ' οὗτος ἠναγκάσθη ἀμέσως νὰ παραιτηθῇ τῆς θέσεως κατόπιν τῆς γενικῆς διαμαρτυρίας καὶ κατακραυγῆς. Ὁ Στράους ἐδημοσίευσε τότε τὸν «Βίον τοῦ Ἰησοῦ» εἰς τετάρτην ἔκδοσιν (1840), ἐν ᾗ ἀπέσυρε τὰς πρότερον ὑπ' αὐτοῦ γενομένας πρὸς τοὺς ἐπικριτάς του παραχωρήσεις, καὶ τὸ δεύτερον τῶν κυρίων ἔργων του: «Ἡ χριστιανικὴ δογματικὴ ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει αὐτῆς καὶ ἐν τῷ πρὸς τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην ἀγῶνι αὐτῆς» (εἰς δύο τόμους, ἐν Τυβίγγῃ, 1840—1841), ὅπερ προὐκάλεσε νέας ἐπιθέσεις. Τῷ 1847 ἐδημοσίευσε τὸ βιβλίον: «Ὁ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Καισάρων ρωμαντικὸς ἢ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης», στρεφόμενον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκου—Γουλιέλμου Δ'. Τῷ 1848 ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος διὰ τὴν βουλὴν τῆς Βυρτεμβέργης, ἀλλ' ἐπιδείξας ἐν αὐτῇ ἀπροσδόκητον συντηρητικότητα ἠναγκάσθη νὰ καταθέσῃ τὴν ἐντολήν. Ἔκτοτε ὁ Στράους ἀπεσύρθη πάσης δράσεως, πλὴν τῆς συγγραφικῆς, ἐδημοσίευσε δὲ πολυάριθμα ἔργα, κατὰ τὸ πλεῖστον βιογραφικὰς μελέτας, ἐξ ὧν μνημονεύομεν τὰ ἑξῆς: «Αὔγουστος Γουλιέλμος Σλέγερ καὶ Ἴμμερμαν» (1849), «Ὁ βίος τοῦ Σοῦμπαρτ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του» (1849), «Οὔλριχ φὸν Χοῦττεν» (εἰς τρεῖς τόμους, 1858—1860), «Σπίττελερ» (1858), «Ρεϊμάρος» (1862), «Μικρὰ συγγράμματα βιογραφικοῦ, λογοτεχνικοῦ καὶ τεχνοϊστορικοῦ περιεχομένου» (1862, β' μέρος 1867), «Βολταῖρος. Ἕξ διαλέξεις» (1870).

Δαυῒδ Στράους.

Ἀφοῦ τῷ 1863 ἐδημοσιεύθη ὁ «Βίος τοῦ Ἰησοῦ» τοῦ Ρενάν, ὁ Στράους ἐξέδωκε τὸ βιβλίον του: «Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ ἐκτιθέμενος διὰ τὸν γερμανικὸν λαόν» (1864), ὅπερ ἔτυχε πλείστων ἐκδόσεων καὶ μετεφράσθη εἰς πολλὰς ξένας γλώσσας. Μετέσχε δὲ τῆς συνεχιζομένης περὶ τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ σφοδρᾶς ἔριδος κυρίως διὰ τῶν δύο ἔργων του: «Ὁ Χριστὸς τῆς πίστεως καὶ ὁ Ἰησοῦς τῆς ἱστορίας» (1865), ὅπερ ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Σλάϊερμάχερ, καὶ «Οἱ ἡμίσεις καὶ οἱ ὅλοι» (1865), ὅπερ ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Σένκελ καὶ τοῦ Ἔνγκστενμπεργκ. Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐξεδόθη καὶ ἡ διάλεξις αὐτοῦ: «Νάθαν ὁ Σοφὸς τοῦ Λέσσινγκ» (1865). Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Στράους ὑπῆρξεν «Ἡ παλαιὰ καὶ ἡ νέα πίστις. Μία ὁμολογία» (1872), ὅπερ προὐκάλεσεν, ὡς τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον, μέγαν θόρυβον καὶ ἔσχεν ἀλλεπαλλήλους ἐκδόσεις. Ἐν αὐτῷ ὁ Στράους, μεταπεσὼν ἤδη ἐκ τῆς ἀριστερᾶς ἐγελιανῆς μερίδος εἰς τὸν ψιλὸν ὑλισμόν, καταπολεμεῖ ἀναφανδὸν τὴν θρησκευτικὴν κοσμοθεωρίαν καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ ἱδρύσῃ νέαν, στηριζομένην ἰδίως ἐπὶ τοῦ δαρβινισμοῦ, καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν ἐκ τῆς θρησκείας παρηγορίαν διὰ τῆς αἰσθητικῆς αἰσιοδοξίας, ἥτις εὑρίσκει τὴν ὑπὲρ τὰς ὀδύνας τῆς πραγματικότητος ἀνύψωσιν ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ παραγωγῇ καὶ τῇ καλλιτεχνικῇ ἀπολαύσει.

Τὰ Ἅπαντα τοῦ Στράους ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἐ. Τσέλλερ ἐν Βόννῃ ἀπὸ τοῦ 1876 μέχρι τοῦ 1878 εἰς δώδεκα τόμους. Τῷ 1895 ἐξεδόθησαν καὶ αἱ «Ἀνάλεκτοι Ἐπιστολαὶ» αὐτοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Nietzsche*, «D. F. Strauss der Bekenner und der Schriftsteller (1873).—*A. Hausrath*, D. F. Strauss und die Theologie seiner Zeit» (εἰς δύο τόμους, 1876—1878).— *Th. Ziegler*, «D. F. Strauss» (εἰς δύο τόμους, 1908).
—Ω.

— **Στράους** (Straus), ***Ἰσίδωρος.*** Γάλλος κλινικὸς (1845—1896). Τῷ 1878 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς συγκριτικῆς καὶ πειραματικῆς παθολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων. Ἔγραψε: «Recherches expérimentales sur l'inflammation» (1870), «Exposé des recherches sur le choléra en Égypte» (1883), «Spectroscopie des tissus vivants», (1884) «Recherches microbiologiques sur l'utérus après la parturition physiologique» (1888) κ. ἄ. Ο. Ρ.

— **Στράους** (Strauss), ***Ἰωάννης, πατήρ.*** Διάσημος Αὐστριακὸς συνθέτης μουσικῆς χοροῦ, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ (1804—1849). Εἶναι ὁ κύριος ἀρχηγὸς μουσικῆς οἰκογενείας, ἥτις, πλὴν προδρόμων τινῶν δευτερευούσης σημασίας, παρήγαγε τὸν *Ἰωάννην Στράους* (υἱόν), καὶ τὸν ἀδελφὸν τούτου *Ἰωσὴφ Στράους*. Ὁ Στράους (πατὴρ) ἐσπούδασεν ἐν ἀρχῇ ἐρασιτεχνικῶς βιολίον, δεκαπενταετὴς ὅμως κατώρθωσε νὰ ἀποτελέσῃ μέλος τοῦ κουαρτέττου Λάννερ καὶ δεκαεννεαετὴς μέλος τῆς ὀρχήστρας τοῦ τελευταίου τούτου. Βραδύτερον ὁ Στράους ἐγένετο δεύτερος διευθυντὴς τῆς ἀνωτέρω ὀρχήστρας, τέλος δὲ κατήρτισεν ἰδίαν ὀρχήστραν, τάχιστα γενομένην διάσημον δι' ἐκτελέσεις χορευτικῆς μουσικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1825 ἤρχισε γράφων τὴν σειρὰν τῶν *βάλς*, ἅτινα τάχιστα διεδόθησαν χάρις εἰς τὴν ὀρχήστραν ἣν διηύθυνε καὶ μετὰ τῆς ὁποίας ἐπραγματοποίησεν οὗτος πολλὰς καλλιτεχνικὰς περιοδείας ἐν Αὐστρίᾳ, Παρισίοις, Λονδίνῳ κ. λ. π. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ὠνόμασεν αὐτὸν διευθυντὴν στρατιωτικῆς μουσικῆς καὶ ἀπὸ τοῦ 1835 διευθυντὴν τῆς μουσικῆς χοροῦ τῆς αὐλῆς. Ὁ Στράους, ὅστις εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ βὰλς εἶχε λάβει ὡς πρότυπον τὸν Λάννερ, ταχέως ἐδημιούργησεν ἔργα ἰδίας τεχνοτροπίας, γενόμενος ἀρχηγὸς σχολῆς. Ἔγραψεν ἐν ὅλῳ 479 ἔργα, ἐκδοθέντα εἰς 7 τόμους ὑπὸ τοῦ οἴκου Μπράϊτκοωφ καὶ Χαῖρτελ τῆς Λειψίας. Τὰ δημοφιλέστερα ἐκ τῶν βὰλς αὐτοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Taglioni-Walzer», «Victoria-Walzer», «Gabrielenwalzer», «Cäcilien-Walzer», «Electrische-Funken», «Bayaderenwalzer», «Mephistos-Höllenrufe».

— **Στράους** (Straus), ***Ἰωάννης, υἱός.*** Διάσημος Αὐστριακὸς συνθέτης χορευτικῆς μουσικῆς καὶ ὀπερεττῶν, πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ (1825—1899). Διηύθυνε καὶ οὗτος ὀρχήστραν χοροῦ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ὀρχήστρας τούτου, μεθ' ἧς περιώδευσεν εἰς Αὐστρίαν, Γερμανίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικήν. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν σύνθεσιν ἐλαφρῶν σκηνικῶν ἔργων, ἐγκατέλειψε τὴν διεύθυνσιν τῆς ὀρχήστρας εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ *Ἰωσὴφ* καὶ *Ἐδουάρδον*, καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Βιέννῃ. Ὁ Ἰωάννης Στράους (υἱὸς) εἶναι ὁ μέγας διδάσκαλος τοῦ βάλς, τὸ ὁποῖον ἐπλούτισε μὲ τὴν ὑπέροχον ἐκείνην λικνιστικὴν γραμμήν, ἥτις τὸ χαρακτηρίζει, καὶ περιέβαλε διὰ γοητευτικῆς καὶ δροσερᾶς μελῳδίας, ἀβιάστου εἰς ἔμπνευσιν. Τὰ δημοφιλέστατα ἐκ τῶν βὰλς αὐτοῦ εἶναι τά: «Στὸν ὡραῖον γαλανὸν Δούναβιν», «Ζωὴ καλλιτεχνῶν», «Ἱστορίες ἀπ' τὸ δάσος τῆς Βιέννης», «Βιεννέζικο αἷμα», «Στὸ σπίτι μας» κ. ἄ. Ἡ αὐτὴ ἀφθονία χορευτικῶν ρυθμῶν παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς ὀπερέττας τοῦ Στράους, ὧν αἱ περισσότεραι κατέκτησαν τὴν εὔνοιαν τοῦ κοινοῦ, ὡς εἶναι: «Ἡ νυχτερίδα», «Ὁ Ἀτσίγγανος βαρῶνος», «Καρναβάλι στὴ Ρώμη», «Ἡ Τσιγγάνα», «Μαθουσάλας», «Καλλιόστρος», «Ὁ εὔθυμος πόλεμος», «Μιὰ νύχτα στὴ Βενετία» κ. ἄ.

Ἰωάννης Στράους.

—**Στράους** (Straus), ***Ἰωσήφ.*** Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου (1827—1870). Διηύθυνε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Ἐδουάρδου* τὴν ὀρχήστραν τοῦ Ἰωάννου Στράους, ἀφ' ἧς οὗτος ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Βιέννῃ, καὶ διεκρίθη ὡς συνθέτης ὀπερεττῶν καὶ χορευτικῆς μουσικῆς. Ὀπερέτται τινὲς αὐτοῦ ἐγένοντο λίαν δημοφιλεῖς, ἰδίᾳ δὲ αἱ: «Ἀνοιξιάτικο ἀεράκι», «Καρδιὰ γυναικῶν», «Τὸ διαβολοκόριτσο», «Τα χελιδόνια τοῦ δάσους τῆς Βιέννης», ὡς καὶ ἀρκετὰ βάλς. Γ. Σ.

— **Στράους** (Strauss), ***Ἰωσήφ.*** Αὐστριακὸς μουσουργὸς καὶ βιολιστὴς (1793—1866). Δωδεκαετὴς ἀπετέλει ἤδη μέλος τῆς αὐτοκρατορικῆς ὀρχήστρας τῆς Βιέννης, βραδύτερον δὲ τῆς ὀρχήστρας τοῦ θεάτρου τῆς Βουδαπέστης. Ἐκεῖ ἔγραψε τὰς πρώτας αὐτοῦ συνθέσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν σκηνικὴν μουσικὴν διὰ τὸ δρᾶμα: «Ἡ πολιορκία τῆς Βιέννης», τὰ χορικὰ πολλῶν τραγῳδιῶν κλπ. Κατὰ τὴν μετέπειτα ἐν Τρανσυλβανίᾳ διαμονήν του ὁ Στράους συνέθεσε τὰ μελοδράματα: «Ἡ ζωὴ καὶ αἱ πράξεις τοῦ Φάουστ» καὶ «Οἱ υἱοὶ τοῦ δάσους», ὡς καὶ μίαν λειτουργίαν. Ἄλλα ἔργα εἶναι τὰ μελοδράματα: «Ὁ κλαψιάρης Βερθόλδος», «Armiodan», «Ἡ ἐλκυθροδρομία πρὸς τὸ Νόβγκοροντ» τὸ ὀρατόριον «Ἰουδὶθ» κ. ἄ. Γ. Σ.

—**Στράους** (Strauss), ***Ὄσκαρ.*** Αὐστριακὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1870. Διετέλεσε διευθυντὴς ὀρχήστρας διαφόρων ἐλαφρῶν θεάτρων καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνθεσιν ὀπερεττῶν, δι' ὧν ταχέως ἐγένετο γνωστὸς διεθνῶς. Ἐκ τούτων αἱ δημοφιλέστεραι εἶναι: «Οἱ εὔθυμοι Νιμπελοῦνγκεν», «Ἰνδὴ χήρα», «Ὀνειρῶδες βάλς», «Ὁ γενναῖος στρατιώτης», «Little May», «Didi», «Ἡ μικρὰ φίλη», «Ἔρως καὶ γέλια», «Ἡ ὡραία ἄγνωστος», τὰ θεωρούμενα ὡς κωμικὰ μελοδράματα: «Ὁ μαῦρος ἄνθρωπος», «Κολομπίνα», «Ὁ γενναῖος Κασσιανός», καὶ κωμειδύλλια: «Οἱ καρποὶ ποῦ μοιάζουν μὲ τὸν αἴθριο οὐρανό», «Νύχτα χοροῦ», «Γοητεία τῆς ἀγάπης», «Μουσικοὶ τοῦ χωριοῦ», «Τὸ τελευταῖον βάλς», «Μικρὴ νεράϊδα». Γ. Σ.

—**Στράους** (Straus), ***Ριχάρδος.*** Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Μονάχῳ τῷ 1864. Υἱὸς διακεκριμένου δεξιοτέχνου τοῦ κέρατος, ὁ Στράους νεώτατος προσείλκυσε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Μπύλωφ διὰ μιᾶς σερενάτας, ὡς καὶ ἄλλων τινῶν ἔργων, χάρις εἰς τὰ ὁποῖα ἐπεβλήθη, ἐπιτυχὼν τὴν θέσιν μουσικοῦ διευθυντοῦ ἐν Μάϊνιγκεν. Ἔκτοτε ἁλματωδῶς ἐσταδιοδρόμησε τόσον ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας, ἐν Μονάχῳ, Βαϊμάρῃ, Βιέννῃ κλπ., ὅσον καὶ ὡς συνθέτης, θεωρούμενος σήμερον ὡς ὁ διασημότερος τῶν ζώντων Γερμανῶν μουσουργῶν. Ἀπὸ τοῦ 1908 ὁ Στράους φέρει τὸν τίτλον τοῦ γενικοῦ μουσικοῦ διευθυντοῦ τῆς Γερμανίας. Ἐνεφανίσθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἔργων του, ὡς καὶ τῶν τοῦ Μόζαρτ,

Ριχάρδος Στράους.

Digitized by Google

ἅτινα ἐξαιρετικῶς ἑρμηνεύει, εἰς τὰ μεγαλύτερα μουσικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης. Τῷ 1926 ἐπεσκέφθη διὰ δευτέραν φορὰν τὰς Ἀθήνας, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ «Συλλόγου Συναυλιῶν», ὅπου διηύθυνε μεταξὺ ἄλλων συναυλίαν ἐξ ἔργων του ἐν τῷ σταδίῳ, καθ' ἣν ἐπαρασημοφορήθη παρὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Ὁ Στράους ὀφείλει τὴν φήμην αὐτοῦ ὡς μουσουργοῦ κυρίως εἰς τὰ πρῶτά του συμφωνικὰ ποιήματα, διὰ τὰ ὁποῖα λαμβάνει ὡς πρότυπον τὸν Λὶστ καὶ τοὺς Ρώσους συνθέτας, διευρύνων ταυτοχρόνως τὴν αὐστηρὰν μορφὴν τῆς σονάτας καὶ τῆς παραλλαγῆς, ποικίλλων τὰς ρυθμικὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταμορφώσεις τῶν θεμάτων καὶ ἐπενδύων τὸ ὅλον διὰ λαμπρᾶς καὶ γραφικωτάτης ἐνορχηστρώσεως, εἰς ἣν εἶναι ἀπαράμιλλος διδάσκαλος. Τὰ πρῶτα συμφωνικὰ ποιήματα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα κατέστησαν τὸ ὄνομά του διεθνῶς γνωστόν, εἶναι τά: «Δὸν Ζουάν», «Θάνατος καὶ μεταμόρφωσις», «Οἱ τσαχπινιὲς τοῦ Τὶλλ Ὤυλενσπίγκελ», «Δὸν Κιχώτης», ἐνῷ διὰ τοῦ «Τάδε ἔφη Ζαρατούστρας» ὁ συνθέτης ἐπιζητεῖ νὰ ἀποδώσῃ μουσικῶς τὴν φιλοσοφικὴν περὶ τοῦ «ὑπερανθρώπου» ἀντίληψιν τοῦ Νίτσε. Εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του, ἄλλως τε, ὁ ὑπεράνθρωπος οὗτος εἶναι αὐτὸς ὁ Στράους. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἥρως τῆς οἰκιακῆς συμφωνίας» («Simfonia Domestica», ἐνῷ τοὺς καλλιτεχνικούς του ἀγῶνας περιγράφει διὰ τῆς συμφωνίας «Ζωὴ ἥρωος» («Ein Heldenleben»), σκηνὰς δὲ τῆς ἰδιωτικῆς του ζωῆς περιγράφει εἰς τὸ μελόδραμά του «Intermezzo». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συμφωνικῶν ποιημάτων τοῦ Στράους κατ' ἐξοχὴν δημοφιλὲς ἔχει γίνει τό: «Θάνατος καὶ μεταμόρφωσις», περιγράφον τὴν ἀγωνίαν τοῦ θνῄσκοντος ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐξαΰλωσιν τὴν ἐπερχομένην διὰ τῆς αἰωνίου ἀναπαύσεως. Ἀφ' ἑτέρου «Οἱ τσαχπινιὲς τοῦ Τὶλλ Ὤυλενσπίγκελ» εἶναι χαριτωμένον «σκέρτσο», μεστὸν κωμικοῦ πνεύματος καὶ σατιρικῆς φλυαρίας, ἐνῷ ὁ «Δὸν Κιχώτης» ἀνήκει εἰς τὴν κυρίως γραφικὴν μουσικήν. Ἐκ τῶν τολμηροτέρων συμφωνικῶν ἔργων τοῦ Στράους εἶναι ἡ «Συμφωνία τῶν Ἄλπεων», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ εἰκὼν τῆς νυκτὸς ἀποδίδεται διὰ τῆς ταυτοχρόνου συνηχήσεως ὅλων τῶν φθόγγων τῆς κλίμακος (πιανίσσιμο).

Παραλλήλως πρὸς τὴν συμφωνικὴν μουσικὴν ὁ Στράους ἐξέτεινε τὴν δρᾶσίν του καὶ εἰς τὸ θέατρον· οὕτω μετὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ μελοδραματικὰ δοκίμια: «Guntram» (1894) καὶ «Feuersnot» (1901), ἦρε θριαμβευτικὴν ἐπιτυχίαν διὰ τῆς «Σαλώμης» (1909) κατὰ τὸ ὁμώνυμον δρᾶμα τοῦ Ὄσκαρ Οὐάϊλντ. Τὸ ἐρωτικὸν καὶ αἰσθησιακὸν τοῦτο ἔργον, ἐπενδεδυμένον μὲ καταπληκτικὸν πλοῦτον ὀρχήστρας, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Στράους, δὲν ἤργησε νὰ κατακτήσῃ τὰς σπουδαιοτέρας λυρικὰς σκηνὰς τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τοῦ μελοδράματος «Ἠλέκτρα» (1909) ὁ Στράους ἐγκαινιάζει τὴν περίοδον τῆς συνεργασίας του μετὰ τοῦ *Οὔγον φὸν Χόφμανσταλ*, ὅστις ἔγραψεν ὡσαύτως διὰ τὸν μουσουργὸν τὰ λιμπρέττα τῶν μελοδραμάτων: «Ὁ ἱππότης μὲ τὸ ρόδον» (1911), «Ἡ Ἀριάδνη εἰς Νάξον», «Γυναῖκα χωρὶς σκιὰν» (1919), «Ἡ Ἑλένη τῆς Αἰγύπτου» κ. ἄ. Ἀπὸ τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Στράους λείπει ἡ ἀρχαία μεγαλοπρέπεια, ἀλλὰ διὰ τοῦ «Ἱππότου μὲ τὸ ρόδον» κατορθώνει ὁ συνθέτης νὰ σαγηνεύσῃ τὸ κοινὸν διὰ τοῦ λεπτοῦ του κωμικοῦ πνεύματος καὶ τῶν ζωηρῶν του ρυθμῶν. Ἡ «Ἀριάδνη εἰς Νάξον» εἶναι μονόπρακτον μελόδραμα, γραφὲν ἀρχικῶς ἵνα παρενιθεῖται ὡς ἰντερμίδιον εἰς τὸν «Ἀρχοντοχωριάτην» τοῦ Μολιέρου, δι' ὃν ἔγραψεν ὁ συνθέτης καὶ ἀριθμὸν τινα λίαν ἐνδιαφερόντων τεμαχίων σκηνικῆς μουσικῆς, ἐξ ὧν ἀπήρτισε τὴν γνωστὴν «σουΐταν» τοῦ «Ἀρχοντοχωριάτου» («Der Bürger als Edelmann»). Εἰς τὰ σκηνικὰ ἔργα τοῦ Στράους πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ τὸ μπαλλέττο «Θρῦλοι τοῦ Ἰωσὴφ» (Josephslegende). Ἄλλα ἔργα τοῦ Ριχάρδου Στράους εἶναι ἡ σονάτα διὰ κλειδοκύμβαλον (ἔργ. 5), «Stimmungsbilder» διὰ κλειδοκύμβαλον (ἔργ. 9), ἡ σονάτα διὰ βιολοντσέλλον (ἔργ. 6), ἡ σονάτα διὰ βιολίον (ἔργ. 18), τὸ κοντσέρτο διὰ βιολίον (ἔργ. 8), τὸ κοντσέρτο διὰ κέρας (ἔργ. 11), τὰ συμφωνικὰ ποιήματα: «Ἐξ Ἰταλίας» καὶ «Μάκβεθ», ἡ συμφωνία εἰς φα ἐλ. (ἔργ. 12), τὸ κουαρτέττο διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ἔγχορδα (ἔργ. 13), τὰ δύο ᾄσματα διὰ δεκαεξάφωνον χορόν: «Τὰ καπέλλα», τὰ «Γερμανικὰ μοτέττα», ἡ μουσικὴ ὑπόκρουσις διὰ τοῦ κλειδοκυμβάλου τοῦ ποιήματος τοῦ Τέννυσον «Ἐνὼχ Ἄρντεν», πολλαὶ ὡραιόταται μελῳδίαι, χορῳδίαι κλπ.

Ὁ Στράους εἶναι ἐκ τῶν μεγαλοφυεστέρων ἐπιγόνων τοῦ Βάγνερ, ὃν ὅμως δὲν μιμεῖται δουλικῶς, προτιμῶν νὰ διευρύνῃ συμφωνικώτερον τὰ ἔργα του καὶ νὰ ποικίσῃ δι' ἐνορχηστρώσεως, εἰς τὴν μαγείαν τῆς ὁποίας οὐδεὶς δύναται νὰ ἀντισταθῇ. Ἐνίοτε τὰ θέματά του δὲν εἶναι πρώτης ποιότητος, συχνάκις φράσεις τινὲς αὐτοῦ δὲν ἀπέχουσι τῆς κοινοτοπίας, παρὰ ταῦτα ὅμως οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι εἶναι δημιουργός, κατορθῶν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τέχνην του καὶ εἰς τοὺς μᾶλλον πρὸς αὐτὸν δυσμενῶς διακειμένους. Τοῦτο δέ, διότι γνωρίζει νὰ λαμβάνῃ ἐκ τῆς μουσικῆς ὅ,τι κυρίως δύναται νὰ γοητεύσῃ, ἀναμειγνύων φράσεις, ὧν ἡ μελῳδικότης δὲν εἶναι ξένη πρὸς τὴν μεσημβρινὴν μουσικὴν αἰσθητικήν, μὲ τεχνοτροπίαν ὁτὲ μὲν συγγενεύουσαν πρὸς τὴν αὐστηρὰν πολυφωνίαν τῶν παρελθόντων αἰώνων, ὁτὲ δὲ πρὸς τὴν τολμηροτέραν ἁρμονικὴν ἀντίληψιν τῶν συγχρόνων. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

— **Στράους οὖντ Τόρνεϋ** (Strauss und Torney), *Λουλοῦ φὸν* —. Γερμανὶς ποιήτρια, γεννηθεῖσα τῷ 1873. Ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Ποιήματα», «Μπαλλάντες καὶ τραγούδια», «Νέες μπαλλάντες καὶ τραγούδια», «Ὥριμος εἶναι ὁ θέρος», τὰ πεζά: «Ὁ Ἑωσφόρος», «Ἰούδας», «Δευτέρα παρουσία» κ. ἄ. Λ. Κ.

—**Στράους** (Straus), *σημεῖον* —. Φαινόμενον, ὅπερ συνίσταται εἰς τὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς διαφορήσεως τῆς προκαλουμένης ὑπὸ τῆς πιλοκαρπίνης ἐπὶ τῆς παραλύτου πλευρᾶς, ἐν περιπτώσει περιφερικῆς παραλύσεως προσωπικῆς βαρείας μορφῆς. Ἐσημειώθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Straus ἐν ἔτει 1889. Μ. Ν. Κ.

στραπατσάρω, *ἀόρ. ἐστραπατσάρισα, παθ. μετχ. στραπατσαρισμένος*· προξενῶ στραπάτσο, βλάβην || φθείρω, καταστρέφω, ἐξευτελίζω, προπηλακίζω.

στραπάτσο (τό)· ζημία, φθορά, ἐξευτελισμός: «ἐπάθαμε μεγάλο στραπάτσο».

Στραπόδι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος, νήσου καὶ ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 116.

στραποντὲν (strapontin). Λέξις γαλλικὴ χρησιμοποιουμένη διεθνῶς καὶ σημαίνουσα τὸ ἕδρανον, τὸ θρανίον εἰς τὰ ἔμπροσθεν ἁμάξης ἢ τὸ πρόσθετον κάθισμα, ἅπερ τοποθετεῖται ἔμπροσθεν τῶν κυρίων μονίμων καθισμάτων ἁμαξῶν, αὐτοκινήτων, σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων κτλ., ἢ τὸ μικρὸν ξύλινον κάθισμα παρὰ τὰ καθίσματα τῶν διαδρόμων τῶν θεάτρων. Τὰ καθίσματα ταῦτα εἶναι πολλάκις προσηρμοσμένα εἰς τὰς θέσεις των, δυνάμενα, διὰ καταλλήλου ἐλατηρίου, νὰ κλείουν, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἀνάγκη χρησιμοποιήσεώς των, πρὸς οἰκονομίαν χώρου. Μ. Δ. Β.

— *[Ναυτ.]* Κλίνη ἐν κοιτωνίσκῳ πλοίου, δυναμένη νὰ ἀφαιρῆται, νὰ καθαιρῆται ἢ νὰ παρατίθεται εἰς τὸν τοῖχον τοῦ σκάφους πρὸς οἰκονομίαν χώρου, ὅταν δὲν πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ. Ὁ Παλάσκας ἠθέλησε νὰ καθιερώσῃ ὡς ἀντίστοιχον ἐπίσημον ὅρον τὸν *ὀρσοκλίνη*, λησμονηθέντα πλέον. Σ. Ε. Λ.

στραπόρτο (τό). Οὕτω καλεῖται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν πλοίων μεταγωγικὸν ἢ σκευαγωγὸν ἢ ὁπλιταγωγὸν (ἀπὸ τοῦ ταυτοσήμου ἰταλικοῦ trasporto κατὰ παραφθορὰν δι' ἀναγραμματισμοῦ). Σ. Ε. Λ.

Στραπουργιὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λαμύρων τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 307. Δ. Π. Π.

Στρὰς ὕαλος (Strass glas)· βλ. *ὕαλος* τοῦ Στράς.

Στρασβοῦργον (γαλλ. Strasbourg, γερμαν. Strassburg) *[Γεωγρ.]*. Μέχρι τοῦ 1918 πρωτεύουσα τῆς γερμανικῆς διοικήσεως Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης, ἔκτοτε δὲ πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ Κάτω Ρήνου. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἴλλ καὶ τῆς διώρυγος Ρήνου—Μάρνη, εἰς ἀπόστασιν ἡμίσεος χιλιομέτρου δυτικῶς τοῦ Ρήνου, μεθ' οὗ συνδέεται διὰ διωρύγων. Κάτ. (1926) 174.492 Ἡ παλαιὰ πόλις, ὑφισταμένη ἤδη ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἐπεξετάθη σὺν τῷ χρόνῳ μέχρι τῆς κτηθείσης τῷ 1684 ἀκροπόλεως, ἡ δὲ νέα πόλις ἀπετελέσθη κυρίως ἐκ τῶν προαστείων *Καϊνιγκσχόφεν, Κρόνενμπουργκ, Αἰγκλιχαΐμ, Γκρύνεμπεργκ, Νόϋντορφ*, τῆς κηπουπόλεως *Μαϊνάου*, τοῦ ἐργατικοῦ συνοικισμοῦ *Στόκφελντ* κλπ. Ὑπάρχουσι πολλὰ ἀρχαῖα κτήρια καὶ μνημεῖα, ἐξ ὧν ἀξιόλογα, ὁ καθεδρικὸς ναός, ρυθμοῦ νεορρωμανικοῦ καὶ γοτθικοῦ, ἐπιφανείας 4.087 τ. μ., ὕψους 142 μ., μετὰ μεγαλοπρεπῶν κυκλικῶν παραθύρων, διαμέτρου 13,5 μ., μετὰ τῶν ὀνομαστῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Συναγωγῆς, καὶ τοῦ περιφήμου ἀστρονομικοῦ ὡρολογίου, τὸ παλαιὸν ἀνάκτορον τῶν καρδιναλίων τοῦ Ροάν, νῦν μουσεῖον κλπ. Ἔχει πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1867, μετὰ 7 σχολῶν καὶ 2.647 φοιτητῶν, ἱερατικὴν σχολήν, ᾠδεῖον, τεχνικὰς καὶ ἐπαγγελματικὰς σχολάς, βιβλιοθήκας, ἐξ ὧν ἡ δημοσία ἔχει 1.300.000 τόμους καὶ 2.700 ἀρχαῖα χειρόγραφα, ἀστεροσκοπεῖον, 9 μουσεῖα, βοτανικὸν κῆπον, ἱππόδρομον. Ἡ βιομηχανία εἶναι λίαν ἀκμαία, ἰδίᾳ ζυθοποιίας, συντετηρημένων τροφίμων, ἁμαξῶν, μηχανῶν, σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων, αὐτοκινήτων, εἰδῶν ἠλεκτροτεχνικῆς, μουσικῶν, χειρουργικῶν καὶ ὀπτικῶν ὀργάνων, ὑαλουργίας, χημικῶν προϊόντων. Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς συγκοινωνίας ὑπάρχουν 8 σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ πρὸς διαφόρους διευθύνσεις καὶ μέγας λιμὴν ἐπὶ τοῦ Ρήνου, διὰ πλοῖα μέχρι 2.000 τόννων, ἐπίσης δὲ καὶ ἀερολιμήν.

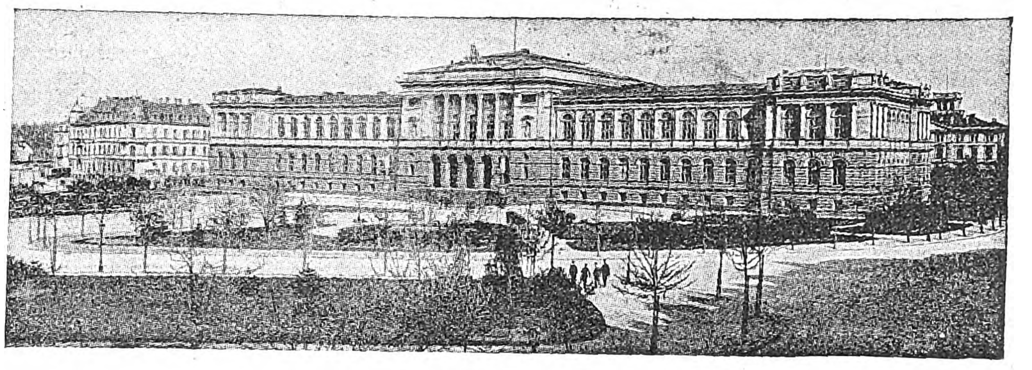

Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Στρασβούργου.

Ἐπὶ αὐτοκράτορος Αὐγούστου ἐκαλεῖτο Argentorarum. Τῷ 1681 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων, οἵτινες διετήρησαν αὐτὸ μέχρι τῆς ἥττης τοῦ 1870, ἀλλὰ τὸ ἀνέκτησαν πάλιν παρὰ τῶν Γερμανῶν μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν (βλ. κατωτ. *[Στρατ. Ἱστορ.]*). Θ. Κ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Τὸ φρούριον τοῦ Στρασβούργου ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Βωμπὰν περὶ τὸ 1685, ἦτο δὲ πενταγωνικοῦ σχήματος μὲ πέντε προμαχῶνας (bastions). Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 τὸ Στρασβοῦργον εὑρέθη ἐντελῶς ἀνοργάνωτον· σχετικὴ τις ἐπισκευὴ καὶ ὀχύρωσις ἐξετελέσθη κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου 1870. Ἡ φρουρά του ἀπετελεῖτο ἐξ 22.000 περίπου ἀνδρῶν, ἐντελῶς ἀνομοιογενῶν (μονάδων ἐμπέδων, ἐθνοφυλάκων, ἐλευθέρων σκοπευτῶν, ναυτῶν κτλ.), καὶ εἶχεν ὁπλισμὸν περὶ τὰ 100 πυροβόλα καὶ 25 ὅλμους, καθόσον τὰ ἐπίλοιπα πυροβόλα (περὶ τὰ 1.000 περίπου) ἦτο ἀδύνατον νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐλλείψει προσωπικοῦ· τὸ σύνολον δὲ διετέλει ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Uhrich.

Τὴν ἐπομένην τῆς μάχης τοῦ Βέρθ, ἤτοι τὴν 7ην Αὐγούστου 1870, ἀπεσπάσθη ἡ μεραρχία Βάδης ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μπάγιερ (Beyer), ἀντικατασταθέντα ἀπὸ τῆς 10ης Αὐγούστου ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Βέρντερ (Werder), μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐκτελέσῃ περίσχεσιν τοῦ Στρασβούργου, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀμέσου παραδόσεώς του, ἄλλως ἐκτελέσῃ τακτικὴν πολιορκίαν. Διαρκούσης τῆς πρὸς Στρασβοῦργον προελάσεως, ἡ βαδικὴ αὕτη μεραρχία ἐνισχύετο συνεχῶς ὑπὸ διαφόρων ἐφεδρικῶν μονάδων καὶ ἐθνοφρουρῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἀπέκτησεν ἐντὸς ὀλίγου δύναμιν περὶ τοὺς 60.000 ἄνδρας καὶ περὶ τὰ 400 πυροβόλα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα βαρέα. Ἡ πρώτη περίσχεσις ἐπετεύχθη τὴν 14ην Αὐγούστου. Ἀπὸ τῆς 15ης Αὐγούστου ἤρχισαν οἱ Γερμανοὶ τὸν κατὰ τοῦ Στρασβούργου βομβαρδισμόν, μὴ φειδόμενοι οὔτε τῶν ἔργων τέχνης. Τὸ γαλλ. κὸν πυροβολικὸν ἦτο ἀνίσχυρον ν' ἀνταποκριθῇ κατὰ τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ, καθόσον εἶχε βεληνεκὲς μικρόν. Τὴν 16ην, 17ην, 18ην Αὐγούστου ἐγένοντο διαδοχικαὶ ἀπόπειραι τῶν Γάλλων πρὸς ἔξοδον, μὴ στεφθεῖσαι ὅμως ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἐπιτυχίας. Ὁ Γάλλος στρατηγὸς Ὑρὶς, θελήσας νὰ ἐκτελέσῃ ἀντίποινα, ἤρχισεν ἀπὸ τῆς 17ης Αὐγούστου βομβαρδίζων τὴν ἀνοχύρωτον πόλιν Κὲχλ (Kehl), περὶ τὰ 4 χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Στρασβούργου καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένοντο προτάσεις ἐκ μέρους τοῦ Βέρντερ πρὸς παράδοσιν, ἀλλ' ὁ Ὑρὶς ἐστάθη ἄκαμπτος. Ἀπὸ τῆς 23—26ης Αὐγούστου ἐξετελέσθη φοβερὸς βομβαρδισμὸς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐναντίον τῆς πόλεως Στρασβούργου, ἐπενεγκὼν μεγάλας καταστροφὰς ἐν αὐτῇ, ὧν ἡ κυριωτέρα ἦτο ἡ ἐκ πυρκαϊᾶς καταστροφὴ τῆς πολυτίμου βιβλιοθήκης τοῦ Στρασβούργου. Ὁ γερμανικὸς οὗτος βομβαρδισμὸς παρουσιάζει τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι κατ' αὐτὸν ἐχρησιμοποιήθη, διὰ πρώτην φορὰν ἐν πολέμῳ, τὸ σύστημα τῆς διὰ μετακινουμένων πυροβολαρχιῶν (ἀποκληθεισῶν τότε batteries volantes) ἐκτελέσεως τῆς βολῆς. Οἱ Γάλλοι ὡς ἐκ τούτου εὑρίσκοντο ἐν διαρκεῖ ἀγνοίᾳ τοῦ πόθεν θὰ βληθῶσι καὶ τοῦ πῶς θ' ἀνταπο-

Digitized by Google

κριθῶσιν εἰς τὸ γερμανικὸν πῦρ, λαμβανομένης μάλιστα ὑπ' ὄψιν τῆς καταπληκτικῆς ἀριθμητικῆς μειονότητος τοῦ γαλλικοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ ἐπιζητηθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐκβιασμὸς τῶν Γάλλων πρὸς παράδοσιν τοῦ Στρασβούργου δὲν ἐπετεύχθη. Διὸ οἱ Γερμανοὶ ἀπελπισθέντες, εὑρισκόμενοι δ' εἰς ἀκτινοειδῆ ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως περὶ τὰ 400 μέτρα περίπου, ἀπεφάσισαν νὰ προβῶσιν εἰς τακτικὴν πολιορκίαν, εἰς τὴν κατασκευὴν δηλαδὴ παραλλήλων καὶ ὁδεύσεων. Ὡς σημεῖον κυρίας προσβολῆς ἐξέλεξαν τὸ πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς πόλεως, ὡς μὴ παρουσιάζον ἐδαφικὰ κωλύματα. Τὸ ἀξιοσημείωτον ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ταύτῃ εἶναι ὅτι τὸ γερμανικὸν μηχανικὸν κατώρθωσεν ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς (29—30 Αὐγούστου) νὰ κατασκευάσῃ παράλληλον μήκους 8 χλμ. Τὸ ἠθικὸν τῶν ἐντὸς τοῦ Στρασβούργου Γάλλων ἤρχισε καταπῖπτον ἅμα ὡς ἐγνώσθη ἡ γαλλικὴ ἧττα τοῦ Σεδάν, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ἀρξαμένης ἐλλείψεως πυρομαχικῶν καὶ τροφίμων (εἶχεν ἤδη ἀρχίσει ἡ χρῆσις ἱππείου κρέατος). Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἤρχισαν καταστρεφόμενοι οἱ προμαχῶνες ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, καθισταμένης τοιουτοτρόπως ἀδυνάτου πάσης περαιτέρω ἀμύνης. Ἰσχυρότατος γερμανικὸς βομβαρδισμός, ἐκτελεσθεὶς τὸ ἀπόγευμα τῆς 27ης Σεπτεμβρίου ὑπὸ 200 πυροβόλων, ἐπέφερε τὴν λύσιν, καθόσον ἐπειδὴ πλέον καὶ ὁ Ὑρίς, ὁ μέχρις ὥρας ἀνθιστάμενος εἰς πάσας τὰς προτάσεις τῶν κατοίκων, νὰ ὑψώσῃ λευκὴν σημαίαν ἐντὸς τοῦ ἀπογεύματος τῆς ἡμέρας ταύτης. Συνωμολογήθη τότε τὴν 2αν ὥραν τῆς 28ης Αὐγούστου 1870 ἡ παράδοσις τοῦ φρουρίου καὶ τῆς πόλεως Στρασβούργου καὶ ἡ αἰχμαλωσία ἁπάντων τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν (450) καὶ στρατιωτῶν (17.000). Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Στρασέβσκι (Straszewski), ***Μαυρίκιος.*** Πολωνὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1848. Ἠσχολήθη εἰδικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας τῶν ἀνατολικῶν λαῶν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κρακοβίας. Ἔγραψεν: «Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἀπαισιοδοξίας ἐν Ἰνδίαις» (1884), «Ἡ ἀνάπτυξις τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς καὶ Σίναις» (1887), «Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἀνατολῇ» (1895), «Ἡ σύγχρονος κρίσις ἐν τῇ γνωσιολογικῇ θεωρίᾳ» (1902), «Τὸ πρόβλημα τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου» (1909), κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Στρασίμηρος, ***Ἰβάν.*** Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βουλγαρίας Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου. Διωρίσθη ὑπὸ τοῦ πατρός του ἡγεμὼν ἡμιανεξάρτητος τοῦ Βιδδινίου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου (1376), ἀνῆλθε, κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ, εἰς τὸν θρόνον τῆς Βουλγαρίας ὁ νεώτερος υἱός του, Ἰβὰν Σισμάν. Ὁ Στρασίμηρος ἀνεκήρυξε τότε ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον τσάρον ἐν Βιδδινίῳ καὶ ἐπολέμησε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Σισμάν, πειραθεὶς νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅρια τοῦ κράτους του ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Σόφιας. Ὡσαύτως ἐπολέμησε καὶ κατὰ τῶν Οὔγγρων, οἵτινες, καταλαβόντες τὴν πρωτεύουσάν του, ᾐχμαλώτισαν αὐτὸν καὶ κατέστησαν φόρου ὑποτελῆ. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάληψιν τοῦ Τυρνάβου (1393), ὁ Στρασίμηρος, ἀποβαλὼν τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Οὔγγρων, ἀνεγνώρισε τὴν τῶν Τούρκων. Τῷ 1396 ἠναγκάσθη ν' ἀκολουθήσῃ τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ βασιλέως τῶν Οὔγγρων Σιγισμούνδου ἐκστρατείαν τῶν Εὐρωπαίων, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν παρὰ τῇ Νικοπόλει ὁλοσχερῆ αὐτῶν ἧτταν. Καταφυγὼν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του Βιδδίνιον συνελήφθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Βαγιαζὶτ καὶ ἐξωρίσθη εἰς Προῦσαν, ὅπου ἀπέθανεν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Κωνσταντῖνος* κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς Σερβίαν, ὅπου διῆλθε τὰ ὑπόλοιπα τῆς ζωῆς του ἔτη παρὰ τῷ δεσπότῃ Στεφάνῳ. Κ.-Μ. Α

Στρασιμίρωφ, ***Ἀντώνιος.*** Βούλγαρος διηγηματογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Βάρνῃ τῷ 1870 καὶ σπουδάσας ἐν Ἑλβετίᾳ. Νέος ἤρχισεν ἀσχολούμενος εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ἐνῷ συγχρόνως ἐλάμβανε μέρος εἰς τοὺς πολιτικοὺς καὶ κοινωνικοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του, μετασχὼν ἐνεργῶς τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Τῷ 1911 ἐγένετο βουλευτής, διὰ τὴν συμμετοχήν του δὲ εἰς τὴν κίνησιν τῶν χωρικῶν ἐξηφανίσθη. Ἔγραψεν: «Οἱ σκλάβοι», «Κατσαλόφσκατα Κραμόλα», «Γέλια καὶ δάκρυα» (1897), «Ἡ φοβερὴ ἐποχή» (1899), ἡ νουβέλλα «Φθινοπωρινὲς μέρες» (1902), βραβευθεῖσα, τὰ θεατρικὰ ἔργα: «Βρυκόλακας», «Στὴν ἀντίπερα ὄχθη», «Πεθερά» κ. ἄ. καὶ τὸ μυθιστόρημά του «Μπένα» (1927). Τῷ 1931, ἐπὶ τῇ ἑξηκονταετηρίδι του, ἐξέδωκε τὴν αὐτοβιογραφίαν του. Τ. Β.

Στράσμπουργκερ (Strasburger), ***Ἐδουάρδος.*** Γερμανὸς βοτανικὸς (1844—1912). Καθηγητὴς ἐν Ἰένᾳ τῷ 1873, καὶ ἐν Βόννῃ ἀπὸ τοῦ 1880, ἐμελέτησεν ἰδιαιτέρως τὰ ζητήματα τῆς γονιμοποιήσεως τῶν φυτῶν. Ἔγραψεν: «Ἡ γονιμοποίησις τῶν κωνοφόρων» (1869), «Τὰ κωνοφόρα καὶ τὰ γνητοειδῆ» (1872), «Ἡ γένεσις καὶ ἡ κατανομὴ τῶν κυττάρων» (1875), «Περὶ γονιμοποιήσεως καὶ κυττάρων» (1878), «Τὰ ἀγγειόσπερμα καὶ τὰ γυμνόσπερμα» (1879), «Ὁ σχηματισμὸς καὶ ἡ αὔξησις τοῦ φλοιοῦ» (1882), «Ἡ γονιμοποίησις τῶν φανερογάμων» (1884), «Ἡ πρακτικὴ ἐν τῇ βοτανικῇ» 1884), «Περὶ τῶν ἱστῶν ἐν τῷ ὀργανικῷ βασιλείῳ» (1905). Θ. Κ.

Στρασόλδος. Βενετὸς στρατηγός, ὅστις διεκρίθη κατὰ τὴν εἰς Πελοπόννησον καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα ἐκστρατείαν τοῦ Μοροζίνη. Ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὴν δυσάλωτον Λευκάδα, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του σὺν ἄλλοις καὶ οὐκ ὀλίγους Κεφαλλῆνας, Ἰθακησίους, Ζακυνθίους καὶ Κερκυραίους. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Λευκάδος πολιορκίαν τῆς Πρεβέζης, ὁ Στρασόλδος, ἐπὶ κεφαλῆς 3.000 στρατιωτῶν, ἐπιβιβασθεὶς εἰς γαλεότας, βριγανδίνια καὶ ἑλληνικὰς λέμβους ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ διαπλέοντος τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον περιωνύμου Ἕλληνος καταδρομέως Στάθη Ρωμανοῦ Μανέτα κατώρθωσε νύκτωρ νὰ ἐνεργήσῃ ἀπόβασιν παρὰ τὴν Πρέβεζαν καὶ νὰ μετάσχῃ δεξιῶς τοῦ ἀγῶνος πρὸς κατάληψιν τοῦ ὀχυροῦ φρουρίου τῆς πόλεως, ὅπερ καὶ ἐκυριεύθη τὴν 8 Νοεμβρίου 1684. Εὐθὺς δὲ κατόπιν, ἡγούμενος τῶν βενετικῶν δυνάμεων καὶ ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του, πλὴν τῶν προμνημονευθέντων Ἑπτανησίων, καὶ ἱκανοὺς Ρουμελιώτας ἁρματολούς, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν καὶ ἔφθασε μέχρι Ναυπάκτου, διακωλύων τὰς ἐκεῖθεν ἐπικουρίας τῶν Τούρκων, οἵτινες ἡττηθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἐξηναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ Μεσολόγγιον καὶ τὸ Αἰτωλικὸν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Βενετῶν. Ὁ Στρασόλδος ἀπέθανε τῷ 1685. Δ. Π. Π.

Στράσσεν (Strassen), ***Ὄθων.*** Γερμανὸς ζωολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1869. Καθηγητὴς ἐν Λειψίᾳ τῷ 1900, διευθυντὴς ἀπὸ τοῦ 1910 τοῦ φυσιοδιφικοῦ μουσείου τῆς Φραγκφούρτης, καθηγητὴς τῷ 1914 ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, μετέσχε κατὰ τὴν περίοδον 1898—1899 τῆς γερμανικῆς ὠκεανογραφικῆς ἀποστολῆς. Αἱ σπουδαιότεραι ἐργασίαι καὶ ἔρευναι αὐτοῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν μηχανικὴν τῆς ἐξελίξεως καὶ τὴν ψυχολογίαν τῶν ζώων. Ἔγραψεν: «Ἡ νέα ζῳοψυχολογία» (1908), «Ἡ σκοπιμότης» (1915) καὶ ἐπεξειργάσθη τὴν 4ην ἔκδοσιν τῆς «Ζωῆς τῶν ζώων» τοῦ Μπρέμ (1911—1918, 13 τ.). Θ. Κ.

Στράσσερ (Strasser), ***Ἀρθοῦρος.*** Αὐστριακὸς γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1854. Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ ἐπεδόθη κυρίως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων ἐπὶ θεμάτων τῆς ἀνατολικῆς μυθολογίας, ἰδίως τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἰαπωνίας, διακριθεὶς πρὸ παντὸς ὡς ἐκτελεστὴς θαυμασίων ζῴων καὶ μάλιστα λεόντων. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Τιθασσευτὴς ὄφεων», «Τὸ μυστικὸν τοῦ τάφου», «Ἰνδὸς προσευχόμενος», «Θριαμβευτικὸν ἅρμα», κ. ἄ. Μ. Δ. Β

στράτα (ἡ)· δημοτ., ὁδός, δρόμος: «πάει στράτα στράτα» || φρ. «κάνει στράτα» ἐπὶ νηπίου, ἀρχίζει νὰ περιπατῇ (λατ. strata via).

Στραταῖοι (οἱ). Οἰκογένεια ἁρματολικὴ τῆς Ἠπείρου, ἥτις διωχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ κατέφυγε καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως εἰς τὸν Βάλτον, παρὰ τὸ χωρίον Λουτρό. Ἐν τῇ νέᾳ πατρίδι των ἐξειλίχθησαν εἰς φοβεροὺς ἁρματολοὺς καὶ ἰσχυροὺς προύχοντας. Οἱ Στραταῖοι, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλώφ, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι καὶ τὸν Βάλτον καὶ νὰ καταφύγωσιν εἰς Λευκάδα, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Γάλλοι, ἐπιστρέψαντες ἀργότερον εἰς τὴν πατρίδα των. Τόσον εἰς Βάλτον ὅσον καὶ εἰς Λευκάδα προσέφερον πλείστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα. Α. Α.

στραταρίζω, καὶ *στρατουρίζω*· ἐπὶ νηπίου, κάμνω στράτα.

στραταριστὰ ζάλα (χορευτικοὶ βηματισμοί). Κρητικὸς χορός, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ χορευτής, προχωρῶν ἠρέμως πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐκτελεῖ τὰ πρῶτα βήματα ἐν κινήσει, ἐκτελεῖ δ' εἶτα τὴν κοκκαλιάν, δυνάμενος κατὰ τὸ τελευταῖον βῆμα νὰ προβάλῃ ἁπλῶς τὸν δεξιὸν πόδα χωρὶς νὰ ἐγγίσῃ τοῦτον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Κατόπιν ὑποχωρῶν καθ' ὅμοιαν τάξιν, ἐπανέρχεται εἰς τὴν πρώτην θέσιν του, ὅτε ἐκτελεῖ ἐμφανέστερον πλέον τὸ τσάκισμα τοῦ χοροῦ. Τὰ οὕτω ἐκτελούμενα βήματα τοῦ χοροῦ παρουσιάζουν τὴν εἰκόνα τῶν en avant καὶ demi promenade τῶν εὐρωπαϊκῶν τετραχόρων. Τὰ *διπλὰ ζάλα* ὅταν ἐκτελοῦνται οὕτω, ὁμοιάζουν μὲ τὸ galop τῶν εὐρωπαϊκῶν διχρόνων χορῶν. Τὰ στραταριστὰ ζάλα γίνονται καὶ πρὸς τὰ πλάγια καὶ ἐνίοτε πρὸς τὰ ὀπίσω, ὅταν τὸ ἀπαιτῇ ἡ ἀραίωσις καὶ τακτοποίησις τοῦ χοροῦ. Ι. Δ. Μ.

στραταρχεῖον (τό)· τὸ ἀρχεῖον τοῦ στρατάρχου, ὅπου ὁ στρατάρχης εἶναι ἐγκαθιδρυμένος.

στρατάρχης (ὁ)· ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ || ἀνώτατος στρατιωτικὸς βαθμὸς εἰς μεγάλα κράτη.

— *[Στρατ.] Στρατάρχης* καλεῖται ὁ ἀνώτατος βαθμὸς τῆς στρατιωτικῆς ἱεραρχίας, ὁ ὑφιστάμενος εἴς τινα μεγάλα κράτη. Ὁ βαθμὸς οὗτος ἐθεσπίσθη τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, διατηρηθεὶς μέχρι τοῦ 1870. Μετὰ τὴν ἧτταν, ἣν ὑπέστη κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἡ Γαλλία, δὲν ἀπενεμήθη πλέον ὁ βαθμὸς τοῦ στρατάρχου μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὁπότε διὰ τοῦ τίτλου τούτου ἐτιμήθη πρῶτος ὁ Ζόφρ. Ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ ὁ βαθμὸς τοῦ στρατάρχου (Feld Marschall) καθιερώθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καταργηθεὶς μετὰ τὴν ἧτταν ἣν ὑπέστησαν τὰ κράτη ταῦτα κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ὁ στρατάρχης φέρει ὡς δεῖγμα τοῦ βαθμοῦ του τὴν *στραταρχικὴν ῥάβδον.* Ἐν Ἑλλάδι βαθμὸς στρατάρχου οὐδέποτε ὑπῆρξε. Τὸν Φεβρουάριον 1914 ἀπενεμήθη εἰς τὸν τότε βασιλέα Κωνσταντῖνον, ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ὡς ἀρχιστρατήγου τῶν Βαλκανικῶν πολέμων 1912—1913, ἡ στραταρχικὴ ῥάβδος, χωρὶς ὅμως ν' ἀπονεμηθῇ εἰς αὐτὸν καὶ βαθμὸς τοῦ στρατάρχου. Ν. Θ. Κ.

στρατάρχία (ἡ)· τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ στρατάρχου.

στραταρχικός, **—ή**, **—όν**· ὁ ἰδιάζων εἰς τὸν στρατάρχην.

— ***στραταρχικὴ ῥάβδος.*** Κυλινδρικὴ ῥάβδος, μήκους περὶ τὰ 40 ἕως 50 ἑκατοστὰ καὶ διαμέτρου περὶ τὰ 5 ἑκατ., ἐπενδεδυμένη δι' ὑφάσματος βελουδίνου ἔχοντος τὰ ἐθνικὰ χρώματα ἑνὸς ἑκάστου κράτους καὶ φερομένη ἀνὰ χεῖρας τοῦ στρατάρχου ἐν μεγάλῃ στολῇ ὡς σύμβολον τῆς διοικήσεως. Καίτοι ὁ τίτλος τοῦ στρατάρχου ἀπενέμετο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', ὀνομάσαντος διὰ πρώτην φορὰν στρατάρχην τὸν Τυρέννον, τῷ 1660, ἐν τούτοις μόνον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας ἐν Γαλλίᾳ, μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἐν Γερμανίᾳ, ἐγενικεύθη ἡ ἀπονομὴ στραταρχικῆς ῥάβδου εἰς τοὺς στρατάρχας. Παρ' ἡμῖν, διὰ πρώτην καὶ τελευταίαν φοράν, ἀπενεμήθη στραταρχικὴ ῥάβδος εἰς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ἀρχικῶς μὲν ὑπὸ τῆς Γερμανίας τὸ τέλος 1913, διὰ τὰς νίκας κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, κατόπιν δ' ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὸν Φεβρουάριον 1914. Ν. Θ. Κ.

στρατεία (ἡ)· τὸ στρατεύεσθαι, τὸ εἶναί τινα στρατιώτην, στρατιωτικὴ ὑπηρεσία || ἐκστρατεία: «ἡ ἐπὶ Θράκης στρατεία».

στράτευμα (τό)· στρατός, συντεταγμένη στρατιωτικὴ δύναμις: «ἔφιππον —, πυροβολικὸν στράτευμα».

στρατευόμενος, **—η**, **—ον**· ὁ ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετῶν || ὁ δυνάμενος, ὁ ἔχων ὑποχρέωσιν νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατόν: «οἱ στρατευόμενοι πολῖται».

— ***στρατευομένη Ἐκκλησία.*** Ἡ ἐπὶ τῆς γῆς Ἐκκλησία, ὡς κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν ἐπηρειῶν τοῦ διαβόλου ἀγωνιζομένη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐν οὐρανοῖς, τὴν περιλαμβάνουσαν τοὺς ἁγίους, τοὺς κατὰ τῆς ἁμαρτίας ἀγωνισθέντας καὶ νικήσαντας, καὶ τοὺς ἀγγέλους, τὴν καλουμένην *θριαμβεύουσαν.* Στενὴ ὑπάρχει σχέσις μεταξὺ τῆς θριαμβευούσης καὶ στρατευομένης Ἐκκλησίας, τὰ μέλη τῆς ὁποίας ἐπικαλοῦνται τὰς εὐχὰς καὶ τὴν μεσιτείαν παρὰ τῷ Θεῷ τῶν μελῶν τῆς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας. Κ. Ι. Δ.

στρατεύσιμος (ὁ, ἡ), **—ον** (τό)· ὁ δυνάμενος ἢ ὑποχρεούμενος νὰ στρατευθῇ, νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατόν || *στρατεύσιμοι* (οἱ)· ὡς οὐσ.: «πρόσκλησις στρατευσίμων» (βλ. καὶ *στρατολογία*).

— ***στρατεύσιμος ἡλικία.*** Ἡλικία ὡρισμένη, καθ' ἣν καλοῦνται οἱ νέοι πρὸς στράτευσιν, ἤτοι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς στρατιωτικῆς αὐτῶν ὑποχρεώσεως. Παρ' ἡμῖν κατάλληλος πρὸς στράτευσιν ἡλικία εἶχε λογισθῇ ἀρχῆθεν τὸ 18ον ἔτος (Β. Δ. τῆς 28 Νοεμβρίου 1837), μεταγενεστέρως δ' ὡρίσθη τὸ 21ον (νόμος ΨΙΣΤ' τῆς 27ης Νοεμβρίου 1878), ἔπειτα δὲ τὸ 20όν (νόμος ΔΡ' τῆς 9ης Ὀκτωβρίου 1912) καὶ τελευταῖον αὖθις τὸ 21ον (νόμος 3644 τοῦ 1928). Νῦν εἰς πάντα σχεδὸν τὰ κράτη ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 20οῦ ἢ 21ου ἔτους τῆς ἡλικίας. Ἡ στρατολογία δὲ τῆς νεαρᾶς ἡλικίας, καὶ δὴ τῆς ἥσσονος τῶν 20 ἐτῶν ἀπεδείχθη ἀπρόσφορος καὶ μεστὴ κινδύνων. Ι. Π.

στράτευσις, **—εως** (ἡ)· ἡ ὑποχρέωσίς τινος νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατόν.

στρατεύω· ἀρχ., ἄγω στρατόν, ἐκστρατεύω: «ἐστράτευσαν ἐπὶ Πλάταιαν» || παθ. *στρατεύομαι*· εἶμαι στρατιώτης, ὑπηρετῶ εἰς τὸν στρατόν: «στρατόν: «οἱ ὑποχρέωσιν νὰ ὑπηρετήσωσιν ἀλλοδαποὶ δὲν στρατεύονται».

Στράτη *[Γεωγρ.].* Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς νήσου Μερλέρα ἢ Ἐρείκουσα τῶν Ὀθωνῶν (ὕψος 435 ποδ.), ὡς καὶ φερώνυμος τῆς νήσου συνοικισμός. Σ. Ε. Λ.

στρατηγεῖον *[Στρατ.].* Τὸ σύνολον τοῦ ἐπιτελείου καὶ τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν μεγάλης τινὸς μονάδος (μεραρχίας συμπεριλαμβανομένης ἐγκαθιάνω). Τὸ στρατηγεῖον κατὰ τὰς στάσεις διοικήσεως, ἐγκαθίσταται ὁλόκληρον περὶ τὸν σταθμὸν τοῦ διοικητοῦ τῆς μεγάλης μονάδος, κατὰ τὰς μάχας ὅμως χωρίζεται εἰς δύο μονάδας, καὶ τότε ἡ μὲν πρώτη καλουμένη *ὁμὰς διοικήσεως* περιλαμβάνουσα τὸ ἐπιτελεῖον καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν μαχίμων

Digitized by Google

ὑπηρεσιῶν, ἐγκαθίσταται εἰς τὸν σταθμὸν διοικήσεως τοῦ διοικητοῦ τῆς μονάδος, ἡ δὲ δευτέρα, καλουμένη *ὁμὰς ὑπηρεσιῶν* καὶ περιλαμβάνουσα ἁπάσας τὰς ὑπηρεσίας, παραμένει ὄπισθεν, συνήθως μετὰ τῶν μεταγωγικῶν.

Γενικὸν στρατηγεῖον καλεῖται τὸ στρατηγεῖον τοῦ ἀρχιστρατήγου. Ν. Θ. Κ.

στρατήγημα (τό)· σχέδιον στρατηγικόν· || καθόλου, τέχνασμα, τρόπος ἢ μέσον ἀπατηλόν.

—*[Διεθν. Δίκ.]* Βλ. λ. *πολέμου* στρατηγήματα.

Στρατήγης, *Γεώργιος*. Ἕλλην ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Σπέτσαις τῷ 1860. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις, Βερολίνῳ καὶ Παρισίοις καὶ μετῆλθε τὸν δικηγόρον ἐν Πειραιεῖ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ. Τὰ πρῶτα ποιήματά του ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ «Μὴ χάνεσαι» τοῦ Γαβριηλίδη, τὰ περιέλαβε δὲ εἰς τὴν βραδύτερον ἐκδοθεῖσαν συλλογήν του «Ροδοδάφναι». Μετέφρασε τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε, «Τὸ ὄνειρον θερινῆς νυκτὸς» τοῦ Σαίξπηρ, τὸν «Συρανὸ ντὲ Μπερζεράκ» τοῦ Ρουστάν, τὴν «Ραδιουργίαν καὶ ἔρωτα» τοῦ Σίλλερ καὶ πλεῖστα ποιήματα Γάλλων καὶ Γερμανῶν ποιητῶν. Συνέθεσε τὸ ποίημα «Ἔρως καὶ ψυχή», βραβευθὲν εἰς τὸν φιλαδέλφειον ποιητικὸν διαγωνισμόν, ἐδημοσίευσε δὲ βραδύτερον δύο συλλογὰς ποιημάτων: τὰ «Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ» (1901) καὶ «Τὶ λὲν τὰ κύματα» (1919). Ἐκτὸς τῶν λυρικῶν ποιημάτων συνέγραψε τὰ δράματα «Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος» καὶ «Ἀρχίλοχος», πολλάκις ἀναβιβασθέντα ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν σκηνῶν. Ἕτερα ἔργα τοῦ Στρατήγη εἶναι πραγματεία «Περὶ τῆς Θείας κωμῳδίας τοῦ Δάντη» καὶ τόμος διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ βιβλίον τῆς ψυχῆς». Θ. Β.

στρατηγία (ἡ)· τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ στρατηγοῦ· || ἡ περίοδος καθ' ἣν διετέλεσέ τις στρατηγός· || ἀρχ., τέχνασμα στρατηγικόν, στρατήγημα.

στρατηγικὴ (ἡ). Ὁ ἕτερος τῶν κλάδων τῆς πολεμικῆς τέχνης, ὁ ἐξετάζων τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον. Ἀκριβής, πλήρης καὶ μὴ ἐγείρων ἀντιρρήσεις ὁρισμὸς τῆς στρατηγικῆς δὲν ὑπάρχει. Διότι, ἐκτὸς ἄλλων, ἐν τῇ πράξει εἰς πολλὰ σημεῖα συγχέονται τὰ ὅρια, τὰ ὁποῖα χωρίζουσι τὴν *στρατηγικὴν* ἀπὸ τῆς *τακτικῆς*. «Ἡ στρατηγικὴ καὶ ἡ τακτικὴ συμπληροῦσιν ἀλλήλας καὶ συχνάκις συμμίγνυνται», γράφει ὁ Μπάλκ. Ἀφ' ἑτέρου στρατηγικὴ εἶναι «ἡ τέχνη τοῦ στρατηγοῦ» κατὰ τοὺς μέν, «ἡ τέχνη, ἥτις διδάσκει τὸν γενικὸν τρόπον, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς τοῦ πολέμου» κατὰ τοὺς δέ· ἄλλοι τὴν ὁρίζουν ὡς ἐκείνην, «ἥτις κανονίζει καὶ συνδυάζει πάσας τας πολεμικὰς ἐνεργείας ἐπὶ τῶν θεάτρων τῶν ἐπιχειρήσεων», δὲν λείπουσι δέ, τέλος, καὶ ἐκεῖνοι, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ στρατηγικὴ εἶναι, ἐν γένει, «ἡ τέχνη τοῦ διεξάγειν πόλεμον ἐπὶ ὡρισμένου σχεδίου». Ὁ στρατάρχης Μόλτκε ὁρίζει τὴν στρατηγικὴν ὡς τὴν «χρησιμοποίησιν τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα τίθενται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀρχιστρατήγου, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ», ὁ δὲ Κλάουζεβιτς, ἐν τῷ «Περὶ πολέμου» συγγράμματι αὐτοῦ, λέγει ὅτι αὕτη εἶναι «ἡ τέχνη τοῦ χρησιμοποιεῖν τὰς μάχας ὡς μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει ὁ πόλεμος», μὲ ἄλλους λόγους, ἡ στρατηγικὴ «καταρτίζει τὸ σχέδιον τοῦ πολέμου, διαγράφει τὴν ἀποσκοπουμένην διεξαγωγὴν τῶν διαφόρων ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦσιν αὐτόν, καὶ κανονίζει τὰς διαφόρους μάχας, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἐκτελεσθῶσιν εἰς ἑκάστην ἐξ αὐτῶν». Ὁ τελευταῖος οὗτος ὁρισμὸς ἔφερε τὴν στρατηγικὴν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς πολιτικῆς, ἤτοι τῆς ἀνωτέρας διευθύνσεως τοῦ πολέμου, ἥτις, ἀναγκαίως, εἶναι ἔργον τῆς κυβερνήσεως τοῦ διεξάγοντος τὸν πόλεμον κράτους καὶ ὄχι τοῦ ἀρχιστρατήγου, εἰς ὃν αὕτη ἀναθέτει τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Συγχρόνως, ὁ αὐτὸς ὁρισμός, περιορίζων τὴν ἔννοιαν τῆς στρατηγικῆς ἁπλῶς ὡς τῆς τέχνης τοῦ χρησιμοποιεῖν τὰς μάχας, ὡδήγησεν εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ μάχη εἶναι τὸ μόνον μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ πολεμικοῦ σκοποῦ. Συνέπεια τούτου ὑπῆρξε νὰ φθάνωσιν οἱ ὀπαδοὶ τῆς διδασκαλίας του εἰς τὸ σημεῖον νὰ συγχέωσι τὸ μέσον πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ νὰ συμπεραίνωσιν ὅτι ἐν τῷ πολέμῳ πᾶν ἄλλο συμφέρον καὶ πᾶς ἄλλος ὑπολογισμὸς πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὴν προσπάθειαν, ἥτις ἀποβλέπει εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἀποφασιστικῆς μάχης.

Εἶναι σήμερον παραδεδεγμένον, ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ πολιτική, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ὑπεύθυνος ἡ ἐθνικὴ κυβέρνησις, πρέπει νὰ ἀποτελῇ τὴν βάσιν τῆς στρατηγικῆς χρησιμοποιήσεως τῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς πολιτικῆς ταύτης διατιθεμένων δυνάμεων, τόσον κατὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ πολεμικοῦ σχεδίου, ὅσον καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου. Βεβαίως ὁ σαφὴς χωρισμὸς τῆς στρατηγικῆς ἀπὸ τῆς πολιτικῆς δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν, ὅταν ἡ διεύθυνσις ἀμφοτέρων τούτων τῶν σφαιρῶν ἐνεργείας εὑρίσκεται εἰς χεῖρας ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ὡς π. χ. συνέβαινε μὲ τὸν Μέγαν Φρειδερῖκον ἢ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα. Εἰς τὰς λοιπὰς ὅμως περιστάσεις, καὶ ἰδίως σήμερον, ὅτε σπανίως ὑπάρχουν τοιοῦτοι, πολιτικοστρατιωτικοί, ἀρχηγοὶ κρατῶν, ἡ σύγχυσις τῶν δύο ἐννοιῶν ἔχει καταστῆ λίαν βλαβερὰ καὶ ἐπικίνδυνος. Διότι ἀφ' ἑνὸς ὠθεῖ τοὺς στρατιωτικοὺς εἰς τὴν παράλογον ἀπαίτησιν, ὅπως ἡ πολιτικὴ ὑποτάσσηται εἰς τὴν στρατιωτικὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς, ἔν τινι μέτρῳ, συνέβη κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, ὅπερ ὅμως ἄτοπον ἐξουδετέρωνεν ἡ ἀδελφικὴ συνεργασία καὶ ὁμόνοια Μόλτκε-Βίσμαρκ, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρασύρει τὸν πολιτικὸν εἰς ὑπέρβασιν τῶν, ἀκαθορίστων ἄλλωστε, ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας του καὶ ἐπέμβασιν εἰς τὸ ἔργον τοῦ στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ καθ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν μέσων τὰ ὁποῖα διαθέτει, ὡς συνέβη καὶ πάλιν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870, καθ' ὃν ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις διηύθυνε τὰς ἐπιχειρήσεις ἐκ τῆς πρωτευούσης. Ὁ προαναφερόμενος ὁρισμὸς τῆς στρατηγικῆς εἶναι σαφέστερος καὶ ἀνταποκρίνεται καλύτερον πρὸς τὰς σημερινὰς ἰδέας. Ὁ ὁρισμὸς οὗτος καθορίζει τὴν εὐθύνην, τὴν ὁποίαν ὑπέχει ὁ ἀρχιστράτηγος ἀπέναντι τῆς κυβερνήσεώς του. Τὸ ἔργον του περιορίζεται εἰς τὸ νὰ χρησιμοποιήσῃ κατὰ τὸν πλέον ἐπωφελῆ, διὰ τὰ συμφέροντα τῆς ἀνωτέρας πολεμικῆς πολιτικῆς, τρόπον τὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι τεθῆ εἰς τὴν διάθεσίν του, ἐντὸς τοῦ πολεμικοῦ θεάτρου, τὸ ὁποῖον τῷ ἔχει καθορισθῆ. Ἐὰν κρίνῃ ὅτι αἱ δυνάμεις αὗται δὲν εἶναι ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ ὁ ὁρισθεὶς αὐτῷ ἀντικειμενικὸς σκοπός, δικαιοῦται νὰ τὸ δηλώσῃ καί, ἐὰν ἡ γνώμη του αὕτη παροραθῇ, δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἀρχιστρατηγίαν ἢ νὰ παραιτηθῇ ταύτης. Θὰ ὑπερβῇ ὅμως τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του, ἐὰν θελήσῃ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τὴν γνώμην του. Ἀντιθέτως, ἡ κυβέρνησις, ὡς κανονίζουσα τὴν πολεμικὴν πολιτικὴν καὶ προσαρμόζουσα αὐτὴν πρὸς τὴν γενικὴν θέσιν τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δύνανται καὶ νὰ ἀλλάξωσι κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολέμου, δικαιοῦται νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὴν στρατηγικὴν τῶν ἐπιχειρήσεων, εἴτε ἀντικαθιστῶσα τὸν ἀρχιστράτηγον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπαυσε νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην, εἴτε μεταβάλλουσα τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν ἐπιχειρήσεων, συμφώνως μὲ τὰς ἀνάγκας τῆς πολεμικῆς πολιτικῆς της. Ἐνῷ δὲ ὀφείλει νὰ μὴ ἐπεμβαίνῃ παντάπασιν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν χειρισμὸν τῶν πολεμικῶν του μέσων, ὀφείλει, τοὐναντίον, νὰ γνωστοποιῇ σαφῶς εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον ποῖον εἶναι τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἔχει οὗτος νὰ ἐπιτελέσῃ. Οὕτω τὸ ἔργον τῆς στρατηγικῆς δὲν ἔγκειται ἁπλῶς καὶ μόνον εἰς τὴν προσπάθειαν ὅπως κατανικηθῶσιν αἱ ἐχθρικαὶ δυνάμεις. Ὅταν ἡ κυβέρνησις ἀντιληφθῇ ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἔχει τὴν στρατιωτικὴν ὑπεροχήν, εἴτε γενικῶς, εἴτε εἰδικῶς, ἔν τινι πολεμικῷ θεάτρῳ, δύναται, φρονίμως πράττουσα, νὰ περιορίσῃ τοὺς σκοποὺς τῆς στρατηγικῆς. Δύναται ν' ἀποφασίσῃ νὰ λάβῃ στάσιν ἀναμονῆς («στασιμότητος»), ἢ καὶ νὰ περιορίσῃ ὁριστικῶς τὰς στρατιωτικάς της προσπαθείας καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν της διὰ τῶν ναυτικῶν αὐτῆς δυνάμεων ἢ διὰ τοῦ οἰκονομικοῦ πολέμου. Δύναται ἀκόμη νὰ σχηματίσῃ τὴν γνώμην ὅτι ἡ τελειωτικὴ κατανίκησις τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ εἶναι ἔργον ἀνώτερον τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, ἢ ὅτι τὸ ἐκ τούτου ἀναμενόμενον κέρδος θὰ εἶναι μικρότερον τῶν ἀπαιτηθησομένων θυσιῶν καὶ ὅτι τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς πολεμικῆς πολιτικῆς της δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ καταλαμβάνουσα ὡρισμένα ἐδάφη, τὰ ὁποῖα νὰ κρατήσῃ ἢ νὰ μεταχειρισθῇ ὡς ἀνταλλάγματα κατὰ τὴν διαπραγμάτευσιν τῆς εἰρήνης, ὡς κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων κατάληψιν τοῦ μείζονος μέρους τῆς νήσου Σαχαλίνης τῷ 1904—1905. Ἡ συνηθεστέρα ὅμως περίπτωσις, καθ' ἣν κρίνεται συμφέρων ὁ περιορισμὸς τῶν σκοπῶν τῆς στρατηγικῆς, εἶναι ὅταν ἀναμένῃ τις νὰ ἀποκτήσῃ ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων· τοῦτο δὲ δύναταί τις νὰ ἐπιτύχῃ πολλάκις ἐξαντλῶν βαθμηδὸν τὸν ἐχθρὸν δι' ἀλλεπαλλήλων μικρῶν παρενοχλήσεων, ἀντὶ νὰ ριψοκινδυνεύσῃ προβαίνων εἰς μεγάλας συγκρούσεις, ὡς κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τοῦ Γάλλου ἀρχιστρατήγου Πεταὶν τὸ θέρος τοῦ 1917, ἤτοι δι' «ἐπιθέσεων μὲ περιωρισμένους ἀντικειμενικοὺς σκοπούς». Ἀπαραίτητος ὅμως ὅρος τῆς τοιαύτης στρατηγικῆς εἶναι ὅπως ἡ οὕτω, διὰ τῆς παρατάσεως τοῦ ἀγῶνος, ἐπιτυγχανομένη φθορὰ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ὑπερβαίνῃ κατὰ πολὺ τὴν φθορὰν τῶν ἰδίων δυνάμεων. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο δύναταί τις νὰ ἐπιδιώξῃ προβαίνων εἰς *διαδρομὰς* (raids) ἐναντίον τῶν κέντρων ἐφοδιασμοῦ τοῦ ἐχθροῦ, ἐκτελῶν τοπικὰς ἐπιθέσεις ἐπιφερούσας δυσαναλόγως μεγάλας φθορὰς εἰς τὰ τμήματά του ἢ καὶ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν, παρασύρων τὸν ἐχθρὸν εἰς ἀνωφελεῖς ἐπιθέσεις, ἀναγκάζων αὐτὸν νὰ κατανείμῃ ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως τὰς δυνάμεις του καί, τέλος, φροντίζων νὰ φέρῃ τὴν βαθμιαίαν ἐξασθένησιν τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ ἀντοχῆς. Ἡ τοιαύτη πολεμικὴ ἐνέργεια λέγεται *φαβιανὴ στρατηγική*, ἀπὸ τοῦ περιφήμου Ρωμαίου δικτάτορος Φαβίου, ὅστις, διαρκοῦντος τοῦ β' Καρχηδονιακοῦ πολέμου, ἀπέφυγεν ἐπὶ ἑξάμηνον περίπου νὰ συνάψῃ ἀποφασιστικὴν μάχην πρὸς τὸν Ἀννίβαν, εἶτα δέ, ἐξαντληθέντος τοῦ καρχηδονιακοῦ στρατοῦ, ἐπετέθη ἐναντίον του κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οὗτος μόλις διὰ στρατηγήματος νὰ διαφύγῃ τὴν καταστροφήν. Ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἡ ἐνέργεια αὕτη πρέπει νὰ ὀνομασθῇ «πολεμικὴ πολιτικὴ τοῦ Φαβίου»· ὁ τοιοῦτος δὲ ὁρισμὸς διευκρινίζει τὸ ὡς ἄνω θιγόμενον ζήτημα περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀνεξαρτησίας, ἣν πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἀρχιστράτηγος ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῆς στρατηγικῆς του ἐντὸς τοῦ καθορισθέντος αὐτῷ πολεμικοῦ θεάτρου. Διότι, ἐὰν ἡ κυβέρνησις ἔχῃ ἀποφασίσει τὴν ἐφαρμογὴν φαβιανῆς πολεμικῆς πολιτικῆς, ὁ ἀρχιστράτηγος, ὅστις, ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῆς στρατηγικῆς σφαίρας ἐνεργείας του, θὰ προσεπάθει τυχὸν νὰ καταβάλῃ δι' ἀποφασιστικῆς μάχης τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις, θὰ ἠδύνατο περισσότερον νὰ ζημιώσῃ παρὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν πολεμικὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεώς του. Συνήθως πολεμικὴ πολιτικὴ μὲ περιωρισμένους σκοποὺς ἀπαιτεῖ καὶ στρατηγικὴν μὲ περιωρισμένους ἐπίσης σκοπούς, ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ ἐπιδίωξις ἀποφασιστικῶν σκοπῶν πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τὸ δυνατὸν τῇ ἐγκρίσει τῆς κυβερνήσεως.

Ἡ φύσις τοῦ πολέμου, οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποί, διὰ τοὺς ὁποίους ἀποφασίζεται, καὶ ἡ πολιτικὴ εἶναι θέματα κείμενα ἐκτὸς τῆς σφαίρας τῆς στρατηγικῆς. Ἔργον τῆς στρατηγικῆς εἶναι ἡ κατανομὴ καὶ ἡ ἀποστολὴ τῶν πολεμικῶν μέσων, ὅπως πραγματοποιήσωσι τοὺς σκοποὺς τῆς πολιτικῆς. Δὲν ἀσχολεῖται μόνον μὲ τὴν ἁπλῆν μετακίνησιν τῶν στρατιωτικῶν, ὅπως ἔχει λεχθῆ ὑπό τινων συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν γενικήν, ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ πεδίου, δρᾶσίν των. Ὅταν ὅμως τὰ στρατεύματα φθάσωσιν ἐντὸς τοῦ τακτικοῦ πεδίου, ἡ διεύθυνσις καὶ ἡ παρακολούθησις τῆς τοιαύτης δράσεως εἶναι ἔργον τῆς *τακτικῆς* (βλ. λ.), εἰ καί, ὡς ἐλέχθη ἐν ἀρχῇ, εἶναι δύσκολον νὰ χαράξῃ τις σαφῶς τὰ ὅρια, τὰ ὁποῖα χωρίζουσι τὴν δικαιοδοσίαν ἑκατέρου τῶν δύο τούτων κλάδων τῆς πολεμικῆς τέχνης. Ἡ προσπάθεια πρὸς διαμόρφωσιν εὐκρινεστέρων ἐννοιῶν, διὰ τῆς δημιουργίας νέων, ἐνδιαμέσων, κατηγοριῶν, εἰς οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα ὡδήγησεν. Ὁ ὅρος *μεγάλη τακτική*, τοῦ ὁποίου τὴν χρῆσιν εἰσήγαγον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, πρὸς δήλωσιν τοῦ συνδυασμοῦ καὶ τῆς μετακινήσεως τῶν πολεμικῶν δυνάμεων πρὸς προπαρασκευὴν καὶ λῆψιν τῶν πρὸς μάχην διατάξεων, ὑπέστη πολλὰς ἀλλαγὰς ἐν τῇ σημασίᾳ. Χρησιμεύει πολλάκις πρὸς δήλωσιν τοῦ γενικοῦ σχεδίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βασίζεται, ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων παραγόντων, ἡ χρησιμοποίησις τῶν πολεμικῶν δυνάμεων· περιλαμβάνει τὴν συνδεδυασμένην χρῆσιν τῶν στρατιωτικῶν, ναυτικῶν, νῦν δὲ καὶ τῶν ἐναερίων δυνάμεων, καὶ ἀφήνει ἐκτὸς τοὺς οἰκονομικοὺς καὶ τοὺς πολιτικοὺς παράγοντας.

Ἕτερος δημιουργηθεὶς ὅρος, χρησιμώτερος καὶ ὀλιγωτέραν προκαλῶν σύγχυσιν, εἶναι ὁ ὅρος *μεγάλη στρατηγική*. Διὰ τούτου δηλοῦται τὸ μέρος τῆς πολιτικῆς, τὸ ὁποῖον διευθύνει τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου, κατ' ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τῆς γενικωτέρας, μονίμου, πολιτικῆς, ἡ ὁποία καθορίζει τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοπούς του· ἤτοι ὁ ὅρος *μεγάλη στρατηγικὴ* χρησιμεύει πρὸς δήλωσιν τῆς «πολεμικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ της»· διότι τὸ ἔργον της εἶναι νὰ προσαρμόζῃ καὶ νὰ διευθύνῃ ὅλα τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διαθέτει τὸ ἔθνος πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πολιτικοῦ σκοποῦ τοῦ πολέμου, πρὸς τὸ τέρμα, τὸ ὁποῖον καθορίζει ἡ ἐθνικὴ πολιτική. Ἡ *μεγάλη στρατηγικὴ* ἔχει καθῆκον νὰ ὑπολογίζῃ καὶ νὰ ἀναπτύσσῃ τοὺς οἰκονομικοὺς πόρους, τὴν βιομηχανικὴν παρασκευὴν καὶ τὴν εἰς ἄνδρας παροχὴν τοῦ ἔθνους, οὕτως ὥστε νὰ δύναται νὰ συντηρῇ καὶ νὰ ἐνισχύῃ τὸν μαχόμενον στρατὸν ἰδίως σήμερον, ὁπότε τὸ μέγιστον τῆς ἰσχύος στρατοῦ τινος δὲν παρουσιάζεται κατὰ τὴν ἔναρξιν ἀλλὰ πρὸς τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ πράττῃ καὶ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς ἠθικοὺς πόρους τῆς χώρας. Ἐπίσης πρέπει νὰ κανονίζῃ τὴν κατανομὴν τῶν δυνάμεων μεταξὺ τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς παραγωγῆς. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τῆς *μεγάλης στρατηγικῆς* δὲν περιορίζεται εἰς ταῦτα. Διότι αἱ μαχητικαὶ δυνάμεις εἶναι ἓν μόνον ἐκ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα αὕτη ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν της. Πρέπει νὰ ὑπολογίζῃ καὶ νὰ ἐφαρμόζῃ τὰ ὅπλα τῆς οἰκονομικῆς, τῆς διπλωματικῆς, τῆς ἐμπορικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς πιέσεως, ἐν τῇ προσπαθείᾳ νὰ ἐξασθενήσῃ τὴν θέλησιν τοῦ ἀντιπάλου. Πρὸς τούτοις, ἐνῷ ἡ ἁπλῆ στρατηγικὴ ἀποβλέπει μόνον εἰς τὸν πόλεμον, μέχρι τοῦ πέρατος αὐτοῦ, ἡ *μεγάλη στρατηγικὴ* βλέπει καὶ πέραν τοῦ πολέμου, εἰς τὴν εἰρήνην, ἡ ὁποία θὰ τὸν διαδεχθῇ.

Οὕτως, ἂν ἀφαιρέσωμεν τὴν *μεγάλην στρατηγικήν*, ἥτις εἶναι μέρος τῆς πολιτικῆς, ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὴν *ἁπλῆν* ἢ *καθαρὰν στρατηγικήν*, ἥτις εἶναι «ἡ τέχνη τοῦ στρατηγοῦ». Ἡ εὐόδωσις αὐτῆς ἔγκειται κυρίως εἰς τὸν ὀρθὸν ὑπολογισμὸν καὶ τὸν ἐπιτυχῆ συνδυασμὸν τῶν μέσων καὶ τοῦ σκοποῦ. Τὸ ἀποτέλεσμα πρέπει νὰ εὑρίσκεται ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸ σύνολον τῶν διατιθεμένων μέσων, καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν παντὸς ἐνδιαμέσου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, συμβάλλοντος εἰς τὸ τελικὸν ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα, πρέπει

Digitized by Google

νὰ εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐνδιαμέσου τούτου σκοποῦ. Δυσαναλογία εἴτε ἐπὶ πλέον, εἴτε ἐπὶ ἔλαττον, δύναται νὰ ἔχῃ βλαβερὰ ἢ ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Ἡ ἀκριβὴς προσαρμογὴ τῶν μέσων πρὸς τὸν σκοπὸν εἶναι ἐκείνη, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται πραγματικὴ καὶ πλήρης οἰκονομία τῶν δυνάμεων. Ἡ φύσις ὅμως τοῦ πολέμου καὶ ἡ ἀβεβαιότης, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὰ κυριώτερα αὐτοῦ σημεῖα, κατὰ τὴν διεξαγωγήν του, καθιστῶσι τὴν ἀκριβῆ ταύτην προσαρμογὴν ἔργον ἀδύνατον καὶ δι' αὐτὴν τὴν στρατηγικὴν μεγαλοφυΐαν. Συνεπῶς ἡ ἐπιτυχία ἔγκειται εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν προσέγγισιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἡ ἀβεβαιότης καὶ ἡ σχετικότης αὕτη εἶναι ἀναγκαίως συνδεδεμένη μὲ τὴν πραγματικότητα. Διότι, ὅσαι καὶ ὅσον μεγάλαι καὶ ἂν εἶναι αἱ γνώσεις τινὸς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ πολέμου, αὕτη, ἐν τῇ ἐφαρμογῇ της, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τέχνης τῆς ἐκτελέσεως. Ἡ τέχνη δὲ αὕτη οὐ μόνον δύναται νὰ φέρῃ τὰ μέσα πλησιέστερα πρὸς τὸν σκοπόν, ἀλλὰ καί, αὐξάνουσα τὴν ἀξίαν τῶν μέσων, νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ἀποτελέσματος πέραν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Τοῦτο ἀκριβῶς καθιστᾷ πάντα ὑπολογισμὸν καὶ πᾶσαν πρόβλεψιν πράγματα ἀβέβαια· διότι δὲν δύναταί τις νὰ ὑπολογίσῃ ἀκριβῶς τὴν δύναμιν τῆς εὐφυΐας ἢ τῆς ἀνοησίας τῶν ἀνθρώπων, οὔτε τὴν δύναμιν ἢ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως.

Ἐν τούτοις, ὅσον δύσκολος καὶ ἂν εἶναι ὁ ὑπολογισμὸς ἐν τῇ στρατηγικῇ, εἶναι, πάντως, εὐκολώτερος καὶ ἁπλούστερος καὶ δύναται νὰ προσεγγίσῃ περισσότερον εἰς τὴν ἀλήθειαν παρ' ὅ,τι ἡ τακτική. Διότι ἐν τῷ πολέμῳ ὁ κυρίως ἀστάθμητος παράγων εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη θέλησις, αὕτη δὲ ἐκδηλώνεται ὡς ἀντοχή, ἡ ὁποία εὑρίσκεται κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς τακτικῆς. Ἡ στρατηγικὴ δὲν ἔχει νὰ ὑπερνικήσῃ ἀντίστασιν ἐκτὸς ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἀντιτάσσει ἡ φύσις. Ὁ σκοπός της εἶναι νὰ καταστήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν δυσκολωτέραν τὴν ἀντίστασιν εἰς τὸν ἀντίπαλον καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ χρησιμοποιοῦσα τὰ μέσα τῆς κινήσεως καὶ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ. Ἡ κίνησις εἶναι στοιχεῖον ἀνῆκον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς φύσεως καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ παραγόντων, οἷοι εἶναι ὁ χρόνος, ἡ τοπογραφία καὶ τὰ μέσα μεταφορᾶς. Ὁ αἰφνιδιασμὸς ἀνήκει εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ψυχολογίας καὶ ἀπαιτεῖ ὑπολογισμὸν πολὺ δυσκολώτερον· διότι πρέπει νὰ στηριχθῇ ἐπὶ παντοειδῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἐπηρεάσωσι τὴν θέλησιν τοῦ ἀντιπάλου καὶ τὰ ὁποῖα ποικίλλουσι κατὰ τὰς διαφόρους περιπτώσεις. Μολονότι ἡ στρατηγικὴ δύναται νὰ ἀποβλέπῃ ἑκάστοτε εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς κινήσεως μᾶλλον παρὰ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, ἢ ἀντιστρόφως, ἐν τούτοις ἕκαστος ἐκ τῶν δύο τούτων τρόπων ἐνεργείας δύναται νὰ ἔχῃ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἑτέρου. Ἡ κίνησις δύναται νὰ γεννήσῃ αἰφνιδιασμὸν καὶ ὁ αἰφνιδιασμὸς νὰ προκαλέσῃ κίνησιν. Διότι κίνησις ἐπιταχυνομένη, ἢ τῆς ὁποίας ἀλλάσσει ἡ κατεύθυνσις, φέρει ἀναγκαστικῶς μεθ' ἑαυτῆς, ἔν τινι βαθμῷ, τὸν αἰφνιδιασμόν, ἔστω καὶ ἀποκάλυπτον· καί, ἐξ ἄλλου, ὁ αἰφνιδιασμὸς δίδει ἐλευθερίαν εἰς τὴν κίνησιν, ἐμποδίζων τὸν ἐχθρὸν νὰ ἀντεπεξέλθῃ δι' ἀντιθέτων μέτρων ἢ καταλλήλων κινήσεων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις τῆς στρατηγικῆς πρὸς τὴν τακτικήν, καίτοι, ὡς ἐλέχθη, ἐν τῇ ἐκτελέσει συγχέονται πολλάκις τὰ ὅριά των καὶ εἶναι δύσκολον νὰ εἴπῃ τις ποῦ παύει ἡ στρατηγικὴ δρᾶσις καὶ πόθεν ἄρχεται ἡ τακτική, θεωρητικῶς αἱ δύο αὗται ἔννοιαι εἶναι τελείως διακεκριμέναι ἀλλήλων. Ἡ τακτικὴ κεῖται ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ πεδίου μάχης καὶ κρατεῖ ὁλοκλήρου τῆς σφαίρας αὐτῆς. Ἡ στρατηγικὴ ὄχι μόνον σταματᾷ πρὸ τῶν ὁρίων τούτων, ἀλλὰ καὶ πολὺ ὀλίγα δύναται εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν περιορισμὸν τῆς ἐκτάσεως τῆς διεξαγομένης μάχης. Εἰς τοὺς φρονοῦντας ὅτι ἡ καταστροφὴ τῶν ἐνόπλων ἐχθρικῶν δυνάμεων εἶναι τὸ μόνον τέρμα, εἰς τὸ ὁποῖον δέον νὰ ἀποβλέπῃ ὁ πόλεμος, καὶ ὅτι ὁ μόνος σκοπὸς τῆς στρατηγικῆς εἶναι ἡ μάχη, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιπροβληθῇ ὅτι, καὶ ἂν σκοπὸς τῆς στρατηγικῆς εἶναι ἡ διεξαγωγὴ τῆς μάχης, εἶναι, πάντως, ἡ τῆς ἀποφασιστικῆς τοιαύτης, καὶ δὴ ὑπὸ τὰς μᾶλλον εὐνοϊκὰς συνθήκας. Ὅσον δ' εὐνοϊκώτεραι εἶναι αἱ συνθῆκαι, τόσον ὀλιγωτέρας δυσκολίας θὰ συναντήσῃ ὁ στρατός, ὁ ὁποῖος θὰ τὴν διεξαγάγῃ. Κατὰ ταῦτα, δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι ἐπιθυμητὸν θὰ ἦτο νὰ ἐπέλθῃ ἡ νίκη ἄνευ μάχης, τουτέστι νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ καταστροφὴ τῶν μαχητικῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ, ἀναγκαζομένου νὰ παραδοθῇ καὶ ν' ἀφοπλισθῇ. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ δὲ ὑπάρχουσι παραδείγματα, κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ στρατηγική, βοηθουμένη καὶ ὑπὸ εὐνοϊκῶν ὅρων, ἐπέτυχεν ἐν τῇ πράξει τοιοῦτον ἀποτέλεσμα. Αἱ παρὰ τὴν Ἰλέρδαν τῆς Ἱσπανίας ἐπιχειρήσεις τοῦ Καίσαρος εἶναι ἐξ αὐτῶν.

Ἡ κυβέρνησις, ἡ ὁποία εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς *μεγάλης στρατηγικῆς*, εἶναι καὶ ἡ μόνη ἁρμοδία νὰ ἀποφασίσῃ, ἂν ἡ στρατηγικὴ θὰ τὴν ἐξυπηρετήσῃ, ἐπιδιώκουσα νὰ ἐπιφέρῃ τὸ ἀποτέλεσμα δι' ἀποφασιστικῆς στρατιωτικῆς δράσεως ἢ κατ' ἄλλον τρόπον. Καὶ ὅπως ἡ στρατιωτικὴ δύναμις εἶναι ἓν μόνον ἐκ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἄγουσιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς μεγάλης στρατηγικῆς, οὕτω καὶ ἡ μάχη εἶναι ἓν ἐκ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἄγουσιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς στρατηγικῆς. Ὅταν αἱ περιστάσεις εἶναι πρόσφοροι, ἡ μάχη εἶναι τὸ ταχύτερον ἐκ τῶν μέσων τούτων· ὅταν εἶναι ὅλως δυσμενεῖς, ἡ προσφυγὴ εἰς τὸ μέσον τοῦτο, ἐὰν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτραπῇ, ἀποτελεῖ αὐτόχρημα παραφροσύνην. Ἂς λάβωμεν τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ἀρχιστράτηγος ἔχει ἐντολὴν νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἀποφασιστικὴν λύσιν εἰς τὴν ἐμπόλεμον κατάστασιν διὰ τῶν ὅπλων. Τὸ καθῆκόν του εἶναι νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου ὑπὸ τοὺς μᾶλλον εὐνοϊκοὺς ὅρους, ἵνα παραγάγῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ὠφέλιμον ἀποτέλεσμα. Συνεπῶς, ὁ πραγματικὸς σκοπός του δὲν εἶναι, συνήθως, τόσον τὸ νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν μάχην, ὅσον τὸ νὰ καταλάβῃ πλεονεκτικὰς στρατηγικὰς θέσεις τοιαύτας ὥστε, διὰ τῆς ἐξορμήσεως ἐξ αὐτῶν, νὰ ἐπακολουθήσῃ συνέχισις ἑλιγμῶν, δυναμένων νὰ ἐπιφέρωσι τὸ ἀποφασιστικὸν ἀποτέλεσμα. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὁ ἄμεσος σκοπὸς τῆς στρατηγικῆς εἶναι ἡ παράλυσις ἢ ἐξάρθρωσις τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα δύναται νὰ εἶναι εἴτε ἡ διάλυσις τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, εἴτε ἡ συντριβὴ αὐτῶν διὰ μάχης. Ἡ διάλυσις τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἀπαιτεῖ, συνήθως, καὶ τὴν ἄμεσον μαχητικὴν δρᾶσιν, ἥτις ὅμως δὲν ἔχει τὸν χαρακτῆρα πραγματικῆς ἀποφασιστικῆς μάχης. Πασίγνωστα ἐν τῇ ἱστορίᾳ παραδείγματα τοιαύτης διαλύσεως, πλὴν τῶν ὡς ἄνω μνημονευομένων, εἶναι τὸ τῆς νίκης τοῦ Ἀννίβα παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην, τὸ τοῦ Τυρέν, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκστρατείαν του ἐν Ἀλσατίᾳ, τὸ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸ Οὔλμ, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1805, κ.ἄ. Ὡς παραδείγματα δέ, καθ' ἃ ἡ συντριβὴ τοῦ ἐχθροῦ ἦτο ἀναπότρεπτος συνέπεια τῶν προηγουμένως ἐπιτευχθέντων στρατηγικῶν πλεονεκτημάτων, δύναταί τις νὰ ἀναφέρῃ τὴν νίκην τοῦ Ναπολέοντος παρὰ τὴν Ἰένην, τοῦ Κρόμβελ εἰς τὸ Οὔστερ (Worcester), τοῦ Γκρὰντ εἰς τὸ Βίξμπουργ, κ. ἄ.

Ἡ παράλυσις ἢ ἐξάρθρωσις τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἐφ' ὅσον μένομεν ἐντὸς τῆς σφαίρας τοῦ ἀνθρωπίνου ὑπολογισμοῦ, εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ἑλιγμοῦ, ὁ ὁποῖος: α) ἀνατρέπει τὰς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἰλημμένας διατάξεις καί, ἀναγκάζων αὐτὸν νὰ ἀλλάξῃ αἰφνιδίως μέτωπον, διαταράσσει τὴν κατανομὴν καὶ τὴν διοργάνωσιν τῶν δυνάμεών του· β) διασπᾷ ἢ διαιρεῖ τὰς δυνάμεις του· γ) θέτει εἰς κίνδυνον τὸν ἀνεφοδιασμόν του· δ) ἀπειλεῖ τὴν γραμμὴν ἢ τὰς γραμμὰς συγκοινωνίας, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποχωρήσῃ, ἐν περιπτώσει ἀνάγκης, πρὸς τὴν βάσιν του ἢ τὴν χώραν του, ἵνα ἀνασυντάξῃ τὰς δυνάμεις του.

Ὁ τελικὸς σκοπὸς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ δι' ἑνὸς ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἀποτελεσμάτων· συνήθως ὅμως εἶναι συνέπεια περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν, εἶναι δὲ δύσκολον νὰ ἀποχωρίσῃ τις ἀπ' ἀλλήλων τὰ μερικὰ ταῦτα ἀποτελέσματα ἐν τῇ πράξει. Διότι κίνησις κατευθυνομένη πρὸς τὰ νῶτα τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ τείνει νὰ παραγάγῃ πάντα τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα. Ἡ σχετικὴ ὅμως ἐπίδρασις, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἕκαστον ἐξ αὐτῶν, ποικίλλει καὶ ἄλλοτε ἄλλη ὑπῆρξεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν στρατῶν καὶ τοῦ, μᾶλλον ἢ ἧττον, πολυπλόκου τοῦ ὀργανισμοῦ των. Προκειμένου περὶ στρατῶν οἱ ὁποῖοι, ὅπως συνέβαινεν εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, συντηροῦνται ἐκ τῆς χώρας, προμηθευόμενοι τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς αὐτοὺς ἐφόδια διὰ τῆς λεηλασίας ἢ τῶν ἐπιτάξεων, αἱ γραμμαὶ τῶν συγκοινωνιῶν ἔχουσι μικρὰν σημασίαν. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ μᾶλλον προηγμένην μορφήν, μικρὰ δύναμις εἶναι ἐξηρτημένη ὀλιγώτερον ἐκ τῶν γραμμῶν τῆς συγκοινωνίας· διότι εἶναι δυνατὸν νὰ μεταφερθῶσι συγχρόνως μετ' αὐτῆς ποσότητες ἐφοδίων ἀρκοῦσαι διὰ περιωρισμένον τι χρονικὸν διάστημα. Ὅσον μεγαλύτερος εἶναι ὁ στρατὸς καὶ ὅσον πολυπλοκωτέρα ἡ σύνθεσίς του, τόσον ἀμεσώτερον καὶ σοβαρώτερον ἀποτέλεσμα ἔχει πᾶσα ἀπειλὴ στρεφομένη ἐναντίον τῶν συγκοινωνιῶν του. Ὅπου οἱ στρατοὶ δὲν ἦσαν ἀμέσως ἐξηρτημένοι ἐκ τῶν συγκοινωνιῶν των, κατώρθωσαν νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὴν στρατηγικὴν κίνησιν καὶ ἡ τακτικὴ ἐξέλιξις τῆς ἐπακολουθησάσης μάχης εἶχε μεγαλυτέραν σπουδαιότητα διὰ τὴν τελικὴν κρίσιν. Ἐν τοσούτῳ, καὶ εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ στρατηγικὴ κίνησις δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ τὸ ἄμεσον ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα, οἱ ἱκανοὶ ἀρχιστράτηγοι ἐπέτυχον πολλάκις νὰ καρπωθῶσι σπουδαῖα πλεονεκτήματα πρὸ τῆς μάχης, ἀπειλοῦντες διὰ τῆς κινήσεώς των τὰς γραμμὰς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ ἢ τὴν ἰσορροπίαν τῶν εἰλημμένων διατάξεών του ἢ τὰ τοπικὰ κέντρα ἀνεφοδιασμοῦ του. Διὰ νὰ εἶναι ὅμως ἀποτελεσματικὴ ἡ τοιαύτη ἀπειλή, πρέπει νὰ γίνεται χρονικῶς καὶ τοπικῶς πλησιέστερον πρὸς τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα ἢ ἐκείνη, ἥτις στρέφεται ἐναντίον τῶν γραμμῶν συγκοινωνίας αὐτῶν· ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου, προκειμένου περὶ τῶν παλαιοτέρων πολέμων, εἶναι, πολλάκις, δύσκολον νὰ κάμῃ τις διάκρισιν μεταξὺ στρατηγικοῦ καὶ τακτικοῦ ἑλιγμοῦ.

Ψυχολογικῶς ἡ παράλυσις ἢ κατάπτωσις τοῦ ἠθικοῦ προέρχεται ἐκ τῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν ἐμποιοῦσιν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ διοικητοῦ τὰ ὡς ἄνω ἀπαριθμούμενα ἀποτελέσματα. Ἡ ἐντύπωσις αὕτη ἐπιτείνεται εἰς μέγαν βαθμόν, ὅταν ὁ διοικῶν ἀντιληφθῇ τὸ μειονεκτικὸν τῆς θέσεώς του αἰφνιδίως καὶ γεννηθῇ εἰς αὐτὸν τὸ συναίσθημα ὅτι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν ἐχθρικὸν ἑλιγμόν. Ἡ ψυχολογικὴ αὕτη διαταραχὴ γεννᾶται κατὰ κύριον λόγον ἐκ τοῦ συναισθήματος ὅτι ἔχει πέσει εἰς παγίδα. Διὰ τοῦτο, κατὰ τὰς πλείστας περιπτώσεις, αὕτη ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα κινήσεως στρεφομένης ἐναντίον τῶν νώτων τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Ὁ στρατός, ὅπως καὶ τὸ μεμονωμένον ἄτομον, δὲν δύναται νὰ ὑπερασπίσῃ ἐπαρκῶς τὰ νῶτά του ἀπὸ καταφερομένου κτυπήματος εἰμὴ στρεφόμενος πρὸς τὰ ὀπίσω, ἵνα κάμῃ χρῆσιν τῶν ὅπλων του πρὸς τὴν νέαν κατεύθυνσιν. Ἡ ἀλλαγὴ ὅμως τοῦ μετώπου διαταράσσει προσωρινῶς τὴν ἰσορροπίαν τοῦ ἀμυνομένου καί, ὡς ἐκ τούτου, τὸ πνεῦμα εἶναι πολὺ περισσότερον εὐαίσθητον διὰ πᾶσαν ἀπειλὴν προερχομένην ἐκ τῶν ὄπισθεν. Ἀντιθέτως, πᾶσα κίνησις ἐκτελουμένη κατ' εὐθεῖαν ἐναντίον τοῦ μετώπου τοῦ ἀντιπάλου στερεώνει, φυσικῶς καὶ ψυχολογικῶς, τὴν ἰσορροπίαν του καί, ὡς ἐκ τούτου, αὐξάνει τὴν ἀντοχήν του. Ἐν τῷ πολέμῳ, ὡς ἐν τῷ ἀθλήματι τῆς πάλης, ἡ προσπάθεια ὅπως ἀνατρέψῃ τις τὸν ἀντίπαλον, χωρὶς νὰ κλονίσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους στήριξίν του καὶ τὴν εὐστάθειάν του, τείνει νὰ ἐξαντλήσῃ τὸν ἐπιτιθέμενον· ἡ ἐξάντλησις δὲ τούτου αὐξάνεται δυσαναλόγως μετὰ τῆς καταβαλλομένης δυνάμεως. Ἕνεκα τῆς δυσαναλογίας ταύτης, ἥτις αὐξάνεται καθόσον προωθεῖται ἡ προσπάθεια, ἡ νίκη διὰ τῆς μεθόδου ταύτης εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ἐπιτιθέμενος διαθέτει μέγα περιθώριον δυνάμεων. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, προκειμένου περὶ μάχης, αὕτη δύναται νὰ χάσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀποφασιστικοῦ ἀγῶνος. Διότι ἡ κατὰ μέτωπον ἐπίθεσις ἀναγκάζει τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις νὰ συμπτυχθῶσιν, ὑποχωροῦσαι πρὸς τὰς ἐφεδρείας των, τὰ ἐφόδιά των καὶ τὰς ἐνισχύσεις των, οὕτως ὥστε εἰς τὸ φθαρὲν ἀρχικὸν μέτωπον προστίθενται ἐκ τῶν ὄπισθεν νέαι δυνάμεις.

Οὕτω κυκλωτικὴ κίνησις πρὸς τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ ἔχει σκοπὸν νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐκ μέρους τούτου ἀντίστασιν, ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἑλιγμοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ τελικοῦ ἀποτελέσματος. Ἀκολουθεῖ, κυρίως εἰπεῖν, τὴν *γραμμὴν τῆς ἐλαχίστης ἀντιστάσεως*. Τὸ ἀντίστοιχον ὑπὸ ψυχολογικὴν ἔποψιν ἀποτελεῖ ἡ *ἥκιστα ἀναμενομένη γραμμὴ* ἢ ἡ *γραμμὴ τῆς ἐλαχίστης πιθανότητος*. Αὗται ἀποτελοῦσι τὰς δύο ὄψεις τοῦ αὐτοῦ νομίσματος, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ μελετᾷ καλῶς ἡ στρατηγική. Διότι, ἐὰν ἐκλέξῃ ἁπλῶς τὴν γραμμήν, ἥτις παρουσιάζει ἐκδήλως τὴν μικροτέραν ἀντίστασιν, πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει της ὅτι ἡ τοιαύτη ἔκδηλος ἰδιότης τῆς γραμμῆς ταύτης θὰ κινήσῃ ἐπίσης τὴν προσοχὴν τοῦ ἀντιπάλου καὶ ὅτι, ἑπομένως, αὕτη θὰ παύσῃ ἐγκαίρως νὰ εἶναι *γραμμὴ τῆς ἐλαχίστης ἀντιστάσεως*. Κατὰ τὴν μελέτην τῆς φυσικῆς θέσεως τῶν πραγμάτων, πρέπει νὰ ἔχῃ τις πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ψυχολογικήν· μόνον δὲ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ ἀμφοτέρων τῶν ἀπόψεων ἡ στρατηγικὴ ἀποτελεῖ πλαγίαν προσπέλασιν, καλῶς ὑπολογισμένην, ὅπως διαταράξῃ τὴν ἰσορροπίαν τοῦ ἀντιπάλου.

Ἐκ τῶν λεχθέντων ἐξάγεται ὅτι ἡ στρατηγικὴ δὲν εἶναι τόσον ἁπλῆ τέχνη καὶ ὅτι κίνησις φέρουσα ἐμμέσως πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ κατευθυνομένη πρὸς τὰ νῶτα τῆς παρατάξεώς του δὲν ἀποτελεῖ, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἔμμεσον στρατηγικὴν προσπέλασιν. Ἡ τοιαύτη προσπέλασις δυνατὸν νὰ ἀρχίσῃ ὡς πλαγία ἐν σχέσει μὲ τὸ ἐχθρικὸν μέτωπον, ἀλλ' ἀκριβῶς ὡς κατευθυνομένη κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ νῶτα αὐτοῦ, δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἀλλάξῃ τὰς διατάξεις του· οὕτω δὲ ἡ ἀρχικῶς πλαγία κίνησις μεταβάλλεται εἰς κίνησιν κατευθυνομένην κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ νέον ἐχθρικὸν μέτωπον

Ἡ πιθανότης, ὅτι ὁ ἐχθρὸς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελέσῃ τοιαύτην ἀλλαγὴν τοῦ μετώπου, καθιστᾷ συνήθως, ἀναγκαῖον, ὅπως τῆς κυρίας κυκλωτικῆς κινήσεως προηγῆται ἄλλη κίνησις ἢ ἄλλαι κινήσεις, ἀποσκοποῦσαι νὰ φέρωσιν ἀντιπερισπασμόν, ἤτοι νὰ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐνεργείας. Ὁ ἀντιπερισπασμὸς οὗτος πρέπει νὰ ἐνεργῇ τόσον εἰς τὸ φυσικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸ ψυχολογικὸν πεδίον. Εἰς τὸ φυσικόν, ἀναγκάζει τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς δυνάμεις του ἐπὶ μεγαλυτέρου μετώπου, ἢ ἀπασχολεῖ αὐτὸν εἰς ἀνωφελῆ δρᾶσιν, οὕτως ὥστε οὗτος νὰ μὴ ἔχῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἰσχύν, ὅπως ἀντιμετωπίσῃ ἐπιτυχῶς τὴν πραγματικήν, δι' ἧς ἐπιζητεῖται τὸ ἀποφασιστικὸν ἀποτέλεσμα, κυκλωτικὴν κίνησιν. Ἐν τῷ ψυχολογικῷ πεδίῳ ἡ στρατηγικὴ ἐπιδιώκει τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, προκαλοῦσα εἰς τὸν ἐχθρὸν ματαίους φόβους καὶ ἐξαπατῶσα τὴν ἀντίπαλον διοίκησιν· ὁ τοιοῦτος ἀντιπερισπασμός, ἐν τῷ πνεύματι τῆς διοικήσεως, ἔχει ὡς συνέπειαν τὸν φυσικὸν ἀντιπερισπασμὸν τῶν μαχητικῶν δυνάμεων,

Digitized by Google

τὰς ὁποίας διαθέτει. Διότι ἡ διοίκησις, χάνουσα τὴν ἐλευθερίαν της ἐν τῇ συλλήψει τοῦ σχεδίου, χάνει καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐνεργείας. Τούτου ἕνεκα ὁ Ναπολέων εἶπεν ὅτι «ὁ ἠθικὸς παράγων ἔχει πρὸς τὸν φυσικὸν ὡς τρία πρὸς ἕν». Ἡ ὀρθὴ ἐκτίμησις τοῦ παράγοντος τούτου καθιστᾷ φανερὸν πόσον εἶναι σφαλερὸν καὶ ἐπιπόλαιον τὸ νὰ ἐπιχειρῇ τις νὰ ἀναπτύσσῃ θεωρίας περὶ τῆς στρατηγικῆς, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Τὸ νὰ πραγματεύεταί τις τὰ θέματα αὐτῆς ποσοτικῶς, ὡς ἐὰν ἡ ἐπιτυχία ἐξηρτᾶτο ἁπλῶς ἐκ τῆς συγκεντρώσεως μεγαλυτέρων δυνάμεων εἰς τὴν καταλλήλως ἐκλεγεῖσαν θέσιν, εἶναι ἐπίσης σφαλερόν, ὅσον τὸ νὰ τὰ πραγματεύεται γεωμετρικῶς, ὡς ἐὰν ἦσαν ζητήματα γραμμῶν καὶ γωνιῶν. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀφῃρημένη ἀνάλυσις τῆς ψυχολογικῆς στρατηγικῆς ἤθελεν εἶναι κουραστικὴ θεωρία, οὐδεμίαν φέρουσα πρακτικὴν ὠφέλειαν. Ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ εἰσδύσῃ τις εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν εἶναι ἡ μελέτη τῶν παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα παρέχει ἡ ἱστορία.

Ἐν συμπεράσματι, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὰ ἑξῆς: Ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἡ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ ἐχθρικὸν μέτωπον προέλασις τοῦ ἐπιτιθεμένου, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀποφασιστικὴν λύσιν τῶν καταστάσεων, διὰ τακτικῆς μάχης χρησιμοποιούσης ἰσχυροτέραν συγκέντρωσιν δυνάμεων, ὑπῆρξεν ἡ συνήθης μορφὴ τῆς στρατηγικῆς ἐνεργείας κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχάς. Ἡ προμελετημένη, ἔμμεσος ἢ πλαγία, προέλασις ὑπῆρξε σπανία ἐξαίρεσις. Ὅμως ὁ τελευταῖος οὗτος τρόπος στρατηγικῆς ἐνεργείας ἔχει, συνήθως, ὑπὲρ αὐτοῦ περιπτώσεις ἀποφασιστικῆς ἐπιτυχίας, ἐνῷ ὁ πρῶτος ὀλιγίστας μόνον, καὶ ταύτας ἐξαγορασθείσας ἀντὶ ὑπερόγκου τιμήματος. Εἰς πολλὰς μάλιστα περιστάσεις ἡ ἔμμεσος προέλασις ἐφηρμόσθη ὡς ὕστατον μέσον, ὡς ὑστάτη ἀπεγνωσμένη προσπάθεια, κατόπιν τῆς ἀποτυχίας, ἣν ἔσχεν ἡ κατὰ μέτωπον ἐπίθεσις. Ἡ ἀποφασιστικὴ ἐπιτυχία, ἥτις ὑπῆρξε πολλάκις ἀποτέλεσμα τῆς ὑπὸ μειονεκτικὰς συνθήκας ἐκτελεσθείσης δευτέρας ταύτης προσπαθείας, δεικνύει καταφανέστερα τὰ πλεονεκτήματα τῆς τοιαύτης στρατηγικῆς.

Ἡ μελέτη τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἱστορίας καθιστᾷ φανερὸν ὅτι ἡ κατὰ μέτωπον προέλασις εἶναι τὸ ἐπικινδυνωδέστερον ἐξ ὅλων τῶν πολεμικῶν τολμημάτων. Διότι τὰ πάντα δύνανται νὰ ὑπολογισθῶσι, μὲ ποιάν τινα προσέγγισιν, εὐκολώτερον ἢ ὁ βαθμὸς ἀντοχῆς τοῦ ἐμψύχου ὑλικοῦ. Ὁ Κλάουζεβιτς, ἀντιδρῶν εἰς τὴν γεωμετρικήν, οὕτως εἰπεῖν, ἑρμηνείαν, ἥτις ἐδίδετο εἰς τὴν στρατηγικὴν τοῦ Ναπολέοντος, ἔθεσε τὴν θεωρίαν ὅτι ἡ ἰσχὺς τῆς θελήσεως τοῦ ἀντιπάλου εἶναι ὁ δυσχερέστερον δυνάμενος νὰ ὑπολογισθῇ καὶ ὁ πλέον τρομερὸς ἐξ ὅλων τῶν παραγόντων, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει του ὁ ἀρχιστράτηγος. Ἡ σειρὰ ὅμως τῶν σκέψεών του τὸν ἔφερεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἀποδίδῃ ὑπερβολικὴν σημασίαν εἰς τὴν ὑλικὴν δύναμιν, μεθ' ἧς ἐνεργεῖ τις ἐπὶ τῶν στρατευμάτων μὲ σκοπὸν νὰ καταβάλῃ τὴν θέλησιν τοῦ ἀρχηγοῦ των. Οὕτω δὲ ὁ μέγας ἐκεῖνος συγγραφεὺς παρέλειψε νὰ παρατηρήσῃ πόσον ἰσχυροτέρα καὶ ταχυτέρα δύναται νὰ εἶναι ἡ ἐνέργεια, ἥτις ἀπευθύνεται κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ αὐτοῦ ἀρχηγοῦ. Δηλονότι ἡ διδασκαλία τοῦ Κλάουζεβιτς ἀπέβλεπε περισσότερον εἰς τὸ νὰ ἰσχυροποιήσῃ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν θέλησιν τοῦ στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ, παρὰ νὰ ὑπονομεύσῃ τὴν θέλησιν τοῦ ἀντιπάλου του. Οὕτω, κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος, ἡ ὑπερτίμησις τῆς δυνάμεως ἔκαμε νὰ παροραθῇ ἡ σπουδαιότης τοῦ αἰφνιδιασμοῦ καὶ τῆς ταχύτητος. Ἡ ταχύτης τῶν κινήσεων ἐθεωρεῖτο ὡς σταθερὸς παράγων. Εἰς τὰς ἐπιτελικὰς ἀσκήσεις οἱ ὑπολογισμοὶ καὶ τὰ σχέδια ἐγίνοντο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δι' ἕκαστον ὅπλον καὶ ἕκαστον σχηματισμὸν κανονικῆς θεωρουμένης ταχύτητος. Ὀλίγον δὲ ἐξητάζετο τὸ κατὰ πόσον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποκτήσῃ τις πλεονεκτήματα ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ δι' ἀπροσδοκήτου ἐπιταχύνσεως, χρησιμοποιῶν νέα ἢ ἀσυνήθη μέσα, ἢ θυσιάζων μέρος τῶν σωματικῶν τοῦ στρατοῦ του δυνάμεων. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν τακτικήν, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ὁ Ναπολέων, ἐδόθη ὑπερβολικὴ σημασία εἰς τὸ πλεονέκτημα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἔχῃ τις μεταφέρων συγχρόνως ὁλόκληρον τὴν μετακινουμένην δύναμιν εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ της. Οὕτω δὲ ἦτό τις ἠναγκασμένος νὰ ἀκολουθῇ τὸ βῆμα τοῦ πλέον βραδυκινήτου τμήματός του. Ἐπίσης ἥκιστα ἐλήφθη ὑπ' ὄψει τὸ δίδαγμα τοῦ Ναπολέοντος, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν καὶ τὰ μεταγωγικὰ βαδίζουσιν ἐπὶ τῶν ὁδῶν, τὸ δὲ πεζικὸν καὶ τὸ ἱππικὸν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους. Ἀκόμη καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, μολονότι ἡ στρατηγικὴ ἀξία τῶν ἁρμάτων (τὰνκς) καὶ τῶν νέων μέσων μεταφορᾶς (αὐτοκινήτου ἕλξεως μεθ' ἑρπυστρίας), ἔγκειται ὄχι μόνον εἰς τὴν ταχύτητά των, ἀλλ' ἐν ἴσῳ ἢ καὶ μεγαλυτέρῳ βαθμῷ εἰς τὴν ἱκανότητα, ἣν ταῦτα ἔχουσι νὰ διέρχωνται διὰ παντοειδοῦς ἐδάφους, τὰ στρατηγικὰ πλεονεκτήματα τῆς τοιαύτης κινήσεως σπανίως ἐχρησιμοποιήθησαν ἢ ἀνεγνωρίσθησαν. Ἀλλὰ καὶ ἐν γένει ἡ μετὰ τὸν Ναπολέοντα στρατηγικὴ δὲν ἀνεγνώρισε τὴν ἰδέαν, ἥτις ἐκρύπτετο εἰς τὸ σύστημα τῆς κατὰ μεραρχίας στρατηγικῆς προελάσεως. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 τὰ μεταξὺ τῶν μονάδων τούτων διαστήματα εἶχον γίνει πολὺ στενότερα. Τὸν Αὔγουστον δὲ καὶ Σεπτέμβριον τοῦ 1914, ἐποχὴν ἀγῶνος ἑλιγμῶν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, οἱ στρατοὶ εἶχον ἐπανέλθει εἰς τοὺς συμπαγεῖς ὄγκους τῶν παλαιῶν ἐποχῶν, μὲ τὰς μεραρχίας βαδιζούσας πλευρὸν παρὰ πλευρὸν εἰς μίαν μακράν, δύσκαμπτον καὶ δυσκόλως ἑλισσομένην παράταξιν. Καὶ ὅμως τὸ ὁλονὲν αὐξανόμενον βεληνεκὲς τῶν πυροβόλων ὅπλων καθίστα ὁλονὲν μεγαλύτερα τὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει ἡ λῆψις μεγάλων διαστημάτων μεταξὺ αὐτῶν, τουτέστιν ἡ λελογισμένη κατανομὴ τῶν δυνάμεων, χρησιμοποιουμένων πρὸς ἕνα κοινὸν σκοπόν.

Ἡ ἄμεσος ἀνατροπὴ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων εἶναι, ἴσως, ἀκόμη ὁ ταχύτερος καὶ ὁ ἀποτελεσματικώτερος τρόπος, δι' οὗ δύναταί τις νὰ κάμψῃ τὴν θέλησιν τοῦ ἐχθρικοῦ ἔθνους. Αἱ σημεριναὶ ὅμως πολιτικαὶ συνθῆκαι παρέχουσιν ἰσχυρότερα ἐπιχειρήματα ἐναντίον τῆς τοιαύτης προσπαθείας, ἐφ' ὅσον ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις δὲν παρουσιάζεται ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκὴ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς. Ἡ πολιτικὴ τοῦ πολέμου δὲν θέτει πρὸ τῆς στρατηγικῆς δύο διαφόρους, ἀναλόγως τῆς περιστάσεως, ἀκολουθητέους τρόπους ἐνεργείας, ἀλλὰ δίδει εἰς αὐτὴν καὶ νέον μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν στρατιωτικῶν της σκοπῶν. Ἀπειλοῦσα ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς οἰκονομικῆς φύσεως, ἡ στρατηγικὴ δύναται νὰ ἀπασχολήσῃ εἰς ἄλλο σημεῖον ἢ καὶ νὰ παραλύσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἰλημμένας στρατηγικὰς διατάξεις. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ σοβαρωτέρας ἀπειλῆς, δυνατὸν νὰ εὕρῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ διολισθήσῃ ὄπισθεν τῆς παρατάξεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ φέρῃ ἐναντίον αὐτοῦ τὸ ἀποφασιστικὸν κτύπημα. Ἡ τοιαύτη δυναμικὴ ἀνάπτυξις τῆς στρατηγικῆς εὐνοεῖται μεγάλως διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ἐναερίου πολεμικοῦ μέσου, τὸ ὁποῖον σήμερον παρέχει καὶ τρίτην διάστασιν εἰς τὴν κίνησιν.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἀφ' ἧς ἐποχῆς διεμορφώθη συνεχὲς μέτωπον, μὴ παρουσιάζον πλευρὰ δυνάμενα νὰ προσβληθῶσι (ὡς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1914 ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ), ὁπότε ἡ μάχη ἦτο ἀδιάκοπος, διαφέρουσα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἢ ἀπὸ μηνὸς εἰς μῆνα μόνον κατὰ τὴν ἔκτασιν, γεννᾶται τὸ ζήτημα ἂν ὅλοι οἱ ἀγῶνες, οἵτινες ἐξετυλίχθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1915—1918 εἰς τὸ δυτικὸν θέατρον, ἀνῆκον ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν κύκλον ἐνεργείας τῆς τακτικῆς καὶ ἔξω τῆς σφαίρας τῆς στρατηγικῆς. Ὅλαι αἱ ἡμέραι, κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ἦσαν ἡμέραι μάχης. Σημαίνει τοῦτο ὅτι τὰ στρατιωτικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον πρὸ αὐτῶν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν μαχομένων στρατευμάτων, ἦσαν τακτικῆς φύσεως; Ἡ ἀπάντησις εἶναι καταφατική. Ἡ μελέτη τῶν στρατηγικῶν ζητημάτων, τῶν ἀφορώντων τὸ θέατρον τοῦτο, ἀνῆκε πλέον εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἀρχηγοὺς τῶν μαχομένων στρατῶν καὶ εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς αὐτῶν συμβούλους. Ἦσαν ζητήματα ἀνωτέρας στρατηγικῆς, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ λυθῶσιν ἐν Βερολίνῳ, Παρισίοις, Λονδίνῳ ἢ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ὄχι ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ πολέμου. Εἰς τὰς πόλεις ταύτας, καὶ ὄχι ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ ἀγῶνος, ἐλαμβάνοντο αἱ μεγάλαι ἀποφάσεις περὶ ἀποστολῆς στρατευμάτων, σχηματισμοῦ νέων μονάδων ἢ ἀναλήψεως νέων ἐπιχειρήσεων ἐπὶ ἄλλων πολεμικῶν θεάτρων. Οὕτω, ὅσον ὁ πόλεμος ἀπορροφεῖ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους περισσότερον τὰς δυνάμεις καὶ τοὺς ὑλικοὺς πόρους τοῦ ἔθνους, τόσον αἱ κυβερνήσεις των εἶναι ὑποχρεωμέναι ν' ἀναλαμβάνωσι τὴν εὐθύνην τῆς στρατηγικῆς διευθύνσεως τοῦ πολέμου ἐν τῇ ἀνωτάτῃ ἐννοίᾳ τῶν λέξεων. Κατ' οὐδένα λόγον εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ποτε ἡ κυβέρνησις ὑπεύθυνος διὰ τὴν τακτικὴν διεύθυνσιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων—διὰ τὴν κατωτέραν ἢ τὴν ἀνωτέραν τακτικὴν—, ἡ ὁποία ἀνήκει ἐξ ὁλοκλήρου καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀρχηγούς. Ἡ κυβέρνησις, βοηθουμένη ὑπὸ τῶν τεχνικῶν συμβούλων της, κατανέμει τὰς πολεμικὰς δυνάμεις· οἱ στρατιωτικοὶ τὰς διοικοῦσι. Τὸ ζήτημα ἂν οὗτοι θὰ ἐφαρμόσωσι τὴν στρατηγικήν, ὅπως π. χ. κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐν τῷ ἀνατολικῷ θεάτρῳ καὶ εἰς ἄλλα δευτερεύοντα μέτωπα, ἢ ἀνωτέραν τακτικήν, ὅπως ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διατιθεμένων πολεμικῶν δυνάμεων ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ πολεμικοῦ θεάτρου, ἐκ τοῦ δικτύου τῶν ὁδῶν καὶ τῶν σιδηροδρόμων τοῦ θεάτρου τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐξ ἄλλων, εἰδικῶν ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει, συνθηκῶν.

— [*Ἱστορ.*] Μολονότι ὁ ὅρος *στρατηγικὴ* εἰσήχθη ἐν τῇ στρατιωτικῇ φρασιολογίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, πρώτου τοῦ στρατηγοῦ φὸν Bülow χρησιμοποιήσαντος αὐτὸν ἐν τῇ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ πνεῦμα τοῦ συστήματος τοῦ συγχρόνου πολέμου» (1799) συγγραφῇ του, οὐχ ἧττον στρατηγικαὶ ἀρχαὶ ὄχι μόνον ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων ἐποχῶν ἐφηρμόζοντο, διδομένων εἰς τὸ σύνολον τῶν κανόνων αὐτῆς διαφόρων ὀνομασιῶν («διεύθυνσις τοῦ πολέμου» ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου· «ὑψηλὰ ζητήματα τοῦ πολέμου» ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου κ. ἄ.), ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὁπότε, ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ρώμῃ, ἐγίνετο χρῆσις τοῦ ὅρου *στρατηγικὸς* καὶ *strategicos*.

Πρῶτοι σχόντες ἰδέαν στρατηγικῆς ἐνεργείας ὑπῆρξαν οἱ Ἕλληνες, καίτοι εἶχον στρατοὺς ὀλιγαρίθμου δυνάμεως καὶ ἔδωσαν μάχας ἐντὸς περιωρισμένων περιοχῶν, δι' ὃ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν συγγραφέων τινῶν, «ἡ πολεμικὴ τέχνη ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ χάους ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων». Ἡ κατὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην (490 π. Χ.) ἐπιθετικὴ δρᾶσις ἀμφοτέρων τῶν ἑλληνικῶν πτερύγων, ἡ δώσασα τὴν νίκην εἰς τοὺς Ἕλληνας, δὲν ἦτό τι ἄλλο τοῦ μετέπειτα *ἑλιγμοῦ*.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου αἱ στρατηγικαὶ ἰδέαι προήχθησαν πολύ, ὡς ἀποδεικνύει ἡ κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 334 π. Χ. ἀπόβασις τοῦ ἑλληνομακεδονικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἡ κατόπιν προέλασις αὐτοῦ μέχρι τῆς Πενταποταμίας τῶν Ἰνδιῶν (326). Ὅλως ἰδιαιτέρως ἡ ἰδέα τοῦ *ἑλιγμοῦ* (στροφὴ πρὸς τὴν μεσογειακὴν παραλίαν, μετὰ τὰς μάχας Γρανικοῦ καὶ Ἰσσοῦ, ὑπέρκαμψις τοποθεσίας καὶ διάβασις τοῦ ποταμοῦ Ὑδάσπους), πρὸς δὲ ἡ ἰδέα τῆς *καταδιώξεως*, ὡς τῆς τοῦ Δαρείου (330), ἦσαν ἐμφανεῖς ἐν τῷ πνεύματι ἐνεργείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον παρεκώλυε μεγάλως τὴν εὐρυτέραν ἐφαρμογὴν τῶν στρατηγικῶν ἀρχῶν του, ἦτο ἡ δυσκαμψία τῆς μακεδονικῆς φάλαγγος.

Ἡ ρωμαϊκὴ ἐποχὴ ἐσημείωσε μεγάλην πρόοδον εἰς τὰς στρατηγικὰς ἰδέας, ἰδιαίτατα ὅσον ἀφορᾷ τὰς πορείας, καθ' ἃς ἐφηρμόζοντο μέτρα ἀνάλογα περίπου πρὸς τὰ σύγχρονα, ὡς π. χ. *προκάλυψις* καὶ *ἀναγνώρισις* ὑπὸ τῶν exploratores καὶ speculatores, πρὸς δὲ ὁ *ἑλιγμὸς* καθιστάμενος εὔκολος, λόγῳ τοῦ εὐελίκτου τῆς ρωμαϊκῆς λεγεῶνος (380 π. Χ.), καταστάσης καὶ ἔτι εὐκαμπτοτέρας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὑπάτου Μαρίου (106 π. Χ.), ὁπότε ὠργανώθη ἡ κοόρτις. Προσέτι οἱ Ρωμαῖοι εἶναι οἱ θεσπίσαντες τὴν ἀρχὴν τῆς ὀργανώσεως τῶν στρατοπέδων, τῶν χρησίμων δι' ὁρμητήρια κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις.

Οἱ Βυζαντινοί, κατόπιν, ἐτήρησαν, κατὰ τὸ πλεῖστον, τὰ διδάγματα τοῦ παλαιοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἐφαρμογὴ εὐρειῶν στρατηγικῶν ἰδεῶν σημειοῦται ἐπὶ Καρλομάγνου (περὶ τὸ 800). Ἀπτὸν παράδειγμα: αἱ ἑξήκοντα στρατεῖαί του, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύουσαν θέσιν, ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως, κατέχουσιν ἡ πρὸς Λομβαρδίαν τοῦ 773—καθ' ἣν ἐξετελέσθη εὐρύτατος ὑπερκερωτικὸς ἑλιγμὸς διὰ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου—καὶ ἡ πρὸς Οὐγγαρίαν τοῦ 795—, καθ' ἣν ἐνηρμονίσθησαν τόσον ἐπιτυχῶς αἱ πορεῖαι τῶν συγκεντρωτικῶς πορευομένων στρατιωτικῶν μονάδων, ὥστε νὰ φθάσουν συγχρόνως πρὸ τοῦ στρατοπέδου τῶν κατεχόντων τὴν Οὐγγαρίαν Ἀβάρων. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Καρλομάγνου (814), ὁπότε ἐπεκράτησεν ἐν τῇ Δύσει ὁ φεουδαρχισμός, πόλεμοι κανονικοὶ δὲν διεξήγοντο καὶ οὔτε λόγος δύναται νὰ γίνῃ περὶ στρατηγικῆς. Μόλις ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος οἱ στρατοὶ παύουν νὰ εἶναι φεουδαρχικοί, τῶν διαφόρων τοπικῶν κομιτειῶν καὶ βαρωνειῶν, καὶ γίνονται κρατικοί, στρατοὶ τοῦ βασιλέως, οἷοι μάλιστα κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐπὶ Κοντέ, Τυρέν, Γουσταύου Ἀδόλφου, στρατάρχου Λούξενμπουργ κ. ἄ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἤρχισε τὸ πρῶτον γινόμενον ἀντιληπτὸν ὅτι ἡ ἐπιτυχὴς πολέμου τινὸς ἔκβασις ἔγκειται εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ. Μολονότι ὅμως ἡ ὀρθὴ αὐτὴ ἀρχὴ ἐφαίνετο ἐπικρατοῦσα, ἐν τούτοις ἡ ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογή της ὑστέρει πολύ, λόγῳ τῆς βραδύτητος καὶ τῆς διστακτικότητος, μεθ' ὧν ἐξετελοῦντο οἱ *ἑλιγμοί*. Οἱ πλεῖστοι συγγραφεῖς ἀποδίδουσι τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν μὴ ἔτι τότε πραγματωθεῖσαν ὀργάνωσιν μεγάλων μονάδων καί, συνεπῶς, κίνησιν διὰ συμπαγῶν μαζῶν. Πράγματι, ἀνώτεραι μονάδες κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἦσαν ἡ ταξιαρχία πεζικοῦ καὶ ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ, αἱ ὀργανωθεῖσαι τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου εἰς τὸν σουηδικὸν στρατὸν καὶ εἰσαχθεῖσαι κατόπιν, ὑπὸ τοῦ Τυρέν, εἰς τὸν γαλλικόν. Ἓν τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ἡ ὀργάνωσις τοῦ *συστήματος τῶν ἀποθηκῶν* (μονίμων βάσεων), ἥτις ἐσήμαινε κατάργησιν τῆς ἀρχῆς παρακολουθήσεως τῶν στρατευμάτων ὑφ' ἁπάντων τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς διατροφὴν καὶ μάχην. Ἀλλὰ καὶ τὸ σύστημα τῶν ἀποθηκῶν δὲν ἦτο ὀλιγώτερον ἐλαττωματικόν, ἀφοῦ συνεπήγετο βραδύτητα περὶ τοὺς ἑλιγμούς, λόγῳ τῆς ἀναγκαστικῆς συνοχῆς τῶν στρατῶν πρὸς τὰς ἀποθήκας. Ὁ ἑλιγμὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιωρίζετο εἰς τήν, ἐν συμπαγεῖ πάντοτε μάζῃ, μετάβασιν τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τοποθεσίας εἰς τοποθεσίαν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ προκαλύψεως τῶν συγκοινωνιῶν του ἢ ἀπειλῆς τῶν τοῦ ἀντιπάλου, οὐχὶ δ' ἐπιζητήσεως

Digitized by Google

μάχης, εἰ μὴ μόνον ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατὸν νὰ διεξαχθῇ αὕτη ὑπὸ εὐμενεστάτας συνθήκας, καὶ δὴ ὑπὸ αἰφνιδιασμὸν τοῦ ἀντιπάλου, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε, ὅταν ἐγίνετο ἀντιληπτὸν ὅτι ὁ ἀντίπαλος εὑρίσκετο ἐπὶ καλῶν θέσεων καὶ ἕτοιμος νὰ τὴν ἀποδεχθῇ, ἡ ἀνάληψις της ἀνεβάλλετο. Φυσικὸν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ δίδηται ἐξαιρετικῶς ὑπέρμετρος ἀξία εἰς τὸ ἔδαφος. Αἱ ἀρχαὶ αὗται ἴσχυσαν μέχρι τῶν μέσων περίπου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὅτε ἐσημειώθη νέα τροπὴ εἰς τὰ ζητήματα τῆς στρατηγικῆς, καθόσον ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ ὁ στρατὸς κατετμήθη εἰς ὀργανικὰς μονάδας, ὀργανωθείσης τὸ πρῶτον τῆς μεραρχίας (1776)—ὄχι ἀκόμη μεικτῆς, ἀλλ' ἐκ στρατευμάτων τοῦ ἰδίου ὅπλου—, ἐν δὲ τῇ Πρωσσίᾳ, χάρις εἰς τὸν Μέγαν Φρειδερῖκον, ὁ στρατός, καίπερ μὴ ὀργανωθεὶς εἰς μεραρχίας, κατέστη τόσον εὐέλικτος, ὥστε νὰ δύναται εὐκόλως νὰ αἰφνιδιάζῃ τὸν ἀντίπαλον. Τότε ἤρχισεν ἐκτελούμενος ἑλιγμὸς μείζονος εὐρύτητος καὶ προκάλυψις τῶν πλευρῶν καὶ τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν τοιαύτη, οἵα δὲν ἐπεζητεῖτο εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, δηλονότι οὐχὶ πλέον διὰ τῆς τάξεως τοῦ ἐν συμπαγεῖ μάζῃ στρατοῦ ἐπὶ καταλλήλων τοποθεσιῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς τάξεως ἐπὶ τῶν τοιούτων τοποθεσιῶν ἀναλόγων μονάδων τοῦ στρατοῦ. Πρὸς τούτοις ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου ἐσυστηματοποιήθησαν στρατηγικαὶ ἀρχαί, συναπαρτίσασαι βραδύτερον τὴν λεγομένην *φρειδερίκειον στρατηγικήν*. Τὰ κύρια σημεῖα τῆς στρατηγικῆς ταύτης ἔγκεινται:

1) Εἰς τὸ ἐπιζητεῖν πάντοτε τὴν μάχην καὶ ἐπιτίθεσθαι πρώτους κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀξίωμα ἐφαρμοσθὲν ὅλως ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου (1756—1763) καὶ ἀποτελοῦν ριζικὴν ἀνατροπὴν τῶν πρότερον ἰσχυουσῶν ἀρχῶν, καθόσον ναὶ μὲν καὶ ὑπὸ προγενεστέρων στρατάρχων ἐπεζητεῖτο ἡ μάχη, ἀλλ' ἐπεζητεῖτο, ἐφ' ὅσον ἠδύνατο νὰ διεξαχθῇ ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας. Οἱ παλαιοὶ στρατάρχαι διεκρίνοντο διὰ τὸ ριψοκίνδυνον, τὸ ὁρμητικὸν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν, ἐν τῇ τακτικῇ ἐνεργείᾳ· τοὐναντίον, συνείχοντο πολὺ προκειμένου νὰ ριψοκινδυνεύσωσιν ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως· ἦσαν ὁρμητικοί, ἡρωϊκοί, ριψοκίνδυνοι καὶ αὐτεθυσιάζοντο ἀφ' ἧς στιγμῆς, καλῶς ἢ κακῶς, ἀνελαμβάνετο ἡ μάχη, ἀλλ' ἦσαν πολὺ διστακτικοὶ εἰς τὸ ν' ἀποφασίσωσι τὴν ἀνάληψιν αὐτῆς.

2) Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ταχίστων ἑλιγμῶν. Ὁ Φρειδερῖκος, μὴ ἀπομακρυνόμενος τῆς ἀρχῆς τοῦ τηρεῖν συγκεντρωμένον τὸν στρατὸν (μεραρχιακὴν ὀργάνωσιν δὲν εἶχεν), ἐξετέλει ἑλιγμοὺς τόσον ταχεῖς, ὥστε κατώρθωνε νὰ δρᾷ ἐπιτυχέστατα ἐναντίον τῶν Συμμάχων κατ' ἐσωτερικὰς γραμμάς—τρόπον πρωτοφανῆ διὰ τὴν τότε ἐποχήν.

3) Εἰς τὸ ὅτι, χωρὶς πλήρη κατάργησιν τοῦ συστήματος τῶν ἀποθηκῶν, ἐπετεύχθη, διὰ καταλλήλου ὀργανώσεως μεταγωγικῶν, νὰ καταστῇ ὁ τότε πρωσσικὸς στρατὸς λίαν εὐκίνητος, λόγῳ τῆς σχετικῆς ἀνεξαρτησίας του ἀπὸ τῶν ἀποθηκῶν. Ἡ μὴ ἀπόδοσις μεγάλης σημασίας εἰς τὰς ἀποθήκας ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἔξαρσιν τῆς σημασίας τῶν φρουρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐγκαθίσταντο καὶ ἀποθῆκαι.

Ὁ Μέγας Φρειδερῖκος ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῶν στρατηγικῶν ἀρχῶν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ἀδιαφόρως τοῦ ὅτι αὗται δὲν ὠνομάζοντο στρατηγικαί, ἀλλ' ἢ *ἑλιγμοὶ* ἢ *συνδυασμοὶ διὰ τὸν πόλεμον*. Τὸν ὅρον *στρατηγικὴ* ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ναπολέων εἰς τὰ ἐν Ἁγίᾳ Ἑλένῃ γραφέντα ἀπομνημονεύματά του.

Ὁ Ναπολέων, καίτοι κατὰ βάθος κατεχόμενος ὑπὸ ποιᾶς τινος ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Μέγαν Φρειδερῖκον, ἐν τούτοις δὲν ἀπηρνήθη τὰς ἀρχὰς τοῦ Πρώσσου στρατηλάτου, ἀλλά, τελειοποιήσας αὐτάς, ἐθέσπισε τοιαύτας ἀποτελούσας μέχρι σήμερον τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον παντὸς πολέμου. Ἡ *ναπολεόντειος στρατηγικὴ* ἔχει ὡς κύρια χαρακτηριστικά:

1) Τὸ πορεύεσθαι κεχωρισμένως καὶ τὸ μάχεσθαι συγκεντρωμένως, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι, κατὰ τὰς πορείας καί, ἐν γένει, τὰς προελάσεις καὶ τοὺς ἑλιγμούς, ὁ στρατὸς πρέπει νὰ πορεύηται κεχωρισμένως κατὰ ὀργανικὰς μονάδας, ἵνα οὕτω γίνηται εὐρεῖα χρησιμοποίησις τῶν ἐπιτοπίων πόρων· προκειμένου ὅμως περὶ μάχης, νὰ συγκεντροῦται ἐντεῦθεν τοῦ πεδίου αὐτῆς, ἵνα ἡ ἐπίθεσις ἐκτελῆται διὰ συγκεντρωμένου στρατοῦ. Ἐπὶ τῆς συγκεντρώσεως πρὸ τῆς μάχης ἐβάσιζε, κυρίως, ὁ Ναπολέων τὰς ἐπιτυχίας του. Ἡ συγκέντρωσις, ὡς ἐλέχθη, ἐξετελεῖτο παρ' αὐτοῦ *ἐντεῦθεν τοῦ πεδίου* τῆς μάχης, συνήθως δὲ τὴν προτεραίαν αὐτῆς, τοῦθ' ὅπερ τὴν διακρίνει ἀπὸ τῆς βραδύτερον ἐξελιχθείσης *πρωσσικῆς στρατηγικῆς* τοῦ Μόλτκε, καθ' ἣν ἡ συγκέντρωσις ἐκτελεῖται *ἐπὶ τοῦ πεδίου* τῆς μάχης. Ἡ ἀρχὴ τοῦ πορεύεσθαι κεχωρισμένως καθίστατο κατορθωτή, λόγῳ τῆς ἀπὸ τοῦ 1793 τὸ πρῶτον, δι' ἐπιμελητειακοὺς λόγους, συσταθείσης ὑπὸ τοῦ Καρνὸ μεικτῆς μεραρχίας, καὶ δὴ τῆς ἀπὸ τοῦ 1804, διὰ μαχητικοὺς σκοπούς, ὀργανώσεως τῆς μεραρχίας καὶ τοῦ σώματος στρατοῦ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, τῆς ἀπὸ τοῦ 1793 καταργήσεως τῶν σκηνῶν, συνεπῶς τῆς ἐλαφρύνσεως τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν μεταγωγικῶν ὀχημάτων καί, τέλος, τῆς κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὁλοσχεροῦς καταργήσεως τῶν ἀποθηκῶν, ἥτις προσέδωσε μεγάλην ἀνεξαρτησίαν εἰς τὴν κίνησιν τῶν στρατῶν, δεδομένου ὅτι ἐπὶ Ναπολέοντος ἴσχυεν ἔτι τὸ σύστημα τῆς ἐκ τῶν ἐπιτοπίων πόρων διατροφῆς καὶ τῆς ὑπὸ μεταγωγικῶν παρακολουθήσεως.

2) Ἡ μάχη θεωρεῖται ὡς ὁ τελικὸς σκοπὸς παντὸς ἑλιγμοῦ καὶ ὡς τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ ἐπέρχεται ἡ λύσις τοῦ πολέμου. Τὸ ἔτι ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ὁ Ναπολέων ἐθέσπισε τὸ ἀξίωμα ὅτι σκοπὸς τοῦ πολέμου εἶναι ἡ ἐξουδετέρωσις τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἐνέχει ὑψίστην σημασίαν, καθόσον μέχρι τότε ὁ ἐξαναγκασμὸς τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐθεωρεῖτό τι τὸ ἐπαρκές. Ἤδη ἡ λύσις ἐπεζητεῖτο διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ ἐν τῇ ἀποφασιστικῇ μάχῃ. Ἐπειδὴ δέ, συνήθως, ἡ τοιαύτη καταστροφὴ δὲν ἐπέρχεται ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης (ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως κυκλώσεως τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ), δι' αὐτὸ ἐθεσπίσθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος ἡ ἀρχὴ τῆς στρατηγικῆς καταδιώξεως, ἡ ἤδη, ὡς ἐλέχθη, ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐκφανεῖσα.

3) Ἡ τέχνη τοῦ πολέμου ἔγκειται εἰς τὸ συγκεντροῦν ἰσχυροτέρας δυνάμεις ἀπὸ τὰς τοῦ ἀντιπάλου ἔναντι τοῦ σημείου καθ' οὗ θὰ ἐνεργηθῇ ἡ κυρία ἐπίθεσις, ἢ ἐπὶ τοῦ ἀπειλουμένου φιλίου σημείου, ἐὰν περὶ ἀμύνης πρόκειται. Ἀκριβῶς δέ, πρὸς διακανονισμὸν τῆς ἀναλογίας ταύτης τῶν δυνάμεων, ὁ Ναπολέων ἐξετέλει πάντοτε τὴν συγκέντρωσιν τοῦ στρατοῦ ἐντεῦθεν τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ δὴ τὴν προτεραίαν αὐτῆς.

4) Δὲν προσδίδεται ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος ἰδιαιτέρα προτίμησις εἰς τὴν μετωπικὴν ἐπίθεσιν ἢ εἰς τὴν ὑπερκέρασιν· ὁ ἑλιγμός, πρὸς ὃν οὗτος ἔτρεφεν ἰδιαιτέραν προτίμησιν, ἦτο ὁ κατὰ τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν τοῦ ἀντιπάλου, καθόσον, ἐν ἐπιτυχίᾳ, δὲν εἶχεν εἰμὴ νὰ συλλάβῃ τὸν ἀντίπαλον στρατὸν οἱονεὶ ἐν δικτύῳ (ὡς ἐν Μαρένγκο, Οὔλμ, Ἰένα κ. ἄ.).

5) Ἡ ταχύτης ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ἑλιγμῶν ἀποτελεῖ ἕνα τῶν κυρίων παραγόντων τῆς ἐπιτυχίας.

Κατὰ τὴν μεταναπολεόντειον ἐποχήν, καὶ δὴ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐσχηματίσθησαν δύο σχολαὶ στρατηγικῆς· ἡ τῶν πιστῶν ὀπαδῶν τῶν ναπολεοντείων ἀξιωμάτων, τῶν ἀποκληθέντων *δογματιστῶν* (doctrinaires), οἷοι οἱ: Jomini, Willisen κ. ἄ., καὶ ἡ τῶν *ἰδεολόγων*, οἷοι οἱ: Klausewitz, Scharnhorst κ. ἄ. Οἱ πρῶτοι, ἐν τῇ τάσει των ὅπως συναγάγωσι πάντα τὰ δυνατὰ πορίσματα ἐκ τῆς ναπολεοντείου ἐποποιίας καὶ μόνον αὐτῆς, κατέληξαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν μιᾶς στρατηγικῆς λίαν περιωρισμένης ἐννοίας, μεταβαλλούσης τοὺς κανόνας αὐτῆς εἰς μαθηματικάς, οὐτωσί, ἐξισώσεις, καθόσον ἔφθανον μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐξαρτῶσι τὴν ἐπιτυχίαν ἐκ τῆς μείζονος ἢ ἐλάσσονος γωνίας τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τῆς κατευθύνσεως τῶν γραμμῶν ἐπιχειρήσεων κττ. Ὑπὸ τῆς σχολῆς ταύτης ἐθεσπίσθησαν οἱ ὅροι: *ἄξων ἑλιγμῶν, κλεὶς τοποθεσίας, στρατηγικὸν σημεῖον* κ. ἄ. Οἱ ἰδεολόγοι ἐξήταζον τὰ ζητήματα ἀπὸ φιλοσοφικῆς μᾶλλον ἀπόψεως, πρῶτοι αὐτοὶ λαβόντες ὑπ' ὄψει τὸν ἠθικὸν παράγοντα τοῦ στρατοῦ ὡς ἕνα τῶν κυρίων παραγόντων τῆς ἐπιτυχίας, ἀλλὰ κατὰ τρόπον λίαν μεταφυσικόν, περιπλέξαντα καὶ συσκοτίσαντα τὰ ζητήματα. Ὁπωσδήποτε, ἐκ τῶν δύο ἀντιμαχομένων σχολῶν προέκυψεν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἡ ὑγιὴς στρατηγικὴ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος διεμορφώθησαν ἐν Γερμανίᾳ, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Μόλτκε, στρατηγικαὶ ἀρχαὶ προσαρμοσθεῖσαι, ἐννοεῖται, πρὸς τὰ νεώτερα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέσα (σιδηρόδρομοι, τηλέγραφος), καὶ ἰδίως πρὸς τὴν μεγάλην ἀριθμητικὴν τῶν συγχρόνων στρατῶν δύναμιν. Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς γερμανικῆς *στρατηγικῆς τοῦ Μόλτκε* εἶναι:

1) Ἡ κατάλληλος συγκέντρωσις κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου, ἰσχυσάσης τῆς ἀρχῆς ὅτι κακὴ ἀρχικὴ συγκέντρωσις ἔχει κακὴν ἐπίδρασιν διαρκῆ ἐφ' ὅλων τῶν μέχρι τέλους τοῦ πολέμου ἐπιχειρήσεων. Ἀντικατέστη δὲ ὁ ἕως τότε ἐν χρήσει ὅρος *συγκέντρωσις τοῦ στρατοῦ* εἰς τὴν μεθόριον, διὰ τοῦ καὶ συγχρόνου ὅρου *στρατηγικὴ συγκέντρωσις*.

2) Ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη προκαλύψεως τῆς στρατηγικῆς συγκεντρώσεως. Ἡ προκάλυψις αὕτη ἦτο δυνατὸν νὰ γίνεται δι' ἱππικοῦ, ἀλλ' ὁ τρόπος οὗτος ἦτο ἐφαρμόσιμος μόνον ἐν Γερμανίᾳ, παρ' ᾗ τὸ τότε ἱππικόν, τηρήσαν ἀπαρεγκλίτως τὰς ἀρχὰς τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, ἦτο ἀπαράμιλλον καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀνώτερον τῶν ἱππικῶν τῶν ἄλλων κρατῶν.

3) Ἡ προσαρμογὴ τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν πρὸς τὰ τότε νέα μέσα μεταφορᾶς (σιδηρόδρομοι), ριφθείσης ἔκτοτε τῆς ἰδέας ὅτι ὡς βάσις δέον νὰ θεωρῆται ἅπασα ἡ περιοχὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ.

4) Κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἐθεωρήθη ὁ ἀντίπαλος στρατός, οὗτινος ἔπρεπε νὰ ἐπιζητῆται ἡ ἐξουδετέρωσις, μοναδικὸν δὲ μέσον ταύτης ἡ μάχη.

5) Τὸ ἀξίωμα τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος «πορεύεσθαι κεχωρισμένως καὶ μάχεσθαι συγκεντρωμένως» παρέμεινεν ἀκλόνητον, ἀσχέτως πρὸς τὸν χῶρον καὶ τὴν στιγμήν, καθ' ἥν, ἑκάστοτε, θὰ ἐκτελῆται ἡ συγκέντρωσις αὕτη (πρὸ τῆς μάχης ἢ κατὰ ταύτην ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης).

6) Ἡ συγκέντρωσις διὰ τὴν μάχην δὲν ἐκτελεῖται, συμφώνως τῇ ναπολεοντείῳ στρατηγικῇ, ἐντεῦθεν τοῦ πεδίου μάχης καὶ πρὸ τῆς μάχης, ἀλλὰ κατὰ ταύτην.

7) Ὁ μόνος ἀποτελεσματικὸς τρόπος ἐπιτυχοῦς διεξαγωγῆς τῆς μάχης εἶναι ὁ δι' ὑπερκεράσεως, ἂν μὴ κατ' ἀμφότερα τὰ πλευρὰ (Σάδοβα, Σεδὰν κ. ἄ.), πάντως ὅμως ἐναντίον τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν (Σαὶν Πριβὰ κ. ἄ.).

8) Ἐξαιρετικὴ ὅλως ἐδόθη σημασία εἰς τὴν καταδίωξιν. «Οἱ καρποὶ τῆς νίκης δὲν ἀπολαμβάνονται εἰ μὴ διὰ καταδιώξεως μέχρις ἐξοντώσεως. Δὲν τοὺς ἀποκτῶμεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἀλλὰ διὰ τῆς καταδιώξεως. Ἐὰν ἐμποδίσωμεν τὸν ἀντίπαλον νὰ συνέλθῃ καὶ ν' ἀνασυνταχθῇ, ἀποκτῶμεν τοιαῦτα ἀποτελέσματα, ὥστε δευτέρα μάχη νὰ εἶναι, συνήθως, περιττή», γράφει ὁ Μόλτκε.

Ἐπίσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διεμορφώθη ἐν Γερμανίᾳ τὸ γνωστὸν *ἑνιαῖον δόγμα* (doctrine) τῆς στρατηγικῆς, τὸ ἐμφυτευθὲν εἰς ἅπαντας ἀνεξαιρέτως τοὺς τότε ἀξιωματικούς.

Ἐν Γαλλίᾳ κακήν, ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως, ἤσκησαν ἐπίδρασιν οἱ πόλεμοι τῆς Ἀφρικῆς, καθόσον ἐγεννήθη ἡ ἰδέα ὅτι τὰ πάντα δύνανται νὰ λύωνται διὰ τῆς ἐν καιρῷ καταλλήλου ἐμπνεύσεως. Τῷ 1870 οἱ Γάλλοι ἀξιωματικοὶ ἦσαν ἐμπεποτισμένοι ὑπὸ τοῦ ἀξιώματος, καθ' ὃ «ἡ νίκη ἀποκτᾶται ἀποκλειστικῶς διὰ τοῦ ἐν στάσει πυρὸς» (Κανονισμοὶ τοῦ 1869), ἀξιώματος, οὗτινος συνέπεια ἦτο ἡ κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον διὰ παθητικῆς ἀμύνης διαρκὴς δρᾶσις. Μόνον μετὰ τὸ 1870 οἱ Γάλλοι ἀνένηψαν καὶ ἤρχισαν μελετῶντες σοβαρῶς τὰ τῆς στρατηγικῆς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διασήμου στρατηγοῦ Πιερρόν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν ἐν Γαλλίᾳ στρατηγικὴν ἀντίληψιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶναι ἡ τάσις ἀποφυγῆς παντὸς δογματισμοῦ καὶ ἡ πλήρης ἐλευθερία ἐξελίξεως, πρὸς δὲ ἡ πρόθεσις τῆς ἐπιλύσεως ἑκάστης καταστάσεως διὰ τῆς λογικῆς, καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ὑπαγωγῆς της ὑπὸ παρεμφερῆ γνωστὴν ἱστορικὴν κατάστασιν. Ὁπωσδήποτε, στρατηγικὸν δόγμα σαφὲς καὶ κατηγορηματικὸν δὲν διεμορφώθη ἐν Γαλλίᾳ. «Ὅσον ἀφορᾷ τὸ στρατηγικὸν γαλλικὸν δόγμα, πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιοῦτον, εἶναι τόσον ἀκαθόριστον (doctrine si peu assise), καὶ τόσον συζητούμενον, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὴν ἀξίωσιν νὰ τὸ παρουσιάσωμεν ὡς πραγματικὸν δόγμα», ἔγραφεν ὁ Γάλλος στρατηγὸς Mordacq ἐν τῇ ὑπὸ τὸν τίτλον «La Stratégie» (1912) συγγραφῇ του.

Τῶν Βαλκανικῶν μας πολέμων 1912—1913 κύρια χαρακτηριστικὰ ὑπῆρξαν:

1) Ἡ ἐπιζήτησις τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ ὁπουδήποτε καὶ ἂν εὑρίσκεται οὗτος, ἵνα ὁπωσδήποτε ἐξουδετερωθῇ καὶ καταστραφῇ (Θεσσαλονίκη, Μοναστήριον).

2) Ἡ ὁρμητικὴ καὶ ἀκάθεκτος ἐπίθεσις (Σαρανταπόρον, Κιλκίς, κ. ἄ.)

3) Ἡ ἀπηνής, μέχρις ἐξοντώσεως, καταδίωξις (Καστανιά, Γιαννιτσά, Κρέσνα, Σιμιτλῆ, μέχρις ἐγγὺς τῶν βουλγαρικῶν συνόρων κ. ἄ.).

4) Ἡ ταχίστη προσπέρασις ὑψηλῶν ὀρέων (Καιμακτσαλάν) — Καμβουνίων, Μπέλες κ. ἄ.).

Ὁ Παγκόσμιος πόλεμος, χωρὶς νὰ μεταβάλῃ τὰς θεμελιώδεις καὶ βασικὰς ἀρχὰς τῆς στρατηγικῆς, ἐπέφερε μετατροπάς τινας εἰς αὐτήν. Εἶναι δὲ τοῦτο φυσικόν, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ στρατηγικῇ ἐπεισῆλθον τὰ ταχέα ἢ βραδέα ἀποτελέσματα τῆς τακτικῆς ἐνεργείας τῆς μάχης καὶ τὰ τελειοποιηθέντα καὶ αὐξηθέντα μέσα μεταφορᾶς κλπ.

Τὰ προκύψαντα ἐκ τοῦ πολέμου τούτου στρατηγικὰ πορίσματα εἶναι:

1) Ἡ μεγάλη ἔκτασις τοῦ μετώπου. Αὕτη εἶναι φυσικὴ συνέπεια τοῦ χρησιμοποιηθέντος κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κολοσσιαίου εἰς ποσὸν ἐμψύχου ὑλικοῦ, ἀλλὰ δὲν ἀποτελεῖ, αὐστηρῶς εἰπεῖν, πόρισμα δυνάμενον νὰ ἰσχύσῃ ἐν παντὶ μελλοντικῷ πολέμῳ. Ἡ ἐπικρατοῦσα παρά τισιν ἀντίληψις, ὅτι πάντοτε ἐν τῷ μέλλοντι τὰ πολεμικὰ μέτωπα θὰ ὦσιν ἐξαιρετικῶς μεγάλα, εἶναι πεπλανημένη, διότι παραγνωρίζεται ἡ θεμελιώδης ἀρχή, καθ' ἣν τὸ μέτωπον εἶναι ἑκάστοτε ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μαχητῶν. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἔχει ἔτι μείζονα σημασίαν, προκειμένου περὶ μικρῶν στρατῶν, μὴ δυναμένων νὰ διαθέτωσι μέγαν ἀριθμὸν μαχητῶν.

2) Ἡ ἐξαιρετικῶς μακρὰ χρονικὴ διάρκεια τοῦ πολέμου. Αὕτη εἶναι συνέπεια τῆς μεγάλης ἀντοχῆς κατὰ τὴν ἀμυντικὴν ἐνέργειαν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς τακτικῆς (ἀμυντικὴ μάχη). Τοιαύτη τις ἀντοχὴ θὰ ἠδύνατο, βεβαίως, νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ σήμερον, ἀλλὰ διὰ καταναλώσεως παμμεγίστου ἀριθμοῦ πυρομαχικῶν, ὅπερ δὲν εἶναι ἐφικτὸν εἰς πάντας τοὺς πολέμους, ἰδίως τοὺς διεξαχθησομένους ὑπὸ κρατῶν μικρῶν. Τὸ ἀξιοσημείωτον ἐν τούτῳ εἶναι ὅτι διεψεύσθη ἡ γνώμη κορυφαίων

Digitized by Google

στρατιωτικῶν τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ τελειοποίησις τοῦ ὁπλισμοῦ θὰ ἐπέφερε συντόμευσιν τοῦ πολέμου. Τὴν γνώμην ταύτην ἐστήριζον εἰς τὸ ὅτι ἡ τελειοποίησις τοῦ ὁπλισμοῦ θὰ ἦτο ὑπὲρ τῆς ἐπιθέσεως—διέβλεπον δηλονότι τὸ ζήτημα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς καταστρεπτικῆς ἐνεργείας τοῦ συγχρόνου ὁπλισμοῦ, οὐδόλως δ' ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἀντοχῆς τοῦ ἀμυνομένου— καὶ εἰς τὸ ὅτι, μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου ἐπιστρατευθεισῶν ἐμψύχων δυνάμεων καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀποθεμάτων πυρομαχικῶν, ὁ πόλεμος, μοιραίως, θὰ ἐξεφυλίζετο, οὐδόλως προϊδόντες τὴν περίπτωσιν ὁλονὲν μεγαλυτέρας αὐξήσεως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἀναπληρώσεως τῶν ἑκάστοτε κενῶν, δημιουργίας, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, στρατῶν ὅλως νέων (ὡς π. χ. τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ καί, τέλος, τῆς βιομηχανικῆς ἐπιστρατεύσεως.

3) Ἡ στρατηγικὴ διάρρηξις. Αὕτη δὲν ἐπέρχεται ὡς πρότερον, ἤτοι διὰ τῆς ἀποτόμου κρούσεως ἐφ' ἑνὸς σημείου, διότι ἡ ἄμυνα πλέον παρουσιάζει μεγάλην ἀντοχήν· ἀπόδειξις αἱ ἑκατέρωθεν προσπάθειαι ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ πρὸς διάρρηξιν τοῦ ἀντιπάλου μετώπου ἀπὸ τοῦ 1915 μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1918, αἵτινες πᾶσαι ἀπέτυχον. Διὰ νὰ ἐπέλθῃ σήμερον διάρρηξις, ἀπαιτεῖται ἐκτέλεσις πλείστων κρούσεων εἰς διάφορα σημεῖα, ἵνα οὕτω ἐπιτευχθῇ ἐξάρθρωσις τοῦ ἐχθρικοῦ μετώπου, μεθ' ὃ ν' ἀναληφθῇ κροῦσις ἰσχυροτάτη πρὸς σημεῖον ὡρισμένον. Συνεπῶς, τὸ ἀξίωμα τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος: «Ἀπασχολεῖν πανταχοῦ καὶ ἐπιτίθεσθαι ἐφ' ἑνὸς σημείου» μετεβλήθη εἰς τὸ «Ἀπασχολεῖν πανταχοῦ, ἐπιτίθεσθαι εἰς πολλὰ σημεῖα καὶ εἶτα ἰσχυρῶς ἐφ' ἑνὸς σημείου». Ἡ στρατηγικὴ αὕτη ἐνέργεια, ἐφαρμοσθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φός, κατὰ τὴν ἀπὸ Αὐγούστου τοῦ 1918 ἀναληφθεῖσαν συμμαχικὴν ἐπίθεσιν, ἀπετέλεσεν ἕνα τῶν κυρίων παραγόντων, οἵτινες ἐπέφερον τὴν διάρρηξιν τοῦ γερμανικοῦ μετώπου ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ. Ἀλλὰ καὶ πάλιν, ἴσως, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ πόρισμα τοῦτο πιθανὸν νὰ μὴ ἰσχύσῃ ἐν μελλοντικοῖς πολέμοις, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι τὸ ἀδύνατον τῆς διὰ μιᾶς κρούσεως ἐπιτυχίας κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον δέον ν' ἀποδοθῇ ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐκ τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ὁπλισμοῦ ἀντοχὴν τῆς ἀμύνης, δηλονότι εἰς παράγοντα μέλλοντα νὰ ἰσχύῃ πάντοτε, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἰσχυρὰν τοῦ μετώπου ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν, δηλονότι εἰς παράγοντα ὅστις συζητήσιμον εἶναι ἂν θὰ παρουσιάζηται πάντοτε, δεδομένου ὅτι ὁμοία ἀμυντικὴ ὀργάνωσις εἶναι ζήτημα ἂν θὰ ἐπιτευχθῇ ποτε ἐν τῷ μέλλοντι, ἀφ' ἑτέρου δ' ὅτι, διὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ πόρισμα τῆς κρούσεως ἐπὶ πολλῶν σημείων, ἀπαιτεῖται ἀφθονία ἐφεδρειῶν, οἵων οἱ μὲν μεγάλοι στρατοὶ πιθανὸν νὰ στερῶνται, ὡς θὰ συνέβαινεν εἰς τὸ δυτικὸν θέατρον ἐὰν δὲν ἔφθανον οἱ Ἀμερικανοί, ὁπότε θὰ καθίστατο ἀνεφάρμοστον ἐν τῇ πράξει τὸ σχέδιον τοῦ Φός, οἱ δὲ μικροὶ στρατοὶ ἀναμφισβητήτως θὰ στερῶνται πάντοτε. Ὅτι ὁ γαλλικὸς οὗτος τρόπος ἐνεργείας, ὁ ἀποδώσας, ὄντως, λαμπρὰ ἀποτελέσματα ἐν τῇ πράξει τὸ φθινόπωρον τοῦ 1918, πόρρω ἀπέχει ἀπὸ τοῦ ν' ἀποτελῇ τρόπον στρατηγικῆς ἐπιθέσεως, δυνάμενον νὰ εὑρίσκῃ πάντοτε ἐφαρμογὴν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἀνομολογεῖται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Γάλλων «Ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς ἀποτυχίας τῶν Γερμανῶν ἔγκειται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ ἐφεδρεῖαί μας παρέμενον πάντοτε πολυαριθμόταται», γράφει ὁ Γάλλος συνταγματάρχης Culmann ἐν τῇ ὑπὸ τὸν τίτλον «Tactique générale» (1924) συγγραφῇ του.

4) Ἡ στρατηγικὴ ὑπερκέρασις ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι καὶ ἐπιζητητέα καὶ δυνατή. Ἡ παρά τισιν ἐπικρατήσασα γνώμη, ὅτι ἡ ὑπερκέρασις καθίσταται σήμερον ἀδύνατος, εἶναι πεπλανημένη, προκύψασα ἐκ τοῦ ὅλως ἐξαιρετικοῦ γεγονότος τοῦ ἀδυνάτου τῆς ὑπερκεράσεως κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον εἰς τὸ δυτικὸν θέατρον, χωρὶς νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ ὅλως εἰδικαὶ συνθῆκαι τοῦ μετώπου τούτου. Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1914 δὲν ἐπετεύχθη τὸ βασικὸν σχέδιον τῶν Γερμανῶν, τῆς ὑπερκεράσεως τοῦ ἀριστεροῦ (βορείου) γαλλικοῦ πλευροῦ, διότι ὁ εὐρύτατος ἐκεῖνος ἑλιγμὸς ἐξετελέσθη δι' ἀνεπαρκῶν δυνάμεων, πρὸς δὲ διότι ἡ 1η γερμανικὴ στρατιὰ διέπραξε τὸ σφάλμα τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ὁρισθείσης αὐτῇ κατευθύνσεως· ἐνῷ, ἂν ἐφηρμόζετο τὸ σχέδιον τοῦ Σλίφεν ἐν ὅλαις του ταῖς λεπτομερείαις, ὁ ἑλιγμὸς ἐκεῖνος θὰ εἶχεν ἀφεύκτως ἐπιτύχει, κατὰ τὴν γνώμην πάντων σχεδὸν τῶν συγγραφέων. Κατ' Ὀκτώβριον ἐξ ἄλλου τοῦ 1914 ἡ ὑπερκέρασις, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸν ὅρον «δρόμος πρὸς τὴν θάλασσαν», δὲν ἐπετεύχθη διὰ τῶν ἑκατέρωθεν ἑλιγμῶν, διότι αἱ ἐφεδρεῖαι ἐπήρκουν ἵνα ἐπεκτείνωσι διαρκῶς τὸ μέτωπον καί, συνεπῶς, ἀποκρούωσι τὴν ὑπερκέρασιν· τὸ τοιοῦτον ὅμως κατέστη δυνατόν, καθόσον δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἀπεριορίστου ἐκτάσεως, δεδομένου ὅτι ἡ μέχρι τῆς θαλάσσης ἀπόστασις ἦτο σχετικῶς μικρά· ἄρα καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ἐκείνην ἡ μὴ ὑπερκέρασις ἦτο ζήτημα ἐπαρκείας ἐφεδρειῶν. Κατὰ τὴν περίοδον 1915—1918 κατέστη ἀδύνατος ἡ ὑπερκέρασις, καθόσον τὸ μέτωπον τότε ἐστηρίζετο τὸ μὲν ἐπὶ τῆς Βορείου θαλάσσης, τὸ δὲ ἐπὶ τῶν ἑλβετικῶν συνόρων, δηλονότι χώρων ἀπροσπελάστων. Τὸ γεγονὸς τῆς ὑπερκεράσεως τοῦ ρωσικοῦ πλευροῦ διὰ τῶν γερμανικῶν ἑλιγμῶν, τῶν ἐκτελεσθέντων τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1914 καὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 διὰ τῶν Μαζουριανῶν λιμνῶν, εἶναι πλέον ἢ ἀρκετὸν ἵνα καταδείξῃ ὅτι ἡ ὑπερκέρασις ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι δυνατή, καὶ δὴ δι' ἑλῶν, ἤτοι περιοχῶν θεωρουμένων μέχρι τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς ὡς ἀπροσπελάστων.

5) Ἡ εὐρεῖα καὶ ταχεῖα ἀναγνώρισις, ἡ ἐπιτυγχανομένη σήμερον διὰ τῆς ἐναερίου ἐρεύνης, καθὼς καὶ ἡ ταχεῖα μεταφορά, ἡ ἐπιτυγχανομένη διὰ τῆς προσθήκης εἰς τὰ παλαιότερα μέσα συγκοινωνίας (σιδηροδρομικὰ καὶ θαλάσσια) καὶ τῶν συγχρόνων μέσων (ἀεροπλοϊκῶν καὶ αὐτοκινητικῶν), ἐπέφερον μεγάλην μετατροπὴν εἰς τὴν στρατηγικὴν ἐνέργειαν.

6) Ἑλιγμός, τὸ μόνον μέσον ἐπιτεύξεως στρατηγικῆς ἐπιτυχίας, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὁ διὰ τῶν ἐφεδρειῶν ἐκτελούμενος. Ὁ ἑλιγμὸς ὅμως τῆς σήμερον δὲν ἀποφέρει ἄμεσα, κεραυνοβόλα ἀποτελέσματα. Στρατηγικὴ μάχη, διεξαγομένη ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν σταθεροποιημένων μετώπων (τῶν κοινῶς γνωστῶν ὡς *χαρακωμάτων*) οὐδέποτε δύναται ν' ἀπολήξῃ εἰς ὁριστικὰ ἀποτελέσματα, ὡς πασιφανῶς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν μεγάλων προσπαθειῶν εἰς τὰ θέατρα, δυτικὸν μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 1918, ἀνατολικὸν μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1917. Διὰ τὴν ἐπίτευξιν ὁριστικῶν ἀποτελεσμάτων (τῶν σήμερον φερομένων ὑπὸ τὸν ὅρον «ἐκμετάλλευσις») ἀπαιτοῦνται ἑλιγμοὶ ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου, δυνατοὶ εἴτε μετὰ ὑπερκέρασιν, εἴτε μετὰ διάρρηξιν, ἀλλὰ διάρρηξιν πολὺ βαθεῖαν, εἰς τρόπον ὥστε τὰ στρατεύματα νὰ εὑρεθῶσιν ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῶν ἀμυντικῶν ὀργανώσεων· ἀπόδειξις ἡ κατὰ φθινόπωρον τοῦ 1918 ἐπελθοῦσα εἰς ὅπαντα τὰ θέατρα (δυτικόν, ἰταλικόν, βαλκανικὸν) λύσις.

7) Ἀμυντικὴ ὀργάνωσις μάχης. Αἱ ἰσχυραὶ ἀμυντικαὶ ὀργανώσεις τοῦ πεδίου μάχης οὐδεμίαν ἄλλην μετατροπὴν ἐπέφερον εἰς τὴν στρατηγικὴν ἐνέργειαν, εἰμὴ μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν βραδύτητα, καὶ τοῦτο διότι ἡ περαίωσις τῶν τακτικῶν μαχῶν, ἀφ' ὧν ἐξαρτᾶται ἡ στρατηγικὴ ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία, εἶναι σήμερον βραδυτάτη. Πεπλανημένη ἡ γνώμη ὅτι ἡ σύγχρονος ἀμυντικὴ ὀργάνωσις ἐπέφερε μετατροπὰς ἐν τῇ στρατηγικῇ ἐνεργείᾳ. Εἰς ἀπόδειξιν ἔστω τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1918 ἰσχυρόταται ἀμυντικαὶ ὀργανώσεις τῶν γερμανικῶν τοποθεσιῶν Χίντενμπουργ καὶ Ἕρμαν εἰς τὸ δυτικὸν θέατρον, καὶ τῆς γερμανοβουλγαρικῆς τοποθεσίας εἰς τὸ βαλκανικὸν θέατρον, οὐδόλως παρεκώλυσαν τὴν διάρρηξιν καὶ τὴν κατόπιν καταδίωξιν (ἐκμετάλλευσιν).

8) Ἐπέκτασις τῆς δράσεως. Ἡ, ὄντως, μεγάλη, ριζικὴ καὶ θεμελιώδης μετατροπὴ ἐν τῇ στρατηγικῇ εἶναι ἡ ἐπελθοῦσα λόγῳ τῆς ὑπὸ τῆς ἀεροπλοΐας καὶ τοῦ ἀεροχημικοῦ πολέμου μεταφερομένης ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας δράσεως, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἡ στρατηγικὴ τοιαύτη δὲν περιορίζεται πλέον εἰς τὸ θέατρον μόνον τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἀντιπάλων χωρῶν, ἐν συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου καὶ ἡ στρατηγικὴ ἐνέργεια δὲν περιορίζεται εἰς τὰ μαχόμενα στρατεύματα, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ τῆς ἐνδοχώρας καὶ ἐπὶ τῶν ἀνοχυρώτων πόλεων τῶν ἀντιπάλων, καθισταμένης οὕτω θεάτρου ἐπιχειρήσεων ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς ἐδαφικῆς περιοχῆς τῆς ἐμπολέμου χώρας.

9) Τὸ ἠθικόν. Βεβαίως τὸ ἀξίωμα ὅτι τὸ ἠθικὸν ἀποτελεῖ ἕνα τῶν πρωτευόντων, ἂν μὴ τὸν πρώτιστον πάντοτε παράγοντα ἐπιτυχίας, ἴσχυεν ἀνέκαθεν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον ὅμως πόλεμον ὁ ἠθικὸς παράγων ἐκράτησεν ὡς θεμελιώδης τοιοῦτος καὶ δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἄμαχον πληθυσμὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας, ἀφοῦ καὶ οὗτος συμμετέχει πλέον εἰς τὸν πόλεμον, ἵνα μὴ εἴπωμεν καὶ εἰς τὰς μάχας. Ταῦτα δέ, διότι ἡ μὲν μακρὰ χρονικὴ διάρκεια τῶν συγχρόνων πολέμων συντελεῖ μεγάλως εἰς τὴν ἀποκαρδίωσιν τῶν στρατιωτῶν, ἡ δὲ συμμετοχὴ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ τῆς ἐνδοχώρας εἰς τὸν πόλεμον (βομβαρδισμὸς διὰ τῶν ἀεροπλοϊκῶν μέσων, ἴσως δὲ καὶ δι' ὑπερτηλεβόλων, ἀεροχημικὸς πόλεμος κατὰ σημαινουσῶν πόλεων τοῦ ἐσωτερικοῦ, πρὸς δὲ αἱ παντοτειδεῖς στερήσεις) συντελοῦσι μεγάλως εἰς τὸν ἠθικὸν κάματον τοῦ λαοῦ. Σήμερον λοιπὸν μάλιστα δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀριθμητικὴ δύναμις τοῦ στρατοῦ καὶ τὰ τεχνικὰ μέσα, ἅτινα κατασφαλίζουσι τὴν νίκην, ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθικὴ ἀξία τοῦ στρατεύματος, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε τὴν νίκην νὰ κερδίζῃ ὄχι ἁπλῶς ὁ δυνάμενος ν' ἀντέχῃ, ἤτοι ὁ τηρῶν πλῆρες τὸ ἠθικόν του, ἀλλ' ὁ δυνάμενος ν' ἀντέχῃ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας περισσότερον τοῦ ἀντιπάλου του.

Ἡ τελειοποίησις καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ὁπλισμοῦ καὶ τῆς ἐν γένει πολεμικῆς βιομηχανίας ναὶ μὲν δὲν ἔχουσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς στρατηγικῆς, οὐχ ἧττον ὅμως μεγάλην ἀσκοῦσι τοιαύτην ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν τούτων. Αἱ στρατηγικαὶ ἀρχαὶ παραμένουσιν οὐσιαστικῶς ἀπαρασάλευτοι· ὁ σιδηρόδρομος ὅμως, τὸ αὐτοκίνητον, τὸ τηλέφωνον, ὁ ἀσύρματος, ἡ ἀεροπλοΐα, τὰ χημικὰ μέσα κτλ. μετέβαλον οὐσιωδῶς τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν τούτων.

Ν. Θ. Κ.—Κ. Β. Λ.

—*[Ναυτ.]* Ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν ἀγῶνι ἡ *στρατηγικὴ* ὑπῆρξεν, ἀναντιρρήτως, καὶ ἐν πάσῃ ἐποχῇ, τιθεμένων κατὰ μέρος τῶν μέσων καὶ τῶν μηχανημάτων τοῦ πολέμου, ἡ καθορίζουσα τὰς διατάξεις καὶ τὰ ληπτέα περὶ τὴν διανομὴν καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ συνόλου τῶν ναυτικῶν δυνάμεων μέτρα μέχρι τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐχθρικῶν τοιούτων. Ὅπως καὶ διὰ τὴν στρατηγικὴν τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου, οὕτω καὶ διὰ τὴν τοῦ κατὰ θάλασσαν, πλεῖστοι ἐκ τῶν διασήμων ναυτικῶν συγγραφέων καὶ ἱστορικῶν ἀσχολοῦνται, ἰδίᾳ δὲ περὶ τῶν ὁρίων, ἅτινα χωρίζουσι τὴν στρατηγικὴν τῆς καθαρῶς τακτικῆς. Οὕτω, κατὰ τὸν Γάλλον ναύαρχον Darriens, ἡ ἔκφρασις *στρατηγικὴ* θὰ γεννᾷ τὴν ἰδέαν τῆς προπαρασκευῆς πρὸς τὸν σκοπόν, ὅστις εἶναι ἡ μάχη, καὶ ἡ λέξις *τακτικὴ* τὴν τῆς ἐκτελέσεως τῆς μάχης («La guerre sur mer»). Κατὰ τὸν Ἀμερικανὸν ναύαρχον Mahan, «τὸ νὰ γνωρίζῃ τις νὰ χρησιμοποιῇ καλῶς τὰς δυνάμεις του κατὰ θάλασσαν, τόσον ἐν εἰρήνῃ, ὅσον καὶ ἐν πολέμῳ, ἀποτελεῖ τὴν ναυτικὴν στρατηγικὴν» («Stratégie navale»). Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα «ἡ ναυτικὴ στρατηγικὴ σκοπὸν ἔχει τὴν ἐπαύξησιν, τόσον ἐν εἰρήνῃ, ὅσον καὶ ἐν πολέμῳ, τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἑνὸς κράτους» («Influence de la puissance maritime dans l'Histoire»). Ἀναλόγως ἐκφράζονται διάφοροι Ἰταλοὶ συγγραφεῖς. Οὕτω ὁ Sechi γράφει: «Ἡ διεύθυνσις τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου ἀνήκει εἰς τὴν ναυτικὴν στρατηγικήν· ἡ ἐκτέλεσις τῶν στρατηγικῶν συλλήψεων ἐπαφίεται εἰς τὴν τακτικήν, ὅταν πρόκειται νὰ κροτήσῃ τὸ πυροβόλον. Δυνάμεθα ὅθεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ στρατηγικὴ εἶναι τὸ πνεῦμα, ὅπερ σκέπτεται, καὶ ἡ τακτικὴ οἱ βραχίονες οἵτινες ἐκτελοῦσι» («Elementi di arte militare marittima»). Ὁ Γάλλος πλοίαρχος Laurent ἀναλόγως καθορίζει ὅτι «στρατηγικὴν λέγοντες ἐννοοῦμεν πᾶν ὅ,τι ἔχει σχέσιν μὲ τὴν σύλληψιν καὶ τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, τακτικὴν δὲ πᾶν ὅ,τι ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἐκτέλεσιν» («Introduction aux Études de Stratégie»). Κατὰ τὸν Γάλλον ναύαρχον Castex «στρατηγικὴ εἶναι ἡ γενικὴ διεύθυνσις τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ ὑπερτάτη τέχνη τῶν ἀρχηγῶν μιᾶς ὡρισμένης ἱεραρχικῆς βαθμῖδος καὶ τῶν γενικῶν ἐπιτελείων των, τῶν προωρισμένων νὰ τοὺς βοηθῶσιν. Ἡ στρατηγικὴ προπαρασκευάζει τὰς μάχας, προσπαθεῖ νὰ τὰς δώσῃ ὑπὸ τὰς καλυτέρας συνθήκας καὶ νὰ τὰς κάμῃ ν' ἀποδώσουν τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα. Συνδέει τὰς μὲν πρὸς τὰς δέ, τηροῦσα αὐτὰς ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς κατευθύνσεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Κατευθύνει τὴν τακτικήν. ἀφήνουσα αὐτῇ ἐλευθέραν τὴν θέσιν, τῆς ὥρας ἐπιστάσης» («Théories stratégiques»).

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ναυτικοῦ διακρίνομεν, ὡς γνωστόν, τρεῖς περιόδους: α) τὴν τοῦ κωπήρους ναυτικοῦ· β) τὴν τοῦ ἱστιοφόρου καὶ γ) τὴν τοῦ ἀτμήρους.

Α' περίοδος. Αὕτη, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἀρχομένη χρόνων, λήγει μὲ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου (7 Ὀκτωβρίου 1571), ἥτις εἶναι ἡ τελευταία τοῦ κωπήρους ναυτικοῦ. Κινητήριος δύναμις κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἦτο ἡ μυϊκὴ τοιαύτη τοῦ ἀνθρώπου, ἀσκουμένη ἐπὶ τῆς κώπης, κατ' ἐξοχὴν δὲ πολεμιστήριον σκάφος κατ' ἀρχὰς ἡ *πεντηκόντορος*, μετ' οὐ πολὺ ἡ *τριήρης*, καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ *γαλέρα*. Χρησιμοποιηθέντα ὅπλα: τὰ τόξα, α· σπάθαι, οἱ πελέκεις, τὰ ἀκόντια, τὸ ἔμβολον· βραδύτερον: ὁ καταπέλτης, ἡ πετροβόλος, αἱ βαλλίστραι, τὰ πυρφόρα ἀγγεῖα, τὰ πυρπολικὰ καὶ τὸ ὑγρὸν ἢ ἑλληνικὸν πῦρ, περὶ τὸ τέλος δὲ τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος διάφορα πυροβόλα ὅπλα. Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ναυτικοῦ τῆς περιόδου ταύτης ἦτο πρωτογενής, τοῦ κωπήρους ναυτικοῦ ἐλάχιστα κεκτημένου ἴδιον μάχιμον προσωπικόν. Οἱ αὐτοὶ στρατηγοὶ τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ διῴκουν, κατὰ τὸ πλεῖστον, καὶ κατὰ θάλασσαν (Θεμιστοκλῆς, Λύσανδρος, Δουΐλιος, Πομπήϊος, Καῖσαρ, Δὸν Ζουὰν ὁ Αὐστριακὸς κ. ἄ.). Ἡ διεύθυνσις τῶν κατὰ θάλασσαν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἡ διεξαγωγὴ αὐτῶν ἐκέκτητο μείζονα σπουδαιότητα ἢ ἡ ὑπὸ ναυτικὴν ἔποψιν διεξαγωγὴ τοῦ πλοῦ. Αἱ κυριαρχοῦσαι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην στρατηγικαὶ ἰδέαι ἦσαν ἡ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν στρατευμάτων τῆς ξηρᾶς ἐπιδίωξις ἐδαφικῶν σκοπῶν, δηλαδὴ εἰσβολὴ εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος ἢ ἄμυνα τοῦ ἰδίου ἐδάφους, κατὰ τὴν ἐπιδίωξιν δὲ τῶν σκοπῶν τούτων πολλάκις ἐπήρχετο ἡ συνάντησις τῶν ἀντιπάλων στόλων καὶ ἡ ναυμαχία. Οὕτω βλέπομεν ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τοῦ κωπήρους ἡ ναυτικὴ στρατηγικὴ συνεχέετο μετὰ τῆς κατὰ ξηράν, ἀμφοτέρων ἀποτελουσῶν μίαν καὶ μόνην στρατηγικήν, διέπουσαν τὰς συνδεδυασμένας, κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ἐπιχειρήσεις. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς κωπήρους περιόδου ἦτο ὅτι τὸ ναυτικὸν ἀνταπεκρίνετο πλήρως εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς πολεμικῆς τέχνης, καίτοι περιωρισμένης ἀκτῖνος ἐνεργείας καὶ μικρᾶς αὐτονομίας, καθόσον, ἐν καλοκαιρίᾳ, βεβαίως, οἱ στόλοι κατηυθύνοντο κατὰ βούλησιν καὶ καθίστατο δυνατὴ ἡ ἐκτέλεσις παντοίων στρατηγικῶν σχεδίων ἐκ τῶν προτέρων καθορισθέντων, ὡς ἐκ τῆς βεβαιότητος περὶ τῆς ἀφί-

Digitized by Google

ξεως αὐτῶν καθ' ὥραν **προϋπολογισμένην ἐν περιπτώσει καλοκαιρίας. Ἡ περίοδος αὕτη, ἐν γενικαῖς καθόλου γραμμαῖς, προσομοιάζει πρὸς τὴν τοῦ** ἀτμήρους ναυτικοῦ.

Β' περίοδος. Ἡ περίοδος αὕτη ἄρχεται μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου. Κινητήριος δύναμις ἦτο κατ' αὐτὴν ὁ ἄνεμος, δηλαδὴ παράγων ἀνεξάρτητος τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀσταθὴς περί τε τὴν ἔντασιν καὶ τὴν διεύθυνσιν, καθιστῶν τοὺς στόλους, καθόσον ἀφορᾷ τὰς κινήσεις των, ὑποχειρίους αὐτοῦ. Τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἱστιοφόρου πολεμικοῦ σκάφους ἐπέφερεν ἥ τε αὔξησις τῶν ἐκτοπισμάτων, ἀπαραίτητος καταστᾶσα ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πυροβόλων καὶ τῆς κατὰ τὰς πλευρὰς τῶν σκαφῶν εἰς κανονιοθυρίδας διατάξεως τούτων, καὶ ἡ τεραστία αὔξησις τῶν ἀποστάσεων, ἡ ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς πρὸς τὰς Ἰνδίας, διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ὁδοῦ. Τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὅπλα ἀντικατέστησε, σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου, τὸ πυροβολικόν, ὁ δὲ διὰ τοῦ ἐμβόλου ἀγὼν ἐγκατελείφθη τελείως. Ἐπειδὴ παρίστατο ἀνάγκη ἐπὶ τῶν ἱστιοφόρων πλοίων ἐμπείρου καὶ ἐξησκημένου ἀνωτέρου προσωπικοῦ πρὸς διεξαγωγὴν τῆς θαλασσοπλοΐας εἰς τὰ ἀναπεπταμένα πελάγη, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ χρησιμοποιούμενον διὰ τὸν παρὰ τὰς ἀκτὰς πλοῦν τῶν κωπήρων σκαφῶν, φυσικὸν ἦτο νὰ προκύψῃ ἀντιζηλία μεταξὺ τῶν πολεμικῶν ἀρχηγῶν καὶ τοῦ καθαρῶς ναυτικοῦ προσωπικοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἐπέφερε τὸν πλήρη χωρισμὸν τοῦ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν στρατοῦ, σχηματισθέντος ἰδιαιτέρου σώματος, ὅπερ, γενικῶς, ἀπεκλήθη *ναυτικὸν* καὶ τὸ ὁποῖον κατήρτισε καὶ τὰς δύο ειδικότητας τῶν *πεζοναυτῶν*, ἤτοι τὴν τῶν πυροβολητῶν καὶ τὴν τῶν ὁπλιτῶν, τῶν πρώτων ἀντικατασταθέντων βραδύτερον διὰ ναυτῶν. (Ἡ Ἀγγλία καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς διατηροῦσιν εἰσέτι τὸ σῶμα τῶν *πεζοναυτῶν*). Τὸ κατ' ἐξοχὴν πολεμικὸν σκάφος τῆς περιόδου ταύτης ἦτο τὸ *κατάφρακτον* ἢ τὸ *πλοῖον τῆς γραμμῆς* (*δίκροτον* καί, περὶ τὸ τέλος τῆς περιόδου, *τρίκροτον*), πλοῖον δὲ καταδρομῶν καὶ ἀνιχνεύσεων ἡ *φρεγάτα*. Τῶν σκαφῶν τούτων ἡ ἀκτὶς ἐνεργείας καὶ ἡ αὐτονομία ἦτο μεγίστη, διότι ὁ κινητὴρ των ἦτο οἰκονομικώτατος, αἱ δὲ διαστάσεις των ἐπέτρεπον τὴν ἐναποθήκευσιν ἐπαρκῶν ἐφοδίων (τροφίμων, ὕδατος) διὰ λίαν μακρινοὺς διάπλους. Ἡ ἀβεβαιότης ὅμως τοῦ κινητῆρος καθίστα προβληματικωτάτους τοὺς στρατηγικοὺς συνδυασμούς, οὕτω δὲ ἡ ναυτικὴ στρατηγικὴ ὑφίστατό πως ἀφῃρημένως, τῶν ἱστιοφόρων στόλων ἐνεργούντων ὅπως καὶ ὅταν ἠδύναντο καὶ πλειστάκις κωλυομένων ἀκριβῶς ἐκ τῆς ἀδυναμίας τοῦ νὰ κυριαρχήσωσι τῆς κινητηρίου δυνάμεώς των. Πλὴν τούτων, ἡ ἀβεβαιότης αὕτη κατέστησε τοὺς ἱστιοφόρους στόλους ἐλάχιστα καταλλήλους πρὸς διεξαγωγὴν συνδεδυασμένων μετὰ τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς ἐπιχειρήσεων, τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου ἀποβλέποντος πλέον οὐχί, ὡς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ κωπήρους ναυτικοῦ, εἰς τὴν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ στρατευμάτων τῆς ξηρᾶς, κατάκτησιν ἐδαφῶν ἐχθρικῶν, ἀλλ' εἰς τὴν παρεμπόδισιν τῶν πολεμικῶν πλοίων τοῦ ἀντιπάλου ἀπὸ τῆς κατὰ τῶν ἀποικιῶν ἐπιθέσεως, εἰς τὴν διατάραξιν τοῦ ἐχθρικοῦ ἐμπορίου, τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν θησαυροφορτίδων τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ἐχθρικῶν παραλίων. Οἱ ὡς ἄνω σκοποὶ ἀπέληγον εἰς τὰς ἐκ παρατάξεως μεγάλας καὶ αἱματηροτάτας ναυμαχίας, ἐξ ὧν γέμει ἡ ἱστορία τῆς περιόδου ταύτης, καθ' ἣν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ στρατηγικὴ ἔμεινε στάσιμος, ἐνῷ ἡ τακτικὴ μεγάλως ἀνεπτύχθη. Ὄντως, ἡ περίοδος αὕτη, καίτοι ὑπῆρξε τὸ ἀπόγαιον τῆς καθ' αὐτὸ ναυτικῆς τέχνης, ὀλίγον συνέβαλεν εἰς τὴν στρατηγικὴν καὶ τὴν ἐν γένει προαγωγὴν τῆς τέχνης τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου.

Γ' περίοδος. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, τὴν καὶ μέχρις ἡμῶν, τὰ πλοῖα ἀπέκτησαν τὴν κυριότητα τῶν κινήσεών των, ἔχοντα ἐσωτερικὸν κινητῆρα ἀνεξάρτητον τῶν ἰδιοτροπιῶν τοῦ ἀνέμου. Ἡ ἀνεξαρτησία αὕτη ἐπέφερε σημαντικωτάτας προόδους εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεων, καίτοι προέκυψε ζήτημα μεγάλου περιορισμοῦ τῆς ἀκτῖνος ἐνεργείας, ἐν σχέσει μὲ τὰ πλοῖα τῆς προηγουμένης περιόδου, ὡς ἐκ τῆς ταχείας καταναλώσεως τῶν καυσίμων. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ ἀτμήρης περίοδος παρουσιάζει σημαντικὰς διαφορὰς πρὸς τὴν ἱστιοφόρον, ὁμοιότητας δέ τινας πρὸς τὴν κωπήρη, μάλιστα ὡς πρὸς τὴν ναυτικὴν στρατηγικήν. Ἡ θάλασσα οὕτω καθίσταται ἐκ νέου γραμμὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ, αἱ συνδεδυασμέναι ἐπιχειρήσεις στρατοῦ καὶ στόλου ἀποβαίνουν εὐκολώταται, ὁ ἐπάκτιος πόλεμος καὶ πάλιν δυνατός, συνελόντι δ' εἰπεῖν ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος σαφῶς διαγράφεται εἰς τὰς τρεῖς αὐτοῦ φάσεις: πόλεμος εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, πολέμου παρὰ τὰς ἀκτὰς (ἀποκλεισμοῦ, βομβαρδισμοῦ, ἀποβάσεων κττ.) καὶ καταδρομικοῦ πολέμου.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ **τὸ ὑλικόν, δὲν δύναται εἰσέτι νὰ καθορισθῇ σαφῶς ὁ τύπος τοῦ πλοίου τοῦ ἀνταποκρινομένου εἰς πάσας τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου κατὰ θάλασσαν πολέμου. Τὸ ἀπὸ πολλοῦ** ἀπασχολοῦν πάντα τὰ κράτη ζήτημα τοῦτο, ἤδη ἔτι μᾶλλον περιεπλάκη διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ὑποβρυχίου, τοῦ ἀεροπλάνου καὶ τοῦ τορπιλλοπλάνου, ἔτι δὲ καὶ τῆς προβλεπομένης χρησιμοποιήσεως χημικῶν ἀερίων, ἡ δὲ μεταξὺ τῶν ὁπλῶν τῶν βαρέων σκαφῶν καὶ τῶν ἐλαφρῶν πάλη ὑπῆρξε καὶ συνεχίζεται τραχεῖα. Τοῦτο μόνον δύναται σχετικῶς νὰ λεχθῇ, ὅτι ἀποστολῆς τῶν κατὰ θάλασσαν δυνάμεων οὔσης τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν συγκοινωνιῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς παρεμποδίσεως τῶν τοῦ ἐχθροῦ ἀφ' ἑτέρου, ἤτοι τῆς πραγματικῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης, ὁ συνδυασμὸς τῶν ὅπλων ἐν ταῖς ἐπιχειρήσεσι καὶ ὁ πιθανὸς ἀντίπαλος καὶ μόνον δύνανται, ἐν λογικῷ τινι μέτρῳ, νὰ καθορίσωσι τὴν σύνθεσιν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων κράτους τινός, δι' ὧν θὰ δυνηθῇ τοῦτο νὰ συντρίψῃ τὴν ὠργανωμένην ναυτικὴν δύναμιν τοῦ ἀντιπάλου ἢ νὰ τὴν ἀποκλείσῃ στενῶς εἰς τοὺς ὠχυρωμένους ὅρμους της, κατακτῶν οὕτω τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης, ἤτοι τὴν ἐλευθερίαν τῶν συγκοινωνιῶν. Ὡς ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναφερομένης μικρᾶς ἀκτῖνος ἐνεργείας τῶν ἀτμήρων σκαφῶν, πρόδηλος καθίσταται ὅτι περισσότερον πάσης ἄλλης περιόδου ἀναγκαιοῦσι κατ' αὐτὴν βάσεις ὠχυρωμέναι, καλῶς ἐφωδιασμέναι καὶ εἰς στρατηγικὰ σημεῖα ἐγκατεστημέναι. Αἱ ἀγγλικαὶ τοῦ Γιβραλτάρ, τῆς Μάλτας, τοῦ Σουέζ, τῆς Σιγγαπόρης κ. ἄ., ἡ ἀμερικανικὴ τῶν νήσων Χαβάϊ ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ κ. ἑ., παρέχουσιν ἐπαρκῶς παραδείγματα τῆς ὡς ἄνω στρατηγικῆς ἀνάγκης. Ἡ ναυτικὴ στρατηγικὴ διεμορφώθη σαφῶς καὶ διετυπώθη, οὕτως εἰπεῖν, εἰς ἀκριβεῖς κανόνας κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, τῆς διδασκαλίας της εἰσαχθείσης εἰς πάσας τὰς Ναυτικὰς Ἀκαδημίας Πολέμου. Γ. Ν. Ν.

— *[Ἀεροπ.]* Ἐναέριος *στρατηγικὴ* καλεῖται ἡ τέχνη τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς ἐναερίου δυνάμεως διὰ τὴν τελικὴν κατατρόπωσιν τοῦ ἐχθροῦ. Σκοπός της εἶναι ὄχι ἁπλῶς ἡ καταστροφὴ τῆς ἀντιπάλου ἐναερίου δυνάμεως, ἀλλ' ἡ ἀποσύνθεσις τῶν πηγῶν τῆς στρατιωτικῆς ἰσχύος του, τοῦθ' ὅπερ ἀπαιτεῖ καὶ νέον ἐντελῶς εἶδος πληροφοριῶν, πολιτικῶν, κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν κ. ἄ. Βάσει τοιούτων στοιχείων, δέον νὰ γίνῃ ἀκριβὴς ἐκτίμησις τοῦ ἰδιαιτέρου κύκλου τῆς ἐθνικῆς δραστηριότητος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀποσύνθεσις θὰ συνεπιφέρῃ τὰ ὠφελιμώτερα ἀποτελέσματα. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἀεροπορίας δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν ἄμυναν τῆς χώρας ἐναντίον ἀεροπορικῆς ἐπιθέσεως, ἔργον τῆς ἐναερίου στρατηγικῆς εἶναι νὰ ὑπολογίσῃ τὴν βαρύτητα τῆς ἐνδεχομένης ἐπιθέσεως ἐναντίον αὐτῆς καὶ νὰ καθορίσῃ τὴν δύναμιν καὶ τὴν σύνθεσιν τῆς δυνάμεως, ἥτις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἄμυνάν της. Τὸ δόγμα ὅτι «ἡ ἐπίθεσις ἀποτελεῖ τὴν καλυτέραν ἄμυναν» ἰσχύει ἔτι μᾶλλον διὰ τὰς ἀεροπορικὰς ἢ δι' ἄλλας δυνάμεις, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι δυνατὸς ὁ σχηματισμὸς φραγμάτων καὶ καλυμμάτων εἰς τὸν ἀέρα, ἡ δὲ μεγάλη ταχύτης τῶν ἀεροπλάνων εἰς τρεῖς διαστάσεις παρέχει εἰς αὐτὰ τὴν ἱκανότητα νὰ διαφεύγωσι τὰ ἀεροπλάνα ἀπαγορεύσεως καὶ νὰ καθιστῶσι τὸ ἔργον τῆς ἀμύνης κατ' ἐξοχὴν δυσχερές. Ἡ ἄμυνα εἶναι κυρίως τοπική, διὰ τὴν προστασίαν κέντρων ζωτικῆς σημασίας, ἐξασφαλίζεται δὲ διὰ μοιρῶν ἀεροπλάνων διώξεως, ἀντιαεροπλοϊκοῦ πυροβολικοῦ κ. ἄ.

Ἔργον ἐπίσης τῆς ἐναερίου στρατηγικῆς εἶναι ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἀπολύτου εὐκινησίας τῶν ἀεροπορικῶν μονάδων διὰ τῆς ὀργανώσεως βάσεων κττ. Ἐκ τῆς ὀργανώσεως ταύτης καὶ τῆς σχετικῆς τεχνικῆς καὶ βιομηχανικῆς ὀργανώσεως ἐξαρτᾶται, κυρίως, ἡ διατήρησις τῆς ἐναερίου δυνάμεως. Κατὰ ταῦτα, καταστροφὴ τῆς ἐναερίου ἐχθρικῆς δυνάμεως δὲν συνεπάγεται ἢ προσωρινὴν πολλάκις ὑπεροχήν, ἐφ' ὅσον ἡ ἀνασυγκρότησίς της, ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις ὀργανώσεως ἐδάφους, δὲν εἶναι δυσχερής. Ἕνεκα τούτου ἡ ἐναέριος στρατηγικὴ ἀποβλέπει βασικῶς εἰς τὴν συνεχῆ ἐξασφάλισιν τῆς ἐναερίου ὑπεροχῆς, δηλονότι καταστάσεως ἠθικῆς, φυσικῆς καὶ ὑλικῆς ὑπεροχῆς. Τούτου δεδομένου, τὸ κύριον στρατηγικὸν ὄργανον τοῦ ἐναερίου πολέμου εἶναι ἡ ἀεροπορία βομβαρδισμοῦ, ἥτις προσβάλλει τὰς ἐχθρικὰς βάσεις καὶ τὴν ἀντίπαλον δύναμιν, περιΐπταται εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ ἐχθροῦ, ὡς συνεχὴς ἀπειλὴ αἰφνιδίας προσβολῆς, καὶ ἀποτελεῖ τὸ κύριον ὄργανον τοῦ ἀεροχημικοῦ πολέμου. Λ. Π. Π.

στρατηγικός, —ή, —όν ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν στρατηγόν, ὁ τοῦ στρατηγοῦ: «στρατηγικὴ στολή» ‖ ὁ ἔχων φύσιν, ἔμφυτον ἱκανότητα εἰς τὸ νὰ γίνῃ στρατηγός: «ὁ Δημοσθένης ἦτο ἥκιστα στρατηγικός» ‖ «στρατηγικὸν σχέδιον» τὸ μετὰ δεξιότητος καὶ δόλου καταρτισθέν ‖ *στρατηγικὴ* (ἡ), ὡς οὐσ. (βλ. λ.) κατὰ παράλειψιν τοῦ *τέχνη* ἢ *ἐπιστήμη*. —Ἐπίρρ. **στρατηγικῶς.**

— **στρατηγικὸν κέντρον** *[Στρατηγ.]* βλ. λ. *κέντρον στρατηγικόν.*

Στρατήγιον *[Ἀρχ.]*. Τὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ Ἄστεως ἀρχεῖον τῶν 10 Ἀθηναίων στρατηγῶν, **εἰς τὸ** ὁποῖον συνήρχοντο οὗτοι, ὁσάκις εὑρίσκοντο ἐν Ἀθήναις, πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν καθηκόντων των καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐσιτίζοντο δαπάναις τοῦ δημοσίου. Εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦτο ἀπὸ κοινοῦ καὶ οἱ 10 ἐν ἀρχῇ (μέχρι τῶν μέσων τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος), ἀνὰ εἷς δὲ βραδύτερον, ἐπετέλουν τὰ πάσης φύσεως ἔργα των (θρησκευτικά, πολιτικά, δικαστικά, στρατιωτικὰ κ. ἄ.), ἤτοι παρεσκεύαζον τὰ τοῦ πολέμου, ὥριζον τοὺς τριηράρχους, κατήρτιζον τοὺς καταλόγους τῶν στρατευσίμων, ἐδέχοντο τὰς περὶ τριηραρχίας καὶ προεισφορῶν ἐνστάσεις τῶν πολιτῶν, τῶν ὁποίων, ὡς καὶ τῶν εἰς τὰς ἀντιδόσεις ἀναφερομένων δικῶν, ἦσαν οἱ εἰσηγηταὶ εἰς τὰ δικαστήρια. ΚΑΨ.

—**Στρατήγιον** *[Βυζ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπῆρχον ἐν Κωνσταντινουπόλει δύο πλατεῖαι, τὸ *Μέγα Στρατήγιον* καὶ τὸ *Μικρὸν Στρατήγιον*, κληθεῖσαι οὕτω διότι εἰς αὐτὰς ὑπῆρχον στρατιωτικὰ ἀρχηγεῖα (στρατήγια) καὶ ἐξετελοῦντο ἀσκήσεις καὶ ἐπιθεωρήσεις τοῦ στρατοῦ.

Τὸ Μέγα Στρατήγιον ἔκειτο 500 μ. περίπου πρὸς ΒΔ. τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἐκοσμεῖτο διὰ διαφόρων ἀνδριάντων καὶ στηλῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὑπῆρχεν ὡσαύτως ἐκεῖ καὶ ἀρχαῖος τρίπους, ἐφ' οὗ ἦσαν κεχαραγμένα «τὰ ἐνεστῶτα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι», καθὼς καὶ πλεῖστα ἄλλα μνημεῖα τῶν ἐθνικῶν. Πάντα ταῦτα κατέρριψε καὶ συνέτριψεν ὁ καῖσαρ Βάρδας, θεῖος καὶ ἐπίτροπος τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Γ' (842—867). Εἰς τὴν αὐτὴν πλατεῖαν ὑπῆρχον ἀνέκαθεν καὶ δεσμωτήρια, τὰ ὁποῖα διετηρήθησαν μέχρι τοῦ Φωκᾶ (602—610).

Τὸ Μικρὸν Στρατήγιον ἔκειτο δυτικώτερον τοῦ προηγουμένου, εἰς θέσιν μεταξὺ τῶν σημερινῶν συνοικιῶν Ἂκ-σεράϊ καὶ Ἀβρὲτ-παζάρ. Καὶ εἰς τὴν πλατεῖαν ταύτην ὑπῆρχον δεσμωτήρια καὶ στήλη τοῦ Λέοντος Α' (457—474). Ν. ΚΑΣ

Στρατήγιος, *μάρτυς*. Ἐν τόπῳ ἀγνώστῳ καὶ χρόνῳ μετὰ *Εὐτυχιανοῦ* τὸν διὰ πυρὸς μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάς, συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 19 Αὐγούστου. Ε.Γ.Π.

— **Στρατήγιος.** Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται: —1) ***Φλάβιος.*** Ἤκμασεν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἐφ' οὗ προήχθη εἰς ἀνώτατα ἀξιώματα. Δεινὸς περὶ τὰ δογματικά, παρέστη εἰς τὴν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον τῷ 343 καὶ ἔγραψε περὶ δογμάτων τῶν χριστιανικῶν αἱρέσεων. Ἀπέθανε περὶ τὸ 371. —2) Ἀρχιτέκνων, οἰκοδομήσας ἐν Ἀντιοχείᾳ (358—361) Μεγάλην Στοάν. —3) Προὔχων ἐξ Ἀγκύρας, μαθητὴς τοῦ ῥήτορος Λιβανίου, ἀποσταλεὶς μετὰ χρυσοῦ στεφάνου νὰ συγχαρῇ τὸν αὐτοκράτορα Ἰοβιανὸν τῷ 363. —4) Διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς ἐν τῇ σχολῇ Ἀντιοχείας. —5) Συγκλητικὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. —6) Περιηγητὴς ἐξ Ἀντιοχείας. Ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα καὶ Ῥώμην κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. —7) Τοποτηρητὴς τῆς Ἀφρικῆς τῷ 403. —8) Κόμις ἐπὶ Θεοδοσίου Β' τῷ 410 καὶ ἔπαρχος τοῦ Ἰλλυρικοῦ τῷ 415.—9) Ὑπατικὸς ἐν Βιθυνίᾳ κατὰ τὸ 457. —10) Πατρίκιος καὶ ὑπατικὸς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, τῷ 535. Τῷ 539 ἐστάλη πρὸς τὸν ὑποτελῆ τοῦ Χοσρόη Ἀλαμούνδουρον νὰ διαπραγματευθῇ τὴν διάνοιξιν ὁδοῦ πρὸς νότον τῆς Παλμύρας. Ὁ Προκόπιος ἐπαινεῖ τὸν ἄνδρα ὡς ἱκανώτατον. Τ. Ε. Ε.

—**Στρατήγιος.** *Ἀντίοχος*, ὁ καὶ *Στρατήγιος* καλούμενος, ἐκ Γαλατίας, μονάζων ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἀββᾶ Σάββα ἐν Ἱεροσολύμοις, ἔγραψε περὶ τὸ 620 Πανδέκτην τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἤτοι συλλογὴν γραφικῶν καὶ πατερικῶν χωρίων ἐκ κεφαλαίων 130, περὶ διαφόρων ἠθικῶν κυρίως θεμάτων (περὶ πίστεως, ἐλπίδος, ἑστιάσεως, γαστριμαργίας, μέθης, ἐγκρατείας, νηστείας κ.λ.). Ἐν τέλει τοῦ ἔργου ἐπισυνάπτεται ὁμολογία τῆς καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ πραγματεία περὶ προσευχῆς καὶ ἐξομολογήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἱκετεύει τὸν Θεὸν νὰ σώσῃ τὴν ἁγίαν πόλιν ἀπὸ τοὺς Πέρσας καὶ Ἄραβας ἐπιδρομεῖς, οἵτινες ἀπανθρωπότατα ἐφέροντο πρὸς τοὺς Ἱεροσολυμίτας. Ὁ Πανδέκτης εὑρίσκεται ἐν Ἑλληνικῇ Πατρολογίᾳ Migne (89, 1411—1857). Ἐν ἀραβικῇ καὶ γεωργικῇ μεταφράσει σῴζεται πραγματεία τοῦ ἰδίου περὶ ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, ἧς ἑλληνικὴν μετάφρασιν ἐφιλοτέχνησεν ὁ ἀρχιμανδρίτης Κάλλιστος ἐν «Νέᾳ Σιὼν» Ἱεροσολύμων (1910). Δ. Σ. Μ.

στρατηγὶς (ἡ) (ἐνν. ***ναῦς***) *[Ἀρχ.]*. Ἡ ναυαρχὶς ἀθηναϊκοῦ στόλου, διότι παρ' Ἀθηναίοις ναύαρχος ἦτο αὐτὸς ὁ συνεκπλέων στρατηγός, ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ ὡς ναυαρχίδα τὸ πλοῖον, ὅπερ ἦτο τῆς ἀρεσκείας του καὶ ὅπερ ἐθεώρει ὡς ἄριστον καὶ ταχύτατον. Σ. Ε. Λ.

Στρατηγόπουλος, *Ἰωάννης-Μαρία.* Ῥόδιος εὐγενής, ἐκπατρισθεὶς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῷ 1522. Εὑρισκόμενος τῷ 1530 εἰς Βολωνίαν, ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε' τὸ ἔγγραφον, δι' οὗ ἐδωρήθη ἡ Μελίτη εἰς τοὺς ἱππότας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, ἡγηθεὶς δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀποτυχούσης ἐκστρατείας, ἣν αὐτὸς ἐσχεδίασε, πρὸς κατάληψιν τῆς Μεθώνης, ὠνομάσθη, πρὸς ἀντα-

Digitized by Google

μοιβὴν τῶν ἀγώνων του, ἱππότης τοῦ τάγματος, γνωστὸς δὲ ἔκτοτε ἐν τῷ Δύσει ἦτο ὡς ὁ *Ἕλλην Ἱππότης* (Cavalier Greco). Ἐγκατασταθεὶς κατόπιν ἐν Φλωρεντίᾳ, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐναντίον τοῦ δουκὸς Ἀλεξάνδρου τῶν Μεδίκων συνωμοσίας καὶ τῷ 1535 ἀπεστάλη ὡς πρέσβυς τῶν Φλωρεντίνων πρὸς τὸν Κάρολον Ε΄, ὃν καὶ συνώδευσεν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Βαρβαρόσσα ἐκστρατείαν του. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του φαίνεται ὅτι διῆλθεν εἰς τὴν ἐν Γαλλίᾳ αὐλὴν τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων. Β. Γ. Μ.

— **Στρατηγόπουλος, *Μιλᾶνος*-*Ἀναστάσιος*.** Σύγχρονος Ἕλλην λόγιος, ποιητὴς καὶ δημοσιογράφος, καταγόμενος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Μελισσηνῶν. Ἐγεννήθη τῷ 1887 ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ ξένας γλώσσας. Ἐδημοσιογράφησεν ἀπὸ τοῦ 1904 εἰς τοπικὰ φύλλα τῶν Καλαμῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1914 εἰς ἀθηναϊκά, γράφων καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Λοῦμεν*. Εἰς τὴν λογοτεχνίαν ἐνεφανίσθη διὰ τοῦ «Ἐθνικοῦ Ἡμερολογίου» Σκόκου (1914), συνειργάσθη δ' ἔκτοτε εἰς περιοδικὰ Ἀθηνῶν, Καλαμῶν καὶ Ἀλεξανδρείας διὰ ποιημάτων πρωτοτύπων καὶ μεταφράσεων. Ἔκαμε διαλέξεις (ὡς «Ἡ Δωδώνη καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμός», 1929, «Ὁ Σέλλεϋ καὶ ἡ Ἑλλάς», 1931, «Ὁ Κρυστάλλης στὴ νεοελληνικὴ ποίηση», 1932) καὶ ἐβραβεύθη εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν προκηρυχθέντα διαγωνισμὸν στρατιωτικῶν διηγημάτων (1914) καὶ διὰ τοῦ Μαλακασίου ποιητικοῦ βραβείου (1924). Βιβλία ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς: «Εἰς Λέσβον», πολεμικαὶ ἀναμνήσεις (1914), «Καινούργια λύρα», ποιήματα (1917), «Τζελίκα», ἐπικολυρικὸν (1921), «Μάμφρεντ», μετάφρασις ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μπάϊρον (1924), «Ὁ Δημοσθένης Βουτυρᾶς καὶ τὸ ἔργο του», μελέτη (1924), «Κόκκινο σύννεφο», ἐπικολυρικὸν (1926), «Δωδώνη καὶ ἑλληνικὸς πολιτισμός», μελέτη (1930), καὶ μετάφρασιν τῆς λυρικῆς τραγῳδίας τοῦ Σέλλεϋ «Ἑλλὰς» (1932). Ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς «Ἑνώσεως Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν». Τ. Α.

— **Στρατηγόπουλος, *Μιχαήλ*.** Βυζαντινὸς στρατηγὸς (βλ. λ. *Μελισσηνὸς* Μιχαήλ, τ. ΙΣΤ΄, σ. 881 α΄).

στρατηγὸς (ὁ)· ὁ τὸν στρατὸν ἄγων, ὁ ἀρχηγὸς στρατεύματος.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἐκαλοῦντο *στρατηγοὶ* οἱ δέκα ἐν Ἀθήναις αἱρετοὶ ἐτήσιοι ἄρχοντες, οἵτινες ἀπετέλουν συναρχίαν, συνερχομένην εἰς τὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ Ἄστεως Στρατήγιον, καὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι εἰς δύναμιν καὶ κῦρος ἄρχοντες τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων. Τὸ ἀξίωμά των ἦτο σπουδαιότατον καὶ διὰ τοῦτο, ἐνῷ πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἀρχαὶ εἶχον ἀποβῆ κληρωταί, μόνη αὕτη ἔμεινεν αἱρετὴ (διὰ χειροτονίας) καὶ παρείχετο εἰς ἄνδρας ἐπιφανῶν οἴκων, διὰ νὰ ἔχουν κῦρος καὶ ἐπιβολήν, καὶ πεπροικισμένους μὲ ἐξαιρετικήν, στρατιωτικὴν συνήθως, ἱκανότητα. Ἐν ἀρχῇ οἱ στρατηγοὶ ἐξελέγοντο ἀνὰ εἷς ἐκ τῆς φυλῆς του, βραδύτερον δέ, ὅτε τῶν στρατιωτῶν ἑκάστης φυλῆς ἡγεῖτο ἀνὰ εἷς ταξίαρχος, εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν ἀνήκων, ἐξ ἁπάντων τῶν Ἀθηναίων. Εἶχον δὲ οἱ στρατηγοὶ τὴν ἀρχηγίαν τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν ἐν πολέμῳ, μεριμνῶντες περὶ τῆς τηρήσεως τῆς πειθαρχίας, συνερχόμενοι μετὰ τῶν ταξιάρχων εἰς πολεμικὰ συμβούλια καὶ τιμωροῦντες τὰ στρατιωτικὰ ἀδικήματα· ἐπὶ πλέον ἐστρατολόγουν τοὺς πολίτας, ὥριζον τοὺς τριηράρχους, ἐμερίμνων περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς ὅλης χώρας, διὰ τῆς καλῆς συντηρήσεως τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, τῶν φρουρίων τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν λιμένων της, δι' ἐνόπλων φρουρῶν κατὰ ξηρὰν καὶ ἐξωπλισμένων τριήρων κατὰ θάλασσαν καὶ εἶχον τὴν ἐξουσίαν ν' ἀπαγορεύουν τὴν σύγκλησιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, νὰ διαλύουν ταύτην, ὁσάκις προέβλεπον ὅτι αἱ ἀποφάσεις των θὰ ἦσαν ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν πολιτείαν, καὶ νὰ τὴν συγκαλοῦν διὰ τῶν πρυτάνεων. Μετεῖχον τοῦ καθορισμοῦ τοῦ τιμήματος πρὸς κατανομὴν τῆς πρὸς πολεμικοὺς σκοποὺς συλλεγομένης εἰσφορᾶς—διὰ τοῦτο καὶ εἰσῆγον εἰς τὰ δικαστήρια, μετὰ τὴν δέουσαν προανάκρισιν, τὰς ἐνστάσεις τῶν τριηράρχων καὶ τὰς εἰς τὰς προεισφορὰς καὶ ἀντιδόσεις ἀναφερομένας δίκας—, ἐλάμβανον πρόνοιαν περὶ προμηθείας τοῦ ἀναγκαίου πρὸς διατροφὴν τῶν κατοίκων σίτου καὶ ἐμερίμνων καθόλου ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ καθεστῶτος διὰ τῆς καταδιώξεως παντὸς προδότου. Ἀντεπροσώπευον τὴν πατρίδα των εἰς ξένα κράτη, ἐδέχοντο τὰς προτάσεις ξένων πρέσβεων καὶ εἰσῆγον τούτους εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, τὴν ὁποίαν οὗτοι συνεκάλουν διὰ τῶν πρυτάνεων, συνωμολόγουν συνθήκας πρὸς ἄλλας πόλεις καὶ ἐξέφραζον γνώμας περὶ τῶν συνθηκῶν τούτων εἰς τὴν βουλήν. Ὤμνυον μετ' ἄλλων ἀρχόντων τοὺς περὶ τηρήσεως τῶν συνθηκῶν ὅρκους καὶ ἐφρόντιζον νὰ μὴ ἀδικῶνται αἱ πόλεις καὶ οἱ ἄνδρες, τῶν ὁποίων διὰ ψηφισμάτων ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων εἶχεν ἀναλάβει τὴν προστασίαν, καὶ οἱ ξένοι, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀπονείμει οὗτος διαφόρους τιμάς. Εἶχον πρὸς τούτοις καὶ θρησκευτικὰ ἔργα, ἐπιμελούμενοι πομπῶν τινων καὶ θυσιῶν. Εἰς ἔνδειξιν δὲ τῆς ἰσχύος των ἐν τῇ πόλει ἐφύλαττον οὗτοι καὶ τὴν δημοσίαν σφραγῖδα.

Τὰ εἰρημένα ἔργα ἤσκει ἡ συναρχία τῶν στρατηγῶν μέχρι μὲν τῶν μέσων τοῦ Δ΄ π. Χ. αἰῶνος ἀπὸ κοινοῦ, ὁσάκις συνειργάζοντο πάντες καὶ δὲν ἀνετίθετο εἴς τινα εἰδική τις ὑπηρεσία ἢ ἡ διοίκησις τμήματός τινος στρατοῦ ἢ μοίρας στόλου (καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ ἕκαστος προήδρευεν ἀνὰ μίαν ἡμέραν, εἰς ἐκτάκτους ὅμως περιστάσεις εἷς διαρκῶς, ὁ ὑπὸ τοῦ δήμου ὁριζόμενος καὶ *στρατηγὸς αὐτοκράτωρ* καλούμενος, τῶν λοιπῶν παρεδρευόντων μόνον εἰς τὰ πολεμικὰ συμβούλια, ἐνίοτε ὅμως καὶ δύο καὶ τρεῖς, ὅπως κατὰ τὴν εἰς τὴν Σικελίαν ἐκστρατείαν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Νικίας καὶ ὁ Λάμαχος, ἦσαν ἰσότιμοι)· ἀπὸ τότε δὲ εἶναι μεμαρτυρημένον ὅτι ἕκαστος ἀρχηγὸς ἐχειροτονεῖτο δι' ὡρισμένον ἔργον (διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας, διὰ τὴν φυλακὴν τῶν λιμένων, διὰ τὰς περὶ ἀντιδόσεως δίκας, διὰ τὰς ἐκδήμους ἐκστρατείας κ. ο. κ.). Τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ εἶχε καταστῆ τόσον τιμητικὸν ἐν Ἀθήναις, ὥστε εἶχον λάβει αὐτὸ οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ὡς ὁ Μιλτιάδης, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Κίμων, ὁ Περικλῆς, ὁ Φωκίων, τινὲς δέ, ὡς ὁ Περικλῆς, διαρκῶς λαμβάνοντες αὐτὸ καὶ ἔχοντες συστρατήγους τοὺς εἰς αὐτοὺς ἀρεστοὺς συμπολίτας των, εἶχον ἀποβῆ ἐν δημοκρατίᾳ ἀληθινοὶ μονάρχαι. Εἶχεν ὅμως ὁ λαὸς πάντοτε τὸ δικαίωμα ν' ἀνακαλῇ τὸ ἀξίωμα (διὰ τῆς ἀποχειροτονίας) εἰς οἱανδήποτε στιγμήν. Διὰ νὰ εἶναι ἱκανὸς διὰ τὰ προρρηθέντα πολλαπλᾶ ἔργα του ὁ στρατηγός, ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐξ ἴσου δόκιμος στρατιωτικὸς καὶ διπλωμάτης. Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Ρωμαϊκοὶ χρόνοι·βλ. λ. *πραίτωρ*.

Βυζαντινοὶ χρόνοι. Ἐν τῇ Βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ οἱ *στρατηγοὶ* κατελέγοντο μεταξὺ τῶν ἀνωτάτων τοῦ κράτους βαθμούχων καὶ ἀνηγορεύοντο ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ μεγαλοπρεποῦς ἐν τοῖς παλατίοις τελετῆς. Τοὺς στρατηγοὺς ἐξέλεγον οἱ αὐτοκράτορες συνήθως μεταξὺ τῶν διαπρεψάντων εἰς τὰς διαφόρους ἐκστρατείας ἀξιωματικῶν, οὐχὶ σπανίως ὅμως διώριζον καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀνωτάτας θέσεις τῶν ἀρχιστρατήγων ἄνδρας νεωτάτους, ἀνήκοντας εἰς μεγάλας στρατιωτικὰς οἰκογενείας. Ὁ Ἀλέξιος Κομνηνὸς καὶ ὁ ἀδελφός του Μανουὴλ διωρίσθησαν στρατηγοὶ εἰς ἡλικίαν εἴκοσι μόλις ἐτῶν, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Ἀλέξιος Βρυέννιος, ὁ Κωνσταντῖνος Ἄγγελος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Αὐτοκράτορές τινες διώριζον ἐνίοτε στρατηγούς, καὶ δὴ ἀρχιστρατήγους, ἄνδρας μηδεμίαν στρατιωτικὴν μόρφωσιν ἢ πολεμικὴν πεῖραν ἔχοντας, π. χ. εὐνούχους, θαλαμηπόλους καὶ γραμματεῖς τῶν παλατίων των, καὶ ἱερεῖς ἀκόμη, διότι εἶχον πεποίθησιν εἰς τὴν ἀφοσίωσίν των. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς αὐτοκρατορίας οἱ στρατηγοὶ περιωρίζοντο εἰς τὰ καθαρῶς στρατιωτικὰ αὐτῶν καθήκοντα, σπανίως δὲ περιεβάλλοντο καὶ διὰ πολιτικῆς δικαιοδοσίας (βλ. λ. *θέμα [Βυζαντ.]*).

Ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ ὁ στρατηγὸς ἦτο διοικητὴς ἑνὸς *στρατοῦ*, δηλαδὴ ἑνὸς σώματος συγκειμένου ἐκ τριῶν μερῶν, ὧν ἕκαστον ἀπετελεῖτο ἐξ 6—7 χιλιάδων ἀνδρῶν.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ ἐλέγετο *στρατηγεσία* καὶ *στρατηγία* καὶ *στρατηλατία* καὶ *στρατηγᾶτον* καὶ *στρατηλασία*. Ἡ σύζυγος τοῦ στρατηγοῦ ἐκαλεῖτο *στρατήγισσα*. Ν. ΚΛ.

Σήμερον *στρατηγὸς* καλεῖται ὁ φέρων τὸν ἀνώτατον βαθμὸν μεταξὺ τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ. Συνήθως ὅμως διὰ τοῦ ὅρου στρατηγὸς ἐννοεῖται πᾶς ἀνώτατος ἀξιωματικός, φέρων ἀδιαφόρως βαθμὸν ὑποστρατήγου, ἀντιστρατήγου, στρατηγοῦ. Ὁ παντὸς βαθμοῦ στρατηγὸς ἢ εἶναι γενικὸς ἀξιωματικός, καὶ ὡς τοιοῦτος θεωρεῖται ὁ διοικῶν μεγάλην τινὰ μονάδα, ἢ ἐξακολουθεῖ ν' ἀνήκῃ εἰς τὸ ὅπλον ἐξ οὗ προῆλθε, καὶ ὡς τοιοῦτος θεωρεῖται ὁ διοικῶν τὸ πυροβολικὸν ἢ τὸ μηχανικὸν κτλ. μεγάλης τινὸς μονάδος, ἢ ὁ διοικῶν μεγάλην τινὰ μονάδα ἱππικοῦ. Ἐν Ἑλλάδι, βαθμὸς στρατηγοῦ, ὑπὸ τὴν κυριολεξίαν τοῦ ὅρου, δὲν ὑπάρχει, ἀφ' ὅτου ἐξέλιπον τὰ πρόσωπα τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπετράπη ἐξαιρετικῶς νὰ ἐξακολουθήσωσι φέροντα τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, ὃν ἀπέκτησαν ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν. Ὑπὸ τὸν συνήθη ὅρον στρατηγὸς ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν οἱ βαθμοὶ μόνον τοῦ ὑποστρατήγου καὶ τοῦ ἀντιστρατήγου. Ἐξαιρετικῶς δέ, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912, ἀπενεμήθη ὁ βαθμὸς τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν τότε διάδοχον Κωνσταντῖνον. Τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ ἔφερε δικαιωματικῶς ὁ ἑκάστοτε βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος. Ν. Θ. Κ.

στρατηγὸς (ὁ) (Strategus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυλλοκεράτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον μετριοσώμους κανθάρους ἀπαντῶντας εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στρατηγὸς ὁ μονόχρους* (Strategus unicolor), ὅστις ἔχει σῶμα φοειδές, κεφαλὴν μετρίου μεγέθους, θώρακα ἡμισφαιρικὸν καὶ κοιλίαν φοειδῆ. Οἱ πόδες του φέρουσιν ἀκανθώδεις ἀποφύσεις. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανός. Δ. Ν. Π.

Στρατηγός. Ὄνομα κερκυραϊκῆς οἰκογενείας, προερχομένης ἐκ Κρήτης καὶ καταγραφείσης μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τῆς Κερκύρας τῷ 1600 Πολλὰ μέλη μέλη αὐτῆς διεκρίθησαν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, κλάδος δὲ ταύτης μετέβη εἰς Δαλματίαν καὶ ἠσπάσατο τὸν καθολικισμόν, οὐδέποτε λησμονήσας τὴν ἑλληνικὴν του καταγωγήν. Κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

—1) ***Ἀντώνιος.*** Ἐσπούδασε φιλοσοφικὰ ἐν Παταυΐῳ, ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀβλαβῶν καὶ κατόπιν διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ Κοντινιανοῦ φροντιστηρίου. Ἐξέδωκεν: «Ὁμήρου βατραχομυομαχία ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ κρητικὸν ἁπλοῦν ἰδίωμα» (1745), «Διδασκαλία θεωρικοπρακτικὴ περὶ τῶν πυρετῶν» (1745), «Ὠδάριον περὶ θεϊκῆς ἀγάπης», «Ἱστορικὴ μυσταγωγία» (1745), ἐπιγράμματα, μεταφράσεις κ. ἄ.

—2) ***Γρηγόριος.*** Ἐγεννήθη ἐν Zara τῷ 1736. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Παταυΐῳ, κατόπιν ἐγένετο σύμβουλος τῆς Βενετικῆς Πολιτείας καὶ κατέλαβε διάφορα ὑπουργήματα κατὰ τὰς ἑκάστοτε μεταπολιτεύσεις. Κατέγινεν εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν καὶ ἐξέδωκε: «Relazione della peste di Spalato dell'anno 1784», «Dissertazioni academiche», «Proposta di sistema regolativo della provincia Veneta della Dalmazia» κ. ἄ.

—3) ***Δημήτριος.*** Ἐσπούδασεν ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ Βερώνης, ἐγένετο ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ καὶ διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τοῦ στρατηγοῦ Σχουλεμβοὺρ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1716 πολιορκίαν τῆς Κερκύρας. Ἐδημοσίευσεν ἰταλιστί: «Περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Κερκύρας τῷ 1716 ἐπιστολή...», μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Π. Χιώτου.

—4) ***Ἰωάννης-Δομίνικος.*** Ἐγεννήθη ἐν Zara τῷ 1732. Ἐσπούδασεν ἐν Ῥώμῃ καὶ Περουγίᾳ, ὅπου ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς θεολογίας. Ἐδίδαξε φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν ἐν Σιέννῃ, Φλωρεντίᾳ καὶ Πίζῃ καὶ τῷ 1784 προεχειρίσθη ἐπίσκοπος τῆς Citanova τῆς Δαλματίας. Διεκρίθη ὡς φιλόσοφος, ῥήτωρ καὶ ποιητὴς καὶ συνέγραψε: «Disputationes tres de scientia voluptate» (1755), «De divinu sacrorum bibliorum auctoritate», «Esame teologico...», «Collezione di opuscoli sacri» (1790), «Orazioni, lettere pastorali, omelie, prose varie, sonetti», «Le Veglie» κ. ἄ. Ἀπέθανε τῷ 1799.

—5) ***Κωνσταντῖνος.*** Νομοδιδάσκαλος, καθηγητὴς τοῦ φυσικοῦ δικαίου ἐν Παταυΐῳ. Εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς, ἐξέδωκε τοὺς ἐναρκτηρίους λόγους τῶν παραδόσεών του.

—6) ***Συμεών.*** Ἐγεννήθη ἐν Zara τῷ 1733. Ἐσπούδασε μαθηματικὰ καὶ ἰατρικὴν ἐν Παταυΐῳ. Διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ναυτικῆς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Παταυΐου καὶ Παβίας, διαδεχθεὶς εἰς τὴν ἕδραν τῆς φυσικῆς τὸν περιώνυμον Βόλτα. Ἐγένετο γερουσιαστὴς καὶ κόμις. Συνέγραψε: «Raccolta di proposizione idrostatica ed idravlica» (1773), «Elementi d' idrostatica», «Teoria compita della costruzione e del maneggio de' bastimenti...», «Dell'antico teatro di Padova», «Vocabolario di marina», «Esame maritimo», «Bibliografia di marina». «M. Vitruvii Pollionis Architetum» κ. ἄ. Ἀπέθανεν ἐν Μιλάνῳ τῷ 1824. Λ. Χ. Ζ.

— **Στρατηγός, *Ξενοφῶν*.** Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1869. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ Εὐελπίδων καὶ κατόπιν μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897 ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ ἀρχηγείου στρατοῦ Θεσσαλίας. Κατὰ τὰ ἔτη 1899—1903 συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν τῇ πολεμικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βερολίνου. Τῷ 1904, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ, μετετέθη εἰς τὸ νεοσύστατον τότε σῶμα τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν, προαχθεὶς ἐν αὐτῷ εἰς λοχαγόν. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913 ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ γενικοῦ ἀρχιστρατηγείου, προαχθεὶς τὸν μὲν Μάϊον 1913 εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, μετὰ τὸ πέρας δὲ τῶν πολέμων εἰς τὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου κατ' ἀπόλυτον ἐκλογήν. Ἐτοποθετήθη κατόπιν εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον ὡς διευθυντής. Ἀπὸ τοῦ 1917—1920 παρέμεινεν ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος, καταδιωχθείς, καταδικασθεὶς καὶ παραμείνας ἐπ' ἀρκετὸν εἰς τὰς φυλακάς. Ἐκθέσας ὑποψηφιότητα εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ Νοεμβρίου 1920 μετὰ τῆς τότε ἡνωμένης ἀντιπολιτεύσεως, ἐξελέγη βουλευτὴς Κερκύρας, κατόπιν δ' ἀνεκλήθη εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν καί, προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου, ὑπηρέτησεν ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου. Κατὰ τὰς Μικρασιατικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ θέρους 1921 παρηκολούθησε τὸ ἀρχιστρατηγεῖον τῆς στρατιᾶς ὡς σύνδεσμος τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου. Τῷ 1922 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς συγκοινωνίας. Μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφήν, παραπεμφθεὶς εἰς δίκην, κατεδικάσθη

Digitized by Google

ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου εἰς ἰσόβια δεσμά, ἀλλ' ἠμνηστεύθη κατόπιν καὶ ἐξῆλθε τῶν φυλακῶν. Βραδύτερον, νοσήσας σοβαρῶς, ἀπῆλθεν εἰς Ἑλβετίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1927. Ἐδημοσίευσε στρατιωτικὰς πραγματείας εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς «Στρατιωτικῆς Βιβλιοθήκης». Μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ (1908—1911) τὴν «Τακτικὴν» τοῦ Μπάλκ καὶ συνέγραψεν. «Ἡ Ἑλλὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ» (1925). Ν. Θ. Κ.

στρατηγῶ (—έω)· εἶμαι στρατηγός, ἐκτελῶ χρέη στρατηγοῦ.

στρατηλάτης (ὁ)· ὁ ἐλαύνων, ὁ ἄγων τὸν στρατόν, στρατηγός.

στρατηλατιανοὶ (οἱ) *[Βυζαντ.]*· βλ. λ. *ἐπιτελεῖον*.

Στρατηλάτοβο *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας (βλ. λ. *Σερεντά*).

Στράτης */Γεωγρ.]*. Κοινὴ καὶ διεθνὴς (Strati island) ὀνομασία τῆς νήσου *Ἅγιος Εὐστράτιος* τοῦ Βορείου Αἰγαίου. Σ. Ε. Λ.

Στράτι */Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Παλιοχώρα. τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 113. Ν. ΚΛΣ

στρατί (τό)· δημοτ., στράτα, δρόμος: ᾆσμ. «παίρνω τὴ στράτα τὸ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι».

Στρατία / *Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀρκαδίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλιάδ. Β, 606), πιθανῶς ἡ μετὰ ταῦτα πολίχνη *Στράτος* καὶ κατόπιν *Δύμη* (βλ. λ.), ὑποτελὴς εἰς τοὺς Θελπουσίους. Α. Θ. Σ.

στρατιὰ (ἡ)· καθόλου, στρατός· || σύνολον στρατευμάτων ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν.

—*[Στρατ.]* *Στρατιὰ* καλεῖται ἡ μεγάλη μονάς, ἡ συγκροτουμένη ἐκ σωμάτων στρατοῦ ἢ μεραρχιῶν, ἐκ σωμάτων ἢ μεραρχιῶν ἱππικοῦ, ἐκ μονάδων ἁρμάτων, ἐξ ἀεροπορικῶν μονάδων, ἐξ ἀνεξαρτήτων μονάδων πυροβολικοῦ καὶ μηχανικοῦ καὶ ἐξ ἀναλόγων βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἡ στρατιὰ δὲν εἶναι ὀργανικὴ μονάς, προβλεπομένη ὑπὸ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν διαφόρων κρατῶν, ἀλλὰ στρατηγική, ἀποτελουμένη ἐξ ἀριθμοῦ μεγάλων μονάδων, ἀναλόγου πρὸς τὰς ἑκάστοτε ἀνάγκας τῶν ἐπιχειρήσεων, συνεπῶς μονὰς μὴ ἔχουσα τὴν αὐτὴν πάντοτε σύνθεσιν. Στρατιὰ συνεκροτήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος (βλ. λ. *στρατιὰ μεγάλη*), ἔκτοτε δέ, καθ' ὅλους τοὺς πολέμους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ', οἱ ἐμπόλεμοι στρατοὶ συνεκροτήθησαν εἰς στρατιάς. Ἀπὸ τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς ἤρχισε καθοριζόμενον ὅτι ἡ στρατιὰ εἶναι ἡ *στρατηγικὴ* μονὰς (βλ. λ.), ὑπὸ τὸ πνεῦμα δὲ τοῦτο ἐξεφράζοντο οἱ προπολεμικοὶ κανονισμοὶ (γερμανικὸς τοῦ 1908 καὶ γαλλικὸς 1913), χωρὶς ὅμως νὰ δίδωσι σαφῶς καὶ τὸ ὄνομα. Ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου ὅμως πολέμου καὶ ἐντεῦθεν καθωρίσθη σαφῶς ὅτι ἡ στρατιὰ εἶναι ἡ στρατηγικὴ μονάς (Καν. Μεγ. Μον., γαλλικὸς 1921, ἑλληνικὸς 1926). Ν. Θ. Κ.

— *[Τεκτον.]* Καλεῖται οὕτω τὸ σύνολον τῶν ἀδελφῶν ἐλευθέρων Τεκτόνων. Ἡ ὀνομασία ἐλήφθη κατ' ἀπομίμησιν τῆς στρατιᾶς τῶν ἐργατῶν, τοὺς ὁποίους εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του ὁ σοφὸς ἀρχιτέκτων Χειρὰμ κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Ἡ στρατιὰ τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων ἐργάζεται ἐπίσης ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Μεγάλου ἀρχιτέκτονος τοῦ Σύμπαντος εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Ναοῦ τοῦ Φωτός, διὰ τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ κόσμου, διὰ τὴν πλήρη ἐπικράτησιν τῶν ἁγνῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεῶν. Κ. Κ. Κ.

— **Στρατιὰ** ***Μεγάλη*** */Στρατ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἡ Μεγάλη Στρατιὰ* (La Grande Armée) φέρεται ἡ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος συγκροτηθεῖσα τῷ 1805 στρατιά. Αὕτη, τελοῦσα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ἀπετελέσθη ἐξ 7 σωμάτων στρατοῦ, ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, ἐκ τῆς ἐφεδρείας ἱππικοῦ (7 μεραρχιῶν), ἐκ τῆς ἐφεδρείας πυροβολικοῦ καὶ ἐξ ὀχήμων. Ἡ πρόθεσις τοῦ Ναπολέοντος ἦτο νὰ τάξῃ ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν ἁπάσας τὰς μονάδας,τὰς προωρισμένας νὰ δράσωσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θεάτρου πολέμου. Ν. Θ. Κ.

Στρατίας *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Νέστορος καὶ τῆς Ἀναξιβίας, θυγατρὸς τοῦ Κρατιέως. Α. Θ. Σ.

Στρατίνιστα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 353. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

στρατιόμυια (Stratiomyia) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *στρατιομυιιδῶν*, περιλαμβάνον μυίας διακρινομένας ἐκ τῆς εὐρείας καὶ πεπιεσμένης κοιλίας· των καὶ τῶν στενῶν καὶ ἡμιδιαφανῶν πτερύγων των. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *στρατιόμυια ὁ χαμαιλέων* (Stratiomyia chamaeleon), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 14 χλστμ. καὶ ἔχει χρῶμα μελανὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ κίτρινον κατὰ τὰς πτέρυγας καὶ τὴν κοιλίαν. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν ὑδροβίων φυτῶν. Αἱ νύμφαι τοῦ εἴδους τούτου ζῶσιν ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. Π.

στρατιομυιίδαι (οἱ) (Stratiomyidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Αἱ στρατιομυιίδαι ἔχουσιν ἄνω χεῖλος διεσχισμένον, κοιλίαν πεπιεσμένην καὶ φοειδῆ καὶ πτέρυγας πολυνευρωτάς. Τὰ διάφορα γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης παρουσιάζουσι βασικὰς διαφορὰς ὀργανικῆς συστάσεως. Γενικῶς ζῶσιν ἐπὶ τῶν ὑδροβίων φυτῶν. Αἱ μεταμορφώσεις των εἶναι περίπλοκοι. Ἐκ τῶν πολλῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἐφίππιον, ὀδοντόμυια, πτιλόκερως, παχυγαστήρ, σαργός, στρατιόμυια*, κτλ. Δ. Ν. Π.

Στράτιος *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν ἐκ Ζακύνθου 44 μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως κατὰ τὴν μνηστηροφονίαν. Α. Θ. Σ.

στρατιώτης (ὁ)· καθόλου, ὁ ὑπηρετῶν ἐν τῷ στρατῷ ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ: «ὑπῆρξε γενναῖος στρατιώτης» || ὁ ἁπλοῦς ὁπλίτης, ὁ μηδένα φέρων βαθμόν: «στρατιῶται καὶ ναῦται» || μεταφ. «στρατιώτης τῆς ἐκκλησίας, — τοῦ καθήκοντος» ὑπέρμαχος, προστάτης τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ καθήκοντος || δημοτ., ὁδοιπόρος, ἄλλως *στρατοκόπος*: ᾆσμ. «διαβάτες μου, στρατιῶτες μου, καλοί μου στρατοκόποι».

— *[Στρατ.]* *Στρατιώτης* καλεῖται, ἀπὸ γενικῆς μὲν ἀπόψεως πᾶς ὑπηρετῶν εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ *ναύτου* ἐν τῷ ναυτικῷ, τοῦ *σμηνίτου* ἐν τῇ ἀεροπορίᾳ, εἰδικῶς δ' ὁ εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ὑπηρετῶν, χωρὶς νὰ φέρῃ βαθμόν τινα. Ν. Θ. Κ.

— *[Ἱστορ.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα *στρατιῶται* εἶναι γνωστὰ τὰ ἐξ Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνοαλβανῶν πολεμιστῶν συγκροτηθέντα σώματα, ἅτινα, μετὰ τὴν πτῶσιν ἰδίως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453), προσέφερον τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὰ διάφορα κράτη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης (Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Γερμανίαν, Ἑνετίαν καὶ λοιπὰ τῆς Ἰταλίας κράτη) καὶ ὑπὸ τὰς σημαίας αὐτῶν διέπρεψαν εἰς διαφόρους πολέμους ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν τοῦ ΙΖ'. Τὰ ἑλληνικὰ ἐκεῖνα σώματα ἦσαν ἔφιππα, ἔφερον ἐλαφρὸν ὁπλισμὸν (σπάθην, λόγχην, ρόπαλον, μικρὰν ἀσπίδα καὶ ἐλαφρὸν ἐκ βαμβακίνου ἢ μαλλίνου πιλήματος θώρακα) καὶ εἶχον ἰδίαν τακτικήν, τὴν τῶν αἰφνιδιασμῶν καὶ τῶν ἐνεδρῶν, δι' ἧς ἐνέπνεον τὸν τρόμον πανταχοῦ ἔνθα ἐνεφανίζοντο. Διασημότεροι ἀρχηγοὶ τῶν σωμάτων ἐκείνων ὑπῆρξαν οἱ Παλαιολόγοι, οἱ Μποῦαι, οἱ Βοζίκαι, οἱ Θεράκαι, οἱ Ράλλαι, οἱ Κοντοί, οἱ Κλαδάδες, οἱ Μποχαλαῖοι, οἱ Καβάκοι, οἱ Καροῦσοι, οἱ Μάτεσοι, οἱ Μαλακάσαι, οἱ Λοῦζαι, οἱ Παγωμένοι καὶ ἄλλοι. Ἐξ ἐκείνων τῶν στρατιωτῶν ἐδιδάχθησαν οἱ στρατοὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης τὴν χρῆσιν τοῦ ἐλαφροῦ ἱππικοῦ, ἣν πρότερον ἠγνόουν καθ' ὁλοκληρίαν. Κατὰ τὸν Σάθαν τὰ ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς στρατοῖς σώματα ἐλαφροῦ ἱππικοῦ τῶν Argoulets, τῶν Dragons, τῶν Hussards, τῶν Chevau-legers καὶ τῶν Carabins προέκυψαν ἐκ τῶν στρατιωτῶν, τοὺς ὁποίους ἐκάλουν μὲν ἐν τῇ Δύσει Stradioti καὶ Estradiots, ἀλλὰ καὶ Argoulets, διότι οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν συνεκεντροῦντο εἰς Ἀργολίδα καὶ ἐκεῖθεν (δηλ. ἐκ Ναυπλίου) μετέβαινον εἰς τὴν Δυτ. Εὐρώπην, καὶ Dragons ἐκ τοῦ δράκοντος, ὃν εἶχον ὡς ἔμβλημα αὐτῶν, καὶ Hussards, ἤτοι *Χωσαρίους*, ὡς ἀπεκάλουν συνήθως οἱ Βυζαντινοὶ τὸ ἐλαφρὸν ἱππικόν, καὶ Chevau-legers, δηλαδὴ *γοργοὺς ἵππους*, καὶ Carabins, ἤτοι Καραβησίους, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν ναυτικοί.

Ὅταν, σὺν τῷ χρόνῳ, ἐτελειοποιήθησαν ὁπωσοῦν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην τὰ τυφέκια, ὡπλίσθησαν δι' αὐτῶν οἱ στρατιῶται, οἵτινες ἐπανερχόμενοι κατόπιν εἰς τὴν πατρίδα των ἐδίδασκον τὴν χρῆσιν αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς ἡμετέρους πολεμιστάς, τοὺς *ἁρματολούς*. Ν. ΚΛΣ

— **στρατιώτης** ***νεοσύλλεκτος*** *[Στρατολ.]*· βλ. λ. *νεοσύλλεκτος* στρατιώτης.

στρατιώτης (ὁ) (Stratiotes) *[Βοταν.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδροχαριδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυτελεῖς ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στρατιώτης ὁ ἀλοειδὴς* (Stratiotes aloides), ὅστις εὐδοκιμεῖ εἰς τὰ στάσιμα ὕδατα τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Στρατιωτική *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ζέα*.

στρατιωτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος ἢ ἀνήκων εἰς στρατιώτην, τὸν στρατὸν καὶ γενικῶς τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα· || τὸ ἀρσ. *στρατιωτικὸς* (ὁ) ὡς οὐσ. ὁ ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετῶν, ὁ στρατιωτικὸς ὑπάλληλος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *πολίτην* || τὸ οὐδ. *στρατιωτικὸν* (τὸ) ὡς οὐσ., τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἐν γένει ὁ στρατός.

—*[Ἐγκυκλ.]* *Στρατιωτικοὶ* εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι ἀνήκοντες εἰς τὰ στελέχη τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ καὶ ἔχοντες ἐπάγγελμα τὸν στρατιωτικὸν βίον, ἀσκοῦντες δὲ πολιτειακὸν λειτούργημα, δυνάμει συμβάσεως ὑποταγῆς, οἰκειοθελῶς, τοιοῦτοι δὲ εἶναι οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ἀνθυπασπισταί, ὑπαξιωματικοί, συμπεριλαμβανομένων τῶν τεχνιτῶν ὁπλιτῶν. Κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἄρθρου 40 τοῦ Συντάγματος γενομένην ἑρμηνευτικὴν δήλωσιν, «στρατιωτικοί, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς τρίτης περιόδου τῆς πρώτης παραγράφου αὐτοῦ, εἶναι οἱ μόνιμοι ἐν ἐνεργείᾳ στρατιωτικοί, οὐχὶ δὲ οἱ ἔφεδροι οἱ ἀνακληθέντες εἰς τὴν ἐνέργειαν». Ἡ δήλωσις αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τῶν στρατιωτικῶν ἐν ἐνεργείᾳ νὰ παραιτηθῶσι πρὸ τῆς ἀνακηρύξεώς των ὡς ὑποψηφίων βουλευτῶν. Οἱ ἰδιῶται, ὑπάλληλοι ἢ ἐργάται, οἱ προσλαμβανόμενοι εἰς τὰς στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας πρὸς ἐξυπηρέτησιν εἰδικῶν ἀναγκῶν τοῦ στρατοῦ, π. χ. πολιτικοὶ καθηγηταὶ στρατιωτικῶν σχολῶν, δὲν εἶναι στρατιωτικοί, μὴ δίδοντες ὅρκον στρατιώτου, διέπονται δὲ ὑπὸ εἰδικῶν νόμων. Διακριτικὸν τῶν στρατιωτικῶν εἶναι ἡ ὁμοιόμορφος στολὴ καὶ ὁ κατ' ἐπάγγελμα στρατιωτικὸς βίος. Ὁ ἐκπληρῶν τὴν θητείαν του στρατιώτης δὲν εἶναι στρατιωτικός, δὲν ἀσκεῖ πολιτειακὸν λειτούργημα, ἀλλὰ καθῆκον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ νόμου. Τὸ ἄρθρον 114 τοῦ Συντάγματος, τὸ ὑπάγον τὰς προσφυγὰς τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων κατ' ἀποφάσεων ὠργανωμένων κατὰ νόμον συμβουλίων περὶ ἀπολύσεως ἢ ὑποβιβασμοῦ εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ὅρου «διοικητικοὶ ὑπάλληλοι» περιλαμβάνει ἀποκλειστικῶς τοὺς κοινοὺς λεγομένους διοικητικοὺς ὑπαλλήλους, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς στρατιωτικούς, οἵτινες διέπονται ὑπὸ τῶν νόμων περὶ καταστάσεως ἀξιωματικῶν, στρατιωτικῶν προβιβασμῶν, ἀποδοχῶν καὶ συντάξεων. Ὁ νόμος 4986 (ἄρθρ. 4) καθιεροῖ ἁρμοδιότητα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ προσφυγῶν στρατιωτικῶν ὑπὸ τὴν ρητῶς ἐκπεφρασμένην προϋπόθεσιν, ὅτι αὗται συνεπάγονται καὶ τὴν ἔρευναν τῆς οὐσίας (ἀπόφ. Συμβουλ. Ἐπικρ. 666 τοῦ 1931). Γ. Ν. Κ.

—**στρατιωτικὰ** ***ἀδικήματα*** *[Στρατ.—Ποιν. Δικ.]*. Ταῦτα εἶναι τὰ ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν τελούμενα ἀδικήματα, ἀπαριθμούμενα ἐν τῷ Β' τμήματι τοῦ Δ' βιβλίου τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας, ἐν τοῖς ἄρθροις 193—256. Τὰ ἀδικήματα ταῦτα ἔχουσιν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον σχέσιν μὲ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Ἡ διάκρισις τῶν ἀδικημάτων εἰς στρατιωτικὰ καὶ μὴ εἶναι σπουδαία, καθόσον ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων τινὲς ὑπάγονται μόνον διὰ τὰ στρατιωτικά των ἀδικήματα, ὡς οἱ λιποτάκται (βλ. *Στρατιωτικὴ* Δικαιοσύνη). Τὰ στρατιωτικὰ ἀδικήματα διακρίνονται εἰς καθαρῶς στρατιωτικὰ καὶ εἰς οἱονεὶ στρατιωτικὰ ἀδικήματα. *Καθαρῶς στρατιωτικὰ* εἶναι ὅσα ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν μόνον παρὰ στρατιωτικοῦ δύνανται νὰ διαπραχθῶσι, π. χ. ἡ ἐγκατάλειψις θέσεως, λιποταξία, ἄρνησις ὑπακοῆς κλπ. Πάντα τὰ λοιπὰ στρατιωτικὰ ἀδικήματα καλοῦνται *οἱονεὶ στρατιωτικά*. Ἡ διάκρισις αὕτη εἶχεν ἄλλοτε παρ' ἡμῖν καὶ πρακτικὴν σημασίαν, καθόσον, κατὰ τὸ ἄρθρον 97 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1926, εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν στρατοδικείων δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπαχθῶσιν εἰμὴ τὰ καθαρῶς στρατιωτικὰ ἀδικήματα. Χ. Π.

—**στρατιωτικὰ** ***ὑπουργεῖα***. Τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν τῆς χώρας ὑπουργεῖα Στρατιωτικῶν, Ναυτικῶν καὶ Ἀεροπορίας (βλ. *ὑπουργεῖον*).

—**στρατιωτικαὶ** ***ὁδοί***. Κυρίως ὀνομάζονται οὕτω αἱ ὑπὸ τῶν τμημάτων στρατοῦ κατασκευαζόμεναι, πλὴν καὶ αἱ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τὰς ὁδηγίας καὶ διὰ τὴν χρῆσιν τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας κατασκευαζόμεναι, συντηρούμεναι ἢ καὶ μόνον χρησιμοποιούμεναι.

Ἡ σημασία τῶν στρατιωτικῶν ὁδῶν γίνεται κατάδηλος ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς, διότι πᾶσα κίνησις στρατεύματος ἔχει ἀνάγκην ὁδοῦ ἀναλόγου μὲ τὴν σύνθεσίν του ἀλλὰ καὶ πρὸς σύνταξιν τῶν διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἑλιγμῶν, τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ κέντρου, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὴν ὀχυρωτικὴν ἀκόμη ἔχομεν ἀνάγκην ὁδοῦ, εἴδους καὶ κατασκευῆς ὡς αἱ περιπτώσεις ἀπαιτοῦσι. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον πλεῖσται τῶν μετακινήσεων τῶν στρατευμάτων καὶ αἱ τούτων ἀναχορηγίαι ἐγένοντο ἐν συνόλῳ ἢ ἐν μέρει δι' αὐτοκινήτων, γενικῶς δὲ ἡ εὐκινησία καὶ τὸ εὔκολον τῶν διὰ τούτων μεταφορῶν κατέστησε τὴν στρατιωτικὴν σημασίαν τῶν ὁδῶν ἔτι μεγαλυτέραν.

Τὸ σύνολον τῶν ὑπαρχουσῶν πολιτικῶν ὁδῶν ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐν εἰρήνῃ συγκοινωνίας, εἶναι ὅμως συνήθως ἀνεπαρκὲς διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς στρατιωτικῆς τοιαύτης καὶ δὴ εἰς περιοχὰς ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἀνεπάρκεια αὕτη ἐδείχθη σαφῶς κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὅπου κατὰ τὸ πλεῖστον παρουσιάσθη ἡ ἀνάγκη πλουτισμοῦ τοῦ ὁδικοῦ δικτύου καὶ δὴ εἰς μεγάλην ἔκτασιν.

Διαίρεσις τῶν στρατιωτικῶν ὁδῶν. Ἡ διαίρεσις τῶν στρατιωτικῶν ὁδῶν γίνεται ἐν σχέσει μὲ τὸ δυνατὸν καὶ τὸ ἀκώλυτον τῆς χρησιμοποιήσεώς των ὑπὸ διαφόρων μεταφορικῶν μέσων καὶ

Digitized by Google

τὸν δι' ὃν προορίζονται ἐν γένει σκοπόν. Αἱ ὁδοὶ τῶν πρώτων κατηγοριῶν δέον, ἀπὸ ἀπόψεως ἀντοχῆς καταστρώματος, τεχνικῶν ἔργων, διατάξεως κατὰ ὁριζοντιογραφίαν καὶ ὕψη, νὰ δύνανται νὰ ἀνταποκριθῶσι εἰς τὰς ἀπαιτήσεις πυκνῆς κυκλοφορίας τῶν βαρυτέρων ὀχημάτων. Ἡ κατασκευὴ τούτων εἶναι δύσκολος ἐν ἐκστρατείᾳ (ἂν καὶ πολλαὶ τοιαῦται κατεσκευάσθησαν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον), ὅθεν δέον νὰ προβλέπωνται καὶ κατασκευάζωνται ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης, ἐν συνδυασμῷ, κατὰ τὸ ἐφικτόν, μὲ τὰς ἀνάγκας τῆς ἰδιωτικῆς συγκοινωνίας. Παρουσιάζεται ὅμως συχνὰ ἐν ἐκστρατείᾳ ἡ ἀνάγκη συντηρήσεως τῶν ὁδῶν τούτων ἢ διευθετήσεων ἐν γένει καὶ ἀλλαγῆς τῆς χαράξεως εἰς σημεῖά τινα (variante) διὰ συγκοινωνιακοὺς ἢ στρατιωτικοὺς λόγους, ἔτι δὲ τῆς κατασκευῆς διακλαδώσεων, ἐνίοτε τοῦ αὐτοῦ εἴδους.

Αἱ *ὁδοὶ φαλάγγων* ὀνομαζόμεναι εἶναι αἱ κυρίως ἐν ἐκστρατείᾳ κατασκευαζόμεναι, προορίζονται δὲ διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν φαλάγγων ὅλων τῶν ὅπλων καὶ κατασκευάζονται ἐξ ὑπαρχόντων ὑλικῶν ἢ διὰ διευθετήσεως ὑπαρχουσῶν ὁδῶν.

Ὁδοὶ μάχης καὶ *στίβοι* εἶναι πρόχειροι κατασκευαί, ἐνίοτε ἁπλῆς διευθετήσεως τοῦ ἐδάφους, σκοπὸν ἔχουσαι τὴν ἐπὶ βραχὺ χρησιμοποίησίν των, ἢ γενικῶς ὑπὸ ὀχημάτων κλπ., μὴ ἐχόντων ἀνάγκην ἰσχυρᾶς κατασκευῆς.

Ἐκτέλεσις τῶν ἔργων ὁδοποιίας ἐν ἐκστρατείᾳ. Τὰ στρατεύματα τοῦ μηχανικοῦ, βοηθούμενα ὑπὸ τοιούτων τῶν ἄλλων ὅπλων, ἐξασφαλίζουσι τὴν συντήρησιν τῶν χρησιμοποιουμένων ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ὁδῶν, ἔτι δὲ κατασκευάζουσι νέας τοιαύτας, κατὰ τὰς διαταγὰς τῆς ἀμέσου ἢ ἀνωτέρας διοικήσεως. Καὶ τὰ πλεῖστα τῶν στρατευμάτων θέλουσιν εὑρεθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην κατασκευῆς προχείρων ὁδῶν δι' ἰδίαν των χρῆσιν, ἡ ἐργασία δὲ αὐτὴ ἐκτελεῖται ἀποκλειστικῶς ὑπ' αὐτῶν, διὰ τῶν σκαφευτικῶν ἐργαλείων καὶ τέχνης. ἅτινα κατέχουσιν. Ἐκ τούτου πηγάζει ἡ ἀνάγκη ἐπαρκοῦς ἐξασκήσεως τῶν ἀνδρῶν ἁπάντων τῶν ὅπλων εἰς ἐργασίας ὁδοποιίας ἐν γένει, οἱ ἡγήτορες δὲ δέον νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτελέσωσι κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης ἁπλῆν τινα χάραξιν ὁδοῦ καὶ νὰ διευθύνωσι τὴν ἐκτέλεσιν τοιούτων ἁπλῶν ἔργων, μετὰ διευθετήσεως ἢ κατασκευῆς ἁπλοῦ σκυροστρώτου ὁδοστρώματος. Ἐκτὸς τῶν στρατιωτικῶν ἐργατικῶν δυνάμεων χρησιμοποιοῦνται καὶ ἐπιτόπιοι ἐργατικαὶ τοιαῦται, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν καὶ ἐπίβλεψιν τῶν βαθμοφόρων τοῦ μηχανικοῦ καὶ ἄλλων ὅπλων.

Ἡ ἐν ὁριζοντιογραφίᾳ μορφὴ τῆς στρατιωτικῆς ὁδοῦ. α') Καμπύλαι. Αὗται δέον καὶ ἐνταῦθα νὰ χαραχθῶσι κατ' ἀκτῖνα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενικῶν περιορισμῶν (βλ. *ὁδός*)· τὸ εἶδος ὅθεν τῶν ὀχημάτων, ἡ ταχύτης των καὶ ἡ δυνατὴ γωνία καμπῆς θέλουσι κανονίσει τὸ μέγεθος τῆς ἀκτῖνος καμπύλης, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἴσως ἀπαιτουμένην διαπλάτυνσιν τῆς ὁδοῦ κατὰ ταύτας.

Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ὁδῶν μορφῆς προσομοιαζούσης μὲ τὰς πολιτικὰς τοιαύτας, ἐργαζόμεθα ὡς εἰς ταύτας· ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἔργα ἐκστρατείας δέον νὰ χαρακτηρίζῃ οἰκονομία χρόνου καὶ διαθέσεως ἐργατικῶν δυνάμεων, πρέπει κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἐλαχίστου ὁρίου ἀπαιτουμένης ἀκτῖνος καμπύλης νὰ ἐξαντληθῇ πᾶν δυνατὸν ὅριον ὑποχωρήσεως, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἐλαττώσεως τῶν ἔργων καὶ ταχείας κατασκευῆς. Τὰ μικρὰ πλάτη τῶν συνήθων στρατιωτικῶν ὁδῶν καὶ τὸ μικρὸν τῶν ἀκτίνων καμπύλης ἐπιβάλλουσι κατὰ τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων διαπλατύνσεις κατὰ τὰς καμπύλας, ἰδίᾳ εἰς περιπτώσεις συναντήσεως τῶν δύο διὰ καμπύλης ἑνωτέων διευθύνσεων τοῦ ἄξονος τῆς ὁδοῦ κατὰ γωνίαν μικροτέραν τῆς ὀρθῆς. Α συνήθως χρησιμοποιποιούμεναι ἐλάχισται ἀκτῖνες εἶναι τῶν 30 μ., κατερχόμεθα ὅμως συνηθέστατα καὶ μέχρις 20, εἰς σημεῖα δέ τινα καὶ μέχρις 7 μέτρων ἢ καὶ ὀλιγώτερον. Εἰς τὰ ἑλίγματα, ἀπαιτοῦντα μεγάλας χωματουργικὰς ἐργασίας καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ κατασκευὰς τοίχων ἀντιστηρίξεως, χρησιμοποιοῦμεν τὸ κατώτερον δι' ἐγγραφὴν τῶν ὀχημάτων ὅριον ἀκτῖνος καμπύλης.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἐλάττωσιν τῆς πρὸς τὸ πρόσω δυνάμεως κινήσεως τῶν ὀχημάτων κατὰ τὰς καμπύλας, ἀποφεύγομεν κατά τε τὰ ἑλίγματα καὶ τὰς μικρᾶς ἀκτῖνος καμπύλας τὴν διάθεσιν κλίσεως, κατὰ τὰς καμπύλας δὲ ὀλίγον μεγαλυτέρας ἀκτῖνος δίδομεν κλίσιν τὸ πολὺ 2—3 %.

Τὸ πλάτος τῶν στρατιωτικῶν ὁδῶν. Τοῦτο δέον νὰ εἶναι τόσον, ὥστε νὰ δύναται νὰ περιλάβῃ τὰ μέλλοντα νὰ κυκλοφορήσωσιν ὀχήματα καὶ στρατεύματα, ἔτι δὲ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ἀκώλυτον κυκλοφορίαν τούτων. Πρὸς πλήρωσιν τοῦ πρώτου ἐπιτάγματος δέον νὰ δώσωμεν τὰ κατωτέρω διάφορα πλάτη εἰς τὰς διαφόρους περιπτώσεις.

α) Πεζικὸν εἰς φάλαγγα κατὰ τριάδας	2,5—3,5 μ.
β) Πεζικὸν ὡς ἀνωτέρω, μετὰ περιθωρίου κυκλοφορίας μεμονωμένων ἀνδρῶν ἢ μονάδων κατ' ἄνδρα	3,5—4,5 μ.
γ) Πεζικὸν εἰς διπλῆν φάλαγγα κατὰ τριάδας	4,5—5,5 μ.
δ) Συνήθη ὀχήματα κατ' ἐλάχιστον	2,5 μ.
ε) Αὐτοκίνητα καὶ τρακτὲρ ἀναλόγως τοῦ μετατροχίου των· πάντως κατ' ἐλάχιστον	2,5 μ.

Πρὸς πλήρωσιν τοῦ δευτέρου ἐπιτάγματος πρέπει νὰ δώσωμεν τοιοῦτον πλάτος, ὥστε τὰ ὀχήματα νὰ δύνανται νὰ κυκλοφορῶσιν εἰς τοσαύτας σειράς, ὅσας ἀπαιτεῖ ἡ ταχεῖα καὶ ἀκώλυτος κυκλοφορία· ὅθεν τὸ πλάτος τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πυκνότητος τῆς κυκλοφορίας, ἣν δέον ἐπακριβῶς νὰ ἐκτιμήσωμεν, πᾶσαν δὲ τυχὸν αὔξησιν νὰ προβλέψωμεν.

Ἡ καθ' ὕψος θέσις στρατιωτικῆς ὁδοῦ. Καὶ ἐνταῦθα ὁ βαθμὸς τοῦ προχείρου τῆς στρατιωτικῆς ὁδοῦ θέλει κανονίσει τὴν πλήρη ἢ ἐν μέρει συμμόρφωσιν πρὸς ἅπαντα τὰ διὰ τὰς πολιτικὰς ἀναφερόμενα· πάντως ὁ βαθμὸς τῆς προσαρμογῆς τῆς ὁδοῦ εἰς τὸ ἔδαφος, καθ' ὕψος καθὼς καὶ ἐν ὁριζοντιογραφίᾳ, λίαν ἐπηρεάζει τὸ ποσὸν τῶν ἐκτελεστέων χωματουργικῶν ἔργων· συμφέρει ὅθεν, ἐὰν δὲν πρόκειται νὰ προκύψουν σημαντικὰ μειονεκτήματα κυκλοφορίας, νὰ ἀποφεύγωμεν, ἐφ' ὅσον ἐφικτόν, πᾶσαν καθ' ὕψος ἀπομάκρυνσιν τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους.

Δέον ἐπίσης νὰ εἴμεθα ἐλαστικώτεροι εἰς τὰς ἀπόψεις περὶ ἀπωλείας κλίσεων, ἐὰν διὰ τούτων ἀποφεύγωνται χωματουργικὰ ἔργα, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ταχύτητος κατασκευῆς τοῦ ἔργου. Ἡ χρησιμοποίησις ὁδοποιητικῶν ἔργων ἐκστρατείας δὲν προβλέπεται συνήθως μακρά, ἔτι δὲ περιπτώσεις οἰκονομολογικῶν ἀπόψεων χρήσεως τῶν ὁδῶν δὲν ὑπάρχουσιν, οὕτω δὲ τὰ μειονεκτήματα τῆς ἀπωλείας κλίσεως εἶναι ὀλιγώτερον αἰσθητά· οὐχ ἧττον ὅμως δέον νὰ ληφθῇ ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν ἡ ἀνάγκη ἀποφυγῆς ἀνωφελοῦς κοπώσεως τῶν ζῴων. Τὰ ὅρια ἀνωτέρας κλίσεως τῶν πολεμικῶν ὁδῶν δὲν εἶναι μικρά, δεδομένου ὅτι αἱ στρατιωτικαὶ ὁδοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον στεροῦνται σκληροῦ λείου καταστρώματος κυκλοφορίας, ἐλαττοῦντος τὰς ἀντιστάσεις κινήσεως τῶν τροχοφόρων, ἔτι δὲ σχεδὸν πάντοτε ἡ κατάστασις τῶν τὰ ὀχήματα συρόντων ζῴων, ἕνεκα πλημμελοῦς διατροφῆς, κοπώσεως καὶ ἐν γένει κακῆς διαίτης, εἶναι ἀπὸ ἀπόψεως ἕλξεως μὴ ἱκανοποιητική Γενικῶς συνιστῶμεν κλίσιν οὐχὶ ἀνωτέραν τῶν 6 % καὶ τὴν χρησιμοποίησιν ταύτης οὐχὶ ἐπὶ μακρόν. Καλυτέρα εἶναι ἡ κλίσις 4%, καὶ μόνον εἰς μικρότερα τῶν 300—400 μ. τμήματα 6%. Αἱ κλίσεις αὗται ἐπιτρέπουν ἀκώλυτον κυκλοφορίαν διτρόχων ὀχημάτων ἢ δι' ἵππων συρομένων κλιμαξῶν, φορτουμένων μὲ κανονικὰ φορτία Ἐν τούτοις ἀλλοία εἶναι ἡ κατάστασις εἰς στρατιωτικὰς ὁδούς, προοριζομένας νὰ ἐξυπηρετήσωσιν ἐπὶ βραχὺ μεταφοράς, ἢ διὰ στρατιωτικὰ ὀχήματα συρόμενα ὑπὸ πλειοτέρων ζευγῶν καὶ ὅπου δὲν πρόκειται νὰ κυκλοφορήσωσιν ἄλλα ὀχήματα. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας δύνανται νὰ λάβωσι κλίσιν καὶ 15 % καὶ πλέον, ἐπὶ βραχὺ ὅμως πάντοτε.

Διὰ τῶν αὐτοκινήτων ὀχημάτων ναὶ μὲν δυνάμεθα νὰ ὑπερνικήσωμεν πολὺ μεγαλυτέρας κλίσεις, ἐν τούτοις ὅμως, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ στρατιωτικαὶ ὁδοὶ σπανιώτατα θέλουσιν ἀποκλειστικῶς χρησιμοποιηθῆ μόνον ὑπὸ τούτων, εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ συμμορφωθῶμεν μὲ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀπαιτήσεις τῶν ζῳηλάτων ὀχημάτων. Λόγῳ δὲ τοῦ συνηθέστατα ἀνισχύρου μαλακοῦ καταστρώματος τῶν στρατιωτικῶν ὁδῶν, δέον νὰ περιορισθῶμεν εἰς πολὺ κατώτερα ὅρια κλίσεων, τῶν ἐν κανονικῇ καταστάσει δυναμένων νὰ ὑπερνικηθῶσιν ὑπὸ αὐτοκινήτων ὀχημάτων, ὡς τοιοῦτον δὲ ὅριον δίδομεν τὸ τῆς κλίσεως 10—12%.

Μελέτη στρατιωτικῆς ὁδοῦ. 1) *Ἀναγνωρίσεις.* Κατ' ἀρχὰς προηγεῖται ἀναγνώρισις ὑπὸ τοῦ μέλλοντος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν κατασκευὴν ἀξιωματικοῦ Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη ἐκτελεῖται συνηθέστατα ἐφίππως, ἀλλὰ καὶ πεζῇ. Ὁ τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην ἐκτελῶν ἀξιωματικὸς δέον νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του πάντα τὰ ἀφορῶντα τὴν ὁδὸν ταύτην καὶ τὴν ἐν γένει κατάστασιν, προσέτι δὲ τὸν σκοπόν, ὃν ἡ ὁδὸς μέλλει νὰ ἐπιτελέσῃ: ἐὰν θὰ εἶναι μικρᾶς ἢ μακρᾶς διαρκείας χρησιμοποιήσεως, σημαντικῆς, κανονικῆς ἢ μικρᾶς κυκλοφορίας, βαρέων, κοινῶν ἢ ἐλαφρῶν ὀχημάτων. Δέον νὰ ἐπιζητῇ πάντοτε τὸ βραχύτερον ἀνάπτυγμα, ἐντὸς τῶν τεθέντων ὁρίων κατασκευῆς καὶ εἴδους τῆς ὁδοῦ· μεγάλα χωματουργικὰ ἔργα, τεχνικὰ ἔργα, μέρη ὅπου εἶναι ἀνάγκη προεργασίας, οἷον μαλακὰ ἐν γένει, μέρη μεγάλων κλίσεων, τέλος μέρη μὴ παρέχοντα ἀρκετὴν προκάλυψιν, ἅτινα καὶ δέον νὰ ἀποφεύγωνται. Στενωποὶ ἐν γένει δυσκολεύουσαι ταχεῖαν ἀνάπτυξιν τῶν στρατευμάτων, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ὁδῶν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἀμέσου ζώνης τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀποφεύγονται ἐπίσης.

Ὑπάρχουσαι ὁδοὶ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι καθόλου ἢ ἐν μέρει, ἐφ' ὅσον πληροῦσι τὰ τεθέντα στρατιωτικὰ καὶ ἄλλα ἐπιτάγματα. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀντοχὴν τούτων εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κυκλοφορίας, παρατηροῦμεν ὅτι: Λιθόστρωτοι, ἐπαρκοῦσιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις ἁπάντων τῶν ὀχημάτων. Σκυρόστρωτοι, μόνον ἐφ' ὅσον ἔχουσι κατασκευασθῆ ἐκ σκύρων προερχομένων ἐκ σκληρῶν ἀνθεκτικῶν πετρωμάτων καὶ ἐπὶ καλοῦ ὑποστρώματος· καὶ αἱ τελευταῖαι αὗται ὅμως ἔχουσιν ἀνάγκην καλῆς καὶ τακτικῆς συντηρήσεως, ἰδίᾳ εἰς περίπτωσιν κυκλοφορίας βαρέων ὀχημάτων. Ὁδοὶ ἄνευ ὁδοστρώματος δύνανται ἐν ξηρῷ καιρῷ νὰ ἐπαρκέσωσι διὰ κυκλοφορίαν ἐλαφρῶν ὀχημάτων ἢ ἄλλων ἐπ' ὀλίγον· πλὴν ἐν βροχῇ γίνονται κατὰ τὸ πλεῖστον πηλώδεις, τῆς καταστροφῆς ἐπιτεινομένης ὑπὸ τῶν κυκλοφορούντων ὀχημάτων, ὁπότε δὲν παρέχουσι πλέον ἀσφαλῆ κυκλοφορίαν.

Μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν συντάσσεται ἀναφορὰ περὶ τῶν ἐκτελεστέων ἔργων, ἥτις δέον νὰ περιλαμβάνῃ: 1) εἴδη διάφορα τῶν διαφόρων ἐργασιῶν· 2) ἀπαιτούμενον χρόνον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τούτων· 3) ἀναγκαιούσας ἐργατικὰς ἐν γένει χεῖρας· 4) εἶδος καὶ ποσὸν αἰτουμένων ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας ὑλικῶν· 5) τρόπον καὶ μέρη προσπορισμοῦ ἑτέρων διὰ τὴν ἐργασίαν ὑλικῶν· 6) σημεῖα ἐνάρξεως ἐργασιῶν, ἐξασφάλισιν διαμονῆς ἐργαζομένων κλπ. Ἡ σαφὴς καὶ ἀκριβὴς περὶ τῶν ἀνωτέρω ἀναφορά, ἰδίᾳ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ χρόνου περατώσεως, εἶναι ὑψίστης σημασίας διὰ τὴν ὑπηρεσίαν, ἥτις δύναται ἐξ ἀνακριβοῦς τοιαύτης νὰ παρασυρθῇ εἰς σφαλερὰς ἀποφάσεις, ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ἐπιχειρήσεως.

Χάραξις τῆς ὁδοῦ. Ἡ χάραξις ἁπλοποιεῖται μεγάλως, ἕνεκα τῶν ὀλιγίστων περιορισμῶν καὶ τοῦ ἐκ τῶν προτέρων σαφῶς σχεδὸν πάντοτε καθωρισμένου δρόμου, ὃν ἡ ὁδὸς δέον νὰ ἀκολουθήσῃ. Κατὰ τὸ πλεῖστον αὕτη καλεῖται νὰ ἑνώσῃ ὡρισμένα, οὐχὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν εὑρισκόμενα, σημεῖα. Ὅταν δὲ πρόκειται περὶ μεγαλυτέρων ἀποστάσεων, ποιούμεθα χρῆσιν ὑπάρχοντος ἴσως χάρτου τοιαύτης κλίμακος, ὥστε νὰ δύναται νὰ μελετηθῇ ἡ γενικῶς ἀκολουθητέα πορεία.

Συνηθεστέρα περίπτωσις εἶναι τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀκολουθητέας πορείας μόνον ἐπὶ τῇ βάσει ἐπὶ τόπου ἀναγνωρίσεων. Καθορισθείσης ταύτης, ὁρίζονται τὰ ὑποχρεωτικὰ σημεῖα διαβάσεως, τὸ πρόβλημα δὲ τότε τῆς χαράξεως περιορίζεται εἰς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν γένει τεθέντων περιορισμῶν συνένωσιν δι' ὁδοῦ τῶν διαφόρων τούτων σημείων.

Ἡ χάραξις τοῦ ἄξονος γίνεται δι' ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καθορισμοῦ σημείων τούτου, πληρούντων τὰ ἐπιτάγματα κλίσεων κλπ., ἀποφευγομένων κατὰ κανόνα τῶν ἐν τῷ γραφείῳ ἐργασιῶν. Διὰ τὴν ὡς ἄνω ἐργασίαν χρησιμοποιοῦμεν τὰ ἐν ἐκστρατείᾳ ἀσφαλῶς εὑρισκόμενα ἁπλᾶ, δυνάμενα νὰ χρησιμοποιηθῶσι καὶ ὡς κλισίμετρα, ὄργανα, οἷον πυξίδα Peigué, ἢ ἐν γένει πᾶν ὄργανον δυνάμενον νὰ δώσῃ ὁριζοντίας σκοπεύσεις. Πᾶσα ἄλλη πολυπλοκωτέρα ἐργασία εἶναι ἀνεφάρμοστος. σχεδὸν πάντοτε, ἐν ἐκστρατείᾳ, ἐκτὸς ἐννοεῖται περιπτώσεως δυνατοῦ διαθέσεως πολλοῦ χρόνου καὶ δι' ὁδοὺς σημαντικῆς συγκοινωνίας, ὁπότε συμμορφούμεθα μὲ τὰ πλεῖστα τῶν διὰ τὰς κανονικὰς ὁδοὺς ἐπιτασσόμενα.

Τὰ εὑρισκόμενα σημεῖα πασσαλοῦνται. Ὁρίζομεν εἶτα τὴν μορφὴν τῆς ἐγκαρσίας διατομῆς τῆς ὁδοῦ, ὡς καὶ τὴν καθ' ὕψος θέσιν ταύτης, σημειοῦντες τὸ εἰς ἕκαστον πάσσαλον ὕψος ἢ βάθος τῆς ὁδοῦ ὑπὲρ ἢ ὑπὸ τὸ ἔδαφος. Κατὰ τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων ἀρκούμεθα εἰς τὸν ἀπ' εὐθείας ἀνωτέρω καθορισμὸν τῆς καθ' ὕψος θέσεως τῆς ὁδοῦ, μὴ ἐπιλαμβανόμενοι ἐκπονήσεως προχείρου σχεδίου κατὰ μῆκος τομῆς τοῦ ἐδάφους ἢ τὸ πολὺ ἐγγράφοντες εἰς τετράδιον τὴν εἰς ἕκαστον ἠριθμημένον πάσσαλον ἀντιστοιχοῦσαν καθ' ὕψος θέσιν.

Σύνταξις σχεδίων. Μόνον εἰς περίπτωσιν ὁπωσδήποτε σοβαρᾶς κατασκευῆς ἐκπονοῦμεν τοιαῦτα. Πάντως εἶναι πάντοτε ἁπλοποιημένα ὅσον τὸ πρόχειρον τῆς ὁδοῦ ἐπιτρέπει. Εἰς περίπτωσιν ἐκπονήσεως τοιούτων συντάσσονται τὰ ἑξῆς: α') Ἐγγραφὴ τῆς γενικῆς ἀκολουθητέας πορείας εἰς γενικόν τινα χάρτην. β') Ὁριζοντιογραφία τῆς ὁδοῦ, τουτέστιν ἐγγραφὴ τοῦ ἄξονος τῆς ὁδοῦ ἐπὶ προχείρου ὑποτυπώσεως ὁδοιπορικοῦ. γ') Κατὰ μῆκος τομὴ ὁδοῦ καὶ ἐδάφους, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, δι' ἀπ' εὐθείας κανονισμοῦ τῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὑψῶν τῆς ὁδοῦ κλπ. καὶ ἀπὸ αὐθαιρέτου τινὸς βάσεως ἢ τῇ βοηθείᾳ ὑπάρχοντος χάρτου. Ὡς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαίνεται, ἡ κατὰ μῆκος τομὴ τῆς ὁδοῦ δὲν ἀφίσταται πολὺ τῆς τοῦ ἐδάφους. δ') Πρόχειρα κατὰ τὸ πλεῖστον σχέδια τῶν διαφόρων τεχνικῶν

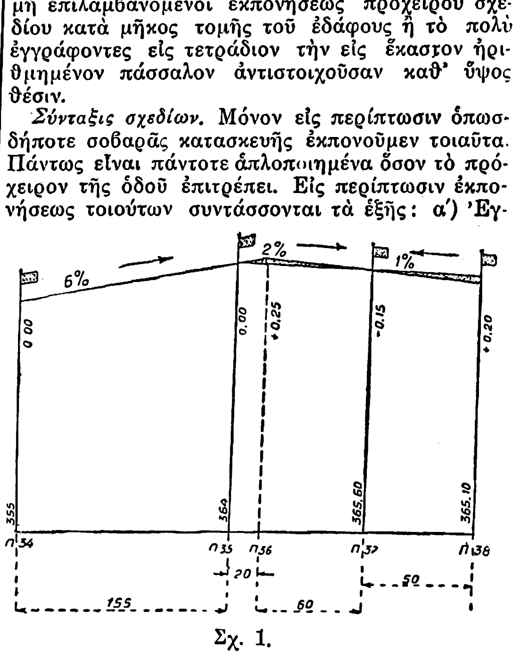

Σχ. 1.

Digitized by Google

ἔργων, οἷον τοίχων ἀντιστηρίξεως, γεφυρίων, ὀχετῶν κλπ. ε') Ἀναφορὰ ὡς ἀνωτέρω ἀναγράφεται.

Ὑποδομὴ τῆς στρατιωτικῆς ὁδοῦ, τεχνικὰ ἔργα. Ἡ πρώτη ἐργασία συνίσταται εἰς τὴν ἀποκάθαρσιν τοῦ ἑκατέρωθεν τοῦ πασσάλου ἐδάφους, εἰς πλάτος ὅσον περίπου τὸ τῆς ὁδοῦ, ἀπὸ φυτείας ἐν γένει, λίθων κλπ. Μετὰ ταῦτα προβαίνομεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν χωματουργικῶν ἔργων. Ὅπου τὸ ἔδαφος εἶναι ὁμαλόν, μὴ χρῇζον μεγάλης ἐργασίας, ἀρκούμεθα εἰς τὸ νὰ ἀποξέσωμεν τὰς ἐξάρσεις ἢ νὰ πληρώσωμεν κοιλότητας ἢ ὀπὰς διὰ ξηρῶν γαιῶν μετὰ λίθων καὶ χαλίκων. Ὅπου ὁ σχηματισμὸς ἐπιχωμάτων, ἐκχωμάτων ἢ μικτῆς διατομῆς ἔχει ὁρισθῇ ἐκ τῆς καθ' ὕψος θέσεως τῆς ὁδοῦ, ἐκτελοῦμεν ταῦτα κατὰ τὰ γνωστά, φροντίζοντες τὴν πρότερον ἢ σύγχρονον τοὐλάχιστον κατασκευὴν τῶν τεχνητῶν ἔργων, εἰς τοίχους ἀντιστηρίξεως, ὀχετοὺς ἢ γεφύρια. Ἀμέσως κατόπιν, ἢ καὶ συγχρόνως (ἐνίοτε ἐπάναγκες καὶ διὰ τὸν προσπορισμὸν γαιῶν), κατασκευάζομεν ἔργα ἀπαγωγῆς ὑδάτων, οἷον τάφρους, ῥεῖθρα κ.λ.π. Ἡ κατασκευὴ τῶν τάφρων γίνεται κατὰ τὸ σχῆμα 2 ἢ καὶ μὲ μικροτέρας εἰσέτι κλίσεις καὶ πλάτος εἰς τὸν πυθμένα. Φροντίζομεν ἐπίσης διὰ τὴν κατὰ μῆκος κλίσιν τοῦ πυθμένος τῆς τάφρου, ἔτι δὲ διὰ τὴν ἔγκαιρον ἐγκαρσίως τῆς ὁδοῦ ἀπαγωγὴν τῶν ὑδάτων πρὸς τὰ κάταντη.

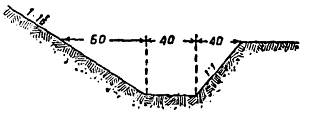

Σχ. 2.

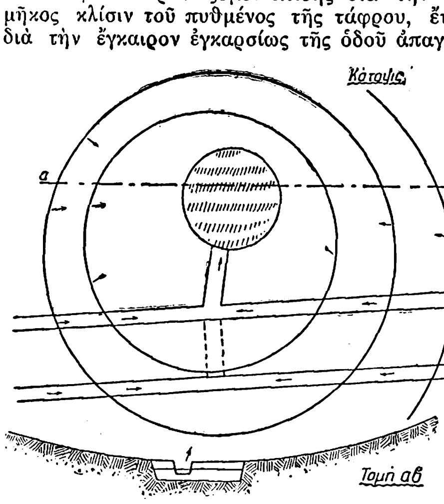

Σχ. 3.

Ὅπου ἡ ἀπαγωγὴ τῶν ὑδάτων τῶν τάφρων εἶναι ἀδύνατος ἢ ἐνέχει δυσκολίας, διοχετεύομεν ταῦτα εἰς ἐπὶ τούτῳ κατασκευαζομένας ἐκβαθύνσεις ἢ φρέατα (σχ. 3). Συνιστᾶται ἐπίσης ὅπου ἀνάγκη, ἡ ἐπένδυσις τῶν τάφρων (σχ. 4), διὰ κλαδίσκων, ταρσωμάτων καὶ παρομοίων, ἢ διὰ χορτοπλίνθων λιθενδύσεως. Οὕτως ἐλαττοῦμεν κάπως καὶ τὰ ἔργα ἐκσκαφῶν τῆς τάφρου, λόγῳ τῆς μικροτέρας κλίσεως τῶν πρανῶν.

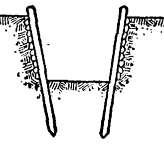
Σχ. 4.

Τὰ σχήματα 5 καὶ 6 δίδουσι κατασκευὰς ὑπὸ τὸ κατάστρωμα ὀχετῶν. Οὕτω τὸ σχῆμα 5 παριστᾷ πρόχειρον κατασκευὴν σωληνωτοῦ ὀχετοῦ, διὰ σανίδων κλπ., ἀντικαθιστῶντος πλήρως τοὺς δυσκολοευρέτους ἐν ἐκστρατείᾳ εἰδικοὺς σωλῆνας. Τὸ σχῆμα 6 παριστᾷ πλακοσκεπῆ ὀχετὸν μετὰ τοίχων ἐκ ξηρολιθοδομῆς. Ἡ κατασκευή του εἶναι προφανής, τὰ δὲ πάχη ἐμφαίνονται ἐν τῷ σχεδίῳ. Εἰς περίπτωσιν ἀνάγκης μεγαλυτέρου ἀνοίγματος κατασκευάζομεν διδύμους τοιούτους. Τὸ σχῆμα 7 παριστᾷ ξυλίνην κατασκευὴν διὰ πασσάλων ἢ κορμῶν δένδρων, δι' ἐπικαλύψεως δὲ καὶ ἐπενδύσεως διὰ σανίδων, ἢ ἀντ' αὐτῶν κλαδίσκων ἢ λεπτοτέρων κορμῶν. Ἡ θέσις διαθέσεως ἐν γένει ὀχετῶν καθορίζεται ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους ἢ ἐξ ὑπαρχόντων παρομοίων ἔργων.

Σχ. 5.

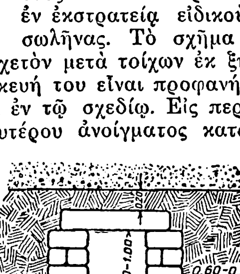

Σχ. 6.

Εἰς ὁδοὺς μὴ ταχείας κυκλοφορίας, ἐν γένει δὲ δευτερευούσης κατασκευῆς, ἀντὶ ὀχετῶν κλπ. κατασκευάζομεν ῥεῖθρα. Ὁμοίως εἰς προχειροτέρας στρατιωτικὰς ὁδούς, ἰδίᾳ ὀρεινάς, διαθέτομεν τὴν ἐγκαρσίαν κλίσιν τούτων κατὰ τρόπον, ὥστε τὰ ὕδατα νὰ συγκεντροῦνται εἰς τὸ ἐσωτερικόν, σχηματιζομένου οὕτω κατὰ μῆκος ῥείθρου, ἀπαγομένων δ' εἶτα κατὰ καιροὺς τῶν ὑδάτων δι' ἐγκαρσίων ῥείθρων (σχ. 8). Τὸ τοιοῦτον παρέχει ἐπίσης ποιάν τινα ἀσφάλειαν διὰ τὰς εἰς ἀπότομα μέρη ὁδούς.

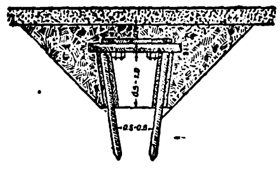
Σχ. 7.

Τοῖχοι ἀντιστηρίξεως κατασκευάζονται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ ξηρολιθοδομῆς, μὲ ἐσωτερικὴν παρειὰν ἐντελῶς κατακόρυφον, ἐξωτερικὴν δὲ κλίνουσαν κατὰ 5 : 1 ἢ 6 : 1, ἑδραζομένην ἐπὶ ὑπεδάφους ἀπηλλαγμένου κινδύνου ὑποσκαφῆς. Τὸ μέσον πάχος τῶν τοίχων τούτων εἶναι ἴσον μὲ τὰ $^2/_5$ περίπου τοῦ ὑπὲρ τὸ φυσικὸν ἔδαφος ὕψους. Κατὰ τὴν μόρφωσιν τῆς ὑποδομῆς φροντίζομεν ἵνα αὐτὴ κατὰ τὰ $^2/_3$—$^3/_4$ εἶναι ἐν ἐκχώσει, αἱ δὲ ἀπολαμβανόμεναι οὕτω γαῖαι τίθενται εἰς ἐπέκτασιν τοῦ δαπέδου τῆς ἐκχώσεως καὶ ἐν ἱκανῇ πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ἀνυψώσει, καὶ τοῦτο (σχ. 9) λόγῳ τῆς μετέπειτα ἐπερχομένης καθιζήσεως. Ὡς εἰκός, κατὰ τὸ πλεῖστον ἔχομεν πολὺ πλείονας γαίας τῶν διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀπαιτουμένου εἰσέτι $^1/_8$—$^1/_4$ τοῦ πλάτους, αὗται δὲ διατίθενται εἰς ἐπέκτασιν καὶ πέραν τοῦ πλάτους τῆς ὁδοῦ. Ἡ κατὰ τὰ $^3/_4$ ἐν ἐκχώσει κατασκευὴ γίνεται πρὸς ἐπιτυχίαν ἀμέσως βατῆς ὑποδομῆς, δεδομένου ὅτι τὰ ἐπιχώματα μετὰ καιρὸν μόνον ἀναλαμβάνουσι τὴν δέουσαν συνοχήν, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἀναλάβωσι τὰ βάρη τῆς κυκλοφορίας ἄνευ κινδύνου καθιζήσεων, αἱ δὲ στρατιωτικαὶ ὁδοί, σχεδὸν πάντοτε, δέον ἀμέσως νὰ παραδοθῶσιν εἰς χρῆσιν. Ἀλλοία βεβαίως εἶναι ἡ κατάστασις, ὅταν τὰ ἐπιχώματα εὑρίσκωνται ὄπισθεν τοίχου τινὸς ἀντιστηρίξεως, ἔχει δ' οὕτω σχηματισθῇ τὸ ἐπίχωμα, ὥστε νὰ ἀποφεύγηται περίπτωσις καθιζήσεως. Τὸ τοιοῦτον ἐπιτυγχάνεται διὰ διαθέσεως κατ' ἀρχὰς μὲν λίθων, κατόπιν μικροτέρων τοιούτων καὶ γαιῶν, εἶτα δὲ γαιῶν μετὰ σκύρων μετὰ συγχρόνου ἐδαφίσεως καὶ διαβροχῆς. Ἐνίοτε, παρὰ τὰς πρὸς ἀποφυγὴν τούτου προσπαθείας, παρίσταται ἀνάγκη κατασκευῆς τῆς ὑποδομῆς εἰς λίαν ἀκατάλληλα ἐδάφη, ἐπὶ βραχὺ ἢ καὶ μεγαλύτερον ἀνάπτυγμα τῆς ὁδοῦ. Ἐκεῖ λαμβάνομεν εἰδικὰ μέτρα θεμελιώσεως ἐν γένει τῆς ὑποδομῆς, ὡς κατωτέρω:

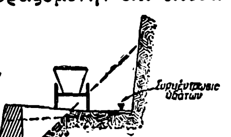
Σχ. 8.

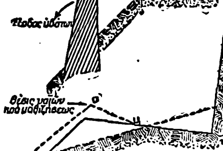
Σχ. 9.

Εἰς ἐδάφη ἑλώδη, ἢ ὅπου ἐν γένει λιμνάζουν ὕδατα μαλακώνοντα τὸ ὑπέδαφος, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ κατασκευάσωμεν συνεχὲς ἐπὶ τούτων ἐπίχωμα. Τὸ ἐπίχωμα τοῦτο ἑδράζεται ἐπὶ διαφόρων θεμελιώσεων, οἷον λιθοστρώσεως κ.λ.π., πρὸς ἀποφυγὴν δυσαρέστου ἐνεργείας τῶν ὑδάτων ἐπὶ τοῦ ἐπιχώματος ἢ ἐπαύξησιν τῆς μηδαμινῆς ἐνίοτε ἀντοχῆς τοῦ ὑπεδάφους εἰς τὰς ἐκ τῆς ὑποδομῆς καὶ τῶν βαρῶν τῆς κυκλοφορίας πιέσεις (σχ. 10). Ἡ λιθόστρωσις αὐτὴ ἀντικαθίσταται ἐνίοτε διὰ κατασκευῆς ἐκ κλαδίσκων ἰσχυρῶν καὶ εὐθυτενῶν, ὧν οἱ παχύτεροι διατίθενται εἰς τὸ κάτω μέρος, οἱ δὲ λεπτότεροι εἰς τὸ ἄνω, τὸ ὅλον δὲ σύστημα στερεοῦται κατὰ μῆκος καὶ τὰ ἄκρα διὰ συσφιγγόντων ζυγῶν (σχ. 11).

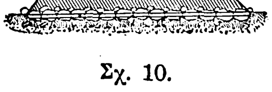
Σχ. 10.

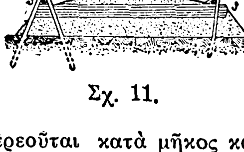
Σχ. 11.

Ἐκτὸς τῆς θεμελιώσεως ταύτης ἔχομεν καὶ τὴν διὰ φακέλων, ἥτις καὶ αὐτὴ ἐπαρκεῖ ἀσφαλῶς δι' ἐλαφρὰ ἢ καὶ μετρίου βάρους ἀκόμη φορτία· καὶ ναὶ μὲν ἡ διὰ τοῦ μέσου τούτου θεμελίωσις ἐπὶ μὴ βραχὺ μῆκος ἀπαιτεῖ μεγάλην ἐργασίαν προπαρασκευῆς τῶν παμπόλλων ἀπαιτουμένων φακέλων, ἐν τούτοις, ἐλλείψει ἄλλης ξυλείας, δέον νὰ χρησιμοποιηθῇ. Ἡ θεμελίωσις αὐτὴ παρέχει κατασκευὴν ἀρκούντως ἰσχυράν, ἀρκεῖ νὰ τύχῃ ἐπιμελημένης ἐργασίας. Τὸ πάχος τῶν φακέλων εἶναι διαμέτρου περίπου 15 ἑκ. τὸ δὲ μῆκός των εἶναι ἀνάλογον τῶν εὑρισκομένων ἐπὶ τόπου πρώτων ὑλῶν, κατὰ προτίμησιν ὅμως μέγα, εἰ δυνατὸν διῆκον καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς θεμελιώσεως. Οἱ φάκελοι διατίθενται κατὰ ἐπιστρώσεις καὶ σταυροειδῶς, οἱ δὲ τῆς τελευταίας στρώσεως πάντοτε καθέτως τῷ ἄξονι τῆς ὁδοῦ (σχ. 12 καὶ 13). Τὸ σχῆμα 13 δεικνύει παρομοίαν κατασκευήν, ἀλλὰ δι' ὀλιγωτέρων φακέλων, τὰ μεταξὺ δὲ τούτων τῆς κάτω ἐπιστρώσεως διάκενα ἔχουσι πληρωθῆ διὰ λεπτοχαλίκων κλπ. πρὸς ἑρμάτωσιν.

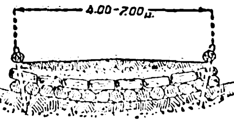

Σχ. 12.

Σχ. 13.

Ὅπου ὑπάρχουσι σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ μὴ χρησιμοποιούμεναι, δυνάμεθα, τῇ ἐγκρίσει τῆς ὑπηρεσίας, νὰ ἀφαιρέσωμεν τοὺς στρωτῆρας καὶ νὰ διασκευάσωμεν διὰ τούτων κατάστρωμα κυκλοφορίας, ἑδραζόμενον πάλιν ἐπὶ ἑτέρων κατὰ μῆκος στρωτήρων (σχ. 14). Ἡ καλὴ καὶ ἀσφαλὴς ἕδρασις τῶν κατὰ μῆκος στρωτήρων ἐπὶ τοῦ ὑπεδάφους, εἶναι ἡ βάσις τῆς καλῆς κατασκευῆς. Ἄνωθεν τὸ κατάστρωμα συσφίγγεται διὰ κατὰ μῆκος κορμῶν, ζυγῶν J. Ἐνίοτε διατίθενται κάτωθεν τῶν κατὰ μῆκος στρωτήρων ἕτεροι πάλιν ἐγκάρσιοι καὶ εἰς πυκνὴν διάταξιν, ἐὰν τοῦτο ἀπαιτῇ ἡ μικρὰ ἀντοχὴ τοῦ ὑπεδάφους.

Σχ. 14.

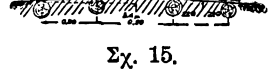

Σχ. 15.

Ἐπίσης δύναται νὰ κατασκευασθῇ κατάστρωμα ἐκ κορμῶν δένδρων κατὰ τὰ σχήματα 15, 16 καὶ 17. Οἱ κορμοὶ διατίθενται κατὰ μῆκος, ἐπὶ σχετικῶς λείου ὑποστρώματος, εἶτα δὲ ἐπ' αὐτῶν ἐγκαρσίως ἕτεροι πλησίον ἀλλήλων, τὰ δὲ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν κορμῶν δημιουργούμενα κενὰ συμπληροῦνται διὰ λεπτοτέρων, πρὸς ἐπιτυχίαν ὁμαλοῦ καταστρώματος (σχ. 19). Τὸ ὅλον σύστημα ἐπικαλύπτεται διὰ λεπτοῦ στρώματος λεπτοχαλίκων. Οἱ κορμοὶ συγκρατοῦνται γενικῶς εἰς ὅλας τὰς διὰ κορμῶν κατασκευὰς διὰ ζυγῶν J (σχ. 18).

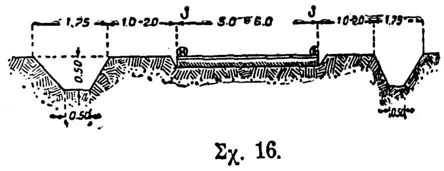

Σχ. 16.

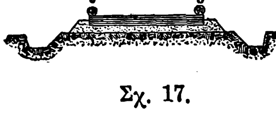

Σχ. 17.

Ἄλλη κατασκευὴ εἶναι ἡ τοῦ σχήματος 16, ὅπου οἱ ἐγκάρσιοι κορμοὶ τίθενται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἰσχυροτέρου ἢ εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις ὑπεδάφους. Ἄλλη κατασκευὴ εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ σχήματος 17 παριστωμένη καὶ καθ' ἣν μεσολαβεῖ ἐπίστρωσις 15 περίπου ἑκ. λεπτοχαλίκων, ἐπὶ ταύτης δὲ διατίθενται μόνον ἐγκάρσιοι στρωτῆρες, στερεούμενοι καὶ οὗτοι διὰ ζυγῶν J.

Σχ. 18.

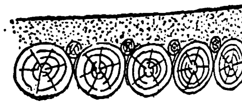
Σχ. 19.

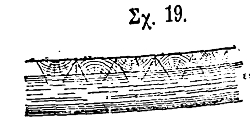
Σχ. 20.

Λίαν συμβάλλουσα εἰς τὴν εὐχερῆ καὶ καλὴν κατασκευὴν εἶναι ἡ ἐκλογὴ εὐθυτενῶν κορμῶν, οἵτινες πάλιν ἀποξέονται κατὰ τὸ ἄνω μέρος, πρὸς ἐπιτυχίαν λείου καταστρώματος, ἐκτὸς τῆς διὰ μικροτέρων συμπληρώσεως τῶν διακένων, ὡς προελέχθη. Ἀποφεύγομεν κατὰ κανόνα τὴν χρησιμοποίησιν ἀνίσου διαμέτρου κορμῶν, λόγῳ τῆς δυσκολίας κατασκευῆς καὶ τῆς ἐμφανίσεως μετέπειτα ἀνωμάλου καταστρώματος.

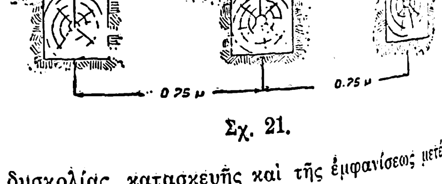

Σχ. 21.

Γενικῶς αἱ διὰ ξυλείας κατασκευαὶ εἶναι δυ-

Digitized by Google

χολοι καὶ δαπανηραὶ εἰς χρόνον καὶ ὑλικά, διὸ δέον μετὰ φειδοῦς καὶ ἐν ἀνάγκῃ μόνον νὰ χρησιμοποιῶνται. Καὶ εἰς μέρη ἀκόμη πλούσια εἰς ξυλείαν συνιστῶνται τοιαῦται κατασκευαὶ μόνον ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι δυνατὸν ἢ δὲν παρουσιάζουν μεγαλυτέραν εὐχέρειαν κατασκευῆς λιθοστρώσεις καὶ παρόμοια.

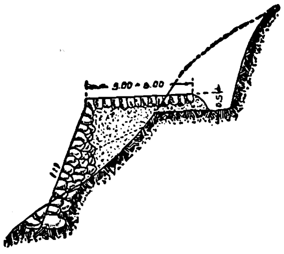

Σχ. 22.

Τὰ σχήματα 22, 23 καὶ 24 παριστῶσι κατασκευὰς εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις. Οὕτω τὸ σχῆμα 22 παριστᾷ κατασκευὴν εἰς βραχῶδες ὀρεινὸν ἔδαφος, ὅπου ἡ ἔκχωσις εἶναι δύσκολος. Τὸ σχῆμα 23 παριστᾷ ἐπίσης ξυλίνην κατασκευὴν εἰς βραχώδη κλιτύν. Τὸ σχῆμα 24 παριστᾷ ἐπίχωσιν ὁδοῦ ἐν ἐκχώσει, πρὸς ἐπιτυχίαν μεγαλυτέρου πλάτους· ἡ ἐπίχωσις γίνεται δι' ἐπιστρώσεων, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ λίθων μετὰ μικροτέρων τοιούτων, εἶτα δὲ γαιῶν μετὰ λεπτοχαλίκων ἢ σκύρων.

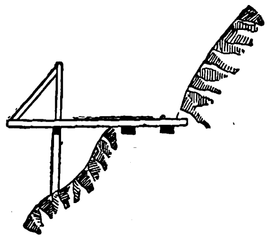
Σχ. 23.

Ἐπιδομὴ τῶν στρατιωτικῶν ὁδῶν. Εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων ἀρκούμεθα εἰς τὴν ἐξ ἐκχώσεως ἰδίᾳ προκύπτουσαν στερεὰν γῆν, τοὐλάχιστον δι' ἐξασφάλισιν τῆς πρώτης κυκλοφορίας, εἶτα δέ, εἰς περίπτωσιν ἀνάγκης βελτιώσεως τοῦ καταστρώματος, προβαίνομεν εἰς τὴν κατασκευὴν ὁδοστρώματος. Ὑπάρχοντα ὁδοστρώματα ἀποτελοῦσι κατὰ τὸ πλεῖστον κατασκευὰς τοὐλάχιστον τῆς αὐτῆς στερεότητος ἢ αἱ ἐν ἐκστρατείᾳ κατασκευαζόμεναι, ὅθεν φροντίζομεν μᾶλλον τὴν ἐπιδιόρθωσιν τούτων παρὰ ῥιζικὴν ἀνακατασκευήν. Κοιλότητες, ὀπαὶ καὶ ἁμαξοτροχιαὶ εἰς τὰ σκυρόστρωτα ὁδοστρώματα ἀποκαθαίρονται κατ' ἀρχάς, εἶτα δὲ πληροῦνται κατὰ ἐπιστρώσεις (σχ. 25) διὰ λίθων ἢ σκίρρων (1), εἶτα διὰ λεπτοτέρων τοιούτων (2), τέλος δὲ διὰ σκύρων (3). Τὸ ὅλον σύστημα ἐδαφίζεται εἶτα ἰσχυρῶς ἢ κυλινδροῦται. Ἡ πλήρωσις διὰ γαιῶν, κλάδων καὶ παρομοίων βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ. Εἰς πηλώδεις ὁδοὺς ἀπομακρύνομεν ἐν πρώτοις τὸν πηλόν, εἶτα δὲ τοποθετοῦμεν ἐπίστρωσιν χονδροσκύρων, 8—10 ἑκ. διαμ., ὧν τὰ κενὰ πληροῦμεν δι' ἄλλων μικροτέρων, εἶτα δὲ ποιοῦμεν ἐπίστρωσιν τῶν σκύρων σκυροστρώσεως, ἅτινα ἐδαφίζομεν ἢ κυλινδροῦμεν κατὰ τὰ γνωστά. Λιθόστρωτοι ὁδοὶ ἐπιδιορθοῦνται καὶ αὗται δι' ἐργασίας ὡς ἀνωτέρω, ἀποφευγομένων τῶν δυσκόλων διορθώσεων διὰ λιθοστρώτου, ἀσυμφόρων ἐν ἐκστρατείᾳ.

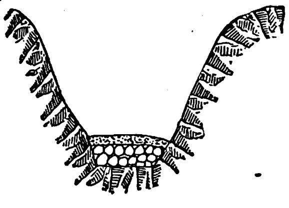
Σχ. 24.

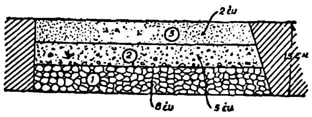
Σχ. 25.

Κατασκευὴ συνήθους ὁδοστρώματος. Τὸ σχῆμα 26 παριστᾷ πλήρη ἐγκαρσίαν διατομὴν ὁδοῦ μετὰ σκυροστρώτου ὁδοστρώματος. Ἐνίοτε ἡ διάθεσις τοῦ ὁδοστρώματος δὲν γίνεται καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ, λόγῳ τοῦ ἐπιπόνου καὶ δυσκόλου ἐν γένει τῆς κατασκευῆς ὁδοστρώματος ἐν ἐκστρατείᾳ. Ἡ σκαφὴ 20—30 ἑκ. βάθους ἐπιστρώνεται κατ' ἀρχὰς διὰ λίθων ἢ μεγάλων σκύρων, εἶτα δὲ ἐπακολουθεῖ στρῶσις τῶν ἰσομεγέθων σκύρων σκυροστρώσεως, μεγέθους 4—6 ἑκ., ἐπ' αὐτῶν δὲ τίθεται στρῶσις τῶν λεπτοσκύρων περίπου 2 ἑκ., τέλος δὲ τὸ ὅλον σύστημα κυλινδροῦται ἢ ἐδαφίζεται ἰσχυρῶς. Ἡ τελειωτικὴ ἐπιφανειακὴ στρῶσις διὰ ἀργιλλώδους ἢ παρομοίας γῆς εἰς πάχος 1—15 ἑκ. ἐνεργεῖ συγκολλητικῶς, συμβάλλουσα εἰς τὴν συνοχὴν τοῦ ὁδοστρώματος.

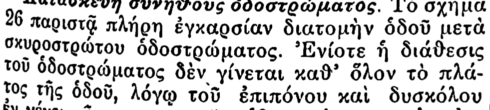

Σχ. 26.

Κατὰ τὸν ἀγῶνα κινήσεως ἐν γένει ἀρκεῖταί τις μόνον εἰς τοὺς ἐπιτοπίους πόρους ὑλικῶν καὶ δὴ τοὺς ἀμέσως πλησίον κειμένους. Ἡ μεταφορὰ ὑλικῶν ἐξ ἄλλων μερῶν θέλει ἐπιβραδύνει τὴν κατασκευήν, ἐπιφέρει δὲ γενικῶς δυσκολίας· ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι τὰ ἐπὶ τόπου ὑλικὰ θέλουσι κανονίσει καὶ τὸ εἶδος τῆς κατασκευῆς. Κατὰ τοὺς ἀγῶνας θέσεως, πάλιν πρὸς ἀποφυγὴν μεταφορῶν ἀπασχολουσῶν τὰ μεταφορικὰ μέσα τῆς ὑπηρεσίας, φροντίζομεν τὸν ὡς οἷόν τε προσπορισμὸν τῶν ὑλικῶν πάλιν ἐκ τῶν πλησιεστέρων πόρων. Ἀναγνωρίζονται αἱ θέσεις λατομείων, ὀρυχείων ἄμμου καὶ δασῶν πρὸς ξύλευσιν κλπ. Κατωτέρω δίδομεν ποσότητας ἀπαιτουμένων ὑλικῶν, διὰ συνήθη ἔργα ὁδοστρώσεως ἐν ἐκστρατείᾳ. Δι' ἐπιδιόρθωσιν 100 μ² σκυροστρώτου μετρίως κατεστραμμένου ἀπαιτοῦνται:

α') Σκύρα ἐν γένει .... μ³ 25.—
β') Λεπτόσκυρα .... » 5.—

Διὰ κατασκευὴν 6.000 μ² νέου σκυροστρώτου ὁδοστρώματος ἀπαιτοῦνται (ὁδὸς 6 μ. πλάτους, μήκους 1 χλμ.):

α') Λίθοι λιθοστρώσεως.................. μ³ 720.—
β') Σκύρα ἐν γένει .... » 840.—
γ') Λεπτόσκυρα καὶ τὰ παρόμοια ... .. » 100.—
δ') Ἀργ λλοαμμώδεις γαῖαι ἐπιστρώσεως » 25.—

Ἐπίσης δίδομεν τὴν χωρητικότητα τῶν συνήθων αὐτοκινήτων καὶ ἄλλων ὀχημάτων εἰς ὑλικὰ ὁδοστρώσεως.

Πίναξ ἐμφαίνων τὴν χωρητικότητα ὀχημάτων εἰς ὑλικὰ ὁδοστρώσεως κλπ.

Εἶδος ὀχήματος	*Σκύρα μ³*	*Λεπτόσκυρα μ³*	*Δίπλακες 4×0,25×0,10 μ.*	*Φάκελοι 4Φ 0,25 μ.*
Φορτηγ. αὐτοκίνητον 3t	1,5	1,5	60	50
» » 5t	2,5	2,5	100	80
Σιδηροδρ. ὄχημα 10t.	5.—	5.—	200	100
Σύνηθες ἀνατρεπόμενον δίτροχον	0,5	0,55	—	—

Ἡμιονικαὶ ὁδοί. Συνηθέστατα ἐν ἐκστρατείᾳ θέλει παρουσιασθῇ ἡ ἀνάγκη διευθετήσεως ἢ κατασκευῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ, ἵνα χρησιμεύσῃ διὰ τὴν ἄνετον κίνησιν τῶν φορτουμένων ὑποζυγίων. Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι ἁπλουστάτη, περιοριζομένη εἰς τὴν διευθέτησιν τῆς κλιτύος κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ ὁδὸς 1—1.20 μ. πλάτους. Λίθοι καὶ παρόμοια, ἐφ' ὅσον δὲν φέρουσι δυσκολίας εἰς τὴν κίνησιν τῶν ζῴων, ἡ δὲ ἐξαγωγή των ἀπαιτεῖ ἀνάρρηξιν δι' ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, ἀφίενται ὡς ἔχουσιν. Εἰς μέρη ὅπου ἡ ἐκσκαφὴ εἶναι δύσκολος, ἀρκούμεθα εἰς τὴν διάθεσιν κατὰ μῆκος λίθων μετὰ γαιῶν (σχ. 27) κατὰ τὰ γνωστά. Κλίσεις μέχρις 20 %. Ἐνίοτε διατίθενται βαθμῖδες.

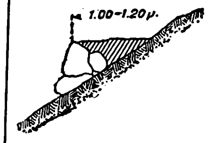

Σχ. 27.

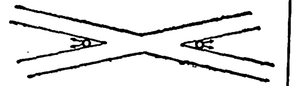
Σχ. 28.

Ὀρειναὶ ὁδοί, σχεδὸν κατὰ κανόνα, λαμβάνουσι πλάτος δι' ἓν ὄχημα ἢ ἁπλῆν φάλαγγα μετὰ μικροῦ τινος περιθωρίου, δέον ὅμως τότε νὰ κατασκευασθῶσιν ἀνὰ 400—500 μ. περίπου θέσεις διασταυρώσεως, ἐπὶ μήκους ὅσον αἱ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ διασταυρούμεναι φάλαγγες ἢ αἱ σειραὶ τῶν ὀχημάτων. Αἱ θέσεις διασταυρώσεως δέον νὰ εἶναι ὁραταὶ ὑπὸ τῶν πλησιαζόντων ὀχημάτων κ.λ.π., πρὸς ἀποφυγὴν ἀνάγκης δυσκόλου ὑποχωρήσεως, ἰδίᾳ τῶν ζῳηλάτων ὀχημάτων, εἰς τοιαύτας θέσεις. Κατὰ τὰς συναντήσεις ὁδῶν τίθενται ὁδοδεῖκται, ἐφ' ὧν διὰ καθαρᾶς γραφῆς ἀναγράφεται ἡ κατεύθυνσις τοῦ γειτονικοῦ τόπου καὶ ἡ γενικὴ κατεύθυνσις τῆς ὁδοῦ. Ἡ θέσις τῶν ὁδοδεικτῶν καὶ αἱ κατευθύνσεις, αἵτινες δέον νὰ καθορίζωνται ἐμφαίνονται ἐν τοῖς σχ. 28, 29 καὶ 30. Ν. Α. ΠΑΠΠΑΛΕΟΝΑΡΔΟΣ

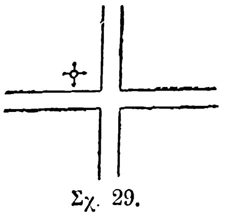
Σχ. 29.

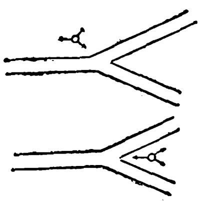
Σχ. 30.

— **Στρατιωτικὴ *βιβλιοθήκη*.** Στρατιωτικὴ ὑπηρεσία λειτουργήσασα ἀπὸ τοῦ 1906—1912, ἔχουσα δ' ἀποστολὴν τὸ νὰ ἐκδίδῃ, κατόπιν ἐγκρίσεως εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, διάφορα συγγράμματα, εἴτε πρωτότυπα εἴτε ἐκ μεταφράσεως, πρὸς δὲ μηνιαῖον περιοδικόν, εἰς ὃ περιείχοντο διάφοροι μελέται, στρατιωτικὰ θέματα, ἅπασαι αἱ νεώτεραι στρατιωτικαὶ πληροφορίαι, κ.τ.λ. Ν. Θ. Κ.

— **στρατιωτικὴ *γυμναστική*.** Καλεῖται οὕτω ἡ εἰδικὴ τεχνικὴ γυμναστικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ, δι' ἧς σκοπεῖται ὅπως καταστῶσιν οὗτοι ἱκανοὶ πρὸς ὑπερνίκησιν παντὸς φυσικοῦ ἢ τεχνικοῦ ἐμποδίου, ὅπερ θὰ συναντήσῃ ὁ στρατιώτης κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐν ἐκστρατείᾳ ὑπηρεσίας του. Τὰ διάφορα κράτη ἵδρυσαν εἰδικὰς στρατιωτικὰς γυμναστικὰς σχολὰς πρὸς ἐκπαίδευσιν στελεχῶν, ἵνα διὰ τούτων ἐκγυμνάζωνται πάντες οἱ στρατεύσιμοι. Τ. Ι. Κ.

— **στρατιωτικὴ *δικαιοσύνη*.** Πρὸς ἀνάκρισιν καὶ ἐκδίκασιν ὡρισμένων ἀδικημάτων τῶν στρατιωτικῶν, ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ συστηθῶσιν ἰδιαίτερα δικαστήρια. Τὰ δικαστήρια ταῦτα, συντιθέμενα ἐκ στρατιωτικῶν προσώπων, λειτουργοῦσι παρὰ τῷ στρατῷ καὶ καλοῦνται *στρατοδικεῖα*, ἡ δὲ δικαιοδοσία των καλεῖται ἰδιάζουσα ἢ ἐξαιρετική. Τὴν ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τούτων ἀπονεμομένην δικαιοσύνην, ὡς καὶ τὸν ὀργανισμὸν αὐτῶν ἐν γένει, ὀνομάζομεν *στρατιωτικὴν δικαιοσύνην*. Ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως διακεκριμένων δικαστηρίων διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς πηγάζει ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ προορισμοῦ, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ἡ βαρύτης τῶν ἀδικημάτων μεταβάλλεται καὶ ἡ ἐκτίμησις αὐτῶν ἀπαιτεῖ εἰδικὰς γνώσεις καὶ ἡ ἐκδίκασις καὶ τιμωρία αὐτῶν χρῄζει μείζονος ταχύτητος. Διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκτίμησιν ἰδίᾳ τῶν καλουμένων καθαρῶς *στρατιωτικῶν* ἀδικημάτων (βλ. λ.) ἀπαιτεῖται οἱ δικάζοντες νὰ ἔχωσιν ἀκριβῆ ἀντίληψιν τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας καὶ πλήρη γνῶσιν τῶν συνθηκῶν τοῦ βίου τῆς στρατιωτικῆς οἰκογενείας, ἀμφότερα δὲ ταῦτα μόνον οἱ στρατιωτικοὶ ἔχουσι, δι' ὃ καὶ εἶναι οἱ ἐνδεδειγμένοι δικασταὶ τῶν πράξεων τούτων.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως εἰδικῆς δικαιοσύνης διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς δὲν εἶναι ἰδέα σύγχρονος. Ἐν Ἀθήναις (1000 π. Χ.) ὁ πολέμαρχος ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καὶ ἐν ταὐτῷ δικαστὴς τῶν στρατιωτικῶν παραβάσεων. Ἐπὶ Σόλωνος οἱ στρατηγοὶ εἰσῆγον τὰς στρατιωτικὰς δίκας, ἤτοι τὰς «ἀστρατείας», «λιποταξίας», «δειλίας», εἰς τμῆμα τοῦ δικαστηρίου τῆς Ἡλιαίας, ἀποτελούμενον ἐκ συστρατιωτῶν τοῦ κατηγορουμένου. Ἐν Ῥώμῃ οἱ στρατηγοὶ ἐδίκαζον τὰ στρατιωτικὰ ἀδικήματα, ἐφήρμοζον μάλιστα οὗτοι, πλὴν τοῦ κολασμοῦ τοῦ πρωταιτίου, καὶ τὸ σύστημα τῆς ἀποδεκατώσεως, κληρουμένου ἑνὸς μεταξὺ ἑκάστης δεκάδος ἀδικοπραγησάντων στρατιωτῶν καὶ τιμωρουμένου. Βραδύτερον, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς αὐτοκρατορίας, αἱ dignitates militares ἤσκουν ἐπὶ τοῦ στρατοῦ τὴν ποινικὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, εἰσέτι δὲ καὶ πολιτικὴν μόνον ἐπὶ ἐναγομένου στρατιώτου. Εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους, μέχρι σήμερον, πάντοῦ ὅπου ὑπάρχουν μόνιμοι στρατοὶ ὑπάρχουν καὶ μόνιμα στρατιωτικὰ δικαστήρια. Καθ' ἅπαντα τὰ ἰσχύσαντα μέχρι σήμερον ἐν Ἑλλάδι Συντάγματα, ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ ἰσοβίων δικαστῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ ὁρκωτῶν δικαστῶν. Τὰ στρατιωτικὰ ὅμως δικαστήρια οὔτε ἐξ ἰσοβίων δικαστῶν συντίθενται οὔτε δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὁρκωτά, συνεπῶς εἶναι ἀδύνατος ἡ ὕπαρξίς των ἄνευ εἰδικῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος. Ἕνεκα τούτου ὅλα τὰ ἰσχύσαντα παρ' ἡμῖν Συντάγματα ἐν ἰδίῳ ἄρθρῳ προνοοῦν περὶ τῶν στρατοδικείων, ἀναθέτουν δὲ εἰς τὸν νόμον τὴν ῥύθμισιν τούτων (ἄρθρ. 95 τοῦ Συντ. τοῦ 1844, ἄρθρ. 97 τοῦ Συντ. τοῦ 1864, ὡς ἀνεθεωρήθη τῷ 1911, ἄρθρ. 97 § 4 τοῦ Συντ. τοῦ 1926, ἄρθρ. 100 § 3 τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντ. τοῦ 1927· τὰ δύο μάλιστα τελευταῖα Συντάγματα θέτουν περιορισμοὺς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν των). Ὁ ῥυθμίζων τὰ περὶ στρατιωτικῶν δικαστηρίων νόμος εἶναι ἡ Στρατιωτικὴ Ποινικὴ Νομοθεσία.

Ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Α' Ἐθνικὴ Συνέλευσις διὰ τοῦ ἀπὸ 9 Ἰανουαρίου 1822 ψηφίσματός της ἐθεσπίσατο τὴν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν εἰσαγωγὴν τῶν στρατιωτικῶν νόμων τῆς Γαλλίας. Τὸ αὐτὸ ἐθεσπίσατο καὶ ἡ ἐν Τροιζῆνι Γ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις διὰ τοῦ ἀπὸ 5 Μαΐου 1827 ψηφίσματός της, ἐπεφόρτισε δὲ τὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Ἑλλάδος νὰ συντάξῃ καὶ ὑποβάλῃ εἰς τὴν βουλὴν σχέδιον τῆς τοιαύτης νομοθεσίας, πλὴν ὅμως τοῦτο δὲν ἐπετεύχθη λόγῳ τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Κατόπιν ὁ κυβερνήτης Καποδίστριας, συναισθανόμενος τὴν ἀνάγκην τῆς στρατ. ποιν. νομοθεσίας, μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ καταρτίσῃ ταύτην ἐκ τοῦ προχείρου, ἐξέδοτο τὸ ὑπ' ἀρ. ΙΗ ἀπὸ 21 Δεκεμβρίου 1828 ψήφισμα, δι' οὗ ὥριζεν «ὁ στρατιωτικὸς κῶδιξ τῆς Γαλλίας νὰ ἰσχύῃ εἰς τὰ ἑλληνικὰ τακτικὰ στρατεύματα». Τὴν διάταξιν ταύτην ἐπεκύρωσε καὶ ἡ ἀντιβασιλεία μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὄθωνος εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ ἀπὸ 25 Φεβρουαρίου 1833 βασιλικοῦ διατάγματος. Ἡ παρ' ἡμῖν ὅμως τήρησις τῆς παλαιᾶς γαλλικῆς στρατ. ποιν. νομοθεσίας παρουσίασε πλείστας ὅσας δυσχερείας, ἰδίως λόγῳ τοῦ ἀσυναρμολογήτου καὶ ἀνεπαρκοῦς τῶν διατάξεων ταύτης, ὡς καὶ τῆς ὑπερμέτρου αὐστηρότητος τῶν ποινῶν της. Ἕνεκα τούτου ἡ κυβέρνησις διέταξεν ἀπὸ τοῦ 1852 τὴν σύστασιν ἀλλεπαλλήλων ἐπιτροπῶν ἐκ νομομαθῶν καὶ ἐξ ἀξιωματικῶν, ὅπως παρασκευάσωσι νομοσχέδιον τῆς στρατ. ποιν. νομοθεσίας, ὅπερ καὶ συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κατὰ τὸ 1857 δημοσιευθέντος ἐν Γαλλίᾳ νέου κώδικος τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης, ὅπερ ψηφισθὲν ἐν τῇ γερουσίᾳ καὶ βουλῇ ἀπετέλεσε τὸν νόμον ΦΗΒ' τῆς 19 Μαΐου 1860 «Περὶ Στρατιωτικῆς Ποινικῆς Νομοθεσίας», ὅστις ἐξακολουθεῖ ἰσχύων μέχρι σήμερον, ὑποστὰς ὅμως πλείστας ὅσας τροποποιήσεις.

Digitized by Google

'Οργάνωσις. Στρατιωτικὰ δικαστήρια εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ στρατοδικεῖα (δικαστήρια οὐσίας α' βαθμοῦ), ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ 'Αναθεωρητικὸν (δικαστήριον οὐσίας β' βαθμοῦ, ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ ἀκυρωτικόν). 'Εν εἰρήνῃ λειτουργοῦσι στρατοδικεῖα ἐν τῇ ἕδρᾳ ἑκάστου σώματος στρατοῦ ('Αθῆναι, Λάρισα Θεσσαλονίκη, Καβάλλα), ἔτι δὲ καὶ ἐν ταῖς μεμακρυσμέναις ἕδραις τῆς 3ης, 5ης καὶ 8ης μεραρχίας (Πάτραι, Χανιά, 'Ιωάννινα). 'Εν ἐκτάκτοις περιστάσεσιν, ἤτοι ἐν περιπτώσει ἐκστρατείας, ἀποκλεισμοῦ καὶ πολιορκίας, ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω στρατοδικείων, ἅτινα παραμένουσιν εἰς τὰς ἕδρας των διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἀδικημάτων τῆς ἐμπέδου δυνάμεως, ἱδρύονται πλησίον τῶν ἐκστρατευουσῶν μονάδων ἢ ἐν τῷ ἀποκεκλεισμένῳ ἢ πολιορκουμένῳ τόπῳ τὰ καλούμενα ἔκτακτα στρατοδικεῖα. Τοιαῦτα ἱδρύονται καὶ ἐν περιπτώσει κηρύξεως τῆς χώρας εἰς κατάστασιν πολιορκίας ἐν τῷ τόπῳ, εἰς ὃν ἐκηρύχθη αὕτη, ἐὰν δὲν ὑπάρχωσι στρατοδικεῖα. Παρ' ἑκάστῳ στρατοδικείῳ τὴν ποινικὴν ἀγωγὴν ἀσκεῖ ὁ διοικητὴς τῆς στρατιωτικῆς μονάδος, παρ' ᾗ λειτουργεῖ τὸ στρατοδικεῖον (σωματάρχης, μέραρχος). 'Εν στρατοδικείοις δὲ ἱδρυομένοις ἐν περιπτώσει ἀποκλεισμοῦ καὶ πολιορκίας (πραγματικῆς ἢ πολιτικῆς) τὴν ποινικὴν ἀγωγὴν ἀσκεῖ ὁ ἀνώτερος στρατιωτικὸς ἀρχηγός. 'Αναθεωρητικὸν δικαστήριον ὑπάρχει ἓν μόνον, ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ.

Διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων χρησιμοποιεῖται ἴδιον προσωπικόν, ἀποτελοῦν τὸ Σῶμα Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης καὶ διακρινόμενον εἰς ἀνώτερον καὶ κατώτερον. Τὸ ἀνώτερον προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἐκ τῶν συμβούλων στρατιωτικῆς δικαιοσύνης, τὸ δὲ κατώτερον ἐκ τῶν γραμματέων, ὑπογραμματέων καὶ γραφέων τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης. 'Η ἐσωτερικὴ λειτουργία τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ «Κανονισμοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Δικαστηρίων κλπ.», κυρωθέντος διὰ τοῦ ἀπὸ 5 'Απριλίου 1930 προεδρικοῦ διατάγματος.

Τὸ 'Αναθεωρητικὸν σύγκειται ἐξ ἑνὸς προέδρου, ἑνὸς ἐπιτρόπου καὶ τεσσάρων μελῶν, διοριζομένων πάντων μονίμως εἰς τὰς θέσεις ταύτας ἐκ συμβούλων α' τάξεως. Ἕκαστον στρατοδικεῖον περιλαμβάνει τὸν πρόεδρον, ἐπίτροπον καὶ εἰσηγητήν, ἐνίοτε δὲ ἀντιπροέδρους καὶ ἀντεισηγητάς, διοριζομένους ἅπαντας ἐκ συμβούλων τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης. 'Εν ἐλλείψει δὲ τούτων τὰ καθήκοντα τῶν θέσεων αὐτῶν ἀνατίθενται εἰς τοὺς ἐν τῇ ἕδρᾳ τῶν στρατοδικείων δικαστὰς τῶν κοινῶν δικαστηρίων ἢ εἰς ἀξιωματικοὺς ὅπλου ἀντιστοίχου βαθμοῦ.

Τὴν γραφικὴν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ 'Αναθεωρητικῷ καὶ τοῖς στρατοδικείοις ἐκτελεῖ τὸ κατώτερον προσωπικὸν Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης. Τὸ 'Αναθεωρητικὸν συντίθεται κατὰ τὰς συνεδριάσεις αὐτοῦ ἐκ τοῦ προέδρου, ἐκ τεσσάρων μαχίμων ἀξιωματικῶν, τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ γραμματέως. 'Η σύνθεσις τοῦ στρατοδικείου, καθόσον ἀφορᾷ τὸν βαθμὸν τοῦ προέδρου καὶ τῶν τεσσάρων στρατοδικῶν, εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν βαθμὸν τοῦ κατηγορουμένου. Οἱ τέσσαρες ἀξιωματικοὶ διορίζονται ἑκάστοτε διὰ διαταγῆς τοῦ ἀσκοῦντος τὴν ποινικὴν ἀγωγήν, δέον δὲ νὰ εἶναι ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ λοχαγοῦ καὶ ἄνω· εἰς τὰ στρατοδικεῖα ὅμως ἀποκλεισμοῦ ἢ πολιορκίας δύνανται νὰ εἶναι οἱουδήποτε βαθμοῦ, ἀσχέτως πρὸς τὸν βαθμὸν τοῦ κατηγορουμένου.

*'**Αρμοδιότης.*** 'Η ἁρμοδιότης τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων εἶναι ἀποκλειστικῶς ποινική. Τῆς ἁρμοδιότητος τούτων ἀποκλείεται ἡ ἐκδίκασις τῶν πολιτικῶν ἀγωγῶν, αἵτινες ἐξ ἀξιοποίνων πράξεων ὁπωσδήποτε πηγάζουσι, λόγῳ τῆς εἰδικῆς φύσεως τῶν δικαστηρίων τούτων καὶ τῆς ἀνοικειότητος τῶν στρατιωτικῶν δικαστῶν ἐπὶ ζητημάτων τοῦ ἀστικοῦ δικαίου. Κατ' ἐξαίρεσιν τὰ δικαστήρια ταῦτα, ὁσάκις εἶναι ἁρμόδια δι' ἀξιόποινόν τινα πρᾶξιν, δύνανται νὰ ἐπιδικάσωσιν ὑπὲρ τοῦ παθόντος ἕνεκα ψυχικῆς ὀδύνης χρηματικὴν ἱκανοποίησιν, συμφώνως τῷ νόμῳ 1699, ταύτης ἐπεχούσης χαρακτῆρα μᾶλλον ἰδιωτικῆς ποινῆς. 'Αλλὰ καὶ ἡ ποινικὴ ἁρμοδιότης τῶν στρατοδικείων εἶναι νῦν περιωρισμένη, ἰδίως κατόπιν τοῦ τελευταίου Συντάγματος. Εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων ὑπάγονται σήμερον μόνον οἱ ἐν ἐνεργείᾳ στρατιωτικοὶ (καθόσον οἱ ἰδιῶται οὐδέποτε δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τούτων), διὰ τὰ ὑπ' αὐτῶν διαπραττόμενα κακουργήματα, πλημμελήματα ἢ πταίσματα, ἐκτός: 1) Τῶν ἐξῃρημένων ὑπὸ τῆς § 3 τοῦ ἄρθρου 100 τοῦ Συντάγματος, ἤτοι ἐκτὸς τῶν ἀδικημάτων τῶν στρεφομένων κατὰ τῆς ζωῆς, ὑγείας, τιμῆς, ἁγνείας, σωματικῆς ἀκεραιότητος τῶν ἰδιωτῶν ἢ ἐν γένει κατὰ τοῦ προσώπου αὐτῶν, ἢ ἀφορώντων εἰς φθορὰν ἢ βλάβην τῆς περιουσίας των, πλὴν ἂν τ' ἀδικήματα ταῦτα διεπράχθησαν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν στρατιωτικῆς ἐντολῆς· καὶ 2) Τῶν ἐξῃρημένων δι' εἰδικῶν νόμων, ὡς: α') τῆς πειρατείας καὶ ναυταπάτης (ἄρθρ. 42 § 1 Σ. Π. Ν.)· β') τῶν παραβάσεων τῶν νόμων περὶ τελωνείων, δημοσίων ἢ δημοτικῶν φόρων, δασῶν καὶ δημοσίων ὁδῶν, ὡς καὶ τῶν ἀναφερομένων ἐν τοῖς νόμοις περὶ δημαιρεσιῶν καὶ δημοσίων καταλυμάτων (ἄρθρ. 42 § 2 Σ. Π. Ν.)· γ') τῶν μὴ στρατιωτικῶν ἀδικημάτων τῶν λιποτακτῶν καὶ ἀδειούχων (ἄρθρ. 44 Σ. Π. Ν.)· δ') τῶν ἀδικημάτων τῶν τελεσθέντων ἐν συναιτιότητι μετὰ προσώπων ὑπαγομένων εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια (ἄρθρ. 60 Σ. Π. Ν.)· ε') τῶν ἀδικημάτων καταχρήσεων (ψήφισμα Συντακτ. Συνελεύσεως τῆς 29 Δεκεμβρίου 1924, ὡς ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη μεταγενεστέρως)· στ') τῶν ἀδικημάτων τῆς αἰσχροκερδείας (ἄρθρ. 2 Ν. 1130, ἄρθρ. 7 Ν. Δ. τῆς 17 Μαΐου 1924)· ζ') τῶν ἀδικημάτων τῆς μονομαχίας (ἄρθρ. 7 Ν. 1592)· η') τῶν παραβάσεων τοῦ νόμου περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν (ἄρθρ. 141 Ν. 5493)· θ') τῶν ἀδικημάτων κατὰ τῶν στρατιωτικῶν τῆς χωροφυλακῆς, κατὰ προσώπων τῆς ἀστυνομίας πόλεων καὶ κατὰ προσώπων τῆς τελωνειακῆς ἀστυνομίας ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων των (ἄρθρ. 61 Ν. ΓΡΞΕ', 4 Ν. Δ 2 'Ιουλίου 1923 καὶ 24 Ν. 1166)· ι') τῶν ἀδικημάτων τῶν μεταβατικῶν ἀποσπασμάτων (ἄρθρ. 8 Ν. ΩΚΗ')· ια') τῶν ἀδικημάτων τῶν πραττομένων κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῶν κοινῶν δικαστηρίων (ἄρθρ. 166 Πολ. Δ., 350, 367, 417 Ποιν. Δ.). 'Η ἁρμοδιότης τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων παραμένει ἡ αὐτὴ ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ. Μόνον ἐν περιπτώσει κηρύξεως καταστάσεως πολιορκίας (βλ. *πολιορκίας κατάστασις*) εὐρύνεται ἡ ἁρμοδιότης τῶν δικαστηρίων τούτων.

Διαδικασία. Οἱ διοικηταὶ στρατιωτικῶν μονάδων, ὑπηρεσιῶν ἢ καταστημάτων, λαβόντες γνῶσιν ἀξιοποίνου πράξεως στρατιωτικοῦ, ἐνεργοῦσι προανάκρισιν εἴτε αὐτοπροσώπως, εἴτε ἀναθέτουσι ταύτην εἰς ἕνα τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀξιωματικῶν (βλ. *ποινικὴ* δίωξις). Οἱ ἐνεργοῦντες ἢ διατάσσοντες προανάκρισιν διοικηταὶ στρατιωτικῶν μονάδων, ὑπηρεσιῶν ἢ καταστημάτων δικαιοῦνται νὰ διατάξωσι τὴν προφυλάκισιν τοῦ μηνυομένου, ἐκδίδοντες ἔνταλμα φυλακίσεως (βλ. *προφυλάκισις*). Μετὰ τὸ πέρας τῆς προανακρίσεως ἡ δικογραφία ὑποβάλλεται εἰς τὸν ἀσκοῦντα τὴν ποινικὴν ἀγωγήν, ὅστις ἢ διατάσσει τὴν συμπλήρωσιν ταύτης, ἐὰν παρουσιάζῃ κενά, ἢ διατάσσει τακτικὴν ἀνάκρισιν, ἢ διατάσσει τὴν εἰς δίκην εἰσαγωγὴν τοῦ κατηγορουμένου, ἐφ' ὅσον θὰ πρόκειται περὶ πλημμελήματος καὶ ἔχει ληφθῆ κατ' αὐτὴν ἡ ἀπολογία τοῦ κατηγορουμένου, ἢ ἀπαλλάσσει τὸν κατηγορούμενον.

'Η τακτικὴ ἀνάκρισις διεξάγεται ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ καὶ τῶν ἀντεισηγητῶν τῶν στρατοδικείων. Τόσον ἡ προανάκρισις ὅσον καὶ ἡ τακτικὴ ἀνάκρισις διεξάγονται ἐγγράφως, ἐνόρκως καὶ μυστικῶς (μὴ εἰσαχθείσης τῆς φανερᾶς ἀνακρίσεως εἰς τὰ στρατιωτικὰ δικαστήρια). Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀνακρίσεως ὁ εἰσηγητὴς συντάσσει γνωμάτευσιν, ἣν διαβιβάζει μετὰ τῆς δικογραφίας εἰς τὸν ἐπίτροπον, ὅστις μετὰ προτάσεώς του ὑποβάλλει ταύτην εἰς τὸν ἀσκοῦντα τὴν ποινικὴν ἀγωγήν. Οὗτος ἢ διατάσσει περαιτέρω ἀνάκρισιν, ἐὰν ὑπάρχῃ ἔλλειψίς της, ἢ διατάσσει τὴν ἐνώπιον τοῦ στρατοδικείου παραπομπὴν τοῦ κατηγορουμένου, ἢ ἀπαλλάσσει τῆς κατηγορίας τὸν κατηγορούμενον.

'Η διαδικασία ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων ἔχει ρυθμισθῆ ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάσεων, ἐφ' ὧν καὶ ἐνώπιον τῶν κοινῶν ποινικῶν δικαστηρίων· ἤτοι δημοσιότης τῶν συνεδριάσεων, προφορικότης τῶν συζητήσεων καὶ δικαίωμα τοῦ κατηγορουμένου πρὸς ὑπεράσπισιν. 'Ο κατηγορούμενος παρίσταται ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου μετὰ τοῦ συνηγόρου του. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν μαρτύρων, τὴν ἀπολογίαν τοῦ κατατηγορουμένου, τὴν ἀγόρευσιν τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ συνηγόρου κηρύσσεται περαιωμένη ἡ διαδικασία. Τὸ δικαστήριον ἀποσυρόμενον ἐκδίδει τὴν ἀπόφασίν του, τὴν ὁποίαν ἀπαγγέλλει ὁ πρόεδρος ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει.

Ἔνδικα μέσα. Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν στρατοδικείων χωροῦν τὰ ἔνδικα μέσα τῆς ἐφέσεως, ἀναθεωρήσεως καὶ ἀναιρέσεως. α) *Ἔφεσις.* Διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 20 Σεπτεμβρίου 1926 «Περὶ ἐφέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν στρατοδικείων κτλ.» ἐπετράπη ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου 1926 ἔφεσις ἐνώπιον τοῦ ἀναθεωρητικοῦ δικαστηρίου κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν στρατοδικείων, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῶν κατεγνώσθη ποινὴ φυλακίσεως τριῶν μηνῶν καὶ ἄνω ἢ ἡ ἐπιβληθεῖσα ποινὴ συνεπάγεται τὴν ἔκτισιν ἑτέρας ἀνασταλείσης, ὑπερβαινούσης τοὺς τρεῖς μῆνας, ἢ ἀπερρίφθη ἀνακοπὴ κατ' ἐρήμην ἀποφάσεως ἀπαγγελλούσης τὰς αὐτὰς ποινάς. 'Η ἔφεσις ἀσκεῖται ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἀπαγγελίας τῆς ἀποφάσεως πρὸς τὸν καταδικασθέντα, ἐνώπιον τοῦ γραμματέως τοῦ δικάσαντος στρατοδικείου ἢ τοῦ διευθυντοῦ τῶν φυλακῶν, ἐν αἷς κρατεῖται ὁ ἐκκαλῶν. Διὰ τοῦ νόμου 4683 ἐπετράπη ἔφεσις καὶ κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν στρατοδικείων, δι' ὧν κατεγνώσθη οἱαδήποτε ποινὴ συνεπαγομένη ἔκπτωσιν ἢ στέρησιν βαθμοῦ.

Τὸ ἀναθεωρητικὸν ἐκδικάζει ἐκ νέου τὴν ὑπόθεσιν, μὴ δυνάμενον ὅμως, κατ' οὐδεμίαν περίπτωσιν, νὰ καταστήσῃ διὰ τῆς ἀποφάσεώς του χείρονα τὴν θέσιν τοῦ ἐκκαλοῦντος (ἄρθρ. 4 Ν 4683)

β) *'Αναθεώρησις.* Κατὰ τῶν καταδικαστικῶν ἀποφάσεων τῶν στρατοδικείων ὁ κατηγορούμενος δικαιοῦται ἐντὸς 24 ὡρῶν, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς πρὸς ἔφεσιν προθεσμίας, ν' ἀσκήσῃ τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἀναθεωρήσεως. Κατὰ τὸ ἄρθρον 58 Σ.Π.Ν. λόγοι ἀναθεωρήσεως εἶναι μόνον οἱ ἑξῆς: α) 'Η κακὴ σύνθεσις στρατοδικείου. β) 'Η ἀναρμοδιότης. γ) 'Η ἐσφαλμένη ἑρμηνεία καὶ ἡ κακὴ ἐφαρμογὴ τοῦ ποινικοῦ νόμου. δ) 'Η παράβασις ἢ παράλειψις τύπου ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος διατεταγμένου. ε) 'Η παράλειψις τοῦ στρατοδικείου ν' ἀποφασίσῃ ἐπί τινος αἰτήσεως τοῦ κατηγορομένου ἢ τοῦ ἐπιτρόπου, ἀφορώσης τὴν ἐξάσκησιν νομίμου τινὸς δικαιώματος αὐτοῦ. Καὶ ὁ ἐπίτροπος τοῦ στρατοδικείου δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ἐντὸς 24 ὡρῶν διὰ τοὺς ὡς ἄνω λόγους τοῦ ἄρθρου 58 Σ.Π.Ν., τῆς δὲ ἀθῳωτικῆς μόνον ὑπὲρ τοῦ νόμου καὶ μετὰ παρέλευσιν 24 ὡρῶν. 'Η αἴτησις ἀναθεωρήσεως γίνεται ἐνώπιον τοῦ γραμματέως τοῦ οἰκείου στρατοδικείου ἢ τοῦ διευθυντοῦ τῶν φυλακῶν, ἐν αἷς κρατεῖται ὁ κατάδικος. 'Εὰν τὸ ἀναθεωρητικὸν ἀκυρώσῃ τὴν ἀπόφασιν ἕνεκεν ἀναρμοδιότητος, παραπέμπει τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον· ἐὰν δ' ἀκυρώσῃ δι' ἄλλον λόγον, παραπέμπει τὴν δίκην εἰς ἕτερον στρατοδικεῖον. 'Οσάκις ὅμως τὸ ἀναθεωρητικὸν ἀκυρώσῃ ἀπόφασιν ἕνεκα παραλειφθείσης παραθέσεως τοῦ ἀνήκοντος ἄρθρου τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἢ ἕνεκεν ἐσφαλμένης ἑρμηνείας ἢ κακῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ποινικοῦ νόμου, δὲν παραπέμπει τὴν ὑπόθεσιν εἰς ἄλλο στρατοδικεῖον, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀποφάσεώς του παρατίθησιν, ἑρμηνεύει καὶ ἐφαρμόζει τὰ ἀνήκοντα ἄρθρα τοῦ ποινικοῦ νόμου. 'Εὰν κατὰ τῆς ἀποφάσεως ἀσκηθῇ ἀναθεώρησις καὶ ἔφεσις συγχρόνως, τὸ ἀναθεωρητικὸν ἀποφαίνεται πρῶτον περὶ τῆς ἀναθεωρήσεως καὶ γενομένης δεκτῆς ἡ ἔφεσις ἀτονεῖ, ἀπορριπτομένης δὲ ἄρχεται ἡ διαδικασία τῆς ἐφέσεως.

γ') *'Αναίρεσις.* Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν στρατοδικείων καὶ τοῦ ἀναθεωρητικοῦ, δικάζοντος εἴτε κατ' ἔφεσιν εἴτε κατ' ἀναθεώρησιν, ἐπιτρέπεται τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἀναιρέσεως δι' ὑπέρβασιν καθηκόντων καὶ ἀναρμοδιότητα. 'Η αἴτησις ἀναιρέσεως γίνεται παρὰ τῷ γραμματεῖ τοῦ δικάσαντος στρατιωτικοῦ δικαστηρίου ἢ παρὰ τῷ δεσμοφύλακι τῆς φυλακῆς, ἐν ᾗ κρατεῖται ὁ κατάδικος, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως εἰς αὐτὸν τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἀναθεωρητικοῦ· ἐὰν ὅμως δὲν ἐζητήθη ἀναθεώρησις, ἡ τριήμερος αὕτη προθεσμία ἄρχεται ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς πρὸς ἀναθεώρησιν προθεσμίας. 'Ο Ἄρειος Πάγος, ἐὰν εὕρῃ τοὺς λόγους ἀναιρέσεως ἀβασίμους, ἀπορρίπτει ταύτην. ἐὰν ὅμως κρίνῃ ὅτι ἔλαβε χώραν ὑπέρβασις καθηκόντων ἢ ὅτι τὸ δικάσαν στρατιωτικὸν δικαστήριον ἦτο ἀναρμόδιον, ἀκυροῖ τὴν ἀπόφασιν καὶ παραπέμπει τὴν ὑπόθεσιν εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν εἰς ἄλλο δικαστήριον, εἰς δὲ τὴν δευτέραν εἰς τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον. 'Η ἄσκησις τῶν δύο πρώτων ἐνδίκων μέσων ἀναστέλλει τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως, ἐὰν δι' αὐτῆς ἐπεβλήθη ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἢ καθαίρεσις ἢ ἔκπτωσις ἢ στέρησις τοῦ βαθμοῦ ὡς πρὸς μόνας ταύτας.

'Η σημερινὴ ἐξέλιξις τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης. Ἅπαντα τὰ κράτη τὰ ἔχοντα σήμερον ὠργανωμένον στρατὸν ἔχουσι καὶ στρατιωτικὰ δικαστήρια. 'Η ὑπάρχουσα ὅμως εἰς ταῦτα διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὴν ἁρμοδιότητά των, καθόσον ἄλλα ἔχουσιν εὐρυτέραν ἁρμοδιότητα, περιλαμβάνουσαν καὶ τὰ κοινὰ ἀδικήματα τῶν στρατιωτικῶν (Γαλλία, Βέλγιον, 'Ολλανδία, 'Ελβετία, Ρουμανία, Σερβία, Βουλγαρία), ἄλλα δὲ ἔχουσι περιωρισμένην ἁρμοδιότητα, περιλαμβάνουσαν μόνον τὰ στρατιωτικὰ ἀδικήματα τῶν στρατιωτικῶν ('Ηνωμέναι Πολιτεῖαι, 'Αγγλία, 'Ισπανία, Σουηδία, Νορβηγία, 'Ιταλία).

Μετὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον παρετηρήθη τάσις περιορισμοῦ τῆς ἁρμοδιότητος τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων εἰς τὸ ἐλάχιστον, ἔτι δὲ πλέον καὶ τάσις παντελοῦς τούτων καταργήσεως, πρᾶγμα ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἐξαιρετικήν των δρᾶσιν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἥτις κατέστησε ταῦτα λίαν μισητὰ εἰς τὴν κοινὴν γνώμην. 'Εν Γερμανίᾳ μάλιστα, διὰ τοῦ ἄρθρου 106 τοῦ Συντάγματος τῆς 11ης Αὐγούστου 1919, κατηργήθησαν τὰ στρατοδικεῖα ἐν καιρῷ εἰρήνης. 'Εν Γαλλίᾳ κατηργήθη τὸ ἀναθεωρητικὸν δικαστήριον, μόνον δὲ ἐν καιρῷ πολέμῳ προβλέπονται καὶ στρατοδικεῖα δευτέρου βαθμοῦ (tribunaux militaires de cassation), συντιθέμενα ἐκ τριῶν ἐφετῶν καὶ δύο ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν (code de Justice Militaire du 9 Mars 1928).

Παρ' ἡμῖν ἡ ἐπικρατοῦσα ἀντίληψις ὅτι τὰ στρατιωτικὰ δικαστήρια κρίνουν ἐπιεικῶς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀδικοπραγοῦντας κατὰ πολιτῶν, ὡς καὶ ἡ στάσις τοιούτων δικαστηρίων κατὰ τὴν περίοδον τῆς δικτατωρίας, ὁπότε ἐφηρμόσθησαν παρ' αὐτῶν νομοθετήματα ἀντισυνταγματικὰ καὶ σκληρά, ὡς τῆς ἐπιβολῆς ἀναδρομικῶς τῆς ποινῆς τῆς ἀγχόνης εἰς τοὺς καταχραστάς, κατέστησαν ταῦτα λίαν ἀντιπαθῆ, εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται καὶ ὁ πε-

Digitized by Google

ριορισμός τῆς ἁρμοδιότητός των ὑπὸ τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος τοῦ 1927.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ε. Πετμεζᾶ*, «Σύντομος ἑρμηνεία τῆς Στρατ. Ποιν. Νομοθεσίας» (1888).—*Π. Θεοχάρη*, «Στρατ. Ποιν. Δίκαιον» (τόμ. 2, Κέρκυρα 1893—1894).—*Ἰ. Παπαδιαμαντοπούλου*. «Ἑρμηνεία Στρατ. Ποιν. Νομοθεσίας» (Ἀθῆναι 1903).—*Ε. Ἀνανιάδου*, «Μελετήματα ἐπὶ τῆς Στρατ. Ποιν. Νομοθεσίας» (Ἀθῆναι 1917), «Στρατ. Ποιν. Δίκαιον» (Ἀθῆναι 1925), «Ἡ δικαιοδοσία τῶν Στρατοδικείων κατὰ τὸ νέον Σύνταγμα» (Ἀθῆναι 923). Χ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΔΗΣ

— **Στρατιωτικὴ** ***Ἕνωσις***. Συνεστήθη ἐν ἀρχῇ ὡς ἀνώνυμος ἑταιρεία, πρωτοβουλίᾳ τοῦ Β. Δούσμανη, σκοποῦσα τὴν ἐξυπηρέτησιν, διὰ τῆς χορηγίας εἰδῶν ἱματισμοῦ, τῶν μετόχων της ἀξιωματικῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἢ ἀποστρατείᾳ καὶ ἐν γένει ἀποσκοποῦσα τὴν οἰκονομικήν των ἐνίσχυσιν. Διὰ δὲ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1925 μετετράπη εἰς συνεταιρισμὸν περιωρισμένης εὐθύνης, ἑδρεύοντα ἐν Ἀθήναις, ἀπεριορίστου διαρκείας, μέλη τοῦ ὁποίου αὐτοδικαίως ἐγένοντο τὰ μέλη τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας. Σκοπὸς τοῦ συνεταιρισμοῦ εἶναι: α') Ἡ οἰκονομικὴ ἀνακούφισις τῶν μελῶν διὰ τῆς προμηθείας χονδρικῆς καὶ λιανικῆς μεταπωλήσεως ἐπὶ μικρῷ κέρδει εἰδῶν καταναλώσεως. β') Ἡ ἵδρυσις πρατηρίων, ἐργαστηρίων ἀποθηκῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν καταναλωτῶν. γ') Ἡ παροχὴ πιστώσεων, ἐξοφλουμένων διὰ μηνιαίων κρατήσεων καὶ ἐπιβαρυνομένων διὰ τόκου 4% κλπ. Μέτοχοι δύνανται νὰ γίνωσι προσέτι πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ ξηρᾶς, θαλάσσης κλπ., ὡς καὶ οἱ ἐν ἀποστρατείᾳ ἢ ἀποτάξει, ἐφ' ὅσον δικαιοῦνται συντάξεως, οἱ κληρονομικῷ δικαιώματι συνταξιοῦχοι (χῆραι, ἄγαμοι υἱοὶ καὶ θυγατέρες κλπ.), οἱ μαθηταὶ στρατιωτικῶν σχολῶν κλπ. Ἡ Ἕνωσις διευκολύνει τὰς ἀνάγκας τῶν στρατιωτικῶν, ἔχει δὲ τὸ κατάστημά της εἰς τὸ ἰσόγειον τοῦ ἐν Ἀθήναις μεγάρου τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου τοῦ Στρατοῦ. Γ. Ν. Κ.

— **«Στρατιωτικὴ** ***ἐπιθεώρησις*»**. —1) Μηνιαῖον στρατιωτικὸν περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν τῷ 1885, εἰς σχῆμα 8ον, ὑπὸ Μιλτιάδου Δόξα. —2) Δεκαπενθήμερον στρατιωτικὸν περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν τῷ 1919, εἰς σχῆμα 8ον, ὑπὸ Μιχ. Μανουσάκη.

—**στρατιωτικὴ** ***θητεία***· βλ. λ. *στρατολογία*.

—**στρατιωτικὴ** ***κατάληψις***· βλ. *κατάληψις* στρατιωτική.

—**στρατιωτικὴ** ***μουσική*** *[Μουσ.]* · βλ. λ. *μουσική*.

—**«Στρατιωτικὴ** ***καὶ Ναυτικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, Μεγάλη —*»**. Ἑξάτομον εἰκονογραφημένον ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικόν, ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν πολεμικῶν ὑπουργείων, τῷ 1927—1930, εἰς σχῆμα 4ον. Ἀφορῶν τὴν ἐν γένει στρατιωτικὴν τέχνην καὶ ἱστορίαν, κυρίως ἀποτελεῖ ἀρχεῖον λεξικογραφικὸν τῶν ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων μετὰ βιογραφικοῦ παραρτήματος τῶν κατὰ τοὺς ἀγῶνας πεσόντων ἀξιωματικῶν. Ἐξεδόθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Γ. Ι. Σώκου.

— **στρατιωτικὴ** ***περιοχὴ*** *[Στρατολ.]*· βλ. λ. *περιοχὴ* στρατιωτική

—**«Στρατιωτικὴ** ***Πρόοδος*»**. Μηνιαία στρατιωτικὴ ἐπιθεώρησις ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1887, εἰς σχῆμα 8ον, ὑπὸ Κ. Κλεομένους καὶ Λ. Λαπαθιώτου

—**στρατιωτικὴ** ***ὑπηρεσία*** *[Στρατολ.]*· βλ. λ. *στρατολογία*.

— **στρατιωτικὸν** ***μητρῷον*** *[Στρατολ.]*· βλ. λ. *μητρῷον*.

— **στρατιωτικὸν** ***συμβούλιον***. Τοιαῦτα στρατιωτικὰ συμβούλια ὑπάρχουσι δύο: 1) *Ἀνακριτικὸν συμβούλιον*. Τὸ ἑκάστοτε συγκροτούμενον ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ βαρυτάτου πειθαρχικοῦ πταίσματος ἀξιωματικοῦ Ἀποτελεῖται ἐξ ἀξιωματικῶν, ἀνωτέρων κατὰ βαθμὸν τοῦ παραπεμπομένου ἀξιωματικοῦ ἢ ὁμοιοβάθμων αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντως ἀρχαιοτέρων. Τὰ ἐρωτήματα, ἅτινα τίθενται πρὸ τοῦ συμβουλίου, εἶναι ἢ ἡ ἀργία δι' ἀπολύσεως, ἢ ἡ ἀπόταξις τοῦ παραπεμπομένου ἀξιωματικοῦ. Ἀνακριτικὸν συμβούλιον εἶναι δύο εἰδῶν: τὸ *πρωτοβάθμιον* καὶ τὸ *δευτεροβάθμιον*.

2) *Ἀνώτερον στρατιωτικὸν συμβούλιον*. Καλεῖται τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν γενικῶν ἐπιθεωρητῶν καὶ ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου (μόνιμος πυρὴν τοῦ συμβουλίου), ὅπερ ἔχει ἀποστολὴν τὸ νὰ γνωματεύῃ ἐφ' ἁπάντων τῶν ζητημάτων τοῦ στρατεύματος τῶν ἀφορώντων τὴν γενικὴν αὐτοῦ ὀργάνωσιν καὶ ἐκπαίδευσιν, τὴν πρὸς πόλεμον προπαρασκευὴν αὐτοῦ, τὴν ὀχύρωσιν καὶ τὴν ἐν γένει ὀργάνωσιν τῆς ἀμύνης τῆς χώρας. Προκειμένου περὶ ζητημάτων προβιβασμῶν καὶ τοποθετήσεων τῶν ἀξιωματικῶν, τὸ ἀνώτατον στρατιωτικὸν συμβούλιον ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ μονίμου πυρῆνος καὶ ἐκ τῶν διοικητῶν τῶν σωμάτων στρατοῦ. Ν. Θ. Κ.

—**στρατιωτικὸς** ***κῶδιξ***· βλ. *στρατιωτικὴ* δικαιοσύνη.

—**στρατιωτικὸς** ***νόμος***· βλ. λ. *πολιορκίας κατάστασις*.

—**Στρατιωτικὸς** ***σύνδεσμος***. Τῷ 1909 οἱ ἀξιωματικοί, δυσφοροῦντες διὰ τὴν μὴ εὐνοϊκὴν λύσιν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος καὶ διὰ τοὺς ἐξευτελισμούς, τοὺς ὁποίους ὑφίστατο ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων, συνέπηξαν ἕνωσιν κατωτέρων ἀξιωματικῶν πρὸς μεταβολὴν τῆς ὑφισταμένης πολιτικῆς καταστάσεως ἐν Ἑλλάδι καὶ γενικῶς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ. Ἡ ἕνωσις αὕτη ἐγένετο γνωστὴ τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1909, μετεῖχον δὲ αὐτῆς κατ' ἀρχὰς ἀξιωματικοὶ ὅλων τῶν ὅπλων μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ λοχαγοῦ, ἰδίως τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν. Εἶτα ἐμυήθησαν καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν ἄλλων φρουρῶν, ἔλαβε δὲ ἡ ὀργάνωσις εὐρύτερον χαρακτῆρα μετὰ τὴν προσχώρησιν τοῦ ναυτικοῦ. Συνεστήθη τότε συμβούλιον ἐκ δέκα λοχαγῶν, πάντων τῶν σωμάτων, τοῦ ὁποίου προήδρευεν ὁ συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Νικόλαος Ζορμπᾶς. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Γεωργίου Θεοτόκη, ἥτις ἀνέμενεν εὐνοϊκὴν λύσιν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος καὶ ἤλπιζεν ὅτι δι' αὐτῆς θὰ κατηύναζε τὴν κρατοῦσαν ἐν τῷ στρατεύματι δυσφορίαν, ἀποτυχοῦσα παρῃτήθη τὴν 7 Ἰουλίου 1909, διεδέχθη δὲ αὐτὴν κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Δημήτριον Ράλλην. Ὁ στρατιωτικὸς σύνδεσμος ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀποδοχὴν ἐκπονηθέντος γενικοῦ στρατιωτικοῦ προγράμματος. Οὗτος ὅμως ἀπέκρουσε τὰς αἰτήσεις τοῦ συνδέσμου, ὡς ἐπεμβαίνοντος ἀντιπειθαρχικῶς εἰς τὰ ἔργα τῆς κυβερνήσεως, καὶ διέταξε τὴν σύλληψιν τῶν ἀντιπροσώπων του. Ὁ σύνδεσμος τὴν ἰδίαν νύκτα (14 Αὐγούστου 1909) ἐκήρυξε στάσιν τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν. Οἱ στασιασταὶ ἡγούμενοι τῶν ὁπλιτῶν συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν θέσιν Γουδί. Ἡ κυβέρνησις Ράλλη παρῃτήθη καὶ τὴν 17 Αὐγούστου διεδέχθη αὐτὴν ἡ τοῦ Κυριακούλη Μαυρομιχάλη. Ἐν τῷ μεταξὺ ὑπεκινήθησαν εἰς διαδηλώσεις αἱ λαϊκαὶ μᾶζαι, ὁ δὲ βασιλεὺς Γεώργιος Α' καὶ ἡ κυβέρνησις ἀπεδέχθησαν τὰ αἰτήματα τοῦ στρατοῦ, οὕτω δὲ οἱ ἄνδρες ἐπανῆλθον εἰς τοὺς στρατῶνάς των. Ὁ σύνδεσμος ὅμως δὲν διελύθη, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν αὐτὸς ἐκυβέρνα. Ἡ κυβέρνησις Μαυρομιχάλη εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραιτηθῇ, κληθέντος δ' ἐκ Κρήτης τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ὑπεδείχθη ὑπ' αὐτοῦ ἡ κυβέρνησις Στεφάνου Δραγούμη, ἀναλαβοῦσα τὴν ἀρχὴν τὴν 10 Ἰανουαρίου 1910, εἰς ἣν μετέσχεν ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ὁ πρόεδρος τοῦ συνδέσμου Ζορμπᾶς. Τὴν 10 Αὐγούστου 1910 διεξήχθησαν ἐκλογαὶ ἐθνοσυνελεύσεως, τὴν δὲ 10 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐσχηματίσθη ἡ κυβέρνησις Ἐλευθερίου Βενιζέλου καὶ ὁ σύνδεσμος διελύθη. Θ. Β.

— **Στρατιωτικῶν** ***ὑπουργεῖον***· βλ. *ὑπουργεῖον*.

Στρατιωτικός, *Μιχαήλ*· βλ. λ. *Μιχαὴλ ΣΤ' ὁ* Στρατιωτικός.

στρατιῶτις (ἐνν. ναῦς). Ἀρχαία ὀνομασία τοῦ ὁπλιταγωγοῦ πλοίου.

στρατιωτοτόπια (τὰ) *[Βυζ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αἱ γαῖαι, τὰς ὁποίας ἡ κυβέρνησις τῆς αὐτοκρατορίας ἐχορήγει δωρεὰν εἰς πολυπληθεῖς ὁμάδας στρατιωτικῶν, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν μόνιμον ἐγκατάστασιν αὐτῶν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των εἰς ὡρισμένας περιοχὰς τοῦ κράτους, εἴς τε τὰς παραμεθορίους ἐπαρχίας, καὶ δὴ κατὰ μῆκος τῶν ἄκρων (τῶν συνόρων), ἵνα προστατεύωσιν αὐτὰ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, καὶ εἴς τινας ἐπαρχίας τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἵνα κρατῶσιν εἰς ὑποταγὴν τοὺς ἐκεῖ, ἀδείᾳ τοῦ κράτους, ἐγκατεστημένους βαρβάρους (Γότθους, Σλαύους κλπ.).

Τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χορηγούμενα στρατιωτοτόπια ἦσαν κτήματα προνομιοῦχα, ἀκατάσχετα καὶ ἀναπαλλοτρίωτα, ἴσως δὲ καὶ ἀφορολόγητα, οἱ δὲ λαμβάνοντες ταῦτα ἄνδρες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ καλλιεργῶσιν αὐτὰ καὶ συνάμα νὰ στρατεύωνται αὐτοί τε καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ οἱ κληρονόμοι των, ἀπὸ τοῦ 18ου μέχρι τοῦ 40οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, κατ' ἀναλογίαν ἑνὸς ἀνδρὸς πρὸς κτῆμα ἀξίας 4—12 συνήθως λιτρῶν χρυσῶν (δηλαδὴ 4—12 περίπου χιλιάδων σημερινῶν χρυσῶν δραχμῶν). Τὴν στρατιωτικὴν ταύτην θητείαν ἐξέτινον εἴτε παραμένοντες διαρκῶς ὑπὸ τὰς σημαίας, εἴτε ὁσάκις ἐκαλοῦντο ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ σχετικοῦ θέματος (ἐπαρχίας), ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων ἑκάστοτε στρατιωτικῶν ἀναγκῶν. Πρὸς πρόληψιν πάσης καταστρατηγήσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν στρατιωτοτοπίων, ἦσαν ταῦτα ἀπογεγραμμένα ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς κώδιξιν, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ πολλοὶ κάτοχοι τοιούτων γαιῶν (στρατιωτοτοπίων) προσεκτήσαντο καὶ ἑτέρας γαίας, ἀνέπτυξαν κτηνοτροφίαν καὶ ἐν γένει διὰ τῆς τελειοποιήσεως τῆς καλλιεργείας ηὔξησαν τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Τὰ οὕτω προσκτηθέντα κτήματα, καθὼς καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς θρέμματα, ἦσαν «ἀκαταδούλωτα», τουτέστι δὲν ἦσαν ἀπογεγραμμένα ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς κώδιξιν, οὐχ ἧττον ὅμως ὑπήγοντο καὶ ταῦτα εἴς τινας περιορισμούς. Δὲν ἐπετρέπετο οὐδὲ τούτων ἡ ἐκποίησις, ἐφ' ὅσον ἡ ἀξία τῶν ἀπογεγραμμένων δὲν ἐπήρκει διὰ τὴν συντήρησιν τῆς στρατείας τοῦ κατόχου (δοθέντος ὅτι τὰ ἀπογεγραμμένα ἀρχικὰ στρατιωτοτόπια, κατανεμόμενα εἰς πλείονας κληρονόμους, ἐμειοῦντο κατ' ἔκτασιν καὶ ἀξίαν). Αἱ δαπάναι αὗται ἀνήρχοντο εἰς 4—12 λίτρας χρυσᾶς, ἀναλόγως τοῦ σώματος εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν ὁ στρατιωτικὸς (ὁπλίτης πεζικοῦ, ἱππεύς, ψιλός, θωρακοφόρος, ναύτης κλ.).

Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος (944—959) ἐπέτρεψε τὴν ἐκποίησιν τῶν ἀκαταδουλώτων ἀκινήτων, ἐφ' ὅσον τὰ ἀπογεγραμμένα στρατιωτοτόπια ἐπήρκουν διὰ τὴν συντήρησιν τῆς στρατείας, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἀπηγόρευσε καὶ αὐτῆς τῆς κινητῆς περιουσίας (θρεμμάτων) τὴν ἐκποίησιν, ἐφ' ὅσον ἡ ἀκίνητος (τό τε ἀπογεγραμμένον στρατιωτοτόπιον καὶ αἱ ἀκαταδούλωτοι γαῖαι) ὑπελείπετο τῆς ἀπαιτουμένης ἀξίας. Τὸ ζήτημα τῶν στρατιωτοτοπίων ἀπησχόλησεν ἐπὶ μακρὸν τὴν κυβέρνησιν τοῦ Βυζαντίου. Αἱ ἑκάστοτε ἀναφυόμεναι ἐσωτερικαὶ ἀνωμαλίαι καὶ ἡ ἐκ τούτων προκύπτουσα παραλυσία ἐν τῷ στρατῷ παρέσχον ἀφορμὴν σοβαρῶν καταχρήσεων. Στρατηγοί τινες, ἐπωφελούμενοι τῆς εὐκαιρίας, ἀπήλλασσον τῆς ὑπηρεσίας στρατιωτικούς τινας καὶ ἥρπαζον τὰ στρατιωτοτόπιά των, ἄλλοι δὲ ἐπώλουν τὰ στρατιωτοτόπιά των ἢ ἀντήλλασσον αὐτὰ ὁλόκληρα ἢ ἐν μέρει. Πρὸς περιστολὴν τῶν παραβάσεων τούτων ἐξεδόθησαν ἐπανειλημμένως νεαραὶ τῶν αὐτοκρατόρων. Τὰ στρατιωτοτόπια ἦσαν ἀναμφισβητήτως ὑπέροχα στρατιωτικὰ φυτώρια, ἀλλὰ διὰ πολλοὺς λόγους παρήκμασαν σὺν τῷ χρόνῳ ὡς θεσμός. Ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ ἀδιάλειπτοι βαρβαρικαὶ ἐπιδρομαὶ ἐξήντλουν ἢ παντελῶς ἐξηφάνιζον πολλὰ ἐξ αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ἐπίσης ἀδιάλειπτοι στρατιωτικαὶ στάσεις, εἰς τὰς ὁποίας μοιραίως παρεσύροντο καὶ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ἐκεῖνοι στρατιωτικοὶ (οἱ κάτοχοι τῶν στρατιωτοτοπίων), ἐκλόνιζον τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐμπιστοσύνην τῶν βασιλέων καὶ προεκάλουν τὴν παραμέλησιν αὐτῶν. Ἐν τούτοις ὁ θεσμὸς τῶν στρατιωτοτοπίων διετηρήθη μέχρι τῶν τελευταίων αἰώνων τῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα ἐδόθησαν στρατιωτοτόπια εἰς πλείστους πολεμιστὰς Κρῆτας, οὓς ἡ κυβέρνησις τοῦ Βυζαντίου ἐγκατέστησε περὶ τὴν Θεσσαλίαν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ περὶ τὸν Μαίανδρον ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἵνα φρουρῶσι τὰ μέρη ἐκεῖνα κατὰ τῶν ξενικῶν ἐπιδρομῶν. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔδωσεν ἄλλα στρατιωτοτόπια εἰς τοὺς μαχίμους Λάκωνας, οὓς ἐγκατέστησε περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ν. ΚΛΣ

στρατοδικεῖον (τό)· δικαστήριον ποινικὸν δικάζον τοὺς ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετοῦντας ὑπὸ οἱονδήποτε βαθμόν.

— *[Νομολ.]* Βλ. λ. *στρατιωτικὴ* δικαιοσύνη.

στρατοδίκης (ὁ)· στρατιωτικὸς δικαστής, μέλος τοῦ στρατοδικείου (βλ. λ. *στρατιωτικὴ* δικαιοσύνη).

στρατοκαρτέρεμα (τό)· ἰδιωμ., ἡ ἐνέδρα.

Στρατοκλῆς. —1) Ἄρχων (ἐπώνυμος) ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 425 π. Χ., ὅτε διὰ ψηφίσματος τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ηὐξήθησαν οἱ φόροι τῶν συμμάχων εἰς τὸ διπλάσιον καὶ ἐνεγράφησαν εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὑποφόρων πόλεων καὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἕως τότε δὲν εἶχον πληρώσει φόρον.

—2) Ἀρχηγὸς τῶν ἐκ Κρήτης σφενδονητῶν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου ἐκστρατείαν Κύρου τοῦ νεωτέρου (*Ξεν.* Κύρου Ἀνάβ., IV, 2, 28).

—3) Ἐπιφανὴς Ἀμφιπολίτης, ὅστις μετὰ τοῦ συμπολίτου του Ἱέρακος ἐκόμισε προτάσεις εἰς τὰς Ἀθήνας τῶν Ἀμφιπολιτῶν περὶ ἑκουσίας ὑποταγῆς των ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς προστασίας των ἀπὸ τοῦ Φιλίππου. Τὰς προτάσεις ἐκείνας ἀπέρριψαν οἱ Ἀθηναῖοι, πιστεύσαντες εἰς τὰς ἐμπιστευτικὰς πρὸς αὐτοὺς συγχρόνους ἀνακοινώσεις τῶν πρέσβεων τοῦ Φιλίππου (*Δημοσθ.* Ὀλυνθ. Α', 8).

—4) Στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην (338 π. Χ.), πεσών, πιθανώτατα, κατ' αὐτήν. Ἦτο ἀνδρεῖος καὶ δόκιμος στρατηγὸς καὶ εἶχε νικήσει ἐν ἀρχῇ καὶ τῆς μάχης ταύτης τὸν ἀπέναντί του Φίλιππον (*Διοδ. Σικελ.* XVI, 85—88).

—5) Ἀθηναῖος ῥήτωρ καὶ πολιτικός, υἱὸς τοῦ Εὐθυδήμου, φιλοχρήματος καὶ κομπασίας, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ κύριος κατήγορος τοῦ Δημοσθένους εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἁρπαλείων χρημάτων καὶ ὁ εἰσηγητὴς ψηφίσματος πρὸς τιμὴν τοῦ ῥήτορος Λυκούργου. ΚΑΨ.

στρατοκόπος (ὁ)· δημοτ., ὁδοιπόρος, ἄλλως *στρατολάτης*· ᾆσμα: «διαβάτες μου, στρατιῶτές μου, καλοί μου στρατοκόποι».

στρατοκρατία (ἡ)· τὸ κράτος τοῦ στρατιωτικοῦ παράγοντος ἔν τινι χώρᾳ, ἡ ὑπὸ στρατιωτικῶν, ἐκ τοῦ φανεροῦ ἢ μή, διακυβέρνησις· ‖ ἡ πλησμονὴ τοῦ στρατιωτικοῦ στοιχείου καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ στρατιωτικοῦ πνεύματος ἐν τῇ πολιτικῇ ζωῇ ἑνὸς τόπου.

Digitized by Google

— *['Εγκυκλ.]* Καλεῖται *στρατοκρατία* ἢ *μιλιταρισμὸς* (militarisme) ἡ ἐν τῇ διακυβερνήσει κράτους τινὸς διαδραμάτισις πρωτεύοντος προσώπου ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν στοιχείων καὶ ἡ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ κατάλληλος διαπαιδαγώγησις καὶ ἀνατροφὴ τοῦ λαοῦ. Ὅπου ἐπικρατεῖ στρατοκρατικὸν πνεῦμα ἀνωτέρα ἀρετὴ θεωρεῖται ἡ στρατιωτικὴ ἀρετή, ἀξιολογωτέρα τάξις ἡ τάξις τῶν στρατιωτικῶν καὶ ὑπέρτατος σκοπὸς τοῦ ἔθνους ὁ κατακτητικὸς πόλεμος. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τὰ κατ' ἐξοχὴν στρατοκρατικὰ κράτη ἦταν ἡ Σπάρτη καὶ βραδύτερον ἡ Ῥώμη. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐμφανέστερον στρατοκρατικὸν πνεῦμα ἐπεκράτει ἐν τῇ προπολεμικῇ αὐτοκρατορικῇ Γερμανίᾳ. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὅλα τὰ κράτη, τὰ ὁποῖα κατέλυσαν τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα καὶ ἐγκαθίδρυσαν δικτατορικὴν κυβέρνησιν ἢ διετήρησαν εἰκονικὸν ἁπλῶς κοινοβούλιον, εἶναι στρατοκρατικά: ἡ Ἰταλία, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Πολωνία, ἡ Νοτιοσλαυΐα, ἡ Βουλγαρία, ἡ Ἱσπανία ἐπὶ Πρίμο ντὲ Ριβέρα κ. ἄ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ διατηροῦντα τὸ κοινοβουλευτικὸν καθεστὼς καὶ δημοκρατικὰ κράτη δὲν εἶναι μικρὰ ἡ σημασία τῶν στρατιωτικῶν στοιχείων καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τῆς καθόλου νοοτροπίας καὶ τῆς πολιτικῆς τῶν κρατῶν. Αἱ συνέπειαι τῆς στρατοκρατίας: συνεχεῖς ἐξοπλισμοί, ὄξυνσις τοῦ φυλετικοῦ μίσους καὶ δημιουργία φιλοπολέμου ἢ ἑτοιμοπολέμου παρὰ τῷ ἔθνει ἀτμοσφαίρας. Ἐναντίον τῆς στρατοκρατίας, ἡ ὁποία μὲ τοὺς συνεχεῖς καὶ πολυδαπάνους ἐξοπλισμοὺς ἀπορροφεῖ μέγιστον μέρος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ δημιουργεῖ τὰς προϋποθέσεις καὶ τὴν δυνατότητα ἐνόπλων συρράξεων μὲ τοὺς γείτονας καί, μὲ τὴν ὠργανωμένην βίαν τὴν ὁποίαν διαθέτει, χρησιμεύει ὡς μέσον καταπνίξεως κάθε ἐλευθέρας λαϊκῆς ἐκδηλώσεως καὶ δυσαρεσκείας, ἀγωνίζονται ἰδίᾳ τὰ σοσιαλιστικὰ καὶ κομμουνιστικὰ κόμματα ὅλων τῶν χωρῶν. —α.

στρατοκρατικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν στρατοκρατίαν, ὁ τῆς στρατοκρατίας: «στρατοκρατικαὶ μέθοδοι» ‖ ὡς οὐσ., ὁ ἀσπαζόμενος τὴν στρατοκρατίαν ὡς θεσμὸν πολιτειακόν.—Ἐπίρρ. *στρατοκρατικῶς.*

στρατοκρατῶ (*—έω*)· κυβερνῶ διὰ στρατοκρατίας· ‖ παθ. *στρατοκρατοῦμαι*· κυβερνῶμαι διὰ στρατοκρατίας.

στρατολάτης (ὁ)· δημοτ., ὁδοιπόρος, ἄλλως *στρατοκόπος.*

στρατολογία (ἡ)· συλλογὴ στρατοῦ, πρόσκλησις πολλῶν ὑπὸ τὰ ὅπλα: «στρατολογία ἐθελοντῶν, —μισθοφόρων» ‖ συνεκδ. «στρατολογία ὀπαδῶν κ.τ.τ.».

— *[Στρατιωτ.]* *Στρατολογία* καλεῖται ἡ τέχνη, δι' ἧς συγκροτεῖται καὶ κατανέμεται ὁ στρατευόμενος πληθυσμὸς τῆς χώρας εἰς τὰ διάφορα ὅπλα καὶ ὑπηρεσίας, περὶ ὧν προνοεῖ ὁ ὀργανισμὸς τοῦ στρατοῦ, τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῆς ἀεροπορίας.

Ἀρχαῖοι χρόνοι. Ἀθῆναι καὶ Σπάρτη· βλ. λ. *ἐπιστράτευσις.*

Μακεδονία. Πρὸ τοῦ Φιλίππου ἡ στρατολογία ἐν Μακεδονίᾳ ἐβασίζετο εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τῶν πολιτῶν νὰ προσέρχωνται ὑπὸ τὰ ὅπλα ἐν ὥρᾳ πολέμου. Ἀπὸ τοῦ Φιλίππου ὅμως ἡ στρατολογία κατέστη ὑποχρεωτικὴ ἐν μέρει, συνισταμένη εἰς τὴν πρόσληψιν ἠσκημένων ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου πολιτῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς ἐν Μακεδονίᾳ στρατολογίας ὑπῆρξε τὸ τελειότερον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐν Ἑλλάδι.

Ῥωμαϊκὴ περίοδος· βλ. λ. *ἐπιστράτευσις.* π. σ.

Βυζαντινοὶ χρόνοι. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὁ στρατὸς αὐτῆς διετήρει τὴν μορφὴν (στρατολογίαν καὶ σύνθεσιν) τοῦ στρατοῦ τῆς Ῥώμης, τουτέστι τῶν τελευταίων ταύτης χρόνων, τῶν χρόνων τῆς παρακμῆς, καθ' οὓς οἱ στρατοί της ἀπετελοῦντο ἐκ μισθοφόρων, στρατολογουμένων ἐκ ποικίλων βαρβάρων λαῶν.

Τὸ σύστημα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἡ κυριωτάτη αἰτία τῆς παρακμῆς καὶ τῆς πτώσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, συνεκλόνιζεν ἐκ βάθρων καὶ τὴν Βυζαντινήν, θὰ ἐπῆγε δὲ καὶ ταύτην τὴν καταστροφήν, ἐὰν δὲν ἐλαμβάνοντο ἐγκαίρως μέτρα περὶ ὀργανώσεως στρατοῦ ἐθνικοῦ, ἐξ ὑπηκόων τῆς αὐτοκρατορίας στρατολογουμένων. Τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ ἡ ἱστορία ἀρχίζει ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀναστασίου Α' (491—518). Οὗτος πρῶτος ἀπεφάσισε νὰ ἀντικαταστήσῃ τοὺς ἐκ βαρβάρων μισθοφόρους δι' ἀνδρῶν στρατολογουμένων μεταξὺ τῶν μαχιμωτέρων λαῶν τοῦ κράτους των. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀρχίζει ὁ βυζαντινὸς στρατὸς νὰ λαμβάνῃ ἰδίαν μορφήν, μὲ ἴδιον στρατολογικὸν σύστημα, μὲ ἴδιον ὁπλισμόν, μὲ ἰδίαν τακτικήν. Γενικῶς οἱ βυζαντινοὶ στρατοὶ ἀπετελοῦντο: 1) Ἐκ τῶν σωμάτων ἅτινα ἐστρατολόγει καὶ ὀργάνου ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει κεντρικὴ κυβέρνησις, καὶ 2) ἐκ τῶν στρατευμάτων ἅτινα ἐστρατολογοῦντο καὶ ὠργανοῦντο τῇ μερίμνῃ τῶν στρατηγῶν διοικητῶν τῶν θεμάτων. Ὁ στρατὸς τῆς πρώτης κατηγορίας, ὁ ὁποῖος ἀπετέλει τὸν κυρίως βασιλικὸν στρατόν, τὰ λεγόμενα «τάγματα», συνέκειτο ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ παλατίου καὶ τῆς φρουρᾶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν μεγάλων πόλεων, ἐστρατολογεῖτο δ' ἐξ ἐθελοντῶν ὑπηκόων καὶ ἐκ μισθοφόρων ξένων, οἵτινες ὅμως ὠργανοῦντο καὶ διῳκοῦντο ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ σώματα τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ.

Ὁ στρατὸς τῆς δευτέρας κατηγορίας ἀπετέλει τὸν κυρίως βυζαντινὸν στρατόν, διότι ἦτο ἀσυγκρίτως πολυαριθμότερος τοῦ πρώτου καὶ διότι ἐστρατολογεῖτο ἀποκλειστικῶς ἐξ ὑπηκόων τῆς αὐτοκρατορίας, χριστιανῶν δὲ καὶ μὴ αἱρετικῶν. Ὁ στρατὸς οὗτος περιελάμβανε: τὰ *θέματα*, ὡς ἐκαλοῦντο τὰ τάγματα τῶν ἐπαρχιακῶν στρατῶν· τοὺς *καστροφύλακας* ἤτοι τοὺς φρουροὺς τῶν κάστρων, καὶ τοὺς *ἀκρίτας*. Ἑκάστη κατηγορία τῶν στρατευμάτων τούτων εἶχεν ἴδιον στρατολογικὸν σύστημα.

α) Τὰ *θέματα* ἐστρατολογοῦντο ἐξ ἐθελοντῶν καὶ διὰ γενικῆς στρατολογίας, τῆς ὁποίας ὅμως τὸ σύστημα ἦτο ὅλως διάφορον τοῦ σημερινοῦ. Εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος δὲν ὑπῆρχον ἄνδρες ὑπόχρεοι πρὸς στράτευσιν, ἀλλὰ μόνον πολῖται ὑπόχρεοι νὰ παρέχωσιν ἄνδρας διὰ τὸν στρατόν. Οἱ συγκλητικοί, οἱ ἀνώτεροι τοῦ κράτους λειτουργοὶ καὶ οἱ κτηματίαι εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ προσφέρωσιν ὡς φόρον, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ των ἢ τῆς περιουσίας των, ἕνα ἢ πλείονας στρατευσίμους. Οἱ μικρότεροι προσέφερον πλείονες ὁμοῦ ἕνα στρατεύσιμον, οὗτοι δὲ ἐλέγοντο ὁμοτελεῖς. Μεθ' ἑκάστου στρατευσίμου κατεβάλλετο ἐφ' ἅπαξ καὶ χρηματικόν τι ποσὸν δι' ἔξοδα ὁπλισμοῦ καὶ ἱματισμοῦ τοῦ προσφερομένου ἀνδρός. Οἱ προσφερόμενοι ἄνδρες ἔπρεπε νὰ εἶναι πολῖται ἐλεύθεροι καὶ ὄχι δοῦλοι, Χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι καὶ ὄχι αἱρετικοί, ἀρτίας σωματικῆς διαπλάσεως, διαγωγῆς ἀνεπιλήπτου καὶ ἡλικίας ἀνωτέρας τῶν 18 ἐτῶν (ὅριον στρατεύσεως ἦτο τὸ 40ὸν ἔτος).

Οἱ προσφερόμενοι ἄνδρες ἐκαλοῦντο τήρωνες (νεοσύλλεκτοι) καὶ ἐπαρουσιάζοντο εἰς τὸν εἰδικὸν ὑπὸ τῆς στρατολογίας ὑπάλληλον, ὅστις ἐκαλεῖτο «ἐπιμελητὴς τῶν τηρώνων», παρὰ τοῦ ὁποίου ἐξητάζοντο ἐὰν ἐκέκτηντο τὰ ἀνωτέρω προσόντα καὶ εἶτα ἀπεστέλλοντο πρὸς τὸν στρατηγὸν διοικητὴν τοῦ θέματος (ἐπαρχίας), ὅστις ἐνέκρινε τὴν κατάταξιν καὶ διέτασσε τὴν τοποθέτησιν αὐτοῦ εἴς τι σῶμα. Ἀλλ' ἡ ὑποχρέωσις τοῦ παρέχειν ἄνδρας διὰ τὸν στρατὸν δὲν περιωρίζετο εἰς τὴν ἐφ' ἅπαξ προσφορὰν αὐτοῦ. Ἦτο ὑποχρέωσις διαρκής. Ἐὰν ὁ ὑπ' αὐτοῦ προσενεχθεὶς στρατιώτης ἀπεβάλλετο ἕνεκα τῆς κακῆς αὐτοῦ διαγωγῆς ἢ ἕνεκα σωματικῆς τινος βλάβης, ἢ ἐὰν ἀπέθνησκεν, ἢ ἐφονεύετο, ἢ ἐλιποτάκτει, ἢ κατελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ ὁρίου ἡλικίας (τοῦ 40οῦ), ἔδει ἀμέσως ν' ἀντικατασταθῇ δι' ἄλλου ὑπὸ τοῦ προσενεγκόντος αὐτὸν πολίτου καὶ συγχρόνως νὰ καταβληθῶσι παρ' αὐτοῦ νέα «ἔξοδα στρατείας». Οἱ πολῖται συνεπῶς εἶχον συμφέρον νὰ προσφέρωσιν ὡς στρατευσίμους ἄνδρας ἀρτίας ὑγείας, ἀρίστης διαγωγῆς καὶ μικρᾶς ἡλικίας. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου, ἀφ' ἑτέρου, ἐξησφαλίζετο ὄχι μόνον ἡ ἀπαιτουμένη δύναμις τῶν ταγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ μακρὰ θητεία τῶν ἀνδρῶν. Οἱ οὕτω προσφερόμενοι στρατεύσιμοι, μετὰ τῶν ἐθελουσίως κατατασσομένων, ὑπερέβαινον συνήθως τὴν ἀπαιτουμένην ἐν εἰρήνῃ δύναμιν, ὥστε μέρος ἐξ αὐτῶν ἀπεστέλλοντο ἐν ἀορίστῳ ἀδείᾳ εἰς τὰς ἑστίας των. Οὗτοι ἀπετέλουν τὴν ἐφεδρείαν τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ. Ἔφεδροι καλούμενοι ὑπὸ τὰς σημαίας ἐν καιρῷ πολέμου καὶ μὴ προσερχόμενοι ἐτιμωροῦντο δι' αὐστηροτάτων ποινῶν. Πλὴν τῶν ἄλλων «κατεδουλοῦντο», δηλαδὴ ἀπέβαλλον τὰ δικαιώματα τοῦ ἐλευθέρου πολίτου καὶ ἐγίνοντο δοῦλοι. Πλὴν τῶν ὡς ἀνωτέρω στρατολογουμένων ἀνδρῶν, ὁ στρατὸς τῶν θεμάτων ἐλάμβανεν ἄνδρας καὶ ἐκ τῶν στρατιωτικῶν ἐγκαταστάσεων (βλ. *στρατιωτοτόπια*).

β) Οἱ *καστροφύλακες* ἐστρατολογοῦντο συνήθως ἐκ τῶν στρατιωτικῶν οἰκογενειῶν, ἃς τὸ κράτος ἐγκαθίστα εἰς ὡρισμένας πόλεις.

γ) Οἱ *ἀκρῖται* ἐστρατολογοῦντο ἐκ τῶν ἐντοπίων παραμεθορίων πληθυσμῶν, ὁσάκις δὲ οὗτοι δὲν ἐνέπνεον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ κράτος ἢ ὁσάκις, ἕνεκα τῆς γειτνιάσεως ἰσχυρῶν ἐχθρῶν, ἔδει νὰ ἐνισχυθῶσι καὶ δι' ἄλλων, τὸ κράτος ἔπεμπεν ἐκεῖ ἴδια τάγματα ἢ ἐνήργει ἐγκαταστάσεις στρατιωτικῶν οἰκογενειῶν (βλ. λ. *στρατιωτοτόπια*).

Στρατολογία ἀξιωματικῶν. Οὗτοι προήρχοντο ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ στρατεύματος. Ἡ μακρὰ αὐτῶν θητεία καὶ οἱ ἀδιάλειπτοι πόλεμοι οὓς διεξῆγε τὸ Βυζάντιον παρεῖχον συνεχῶς τὴν εὐκαιρίαν νὰ διακρίνωνται οἱ ἱκανοὶ πρὸς προβιβασμὸν ἄνδρες. Κυρίως ὅμως ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν καὶ δὴ τῶν στρατηγῶν τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ προήρχετο ἐκ τῆς μεγάλης ἐκείνης στρατιωτικῆς ἀριστοκρατίας, ἥτις ἐλάμπρυνε τὴν μακραίωνα ἱστορίαν τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ νέοι τῶν στρατιωτικῶν ἐκείνων οἰκογενειῶν ἀσκούμενοι ἐκ παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὴν ἱππασίαν, τὰ ὅπλα καὶ τὸ κυνήγιον, διδασκόμενοι ὑπὸ γονέων των τὴν στρατιωτικὴν τακτικὴν καὶ ἐνιζόμενοι ὑπ' αὐτῶν εἰς τὴν πεῖραν τῶν πολέμων, καὶ φρονηματιζόμενοι ἐκ τῶν πολεμικῶν ἐκείνων κατορθωμάτων, κατετάσσοντο νεώτατοι ὡς ἀξιωματικοί, καὶ δὴ ὡς στρατηγοί. Ἡ μακρὰ ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ γέμει παραδειγμάτων νεωτάτων ἀνδρῶν, οἷοι οἱ Φωκᾶδες, οἱ Κομνηνοί, οἱ Κουρκοῦαι, οἱ Δοῦκαι, οἱ Κεκαυμένοι, οἱ Βοτανεῖται, οἱ Βρυέννιοι, οἱ Παλαιολόγοι κλπ., οἵτινες εἰς νεαρωτάτην ἡλικίαν διέπρεψαν ὡς στρατηγοὶ καὶ ἐδόξασαν τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας.

Ν. ΚΛΕ

Μεσαίων καὶ Ἀναγέννησις. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ στρατολογία συνίστατο εἰς ἐθελουσίαν κατάταξιν πρὸς συγκρότησιν τῆς σωματοφυλακῆς τῶν διαφόρων φεουδαρχῶν. Κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν, πλὴν τῆς στρατολογίας δι' ἐθελουσίας κατατάξεως, ὑφίστατο καὶ τὸ σύστημα τῆς ὑποχρεωτικῆς στρατεύσεως τῶν χωρικῶν ἐν καιρῷ πολέμου, εἰς περιωρισμένον ὅμως βαθμόν. Τῷ 1445 μ. Χ. συνεκροτήθη τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Καρόλου Ζ' τακτικὸς στρατός, διαρκοῦς ὑπὸ τὰ ὅπλα παραμονῆς.

Περὶ τῆς στρατολογίας παρὰ τοῖς Τούρκοις βλ. τὰς λ. *γενίτσαροι* καὶ *σπαχῆδες.*

Νεώτεροι χρόνοι. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἀπετελέσθη κατ' ἀρχὰς (1792) ἐξ ἐθελοντῶν, κατόπιν ὅμως ἐφηρμόσθη τὸ σύστημα τῆς *ὑποχρεωτικῆς στρατολογίας* (1793), δι' ἧς προσῆλθον ὑπὸ τὰ ὅπλα 300 χιλ. ἀνδρῶν· ἀλλ' ἡ ἐπιδείνωσις τῆς καταστάσεως ἠνάγκασε τὴν γαλλικὴν ἐθνοσυνέλευσιν εἰς τὴν ψήφισιν τῆς πανστρατιᾶς καὶ οὕτως ἐθεσπίσθη ἡ *καθολικὴ στρατολογία* μὲ βάσιν τὴν *ὑποχρεωτικὴν στρατολογίαν ὡρισμένων ἡλικιῶν* ἀπὸ τοῦ 18ου μέχρις 25ου ἔτους τῆς ἡλικίας, ἥτις ἀπέδωκε κατὰ τὸ 1794 500 χιλ. Ἡ στρατολογία αὕτη ἐπεξετάθη βραδύτερον, λόγῳ ἀνάγκης, καὶ εἰς ἄλλας κλάσεις. Τὸ γαλλικὸν τοῦτο σύστημα στρατολογίας παρεδέχθησαν ἔκτοτε καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης κράτη, ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας, ἥτις διετήρησε τὸ *ἐθελοντικὸν σύστημα.*

Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς καθολικῆς στρατολογίας, ἀπαιτοῦν δαπάνας συντηρήσεως, ἤγαγεν εἰς τὴν σκέψιν τῆς προσωρινῆς ἀπολύσεως τῶν ἐπαρκῶς γεγυμνασμένων, οἵτινες καὶ πάλιν ἐκαλοῦντο ὁσάκις ἐπέκειτο ἐκστρατεία, καὶ οὕτως ἐδημιουργήθη βαθμηδὸν ἡ κατηγορία τῆς *ἐφεδρείας* τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ, ἣν πρώτη ἐτελειοποίησεν ἡ Πρωσσία, δημιουργήσασα μετὰ τὸ 1807 πραγματικὴν ἐφεδρείαν τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ. Δὲν ἔπαυσεν ὅμως ὑφισταμένη καὶ ἡ ἐθελουσία κατάταξις εἴς τινα εἰδικὰ σώματα (ὡς παρὰ Ῥώσοις καὶ Αὐστριακοῖς τὰ σώματα τῶν Κοζάκων καὶ τῶν ἀκροβολιστῶν τοῦ Τυρόλου), πάντως ἐν περιωρισμένῃ κλίμακι.

Στρατολογικὰ συστήματα κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. *Γαλλία.* Κατὰ τὴν περίοδον 1815—1870 συναντῶμεν τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν μερικὴν ὑποχρεωτικὴν στρατολογίαν, μὲ τὸ δικαίωμα τῆς ἀντικαταστάσεως ὑπὸ μὴ ὑποχρεουμένων εἰς στράτευσιν. Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἡ στρατολογία ἐκανονίσθη ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς γενικῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας. Ἀπὸ Ἰουλίου 1872 ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία κατέστη ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν Γάλλον ἀπὸ τοῦ 20οῦ μέχρι τοῦ 40οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του.

Γερμανία. Τὸ σύστημα τῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας, τελειοποιηθὲν τῷ 1874, κατέστησεν ὑποχρεωτικὴν τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τοῦ 20οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας συμπεπληρωμένου μέχρι τοῦ 42ου. Διὰ τοῦ γερμανικοῦ στρατολογικοῦ νόμου τὸ πρῶτον ἐθεσπίσθη ὁ ἔλεγχος ἐπὶ τῶν στρατευσίμων.

Ἀγγλία. Διετηρήθη τὸ ἐθελοντικὸν σύστημα, περιλαμβάνον: τὸν ἐνεργὸν στρατὸν μὲ δωδεκαετῆ ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν καὶ τὸν ἐπικουρικόν, περιλαμβάνοντα τοὺς ἐθελοντὰς αὐτοῦ καὶ τὴν ἐθνοφρουράν.

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος πάντα τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης, πλὴν τῆς Ἀγγλίας, παρεδέχθησαν τὴν ὑποχρεωτικὴν θητείαν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον ὅμως πόλεμον καὶ ἡ Ἀγγλία ἐθέσπισε τὴν ὑποχρεωτικὴν στρατολογίαν.

Ἡ στρατολογία ἐν Ἑλλάδι. Διαρκούσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, αἱ διευθύνουσαι τὸν Ἀγῶνα κατὰ τόπους ἐπιτροπαὶ συνέταξαν τοὺς πρώτους στρατολογικοὺς ὀργανισμούς. Οὕτως εἰς τὰς περὶ στρατιωτικῆς διοικήσεως ὑπὸ ἡμερομηνίαν 15 Νοεμβρίου 1821 διατάξεις καθωρίζοντο τὰ ἑξῆς: Ἡ ἀστυνομία ὤφειλε νὰ συνθέσῃ κατάστιχον τῶν εἰς ἑκάστην πόλιν καὶ χωρίον φαμελιῶν, ἑκάστης δὲ φαμελίας τὰ μέλη νὰ ἀναγράφωνται ὀνομαστικῶς μετὰ τῆς ἡλικίας των. Εἰς τὸ κατάστιχον θὰ προστίθενται μὲν οἱ γεννώμενοι, θὰ διαγράφωνται δὲ οἱ θνήσκοντες. Παρ' ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ὑφίστατο καπετάνιος (ὁπλαρχηγός), ὅστις ἐξέλεγε τοὺς στρατιώτας, ὑπηρετοῦντας ἐν πολέμῳ ἐπὶ ἓν ἔτος, μισθοδοτουμένους δὲ ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας μὲ μισθόν, ὃν ὥριζεν ὁ Ἄρειος Πάγος. Πάντες οἱ λοιποί, ἀπὸ τοῦ 15ου μέχρι τοῦ 60οῦ ἔτους, ἀπετέλουν ἐφεδρικὰς εἰκοσιπενταρχίας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1821 ὁ Δημ. Ὑψηλάντης συνέστησε τὸ πρῶτον τακτικὸν σῶμα· τούτου δὲ διαλυθέντος τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἑπομένου ἔτους, ἐξ αἰτίας τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ, ἐδημιουργήθη ἡ ἀνάγκη τακτικοῦ στρατοῦ μὲ πειθαρχίαν

Digitized by Google

καὶ κανονισμούς. Συνεστήθη τότε τὸ πρῶτον σύνταγμα πεζικοῦ ἐκ δύο ταγμάτων, ἀποτελουμένων ἐκ 400 ἀνδρῶν καὶ 120 φιλελλήνων. Τοῦ σώματος τούτου καταστραφέντος ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πέτα (Ἰούλιος 1822), προέκυψεν ἡ ἀνάγκη καλυτέρας στρατολογικῆς τακτοποιήσεως, διὸ κατὰ Μάϊον τοῦ 1825 ἡ Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος κατήρτισε νόμον ἀπογραφῆς, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὑποχρεωτικῆς στρατολογίας, στηριζόμενον ἐπὶ τῶν ἑξῆς βάσεων: 1) Στρατεύσιμος ἡλικία εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ 18ου ἕως τοῦ 30οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας. 2) Ἡ στρατολογία γίνεται διὰ κλήρου. Ὁ κληρούμενος νὰ μὴ ἐξαιρῆται, ἐκτὸς ἂν ὁρίσῃ ἀντικαταστάτην ἐκ τῶν μὴ κληρωθησομένων. 3) Ἐξαιροῦνται οἱ μονογενεῖς υἱοὶ καὶ οἱ ἀνίκανοι σωματικῶς. 4) Ἐκ τῶν στρατιωτῶν νὰ ἀλλάσσῃ κατ᾽ ἔτος τὸ $^1/_8$ διὰ κλήρου, ὥστε κατὰ τριετίαν νὰ ἀνανεοῦται ἐξ ὁλοκλήρου ἡ δύναμις τοῦ τακτικοῦ σώματος, ἐκτὸς ἂν ἐπιθυμῇ τις νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ στράτευμα. Ὁ νόμος οὗτος δὲν εἶχε σοβαρὰ ἀποτελέσματα. Τῷ 1826 ἡ δύναμις τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, λόγῳ τῶν πολεμικῶν ἀτυχημάτων, κατῆλθεν εἰς 1.400 ἄνδρας, τότε δὲ ἡ ἐν Τροιζῆνι Γ´ Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις ἀπεφάσισε τὴν εἰσαγωγὴν τῆς γενικῆς στρατολογίας· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀπέτυχε καὶ κατέληξε τὸ τακτικὸν σῶμα νὰ συντηρῆται διὰ τῶν διὰ κλήρου στρατευομένων καὶ τῆς ἐθελουσίας κατατάξεως. Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Καποδιστρίου ἐρρυθμίσθη διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 21 Δεκεμβρίου 1928 ἡ στρατολογία τῶν τακτικῶν στρατευμάτων, προηγηθείσης γενικῆς ἀπογραφῆς καθ᾽ ὅλην τὴν ἐπικράτειαν. Βάσις τῆς στρατολογίας ταύτης ἦτο ἡ ἑξῆς: 1) Πᾶς κατατασσόμενος εἴτε διὰ κλήρου εἴτε ἐθελουσίως ὑποχρεοῦται εἰς ἐκπλήρωσιν τριετοῦς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. 2) Οἱ ἀπομακρυνόμενοι τῶν τάξεων κηρύσσονται λιποτάκται καὶ τιμωροῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου. 3) Οἱ ἀνακατατασσόμενοι φέρουσι διακριτικὰ καὶ λαμβάνουσιν αὔξησιν ὀψωνίου. 4) Μετὰ δωδεκαετῆ ὑπηρεσίαν ὁ στρατιωτικὸς ὑπολογίζεται *ὑπερστρατεύσιμος*, φέρει *διακριτικὸν σημεῖον*, *λαμβάνει διπλοῦν ὀψώνιον* καὶ *μηνιαῖον σιτηρέσιον*, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπηρετήσῃ ἢ εἰσέρχεται εἰς τὸ σῶμα τῶν ἀπομάχων. Μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του δίδεται σιτοδοσία καὶ ὀψώνιον διὰ βίου εἰς τὴν χήραν αὐτοῦ. Ἀλλ᾽ ὁ θάνατος τοῦ Καποδίστρια παρέλυσε τὰς βάσεις τοῦ συστήματος τούτου, τὸ τακτικὸν σῶμα μικρὸν κατὰ μικρὸν διελύθη, οἱ δὲ στρατιῶται διέρρεον εἰς τὰ εἰς ἔνοπλα στίφη μεταβληθέντα πλέον ἄτακτα σώματα.

Ἀπὸ τοῦ 1833 ἄρχεται ἡ διοργάνωσις νέου τακτικοῦ στρατοῦ. Διὰ τῆς ὑπογραφείσης Ἑλληνοβαυαρικῆς συνθήκης (16 Μαΐου 1833) ἐπετράπη ἡ στρατολογία ἐν Βαυαρίᾳ, μὲ διάρκειαν θητείας 4 ἐτῶν, σώματος ἐκ 3.500 στρατιωτῶν, ὅπερ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1833 διενεμήθη εἰς διαφόρους μονάδας τοῦ ἀναδιοργανουμένου ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Διὰ νόμου κατόπιν διελύθησαν τὰ ἄτακτα σώματα, εἰς τοὺς ἄνδρας τῶν ὁποίων ἐπετράπη νὰ καταταγῶσιν εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν (*στρατὸς τῆς γραμμῆς*). Ὁμοίως διὰ διατάγματος ἐπετράπη ἡ κατάταξις εἰς τὴν χωροφυλακὴν μὲ ὡρισμένα προσόντα. Διὰ τοῦ ἀπὸ 18 Ἰανουαρίου 1838 βασιλικοῦ διατάγματος ἡ στρατολογικὴ ὑπηρεσία καθωρίσθη ὡς ἑξῆς: 1) Σύνταξις ὑπὸ τῶν δημάρχων τῶν *στρατολογικῶν πινάκων* διὰ τὴν κλήρωσιν τῶν στρατευσίμων τοῦ δήμου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πινάκων ἀπογραφῆς· 2) ἐξέτασις τῆς σωματικῆς ἱκανότητος τῶν κληρωθέντων ὑπὸ στρατολογικῶν συμβουλίων, ἑκάστου δήμου προσδιορίζοντος κατὰ τὸ $^1/_3$ ἐπὶ πλέον τοῦ ἀναλογοῦντος μεριδίου τῆς ἀπογραφῆς εἰς ἀντικατάστασιν τῶν κριθησομένων ἀνικάνων· 3) ἡ συγκέντρωσις τῶν νεοσυλλέκτων γίνεται εἰς τὰς πόλεις: Ἀθήνας, Ναύπλιον, Μεσολόγγιον, Ἄμφισσαν, Χαλκίδα καὶ Τρίπολιν, εἰς ἃς ὑφίστανται αἱ ἐπιτροπαὶ ἐπιλογῆς.

Οὕτω, κατὰ τὸ 1838 ἡ στρατολογία ἀπέβλεψεν εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς δυνάμεως τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ διὰ τῆς ἐθελουσίας κατατάξεως καὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς προσκλήσεως διὰ κλήρου ὡρισμένου ἀριθμοῦ νεοσυλλέκτων, μὲ τὸ δικαίωμα καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως.

Τῷ 1851 συνεπληρώθησαν αἱ στρατολογικαὶ διατάξεις διὰ τοῦ νόμου ΡΛΓ´, δι᾽ οὗ ἐπετράπη τὸ πρῶτον ἡ ἀνακατάταξις ἐν τῷ στρατῷ, τῷ δὲ 1859 καθωρίσθη ὅτι ὁ χρόνος τῆς θητείας ἐλαττοῦται ἀπὸ 4 εἰς 3 ἔτη καὶ ἐν τῇ ἐφεδρείᾳ τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ εἰς ἕτερα 3, καὶ οὕτως ἔχομεν τὴν ἑξαετῆ στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν, ἤτοι 3 ἔτη ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ καὶ 3 ἐν τῇ ἐφεδρείᾳ αὐτοῦ. Τῷ 1862 ἱδρύθη ἡ ἐθνοφυλακή, ὑπαγομένη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ἔχουσα προορισμὸν τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ βασιλέως, τοῦ Συντάγματος, τῶν νόμων, τὴν τήρησιν τῆς ἀσφαλείας καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ στρατοῦ ἐν ἀνάγκῃ. Τῷ 1877 ἐψηφίσθη ὁ νόμος «Περὶ ἐκτάκτου ἐφεδρείας τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ», οὗτινος σκοπὸς ἦτο ἡ ἐκγύμνασις 20 χιλιάδων ἀνδρῶν ἐκ τῶν μὴ ὑπηρετησάντων εἰς τὸν στρατόν. Τῷ 1878 εἰσάγεται ἡ καθολικὴ στρατολογία. Τοῦ νόμου τούτου ἡ ἰσχὺς ὡρίσθη ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1880, πλὴν τῶν διατάξεων «Περὶ συντάξεως μητρῴου ἀρρένων», αἵτινες ἴσχυσαν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ. Τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπεστρατεύθη ὁ ἐνεργὸς στρατός, κληθέντων τῶν μὴ συμπληρωσάντων τοὐλάχιστον τρίμηνον ὑπηρεσίαν ἐν τῇ διαθεσιμότητι καὶ τῇ ἐφεδρείᾳ τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ. Τῷ 1881 ἐκλήθησαν ὑπὸ τὰ ὅπλα οἱ διαθέσιμοι καὶ ἔφεδροι οἱ ὑπηρετήσαντες ἐπὶ τρίμηνον καὶ πλέον, ὡς καὶ οἱ ἀπαλλαγέντες, ἐτηρήθησαν δ᾽ εἰς τὰς τάξεις των καὶ ὅσοι ἐκ τῶν ὑπηρετούντων λόγῳ ἡλικίας, ἢ καὶ χρόνου ὑπηρεσίας μετέβαινον εἰς τὴν Ἐθνοφρουράν, οὕτω δ᾽ ἡ δύναμις τοῦ ἐπιστρατευθέντος ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀνῆλθεν εἰς 83 περίπου χιλιάδας ἄνδρας.

Τῇ 1 Ἰουλίου 1927 ἐξεδόθη τὸ περὶ στρατολογίας νομοθετικὸν διάταγμα (δημοσιευθὲν εἰς τὸ ὑπ᾽ ἀριθ. 134 τῆς 3 Ἰουλίου 1927 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως), ὅπερ ἐπηκολούθησαν οἱ τροποποιήσαντες τοῦτο νόμοι 3644 τοῦ 1928, 4309 καὶ 4324 τοῦ 1929 «Περὶ στρατολογίας». Μετὰ τὸν τελευταῖον νόμον ἐκωδικοποιήθησαν ἅπασαι αἱ ἰσχύουσαι στρατολογικαὶ διατάξεις, τῆς κωδικοποιήσεως συμπεριλαβούσης τὰς διατάξεις τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 17 Ἀπριλίου 1926 (Ἐφ. Κυβ. 138/26) περὶ προσφύγων καὶ κατοίκων τῆς Δυτικῆς Θράκης, τῆς 3 Μαρτίου 1926 (Ἐφ. Κυβ. 83/26) περὶ ὑποχρεώσεων λιποτακτῶν καὶ ἀνυποτάκτων, τῆς 1 Ἰουλίου 1927 καὶ τῶν στρατολογικῶν νόμων 3644/1928 4039/1929 καὶ 4324/1929, οἵτινες διὰ τοῦ ἀπὸ 22 Φεβρουαρίου 1930 προεδρικοῦ διατάγματος (Ἐφημ. Κυβ. 65/1930) καὶ κατόπιν τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. 8 τῆς 9 Ἰανουαρίου 1930 γνωμοδοτήσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀπετέλεσαν ἑνιαῖον κείμενον νόμου «Περὶ στρατολογίας τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ» ὑπ᾽ ἀριθ. 4324. Ὁ νόμος οὗτος ἰσχύει καὶ σήμερον, ἐλαφρὰν δὲ τροποποίησιν αὐτοῦ ἀπετέλεσεν ὁ νόμος 5237 (Ἐφ. Κυβ. 279 τῆς 14 Αὐγούστου 1931). Ἐν συνεχείᾳ ἐκωδικοποιήθησαν καὶ αἱ διατάξεις τοῦ ἀπὸ 15 Σεπτεμβρίου 1915 βασιλικοῦ διατάγματος «Περὶ Κανονισμοῦ στρατολογίας», ἐκδοθέντος κατόπιν καὶ τῆς ὑπ᾽ ἀριθ. 792/1930 γνωμοδοτήσεως τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, τοῦ ἀπὸ 18 Νοεμβρίου 1930 (Ἐφ. Κυβ. 378/1930) προεδρικοῦ διατάγματος καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων 4321 περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ στρατοῦ καὶ 4324 περὶ στρατολογίας. Τὸ δυνάμει δὲ τῶν ἰσχυουσῶν σήμερον διατάξεων σύστημα στρατολογίας εἶναι τὸ τῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας.

Ἀπογραφὴ (κλάσις) καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἀρρένων τῶν ἐγγραφομένων κατ᾽ ἔτος εἰς τοὺς στρατολογικοὺς πίνακας ἐκ τῶν μητρῴων ἀρρένων ἐκ τῶν συμπληρούντων τὴν πρὸς στράτευσιν ἡλικίαν.

Κληρωτοί. Τὸ σύνολον τῶν ἐτησίως πρὸς στράτευσιν ἀρρένων, τῶν κατὰ τὸν νόμον περὶ στρατολογίας συμπληρωσάντων τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Ὁ ὅρος οὗτος σήμερον δὲν ὑφίσταται, διότι δὲν ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τῆς διὰ κληρώσεως στρατεύσεως, ἀντ᾽ αὐτοῦ δὲ χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος *στρατεύσιμοι.*

Ἐνεργὸς στρατός. Τὸ σύνολον τῶν ἐκπληρούντων τὴν θητείαν των στρατευσίμων μέχρι τῆς ἀφυπηρετήσεως αὐτῶν.

Θητεία. Ἡ ἐκπλήρωσις ὑπὸ τῶν στρατευσίμων τῆς στρατιωτικῆς των ὑποχρεώσεως. Διὰ τοῦ σήμερον ἰσχύοντος νόμου καθορίζεται αὕτη δεκαοκτάμηνος, ἐξ ἧς 14μηνος πραγματική, τῶν δὲ ἀπαλλαγέντων τετράμηνος, δυναμένη νὰ ἐξαγορασθῇ.

Ἐφεδρεία. Ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τῆς χώρας, ἡ ἀπαρτιζομένη ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἐκτισάντων τὴν θητείαν των στρατευσίμων μέχρι τοῦ 50οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Ἡ ἐφεδρεία περιλαμβάνει 2 κατηγορίας: τὴν α´ σειρὰν καὶ τὴν β´. Εἰς τὴν πρώτην ἀνήκουσιν οἱ ἐκπληρώσαντες τὴν θητείαν αὐτῶν μέχρι συμπληρώσεως τοῦ 40οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των· αὕτη εἶναι ἡ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀποκαλουμένη *ἐφεδρεία τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ.* Εἰς τὴν δευτέραν ἀνήκουσιν οἱ ἀπὸ τοῦ 40οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ 50οῦ· αὕτη εἶναι ἡ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καλουμένη *ἐθνοφρουρά.*

Ἐθνοφρουρά. Οἱ ἔφεδροι, οἵτινες συνεπλήρωσαν τὸ 50ὸν τῆς ἡλικίας των ἔτος. Ἡ ἐθνοφρουρὰ εἶναι ἡ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καλουμένη *ἐφεδρεία τῆς ἐθνοφρουρᾶς.*

Ἀντικαταστάτης. Ὁ εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς μὴ ὑποχρεούμενος εἰς ἐκπλήρωσιν στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως καὶ ἀντικαθιστῶν ἕτερον, ὑποχρεούμενον εἰς τοῦτο καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ ὑποδεικνυόμενος, ἵνα ἐκπληρώσῃ ταύτην.

Βοηθητικοί. Οἱ ἐκ τῶν στρατευσίμων ἔχοντες σημαντικήν τινα βλάβην καθιστῶσαν αὐτοὺς ἀνικάνους διὰ τὴν ἐνεργὸν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἱκανοὺς ὅμως διὰ τὰς βοηθητικάς. Οἱ οὕτω κρινόμενοι βοηθητικοὶ ὑπηρετοῦσι τὴν βοηθητικὴν των ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρεσίαν εἰς τὰ συντάγματα πεζικοῦ, εἰς ἃ στρατολογικῶς ἀνήκουσιν, ὑπόκεινται δὲ εἰς ἐπανεξέτασιν, συμφώνως τῷ περὶ στρατολογίας νόμῳ.

Ἀνυπότακτοι. Οἱ μὴ ἀφικνούμενοι εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον στρατεύσιμοι ἢ ἔφεδροι ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου στρατολογίας καθοριζομένων προθεσμιῶν ἐν ὥρᾳ εἰρήνης, ἐπιστρατεύσεως ἢ πολέμου.

Κατάλογοι. Οἱ ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς (νομαρχίας) συντασσόμενοι καὶ εἰς τὸ οἰκεῖον στρατολογικὸν γραφεῖον ἀποστελλόμενοι πίνακες (ὀνομαστικοὶ κατάλογοι), οἱ περιλαμβάνοντες τοὺς κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ὑποχρέους πρὸς στράτευσιν τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Οἱ κατάλογοι οὗτοι ἀποστέλλονται εἰς τὰ οἰκεῖα στρατολογικὰ γραφεῖα ἐντὸς τοῦ πρώτου πενθημέρου τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου ἑκάστου ἔτους. Ἡ στράτευσις ἐνεργεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στρατολογικῶν τούτων πινάκων, συντασσομένων ἐκ τοῦ μητρῴου ἀρρένων.

Στρατολογικαὶ ὑποχρεώσεις. Αἱ ὑπὸ τοῦ παγίου περὶ στρατολογίας νόμου ἢ καὶ ἄλλων εἰδικῶν τοιούτων προβλεπόμεναι στρατιωτικαὶ ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν τῆς χώρας, ἀναλόγως τῆς γενικῆς ἢ εἰδικῆς καταστάσεως ὑφ᾽ ἣν τελεῖ ἕκαστος ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος καὶ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς χώρας. Ὁ περὶ στρατολογίας νόμος καὶ οἱ διάφοροι εἰδικοὶ τοιοῦτοι διαλαμβάνουσι περὶ τῶν στρατολογικῶν ὑποχρεώσεων τῶν στρατευσίμων, ἀνυποτάκτων, ἐφέδρων, λιποτακτῶν καὶ ἀνυποτάκτων, ἀπαλλαγέντων, ἐξ ἀναβολῆς, πολυτέκνων, τῶν ἀποκτώντων τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, τῶν φυσικῇ ἀγωγῇ ἠσκημένων νέων καὶ καθορίζουσιν εἴτε τὴν πραγματικὴν ἐν τῷ στρατῷ ἐκπλήρωσιν αὐτῶν εἴτε τὴν ἐξαγοράν, ἐφ᾽ ὅσον ὑπάγονται εἰς τὰς προβλεπομένας εἰδικὰς εὐεργετικὰς διατάξεις.

Ἀπαλλαγή. Ἡ ἰδιότης, ἣν ἀποκτῶσιν οἱ εἰς ὡρισμένας εὐεργετικὰς διατάξεις τῶν περὶ στρατολογίας νόμων ὑπαγόμενοι στρατεύσιμοι, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἀπαλλάσσονται ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει τῆς στρατιωτικῆς αὐτῶν ὑποχρεώσεως. Οἱ ἀπαλλασσόμενοι ὑπέχουσι σήμερον τετράμηνον μόνον ἐκγύμνασιν, παρεχομένου τοῦ δικαιώματος τῆς ἐξαγορᾶς ταύτης ἔναντι ὡρισμένου χρηματικοῦ ποσοῦ (δρ. 2.500) ἐφ᾽ ἅπαξ ἢ εἰς 2 δόσεις ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς καταβολῆς τῆς α´ δόσεως.

Ἀναβολὴ κατατάξεως. Ἡ χρονικὴ περίοδος, καθ᾽ ἣν τελεῖ ὁ στρατεύσιμος ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος, λόγῳ εἰδικοῦ εὐεργετήματος, μέχρι τῆς προσελεύσεως αὐτοῦ, μετὰ τὴν λῆξιν ταύτης, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν νομίμων στρατολογικῶν ὑποχρεώσεων αὐτοῦ. Τοιοῦτοι λογίζονται παρ᾽ ἡμῖν σήμερον οἱ σπουδασταὶ πανεπιστημίων καὶ ὡρισμένων σχολῶν, μαθηταὶ ὡρισμένων τάξεων διδασκαλείων καὶ γυμνασίων, οἱ ἔχοντες ἀδελφὸν ὑπηρετοῦντα ἐν τῷ στρατῷ, οἱ ἔχοντες παροδικὴν πάθησιν.

Ἐξαίρεσις. Κατάστασις περιλαμβάνουσα τοὺς δι᾽ ὡρισμένους λόγους ἀποκλειομένους τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Ἀντὶ τοῦ ὅρου ἐξαίρεσις χρησιμοποιεῖται σήμερον ἐν τῇ στρατολογικῇ νομοθεσίᾳ καὶ ἡ λέξις *ἀποκλεισμός.* Οὕτως ἐν τῷ ἰσχύοντι νόμῳ στρατολογίας καθορίζεται ὅτι ἀποκλείονται τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας καὶ οὐδαμῶς δύνανται νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐν τῷ στρατῷ οἱ καταδικασθέντες εἰς ἐγκληματικὴν ποινὴν διὰ τελεσιδίκου ἀποφάσεως, ἐξαιροῦνται δὲ τῆς ὑπηρεσίας ἔν τε τῷ ἐνεργῷ στρατῷ καὶ τῇ ἐφεδρείᾳ ὅσοι ἕνεκα σωματικῆς βλάβης εἶναι ἀνίκανοι διὰ πᾶσαν ἐνεργὸν ἢ βοηθητικὴν ὑπηρεσίαν.

Ἀντισήκωμα. Τὸ χρηματικὸν ποσόν, ὅπερ καταβάλλουσιν οἱ ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας τελοῦντες στρατεύσιμοι προκειμένου νὰ ἀπαλλαγῶσι τῆς στρατιωτικῆς των θητείας ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, ὡς καὶ οἱ ἀνυπότακτοι παλαιῶν ἀπογραφῶν προκειμένου νὰ ἐξαγοράσωσι τὰς στρατιωτικάς των ὑποχρεώσεις. Καὶ περὶ μὲν τῶν στρατευσίμων προνοοῦσιν οἱ ἑκάστοτε πάγιοι στρατολογικοὶ νόμοι, περὶ δὲ τῶν ἄλλων οἱ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐκδοθέντες εὐεργετικοὶ τοιοῦτοι.

Ἀπόλυσις. Ἡ μετὰ τὴν λῆξιν ὡρισμένης στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως τῶν στρατευσίμων ἢ ἐφέδρων ἐλευθέρωσις ἐκ ταύτης. Οὐχ ἧττον συναντῶμεν τὴν ἀπόλυσιν καὶ κατ᾽ αὐτὴν ταύτην τὴν ἀρχικὴν κατάταξιν τῶν στρατευσίμων καὶ τῶν ὁπωσδήποτε ὑποκειμένων εἰς στρατιωτικὰς ὑποχρεώσεις, τῶν κρινομένων ἀνικάνων διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, τῶν συμπληρωσάντων τὸ 50ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των, τῶν ἐχόντων ἀνάστημα ἔλαττον τοῦ 1.40 μ. Ἀπολύονται ἐπίσης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπηρεσίας των οἱ συμπληροῦντες 4μηνον ἐκγύμνασιν, οἱ ὑπὸ τῶν ὑγειονομικῶν στρατιωτικῶν ἐπιτροπῶν κρινόμενοι ἀνίκανοι ἢ ἔχοντες παροδικὴν πάθησιν καὶ λαμβάνοντες ἀναβολήν, οἱ ἐξαγοράζοντες τὰς στρατιωτικὰς ὑποχρώσεις των. Οἱ ὁριστικῶς ἀπολυόμενοι λαμβάνουσιν εἰς χεῖρας κανονικὸν ἀπολυτήριον (φύλλον πορείας), οἱ δὲ προσωρινῶς προσωρινὸν τοιοῦτον.

Ἀόριστος ἄδεια. Ἀπόλυσις πρὸ τῆς λήξεως ὁλοκλήρου τῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας τῶν στρατευσίμων καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ὡρισμένης χρονικῆς περιόδου θητείας. Ἐν τῷ ἰσχύοντι σήμερον στρατολογικῷ νόμῳ ἀναγράφεται ἡ ὑποχρεωτικὴ ἄδεια μέχρι 4 μηνῶν πρὸ τῆς λήξεως καθωρισμένης δεκαοκταμήνου θητείας τῶν στρατευσίμων.

Κατάταξις. Ἡ τοποθέτησις εἰς συντεταγμένον σῶμα ἢ συντεταγμένην μονάδα. Οὕτως ἔχομεν τὴν κατάταξιν τῶν στρατευσίμων, τῶν ἐφέδρων, τῶν ἐθελοντῶν, εἰς ἃ σώματα, κέντρα ἐπιστρατεύσεως καὶ μονάδας προβλέπει ὁ περὶ στρατολογίας νόμος καὶ ὀργανισμὸς τοῦ στρατοῦ. π. ΒΙΤΣΙΚΟΥΝΑΚΙΣ

—*[Ναυτ.] Ναυτικὴ στρατολογία* καλεῖται: α´) Ἡ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους κατάταξις ἐν τῷ πο-

Digitized by Google

λεμικῷ ναυτικῷ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς ἑκάστοτε ναυτικὰς ἀπογραφὰς (*ναυτῶν στρατευσίμων*). β΄) Ἡ ἐθελουσία, πρὸ ἢ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν στρατολογικῶν ὑποχρεώσεων, κατάταξις ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ (*ναῦται ἐθελονταὶ στρατεύσιμοι*). γ΄) Ἡ κατόπιν ἐκπαιδεύσεως ἢ ἀπ' εὐθείας εἰς βαθμὸν ἀξιωματικοῦ ἢ ὑπαξιωματικοῦ κατάταξις ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ. Νόμοι διέποντες τὴν ναυτολογίαν (ναυτικὴν στρατολογίαν) εἶναι οἱ 4410, 4711 καὶ 4991 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν 4324 «Περὶ στρατολογίας τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ». Τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον τοῦ ναυτικοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ναυτολογικῶν καταλόγων, κανονίζει κατ' ἔτος τὸν ἀριθμὸν τῶν καταταχθησομένων ἀνδρῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναγκαιούντων ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ ἀνδρῶν εἶναι ηὐξημένος καθ' ὡρισμένον ποσοστόν, ὥστε νὰ δύναται νὰ γίνῃ ἡ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν ἐπιλογὴ καὶ ν' ἀντιμετωπισθῶσιν αἱ περιπτώσεις ἀνυποταξιῶν, ἀναβολῶν κλπ. Ἑκάστη ἀπογραφὴ ἀποτελεῖται: α΄) ἐκ τῶν ἀπογεγραμμένων ἐργατῶν θαλάσσης, ἐχόντων ἑξάμηνον τοὐλάχιστον ὑπηρεσίαν θαλάσσης· β΄) ἐκ τῶν καταγομένων ἐκ καθαρῶς ναυτικῶν νήσων· γ΄) ἐκ τῶν ἀσκούντων τέχνην ἢ ἐπάγγελμα χρήσιμον τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ· δ΄) ἐκ τῶν ἐκπαιδευομένων εἰς σχολὰς ναυτικῶν προορισμῶν· ε΄) ἐκ τῶν φοιτώντων ἢ φοιτησάντων εἰς σχολὰς πρὸς ἀπόκτησιν διπλώματος ναυπηγοῦ ἢ ἠλεκτρομηχανικοῦ· στ΄) ἐκ τῶν ἀνηκόντων τοὐλάχιστον πρὸ ἔτους εἰς ναυτικὰ ἢ ναυτοπροσκοπικὰ σωματεῖα· ζ΄) ἐκ τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὰ συνεργεῖα ναυτικῶν ὑπηρεσιῶν· η΄) ἐκ τῶν τέκνων ἀξιωματικῶν ἢ ὑπαξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ καὶ τέλος ἐκ τῶν καταγομένων ἐκ τῶν προνομιούχων νήσων. Ἡ ἀπόφασις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν περὶ προσκλήσεως τῶν κληρωτῶν πρὸς κατάταξιν δημοσιεύεται εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τρεῖς μῆνας πρὸ τῆς προσκλήσεως. Οἱ στρατεύσιμοι πρέπει νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς τὸν ἐν τῇ προσκλήσει καθοριζόμενον τόπον ἐντὸς τῶν τεταγμένων προθεσμιῶν, ἄλλως ὑπόκεινται εἰς ποινὰς προσθέτων ὑποχρεώσεων κλπ.

Ἡ πρόσκλησις τῶν στρατευσίμων ναυτῶν γίνεται τῇ 1ῃ Ὀκτωβρίου ἑκάστου ἔτους στρατεύσεως, ἂν δέ, ἐλλείψει μέσων στρατωνισμοῦ, δὲν καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀθρόα προσέλευσις, ἡ πρόσκλησις γίνεται εἰς δύο σειράς, τῇ 1ῃ Ὀκτωβρίου καὶ τῇ 1ῃ Ἀπριλίου τοῦ ἑπομένου τῆς ἀπογραφῆς ἔτους. Ἡ κατανομὴ γίνεται εἰς τρεῖς σειράς, διακρινομένας ὑπὸ στοιχεῖα Α, Β, Γ. Εἰς τὴν Α σειρὰν κατανέμονται οἱ κατάλληλοι νὰ ὑπηρετήσωσι καθ' ὅλην τὴν θητείαν αὐτῶν ἐπὶ ἐλαφρῶν σκαφῶν, ἐκτοπίσματος οὐχὶ μείζονος τῶν 2.500 τόννων. Εἰς τὴν Β οἱ κατάλληλοι, ὅπως ὑπηρετήσωσι καθ' ὅλην τὴν θητείαν αὐτῶν ἐπὶ ἐλαφρῶν σκαφῶν, ἐκτοπίσματος μείζονος τῶν 2.500 τόννων, ἐπὶ βοηθητικῶν καὶ ὑπηρετικῶν πλοίων. Εἰς τὴν Γ κατηγορίαν οἱ δικαιούμενοι ἀπαλλαγῆς, βοηθητικοὶ καὶ οἱ προοριζόμενοι δι' ὑπηρεσίας ἀποκλειστικῶς τῆς ξηρᾶς ἢ πλοίων ἠγκυροβολημένων εἰς ὡρισμένας θέσεις, ἐφ' ὧν λειτουργοῦσι συνεχῶς ἐκπαιδευτικαὶ σχολαί.

Ἡ διάρκεια τῆς θητείας εἶναι δεκαεξάμηνος, τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν δυναμένου ν' ἀπολύσῃ τοὺς στρατευσίμους ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει μετὰ 15 μῆνας ἢ ν' ἀναβάλῃ τὴν ἀπόλυσιν μέχρι συμπληρώσεως 18 ἐν συνόλῳ μηνῶν. Διὰ τοὺς ἐπιβαίνοντας πλοίων εὑρισκομένων ἐν ἀλλοδαπῇ, ἡ θητεία τῶν ἐπ' αὐτῶν ὑπηρετούντων δύναται, ὑπουργικῇ ἀποφάσει, νὰ παραταθῇ ἐπὶ 3 ἔτι μῆνας ἀπὸ τῆς λήξεως ταύτης. Ἐθελονταὶ ναῦται στρατεύσιμοι κατατάσσονται τῇ ἐγγράφῳ ἢ προφορικῇ αὐτῶν αἰτήσει, κατόπιν ὑπουργικῆς διαταγῆς καθοριζούσης τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν εἰδικότητα αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἔχουσιν ἀρτίαν σωματικὴν διάπλασιν, εἶναι ἀμέμπτου διαγωγῆς, γνωρίζουσιν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν καὶ ἀσκοῦσι τέχνας συναφεῖς πρὸς τὰς εἰδικότητας τοῦ ναυτικοῦ, οἱ λόγῳ ἡλικίας μὴ ἐκπληρώσαντες τὰς στρατολογικὰς αὐτῶν ὑποχρεώσεις καὶ ἔχοντες συμπεπληρωμένον τὸ 19ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν.

Ναῦται ἐθελονταὶ στρατεύσιμοι. Κατατάσσονται: α΄) Οἱ ἀπολυθέντες τῶν τάξεων τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ναῦται ἢ δίοποι ἁπασῶν τῶν εἰδικοτήτων καὶ ἡλικίας 28 τὸ πολὺ ἐτῶν. β΄) Οἱ ὑπηρετοῦντες τὴν θητείαν αὐτῶν ναῦται πτυχιοῦχοι. γ΄) Οἱ ἀπολυθέντες στρατεύσιμοι τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ καὶ οἱ δι' οἰκογενειακοὺς λόγους ἀπαλλαγέντες ἐκ τοῦ κατὰ ξηρὰν ἢ θάλασσαν στρατοῦ, ἡλικίας οὐχὶ ἀνωτέρας τῶν 28 ἐτῶν καὶ ἔχοντες ὑπηρετήσει ἐπὶ διετίαν ἐπὶ πλοίων ἢ ἐξασκήσει ἐπάγγελμα χρήσιμον τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ. Ἀπαλλαγαὶ δι' οἰκογενειακοὺς λόγους εἰς ναύτας ἐθελοντάς, στρατευσίμους ναύτας καὶ διόπους ἐθελοντὰς οὐδέποτε χορηγοῦνται.

Ἐφεδρεία. Εἰς τὴν ἐφεδρείαν τοῦ ναυτικοῦ μεταφέρονται: 1) Οἱ ναῦται κατηγοριῶν Α καὶ Β τῶν ἀπὸ 1929 καὶ ἐφεξῆς κλάσεων. 2) Οἱ τῆς κατηγορίας Γ, ἐφ' ὅσον ὑπηρέτησαν ἐν ὡρισμένῃ εἰδικότητι. 3) Οἱ ἐθελονταὶ στρατεύσιμοι ὑπηρετήσαντες δύο τοὐλάχιστον ἔτη. 4) Οἱ πάσης εἰδικότητος καὶ κλάδου στρατεύσιμοι κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 41 τοῦ νόμου 4410. Οἱ λοιποὶ μεταφέρονται εἰς τὴν ἐφεδρείαν τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ. Διπλωματοῦχοι πλοίαρχοι ἢ μηχανικοὶ ἐμπορικῶν πλοίων δύνανται, αἰτήσει τοῦ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὑπουργοῦ, νὰ μεταφερθῶσιν εἰς τὴν ἐφεδρείαν τοῦ κατὰ θάλασσαν στρατοῦ, ἀκολουθοῦντες τὴν κλάσιν τῆς ἡλικίας των. Ἐπιστράτευσις τοῦ κατὰ θάλασσαν στρατοῦ γίνεται, ἀποφάσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, συμφώνως τοῖς ἄρθροις 67—70 καὶ 65 τοῦ νόμου 4410 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου «Περὶ στρατολογίας τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ», αἵτινες, ἐφ' ὅσον δὲν προβλέπονται ἐν τῷ οἰκείῳ νόμῳ, ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ.

Γ. Θ. ΔΡΑΒΙΛΛΑΣ

— *[Ἀεροπορ.]* Ἡ *στρατολογία* τῶν στρατευσίμων ἐν τῇ ἀεροπορίᾳ γίνεται δι' ἐπιλογῆς τούτων ἐκ τοῦ ναυτικοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς. Οἱ ἐθελονταὶ γενικῶς τῆς ἀεροπορίας στρατολογοῦνται μεταξὺ νέων ἀγόντων ἡλικίαν 17—25 ἐτῶν κατόπιν διαγωνισμοῦ καὶ μὲ γραμματικὰ προσόντα ἀναλόγως τοῦ κλάδου, εἰς ὃν θὰ καταταγῶσιν. Ἀμέσως μετὰ τὴν κατάταξίν των ἐκπαιδεύονται εἰς εἰδικὰς σχολὰς (τεχνιτῶν ἀεροπορίας, φωτογράφων, ἀσυρματιστῶν κλπ.).

Λ. Π. Π.

— *[Νομ.]* Πᾶς Ἕλλην ὀφείλει νὰ ὑπηρετήσῃ αὐτοπροσώπως ἐν τῷ στρατῷ.

Ἀνυπότακτοι εἶναι καὶ κηρύσσονται ὡς τοιοῦτοι οἱ μὴ ἀφικνούμενοι εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον στρατεύσιμοι ἢ ἔφεδροι ἐν ὥρᾳ μὲν εἰρήνης ἐντὸς τῆς ὁρισθείσης εἰς προσέλευσιν προθεσμίας, ἐν ὥρᾳ δὲ ἐπιστρατεύσεως ἢ πολέμου ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ὁρισθείσης πρὸς προσέλευσιν ἡμέρας συνυπολογιζομένης. Ἀνυπότακτοι ἐπίσης λογίζονται καὶ οἱ μὴ ἐγγεγραμμένοι εἰς τὰ μητρῷα τῶν ἀρρένων (*ἀδήλωτοι*), ἐὰν δὲν προσέλθουν πρὸς κατάταξιν κατὰ τὴν πρόσκλησιν τῶν συνηλικιωτῶν των. Καὶ οἱ μὲν ἐν καιρῷ εἰρήνης ἀνυπότακτοι τιμωροῦνται διὰ προσθέτου ὑπηρεσίας—διαφόρου οἱ ἀνυπότακτοι θητείας ἢ ἐκγυμνάσεως ἀπὸ τοὺς ἀνυποτάκτους ἐφέδρους—, ἐν ὥρᾳ δὲ ἐπιστρατεύσεως ἢ πολέμου οἱ πρὸς προσέλευσιν ὑπόχρεοι θεωροῦνται ὡς ὁπλῖται ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς τασσομένης πρὸς προσέλευσιν προθεσμίας καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν ἀνυπότακτοι τιμωροῦνται ὑπὸ τῶν στρατοδικείων μὲ φυλάκισιν μέχρι πέντε ἐτῶν καὶ μὲ χρηματικὴν ποινὴν πέντε χιλιάδων ἕως πεντακοσίων χιλιάδων δραχμῶν καὶ ἐπὶ πλέον ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς δι' ἣν κατέστησαν ἀνυπότακτοι ὑποχρεώσεως. Καὶ οἱ ἐν καιρῷ εἰρήνης κηρυχθέντες ἀνυπότακτοι λογίζονται ὡς κηρυχθέντες τοιοῦτοι ἐν ὥρᾳ ἐπιστρατεύσεως ἢ ἐν ὥρᾳ πολέμου καὶ τιμωροῦνται μὲ τὰς ἄνω ποινάς, ἐὰν ἐξακολουθήσωσι διατελοῦντες ἐν ἀνυποταξίᾳ μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπιστρατεύσεως ἢ τοῦ πολέμου καὶ δὲν προσέλθουν ἐντὸς τῆς ἄνω τριημέρου προθεσμίας, λογιζομένης ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς ἐπιστρατεύσεως ἢ τοῦ πολέμου. Οἱ ἀνυπότακτοι ὑπέχουσι, πλὴν τῶν ἄνω ποινῶν, καὶ παρεπομένας τοιαύτας, στερούμενοι τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι, ἀπολυόμενοι τῆς δημοσίας ἢ δημοτικῆς θέσεως, εἰς ἣν εἶναι τυχὸν διωρισμένοι, καὶ στερούμενοι τοῦ δικαιώματος τοῦ διορισμοῦ ἢ ἀναδιορισμοῦ οἱ μὲν ἀνυπότακτοι ἐν ἐπιστρατεύσει ἢ πολέμῳ ἰσοβίως, οἱ δὲ ἐν εἰρήνῃ μέχρι τῆς λήξεως πάσης ἐκ τῆς ἀνυποταξίας ποινῆς. Ἡ ἔννοια τοῦ ἀδικήματος τῆς ἀνυποταξίας περιλαμβάνει καὶ τὸ ἀδίκημα τῆς *φυγοστρατίας*, τὸ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 220 τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας τέως προνοούμενον, ἐφ' ὅσον σήμερον οἱ στρατεύσιμοι δὲν ὀφείλουν νὰ παρουσιασθοῦν πρότερον εἰς τὸ στρατολογικὸν γραφεῖον (ὡς ἄλλοτε), ὅπερ νὰ κατατάξῃ αὐτοὺς εἰς στρατιωτικόν τι σῶμα, ἀλλ' ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ σώματά των. Ὁ μετὰ τὴν παρουσίασίν του εἰς τὸ σῶμά του ἀπουσιάζων τιμωρεῖται ὡς *λιποτάκτης* (βλ. λ. *λιποταξία*). Μὲ τὰς ἐπιβαλλομένας ποινὰς εἰς τοὺς ἀνυποτάκτους ἐπιστρατεύσεως ἢ πολέμου τιμωροῦνται καὶ οἱ ἐν γνώσει ἀποκρύπτοντες ἀνυποτάκτους ἢ διευκολύνοντες αὐτοὺς διὰ τὴν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀναχώρησιν αὐτῶν. Ἐν καιρῷ ἐπιστρατεύσεως τιμωροῦνται οὗτοι αὐστηρότερον δι' εἰδικῶν διατάξεων (ἄρθρ. 4 νόμου 755).

Δυνάμει εἰδικῶν διατάξεων τοῦ στρατολογικοῦ νόμου τιμωροῦνται ἐπίσης μὲ μικροτέρας ποινὰς οἱ ἐμμέσως ἄλλως συνεργοῦντες εἰς τὴν ἀνυποταξίαν ἢ παραλείποντες ὑποχρεώσεις των σχετικὰς πρὸς τὸν στρατολογικὸν νόμον. Οὕτω, διὰ φυλακίσεως μέχρις ἓξ μηνῶν καὶ παύσεως τιμωροῦνται οἱ διευθυνταὶ ἢ προϊστάμενοι δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἢ κοινοτικῶν ὑπηρεσιῶν ἐν γένει, οἱ προσλαμβάνοντες ἢ διατηροῦντες ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἀνυπότακτον (ἢ ἐπὶ λιποταξίᾳ καταδικασθέντα). Διὰ χρηματικῆς ποινῆς 500—10 000 δραχμῶν καὶ ἐν ὑποτροπῇ διὰ φυλακίσεως μέχρις ἑνὸς ἔτους τιμωροῦνται: α΄) οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἐνοριακοὶ ἐπίτροποι, οἱ μὴ μεριμνῶντες διὰ τὴν ἐγγραφὴν ἄρρενός τινος τέκνου ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ παρ' ἑκάστῳ ναῷ τηρουμένῳ ἰδίῳ βιβλίῳ (ἄρθρ. 9 καὶ 122 τοῦ στρατολογικοῦ νόμου· β΄) οἱ μὴ δηλοῦντες τὴν γέννησιν τῶν τέκνων των γονεῖς· γ΄) οἱ ραββῖνοι ἢ οἱ μουφτῆδες, οἱ μὴ τηροῦντες βιβλίον γεννήσεως τῶν ἀρρένων τῆς ἰδίας των θρησκείας ἢ μὴ πέμποντες ἀντίγραφον αὐτοῦ εἰς τὸν δήμαρχον ἢ πρόεδρον τῆς κοινότητος καθ' ἕκαστον Ἰανουάριον· δ΄) οἱ διευθυνταὶ ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων, καταστημάτων ἢ ἐπιχειρήσεων, οἱ μὴ ζητήσαντες τὴν ἐγγραφὴν τοῦ παρ' αὐτοῖς ἐγγραφέντος ἀδηλώτου σπουδαστοῦ ἢ προσληφθέντος ὑπαλλήλου εἰς τὸ μητρῷον τῶν ἀρρένων ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς ἢ προσλήψεως. Ἐπίσης διὰ χρηματικῆς ποινῆς 3.000—10.000 δραχ. τιμωροῦνται οἱ δήμαρχοι ἢ πρόεδροι κοινοτήτων, οἱ ἀρνούμενοι νὰ παράσχωσιν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν πᾶσαν πληροφορίαν ἔχουσαν σχέσιν πρὸς τὴν στρατολογικὴν τακτοποίησιν τῶν δημοτῶν των. Ἐπίσης τῇ ἐγκλήσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν μόνον οἱ νομάρχαι ἢ ὑπόλογοι ὑπάλληλοι τῆς νομαρχίας τιμωροῦνται διὰ χρηματικῆς ποινῆς 1.000—5 000 δραχ διὰ τὴν μὴ ἐμπρόθεσμον ἀποστολὴν τῶν στρατολογικῶν πινάκων.

Αἱ διατάξεις περὶ στρατολογίας τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ ἐφαρμόζονται κατὰ κανόνα καὶ διὰ τοὺς ἄνδρας τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ.

Παράνομος στρατολογία. Μόνη ἡ κυβέρνησις τῆς χώρας ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς προσκλήσεως εἰς τὸ στράτευμα ἢ τῆς στρατολογίας ἐν γένει, ἡ δὲ ἄνευ τῆς προσταγῆς ἢ ἀδείας αὐτῆς συλλογὴ ἢ καὶ ἀπογραφὴ ἔτι στρατευμάτων ἢ στρατιωτῶν, καὶ ἡ ἀπόπειρα ἔτι, θεωρουμένη ὡς κακούργημα ἐσχάτης προδοσίας, τιμωρεῖται μὲ θάνατον (ἄρθρ. 127 ποιν. νόμου). Εἰς τὸ αὐτὸ ἀδίκημα ὑποπίπτουσι καὶ οἱ ἐν γνώσει καὶ ἑκουσίως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συλλεγόμενοι. Ἡ δὲ ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς κυβερνήσεως στρατολογία ὑπηκόων πρὸς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ξένης τινὸς δυνάμεως τιμωρεῖται ὡς πλημμέλημα μὲ φυλάκισιν τοὐλάχιστον δύο ἐτῶν, ἐφ' ὅσον ἡ πολιτεία, ὑπὲρ ἧς γίνεται ἡ στρατολογία, δὲν τελεῖ εἰς ἐχθρικὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα σχέσιν, ἄλλως φέρει αὕτη τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐσχάτης προδοσίας, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 123 § 8 καὶ 127 τοῦ ποινικοῦ νόμου.

Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

— *[Ὑγιειν.]* Ἡ διὰ τοῦ κύρους τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἐκτίμησις τῆς σωματικῆς ἱκανότητος τῶν στρατευσίμων εἰς τὰ διάφορα κράτη χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς τελευταίας δεκαετίας τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος (1794). Παρ' ἡμῖν δ' ἡ ἐπιστημονικὴ ἐκτίμησις τῆς σωματικῆς στρατιωτικῆς ἱκανότητος ἀποβλέπει νῦν εἰς δύο διακρίτους κατηγορίας, ὧν ἡ μὲν περιλαμβάνει τοὺς μαθητὰς τῶν στρατιωτικῶν ἐν γένει σχολῶν καὶ τοὺς ὁπωσδήποτε προτιθεμένους νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸ σῶμα τῶν μονίμων ἀξιωματικῶν, ἡ δ' ἑτέρα τοὺς στρατευσίμους κατά τε τὴν κατάταξιν καὶ μετ' αὐτήν, τοὺς ἐφέδρους κατὰ τὴν ὑπὸ τὰ ὅπλα ὑπηρεσίαν, τοὺς μαθητὰς τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν προπαρασκευαστικῶν σχολῶν καὶ τοὺς ἐθελοντάς. Καὶ ἡ μὲν τῶν τῆς πρώτης κατηγορίας ἐξέτασις γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίου πίνακος (Ι), ἐν ᾧ ἀναγράφονται αἱ νόσοι καὶ βλάβαι, αἵτινες καθιστῶσι τοὺς φέροντας ταύτας *ἀκαταλλήλους* πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὰς εἰρημένας σχολὰς ἢ πρὸς κατάταξιν εἰς τὰ μόνιμα στελέχη τῶν ἀξιωματικῶν. Ἡ δὲ δευτέρα κατηγορία ὑποβάλλεται εἰς ἐξέτασιν ἐπὶ τῇ βάσει ἑτέρου πίνακος (ΙΙ), ἐμφαίνοντος τὰς νόσους καὶ τὰς βλάβας, αἵτινες ἐπάγονται ἢ ἀνικανότητα πρὸς πᾶσαν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἢ ἱκανότητα διὰ βοηθητικὰς ὑπηρεσίας ἢ ἀναβολὴν κατατάξεως ἐπὶ ἓν ἢ δύο ἔτη.

Ἐπὶ πλέον δ' ἐκ μὲν τῆς πρώτης κατηγορίας εἶναι ἀκατάλληλοι προσέτι καὶ οἱ ἔχοντες ἀνάστημα μικρότερον τοῦ 1,50, ἐὰν ἄγωσιν ἡλικίαν μέχρι τοῦ 18ου ἔτους συμπεπληρωμένου, 1,55 δὲ ἐὰν ἄγωσι μεγαλυτέραν ἡλικίαν· ἐκ δὲ τῆς δευτέρας κατηγορίας κρίνονται προσέτι *ἀνίκανοι* καὶ οἱ ἔχοντες ἀνάστημα κάτω τοῦ 1,40 μετὰ τὴν τρίτην ἐξέτασιν, βοηθητικοὶ δ' οἱ ἔχοντες ἀνάστημα κάτω μὲν τοῦ 1,50, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ ἔλαττον τοῦ 1,40.

Εἰς τὴν ἀεροπορίαν κατανέμονται ἄνδρες ἐκ τῶν ἱκανῶν· ἐν δὲ τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ ἐφαρμόζονται αἱ στρατολογικαὶ διατάξεις περὶ ἱκανῶν, βοηθητικῶν, ἀναβολῆς κατατάξεως, ἀπαλλαγῆς, ὡς καὶ ἐν τῷ στρατῷ τῆς ξηρᾶς· ἐν δὲ τῇ χωροφυλακῇ κατατάσσονται μόνον ἐθελονταί, ὧν ἡ σωματικὴ ἱκανότης διακριβοῦται μετ' ἐπιστασίας.

Ἡ σωματικὴ στρατιωτικὴ ἱκανότης ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς διαπλάσεως τοῦ σώματος, ἥτις ἐξευρίσκεται διὰ τοῦ ἀναστήματος, τοῦ βάρους τοῦ σώματος καὶ τῆς θωρακικῆς περιμέτρου, λαμβανομένων οὐχὶ μεμονωμένως, ἀλλ' ἐν συνδυασμῷ καὶ τῶν τριῶν τούτων παραγόντων καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀριθμητικῆς σχέσεως αὐτῶν. Ἐπὶ ὑγιοῦς ἀτόμου ἡ θωρακικὴ περίμετρος ἀντιστοιχεῖ ὡς ἔγγιστα εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ ἀναστήματος· τὸ δὲ βάρος τοῦ ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει ὀργανισμοῦ κατὰ κανόνα αὐξάνει ἀναλόγως πρὸς τὸ ἀνάστημα. Αἱ τρεῖς δ' αὗται ποσότητες, παραλλήλως βαίνουσαι, ὀφείλουσι νὰ τηρῶσι πρὸς ἀλλήλας σταθερὰν διαφορὰν εἰς τοὺς εὐεκτοῦντας ἄνδρας, οἱονδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ ἀνάστημα αὐτῶν. Ἐὰν λοιπὸν προσθέσωμεν τὴν περίμετρον τοῦ θώρακος καὶ τὸ βάρος (εἰς χιλιόγραμμα), τὸ δ' ἄθροισμα αὐτῶν ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τοῦ ἀναστήματος, τὸ προκύπτον ὑπό-

Digitized by Google

λοιπὸν εἶναι ὁ ἀριθμητικὸς δείκτης τῆς σωματικῆς διαπλάσεως. Ὅσῳ δὲ μείζων εἶναι ὁ δείκτης, τόσῳ ὑποδεεστέρα ἡ φυσιολογικὴ διάπλασις, καὶ ὅσῳ ἐλάσσων ἐκεῖνος, τόσῳ αὕτη τελειοτέρα. Οὕτως ἀνὴρ καλῶς διαπεπλασμένος, οὗ ἡ μὲν θωρακικὴ περίμετρος εἶναι 0,80, τὸ δὲ βάρος 70 χιλιογράμμων, τὸ δὲ ἀνάστημα 1,70, ἔχει δείκτην σωματικῆς διαπλάσεως 20. Παραδέχονται δ' ὅτι, ὅταν ὁ δείκτης εἶναι ἄνω τῶν 25, ἡ σωματικὴ διάπλασις εἶναι πλημμελής, ῥέπουσα πρὸς ἀσθενικήν· δείκτης δ' ἄνω τῶν 32, παραμένων τοιοῦτος καὶ μετὰ διετῆ ἀναβολὴν κατατάξεως, δεικνύει ἄνδρα ἀνίκανον πρὸς στράτευσιν, κάτω δὲ τῶν 32 μέχρι τῶν 25 μετ' ἀναβολήν, ἱκανὸν μόνον διὰ τὰς βοηθητικὰς ὑπηρεσίας. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι τελειοτέρα πάσης ἄλλης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πάντη ἄπταιστος. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

—*[Διεθν. Δίκ.]* Βλ. *ἐπιστράτευσις* καὶ *οὐδετερότης*.

—στρατολογίας σῶμα. Τὸ βοηθητικὸν σῶμα τοῦ στρατεύματος τὸ ἐπιφορτισμένον νὰ διεξαγάγῃ τὴν στρατολογικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους. Τὸ σῶμα τοῦτο συνεστήθη τῷ 1914, ἔκτοτε δὲ ἐξελισσόμενον ἤχθη εἰς τὴν σημερινὴν του ὀργανικὴν σύνθεσιν, περιλαμβάνουσαν 35 στρατολογικὰ γραφεῖα (ἓν κατὰ νομόν), 6 στρατολογικὰς διευθύνσεις (μίαν κατὰ σῶμα στρατοῦ), στρατολογικὰς διευθύνσεις κατ' ἀνεξαρτήτους μεραρχίας, μίαν διεύθυνσιν στρατολογίας ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, μίαν ἐπιθεώρησιν στρατολογίας. Π. Β.

στρατολογικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν στρατολογίαν, ὁ τῆς στρατολογίας: «στρατολογικὴ ὑπηρεσία», «στρατολογικὸν συμβούλιον».

— στρατολογικαὶ ἐπιτροπαί, ἢ **στρατολογικὰ συμβούλια.** Ὡρισμέναι ὑπηρεσίαι, ὑφ' ὧν ἐξετάζεται ἡ ὑγιεινὴ κατάστασις τῶν στρατευσίμων καὶ τῶν ὑπὸ τὰ ὅπλα ἀνδρῶν, ὡς καὶ πάντα τὰ πρὸς αὐτοὺς συναφῆ Εἶναι δ' αὗται:

1) *Εἰδικὰ στρατολογικὰ συμβούλια.* Ἀπαρτίζονται ἐκ μαχίμων καὶ ὑγειονομικῶν ἀξιωματικῶν καὶ εἶναι τεταγμένα τὸ μὲν πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἐκ τῶν νεοσυλλέκτων φερόντων νόσους ἢ βλάβας προφανεῖς καὶ εὐδιαγνώστους, τὸ δὲ πρὸς ἔλεγχον τοῦ ἀναστήματος καὶ τῆς ἡλικίας, κρίνοντα δ' αὐτοὺς ἀνικάνους, ἱκανούς, βοηθητικούς, ἀπαλλακτέους, ἢ χορηγοῦντα ἀναβολὰς κατατάξεως.

2) *Διαρκῆ στρατολογικὰ συμβούλια.* Εἶναι ὡρισμένα πρὸς ἐξέτασιν τῆς ἱκανότητος πατρὸς ἢ ἀδελφοῦ στρατευσίμου ἢ πρὸς γνωμάτευσιν ἐπὶ αἰτήσεων ἀπαλλαγῆς ἢ διορθώσεως ἡλικίας.

3) *Τοπικὰ στρατολογικὰ συμβούλια.* Ἡ ἁρμοδιότης τούτων εἶναι νὰ πιστοποιῶσι περὶ τυφλῶν ἢ ἀνιάτως πασχόντων στρατευσίμων καὶ ἐφέδρων (μὴ δυναμένων νὰ μετακινηθῶσιν) ἢ περὶ ἀνικανότητος πατρὸς ἢ ἀδελφοῦ.

4) *Ἐπιτροπαὶ ἀπαλλαγῶν.* Ὑπὸ τούτων ἐξετάζονται αἱ διαφωνίαι τῶν εἰδικῶν στρατολογικῶν συμβουλίων καὶ αἱ τῶν ἐπιτροπῶν τῶν μεραρχιῶν, ἔτι δ' οἱ κατὰ τὴν θητείαν αὐτῶν παθόντες ὁπλῖται ἢ οἱ αἰτιώμενοι παθήσεις μὴ προφανεῖς ἢ φέροντες νόσον ἢ βλάβην, περὶ ὧν τὸ εἰδικὸν στρατολογικὸν συμβούλιον ἀδυνατεῖ ν' ἀποφανθῇ, ἢ ὧν ἡ διάγνωσις χρήζει εἰδικῆς ἐξετάσεως.

5) *Ἀνωτάτη στρατοῦ ὑγειονομικὴ ἐπιτροπή.* Αὕτη ἀποφαίνεται ἐπὶ διαφωνιῶν ἐπιτροπῶν ἀπαλλαγῶν τῶν σωμάτων στρατοῦ καὶ ἐπὶ ζητημάτων, ἐφ' ὧν αἰτεῖται ἡ ἔγκρισις ἢ ἡ γνωμάτευσις αὐτῆς, ἀφορώντων τοὺς στρατευσίμους ἢ τοὺς γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς αὐτῶν.

6) *Ἐπιτροπαὶ ἐξωτερικοῦ.* Αὗται ἐξετάζουσι τὴν σωματικὴν ἱκανότητα τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐγκατεστημένων στρατευσίμων καὶ ὑποβάλλουσι τὰς περὶ αὐτῶν ἀποφάσεις ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς ἀνωτάτης στρατοῦ ὑγειονομικῆς ἐπιτροπῆς. Ι. Π.

— στρατολογικαὶ ὑποχρεώσεις· βλ. *στρατολογία*.

— στρατολογικὴ διεύθυνσις. Ἡ ὀργανικὴ στρατολογικὴ ὑπηρεσία ἡ ὑφισταμένη παρ' ἑκάστῳ σώματι στρατοῦ καὶ παρ' ἑκάστῃ ἀνεξαρτήτῳ μεραρχίᾳ καὶ διεξάγουσα τὴν στρατολογικὴν ὑπηρεσίαν τῆς στρατιωτικῆς περιοχῆς τῆς ἀρχῆς παρ' ᾗ ἑδρεύει. Αὕτη ἀσκεῖ τὴν ἐποπτείαν τῶν ὑπ' αὐτὴν στρατολογικῶν γραφείων, ὧν τυγχάνει ἄμεσος προϊσταμένη ἀρχή, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν στρατολογικῶν ὑπηρεσιῶν τῶν διαφόρων σωμάτων καὶ ὑπηρεσιῶν τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν οἰκείαν στρατιωτικὴν περιοχήν, λειτουργεῖ δὲ συμφώνως τῷ κανονισμῷ στρατολογίας. Τοιαῦται στρατολογικαὶ διευθύνσεις ὑφίστανται ἕξ. Π. Β.

— στρατολογικὸν γραφεῖον. Ἡ εἰς τὴν ἕδραν ἑκάστου νομοῦ ἑδρεύουσα στρατολογικὴ ὑπηρεσία. Ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ παρακολούθησις σύμπαντος τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς τοῦ ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἡ τήρησις πάσης μεταβολῆς σχετικῆς μὲ τὴν ὅλην στρατολογικὴν κατάστασιν αὐτοῦ, διὰ τῶν μητρῴων ἀρρένων, τῶν στρατολογικῶν τοιούτων καὶ τῶν εὑρετηρίων ἐφέδρων. Τὸ στρατολογικὸν γραφεῖον εἶναι ἡ πηγή, ἐξ ἧς ἀρύεται πᾶσαν πληροφορίαν οἱαδήποτε τοῦ κράτους ἀρχή, σχέσιν ἔχουσαν μὲ τὴν ἐν γένει στρατολογικὴν κατάστασιν τοῦ ἄρρενος ἀτόμου. Π. Β.

— στρατολογικὸν γραφεῖον ναυτικοῦ· βλ. *ναυτολογικὸν γραφεῖον*.

— στρατολογικὸν συμβούλιον· βλ. λ. *στρατολογικαὶ ἐπιτροπαί*.

— στρατολογικὸν συμβούλιον εἰδικόν. Τὸ ἐν ἑκάστῳ συντάγματι πεζικοῦ ἢ εὐζώνων λειτουργοῦν πενταμελὲς συμβούλιον ἐξ ἀξιωματικῶν, ἐντεταλμένον νὰ ἐξετάζῃ τὴν σωματικὴν ἱκανότητα τῶν τὸ πρῶτον κατατασσομένων στρατευσίμων (βλ. *στρατολογικαὶ ἐπιτροπαί*). Π. Β.

— στρατολογικὸν συμβούλιον τοπικόν. Τὸ ἐξ ὡρισμένων δημοσίων προσώπων συμβούλιον, τὸ ἐπιλαμβανόμενον τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν ἀδυνατούντων νὰ μετακινηθῶσι στρατευσίμων. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ εἰρηνοδίκου, τοῦ δημάρχου ἢ προέδρου κοινότητος, τοῦ ἀστυνόμου καὶ ἑνὸς ἰατροῦ τῆς περιφερείας τῆς κατοικίας τοῦ στρατευσίμου, καὶ ἐπιλαμβάνεται τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου στρατολογίας καθοριζομένων ὑποχρεώσεών του, συντάττον ἔκθεσιν προκειμένου περὶ στρατευσίμου ὄντος τυφλοῦ ἢ φέροντος ἀνίατον βλάβην καὶ μὴ δυναμένου νὰ μετακινηθῇ, βάσει τῆς ὁποίας ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἀνικανότητος αὐτοῦ τὸ *εἰδικὸν στρατολογικὸν συμβούλιον*. Τὸ ἴδιον τοπικὸν συμβούλιον συντάττει πιστοποιητικὸν διὰ τὸ σύνταγμα κατατάξεως προκειμένου περὶ τῶν μὴ δυναμένων νὰ μεταβῶσιν ἐγκαίρως πρὸς κατάταξιν στρατευσίμων λόγῳ παθήσεως αὐτῶν, βάσει τοῦ ὁποίου τὸ εἰδικὸν στρατολογικὸν συμβούλιον χορηγεῖ ἀναβολὴν κατατάξεως μέχρι τριῶν μηνῶν. Π. Β.

— στρατολογικὸς κατάλογος· βλ. *στρατολογία*.

Στρατολόγος ΙΗ' αἰῶνος.

στρατολόγος (ὁ)· ὁ συλλέγων στρατόν ὁ ἐνεργῶν τὴν ἀπογραφὴν τῶν στρατευσίμων ἀξιωματικὸς ἢ ὑπάλληλος.

—*[Ἱστορ.]* Κατὰ τοὺς ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνας ὑφίστατο ἐν Γαλλίᾳ τάξις ὑπαξιωματικῶν ἀποκαλουμένων *στρατολόγων* (λοχίας racoleur ἢ récruteur), ἐχόντων προορισμὸν νὰ περιέρχωνται τὰς διαφόρους πόλεις καὶ τὰ χωρία, ἵνα στρατολογῶσιν ἐθελοντὰς διὰ τοὺς ἐθελοντικοὺς στρατούς. Οἱ ἐν λόγῳ στρατολόγοι ἔφερον πολυτελεστάτην καὶ ἐπίχρυσον στολήν, πρὸς εὐκολωτέραν παραπλάνησιν τῶν νέων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ν. Θ. Κ.

— στρατολόγοι δήμων καὶ κοινοτήτων. Ἕκαστος δῆμος καὶ κοινότης ἀποτελοῦσιν ἴδιον στρατολογικὸν διαμέρισμα, οὕτινος τὴν στρατολογικὴν ἐργασίαν ἐκτελοῦσιν οἱ δημοτικοὶ στρατολόγοι, εἰδικοὶ ὑπάλληλοι διοριζόμενοι κατὰ τὸν νόμον 483 τοῦ 1914 (379). Οὗτοι βοηθοῦσι τοὺς δημάρχους καὶ τοὺς προέδρους τῶν κοινοτήτων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 202 παράγρ. 6' τοῦ κώδικος νομοθεσίας δήμων καὶ κοινοτήτων ἀνατεθειμένων αὐτοῖς καθηκόντων, τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν στρατολογίαν καὶ τὰς στρατιωτικὰς εἰσφοράς, ὑπάγονται δὲ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων καὶ ὑπόκεινται εἰς τὰς αὐτὰς ποινικὰς διατάξεις τὰς ὁριζομένας ὑπὸ τῶν σχετικῶν πρὸς τὰ καθήκοντά των νόμων διὰ τοὺς δημάρχους καὶ προέδρους κοινοτήτων. Διὰ διατάγματος δύνανται νὰ συνενωθῶσι πλείονες τῆς μιᾶς κοινότητος, ἐγγὺς ἀλλήλων κείμεναι καὶ μὲ συνολικὸν πληθυσμὸν οὐχὶ μείζονα τῶν 3.000 κατοίκων, εἰς ἓν κοινὸν στρατολογικὸν διαμέρισμα, οὗτινος προΐσταται εἷς στρατολόγος. Οἱ δημοτικοὶ καὶ κοινοτικοὶ στρατολόγοι, ὑπαγόμενοι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων των εἰς τὴν ἐποπτείαν καὶ τῶν οἰκείων στρατολογικῶν διευθύνσεων καὶ τῶν ἀνωτέρων στρατιωτικῶν ἀρχῶν, θεωροῦνται ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι, ὀμνύοντες τὸν νενομισμένον ὅρκον, μὴ δυνάμενοι δὲ ν' ἀπολυθῶσιν εἰμὴ διὰ τοὺς ἐν τῷ νόμῳ ἀναφερομένους λόγους. Οἱ μὲν δημοτικοὶ στρατολόγοι διορίζονται κατόπιν διαγωνισμοῦ ἐνεργουμένου συμφώνως πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ νόμου, οἱ δὲ κοινοτικοὶ λαμβάνονται ἐκ τῶν ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς κοινότητος ὑπηρετούντων διδασκάλων, προτιμωμένων πάντως εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τῶν διατελεσάντων ἐφέδρων ἀξιωματικῶν. Οἱ δημοτικοὶ στρατολόγοι διακρίνονται εἰς τρεῖς τάξεις, οἱ δὲ κοινοτικοὶ μισθοδοτοῦνται ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κοινότητος ἐν ᾗ ὑπηρετοῦσιν, ἡ δὲ μισθοδοσία ἀμφοτέρων, θεωρουμένη ὡς ὑποχρεωτικὴ δαπάνη τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων, ἀναγράφεται καὶ αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τοῦ νομάρχου εἰς τοὺς οἰκείους προϋπολογισμούς. Οἱ εἰς τὰ διδασκαλεῖα τοῦ κράτους φοιτῶντες διδάσκονται ὑποχρεωτικῶς τὸ μάθημα τῆς ἑρμηνείας τοῦ στρατολογικοῦ νόμου καὶ τοῦ νόμου περὶ στρατιωτικῶν εἰσφορῶν. Κυριώτερον ἔργον τῶν στρατολόγων εἶναι ἡ τήρησις τῶν οἰκείων βιβλίων καὶ καταλόγων καὶ ἡ ἐκλαΐκευσις τῶν περὶ τὰ στρατολογικὰ ἰσχυουσῶν διατάξεων, πρὸς διαφωτισμὸν τῶν πολιτῶν ὡς πρὸς τὰς στρατολογικὰς αὐτῶν ὑποχρεώσεις καὶ καθήκοντα δι' ἀνακοινώσεων, δημοσίων διαλέξεων κλπ. Μ. Δ. Σ.

στρατολογῶ (—έω)· συλλέγω στρατόν, ἐνεργῶ τὴν ἀπογραφὴν ἢ τὴν κατάταξιν στρατιωτῶν· || συνεκδ., συλλέγω: «στρατολογῶ ὀπαδούς, —ἐργάτας».

Στρατονίκεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀρχαία μεσόγειος πόλις τῆς ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ Καρίας, *Ἰδριὰς* πρότερον καλουμένη καὶ μετονομασθεῖσα Στρατονίκεια ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου τοῦ Α' (τοῦ Σωτῆρος) πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του Στρατονίκης. Εἶχε κοσμηθῆ κατὰ τὸν Στράβωνα (C. 660) ὑπὸ πολυτελῶν οἰκοδομημάτων καὶ εἶχε φθάσει ε ς μεγάλην ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν ἀκμήν. Ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Στρατονικέων ἔκειντο δύο ἐπιφανέστατα ἱερά, τὸ παρὰ τὴν πόλιν τοῦ Διὸς Χρυσαορέως, εἰς τὸ ὁποῖον συνήρχοντο διὰ νὰ τελέσουν θυσίαν καὶ συσκεφθοῦν περὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ κοινοῦ των ἅπαντες οἱ Κᾶρες, καὶ τὸ ἐν Λαγίνοις τῆς Ἑκάτης, εἰς τὸ ὁποῖον κατ' ἔτος ἐγίνοντο μεγάλαι πανηγύρεις. Περιῆλθεν ἡ Στρατονίκεια ἐπί τινα χρόνον καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μιθιδράτου. Κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν δὲ ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ κυριαρχίαν ἦτο αὕτη civitas libera. Τῆς Στρατονικείας διεσώθησαν καὶ νομίσματα, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ, τοῦ τε Α' καὶ Β' π. Χ. αἰῶνος καὶ τῶν ῥωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Τὰ πρῶτα φέρουν ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως κεφαλὴν Ἑκάτης δαφνοστεφῆ καὶ ὑπ' αὐτὴν μηνίσκον ἢ κεφαλὴν Διός, ἐπὶ τῆς ἄλλης δὲ τὴν λέξιν ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΕΩΝ ἢ τὰ γράμματα CT (C—T) καὶ ὄνομα ἄρχοντος μὲ εἰκόνα Νίκης ἢ ἀετοῦ ἢ Πηγάσου. Τὰ δὲ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων τὴν λέξιν CΤΡΑΤΟΝΙΚΕΩΝ μὲ διαφόρους ἄλλας ἐπιγραφὰς καὶ διαφόρους τύπους· ἐκ τῶν ὁποίων ἐπικρατέστεροι αἱ τοῦ Χρυσαορέως Δ ός, τῆς Ἑκάτης, τοῦ Πηγάσου, τῆς Νίκης καὶ τοῦ Βελλεροφῶντος κρατοῦντος τὸν Πήγασον ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Στρατονικείας ἔχει κτισθῆ ἡ τουρκικὴ κωμόπολις *Ἐσκῆ-Χισάρ*, εἰς τὸ κέντρον τῆς ὁποίας σῴζονται τὰ ἐρείπια μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον πιστεύεται ὅτι εἶναι ὁ τάφος τοῦ Φιλεταίρου.

—2) Ἀρχαία πολίχνη τῆς κοιλάδος τοῦ Καΐκου, ἡ ὁποία διὰ τοῦτο καὶ Στρατονίκεια πρὸς τῷ Καΐκῳ ἢ πρὸς τῷ Ταύρῳ ἐκαλεῖτο. Κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα, ὅτε διέβη (123 μ. Χ.) ἐκεῖθεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανός, μετωνομάσθη Ἀδριανούπολις. Καὶ τῆς πολίχνης ταύτης διεσώθησαν νομίσματα τῶν ῥωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, φέροντα συνήθως τὴν ἐπιγραφὴν ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ ΣΤΡΑΤΟΝΕΙΚΕΩΝ καὶ διαφόρους τύπους (Διόνυσον, Νίκην, Τύχην, Ἀσκληπιόν), ἓν δέ, ἀποκείμενον εἰς τὸ Βρετανικὸν μουσεῖον, χαλκοῦν, φέρον ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως προτομὴν τῆς πόλεως μὲ τὴν λέξιν ΣΤΡΑΤΟΝΕΙΚΙΑ, ἐπὶ τῆς ἄλλης δὲ τὸν ποταμὸν Κάϊκον κατακείμενον καὶ τὰς λέξεις ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΕΩΝ ΚΑΙΚΟΣ. ΚΑΨ.

Στρατονίκη *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ Πλευρῶνος, υἱοῦ τοῦ Αἰτωλοῦ, καὶ τῆς Ξανθίππης, θυγατρὸς τοῦ Δώρου, καὶ ἀδελφὴ τοῦ Ἀγήνορος, τῆς Στερόπης καὶ τῆς Λαοφόντης. —2) Μία τῶν πεντήκοντα θυγατέρων τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῶν Θεσπιῶν Θεσπίου καὶ τῆς Μεγαμήδης. Ἐγέννησεν αὕτη ἐκ τοῦ ἥρωος Ἡρακλέους τὸν Ἄτρομον. ΚΑΨ.

—Στρατονίκη. —1) Ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περδίκκα τοῦ Β' καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν Θρᾳκῶν Σεύθου. Διὰ τοῦ συνοικεσίου τούτου, γενομένου πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσεως τοῦ Σεύθου, ἀπεμάκρυνεν ἐκ τῆς χώρας του ὁ Περδίκκας τὸν εἰσβαλόντα εἰς αὐτήν, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (429 π. Χ.), σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων βασιλέα τῶν Ὀδρυσῶν Θρᾳκῶν Σιτάλκην (Θουκ. Β' 101). —2) Θυγάτηρ τοῦ Κορραίου καὶ σύζυγος Ἀντιγόνου τοῦ Μονοφθάλμου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγέννησε Δημήτριον τὸν Πολιορκητήν. Ταύτην, διαμένουσαν ἐν Κιλικίᾳ κατὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην (301 π. Χ.), διέσωσεν ὁ υἱός της Δημήτριος εἰς Κύπρον, ἔνθα ἦτο ἡ σύζυγός του Φίλα. —3) Θυγάτηρ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ καὶ τῆς Φίλας, θυγατρὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Σελεύκου τοῦ Νικάτορος. Ταύτην συνεζεύχθη βραδύτερον ὁ ἐξ ἄλλης συ-

Digitized by Google

ζύγου υἱὸς τοῦ Σελεύκου Ἀντίοχος ὁ Α' ὁ Σωτήρ, κατὰ παραχώρησιν τοῦ πατρός του, ὅτε οὗτος ἔμαθεν ὅτι ὁ υἱός του, ἀσθενήσας βαρέως ἐκ τοῦ πρὸς τὴν μητρυιάν του ἔρωτος, θ' ἀπέθνησκεν, ἂν δὲν ἐλάμβανε ταύτην σύζυγον. Ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου της ἐγέννησε τὸν Ἀντίοχον Β', τὴν Στρατονίκην καὶ τὴν Ἀπάμαν.—4) Θυγάτηρ Ἀντιόχου τοῦ Α' καὶ τῆς Στρατονίκης καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Δημητρίου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεπέμφθη κατὰ τὸ 239 π. Χ. Ἐλθοῦσα αὕτη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀνεψιοῦ της Σελεύκου τοῦ Β' τοῦ Καλλινίκου, ἐπεδίωξε νὰ συνάψῃ γάμον μετὰ τούτου, ἀλλ' ὁ Σέλευκος ἀπέρριψε τὴν πρότασίν της. Ἕνεκα τῆς ἀπορρίψεως ταύτης τῶν προτάσεών της καὶ τῆς ματαιώσεως τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς φιλοδοξίας της, συνεμάχησεν αὕτη μετὰ τοῦ ἑτέρου ἀνεψιοῦ της Ἀντιόχου τοῦ Ἱέρακος, ἀποστατήσαντος ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Σελεύκου Β', καὶ ὑπεκίνησεν εἰς στάσιν τὴν πόλιν Ἀντιόχειαν. Μετὰ τὴν κατάληψιν δὲ ταύτης ὑπὸ τοῦ Σελεύκου ἔφυγεν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου Σελεύκειαν, ἔνθα καὶ συλληφθεῖσα ἐφονεύθη περὶ τὸ 235 π. Χ. ΚΑΨ.

—Στρατονίκη *μάρτυς*. Μετὰ τοῦ συζύγου Σελεύκου ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ τὸν διὰ τοῦ ξίφους θάνατον ὑποστᾶσα, συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 31 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Στρατονίκη *[Γεωγρ.]*. Κώμη ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας (Λιαρίγκοβας) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς, πρότερον καλουμένη *Ἴσβορος*. Κάτ. (1928) 1.184. Κεῖται πρὸς Δ. τῆς Ἀρναίας καὶ ἐγγὺς τοῦ βορείου μυχοῦ τοῦ κόλπου τῆς Ἱερισσοῦ. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, δασαρχεῖον α' τάξεως καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. Ἐν Στρατονίκῃ λειτουργοῦν μεταλλεῖα σιδηροπυρίτου (περιεκτικότητος S = 48,20) τῆς ἑταιρείας χημικῶν προϊόντων καὶ λιπασμάτων μὲ ἐτησίαν ἐξαγωγὴν (1929) 131.000 τόννων μεταλλεύματος. Ἡ κώμη μεγάλως ἐδοκιμάσθη κατὰ τοὺς σεισμοὺς τῆς ἀνατολικῆς Χαλκιδικῆς τῆς 26ης Σεπτεμβρίου 1932. Ἐπίνειον αὐτῆς εἶναι τὸ *Στρατώνιον*.

Στρατόνικος. Ἀθηναῖος ποιητής, κιθαρῳδὸς καὶ μουσικός, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Β' καὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἀγχινούστατος καὶ χαρίεις ποιητὴς ὤν, πλὴν ποιημάτων, ἔγραψε καὶ ποικίλα ἀποφθέγματα. Ἰδίᾳ δ' ὅμως ἠρέσκετο εἰς τὸν σατιρικὸν ἔλεγχον, μὴ φειδόμενος ἐν τούτῳ μηδ' αὐτῶν τῶν ἰσχυρῶν τῶν χρόνων αὐτοῦ. Οὕτω, πλὴν πολλῶν ἄλλων, ἤλεγξε τὸν στρατηγὸν Φιλώταν, καυχηθέντα ἐπὶ νίκῃ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Τιμοθέου, καὶ τὸν τύραννον τῆς Κύπρου Νικοκλῆν, ὅστις καὶ τὸν ἐθανάτωσε. Ε. ΔΙ. Κ.

— Στρατόνικος. Ἕλλην γλύπτης καὶ τορευτής, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς Γ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Κατά τι χειρόγραφον, ὁ καλλιτέχνης οὗτος κατήγετο ἐκ Κυζίκου. Εἰργάσθη ἐν Περγάμῳ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως Ἀττάλου Α' τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ Εὐμένους τοῦ Β'. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ὁ Στρατόνικος ἐποίησε μετὰ τῶν γλυπτῶν Ἐπιγόνου, Φυρομάχου καὶ Ἀντιγόνου σύμπλεγμα πλαστικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐξεικόνιζον τὰς μάχας τῶν ἀνωτέρω βασιλέων τῆς Περγάμου ἐναντίον τῶν Γαλατῶν, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ Λατῖνον συγγραφέα ἔπλασε καὶ ἀγάλματα φιλοσόφων. Πλέον εὐφήμως γνωστὸς ὅμως ἦτο ὡς τορευτὴς ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ. Β. Δ. Θ.

—Στρατόνικος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ξίφει τελειωθεὶς μάρτυς καὶ ἑορταζόμενος τὴν 30 Σεπτεμβρίου. —2) Ὁ μετὰ Ἑρμύλου τοῦ διακόνου ἐπὶ Λικινίου τῷ 315 ἐν Σιγγηδόνι (παρὰ τὸ σημερινὸν Βελιγράδιον) μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάς. Ἡ μνήμη των ἑορτάζεται (καὶ ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας) τὴν 13 Ἰανουαρίου δι' ἰδίας ἀκολουθίας. —3) Ὁ δήμιος, ὅστις μετὰ τῶν συνδημίων Κοδράτου καὶ Ἀκακίου παρέστη εἰς τὸ ἐν Πτολεμαΐδι μαρτύριον Παύλου καὶ Ἰουλιανῆς τῶν ἀδελφῶν κατὰ τὸ ἔτος 272 καὶ οἱ τρεῖς δὲ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες ἔλαβον διὰ ξίφους θάνατον καὶ συνεορτάζονται τὴν 4 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

στρατονομία (ἡ) *[Στρατ.]*. Ἡ ἐν πολέμῳ ὀργανωμένη ὑπηρεσία διὰ τὴν τήρησιν τῆς ἀστυνομικῆς τάξεως ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ κατεχομένης ἐδαφικῆς περιοχῆς, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν ἰδιωτῶν τῶν παρακολουθούντων τὸν στρατὸν (ἐργολάβων, πωλητῶν κτλ.). Τὴν ὑπηρεσίαν τῆς στρατονομίας ἐκτελοῦσι τμήματα τῆς χωροφυλακῆς, προσκολλώμενα εἰς ἑκάστην μεγάλην μονάδα καὶ εἰς τὸ γενικὸν στρατηγεῖον. Τὸ παρὰ μιᾷ ἑκάστῃ τῶν μονάδων τούτων ἐκτελοῦν τὴν στρατονομίαν ἀπόσπασμα καλεῖται *στρατονομικὸν ἀπόσπασμα*, ὁ δὲ διοικῶν τοῦτο ἀξιωματικὸς τῆς χωροφυλακῆς καλεῖται *στρατονόμος*, εἰδικῶς δ' ὁ διοικῶν τὸ στρατονομικὸν ἀπόσπασμα τοῦ γενικοῦ στρατηγείου καλεῖται *γενικὸς στρατονόμος*. Ν. Θ. Κ.

στρατοπεδάρχης (ὁ) *[Στρατ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω (maréchal de champ) κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς ὁ στρατηγὸς διοικητὴς τῶν ἐν στρατοπέδῳ τινὶ συγκεντρωμένων στρατευμάτων. Συνεπῶς, ἦτο τίτλος ἀπονεμόμενος εἰς τὸν ἑκάστοτε διοικητὴν τοῦ στρατοπέδου καὶ οὐχὶ μόνιμος βαθμός.

Σήμερον *στρατοπεδάρχης* καλεῖται ὁ ἐν παντὶ καταυλισμῷ ἢ ἐπισταθμείᾳ μεγάλης μονάδος διοριζόμενος ἀνώτερος ἀξιωματικὸς διὰ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς ἐν γένει τάξεως, τῆς σειρᾶς τῶν γενικῶν ὑπηρεσιῶν κτλ., τῶν συγκεντρωμένων μονάδων, δηλαδὴ δι' ὑπηρεσίαν παρεμφερῆ πρὸς τὴν τοῦ φρουράρχου ἐν ταῖς πόλεσιν. Ν. Θ. Κ.

— *[Βυζαντ.]* Ἱστορικοί τινες συγγραφεῖς Βυζαντινοὶ καλοῦσιν ἐνίοτε *στρατοπεδάρχην* τὸν ἀρχιστράτηγον, ἐν τῇ ἐπισήμῳ ὅμως γλώσσῃ τῶν στρατιωτικῶν συγγραμμάτων οὐδαμοῦ ἀπαντᾶται τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἰμὴ μόνον ἐν τῇ «Περὶ ὀφφικιαλίων» πραγματείᾳ τοῦ Κωδηνοῦ τοῦ Κουροπαλάτου, τῇ γραφείσῃ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἐν τῇ πραγματείᾳ ἐκείνῃ ἀναφέρεται: *μέγας στρατοπεδάρχης, στρατοπεδάρχης τῶν μονοκατῶν, στρατοπεδάρχης τῶν τζακόνων, στρατοπεδάρχης τῶν μονοκαβάλλων καὶ στρατοπεδάρχης τῶν τζαγγρατόρων*. Πάντες οὗτοι ἐξετέλουν καθήκοντα ἐπιμελητείας. Ὁ μέγας στρατοπεδάρχης ἐπεμελεῖτο «τῶν τῆς στρατιᾶς ἐπιτηδείων, ἤτοι τροφίμων, ποτῶν καὶ πάντων τῶν χρειωδῶν», ἦτο δηλαδὴ ἀρχηγὸς τῆς ἐπιμελητείας. Ἀνάλογον ὑπηρεσίαν εἶχον καὶ οἱ λοιποὶ εἰς τὰ ἑαυτῶν σώματα, π. χ. ὁ στρατοπεδάρχης τῶν τζακόνων, ἤτοι τῶν ἐπιφορτισμένων τὴν φρούρησιν τῶν κάστρων κλπ. Ν. ΚΛΣ

στρατοπεδεία (ἡ) *[Στρατ.]*. Τὸ σύνολον τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἔχοντος ἀποστολὴν τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ χώρου καταυλισμοῦ ἢ ἐπισταθμείας μονάδος τινὸς (ἀδιαφόρως μικρᾶς ἢ μεγάλης) καὶ τὴν ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ κατανομὴν τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς μονάδος ταύτης. Ὁ ὅρος *στρατοπεδεία* ἦτο ἀνέκαθεν ὁ ἐπίσημος ὅρος τῆς ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς φρασιολογίας, ἐπ' ὀλίγον δὲ μόνον χρόνον (κατὰ τὴν περὶ τὸ 1900 ἐποχὴν) ἐδόθη τὸ ὄνομα οἱ *ἐπίσταθμοι*, ἀλλὰ πολὺ ταχέως ἐγκατελείφθη, ἐπανελθόντος τοῦ ὅρου *στρατοπεδεία*. Ν. Θ. Κ.

στρατοπέδευσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐγκατάστασις ἐν στρατοπέδῳ, στάθμευσις στρατοῦ ἔν τινι τόπῳ· || ἡ θέσις, ὁ τόπος, ὅπου ὁ στρατὸς εἶναι ἐστρατοπεδευμένος.

στρατοπεδευτικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς στρατοπέδευσιν: «στρατοπεδευτικὴ τέχνη».

στρατοπεδεύω· ἐπὶ στρατοῦ, ἐγκαθίσταμαι ἐν στρατοπέδῳ, σταθμεύω πρὸς ἀνάπαυσιν.

στρατόπεδον (τό)· ὁ τόπος ὅπου εἶναι ἐγκατεστημένος ὁ στρατός, εἴτε πρὸς ἀνάπαυσιν, εἴτε πρὸς περαιτέρω ἐνέργειαν.

— *[Ἐγκυκλ.]* *Στρατόπεδον* καλεῖται ἐδαφικὸς χῶρος ἐκ τῶν προτέρων ἐκλεγεὶς καὶ παρασκευασθεὶς διὰ τὴν ἐφ' ὡρισμένον χρόνον παραμονὴν στρατευμάτων ὑπὸ σκηνὰς ἢ καὶ παραπήγματα. Δύναται ἐπίσης νὰ κληθῇ στρατόπεδον αὐτὸ τοῦτο τὸ στρατοπεδεῦον στράτευμα ἢ καὶ τὸ σύνολον τῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ στρατοπέδου. Σήμερον ἡ ἐγκατάστασις τῶν στρατευμάτων ἐν στρατοπέδῳ γίνεται, ὅταν ἡ παραμονὴ πρόκειται νὰ διαρκέσῃ ἐπί τινα χρόνον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρόν καὶ ὅταν διατίθενται τὰ πρὸς τοῦτο μέσα. Συνηθέστεροι τρόποι σταθμεύσεως τῶν στρατευμάτων σήμερον εἶναι: ὁ *καταυλισμός*, ὅταν δηλαδὴ τὰ στρατεύματα ἐγκαθίστανται ὑπὸ σκηνὰς ἢ ἀντίσκηνα, καὶ ἡ *ἐπισταθμεία*, ὅταν ἐγκαθίστανται ἐντὸς ὑπαρχόντων οἰκημάτων ἢ γενικῶς ὑπὸ στέγην. Ἡ ἐν στρατοπέδῳ στάθμευσις διαφέρει τῶν ἀνωτέρω σταθμεύσεων κυρίως ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐν τῷ ἐκλεγέντι χώρῳ παραμονῆς τῶν στρατευμάτων. Στρατόπεδον καλεῖται ἐπίσης σήμερον τὸ ὅλον συγκρότημα τῶν ἐντὸς τῶν πόλεων στρατιωτικῶν κτηρίων, ἐν οἷς στρατωνίζονται στρατιωτικαὶ μονάδες διατελοῦσαι ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν ὡς πρὸς τὴν τάξιν, ἀσφάλειαν κ.λ.π.

Ἄλλοτε διέκρινον τὰ *στρατόπεδα πορείας*, τὰ καταλαμβανόμενα ἐπὶ βραχὺ χρονικὸν διάστημα καὶ ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τοὺς σημερινοὺς καταυλισμούς, καὶ τὰ *στρατόπεδα διαμονῆς*, ἅτινα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ σημερινὰ στρατόπεδα.

Ἡ συνήθεια τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν στρατευμάτων ἐν στρατοπέδοις ἀνάγεται εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Πέρσαι, οἱ Ἑβραῖοι ἐχρησιμοποίουν στρατόπεδα. Κατὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον τῶν Ἑβραίων ὁ Μωϋσῆς ἐγκαθίστα τούτους εἰς στρατόπεδα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔδιδεν ὀρθογώνιον σχῆμα. Οἱ Ἕλληνες ἐχρησιμοποίουν καὶ αὐτοὶ στρατόπεδα. Ὁ Λυκοῦργος, ὁ νομοθέτης τῶν Σπαρτιατῶν, συνιστᾷ ὅπως εἰς τὰ στρατόπεδα δίδηται σχῆμα κυκλικόν, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐξεχουσῶν γωνιῶν τῶν πολυγωνικῶν σχημάτων. Τὰ στρατόπεδα τῶν Ἑλλήνων περιεβάλλοντο διὰ τάφρου, ὡς ἐγένετο κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τροίας. Συνήθως οἱ Ἕλληνες ἐξέλεγον πρὸς στρατοπέδευσιν φύσει ὀχυρὰς θέσεις, τὰς ὁποίας περιέβαλλον διὰ φράκτου ἐκ πασσάλων. Μετὰ τοὺς Ἕλληνας οἱ Ρωμαῖοι ἐποίουν τοιαύτην χρῆσιν στρατοπέδων, ἐτελειοποίησαν δὲ τόσον τὰς λεπτομερείας τῶν ἐσωτερικῶν διατάξεων αὐτῶν, ὥστε νὰ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀνήγαγον τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν εἰς ἰδιαιτέραν τέχνην. Τὰ ρωμαϊκὰ στρατόπεδα χαρακτηρίζει τὸ κανονικὸν καὶ σταθερὸν σχῆμά των, εὐνοοῦν ὡρισμένην διάταξιν τῶν στρατευμάτων, ἥτις ἐτηρεῖτο πάντοτε ἀμετάβλητος. Οὕτω ἕκαστον τμῆμα καὶ ἕκαστος στρατιώτης ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ θέσιν του. Ἡ κατάληψις συνεπῶς τοῦ στρατοπέδου καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῶν στρατευμάτων ἐγίνετο τάχιστα. Κατὰ τὸν Πολύβιον, τὸ στρατόπεδον, ὅπερ κατελάμβανε μία ὑπατικὴ στρατιά, εἶχε σχῆμα κανονικοῦ τετραγώνου, πλευρᾶς μήκους 2.150 ρωμαϊκῶν ποδῶν. Περὶ τὸ κέντρον τοῦ στρατοπέδου καὶ εἰς δεσπόζον σημεῖον εὑρίσκετο ἡ διαμονὴ τοῦ στρατηγοῦ (praetorium) Τὸ ὅλον στρατόπεδον περιεβάλλετο διὰ χαρακώματος. Ἡ τάφρος τούτου εἶχε πλάτος 9 ποδῶν καὶ τὸ ἐκ γαιῶν προπέτασμα κρημνὸν κατακόρυφον ὕψους 10—12 ποδῶν, στερεούμενον δι' ἐπενδύσεως ἐκ ταρσωμάτων. Αἱ 4 γωνίαι τοῦ στρατοπέδου ἦσαν ἐστρογγυλωμέναι, περὶ τὸ μέσον δὲ ἑκάστου προσώπου ὑπῆρχεν ἄνοιγμα (πύλη), καλυπτόμενον ἐξωτερικῶς δι' ἔργου κυκλικοῦ σχήματος. Συχνάκις τὸ χαράκωμα ἀντικαθίστατο διὰ φράκτου ἐκ πασσάλων μετὰ ταρσωμάτων ἢ κλάδων. Πρὸ τοῦ χαρακώματος ἐτοποθετοῦντο διάφορα ἀμυντικὰ ἐπιβοηθήματα, ὡς δενδροτομίαι, σκόλοπες, τρίβολοι, πασσαλίσκοι κλπ. Ἡ χάραξις τοῦ στρατοπέδου ἐγίνετο παρὰ χιλιάρχου βοηθουμένου παρ' ἑκατοντάρχων τινων. Ὁ χιλίαρχος καθώριζε τὴν θέσιν τῆς διαμονῆς τοῦ στρατηγοῦ δι' ἐμπήξεως κοντοῦ φέροντος σημαίαν. Τὰ στρατεύματα ἐγκαθίσταντο παραυτα εἰς οἰκείας θέσεις, γνωρίζοντα τὴν ἀμετάβλητον θέσιν των ἐν σχέσει πρὸς τὴν διαμονὴν τοῦ στρατηγοῦ Κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐποχήν, καὶ βραδύτερον, ἡ μορφὴ καὶ τὸ σχῆμα τῶν ρωμαϊκῶν στρατοπέδων παρουσιάζει διαφόρους ποικιλίας. Ὁ στρατιωτικὸς συγγραφεὺς Βεγέτιος μᾶς παρέχει τὴν πληροφορίαν ὅτι συχνάκις εἰς τὰ ρωμαϊκὰ στρατόπεδα ἐδίδετο καὶ τριγωνικὸν ἢ καὶ ἡμικυκλικὸν σχῆμα. Οἱ Βυζαντινοί συνεχίσαντες τὰς ρωμαϊκὰς στρατιωτικὰς παραδόσεις, κατεσκεύαζον καὶ οὗτοι στρατόπεδα παρεμφερῆ πρὸς τὰ τῶν Ρωμαίων. Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ἐχρησιμοποίει τὰς ἁμάξας πρὸς περίφραξιν τῶν στρατοπέδων, συνιστῶν ἐν ταὐτῷ τὴν χρησιμοποίησιν παντὸς φυσικοῦ κωλύματος πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐργασιῶν ἀνορύξεως τάφρου περὶ τὸ στρατόπεδον. Κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν τὰ στρατόπεδα γενικῶς δὲν εἶχον κανονικὰ σχήματα. Ἡ ἐσωτερικὴ διάταξις αὐτῶν ἤλλασσεν. Ἡ περιβάλλουσα ταῦτα τάφρος εἶχε πλάτος 5—6 ποδῶν καὶ βάθος 7—8 ποδῶν. Αἱ ἐκσκαπτόμεναι γαῖαι ἐρρίπτοντο ἐσωτερικῶς τῆς τάφρου, ἐξωτερικῶς δὲ ταύτης ἐτίθεντο τρίβολοι καὶ ἐγκαθίσταντο βόθροι καλυπτόμενοι ἐλαφρῶς διὰ γαιῶν. Τὰ στρατόπεδα εἶχον 4 μεγάλας πύλας καὶ περισσοτέρας ἄλλας μικράς. Μεταγενεστέρως, ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ' ἐν Γαλλίᾳ ἐγκαθίσταντο μεγάλα στρατόπεδα, χρησιμεύοντα ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς τόποι συγκεντρώσεως τῶν διὰ τὴν ἐπίθεσιν προσοριζομένων στρατευμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς κέντρα ἐκπαιδεύσεως τούτων. Ὀνομαστὸν ὑπῆρξε τὸ στρατόπεδον τῆς Pont-de-l'Arche (1480), περιλαμβάνον περὶ τοὺς 20.000 ἄνδρας καὶ ἐνθυμίζον μὲ τὴν διάταξίν του τὰ παλαιὰ κανονικὰ ρωμαϊκὰ στρατόπεδα. Ὁ Γάλλος στρατιωτικὸς συγγραφεὺς καὶ ὀχυρωτικὸς Cormontaigne ζήσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, περιγράφει στρατόπεδα ὅμοια πρὸς τὰ ἀνωτέρω, πλὴν κανονικώτερα ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῶν στρατοπεδευόντων στρατευμάτων. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὴν τῆς αὐτοκρατορίας, λόγῳ τῆς ταχύτητος τῶν μετακινήσεων τῶν μαχομένων στρατευμάτων καὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν μέσων, ἐγίνετο ἐγκατάστασις προσωρινῶν στρατοπέδων ἢ μᾶλλον καταυλισμῶν. Ἐλάχιστα δημιουργηθέντα κυρίως στρατόπεδα περιεβάλλοντο διὰ χαρακώματος καὶ εἶχον τὴν μορφὴν τῶν παλαιῶν ρωμαϊκῶν στρατοπέδων. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἡ ἐγκατάστασις τῶν στρατοπέδων, ἡ ἔκτασις καὶ τὸ μᾶλλον ἀκανόνιστον σχῆμα αὐτῶν ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων.

Στρατόπεδα περικεχαρακωμένα. Ἐν ἀρχῇ ταῦτα συνεχέοντο μετὰ τῶν στρατοπέδων διαμονῆς, ἐφ' ὅσον ταῦτα περιεβάλλοντο διὰ χαρακώματος. Τὰ περικεχαρακωμένα στρατόπεδα τοῦ Φρειδερίκου Β' ἦσαν ὠχυρωμέναι τοποθεσίαι, ἐν αἷς ἐγκαθίσταντο τὰ στρατεύματα πρὸς ἐκπαίδευσιν καὶ πρὸς ἄμυναν τοῦ ἐδάφους. Ὀνομαστότερον ἐκ τῶν στρατοπέδων τούτων ἦτο τὸ ἐγκατασταθὲν παρὰ τὸ Schweidnitz τῷ 1761 καὶ δυνάμενον νὰ περιλάβῃ 60.000 ἄνδρας καὶ 460 πυροβόλα. Ἐπίσης ὀνομαστὸν εἶναι τὸ παρὰ τῶν Ἄγγλων ὀργανωθὲν στρατόπεδον τοῦ Torres-Vedras, χρησιμεύσαν

Digitized by Google

τρόπον τινὰ ὡς προγεφύρωμα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπιτρέπον εἰς τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν ἀσφαλῆ ἐπιβίβασιν ἐπὶ τῶν πλοίων ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας. Σήμερον διὰ τοῦ ὅρου περικεχαρακωμένον στρατόπεδον (Camp retranché) ἐννοεῖται μεγάλη ὀχυρὰ θέσις μετ' ἀπεσπασμένων πέριξ ὀχυρῶν, ὅπως ἡ τῶν Παρισίων, τοῦ Μὲτς κλπ., προορισμὸν ἔχουσα τὴν ἐγκατάστασιν στρατοῦ πρὸς δρᾶσιν ἐν καταλλήλῳ στιγμῇ.

Περικεχαρακωμένα στρατόπεδα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατεσκευάσθησαν τὸ πρῶτον κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ', συνίσταντο δὲ εἰς ὀργάνωσιν δευτέρου περιβόλου περὶ τὴν πόλιν, δυναμένου νὰ συμπεριλάβῃ καὶ νὰ καλύψῃ τὸν στρατόν. Εἰς τὰ στρατόπεδα ταῦτα μεγάλην ἀνάπτυξιν ἔδωσεν ὁ κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἀκμάσας διάσημος Γάλλος στρατιωτικὸς μηχανικὸς Βωμπάν. Εἰς ταῦτα ἐξωτερικὸς περίβολος προμαχωνικῆς χαράξεως ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ ὠχυρωμένου περιβόλου τῆς θέσεως, περιλαμβάνων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ τελευταίου εὐρεῖαν ἐδαφικὴν ἔκτασιν πρὸς κάλυψιν τῶν στρατευμάτων. Τῶν θέσεων ἠδύναντο οὕτω νὰ ἀμυνθῶσι μεγάλαι δυνάμεις. Ἐξ ἄλλου, σπουδαίως ἐνισχύετο ἡ ἀμυντικὴ ἱκανότης τῶν ἔργων. Διὰ τῆς ἐπεκτάσεως ταύτης τῆς ἀκτῖνος τῆς ἀμύνης ὁ Βωμπὰν ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ δυσχεράνῃ τὰς προσπαθείας τῶν ἐπιτεθεμένων. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα παρατηρεῖται τάσις μείζονος ἐπεκτάσεως τοῦ ἀμυντικοῦ περιβόλου διὰ τῆς ὀργανώσεως πρὸς τὰ ἐμπρὸς μεγάλου ἀριθμοῦ ἀπεσπασμένων ἔργων. Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐπεκτάσεως ταύτης ἦτο ἡ ἐγκατάστασις πολυαριθμοτέρων φρουρῶν πρὸς ἐπιτυχεστέραν ἄμυναν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὁ Γάλλος ὀχυρωτικὸς Rogniat ὥριζεν ὅτι ἕκαστον περικεχαρακωμένον στρατόπεδον ἔδει νὰ περιλαμβάνῃ ἕνα κεντρικὸν πυρῆνα εἰς τὸ μέσον, περιβαλλόμενον ὑπὸ 4 ὀχυρῶν, εἰς ἀκτῖνα περίπου 3 χλμ. πέριξ τοῦ πυρῆνος τούτου. Τὸ οὕτω ὠργανωμένον στρατόπεδον θὰ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ 50—100 χιλιάδας στρατοῦ, ἑτοίμου ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πρὸς οἱανδήποτε διεύθυνσιν. Ἡ γραμμὴ τῶν ἀπεσπασμένων ὀχυρῶν τοῦ περικεχαρακωμένου στρατοπέδου ἔπρεπε νὰ τηρῇ τὴν κεντρικὴν θέσιν ἐκτὸς βομβαρδισμοῦ. Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν περικεχαρακωμένων στρατοπέδων ἀπεδείχθη μειονεκτικόν, ὡς ἀκινητοποιοῦν μεγάλας μάζας στρατοῦ καὶ ἐκθέτον ταύτας εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ἐξουδετερώσεως καὶ αἰχμαλωσίας. Τὰ καταστρεπτικὰ διὰ τοὺς Γάλλους ἀποτελέσματα τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου 1870—1871 ὑπῆρξαν διδακτικώτατα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ὁ Βέλγος στρατηγὸς Μπριαλμόν, εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνθέρμων θιασωτῶν τῆς ἀρχῆς τῶν περικεχαρακωμένων στρατοπέδων κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καθώριζεν ὅτι τὰ στρατόπεδα ταῦτα ἔδει νὰ ὀργανῶνται πρὸς ἐπαύξησιν τῆς ἐπιθετικῆς καὶ ἀμυντικῆς ἰσχύος, οὐχὶ πλέον τῶν ὀχυρῶν θέσεων, ὡς ἄλλοτε, ἀλλὰ τῶν ἐν ἐκστρατείᾳ στρατευμάτων. Τὰ στρατεύματα θὰ ἐχρησιμοποίουν οὕτω τὰ περικεχαρακωμένα στρατόπεδα ὡς ἀποθήκας ἐφοδιασμοῦ, ὡς βάσεις ἐπιχειρήσεων ἢ ὡς καταφύγια ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας. Ἡ πεῖρα τοῦ πολέμου ἀπέδειξε τὴν μειονεκτικότητα τῆς ἀρχῆς ταύτης, αὐτὸς δ' οὗτος ὁ στρατηγὸς Μπριαλμὸν ἐβάσιζε τὴν αὔξησιν τῆς ἐπιθετικῆς καὶ ἀμυντικῆς ἱκανότητος τῶν ἐν ἐκστρατείᾳ στρατευμάτων, μεταγενεστέρως, οὐχὶ ἐπὶ περικεχαρακωμένων στρατοπέδων πλέον, ἀλλ' ἐπὶ τοποθεσιῶν ὠχυρωμένων, δηλαδὴ συνόλου περικεχαρακωμένων στρατοπέδων, ὄπισθεν τοῦ μετώπου τῶν ὁποίων θὰ ἠδύναντο νὰ συγκεντρῶνται καὶ νὰ ἑλίσσωνται τὰ στρατεύματα.

Συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω τὰ περικεχαρακωμένα στρατόπεδα ἐξειλίχθησαν εἰς ὠχυρωμένας περιοχάς, ἀποτελουμένας κυρίως ἐκ μετώπου ὀχυρῶν ὀργανουμένων ἐπὶ διαφόρων ὁδῶν συγκοινωνιῶν καὶ τοῦ ὁποίου αἱ δύο πτέρυγες κατέληγον εἰς σημαντικὰς ὀχυρὰς θέσεις, ἢ περικεχαρακωμένα στρατόπεδα ἀποτελούμενα ἐκ τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος, περιβαλλομένου καὶ καλυπτομένου εἰς μεγάλην ἀκτῖνα διὰ ζώνης ἀπεσπασμένων ὀχυρῶν. Τοιαύτην μορφὴν εἶχον αἱ ἐν Γαλλίᾳ πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ὀργανωθεῖσαι, συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον Σερὲ-ντὲ-Ριβιέρ, ὠχυρωμέναι περιοχαὶ Βερντὲν—Τοὺλ καὶ Ἐπινὰλ—Μπελφόρ, τῶν ὁποίων ἀκραῖα στηρίγματα ἀπετέλουν αἱ ὀχυραὶ θέσεις Βερντέν, Τούλ, Ἐπινὰλ καὶ Μπελφόρ. Ἡ πεῖρα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου κατεδίκασε καὶ αὐτὰς τὰς ὠχυρωμένας περιοχὰς τὰς ἐχούσας περιωρισμένον ἀνάπτυγμα μετώπου, κατὰ μείζονα δὲ λόγον τὰς ὀχυρὰς θέσεις, δηλαδὴ τὰ λεγόμενα πρότερον περικεχαρακωμένα στρατόπεδα

Κατὰ τὰς μεταπολεμικῶς ἰσχυούσας ἀρχάς, αἱ ὠχυρωμέναι τοποθεσίαι πρέπει νὰ εἶνε συνεχεῖς ἢ καὶ μεγάλου μήκους μετώπου, οὐχὶ μικροτέρου τῶν 60 χλμ., ὁπότε ἀπαραιτήτως τὰ πλευρὰ αὐτῶν πρέπει νὰ στηρίζωνται ἐπὶ μεγάλων φυσικῶν ἐμποδίων ἢ ἐκτεταμένων καταστροφῶν, ἵνα ἀποκλείηται ἡ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ περίκαμψις τούτων.

Στρατόπεδον ἐκπαιδεύσεως. Τοῦτο εἶναι στρατόπεδον ὀργανούμενον ἐν καιρῷ εἰρήνης διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐκπαίδευσιν τῶν στρατευμάτων ὅλων τῶν ὅπλων. Λόγῳ τῆς ἐκ τῶν πόλεων ἀπομακρύνσεως, τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν φρουρῶν καὶ διαφόρων ἄλλων ἀπασχολήσεων, εἰς τὰ στρατόπεδα ἐπιτυγχάνεται καλυτέρα διοίκησις καὶ πειθαρχία, ἐπιφέρουσαι καὶ καλυτέραν ἐκπαίδευσιν. Τὸ στρατόπεδον ἐκπαιδεύσεως σήμερον πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ μεγάλην ἔκτασιν ἐπὶ παντοδαποῦ μάλιστα ἐδάφους, οὕτως ὥστε ἐν αὐτῷ νὰ ἐκτελοῦνται ἀσκήσεις διὰ συμμετοχῆς ὅλων τῶν ὅπλων (πεζικόν, πυροβολικόν, μηχανικόν, ἅρματα μάχης, ἀεροπορία) ὑπὸ διαφόρους τακτικὰς καταστάσεις καὶ εἰς διαφόρου φύσεως ἐδάφη. Οὕτω τὸ στρατόπεδον ἐκπαιδεύσεως πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ πεδινὰς ἐκτάσεις, ὀρεινὰς τοιαύτας, δάση, ποταμούς, λίμνας κ. λ. π. Ἐὰν τὰ στρατόπεδα ταῦτα προορίζωνται διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ὡρισμένων μόνον ὅπλων, τότε ἡ ἔκτασις αὐτῶν εἶναι μᾶλλον περιωρισμένη. Τὰ στρατεύματα παραμένουσιν ἐκπαιδευόμενα εἰς τὰ στρατόπεδα καθ' ὡρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους καὶ ὑπὸ συνθήκας προσομοιαζούσας, ὅσῳ τὸ δυνατόν, πρὸς τὴν πραγματικότητα. Τὰ στρατεύματα παραμένουσι συνήθως ὑπὸ σκηνὰς ἢ παραπήγματα. Διὰ τὴν καλὴν καὶ ἄνετον διαβίωσιν αὐτῶν ἐν τοῖς στρατοπέδοις ὑπάρχουσι πάσης φύσεως ἐγκαταστάσεις, ἤτοι μαγειρεῖα, ἀποχωρητήρια, πλυντήρια, λέσχαι, ἑστιατόρια κ λ.π. Ὁμοίως ὑπάρχουσιν ἀποθῆκαι τοῦ παντοειδοῦς ὑλικοῦ ὡς καὶ στάβλοι καὶ ὑπόστεγα διὰ τὰ κτήνη καὶ ὀχήματα τῶν ἐκπαιδευομένων μονάδων. Τοιαῦτα στρατόπεδα, μὲ σκοπὸν τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν στρατευμάτων, ἐχρησιμοποίησεν ἐν Γαλλίᾳ ὁ Λουδοβῖκος ὁ ΙΑ'. Τοιοῦτον ἦτο τὸ προαναφερθὲν τοῦ Pont-de-l' Arche. Βραδύτερον στρατόπεδα ἐκπαιδεύσεως ἐγκατέστησεν ὁ Γουσταῦος-Ἀδόλφος καὶ ὁ Φρειδερῖκος ὁ Β'. Ὁ Ναπολέων ὠργάνωσεν ὀνομαστὰ στρατόπεδα ἐν Βουλώνῃ. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς διαθέτει σήμερον πλεῖστα στρατόπεδα ἐκπαιδεύσεως, ὧν σπουδαιότερα εἶναι τὰ τῆς Κουρτίν, τοῦ Μαϊγύ, Κοετκιντὰν κ.λ.π. Παρ' ἡμῖν ἤρξατο ἀπό τινων ἐτῶν ὀργανούμενον τὸ στρατόπεδον τῶν Θηβῶν, χρησιμοποιούμενον δι' ἀσκήσεις βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ. Z. N.

Στράτος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς Ἀκαρνανίας κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, πόλις μεγίστη καὶ ὀχυρωτάτη. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀχελῴου καὶ εἶχε κτισθῆ ἐπὶ λοφοσειρᾶς δεσποζούσης τῆς ἀπὸ ΒΑ. εἰσόδου τῆς Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦσα οὕτω τὴν πύλην τῆς χώρας ἀπὸ τῶν μερῶν τούτων, καὶ εἰς τὸ τέρμα γονιμωτάτης πεδιάδος. Ἡ περιοχὴ τῆς πόλεως, *Στρατικὴ πεδιὰς* καλουμένη, παρῆγεν ἀφθονίαν δημητριακῶν καρπῶν καὶ ἔτρεφε πολλὰ κτήνη, ἐκ τῶν ὁποίων πεφημισμένοι ἦσαν οἱ ἵπποι. Ἕνεκα τῆς εὐφορίας τοῦ ἐδάφους της καὶ τῆς προνομιούχου τοποθεσίας της, ἡ Στράτος κατέστη πολὺ ἐνωρὶς ἡ κυριωτέρα πόλις τῆς Ἀκαρνανίας, ἔχουσα ὡς μόνην ἀντίζηλον τὴν πόλιν τῶν Οἰνιαδῶν, καὶ περιεβλήθη ὑπὸ τειχῶν, τῶν ὁποίων τὰ σῳζόμενα ἐρείπια σχηματίζουν ἀπέραντον κύκλον ἐναγκαλιζόμενον τέσσαρας λόφους, περιβάλλοντας τρεῖς κοιλάδας. Ἡ πόλις αὕτη πρὸ τῆς λήξεως τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος εἶχε γίνει ἡ πρωτεύουσα τῆς ὁμοσπονδίας τῶν Ἀκαρνάνων, κυβερνωμένης ὑπὸ βουλῆς καὶ στρατηγοῦ. Τότε ἐκόπησαν καὶ τὰ πρῶτα συμμαχικὰ νομίσματα τῆς πόλεως. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Στράτου, κοινῆς οὔσης μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἀκαρνανίας, ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ μνημονευθῇ ἡ κατὰ τὸ 429 π. Χ. ἀποτυχοῦσα κατ' αὐτῆς ἐπίθεσις τῶν Ἀμβρακιωτῶν, Ἠπειρωτῶν καὶ Πελοποννησίων ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Κνῆμον (*Θουκ.* Β' 81—82), ἡ κατὰ τὸ ἔτος 300 π. Χ. κατάληψίς της ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ὅτε ἀντικατέστησε ταύτην, ὡς πρωτεύουσα τῆς ὁμοσπονδίας, ἡ Λευκάς, καὶ ἡ ὑπὸ τῶν αὐτῶν, μετὰ βραχὺ χρονικὸν διάστημα ἀπελευθερώσεως, ἀνακατάληψίς της κατὰ τὸ 266 π. Χ. καὶ τὸ 245 π. Χ. Εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀρχαίας Στράτου ἔχει κτισθῆ τὸ χωρίον *Σωροβιγλι* (ἐσχάτως μετονομασθὲν εἰς Στράτον), εἰς τὸ ὁποῖον καὶ διασῴζονται μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως (τοῦ τείχους της μὲ τοὺς πολυαρίθμους πύργους του καὶ τὰς πολλὰς πύλας του, τοῦ θεάτρου, τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς καὶ ἄλλων). Ἀνασκαφὰς ἐπὶ τοῦ χώρου αὐτῆς ἐνήργησεν ἡ ἐν Ἀθήναις γαλλικὴ ἀρχαιολογικὴ σχολὴ (ὁ André Joubin ἐδημοσίευσε τὰς ἀνευρεθείσας ἐπιγραφάς), μελέτην δὲ τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ τοῦ Διὸς ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀν. Ὀρλάνδος. Τῆς ἀρχαίας Στράτου διεσώθησαν καὶ πλεῖστα ἀργυρᾶ νομίσματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μὲν παλαιότερα (450 - 400 π. Χ.) εἶναι ἴδια τῆς πόλεως Στράτου τὰ δὲ νεώτερα (400—350) ἐκόπησαν μὲν ἐν Στράτῳ, εἶναι ὅμως, κυρίως, συμμαχικὰ νομίσματα τῆς Ἀκαρνανίας. Ἔκοπτεν ὅμως, ὡς μαρτυροῦν τὰ ἀνευρεθέντα νομίσματα, καὶ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα καὶ μέχρι τοῦ 300 π Χ. καὶ ἴδια νομίσματα. Τὰ παλαιότερα φέρουν ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν τοῦ ποταμοῦ Ἀχελῴου μετὰ πώγωνος, ἀντωπόν, ὄπισθεν δὲ τὰ γράμματα Σ-Τ-Ρ-Α καὶ ἔγκοιλον τετράγωνον μὲ κεφαλὴν ἐντὸς αὐτοῦ τῆς Καλλιρρόης ἀντωπὸν ἢ τὰ αὐτὰ γράμματα καὶ κεφαλὴν νεανικὴν ἐν κατατομῇ. Ἐκ τῶν νεωτέρων τὰ μὲν συμμαχικὰ φέρουν ἔμπροσθεν κεφαλὴν Ἀχελῴου ἀντωπόν, ὄπισθεν δὲ κεφαλὴν Καλλιρρόης καὶ τὰ γράμματα Α-Κ (Ἀκαρνάνων), τὰ δὲ ἴδια τῆς Στράτου ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἀχελῴου, ὄπισθεν δὲ ἔγκοιλον τετράγωνον μὲ τὸ γράμμα F (FAKAPNANEΣ) ἢ ἄλλα ἀνερμήνευτα γράμματα. Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—**Στράτος** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ἀρκαδικὴ πολίχνη παρὰ τὸν Ἐρύμανθον ποταμόν, ἀνήκουσα εἰς τὴν Θέλπουσαν. Εἶναι ἡ παρ' Ὁμήρῳ *Στρατίη*. Ταύτην, ἀποσπασθεῖσαν τῆς Θελπούσης ὑπὸ τῶν Ἠλείων, ἐπανέδωκεν εἰς αὐτὴν κατὰ τὸ 217 π. Χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Ε'. Εἶναι ἄγνωστον ποῦ ἔκειτο. Εἶχεν ἐξαφανισθῆ ἀπὸ τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος (*Στρ.* C 388). ΚΑΨ.

—**Στράτος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, πρότερον δὲ καλούμενον *Σωροβίγλι*. Κάτ. (1928) 451. Κεῖται πρὸς ΒΔ. τοῦ Ἀγρινίου, ἐγγὺς τοῦ Ἀχελῴου καὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίου Στράτου. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμούς, γεωργικὸν-πιστωτικὸν καὶ γεωργοκτηματικόν. —Π.

Στράτος. Ὄνομα ἑλληνικῆς παλαιᾶς οἰκογενείας, ἐξ Ἠπείρου καταγομένης καὶ ἀποτελουμένης ἀπὸ δύο κλάδους, τῆς Πάργας καὶ τοῦ Ἀσπροποτάμου. Ὁ κλάδος τῆς Πάργας, παραμείνας κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ πόλει, ἠκολούθησε κατόπιν τὴν τύχην ταύτης. Ὁ ἕτερος κλάδος, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Τρίκκης Διονύσιον τὸν Σκυλόσοφον ἐν Ἰωαννίνοις ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως τοῦ 1612, ἠναγκάσθη νὰ μεταναστεύσῃ εἰς Βάλτον τῆς Ἀκαρνανίας, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη. Πολλὰ τῶν μελῶν τοῦ κλάδου τούτου διεκρίθησαν ὡς ἁρματολοί, ὡς στρατιωτικοὶ καὶ ὡς πολιτικοί, πολλαχῶς δράσαντα πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, κατ' αὐτὴν καὶ μετ' αὐτήν, μέχρι σήμερον. Οὕτω, ἐπὶ τοῦ μεταξὺ Τούρκων καὶ Βενετῶν πολέμου, κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (1684), ὁ Λάλας Στράτος μετέσχε τοῦ πολέμου ὑπὲρ τῶν Βενετῶν πρὸς ἀπολύτρωσιν τῆς Ἠπείρου. Ὁ Λάλας Στράτος κατῆλθε τῷ 1730 εἰς Βάλτον, ὅπου οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ διετήρησαν τὸ ἁρματολίκι καθ' ὅλον τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ὁ Στράτος οὗτος κατέλιπε τρεῖς υἱούς: τὸν *Δημήτριον*, τὸν *Γεώργιον* καὶ τὸν *Ἀπόστολον*. Ὁ Δημήτριος εἶναι ὁ γνωστὸς ἁρματολὸς *Μητρο-Στράτος*, ὁ ὁποῖος ἐπολέμησε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλὼφ (1770—1774) καὶ ἐφονεύθη ἐν τῇ παρὰ τὴν λίμνην τοῦ Ἀγγελοκάστρου μάχῃ. Ὁ Ἀπόστολος, ἐρίσας μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, μετέβαλε τὸ ὄνομά του καὶ ὠνομάσθη *Ἀπόστολος Παπᾶς*. Ὁ Γεώργιος διεδέχθη τὸν πατέρα του εἰς τὸ ἁρματολίκι τοῦ Βάλτου, ἀλλ' ἐλθὼν εἰς προστριβάς, ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, πρὸς τὸν ἐν Καρπενησίῳ Παλαιόπουλον, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν Βαλτινῶν εἰς Λευκάδα τῷ 1807 καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν Τουρκαλβανῶν τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ μετὰ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου καὶ τῶν Γάλλων. Ὁ Δημήτριος ἔσχεν υἱοὺς τὸν *Σωτήριον* ἐκ τῆς συζύγου του τὸ γένος Ψαρογιάννη καὶ ἐξ ἄλλης συζύγου τὸν *Εὐστράτιον* καὶ τὸν *Ἰωάννην*. Ὁ Γεώργιος ἔσχεν υἱοὺς τὸν *Ἰωάννην* καὶ τὸν *Νικόλαον*, οἱ ὁποῖοι μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου των Σωτηρίου, ἑνωθέντες μετὰ τοῦ ἁρματολοῦ Ἄρτης Γώγου Μπακόλα, ἔλαβον δραστήριον μέρος κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα (1821—1829), ἰδίως κατὰ τὴν Δ. Ἑλλάδα μέχρι τοῦ 1824, ὅτε, ἐκραγέντος τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ, ἡ διοίκησις ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς Πελοπόννησον, ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην, χάριν δὲ ἀσφαλείας ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτοὺς ἡ φύλαξις τοῦ φρουρίου Ἴτς Καλέ, ὡς ἀντίρροπον τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Γρίβα καταλήψεως τῆς Ἀκροναυπλίας. Οὗτοι, πιστῶς τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτοῖς ἐντολὴν τηρήσαντες μέχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ Κυβερνήτου Ἰ. Καποδιστρίου, παρέδωκαν τὸ φρούριον εἰς αὐτόν. Διαιρεθέντος τοῦ στρατοῦ εἰς χιλιαρχίας τῷ 1828, ὁ μὲν Ἰωάννης προήχθη εἰς χιλίαρχον καὶ ἠκολούθησε τὸν εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα σταλέντα Ριχάρδον Τσούρτς, ὁ δὲ Νικόλαος ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν ἐφεδρικῶν στρατευμάτων τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, ἀποσταλέντος, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ὅπου ἔλαβε μέρος εἰς πάσας τὰς κατὰ τῶν Τούρκων συναφθείσας μάχας, καὶ δὴ εἰς τὴν τοῦ Στεβενίκου, χωρίου τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας (31 Ὀκτωβρίου 1828). Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ναυπακτίας προσῆλθε καὶ ὁ Ἰωάννης ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην καὶ ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ μετὰ τῶν ἰδίων ἀνδρῶν ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν παρὰ τὴν Πέτραν τῆς Βοιωτίας συναφθεῖσαν μάχην, τὴν τελευταίαν τοῦ μακροῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνος, ὅτε οἱ Τοῦρκοι, συνθηκολογήσαντες, ἀπεσύρθησαν πρὸς Β. (12 Σεπτεμβρίου 1829). Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἡ χιλιαρχία τοῦ Ἰωάννου ὑπέστη τὴν μεγαλυτέραν πίεσιν, ἀλλὰ γενναίως πολεμήσασα κατώρθωσε νὰ διασκορπίσῃ τὸν τακτικὸν τουρκικὸν στρατὸν τοῦ Τζαρκατζῆ Ὀσμὰν ἀγᾶ Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι Στράτοι, Ἰωάννης, Νικόλαος καὶ Σωτήριος, κατετάχθησαν εἰς τὴν βασιλικὴν

Digitized by Google

φάλαγγα καὶ προήχθησαν εἰς ἀνωτέρους βαθμούς, ἀλλὰ τῷ 1836 ὁ Νικόλαος καὶ ὁ Σωτήριος ἀνεμίχθησαν εἰς τὴν λεγομένην «ἐπανάστασιν τοῦ Ζέρβα» κατὰ τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασιλείας καὶ συλληφθέντες κατεδικάσθησαν, ἀλλὰ κατόπιν παρεσχέθη εἰς αὐτοὺς ἀμνηστία. Τῷ 1843 ὁ Σωτήριος ἐπανεστάτησε καὶ πάλιν κατὰ τοῦ Ὄθωνος καὶ καταρτίσας σῶμα ἀνταρτῶν ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Εὐρυτανίας, ὅπου συνεπλάκη μὲ τὸν ὁπλαρχηγὸν Τσάτσον. Βραδύτερον, ἀμνηστευθείς, προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου. Τῷ 1863 ἐγένετο πληρεξούσιος ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο συνελθούσῃ ἐθνοσυνελεύσει. Ὁ Σωτήριος ἀπέθανεν ἐν Ἀμφιλοχίᾳ, καταλιπὼν δύο υἱούς: τὸν *Κωνσταντῖνον*, διατελέσαντα ἐπὶ τέσσαρας βουλευτικὰς περιόδους βουλευτήν, καὶ τὸν *Δημήτριον*, διατελέσαντα ἐπὶ μακρὸν δήμαρχον τοῦ τόπου. Τοῦ Κωνσταντίνου τούτου υἱὸς εἶναι ὁ πολιτευόμενος *Γεώργιος Στράτος*. Ὁ Ἰωάννης ἐγένετο καὶ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ διετέλεσε πληρεξούσιος ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει τοῦ 1863, ἐκλεγεὶς κατόπιν πολλάκις βουλευτής. Ὁ Νικόλαος ἐνυμφεύθη τρὶς καὶ ἔσχε δύο υἱοὺς καὶ 8 θυγατέρας. Τούτου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ *Ἀνδρέας Στράτος*.

Τ. Ε. Ε.—Μ. Δ. Β.

—Στράτος Ἀνδρέας Ν. Ἕλλην στρατηγὸς (1834—1915). Ἐσπούδασεν ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων καὶ μετατεθεὶς εἰς τὸ σῶμα τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ὑπηρέτησεν ὡς φρούραρχος Ἀθηνῶν. Μετὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 τῷ ἀνετέθη ἡ ἐξέτασις καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν ἐν Ἠπείρῳ πεπραγμένων κατὰ τὸν πόλεμον. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἐξελέγη ἐπὶ δύο περιόδους βουλευτὴς Βάλτου. Τούτου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ πολιτευόμενος *Νικόλαος Στράτος*.

Ν. Θ. Κ.

—Στράτος, Γεώργιος Κ. Ἕλλην ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ καὶ πολιτευτής, γεννηθεὶς τῷ 1887 ἐν Ἀμφιλοχίᾳ. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ ναυτικῇ σχολῇ τῶν Δοκίμων. Ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1917, ὁπότε ἀπετάχθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποπλοιάρχου καὶ κατεδιώχθη φυλακισθεὶς διὰ πολιτικοὺς λόγους. Τῷ 1920 ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ναυτικόν, παραιτηθεὶς μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιπλοιάρχου. Τῷ 1927, καίτοι περιελήφθη εἰς τὸν πίνακα Α΄, δὲν ἐδέχθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ ἀπεστρατεύθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ πλοιάρχου καὶ σύνταξιν ὑποναυάρχου. Ἐπιδοθεὶς κατόπιν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, ἤρξατο πολιτευόμενος ἀπὸ τοῦ 1923 ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βάλτου, τῆς ὁποίας ἐξελέγη βουλευτής, κατελθὼν κατὰ πρῶτον εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1928. Τῷ 1932 ἐξελέγη βουλευτὴς Ἀθηνῶν καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας ἐν τῇ πρώτῃ κυβερνήσει Τσαλδάρη-Μεταξᾶ-Κονδύλη. Τῷ 1933 ἐπανεξελέγη ὡς βουλευτὴς Ἀθηνῶν.

Μ. Δ. Β.

—Στράτος, Νικόλαος. Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς τὴν 16 Μαΐου 1872 ἐν Ἀθήναις καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὴν 15 Νοεμβρίου 1922. Υἱὸς τοῦ ὑποστρατήγου Ἀνδρέου Στράτου, ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Ἀθήναις, τῷ δὲ 1894, περατώσας τὰς πανεπιστημιακάς του σπουδάς, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς νομικῆς καὶ μετῆλθεν ἐπὶ τίνα χρόνον τὸν δικηγόρον. Ἀνὴρ ἀπὸ φύσεως ῥέπων εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας, διεκρίθη ἐπὶ νομομαθείᾳ, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὸ δικηγορικὸν στάδιον καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιτικήν, ἐκλεγεὶς κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1902 ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαρχίας Βάλτου. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεώς του εἰς τὸ κοινοβούλιον διεκρίθη διὰ τὴν εὐρυμάθειαν καὶ ῥητορικὴν δεινότητα καὶ τὴν σπανίαν πολιτικὴν ἰδιοφυΐαν. Εἰς ἄκρον θετικιστής, ἐξέφραζεν ἰδίας γνώμας ἐπὶ τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπησχόλουν κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τὴν χώραν, ἐφείλκυσε δὲ τὴν γενικὴν προσοχὴν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου ἡ δεξιότης, μεθ' ἧς ἐχειρίζετο τὰ ζητήματα ταῦτα. Μὴ ταχθεὶς εἰς οὐδὲν τῶν κυριαρχούντων τότε πολιτικῶν κομμάτων, ἐτήρει ἀνεξάρτητον πολιτικὴν ἐν τῇ βουλῇ. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Θεοδώρου Δηλιγιάννη, καὶ ἰδίως περὶ τὸ 1907, ἤρξατο συμπράττων μετὰ τοῦ Δημητρίου Ράλλη, ἀνακηρυχθέντος ἀρχηγοῦ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, παραιτηθέντος δὲ τοῦ Θεοτόκη, ἀνέλαβεν ὁ Στράτος εἰς τὴν σχηματισθεῖσαν τὴν 7 Ἰουλίου κυβέρνησιν Ράλλη τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἀλλ' ὁ βίος τῆς κυβερνήσεως ταύτης ὑπῆρξε βραχύτατος. Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη παρεσκευάζετο στρατιωτικὴ ἐπανάστασις, σκοποῦσα τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ἀνασύνταξιν τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας διὰ νέων πολιτικῶν στοιχείων. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη δὲν ἤργησε νὰ ἐκραγῇ καὶ ὁ συγκροτηθεὶς στρατιωτικὸς σύνδεσμος μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν ἐξεβίασε τὴν κυβέρνησιν Ράλλη εἰς παραίτησιν. Ἡ ἐξουσία τότε περιῆλθε κατ' οὐσίαν εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ δὲ βουλὴ ἐστερήθη τῆς αὐτοβουλίας της, τῶν κυβερνήσεων ὑποδεικνυομένων ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ συνδέσμου. Κατά τινα συζήτησιν ἐν τῇ βουλῇ περὶ συναφθείσης ταχυδρομικῆς συμβάσεως μετὰ τῆς Ρουμανίας ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Μαυρομιχάλη, εὑρέθη ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀρχηγόν του Ράλλην, ἀπεσπάσθη τοῦ κόμματος αὐτοῦ καὶ ἠκολούθησεν ἰδίαν πολιτικήν, μὴ συμπράξας εἰς τὰς σχηματισθείσας τότε κυβερνήσεις ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ συνδέσμου. Διαβλέπων ποῦ ἤθελον καταλήξει τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ὅταν ἀφίκετο εἰς τὰς Ἀθήνας, κληθεὶς ἐκ Κρήτης, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ὅπως τερματίσῃ τὴν παρατεινομένην ὑπὲρ τὸ δέον ἐπαναστατικὴν κατάστασιν, συνεννοήθη μετ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τὰς διενεργηθείσας ἐκλογὰς προσεχώρησεν εἰς τὸ βενιζελικὸν κόμμα, ὀνομασθὲν τότε κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Κατὰ τὴν ἀναθεωρητικὴν συνέλευσιν τοῦ 1911 ἐξελέγη πρόεδρος αὐτῆς. Τὴν 17 Αὐγούστου 1911, γενομένης μεταρρυθμίσεως τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, ὅπερ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διηύθυνεν ὁ ἴδιος ὁ Βενιζέλος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπηκολούθησεν ὁ συνασπισμὸς τῶν βαλκανικῶν κρατῶν καὶ ἐπέκειτο ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος, ἐκ τῆς ναυτικῆς δὲ ὑπεροχῆς τῆς Ἑλλάδος ἐξηρτήθη ἡ αἰσία ἔκβασις αὐτοῦ. Ἤρ-

Νικόλαος Στράτος.

ξατο τότε ἡ Ἑλλὰς συμπληροῦσα τὰ κενὰ τῶν ναυτικῶν της δυνάμεων διὰ τῆς ἀγορᾶς ἀντιτορπιλλικῶν καὶ τῆς προμηθείας πολεμεφοδίων, ὥστε νὰ δύναται ν' ἀποκλείσῃ τὸν τουρκικὸν στόλον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ παρακωλύσῃ τὴν μεταφορὰν στρατευμάτων ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Στράτος κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐπέδειξεν ἀκατάβλητον ἐνεργητικότητα καὶ ἀρξαμένου τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου ἡ Ἑλλὰς εὑρέθη ναυτικῶς ἕτοιμος, ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὴν Τουρκίαν καὶ κυριαρχήσῃ τῆς θαλάσσης. Μετὰ τὸ πέρας τῶν βαλκανικῶν πολέμων, ἀναφυὲν ἐπεισόδιον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἠνάγκασε τὸν Στράτον εἰς παραίτησιν, τὴν 8 Νοεμβρίου 1913. Ἐτάχθη τότε κατὰ τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου, χωρὶς νὰ συμπράττῃ μετ' οὐδενὸς τῶν ἐν τῇ βουλῇ κομμάτων. Ὅτε ἐξερράγη ὁ Παγκόσμιος πόλεμος καὶ ἐπῆλθε διαφωνία τοῦ στέμματος μετὰ τῆς κυβερνήσεως, ἐκλήθη δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Δημήτριος Γούναρης, ὅπως διεξαγάγῃ βουλευτικὰς ἐκλογάς, ἀνέλαβεν εἰς τὴν πρώτην κυβέρνησιν Γούναρη τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν. Αἱ ἐκλογαὶ ἔφερον πλειοψηφοῦν τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων καὶ ἐσχηματίσθη κυβέρνησις Βενιζέλου (10 Αὐγούστου 1915). Ἀλλ' ἐπηκολούθησε νέα διαφωνία αὐτῆς μετὰ τοῦ στέμματος καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος Ζαΐμης, συμπραττόντων ὅλων τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, τὴν δὲ 25 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρῃτήθη καὶ ἡ κυβέρνησις αὕτη, ἐσχηματίσθη δὲ νέα τοιαύτη ὑπὸ τὸν Στέφανον Σκουλούδην, τῆς ὁποίας μετέσχον καὶ πάλιν οἱ ἴδιοι ἀρχηγοὶ τῶν ἐν τῇ βουλῇ πολιτικῶν κομμάτων. Διαλυθείσης τῆς βουλῆς, τὸ φιλελεύθερον κόμμα δὲν κατῆλθεν εἰς τὰς ἐκλογάς, ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔτους 1916 ὁ Στράτος ἐσχημάτισεν ἴδιον κόμμα, ἀποτελούμενον ἐκ μικρᾶς ὁμάδος βουλευτῶν καὶ φέρον τὸ ὄνομα «Ἐθνικὸν συντηρητικὸν κόμμα», ὅπερ κατεπολέμει μὲν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, τὴν προσχώρησιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἀντὰντ καὶ τὴν συμμετοχήν της εἰς τὸν πόλεμον, διετήρει ὅμως ἐπιφυλάξεις τινάς. Ἡ ῥιζικὴ διαφωνία τοῦ Βενιζέλου πρὸς τὸ στέμμα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐπέφερε τὸν διχασμὸν τοῦ κράτους καὶ τὴν σύστασιν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Θεσσαλονίκης. Τῇ ἐπεμβάσει τῶν συμμάχων ἡ κυβέρνησις τοῦ Σκουλούδη παρῃτήθη καὶ αἱ ἐργασίαι τῆς βουλῆς τοῦ 1915 διεκόπησαν, εἰς τὰς σχηματισθείσας δὲ κυβερνήσεις κατὰ τὸ χρονικὸν αὐτὸ διάστημα δὲν μετεῖχον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἄνδρες τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς μέχρι τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἐπανόδου ἐκ Θεσσαλονίκης τοῦ Βενιζέλου, ἀνακαλέσαντος τὴν διαλυθεῖσαν βουλήν, μεθ' ἧς συνειργάσθη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ὡς μέλος τῆς κυβερνήσεως Γούναρη, μὴ παραιτηθείσης μετὰ τὴν ἀποτυχίαν αὐτῆς, κατηγγέλθη ἐπὶ παραβάσει τοῦ Συντάγματος καὶ παρεπέμφθη ἐνώπιον κοινοβουλευτικῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ὅμως ἀπήλλαξε τοὺς κατηγορηθέντας πολιτικούς. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνακληθείσης βουλῆς ὁ Στράτος δὲν παρέστη εἰς τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς.

Γενομένων ἐκλογῶν τὴν 1 Νοεμβρίου 1920, ἡ βουλὴ αὕτη ἀνεκηρύχθη ὡς Γ' συνέλευσις, ὁ δὲ Στράτος ἐτήρησεν ἐν αὐτῇ ἀνεξάρτητον θέσιν καὶ ἀντεπολιτεύετο πάσας τὰς προερχομένας ἐκ τοῦ κόμματος τοῦ Δ. Γούναρη κυβερνήσεις. Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος εἶχε περιπλακῆ ἐκ τῆς ἐκκρεμότητος τοῦ μικρασιατικοῦ ζητήματος, αἱ δὲ ἀλλεπάλληλοι μεταβάσεις τοῦ Γούναρη εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν συμμάχων κρατῶν εἰς οὐδὲν ἀποτέλεσμα εἶχον καταλήξει. Ἡ ἀντιπολίτευσις, ἐνισχυομένη, ἀντετίθετο καὶ ἀπεδοκίμαζε τὰς κυβερνητικὰς ἐνεργείας, εἰς ταύτας δὲ προΐστατο ὁ Νικόλαος Στράτος. Ἡ παράτασις τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐκστρατείας περιήγαγε τὴν χώραν εἰς μεγάλας οἰκονομικὰς στενοχωρίας, ἡ δὲ κυβέρνησις, μὴ εὑρίσκουσα ἄλλοθεν πόρους, κατέφυγεν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη μέτρον τῆς διχοτομήσεως τοῦ ἀνταλλακτικοῦ νομίσματος, δι' οὗ μόνον ἠδύνατο νὰ συνεχίσῃ τὸν κατὰ τοῦ Κεμὰλ πασᾶ πόλεμον. Κατὰ τὴν γενομένην συζήτησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὴν 28 Ἀπριλίου, ὁ Στράτος ἐπετέθη σφοδρῶς κατὰ τῆς κυβερνήσεως, γενομένης δὲ ψηφοφορίας, ἡ βουλὴ εὑρέθη ἐν ἰσοψηφίᾳ καὶ ἡ κυβέρνησις παρῃτήθη. Ἀνετέθη ὁ σχηματισμὸς τοιαύτης εἰς τὸν Στράτον τὴν 3 Μαΐου 1922, ἀναλαβόντα τὰ ὑπουργεῖα τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις αὕτη, μὴ δυναμένη νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς πλειονοψηφίας, ἀνετράπη ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτῆς εἰς τὴν Συνέλευσιν, καὶ τὴν 9 Μαΐου ἐσχηματίσθη συμμαχικὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Πρωτοπαπαδάκην, εἰς ἣν μετέσχεν ὁ Γούναρης καὶ ὁ Στράτος, ὅστις ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ κυβέρνησις αὕτη κατ' οὐδὲν μετέβαλε τὴν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατάστασιν, ἥτις ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου τοῦ ἔτους τούτου ἐπεδεινώθη. Ἐπηκολούθησεν ἡ μικρασιατικὴ καταστροφή, ἡ συρροὴ τῶν προσφύγων εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ κυβέρνησις Πρωτοπαπαδάκη παραιτηθεῖσα ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Νικολάου Τριανταφυλλάκου, τὴν 28 Αὐγούστου 1922. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξερράγη ἡ στρατιωτικὴ ἐπανάστασις Χίου καὶ τὰ ἀποβιβασθέντα στρατεύματα εἰς Λαύριον ἐπέβαλον τὴν παραίτησιν τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Τὴν Κυβέρνησιν ἀνέλαβεν ὁ Σωτήριος Κροκιδᾶς (17 Σεπτεμβρίου). Ἡ Γ' συνέλευσις διελύθη καὶ ἐκυβέρνα ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή, προεδρευομένη ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Σ. Γονατᾶν. Διετάχθη τότε ἡ δίωξις τῶν διατελεσάντων ὑπουργῶν κατὰ τὴν τελευταίαν κυβέρνησιν Πρωτοπαπαδάκη καὶ τὴν νύκτα τῆς 14 Σεπτεμβρίου συνελήφθησαν καὶ ὡδηγήθησαν εἰς τὰς φυλακὰς Ἀβέρωφ οἱ Δημήτριος Γούναρης, Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης, Νικόλαος Στράτος, Γεώργιος Μπαλτατζῆς, Νικόλαος Θεοτόκης, Ξενοφῶν Στρατηγός, Μιχαὴλ Γούδας καὶ ὁ Γεώργιος Χατζανέστης, ἀρχιστράτηγος, κατηγορούμενοι ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καὶ ἐπὶ παραδόσει εἰς τὸν ἐχθρὸν τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως μετὰ ὀχυρωμάτων καὶ τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ. Τὰς ἀνακρίσεις διεξήγαγεν ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀντιστρατήγου Θεοδώρου Παγκάλου, παρεπέμφθησαν δὲ οὗτοι ἐνώπιον ἐκτάκτου στρατοδικείου, τὴν δὲ 30 Ὀκτωβρίου ἤρξατο ἡ ἐκδίκασις τῆς ὑποθέσεως ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς βουλῆς καὶ παρετάθη μέχρι τῆς 15 Νοεμβρίου 1922. Τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ταύτης ἐξεδόθη ἀπόφασις καταδικάζουσα εἰς θάνατον τοὺς Γούναρην, Στράτον, Πρωτοπαπαδάκην, Μπαλτατζῆν, Θεοτόκην καὶ Χατζανέστην, τοὺς δὲ Γούδαν καὶ Στρατηγὸν εἰς καθαίρεσιν καὶ ἰσόβια δεσμά. Οἱ καταδικασθέντες μετεφέρθησαν ἐκ τῆς βουλῆς εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Ἀβέρωφ, τὴν 11ην δὲ πρωϊνὴν ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἤχθησαν εἰς τὴν θέσιν Γουδὶ πρὸς ἐκτέλεσιν. Ὁ Στράτος μετὰ τοῦ Μπαλτατζῆ ἐστήριζον τὸν ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ πάσχοντα Δημήτριον Γούναρην. Ἐτυφεκίσθησαν τηρήσαντες πάντες ἄκραν ψυχραιμίαν. Τὰ πτώματά των, παραδοθέντα εἰς τοὺς οἰκείους των, ἐνεταφιάσθησαν εἰς τὸ κοιμητήριον Ἀθηνῶν.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἀνδρός, τὸν ὁποῖον ἡ φύσις καὶ ἡ σπουδὴ εἶχον παρασκευάσει ὅπως διαδραματίσῃ ἐπιφανὲς πρό-

Digitized by Google

σωπον ἐν τῇ πολιτικῇ σκηνῇ τῆς Ἑλλάδος. Ἐπιστημονικὰ συγγράμματα δὲν κατέλιπεν ὁ Στράτος. Πολιτικαὶ καὶ οἰκονομολογικαί τινες μελέται του ἐδημοσιεύθησαν εἰς διαφόρους ἐφημερίδας, ἐλάχισται δὲ ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἀγορεύσεών του ἐδημοσιεύθησαν ἰδιαιτέρως εἰς φυλλάδια. Ὡς ρήτωρ ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν πραγματιστής, ἀποφεύγων τοὺς λυρισμοὺς καὶ περιοριζόμενος εἰς τὴν αὐστηρὰν ἀνάλυσιν τῶν θεμάτων, τοῦτο δὲ δὲν παρέφθειρε τὴν κομψότητα καὶ τὸ νευρῶδες τοῦ λόγου του. Ἔτρεφεν ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας κλίσιν πρὸς τὴν μουσικήν, κατὰ τὴν πρώτην δὲ νεότητά του συνετέλεσεν εἰς τὴν σύμπηξιν ἐν Ἀθήναις μουσικῆς ἑταιρείας, ἥτις ἔδωκε μεγάλην ὤθησιν εἰς τὴν ἐκλαΐκευσιν τῆς ὡραίας ταύτης τέχνης ἐν Ἑλλάδι.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

στρατὸς (ὁ). Τὸ ὠργανωμένον σύνολον τοῦ ἐμψύχου καὶ τοῦ ἀψύχου ὑλικοῦ, τὸ χρησιμεῦον διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου. Διὰ τὴν ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν ἑνὸς πολέμου ἀπαιτεῖται στρατός, διατηρῶν πλήρη ἁρμονίαν μεταξὺ ἐμψύχου καὶ ἀψύχου ὑλικοῦ, ὑφισταμένην ὅταν καὶ τὰ πολεμικὰ μέσα εἶναι ἀνάλογα τῆς ἑκάστοτε ἐποχῆς καὶ ἡ ἠθικὴ δύναμις τῶν στρατιωτῶν πλήρης. Ἡ ἀνυπαρξία τοιούτων μέσων εἶναι ἱκανὴ αὐτὴ καὶ μόνη νὰ ἐπιφέρῃ φοβερὰν κατάπτωσιν τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τοῦ στρατοῦ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ πολέμου. Ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τῆς γαλλικῆς ἐπιτροπῆς τῆς συνταξάσης τὴν «Διδασκαλίαν μεγάλων μονάδων» (1921) γράφει: «Ἡ πεῖρα τοῦ πολέμου κατέδειξε διὰ μίαν ἔτι φορὰν τὴν πρωτεύουσαν σημασίαν τῶν ἠθικῶν παραγόντων· τὸ θάρρος, ἡ πειθαρχία, ὁ πατριωτισμὸς παρέμειναν αἱ οὐσιαστικαὶ δυνάμεις ἑνὸς στρατοῦ», ὁ δ' ἑλληνικὸς κανονισμὸς πεζικοῦ 1924 γράφει ἐν ἐπικεφαλίδι: «Οἱ τελευταῖοι πόλεμοι, καὶ ἰδιαιτέρως δι' ἡμᾶς ὁ μικρασιατικὸς ἀγών, ἀπέδειξαν ὅτι διὰ νὰ εἶναι στρατός τις τελικῶς νικητὴς δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ μάχηται γενναίως. Ἡ τελικὴ νίκη ἀνήκει εἰς τὸν ἀντίπαλον, ὅστις ἔχει μείζονα ἀντοχὴν εἰς τοὺς κόπους, τὰς περιπετείας καὶ τὰς ἀναποφεύκτους ἀβεβαιότητας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου». Τὸ ἔμψυχον ὑλικὸν τοῦ στρατοῦ παρέχει ὁ λαός, σήμερον δέ, διὰ τῆς ἐκφράσεως *στρατὸς* ἐννοεῖται σύμπας ὁ λαὸς ἔνοπλος.

Ἐξέλιξις τοῦ στρατοῦ. Ἡ ὕπαρξις στρατοῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐποχῶν, ἴσως καὶ τῶν προϊστορικῶν, ἐφ' ὅσον ὡς στρατὸς δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ παρὰ τοῖς πρωτογόνοις λαοῖς ἄθροισμα ἀνθρώπων χρησιμοποιούντων τὰ ρόπαλα. Πρῶτοι στρατοί, σχετικῶς ὠργανωμένοι, φέρονται ὁ τῶν Ἀσσυρίων περὶ τὸ 2000 π. Χ., ὁ ἀποτελούμενος ἐξ εὐγενῶν ἐχόντων κληρονομικῶς τὸ δικαίωμα τοῦ φέρειν ὅπλα, καὶ ὁ τῶν Αἰγυπτίων περὶ τὸ 1500 π. Χ., ὁ ἀποτελούμενος ἐκ τῆς τάξεως τῶν πολεμιστῶν. Πολλοὶ ὅμως ὑποστηρίζουσιν ὅτι ὁ πρῶτος ἐμφανιζόμενος ὡς ὠργανωμένος στρατὸς εἶναι ὁ ἑλληνικὸς κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον περὶ τὸ 1200 π. Χ. Στρατοὶ γνωστοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἶναι οἱ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τῆς Ρώμης, τοῦ Βυζαντίου, οἱ παρουσιάζοντες πλῆρες σύστημα στρατολογίας καὶ κατανομῆς εἰς μονάδας. Κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας οἱ στρατοὶ τῆς Δύσεως (Γαλατῶν, Φράγκων, κτλ.) ἀπετελοῦντο ἐξ ἁπάντων τῶν δυναμένων νὰ φέρωσιν ὅπλα, ἀλλ' οἱ στρατοὶ οὗτοι ἦσαν συρφετοὶ μᾶλλον, μὴ ἔχοντες ἄλλην ἀμοιβὴν ἐκτὸς τῆς ἐκ τῆς λεηλασίας προερχομένης. Ὁ Καρολομάγνος (περὶ τὸ 800) κατώρθωσε νὰ ἔχῃ πειθαρχικὸν κάπως στρατόν, ἅτε καθορίσας ὅτι μόνον οἱ ἔχοντες ἰδιοκτησίαν τινὰ ἠδύναντο νὰ ὦσι στρατιῶται.

Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως αὐτοῦ (814) στρατοὶ ὑπὸ τὴν καθαρὰν σημασίαν ἔπαυσαν ὑφιστάμενοι, καθόσον ἐπεκράτησε τότε τὸ σύστημα τῶν φεουδαλικῶν στρατῶν, δηλαδὴ τῶν συγκροτουμένων ὑπὸ τῶν τοπικῶν φεουδαρχῶν, τῶν ὑποχρέων νὰ ἔχωσιν ἐν πάσῃ στιγμῇ ὡρισμένον ἀριθμὸν ἀνδρῶν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ βασιλέως. Ἐξαίρεσιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρουσίασαν οἱ στρατοὶ τῶν *σταυροφόρων* (βλ. λ.). Ἐποχὴ ἀναγεννήσεως διὰ τὸν στρατὸν εἶναι ἡ τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος, καθόσον κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἤρχισε χρησιμοποιουμένη εὐρέως ἡ πυρῖτις εἰς τὰ πολεμικὰ μηχανήματα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὠργανώθησαν τὸ πεζικὸν τῆς Γερμανίας, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα οἱ *λανσκενὲ* (landsknechte, lansquenets), ὡς ἐπίσης τὸ περίφημον ἑλβετικὸν πεζικὸν τὸ παρέχον τὰς ὑπηρεσίας του εἰς πᾶσαν χώραν πληρώνουσαν. Ἰδίως ὅμως ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστική, διότι ἀπὸ τοῦ 1439—1445 ὠργανώθη ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Καρόλου Ζ΄ ὁ πρῶτος μόνιμος στρατός. Κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας ΙΣΤ΄ καὶ ΙΖ΄ αἰῶνας οἱ στρατοὶ ἐξειλίχθησαν, χωρὶς ν' ἀποκτήσωσιν οὐδὲν νέον χαρακτηριστικόν, ἐκτὸς τῶν ἀφορώντων τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσίν των. Ὁ καλύτερος στρατὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο ὁ τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου. Τὰ μεγάλα μειονεκτήματα, ἅτινα ἐνεῖχον ἅπαντες οἱ στρατοὶ τῶν ἐποχῶν ἐκείνων, ἦσαν: ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι οἱ στρατιῶται ἐστρατολογοῦντο κατὰ τὸ πλεῖστον μεταξὺ τῶν τυχοδιωκτῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς κατωτάτης κοινωνικῆς ὑποστάθμης (ἦσαν οἱ ἐθελονταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης), διὸ ἡ λιποταξία ἦτο τόσον συνήθης καὶ τόσον διαδεδομένη, ὥστε πολλάκις ὁλόκληρα τάγματα ἠρημοῦντο ἀπὸ μιᾶς ἡμέρας εἰς ἄλλην, ἀφ' ἑτέρου δ' ὅτι τὰ στελέχη, ἰδίως τ' ἀνώτερα, προήρχοντο ἀνεξαιρέτως ἐκ τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ἡ μορφὴ τῶν στρατῶν ἤρχισε κάπως μεταβαλλομένη, διότι, ἐκτὸς τῶν ἐθελοντῶν, ἤρχισεν ἐφαρμοζομένη καὶ ἡ δι' ὑποχρεωτικῆς κληρώσεως κατάταξις (θητείας). Ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τοὺς ἀξιωματικούς, τὸ ἀνωτέρω μειονέκτημα ἐπετάθη, καθόσον, σχεδὸν εἰπεῖν, ἀπηγορεύετο κατὰ τὴν ὀλίγον πρὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἐποχὴν εἰς τοὺς ἐξ ἀστικῆς τάξεως προερχομένους τὸ νὰ προάγωνται εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀξιωματικοῦ, πρὸς δὲ ἐχορηγήθη τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς εὐγενεῖς τοῦ νὰ ἐξαγοράζωσι τὰς διοικήσεις τῶν συνταγμάτων (ἡ τιμὴ ἐξαγορᾶς τῆς διοικήσεως ἑνὸς συντάγματος πεζικοῦ ἐκανονίζετο ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ 25.000 ἕως 75 000 φράγκων, ἡ δὲ τῆς ἑνὸς συντάγματος ἱππικοῦ ἔφθανε μέχρις 120 000 φράγκων). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐξαίρεσιν ἀπετέλει ὁ πρωσσικὸς στρατὸς τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, ὁ καλύτερος τῆς ἐποχῆς, καθὸ πειθαρχικώτατος καὶ ἐκπεπαιδευμένος θαυμασίως. Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις μετέβαλεν ἄρδην τὰ τοῦ στρατοῦ ἐν Γαλλίᾳ, ὀργανώσασα τὸν ἔκτοτε πασίγνωστον *ἐθνικὸν στρατόν*, τὸν ἀποτελούμενον ἀρχικῶς μὲν (1791) ἐξ ἐθελοντῶν ἀρίστης ποιότητος, ταχθέντων ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Λαφαγιέτ, κατόπιν δὲ (1793) ἐκ πανστρατιᾶς, μέχρις οὗ, διὰ τοῦ συστήματος τοῦ ἀποκληθέντος *ἀμάλγαμα* (amalgame), ἐπετεύχθη ἐντὸς ὀλίγου ἡ πλήρης ὁμοιογένεια τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ὁ ἐπακολουθήσας στρατὸς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος οὐδὲν τὸ χαρακτηριστικὸν ἐνεῖχεν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐνεπνέετο ὑπὸ τοῦ στρατηλάτου τούτου καὶ ὑπήκουε τυφλῶς εἰς ἓν αὐτοῦ νεῦμα, ὅλως δ' ἰδιαιτέρως ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ καὶ τὸ σῶμα ἱππικοῦ (θωρακοφόροι). Ἐξαιρετικῶς χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, καθόσον κατὰ ταύτην παρουσίασε πρώτη ἡ Πρωσσία τὸν *ἐφεδρικὸν στρατόν*, λόγῳ τοῦ ὅτι ὑποχρεωμένη, συμφώνως τῇ συνθήκῃ τοῦ Τιλσὶτ (Ἰούλιος 1807), νὰ μὴ ἔχῃ στρατὸν ἀνώτερον τῶν 42 000 ἀνδρῶν, ἐπενόησε, τῇ εἰσηγήσει τοῦ τότε ἀρχηγοῦ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου στρατηγοῦ Scharnhorst, τὸ σύστημα τῆς βραχυτάτης θητείας. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐπετυγχάνετο, διὰ τῆς ἐν πάσῃ στιγμῇ προσκλήσεως πανστρατιᾶς, ὁ σχηματισμὸς πολυαρίθμου στρατοῦ, πρᾶγμα ὅπερ ναὶ μὲν ἀπετέλει καταφανῆ καταστρατήγησιν τῶν ὅρων τῆς συνθήκης, ἀλλὰ πάντως δὲν ἐξήρχετο τῶν ὅρων ταύτης. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐξ ἀνάγκης ἐφαρμοσθὲν τότε ὑπὸ τῆς Πρωσσίας, εὗρεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τόσον πρακτικὴν ἐφαρμογήν, ὥστε ἅπαντες οἱ στρατοὶ τοῦ κόσμου, ἐξαιρέσει τῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐφήρμοσαν τὸν *ἐφεδρικὸν στρατόν*. Ἔκτοτε ὁ στρατὸς ἐξακολουθεῖ ἐξελισσόμενος, πάντοτε ὅμως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐφεδρικοῦ συστήματος. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦσιν οἱ σύγχρονοι στρατοὶ τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, οἱ ἔχοντες, συμφώνως τοῖς ὅροις τῶν συνθηκῶν τῶν Βερσαλλιῶν, τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ καὶ τοῦ Νεϊγύ, ἐθελοντικὸν σύστημα, ἀλλὰ μακρᾶς χρονικῆς θητείας (δωδεκαετοῦς), τοῦ ὅρου τούτου τεθέντος ὑπὸ τῶν νικητῶν, ἐπὶ τῇ προόψει τῆς μετὰ τὸ 1807 καταστρατηγήσεως, ὡς εἴδομεν, τῶν προθέσεων τῆς συνθήκης τοῦ Τιλσίτ.

Ὅπλα τοῦ στρατοῦ. Ὁ στρατὸς συγκροτεῖται ἐκ διαφόρων εἰδῶν, ἓν ἕκαστον τῶν ὁποίων καλεῖται *ὅπλον* τοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὰς ἀρχαίας ἐποχὰς ὁ στρατὸς ἀπετελεῖτο ἐκ *πεζικοῦ* καὶ *ἱππικοῦ*, κατὰ τὰς κατόπιν (ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος) καὶ ἐκ *πυροβολικοῦ*, κατὰ δὲ τὰς ἔτι νεωτέρας (ἀπὸ τοῦ 1793) καὶ ἐκ *μηχανικοῦ*. Σήμερον (1933) ὁ στρατὸς ἀποτελεῖται ἐκ πέντε ὅπλων: *πεζικοῦ, πυροβολικοῦ, ἱππικοῦ, μηχανικοῦ, ἀεροπλοΐας*.

Ἀναλογία τῶν ὅπλων τοῦ στρατοῦ. Ἡ ποσοτικὴ ἀναλογία τῶν διαφόρων ὅπλων κανονίζεται ἀναλόγως τῆς μείζονος ἢ ἐλάσσονος χρησιμότητος ἑνὸς ἑκάστου ἐν τῇ μάχῃ. Ἡ ἀναλογία αὕτη δὲν ὑπῆρξεν ὁμοιόμορφος καθ' ἁπάσας τὰς ἐποχάς, ἀλλὰ διαρκῶς μετεβάλλετο ἀναλόγως τῆς προόδου καὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ὁπλισμοῦ. Ὑπῆρχεν ἐποχὴ κατὰ τὸν μεσαίωνα, καθ' ἣν τὴν ὑπεροχὴν τῆς ποσοτικῆς ἀναλογίας ἐν τοῖς τότε στρατοῖς εἶχε τὸ ἱππικόν, διότι τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἵππου (ἐπιβλητικότης, ταχύτης, δύναμις κρούσεως) ἦσαν ἱκανὰ ἵνα κατισχύσωσι κατὰ τοῦ τότε ἀρχεγόνου ὁπλισμοῦ. Ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ποσοτικὴν ὑπεροχὴν ἀπέκτησε τὸ πεζικόν, λόγῳ τῶν προόδων τοῦ ὁπλισμοῦ. Σήμερον δ' ἐξακολουθεῖ ἔχον πάντοτε τὴν ποσοτικὴν ὑπεροχήν, ὄχι ὅμως λόγῳ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ὁπλισμοῦ του ἀπέναντι τοῦ τῶν ἄλλων ὅπλων, ἀλλὰ διότι αὐτὸ διεξάγει τὴν μάχην, ἅτε συγκεντροῦν ἐν ἑαυτῷ τήν τε ἐκηβόλον καὶ τὴν ἀγχέμαχον δρᾶσιν, δύναται δ' ἐν τέλει διὰ τοῦ ἐμψύχου ὑλικοῦ του νὰ δρέπῃ τοὺς καρποὺς («νὰ κατακτᾷ καὶ νὰ διατηρῇ τὸ ἔδαφος», κατὰ τὸν Καν. Πεζικοῦ). Ἐπειδὴ δὲ «τὰ λοιπὰ ὅπλα πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται οὐχὶ ὡς κύρια μέσα καταβολῆς τῆς θελήσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' ὡς βοηθητικά, ἐνεργοῦντα πρὸς μείωσιν τῶν ἐκ τῶν ἐχθρικῶν βοηθητικῶν ὅπλων ἐπιφερομένων κατὰ τοῦ φιλίου πεζικοῦ καταστροφῶν» (*Δούσμανης*, Ὁδηγίαι 28ης Ἀπριλίου 1921»), δι' αὐτὸ τὴν βάσιν τοῦ στρατοῦ ἀποτελεῖ τὸ πεζικόν, ἡ δὲ ποσοτικὴ ἀναλογία ἑνὸς ἑκάστου τῶν λοιπῶν ὅπλων λογίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πεζικοῦ.

Μέχρι τοῦ 1916 ἡ ἀναλογία ἐλογίζετο καθ' ὅπλον, λόγῳ ὅμως τῆς ἐξελίξεως τοῦ ὁπλισμοῦ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὑπάρχει σήμερον ἀναλογία ὄχι μόνον καθ' ὅπλον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑκάστῳ ὅπλῳ.

Πεζικόν. Αἱ ἀναλογίαι τῶν εἰδικοτήτων τοῦ πεζικοῦ λογίζονται ἐπὶ ἀριθμοῦ ὁπλοπολυβόλων. Εἰς τὸν γαλλικὸν (συνεπῶς καὶ εἰς τὸν ἑλληνικὸν) λόχον, ἐφ' ἑνὸς ὁπλοπολυβόλου ἀναλογοῦσιν: 6 ἀκροβολισταί· 0,4 πολυβόλα· 1 ὁπλοβομβοβόλον· 0,06 μηχανήματα συνοδείας (πυροβόλον, ὅλμος).

Καίτοι ὁ σύγχρονος γερμανικὸς λόχος πεζικοῦ δὲν λογίζεται, ὡς ὁ γαλλικός, ἐπὶ ἀριθμοῦ ἐλαφρῶν πολυβόλων (αὐτομάτου ὅπλου ἰσοδυναμοῦντος ἀπὸ ὀργανικῆς ἀπόψεως πρὸς τὸ γαλλικὸν ὁπλοπολυβόλον), ἐν τούτοις ἔχει τὰς κάτωθι ἀναλογίας. Ἐφ' ἑνὸς ἐλαφροῦ πολυβόλου ἀναλογοῦσι: 15 ἀκροβολισταὶ (ἐν Γερμανίᾳ ἐπεζήτησαν τὴν τήρησιν ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονος ἀριθμοῦ τυφεκίων, ἐν τῇ συγχόνῳ ὀργανώσει τοῦ πεζικοῦ)· 0,7 βαρέα πολυβόλα· 2 ὁπλοβομβοβόλα· 0,15 βομβοβόλα (minenwerfer), ἰσοδυναμοῦντα, ἀπὸ ὀργανικῆς ἀπόψεως, πρὸς τὰ γαλλικὰ μηχανήματα συνοδείας.

Πυροβολικόν. Κατὰ τὰς πρὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ἐποχάς, ἀναλογία πυροβολικοῦ δυνατὸν εἰπεῖν δὲν ὑπῆρχεν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀναλογία τοῦ πυροβολικοῦ λογίζεται ἐπὶ χιλίων πεζῶν· ἦτο δὲ αὕτη κατὰ τὴν Ναπολεόντειον ἐποχὴν περὶ τὰ 2 ἕως 2 ½ πυροβόλα· κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 περὶ τὰ 3,6 πυροβόλα παρὰ Γερμανοῖς, 3,2 παρὰ Γάλλοις. Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου (περὶ τὸ 1900), ἡ ἀναλογία τοῦ πυροβολικοῦ ηὔξησεν ἀρκετά, φθάσασα ἐν μὲν τῇ Γερμανίᾳ 5,7 πυροβόλα, ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ 4,6. Κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον 1904—1905 δὲν βλέπομεν οἵαν ἀναλογίαν θ' ἀνέμενέ τις εἰς τοιαῦτα κράτη, οὖσαν κατὰ μέσον ὅρον, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, εἰς μὲν τοὺς Ἰάπωνας περὶ τὰ 4,5, εἰς δὲ τοὺς Ρώσους περὶ τὰ 3,5 πεδινὰ πυροβόλα.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1914—1918) ἡ ἀναλογία τοῦ πυροβολικοῦ ἦτο διάφορος, ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν. Τὸ οὐσιῶδες ὅμως εἶναι ὅτι ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἐποχῶν μέχρι τοῦ 1915 τὸ πεδινὸν μόνον πυροβολικὸν ὑπεισήρχετο ἐν ταῖς ἄνω ρηθείσαις ἀναλογίαις, καὶ τοῦτο διότι τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν ἐθεωρεῖτο ἐπαρκὲς διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πεδίου, ὑποβοηθούμενον ὑπὸ μικροῦ τινος ἀριθμοῦ βαρέων πυροβόλων, τὸ δὲ μεγάλου διαμετρήματος βαρὺ πυροβολικὸν ἐθεωρεῖτο χρήσιμον μόνον διὰ τοὺς πολιορκητικοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς τῶν θέσεων, διὸ ἡ ἀναλογία τοῦ ἐν γένει βαρέος πυροβολικοῦ ἦτο τότε πολὺ μικρὰ εἰς ὅλα τὰ κράτη, ἐξαιρέσει τῆς Γερμανίας, ἧς ὁ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου στρατὸς εἶχεν ἀναλογίαν βαρέος πυροβολικοῦ πολὺ μείζονα, ὄχι μόνον ἐν συγκρίσει πρὸς ἅπαντας τοὺς τότε στρατούς, ἀλλὰ καὶ ἀπολύτως. Διαρκοῦντος ὅμως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατεδείχθη ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη χρησιμοποιήσεως βαρέος πυροβολικοῦ μεγάλου διαμετρήματος καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ πεδίου, δι' ὃ ἡ ἀναλογία τοῦ βαρέος ηὔξησε σήμερον καταπληκτικῶς. Μέχρι τοῦ 1915, διὰ τῆς ἐκφράσεως πυροβολικὸν τοῦ πεδίου ἐνοεῖτο μόνον τὸ πεδινὸν (ἐν Ἑλλάδι καὶ τὸ ὀρειβατικόν), ἀπὸ τοῦ 1916 ὅμως καὶ ἐντεῦθεν νοεῖται συλλήβδην τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν καὶ τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ πεδίου.

Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ ἀναλογία ἦτο ἡ κάτωθι: πεδινοῦ πυροβολικοῦ, ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ 4,4 πυροβόλα ἀνὰ χιλίους πεζούς, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ 4,1· βαρέος πυροβολικοῦ, ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ 0,07, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ 2,3. Διαρκοῦντος τοῦ πολέμου αἱ ἀναλογίαι ηὔξησαν καταπληκτικῶς, φθάσασαι κατὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου νὰ ὦσιν αἱ κάτωθι: πεδινοῦ πυροβολικοῦ ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ 6 πυροβόλα ἐπὶ χιλίων πεζῶν, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ 7 πυροβόλα· βαρέος πυροβολικοῦ, ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ 5 πυροβόλα ἐπὶ χιλίων πεζῶν, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ 6. Ἡ ὅλη ἀναλογία τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ πεδίου (πεδινὸν καὶ βαρὺ) ἀνῆλθεν ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ εἰς 11 πυροβόλα ἀνὰ χιλίους πεζούς, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ εἰς 13.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀναλογία τοῦ πυροβολικοῦ ἀπέκλινεν ἀνέκαθεν ὑπὲρ τοῦ πεδινοῦ, καίτοι τὸ ἔδαφος τῶν πιθανῶν θεάτρων πολέμων μας ἀπέκλειε τὴν εὐρεῖαν χρῆσιν τοῦ πεδινοῦ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βραδυβόλου πυροβόλου Κρούπ, ἐπὶ 20 ἐν ὅλῳ πυροβολαρχιῶν εἴχομεν 12 πεδινὰς καὶ 8 ὀρειβατικάς. Κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου Σναΐντερ (τῷ 1909) ἡ ἀναλογία τοῦ πεδινοῦ ηὔξησεν ἔτι περισσότερον, διότι ἀπέναντι 36 πεδινῶν πυροβολαρχιῶν εἴχομεν 6 μόνον ὀρειβατικάς.

Digitized by Google

Οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι (1912—1913) ἀπέδειξαν τὸ ἐσφαλμένον τῶν ἄνω ἀναλογιῶν.

Ἱππικόν. Ἡ ἀναλογία τοῦ ἱππικοῦ παραλλάσσει ὄχι μόνον ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς (πρόοδος ὁπλισμοῦ), ἀλλὰ καὶ ἀναλόγως τοῦ ἐν ἑκάστῳ στρατῷ δόγματος στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς. Λόγῳ τῆς προόδου τοῦ ὁπλισμοῦ, ἡ κατὰ τὸν μεσαίωνα ποσοτικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἱππικοῦ μεταπίπτει κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ὑπὲρ τοῦ πεζικοῦ, ὥστε ν' ἀναλογοῦν ἔναντι ἑνὸς ἱππέως 6 ἕως 8 πεζοί, κατὰ δὲ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 16 πεζῶν (γαλλικὸς στρατός). Λόγῳ δ' ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἰσχύοντος δόγματος στρατηγικῆς ἐν Γερμανίᾳ (προκαλύψεως δι' ἱππικοῦ), ὑπῆρχε κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἡ ἀναλογία 7 πεζῶν ἀπέναντι ἑνὸς ἱππέως. Τοιαύτη δέ τις περίπου διαφορὰ ἀναλογίας ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη παρὰ τοῖς στρατοῖς τούτοις μέχρι τῆς πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐποχῆς. Κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον τοῦ 1904—1905 ἡ ἀναλογία ἦτο 30 πεζῶν πρὸς ἕνα ἱππέα εἰς τοὺς Ἰάπωνας, 18 δὲ εἰς τοὺς Ρώσους. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ ἀναλογία τοῦ ἱππικοῦ ἐποίκιλλεν ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν, ἰδίως ὅμως ἀναλόγως τῶν διαφόρων θεάτρων πολέμου. Γενικῶς, ἡ ὑπάρχουσα κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου ἀναλογία ἱππικοῦ ὁλονὲν ἐμειοῦτο διαρκοῦντος τοῦ πολέμου· ἡ Γερμανία μετέτρεψε, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, τὰς πλείστας μεραρχίας ἱππικοῦ εἰς μεραρχίας πεζικοῦ (ἐκ τῶν 11 μεραρχιῶν ἱππικοῦ δὲν ἀπέμειναν κατὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου εἰμὴ μόνον 3), ἡ δὲ Γαλλία ἀπὸ τῶν 90 συνταγμάτων ἱππικοῦ, ἅτινα εἶχε τῷ 1914, κατέληξε νὰ ἔχῃ εἰς τὸ τέλος τοῦ πολέμου 40 μόνον. Σήμερον ἡ ἀναλογία τοῦ ἱππικοῦ εἶναι ἑνὸς ἱππέως πρὸς 10 πεζοὺς ἐν Γαλλίᾳ (ὀργανισμὸς 1924), πρὸς 6 πεζοὺς ἐν Γερμανίᾳ (συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν).

Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἀναλογία τοῦ ἱππικοῦ εἶναι περίπου ἑνὸς ἱππέως πρὸς 45 πεζούς. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918 παρετηρήθη ὅτι τὸ μὲν πυροβόλον ὑπῆρξεν ὁ πρωτεργάτης τῆς νίκης, κατὰ τὴν προσφυᾶ ἔκφρασιν τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ πυροβολητοῦ Rouquerol, τὸ δ' ἱππικὸν σπανίως ἠδυνήθη νὰ δράσῃ ἐφίππως ὡς ὄγκος καὶ ὡς μᾶζα κρούσεως. Ὡς ἐκ τούτου σήμερον ἰσχύει τὸ ἀξίωμα: «Ἐπιζητεῖν ποῖον τὸ μέγιστον τοῦ πυροβολικοῦ ὅπερ δυνατὸν νὰ ἔχῃ εἷς στρατός, καὶ ποῖον τὸ ἐλάχιστον τοῦ ἱππικοῦ, εἰς ὃ δύναται ν' ἀρκεσθῇ εἷς στρατός».

Μηχανικόν. Ἡ ποσοτικὴ ἀναλογία τοῦ μηχανικοῦ προσμετρεῖται ἐν σχέσει πρὸς τὰς μεγάλας μονάδας τοῦ στρατοῦ. Συνήθως λογίζεται ἀνὰ μία διλοχία σκαπανέων κατὰ μεραρχίαν, καὶ ἐπὶ πλέον ἀνὰ ἓν τάγμα σκαπανέων κατὰ σῶμα στρατοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀναλογίαν τηλεγραφητῶν, γεφυρωτῶν, σιδηροδρομικῶν κτλ., αὕτη ποικίλλει εἰς τὰ διάφορα κράτη ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν ἑνὸς ἑκάστου.

Ἀεροπλοΐα. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀεροπλοΐαν εἶναι ἀκόμη πολὺ πρόωρον τὸ νὰ θεσπισθῶσιν ἀξιώματα.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—«Στρατός». Πολιτικὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1905.

—στρατὸς κατοχῆς *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. *κατάληψις στρατιωτική*.

—«Στρατὸς Σωτηρίας» (ἀγγλ. Salvation Army). Διεθνὴς φιλανθρωπικὴ ὀργάνωσις (βλ. *Σωτηρίας στρατός*).

—στρατοῦ θρησκευτικὴ ὑπηρεσία. Ἐν Ἑλλάδι ἀποτελεῖται αὕτη ἐκ τῶν μονίμων στρατιωτικῶν ἱερέων, ἐκ τῶν ἐφέδρων καὶ ἐκ τῶν κατὰ τόπους ἐφημερίων ὡς ἐκτάκτων τοιούτων.

Οἱ μόνιμοι στρατιωτικοὶ ἱερεῖς: 1) Διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις, ἀντιστοιχούσας εἰς τοὺς βαθμοὺς τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ, ὑπολοχαγοῦ καὶ λοχαγοῦ, πρὸς οὓς καὶ ἐξομοιοῦνται ὡς πρὸς τὸν μισθὸν καὶ τὴν σύνταξιν, ἀπολαύοντες ἅμα καὶ τῶν ἐκ τοῦ μετοχικοῦ ταμείου τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ εὐεργετημάτων. Τὸ πρῶτον καθίστανται οἱ στρατιωτικοὶ ἱερεῖς γ' τάξεως, προάγονται δ' εἰς ἀνωτέραν τάξιν κατὰ σειρὰν ἀρχαιότητος τοὐλάχιστον μετὰ τριετῆ ὑπηρεσίαν καὶ κατόπιν προτάσεως τῶν ἁρμοδίων στρατιωτικῶν ἀρχῶν. Μετὰ ὑπηρεσίαν 25 ἐτῶν, ἀποστρατευόμενοι λαμβάνουσι σύνταξιν ταγματάρχου. 2) Μόνιμοι στρατιωτικοὶ ἱερεῖς γ' τάξεως καθίστανται πρὸς τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ ρωμαιοκαθολικοί, ὡς καὶ τοῦ μωαμεθανικοῦ καὶ ἰσραηλιτικοῦ θρησκεύματος, ὑπαγόμενοι, καθάπερ καὶ οἱ μόνιμοι στρατιωτικοὶ ἱερεῖς τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος, εἰς τὰς διατάξεις τοῦ περὶ θρησκευτικῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ νόμου. 3) Μόνιμοι στρατιωτικοὶ ἱερεῖς παντὸς θρησκεύματος καθίστανται οἱ ἔχοντες: α) Ἀρτίαν σωματικὴν διάπλασιν καὶ ὑγείαν πλήρη, βεβαιουμένην διὰ πιστοποιητικοῦ τοῦ ἰατροῦ τοῦ φρουραρχείου τοῦ τόπου. β) Πτυχίον, οἱ μὲν ὀρθόδοξοι τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἢ ἰσοτίμου πρὸς τοῦτο ἑτέρας σχολῆς τῆς ἀλλοδαπῆς ἀνεγνωρισμένης, οἱ δὲ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας θεολογικῆς σχολῆς καὶ οἱ θρησκευτικοὶ λειτουργοὶ τοῦ μωαμεθανικοῦ ἢ τοῦ ἰσραηλιτικοῦ θρησκεύματος ἀπολυτήριον ἱεροσπουδαστηρίου. γ) Τὰ κανονικὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων προσόντα, βεβαιούμενα διὰ πιστοποιητικοῦ τοῦ προέδρου τῆς ἱερᾶς συνόδου ὡς πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, τοῦ ἐν Ἀθήναις προϊσταμένου τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τοὺς Λατίνους καὶ τοῦ κατὰ τόπους δὲ μωαμεθανικοῦ ἢ ἰσραηλιτικοῦ ἀρχηγοῦ ὡς πρὸς τοὺς Μωαμεθανοὺς ἢ Ἰσραηλίτας. δ) Τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν. 4) Καθίστανται διὰ διατάγματος προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ, πρὸς ὃν ὑποβάλλουσιν αἴτησιν, ἐπισυνάπτοντες ταύτῃ τὸ θεολογικὸν πτυχίον καὶ τὰς εἰρημένας πιστοποιήσεις. 5) Παύονται δι' ἀμέλειαν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων ἢ δι' ἀπρεπῆ συμπεριφορὰν ἢ διὰ σωματικὴν ἀνικανότητα. Ἡ παῦσις γίνεται διὰ διατάγματος τῇ προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἐρειδομένη ἐπὶ ἠτιολογημένης ἐκθέσεως τῆς προϊσταμένης αὐτῶν ἀρχῆς καὶ παραπομπῆς εἰς ἀνακριτικὸν συμβούλιον. Οἱ οὕτω παυόμενοι δὲν δύνανται νὰ κατασταθῶσιν αὖθις οὐδ' ὡς ἔφεδροι στρατιωτικοὶ ἱερεῖς ἐν ἐπιστρατεύσει. Διὰ τοὺς οὕτως ἀπολυομένους μονίμους ἱερεῖς τοῦ στρατεύματος ἰσχὺν ἔχουσιν αἱ περὶ συντάξεως διατάξεις, αἱ ἀφορῶσαι τοὺς ἀποτάκτους ἀξιωματικούς. 6) Ὁ ἀριθμὸς τῶν μονίμων στρατιωτικῶν ἱερέων ἑκάστης τάξεως, ὡς καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν θέσεων τῶν τε ὀρθοδόξων, τῶν τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν θρησκευμάτων μωαμεθανικοῦ καὶ ἰσραηλιτικοῦ, ὁρίζεται διὰ διατάγματος. Δὲν δύναται δὲ νὰ ὑπερβῇ τὸν ἕνα κατὰ σύνταγμα ὁ ἀριθμὸς τῶν μονίμων στρατιωτικῶν ἱερέων πάντων τῶν ἀνωτέρω δογμάτων.

Ἔφεδροι στρατιωτικοὶ ἱερεῖς εἶναι: 1) Οἱ ἐν ἐπιστρατεύσει ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ καθιστάμενοι ὀρθόδοξοι ἱερεῖς. 2) Οὗτοι ἔχουσιν οἷα καὶ οἱ μόνιμοι δικαιώματα, ὑποχρεώσεις καὶ προσόντα. 3) Καθίστανται ὡς στρατιωτικοὶ ἱερεῖς γ' τάξεως, ἤτοι ἐπὶ βαθμῷ καὶ μισθῷ ἀνθυπολοχαγοῦ, δύνανται ὅμως, διαρκούσης τῆς ἐπιστρατεύσεως, νὰ προαχθῶσι, μετὰ διαγματικὴν ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρεσίαν τοὐλάχιστον ἑνὸς ἔτους, εἰς ἐφέδρους στρατιωτικοὺς ἱερεῖς β' τάξεως, ἤτοι ἐπὶ βαθμῷ καὶ μισθῷ ὑπολοχαγοῦ κατὰ τὸν περὶ προβιβασμοῦ ἐφέδρων ἀξιωματικῶν νόμον.

Οἱ στρατιωτικοὶ ἱερεῖς ὀφείλουσι νὰ τελῶσι τὴν θρησκευτικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στρατοῦ, εἰδικώτερον δὲ τὴν θείαν λειτουργίαν, νὰ κηρύττωσι τὸν θεῖον λόγον, νὰ ἐξομολογῶσι τοὺς ἄνδρας τοῦ στρατεύματος, νὰ μεταδίδωσιν αὐτοῖς τὴν θείαν κοινωνίαν, νὰ ἁγιάζωσιν αὐτούς, νὰ ἱερολογῶσι τοὺς γάμους τῶν στρατιωτικῶν, κατόπιν ἐγγράφου ἀδείας τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς, παρ' ᾗ ὑπηρετοῦσιν, ἐρειδομένης ἐπὶ τῶν τεθεσπισμένων ὡς πρὸς τὴν παροχὴν ἀδειῶν γάμων εἰς στρατιωτικούς, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀδείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, δι' ἣν φέρουσιν ἰδίαν εὐθύνην, ἔτι δὲ νὰ τελῶσι τὴν ὁρκωμοσίαν τῶν εἰς τὸν στρατὸν κατατασσομένων καὶ νὰ κηδεύωσι τοὺς ἀποθνήσκοντας ἄνδρας τοῦ στρατεύματος. Ὀφείλουσι προσέτι νὰ κρατύνωσι τὴν πίστιν καὶ τὸ ἦθος τῶν ἀνδρῶν τοῦ στρατεύματος, ὡς καὶ τὴν πειθαρχίαν, τὴν πρὸς τὸ καθῆκον καὶ τὴν πατρίδα ἀφοσίωσιν καὶ τὴν πρὸς τοὺς συναδέλφους ἀγάπην.

Οἱ στρατιωτικοὶ ἱερεῖς, μόνιμοι καὶ ἔφεδροι, ὀφείλουσιν ἐπὶ ποινῇ ἀπολύσεως νὰ μὴ τελῶσι θρησκευτικὰς ὑπηρεσίας ἀλλοτρίας πρὸς τὰς τοῦ στρατεύματος, μόνον δὲ τῇ ἐγγράφῳ ἀδείᾳ τῶν κατὰ τόπους φρουραρχείων ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς ἡ ἐν σχολείοις διδασκαλία, ἄνευ ὅμως ζημίας τῆς εἰδικῆς αὐτῶν ὑπηρεσίας. Ὑπόκεινται δ' ὡς πρὸς μὲν τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς νόμους καὶ κανονισμούς, ὡς πρὸς δὲ τὰς ἐκ τοῦ σχήματος ὑποχρεώσεις εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον καὶ τοὺς κατὰ τόπον ἐπισκόπους.

Ἔκτακτοι στρατιωτικοὶ ἱερεῖς εἶναι οἱ κατὰ τόπους ἐφημέριοι, οἱ καθιστάμενοι ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ, τῇ προτάσει τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, προκαλουμένῃ ὑπὸ τῶν φρουράρχων, δι' ὧν ὑποβάλλεται ἡ πρότασις τῷ ὑπουργείῳ εἰς ἃς φρουρὰς δὲν ὑπάρχουσι μόνιμοι στρατιωτικοὶ ἱερεῖς.

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

—στρατοῦ ὀργανισμός· βλ. λ. *ὀργανισμός*.

στρατόσφαιρα (ἡ), ἡ *στρωματόσφαιρα [Μετεωρολ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ ἀνωτέρα ζώνη τῆς ἀτμοσφαίρας, χαρακτηριζομένη ὑπὸ θερμοκρασίας σταθερᾶς μετὰ τοῦ ὕψους καὶ βραδέως μεταβαλλομένης κατὰ τὴν ὁριζόντιον ἔννοιαν. Ἡ ὕπαρξις τῆς περιοχῆς ταύτης ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ θερμοκρασία δὲν ἐλαττοῦται μετὰ τοῦ ὕψους, ἀλλὰ μένει ἐν τῷ συνόλῳ στάσιμος, καὶ μάλιστα αὐξάνει ἀσθενῶς μετὰ τοῦ ὕψους, παρετηρήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Teisserenc de Bort τὸν Ἰούνιον 1899, ἐπεβεβαιώθη δὲ ὁριστικῶς τῷ 1902 ὑπὸ τοῦ ἰδίου. Ὁ ὅρος *στρατόσφαιρα* (stratosphère) ἀπεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Teisserenc de Bort καὶ παράγεται ἐκ τῆς λατινικῆς λέξεως stratus, ἥτις σημαίνει στρῶμα, συνεπῶς ὀρθότερα ἑλληνικὴ ἀπόδοσις αὐτοῦ εἶναι ὁ ὅρος *στρωματόσφαιρα*. Τὴν ζώνην ταύτην τῆς ἀτμοσφαίρας εἶχε καλέσει ὁ Teisserenc de Bort *ἰσόθερμον ζώνην*. Τὸ τμῆμα τῆς ἀτμοσφαίρας τὸ κάτωθεν τῆς στρατοσφαίρας καλεῖται *τροπόσφαιρα*, χωρίζονται δὲ αἱ δύο αὗται ζῶναι ὑπὸ τῆς καλουμένης *τροποηρεμίας* ἢ *τροποπαύσεως* (tropopause). Τὸ μέσον ὕψος τῶν ἀρχῶν τῆς στρατοσφαίρας (ἢ μέσον ὕψος τῆς τροποηρεμίας) κυμαίνεται συγχρόνως εἰς τὸ διάστημα καὶ εἰς τὸν χρόνον. Ἐν τῷ διαστήματι διαφέρει ἀναλόγως τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους· εἶναι μεγαλύτερον εἰς τὸν ἰσημερινὸν παρὰ εἰς τὰς εὐκράτους καὶ τὰς πολικὰς περιοχάς. Κατὰ τὸν Αὔγουστον 1905, ὁ Hergessel, χρησιμοποιῶν διὰ πρώτην φορὰν τὴν μέθοδον τῶν ἀτμοσφαιροβολίσεων πλοηγῶν ἀεροστάτων ἐν σειρᾷ, συνήντησε τὴν στρατόσφαιραν εἰς 12.900 μέτρα, ἐν τῇ ὑποτροπικῇ περιοχῇ (γεωγρ. πλάτ. 29° 17′ Ν. καὶ μῆκος 21° 50′ Δ.). Κατὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῆς περιοχῆς τῶν ἀληγῶν κατὰ τὸ 1906 ὑπὸ τῶν Teisserenc de Bort καὶ Rotch, τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Clayton καὶ Maurice, ἀπεδείχθη ἡ αὔξησις τοῦ ὕψους τῶν ἀρχῶν τῆς στρατοσφαίρας καθόσον βαίνομεν πρὸς τὰς ἰσημερινὰς περιοχάς. Ἄνωθεν τοῦ ἰσημερινοῦ ἀπεδείχθη ἐκ νέου τῷ 1908 ὑπὸ τῆς γερμανικῆς ἀποστολῆς Berson, ἥτις ἐξετέλεσεν ἀτμοσφαιροβολίσεις διὰ βολιστικοῦ ἀεροστάτου ἐν τῇ λίμνῃ Victoria-Nyanza, μέχρις ὕψους 17 καὶ 19,8 χιλιομέτρων. Ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἡ θερμοκρασία τῆς στρατοσφαίρας εὑρέθη ἴση —84° Κελσίου εἰς ὕψος 17,8 χιλιομέτρων. Εἶναι ἐξ ἄλλου δυνατὸν ἡ στρατόσφαιρα νὰ ἄρχηται ἀκόμη ὑψηλότερον ἄνωθεν τῶν ὑψηλῶν πιέσεων τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τῶν εὑρισκομένων ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν ἰσημερινῶν περιοχῶν παρὰ εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἰσημερινόν, διότι ἡ στρατόσφαιρα εὑρίσκεται εἰς μίαν στάθμην ὑψηλοτέραν ἄνωθεν τῶν ἀντικυκλώνων παρὰ ἄνωθεν τῶν βαρομετρικῶν ἐλαχίστων.

Ὁ ἑπόμενος πίναξ δίδει, κατὰ τὸν Hann, τὸ ὕψος τῶν ἀρχῶν τῆς στρατοσφαίρας καὶ τὴν θερμοκρασίαν αὐτῆς εἰς διάφορα γεωγραφικὰ πλάτη.

	Batavia πλάτος 7° N	*Ὑποτροπικὴ περιοχὴ πλάτος 30° B*	*Καναδᾶς πλάτος 43° B*	*Βόρειος Ἰταλία πλάτος 45° B*	*Κεντρικὴ Εὐρώπη πλάτος 50° B*	*Λαπωνία Βόρειος πλάτος 68° B*
Ὕψος τῶν ἀρχῶν τῆς στρατοσφαίρας εἰς χιλιόμετρα	17	14	11,7	11,1	10,5	10,4
Θερμοκρασία στρατοσφαίρας ..	—85°	—63°	—61°	—59°	—56°	—57°

Χρονικῶς τὸ ὕψος τῶν ἀρχῶν τῆς στρατοσφαίρας ὑπόκειται εἰς δύο μεταβολάς, μίαν περιοδικὴν μεταβολὴν καὶ ἐποχικήν, καὶ μίαν ἀπεριοδικὴν τοιαύτην, ὀφειλομένην εἰς τὴν βαρομετρικὴν κατάστασιν τῆς στιγμῆς. Ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ ἡ στρατόσφαιρα εὑρίσκεται εἰς τὴν κατωτέραν αὐτῆς στάθμην κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ εἰς τὴν ἀνωτέραν κατὰ τὸ θέρος. Τὸ ἐλάχιστον παρατηρεῖται κατὰ τὸν Μάρτιον καὶ τὸ μέγιστον κατὰ τὸν Αὔγουστον. Αἱ ἐποχαὶ τῶν ἄκρων θερμοκρασιῶν τῆς περιοχῆς ταύτης τῆς ἀτμοσφαίρας δὲν συμπίπτουσιν ἐξ ἄλλου μετὰ τῶν ἐποχῶν, καθ' ἃς παρατηροῦνται τὰ μέγιστα καὶ ἐλάχιστα ὕψη, ὅπως ἀποδεικνύει ὁ κάτωθι πίναξ.

	Χειμὼν	*Ἄνοιξις*	*Θέρος*	*Φθινόπωρον*	*Ἔτος*	*Μέγιστον*	*Ἐλάχιστον*
Ὕψος τῶν ἀρχῶν τῆς στρατοσφαίρας εἰς χιλιόμετρα...	10 3	9.9	11.0	10.7	10.46	11.3 (Αὔγουστος)	9.4 (Μάρτιος)
Θερμοκρασία.......	—58 8	—55.6	—53 0	—55.0	—55.6	—52.00 (Ἰούνιος)	—61°.4 (Ἰανουάριος)

Ἡ ἀτμοσφαιρικὴ κατάστασις ἐπιδρᾷ ἐξ ἄλλου ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς στρατοσφαίρας καὶ τῆς θερμοκρασίας αὐτῆς. Ὁ Teisserenc de Bort εἶχε σημειώσει, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1902, ὅτι ἡ στρατόσφαιρα ἄρχεται ἀπὸ ὕψος χαμηλότερον ἄνωθεν τῶν βαρομετρικῶν ἐλαχίστων παρὰ ἄνωθεν τῶν μεγίστων καὶ αἱ μετέπειτα ἔρευναι ἐπηλήθευσαν ἀκριβῶς τὰς γνώμας ταύτας.

Οἱ Köppen καὶ Wedemeyer ὑπελόγισαν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων 200 ἀνυψώσεων βολιστικῶν ἀεροστάτων, τὸ ὕψος καὶ τὴν θερμοκρασίαν τῆς στρατοσφαίρας ἐν σχέσει πρὸς τὴν βαρομετρικὴν κατάστασιν καὶ κατέληξαν εἰς τὰ ἑπόμενα συμπεράσματα.

Ἄνωθεν κυκλῶνος

Μέσον ὕψος καὶ θερμοκρασία	9 8 χιλιόμ.	—59° Κελσίου	
Ἐλάχιστον ὕψος καὶ θερμοκρασία	7.4	»	—45° »
Μέγιστον ὕψος καὶ θερμοκρασία	12.7	»	—67° »

Ἄνωθεν ἀντικυκλῶνος

Μέσον ὕψος καὶ θερμοκρασία	11,5 χιλιομ.	—61°	»
Ἐλάχιστον ὕψος καὶ θερμοκρασία	8,1	»	—47° »
Μέγιστον ὕψος καὶ θερμοκρασία	13,6	»	—74° »

Digitized by Google

Καταστροφαὶ εἰς τὸ Στρατώνιον κατὰ τοὺς σεισμοὺς τῆς Χαλκιδικῆς.

Ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς τροποσφαίρας εἰς τὴν στρατόσφαιραν δὲν χαρακτηρίζεται μόνον ὑπὸ μεταβολῆς εἰς τὴν διάταξιν τῶν ἰσοθέρμων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνωμάλου μεταβολῆς τῆς ταχύτητος καὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου. Ὁ Peppler, χρησιμοποιήσας τὰς ἀτμοσφαιροβολίσεις τὰς γενομένας ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ, ὑπελόγισε τὰς ταχύτητας καὶ τὰς διευθύνσεις τοῦ ἀνέμου μετὰ τοῦ ὕψους ἀπὸ 1 μέχρι 25 χλμ. διὰ τὰς ταχύτητας, καὶ ἀπὸ 1 μέχρι 18 χλμ. διὰ τὰς διευθύνσεις.

Ἐφαρμόζοντες τοὺς νόμους τῆς ἀκτινοβολίας εἰς τὴν στρατόσφαιραν οἱ Humphreys, Gold, Emden καὶ Hergesell, ἐξηκρίβωσαν ὅτι ἡ σταθερότης τῆς θερμοκρασίας ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ ὀφείλεται εἰς μίαν μόνιμον ἰσορροπίαν μεταξὺ τῆς ἀκτινοβολίας ἣν λαμβάνει ὁ ἀὴρ τῆς ζώνης ταύτης (ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων μαζῶν τῆς ἀτμοσφαίρας) καὶ τῆς ἀκτινοβολίας, ἣν ἐκπέμπει ὁ ἀὴρ οὗτος. Εἶναι μία ἰσορροπία ἀκτινοβολίας καὶ μία τοιαύτη ἰσορροπία προκαλεῖ τὴν ἰσοθερμίαν. Ἐν τῇ τροποσφαίρᾳ, τοὐναντίον, ἰσορροπία τοιαύτης φύσεως δὲν ὑφίσταται.

Ἡ στρατόσφαιρα ἐγένετο τελευταῖον ἀντικείμενον μελέτης ὑπὸ τοῦ Βελγοελβετοῦ καθηγητοῦ Piccard, ὅστις ἀνυψώθη δὶς δι' ἀεροστάτου κατὰ τὰ ἔτη 1931 καὶ 1932, ἀνελθὼν μέχρις ὕψους 16 χιλιομέτρων περίπου. Ὁ σκοπὸς τῆς ἐξερευνήσεως ταύτης ἦτο κυρίως ἡ μελέτη τῶν καλουμένων «κοσμικῶν ἀκτίνων». Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐξερευνήσεως ταύτης δὲν εἶναι ἀξιοσημείωτα, πάντως ἐκ τῶν γενομένων παρατηρήσεων ἠδυνήθη ὁ Piccard νὰ διατυπώσῃ τὰς ἑξῆς θεωρίας: 1) Αἱ κοσμικαὶ ἀκτῖνες δὲν ἔρχονται ἐκ τοῦ κοσμικοῦ διαστήματος, ὅπως ἐπιστεύετο, ἀλλὰ παράγονται εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς γηΐνης ἀτμοσφαίρας. 2) Τὸ «σκληρότερον» καὶ διαπεραστικώτερον μέρος τῶν ἀκτινοβολιῶν ἔρχεται ἐκ τοῦ κοσμικοῦ διαστήματος, ἀλλὰ τὰ «μαλακώτερα» συστατικὰ τὰ ἰσχυρῶς καὶ ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένα εἶναι εἶδος δευτερευούσης ἀκτινοβολίας προερχομένης ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν «σκληρῶν» ἀκτίνων πρὸς τὰ μόρια τοῦ ἀέρος. Θ. Θ. Φ.

στρατούλα (ἡ)· δημοτ., ἐπὶ τῶν νηπίων, ἡ πρώτη βάδισις: «ἄρχισε νὰ κάμνῃ στρατούλα».

Στράτουλας, ***Μανοῦσος***. Κρὴς ὁπλαρχηγός. Καταφυγὼν πρὸ τοῦ 1821 εἰς Ρουμανίαν, εὑρίσκετο εἰς Γαλάζιον κατὰ Μάϊον 1821, ὅτε οἱ Τοῦρκοι, συνεπείᾳ τῆς εἰς Ρουμανίαν εἰσβολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου (ἐκ Ρωσίας), ἐπετέθησαν τὴν 13 Μαΐου κατὰ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἵνα λαφυραγωγήσωσιν αὐτήν. Ὁ Στράτουλας, ἑνωθεὶς μετὰ τῶν ἐκεῖ εὑρεθέντων 600 περίπου Κρητῶν (ναυτικῶν, ἐμπόρων κλπ.), ἀντέστη κατὰ τῆς τουρκικῆς ἐπιθέσεως, μέχρις οὗ ἔπεσε μετὰ πάντων σχεδὸν τῶν συντρόφων του. Ν. ΚΛΣ

Στρατούλης, ***Κωνσταντῖνος***. Κληρικός, γεννηθεὶς ἐν Λευκάδι τῷ 1814 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1892. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς θεολογίας καὶ φιλολογίας, διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ λυκείου Λευκάδος καὶ εἶτα τοῦ τῆς Ζακύνθου καὶ τῷ 1882 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Κυθήρων. Συνέγραψε διάφορα ἔργα, ἐν οἷς: «Λόγος εἰς τὰ πάθη τοῦ Ἰ. Χριστοῦ» (1854), «Περὶ μαρτυρίου», «Δοκίμιον καλλιλογίας», «Πραγματεία φιλοσοφίας» (1864) κ. ἄ. Λ. Χ. Ζ.

στρατευλίζω· ἐπὶ τῶν νηπίων, κάμνω στρατούλα, ἀρχίζω νὰ βαδίζω.

Στράτσανη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 502. Κεῖται κατὰ τὰς δυτικὰς ὑπωρείας τῆς Σμόλικας, πρὸς ΒΑ. τῆς Κονίτσης. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

στράτσο (τό). Εἶδος λεπτοῦ *ναστοχάρτου* (βλ. λ.)· ἐχρησιμοποιεῖτο μέχρις ἐσχάτων ὑπὸ τῶν κρεοπωλῶν καὶ παντοπωλῶν πρὸς περιτύλιξιν. Ἐπειδὴ κατεσκευάζετο ἀποκλειστικῶς ἐξ ἀπορριμμάτων ἐφθαρμένου χάρτου, μὴ καθαρῶν, ἡ χρῆσίς του ἀπηγορεύθη. Λέγεται καὶ *χασαπόχαρτο*.

Στράττις. Τύραννος τῆς νήσου Χίου ἐπὶ τῆς ἀρχῆς Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου καὶ Ξέρξου. Λόγῳ τῆς αὐταρχικότητος αὐτοῦ ἑπτὰ πολῖται ἐκ Χίου, κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν ὑπὸ τὸν Ξέρξην κατὰ τῆς Ἑλλάδος, συνώμοσαν κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀποκαλύψαντος τοῦ ἑνὸς τούτων τὰ τῆς συνωμοσίας οἱ λοιποὶ ἕξ, καταφυγόντες εἰς Σπάρτην καὶ Αἴγιναν, ὅπου ἦτο ὁ στόλος τῶν Σπαρτιατῶν, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν αὐτῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου καὶ τῆς Ἰωνίας ἀπὸ τῶν Περσῶν. Ἀλλὰ τῶν Σπαρτιατῶν μὴ δυνηθέντων νὰ βοηθήσωσιν, ὁ Στράττις διετηρήθη ἐν τῇ ἀρχῇ. Ε. ΔΙ. Κ.

—**Στράττις**. Εἷς τῶν νεωτέρων ποιητῶν τῆς νέας ἀττικῆς κωμῳδίας, γράψας πλείστας καὶ ποικιλωτάτου περιεχομένου κωμῳδίας, ὧν ἐσώθησαν 17 τίτλοι καί τινα ἀποσπάσματα. [Πρβλ. *Meinecke* Fragm. Comic. Graec. 1]. Ε. ΔΙ. Κ.

—**Στράττις**. Ἱστοριογράφος τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐξ Ὀλύνθου, πλεῖστα καὶ ἀξιόλογα γράψας συγγράμματα, ἐξ ὧν ἀναφέρονται παρὰ Σουΐδᾳ: «Περὶ τῶν Ἀλεξάνδρου ἐφημερίδων», «Περὶ ποταμῶν καὶ κρηνῶν καὶ λιμνῶν», «Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς» εἰς πέντε βιβλία. Ε. ΔΙ. Κ.

Στράτφορντ (Stratford) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐπαρχίας Ὀντάριο τοῦ Καναδᾶ, κειμένη ἀνατολικῶς τῆς νοτίου ἄκρας τῆς λίμνης Οὐρώνης. Εἶναι κόμβος σιδηροδρόμων καὶ ἔχει βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων καὶ ὑφασμάτων. Κάτ. 16.094 (1921). Θ. Χ. Σ.

—**Στράτφορντ** (Stratford) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς κομιτείας Φαῖρφιλδ ἐν Κοννέκτικωτ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, κειμένη 75 χλμ. νοτιοδυτικῶς τοῦ Χάρτφορδ καὶ εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Χουσατόνικ. Εἶναι σταθμὸς τοῦ παραλιακοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Νόργουωκ εἰς τὸ Νιοὺ Χάφεν. Κάτ. 12.347 (1920). Θ. Χ. Σ.

—**Στράτφορντ *ἐπὶ τοῦ Αἶβον*** (Stratford on Avon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Βάρβικ, κειμένη ἐπὶ τοῦ Αἶβον καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βάρβικ—Σέλτενχαμ. Κάτ. 9.392 (1921). Εἶναι πατρὶς τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἔχει ἀνδριάντα καὶ κολοσσιαῖον μνημεῖον τοῦ ποιητοῦ. Θ. Χ. Σ.

Στράτφορντ (Stratford), *λόρδος* ***Ρέντκλιφ***. Ἄγγλος διπλωμάτης (βλ. *Κάννιγκ, σὲρ Στράτφορντ*).

Στράτων *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ἐν Ὑρκανίᾳ (νῦν Μαζαντεράν), ἐκβάλλων κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. VI, 2, 2) εἰς τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην τῆς Κασπίας θαλάσσης. Σήμερον καλεῖται Tilar. Α. Θ. Σ.

Στράτων. Ἀρχαῖος Ἕλλην βασιλεὺς τῆς ἐν Φοινίκῃ πόλεως Σιδῶνος, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πέρσου βασιλέως Ἀρταξέρξου Β' τοῦ Μνήμονος (404—358 π. Χ.). Ἐγένετο περίφημος ἐπὶ τῇ χλιδῇ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ τρυφηλότητι καὶ τῷ ἐκτεθηλυμμένῳ τοῦ βίου, ἐφονεύθη δὲ ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γυναικός. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Στράτων**. Ἀθηναῖος διαιτητής, ἤτοι δικαστής, ἐκ τοῦ δήμου Φαλήρου. Διορισθεὶς διαιτητὴς εἰς τὴν μεταξὺ Μειδίου καὶ Δημοσθένους δίκην «κακηγορίας», κατεδικάσθη, παρὰ τὴν ἐν τῇ διαιτησίᾳ εὐσυνειδησίαν καὶ εὐθυδικίαν αὐτοῦ, διὰ τῆς στρεψοδικίας καὶ ἐπιτηδειότητος τοῦ Μειδίου, εἰς ἀτιμίαν, ἤτοι στέρησιν τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Στράτων**. Υἱὸς τοῦ Γηροστράτου, βασιλέως τῆς Ἀράδου. Οὗτος κατὰ τὴν ἐκεῖσε, ἐν ἔτει 333 π.Χ., ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, προϋπαντήσας αὐτὸν ἐπερχόμενον, ἐστεφάνωσε διὰ χρυσοῦ στεφάνου καὶ παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν Ἄραδον ὡς καὶ τὴν Μάραθον, Σιγῶνα καὶ Μαριάμμην καὶ ὁλόκληρον τὸ κράτος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Στράτων**. Ἀρχαῖος φιλόσοφος ἐκ Λαμψάκου, υἱὸς τοῦ Ἀρκεσίου ἢ Ἀρκεσιλάου, ἀκμάσας κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα, ἐπικληθεὶς *φυσικός*, διότι ἐν τέλει ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην φυσικῶν ζητημάτων. Εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις περιπατητικὴν σχολὴν ἐγένετο μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Θεοφράστου, ὃν καὶ διεδέχθη τῷ 287 π. Χ. ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ Λυκείου, οὗτινος προέστη ἐπὶ 18 ἔτη. Ὀξύνους καὶ πολυμαθέστατος ὤν, ἔσχε πλείστους καὶ ἀρίστους μαθητὰς καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου, ἐπὶ πολὺ διατρίψας, ἐδίδαξε καὶ Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον λαβὼν ἀμοιβὴν 80 ταλάντων. Ἔγραψε πλεῖστα συγγράμματα, ὡς λ. χ.: «Περὶ θεῶν», «Περὶ δικαιοσύνης», «Περὶ βασιλείας», «Περὶ δυνάμεων», «Περὶ πνεύματος», «Περὶ φιλοσοφίας», «Περὶ τἀγαθοῦ», «Περὶ φύσεως ἀνθρωπίνης, κ. λ. π., ἐν οἷς ἀσχοληθεὶς περὶ ποικίλα καὶ πλεῖστα ἠθικά, μεταφυσικὰ καὶ φυσικὰ προβλήματα, ἡρμήνευσε τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως καθόλου ὡς προϊόντα τῆς παραγωγικῆς δυνάμεως αὐτῆς καὶ ὡς ἀποτελέσματα φυσικῶν ἢ μηχανικῶν νόμων, φρονῶν ὅτι πᾶν ὕλης μόριον ἐμπεριέχει δημιουργικήν τινα δύναμιν, ἄνευ δ' ὅμως αἰσθήσεως ἢ γνώσεώς τινος καὶ ὅτι ἥ τε αἴσθησις καὶ ἡ γνῶσις εἶναι μορφαί, παθήσεις, ἤτοι ἀλλοιώσεις καὶ μετατροπαὶ τῆς ὕλης τῆς φύσεως. Ὁ Στράτων ἠρνεῖτο τὴν ὕπαρξιν οἱουδήποτε θεοῦ καὶ τὴν ἐκ θνητῆς καὶ ἀθανάτου μοίρας σύστασιν τῆς ψυχῆς, ὑποστηρίζων ὅτι τὰ πάντα ἐν τῷ κόσμῳ τελοῦνται ἀναγκαίως ἄνευ τινὸς αἰτίας καὶ ἀρχῆς ὑπερκοσμίου. Ὑπό τινων ἐθεωρήθη ὡς πρόδρομος τοῦ φιλοσόφου Σπινόζα, ὑπ' ἄλλων δ' ὡς ὁ συστηματικώτερος εἰσηγητὴς τῆς περὶ μονάδων θεωρίας τοῦ Leibnitz. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Στράτων**. Ἕλλην ἱστοριογράφος, ἀκμάσας κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα. Παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ (5, 61) φέρεται ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συνωνύμων αὐτοῦ ὡς τέταρτος ἱστορικὸς τῶν βασιλέων Φιλίππου καὶ Περσέως, τῶν πολεμησάντων κατὰ τῶν Ρωμαίων. Πιθανῶς ὁ Στράτων οὗτος εἶναι αὐτὸς ὁ ἐκ Ρόδου Στράτων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀριστοκράτους, ὅστις ὡς διαιτητὴς μεταξὺ Δελφῶν καὶ Ἀμφίσσης ἔλαβεν ἐν Δελφοῖς τὴν προξενίαν. Τὸ ἔργον, δι' ὅπερ ἀναφέρεται ὁ Στράτων ὑπὸ τοῦ Λαερτίου, ἦτο βιογραφικὸν καὶ ἀπωλέσθη. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Στράτων**. Ἀρχαῖος ἐπιγραμματοποιὸς ἐκ Σάρδεων, ἀκμάσας κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα. Συνέταξε συλλογὴν ἐπιγραμμάτων ἐπιγραφομένην «Μοῦσα παιδική», ἥτις ἀποτελεῖ τὸ κυριώτατον τμῆμα τοῦ 12 βιβλίου τῆς «Παλατίνης Ἀνθολογίας». Τὰ ἐν τῇ εἰρημένῃ συλλογῇ ἐπιγράμματα διακρίνονται μὲν ἐπὶ εὐστοχίᾳ καὶ χάριτι γνωμῶν τινων, ἀλλ' ὅμως ὑστεροῦσιν ὡς πρὸς τὴν ἠθικότητα τῶν ὑποθέσεων. Τῶν ἐν λόγῳ ἐπιγραμμάτων, ὄντων 258, πλεῖστα ἐλήφθησαν ἐκ παλαιοτέρων ἀνθολογιῶν τοῦ Μελεάγρου, Φιλίππου κ.λ.π., 98 δ' εἶναι ποιήματα αὐτοῦ τοῦ Στράτωνος. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Στράτων**. Περίφημος Ἕλλην ἀθλητὴς τῆς ἀρχαιότητος, υἱὸς τοῦ Κορρήγου, εὐγενὴς καὶ πλούσιος. Οὗτος θεραπευθεὶς ἀπό τινος νόσου διὰ τῆς γυμναστικῆς ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀθλητικὴν καὶ ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως ἐν δημοσίοις ἀγῶσι, πρῶτον μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ αὐθημερὸν πάλην καὶ παγκράτιον, εἶτα δ' εἰς τὰ Ἴσθμια, τὰ Νέμεια καὶ τὰ Πύθια. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Στράτων, *ἅγιος***. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ

Digitized by Google

ἑξῆς: —1) Ὁ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἐν Νικομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας τῷ 303 μαρτυρήσας μετὰ Φιλίππου, Εὐτυχιανοῦ καὶ Κυπριανοῦ, οἵτινες καὶ συνεορτάζονται τὴν 17 Αὐγούστου. —2) Ὁ ἐν Βιθυνίᾳ τῷ 315 ἐπὶ Λικινίου (307—324) μετὰ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς καὶ ἑορταζόμενος μετὰ τῶν συναθλητῶν τὴν 13 (τὴν 9 ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας) Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

στρατών, *—ῶνος* (ὁ)· τὸ οἴκημα πρὸς διαμονὴν στρατιωτῶν· || συνεκδ., μέγα ἄνευ διαιρέσεως οἴκημα.

Στρατώνι(ον) (τὸ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Χαλκιδικῆς, ἕδρα κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ὁ μεταλλευτικὸς συνοικισμὸς *Μαντὲμ Λάκκος*. Κάτ. 726. Κ ῖται κατὰ τὴν βορείαν παραλίαν τοῦ κόλπου τῆς Ἱερισσοῦ καὶ χρησιμεύει ὡς ἐπίνειον τῆς Στρατονίκης (ἄλλοτε Ἰσβόρου) μετὰ καλοῦ σχετικῶς ἀγκυροβολίου. Ἔχει καλὰς ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν φόρτωσιν καὶ ἐξαγωγὴν τῶν μεταλλευμάτων σιδηροπυρίτου καὶ μαγγανιούχου σιδήρου, ἐξορυσσομένων περὶ τὴν Στρατονίκην, εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. ἐν τῇ μεσογαίᾳ. Ἔχει φάρον αὐτόματον Ἄγκα λευκῶν ἀναλαμπῶν ὁρατῶν ἐξ ἀποστάσεως 9 μιλίων.

Κατὰ τὸν καταστρεπτικὸν σεισμὸν τῆς Χαλκιδικῆς τῆς 26 Σεπτεμβρίου 1932 κατεστράφη τελείως, ἐρειπωθέντων ὅλων τῶν οἰκημάτων του. 38 ἄνθρωποι εὗρον τὸν θάνατον ὑπὸ τὰ ἐρείπια καὶ 100 ἐτραυματίσθησαν. Ι. Σ. Σ.—Γ. Κ. Γ.

στρατωνίζω· ἐγκαθιστῶ στρατιώτας εἰς στρατῶνα ἢ εἰς οἴκημα χρησιμοποιούμενον κατ' ἀνάγκην ὡς στρατῶνα· || συνηθ. παθ. καταλύω: «ἐστρατωνίσθησαν εἰς σχολεῖα καὶ ναούς».

στρατωνισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ στρατωνίζειν: «στρατωνισμὸς τῶν ἀνδρῶν ἐν σχολείοις»· || τὸ σύνολον τῶν καταστημάτων καὶ οἰκημάτων τῶν χρησιμευόντων πρὸς ἐνοίκησιν στρατιωτῶν.

Στράτωνος ***νῆσος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Ἀραβίου κόλπου παρὰ τὸν λιμένα Σαβὰ (*Στράβ.* ΙΣΤ', 770). Κατὰ Πλίνιον (6, 172) Stratuton. Εἶναι ἡ κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τῆς χερσονήσου Ras Hartau (ἀρχ. Ὀρεινὴ) τῆς Ἀφρικανικῆς ἀκτῆς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, νῆσος Umm Namus (πλάτ. 15°24' Β., μῆκ. 40°03' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 164: Massawa channel) τοῦ νοτίου πρὸς Μασσάουαν διέκπλου. Σ. Ε. Λ.

—**Στράτωνος** ***πύργος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πρόσορμος τῆς ἀκτῆς τῆς Συρίας κατὰ τὴν ἀπόληξιν τοῦ Καρμήλου ὄρους μεταξὺ Ἀΐνης καὶ Συκαμίνων πόλεως (*Στράβ.* ΙΣΤ', 758). Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος καὶ πόλισμα *Ἀθλίτ*. Σ. Ε. Λ.

στράτωρ, *—ωρος* (ὁ) *[Ρωμ.—Βυζ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω τὸ πρῶτον παρὰ Ρωμαίοις ὁ ἱπποκόμος τῶν ἀνωτέρων στρατιωτικῶν ἀρχόντων (στρατηγῶν κλπ.). Ἐπὶ αὐτοκρατορίας εἶχον καὶ οἱ αὐτοκράτορες τοιούτους στράτωρας, πολυαρίθμους ὅμως, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἀπετέλεσαν ἴδιον σῶμα τῆς αὐτοκρατορικῆς σωματοφυλακῆς, τὸ ὁποῖον ἐλέλετο scola καὶ διῳκεῖτο ὑπὸ τοῦ τριβούνου τοῦ στάβλου (tribunus stabuli), ὅστις διετέλει ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ μαγίστρου τῶν ὀφφικίων (magister officiorum). Εἰς τοὺς στράτωρας ἀνετίθεντο καὶ τὰ καθήκοντα ἱππωνείας, δηλαδὴ ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς ἐπαρχίας καί, ἀφοῦ ἐξηκρίβωνον τὸ ποιὸν τῶν ἵππων, οἱ ὁποῖοι προσεφέροντο ὡς φόρος, παρελάμβανον αὐτοὺς καὶ ὡδήγουν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον.

Καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς οἱ ἱπποκόμοι τοῦ βασιλέως καὶ τῶν στρατηγῶν ἐκαλοῦντο ὡσαύτως *στράτωρες* καὶ ἠκολούθουν αὐτοὺς ὁσάκις ἐξήρχοντο ἔφιπποι, ἐπίσης ἐν ἐκστρατείᾳ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατώρων τοῦ βασιλέως, οἵτινες ἦσαν πολυάριθμοι, ἐλέγετο *πρωτοστράτωρ* καὶ *δομέστικος τῶν στρατώρων* καὶ *πρῶτος τῶν ἱπποκόμων* καὶ *στρατεύων τῶν ἱπποκόμων*. Σὺν τῷ χρόνῳ τὸ ὑπούργημα τῶν στρατώρων κατέστη ἐν Βυζαντίῳ ἀξίωμα ὑψηλόν, τὸ ὁποῖον ἔφερον διάφοροι ἄρχοντες τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, μηδεμίαν σχέσιν ἔχοντες πρὸς τοὺς ἵππους καὶ τοὺς στάβλους τῶν παλατίων. Τοιουτοτρόπως ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρχον στράτωρες τοῦ χρυσοτρικλίνου, στράτωρες τοῦ μαγλαβίου, στράτωρες οἰκιακοὶ τοῦ λαυσιακοῦ καὶ ἀσηκρῆται, στράτωρες σκρίβωνες τῶν ἐξκουβίτων, στράτωρες χαρτουλάριοι κλπ. Οἱ στράτωρες οὗτοι κατεῖχον ἐπιφανῆ θέσιν ἐν τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις, ἐκράτουν «φραγέλιον χρυσοῦν ἐκ λίθων τιμίων κεκοσμημένον», τὸ ὁποῖον ἐλάμβανον κατὰ τὸν διορισμόν των ἰδιοχείρως παρὰ τοῦ βασιλέως, κατεῖχον δὲ ἐπίσημον θέσιν εἰς τὰς διαφόρους αὐλικὰς τελετὰς (γεύματα κλπ.). Τὸ ἀξίωμα τοῦ στράτωρος ἐλέγετο *στρατωρίκιον*. Ν. ΚΛ.

Στράφι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀμελάντων τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 72. —Π.

Στραφφορέλλο (Strafforello), ***Γουσταῦος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1820—1903). Κατέγινε κυρίως εἰς τὴν συγγραφὴν κοινωνιολογικῶν μελετῶν, διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων καὶ εἰς λεξικογραφικὰς ἐργασίας, γράψας πολλὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ ἐπιστήμη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς» (1851), «Ὁ νέος Μοντεχρῖστος» (1856), «Φραγκῖσκος Καρράρα», ἱστορικὸν μυθιστόρημα (1857), «Οἱ οὐμαρισταὶ» (1866), «Ἡ ἐπιστήμη δι' ὅλους» (1869), «Ἡ ἠθικὴ καὶ οἱ ἠθικολόγοι» (1871), «Νέαι ἀρχαὶ τῆς γεωλογίας καὶ παλαιοντολογίας» (1872). «Τὸ σχολεῖον τῆς ζωῆς» (1882), «Τὰ φαινόμενα τῆς βιομηχανικῆς ζωῆς», «Τὸ κοινωνικὸν ζήτημα», «Οἱ ἥρωες τῆς ἐργασίας» κ. ἄ. Ἐξέδωσεν ἐπίσης τὸ «Παγκόσμιον λεξικὸν γεωγραφίας, ἱστορίας καὶ βιογραφίας» (1874—1880), συνειργάσθη εἰς τὴν «Νέαν Ἐγκυκλοπαιδείαν» τοῦ Πόμπα, εἰς τὸ «Παγκόσμιον λεξικὸν παροιμιῶν ὅλων τῶν λαῶν», εἰς πολλὰ φιλολογικὰ περιοδικὰ κλπ. Μ. Δ. Β.

Στράφφορντ (Strafford), ***Θωμᾶς,*** *κόμις* —. Ἄγγλος πολιτικὸς (1593—1641). Βουλευτὴς τῆς κομιτείας Ὑόρκης τῷ 1614 καὶ 1621, ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως τοῦ Καρόλου Α' καὶ συντάκτης καὶ ὑποστηρικτής, ἐν τῇ βουλῇ, τῷ 1628, τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ἀμέσως κατόπιν ἐγένετο βασιλόφρων καὶ θαυμαστὴς τοῦ Καρόλου Α', ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου τοῦ Οὐέντγουορθ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ διοικητοῦ τῆς βορείου Ἀγγλίας. Διορισθεὶς τῷ 1632 διοικητὴς καὶ τῷ 1639 ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰρλανδίας, μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ κόμιτος τοῦ Στράφφορντ, ἐκυβέρνησε μετὰ δραστηριότητος, ἀλλ' ἄνευ καλωσύνης. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἰρλανδίας, καθ' ἣν ἡττήθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, κατηγορήθη ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καὶ καταδικασθεὶς ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου εἰς θάνατον ἐτυφεκίσθη. Θ. Κ.

Θωμᾶς Στράφφορντ.

Στράχβιτς (Strachwitz), ***Μαυρίκιος,*** *κόμις φὸν*—. Γερμανὸς ποιητὴς (1822—1847). Ἐσπούδασεν ἐν Βρεσλαυΐᾳ καὶ Βερολίνῳ, εἶτα δὲ ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἐν Μαΐρεν τῆς Σιλεσίας κτῆμά του, ἔνθα ἀφιερώθη εἰς τὴν ποίησιν. Μεταβὰς τῷ 1847 εἰς Βενετίαν, ἠσθένησε βαρέως καὶ ἀπέθανεν ἐν Βιέννῃ εἰς νεαρωτάτην ἡλικίαν. Ἐξέδωκε: «Τραγούδια ἑνὸς ἀφυπνιζομένου» (1842), μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος: «Νέα ποιήματα» (1848) καὶ «Ἅπαντα» (1850). Τὰ ποιήματα τοῦ Στράχβιτς διακρίνει δύναμις ἐμπνεύσεως, θερμὴ φαντασία καὶ τεχνικὴ ἀρτιότης, αἱ δὲ μπαλλάνταί του παραβάλλονται πρὸς τὰς ἀρίστας τοῦ Οὔλαντ. Θεωρεῖται ἓν τῶν ἰσχυροτέρων ποιητικῶν ταλάντων τῆς Γερμανίας κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Λ. Κ.

στραχία (ἡ) (Strachia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πεντατομιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ἔντομα, παρεμφερῆ πρὸς τοὺς κορέους, ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ ἀνθέων καὶ τρεφόμενα ἐκ τῶν χυμῶν των. Τὰ ὀλίγα εἴδη τοῦ γένους ἀπαντῶσι πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

στραχούρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀψίνθιον τὸ δρακόντιον*. Δ. Ν. Π.

Στράχωφ, ***Νικόλαος Νικολάγιεβιτς***. Ρῶσος φιλόσοφος καὶ κριτικὸς (1828—1896). Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Χάρκοβ καὶ εἶτα ἐν Πετρουπόλει. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων σπουδαιότερα εἶναι: «Μελέται περὶ Ἰβὰν Τουργκένιεφ καὶ Τολστόη», «Ὁ Πούσκιν ὡς ἀρχηγὸς νέας ποιήσεως», «Ὁ ἀγὼν μὲ τὴν Δύσιν εἰς τὴν ρωσικὴν λογοτεχνίαν», «Ἱστορία τοῦ λογοτεχνικοῦ μηδενισμοῦ», «Σλαυόφιλοι καὶ Δυτικοί», «Ὁ κόσμος ὡς ἑνότης» κλπ. Θ. Β.

Στρεβίνα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καμπή*.

στρέβλα (ἡ)· ἰδιωματ., μακρὸς καὶ λεπτὸς κλάδος δένδρου ἢ θάμνου, οἷον σχίνου ἢ μορέας, συστρεφόμενος ὥστε ν' ἀποκτήσῃ εὐκαμψίαν καὶ χρησιμοποιούμενος πρὸς δέσιν δεμάτων χόρτου, σίτου κλπ. ἀντὶ σχοινίου.

στρεβλός, *—ή, —όν*· συνεστραμμένος, ἑλικτός· || καθόλου, σκολιός, διάστροφος· || μεταφ., δύσκολος, δύστροπος: «στρεβλὸς ἄνθρωπος», «στρεβλὴ ἰδέα»· || μαθημ. «στρεβλὴ καμπύλη» ἡ μὴ κειμένη ἐπὶ ἐπιπέδου.

στρεβλὸς (ὁ) (Streblus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μορεοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα μὲ ἐδωδίμους καρπούς, ἀπαντῶντα εἰς τὰς ἰνδομαλαισιακὰς χώρας. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, *ὁ στρεβλὸς ὁ μικρόκαρπος* (Streblus microcarpus), ἰθαγενὲς δένδρον τοῦ Σιάμ, ἐκ τῶν ἰνῶν τοῦ καρποῦ τοῦ ὁποίου κατασκευάζουσιν εἶδος κατωτέρας ποιότητος χάρτου. Δ. Ν. Π.

Στρεβλὸς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Τενέδου (πλάτ. 39°50' Β., μῆκ. 26°03' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1599: Eski Stamboul to Kum Kalé), 3 μίλ. ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου *Πονέντες*. Σ. Ε. Λ.

στρεβλότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ στρεβλοῦ· || «στρεβλότης ξύλου, — κορμοῦ»· || μεταφ. «στρεβλότης χαρακτῆρος, — ἀντιλήψεως».

στρεβλοφυΐα (ἡ). Καλεῖται ἡ μὴ κανονικὴ ἔκφυσις τῶν ὀδόντων. Ἡ στρεβλοφυΐα ἐμφανίζεται ὁτὲ μὲν εἰς τοὺς προσθίους ὀδόντας, ἐνῷ οἱ ὀπίσθιοι ἔχουσι κατὰ φύσιν, ὁτὲ δὲ εἰς τοὺς ὀπισθίους καὶ προσθίους συγχρόνως. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ διόρθωσις τῆς στρεβλοφυΐας εἶναι ἁπλουστέρα, εἰς δὲ τὴν δευτέραν δυσχερεστέρα. Ν. Γ. Π.

στρεβλῶ *(—όω)*· καθιστῶ τι στρεβλόν, διάστροφον· || μεταφ., διαφθείρω, στραβώνω.

στρέβλωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *στρεβλοῦν*, παραμόρφωσις, σκολίωσις. — *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *βάσανος*.

στρεβλωτήριον (τό)· τὸ δι' οὗ γίνεται στρέβλωσις.

στρεγγίτης (ὁ) (Strengit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν φωσφορικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου ἔνυδρον, $FePO_4 . 2H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα καὶ εἶναι ἰσόμορφον πρὸς τὸν *σκοροδίτην*, συνήθως δὲ ἐμφανίζεται εἰς συσσωματώματα σφαιροειδῆ μὲ ἰνώδη καὶ ἀκτινοειδῶς διατεταγμένα τὰ κρυσταλλικὰ ἄτομα. Ἔχει σκληρότητα 3—4, εἰδικὸν βάρος 2,87, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα ἐρυθρόν, ἐνίοτε δὲ εἶναι ἄχρουν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ παρὰ τὸ Giessen καὶ Waldgrimes ὀρυχεῖα. Παραλλαγὴ αὐτοῦ περιέχουσα τριοξείδιον τοῦ ἀργιλλίου καλεῖται *βαρρανδίτης*. Γ. Β.

Στρέδην *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Νέας Ἠπείρου (Βόρειος Ἤπειρος), κτισθὲν ἐκ θεμελίων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

Στρέζα (Stresa) *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ Νοβάρας τοῦ Πεδεμοντίου, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Λάγκο Ματζιόρε καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ρώμης-Μιλάνου-Σεμπλόν. Κάτ. 2.051. Εἶναι ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων κλιματολογικῶν σταθμῶν τῆς Ἰταλίας, συχναζόμενος ὑπὸ πολλῶν ξένων, ἰδίως κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον. Πρὸ αὐτῆς, ἐντὸς τῆς λίμνης, ὑπάρχουν αἱ περίφημοι νησῖδες *Μπορρομέο*. Ὕπερθεν τῆς Στρέζας ἐγείρεται ἡ κορυφὴ *Μοτταρόνε*, ὕψους 1.491 μ., ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ θέα ἐκτείνεται ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἁλύσεως τῶν Ἄλπεων πρὸς Β, ἐπὶ τῶν λιμνῶν πρὸς Ν. καὶ Α. καὶ ἐπὶ τῆς εὐρείας πεδιάδος τοῦ Πεδεμοντίου καὶ τῆς Λομβαρδίας, εἰς τὸ κέντρον τῆς ὁποίας φαίνεται τὸ Μιλᾶνον μὲ σαφῶς διαχωριζομένην τὴν περίφημον μητρόπολίν του. Ἐν αὐτῇ τῷ 1932 συνῆλθεν ἡ ὁμώνυμος διάσκεψις εἰδικῶν οἰκονομολόγων ἀντιπροσώπων τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν μέσων τῆς οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως αὐτῶν, καὶ ἰδίως τῶν κρατῶν τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Μ. Δ. Β.

Στρέζας. Βούλγαρος δυνάστης κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ διαμερίσματος Προσάκου, ὅστις συνεμάχησε μετὰ τοῦ δεσπότου τῆς Ἑλλάδος Μιχαήλ, τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Βόριδος τοῦ Γ' καὶ τοῦ ἐν Νικαίᾳ αὐτοκράτορος Λασκάρεως Α' (1204—1222), ὅπως καταπολεμήσωσι τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ μαχόμενον Λατῖνον αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἐρρῖκον τῆς Φλάνδρας. Ὁ τελευταῖος, μαθὼν τὸν κατ' αὐτοῦ συνασπισμόν, τὴν μὲν Μακεδονίαν ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Εὐστάθιον, αὐτὸς δὲ ἀπῆλθεν ἐν τάχει εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Στρέζας ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν συμμάχων του. Τ. Ε. Ε.

Στρέζεμαν (Stresemann), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς πολιτικὸς (1878—1929). Βιομήχανος ἀρχικῶς, διευθύνων σύμβουλος τοῦ «Γερμανοαμερικανικοῦ οἰκονομικοῦ συνδέσμου» (1914—1923), βουλευτὴς ἐν τῷ Ράϊχσταγ ἀνήκων εἰς τὸ κόμμα τῶν ἐθνικοφιλελευθέρων (1907—1912 καὶ 1914—1918) καὶ κατόπιν ἀρχηγὸς τῆς νεοϊδρυθείσης ὁμάδος τοῦ λαϊκοῦ κόμματος (1920—1923), ἀρχικαγκελλάριος ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1923 καὶ ἔκτοτε, μέχρι τοῦ θανάτου του, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Πολιτικὸς μεγάλης δυνάμεως καὶ εὐρείας ρεαλιστικῆς ἀντιλήψεως, κατεῖδεν ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἡ ἀνακούφισις τῆς Γερμανίας ἐκ τῶν βαρῶν τῶν μεταπολεμικῶν συνθηκῶν ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ τῆς εἰλικρινοῦς συνεννοήσεως μετὰ τῶν παλαιῶν ἐχθρῶν καὶ τῆς ἀνεπιφυλάκτου

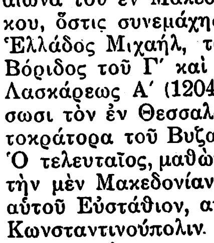

Γουσταῦος Στρέζεμαν

Digitized by Google

ἀναγνωρίσεώς τῶν συνθηκῶν. Χάρις εἰς τὴν πολιτικὴν ταύτην, ἣν ἐπεδοκίμασαν πάντα τὰ κόμματα, πλὴν τῶν παγγερμανιστῶν, ἐπέτυχε τὴν συμμετοχὴν τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, ἐν ἰσότητι δικαιωμάτων μετὰ τῶν ἄλλων Δυνάμεων, ἀνακουφίσεως ἐκ τῶν βαρῶν τῶν ἐπανορθώσεων καὶ τὴν ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐκκένωσιν τῆς Ρηνανίας, πρὸ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας. Διὰ τὰς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης προσπαθείας του ταύτας ἀπενεμήθη ἀπὸ κοινοῦ εἰς αὐτὸν καὶ τὸν Ἀριστ. Μπριὰν τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν εἰρήνην. Ἔγραψεν: «Ἐπίμαχα οἰκονομικοπολιτικὰ ζητήματα» (1911), «Δύναμις καὶ ἐλευθερία» (1918), «Ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς εἰρήνης τῶν Βερσαλλιῶν» (1920), «Ὁ δρόμος τῆς νέας Γερμανίας» (1927), «Λόγοι καὶ ἄρθρα» (1926). θ. κ.

Στρέζοβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας (βλ. *Δάφνη*).

Στρέζοβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. *Ἀργυρούπολις*).

στρείδι (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ζῴου *ὄστρεον* (βλ. λ.).

στρειδολόγος (ὁ) *[Ἁλιευτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἁλιευτικοῦ ὀργάνου *γαγγάμη*, ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν ἁλιείαν διαφόρων θαλασσίων ζῴων καὶ κυρίως τῶν ὀστράκων. Δ. Ν. Π.

Στρέϊτ, *Γεώργιος*. Ἐπιφανὴς νομοδιδάσκαλος καὶ πολιτικός. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τῷ 1868 καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ *Στεφάνου Στρέϊτ* καὶ τῆς *Βικτωρίας*, θυγατρὸς τοῦ Ἀνδρέου Λόντου. Ἐφοίτησεν εἰς τὸ πρότυπον σχολεῖον τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων Συλλόγου καὶ εἶτα εἰς τὸ γυμνάσιον Σιμοπούλου καὶ εἰς τὸ ἐν Λειψίᾳ Βασιλικὸν Γυμνάσιον. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Λειψίας καὶ τοῦ Βερολίνου καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ δικαίου τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, ἐπὶ διατριβῇ «Περὶ ἀντιστάσεως κατὰ τῆς ἀρχῆς». Τῷ 1898 ἐνυμφεύθη τὴν Ἰουλίαν Καραθεοδωρῆ, θυγατέρα τοῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, πρέσβεως τῆς Τουρκίας ἐν Βελγίῳ. Τῷ 1894 ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου, διετέλεσε δὲ τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κατὰ τὰ ἔτη 1898—1910. 1915—1917 καὶ 1921—1922. Ὡς σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἐξεπόνησε τὰς συμβάσεις ἐκδόσεως μετὰ τοῦ Βελγίου, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ὁλλανδίας κτλ. Διετέλεσεν ἐπίσης δεύτερος γραμματεὺς τῆς ἐν ἔτει 1892 συστάσης ἐπιτροπῆς πρὸς ἐκπόνησιν νομοσχεδίου Ἀστικοῦ Κώδικος, γενικὸς γραμματεὺς τῆς αὐτῆς ἀνασυστάσης ἐπιτροπῆς τῷ 1908, μέλος δὲ τῷ 1915 καὶ 1922 Ἡ ἐπιτροπὴ ἐπεξειργάσθη, πλὴν διαφόρων εἰδικῶν νόμων, δημοσιευθέντων, τὰς Γενικὰς Ἀρχάς, τὸ Ἐνοχικόν, ἐν μέρει δὲ τὸ Οἰκογενειακὸν δίκαιον καὶ τὸν εἰσαγωγικὸν νόμον ἐν νομοσχεδίοις, ἅτινα ἐν μέρει ἐδόθησαν εἰς τὴν δημοσιότητα. Ἐπίσης μέλος τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ ναυτικοῦ δικαίου, 1908, ἥτις ἐξεπόνησε τὸν νόμον, τὸν ἀντικαταστήσαντα τὸ Β΄ βιβλίον τοῦ Ἐμπορικοῦ νόμου (1910). Τῷ 1898 ἀπεστάλη εἰς Ρώμην ὡς τεχνικὸς σύμβουλος τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῷ μετὰ τὴν δολοφονίαν τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ τῆς Αὐστρίας συνελθόντι διεθνεῖ συνεδρίῳ κατὰ τῶν ἀναρχικῶν. Ἐστάλη ὡς πληρεξούσιος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν δευτέραν συνδιάσκεψιν τῆς εἰρήνης τὴν συνελθοῦσαν ἐν Χάγῃ τῷ 1907. Ἐκεῖ ὠνομάσθη εἰσηγητὴς τῆς πρώτης ὑποεπιτροπῆς τῆς τρίτης ἐπιτροπῆς καὶ ὡς τοιοῦτος ἐξεπόνησε τὸ σχέδιον συμβάσεως περὶ ὑποβρυχίων ναρκῶν καὶ τῆς περὶ βομβαρδισμοῦ ὑπὸ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων. Τὴν ἐργασίαν ταύτην, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Λουδ. Ρενώ, οὐδεὶς ἐκ τῶν παρισταμένων νομομαθῶν θὰ εἶχεν ἀγάγει εἰς πέρας ἐπιτυχέστερον αὐτοῦ. Μετέσχε σχεδὸν πασῶν τῶν ἐπιτροπῶν, ἰδίᾳ τῆς πρώτης, ἥτις, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Bourgeois, ἐχειρίσθη τὰ ζητήματα τῶν εἰρηνικῶν μέσων τοῦ διακανονισμοῦ τῶν διεθνῶν διαφορῶν, κυρίως τὰς διεθνεῖς διαιτησίας, αἵτινες ἐγέννησαν μεγάλας μεταξὺ τῶν Δυνάμεων συζητήσεις, εἰς ἃς ἐνεργῶς ἀνεμίχθη. Περὶ τῶν πεπραγμένων ἐδημοσίευσεν εἰς δύο μεγάλους τόμους ἔκθεσιν πρὸς τὴν βουλὴν (1908).

Τῷ 1896 διωρίσθη γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, γενόμενος εἶτα μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης πρὸς παρασκευὴν τῶν ἀγώνων τοῦ 1906, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Σπυρ. Λάμπρου γενικὸς γραμματεὺς αὐτῆς.

Ἑταῖρος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀπὸ τοῦ 1898, ἐξελέγη μέλος αὐτῆς τῷ 1910 καὶ παρέστη εἰς πλείστας αὐτῆς συνόδους· ὑπῆρξεν εἰσηγητὴς τῆς 19ης ἐπιτροπῆς, περὶ τοῦ νομικοῦ θεσμοῦ τῶν ἑταιρειῶν ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ καὶ περὶ τοῦ προσωπικοῦ θεσμοῦ· κατὰ τὰ λοιπά, ἔλαβε πολλάκις ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς συζητήσεις. Διωρίσθη μέλος τοῦ διεθνοῦς διαιτητικοῦ δικαστηρίου τῆς Χάγης τῷ 1900, ὅπου καὶ διατελεῖ ἔτι ἐν ὑπηρεσίᾳ. Εἶναι μεταξὺ τῶν ἱδρυτῶν τῆς διεθνοῦς διπλωματικῆς ἀκαδημίας καὶ τακτικὸν αὐτῆς μέλος, παρ' ᾗ τῷ 1929 εἰσηγήθη τὸ θέμα «Περὶ συγκριτικοῦ ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου». Διορισθεὶς τῷ 1910 πρεσβευτὴς εἰς Βιέννην, ἐβελτίωσε τὰς μετὰ τῆς Αὐστρίας σχέσεις τῆς Ἑλλάδος, αἵτινες ἔσχον πρωτεύουσαν σημασίαν διὰ τὴν προπαρασκευὴν καὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἐκραγέντος πρώτου Βαλκανικοῦ πολέμου πρὸς τὴν Τουρκίαν· οὕτως, ὥστε ὁ αὐστριακὸς τύπος καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἀνενδοιάστως ἀπεδέχθησαν τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος κατάληψιν καὶ κτῆσιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἡ Αὐστρία μετὰ τὸν δεύτερον Βαλκανικὸν πόλεμον ἦρε τὰς ἀντιρρήσεις αὐτῆς περὶ παραχωρήσεως τῆς Καβάλλας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὴν βαλκανικὴν κρίσιν (1912) ἦλθεν ἐπανειλημμένως εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου κατ' ἐντολὴν τῆς κυβερνήσεως ἐξεπόνησε τὸ σχέδιον τῆς μυστικῆς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν συνθήκης· μετέβη καὶ εἰς Λονδῖνον κατὰ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὅπου παρέστη μεταξὺ τῶν πληρεξουσίων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν διαπραγμάτευσιν τῆς μετὰ τῆς Τουρκίας συνθήκης. Τὰ τέλη τοῦ 1913 ἐκλήθη εἰς Ἀθήνας ὡς ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν· ἀναδιωργάνωσε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἀντήλλαξε τὰς διακοινώσεις μετὰ τῶν μεγάλων Δυνάμεων περὶ παραχωρήσεως τῶν νήσων τῶν παρὰ τῇ Τουρκίᾳ. Θερμὸς συνήγορος τῶν βορείων Ἠπειρωτῶν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Γερμανίας, ὅστις κατὰ Μάρτιον 1914 ἐπεσκέφθη τὴν Κέρκυραν, συνετέλεσεν εἶτα εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ πρωτοκόλλου, ὅπερ ἔδωκεν αὐτονομίαν εἰς τὴν Βόρειον Ἤπειρον. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἦτο ἀπ' ἀρχῆς ὑπὲρ τῆς αὐστηρᾶς οὐδετερότητος τῆς Ἑλλάδος, φρονῶν ὅτι οὐδὲν συμφέρον εἶχεν αὕτη ν' ἀναμειχθῇ, τοὐναντίον ἐκινδύνευεν ὁ ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνισμὸς νὰ πάθῃ ἐκ τῆς ἀναμείξεως αὐτῆς, δι' ὃ καὶ παρῃτήθη τοῦ ὑπουργείου ὅτε ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως ἐδήλωσε, κατ' Αὔγουστον 1914, ὅτι θέτει τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Συνεννοήσεως. Ὅτε ἡ Ἑλλὰς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οὐδετερότητα, ἐδέχθη τὴν πρεσβείαν Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἡ ἀποστολὴ αὕτη δὲν ἐξετελεῖτο μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1915, ὅθεν παρῃτήθη, ἐπαναδιορισθεὶς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Γούναρη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου καὶ ὡς τοιοῦτος χρησιμεύσας πάλιν σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Συνδεόμενος παιδιόθεν μετὰ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, εὑρίσκετο μετ' αὐτοῦ εἰς συχνὴν ἐπικοινωνίαν, πρὸ πάντων κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον, ὅτε καὶ πολλάκις ἐκάλει αὐτὸν ἵνα ἀκούσῃ τὰς γνώμας του ἐπὶ τῆς ἑκάστοτε θέσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῶν ἀντιμαχομένων μερῶν. Ὅτε δὲ ὁ βασιλεύς, ἀπαιτήσει τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως, ἀπῆλθεν ἐξ Ἑλλάδος, ἠκολούθησεν αὐτὸν ἐν τῇ ἰδιότητι ὡς συμβούλου καὶ παρέμεινε παρ' αὐτῷ ἐργαζόμενος μέχρι οὗ οὗτος ἀνεκλήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπανελθὼν δὲν ἀνεμείχθη πλέον εἰς τὴν πολιτικήν, ἀλλ' ἐπανῆλθεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου. Ὡς τοιοῦτος ἐξεπροσώπησε τὴν Ἑλλάδα ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τοῦ 1922. Ὅτε ἐπῆλθεν ἡ μικρασιατικὴ καταστροφή, εὑρίσκετο ἐν Γενεύῃ, μετέσχε δὲ τῶν περὶ ταύτης συζητήσεων ἐν τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν καὶ ἐμερίμνησεν ὑπὲρ τῶν προσφύγων, ὅπως ἀνατεθῇ εἰς τὸν Νάνσεν ἡ φροντὶς τῆς κατὰ τὸ δυνατὸν περισώσεως τούτων καὶ σταλῶσιν εἰς αὐτοὺς τὰ πρῶτα ἔξωθεν βοηθήματα εἰς χρήματα καὶ εἴδη ὑπὸ τῶν διαφόρων πολιτειῶν τῶν διαφόρων Ἐρυθρῶν Σταυρῶν καὶ ἄλλων σωματείων.

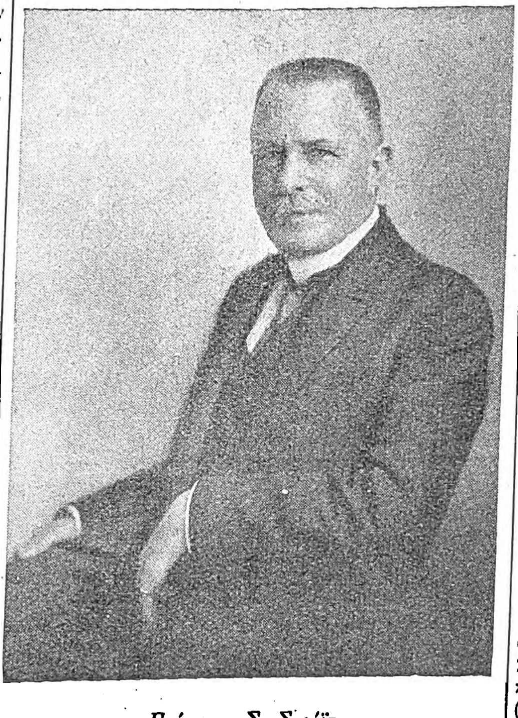

Γεώργιος Σ. Στρέϊτ.

Ἐξορισθέντος καὶ αὖθις τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου δὲν μετέβη πλησίον του, ἵνα μὴ δώσῃ τὴν ἰδέαν ὅτι εἰργάζετο πολιτικῶς ὑπὲρ τῆς παλινορθώσεώς του, ἀλλὰ παρέμεινεν ἐν Φλωρεντίᾳ μέχρι τοῦ ὀλίγους μῆνας ἔπειτα ἐπισυμβάντος θανάτου αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς Ἰταλίας μετέβη τῷ 1924 εἰς Ζυρίχην, χάριν τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων του. Ἐκεῖθεν ἐκλήθη εἰς Κίελον, ὅπως κάμῃ διάλεξιν περὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν, καὶ μετέσχε τοῦ πανηγυρικοῦ τεύχους ὑπὲρ τοῦ διασήμου καθηγητοῦ Φ. Φλάϊνερ, ὅπου ἐδημοσίευσε τὴν περὶ τῆς φύσεως τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου μελέτην του. Εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν Χάγῃ, κληθείς, παρέδωκε μαθήματα περὶ ἑλληνικοῦ ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἅτινα ἐξεδόθησαν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1928, παραμένει ἰδιωτεύων. Ἐξελέγη παμψηφεὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν, τῷ δὲ 1931 πρόεδρος αὐτῆς· ἀσθένεια ἠμπόδισεν αὐτὸν νὰ ἀσκήσῃ τὴν προεδρίαν (ἀνακοίνωσις αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ «Περὶ τῆς καταργήσεως τῶν ἀντεκδικήσεων διὰ τοῦ συμφώνου Κέλλογγ», λόγος περὶ τοῦ «Πρωτοκόλλου 3 Φεβρουαρίου 1930»). Ἐχρημάτισε μέλος τοῦ συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, σύμβουλος τοῦ συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, μέλος τῆς παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπιτροπῆς Ἐκκλησίας καὶ Παιδείας, σύμβουλος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, σύμβουλος τῆς Τραπέζης Ἀνατολῆς. Διετέλεσε μετὰ τοῦ Μ. Δραγούμη καὶ Δημ. Βικέλα μέλος τῆς Ἐπικούρου τῶν Μακεδόνων Ἐπιτροπῆς καὶ ἐξέδοτο ἐπὶ τέσσαρα ἔτη τὸ «Bulletin d'Orient». Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας», ἔτι δὲ τῶν περιοδικῶν «Θέμις», «Νομική», «Ἐφημερὶς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς Νομολογίας», «Νέα Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις», τῶν γαλλικῶν «Revue de Droit International et de Législation Comparée», «Revue générale de Droit International Public», «Revue de Droit International Privé», τῶν γερμανικῶν «Zeitschrift für Völkerrecht», «Niemeyer's Zeitschrift für Internationales Recht», «Centralblatt für die Rechtswissenschaft», «Juristisches Litteraturblatt».

Συνέγραψε: «Die Widersetzung gegen die Staatsgewalt» (Leipzig 1892), «Περὶ ἐκτελέσεως τῶν ἀλλοδαπῶν ἀποφάσεων» (Ἀθῆναι 1892), «Ἓν ἀδιέξοδον ἐν τῷ Ἰδιωτικῷ Διεθνεῖ δικαίῳ» (Ἀθῆναι 1892), «Ἡ ὑπόθεσις Ζάππα. Ζητήματα δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου» (1894), «Zur Klärung der Zappafrage» (Erlangen 1894), «L'Affaire Zappa, Conflit Grécoroumain» (Paris 1894), «Δικονομικοὶ κανόνες τῆς ἐφαρμογῆς ἀλλοδαποῦ δικαίου» (Ἀθῆναι 1895), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὸ ἰδιωτικὸν διεθνὲς δίκαιον» (Ἀθῆναι 1895) (ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ διετύπωσεν ἰδίαν θεωρίαν, ἀριθμοῦσαν σήμερον τοὺς πλείστους ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ ὀπαδούς, καθ' ἣν τὸ διεθνὲς ἰδιωτικὸν δίκαιον δὲν εἶναι δίκαιον διεθνὲς καὶ ἰδιωτικόν, ἀλλ' ἐσωτερικὸν καὶ δημόσιον), «Αἱ συνδιασκέψεις τῆς Χάγης περὶ ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου» (1895), «Die rechtsstellung der auswärtigen Aktiengesellschaften in Griechenland» (Erlangen 1896), «Ὁ εἰρηνικὸς ἀποκλεισμὸς» (1897), «La Question Crétoise au point de vue de Droit International» (Παρίσιοι 1896, 1897, 1900), «Περὶ τῆς θέσεως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ» (1898), «Les Grandes Puissances dans le Droit International» (Bruxelles 1900), «La Sentence Arbitrale entre la Grèce et la Turquie» (Bruxelles 1900), «Τινὰ περὶ τῆς θέσεως τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἑλλάδι» (1903), «La question des Communautés Grecques en Roumanie» (Ἀθῆναι 1906), «Σύστημα ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου» (τόμος Α΄ 1906), «Ὑπόμνημα περὶ τῆς 2ας συνδιασκέψεως τῆς Χάγης» (1907), «Ἡ ναυτικὴ συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου» (1910), «Zur Frage über die Natur der zwischenprivatrechtlichen Anwendungsnormen» (Tübingen 1927), «La Conception du Droit International Privé en Grèce» (Paris 1927), «Νέαι ἐπικίνδυνοι δοξασίαι ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ» (1928), «La nationalité des Sociétés Commerciales» (Bruxelles 1928), «Der Lausanner Vertrag und der Griechischtürkische Bevölkerungsaustausch» (Berlin 1928), «Quelques réflexions sur l'application du Pacte de Paris» (1929), «Κατάργησις τῶν ἀντεκδικήσεων ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ» (1929), «Τὸ πρωτόκολλον τῆς 31ης Φεβρουαρίου 1830» (1930), «Ἡ ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ νομοθεσία» (1906), «Die Handelsgesetze des Erdballs». Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ Γ. Δυοβουνιώτου: «Die Rechtsverfolgung im internationalen Verkehr» (ἐν «Löwenfeld und Leske»), «Ἑλληνικὴ πολιτικὴ δικονομία» (1897). Μ. Γ. Δ.

— **Στρέϊτ** (Streit), ***Ἰωάννης-Ἀλέξανδρος*.** Ἐγεννήθη τῷ 1806 παρὰ τὴν Λειψίαν καὶ κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς οἴκου τῆς Σαξονίας. Καταταχθεὶς εἰς τὸν βαυαρικὸν στρατὸν τῷ 1832, κατῆλθεν ὡς φιλέλλην εἰς τὴν Ἑλλάδα, παραιτηθεὶς δὲ μετά τινα

Digitized by Google

ἔτη, διότι ἡ πολιτικὴ τοῦ Ὄθωνος τῷ ἐφαίνετο ὄχι ἀρκούντως ἐθνικιστική, ἐγκατέστη ἐν Πάτραις καὶ εἶτα ἐν Ἀθήναις ἰδιωτεύων. Ἐνυμφεύθη τὴν Ἀφεντοποῦλαν Ἐμμανουήλ, ἐκ Μονεμβασίας. Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ γενικὸς πρόξενος τοῦ Βελγίου Τῷ 1854, κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν Χατζηπέτρον καὶ Σπυρομήλιον ἐπαναστάσεως τῆς Θεσσαλίας, εἰσβαλὼν εἰς Καλαμπάκαν ἐπὶ κεφαλῆς ὁμάδος καὶ ἐπληγώθη, ἀναγκασθεὶς οὕτω νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Λαμίαν. Ὀλίγον βραδύτερον μετέβη εἰς Ἰταλίαν, καταταχθεὶς ὡς ἀξιωματικὸς Γαριβαλδινός, ὑπὸ τὸν Οὔγγρον στρατηγὸν Τύρ, μεθ' οὗ εἰσῆλθεν εἰς Ρώμην. Ἐπανελθὼν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τούτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτε οὗτος ἀνέλαβε τὴν διάτρησιν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, εἰργάσθη ἐν τῇ πρώτῃ ἑταιρείᾳ τῆς Διώρυγος τῆς Κορίνθου, ἀπεχώρησε δ' εἶτα μετὰ τοῦ Τὺρ εἰς Βουδαπέστην, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Συνέγραψε γερμανιστὶ ἱστορίαν τῆς κατὰ τοῦ Ὄθωνος ἐπαναστάσεως τοῦ 1843 («Die Criechische Revolution»). Μ. Γ. Δ.

— **Στρεΐτ, *Στέφανος*.** Ἐγεννήθη ἐν Πάτραι τῷ 1837 καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ *Ἰω. Ἀλεξάνδρου Στρεΐτ*. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις τὰ νομικά, ἀνηγορεύθη δὲ διδάκτωρ τῷ 1860. Μετὰ βραχείας σπουδὰς ἐν Γερμανίᾳ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διωρίσθη πρωτοδίκης ἐν Τριπόλει, μετατεθεὶς ὡς τοιοῦτος εἰς Ἀθήνας καὶ προαχθεὶς εἰς ἐφέτην εἰς

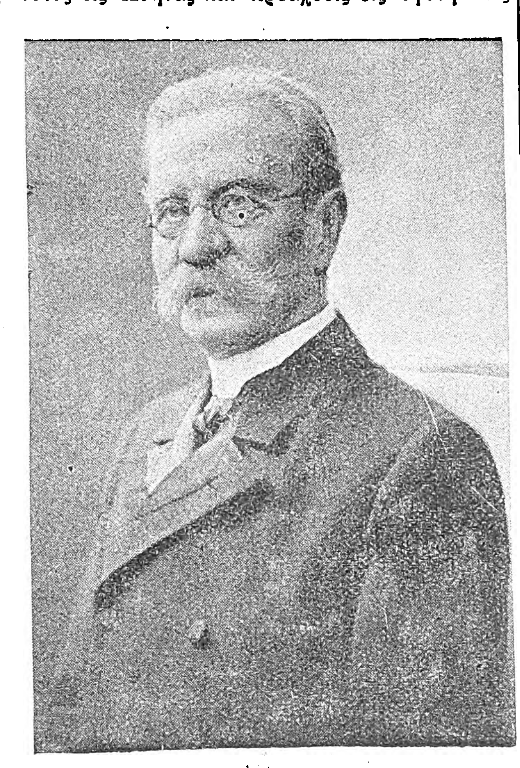

Στέφανος Στρεΐτ.

Πάτρας. Παρῃτήθη τῆς δικαστικῆς ὑπηρεσίας, ὅπως δικηγορήσῃ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τῷ 1865. Ἐνυμφεύθη ἐν Πάτραις τὴν Βικτωρίαν, δευτερότοκον θυγατέρα τοῦ Ἀνδρέου Λόντου, ἐξ ἧς ἔσχεν ἓν τέκνον, τὸν *Γεώργιον Στρεΐτ*. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῷ 1872, σταλεὶς διευθυντὴς τοῦ ἐν Λαμίᾳ ὑποκαταστήματος καὶ μετατεθεὶς εἶτα εἰς Ἀθήνας ὡς διευθυντὴς τοῦ δικαστικοῦ τμήματος τῷ 1873. Τῷ 1889 ἐξελέγη ὑποδιοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ τῷ 1897 διοικητὴς αὐτῆς, παραμείνας ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1911. Ἡ διοίκησις αὐτοῦ ὑπῆρξε λίαν εὐτυχὴς διὰ τὴν τράπεζαν, ἧς αἱ μετοχαὶ ἀπὸ 1000 δραχμῶν ἀνῆλθον εἰς 5000 δρχ., ἐνῷ ἡ δραχμή, ἥτις εἶχε πέσει κατὰ 80 περίπου μονάδας, ἔφθασε πάλιν εἰς τὸ ἄρτιον. Ἡ περιωπὴ τῆς τραπέζης ηὔξησε καταπληκτικῶς καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ.

Ὑφηγητὴς (1875) τοῦ διεθνοῦς καὶ συνταγματικοῦ δικαίου, ἐγένετο τὸ ἐπιὸν ἔτος ἔκτακτος καὶ τῷ 1879 τακτικὸς καθηγητὴς τῶν αὐτῶν μαθημάτων. Ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ὑπῆρξε φωτεινὴ καὶ καρποφόρος. Τῷ 1887 τῷ ἀνετέθη ἡ διδασκαλία τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου εἰς τὸν τότε διάδοχον Κωνσταντῖνον. Τῷ 1897 παρῃτήθη τῆς θέσεως τοῦ καθηγητοῦ, ἵνα ἀναλάβῃ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη, ἥτις διωρίσθη μετὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ἥτις κύριον μέλημα εἶχε νὰ διακανονίσῃ τὰς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν δανειστῶν αὐτῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεσολαβήσει τῶν Μ. Δυνάμεων συναφθείσης συνθήκης, ἥτις περιελάμβανε καὶ τὸν ὅρον τοῦτον, ἐπιβαλοῦσα τῇ Ἑλλάδι οἰκονομικὸν ἔλεγχον. Προήδρευσεν ὡς τοιοῦτος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἓξ μεγάλων Δυνάμεων, ἥτις ἐξεπόνησε τὸν νόμον τοῦ ἐλέγχου καὶ ἐπέτυχε, χάρις εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην, ἣν ἐνέπνευσεν εἰς αὐτούς, νὰ μετριάσῃ τὸν ἔλεγχον, ὃν κατέστησεν ἀπὸ ἐλέγχου τοῦ κράτους εἰς ἔλεγχον τῆς ἑταιρείας τῆς διαχειρίσεως τῶν ὑπεγγύων προσόδων, νὰ ἐξαιρέσῃ τὰ ἐσωτερικὰ δάνεια τῆς πτωχεύσεως καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ὅπως αἱ ὑπέγγυοι πρόσοδοι κατατίθενται εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν. Οὕτω ἡ ὑπουργία του συνετέλεσε τὰ μάλιστα ὅπως αὐξήσῃ ἔτι μᾶλλον τὸ κῦρος αὐτοῦ, ἡ δὲ τράπεζα νὰ ἀποβῇ ὁ κύριος ρυθμιστὴς τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ τόπου. Ἵδρυσε τὴν Τράπεζαν τῆς Ἀνατολῆς, δι' ἧς ἐπέτυχε τὴν διείσδυσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ Αἴγυπτον, καὶ ἅμα, ἐπιτευχθείσης τῆς αὐτονομίας τῆς Κρήτης, τὴν Τράπεζαν Κρήτης, ἥτις ὕστερον συνεχωνεύθη πρὸς τὴν Ἐθνικήν. Ὡς καθηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ὑπῆρξε σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη. Τῷ 1880 ἐστάλη εἰς Μόναχον, ἵνα συμβιβάσῃ διαφορὰν τῆς βαυαρικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὴν ἑλληνικήν, ἀναφορικῶς πρὸς δάνεια, ἅτινα ἐκείνη εἶχε παράσχει πρὸς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος, καὶ τῷ 1889 εἰς Βερολῖνον διὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ προικοσυμφώνου τῆς μελλούσης βασιλίσσης Σοφίας. Ἐχρημάτισε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ Παιδείας καὶ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Ὑπῆρξε δὲ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Διαχειρίσεως τῶν Ὑπεγγύων Προσόδων, τῆς Τραπέζης τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Ἐθνικῆς Ἀσφαλιστικῆς Ἑταιρείας καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως Γεωργικῆς Ἑταιρείας καὶ ἔφορος τοῦ Ἀμαλιείου Ὀρφανοτροφείου. Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1920. Μ. Γ. Δ.

Στρὲκ (Streck), ***Κάρολος-Μαξιμιλιανός***. Γερμανὸς ἀσσυριολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Μονάχου, Λειψίας καὶ Στρασβούργου. Ἐγένετο βοηθὸς τοῦ ἐν Βερολίνῳ σεμιναρίου ἱστορικῆς γεωγραφίας (1901), ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου (1905), ἔκτακτος (1908) καὶ εἶτα τακτικὸς (1916) καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βυρτσβούργου καὶ μέλος τῆς γερμανικῆς ἑταιρείας τῆς Ἀνατολῆς, τῆς ἑταιρείας τῆς Ἐγγὺς Ἀσίας καὶ τῆς Παλαιστινιακῆς ἑνώσεως. Ἔγραψεν: «Ἡ Ἀρμενία, τὸ Κουρδιστὰν καὶ ἡ δυτικὴ Περσία κατὰ τὰς ἀσσυριακὰς ἐπιγραφὰς» (1898—1900), «Ἡ Βαβυλωνία κατὰ τοὺς Ἄραβας γεωγράφους» (1900—1901, τόμ. 2), «Ἡ ἀρχαιοτάτη ἱστορία τῶν Ἀραμαίων» (1906), «Σελεύκεια καὶ Κτησιφῶν» (1917) κ. ἄ. Συνεργάτης τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐγκυκλοπαιδείας τῶν Pauly-Wissowa-Kröll καὶ τῆς «Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Ἰσλάμ». Π. Ν. Π.

Στρέκκερ (Strecker), ***Ἀδόλφος***. Γερμανὸς χημικὸς καὶ ἰατρὸς (1812—1871). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Χριστιανίᾳ (1851), ἐν Τυβίγγῃ (1860) καὶ ἐν Βυρτζβούργῃ (1870). Ἡ *ἀντίδρασις Στρέκκερ* ἀφορᾷ τὴν ἀντίδρασιν τῆς ξανθίνης, ἥτις γίνεται διὰ διαλύσεως ταύτης ἐν θερμῷ ἐντὸς νιτρώδους ὀξέος· κατὰ τὴν ἐξάτμισιν παραμένει ἴζημα ἀμαυρὸν μεταβαλλόμενον εἰς πορφυροῦν χρῶμα τῇ ἐπιδράσει τοῦ ἀμμωνιακοῦ ἅλατος. Τὴν αὐτὴν ἀντίδρασιν παρέχει καὶ ἡ γουανίνη. Ο. Ρ.

— **Στρέκκερ** (Strecker), ***Ἀλέξανδρος***. Βαυαρὸς στρατηγὸς καὶ συγγραφεὺς (1832—1890). Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ὀθωμανικὸν στρατὸν καὶ ἐγένετο συνταγματάρχης. Λαβὼν ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον προήχθη εἰς στρατηγόν. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1877) ὑπηρέτησεν εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦ Δουνάβεως. Ἔγραψε: ««Κάθοδος τῶν Μυρίων». Θ. Β.

Στρέλεν (Strehlen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις πρωσσικὴ τῆς περιφερείας Μπρέσλαου τῆς Κάτω Σιλεσίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ Ὄλε καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπρέσλαου-Κάμεντς. Κάτ. 10 142 (1925). Θ. Χ. Σ.

Στρελενάου, *Νικόλαος Νίμπς φὸν* —. Αὐστριακὸς ποιητὴς (βλ. λ *Λενάου* Νικόλαος).

στρελισσία (ἡ) (Strelitzia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκυταμινοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων καὶ πρὸς κόσμον καλλιεργουμένων εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *στρελισσία ἡ μεγαλοπρεπὴς* (Strelitzia augusta), πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης ἀπαντῶσα. Δ.Ν.Π.

στρελῖτσαι (οἱ) (λ. ρωσ.=τοξόται). Σῶμα τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, συσταθὲν ὑπὸ τοῦ τσάρου Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἀνήρχοντο εἰς 50 000 καὶ ἐστρατωνίζοντο ἐν Μόσχᾳ εἰς τὸ λεγόμενον προάστιον τῶν στρελιτσῶν. Ἐπαναστατήσαντες κατὰ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, τῇ ὑποκινήσει τῆς ἀδελφῆς του Σοφίας, ἡττήθησαν. Πλείστους τούτων ὁ Πέτρος ἐκαρατόμησεν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν πλατεῖαν τῆς Μόσχας, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐξώρισε, διαλύσας οὕτω τὸ στρατιωτικὸν τοῦτο σῶμα. Θ. Β.

στρέλκα *[Ἀκτογρ.]*. Ρωσικός, ἀλλὰ διεθνῶς ἐπικρατήσας, ὅρος, πρὸς ὀνομασίαν τῶν προσχωματικῶν βελῶν τῶν μεγάλων τῆς Ἀζοφικῆς λιμνοθαλασσῶν. Σ. Ε. Λ.

Στρελμπίσκι, *Ἰβάν*. Ρῶσος τοπογράφος καὶ χαρτογράφος (1825—1900). Ἔργα του: «Νέος χάρτης τῆς Ρωσίας» εἰς 170 φύλλα, καὶ «Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Εὐρώπης», ἡ ἀκριβεστέρα πασῶν τῶν τοιαύτης φύσεως ἐργασιῶν. Θ. Β.

στρέμμα (τό). Μέτρον ἐπιφανείας παρ' ἡμῖν, κυρίως διὰ τὴν μέτρησιν τῶν ἀγρῶν, καλούμενον *νέον* ἢ *βασιλικὸν στρέμμα* καὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς 1000 τετρ. μέτρα ἢ 1/10 τοῦ ἑκταρίου (τετρ. ἑκατομέτρου) ἢ 10 ἄρια (τετρ. δεκάμετρα). Τὸ παλαιὸν τουρκικὸν στρέμμα, χρησιμοποιούμενον εἰσέτι, ἀντιστοιχεῖ πρὸς 1.270 τετρ. μέτρα, ἤτοι 1,27 βασιλικὰ στρέμματα. Ι. Α. Β.

Στρέμματα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Φλωριάδας τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 135. Π. Ν. Π.

στρεμματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ στρέμμα, ὁ τοῦ στρέμματος: «στρεμματικὴ φορολογία».

Στρεμπενῖκος *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ, βορείως τῶν Σταγείρων, ἄνωθεν τῶν ὁποίων ἡ κυρία αὐτοῦ κορυφὴ ἀριθμεῖ 867 μ. Ι. Σ. Σ.

Στρέμπενο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Φλωρίνης (βλ. λ. *Ἀσπρόγεια*).

Στρενίλλας *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πεσαλείας (Πεταλείας) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 226. Π. Ν. Π.

Στρεουΐντα (Strevinta) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΝΑ. ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Β' 11,14) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κουάδων (Quadi), παρὰ τὸ Ἐβουρόδουνον, τὴν νῦν Brüun, πρωτεύουσαν τῆς Μοραβίας ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ. Ἀκαθόριστος ἡ θέσις αὐτῆς. Α.Θ.Σ.

στρεπτέλασμα (τὸ) (Streptelasma Hall) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ζαφρεντιδῶν τετρακοραλλίων κνιδοζῴων* κοιλεντερωτῶν. Τὸ σῶμα τῶν ζῴων τούτων ἦτο στροβιλοειδῶς κεκαμμένον, τὰ διαφράγματα πολυάριθμα, ἀνίσως μακρά. Τὰ κεκαμμένα ἄκρα τῶν μεγαλυτέρων διαφραγμάτων συγχωνεύονται ἐν τῷ κέντρῳ εἰς παχὺ ψευδὲς στηλίδιον. Συχνὰ ἀπολιθωμένα λείψανα στρεπτελασμάτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

στρεπτὴ (κοιν. *γυριστὴ θηλειά*). Ναυτικὸς δεσμὸς ἐκ διπλῆς δηκτῆς ἀποτελούμενος. Χρησιμεύει εἰς τὴν πρόσδεσιν τοῦ ἄκρου καλῳδίου τινὸς ἐπὶ τοῦ κόρακος συσπάστου, εἶναι ὅμως πολὺ στερεωτέρα καὶ τῆς δηκτῆς καὶ τοῦ κορακοδέσμου. Σ. Ε. Λ.

στρεπτήρ, *—ῆρος* (ὁ). Καλεῖται γενικῶς πᾶν ἐργαλεῖον χρησιμοποιούμενον πρὸς στρέψιν ἢ συστροφὴν κοχλιῶν, περικοχλίων, ὀδόντων, συρμάτων, νημάτων κ.τ.τ., ὡς εἶναι λ. χ. ὁ ἑλικοτόμος, ὅστις χρησιμεύει διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἑλικωτῶν γόμφων, τὸ ἐργαλεῖον τὸ ἀποτελούμενον ἐκ δύο ἐν σειρᾷ βραχιόνων μετ' ἐνδιαμέσου ὀπῆς, ἐντὸς τῆς ὁποίας τίθεται ἡ κεφαλὴ κοχλιωτοῦ γόμφου, ὅστις διὰ περιστροφῆς τῶν βραχιόνων κοχλιοῦται ἢ ἀποκοχλιοῦται, μοχλὸς ἐφωδιασμένος εἰς τὸ μέσον μὲ ἐγκοπάς, διὰ τῶν ὁποίων ἐκτρέπονται πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἕκαστος τῶν ὀδόντων πρίονος ὑποστάντος στόμωσιν, ὁ δίχηλος μοχλός, ὁ χρησιμοποιούμενος διὰ τὴν συστροφὴν νημάτων ἢ συρμάτων κλπ. Δ. Κ. Λ.

Στρεπτῆρες.

—*[Ναυτ.]* Ὁ *στρεπτὴρ* (κοιν. *γυριστὸ κλειδὶ*) εἶναι ἀξονοφόρον ἀγκύλιον ἀγκυρίου ἁλύσεως, ἐπιτρέπων τὴν ἐλευθέραν καὶ ἄνευ συστροφῶν περιστροφὴν αὐτῆς. Λέγεται δὲ ὁ τοιοῦτος στρεπτὴρ ἀμφιδετικὸς ἢ ἁπλῶς ἀμφιδέτης, ὅταν τὸ πρὸς τὸν θαλάσσιον βυθὸν νεῦον ἄκρον του εἶναι ἐφωδιασμένον διὰ δύο εἰδικῶν ἑκατέρωθεν κρίκων, ἐφ' ὧν κρικοῦται ἑκατέρα τῶν ἀγκυρίων ἁλύσεων (κοιν. *καραμουσάλι*), ὅταν σαλεύῃ τὸ πλοῖον ἐπὶ δύο ἀγκυρῶν, ἀναπρωρίζον πρὸς τὴν ἑκάστοτε διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου ἢ τοῦ ρεύματος. Στρεπτὴρ ὡσαύτως ὀνομάζεται εἰδικὸς κόραξ μετ' ἀξονίσκου, περὶ ὃν δύναται νὰ στρέφηται ἐλευθέρως στρεπτὸς τρόχιλος· τοιαύτη τις διάταξις παρεμβάλλεται καὶ εἰς τοὺς ἐξ ἁλύσεως ἐπάγοντας τῶν φωτοβόλων σημαντήρων καὶ τῶν ναυδέτων. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

στρεπτικίδαι (Strepticidae) /*Ζῳολ.*/. Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μικρολεπιδοπτέρων*, περιλαμβάνουσα εἴδη τινὰ ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτώμενα καὶ ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *γραπτόλιθος* (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

στρεπτίνδα (ἡ) / *'Αρχ.*/. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ παιδιά, ἐν ᾗ θέτοντες οἱ παῖδες κατὰ γῆς ὄστρακόν τι ἢ νόμισμα ἔπληττον αὐτὸ δι' ἑτέρου ὀστράκου ἢ νομίσματος, ὥστε τὸ πληγὲν νὰ ἐπαναπέσῃ ἀνεστραμμένον. Φαίνεται δ' ὅμως ὅτι τὸ κατατιθέμενον ὄστρακον ἢ νόμισμα, πρὸς εὐκολωτέραν ἀναστροφήν, ἐτίθετο ἐπί τινος μικροῦ ὑπερείσματος, καθ' ὃν τρόπον γίνεται ἐν τῇ παρ' ἡμῖν παιδιᾷ *τσικάκι*. Ἡ στρεπτίνδα ἐπαίζετο παρ' ἀρχαίοις καὶ ὡς προεισαγωγικὴ εἰς τὴν παιδιὰν τοῦ *ἐφεδρισμοῦ*. Ε. ΔΙ. Κ.

στρεπτοβακτηρίδια (τά). Τὰ ὑπὸ μορφὴν ἁλύσεων ἢ στρεπτῶν διατασσόμενα βακτηρίδια. Ἡ διάταξις αὕτη ἐνίων βακτηριδίων προκαλεῖται ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν δὲν ἀποχωρίζονται τὰ βακτηρίδια ἀπ' ἀλλήλων. Τοιαύτην διάταξιν βλέπομεν εἰς τὸ βακτηρίδιον τοῦ μαλακοῦ ἕλκους, ὀνομαζόμενον διὰ τοῦτο καὶ *στρεπτοβακτηρίδιον*, εἰς τὰ ἐκ καλλιεργημάτων προερχόμενα βακτηρίδια τοῦ σπληνάνθρακος, τοῦ χορτοβακτηριδίου κλπ. Ν. Α. Μ.

στρεπτοδιφθερῖτις (ἡ). Καλεῖται μορφὴ διφθερίτιδος, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ στρεπτόκοκκος εὑρίσκεται συνδεδυασμένος πρὸς τὸ εἰδικὸν μικρόβιον τῆς νόσου, τὸν βάκιλον τοῦ Laeffler. Μ. Ν. Κ.

στρεπτόθριξ (ἡ) /*Μικροβ.*/. Ὅρος δοθεὶς ὑπὸ τοῦ Cohn εἰς γένος τι νηματομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν κλαδοτρίχων, παρουσιαζόντων ἀληθεῖς διακλαδώσεις τῶν νηματίων. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ βοτανολόγος Corda τῷ 1842 ὠνόμασε *στρεπτότριχας* μύκητάς τινας ζῶντας εἰς τὸν κορμὸν καὶ τοὺς κλάδους τῶν κωνοφόρων, διὰ τοῦτο ὁ Macé ἐπρότεινεν ὅπως οἱ μύκητες οὗτοι ὀνομάζωνται διὰ τοῦ γενικωτέρου ὅρου *κλαδότριχες*. Οἱ Toni καὶ Trevisan ὀνομάζουσιν αὐτοὺς Nocardia, οἱ δὲ Sauvageau καὶ Radais (1892) τοὺς κατατάσσουσιν εἰς τὰ *φόσπορα*. Τὴν γνώμην ταύτην παραδέχεται ἐν μέρει καὶ ὁ Blanchard, κατατάσσει ὅμως αὐτοὺς ὑπὸ τὸν γενικὸν ὅρον *δισκομύκητες*. Ὁ Gasperini (1892) ἐπρότεινε νὰ ὀνομάζωνται *ἀκτινομύκητες*, ἐνῷ ὁ Vuillemin τοὺς κατατάσσει μὲν εἰς τὴν ὁμοταξίαν τῶν *μικροσιφωνίων*, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *κονιστρεπτότριχες*, δοθεῖσαν τῷ 1911 ὑπὸ τοῦ Pinoy καὶ ἣν παραδέχεται καὶ ὁ Brumpt. Τέλος οἱ Breed καὶ Conn τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ἀμερικανῶν βακτηριολόγων παραδέχονται τὸν ὑπὸ τοῦ Gasperini προταθέντα ὅρον, ὀνομάζοντες αὐτοὺς ἀκτινομύκητας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ἡ ἀσυμφωνία, ἥτις ὑφίσταται διὰ τὴν κατάταξιν τῶν νηματομυκήτων τούτων. Πρόκειται περὶ μυκήτων ἀναπτυσσομένων εἰς τεχνητὰ θρεπτικὰ ὑποστρώματα καὶ παραγόντων μικροὺς μὲν σωροὺς εἰς ὑγρὰ ὑποστρώματα, μικρὰς δὲ σφαιρικὰς ἢ ἀστεροειδεῖς κηλῖδας ἐπὶ πηκτῆς. Ἐπὶ γεωμήλων αἱ ἀποικίαι εἶναι ξηραὶ καὶ σκληραὶ ἐν εἴδει φολίδων. Ἐπὶ παλαιῶν καλλιεργημάτων παρατηροῦνται πολυάριθμα νημάτια φέροντα κονίδια κομβολογιοειδῆ. Διὸ μικροσκοπικῶς ἀνευρίσκονται μορφαὶ νηματίων μετὰ διακλαδώσεων, μορφαὶ κομβολογιοειδεῖς ὁμοιάζουσαι πρὸς στρεπτοκόκκους καὶ νημάτια ὁμοιάζοντα πρὸς τὸ βακτηρίδιον τῆς φυματιάσεως τύπου πτηνῶν. Τὰ περιφερικὰ ἄκρα τοῦ θαλλοῦ παρουσιάζουσιν ἐνίοτε διογκώσεις κορυνοειδεῖς, εὑρισκομένας εἴτε εἰς τομὰς εἴτε εἰς καλλιεργήματα ἐπὶ ὑποστρωμάτων περιεχόντων ὀρόν, αἷμα, ἀσκιτικὸν ὑγρὸν κτλ.

Εἰς τοὺς στρεπτότριχας, χρωματιζομένους κατὰ Gram καὶ διὰ τῶν μεθόδων δι' ὧν χρωματίζονται καὶ τὰ βακτηρίδια τῆς φυματιάσεως, οἱ περισσότεροι τῶν συγγραφέων κατατάσσουσι τοὺς διαφόρους ἀκτινομύκητας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν βοῶν, τὸν ἀκτινομύκητα τοῦ μαδουρείου ποδός, τὸ μικρόσπορον τὸ λεπτότατον τοῦ ἐρυθράσματος, ὡς καὶ τὰς διαφόρους ποικιλίας αὐτῶν καὶ τοὺς κονιστρεπτότριχας· τινὲς τῶν συγγραφέων κατατάσσουσι καὶ τὰ βακτηρίδια τῆς φυματιάσεως καὶ τῆς διφθερίτιδος. Κατὰ τοὺς Vuillemin, Pinoy καὶ Brumpt, ὅταν λέγωμεν στρεπτότριχας, πρέπει νὰ νοῶμεν μόνον τοὺς *κονιστρεπτότριχας*, οἵτινες ἔχουσι τοὺς ἑξῆς χαρακτῆρας: καλλιεργοῦνται δυσκόλως, εἶναι γενικῶς ἀναερόβιοι καὶ ἐνίοτε ἀερόβιοι καὶ δὲν παράγουσι σπόρους εἰς τὰς καλλιεργείας. Εἰς τούτους ὑπάγονται: α') Ἡ *κονιστρεπτόθριξ ἡ ἀμερικανική*, ἀπομονωθεῖσα τῷ 1916 ἐξ ἡπατικοῦ τινος ἀποστήματος. β') Ἡ *βρογχική*, ἀπομονωθεῖσα τῷ 1921 ἐξ αἱματηρᾶς βρογχίτιδος. γ') Ἡ *τοῦ* Förster, ἀνευρεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Cohn τῷ 1874 εἰς τοὺς δακρυϊκοὺς πόρους, ἔνθα παράγει λευκὰς σκληρὰς ἢ μαλακὰς μάζας, ἀποτελουμένας ἐκ νηματίων εὐθέων ἢ κεκαμμένων καὶ θραυομένων εἰς μικρὰ τεμάχια ὁμοιάζοντα πρὸς μικροκόκκους, μετ' ἐλαχίστων διακλαδώσεων ἢ ἄνευ τοιούτων. δ') Ἡ τοῦ Israël, περιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Kruse τῷ 1896 καὶ ὁμοιάζουσα κατὰ τὴν μορφὴν καὶ τοὺς χαρακτῆρας πρὸς τὸν ἀκτινομύκητα τοῦ βοός. ε') Ἡ τοῦ Silberschmidt, ἀνευρεθεῖσα τῷ 1916 εἰς μίαν δακρυοκυστίτιδα. στ') Ἡ τοῦ Thibierge, περιγραφεῖσα ὑπὸ τῶν Ravaut καὶ Pinoy τῷ 1909, προκαλοῦσα ὑποδόρια καὶ ἐνδομυϊκὰ φύματα. Ν. Α. Μ.

στρεπτόκαρπος (ὁ) (Streptocarpus) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γεσνεριοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὴν Μαδαγασκάρην. Οἱ στρεπτόκαρποι εἶναι πόαι τριχώδεις ἢ ἐριώδεις, μέ τινα ριζωματικὰ μεγάλα φύλλα καὶ μίσχους μετρίως ἀνεπτυγμένους, ἐκ τῆς κορυφῆς τῶν ὁποίων ἀναφαίνονται ἓν ἢ δύο ἄνθη καὶ σπανιώτερον πλειότερα κατὰ κῦμα διατεταγμένα. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στρεπτόκαρπος ὁ κυανοῦς* (Streptocarpus azureus), ὅστις διακρίνεται διὰ τὰ ὡραιότατα κυανᾶ μετὰ ἰωδῶν ἀποχρώσεων ἄνθη του καὶ καλλιεργεῖται πολλαχοῦ ὡς κοσμητικόν. Δ. Ν. Π.

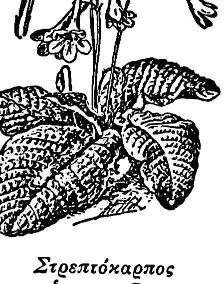

Στρεπτόκαρπος ὁ κυανοῦς.

στρεπτοκοκκαιμία (ἡ). Ἡ ἐμφάνισις καὶ ἀνάπτυξις τῶν στρεπτοκκόκων εἰς τὸ αἷμα. Κ. Κ. Κ.

στρεπτοκοκκίασις (ἡ) /*Δερματολ.*/. Ἡ ἑτέρα τῶν δύο μεγάλων νοσολογικῶν ὑποδιαιρέσεων τῶν *πυοδερμιτίδων*, ὀφειλομένη εἰς τὸν στρεπτόκοκκον. Αἱ στρεπτοκοκκιάσεις, ὅπως καὶ αἱ *σταφυλοκοκκιάσεις*, μεταφέρονται συνήθως ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔνδον διὰ τῆς ἐπιδερμικῆς ὁδοῦ, ἀναλόγως δὲ τῶν ἐμφανιζομένων συμπτωμάτων ὀνομάζονται: 1) Κηρίον τοῦ Tilbury - Fox, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὰ ἄκρα τῶν παιδίων ὑπὸ μορφὴν φλυκταινῶν, μεγέθους κεφαλῆς βελόνης μέχρι φακῆς, τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων καθίσταται εὐθὺς ἀμέσως πυῶδες. 2) Κηρίον - ἔκθυμα τὸ στρεπτοκοκκικόν. 3) Ἔκθυμα τῶν καχεκτικῶν. 4) Ἐπιδημικὴ πέμφυξ τῶν νεογνῶν. 5) Εὐλογιοειδὴς δερματῖτις τοῦ Hallopeau. 6) Ἐρυσίπελας καὶ ἐρυσιπελοειδές. 7) Ἐπιδημικὴ φλεγμονὴ τῶν γωνιῶν τῶν χειλέων (Perlèche), ἡ ὁποία ἀναφαίνεται εἰς τὰς μαθητρίας ἰδίᾳ, ἕνεκα τῆς κακῆς συνηθείας νὰ θέτουν εἰς τὸ στόμα των τὴν πένναν. Πλὴν ὅμως τῶν πυογόνων τούτων στρεπτοκοκκιάσεων, κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον οἱ Γάλλοι δερματολόγοι Sabouraud καὶ Gougerot περιέγραψαν πλείστας μορφὰς δερματο-ἐπιδερμικῶν στρεπτοκοκκιάσεων, αἱ ὁποῖαι προσβάλλουν πᾶσαν ἡλικίαν καὶ πᾶν μέρος τοῦ σώματος, ἀναφαίνονται ἄνευ εἰδικῆς τινος ἀφορμῆς ἢ καὶ μετὰ τὸν ἐλάχιστον τραυματισμὸν τῆς ἐπιδερμίδος, ὀλίγας ἡμέρας ἢ καὶ μῆνας κατόπιν. Αἱ κλινικαὶ μορφαὶ τῶν ἐπιδερμικῶν τούτων στρεπτοκοκκιάσεων εἶναι πολλαί, σπανίως δὲ παρουσιάζονται μόναι. Αὗται εἶναι ἡ πυορροοῦσαι, ἢ ὑγράζουσαι ἐκζεματοειδεῖς, ἢ ξηραὶ καὶ πιτυρώδεις. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν εἶναι χρονία, ἡ δὲ ἀρχὴ γίνεται συνήθως δι' ἐρυσιπέλατος. Αἱ ἐπιπλοκαὶ αὐτῶν εἶναι σπάνιαι, σπανιωτάτη δὲ ἡ αὐτόματος ἴασις. Αἱ στρεπτοκοκκικαὶ αὗται ἐπιδερμίτιδες, ἰῶνται ἐντὸς 2—6 ἑβδομάδων εὐκόλως. Ἡ θεραπεία συνίσταται κυρίως εἰς τὴν χρῆσιν λουτρῶν ἢ ἐπιθεμάτων ἐξ ὑπερμαγγανικοῦ καλίου ἢ ρεζορκίνης, ἀλοιφῶν ὑδραργύρου, καλομέλανος κλπ. Κ. Κ. Κ.

στρεπτοκοκκικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν στρεπτόκοκκον, ὁ τοῦ στρεπτοκόκκου.

— **στρεπτοκοκκικὸν κηρίον** /*Παθολ.*/· βλ. λ. *κηρίον*.

στρεπτοκοκκιοειδῆ (τὰ) /*Μικροβιολ.*/. Φυλὴ τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκοειδῶν* τῆς τάξεως τῶν *εὐβακτηρίων*, κατὰ τὴν διαίρεσιν ἣν προέτεινεν ἡ ἐξ Ἀμερικανῶν μικροβιολόγων συσταθεῖσα τῷ 1917 ἐπιτροπή. Ἡ φυλὴ αὕτη περιλαμβάνει τὰ γένη *διπλόκοκκος*, *σταφυλόκοκκος*, *στρεπτόκοκκος* καὶ *λευκονοστόκιον*. Οἱ εἰς τὰ γένη ταῦτα ἀνήκοντες μικροοργανισμοὶ ἀναπτύσσονται καλύτερον εἰς θρεπτικὰ ὑποστρώματα περιέχοντα ὀρὸν αἵματος, τάσσονται κατὰ ζεύγη ἢ ἁλύσεις, ἀναπτύσσονται καὶ ὑπὸ ἀναεροβίους ὅρους καὶ προκαλοῦσι τὴν παραγωγὴν ὀξέων, καλλιεργούμενα εἰς θρεπτικὰ ὑποστρώματα περιέχοντα γλυκόζην ἢ λακτόζην. Τινὰ τούτων παράγουσι χρωστικὰς πορτοκαλιοχρόους ἢ λευκὰς καὶ δὲν χρωματίζονται κατὰ Gram. Ν. Α. Μ.

στρεπτοπέλεια (ἡ) (Streptopelia) /*Ζῳολ.*/. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *περιστερωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *περιστεριδῶν*, περιλαμβάνον μετριόσωμα πτηνὰ παρεμφερῆ πρὸς τὰς περιστεράς, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀφρικήν. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἐξημερούμενα εὐκόλως καὶ διατηρούμενα ὅπως αἱ κοιναὶ περιστεραί. Δ. Ν. Π.

στρεπτόπους (ὁ) (Streptopus) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων πρὸς κόσμον καλλιεργουμένων εἰδῶν γνωστότερα εἶναι ὁ *στρεπτόπους ὁ διάστροφος* (Streptopus distortus), ἰθαγενὴς τῆς Εὐρώπης, καὶ ὁ *στρεπτόπους ὁ ἐρυθρὸς* (Streptopus roseus), ἰθαγενὴς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

στρεπτός, —ή, —όν· ὁ συνεστραμμένος, ὁ διὰ συστροφῆς προελθών: «στρεπτὸς κίων» ὁ δι' ἑλικοειδῶν ραβδώσεων γεγλυμμένος· || **στρεπτὸς** (ὁ)· ὡς οὐσ., κόσμημα τοῦ λαιμοῦ, περιδέραιον.

—/*'Αρχ.*/ Ὁ *στρεπτὸς* (λατιν. torques) ἦτο περιδέραιον ἐκ χαλκοῦ, ἀργύρου ἢ χρυσοῦ, παρέχον τὴν μορφὴν σπειροειδοῦς κρίκου εἰς σχῆμα ἑλίγματος, ἔχον δὲ τὰ δύο του ἄκρα ἐλεύθερα, ἀγκιστρούμενα, ἐμπωματιζόμενα τὸ ἓν ἐντὸς τοῦ ἄλλου ἢ διὰ ποικίλων κλείστρων καλλιτεχνικῶν συνενούμενα· ἐνίοτε τὰ ἄκρα του κοσμοῦν προτομαί, ζῳόμορφοι ἀνάγλυφοι παραστάσεις (λεοντοκεφαλαί, κεφαλαὶ ὄφεων, σφίγγες κλπ.). Ἐχρησιμοποιήθη ἰδιαζόντως, ἤδη πρὸ τῆς Α' π. Χ. χιλιετηρίδος, ὑπὸ τῶν σκυθοπερσικῶν λαῶν καὶ τῶν Κελτῶν, ἴσως δὲ ἐνεῖχε καὶ τὸν χαρακτῆρα ἐμβλήματος· καὶ ὑπὸ μὲν τῶν πρώτων διεδόθη ὁ στρεπτὸς εἰς τοὺς Ἀσσυροχαλδαίους, ὑπὸ δὲ τῶν δευτέρων εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς Ἕλληνας. Παρὰ Ρωμαίοις πρῶτος ἐκοσμήθη διὰ στρεπτοῦ (ἀπὸ τῶν σκύλων Γαλάτου) ὁ διὰ τοῦτο ἐπικληθεὶς Μάνλιος Τορκουᾶτος (Torquatus). Ἐγένετο δὲ ὁ στρεπτὸς στρατιωτικὸν διάσημον τῶν Ρωμαίων, διδόμενος εἰς τοὺς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ κεντυρίωνος στρατιώτας καὶ βαθμούχους (χρυσοῦς διὰ τοὺς ξένους, ἀργυροῦς διὰ τοὺς Ρωμαίους πολίτας)· ἐπίσης δι' αὐτοῦ ἐτιμῶντο καὶ τὰ νικηφόρα σώματα, ὅθεν ἡ ἔκφρασις σῶμα στρεπτοφορηθὲν (ala torquata).

Στρεπτὸς βραχιόνιος (torques brachialis) καὶ *περιζώνιος* (funicularis) ὠνομάσθησαν ἀνάλογα κοσμήματα, χρησιμοποιηθέντα ὡς περιβραχιόνια ἢ ζωστῆρες. Π. Ν. Π.

— **στρεπτὸς τρόχιλος** /*Ναυτ.*/. Τρόχιλος σιδηρόδετος περατούμενος εἰς κόρακα στρεπτόν, στρεφόμενος δὲ περὶ τὸν στρεπτὸν κόρακα δύναται νὰ διατεθῇ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγομένου.

στρεπτοσωλὴν (ὁ) (Streptosolen) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σολανοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ποώδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς νοτιοαμερικανικὰς χώρας. Τινὰ τούτων καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικὰ χάριν εἰς τὰ μεγάλα, εὐώδη καὶ ποικιλόχρωμα ἄνθη των. Δ. Ν. Π.

στρεπτότριχες (οἱ) /*Μικροβ.*/· βλ. *στρεπτόθριξ*.

στρέττο (ἰταλ. stretto). Μουσικὸς ὅρος ὑποδεικνύων ἐν τῇ *φυγῇ* (βλ. λ.) τὰς ἐπανειλημμένας εἰσόδους τῆς ἀπαντήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος ἢ τοῦ θέματος ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως κατὰ διαστήματα ὁλονὲν πλησιέστερα. Οὕτω π χ. ἡ εἴσοδος τῆς ἀπαντήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος δύναται νὰ λάβῃ χώραν ἐπὶ τοῦ τελευταίου φθόγγου τοῦ ἐν λόγῳ θέματος, ὁπότε τὸ στρέττο εὑρίσκεται εἰς τὴν μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ θέματος ἢ καὶ ἀμέσως ἐπὶ τοῦ δευτέρου φθόγγου, ὁπότε εὑρίσκεται εἰς τὴν πλησιεστέραν ἀπόστασιν. Εἰς πολλὰς φυγὰς τὸ στρέττο λαμβάνει μεγάλην ἔκτασιν, ἰσοδυναμοῦν συχνάκις πρὸς τὸ ὅλον τῆς ὑπολοίπου ἀναπτύξεως μετὰ τῶν ἐκθέσεων καὶ τῶν ἐπεισοδίων. Ὀνομάζεται ὡσαύτως *στρέττο* τμῆμα συνθέσεώς τινος, κυρίως κοντσέρτου, ἄριας κλπ., γοργότερον τοῦ ὅλου, τὸ ὁποῖον συνήθως ἀπαντᾷ περὶ τὸ τέλος τοῦ τεμαχίου. Γ. Σ.

—/*Ναυτ.*/ Κοινοῦ ὀνομασία τοῦ *πορθμοῦ* (βλ.λ.).

Στρέτφορντ (Stretford). Πόλις τῆς Ἀγγλίας κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μάντσεστερ-Νόρθβιχ. Κάτ. (1921) 46.535. Ἔχει οἶκον τυφλῶν καὶ κωφαλάλων, βοτανικὸν κῆπον καὶ βιομηχανίαν βάμβακος. Θ. Χ. Σ.

Στρέφα /*Γεωγρ.*/. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πυλαία* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Στρέφη νταμάρι /*Γεωγρ.*/. Παλαιὰ ὀνομασία λόφου τῶν Ἀθηνῶν βραχώδους ἀλλὰ πευκοφύτου, ἄλλοτε κατὰ τὴν συνοικίαν Πιθαράδικα καὶ δὴ εὐθὺς μετὰ τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ Προαστείου (νῦν Ἐμμ. Μπενάκη). Περὶ τὴν κορυφήν του ὑπῆρχεν, ἀπὸ τῶν λατομιῶν, κοίλωμα δίκην κρατῆρος, ὅπερ τὸν χειμῶνα μετεβάλλετο εἰς μικρὰν λίμνην βαθεῖαν. Τὸ βραχῶδες μέρος του τείνει πρὸς ἐξαφάνισιν ἀπὸ τὰς συνεχεῖς λατομίας. Σ. Ε. Λ.

Στρέφι /*Γεωγρ.*/. —1) Κώμη τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἤλιδος, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 1.278. Κεῖται πρὸς ΒΔ. τῆς ἀρ-

Digitized by Google

χαίας Ὀλυμπίας, ἐγγὺς ὁμωνύμου σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου Πύργου—Ὀλυμπίας (εἰς 12 χλμ. ἀπὸ Πύργου καὶ 9 ἀπὸ Ὀλυμπίας), ἐπὶ τῆς ἅμαξ τοῦ ὁδοῦ Πύργου—Δίβρης. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ ἐλαιοτριβεῖον.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 638. Κεῖται πρὸς Δ. ΒΔ. τῆς Μεσσήνης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, τρεῖς γεωργικοὺς πιστωτικοὺς καὶ προμηθευτικὸν συνεταιρισμούς, ἐλαιοτριβεῖον καὶ ὑδρόμυλον. Π. Ν. Π.

στρέφομαι· βλ. *στρέφω.*

στρεφοποδία (ἡ). Δυσμορφία τοῦ ἄκρου ποδὸς συνήθως συγγενής, ἐνίοτε ὅμως καὶ ἐπίκτητος (βλ. *ραιβοποδία*).

στρέφω, ἀόρ. *ἔστρεψα—ἐστράφην,* παθ. μετχ. *ἐστραμμένος·* κάμνω τι νὰ μεταβάλῃ μέτωπον, γυρίζω· || ἀμεταβ., μεταβάλλω μέτωπον: «στρέφω πρὸς τὴν φωνήν, — πρὸς τὰ δεξιὰ κ.τ.τ.»· || παθ. *στρέφομαι·* κατὰ τὸ ἀμετάβ.: «στρέφεται πρὸς ἀνατολὰς διὰ νὰ προσκυνήσῃ», «ἐστράφην πρὸς τὰ ὀπίσω»· || «στρέφομαι περί τι» κάμνω περιστροφικὴν κίνησιν: «ἡ γῆ στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της».

Στρεφώνιον, ἢ *Στροφώνι* [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Ἰκαρίας (πλάτ. 37° 38′ Β., μῆκ. 27° 06′ Ἀν., χάρτ. *ἀγγλ.* 1867: Nikaria island), δυτικὸν *κέρας* τοῦ ὅρμου Ἀρμενιστῆ. Ἐπισημότατον διὰ τὴν πελαγοδρομίαν Πειραιεὺς—Τσικνιᾶς—Βαθὺ Σάμου, θέλει φωτισθῆ (1933) διὰ φάρου Ἄγκα φωτὸς Νταλὲν λευκῶν ἐκλάμψεων 18 μιλ. Σ. Ε. Λ.

Στρέψα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] Πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν Μυγδονίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (Α, 61) καὶ ἄλλων, πιθανῶς οὐ μακρὰν καὶ πρὸς Β τῆς Θέρμης (Θεσσαλονίκης). Ὁ κάτοικος *Στρεψαῖος.* Πότε ἐκτίσθη, ὑπὸ τίνος καὶ πότε κατεστράφη, ὡς καὶ ἡ ἀκριβὴς θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι γνωστόν. Α. Θ. Σ

στρεψαυχενία (ἡ). Ὀξὺ ἢ χρόνιον σύνδρομον, χαρακτηριζόμενον δι' ἁπλῆς στροφῆς τῆς κεφαλῆς ἢ κάμψεως ἢ ἐκτάσεως αὐτῆς ἀκουσίας, διαρκοῦς ἢ διαλειπούσης, ἀλγεινῆς καὶ συνοδευομένης ὑπὸ τονικῶν ἢ κλονικῶν σπασμῶν. Τὰ αἴτια εἶναι μυϊκά, μυαλγία ρευματική, ὀπτικά, νευρικὰ ἢ ψυχικά. Ἡ στρεψαυχενία εἶναι σχεδὸν πάντοτε τὶκ τοῦ στερνοκλειδομαστοειδοῦς μυὸς καὶ παρακολουθεῖται ἐνίοτε ὑπὸ συσπάσεων τοῦ ὤμου, τοῦ βραχίονος, τοῦ προσώπου καὶ τῆς γλώσσης. Αἱ συγκινήσεις αὐξάνουσι τὸ τὶκ τοῦτο, ἐνῷ ἡ ἡσυχία καὶ ἐν μέρει ἡ συγκέντρωσις τῆς θελήσεως ἐλαττοῦσιν αὐτό. Ἡ θεραπεία ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ προκαλέσαντος αὐτὴν αἰτίου (βλ. καὶ λ. *ραιβόκρανον*). Μ. Ν. Β.

Στρεψιάδης. —1) Νικητὴς τῶν Ἰσθμικῶν ἀγώνων, ὑμνούμενος ὑπὸ τοῦ Πινδάρου εἰς τὸν Ζ′ Ἰσθμιόνικόν του. —2) Τὸ διακωμῳδούμενον εἰς τὰς «Νεφέλας» τοῦ Ἀριστοφάνους πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται ἐκεῖ ὡς μαθητὴς τοῦ Σωκράτους. ΚΑΨ.

στρεψιανθῆ (τὰ) [*Βοτ.*]. Κατηγορία φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων-συμπετάλων,* περιλαμβάνουσα πόας ἢ ξυλώδη φυτὰ μὲ φύλλα ἄνευ παραφύλλων, ἁπλᾶ καὶ ἀντίθετα καὶ ἄνθη ἀκτινωτά, τετραμερῆ ἢ πενταμερῆ. Ἡ ᾠοθήκη ἀποτελεῖται ἐκ δύο καρποφύλλων. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ ἑξῆς οἰκογένειαι: *ἀποκυνίδαι, ἀσκληπιαδίδαι, γεντιανίδαι, ἐλαιίδαι* καὶ *λογανιίδαι.* Δ. Ν. Π.

στρεψίκερα (τὰ) [*Ζῳολ.*]. Κατηγορία ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πριονοδόντων,* περιλαμβάνουσα κανθάρους διακρινομένους κυρίως ἐκ τῶν περιελικτῶν κεραιῶν των, ἐξ οὗ ἔλαβον καὶ τὴν ὀνομασίαν. Δ. Ν. Π.

στρεψίκερως (ὁ) [*Ζῳολ.*]. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυρηκαστικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοιλοκέρων* (βλ. λ. *ἀντιλόπη* ἢ στρεψίκερως).

—[*Παλαιοζῳολ.*] Ἀπολιθωμένα λείψανα *στρεψικερώτων* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τοὺς λόφους τοῦ Σιβαλὶκ (τοῦ εἴδους *στρεψίκερως Falconeri*) καὶ εἰς τὴν Κίναν ὀδόντες), ἐπίσης δὲ καὶ ἐντὸς πλειστοκαινικῶν στρωμάτων τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Ἀλγερίῳ (τοῦ εἴδους *στρεψίκερως Kudn*). Γ.Κ.Γ.

στρεψίλας (ὁ) (Strepsilas) [*Ζῳολ.*]. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χαραδριιδῶν,* περιλαμβάνον πτηνὰ μὲ σῶμα εὔρωστον, ράμφος εὐθύ, αἰσθητῶς ἀνωρθωμένον κατὰ τὸ ἄκρον του, ἰσόμηκες σχεδὸν μὲ τὴν κεφαλήν. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν εὐκράτων καὶ ψυχρῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στρεψίλας ὁ ἀπεσταλμένος* (Strepsilas intrepres). Ἀπαντᾷ εἰς πάντα σχεδὸν τὰ παράλια τῆς Εὐρώπης καὶ ἔχει μῆκος 25 ἑκτσμ. Τὸ ἄνοιγμα τῶν πτερύγων του φθάνει τὰ 50 ἑκτσμ. Ὁ χρωματισμός του εἶναι λευκός, μελανὸς καὶ φαιός. Τρέφεται ἐκ διαφόρων θαλασσίων ζῴων, τὴν δὲ φωλεάν του κατασκευάζει ἐπὶ κοιλότητος γῆς. Ἡ θήλεια γεννᾷ 3—4 ὑποκίτρινα ᾠὰ μὲ φαιὰ στίγματα. Κατὰ τὸ φθινόπωρον τὰ πτηνὰ ταῦτα καθ' ὁμάδας ἔρχονται εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου, κατὰ δὲ τὴν ἄνοιξιν ἀπέρχονται εἰς τὴν Γροιλανδίαν. Δ. Ν. Π.

στρεψίπτερα (τὰ) (Strepsiptera) [*Ζῳολ.*]. Κατηγορία ἐντόμων, ἅτινα καλοῦνται καὶ *ριπιδόπτερα.* Τὰ ἔντομα τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι μικροῦ μεγέθους (περίπου 3 χλστμ.) καὶ χαρακτηρίζονται κυρίως ἐκ τῶν πτερύγων των, ἐξ ὧν αἱ πρόσθιαι εἶναι κυματοειδεῖς, αἱ δὲ ὀπίσθιαι ἀρκούντως ἀνεπτυγμέναι, μὲ ἀκτινοειδεῖς νευρώσεις, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ ριπίδιον. Αἱ μεταμορφώσεις των εἶναι τέλειαι. Αἱ νύμφαι των ἄλλαι μὲν φέρουσι πόδας, ἄλλαι δὲ εἶναι ἄποδες καὶ ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ὑμενοπτέρων ἐντόμων. Τὰ ἄρρενα μετὰ τὴν μεταμόρφωσιν ἵπτανται, τὰ δὲ θήλεα παραμένουσιν ἐντὸς τοῦ νυμφικοῦ κελύφους, ὅπου γονιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν ἀρρένων, οἵτινες ζῶσιν ἐλαχίστας μόνον ὥρας. Δ. Ν. Π.

στρέψις, *—εως* (ἡ)· ἀρχ., στροφή.

—[*Μηχ.*] Εἶδος μηχανικῆς ἐξαιτήσεως πρισματικοῦ σώματος, προκαλουμένης ὅταν ἐνεργῇ ἐπὶ τοῦ σώματος ζεῦγος δυνάμεων ἐν ἐπιπέδῳ καθέτῳ ἐπὶ τὸν ἄξονα τοῦ σώματος, ἐνῷ τὸ σῶμα δὲν εἶναι ἐλεύθερον νὰ περιστραφῇ ὁλόκληρον, ὡς μηχανικὸν στερεόν, λόγῳ πακτώσεως εἴς τι σημεῖον αὐτοῦ. Ἡ στρέψις προκαλεῖ ἑλικοειδῆ περιστροφὴν τοῦ σώματος κατὰ «γωνίαν στρέψεως» αὐξανομένην, ἀναλόγως τοῦ μήκους, ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς πακτώσεως μέχρι τοῦ σημείου εἰς ὃ ἐνεργεῖ τὸ ζεῦγος. Ἡ ἀπόλυτος τιμὴ τῆς μεγίστης, εἰς τὴν θέσιν ἐνεργείας τοῦ ζεύγους, παρουσιαζομένης συστροφῆς, καλουμένη καὶ βέλος στρέψεως, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ ζεύγους, τοῦ μήκους καὶ τοῦ ὑλικοῦ τοῦ σώματος. Αἱ κατὰ τὴν στρέψιν παραγόμεναι ἐσωτερικαὶ τάσεις εἶναι τάσεις διατμήσεως. Ἐκ τῶν μηχανολογικῶν στοιχείων ὑποβάλλονται π. χ. εἰς στρέψιν οἱ ἄξονες οἱ μεταδίδοντες τὴν περιστροφικὴν κίνησιν ἀπὸ μηχανῆς εἰς μηχανὴν ἢ ἀπὸ τροχαλίας εἰς τροχαλίαν. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, οἱ ἐπὶ τῶν τροχαλιῶν τεταμένοι ἱμάντες ἐξασκοῦν καὶ δυνάμεις καθέτους ἐπὶ τὸν ἄξονα τῆς ἀτράκτου, οὕτως ὥστε αὕτη ὑποβάλλεται εἰς σύνθετον ἀντοχήν, κάμψεως καὶ στρέψεως (βλ. καὶ λ. *ἀντοχή*).

— στρέψεως *ἀντοχή·* βλ. *ἀντοχὴ* καὶ *στρέψις.*

στρεψοδίκης (ὁ)· ἀντὶ *στρεψόδικος* (βλ. λ.).

στρεψοδικία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ στρεψοδίκου, κακόπιστος παρεμπόδισις τῆς κανονικῆς προόδου τῆς δίκης.

στρεψόδικος (ὁ)· ὁ παρεμβάλλων προσκόμματα ἐπίτηδες πρὸς παρεμπόδισιν τῆς κανονικῆς προόδου τῆς δίκης· || συνεκδ., κακόπιστος συζητητής.

στρεψοδικῶ (*—έω*)· εἶμαι στρεψόδικος, παρεμποδίζω τὴν κανονικὴν πρόοδον τῆς δίκης.

Στρζυγκόφσκι (Strzygowski)· βλ. λ. *Στσυγκόφσκυ.*

στρηγγιὰ *φωνή·* δημοτ., ὀξεῖα, διαπεραστικὴ φωνή, ἐπὶ φωνῆς ἀπειλοῦντος ἢ κινδυνεύοντος, καθόλου μετά τινος ἐννοίας τοῦ φοβεροῦ ἢ ἀποτροπαίου (πιθανὸν ἐκ τοῦ *στρηνής*).

στρημμένος· βλ. *στριμμένος.*

στρηνὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ἀρχ., ἐπὶ φωνῆς, ὀξύς, ἠχηρός, διαπεραστικός, τραχὺς (βλ. *στρηγγιά*).

Στρῆνος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις ἐν Κρήτῃ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου καὶ τῆς ὁποίας ἡ θέσις ἀγνοεῖται. Ὁ κάτοικος *Στρήνιος.* Ν. Ε. Π.

στρηνόφωνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων φωνὴν τραχεῖαν, διαπεραστικήν.

Στρῆτορ (Streator). Πόλις τῆς πολιτείας Ἰλλινόϊς. Κάτ. (1923) 14 968. Εἶναι σιδηροδρομικὸς κόμβος καὶ ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα. Θ. Χ. Σ.

στρηφογυρίζω· βλ. *στριφογυρίζω.*

στρηφτός· βλ. *στριφτός.*

στρηφώνω· βλ. *στριφώνω.*

στρήψιμο (τό)· βλ. *στρίψιμο.*

στριαφορίνη (ἡ) (Striaphorin) [*Φαρμ. Χημ.*]. Καλεῖται οὕτως ὀργανοσκεύασμα χρησιμοποιούμενον ἐπὶ ἐγκεφαλίτιδος καὶ κατὰ τῆς νόσου τοῦ Parkinson εἰς δόσιν ἑνὸς δισκίου τρὶς τῆς ἡμέρας. Τὸ ὀργανοσκεύασμα τοῦτο λαμβάνεται δι' ἀποξηράνσεως τοῦ καλουμένου ραβδωτοῦ σώματος. Κ. Γ. Μ

στρίβω, καὶ *στρίφω,* ἀορ. *ἔστριψα—ἐ)στρίφτηκα,* παθ. μετχ. *στριμμένος·* συστρέφω, ἐπὶ ἐρίου, τριχῶν, νήματος κ. τ. τ.: «δὲν στρίβει καλὰ τὸ νῆμα γιὰ νὰ εἶναι ἁπαλό», «νῆμα —, μετάξι —, σχοινὶ στριμμένο», «ἡ κλωστὴ εἶναι πολὺ στριμμένη καὶ κουλουριάζει»· || «στρίβω τὴ βίδα» περιστρέφω ἵνα εἰσχωρήσῃ· καὶ ἀμεταβ. «εἶναι σκουριασμένη καὶ δὲ στρίβει»· || στρέφομαι, ἀλλάσσω μέτωπον, **γυρίζω:** «στρίβω δεξιά,—ἀριστερά»· || φρ. «τοῦ 'στριψε» παρεφρόνησεν, ἔπαθε διάσεισιν· || «μοῦ τά 'στριψε» ἐνν. τὰ λόγια του, μετέβαλε γνώμην· || γυρίζω κατ' ἄλλου, ἀπομακρύνομαι: «ἅμα τοῦ λὲς γιὰ δουλειά, στρίβει», «πῆρε τὰ λεφτὰ καὶ τό 'στριψε» (ἔφυγε).

στρίγγλα (ἡ), καὶ *στρίγλα·* δημοτ., ἀόρατον δαιμόνιον κακοποιὸν τῶν λεχωίδων καὶ τῶν βρεφῶν· || γυναῖκα, ἰδίᾳ γραῖα κακοποιός, δύστροπος, φιλόνικος, μάγισσα, φαρμακεύτρια· || ὑβριστικὴ προσηγορία πρὸς γυναῖκα.

—[*Λαογρ.*] Κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ *Στρίγγλες* εἶναι «γριὲς φτωχὲς καὶ ἐλεεινές, ποὺ δὲ μποροῦν νὰ κάμουν καλὸ σὲ ἄνθρωπο, καὶ ὅλο σὲ μαγικὰ εἶναι παραδομένες». Προικισμέναι μὲ τὴν δύναμιν νὰ μεταμορφώνωνται κατὰ βούλησιν καὶ νὰ καθίστανται καὶ ὅλως ἀόρατοι, προξενοῦν μεγάλα κακὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἰδίως εἰς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ ἀβάπτιστα παιδία, τῶν ὁποίων ροφοῦν τὸ αἷμα καὶ προκαλοῦν οὕτω τὸν βραδύν, ἀλλ' ἀσφαλῆ θάνατον ἐκ προϊούσης καχεξίας. Ὅταν ἀπαντήσουν κοιμώμενον ἄνδρα, σχίζουν τὸ στῆθός του καὶ κατατρώγουν τὰ ἐντόσθιά του. Αἱ περὶ Στριγγλῶν παραδόσεις εἶναι προφανῶς συνέπεια τῆς ὑπὸ τοῦ λαοῦ δαιμονοποιήσεως τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὴν μαγείαν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι πάντοτε μὲ τὰ θρυλλούμενα κατορθώματά των ἐμπνέουν φόβον καὶ φρίκην εἰς τὸν λαόν. Κατά τινας παραδόσεις, ὑπάρχουν καὶ Στρίγγλαι μεταμορφωμέναι μονίμως εἰς μητέρας καὶ ἀδελφάς, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν ἀλλεπαλλήλους θανάτους τῶν τέκνων, τὰ ὁποῖα γεννοῦν ἢ τῶν ἀδελφῶν ποὺ ἀποκτοῦν καὶ ὅλων γενικῶς τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Αἱ τοιαῦται Στρίγγλες εἶναι προικισμέναι οἱονεὶ διὰ διπλῆς προσωπικότητος καὶ κατὰ τὴν νύκτα ἐπιχειροῦν διάφορα ταξίδια, μέχρι καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ἐπιστρέφουσαι τὴν πρωΐαν εἰς τὴν οἰκίαν των. Αἱ ἄλλαι Στρίγγλες, ὅσαι δὲν ἀνήκουν εἰς οἰκογενείας, διαμένουν εἰς τὰ ὄρη. Ἡ κακοποιὸς ἐπήρεια τῶν Στριγγλῶν γίνεται αἰσθητὴ ἐκ τῶν συνεπειῶν της, ἐκ τῆς καχεξίας ἡ ὁποία προσβάλλει τὰ νεογνὰ ἢ τοὺς ἐνήλικας, ὁπότε ἐπιβάλλεται ἡ ἐκδίωξις τῶν ἀνεπιθυμήτων τούτων ἐπισκεπτριῶν, ἐπιτυγχανομένη δι' ἰσχυρῶν κρότων καὶ κτυπημάτων. Αἱ περὶ Στριγγλῶν δοξασίαι δὲν εἶναι νέαι. Ἤδη εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ρωμαϊκὴν ἀρχαιότητα ἐπιστεύετο ὅτι γυναῖκες γραῖαι, ἀσχολούμεναι περὶ τὴν μαγείαν, εἶχον τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλλωνται συνήθως εἰς πτηνά, ἀόρατοι δὲ νὰ εἰσδύουν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ βλάπτουν τὰς γυναῖκας καὶ ἰδίως τὰ παιδία, τῶν ὁποίων ἔπινον τὸ αἷμα. Ἐκαλοῦντο δὲ αὗται μὲ τὸ σημερινὸν περίπου ὄνομα: *Στρίγγαι.* [Πρβλ. *Ν. Γ. Πολίτου,* Παραδόσεις σ. 500 κ.ἑξ.—*Σ. Κυριακίδου,* Ἑλληνικὴ λαογραφία Α (1922) σ. 191 κ.ἑξ.]

στριγγλιὰ (ἡ)· δημοτ., δυσκολία, δυστροπία, ὑπερβολικὴ φιλαργυρία κ. τ. τ.

στριγγλίζω, καὶ *στριγλίζω·* φέρομαι σὰν στρίγγλα, εἶμαι δύστροπος, ὑπερβολικὰ φιλάργυρος· || ἐκβάλλω φωνὴν τραχεῖαν, ἀπαισίαν.

στρίγγλος (ὁ)· ἄρσεν. τοῦ *στρίγγλα* (βλ. λ.)· || ὑβριστικὸν γέροντος, κακός, δύσκολος, φιλάργυρος.

στριγγλόχορτο (τό), καὶ *στριγγλοχόρταρο* [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *χηνοπόδιον τὸ τοιχόβιον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

στριγγοκέφαλος (Stringocephalus Defr.) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *στριγγοκεφαλιδῶν τερεβρατουλοειδῶν ἀρθρωτῶν βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων ἦτο μέγα, ἀμφίκυρτον, σχεδὸν κυκλοειδές, λεῖον. Ἡ κοιλιακὴ θύρα ἔφερεν ὀξὺ προεξέχον ράμφος. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Βορ. Ἀμερικῇ. Γ. Κ. Γ.

Στριγιανέτσι [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ραδοβιζίου τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 87. Π. Ν. Π.

στριγιλλαρία (ἡ) (Stigillaria) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμωνωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑλικιδῶν,* περιλαμβάνον εὐμεγέθεις κοχλίας μὲ μέγα ὄστρακον χρώματος ἀνοικτῶς φαιοῦ. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

Στρίγκελ (Strigel), ***Βερνάρδος.*** Γερμανὸς ζωγράφος (1460 — 1528). Ἐφιλοτέχνησε διαφόρους πίνακας, ἀξιολογώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ ἁγία Ἄννα καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου» (ἐν Βασιλείᾳ), «Ἡ Μαρία Μαγδαληνὴ καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής» (ἐν Βερολίνῳ), «Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη καὶ ὁ ἅγιος Λαυρέντιος», «Ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανὸς μετὰ τῆς οἰκογενείας του» (ἐν Βιέννῃ), «Ὁ Δαυὶδ μὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ Γολιάθ» (ἐν Μονάχῳ). Γ. Ι. Β.

Στριγκλέϊκα [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πατρῶν χωρίου *Λιμνοχώρι(ον)* (βλ. λ.).

στριγκοκεφαλίδαι (οἱ) (Stringocephalidae King) [***Παλαιοζῳολ.***]. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων

Digitized by Google

ζώων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑπεροικογένειαν τῶν *τεϱεβϱατουλοειδῶν ἀϱθϱωτῶν βϱαγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγεται ἓν μόνον γένος: *ὁ στϱιγγοκέφαλος* (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

Στριγκόλνικοι (οἱ). Αἵρεσις ἐν Ρωσίᾳ, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Κάϱπ, κουϱέως* (ρωσ. *στϱιγκόλνικ*) τὸ ἐπάγγελμα, καὶ τοῦ διακόνου *Νικήτα*. Οὗτοι ἐν ἔτει 1371 ἐξηγέρθησαν ἐν Πσκὼφ κατὰ τῆς ἐν Ρωσίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπιπολαζούσης σιμωνίας τοῦ κλήρου, διδάσκοντες ὅτι οἱ Ρῶσοι κληρικοί, ὡς διὰ χρημάτων ἐξαγοράζοντες τὴν ἱερωσύνην, εἶναι ἄρπαγες τοῦ ἀξιώματος τούτου, πρὸς οὓς οὐδεμίαν σχέσιν πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ λαός. Κατηγόρουν ἔτι τὸν κλῆρον ὅτι τελεῖ ἐπὶ χρήμασι τὰς ἱεροπραξίας καὶ δὴ τὰ μνημόσυνα, ἀποκτᾷ περιουσίαν καὶ ζῇ βίον ἀπᾴδοντα πρὸς τὸ ἀξίωμά του. Ἡ αἵρεσις αὕτη μετ' ὀλίγον ἐξηπλώθη μεγάλως, καὶ ἰδίᾳ ἐν Νόβγοροδ (1375), παρὰ τὰς ἐναντίον αὐτῆς διώξεις. Διὰ τοῦτο ἐζητήθη ἡ βοήθεια τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, κατ' ἀρχὰς τοῦ Νείλου (1382) καὶ ἔπειτα τοῦ Ἀντωνίου (1394), ὅστις ἀπέστειλεν εἰς Ρωσίαν τὸν ἐπίσκοπον Βηθλεὲμ Μιχαήλ. Οὗτος, συνεργασθεὶς μετὰ τῶν ἐπισκόπων Κυπριανοῦ καὶ Θεοδοσίου, κατώρθωσε νὰ ἐπιστρέψῃ μερίδα τινὰ τῶν αἱρετικῶν τούτων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἀνεφάνη πάλιν ἡ αἵρεσις αὕτη, μετὰ ματαίας δὲ προσπαθείας τοῦ μητροπολίτου Φωτίου ἠναγκάσθη ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ νὰ λάβῃ μέτρα κατὰ τῆς αἱρέσεως ταύτης καὶ διὰ τῆς βίας νὰ διαλύσῃ αὐτήν. Τὰ ὑπολείμματα τῆς αἱρέσεως ταύτης ἡνώθησαν μετὰ τῶν *Ρασκολνίκων*. Κ. Ι. Δ.

Στρίγκον *[Γεωγϱ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 231, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Δεμήϱι*, 428. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον, παράγει δὲ δημητριακά, ὄσπρια καὶ ἐκλεκτὰ γεώμηλα.

Στρίγκος, *Γεώϱγιος*. Βιομήχανος καὶ πολιτευτής, ἔγγονος τοῦ ἀγωνιστοῦ *Ἰωάννου Στϱίγκου*, γεννηθεὶς ἐν Κρανιδίῳ τῷ 1878. Ἀπὸ τοῦ 1888, ἐγκατασταθεὶς μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐν Πειραιεῖ, συνεπλήρωσε τὰς ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδάς, μεθ' ὃ εἰσῆλθεν εἰς τὸν τραπεζιτικὸν κλάδον (1896), εἰς ὃν καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1902, ὅτε ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον, ἱδρύσας μετ' ἄλλων τὴν ἑταιρείαν «Φραγκιάδης—Στρίγκος καὶ Σία». Ἀπὸ τοῦ 1913 ἐργάζεται ὑπὸ ἰδίαν ἐμπορικὴν ἐπωνυμίαν, ἐπιδοθεὶς εἰς διαφόρους βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐν αἷς καί τινες τὸ πρῶτον ἱδρυθεῖσαι ἐν Ἑλλάδι. Ἀπὸ τοῦ 1922 διατελεῖ γενικὸς πρόξενος τῆς Σουηδίας. Ἀντεπροσώπευσε πολλάκις τὴν Ἑλλάδα εἰς διεθνῆ συνέδρια· ἀπὸ τοῦ 1913—1925 διετέλεσε δημοτικὸς σύμβουλος Πειραιῶς· τῷ 1926 ἐξελέγη βουλευτὴς Πειραιῶς, ἀπὸ δὲ τῆς ἱδρύσεως τῆς γερουσίας ἐκλέγεται γερουσιαστὴς τῶν ἐμπορικῶν ἐπιμελητηρίων τῆς Ἑλλάδος. Κάτοχος συλλογῆς ἔργων τέχνης.

—**Στρίγκος, *Ἰωάννης Ν.*** Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν Κρανιδίῳ τῷ 1790. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Ἀγῶνος κατήρτισε σῶμα ἐκ συμπολιτῶν του, δι' οὗ μετέσχε τῆς πολιορκίας τῆς Τριπολιτσᾶς ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, τοῦ ὁποίου ἐγένετο στενὸς φίλος. Ὠνομάσθη κατόπιν χιλίαρχος καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῶν Δερβενακίων καὶ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, ἡγηθεὶς τῶν καταλαβόντων τὸ Παλαμήδιον τὴν νύκτα τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου Κρανιδιωτῶν. Ἐπληγώθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Αἰμιλιανοῦ ἡγούμενος τῶν Κρανιδιωτῶν, οἱ ὁποῖοι, παραταχθέντες εἰς τὴν ἔναντι τῶν Σπετσῶν ἀκτὴν τῆς Ἑρμιονίδος, ἐβύθισαν, τῶν Σπετσιωτῶν βαλλόντων ἐκ τῆς νήσου, τουρκικὴν φρεγάταν. Μετέσχε κατόπιν τῆς μάχης τοῦ Φαληρικοῦ ἀλιπέδου. Ἀπέθανεν ἐν Κρανιδίῳ τῷ 1855. Μ. Γ. Δ.

στριγοψίδαι (οἱ) (Stringopsidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναϱϱιχητικῶν*, περιλαμβάνουσα ψιττακοὺς νυκτοβίους μετρίου μεγέθους, μὲ οὐρὰν βραχεῖαν καὶ πτέρωμα ἄφθονον καὶ μαλακόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στϱίγωψ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

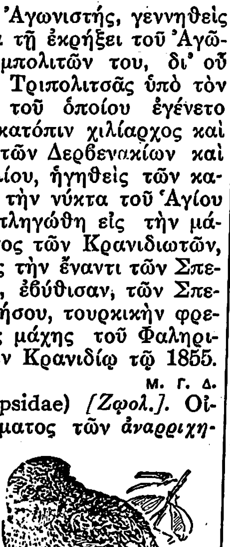

Στϱίγωψ ὁ ἀβϱόπτιλος.

στρίγωψ (ὁ) (Stringops) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν ἀναρριχητικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στϱιγοψιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν. Τὰ πτηνὰ τοῦ γένους τούτου εἶναι λίαν παραπλήσια πρὸς τοὺς ψιττακοὺς κατὰ τὴν σωματικήν των διαμόρφωσιν καὶ τὸ πτέρωμά των, ὡς πρὸς τὰ ἤθη δὲ καὶ τὰ ἔθιμά των ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς γλαῦκας, διότι εἶναι νυκτόβια, ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς τῶν ρωγμῶν τῶν βράχων καὶ ἡ πτῆσίς των εἶναι ἀθόρυβος.

Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *στϱίγωψ ὁ ἀβϱόπτιλος* (Stringops habroptilus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα πράσινον, ραβδώσεις μελανὰς ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ κιτρίνας ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ, τῶν πτερύγων καὶ τῆς οὐρᾶς. Τὸ κάτω μέρος τοῦ λαιμοῦ, ὁ θώραξ καὶ ἡ κοιλία ποικίλλονται ὑπὸ χρυσοκιτρίνων τριγωνικῶν γραμμώσεων. Τὸ ράμφος εἶναι κερατόχρουν καὶ οἱ πόδες ὑπομελανοί. Ἐνδιαιτᾶται κατὰ μόνας καὶ ἀποφεύγει τὴν θέαν τῶν ἀνθρώπων. Κατοικεῖ κατὰ προτίμησιν τὰ ὑγρὰ δάση, ἀποφεύγων ἐπιμελῶς τὸ ἡλιακὸν φῶς. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν παραμένει κεκρυμμένος ἐντὸς κοιλοτήτων τοῦ ἐδάφους, αἵτινες ἐνίοτε ἔχουσι βάθος μέχρι 2 μέτρων, καὶ μόνον κατὰ τὴν νύκτα ἐξέρχεται, ἵνα εὕρῃ τὴν τροφήν του, ἥτις συνίσταται ἐκ χόρτων καὶ ριζῶν. Δ. Ν. Π.

Στριδὼν *[Ἀϱχ. Γεωγϱ.]*. Πόλις τῆς Ἰλλυρίας, καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Γότθων τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα. Εἶναι ἡ σύγχρονος δαλματικὴ πόλις Strido. Σ. Ε. Λ.

Στριέμα, ἢ ***Γκιόπσα*** *[Γεωγϱ.]*. Ποταμὸς τῆς Βουλγαρίας, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Ἕβρου. Πηγάζει ἐκ τοῦ Αἵμου, ρέει πλησίον τῆς πολίχνης Κλεισούρα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Στάϱα-Ρέκα*, ποτίζει τὴν πεδιάδα τοῦ Καρλόβου, ὀνομαστὴν διὰ τοὺς ὡραίους ροδοκήπους καὶ ἀμπελῶνας, διέρχεται νοτίως τῆς πόλεως Κάρλοβον καὶ εἰσερχόμενος δι' εὐρείας διόδου, τῆς Σρέντνα-Γκόρα, εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Φιλιππουπόλεως, συμβάλλει εἰς τὸν Ἕβρον 12 χλμ. ἀνατολικῶς τῆς πόλεως ταύτης. Ἔχει μῆκος 100 χλμ. Τ. Β.

Στρίκλαντ (Strickand), *λόϱδος* —. Ἄγγλος ἀποικιακὸς ὑπάλληλος, ὑπηρετήσας ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐν Μάλτᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Μετὰ τὴν παραχώρησιν Συντάγματος εἰς τὴν Μάλταν ἐξελέγη πρωθυπουργός, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1930, ὅτε ἀνεστάλη προσωρινῶς τὸ Σύνταγμα ἕνεκα τῆς ρήξεώς του πρὸς τὸν καθολικὸν κλῆρον καὶ τοὺς ἰταλόφρονας τῆς νήσου. Ἐπυροβολήθη ἀνεπιτυχῶς ὑπὸ Μαλτέζου πατριώτου καὶ ἠναγκάσθη τῷ 1932 νὰ παραιτηθῇ τῆς κυβερνητικῆς ὑπηρεσίας, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς δυσμενοῦς κατ' αὐτοῦ ἐκθέσεως τῆς συνταγματικῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς. Ἐξέδωκεν: «Ἀλληλογραφία καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Συντάγματος τῆς Μάλτας». Α. Κ. Α.

Στριμεσὸς *[Παϱαλ. Γεωγϱ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς Σύρου καὶ βορεία αὐτῆς ἐσχατιὰ (πλάτ. 37° 31' Β., μῆκ. 24° 53' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island). Ἔχει φάρον Ἄγκα (1921) ζεύγους ἐκλάμψεων λευκῶν 16 μιλίων. Λέγεται καὶ *Τϱίμεσο* καὶ *Πετϱίτης*. Σ. Ε. Λ.

στρίμματα (τὰ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων ἀμφίγεια, καθ' ἃ συμβαίνει ὥστε ὁ ἐπικρατῶν ἀπόγειος νὰ μετατρέπηται εἰς τὸ στόμιόν των εἰς ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πελάγιον (στενὸν Ἁγίου Σώζοντος—Πέρδικας —Μονῆς εἰς Αἴγιναν). Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ συμβαίνῃ καὶ ἀμέσως πελαγίως ὡς πρὸς προέχουσαν χερσονησῖδα (λ.χ. τῆς Κορώνης τοῦ Μεσσηνιακοῦ). Συνήθως μάλιστα τὰ τοιαῦτα μέρη λαμβάνουν καὶ τοπωνυμίαν *Στϱίμμα*, μόνον διὰ τοὺς ναυτικοὺς τοῦ τόπου γνωστὴν καὶ χρήσιμον. Σ. Ε. Λ.

στριμμένος, *—η, —ο*· δημοτ. παθ. μετχ. τοῦ *στϱίβω* (βλ. λ.)· || ἐπὶ ἀνθρώπου, δύσκολος, δύστροπος, κακεντρεχής.

Στρίνγκερ (Stringher), ***Βονάλδος***. Ἰταλὸς οἰκονομολόγος τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Διετέλεσε γενικὸς διευθυντὴς τῆς Τραπέζης τῆς Ἰταλίας, ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ καθηγητὴς τῆς τελωνειακῆς νομοθεσίας. Ἐδημοσίευσε πολλὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Τὸ νομισματικὸν ζήτημα ἐν Ἰταλίᾳ» (1882), «Ἡ τελωνειακὴ πολιτικὴ κατὰ τὰ τελευταῖα τριάκοντα ἔτη» (1889), «Ἡ σάκχαρις ἐν τῇ διεθνεῖ νομοθεσίᾳ». —Ω.

Στρίντερ (Strieder), ***Ἰάκωβος***. Γερμανὸς ἱστορικὸς τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, γεννηθεὶς τῷ 1877. Ἀπὸ τοῦ 1920 καθηγητὴς ἐν Λειψίᾳ, ἐξέδωκεν: «Ἡ γένεσις τῆς συγχρόνου κεφαλαιοκρατίας» (1904), «Ἐμπορικὰ ταξίδια τῶν Γερμανῶν ἐμπόρων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος εἰς τὴν Ἀνατολὴν» (1919), «Μελέται ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῶν κεφαλαιοκρατικῶν ὀργανωτικῶν μορφῶν» (1925), «Ἰάκωβος Φοῦγκερ ὁ πλούσιος» (1926) κ. ἄ. Λ. Κ.

στριντζέντο (ἰταλ. stringendo) *[Μουσ.]*. Ἡ προϊοῦσα αὔξησις τῆς γοργότητος τῆς ρυθμικῆς ἀγωγῆς.

Στρίντμπεργκ (Strindberg), ***Αὔγουστος***. Σουηδὸς συγγραφεὺς (1849—1912). Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν του ἐνεγράφη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Οὐψάλας, ἠναγκάσθη ὅμως, ἐλλείψει μέσων, νὰ διακόψῃ τὰς ἰατρικὰς σπουδάς του καὶ νὰ δεχθῇ θέσιν οἰκοδιδασκάλου ἐν Στοκχόλμῃ. Τῷ 1869 ἐνεγράφη εἰς τὴν δραματικὴν σχολήν, σκοπεύων νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὸ θέατρον, ἀλλ' ἐγκατέλειψε καὶ τὸ σχέδιον τοῦτο, διὰ νὰ ἐπανεγγραφῇ τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς τὸ πανεπιστήμιον. Ἐγκατασταθεὶς ἀπὸ τοῦ 1872 ὁριστικῶς ἐν Στοκχόλμῃ, ἀφωσιώθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ τετραετίαν (1874—1878) ὑπάλληλος τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης. Τῷ 1882, πρὸ τοῦ θορύβου, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ συντηρητικὸς τύπος ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἔργου του «Τὸ νέον βασίλειον», ὁ Στρίντμπεργκ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Σουηδίαν καὶ νὰ διέλθῃ τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς του ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Ἑλβετίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τρὶς ἐνυμφεύθη καὶ τρὶς διεζεύχθη, ἡ περιπέτεια δ' αὕτη δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὸν μισογυνισμόν, ὅστις διαπνέει τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του. Μετὰ ταραχώδη βίον ὁ Στρίντμπεργκ ἐπέστρεψεν εἰς Σουηδίαν, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του μακρὰν τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς. Εἰς τὰ γράμματα ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον μὲ τὸ δρᾶμα «Ὁ ἐλευθερόφρων» (1870). Ἠκολούθησαν τὰ δράματα: «Εἰς τὴν Ρώμην», «Ὁ ἀφωρισμένος», «Ἑρμιόνη» καὶ «Ὁ κὺρ Ὄλαφ». Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπέσυρε κατὰ τὴν δευτέραν ἐπεξεργασίαν του (1878) τὴν προσοχὴν τῆς κριτικῆς καὶ τῆς κοινῆς γνώμης. Τὸ ἔργον ὅμως, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Στρίντμπεργκ ὀφείλει τὴν δημοτικότητά του, εἶναι τὸ ρεαλιστικὸν μυθιστόρημα «Οἱ γοτθικὲς κάμαρες» (1879), ἐν τῷ ὁποίῳ μαστιγώνει μετὰ πρωτοφανοῦς δριμύτητος τὴν συμβατικότητα καὶ τὰ ψεύδη τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς τοῦ τόπου του. Ἀκολούθως ἐδημοσίευσε τὰ δράματα: «Τὸ μυστικὸ τοῦ συναφιοῦ», «Ἡ γυναῖκα τοῦ ἄρχοντα Μπέγκτ», «Τὸ ταξίδι τοῦ τυχεροῦ Πὲρ» καὶ τὰ πεζά: «Σουηδικὰ πεπρωμένα καὶ περιπέτειαι», «Αἱ νύχτες τοῦ ὑπνοβάτου», «Πανδρειές», «Τὰ ὅμοια καὶ τὰ ἀνόμοια», «Αἱ ουτοπίαι στὴν πραγματικότητα», «Οἱ κάτοικοι τοῦ Χεμσόε», «Ἡ ζωὴ τῶν νησιωτῶν», «Ὁ γυιὸς τῆς δούλας», «Ἡ ἀπολογία ἑνὸς τρελλοῦ», «Μεταξὺ τῶν Γάλλων χωρικῶν», «Ἑλβετικὰ διηγήματα» καὶ «Στὴν ἀνοικτὴ θάλασσα». Τὸ τελευταῖον τοῦτο θεωρεῖται ἐκ τῶν ἀρίστων μυθιστορημάτων τοῦ Στρίντμπεργκ. Συγχρόνως παρουσίασε καὶ τὰ τέσσαρα νατουραλιστικὰ δράματά του: «Οἱ σύντροφοι», «Ὁ πατέρας», «Ἡ δεσποινὶς Τζούλια» καὶ «Ὁ δανειστής», τὰ ὁποῖα τὸν κατέστησαν διεθνῶς γνωστόν. Καίτοι ὁ συγγραφεὺς ἐμφανίζεται ὡς ἐχθρὸς τοῦ θεάτρου, τὸ ὁποῖον θεωρεῖ biblia pauperum, ἐν τούτοις ἐργάζεται ἐξακολουθητικῶς δι' αὐτό. Τὸν «Δανειστὴν» ἀκολουθοῦσι τὸ συμβολικὸν δρᾶμα «Τὰ κλειδιὰ τοῦ παραδείσου, «Ἕνδεκα μονόπρακτα», τὰ σκηνικὰ ἔργα: «Στὴν Δαμασκό», «Στὸ ἀνώτερο δικαστήριο» καὶ τὰ ἱστορικὰ δράματα: «Γουσταῦος Βάζα», «Ἐρρῖκος ΙΔ'» καὶ «Γουσταῦος Ἀδόλφος». Ἐκτὸς τοῦ θεάτρου ὅμως καλλιεργεῖ καὶ τὸν πεζὸν λόγον μὲ τὸ αὐτοβιογραφικὸν μυθιστόρημα «Inferno», τοὺς «Μύθους» καὶ τὰ φυσιοδιφικὰ ἔργα «Σουηδικὴ φύσις» καὶ «Sylva sylvarum» (1896). Κατὰ τὴν τελευταίαν δημιουργικήν του περίοδον (1900—1912), ὁ Στρίντμπεργκ παρουσίασε τὰ δράματα: «Πάσχα», «Μεσοκαλόκαιρο», «Ὁ χορὸς τοῦ θανάτου», «Σφάνεφιτ», «Ἕνα ὀνειρόδραμα», «Χριστῖνα», «Γουσταῦος Γ'», «Τὸ ἀηδόνι τῆς Βυττεμβέργης», «Ἔργα δωματίου», τὸ βιογραφικὸν ἔργον «Μονάχος», τὰ φιλοσοφικοῦ περιεχομένου «Γαλάζια βιβλία», τὰ μυθιστορήματα «Θεῖες κάμαρες» καὶ «Μαῦρες σημαῖες» καὶ πλῆθος μελετῶν καὶ σχεδιασμάτων. Τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Στρίντμπεργκ περιελήφθησαν εἰς 55 τόμους, τὰ δὲ «Ἀνέκδοτα» του εἰς ἑτέρους πέντε Ὁ Στρίντμπεργκ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα φυσιογνωμία τῆς σουηδικῆς λογοτεχνίας, τὰ δὲ ἔργα του μετεφράσθησαν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Ὁ πικρὸς σαρκασμός του, ἐγγίζων συχνάκις τὰ ὅρια τῆς μισανθρωπίας, εἶναι ἐνδεικτικὸς τοῦ πάθους, μεθ' οὗ ἐπολέμησε κατὰ τοῦ ψευδοϊδεαλισμοῦ καὶ ἐζήτησε τὴν λύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν προλήψεων καὶ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν φυσικὴν ζωήν. Καίτοι ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ μεροληψία, μεθ' ὧν ὑπεστήριξε τὴν κοινωνικὴν σκοπιμότητα τῶν ἔργων του, ζημιώνει ἐν πολλοῖς τὴν λογοτεχνικὴν ἀξίαν των, ἐν τούτοις παραμένει ἀριστοτέχνης τοῦ ὕφους, ὀξὺς παρατηρητὴς τῆς φύσεως καὶ βαθὺς ἀνατόμος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἰδίᾳ ὡς δραματικὸς ἐξήσκησε τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων του. Οἱ ἠθικοὶ κλονισμοὶ ἀφ' ἑνός, τοὺς ὁποίους ἐδοκίμασεν εἰς τὸν βίον του, καὶ ὁ διαρκὴς ἐγκεφαλικὸς ἐρεθισμός του ἀφ' ἑτέρου, ἐπέδρασαν ἀντιφατικῶς ἐπὶ τοῦ πολυμερεστάτου ἔργου του, τὸ ὁποῖον, ἔχον ὡς ἀφετηρίαν τὰς ἄκρας φυσιοκρατικὰς ἀντιλήψεις περὶ τέχνης, ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ χαω-

Αὔγουστος Στϱίντμπεϱγκ.

Digitized by Google

δεστέρου θρησκευτικοῦ μυστικισμοῦ. Ἐκ τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἑλληνικήν: «Οἱ συνάδελφοι», «Ὁ πατέρας», «Ἡ δεσποινὶς Τζούλια», «Ὁ δανειστής» (ὑπὸ Π. Λυδοῦ), «Ὁ γάμος», «Μοναχὸς» καὶ «Ἡ μητρικὴ στοργή» (ὑπὸ Ἰ. Χρυσάφη), ἀπὸ σκηνῆς δὲ ἐδιδάχθησαν ἐν Ἑλλάδι: «Ὁ πατέρας», «Ἡ δεσποινὶς Τζούλια», «Ὁ πελεκᾶνος» κ. ἄ. Λ. Κ.

στρίξ, —*γός* (ἡ), ἡ **στρίγξ**, —*γγός*. Νυκτόβιον πτηνόν, εἶδος γλαυκός, ὀνομασθὲν οὕτως ἐκ τῆς στριζούσης ἢ τριζούσης φωνῆς, τὴν ὁποίαν ἐκβάλλει καὶ διὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρουν αὐτὸ ὡς ἀπαίσιον ὄν, ἐκδιώκοντες τοῦτο δι' ἐξορκισμῶν, ὅπως τὰς Κῆρας κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀνθεστηρίων. Κατὰ τὴν μυθολογίαν, αἱ στρίγγες ἦσαν κακὰ γραΐδια μεταμορφωθέντα εἰς «νυκτιβόαντα» πτηνά. Ὁ Ὀβίδιος περιγράφει ταύτας ὡς δύσμορφα καὶ ἀποτρόπαια πτερωτὰ ὄντα μὲ πελωρίαν κεφαλήν, ἀκινήτους ὀφθαλμούς, ῥάμφος ἁρπακτικοῦ πτηνοῦ, φαιὸν πτέρωμα καὶ γαμψώνυχας. Τὰ ἀπαίσια ταῦτα ὄντα εἶχον τὴν φοβερὰν μανίαν ν' ἀπομυζῶσι τὸ αἷμα τῶν θηλαζόντων βρεφῶν, διολισθαίνοντα νύκτωρ εἰς τὸν κοιτῶνα τῶν νηπίων καὶ ἐπιφέροντα τὸν θάνατον αὐτῶν, διὰ τῆς ἀποστραγγίσεως τοῦ αἵματος. Πρὸς ἀποτροπὴν τῶν πτερωτῶν τούτων ὄντων οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο ὡς μαγγανείαν ᾠά, πτερά, καρδίαν καὶ ἐντόσθια τοῦ πτηνοῦ στριγκός. Αἱ στρίγγες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων εἶναι αἱ κατὰ τὸν μεσαίωνα πιστευόμεναι *Στρίγγαι* ἢ *Γελοῦδες* καὶ μεταγενεστέρως *Στρίγλαι*. Β. Δ. Θ.

στρίποδο (τό)˙ δημοτ., τὸ ἐφ' οὗ στηρίζομεν τὰς σανίδας τῆς κλίνης, κλινόπους: «στρίποδα σιδερένια, — ξύλινα».

Στρίταρ (Stritar), ***Ἰώσηπος***. Σλοβένος συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς (1836—1923). Τῷ 1866 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην ποιητικήν του συλλογὴν «Στάχυα», τῷ δὲ 1869 τὴν δευτέραν («Ποιήματα») ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Βόρις Μιράν*. Ἄλλαι συλλογαὶ αὐτοῦ εἶναι: «Σονέττα τοῦ Δουνάβεως» (1872) καὶ «Ἐλεγεῖα τοῦ Δουνάβεως» (1876). Ἔγραψεν ἐπίσης τὰ μυθιστορήματα: «Τσόριν» (1870) καὶ «Ὁ κ. Μιροντόλσκι» (1876). Ἀπὸ τοῦ 1870 ἐξέδιδε τὴν φιλολογικὴν ἐπιθεώρησιν «Ζβὸν» (=Κώδων), ἣν κατέστησε πνευματικὸν ὄργανον τῶν Σλοβένων συγγραφέων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἴδιος ἐθεωρεῖτο κορυφαῖος. Θ. Κ.

Στρίτζιο (Striggio), ***Ἀλέξανδρος***. Ἰταλὸς εὐγενής, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1535. Διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς τῆς αὐλῆς Κοσμᾶ τῶν Μεδίκων καὶ θεωρεῖται ἐκ τῶν πρώτων μουσουργῶν, οἵτινες ἔγραψαν θεατρικὰ ἰντερμέδια («L'amico fido» 1565, «Ψυχή» κ. ἄ.). Συνέθεσε πολλὰ μαδριγάλια διὰ 5 καὶ 6 φωνάς, ᾄσματα καὶ πανηγυρικὰς συνθέσεις διὰ τὰς ἑορτὰς τῆς αὐλῆς. Γ. Σ.

στριτσίδα (ἡ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *καλαμόφιλος* (βλ. λ.).

Στρίττερ, ***Ἰβάν***. Ρῶσος στρατηγὸς καὶ ἱστορικὸς (1740—1811). Ὑπηρετήσας εἰς τὸν ρωσικὸν στρατόν, ἐγένετο κατόπιν διευθυντὴς τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀρχείων καὶ εἶτα σύμβουλος τῆς αὐτοκρατορίας. Κατέγινεν ἰδίως εἰς τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν καὶ συνέγραψε: «Σχέσεις τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων μετὰ τῆς Ρωσίας», «Σοφία Παλαιολόγου, τσαρῖνα τῆς Μόσχας», «Ρῶσοι εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Βυζαντίου» κ. ἄ. Θ. Β.

Στρίφαλι *[Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἐνετικοὺς χάρτας ὀνομασία τῶν *Στροφάδων*. Σ. Ε. Λ.

στριφογυρίζω˙ δημοτ., στρέφω καὶ γυρίζω, στρέφομαι ἀνησύχως: «στριφογυρίζει 'ς τὴν καρέκλα».

στριφογύρισμα (τό)˙ δημοτ., ἡ περὶ ἑαυτὸν στροφή, γύρισμα, βόλτα: «στριφογύρισμα τοῦ νεροῦ» ἢ δίνη˙ || καθόλου, τὸ νὰ περιφέρεται τις ἐν στενῷ χώρῳ: «τί στριφογυρίσματα εἶν' αὐτὰ ποῦ κάμνει, θυμωμένος εἶναι».

Στριφτόμπολας, ***Ἀναγνώστης***. Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Καλαβρύτων Κλουκίνες τῷ 1750. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ σχολῇ Δημητσάνης ὑπὸ τὸν Ἀγάπιον καὶ κατόπιν μετήρχετο τὸν διδάσκαλον ἐν Τριπόλει. Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς αὐτήν, ἔπεσε δ' ἐν τῇ μάχῃ Λεβιδίου. Τ. Ε. Ε.

στριφτός, —*ή*, —*ό*˙ δημοτ., συνεστραμμένος, ἄλλως *στριμμένος*.

στρίφωμα, —*ατος* (τό)˙ ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ στερεώματος τῶν ἐλευθέρων ἄκρων ὑφάσματος, δερμάτων κτλ., διὰ νὰ μὴ ξεφτᾷ ἢ σχίζεται˙ || ἡ διὰ τὴν στερέωσιν χρησιμοποιουμένη ταινία, κοινῶς *ρέλιασμα* καὶ *κορδέλιασμα*, ἡ *περίκλεισις* τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν ἀμφίων εἰς τὸ ἄνοιγμα τοῦ λαιμοῦ τῶν χιτώνων˙ || βιβλιοδετ., δίπλωσις καὶ συγκόλλησις τοῦ ἄκρου τοῦ χάρτου ἢ τοῦ δέρματος, τοῦ πανίου κλπ.

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *στρίφωμα* γίνεται διαφοροτρόπως. Στρίβεται διὰ τῶν δακτύλων τὸ ὕφασμα λεπτότατα καὶ στερεώνεται μὲ ἁπλῆν κομβωτὴν ἐπίρραψιν (*μυτάκι μπιμπίλας*) ἢ μὲ μπιμπίλαν ἢ μὲ πλέξιμον διὰ κροσσέ˙ ἢ διπλώνεται τὸ ἄκρον τοῦ ὑφάσματος καὶ στερεώνεται μὲ πατητήν, μὲ τρυπογάζι ἢ γαζὶ τῆς ραπτομηχανῆς (γῦρος ἀνδρικῶν πίλων, ὑποδημάτων κ. ἄ.). Α. Γ.-Γ.

στριφώνω˙ δημοτ., κάνω στρίφωμα, περιρράπτω: «στριφώνω τὸ μαντήλι».

Στρὶχ (Strich), ***Φραγκῖσκος***. Γερμανὸς ἱστορικὸς τῆς λογοτεχνίας, γεννηθεὶς τῷ 1882. Ἀπὸ τοῦ 1915 καθηγητὴς ἐν Μονάχῳ. Ἔγραψεν: «Ἡ αἰσθητικὴ τοῦ Γκριλλπάρτσερ» (1905), «Ἡ μυθολογία τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κλόπστοκ» (1910), «Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Σίλλερ» (1912), «Γερμανικὸς κλασσικισμὸς καὶ ρωμαντισμὸς» (1922) καὶ «Ποίησις καὶ πολιτισμὸς» (1924). Ἐπίσης ἐξέδωκε τὰ ἔργα τοῦ Σίλλερ καὶ τοῦ Χάϊνε, ὡς καὶ ἐκλογὴν τῶν δραμάτων τοῦ Φράγκ Βέντεκιντ. Λ. Κ.

στρίψιμο, —*ατος* (τό)˙ δημοτ., κλῶσις, οἷον τοῦ νήματος.

στροβιλανθὲς (τὸ) (Strobilanthes) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκανθοειδῶν* ἢ *ἀκανθιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἢ θάμνους ἰθαγενεῖς τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἐκ τῶν 200 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι τὸ *στροβιλανθὲς τὸ πλαδαρόφυλλον* (Strobilanthes flaccidifolius), ἰθαγενὲς τῆς Κίνας, οὗτινος ὁ φλοιὸς παρέχει οὐσίαν παραπλησίαν πρὸς τὸ ἰνδικόν. Δ. Ν. Π.

στροβιλίζω˙ στρέφομαι, περιστρέφομαι δίκην στροβίλου, στριφογυρίζω˙ || συνεκδ., χορεύω βάλς, βαλσάκι.

στροβιλισμὸς (ὁ)˙ τὸ στροβιλίζειν, περιστροφὴ δίκην στροβίλου, περιδίνησις.

—*[Ὁπλομ.]* *Στροβιλισμὸς* καλεῖται ἡ ἐνέργεια δύο κατὰ συνέχειαν δεσμεύσεων ἐκτελουμένων ταχέως καὶ εἰς ἕνα χρόνον. Ὁ στροβιλισμὸς ἐνεργεῖται ἐπὶ ἀντιπάλου ἔχοντος τὴν ξιφοφορίαν χαλαράν, μετὰ τοῦτον δὲ ξιφίζει τις εὐθέως ἢ διαζευγνύει. Ὁ στροβιλίζων, ἐὰν μὲν θέλῃ νὰ ξιφίσῃ εὐθέως, κατὰ τὴν ἐνέργειαν ἐντείνει συγχρόνως τὴν χεῖρα, ἐὰν ὅμως προτίθεται νὰ διαζεύξῃ, τηρεῖ τὴν χεῖρα κεκαμμένην. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ στροβιλισμοῦ, ἐὰν τὰ ξίφη εἶναι ἐζευγμένα εἰς τὴν ἕκτην, δράττεται διὰ τοῦ εὐθύνοντος τὸ ἐχθρικὸν ξίφος καὶ ἐκτελεῖται δέσμευσις τῆς ἑβδόμης καὶ ἀμέσως ἐν συνεχείᾳ τῆς ἕκτης, ἐπαναφερομένου οὕτω τοῦ ἐχθρικοῦ ξίφους εἰς τὸ μέρος ὅθεν ἀνεχώρησεν, ὥστε καὶ τὰ δύο ξίφη νὰ διαγράψωσι δ ἃ τῆς αἰχμῆς αὐτῶν ὁλόκληρον κύκλον. Τὸ αὐτὸ ἐκτελεῖται καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ζεύξεων. Τ. Ι. Κ.

στροβιλιστικός, —*ή*, —*όν*˙ ὁ σχετικὸς μὲ τὸν στροβιλισμόν.

— **στροβιλιστικοὶ** ***σκώληκες*** (οἱ) (Turbellaria) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία ζωονοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατελμίνθων*, περιλαμβάνουσα σκώληκας χαρακτηριζομένους ὑπὸ σώματος ἐπιμήκους, φοειδοῦς, πεπλατυσμένου ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, μαλακοῦ καὶ ἐφωδιασμένου διὰ κινητικῶν βλεφαρίδων. Γνωστὰ περὶ τὰ 700 γένη καὶ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰ ἁλμυρὰ ἢ τὰ γλυκέα ὕδατα τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐλάχιστοι ἀντιπρόσωποι τῆς κατηγορίας ταύτης ζῶσι καὶ ἐν τῇ ξηρᾷ. Δ. Ν. Π.

Στροβίλλη *[Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ἠπείρου κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Ἔκειτο εἰς τὴν Κεστρίνην, ἤτοι μεταξὺ τῆς Σαγιάδος καὶ Κονισπόλεως, ὅπου καὶ σήμερον σῴζεται ἡ ὀνομασία αὐτὴ εἴς τι βουνόν. Κατὰ τὸ 1452 οἱ κάτοικοι τῆς Στροβίλλης μετὰ τῶν τῆς Πάργας, Βουθρωτοῦ καὶ Ρηνιάσσης ἀντέστησαν κατὰ τῶν εἰσβαλόντων τότε Τούρκων, ἀλλ' ἐν τέλει ὑπέκυψαν. Τῷ 1454 ἡ Στροβίλλη περιῆλθεν εἰς τοὺς Βενετούς. Χ. Ι. Σ.

Στρόβιλο, ἢ *Στροβίλι* *[Γεωγρ.]*. Νησίον προσκείμενον τῷ ἀκρωτηρίῳ Βρουλίδια, ΒΑ. τῆς Χίου ἐσχατιᾷ. Δυτικὸν τοῦ διαύλου Σπαλματόρι ακέρας (πλάτ. 38° 35' Β., μῆκ. 60° 11' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and gulf of Smyrna), ἐφωτίσθη τῷ 1933 διὰ φάρου Ἄγκα λευκῶν ἐκλάμψεων 10 μιλ. Σ. Ε. Λ.

στροβιλογεννήτρια (ἡ) *[Μηχανολ.]*. Ὁμὰς στροβίλου καὶ ἠλεκτρικῆς γεννητρίας, ἐσφηνωμένων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἄξονος, ὥστε ἡ μετάδοσις τῶν περιστροφικῶν κινήσεων ἐκ τοῦ στροβίλου εἰς τὴν γεννήτριαν νὰ εἶναι ἄμεσος, ἄνευ ἱμάντων ἢ ὀδοντωτῶν τροχῶν. Ὁ στρόβιλος δύναται νὰ εἶναι ἀτμοστρόβιλος ἢ ὑδροστρόβιλος. Γ. Θ. Κ.

στροβιλοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)˙ ὁ ὅμοιος πρὸς κῶνον, κωνοειδής.

στρόβιλος (ὁ)˙ σῶμα στρεφόμενον περὶ ἑαυτό, βέμβιξ, ῥόμβος, κοιν. *σβοῦρα*˙ || συνεκδ., ὁ καρπὸς τῆς πίτυος, ὁ κῶνος (διὰ τὸ παρεμφερὲς σχῆμα)˙ || σπειροειδὴς ταξιανθία φυτῶν τινων˙ || δίνη ἀνέμου (ἀνεμοστρόβιλος) ἢ ὕδατος (ὑδατοστρόβιλος)˙ || εἶδος θαλασσίου κοχλίου διὰ τὸ ἑλικοειδὲς ὄστρακον˙ || ἀρχ., εἶδος ὀρχήσεως περιστροφικῆς, ὁποῖον τὸ βάλς˙ || τροχὸς ἑλικοειδὴς στρεφόμενος διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ὠθήσεως τοῦ ἀτμοῦ, ἀτμοστρόβιλος.

—*[Μηχανολ.]* Κινητήριος μηχανή, χαρακτηριζομένη ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς αὐτὴν ἡ ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν ἐνέργεια ἀφήνεται νὰ ἐπιδράσῃ, ὑπὸ μορφὴν πιέσεως ἢ ταχύτητος τοῦ ἐργαζομένου στοιχείου, ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῆς ἀτράκτου, ἧς ἐπιδιώκεται ἡ περιστροφικὴ κίνησις, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀτράκτου στερεοῦνται μονίμως τὰ πρὸς ὑποδοχὴν καὶ μετατροπὴν τῆς ἐνεργείας ἀπαιτούμενα στοιχεῖα (πτερύγια, κῶπαι κλπ.), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς παλινδρομικὰς ἢ ἐμβολοφόρους μηχανάς, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀρχικῶς παραγομένη κίνησις εἶναι εὐθύγραμμος καὶ παλινδρομική, μετατρεπομένη εἰς τὴν τελικὴν περιστροφικὴν κίνησιν διὰ σειρᾶς μηχανικῶν συνδυασμῶν. Ἀναλόγως τῶν ἐργαζομένων στοιχείων διακρίνομεν *ἀτμοστροβίλους* (βλ. λ.), *ἀνεμοστροβίλους* (βλ. *ἀνεμοκινητῆρες*) καὶ *ὑδροστροβίλους* (βλ. λ.). Ἐπὶ *ἀεριοστροβίλων* (γερμ. Gasturbine) ἔχουν γίνει μέχρι τοῦδε μόνον πειράματα, χωρὶς ταῦτα ἀκόμη νὰ καταλήξουν εἰς βιομηχανικῶς χρησιμοποιήσιμα ἀποτελέσματα.

—*[Μετεωρολ.]* Καλεῖται *στρόβιλος* τμῆμα τῆς ἀτμοσφαίρας παρασυρόμενον εἰς εἰδικὴν κίνησιν περιστροφῆς πέριξ ἄξονος.

—*[Βοτ.]* Καλεῖται *στρόβιλος* ἡ ταξιανθία, ἥτις ἔχει σπειροειδῆ διάταξιν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ θήλεα ἄμισχα ἄνθη περιβαλλόμενα ὑπὸ ποικιλομόρφων βρακτείων. *Στρόβιλος* ἐπίσης καλεῖται ὁ καρπὸς τῆς πίτυος, ὁ *κῶνος*. Δ. Ν. Π.

—*[Ζωολ.]* Καλεῖται *στρόβιλος* ἡ ἐμβρυώδης μορφὴ τῶν *ἀκαληφῶν*. Ἐπίσης καὶ τὸ ἄθροισμα τῶν ἀρθρώσεων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ σῶμα τοῦ ζῴου *ταινία*. Δ. Ν. Π.

—*[Ἀρχ.]* Ἡ σβοῦρα, ἄλλως καὶ *βέμβιξ* (βλ. λ.).

—*[Χορευτ.]* Βλ. λ. *βάλς*.

— **στρόβιλοι** ***τριχωτοὶ*** *[Ἀνατομ.]*. Αἱ γραμμαί, ἃς ἀκολουθοῦσιν αἱ εἰς τὸ δέρμα ἐμφυόμεναι τρίχες, ὅταν συγκλίνωσι πρὸς ὡρισμένον σημεῖον, σχηματίζουσι τοὺς *τριχωτοὺς στροβίλους*, ὧν κυριώτεροι εἶναι ὁ τῆς κοιλίας, τοῦ ὀμφαλοῦ, τῆς μασχάλης καὶ τοῦ κόκκυγος. Ι. Π.

— **στρόβιλοι** ***ἡλιακοὶ*** *[Ἀστρον.]*˙ βλ. λ. *Ἥλιος*.

— **στρόβιλος** ***τοῦ Ζέγκνερ*** *[Φυσ.]*˙ βλ. λ. *Ζέγκνερ*, στρόβιλος τοῦ —.

— **στρόβιλος** ***καρδιακὸς*** *[Ἀνατομ.]*˙ βλ. λ. *καρδιακὸς* στρόβιλος.

— **στρόβιλοι** ***πεύκης*** (Strobili Pini) *[Φαρμακογ.]*. Καλοῦνται οὕτω κακῶς αἱ ἐκφύσεις τῶν βλαστῶν διαφόρων εἰδῶν πεύκης. Συλλέγονται κατὰ τὴν ἄνοιξιν, εἶναι δὲ σχήματος ᾠοκωνοειδοῦς, μήκους 5 ἑκτσμ. περίπου, χρώματος ὠχροῦ χαλκοειδοῦς. Περιέχουν ῥητίνην, αἰθέριον ἔλαιον καὶ πινιπικρίνην. Εἰς χώρας τινὰς ἡ δρόγη εἶναι φαρμακευτική, κυρίως ὅμως εἶναι λαϊκὸν φάρμακον. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἔγχυμα εἰς λουτρὰ ἢ εἰσπνοάς, ὡς ἐπίσης λαμβάνει μέρος εἰς διάφορα φαρμακοτεχνικὰ σκευάσματα. Κ. Γ. Μ.

Στρόβιλος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Βυζαντινὴ πόλις ἐν Λυκίᾳ καὶ τῷ τῶν Κιβυρραιωτῶν θέματι καὶ ἧς τὸ ἐπίνειον (ὅπερ οἱ μὲν Βυζαντινοὶ ὠνόμαζον *σκάλαν Στροβίλου*, οἱ δὲ Τοῦρκοι *Ἰστρόβολο*) σημειοῦται εἰς τοὺς πορτουλάνους τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ὑπέστη ἐπιδρομὰς τῶν Ἀράβων τῷ 913, ὑπῆρξε δὲ ναυτικὴ βάσις τῶν Βυζαντινῶν εἰς τὰς κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἐναντίον τῶν Τούρκων ἐπιχειρήσεις των. Σ. Ε. Λ.

στροβιλῶδες ***ρεῦμα*** (Tourbillonaire, turbulent, tumultueux, vorticoso, turbolento, agitato, idraulico). Καλεῖται οὕτω ἡ ἐν ῥείθρῳ κίνησις ὑγρᾶς μάζης, μετατιθεμένης κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ ῥείθρου καὶ διασχιζομένης ὑπὸ δινῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκπορευόμεναι ἀπὸ τὰ τοιχώματα χωροῦσι πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ ῥείθρου, προκαλοῦσαι κινηματικὴν ἀρρυθμίαν καὶ ταραχὴν εἰς τοὺς κόλπους τῆς κινουμένης μάζης. Εἰς τὰ στροβιλώδη ῥεύματα αἱ τροχιαὶ τῶν ὑγρῶν μορίων διασταυροῦνται καὶ περιπλέκονται κατὰ τρόπον ἀνώμαλον καὶ ἀσύλληπτον. Ἐπὶ πλέον αἱ προβολαὶ τῆς ταχύτητος καὶ ἐπιταχύνσεως τῶν ὑγρῶν μορίων μεταβάλλονται κατὰ τὴν τροχιὰν καὶ τὸν χρόνον μετὰ γοργότητος καὶ ἀσυνεχείας ἐξαιρετικῆς. Εἶναι ἐκ τούτων εὐνόητον ὅτι ἡ ἀναλυτικὴ διάγνωσις τῆς λεπτομερείας τοῦ κινηματικοῦ φαινομένου ἀποβαίνει ἀνέφικτος. Κατὰ τὸ 1897 ὁ Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Boussinesq, βασισθεὶς ἐπὶ τῶν πειραματικῶν ἐργασιῶν τοῦ μηχανικοῦ Bazin, ἀνεῦρεν ἓν εἶδος περιοδικότητος εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς ταχύτητος τῶν στροβιλωδῶν ῥευμάτων καὶ ἐπὶ ταύτης ἐστήριξε τὴν περίφημον θεωρίαν του «Sur l'écoulement tourbillonant et

Digitized by Google

tumultueux des liquides», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς νεωτέρας ὑδρομηχανικῆς.

Αἰτία σχηματισμοῦ τῶν δινῶν εἰς τὰ στροβιλώδη ρεύματα εἶναι αἱ ἀνωμαλίαι τῶν τοιχωμάτων τοῦ ρείθρου καὶ αἱ μεγάλαι ταχύτητες τῶν κινουμένων μορίων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς διατομῆς τοῦ ρεύματος.

Εἰς δεδομένην τραχύτητα τοῦ τοιχώματος αἱ δῖναι ἀναφαίνονται, ὅταν ἡ μέση ταχύτης ὑπερβῇ ὡρισμένην κρίσιμον τιμήν, τόσον μικροτέραν, ὅσον εἶναι μεγαλυτέρα ἡ διατομή. Διὰ σωλῆνα ὑάλινον διαμέτρου 2,6 ἑκατ., διοχετεύοντα ὕδωρ, ἡ κρίσιμος ταχύτης εἶναι 0.216 μ/δ, ἐνῷ διὰ διάμετρον 26 ἑκατοστῶν ἡ κρίσιμος ταχύτης εἶναι 0,02 μ/δ (πείραμα Couette). Εἰς τιμὰς τῆς ταχύτητος κάτω τῆς κρισίμου παύει ὁ σχηματισμὸς τῶν δινῶν καὶ τὰ ὑγρὰ μόρια κινοῦνται διαγράφοντα τροχιὰς παραλλήλους ἢ σχεδὸν παραλλήλους πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ ρείθρου. Ὅταν ἡ ἐκβολὴ τοιούτου ἄνευ δινῶν ρεύματος γίνεται εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ὁ σχηματιζόμενος πίδαξ παρουσιάζει ἐπιφάνειαν ἀπολύτως κανονικὴν καὶ φαίνεται ὡς ἀκίνητος καὶ διαφανὴς ὑαλίνη ράβδος. Ρεύματα παρουσιάζοντα τοιοῦτον κινηματικὸν τύπον καλοῦνται, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ στροβιλώδη, *παράλληλα* ἢ *ὁμαλὰ* (réguliers, moto continuo, laminare, viscoso, regolare). Τυπικὴν μορφὴν παραλλήλου ρεύματος παρουσιάζει ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος ἐντὸς τῶν φλεβῶν, μελετηθεῖσα κινηματικῶς ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Poiseuille καὶ τούτου ἕνεκα τὰ παράλληλα ρεύματα καλοῦνται πολλάκις καὶ *ρεύματα Poiseuille*.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν κρισίμων ταχυτήτων προκύπτει ὅτι ἐλάχισται εἶναι αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ παρουσιάζονται παράλληλα ρεύματα. Κατὰ κανόνα, εἰς τὰ φυσικὰ καὶ τεχνητὰ ρεύματα αἱ διατομαὶ εἶναι μεγάλαι καὶ αἱ ταχύτητες ὑπερακοντίζουν τὴν κρίσιμον τιμήν. Κατὰ κανόνα ὅθεν τὰ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἀπαντώμενα ρεύματα εἶναι στροβιλώδη.

Ἀπὸ δυναμικῆς ἀπόψεως ἡ διαφορὰ μεταξὺ παραλλήλου καὶ στροβιλώδους τύπου εἶναι μεγάλη. Διότι ἐνῷ εἰς τὸν πρῶτον ἡ ἀπορρόφησις τῆς ἐνεργείας ἐκ τῶν παθητικῶν ἀντιστάσεων τῆς κινήσεως εἶναι ἀνάλογος τῆς ταχύτητος, εἰς τὸν στροβιλώδη τύπον ἡ ἀπορρόφησις αὐτὴ εἶναι ἀνάλογος τοῦ τετραγώνου τῆς ταχύτητος. Α. Γ. Κ.

Στροβίτσι [Γεωγρ.]. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λέπρεον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας.

Στρόβολος [Γεωγρ.]. Κώμη τῆς Κύπρου, πρότερον καλουμένη *Στρόβιλος*. Κάτ. 1.700, ἅπαντες Ἕλληνες Χριστιανοί. Ἔχει λαμπρὰ σχολικὰ κτήρια, ἱδρύματα καὶ συλλόγους καὶ τὸ τελειότερον ἐν Κύπρῳ ἐργοστάσιον τυροκομίας. Κειμένη πλησίον τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου, ἦτο ἐπὶ φραγκοκρατίας τὸ ἐξοχικὸν ἐνδιαίτημα τῶν Φράγκων βασιλέων τῆς νήσου, ἐν αὐτῇ δὲ ἀπέθανεν ὁ Ἐρρῖκος Β' Λουζινιὰν τῷ 1324 εἰς τὸ θερινὸν αὐτοῦ ἀνάκτορον, τοῦ ὁποίου σῴζονται ἐρείπια ἔξωθι τῆς κώμης. Α. Κ. Α.

Στρόβον [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν Ἐορδαίᾳ, κειμένη παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν ὄχθην τῆς λίμνης τοῦ Ὀστρόβου καὶ βορειοδυτικῶς τῶν Βοδενῶν (Ἐδέσσης). Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ ὑπὸ τὸν Δημήτριον δεσποτάτου τῆς Θεσσαλονίκης, τῷ 1246, τὸ Στρόβον μετὰ τῶν Βοδενῶν καὶ Σταριδόλων (ἀγνώστου) ἀπετέλει τὸ δεσποτάτον τοῦ Θεοδώρου Ἀγγέλου. Ἐκαλεῖτο καὶ *Στροβόν*, *Βόστρον*, *Βόαστρον* καὶ *Ὄστροβον*, σήμερον δὲ *Ἄρνισσα* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

στρόβος (ὁ), καὶ **στρόμβος**· συστροφή, δίνη, περιστροφή.

στροβοσκοπία (ἡ) [Ὀφθαλμ.]. Ἐξέτασις περιοδικῆς κινήσεως τῇ βοηθείᾳ διακοπτομένου φωτισμοῦ κινουμένου τινὸς ἢ δονουμένου σώματος. Συνήθως ἡ στροβοσκοπία τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς γίνεται διὰ δύο δίσκων, τῶν *στροβοσκοπικῶν δίσκων* περιστροφικῶς κινουμένων, ὧν ὁ μὲν εἷς παρουσιάζει σχήματα εἰς ἴσην κείμενα ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων, ἐνῷ ὁ ὄπισθεν αὐτοῦ δεύτερος μείζων καὶ ἀδιαφανὴς παρουσιάζει σχισμὰς ἀκριβῶς ἄνωθεν τῶν σχημάτων αὐτῶν, δι' ὧν ὁ ὀφθαλμὸς βλέπει ἐπὶ ἀπέναντι κειμένου κατόπτρου τὰς εἰκόνας τῶν σχημάτων, τοῦ φωτὸς ἐκπεμπομένου πρὸς τὸ κάτοπτρον ὄπισθεν τῶν δίσκων. Ὁ ὀφθαλμὸς τότε σχηματίζει σειρὰν ὀπτικῶν ἐντυπώσεων κεχωρισμένων, αἵτινες διὰ ταχυτέρας περιστροφικῆς κινήσεως τῶν δίσκων συγχέονται εἰς μόνιμον τοιαύτην, οἵαν θὰ ἔδιδεν ἀντικείμενον ἀκινητοῦν. Β. Α.

στροβοσκοπικὰ φαινόμενα. Φαινομενικαὶ κινήσεις εἰκόνων ἀκινήτων καθ' ἑαυτάς. Τοιαῦται κινήσεις ἢ παράγονται τεχνητῶς δι' ἐπὶ τούτῳ εἰδικῶν ὀργάνων, ὡς τοῦ *στροβοσκοπίου* (βλ. λ.), ἢ παρουσιάζονται καὶ ἀφ' ἑαυτῶν ἐν τῷ καθημερινῷ βίῳ. Οὕτω π. χ. αἱ ἀκτῖνες τροχοῦ στρεφομένου ὄπισθεν κιγκλιδωτοῦ φράκτου φαίνονται ὡς κεκαμμέναι πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω, ἀναλόγως τῆς διευθύνσεως, καθ' ἣν στρέφεται ὁ τροχός. Αὐτὸς δὲ ὁ τροχὸς φαίνεται ὡς διατελῶν ἐν ἀκινησίᾳ κατὰ τὸν χρόνον τῆς περιστροφῆς. Τὰ στροβοσκοπικὰ ταῦτα φαινόμενα ἐξηγοῦνται ψυχολογικῶς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ ὀπτικὰ αἰσθήματα διαρκοῦν ἐπί τινας στιγμὰς μετὰ τὴν παῦσιν τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμῶν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην στροβοσκοπικὸν φαινόμενον εἶναι καὶ τὸ τοῦ κινηματογράφου, τὸ ὁποῖον στηρίζεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ψυχολογικῆς ἀρχῆς. Χ. ΞΣ

στροβοσκόπιον (τό). Ὄργανον συγκείμενον ἀπὸ δίσκον ἐκ χαρτονίου, φέροντα περὶ τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον του κάθετον κυλινδρικὸν γῦρον ἐπίσης ἐκ χαρτονίου. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ γύρου τούτου ἔχουν ἀπεικονισθῆ διάφοροι κατὰ σειρὰν στάσεις κινουμένου ἀντικειμένου ἢ ὄντος, ὡς π. χ. ἵππου τρέχοντος, καὶ μεταξὺ τῶν ἀπεικονισμάτων τούτων ἐπὶ τοῦ γύρου ἔχουν χαραχθῇ κατ' ἴσας ἀποστάσεις κάθετοι σχισμαί, οὕτως, ὥστε νὰ δύ-

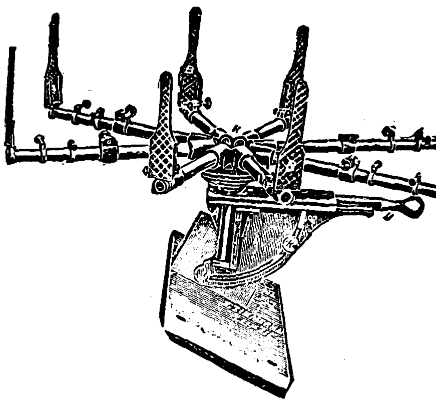

Στροβοσκόπιον κατὰ Wundt.

ναταί τις νὰ βλέπῃ δι' αὐτῶν τ' ἀπεικονίσματα ἐκεῖνα. Περιστρεφομένου ἔπειτα τοῦ δίσκου ὁριζοντίως ἐπὶ κατακορύφου ἄξονος πρὸ ἀπέναντι ἱσταμένου κατόπτρου, τὰ διὰ μέσου τῶν σχισμῶν ἀνακλώμενα ἐπὶ τοῦ κατόπτρου εἴδωλα τῶν ἀπεικονισμάτων ἐκείνων ἐμφανίζουν τὸ εἰκονιζόμενον ἀντικείμενον ὡς κινούμενον συνεχῶς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξηγεῖται ἐκ τῆς διαρκείας τῶν ὀπτικῶν αἰσθημάτων καὶ μετὰ τὴν παῦσιν τῶν ἐρεθισμῶν. Χ. ΞΣ

Στρόβσκυ ντὲ Ρόμπκοβα (Strowsky de Robkowa), *Φορτουνᾶτος*. Γάλλος φιλόλογος, πολωνικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἐκὸλ Νορμὰλ τῶν Παρισίων, ἐγένετο καθηγητὴς διαφόρων λυκείων καὶ κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς φιλολογίας τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βορδὼ καὶ τῆς Σορβόννης, ἐν τῇ τελευταίᾳ διαδεχθεὶς τὸν Αἰμίλιον Φαγκέ. Εἶναι δραματικὸς κριτικὸς τοῦ «Paris-Midi» καὶ διευθυντὴς τῆς «Revue des Cours et Conférences». Ἔγραψεν: «Ὁ Πασκὰλ καὶ ἡ ἐποχή του», «Ἡ λογοτεχνικὴ ἀναγέννησις ἐν Γαλλίᾳ», «Μοντεσκιέ» (1913), «Βοσσουέτος» κ. ἄ. Τὰ ἔργα του ἔτυχον τῶν βραβείων Γκιζό, Σαιντοὺρ καὶ Γκομπέρ. Π. Ν. Π.

Στροβυλαία, ἢ *τὰ Στροβύλου* [Βυζ. Γεωγρ.]. Συνοικία τοῦ μεσαιωνικοῦ Βυζαντίου. Ἔκειτο πλησίον τῶν ἐπὶ τοῦ Κερατίου κόλπου τειχῶν τῆς πόλεως καὶ πρὸς νότον τῆς συνοικίας τοῦ Πετρίου (νῦν Φαναρίου), ἔνθα ἡ νῦν πύλη Ἁγιὰ-καποῦ. Εἰς τὴν συνοικίαν ταύτην ὑπῆρχον κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους δύο ναοί, ὁ τῆς *Ἁγίας Ἰουλιανῆς* καὶ ὁ τοῦ *Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ*. Ὁ τελευταῖος οὗτος, κρημνισθεὶς ἐκ σεισμοῦ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, ἀνῳκοδομήθη ἐκ βάθρων ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Α' Μακεδόνος (867—886), μετὰ τὴν ἅλωσιν δὲ μετετράπη εἰς τζαμὶ ὑπὸ τοῦ Σινὰν πασᾶ, ἐκ τούτου δὲ ἐκλήθη ἔκτοτε *Σινὰν-πασᾶ μεστζιδί*, ἀλλ' ἤδη ἔχει ἐρειπωθῆ καθ' ὁλοκληρίαν. Ν. ΚΛΣ

Στρόγγες [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Φρούριον τῆς Ἰλλυρίας, τὸ ὁποῖον ἀνεκαίνισεν ὁ Ἰουστινιανός. Α. Θ. Σ.

Στρόγγυλος, Γρηγόριος. Ἀντιρρητικὸς μοναχός, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἔγραψε «Λόγον κατὰ Λατίνων» σῳζόμενον ἐν τῇ Μαρκιανῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βενετίας. Ε. Γ. Π.

Στρογγυλὰ [Γεωγρ.]. Ζεῦγος νησίων προσκειμένων τῇ νήσῳ τῶν Κυθήρων (πλάτ. 36° 10' Β., μῆκ. 22° 55' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) καὶ ἀφοριζόντων τὴν δυτικὴν ἀπὸ τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς αὐτῆς. Σ. Ε. Λ.

στρογγυλαίνω· καθιστῶ τι στρογγύλον, κυκλοτερὲς ἢ σφαιρικόν.

στρογγυλαστὴρ (ὁ) (Stongylaster) [Ζῳολ.]. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γυμνοσωμιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα πανταχοῦ τῶν ὀρεινῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Δ. Ν. Π.

στρογγυλεύω· ἄλλως *στρογγυλαίνω* (βλ. λ.).

Στρογγύλη [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Ἡ κατὰ τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα ὀνομασία τῆς Νάξου, δοθεῖσα, διὰ τὸ σχῆμα αὐτῆς, ὑπὸ τῶν πρώτων αὐτῆς οἰκητόρων, τῶν ὑπὸ τὸν Βούτην ἐπιδραμόντων Θρᾳκῶν, οἵτινες τὴν κατέσχον ὡς ὁρμητήριόν των διὰ τὰς πειρατικὰς των ἐπιθέσεις κατὰ τῶν παραπλεόντων. Ἱστορεῖ δὲ πρὸς τούτοις Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Ε', 50) ὅτι μὴ ἔχουσαν γυναῖκας, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ ἔρημοι. τότε κατοίκων Κυκλάδες, κατῆγον εἰς ταύτην οἱ πειραταὶ τοιαύτας ἁρπάζοντες ἐκ διαφόρων τῆς Ἑλλάδος παραλίων. Ὅταν δὲ Ὦτος καὶ Ἐφιάλτης, οἱ τοῦ Θεσσαλοῦ Ἀλωέως υἱοί, ἐπέδραμον ὅπως ἐλευθερώσουν τὰς οὕτω ἁρπαγείσας μητέρα των Ἰφιμέδειαν καὶ ἀδελφήν των Πάγκρατιν, καταλαβόντες τὴν νῆσον, κατῴκησαν ταύτην *Δίαν*, μετονομασθεῖσαν εἰς *Νάξον* ὑπὸ τῶν Καρῶν καὶ ἀπὸ τοῦ βασιλέως των, ὅταν κατέλαβον τὴν νῆσον, κατόπιν· ἡ τρίτη ὅμως τῶν ὀνομασιῶν της εἶναι φοινικική, τῆς λέξεως σημαινούσης «σῆμα πολέμου» (*Bérard*, Odys. Phénic. ἔκδ. 1927, II, 444). Σ. Ε. Λ.

— **Στρογγύλη** [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Νῆσος τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, ἀνατολικωτάτη ἐν τῇ συστάδι τῶν *Λιπάρων*, ἔχουσα δέ, ὡς καὶ αἱ γείτονές της *Λιπάρα* καὶ *Θέρμισσα*, ἡφαίστειον, ὑπολειπόμενον μὲν ἐκείνων ὡς πρὸς τὴν βίαν τῶν ἐκρήξεών του, ἀλλὰ πλεονεκτοῦν ὡς πρὸς τὸ ἀπὸ τοῦ κρατῆρός του διαχεόμενον φέγγος (*Πτολεμ*. Γ, δ, 16. *Στράβ*. ΣΤ, 275—276). Εἶναι ἡ ἀρχαιότερον *Αἰολίη* καὶ νῦν *Στρόμπολι* (βλ. λ., καὶ λ. *Αἰόλου νῆσοι*) ὀνομαζομένη. Σ. Ε. Λ.

Στρογγυλὴ [Γεωγρ.]. Νησίον τοῦ βορείου Εὐβοϊκοῦ, τὸ νοτιώτερον τῆς συστάδος τῶν *Λιχάδων* (πλάτ. 38° 49' Β., μῆκ. 22° 50' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta channels). Ἡμισφαιρικόν, κατάφυτον καὶ ὑπερόχως γραφικόν, βρίθει ᾠδικῶν πτηνῶν, ἀλλὰ καὶ ἀνωφελῶν κωνώπων. Ἔχει πηγαῖα ὕδατα καὶ ἴχνη ρωμαϊκοῦ ὑδραγωγείου, πιθανῶς συνδέοντος ποτε τὴν νησῖδα πρὸς τὴν χερσόνησον τῶν Γιάλτρων. Ἐπ' αὐτῆς φάρος ἀνεγερθεὶς τῷ 1870 καὶ ἀντικατασταθεὶς τῷ 1910, ὥστε νὰ ἐκπέμπῃ φῶς σταθερὸν 16 μιλ. διὰ τὸν ἐλεύθερον πλοῦν, μετὰ τομέως ἐρυθροῦ σταθεροῦ πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς ὑφάλου Ρησέρτς (Research), συναρμογοῦντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ συζυγοῦς φάρου τῆς ἄκρας *Βρῶμο* (βλ. λ.) τῆς Λοκρίδος. Σ. Ε. Λ.

— **Στρογγυλὴ** [Γεωγρ.]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἁγίου Σπυρίδωνος (Ἰμὰμ-Τσαοὺς) τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κάτ. (1928) 146. Π. Ν. Π.

στρογγυλίασις (ἡ) [Κτηνιατρ.]. Νόσος παρασιτικὴ τῶν κατοικιδίων ζῴων, ὀφειλομένη εἰς τὴν προσβολὴν τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῶν ὑπὸ τῶν στρογγυλοειδῶν, ἑλμίνθων νηματοειδῶν, λεπτῶν καὶ ἐπιμήκων. Στρογγυλοειδῶν ὑπάρχουσι πλεῖστα εἴδη, ἕκαστον τῶν ὁποίων προσβάλλει καὶ ἀναπτύσσεται εἰς ἀνατομικὸν σύστημα τῆς ἐκλογῆς του, διὸ καὶ διακρίνομεν: 1) Τὴν *στρογγυλίασιν τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος*. Ἡ νόσος αὐτὴ συναντᾶται παρὰ τοῖς νεαροῖς ἰδίᾳ ζῴοις (μόσχῳ, προβάτῳ, χοίρῳ), χαρακτηρίζεται δὲ ὑπὸ βρογχοπνευμονικῶν φαινομένων ἐξαιρετικῆς σοβαρότητος, συνεπαγομένων συχνάκις τὸν θάνατον τῶν πασχόντων. 2) Τὴν *στρογγυλίασιν τοῦ πεπτικοῦ συστήματος*. Συναντᾶται κυρίως παρὰ τῷ ἵππῳ καὶ ἐκδηλοῦται διὰ διαρροίας, ἀνορεξίας, ἐξαντλήσεως, δυναμένη νὰ ἐπιφέρῃ καὶ τὸν ἐκ καχεξίας θάνατον τοῦ ζῴου. 3) Τὴν *στρογγυλίασιν τοῦ κυκλοφοριακοῦ συστήματος*. Συναντᾶται παρὰ τῷ ἵππῳ καὶ τῷ βοΐ καὶ ὀφείλεται εἰς τὴν ἐντὸς τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων ἀνάπτυξιν τῶν στρογγυλοειδῶν, 4) Τὴν *στρογγυλίασιν τοῦ οὐροποιητικοῦ συστήματος*. Ἡ νόσος αὐτὴ συναντᾶται παρὰ τῷ κυνί, ὀφείλεται δὲ εἰς τὴν ἐντὸς τῶν νεφρῶν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ἑνὸς ὑπερμεγέθους στρογγυλοειδοῦς, καλουμένου *γίγαντος*.

Αἱ στρογγυλιάσεις γενικῶς, καὶ ἰδίᾳ ἡ βρογχοπνευμονικὴ καὶ γαστροεντερική, εἶναι νόσοι ἄκρως σοβαραὶ λόγῳ τῆς μεγάλης θνησιμότητος, τῆς ὁποίας γίνονται πρόξενοι μεταξὺ τῶν νεαρῶν κυρίως ζῴων, καὶ λόγῳ τῆς δυσκόλου αὐτῶν θεραπείας. Θ. Α. Φ.

στρογγυλίδαι (οἱ) (Strongylidae) [Ζῳολ.]. Οἰκογένεια σκωλήκων νηματελμίνθων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματοκέρων*, περιλαμβάνουσα πολλὰ γένη σκωλήκων ἐνδιαιτωμένων παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων θηλαστικῶν ζῴων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πτηνῶν τινων. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ὁ *δόχμιος*, ὁ *εὐστρόγγυλος*, ὁ *στρογγύλος*, καὶ ὁ *σύγγαμος*. Δ. Ν. Π.

Στρογγυλίων. Ἕλλην γλύπτης καὶ δὴ χαλκοπλάστης, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ὁ καλλιτέχνης οὗτος, ἀγνώστου πατρίδος, εἰργάσθη ἰδίως ἐν Ἀττικῇ, δημιουργήσας ἔξοχα ἔργα, εὐφήμως γνωστὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἔργα τοῦ Στρογγυλίωνος ἦσαν: 1) Τὸ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Μεγάροις χάλκινον ἄγαλμα τῆς Ἀρτέ-

Digitized by Google

μιδος Σωτείρας, τὸ ὁποῖον οἱ Μεγαρεῖς ἀνέθεσαν ἐν τῷ ἱερῷ ἐκείνῳ, εὐγνωμοσύνης ἕνεκεν, διὰ τὴν βοήθειαν, ἣν παρέσχεν ἡ θεὰ εἰς αὐτοὺς πρὸς κατατρόπωσιν στρατιᾶς τινος τοῦ Μαρδονίου ἐπιδραμούσης εἰς Μέγαρα. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἦτο ἓν ἐκ τῶν δώδεκα ἀγαλμάτων τοῦ δωδεκαθέου, τὰ ὁποῖα ἐκόσμουν τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ ἐκ τῶν ὁποίων τὰ ἄλλα ἕνδεκα ἦσαν ἔργα τοῦ Πραξιτέλους, παρίστα δέ, ὡς εἰκάζεται ἐκ νομισμάτων, τὴν θεὰν μὲ βραχὺν χιτῶνα καὶ λαμπάδας εἰς τὰς χεῖρας. 2) Τρία ἀγάλματα Μουσῶν ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος. Ταῦτα ἦσαν ἱδρυμένα μεταξὺ τριῶν ἀγαλμάτων ἄλλων Μουσῶν, τὰ ὁποῖα ἐποίησεν ὁ Κηφισόδοτος, καὶ ἑτέρων τριῶν, τὰ ὁποῖα ἐφιλοτέχνησεν ὁ Ὀλυμπιοσθένης. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ἔξοχα ἔργα τοῦ Στρογγυλίωνος ἦσαν καὶ μία Ἀμαζών, ἥτις, ὡς ἐκ τῶν ὡραίων κνημῶν της, ἐπωνομάζετο *Εὔκνημος*, καὶ προτομὴ παιδὸς ἐν Φιλίπποις, τῆς ὁποίας ἐμμανῶς ἠράσθη ὁ διαμείνας ἐκεῖ Βροῦτος. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀγαλμάτων θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ὁ Στρογγυλίων ἐποίησε καὶ πολλὰ ἀγάλματα ζῴων. Εἰς τὴν τέχνην μάλιστα ταύτην ἦτο λίαν δόκιμος, δι' ὃ καὶ ἐξαίρεται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἡ τέχνη αὐτοῦ ὡς «ἀνδρὸς βοῦς καὶ ἵππους ἄριστα εἰργασμένου». Ἔξοχον τοιοῦτο ἔργον ἦτο ὁ ἐν τῇ Ἀκροπόλει χάλκινος ἵππος, ὁ καλούμενος δούρειος. Ὁ Στρογγυλίων θεωρεῖται μᾶλλον διάδοχος τοῦ Μύρωνος ἢ τοῦ Φειδίου, ἀπέκτησε δὲ τὴν φήμην μεγάλου χαλκοπλάστου ἰδίως διὰ τὴν σωματικὴν ὡραιότητα τῶν ἔργων του. Β. Δ. Θ.

Στρογγυλὸ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Νησίον Δωδεκανησιακὸν (πλάτ. 37°29' 1/2 Β., μῆκ. 27°00' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos strait to Mandelyah gulf), 11 μίλ. δυτικῶς τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μαιάνδρου, προσκείμενον τῇ βορείᾳ πλευρᾷ τῆς νήσου Ὑετοῦσσα ἢ Γάϊδαρος. —2) Ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας (πλάτ. 38°09' Β., μῆκ. 24°11' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1597: Petali gulf) ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Πεταλιῶν, νότιον κέρας τοῦ ὅρμου τῶν Στούρων. Εἶναι τὸ *Λέων ἄκρον* τοῦ Πτολεμαίου. —3) Νησίον τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων (πλάτ. 39° 03' Β., μῆκ. 23° 55' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2070: Scopelos group) ἐγγύτα τῶν Σκαντζούρων. —4) Νησίον μεταξὺ Νάξου καὶ Δενούσας (πλάτ. 37° 04' Β., μῆκ. 25° 43' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos), νοτιώτατον τῆς συστάδος τῶν Μακαριῶν. —5) Νησίον κατὰ τὴν ΝΑ. ἐσχατιὰν τῆς Κρήτης (πλάτ. 34° 52' 1/2 Β., μῆκ. 26° 09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia eastern portion) μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Λαγκαδᾶς καὶ τῆς νήσου Κουφονήσι. —6) Τὸ μεῖζον τῆς παρὰ τὰ Κύθηρα συστάδος Στρογγυλονήσια νησίον. —7) Νησίον τῆς συστάδος τῶν Λιχάδων, τὸ ἄλλως *Στρογγύλη*. —8) Νησίον τοῦ Μυρτῴου πελάγους (πλάτ. 37°16' 1/2 Β., μῆκ. 23°19' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezzia and Dhokos) Δ ΝΔ. τῆς δυτικῆς ἐσχατιᾶς τῆς Ὕδρας καὶ ἐν τῇ συστάδι τῶν Τρικκέρων. —9) Νησίον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Λέρου (πλάτ. 37° 09' Β., μῆκ. 26° 54' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymno), τὸ ἄλλως *Ἁγία Κυριακή*. —10) Νησίον τοῦ νοτίου Αἰγαίου (ὑψόμ. 615 πόδ., διαμέτρ. 1,5 μιλ.), δυτικώτατον ἐν τῇ συστάδι Πάρου-Ἀντιπάρου (πλάτ. 36°56' 1/2 Β., μῆκ. 24°58' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos), χωριζόμενον δὲ ἀπὸ τῆς Πρεπεσίνθου (νῦν Δεσποτικὸ) διὰ βαθέος στενοῦ Ἀποτελεῖται ἐξ ὄγκων μαρμάρου ἐπιστεφομένων ὑπὸ ὄγκου ἐκ λιπαρίτου, τοῦθ' ὅπερ ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὑπῆρξεν ἡ νῆσος ἡφαίστειον δρᾶσαν κατὰ τὴν νεογενῆ ὑποπερίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος. —11) Νησίον προσκείμενον τῇ ΒΔ. πλευρᾷ τῆς Ρόδου, ἀνατολικώτατον δὲ ἐν τῇ συστάδι τῆς Χάλκης (πλάτ. 36°15' Β, μῆκ. 27°49' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667: Rhodos island), 3 μίλ. ἀνατολικῶς τῆς νοτίας ἄκρας τῆς Ἀλιμνιᾶς. —12) Νησὶς τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πλάτ. 36°41' Β, μῆκ. 27°12' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Niseros and Piscopi), 9 μίλ. δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Κριὸς τῆς Κνίδου καὶ 4 μίλ. βορείως τῆς Νισύρου. —13) Βραχονησὶς τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων (πλάτ. 39°07' Β., μῆκ. 23° 38' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2070: Scopelos group), ἐγγὺς τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Σκοπέλου. —14) Νησίον τοῦ Ἰκαρίου πελάγους (πλάτ. 37°31' 3/4 Β, μῆκ. 26°31' 1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1537: Furni island), ἐγγὺς τῆς νοτίας ἄκρας τῆς νήσου Φοῦρνοι τῶν Κορσῶν. —15) Δύο νησίδες τῆς Σύρου, ἀνώνυμοι μὲν ἐν τῷ ἀγγλικῷ (1542: Syra island), ὀνομαζόμεναι ὅμως ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Κοτσοβίλη ἡ μὲν κεῖται ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Δελλαγράτσιας, ἡ δὲ πρὸ τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ παρὰ τὸ Γαϊδουρονήσι. Σ. Ε. Λ.

Στρογγυλοζοῦνι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀστακοῦ τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 172. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καλέντζι*. Π. Ν. Π.

Στρογγυλοὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ (1928) 561. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

στρογγυλοκάθομαι· δημοτ., κάθημαι καλῶς, ἀνέτως, ὡσεὶ ἐν τῷ οἴκῳ μου (λέγεται ὅταν τοῦτο παρὰ τὸ πρέπον συμβαίνῃ).

Στρογγύλον *[Βυζ.]*. Ὀνομασία ἐπὶ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ τοῦ *Ἐπταπυργίου* (βλ. λ.).

Στρογγυλὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 344. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μ(ο)ιραλῆ*. Π. Ν. Π.

—**Στρογγυλὸν** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμμοχώστου. Κάτ. 180, πάντες Ἕλληνες ἀσχολούμενοι εἰς τὴν σιτοκαλλιέργειαν. Α. Κ. Α.

Στρογγυλονήσι *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πλάτ. 34°27' Β, μῆκ. 27°03' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2824: Scarpanto and Kasso), προσκείμενον εἰς τὴν ΒΑ. ἐσχατιὰν τῆς νήσου Κάσου. Σ. Ε. Λ.

στρογγυλοπλάσματα (τά). Στρογγύλα σωμάτια, εὑρισκόμενα ἐντὸς τῶν *ἐγκλείστων* τῶν *χλαμυδοζῴων*. Τὰ στρογγυλοπλάσματα ἢ *στοιχειώδη σωμάτια* εἶναι μικρότερα συνήθως τοῦ 1 μ., χρωματίζονται μετὰ δυσχερείας, διέρχονται διὰ τῶν πόρων τῶν μικροβιοκρατῶν ἠθμῶν, πολλαπλασιάζονται διὰ διχοτομίας καὶ εὑρίσκονται εἴτε ἐπὶ τῶν κυττάρων τῶν προσβεβλημένων ἱστῶν, εἴτε ἐντὸς τῶν ἐγκλείστων, εἴτε καὶ ἐλεύθερα. Χαρακτηρίζονται δὲ ὡς ὁ ἰὸς ἐνίων νόσων (λύσσα, εὐλογία, δαμαλὶς) ἐκ τῶν ἐχουσῶν ὡς αἴτιον διηθητοὺς ἰούς. Ν. Α. Μ.

στρογγυλοπρόσωπος, —η, —ο· δημοτ., ὁ ἔχων στρογγύλον, οἱονεὶ σφαιρικὸν πρόσωπον, ἀντιδιαστ. πρὸς τὸ *μακρουλοπρόσωπος*.

στρογγυλόρρυγχος (ὁ) (Strongylorynchus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *διαβαταριδῶν*, περιλαμβάνον μ κροὺς κανθάρους ἀπαντῶντας πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π

στρογγύλος, —η, —ον, δημοτ., *στρογγυλός*· κυκλοτερὴς ἐπὶ ἐπιφανείας, σφαιρικὸς ἐπὶ στερεοῦ || μεταφ. «στρογγυλὸς λογαριασμὸς» ἀδρομερής, ἄνευ κλασμάτων ἢ μονάδων || «στρογγυλὲς κουβέντες» ἢ «στρογγυλὰ λόγια» ἐπὶ λόγου σαφοῦς, καθαροῦ, ἀπεριφράστου.—Ἐπίρρ. *στρογγυλά*.

— **στρογγύλη** ***θυρὶς*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. *θυρὶς* στρογγύλη.

— **στρογγύλη** ***ναῦς*** *[Ἀρχ. Ναυτ.]*. Φορτηγὸν πλοῖον οὐχὶ πολεμικόν, προωρισμένον εἰς μεταφορὰς ἐμπορευμάτων ἢ ἐφοδίων τοῦ στόλου, τοῦ ὁποίου ἀπετέλει μονάδα. Ἐστερημένον ἐμβόλου, παρουσίαζε μέγα πλάτος ἐν σχέσει πρὸς τὸ μῆκός του, δι' ὃ καὶ ἱστιοφόρει μὴ δυνάμενον νὰ ἐλαύνηται διὰ κωπῶν. Ἀνάλογα ἦσαν τὰ armés en flûte πλοῖα τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος. Σ. Ε. Λ.

— **στρογγύλη** ***τράπεζα*** (ἀγγλ. the round table). Ἡ τράπεζα τοῦ βασιλέως Ἀρθούρου (ΣΤ' αἰών), ἔχουσα σχῆμα στρογγύλον, ἵνα οὐδεὶς ἐκ τῶν παρακαθημένων ἱπποτῶν (ἱππόται τῆς στρογγύλης τραπέζης, the knights of the rund table) ἔχῃ τὴν πρωτοκαθεδρίαν || ἡ τράπεζα τῶν ἐνδοαυτοκρατορικῶν συνεδρίων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας (συνέδριον τῆς στρογγύλης τραπέζης, congress of the round table), εἰς ἣν διὰ τὸν αὐτὸν λόγον παρακάθηνται οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἰσοτίμων πολιτειῶν τῆς αὐτοκρατορίας (Νοτιοαφρικανικὴ ἕνωσις, Ἰνδίαι κτλ.). Ὁ μῦθος περὶ τῆς στρογγύλης τραπέζης τοῦ βασιλέως Ἀρθούρου, οὐαλλικῆς, βρεττανικῆς ἢ ἰρλανδικῆς προελεύσεως, εἶναι κατάλοιπον τῆς ἐν τῷ δημοσίῳ καὶ ἰδιωτικῷ βίῳ τῶν πρωτογόνων Κελτῶν χρησιμοποιουμένης στρογγύλης τραπέζης. Τὴν τράπεζαν τοῦ Ἀρθούρου κατεσκεύασεν, ἐντὸς 4 ἑβδομάδων, κατὰ τὴν παράδοσιν, Κορνουαλλὸς ξυλουργός, πρὸς κατασίγασιν τῶν αἱματηρῶν περὶ πρωτείων ἀγώνων τῶν Βρεττανῶν ἱπποτῶν, ἠδύνατο δὲ αὕτη νὰ χωρέσῃ ἄνω τῶν 1.600 προσώπων. Περὶ αὐτῆς ἐκάθητο οἱ ἱππόται διηγούμενοι τὰς ἐπικὰς ἱστορίας τοῦ «ἀρθουριανοῦ κύκλου», ἄλλως ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ γνωστὰς ὡς «μυθιστορίας τῆς στρογγύλης τραπέζης» (Romans de la table ronde βλ. λ. *Ἀρθοῦρος*, τ. Ε', σ. 452 α'). Ἡ νῦν σῳζομένη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Οὐιντσέστερ στρογγύλη τράπεζα ἔχει διάμετρον 18 ποδῶν καὶ διαιρεῖται εἰς 25 τομεῖς (πρασίνους καὶ λευκοὺς ἐναλλάξ, κατὰ διάταξιν τοῦ Ἐρρίκου Η'), ἕνα διὰ τὸν βασιλέα καὶ 24 διὰ τοὺς ἱππότας. Π. Ν. Π.

— **στρογγύλοι** ***μύες*** *[Ἀνατομ.]*. Μύες τῆς ὠμοπλάτης δύο, ὁ *ἐλάσσων*, ὅστις ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς ὀπισθίας (ἔξω) ἐπιφανείας τῆς ὠμοπλάτης μέχρι τοῦ μείζονος βραχιονίου ὀγκώματος καὶ ἐνεργῶν στρέφει τὸν βραχίονα πρὸς τὰ ἔξω, καὶ ὁ *μείζων*, ὅστις ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς κάτω γωνίας τῆς ὠμοπλάτης μέχρι τοῦ χειρουργικοῦ αὐχένος τοῦ βραχιονίου ὀστοῦ καὶ ἕλκει τὸν βραχίονα πρὸς τὸν κορμὸν ἢ φέρει αὐτὸν πρὸς τὰ ἔσω καὶ κάτω. Ι. Π.

—**στρογγύλοι** ***σύνδεσμοι μήτρας*** *[Ἀνατομ.]*. Σύνδεσμοι τῆς μήτρας· διφυεῖς ὄντες, παριστῶσι ταινιοειδεῖς ἰνομυώδεις ἱμάντας μήκους 12—15 ἑκ. καὶ πλάτους 0,5—2 ἑκ.· ἐκφύονται ἑκάτερος ἐκ τῆς συστοίχου γωνίας τοῦ πυθμένος τῆς μήτρας καὶ διελαύνοντες τὸν πλατὺν σύνδεσμον ταύτης καὶ τὸν βουβωνικὸν πόρον τελευτῶσιν εἰς τὰ μεγάλα χείλη τοῦ αἰδοίου. Συνίστανται δ' ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ καὶ ἐκ λείων καὶ γραμμωτῶν ἰνῶν. Ι. Π.

— **στρογγύλον** ***τρῆμα σφηνοειδοῦς*** *[Ἀνατομ.]*. Τοῦτο διατιτραίνει τὸ προσπεφυκὸς χεῖλος ἑκατέρας μείζοντος πτέρυγος τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ, παρέχον δίοδον εἰς τὸν 2ον κλάδον του τριδύμου νεύρου. Ι. Π.

—**στρογγύλον** ***ὕφος*** *[Ρητορ.]*· βλ. λ. ἐπανάληψις.

—**στρογγύλος** ***πρηνιστὴς μῦς*** *[Ἀνατομ.]*. Μῦς τῆς προσθίας (παλαμικῆς) ἐπιφανείας τοῦ πήχεως, ἐπιμήκης τετράπλευρος· ἐκφύεται ἐκ τῆς παρατροχιλίου ἀποφύσεως τοῦ βραχιονίου ὀστοῦ καὶ ἐκ τῆς κορωνοειδοῦς τοῦ ὠλεκράνου διὰ δύο κεφαλῶν, ὧν μεταξὺ πορεύεται τὸ μέσον νεῦρον· καταφύεται δ' εἰς τὸ μέσον τῆς κερκίδος. Πρηνίζει τὴν κερκίδα καὶ μετ' αὐτῆς τὴν χεῖρα, ὑποβοηθῶν καὶ εἰς τὴν κάμψιν τοῦ πήχεως. Νευροῦται ἀπὸ κλάδου τοῦ μέσου βραχιονίου νεύρου. Ι. Π.

—**στρογγύλος** ***σύνδεσμος*** *[Ἀνατομ.]*. —1) *Ἰσχιομηρικός*· σύνδεσμος κρατύνων τὸν ἀρθρικὸν θύλακον τῆς κατ' ἰσχίον διαρθρώσεως· τρίγωνος καὶ ἀποπεπλατυσμένος, κεῖται ἐντὸς τῆς διαρθρώσεως· καὶ ἡ μὲν βάσις αὐτοῦ προσφύεται εἰς τὴν κοτυλιαίαν ἐντομήν, ἡ δὲ κορυφὴ εἰς τὸν βόθρον τῆς κεφαλῆς τοῦ μηριαίου ὀστοῦ. Περιστέλλει τὴν ὑπέρμετρον προσαγωγὴν καὶ τὴν πρὸς τὰ ἔξω στροφὴν τοῦ μηροῦ, κεκαμμένου ὄντος πρὸς τὴν κοιλίαν. —2) *Ὀμφαληπατικός*· ἰνώδης σύνδεσμος, παριστῶν τὴν μετὰ τὸν τοκετὸν ἀποφραχθεῖσαν ὀμφαλικὴν φλέβα (τὸν Ἀραντίειον ἢ φλεβώδη πόρον) καὶ συνάπτων τὸν ὀμφαλὸν μετὰ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ ἥπατος. Ι. Π.

στρογγύλος (ὁ) (Strongylus) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων νηματελμίνθων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματοειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *στρογγυλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη παρασιτικῶς ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος τοῦ ἀνθρώπου, τῶν θηλαστικῶν, τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ἑρπετῶν. Κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν σκωλήκων τοῦ γένους τούτου εἶναι: Σῶμα ἐπίμηκες, κυλινδρικόν, ταινιοειδὲς καὶ λεπτότατον κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα. Ἡ οὐρὰ εἰς μὲν τὴν θήλειαν εἶναι ἁπλῆ, εἰς δὲ τοὺς ἄρρενας τελευτᾷ εἰς νηκτικὸν πτερύγιον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στρογγύλος τῶν νεφρῶν* (Strongylus renalis), οὗ τὸ μῆκος δύναται νὰ φθάσῃ καὶ τὸ ἓν μέτρον, τὸ δὲ πλάτος 0,50. Εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων παρασιτικῶν σκωλήκων τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος. Ὁ ἄρρην εἶναι μικρότερος τῆς θηλείας. Εἰς τὸ διευρυσμένον ἄκρον τῆς κοιλίας φέρουσι σικύαν περιβαλλομένην ὑπὸ κροσσωτῶν σκληρῶν βλεφαρίδων. Περὶ τὸ μέσον τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ σώματος εὑρίσκεται τὸ γεννητικὸν τρῆμα· ἡ ᾠοθήκη εἶναι ἁπλῆ καὶ ἔχει σχῆμα σωληνοειδές, περιελισσόμενον, ἧς τὸ μῆκος φθάνει πολλάκις τὸ τετραπλάσιον τοῦ μήκους τοῦ σώματος. Κατὰ τὴν ὀχείαν ὁ ἄρρην προσκολλᾶται διὰ τῆς σικύας του εἰς τὸ γεννητικὸν τρῆμα τῆς θηλείας. Τὸ εἶδος τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τοὺς νεφροὺς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κυνός, τῆς γαλῆς καὶ τῆς ἐνυδρίδος. Ἐκ τῶν λοιπῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι: Ὁ *στρογγύλος ὁ γίγας* (Strongylus gigas), ὅστις παρασιτεῖ ἐπὶ τῶν σαρκοφάγων ζῴων καὶ σπανιώτερον ἐπὶ τοῦ βοὸς καὶ τοῦ ἵππου. Ὁ *στρογγύλος ὁ παράδοξος* (Stongylus paradoxus) ὅστις παρασιτεῖ ἐπὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων τοῦ ἀγριοχοίρου καὶ τοῦ χοίρου. Ὁ *στρογγύλος ὁ μικρόουρος* (Strongylus micrurus), ὅστις παρασιτεῖ ἐπὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων τοῦ ἵππου, τοῦ ὄνου καὶ τοῦ βοός. Δ. Ν. Π.

Στρογγυλός, κάβο— *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς εὐβοϊκῆς ἀκτῆς τοῦ νοτίου Εὐβοϊκοῦ (πλάτ. 38° 07' 20'' Β., μῆκ. 24° 10' 20'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1597: Petali gulf), νότιον κέρας τοῦ κολπίζοντος ὅρμου τῶν Στούρων. Εἶναι τὸ *Λέων ἄκρον* τοῦ Πτολεμαίου, ἔχει δὲ πρὸ αὐτοῦ τὸν φάρον τοῦ νησίου Δίψα. Σ. Ε. Λ

στρογγυλότης, —ητος (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι στρογγύλον: «ἡ στρογγυλότης τοῦ προσώπου».

στρογγυλούτσικος, —η, —ο· κάπως στρογγυλός, ὁπωσδήποτε στρογγυλός.

στρογγυλοφέγγαρος, —η, —ο· στρογγυλὸς σὰν τὸ φεγγάρι.

στρογγυλῶ (—όω)· καθιστῶ τι στρογγύλον, στρογγυλαίνω.

στρογγύλωμα (τό)· τὸ ἐστρογγυλωμένον, τὸ καταστὰν στρογγύλον.

στρογγύλωσις, —εως (ἡ)· τὸ νὰ γίνῃ τι στρογγύλον.

Digitized by Google

Στρόγιεφ, Παῦλος. Ρῶσος ἀρχαιολόγος (1790—1869). Ἐπισκεφθεὶς καὶ μελετήσας τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας πλείστων ρωσικῶν μονῶν, ἀνεῦρε πλῆθος χειρογράφων καὶ ἐδημοσίευσε τὸν «Κώδικα Ἰβὰν τοῦ Γ'», «Τὰ χρονικὰ τῆς μητροπόλεως τῆς Ἁγίας Σοφίας τοῦ Νοβογόροδ, «Λεξικὸν βιβλιογραφικὸν» κτλ. Θ. Β.

Στρογκόνωφ. Διάσημος ρωσικὴ οἰκογένεια, ἕλκουσα τὸ γένος ἀπὸ τοῦ *Ἀνίκα Στρογκόνωφ*, πλουσιωτάτου ἐμπόρου τοῦ Νοβογόροδ, ὅστις ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος κατεῖχεν ἀπεράντους κτήσεις εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Οὐραλίων ὀρέων καὶ διήνοιξε μεγάλην ὁδὸν ἐμπορίου ἀπὸ τῶν Οὐραλίων μέχρι τῆς Σιβηρίας. Οἱ υἱοί του, *Ἰάκωβος* καὶ *Γρηγόριος*, ἵδρυσαν εἰς τὰς κτήσεις των πλείστας ὀχυρὰς πόλεις, συνεκρότησαν στρατὸν καὶ ἐπροστάτευον τὴν βόρειον Ρωσίαν ἀπὸ τὰς εἰσβολὰς τῶν ἰθαγενῶν. Ἐγένοντο κύριοι τῆς Σιβηρίας, ἣν παρέδωκαν εἰς τοὺς τσάρους τῆς Μόσχας, ἀλλὰ διετήρησαν ἐπὶ μακρὸν τὸ ἐμπόριον αὐτῆς εἰς τὰς χεῖράς των, ἐπαυξήσαντες τεραστίως τὴν μεγάλην αὐτῶν περιουσίαν. Εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους πολλὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης διέπρεψαν εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῆς αὐτοκρατορίας. Θ. Β.

— **Στρογκόνωφ, *Ἀλέξανδρος*.** Ρῶσος πολιτικὸς (1804—1892). Ἐγένετο στρατηγός, μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας καὶ εἶτα ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν (1839—1841). Θ. Β.

— **Στρογκόνωφ, *Γρηγόριος κόμης* —.** Ρῶσος διπλωμάτης (1770—1857). Διετέλεσε πρεσβευτὴς εἰς Μαδρίτην, Στοκχόλμην καὶ Κωνσταντινούπολιν, ὅπου κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν (1821) ὑπερησπίσθη μετὰ θέρμης τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα. Θ. Β.

— **Στρογκόνωφ, *Σέργιος*.** Ρῶσος στρατηγὸς τοῦ ἱππικοῦ (1795—1882). Ἐγένετο διοικητὴς τοῦ Μινσκ καὶ τῆς Μόσχας. Ἠσχολήθη εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ διηύθυνε τὰς αὐτοκρατορικὰς ἀνασκαφάς, γενόμενος πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἐδημοσίευσε: «Λογοδοσία τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς» καὶ «Εὑρήματα τῆς ἀρχαίας Σκυθίας». Θ. Β.

Στροῖβος. Ἀθηναῖος, πατὴρ τοῦ στρατηγοῦ καὶ ναυάρχου Λεωκράτους. Α. Θ. Σ.

Στρὸλ (Strohl), ***Ἀνδρέας*.** Γάλλος ἰατρὸς καὶ φυσικός, γεννηθεὶς τῷ 1887. Ἀπὸ τοῦ 1925 διατελεῖ καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς φυσικῆς εἰς τὴν Ἰατρικὴν Σχολὴν τῶν Παρισίων. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων εἶναι τὸ «Περὶ ἠλεκτρικῆς ἀγωγιμότητος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος» (1925)· ἐπίσης ἐπενόησε καὶ κατεσκεύασεν ὄργανον ἱκανὸν νὰ προσδιορίζῃ μετ' ἀκριβείας τὴν ἀρχὴν τῆς νευρομυϊκῆς ἐρεθιστικότητος, ὅπερ ὠνόμασεν «ἐγερσίμετρον». Εἶναι μέλος τῆς Γαλλικῆς ἑταιρείας τῆς ἠλεκτροθεραπείας καὶ ἀκτινολογίας, τῆς νευρολογικῆς ἑταιρείας τῶν Παρισίων, τῆς φυσικῆς ἑταιρείας καὶ τῆς βιολογικῆς ἑταιρείας τῆς Γαλλίας. Μεταξὺ τῶν ἄλλων του ἔργων εἶναι: «Ἔρευναι ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων» (1919—1922) καὶ «Μελέται περὶ ραδιολογίας» (1926). —Ω

Στρόλογγος *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μάδυτος* Νέα (βλ λ.) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς.

στρομβίδαι (οἱ) (Strombidæ) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων γαστεροπόδων τῶν ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα μαλάκια μὲ κόγχην κωνικὴν ἢ ἀτρακτοειδῆ καὶ ἀπαντῶντα εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στρόμβος* (βλ. λ.).

Στρομβιχίδης. Ἀθηναῖος ναύαρχος, υἱὸς τοῦ Διοτίμου, ἀποσταλεὶς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, υἱοῦ τοῦ Κίμωνος εἰς βοήθειαν τῶν Κερκυραίων μετὰ 10 πλοίων (*Θουκ.* Α' 45). Τῷ 412 π. Χ. ἀπεστάλη κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων Χίων μετὰ 8 πλοίων, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Σάμον, ἕνεκα τῆς ὑπεροχῆς τοῦ στόλου τῶν Λακεδαιμονίων ὑπὸ τὸν Χαλκιδέα καὶ Ἀλκιβιάδην. Τότε ἀπέστη καὶ ἡ Τέως. Κατηγορηθεὶς κατόπιν μετ' ἄλλων ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τῆς ὑπὸ τῶν Θηραμένους μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων συναφθείσης εἰρήνης, τῷ 404 π.Χ., συνελήφθη καὶ φυλακισθεὶς ἐθανατώθη. Α. Θ. Σ.

Στρόμβιχος. Ἀθηναῖος, πατὴρ τοῦ Διοτίμου καὶ πάππος τοῦ ναυάρχου *Στρομβιχίδου*.

στρομβοειδής (ὁ, ἡ), **—ές** (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς στρόμβον, κωνοειδής.

στρομβοπαίκτης (ὁ)· ὁ παίζων στρόμβον, σβούραν.

στρόμβος (ὁ)· σῶμα συνεστραμμένον κυκλοτερῶς ἢ σπειροειδές || ὁ βέμβιξ, κοιν. *σβούρα* || ἐργαλεῖον δι' οὗ συστρέφονται τὰ σχοινία || τὸ σπειροειδὲς ὀξὺ ἄρθρον τῶν ὀστράκων, ἡ κόγχη.

— **στρόμβος** *τοῦ Μπέσσεμερ [Μεταλλ.]*· βλ. λ. *Μπέσσεμερ*, ἄπιον τοῦ —.

στρόμβος (ὁ) (Strombus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *στρομβιδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη μαλακίων ἀπαντώντων εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς καὶ ἰδίως εἰς τὰς τροπικὰς τοιαύτας. Οἱ στρόμβοι διακρίνονται διὰ τὴν σπειροειδῆ, κωνικὴν ἢ ἀτρακτοειδῆ κόγχην των, ἧς ἡ πρώτη σπεῖρα εἶναι βραχεῖα καὶ ἡ τελευταία διωγκωμένη. Τὸ ἄνοιγμα τῆς κόγχης εἶναι ἐπίμηκες, εὐρύτατον, μὲ παχὺ τὸ ἐξωτερικὸν χεῖλος, σίφωνα ἀρκετὰ βραχύν, πόδα ἐκ δύο τμημάτων ἀποτελούμενον, ἑνουμένων κατ' ὀρθὴν γωνίαν μεταξύ των καὶ ἐξ ὧν τὸ ὀπίσθιον φέρει κερατῶδες ἐπίπτυγμα ἐν εἴδει ὄνυχος. Ὁ ποὺς οὗτος χρησιμεύει πρὸς κίνησιν τοῦ ζῴου. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 70 εἴδη, ἀπαντῶντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Πάντα εἶναι ἀρκετὰ εὐμεγέθη μαλάκια. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στρόμβος ὁ γίγας* (Strombus gigas), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 25 ἑκατοστομέτρων καὶ βάρος 2—3 χιλιογράμμων. Εἶναι κοινότατος εἰς τὰς θαλάσσας τῶν Ἀντιλλῶν καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν διὰ τὴν κατασκευὴν ἰδιορρύθμων δοχείων πρὸς τοποθέτησιν ἀνθέων καὶ ἑτέρων κομψοτεχνημάτων. *Στρόμβος ἡ ἄρτεμις* (Strombus Diana). Ἔχει μῆκος 10 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἰνδικὰς θαλάσσας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν θαλασσῶν εἶναι ὁ *στρόμβος ὁ μεσογειακὸς* (Strombus mediterraneus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 8 ἑκατοστομέτρων. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα στρόμβων εὑρέθησαν: α') τοῦ εἴδους *στρόμβος nodosus* ποικιλίας *subcancellata*, ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἐλβετίου (ΙΙας μεσογειακῆς) βαθμίδος τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μολίτσα ποταμοῦ (Ἠπείρου)· 6') τοῦ εἴδους *στρόμβος mediterraneus* ἐντὸς στρωμάτων τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν βόρειον ἀκτὴν τῆς Πελοποννήσου (Κορινθιακὸς κόλπος). Γ. Κ. Γ.

Στρόμερ *φὸν Ράϊχενμπαχ* (Stromer von Reichenbach), ***Φρειδερῖκος βαρῶνος* —.** Γερμανὸς φιλόσοφος τῆς ἱστορίας, γεννηθεὶς τῷ 1867. Τὰ κυριώτερα τῶν συγγραμμάτων του, ἐν οἷς προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν νομοτέλειαν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, εἶναι: «Τί ἐστι παγκόσμιος ἱστορία;» (1919), «Ἱστοριονομία» (1924) καὶ «Τὸ κάτοπτρον τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων» (1925).

Στρόμεϋερ (Stromeyer), ***Γεώργιος-Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος*.** Γερμανὸς χειρουργὸς (1804—1876). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μονάχου (1841), εἶτα ἐν Φρειβούργῃ (1842) καὶ τῷ 1848 ἐν Κιέλῳ, ἐπιτελὴς ἀρχίατρος χειρουργὸς τῆς στρατιᾶς Σλέσβιγ-Ὀλστάϊν (1849—1850) καὶ γενικὸς ἐπιτελὴς ἀρχίατρος τῆς στρατιᾶς Ἀννοβέρου (1854). Αἱ ἐπιστημονικαί του ἐργασίαι ἀπέβλεψαν εἰς ὑγειονομικὰ μέτρα τοῦ στρατοῦ, εἰς τὴν τεχνικὴν χειρουργικὴν τοῦ πολέμου ὡς καὶ εἰς μελέτας ἐπὶ τῶν ἐγχειρήσεων τῶν ὑποδορίων μυοτομιῶν καὶ τενοντοτομιῶν (ἀχίλλειος τένων κλπ.). Ἔγραψε: «Beiträge zur Operativen Orthopädik» «Maximen der Kriegsheilkunst» (Ἀννόβερον 1855), «Erfahrungen über Schusswunden im I. 1866» (Ἀννόβερον) κλπ. Ἔτι δὲ καὶ δίτομον συγγραμμα χειρουργικῆς. Ο. Ρ.

στρομεϋερίτης (ὁ) (Stromeyerit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ θειοῦχον ἕνωσιν τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου $(Cu\,Ag)_2S$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα καὶ ἔχει σκληρότητα $2^1/_2$—3, εἰδικὸν βάρος 6,2—6,3, λάμψιν ἰσχυρὰν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα σκοτεινὸν μολυβδότεφρον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Σιλεσίαν, τὴν Arizona, Colorado, τὸ Μεξικὸν κ ἀ. Γ. Β.

Στρομογκούρ. Εὐγενὴς φραγκικὸς οἶκος ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων, πολλὰ μέλη τοῦ ὁποίου ἐδυνάστευσαν τῶν Σαλώνων μετὰ τὴν Δ' Σταυροφορίαν. Πρῶτος ἐκ τούτων ἀναφέρεται ὁ *Θωμᾶς Α' Στρομογκούρ*, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφάτιος παρεχώρησεν ὡς κληρονομικὸν τιμάριον τὰ Σάλωνα. Περιελάμβανε δὲ ἡ βαρωνία αὕτη τῶν Στρομογκοὺρ τὴν Φωκίδα μέχρι τοῦ Κρισαίου κόλπου, τὸ Γαλαξείδιον, τὸ κάστρον Βετερανίτσα (Βιτρινίτσαν, ἥτις μετωνομάσθη Ἐρατεινὴ) καὶ τὸ καστέλλιον Λοιδωρικίον. Ὁ Θωμᾶς Α' Στρομογκοὺρ ἤγειρε τὸ λαμπρὸν κάστρον τῶν Σαλώνων, οὗτινος σῴζονται μέχρι σήμερον τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια, ἴσως τὰ ἄριστα τῶν ἐν Ἑλλάδι φραγκικῶν λειψάνων, καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ὀχύρωσιν εἶχε βοηθήσει ὁ πάπας Ὀνώριος ὁ Γ'. Ὁ Θωμᾶς Α' ἔπεσεν ἀγωνιζόμενος πρὸς τὸν δεσπότην Μιχαήλ, ἀλλ' ὁ οἶκος τῶν Σαλώνων Στρομογκοὺρ ἀνθίστατο σθεναρῶς πρὸς τὰς ἐξ Ἠπείρου ἐπιθέσεις. Τὸν Θωμᾶν Α' διεδέχθη ὁ *Θωμᾶς Β' Στρομογκούρ*, ὅστις καίτοι νυμφευθεὶς ἀνεψιὰν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας Γουλιέλμου Βιλλαρδουΐνου ἐγκατέλιπε τοῦτον καὶ συνετάχθη ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, τοῦ μεγακύρη τῶν Ἀθηνῶν Γουΐδωνος Α' Δελαρός, τοῦ Οὐμβερτίνου Παλλαβιτσίνι, μαρκίωνος τῆς Βοδονίτσης καὶ τοῦ Γοδοφρέδου δὲ Βρυγέρ, βαρώνου τῆς Καρυταίνης. Βραδύτερον ὅμως (1259), συνεπολέμησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Βιλλαρδουΐνου ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου ἐν τῇ μάχῃ τῆς Πελαγονίας. Ἀποθανόντα τὸν Θωμᾶν Β' διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Γουλιέλμος*, οὗτινος ἡ θυγάτηρ Ἁγνὴ συνεζεύχθη τῷ 1275 μετὰ τοῦ εὐγενοῦς Dreux de Beaumont, κυρίου διαφόρων φεούδων ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Νεαπόλεως καὶ κατέχοντος σημαντικὰ ἀξιώματα. Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Γουλιέλμον *Θωμᾶς Γ'* χαρακτηρίζεται ὡς ἐντιμότατος τῶν ἐν ἀπάσῃ τῇ Ρωμανίᾳ ἀνδρῶν, ἐγένετο δὲ τελευταῖον καὶ πρωτοστράτωρ τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας. Ἔπεσεν εἰς τὴν παρὰ τὸν Κηφισὸν μάχην τῆς 15 Μαρτίου 1311 ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν Καταλάνων. Ὁ Θωμᾶς Γ' ἦτο ὁ τελευταῖος τῶν Στρομογκούρ. Ἡ βαρωνία τῶν Σαλώνων ὑπὸ τοὺς Στρομογκοὺρ ἀπέβη κραταιὰ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οἱ δυνάσται τῶν Σαλώνων ἀπηθανάτισαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν κόψαντες ἴδια νομίσματα, τοιαῦτα δὲ περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν τοῦ Θωμᾶ Β' καὶ τοῦ Θωμᾶ Γ', χαραχθέντα ἐν ἰδίῳ αὐτῶν νομισματοκοπείῳ, ὅπερ μάτην προσεπάθησαν νὰ διαλύσωσιν οἱ ἐπικυρίαρχοι αὐτῶν δοῦκες τῶν Ἀθηνῶν. Δ. Π. Π.

Στρὸμπλ (Strobl), ***Ἀλάγιος*.** Οὔγγρος γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1856. Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ κατέγινεν εἰς τὴν μνημειακὴν γλυπτικήν. Ἐκ τῶν κυρίων του ἔργων εἶναι οἱ ἀνδριάντες τοῦ Λὶστ καὶ Ἔρκελ ἐν τῷ μελοδράματι τῆς Βουδαπέστης, ἡ «Δικαιοσύνη» ἐν τῷ δικαστικῷ μεγάρῳ τῆς Βουδαπέστης, τὸ μαυσωλεῖον τοῦ ἀρχιδουκὸς Λαδισλάου καὶ ἡ μνημειώδης κρήνη τοῦ πάρκου τοῦ κόμιτος Ἐστερχάζυ. Π. Ν. Π.

—**Στρὸμπλ** (Strobl), ***Κάρολος-Χάνς*.** Αὐστριακὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1877. Ἐσπούδασεν ἐν Πράγᾳ καὶ διετέλεσε χρονογράφος τοῦ παγκοσμίου πολέμου παρὰ τῷ τμήματι τύπου τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου τῆς Αὐστροουγγαρίας (1915—1918). Ἔγραψε διηγήματα, νουβέλλας καὶ δράματα ἀναγόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν. Π. Ν. Π.

Στρόμπολι (Stromboli) *[Γεωγρ.]*. Ἡ βορειοανατολικωτέρα ἐν τῇ συστάδι τῶν Λιπαρῶν νῆσος (νοτία ἄκρα τῆς Punta del Monaco: πλάτ. 38°46' Β, μῆκ 15°13' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 172: Lipare or. Aeolian islands), εἰς 8 μίλ. βορειοανατολικῶς τῆς Μπαλιοῦτσο (ἀρχ. Βασιλειδία). Ἡ ὀνομασία της εἶναι μετάφρασις, ἂν ὄχι ἀπότοκος ἐπίσης τῆς ἀντιλήψεως τοῦ σχήματος τῆς νήσου, τῆς ἀρχαίας της τοιαύτης *Στρογγύλη* (βλ. λ.). Εἶναι δὲ ἡ νῆσος ἐνεργὸν ἡφαίστειον, διαρκῶς ἐξερεῦγον λάβας καὶ καπνὸν φωτιζόμενον ἐρυθρωπῶς, ὥστε χάρις εἰς τὸ μέγα ὕψος τῆς κορυφῆς τῆς νήσου (3.035 ποδ.) νὰ ἀναγνωρίζεται, αὐτὴ ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἐν νυκτὶ ἀπὸ μεγίστων ἀποστάσεων· ὁ κρατὴρ της ὅμως εὑρίσκεται εἰς τὰ δύο τρίτα τοῦ ὕψους τοῦ βορειοδυτικῆς κλιτύος, ἔχων δ ἄμετρον 160 μέτρων. Παρὰ τὸ ὅτι σπανιώτατα τὸ ἡφαίστειον ἠρεμεῖ (βλ. εἰκ. λ *Αἰολίη*), ἡ νῆσος (ἔμβαδ. 20 τετρ. χιλ., περιφέρεια 8 μιλ.), ἔχει τρία χωρία Ginostra, San Vicenzo καὶ San Bartolomeo, ὧν οἱ κάτοικοι (4.000 περίπου) ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἀμπελουργίαν, παράγοντες ἕνα ἐκ τῶν ἀρίστων οἴνων τῆς μεσογείου, καὶ εἰς τὴν ἁλιείαν· θαυμάσιον σπήλαιον τὸ τῶν Bovi Marini (=θαλασσίων φωκῶν). Εἶναι ἐνδιαφέρουσαι αἱ περὶ τῆς νήσου ταύτης ἀντιλήψεις τοῦ Ὁμήρου (βλ. *Αἰολίη*). Σ. Ε. Λ.

—*[Ἡφαιστειολ.]* Τὸ *Στρόμπολι* εἶναι ἐνεργὸν ἡφαίστειον, τὸ ὁποῖον ἤδη ἦτο ζωηρῶς ἐνεργὸν καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Αἱ σημεριναὶ μεμονωμέναι ἐκρήξεις του εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσθενεῖς καὶ διαδέχονται ἀλλήλας κατὰ βραχέα ποικίλα χρονικὰ διαστήματα ὀλίγων πρωτολέπτων, σπανιώτερον δὲ μεγαλυτέρων. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπικρατεῖ ἡ ἀνεκπομπὴ ἀτμῶν καὶ ἀερίων, σπανιώτερον δ' ἀνέκχυσις λαβῶν (ὡς π. χ. κατὰ τὰ ἔτη 1889, 1891, 1907). Πάλαι αἱ γνωσταὶ ἐκρήξεις ἔσχον ἐπίδρασιν μόνον ἐπὶ τῆς ἐγγὺς περιοχῆς, ὀλίγισται δὲ εἶχον σημαντικὴν ἔντασιν (ὡς π. χ. αἱ τῶν ἐτῶν 1907 καὶ 1912). Γ. Κ. Γ.

Στρὸνγκ (Strong), ***Φρειδερῖκος*.** Πρόξενος τῆς Βαυαρίας ἐν Ἑλλάδι, ὅστις διὰ συμβάσεως τῷ 1835 μετὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἀνέλαβε νὰ μεταφέρῃ δι' ἁμαξῶν ἐκ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας ἐπιβάτας. Ἡ σύμβασις κατηγγέλθη ἅμα τῇ κατασκευῇ τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς - Ἀθηνῶν. Τῷ 1842 ἐξέδοτο ἀγγλιστὶ τὸ βιβλίον: «Ἡ Ἑλλὰς ὡς βασίλειον 1833—1842». Τ. Ε. Ε.

Στρὸνγκ - Μπόϋς, ἡ *Τάντσα - ούτ - Ντιννὲ* (Strong - Boys, Tantscha - wt - Dinnéh). Φυλὴ Ἀθαπάσκων τοῦ Καναδᾶ, ἐγκατεστημένη παρὰ τὸν ποταμὸν Λαϊάρδ, ἀνατολικῶς τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων. Θ. Χ. Σ.

Digitized by Google

Στρόνγκολι (Strongoli) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Καταντσάρο τῆς Καλαβρίας, εἰς ἀπόστασιν 4,5 χλμ. ἀπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Κάτ. 13.500. Παράγει ἐλαίας, οἶνον καὶ ἔλαιον. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Πετηλία* τῆς Λευκανίας. Μ. Δ. Β.

στροντιανὴ (ἡ) *[Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ ὀξείδιον τοῦ *στροντίου*. Σ. Γ.

στροντιανασβεστίτης (ὁ) (Strontianocalcit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀσβεστίτου περιέχουσαν στρόντιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Girgenti. Γ. Β.

στροντιανίτης (Strontianit) (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνθρακικὸν στρόντιον $S_2\,CO_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα ὡς ἰσόμορφον πρὸς τὸν ἀραγωνίτην, ἐμφανίζεται δὲ καὶ εἰς συσσωματώματα μὲ ἀκτινοειδῆ ἕως ἰνώδη ἱστόν. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 3 ½, εἰδικὸν βάρος 3,6—3,8 καὶ χρῶμα λευκόν, ὑπότεφρον, ὑποκίτρινον, συνήθως ὑποπράσινον καὶ λάμψιν ὑαλώδη, ἐπὶ θραυσιγενοῦς δὲ ἐπιφανείας στεατώδη. Ἀπαντᾷ ὡς ἐπιγενὴς σχηματισμὸς ἐπὶ μεταλλοφόρων φλεβῶν εἰς τὸ Glausthal, τὴν Freiberg κ.ἄ., καθὼς καὶ εἰς αὐτοτελεῖς φλέβας. Γ. Β.

στρόντιον (τὸ) *[Χημ.]*. Χημικὸν στοιχεῖον, σύμβολον Sr καὶ ἀτομικὸν βάρος 87,63. Εἶναι μεταλλικὸν στοιχεῖον ἀποτελοῦν μετὰ τοῦ βαρίου καὶ ἀσβεστίου τὴν ὁμάδα τῶν δισθενῶν γαιαλκαλίων. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1807 ὑπὸ τοῦ Davy. Ἐν καθαρᾷ καταστάσει εἶναι λευκόν, συνήθως ὅμως ἐμφανίζεται ὡς ὑποκίτρινον, σχετικῶς σκληρόν, μαλακώτερον τοῦ μολύβδου. Τήκεται εἰς 800° καὶ ἐξαεροῦται ἤδη σημαντικῶς εἰς 950°. Εἰδικὸν βάρος ἔχει 2,63. Εἰς τὸν ἀέρα τὸ στρόντιον καλύπτεται ταχέως διὰ τεφροχρόου στιβάδος ἐξ ὀξειδίου. Θερμαινόμενον ἐν ξηρῷ ὀξυγόνῳ καίεται μετὰ φωτεινῆς ἀνοικτερύθρου φλογός, ἐπίσης ἐν ξηρῷ μονοξειδίῳ καὶ διοξειδίῳ τοῦ ἄνθρακος καίεται διὰ θερμάνσεως. Τὸ στρόντιον προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ χλωρίου μόνον ἐν θερμῷ. Κατὰ τὴν θέρμανσιν τοῦ στροντίου ἐν ρεύματι ὑδρογόνου προκύπτει ὑδροστρόντιον $Sr\,H_2$. Τὸ ὕδωρ ἀποσυνθέτει τὸ στρόντιον σχετικῶς ζωηρῶς ὑπὸ ἀνάπτυξιν ὑδρογόνου. Τὰ ἀραιὰ ὀξέα διαλύουν αὐτὸ ζωηρῶς, τὸ πυκνὸν θειικὸν καὶ καπνίζον νιτρικὸν ὀξὺ προσβάλλουν αὐτὸ ἐν ψυχρῷ ὀλίγον ἢ οὐδόλως. Μετὰ ὑδραργύρου σχηματίζει εὐκόλως ἀμάλγαμα, μετὰ πολλῶν δὲ μετάλλων σχηματίζει κράματα. Παρασκευάζεται δι' ἠλεκτρολύσεως τετηκότος χλωριούχου στροντίου, ἀναλόγως πρὸς τὸ ἀσβέστιον. Καθαρίζεται δὲ δι' ἀποστάξεως ἐν κενῷ. Τὸ στρόντιον ἔχει μικρὰν πρακτικὴν σημασίαν, ἐλάχιστα χρησιμοποιούμενον μετὰ τῶν ἄλλων ἀλκαλίων καὶ γαιαλκαλίων πρὸς σκλήρυνσιν τοῦ μολύβδου.

Στροντίου ἑνώσεις. Ἐν τῇ φύσει αἱ ἑνώσεις τοῦ στροντίου ἀπαντοῦν σπανιώτερον τῶν ἑνώσεων τοῦ βαρίου. Τὰ σπουδαιότερα ὀρυκτὰ τοῦ στροντίου εἶναι ὁ *στροντιανίτης* $Sr\,CO_3$ καὶ ὁ *γλαύκινος* $Sr\,SO_4$. Αἱ τεχνικῶς σπουδαιότεραι τῶν ἑνώσεων τοῦ στροντίου εἶναι τὸ ὀξείδιον τοῦ στροντίου (καὶ ὑδροξείδιον) καὶ τὸ ἀνθρακικὸν στρόντιον. Τὰ ἅλατα τοῦ στροντίου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ τοῦ ἀσβεστίου δὲν εἶναι δηλητηριώδη. Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν ἑνώσεων τοῦ στροντίου εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) Ἀνθρακικὸν στρόντιον $Sr\,CO_3$ Ἀπαντᾷ εἰς τὴν φύσιν ὡς *στροντιανίτης*. Προκύπτει κατὰ τὴν ἀνάμειξιν διαλυμάτων ἐν ὕδατι ἁλάτων τοῦ στροντίου μετ' ἀνθρακικῶν ἀλκαλίων, ὡς λευκὸν ἄμορφον ἵζημα. Βιομηχανικῶς λαμβάνεται διὰ συντήξεως γλαυκίνου μετὰ σόδας. Εἶναι λίαν δυσδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Χρησιμοποιεῖται ὡς διάμεσον προϊὸν πρὸς παρασκευὴν τοῦ ὑδροξειδίου τοῦ στροντίου καὶ ἄλλων διαλυτῶν ἁλάτων τοῦ στροντίου, ὡς καὶ πρὸς παρασκευὴν βεγγαλικῶν φώτων.

2) Θειικὸν στρόντιον $Sr\,SO_4$. Ἀπαντᾷ ἐν τῇ φύσει ὡς *γλαύκινος*. Εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα πρώτη ὕλη πρὸς παρασκευὴν τῶν διαλυτῶν ἑνώσεων τοῦ στροντίου. Ἡ διαλυτότης αὐτοῦ ἐν ὕδατι εἶναι μικροτέρα τῆς τοῦ γύψου καὶ μεγαλυτέρα τῆς τοῦ θειικοῦ βαρίου. Δι' ἰσχυρᾶς θερμάνσεως μετ' ἄνθρακος ἀνάγεται πρὸς *θειοῦχον στρόντιον* SrS, ὅπερ διὰ κατεργασίας μετ' ἀτμοῦ μετατρέπεται εἰς *ὑδροξείδιον τοῦ στροντίου*, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν διαφόρων διαλυτῶν ἑνώσεων τοῦ στροντίου.

3) Θειοῦχον στρόντιον SrS. Παρασκευάζεται τεχνητῶς δι' ἀναγωγῆς τοῦ θειικοῦ μετ' ἄνθρακος, ὡς τεφρὰ ἄμορφος μᾶζα. Διὰ κατεργασίας μετὰ βράζοντος ὕδατος τὸ θειοῦχον στρόντιον μετατρέπεται εἰς ὑδροξείδιον τοῦ στροντίου.

4) Νιτρικὸν στρόντιον $Sr(NO_3)_2$. Παράγεται δι' ἐξουδετερώσεως ἐν θερμῷ ὕδατι ἐναιωρηθέντος ἀνθρακικοῦ στροντίου διὰ νιτρικοῦ ὀξέος, διηθήσεως καὶ συμπυκνώσεως τοῦ διαλύματος. Κρυσταλλοῦται εἴτε ἄνυδρον εἴτε μετὰ 4 μορίων ὕδατος, τὸ ὁποῖον καὶ χάνει εὐκόλως. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ πυροτεχνικῇ πρὸς παρασκευὴν ἐρυθροῦ φωτός.

5) Ὀξείδια τοῦ στροντίου. Εἰς ταῦτα ἀνήκουν τὸ *ὀξείδιον τοῦ στροντίου*, SrO, ὁ *ὑδρίτης* αὐτοῦ $Sr\,(OH)_2+8H_2O$ καὶ τὸ *ὑπεροξείδιον τοῦ στροντίου* $Sr\,O_2$, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν. Τὸ ὀξείδιον τοῦ στροντίου SrO ἀποτελεῖ λευκὴν μᾶζαν λαμβανομένην δι' ἰσχυρᾶς πυρώσεως τοῦ ἀνθρακικοῦ ἢ νιτρικοῦ στροντίου. Ἐν τῇ βιομηχανίᾳ ἔχει ἐπικρατήσει ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀνθρακικοῦ στροντίου. Αὕτη βασίζεται εἰς τὴν μετατροπὴν αὐτοῦ εἰς *ὑδροξείδιον στροντίου*, ἥτις ἐπιτυγχάνεται διὰ κατεργασίας μεθ' ὕδατος καὶ ὑπὸ ζωηρὰν ἔκλυσιν θερμότητος. Ἐπίσης διὰ κατεργασίας θειούχου στροντίου μεθ' ὕδατος προκύπτει ὑδροξείδιον στροντίου. Τοῦτο κρυσταλλοῦται μετὰ 8 μορίων ὕδατος εἰς διαφανεῖς τετραγωνικοὺς κρυστάλλους, οἵτινες ἐν τῷ ἀέρι ἀποσαθροῦνται χάνοντες τὰ 7 μόρια ὕδατος καὶ εἰς 100° μετατρέπονται εἰς $Sr(OH)_2$. Τὸ ὑδροξείδιον τοῦ στροντίου ἀπὸ τοῦ 1871 χρησιμοποιεῖται πρὸς παραλαβὴν τῆς σακχάρεως ἐκ τῆς μελάσσης κατὰ τὴν μέθοδον τῶν M. καὶ E. Fleischer, βασιζομένην εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ διστροντιοσακχαρικοῦ ἅλατος $C_{12}\,H_{22}\,C_{11}$. 2 SrO.

6) Χλωρίδιον τοῦ στροντίου ἢ χλωριοῦχον στρόντιον $Sr\,Cl_2$. Λαμβάνεται διὰ πυρώσεως ὀξειδίου τοῦ στροντίου ἐν ρεύματι χλωρίου ἢ διὰ διαλύσεως ἀνθρακικοῦ στροντίου δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος.

7) Χλωρικὸν στρόντιον $Sr\,(ClO_3)_2+5H_2O$. Παρασκευάζεται δι' ἐξουδετερώσεως χλωρικοῦ ὀξέος ἢ διοχετεύσεως χλωρίου εἰς θερμὸν ὑδατικὸν διάλυμα ὑδροξειδίου τοῦ στροντίου ἢ αἰωρήματος ἀνθρακικοῦ στροντίου. Εἶναι λίαν εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ πυροτεχνουργικῇ πρὸς ἐρυθρὰν χρῶσιν φλογῶν ἀλκοόλης. Σ. Γ.

— *[Φαρμ.]* Αἱ *ἑνώσεις τοῦ στροντίου* εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς τοῦ ἀσβεστίου. Προκαλοῦν κατάπτωσιν τῆς ἐγερσιμότητος τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἀντιφλογιστικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ ἄσθματος κλπ. Αἱ κυριώτεραι ἀνόργανοι ἑνώσεις τοῦ στροντίου, αἱ χρησιμοποιούμεναι εἰς τὴν θεραπευτικήν, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

Στρόντιον ἀνθρακικὸν (Strontium carbonicum). Κόνις ἄμορφος λευκή, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Προὐτάθη ἀντὶ τοῦ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, ἀνεγράφη καὶ ὡς ὀδοντοτρίμματα, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τῶν λοιπῶν χρησίμων εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἁλάτων τοῦ στροντίου.

Στρόντιον βρωμιοῦχον (Strontium bromatum). Ἀνεγράφη ἐπὶ δυσπεψιῶν, νευρικῶν ἐμέτων, κατὰ τῆς βριχθείας νόσου, ὡς καὶ κατὰ τῆς ἐπιληψίας καὶ τῶν ὑστερισμῶν.

Στρόντιον ἰωδιοῦχον (Strontium jodatum). Κρυσταλλικὸν ὑγροσκοπικὸν σῶμα. Ἀνεγράφη ἐπὶ χρονίας ἐνδοκαρδίτιδος καὶ ἀνεπαρκείας τῶν βαλβίδων τῆς ἀορτῆς, προτιμώμενον τοῦ ἰωδιούχου καλίου, καθὸ ὀλιγώτερον ἐπιβλαβὲς αὐτοῦ.

Στρόντιον νιτρικὸν (Strontium nitricum). Κρυσταλλικὸν σῶμα διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ. Ἀνεγράφη ἐπὶ χρονίων ρευματισμῶν τῶν ἄρθρων. Χρησιμεύει κυρίως πρὸς παρασκευὴν βεγγαλικῶν φώτων. Κ. Γ. Μ.

στροντισάλη (ἡ) (Strontisal) *[Φαρμ. Χημ.]*. Καλεῖται τὸ *σαλικυλικὸν στρόντιον*. Κόνις διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, φερομένη εἰς δισκία ἢ εἰς φύσιγγας, διαλελυμένη εἰς ἀναλογίαν 5 %. Χορηγεῖται ἐπὶ ἀρθρίτιδος καὶ ἰσχιάδος. Κ. Γ. Μ.

Στρόπωνες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦν μετὰ τοῦ χωρίου *Λάμαρι* ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 1.108. Ἔχει ἄφθονα ὕδατα καὶ κήπους ὀπωροφόρων δένδρων. Ι. Σ. Σ.

Στρότμαν (Strodtmann), ***Ἀδόλφος***. Γερμανὸς λογοτέχνης (1829—1879). Ἐξέδωκε: «Τραγούδια τῆς νύκτας» (1850), τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημα «Ροάνα» (1857), «Ποιήματα» (1858), «Κοιμᾶσαι, Βροῦτε;» (1863), «Ὅλη ἡ Γερμανία πρὸς τὴν Γαλλίαν» (1871), «Ἡ πνευματικὴ ζωὴ ἐν Δανίᾳ» (1873), «Φυσιογνωμίαι ποιητῶν» κ.ἄ. Ἐπίσης ἐξέδωκε μεταφράσεις ξένων καὶ ἰδίᾳ Ἄγγλων καὶ Ἀμερικανῶν ποιητῶν: «Ἐκλεκτὰ ποιήματα τοῦ Τέννυσον» (1868), «Ποιήσεις τοῦ Σέλλεϋ» (1867), «Ἀνθολογία Ἀμερικανῶν ποιητῶν» (1870) κ. ἄ. Ὁ Στρότμαν ἐπεμελήθη τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἁπάντων» τοῦ Ἑρ. Χάϊνε, τῆς ὁποίας προέταξε δίτομον περὶ τοῦ ποιητοῦ μελέτην. Λ. Κ.

Στρότσι (Strozzi). Διάσημος φλωρεντινὸς οἶκος, ὅστις ἀπὸ τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος διεκρίθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Φλωρεντίας. Κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

—***Πάλλα*** (1372—1462). Ἐδαπάνησε τὴν τεραστίαν περιουσίαν του πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας, ἐκάλεσεν εἰς Φλωρεντίαν τὸν Βυζαντινὸν λόγιον Μανουὴλ Χρυσολωρᾶν, εἰς ὃν ἀνέθεσε τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς, καὶ ἐπὶ πλέον ἐκόμισεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πολλὰ χειρόγραφα. ἐν οἷς τοὺς «Διαλόγους» τοῦ Πλάτωνος, τοὺς «Παραλλήλους βίους» τοῦ Πλουτάρχου, τὰ «Πολιτικὰ» τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τὴν «Μαθηματικὴν Σύνταξιν» τοῦ Πτολεμαίου. Ὁ Πάλλα ἀνεμείχθη καὶ εἰς τὴν πολιτικήν, ἀλλὰ ταχθεὶς κατὰ τῶν Μεδίκων ἐξωρίσθη. Τότε ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Πατάβιον, ὅπου μετὰ τοῦ Ἕλληνος λογίου Ἀργυροπούλου ἐπεδόθη εἰς τὴν μετάφρασιν ἑλληνικῶν ἔργων.

—2) ***Φίλιππος ὁ πρεσβύτερος*** (1426—1491). Ἐπιδοθεὶς ἐν Νεαπόλει εἰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας, ἀπέκτησε παμμεγίστην περιουσίαν. Ἐπιτραπείσης τῆς εἰς Φλωρεντίαν ἐπανόδου του, ἤρχισεν αὐτόθι τῷ 1489 τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ἀνακτόρου Στρότσι.

— 3) ***Ἰωάννης Βαπτιστής***, καλούμενος καὶ ***Φίλιππος ὁ νεώτερος*** (1488—1538). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, οὗτινος ἐξηκολούθησεν ἐπιτυχῶς τὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας. Τῷ 1508 ἐνυμφεύθη ἐγγόνην τινὰ τοῦ Λαυρεντίου τῶν Μεδίκων. Κατόπιν ὅμως ἦλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τοὺς Μεδίκους καί, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος τῶν Μεδίκων ἀνηγορεύθη δοὺξ τῆς Φλωρεντίας (1532), ἐγκατέλειψε τὴν πόλιν. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου (1537) ἐπεχείρησε νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἐκ νέου τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἡττηθεὶς ὅμως καὶ αἰχμαλωτισθεὶς εἰς Μοντεμοῦρλο (1538), ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τῆς Φλωρεντίας, ὅπου, ὡς φαίνεται, ηὐτοκτόνησεν. Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Γαλλίας. Ἐκ τούτων ὁ *Πέτρος* ἀπέθανε τῷ 1588 ὡς στρατάρχης τῆς Γαλλίας.

— 4) ***Λέων*** (1515—1554). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διετέλεσε ναύαρχος τοῦ γαλλικοῦ στόλου. Ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἀπεσβέσθη ὁ γενεαλογικὸς κλάδος Φιλίππου τοῦ νεωτέρου, ἀλλ' ὁ οἶκος τῶν Στρότσι διεσώθη ἐν τοῖς ἀπογόνοις τοῦ νεωτέρου υἱοῦ τοῦ Φιλίππου τοῦ πρεσβυτέρου. Οὗτοι ἔλαβον ἀπὸ τοῦ 1644 τὸν τίτλον *δουκῶν τοῦ Μπανιόλο* καὶ ἀπὸ τοῦ 1722 τὸν *πριγκίπων τοῦ Φοράνο*. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου Στρότσι ἦτο ὁ *Πέτρος Στρότσι-Μαγιόρκα Ρέντσι, πρίγκιψ τοῦ Φοράνο* (γεννηθεὶς τῷ 1855), διατελῶν ἀπὸ τοῦ 1896 μέλος τῆς γερουσίας.

Ἐκ τῶν πολλῶν Στρότσι, οἵτινες διέπρεψαν εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, καὶ σχεδὸν πάντες ἀνήκουσιν εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος οἶκον, μνημονευτέοι καὶ οἱ ἑξῆς: *Λαυρέντιος*, συγγραφεὺς (1482—1549), φίλος τοῦ Μακιαβέλλι. *Κυριακός*, πολυΐστωρ (1504—1565), ὅστις ἔγραψεν ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ συμπλήρωμα τῶν «Πολιτικῶν» τοῦ Ἀριστοτέλους (1562). *Λαυρεντία*, μοναχὴ δομινικανή, ἀδελφὴ τοῦ Κυριακοῦ (1514—1591), ἥτις συνέθεσεν ἱεροὺς ὕμνους εἰς πάσας τὰς ἑορτὰς τῆς Ἐκκλησίας, ἐκδοθέντας τῷ 1588. *Ἰωάννης Βαπτιστής*, ποιητὴς καὶ παιδαγωγὸς (1551—1636), ὅστις κατέστησε τὴν οἰκίαν του πανεπιστήμιον, παρέχων τὴν μάθησιν δωρεὰν καὶ αὐτὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα εἰς τοὺς ἀπόρους τῶν φοιτητῶν. *Ἰούλιος*, ποιητὴς (1583—1660), ὅστις ηὐτοσχεδίαζεν εὐχερῶς ἐπὶ παντὸς θέματος. *Κάρολος*, ἀρχαιογνώστης (1587—1670), ὅστις ἀπέκτησε θαυμασίαν συλλογὴν ὑπερτρισχιλίων κωδίκων, κατὰ τὸ πλεῖστον σπανιωτάτων, τῶν ὁποίων πολλοὺς ἐδημοσίευσεν. Ὡς μουσικοσυνθέται διέπρεψαν κατὰ τὴν ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδα ὁ *Πέτρος* καὶ κατὰ τὴν ΙΖ' ὁ *Βερνάρδος*, ὁ *Γρηγόριος* καὶ ἡ *Βαρβάρα*. — Ρ.

— **Στρότσι** (Strozzi), ***Βερνάρδος***, ἐπικαλούμενος ***il Capucino***, Ἰταλὸς ζωγράφος (1581—1644). Δεκαπενταετὴς εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν. Ἤσκησε κατόπιν τὴν ζωγραφικὴν ἐν Ἑνετίᾳ, ὅπου διετέλει ἱερεύς. Ἀνήκει εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Καραβάτζιο καὶ ἐζωγράφησε πολλὰς νωπογραφίας καὶ ἐλαιογραφίας. Τὰ ἔργα του, θέματος θρησκευτικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἔχουσι ποιάν τινα τραχύτητα, ἀλλὰ διακρίνονται διὰ τὴν ζωηρότητα τοῦ χρωματισμοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐκφράσεως τῶν κεφαλῶν. Ἐξαίρετοι δὲ θεωροῦνται αἱ προσωπογραφίαι του. — Ρ.

— **Στρότσι** (Strozzi), ***Βερνάρδος***. Ἰταλὸς κληρικὸς καὶ μουσουργός, ζήσας ἐν Ρώμῃ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐξέδωκε: 2 βιβλία μοτέττων (1618, 1622), λειτουργίας, ψαλμούς, κοντσέρτα διὰ 1—8 φωνὰς κ. ἄ.

— **Στρότσι** (Strozzi), *ἀββᾶς* ***Γρηγόριος***. Ἀποστολικὸς πρωτονοτάριος ἐν Νεαπόλει, ὅπου ἐξέδωσε τὰς συνθέσεις: «Elementarum musicae praxis, utilis non tantum incipientibus...» (1683) καὶ «Capricci da sonare sopra cembali ed organi» (1687).

— **Στρότσι** (Strozzi), ***Πέτρος***. Ἰταλὸς μουσουργός, ζήσας περὶ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἀνῆκεν εἰς τὸν ἐν Φλωρεντίᾳ ὅμιλον τοῦ κόμιτος Μπάρντι, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθη τὸ «παραστατικὸν ὕφος» καὶ ἡ μετὰ συνοδείας μονῳδία, ἐξ ὧν ἐγεννήθη τὸ μελόδραμα. Ὁ Στρότσι συνέθεσε μετὰ τοῦ Στρίτζιο, τοῦ Κατσίνι καὶ Μεροῦλο τὰ πανηγυρικὰ ἔργα ἐπὶ τοῖς γάμοις Φραγκίσκου τῶν Μεδίκων μετὰ τῆς Μπιάνκας Καπέλλα. Γ. Σ.

— **Στρότσι** ***μέγαρον*** (Palazzo Strozzi). Τὸ μεγαλοπρεπέστατον τῶν φλωρεντινῶν οἰκοδομημάτων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Τὴν οἰκοδόμησιν αὐτοῦ ἤρχισε, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Φιλίππου Στρότσι τοῦ πρεσβυτέρου, ὁ ἀρχιτέκτων Μπενεντέττο ντὰ Μαγιάνο τῷ 1489, ἐπεράτωσε δὲ ὁ ἀρχιτέκτων Σίμων

Digitized by Google

Πολλαγιουόλο. Ἔργον τοῦ δευτέρου τούτου εἶναι ἡ κορωνίς, ἥτις θεωρεῖται ὡς ἀριστοτέχνημα. Τὸ μέγαρον διατηρεῖται εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ περιέχει ὡραίαν πινακοθήκην. —α.

Στρούας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς βορειοδυτικῆς Θράκης, πρὸς νότον τῆς Σαρδικῆς (νῦν Σόφια), ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Α. Θ. Σ.

Στρούβαλη, *Ἑλένη*. Παιδαγωγὸς ἐξ Ἄνδρου, γεννηθεῖσα τῷ 1861 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐσπούδασε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὸ Ἁγιοταφιτικὸν παρθεναγωγεῖον Φαναρίου καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς εἰς τὸ γυμνάσιον καὶ τὸ διδασκαλεῖον τοῦ Ζαππείου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ὁποίου, μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν της, διωρίσθη τῷ 1880 διδασκάλισσα καὶ τῷ 1888 ὑποδιευθύντρια. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τὴν «Πριγκίπισσαν τοῦ Βολφενβύττελ» τοῦ Zschokke καὶ τὰ ἔργα τοῦ Henri Lichtenberger: «Ὁ Βάγνερ ποιητὴς καὶ φιλόσοφος», (Κωνσταντινούπολις 1922), «Γενικὴ Ἱστορία» κ. ἄ. Α. Γ.-Γ.

Στροῦβε (Struve), *Γουλιέλμος [Ἀστρον.]*. Γερμανὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Ἀλτόνᾳ τῷ 1793. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς φιλολογίαν, μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ὅμως, τῷ 1811, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φυσικομαθηματικῶν, ἀναγορευθεὶς τῷ 1813 διδάκτωρ. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος προσελήφθη ὡς παρατηρητὴς ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῆς Δορπάτης ἐν Ῥωσίᾳ καὶ τῷ 1815 ἐγένετο διευθυντὴς αὐτοῦ. Ἔκτοτε ἐπεδόθη εἰς τὰς παρατηρήσεις τῶν διπλῶν ἀστέρων καὶ τῷ 1822 ἐδημοσίευσε τὸν πρῶτόν του κατάλογον τῶν σωμάτων τούτων. Τὸ σύνολον τῶν ἐν Δορπάτῃ παρατηρήσεών του ἐδημοσιεύθη ἐν συγγράμματί του ὑπὸ τὸν τίτλον «Observationes Dorpatenses»(1817—1839, τόμοι 8) καὶ ἐν ἑτέρῳ ἐπιγραφομένῳ «Catalogus novus stellarum duplicarum» (1827). Ἀπὸ τοῦ 1833—1838 κατέγινεν εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν παραλλάξεων τῶν ἀπλανῶν, ἐκ παρατηρήσεων δὲ ἐπὶ τοῦ Βέγα ἐξήγαγε τὴν παράλλαξιν αὐτοῦ ἴσην πρὸς 0",261. Ἡ τιμὴ αὕτη ἀπεδείχθη βραδύτερον, τῇ βοηθείᾳ τελειοτέρων μεθόδων, ὅτι ἦτο σημαντικῶς ἐσφαλμένη. Τῷ 1839 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ τότε ἱδρυθέντος αὐτοκρατορικοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Πούλκοβας παρὰ τὴν Πετρούπολιν. Ἐν τῷ ἱδρύματι τούτῳ, τὸ ὁποῖον ἐφωδιάσθη διὰ τῶν ἰσχυροτάτων τηλεσκοπίων καὶ τῶν τελειοτάτων ὀργάνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ Γ. Στροῦβε ἀνέπτυξε μεγίστην δραστηριότητα, βοηθούμενος δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ νεαροῦ υἱοῦ του Ὄθωνος ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεύνας του ἐπὶ τῶν διπλῶν ἀστέρων, ἀνακαλύψας ἄνω τῶν 500 νέων τοιούτων. Αἱ παρατηρήσεις αὗται ἐδημοσιεύθησαν εἰς δύο συγγράμματά του: «Stellarum duplicium mensuræ micrometricæ» (Πετρούπολις 1831) καὶ «Stellarum fixarum imprimis compositarum positiones mediæ» (1852). Ὁ Στροῦβε ἠσχολήθη ἐπίσης ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς κατασκευῆς τοῦ Σύμπαντος, συγγράψας γαλλιστὶ ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Étude d'Astronomie Stellaire» (1847), προσέτι δὲ κατέγινε καὶ εἰς γεωδαιτικὰς ἐργασίας, ὡς ἡ μέτρησις τοῦ ῥωσοσκανδιναυϊκοῦ τόξου μεσημβρινοῦ, τὰ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκτίθενται ἐν τῷ ἔργῳ του «Arc du ciel méridien entre le Danube et la Mer Glaciale» (Πετρούπολις 1857—1860, τόμοι 2) καὶ ἡ διεξαγωγὴ χωροσταθμήσεων μεταξὺ Εὐξείνου καὶ Κασπίας, μετὰ προσδιορισμῶν τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων διαφόρων σημείων ἐν Σιβηρίᾳ καὶ Τουρκίᾳ. Ἀπέθανεν ἐν Πετρουπόλει τῷ 1864. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

—**Στροῦβε** (Struve), *Γουσταῦος*. Γερμανὸς ἐπαναστάτης (1805—1870). Δικηγόρος ἐν Μαγγάϊμ, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Βάδης τοῦ 1848, συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ. Ἀλλ' ἐλευθερωθεὶς ὑπὸ τῆς λαϊκῆς ἐξεγέρσεως τοῦ Μαΐου τοῦ 1849, συνέπραξε πάλιν ὡς συναρχηγὸς εἰς νέαν ἐπανάστασιν, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ὁποίας κατέφυγεν εἰς Ἑλβετίαν καὶ ἐκεῖθεν τῷ 1850 εἰς Βόρειον Ἀμερικήν, ὅπου ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ὡς ἀξιωματικὸς (1861—1862). Ἔγραψε: «Τὸ δημόσιον δίκαιον τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας» (1846, «Στοιχεῖα δημοσιονομίας» (1847—1848), «Ἱστορία τῶν τριῶν λαϊκῶν ἐξεγέρσεων ἐν Βάδῃ» (1849), «Παγκόσμιος ἱστορία» (1853—1860, 9 τόμ.). Ἡ σύζυγος αὐτοῦ *Ἀμαλία* ἔγραψεν «Ἀναμνήσεις» (1850). Θ. Κ.

—**Στροῦβε** (Struve), *Κάρολος-Ἑρμάννος*. Γερμανὸς ἀστρονόμος, υἱὸς τοῦ *Ὄθωνος Στροῦβε*, γεννηθεὶς τῷ 1854 ἐν Πούλκοβᾳ, παρὰ τὴν Πετρούπολιν, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1920. Σπουδάσας ἀρχικῶς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Δορπάτης, ἀκολούθως δὲ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, διωρίσθη τῷ 1883 βοηθὸς ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῆς Πούλκοβας. Διεκρίθη διὰ τὰς μικρομετρικὰς παρατηρήσεις του ἐπὶ τῶν δορυφόρων τοῦ Κρόνου, τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τοῦ Ἄρεως. Τῷ 1895 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Καινιξβέργης καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ ἀστεροσκοπείου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1904 τῷ ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Βερολίνου. Σ. Π.

— **Στροῦβε** (Struve), *Λουδοβῖκος*. Γερμανὸς ἀστρονόμος, υἱὸς τοῦ *Ὄθωνος* καὶ ἀδελφὸς τοῦ *Καρόλου Στροῦβε*, γεννηθεὶς ἐν Πούλκοβᾳ τῷ 1858 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1920. Ἤρχισε τὸ ἐπιστημονικόν του στάδιον ὡς βοηθὸς ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῆς Πούλκοβας. Τῷ 1886 ἦλθεν εἰς Δορπάτην, ἀπὸ δὲ τοῦ 1894 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Χαρκόβου καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ ἀστεροσκοπείου. Ἠσχολήθη κυρίως ἐπὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἡλιακοῦ κορύμβου καὶ εἰς προβλήματα τῆς στατιστικῆς ἀστρονομίας. Σ.Π.

— **Στροῦβε** (Struve), *Ὄθων*. Γερμανὸς ἀστρονόμος, υἱὸς τοῦ *Γουλιέλμου Στροῦβε*, γεννηθεὶς τῷ 1819 ἐν Δορπάτῃ τῆς Ἐσθονίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1905. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς βοηθὸς τοῦ πατρός του, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῆς Δορπάτης, ἀκολούθως δὲ (1839) ἐν τῷ τῆς Πούλκοβας. Ἡ πρώτη ἀξιόλογος ἐπιστημονικὴ ἐργασία του ὑπῆρξεν ὁ ἐκ νέου προσδιορισμὸς τοῦ ἡλιακοῦ κορύμβου (1841). Βραδύτερον ἠσχολήθη μετὰ τοῦ πατρός του εἰς τὰς παρατηρήσεις τῶν διπλῶν ἀστέρων. Κατέγινεν ἐπίσης εἰς παρατηρήσεις κομητῶν καὶ νεφελοειδῶν, προσδιώρισε τὴν μᾶζαν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὰς παραλλάξεις διαφόρων ἀπλανῶν καὶ ἐξετέλεσε διαφόρους γεωδαιτικὰς ἐργασίας. Ἡ ἐπιστημονικὴ δρᾶσίς του καταφαίνεται ἐκ τῶν πολυαρίθμων ὑπομνημάτων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως καὶ εἰς διάφορα ἄλλα ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Πούλκοβας ἀπὸ τοῦ 1862, παρέμεινεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1889. Σ. Π.

— **Στροῦβε** (Struve), *Ὄθων*. Σύγχρονος Γερμανὸς ἀστρονόμος, υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου Στροῦβε, γεννηθεὶς τῷ 1897 ἐν Χαρκόβῳ τῆς Ῥωσίας, ὅπου καὶ ἐσπούδασε. Φυγὼν ἐκ τῆς πατρίδος του κατὰ τὴν Μπολσεβικικὴν ἐπανάστασιν, μετέβη τῷ 1921 εἰς Ἡν. Πολιτείας, ὅπου προσελήφθη ὡς βοηθὸς ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Yerkes παρὰ τὸ Σικάγον, διορισθεὶς τῷ 1932 διευθυντὴς αὐτοῦ. Αἱ διάφοροι ἀστρονομικαὶ ἐργασίαι του ἀφορῶσιν ἰδίως εἰς θέματα τῆς φυσικῆς ἀστρονομίας, μεταξὺ δὲ αὐτῶν κυριώτεραι εἶναι αἱ ἔρευναί του ἐπὶ τῶν νεφελοειδῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ διαστήματι νεφῶν ἀσβεστίου, ἡ ὑπ' αὐτοῦ ὑποδειχθεῖσα μέθοδος προσδιορισμοῦ τῶν παραλλάξεων ἐκ τῆς πυκνότητος τῶν ἐν τῷ διαστήματι νεφῶν ἀσβεστίου, διάφοροι προσδιορισμοὶ τῆς περὶ ἄξονα περιστροφῆς ἀπλανῶν τινων κτλ. Σ. Π.

— **Στροῦβε,** *Πιότρ Μπεργκάρντοβιτς*. Ῥῶσος δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1870. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν κυριωτέρων ἀντιπροσώπων τοῦ λεγομένου «νομίμου μαρξισμοῦ», διετέλεσε δὲ ἐπὶ ἔτη συνεργάτης καὶ συντάκτης πολλῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων ἐξυπηρετούντων τὰς αὐτὰς ἀρχάς. Τῷ 1890 ἐγένετο μέλος τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ῥωσίας. Ἤδη διὰ τῆς πρώτης αὐτοῦ κοινωνιολογικῆς ἐργασίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Κριτικαὶ παρατηρήσεις», ὁμολογεῖ ὁ Στροῦβε ὅτι δὲν συμμερίζεται ἁπάσας τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἀπόψεις τοῦ Καρόλου Μάρξ. Διὰ τῆς περαιτέρω συγγραφικῆς του δράσεως, ὑπὸ τὸ πρόσχημα κριτικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ μαρξισμοῦ, προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων μαρξιστῶν ἐπαναστατικαὶ θεωρούμεναι ἰδέαι τοῦ Μάρξ ἔχουσι χαρακτῆρα ὅλως ἀντίθετον. Οὕτω θεωρεῖ τὸν Μάρξ ὀπαδὸν τῆς συνεργασίας τῶν τάξεων καὶ τῆς βαθμιαίας εἰρηνικῆς ἐξελίξεως πρὸς τὸν σοσιαλισμόν, ἀντετάχθη δ' ἀείποτε εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ κύριον περιεχόμενον τῆς μαρξιστικῆς φιλοσοφίας. Ὁ πρῶτος, ὅστις ἤσκησε κριτικὴν τῶν ἀπόψεων τούτων τοῦ Στροῦβε, ὑπῆρξεν ὁ Λένιν διὰ τῆς μελέτης του: «Τὸ οἰκονομικὸν περιεχόμενον τοῦ ναροντνικισμοῦ καὶ ἡ κριτικὴ αὐτοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Στροῦβε». Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος ὁ Στροῦβε διέκοψε πᾶσαν σχέσιν του πρὸς τὴν μαρξιστικὴν θεωρίαν καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἐκδήλωσιν, τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα, διὰ νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἀστῶν φιλελευθέρων. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1905 ἐγένετο ἡγέτης τῆς ἄκρας δεξιᾶς πτέρυγος τῶν φιλελευθέρων, διὰ νὰ μετασταῇ ἐν τέλει εἰς τὸν ὑπεραντιδραστικὸν ἐθνικισμόν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου 1917 εἰργάσθη ἐνεργῶς ἐναντίον τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας, διατελέσας ὑπουργὸς τοῦ Ντενίκιν, βραδύτερον δὲ καὶ τοῦ Βράγκελ. Ἀπὸ τοῦ 1925 ἐκδίδει ἐν Παρισίοις μοναρχικὴν ἐφημερίδα. Ι. Ι.

— **Στροῦβε** (Struve), *Φρειδερῖκος-Ἀδόλφος*. Γερμανὸς χημικὸς (1781—1840). Φαρμακοποιὸς ἐν Δρέσδῃ, ἐπέτυχε τὴν τεχνητὴν παρασκευὴν μεταλλικῶν ὑδάτων. Ἔγραψεν: «Ἀπομίμησις τῶν φυσικῶν ἰαματικῶν πηγῶν» (1824). Θ. Κ.

Στρουβίκο *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μαλεσίνης τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928). 98. Π. Ν. Π.

στρουβίτης (ὁ) (Struvit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἐναμμώνιον φωσφορικὸν μαγνήσιον ἔνυδρον:

$$(NH_4)\,Mg\,PO_4 \cdot 6\,H_2O.$$

Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους ἡμιμορφικούς, ἔχει δὲ σκληρότητα $1^1/_2$—2, εἰδικὸν βάρος 1,66—1,75, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα συνήθως κίτρινον ἢ ἀνοικτόφαιον. Ἀπαντᾷ εἰς ἐδάφη τύρφης τοῦ Hamburg καὶ Braunschweig, καθὼς καὶ εἰς τὸ γουάνο τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ὅθεν καλεῖται καὶ *γουανίτης* (Guanit). Γ. Β.

στρούγγα (ἡ)· δημοτ., τὸ μέρος ὅπου κοιμᾶται τὸ ποίμνιον (προβάτων ἢ αἰγῶν)· ‖ τὸ ὅλον ποιμνιοστάσιον· ‖ μεταφ., οἱ τυφλῶς ὑπακούοντες εἴς τινα, ἰδίᾳ κομματικῶς.

Στρούγγα *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς σερβικῆς Μακεδονίας ἐπὶ τῆς βορείας ὄχθης τῆς λίμνης Ἀχρίδος. Κάτ. περὶ τοὺς 3.300, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ Τοῦρκοι καὶ Ἀτσίγγανοι. Τ. Β.

Στρουγγίτσα *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ τοῦ ὄρους *Κανδηλίου* ἐν τῇ νήσῳ Εὐβοίᾳ, ὕψους 1.225 μ. Ι. Σ. Σ.

Στρουγγούλα *[Γεωγρ.]*. Ἡ βορεία κορυφὴ τῶν Τζουμέρκων, ὕψους 2.106 μ. Κεῖται ἀκριβῶς ἄνωθεν τῆς κωμοπόλεως Πράμαντα καὶ εἶναι ἀποτομωτάτη. Ἡ ἀνάβασις εἶναι εὐκολωτέρα ἐκ τῶν Ἀγνάντων ἢ ἐκ τῶν Μελισσουργῶν. Ἐκ τοῦ μέσου τῆς βορείας πλευρᾶς της εἰς τὴν θέσιν «Σπιτάκι» πηγάζει μεγάλη πηγὴ σχηματίζουσα καταρράκτην. Χ. Ι. Σ.

Στρούγκ (Strug), *Ἀνδρέας*. Ψευδώνυμον τοῦ Πολωνοῦ συγγραφέως *Θαδαίου Γαλέτσκι*, γεννηθέντος τῷ 1873. Ἔγραψε διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, ἐξ ὧν ἐξαίρετα: «Ἱστορία μιᾶς βόμβας» (1910, ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1905), «Μία εἰκὼν» (1913), «Χρῆμα» (1921), «Ὁ τάφος τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου» (1922), «Ἡ εὐτυχία τοῦ ταμίου Σπιβάνκεβιτς» (1928). Θ. Κ.

στροῦγκος (ὁ), καὶ **στρουγκιά** (ἡ)· βαρὺ διὰ τῆς χειρὸς κατὰ τῆς κεφαλῆς κτύπημα· ‖ φρ. «στρούγκους καὶ μαυροφάσκελα» ἐπὶ μεγάλης δυστυχίας (ἐν Μάνῃ). Γ. Δ. Μ.

Στρουενσέ (Struensée), *Ἰωάννης-Φρειδερῖκος*. Δανὸς πολιτικὸς (1737—1772). Ἐγεννήθη ἐν Χάλῃ, ἐσπούδασεν ἰατρικὴν καὶ κατόπιν, μεταβὰς εἰς Κοπεγχάγην, ἐγένετο ἰατρὸς τοῦ βασιλέως Χριστιανοῦ Ζ΄. Διωρίσθη κατόπιν ἰδιαίτερος γραμματεὺς τῆς βασιλίσσης Καρολίνας-Ματθίλδης, ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου Γ΄, ἧς ἐγένετο ἐραστής. Ἐμπεποτισμένος ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τῶν Γάλλων ἐγκυκλοπαιδικῶν, συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ δανικοῦ κράτους συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχάς του. Ἐξασκῶν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν τῇ αὐλῇ, κατώρθωσε νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σχέδιόν του.

Ἰωάν. Στρουενσέ.

Ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1660 ἡ Δανιμαρκία εἶχεν ἀποβῆ κράτος κυβερνώμενον ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατίας δι' ἑνὸς συμβουλίου, προεδρευομένου τότε ὑπὸ τοῦ κόμιτος Μπέντορφ. Ὁ Στρουενσέ, ἀπομακρύνας τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου, ἀντικατέστησεν αὐτὰ διὰ φίλων του, αὐτὸς δὲ ἐγένετο πρωθυπουργός. Ἀφαιρέσας τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τῶν ἀριστοκρατῶν, καθιέρωσε τὴν ἐλευθεροτυπίαν, ἐπήνεγκε πλείστας οἰκονομίας εἰς τὰς δαπάνας τοῦ κράτους, ἀφῄρεσε τὰ προνόμια, κατέστησε τοὺς πολίτας ἴσους ἀπέναντι τοῦ νόμου, ἐνίσχυσε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, περιώρισε τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ῥωσίας καὶ συνεμάχησε μετὰ τῆς Σουηδίας. Αἱ μεταρρυθμίσεις ὅμως αὗται, αἵτινες σκοπὸν εἶχον τὴν πρόοδον τοῦ λαοῦ, τὴν ἐγκαθίδρυσιν πραγματικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν γενικὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ, παρεστάθησαν ὡς τυραννικαί. Σφάλμα αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὅτι ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλῃ τὰς φιλοσοφικὰς του ἰδέας ἐναντίον τοῦ κλήρου, ὅστις ἤσκει ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν λαϊκῶν μαζῶν.

Ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς διοικήσεώς του (1771) ἐξεδηλώθησαν πανταχόθεν ἀντιδράσεις. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ βασίλισσα ἀπέκτησε θυγάτριον, λόγῳ ὅμως τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν εὑρίσκετο ὁ βασιλεύς, ὁ τοκετὸς οὗτος ἐγένετο ἀντικείμενον γενικῶν χλευασμῶν κατὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, προβλέπων τὴν ἐγγίζουσαν καταστροφήν, ἐπρότεινεν εἰς τὸν Στρουενσὲ ἄσυλον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη, καθόσον ἡ βασίλισσα Καρολίνα δὲν ἤθελε νὰ χωρισθῇ ἀπ' αὐτοῦ. Ἐξυφαίνετο ἐν τῷ μεταξὺ συνωμοσία κατ' αὐτοῦ, τῆς ὁποίας ἡγεῖτο ἡ χήρα τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου Ε΄, Ἰουλιάνα-Μαρία, ἔχουσα συνεργὸν τὸν στρατηγὸν κόμητα Ραντζάου-Ἀσμπεργκ. Τὴν 17 Ἰανουαρίου 1772, ἐνῷ ἐδίδετο χορὸς εἰς τὰ ἀνάκτορα, εἰσῆλθον οἱ συνωμόται περὶ τὴν 4ην ὥραν

Digitized by Google

τῆς πρωΐας εἰς τὸν θάλαμον τοῦ Χριστιανοῦ Ζ' καὶ ἐξηνάγκασαν αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ διάφορα διατάγματα, ἐν οἷς καὶ τὴν σύλληψιν τοῦ Στρουενσέ, τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ δεκατριῶν ἄλλων προσώπων. Προσαχθεὶς ἐνώπιον κοινοῦ δικαστηρίου ὁ πρωθυπουργὸς κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἡ δὲ ἀπόφασις ἐξετελέσθη τὴν 2 Ἀπριλίου 1772. Τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ ἐπιφανοῦς ἀνδρὸς ἐγένετο ὑπόθεσις πολλῶν δραμάτων καὶ μυθιστορημάτων εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς φιλολογίας. Θ. Β.

—**Στρουενσὲ** (Struensée), ***Κάρολος Αὔγουστος***. Πρῶσσος πολιτικὸς (1735—1804), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικὰ ἐν Λειψίᾳ. Τῷ 1660 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον του: «Στοιχεῖα τοῦ πυροβολικοῦ», ὅπερ θαυμάσας ὁ μέγας Φρειδερῖκος ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων ἀξιωματικῶν. Τῷ 1769 ἐκλήθη εἰς Κοπεγχάγην ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅπου ἔλαβε τὸν τίτλον δικαστικοῦ συμβούλου. Μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ, διασωθεὶς δι' ἐπεμβάσεως τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, ἐγκατεστάθη ἐν Σιλεσίᾳ, ὅπου κατεγίνετο εἰς οἰκονομικὰς μελέτας. Κατόπιν, κληθεὶς εἰς Βερολῖνον, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν. Θ. Β.

Στροῦερ (Struer) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δανίας ἐν Ἰουτλάνδῃ, κειμένη ἐπὶ τοῦ κόλπου Βένα τῆς τῆς Λιμφιόρδης. Κάτ. 5.059 (1925). Ἔχει ἐργοστάσια μετάλλων καὶ τσιμέντου. Θ. Χ. Σ.

Στρούζα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 414. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Λεύκα*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Μετωνομάσθη νῦν εἰς Αἰγίτιον.

—2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Τρικκάλων (βλ. *Λεύκη*).

—3) Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας (βλ. *Ριζοσπηλιά*). Π. Ν. Π.

Στρούθας. Πέρσης, ἀποσταλεὶς ὑπὸ Ἀρταξέρξου Β' τοῦ Μνήμονος, τῷ 392 π. Χ., εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Τιριβάζου ἐν τῇ σατραπείᾳ τῆς Μ. Ἀσίας. Οὗτος, μόλις παραλαβὼν τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐνθυμούμενος τὰ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων προξενηθέντα εἰς τὴν χώραν τοῦ Μεγάλου βασιλέως κακά, προσηταιρίσθη τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Σπαρτιᾶται τότε ἀπέστειλαν κατ' αὐτοῦ τὸν Θίμβρωνα, κατὰ τοῦ ὁποίου ἀντεπεξελθὼν ἐφονεύθη μαχόμενος. Α. Θ. Σ.

στρουθὶ (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σιληνή* (βλ. λ.).

στρουθίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]* βλ. *σαπωρουβρίνη*.

στρουθιολαρία (ἡ) (Struthiolaria) *[Ζφολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀπορραϊδιδῶν*, περιλαμβάνον 5 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς περὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν θαλάσσας. Αἱ στρουθιολαρίαι ἔχουσι κεφαλὴν κυλινδρικήν, προσακτρίδας βραχείας, ῥύγχος προτεταμένον, κόγχην μὲ διωγκωμένας συσπειρώσεις. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *στρουθιολαρία ἡ ὀζώδης* (Struthiolaria nodosa), ἥτις φέρει κόγχην χρώματος φαιώδους μὲ πυρρὰ στίγματα. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζφολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *στρουθιολαρίας* συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

στρουθίον, ἡ *στρουθὸς* (τό, ὁ) (Passer) *[Ζφολ.]*. Γένος πτηνῶν ξηροβατικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 50 εἴδη πτηνῶν μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Τὰ στρουθία ἔχουσι σῶμα εὔρωστον, ῥάμφος περισσότερον μακρὸν καὶ ἰσχυρόν, πόδας βραχεῖς μὲ ὄνυχας βραχεῖς καὶ κυρτούς, οὐρὰν ἀπεστρογγυλωμένην ἢ ἐλαφρῶς διεσχισμένην καὶ χρωματισμὸν ποικίλον, εἰς ὃν κυριαρχεῖ τὸ φαιὸν καὶ τεφρὸν χρῶμα. Τὰ στρουθία, κοινῶς *σπουργίτες*, εἶναι πασίγνωστα πτηνά, κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας συνήθως ἐνδιαιτώμενα καὶ πολλάκις τόσον ἥμερα, ὥστε νὰ πλησιάζωσι τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ λαμβάνωσιν ἐκ τῶν χειρῶν των τὴν τροφήν. Μολονότι ἐπιφέρουσι μεγάλας καταστροφὰς εἰς τοὺς καλλιεργημένους ἀγροὺς καὶ ἰδίως τῶν σιτηρῶν, ἐν τούτοις εἶναι ἐκ τῶν ὠφελιμωτέρων πτηνῶν εἰς τὴν γεωργίαν, διότι ἕκαστον στρουθίον κατατρώγει ἐτησίως ἑκατοντάδας χιλιάδων ἐντόμων καὶ καμπῶν. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Στρουθίον τὸ κατοικίδιον (Passer ἢ Fringilla domestica). Πτηνὸν ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, κοινότατον παρ' ἡμῖν. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 15 ἑκατοστόμετρα, τὸ ῥάμφος ἔχει χρῶμα κυανοϋπομέλαν, οἱ πόδες εἶναι φαιοτεφροί, ἡ κορυφὴ τῆς κεφαλῆς καὶ αἱ παρειαὶ φαιοτεφραὶ μὲ καστανοχρόους γραμμώσεις ὄπισθεν τῶν ὀφθαλμικῶν κογχῶν, τὸ ἄνω μέρος τοῦ λαιμοῦ τεφρόν, ἡ ῥάχις φέρει καστανόχροα καὶ μελανὰ στίγματα, τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ λαιμοῦ εἶναι μελανόν, τὸ στῆθος φαιὸν μὲ ὑπολεύκους ἀποχρώσεις, ἡ κοιλία λευκοϋπόφαιος, αἱ κυριώδεις πτέρυγες φαιοϋπέρυθροι, φέρουσαι κατὰ τὰ ἄκρα των λευκὰς καὶ ὑπερύθρους γραμμώσεις, καὶ ἡ οὐρὰ σκοτεινῶς φαιά. Ἐνδιαιτᾶται εἰς τοὺς ἀγρούς, τοὺς κήπους, τὰ πάρκα, τὰς ὁδούς, κατασκευάζει τὴν φωλεάν του ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν δένδρων ἢ ὑπὸ τὰς στέγας καὶ φωτοκεῖ ἐπὶ τῶν ἐγκαταλελειμμένων φωλεῶν τῶν χελιδόνων. Τρέφεται ἐκ παντοειδῶν κόκκων, ἐντόμων καμπῶν, μικρῶν σκωλήκων, ψιχίων ἄρτου, τεμαχίων κρεάτων κ. ἄ. Λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι παμφάγον καὶ ἥμερον, ἐξημεροῦται εὐκόλως, πρέπει ὅμως νὰ διατηρῆται εἰς χωριστὸν διαμέρισμα, διότι εἶναι λίαν ἐριστικὸν πτηνόν. Ἡ θήλεια γεννᾷ 5—6 φορὰς τὸ ἔτος 5—7 ᾠὰ ἑκάστοτε, ποικίλου χρώματος, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Τὰ ἐκκολαπτόμενα μικρὰ τρέφονται ἐν ἀρχῇ δι' ἐντόμων, εἶτα διὰ διαφόρων κόκκων καὶ τέλος διὰ κόκκων δημητριακῶν καρπῶν καὶ ὀπωρῶν. Θηρεύεται ἀπλήστως, ἰδίως ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τὸ εὔγευστον κρέας του.

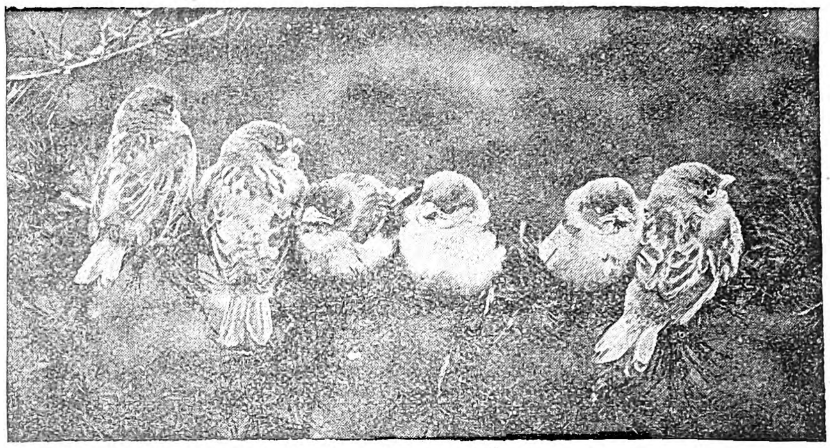

Μικρὰ στρουθία ἐπὶ κλάδου δένδρου.

Στρουθίον τὸ ἀγροδίαιτον (Fringilla arvensis). Ἔχει μῆκος 15 περίπου ἑκατοστομέτρων, ῥάμφος φαιοτεφρὸν κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν καὶ λευκοκίτρινον κατὰ τὴν κάτω, πόδας ὑπολεύκους, κεφαλὴν τεφροϋπέρυθρον, ῥάχιν ὑπόφαιον μὲ φαιοϋπερύθρους κηλῖδας. Αἱ κύριαι πτέρυγες εἶναι φαιαὶ μὲ τὰ ἄκρα των λευκά, ἡ οὐρὰ φαιοτεφρά, τὸ ὑποκάτω μέρος τοῦ λαιμοῦ κίτρινον μὲ φαιὰς ἀποχρώσεις, τὸ στῆθος καὶ ἡ κοιλία εἶναι φαιοπυρρὰ μὲ λευκὰς ἀποχρώσεις. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ φωλεοποιεῖ ἐπὶ τῶν κοιλοτήτων τῶν δένδρων καὶ τῶν βράχων. Τρέφεται ἐξ ἐντόμων καὶ διαφόρων κόκκων.

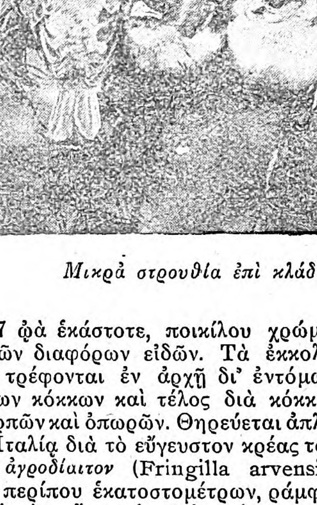

Διάφορα εἴδη στρουθίων.
[Α=Κατοικίδιον· Β=Χρυσόχρουν· Γ=Σβένσον.]

Ἀξιολογώτερα ἐξωτικὰ εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς:

Στρουθίον τοῦ Σβένσον (Fringilla Swainson). Ἔχει μικρότερον μέγεθος τῶν προηγουμένων εἰδῶν, ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ λαιμός του εἶναι φαιοτεφρά, οἱ ὦμοι καὶ ἡ ῥάχις σκοτεινῶς φαιά, αἱ κυριώδεις πτέρυγες φαιοϋπέρυθροι, τὸ στῆθος καὶ ἡ κοιλία φαιοϋπόλευκα. Εἶναι πτηνὸν ἰθαγενὲς τῆς Ἀφρικῆς, μεταφερθὲν ἀπὸ ἐτῶν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἐνεκλιματίσθη τελείως καὶ ἀναπαράγει.

Στρουθίον τῶν χιόνων (Fringilla nivalis). Εἶναι ἰθαγενὲς τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὅπερ μετεφέρθη καὶ εἰς Εὐρώπην, ὅπου διατηρεῖται ὡς πτηνὸν καλλωπιστικὸν ἐντὸς κλωβίων. Τὸ μῆκός του δὲν ὑπερβαίνει τὰ 13 ἑκατοστόμετρα. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματός του εἶναι φαιομελανοκυανοῦν, τὸ στῆθος κυανομελανὸν καὶ ἡ κοιλία κυανῆ. Τρέφεται ἐκ διαφόρων κόκκων καὶ γεννᾷ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ.

Στρουθίον τὸ χρυσόχρουν (Fringilla aurata). Τὸ μῆκός του δὲν ὑπερβαίνει τὰ 13 ἑκατοστόμετρα καὶ εἶναι ἰθαγενὲς τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Τριπολίτιδος, ἐξ ὧν εἰσήχθη εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἶναι περιζήτητον ὑπὸ τῶν πτηνοφίλων διὰ τὸ λαμπρὸν πτέρωμά του, ὅπερ γενικῶς εἶναι κιτρινόχρυσον μὲ κυανᾶς καὶ ἰώδεις ἀποχρώσεις. Τὰ ἄκρα τῶν πτερύγων του κοσμοῦνται ὑπὸ λευκαργυροχρόων γραμμώσεων.

Στρουθίον τὸ βραζιλιανὸν (Fringilla brasiliensis). Τὸ μικρότερον πάντων τῶν εἰδῶν, οὗτινος τὸ μῆκος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 10 ἑκατοστόμετρα. Εἶναι ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Γουϊάνας, μεταφερθὲν πρὸ πολλοῦ εἰς Εὐρώπην, ὅπου καὶ διατηρεῖται διὰ τὸ λαμπρότατον πτέρωμά του, ὅπερ εἶναι μελανοκυανοῦν μὲ χρυσᾶς ἀποχρώσεις. Τρέφεται ἐκ καννάβεως, κέχρου καὶ σπερμάτων μήκωνος (παπαρούνας).

Στρουθίον τοῦ ἀκρωτηρίου (Fringilla capensis). Ἔχει σχεδὸν τὸ μέγεθος τοῦ στρουθίου τοῦ κατοικιδίου. Ἡ κεφαλή, τὸ μέτωπον, αἱ παρειαὶ καὶ ὁ λαιμὸς εἶναι σκοτεινῶς μελανά, τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τῆς κεφαλῆς φαιόν, ἡ ῥάχις φαιοϋπέρυθρος, αἱ κύριαι πτέρυγες φαιοϋπομελαναὶ καὶ ἡ οὐρὰ μελανοτεφρά. Τὰ ὑποκάτω μέρη τοῦ σώματος εἶναι ὑπόλευκα. Εἶναι ἰθαγενὲς τῶν περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χωρῶν, ἐνεκλιματίσθη δὲ τελείως ἐν Εὐρώπῃ, ὅπου καὶ ἀναπαράγει. Δ. Ν. Π.

στρουθιονίδαι (οἱ) (Struthionidae) *[Ζφολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δρομέων*, περιλαμβάνουσα τὰ μεγαλύτερα τῶν σήμερον ζώντων πτηνῶν, ὧν κυριώτερον γένος εἶναι ἡ *στρουθοκάμηλος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζφολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *στρουθιονιδῶν*, καὶ δὴ *στρουθοκαμήλων*, εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τοὺς λόφους Σιβαλὶκ τῶν Ἰνδιῶν, τὴν Μογγολίαν καὶ τὴν νῆσον Σάμον. Ἀπολιθωμένα ᾠά, εὑρεθέντα ἐν τῇ Νοτίῳ Ρωσίᾳ καὶ Βορείῳ Κίνᾳ, περιεγράφησαν ὡς στρουθιόλιθοι. Ἐπίσης εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ γένους *ἐρημοπεζὸς* ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίου διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Αἰγύπτῳ. Γ. Κ. Γ.

στρουθίσκος (ὁ) (Struthiscus) *[Ζφολ.]*. Γένος πτηνῶν ξηροβατικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν φδικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Στρουθοβάλανοι (οἱ). Φανταστικοὶ πολεμισταὶ παρὰ Λουκιανῷ (βλ. *Σκοροδομάχοι*).

στρουθοκάμηλος (ἡ) (Struthio) *[Ζφολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δρομέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *στρουθιονιδῶν*, περιλαμβάνον τὰ μεγαλύτερα τῶν σήμερον ζώντων πτηνῶν, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν πτηνῶν τοῦ γένους τούτου, εἶναι τὰ ἑξῆς: Πόδες ὑψηλοί, ἰσχυροὶ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ μήκους των γυμνοὶ πτερῶν. Ὁ ποὺς ἀπολήγει εἰς δύο δακτύλους πρὸς τὰ πρόσω διευθυνομένους, ὧν ὁ ἐσωτερικὸς εἶναι ἐπιμηκέστερος, σχηματίζεται ἐκ τεσσάρων φαλάγγων καὶ φέρει ἕνα καὶ μόνον ὄνυχα εὐρὺν καὶ ἀπεστρογγυλωμένον, ἐνῷ ὁ ἐξωτερικὸς δάκτυλος ἀποτελεῖται ἐκ πέντε φαλάγγων καὶ δὲν φέρει ὄνυχα. Αἱ πτέρυγες εἶναι βραχύταται καὶ ἀκατάλληλοι πρὸς πτῆσιν καὶ ἀπολήγουσιν εἰς θύσανον ἐκ μαλακωτάτων πτερῶν. Τὸ ῥάμφος εἶναι πεπιεσμένον, εὐρύ, εὐθύ, σχεδὸν ἀπεστρογγυλωμένον. Ἡ κεφαλὴ εἶναι γυμνὴ πτερῶν, μικροτάτη, σχετικῶς πρὸς τὰς σωματικὰς διαστάσεις τοῦ πτηνοῦ, καὶ πεπλατυσμένη κατὰ τὴν κορυφήν της. Αἱ ῥωθωνικαὶ ὀπαὶ εἶναι ᾠοειδεῖς καὶ τοποθετημέναι σχεδὸν περὶ τὸ μέσον τοῦ ῥάμφους.

Στρουθοκάμηλος ἡ κοινή.

Οἱ ἀνατομικοὶ χαρακτῆρες τῆς στρουθοκαμήλου παρουσιάζουσιν ἀξιοπαρατήρητον ἰδιορρυθμίαν καὶ ἀποτελοῦσι τὸν ἐνδιάμεσον, οὕτως εἰπεῖν, κρίκον μεταξὺ θηλαστικῶν καὶ ἑρπετῶν. Οὕτω δὲν ἔχει κυρίως κλεῖδα, ἡ δὲ γλῶσσα εἶναι σαρκώδης, ἀπεστρογγυλωμένη καὶ τελείως ἐλευθέρα κατὰ τὸ ἄκρον της. Ὁ πεπτικὸς σωλὴν εἶναι παραπλήσιος πρὸς τὸν τῶν τετραπόδων. Οἱ νεφροὶ εἶναι ἀρκετὰ ὀγκώδεις καὶ οἱ οὐρογεννητικοὶ ὀχετοὶ τελείως ἀνεπτυγμένοι. Τὸ πέος εἶναι κατα-

Digitized by Google

φανὲς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ γονιμοποίησις δὲν συντελεῖται δι' ἁπλῆς πιέσεως, ὅπως εἰς τὰ λοιπὰ πτηνά, ἀλλὰ διὰ τελείας διεισδύσεως τούτου ἐντὸς τοῦ θήλεος γεννητικοῦ ὀργάνου.

Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος, τὴν *στρουθοκάμηλον τὴν κοινὴν* (Struthio camelus), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἐρήμους τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, τὴν Ἀσίαν, ἀπὸ τῆς Ἀραβίας, ὅπου εἶναι κοινοτάτη, μέχρι καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ὅπου εἶναι σπανία. Ἐπίσης ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰ νότια μέρη τῆς Περσίας. Τὸ ἀνάστημά της φθάνει τὰ 260 ἑκατοστόμετρα καὶ τὸ βάρος της ὑπερβαίνει ἐνίοτε καὶ τὰ 40 κιλά. Οἱ ὀφθαλμοί της εἶναι μεγάλοι, μὲ βλέφαρα εὐκίνητα καὶ εὐδιακρίτους βλεφαρίδας. Τὰ ὠτικά της τρήματα εἶναι εὐρέα καὶ ἀκάλυπτα τριχῶν. Ὁ λαιμὸς εἶναι ἐπιμηκέστατος, φθάνων εἰς μῆκος 100—115 ἑκατοστομέτρων καὶ γυμνὸς πτερῶν, ὅπως καὶ ἡ κεφαλή. Τὰ μικρὰ κατὰ τὴν πρώτην των ἡλικίαν ἔχουσι τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν λαιμὸν κεκαλυμμένα ὑπὸ παχέος πτιλώματος χρώματος ἐπιξάνθου μετὰ μελανῶν ταινιῶν καὶ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα ὑπὸ πτιλώματος φαιοῦ καὶ μελανοῦ. Τὸ πρῶτον τοῦτο κάλυμμα τοῦ σώματος βραδύτερον ἀντικαθίσταται ὑπὸ τεφροφαίου χρώματος, ὁπότε ἡ κεφαλή, ὁ λαιμὸς καὶ τμῆμα τῶν ποδῶν καλύπτονται ὑπὸ πτερῶν, ἅτινα πίπτουσιν ὅταν τὸ πτηνὸν φθάσῃ εἰς ἡλικίαν δύο ἐτῶν. Τὸ ἐνήλικον ἄρρεν πτηνὸν ἔχει πτέρωμα μελανὸν μὲ λευκὰς καὶ φαιὰς ἀποχρώσεις καὶ μὲ τὰ κύρια πτερὰ τῶν πτερύγων καὶ τῆς οὐρᾶς λευκὰ καὶ μελανά, ἐνῷ τὸ ἐνήλικον θῆλυ ἔχει χρῶμα φαιὸν πρὸς τὸ φαιοτεφρὸν καὶ μόνον πτερά τινα τοῦ ὀπισθίου τμήματος καὶ τῆς οὐρᾶς μελανά.

Ἡ στρουθοκάμηλος εἶναι σχεδὸν παμφάγος, διότι, ἐνῷ τὸ χόρτον ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς τροφῆς της, ἐν τούτοις καταβροχθίζει ἀδιακρίτως πᾶσαν ὀργανικὴν φυτικὴν ἢ ζωϊκὴν οὐσίαν. Ὑπεραγαπᾷ τὴν κριθὴν καὶ τὴν βρόμην, ἐπίσης καὶ τὸν ἄρτον καὶ τοὺς θρίδακας. Μετὰ τῆς τροφῆς της καταβροχθίζει καὶ συντρίμματα λίθων, μικρὰ ξυλάρια κ.τ.λ. Ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἀμβλεῖαι εἶναι ἡ γεῦσις καὶ ἡ ὄσφρησις, ἡ ἀκοὴ εἶναι ἀρκούντως ὀξεῖα, ἡ δὲ ὅρασις ὀξυτάτη. Ἡ διανοητική της ἀνάπτυξις εἶναι περιωρισμένη. Ἡ στρουθοκάμηλος κέκτηται μεγάλην μυϊκὴν δύναμιν σχετικῶς μὲ τὰς σωματικάς της διαστάσεις. Καταδιωκομένη ὑπὸ τῶν κυνηγῶν ὑπερασπίζεται διὰ τῶν πτερῶν καὶ τῶν ποδῶν της. Γενικῶς ὅμως εἶναι πτηνὸν εἰρηνόφιλον, ἀποφεύγουσα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸν ἐχθρόν της. Ἡ φωνὴ εἶναι ὀξυτέρα εἰς τὸ ἄρρεν πτηνὸν ἢ εἰς τὸ θῆλυ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων μεταβάλλεται τελείως ἡ φωνὴ τῶν πτηνῶν τούτων, καθισταμένη παρεμφερὴς πρὸς παρατεταμένον ἀλλ' ἀσθενέστατον βρυχηθμὸν λέοντος.

Ἡ θήλεια τίκτει ἐντὸς τῆς ἄμμου καὶ εἰς μέρος πανταχόθεν ἐκτεθειμένον εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας 13—15 ᾠά, ἅτινα εἰς τὰ ὀλιγώτερον θερμὰ κλίματα ἐπῳάζει ὁ ἄρρην· εἰς τὰ θερμὰ κλίματα ἡ ἐπῴασις συντελεῖται τῇ ἐπιδράσει μόνης τῆς ἡλιακῆς θερμότητος. Τὰ ᾠὰ ἔχουσι χρῶμα λευκὸν μετὰ κιτρίνων ἀποχρώσεων καὶ τινων φαιομελανῶν στιγμάτων, μῆκος 15 ἑκστμ., πλάτος εἰς τὸ παχύτερον σημεῖόν των 11 περίπου ἑκστμ. καὶ βάρος 1,5—1,8 χιλιόγρ. Εἶναι καταλληλότατα πρὸς βρῶσιν καὶ νοστιμώτατα. Ὠὸν μέσου μεγέθους στρουθοκαμήλου ἰσοδυναμεῖ πρὸς 22 ᾠὰ κοινῆς ὄρνιθος.

Ἡ στρουθοκάμηλος, λόγῳ τῆς βραχύτητος τῶν πτερύγων της, δὲν ἵπταται, τρέχει ὅμως ταχύτατα καὶ διανύει ἄνευ σταθμοῦ μεγάλας ἀποστάσεις. Τὰ πτηνὰ ταῦτα καταδιώκονται ἀπηνῶς τόσον διὰ τὸ κρέας των, ὅσον καὶ διὰ τὰ ᾠά των, τὸ λίπος των καὶ τὰ πτερά των· τὸ κυνήγιον δὲ εἶναι καὶ ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς ὁσημέραι ἐξαφανίσεώς των, ἥτις θὰ εἶχε τελείως συντελεσθῆ παρὰ τὴν μεγάλην ᾠοτοκίαν των, ἐὰν δὲν ἐξετρέφοντο τὰ πτηνὰ ταῦτα εἰς εἰδικὰ πάρκα. Τὸ κυνήγιον διενεργεῖται κυρίως ἐν Ἀφρικῇ καὶ ὑπὸ ἐφίππων Ἀράβων. Οἱ κυνηγοί, γνωρίζοντες ἐκ τῶν προτέρων τὸ μέρος τῶν φωλεῶν τῶν πτηνῶν καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν ἡ στρουθοκάμηλος ἐξέρχεται πρὸς εὕρεσιν τῆς τροφῆς, ὡς καὶ τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ, καταλαμβάνουσ διαφόρους ἐπικαίρους θέσεις καὶ ὅταν τὸ πτηνὸν ἐμφανισθῇ καταδιώκουσιν αὐτό, ἐκτελοῦντες κυκλικὰς κινήσεις μέχρις ὅτου τὸ πτηνὸν ὑποκύψῃ εἰς τὴν κούρασιν, ὅτε καὶ συλλαμβάνεται. Λέγεται ὅτι, ὅταν ἐξηντλημένον πλέον πέσῃ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, κρύπτει τὴν κεφαλήν του ἐντὸς τῆς ἄμμου, ὡς ἐὰν διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τοὺς διώκτας του. Πολλάκις, ὅπως καταβληθῇ τὸ πτηνόν, ἀπαιτεῖται διάρκεια διώξεώς του 8—10 συνεχῶς ὡρῶν· τὸ γεγονὸς ὅμως τοῦτο δὲν ἀποκαρδιώνει τοὺς Ἄραβας καὶ τοὺς ἰθαγενεῖς τῶν μερῶν ἐκείνων, ἕνεκα τῶν ὠφελημάτων ἅτινα προσκτῶνται ἐκ τοῦ κυνηγίου τῆς στρουθοκαμήλου.

Παρὰ τὰ αὐστηρὰ μέτρα, ἅτινα ἐθεσπίσθησαν ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν τῶν ἐχόντων ἀποικίας ἐν Ἀφρικῇ, καὶ ἰδίως ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἐξακολουθεῖ εἰς μεγάλην κλίμακα τὸ κυνήγιον τῶν στρουθοκαμήλων, διὰ τοῦτο εἰς πλεῖστα μέρη, καὶ ἰδίως ἐν Ἀφρικῇ (Ἀλγερίᾳ καὶ τῇ ἀποικίᾳ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος) καὶ ἐν Εὐρώπῃ (Ἰταλίᾳ, Ἱσπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ), ἱδρύθησαν σταθμοὶ εἰδικοὶ πρὸς διατροφήν, ἀνάπτυξιν, πολλαπλασιασμὸν καὶ ἐμπορίαν τῶν πτηνῶν τούτων. Πρὸς τοῦτο περιέκλεισαν ἐκτεταμένους τόπους φυσικῶς καὶ τεχνητῶς ἀμμώδεις, ξηροὺς δέ, διότι ἡ ὑγρασία εἶναι ἡ κυριωτέρα αἰτία τοῦ ἀποδεκατισμοῦ τῶν πτηνῶν τούτων. Οἱ χῶροι οὗτοι διαιροῦνται εἰς μικρότερα τετράγωνα διαμερίσματα, συρματοπλέκτου πλευρᾶς μήκους 25 μέτρων. Αἱ πλευραὶ ἑκάστου τετραγώνου φράσσονται εἰς ὕψος 2.20—2.40 μ. διὰ κλάδων φοινίκων, κατὰ προτίμησιν, εἰς δὲ τὰ δύο ἄκρα τοῦ διαμερίσματος κατασκευάζονται τετραγωνικὰ ὑπόστεγα καταφύγια, προφυλασσόμενα ὑπὸ τῶν ἀνέμων, ἑκάστη πλευρὰ τῶν ὁποίων ἔχει μῆκος 2 περίπου μέτρων καὶ ὕψος 3 μ. καὶ ὅπου τὰ ζῷα καταφεύγουσι κατὰ τὰ μεγάλα ψύχη ἢ τοὺς μεγάλους καύσωνας. Εἰς ἕκαστον τοιοῦτον διαμέρισμα τοποθετεῖται ζεῦγος στρουθοκαμήλων. Ἡ θήλεια καθίσταται ἱκανὴ πρὸς γονιμοποίησιν ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας της, κατασκευάζει δὲ τὴν φωλεάν της εἰς κοιλότητα ἄμμου καὶ ἐκεῖ ἐναποθέτει τὰ ᾠά της, 30—40 κατ' ἔτος. Ἡ ἐπῴασις διαρκεῖ 42 ἡμέρας. Ἅμα τῇ ἐκκολάψει των τὰ μικρὰ καλύπτονται ὑπὸ ἀνοικτῶς κιτρίνου πτιλώματος μετὰ μελανῶν στιγμάτων. Τὰ πτίλα ἀντικαθίστανται βραδύτερον ὑπὸ κιτρινοφαίου πτερώματος, καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ μονίμου πλέον πτερώματος, ὅπερ ἀναφαίνεται μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας των.

Ἅμα τῇ ἐκκολάψει των οἱ νεοσσοὶ μένουσιν ἐπὶ 3—4 ἡμέρας τελείως νήστεις· τὴν 5ην ἡμέραν δίδεται εἰς αὐτοὺς μικρὰ ποσότης τροφῆς, ἥτις συνίσταται ἐκ μικρᾶς ποσότητος ψιλῶς κεκομμένου τριφυλλίου, σκληροῦ κρόκου ᾠῶν κτλ., εἶτα δὲ προστίθενται καί τινες κόκκοι ὀρύζης ἀναμεμεμειγμένοι μὲ ψιλὸν ἄχυρον καὶ νωπὰ χόρτα. Μετὰ τὸν τρίτον μῆνα τῆς ἡλικίας των τὰ νεαρὰ τῆς στρουθοκαμήλου τρώγουσι τὰ πάντα, ἤτοι κυάμους, κριθήν, βρόμην, τριφύλλιον, θρίδακας, ἄρτον, ἀραβόσιτον κτλ.

Συλλογὴ τῶν πτερῶν. Τὰ πτηνὰ ἀπογυμνοῦνται τῶν ὡρίμων (καταλλήλων δηλαδὴ πρὸς ἀπόσπασιν) πτερῶν των κατὰ ὀκτάμηνον. Πρὸς τοῦτο καλύπτουσι τὴν κεφαλὴν τοῦ πτηνοῦ διὰ σάκκου ἐκ μελανοῦ ὑφάσματος καὶ ἀκινητοῦν τὸ σῶμά του. Ἐκ τῶν πτερῶν τὰ μικρὰ μόνον ἀποσπῶνται, τὰ δὲ μεγάλα ἀποκόπτονται εἰς ἀπόστασιν δύο ἑκατοστομέτρων ἀπὸ τοῦ σώματος. Τὸ ἐμπόριον τῶν πτερῶν τῶν στρουθοκαμήλων διενεργεῖται ἐν Ἀφρικῇ κυρίως (Ἀλεξάνδρεια καὶ Πὸρτ-Σαΐδ) καὶ ἐν Εὐρώπῃ (Λονδῖνον, Βενετία, Λιβόρνον, Μασσαλία καὶ Ἄμστερνταμ). Τὰ πτερὰ εἶναι λευκά, ὑπόλευκα, φαιὰ ἢ μελανά, ἀλλὰ χρωματίζονται χημικῶς ποικίλως. Ἑκάστη στρουθοκάμηλος μέσου ἀναστήματος ἀποδίδει πτερὰ βάρους 1.750 γραμμαρίων. Μόνη ἡ Γαλλία εἰσήγαγε κατὰ τὸ 1929 170 000 χιλιόγραμμα πτερῶν στρουθοκαμήλου ἐξ Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ Ἀγγλίας. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τούτων ἐξήγαγε, μετὰ κατεργασίαν, εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

στρουθοκαμηλοτροφεῖον (τό). Καλεῖται οὕτω τὸ μέρος ὅπου διατρέφονται, ἀναπτύσσονται καὶ πολλαπλασιάζονται αἱ στρουθοκάμηλοι πρὸς ἐμπορίαν τῶν πτερῶν των ἢ καὶ αὐτῶν τούτων τῶν πτηνῶν, ἅτινα πωλοῦνται εἰς διαφόρους ζῳολογικοὺς κήπους καὶ ἱπποδρόμια. Δ. Ν. Π.

στρουθόνι (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. *στρουθί*.

στρουθὸς (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *στρουθίον* (βλ. λ.).

Στρουθοφάγοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς ἀνατολικῆς ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐν Αἰθιοπίᾳ, «οὐ μέγα ἔθνος», ὀνομασθέντες οὕτως ἐκ τῶν στρουθῶν (στρουθοκαμήλων), τὰς ὁποίας «τέχνῃ καὶ δόλῳ καὶ ῥοπάλοις θηρεύοντες ἐκ τούτου βιοῦσι, σιτούμενοι σαρκαις, ἐνδύσει τε καὶ στρωμνῇ τοῖς αὐτῶν χρώμενοι δέρμασι» (*Ἀγαθαρχ.*, Περὶ Ἐρυθρ. θαλ. § 57). Κατῴκουν μεταξὺ τοῦ Ἀσταβόρα (νῦν Ἀτμπάρα) καὶ Ἀστάποδος (Μπὰχρ-ἐλ-Ἄζρακ ἢ Κυανοῦς Νεῖλος) καὶ ἐγειτόνευον μὲ τοὺς Σιμοὺς ἢ Σιλλούς, μετὰ τῶν ὁποίων διατελοῦντες εἰς πόλεμον μετεχειρίζοντο ὡς πολεμικὰ ὅπλα τὰ κέρατα τῶν ὀρύγων (εἶδος ἀντιλόπης), ἐκ τῶν ὁποίων ἀφθονεῖ ἡ χώρα των (πρβλ. *Στράβ.* XVII, 772). Α. Θ. Σ.

στροὺκ (stroock)· ναυτ., πλοιάριον ρωσικὸν τῆς Κασπίας καὶ τοῦ Βόλγα ποταμοῦ. Σ. Ε. Λ.

Στρούμα *[Γεωγρ.]*. Διεθνὴς (Struma river) ὀνομασία τοῦ *Στρυμόνος* ποταμοῦ. Σ. Ε. Λ.

Στρούμιτσα *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Στρυμόνος (βλ. *Στρώμνιτσας*).

στρουμπάρα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὑοσκύαμος ὁ μέλας*.

Στρουμπὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου. Κάτ. 550, πάντες Ἕλληνες Χριστιανοί. Α. Κ. Α.

Στρούμπινον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λυκόστομον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

στροῦμπος (ὁ)· δημοτ., ἄλλως *στοῦμπος* (βλ. λ.).

Στροῦμπος, *Δημήτριος*. Ἕλλην φυσικός, γεννηθεὶς ἐν Κουκουλίῳ τῆς Ἠπείρου τῷ 1806 καὶ ἀποβιώσας ἐν Ἀθήναις τῷ 1890. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ τὸν διδάσκαλον τοῦ Γένους Ἀναστάσιον Σακελλαρίου καὶ κατόπιν ἐφοίτησεν ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ τῆς Κερκύρας. Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του μετέβη εἰς Γενεύην, ὅπου διέτριψεν εἰδικῶς περὶ τὴν σπουδὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τυχὼν καὶ τοῦ οἰκείου πτυχίου. Συνεχίζων εἶτα ἐν Παρισίοις τὰς σπουδάς του, ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἀνωτέραν σχολὴν τῶν μηχανικῶν καὶ εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολήν, ἐν ᾗ ἠξιώθη πτυχίου ἀρίστων σπουδῶν. Κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη τῷ 1838 καθηγητὴς εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων. Τῷ 1839 διωρίσθη ὑφηγητὴς καὶ τῷ 1844 ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς πειραματικῆς φυσικῆς, προαχθεὶς εἰς τακτικὸν τῷ 1855. Ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἐδίδαξεν ἐπὶ πεντήκοντα περίπου ἔτη. Συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσε γαλλιστὶ εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ διαφόρους πραγματείας, οὐκ ὀλίγαι δὲ μέθοδοί του περὶ τὴν ἐκτέλεσιν πειραμάτων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς φυσικῆς, ὡς ἡ ἐπινόησις νέων ὀργάνων αὐτῆς, ἔτυχον εὐφήμου μνείας παρὰ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐπιστημόνων. Ἑλληνιστὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1864 εἰς τόμον τὰς ἑξῆς μελέτας: «Ἐπιστημονικὰ παράδοξα» καὶ «Περὶ τῶν γνώσεων καὶ τῶν δοξασιῶν τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων ὡς πρὸς τὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ τῶν μεθόδων τοῦ ἐρευνᾶν αὐτά». Δ. Α. Δ.

Δημήτρ. Στροῦμπος.

— **Στροῦμπος,** *Πέτρος*. Νομικός, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1854. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ κατόπιν (1838) ἐδίδαξεν ὡς ὑφηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν γαλλικὸν δίκαιον καὶ ἀπὸ τοῦ 1843—1847 πολιτικὴν δικονομίαν ὡς ἐπίτιμος καθηγητής. Δ. Α. Δ.

Στρούμπουλας *Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Κρήτης (ὕψ. 802 μ.), ἐκτεινόμενον πρὸς ΒΑ. τῆς Ἴδης καὶ σχηματίζον μετὰ τῶν πρὸς Β. αὐτοῦ ὑψουμένων κορυφῶν τοῦ Παλιοκάστρου (450 μ.) καὶ τοῦ Ἁγίου Παύλου (738 μ.) μακρὰν δειράδα, ἥτις καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σταυρός. Ν. ΚΛΣ

Στρουμπούλης, *Χρῖστος*. Ἕλλην μουσουργὸς καὶ συνθέτης λαϊκῶν τραγουδιῶν, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1865—1903). Μετὰ τῶν Θεανοπούλου, Ἀποστόλου, Πετροζίνη ἐγκαινίασε τὸ ἑλληνικὸν μουσικὸν θέατρον μὲ τὸ κωμειδύλλιον «Μυλωνάδες», οἱ ὁποῖοι ἐπαίχθησαν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου Παντοπούλου. Μετὰ τῶν Ν. Λαμπελέτ, Ἀποστόλου καὶ Ματζάρα ὁ Στρουμπούλης μετέσχε τῆς ἱδρύσεως τοῦ πρώτου ἑλληνικοῦ μελοδράματος. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς χορῳδίας εἰς τὴν παλαιὰν φιλαρμονικὴν ἑταιρείαν Ἀθηνῶν καὶ συνέθεσεν ἴδιον σύστημα ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, πολλὰ τεμάχια τῆς ὁποίας ψάλλονται ἔκτοτε εἰς τοὺς ναούς. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Στρουμπούλη εἶναι κυρίως συνδεδεμένον μὲ τὴν «ἀθηναϊκὴν καντάδα», τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ ἐνθουσιώδης ἐμψυχωτής. Αὐτὸς ἐτόνισε τὰ μελωδικώτερα τραγούδια τῆς ἐποχῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ γνωστότατα: «Γιὰ σένα γέρνει ἀπαλά», «Ἕνας βράχος στὸ βουνό», «Ἔχει καϋμοὺς ἡ θάλασσα», «Ξανθὴ καὶ μελαχροινή», «Διὰ παντὸς μακρὰν ἐμοῦ», «Πονῶ στ' ἀλήθεια», «Τὰ νειᾶτα μου φεύγουν», «Ἔβγα ν' ἀκούσῃς τὸ πουλί», «Σᾶν βουνὸ ἔχει καθήσει». Α. Γ. Φ.

Στρούμτσα, *Νέα* — *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Ναούσης τῆς ἐπαρχίας Βεροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 105. Π. Ν. Π.

Στροὺνγκ (Strungk ἢ Strunck), ***Νικόλαος-Ἀδάμ***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1640—1700). Εἶναι ἐκ τῶν γονιμωτέρων μουσουργῶν τοῦ γερμανικοῦ λυρικοῦ θεάτρου κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἐκ τῶν πρώτων συνθετῶν, οἵτινες ἐπροίκισαν τὸ γερμανικὸν μελόδραμα μὲ ἐθνικὰ ἔργα. Σκηνικὰ αὐτοῦ ἔργα εἶναι: «Sejanus» (1678), «Δωρίς», «Ἐσθήρ», «Αἱ τρεῖς θυγατέρες τοῦ Κέκροπος», «Θησεύς», «Σεμίραμις», «Floretto» (1683) κλπ. Πλὴν τούτων συνέθεσε πλεῖστα ὅσα ἔργα ὀργανικῆς μουσικῆς. Γ. Σ.

στροῦνος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κληματὶς ἡ κιρρώδης*.

Digitized by Google

Στρουπέσνιτσκυ (Stroupeznicky), *Λαδίσλαος*. Τσέχος συγγραφεὺς (1850—1892). Ἐκ τῶν ἀρίστων Τσέχων θεατρικῶν συγγραφέων. Ἔγραψε: «Χριστόφορο, Κολόμβος» (1886), «Τὸ στοιχειὸ τοῦ Κλίνγκεμπεργκ» (1883), «Ἡ κυρία τοῦ νομισματοκόπου» (1885), «Οἱ χοροὶ τοῦ χωριοῦ» (1887) καὶ «Ἡ μάχη τοῦ Βαλντεστάϊν» (1893). θ. κ.

Στρούπινο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ὑποδιοικήσεως Ἐνωτίας τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 509. Α. Κ. Χ.

Στρούχατες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Μηδικὸς λαός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Α, 101). Α. Θ. Σ.

Στροφάδες *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ζεῦγος βραχωδῶν, ἀποκέντρων, ἐν τῷ Ἰονίῳ νησίδων (κοιν. *Στροφάδια*, ὑπὸ τῶν ξένων Strovathi, πλάτ. 37° 15′ Β., μῆκ. 21° 00′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Castro Tornese to Venetico), ἐγγύτατα πρὸς ἀλλήλας κειμένων καὶ συνδεομένων δι' ὑφαλισθμοῦ, ἀφ' οὗ ἀναδύουν μύρμηκες (*Στράβ*. Η, 359). Εἶναι ἐντελῶς μονήρεις ἐν τῷ Ἰονίῳ, μὲ ἐγγυτέραν ἀπόστασιν 25 μιλ. νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Κερὶ τῆς Ζακύνθου. Ἐπὶ τῆς μείζονος αὐτῶν *Σταμφάνι*, ὀνομαζομένης οὕτω ποτὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων ναυτικῶν καὶ νῦν ἔτι ὑπὸ τῶν ξένων, ὑπάρχει ἀρχαία καὶ ὀχυρὰ μονὴ μὲ τεῖχος 25 περίπου μέτρων ὕψους, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι *Παναγίας τῆς «Πάντων-χαρᾶς»* καὶ *Ἁγίου Διονυσίου*, ἐν ᾗ ἐμόνασεν ὁ Ἅγιος Διονύσιος, καὶ φάρος ἐπίσημος ἀνεγερθεὶς ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας καὶ ἐφοδιασθεὶς διὰ καταδιοπτρικοῦ μηχανήματος (λευκὸν σταθερὸν φῶς μετὰ ἐρυθρᾶς ἀναλαμπῆς 16 μιλ. ἀνὰ πᾶν 1) τῷ 1887. Ἡ νησὶς αὕτη ἔχει μεγαλυτέραν μὲν διάστασιν 1 χιλιομ., ὕψος δὲ 11 μέτρα. Ὑπάρχει δὲ ἐν τῇ νήσῳ καὶ πηγή, ἥτις πρὸ τῶν σεισμῶν τοῦ 1886 ἀνέβλυζε μέγα ποσὸν ὕδατος, συμπαρασύροντος κάποτε φύλλα πλατάνου, τοῦθ' ὅπερ ἄγει εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦτο, παρὰ τὴν μεγάλην ἀπόστασιν καὶ τὰ μέγιστα βάθη τῆς θαλάσσης, προήρχετο ἐκ τῆς Πελοποννήσου ὑποπυθμενίως, δεδομένου ὅτι ἡ ἐγγυτέρα θέσις, καθ' ἣν ἀπαντῶσι πλάτανοι, εἶναι ἡ περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀλφειοῦ. Τὸ ἀνάβλυσμα ἐμειώθη μετὰ τοὺς σεισμοὺς σημαντικώτατα. Μόνοι κάτοικοι τῆς νησῖδος, ὑπαγομένης διοικητικῶς εἰς τὸν δῆμον Ζακυνθίων, εἶναι οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ τρεῖς φαροφύλακες. Ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος (Β, 285) τὰς ὀνομάζει παραστατικώτατα *Πλωτάς*, τοῦ Βιργιλίου (Αἰν. 3, 210) ἐξηγοῦντος τὴν ὀνομασίαν των ὡς *Στροφάδων* ἐκ τοῦ ὅτι ὅταν Ζῆτις καὶ Κάλαϊς, οἱ τῆς Ὠρειθυίας καὶ τοῦ Βορέως υἱοί, κατεδίωκον τὰς Ἅρπυίας, αἵτινες κατῴκουν εἰς τὰς νήσους, φθάσαντες μέχρις αὐτῶν «ἐστράφησαν» ὀπίσω παραιτηθέντες τῆς διώξεως. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐνετικοὺς χάρτας ὡς Striphali καὶ ὑπῆρξαν σταθμὸς ἀναπαύλας τῶν Βερβέρων πειρατῶν, διὸ καὶ ἡ μονή της παρουσιάζει ὄψιν φρουρίου. Σ. Ε. Λ.

Στροφάδες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Βαβυλωνίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον πρὸς Ν. τῆς Ἀμαρδοκαίας χώρας. Α. Θ. Σ.

στροφάλιγξ (ἡ). Κυλινδρικὸς ἄξων περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται σῶμά τι. Οὕτως ἐν ταῖς μηχαναῖς αἱ στροφάλιγγες εἶναι τὰ τμήματα τῆς ἀτράκτου τὰ στηριζόμενα ἐπὶ τῶν τριβέων, ἐντὸς τῶν ὁποίων περιστρέφονται.

—*[Στρατ. Τεχνολ.]* Καλεῖται *στροφάλιγξ* ὁ ἄξων περὶ ὃν περιστρέφεται, εἰς μὲν τὰ βραδυβόλα πυροβόλα ὁ σωλὴν μόνον, εἰς δὲ τὰ ταχυβόλα ἡ αἰωρουμένη μᾶζα τοῦ πυροβόλου, ἐπὶ τοῦ διὰ τοῦ ἄξονος τοῦ σωλῆνος διερχομένου κατακορύφου ἐπιπέδου, ὥστε νὰ λαμβάνηται ἡ εἰς τὴν ἑκάστοτε ἀπόστασιν βολῆς ἀντιστοιχοῦσα κλίσις τοῦ σωλῆνος. Διὰ τῶν στροφαλίγγων ὁ σωλὴν ἢ ἡ αἰωρουμένη μᾶζα στηρίζεται ἐπὶ τῶν ὑποδεσμίδων τοῦ κιλλίβαντος, τῶν εἰς τὸ ἄκρον τῆς κεφαλῆς του φερομένων, καὶ ἀσφαλίζεται ἐπὶ τούτων διὰ τῶν ἐπιδεσμίδων. Εἰς τὰ ταχυβόλα πυροβόλα αἱ στροφάλιγγες προσαρμόζονται δι' ἡλώσεως ἐπὶ τῆς κοιτίδος.

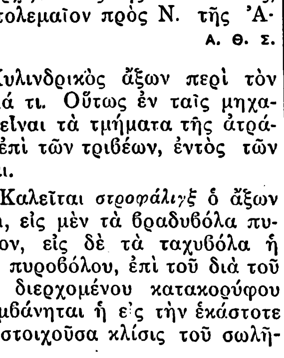

Στροφάλιγξ.

Κλίσις τοῦ ἄξονος τῶν στροφαλίγγων. Ὁσάκις, ἕνεκα κλίσεως τοῦ ἐδάφους, καθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν βολῆς, ὁ γεωμετρικὸς ἄξων τῶν *στροφαλίγγων* δὲν εἶναι ὁριζόντιος, τὸ βλῆμα ἐκτρέπεται τοῦ κανονικῶς ἀναμενομένου σημείου πτώσεως, κατά τε βεληνεκὲς καὶ κατὰ διεύθυνσιν. Ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ σχήματος, εἰς ὃ παρίσταται ἐπὶ ὑποθετικοῦ κατακορύφου στόχου (ὑψουμένου ἄνω τῆς γραμμῆς ΣΣ τοῦ ἐδάφους), διὰ Α ἡ προέκτασις τοῦ ἄξονος τοῦ κοίλου, καὶ διὰ Ο τὸ ἀναμενόμενον, (καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος τῶν στροφαλίγγων) σημεῖον πτώσεως, τοῦ ἐδάφους ὄντος ὁριζοντίου, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ἔδαφος τοῦτο λαμβάνει κλίσιν τινά, ὥστε ὁ ἄξων τῶν στροφαλλίγγων νὰ σχηματίζῃ μετὰ τῆς ὁριζοντίου γωνίαν α, τότε τὸ μὲν σημεῖον Α μετατίθεται εἰς Α′, τὸ δὲ σημεῖον πτώσεως θὰ ὑποστῇ συνεπῶς μετακίνησίν τινα, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὸ μέρος τοῦ χαμηλοτέρου τροχοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὰ κάτω, ἐπὶ τοῦ στόχου ἢ ἐγγύτερον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἀνάγκη ὅθεν κατὰ τὴν σκόπευσιν νὰ ἐπιφέρεται ἡ κατάλληλος *διόρθωσις* (βλ. λ.) τῆς παρεκτροπῆς. Γ. Α. ΚΥ.—Κ. Δ.

στρόφαλον (τὸ) *[Μηχανολ.]*. Στοιχεῖον τοῦ μηχανισμοῦ μετατροπῆς παλινδρομικῆς κινήσεως εἰς περιστροφικὴν καὶ ἀντιστρόφως. Τὸ στρόφαλον εἶναι σῶμα κάθετον ἐπὶ τοῦ στρεφομένου ἄξονος, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶναι στερεῶς συνδεδεμένον κατὰ τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων του, ὥστε περιστροφὴ τοῦ στροφάλου νὰ συνεπιφέρῃ περιστροφὴν τοῦ ἄξονος καὶ ἀντιστρόφως. Τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τοῦ στροφάλου συνδέεται διὰ τοῦ *κομβίου τοῦ στροφάλου* πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον τοῦ *διωστῆρος*, τὸ ὁποῖον ἐξαναγκάζεται τοιουτοτρόπως νὰ κινῆται κίνησιν περιστροφικήν, ἀντὶ τῆς παλινδρομικῆς, τὴν ὁποίαν εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ κινῆται τὸ ἕτερον (ἐσωτερικὸν) ἄκρον τοῦ διωστῆρος. Γ. Θ. Κ.

στρόφαλος (ὁ)· τὸ δι' οὗ στρέφομέν τι, στροφεῖον, λαβή, κοιν. *χερούλι*.

—*[Δερματολ.]* Καλεῖται *στρόφαλος* δερματοπάθεια τῶν παιδίων, ἥτις ἄρχεται αἰφνιδίως ἐν πλήρει ὑγείᾳ εἰς τὰ ἄνω ἄκρα καὶ τὸν κορμὸν δι' ἑνὸς ἐξανθήματος ὑπὸ μορφὴν βλατίδων σκληρῶν ἐρυθρῶν μεγέθους κεφαλῆς καρφίδος μέχρις φακῆς, φερούσης εἰς τὸ κέντρον συνήθως μίαν ἢ καὶ περισσοτέρας μικρὰς φυσαλίδας ἢ ἐφελκίδας. Ἡ τυπικὴ αὕτη τοῦ στροφάλου βλατὶς ἀναπτύσσεται σχεδὸν πάντοτε εἰς τὸ κέντρον ἐρυθρᾶς κνηδώδους κηλῖδος μεγέθους δραχμῆς. Αἱ βλατίδες αὗται ἐξαφανίζονται συνήθως ἄνευ ἴχνους ἐντὸς 8—14 ἡμερῶν ἢ ἀφήνουσιν ἐλαφρὰν μελαγχρωστικὴν κηλῖδα, ἐξαφανιζομένην ἐπίσης μετ' ὀλίγον. Ἡ πάθησις αὕτη εἶναι καλοήθης, ἄρχεται κατὰ τὸν τρίτον μῆνα ἀπὸ τῆς γεννήσεως καὶ συνήθως δὲν προχωρεῖ πέραν τοῦ 2ου ἕως 3ου ἔτους, παρουσιάζεται συχνότερον τὸν χειμῶνα καὶ ὑποτροπιάζει εὐκόλως. Τὸ κύριον σύμπτωμα ταύτης εἶναι ὁ ἐνοχλητικὸς ἔντονος κνησμός. Ὡς αἰτιολογίαν ὁ Γάλλος δερματολόγος Darrier παραδέχεται ἢ τὸν ὑπερσιτισμὸν τοῦ παιδίου ἢ τὴν ἐσφαλμένην κακὴν διατροφὴν αὐτοῦ καὶ τὰς στομαχικὰς διαταραχάς. Ἡ πρόγνωσις εἶναι πάντοτε καλή, ἡ δὲ θεραπεία συνίσταται εἰς τὸν κανονισμὸν τῆς τροφῆς τοῦ παιδίου, τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν ᾠῶν καὶ τῶν γλυκισμάτων. Ἐσωτερικῶς χορηγεῖται εἰς τὰς βαρείας περιπτώσεις ἀντιπυρίνη καὶ μεντόλη, ἐξωτερικῶς δὲ πλύσεις μὲ ἐλαφρὰν διάλυσιν φαινικοῦ ὀξέος καὶ μεντόλης, καὶ ἀλοιφαὶ τουμινόλης. Κ. Κ. Κ.

στροφαλοσία (Strophalosia King) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *προδουκτιδῶν στροφομηνακιοειδῶν ἀρθρωτῶν βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὄστρακον κοιλόκυρτον, τοῦ ὁποίου ἡ κοιλιακὴ θύρα ἔφερε δύο ὀδόντας κλείθρου καὶ ἦτο κεκαλυμμένη μὲ κοίλας ἀκάνθας, ἐνῷ ἡ ραχιαία ἦτο μετὰ ἢ ἄνευ ἀκανθῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς μέσης δεβονίου μέχρι καὶ τῆς περμίου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἐν Ἀμερικῇ, Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ. Γ. Κ. Γ.

στροφανθιδίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *στροφανθίνη*.

στροφανθίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{40}H_{66}O_{19}$ ἢ $C_{88}H_{58}O_{15}$ ἢ $C_{40}H_{60}O_{16}$, ἀπαντῶν εἰς διάφορα εἴδη στροφάνθου. Ὑδρολύεται πρὸς τὸν δισακχαρίτην *στροφανθοβιόζην* $C_{13}H_{22}O_{10}$, συνισταμένην πιθανώτατα ἐκ μαννόζης καὶ ραμνόζης, καὶ ἄγλυκόν τι ἀγνώστου συντάξεως, ὅπερ ἐκλήθη *στροφανθιδίνη*. Σ. Γ.

—*[Φαρμ. Χημ.]* Αἱ *στροφανθῖναι* προτιμῶνται τῆς δακτυλιδίνης ἐπὶ παροξυσμῶν, ταχυκαρδίας καὶ ἀρρυθμίας τῆς καρδίας, δὲν ἐπενεργοῦν δὲ ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς καὶ δὲν ἔχουν ἀθροιστικὴν ἐνέργειαν. Κ. Γ. Μ.

Στρόφανθος.

στρόφανθος (ὁ) (Strophanthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυανοειδῶν* ἢ *ἀποκυανιιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι ὁ *στρόφανθος ὁ δασὺς* (Strophanthus hispidus) καὶ ὁ *στρόφανθος ὁ κόμβειος* (Strophanthus kombii), ἀμφότεροι θάμνοι τῆς Ἀφρικῆς καλλιεργούμενοι διὰ τὰς ῥίζας των, αἵτινες ἐνέχουσι φαρμακευτικήν τινα οὐσίαν, τὴν *στροφανθίνην*. Δ. Ν. Π.

—**στροφάνθου** ***σπέρματα*** (Semina Strophanti) *[Φαρμακογ.]*. Συστατικὸν τῶν σπερμάτων εἶναι 25% λιπαρὰ σώματα, στροφανθίνη, χολίνη, τριγωνιλίνη, γλίσχρασμα, λευκωματοειδεῖς καὶ ρητινώδεις οὐσίαι. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφονται τὰ σπέρματα εἰς καταπότια ἢ εἰς κόνεις, ὡς διουρητικόν, καρδιοτονωτικὸν καὶ ἐπὶ διαφόρων καρδιακῶν παθήσεων. Ἐκ τῶν σπερμάτων παρασκευάζεται τὸ βάμμα τοῦ στροφάνθου (Tinctura Strophanti), ὅπερ ἀναγράφεται ὡς εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τοῦ ὕδρωπος καὶ τῶν καρδιακῶν διαταραχῶν. Ἀσύμβατα τῆς δρόγης εἶναι: τὰ ἰωδιοῦχα, τὰ χλωριοῦχα, τὰ βρωμιοῦχα, τὰ μεταλλικὰ ἅλατα κλπ. Οἱ ἰθαγενεῖς τῶν χωρῶν, εἰς ἃς τὰ παράγοντα τὴν δρόγην ταύτην φυτὰ βλαστάνουν, διὰ τοῦ ἐκχυλίσματος τῶν σπερμάτων δηλητηριάζουν τὰ βέλη, τὰ ὁποῖα ἐπονομάζουν kombi. Κ. Γ. Μ.

στροφεῖον (τό)· ἐργαλεῖον, δι' οὗ στρέφεταί τι, κοιν. *σβίγα*.

— *[Ἀρχ.] Στροφεῖον* ἐκαλεῖτο μηχανή τις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θεάτρου, ἧς στρεφομένης οἱ ὑποκριταὶ ἐνεφανίζοντο πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θεατῶν ἐν διαφόρῳ θέσει καὶ εἶτα ἐξηφανίζοντο. Κατὰ Πολυδεύκην, διὰ τοῦ στροφείου ἐδείκνυντο τοῖς θεαταῖς οἱ διὰ τοῦ αἰθέρος βαίνοντες ἥρωες, οἱ ἐν τῇ θαλάσσῃ νηχόμενοι, οἱ εἰς τὸ θεῖον μεθεστηκότες, ἤτοι οἱ ἀποθεούμενοι ἥρωες καὶ οἱ ἐν πελάγει ἢ πολέμῳ τελευτῶντες. Ε. ΔΙ. Κ.

στροφεύς, —*έως* (ὁ)· ὁ ἀνώτατος σπόνδυλος τῆς ῥάχεως, ἐφ' οὗ στρέφεται ἡ κεφαλή, ἄλλως *ἐπιστροφεὺς* ἢ *ἄτλας*· || τὸ συνέχον τὰ θυρόφυλλα μετὰ τῶν παραστατῶν σιδήριον, ὥστε ἐλευθέρως νὰ στρέφωνται, ἄλλως *γίγγλυμος*, κοιν. *ρεζές*, *μεντεσές*.

—*[Παραστ. Γεωμετρ.] Στροφεὺς* καλεῖται εὐθεῖα κειμένη ἐπί τινος τῶν προβολικῶν, δυναμένη δὲ νὰ εἶναι προβολὴ εὐθείας ἢ ἴχνος ἐπιπέδου, καὶ περὶ τὴν ὁποίαν περιστρέφομεν ἐπίπεδον, εὐθεῖαν ἢ σημεῖον ἕως οὗ κατακλιθῇ ἐπὶ τοῦ προβολικοῦ ἐπιπέδου, ἐφ' οὗ κεῖται ὁ στροφεύς. Σ. Ε. Λ.

— *[Μηχανολ.] Στροφεὺς* καλεῖται τὸ ἐπὶ τῶν ἑδράνων στηριζόμενον καὶ στρεφόμενον τμῆμα ἄξονος ἢ ἀτράκτου. Γ. Θ. Κ.

— *[Πυροβ.] Στροφεὺς* ἐκαλεῖτο ἄλλοτε ὁ *πόλος* τῶν ἐπινηΐων καὶ φρουριακῶν πυροβόλων. Σ. Ε. Λ.

— *[Σιδηρ.]* Βλ. λ. *ἄτρακτος* (τόμ. ΣΤ′, σελ. 131α) καὶ *σιδηρόδρομος* (τόμ. ΚΑ′ σελ. 778 γ).

στροφὴ (ἡ)· τὸ στρέφειν ἢ στρέφεσθαι, ἀλλαγὴ διευθύνσεως, κοιν. *γύρισμα*: «στροφὴ πρὸς τὰ δεξιά,— πρὸς τὰ ἀριστερά»· || περιστροφή, κοιν. *βόλτα*: «στροφαὶ τοῦ τροχοῦ»· || καμπὴ τῆς ὁδοῦ: «οἱ στροφὲς τῆς ἀνηφοριᾶς»· || λογιστ., μεταφορὰ ἐγγραφῆς ἐξ ἑνὸς λογαριασμοῦ εἰς ἄλλον· || ἀκύρωσις ἐγγραφῆς δι' ἄλλης ἀντιθέτου.

— *[Ὀρθοπ.] Στροφὴ* εἶναι κίνησις, καθ' ἣν ἡ ἀρθρικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἑτέρου τῶν ὀστῶν (τοῦ κινητοῦ) διαρθρώσεώς τινος περιγράφει τμῆμα κύκλου δίκην τροχοῦ περὶ τὸ ἄλλο στρεφόμενον. Ἡ κίνησις αὕτη γίνεται πάντοτε περὶ ἴδιον ἄξονα, δηλαδὴ περὶ τὸν ἐπιμήκη ἄξονα τῆς ἀρθρώσεως, ὅστις εἶναι κάθετος πρὸς τοὺς δύο ἑτέρους αὐτῆς ἄξονα, δηλαδὴ τὸν ἐγκάρσιον καὶ τὸν προσθιοπίσθιον. Διακρίνομεν δὲ τὴν στροφὴν εἰς *ἐσωτερικὴν* καὶ *ἐξωτερικήν*, ἀναλόγως τοῦ ἂν τὸ κινητὸν ὀστοῦν τῆς ἀρθρώσεως στρέφῃ πρὸς τὰ ἔσω ἢ πρὸς τὰ ἔξω. Ἡ στροφὴ δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὴν λεγομένην *περιστροφικὴν* ἢ *κυκλικὴν* κίνησιν διαρθρώσεώς τινος. Διότι κατὰ τὴν τελευταίαν ἡ ἀρθρικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἑτέρου τῶν ὀστῶν (τοῦ κινητοῦ) διαρθρώσεώς τινος περιφέρεται κύκλῳ περὶ τὴν τοῦ ἄλλου, περιγράφον οὕτω σχῆμα κώνου, οὗ ἡ κορυφὴ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ κέντρον τῆς καμάρας τῆς ἀρθρώσεως. Δὲν πρόκειται ὅμως ἐνταῦθα περὶ εἰδικῆς τινος, οὕτως εἰπεῖν, κινήσεως, ἀλλὰ περὶ συνδυασμοῦ τῶν ἄλλων συνήθων κινήσεων τῆς διαρθρώσεως (κάμψις, ἔκτασις καὶ προσαγωγή, ἀπαγωγή). Οὕτω, κατὰ τὴν περιστροφικὴν κίνησιν τοῦ ἰσχίου ὁ μηρὸς φέρεται πρῶτον εἰς τελείαν κάμψιν, εἶτα εἰς τελείαν ἀπαγωγήν, τελείαν ἔκτασιν, τελείαν προσαγωγὴν καὶ τέλος ἐπαναφέρεται εἰς τελείαν κάμψιν. Α. Κ.

—*[Ναυτ.]* Καλεῖται γενικῶς *στροφὴ* ἡ ἀλλαγὴ πλεύσεως τοῦ πλοίου δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ, διὰ τοῦ πηδαλίου του· ἐν στολοδρομίᾳ ἡ στροφὴ ὀνομάζεται *διαδοχική*, ὅταν ὁ ἐπιπλέων στρέφῃ εἰς τὰ ἴχνη τοῦ προπλέοντος, ἅτινα παρακολουθεῖ προσεκτικῶς, καὶ *ἀθρόα* ὅταν ἐκτελῆται ὑπὸ πάντων τῶν πλοίων τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ταυτοχρόνως καὶ ἅμα τῇ ὑποστολῇ τοῦ ἐκτελεστικοῦ σήματος. *Στροφαὶ* καλοῦνται ἥ τε *ἀναστροφὴ* καὶ ἡ *ὑποστροφὴ* πλαγιοδρομοῦντος ἱστιοφόρου πρὸς ἀλλαγὴν τῶν προπόδων του κατὰ τὴν ἐγγυτάτην ἱστιοδρομίαν.

Digitized by Google

Ἐπίσης καὶ ὁ ἀνὰ πᾶν λεπτὸν ἀριθμὸς περιφορῶν τοῦ προωστῆρος ἀτμοπλοίου ἢ πετρελαιοκινήτου πλοίου. Σ. Ε. Λ.

—*[Μετρ.]* Καλεῖται *στροφὴ* ἡ μεγαλυτέρα, ἐκ κώλων ἢ στίχων καὶ περιόδων συγκειμένη, ρυθμικὴ ἑνότης, ἥτις ἐν τῷ συνθέτῳ ἐκ συστημάτων ποιήματι ἔχει ἀντίστοιχον ἄλλην τεχνικῶς ὁμοίαν, ἀποτελοῦσαν τὴν ρυθμικὴν ἀπόδοσιν καὶ ἐπανάληψίν της. Ἡ ἐπανάληψις αὕτη ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τεχνικῶν *ἀνακύκλωσις* ἢ *ἐπαναστροφή*. Ἡ δὲ ἐπαναλαμβανομένη ὁμοία καὶ ἀντίστοιχος πρὸς τὴν πρώτην στροφὴ καλεῖται *ἀντιστροφή*. Αἱ στροφαὶ ἢ εἶναι *ὁμοειδεῖς* εἰς τὸ ποίημα, ὡς: α—α′—α″—α‴, ἢ *ἑτεροειδεῖς*, ὁπότε ἀποτελεῖ ἑκάστη μετὰ τῆς ἀντιστροφῆς τὴν *περικοπήν*, ὡς: αα′, ϐϐ′, γγ′, καταχλειομένην ὑπὸ ἀνομοίου στροφῆς, τῆς *ἐπῳδοῦ*. Οὕτω συναπαρτίζεται ἡ *ἐπῳδικὴ τριάς*. Ἡ στροφὴ ἐχρησιμοποιήθη κυρίως εἰς τὸ μέλος, τὴν χορικὴν καὶ τὴν λυρικὴν ποίησιν, συνέκειτο δ᾽ ἐκ στίχων μεικτῶν καὶ ἐπισυνθέτων, σπανιώτερον δὲ καθαρῶν. Ἀπετέλει ρυθμικὴν καὶ λογικὴν ἑνότητα αὐτοτελῆ καὶ πλήρη, ἀπολήγουσαν εἰς τελείαν λέξιν καὶ στιγμήν, ἐνεχώρει δὲ μεταξὺ τῆς ἀδιαφόρου τελικῆς της συλλαβῆς καὶ τῆς ἀρχικῆς τῆς ἀκολουθούσης ἡ χασμῳδία. Ἐπὶ τοῦ μέλους στηρίζονται καὶ αἱ στροφαὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ρυθμικῆς ποιήσεως (*τροπάρια, οἶκοι, εἱρμοί*), αἵτινες λαμβάνουν διαφόρους μορφὰς ἐκ τῆς ἀντιστοιχίας, τῆς ἀποδόσεως καὶ τοῦ ὁμοιοτελεύτου, ἀπὸ 5 μέχρις 20 στροφῶν ἀπαρτιζόμεναι. Εἰς τὴν νεοελληνικὴν στιχουργικὴν ἡ στροφὴ ἔχει περισσότερον ὀργανικὴν σημασίαν καὶ ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν μονάδα τῶν στιχουργικῶν συστημάτων. Στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὁμοιοκαταληξίας μέν, δι᾽ ἧς διακρίνεται εἰς αὐτοτελῆ ἑνότητα, ἂν ἀποτελῆται ἐκ στίχων ὁμοιορρύθμων, ἐπὶ τῆς ἐπαναλήψεως δὲ τοῦ ρυθμοῦ ἂν ἀποτελῆται ἐκ στίχων διαφόρου ρυθμοῦ, ὁμοιογενοῦς ὅμως. Κατὰ κανόνα πρέπει νὰ περικλείῃ τέλειον νόημα καὶ νὰ λήγῃ εἰς τελείαν λέξιν καὶ στιγμήν. Διακρίνονται δὲ αἱ στροφαὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποτελούντων αὐτὰς στίχων. Κυριώτεραι καὶ συνηθέστεραι στροφαὶ εἶναι ἡ *δίστιχος* μὲ ὁμοιοκαταληξίαν ζευγαρωτήν, ἀρχαιοτέρα καὶ εὐχρηστοτέρα πασῶν, ἰδίως εἰς τὴν κρητικὴν καὶ δημώδη ποίησιν, μὴ χωριζομένη δὲ γραπτῶς. Αὕτη ἀποτελεῖ καὶ ὅλον ποίημα (λαϊκὰ δίστιχα). Τὰ ἄλλα εἴδη τῶν στροφῶν εἶναι κοινὰ καὶ εἰς τὰς ξένας μετρικάς, καὶ δὴ τὴν ἰταλικὴν καὶ τὴν γαλλικήν, ἀφ᾽ ὧν καὶ εἰσήχθησαν. Ἡ *τρίστιχος* (τρίστιχον, terzina), ἥτις δύναται νὰ εἶναι καὶ αὐτοτελής, μὲ ὁμοιοκαταληξίαν τριπλῆν καὶ διὰ ταύτης νὰ συνάπτηται πρὸς τὴν ἑπομένην, ὅτε προκύπτει ἡ *σύνθετος τρίστιχος*, δυναμένη νὰ συνέλθῃ καὶ εἰς μίαν, τὴν *ἑξάστιχον*. Ἡ *τετράστιχος* (τετράστιχον), μὲ πλεκτὴν συνήθως ἢ σταυρωτὴν ὁμοιοκαταληξίαν. Νόθος μορφή της εἶναι ἡ μὲ ζευγαρωτὴν ὁμοιοκαταληξίαν ἢ ἡ ἐκ δύο συνθέτων στίχων ἀποτελουμένη. Ἡ *πεντάστιχος* μὲ ὁμοιοκαταληξίαν τύπου αβαϐϐ, αϐαϐα, αϐϐαϐ, αϐααϐ, αϐϐϐα, κλπ. Ἡ *ἑξάστιχος*, ἧς ἡ κλασσικὴ μορφὴ α′αϐγγ, καὶ ἡ *ὀκτάστιχος*, αϐαϐαϐγγ. Μεγαλύτεραι τῶν ὀκτὼ στίχων στροφαὶ ἀποτελοῦσιν αὐτοτελῆ ποιήματα. Διάσπασις τῆς στροφῆς εἶναι ὁ *ἐλεύθερος στίχος*, μὲ μεγαλυτέρας καὶ ἀκανονίστους μετρικὰς ἑνότητας Γ. Μ. Β.

— **στροφὴ *ἐπ᾽ ἀγκύρας*** *[Ναυτ.]*. Χειρισμὸς ἐπιϐαλλόμενος πρὸς στροφὴν τοῦ ἀπαίροντος πλοίου, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ χῶρος διὰ νὰ στρέψῃ τοῦτο μὲ μόνην τὴν ἐνέργειαν τοῦ πηδαλίου· ἐκτελεῖται δὲ οὗτος, ὅταν ἡ ἄλυσις τῆς ποντισμένης ἀγκύρας ἔλθῃ εἰς θέσιν μεταξὺ παρακαθέτου καὶ κατακαθέτου. Ἐὰν τὸ πλοῖον ἦτο ἠγκυροβολημένον διὰ δύο ἀγκυρῶν, ἀνασπᾶται τελευταία ἡ ποντισμένη πρὸς τὴν πλευράν, πρὸς ἣν θέλομεν τὴν στροφήν· τίθεται τότε τὸ μὲν πηδάλιον πρὸς τὴν πλευρὰν ταύτην, ἡ δὲ μηχανὴ εἰς κίνησιν «ἠρέμα», ὁπότε τὸ πλοῖον στρέφει εἰς ἐλαχίστην ἀκτῖνα περὶ κέντρον τὴν ἄγκυραν, ἐνῷ συγχρόνως εἰσέλκομεν τὴν ἄλυσιν βραδέως, ἵνα ἀνασπάσωμεν τὴν ἄγκυραν εὐθὺς ὡς περατωθῇ ἡ στροφή. Εἰς τὰ ἱστιοφόρα ἡ τοιαύτη στροφὴ ἐγίνετο ἐν συνδυασμῷ τῆς ἀγκύρας τοῦ πλοίου καὶ τῆς ἰσχάδος τῆς διὰ τοῦ πλαγιοδέτου ἐκταθείσης. Σ. Ε. Λ.

Στροφὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀρσανῶν (Κουζλοὺ-Κεμπὶρ) τῆς ἐπαρχίας Σαπῶν (Σαπτσῆ) τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 276. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ντολαπτζιλάρ*. —Π.

στρόφιγξ, —*γγος* (ἡ)· ἀξονίσκος, περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεταί τι, ἰδίᾳ ἕκαστος τῶν ἀξονίσκων τῆς θύρας ἢ τοῦ παραθύρου, οἵτινες εἰσέρχονται εἰς ἀντιστοίχους ὀπὰς τοῦ πλαισίου αὐτῶν, ἵνα συγκρατῶνται καὶ περιστρέφωνται τὰ φύλλα αὐτῶν, ὅταν ἀνοιγοκλείουσι· ‖ καθόλου, γίγγλυμος· ‖ ἡ κάνουλα, κρουνός.

στρόφιον (τό)· ἀρχ., εἶδος ταινίας τῆς κεφαλῆς· ‖ κόσμημα τῆς κεφαλῆς τῶν ἱερέων· ‖ ταινία δι᾽ ἧς περιέδενον αἱ γυναῖκες τὸ στῆθος· ‖ πλεκτὸς δακτύλιος, στρόφος, κοιν. *κουλούρα*.

— *[Ναυτ.]* Τὸ *στρόφιον* (κοιν. *κουλούρα*) εἶναι ἄθροισμα πολλῶν κλωσμάτων ἢ διστρόφων συνηνωμένων καὶ συνδεδεμένων ὁμοῦ διὰ κλώσματος τοῦ αὐτοῦ εἴδους, περιδενομένου δὲ διὰ σειρᾶς συνεχῶν ἡμιδέσμων. *Στρόφιον* λέγεται ἐπίσης μικρὸς δακτύλιος ἐκ δετηρίας, ραπτόμενος κατὰ τὴν περιφέρειαν ὀμματίου ἱστίου πρὸς ἐνδυνάμωσίν του. Σ. Ε. Λ.

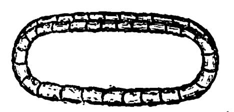

Στρόφιον.

Στρόφιος *[Μυθολ.]*. —1) Ἐπίσημος Τρώς, πατὴρ τοῦ Σκαμανδρίου, φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Μενελάου (Ἰλ. Ε 49).

— 2) Υἱὸς τοῦ Κρίσσου, βασιλεὺς τῆς Φωκίδος καὶ τῆς Ἀντιφατίας καὶ σύζυγος τῆς Κυδραγόρας ἢ Ἀναξιβίας, ἀδελφῆς τοῦ Ἀγαμέμνονος, πατὴρ δὲ τοῦ Πυλάδου, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἡ Ἠλέκτρα ἐφυγάδευσε τὸν ἀδελφόν της Ὀρέστην (*Εὐριπ.* Ἰφιγ. ἐν Ταύρ. 60. Ἠλέκτρ. 18, *Παυσ.* Β, 29, 4).

— 3) Υἱὸς τοῦ Πυλάδου καὶ τῆς Ἠλέκτρας καὶ ἀδελφὸς τοῦ Μέδοντος (*Παυσ.* Β, 16, 7). Α. Θ. Σ.

στροφοδείκτης (ὁ) *[Ναυτ.]*. Τελειοποίησις τοῦ στροφομέτρου, ἀφορῶσα εἰς τὴν χρησιμοποίησίν του ἐν τῇ ναυτικῇ τακτικῇ καὶ ἐπιτυγχάνουσα οὐ μόνον τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν γωνιακῆς ταχύτητος τῆς ἀτράκτου τοῦ προωστῆρος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῇ στολοδρομίᾳ ἐπανόρθωσιν τῆς τάξεως, ὅταν διαταράσσεται αὕτη ἐκ τῶν διαφόρων αὐξομειώσεων τῶν κατὰ λεπτὸν ἀριθμῶν τῶν στροφῶν τῆς μηχανῆς. Εἴδη στροφοδεικτῶν ὑπάρχουν πολλά. Τελειότερος εἶναι ὁ *διαφορικὸς στροφοδείκτης* (compteur différentiel) τοῦ Valessie (1870), θαυμασίως εὐφυὲς μηχάνημα, συνιστάμενον ἐκ στιγμοδείκτου δεικνύοντος μόνον τὰ δεύτερα, ἀλλὰ καὶ στρεφομένου, διὰ ὀδοντωτῶν τροχίσκων λαμβανόντων τὴν κίνησιν ἀπὸ τῆς ἀτράκτου, κατ᾽ ἀντίθετον διεύθυνσιν τῆς τοῦ δευτερολεπτοδείκτου. Διὰ ζεύξεως καὶ ἀποζεύξεως τῶν καταλλήλων ὀδοντωτῶν τροχίσκων, ἀναλόγως τῶν ὁρισθεισῶν στροφῶν τῆς μηχανῆς, δίδεται εἰς τὸν στιγμοδείκτην ταχύτης ἴση καὶ ἀντιθέτος πρὸς τὴν τοῦ δευτερολεπτοδείκτου του, ὁπότε οὗτος, ἂν ἡ ταχύτης τῆς μηχανῆς εἶναι κανονική, δὲν πρέπει νὰ ἀπομακρύνηται ἀπὸ ἀφετηρίας ἐνδεικτικῆς, ἐντὸς τοῦ ὀργάνου εὑρισκομένης καὶ μὴ μετεχούσης τῶν κινήσεων αὐτοῦ. Σ. Ε. Λ.

στροφοδίνη (ἡ)· περιστροφὴ περί τι σημεῖον ὁμοία πρὸς δίνην.

στροφοδινοῦμαι (--*έομαι*)· στρέφομαι περί τι σημεῖον ταχέως, περιδινοῦμαι.

στροφομενίδαι (οἱ), ἢ ***στροφομηνιδαι*** (Strophomenidae) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *στροφομηνακιοειδῶν ἀρθρωτῶν βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔφερον ὄστρακον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπίπεδον ἢ κυρτόκοιλον, σπανιώτερον δὲ ἀμφίκυρτον, δελτίδια δὲ καὶ χειλίδια καλῶς ἀνεπτυγμένα. Τὰ ὄστρακα κατὰ κανόνα ἔφερον μίσχον συχνὰ ἀσθενῆ, ἢ ἦσαν ἄμισχα, ὁπότε τὰ ζῷα προσεκολλῶντο ἐπὶ ξένων σωμάτων. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγονται τὰ γένη *ἠωστροφομήνη, λεπτέλλα, λεπταίνη, δαβιδσονία, στροφομήνη, ὀρθοθέτης, στρεπτόρρυγχος, δερβυΐα, τριπλεσία* καὶ ἄλλα. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κατωτέρας σιλουρίου μέχρι καὶ τῆς περμίου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ, ἀμφίβολα δὲ καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας ἰουρασίου ἢ λιασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

στροφόμετρον (τὸ) *[Μηχανολ.]*. Ὄργανον πρὸς μέτρησιν τῶν στροφῶν τῆς ἀτράκτου μηχανῆς τινος (κοιν. *μαρκαδόρος*). Τὰ στροφόμετρα διακρίνονται εἰς *ἐνδεικτικά*, τὰ ὁποῖα φέρουν δείκτην καὶ δίδουν εἰς ἑκάστην στιγμὴν τὸν ἀριθμὸν στροφῶν τῆς ἀτράκτου ἀνὰ λεπτόν, καὶ εἰς *καταγραφικά*, τὰ ὁποῖα φέρουν ὡρολογιακὸν μηχανισμὸν καταγράφοντα τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν στροφῶν τῆς ἀτράκτου ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἐπὶ τῆς ἀτράκτου τοποθετήσεώς των. Ἀμφότερα τοποθετοῦνται εἰς μίαν ἐκ τῶν δύο μετωπικῶν ἐπιφανειῶν τῆς ἀτράκτου, οὕτως ὥστε ὁ ἄξων αὐτῶν, τοποθετούμενος ἐντὸς εἰδικῶς τετορνευμένης ὀπῆς τῆς ἀτράκτου, νὰ παρακολουθῇ τὴν τελευταίαν εἰς τὴν περιστροφικὴν αὐτῆς κίνησιν. Τὰ πλεῖστα τῶν ἐν χρήσει στροφομέτρων ἔχουν μηχανικὴν μετάδοσιν.

στροφομηνακιοειδῆ (τὰ) (Strophomenacea) *[Ζωολ.—Παλαιοζωολ.]*. Ὑπεροικογένεια *ἀρθρωτῶν βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν ζῴων Τὰ ζῷα τῆς ὑπεροικογενείας ταύτης χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ ὅτι φέρουσιν ὄστρακον, κατὰ κανόνα γεγλυμμένον, κράσπεδον κλειθραῖον μακρόν, εὐθύ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἰς ἑκάστην θύραν ὑπάρχει τρίπλευρος αὐλὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνεπτυγμένη, δελτίδια καὶ χειλίδια συνήθως καλῶς ἀνεπτυγμένα. Ἡ ἀπόφυσις τοῦ κλείθρου ὑπάρχει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Τὰ ὄστρακα ἢ φέρουσι μίσχον ἢ εἶναι ἄμισχα, ὁπότε προσκολλῶνται ἐπὶ ξένων σωμάτων.

Εἰς τὴν ὑπεροικογένειαν ταύτην ὑπάγονται αἱ ἐκλείψασαι οἰκογένειαι τῶν *βιλλιγκσελλιδῶν, ὀρθιδῶν, στροφομενιδῶν, προδουκτιδῶν, ριχτχοφενιδῶν* καὶ ἡ ζῶσα εἰσέτι τῶν *θηκιδεϊδῶν*. Τὰ στροφομηνακιοειδῆ ζῶσιν ἐντὸς τῶν θαλασσῶν ἀπὸ τῆς καμβρίου περιόδου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος μέχρι σήμερον, ἄφθονα δ᾽ ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς τῶν στρωμάτων ὅλων τῶν ἀντιστοίχων διαπλάσεων. Γ. Κ. Γ.

στροφομήνη (ἡ) (Strophomena) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *στροφομενιδῶν στροφομηνακιοειδῶν ἀρθρωτῶν βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος κυρτόκοιλον. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἐν Ἀμερικῇ καὶ Εὐρώπῃ. Γ. Κ. Γ.

στροφοποδίζω· ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων, βουποδίζω.

στροφοποδισμὸς (ὁ)· ὁ τρόπος καθ᾽ ὃν πατεῖται καὶ ἀνυψοῦται ὁ χωλαίνων ποὺς τῶν ὑποζυγίων, *βουποδισμός*.

στρόφος (ὁ) (κοιν. *σμπεῖρος*). Σχοινίον συνεστραμμένον καὶ οὗ τὰ ἄκρα συνδέονται πρὸς ἄλληλα διὰ κεστρωτῆς ἁμματίσεως. Χρησιμεύει ὡς ἀρτάνη, περιβάλλουσα βαρέα ἀντικείμενα κατὰ τὰς φορτώσεις των. Σ. Ε. Λ.

στρόφος (ὁ) (volvulus) *[Ἰατρ.]*. Οὕτω καλοῦνται οἱ ἰσχυροὶ κατὰ τὴν γαστέρα καὶ δὴ ἐν τοῖς ἐντέροις πόνοι. Οὗτοι προέρχονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκ συστροφῆς ἐντερικῆς τινος ἕλικος περὶ τὸ ἑαυτῆς μεσεντέριον. Ἐπακολούθημα τούτου εἶναι ἡ ἐν τοῖς ἐντέροις ἐπίσχεσις τῶν περιττωμάτων, ὁπότε ἐμφανίζεται καὶ ἅπασα ἡ συνδρομὴ τῆς ἐντερικῆς ἐμφράξεως. Μ. Ν. Κ.

στροφόσωμος (ὁ) (Strophosomus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν κουρκουλιονιδῶν. Τὰ εἴδη τοῦ γένους τούτου κατατρώγουν τὰ φύλλα, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς φλοιοὺς διαφόρων δασικῶν πλατυφύλλων καὶ κωνοφόρων. Ε. Τ. Ε.

στροφύλι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *τριγωνίσκος* (βλ. λ.).

Στροφύλι *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τῆς Κηφισιᾶς, κατέχουσα τὸ βορειοδυτικὸν τῆς κωμοπόλεως τμῆμα καὶ ἔχουσα πλείστας ἐπαύλεις. Εἰς αὐτὴν ἐτερματίζετο πρότερον ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν-Κηφισιᾶς.

στροφυλιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ φυτοῦ *πεύκη* ἢ πίτυς

Στροφυλιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 523. Κεῖται πρὸς ΒΑ. τῆς Λίμνης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

— **Στροφυλιὰ** *[Γεωγρ.]*. Νησὶς πευκόφυτος ἐν τῇ θαλάσσῃ τῆς Ἀγουλινίτσης. Σ. Ε. Λ.

Στρόφυλον *[Γεωγρ.]*. Δύο χωρία τῆς κοινότητος Ἁγίου Βλασίου (Καραμπάσι) τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης: *Ἄνω Στρόφυλον* μὲ (1928) 77 κατ. καὶ *Κάτω Στρόφυλον* μὲ 68 κατ. —Π.

Στρυβία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν Σποράδων, ὡς Στέφανος ὁ Βυζάντιος, ἄγνωστον ὅμως ποία αὐτῶν. Σ. Ε. Λ.

Στρυγανιὰ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σπαρτιάδος τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 160. —Π.

Στρυγκόβσκι (Strzygowski), ***Ἰωσήφ***. Γερμανὸς τεχνοκρίτης (βλ. λ. *Στσυγκόβσκι*).

Στρύμη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη ἀποικία Θασίων ἐν Θρᾴκῃ. Ἦτο οἱονεὶ προάστιον τῆς *Μεσημβρίας*, ἀφ᾽ ἧς ἐχωρίζετο διὰ τοῦ ποταμοῦ Λίσου, ὅστις κατὰ τὴν διέλευσιν τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ ἐστείρευσε, διότι «οὐκ ἀντέσχε τὸ ὕδωρ παρέχων τῷ Ξέρξεω στρατῷ» (*Ἡροδ.* 6, 108). Μεταξὺ τῆς Στρύμης καὶ τῆς Μαρωνείας ἡπλοῦτο ἡ λίμνη Ἰσμαρίς. Σ. Ε. Λ.

— **Στρύμη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σαπῶν (Σαπτσῆ) τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενον *Τσαδιρλῆ*. Κάτ. (1928) 808 Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 1 327), περιλαμβανούσης καὶ τὸ χωρίον *Διώνη* (Καρὰ-Ἀγάτς). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. —Π.

Στρυμονίας *[Μετεωρολ.]*. Ὀνομασία, ἣν πολλαὶ πόλεις τῆς Θρᾴκης ἔδιδον εἰς τοπικόν, βορειο-

Digitized by Google

δυτικὸν μᾶλλον, ἄνεμον, ὡς πνέοντα ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Στρυμόνος (*Καλλιμαχ.* Δηλ. 26. *Στέφ. Βυζ.* 588, 2). Σ. Ε. Λ.

Στρυμονικὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας (Νιγρίτης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, πρότερον καλούμενον *Ὀρλιακο.* Κάτ. (1928) 911. Κεῖται πρὸς Δ.ΝΔ. τῆς πρωτευούσης, ἐγγὺς τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ γεφύρας τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Θεσσαλονίκης—Σερρῶν. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Βλ. *Ὀρλιακο.*

Στρυμονοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σιδηροκάστρου τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 738. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσιφλιτσίκ.* Κεῖται πρὸς ΒΔ. τοῦ Σιδηροκάστρου καὶ ἐγγὺς τῆς ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος γεφύρας τοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης—Σερρῶν, ἐν εὐφορωτάτῃ πεδιάδι. Ἔχει προσφυγικὸν συνοικισμόν. Π. Ν. Π.

Στρύμπελ (Strümpell), *Ἀδόλφος*. Γερμανὸς νευροπαθολόγος ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ἐρλάγγῃ τῷ 1853. Διεδέχθη τὸν Erb εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς πολυκλινικῆς Λειψίας (1883), τὸν Leube εἰς τὴν καθηγεσίαν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς κλινικῆς Ἐρλάγγης (1886). Τὰς κυρίως σπουδάς του ἀφιέρωσεν εἰς τὴν παθολογίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, συγγράψας πλείστας ἐργασίας ἐπὶ τῆς νωτιάδος φθίσεως, σπασμώδους νωτιαίας παραλύσεως, ἐγκεφαλικῆς παραλύσεως τῶν παίδων, παραλύσεως ἀσθενικῆς τοῦ προμήκους, ἀκρομεγαλίας, προϊούσης μυϊκῆς ἀτροφίας κ.τ.λ. Ἐπίσης συνέγραψε τρίτομον «Εἰδικὴν ἐσωτερικὴν παθολογίαν καὶ θεραπευτικήν», μεταφρασθεῖσαν εἰς πλείστας γλώσσας. Ο. Ρ.

— **Στρύμπελ, *φαινόμενον τοῦ*** —. Οὕτω καθορίζεται σύσπασις τοῦ προσθίου κνημιαίου μυός, παραγομένη ὅταν, εἰς τὸν ἄρρωστον εὑρισκόμενον ὑπτίως κατακεκλιμένον, παραγγείλωμεν νὰ κάμψῃ τὴν κνήμην καὶ ὅταν ἀνθιστάμεθα εἰς τὴν κίνησιν ταύτην ἐξασκοῦντες πίεσιν ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ μηροῦ. Προκύπτει οὕτω στροφὴ τοῦ ποδὸς πρὸς τὰ ἔσω καὶ ἀνύψωσις τοῦ ἐσωτερικοῦ χείλους τοῦ ποδός. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται ἐπὶ τῶν συνθέτων ἢ συνδεδυασμένων σκληρύνσεων. Μ. Ν. Κ.

—**Στρύμπελ** (Strümpell), *Λουδοβῖκος*. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1812 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1899. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν ἐν Καινιξβέργῃ καὶ Λειψίᾳ. Διαμορφωθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Ἑρβάρτου, τοῦ ὁποίου διετέλεσε καὶ μαθητής, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1833 διὰ τῆς ἐναισίμου διατριβῆς του: «De methodo philosophica» καὶ ἀφιέρωσε τὰς πρώτας του ἐργασίας εἰς τὴν ἔκθεσιν καὶ ὑπεράσπισιν τοῦ νέου ρεαλισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἀντεπροσώπευεν ὁ ὀνομαστὸς παιδαγωγός. Τὰ ἔργα ταῦτα ἦσαν τὰ ἑξῆς: «Erläuterungen zu Herbarts Philosophie» (1833), «Die Hauptpunkte der herbart'schen Metaphysik» (1840) καὶ «Die Pädagogik der Philosophen Kant, Fichte, Herbart» (1843). Τῷ 1843 ἐδημοσίευσεν ἐν Ντόρπατ νέαν λατινικὴν ἐναίσιμον διατριβὴν «De summi boni notione qualem proposuit Schleiermacherus», τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος ἐξελέγη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς πόλεως ταύτης. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Ντόρπατ καθηγεσίας του ἐδημοσίευσε τὰ ἔργα: «Forschule der Ethik» (1845), «Geschichte der Griechischen Philosophie» (1854), «Die Universität und das Universitatsstudium» (1848), «Der Vortrag der Logik» (1858) κλπ. Ἀπὸ τοῦ 1871 καὶ ἐντεῦθεν, ὡς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας, ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Der Kausalitätbegrif und sein metaphysische Gebrauch in dem Naturwissenschaften» (1871), «Die Natur und Entstehung der Träume» (1874), «Die psychologische Pädagogik» (1880), «Grundriss der Logik» (1881), «Grundriss der Psychologie» (1884), «Die Pädagogische Pathologie» κλπ. Ὁ Στρύμπελ εἰς ὅλα τὰ κεφαλαιώδη προβλήματα τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας δὲν ἀπομακρύνεται τῶν ἀρχῶν τῆς ἑρβαρτιανῆς σχολῆς. Θ. Π.

Στρυμὼν (κοιν. *Στροῦμα*, τουρκ. *Καρὰ σοῦ*) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Σκομίου τῆς Βουλγαρίας καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Αἰγαῖον. Κατ' ἀρχὰς κατέρχεται ἐκ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τοῦ ὄρους διὰ μέσου στενῆς κοιλάδος, εἰς ἀπόστασιν 17 χλμ Ν.ΝΔ. τῆς Σόφιας, ὡς χείμαρρος, ἀκολούθως δὲ διευθύνεται πρὸς Δ. καὶ Β.ΒΔ., περιτρέχων τὸ ὀγκῶδες ὀρεινὸν σύστημα του Σκομίου, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ αὐτὸν πολύυδρον. Ἐξερχόμενος εἰς εὐρεῖαν κοιλάδα κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, στρέφεται βαθμηδὸν πρὸς Δ. καὶ δεχόμενος ἐκ δεξιῶν τοὺς παραποτάμους *Ἰσκόρλο* ἢ *Κόνσκα* στρέφεται πρὸς Ν. Εἶτα διαγράφει γραμμὴν μαιάνδρων καὶ νοτιοδυτικῶς ἐπαυξάνεται διὰ τῆς *Σβιέτλιας* καὶ τῆς *Μαγκοβίτσας*. Ἔπειτα διαγράφει τόξον, τοῦ ὁποίου τὸ κοῖλον στρέφεται πρὸς Α., εἰς τοὺς προπόδας τοῦ ὄρους Βερμπίνα Πλάνινα, ὅπου δέχεται πλῆθος παραποτάμων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ *Σεχὲρ Δερεσὶ* ἀρδεύει τὴν πεδιάδα τοῦ Κιουστενδὶλ (ὕψομ. 506). Τέλος λαμβάνει τὴν γενικὴν αὐτοῦ Ν.ΝΑ. διεύθυνσιν. Μετὰ ρουν λίαν σκολιὸν δέχεται ἐξ ἀριστερῶν τὸν *Δζερμένην*, ἀντικρὺ τοῦ Ποπόσεβο. Μετὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ἐκ τοῦ Ρίλου κατερχομένου ὁμωνύμου ποταμίου, διέρχεται περαιτέρω παρὰ τὸ χωρίον Σεμιτλῆ καὶ ὀλίγον πέραν τοῦ Κρούπνικ λαμβάνει διεύθυνσιν πρὸς Ν. Ἐνταῦθα διέρχεται τὰ στενὰ τῆς Κρέσνας διὰ μέσου ἀπορρώγων ὀχθῶν καὶ ἐπὶ 40 χλμ. ρέει εἰς στενὴν κοιλάδα μεταξὺ τῶν ὀρέων Ἡσαΐνου (Μάλες) καὶ Ὀρβήλου (Περίν), μέχρις οὗ ἐξέλθῃ εἰς τὴν κοιλάδα, ἔνθα δέχεται τὸν παραπόταμον *Στρωμνίτσαν*. Ἀκολούθως εἰσέρχεται εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος διὰ τῆς κλεισωρείας τοῦ Ρούπελ (ἢ Κλειδίου) ἀνοιγομένης ἀνατολικῶς τῆς Κερκίνης (Μπελέτσι), καὶ κατέρχεται εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Σερρῶν, ἔνθα ὁ ροῦς του εἶναι ἀσταθής. Ἐσχάτως διὰ πολυδαπάνων ἐργασιῶν ἐκανονίσθη νέα αὐτοῦ κοίτη, ὅπως μὴ πλημμυρῇ τὰ παρακείμενα χωρία. Οὕτω διευθύνεται πρῶτον νοτιοδυτικῶς πρὸς τὴν λίμνην τοῦ Μπουτκόβου καὶ ἐκ ταύτης νοτιοανατολικῶς πρὸς τὴν λίμνην τοῦ Ἀχινοῦ, ἡ ὁποία ὁμοιάζει πρὸς μεγάλην εὔρυνσιν τοῦ ποταμοῦ. Τέλος, διὰ τῶν στενῶν τῆς Ἀμφιπόλεως ἐκβάλλει εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον (ἢ τοῦ Ὀρφανοῦ) Τὸ μῆκος τοῦ ποταμοῦ εἶναι 256 χλμ (ὧν τὰ 122 ἐν τῇ Ἑλλάδι) καὶ ἡ ποταμία αὐτοῦ ἐπικράτεια 15,132 τ. χλμ. Ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ ποταμοὶ τῆς Μακεδονίας, δὲν εἶναι πλωτός, εἰμὴ μόνον παρὰ τὰς ἐκβολὰς δι' ἐλαφρῶν ἀκατίων. Λόγῳ τῶν κοιλάδων, τὰς ὁποίας ἔχει ἀνοίξει ὁ ποταμὸς οὗτος, διευκολύνει τὴν γραμμὴν τῆς συγκοινωνίας μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. Ι. Σ. Σ.

— **Στρυμόνος *μέτωπον*** *[Στρατ. Ἱστορ.]*. Μέτωπον τοῦ Στρυμόνος ἐκλήθη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὸ ἀπὸ Αὐγούστου 1916 ὀργανωθὲν ὑπὸ τῶν Συμμάχων μέτωπον παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Στρυμόνος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγκατεστάθησαν ἀρχικῶς οἱ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μίλν Ἄγγλοι (δύο σώματα στρατοῦ), κατόπιν δ' ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ 1918 τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Παρασκευόπουλον 1ον ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ, ὅπερ, κατὰ τὴν συμμαχικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Σεπτεμβρίου 1918, εἶχεν ἐντολὴν νὰ προκαλύπτῃ τὸ δεξιὸν τῆς ὅλης συμμαχικῆς παρατάξεως κατὰ πάσης ἀπειλῆς ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ συμμαχικοῦ πλευροῦ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων (βλ. λ. *Παγκόσμιος πόλεμος*, τ. ΙΘ', σ. 343 καὶ 352). Ν. Θ. Κ.

— **Στρυμόνος *θέμα*** *[Γεωγρ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ διοικητικὴ περιφέρεια ἡ περιλαμβάνουσα τὴν περὶ τὸν ἄνω Στρυμόνα χώραν (τὴν πρὸς Β. τῶν Σερρῶν καὶ τοῦ Μελενίκου). Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἡ περιφέρεια ἐκείνη ἀνῆκεν εἰς τὴν μεγάλην ἐπαρχίαν τοῦ Ἰλλυρικοῦ, μετὰ δὲ τὴν κατὰ τὸν Η' περίπου αἰῶνα γενομένην νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους εἰς μικροτέρας περιφερείας, τὰ θέματα, ἀπετέλεσε *κλεισοῦραν* (διοικητικὴν περιφέρειαν μικροτέραν τοῦ θέματος) καὶ ὑπήχθη, πιθανῶς, εἰς τὸ θέμα Θεσσαλονίκης, βραδύτερον δέ, ἐπὶ Κωνσταντίνου Ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου (913—959), ἀπετέλεσε θέμα ἴδιον. Ὁ Κωνσταντῖνος Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος, ἐν τῇ «Περὶ θεμάτων» πραγματείᾳ αὐτοῦ, λέγει ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ κατῴκουν εἰς τὸ θέμα Στρυμόνος πολυάριθμοι Σκύθαι, οὓς εἶχεν ἐγκαταστήσει ἐκεῖ ὁ Ἰουστινιανὸς Β' ὁ Ρινότμητος (685—711). Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Β' (976—1025) καθυπόταξιν τῶν Βουλγάρων, τὸ θέμα Στρυμόνος περιέλαβεν ἱκανὴν ἔκτασιν ἐκ τῶν νεοκαταχτηθέντων βουλγαρικῶν ἐδαφῶν, ἀλλὰ βραδύτερον συνεχωνεύθη καὶ πάλιν μετὰ τοῦ θέματος Θεσσαλονίκης. Ν. ΚΛΣ

Στρυμονικὸς *κόλπος [Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τοῦ βορείου Αἰγαίου, σχηματιζόμενος βορείως τῆς Ἱερισσοῦ, μεταξὺ Χαλκιδικῆς καὶ τῆς μακεδονικῆς ἀκτῆς τοῦ Παγγαίου (*Στράβ.* Ζ, 330. *Πτολεμ.* Γ, 13). Τὸ ἄνοιγμά του, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ἐλευθερὰ καὶ Κάβο Δεύτερος, εἶναι 12 μιλ., ἡ δὲ εἴσδυσίς του ἀπὸ τῆς ἑνώσεως τῶν κέρατα του 14 μιλ. βορειοδυτικῶς, ὅπου ὁ ἀμμώδης μυχός του, ἔχων ὄπισθεν τὸν ὑψηλὰς γαίας. Ἐν αὐτῷ ἐκβάλλει, εἰς τὸν ὅρμον Τσάγεζι, ὁ Στρυμών, δίδων τὸ ὄνομά του εἰς τὸν κόλπον. Ἐν αὐτῷ τὰ ἀγκυροβόλια *Λυμπιάδα, Σταυρὸς* καὶ *Τσάγεζι* καὶ νησὶς *Κάφκανα.* Σ. Ε. Λ.

στρυφνόνη (Stryphnon) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ μεθυλαμινοακετοπυροκατεχίνη. Κόνις λευκὴ διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, ἔχουσα τὰς αὐτὰς ἰδιότητας τῆς ἀδρεναλίνης, οὖσα ὅμως ὀλιγώτερον τοξική. Χρησιμοποιεῖται κυρίως ὡς αἱμοστατικόν. Ἡ διάρκεια τῆς δράσεως αὐτῆς εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἀδρεναλίνης. Ὑποδορίως ἐνιεμένη ἡ στρυφνόνη, παρουσιάζει ἰσχυροτέρας δευτερευούσας δράσεις ἀπὸ τὴν ἀδρεναλίνην. Ἐνδοφλεβίως αὐξάνει τὴν πίεσιν τοῦ αἵματος. Ἐπὶ καταστάσεων καρδιακῆς καταρρίψεως (Kollaps) ἐνίεται ἐνδομυϊκῶς 1—2 κ ἐκ. Κ. Γ. Μ.

στρυφνός,—*ή,*—*όν*· «ὁ μεταξὺ γλυκέος καὶ πικροῦ» (*Ἀριστοτέλ.*), δριμύς, ξινός, οἷον ὁ χυμὸς ἀώρου καρποῦ· || μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπου, δύσκολος, δύστροπος, τραχύς· || ἐπὶ ὕφους λόγου, δυσκολοπαρακολούθητος, δυσνόητος.—Ἐπίρρ. *στρυφνῶς.*

Στρυφνός, *Μιχαήλ*. Βυζαντινὸς ναύαρχος. Σύγγαμβρος ὢν τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου (1195—1203), διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ μέγας δοὺξ τοῦ στόλου, ἤτοι ἀρχιναύαρχος, μολονότι ἦτο ἄμοιρος πάσης ναυτικῆς καὶ στρατιωτικῆς γνώσεως Ὅταν, κατὰ Ἰούνιον 1203, κατέπλευσε πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ στόλος τῶν Λατίνων τῆς Δ' Σταυροφορίας καὶ ἠγκυροβόλησεν εἰς Σκούταρι, ὁ Στυφνὸς διετάχθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Γ' νὰ προσβάλῃ αὐτούς. ἀλλὰ μόλις τοὺς ἀντίκρυσεν ἐτράπη εἰς αἰσχρὰν φυγὴν καὶ κατέφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔκτοτε δὲ οὐδαμοῦ πλέον ἐφάνη μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἁλώσεως τῆς πόλεως (13 Ἀπριλίου 1204). Ν. ΚΛΣ

στρυφνότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ στρυφνοῦ, δριμύτης τοῦ χυμοῦ· || μεταφ, δυσκολία περὶ τὴν παρακολούθησιν, περὶ τὴν κατανόησιν, ἐπὶ λόγου.

στρυχνίνη (Strychninum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ἀλκαλι ειδὲς εὑρισκόμενον εἰς τὰ σπέρματα τοῦ στρύχνου (ἐμετικὰ κάρυα) καὶ τοὺς κυάμους τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1818 ὑπὸ τῶν Pelletier καὶ Caventon. Εἶναι ἐντόνως τοξικὸν σῶμα, κρυσταλλικόν, πικροτάτης γεύσεως καταδήλου καὶ εἰς ἀραίωσιν ἀκόμη 1:700 000. Ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν σύνθεσιν $C_{21}H_{22}N_2O_2$, διαλύεται δυσκόλως εἰς τὸ ὕδωρ, τὸν αἰθέρα, ὀλίγον εἰς τὴν ἀμυλικὴν ἀλκοόλην καὶ εὐκολώτερον εἰς τὴν ζέουσαν ἀλκοόλην καὶ τὸ χλωροφόρμιον. Εἶναι φάρμακον τονωτικόν, δ εγερτικὸν καὶ εὐστόμαχον. Χρησιμοποιεῖται ἰδίᾳ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν ἁλάτων του καὶ κυρίως τοῦ νιτρικοῦ καὶ θειικοῦ. Μεγίστη ἐφ' ἅπαξ δόσις τοῦ σκευάσματος εἶναι 0.005 γραμμ, μεγίστη ἡμερησία 0,015 γραμμ. Χορηγεῖται εἰς δόσεις 0,001—0,004 γραμ. Ἡ στρυχνίνη ἀπορροφεῖται βραδέως ὑπὸ τῶν βλεννομεμβρανῶν καὶ τοῦ ὑποδορίου κυτταρικοῦ ἱστοῦ, δὲν ἀποσυντίθεται εἰς τὸν ὀργανισμόν, δύναται δὲ νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὸ αἷμα καὶ τὴν φαιὰν οὐσίαν τῶν κεντρικῶν νεύρων, τὸν μυελὸν καὶ τὰ νεφρά. Ἡ ἀποβολή της ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ γίνεται μερικῶς διὰ τοῦ οὔρου καὶ τοῦ σιέλου. Εἰς ηὐξημένας δόσεις προκαλεῖ πίεσιν τοῦ θώρακος καὶ κατάστασιν ἀγωνίας, αὔξησιν τοῦ σιέλου, ἔντασιν τῆς ὀξύτητος τῶν αἰσθήσεων, σπασμικὰς κινήσεις ἀναλόγους πρὸς τὰς τοῦ τραυματικοῦ τετάνου, κύρτωσιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἀποσκλήρυνσιν τῶν μυῶν, σύσπασιν τῶν τενόντων, εἶτα ἀκινησίαν τῶν ἀναπνευστικῶν λειτουργιῶν, σφυγμὸν ἀσθενῆ, λίαν ταχὺν καὶ τέλος θάνατον ἐξ ἀσφυξίας, τοῦ ὁποίου προηγεῖται καρδιακὴ κατάρριψις. Ἀντίδοτα ἐπὶ τυχαίας ἢ σκοπίμου πρὸς αὐτοκτονίαν διὰ στρυχνίνης δηλητηριάσεως εἶναι τὸ οἰνόπνευμα, ταννίνη, διεγερτικά, τεχνητὴ ἀναπνοή Τὰ κυριώτερα τῶν ἁλάτων τῆς στρυχνίνης τὰ χρησιμεύοντα εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Ἀρσενικικὴ στρυχνίνη (Strychninum arsenicicum). Εἶναι τὸ μετ' ἀρσενικικοῦ ὀξέος ἅλας τῆς στρυχνίνης: $C_{21}H_{22}N_2O_2.ASO_4H_3+^1/.H_2O$. Λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις, διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ. Δίδεται ἐπὶ φυματικῶν παθήσεων τοῦ δέρματος, ἑλονοσίας, βρογχίτιδος, βρογχικοῦ κατάρρου, ἄσθματος, ἐξασθενήσεως τῆς καρδίας προβεβηκότων τὴν ἡλικίαν κλπ. Χορηγεῖται ἐσωτερικῶς εἰς δόσιν 0,0005 γρμ. ἀνὰ 15—60 μέχρις ἐπιτεύξεως τοῦ ἀποτελέσματος.

Στρυχνίνη θειικὴ (Strychninum sulfuricum). Εἶναι τὸ οὐδέτερον θειικὸν ἅλας τῆς στρυχνίνης:

$$(C_{21}H_{22}N_2O_2)_2.H_2SO_4+SH_{20}.$$

Λευκοὶ κρύσταλλοι οὐδετέρας ἀντιδράσεως, διαλυτοὶ εἰς τὸ ὕδωρ. Χρησιμοποιεῖται ὅπου καὶ ἡ νιτρικὴ στρυχνίνη. Εἰς ὑποδορίους ἐνέσεις χορηγεῖται ἐπὶ νευρασθενείας, νευριτικῶν παθήσεων, παθήσεων τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, μυϊκῆς ἀτροφίας, καχεξίας κλπ. Μεγίστη ἐφ' ἅπαξ δόσις 0,006 γρμ., μεγίστη ἡμερησία δόσις 0,018. Μέση δόσις 0.002 γραμμ.

Στρυχνίνη νιτρικὴ (Strychninum nitricum). Εἶναι τὸ μετὰ νιτρικοῦ ὀξέος ἅλας: $C_{21}H_{22}N_2O_2\,HNO_3$. Λευκοὶ βελονοειδεῖς κρύσταλλοι. Εἶναι φάρμακον διεγερτικόν, εὐστόμαχον καὶ τονωτικόν. Χορηγεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν συνδυασμῷ μετὰ κινίνης, ἑνώσεων σιδήρου, δακτυλίτιδος. Δίδεται ἐπὶ παραλύσεως, ἐπὶ παραλύσεων κατόπιν διφθερίτιδος, ἀτροφίας τῶν νεύρων, προοδευτικῆς μυϊκῆς ἀτροφίας, ἀτονίας τῶν πεπτικῶν ὀργάνων, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν καθαρτικῶν ἐπὶ δυσκοιλιότητος, ἐπὶ ὀξειῶν καὶ χρονίων διαρροιῶν, χολέρας, μελιτώδους διαβήτου, ἀπίου διαβήτου, φυματιάσεως τῶν πνευμόνων, νευρώσεων, πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ ἰωδισμοῦ κλπ. Κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῆς στρυχνίνης δέον νὰ ἀποφεύγηται ἡ συνύπαρξις ἰωδιούχου

Digitized by Google

καλίου, ταννίνης καὶ ἐν γένει φαρμάκων, δι' ὧν καθιζάνεται ἡ στρυχνίνη, καθόσον ὑπάρχει κίνδυνος αἱ τελευταῖαι δόσεις τοῦ φαρμάκου αἱ περιέχουσαι τὰ ἰζήματα νὰ εἶναι σχετικῶς δηλητηριώδεις Νιτρικὴ στρυχνίνη ἀμιγὴς βρυκίνης χρησιμεύει πρὸς δηλητηρίασιν θηρίων εἰς τὰς ἑπομένας δόσεις: διὰ λέοντας 0,7 γρμ., διὰ τίγρεις 0,6 γρμ., δι' ἄρκτους ἀσιατικὰς 0,5 γρμ., δι' ἄρκτους ρωσικὰς 0,7 γρμ., δι' ἄρκτους ἀφρικανικὰς 0,9 γρμ., διὰ λύκους 0,25 γρμ., δι' ἀλώπεκας 0.1 γρμ. Διὰ βοῦς ἡ θανατηφόρος δόσις εἶναι 0,3—0,4 γρμ., δι' ἵππους 0,2 — 0.3 γρμ., διὰ χοίρους 0,05 γρμ., διὰ κύνας 0,005 — 0,02 γρμ. καὶ διὰ γαλᾶς 0,002 — 0,005 γρμ. Συνηθέστατα ἡ στρυχνίνη περιέχεται εἰς διάφορα ποντικοκτόνα σκευάσματα. Ἡ νιτρικὴ στρυχνίνη ἐνδείκνυται ἀκόμη εἰς ἀραιὰ διαλύματα εἰς ἐγχύσεις εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ ὠτὸς ἐπὶ νευρικῶν ἀτονιῶν τῶν ὤτων, εἰς ὑποδορίους ἐγχύσεις ἐπὶ παραλύσεων, παραλύσεων τῆς κύστεως, ἐνουρήσεως, ἀμαυρώσεως, παραλυτικῆς ἀφωνίας, προοδευτικῆς βαρηκοΐας, ἰσχιάδος, νευρικῶν ἐξασθενήσεων, νευρίτιδος, φυματιάσεως τῶν πνευμόνων, πνευμονίας, μυοκαρδίτιδος μετὰ πνευμονίαν, πολυουρίας κλπ.

Στρυχνίνη φωσφορικὴ (Strychninum phosphoricum). Εἶναι τὸ μετὰ φωσφορικοῦ ὀξέος ἅλας τῆς στρυχνίνης $C_{21}H_{22}N_2O_2.H_3PO_4+2H_{20}$. Λευκαὶ κρυσταλλικαὶ βελόναι. Δίδεται ἐσωτερικῶς ἐπὶ ἀναιμίας κλπ. Κ. Γ. Μ

—*['Ιατροδικ.]* Αἱ διὰ *στρυχνίνης* δηλητηριάσεις, μᾶλλον ἐξ ἀβλεψίας γινόμεναι, σπανίως λαμβάνουσι χώραν δι' ἐγκληματικὸν σκοπόν Ἡ στρυχνίνη ἀπορροφεῖται οὐ μόνον ἐσωτερικῶς λαμβανομένη, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς ἐπιτιθεμένη βλεννογόνου (ἐπιπεφυκώς, βλεννογόνος οὐροδόχου κύστεως κλπ.). Ἡ θανατηφόρος δόσις της εἶναι μέχρι 2—3 ὑφεκ. ἐφάπαξ λαμβανομένων, ἡ δὲ δρᾶσις αὐτῆς στρέφεται ἰδίως κατὰ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Παρουσιάζει ὡς συμπτώματα, 10—20 λεπτὰ ἀπὸ τῆς ἀπορροφήσεώς της, τοὺς τονικοὺς σπασμοὺς μετὰ τῆς τετανικῆς συστολῆς τῶν μυῶν, τὸν ὀπισθότονον, τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου, τὴν διακεκομμένην καὶ δύσληπτον λαλιὰν καὶ τὴν βραχεῖαν καὶ σπασμωδικὴν ἀναπνοήν. Τὰ ἄνω συμπτώματα, ὑπὸ μορφὴν παροξυστικῶν κρίσεων ἐνσκήπτοντα, διαρκείας 3—4 λεπτῶν μετὰ δεκαπενταλέπτων διαλειμμάτων χαλάσεως τῶν μυῶν καὶ εὐφορίας, ἐπαναλαμβάνονται δίς, τρίς, τετράκις καὶ πλέον, ἑκάστοτε καὶ ἐντονώτερα, προκαλούμενα καὶ ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου θορύβου ἢ τῆς ἐλαχίστης ἐπαφῆς ἢ τοῦ ζωηροῦ φωτός, καὶ τέλος ἐντὸς 1—2 ὡρῶν ὁ δηλητηριασθεὶς θνήσκει ἀποτόμως ἐξ ἀσφυκτικῶν φαινομένων. Ὅταν ὁ παθὼν ἀντιστῇ εἰς τὴν δηλητηρίασιν, τότε οἱ παροξυσμοὶ ἐλαττοῦνται κατὰ τὴν συχνότητα καὶ τὴν ἔντασιν καὶ καταπαύουσι, παραμενούσης ἀτονίας τινὸς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς, ὡς καί τινος δυσκαμψίας τῶν μυῶν ἢ μέλους τινὸς τοῦ σώματος.

Τὰ ἐκ τῆς νεκροψίας φαινόμενα εἶναι τὸ πρόωρον τῆς πτωματικῆς ἀκαμψίας, ἥτις παρουσιάζεται ἅμα τῷ θανάτῳ καὶ ἐπιμένει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἶτα, ἡ πνευμονικὴ συμφόρησις, αἱ ἐκχυμώσεις ὑπὸ τὸν ὑπεζωκότα καὶ τὸ περικάρδιον, ἡ ἔκχυσις αἵματος ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ μυελοῦ καὶ συχνότερον μεταξὺ παχείας καὶ ἀραχνοειδοῦς μήνιγγος, καὶ ἡ ἀφθονία ὀρώδους ὑγροῦ ἐντὸς τῶν ἐγκεφαλικῶν κοιλιῶν. Ἀλλὰ καὶ λεπταὶ βλάβαι, μὴ ἔτι μελετηθεῖσαι, ἐπέρχονται ἐπὶ τῶν μυελικῶν κυττάρων

Ὑπὸ τοξικολογικὴν ἔποψιν, ἡ ἀναζήτησις τῆς στρυχνίνης δέον νὰ στραφῇ ἐπὶ τῆς φαιᾶς οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου καὶ νωτιαίου μυελοῦ· ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ στομάχου δέον νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ἀνάλυσιν πρὸς ἀνεύρεσιν ποσότητός τινος δηλητηρίου μὴ ἀπορροφηθέντος.

Διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ δηλητηρίου τούτου, πλὴν τῆς μεθόδου Stas (πάντα τὰ γνωστὰ ἀλκαλοειδῆ σχηματίζουσι μετὰ τοῦ τρυγικοῦ ὀξέος ὀξέα ἅλατα διαλυτὰ ἐν οἰνοπνεύματι καὶ ὕδατι), χρησιμοποιοῦνται καὶ χρωματιστικὰ ἀντιδραστήρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ πρωτεύοντα εἶναι τὰ παράγοντα ἐρυθρὰν χρῶσιν (σταγόνες θειικοῦ ὀξέος μετὰ μορίων τινῶν διχρωμικοῦ καλίου, ἐπὶ μικρᾶς ποσότητος στρυχνίνης παράγουσιν ἐρυθροϊώδη χροιάν). Ἡ σῆψις δὲν ἐπιφέρει ταχεῖαν ἀποσύνθεσιν τοῦ δηλητηρίου. Ὁ Roger ἐξήγαγε στρυχνίνην μετὰ 5 ἑβδομάδας ἐκ τοῦ πτώματος ζῴου, εἰς μίαν δὲ περίπτωσιν ἐκταφῆς ὁ Fresenius ἀνεῦρε τὴν στρυχνίνην 11 ἔτη μετὰ τὸν θάνατον.

Τέλος, ὑπὸ κλινικὴν ἔποψιν, μολονότι νόσων τινῶν τὰ συμπτώματα (τραυματικὸς τέτανος, ἐπιληψία, ἐγκεφαλονωτιαία μηνιγγῖτις, οὐραιμία) εἰσὶ παρεμφερῆ πρὸς τὰ ἐκ τῆς δηλητηριάσεως τῆς στρυχνίνης, οὐχ ἧττον ἡ ἀναλυτικὴ μελέτη τῶν καθ' ἕκαστα συμπτωμάτων, ἡ ἔρευνα τῶν μηνίγγων καὶ ἡ κυτταρολογικὴ καὶ βακτηριδιολογικὴ ἐξέτασις τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ παρέχουσι στοιχεῖα ἀκριβοῦς διαγνώσεως. Ο. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

—**στρυχνίνη** ***βαλεριανὴ*** (Strychninum valerianicum) *[Φαρμ. Χημ.]*· βλ. ***βαλεριανὴ στρυχνίνη.***

στρυχνίνη (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ψευδόστρυχνος* (βλ. λ.).

στρυχνισμὸς (ὁ). Τὸ σύνολον τῶν συμπτωμάτων τῶν παραγομένων ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἀνθρώπων ἢ ζῴων διὰ τῆς πέψεως τῆς στρυχνίνης ἢ τῶν ἁλάτων ταύτης. Ο. Ρ.

στρυχνοειδῆ (τά), ἢ ***σολανίδαι*** (οἱ) (Solanaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, θάμνους εὐθυτενεῖς ἢ ἀναρριχητικοὺς καὶ δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης, ὧν τινα εἶναι δηλητηριώδη, ἄλλα κοσμητικά, ἕτερα φαρμακευτικὰ καὶ ἄλλα ποικίλως χρήσιμα, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἄτροπος, δυβονασία, ἰόχρωμα, καψικόν, κέστρον, λύκιον, λυκοπερσικόν, μανδραγόρας, νικοτιανή, οὐϊθανία, πετουνία, σαλπιγγλωττίς, σκεπολία, στραμώνιον, στρύχνος, σχίζανθος, ὑοσκύαμος, φαβιανὴ* καὶ *φυσαλίς*. Δ. Ν. Π.

— *['Ιατροδικ.]* Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης τῶν φυτῶν προκαλοῦσι δηλητηριάσεις *ἄτροπος ἡ εὐθάλεια* μετὰ τοῦ ἀλκαλοειδοῦς αὐτῆς, τῆς *ἀτροπίνης*, καὶ ὁ *καπνὸς* μετὰ τῆς *νικοτίνης*. Παρεμφερεῖς μὲ τὰς ἐκ τῆς ἀτροπίνης δηλητηριάσεις εἶναι καὶ αἱ προερχόμεναι ἐκ τῶν φυτῶν ὑοσκυάμου, στραμωνίου καὶ μέλανος στρύχνου.

Ἄτροπος—ἀτροπίνη. Αἱ ἐκ τούτων δηλητηριάσεις γίνονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἀβλεψίας. Τὰ συμπτώματα, ἀπὸ 2—3 ὡρῶν μέχρι 2—4 ἡμερῶν διαρκοῦντα, εἶναι ξηρασία στόματος, διαστολὴ κόρης, παραλήρημα, κῶμα καὶ θάνατος. Ἡ θανατηφόρος δόσις τῆς ἀτροπίνης εἶναι 5—10 χλστγρ. ὑποδορίου ἐνέσεως, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς 1—2 γρμ. ἐκχυλίσματος εὐθαλείας. Εἴδη τινὰ ζῴων δὲν ἐπηρεάζονται ἐκ τῶν ἄνω δηλητηρίων· ἡ αἶξ τρώγει ἀτιμωρητὶ φύλλα εὐθαλείας καὶ ὁ κόνικλος ἀνθίσταται εἰς τὴν ὑποδόριον ἔνεσιν 1 γρμ. ἀτροπίνης Ἡ ἐξέτασις τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ ἢ τῶν ἐμεσμάτων ἐπιτρέπει τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ καρποῦ ἢ τοῦ ἄνθους τοῦ στρυχνοειδοῦς, ὅπερ προὐκάλεσε τὴν δηλητηρίασιν· ἐν ἀπουσίᾳ τούτων ἡ χημικὴ ἀνάλυσις, κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Stas, ἐπιτρέπει τὴν ἐξαγωγὴν τῆς ἀτροπίνης, τοῦ ὑοσκυάμου ἢ τοῦ στραμωνίου. Ἡ ἀτροπίνη ἀνθίσταται εἰς τὴν σῆψιν, ἀνευρεθεῖσα εἰς ὄργανα τεθνεώτων ζῴων μετὰ 2 ½ μῆνας.

Καπνὸς—νικοτίνη. Τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ ἐμπεριέχουσι τὸ λίαν τοξικὸν ἀλκαλοειδές, τὴν νικοτίνην. Πρὸς ἐγκληματικὸν σκοπὸν συνήθως χρησιμοποιεῖται ἡ ἐμβροχὴ τοῦ καπνοῦ ἐντὸς οἴνου ἢ ὕδατος, ὧν ἡ πόσις προξενεῖ βαρέα φαινόμενα. Δηλητηριάσεις δυνατὸν νὰ προκύψωσι καὶ ἐκ τῆς κατεργασίας τοῦ καπνοῦ ἢ ἐκ τῆς καταχρήσεως τῆς νικοτιανῆς (καπνισταὶ κλπ.) ἢ καὶ δι' ὑποκλυσμοῦ ἀφεψήματος πρὸς θεραπευτικὸν σκοπόν. Ἐπίσης ὀξέα φαινόμενα δηλητηριάσεως, ἀλλ' ἄνευ θανάτου, ἐσημειώθησαν ἐπὶ λαθρεμπόρων καλυψάντων τὸ σῶμα αὐτῶν διὰ φύλλων καπνοῦ. Τὰ συμπτώματα ἐκ τῆς πόσεως ἰσχυροῦ ἀφεψήματος καπνοῦ ἢ τοῦ διακλυσμοῦ τούτου εἰσίν: ἰσχυροὶ κοιλιακοὶ πόνοι, ἔμετοι, ὠχρότης προσώπου, βραδύτης σφυγμοῦ, σπασμοὶ καὶ τέλος ὁ θάνατος, ἐπερχόμενος ἐντὸς 1—2 ὡρῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν διαστήματι μικροτέρῳ τῶν 20 λεπτῶν. Ἡ νικοτίνη, ὡς λίαν καυστικὴ οὐσία, προκαλεῖ καὶ μελαίνας ἐσχάρας ἐπὶ τῶν χειλέων, τῆς γλώσσης, τοῦ οἰσοφάγου καὶ τοῦ στομάχου. Ἡ ἐκ νικοτίνης χρονία δηλητηρίασις εἰς τοὺς εἰσπνέοντας ἢ μασῶντας καπνὸν εἶναι ὅλως ἐξαιρετική, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς καπνιστάς, παρ' οἷς ἡ χρονία νικοτινίασις ὀφείλεται ἴσως εἰς τὰς ἐκ τῆς καύσεως ἀναπτυσσομένας οὐσίας, ἤτοι τὸ ὑδροκυανικὸν καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἅτινα ἐπιφέρουσι διαταραχὰς διανοητικὰς καὶ κυκλοφορικάς, ὡς τὴν ἀπώλειαν μνήμης, δυσπεψίαν, ἀρτηριοσκλήρυνσιν καὶ στηθάγχην. Οὐχ ἧττον ἡ ἐπιρροὴ τοῦ καπνοῦ ἐπὶ τῶν ἄνω βλαβῶν δὲν ἔχει τελείως ἀποδειχθῆ, ὥστε ὁ ἰατροδικαστής, προκειμένου περὶ ζητημάτων ἀσφαλείας ζωῆς, νὰ δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐθελουσίαν διὰ καπνοῦ δηλητηρίασιν.

Ἡ χημικὴ ἔρευνα τῆς νικοτίνης ἐν τοῖς ὀργάνοις διὰ τῆς μεθόδου Stas εἶναι λίαν ἀποτελεσματική, καταδεικνύουσα τὴν παρουσίαν ταύτης. Διὰ τῆς μείξεως διαλύσεως αἰθέρος καὶ ἰωδίου μετὰ μικρᾶς ποσότητος νικοτίνης παράγονται πορφυραῖ κρυσταλλικαὶ βελόναι· μία σταγὼν τῆς διαλύσεως ταύτης ἐπιτιθεμένη ἐπὶ γλώσσης στρουθίου φονεύει τοῦτο ἐντὸς δευτερολέπτων τινῶν, δύο δὲ σταγόνες, ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας, προκαλοῦσι τὸν θάνατον κυνός. Ἐλάχιστα ἀλκαλοειδῆ κατέχουσι τόσον ταχυτάτην καὶ ἔντονον τοξικὴν ἐνέργειαν. Ο. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

στρύχνος (ὁ) (Solanum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στρυχνοειδῶν* ἢ *στρυχνωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 900 εἴδη, πόας, θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς, ὧν τινα εἶναι πολλαχῶς χρήσιμα, ὡς ἐδώδιμα, φαρμακευτικά, κοσμητικὰ κτλ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἅτινα ἀπαντῶσι καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι τά: *Στρύχνος ὁ φρυγανώδης* (Solanum subruticosum), πόα πολυετής, ἐνοχλητικὸν ζιζάνιον τῶν ἀγρῶν. *Στρύχνος ὁ γλυκύκαρπος* (Solanum dulcamara), θάμνος ἀναρριχητικός, οὗ οἱ κλαδίσκοι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν φαρμακευτικήν, εἶναι δὲ γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κλωνία στρύχνου γλυκυκάρπου* (Stipides solanum dulcamarae). *Στρύχνος ὁ μέλας* (Solanum nigrum), πόα ἐτησία, χρήσιμος τῇ φαρμακευτικῇ καὶ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *στρύχνου φύλλα* (Folia Solani nigri). Ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, εἶναι δὲ γνωστὸς ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *ἀγριοντομάτα, βρωμόχορτο, μαυρόχορτο, στύφνο* καὶ *στρύφνος*.

Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν εἶναι τὰ ἑξῆς:

Στρύχνος ἡ μελιζάνα (Solanum melongena), κοιν. *μελιντζάνα*. Εἶναι ἐτησία πόα, ἰθαγενὴς τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς καὶ γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ἀφρικήν. Εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας εἰσήχθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Σήμερον καλλιεργεῖται σχεδὸν πανταχοῦ διὰ τὸν ἐδώδιμον καρπόν του. Καλλιεργεῖται ὑπὸ πλείστας ποικιλίας, ὧν αἱ γνωστότεραι εἶναι: *Στρύχνος ἡ μελιζάνα ἡ μικρόκαρπος* (Solanum melongena parvifructum), ὁ *στρύχνος ἡ μελιζάνα ἡ μεγάκαρπος* (Solanum melongena rondofructum), *στρύχνος ἡ μελιζάνα ἡ ποικιλόκαρπος* (Solanum melongena variofructum) κτλ. *Στρύχνος ὁ αἰθιοπικὸς* (Solanum aethiopicum), ἐτησία πόα ἰθαγενὴς τῆς Ἀφρικῆς. *Στρύχνος ὁ ἀκιδωτὸς* (Solanum muricatum), θάμνος ἰθαγενὴς τῆς Χιλῆς. *Στρύχνος ὁ ἐδώδιμος* (Solanum edule), ἐτησία πόα τῆς Γουϊάνας. *Στρύχνος ὁ τῆς Γουϊάνας* (Solanum Guineense), θάμνος ἀπαντῶν εἰς τὴν Γουϊάναν καὶ καλλιεργούμενος διὰ τὸν καρπόν του, ὅστις παρέχει χρωστικὴν οὐσίαν πρὸς βαφὴν τῶν ὑφασμάτων καὶ ἰδίως τῆς μετάξης. *Στρύχνος ὁ κονδυλόρριζος* (Solanum tuberosum), γνωστότερος ὑπὸ τὸ ὄνομα *γεώμηλον*, κοιν. *πατάτα*. Εἶναι πόα ἰθαγενὴς τῆς Ἀμερικῆς καὶ σήμερον καλλιεργεῖται ἐπιτυχῶς πολλαχοῦ τῆς γῆς διὰ τοὺς ἐδωδίμους καρπούς της, τὰ *γεώμηλα* ἢ *πατάτες* *Στρύχνος ὁ περουβιανὸς* (Solanum Perubiense), θάμνος ἰθαγενὴς τοῦ Περοῦ, καλλιεργούμενος ὡς κοσμητικὸν φυτὸν καὶ διὰ τὸν ἐδώδιμον καρπόν του. *Στρύχνος ὁ μαρόνιος* (Solanum maroniense), δενδρύλλιον ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας, καλλιεργούμενον πολλαχοῦ ὡς κοσμητικόν. *Στρύχνος ὁ τευτλοειδὴς* (Solanum betaceum), θάμνος ἰθαγενὴς τῆς Βραζιλίας, καλλιεργούμενος κυρίως διὰ τὸν καρπόν του, ὅστις εἶναι βρώσιμος καὶ πολλαχοῦ ἀντικαθιστᾷ τὴν τομάταν. Δ. Ν. Π.

—**στρύχνου** ***σπέρματα*** (Semina Strychni) *[Φαρμακογ.]*. Οὕτω καλοῦνται ὀρθότερον τὰ ἐμετικὰ *κάρυα* (βλ. λ.). Ὡς *σπέρματα στρύχνου* χαρακτηρίζονται ἔτι καὶ οἱ κύαμοι τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου, οἱ προερχόμενοι ἐκ τοῦ φυτοῦ Strychnus Ignatii Κ. Γ. Μ.

Στρωβλὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Κάτ. 162. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀλιγοὶ* (κάτ. 35) καὶ *Μυλωνὲς* (κάτ.11). Ν. ΚΛΣ

στρῶμα (τό)· τὸ ἐστρωμένον, τὸ στρωννύμενον ἢ ἁπλούμενον, ἰδία τὸ ἐφ' οὗ κατακλινόμεθα: «στρῶμα ἐξ ἀχύρων, —ἐκ καλάμων», «μάλλινο —, βαμβακερὸ στρῶμα»· || πᾶν τὸ δίκην στρώματος ἐπικαθήμενον ἢ ὑφιστάμενον: «στρῶμα κόνεως, —χρώματος κττ.»· || δημοτ., «οἱ ἐλιὲς εἶναι στρῶμα», δηλαδὴ καλύπτουσι τὸ ἔδαφος πεσοῦσαι ἀπὸ τοῦ δένδρου, ὁμοίως «τὰ φύλλα—, τὰ σῦκα εἶναι στρῶμα»· || νοητὴ ζώνη τῆς ἀτμοσφαίρας· || γεωλογικὸν κοίτασμα: «στρῶμα ἄνθρακος, — μεταλλεύματος κττ.»· || μεταφ., αἱ κοινωνικαὶ τάξεις: «ἀνῆλθεν ἐκ τῶν κατωτάτων στρωμάτων τῆς κοινωνίας».

—*['Εγκυκλ.]* Βλ. *στρωμνή*.

—*[Μετεωρολ.]* Βλ. *νέφος*.

—*[Γεωλογ.]* Πλάξ, ἀποτελουμένη ἐκ πετρώματός τινος, ἐκτεινομένη κυρίως κατὰ δύο διαστάσεις καὶ περιοριζομένη ὑπὸ δύο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιπέδων ἐπιφανειῶν. Ὑπὸ μορφὴν στρωμάτων παρουσιάζονται κυρίως ἐν τῇ φύσει τὰ ζηματογενῆ ἢ στρωσιγενῆ πετρώματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐκρηξιγενῆ, τὰ ὁποῖα λαμβάνουσι τὴν μορφὴν ὄγκων ἀνωμάλων, ἐκτεινομένων συνήθως καὶ κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις.

Ἕκαστον στρῶμα στρωσιγενοῦς πετρώματος παριστᾷ ὡρισμένην φυσικὴν ἐνέργειαν ἀποθέσεως ὑλικοῦ, ἡ ὁποία ἐγένετο ἄνευ μεταβολῆς τινος καὶ διακοπῆς. Ἑκάστη διακοπὴ τῆς τοιαύτης ἀποθετικῆς ἐνεργείας γίνεται ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθῇ ἡ μεταξὺ δύο στρωμάτων διαχωριστικὴ ἐπιφάνεια, ἡ ὁποία καλεῖται *ἁρμὸς τῶν στρωμάτων*. Ὁ ἁρμὸς συνεπῶς δεικνύει ἁπλῶς διακοπὴν τῆς ἀποθετικῆς ἐνεργείας ἢ μεταβολὴν τῶν συνθηκῶν τῆς ἀποθέσεως. Πλείονα στρώματα ἐπικείμενα ἀλλήλων ἀποτελοῦσι *σύμπλεγμα* ἢ *ἀλληλουχίαν* ἢ *ὁμάδα* ἢ *σειρὰν* στρωμάτων. Εἰς ἕκαστον στρῶμα διακρίνομεν δύο ***ἐπιφανείας στρώσεως***, τὴν πρὸς τὰ κάτω,

Digitized by Google

κρηπιδαίαν ἐπιφάνειαν ἢ *πέλμα* καλουμένην, καὶ τὴν πρὸς τὰ ἄνω, *στεγαστρίδα* ἢ *στέγην* καλουμένην.

Ἡ κάθετος ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ πέλματος καὶ τῆς στέγης στρώματός τινος καλεῖται *πάχος* αὐτοῦ. Τὸ πάχος ἑκάστου στρώματος ἐξαρτᾶται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς διαρκείας τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιακόπου ἀποθετικῆς ἐνεργείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς ἀποθέσεως. Ἀναλόγως τοῦ πάχους διακρίνονται τὰ στρώματα εἰς *μπάγκους, τραπέζας, κοιτάσματα, κοίτας, φακούς, ἐνστρώσεις, ἐνδιάμεσα ὑλικὰ* κλπ., ὡς ἐπίσης καὶ εἰς *λεπτοστρωματώδη* ἢ *φυλλοστρωματώδη, παχυστρωματώδη* κτλ.

Μπάγκοι (Bänke) καλοῦνται στρώματα πάχους 0,5—3 μ. καὶ πλέον. *Τράπεζαι* εἶναι ὁριζόντια, εὐρέως ἐκτεταμένα στρώματα καὶ συμπλέγματα στρω-

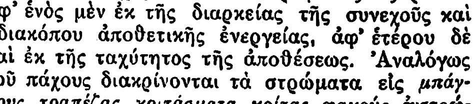

α=διεύθυνσις τοῦ στρώματος

μάτων. *Κοιτάσματα* εἶναι λεπτὰ καὶ εὐρέως ἐκτεταμένα στρώματα, ἀποτελούμενα συνήθως ἐκ πετρωμάτων ἐχόντων βιομηχανικὴν ἀξίαν. *Κοῖται* εἶναι παχέα καὶ ὀλίγον ἐκτεταμένα στρώματα παρομοίων πετρωμάτων. *Φακοὶ* εἶναι στρώματα, τῶν ὁποίων ἡ ἔκτασις εἶναι ἀσήμαντος ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ πάχος των. Ἡ φακοειδὴς μορφὴ παρουσιάζεται κυρίως εἰς τὰ σιδηροῦχα κοιτάσματα. *Ἔνστρωσις* εἶναι ὀλίγον παχύ, περισσότερον ἐκτεταμένον στρῶμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐνεστρωμένον μεταξὺ παχυτέρων στρωμάτων καὶ συμπλεγμάτων στρωμάτων ὁμοίας πετρογραφικῆς συστάσεως. Κυρίως ὁμιλοῦμεν περὶ ἐνστρώσεως ἐκεῖ, ὅπου ἐν μέσῳ ὁμογενοῦς (ὁμοειδοῦς) ὑλικοῦ παρουσιάζεται αἴφνης ὑλικὸν ἄλλης συστάσεως, ὡς π. χ. ὅταν ἐν μέσῳ συμπλέγματός τινος σχιστολίθων πάχους πολλῶν ἑκατοντάδων μέτρων ἐμφανίζηται ἀσβεστολιθικὴ ἔνστρωσις 10 μ. πάχους. Ἂν τοιαῦται ἐνστρώσεις ἐπαναλαμβάνωνται πολλάκις ὑπὲρ ἀλλήλας καθ' ὡρισμένας ἀποστάσεις, λέγομεν ὅτι ἔχομεν τότε *ἐπάλληλον στρῶσιν*. Ἐντελῶς λεπταὶ ἐνστρώσεις καλοῦνται *ἐνδιάμεσα ὑλικά*, ὡς π. χ. ἐνδιάμεσοι πηλοὶ ἐντὸς κοιτάσματος λιθάνθρακος.

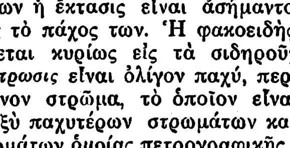

Σημεῖα διὰ τῶν ὁποίων παρίσταται εἰς τοὺς γεωλογικοὺς χάρτας ἡ διεύθυνσις καὶ ἡ κλίσις τῶν στρωμάτων.
[Τὸ μέγεθος τῆς κλίσεως σημειοῦται διὰ τοῦ μήκους τῆς εὐθείας, ἡ ὁποία παριστᾷ τὴν κλίσιν.]

Ὅταν στρῶμά τι, διαρκῶς καθιστάμενον λεπτότερον, παύῃ ἐν τέλει, λέγομεν ὅτι *ἀποσφηνοῦται*. Τοὐναντίον στρῶμά τι *παχύνεται*, ὅταν αὐξάνῃ διαρκῶς εἰς πάχος.

Τὸ ἐπί τινος στρώματος ἢ συμπλέγματος στρωμάτων ἐπικαθήμενον νεώτερον στρῶμα καλεῖται *ἐπικείμενον* ἢ *ἐπικρεμάμενον*, τὸ δ' ὑποκάτω τοῦ στρώματος ἢ τοῦ συμπλέγματος στρωμάτων εὑρισκόμενον στρῶμα καλεῖται *ὑποκείμενον* ἢ *ὑπόστρωμα*.

Τὴν τομὴν στρώματός τινος μετὰ τῆς γηΐνης ἐπιφανείας καλοῦμεν *ἐμφάνισιν*. Ὅταν τὰ στρώματα ἐμφανίζωνται πολὺ καθαρά, τότε τὰ προεξέχοντα τμήματα τῶν στρωμάτων καλοῦνται *ἀκρόκρημνα*, ἰδίᾳ ὅταν ταῦτα εἶναι κρημνώδη καὶ ἵστανται λοξῶς ἢ καθέτως πρὸς τὸν ὁρίζοντα. Τὰς ἐμφανίσεις ὁριζοντίων στρωμάτων καλοῦμεν ἐπίσης *μέτωπα*.

Ἅπαντα τὰ ἰζηματογενῆ ἢ στρωσιγενῆ πετρώματα ἀπετέθησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀποθέσεώς των κατὰ στρώματα ὁριζόντια ἢ ἐλάχιστον κεκλιμένα. Σχετικῶς ὅμως ὀλίγιστα ἐκ τῶν στρωμάτων τούτων διετήρησαν τὴν ἀρχικήν των θέσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δ' ἔπαθον διαταράξεις. Συνεπείᾳ τούτων τὰ στρώματα ἔλαβον θέσιν ἢ κατάστασιν ἢ παράταξιν ποικίλην, διάφορον τῆς ὁριζοντίας. Μεγίστην γεωλογικὴν καὶ μεταλλευτικὴν ἀξίαν ἔχει ὁ προσδιορισμὸς τῆς παρατάξεως τῶν διατεταραγμένων στρωμάτων. Οὗτος ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐρεύνης δύο γραμμῶν, ἐκλεγομένων κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ κεῖνται μὲν καὶ αἱ δύο ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐπιφανείας στρώσεως ἑκάστου στρώματος, ἀλλ' ἡ μὲν μία νὰ εἶναι ὁριζοντία καὶ ἡ ἄλλη κάθετος ἐπ' αὐτήν. Καὶ ἡ μὲν ὁριζοντία γραμμή, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν τομὴν τῆς ἐπιφανείας στρώσεως τοῦ στρώματος μετὰ τοῦ ὁρίζοντος, δίδει τὴν διεύθυνσιν τοῦ στρώματος, ἐνῷ ἡ πρὸς τὴν γραμμὴν τῆς διευθύνσεως ἑτέρα κάθετος γραμμὴ δίδει τὴν κλίσιν αὐτοῦ. Ἡ ἐν τῷ χώρῳ θέσις τῶν δύο γραμμῶν διευθύνσεως καὶ κλίσεως δίδεται ὑπὸ δύο γωνιῶν: α) τῆς γωνίας, τὴν ὁποίαν σχηματίζει ἡ γραμμὴ τῆς διευθύνσεως μετὰ τοῦ ἀστρονομικοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ β) τῆς γωνίας, τὴν ὁποίαν σχηματίζει ἡ γραμμὴ τῆς κλίσεως μετὰ τοῦ ὁρίζοντος. Ὁ προσδιορισμὸς τῶν δύο τούτων γωνιῶν γίνεται διὰ τῶν γεωλογικῶν ἢ μεταλλευτικῶν πυξίδων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐφωδιασμέναι καὶ διὰ κλισιομέτρου (κλινομέτρου), παρέχει δὲ μεγάλην βοήθειαν εἰς ἑκάστην γεωλογικὴν μελέτην κατὰ τὴν κατάστρωσιν τῶν γεωλογικῶν τομῶν. Εἰς τοὺς γεωλογικοὺς χάρτας ἡ παράταξις τῶν στρωμάτων σημειοῦται διὰ καταλλήλων σημείων. Γ. Κ. Γ.

— *[Ἀνατομ.]* Βλ. *στιβάς*.

— **στρῶμα νεοπλασματικὸν** *[Ἰατρ.]*· βλ. *νεοπλασματικὸν* στρῶμα.

στρωματάδικο (τό)· δημοτ., ἐργαστήριον κατασκευῆς στρωμάτων.

στρωματεύς, *—έως* (ὁ)· πᾶν στρωννύμενον, στρῶμα, τάπης, ἐφάπλωμα κ. τ. τ.

— **«Στρωματεῖς»** ἢ **«*στρώματα*»**. Ἐκαλοῦντο οὕτω συγγράμματα ποικίλα τὴν ὕλην καὶ τὰς πηγάς, ἔργα ἐκ πολλῶν συνηρμολογημένα. Οὕτω ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἔγραψεν ἔργον ἐπιγραφόμενον «Στρωματεῖς» (*Migne* 8, 685 ἑ.) καὶ ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ἔργον τοῦ Πλουτάρχου φέρον ἐπιγραφὴν «Στρώματα» (*Εὐσεβ.*, Εὐαγ. προπαρ. 1, 7). Κ. Ι. Δ.

στρωματεὺς (ὁ) (Stromateus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *στρωματιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Οἱ στρωματεῖς ἔχουν ἰδιόρρυθμον, ἀπεστρογγυλωμένον σῶμα, μοναδικὸν ῥαχιαῖον πτερύγιον καὶ στεροῦνται νηκτικῆς κύστεως. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στρωματεὺς ὁ δίχρους* (Stromateus bicolor), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 0,30 μ. περίπου καὶ ἔχει σῶμα ᾠοειδές, λίαν πεπλατυσμένον πλευρικῶς, κεφαλὴν μικράν, ἀπολήγουσαν εἰς βραχύτατον ἀπεστρογγυλωμένον ῥύγχος, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους, μοναδικὸν ῥαχιαῖον πτερύγιον ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ῥάχεως καὶ διῆκον μέχρι τῆς ῥίζης τῆς οὐρᾶς, ἑδραῖον ὑψηλὸν κατὰ τὴν ἀρχήν του, εἰς ἰσχυρὰν ἄκανθαν ἀπολῆγον, καὶ οὐραῖον μετρίως ἀνεπτυγμένον καὶ βαθέως δισχιδές. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανοκυανοῦς κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὰς πλευρὰς καὶ λευκοαργυρώδης κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον. Δ. Ν. Π.

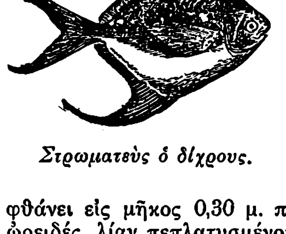

Στρωματεὺς ὁ δίχρους.

στρωματίδαι (οἱ) (Stromatidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους ἰχθῦς, εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς ἀπαντῶντας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *στρωματεὺς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα γενῶν τινων τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸν Λίβανον (τοῦ γένους ὁμόσωμα), εἰς τὴν Βεστφαλίαν (τοῦ γένους πλατύκορμος) καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν (τοῦ γένους βερυκόψις). Γ. Κ. Γ.

στρωματινία (ἡ) (Stromatinia) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν ἀσκομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *πεζιζιδῶν*. Τὰ εἴδη τοῦ γένους τούτου προσβάλλουν τὴν κυδωνέαν, προκαλοῦντα τὴν μομιοποίησιν τῶν κυδωνίων, τοὺς κόκκους τῆς σικάλεως κλπ. Ε. Τ. Ε.

στρωμάτιον (τὸ) (Stromation) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων, τετραμεροῦς συμμετρίας, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 10 εἴδη μικροσώμων κανθάρων πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἀπαντώντων. Δ. Ν. Π.

στρωματογραφία, ἡ ***στρωματογραφικὴ γεωλογία*** (Stratigraphie). Κλάδος τῆς γεωλογίας ἐρευνῶν τὰ διάφορα στρώματα τῶν στρωσιγενῶν ἢ ἰζηματογενῶν πετρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς καὶ κυρίως τὴν ἀλληλοδιαδοχὴν αὐτῶν καὶ τὰ ἐντὸς αὐτῶν ἐγκλειόμενα ἀπολιθώματα. Ἡ στρωματογραφία παρέχει τὰς βάσεις ὑπολογισμοῦ τοῦ γεωλογικοῦ χρόνου, καθόσον συγκρίνουσα τὰς κατὰ τόπους σειρὰς καὶ ἀλληλοδιαδοχὰς τῶν στρωμάτων καταρτίζει γενικὴν σειρὰν καὶ διαδοχὴν στρωμάτων καὶ διαπλάσεων, ἰσχύουσαν δι' ὅλην τὴν γῆν καὶ ἐπ' αὐτῆς στηρίζει τὸν ὑπολογισμὸν καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς γεωλογικῆς σχετικῆς ἡλικίας τῶν στρωμάτων. Ἐρευνῶσα περαιτέρω ἡ στρωματογραφία τὴν πετρογραφικὴν ὑφὴν τῶν πετρωμάτων τῶν διαφόρων στρωμάτων, ἐξάγει συμπεράσματα περὶ τῶν φυσικῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτουν εἴς τινα περιοχὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν πετρωμάτων της, π. χ. τὸ περιβάλλον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὰ πετρώματα ἐσχηματίσθησαν, τὴν πετρογενετικὴν ὄψιν, τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, τὰς συνθήκας διαβιώσεως ἐνοργάνων ὄντων, τὰς κλιματολογικὰς συνθήκας κτλ.

Ἡ σύγκρισις τῶν στρωμάτων, ὁ παραλληλισμός των καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῆς γεωλογικῆς ἡλικίας των δὲν βασίζεται ἐπὶ τῆς ὑφῆς τῶν πετρωμάτων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀπολιθωμάτων. Ἑκάστη γεωλογικὴ περίοδος ἔχει ἴδια χαρακτηριστικὰ ἀπολιθώματα, ὡς τοιαῦτα δὲ χρησιμεύουν ὅσα παρουσιάζουν μεγάλην μὲν ὁριζοντιακὴν ἐπιφανειακὴν ἐξάπλωσιν, μικρὰν δὲ καὶ περιωρισμένην διὰ μέσου τῶν περιόδων.

Ἡ στρωματογραφία μελετᾷ ἐπίσης τὴν γεωγραφικὴν διανομὴν καὶ ἐξάπλωσιν τῶν προϊστορικῶν ζωϊκῶν ὑπάρξεων. Καθορίζει τὴν σημασίαν τῶν κενῶν, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται κατὰ τόπους εἰς τὴν γενικὴν σειρὰν τῶν στρωμάτων, ὡς καὶ τῶν ἀσυμφώνων ἐπιστρώσεων τῶν διαφόρων στρωμάτων, φαινομένων, τὰ ὁποῖα προέρχονται συνεπείᾳ τῶν ἐπικλύσεων ἢ τῶν ἀποχωρήσεων τῶν θαλασσῶν ἢ συνεπείᾳ ὀρεογενετικῶν φαινομένων. Ἕνεκα τούτων ἡ στρωματογραφία εἶναι οὐσιωδεστάτη βοηθητικὴ ἐπιστήμη, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν παλαιογραφίαν καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τὴν προϊστορίαν τῆς γῆς, δὲν πρέπει δὲ νὰ συγχέηται μὲ τὴν ἱστορικὴν γεωλογίαν. Ἐπίσης βοηθεῖ καὶ τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς γεωλογίας, τὴν γεωτεκτονικήν, τὴν πετρογραφίαν, τὴν προϊστορικὴν ἀνθρωπολογίαν, βοηθουμένη καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὴν παλαιοντολογίαν, πετρογραφίαν καὶ λοιποὺς κλάδους τῆς γεωλογίας, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν γεωγραφίαν, ὠκεανογραφίαν καὶ κλιματολογίαν. Γ. Κ. Γ.

στρωματοσωρεῖται (οἱ) *[Μετεωρολ.]*· βλ. λ. *νέφος*.

στρωμάτσα (ἡ) ναυτ., κοινὴ ὀνομασία τῶν *μαλαγμάτων* (βλ. λ.).

στρωματσάδα (ἡ)· δημοτ., στρῶμα ἐπὶ τοῦ δαπέδου: «κοιμηθήκαμε στρωματσάδα» οὐχὶ ἐπὶ τῆς κλίνης, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πατώματος.

στρωμάτσο (τό)· ναυτ., κοινὴ ὀνομασία τοῦ *παραβλήματος* (βλ. λ.).

στρωμάτωσις ***σπόρων*** (ἡ) *[Γεωπον.]*. Καλεῖται ἡ τοποθέτησις τῶν σπερμάτων κατὰ στρώματα εἰς ὑγρὸν χῶμα πρὸς διατήρησιν τῆς βλαστικῆς αὐτῶν δυναμικότητος μέχρι τῆς καταλλήλου ἐποχῆς τῆς σπορᾶς των. Δ. Ν. Π.

Στρώμη, ἡ ***Στρώμνη*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 386. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

στρωμίδι (τό)· ἰδιότυπον πλέγμα καλαμωτόν, χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν ἁλιέων τῶν ἰχθυοτροφείων τοῦ Μεσολογγίου ὡς στρωμνή. Σ. Σ. Μ.

στρωμνὴ (ἡ)· τὸ ἐφ' οὗ κατακλίνεταί τις, τὸ στρῶμα· || ἰδιωματ. «ἡ στρωμνὴ τοῦ σαμαριοῦ» τὸ μαλακὸν τοῦ σάγματος, τὸ προσαρμοζόμενον ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῶν ὑποζυγίων.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *στρωμνὴ* (κοιν. *στρῶμα*) εἶναι ἐπίπεδον ὀρθογώνιον τυλεῖον, πλῆρες ἐρίου ἢ ἄλλων μαλακῶν οὐσιῶν, τοποθετούμενον ἐπὶ τῆς κλίνης ἢ χαμαὶ καὶ χρησιμεῦον πρὸς ἄμεσον ἐπ' αὐτοῦ κατάκλισιν τοῦ σώματος. Ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ *γναφαλώματος* (γέμισμα), τοῦ *περιβλήματος* (ντύσιμο) καὶ τοῦ *κελυφίου* (κλύφι), τοῦ τελευταίου ἐνίοτε παραλειπομένου. Τὸ γναφάλωμα εἶναι βοστρυχῶδες, κατειργασμένον ἢ οὔ ἔριον, βάμβαξ (τῶν ἐξ αὐτοῦ στρωμνῶν εἰδικῶς καλουμένων ἐν Ἀνατολῇ *σιλτέδες*), φυτικὴ μέταξα (καπόκ) κ.ἄ. οὐσίαι, διευθετούμεναι συνήθως εἰς δύο στρώματα διαχωριζόμενα ὑπὸ ἐσωτερικοῦ στρώματος τζίβας. Εἰς τὰς καλουμένας ἀχυροστρωμνὰς (ἀχυρόστρωμα, μπαλάτο), ἐνίοτε τοποθετουμένας καὶ ἐπιπροσθέτως μεταξὺ τοῦ σωμιὲ τῆς κλίνης καὶ τοῦ κυρίως στρώματος, χρησιμοποιεῖται ἄχυρον, φύλλα ἀραβοσίτου, τύρφη, πτέρις καὶ ἄλλαι φυσικαὶ οὐσίαι. Εἰς τὸ περίβλημα χρησιμοποιοῦνται ποικίλαι κοιναὶ ὀθόναι ἢ δίμιτα χονδρὰ ὑφάσματα (στρωματσόπανα, λινά-

Στρωμναί.

Digitized by Google

τσες, *καναβάτσα* ἐπὶ ἀχυροστρωμάτων) εὐρωπαϊκὰ λινὰ (ἐπὶ μαλλίνων στρωμάτων), λινὰ ἐγχώρια καὶ ὑφαντὰ διαποίκιλτα (ἐπὶ βαμβακερῶν στρωμάτων). Μετὰ τὴν πλήρωσιν καὶ ἰσοπέδωσιν τοῦ περιβλήματος, πρὸς ἀποφυγὴν μετατοπίσεων τοῦ γναφαλώματος καὶ σχηματισμοῦ ἀνωμαλιῶν, ῥάπτεται ἡ ἄνω πρὸς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τοῦ περιβλήματος κατ' ἀραιὰ διαστήματα (*ποντάρισμα*). Εἰς τὰ κελύφια χρησιμοποιεῖται δαμασκηνὸν ἀτλάζι (σατὲν νταμασσὲ) καὶ ἄλλα πολυτελῆ ὑφάσματα. Διάφοροι τῶν ἀνωτέρω εἶναι αἱ στρωμναὶ τῶν ἀσθενῶν, διάτρητοι (πρὸς τοποθέτησιν ἀγγείου ἀφοδεύσεως ἢ πρὸς ἀποφυγὴν πιέσεως τραυμάτων καὶ ἐξελκώσεων), ἐξ ἐλαστικῶν ἀεροθαλάμων (πρὸς ἀποφυγὴν ἐσχαρῶν ἐπὶ ἀσθενοῦς ἔχοντος χρόνιον νόσημα), κλπ.

Παρ' Ὁμήρῳ, ἀντὶ στρωμνῶν ἐχρησιμοποιοῦντο παχέα ὑφάσματα (*ῥήγεα*), δοραὶ ζῴων (*κώεα*), ψάθαι κ. ἄ. Ἡ στρωμνὴ (*τύλη, τυλεῖον, κνάφαλον*) εἶναι ἐπινόησις τοῦ ΣΤ—Ε' π. Χ. αἰῶνος, ἐξ ἀσιατικῶν ἐπιδράσεων, ἐν τῇ κατασκευῇ της δὲ ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ φυλλώματα ἢ ἄνθη εὐώδη (*στρώματα ῥοδόπνοα*)· ἐκαλεῖτο δὲ *στρωματόδεσμον* ὁ σάκκος τῶν σκευοφόρων, δι' οὗ διεκομίζοντο αἱ στρωμναί, *στρωματοθήκη* ὁ εἰδικὸς ἐν τῷ οἴκῳ πρὸς τοποθέτησιν τῶν στρωμνῶν χῶρος (ἡ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ νῦν *μισάντρα*) καὶ *στρωματίτης ἔρανος* τὸ ὑπαίθριον συμπόσιον, καθ' ὃ ἕκαστος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν ἀναγκαιοῦσαν στρωμνήν. Ἡ κατασκευὴ τῶν στρωμνῶν ἀπησχόλει ἰδίους τεχνίτας, τοὺς *τυλυφάντας*. Οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον τὴν στρωμνὴν (torus, torale), παρὰ τῶν Ἐτρούσκων ἢ τῶν Γαλατῶν, τελειοποιήσαντες δὲ αὐτήν, ἐχρησιμοποίουν ὡς γναφάλωμα πτίλα καὶ πτερὰ τῶν λευκῶν χηνῶν τῆς Γερμανίας. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐχρησιμοποιεῖτο ἰδίως ἡ ἀχυροστρωμνή. Αἱ σύγχρονοι στρωμναὶ διεδόθησαν παρὰ τοῖς ἀστοῖς ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. π. ν. π.

—*[Ἱπποκομ.] Στρωμνὴ* (κοιν. *στρωματιὰ*) καλεῖται παχὺ στρῶμα (μέχρι 0.30 μ.) φυτικῶν οὐσιῶν, ἐφ' οὗ κατακλίνονται τὰ κτήνη· χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀνάπαυσιν τοῦ ζῴου καὶ πρὸς σχηματισμὸν λιπαντικῆς κόπρου διὰ τῆς ἀπορροφήσεως τῶν διαφόρων ἐκκριμάτων τοῦ ζῴου, ἀνανεοῦται δὲ ἑκάστην πρωΐαν. Συνήθως στρώνεται ἄχυρον τεσσάρων χλγρμ. κατὰ κεφαλὴν καὶ εἰκοσιτετράωρον, ἀπορροφοῦν ἐτησίως 6—7 χλγρ. ἀζώτου, 2—4 χλγρ. φωσφορικοῦ ὀξέος καὶ 7—15 χλγρ. ποτάσσης. Εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις, μὴ ὑπάρχοντος ἀχύρου, χρησιμοποιεῖται πτέρις, ἐρείκη ἢ σπάρτον (χέρσαι πεδιάδες), φύκη (παράκτια ἐδάφη), σχοῖνος ἢ βούτομον (τελματώδη ἐδάφη), φύλλα ἢ ἀποπριονίσματα (δάση), τύρφη μνιώδης κ.ἄ. Ἀνάλογοι στρωμναὶ χρησιμοποιοῦνται καὶ εἰς τὰ βουστάσια καὶ χοιροστάσια. π. ν. π.

Στρώμνιανη *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καλλονὴ* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας.

Στρώμνιτσα, ἢ ***Στρούμιτσα*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῇ βορείῳ Μακεδονίᾳ κατὰ τὰς ὑπωρείας τῆς ΒΔ. προεκτάσεως τῆς Κερκίνης καὶ πλησίον εὐφόρου κοιλάδος πλάτους 15 χλμ. καὶ μήκους 30. Κάτ. (1927) 6.867. Ἀπέχει τῆς Θεσσαλονίκης 104 χλμ. καὶ ἐκ τοῦ ὁμωνύμου σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης—Νύσσης 38. Ἔχει ἐργοστάσια βάμβακος, κατὰ δὲ τὴν πεδιάδα καλλιεργοῦνται σιτηρά, ὄρυζα, σήσαμον, καπνός, μήκωνες καὶ κάνναβις. Ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις τῶν Παιόνων *Ἀστραῖον* ἢ *Ἀστέριον* ἢ *Αἰστραῖον*, ἴσως δὲ κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα καὶ ἡ *Καλλίπολις*. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τιβεριούπολις* καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὡς *Στρώμπιτσα*. Πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἡ πόλις κατῳκεῖτο ὑπὸ Ἑλλήνων, Βουλγάρων, Τούρκων, Ἑβραίων καὶ Γύφτων. Πάντων τούτων ὑπερεῖχον οἱ Ἕλληνες διὰ τὴν φιλομάθειάν των καὶ τὴν εἰς τὸ ἐμπόριον ἐπίδοσιν, ἔχοντες τὸν εὐμεγέθη ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἀρρεναγωγεῖον μὲ ἡμιγυμνάσιον, παρθεναγωγεῖον καὶ νηπιαγωγεῖον. ι. σ. σ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἡ κοιλὰς τῆς *Στρωμνίτσης* ἔχει στρατιωτικὴν σημασίαν, καθόσον δι' αὐτῆς διέρχονται διάφοροι ὁδοὶ συγκοινωνίας, καθιστῶσαι τὴν ὁμώνυμον πόλιν κόμβον συγκοινωνιῶν· πρὸς βορειοδυσμὰς μετὰ τοῦ Ἰστίπ, πρὸς νοτιοδυσμὰς μετὰ τοῦ Χούδοβο (δι' οὗ ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῆς μεγάλης σιδηροδρομικῆς ἀρτηρίας), πρὸς ἀνατολὰς μετὰ τοῦ Πετριτσίου, δηλαδὴ μετὰ τῶν στενῶν τοῦ μέσου Στρυμόνος, πρὸς βορειοανατολὰς μετὰ τοῦ Πετσόβου, ἀποτελοῦντος κόμβον ὀρεινῶν διαβάσεων ἀγουσῶν πρὸς τὰ στενὰ τοῦ ἄνω Στρυμόνος.

Α. Κατὰ τὸν Βουλγαροτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912, ἡ Στρώμνιτσα κατελήφθη τὴν 23ην Ὀκτωβρίου 1912 (παλ. ἡμερ.) ὑπὸ τῆς δεξιᾶς φάλαγγος (δυτικῆς) τῆς 7ης βουλγαρικῆς μεραρχίας, ἥτις ἠκολούθησε τὴν ἐκ Κιουστενδὴλ διὰ Τσάρεβο Σέλο πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ κάτω Ἀξιοῦ ὁδόν. Μετὰ τοῦ βουλγαρικοῦ τούτου στρατεύματος κατέφθασε καὶ μικρότατον σερβικὸν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ ἐκπεμφθέντος σερβικοῦ ἱππικοῦ. Ἡ ἐν λόγῳ κατάληψις ἐγένετο σχεδὸν ἀμαχητί, καθόσον τὸ μεῖζον τῶν τουρκικῶν δυνάμεων τῆς περιοχῆς ταύτης (τῆς ὁμάδος κοιλάδος Στρυμόνος) εἶχεν ἀποσταλῆ ἀπὸ τῶν μέσων Ὀκτωβρίου πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων δρῶντος τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Γιαννιτσῶν.

Β. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913, ὁ ἑλληνικὸς στρατός, καταλαβὼν τὰς βορείας ἐξόδους τῶν διαβάσεων τοῦ Μπέλες, τὴν 26ην Ἰουνίου 1913, εὐθὺς ἀμέσως ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς Στρωμνίτσης ἀπηνῆ καταδίωξιν τῶν Βουλγάρων (τμήματος τῆς 2 στρατιᾶς, τεταγμένου ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τάνεφ). Διεξήχθησαν τότε, τὴν 26ην Ἰουνίου 1913, ἀγῶνες φερόμενοι ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐπιχειρήσεις Στρωμνίτσης*. Τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ταύτης ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εὑρίσκετο εἰς τὰς ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι ἐμφαινομένας θέσεις. Τὸ βουλγαρικὸν στράτευμα τοῦ Τάνεφ ἀπὸ τῆς 25ης Ἰουνίου εἶχε λάβει ἐντολὴν ν' ἀμυνθῇ ἰσχυρῶς τῶν διαβάσεων τοῦ Μπέλες, ἵνα ἀνακόψῃ ἐπ' ὀλίγον τὴν ἑλληνικὴν προέλασιν καὶ τοιουτοτρόπως παρασχεθῇ ὁ χρόνος πρὸς ὑποχώρησιν τῆς 4ης βουλγαρικῆς στρατιᾶς, ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀπειλουμένης νὰ χάσῃ τὰς γραμμὰς συγκοινωνίας της, λόγῳ τῆς ῥαγδαίας πρὸς βορρᾶν ἑλληνικῆς προελάσεως. Ἐξηναγκάσθη ὅμως κατὰ τὴν νύκτα 25—26 Ἰουνίου νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Μπέλες, τὴν δὲ πρωΐαν τῆς 26ης ὑπεχώρησε πέραν τῆς Στρωμνίτσης (βορειοανατολικῶς ταύτης), καίτοι δὲν εἶχον ἀκόμη διαρρεύσει ἐξ ὁλοκλήρου ἅπασαι αἱ μονάδες τῆς 4ης στρατιᾶς, ἰδίως τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ της, αἵτινες ἐξηκολούθουν καὶ κατὰ τὴν 26ην Ἰουνίου ὑποχωροῦσαι διὰ τῆς κοιλάδος Στρωμνίτσης πρὸς Πετρίτσιον, ἵνα ἐκεῖθεν ἀποκτήσωσι τὴν μοναδικὴν διὰ τὸ τροχαῖον ὑλικὸν ὁδὸν ὑποχωρήσεως, δηλαδὴ τὴν παρὰ τὸν Στρυμόνα ἁμαξιτόν. Μία ἴλη ἱππικοῦ, ἀποσπασθεῖσα ἐκ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, κατέλαβε τὴν πρωΐαν τὴν Στρώμνιτσαν ἀμαχητί, βραδύτερον ὅμως ἐγκατέλειψε τὴν πόλιν ταύτην καὶ ὑπεχώρησε πρὸς τὰς ἐμπροσθοφυλακὰς τῆς 5ης μεραρχίας, καθόσον ἐπληροφορήθη ὅτι πλησίον ὑπῆρχε βουλγαρικὸν στράτευμα. Ἡ 4η μεραρχία διακρίνασα περὶ τὴν 7ην ὥραν ὑποχώρησιν μακρᾶς βουλγαρικῆς φάλαγγος, ἔσπευσεν εὐθὺς ἀμέσως νὰ φράξῃ τὴν ὁδὸν ὑποχωρήσεως ἐπιτιθεμένη ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ νότου ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς φάλαγγος ταύτης, συγχρόνως δὲ ἐξ ἀνατολῶν ἐναντίον τοῦ μετώπου αὐτῆς· οἱ Βούλγαροι παρέταξαν τὸ πυροβολικόν των, ἵνα ἀνακόψωσι τὴν ὁρμὴν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, καθόσον τὰ ἑλληνικὰ τμήματα προσεπέρασαν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Στρούμιτσα (Πόντου) καὶ ἐξηκολούθησαν τὴν ἐπίθεσιν. Ἀποτέλεσμα ἦτο τὸ νὰ ἱππεύσωσιν οἱ Βούλγαροι πυροβοληταὶ ἐπὶ παντὸς προστυχόντος ἵππου καὶ νὰ φύγωσιν, ἐγκαταλείψαντες τὰ πυροβόλα των, περιελθόντα τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ταύτης εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων (12 πυροβόλα, 30 βλητοφόρα καὶ περὶ τὰ 220 παντοειδῆ ὀχήματα). Ἡ 2α μεραρχία ἐπετέθη τὴν ἰδίαν περίπου ὥραν ἐναντίον τῆς μακρᾶς ταύτης βουλγαρικῆς φάλαγγος καὶ ἐξηνάγκασε τοὺς μὲν πυροβολητὰς νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἕτερα 4 πυροβόλα παρὰ τὸ Πιπέροβο, ἅπαντα δὲ τὰ πρὸ αὐτῆς βουλγαρικὰ στρατεύματα νὰ φύγωσι προτροπάδην πρὸς Χαμτζαλί, ἐξ οὗ ὅμως ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν καταλαβόντων τὸ χωρίον τοῦτο Ἑλλήνων περὶ τὴν 17ην ὥραν. Ἡ 5η μεραρχία, πληροφορηθεῖσα τὴν ὑπὸ τῆς ἴλης ἐγκατάλειψιν τῆς Στρωμνίτσης, κατέλαβεν αὐτὴν δι' ἑνὸς συντάγματος, ἀφοῦ προηγουμένως διεξήγαγεν ἀγῶνα κατὰ βουλγαρικῶν τινων τμημάτων. Αἱ μεραρχίαι 3η καὶ 10η προχωρήσασαι ἐλάχιστα ἔφθασαν εἰς τὸ ὕψος Ρὶτς—Βοντότσε—βορείως Στρωμνίτσης. Ἡ περαιτέρω προέλασις τῶν Ἑλλήνων πρὸς βορρᾶν καθίστατο πλέον περιττή, καθόσον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην εὑρίσκοντο οἱ σύμμαχοι Σέρβοι, τὴν δὲ 26ην Ἰουνίου εἶχεν ἐπιτευχθῆ ἐπαφὴ τῶν συμμαχικῶν ἱππικῶν περὶ τὴν Ραδοβίστα (βορειοδυτικῶς τῆς Στρωμνίτσης). Διὸ ἀπὸ τῆς 27ης Ἰουνίου ὁ ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Στρωμνίτσης ἑλληνικὸς στρατὸς ἐστράφη πρὸς ἀνατολὰς μὲν (πρὸς Πετρίτσιον) διὰ τῶν μεραρχιῶν 4ης, 2ας, 5ης, πρὸς βορειοανατολὰς δὲ (πρὸς Πέτσοβον) διὰ τῆς 3ης καὶ 10ης.

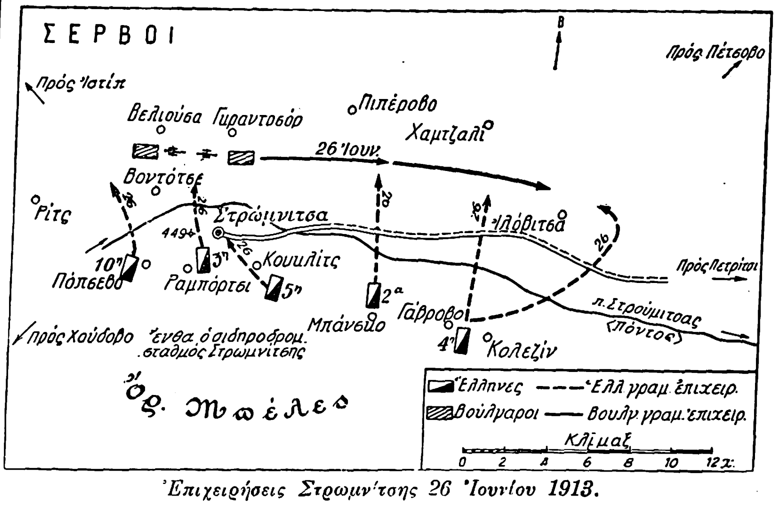

Ἐπιχειρήσεις Στρωμνίτσης 26 Ἰουνίου 1913.

Γ. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, τὸν μὲν Νοέμβριον 1915 κατεῖχον οἱ Βούλγαροι τὴν κοιλάδα τῆς Στρωμνίτσης, ἀλλὰ δὲν προὐχώρησαν νοτιώτερον, τὸν δὲ Σεπτέμβριον τοῦ 1918, μετὰ τὴν διάρρηξιν τοῦ γερμανοβουλγαρικοῦ μετώπου ἐπηκολούθησεν ἀγγλοελληνικὴ καταδίωξις (δύο ἀγγλικὰ σώματα στρατοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ἐντεταγμέναι ἡ 14η ἑλληνικὴ μεραρχία, ἡ μεραρχία Ἀρχιπελάγους καὶ τὸ 3ον ἑλληνικὸν σύνταγμα ἱππικοῦ) ἐναντίον τῶν διὰ τῆς κοιλάδος τῆς Στρωμνίτσης φευγόντων Βουλγάρων (τμημάτων τῆς 1ης βουλγαρικῆς στρατιᾶς), ἡ ἐπελθοῦσα ὅμως ἀνακωχὴ τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1918 (ν. ἡ.) ἀνέκοψε τὴν περαιτέρω καταδίωξιν. ν. θ. κ.

Στρώμνιτσας (σλαβ. *Στρούμιτσα*) *[Γεωγρ.]*. Μέγας παραπόταμος τοῦ Στρυμόνος ἐν τῇ σερβικῇ Μακεδονίᾳ, ὁ ὁποῖος ῥέων κατ' ἀρχὰς ΝΑ. στρέφεται βαθμηδὸν πρὸς Α. διαρρέων τὴν πεδιάδα τῆς ὁμωνύμου πόλεως, πλησίον τῆς ὁποίας καὶ διέρχεται. Ἐκβάλλει εἰς τὸν Στρυμόνα, ΒΑ. τοῦ Πετριτσίου. ι. σ. σ.

στρώνω, *ἀόρ. ἔστρωσα — ἐ)στρώθηκα, παθ. μετχ. ἐ)στρωμένος*· δημοτ., κάμνω τι νὰ ἁπλωθῇ, νὰ ἐκταθῇ ἐπί τινος: «στρώνω τὰ χαλιά, — τοὺς διαδρόμους»· καὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου: «στρώνω τὸ δωμάτιον, — τὴ σκάλα»· || «στρώνω τὴν αὐλή, — τὸ πεζοδρόμιο μὲ πλάκες, μὲ μάρμαρο κττ.»· || «στρώνω τὸ κρεβάτι» ἐπιστρώνω στρωμνὰς καὶ κλινοσκεπάσματα, εὐτρεπίζω τὴν κλίνην· || «τό 'στρωσε τὸ χιόνι» ἐννοεῖται ὁ Θεός· καὶ παθ. «τὸ πρωῒ βρήκαμε τὸ χιόνι στρωμένο»· || ἀμεταβ., προσαρμόζομαι: «δὲν στρώνει καλὰ τὸ φόρεμα»· || μεταφ., λειτουργῶ καλῶς, ἐργάζομαι ὁμαλῶς, ἀπροσκόπτως: «ἔστρωσε ἡ μηχανή», «τὸ βόϊδι ἔστρωσε 'ς τὸ ζευγάρι»· καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου: «ἔστρωσε 'ς τὴ δουλειά»· || φρ. «τὸν ἔστρωσα μπροστὰ» τὸν ἐπέπληξα, τὸν ἐπετίμησα αὐστηρῶς, «τὸν ἔστρωσα 'ς τὸ ξύλο» τὸν ἔδειρα πολύ· || «ἔστρωσε τὸ φαΐ», ἄλλως «ἔπιασε, ἐκόλλησε —».

στρώση (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *στρῶσις* (βλ. λ.)· || στρωμνὴ καὶ ἐν γένει τὰ πρὸς ὕπνον ἐστρωμένα κλινοσκεπάσματα κττ.: «εἶναι 'στὴ στρώση» εἶναι κατακεκλιμένος εἴτε πρὸς ὕπνον εἴτε δι' ἀσθένειαν· || ἐπίστρωσις.

στρωσιγενῆ ***πετρώματα,*** ἢ ***ἰζηματογενῆ*** *[Πετρογρ.]*. Ὀνομάζονται τὰ πετρώματα ἐκεῖνα τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐκ τῆς μηχανικῆς ἢ χημικῆς ἀποσαθρώσεως τῶν πυριγενῶν ἢ κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων, ἔν τινι δὲ μέτρῳ καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς φυτικῶν ἢ ζωϊκῶν ὀργανισμῶν. Εἶναι εὐνόητον ὅτι στρωσιγενῆ πετρώματα δύνανται νὰ προέλθουν καὶ ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως ἄλλων παλαιοτέρων ὁμοίων πετρωμάτων, καθὼς καὶ ἀπὸ ἀναβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐκτινάσσονται ἐκ τῶν ἡφαιστείων κατὰ τὴν περίοδον τοῦ παροξυσμοῦ αὐτῶν. Τὸ ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ἀποσπᾶται ἐξ ἄλλων προϋπαρχόντων πετρωμάτων διὰ μηχανικῆς ἀποσαθρώσεως αὐτῶν, σχηματίζει τὰ *μηχανικὰ* ἢ *κλαστικὰ ἰζήματα* (ἄμμος, ἄργιλλος, κροκαλοπαγῆ, ψαμμῖται, σχιστόλιθοι ἀργιλλικοί). Ὅταν τοῦτο καταπίπτῃ ἐξ ὑδαρῶν διαλύσεων, παράγει τὰ *χημικὰ ἰζήματα* (γύψος, ἀνυδρίτης, ἀσβεστολιθικὸς τόφφος). Ἐκ τῶν ἀναβλημάτων τῶν ἡφαιστείων προέρχονται οἱ ἡφαίστειοι τόφφοι, ἡ θηραϊκὴ γῆ καὶ ἄλλα, ἐκ δὲ τοῦ περιβλήματος ζωϊκῶν ὀργανισμῶν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν φυτικὸν κόσμον, σχηματίζονται τὰ *βιογενῆ* ἢ *ὀργανογενῆ ἰζήματα* (κρητίς, ἀσβεστόλιθος, δολομίτης, κερατόλιθος).

Χαρακτηριστικὸν τῶν στρωσιγενῶν πετρωμάτων εἶναι τὸ στρῶμα (Schicht). Ἕκαστον στρῶμα ἀντιστοιχεῖ εἰς ὡρισμένον χρονικὸν τμῆμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἔγινεν ἡ ἀπόθεσις αὐτοῦ, ἀπετέλει δέ ποτε ἐπιφάνειαν τῆς λιθοσφαίρας. Ἡ ἀλλεπάλληλος ἀπόθεσις στρωμάτων δίδει ἀφορμὴν εἰς τὸν σχη-

Digitized by Google

ματισμὸν ἑνὸς *συστήματος στρωμάτων*, εἰς τὸ ὁποῖον ἕκαστον στρῶμα εἶναι νεώτερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὑπόκειται αὐτοῦ, καὶ παλαιότερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὑπέρκειται. Τὰ στρωσιγενῆ πετρώματα εἶναι κατ' ἀρχὴν παλαιότερα ἀπὸ τὰ κρυσταλλοσχιστώδη, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ καὶ ἀπὸ τὰ πυριγενῆ. Γ. Β.

στρωσίδι (τό)· δημοτ., πᾶν ὅ,τι στρώνομεν εἴτε πρὸς ὕπνον εἴτε πρὸς κόσμον εἴτε ἄλλως.

στρωσίμετρον (τὸ) (γαλλ. stratamètre) *[Μεταλλ.]*. Συσκευὴ χρησιμοποιουμένη ἐνίοτε κατὰ τὰς γεωτρήσεις πρὸς ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τῆς διευθύνσεως τῶν στρωμάτων. Τὰ πυρηνοειδῆ συμπαγῆ δείγματα (γαλλ. carottes), τὰ ὁποῖα λαμβάνομεν διὰ τοῦ δειγματοληπτικοῦ τρυπάνου εἰς τὰς συνήθεις γεωτρήσεις, δεικνύουσι σαφῶς τὴν φύσιν καὶ τὴν κλίσιν τῶν στρωμάτων πρὸς τὸν ὁρίζοντα, οὐχὶ πάντοτε ἐπαρκῶς καὶ τὴν διεύθυνσιν, λόγῳ τῶν ἀπαραιτήτων μικρῶν περιστροφῶν τῆς συσκευῆς κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ δείγματος ἐκ τοῦ βάθους τῆς διατρήσεως. Τὸ αὐτὸ παρουσιάζεται καὶ εἰς τὰ περιστροφικὰ δι' ἀδάμαντος ἢ σφαιριδίων συστήματα γεωτρήσεων. Τὰ στρωσίμετρα σκοπὸν ἔχουσι τὸν διὰ πυξίδος, ἀκινητοποιουμένης συνήθως διὰ μηχανισμοῦ ὁμοίου πρὸς ἐγερτήριον ὡρολόγιον, προσδιορισμὸν τῆς κατευθύνσεως τοῦ δείγματος. Ἡ πυξὶς φέρεται ἐπὶ συσκευῆς ἐκ μὴ μαγνητικοῦ μετάλλου, ἥτις καταβιβάζεται εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ δείγματος ἐντὸς τῆς γεωτρήσεως πρὶν ἢ τοῦτο ἀποσπασθῇ καὶ ἥτις καταλείπει ἐπ' αὐτοῦ ἴχνος τι διὰ μελάνης παχείας (σύστημα Arrault) ἢ δι' ἐγκοπῆς, ἣν προκαλεῖ διὰ μιᾶς μόνον κρούσεως μετὰ τὴν ἀκινητοποίησιν τῆς πυξίδος ἢ ἄλλως. Μετὰ τὴν ἀκινητοποίησιν τῆς πυξίδος, αὕτη ἀνασύρεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀνασύρεται καὶ τὸ δείγμα καὶ ἐκ παραβολῆς τῆς ἐνδείξεως τῆς πυξίδος καὶ τοῦ ἴχνους ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ δείγματος προσδιορίζεται ἡ διεύθυνσις τοῦ δείγματος καὶ συνεπῶς καὶ τῶν στρωμάτων ἐξ ὧν προῆλθε. Θ. Χ.

στρώσιμο, *—ατος* (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ στρώνω: «στρώσιμο τοῦ κρεβατιοῦ» εὐθέτησις τῆς κλίνης, «στρώσιμο τοῦ σπιτιοῦ» τὸ ἅπλωμα τῶν ταπήτων κττ., «στρώσιμο τῆς αὐλῆς, — τοῦ πεζοδρομίου, — τοῦ δρόμου κττ.» ἐπίστρωσις διὰ πλακῶν, διὰ κονιάματος κττ.˙ || «στρώσιμο τοῦ φαγιοῦ» ἄλλως «πιάσιμο, κόλλημα».

στρῶσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *στρώνω*: «στρῶσις τοῦ σιδηροδρόμου, — τῶν ὁδῶν κττ.»˙ || μεταλλ., τὸ ὑποκείμενον πέτρωμα στρώματος, φλεβὸς ἢ ἄλλου κοιτάσματος, ὡς καὶ τὸ δάπεδον στοᾶς, φρέατος ἢ ἐργοταξίου ἐξορύξεως. Θ. Χ.

στρωτήρ, *—ῆρος*. Πλαγία δοκὸς τῆς στέγης, προσηλωμένη ἐπὶ τῆς κορυφαίας δοκοῦ, ἐν γένει δὲ *δοκὸς ἐγκαρσία*, ἐπικειμένη σταυροειδῶς ἑτέρᾳ. Οἱ *στρωτῆρες, δοκίδες* ἢ *διαπήγματα* ἀποτελοῦσιν ἓν ἐκ τῶν τριῶν στοιχείων τῶν σιδηροδρομικῶν ὁδῶν (βλ. λ. *σιδηρόδρομος*, τ. ΚΑ', σ 772β).

στρωτός, *—ή, —ό*· δημοτ., ὁ οἱονεὶ ἐστρωμένος, ὁμαλός, ἐπίπεδος: «στρωτὸς δρόμος»˙ || «στρωτὸ βάδισμα» ἐπὶ ὑποζυγίων, ὅταν ὁ ἀναβάτης δὲν ταράσσεται˙ || «στρωτὴ μετάνοια» ἡ ἐδαφιαία γονυκλισία˙ || «στρωτὰ μαλλιὰ» ἐπὶ τῆς κόμης τῆς ὁμαλῶς ἠσκημένης: «τὰ μαλλιά της τὰ χτενίζει πολὺ στρωτά»˙ || «στρωτὸ φόρεμα», ὅταν στρώνῃ 'ς τὸ κορμί, ἐπὶ τελείας ἐφαρμογῆς.

Στσαμπάντκα (Szabadka) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σουμπότιτσα*.

Στσεγκλὸφσκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει τῆς Δυτικῆς Σιβηρίας. Κάτ. (1926) 21.726. Εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας (κάτ. 91.629) περικλειούσης τὰ γαιανθρακωρυχεῖα Κουζνιέτς. Ἔχει ποταμολιμένα ἐπὶ τοῦ Τόμ. Π. Ν. Π.

Στσέλκοβο *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει τῆς Μόσχας. Κάτ. (1926) 12.313. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Μύτισισι καὶ ἔχει ἀκμαίαν ὑφαντουργίαν καὶ χημικὴν βιομηχανίαν. Π. Ν. Π.

Στσερμπατσκόϊ, *Θεόδωρος Ἱππολύτοβιτς*. Σύγχρονος Ρῶσος ἀνατολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἐσπούδασε τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Πετρουπόλεως, εἶτα δὲ περιῆλθε διαφόρους ἀσιατικὰς χώρας καὶ διέτριψεν ἐπὶ πενταετίαν εἰς τὰς Ἰνδίας, μελετῶν ἰδιαιτέρως τὴν νεωτέραν βουδιστικὴν φιλοσοφίαν καὶ μεταφράζων κείμενα αὐτῆς, δημοσιευθέντα τῷ 1904 καὶ μεταφρασθέντα εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ γερμανικὴν γλῶσσαν. Τῷ 1918 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῆς Πετρουπόλεως. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα συγγράμματα, ἐν οἷς: «Ἡ περὶ ψυχῆς θεωρία τῶν Βουδιστῶν», «Γνωσιολογία καὶ λογικὴ τῶν Βουδιστῶν», «Ἀντίληψις τῆς βουδικῆς Νιρβάνα», «Κεντρικὴ ἀντίληψις τοῦ Βουδισμοῦ», «Βουδισμὸς καὶ Χριστιανισμός» κτλ. Θ. Β.

Στσέρμπιν, *Νικόλαος - Θεοδώροβιτς*. Ρῶσος ποιητὴς (1820—1869). Ἡ μήτηρ του ἦτο Ἑλληνίς, αὐτὸς δ' ἐξέμαθε τὴν ἑλληνικὴν εἰς τὸ ἑλληνικὸν λύκειον τοῦ Ταγκανρόγκ, συνθέσας κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην καὶ τὸ πρῶτον ποίημά του «Σαπφώ». Μεταβὰς εἰς Μόσχαν ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολήν, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὰς σπουδάς του καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ταγκανρὸγκ μετήρχετο τὸν διδάσκαλον. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐδημοσίευσε τὰ ποιήματα: «Ἑλλάς», «Οἱ κλέφτες» καὶ «Ἡ βενετσάνικη νύχτα», δημοσιευθέντα εἰς διάφορα περιοδικὰ τῆς Πετρουπόλεως. Μεταβὰς τῷ 1845 εἰς Ὀδησσόν, ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην συλλογήν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλληνικὰ ποιήματα», εἰς ἣν περιελήφθη καὶ μετάφρασις τοῦ «Ὕμνου εἰς τὴν ἐλευθερίαν» τοῦ Σολωμοῦ. Τῷ 1859 ἐδημοσίευσε «Συλλογὴν λαϊκῶν διηγημάτων», τὰ ὁποῖα ἐντὸς ἑξαετίας ἔσχον δέκα ἐκδόσεις. Διορισθεὶς ἐν Πετρουπόλει εἰς τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ τύπου, διετήρησε ταύτην μέχρι τοῦ θανάτου του. Εἰς τὴν ρωσικὴν λογοτεχνίαν ἐφημίσθη διὰ τῶν λυρικῶν ποιημάτων του ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, γενόμενος νικηφόρος ἀνταγωνιστὴς τοῦ Μάϊκωφ. Θ. Β.

Στσυγκόφσκι (Strzygowski), *Ἰωσήφ*. Αὐστροπολωνὸς τεχνοκρίτης, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Βιέννης, Βερολίνου καὶ Μονάχου, συνειργάσθη ἐπὶ βραχὺ μετὰ τοῦ πατρός του εἰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀπὸ τοῦ 1883 ἤρξατο μακρὰς ἐπιστημονικὰς περιοδείας καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Γκρὰτς (1892) καὶ τῆς Βιέννης (1909). Ἔγραψεν: «Εἰκονογραφία τῆς βαπτίσεως τοῦ Ἰησοῦ» (1885), «Βυζαντινὰ μνημεῖα» (1891—1903, τόμ. 3), «Μιχαὴλ Ἄγγελος» (1891), «Λεονάρδος ντὰ Βίντσι» (1894), «Ἡ γέννησις τοῦ μπαρὸκ παρὰ τῷ Ραφαήλῳ καὶ Κορρέτζιο» (1898), «Ὁ ζωγραφικὸς κύκλος τοῦ ἑλληνικοῦ φυσιολόγου» (1899), «Ρώμη ἢ Ἀνατολή;» (1901), «Ἑλληνιστικὴ καὶ κοπτικὴ τέχνη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ» (1902), «Μικρὰ Ἀσία, μία νέα χώρα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης» (1903), «Κοπτικὴ τέχνη» (1904), «Ἓν ἀλεξανδρινὸν χρονικὸν» (1905, μετὰ τοῦ Bauer), «Μικρογραφίαι τῶν σερβικῶν ψαλτηρίων» (1906), «Αἱ εἰκαστικαὶ τέχναι τοῦ παρελθόντος» (1907, β' ἔκδ. 1923), «Ἡ ζωγραφικὴ τῶν μικρογραφιῶν ἐν Μικρᾷ Ἀρμενίᾳ» (1908), «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς μεσαιωνικῆς τέχνης ἐν βορειοδυτικῇ Μεσοποταμίᾳ, Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ» (1910), «Αἱ εἰκαστικαὶ τέχναι τῆς Ἀνατολῆς» (1916), «Ἀλτάϊα-Ἰρὰν καὶ αἱ μεταναστεύσεις τῶν λαῶν» (1917), «Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Ἀρμενίων καὶ ἡ Εὐρώπη» (1918, τόμ. 2), «Αἱ ἀρχαὶ τῆς χριστιανικῆς τέχνης τῶν ναῶν» (1920), «Οὐσία καὶ ἐξέλιξις τῆς ἀσιατικῆς τέχνης» (1926), «Ἡ πρώτη βορειοευρωπαϊκὴ τέχνη τῶν ναῶν καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ξύλου» (1927), «Ἔρευναι ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς παλαιοκροατικῆς τέχνης» (1927), «Ἡ παλαιοσλαυϊκὴ τέχνη» (1929) κ. ἄ. Ἐπίσης ἐξέδωκε τὰς «Arbeiten des Kunsthistorischen Institut des Universität Wiens» (36 τόμ.) καὶ τὰς «Beiträge zur vergl. Kustgeschichte» (τόμ. 5). Π. Ν. Π.

Στύβαρα, ἢ ***Στύμβαρα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν Πελαγονίᾳ, κειμένη ἐπὶ στρατηγικῆς θέσεως νοτιοδυτικῶς τῶν Στόβων (νῦν Σίρκοβο). Κατὰ τοὺς μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Μακεδόνων πολέμους κατελήφθη τῷ 200 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Σουλπικίου, ἀλλ' ἀνεκτήθη μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ Περσέως. Κατὰ τὸν Leake ἔκειτο ὅπου ὁ νῦν *Περλεπές*, κατὰ δὲ τὸν Desdevises εἰς τὰ βορειότατα τῆς Δευριόπου. Α. Θ. Σ.

στύβω, ἀόρ. *ἔστυψα—ἐ)στύφτηκα*, παθ. μετχ. *στυμμένος*· συμπιέζω ὅπως ἐκθλιβῇ τὸ περιεχόμενον ὑγρόν: «στύβω τὰ ροῦχα καὶ τὰ ἁπλώνω», «στύβω τὸ λεμόνι» ὅπως ἐκθλιβῇ ὁ χυμός του, «στύβω τὶς ἐλιές, — τὰ στέμφυλα» πρὸς ἔκθλιψιν τοῦ ἐλαίου, τοῦ οἴνου˙ || ἰδιωματ., ἐπὶ πηγῶν, χειμάρρων κττ., δὲν ἔχω ὕδωρ, ξηραίνομαι (ἐκ τοῦ ἀρχ. *στύφω*).

στυγερός, *—ά, —όν*· ὃν στυγοῦμεν, μισοῦμεν, ἀποστρεφόμεθα, μισητός, ἀποτρόπαιος, βδελυρός: «στυγερὸν ἔγκλημα».

στυγερότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ στυγεροῦ, μυσαρότης, βδελυρότης: «ἡ στυγερότης τοῦ ἐγκλήματος».

στυγίνα (Stygina Salter) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζώων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἰλλαινιδῶν τριλοβιτῶν* ἀρθροπόδων. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

στύγιος, *—α, —ον*· ἀρχ., στυγερός, ἀποτρόπαιος.

Στύγιος *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Κράθιδος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων, πηγάζων ἐκ τῶν ὑψίστων μερῶν τῶν Ἀροανίων ὀρέων, ὅπου τὰ περίφημα «Ὕδατα τῆς Στυγός». Πάλαι τὸ ὕδωρ τούτου ἐθεωρεῖτο θανατηφόρον καὶ διαλυτικὸν παντὸς μετάλλου. Ι. Σ. Σ.

Στυγναί *[Μυθολ.]*. Ὀνομασία παρὰ Ρωμαίοις τῶν *Ἐρινύων*.

Στύγνη *[Μυθολ.]*. Μία τῶν ἐκ τῆς νύμφης Καλιάδνης δώδεκα θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ, φονεύσασα τὸν μνηστῆρά της Πολύκτορα, υἱὸν τοῦ Αἰγύπτου, κατὰ συμβουλὴν τοῦ πατρός της (*Ἀπολλοδ.* Β', 1, 5). Α. Θ. Σ.

στυγνός, *—ή, —όν*· ὁ πλήρης μίσους, ὁ μισῶν ἢ μισούμενος, σκαιός, ἀγριωπός, ἀντίθ. *φαιδρός*: «στυγνὸν πρόσωπον, — βλέμμα», «στυγνὴ μελαγχολία». —Ἐπίρρ. ***στυγνῶς***.

στυγνότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ στυγνοῦ, σκαιότης, κατήφεια.

στυέλη (ἡ) (Styela) *[Ζωολ.]*. Γένος χιτωνοφόρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονασκιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσκιδιαδιδῶν*, περιλαμβάνον χιτωνοφόρα μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους, μὲ σῶμα κυλινδρικόν, σφαιρικὸν ἢ ᾠοειδὲς καὶ ἀρκετὰ πλατύ. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

στὺλ (τὸ) (γαλλ. style)· ὕφος, ρυθμός.

στυλαραία (ἡ) *[Παλαιοζωολ.]*. Συνώνυμον τοῦ γένους *πρωταραία* (βλ. λ.).

Στυλάρι *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἄνω Κοπανακιοῦ (Κάτω Λάπης) τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 90.

—2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Γρατινῆς (Ἰρτζιὰν-Χισάρ) τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενος *Παρακλί*. Κάτ. (1928) 168. Π. Ν. Π.

στυλαριοειδὴς (ὁ) (Stylarioides) *[Ζωολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *χλωραιμιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ σκωλήκων μὲ σῶμα ἐπίμηκες, λεπτὸν καὶ αἷμα πράσινον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στυλαροειδὴς ὁ περιλαιμιοφόρος* (Stylarioides gravateus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον. Δ. Ν. Π.

Στυλάριοι (οἱ). Τοῦρκοι αἱρετικοὶ ἐπὶ Μωάμεθ Α' (1413—1421). Ἐκλήθησαν οὕτω ἐκ τοῦ ὄρους Στυλαρίου (ἐπὶ τῆς Ἐρυθραίας, ἔναντι τῆς Χίου), ἔνθα τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθησαν ἀκούοντες τὸ κήρυγμα ἀμαθοῦς τινος Τούρκου, Περικλιτζῆ-Μουσταφᾶ καλουμένου, ὅστις ἐδίδασκε τὴν κοινοκτημοσύνην, πλὴν τῶν γυναικῶν, καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς Χριστιανούς. Ὁ σύγχρονός του Βυζαντινὸς χρονογράφος Δούκας καλεῖ αὐτοὺς καὶ *μονοχίτωνας*, διότι ὡς μόνον ἔνδυμα ἔφερον ἓν ὑποκάμισον, ἄνευ καλύμματος τῆς κεφαλῆς καὶ ἄνευ οἱασδήποτε ὑποδήσεως.

Ὁ αἱρεσιάρχης Περικλιτζῆ-Μουσταφᾶς, ἀφοῦ παρέσυρεν εἰς τὸ δόγμα του ἅπαντας τοὺς Τούρκους τῆς Ἐρυθραίας, ἐπεδίωξε νὰ προσηλυτίσῃ καὶ Χριστιανούς, καὶ πρὸς τοῦτο ἔπεμψεν ἀποστόλους του εἰς Χίον, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ παρασύρωσιν ἕνα γέροντα ἁπλοϊκὸν μοναχὸν ἐκ Κρήτης, ὅστις ἐμόναζεν ἐκ τῇ ἔξωθεν τῆς πόλεως Χίου μονῇ τῆς Τουρλωτῆς. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὸ δόγμα τοῦ Μουσταφᾶ προσήρχοντο καὶ ἄλλοι πολυάριθμοι Τοῦρκοι ἐκ τῶν πέραν τῆς Ἐρυθραίας, ἐκ τούτου δὲ ἀνησυχήσας ὁ σουλτᾶνος Μωάμεθ Α', ἔπεμψε τὸν Σισμὰν πασᾶν μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ ἵνα συλλάβῃ τὸν Μουσταφᾶν καὶ τιμωρήσῃ τοὺς ὀπαδούς του˙ ἑξακισχίλιοι ὅμως Στυλάριοι ἐπιτεθέντες κατὰ τοῦ σουλτανικοῦ στρατοῦ κατέσφαξαν αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των Σισμάν. Ἀποθρασυνθέντες ἐκ τούτου οἱ Στυλάριοι ἀπεθέωσαν τὸν Μουσταφᾶν, ὃν ἀνεκήρυττον ἀνώτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ προφήτου Μωάμεθ, ἐνῷ συγχρόνως διεκήρυττον ἑαυτοὺς φίλους τῶν Χριστιανῶν μᾶλλον ἢ τῶν Τούρκων. Ὁ σουλτᾶνος ἔπεμψε τότε κατὰ τῶν Στυλαρίων νέα στρατεύματα πολυπληθέστερα, ἅτινα ἔθεσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τῆς Λυδίας Ἀλῆ-βέη. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἡττήθη οἰκτρῶς καὶ μόλις ἠδυνήθη νὰ σωθῇ ἐκ τῆς σφαγῆς, καταφυγὼν μετ' εὐαρίθμων ἀνδρῶν του εἰς Μαγνησίαν. Ἐκμανεὶς τότε ὁ σουλτᾶνος, ἔπεμψε κατὰ τῶν ἀνυποτάκτων ἐκείνων αἱρετικῶν νέα στρατεύματα ἐκ Θρᾴκης μετὰ τοῦ δωδεκαετοῦς υἱοῦ του Μουρὰτ (τοῦ κατόπιν σουλτάνου Μουρὰτ Β', 1421—1451), ὃν ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν στρατηγόν του Βαγιαζίτ. Εἰσβαλὼν οὗτος εἰς Ἐρυθραίαν κατέσφαξεν ἅπαντας τοὺς συλλαμβανομένους Στυλαρίους «γέροντας ὁμοῦ καὶ νήπια, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας», ὡς γράφει ὁ Δούκας, καὶ τέλος, πολιορκήσας τὸν Μουσταφᾶν ἐπί τινος ὄρους, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ παραδοθῇ μετὰ πάντων τῶν ὀπαδῶν του, οἵτινες ὡδηγήθησαν δέσμιοι εἰς Ἔφεσον. Ἐκεῖ προσεπάθησαν διὰ μυρίων βασανιστηρίων νὰ πείσωσι τὸν Μουσταφᾶν νὰ ἀρνηθῇ τὸ κήρυγμά του, ἀλλ' εἰς μάτην. Ἐν τέλει, σταυρώσαντες αὐτὸν περιήγαγον διὰ τῆς πόλεως ἐπὶ καμήλου. Τὴν αὐτὴν αὐταπάρνησιν ἔδειξαν καὶ οἱ συλληφθέντες ὀπαδοί του. Πάντες ἠρνήθησαν νὰ ἀποκηρύξωσι τὸν διδάσκαλόν των καὶ πάντες ἐσφάγησαν πρὸ αὐτοῦ ὡς ἀληθεῖς μάρτυρες. Ὁ στρατηγὸς Βαγιαζίτ, προελάσας εἶτα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

Digitized by Google

κατέσφαξε καὶ ὅσους ἄλλους εὗρεν ἐκεῖ ὀπαδοὺς τοῦ Μουσταφᾶ καὶ εἶτα ἀπῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν. Ἐν τούτοις, ὅσοι Στυλάριοι κατώρθωσαν τότε νὰ διαφύγωσι τὸν θάνατον ἐπέμειναν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ διδασκάλου των, ὃν ἐπίστευον πάντοτε ζῶντα. Ἔκτοτε Στυλάριοι δὲν ἀνεφάνησαν μεταξὺ τῶν Τούρκων. Ν. ΚΛΣ

στυλαστερίδαι (οἱ) (Stylasteridae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ὑδροζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑδριδῶν*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν καὶ ἐνδιαιτώμενα κατὰ δενδροειδεῖς ἀποικίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *στυλαστὴρ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

στυλαστὴρ (ὁ) (Stylaster) *[Ζωολ.]*. Γένος ὑδροζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *στυλαστεριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικρῶν ζῴων ἐνδιαιτωμένων κατ' ἀποικίας εἰς τὰ βάθη τῶν περισσοτέρων θαλασσῶν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Στύλερ (Stueler), **Φρειδερῖκος-Αὔγουστος**. Γερμανὸς ἀρχιτέκτων (1800—1865). Ἐξεπόνησε τὰ σχέδια, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐκτίσθησαν τὸ νέον μουσεῖον καὶ ὁ τροῦλλος τοῦ ἀνακτόρου ἐν Βερολίνῳ, τὸ παλαιὸν χρηματιστήριον ἐν Φραγκφούρτῃ, αἱ ἐν Βερολίνῳ ἐκκλησίαι τοῦ Ἰακώβου, Μάρκου, Ματθαίου καὶ Βαρθολομαίου, ὁ ναὸς τῆς εἰρήνης ἐν Πότσδαμ, τὸ πανεπιστήμιον τῆς Καινιξβέργης, τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον Στοκχόλμης, ἡ Ἀκαδημία τῆς Πέστης. Πλὴν τούτου, ἐχάρασσε σχεδιάσματα ἐπίπλων, ἀγγείων ἐκ πορσελλάνης καὶ κοσμημάτων ἐκ πολυτίμων μετάλλων. Θ. Κ.

Στυλὶ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δάφνης τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου Ἰκαρίας τοῦ νομοῦ Σάμου. Κάτ. (1928) 64. Π. Ν. Π.

Στύλια *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 352. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα· πρότερον ἐκαλεῖτο *Βλαντούσια*. Κάτ. (1928) 393. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν πωλήσεως σταφιδοκάρπου.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 388. Κεῖται πρὸς Α. τῆς Τριχωνίδος λίμνης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Στυλιανός, ἅγιος. Κατήγετο ἐκ Παφλαγονίας, ὅθεν καὶ *Στυλιανὸς ὁ Παφλαγὼν* ἐπωνομάζετο. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν διασήμων ἀναχωρητῶν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Α' (379—395) πιθανῶς. Ὡς ἰατρὸς τῶν παίδων θεωρούμενος, εἰκονίζεται κρατῶν ἐν τῇ ἀγκάλῃ βρέφος ἐν σπαργάνοις. Ἀμφότεραι αἱ Ἐκκλησίαι ἑορτάζουσι τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 26 Νοεμβρίου. Ἀκολουθίαν εἰς τὸν ἅγιον τοῦτον ἐποίησεν ὁ κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἀκμάσας Κερκυραῖος Στυλιανὸς Ρίκης, ἥτις ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ τὸ πρῶτον τῷ 1626, πολλάκις δ' ἔπειτα ἀνετυπώθη, κανόνα δ' εἰς αὐτὸν ὁ Μητροφάνης Γρηγορᾶς, τυπωθέντα ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀκολουθίας ἐν Κωνσταντινουπόλει 1819. Ε. Γ. Π.

Στυλιανοῦ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χώρας (Λυγουδίστης) τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 108. Π. Ν. Π.

Στυλιάρια. Μονὴ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ἐκλιποῦσα νῦν, τῆς ὁποίας ἡ περιοχὴ προσηρτήθη τῇ μονῇ Σταυρονικήτα. Τ. Ε. Ε.

στυλίδιον (τὸ) (Stylidion) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στυλιδιοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἢ θάμνους μὲ φύλλα ριζωματικὰ καὶ ἄνθη ἠνωμένα κατὰ στάχυς ἢ κορύμβους. Περιλαμβάνει περὶ τὰ 100 εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Αὐστραλίᾳ κυρίως, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ ὡς κοσμητικά. Δ. Ν. Π.

στυλιδιοειδῆ (τὰ) (Stylidiaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας ἐνιαυσίους ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν κυριωτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι τὸ *στυλίδιον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

στυλιζάρισμα (τὸ) (γαλλ. Stylisation). Τὸ προσίδειν ρυθμόν, ὕφος· || ἡ τροποποίησις, διὰ μεταγραφῆς, ἑνὸς ἀντικειμένου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ προσφέρεται ὡς διακοσμητικὸν στοιχεῖον.

στυλίνη (ἡ) (Stylina) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων ὀστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πυραμιδελλιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ ὄστρακον λεπτόν, διαφανές, μαργαρικὸν καὶ κυανοῶδες. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἐνδιαιτώμενα παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ἑτέρων ζῴων καὶ ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς ἰδίως θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

— **στυλίνη** (ἡ) (Stylina) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *στυλινιδῶν ἐξακοραλλίων κνιδοζῴων* κοιλεντερωτῶν. Τὸ σῶμα τῶν κοραλλίων τούτων ὡμοίαζε πρὸς ὀγκώδη ῥάβδον. Τὰ διαφράγματα ἦσαν καλῶς ἀνεπτυγμένα καὶ τεταγμένα εἰς 6, 8 ἢ 10/άριθμα συστήματα. Πολὺ συχνὰ ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου, ἰουρασίου καὶ κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους στυλίνη parvula ἐντὸς φαιῶν ἀσβεστολίθων τῆς τουρωνείου σειρᾶς τῆς νεοκρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Μακρυκάππαν τῆς Βορ. Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

στυλινοδοντῖναι (οἱ) (Stylinodontinae) *[Παλαιοζωολ.]*. Ὑποοικογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *γανοδόντων ἀνικανοδόντων ξενάρθρων νωδῶν* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κρανίον βραχύ. Ὁ ὀδοντικὸς των τύπος εἶναι $\frac{1.; 1. 4—3. 3}{1.; 1. 4—3. 3}$. Ἡ κάτω σιαγὼν των ἦτο βραχεῖα, ἡ δὲ σιαγονικὴ ἄρθρωσις ἔκειτο ὑψηλότερον τῆς σειρᾶς τῶν ὀδόντων. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγονται τὰ γένη *ἡμίγανος, ψιττακοθήριον, καλαμόδους* καὶ *στυλινόδους*. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Ἀμερικῇ. Γ. Κ. Γ.

στυλινόδους (ὁ) (Stylinodon) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *στυλινοδοντινῶν γανοδόντων ἀνικανοδόντων ξενάρθρων νωδῶν* θηλαστικῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης ἠωκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Ἀμερικὴν (στρώματα Bridger τοῦ Wyoming). Γ. Κ. Γ.

Στυλιόρεμα *[Γεωγρ.]*. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Δάφνου (Μόρνου), ὁρμητικώτατος τὸν χειμῶνα, ῥέων παρὰ τὰ χωρία Στύλια καὶ Περιθεώτισσα. Ι. Σ. Σ.

στυλίς, *—ίδος* (ἡ)· μικρὸς στῦλος, κολονίτσα.

—**στυλὶς ῥινὸς** *[Ἀνατομ.]* βλ. *κίων*.

Στυλὶς *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις, ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἐκτισμένη εἰς ὅρμον κατὰ τὴν βορείαν παραλίαν τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου. Κάτ. 2.727. Εἶναι τὸ ἐπίνειον τῆς Λαμίας καὶ ὅλης τῆς Φθιώτιδος, συνδεομένη μετὰ τῆς πόλεως δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καὶ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, διακλαδώσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς—Θεσσαλονίκης. Ὁ λιμὴν της εἶναι ἀβαθής, διὸ καὶ διαρκῶς ἐκβαθύνεται, προσεγγίζουσι δὲ εἰς αὐτὸν τὰ ἀτμόπλοια τὰ ἐκτελοῦντα τὴν γραμμὴν Πειραιῶς—Εὐβοϊκοῦ—Βόλου. Ἐξάγει ἐλαίας, ἔλαιον, εἴδη τυροκομίας καὶ ὄσπρια. Εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου, ἔχει δὲ καὶ ἡμιγυμνάσιον, τελωνεῖον κλπ. Παρὰ τὴν Στυλίδα (λόφος Ἅγιος Ἠλίας) ἔκειτο παλαιὰ πολίχνη *Φάλαρα*. Εἰς τὴν κοινότητα περιλαμβάνονται καὶ τὰ χωρία *Ἁγία Μαρίνα, Αὐλάκι* καὶ *Βασιλική*. Ι. Σ. Σ.

— **Στυλίδος κόλπος** *[Γεωγρ.]*. Ἡ παρὰ τῶν ξένων ὀνομασία τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου. Σ. Ε. Λ.

— **Στυλίδος λιμὴν** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τεχνητὸς λιμὴν κατὰ τὴν βορείαν ἀκτὴν τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ πρὸ τῆς φερωνύμου πόλεως. Ἐγένετο δι' ἐκσκαφῆς τῆς ἀβαθοῦς αἰγιαλίτιδος καὶ ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῶν βαθέων ὑδάτων τοῦ κόλπου δι' ὑφαλαύλακος. Παρὰ τὴν μικρότητά του ἀπετέλεσε, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως διατάξεως καὶ προσανατολισμοῦ ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐπισημάνσεως, ἡμερινῆς τε καὶ νυκτερινῆς, ἀριστουργηματικὸν δεῖγμα λιμενικοῦ ἔργου, ὀφειλόμενον εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐπίβλεψιν (1896—1898) τοῦ πολιτικοῦ μηχανικοῦ Δημ. Διαμαντίδου. Εἶχε πως παραμεληθῆ ἔκτοτε ἡ παρακολούθησις τῆς διατηρήσεως τοῦ βάθους του δι' ἀφαιρέσεως τῶν χυλινδουμένων ἀπὸ τῆς παραλίας ἰλύων, ἤδη ὅμως ἔχει τακτοποιηθῆ. Δύο φωτοβόλοι σημαντῆρες Ἄγκα ἐπισημαίνουσι τὰ κέρατα τοῦ στομίου τοῦ ὑφαλαύλακος, ἐγκατασταθέντες (1925) δαπάνῃ τοῦ λιμενικοῦ ταμείου Φαλάρων. Ἔξω τῶν σημαντήρων (πλάτ. 38° 55' Β., μήκ. 22° 39' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta channels) τὸ ἐξωτερικὸν ἀγκυροβόλιον. Σ. Ε. Λ.

— **Στυλίδος μάχη** *[Ἱστορ. Ἀγῶν.]*. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως τῇ 1ῃ Ἀπριλίου 1821, ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος μετὰ τοῦ Νικηταρᾶ καὶ Δυοβουνιώτου ἐπιτεθέντες κατὰ τῆς Στυλίδος προὐχώρησαν πρὸς Δ. διὰ τῆς Ἁγίας Μαρίνης, παρακαλίου χωρίου (3 χλμ. πρὸς Δ.), ἔνθα, τῶν Τούρκων ἐπιτεθέντων (1—15 Ἀπριλίου), συνῆψαν μάχαι νικηφόροι κατ' αὐτῶν, μεθ' ἱκανῶν ἀπωλειῶν ἀμφοτέρωθεν. Ἐν τέλει οἱ ἐπαναστάται ὑπεχώρησαν εἰς Στυλίδα, πιεσθέντες ὑπὸ 8.000 Τουρκαλβανῶν, καὶ μόλις ἐσώθησαν ἐπὶ τῶν πλοίων. Τελευτῶντος τοῦ Ἀγῶνος ἐγένετο νέα ἐπίθεσις κατὰ τῆς Στυλίδος διὰ τοῦ ἀτμοδρόμωνος «Καρτερίας» (23 Δεκεμβρίου 1828), καθ' ἣν ἐκυριεύθη τουρκικὴ γολέττα αὔτανδρος. Τ. Ε. Ε.

στυλίσκος (ὁ) (κοιν. *πουντέλι*) *[Ναυτ.]*. Ἐπιμήκες σιδηροῦν ἢ ξύλινον κατασκεύασμα, σκοποῦν τὴν ὑποβάσταξιν τοῦ καταστρώματος. Στυλίσκοι σιδηροῖ γαλβανισμένοι, τοποθετούμενοι κατ' ἴσα διαστήματα εἰς τὰ ἄκρα τῶν καταστρωμάτων, ἀποτελοῦσι τὰ προφυλακτικὰ κιγκλιδώματα, διαπερωμένων διὰ μέσου ὀπῶν (εὑρισκομένων κατὰ τὸ μῆκος τῶν στυλίσκων καὶ ἰσοϋψῶς) ἁλύσεων ἢ συρματοσχοίνων μετ' ἐντατήρων. Ἀνάλογοι εἶναι ἀλλ' ὑψηλότεροι οἱ στυλίσκοι τῶν σκηνῶν, εἰς τὰ ἄνω ἄκρα τῶν ὁποίων ὑπάρχει κατασκευὴ ἐπιτρέπουσα καὶ ἐξασφαλίζουσα τὴν ἐγκάθισιν τοῦ σχοινούχου. Εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα, οἱ προφυλακτῆρες στυλίσκοι καὶ οἱ τῶν σκηνῶν δύνανται νὰ ἀφαιρῶνται ἢ νὰ κατακλίνωνται περὶ γιγγλυμόν, κατὰ τὴν πολεμικὴν ἔγερσιν, ἵνα μὴ παρεμποδίζουν τὴν βολήν. Οἱ στυλίσκοι τῶν σκηνῶν τῶν λέμβων εἶναι ξύλινοι. Σ. Ε. Λ.

— *[Φαρμακοτεχν.]* *Στυλίσκοι* (Stili) καλοῦνται φαρμακοτεχνικὰ ῥαβδία μήκους καὶ πάχους 5 χιλιοστομέτρων. Ταῦτα παρασκευάζονται, ὡς καὶ τὰ φαρμακοτεχνικὰ κηρία καὶ ῥαβδία, ἐκ τῶν αὐτῶν μαζῶν, εἶναι δὲ ἑκάστοτε μεμειγμένα διὰ τῶν φαρμάκων τῶν προοριζομένων διὰ τὴν θεραπευτικὴν χρῆσιν. Κ. Γ. Μ.

στυλίστας (ὁ)· δημοτ., ὁ μὲ προσωπικὸν ἰδιότυπον ὕφος πεζογράφος (μεταγραφὴ τοῦ γαλλ. styliste).

στυλῖται (οἱ). Διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐδηλοῦτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῶν ἀσκητῶν καὶ μοναχῶν, οἵτινες πρὸς ἔκφρασιν τοῦ πλήρους αὐτῶν χωρισμοῦ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῆς ἀνυψώσεως αὐτῶν εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν ἀνωτέραν τελειότητα, ἐμόναζον ἐπὶ στύλων καὶ κιόνων, τοὺς ὁποίους ἐπὶ τούτῳ κατεσκεύαζον. Ἀρχηγὸς τοῦ βίου τούτου εἶνε Συμεὼν ὁ πρεσβύτερος, ὅστις τῷ 423 κατήρξατο τῆς ἀσκήσεως ταύτης καὶ ἀπέθανε τῷ 459, ἀφοῦ ἐπὶ 37 ἔτη ἔζησεν ὡς στυλίτης. Ἐκτὸς τοῦ Συμεών, ἐπίσημος στυλίτης ἀναφέρεται ὁ Δανιὴλ († 493), ὅστις κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἐπὶ 30 ἔτη ἔζησε παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἄλλοι στυλῖται ἀναφέρονται Συμεὼν ὁ νεώτερος († 596), ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀδριανουπόλεως Ἀλύπιος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρακλείου, ὁ Λουκᾶς κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα κλπ. Ἐν τῇ Δύσει, ἕνεκα κλιματολογικῶν λόγων, ὀλίγοι ἀναφέρονται στυλῖται. Καίτοι δέ τινες πάλαι τε καὶ νῦν ἔψεξαν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀσκήσεως, δὲν δυνάμεθα ὅμως ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι, ἐκτὸς τῶν πρὸς τὸν θεωρητικὸν βίον τύπων τῶν ἀσκητῶν τούτων, οὗτοι διαφοροτρόπως συνετέλεσαν εἰς τὴν ὠφέλειαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ μὲν πολεμήσαντες τὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν διαφόρους αἱρέσεις, τὸ δὲ προσελκύσαντες εἰς τὸν Χριστιανισμὸν διαφόρους ἐθνικούς. † Η. Φ. Β.

Στύλλοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ διαμερίσματι Ἀμμοχώστου. Κάτ. 600 περίπου, ἐξ ὧν 60 Ὀθωμανοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

στυλοβάτης (ὁ)· ὁ ἐφ' οὗ βαίνουσι, πατοῦσιν οἱ στῦλοι· οἱ κίονες, τὸ ὑπόβαθρον τῶν κιόνων ναοῦ, στοᾶς κττ.· || μεταφ., ὁ ἀποτελῶν τὴν βάσιν, τὸ στήριγμά τινος· «αἱ ἐθνικαὶ παραδόσεις εἶναι ὁ στυλοβάτης τῆς φιλοπατρίας».

— *[Ἀρχ.]* Καλεῖται *στυλοβάτης* τὸ ἀνώτατον τμῆμα τοῦ κρηπιδώματος εἰς τοὺς δωρικοὺς ῥυθμοὺ ναούς, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς βάσις τῶν κιόνων.

— **στυλοβάτης** *πηδημάτων*. Μόνιμος πεπηγμένος ἢ κινητὸς στῦλος, φέρων ἠριθμημένας ὀπάς, δι' ὧν διέρχονται σιδηροῖ σκαλμοί, ἐπὶ τῶν ὁποίων τοποθετεῖται λεπτὸς ξύλινος πῆχυς ἢ σχοινίον ὑπερπηδώμενον ὑπὸ τῶν γυμναζομένων δι' ἐλευθέρου ἅλματος εἴτε μὲ τὸν κοντόν. Οἱ στυλοβάται ἔχουν αὐξομειούμενον ὕψος καὶ ἀντὶ σκαλμῶν εἰδικὰ ὑποστηρίγματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων τοποθετεῖται τριγωνικὸς πῆχυς πάχους 30 χλστ. Δ. ΚΑΡ.

στυλοβέλεμνον (τὸ) (Stylobelemnon) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀνθοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλκυοναρίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *θαλασσοπτεριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀνθοζῴων ἀπαντώντων εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

στυλογραφία (ἡ) (Stylographie) *[Γραφ. Τέχν.]*. Καλεῖται οὕτω βαθύτυπος μέθοδος κατασκευῆς τύπων (κλισέ). Πλὰξ μεταλλίνη ἐπικαλύπτεται διὰ διαλύματος ῥητίνης εἰς ἀλκοόλην, γίνεται ἐπινίασις αὐτῆς δι' ἀργυρούχου βρόνζου, ἐπιτελεῖται ἡ χάραξις τῆς εἰκόνος τοῦ σχεδίου καὶ λαμβάνεται τέλος ἀπ' αὐτῆς ὁ τύπος γαλβανοπλαστικῶς. Κατ' ἄλλην μέθοδον, μεταλλικὴ πλὰξ καλύπτεται διὰ στρώματος ἐξ 1 μ. στεατίνης καὶ αἰθάλης, ἐπιχρίεται διὰ βερνικίου, ἐπικονιᾶται δι' ἀργυρούχου βρόνζου καὶ λαμβάνεται ἀπ' αὐτῆς, ἀφοῦ χα-

Digitized by Google

ραχθῇ τὸ σχέδιον, γαλβανοπλαστικῶς ἔκτυπος καὶ εἶτα βαθύτυπος πλάξ. Κ. Γ. Μ.

στυλογραφικαὶ *μελάναι* (stylographic inks). Εἰδικαὶ μελάναι ἀνιλίνης (νιγροζῖναι), χρησιμοποιούμεναι πρὸς πλήρωσιν τῶν στυλογράφων. Παρέχουν χρῶμα μέλαν οὐχὶ ἔντονον καὶ εἶναι οὐδέτεραι, μὴ καταλείπουσαι στερεὰ ὑπολείμματα ἐν τῇ ἀποθήκῃ καὶ τῷ τροφοδότῃ (ὅστις εἶναι τὸ λεπτότερον μέλος τοῦ στυλογράφου), μὴ βλάπτουσαι τὰς γραφίδας καὶ εὐκόλως ἐκρέουσαι. —Π.

στυλογράφος (ὁ), ἡ συντετμ. *στυλό* (stylographe, stylo· ἀπὸ τοῦ ἀρχ. ἑλλην. *στῦλος*=γραφίς). Ὄργανον γραφῆς, συγκείμενον ἐκ γραφίδος καὶ στελέχους, ὅπερ, διὰ τῆς ἐν αὐτῷ περικλειομένης ἀποθήκης μελάνης, συνεχῶς τροφοδοτεῖ τὴν γραφίδα κατὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς. Τὰ τελειότερα ὑποδείγματα στυλογράφου σύγκεινται (εἰκὼν Α): ἐκ κυλινδρικοῦ κοίλου στελέχους περιέχοντος ἢ αὐτοῦ τούτου ἀποτελοῦντος τὴν ἀποθήκην (4), ἐκ μικροῦ σωληνίσκου (τροφοδότου), προσηρμοσμένου κατὰ τὸ ἀνοικτὸν τῆς ἀποθήκης ἄκρον καὶ ρυθμίζοντος τὴν κανονικὴν ἐκροὴν τῆς μελάνης (2), ἐκ γραφίδος προσηρμοσμένης κατὰ τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τοῦ τροφοδότου (1), μεσολαβοῦντος τοῦ συνοχέως (3), καὶ ἐκ καλύμματος (5), ὅπερ, κατὰ μὲν τὴν χρῆσιν τοῦ στυλογράφου τοποθετεῖται ἐπὶ τοῦ κλειστοῦ ἄκρου τῆς ἀποθήκης (6), αὐξάνον τὸ μῆκος τοῦ ὀργάνου τῆς γραφῆς, μετὰ δὲ τὴν χρῆσιν κοχλιοῦται ἐπὶ τοῦ γράφοντος ἄκρου τοῦ στυλογράφου (εἰκ. Β, 6). Ἡ διὰ μελάνης πλήρωσις τοῦ κοινοῦ αὐτοῦ ὑποδείγματος γίνεται ἀφαιρουμένου τοῦ τροφοδότου μετὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ γραφίδος, δέον δὲ μετὰ τὴν γραφὴν ὁ στυλογράφος νὰ τοποθετῆται ὄρθιος μὲ τὴν γραφίδα πρὸς τὰ ἄνω πρὸς ἀποφυγὴν ἐκροῆς τῆς μελάνης. Τελειότερος εἶναι ὁ *στυλογράφος αὐτομάτου πληρώσεως* (εἰκὼν Β), ἔχων ἐν τῷ στελέχει ἀποθήκην εἰς σχῆμα κυλινδρικοῦ σάκκου ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως (3), στεγανῶς ἐφηρμοσμένην ἐπὶ τοῦ τροφοδότου. Μεταλλικὸς πιεστής, εὑρισκόμενος ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ στελέχους (4), διὰ καταλλήλου κινήσεως πιέζει τὴν ἐντὸς εὑρισκομένην ἀποθήκην (ἀποδιωκομένου τοῦ ἐν αὐτῇ ἀέρος), βυθιζομένης δὲ τῆς γραφίδος ἐν τῷ μελανοδοχείῳ καὶ διακοπτομένης τῆς ἐξωτερικῆς πιέσεως τῆς ἀποθήκης γίνεται ἡ αὐτόματος πλήρωσις. Οἱ καλοὶ στυλογράφοι περικλείουν μελάνην τόσην, ὥστε νὰ διαρκῇ διὰ συνεχῆ γραφὴν 10 περίπου ὡρῶν (15.000). Πάντα τὰ μέρη αὐτῶν εἶναι ἐκ βουλκανισθέντος καουτσούκ, ἡ δὲ γραφὶς ἐκ χρυσοῦ μετ' αἰχμῆς ἐκ πλατίνης ἢ ἰριδίου· εἴς τινας πολυτελεῖς στυλογράφους τὸ κάλυμμα καὶ τὸ στέλεχος εἶναι ἐκ ραδίτου, πυροξυλίνης κ. ἄ. μειγμάτων ποικιλωτάτου χρωματισμοῦ. Οἱ πρῶτοι στυλογράφοι, τότε καλούμενοι *γραφίδες μετ' ἀποθήκης* (γαλλ. plumes à réservoir) ἢ *γραφίδες-πηγαί* (ἀγγλ. fountain-pens), κατεσκευάσθησαν ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ καὶ ἐπὶ μακρὸν ἦσαν μονοπωλιακὸν προϊὸν τῆς βορειοαμερικανικῆς βιομηχανίας, νῦν δὲ κυρίως κατασκευάζονται ἐν Γερμανίᾳ, Ἡνωμέναις Πολιτείαις, Ἰαπωνίᾳ καὶ Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ. Π. Ν. Π.

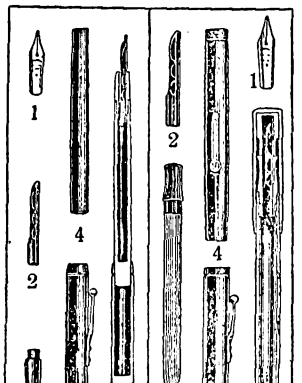

Στυλογράφοι.

[Α=κοινὸς τύπος (1=γραφίς, 2=τροφοδότης, 3=συνοχεὺς γραφίδος καὶ τροφοδότου, 4=ἀποθήκη ἢ στέλεχος, 5=κάλυμμα, 6=ἀνοικτὸς στυλογράφος ἕτοιμος πρὸς γραφήν. Β=τύπος αὐτομάτου πληρώσεως (1=γραφίς, 2=συνοχεύς, 3=ἀποθήκη ἐλαστική, 4=στέλεχος μετὰ τοῦ πιεστοῦ, 5=κάλυμμα, 6=κλειστὸς στυλογράφος μετὰ τὴν γραφήν.]

στυλοδίκτυον (τό) (Stylodictyon) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀκτινοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοζῴων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δισκιδῶν*, περιλαμβάνον ἀκτίνια, ὧν τὰ ἐλάχιστα εἰδη ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

στυλοδοντίδαι (οἱ) (Stylodontidae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *ὀρθογανοειδῶν γανοειδῶν ἰχθύων*. Τὰ σπουδαιότερα γένη τῆς οἰκογενείας ἦσαν ὁ *σημειόνωτος*, ὁ *ἠωσημειόνωτος*, ὁ *δαπέδιος*, ἡ *κλειθρολεπίς*, ἡ *τετραγωνολεπὶς* καὶ ἄλλα. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς λιθανθρακοφόρου τοῦ παλαιοζῳϊκοῦ μέχρι καὶ τῆς ἰουρασίου τοῦ μεσοζῳϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

στυλόδους (ὁ) (Stylodus) *[Παλαιοζῳολ.]*. Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ γένους τούτου τῶν ἰχθύων, τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *λαβριδῶν ἀκανθοπτερυγίων* ἰχθύων, εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζῳϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

στυλοειδής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς στῦλον.

— **στυλοειδὴς** *ἀπόφυσις [Ἀνατομ.]*. 1) *Τῆς κερκίδος*· προσεκβολὴ τοῦ κάτω ἄκρου τῆς κερκίδος, παριστῶσα τὴν συνέχειαν τῆς ἔξω ἐπιφανείας τοῦ σώματος αὐτῆς, προέχουσα δ' ἐπὶ τὰ κάτω πλειότερον τῆς στυλοειδοῦς ἀποφύσεως τῆς ὠλένης. 2) *Τῆς ὠλένης*· προσεκβολὴ κυλινδροκωνικὴ τοῦ κάτω ἄκρου τῆς ὠλένης κατὰ τὴν προέκτασιν τῆς ἔσω ἐπιφανείας τοῦ σώματος ταύτης ἐπὶ τὰ ἔσω καὶ ὀπίσω τῆς κεφαλῆς αὐτῆς, χρησιμεύουσα εἰς ἔκφυσιν τοῦ ἔσω πλαγίου συνδέσμου τῆς κερκιδοκαρπικῆς διαρθρώσεως· χωρίζεται δ' ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ κάτω ἄκρου τῆς ὠλένης κάτωθεν μὲν διὰ παρεμπίπτοντος βοθρίου, εἰς ὃ προσφύεται ὁ τριγωνος διάρθριος χόνδρος, ὄπισθεν δὲ διὰ καθέτου αὔλακος, δι' ἧς διοδεύει ὁ τένων τοῦ ὠλενίου, ἐκτείνοντος τὸν καρπόν. Ι. Π.

στυλόλιθος (ὁ) (Stylolith). Στυλοειδὴς σχηματισμὸς ἐντὸς ἀσβεστολιθικοῦ πετρώματος, ὁ ὁποῖος προέρχεται κατόπιν κατατμήσεως αὐτοῦ. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τῶν ἀσβεστολίθων μεσοζῳϊκῆς ἡλικίας. Γ. Β.

στυλομματοφόρα (τά) (Stylommatophora) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν*, περιλαμβάνουσα πολυπληθῆ γένη καὶ εἴδη μαλακίων, διακρινόμενα κυρίως ἐκ τῆς διατάξεως τῶν ὀφθαλμῶν των, οἵτινες εἶναι τοποθετημένοι ἐπὶ δύο στυλοειδῶν κεραιῶν παρὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς τοποθετημένων. Γνωστότεραι οἰκογένειαι τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι οἱ *ἑλικίδαι*, οἱ *λευιμακίδαι* κτλ. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς λιθανθρακοφόρου τοῦ παλαιοζῳϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

στυλόνουρος (ὁ) (Stylonurus) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὰ *γιγαντόστρακα μερόστομα* ἀρθρόποδα. Τὸ μῆκος τῶν ζῴων τούτων ὑπερέβαινε τὸ 1 μ. Ἡ κοιλία ἔφερε μακρὰν οὐραίαν ἄκανθαν. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου καὶ τῆς δεβονίου (παλαιοῦ ἐρυθροῦ ψαμμίτου) εἰς τὴν Ρωσίαν, Μεγάλην Βρεττανίαν καὶ Βόρειον Ἀμερικήν. Γ. Κ. Γ.

στυλοπίδαι (Stylopidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στρεψιπτέρων*, περιλαμβάνουσα γένη τινά, ὧν γνωστότερον ὁ *στύλωψ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

στυλοπλωτὴς (ὁ) (Styloplotes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐγχυματικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὁλοτρίχων* τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐπλωτιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροτάτων ζῳϊκῶν ὀργανισμῶν, ἐλευθέρως νηχομένων καὶ εἰς πλείστας θαλάσσας απαντώντων. Δ. Ν. Π.

στυλόρρυγχος (ὁ) (Stylorhynchus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σποροζῴων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυκυστιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτου μεγέθους ζῳϊκοὺς ὀργανισμούς, παρασιτικῶς ἐνδιαιτωμένους ἐπὶ διαφόρων ἐντόμων καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν κανθάρων. Δ. Ν. Π.

στῦλος (ὁ)· πᾶν στερεὸν ἐπίμηκες σῶμα, χρησιμεῦον ὡς ὑποστήριγμα στέγης, πατώματος κλπ., ἢ πρὸς ἐπίθεσιν ἀντικειμένου τινός, ἄλλως *κίων*, κοιν. *κολόνα*· «στῦλοι τοῦ ναοῦ» «τηλεγραφικοὶ στῦλοι».

—*[Ἀρχιτ.]* Βλ. λ. *κίων*.

—*[Βοτ.]* Καλεῖται *στῦλος* τὸ ποικιλόσχημον τμῆμα τῆς φωθήκης τοῦ ἄνθους, ὅπερ φέρει τὸ *στίγμα*. Δ. Ν. Π.

—*[Προϊστορ.]* Πότε ὁ ἄνθρωπος ἐχρησιμοποίησεν ἀληθεῖς *στύλους* ἐκ ξύλου διὰ τὴν ἐσωτερικὴν στήριξιν τῆς στέγης δὲν γνωρίζομεν. Δεδομένον ὅμως ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἐνῷ ἐνωρὶς ἔκτισε μονίμους τάφους διὰ τοὺς νεκρούς, αὐτὸς ἔζη ἐν καλύβαις καθ' ὅλην τὴν παλαιολιθικὴν ἐποχήν, εἶναι πιθανὸν ὅτι μέχρι τότε δὲν ἀναζητήσωμεν μόνον εἰς τὰ πασσαλόκτιστα δάπεδα τῶν νεολιθικῶν οἰκήσεων. Πλὴν τούτων, ἔχομεν στύλους ἐκ τῶν νεολιθικῶν οἰκήσεων τῆς Ἑλλάδος. Πραγματικοὺς δὲ στύλους λιθίνους, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διακοσμητικῆς περισσότερον σημασίας, ἔχομεν κυρίως ἐκ τῶν μεταλλικῶν χρόνων ἐν Ἀνατολῇ καὶ Αἰγύπτῳ, ἐκ τῶν μινωϊκῶν χρόνων τῆς Κρήτης (Μαλλία, Κνωσός), εἶτα τῶν μυκηναϊκῶν (καὶ ξυλίνων ἐπὶ λιθίνης βάσεως). Εἶτα ἐμφανίζεται πάλιν ὁ στῦλος μόνον ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος (Caro) μὲ τὰς θαυμαστὰς ποικιλίας τῶν ἱστορικῶν χρόνων καὶ τοὺς ρυθμούς. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

— **στῦλοι** *ἀπευθυσμένου [Ἀνατομ.]*· βλ. *Μοργάνειοι* στῦλοι.

— **στῦλοι** *Βερτίνειοι [Ἀνατομ.]*· βλ. *νεφρικοὶ ἢ Βερτίνειοι* στῦλοι.

— **στῦλοι** *βουβωνικοὶ [Ἀνατομ.]*. Τὰ δύο σκέλη, εἰς ἃ σχίζεται ὁ ἔξω λοξὸς κοιλιακὸς μῦς. Οἱ βουβωνικοὶ στῦλοι διακρίνονται εἰς *ἔξω* καὶ *ἔσω*, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνεται τρίγωνος σχισμή, δι' ἧς παρὰ μὲν τῷ ἀνδρὶ ἐξέρχεται ἐκ τῆς κοιλίας ὁ βουβωνικὸς τόνος, παρὰ δὲ τῇ γυναικὶ ὁ στρογγύλος σύνδεσμος. Ι. Π.

— **στῦλοι** *κολεοῦ [Ἀνατομ.]*. Οἱ στῦλοι οὗτοι, *πρόσθιοι* καὶ *ὀπίσθιοι*, εἶναι δύο ἐπιμήκη ἐπάρματα, ἐγκαρσίως αὐλακωτὰ ἢ γραμμωτά, φερόμενα ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ προσθίου, τὸ δ' ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος τοῦ κολεοῦ, ἀποτελούμενα ἐκ τῶν κολεϊκῶν *ρυτίδων* (βλ. λ). Ι. Π.

— **στῦλοι**, ἢ *στυλοειδῆ κύτταρα τοῦ Κορτιανοῦ ὀργάνου [Ἀνατομ.]*. Ταῦτα εἶναι κύτταρα ἐπιθηλιακὰ ἐπιμήκη καὶ στερρά, τεταγμένα εἰς δύο στίχους, διήκοντας καθ' ὅλον τὸν κοχλιακὸν πόρον καὶ χωριζομένους ἀπ' ἀλλήλων δι' εὐρείας μεσοκυτταρίου κοιλότητος, τῆς σήραγγος, εἰς *ἔξω* καὶ *ἔσω στύλους*. Ι. Π.

—**στῦλοι** *νεφρικοὶ [Ἀνατομ.]*· βλ. λ. νεφρικοὶ στῦλοι.

Στῦλος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 193. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Μαχαιροὶ* (κάτ. 225) καὶ *Σαμωνᾶς* (κάτ. 151). Τὸ χωρίον τοῦτο ὑπῆρξε κατ' ἐπανάληψιν τὸ θέατρον αἱματηρῶν μαχῶν μεταξὺ Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν καὶ Τούρκων. Τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1822 οἱ Τοῦρκοι, ὁρμηθέντες ἐκ τοῦ περὶ τὴν Σούδαν στρατοπέδου των, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐν Στύλῳ ἐστρατοπεδευμένων ἐπαναστατῶν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν καὶ κατεδιώχθησαν ὑπ' αὐτῶν μέχρι τῆς παραλίας. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1841 ὁ τουρκικὸς στρατὸς προσέβαλε τοὺς περὶ τὸν Στῦλον καὶ Πρόβαρμα ἐπαναστάτας (Ἀπρίλιος) καὶ μετὰ μακρὸν ἀγῶνα ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ἀποσυρθῶσιν, ἐλλείψει πυρομαχικῶν, εἰς τὰς ὄπισθεν ὀρεινοτέρας θέσεις. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1866—1869 ὁ τουρκικὸς στρατὸς ὑπὸ τοὺς Μουσταφᾶ πασᾶν καὶ Ἰσμαὴλ πασᾶν προσέβαλε τοὺς ἐν Στύλῳ ἐπαναστάτας, ἀλλὰ μετὰ τριήμερον μάχην (3—5 Ὀκτωβρίου) ἀπεκρούσθη, φονευθέντος καὶ τοῦ Ἰσμαὴλ πασᾶ. Τὴν 11ην καὶ τὴν 18ην Δεκεμβρίου 1867 οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν εἰς Στῦλον τὸν τουρκικὸν στρατὸν ὁδηγούμενον ὑπὸ τοῦ Σάββα πασᾶ, τὴν δὲ 28 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν πρὸ τοῦ Στύλου τουρκικῶν προφυλακῶν, ἐν ὥρᾳ νυκτός, κατέσφαξαν αὐτάς. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1878 οἱ Ἕλληνες, συγκεντρωθέντες εἰς Στῦλον, ἐπετέθησαν (τὴν 12 Ὀκτωβρίου) κατὰ τῶν περὶ τὴν Σούδαν καὶ τὸ φρούριον Ἰτζεδδὶν Τούρκων. Εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον συνῆλθε κατ' ἐπανάληψιν ἡ ἐπαναστατικὴ συνέλευσις κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην. Ν. ΚΛΕ

—**Στῦλος, κάβο**—*[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς Ἰταλίας ἐν Καλαβρίᾳ (Capo Stilo: πλάτ. 38°27′ Β., μῆκ. 16°35′ Αν., χάρτ. ἀγγλ. 198: Policastro to Santa Maria di Leuca), ἔχον μέγαν φάρον. Εἶναι τὸ *Κοκύνθιον ἄκρον* ἢ *Κόκυνθος* τῶν ἀρχαίων (*Πολυβ.* Β, ιδ, 4). —2) Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας Ἠπείρου ἐπὶ τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης (πλάτ. 39°41′10″ Β., μῆκ. 20°00′00″ Αν. χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) νοτίως τοῦ Βουθρωτοῦ καὶ βορείως τοῦ ὅρμου τῆς Φτελιᾶς, διέχον δὲ 4½ μίλ. τῆς πόλεως Κερκύρας ΒΑ. Ἀποτελεῖ τὸ θαλάσσιον σύνορον τῆς ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου. Σ. Ε. Λ.

στυλοσπόρια (τά). Οὕτω καλοῦνται τὰ σπόρια τὰ σχηματιζόμενα ἐντὸς τῶν πυκνιδίων τῶν μυκήτων τῆς τάξεως τῶν *σφαιροψιδῶν*. Εἶναι διαφόρων σχημάτων, ὑελώδη ἢ καστανόχροα, καὶ ἐξέρχονται τοῦ πυκνιδίου διὰ τοῦ εἰδικοῦ πόρου αὐτοῦ. Ε. Τ. Ε.

στυλοστήμων (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται ὁ στήμων, ὅστις φέρεται ἐπὶ μικροῦ στυλοειδοῦς ποδίσκου.

στυλότυπος (ὁ) (Stylotyp) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοαντιμονιῶδες ἅλας τοῦ χαλκοῦ, Cu_3SbS_3. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἔχει δὲ σκληρότητα 3, εἰδικὸν βάρος 4,8—5,2, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα σιδηρόμαυρον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Copiapò τῆς Χιλῆς. Γ. Β.

στυλοφόρα (τὰ) *[Βοτ.]*. Κατηγορία φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ φυτῶν φυόμενα εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

στυλοφορίδαι (οἱ) (Stylophoridae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια κοραλλίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑξακοραλλίων*, περιλαμβάνουσα διαφορόσχημα καὶ ποικίλων μεγεθῶν κοράλλια, ἐνδιαιτώμενα κατὰ κἀ-

Digitized by Google

δώδεις ἀποικίας εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *στυλοφόρος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν κοραλλίων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

στυλοφόρος (ὁ) (Stylophorus) *[Ζωολ.]*. Γένος κοραλλίων τῆς οἰκογενείας τῶν *στυλοφοριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροῦ ἢ μεγάλου μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς κυρίως θαλάσσας κατὰ δενδρώδεις ἀποικίας. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν κοραλλίων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ τῆς τριτογενοῦς τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

στυλοφυλλόψις (ἡ) (Stylophyllopsis Frech) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀστραιιδῶν ἑξακοραλλίων κνιδοζῴων* κοιλεντερωτῶν. Τὸ σῶμα τῶν κοραλλίων τούτων ἦτο διακεκλαδισμένον ἁπλῶς ἢ ἀσθενῶς. Τὰ διαφράγματα ἦσαν διαλελυμένα ἐγγὺς τοῦ κέντρου εἰς μεμονωμένας κατακορύφους ἀκάνθας. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τοῦ ἀλπικοῦ τριασίου συστήματος τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα στυλοφυλλόψεων, καὶ δὴ τοῦ εἴδους *στυλοφυλλόψις Mojsvari*, εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως εἰς τὴν νῆσον Ὕδραν, τὸν Ἀκροκόρινθον καὶ εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Γ. Κ. Γ.

στύλοχος (ὁ) (Stylochus) *[Ζωολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στροβιλιστικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *πλανοκερωτιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους σκώληκας μὲ σῶμα ἀρκετὰ εὐρὺ καὶ ἐπίμηκες. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *στύλοχος ὁ τῆς Νεαπόλεως* (Stylochus neapolites), ὅστις εἶναι κοινότατος εἰς τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως. Δ. Ν. Π.

στυλῶ (*—όω*), κοιν. *στυλώνω* (βλ. λ.)· στηρίζω διὰ στύλου, διὰ στυλώσεως.

στύλωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ στυλώνω: «στύλωμα τῆς ἀμπέλου, — τοῦ δένδρου κττ.».

στυλώνω· δημοτ., στερεώνω τι διὰ στύλου, ἀποτρέπω τὴν πτῶσιν: «στυλώνω τὸ δένδρον, — τὸ κλῆμα κττ.»· ‖ μεταφ., «ἂν δὲν πιῶ λίγο κρασὶ δὲ στυλώνει ἡ καρδιά μου» δὲν συνέρχομαι· ‖ καὶ παθ. «ἔφαγα λίγο καὶ στυλώθηκα»· ‖ «στυλώνω τὰ μάτια μου» βλέπω ἀτενῶς, ὀρθότ. *στηλώνω* (βλ. λ.).

στύλωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *στυλώνω*, ἡ διὰ στύλου στήριξις· ‖ ναυτ. (κοιν. *πουντελάρισμα*), ἡ διὰ στύλων ἢ ἀντηρίδων στήριξις τοῦ σκελετοῦ τοῦ σκάφους ἐπὶ τῆς ναυπηγικῆς κλίνης καὶ τῆς ἐσχάρας κατὰ τὰς ναυπηγήσεις. Ἐπίσης τοῦ πλοίου, πρὸς τὰ πλευρὰ μονίμου ἢ πλωτῆς δεξαμενῆς, κατὰ τοὺς καθαρισμοὺς τῶν ὑφάλων του.

στύλωψ (ὁ) (Stylops) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *στυλοπιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἔντομα, μὲ σῶμα στενόν, ἐπίμηκες, μὲ κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, ὀφθαλμοὺς εὐμεγέθεις καὶ κεραίας βραχείας. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ὧν αἱ νύμφαι ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ἐντόμων. Δ. Ν. Π.

Στύμβαρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Στύβαρα*.

Στύμπε (Stübe), ***Ροδόλφος-Ἐρρῖκος-Κάρολος***. Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1870. Ἐσπούδασεν ἐν Χάλλῃ, Βερολίνῳ καὶ Λειψίᾳ, εἰδικευθεὶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν θρησκευμάτων τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῶν Ἰνδιῶν, Περσίας, Κεντρῴας Ἀσίας καὶ Μογγολίας» (ἐν τῇ «Παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ» τοῦ Οὐλλστάϊν), «Κομφούκιος» (1913), «Ἡ Οὐκρανία καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν» (1915), «Γένεσις καὶ ἐξέλιξις τοῦ ἀλφαβήτου» (1920), «Γενικὴ ἀνθολογία» (1927) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Στυμφαλία, ἢ ***Στυμφαλὶς*** *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς ἀρχαίας Ἀρκαδίας (ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κορινθίας), σχηματιζομένη ἐξ ἀναβολῶν ἐπὶ ὁμωνύμου ὀροπεδίου ὕψους 620 μ., σχηματιζομένου πρὸς Ν. τοῦ ὄρους Κυλλήνη. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐλάμβανε μεγάλην ἔκτασιν, ὁσάκις ἐκ τῶν χωμάτων ἐφράσσετο ἡ εἰς τὸ ΝΔ. ἄκρον καταβόθρα αὐτῆς. Ὁ Ἀδριανὸς εἶχε κατασκευάσει ὑδραγωγεῖον, δι' οὗ τὰ ὕδατα αὐτῆς διωχετεύοντο εἰς τὴν Κόρινθον· τοῦτο σῴζεται ἐν μέρει. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς λίμνης ποικίλλει κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους (τὸ θέρος ἔχει ἐπιφάνειαν 4 χλμ.). Τὸ ὕδωρ αὐτῆς εἶναι καθαρόν. Κατὰ τὴν μυθολογίαν διῃτῶντο ἐν αὐτῇ αἱ *Στυμφαλίδες ὄρνιθες*. Ἄλλοτε, πρὸ τῆς κατασκευῆς τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων τοῦ Μαραθῶνος, εἶχε μελετηθῆ ἡ μεταφορὰ τῶν ὑδάτων τούτων εἰς Ἀθήνας. Ι. Σ. Σ.

— **Στυμφαλία** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, πρότερον καλούμενον *Μάτσιζα*. Κάτ. (1928) 96. Εἶναι ἕδρα κοινότητος, περιλαμβανούσης καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *Δρίζα* καὶ *Κιόνια*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

— **Στυμφαλίας**, ***πρῴην δῆμος*** — *[Γεωγρ.]*. Δῆμος τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ', περιλαμβάνων τὰς σημερινὰς κοινότητας *Ἀσπροκάμπου, Καλιάνης, Καστανιᾶς, Κεφαλαρίου* (*Δούσιας* ἢ *Ζευγολατῆς*), *Δούκας, Μπασίου, Μπουζιοῦ* καὶ *Ψαρίου*. Π. Ν. Π.

Στυμφαλίδες ***ὄρνιθες*** *[Μυθολ.]*. Ἀπειράριθμα τερατώδη ἁρπακτικὰ πτηνὰ τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ Στυμφαλίδος λίμνης, «θρέμματα τοῦ Ἄρεως», τὰ ὁποῖα ἐξετόξευον τὰ ἐκ σιδήρου πτερά των ὡς βέλη, ἐρρύπαινον καὶ κατέστρεφον τοὺς καρποὺς τῶν ἀγρῶν τῆς πόλεως Στυμφάλου καὶ ἐτρέφοντο μὲ ἀνθρωπίνην σάρκα. Ὅτε ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν ὁ Ἡρακλῆς, ἐπειδὴ δὲν ἐξήρχοντο ἐκ τῶν ὑδάτων, συνεβουλεύθη τὴν Ἀθηνᾶν κατὰ τίνα τρόπον θὰ δυνηθῇ νὰ τὰς ἐξολοθρεύσῃ· αὕτη ἔδωκεν εἰς τὸν ἥρωα κρόταλα, τὰ ὁποῖα κρούων οὗτος τὰς ἠνάγκασε νὰ πετάξουν καὶ οὕτω κατετόξευσε τὰς περισσοτέρας, αἱ ὀλίγαι δέ, αἵτινες ἐσώθησαν, ἔφυγον εἴς τινα νῆσον τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἔνθα ἠγωνίσθησαν κατὰ τῶν Ἀργοναυτῶν, ὅτε οὗτοι ἔπλεον εἰς τὴν Κολχίδα. Κατὰ τὴν παρὰ Παυσανίᾳ (Η', 22, 4) παράδοσιν, Στυμφαλίδες ὄρνιθες, κληθεῖσαι οὕτως ἀπὸ τῶν προηγουμένων, ὡς γνωστοτέρων, ὑπῆρχον καὶ εἰς τὴν Ἀραβικὴν ἔρημον, ἐξ ἴσου ἄγριαι μὲ τοὺς λέοντας καὶ τὰς παρδάλεις. Τὰ ῥάμφη των ἦσαν τόσον ἰσχυρά, ὥστε διετρύπων καὶ τὸν χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον. Διὰ τοῦτο ἐθεωρεῖτο πολὺ ἐπικίνδυνον τὸ κυνήγιον τούτων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Φαίνεται ὅτι αἱ Στυμφαλίδες ὄρνιθες ἦσαν ὅ,τι καὶ αἱ συγγενεῖς πρὸς αὐτὰς *Ἅρπυιαι*. Κατ' ἄλλους εἶναι τὰ ἑλώδη μιάσματα, τὰ ὁποῖα ἐκλείπουν μὲ τὴν διὰ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀποξήρανσιν τῶν ἑλῶν. Ἐν τῇ τέχνῃ ἀπεικονίζοντο ὡς ὑπερμεγέθη ἁρπακτικὰ πτηνά, συνήθως, ἐν δὲ τῷ ναῷ τῆς Στυμφαλίας Ἀρτέμιδος (ἐν Στυμφάλῳ τῆς Ἀρκαδίας) ὡς παρθένοι, ἐκ λίθου λευκοῦ, μὲ σκέλη ὀρνίθων. ΚΑΨ.

Στύμφαλος, ἢ ***Στύμφηλος*** *[Μυθολ.]*. —1) Εἷς τῶν 50 υἱῶν τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας *Λυκάονος* (βλ. λ.).

—2) Υἱὸς τοῦ Ἐλάτου, υἱοῦ τοῦ Ἀρκάδος, καὶ τῆς Λαοδίκης καὶ ἐπώνυμος ἥρως καὶ ἱδρυτὴς τῆς ἀρκαδικῆς πόλεως Στυμφάλου. Τούτου τέκνα ἦσαν ὁ Ἀγαμήδης, ὁ Ἀγέλαος, ὁ Γόρτυς, ἐπώνυμος ἥρως καὶ ἱδρυτὴς τῆς ἀρκαδικῆς πόλεως Γόρτυνος, καὶ ἡ Παρθενόπη, ἡ μήτηρ, ἐκ τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Εὐήρους. Τὸν Στύμφαλον τοῦτον ἐφόνευσε δολίως ὁ Πέλοψ, μὴ δυνηθεὶς νὰ καταλάβῃ διὰ πολέμου τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ διεσκόρπισε τὰ μέλη του, γενόμενος ὑπαίτιος ἀφορίας τῆς χώρας, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπηλλάγη αὕτη δι' εὐχῶν τοῦ Αἰακοῦ. ΚΑΨ.

Στύμφαλος, ἢ ***Στύμφηλος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Παραφυὰς τοῦ ὄρους Κυλλήνης, ὑψουμένη ὑπὲρ τὴν ὁμώνυμον πόλιν τῆς Ἀρκαδίας.

—2) Μικρὸς ποταμὸς πηγάζων ἐκ τοῦ προρρηθέντος ὄρους καὶ σχηματίζων τὴν Στυμφαλίδα λίμνην, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα, ὑπογείως ῥέοντα, ἀναβλύζουν ὡς πηγὴ τοῦ ποταμοῦ Ἐρασίνου τῆς Ἀργολίδος.

—3) Μικρὸς ποταμός, ἔχων τὰς πηγάς του ἐκ τῶν ὀρέων τῆς βορείου Ἀρκαδίας καὶ χυνόμενος εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον κατὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς ἀρχαίας ἀχαϊκῆς πόλεως Βούρας. Τούτου τὸ ὕδωρ εἶχε διοχετεύσει ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς πρὸς ὕδρευσιν τῆς ἀρχαίας Κορίνθου (βλ. λ. *Ἅγιος Βασίλειος*).

—4) Ἀρχαία πόλις τῆς Ἀρκαδίας εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Στυμφάλου (παραφυάδος τῆς Κυλλήνης), παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Στυμφαλίδος καὶ πλησίον τῶν ὁρίων τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας. Κατὰ τὴν παράδοσιν εἶχε κτισθῆ ὑπὸ τοῦ Στυμφάλου καὶ ἦτο πόλις ὀνομαστὴ ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὡς ἐπίκαιρον στρατιωτικὸν σημεῖον τῆς χώρας, κειμένη κατὰ τὴν εἰς Σικυωνίαν καὶ Ἀργολίδα ἐξ Ἀρκαδίας διάβασιν. Ἡ ἐντὸς στενῆς καὶ κλειστῆς κοιλάδος ἐκτισμένη αὕτη πόλις ἠπειλεῖτο διαρκῶς ἐκ τῶν πλημμυρούντων τὴν λίμνην Στυμφαλίδα ὑδάτων, διότι πολλάκις αἱ φυσικαὶ καταβόθραι ἔκλειον καὶ διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι αὐτῆς διαρκῶς ἠμύνοντο διὰ κατασκευῆς τεχνικῶν ἔργων κατὰ τῆς ἀπειλῆς ταύτης.

Κατὰ τὸ 396 π. Χ. ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Στύμφαλον ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Ἰφικράτης, ἀλλ' ἀπέτυχε, μὴ κατορθώσας νὰ φράξῃ τὰς καταβόθρας, ὥστε νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν πόλιν πρὸς παράδοσιν διὰ τῆς πλημμύρας τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης. Τῷ 315 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀργείου Ἀπολλωνίδου, στρατηγοῦ τοῦ Κασσάνδρου, τῷ δὲ 234 προσεχώρησεν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως εἶχε προσαρτηθῆ εἰς τὴν Ἀργολίδα. Ἐκ τῶν ἱερῶν της ὀνομαστὸν ἦτο τὸ τῆς Στυμφαλίας Ἀρτέμιδος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦτο τὸ ἐπίχρυσον ξόανον τῆς θεᾶς. Τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως διεσώθησαν καὶ ἐρείπιά τινα κατὰ χώραν καὶ νομίσματα τριῶν περιόδων. Τὰ τῆς α' (400—362 π. Χ.) φέρουν ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ, ὄπισθεν δέ, συνήθως, κεφαλὴν καὶ τράχηλον Στυμφαλίδος ὄρνιθος καὶ τὴν λέξιν ΣΤΥΜΦΑΛΙΟΝ, τὰ τῆς β' (περὶ τὸ 362 π. Χ.) ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἀρτέμιδος Στυμφαλίας, ὄπισθεν Ἡρακλέα μετὰ λεοντῆς καὶ τὴν λέξιν ΣΤΥΜΦΑΛΙΩΝ καὶ τὰ συμμαχικὰ ΑΧΑΙΩΝ ΣΤΥΜΦΑΛΙΩΝ. ΚΑΨ.

Στύξ, *—γὸς* (ἡ) *[Μυθολ.]*. Εἰς τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου ἡ Στύξ, εἰς τὴν ὁποίαν βυθισθεὶς ὁ Ἀχιλλεὺς ἔγινεν ἄτρωτος, εἶναι ὁ μόνος φοβερὸς τοῦ Ἅδου ποταμός, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ τρέμοντες ὁρκίζονται (Θ. 369, Ο. 36) — ἡ παράβασις τοῦ ὅρκου προεκάλει δεκαετῆ βαρὺν ὕπνον. Εἰς τὴν Ὀδύσσειαν (κ. 513) ἡ Στὺξ εἶναι ὁ περιφανέστερος τῶν ποταμῶν τοῦ Ἅδου, ὁ περιβάλλων αὐτὸν ἐννεάκις μὲ τὰ μαῦρα καὶ βορβορώδη ῥεῖθρά του. Εἰς τὰς ζοφερὰς ὄχθας του ἐπιστεύετο ὅτι ἐπλανῶντο 100 ἔτη αἱ σκιαὶ τῶν μὴ τυχόντων ἐπιταφίων τιμῶν καὶ εἰς τὰ βορβορώδη ὕδατά του ἐβυθίζοντο οἱ προδόται καὶ οἱ συκοφάνται (πάντες οἱ εἰδωλολατρικοὶ λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος ἐπίστευον, ὡς καὶ οἱ ἄγριοι σημερινοὶ λαοί, ὅτι αἱ μοχθηραὶ ψυχαὶ ἐβυθίζοντο εἰς βορβορώδη τέλματα). Πιθανῶς ὁ μῦθος ἐπλάσθη ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς πηγῆς Στυγὸς καὶ τοῦ ὁμωνύμου της ἀποκρήμνου βράχου, ὑψουμένου κατακορύφως εἰς ὕψος 2.355 μέτρων. Παρὰ τὸν βράχον τοῦτον, παραφυάδα τῶν Ἀροανίων ὀρέων τῆς Ἀρκαδίας, καλούμενον δὲ σήμερον *Νεραϊδόρραχη*, ἔκειτο ἡ ἀρχαία κώμη Νώνακρις. Τὸ πένθιμον καὶ σκυθρωπὸν τοπίον, τὸ ὁποῖον ὡς πλαίσιον περιβάλλει τὴν πηγὴν τῆς Στυγός, οἱ ἀπόκρημνοι, κατακόρυφοι σκοτεινοὶ βράχοι, οἱ περιβάλλοντες τὴν φάραγγα, εἰς τὴν ὁποίαν οὔτε δένδρον οὔτε χόρτον φύεται, ἡ θέα τοῦ καταρράκτου της μὲ τὰ μαῦρα νερά του, καταπίπτοντα ἀπὸ ὑψηλὸν κατακόρυφον βράχον καὶ βυθιζόμενα εἰς ἄβυσσον, ἐξέπληττον καὶ ἐφόβιζον τοὺς κατοίκους τῆς χώρας ἐκείνης, οἵτινες δὲν ἠδύναντο ἄλλως νὰ ἑρμηνεύσουν τὸ μυστήριον ἐκεῖνο ἢ φανταζόμενοι ὅτι τὰ ὕδατα τῆς Στυγός, βυθιζόμενα εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, ἐσχημάτιζον τὸν τρομερὸν ποταμὸν τοῦ Ἅδου. Ὁ ἐκ τῆς θέας τοῦ μυστηρίου ἐκείνου τρόμος των τοὺς παρέσυρε νὰ πιστεύουν ὅτι, εἴτε ἄνθρωπος, εἴτε ζῷον ἔπινεν ἐκ τοῦ ὕδατος ἐκείνου, ἀπέθνησκεν, ὅτι ἡ ὕαλος, ἡ κρύσταλλος, τὰ πήλινα ἀγγεῖα, βυθιζόμενα εἰς αὐτὸ ἐθραύοντο, ὅτι προσέβαλλεν ἀκόμη καὶ αὐτὰ τὰ μέταλλα, τὸν χαλκόν, τὸν ἄργυρον, τὸν σίδηρον, τὸν χρυσόν. Ἡ παράδοσις διετήρησε μάλιστα μέχρι σήμερον τὰς ἀνυπάρκτους αὐτὰς καταστρεπτικὰς ἰδιότητας τοῦ ὕδατος τοῦ θανατηφόρου τούτου ποταμίου, τὸ ὁποῖον, *Μαυρόνερο* νῦν καλούμενον, μὲ δεισιδαίμονα τρόμον ἀντικρύζουν οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς ἐκείνης. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες φαίνεται ὅτι μετεχειρίζοντο τὸ ψυχρὸν ὕδωρ τῆς Στυγὸς διὰ νὰ ἀνακαλύπτουν τοὺς ἐνόχους, πιστεύοντες ὅτι ἡ ἐκ τῆς ψυχρότητός του προκαλουμένη ἀφασία τοῦ πίνοντος αὐτὸ ἐμαρτύρει τὴν παραβίασιν ὅρκου. Κατὰ τὸν Πλάτωνα τὰ ὕδατα τῆς Στυγὸς ἦσαν σκοτεινὰ καὶ οἱ ἰχθύες του μικροὶ καὶ κάτισχνοι, καὶ διὰ τοῦτο μόλις ὁρατοί. Μαῦρα ἐπίστευον ὅτι ἦσαν καὶ τὰ εἰς τὰς ὄχθας του ζῶντα ἑρπετά. Ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ποιητῶν καὶ μυθογράφων ἐπροσωποποιήθη ἡ Στύξ, γενομένη μία τῶν τρισχιλίων Ὠκεανίδων, ἤτοι θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος καὶ σύζυγος τοῦ Πάλλαντος ἢ Πείραντος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔγινε μήτηρ τῆς Ἐχίδνης. Ἀπὸ ταύτης δὲ ἐπιστεύετο ὅτι εἶχε λάβει τὸ ὄνομά του ὁ προρρηθεὶς βράχος τῶν Ἀροανίων καὶ ἡ πηγή του. ΚΑΨ.

— **Στὺξ** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Μαυρονέρι*.

στυπάγρα (ἡ) *[Ναυτ.]*. 1) Μικρὸν ἐργαλεῖον ἐκ δύο χαλυβικῶν σπειρωμάτων ἀντιθέτου βήματος, ἀποληγόντων εἰς ὀξύ. Ἐχρησίμευε, κοχλιούμενον εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ ὀβελοῦ (τουφεκόβεργας), πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ μεταξὺ πυρίτιδος καὶ ῥίμματος στυπείου κατὰ τὰς ἀπογεμίσεις τῶν ἐμπροσθογεμῶν τυφεκίων. 2) Τὸ ἄλλως *στυπάγκιστρον*· λαβὶς ἢ ἄγκιστρον πρὸς ἐξαγωγὴν βύσματος ἢ στυπίου ἀποφράσσοντος σωλῆνα. Σ. Ε. Λ.

στυπειοθλίπτης (ὁ) *[Μηχανολ.]*. Μηχανικὸν στοιχεῖον χρησιμεῦον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς στεγανότητος τῆς διόδου βάκτρου ἢ ἀτράκτου δι' ὀπῆς τινος, εἴτε κινεῖται τοῦτο παλινδρομικῶς (βάκτρον τοῦ ἐμβόλου τῶν παλινδρομικῶν μηχανῶν), εἴτε ἁπλῶς περιστρέφεται (ἄτρακτος στροβίλων κτλ.). Γ. Θ. Κ.

στυπεῖον (τό), ἢ ***στυπίον***. Ἀπόξεσμα καννάβεως, κοιν. *στουπί*.

— *[Ναυτ.]* Τὸ *στυπεῖον* ἐντίθεται εἰς τοὺς ἁρμοὺς τῶν ἐπηγκενίδων καὶ πιέζεται ἐν αὐταῖς διὰ τῆς διανακτικῆς σφηνὸς (κοιν. καλαφατικοῦ) πληττομένης διὰ τῆς τυπάδος (κοιν. ματσόλας) κατὰ

Digitized by Google

τὰς διανάξεις τῶν πλευρῶν ἢ τῶν καταστρωμάτων. Ἄνωθεν τοῦ στυπείου πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ κενοῦ τῶν ἁρμῶν ἐγχύνεται διὰ χαρτίνων χωνίων ρητινόπισσα τετηκυῖα. Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται τὸ *στυπεῖον* πρὸ τὸ *τίλμα*. Σ. Ε. Λ.

Στυπειώτης, *Μιχαήλ*. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Α΄ Κομνηνοῦ (1081—1118). Διεκρίθη εἰς διαφόρους ἐκστρατείας τοῦ βασιλέως τούτου ἐναντίον τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Τούρκων. Ν. ΚΛΣ

στύπη (ἡ) *[Βοταν.]*· βλ. λ. *στίπη*.

στύπινος, *—η, —ον*· ὁ κατεσκευασμένος ἐκ στυπείου.

Στύπιον *[Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὴ ὀνομασία τῆς ἐν τῇ νοτιοσλαυϊκῇ Μακεδονίᾳ πόλεως *Ἰστὶπ* (βλ. λ.), καλουμένης ἄλλως καὶ *Στούμπιον*. Ι. Σ. Σ.

στύπος, *—ους* (τό). Κορμὸς δένδρου εὐθυτενὴς ὡς στῦλος καὶ φέρων κατὰ τὴν κορυφὴν ἕνα μόνον θύσανον βλαστῶν, ὡς ὁ κορμὸς τοῦ φοίνικος.

—[Ναυτ.] Καλεῖται *στύπος* (κοιν. *τσύπος*) τεμάχιον πρόσθετον, ἐκ ξύλου συνήθως, προσαρμοζόμενον κατ᾽ ὀρθὰς γωνίας ἐπὶ τῆς ἀτράκτου, εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καθέτως δὲ ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῶν βραχιόνων τῆς ἀγκύρας, ἐφ᾽ ὅσον πρόκειται περὶ ἀγκυρῶν καὶ ἰσχάδων συνήθους τύπου ἢ ὀνυχαρθρώτων συστήματος Trotman, ἀλλὰ καὶ κατ᾽ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐπίπεδον τῶν βραχιόνων, ὡς εἰς τὰς μετὰ στύπους ὀνυχαρθρώτους συστήματος Martin. Χρησιμεύει δὲ εἰς τὸ νὰ φέρῃ τὴν ἄγκυραν, ἅμα ὡς εὕρῃ αὕτη τὸν βυθόν, κατὰ τρόπον,

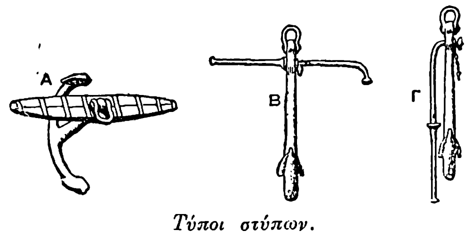

Τύποι στύπων.

[Α=Στύπος ξύλινον τῶν ἐπωτιδίων καὶ ἐφέδρων ἀγκυρῶν τῶν ἱστιοφόρων. Β=Στύπος ἐκ σφυρηλάτου σιδήρου, ἀγκυρῶν τύπου ἰσχάδος τοποθετημένον εἰς τὴν θέσιν του. Γ=Τὸ αὐτὸ στύπος εἰς τὴν θέσιν ἀγκυροβολίας, ἀλλὰ παραλλήλως καὶ παραθέτως τῇ ἀτράκτῳ, κατὰ τὴν στερέωσιν τῆς ἀγκύρας διὰ πλοῦν. Βλ. καὶ σχήματα εἰς λ. ἄγκυρα.]

ὥστε νὰ εὑρεθοῦν οἱ ὄνυχές της κάθετοι εἰς αὐτὸν καὶ νὰ ἐμπηχθοῦν καλύτερον. Εἰς τοὺς παλαιοὺς τύπους ἀγκυρῶν, ὡς αἱ τῶν ἱστιοφόρων, τὸ στύπος ἀποτελεῖται ἐκ δύο τεμαχίων ξύλου συνδεδεμένων διὰ στεφανῶν. Τῶν παλαιῶν ἀτμοπλοίων αἱ ἄγκυραι, καθὼς καὶ πᾶσαι αἱ ἰσχάδες ἐν γένει, ἔχουν σιδηροῦν τὸ στύπος των, διερχόμενον τότε δι᾽ ὀπῆς κατεσκευασμένης ἐπὶ τῆς ἀτράκτου των καὶ δυνάμενον νὰ δέχηται θέσιν, εἴτε τὴν διὰ τὴν ἀγκυροβολίαν ἀναγκαιοῦσαν κάθετον θέσιν, εἴτε τὴν παραλλήλως τῇ ἀτράκτῳ θέσιν, ἥτις τὰ μάλα εὐκολύνει τὴν ἐν πλῷ στερέωσιν τῆς ἀγκύρας ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ προστέγου ἢ ἐπὶ τῶν παρεξαρτίων. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄστυποι ἄγκυραι, τοῦ τύπου τῶν ὀνυχαρθρώτων, εἰς ἃς ἡ ἀπὸ τῆς ἐλλείψεως στύπους οὐχὶ ἀπολύτως καλὴ συγκράτησίς των ἐν τῷ θαλασσίῳ βυθῷ ἀντισταθμίζεται ὑπὸ τῆς εὐκολίας τῆς εἰσδύσεως τῆς ἀτράκτου ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, καθισταμένων οὕτω περιττῶν τῶν χειρισμῶν πρὸς ἐπωτισμὸν καὶ μασχαλισμόν. Σ.Ε.Λ.

στυπόχαρτον (κοιν. *στουπόχαρτον*). Χάρτης χρησιμοποιούμενος διὰ τὴν ἀπορρόφησιν τῆς μελάνης ἐκ τῶν χειρογράφων λόγῳ τοῦ πορώδους αὐτοῦ. Συνίσταται ἐκ μικροτεμαχισμένων ἰνῶν κυρίως βάμβακος ἢ κυτταρίνης ἐκ ξύλου κατὰ τὸ σύστημα τοῦ νατρίου (procédé à la soude) ἄνευ προσμίξεως ἀδιαβροχοποιουσῶν οὐσιῶν (σάπωνος, ρητίνης κλπ.). Ἡ ἀπορροφητικότης τοῦ στυποχάρτου δοκιμάζεται δι᾽ ἐμβαπτίσεως ἑνὸς ἄκρου λωρίδος ἐξ αὐτοῦ κατακορύφως ἐντὸς ὕδατος καὶ τῆς καταμετρήσεως τοῦ ὕψους, εἰς ὃ ἀνέρχεται αὐτὸ εἰς διάστημα 5΄ ἢ 10΄, ἢ ἐκ τῆς ταχύτητος ἀπορροφήσεως καὶ τοῦ σχήματος κηλῖδος ἐκ τῆς ἐπιρρίψεως σταγόνος μελάνης. Καλὴ ποιότης στυποχάρτου δὲν πρέπει νὰ χάνῃ τὴν ἀπορροφητικότητά της εἰς τὰ σημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει ἤδη χρησιμοποιηθῇ. Α. Χ. Α.

Στύππαξ. Ἕλλην χαλκοπλάστης, Κύπριος τὴν πατρίδα, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος. Φαίνεται ὅτι εἰργάσθη ἐν Ἀθήναις, διάδοχος μετ᾽ ἄλλων τῆς σχολῆς τοῦ Μύρωνος καὶ ἕνεκα τούτου γλύπτης ρεαλιστὴς (ρωποργάφος) ἐκ τῶν σημαινόντων. Κατὰ τὸν Πλίνιον, τὸ φημίσαν τὸν καλλιτέχνην τοῦτον ἔργον του ἦτο ὁ «Σπλαγχνόπτης» ἤτοι χάλκινον ἄγαλμα παριστᾶνον παῖδα ψήνοντα σπλάγχνα εἰδωλοθύτου καὶ φυσῶντα τὸ πῦρ τοῦ βωμοῦ. Ὁ Brunn, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ Ross καὶ τοῦ Bergk, φρονεῖ ὅτι ὁ σπλαγχνόπτης νεανίας πρέπει νὰ ἦτο δοῦλος τοῦ Μνησικλέους καὶ ὅτι τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ ἵστατο ἐπὶ τῶν βαθμίδων βωμοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Ὑγιείας, βωμοῦ, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο ἄλλοτε κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τῆς ὀπισθίας στοᾶς τοῦ μεσαίου διαμερίσματος τῶν Προπυλαίων. Β. Δ. Θ.

στυππεῖον (τό)· βλ. *στυπεῖον*.

στυπτηρία (ἡ) (Alaune). Ὀρυκτὸν διπλοῦν θειικὸν ἅλας. Ἐκ τῶν ἁλάτων του τὸ ἓν εἶναι πάντοτε θειϊκὸν ἀργίλιον, τὸ δὲ ἄλλο θειικὸν ἅλας τῆς ὁμάδος τῶν ἀλκαλίων ἢ καὶ τοῦ μαγνησίου, μαγγανίου καὶ τοῦ σιδήρου συνήθως. Αἱ στυπτηρίαι περιέχουν 24 μόρια ὕδατος, κρυσταλλοῦνται δὲ εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν πενταγωνικῶν δωδεκαέδρων, συνήθως ὅμως ἐμφανίζουν καὶ ἕδρας ὀκταεδρικάς, ἑξαεδρικὰς καὶ ρομβικοῦ δωδεκαέδρου. Τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ *στυπτηρία δι᾽ ἀργιλίου* (κοιν. *στύψι*),

$$Al_2(SO_4)_3, K_2SO + 24\,H_2O,$$

ὁ *καλινίτης* ἢ *στυπτηρία διὰ καλίου*, ὁ *σολφαταρίτης* ἢ *στυπτηρία διὰ νατρίου*, ὁ *τσερμιγίτης* ἢ *στυπτηρία δι᾽ ἀμμωνίου*, ἡ *στυπτηρία διὰ μαγνησίου* ἢ *βοσγεσμανίτης*, $MgSO_4.\,Al_2(SO_4)_3.\,24H_2O$ καὶ ἡ *στυπτηρία διὰ σιδήρου* ἢ *ἁλοτριχίτης*,

$$FeSO_4.\,Al_2(SO_4)_3.\,24\,H_2O.$$

Ἡ στυπτηρία διὰ καλίου καὶ ἡ στυπτηρία διὰ νατρίου ἀπαντῶσιν ἐν Ἑλλάδι εἰς τὰς νήσους Μῆλον καὶ Κίμωλον (βλ. καὶ λ. *ἀργίλιον*). Γ. Β.

—[Φαρμ. Χημ.] Ἡ *στυπτηρία* χορηγεῖται ἐσωτερικῶς ἐπὶ διαρροιῶν, αἱμορραγιῶν τοῦ στομάχου καὶ ἐντέρου, αἱμοπτύσεως, παθήσεων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. Ἐξωτερικῶς δίδεται ἡ στυπτηρία δι᾽ εἰσπνοὰς ὡς στυπτικὸν καὶ ὡς περιστέλλον τὰς ἐκκρίσεις εἰς πληγάς, ἐπὶ παθήσεων τῶν βλενογόνων, ἐγκαυμάτων, παθήσεων τοῦ φάρυγγος (γαργαρισμοί), ἱδρῶτας τῶν ποδῶν. Εἰς παθήσεις τοῦ φάρυγγος ἐμφυσᾶται ἡ στυπτηρία διὰ καλαμίσκου. Ἡ στυπτηρία δίδεται ἔτι ὡς ἔρρινος κόνις, εἰς ἐπίπασιν βυσμάτων τῆς μήτρας. Εἰς τὴν κτηνιατρικὴν δίδεται ὁμοίως ἡ στυπτηρία ὡς δεψικὸν καὶ στυπτικὸν ἐπὶ διαρροιῶν καὶ αἱμορραγιῶν. Ἐξωτερικῶς χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντισηπτικόν, αἱμοστατικόν, καυστικὸν κλπ., εἰς πληγάς, ἕλκη, αἱμορραγίας κλπ. Εἰς τὴν μικροσκοπικὴν τέχνην χρησιμεύει ἡ στυπτηρία πρὸς παρασκευὴν ἀντιδραστηρίων χρώσεως. Ἡ στυπτηρία χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν τεχνικὴν ὡς πρόστυμμα εἰς τὴν βαφικήν, εἰς τὴν παρασκευὴν διαφόρων συγκολλητικῶν μειγμάτων, εἰς τὴν βυρσοδεψίαν, κατὰ τὴν δι᾽ ἠλεκτρολύσεως ἐπιχάλκωσιν. Ἡ στυπτηρία ἡ χρησιμοποιουμένη κατὰ τὸ ξύρισμα ἀποτελεῖται ἀπὸ 79 % στυπτηρίαν, 3 % νιτρικὸν κάλιον καὶ 16 % θειικὸν κάλιον. Κ. Γ. Μ.

— στυπτηρία *γαλλίου [Χημ.]*· βλ. *γάλλιον*.

— στυπτηρία διὰ νατρίου (Natronalaum) *['Ορυκτολ.]*· βλ. λ. *μενδοζίτης*.

στυπτηριακὴ *ἄργιλλος* (Alaunton) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἰζηματογενές, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τῆς ἀργίλλου καὶ περιέχει σιδηροπυρίτην λεπτότατα διανεμημένον, γαιάνθρακας καὶ ἄλλας ἀσφαλτούχους οὐσίας. Δι᾽ ἀποσαθρώσεως τοῦ σιδηροπυρίτου σχηματίζεται θειικὸς σίδηρος ἢ θειικὸν ὀξύ, ἐκ τούτου δὲ πάλιν γύψος καὶ στυπτηρία διὰ καλίου. Ἕνεκα τούτου, ὅταν εἶναι πλούσιος εἰς σιδηροπυρίτην, χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν τεχνητὴν παρασκευὴν τῆς στυπτηρίας. Γ. Β.

— στυπτηριακὸς *σχιστόλιθος* (Alaunschiefer) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἰζηματογενές. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀργιλλικοῦ σχιστολίθου χρώματος μαύρου ἢ φαιομαύρου, εἶναι δὲ πλούσιον εἰς σιδηροπυρίτην, καθὼς καὶ ἀσφαλτούχους καὶ ἀνθρακούχους οὐσίας, εἰς τὰς ὁποίας ὀφείλεται καὶ ἡ χρῶσις αὐτοῦ. Περιέχει ἐπίσης θειικὰ ἅλατα τοῦ ἀργιλίου (στυπτηρίας) καὶ τοῦ σιδήρου (βιτριόλια) καὶ ἐγκλείει φακοὺς ἢ φωλεὰς ἐξ ἀνθρακούχου βαρύτου καὶ ἀνθρακονίτου. Πολλάκις φέρεται πολὺ πλούσιος εἰς διοξείδιον τοῦ πυριτίου, ὁπότε μεταπίπτει πρὸς τὸν χαλαζίτην. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς καμβρίου διαπλάσεως εἰς τὴν Σκανδιναυΐαν, τῆς σιλουρίου εἰς τὴν Θουριγγίαν, τὸ Voigtland καὶ Fichtelgebirge καὶ τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως εἰς τὸ Βέλγιον. Γ. Β.

στυπτηριάτης *λίθος*· βλ. λ. *ἀλουνίτης*.

στυπτικίνη (ἡ)· βλ. *κοταρνίνη*.

στυπτικός, *—ή, —όν*, κοιν. *στυφτικός*· ὁ προξενῶν στύψιν, συστολήν, ἰδίᾳ ἐπὶ ποτῶν καὶ φαρμάκων ἐνδεικνυομένων κατὰ τῆς εὐκοιλιότητος: «τὸ τσάϊ —, τὸ μαῦρο κρασὶ εἶναι στυφτικό» ‖ «στυπτικὰ φάρμακα» (βλ. κατωτ.).—Ἐπίρρ. **στυπτικῶς**.

—στυπτικὰ *φάρμακα* (Styptica) *[Φαρμακ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ φάρμακα ἐκεῖνα, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν περιστολὴν τῆς παθολογικῆς ἐκκρίσεως τῶν βλεννομεμβρανῶν. Ἡ δρᾶσις αὐτῶν συνίσταται εἰς τὴν προκαλουμένην ὑπ᾽ αὐτῶν συρρίκνωσιν καὶ σύσπασιν τῶν βλεννογόνων, ὅτε γίνονται συμπαγέστεροι καὶ μικρότεροι τὸ μέγεθος καὶ περιορίζεται ἡ ἔκκρισις τῶν κυττάρων. Διὰ τῆς τοιαύτης συμπυκνώσεως τοῦ ἐπιφανειακοῦ κυτταρογόνου ἐπέρχεται ἀντίδρασις εἰς τὴν ἐξοίδησιν καὶ τὴν φλόγωσιν τοῦ ἱστοῦ, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἡ πάσχουσα βλεννομεμβρᾶνα προστατεύεται ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐρεθισμοὺς καὶ τὰς βλάβας, τὰς ὁποίας ὑφίσταται ἔξωθεν ὁ ἱστός. Τοιαύτη μηχανικὴ ἀποξηραντικὴ δρᾶσις δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ δι᾽ ἀδιαφόρων οὐσιῶν, ὡς π.χ. ὁ τάλκης. Δι᾽ ὅλων τῶν ἰσχυρῶς δρώντων στυπτικῶν σχηματίζεται ἀδιάλυτον στρῶμα καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἔτι τῆς ἐπιφανειακῆς βλεννομεμβράνης διὰ τῆς χημικῆς ἀντιδράσεως τοῦ ἐπιδρῶντος σώματος μετὰ τῶν συστατικῶν τοῦ ἱστοῦ. Ἰδιάζουσαν κυρίως ἐπίδρασιν ὡς στυπτικὰ ἔχουν τὰ καθιζάνοντα καὶ εἰς ἀραιὰ διαλύματα τὸ λεύκωμα, λόγῳ τοῦ ὅτι σχηματίζουν ἀδιαλύτους ἑνώσεις μετὰ τοῦ λευκώματος τοῦ πρωτοπλάσματος. Εἰς τὰ βαθύτερα στρώματα δὲν ἐπιδρῶσι τὰ στυπτικά, λόγῳ τῆς προστατευτικῆς δράσεως τοῦ σχηματιζομένου κατ᾽ ἐπιφάνειαν στρώματος. Στυπτικὴν ἐνέργειαν παρουσιάζουν τὰ δεψικὰ ὀξέα, αἱ δρόγαι αἱ περιέχουσαι δεψικὰς ἑνώσεις, πολλὰ μεταλλικὰ ἅλατα, ἀραιὰ ὀξέα, ἡ φαινόλη καὶ διάφοροι οὐσίαι πηγνύουσαι τὸ λεύκωμα. Παρὰ τὴν στυπτικήν των ἐνέργειαν, πολλὰ τῶν μεταλλικῶν ἁλάτων δὲν ἐνδείκνυνται πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, καθόσον, ἐὰν ἡ σχηματιζομένη λευκωματοῦχος ἕνωσις τοῦ μετάλλου εἶναι διαλυτή, τότε ἐπέρχεται καταστροφὴ τῶν ἐπικαλυπτικῶν ἐπιθηλίων ἄνευ στυπτικῆς ἐνεργείας. Ἀπ᾽ ἐναντίας ἐνδείκνυνται τὰ μεταλλικὰ ἐκεῖνα ἅλατα, τὰ ὁποῖα μετὰ τοῦ λευκώματος σχηματίζουν ἀδιαλύτους ἑνώσεις, ὡς τὰ ἅλατα τοῦ μολύβδου, τοῦ σιδήρου, τοῦ χαλκοῦ, τοῦ ψευδαργύρου, καθὼς καὶ μερικὰ ἅλατα τοῦ ἀργύρου. Εἰς πυκνὰ διαλύματα τὰ στυπτικὰ δύνανται νὰ ἔχωσι καυστικὴν ἐνέργειαν. Εἰς ὑπέρμετρον χρῆσιν προκαλοῦν αἱ στυπτικαὶ οὐσίαι φλόγωσιν τῶν μεμβρανῶν. Ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν προκαλουμένην ὑπὸ τῶν στυπτικῶν πύκνωσιν τοῦ ἱστοῦ, παρουσιάζουν καὶ δευτέραν θεραπευτικὴν ἐπενέργειαν ἐπὶ τοῦ κατάρρου τῆς βλεννομεμβράνης. Οὕτω εἰς κατάλληλον ἀραίωσιν προκαλοῦν τοπικὴν στένωσιν τῶν ἀγγείων. Ἐπὶ τῶν βλεννομεμβρανῶν καὶ τῶν ἀδένων φερόμενα τὰ στυπτικὰ ἀνακόπτουν σημαντικῶς τὴν ἔκκρισιν. Διὰ τῆς δράσεως τῶν στυπτικῶν προστατεύονται καὶ αἱ εὐαίσθητοι ἀπολήξεις τῶν νεύρων. Τῆς στυπτικῆς δράσεως τῶν φαρμάκων τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπωφεληθῶμεν μόνον ἐφ᾽ ὅσον ἡ πάσχουσα βλεννομεμβρᾶνα δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς αὐτά, ὡς εἶναι π. χ. αἱ βλεννομεμβρᾶναι τῶν ὀφθαλμῶν, τῆς ρινός, τῆς κύστεως, τῆς οὐρήθρας καὶ τῶν ἐντέρων. Μεταξὺ τῶν εὐχρηστοτέρων στυπτικῶν εἶναι: ἡ ταννίνη, ἡ στυπτηρία, ὁ ὀξικὸς μόλυβδος, ἀραιὰ διαλύματα νιτρικοῦ ἀργύρου, ἀραιὰ διαλύματα ἁλάτων χαλκοῦ καὶ ψευδαργύρου. Ὡς στυπτικὸν διὰ τὴν βλεννομεμβρᾶναν τοῦ ἐντέρου ἐνδείκνυνται τὰ ἅλατα τοῦ βισμουθίου (βασικὸν νιτρικὸν βισμούθιον), ὡς καὶ σκευάσματά τινα τῆς ταννίνης. Εἰδικώτερον χρησιμοποιεῖται ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν στυπτικῶν εἰς τὴν φαρμακολογίαν διὰ τὰ φάρμακα ἐκεῖνα, ἅτινα παρουσιάζουν αἱμοστατικὴν ἐνέργειαν. Κ. Γ. Μ.

στυπτικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ στυπτικοῦ, ἡ ἰδιότης τοῦ στύφειν, τοῦ συστέλλειν: «ἡ στυπτικότης τῶν δεψικῶν οὐσιῶν».

στυπτόλη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *κοταρνίνη*.

στυπώνω, κοιν. *στουπώνω*· στεγνώνω τὰ διὰ μελάνης γραφέντα μὲ ἀπομακτικὸν χάρτην ‖ φράσσω ὀπήν, ραγάδα κ. τ. τ. διὰ στυπείου, χάρτου, ράκους κ. τ. τ.

στύπωμα (τό), κοιν. *στούπωμα*· στέγνωμα τῆς νωπῆς μελάνης διὰ στυποχάρτου ‖ ἔμφραξις ὀπῆς, ραγάδος κ. τ. τ.

στύπωσις, *—εως* (ἡ). Οὕτω καλεῖται μέθοδος θεραπείας τῶν νευραλγιῶν διὰ τῆς ἐπενεργείας τῆς καταψύξεως γενομένης διὰ τοῦ χλωριούχου μεθυλίου. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο δὲν ἐφαρμόζεται διὰ προβολῶν ἀπ᾽ εὐθείας ἐπὶ τοῦ δέρματος τοῦ πάσχοντος μέρους, ἀλλ᾽ ἐμποτίζονται δι᾽ αὐτοῦ τολύπια, ἅτινα ἀκολούθως περιφέρονται ἐπὶ τῆς δερματικῆς ἐπιφανείας. Ἡ ταχεῖα ἐξάτμισις τοῦ χλωριούχου μεθυλίου ἐπιφέρει τὴν κατάψυξιν, ἥτις δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς κρυσταλλώσεως. Μ. Ν. Κ.

Στὺρ (Styr) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Ἀνατολικῇ Πολωνίᾳ, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Πρίπετ, μήκους 430 χλμ., πηγάζων παρὰ τὸ Μπρόντυ καὶ ἐκβάλλων νοτιοανατολικῶς τοῦ Πίνσκ Θ. Κ.

—[Στρατ. Ἱστορ.] Ἐκτὸς τῶν, διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀγώνων περὶ τὸν ποταμὸν Στὺρ (τὸν Ὀκτώβριον 1915 καὶ τὸν Ἰούνιον 1916), διεξήχθη περὶ τοῦτον σοβαρὸς ἀγών, κατὰ τὴν πολωνορρωσικὴν σύρραξιν τοῦ 1920, μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἱππικῶν, ἔχων τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι, ἐνῷ τὸ μπολσεβικικὸν ἱππικὸν ἔσχε μεγάλας ἐπιτυχίας κατὰ τὸ τέλος Ἰουνίου, εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τὰς

Digitized by Google

φερομένας ὑπὸ τὸ ὄνομα: *ἀπώθησις τῶν Πολωνῶν ἐκ τῆς μεθορίου* (βλ. λ. *Πολωνία*) τ. Κ', σ. 522), εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Στύρ, ὁ μπολσεβῖκος ἀρχιστράτηγος δὲν ἐξεμεταλλεύθη ταύτας διὰ καταδιώξεως, ἀλλ' ἠρκέσθη εἰς τὸ νὰ γίνῃ ἁπλῶς κύριος τῆς παραμεθορίου περιοχῆς. Ν. Θ. Κ.

Στύρα, ἡ **Στοῦρα** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς νοτίου Εὐβοίας, κατέχον τὴν θέσιν ἀρχαίας ὁμωνύμου πολίχνης, ἀντικρὺ τοῦ Μαραθῶνος, εἰς ὕψος 95 μ. καὶ εἰς ἀπόστασιν 4 ½ χλμ. ἀπὸ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς, τῶν Νέων Στύρων. Κάτ. 676. Ἄνωθεν τοῦ χωρίου ὑψοῦται ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ καὶ ἐνετικὴ ἀκρόπολις (κοιν. Κάστρο τοῦ Ἁγίου Νικολάου) μετὰ ναοῦ τῆς Παναγίας καὶ πηγῆς. Ἡ κοινότης Στύρων (ἐπαρχίας Καρυστίας) περιλαμβάνει καὶ τὰ νοτιώτερον κείμενα χωρία *Καγκαδαῖοι* καὶ *Κάψαλα*, παράγει δ' ἔλαιον, γλεῦκος, κρόμμυα, ὀλίγα ἑσπεριδοειδῆ, κτηνοτροφικὰ καὶ πτηνοτροφικὰ προϊόντα. Παρὰ τὰ Στοῦρα ἔπεσε τῷ 1822 μαχόμενος ὁ Ἠλίας Μαυρομιχάλης.

— **Στύρα,** ἡ **Στούρα, Νέα** *[Γεωγρ.].* Ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας ἐν τῇ νοτίῳ Εὐβοίᾳ, ἐπίνειον τῶν Στούρων. Κάτ. 281. Ἔχει τελωνοφυλακεῖον, 3 ἐλαιοπιεστήρια, 1 ἀλευρόμυλον, ἐξάγει δ' ἔλαιον καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Συγκοινωνεῖ τετράκις τῆς ἑβδομάδος διὰ βενζινακάτου μετὰ τῆς Ραφῆνος τῆς Ἀττικῆς. Εἰς τὴν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν 904 κατ., περιλαμβάνονται καὶ τὰ χωρία *Κελιά, Κουβέλα* καὶ *Ραοῦζι*. Ἡ κοινότης ἐξάγει ἔλαιον, κτηνοτροφικὰ καὶ ἁλιευτικὰ προϊόντα. Ι. Σ. Σ.

στυραχίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *βάλσαμον*.

Στυράκιον *[Γεωγρ.].* Ἀρχαία ὀνομασία ὄρους ἐν Κρήτῃ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου καὶ ἀποδιδομένη πιθανώτατα εἰς ἓν τῶν ὀρέων τῶν ἀποτελούντων τὸ ὀρεινὸν συγκρότημα τῆς Ἴδης. Ἴσως ἐκ τούτου ἔλαβε καὶ διασώζει τὴν ὀνομασίαν τὸ παρὰ τὰ Ἀνώγεια ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης χωρίον *Ἀστυράκι*. Οἱ περὶ τὸ ὄρος κατοικοῦντες ἐκαλοῦντο Στυρακῖται. Ἐπὶ τοῦ ὄρους φαίνεται ὅτι ἐλατρεύετο καὶ ὁ Ἀπόλλων Στυρακίτης. Ν. Ε. Π.

Στυράκιος, *μάρτυς*. Ἐν Σεβαστείᾳ τοῦ Πόντου τῷ 315 (ἢ 319) ὑπηρετῶν ἐν τῷ ρωμαϊκῷ στρατῷ, ὑπέστη τὸν διὰ πυρὸς μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ Εὐδοξίου, Ἀγαπίου καὶ ἑπτὰ ἄλλων Χριστιανῶν στρατιωτῶν καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 2 Νοεμβρίου. Ἕτερος δὲ Στυράκιος, ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ «ξίφει τελειωθείς», ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 8 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

στυρακοειδῆ (τά), ἡ **στυρακίδαι** (οἱ) *[Βοτ.].* Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *ἁλεσία*, ὁ *στύραξ* καὶ ὁ *σύμπλοκος*. Δ. Ν. Π.

στυρακόλη (ἡ) (Styracol) *[Φαρμ. Χημ.].* Οὕτω καλεῖται ὁ κινναμωμικὸς ἐστὴρ τῆς γουαϊακόλης:

$$\begin{matrix} C_6H_4(OCH_3) \\ C_6H_5.CH:CH.CO \end{matrix} \Big> O$$

Σῶμα κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 130°. Τὸ σκεύασμα δίδεται ἐπὶ χρονίων κατάρρων τῆς κύστεως, βλεννορροίας, κατάρρων τοῦ ἐντέρου καὶ στομάχου, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ φυματιάσεως. Δόσις 0.25—0.5—1 γρ. πλειστάκις τῆς ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

στύραξ, *—ακος* (ὁ)· τὸ κάτω ἄκρον τοῦ δόρατος, τὸ πηγνυόμενον εἰς τὸ ἔδαφος, ἄλλως *σαυρωτήρ*· ‖ τὸ κάτω καὶ αἰχμηρὸν μέρος τοῦ ξυστοῦ, σηματοφόρου κοντοῦ χρησιμοποιουμένου διὰ τὰς σκοπεύσεις, φέρον σιδηρᾶν αἰχμήν, ὅπως ἐμπήγνυται εὐκολώτερον εἰς τὴν γῆν. Σ.Ε.Λ.

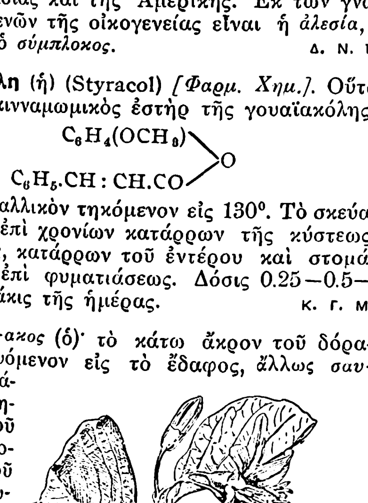

Στύραξ ὁ φαρμακευτικός.
[Α=καρπός.]

στύραξ (ὁ) (Styrax) *[Βοτ.]* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στυρακοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ καὶ δένδρα φυλλοβόλα, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 60 εἰδῶν τοῦ γένους, ὧν πλεῖστα εἶναι κοσμητικὰ καί τινα βαλσαμοφόρα, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Στύραξ ὁ βενζοϊκὸς* (Styrax benzoë) δενδρύλλιον τῆς Ἰνδοκίνας, τοῦ Σιάμ καὶ τῶν νήσων Βόρνεο, Ἰάβας καὶ Σουμάτρας, ἔνθα καλλιεργεῖται διὰ τὴν ρητίνην του, ἥτις εἶναι ὑπόλευκος καὶ ἀρωματική. Ἡ ἀρωματικὴ αὐτὴ ρητίνη εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν φαρμακευτικὴν καὶ μυρεψικὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *βενζόη* καὶ λαμβάνεται ἐκ τῶν προξενουμένων ἐντομῶν ἐπὶ τῶν δενδρυλλίων τούτων. *Στύραξ ὁ φαρμακευτικὸς* (Styrax officinalis), μικρὸν δένδρον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἁπαντῶν αὐτοφυὴς καὶ εἴς τινας παραμεσογειακὰς χώρας, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *ἀγριοκυδωνιά, ἀστύρακας, στερατσά* καὶ *στουράκι* καὶ καλλιεργούμενον πρὸς κόσμον. Ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ δενδρυλλίου τούτου προξενουμένων ἐντομῶν ἐκκρίνεται βαλσαμώδης ρητίνη, ὁ *στύραξ* τῶν ἀρχαίων. Ἡ ρητίνη αὐτὴ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν μυρεψικὴν καὶ τὴν φαρμακευτικὴν καὶ ἐξάγεται ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Συρίας. Δ. Ν. Π.

— *[Χημ.]* Βλ. λ. *βάλσαμον*.

Στῦργκ (Stuergkh), *Κάρολος κόμις* —. Αὐστριακὸς πολιτικὸς (1859—1916). Σύμβουλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, πολιτευόμενος καὶ βουλευτής, ἀπὸ τοῦ 1891, τοῦ συνταγματικοῦ κόμματος τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων, ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τῷ 1909—1911, καὶ ἔκτοτε, μέχρι τοῦ θανάτου του, πρωθυπουργός. Ἐδολοφονήθη τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1916 ἐν Βιέννῃ, ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου Ἄντλερ, υἱοῦ τοῦ μετέπειτα ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Βίκτωρος Ἄντλερ. Θ. Κ.

στυρένιον (τὸ) *[Χημ.]*· Βλ. λ. *στυρόλιον*.

Στυρία (Steiermark) *[Γεωγρ.].* Ὁμόσπονδος πολιτεία τῆς Αὐστριακῆς δημοκρατίας, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Αὐστρίας, τοῦ Μπούργκενλαντ, τῆς Νοτιοσλαυίας καὶ τοῦ Σάλτσμπουργκ. Ἔκτασις 16.381 τ. χλμ., πληθυσμὸς 1.006.584 κατοίκους, πρωτεύουσα δὲ τὸ Γκράτς. Εἶναι χώρα κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινή, διακρίνεται δὲ εἰς τρία τμήματα, τὴν *Ἄνω, Μέσην* καὶ *Κάτω Στυρίαν*. Ἀρδεύεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Ἔνς, Μούρ, Μύρτς, Ράαμπ καὶ ἄλλων, λίμνας δὲ ἔχει τὰς Γκρούντλ, Τίλπιτς Ἄλτ-Ἄουσσεε καὶ Λεοπολντστάϊν. Τὸ πλεῖστον τῆς χώρας καλύπτεται ὑπὸ δασῶν (50 %), τὸ δὲ ὑπόλοιπον εἶναι ἀγροί, λειμῶνες καὶ βοσκαί. Εἶναι πλουσιωτάτη εἰς ὀρυκτὸν πλοῦτον, ἔχουσα μεταλλεῖα σιδήρου, μαγγανίου, μολύβδου, ψευδαργύρου, θείου, γραφίτου, ὀρυκτοῦ ἅλατος κλπ. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, κατὰ μέγα δὲ τμῆμα καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν.

— *[Ἱστορ.]* Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἡ σημερινὴ *Στυρία* ἀπετέλει κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος της τμῆμα τῆς *Νωρικῆς*, ἐκτὸς μικρᾶς ζώνης πρὸς Α καὶ Ν., ἥτις ὑπήγετο εἰς τὴν *Παννονίαν*. Κατεχομένη ἀρχικῶς ὑπὸ Κελτῶν, κατελήφθη ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τῶν Βησιγότθων καὶ τῶν Ὀστρογότθων, τῶν Οὔννων, τῶν Φράγκων καὶ τῶν Ἀβάρων. Τῷ 595 ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῇ Σλάβοι Βένδαι, οἵτινες βαθμηδὸν ἐξέβαλον μὲν τοὺς Ἄβαρας, ἀλλ' ἀνεχαιτίσθησαν ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν, οἵτινες καὶ μετέδωσαν τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὴν χώραν. Μεταγενεστέρως εἰς Στυρίαν εἰσέβαλον οἱ Οὖγγροι, τὸν Ι' δὲ αἰῶνα ἀποσπασθεῖσα τοῦ δουκάτου τῆς Καρινθίας, εἰς ὃ μέχρι τότε ὑπήγετο, ἀπετέλεσε τὴν μαρκιωνίαν Καρινθίας. Τῷ 1056 κόμης τῆς νέας κομιτείας ὠνομάσθη ὁ Ὀττοκὰρ Στάϋρ (Steyr), ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ὠνομάσθη ἡ κομιτεία *Στυρία*. Οἱ ἀπόγονοι τούτου ἐμεγέθυναν τὴν χώραν των μέχρι τῶν συγχρόνων συνόρων της, ἔτι δὲ καὶ πέραν τοῦ Σέμμερινγκ. Ὁ Ὀττοκὰρ Δ', ὃν ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος Βαρβαρόσσας εἶχε καταστήσει δοῦκα (1180), μετεβίβασε διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Γκεόργκενμπεργκ (1186) τὴν κληρονομίαν του εἰς τὸν δοῦκα τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδον Ε', ὅστις καὶ ἐγένετο κύριος τῆς Στυρίας τὸ 1192. Μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ δουκικοῦ οἴκου τῶν Μπάμπενμπεργκ (1246) ἡ Στυρία ἀπετέλεσε τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τῆς Βαυαρίας, Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας, εἰς ἣν καὶ περιῆλθε τῷ 1260. Ἀργότερον ὅμως ὁ Ροδόλφος τῶν Ἀψβούργων καταλαβὼν τὴν χώραν (1283) ἔδωσεν αὐτὴν εἰς τὸν υἱόν του Ἀλβέρτον μὲ τὸ δικαίωμα τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς. Ἔκτοτε ἡ Στυρία παρέμεινεν εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀψβούργων. Κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ 1365 μεταξὺ Ἀλβέρτου Γ' καὶ Λεοπόλδου Γ' ἐδόθη μετὰ τῆς Καρινθίας καὶ τοῦ Τυρόλου εἰς τὸν δεύτερον, κατὰ δὲ τὴν μεταξὺ τῶν υἱῶν τούτου διανομὴν εἰς τὸν Ἐρνέστον (1406—1424), ὁ υἱὸς τοῦ ὁποίου Φρειδερῖκος Γ' συνήνωσεν ἐκ νέου ὑπ' αὐτὸν πάσας τὰς κτήσεις τῶν Ἀψβούργων. Κατὰ τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν ἡ Στυρία κατέστη τὸ θέατρον μακρῶν ἀγώνων. Οἱ κάτοικοι ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἀπῄτησαν τὴν διακήρυξιν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ἐπέτυχον δὲ ταύτην τῷ 1575. Ὁ τότε δοὺξ ὅμως Κάρολος, ὅπως ἀντιδράσῃ κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων, μετεκάλεσεν εἰς τὴν χώραν του τοὺς Ἰησουΐτας καὶ ἵδρυσε τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν τοῦ Γκράτς (1586). Ὁ υἱός του Φερδινάνδος Β', ὁ μέλλων αὐτοκράτωρ, ὅστις τὸν διεδέχθη τῷ 1596, κατήργησε τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ κατεδίωξε μετὰ βιαιότητος τοὺς διαμαρτυρομένους, ὧν οἱ πλεῖστοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκπατρισθῶσι. Τῷ 1619 ὁ Φερδινάνδος συνήνωσεν ἐκ νέου τὰς κτήσεις τῶν Ἀψβούργων, αἵτινες ἔκτοτε δὲν ἐχωρίσθησαν. Γ. Α. Κ.

στυρίτης (ὁ) (Styrites) *[Παλαιοζωολ.].* Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κερατιτιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους στυρίτης lilangensis ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς βερφενίου βαθμῖδος τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Μαρμαροτράπεζαν τῆς νήσου Χίου. Γ. Κ. Γ.

στυρόλιον (τό), ἡ **στυρόλη,** ἡ **στυρολένιον,** ἡ **στυρένιον** *[Ὀργ. Χημ.].* Ἀκόρεστος ὑδρογονάνθραξ τοῦ τύπου $C_6H_5.CH:CH_2$, εὑρισκόμενος εἰς τὸν στύρακα ὡς καὶ εἰς τὸ πισσέλαιον. Ἐπίσης παρασκευάζεται δι' ἀποστάξεως τοῦ κινναμωμικοῦ ὀξέος. Εἶναι ὑγρὸν εὐχαρίστου ὀσμῆς, βράζον εἰς 140°.

στυρόνη (ἡ) (Styron) *[Χημ.].* Εἶναι ἡ ἄλλως καλουμένη στυρυλαλκοόλη ἢ κινναμωμικὴ ἀλκοόλη ἢ γ-φαινυλαλκοόλη: $C_6H_5.CH{=}CH{-}CH_2\,OH$. Ἀνευρίσκεται ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ κινναμωμικοῦ ἐστέρος εἰς τὸν στύρακα καὶ τὸ βάλσαμον τοῦ Περοῦ. Βελόναι μεταξόστιλπνοι, ὀσμῆς ὑακίνθου, τηκόμεναι εἰς 33°, ζέουσαι εἰς 250°. Εἶναι διαλυταὶ εἰς τὸ οἰνόπνευμα, τὸν αἰθέρα, τὴν γλυκερίνην. Εἰς διαλύματα ἐν γλυκερίνῃ (15: 120) χρησιμεύει ὡς ἀρσικάκοσμον. Τὸ καθαρὸν σκεύασμα χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν. Κ. Γ. Μ.

Στύρφακα *[Γεωγρ.].* Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 503. Κεῖται ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τῆς Ὄθρυος πρὸς Β. ΒΔ. τῆς Λαμίας. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν συνεταιρισμόν. Ἐγγὺς αὐτοῦ πρὸς Δ. κεῖται ὁ *σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Στύρφακα* τῆς γραμμῆς Πειραιῶς—Λαρίσης, εἰς 14 χλμ. μετὰ τὸ Λιανοκλάδι καὶ εἰς 48 χλμ. πρὸ τοῦ Δομοκοῦ. —Π.

στῦσις, *—εως* (ἡ)· ἡ διόγκωσις τοῦ ἀνδρικοῦ μορίου ἢ τοῦ ἀντιστοίχου τοῦ θήλεος ἐκ τῆς ὁρμῆς πρὸς συνουσίαν· *σήκωμα* ἢ *καῦλα*.

—*[Φυσιολ.]* Καλεῖται *στῦσις* ἡ μετατροπὴ ὀργάνου τινὸς ἀπὸ μαλακοῦ εἰς σκληρόν, ὡς ἐκ τῆς συνορμήσεως ἀφθόνου αἵματος ἐντὸς τῶν ἀγγείων καὶ κοιλοτήτων αὐτοῦ. Ἡ συρροὴ τοῦ αἵματος τελεῖται διὰ διευρύνσεως τῶν ἀρτηριῶν κυρίως ἐπὶ τοῦ πέους, εἰς μικρὸν δὲ βαθμὸν ἐπὶ τῆς κλειτορίδος, καὶ ἀποτελεῖ στοιχεῖον ἀπαραίτητον πρὸς ἐκτέλεσιν κανονικῆς συνουσίας. Ἡ διεύρυνσις τῶν ἀρτηριῶν ἐκτελεῖται συνεπείᾳ ἐπιδράσεως ἀγγειοδιασταλτικῶν νεύρων ἐξερχομένων τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, μετὰ τῶν προσθίων ριζῶν τοῦ 1ου—3ου ἱερῶν νεύρων. Τὸ κέντρον τῆς στύσεως κεῖται ἐν τῇ ὀσφυϊκῇ μοίρᾳ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ διεγείρεται συνήθως ἀπ' εὐθείας, ἀντανακλαστικῶς δὲ ἐκ τῆς περιφερείας, εἴτε ἐκ τῶν ὀρχέων, τῆς κύστεως, ὅταν αὕτη εἶναι πλήρης οὔρων, ἢ τοῦ ὀρθοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ φαντασία, δι' ἐρεθισμοῦ τῶν ἐγκεφαλικῶν κέντρων, ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς στύσεως, ἕνεκα δὲ τούτου ἡ ἀνάγνωσις ἐρωτικῶν βιβλίων ἢ ἡ ἀναπαράστασις συναφῶν εἰκόνων δύνανται νὰ προκαλέσωσι στῦσιν. Μ. Ν. Β.

στυτικός, *—ή, —όν*· ὁ προκαλῶν στῦσιν, διεγερτικὸς τῆς ἀφροδισίου ὁρμῆς: «στυτικὰ φάρμακα».

στυφάδα (ἡ)· δημοτ., τὸ γνώρισμα τοῦ στυφοῦ, στυφότης: «ἡ στυφάδα τοῦ ἀχλαδιοῦ».

στυφάδο (τό), ἡ **στυφᾶτο** (ἰταλ. stufata, γαλλ. estouffade, étouffade, étouffée ἢ étuvée) *[Μαγειρ.].* Τρόπος παρασκευῆς φαγητῶν, κρεάτων καὶ χόρτων, εἰς ἑρμητικῶς κλειστὴν χύτραν, ὁπότε τὸ φαγητὸν βράζει διὰ τοῦ ἀτμοῦ του. Ἐν Ἑλλάδι τὸ στυφάδον παρασκευάζεται γενικῶς ἀπὸ βωδινὸν κρέας ἢ βωδινὴν γλῶσσαν καὶ πολλὰ κρεμμύδια. Πρὸς τοῦτο καθαρίζονται—χωρὶς νὰ κόβεται ὁ κόμβος των, διὰ νὰ μὴ ἀνοίγουν εἰς τὸ βράσιμον—ξηρὰ κρεμμυδάκια, ἰσομεγέθη (διὰ νὰ βράσουν ὅλα συγχρόνως), εἰ δυνατόν, τοῦ εἴδους κοκκάρι· κοκκινίζονται ἐλαφρῶς μὲ λάδι ἢ πάχος ἢ ἀφήνονται ἀτηγάνιστα. Τίθεται εἶτα εἰς κατσαρόλαν ἴση ποσότης βωδινοῦ τεμαχισμένου καὶ καβουρδισμένου· προστίθεται νερόν, 2—3 κουταλιὲς σούπας ξίδι, ντομάτα, μερικὰ φελιὰ σκόρδου, ἅλας, πιπέρι, 3—4 φύλλα δάφνης καὶ κατὰ βούλησιν μία κουταλιὰ τῆς σούπας ζάχαρη. Ἀφοῦ βράσῃ οὕτω τὸ κρέας ἐπὶ 20'—25', ρίπτονται τὰ κρεμμυδάκια καὶ νερόν, ὅσον διὰ νὰ καλυφθοῦν ὅλα τελείως, κλείεται ἑρμητικῶς τὸ σκέπασμα καὶ ἀφήνεται νὰ βράσῃ ἐπὶ 3—3 ½ ὥρας, ἕως ὅτου ἀπομείνῃ ὀλίγη σάλτσα.

Digitized by Google

στύφαξ, *—ακος* (ὁ)· κοντός, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ὑπάρχει λόγχη ἢ πέλεκυς.

στυφελίζω· ἀρχ., ὠθῶ, ἀπωθῶ, πλήττω, πιέζω.

στυφίζω· δημοτ., παρέχω γεῦσιν στυφήν: «τὸ ἀχλάδι —, τὸ μούσμουλο στυφίζει» ‖ ἀποκτῶ γεῦσιν στυφήν.

στυφλόμερος (ὁ) (Styphlomerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βραχυνιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ κανθάρων ἀπαντῶντα πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

στυφνικὸν ὀξὺ *['Οργ Χημ.]*. Νιτρωμένη ρεσορκίνη τοῦ τύπου $(NO_2)_3 C_6H (OH)_2$, λαμβανομένη δι' ἐν ψυχρῷ ἐπιδράσεως νιτρικοῦ ὀξέος ἐπὶ ρεσορκίνης καὶ διαφόρων κόμμεων καὶ ρητινῶν. Τήκεται εἰς 175°,5. Σ. Γ.

στυφός, *—ή, —όν*· ὁ παρέχων γεῦσιν στυπτικήν, ὁποίαν τὸ ἄωρον ἀχλάδι ἢ τὸ μούσμουλο ἢ τὸ κυδώνι κ. ἄ.

στυφότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ στυφοῦ, κοιν. *σιυφάδα*: «ἡ στυφότης τοῦ κυδωνίου, — τοῦ μήλου».

στυφρός, *—ά, —όν*· πυκνός, συμπαγής, συνεστώς, ἀντίθ. *μαλακός, πλαδαρός*: «σάρκες στυφραί», ὁποῖαι τῶν ἀθλητικῶν ἢ γυμναστικῶν.

Στύφτης *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς νησῖδος *Κομμένο* (βλ. λ.) τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Σύρου.

στύφω· συμπυκνώνω, συστέλλω, ἰδίᾳ ἐπὶ στυπτικῆς γεύσεως: «στύφω τὰ χείλη».

στύψη (ἡ)· δημοτ., στυπτηρία.

Στύψη *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τῆς νήσου καὶ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 2.215. Κεῖται κατὰ τὸ βόρειον τμῆμα τῆς νήσου, ἐπὶ τοῦ 62ου χλμ τῆς ὁδοῦ Μυτιλήνης—Ὑψηλομετώπου—Καλλονῆς. Παράγει σιτηρά, ἔλαιον, καπνά, σῦκα, βαλανίδια, κυάμους κ. ἄ. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, δύο ἐλαιουργικοὺς - πιεστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 2.311), ὑφ' ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ ποτὲ τουρκοχώριον *Κλαπάδος*. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς κωμοπόλεως ὑπάρχουν κοιτάσματα στυπτηρίας καὶ ἐξάγεται μελαντηρίτης (καραμπογιά), χρησιμοποιούμενος ἐν τῇ βυρσοδεψίᾳ τῆς νήσου. Ἡ κωμόπολις ὑπέστη καταστροφὰς κατὰ τὸν σεισμὸν τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1889. Π. Ν. Π.

στύψις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ στύφειν, οἷον ἐν τῇ βαφικῇ, ἡ προπαρασκευὴ στυπτικῶν μέσων διὰ τὴν ἀνεξίτηλον βαφήν.

στυψοδεψία (ἡ) *[Βυρσοδεψ.]*. Βυρσοδεψικὴ μέθοδος (βλ. λ. *λευκοδεψία*).

στύω· ἔχω τὸ αἰδοῖον ἐντεταμένον, ὀργῶ πρὸς συνουσίαν, κοιν. *καυλώνω*, συνήθ. ἐπὶ ἀνδρῶν.

στωικεύομαι· μιμοῦμαι τοὺς Στωικούς, ἐμφανίζομαι ὡς στωικός, εἶμαι ἀπαθής, ἀδιάφορος.

στωικισμὸς (ὁ)· τὸ νὰ ἀσπάζεταί τις τὸ δόγμα τῆς στωικῆς φιλοσοφίας ‖ ἀπάθεια, ἀδιαφορία, ὑπομονή.

στωικὸς (ὁ)· ὁ ἀσπαζόμενος τὸ φιλοσοφικὸν δόγμα τῆς στοᾶς, τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τῆς ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος ‖ ὡς ἐπίθ. «στωικὸς φιλόσοφος», «στωικὴ φιλοσοφία» ‖ συνεκδ., ἀπαθής, ἀσυγκίνητος, ἀδιάφορος.— Ἐπίρρ. *στωικῶς*.

—*[Φιλοσ.]* Βλ. λ. *Στοά*.

στωικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ στωικοῦ, *στωικισμός* (βλ. λ.).

στωμυλία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ στωμύλου, εὔκολος καὶ τερπνὴ ἔκφρασις τῶν διανοημάτων μας, εὐάρεστος πολυλογία.

στωμύλος, *—ον*· ὁ σαφῶς καὶ εὐαρέστως διηγούμενος, κολακευτικός, εὔκολος εἰς τοὺς λόγους, εὐφραδής.

Στώρντη (Sturdee), ***Φρειδερῖκος - Κάρολος - Ντόβετον***. Ἄγγλος ναύαρχος (βλ. *Στούρντη*).

Στὼς (Stooss), ***Κάρολος***. Ἑλβετὸς ποινικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1849 ἐν Βέρνῃ. Δικηγόρος καὶ εἶτα πρόεδρος δικαστηρίου, καθηγητὴς ἐν Βέρνῃ (1883) καὶ ἐν Βιέννῃ (1896), συνέταξε τὸ προσχέδιον τοῦ ἑλβετικοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἔγραψε: «Περὶ τῆς φύσεως τῶν χρηματικῶν ποινῶν» (1878), «Χειρουργικὴ ἐπέμβασις καὶ ἰατρικὴ περίθαλψις» (1896), «Ἐγχειρίδιον τοῦ αὐστριακοῦ ποινικοῦ δικαίου» (1910). Εἶναι ἱδρυτὴς καὶ ἐκδότης τῆς «Ἑλβετικῆς ποινικῆς ἐπιθεωρήσεως». Θ. Κ.

σύ· δεύτερον πρόσωπον τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας, οὗτινος γίνεται χρῆσις μόνον ἐπὶ ἐμφάσεως καὶ ἀντιδιαστολῆς: «σὺ εἶπας», «οὔτε ἐγώ, οὔτε σύ», «σεῖς τὰ ἠθέλατε» ‖ τῶν ἄλλων πτώσεων (πλὴν τῆς ὀνομαστικῆς) γίνεται χρῆσις καὶ ἄνευ ἐμφάσεως ἢ ἀντιδιαστολῆς: «σᾶς ἐζήτησα», «δὲν σὲ θέλω» ‖ κλίσις τῆς ἀντωνυμίας: ἑν. *σοῦ, σοί, σέ*, πληθ. *ὑμεῖς, ὑμῶν, ὑμῖν, ὑμᾶς*· ὁ τύπος *σὲ* λέγεται ἐν τῇ δημοτ. καὶ *ἐσὲ* καὶ *ἐσένα* καὶ *σένα*· ὁ πληθ. τῆς δημοτ. *σεῖς, σᾶς*· οἱ τύποι *σένα* καὶ *ἐσένα* καὶ *σᾶς* τελοῦσι καὶ τὰ τῆς γενικῆς πτώσεως: «ἐσένα μίλησα», «τί σοῦ ἔδωσε ἐσένα;» «σᾶς ἔδωσα, — εἶπα» κτλ.

Σῦ (Sue), ***Εὐγένιος***. Γάλλος συγγραφεὺς (βλ. λ. *Σὺης* Εὐγένιος).

Συάγγελα *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Θεάγγελα*.

Σύαγρα *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σύδρα*.

Συάγριος (Syagrius). —1) Ἀξιωματοῦχος τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, πάππος τοῦ Αἰγιδίου. Διετέλεσε νοτάριος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ Α' καὶ ὡς τοιοῦτος (369 μ. Χ.) ἐπολέμησε κατὰ τῶν Ἀλαμανῶν, μάγιστρος τῶν ὀφφικίων (379), ἔπαρχος τῶν δύο Γαλατιῶν καὶ τῆς Ἰταλίας (380) καὶ ὕπατος (381).

— 2) Γυναικάδελφος τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Α', γενόμενος ἀνθύπατος Ἀφρικῆς (379 μ. Χ.) καὶ ὕπατος (382 μ. Χ.).

—**Συάγριος** (Syagrius), ***Ἀφράνιος***. Υἱὸς τοῦ Αἰγιδίου, ὁ τελευταῖος ἐκπρόσωπος τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Γαλατίᾳ (464—486 μ.Χ.), ἄρχων τῆς μεταξὺ τῶν ποταμῶν Σηκουάνα, Μεύσου καὶ Σκάλδιος χώρας, ἔχων πρωτεύουσαν τὸ Νοβιόδουνον (Soissons), ἀποκαλούμενος δὲ ὑπὸ τῶν Βησιγότθων, Βουργουνδῶν καὶ Φράγκων τῆς λοιπῆς Γαλατίας «βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων». Πολεμηθεὶς ἐν τῇ ἕδρᾳ του ὑπὸ τοῦ Χλωδοβίκου τῶν Φράγκων Σαλίων (486), κατετροπώθη καὶ ἐτράπη πρὸς τὸν Ἀλάριχον τῶν Βησιγότθων, ὑπ' αὐτοῦ δὲ παραδοθεὶς εἰς τοὺς Φράγκους ἀπεκεφαλίσθη ἐν τῇ φυλακῇ. Π. Ν. Π.

σύαγρος (ὁ) (Syagrus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικοειδῶν* ἢ *φοινικιδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα παραπλήσια πρὸς τοὺς φοίνικας. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Σύαγρος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημος χερσονησώδης προβολὴ τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Ἀραβίας, θαλάσσιον σύνορον τῆς χώρας τῶν Σαχαλιτῶν καὶ τῆς τῶν Ἀδραμιτῶν (*Πτολεμ.* ΣΤ, ζ, 10), ΒΑ. κέρας τοῦ Αὐαλίτου κόλπου «ἀκρωτήριον τοῦ κόσμου μέγιστον, ἀποβλέπον εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐφ' οὗ φρούριόν ἐστι τῆς χώρας καὶ λιμὴν καὶ ἀποθήκη τοῦ συναγομένου λιβάνου» (*'Ανων.* Περίπλ. Ἐρυθρ. 30). Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον Ras Fartak (πλάτ. 15° 40' Β, μήκ. 52° 20' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 10 b: South East coast of Arabia) τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ κόλπου τοῦ Ἄδεν. Σ. Ε. Λ.

Συάδρας, καὶ ***Συάνδρας***. Σπαρτιάτης γλύπτης, ἀκμάσας πιθανώτατα κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Ἀναφέρεται μόνον ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ὡς χρηματίσας διδάσκαλος τοῦ Κορινθίου γλύπτου Εὐχείρου κ. ἄ., ἀλλ' οὐδὲν ἔργον αὐτοῦ εἶναι γνωστόν. Β. Δ. Θ.

συάκι (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *σύαξ* (βλ. λ.).

Σύαλις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας (βλ. *Σοῦελ*).

Συαρὲζ (Suarez), ***Φραγκῖσκος***. Ἱσπανὸς μοναχὸς καὶ φιλόσοφος (βλ. λ. *Σουαρὲθ* Φραγκῖσκος).

Συαρὲς (Suarès), ***Ἀνδρέας***. Ψευδώνυμον τοῦ Γάλλου συγγραφέως *Φήλικος Ἀνδρέα Ὕβ* Scandrel, γεννηθέντος τῷ 1866. Ἐδημοσίευσε τὴν συγγραφὴν διηγημάτων «Τὸ βιβλίον τῶν σμαράγδων ἐν Βρετάνῃ» (1901), τὰ δράματα: «Ἡ τραγῳδία τῆς Ἠλέκτρας καὶ τοῦ Ὀρέστου» (1905), «Χρυσηΐς» (1913), «Πολυξένη» (1925), τὰ πλήρη ἀπαισιοδοξίας δοκίμια: «Ἴδε ὁ ἄνθρωπος» (1905), «Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀδελφοῦ μου» (1904), «Περὶ τῆς ζωῆς» (1909 - 1912, τόμ. 3), «Ἰδέαι καὶ ὁράματα» (1913), «Τρεῖς ἄνθρωποι—Πασκάλ, Ἴψεν Δοστογιέφσκη» (1913) καὶ πλεῖστα κριτικὰ ἄρθρα, ἅτινα κατατάσσουσιν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἀρίστων συγχρόνων Γάλλων αἰσθητικῶν.

—**Συαρὲς** (Suarès), ***Ἰωσὴφ-Μαρία***. Γάλλος φιλόλογος (1599—1677). Ἔγραψε: «Notitia basilicarum» (1637), «Praenestis antiqua» (1655), «De numismatis antiquis» (1658) κ. ἄ. Ἐπίσης ἐξέδωκε μετὰ μεταφράσεως τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Νείλου 1673). Π. Ν. Π.

Σύβα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Κρήτης, μεταξὺ Λυσσοῦ καὶ Ποικιλασσοῦ, ἔχουσα λιμένα (Σταδ. Μεγ. θαλ. 321). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Σούγια*. Σ. Ε. Λ.

Σύβαρις (***Λάμια***) *[Μυθολ.]*. Τεράστιον σαρκοφάγον θηρίον, τὸ ὁποῖον, κατοικοῦν εἴς τι σπήλαιον τῆς Κίρφιος, παρὰ τὴν Κρῖσαν, ἐλυμαίνετο τὴν πόλιν ταύτην καὶ τοὺς ἀρχαίους Δελφούς, καθ' ἑκάστην καταβροχθίζον ἀνθρώπους καὶ ζῷα. Πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν εἰρημένων πόλεων ἀπὸ τῆς συμφορᾶς ταύτης, ἡ Πυθία εἶχε χρησμοδοτήσει νὰ προσφέρουν εἰς τὸ θηρίον ἕνα νέον διὰ κλήρου. Ὁ κλῆρος ἔλαχεν εἰς τὸν Ἀλκυονέα, τὸν ὁποῖον καὶ ὡδήγησαν οἱ κάτοικοι τῶν Δελφῶν ἐστεμμένον εἰς τὸ σπήλαιον· ἐκεῖ ὅμως ἔτυχε νὰ συναντήσουν τὸν ἥρωα Εὐρύβατον, ὅστις προσεφέρθη ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Ἀλκυονέα. Οἱ Δελφοὶ ἀπεδέχθησαν τὴν προσφορὰν καὶ ὁ Εὐρύβατος εἰσελθὼν εἰς τὸ σπήλαιον ἥρπασε τὴν Σύβαριν (ἢ Λάμιαν) ἐκ τοῦ λαιμοῦ καὶ τὴν ἐξεσφενδόνισεν ἐπὶ τῶν παρὰ τὴν Κρῖσαν βράχων, ἔνθα καὶ εὗρεν αὐτὴ τὸν θάνατον. Ἀπὸ τῶν βράχων τούτων τῆς Κίρφιος ἀνέβλυσεν ἡ ὁμώνυμος πηγή. Ἡ Λάμια αὕτη ἀνήκει ἀναμφιβόλως εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δαιμόνων τῶν πηγαίων ὑδάτων.

—**Σύβαρις**. Ἡ ἑτέρα τῶν θυγατέρων τοῦ Θεμιστοκλέους, ὀνομασθεῖσα οὕτω, διότι κατὰ τὴν γέννησίν της αἱ σκέψεις τοῦ δαιμονίου πατρός της ἐστρέφοντο πρὸς τὴν Κάτω Ἰταλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ εἶχον ἀποφασίσει οἱ Ἀθηναῖοι νὰ μεταναστεύσουν, ἐὰν κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν ἠναγκάζοντο νὰ ἐκπατρισθῶσι. ΚΑΨ.

Σύβαρις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀποικία ἐν τῇ Λευκανίᾳ τῆς Κάτω Ἰταλίας, κτισθεῖσα ἐπὶ γονιμωτάτης πεδιάδος μεταξὺ τῶν ποταμῶν Συβάρεως καὶ Κράθιδος, εἰς μικρὰν δὲ ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἀπόστασιν ὑπὸ Ἀχαιῶν ἐξ Ἑλίκης (οἰκιστὴς ἦτο ὁ ἐξ Ἑλίκης Ἶσος) καὶ Ἰώνων ἐκ Τροιζῆνος κατὰ τὸ 720 π. Χ. Ἡ Σύβαρις, ἕνεκα τῆς μεγάλης εὐφορίας τοῦ ἐδάφους της καὶ τοῦ ἀκμαιοτάτου ἐμπορίου της (διὰ τοῦ μετὰ τῆς Μιλήτου συνδέσμου της διεξῆγε μόνη αὐτὴ τό τε εἰσαγωγικὸν καὶ τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Κάτω Ἰταλίας) κατέστη ταχέως ἡ ἰσχυροτάτη καὶ ὀλβιωτάτη τῶν πόλεων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἐπεκτείνασα τὸ κράτος της μέχρι τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους. Ἦρχε τεσσάρων ἐθνῶν, εἶχεν ὑπηκόους 25 πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτεραι ἦσαν αἱ ἀποικίαι της Ποσειδωνία, Λᾶος καὶ Σκίδρος, καὶ ἠδύνατο νὰ ἐξοπλίσῃ ἐν πολέμῳ 300 χιλ. ἀνδρῶν καὶ 5 χιλ. ἱππέων ἐκ τῶν ἀριστοκρατῶν τῆς πόλεως. Ἡ ἁλματώδης ὅμως εὐημερία της καὶ τὰ ἄφθονα πλούτη τῶν κατοίκων της ἐπήνεγκον τὴν διαφθορὰν τῶν ἠθῶν αὐτῶν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Συβαρίτου κατέστη συνώνυμον μὲ τὸ τοῦ φιληδόνου καὶ ἐκτεθηλυμμένου. Ἕνεκα ἐμφυλίων ἐρίδων τῶν ἐν τῇ πόλει Ἀχαιῶν πρὸς τοὺς Ἴωνας, οἵτινες καὶ κατίσχυσαν, καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ δημοκρατικῶν, περὶ τοὺς 50 ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων πολιτῶν ἐξωρίσθησαν· οὗτοι κατέφυγον πρὸς τὴν ἀντίζηλον τῆς Συβάρεως Κρότωνα, ἥτις ἀπεῖχε ταύτης περὶ τὰς 20 ὥρας, καὶ ἐζήτησαν τὴν συνδρομήν της ἐναντίον τῶν συμπολιτῶν των. Οἱ Κροτωνιᾶται παρέσχον προθύμως τὴν βοήθειάν των καὶ ἡ ὀλβία πόλις μὲ τὸν ὀχυρώτατον περίβολόν της (περιμέτρου 10 χιλιομέτρων), ἡττηθεῖσα, κατεστράφη ὁλοσχερῶς (510 π. Χ.), ἐξαφανισθέντων καὶ αὐτῶν τῶν ἐρειπίων της ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Κράθιος, τοῦ ὁποίου νέαν κοίτην κατέστησαν τὸν χῶρον τῆς Συβάρεως οἱ ἀμείλικτοι ἐχθροί της. Οἱ διασωθέντες Συβαρῖται κατέφυγον εἰς τὰς προρρηθείσας τρεῖς παρὰ τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος ἀποικίας των, ὁπόθεν ἀπεπειράθησαν κατὰ τὸ 476 π.Χ. ν' ἀνακτίσωσι τὴν πόλιν των, ἀλλ' ἡττήθησαν καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν, διότι ἡ ἀποσταλεῖσα πρὸς αὐτοὺς βοήθεια τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνος δὲν ἔφθασεν ἐν καιρῷ. Κατὰ τὸ 452 ἢ 453 οἱ Συβαρῖται, ἐπελθόντες καὶ πάλιν κατὰ τῶν Κροτωνιατῶν, ἐπέτυχον νὰ γίνουν κύριοι τοῦ χώρου τῆς Συβάρεως, ἀλλὰ μετὰ 5 ἔτη (447 π. Χ.) ἐξεδιώχθησαν καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν. Μετὰ τὴν νέαν ἐκδίωξίν των οἱ Συβαρῖται ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῆς Σπάρτης, ἀρνηθείσης δὲ ταύτης παρὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὅθεν καὶ ἐπέτυχον ν' ἀποσταλῶσιν εἰς τὴν χώραν των Ἀθηναῖοι ἄποικοι, οἱ ὁποῖοι μετ' ἄλλων Ἑλλήνων ἀποίκων καὶ τῶν Συβαριτῶν ἔκτισαν παρὰ τὸν χῶρον τῆς ἀρχαίας Συβάρεως τοὺς *Θουρίους* (βλ. λ.) κατὰ τὸ 444 π. Χ. Περιελθόντες ὅμως εἰς ἔριδας οἱ Συβαρῖται τῶν Θουρίων πρὸς τοὺς ἄλλους ἀποίκους, ἀπεσύρθησαν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἔκτισαν παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Τράεντος ποταμοῦ ἰδίαν πόλιν, ἥτις διετήρησε φιλικὰς σχέσεις καὶ συνηλλάσσετο ἐμπορικῶς μετὰ τῶν Θουρίων.

Τῆς Συβάρεως διεσώθησαν νομίσματα καὶ τῶν τριῶν ἐποχῶν, ἤτοι τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος (μέχρι τῆς ἐν 510 π.Χ. καταστροφῆς της), τῶν ἐτῶν 452—448 π. Χ. (ἀπὸ τῆς ἐπανόδου τῶν Συβαριτῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν Σύβαριν μέχρι τῆς ἐκ νέου ἐκδιώξεώς των ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν) καὶ τῆς νέας παρὰ τὸν Τράεντα Συβάρεως. Τὰ τῆς α' φέρουν ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως ταῦρον στρέφοντα τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης ἔγγλυφον ἢ ταῦρον ἢ ἀμφορέα καὶ τὰ γράμματα ΜΥ=ΣΥ, ἢ ΜΥΒ ἢ ΜΥΒΑ

Digitized by Google

(ΣΥΒΑ). Τὰ τῆς 6' ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως ταῦρον ἱστάμενον ἢ Ποσειδῶνα κραδαίνοντα τρίαιναν ἢ πτηνὸν καὶ τὰ γράμματα ΜΥ ἢ ΜΥΒ ἢ ΜΥΒΑ (τὰ ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῆς Ποσειδωνίας τὰς αὐτὰς παρα-

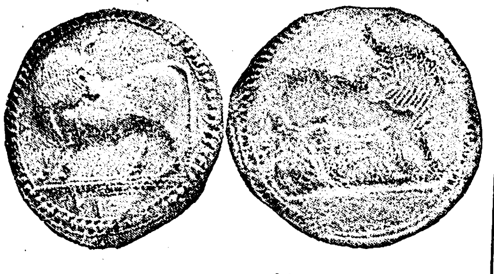

Νόμισμα τῆς Συβάρεως.

στάσεις μὲ τὰ γράμματα ΥΜ ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως καὶ ΜΟΠ ἐπὶ τῆς ἄλλης). Τὰ τῆς γ' (ὁμοιάζοντα μετὰ τῶν τῶν Θουρίων) ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως κεφαλὴν Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθιακοῦ ἐστεμμένου δι' ἐλαίας καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης ταῦρον ἢ κεφαλὴν ταύρου καὶ τὰ γράμματα ΣΥΒΑΡ. ἢ ΣΥΒΑ. Γ. Κ.

—Σύβαρις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Λευκανίᾳ, παρὰ τὰ ὅρια τῆς χώρας τῶν ἀρχαίων Βρουττίων, ὁ σημερινὸς *Σίβαρι*. Ἐκ τούτου ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀποικία *Σύβαρις*.

—2) Πηγὴ παρὰ τὰ Βοῦρα τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας, ἀπὸ τῆς ὁποίας κατὰ τὴν παράδοσιν εἶχεν ὀνομασθῆ ὁμωνύμως καὶ ὁ προρρηθεὶς ποταμὸς Σύβαρις τῆς Κάτω Ἰταλίας.

—3) Πηγὴ παρὰ τοὺς Δελφούς, ἀπέχουσα περὶ τὴν ὥραν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, καλουμένη νῦν *Ζαλέσκα* ἢ *Παπαδιά*. Κατὰ τὸν μυθογράφον Ἀντώνιον Λιβεράλιν ἡ πηγὴ αὕτη ἀνέβλυσεν ἐκ τοῦ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κρῖσαν βράχου, ὅτε ἐκρημνίσθη ἀπ' αὐτοῦ τὸ τεράστιον θηρίον Σύβαρις, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἡ πηγή. ΚΑΨ.

Συβαρίτης (ὁ). Ὁ κάτοικος τῆς Συβάρεως καὶ κατ' ἐπέκτασιν ὁ διαιτώμενος καὶ ἐνδυόμενος καὶ ζῶν κατὰ τὰ ἤθη τῶν ἀρχαίων Συβαριτῶν, ἤτοι ὁ φίλος τῶν εὐωχιῶν καὶ συμποσίων, ὁ μαλθακὸς καὶ ἐκτεθηλυμμένος, ὁ φιλήδονος καὶ τρυφηλός. Πλουσιώτατοι γενόμενοι ἐκ τοῦ διαμεσιακομιστικοῦ τῆς χώρας των ἐμπορίου μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας καὶ Τυρρηνίας οἱ Συβαρῖται, κατέστησαν περιβόητοι διὰ τὴν εἰς ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις χρῆσιν τοῦ πλούτου των. Ἡ μαλθακότης των εἶχε γίνει παροιμιώδης. Εἶχον ὁρίσει ἀμοιβὰς διὰ τοὺς ἐφευρίσκοντας νέας ἡδονὰς καὶ νέας ἀπολαύσεις. Ἠσχολοῦντο μὲ εὐωχίας καὶ συμπόσια, θεάματα καὶ ἀπολαύσεις. Εἶχον ὁρίσει δημοσίας ἀμοιβὰς διὰ τοὺς εὐωχουμένους δαπανηρότερον καὶ ἐνδυομένους μεγαλοπρεπέστερον τῶν ἄλλων. Ἤμειβον πλουσιοπαρόχως τοὺς ἐφευρίσκοντας νέα εἴδη εὐγεύστων φαγητῶν μαγείρους καὶ ἐκάλουν εἰς τὴν τράπεζάν των τοὺς συνδαιτυμόνας των πρὸ ἔτους, διὰ νὰ ἔχουν τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς ἑτοιμασίαν τοῦ πολυτελοῦς γεύματος ἢ δείπνου χρόνον. Διηγοῦνται ὅτι εἶχον ἀπομακρύνει τῆς πόλεώς των τοὺς ἀλέκτορας, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἐξυπνοῦν μὲ τὰς ἑωθινὰς κραυγάς των, καὶ τοὺς ἐργάτας τοὺς ἀσχολουμένους μὲ θορυβώδεις ἐργασίας (σιδηρουργοὺς καὶ ἄλλους). Λέγεται ὅτι εἷς Συβαρίτης ἔγινε κάθιδρως (ἀπὸ κούρασιν) βλέπων ἐργάτην τινὰ νὰ σχίζῃ εἰς τὸ δάσος ξύλα καὶ ἄλλος (ὁ Σμινδρίδης) παρεπονεῖτο ὅτι δὲν ἐκοιμήθη ἀναπαυτικὰ τὴν νύκτα, διότι ἓν ροδόφυλλον τῆς στρωμνῆς τῆς κλίνης του εἶχε διπλωθῆ. ΚΑΨ.

συβαριτικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος ἢ ἀνήκων εἰς τὴν πόλιν Σύβαριν, ὁ ἔχων σχέσιν μὲ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων της.

—συβαριτικοὶ λόγοι. Εἶδος μύθων, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ πρόσωπα δὲν εἶναι, ὡς εἰς τοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου, ἄλογα ζῷα, ἀλλ ἄνθρωποι κατὰ τὸ εἰς τοὺς «Ὄρνιθας» τοῦ Ἀριστοφάνους σχόλιον. Ὁ Θέων ὅμως ὁ γραμματικὸς δὲν ἀποδέχεται τὴν διαίρεσιν ταύτην. Συγγραφεὺς ἢ συλλογεὺς τῶν μύθων τούτων, ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἀναφέρονται παρ' Ἀριστοφάνει, ἦτο ὁ Θοῦρος. ΚΑΨ.

συβαριτισμὸς (ὁ), καὶ **συβαρισμός,** ἢ **συβαριασμός.** Ἡ ἰδιότης τοῦ Συβαρίτου, ἡ φιληδονία, ἡ μαλθακότης, ἡ πολυτέλεια.

Συβειανά, ἢ **Συβιανὰ** *[Γεωγρ.]*. Ἐκλιπὼν τουρκικὸς συνοικισμὸς τῆς ἀνατολικῆς Λέσβου, κείμενος ἐπὶ λόφου ἐγγὺς τῶν Πύργων Θερμῆς καὶ ἔχων περὶ τοὺς 50 κατοίκους. Π. Ν. Π.

συβηρίτης (ὁ) (Syberites) *[Ζωολ.]*. Γένος σπόγγων τῆς οἰκογενείας τῶν *μονακτινελλιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 10 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὰς βορείους θαλάσσας. Οἱ συβηρῖται ἔχουσι σχῆμα καὶ μέγεθος ποικίλον καὶ πολλάκις προσκολλῶνται ἐπὶ τῶν κοινῶν ὀστράκων διαφόρων μαλακίων, ἅτινα οἰκοῦνται ὑπὸ μικρῶν καρκίνων, τρεφόμενοι ἐκ τῶν τυχὸν ὑπολειμμάτων τῶν τροφῶν τῶν καρκίνων τούτων. Σὺν τῷ χρόνῳ τὰ ζῷα ταῦτα ἐξαπλοῦσι τὰς προσφύσεις τοῦ σώματός των ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ὀστράκου καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε κρατοῦσιν ἐγκάθειρκτον, οὕτως εἰπεῖν, τὸν καρκίνον, ἀπορροφοῦντα συγχρόνως καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ ὄστρακον, ὅπερ διαλύεται ἐκ τῶν ἐκκρίσεων τοῦ σπόγγου, ὥστε μετὰ πάροδον χρόνου τινὸς ὁ καρκίνος νὰ εὑρεθῇ ἐντὸς τοῦ κέντρου τοῦ σώματος τοῦ σπόγγου. Δ. Ν. Π.

Συβίστα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Βελαώρας, τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 222.

—2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἑλληνικὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

—3) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Φενεὸς* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

Συβόϊ *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Κριμαίας (βλ. λ. *Σουντάκ*).

Σύβοτα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ζεῦγος νησίδων τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης πρὸς τὴν ἠπειρωτικὴν (Θεσπρωτίδα) ἀκτὴν (*Στράβ.* Β, 124 καὶ Ζ, 324), μετὰ τῆς ὁποίας σχηματίζει φερώνυμον λιμένα (*Πτολεμ.* Γ, ιδ, 5) πρὸ τοῦ ὁποίου τῷ 432 π. Χ. ὁ κορινθιακὸς στόλος κατεναυμάχησε τὸν κερκυραϊκόν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐθεώρουν ἀμφότεροι ἑαυτοὺς νικητάς, ἔστησαν τρόπαια πρῶτοι μὲν οἱ Κορίνθιοι εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν τοῦ λιμένος ἀκτήν, κατόπιν δὲ οἱ Κερκυραῖοι ἐπὶ τῆς νήσου. Αἱ νησῖδες αὗται λέγονται, ὡς συστὰς ὅμως, καὶ νῦν ἔτι *Σύβοτα* (Sivota islands)· ὅ τε λιμὴν ὁμοίως (πλάτ. 39° 24' Β., μῆκ. 20° 15' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), μεταξὺ Πάργας καὶ Γουμενίτζας σχηματιζόμενος, καὶ ἡ πλαγιωτέρα τῶν νησίδων ὀνομάζονται νῦν *Μούρτος* καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων *Μούρτζο*, ἡ δὲ προσγειοτέρα *Ἅγιος Νικόλαος*. Ἐπὶ τῆς πρώτης μέγας φάρος λευκῶν ἀναλαμπῶν 19 μιλίων. Σ. Ε. Λ.

—Σύβοτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Εὐγήρου. Κάτ. (1928) 50.

συβότης (ὁ) (ἰδιωμ.). Ἐν Καππαδοκίᾳ ὁ *καλλικάντζαρος* (βλ. λ.).

Συβούρη, ***Σιβούρη,*** ἢ ***Σοβώρα*** (Subura, Suburra) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λαϊκὴ συνοικία τῆς ἀρχαίας Ρώμης μεταξὺ τῶν λόφων Κυριναλίου, Κισπίου, Οὐϊμιναλίου καὶ Ἠσκυλίνου. Ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν ἡ ἀγορὰ τῶν ἐδωδίμων καὶ τὰ οἰκήματα τῶν εὐτελῶν πορνῶν, καλουμένων ἀπὸ τῆς συνοικίας *Σοβωρανῶν δεσποινῶν* (magistrae Suburanae). Ἀπὸ τῆς συνοικίας ἐπίσης καὶ τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν ἐν Ρώμῃ φυλῶν, τῆς *Σοβωρανῆς φυλῆς* (tribus Suburana). Π. Ν. Π.

Συβρίδαι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Δῆμος τῆς Ἀττικῆς, ἀνήκων εἰς τὴν Ἐρεχθηΐδα φυλήν. Ὁ δημότης *Συβρίδης*. Κατὰ τὸν Σουρμελὴν ἔκειτο ἄνωθεν τῆς Θριάς ἐπὶ τοῦ Αἰγάλεω, ὅπου ἡ σημερινὴ *Σαβριδέλι*, κατ' ἄλλους δὲ εἰς τὰ περίχωρα τῆς Κηφισιᾶς. Α. Θ. Σ.

Συβριτία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις ἐν Κρήτῃ, ἀναφερομένη καὶ μὲ τὰ ὀνόματα *Συβρίτα, Σύβριτα,* ἢ *Σίβυρτος*. Ἦτο πόλις σπουδαία καὶ αὐτόνομος, ἔχουσα ἴδια νομίσματα. Ἔκειτο πρὸς νότον τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐλευθέρνης, τοποθετεῖται δὲ εἰς τὴν θέσιν Θρόνος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμαρίου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης ὅπου σῴζονται ἱκανὰ ἐρείπια. Αἱ κτήσεις της φαίνεται ὅτι ἐξετείνοντο μέχρι τῆς νοτίας παραλίας τῆς Κρήτης, ὅπου πιθανῶς ἐχρησιμοποίει ὡς λιμένα τὴν πόλιν Σουλήνα. Ὁ κάτοικος *Σιβύρτιος* ἢ *Συβρίτιος*. Ν. Ε. Π.

Σύβρος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 565. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

Σύβτυβκαρ *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας τῶν Ζυριάνων (βλ. *Οὔστ-Σύσσολσκ*).

συβωτικὰ ***μέλη*** *['Αρχ. Μουσ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο εἰς τοὺς συβώτας (=χοιροβοσκοὺς) ἁρμόζοντα καὶ ὑπ' αὐτῶν ᾀδόμενα ᾄσματα. Ν. Α. Χ.

Σύγαμβροι (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Γερμανίας (βλ. λ. *Σίγαμβροι*).

σύγαμβρος (ὁ)· ἀντὶ *σύγγαμβρος*, ἐν τῷ πληθ. ἐκεῖνοι ὧν αἱ σύζυγοι εἶναι ἀδελφαί, κοιν. *μπατζανάκης*.

συγγαμία (ἡ) *[Βιολ.]*. Καλεῖται τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ εἴδους τινὸς παραμένουσιν ἡνωμένα καθ' ὅλον τὸν βίον των ὑπὸ τὸ αὐτὸ σωματικὸν περίβλημα ἢ δέρμα. Τὸ φαινόμενον τοῦτο σπανίως παρατηρεῖται. Δ. Ν. Π.

σύγγαμος (ὁ) (Syngamus) *[Ζωολ.]*. Γένος νηματωδῶν σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματελμίνθων* τῆς οἰκογενείας τῶν *στρογγυλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ παρασιτικῶς ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ τῶν βρόγχων καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας διαφόρων πτηνῶν καὶ θηλαστικῶν. Τὸ ζῷον τοῦτο ὠνομάσθη οὕτω, διότι τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ παρουσιάζουσι τὸ φαινόμενον τῆς *συγγαμίας* (βλ. λ.). Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σύγγαμος ὁ τῆς τραχείας* (Syngamus trachealis), ὅστις ζῇ παρασιτικῶς ἐντὸς τῆς τραχείας ἀρτηρίας διαφόρων πτηνῶν καὶ ἰδίως τῶν ἀλεκτοροειδῶν. Τὸ προσβληθὲν πτηνὸν ἀναπνέει συρίζον, κρατεῖ τὸ ράμφος του ἀνοικτὸν καὶ τὸν λαιμὸν του πρὸς τὰ κάτω κρεμάμενον, ἕως οὗ ἐπέλθῃ ὁ ἐξ ἀσφυξίας θάνατος. Δ. Ν. Π.

Συγγενᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Φλωριάδας τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας Κάτ. (1928) 69.

συγγένεια (ἡ)· ἡ ταυτότης τοῦ γένους, κοινὴ καταγωγή: «συγγένεια πρὸς πατρός,—πρὸς μητρός» ‖ συνεκδ., ἡ κατ' ἀκολουθίαν γάμου σύνδεσις δύο γενῶν, *συγγένεια ἐξ ἀγχιστείας*, κοιν. *συμπεθεριό*, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *συγγένειαν ἐξ αἵματος*.

—*[Νομικ.]* Ἡ *συγγένεια*, ἥ τε ἐξ αἵματος καὶ ἡ ἐξ ἀγχιστείας, ποικίλην κέκτηται ἐν τῷ Δικαίῳ σημασίαν, ἀποκαθισταμένη σπουδαῖον νομικὸν γεγονός. Συγγένεια ἐξ αἵματος (κυρίως συγγένεια) καλεῖται ἡ σχέσις μεταξὺ δύο προσώπων, ἅτινα εἴτε κατάγονται τὸ ἓν ἐκ τοῦ ἄλλου (ἀνιόντες-κατιόντες), ἡ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν συγγένεια, εἴτε ἀμφότερα ἔκ τινος τρίτου (πλαγία γραμμή), ἑκατέρα δὲ τούτων εἶναι νόμιμος, ἂν παρήχθη ἐκ γάμου, ἄλλως φυσική. *Κηδεστία* δὲ ἢ *ἀγχιστεία* εἶναι ἡ σχέσις ἑκατέρου τῶν συζύγων πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἄλλου. Ἡ μεταξὺ δύο προσώπων συγγένεια ἐξ αἵματος (εὐθείας γραμμῆς καὶ πλαγίας) καὶ ἀντιστοίχως πρὸς αὐτὴν καὶ ἡ ἀγχιστεία διακρίνεται εἰς βαθμοὺς ἐγγύτητος, μετρουμένους ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων, αἵτινες μεσολαβοῦν μεταξύ των, κατὰ τὸν κανόνα «τόσοι βαθμοὶ ὅσαι καὶ γεννήσεις»· οὕτω οἱ γονεῖς πρὸς τὰ τέκνα εἶναι συγγενεῖς πρώτου βαθμοῦ, διότι μία ἐμφιλοχωρεῖ μεταξὺ τοῦ γονέως καὶ τοῦ τέκνου γέννησις, οἱ ἀδελφοὶ εἶναι πρὸς ἀλλήλους δευτέρου βαθμοῦ, διότι ἐμφιλοχωροῦν δύο γεννήσεις μεταξύ των, ἑκατέρου αὐτῶν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ γεννήτορος, ἐπίσης δευτέρου βαθμοῦ ὁ πάππος καὶ ὁ ἔγγονος, ὁ ἀνεψιὸς καὶ ὁ θεῖος τρίτου κ.ο.κ.

Ἡ συγγένεια ἐμφανίζεται ἐν τῷ Δικαίῳ εἰς πλείστας περιπτώσεις:

Α) Ὡς παραγωγὸς δικαιωμάτων. Οὕτω ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς σχέσεως μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων πηγάζει τὸ δικαίωμα τῶν πρώτων ἀνατροφῆς τῶν δευτέρων, ἐξ οὗτινος δικαιώματος καὶ ἡ παρεπομένη ὑποχρέωσις των εἰς καταβολὴν τῶν διὰ τὴν ἀνατροφήν των καὶ ἰδίᾳ τὴν ἐκπαίδευσιν ἀπαιτουμένων (βλ. *ἀνατροφή*). Περαιτέρω ἡ στενὴ συγγένεια τοῦ πατρὸς πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ τέκνον εἶναι τὸ κυριώτερον παραγωγικὸν γεγονὸς τῆς *πατρικῆς ἐξουσίας* (βλ. λ.) δι' ὡρισμένον χρόνον τῆς ζωῆς τοῦ κατιόντος, ἐξ ἧς πατρικῆς ἐξουσίας πλεῖστα ἄλλα προσωπικὰ καὶ περιουσιακὰ δίκαια ἀπορρέουν.

Θανόντος τοῦ πατρός, ὡρισμένοι στενοὶ συγγενεῖς καλοῦνται ὡς *ἐπίτροποι* (βλ. λ.) τῶν ἀνηλίκων τέκνων του, καὶ συγγενεῖς ἐξ ἑκατέρας τῶν γραμμῶν (πατρικῆς καὶ μητρικῆς) ἀποτελοῦν τὸ συγγενικὸν συμβούλιον. Καὶ ἄλλων δικαιωμάτων εἶναι παραγωγὸς ἡ στενὴ συγγένεια· οὕτως κατὰ πάντας τοὺς νόμους περὶ συντάξεων καὶ ἀσφαλίσεων (ἄρθρ. 8 νομοθετικοῦ διατάγματος 28 Ἀπριλίου 1923: περὶ ἀπονομῆς συντάξεων εἰς πολιτικοὺς ὑπαλλήλους, νόμοι περὶ Μετοχικοῦ Ταμείου Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων, Μετοχικοῦ Ταμείου τοῦ κατὰ Γῆν Στρατοῦ, Ταμείου Συντάξεων Νομικῶν, Ταμείου Προνοίας, νόμος Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων κλπ.) δικαίωμα συντάξεως ἢ μερίσματος ἢ ἀσφαλίσεως ἔχουν καὶ τὰ νόμιμα ἢ νομιμοποιητὰ τέκνα τοῦ θανόντος (ὑπαλλήλου ἢ ἀσφαλιζομένου), οἱ γονεῖς καὶ ἀδελφαὶ τοῦ θανόντος δὲ ἐν ἀγαμίᾳ ἢ ἐν χηρείᾳ ἄνευ τέκνων καὶ ὁ γέρων πατὴρ καὶ ἡ χήρα μήτηρ, κατὰ τὰς εἰδικωτέρας διατάξεις ἑνὸς ἑκάστου τῶν νόμων τῶν διεπόντων ἕκαστον τῶν ὀργανισμῶν τούτων.

Β) Ἡ συγγένεια ἐξ ἄλλου εἶναι κατὰ τὸ δίκαιον παραγωγὸς ὑποχρεώσεων. Οὕτως ἐξ ὡρισμένα πρόσωπα (κατιόντας, ἀνιόντας), στενῶς μετ' αὐτοῦ συνδεόμενα, ὁ αἰτίᾳ θανάτου διαθέτης τῆς ἰδίας του περιουσίας εἶναι ὑπόχρεως νὰ καταλίπῃ τὴν νόμιμον μοῖραν καὶ ἐγκαταστήσῃ αὐτὰ ὁπωσδήποτε κληρονόμους, γεννωμένου καὶ ἀντιστοίχου δικαιώματος τῶν προσώπων τούτων, ἀναγκαίων καλουμένων κληρονόμων. Ἐπίσης ἐκ τῶν στενῶν συγγενικῶν δεσμῶν τοῦ πατρὸς πρὸς τὴν κόρην γεννᾶται ἡ ὑποχρέωσις αὐτοῦ, ὅπως τὴν προικίσῃ καὶ ἐν ἐλλείψει αὐτοῦ, τοῦ περαιτέρω πατρικοῦ

Digitized by Google

ἀνιόντος (τοῦ ἀσκοῦντος πατρικὴν ἐξουσίαν) καί, ὑφ' ὡρισμένας προϋποθέσεις, τῆς μητρός. Ἀπὸ τὸν στενὸν συγγενικὸν δεσμὸν ἀπορρέει καὶ ἡ ἀμοιβαία μεταξὺ ἀνιόντων καὶ κατιόντων (ὅταν ὁ εἷς εὐπορῇ καὶ ὁ ἕτερος ἀπορῇ καὶ εἶναι ἀνίκανος εἰς ἐργασίαν) πρὸς διατροφὴν ὑποχρέωσις. Ἥσσονες ἐπίσης ἄλλαι ὑποχρεώσεις ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπὶ τῆς συγγενείας ἐρειδόμεναι. Οὕτω, κατὰ τὸν ληξιαρχικὸν νόμον, εἰς δήλωσιν τοῦ θανάτου τινὸς ὑπόχρεοι εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος (ἄρθρ. 22 νόμου 2430), τῆς παραλείψεως τῆς ἐκπληρώσεως ταύτης ἐχούσης ποινικὰς συνεπείας.

Γ) Ἡ συγγένεια ἐμφανίζεται ἐν τῷ δικαίῳ καὶ ὡς γεγονὸς κωλύον τὴν σύναψιν ἢ τέλεσιν ἄλλων νομικῶν γεγονότων. Οὕτω ἡ μεταξὺ δύο προσώπων τῶν δύο φύλων συγγένεια μέχρις ὡρισμένου βαθμοῦ ἐξ αἵματος καὶ ἄλλου ἐξ ἀγχιστείας ἀποτελεῖ κώλυμα γάμου αὐτῶν. Ἡ συγγένεια ἐν ὡρισμένοις στενοῖς βαθμοῖς ἀποτελεῖ κώλυμα ἐκτελέσεως διὰ προσωπικῆς κρατήσεως (ἄρθρ. 1003 Πολ. Δικ.). Ἐπίσης κώλυμα εἰς μαρτυρίαν κατά τε τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ποινικὴν δικονομίαν (ἄρθρ. 324 Πολ. Δικ. καὶ 114 Ποιν. Δικ.). Κώλυμα συμμετοχῆς τινὸς εἰς τὴν ἐκδίκασιν ὑποθέσεων ὡρισμένων στενῶν συγγενῶν, ὡς δικαστοῦ, εἰσαγγελέως, γραμματέως καὶ συνεπῶς λόγος ἐξαιρέσεως αὐτῶν (ἄρθρ. 36 Πολ. Δικ.). Ὁμοίως τοῦ συμβολαιογράφου, ὅπως συντάξῃ ἐπίσημον ἔγγραφον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι συμβαλλόμενοι στενοὶ συγγενεῖς αὐτῶν (ἄρθρ. 177 Ὀργ. Δικαστηρίων, ἄρθρ. 10 καὶ 11 νόμου περὶ διαθηκῶν). Ἐπίσης ἡ στενὴ συγγένεια εἶναι κώλυμα συλλειτουργίας ἐν τῷ αὐτῷ δικαστηρίῳ δύο ἢ πλειοτέρων ὡς δικαστῶν, εἰσαγγελέων, γραμματέων, δικηγόρων κλπ. Ἐπίσης ἡ συγγένειά τινος πρὸς τὸν κατηγορούμενον ἢ τὸν πολιτικῶς ἐνάγοντα εἶναι κώλυμα συμμετοχῆς εἰς τὸ δικαστήριον τῶν ἐνόρκων, μὴ τιθεμένου τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ εἰς κληρωτίδα.

Δ) Ἡ συγγένεια τέλος ἐν τῷ οὐσιαστικῷ ποινικῷ δικαίῳ ἀπαντᾷ: α') Ὡς στοιχεῖον ἐνίοτε τοῦ ἀδικήματος, ὡς ἐν τῇ αἱμομιξίᾳ καὶ τῇ ἐκθέσει τῇ παρὰ τῶν γονέων τελουμένῃ. β') Ὡς ἐπιβαρυντικὴ περίπτωσις τελεσθέντος ἀδικήματος, ὡς ἡ παρὰ μητρυιοῦ ἢ μητρυιᾶς τέλεσις τῆς ἀποπλανήσεως εἰς ἀσέλγειαν (ἄρθρ. 275 Ποιν. Νόμ.), ἡ παρ' ἀνιόντος ἐξ αἵματος ἢ κηδεστίας τέλεσις τῆς προαγωγῆς εἰς πορνείαν (ἄρθρ. 279 Β'—3 Π. Νομ.). Ἡ μεταξὺ τραυματίσαντος καὶ τραυματισθέντος ὑφισταμένη συγγένεια (ἄρθρ. 313 Π. Ν.). γ) Ὡς ἐλαφρυντικὴ περίπτωσις καὶ δὴ ὑποβιβάζουσα τὸν βαθμὸν τοῦ ἀδικήματος. Οὕτω ἡ μεταξὺ τῶν τέκνων καὶ γονέων, μεταξὺ ἀδελφῶν, ἀνεψιῶν καὶ θείων ἢ μεγάλων θείων ἢ ἄλλων ἐξ αἵματος συγγενῶν συνδιαιτωμένων εἰς τὴν αὐτὴν κατ' οἶκον κοινότητα ἢ ἐξ ἀγχιστείας συγγενῶν μέχρι τοῦ δευτέρου βαθμοῦ γιγνομένη κλοπή, ὑπεξαίρεσις ἢ ἀπάτη τιμωροῦνται ἠπιώτερον καὶ δὴ πάντοτε ὡς πλημμελήματα (ἄρθρ. 377, 393, 402 Π. Ν). δ) Ὡς λόγος κωλύων τὴν ὕπαρξιν ποινικῆς εὐθύνης. Οὕτω κατὰ τὸ ἄρθρον 76 τοῦ ποινικοῦ νόμου δὲν τιμωροῦνται δι' ἀνιδιοτελῆ συνεργίαν πλὴν τῆς συζύγου τοῦ δράστου καὶ οἱ συγγενεῖς ἀνιόντες καὶ κατιόντες ἀδελφοὶ καὶ ἀγχιστεῖς μέχρι τοῦ δευτέρου βαθμοῦ. Ἐπίσης οἱ αὐτοὶ δὲν κηρύττονται ἔνοχοι τοῦ ἀδικήματος τοῦ ἄρθρου 130 τοῦ ποινικοῦ νόμου, τῆς ἀποσιωπήσεως τῆς σχεδιαζομένης ἐσχάτης προδοσίας (κατὰ τὴν δευτέραν παράγραφον τοῦ ἰδίου ἄρθρου). Οἱ αὐτοὶ δὲν κηρύττονται ἔνοχοι ὑποθάλψεως τοῦ συγγενοῦς των φυγοδίκου (ἄρθρ. 7 ν. ΓΜΔ' τοῦ 1911).

Κατὰ τὸ ἀρχαιότερον ρωμαϊκὸν δίκαιον βάσις τῶν ἐκ τῆς συγγενείας κληρονομικῶν καὶ ἄλλων δικαίων ἦτο οὐχὶ ἡ ἐξ αἵματος ἐν γένει συγγένεια, ἀλλ' ἡ ἀρρενογονία ἡ ἐπερειδομένη εἰς τὴν ἐξ ἀρρένων καταγωγὴν (ἐκ γεννήσεως καὶ οὐχὶ τοκετοῦ), ἣν τὸ ἰσχῦον παρ' ἡμῖν δίκαιον ἀγνοεῖ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κρασσᾶ*, «Γενικαὶ διδασκαλίαι» (§ 78', Οἰκογενειακὸν» (§ 14 καὶ ἑπόμ., § 101, § 206 καὶ ἑπομ.).— *Windscheid—Πολυγένους*, «Κληρονομικὸν» (α' ἔκδ. § 575 καὶ ἑπόμ.).—*Οἰκονομίδου*, «Στοιχεῖα Ἀστικοῦ Δικαίου» (τόμ. Α' «Γενικαὶ ἀρχαὶ» σελ. 73 καὶ ἑπόμ.).—*Κιτσικοπούλου-Κασσίμη*, «Πανδέκτης Ἀστικοῦ Δικαίου» (σελ. 499 ἑπόμ.).

Κ. Γ. Κ.

— *[Διοικ. καὶ Φορολ. Δίκ.]* Ἡ *συγγένεια* ἀποτελεῖ κώλυμα διὰ πάντας σχεδὸν τοὺς δικαστικοὺς ὑπαλλήλους, πλὴν τῶν παρέδρων, τῶν συμβολαιογράφων καὶ τῶν ὑποθηκοφυλάκων καὶ φυλάκων μεταγραφῶν. Κατὰ τὸ ἄρθρον 273 τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων, πρόεδροι, δικασταί, εἰσαγγελεῖς κλπ. δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διορισθῶσι παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστηρίῳ, παρ' ᾧ ὑπηρετοῦσιν ἔν τινι τῶν θέσεων τούτων συγγενεῖς αὐτῶν ἐξ αἵματος ἢ κηδεστίας, κατ' εὐθεῖαν μὲν γραμμὴν ἀπολύτως, ἐκ πλαγίου δὲ μέχρι τρίτου βαθμοῦ. Τὸ κώλυμα τοῦτο αἴρεται, κατὰ τὸ ἄρθρον 275, διὰ διατάγματος, παρεχομένης «συγγνώμης συγγενείας», ἀλλ' ἡ περὶ τούτου ἄδεια δέον νὰ ζητηθῇ πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως. Ἡ ἀποσιώπησις τῆς συγγενείας τιμωρεῖται πειθαρχικῶς καὶ ἐπιφέρει μετάθεσιν (ἄρθρ. 273, 274). Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 463 τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὑπάρχει τὸ ἀδίκημα «ἀποσιώπησις τῆς ἰδίας συμμετοχῆς», ὁσάκις δημόσιος ὑπάλληλος ἐνεργεῖ μὲ δημόσιον χαρακτῆρα ἐπὶ δικαστικῆς ἢ ἐκουσίας δικαιοδοσίας, κατὰ πολιτικὴν ἢ ποινικὴν δίκην, κατὰ διοικητικὴν ἢ ἀστυνομικὴν ὑπόθεσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ εἶναι δικαστὴς καὶ ἀποσιωπᾷ τὴν γνωστὴν εἰς αὐτὸν σχέσιν, οἷα π.χ. ὑπάρχει ἐπὶ κωλύματος νὰ εἶναί τις δικαστὴς λόγῳ συγγενείας, κατὰ τὰ ἄρθρα 51 τῆς ποινικῆς καὶ 36 τῆς πολιτικῆς δικονομίας. Ἰσχύει δὲ τὸ τῆς συγγενείας κώλυμα καὶ ἐπὶ τῶν φορολογικῶν δικαστηρίων καὶ ἐν γένει ἐπὶ ὑποθέσεων βεβαιώσεως φόρων. Οὕτω, κατὰ τὸ ἄρθρον 5 τοῦ νόμου 5116, οἱ περὶ ἐξαιρέσεως λόγοι τοῦ ἄρθρου 36 τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἰσχύουσι καὶ διὰ τὰ μέλη τῶν φορολογικῶν ἐπιτροπῶν ἐφέσεων, ἐν ἄρθρῳ δὲ 10 ἐδ. 1 τοῦ νόμου 2190 περὶ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν ἀναγράφεται ἀπαγόρευσις σχετικὴ πρὸς συγγένειαν μετὰ μελῶν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου. Διατάξεις προσέτι περὶ κωλυμάτων, λόγῳ συγγενείας, ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης εὕρηνται ἐν ἄρθρ. 58 καὶ 78 τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, καθὼς καὶ ἐν ἄρθρ. 37 τοῦ νόμου 602 περὶ συνεταιρισμῶν κλπ.

Γ. Ν. Κ.

— **συγγένεια** *χημική* *[Χημ.]*. Ἡ αἰτία, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλονται τὰ χημικὰ φαινόμενα. Μόνον ὅταν μεταξὺ δύο σωμάτων ὑφίσταται χημικὴ συγγένεια, δύναται νὰ διαταραχθῇ ἡ ἐντὸς αὐτῶν ἐγκλειομένη χημικὴ ἐνέργεια καὶ νὰ σχηματισθῶσι νέαι χημικαὶ ἑνώσεις. Χημικὴ συγγένεια ὑφίσταται κατὰ κανόνα μεταξὺ σωμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν συγγενεῖς ἰδιότητας.

Κατὰ τῆς χημικῆς συγγενείας ἀντιδρᾷ συχνὰ ἡ ὑπὸ διαφόρους μορφὰς ἐνέργεια, ὑπερνικῶσα τὴν μεταξὺ τῶν σωμάτων χημικὴν συγγένειαν, ὁπότε τὰ σώματα διασπῶνται ἀποχωριζομένων τῶν συστατικῶν αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων. Οὕτω λ. χ., ἐὰν εἰς τὸ ὕδωρ, ἀφοῦ τὸ καταστήσωμεν εὐηλεκτραγωγόν, διαβιβάσωμεν ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, ἐπέρχεται διάσπασις αὐτοῦ εἰς ὑδρογόνον καὶ ὀξυγόνον, ὡς ἐπίσης διασπᾶται τὸ ὕδωρ, ἐὰν τὸ θερμάνωμεν εἰς θερμοκρασίας ἀνωτέρας τῶν 1200°. Ἡ χημικὴ συγγένεια σπανιώτατα συνδέεται πρὸς τὰς ἠλεκτρικὰς ἰδιότητας τῶν στοιχείων, δηλαδὴ ὅσον μᾶλλον ἠλεκτροθετικὸν εἶναι τὸ ἓν καὶ μᾶλλον ἠλεκτροαρνητικὸν τὸ ἄλλο, τόσον μεγαλυτέρα χημικὴ συγγένεια ὑφίσταται μεταξὺ αὐτῶν.

Σ. Γ.

Συγγενέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σκουτερᾶς τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 29.

συγγένεσις (ἡ), ἡ *συγγενεσία* *[Βοτ.]*. Οὕτω ἐκλήθη ἡ 19η τάξις τοῦ συστήματος τοῦ Λινναίου, ἥτις περιλαμβάνει φυτὰ μὲ ἄνθη ἑρμαφρόδιτα καὶ ὧν οἱ στήμονες ἑνοῦνται μεταξύ των διὰ τῶν ἀνθήρων των. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται τὰ *σύνθετα*.

Ἐπίσης *συγγένεσις* καλεῖται ὁ πολλαπλασιασμός, καθ' ὃν λαμβάνουσι μέρος ἀμφότερα τὰ γένη (ἄρρεν καὶ θῆλυ), ἤτοι *ἐγγενὴς πολλαπλασιασμός*.

Δ. Ν. Π.

συγγενεύω· εἶμαι συγγενής, συνδέομαι διὰ συγγενείας: «συγγενεύομε ἀπὸ τοὺς πατέρες μας, — ἀπὸ τὶς μητέρες μας».

συγγενὴς (ὁ, ἡ), —ἐς (τό)· ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, ὁ τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, συνήθ. ὡς οὐσ.: «συγγενεῖς πρὸς πατρός, — πρὸς μητρός»· ‖ ὁ δι' ἐπιγαμίας συνδεδεμένος: «εἴμεθα συγγενεῖς ἀπὸ τὶς γυναῖκές μας»· ‖ μεταφ. ἐπὶ ἀμοιβαίας σχέσεως ἢ ἀναφορᾶς: «τὸ φιλοσοφικὸν δόγμα τῶν στωικῶν εἶναι συγγενὲς πρὸς τὸ τῶν Ἐπικουρείων», «συγγενεῖς γλῶσσαι».

—**συγγενεῖς** *νόσοι*. Καλοῦμεν οὕτω τὰς νόσους ἐκείνας, τῶν ὁποίων τὸ σπέρμα ὑφίσταται ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἤδη ἐκ γενετῆς καὶ ἐκδηλοῦνται ἅμα τῇ γεννήσει ἢ μικρὸν μετ' αὐτήν, ἐξ ἰδιαζούσης ὀργανικῆς διαθέσεως ἐπικτήτου κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν ζωήν, ἢ κληρονομικῶς ἀναπτυχθείσης. Κληρονομικὴ μετάδοσις τῶν νόσων γίνεται διττῶς: α') διὰ τοῦ σπερματοζωαρίου καὶ ᾠαρίου, καὶ β') ἀπὸ τῆς μητρὸς κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωήν, πρὸς τὸ ἔμβρυον. Καὶ διὰ μὲν τοῦ πρώτου τρόπου μεταδίδονται αἱ δυσμορφίαι, ὡς λαγώχειλος, πολυδακτυλία, συνδακτυλία, ραιβόποες, στραβισμοί, διαθέσεις νοσηραί, ὡς χοιραδική, ἀρθριτική, ἑρπητική, αἱμοφιλία, νευροψυχικὰ νοσήματα, νευρασθένεια, ὑστερισμοί, χορεία τοῦ Huntington, ἀσθένεια τοῦ Thomson κτλ., ὡς καὶ καθολικὰ μολυσματικὰ νοσήματα, ὡς ἡ σύφιλις. Διὰ τοῦ δευτέρου τρόπου μεταδίδονται ὑπὸ τύπον νοσηρῶν διαθέσεων ποικίλαι παθολογικαὶ καταστάσεις, ὡς φυματίασις, σύφιλις. Ἐκ τῶν συγγενῶν νόσων αἱ μᾶλλον μεταδιδόμεναι εἶναι αἱ νευρο-ψυχικαὶ εἰς συχνότητα 85 %.

Μ. Ν. Β.

συγγενικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συγγένειαν, ὁ τῆς συγγενείας: «συγγενικοὶ καὶ φιλικοὶ δεσμοί».

—*συγγενικὸν συμβούλιον* *['Αστ. Δίκ.]* βλ. λ. *ἐπιτροπεία* (τόμ. ΙΑ', σ. 448 γ).

συγγενίτης (ὁ) (Syngenit) *['Ορυκτολ.]*· ὀρυκτὸν συνώνυμον πρὸς τὸν *καλουσζίτην* (βλ. λ.).

συγγενολόγι (τό)· τὸ σύνολον τῶν συγγενῶν: «μεγάλο—, καλὸ συγγενολόγι», «συγγενολόγι ἀπὸ πατέρα, ἀπὸ μητέρα, ἀπὸ γυναῖκα κτλ.».

συγγηράσκω· γηράσκω μετά τινος, ἔχω τι μέχρι γήρατος: «συγγηράσκει πενίᾳ καὶ ταλαιπωρίᾳ».

συγγναθίδαι (οἱ) (Sygnathidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λοφοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα περὶ τὰ 100 εἴδη μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους ἰχθύων, μὲ σῶμα σκωληκοειδὲς ἐπίμηκες, πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων. Ἀπαντῶσι παρὰ τὰς ἀκτὰς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἀξιολογώτερον γένος τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ὁ *σύγγναθος* (βλ. λ).

Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα ἰχθύων τῆς οἰκογενείας ταύτης συναντῶνται ἤδη ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ καὶ ἐντεῦθεν.

Γ. Κ. Γ.

σύγγναθος (ὁ) (Sygnathus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *συγγναθιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα ἐπίμηκες, σκωληκοειδές, ἀποτελούμενον ἐξ εὐδιακρίτων ἀρθρώσεων. Ἐνδιαιτῶνται εἰς τὰ παράλια καὶ εἰς πυθμένας καλυπτομένους ὑπὸ ὑδροβίων φυτῶν καὶ τρέφονται ἐκ μικρῶν μαλακοστράκων καὶ μαλακίων. Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ὁ τρόπος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ των· ὁ ἄρρην φέρει εἰς τὸ κάτω μέρος σάκκον, ὅστις καταλαμβάνει τὸ τρίτον περίπου τοῦ μήκους τοῦ σώματος. Ὁ σάκκος οὗτος καθ' ὅλον τὸ μῆκός του φέρει προεξοχὴν ἐν εἴδει χειλέων, ἅτινα δύνανται νὰ πλησιάζωσιν ἢ νὰ ἀπομακρύνωνται ἀλλήλων.

Σύγγναθος ἡ βελόνη.

Κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα αἱ χειλοειδεῖς αὗται ἀποφύσεις λεπτύνονται, κατὰ δὲ τὸ ἔαρ, καὶ κυρίως κατὰ τὸν Ἀπρίλιον, διογκοῦνται καὶ πληροῦνται μυκώδους οὐσίας. Κατὰ τὰ τέλη Μαΐου ἡ θήλεια ἐναποθέτει τὰ ᾠά της ἐντὸς τοῦ σάκκου τούτου, ὅστις ἀμέσως μετὰ ταῦτα κλείει τὰ χείλη του. Τὰ ἐκκολαπτόμενα ἔμβρυα παραμένουσιν ἐν τῷ σάκκῳ τούτῳ μέχρι τέλους Ἰουλίου καὶ εἶτα, διανοιγομένου τοῦ σάκκου, ἀπελευθεροῦνται. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σύγγναθος ἡ βελόνη* (Sygnathus acus), γνωστὸς καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὰ ὀνόματα *κατουρλίδα* καὶ *σακκοράφα*. Ἐνδιαιτᾶται καθ' ὁμάδας μεταξὺ τῶν διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν καὶ ἰδίως τῶν ζωστήρων. Ἡ σὰρξ αὐτοῦ δὲν εἶναι ἐδώδιμος.

Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων ἀπαντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὸ Monte Bolca, τῆς ὀλιγοκαίνου εἰς τὴν Ρουμανίαν καὶ τῆς ἀνωτέρας μειοκαίνου σειρᾶς εἰς τὴν Αὐστρίαν.

Γ. Κ. Γ.

συγγνώμη (ἡ)· ἄφεσις παραπτώματος, συγχώρησις: «παρέσχε—, ἐζήτησε συγγνώμην»· ‖ συγγνώμη· κατὰ παράλειψιν τοῦ *ζητῶ*: «συγγνώμην, ἂν σᾶς ἐλύπησα»· καὶ καθόλου ἐπὶ τὸ φιλοφρονέστερον ἀντὶ τοῦ γαλλ. pardon ἢ τοῦ *παρακαλῶ*: «συγγνώμην, νὰ περάσω».

—*[Παιδαγ.]* *Συγγνώμη* ἢ *συγχώρησις* λέγεται ἡ παρ' ἄλλου ἢ παρ' ἄλλων ἀπαλλαγή τινος ἀπὸ τῶν συνεπειῶν σφάλματος ἢ παραπτώματός του. Ἡ διάθεσις πρὸς συγγνώμην, εἴτε διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ἐλαφρυντικῶν εἴτε διὰ τῆς ἐλπίδος ὅτι τὸ παράπτωμα, ἀναγνωριζόμενον ὑπὸ τοῦ διαπράξαντος, δὲν θὰ ἐπαναληφθῇ, εἴτε διότι δὲν θέλομεν νὰ ὑποστῇ οὗτος τὰς συνεπείας, ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν ἐπιεικείας. Αὕτη εἶναι μὲν ἀξιέπαινος ὅταν ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ συγχωρουμένου καὶ συντελεῖ εἰς διόρθωσίν του, εἶναι ὅμως ἀξιοκατάκριτος ὅταν γίνεται διότι προβλέπεται ἀνταπόδοσις αὐτῆς. Προκειμένου περὶ νεανικῶν παραπτωμάτων, ἡ ὑπερβολικὴ αὐστηρότης εἶναι ἀξιοκατάκριτος, ὅπως καὶ ἡ ἄμετρος ἐπιείκεια. Τὸ μέτρον τῆς ἐπιεικείας ἐξαρτᾶται εἰς ἑκάστην περίπτωσιν ἀπὸ τὴν ἐκτίμησιν τῶν αἰτίων τοῦ παραπτώματος καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων. Ἐλαττώματα ὡς τὸ ψεῦδος, ἡ χαιρεκακία, ἡ ἀγένεια, ἀσπλαγχνία διόλου, δὲν πρέπει νὰ συγχωροῦνται. Εἰς τὰ ἐκ κουφονοίας ἢ νεανικῆς ὑπεροψίας δὲν χρειάζεται οὔτε αὐστηρότης οὔτε ὑπερβολικὴ ἐπιείκεια· σφάλμα δὲ εἶναι νὰ ἀφήνεται ἡ διόρθωσις αὐτῶν εἰς τὸν χρόνον. Εἰς σφάλματα ἐξ ἀγνοίας, ἀβεβαιότητος ἢ πλάνης ἐπιβάλλεται ἡ συγγνώμη. Πάντοτε δὲ ἡ παροχὴ συγγνώμης πρέπει νὰ συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἐξήγη-

Digitized by Google

σιν τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ σφάλματος.

Ὅταν τὰ παιδιὰ ὁμολογοῦν τὸ σφάλμα των, πρέπει νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ νὰ ἐκτιμῶμεν τὴν ὁμολογίαν αὐτήν· καὶ ἐφ' ὅσον μὲν εἶναι δεῖγμα εἰλικρινείας, ὡς εἶναι τὸ συνηθέστερον, ἢ καὶ ἔνδειξις μετανοίας, νὰ συγχωρῶμεν τελείως, ἢ ἐν μέρει· ὅταν δ' ὅμως προέρχεται ἡ ὁμολογία ἐκ θρασύτητος ἢ διότι τὸ παιδίον ἀντελήφθη ὅτι ὁμολογοῦν τὸ σφάλμα συγχωρεῖται, πρέπει ἀναλόγως νὰ συμπεριφερώμεθα. Πάντως ἡ ὁμολογία δὲν πρέπει νὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν θέσιν τοῦ ἐνόχου, διότι τὸ σπουδαῖον εἶναι νὰ συνηθίσωμεν τὰ παιδία εἰς τὴν εἰλικρίνειαν. Ὅταν ὁ πταίστης δικαιολογῆται, πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν τὸ βάσιμον τῆς δικαιολογίας καὶ μήτε νὰ τιμωρῶμεν μήτε νὰ συγχωρῶμεν ἐσπευσμένως. Πολλάκις συντελεῖ πρὸς διόρθωσιν καὶ ἡ αἴτησις συγγνώμης ὑπὸ τοῦ πταίσαντος· διὸ καὶ οἱ γονεῖς πρέπει νὰ παρακινοῦν τὰ παιδία των νὰ ζητοῦν συγγνώμην ἀπὸ τοὺς διδάσκοντας καὶ αὐτοὶ πάλιν νὰ ζητοῦν νὰ κάμνουν τοιαύτας αἰτήσεις οἱ μαθηταί. Ὁ τρόπος δὲ τῆς αἰτήσεως γραπτῆς συγγνώμης πρέπει νὰ διδάσκεται εἰς τὰς δικαιολογητικὰς ἐπιστολὰς κατὰ τὸ μάθημα τῶν ἐκθέσεων. Π. Α. Β.

—*[Ἀστ. Δίκ.]* Ἡ παραχωρηθεῖσα *συγγνώμη* αἴρει εἰς τινας περιπτώσεις τὰ κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου ἐπελθόντα ἀποτελέσματα. Εἶναι ζήτημα ἑρμηνείας ἐν ἑκάστῳ συγκεκριμένῳ θέματι, ποῖα περιστατικὰ ἐμφαίνουσι παραχώρησιν τοιαύτης συγγνώμης. Οὕτω τὸ ἐπὶ ὡρισμένων λόγων (μοιχείας ἢ διγαμίας τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων, ἐπιβουλῆς ζωῆς, κακοβούλου ἐγκαταλείψεως, ἰσχυροῦ κλονισμοῦ τῶν συζυγικῶν σχέσεων), στηριζόμενον δικαίωμα πρὸς διάζευξιν, ἀποσβέννυνται διὰ συγγνώμης, παρεχομένης εἴτε πρὸ τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς εἴτε μετ' αὐτὴν καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ τόπον καὶ σιωπηρῶς ἀκόμη· οὕτω λόγου χάριν ἡ ἐκτέλεσις τοῦ γαμικοῦ καθήκοντος ἐκ μέρους τοῦ ἔχοντος λόγον διαζυγίου καὶ γνωρίζοντος τοῦτο συζύγου ἐμφαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χορήγησιν συγγνώμης. Ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου τοῦ περὶ διαζυγίου νόμου 2228, φαίνεται ὅτι ἡ συγγνώμη προτείνεται καὶ μετὰ τὴν πρώτην συζήτησιν καὶ παρ' ἐφέταις τὸ πρῶτον (οὐχὶ ὅμως ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου) καὶ ὅταν δὲν εἶναι ὀψιγενής, δὲν δύναται ὅμως νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ. Λόγοι ἀχαριστίας πρὸς διαθέτας ἢ δωρητάς, δι' οὓς δικαιολογεῖται ἀποκλήρωσις τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων ἢ ἀνάκλησις δωρεᾶς αἴρονται διὰ συγγνώμης ἐκ μέρους τοῦ διαθέτου ἢ δωρητοῦ καὶ δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι πλέον πρὸς ἔγκυρον ἀποκλήρωσιν ἢ παράλειψιν ἢ ἀνάκλησιν δωρεᾶς. Ἡ μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης ἐπερχομένη συγγνώμη δὲν συνεπάγεται καὶ τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἀποκληρώσεως (καθόσον ἡ ἀνάκλησις τοῦ περιεχομένου τῆς διαθήκης γίνεται μόνον κατὰ τὸν τύπον τοῦ νόμου), ἀλλ' ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν λόγον ἀχαριστίας τὸν χαρακτῆρά του τοῦτον, ἐφ' οὗ ἐστηρίχθη ἡ ἀποκλήρωσις, οὕτω δὲ τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου τοῦ διαθέτου λόγος ἀχαριστίας δὲν ὑπάρχει πλέον, ἑπομένως καὶ ἀποκλήρωσις (ἢ παράλειψις), στηριζομένη εἰς νόμιμον λόγον. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης συγγνώμη πρέπει δυσκόλως νὰ γίνεται δεκτή, ἐὰν ὁ διαθέτης εἶχε τὴν εὐχέρειαν νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν διαθήκην του. Συγγνώμην δύναται νὰ ἐνέχῃ καὶ ἡ παραίτησις ἀπὸ ὑπάρχοντος λόγου ἀχαριστίας, ὡς καὶ ἡ ὑπόσχεσις περὶ μὴ χρησιμοποιήσεως τοιούτου ὑπάρχοντος λόγου.

Συγγνώμη ἡλικίας δύναται νὰ δοθῇ πρὸς τὸν χειράφετον ἀνήλικον (ἀμφοτέρων τῶν φύλων), τὸν συμπληρώσαντα τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ διὰ προτέρας ρητῆς καὶ ἐγγράφου ἀδείας τοῦ πατρός, τῆς μητρὸς ἢ τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου καὶ εἰδικῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἐγγράφου τούτου, ὁπότε αἴρεται ἡ ἐμπορικὴ ἀνικανότης τοῦ ἀνηλίκου. Ἐπίσης, κατὰ τὸ ἄρθρον 275 τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων, ἡ διὰ διατάγματος παραχωρηθεῖσα «συγγνώμη συγγενείας» αἴρει τὸ κώλυμα τοῦ διορισμοῦ προέδρων, δικαστῶν, εἰσαγγελέων κλπ. εἰς τὸ αὐτὸ δικαστήριον, ἐν ᾧ ὑπηρετοῦσιν ἔν τινι τῶν θέσεων τούτων συγγενεῖς αὐτῶν ἐξ αἵματος ἢ κηδεστίας, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ δοθῇ πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἢ δημιουργίας τῆς κηδεστίας. Μ.Γ.Δ.

Συγγνώμων (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τοῦ *Ἀσκληπιοῦ* (βλ. λ.).

συγγνωστός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἄξιος συγγνώμης: «*παράπτωμα συγγνωστόν*».

σύγγραμμα (τό)· τὸ συγγεγραμμένον, ἔργον διανοητικὸν ἐν ἐγγράφῳ λόγῳ διατετυπωμένον, ἰδίᾳ τὸ πεζὸν κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *ποίημα*: «*σύγγραμμα ἱστορικόν, — φιλολογικόν, — ἰατρικόν*».

συγγραμμάτιον (τό)· μικρὸν σύγγραμμα, μικρᾶς ἐκτάσεως.

συγγραφεύς, —*έως* (ὁ)· ὁ ἐν ἐγγράφῳ λόγῳ διατυπώσας ἔργον ἐπιστημονικὸν ἰδίᾳ πεζόν, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *ποιητής*: «*συγγραφεὺς ἱστορικῶν, — ἐπιστημονικῶν, — διδακτικῶν βιβλίων*».

—*[Ἀρχ.]* Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν τῇ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων πολιτείᾳ γενικῶς μὲν οἱ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἐγγράφως μάλιστα ὑποβάλλοντες καὶ ἐν τῇ συζητήσει εἶτα ὑποστηρίζοντες ποικίλας προτάσεις, ὧν ἐγκρινομένων ἐνεγράφετο ἐν τῷ ἐγκριθέντι ψηφίσματι καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν, ἰδίᾳ δ' οἱ ἐντεταλμένοι τὴν συγγραφήν, ἤτοι τὴν γραπτὴν διατύπωσιν μεταβολῶν προτεινομένων ἐν τῷ πολιτεύματι καὶ τὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου εἰσήγησιν αὐτῶν (*Λυσ.* 30. 17). Τοιοῦτοι συγγραφεῖς ἐξελέγησαν κατὰ τὰ ἔτη 413—411, μετὰ τὴν εἰς Σικελίαν καταστροφὴν τῶν Ἀθηναίων, εἴκοσιν, ἔχοντες ἡλικίαν ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, ἵνα μετὰ τῶν δέκα προβούλων συντάξωσι τὸ νέον ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους τῇ ἐγγράφῳ προτάσει τοῦ Πεισάνδρου καὶ κατὰ τὰς ὑποδειχθείσας μεταρρυθμίσεις τοῦ Πυθοδώρου καὶ Κλειτοφῶντος, καθ' ἃς αἱ ἀρχαὶ τοῦ κράτους ἐγένοντο ἄμισθοι, ἡ δ' ἐκκλησία τοῦ δήμου, διαρκοῦντος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀπηρτίσθη ἐκ πεντακισχιλίων πολιτῶν, οἵτινες ἔκρινον περὶ τῶν σοβαρωτέρων ζητημάτων τοῦ κράτους. Ἐκ τῶν πεντακισχιλίων ἐξελέγησαν εἶτα ἑκατὸν ἄνδρες πρὸς καθορισμὸν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ νέου τῶν Ἀθηναίων πολιτεύματος. Ε. ΔΙ. Κ.

συγγραφή (ἡ)· τὸ συγγράφειν, ἡ ἔγγραφος διατύπωσις σειρᾶς διανοημάτων: «*συγγραφὴ ἐπιστολῆς, — συμβολαίου, — ἐπιστημονικοῦ ἔργου κ.τ.τ.*» ‖ αὐτὸ τὸ συγγραφέν, σύγγραμμα.

—*[Ἀρχαιολ.]* Οὕτως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις, ἰδίᾳ μὲν πᾶσα πρὸς μείζονα ἐγγύησιν καὶ πρὸς κύρωσιν γραπτὴ ἔκθεσις πράξεως, δηλώσεως, καταθέσεως, μαρτυρίας, συμφωνίας κ. λ. π., κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *ἄγραφον ὁμολογίαν* ἐπὶ οἱασδήποτε ὑποθέσεως, καθόλου δὲ τὸ ἔγγραφον συμβόλαιον, τὸ συντασσόμενον εἴτε μεταξὺ ἰδιωτῶν πρὸς ἀλλήλους, εἴτε μεταξὺ ἰδιωτῶν ἢ ἰδιώτου καὶ δημοσίου πρὸς διαφόρους συμβάσεις. Ὅθεν αἱ συγγραφαὶ ἦσαν ἢ ἰδιωτικῆς φύσεως ἢ δημοσίας καὶ συνετάσσοντο πρὸς μείζονα ἐγγύησιν τῶν συμβαλλομένων, καίτοι ἤρκει πολλάκις ἡ ἁπλῆ ἐνώπιον μαρτύρων *ὁμολογία*, ἤτοι ἡ ἄγραφος *συνθήκη*, ἡ *σύμβασις*. Οὕτω διὰ συγγραφῆς ἐκυροῦντο συμβάσεις μισθώσεων, ἀγορῶν, πωλήσεων, δανείων, ἐργολημψιῶν, ἐμπορικῶν συμφωνιῶν, ὡς καὶ *ἀφέσεις*, ἤτοι διαλύσεις συμβάσεων, ἀπαλλαγῆς ὑποχρεώσεων κ. λ. π. Ἐν ταῖς συγγραφαῖς ἀνεγράφοντο, ὡς εἰκός, οἱ ὅροι τῆς συμφωνίας, ὁ χρόνος αὐτῶν, τὰ ἐπιτίμια, ἤτοι τὰ πρόστιμα τῆς παραβάσεως τῶν ὅρων, αἱ ἐγγυήσεις, αἱ ἀσφάλειαι κ. λ. π. καὶ τὰ ὀνόματα τῶν μαρτύρων. Ἀνεγράφετο δ' ἡ συγγραφὴ ἐν διπτύχῳ διπλῷ πινακίῳ, ὅπερ κλειόμενον ἐσφραγίζετο καὶ κατετίθετο παρά τινι τραπεζίτῃ κοινῇ τῶν συμβαλλομένων συναινέσει. Ἐχαράσσοντο δ' ἰδίᾳ ἐπὶ στήλης αἱ συγγραφαί, αἱ συντασσόμεναι πρὸς κατασκευὴν δημοσίων ἔργων ἐν Ἀθήναις, ὡς λ. χ. αἱ συγγραφαὶ τῆς σκευοθήκης, ὡς καὶ αἱ συγγραφαὶ ἱερῶν κανονισμῶν νόμων κ. λ. π., αἱ ἱεραὶ συγγραφαί. Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους ἐν Αἰγύπτῳ καθίστατο ἴδιός τις ὑπάλληλος, ὁ *συγγραφοφύλαξ*, πρὸς τήρησιν τῶν συγγραφῶν. Παρὰ δὲ τοῖς Λατίνοις ἡ συγγραφικὴ (Syngrapha, syngraphus) ἦτο πινάκιον, ἐφ' οὗ ἀνεγράφετο τὸ χρέος τινὸς καὶ ἐν γένει πᾶν συμβόλαιον, διαβατήριον, πιστοποιητικὸν κ.λ.π. Ε. ΔΙ. Κ.

—*συγγραφὴ ὑποχρεώσεων [Διοικ. Δίκ.].* Ἡ διοικητικὴ πρᾶξις, ἡ ὁποία περιέχει τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἀναδόχου ἐκτελέσεως δημοσίου τινὸς ἔργου, ὡς καὶ τὰ δικαιώματά του ἔναντι τῆς διοικήσεως. Ἡ συγγραφὴ ὑποχρεώσεων εἶναι μία τῶν μονομερῶν πράξεων, εἰς ἃς ἀποσυντίθεται ἡ ὅλη σύνθετος διοικητικὴ ἐνέργεια τῆς διὰ δημοπρασίας παραχωρήσεως ἐκτελέσεως δημοσίου ἔργου. Κατ' ἀρχήν, εἶναι πρᾶξις γενικῆς φύσεως, ἐκδιδομένη συνήθως ὑπὸ μορφὴν κανονιστικήν, εἴτε ὑπὸ τύπον διακηρύξεως εἴτε ὑπὸ τύπον κανονιστικοῦ διατάγματος. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει πρόκειται περὶ *προτύπου συγγραφῆς ὑποχρεώσεων* (cahier des charges type), ἐφαρμοστέας ἐπὶ πάσης φύσεως δημοσίων ἔργων ἢ ἐπὶ δημοσίων ἔργων ὡρισμένης μόνον κατηγορίας. Ἡ συγγραφὴ ὑποχρεώσεων ἀναλύεται συνήθως εἰς δύο κεχωρισμένας πράξεις, ὧν ἡ μὲν εἶναι ἡ κυρίως συγγραφὴ ὑποχρεώσεων, περιλαμβάνουσα κυρίως τοὺς τεχνικῆς φύσεως ὅρους καὶ ἀμοιβαίας ὑποχρεώσεις τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ ἐργολάβου, ἡ δ' ἑτέρα εἶναι ἡ καλουμένη *συγγραφὴ γενικῶν ὅρων* (cahier des clauses et conditions générales), ἥτις περιλαμβάνει ἰδίως τοὺς νομικοὺς ὅρους καὶ τὰς προϋποθέσεις συμμετοχῆς εἰς δημόσιον διαγωνισμὸν ἀναλήψεως δημοσίου ἔργου. Πρότυπον συγγραφὴν ὅρων ἀποτελεῖ παρ' ἡμῖν τὸ Σύνταγμα τῆς 12/16 Ἰουλίου 1932 «Περὶ ἐκτελέσεως τῶν δημοσίων ἔργων», ἐν τῷ ὁποίῳ, ἐκδοθέντι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου 5367 «Περὶ δημοσίων ἔργων», περιλαμβάνονται οἱ ὅροι καὶ τὰ προσόντα συμμετοχῆς τῶν ἐργολάβων δημοσίων ἔργων, ἤτοι τὰ τῶν εἰδικῶν πτυχίων, πιστοποιητικῶν ἱκανότητος καὶ ἐγγυοδοσιῶν, τὰ τῆς διεξαγωγῆς τῆς δημοπρασίας, τὰ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἀναλαμβανομένου δημοσίου ἔργου, τὰ τῶν εὐθυνῶν τοῦ ἀναδόχου διὰ τὴν καλὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, τὰ τῆς ἐπιλύσεως τῶν ἀναφυομένων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς διοικήσεως διαφωνιῶν, καὶ πᾶσα ἄλλη σχετικὴ διάταξις. Εἰς τὸ κανονιστικὸν τοῦτο διάταγμα παραπέμπουσιν αἱ ἑκάστοτε δημοσιευόμεναι διακηρύξεις διαγωνισμῶν ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων, ἐπαναλαμβάνουσαι ἐνίοτε καὶ τμήματα αὐτοῦ. Ἡ διακήρυξις-συγγραφὴ ὅρων καὶ ὑποχρεώσεων, ἐπέχουσα θέσιν προτάσεως τῆς διοικήσεως ἔναντι τῶν μετεχόντων τῆς δημοπρασίας, δεσμεύει τὴν διοίκησιν μέχρι περατώσεως τῆς διαδικασίας καὶ τελειώσεως τῆς συμβάσεως, ἡ δὲ παράβασις αὐτῆς δι' ἀτομικῆς πράξεως τῆς διοικήσεως συνιστᾷ παράβασιν νόμου ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ, δικαιολογοῦσα τὴν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἀκύρωσιν τῆς πράξεως. Ἡ συγγραφὴ μετὰ τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως, ἐνσωματοῦται εἰς τὴν σύμβασιν, μετὰ δὲ τοῦτο ἀπόλλυσι τὸν κανονιστικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, ἀποτελοῦσα πρᾶξιν συμβατικήν, ἧς ἡ παράβασις δὲν συνιστᾷ πλέον παράβασιν τοῦ νόμου, ἀλλὰ παράβασιν τῆς συμβάσεως, διαφεύγουσαν τὸν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας. Ἐκτὸς τῆς ἄνω προτύπου συγγραφῆς ὅρων καὶ ὑποχρεώσεων, συντάσσονται ἑκάστοτε ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ὑπηρεσιῶν ἰδιαίτεροι πρότυποι συγγραφαί, ποικίλλουσαι ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ ἐκτελουμένου. Μ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

συγγραφικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν συγγραφέα, ὁ τοῦ συγγραφέως: «*συγγραφικὴ ἱκανότης*».

συγγράφω· διατυπῶ ἐγγράφως τὰ διανοήματά μου: «*συγγράφω ἐπιστολήν, — πραγματείαν, — βιβλίον*».

Συγγρός (*Συγκρός*), **Ἀνδρέας.** Λόγιος Χῖος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, τοῦ ὁποίου ἔργον τοῦ 1427 εὕρηται ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Βατοπεδίου (κατὰ τὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων αὐτῆς ὑπὸ τοῦ πρῴην Λεοντοπόλεως Σωφρονίου, Angers 1924, σ. 445). Εἰς τὸν αὐτὸν κατάλογον ἀναφέρεται καὶ ἕτερος, ὁ *Ἀρκάδιος Συγκρός.* Τ. Ε. Ε.

— **Συγγρός, Ἀνδρέας.** Τραπεζίτης καὶ μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης (1828—1899). Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ἐγκατεστάθη ὁ πατήρ του,

Ἀνδρέας Συγγρός.

καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ἀνδρίᾳ σχολῇ Καΐρη (1834—1839) καὶ εἶτα ἐν τῷ γυμνασίῳ Ἑρμουπόλεως, ἐξ οὗ τυχὼν ἀπολυτηρίου ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ προσελήφθη ὑπάλληλος παρ' ὁμογενεῖ ἐμπόρῳ, μεθ' οὗ εἶτα ἐγένετο καὶ συνέταιρος. Πλουτήσας διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ ἄλλων χρηματιστικῶν ἐπιχειρήσεων, κατῆλθεν εἶτα εἰς Ἀθήνας περὶ τὸ 1876. Προσαρτηθείσης τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1881, ἵδρυσε τὴν Ἠπειροθεσσαλικὴν τράπεζαν καὶ συγχρόνως ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Τράπεζαν Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας ἐπιχειρήσεις. Ἀλτρουϊστὴς εἰς τὸ ἔπακρον, ἤρξατο παρέχων τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον εἰς ὠφέλειαν τῆς πόλεως διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ φερωνύμου θεάτρου, τῶν ἐγκαρσίων πεζοδρομίων τῆς πόλεως, τῶν μουσείων Ὀλυμπίας καὶ Δελφῶν, κατέστη δὲ ὡς ἐκ τούτου λαοφιλέστατος καὶ ἐξελέγη πολλάκις βουλευτής. Τῷ 1892 πυρποληθέντων τῶν Παπαφείων νοσοκομείων τῆς Θεσσαλονίκης, ἀνήγειρεν αὐτὰ ἰδίοις ἀναλώμασιν ὡς καὶ τὰς ἐν Ἀθήναις ἐπανορθωτικὰς φυλακάς. Ἀποθανὼν τῷ 1899 κατέλιπεν ἅπασαν τὴν

Digitized by Google

περιουσίαν του εἰς φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα ἔν τε τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ δούλῃ Ἑλλάδι, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἐξ 100.000 λιρῶν δωρεὰ εἰς τὸν «Εὐαγγελισμὸν» πρὸς σύστασιν τοῦ ὁμωνύμου παραρτήματος, ἡ πρὸς κατασκευὴν τῆς μεγάλης λεωφόρου Συγγροῦ (Ἀθηνῶν - Φαλήρου) δωρεὰ καὶ ἡ πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἰλισοῦ νοσοκομείου τῶν μεταδοτικῶν νοσημάτων. Ἐν τῇ πατρίδι του Λιθὶ τῆς Χίου ἵδρυσε λαμπρὰ σχολεῖα, ὡς καὶ ἐν τῇ πρωτευούσῃ Χίῳ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α. Συγγροῦ*, Ἀπομνημονεύματα (Ἀθῆναι 1908) τόμοι 3.—*Ι. Δ. Ἀποστολάκη*, Πρωτότυποι ἱστορικαὶ μελέται (ἐν «Αἰολικῷ Ἀστέρι» 1914, τόμος 3).—*Δ. Π. Πασχάλη* Θεόφιλος Καΐρης (Ἀθῆναι 1928).—Νέος Ἑλληνομνήμων τόμ. Θ', σ. 423. Τ. Ε. Ε.

— **Συγγρός, *Γεωργιάδης*.** Χῖος ἰατρός, πατὴρ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Ἀνδρέου Συγγροῦ, ἐλθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἑλλάδα, κατ' ἀρχὰς εἰς Ναύπλιον, εἶτα δὲ ἐν ἔτει 1834 εἰς Ἄνδρον, ἔνθα μετὰ τῆς οἰκογενείας του παρέμεινεν ἀρκετὰ ἔτη χάριν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων του παρὰ τῇ ἀκμαζούσῃ τότε ἱστορικῇ σχολῇ τοῦ φιλοσόφου Θεοφίλου Καΐρη, εἰς ἣν καὶ οὗτος ἐφοίτησεν. Ἐνεγράφη δημότης Ἄνδρου, μεταδημοτεύσας ἐκ Ναυπλίου. καὶ κατῴκει ἐν τῇ πόλει Ἄνδρου. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Σῦρον, χάριν τῶν σπουδῶν τοῦ υἱοῦ του Ἀνδρέου, φοιτήσαντος εἰς τὸ ἐκεῖ γυμνάσιον. Ν. Ι. Δ.

— **Συγγροῦ *Ἀνδρέου νοσοκομεῖον*.** Μοναδικόν, ἀπὸ ἀπόψεως συγκροτήσεως, τρόπου λειτουργίας, σκοποῦ καὶ ἐμφανίσεως ἀκόμη, εὐεργετικὸν ἵδρυμα ἐν Ἀθήναις. Ἀνηγέρθη παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἰλισοῦ, ἐξ ἐπὶ τούτῳ διατεθέντος κληροδοτήματος τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Ἀνδρέου Συγγροῦ, ἐποπτείᾳ αὐτῆς τῆς συζύγου του Ἰφιγενείας (γένος Μαυροκορδάτου), καὶ ἐπὶ σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀναστασίου Μεταξᾶ. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο λειτουργεῖ ἀπὸ 4 Ἰανουαρίου 1910, ὑπάγεται δὲ εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ὑγιεινῆς. Ἐν αὐτῷ λειτουργεῖ ἡ πανεπιστημιακὴ κλινικὴ ἀφροδισίων καὶ δερματικῶν νόσων.

Σκοποὶ τοῦ νοσοκομείου Ἀνδρέου Συγγροῦ εἶναι: 1) ἡ θεραπεία καὶ νοσηλεία ἀπόρων πασχόντων ἐξ ἀφροδισίων καὶ δερματικῶν νόσων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ 2) ἡ ἐκπαίδευσις τῶν πεμπτοετῶν φοιτητῶν τῆς ἰατρικῆς, τῆς ὀδοντιατρικῆς καὶ τῶν μαθητριῶν μαιῶν. Τὸ ὅλον ἵδρυμα διαιρεῖται: 1) εἰς τὸ τμῆμα τῶν ἀναγκαστικῶς νοσηλευομένων γυναικῶν τῶν ἀποστελλομένων ὑπὸ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἀφροδισίων νόσων, αἵτινες παραμένουσι μέχρι ἰάσεώς των (κατὰ τὸν τύπον St Lazare τῶν Παρισίων), 2) εἰς τὸ τμῆμα τῶν ἑκουσίως προσερχομένων γυναικῶν, ἐξερχομένων ὁπόταν βούλωνται (σύστημα St. Louis) καὶ 3) εἰς τὸ τμῆμα νοσηλευομένων ἀπόρων ἀνδρῶν, τελείως κεχωρισμένον. Τὰ τμήματα τῶν γυναικῶν ἀποτελοῦνται ἐξ ὀκτὼ αἰθουσῶν (περὶ τὰς 25 κλίνας ἑκάστη), τεσσάρων ἰατρείων καὶ λοιπῶν χρειωδῶν, τὸ δὲ τῶν ἀνδρῶν ἐκ δύο αἰθουσῶν (ἀπὸ 25 κλίνας) καὶ δύο δωματίων δι' ἀσθενεῖς ἀπόρους ἀνωτέρας τάξεως. Ὑπάρχει ὡσαύτως 4ον) τμῆμα πέντε δωματίων (ἀπὸ 2 κλίνας) διὰ γυναῖκας ἀσθενεῖς μὲ μικρὰν δαπάνην (60 δραχμῶν), 5ον) τὸ χρησιμοποιούμενον ὡς ἀπομονωτήριον ἐκ δύο διαμερισμάτων (ἐξ 20 κλινῶν) κεχωρισμένον δι' ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ ἰατρείου, 6ον) τὸ τμῆμα τῶν ἐξωτερικῶν ἀρρώστων ἐκ δύο ἰατρείων, τὸ μὲν δι' ἄνδρας ἀπαρτιζόμενον ἐξ αἰθούσης ἀναμονῆς, γραφείου, ἐργαστηρίου μικροῦ, φαρμακείου δωρεὰν καὶ διαμερισμάτων διὰ κεχωρισμένην θεραπείαν, τὸ δὲ διὰ γυναῖκας ἐκ μιᾶς αἰθούσης ἀναμονῆς καὶ ἑνὸς ἰατρείου. Πλὴν τούτων, ὑπάρχει μέγα μικροβιολογικὸν καὶ χημικὸν ἐργαστήριον μετὰ πάντων τῶν ἀναγκαίων ἐργαλείων καὶ μικροσκοπίων, εἰς ὃ οὐ μόνον γίνεται ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν, ἀλλὰ καὶ ἀσκοῦνται περὶ τοὺς 50 συγχρόνως φοιτηταί. Παράρτημα τούτου εἶναι τὸ κατάλληλον ζῳοτροφεῖον. Τὸ φυσικοθεραπευτήριον τοῦ νοσοκομείου περιλαμβάνει τρεῖς συσκευὰς Röntgen, συσκευὴν Finsen, ὑψισύχνων ρευμάτων, διαθερμίας κλπ. Τὸ ἀμφιθέατρον τοῦ νοσοκομείου μετὰ τῶν προθαλάμων του κλπ., ἐντελῶς συγχρόνου κατασκευῆς, δύναται νὰ περιλάβῃ περὶ τοὺς 300 φοιτητάς, ἔχει δὲ προβολέα καὶ κινηματογραφικὴν συσκευήν.

Τὸ μουσεῖον προπλασμάτων τῶν σπουδαιοτέρων νόσων, πιστῶς ὑπὸ εἰδικῶς μορφωθέντος (ὑπ' αὐτοῦ τοῦ καθηγητοῦ Φωτεινοῦ) ζωγράφου πλουτιζόμενον διαρκῶς, ἀποτελεῖ κόσμημα, ὅμοιον τοῦ ὁποίου ὀλίγα νοσοκομεῖα ἔχουν καὶ σήμερον ἀκόμη, συγχρόνως ὅμως καὶ ἓν τῶν πολυτιμοτέρων διδακτικῶν μέσων τῶν τε σπουδαστῶν καὶ ἰατρῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολλοῦ κοινοῦ πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῶν ἀφροδισίων παθήσεων. Τὸ μουσεῖον τοῦτο ἐπανειλημμένως ἐδώρησεν ἐκμαγεῖα εἰς ξένα ἱδρύματα τῆς Εὐρώπης. Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ νοσοκομείου περιέχει πάντα τὰ σχετικὰ τοῦ κλάδου περιοδικὰ καὶ συγγράμματα, εἶναι δὲ εἰς τὴν διάθεσιν παντὸς εἰδικοῦ. Πλὴν τῶν διαφόρων γραφείων τοῦ προσωπικοῦ, τῶν κοιτώνων, τοῦ φαρμακείου, τῆς ἱματιοθήκης, τῶν ἀπολυμαντικῶν κλιβάνων καὶ τοῦ ἀποτεφρωτικοῦ, τῶν διαμερισμάτων κατωτέρου προσωπικοῦ κλπ., σημειοῦμεν ἀκόμη καὶ τὸν θαυμάσιον κῆπον, ὅστις περιβάλλει διάφορα διαμερίσματα τοῦ ὅλου συγκροτήματος.

Τὸ νοσοκομεῖον Συγγροῦ διοικεῖται ὑπὸ ἐφορείας πενταμελοῦς ἐξ ἐξεχόντων προσώπων καὶ διὰ τὴν ἐπίβλεψιν καθαριότητος, ἱματιοθήκης κ. λ. π. ὑπὸ τριμελοῦς ἐκ κυριῶν ἐπιτροπῆς. Ἡ ἰατρικὴ διεύθυνσις ἀνατίθεται εἰς τὸν ἑκάστοτε τακτικὸν καθηγητὴν τῶν ἀφροδισίων καὶ δερματικῶν νόσων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, βοηθούμενον ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ τοῦ νοσοκομείου, τῶν ἐπιμελητῶν καὶ ὑπὸ πολυπληθοῦς ἀνωτέρου καὶ κατωτέρου ἰατρικοῦ προσωπικοῦ μετὰ τελείας κατανομῆς τῆς ἐργασίας. Μετὰ τῶν λοιπῶν βοηθητικῶν προσώπων (διαχειριστοῦ, οἰκονόμου, ἱματιοφύλακος, νοσοκόμων, ὑπηρεσίας κατωτέρας κλπ.) τὸ ὅλον ἔμμισθον προσωπικόν, ἰατρικὸν καὶ μή, ἀνέρχεται εἰς 94 ἄτομα. Τὸ ἰατρικὸν προσωπικόν, ἀπὸ τῶν ἐπιμελητῶν μέχρι τοῦ κατωτάτου ὑποβοηθοῦ, προσλαμβάνεται διὰ διαγωνισμοῦ ἐνώπιον ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν ἰατρικῶν μελῶν τῆς ἐφορείας καὶ ὑπηρετεῖ ἐπὶ ὡρισμένῃ θητείᾳ. Ὁ διευθυντὴς καθηγητὴς ἔχει καὶ πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐφ' ὅλου ἀνεξαιρέτως τοῦ προσωπικοῦ.

Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς ἰατρικῆς, ὡς ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν τοῦ νοσοκομείου, γίνεται τρὶς τῆς ἑβδομάδος καὶ ἐπὶ τέσσαρας ὥρας, καθ' ἃς διαδοχικῶς οἱ σπουδασταὶ θὰ παρακολουθήσουν τὸν καθηγητὴν καὶ τοὺς ἐπιμελητὰς θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς διδασκόμενοι ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ, τοῖς ἐργαστηρίοις καὶ τῇ κλίνῃ ἀκόμη τοῦ ἀρρώστου, διαιρούμενοι καθ' ὁμάδας μετὰ στρατιωτικῆς πειθαρχίας παρακολουθοῦντες τοὺς ὁδηγούς των, χάρις εἰς ἴδιον διδακτικὸν σύστημα. Ὁμοία περίπου εἶναι καὶ ἡ μέθοδος διδασκαλίας τῶν ὀδοντιάτρων καὶ μαιῶν. Τὴν τελειότητα τοῦ νοσοκομείου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὡμολόγησαν ἤδη οὐ μόνον οἱ Ἕλληνες ἐπισκέπται, ἀλλὰ καὶ οἱ διασημότεροι τῶν ξένων εἰδικῶν καὶ τῶν μεγαλυτέρων καὶ πλουσιωτέρων πόλεων τῆς Εὐρώπης καὶ ἐκτὸς ταύτης. Ὁ διάσημος σύγχρονος ἀφροδισιολόγος Gouzerot χαρακτηρίζει τὸ νοσοκομεῖον Συγγροῦ ὡς πρότυπον. Ι. Γ. Κ.

σύγκαιρα· ἐπίρρ. δημοτ., ἐγκαίρως, ἐν καιρῷ, ἀντίθ. *ἄκαιρα*.

συγκαίω· καίω τι ὁμοῦ μετ' ἄλλων· || δημοτ. ἀόρ., *σύγκαψα*, παθ. μετχ. *συγκαημένος*· ἀμεταβ. καὶ παθ. *συγκαίομαι*· πάσχω ἐρεθισμὸν τοῦ δέρματος ἐκ τῆς προστριβῆς τῶν μελῶν, οἷον κατὰ τὰ σκέλη: «ἔκαμα δρόμο πολὺ καὶ συγκάηκα», «εἶμαι συγκαημένος καὶ δὲ μπορῶ νὰ περπατήσω».

συγκαλὰ (τά)· ἄνευ ἄλλων πτώσεων· ἐν καλῇ, ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει, ἐν ὑγείᾳ σωματικῇ ἢ πνευματικῇ: «μ' αὐτὰ ποῦ λέει φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι 'ς τὰ συγκαλά του», «ἤμουν ἄρρωστος καὶ δὲν ἦρθα ἀκόμη 'ς τὰ συγκαλά μου», «τὸν ἔπιασε λιποθυμιὰ καὶ τρόμαξε νὰ 'ρθῇ ς' τὰ συγκαλά του».

συγκάλεσις, —*έως* (ἡ)· ἀντὶ *σύγκλησις*.

συγκαλύπτω· καλύπτω τι ἐπιτηδείως, ὥστε νὰ μὴ φανερωθῇ, ἀποκρύπτω, ἀποσιωπῶ, ἐπὶ πράξεως ὑπόπτου ἢ ἐγκληματικῆς: «συνεκάλυψαν τὴν κλοπήν, — τὴν κατάχρησιν», «κατορθώνουν νὰ συγκαλύπτουν τὰ ἐγκλήματά των».

συγκάλυψις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συγκαλύπτειν, ἀπόκρυψις, ἀποσιώπησις: «συγκάλυψις ἐγκλήματος».

συγκαλῶ (—*έω*), ἀόρ. *συνεκάλεσα* — *συνεκλήθην*, παθ. μετχ. *συγκεκλημένος*· καλῶ πολλούς τινας ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ: «συγκαλῶ τὴν βουλήν, —τὴν γερουσίαν, — τὰ μέλη τῆς ἑταιρείας».

σύγκαμα (τό)· δημοτ., τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *συγκαίω* ἢ *συγκαίομαι*, ἐρεθισμὸς τοῦ δέρματος ἕνεκα τριβῆς.

συγκάμπτω· κάμπτω τὰ ἄκρα πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν.

συγκαρπία (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ συνένωσις πολλῶν καρποφύλλων εἰς μοναδικὴν ᾠοθήκην. Κατὰ ταύτην οἱ καρποὶ ἀδιαφόρως ξηροὶ ἢ σαρκώδεις ἀποτελοῦσιν ἓν ὅλον, μεταξὺ δὲ τούτων παρεντίθενται οἱ κάλυκες καὶ τὰ βράκτεια, ἅτινα διεμορφώθησαν εἰς σαρκώδη. Τοιούτους καρποὺς ἔχουσιν ἡ μορέα, ὁ ἀνανᾶς, τὸ ἀρτόδενδρον κτλ. Δ. Ν. Π.

συγκάρυον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω ὁ πυρὴν τοῦ γονιμοποιηθέντος ᾠοκυττάρου, ὅστις προῆλθεν ἐκ τῆς συνενώσεως τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος πυρῆνος καὶ δύναται νὰ καταμερισθῇ. Δ. Ν. Π.

συγκαταβάλλω· καταβάλλω μετ' ἄλλου, συμμαχῶν ἢ βοηθῶν τινα.

συγκατάβασις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις συγκαταβατικός, συγκατάθεσις, ἐπιείκεια, ἐνδοτικότης: «μοῦ ἔκαμε κάποιαν συγκατάβασιν εἰς τὸ ἀντίτιμον».

— *[Ἐκκλ.]* Ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ ἡ λέξις *συγκατάβασις* δηλοῖ τὴν μακροθυμίαν καὶ εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Οὕτω π. χ. ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Χριστοῦ ἐγένετο κατὰ συγκατάβασιν. Ἐν τῷ κανονικῷ δικαίῳ δηλοῖ τὴν ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἀποβλεπούσης εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ τὴν ἀπόκρουσιν κακοῦ τινος ἢ καὶ εἰς τὸ γενικὸν καλὸν τῆς Ἐκκλησίας, ἄδειαν καὶ ἀπαλλαγὴν τῆς τηρήσεως κανονικῶν τινων διατάξεων. Κ. Ι. Δ.

συγκαταβατικός, —*ή*, —*όν*· ὁ μετὰ συγκαταβάσεως ὑφιστάμενος ἢ ἐνεργῶν: «συγκαταβατικαὶ τιμαί», «ἔμπορος συγκαταβατικὸς εἰς τὰς τιμάς».—Ἐπίρρ. ***συγκαταβατικῶς***.

συγκατάθεσις, —*εως* (ἡ)· συναίνεσις, συγκατάνευσις: «ἐτέλεσε γάμον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν γονέων του», «σοῦ δίδω τὴν συγκατάθεσίν μου».

— *[Νομ.]* Βλ. ***συναίνεσις***.

συγκατάκλισις, —*εως* (ἡ)· κατάκλισις ὁμοῦ μετ' ἄλλων: «συγκατάκλισις τῶν τέκνων».

συγκαταλέγω, ἀόρ. *συγκατέλεξα*—*συγκατελέχθην* καὶ *συγκατελέγην*, παθ. μετχ. *συγκατειλεγμένος*· καταλέγω, καταγράφω τι μετ' ἄλλων, καταγράφω ἐν τῷ αὐτῷ καταλόγῳ, συγκαταριθμῶ: «συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν προαγομένων».

συγκατάνευσις, —*εως* (ἡ)· συναίνεσις, συγκατάθεσις.

συγκατανεύω· κατανεύω, συναντῶ, συγκατατίθεμαι, συμφωνῶ.

συγκαταριθμῶ (—*έω*)· καταριθμῶ, καταγράφω τι μετ' ἄλλων, συγκαταλέγω: «συγκαταριθμεῖται μεταξὺ τῶν ἐπιτυχόντων». Ἐντεῦθεν *συγκαταρίθμησις*, —*εως* (ἡ).

συγκατατάσσω· τάσσω, κατατάσσω τι μετ' ἄλλων, συγκαταλέγω, συγκαταριθμῶ· || κατατάσσω ἐν τῷ στρατῷ συγχρόνως: «συγκατετάχθημεν ἐθελονταί».

συγκατατίθημι, καὶ ***συγκαταθέτω***· καταθέτω τι ὁμοῦ μετ' ἄλλων· || παθ. *συγκατατίθεμαι*, ἀόρ. *συγκατετέθην*· συγκατανεύω, συναινῶ, συμφωνῶ: «συγκατατίθεμαι νὰ σᾶς ἀκολουθήσω».

συγκατέχω· κατέχω τι ὁμοῦ, ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων.

συγκατηγόρημα (τὸ) *[Λογικ.]*. Τὸ κοινὸν κατηγόρημα δύο ἢ πλειόνων ὑποκειμένων κρίσεώς τινος.

συγκατηγορῶ (—*έω*)· κατηγορῶ τινα ὁμοῦ μετ' ἄλλων· || *συγκατηγοροῦμαι*· κατηγοροῦμαι ὁμοῦ μετ' ἄλλου, ὑπέχω τὴν αὐτὴν κατηγορίαν: «συγκατηγοροῦνται ἐπὶ κλοπῇ», «εἴμεθα συγκατηγορούμενοι».

συγκάτοικος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κατοικῶν ὁμοῦ μετ' ἄλλου.

συγκατοικῶ (—*έω*)· εἶμαι συγκάτοικος, κατοικῶ μετ' ἄλλου ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ: «συγκατοικοῦμεν ὁ μὲν εἰς τὸ ἄνω, ὁ δὲ εἰς τὸ κάτω πάτωμα».

συγκατοχὴ (ἡ)· ἡ μετ' ἄλλων ἀπὸ κοινοῦ κατοχή: «συγκατοχὴ κτήματος».

συγκάτοχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μετ' ἄλλων ἀπὸ κοινοῦ κατέχων τι: «συγκάτοχοι οἰκίας,—ἀγροῦ κττ.».

σύγκειμαι· εἶμαι συντεθειμένος, ἀποτελοῦμαι ἐκ πολλῶν, συνίσταμαι, ἀποτελοῦμαι: «ἡ κοινωνία σύγκειται ἐκ τριῶν τάξεων».

συγκείμενον (ἐνν. *στίγμα*) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς ναυτικῆς τακτικῆς, ἰδίως τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, σημαίνων τὸ στίγμα, καθ' ὃ ἔπρεπε νὰ συναντηθοῦν τὰ πλοῖα τοῦ στόλου, ἐὰν λόγῳ ἀνωτέρας βίας κατὰ τὸν πλοῦν των ἤθελον ἀποχωρισθῆ. Ὠνομάζετο δὲ *συγκείμενον πλάτος* καὶ *συγκείμενον μῆκος* τὸ γεωγραφικὸν πλάτος καὶ μῆκος τοῦ συγκειμένου στίγματος Σ. Ε. Λ.

συγκεκραμένη *κλῖμαξ* (λατ systema participatum, γαλλ. tempérament, γερμ. Temperatur) *[Μουσ.]*. Σύστημα διαχωρισμοῦ τῆς μουσικῆς κλίμακος εἰς 12 φθόγγους, ἔχοντας μεταξύ των ἴσην ἀκριβῶς ἀπόστασιν, παρὰ τοὺς φυσικοὺς ἀκουστικοὺς νόμους. Ἐὰν αἴφνης λάβωμεν ὡς ἀφετηρίαν τὸν φθόγγον φα καὶ σχηματίσωμεν χρωματικὴν κλίμακα κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἐπαλλήλων πέμπτων, θὰ ἔχωμεν κατὰ τὴν ἀνιοῦσαν τάξιν τὴν σειράν: φα, ντο, σολ, ρε, λα, μι, σι, φα ♯, ντο ♯, σολ ♯, ρε ♯, λα ♯, ἢ τοποθετοῦντες τοὺς ἀνωτέρω φθόγγους κατὰ τὸ σύστημα τῆς κλίμακος: ντο, ντο ♯, ρε, ρε ♯, μι, φα, φα ♯, σολ, σολ ♯, λα, λα ♯, σι, ντο. Ὁ αὐτὸς φθόγγος φα κατὰ τὸ σύστημα τῶν κατιουσῶν πέμπτων μᾶς δίδει τὴν σειράν: σολ ♭, ρε ♭, λα ♭, μι ♭, σι ♭, φα, ντο, σολ, ρε, λα, μι, σι, ἢ τὴν χρωματικὴν κλίμακα ντο, ρε ♭, ρε, μι ♭, μι, φα, σολ ♭, σολ, λα ♭, λα, σι ♭, σι, ντο. Αἱ ἀνωτέρω

Digitized by Google

πέμπται, μολονότι ἀκριβεῖς, ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ συγκριθῶσι μεταξύ των ἰδιαιτέρως αἱ σειραὶ κατὰ διέσεις ἢ κατὰ ὑφέσεις, παρουσιάζουσι διαφορὰν ἐὰν συγκριθῶσι μεταξύ των αἱ σειραὶ τῶν πέμπτων κατὰ διέσεις πρὸς τὰς σειρὰς τῶν πέμπτων κατὰ ὑφέσεις (π. χ. φα ♯ — ντο ♯ καὶ σολ ♭ — ρε ♭). Ἡ διαφορὰ αὕτη ἔχει ὑπολογισθῆ εἰς ἓν ἔνατον τοῦ τόνου καὶ καλεῖται *κόμμα*, γίνεται δὲ μεγαλυτέρα, ἐὰν συγκριθῶσι μεταξύ των αἱ τρίται. Ἡ κατιοῦσα μεγάλη τρίτη π. χ. τοῦ φθόγγου σολ, δηλαδὴ μι ♭. παρουσιάζει ἀκουστικὴν διαφορὰν μὲ τὴν τρίτην τῆς τρίτης τοῦ αὐτοῦ φθόγγου (σολ, τρίτη αὐτοῦ σι, τρίτη τοῦ σι = ρε ♯· ἐν τούτοις ρε ♯ δὲν ἰσοῦται πρὸς μι ♭). Αἱ πρῶται προσπάθειαι πρὸς δημιουργίαν τῆς συγκεκραμένης κλίμακος ὀφείλονται εἰς τοὺς Α. Σλὶκ (Schllck, 1511), Π. Ἀαρὸν (Aaron, 1523), Λ. Φολιάνι (Fogliani, 1529) καὶ Ι. Τσαρλῖνο (Zarlino, 1558). Ὁ πραγματικὸς ὅμως χωρισμὸς τῆς κλίμακος εἰς 12 ἴσα ἡμιτόνια ἐγένετο περὶ τὸ 1700 παρὰ τοῦ Ἀνδρ. Βέρκμαϊστερ. Τὰ ἀκριβέστερα ἐν τούτοις ἀκουστικὰ συστήματα συγκεκραμένης κλίμακος θὰ ἦσαν τὰ χωρίζοντα ταύτην εἰς 41 ἢ 53 ἴσα μέρη, ὡς ἀπέδειξαν οἱ Ν. Μερκάτορ καὶ Π. Γιάνκο, ἀλλὰ ταῦτα εἶναι ἀνεφάρμοστα πρακτικῶς. Ὁ ἡμέτερος Κωνστ. Ψάχος ἐπενόησεν ἴδιον σύστημα κράσεως τῆς κλίμακος, ἐπιτρέπον τὴν ἀπόδοσιν τῶν μικροτέρων τοῦ ἡμιτονίου διαστημάτων τῶν χρησιμοποιουμένων ἐν τῇ βυζαντινῇ καὶ τῇ δημώδει ἑλληνικῇ μουσικῇ. Τὸ κατὰ τὰς ὑποδείξεις του κατασκευασθὲν ὄργανον ἀπεκάλεσεν οὗτος *εὔειον παναρμόνιον*. Γ. Σ.

συγκεκριμένος, *—η, —ον*· παθ. μετ. τοῦ *συγκρίνω*· ὁ ὑποκείμενος εἰς τὰς αἰσθήσεις· ὁ αἰσθητός· || συνεκδ., ὁ σαφής, ὁ ὡρισμένος, ὁ κατηγορηματικός: «πές μας συγκεκριμένα τί πιστεύεις»· || ἀντίθ. *ἀφῃρημένος*· ἐν τῇ λογικῇ ὁ ἀναφερόμενος εἰς αἰσθητόν τι: «συγκεκριμέναι ἔννοιαι· π. χ. δένδρον, τράπεζα κλπ.»· ἐν τῇ γραμματικῇ: «συγκεκριμένα οὐσιαστικά», αἱ λέξεις αἱ δηλοῦσαι πρόσωπα ἢ πράγματα αἰσθητά· || «συγκεκριμένοι ἀριθμοὶ» βλ. *ἀριθμητική*.

σύγκελλος (ὁ) *[Καν. Δίκ.]*. Καλεῖται οὕτως εἷς τῶν παρὰ ἐπισκόπῳ ἢ πατριάρχῃ ὑπουργούντων κληρικῶν. *Πρωτοσύγκελλος*, κατά τινα γνώμην, καλεῖται ὁ πρῶτος τῶν συγκέλλων. Ἐν τῷ οἰκουμενικῷ πατριαρχείῳ σπουδαιότατον ἀπέβη τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου. Μέγας πρωτοσύγκελλος μάλιστα ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνοις καθίσταιο πρεσβύτερος, οὐδέποτε δ' ἀρχιερεὺς ἢ διάκονος, καθόσον ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος ἦτο καὶ πνευματικός. Καὶ ἀναφέρεται μὲν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Τρανοῦ ὡς πρωτοσύγκελλος ὁ διάκονος Νικηφόρος, ἀλλ' ἦτο πιθανώτατα ἁπλοῦς ἀναπληρωτής. Ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος ἀπέλαυεν ἀσπασμοῦ τῆς δεξιᾶς παρὰ τῶν ἐπισκεπτομένων αὐτὸν ἱερέων. Διακριτικὸν τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ σημεῖον οὔτε ἐν τῇ περιβολῇ αὐτοῦ φέρει, οὔτε ἐν τῇ λειτουργικῇ ἀμφιέσει, πλὴν τοῦ ἐπιγονατίου, τοῦ ἐπανωκαλυμμαύχου καὶ τοῦ σταυροῦ, ὃν ὅμως οὐδέποτε φέρει λειτουργῶν ἢ χοροστατῶν παρόντος τοῦ πατριάρχου. Ὁσάκις ὅμως μεταβαίνει εἰς ἐπίσκεψιν πρεσβευτῶν ἢ ἄλλων ἐπισήμων προσώπων, φέρει, ἐκτὸς τοῦ ἐπανωκαλυμμαύχου, καὶ τὸν σταυρόν, ἅτινα φέρει καὶ κατὰ τὰς εἰς τὰ πατριαρχεῖα ἐπισκέψεις βασιλέων ἢ πριγκίπων· προσκαλούμενος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου εἰσέρχεται εἰς τὴν συνεδριάζουσαν σύνοδον φέρων ἐπανωκαλύμμαυχον· ἀρχαιότερον δὲ ἔφερε καὶ σκιάδιον μετὰ σταυροῦ ἐρυθροβαφοῦς καὶ περιεβάλλετο μανδύαν ποταμώδη καὶ εἶχεν ἐν χειρὶ βακτηρίαν. [Βλ. καὶ λ. *πρωτοσύγκελλος*. Πρβλ. καὶ Παραμυθίας καὶ Φιλιατῶν *Ἀθηναγόρα*: «Ὁ θεσμὸς τῶν συγκέλλων ἐν τῷ οἰκουμενικῷ πατριαρχείῳ» (ἐν «Ἐπετηρίδι Ἑταιρείας βυζαντινῶν σπουδῶν» ἔτος ΣΤ' (1929), σ. 116).] Κ. Μ. Ρ.

Σύγκελλος, Γεώργιος. Βυζαντινὸς χρονογράφος, ἀκμάσας κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Η' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰῶνος. Πρὶν ἢ λάβῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ συγκέλλου διέμεινεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους, ὁπόθεν, μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐγένετο κατὰ τὰ ἔτη 784—806 μ. Χ. γραμματεὺς ἐξ ἀπορρήτων τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ταρασίου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ταρασίου, παραιτηθεὶς τοῦ ἐν τῷ πατριαρχείῳ ἀξιώματός του, ἀπεσύρθη εἰς μοναστήριον, ὅπου συνέγραψε τὴν χρονογραφίαν του, τὴν τιτλοφορουμένην «Ἐκλογὴ χρονογραφίας». Ἐνταῦθα καὶ ἀπέθανε τῷ 810/11 μ. Χ. Ἡ χρονογραφία του ἄρχεται ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ φθάνει μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Διοκλητιανοῦ (284 μ. Χ.). Ἀκολουθεῖ τὴν ἀλεξανδρινὴν χρονολογίαν, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ 5493 π. Χ., τὸ δὲ σύστημά του εἶναι καθαρῶς χρονογραφικόν, κατὰ χρονολογικὴν τάξιν καὶ ἄνευ ἐσωτερικῆς συναφείας καὶ ἰσομεροῦς ἢ ἀναλόγου διαπραγματεύσεως τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Κυριαρχεῖ τὸ θεολογικὸν πνεῦμα καὶ προσπαθεῖ νὰ συσχετίσῃ τὰ θρησκευτικὰ μετὰ τῶν πολιτικῶν γεγονότων. Ἰδία συμβολὴ τοῦ Συγκέλλου θεωρεῖται τὸ τμῆμα τῆς χρονογραφίας του περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν γεγονότων τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐφ' ἧς ἔκαμε συγκριτικὰς μελέτας. Τὰ ἄλλα τμήματα διεξέρχεται συντομώτερον καὶ δυσαναλόγως, χρησιμοποιήσας ὡς πηγὰς τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρονογράφους Ἀννιανὸν καὶ ἰδίως Πανόδωρον. Τὴν ἡμιτελῆ χρονογραφίαν του ἐσυνέχισε ὁ στενός του φίλος Θεοφάνης ὁ ὁμολογητής. Ἐκδόσεις: P. Jacobi Goar (Παρίσιοι 1652), Guil. Dindorf (Βόννη 1829), J. A. Cramer, Analecta (Παρίσιοι 1839). Γ. Μ. Β.—Ε. ΔΙ. Κ.

συγκεντρικός, *—ή, —όν*· ὁμόκεντρος.

συγκεντρῶ (*—όω*), καὶ *συγκεντρώνω*· συνάγω ὡς εἰς κέντρον, ἐπὶ τὸ αὐτό, συνάγω, συναθροίζω: «συνεκέντρωσε τὰ χρήματά του», «τὰ στρατεύματα συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ φρούριον»· || μεταφ. «συγκεντρῶ τὰς δυνάμεις μου», ὡσεὶ πρὸς ὁμαδικὴν ἐκδήλωσιν αὐτῶν, «συγκεντρῶ τὴν προσοχήν μου εἴς τι» ἐντείνω τὴν προσοχήν μου, κρατῶ τὴν προσοχήν μου ἀπερίσπαστον· καὶ παθ. *συγκεντροῦμαι*: «πολλαὶ περιπέτειαι δὲν μὲ ἀφήνουν νὰ συγκεντρωθῶ εἰς τὸ ἔργον μου».

συγκέντρωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ εἰς τὸ αὐτὸ ὡς εἰς κέντρον συναγωγή, συνάθροισις: «συγκέντρωσις ἀνθρώπων, —θεατῶν, —δυνάμεως, —προσοχῆς»· || ἀπολύτως, συνάθροισις ἀνθρώπων: «ἀπαγορεύονται αἱ συγκεντρώσεις».

— *[Συνταγμ. Δίκ.]* Καλεῖται *συγκέντρωσις* ἡ συνάθροισις πολλῶν ἀτόμων ἐν κλειστῷ ἢ ἀνοικτῷ χώρῳ εἴτε πρὸς ἀκρόασιν ῥήτορος, εἴτε πρὸς γνῶσιν ληφθεισῶν ἀποφάσεων, εἴτε καὶ πρὸς λῆψιν ἀποφάσεων. Ἡ συγκέντρωσις ἀποτελεῖται συνήθως ἐξ ὁμοιογενῶν στοιχείων, λ. χ. μελῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὀργανώσεως, ὀπαδῶν τοῦ ἰδίου κόμματος κτλ., ἐνίοτε ὅμως ἀποτελεῖται καὶ ἐξ ἑτερογενῶν στοιχείων συνελθόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐξ ἁπλῆς περιεργείας (βλ. λ. *συνέρχεσθαι* δικαίωμα).

— *[Διοικ. Δικ.]* Βλ. λ. *συγκεντρωτικὸν* σύστημα.

— *[Πολ. Οἰκον.]* Εἰς τὴν κεφαλαιοκρατικὴν οἰκονομίαν τὸ φαινόμενον τῆς συγκεντρώσεως εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά της. Ὀνομάζεται δὲ συγκέντρωσις ἡ τάσις πρὸς συγκρότησιν ὁλονὲν περισσότερον ἀπροσώπων καὶ ἰσχυροτέρων οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν πρὸς διαχείρισιν τῆς παραγωγῆς ἢ τῆς καταναλώσεως τῶν ἀγαθῶν ἢ τῆς πίστεως. Πρώτη μορφὴ τοιαύτης συγκεντρώσεως εἶναι αἱ προσωπικαὶ ἑταιρεῖαι, ἃς ἐπηκολούθησαν αἱ ἑταιρεῖαι περιωρισμένης εὐθύνης καὶ αἱ ἀνώνυμοι ἑταιρεῖαι. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐξέλιξιν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐπιχειρήσεων ἔλαβεν ὁλονὲν μεγαλυτέραν ἔκτασιν διὰ τῆς συγκροτήσεως τράστ, καρτὲλ ἢ συνδικάτων περιλαμβανόντων εἰς τὸ πλαίσιον μιᾶς ἐθνικῆς ἐπιχειρήσεως ἢ καὶ αὐτῆς τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας πλείστας ὁμοειδεῖς ἢ συναφεῖς ἐπιχειρήσεις, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καλυτέρας ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς ἢ τῆς ρυθμίσεως τῆς καταναλώσεως ἢ τῆς μονοπωλήσεως τῆς κυκλοφορίας καὶ τῶν μέσων τῆς πίστεως. Ἡ οὕτω ἐπερχομένη κεφαλαιοκρατικὴ συγκέντρωσις τοῦ πλούτου, αἴρουσα τὸν ἐλεύθερον συναγωνισμὸν ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ καθιεροῦσα ἓν εἶδος ἰδιωτικοῦ μονοπωλίου ἐπὶ ὡρισμένων κατηγοριῶν αὐτῆς, στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνεπείᾳ τοῦ ὁλονὲν ἐντεινομένου ἐκβιομηχανισμοῦ ἐξαφανίσεως τῶν μικρῶν βιοτεχνικῶν ἢ προσωπικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς δι' ἰσχυροτέρων κεφαλαίων ἐκτελέσεως τῆς παραγωγικῆς λειτουργίας. Συνεπῶς εἶναι ἀλληλένδετος πρὸς τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ ἀτομικοῦ κεφαλαίου καὶ δημιουργεῖ τὰ πλαίσια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ σοσιαλισμὸς τοποθετεῖ τὴν κολλεκτιβιστικὴν ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς. Ε. Δ. Σ.

— *[Λογιστ.]* Καλεῖται *συγκέντρωσις* ἡ ὑπαγωγὴ εἰς ὡρισμένους λογαριασμούς, περιωρισμένου ἀριθμοῦ, τῶν ὑπολοίπων τῶν συνήθων γενικῶν λογαριασμῶν τῆς λογιστικῆς μιᾶς ἐπιχειρήσεως. Σκοπεῖται διὰ ταύτης ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐμφάνισις τῶν ὁμοιομόρφων ἐργασιῶν καὶ ἡ διευκόλυνσις τοῦ ἐλέγχου τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐφόσον τὸ κοινὸν δυσκολεύεται νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὰς λεπτομερείας τῶν συνήθως ποικιλωνύμων λογαριασμῶν. Ι. Α. Β

— *[Στρατηγ.]* *Στρατηγικὴ συγκέντρωσις* καλεῖται ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου ἀλλὰ πάντως πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων συνένωσις ἐντὸς ὡρισμένης περιοχῆς τοῦ θεάτρου πολέμου ἁπασῶν τῶν ἐπιστρατευθεισῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. *Συγκέντρωσις* καλεῖται ἐπίσης καὶ πᾶσα, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, συνένωσις τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐντὸς ὡρισμένης περιοχῆς τοῦ θεάτρου ἐπιχειρήσεων, πρὸς ἀνάληψιν στρατηγικῆς μάχης (*συγκέντρωσις διὰ τὴν μάχην*). Ἐφ' ὅσον ὅμως δὲν δίδεται εἰδική τις ἐπεξήγησις, διὰ τοῦ ὅρου *στρατηγικὴ συγκέντρωσις* ὑπονοεῖται πάντοτε ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου ἐκτελουμένη. Ὁ ὅρος συγκέντρωσις καθιερώθη ἐν τῇ στρατιωτικῇ φρασιολογίᾳ ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἀντικαταστήσας τοὺς κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἐν χρήσει ὅρους *συγκέντρωσις τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν μεθόριον*, ἢ *συγκέντρωσις τοῦ στρατοῦ εἰς τὸ θέατρον ἐπιχειρήσεων* κτλ. Τὰ δύο κύρια ζητήματα τῆς στρατηγικῆς συγκεντρώσεως εἶναι ἡ ἐκλογὴ τοῦ χώρου συγκεντρώσεως καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν στρατευμάτων εἰς τὸν χῶρον τοῦτον. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι ὁ χῶρος συγκεντρώσεως ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἐκ τῶν ἀναληφθησομένων ἐπιχειρήσεων, οὐδέποτε δὲ καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐξ ἐδαφικῶν παραγόντων (γεωγραφικῆς καὶ τοπογραφικῆς διαμορφώσεως), διότι τὸ ἔδαφος οὐδέποτε ἐπιτρέπεται νὰ κανονίζῃ τὴν ἐνέργειαν, ἀλλ' ἁπλῶς νὰ γίνεται ἐπωφελὴς χρῆσις τούτου πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἐπιζητουμένου σκοποῦ. Κατ' ἀρχήν, ὁ χῶρος οὗτος πρέπει νὰ ἐκλέγηται ἐγγὺς τῆς μεθορίου, ὄχι ὅμως καὶ ἐντελῶς παρ' αὐτήν, ὡς ἐνίοτε συμβαίνει, γινομένης τοιουτοτρόπως συγχύσεως μεταξὺ *συγκεντρώσεως* καὶ *προκαλύψεως* (βλ. λ.), δεδομένου ὅτι ἡ συγκέντρωσις δὲν ἀποσκοπεῖ τὴν ἀπόκρουσιν αἰφνιδιαστικῆς ἐπιδρομῆς τοῦ ἀντιπάλου, τοῦ ἔργου τούτου ἐκτελουμένου ὑπὸ τῆς προκαλύψεως, ἀλλὰ τὴν συνένωσιν τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τῇ προόψει ἐκτελέσεως ὡρισμένων ἐπιχειρήσεων, πάντως ὅμως συνένωσιν ἐντὸς χώρου τοιούτου, ὥστε νὰ μὴ ἐγκαταλείπωνται εἰς τὴν τύχην των ὁλόκληροι ἐδαφικαὶ περιοχαί, δηλαδὴ ὄχι τόσον ἐντεῦθεν τῆς μεθορίου, ὥστε οὔτε ἡ προκάλυψις νὰ μὴ δύναται νὰ προασπίσῃ πλήρως τὴν συγκέντρωσιν (ἀπόστασις μεγάλη), οὔτε ἡ συγκέντρωσις νὰ μὴ θέτῃ ὑπὸ τὴν σκέπην της τὰς παραμεθορίους ἐπαρχίας. Δι' αὐτό, ὁ χῶρος τῆς συγκεντρώσεως εἶναι ἀλληλένδετος μετὰ τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων καὶ ἐξαρτᾶται ἐξ ὁλοκλήρου ἐξ αὐτοῦ. Ἐκεῖνο, ὅπερ ὅλως ἰδιαιτέρως τονίζομεν, εἶναι ὅτι ἡ μετωπικὴ ἔκτασις τοῦ χώρου συγκεντρώσεως δὲν πρέπει νὰ εἶναι δυσαναλόγως μεγάλη ἐν σχέσει πρὸς τὰς συγκεντρωθησομένας δυνάμεις, δηλαδὴ οὐδέποτε πρέπει νὰ θεωρῆται ὅτι ὁ χῶρος συγκεντρώσεως δέον νὰ ἐπεκτείνηται ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἐντεῦθεν τῆς μεθορίου περιοχῆς, διότι τότε θὰ διετίθετο ὁ στρατὸς σχοινοτενῶς (en cordon), καὶ συνεπῶς θὰ ἦτο ἀνίσχυρος νὰ διεξαγάγῃ σοβαρὰν ἐπιχείρησιν (ὡς π. χ. ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1897). Ἐνίοτε ἡ ἐκτέλεσις τῶν μελλοντικῶν ἐπιχειρήσεων δυνατὸν νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἐπὶ πλειόνων χώρων συγκέντρωσιν, τοῦτο ὅμως εὑρίσκει ἐφαρμογὴν προκειμένου περὶ μεγάλων στρατῶν, ἀλλὰ καὶ τότε ἐπιβάλλεται ἡ συνοχὴ νὰ εἶναι πλήρης. Ἡ ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς συγκεντρώσεως κατανομὴ τῶν στρατευμάτων ἐξαρτᾶται ἀπαραιτήτως ἐκ τῶν ἀναληφθησομένων ἐπιχειρήσεων, λαμβανομένου σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀξιώματος τοῦ Μόλτκε: «εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπανορθώσωμεν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας τὰ κατ' ἀρχὰς διαπραχθέντα σφάλματα κατὰ τὴν κατανομὴν τῶν στρατευμάτων ἐν τῇ συγκεντρώσει». Κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχάς, τὰς τῶν μονίμων στρατῶν, αἱ διάφοροι μονάδες συνεκεντροῦντο ἐν ᾗ καταστάσει εὑρίσκοντο ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης· τὸ πρᾶγμα ὅμως ἔλαβε πολὺ διάφορον μορφὴν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἐφεδρικῶν στρατῶν (ἀπὸ τῶν ἀρχῶν περίπου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος), καθόσον, πρὶν ἢ συγκεντρωθῇ ὁ στρατός, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἔχῃ ἐπιστρατευθῆ, καὶ ὄχι νὰ γίνῃ ἡ συγκέντρωσις πρὸ τῆς ἐπιστρατεύσεως, δηλαδὴ νὰ μεταφερθῶσιν αἱ διάφοροι μονάδες εἰς τοὺς χώρους συγκεντρώσεως ἐν ᾗ καταστάσει εὑρίσκοντο ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης, ἡ δ' ἐπιστράτευσις νὰ συντελεσθῇ ἐν τοῖς χώροις τῆς συγκεντρώσεως, ὅπως συνέβη μὲ τὸν γαλλικὸν στρατὸν κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 καὶ μὲ τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897. Τὸ ζήτημα τῆς μεταφορᾶς τῶν στρατευμάτων ἐν τῷ χώρῳ τῆς συγκεντρώσεως κατέστη σήμερον πολυπλοκώτατον, λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν κινητοποιουμένων δυνάμεων. Κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς ἡ συγκέντρωσις ἐγίνετο διὰ πορειῶν, συνεπῶς δὲν ἐπρόκειτο εἰμὴ μόνον περὶ καθορισμοῦ τῶν σχετικῶν ὁδεύσεων καὶ τῶν τομέων πορείας, πρὸς δὲ περὶ ὑπολογισμοῦ τῶν χρόνων πορείας εἰς τρόπον, ὥστε νὰ συγχρονισθῇ ἡ συγκέντρωσις· χρῆσις τῶν θαλασσίων μέσων μεταφορᾶς (ἱστιοφόρων πλοίων) δὲν ἐξετελεῖτο εἰμὴ κατὰ τὰς εἰδικὰς περιπτώσεις ὑπερποντίου ἐκστρατείας, ὡς π. χ. τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου εἰς Αἴγυπτον τῷ 1798, ἀλλὰ τότε προκαταβολικὸς ὑπολογισμὸς τοῦ χρόνου συγκεντρώσεως ἦτο ἀδύνατος, καθόσον ἡ θαλασσία κίνησις ἐξηρτᾶτο ἐκ τῶν ἀνέμων. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐνεφανίσθη ὁ σιδηρόδρομος ὡς μέσον μεταφορᾶς, ἡ συγκέντρωσις ἤρχισεν ἀπαιτοῦσα μείζονας ὑπολογισμοὺς κτλ.· πρώτη δὲ διὰ τοιούτου μέσου συγκέντρωσις ἐξετελέσθη κατὰ τὸν Ἰταλικὸν πόλεμον τοῦ 1859 ὑπὸ τῶν Γάλλων. Σήμερον, ὁπότε τὰ μέσα μεταφορᾶς εἶναι πολλαπλᾶ (σιδηρόδρομος, ἀτμόπλοιον, αὐτοκίνητον, ἀεροπλοῖα), ἡ συγκέντρωσις καθίσταται λίαν περίπλοκος, ἅτε ἀπαιτοῦσα μεγάλους ὑπολογισμούς, ἵνα ἐπιτευχθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν μείζων ἀπόδοσις τῶν ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ ὑπαρχόντων μέσων μεταφορᾶς. Δι' ὃ τὸ σχέδιον μεταφορῶν εἶναι σήμερον ἓν τῶν σπουδαιοτάτων τοῦ ὅλου σχεδίου ἐπιστρατεύσεως καὶ ἐπιχειρήσεων. Ἡ στρατηγικὴ συγκέντρωσις

Digitized by Google

πρέπει νὰ περαιοῦται κατὰ τὸ δυνατὸν συντομώτερον, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν διατιθεμένων ὑφ' ἑκάστης χώρας μέσων μεταφορᾶς· γενικῶς ὅμως παραδέχονται ὅτι αὕτη πρέπει νὰ περαιοῦται ἐντὸς 10 ἕως 12 ἡμερῶν, τὸ πολὺ ἐντὸς 15 κατ' ἀνώτατον ὅρον.

Ἡ κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐπιχειρήσεων διεξαγομένη ἑκάστοτε *συγκέντρωσις διὰ τὴν μάχην* ἐκτελεῖται εἴτε ἐντεῦθεν τοῦ πεδίου μάχης (πρὸ αὐτοῦ), καὶ δὴ τὴν παραμονὴν τῆς μάχης (ναπολεόντειος ἀρχή), εἴτε ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης κατὰ τὴν διεξαγωγὴν αὐτῆς (μόλτκειος ἀρχή). Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑπάρχῃ προτίμησις ὑπὲρ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἀρχῆς, διότι ἀμφότεραι ἔχουσι τὰ πλεονεκτήματά των καὶ τὰ μειονεκτήματά των· ἂς ἔχωμεν δ' ὑπ' ὄψιν ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ Γκόλτς, ὁ καθ' ὅλα ὑπέρμαχος τῶν στρατηγικῶν ἀρχῶν τοῦ Μόλτκε, γράφει ἐν τῷ συγγράμματί του «Διεύθυνσις τοῦ πολέμου»: «Τὸ ἐφ' ἡμῖν, εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ αἱ δύο ἀρχαὶ ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀξίαν. Ἑκάστη τούτων ἀντιστοιχεῖ εἰς προϋπάρχουσαν κατάστασιν σαφῶς ὡρισμένην καὶ δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ αὐθαιρέτως». Ὁπωσδήποτε, ὑπομιμνήσκομεν ὅτι ἡ μὲν ναπολεόντειος ἀρχὴ ἔχει τὸ μειονέκτημα ὅτι ἐνίοτε ἐπαυξάνει τὰς κοπώσεις καὶ τὰς κακουχίας, καθόσον ἐκτελοῦνται παλινδρομικαὶ κινήσεις, ἵνα εὑρεθῶσι τὰ στρατεύματα εἰς τὰς καταλλήλους πρὸς ἑλιγμὸν θέσεις (π. χ. ἐνῷ μονάς τις ἐξετέλεσεν ὡρισμένην πορείαν διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὸν χῶρον συγκεντρώσεως, κατόπιν ἡ ἰδία μονὰς ἀναγκάζεται νὰ ἐκτελέσῃ ἀντίστροφον πορείαν ἵνα μεταβῇ εἰς θέσιν, ἐξ ἧς θὰ ἐκτελέσῃ ὑπερκερωτικὸν ἑλιγμόν)· ἡ δὲ μόλτκειος ἀρχὴ ἔχει τὸ μειονέκτημα ὅτι ἐνίοτε δυνατὸν νὰ θέσῃ ἐν κινδύνῳ μονάδα τινὰ πορευομένην ἀνεξαρτήτως πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης χῶρον συγκεντρώσεως, καθόσον δίδεται λαβὴ εἰς δρᾶσιν τοῦ ἀντιπάλου κατ' ἐσωτερικὰς γραμμάς. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— *[Πυροβολ.] Συγκέντρωσις* καλεῖται ἡ εἰκὼν συσσωρεύσεως ἡ παρεχομένη ὑπὸ τῶν σημείων κρούσεως τῶν βολίδων ἢ τῶν σημείων πτώσεως τῶν βλημάτων τῶν βαλλομένων διὰ πυροβόλου τινὸς ὅπλου καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ὑψώσεως καὶ τῆς αὐτῆς σκοπεύσεως. Ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν βληθέντων βλημάτων εἶναι σχετικῶς μέγας, τότε ἡ συγκέντρωσις ἐπὶ μὲν κατακορύφου στόχου εἶναι αἰσθητῶς κυκλική, ἐπὶ δ' ὁριζοντίου ἔχει μορφὴν ἐλλείψεως, ἧς ὁ μέγας ἄξων συμπίπτει μετὰ τοῦ ἄξονος τῆς βολῆς. Ἡ συγκριτικὴ μελέτη τῶν ὑπὸ διαφόρων συστημάτων ὅπλων παρεχομένων συγκεντρώσεων εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν τῇ χρήσει πυρομαχικῶν τῆς αὐτῆς μερίδος, ἐκτελεσθεισῶν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ὥστε αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ συνθῆκαι νὰ ὦσιν αἱ αὐταί, παρέχει τὸ μέγεθος τῆς ἀκριβείας ὅπλου τινός. Μικρῶν διαστάσεων συγκέντρωσις, δι' ἴσον ἀριθμὸν ἀριθμὸν βολῶν, δείκνυσιν ἀκρίβειαν μεγαλυτέραν, ἤτοι ὅτι τὸ ὅπλον παρέχει μικρὰν πιθανὴν ἀπόκλισιν. Εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ παρατηρηθῇ ὅπλον τὸ ὁποῖον παρέχει συγκέντρωσιν προδίδουσαν μεγάλην ἀκρίβειαν νὰ μὴ ᾖ εὔστοχον, ἤτοι τὸ μέσον σημεῖον τῆς συγκεντρώσεως νὰ μὴ συμπίπτῃ μετὰ τοῦ σκοπευομένου σημείου. Τὸ τοιοῦτον ἀποδοτέον εἰς μὴ καλὸν κανονισμὸν ἢ εἰς ἀποκανονισμόν, προκειμένου μὲν περὶ τυφεκίου τοῦ συστήματος σκοπεύσεως, ἤτοι τοῦ κλισιοσκοπίου, καὶ ἰδίᾳ τοῦ στοχάστρου, προκειμένου δὲ περὶ πυροβόλων τῶν σκοπευτικῶν ὀργάνων τούτων. Γ. Α. ΚΝ.

— *[Θεοσοφ.] Συγκέντρωσις* καλεῖται ἡ προσπάθεια ἢ ἡ ἱκανότης προσηλώσεως τῆς σκέψεως εἰς ἓν ὡρισμένον σημεῖον (ἀντικείμενον ἢ ἰδέαν) καὶ ἡ συγκράτησίς της εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, χωρὶς νὰ τῆς ἐπιτρέψῃ κανεὶς ν' ἀπομακρυνθῇ παρὰ τὴν θέλησίν του. Ἡ ἐξάσκησις εἰς τὴν συγκέντρωσιν εἶναι ἀπαραίτητος, διὰ νὰ φθάσῃ κανεὶς εἰς τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς σκέψεώς του. Ἐκ τῶν παλαιοτέρων σχολῶν συγκεντρώσεως καὶ διαλογισμοῦ εἶναι ἡ τοῦ Pantajali. [Πρβλ. *E. Wood,* Concentration (Theosophical Publishing House, London).] Π. Π. Χ.

— **συγκέντρωσις** ***τῆς διδασκαλίας*** *[Παιδαγ.].* Αἱ διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν διαφόρων μαθημάτων προσφερόμεναι εἰς τοὺς μαθητὰς γνώσεις τότε ἀποβαίνουν ὠφέλιμοι, ὅταν συνδέωνται ἀναμεταξύ των οὕτως, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν ἓν σύνολον, εἰς τὸ ὁποῖον ἑκάστη γνῶσις νὰ ἔχῃ τὴν κατάλληλόν της θέσιν καὶ συνάφειαν μὲ τὰς ἄλλας, ὅταν δὲ χρειασθῇ, νὰ δύναται νὰ χρησιμοποιῆται ἀμέσως καὶ ὅπως πρέπει. Ὅταν αἱ νέαι γνώσεις δὲν συνδέωνται μεταξύ των, τότε δὲν εἰσέρχονται εὐκόλως εἰς τὴν συνείδησίν μας, δὲν ἐπανέρχονται εἰς αὐτὴν ὅταν μᾶς χρειάζωνται, δὲν σχηματίζουν ἰσχυροὺς ἀφομοιωτικοὺς κύκλους διὰ τὰς νέας γνώσεις, οὐδὲ συστηματοποιοῦνται, ὥστε νὰ μᾶς κάμνουν πραγματικῶς μορφωμένους καὶ ἐπιστήμονας. Ἡ σύνδεσις τῶν διδασκομένων, ὑπὸ τῶν ἑρβαρτιανῶν ἐπιστημονικῶς ὑποστηριχθεῖσα, καὶ ἰδίως διὰ τοῦ Τσέλλερ ἀκριβέστερον καθορισθεῖσα, καλεῖται *συγκέντρωσις.* Αὕτη εἶναι ἄμεσος (π. χ. ὅταν διδάσκωμεν ἐν τῇ γεωγραφίᾳ τὴν Ἀμερικὴν καὶ συγχρόνως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτῆς) ἢ ἔμμεσος (π. χ. ἡ σύγχρονος διδασκαλία τῶν ζῴων ἢ φυτῶν τῆς Ἀμερικῆς συνδέεται ἀμέσως μὲν μὲ τὴν γεωγραφίαν αὐτῆς, ἐμμέσως δὲ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτῆς). Ἡ συγκέντρωσις λέγεται καὶ κατὰ πρόγραμμα μὲν συγκέντρωσις, ὅταν ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος ποία ὕλη θὰ διδάσκεται καθ' ἕκαστον ἔτος ἐκ τῶν διαφόρων μαθημάτων, ὥστε νὰ δύναται αὕτη νὰ συνδέεται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, μεθοδικὴ δέ, ὅταν κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἑκάστου μαθήματος φροντίζωμεν νὰ συνδέωμεν τὴν ὕλην αὐτοῦ μὲ συγγενεῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων μαθημάτων γνώσεις. Κέντρον τῆς ὅλης διδασκαλίας πρέπει νὰ λαμβάνωνται τὰ φρονηματιστικὰ μαθήματα, ἤτοι τὰ θρησκευτικὰ καὶ ἡ ἱστορία. Τὴν ἀρχὴν τῆς συγκεντρώσεως ἐφαρμόζει καθ' ὅλην της τὴν ἔκτασιν (εἰς τὰς κατωτέρας ἰδίως τάξεις τοῦ δημοτικοῦ) τὸ ἑνιαῖον σχολεῖον. Π. Α. Β.

συγκεντρωτικός, *—ή, —όν·* ὁ κατὰ συγκέντρωσιν ὑφιστάμενος.—Ἐπίρρ. ***συγκεντρωτικῶς.***

— **συγκεντρωτικὸν** ***σύστημα*** *[Διοικ. Δίκ.].* Καλεῖται ἡ ἄσκησις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ὑπὸ ὀργάνων τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν αὐτοδιοίκησιν, ὑφ' ἣν νοεῖται ἡ ἄσκησις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ὑπὸ ὀργάνων αἱρετῶν, ἀνεξαρτήτων τοῦ κέντρου. Ἡ συγκέντρωσις, ἀπόρροια τοῦ λεγομένου δογματικοῦ συστήματος, ἐπιδιώκοντος τὴν πανταχοῦ τοῦ κράτους ἑνότητα καὶ ὁμοιομορφίαν τῶν θεσμῶν, προσιδιάζει κυρίως εἰς τὰ μοναρχικὰ κράτη, ἐνῷ ἀντιθέτως εἰς τὰ δημοκρατικὰ κράτη, ἡ λαϊκὴ κυριαρχία, ἀποτελοῦσα αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δύναμιν ἀποκεντρωτικήν, ἀποκλείει τὴν συγκέντρωσιν. Περὶ ἀπολύτου συγκεντρώσεως δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος, ὡς ἄλλωστε οὐδὲ καὶ περὶ ἀπολύτου ἀποκεντρώσεως καὶ αὐτοδιοικήσεως, ἀλλὰ περὶ ὡρισμένου βαθμοῦ καὶ τρόπου συνδέσεως καὶ ἐξαρτήσεως τῶν ὀργανικῶν μερῶν ἐκ τοῦ ὅλου κράτους. Ἡ συγκέντρωσις δύναται νὰ εἶναι: α') Πολιτική, ὑφ' ἣν νοεῖται ἡ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὄργανον ἀνάθεσις τῆς ἀσκήσεως πασῶν τῶν λειτουργιῶν τοῦ κράτους. Τοιαύτη συγκέντρωσις ὑφίσταται τόσον ἐν τῇ ἀπολύτῳ μοναρχίᾳ, ὅσον καὶ ἐν τῇ ἀμιγεῖ, τῇ ἀμέσῳ δημοκρατίᾳ, μετριάζεται δὲ αἰσθητῶς ἐν τῷ συνταγματικῷ κράτει, ἔνθα καθιεροῦται κυρίως ἡ ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ τῶν λειτουργιῶν. β') Κυβερνητική, καθιεροῦσα τὸ ἑνιαῖον τῆς τε νομοθετικῆς καὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ ἀντιτιθεμένη πρὸς τὴν αὐτονομίαν, ἥτις χαρακτηρίζει τὰς ὁμοσπονδιακὰς πολιτείας. γ') Διοικητικὴ συγκέντρωσις εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἢ ὀργάνων αὐτῆς διεξαγωγὴ τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες δὲν ἀφορῶσιν εἰς τὸ σύνολον τοῦ κράτους, ἀλλ' εἰς ὀργανικὰ αὐτοῦ τμήματα, ὡς ὁ δῆμος, ἡ κοινότης, ὁ νομός. Πλήρης διοικητικὴ συγκέντρωσις ἀποκλείεται ἐν μὲν τῇ μοναρχίᾳ ἐκ τῆς πραγματικῆς ἀδυναμίας τοῦ κέντρου, ὅπως ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς ποικίλας τοπικὰς ἀπαιτήσεις τῶν μερῶν, ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ πολιτεύματος. Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὸ συγκεντρωτικὸν σύστημα ἐγκατελείφθη κατὰ τοὺς συνταγματικοὺς χρόνους, ὑποχωρῆσαν πρὸ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἥτις χαρακτηρίζει τὰς συγχρόνους πολιτείας, ὑπὸ τὸν περιορισμὸν τοῦ διοικητικοῦ ἐλέγχου, ὅστις ἀσκεῖται πάντοτε ἐπ' αὐτῆς ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Μετριασμὸν τῆς συγκεντρώσεως ἀποτελεῖ ἡ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συντάγματι ἀποκαλουμένη *ἀποκέντρωσις* (déconcentration), ἤτοι ἡ ἀνάθεσις τῆς διεξαγωγῆς τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων εἰς περιφερειακὰ ὄργανα τοῦ κέντρου, ἥτις ἀποτελεῖ ἁπλῆν μορφὴν συγκεντρώσεως, χωρὶς νὰ συγχέηται πρὸς τὴν *αὐτοδιοίκησιν* (décentralisation), ἤτοι τὴν εἰς αἱρετὰ καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοῦ κέντρου ὄργανα ἀνάθεσιν τῆς διεξαγωγῆς τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων. Μ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Λογιστ.] Συγκεντρωτικὸν σύστημα* εἶναι τὸ σύστημα τῶν ἐκτεταμένων συνήθως ἐπιχειρήσεων, κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ λογιστικαὶ πράξεις καταχωρίζονται εἰς τὸ ἡμερολόγιον καὶ τὸ καθολικὸν διὰ τῶν ὀνομασιῶν ἁπλῶς τῶν γενικῶν λογαριασμῶν, παραλειπομένων τῶν λεπτομερειῶν ἑκάστης πράξεως. Αἱ λεπτομέρειαι αὗται καταχωρίζονται εἰς ἴδια βοηθητικὰ βιβλία, τηρούμενα εἰς τὰ οἰκεῖα τμήματα. Ι. Α. Β.

συγκεραννύω, καὶ ***συγκιρνῶ,*** *ἀόρ. συνεκέρασα,* παθ. μετχ. *συγκεκερασμένος* ἢ *συγκεκραμένος·* μιγνύω ὑγρά, οἷον οἶνον μετὰ ὕδατος, ἀνακατώνω, παρασκευάζω κρᾶμα.

συγκέρασμα (τό)· τὸ συγκεκραμένον, κρᾶμα, μῖγμα· || σύγκρασις.

συγκερασμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συγκεραννύειν, ἀνακάτωμα, μῖξις, σύγκρασις.

σύγκερος, —η, —ο· ἰδιωματ. ἐπὶ τοῦ μέλιτος, ὅταν παρέχεται ἢ πωλῆται μετὰ τοῦ κηρίου, μετὰ τῆς κηρήθρας: «ἐπουλήσαμε τὸ μέλι σύγκερο».

συγκεφαλαιῶ (*—όω*)· λέγω, ἐκθέτω ἐν κεφαλαίῳ, συνοπτικῶς καὶ ἐν συνόλῳ, συνοψίζω: «συγκεφαλαιῶ τὰ λεχθέντα».

συγκεφαλαίωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐν κεφαλαίῳ, συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν λεχθέντων ἢ ἐκτεθέντων.

συγκεφαλαιωτικός, *—ή, —όν·* ὁ κατὰ συγκεφαλαίωσιν, συνοπτικός, περιληπτικῶς.—Ἐπίρρ. *συγκεφαλαιωτικῶς.*

συγκεφάλιος (ὁ, ἡ) (Syncéphalien) *[Τερατογ.].* Τερατογονικὴ διάπλασις, καθ' ἣν εἰς τὰ τέρατα ταῦτα δὲν ὑπάρχει πλέον συνάφεια τῶν δύο κεφαλῶν, ἀλλὰ στενὴ συγχώνευσις· μόνη δὲ ἡ ἀνάλυσις τούτων δύναται νὰ χαράξῃ ὅρια μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἑτέρου τῶν συνθετικῶν ἀτόμων καὶ νὰ καθορίσῃ τὴν μερίδα, ἣν ἕκαστον χορηγεῖ εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς διπλῆς κεφαλῆς. Τὰ τέρατα ταῦτα, ἅτινα περιγράφονται ἐνίοτε ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Ἰανοκέφαλοι, Ἰανόμορφοι* ἢ τέρατα *Ἰανοί,* ἔχουσι σώματα τελείως κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὸ ὑπομφάλιον τμῆμα, ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας εἶναι συντετηγμένα κατὰ τὸ ὑπερομφάλιον αὐτῶν τμῆμα. Ἡ κεφαλὴ εἶναι μία, ἐμφανίζουσα πρόσωπα ἀντιτιθέμενα ἀλλήλοις. Εἰς τὰ συγκεφάλια τέρατα ἀπαντῶσι πᾶσαι αἱ ἀνωμαλίαι, αἵτινες παρατηροῦνται εἰς τὰ στερνοπαγῆ τέρατα. Ἀλλ' ἡ σύντηξις τῶν σπλάγχνων εἶναι στενοτέρα πρὸς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς· παρ' αὐτοῖς ὑπάρχουσι δύο στόματα καὶ δύο φάρυγγες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς ἀπολήγει ἐνίοτε εἰς τυφλοθυλάκιον. Ἕκαστον ἔμβρυον κατέχει ἴδιον νωτιαῖον μυελόν· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ τὸν βολβὸν καὶ διὰ τὰ ἡμισφαίρια τοῦ ἐγκεφάλου, ἅτινα δὲν εὑρίσκονται ἐν συντήξει, ἐνίοτε μάλιστα οἱ δύο ἐγκέφαλοι εἶναι κεχωρισμένοι ἀλλήλων δι' ἰσχυροῦ μεμβρανώδους διαφράγματος. Τὰ τέρατα ταῦτα γεννῶνται τερμαλέα, εἰς τὸ τέρμα τῆς κυήσεως· εἶναι δὲ πάντοτε μονόφυλα (ἢ ἄρρενα ἀμφότερα ἢ θήλεα ἀμφότερα), οὐδέποτε δὲ εὑρέθησαν δίφυλα. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

συγκεχυμένος, *—η, —ον·* παθ. μετχ. τοῦ συγχέω, τεταραγμένος, ἀσαφής, ἀντίθ. *εὐκρινής*: «λόγοι συγκεχυμένοι».—Ἐπίρρ. ***συγκεχυμένως.***

συγκινδυνεύω· κινδυνεύω μετά τινος, διατρέχω τὸν αὐτὸν κίνδυνον: «συνεπολέμησαν καὶ συνεκινδύνευσαν».

συγκινησία (ἡ)· ἡ κατὰ συμπάθειαν κίνησις καὶ τοῦ ἑτέρου μέλους (παθολογ.).

συγκίνησις, *—εως* (ἡ)· συμπάθεια, συναίσθημα χαρᾶς εἴτε λύπης: «ἡ ἐμφάνισίς του προκαλεῖ ζωηρὰν συγκίνησιν».

— *[Τέχν. Λόγ.] Συγκίνησις* εἶναι ἡ διὰ τοῦ λεκτικοῦ καὶ τοῦ προσώπου ἐκδήλωσις αἰσθήματος θλιβεροῦ, ἐνίοτε δὲ ὑπερβολικῆς χαρᾶς, ἀγαλλιάσεως κ. λ. π. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἡ ἐκδήλωσις διὰ τοῦ προσώπου (μιμικὴ) εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν ἔκφρασιν τοῦ κλαυσιγέλωτος καὶ δὲν φέρει ἰσχυρῶς καταφανῆ τὰ θρηνητικὰ μιμικὰ χαρακτηριστικά. Π. Α. Κ.

συγκινητικός, *—ή, —όν·* ὁ προκαλῶν συγκίνησιν, συναίσθημα λύπης ἢ χαρᾶς: «συγκινητικὴ προσφώνησις».—Ἐπίρρ. ***συγκινητικῶς.***

—**συγκινητικαὶ** ***νευρώσεις*** *[Νευρολογ.]·* βλ. λ. *νεύρωσις.*

—**συγκινητικὴ** ***διάθεσις*** *[Ψυχιατρ.]·* βλ. λ. *συγκινητικότης.*

συγκινητικότης, *—ητος* (ἡ) *[Ψυχιατρ.].* Καλεῖται ἡ ἰδιότης τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ νὰ συγκινῆται ἤτοι νὰ μεταβάλλῃ τὸν αἰσθηματικόν του τόνον ἐν σχέσει πρὸς τὰς ψυχο-οργανικὰς τροποποιήσεις τὰς ἐπερχομένας ἔκ τινων ἐξωτερικῶν μεταβολῶν. Ἡ συγκίνησις ἐκδηλοῦται διὰ φυσικῶν σημείων, ὅπως ὁ τρόμος, ὁ ἴλιγγος, ταχυκαρδία, ἀγγειοκινητικαὶ καὶ ἐκκριτικαὶ διαταραχαί, καὶ ψυχικῶν, ὅπως ἡ ἀνάκλησις παραστάσεων καὶ συνδυασμὸς τῶν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων ἐκδηλουμένων διὰ διεγέρσεως καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τοῦ ἐγκεφάλου, πέρα τῆς ἐνδιαφερομένης ἐκ τῆς συγκινήσεως ζώνης αὐτοῦ.

Συγκινητικὴ διάθεσις τοῦ Dupré ἢ ὀρθότερον *ὑπερσυγκινητικὴ διάθεσις* εἶναι ἡ ὑπερβολικὴ συγκινητικότης ἡ παρατηρουμένη εἴς τινα εὐαίσθητα ἄτομα. Τὰ ἄτομα ταῦτα εἶναι νευρικά, μὲ ἀντανακλάσεις ηὐξημένας, ταχυκαρδίαν, πολυουρίαν, ὑπεριδρωσιν, διάρροιαν ἐπερχομένην ἔκ τινος συγκινήσεως. Δύνανται νὰ διατηρήσουν τὴν κατάστασιν αὐτὴν χωρὶς νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ ὅρια τῆς ψυχοπαθολογίας, ἐνῷ ἄλλοτε ἔκ τινος ἰσχυρᾶς συγκινήσεως πάσχουσι ψυχοπάθειάν τινα, συνήθως ἐκδηλουμένην μὲ ἄγχος, φόβους, πανικόν. Γ. Κ. Δ.

συγκινῶ (*—έω*)· προκαλῶ συναίσθημα χαρᾶς ἢ λύπης: «οἱ λόγοι του συγκινοῦν».

συγκιρνῶ (*—άω*)· ἄλλως *συγκεραννύω* (βλ. λ.).

σύγκλεισις, *—εως* (ἡ)· τὸ κλείειν ὁμοῦ.

Digitized by Google

—**σύγκλεισις** *σιαγόνων*. Ἡ κατὰ φύσιν σχέσις τῶν ἐπικλινῶν ἐπιπέδων τῶν μασητικῶν ἐπιφανειῶν τῶν ὀδόντων, ὅταν αἱ σιαγόνες εἶναι κλεισταί. Ὡς βάσις τῆς κατὰ φύσιν συγκλείσεως τῶν σιαγόνων λαμβάνεται κατὰ τὸν Angle ἡ σχέσις τοῦ ἄνω πρώτου γομφίου πρὸς τὸν ὁμόλογον τῆς κάτω γνάθου, ὅταν οἱ σιαγόνες εἶναι κλεισταί, ἡ δὲ κορωνοειδὴς ἀπόφυσις τῆς κάτω γνάθου εὑρίσκεται φυσιολογικῶς ἐν τῷ γλυνοειδεῖ βόθρῳ. Πᾶσα δὲ παρέκκλισις ἐκ τοῦ ἀνωτέρω κανόνος ἀποτελεῖ στρεβλοφυΐαν δεκτικὴν διορθώσεως. Ν. Γ. Π.

συγκλείω· κλείω ὁμοῦ.

συγκληροδόχος (ὁ) *[Νομ.]*. Καλεῖται ὁ μετ' ἄλλων διὰ τῆς αὐτῆς κληροδοσίας τετιμημένος. Ἐὰν ἡ κληροδοσία ὠφελῇ πλείονα πρόσωπα, κληροδόχος θεωρεῖται ἐκεῖνος, ὃν κυρίως ἐσκόπει νὰ ὠφελήσῃ ὁ διαθέτης. Ἐπὶ πλειόνων συγκληροδόχων ἡ διανομὴ τῆς κληροδοσίας γίνεται κατ' ἰσομοιρίαν, καὶ ἂν ἀκόμη εἰς κληρονόμους ἀφέθη αὕτη. Ἐὰν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἐκληροδοτήθη εἰς πλείονας ἡνωμένως, οὗτοι διανέμονται τοῦτο κατὰ κεφαλάς· ἐπίσης ἡ αὐτὴ διανομὴ λαμβάνει χώραν, ὅταν τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον κληροδοτηθῇ εἰς πολλοὺς διῃρημένως, δι' ἰδιαιτέρας δηλαδὴ προτάσεως, ἐκτὸς ἂν συνάγεται ὅτι ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου ἦτο ὁ μὲν εἷς νὰ λάβῃ αὐτούσιον τὸ πρᾶγμα, ὁ δ' ἕτερος τὴν ἀξίαν του. Ἐὰν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κληροδοτηθῇ εἰς πλείονας ὁμοῦ, πρὸς τούτοις δὲ καὶ εἰς ἄλλον ἰδιαιτέρως, οἱ ὁμοῦ μνημονευθέντες λαμβάνουσι μίαν μόνον μερίδα. Ἐπὶ συγκληροδοσίας, ἐάν τις τῶν κληροδόχων δὲν ἐκτήσατο τὸ μέρος του τοῦτο, προσαυξάνει τοῖς λοιποῖς, εἴτε ἐὰν ἡνωμένως εἴτε κεχωρισμένως ὠνομάσθησαν. Ἐὰν τὸ κληροδότημα ἐκληροδοτήθη εἴς τινας ἀπὸ κοινοῦ, εἰς ἄλλον δὲ ἰδιαιτέρως, οἱ πρῶτοι ἔχουσι κατὰ προτίμησιν δικαίωμα προσαυξήσεως μεταξύ των. Α. Κ. Κ.

συγκληρονομία (ἡ)· ἡ κληρονομικὴ περιουσία ἡ εἰς πολλοὺς κληρονόμους περιελθοῦσα· || ἡ μεταξὺ τῶν πολλῶν συγκληρονόμων κληρονομικὴ σχέσις.

—*[Νομ.]* Ἐπὶ ὑπάρξεως πλειόνων κληρονόμων ὑφίσταται κοινωνία δικαίου, ἤτοι *κοινοπραξία* (communio incidens), ἑκάστου τούτων ἔχοντος μέρος ἰδανικὸν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς κληρονομίας. Ἡ νομικὴ σχέσις ἡ συνδέουσα τούτους πρὸς ἀλλήλους εἶναι ἡ ἐνοχὴ ἐξ οἱονεὶ συμβάσεως. Ἐκ τῆς κοινωνίας ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς κληρονομίας παρέπεται καὶ τοιαύτη ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον κληρονομιαίων πραγμάτων, τὸ δὲ ποσοστὸν ἑκάστου κληρονόμου προσδιορίζεται εἴτε ὑπὸ τοῦ νόμου, εἴτε ὑπὸ τῆς βουλήσεως τοῦ διαθέτου. Ἐπὶ τινων κληρονομικῶν στοιχείων ἀνεπιδέκτων διαιρέσεως, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, ἡ τῶν κληρονόμων κοινωνία δὲν εἶναι νοητὴ κατ' ἰδανικὰ μέρη, ἀλλ' ἀδιαιρέτως, ὡς ἐπὶ ἐνεχύρου, πραγματικῶν δουλειῶν καὶ ἐκ τῶν προσωπικῶν ἐπὶ χρήσεως κλπ. Ἐπίσης ἀδιαίρετα εἶναι καὶ ὅσα ἐκ τοῦ προορισμοῦ των δέον νὰ μένουν τοιαῦτα, οἷον ἡ διαθήκη, ταφεῖα καὶ ἄλλα τῆς κληρονομίας ἔγγραφα. Ἐν τούτοις, κατὰ ῥητὴν διάταξιν τοῦ νόμου, αἱ ἐν τῇ κληρονομίᾳ ἐνοχαί, ἤτοι ἀπαιτήσεις καὶ χρέη, ἐπιμερίζονται αὐτοδικαίως μεταξὺ τῶν συγκληρονόμων κατὰ τὴν κληρονομικὴν μερίδα ἑκάστου, δι' ὃ καὶ ἐξαιροῦνται τῆς μεταξὺ αὐτῶν κοινωνίας. Ἡ λύσις τῆς κοινοπραξίας ἐπέρχεται διὰ τῆς διανομῆς, ἥτις γίνεται εἴτε διὰ συμβάσεως (ἐξώδικος διανομή), εἴτε δι' ἀγωγῆς (δικαστικὴ διανομή). Διὰ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς εἴτε διώκεται τῆς ὅλης κληρονομίας ἡ διαίρεσις, ὅτε καλεῖται ἀγωγὴ περὶ διανομῆς κλήρου (actio familiae heriscundae), εἴτε ἰδιαιτέρως εἰδικοῦ κληρονομικοῦ πράγματος, ὁπότε ὀνομάζεται ἀγωγὴ διαιρέσεως κοινοῦ πράγματος (actio communi dividundo). Δικαίωμα πρὸς λύσιν τῆς κοινωνίας ἔχει πᾶς συγκληρονόμος, τοῦ τοιούτου δικαιώματος μὴ ἀποσβεννυμένου οὔτε διὰ παραιτήσεως, οὔτε διὰ παραγραφῆς. Εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις ἡ διανομὴ δέον νὰ ζητηθῇ δικαστικῶς, ἀποκλειομένης τῆς ἑκουσίας: 1) ἐπὶ ἀρνήσεως τινος τῶν συγκληρονόμων νὰ συναινέσῃ εἰς ταύτην· 2) ὅταν στερῆται τῆς ἐλευθέρας διαθέσεως τῆς περιουσίας του· 3) ὅταν εἶναι ἀπών, ἄνευ εἰδικοῦ ἐντολοδόχου· 4) ὅταν ὑφίσταται κατάσχεσις δανειστοῦ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ πράγματος καὶ οὗτος ἤσκησεν ἀνακοπὴν κατὰ τῆς ἑκουσίας διανομῆς. Α. Κ. Κ.

συγκληρονόμος (ὁ, ἡ)· ὁ μετ' ἄλλου ἢ ἄλλων κληρονόμος.

συγκληρονομῶ (—*έω*)· κληρονομῶ ὁμοῦ μετ' ἄλλων, εἶμαι συγκληρονόμος.

σύγκλησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ὁμοῦ εἰς τὸ αὐτὸ κλῆσις, πρόσκλησις: «σύγκλησις τῆς βουλῆς, — τῆς γερουσίας, — τῶν μελῶν τῆς ἑταιρείας».

Συγκλητική, *ἁγία*. Ἐγεννήθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ περὶ τὸ 270 ἐξ εὐσεβῶν καὶ πλουσίων γονέων, ἐκ Μακεδονίας καταγομένων. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων αὐτῆς διαμοιράσασα τὸ πλεῖστον τῆς μεγάλης περιουσίας της εἰς πτωχοὺς καὶ παραλαβοῦσα τὴν τυφλὴν μικροτέραν αὐτῆς ἀδελφήν, ἀπεσύρθη εἴς τινα οἰκίσκον συγγενοῦς της ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ ἐκεῖ ὑπὸ πρεσβυτέρου τινὸς περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἐν τῷ ἀναχωρητηρίῳ δὲ τούτῳ δεχομένη τὰς ἐξ Ἀλεξανδρείας προσερχομένας νεάνιδας καὶ διδάσκουσα αὐτὰς κατέστη περιβόητος καθ' ἅπασαν τὴν Αἴγυπτον, ὥστε ὁ σύγχρονος καὶ θαυμαστὴς αὐτῆς Μέγας Ἀθανάσιος μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς, ὀλίγον μετὰ τὸ 350 ἐπελθόντα, ἔγραψε λαμπρὸν ἐγκώμιον εἰς αὐτήν. Ἑορτάζεται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 5 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

συγκλητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σύγκλητον, ὁ τῆς συγκλήτου (senatus): «συγκλητικὸν δόγμα» || «συγκλητικὴ τάξις» ἡ ἀνωτάτη τάξιν τῶν Ῥωμαίων πολιτῶν κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν τῶν ἱππέων καὶ τὴν τῶν πληβείων· || *συγκλητικοὶ* (οἱ)· ὡς οὐσ. οἱ μετέχοντες τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου, νῦν δὲ οἱ μετέχοντες τῆς συγκλήτου τοῦ πανεπιστημίου ἢ τῆς ἀκαδημίας.

Συγκλητικός, *Ἀλέξανδρος*. Κύπριος λόγιος ἀνήκων εἰς μεγάλην οἰκογένειαν, παρασχοῦσαν πλείστους λογίους κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνα, τῶν ὁποίων ἐπισημότερος ὑπῆρξεν οὗτος. Μετὰ τὰς ἐν τῇ πατρίδι σπουδὰς ἐφοίτησεν ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Παταβίου, τοῦ ὁποίου εἶτα ἐχρημάτισε καθηγητὴς τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ σύνδικος αὐτοῦ μεσοῦντος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τ. Ε. Ε.

σύγκλητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ συγκεκλημένος· || *σύγκλητος* (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. κατ.).

—*[Ἱστορ.]* Ἡ ῥωμαϊκὴ *σύγκλητος* ὑπῆρξε τὸ σημαντικώτερον συλλογικὸν ὄργανον τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας, ἀσκῆσαν μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ δημοσίου βίου εἰς πάντα τὰ στάδια τῆς ῥωμαϊκῆς ἱστορίας.

Σύνθεσις καὶ συγκρότησις τῆς συγκλήτου. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς βασιλείας ἡ ῥωμαϊκὴ σύγκλητος περιελάμβανεν 100, βραδύτερον δὲ 200 καὶ ἐν τέλει τῆς βασιλείας 300 μέλη, ἐκλεγόμενα ἀποκλειστικῶς μεταξὺ τῶν πατρικίων. Ἡ ἐκλογὴ ἐνηργεῖτο ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὅστις ὅμως δὲν διέθετεν ἀπόλυτον πρωτοβουλίαν, ἀλλ' ὑπεχρεοῦτο νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰς γνωμοδοτικὰς ὑποδείξεις τῶν φυλῶν, περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς διαδικασίας τῶν ὁποίων δὲν εἶναι σαφεῖς αἱ πληροφορίαι, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἄγραφον δίκαιον, τὸ jus majorum, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον τὰ προσόντα τοῦ συγκλητικοῦ ἦσαν: α') ἡ ἰδιότης τοῦ πατρικίου, καίτοι ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ Σέρβιος Τύλλιος εἰσήγαγεν εἰς τὴν σύγκλητον πληβείους τινάς, β') ἡ νομικὴ ἰδιότης τοῦ pater familias καὶ γ') ὡρισμένη ἡλικία, οὐχὶ κατωτέρα τῶν 45 ἐτῶν. Οὕτως ἡ σύγκλητος ἐπὶ βασιλείας ἀπετέλει συμβούλιον τῶν πρεσβυτέρων πατρικίων οἰκογενειαρχῶν, ὡς δεικνύει ἀφ' ἑνὸς ἡ ὀνομασία τοῦ σώματος (Senatus, γερουσία), ἀφ' ἑτέρου δ' ὁ τίτλος ὁ ἀποδιδόμενος εἰς τοὺς συγκλητικοὺς (patres). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν συγκλητικῶν ἡ διάκρισις εἰς patres majorum gentium καὶ patres minorum gentium, μὴ διατηρηθεῖσα κατὰ τὴν δημοκρατικὴν περίοδον.

Ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει τῆς δημοκρατίας, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τοὺς συγκλητικοὺς (lectio senatus) περιῆλθεν εἰς τοὺς ὑπάτους, οἱ ὁποῖοι ἐδικαιοῦντο μὲν νὰ συμπληρώνωσι τὰ περιοδικῶς παρουσιαζόμενα κενά, ἀμφίβολον ὅμως εἶναι ἐὰν ἐδικαιοῦντο νὰ παύωσι τοὺς συγκλητικούς, οἵτινες ἀπέλαυον ἰσοβιότητος. Τοὐναντίον ἐδικαιοῦντο ν' ἀποβάλωσι τοὺς εἰς βαρέα πταίσματα ὑποπεσόντας συγκλητικοὺς οἱ τιμηταί, εἰς τοὺς ὁποίους περιῆλθε βραδύτερον τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ τῶν συγκλητικῶν διὰ τοῦ plebiscitum Ovinium (312 π. Χ.). Εὐνόητον ὅτι τὸ εἰς τοὺς ὑπάτους ἀνῆκον δικαίωμα ἐκλογῆς τῶν συγκλητικῶν ἀνῆκε καὶ εἰς τοὺς ἐν ἐλλείψει τῶν ὑπάτων ἐκλεγομένους ἀνωτάτους ἄρχοντας, τοὺς περιβεβλημένους τὸ imperium, ἤτοι τοὺς dictatores καὶ τοὺς decemviri legibus scribundis (450 π. Χ.). Ἡ σύνθεσις τῆς συγκλήτου ὑπέστη ἀμέσως τὴν ἐπίδρασιν τοῦ νέου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, οἱ δὲ πληβεῖοι εἰσῆλθον εἰς τὴν σύγκλητον, ἥτις οὕτω διῃρέθη εἰς δύο τάξεις· καὶ οἱ μὲν ἐκ πατρικίων προερχόμενοι συγκλητικοὶ καλοῦνται patres οἱ δ' ἐκ πληβείων conscripti, ἤτοι προσγεγραμμένοι. Διὸ καὶ ἀπαντᾶται ἡ πρὸς τὴν σύγκλητον προσφώνησις «patres et conscripti», ἥτις διὰ τῆς βαθμιαίας ἑνώσεως τῶν τάξεων συνεπτύχθη εἰς τὴν φράσιν «patres conscripti», παραλειφθέντος τοῦ et. Τὸ δικαίωμα τῶν ἁρμοδίων ἀρχόντων πρὸς ἐκλογὴν τῶν συγκλητικῶν ἐπηρεάζεται ἤδη ἐμμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, δεδομένου ὅτι ὁ λαὸς ἐντὸς τῶν συνελεύσεων ἐκλέγει τοὺς ἄρχοντας, ἐκ τῶν ἀρχόντων δὲ τούτων οἱ ὕπατοι, οἱ δήμαρχοι, οἱ πραίτωρες, οἱ ἀγορανόμοι καὶ οἱ ταμίαι δικαιωματικῶς κατελέγοντο εἰς τοὺς συγκλητικούς, διεκρίνοντο δὲ ἀναλόγως τῶν ἀξιωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον καταλάβει, εἰς senatores consulares, tribunicios, praetorios, aedilicios, quaestorios.

Οἱ πληβεῖοι συγκλητικοὶ κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξαν ὀλίγοι, προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου ηὐξήθησαν παραλλήλως πρὸς τὴν βαθμιαίαν κατάκτησιν τῶν δημοσίων ἀξιωμάτων ὑπὸ τῆς τάξεώς των. Οὕτω κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα ἀναφέρονται 43 πληβεῖοι συγκλητικοί, εἰσελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον διὰ τῆς ἀποκτήσεως δημοσίων ἀξιωμάτων, ἔναντι 110 πατρικίων συγκλητικῶν εἰσελθόντων εἰς τὴν σύγκλητον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Οὐσιαστική τις διάκρισις δὲν φαίνεται νὰ ἐχώριζε τοὺς πατρικίους συγκλητικοὺς ἀπὸ τοὺς πληβείους συναδέλφους των. Ἐν τούτοις μέχρι τῶν τελευταίων δημοκρατικῶν χρόνων ὁ προεξάρχων τῆς συγκλήτου (princeps senatus), ἤτοι ὁ ἐγγεγραμμένος πρῶτος εἰς τὸν κατάλογον τῶν συγκλητικῶν, ἐκπροσωπῶν δὲ τὴν σύγκλητον καὶ ἐρωτώμενος πρῶτος κατὰ τὰς ψηφοφορίας, προήρχετο ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν πατρικίων συγκλητικῶν, μόλις δὲ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς δημοκρατίας καταλαμβάνει τὸ ἀξίωμα τοῦτο πληβεῖος συγκλητικός. Ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι αἱ δύο τάξεις «διέφερον ἄνευ τῶν ὑποδημάτων οὐδέν». Ἡ περὶ τὰ ὑποδήματα διάκρισις συνίστατο εἰς τὸ ὅτι οἱ πατρίκιοι συγκλητικοὶ ἔφερον ἐρυθρὰ τοιαῦτα (calcei patricii), ἐνῷ οἱ πληβεῖοι μέλανα (calcei senatorii). Γενικῶς οἱ συγκλητικοὶ διεκρίνοντο εἰς τοὺς ἔχοντας τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλεφαντίνου δίφρου (senatores curules) καὶ εἰς τοὺς στερουμένους τούτου (non curules ἢ pedarii). Οἱ πρῶτοι ἦσαν οἱ καταλαβόντες ἀξίωμα, ὅπερ συνεπήγετο τὸ δικαίωμα νὰ κάθηνται ἐπὶ τοῦ ἐλεφαντίνου δίφρου (sella curulis), ὑποδιῃροῦντο δὲ καὶ οὗτοι εἰς τάξεις, ἀντιστοίχους πρὸς τὰ κατεχόμενα ἀξιώματα. Οἱ λοιποὶ ὀφείλουσι τὴν ὀνομασίαν των κατ' ἄλλους μὲν εἰς τὸ ὅτι, στερούμενοι δίφρου, ἐθεωροῦντο ἐπὶ τῶν ποδῶν βαίνοντες (pedibus), κατ' ἄλλους δὲ εἰς τὸ ὅτι, στερούμενοι τοῦ δικαιώματος νὰ ἐκφέρωσιν ἰδίαν γνώμην κατὰ τὰς ψηφοφορίας, ὤφειλον νὰ συντάσσωνται πρὸς τὴν ὑπὸ ἄλλων διατυπωθεῖσαν (qui sententiam in senatu non verbis dicerent, sed in alienam sententiam pedibus irent). Γενικὰ προνόμια τῶν συγκλητικῶν ἦσαν τὸ φέρειν τὰ εἰδικὰ ὑποδήματα, τὴν πορφυροπάρυφον τήβεννον καὶ τὸν χρυσοῦν δακτύλιον, τὸ καταλαμβάνειν ἰδίας τιμητικὰς θέσεις εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας καὶ θεάματα καὶ συμμετέχειν τῶν πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν τελουμένων συμποσίων. Κατὰ τοὺς τελευταίους π. Χ. χρόνους τὰ προνόμια ταῦτα διετήρουν καὶ οἱ ἐξερχόμενοι τῆς συγκλήτου συγκλητικοί, σπανιώτατα ὅμως ἀπενέμοντο ταῦτα καὶ εἰς πολίτας μὴ συγκλητικούς.

Ἵνα ἐκλεγῇ τις συγκλητικὸς κατὰ τὴν δημοκρατικὴν περίοδον, ἔδει νὰ ἔχῃ τὰ ἑξῆς προσόντα: α') Νὰ κέκτηται τὴν ῥωμαϊκὴν ἰθαγένειαν (civitas romana cum jure honorum), ἡ ἀπώλεια τῆς ὁποίας διὰ capitis deminutio συνεπήγετο αὐτοδικαίως τὴν ἀπὸ τοῦ συγκλητικοῦ ἀξιώματος ἔκπτωσιν. Βραδύτερον, ἐν τούτοις, εἰσῆλθον εἰς τὴν σύγκλητον καὶ πολῖται προερχόμενοι ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν (municipia), οὕτω δ' ἡ σύγκλητος ἐξελίχθη εἰς συνέλευσιν ἀντιπροσώπων τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας. β') Νὰ εἶναι ingenuus, ἤτοι ἐλεύθερος καὶ υἱὸς ἐλευθέρου. Οὕτως ἀπεκλείοντο τῆς συγκλήτου οἱ ἀπελεύθεροι (libertini) καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν, ἐπανειλημμένως δὲ τοιοῦτοι, διαλαθόντες τὴν προσοχὴν τῶν ἁρμοδίων ἀρχόντων καὶ καταλεχθέντες εἰς τοὺς συγκλητικούς, ἐξεδιώχθησαν. Οἱ ἔγγονοι ὅμως τῶν ἀπελευθέρων ἐγίνοντο δεκτοί. γ') Νὰ κέκτηται ὡρισμένην περιουσίαν. Περὶ τοῦ προσόντος τούτου, ἀμφισβητουμένου ἄλλωστε κατ' ἀρχήν, δὲν ὑπάρχουσι λεπτομερεῖς πληροφορίαι, φαίνεται ὅμως ὅτι κατὰ κανόνα οἱ συγκλητικοὶ προήρχοντο ἐκ τῆς εὐπόρου τάξεως τῶν ἱππέων, τοῦτο δ' ἵνα δύνανται νὰ διάγωσιν ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἰδιότητός των. δ') Νὰ μὴ ἀσκῇ ὡρισμένα ἐπαγγέλματα, ἅτινα προσῆπτον ἀτιμίαν (μονομάχος, ἠθοποιός, αὐλητής), ἢ συνεπήγοντο ἀπασχόλησιν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας (μισθωτοί, μικροέμποροι, νεκροπομποὶ κ.λ.π.). ε') Νὰ κέκτηται ὡρισμένην ἡλικίαν. Μέχρι τῆς lex Villia (180 π. Χ.) δὲν ὑπῆρχε γραπτὴ διάταξις καθορίζουσα τὴν ἡλικίαν ταύτην. Ὁ ἀνωτέρω νόμος ὥρισε τὸ 27ον ἔτος, ἐπὶ δὲ τοῦ Σύλλα ὡρίσθη τὸ 30όν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συγκλητικῶν ἀνεβιβάσθη ὑπὸ τοῦ Σύλλα εἰς 600, ὑπὸ δὲ τοῦ Καίσαρος εἰς 900, περιωρίσθη δὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου εἰς 600.

Ἀφ' ἧς διὰ τοῦ plebiscitum Ovinium τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τοὺς συγκλητικοὺς ἀπενεμήθη εἰς τοὺς τιμητάς, ἡ ἐκλογὴ δὲν ἐγίνετο πλέον βαθμιαίως καὶ ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων κενῶν, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην πενταετίαν, ἅμα τῇ ἀναδείξει τῶν νέων τιμητῶν. Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ συγκλητικοῦ καταλόγου ἀπετέλει τὸ πρῶτον μέλημα τῶν ἀρχόντων τούτων, οἵτινες εἰς τὸν ὑφιστάμενον κατάλογον ἐγγράφουσι τοὺς ἀποκτήσαντας τὸ jus sententiae (adlegere senatum), διαγράφουσι δὲ (movere senatu) τοὺς ἀπολέσαντας τὰ προσόντα τοῦ ἀξιώματος, ὡς καὶ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους κατ' ἐλευθέραν κρίσιν οἱ τιμηταὶ θεωροῦσιν ὡς ἀναξίους νὰ διατηρήσωσι τοῦτο. Περιπτώσεις συνεπαγόμεναι τὴν ἔκπτωσιν **ἀπὸ τοῦ συγκλητικοῦ ἀξιώμα-**

Digitized by Google

τος ἀναφέρονται: 1) ἡ καταδίκη διὰ πρᾶξιν συνεπιφέρουσαν ἀτιμίαν (infamia)· 2) ἡ πτώχευσις· 3) ἡ καταδίκη διὰ δημόσια ἀδικήματα (judicia publica)· 4) ἡ ἐπὶ συκοφαντίᾳ καταδίκη τοῦ μηνυτοῦ· 5) ἡ ἐγγραφὴ εἰς τοὺς πίνακας προγραφῶν τοῦ Σύλλα· 6) ἡ συνενοχὴ εἰς φόνον Ρωμαίου πολίτου. Οἱ οὑτωσὶ διαγραφέντες ἐπανακτῶσι τὸ δικαίωμα ἐκλογῆς διὰ τῆς ἀναρρήσεώς των εἰς δημόσιον ἀξίωμα, περιβεβλημένον imperium. Ἐπὶ Καίσαρος, εἰδικὸν συγκλητικὸν δόγμα (senatus-consultum) ἀπένειμεν αὐτῷ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τοὺς συγκλητικούς, ὅπερ οὗτος ἤσκησε μεθ' ἱκανῆς ἐλευθερίας, ἀφοῦ ὠνόμασε συγκλητικὸν τὸν δεκαοκταετῆ Ὀκτάβιον, μὴ κεκτημένον ἀνάλογον ἀξίωμα, καθὼς καὶ πλῆθος ὀπαδῶν του, ἐστερημένων ἐπίσης προσόντων, ἐπιδιώκων οὕτω τὴν ἐξασφάλισιν τῆς πλειοψηφίας ἐν τῇ συγκλήτῳ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξεβλήθησαν διὰ νόμου οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Πομπηΐου. Διὰ πρώτην φορὰν ἐπίσης ἐπὶ Καίσαρος εἰσῆλθον εἰς τὴν σύγκλητον ἀπελεύθεροι, πολῖται τῶν ἐπαρχιῶν καὶ πολῖται ἐπαγγελλόμενοι μὴ τιμητικὰ ἐπαγγέλματα.

Ἅμα τῇ ἀνακηρύξει τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ αὐτοκράτωρ, περιβεβλημένος καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ τιμητοῦ (potestas censoria), ἠδύνατο νὰ ἐκλέγῃ τοὺς συγκλητικοὺς καὶ νὰ ἀναθεωρῇ τὸν κατάλογον αὐτῶν, ὅστις ἐξετίθετο καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς δημόσιον τόπον (album senatorium). Ἤδη ὡρίσθη καὶ ἐλάχιστον ὅριον εἰσοδήματος ὡς ἀπαραίτητον προσὸν διὰ τὴν ἐκλογὴν πολίτου τινὸς ὡς συγκλητικοῦ, ἴσως δὲ καὶ ἡ κατοχὴ ἀκινήτου περιουσίας. Ὁ Αὔγουστος ἵδρυσε νέαν τάξιν εὐγενῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκε, κατόπιν αὐτοκρατορικῆς ἐγκρίσεως, ἡ συγκλητικὴ ἰδιότης, δικαίῳ κληρονομικῷ, ὡς καὶ ἡ τιμητικὴ ἐπωνυμία vir clarissimus, καθιερωθεῖσα ἐπισήμως ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου. Ἤδη αἱ συνεδριάσεις τῆς συγκλήτου διακρίνονται εἰς τακτικάς, λαμβανούσας χώραν δὶς τοῦ μηνός, καὶ εἰς ἐκτάκτους, συγκαλουμένας ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ ὁποίου ὁ ῥόλος καὶ ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς συγκλήτου ἦτο σημαντικωτάτη. Προήδρευεν αὐτῆς κατὰ κανόνα, εἰσῆγε προτάσεις καὶ ἀνακοινώσεις ἐγγράφους ἢ προφορικὰς (oratio principis ad senatum), ἐψήφιζε δὲ πάντοτε ἐν αὐτῇ εἴτε πρῶτος, εἴτε τελευταῖος. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι ὁ πολιτικὸς ῥόλος τῆς συγκλήτου ἐπὶ αὐτοκρατορίας ἐμειώθη ἐπαισθητῶς, οἱ δὲ ἡγεμόνες ἀπένεμον ἁπλῶς αὐτῇ τὸν σεβασμὸν τὸν ὀφειλόμενον εἰς σῶμα ἀντιπροσωπεῦον τὴν Ρώμην καὶ τὴν εὐγενῆ τάξιν τῆς αὐτοκρατορίας.

Καθήκοντα τῆς συγκλήτου. Τὰ καθήκοντα τῆς συγκλήτου, ὡς συλλογικοῦ πολιτειακοῦ ὀργάνου, κατὰ τὴν περίοδον τῆς βασιλείας καὶ τῆς δημοκρατίας, ἐπεκτείνονται εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Κατ' ἀρχήν, ἡ σύγκλητος ἀποτελεῖ τὸ δημόσιον συμβούλιον τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ (consilium publicum populi romani), ὅπερ συνεβουλεύοντο ἀπὸ κτίσεως Ρώμης οἱ βασιλεῖς συμμορφούμενοι κατὰ τὸ δυνατὸν πρὸς τὴν γνώμην αὐτοῦ. Οἱ ἄρχοντες ἔχουσι τὸ jus agendi cum patribus, συνιστάμενον εἰς τὸ συγκαλεῖν τὴν σύγκλητον, προεδρεύειν αὐτῆς, ὑποβάλλειν προτάσεις καὶ συμβουλεύεσθαι αὐτήν. Κυρίως ἡ σύγκλητος εἶναι τὸ συμβουλευτικὸν σῶμα κατ' ἀρχὰς μὲν τῶν βασιλέων, εἶτα δὲ τῶν ὑπάτων, οἵτινες καὶ προεδρεύουσιν αὐτῆς ἐξ ὑπαμοιβῆς. Ἐν ἀποδημίᾳ τῶν ὑπάτων, ἡ προεδρία ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἀναπληρωτὰς αὐτῶν, συνήθως εἰς τὸν ἀστυδίκην πραίτωρα (praetor urbanus), ἐν ἐλλείψει δ' ὑπάτων εἰς τὸν περιβεβλημένον τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ἄρχοντα, οἷον τὸν δικτάτωρα, τοὺς δέκα νομοθέτας (450 π. Χ.) κ. λ. π. Ὁ συγκαλῶν τὸ σῶμα ἄρχων ὑποβάλλει πρῶτος τὰς προτάσεις αὐτοῦ, μεθὸ ὑποβάλλουσι τὰς ἑαυτῶν οἱ λοιποὶ παρόντες ἄρχοντες, οἱ κεκτημένοι τὸ jus referendi, ἤτοι οἱ δήμαρχοι καὶ οἱ πραίτωρες. Ὅθεν ἡ σύγκλητος οὔτε ἰδίαν πρωτοβουλίαν διέθετεν ὡς πρὸς τὴν σύγκλησιν ἑαυτῆς καὶ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῶν ἐργασιῶν της, οὔτε ἦτο συγκεκροτημένη εἰς σῶμα αὐτόνομον, κεκτημένον ἰδίαν διοίκησιν, ἀλλ' ἅπασα ἡ δρᾶσις αὐτῆς ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς πρωτοβουλίας τῶν ἀρχόντων, παρ' ὧν καὶ διηυθύνετο. Ἡ διαδικασία τῶν συνεδριάσεων τῆς συγκλήτου, τῆς ὁποίας λεπτομέρειαι ἀνευρίσκονται εἰς λόγους τοῦ Κικέρωνος, ἐστηρίζοντο κυρίως εἰς ἄγραφον, ἐκ τῶν ἐθίμων πηγάζον, δίκαιον. Αἱ συνεδριάσεις ἦσαν κατὰ κανόνα δημόσιαι, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ μυστικαί. Οἱ συγκλητικοὶ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς συνεδριάσεις, ἐπὶ ποινῇ προστίμου, ἥτις ὅμως σπανιώτατα ἐπεβλήθη. Ἡ συνεδρίασις ἤρχιζεν ἅμα ὡς συνήρχετο ἱκανὸς ἀριθμὸς συγκλητικῶν (senatus frequens), χωρὶς ν' ἀπαιτῆται ὑπὸ τῶν νόμων ἐλάχιστον ὅριον ἀπαρτίας. Ὁ θεσμὸς τῆς ἀπαρτίας εἰσήχθη βραδύτερον, ἐπὶ Αὐγούστου, διὰ τῆς lex Julia, ἥτις ἀπήτησε τὴν παρουσίαν ὡρισμένου ἀριθμοῦ συγκλητικῶν διὰ τὸ κῦρος τῶν ἀποφάσεων, ἐπὶ δημοκρατίας δὲ ἡ ἀπαρτία ἀπῃτεῖτο εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, τὰς ὁποίας μάλιστα καθώριζεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτὴ ἡ σύγκλητος. Ἡ συζήτησις διευθύνεται παρὰ τοῦ καλέσαντος ἄρχοντος, τοῦ καὶ προεδρεύοντος, ἀσκοῦντος καὶ τὴν ἀστυνομίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ, ἄρχεται δὲ κατὰ κανόνα διὰ θυσίας καὶ οἰωνοσκοπίας. Αἱ πρὸς τὴν σύγκλητον ἀνακοινώσεις τῶν ἀρχόντων ἄρχονται διὰ τοῦ τύπου: «Quod bonum felixque sit populo Romano Quiritium, referimus ad vos, patres conscripti» τερματίζονται δὲ διὰ τῆς ἐρωτήσεως: «De ea re quid fieri placet?». Ἡ ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ ἄρχοντος ἀπόφασις τῆς συγκλήτου ὠνομάζετο *συγκλητικὸν δόγμα* (senatus-consultum), εἶχε δὲ πάντοτε, ἐκτὸς τῶν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων εἰδικῆς ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ ἐξουσιοδοτήσεως πρὸς τὴν σύγκλητον, συμβουλευτικὸν χαρακτῆρα, καίτοι ἐν τῇ πράξει ἦτο δυσχερὴς ἡ παρέκκλισις ἀπὸ τούτου. Ἐλαμβάνοντο δ' αἱ ἀποφάσεις κατὰ δύο τρόπους: ἢ ὁ προτείνων ἄρχων ὑπέβαλλεν ἀμέσως πρότασιν ἀποφάσεως καὶ ἔθετεν αὐτὴν ὑπὸ ψηφοφορίαν, χωρὶς νὰ προκαλέσῃ συζήτησιν ἐπ' αὐτῆς (per discessionem) ἢ ἐζήτει προηγουμένως τὰς γνώμας ἑκάστου τῶν συγκλητικῶν καὶ ἐπηκολούθει συζήτησις (per singulorum sententias). Οἱ συγκλητικοὶ διετύπουν τὰς ἑαυτῶν γνώμας ἐπὶ τοῦ θέματος, δὲν ἐκωλύοντο δὲ ὅπως ἐπεκταθῶσιν ἐπὶ γενικωτέρων τῆς πολιτείας ζητημάτων, ἀπολαύοντες πλήρους ἐλευθερίας γνώμης, οὐδὲ περιωρίζοντο χρονικῶς, ἠδύναντο δὲ οὕτω νὰ καταφεύγωσι καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς κωλυσιεργίας (diem dicendo consumere), πρὸς ματαίωσιν δυσμενῶν ἀποφάσεων. Μεθ' ὃ ὁ ἄρχων ἐκάλει τοὺς συγκλητικοὺς ὅπως ψηφοφορήσωσι πρὸς λῆψιν ἀποφάσεως (discessionem facere). Ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων ἠδύνατο νὰ ἀσκήσῃ ἔνστασιν (intercessio) κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν λαμβανομένων ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ συναδέλφου του, ὅμοιον δὲ δικαίωμα εἶχεν ὁ δικτάτωρ ἔναντι τῶν προτάσεων τῶν ὑπάτων καὶ οἱ ὕπατοι ἔναντι τῶν πραιτώρων, καίτοι τὸ δικαίωμα τοῦτο σπανίως ἀναφέρεται ὡς ἀσκηθέν. Τοὐναντίον συχνότατα ἤσκουν τὸ δικαίωμα τοῦτο οἱ δήμαρχοι, ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ἐνστάσεως ἦτο ἡ ἐκμηδένισις τῆς ληφθείσης ἀποφάσεως, χωρὶς νὰ ἀποκλείηται ἡ ἄμεσος ἢ ἀπώτερα ἐπανάληψις τῆς συζητήσεως. Ἐπίσημα πρακτικὰ τῶν συζητήσεων δὲν φαίνεται νὰ ἐτηρήθησαν, εἰμὴ μετὰ τὴν ὑπατείαν τοῦ Καίσαρος, ὅστις εἰσήγαγε τὴν σύνταξιν χρονικῶν (acta senatus). Ἡ σύνταξις ὅμως τῶν ἀποφάσεων ἐνηργεῖτο ἐπὶ τόπου ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος, βοηθουμένου ὑπό τινων συγκλητικῶν. Τὸ senatus consultum περιλαμβάνει ἐν προοιμίῳ τὸ ὄνομα τοῦ προτείναντος ἄρχοντος, τὴν ἡμερομηνίαν τῆς συνεδριάσεως, εἶτα δὲ τὸ κείμενον τῆς ἀποφάσεως, ἐτελεύτα δὲ διὰ σημειώσεως τοῦ γράμματος c (censuere=ἔδοξε), ὅπερ ἐνίοτε ἐσημειοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ἑκάστου ἄρθρου. Τὰ s. c. κατετίθεντο εἰς τὸ ταμεῖον (aerarium Saturni), ἔνθα εἰδικοὶ ὑπάλληλοι μετέγραφον αὐτὰ εἰς τὴν ἐπίσημον ἐφημερίδα, φυλασσομένην εἰς εἰδικὸν ἀρχεῖον. Μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῆς ἡμερησίας διατάξεως, ὁ συγκαλέσας ἄρχων ἔλυε τὴν συνεδρίασιν (se senatum non tenere).

Εἰδικώτερον τὰ καθήκοντα τῆς συγκλήτου ἦσαν τὰ ἑξῆς:

1) *Δημοσία ἀσφάλεια.* Τὰ μέτρα, ἅτινα ἀναφέρονται ὡς ληφθέντα κατὰ τὴν δημοκρατικὴν περίοδον παρὰ τῆς συγκλήτου χάριν τῆς σωτηρίας τοῦ λαοῦ εἶναι: α') Ὁ διορισμὸς δικτάτωρος. Ἡ κρίσις περὶ τῆς ἀνάγκης διορισμοῦ δικτάτωρος ἀνήκει εἰς τὴν σύγκλητον καὶ μόνην, ἐπὶ τῇ ὑποδείξει τῆς ὁποίας οἱ ὕπατοι διορίζουσι τὸν δικτάτωρα, ὑποβάλλοντες συνήθως ὑπὸ τὴν ψῆφον τῆς συγκλήτου τὴν περὶ τὸ πρόσωπον ἐκλογήν των. β') Ἡ κήρυξις ἐπειγούσης ἐπιστρατεύσεως (tumultus) καὶ προσωρινοῦ δικαιοστασίου (justitium) πρὸς ἀποτροπὴν ἀμέσων κινδύνων τοῦ κράτους. γ') Ἡ ἔκδοσις τοῦ senatus-consultum ultimum, μέτρου φέροντος χαρακτῆρα συνταγματικῆς ἐξουσίας, οὗτινος ἡ χρῆσις εἰσήχθη μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς δικτατορίας. Διὰ τοῦ s. c. ultimum ἡ σύγκλητος ἀνέστελλε, λόγῳ ἐκτάκτων καὶ σοβαρῶν περιστάσεων, τὴν λειτουργίαν τῶν νόμων καὶ πάσης καθεστηκυίας ἀρχῆς καὶ ἀνέθετεν εἰς χεῖρας τῶν ὑπάτων τὴν πλήρη ἄσκησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, διὰ τῆς παρακελεύσεως: «videant consules ne quid detrimenti respublica capiat», ἀποβλέπουσα εἰς μόνην τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος.

2) *Ἐποπτεία ἐπὶ τῶν ἀρχόντων.* Ἡ σύγκλητος ἠδύνατο νὰ παρατείνῃ (prorogare) τὴν λήξασαν ὑπατείαν τῶν ἐκτὸς τῆς Ρώμης εὑρισκομένων ἀρχόντων. Ἐπὶ τῇ χηρεύσει θέσεως ἄρχοντός τινος ἀπεφάσιζεν ἐὰν παρίστατο ἀνάγκη ἐκλογῆς ἄρχοντος suffectus, ἐν ἀποφατικῇ δὲ περιπτώσει ἀνέθετε τὴν πρόσθετον ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματος εἰς ἕτερον ἄρχοντα. Ἐν γένει δὲ ἠγρύπνει ὅπως μὴ ἐπέλθῃ διακοπὴ εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ ὑπατικοῦ ἀξιώματος καὶ ὅπως διεξάγωνται ἐγκαίρως αἱ ἐκλογαὶ διὰ τὴν ἀνάδειξιν νέων ἀρχόντων.

3) *Δικαστικὴ ἐξουσία.* Ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν δικῶν οὐδεμίαν ἀνάμειξιν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἡ σύγκλητος, πλὴν τῆς προσκαίρου ἀναστολῆς δικῶν τινων, ἣν ἠδύνατο νὰ διατάσσῃ καὶ ἄνευ κηρύξεως δικαιοστασίου. Ἐπὶ τῶν δημοσίων ὅμως δικῶν (judicia publica), αἵτινες εἶχον ἀντικείμενον ἀδικήματα διαπραττόμενα ἰδίως ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν καθηκόντων των, ὁ ῥόλος τῆς συγκλήτου ἦτο σπουδαιότερος, διότι πρὸς αὐτὴν ἀπηυθύνοντο αἱ καταγγελίαι καὶ αὐτὴ διέτασσε τὴν ἀνάκρισιν, προκαλοῦσα ἐν ἀνάγκῃ κατὰ τὴν κρίσιν της τὴν σύστασιν ἐξαιρετικῆς δικαιοδοσίας (quæstio extraordinaria).

4) *Ἐπιμέλεια τῆς δημοσίας λατρείας.* Ἡ σύγκλητος ὥριζε τὰς ἡμέρας τῶν δημοσίων θυσιῶν καὶ ἐξιλαστηρίων λιτανειῶν, ἐκανόνιζε τὰ τῆς τελέσεως ἀγώνων, οἱ ὁποῖοι εἶχον θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, συνεβουλεύετο τοὺς οἰωνούς, ἐψήφιζε τὴν ἵδρυσιν καὶ τὴν ἀφιέρωσιν νέων ναῶν καὶ ἀγαλμάτων, ἀπεφάσιζε τὴν τέλεσιν καθαρμῶν τῆς πόλεως (lustratio), ἐν γένει δὲ ἐμερίμνα περὶ τῆς θρησκείας, ἣν ὑπερήσπιζεν ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως ξένων θρησκειῶν.

5) *Οἰκονομικὰ τοῦ κράτους.* Ἡ σύγκλητος εἶχε τὴν διοίκησιν τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, ἐμερίμνα περὶ τῆς νομισματοποιίας, διηύθυνε τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους, οἱ δὲ ταμίαι δὲν ἠδύναντο νὰ καταβάλωσι δημοσίαν δαπάνην ἄνευ διαταγῆς τῆς συγκλήτου («οὐδεμίαν ποιεῖν ἔξοδον οἱ ταμίαι δύνανται χωρὶς τῶν τῆς συγκλήτου δογμάτων»), ἐκτὸς τῶν παρὰ τῶν ὑπάτων διατασσομένων δαπανῶν. Εἰς τὴν σύγκλητον ἀνῆκεν ἡ διαχείρισις τῶν δημοσίων ἀκινήτων (ager publicus), ὡς καὶ τῆς κινητῆς δημοσίου περιουσίας, ἐν ᾗ περιλαμβάνονται καὶ οἱ δημόσιοι δοῦλοι, ἡ ἐπιβολὴ τακτικῶν φορολογιῶν εἰς βάρος τῶν Ρωμαίων πολιτῶν καὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἡ ἄσκησις ἐλέγχου ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ σύγκλητος ἐνέκρινε τὰς πάσης φύσεως δαπάνας τῆς διοικήσεως, εἰδικῶς δὲ τὰς θρησκευτικάς, τὰς πρὸς ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων, τὰς δικαστικὰς καὶ τὰς στρατιωτικάς, ἐπέβλεπε δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δικαιοῦται, κατὰ τὸ κρατοῦν σύστημα, ν' ἀσκῇ συνεχῆ καὶ αὐστηρὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῶν διαχειριζομένων δημόσια χρήματα.

6) *Ἐξωτερικαὶ ὑποθέσεις.* Τὸ δικαίωμα τοῦ κηρύσσειν τὸν πόλεμον καὶ συνομολογεῖν εἰρήνην ἢ συμμαχίας μετὰ ξένων κρατῶν ἀνῆκεν εἰς τὸν ρωμαϊκὸν λαόν, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ σχετικαὶ διαπραγματεύσεις ἀπετέλουν κατὰ τὴν δημοκρατικὴν περίοδον ἔργον τῆς συγκλήτου. Παρ' αὐτῇ εἰσάγονται καὶ ἀκούονται αἱ ξέναι πρεσβεῖαι, αὕτη δὲ διορίζει τὰς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀποστολάς, συγκροτουμένας πάντως ἐκ τῶν συγκλητικῶν. Ἡ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ἐπιρροὴ τῆς συγκλήτου ἔσχε μεγίστην σπουδαιότητα κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα, ἐμειώθη ὅμως βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κικέρωνος, ἐφ' ὅσον τὸ θέατρον τῶν ρωμαϊκῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν διεθνῶν ἐν γένει σχέσεων ἀπεμακρύνθη αἰσθητῶς τῆς Ρώμης καὶ οἱ στρατηγοὶ ἀπέκτησαν σχετικὴν ἀνεξαρτησίαν εἰς τὰς ἐνεργείας των, ἠλαττώθησαν δὲ αἰσθητῶς διὰ τῶν συνεχῶν κατακτήσεων, καὶ οἱ κυρίαρχοι λαοί, μεθ' ὧν ἦτο δυνατὴ σύναψις διεθνῶν σχέσεων.

7) *Στρατιωτικαὶ ὑποθέσεις.* Ἐν περιπτώσει πολέμου, ἡ σύγκλητος καθώριζε τὰ τῆς κατανομῆς τῆς ἀρχηγίας τῶν στρατιῶν μεταξὺ τῶν δύο ὑπάτων, καὶ παρέτεινεν ἐν ἀνάγκῃ τὴν στρατηγικὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, ὑποχρεουμένων εἰς λογοδοσίαν περὶ τῆς πολεμικῆς των δράσεως (de administratione belli), ἥτις ἄλλωστε ἠλέγχετο καὶ δι' ἀποστολῆς συγκλητικῶν (legati), οἵτινες συνώδευον καὶ ἐβοήθουν τὸν στρατηγὸν ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῆς ὑπηρεσίας του. Κατένεμε μεταξὺ τῶν δικαιουμένων εἰς διοίκησιν ἀρχόντων τὰς ἐπαρχίας, διακρινομένας εἰς consulares, praetoriae κλπ., καθορίζουσα διὰ τῶν s. c. de ornandis provinciis τὴν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ διατηρητέαν στρατιωτικὴν δύναμιν, ὡς καὶ τὴν πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένην δαπάνην, ἀπεφάσιζε περὶ διαλύσεως στρατιῶν ἢ ἀποστρατεύσεως ὡρισμένων τάξεων στρατιωτῶν καὶ περὶ συγκροτήσεως νέων, ἐμερίμνα περὶ διατηρήσεως ἐθνοφρουρᾶς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀστυδίκου πραίτωρος, ἐνέκρινε τὴν κατασκευὴν πολεμικῶν πλοίων καὶ τὴν ἀχρήστευσιν τῶν παλαιῶν, τὴν εἰς πολεμικὰ πλοῖα εἰσφορὰν τῶν συμμάχων, τὴν στρατολογίαν τῶν ἀναλόγων πληρωμάτων καὶ τὴν ἐν γένει ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Ἐστερεῖτο ἐν τούτοις τῆς πρὸς ἀπονομὴν στρατιωτικῶν βαθμῶν καὶ ἀξιωμάτων ἐξουσίας, ἥτις ἀνῆκεν εἰς τοὺς στρατηγούς. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των διὰ τὴν ἐκστρατείαν, οἱ στρατηγοὶ ἐζήτουν τὴν γνώμην τῆς συγκλήτου περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀπὸ δὲ τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου καθίστων αὐτὴν ἐνήμερον τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ· ἡ σύγκλητος ἀπεφάσιζε περὶ δημοσίας ἀναγγελίας τῶν εἰδήσεων, περὶ ἐπειγούσης προσκλήσεως τῶν στρατηγῶν εἰς τὴν Ρώμην, ἀλλὰ μόνον κατ' ἐξαίρεσιν παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς ὁδηγίας περὶ τοῦ πολέμου. Ἡ ἐπὶ τῶν στρατιῶν ἐξουσία τῆς συγκλήτου συνίστατο εἰς ἐπιβολὴν ποινῶν (λ.χ. στέρησις μισθῶν) λόγῳ ὑπερβασιῶν ἢ κακῆς διαγωγῆς, ἐμμέσως δὲ μόνον ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν της ἐπὶ τῶν στρατηγῶν, διὰ τοῦ διορισμοῦ δικτάτωρος, εἰς τὸν ὁποῖον οὗτοι ὤφειλον ὑπακοήν. Τέλος, ἡ σύγκλητος ἀπένεμεν ἀμοιβὰς εἰς τοὺς νικητὰς στρατηγούς, ἐκδίδουσα ἴδιον s. c., ἐν τῷ ὁποίῳ προσηγόρευεν αὐτοὺς imperatores, καθώριζε δὲ καὶ τὴν ποσότητα τῶν ἀναλογούντων αὐτοῖς λαφύρων. Ἡ κατάκτησις τοῦ κόσμου καὶ ἡ τεραστία εὔρυνσις

Digitized by Google

τῶν ὁρίων τοῦ κράτους ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν μείωσιν τῆς ἐπιρροῆς τῆς συγκλήτου καὶ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ζητημάτων, ἐφ' ὅσον, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀπομακρύνσεως τῶν στρατιῶν ἀπὸ τῆς Ρώμης, ἐχαλαροῦτο ἡ ἐπὶ τῶν στρατηγῶν ἐποπτεία τοῦ κέντρου.

8) Διοίκησις τῶν ἐπαρχιῶν. Ἡ σύγκλητος ἐπέλυε τὰς μεταξὺ τῶν ἰταλικῶν πόλεων ἀναφυομένας διαφοράς, δι' εἰδικῶν ἀπεσταλμένων ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς, ἐκάλει τὰς πόλεις ταύτας, ἵνα δώσωσιν ἐξηγήσεις διὰ τυχὸν ἀθέτησιν τῶν ἑαυτῶν ὑποχρεώσεων, ἐλάμβανε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ τὴν παροχὴν βοηθείας εἰς τὰς δεομένας τοιαύτης καὶ διέτασσε τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν αὐτῶν ἐν περιπτώσει ἀνάγκης. Ἐπίσης παρέπεμπεν εἰς τὴν ἁρμοδίαν δικαιοδοσίαν τὰ ἀδικήματα τῶν πόλεων τούτων, ἰδίως δὲ προδοσίας, φαρμακείας, δολοφονίας κλπ. Ὡς πρὸς τὰς ἐπαρχίας, ἡ σύγκλητος συνεκρότει καὶ ἀπέστελλεν ἐπιτροπὰς πρὸς διοργάνωσιν αὐτῶν, κατένεμε τὴν διοίκησιν αὐτῶν μεταξὺ τῶν ἀρχόντων, διώριζε τὸ συμβούλιον, ὅπερ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ συνέτασσε τὸν ὀργανικὸν νόμον τῆς ἐπαρχίας καὶ παρεῖχε τὰ οἰκονομικὰ καὶ στρατιωτικὰ μέσα διὰ τὴν διοίκησιν αὐτῆς (ornatio provinciae). Πάντως εἶχεν ἐπιφυλάξει δι' ἑαυτὴν ἡ σύγκλητος τὴν διοίκησιν τοῦ ἡμίσεος περίπου τῶν ἐπαρχιῶν, τὰς ὁποίας διῴκει διὰ τῶν ἀνθυπάτων (proconsules).

Ἐπὶ αὐτοκρατορίας, τὰ διοικητικὰ καθήκοντα τῆς συγκλήτου περιορίζονται ἐπαισθητῶς κατ' ἔκτασιν καὶ σημασίαν. Ἡ στουδαιοτέρα πρᾶξίς της εἶναι ἡ ἀπονομὴ τοῦ imperium εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὁσάκις, ἐννοεῖται, δὲν προελάμβανεν αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ στρατός. Ἀλλὰ καὶ οἱ παρὰ τοῦ στρατοῦ ἐκλεγόμενοι αὐτοκράτορες ἐζήτουν τυπικῶς τὴν ἔγκρισιν τῆς ἐκλογῆς των παρὰ τῆς συγκλήτου. Παρὰ τῷ αὐτοκράτορι ἐλειτούργουν εἰδικαὶ συμβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ ἐκ συγκλητικῶν. Διετήρησεν ἐπίσης ἡ σύγκλητος τὴν ἁρμοδιότητα αὐτῆς τὴν ἀναφερομένην εἰς τὰ δημόσια ἀδικήματα, τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν, τὴν διαχείρισιν τοῦ δημοσίου ταμείου καὶ τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῆς νομισματοποιίας. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν ἀποκτῶσιν ἐπὶ αὐτοκρατορίας τὰ senatus-consulta ὡς πηγὴ τοῦ δικαίου, δεδομένου ὅτι οἱ αὐτοκράτορες εἶχον καταλίπει, ἐκτὸς ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν σύγκλητον, οἱ δὲ νομοδιδάσκαλοι ἀνεγνώριζον εἰς τὰ συγκλητικὰ δόγματα ἰσχὺν νομοθετημάτων. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία τῆς συγκλήτου, ἀσκουμένη εἴτε ἐξ οἰκείας πρωτοβουλίας εἴτε τῇ προτάσει τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξετείνετο εἰς πλεῖστα θέματα.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἵδρυσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύγκλητον, εἰσαγαγὼν εἰς αὐτὴν πολλοὺς εὐγενεῖς Ρωμαίους, ἀπονείμας δὲ δικαιοδοσίαν παρεμφερῆ πρὸς τὴν τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς ζητήματα θρησκευτικὰ καὶ πολιτικά. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ νέου σώματος ὑπῆρξε σημαντική, ἰδίως εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν αὐτοκρατόρων, τὰς διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις καὶ τὰς συνήθεις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην θρησκευτικὰς ἔριδας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ortolau*, Histoire de la législation romaine (1884).—*Bouché-Leclerque*, Manuel des institutions romaines (1886).—*Cuq*, Manuel des institutions romaines (1917).—*Mispoulet*, Les institutions politiques des Romains (1882).—*Τοῦ αὐτοῦ*, La vie parlementaire à Rome, sous la République (1899).—*Willems*, Le Sénat de la République romaine (1878).—*Bloch*, Les origines du Sénat (1910).

Μ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐν Βυζαντίῳ ὁ πρόεδρος τῆς συγκλήτου ἐκαλεῖτο *πρωτοπατρίκιος*, διωρίζετο δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις καὶ ἀνηγόρευεν αὐτὸν πανηγυρικῶς ἐν τοῖς παλατίοις. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναγορεύσεως, ὁ ἐκλεγεὶς πρόεδρος, ὁδηγούμενος ὑπὸ ἀνωτέρων αὐλικῶν ἀρχόντων, τοῦ *πραιποσίτου* καὶ τοῦ *ἐπὶ τῆς καταστάσεως*, προσήρχετο εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ χρυσοτρικλίνου, ἔνθα ὁ αὐτοκράτωρ ἐνεχείριζεν αὐτῷ τὴν ἐντολὴν τοῦ προεδρικοῦ ἀξιώματος, «διρόδινον χιτῶνα καὶ χρυσόθετον καὶ ζώνην διάλιθον ἀλουργῆ, χλαμύδα διάλευκον περιορνευμένην ἐκ χρυσοθέτων καὶ ταβλίων δύο χρυσοπάστων καὶ κισσοφύλλων μικρῶν». Μετὰ τοῦτο ὁ ἀναγορευθεὶς πρόεδρος, ἀφοῦ κατησπάζετο τοὺς πόδας καὶ τὰ γόνατα τοῦ αὐτοκράτορος, ἀπήρχετο εἰς τὸ παρακείμενον παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου, ἐνεδύετο ἐκεῖ τὴν νέαν αὐτοῦ στολὴν καὶ εἶτα ἐπανήρχετο εἰς τὸν χρυσοτρίκλινον, κατησπάζετο ἐκ νέου τοὺς πόδας τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ηὐχαρίστει αὐτόν· κατόπιν ἐξήρχετο καί, ἀφοῦ ἐδέχετο τὸν ἀσπασμὸν τῶν συγκλητικῶν, ἀπήρχετο ἐν συνοδείᾳ αὐλικῶν ἀρχόντων εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ἔνθα ἐδέχετο τὰς εὐλογίας τοῦ πατριάρχου καὶ εἶτα, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν μαγίστρων καὶ τῶν πατρικίων καὶ εὐφημούμενος ὑπὸ τῶν δήμων, ἀπήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν του, ἔνθα παρετίθετο γεῦμα εἰς τοὺς ἀνωτέρους ἄρχοντας. Ν. ΚΛΣ

—**«Σύγκλητος»**. Πολιτικὴ ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Πειραιεῖ τῷ 1877.

σύγλινον (τὸ) (Synklinale) *[Γεωλογ.]*. Πτυχὴ ἔχουσα εἰς μὲν τὸν πυρῆνά της τὰ νεώτατα στρώματα, εἰς δὲ τὴν κορυφήν της τὰ ἀρχαιότατα. Ὀνομάζεται καὶ *σκάφη* ἢ *λεκάνη*. Γ. Κ. Γ.

συγκλίνω· κλίνω πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος μετ' ἄλλου· «συγκλίνοντες φακοί», «ἀκτῖνες συγκλίνουσαι».

σύγκλισις, —*εως* (ἡ)· τὸ συγκλίνειν, ἡ πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος κλίσις δύο ἢ περισσοτέρων τινῶν.

—***σύγκλισις τηλεσκοπίου.*** Ἐὰν καλέσωμεν α τὴν γωνίαν, ἣν σχηματίζει μετὰ τοῦ ἄξονος συμμετρίας τοῦ τηλεσκοπίου, ὃν λαμβάνομεν ὡς ἄξονα τῶν x, μία ἀκτὶς προσπίπτουσα ἐπὶ τοῦ τηλεσκοπίου, καὶ α' τὴν γωνίαν, ἣν σχηματίζει μετὰ τοῦ ἄξονος ἡ ἐξερχομένη τοιαύτη, ὁ λόγος:

$$\gamma = \frac{\text{εφ}\ \alpha'}{\text{εφ}\ \alpha}$$

καλεῖται *λόγος συγκλίσεως τοῦ τηλεσκοπίου* ἢ *γωνιακὴ μεγέθυνσις* αὐτοῦ. Ὁ λόγος οὗτος εἶναι πεπερασμένος ἀριθμός, δυνάμενος νὰ ἐκφρασθῇ καὶ διὰ τῆς σχέσεως:

$$\gamma = \frac{g_y}{g_x},$$

ἔνθα g_x παριστᾷ τὴν *ἀξονικὴν μεγέθυνσιν* καὶ g_y τὴν *κάθετον μεγέθυνσιν* ἢ *κυρίως μεγέθυνσιν*. Ἀποδεικνύεται δὲ μαθηματικῶς ὅτι εἰς τὰ τηλεσκοπικὰ εἴδωλα αἱ ποσότητες g_x, g_y καὶ γ εἶναι αἱ αὐταὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ πεδίου. Χ. Ι. Κ.

συγκλιτισμὸς (ὁ) *[Μαιευτ.]*. Θεωρία καθ' ἣν ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐμβρύου, κατὰ τὴν ἐμπέδωσιν αὐτῆς, κατέρχεται εἰς τρόπον, ὥστε ἡ ἀμφιβρεγματικὴ διάμετρος αὐτῆς νὰ εἶναι παράλληλος πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἄνω πυελικοῦ στομίου καὶ πρὸς τὰ διάφορα ἐπίπεδα τῆς πυελικῆς κοιλότητος, τὴν ὁποίαν διέρχεται αὕτη ἀλληλοδιαδόχως· ἡ δὲ ὀβελιαία ῥαφὴ δέον νὰ παραμένῃ καὶ νὰ συγκρατῆται εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ τῆς ἡβικῆς συμφύσεως, τῆς τοιαύτης θέσεως ἐλεγχομένης διὰ τῆς δακτυλικῆς κολπικῆς ἐξετάσεως. Πάντως δὲ εἰς τὴν φυσιολογικὴν πύελον ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐμβρύου δὲν εὑρίσκεται ἐν κλίσει κατὰ τὴν ἐμπέδωσιν αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἐπίπεδον τῆς μεγάλης διαμέτρου αὐτῆς εἶναι παράλληλον πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἀνωτέρου πυελικοῦ στομίου. Μ.Ν.Κ.

συγκλονῶ (—*έω*)· κάμνω τι νὰ σεισθῇ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, σείω, ταράσσω κυριολ. καὶ μεταφ.: «μᾶς συνεκλόνησε τὸ ἀπροσδόκητον δυστύχημα».

σύγκλυς, —*υδος* (ὁ, ἡ)· ὁ συγκεκλυσμένος, ὁ πανταχόθεν συρρεύσας: «σύγκλυς ὄχλος».

σύγκλυσις, —*εως* (ἡ)· κατάκλυσις, κατακλυσμός· || ἰδιωματ., ραγδαία βροχή.

συγκοιμῶμαι (—*άομαι*)· κοιμῶμαι μετά τινος, κοιμῶμαι ἐν τῇ αὐτῇ κλίνῃ.

συγκοινωνία (ἡ)· τὸ νὰ κοινωνῇ τις μετά τινος· || ἡ μετάβασις ἀπὸ τόπου εἰς τόπον πρὸς ἀμοιβαίαν ἐπικοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ μεταφορὰν πραγμάτων: «συγκοινωνία διὰ θαλάσσης,—σιδηροδρομικῶς», «προηγμένη —, πυκνὴ συγκοινωνία», «μέσα συγκοινωνίας»· || καθόλου, «συγκοινωνία δωματίων, — ἀγγείων κτλ.»· || ἡ τεχνικὴ τῶν μέσων ἐπικοινωνίας καὶ μεταφορᾶς· || τὸ σύνολον τῶν μέσων μετακινήσεως.

—*[Ἐγκυκλ.]* Διὰ τῆς *συγκοινωνίας* ἐξυπηρετοῦνται αἱ μεταφοραὶ καὶ παρέχονται τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν πραγματοποίησίν των μέσα, ἤτοι: ἡ ὁδὸς μεταφορᾶς, τὸ φορεῖον καὶ ὁ κινητήρ. Συνεπῶς ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας ἔχει ἄμεσον ἀντίκτυπον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγικότητος, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας μιᾶς χώρας, εἰς αὐτὴν ταύτην δηλαδὴ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς τῶν κοινωνιῶν.

Ἡ ἀνάγκη τῆς συγκοινωνίας κατέστη αἰσθητὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἰδίᾳ δὲ ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ πρῶτοι βαθμοὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐδημιούργησαν σχέσεις ἀνταλλαγῆς μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας. Ἡ ἀνάγκη αὕτη ὤθησε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν εὕρεσιν, μελέτην καὶ βαθμιαίαν τελειοποίησιν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν διενέργειαν τῆς συγκοινωνίας μέσων. Αἱ ἀρχικαὶ πρόοδοι ἦσαν βραδεῖαι, ἀπὸ ὀγδοηκονταετίας ὅμως ἡ συγκοινωνία προώδευσε μὲ γιγαντιαῖα βήματα. Σήμερον ἐτελειοποιήθη εἰς βαθμὸν ἐπιτρέποντα τὴν μεταφοράν, ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου, ὑπερόγκων βαρῶν εἰς τεραστίας ἀποστάσεις, κατέρριψε τὰ ἐμπορικὰ σύνορα καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς μηχανικῆς ἐπιστήμης.

Τὴν συγκοινωνίαν χαρακτηρίζει διαρκὴς προσφορὰ τῶν μεταφορικῶν μέσων, ταχύτης, κανονικότης καὶ εὐθηνία.

Ἡ φύσις τοῦ πρὸς μεταφορὰν ὑλικοῦ, ἐμψύχου ἢ ἀψύχου, τὸ βάρος, ἡ ἀξία αὐτοῦ καὶ ἡ ταχύτης, μεθ' ἧς δέον νὰ μεταφερθῇ, καθορίζουν τὸν προτιμητέον πρὸς μεταφορὰν τρόπον, ἀναλόγως πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ συγκοινωνία διαιρεῖται: εἰς τὴν χερσαίαν, τὴν ὑδάτινον καὶ τὴν ἐναέριον.

Χερσαία συγκοινωνία. Αὕτη ἐνεργεῖται διὰ τῶν ἐν ξηρᾷ ὁδῶν, κοινῶν ἢ σιδηρῶν, καὶ χρησιμοποιεῖ μέσα ἀπὸ τῶν πρωτογόνων (κτήνη, ἅρματα, ἁμάξας) μέχρι τῶν μᾶλλον ἐξελιχθέντων (ὀχήματα σιδηροδρόμων ἢ αὐτοκινήτων καὶ ἀτμαμάξας). Τὰ ὁδικὰ δίκτυα ἐξυπηρετοῦν τὴν συγκοινωνίαν ἐκεῖ ὅπου δὲν συμφέρει ἡ κατασκευὴ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ λειτουργοῦν ἢ πρὸς ἐπέκτασιν αὐτῶν ἢ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν πρὸς τὰ σιδηροδρομικὰ δίκτυα καθέτων ὁδῶν μεταφορᾶς. Τὰ κράτη δαπανοῦν τεράστια ποσὰ πρὸς κατασκευὴν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ὁδικῶν των δικτύων. Παρ' ἡμῖν ἡ κατασκευὴ τοῦ ὁδικοῦ δικτύου ἀνετέθη εἰς τὸν οἶκον Π. Μακρῆ καὶ Σία, ὑπογραφείσης τῆς σχετικῆς συμβάσεως τῷ 1928. Τὸ ἐπὶ τοῦ ὁδικοῦ δικτύου χρησιμοποιούμενον μέσον συγκοινωνίας εἶναι τὰ ταχυδρομεῖα, τὰ ὁποῖα ἀρχικῶς καὶ πρὸ τῆς τελειοποιήσεως τῶν αὐτοκινήτων προσέφερον μεγίστην εἰς τὴν συγκοινωνίαν ὑπηρεσίαν διὰ τῆς μεταφορᾶς ἀλληλογραφίας καὶ ἐπιβατῶν, τὴν προσφέρουν δὲ καὶ σήμερον ἐκεῖ ὅπου δὲν δύναται νὰ εἰσχωρήσῃ τὸ αὐτοκίνητον· ἀλλὰ κυρίως εἶναι τὸ αὐτοκίνητον. Τοῦτο ἐσημείωσε ραγδαίαν ἐξέλιξιν ὡς πρὸς τὴν κατασκευήν του. Ἡ ὑπὸ τοῦ Βώκανσον ἐφευρεθεῖσα πρώτη χειροκίνητος μηχανή, κατὰ τὸ 1748, διὰ τῆς ὁποίας ἐκίνησεν οὗτος τὸ πρῶτον ὄχημα, ἐτελειοποιήθη εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε σήμερον νὰ ἐξυπηρετῆται διὰ τῶν αὐτοκινήτων σημαντικὸν μέρος τῶν χερσαίων συγκοινωνιῶν. Ἐνῷ δὲ τὰ πρῶτα αὐτοκίνητα διετίθεντο διὰ σπὸρ ἢ δι' ἐπιδείξεις πολυτελείας, τὰ σημερινὰ εὗρον τὸν πραγματικόν των προορισμόν, συνιστάμενον εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῶν συγκοινωνιῶν πρὸς πραγματοποίησιν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν μεταφορῶν (πλείονα εἰς λ. *αὐτοκίνητον*).

Τὸ ἐπὶ τῶν σιδηρῶν ὁδῶν χρησιμοποιούμενον μέσον συγκοινωνίας εἶναι ἀποκλειστικῶς ὁ σιδηρόδρομος, ὁ ὁποῖος ἔχει τοῦτο τὸ ἰδιάζον ἐκ τῶν λοιπῶν συγκοινωνιακῶν μέσων, ὅτι ἔχει τὸ μονοπώλιον τῆς κυκλοφορίας ἐπὶ τῶν σιδηρῶν γραμμῶν, ἐφ' ὅσον, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον, δὲν ἐγενικεύθη ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἐπὶ τῶν γραμμῶν κυκλοφορούντων ὀχημάτων αὐτοκινήτων (automotrices). Ὁ σιδηρόδρομος, τεθεὶς ἐν λειτουργίᾳ κατὰ τὸ 1829 ὑπὸ τοῦ Στέφενσον, ἐξειλίχθη εἰς ἓν ἀπὸ τὰ κυριώτερα μεταφορικὰ μέσα, αἱ δι' αὐτοῦ δὲ ἐπιτευχθεῖσαι κανονικότης, ταχύτης, ἀσφάλεια καὶ εὐθηνία τῆς χερσαίας συγκοινωνίας ἀπετέλεσαν τὰς βάσεις τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ (βλ. καὶ λ. *σιδηρόδρομος*).

Ὑδάτινος συγκοινωνία. Αὕτη ἐνεργεῖται διὰ τῶν ὑδατίνων, θαλασσίων ἢ ποταμίων ὁδῶν καὶ χρησιμοποιεῖ σκάφη διαφόρων μεγεθῶν, κινούμενα διὰ τῶν κωπῶν, διὰ τῶν ἱστίων, διὰ τοῦ ἀτμοῦ καὶ διὰ τοῦ πετρελαίου. Διαιρεῖται εἰς τὴν θαλασσίαν καὶ τὴν ποταμίαν.

α) *Θαλασσία*. Εἶναι δύσκολον νὰ ὁρισθῇ ἀπὸ πότε ἡ θαλασσία συγκοινωνία ἤρχισε νὰ ἐξυπηρετῇ τὰς μεταφοράς. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ Κινέζοι καὶ οἱ Ἀναμῖται ἐπεδίδοντο εἰς τὴν κατασκευὴν πλοίων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεκοινώνουν μεταξύ των καὶ μετὰ τῶν γειτονικῶν λαῶν. Τὰ πλοῖα ταῦτα ἐκινοῦντο ἢ διὰ τῶν κωπῶν ἢ διὰ ψαθίνου εἰδικοῦ ἱστίου. Παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις εἶχεν ἀκμάσει πρὸ 2000 ἐτῶν ἡ ναυπήγησις πλοίων, διὰ τῶν ὁποίων ἐξυπηρετεῖτο ἡ ποταμοπλοΐα εἰς τὸν Νεῖλον καὶ ἡ ἀκτοπλοΐα εἰς τὰς θαλασσίας ἀκτὰς τῆς χώρας των. Προόδους εἶχε σημειώσει ἐπίσης ἡ διὰ πλοίων θαλασσία συγκοινωνία εἰς τοὺς Φοίνικας, Ἕλληνας καὶ Καρχηδονίους. Σήμερον ἡ θαλασσία συγκοινωνία ἐνεργεῖται διὰ τῶν ἀτμοκινήτων ἢ πετρελαιοκινήτων πλοίων, τῶν ὁποίων εἶναι θαυμαστὴ ἡ ἐξέλιξις, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως χωρητικότητος, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ταχύτητος καὶ μηχανικῶν μέσων φορτώσεως καὶ ἐκφορτώσεως (βλ. καὶ λ. *ἀτμόπλοιον*)

Ἡ σημερινὴ θέσις τῶν παγκοσμίων ἐμπορικῶν στόλων. Ἡ θαλασσία συγκοινωνία ὑπέστη κρίσιν κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου τὰ ὑποβρύχια ἐβύθισαν ἀτμόπλοια χωρητικότητος 15.000.000 περίπου τόννων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 9 000 000 ἀνῆκον εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Μετὰ τὸν πόλεμον, λόγῳ τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἀλλ' ἰδίᾳ τῆς βιομηχανικῆς, καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν ταύτης ἤρχισεν ἡ δραστηρία λειτουργία τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας διὰ τῆς κατασκευῆς πολλῶν καὶ μεγάλων σκαφῶν. Κατὰ τὰς τελευταίας στατιστικὰς ὁ παγκόσμιος ἐμπορικὸς στόλος ἀνέρχεται εἰς χωρητικότητα 63 773.000 τόννων ἔναντι 45.486.000, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήρχετο κατὰ τὸ 1914.

Ὁ γαλλικὸς ἐμπορικὸς στόλος ἀνέρχεται εἰς χωρητικότητα 3.256.000 τόννων, ἔναντι 1.926.000 τοῦ 1914, ἂν καὶ ἡ ἀνάπτυξίς του παρουσιάζει μέγα μειονέκτημα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως, διότι ἀγοράζονται ἐκτὸς τοῦ κράτους αἱ κινητήριοι ὗλαι αὐτοῦ.

Ὁ βρεττανικὸς ἐμπορικὸς στόλος εἶναι ὁ μᾶλλον ἀξιοσημείωτος ἀπὸ τοὺς ἐμπορικοὺς στόλους τοῦ κόσμου. Ἐν τούτοις, παρ' ὅλην τὴν καταβληθεῖσαν προσπάθειαν ὅπως ἀναπληρωθοῦν αἱ κατὰ τὸν πόλεμον ἐπελθοῦσαι εἰς τοῦτον ἀπώλειαι, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀναλογίαν, ἣν

Digitized by Google

Συγκριτικὸς πίναξ τῶν ἐμπορικῶν στόλων τοῦ κόσμου.

Κράτη	Ἀτμόπλοια καὶ μότορσιπς					
	Προπολεμικῶς		Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη			
	Ἀριθμ. πλοίων	Τόννοι μεικτοί	Ἀριθμ. πλοίων	Τόννοι μεικτοί	Ἐκ τῶν ὁποίων Μότορσιπς	
Ἀγγλία	9 203	20.476 000	9.492	22 504 000	572	1 208.000
Ἀμερικὴ	1 173	2 387.000	3 628	11 154.000	354	352.000
Ἀμερικὴ (ποταμοπλοῖα)	—	2 260 000	—	2.475.000	—	—
Γερμανία	1.950	5 157 000	2.045	3.738.000	289	338 000
Ἰαπωνία	1 032	1.705 000	2 096	4 140 000	198	111 000
Γαλλία	1.073	1.926.000	1.575	3.256 000	61	43 000
Νορβηγία	1.610	1.962 000	1.786	2.954.000	269	533 000
Ὁλλανδία	690	1.548 000	1.162	2 809.000	218	194.000
Ἰταλία	[illegible]22	1 449 000	1 195	3.349.000	131	277.000
Σουηδία	1 077	1.036 000	1.235	1.412 000	216	312.000
Ρωσία	762	986.000	470	452.000	22	19.000
Φινλανδία	—	—	423	192 000	—	—
Αὐστρία	349	1.016 000	—	—	—	—
Κροατία καὶ Σλ βενία	—	—	219	336.000	—	—
Ἱσπανία	568	894 000	823	1 162.000	90	151 000
Δανία	552	765.000	629	1.042.000	112	231.000
Βραζιλία	292	285.000	265	352.000	—	—
Πορτογαλία	158	80 000	179	244 000	—	—
Ἑλλὰς	392	831.000	487	1 188 000	—	—
Βέλγιον	178	357.000	240	476.000	12	18.000
Τουρκία	103	116 000	—	—	—	—
Ἀργεντινὴ	147	163 000	188	202.000	34	20 000
Κίνα	60	87.000	219	336 000	—	—
Σύνολον	22.021	45.486 000	28.356	63 773 000	2.578	3.807.000

εἶχε μεταξὺ τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου τοῦ κόσμου πρὸ τοῦ πολέμου, τῶν 42 %, ἔχων σήμερον μόνον 31 %. Διετήρησεν ὅμως ἀμείωτον ἡ Μεγάλη Βρεττανία τὴν κίνησιν τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν, διότι τὸ Λονδῖνον ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι σήμερον ὁ πρῶτος ἐμπορικὸς λιμὴν τοῦ κόσμου, τῶν τοῦ Λίβερπουλ, Γλασκώβης, Κάρδιφ κλπ. ἐρχομένων εἰς δευτέραν σειράν. Ἐπηύξησεν ἀντιθέτως τὴν ἐργασίαν καὶ ἀπόδοσιν τῶν ναυπηγείων της, εἰς τὰ ὁποῖα κατασκευάζονται ὄχι μόνον τὰ πλοῖα τοῦ βρεττανικοῦ ἐμπορικοῦ στόλου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἥμισυ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τοῦ κόσμου. Εἰς τὰ ναυπηγεῖά της ἀπασχολοῦνται σήμερον 500.000 ἐργάται.

Ὁ γερμανικὸς ἐμπορικὸς στόλος ἐμειώθη μετὰ τὸν πόλεμον, λόγῳ τῶν ἐπιβληθεισῶν εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπανορθώσεων. Ἐπηκολούθησεν ὅμως συνεννόησις τῶν γερμανικῶν ἑταιρειῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου, καὶ ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ, λόγῳ δὲ τῆς ἐπακολουθησάσης μεθοδικοποιήσεως καὶ λογικοποιήσεως τῶν διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐκμετάλλευσίν του ἐργασιῶν, ὁ στόλος οὗτος ἐπανῆλθεν εἰς τὰς πρὸ τοῦ πολέμου διαστάσεις του, μὲ οἰκονομικωτέραν δὲ ἀπὸ ἄλλοτε ἀπόδοσιν, λόγῳ τῆς χρήσεως, κατὰ τὸ πλεῖστον, τοῦ πετρελαίου διὰ τὴν κίνησίν του.

Ἐν Ἰταλίᾳ ἡ φασιστικὴ κυβέρνησις κατέβαλε προσπάθειαν ἀναδιοργανώσεως τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου, εὑρίσκεται δὲ σήμερον οὗτος εἰς καλυτέραν τῆς πρὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου μοῖραν. Πλὴν τῆς κατασκευῆς νέων σκαφῶν, προσετέθησαν καὶ οἱ ἐκ τῶν ἐπανορθώσεων προερχόμενοι 370.000 ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας καὶ 700.000 ἐκ μέρους τῆς Αὐστρίας. Σήμερον ὁ στόλος οὗτος θεωρεῖται ὡς εἷς ἐκ τῶν ἀρτιωτέρων τοῦ κόσμου. Ἔπαυσεν ἐντελῶς, τῇ ἐπεμβάσει τῆς κυβερνήσεως, ὁ συναγωνισμὸς μεταξὺ τῶν ἑταιρειῶν, αἱ ὁποῖαι συνεχωνεύθησαν εἰς τέσσαρας μεγάλας ἐπιχειρήσεις.

Ὁ ἀμερικανικὸς ἐμπορικὸς στόλος ἔρχεται σήμερον εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν τῆς παγκοσμίου θαλασσίας συγκοινωνίας, μετὰ τὸν ἀγγλικόν, ἐνῷ πρὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἤρχετο εἰς σειρὰν πολὺ κατωτέραν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς ραγδαίας προσπαθείας, αἱ ὁποῖαι κατεβλήθησαν ἅμα τῇ λήξει τοῦ πολέμου. Τῷ 1919 ἦτο τόσος ὁ δημιουργικὸς ὀργασμὸς τῶν ἀμερικανικῶν ναυπηγείων, ὥστε τέσσαρα ἀτμόπλοια τὴν ἡμέραν καθειλκύοντο ἕτοιμα πρὸς ἐκμετάλλευσιν. Ὁ ὀργασμὸς οὗτος ἀνεκόπη βραδύτερον, σήμερον δὲ ἐξακολουθεῖ, ἀλλ᾽ ὄχι μὲ ἐξαιρετικὴν ἔντασιν. Παρ᾽ ὅλην ὅμως τὴν ἐξαιρετικήν του εἰς ὄγκον ἔκτασιν, δὲν κατωρθώθη νὰ κερδίσῃ ἀνάλογον πρὸς ταύτην θέσιν εἰς τὸν στίβον τῶν διεθνῶν συγκοινωνιῶν, ἀπασχολούμενος σήμερον εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς συγκρινωνιακῆς κινήσεως μεταξὺ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, Καναδᾶ, Ἀντιλλῶν καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1914 ηὔξησεν ἡ παγκόσμιος χωρητικότης τῶν πλοίων κατὰ 50 % περίπου. Ἡ αὔξησις δὲ αὕτη ἀναλογεῖ διὰ τὰ διάφορα κράτη ὡς ἑξῆς: Ἀγγλία 31, Ἑλλὰς 80, Γαλλία 82, Ὁλλανδία 100, Νορβηγία 102, Ἰαπωνία 150, Ἰταλία 240, Ἀμερικὴ 408.

Αἱ μεγάλαι θαλάσσιαι συγκοινωνιακαὶ ὁδοί. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παλαιοτέραν θαλασσίαν συγκοινωνίαν, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖτο ἀπὸ πλοῖα μὴ δυνάμενα ν᾽ ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς δυνατοὺς ἀνέμους καὶ τὰ ἰσχυρὰ θαλάσσια ρεύματα, τὰ σημερινὰ πλοῖα ἐξυπηρετοῦν τὴν συγκοινωνίαν ταύτην κατὰ τρόπον πλήρη καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ταχύτητος καὶ ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς καὶ δι᾽ ὁδῶν τελείως ὠργανωμένων.

Αἱ κυριώτεραι ὁδοὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν ἀνήκουν εἰς τὴν Βόρειον Εὐρώπην καὶ μεταξὺ τῶν κυριωτέρων εἶναι ἡ θάλασσα τῆς Μάγχης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν ὑποχρεωτικὴν δίοδον ἀπὸ τῆς Βορείου Εὐρώπης πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ὠκεανούς. Ἡ Μεσόγειος ἐπίσης εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ὁδῶν τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας, διότι διὰ ταύτης ἐξυπηρετοῦνται αἱ μεταφοραὶ χωρῶν πλουσίων οἰκονομικῶς. Ἡ ἀπὸ Γιβραλτὰρ εἰς Σουὲζ ὁδὸς εἶναι ἀπὸ τὰς πλέον πολυσυχνάστους τοῦ κόσμου. Εἰς τὸν Β. Ἀτλαντικὸν εἶναι ἡ ἀπὸ Μάγχης εἰς Καναδᾶν, ὡς καὶ ἡ ἀπὸ Μάγχης πρὸς τοὺς κυριωτέρους λιμένας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ ἀπὸ τῶν λιμένων τῆς Δ. Εὐρώπης πρὸς τὴν νῆσον τῆς Κούβας καὶ τοὺς κόλπους τοῦ Μεξικοῦ, ἡ ἀπὸ τῆς Δ. Εὐρώπης πρὸς τὰς Μικρὰς Ἀντίλλας, τὴν Βενεζουέλαν καὶ τὸν Παναμᾶν. Εἰς τὸν ΝΑ. Ἀτλαντικὸν αἱ κυριώτεραι συγκοινωνιακαὶ ὁδοὶ εἶναι ἡ ἀπὸ Β. Εὐρώπης διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τῆς Μεσογείου πρὸς Ἀφρικήν, Σενεγάλην, Γουϊνέαν, Κονγκό. Εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν τρεῖς εἶναι αἱ κυριώτεραι συγκοινωνιακαὶ ὁδοί, ἡ ἀπὸ τῆς Α. Ἀφρικῆς εἰς Ζανζιβάρην - Μοζαμβίκην - Μαδαγασκάρην καὶ τὰς γειτονικὰς νήσους, ἡ πρὸς Ἰνδίας - Βομβάην - Καλκούταν - Κεϋλάνην καὶ ἡ πρὸς Αὐστραλίαν καὶ Νέαν Ζηλανδίαν. Αἱ διὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ συγκοινωνιακαὶ ὁδοὶ ἑνώνουν τὴν Κίναν καὶ Ἰαπωνίαν πρὸς τὸ Λὸς-Ἄντζελες, τὰς Φιλιππίνας καὶ τὰς νήσους Χαβάϊα.

Αἱ μεγάλαι συγκοινωνιακαὶ διώρυγες. Τὴν θαλασσίαν συγκοινωνίαν ἐξυπηρέτησαν εἰς κολοσσιαῖον βαθμὸν αἱ διώρυγες, ἐκ τῶν ὁποίων δύο εἶναι πρωτευούσης σημασίας, αἱ τοῦ Σουὲζ καὶ Παναμᾶ, καὶ δύο δευτερευούσης, αἱ τοῦ Κιέλου καὶ τῆς Κορίνθου. Ἡ ἐξυπηρέτησις αὕτη ὀφείλεται εἰς συντόμευσιν τῶν ἀποστάσεων. Διὰ τῆς διώρυγος τοῦ Σουὲζ ἐπετεύχθησαν συντομεύσεις τῶν συγκοινωνιῶν, ἀπὸ Μασσαλίας εἰς Σαϊγκὸν ἀπὸ 22.200 χιλιόμετρα εἰς 12.800 καὶ ἀπὸ Λίβερπουλ εἰς Βομβάην ἀπὸ 19.300 εἰς 11.200.

Διὰ τῆς διώρυγος τοῦ Παναμᾶ, περατωθείσης τελικῶς κατὰ τὸ 1915, ἐσυντομεύθησαν αἱ ὁδοὶ Νέας Ὑόρκης εἰς Ἅγιον Φραγκῖσκον ἀπὸ 25.400 εἰς 9.800 χιλιόμετρα, Λίβερπουλ εἰς Ἅγιον Φραγκῖσκον ἀπὸ 26 000 εἰς 15.400 χλμ., Λίβερπουλ εἰς Βαλπαραῖσο ἀπὸ 15.300 εἰς 14.000 καὶ Νέας Ὑόρκης εἰς Γιοκοχάμα ἀπὸ 25.000 εἰς 16.400 χλμ.

Οἱ μεγάλοι συγκοινωνιακοὶ λιμένες. Ἡ ὁμαλὴ διεξαγωγὴ τῆς συγκοινωνίας ἀπῄτησε τὴν κατασκευὴν λιμένων ἀσφαλῶν, εἰς τοὺς ὁποίους νὰ διενεργῆται ἀπροσκόπτως ἡ φόρτωσις καὶ ἐκφόρτωσις τῶν πλοίων. Οἱ λιμένες οὗτοι, ἐφ᾽ ὅσον δὲν ἦσαν ἐκ φύσεως κατάλληλοι, ἐγένοντο τοιοῦτοι διὰ τῆς κατασκευῆς ἔργων ἀναλόγων πρὸς τὴν κίνησιν τὴν ὁποίαν ἐξυπηρετοῦν. Κυριώτεροι τούτων θεωροῦνται, κατὰ τὴν τελευταίαν ἀμερικανικὴν στατιστικήν, ἀπὸ ἀπόψεως κινήσεως πλοίων δι᾽ αὐτῶν, οἱ τῆς Νέας Ὑόρκης - Ἀμβέρσας - Χάμπουργ - Λονδίνου - Λιβερπουλ - Ρόττερδαμ - Σαγκάης - Κούβας. Κατωτέρω δημοσιεύομεν πίνακα τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τῶν κυριωτέρων λιμένων τοῦ κόσμου.

Ἐμπορικὴ κίνησις τῶν κυριωτέρων λιμένων τοῦ κόσμου.

Χώρα	Λιμένες	Ἐκφορτωθέντα ἐμπορεύματα εἰς τόννους
Ἀγγλία	Λονδῖνον	21 373 2 3
	Λίβερπουλ	10 983.636
	Χοὺλ	4 630 157
	Νιουκάστλ	3.890 000
	Μπρίστολ	2 163.942
	Κάρδιφ	1.850.000
	Γλασκώβη	2 644 000
Γαλλία	Μασσαλία	4 548 000
	Χάβρη	3.405.846
	Ρουὲν	5 921.669
	Βορδῶ	3.337 928
Βέλγιον	Ἀμβέρσα	19 236 087
Ὁλλανδία	Ρότερνταμ καὶ ἐπεκτάσ.	28 293.050
	Ρότερνταμ	21.274 282
Γερμανία	Ἀμβοῦργον	17 411 380
	Βρέμη	7.164 516
Ἰταλία	Γένοβα	6.192 786
	Τεργέστη	2.537.777
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	Νέα Ὑόρκη	11.013 944
	Βοστώνη	2.171.615
	Φιλαδέλφεια	3.235 375
	Βαλτιμόρη	5.750 000
	Νέα Ὀρλεάνη	4.830 037
	Νόρφολκ	3 700 000
	Λὸς Ἄντζελες	4.000 000
	Σικᾶγον (λίμνη)	5.200 000
	Μπούφαλο (λίμνη)	4.094.993
Ἱσπανία	Βαρκελώνη	2.110 000

Ἀπὸ τοὺς τέσσαρας μεγάλους λιμένας τῆς βορειοηπειρωτικῆς Εὐρώπης, Ἀμβούργου, Ἀμβέρσης, Ρόττερδαμ καὶ Βρέμης, ὁ τοῦ Ἀμβούργου ἔρχεται, παρ᾽ ὅλην τὴν κρίσιν, ὁ πρῶτος οὐ μόνον ἀπὸ ἀπόψεως κινήσεως πλοίων, ἀλλὰ καὶ ἐμπορευμάτων, μειουμένης τῆς κινήσεως τοῦ λιμένος τοῦ Ρόττερδαμ, λόγῳ τῆς προσπαθείας τῶν Γερμανῶν, ὅπως παύσῃ ἡ ἐξαγωγὴ τῶν προϊόντων τοῦ Ροὺρ δι᾽ ὁλλανδικῶν λιμένων, διοχετευθοῦν δὲ ταῦτα εἰς γερμανικοὺς λιμένας. Σαφέστερον καταφαίνεται τοῦτο ἐκ τῶν κατωτέρω ἀριθμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκφράζουν ἑκατομμύρια τόννων.

	Κίνησις πλοίων		Κίνησις ἐμπορευμάτων εἰσαγωγὴ - ἐξαγωγὴ			
	1932	1931	1932	1931	1932	1931
Ἀμβοῦργον	18,3	20,3	12,9	14,9	6,9	8,3
Ἀμβέρσα	16,7	19,0	9,4	10,5	6,6	8,3
Ρόττερδαμ	14,8	18,0	12,2	15,8	7,9	11,2
Βρέμη	7,7	8,6	2,9	3,2	1,9	2,0

β) *Ποταμία.* Δὲν διαφέρει τῆς θαλασσίας εἰμὴ μόνον κατὰ τὸ ὅτι διενεργεῖται εἰς μικροτέραν ταύτης ἀκτῖνα. Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν πλωτοὶ ποταμοί, ὅπως ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἀμερικῇ, ἡ διὰ τούτων συγκοινωνία προτιμᾶται τῆς χερσαίας, λόγῳ τῆς μικροτέρας δαπάνης, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται διὰ τὴν κίνησιν τῶν πλοίων τὰ ὁποῖα τὴν διενεργοῦν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα τῆς ξηρᾶς. Μειονέκτημα ὅμως τῆς συγκοινωνίας ταύτης εἶναι ἡ μικρὰ ταχύτης, μετὰ τῆς ὁποίας ἐκτελεῖται, καὶ ἡ πῆξις τῶν ποταμῶν κατὰ τὸν χειμῶνα.

Ἡ ποταμία συγκοινωνία ἐν Γαλλίᾳ ἐξυπηρετεῖται διὰ 547 λιμένων, ἦτο δὲ λίαν ἀνεπτυγμένη πρὸ τοῦ πολέμου, τῆς συνολικῆς της ἐτησίας κινήσεως ἀνερχομένης εἰς τεσσαράκοντα περίπου ἑκατομμύρια τόννους.

Ἐν Γερμανίᾳ ὑπάρχουν πέντε πλωταὶ ὁδοί, παράλληλοι σχεδόν, ἡνωμέναι διὰ διωρύγων. Ἐκ τῶν δύο τούτων κυριωτέρα εἶναι ἡ τοῦ Ρήνου, ἐνέχουσα ἐξαιρετικὴν σημασίαν διὰ τὴν συγκοινωνιακὴν κίνησιν τῆς χώρας ταύτης.

Ἐναέριος συγκοινωνία. Αὕτη ἐνεργεῖται διὰ τοῦ ἀέρος καὶ ἐξυπηρετεῖ τὴν μεταφορὰν προσώπων, πραγμάτων καὶ εἰδήσεων. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης διαιρεῖται εἰς ἀεροπορικὴν καὶ τηλεγραφικὴν ἢ τηλεφωνικήν.

α) *Ἀεροπορική.* Ταύτην χαρακτηρίζει ἡ ἐξαιρετικὴ πρόοδος, διὰ τῆς ὁποίας ραγδαίως ἐξειλίχθη ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀεροπλοίου μέχρι σήμερον. Ἐντὸς ἐλαχίστων ἐτῶν, ἀφ᾽ ἧς τὸ πρῶτον οἱ ἀδελφοὶ Μογγολφιέροι ὕψωνον κατὰ τὸ 1783 τὴν πρώτην σφαῖραν εἰς τὸν ἀέρα, ἔφθασεν εἰς σημεῖον, ὥστε νὰ θεωρῆται ἡ τελειοτέρα συγκοινωνία ἀπὸ ἀπόψεως ταχύτητος, μία δὲ ἐκ τῶν τελειοτέρων ἀπὸ ἀπόψεως ἀσφαλείας. Τὸ ἀεροπορικὸν συγκοινωνιακὸν πρόβλημα εὑρίσκεται σήμερον εἰς τὸ στάδιον τῆς μελέτης τῆς παγιώσεως τῆς μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς συγκοινωνίας, θεωρουμένης ὡς κατορθωτῆς ἰδίᾳ μετὰ τοὺς ἐπιτυχεῖς διάπλους τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὑπὸ ἀρκετῶν μέχρι τοῦδε ἀεροπόρων.

Αἱ παρουσιαζόμεναι δυσκολίαι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορικῆς ἰδίᾳ ἀεροπορίας ἔγκεινται εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις, τὰς ὁποίας ἀπαιτοῦν αἱ ἀεροπορικαὶ ὁδοί, εἰς τὴν τελειοτέραν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀνάπτυξιν τῶν χρησιμοποιουμένων μηχανῶν καὶ εἰς τὴν προσαρμογὴν τῆς συγκοινωνίας ταύτης πρὸς τὰς ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς ἀνάγκας. Αἱ ἀπαιτούμεναι διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν ἀεροπορικῶν ὁδῶν ἐγκαταστάσεις, συνιστάμεναι εἰς τὴν κατασκευὴν ἀεροδρομίων εἰς τοὺς ἀκραίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς διαμέσους σταθμούς, ὡς καὶ ἀναλόγων πρὸς ταῦτα ἐγκαταστάσεων πρὸς ἐπισκευὴν τῶν ἀναποφεύκτων βλαβῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι συνέπειαι μιᾶς ἐντατικῆς ἀεροπορικῆς συγκοινωνίας, ἀπαιτοῦν δαπάνας, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυσανάλογοι πρὸς τὰς εἰσπράξεις, τὰς ὁποίας δύνανται αἱ συγκοινωνίαι αὗται νὰ προσπορίσουν. Παρὰ ταῦτα ἡ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία βαίνει διαρκῶς προοδεύουσα, διὰ τῶν διαφόρων δ᾽ ἐφευρέσεων ἐπέτυχε νὰ ἐκμηδενίσῃ τοὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι ὑφί-

Digitized by Google

σταντο τόσον διὰ τοὺς νυκτερινοὺς πλόας ὅσον καὶ διὰ τὰς προσγειώσεις ἐν μέσῳ ὁμιχλῶν. Ἐν Γερμανίᾳ ἰδία ἐτελειοποίησαν τὴν ὀργάνωσιν τῶν νυκτερινῶν πτήσεων διὰ τῆς τοποθετήσεως φάρων τεραστίας ἐντάσεως, τόσον ἐντὸς τῶν ἀεροδρομίων, ὅσον καὶ κατὰ τὰς διαμέσους ὁδοὺς ἀνὰ 35 χιλιόμετρα.

Ἡ ἐπιβατικὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία ἔχει κάμει σημαντικωτάτας προόδους, τεραστία δὲ γίνεται ἐργασία διὰ τὴν κατασκευὴν καταλλήλων διὰ τὴν ἐμπορικὴν ἀεροπορίαν συγκοινωνιακῶν ἀεροπλάνων, καθόσον τὰ σήμερον λειτουργοῦντα δὲν δύνανται οὔτε μεγάλα βάρη νὰ ἄρουν, οὔτε ταχύτητα μεγαλυτέραν τῶν διακοσίων χιλιομέτρων καθ' ὥραν νὰ ἀναπτύξουν. Ἡ σημερινὴ θέσις τῆς ἐμπορικῆς ἀεροπορικῆς συγκοινωνίας εἰς τὰ κυριώτερα τῶν διαφόρων κρατῶν ἔχει ὡς ἑξῆς:

1) Ἐν Ἀμερικῇ. Διατίθενται μεγάλαι δαπάναι διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ταχυδρομικῆς ἰδίᾳ ἀεροπορικῆς συγκοινωνίας, διὰ τὴν τελειοποίησιν τόσον τοῦ ἀεροπλάνου ὅσον καὶ τῶν νυκτερινῶν πτήσεων καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν ἀναλόγων ἀεροδρομίων εἰς τὰς κεκανονισμένας δι' ἑκάστην ὁδὸν ἀποστάσεις. Ἡ ταχυδρομικὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία, ἀφοῦ πρῶτον ὠργανώθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τοῦ Ἐμπορίου, παρεχωρήθη κατόπιν διαγωνισμοῦ εἰς δύο ἰδιωτικὰς ἑταιρείας. Ἀπὸ τοῦ 1921 μέχρι σήμερον, μᾶλλον περισσεύματα ἀπομένουν εἰς τὰς ἑταιρείας ταύτας. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία ἀπὸ Νέας Ὑόρκης διὰ Σικάγου εἰς Ἅγιον Φραγκῖσκον, μήκους 4427 χιλιομέτρων, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖται διὰ 89 ἀεροδρομίων καὶ 500 ἠλεκτρικῶν φάρων. Ἀπαιτοῦνται 30 ὧραι διὰ τὴν διαδρομήν, ἐνῷ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου 85 ὧραι. Προσπάθειαι καταβάλλονται διὰ τὴν πραγματοποίησιν μεγάλων ἀεροπορικῶν διεθνῶν συγκοινωνιῶν καὶ ἰδίᾳ μεταξὺ Ἡνωμένων Πολιτειῶν - Μεξικοῦ - Κεντρικῆς Ἀμερικῆς - Παναμᾶ καὶ τῶν χωρῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς.

2) Ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐντατικὴ καταβάλλεται προσπάθεια διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς λειτουργίας μεγάλων ἀεροπορικῶν γραμμῶν μετὰ τῶν κυριωτέρων σημείων τῆς αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τοῦ 1927 λειτουργεῖ ἑβδομαδιαία γραμμὴ ἀεροπορικῆς συγκοινωνίας, ἀπὸ Λονδίνου διὰ Παρισίων, Μασσαλίας, Πόρτ-Σαΐδ, Καΐρου, καταλήγουσα εἰς τὰς Ἰνδίας μὲ βοηθητικὰ ἀεροδρόμια ἀνὰ 40 χιλιόμετρα. Προετοιμάζεται πρὸς τούτοις ἡ λειτουργία τῆς μεγάλης γραμμῆς, ἡ ὁποία θὰ ἑνώσῃ τὸ Λονδῖνον μὲ τὴν Αὐστραλίαν καὶ ἑτέρα ἀπὸ Λονδίνου διὰ Καΐρου εἰς Κάπ.

3) Ἐν Γερμανίᾳ. Αὕτη ἐπέτυχε νὰ ἄρῃ τοὺς φραγμούς, οἱ ὁποῖοι εἶχον τεθῆ ὑπὸ τῶν διαφόρων συνθηκῶν τῆς εἰρήνης εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀεροπορίας της, θέσασα περιορισμοὺς εἰς τὰ διὰ αὐτῆς διερχόμενα ἀεροπλάνα τῶν λοιπῶν χωρῶν, καὶ ἰδίᾳ τὰ γαλλικά. Ἐπιδοθεῖσα, κατ' ἀνάγκην, εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἀεροπορίαν, λόγῳ τῆς ὑπὸ τῶν συνθηκῶν εἰρήνης ἀπαγορεύσεως τῆς πολεμικῆς, ἔστρεψε πρὸς ταύτην ἅπασαν τὴν προσοχήν της καὶ τὴν ἀνέπτυξεν εἰς σημεῖον, ὥστε νὰ ἔρχεται αὕτη πρώτη εἰς τὴν γραμμὴν τῶν ἀεροπορικῶν συγκοινωνιῶν. Ἔδωσεν ἐθνικὸν χαρακτῆρα εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τὰς ἀσχολουμένας μὲ τὴν ἐμπορικὴν ἀεροπορίαν, κατὰ δὲ τὸ 1926 ὅλαι αἱ ἀεροπορικαὶ ἑταιρεῖαι συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν, τὴν «Λουφτχάνσα», ἡ ὁποία λειτουργεῖ μὲ κεφάλαια 25.000.000 μάρκων, καταβληθέντα ὑπὸ τοῦ κράτους, τῶν δήμων καὶ τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν ἑταιρειῶν. Ἡ ἑταιρεία αὕτη ἀποτελεῖ τεράστιον ὀργανισμόν, διευθυνόμενον ὑπὸ συμβουλίου, τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὑπουργείου Μεταφορῶν. Αἱ μεγάλαι πόλεις τῆς Γερμανίας εἶναι ἡνωμέναι δι' ἀεροπορικοῦ δικτύου 13.000 χιλιομέτρων, ἀποτελουμένου δὲ ἀπὸ 78 γραμμὰς καὶ 60 ἀερολιμένας. Ἡ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία ἐν Γερμανίᾳ δὲν ἐξυπηρετεῖ μόνον, ὅπως εἰς τὰς ἄλλας χώρας, μεταφορὰν ἀποσκευῶν, ἐπιβατῶν καὶ ταχυδρομείων, ἀλλὰ καὶ τὴν μεταφορὰν ἐμπορευμάτων πολυτελείας, καρπῶν καὶ ἀνθέων. Ἡ Λουφτχάνσα ὀργανώνει τὴν ἐγκατάστασιν διεθνῶν ἀεροπορικῶν συγκοινωνιῶν διὰ γραμμῶν ἀπὸ Βερολίνου διὰ Σεβίλλης εἰς Βουένος-Ἄϋρες, ἀπὸ Βερολίνου διὰ Μπρεσλάου-Ὀδησσοῦ - Τιφλίδος-Περσίας εἰς τὰς Ἀγγλικὰς Ἰνδίας, ἀπὸ Βερολίνου ὑπὲρ τὴν Σιβηρίαν καὶ τὴν ὑπερατλαντικὴν γραμμήν. Πρὸς τοῦτο κατεσκευάσθησαν καὶ κατασκευάζονται κατάλληλα ἀερόπλοια τύπου Γιοῦνκερς.

4) Ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ χώρα αὕτη ἔχει ἀνεπτυγμένην ἐμπορικὴν ἀεροπορίαν, ἡ ὁποία, ἔχουσα κέντρον τὸ ἀεροδρόμιον Μπουρζέ, ἐξυπηρετεῖται διὰ γραμμῶν ἀνηκουσῶν εἰς πέντε ἑταιρείας: α) Ἀπὸ Παρισίων εἰς Λονδῖνον καὶ ἀπὸ Παρισίων εἰς Μασσαλίαν-Τύνιδα καὶ ἀπὸ Λυὼν εἰς Βουένος-Ἄϋρες β) Ἀπὸ Παρισίων διὰ Στρασβούργου-Πράγας εἰς Βαρσοβίαν μὲ ἀνταπόκρισιν εἰς Πράγαν διὰ Βουδαπέστην-Βουκουρέστιον - Κωνσταντινούπολιν. γ) Ἀπὸ Παρισίων εἰς Βρυξέλλας - Ἄμστερνταμ καὶ ἀπὸ Παρισίων εἰς Κολώνιαν - Ἔσσεν - Βερολῖνον. δ) Λονδίνου - Παρισίων - Ζυρίχης καὶ ε) Ἀπὸ Παρισίων εἰς Ἄμστερνταμ - Ρόττερνταμ καὶ τῶν ἀφετερευουσῶν ἀπὸ Τουλούζης εἰς Βαρκελώνην-Καζαμπλάνκαν καὶ ἀπὸ Ὀρὰν εἰς Καζαμπλάνκαν. Ἡ σπουδαιοτέρα τῶν διεθνῶν γραμμῶν τῆς γαλλικῆς ἀεροπορικῆς συγκοινωνίας εἶναι τῆς Γαλλίας-Νοτίου Ἀμερικῆς, ἡ ὁποία ἄρχεται ἀπὸ τὴν Τουλούζην καὶ καταλήγει εἰς Βουένος-Ἄϋρες, μήκους 12.300 χιλιομέτρων, μὲ διάρκειαν ταξιδίου ἐννέα ἡμερῶν, ἀντὶ τῆς ἀπαιτουμένης διαρκείας 18 ἡμερῶν διὰ τῶν ἀτμοπλοίων. Ἡ γαλλικὴ ἐμπορικὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία ἔρχεται τρίτη εἰς τὴν διεθνῆ σειράν, παρὰ τὴν ἱκανότητα τῶν πιλότων της, οἱ ὁποῖοι διεκδικοῦν τὰ πρωτεῖα ἐν τῷ διεθνεῖ ἀεροπορικῷ κόσμῳ. Τοῦτο ἀποδίδεται εἰς τὸ ὅτι ἡ Γαλλία δὲν ἀπέβλεψεν ὅσον ἔπρεπεν εἰς τὴν ἐμπορικὴν σημασίαν τῆς ἀεροπορίας της.

5) Ἐν Ρωσίᾳ. Εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀπεδόθη μεγάλη σημασία εἰς τὴν ἀεροπορικὴν συγκοινωνίαν, τοσαύτη δὲ μάλιστα, ὥστε ὄχι μόνον ἀπησχόλησε τὴν ἐνδελεχῆ μέριμναν τῆς σοβιετικῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ εἰσήχθη ὡς μάθημα καὶ εἰς τὰ σχολεῖα. Ἡ Ρωσία ἔχει ἱκανὸν ἀεροπορικὸν στόλον, ὁ ὁποῖος ἐξυπηρετεῖ τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις της. Τόσον αἱ πρῶται ὗλαι πρὸς κατασκευὴν τῶν ἀεροπλοίων, ὅσον καὶ ἡ κατασκευή των γίνεται ἐντὸς τῆς Ρωσίας, εἰς ἐργοστάσια πλήρη ἀπὸ ἀπόψεως τεχνικῆς.

6) *Τηλεγραφικὴ ἢ τηλεφωνική*. Ἀφορᾷ τὴν μεταφορὰν εἰδήσεων ἢ ἐπιθυμιῶν καὶ διενεργεῖται δι' ἐνσυρμάτου ἢ ἀσυρμάτου τηλεγράφου ἢ τηλεφώνου. Ὁ κλάδος οὗτος τῆς ἐναερίου συγκοινωνίας προσέφερε καὶ προσφέρει μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὰ ἄτομα καὶ εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον, ἰδίᾳ ὅμως συντελεῖ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συναλλαγῶν. Ἡ ἐσχάτως δὲ γενομένη τελειοποίησις τοῦ ἀσυρμάτου τηλεγράφου συντελεῖ, πλὴν τῆς καθαρῶς συγκοινωνιακῆς πλευρᾶς, καὶ εἰς τὴν διάσωσιν τῶν κινδυνευόντων πλοίων καὶ τῶν πληρωμάτων αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ἔχει τὸν ἀνθρωπιστικώτερον προορισμὸν ἀπὸ οἱονδήποτε ἄλλο μέσον συγκοινωνίας. Κατὰ πολὺ ἐπίσης ἐξυπηρετεῖ τὴν συγκοινωνίαν ἡ τελειοποίησις τοῦ ἀσυρμάτου τηλεφώνου, ὡς καὶ τοῦ ραδιοφώνου, τὸ ὁποῖον παρεδόθη εἰς κοινὴν σχεδὸν χρῆσιν.

Σχέσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων συγκοινωνιακῶν μέσων. α) *Ἀνταγωνισμός*. Τοιοῦτος ὑπάρχει μεταξὺ πασῶν τῶν κατηγοριῶν τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων, φυσικὸς ἄλλως τε, ὅπως καὶ μεταξὺ ὅλων τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν ἢ ἐξυπηρετοῦν τοὺς κλάδους τοῦ ἐμπορίου ἢ τῆς βιομηχανίας. Ἀλλὰ τὸν κυριώτερον ἀνταγωνισμὸν ὑφίσταται ὁ σιδηρόδρομος. Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του εἰς τὴν κονίστραν τῶν μεταφορῶν ἐκυριάρχησεν ἀμέσως, ὅλα δὲ τὰ μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα διενηργεῖτο ἕως τότε ἡ συγκοινωνία ἐν τῇ ξηρᾷ, παρεμερίσθησαν, διότι ὁ σιδηρόδρομος ἐξησφάλισε ταχυτέραν, ἀνετωτέραν καὶ σχεδὸν οἰκονομικωτέραν μεταφοράν. Τὸν συνηγωνίζοντο μόνον τὰ πλοῖα διὰ τῶν θαλασσίων μεταφορῶν, τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον νὰ τὸν συναγωνίζωνται ἐκεῖ ὅπου αἱ συνθῆκαι τῆς συγκοινωνίας εὐνοοῦν τὴν διὰ τούτων μεταφοράν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο εἰς περιπτώσεις μεταφορᾶς ἀντικειμένων ὀγκωδῶν ἢ βαρέων, τῶν ὁποίων ἡ διὰ τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας μεταφορὰ καὶ ὀλιγώτερον δαπανηρὰ εἶναι καὶ προσφορωτέρα, ὅταν μάλιστα ἡ φύσις τοῦ μεταφερομένου ἀντικειμένου δὲν ἀπαιτῇ ταχυτέραν κατὰ τὸ δυνατὸν μεταφοράν. Τὸ αὐτοκίνητον ἤρχισε νὰ ἀνταγωνίζεται τὸν σιδηρόδρομον κατὰ τρόπον σοβαρὸν ἀφ' ἧς ἔπαυσε νὰ εἶναι εἶδος πολυτελῶν ἐπιδείξεων ἢ σπὸρ καὶ κατέληξεν, ἐξελισσόμενον βαθμιαίως, νὰ ὑπολογίζηται ὡς παράγων μεταφορῶν ἐπιβατῶν καὶ ἐμπορευμάτων. Ὁ ἀνταγωνισμὸς δὲ οὗτος στηρίζεται εἰς τὴν πλεονεκτικωτάτην θέσιν, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ αὐτοκίνητον ἔναντι τοῦ σιδηροδρόμου, συνισταμένην κυρίως εἰς τὸ ὅτι: 1) Τὸ αὐτοκίνητον μεταφέρει ἀπὸ κατοικίας εἰς κατοικίαν, ἀποφευγομένων οὕτω τῶν ἐπανειλημμένων μεταφορτώσεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητοι εἰς τὴν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου μεταφοράν, γίνονται δὲ πρόξενοι βραδύτητος, ἀλλὰ καὶ δαπάνης σημαντικῆς. 2) Ἡ μεταφορὰ διὰ τοῦ αὐτοκινήτου δὲν ἀπαιτεῖ διατυπώσεις πολλὰς ὡς ἡ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου. 3) Τὸ αὐτοκίνητον ἐξυπηρετεῖ μίαν συγκοινωνιακὴν γραμμήν, ἐλεύθερον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐκμετάλλευσίν της, ὅταν δὲν τὸ συμφέρῃ νὰ τὴν ἐξακολουθήσῃ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν σιδηρόδρομον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει αὐτὴν τὴν εὐχέρειαν. 4) Κανονίζει ἐλευθέρως τὰ τιμολόγιά του, ὡς καὶ τὰ δρομολόγιά του, λαμβάνον ὡς βάσιν μόνον τὸ οἰκονομικόν του συμφέρον, ἐνῷ ὁ σιδηρόδρομος ἔχει τιμολόγια καὶ δρομολόγια σταθερά, μὴ εὐκόλως μεταβαλλόμενα. 5) Δὲν παρέχει ὑποχρεωτικῶς εὐκολίας καὶ ἐκπτώσεις τῶν τιμῶν μεταφορᾶς, ὡς ὁ σιδηρόδρομος. 6) Εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ προσωπικοῦ δὲν ὑπάρχουν κανονισμοὶ ὑποχρεωτικῶς καθορίζοντες τὴν διάρκειαν αὐτῆς, τὰς ἀμοιβὰς καὶ τοὺς μισθούς, ὡς συμβαίνει εἰς τὸν σιδηρόδρομον. 7) Αἱ διὰ τοῦ αὐτοκινήτου ἐνεργούμεναι μεταφοραὶ ἀπαλλάσσονται τῶν φόρων τοῦ δασμολογίου, τοὺς ὁποίους ὁ σιδηρόδρομος καταβάλλει. 8) Δὲν ὑποχρεοῦται ν' ἀναχωρῇ εἰς ὡρισμένας ὥρας, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἔχῃ συμπεπληρωμένας τὰς θέσεις, ὡς ὁ σιδηρόδρομος. 9) Κυκλοφορεῖ ἐπὶ ὁδῶν, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ καὶ συντήρησις δὲν βαρύνει αὐτὸ ἀλλὰ τὸν δημόσιον προϋπολογισμόν, ἐνῷ ὁ σιδηρόδρομος καταβάλλει τεράστια κεφάλαια διὰ τὴν στρῶσιν τῆς γραμμῆς, τὴν κατασκευὴν σηράγγων καὶ γεφυρῶν, ὡς καὶ διὰ τὴν πολυδάπανον συντήρησιν αὐτῶν, ἀποτέλεσμα δὲ τούτου εἶναι ὅτι τὸ κόστος τῆς δι' αὐτοκινήτου μεταφορᾶς εἶναι μικρότερον τοῦ διὰ σιδηροδρόμου καὶ κατὰ συνέπειαν δύναται νὰ καθορίζῃ μικροτέρας τιμάς. 10) Δὲν βαρύνεται μὲ ἔξοδα ἀσφαλείας τῆς κυκλοφορίας, ὡς εἶναι π. χ. διὰ τὸν σιδηρόδρομον ἡ φύλαξις τῶν ἰσοπέδων διαβάσεων. 11) Δύναται, ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τῆς ἐργασίας του, νὰ διορίζῃ καὶ νὰ παύῃ τὸ προσωπικόν του, πρᾶγμα ὄχι καὶ τόσον εὔκολον διὰ τὸν σιδηρόδρομον, ὑποχρεούμενον νὰ τὸ διατηρῇ διὰ λόγους κοινωνικούς. Ἔχει βεβαίως καὶ μειονεκτήματα, ὅπως εἶναι τὸ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀνταποκριθῇ ἀποτελεσματικῶς εἰς μεταφορὰς ἐπὶ ἀποστάσεων πέραν τῶν 150 χλμ.· τὸ ὅτι ὑπόκειται εἰς περισσοτέρους κινδύνους ἀτυχημάτων· τὸ ὅτι ἀναλόγως πρὸς τὸ μεταφερόμενον δι' αὐτοῦ ὑλικὸν ἀπασχολεῖ προσωπικὸν περισσότερον ἀπὸ τὸν σιδηρόδρομον, ἀλλὰ ταῦτα εἶναι μικρὰ καὶ ἀσήμαντα συγκρινόμενα πρὸς τὰ πολυάριθμα πλεονεκτήματά του. Τὸν ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τοῦ αὐτοκινήτου ἀντίκτυπον ᾐσθάνθησαν οἱ σιδηρόδρομοι ὅλων τῶν χωρῶν εἰς τὴν μεταφορὰν καὶ τῶν ἐπιβατῶν καὶ τῶν ἐμπορευμάτων, ἰδίᾳ δὲ ἐκεῖ ὅπου αἱ ὁδοὶ διατηροῦνται ἐν καλῇ καταστάσει καὶ ὅπου τὸ αὐτοκίνητον ἐξειλίχθη ραγδαίως εἰς τελειοποιήσεις, ὅπως ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου ἡ διὰ σιδηροδρόμου μεταφορὰ ἰδίᾳ τῶν ἐπιβατῶν ἐμειώθη κατὰ 10%, ἐν Γαλλίᾳ κατὰ 20% καὶ ἐν Γερμανίᾳ κατὰ 37%.

Ὁ ἐκ τοῦ ἀεροπλάνου ἀνταγωνισμὸς ἀρχίζει νὰ γίνηται αἰσθητὸς καὶ εἰς τὴν σιδηροδρομικήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν θαλασσίαν συγκοινωνίαν, ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ἡ ἐμπορικὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία εἶναι, ὡς εἴδομεν, εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένη καὶ ὅπου αἱ τιμαὶ μεταφορᾶς εἶναι αἱ αὐταὶ σχεδὸν μὲ τὰς τοῦ σιδηροδρόμου, ἐνῷ ἡ διάρκεια τοῦ ταξιδίου κατὰ τὸ ἥμισυ συντομωτέρα. Λόγῳ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τούτου, καὶ πρὸς ἀντιμετώπισιν αὐτοῦ, αἱ σιδηροδρομικαὶ ἐπιχειρήσεις ὅσον καὶ αἱ κυβερνήσεις τῶν διαφόρων κρατῶν ἠναγκάσθησαν νὰ λάβουν μέτρα, οἷα εἶναι ἡ παράδοσις τῶν ἐμπορευμάτων καὶ ἀποσκευῶν εἰς τὸ κατάστημα ἢ τὴν κατοικίαν, ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς μεταφορᾶς, αἱ εὐκολίαι καὶ ἐκπτώσεις ἐπὶ τῶν τιμῶν τῶν εἰσιτηρίων καὶ κομίστρων κλπ.

β') *Συνεργασία*. Ἐκ τῶν γενικωτέρων μέτρων πρὸς κατάπαυσιν ἢ μετριασμὸν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων συγκοινωνιακῶν μέσων εἶναι δημιουργία εὐθέτου πρὸς συνεργασίαν αὐτῶν ἐδάφους. Οὕτω, προκειμένου περὶ ἀνταγωνισμοῦ τοῦ αὐτοκινήτου, αἱ σιδηροδρομικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀνέλαβον αἱ ἴδιαι τὴν ἐκμετάλλευσιν δι' αὐτοκινήτων τῶν πρὸς τὰς γραμμὰς των προσφορωτέρων ὁδῶν ἢ συνεβλήθησαν πρὸς συνεργασίαν μετὰ τῶν αὐτοκινητικῶν ἑταιρειῶν διὰ τὸν δίκαιον καταμερισμὸν τοῦ μεταφερομένου ὑλικοῦ. Πλὴν τούτων, ἐγένοντο συνδυασμοὶ μεταξὺ σιδηροδρομικῶν καὶ ἀεροπορικῶν ἐπιχειρήσεων, ὅπως π. χ. ἐν Γερμανίᾳ μετὰ τῆς Λουφτχάνσα, πρὸς μεταφορὰν τῶν ἐπιβατῶν ἀεροπορικῶς, ἐνῷ συγχρόνως αἱ ἀποσκευαί των μεταφέρονται σιδηροδρομικῶς διὰ συνδεδυασμένων δρομολογίων. Ἐν τῇ θαλασσίᾳ δὲ συγκοινωνίᾳ κατεσκευάσθησαν παρὰ διαφόρων ἐπιχειρήσεων πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐν πλῷ καταφθάνονται ἀπὸ ἀεροπλάνα ἀναχωροῦντα βραδύτερον. Τὰ ἀεροπλάνα ταῦτα παραμένουν ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ εἰς ὡρισμένην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ προορισμοῦ, ἐγκαταλείποντα τὰ πλοῖα φθάνουν ἐνωρίτερον τούτων, ἐπιτυγχανομένης διὰ τοῦ τρόπου τούτου σημαντικῆς συντομεύσεως τοῦ ταξιδίου.

Ἀξιοσημείωτος ἐπίσης εἶναι ἡ συνεργασία πλοίου καὶ σιδηροδρόμου διὰ τῆς μεταφορᾶς, ἐπὶ εἰδικῆς κατασκευῆς πλοίων (τῶν φέρρυ-μπότ), ὁλοκλήρου ἁμαξοστοιχίας, τὴν ὁποίαν φορτώνουν ἐξ ἑνὸς λιμένος, διὰ νὰ τὴν μεταφέρουν ὡς ἔχει εἰς ἕτερον, ἑτοίμην πρὸς συνέχισιν τοῦ δρομολογίου της ἐπὶ τῶν σιδηροτροχιῶν.

Μεγάλη χρῆσις τοῦ συνδυασμοῦ τούτου γίνεται εἰς Γερμανίαν δι' Ἀμβοῦργον καὶ Στοκχόλμην καὶ εἰς τὴν Δανίαν διὰ διαφόρους λιμένας τῆς Σουηδίας. Ἐν Ἀμερικῇ χρησιμοποιοῦνται περὶ τὰ 600 φέρρυ-μπὸτ διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἐμπορικῶν ἰδίᾳ ἁμαξοστοιχιῶν εἰς διάστημα 100 ἕως 150 χιλιομέτρων ἐπὶ τῶν μεγάλων λιμνῶν. Ἐννοεῖται ὅτι διὰ τῶν τεχνητῶν τούτων μέτρων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιορισθῇ ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων καὶ ὅτι ἡ προκληθεῖσα ἐκ τῶν πρώτων ἐντυπώσεων ἀναστάτωσις θὰ διοχετευθῇ εἰς ὁμαλὸν δρόμον, μόνον ὅταν ἕκαστον μεταφορικὸν μέσον θὰ προσελκύσῃ τὰς μεταφοράς, αἱ ὁποῖαι προσιδιάζουν πρὸς αὐτὸ ἀπὸ ἀπόψεως εὐθηνίας, ἀσφαλείας καὶ ταχύτητος. Τὸν ἀνταγωνισμὸν νὰ μετριάσουν μόνον δύνανται τὰ λαμβανόμενα μέτρα, θὰ τὸν θεραπεύσῃ ὅμως τελικῶς ὁ

Digitized by Google

φυσικὸς καταμερισμὸς τῶν μεταφορῶν, τὸν ὁποῖον νομικὰ μέτρα δύνανται νὰ ὑποβοηθήσουν ἢ νὰ κατευθύνουν πρὸς δικαιότερον δρόμον, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ τὸν ἀποφύγῃ. ΑΓΓ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ

—*[Πολιτ. Οἰκον.]* Ἡ ζωὴ εἶναι κίνησις. Ἡ μεταφορὰ πραγματοποιεῖ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ἐπεκτείνει. Ἡ κινητήριος δὲ δύναμις τοῦ οἰκονομικοῦ βίου εἶναι αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐξεύρεσις τῶν πρὸς ἱκανοποίησιν αὐτῶν ἀπαιτουμένων μέσων. Ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχεν ἀνάγκας, εἰς οὐδεμίαν θὰ προέβαινεν ἐκ τῶν ἐνεργειῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐξ ἀφορμῆς αὐτῶν ἀναλίσκεται, διότι ἡ ἀνάγκη ἀποτελεῖ ἀφορμὴν πάσης οἰκονομικῆς ἐνεργείας. Ἐκ τῶν ἀναγκῶν δὲ καὶ πρὸς πλήρωσιν αὐτῶν γεννῶνται ἐπιθυμίαι, εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ὁποίων ἡ συγκοινωνία εἶναι μέγας συντελεστής. Συντελεῖ αὕτη εἰς τήν, σύμφωνα μὲ τὴν ἡδονιστικὴν ἀρχὴν τῆς ἥσσονος προσπαθείας, ἱκανοποίησιν μεγαλυτέρου ποσοῦ ἐπιθυμιῶν δι' ὀλιγωτέρου κόπου, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀναγκῶν, συνεπῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, παρέχουσα τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπαιτούμενα οἰκονομικὰ ἀγαθὰ διὰ τῆς προσφόρου αὐτῶν μεταφορᾶς. Ἔχει ἄρα ἄμεσον ἐπίδρασιν εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς ζωῆς, λόγῳ τῆς ἁλύσεως τῶν σταθερῶν συνεπειῶν, μὲ τὰς ὁποίας εἶναι συνδεδεμένη πρὸς τὸν ρυθμὸν τοῦτον. Πολιτισμὸς δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἄνευ συγκοινωνιῶν, ὁ βαθμὸς δὲ τῆς ἀναπτύξεως τῶν συγκοινωνιῶν μιᾶς χώρας ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸ ἐπίπεδον, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἑκάστοτε ὁ πολιτισμὸς τῆς χώρας ταύτης. Εἰς τὴν δρᾶσιν ἐπίσης τῶν συγκοινωνιῶν κατοπτρίζεται καὶ ἡ δρᾶσις τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, διὰ νὰ κρίνῃ δέ τις ἐπὶ τῆς ζωτικότητος ἑκάστου ἐκ τῶν κλάδων τούτων δὲν ἔχει παρὰ νὰ ἀναλύσῃ τὴν κίνησιν τῶν συγκοινωνιῶν. Τούτου συνέπεια εἶναι ὅτι ἐκ τοῦ ἀντικτύπου, τὸν ὁποῖον αἱ μεγάλαι οἰκονομικαὶ κρίσεις ἔχουν ἐπὶ τῶν συγκοινωνιῶν, μετρεῖται ἀσφαλῶς ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Σχέσις τῆς συγκοινωνίας πρὸς τὴν παραγωγήν, τὴν κυκλοφορίαν καὶ τὴν κατανάλωσιν. α) *Πρὸς τὴν παραγωγήν.* Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων ἡ παραγωγὴ ἦτο ἐλαχίστη, διότι ἡ ἐργασία ἦτο ἐπαχθὴς λόγῳ τῶν συνθηκῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας διεξήγετο· αἱ ἀνάγκαι ἑκάστου ἀνθρώπου, οἰκογενείας ἢ φυλῆς, τὰς ὁποίας ἐπρόκειτο νὰ ἱκανοποιήσῃ αὕτη, ἦσαν ἐλάχισται, ἄλλο δὲ τὸ μέτρον τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν στοιχειωδῶν τούτων ἀναγκῶν. Ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δύο τόπων, καὶ ἐγγύτατα ἀκόμη κειμένων, δὲν ὑπῆρχε, συνεπῶς οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἑνὸς τόπου ἐστεροῦντο ὅ,τι ὁ τόπος οὗτος δὲν παρῆγεν, ἐνῷ εἰς τὸν ἄλλον τόπον τὸ εἶδος τοῦτο ἐπλεόναζε. Διὰ τῆς ἀρχικῆς ἐμβρυώδους συγκοινωνίας ἐπῆλθεν ἡ πρώτη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διαφόρων τόπων ἐπαφή, διὰ ταύτης δὲ καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ἀνταλλαγὴ τῶν παραγομένων εἰδῶν, δικαιοτέρα τούτων κατανομὴ καὶ ἀφθονωτέρα κατὰ συνέπειαν κατανάλωσις. Ἐδημιουργήθη οὕτω ἡ πρώτη κοινωνικὴ ζωή, ἡ ὁποία δὲν εἶναι παρὰ κίνησις καὶ ἀλλαγή. Ἄνευ τῆς κινήσεως δὲν ὑπάρχει καὶ παραγωγικὴ ἐργασία, διότι αὕτη συνίσταται εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς μορφῆς τῆς ὕλης καὶ αὕτη τελεῖται κυρίως διὰ μετακινήσεως. Διὰ τὴν μετακίνησιν αὐτὴν παρέστη ἀνάγκη ἐξευρέσεως ὡρισμένων μέσων, πρὸ τῆς ἀναπτύξεως δὲ τῶν μηχανικῶν τοιούτων ὁ ἄνθρωπος ἐχρησιμοποίησε διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς μεταφορᾶς, τὰς ὁποίας δὲν ἠδύνατο μόνος νὰ πραγματοποιῇ, τὰ ἄγρια ζῶα τιθασεύων αὐτά. Ἐχρησιμοποίησε, βαθμηδὸν προοδεύων, τὴν κινητήριον δύναμιν τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν ὑδάτων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐμβρυώδους συγκοινωνίας καὶ ἦλθη, σὺν τῷ χρόνῳ, εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ ἀτμοῦ καὶ τῶν μηχανῶν, αἱ ὁποῖαι μετέβαλον ἄρδην τὸν βραδὺν ἕως τότε ρυθμὸν τῆς συγκοινωνίας καὶ ἐπέτρεψαν νὰ χρησιμοποιηθοῦν πρὸς ἐξυπηρέτησιν αὐτῆς τὰ πλοῖα, αἱ ἀτμομηχαναὶ καί, βραδύτερον, τὸ αὐτοκίνητον καὶ τὸ ἀερόπλοιον. Ἐκ παραλλήλου ἀνεπτύσσετο καὶ ἡ παραγωγή, διότι ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας ἐπάγεται τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ προϋποθέτει ταύτην. Ἡ ἀνάπτυξις δὲ τῆς παραγωγῆς ὤθησε πάντοτε εἰς τὴν μελέτην πρὸς ἐφεύρεσιν τῶν ἀναγκαίων μέσων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας, πρὸς καλυτέραν μεταφορὰν τῶν παραγομένων εἰδῶν. Ἡ συγκοινωνία παρέσχε τὰ μέσα ἐντατικωτέρας παραγωγῆς καὶ καλλιεργείας πλέον ἐκτεταμένης, διὰ τῆς ταχύτητος καὶ τῆς πυκνότητος αὐτῆς. Ἂν δὲν δύναται νὰ νοηθῇ παραγωγὴ ἄνευ καταναλώσεως τῶν παραγομένων ἀγαθῶν, κατὰ μείζονα λόγον δὲν δύναται νὰ νοηθῇ κατανάλωσις ἄνευ τῆς συγκοινωνίας, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἡ μεταφορὰ τῶν παραγομένων ἀγαθῶν εἰς τὰ πεδία τῆς καταναλώσεως. Ἡ συγκοινωνία ὅθεν ἀποτελεῖ τὸν ἀναγκαῖον σύνδεσμον μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως. Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη ἐπὶ μακρὸν ἐδίστασεν ἂν ἔπρεπε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸν τίτλον τῶν παραγωγικῶν ἐργασιῶν καὶ εἰς ἐργασίας τῆς συγκοινωνίας, ἀκολουθοῦσα τὰς θεωρίας, καθ' ἅς, ἐφ' ὅσον οὐδεμία γίνεται μεταβολὴ ἢ τροποποίησις τοῦ ἀντικειμένου, ὡς συμβαίνει προκειμένου περὶ πάσης παραγωγικῆς ἐργασίας, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς μεταφορᾶς αὐτοῦ, δὲν δύναται ἡ μεταφορὰ νὰ περιληφθῇ εἰς τὸν τομέα τῆς παραγωγῆς. Ὑπερίσχυσεν ὅμως βραδύτερον ἡ θεωρία ὅτι ἡ μεταφορὰ εἶναι συμπληρωματικὴ τῆς παραγωγῆς ἐργασία, ἀπαραιτήτως ἀπαιτουμένη ὅπως τὸ παραχθὲν ἀντικείμενον λάβῃ τὴν τελικὴν αὐτοῦ ἀξίαν διὰ τῆς μεταφορᾶς του εἰς τὸν τόπον τῆς καταναλώσεως. Εἶναι φανερὸν δὲ ὅτι οὐδεμίαν δύνανται νὰ ἔχουν τὰ παραχθέντα ἀντικείμενα ἀξίαν, ἐφ' ὅσον παραμένουν συσσωρευμένα εἰς τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς των. Δὲν ὑπάρχει παραγωγικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία νὰ μὴ ᾐσθάνθη τὴν εὐεργετικήν, διὰ τὴν ἀνάπτυξίν της, ἐπίδρασιν τῆς συγκοινωνίας. Διότι ἡ συγκοινωνία δὲν κατασφαλίζει μόνον τὴν μεταφοράν, ἀλλὰ καὶ συντελεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ἐξ αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς παραγομένων εἰδῶν καὶ ἀγαθῶν. Ἡ παραγωγικὴ ἐπίδρασις τῆς συγκοινωνίας καταφαίνεται κυρίως ἐπὶ ὡρισμένων ἐργασιῶν, τῶν ὁποίων οὐ μόνον ἡ ἀνάπτυξις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ δημιουργία θὰ ἦτο ἀδύνατος ἄνευ τῆς συγκοινωνίας. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν δασῶν, καὶ τῶν πολὺ ἀπομεμακρυσμένων, γίνεται κατορθωτὴ διὰ τῆς συγκοινωνίας· ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ὑπεδάφους διὰ τῆς ὀρύξεως τῶν ἀνθρακωρυχείων θὰ ἦτο ἄσκοπος ἄνευ τῆς συγκοινωνίας. Ἄνευ δὲ τῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς προϊόντα τινὰ μεταφέρονται, ταῦτα θὰ κατεστρέφοντο, ἄχρηστα ἀπομένοντα εἰς τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς των. Ἡ ζωὴ ὅθεν τῆς παραγωγῆς καὶ ἡ ἀκμή, εἰς ἣν ἔφθασεν αὕτη, ὀφείλεται εἰς τὴν συγκοινωνίαν. Ἄνευ αὐτῆς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λειτουργήσῃ ὁ βασικὸς νόμος ὁ ρυθμίζων πᾶσαν παραγωγήν, ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως. Διότι ὁ νόμος οὗτος προϋποθέτει προσφορὰν ἀνταποκρινομένην αὐτοστιγμεὶ πρὸς τὴν ζήτησιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ἀκατόρθωτον ἄνευ τῆς συγκοινωνίας.

6) *Πρὸς την κυκλοφορίαν.* Ἄν, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἡ συγκοινωνία θεωρηθῇ ὡς εἷς τῶν κυριωτέρων παραγόντων διὰ τὴν παραγωγήν, διὰ τὴν κυκλοφορίαν εἶναι ὁ πρωταρχικὸς καὶ βασικώτερος παράγων. Κυκλοφορία, δηλαδὴ μετατόπισις τῶν ἀγαθῶν ἐκ τῶν τόπων τῆς παραγωγῆς εἰς τοὺς τόπους τῆς καταναλώσεως, δὲν δύναται νὰ νοηθῇ παρὰ μόνον ὑπὸ τὴν ἀσφαλῆ προϋπόθεσιν τῆς μεταφορᾶς τῶν προϊόντων τούτων ἐκ τοῦ ἑνὸς τόπου εἰς τὸν ἄλλον. πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προϋποθέτει λειτουργίαν συγκοινωνιακῶν ὁδῶν καὶ μεταφορικῶν μέσων. Ἡ ταχύτης δὲ τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται καὶ ἡ ἐκ τῶν πλέον ἀπομεμακρυσμένων κέντρων τῆς παραγωγῆς μεταφορὰ τῶν παραγομένων εἰδῶν εἰς τὰς ἀγορὰς καταναλώσεως, συντομευομένων τῶν ἀποστάσεων, συντείνει εἰς τὴν κατανάλωσιν προϊόντων, τὰ ὁποῖα ἄνευ αὐτῆς θὰ ἐπλεόναζον εἰς τοὺς τόπους τῆς παραγωγῆς, ἐνῷ ἄλλοι τόποι θὰ ἐδίψων διὰ τὴν κατανάλωσίν των. Ἀσφαλίζεται οὕτω ἡ σκοπιμωτέρα χρησιμοποίησις τῶν ἀγαθῶν. Ἀλλὰ καὶ αἱ τιμαὶ ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν τῆς συγκοινωνίας· διότι ἡ τιμὴ τοῦ ἐμπορεύματος εἶναι σχέσις ἐξαρτωμένη ἀπὸ ὅρους, τῶν ὁποίων ἡ μεταβολὴ ἀσκεῖ ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς τιμῆς. Ἀφοῦ κάθε συμβὰν ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τιμῶν, δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ ὅτι ἡ διὰ τῆς συγκοινωνίας ἐπιτυγχανομένη ποσοτικὴ προσφορά, μεγαλυτέρα ἢ μικροτέρα, ἐπιδρᾷ ἀμέσως ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν ἐμπορευμάτων. Ἐπίσης ἐπὶ τῆς τιμῆς ἐπιδρᾷ καὶ ἡ μεταφορὰ εἰδῶν, τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ εἶναι κατωτέρα κατὰ πολὺ εἰς τοὺς τόπους τῆς παραγωγῆς ἢ εἰς τοὺς τόπους καταναλώσεως, εἰς οὓς παράγονται μὲν τὰ εἴδη ταῦτα, ἀλλ' ὑπὸ δυσμενεστέρας συνθήκας, ἐπηρεάζουσα τὴν τιμὴν τῆς προσφορᾶς των. Αἱ περισσότεραι τῶν μεγάλων χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ ἀνεπτυγμένην ἐμπορικὴν ἀντίληψιν καταβάλλουν ἐντατικὰς προσπαθείας διὰ νὰ ἀνοίξουν εἰς ἄλλας χώρας ἀγορὰς καταναλώσεως τῶν προϊόντων των, θὰ ἐματαιοπόνουν, ἂν δὲν εἶχον εἰς τὴν διάθεσιν των συγκοινωνιακὰ μέσα ἐξασφαλίζοντα ταχεῖαν, ἀσφαλῆ καὶ οἰκονομικὴν συνάμα μεταφορὰν τῶν προϊόντων των. Διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τούτων ἀνακουφίζουν τὰς ἀγορὰς των ἀπὸ προϊόντα, τὰ ὁποῖα ὑπερπλεονάζουν ἐκεῖ, ἐνῷ σπανίζουν ἢ ἐλλείπουσιν ἐντελῶς εἰς ἄλλας ἀγοράς. Ἡ κυκλοφορία κατὰ ταῦτα ἀποτελεῖ ἕνα τῶν συντελεστῶν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, ἡ ὕπαρξις καθὼς καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ὁποίου ὀφείλεται εἰς τὴν συγκοινωνίαν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα δὲν ἤσκουν ἐμπόριον παρὰ μόνον λαοὶ ἔχοντες ἀνεπτυγμένην συγκοινωνίαν, λόγῳ τῆς θέσεώς των παρὰ τὴν θάλασσαν. Οἱ ἄλλοι λαοί, στερούμενοι ἐμπορίου, ἠναγκάζοντο νὰ δέχωνται τὰ μακρόθεν μεταφερόμενα εἴδη, τῶν ὁποίων εἶχον ἀνάγκην, παραχωροῦντες μάλιστα καὶ ὡρισμένα προνόμια εἰς τοὺς ἐμπόρους διὰ νὰ τοὺς προσελκύσουν. Ὅταν ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας συνετέλεσεν εἰς τὸ ἄνοιγμα τῶν μεγάλων θαλασσίων δρόμων, τὸ ἐμπόριον ἔπαυσε πλέον νὰ περιορίζηται εἰς εἴδη πολυτελείας, μὴ ἀπαιτοῦντα ὠργανωμένην μεταφοράν, περιέλαβε δὲ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του καὶ εἴδη βαρέα, διὰ τῶν ὁποίων ὑπερεπλήρωσε τὰς ἀγορὰς καταναλώσεως. Ἀλλ' ἂν τὸ ἐμπόριον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ πατὴρ τῆς συγκοινωνίας τοῦ παρελθόντος, σήμερον εἶναι ὁ πραγματικός της κύριος, διότι τελεῖ ὑπὸ τὰς διαταγάς του.

γ) *Πρὸς τὴν κατανάλωσιν* Ἂν δὲν κατηναλίσκοντο τὰ ἀγαθά. περιττὴ θὰ ἦτο καὶ ἄσκοπος καὶ ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ μεταφορὰ καὶ ἡ κυκλοφορία των. Ἂν ὁ ἄνθρωπος παράγῃ διὰ νὰ καταναλίσκῃ, πρέπει πάντως νὰ καταναλίσκῃ διὰ νὰ παράγῃ. Ἡ συγκοινωνία ἐπιδρᾷ σημαντικῶς ἐπὶ τῆς καταναλώσεως ἐμμέσως, διότι διὰ τῆς διατηρήσεως εἰς χαμηλὰς τιμὰς τῶν τιμολογίων μεταφορᾶς συντελεῖ εἰς τὴν εἰς μικρὸν ὕψος διατήρησιν τῆς τιμῆς τῶν καταναλισκομένων ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα καθίστανται οὕτω προσιτώτερα εἰς τοὺς καταναλωτάς. Διὰ τοῦτο πᾶσαν αὔξησιν τῶν τιμολογίων τῶν συγκοινωνιακῶν ἐπιχειρήσεων δὲν ἀποδέχονται ἀσμένως οὔτε οἱ ἔμποροι οὔτε τὸ κοινόν. Ἐξυπηρετεῖ ἐπίσης σημαντικῶς τὴν κατανάλωσιν ἡ συγκοινωνία διὰ τῆς μεταφορᾶς, ὡς προανεφέρθη, εὐθηνῶν προϊόντων ἐκ μερῶν, ἔνθα ἡ παραγωγὴ γίνεται ὑπὸ εὐνοϊκοὺς ὅρους, εἰς ἀγορὰς καταναλώσεως τόπων, ἔνθα τὰ εἴδη ταῦτα παραγόμενα στοιχίζουν καὶ πωλοῦνται ἀκριβώτερον.

3) *Γενικώτεραι ἐπιδράσεις τῆς συγκοινωνίας.* Πλὴν τῶν μερικωτέρων ἐπιδράσεων, αἵτινες ἀνωτέρω ἀνεπτύχθησαν, ἡ συγκοινωνία ἀσκεῖ εὐεργετικὰς τοιαύτας καὶ εἰς εὐρυτέρους τομεῖς. Διὰ τῆς ἀρτιότητος τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων ἐπέρχεται ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἡ δὲ οἰκονομικὴ ἀπόδοσις τόπου τινὸς κατοπτρίζεται εἰς τὴν συγκοινωνίαν του. Ἡ συγκοινωνία, παρέχουσα τὴν εὐχέρειαν τῆς διαμονῆς εἰς προάστια, μετέβαλε τὴν μορφὴν τῶν πόλεων, δημιουργήσασα τοιαύτας ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπῆρχον. Λόγῳ τῆς εὐθηνίας καὶ τῆς ταχύτητος τῶν ὑπ' αὐτῆς παρεχομένων μεταφορικῶν μέσων, συνετέλεσεν εἰς τὴν δημιουργίαν μεταναστευτικῶν ρευμάτων ἀτόμων καὶ μαζῶν ἐπιδιωκουσῶν τὴν εἰς ἄλλους τόπους ἀνεύρεσιν ἐργασίας. Ἡ συγκοινωνία, διὰ τῆς διεθνοῦς μορφῆς τὴν ὁποίαν ἔλαβε σήμερον, συντείνει εἰς τὴν κατάρριψιν τῶν συνόρων, ὄχι μόνον τῶν πόλεων ἀλλὰ καὶ τῶν κρατῶν, πλησιάζει τοὺς λαοὺς μεταξύ των, εὐρύνει τὴν σκέψιν αὐτῶν καὶ τὴν μόρφωσιν καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀδελφοποίησιν τῶν ἀνθρώπων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Charles Gide*, «Ἀρχαὶ πολιτικῆς οἰκονομίας» (μετάφρ. *Σ. Κορώνη*).—*Jules Moch*, «Capitalisme et Transports».—*Charles Calot*, «Les transports commerciaux».—*Σ. Κορώνη*, «Ἡ ἀξία τῶν διαφόρων ἐν Ἑλλάδι συγκοινωνιακῶν μέσων ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς οἰκονομίας».—*A. Vinot*, «Manuel des Transports».—*Ἡ. Ἀναστασιάδη*, «Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐμπορικοῦ δικαίου».—*Χ. Κανελλοπούλου*, «Ὁ συναγωνισμὸς αὐτοκινήτου καὶ σιδηροδρόμου».—*Ch. de Wischer*, «Le Droit Internationale des Communications».—*C. Colson*, «Transports et tarifs».—*R. Thévener*, «Législation des chemins de fer».—*A. Ditgen*, «Ἀπόδοσις καὶ σιδηρόδρομοι» (κατὰ διασκευὴν *Κ. Παπακωνσταντίνου*).

ΑΓΓ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ

—*[Στρατιωτ.]* Αἱ ἐν εἰρήνῃ γραμμαὶ συγκοινωνιῶν τοῦ στρατοῦ, δι' ὧν διενεργεῖται ἡ μεταφορὰ ἀνδρῶν, κτηνῶν, ὑλικοῦ καὶ ὀχημάτων, ἐξασφαλίζονται κατ' ἀρχὴν διὰ σιδηροδρόμων ἢ δι' ἀτμοπλοίων, ἐξαιρετικῶς δὲ ἐνεργοῦνται δι' αὐτοκινήτων ἢ διτρόχων ἢ καὶ φορτηγῶν κτηνῶν ἐκεῖ, ὅπου αἱ συγκοινωνίαι δὲν ἐξυπηρετοῦνται διὰ τῶν σιδηροδρόμων ἢ τῶν ἀτμοπλοίων, ἢ ὅπου αἱ πρῶται εἶναι συμφερώτεραι δι' οἱονδήποτε λόγον. Κατὰ κανόνα τὸ ἀντίτιμον τοῦ εἰσιτηρίου ἢ τοῦ ναύλου καταβάλλεται εἴτε ἀμέσως εἴτε βάσει καταστάσεων, καλουμένων ἐπιβιβάσεως διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ φορτώσεως διὰ τὸ ὑλικὸν καὶ τὰ κτήνη. Δύναται ὅμως, εἰς ὡρισμένας περιστάσεις καὶ ἰδίως ὅταν πρόκειται περὶ μεταφορᾶς μεγάλου ὄγκου ὑλικοῦ ἢ ὁλοκλήρου τμήματος ἀνδρῶν ἢ κτηνῶν, νὰ ἐνοικιασθῇ ὁλόκληρος σιδηροδρομικὴ ἅμαξα ἢ πλείονες τῆς μιᾶς τοιαῦται ἢ καὶ πλήρης ἁμαξοστοιχία ἢ νὰ ναυλωθῇ ὁλόκληρον πλωτὸν μέσον (ἀτμόπλοιον, ἱστιοφόρον, βενζινόπλοιον).

Αἱ ἐν ἐκστρατείᾳ γραμμαὶ συγκοινωνιῶν εἶναι: αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ (κανονικοῦ πλάτους, μετρικαί, στεναὶ καὶ ἐναέριοι), αἱ ὁδοί, αἱ θαλάσσιαι γραμμαὶ καὶ ἐνδεχομένως αἱ πλωταὶ ὁδοὶ καὶ αἱ ἀεροπορικαὶ τοιαῦται (βλ. λ. *μεταφοραί*).

Ἡ ὕπαρξις καὶ ἐξασφάλισις τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐν ἐκστρατείᾳ στρατοῦ μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶναι κεφαλαιώδους σημασίας. Εἰς τὸ παρελθόν, ἰδίως λόγῳ ἀνυπαρξίας μέσων, αἱ στρατιαὶ ἀπεμονοῦντο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπὸ τὸ ἐθνικὸν ἔδαφος καὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ ζήσωσι καὶ νὰ ἐφοδιασθῶσι μὲ ὅ,τι εὕρισκον εἰς τὰς κατεχομένας ἢ καταλαμβανομένας ὑπ' αὐτῶν περιοχάς. Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τῆς ἀνάγκης τοῦ ἐκ τῶν μετόπισθεν ἐφοδιασμοῦ εἰς ὑλικά, αἱ γραμμαὶ συγκοινωνιῶν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ἦσαν καὶ εἶναι ὑψίστης σημασίας διὰ τὴν ἀποστολὴν εἰς τὸ μαχόμενον στράτευμα ἐνισχύσεων εἰς ἄνδρας, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἀπωλειῶν του. Ἐξ ἄλλου, αἱ τελειοποιήσεις τοῦ ὁπλισμοῦ καὶ τῶν πολεμικῶν μηχανημάτων ἐν γένει ἐπέβαλον τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συχνῆς καὶ ἀδιαλεί-

Digitized by Google

πτου συγκοινωνίας τῶν στρατιῶν μὲ τὰς ἐθνικὰς πηγάς. Ἡ ἐξασφάλισις ὅθεν αὕτη χαρακτηρίζει τοὺς νεωτέρους χρόνους, καθ᾽ οὓς θεωρεῖται ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ἡ ὕπαρξις τοῦ συνεχοῦς τούτου ῥεύματος συγκοινωνιῶν, δι᾽ ὧν ἐξασφαλίζεται ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ὁ ἀνεφοδιασμὸς τοῦ στρατεύματος διὰ τῆς ἀποστολῆς αὐτῷ ἐνισχύσεων εἰς ἄνδρας, ὑλικῶν, ἐφοδίων, πυρομαχικῶν καὶ γενικῶς ἅπαντος τοῦ ἀναγκαιοῦντος αὐτῷ ὑλικοῦ, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ αἱ διακομιδαὶ καὶ αἱ ἐκκενώσεις, ἤτοι αἱ πρὸς τὰ ὀπίσω ἀποστολαὶ παντὸς ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ δυσχεράνῃ τὰς κινήσεις τοῦ μαχομένου στρατοῦ, ἤτοι ἀσθενῶν, τραυματιῶν, αἰχμαλώτων, ἀχρήστου ὑλικοῦ κ. τ. λ. Τὸ διπλοῦν τοῦτο ῥεῦμα ἀπαιτεῖ ὠργανωμένον δίκτυον γραμμῶν, δηλαδὴ τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν.

Μέχρι τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος ὡς μοναδικὴ γραμμὴ συγκοινωνίας ἦτο ἡ ὁδός, ἐνδεχομένως δὲ καὶ ἡ θάλασσα. Ἐπὶ τῆς ὁδικῆς συγκοινωνίας ἐκινοῦντο ὀχήματα ζωϊκῆς ἕλξεως, μικρᾶς ταχύτητος καὶ μεταφορικῆς ἱκανότητος. Οὕτω αἱ γραμμαὶ συγκοινωνιῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιμηκύνωνται ἐπ᾽ ἄπειρον. Δι᾽ ὃ καὶ ἀναγκαστικῶς ἱδρύοντο εἰς περιοχὴν πλησίον τῆς ζώνης τῶν ἐπιχειρήσεων αἱ καλούμεναι «βάσεις ἀνεφοδιασμοῦ», ἔνθα συνεκεντροῦντο τὰ ἐφόδια. Ὅταν τὸ στράτευμα προωθεῖτο εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς βάσεως τοιαύτην, ὥστε ἡ γραμμὴ συγκοινωνίας νὰ καθίσταται πολὺ μακρά, ἔπρεπε νὰ μετακινηθῇ ἡ βάσις αὕτη, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ δυσχερὲς ἦτο καὶ μακρὸν χρόνον ἀπῄτει. Ἡ κατὰ τὸν ΙΘ´ αἰῶνα ἐμφάνισις τοῦ σιδηροδρόμου διηυκόλυνε μεγάλως τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος. Χάρις εἰς τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο συγκοινωνιακὸν μέσον, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ταχύτητος, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως περιεκτικότητος, χάρις ὁμοίως εἰς τὰς τηλεφωνικὰς καὶ τηλεγραφικὰς συγκοινωνίας, δι᾽ ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ ταχεῖα ἀποστολὴ διαταγῶν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις, κατωρθώθη ὅπως ὁλόκληρον τὸ ἐθνικὸν ἔδαφος ἀποτελέσῃ, τρόπον τινά, τὴν βάσιν ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ στρατοῦ ἐπικρατείας τινός.

Οὕτω αἱ γραμμαὶ συγκοινωνιῶν ἔχουν πλέον ὡς σημεῖον ἀναχωρήσεως τὰ κέντρα ἀποστολῶν, ἅτινα ὀργανοῦνται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, μακρὰν προσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ (σήμερον προβλέπεται ὅτι ἡ προσβολὴ αὕτη θὰ εἶναι πιθανὴ δι᾽ ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων). Αἱ γραμμαὶ αὗται ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ σιδηροδρομικὰς τοιαύτας, διὰ πολλοὺς δὲ στρατούς, ὡς τὸν ἡμέτερον, αἱ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι ἀποτελοῦσιν ὁμοίως σπουδαιότατον συγκοινωνιακὸν μέσον. Ἡ χρησιμοποίησις ἐπὶ τῶν ὁδικῶν συγκοινωνιῶν τῶν αὐτοκινήτων διηυκόλυνε μεγάλως τοὺς ἐφοδιασμούς, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐκθρονισθῇ ὁ σιδηρόδρομος καὶ ἡ θάλασσα. Τέλος, αἱ ἐναέριοι συγκοινωνίαι φαίνεται ὅτι κέκληνται νὰ παίξουν εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον σημαντικὸν ῥόλον.

Αἱ ἐν ἐκστρατείᾳ σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι πρέπει νὰ πληρῶσιν ὡρισμένους ὅρους, ἐξ ὧν οἱ σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἑπόμενοι: Νὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ἀπόδοσιν ἐφ᾽ ὅλης τῆς διαδρομῆς, δηλαδὴ νὰ ἐπιτρέπωσι τὴν καθ᾽ ὥραν διέλευσιν τοῦ ἰδίου ἀριθμοῦ σιρμῶν, τοῦ αὐτοῦ μήκους καὶ βάρους καὶ ἐφ᾽ ὅλης τῆς διαδρομῆς. Νὰ ὦσιν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τὰς γειτονικὰς γραμμάς, δηλαδή, κατὰ τὸ δυνατόν, νὰ μὴ ἔχωσι κοινὰ τμήματα μετ᾽ αὐτῶν, οὔτε κοινὰς ἰσοπέδους διασταυρώσεις. Νὰ ἐξαλείφωνται τὰ αἴτια τῶν ἀνωφελῶν στάσεων, διὰ τῆς ὑπάρξεως ἰδίως ἐν τοῖς σταθμοῖς ἐπαρκοῦς ἀριθμοῦ παρακαμπτηρίων γραμμῶν, ἵνα ἀποφεύγωνται αἱ παλινδρομικαὶ κινήσεις. Νὰ διατίθενται εἰς τὰς κεντρικὰς περιοχὰς σταθμεύσεως τῶν μονάδων κατάλληλα μέσα ἐπιβιβάσεως καὶ ἀποβιβάσεως, στρατιωτικὰ κρηπιδώματα, γερανοὶ καὶ τὰ μέσα φορτώσεως βαρέος πυροβολικοῦ, ἁρμάτων μάχης, αὐτοκινήτων κλπ. Νὰ ὑπάρχωσιν εἰς κατάλληλα σημεῖα τῆς διαδρομῆς σταθμοὶ σιτίσεως, ἰατρεῖα σταθμῶν κλπ.

Παρίσταται ἀνάγκη συνεχοῦς συντηρήσεως τῶν ὁδῶν καὶ ἐκτελέσεως ἔργων ἐπισκευῆς καὶ βελτιώσεως, ἵνα ἡ ἀπόδοσις τῶν ὁδῶν ἀποβῇ κανονικὴ καὶ ὠφέλιμος. Οὕτω: συντηροῦνται τὰ καταστρώματα αὐτῶν· αὐξάνεται ἐνδεχομένως τὸ πλάτος αὐτῶν, ἵνα καταστῶσι πρόσφοροι διὰ τὴν προβλεπομένην ἐπ᾽ αὐτῶν κυκλοφορίαν· κατασκευάζονται παρακαμπτήρια τμήματα, ἐνίοτε δὲ καὶ χῶροι σταθμεύσεως, πλησίον τῶν κατῳκημένων τόπων καὶ τῶν διασταυρώσεων, ἵνα ἐξασφαλισθῇ ἡ συνεχὴς κυκλοφορία, ἀποφευχθῇ δὲ καὶ ὑπέρμετρος συσσώρευσις εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα. Ἐνισχύονται τὰ τεχνικὰ ἔργα, διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ διάβασις μεγάλων βαρῶν.

Ἡ θαλασσία γραμμὴ συγκοινωνίας, ἵνα ἔχῃ καλὴν ἀπόδοσιν, δέον: 1) Νὰ διαθέτῃ εἰς τοὺς λιμένας ἐπιβιβάσεως καὶ ἀποβιβάσεως κρηπιδώματα, προβλῆτας, ἀποθήκας, πλωτὰ ἐπιβοηθητικὰ μέσα (οἷον ῥυμουλκά, φορτηγίδας, πλωτοὺς γερανοὺς κτλ.) 2) Οἱ λιμένες οὗτοι πρέπει νὰ ἔχωσι τοιοῦτον βάθος, ὥστε νὰ δύναται ἐνεργηθῇ ἡ φόρτωσις καὶ ἡ ἐκφόρτωσις πλοίων μεγάλου βυθίσματος. 3) Νὰ ὑπάρχῃ ἀσφάλεια ἀπὸ τῶν κινδύνων ἐχθρικῆς προσβολῆς, ἰδίως ὑποβρυχίων καὶ ἀεροπλάνων τόσον ἐντὸς τῶν λιμένων, ὅσον καὶ κατὰ τὴν διαδρομήν. 4) Οἱ λιμένες νὰ συνδέωνται μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ δι᾽ ἐπαρκοῦς συγκοινωνιακοῦ δικτύου. Ἡ στρατιωτικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν λιμένων περιλαμβάνει: τὸν καθορισμὸν τῆς διαθέσεως τῶν προβλήτων καὶ προκυμαιῶν διὰ τὰς φορτοεκφορτώσεις τῶν πλοίων· τὸν καθορισμὸν τῶν θέσεων ἀγκυροβολίας αὐτῶν· τὴν ῥύθμισιν τῆς ἐν τῷ λιμένι κινήσεως τῶν ῥυμουλκῶν, φορτηγίδων κτλ., ὡς καὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ὑδροληψίας, ἀνθρακεύσεως κλπ.

Αἱ πλωταὶ ὁδοὶ (πλωτοὶ ποταμοί, διώρυγες) εἶναι συγκοινωνιακὸν μέσον βραδύ, χρησιμοποιοῦνται δὲ εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, ἂν καὶ ἐνδεικνύονται ἰδίως διὰ μεταφορὰς βαρέων καὶ ὀγκωδῶν ὑλικῶν ἢ ἀσθενῶν καὶ τραυματιῶν. Αἱ συγκοινωνίαι αὗται εἶναι ἀρκούντως σημαντικῆς ἀποδόσεως καὶ ἀποτελοῦσι πολύτιμον βοηθητικὸν μέσον τῶν λοιπῶν συγκοινωνιῶν. Τὰ διατιθέμενα πλωτὰ μέσα διαφέρουσι κατὰ τὸ ἐκτόπισμα καὶ τὸ βύθισμα, ἀναλόγως τοῦ βάθους τῶν χρησιμοποιουμένων διωρύγων ἢ πλωτῶν ποταμῶν. Οὕτω διὰ τὰς διώρυγας χρησιμοποιοῦνται συνήθως ἢ αὐτοκίνητα πλοιάρια ἢ φορτηγίδες ἑλκόμεναι εἴτε διὰ ῥυμουλκῶν εἴτε ἀπὸ τῆς ὄχθης διὰ μηχανικῆς ἢ ζωϊκῆς ἕλξεως. Διὰ τοὺς πλωτοὺς ποταμοὺς διάφορα πλοιάρια ἢ φορτηγίδες ποικίλης χωρητικότητος, μετὰ ἢ ἄνευ πλήρους καταστρώματος, συρόμεναι εἴτε ἀνὰ μίαν ἢ καὶ περισσότεραι διὰ ῥυμουλκῶν, εἴτε ἀνὰ μίαν ἀπὸ τῆς ὄχθης, ὁμοίως ὡς ἀνωτέρω.

Ἀεροπορικαὶ γραμμαὶ συγκοινωνίας δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν, ὑφ᾽ ὃ σημεῖον τελειότητος ἔχει σήμερον φθάσει ἡ ἀεροπλοΐα: διὰ τὴν ἐξασφάλισιν μεταφορᾶς τηλεγραφημάτων, ἐπειγόντων ἐγγράφων καὶ ταχυδρομείου· διὰ τὴν μεταφορὰν εἰδικῶν ἀποσπασμάτων ἢ μικρῶν ποσοτήτων ἐφοδίων εἰς ἐμπλακέντα τμήματα ἢ μεταφορὰν τραυματιῶν. Αἱ δι᾽ ἀεροπλοίων συγκοινωνίαι εἶναι δυσχερέστεραι καὶ λόγῳ τῆς μεγάλης τρωτότητος, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τὴν προσγείωσιν τοῦ ἀεροπλοίου ἀπαιτεῖται εἰδικὸν προσωπικὸν καὶ κατάλληλον ἔδαφος, ἐκ τῶν προτέρων ἀναγνωρισθέν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅθεν αἱ ἀεροπορικαὶ συγκοινωνίαι μόνον ὡς συμπτωματικαὶ καὶ ἔκτακτοι δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσι, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἀποκλείηται ἡ εἰς λίαν προσεχὲς μέλλον αὔξησις τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης.

Τὸ οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς μεγάλης ἀποδόσεως τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν ἐν ἐκστρατείᾳ ἔγκειται εἰς τὴν λελογισμένως καλὴν καὶ συνδεδυασμένην χρησιμοποίησιν τῶν διαφόρων συγκοινωνιακῶν γραμμῶν. Κατ᾽ ἀρχὴν αὗται δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται κεχωρισμένως, ἀλλ᾽ ἐν συνδυασμῷ καὶ συμπληροῦσαι ἀλλήλας. Ἀναλόγως ὅθεν τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως καὶ τῶν εἰς ὑλικὸν καὶ προσωπικὸν πόρων τῆς χώρας, ὡς καὶ τῶν ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας διοικήσεως καθοριζομένων χρονικῶν ὁρίων, δέον νὰ ἐπιζητῆται ἡ καλυτέρα χρησιμοποίησις ἑκάστου τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων, νὰ ῥυθμίζωνται δὲ αἱ διὰ τούτων ἐξυπηρετούμεναι μεταφοραὶ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἐκτελῶνται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δυνατοτήτων τῆς ἀπροσκόπτου συνεχίσεώς των διὰ τοῦ ἑπομένου μέσου (ἐὰν πρόκειται νὰ συνεχισθῇ ἡ μεταφορὰ) ἢ τῆς ἀπροσκόπτου ἐπαρκείας τῶν σταθμῶν ἀποβιβάσεως. Οὕτω ἀποφεύγονται ἡ ἀκινητοποίησις πεφορτωμένων συγκοινωνιακῶν μέσων (σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων, πλοίων, αὐτοκινήτων), ἡ ὑπερπλήρωσις τῶν σταθμῶν, λιμένων κ.τ.λ., γενικῶς δὲ προβλέπεται, μετὰ πάσης δυνατῆς λεπτομερείας, ἡ ἐξασφάλισις τῆς συνεχείας τοῦ συγκοινωνιακοῦ ῥεύματος, διὰ τῆς ῥυθμίσεως τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς κανονικῆς καὶ ταχείας ἐνεργείας τῶν φορτοεκφορτώσεων.

Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου διευθύνεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου, ὁ ὁποῖος τηρεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν του μέρος τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν, παρέχων διὰ τὰς λοιπὰς ἐξουσιοδότησιν εἰς τοὺς διοικητὰς τῶν μεγάλων μονάδων, ὡς καὶ τὴν διοίκησιν μετόπισθεν. Τὸ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἀπομένον τμῆμα τῶν συγκοινωνιῶν παραμένει ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ῥυθμίζεται δὲ ἡ λειτουργία αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ (Γραφεῖον IV). Ἡ καθόλου ὀργάνωσις τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ στρατοῦ ἐκστρατείας ἔχει ὡς ἑξῆς: Παρὰ τῷ γενικῷ στρατηγείῳ ὑφίσταται μέσῳ τῆς διευθύνσεως μετόπισθεν ἡ διεύθυνσις μεταφορῶν, περιλαμβάνουσα διευθύνσεις σιδηροδρόμων, θαλασσίων ὁδικῶν συγκοινωνιῶν, ὡς καὶ ὑπηρεσίαν συντηρήσεως. Ὑπάρχουσιν ὁμοίως ἐκτελεστικὰ ὄργανα, τὰ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Ἐπιτροπαὶ γραμμῶν καὶ ἐπιτροπαὶ σιδηροδρόμων ἐκστρατείας. Αἱ πρῶται προορίζονται διὰ τὴν ἐκμεταλλευσιν τοῦ ἐθνικοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου, αἱ δὲ δεύτεραι διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐκμετάλλευσιν τμημάτων τῶν ξένων δικτύων ἢ τμημάτων γραμμῶν τῆς ζώνης τῶν πρόσω, εἰς ἅτινα διὰ λόγους ἀπολύτου ἀσφαλείας ἐνδείκνυται ἡ χρησιμοποίησις καθαρῶς στρατιωτικῶν σιδηροδρομικῶν τμημάτων. β) Ἐπιτροπαὶ λιμένων. γ) Ὄργανα ῥυθμίσεως, ἅτινα κυρίως εἶναι: 1) Ῥυθμιστικαὶ ἐπιτροπαὶ σιδηροδρόμων, ἐπιφορτισμέναι μὲ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κανονικότητος καὶ ἐλαστικότητος τῶν σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν. 2) Ἐπιτροπαὶ σταθμῶν εἰς τοὺς κυριωτέρους σταθμούς. 3) Ὁδικαὶ ῥυθμιστικαὶ ἐπιτροπαὶ ἐγκαθιστάμεναι εἰς τὰς κυρίως ὁδικὰς ἀρτηρίας ἐντατικῆς κυκλοφορίας καὶ ἐξασφαλίζουσαι τὴν κανονικότητα αὐτῆς 4) Ἐνδεχομένως, ἐπιτροπαὶ πλωτῶν ὁδῶν. δ) Στρατεύματα συγκοινωνιῶν, ἤτοι μονάδες κατασκευῶν, ἐπισκευῶν καὶ ἐκμεταλλεύσεως σιδηροδρόμων, μονάδες γεφυροποιῶν, ὁδοποιῶν, ἐκμεταλλεύσεως λιμένων, λόχοι ἀποβαθρῶν κ. ἄ. Ν. Ι. Μ.

—**Συγκοινωνίας** *ὑπουργεῖον*· βλ. λ. *ὑπουργεῖον*.

—**συγκοινωνιῶν** *γραμμαὶ [Στρατ.]*· βλ. λ. *γραμμή*.

συγκοινωνιακός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συγκοινωνίαν, ὁ τῆς συγκοινωνίας: «συγκοινωνιακὰ μέσα».

— **συγκοινωνιακὴ** *γεωγραφία*. Κλάδος τῆς γεωγραφίας, ὁ ὁποῖος μετὰ τῆς οἰκονομικῆς γεωγραφίας ἀποτελεῖ τὴν ἀνθρωπογεωγραφίαν. Ἐξετάζει τὴν ἐξάρτησιν τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων ἐκ τῶν κατὰ τόπους δρώντων φυσικῶν νόμων, καθὼς καὶ τὴν γεωγραφικὴν διάδοσιν καὶ ἐξέλιξιν αὐτῶν ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου. Α. Τ.

—**συγκοινωνιακὴ** *πολιτική*. Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων ἀρχῶν ῥύθμισις τῆς δράσεως τῶν ἔν τινι χώρᾳ συγκοινωνιακῶν μέσων.

Τὴν συγκοινωνιακὴν πολιτικὴν καθορίζουν αἱ πολιτικαὶ ἀλλ᾽ ἰδίᾳ αἱ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι, ἀσκοῦν δὲ γενικώτερον μὲν τὸ κράτος, τοῦ ὁποίου παντοειδῆ ἐκ ταύτης ἐξαρτῶνται συμφέροντα, εἰδικώτερον δὲ οἱ διευθύνοντες τὰς διαφόρους συγκοινωνιακὰς ἐπιχειρήσεις. Τὸ καθῆκον τοῦ κράτους πρὸς ἄσκησιν συγκοινωνιακῆς πολιτικῆς ἀπορρέει ἐκ τοῦ ὅτι ἡ συγκοινωνία εἶναι δημοσία λειτουργία, ἔχουσα ἄμεσον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς παραγωγῆς ὡς καὶ τοῦ ἐμπορίου, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι διὰ τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα διατίθενται σημαντικώτατα κεφάλαια τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἡ δὲ ὀρθὴ οἰκονομικῶς διάθεσις αὐτῶν ἐνδιαφέρει ἀμέσως τὸ κράτος. Τὸ καθῆκον δὲ τῶν διευθυνόντων τὰς συγκοινωνιακὰς ἐπιχειρήσεις, πρὸς καθορισμὸν τῆς συγκοινωνιακῆς των πολιτικῆς, ἐπιβάλλεται ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς οἰκονομικωτέρας ἀποδόσεως τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῆς τελειοτέρας λειτουργίας της. Ὀρθὴ συγκοινωνιακὴ πολιτικὴ θεωρεῖται ἡ ἀποβλέπουσα εἰς τὸν διακανονισμὸν τῆς λειτουργίας καὶ τῆς σχέσεως τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων, ὥστε ἡ οἰκονομία τῆς χώρας νὰ ἐξυπηρετῆται χωρὶς ταῦτα νὰ βλάπτωνται.

Ὑπάρχει ἡ τάσις, στηριζομένη εἰς τὸν νόμον τοῦ φυσικοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, ὅπως ἕκαστον συγκοινωνιακὸν μέσον ἀφήνεται ἐλεύθερον νὰ ῥυθμίζῃ τὴν λειτουργίαν του, μὲ γενικωτέραν τινὰ ἐπίβλεψιν τοῦ κράτους, ἐλεύθερον δὲ ἐπίσης νὰ καλύπτῃ τὰς δαπάνας του. Ἐπίσης ὅπως ἕκαστος ἀφήνεται ἐλεύθερος νὰ ἐκλέγῃ κατὰ βούλησιν τὸ συγκοινωνιακὸν μέσον, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ χρησιμοποιήσῃ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον γίνεται ἔν τινι μέτρῳ.

Αἱ γενικαὶ γραμμαὶ τῆς συγχρόνου σιδηροδρομικῆς πολιτικῆς τῶν διαφόρων κρατῶν τείνουν εἰς τὸ νὰ παρακωλύσουν τὸν ἐπιβλαβῆ μεταξὺ τῶν διαφόρων συγκοινωνιακῶν μέσων ἀνταγωνισμόν. Πρὸς τοῦτο εὐνοοῦν τὴν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐπιχειρήσεων μικτὴν συγκοινωνίαν, ἡ ὁποία ἔγκειται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν σιδηροδρομικῶν κυρίως διευθύνσεων χρησιμοποίησιν αὐτοκινήτων, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ δικτύου των, ἐκεῖ ὅπου δὲν εἶναι συμφέρον νὰ ἐπεκταθοῦν σιδηραῖ γραμμαί, πρὸς μεταφορὰν τῶν ἐπιβατῶν, ἀποσκευῶν καὶ ἐμπορευμάτων ἐκ τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν εἰς τὴν κατοικίαν ἢ τὸν προορισμὸν μεταφορᾶς. Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν συνδεδυασμένην ταυτόχρονον μεταφορὰν τῶν ἐπιβατῶν μὲν ἀεροπορικῶς, τῶν ἀποσκευῶν δὲ σιδηροδρομικῶς. Τὸ κράτος μεριμνᾷ ὅπως ὑπάρχῃ πάντοτε ἀναλογία μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μεταφορικῶν μέσων καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν μεταφορῶν, ὡς καὶ ὅπως ἐκλέγηται τὸ κατάλληλον μέσον δι᾽ ἑκάστην περίπτωσιν.

Ὑπάρχει ἐπίσης ἡ τάσις ὅπως ὁ σιδηρόδρομος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὅτι συγκεντρώνει περισσότερα τῶν λοιπῶν μεταφορικῶν μέσων πλεονεκτήματα, συνδυάζων τὴν ταχεῖαν πρὸς τὴν εὐθηνὴν μεταφοράν, ἀνακουφισθῇ ἀπὸ τὰ ὑπέρογκα βάρη τῆς ἀντιμετωπίσεως δι᾽ ἰδίων δαπανῶν τῆς πολυδαπάνου ἐγκαταστάσεως καὶ συντηρήσεως τῆς ὁδοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας κινεῖται, ἐφ᾽ ὅσον εἰς τὰ λοιπὰ μεταφορικὰ ἢ παρέχεται δωρεὰν ὑπὸ τῆς φύσεως ἡ ὁδὸς αὕτη (ἀτμόπλοια, ἀεροπλάνα) ἢ βαρύνει ἡ κατασκευὴ καὶ συντήρησίς της τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους. Ἐκ τῆς συγκοινωνιακῆς πολιτικῆς πηγάζει τὸ συμφέρον τοῦ κράτους νὰ ῥυθμίζῃ τὴν λειτουργίαν τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων

Digitized by Google

διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ καταλληλοτέρου συστήματος τῆς ἐκμεταλλεύσεως αὐτῶν. Τοιαῦτα συστήματα εἶναι: α) τὸ τῆς ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ κράτους ἐκμεταλλεύσεως· β) τὸ τῆς παραχωρήσεως εἰς ἰδιωτικὴν ἑταιρείαν πρὸς ἐκμετάλλευσιν, καὶ γ) τὸ μεικτόν, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἐκμετάλλευσις γίνεται ὑπὸ ἑταιρείας, τῆς ὁποίας τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κεφαλαίων ἀνήκει εἰς τὸ κράτος. **Α. Τ.**

— **συγκοινωνιακὸν** *δίκαιον*. Κλάδος δικαίου, συγκεντρῶν τοὺς κανόνας, οἱ ὁποῖοι πηγάζουν ἀπὸ τὴν ρύθμισιν τῶν διαφόρων συγκοινωνιακῶν μέσων ἐν σχέσει πρὸς ἄλληλα, πρὸς τὸ κράτος καὶ πρὸς τὸ κοινόν.

Τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα καὶ ἀπὸ τῆς πρωτογόνου ἀκόμη καταστάσεώς των, δὲν ἠδύναντο νὰ λειτουργοῦν ἄνευ κανόνων δικαίου ἢ ἐθίμου, γραπτῶν ἢ ἀγράφων, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐτίθεντο αἱ βάσεις τοῦ διακανονισμοῦ τῶν σχέσεών των πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπεθύμουν νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν. Ἀφεώρων δὲ αἱ σχέσεις αὗται ἀρχικῶς εἴτε εἰς τὸν διακανονισμὸν τῶν τιμῶν μεταφορᾶς, εἴτε εἰς τὰ δρομολόγια, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς προνόμια τὰ ὁποῖα τὸ δημόσιον παρεχώρει εἰς τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα ὑπὸ διαφόρους μορφάς, διὰ νὰ διευκολύνῃ, σύμφωνα πρὸς τὸ συμφέρον του, τὴν κανονικὴν λειτουργίαν καὶ ἀνάπτυξίν των. Ἡ ἀλματικὴ πρόοδος τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκην, ὅπως οἱ βαθμηδὸν πολλαπλασιαζόμενοι κανόνες δικαίου λάβουν εὐρὺ καὶ συγκεκριμένον περιεχόμενον ἐντὸς τῶν νομοθεσιῶν τῶν διαφόρων χωρῶν καὶ ἐντὸς τῶν διαφόρων τομέων τοῦ δικαίου αὐτῶν, τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ἐμπορικοῦ, τοῦ διοικητικοῦ καὶ τοῦ ποινικοῦ.

Οἱ κανόνες τοῦ συγκοινωνιακοῦ δικαίου, ὡς ἐξειλίχθησαν σήμερον, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ρύθμισιν τῶν πολλαπλῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἐγέννησε καὶ γεννᾷ ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας, ἔχουν κυρίως ὡς βάσιν γενικώτερον μὲν τὰς σχέσεις τῶν διαφόρων συγκοινωνιακῶν μέσων πρὸς τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον ἀσκεῖ διὰ νομοθετικῶν διατάξεων τὴν συγκοινωνιακήν του πολιτικήν, εἰδικώτερον δὲ τὰς ποικίλας σχέσεις αἱ ὁποῖαι γεννῶνται περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ συμβολαίου μεταφορᾶς καὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Πλὴν τούτων, ἀφοροῦν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀσφαλίσεως καὶ ἀστυνομίας τῶν συγκοινωνιῶν τῶν σιδηροδρομικῶν ἰδίᾳ, ἔνθα ἀπαιτοῦνται διατάξεις τοιαύτης φύσεως, λόγῳ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τῆς ἐπὶ τῶν σιδηρῶν γραμμῶν κυκλοφορίας των. Ἀφ' ἧς δὲ αἱ ἀνάγκαι τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου καὶ τῆς γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς παραγωγῆς τῶν κρατῶν ἐπέβαλον, πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τούτων, τὴν διάνοιξιν διεθνῶν ὁδῶν διὰ τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα, οἱ κανόνες τοῦ συγκοινωνιακοῦ δικαίου ἔλαβον μεγάλην ἀνάπτυξιν καὶ μορφὴν διεθνῆ.

Διαίρεσις. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐκτάσεως τῶν σχέσεων, τὰς ὁποίας ρυθμίζει τὸ συγκοινωνιακὸν δίκαιον, ἐφ' ὅσον δηλαδὴ αὗται ἀφοροῦν τὴν ἐντὸς ἑκάστης χώρας λειτουργίαν τῶν διαφόρων συγκοινωνιακῶν μέσων ἢ τὴν διεθνῆ αὐτῶν ἐπαφήν, διαιρεῖται τοῦτο εἰς τοπικὸν καὶ διεθνὲς συγκοινωνιακὸν δίκαιον.

α') *Τοπικόν*. Τὸ δίκαιον τοῦτο πηγάζει ἀπὸ τοὺς θεσπιζομένους ἑκάστοτε νομοθετικοὺς κανόνας ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ, οἵτινες ἀφοροῦν τὴν κατασκευὴν ἢ ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ συγκοινωνιακῶν μέσων καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν μεταξύ των καὶ πρὸς τὸ κοινόν. Οἱ κανόνες οὗτοι εἶναι ἢ γενικῆς μορφῆς, ἀφορῶντες πλείονα τοῦ ἑνὸς συγκοινωνιακὰ μέσα καὶ ἀναγόμενοι εἰς τὴν ἀκτῖνα τῆς ἀσκουμένης ὑπὸ τοῦ κράτους συγκοινωνιακῆς πολιτικῆς, ἢ εἰδικῆς, ἀφορῶντες ἕκαστον χωριστὰ κλάδον τῆς συγκοινωνίας (τὰ ἀφορῶντα τὸ συμβόλαιον μεταφορᾶς, τὸ ὁποῖον συνάπτεται μεταξὺ τοῦ ἐντολέως τῆς μεταφορᾶς καὶ τοῦ ἐνεργοῦντος ταύτην συγκοινωνιακοῦ μέσου, ἐξετέθησαν ἐν γενικαῖς γραμαῖς εἰς λ. *μεταφορά*. Τὰ δὲ ἀφορῶντα τὸ σιδηροδρομικὸν δίκαιον εἰς λ. *σιδηρόδρομος. /Νομοθ. καὶ Διεθν. Δίκ./*). Τὸ ἀφορῶν τὸ αὐτοκίνητον δίκαιον δύο ἔχει βασικὰς πηγάς: τοὺς νομοθετικοὺς κανόνας, οἱ ὁποῖοι κανονίζουν τὰ τῆς λειτουργίας του ἀπὸ ἀπόψεως ἀσφαλείας τῶν δι' αὐτοῦ μεταφερομένων ἐπιβατῶν, καὶ τὸν γενικώτερον τρόπον τῆς κυκλοφορίας του, καὶ τοὺς ἀφιερωμένους εἰς τὴν σύμβασιν τῆς διὰ τούτων μεταφορᾶς. Ἡ διὰ τῶν αὐτοκινήτων συγκοινωνία δὲν ἔχει πάντοτε ὡς βάσιν τὴν ἐπὶ συμβάσει μεταφοράν, διότι μέγας τούτων ἀριθμὸς χρησιμοποιεῖται εἴτε διὰ προσωπικὰς ἀνάγκας τῶν κατόχων αὐτῶν (αὐτοκίνητα πολυτελείας) εἴτε δι' ἐπαγγελματικὰς των ἀνάγκας (αὐτοκίνητα ἰατρῶν, δικηγόρων, ἐπιχειρήσεων ἐμπορικῶν). Μεταφορὰς ἐπὶ συμβάσει πραγματοποιοῦν τὰ ἐκτελοῦντα τὴν συγκοινωνίαν διαφόρων γραμμῶν ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῶν πόλεων, ὡς καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ δικτύου των, διὰ μεταφορὰς ἐπιβατῶν καὶ ἐμπορευμάτων ἀπὸ μέρη κάθετα πρὸς τὰς γραμμάς των ἢ ἐκ τῶν σταθμῶν των εἰς τοὺς τόπους προορισμοῦ. Αἱ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας διατυπώσεις τῆς συμβάσεως μεταφορᾶς διαφέρουν τῶν ἀπαιτουμένων κατὰ τὴν σύναψιν τῆς συμβάσεως ταύτης διὰ σιδηροδρόμου καὶ ἀτμοπλοίου, διότι εἶναι πάντοτε ἄτυποι καὶ ἁπλῇ συναινέσει καταρτιζόμεναι. Τιμολόγια μεταφορᾶς δὲν εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένα παρὰ μόνον εἰς τὰς μεταφοράς: α) δι' αὐτοκινήτων μὲ ταξίμετρα, τῶν ὁποίων ἡ κατὰ χιλιόμετρον τιμὴ καθορίζεται ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας δημοσίας ἢ δημοτικῆς ὑπηρεσίας· καὶ β) εἰς τὰ ἐκτελοῦντα δρομολόγια ὡρισμένων γραμμῶν, ὁπότε καὶ τὰ τιμολόγια καὶ τὰ δρομολόγια ὑπόκεινται εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς προμνησθείσης ὑπηρεσίας. Πλὴν τῶν κενῶν τούτων, ἐμφανίζονται καὶ ἄλλα εἰς τὴν δι' αὐτοκινήτων συγκοινωνίαν, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὴν νομοθεσίαν τὴν ρυθμίζουσαν τὰς περιπτώσεις ἀτυχημάτων εἰς πρόσωπα ἢ ἀπωλειῶν τῶν ἐμπορευμάτων, αἱ ὁποῖαι τυχὸν ἐπισυμβαίνουν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεταφορᾶς, ὁπότε, διὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας καὶ ἀναλόγως τῆς ἑκάστοτε παρουσιαζομένης ἀνάγκης, ἰσχύουν παρεμφερεῖς διατάξεις τοῦ ἀστικοῦ ἢ ἐμπορικοῦ δικαίου

Τὴν θαλασσίαν συγκοινωνίαν ἐρρύθμιζον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων κανόνες δικαίου, τῶν ὁποίων αἱ πρῶται βάσεις ἐτέθησαν ὑπὸ τοῦ Ροδίου νόμου, τοῦ ὁποίου τὰ χειρόγραφα σῴζονται εἰσέτι εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων. Ἐκ τοῦ νόμου τούτου παρέλαβε πλείστας κατόπιν διατάξεις καὶ ἡ Ρώμη. Τὴν εἰς τὴν Μεσόγειον συγκοινωνίαν ἐκανόνιζον διατάξεις περιεχόμεναι εἰς τὴν κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα γενομένην συλλογὴν τῆς Βαρκελώνης, τὴν δὲ τῶν βορείων εὐρωπαϊκῶν θαλασσῶν ἐκανόνιζε συλλογὴ γενομένη κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα εἰς τὴν νῆσον Ὀλερόν, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας καὶ ἀπεκλήθη Κῶδιξ τῆς Ὀλερόν. Σήμερον τὰς διὰ θαλάσσης συγκοινωνίας διέπουν κανόνες δικαίου, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν πλῆρες σύστημα ἰδίου δικαίου, τοῦ ναυτικοῦ δικαίου. Προέχουσαν ἐν τῷ δικαίῳ τούτῳ θέσιν κατέχει ἡ σύμβασις μισθώσεως πρὸς ἐνέργειαν τῆς διὰ θαλάσσης μεταφορᾶς, ἡ ὁποία καλεῖται *ναύλωσις* (βλ. λ.). Διὰ τῆς ναυλώσεως ὁ ἰδιοκτήτης πλοίου θέτει τοῦτο, ἐξωπλισμένον ὁλόκληρον ἢ μέρος, εἰς τὴν διάθεσιν προσώπου τινός, διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ἐν ναυλώσει ὁριζομένην μεταφοράν. Οἱ τὴν θαλασσίαν συγκοινωνίαν ἀφορῶντες κανόνες παρουσιάζουν ἰδιορρυθμίας καὶ διαφέρουν ἀπὸ τοὺς κανόνας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων διενεργεῖται ἡ κατὰ ξηρὰν συγκοινωνία, ὀφείλεται δὲ τοῦτο εἰς τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας, ἰδίᾳ ἀπὸ ἀπόψεως ἀσφαλείας, ὑπὸ τὰς ὁποίας διεξάγεται ἡ μεταφορὰ αὕτη. Σήμερον πολλαὶ ἐκ τῶν ἰδιορρύθμων τούτων διατάξεων ἠτόνησαν, διότι ἐξέλιπον αἱ συνθῆκαι, αἱ ὁποῖαι τὰς ὑπηγόρευσαν, ἡ δὲ νομοθεσία τείνει ὅπως δημιουργήσῃ ἑνότητα νομοθετικὴν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν νεωτέρων τεχνικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν.

Παρεμφερεῖς πρὸς τὰς τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας διατάξεις ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν ποταμίαν συγκοινωνίαν. Εἰς τὰ κυριώτερα δὲ κέντρα, δι' ὧν διενεργεῖται ἡ συγκοινωνία αὕτη, ἱδρύθησαν αὐτόματα γραφεῖα μὲ προορισμὸν νὰ διευκολύνουν τὴν ἐπαφὴν τῶν μεταφορέων καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Ἐν τῇ ἀεροπορικῇ συγκοινωνίᾳ δι' εἰδικῶν νομοθετικῶν κανόνων ρυθμίζονται οἱ ὅροι πτήσεως τῶν ἀεροπλάνων, ἐπίσης καὶ οἱ ὅροι οἱ ἀφορῶντες τὴν ἀρτίαν κατασκευὴν καὶ ἱκανότητα τῶν σκαφῶν, ὁ ἔλεγχος τῆς ὁποίας ἀνατίθεται καὶ εἰς εἰδικοὺς ὀργανισμοὺς πρὸς τοῦτο συσταθέντας. Οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι ἐφοδιάζουν δι' εἰδικοῦ διπλώματος ἕκαστον ἀερόπλοιον, σημειοῦται δ' εἰς τοῦτο ἡ πρὸς συγκοινωνίαν ἱκανότης ἀπὸ ἀπόψεως ἀσφαλείας. Ἡ σύμβασις μεταφορᾶς εἶναι ἄτυπος καὶ συνάπτεται ἁπλῇ συγκαταθέσει. Αἱ ἑταιρεῖαι διατηροῦν τὸ δικαίωμα ν' ἀποκλείουν τῆς μεταφορᾶς ὡρισμένα εἴδη ἀποσκευῶν καὶ ζῴων. Ὁ ἐπιβάτης εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ συμμορφοῦται κατὰ τὸν πλοῦν πρὸς τὰς ὁδηγίας τῶν ὑπαλλήλων, διὰ τῆς ἀγορᾶς δὲ τοῦ εἰσιτηρίου θεωρεῖται παραιτούμενος πάσης ἀπαιτήσεως ἐν περιπτώσει ἀτυχήματος, διατηρῶν μόνον δικαίωμα ἀποζημιώσεως ἐν περιπτώσει διακοπῆς τοῦ πλοῦ ἢ καθυστερήσεως.

Ἐν τῇ τηλεγραφικῇ καὶ τηλεφωνικῇ συγκοινωνίᾳ τὸ δίκαιον ἔχει ὡς βάσιν διατάξεις ἀφορώσας κυρίως τὴν ἀσφάλειαν τῶν γραμμῶν. Ἡ σύμβασις μεταφορᾶς εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἄτυπος, ἁπλῇ συναινέσει καταρτιζομένη. Ἡ νομοθεσία προώδευσεν ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ χρησιμοποίησιν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας τοῦ ἀσυρμάτου τηλεγράφου καὶ τηλεφώνου.

2) *Διεθνές*. Ἀφ' ἧς ἡ συγκοινωνία ὑπεχρεώθη νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐπέκτασιν τῆς μεταφορᾶς, τὴν ὁποίαν ἐπέβαλεν ἡ αὔξησις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, ἦτο φυσικὴ ἡ δημιουργία νομοθετικῶν διατάξεων διεθνοῦς φύσεως, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐτακτοποιοῦντο τὰ πάσης φύσεως ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν αἱ διεθνεῖς μεταφοραί. Τὸν διεθνῆ των δὲ χαρακτῆρα ὀφείλουσιν αἱ συγκοινωνίαι κυρίως εἰς τὴν ἀνομοιογενῆ καὶ διαφέρουσαν κατὰ ποσὸν εἰς ἑκάστην χώραν παραγωγήν, αἱ συνέπειαι τῆς ὁποίας εἶχον ἀντίκτυπον καὶ εἰς τὰς τιμὰς τῶν εἰδῶν τούτων. Ἐπεβάλλετο ὅθεν νὰ ἀνοιχθοῦν ἀγοραὶ διὰ τὴν διάθεσιν τῶν πλεοναζόντων καὶ εὐθηνοτέρων προϊόντων, ὅπως καὶ εἰς τὰς στερουμένας τούτων χώρας ἐνυπῆρχε συμφέρον νὰ τὰ ἀποκτήσουν. Τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ πέσουν οἱ φραγμοὶ τῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν ἐμπορικῶν συνόρων καὶ νὰ ἀφεθοῦν ταῦτα ἐλεύθερα εἰς τὰς συγκοινωνίας. Καὶ αἱ μὲν κατὰ θάλασσαν συγκοινωνίαι, αἱ ὁποῖαι καὶ πρῶται ἤνοιξαν τὰς διεθνεῖς γραμμάς, δὲν εἶχον ἀνάγκην νομοθετικῆς ρυθμίσεως σοβαρᾶς, διότι οὔτε σύνορα κρατῶν εἶχον νὰ ὑπερπηδήσουν, οὔτε καὶ εἰς συχνὰς μεταφορτώσεις νὰ ὑποβάλλωνται. Κώλυμα μόνον εἰς τὰς διεθνεῖς ἐμπορικὰς σχέσεις, τὰς ἀφορώσας τὸ ἔργον τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν, ἀπετέλεσε τὸ ἀνεξέλικτον τοῦ ναυτικοῦ δικαίου καὶ ἡ ἰδιομορφία αὐτοῦ λόγῳ τῆς ἐπιμειξίας τῆς χερσαίας πρὸς τὴν θαλασσίαν μεταφοράν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε τὸ σύγχρονον ἐμπόριον πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξαιρετικῶν διὰ τοῦτο καθημερινῶν συνθηκῶν. Διὰ τοῦτο ἡ σύγχρονος τάσις τοῦ διεθνοῦς ναυτικοῦ δικαίου στρέφεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ρύθμισιν ταχείας καὶ ἀσφαλοῦς μεταφορᾶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς πληρεστέρας ἐπαφῆς τῶν θαλασσίων μετὰ τῶν χερσαίων συγκοινωνιακῶν μέσων. Αἱ κυριώτεραι διατάξεις διεθνοῦς μορφῆς, ἀφορῶσαι τὰς θαλασσίας συγκοινωνίας, περιέχονται εἰς τὴν σύμβασιν, ἡ ὁποία συνήφθη κατὰ τὴν ἐν Βαρκελώνῃ γενικὴν συγκοινωνιακὴν συνδιάσκεψιν κατὰ τὸ 1921, διὰ τῆς ὁποίας ἐδημιουργεῖτο τὸ νομοθετικὸν καθεστὼς τῶν ἐχουσῶν διεθνὲς ἐνδιαφέρον πλωτῶν ὁδῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν λιμνοπλοΐαν καὶ ποταμοπλοΐαν συνήφθησαν κατὰ καιροὺς διεθνεῖς συμβάσεις, ὡς αἱ κατὰ τὸ 1814 Παρισίων καὶ Βιέννης πρὸς καθορισμὸν τῶν διὰ τὴν ἐλευθεροπλοΐαν ἀπαιτουμένων διατυπώσεων. Σήμερον ὑφίσταται ἐν Εὐρώπῃ «Ἕνωσις τῶν ἡνωμένων ἀτμοπλοϊκῶν διοικήσεων», τῆς ὁποίας τὰ μέλη συσκέπτονται ἅπαξ τοῦ ἔτους πρὸς τακτοποίησιν τῶν ἀναφυομένων ζητημάτων. Εἰς τὴν ἕνωσιν ταύτην μετέχουν ἡ ἑταιρεία τῶν γερμανικῶν σιδηροδρόμων, οἱ αὐστριακοὶ ὁμοσπονδιακοὶ σιδηρόδρομοι, οἱ ἑλβετικοὶ ὁμοσπονδιακοὶ σιδηρόδρομοι καὶ ἡ διεύθυνσις τῶν ἑλβετικῶν ἀτμοπλοίων διὰ τὴν Οὐντερζέε καὶ τὸν Ρῆνον.

Τὸ διέπον τὴν διεθνῆ χερσαίαν συγκοινωνίαν δίκαιον ἀφορᾷ κυρίως τὰς διὰ τοῦ σιδηροδρόμου διεθνεῖς μεταφορὰς (βλ. λ. *σιδηρόδρομος /Διεθν. Δίκ./*). Τὸ τῆς ὁδοποιίας διεθνὲς δίκαιον ἐπήγασεν ἐκ διεθνῶν συνεδρίων, οἷα τὰ συνελθόντα ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὰ ἔτη 1908 καὶ 1913, εἰς Βρυξέλλας κατὰ τὸ 1918, εἰς Λεβὶλ κατὰ τὸ 1923, εἰς Μιλᾶνον κατὰ τὸ 1926 καὶ εἰς τὰ ἔκτοτε κατὰ διετίαν συνερχόμενα διεθνῆ, τῆς διὰ τῶν ὁδῶν συγκοινωνίας, συνέδρια.

Τὰ τῆς διεθνοῦς κυκλοφορίας τῶν αὐτοκινήτων ἐρρύθμισαν διατάξεις δικαίου θεσπισθεῖσαι διὰ συμβάσεων, ὡς ἡ τοῦ συνελθόντος κατὰ τὸ 1909 εἰς Παρισίους συνεδρίου, ἔνθα κατηρτίσθη διεθνὴς σύμβασις μεταξὺ Γαλλίας, Γερμανίας, Αὐστρίας, Βελγίου, Βουλγαρίας, Ἱσπανίας, Ἰταλίας, Σερβίας καὶ Ρουμανίας. Εἰς τὴν γενομένην κατὰ τὸν Ἀπρίλιον 1926 διεθνῆ συνδιάσκεψιν τῶν Παρισίων μετέσχε καὶ ἡ Ἑλλάς.

Διὰ τὰ ταχυδρομεῖα ἡ πρώτη διάσκεψις ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ 1874 ἐν Βέρνῃ, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον 22 κράτη, ἱδρύθη δὲ ἡ Γενικὴ ταχυδρομικὴ ἕνωσις. Κατὰ τὸ 1878, εἰς ἑτέραν διάσκεψιν ἐν Παρισίοις συνελθοῦσαν ἱδρύθη ἡ Διεθνὴς ταχυδρομικὴ ἕνωσις. Ἄλλαι τοιαῦται διασκέψεις συνῆλθον κατὰ τὸ 1891 ἐν Βιέννῃ καὶ 1897 εἰς Βάσιγκτων, κατὰ τὸ 1906 εἰς Ρώμην, κατὰ τὸ 1920 εἰς Μαδρίτην. Πλὴν τούτων, λειτουργεῖ ἐν Βέρνῃ, διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν ὅρων τῶν διεθνῶν ταχυδρομικῶν συμβάσεων, τὸ Διεθνὲς γραφεῖον τῆς Διεθνοῦς ταχυδρομικῆς ἑνώσεως. Διὰ τὸν τηλέγραφον ἡ διεθνὴς μορφὴ τοῦ ἀφορῶντος αὐτὸν δικαίου ἔχει παλαιοτέραν τὴν προέλευσιν. Αἱ κατὰ καιροὺς γενόμεναι διεθνεῖς διασκέψεις ἔθεσαν τὰς βάσεις τῆς δι' αὐτοῦ ἐλευθέρας διεθνοῦς ἐπικοινωνίας. Τῷ 1850 προῆλθον εἰς συνεννοήσεις διάφορα εὐρωπαϊκὰ κράτη, τῷ 1865 συνῆλθεν ἐν Παρισίοις διάσκεψις, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπεγράφη διεθνὴς τηλεγραφικὴ σύμβασις ὑπὸ τῶν κρατῶν, τῷ 1875 συνῆλθε διάσκεψις εἰς Πετρούπολιν, τῷ 1896 εἰς Βουδαπέστην, τῷ 1903 εἰς Λονδῖνον καὶ τῷ 1908 εἰς Λισσαβῶνα. Τῷ 1927 συνῆλθεν ἐξαιρετικῆς σημασίας διάσκεψις εἰς Βάσιγκτων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐρρυθμίσθη ἡ συγχώνευσις τῆς ἐνσυρμάτου μετὰ τῆς ἀσυρμάτου τηλεγραφίας.

Τὴν ἀεροπορικὴν συγκοινωνίαν ἐρρύθμισαν διὰ συμβάσεων διεθνῆ συνέδρια, συνελθόντα κυρίως ἐν Παρισίοις κατὰ τὰ ἔτη 1909 καὶ 1910 καὶ ἐν Μαδρίτην κατὰ τὸ 1911 καὶ μεταγενεστέρως. Αἱ θεσπισθεῖσαι διεθνεῖς διατάξεις ἀφοροῦν τὰς ἀπαιτουμένας διατυπώσεις διὰ τὴν ἄνω τῶν ἐδαφῶν ἑκάστου κράτους πτῆσιν τῶν ἀεροπλοίων, ὡς καὶ τὴν συνδεδυασμένην μεικτὴν μεταφοράν, ἀεροπλοίου, σιδηροδρόμου καὶ ἀεροπλοίου-πλοίων.

Digitized by Google

Τὸ διεθνὲς συγκοινωνιακὸν δίκαιον ἐξελίσσεται ἁλματωδῶς, τροποποιούμενον καὶ συμπληρούμενον κατὰ τὰς συνερχομένας κατὰ καιροὺς διεθνεῖς συγκοινωνιακὰς συνδιασκέψεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ch. Lyon-Caen et L. Renault*, «Droit Commercial».—*Η. Ἀναστασιάδου*, «Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου».—*Ch. de Wisscher*, «Le Droit International des communications».—*H. Bonfil*, «Droit International public».—*M. Bourgin*, «L' organisation internationale des Voies des Communications».—*P. Wolf*, «Die Deutsche Reichbahn und ihre Beziehungen zu ansländischen eisenbahnen».—*Γ. Πογγῆ*, «Συγκοινωνιακὸν δίκαιον».—*M. Roger*, «Manuel juridique de Transports». Α. Τ.

συγκοινωνός, *—όν*· ὁ μεθ' οὗ κοινωνεῖ, μετέχει τις, μέτοχος.

συγκοινωνῶ (*—έω*)· ἔχω συγκοινωνίαν μετά τινος: «συγκοινωνοῦσι διὰ θαλάσσης, —σιδηροδρομικῶς, ἀεροπορικῶς» || ἐπὶ οἰκιῶν, δωματίων, καταστημάτων κττ., μεταβαίνω ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο || ἐπὶ ἀγγείων, συνέχομαι δι' αὐλοῦ οὕτως, ὥστε τὸ περιεχόμενον μεταβιβάζεται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο: «ἀρχὴ τῶν συγκοινωνούντων ἀγγείων».

— συγκοινωνοῦντα *ἀγγεῖα ἢ δοχεῖα [Φυσ.]*· βλ. λ. *ἀγγεῖα*.

συγκόλλημα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συγκολλᾶν, τὸ μέρος τῆς συγκολλήσεως, κοιν. *κόλλησῃ* || ἡ ἐνέργεια τοῦ συγκολλᾶν, συγκόλλησις.

συγκόλλησις, *—εως* (ἡ)· ἐνέργεια τοῦ συγκολλᾶν, κόλλησις.

—[Μεταλλευτ.] Συγκόλλησις εἶναι ἡ συνένωσις δύο ἢ περισσοτέρων ὁμοίων, παρομοίων ἢ ἑτεροειδῶν μεταλλίνων τεμαχίων, συνήθως διὰ θερμάνσεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελέσωσιν εἰ δυνατὸν ὁμοιογενὲς σύνολον. Πολλάκις ὡς ἀμέσως συγκολλήσιμα μέταλλα ὑπονοοῦνται μόνον ὁ σίδηρος καὶ ὁ χάλυψ, ἀλλὰ καὶ ὁ χαλκός, καὶ τὰ κράματά του, τὸ νικέλιον, τὸ ἀργίλλιον καὶ ἄλλα μέταλλα εἶναι ὑπό τινας συνθήκας συγκολλήσιμα. Ἡ συγκόλλησις εἶναι ἐν τῇ μεταλλοτεχνίᾳ σπουδαῖον βοήθημα πρὸς κατασκευὴν ἐξ ἁπλῶν τεμαχίων πολυπλοκωτέρων. Ἡ μεγίστη σήμερον χρησιμοποίησις τῆς δι' ὀξυγόνου ἢ δι' ἠλεκτρισμοῦ συγκολλήσεως ἐπιτρέπει τὴν ἀντικατάστασιν εἰς πλείστας περιπτώσεις τῆς ἡλώσεως καὶ κοχλιώσεως διὰ μεταλλικὰς κατασκευὰς καὶ τεμάχια μηχανῶν. Εἰς τὰ αὐτοκίνητα (πλαίσια κ.τ.λ.) γίνεται μεγάλη χρῆσις αὐτῆς, τελευταίως δὲ ἐφηρμόσθη καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν σκαφῶν τῶν πλοίων. Ἐπέρχεται οὕτω σημαντικὴ οἰκονομία ὄχι μόνον χρόνου καὶ δαπανῶν, ἀλλὰ καὶ βάρους. Αἱ συγκολλήσεις διακρίνονται εἰς ἀμέσους, αὐτογενεῖς καὶ ἐμμέσους ἢ ἑτερογενεῖς (βράσις).

Αἱ *ἄμεσοι* συγκολλήσεις γίνονται ἄνευ μεσολαβήσεως ἑτέρου εὐτηκτοτέρου βοηθητικοῦ μετάλλου (κολλητηρίου), εἴς τινας περιπτώσεις ἐν ψυχρῷ, συχνότερον δὲ διὰ θερμάνσεως χαμηλοτέρας τοῦ βαθμοῦ τῆς τήξεως, βοηθουμένης διὰ πιέσεως ἢ κρούσεως (σφυρηλασίας). Ἡ θέρμανσις πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ ἔχῃ γίνει ἀρκούντως πλαστικὸν τὸ μέταλλον διὰ νὰ ἐπέλθῃ συσσωμάτωσις τῶν δύο μερῶν, πρὶν ἢ ἐπέλθῃ τῆξις καὶ ὀξείδωσις τῶν ἐπιφανειῶν τῶν μετάλλων. Ὁ πολτοπαγὴς σίδηρος συγκολλᾶται εὐκόλως εἰς διαφόρους θερμοκρασίας, ἰδίως μεταξὺ 1300°—1500°, ὁ χάλυψ δυσκολώτερον, εἰς 1200°—1300°, ὁ δὲ χυτοσίδηρος δὲν δύναται νὰ συγκολληθῇ ἀμέσως, διότι τήκεται προτοῦ τὸ ὑπόλοιπον μέρος αὐτοῦ μαλακυνθῇ.

Ἡ ὀξείδωσις καὶ ἡ σκωρίασις ἐμποδίζουσι τὴν ἄμεσον συγκόλλησιν, δι' ὃ καθαρίζονται αἱ ἐπιφάνειαι πρὸς συγκόλλησιν καὶ χρησιμοποιοῦνται αἱ σκωριοποιητικαὶ κόνεις, πολτοὶ ἢ πλάκες συγκολλήσεως, αἵτινες σχηματίζουσι σκωρίας μετὰ τῶν ὀξειδίων. Ὁμοίως αἱ σκωρίαι, ἃς περιέχει ὁ πολτοπαγὴς σίδηρος, ἐνεργοῦν ὁμοίως πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συγκολλήσεως.

Ἡ *αὐτογενὴς συγκόλλησις* (γαλλ. soudure autogène) εἶναι συγκόλλησις γινομένη μέχρι τῆς θερμοκρασίας τήξεως, εἰς τρόπον ὥστε μετὰ ἢ ἄνευ προσθήκης μετάλλου συγκολλήσεως (ὑπὸ μορφὴν ράβδου ἢ σύρματος) συντήκονται τὰ μέρη καὶ κατόπιν ἀμέσως συμπηγνύονται εἰς ἓν ὁμοιογενὲς ὅλον. Ἡ αὐτογενὴς συγκόλλησις διεδόθη μεγάλως διὰ τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς ὀξυγόνου, χρησιμοποιουμένου εἰς τὸν καμινευτῆρα αὐλὸν (chalumeau) πρὸς καῦσιν ὑδρογόνου ἢ συχνότερον ἀσετυλίνης καὶ ἐνίοτε ὑδαταερίου ἢ βενζίνης. Τὸ ὑδρογόνον ἀρκεῖ διὰ κόλλησιν ἐλασμάτων μέχρι 3 χλσμ. πάχους, ἐνῷ ἡ ἀσετυλίνη ἐπιτρέπει κόλλησιν καὶ παχυτάτων ἐλασμάτων. Ἕτερα μέσα αὐτογενοῦς συγκολλήσεως εἶναι ἡ ἠλεκτρικὴ καὶ ἡ ἀργιλλιοθερμική, ἀναπτυχθεῖσαι ἐπίσης ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' αἰῶνος.

Ἡ ἠλεκτρικὴ συγκόλλησις γίνεται κατὰ διαφόρους μεθόδους. Οὕτω ἡ μέθοδος Thomson δι' ἀντιστάσεως στηρίζεται εἰς χρησιμοποίησιν ρεύματος λίαν χαμηλῆς τάσεως (1 ἕως 3 βόλτ, διὰ μεγάλα τεμάχια 10 βόλτ) καὶ μεγαλης ἐντάσεως (μέχρι 20.000 ἀμπέρ). Τὸ ρεῦμα, προερχόμενον ἐκ καταλλήλων μετατροπέων, διοχετεύεται εἰς τὰ τεμάχια, εἰς τὴν γραμμὴν διαχωρίσεως καὶ λόγῳ τῆς ἐκεῖ αὐξήσεως τῆς ἀντιστάσεως προκαλεῖται ἀνάπτυξις θερμότητος συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦ Joule, ἥτις τήκει τὴν ἐπιφάνειαν δι' ἧς ἐγγίζουσιν ἄλληλα τὰ τεμάχια καὶ κατόπιν διὰ συμπιέσεως ἢ σφυρηλασίας ἐπέρχεται ἡ συγκόλλησις. Κατὰ τὴν μέθοδον ἠλεκτρικῆς συγκολλήσεως διὰ συντήξεως ἐφαρμόζεται ἡ ὡς ἄνω μέθοδος μὲ μικρὰς μετατοπίσεις τῶν τεμαχίων, δι' ὧν προκαλοῦνται δέσμαι σπινθήρων καὶ τόξα μεταξὺ τῶν τεμαχίων, δι' ὧν ἐπιταχύνεται ἡ θέρμανσις καὶ κατορθοῦται ἡ συγκόλλησις ἔτι μεγαλυτέρων τεμαχίων. Κατὰ τὴν μέθοδον ἠλεκτρικῆς συγκολλήσεως κατὰ σημεῖα, χρησιμοποιουμένην διὰ σύνδεσιν λεπτῶν σχετικῶς ἐλασμάτων, ἀντὶ ἡλώσεως διαπερῶνται τὰ ἐλάσματα μεταξὺ δύο ἠλεκτρωδίων ἐν σχήματι κυλίνδρων καὶ εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς ἡ ἠλεκτρικὴ ἀντίστασις προκαλεῖ τὴν τῆξιν. Τὰ ἠλεκτρώδια ψύχονται διὰ ρεύματος ὕδατος. Ἡ μέθοδος αὕτη χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν κατασκευὴν μαγειρικῶν σκευῶν ἐξ ἐλάσματος.

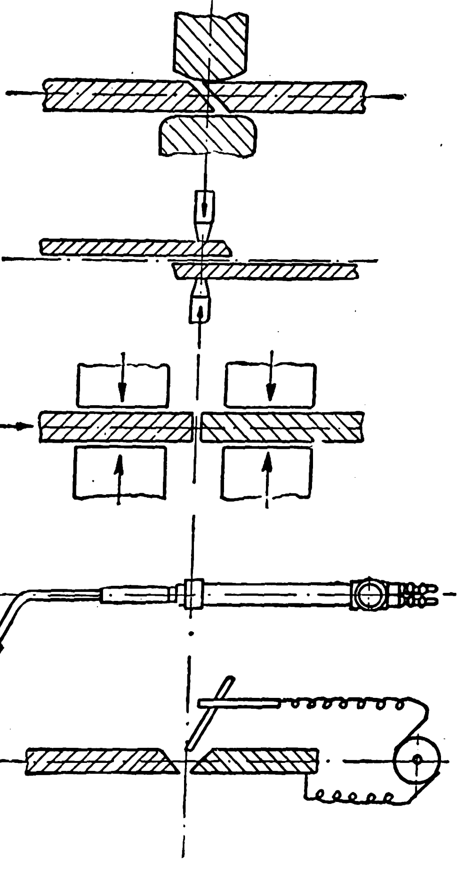

Συγκόλλησις.

[Ἐκ τῶν ἄνω: 1=ἔμμεσος συγκόλλησις διὰ σφύρας. 2=αὐτογενὴς ἠλεκτρικὴ συγκόλλησις κατὰ σημεῖα· 3=συγκόλλησις δι' ἀντιστάσεως· 4=αὐτογενὴς συγκόλλησις διὰ καμινευτῆρος αὐλοῦ· 5=αὐτογενὴς ἠλεκτρικὴ συγκόλλησις διὰ τόξου.]

Κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ βολταϊκοῦ τόξου μὲ ἄνοδον ἐξ ἄνθρακος τοῦ Bernardos, τὸ πρὸς κόλλησιν τεμάχιον συνδέεται πρὸς τὸν ἕνα πόλον δυναμοηλεκτρικῆς μηχανῆς, ἧς ὁ ἕτερος πόλος συνδέεται πρὸς ράβδον ἄνθρακος. Τὸ σχηματιζόμενον τόξον μετατοπίζεται κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς κολλήσεως, ράβδος δὲ μετάλλου προσάγεται ὅπου εἶναι ἀνάγκη προσθήκης μετάλλου. Τὸ σύστημα ἐφαρμόζεται διὰ συγκόλλησιν δοχείων μὲ λεπτὰς παρειάς. Κατὰ τὸ σύστημα Zerener χρησιμοποιοῦνται δύο ἠλεκτρώδια, τοῦ τόξου κατευθυνομένου καταλλήλως δι' ἠλεκτρομαγνήτου. Τὸ ρεῦμα εἶναι συνεχὲς 65 βόλτ, 200 ἕως 800 ἀμπέρ. Κατὰ τὴν μέθοδον Slavianoff ἡ ἄνοδος εἶναι ἐκ μετάλλου ὁμοίου ἢ παρομοίου πρὸς τὸ πρὸς συγκόλλησιν. Ρεῦμα ὑδρογόνου χρησιμοποιεῖται πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς ὀξειδώσεως. Ἡ μέθοδος τοῦ Slavianoff διὰ τόξου χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς μέθοδος προσθήκης μετάλλου διὰ τήξεως εἰς τὴν ἕνωσιν ἄνευ προθερμάνσεως καὶ μορφώσεως τῶν πρὸς κόλλησιν ἐπιφανειῶν. Ἡ μέθοδος τοῦ βολταϊκοῦ τόξου εἶναι κατάλληλος διὰ συγκολλήσεις παχέων τεμαχίων, ἐπισκευὴν τεθραυσμένων τεμαχίων, προσθήκην εἰς ἐφθαρμένα μέρη κτλ. Ἡ τελευταία μέθοδος ἐφαρμόζεται καὶ διὰ συγκόλλησιν λεπτοτέρων ἐλασμάτων καὶ διὰ τὴν γενικότητα τῶν ἐφαρμογῶν εἶναι ἐξ ἴσου σπουδαία ὅσον καὶ ἡ διὰ καμινευτῆρος αὐλοῦ ὀξυγονοκόλλησις. Ἡ αὐτογενὴς συγκόλλησις ἐφαρμόζεται εἰς παντοειδῆ μέταλλα, σίδηρον, χάλυβα, χυτοσίδηρον, χαλκὸν καὶ κράματα αὐτοῦ, νικέλιον, ἀργίλλιον, μόλυβδον κτλ. Διὰ τῶν μεθόδων αὐτογενοῦς συγκολλήσεως δύναται νὰ ἐπέλθῃ εὐκόλως καὶ τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, ἤτοι ἡ κοπὴ τῶν μετάλλων, ἥτις ἐφαρμόζεται εὐρέως καὶ δύναται νὰ γίνῃ καὶ ὑπὸ τὸ ὕδωρ ἀκόμη (π. χ. πρὸς ἀνέλκυσιν ναυαγίων). Ἡ ἀργιλλιοθερμικὴ μέθοδος τοῦ Goldschmidt, ἐφευρεθεῖσα τῷ 1902, εἶναι μέθοδος αὐτογενοῦς συγκολλήσεως, εἰς ἣν ἡ θερμότης παρέχεται διὰ τῆς καύσεως κόνεως ἀργιλλίου, ἀναπτομένης διὰ κόνεως μαγνησίου. Ἡ προσθήκη κόνεως ὀξειδίου τοῦ σιδήρου, ὅπερ ἀνάγεται ὑπὸ τοῦ ἀργιλλίου, παρέχει τετηκότα σίδηρον, ὅστις χρησιμεύει εἰς τὴν συγκόλλησιν τῶν τεμαχίων. Χρησιμοποιεῖται ὡς καὶ ἡ μέθοδος τοῦ Tompsou δι' ἀντιστάσεως εἰς συγκολλήσεις τεμαχίων μεγάλων (ράβδων σιδηροδρομικῶν, τροχιοδρόμων, ἀξόνων κτλ.).

Ἔμμεσοι συγκολλήσεις ἢ *βράσεις* (γαλλ. soudure ordinaire, brasure) εἶναι συγκολλήσεις ὁμοειδῶν ἢ ἑτεροειδῶν μετάλλων τῇ μεσολαβήσει ἑτέρου μετάλλου ἢ κράματος εὐτηκτοτέρου, ριπτομένου ἐν τετηκυίᾳ καταστάσει μεταξὺ των πρὸς κόλλησιν θερμανθεισῶν ἐπιφανειῶν. Τοιαῦται εἶναι ἡ κασσιτεροκόλλησις ἢ ὀρειχαλκοκόλλησις (μπρουνζοκόλλησις) καὶ ἄλλαι χρησιμοποιοῦσαι διάφορα κολλητήρια.

Αἱ συγκολλήσεις ἐγένοντο ἀπὸ τῆς διαδόσεως τῶν αὐτογενῶν μεθόδων ἀντικείμενον μεταλλογραφικῶν ἐρευνῶν, ἵνα διαπιστωθῇ ἡ ἀντοχὴ τῶν προκυπτουσῶν ἑνώσεων, ἰδίως προκειμένου περὶ μηχανημάτων, αὐτοκινήτων, σιδηρῶν καὶ ἄλλων μεταλλικῶν κατασκευῶν, ἥτις εἰς πλείστας περιπτώσεις ἀπεδείχθη ἀνωτέρα τῆς ἀντοχῆς τῶν ἀπαρτιζόντων τὰ τεμάχια μετάλλων. Αἱ μέθοδοι συγκολλήσεως ἐπροτυποποιήθησαν καὶ πλεῖστα συγγράμματα καὶ εἰδικὰ περιοδικὰ ὑπάρχουσι περὶ αὐτῶν. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

—*[Μικροβιολ.]* Βλ. λ. *ὀροσυγκόλλησις*.

συγκολλητήρ, *—ῆρος* (ὁ)· τὸ μέσον ἢ τὸ ὄργανον, δι' οὗ γίνεται ἡ συγκόλλησις.

συγκολλητικός, *—ή, —όν*· ὁ δυνάμενος νὰ συγκολλήσῃ ἢ νὰ συγκολληθῇ: «συγκολλητικαὶ οὐσίαι».

— συγκολλητικαὶ *γλῶσσαι*. Καλοῦμεν συγκολλητικὰς (langues agglutinantes, agglutinierende Sprachen) τὰς γλώσσας, εἰς τὰς ὁποίας τὰ τυπικὰ ἢ ἄλλως μορφολογικὰ λεγόμενα στοιχεῖα, ἤτοι αἱ πτωτικαὶ καὶ ρηματικαὶ καταλήξεις κλπ., δὲν εἶναι ἐντελῶς συγκεχωνευμένα μετὰ τῶν λοιπῶν στοιχείων τῶν λέξεων καὶ τύπων—ὅπως συμβαίνει εἰς τὰς σημιτικὰς καὶ ἔτι μᾶλλον εἰς τὰς ἰαπετικὰς γλώσσας—ἀλλ' εἶναι χαλαρώτερον πρὸς αὐτὰ συνημμένα. Μὲ ἄλλας λέξεις, εἰς τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος γλώσσας τὰ διάφορα στοιχεῖα τῶν λέξεων (ρίζα, ἐπιθέματα, καταλήξεις κλπ.) παρατάσσονται, δὲν συντίθενται οὐδὲ συγχωνεύονται πρὸς ἄλληλα. Τοιαῦται γλῶσσαι εἶναι ἰδίως αἱ τῆς οὐραλοαλταϊκῆς ἢ σκυθικῆς λεγομένης ὁμοεθνίας, ἡ ἰαπωνικὴ καὶ διάφοροι ἄλλαι γλῶσσαι τῶν αὐτοχθόνων τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Αὐστραλίας, τῶν νήσων τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ κλπ. Αἱ συγκολλητικαὶ γλῶσσαι κατέχουν διάμεσον βαθμίδα μεταξὺ τῶν μονοσυλλαβικῶν καὶ τῶν κλιτικῶν λεγομένων γλωσσῶν. Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— συγκολλητικαὶ *γραμμαὶ ἢ ταινίαι ['Ανατομ.]*. Ἐγκάρσια πρωτοπλασματικὰ ἢ ἐμβόλιμα πέταλα, κείμενα ἐν ἄλλοτε ἄλλῃ ἀποστάσει ἐπὶ τῶν δοκίδων τοῦ δικτύου τῶν μυϊκῶν ἰνιδίων τῆς καρδίας καὶ ὧν ἕκαστον παράγεται διὰ συγκολλήσεως κατ' ἐγκαρσίαν γραμμὴν βραχέων ραβδοειδῶν σωματίων, ἅτινα εἶναι συνέχεια τῶν μυϊκῶν ἰνιδίων. Ἕκαστον τῶν σωματίων τούτων χρησιμεύει πρὸς τὴν κατὰ μῆκος αὔξησιν τοῦ μυϊκοῦ ἰνιδίου καὶ ἄρα αἱ συγκολλητικαὶ ταινίαι εἶναι ἡ ἕδρα τῆς αὐξήσεως τοῦ μυϊκοῦ δικτύου τῆς καρδίας. Ι. Π.

— συγκολλητικαὶ *οὐσίαι*. Καλοῦνται οὕτω ὡρισμέναι ὗλαι, αἵτινες ἔχουν τὴν ἰδιότητα, ἐπαλειφόμεναι, ὑπὸ μορφὴν πυκνορρεύστου ἰξώδους ὑγροῦ, ἐπὶ διαφόρων σωμάτων νὰ ἐπιφέρουν συγκόλλησιν τῶν σωμάτων αὐτῶν διὰ τῆς ἐπαλειφθείσης καὶ συνενωθείσης ἐπιφανείας αὐτῶν. Αἱ συγκολλητικαὶ ὗλαι, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ πράξει, εἶναι εἴτε ἀνοργάνου προελεύσεως, εἴτε ζωϊκῆς, εἴτε φυτικῆς, εἴτε τέλος προϊόντα τῆς χημικῆς βιομηχανίας. Τοιαῦται συγκολλητικαὶ ὗλαι εἶναι: ἡ *ὑδρύαλος*, αἱ διάφοροι *ζωϊκαὶ κόλλαι*, ἡ *ἀμυλόκολλα*, ἡ *δεξτρίνη*, τὸ *ἀραβικὸν κόμμι* κλπ. Ἐπίσης εἰς τὴν τάξιν τῶν συγκολλητικῶν οὐσιῶν κατατάσσονται καὶ ὗλαί τινες ἢ μείγματα ὑλῶν, τὰ ὁποῖα βραδέως στερεοποιούμενα συντελοῦσιν εἰς τὴν συγκόλλησιν ὁμοιοειδῶν ἢ ἀνομοιοειδῶν ἀντικειμένων, ὡς λ. χ. τὸ μεῖγμα κεκαυμένης μαγνησίας καὶ διαλύματος χλωριούχου μαγνησίου, ἢ λιθαργύρου καὶ γλυκερίνης κλπ. Σ. Γ.

συγκολλητῖναι (αἱ) *[Μικροβιολ.]*. Οὐσίαι εὑρισκόμεναι εἰς τὸν ὀρὸν τοῦ αἵματος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων καὶ ἔχουσαι τὴν ἰδιότητα νὰ συνενώνωσι τὰ μικρόβια εἰς σωροὺς ἢ ἀθροίσματα, ὅταν προστεθῶσιν εἰς καλλιεργήματα τούτων. Αἱ συγκολλητῖναι εὑρίσκονται εἰς μικρὰν μὲν ποσότητα εἰς τὸν ὀρὸν τῶν ὑγιῶν ἀτόμων καὶ ὀνομάζονται

Digitized by Google

φυσιολογικαὶ συγκολλητῖναι, εἰς μεγαλυτέραν δὲ εἰς τὸν ὀρὸν τῶν φυσικῶς ἢ τεχνητῶς καταστάντων ἀνόσων καὶ ὀνομάζονται *ἄνοσοι συγκολλητῖναι*. Αἱ οὐσίαι αὐται ἀντέχουσιν εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 60° βαθμῶν, καταστρέφονται δὲ εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 70°. Φυλασσόμεναι ἐν ψυγείῳ διατηροῦνται ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἐνῷ καταστρέφονται ταχέως ἐὰν ἀφεθῶσιν εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν ἢ ἀναμιχθῶσι μετ' ὀξέων. Ἀποξηραινόμεναι ἐν κενῷ δύνανται ἐπίσης νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ μακρόν. Ἡ καταγωγὴ τῶν συγκολλητινῶν εἶναι ἄγνωστος, ἂν καί τινες ὑποστηρίζουσιν ὅτι παράγονται ὑπὸ τοῦ σπληνός, τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν καὶ τῶν αἱματοποιητικῶν ὀργάνων.

Αἱ συγκολλητικαὶ ἰδιότητες τοῦ ὀροῦ τοῦ αἵματος παρετηρήθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Charrin καὶ Roger, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ Bordet, ὅστις παρετήρησεν ὅτι τὸ δονάκιον τῆς χολέρας ἀναμιγνυόμενον μετ' ὀροῦ ἀνοσοποιηθέντος ζῴου συνηθροίζετο εἰς σωρούς. Ὅτι ὅμως τὸ φαινόμενον τῆς συγκολλήσεως ἦτο εἰδικόν, ἰδίᾳ τῶν ὀρῶν τῶν προερχομένων ἐξ ἀνόσων ζῴων, ἀπεδείχθη ὑπὸ τῶν Gruber καὶ Durham. Ὁ καθορίσας ὅμως τὴν τεχνικὴν καὶ εἰσαγαγὼν τὴν συγκόλλησιν εἰς τὴν διαγνωστικὴν εἶναι ὁ Widal, ὅστις ἐφήρμοσε ταύτην διὰ τὴν διάγνωσιν τοῦ κοιλιακοῦ τύφου. Τὸ φαινόμενον τῆς συγκολλήσεως γίνεται καταφανὲς εἴτε μακροσκοπικῶς εἴτε μικροσκοπικῶς. Ἐὰν π.χ. εἰς καλλιέργημα βακτηριδίου τοῦ κοιλιακοῦ τύφου ἐν ζωμῷ προσθέσωμεν σταγόνας τινὰς ὀροῦ αἵματος πάσχοντος ἢ ἀναρρώσαντος ἐκ κοιλιακοῦ τύφου, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὰ μικρόβια τοῦ τύφου κατ' ἀρχὰς συνενοῦνται εἰς ἀθροίσματα, εἶτα ὀλίγον κατ' ὀλίγον σχηματίζουσι κροκύδας καὶ τέλος κατέρχονται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ σωληναρίου παράγοντα ἵζημα ἀνάλογον πρὸς τὴν περιεκτικότητα τοῦ καλλιεργήματος εἰς μικρόβια. Ἐνῷ δὲ τὸ καλλιέργημα ἐν ἀρχῇ ἦτο θολόν, μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ συγκολλητικοῦ ὀροῦ γίνεται διαυγές.

Μικροσκοπικῶς τὸ φαινόμενον τῆς συγκολλήσεως γίνεται ἀντιληπτόν, ἐὰν ἐπὶ ἀντικειμενοφόρου πλακὸς ἀναμείξωμεν ἐναιώρημα μικροβίων μετ' ὀροῦ εἴτε πάσχοντος εἴτε καταστάντος ἀνόσου. Ἐὰν παρατηρήσωμεν διὰ τοῦ μικροσκοπίου τὸ μεῖγμα τοῦτο, θὰ ἴδωμεν μικρόβια ἄλλα μὲν ἀκίνητα, ἄλλα δὲ συγκεκολλημένα εἰς ἀθροίσματα ἢ σωρούς. Τὸ φαινόμενον τῆς συγκολλήσεως παρατηρεῖται οὐ μόνον ἐπὶ ζώντων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τεθνεώτων μικροβίων.

Ἡ συγκολλητικὴ δύναμις τῶν φυσιολογικῶν συγκολλητινῶν εἶναι σχετικῶς μικρά. Δυνάμεθα ὅμως νὰ παραγάγωμεν τεχνητῶς ἀνόσους ὀροὺς μεγάλης συγκολλητικῆς δυνάμεως, ἐγχύνοντες καλλιεργήματα μικροβίων εἰς ζῷα. Ὁ ὀρὸς τῶν ζῴων τούτων θὰ ἔχῃ τοιαύτην συγκολλητικὴν δύναμιν, ὥστε θὰ δύναται ἐνίοτε νὰ συγκολλήσῃ τὰ μικρόβια, ἅτινα ἐχρησίμευσαν πρὸς παραγωγὴν αὐτοῦ ἐν ἀναλογίᾳ 1 : 500 000. Ἤτοι ἓν μέρος ὀροῦ θὰ δύναται νὰ συγκολλήσῃ 500 χιλ. μερῶν καλλιεργήματος μικροβίων. Ἡ δύναμις αὐτὴ τῶν συγκολλητικῶν ὀρῶν ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ὀροδιαγνωστικῆς τῶν διαφόρων νόσων.

Ἂν καὶ τὸ φαινόμενον τῆς συγκολλήσεως εἶναι εἰδικόν, δηλαδὴ ἕκαστον εἶδος μικροβίου συγκολλᾶται μόνον ὑπὸ τοῦ ὀροῦ, ὅστις παρήχθη τῇ ἐγχύσει καλλιεργήματος τοῦ μικροβίου τούτου, ἐν τούτοις πολλάκις ὁ αὐτὸς ὀρὸς δύναται να συγκολλήσῃ καὶ ἕτερα συγγενῆ μικρόβια. Π. χ. ὁ συγκολλητικὸς ὀρὸς τοῦ βακτηριδίου τοῦ τύφου δύναται ἐνίοτε νὰ συγκολλήσῃ καὶ τὰ βακτηρίδια τῶν παρατύφων ἢ καὶ τὸ κολλοβακτηρίδιον. Τὸ φαινόμενον τοῦτο καλεῖται *ἀντίδρασις ὁμάδων* καὶ προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ προκαλοῦσα τὴν συγκόλλησιν οὐσία, ἣν ὠνόμασαν *συγκολλητινογόνον*, ἀποτελεῖται ἐκ τῆς καθαυτὸ συγκολλητικῆς οὐσίας καὶ τῶν μερικῶν ἢ δευτερευουσῶν συγκολλητικῶν οὐσιῶν, ὀνομασθεισῶν *συνσυγκολλητινῶν* (coagglutinines). Ν. Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

συγκολλῶ (—άω)· κολλῶ ὁμοῦ, συνάπτω εἰς ἕν: «μέταλλα συγκολλώμενα καὶ μὴ συγκολλώμενα».

συγκομιδή (ἡ). Ἡ πρᾶξις, καθ' ἣν συλλέγεται διὰ τῶν χειρῶν ἢ δι' εἰδικῶν μηχανῶν γεωργικόν τι προϊὸν ἀπὸ τὸν τόπον ὅπου ἐκαλλιεργήθη ἐπὶ τῷ τέλει τῆς χρησιμοποιήσεώς του. Ἡ συγκομιδὴ γίνεται, ὅταν τὸ προϊὸν τῆς καλλιεργείας καταστῇ ἕτοιμον πρὸς χρησιμοποίησιν, ἤτοι ὡριμάσῃ, λαμβάνει δὲ διάφορα ὀνόματα, ἀναλόγως τοῦ συγκομιζομένου προϊόντος καὶ ἀναλόγως τοῦ τρόπου συλλογῆς (π. χ. τρυγητός, θερισμός, ἐκρίζωσις, κοπή, μάζευμα κλπ.). Συγκομιδὴ καλεῖται ἐπίσης καὶ τὸ προϊὸν τῆς καλλιεργείας τῶν γεωργικῶν προϊόντων κατ' ἐπέκτασιν. Ε. Τ. Ε.

— *[Νομ.]* Τῇ συγκομιδῇ τῶν καρπῶν συνακολουθοῦν σπουδαῖα ὡς πρὸς αὐτοὺς ἔννομα ἀποτελέσματα. Οἱ καρποί, ἐφ' ὅσον εἶναι ἡνωμένοι μετὰ τοῦ πράγματος, ἀποτελοῦσι μέρος αὐτοῦ, λαμβάνουσι δὲ αὐθυπαρξίαν μόνον διὰ τοῦ χωρισμοῦ, ὁπότε δύνανται νὰ ἀποβῶσιν ἀντικείμενον ἰδίας ἐννόμου σχέσεως. Αὐτὴ κατὰ διάφορον τρόπον παρέπεται διὰ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν καρπῶν, ἀναλόγως τῶν ἐπὶ τοῦ κυρίου πράγματος δικαιωμάτων προσώπου τινός. Κατὰ κανόνα οἱ καρποί, ὡς νέα πράγματα, ἀνήκουσιν εἰς τὸν κύριον τοῦ πράγματος ἐξ οὗ παρήχθησαν, ἐκτὸς ἂν δυνάμει ἐμπραγμάτου ἢ προσωπικῆς σχέσεως ἄλλος τις ἔχῃ ἐπ' αὐτῶν δικαιώματα. Ὁ κύριος τοῦ πράγματος ἢ ὁ ἐμφυτευτὴς γίνονται κύριοι τῶν καρπῶν εὐθὺς ἅμα τῷ ἀποχωρισμῷ των, καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ ἂν γίνεται οὗτος, ὁ δὲ ἐπικαρπωτὴς μόνον διὰ τῆς συλλογῆς, ἤτοι διὰ τῆς ἀποκτήσεως τῆς νομῆς. Ὁ προσωπικὸν ἔχων δικαίωμα κτᾶται τούτους διὰ παραδόσεως. Καὶ ὁ μισθωτὴς ἀποκτᾷ τοὺς καρποὺς διὰ τῆς συλλογῆς, διαφέρει δὲ τοῦ ἐπικαρπωτοῦ ὅτι ὑπ' ἐκείνου ἡ ἰδιοποίησις τῶν καρπῶν γίνεται μόνον τῇ θελήσει τοῦ κυρίου. Ὑποστηρίζεται ἐν τούτοις ὅτι κατὰ τὸ βυζαντινὸν δίκαιον ὁ ἀγρολήπτης γίνεται κύριος τῶν καρπῶν διὰ τοῦ χωρισμοῦ.

Διὰ τὰ ἐπὶ τῶν καρπῶν δικαιώματα τοῦ καλῆς πίστεως νομέως ὑπάρχει ἀμφισβήτησις. Τινὲς ὑποστηρίζουν κτῆσιν κυριότητος διὰ τοῦ ἁπλοῦ χωρισμοῦ, ἄλλοι δὲ ὅτι καὶ μετὰ τοῦτον συνεχίζεται ἡ αὐτὴ σχέσις, οἵα καὶ πρὸς τὸ κύριον πρᾶγμα, ἤτοι ἡ καλῇ τῇ πίστει νομή, ἡ ἄγουσα διὰ τῆς χρησικτησίας εἰς τὴν κυριότητα. Πάντως οὗτος ἀποκερδαίνει τοὺς ἀναλωθέντας καὶ μόνον οἱ σῳζόμενοι διεκδικοῦνται ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ πράγματος. Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουσιν ἐπί τε τῶν φυσικῶν καὶ γεωπονικῶν καρπῶν. Α. Κ. Κ.

συγκομίζω· κομίζω εἰς τὸ αὐτό, συναθροίζω, συνάγω, κοιν. *σοδειάζω* : «συγκομίζω τοὺς καρποὺς τῶν ἀγρῶν, — τὰ κέρδη κτλ.».

Συγκομιστήρια (τὰ) / *'Αρχ.]*· βλ. λ. *Θαλύσια*

συγκόμωσις, —εως (ἡ) *[Δασολ.]*. Ἡ πρὸς ἀλλήλας ἐπαφὴ ἐντὸς μιᾶς δασικῆς συστάδος τῶν κομῶν τῶν δένδρων. Ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ ἐπαφῆς ἔχομεν διαφόρους βαθμοὺς συγκομώσεως.

συγκοπή (ἡ)· κοπή, ἀποβολὴ ἐν τῷ μέσῳ, ἰδίᾳ ἀπότομος, αἰφνιδία ἀναστολὴ τῶν καρδιακῶν συστολῶν: «συγκοπὴ τῆς καρδίας» || γραμμ. ἡ ἐν τῷ μέσῳ λέξεως ἀποβολὴ φθόγγου.

—*[Ἰατρ.] Συγκοπὴ* καλεῖται ἡ πλήρης ἀπώλεια τῆς συνειδήσεως μετὰ προσωρινῆς ἢ ὁριστικῆς παύσεως τῆς λειτουργίας τῆς καρδίας καὶ τῆς ἀναπνοῆς. Ἡ τοξικῆς φύσεως συγκοπὴ παρατηρεῖται ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς διὰ χλωροφορμίου ἀναισθησίας ἢ κατὰ τὴν χορήγησιν ἰσχυρῶν δόσεων δακτυλίτιδος, κοκαΐνης, κινιδίνης, κομβαλαμαρίνης κλπ. Αἱ πεπτικῆς φύσεως δηλητηριάσεις δέον νὰ ἀποδοθῶσι μᾶλλον εἰς ἐπεισόδια ἀφυλακτικῆς καταπλήξεως. Κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν καρδιοπαθειῶν, καὶ δὴ τῆς ἀρρυθμίας, ἡ συγκοπὴ δὲν εἶναι σπάνιον φαινόμενον. Ὁ ἀτελὴς ἢ πλήρης κολποκοιλιακὸς ἀποκλεισμὸς συνοδεύεται συχνότερον ὑπὸ συγκοπτικῶν καταστάσεων, αἱ μετὰ παροξυσμὸν στηθάγχης ἐμφανιζόμεναι παροξυντικαὶ ταχυκαρδίαι καὶ χαρακτηριζόμεναι ὑπὸ ἰσχυρᾶς ὑποπιέσεως καὶ ἡ πλήρης ἀρρυθμία ἐκ κολπικῆς μαρμαρυγῆς ἐνδέχεται νὰ προκαλέσωσι θανατηφόρον συγκοπήν. Αἱ ὀξεῖαι μυοκαρδίτιδες καὶ αἱ ἐξιδρωματικαὶ περικαρδίτιδες, ὡς καὶ ἐνδοκαρδίτιδες, συχνάκις ἐπιπλέκονται ὑπὸ συγκοπῆς.

Ἡ συγκοπὴ κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν ὀργανικῶν παθήσεων τοῦ νευρικοῦ συστήματος δὲν εἶναι σπανία. Αἱ βλάβαι τῶν νευρικῶν κέντρων, οἱ τραυματισμοὶ τοῦ κρανίου, οἱ ὄγκοι καὶ τὰ ἀποστήματα τοῦ προμήκους, αἱ προσβολαὶ ἐπιληψίας ἐνδέχεται νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ συγκοπτικῶν φαινομένων. Διακρίνομεν ἐπίσης τὴν ἀντανακλαστικὴν συγκοπήν, ψυχικῆς ἢ αἰσθητικῆς φύσεως, ὀφειλομένην εἰς ἐρεθισμὸν τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἡ συγκίνησις εἰς ἄτομα εὐαίσθητα ἢ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας προδιατεθειμένα ἰδίᾳ εἰς γυναῖκας ἐπὶ τῇ θέᾳ αἵματος ἢ ἑρπετοῦ καὶ ἐν γένει ἀντικειμένων προκαλούντων φόβον καὶ ἀπέχθειαν δυνατὸν νὰ ἐπιφέρῃ συγκοπήν. Οἱ ἰσχυροὶ πόνοι, τὰ ἐγκαύματα, οἱ τραυματισμοὶ εἰς χώρας τινὰς τοῦ σώματος, ὡς κατὰ τὸ ἐπιγάστριον, τοὺς ὄρχεις, τὸν λάρυγγα, ἀκολουθοῦνται ὑπὸ συγκοπῆς ἐνίοτε θανατηφόρου. Ἡ θωρακικὴ παρακέντησις, οἱ πόνοι τοῦ στομάχου, οἱ κολικοὶ τοῦ ἥπατος καὶ τῶν νεφρῶν, αἱ καρδιαλγίαι, αἱ ἐπὶ τοῦ ἀπειθυσμένου ἄνευ ἀναισθησίας χειρουργικαὶ ἐπεμβάσεις ἐνδέχεται νὰ προκαλέσωσι συγκοπήν. Αἱ ἀπότομοι σοβαραὶ αἱμορραγίαι ἀνσιμίαι, αἱ χρόνιαι ἀναιμίαι καὶ ἡ χλώρωσις συχνάκις συνοδεύονται ὑπὸ συγκοπτικῶν φαινομένων, ὀφειλομένων εἰς τὴν πτῶσιν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως, τὴν πλημμελῆ αἱμάτωσιν τοῦ καρδιακοῦ μυὸς καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀερίων.

Ἡ συγκοπὴ ἐπέρχεται εἴτε ἀποτόμως, εἴτε προηγοῦνται αὐτῆς προδρομικά τινα σημεῖα: ἴλιγγος, βόμβοι τῶν ὤτων, ὠχρότης τοῦ προσώπου, διαταραχαὶ τῆς ὁράσεως, ψυχρὸς ἱδρώς, ψύξεις τῶν ἄκρων, ταχυκαρδία. Ὁ ἄρρωστος πίπτει ἀκίνητος, δὲν ἀναπνέει, οἱ καρδιακοὶ τόνοι δὲν ἀκούονται, ὁ σφυγμὸς δὲν ψηλαφεῖται. Μετά τινα δευτερόλεπτα, ἢ μετὰ ἓν ἢ δύο λεπτά, ἡ καρδία ἄρχεται νὰ συστέλληται, αἱ σφύξεις ἐμφανίζονται καὶ πάλιν, ἡ ἀναπνοὴ ἀποκαθίσταται, τὸ δὲ δέρμα λαμβάνει τὴν φυσιολογικὴν αὐτοῦ χροιάν. Κατὰ τὴν *λιποθυμίαν* ἥτις δὲν εἶναι παρὰ ἐλαφρὰ μορφὴ τῆς συγκοπῆς, αἱ λειτουργίαι τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς ἀναπνοῆς ὑφίστανται, ἀλλὰ λίαν ἐξησθενημέναι, ἡ δὲ ἀπώλεια τῆς συνειδήσεως δὲν εἶναι τελεία. Ἡ διάρκεια τῆς λιποθυμίας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τῆς συγκοπῆς, εἶναι μακρά.

Ἡ συγκοπὴ κατὰ τὸν Claude Bernard συνοψίζεται εἰς τὴν στιγμιαίαν ἀναστολὴν τῶν λειτουργειῶν τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς ἐκ τῆς διακοπῆς τῆς ἐν αὐτῷ κυκλοφορίας τοῦ αἵματος. Ἡ διαταραχὴ τῆς αἱματώσεως τοῦ ἐγκεφάλου ἀποδίδεται εἰς τὴν ἀπότομον πτῶσιν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως καὶ ἐξασθένησιν τῶν κοιλιακῶν συστολῶν (Gallavardin), εἰς μακρὰν καρδιακὴν παύλαν, εἰς ἀπόφραξιν τῆς στεφανιαίας ἀρτηρίας, εἰς ἀσφυξίαν, εἴτε τέλος εἰς τὴν κοιλιακὴν μαρμαρυγήν. Ἐσχάτως οἱ Laubry καὶ Tzank τὴν ἀπότομον πτῶσιν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως κατὰ τὴν συγκοπὴν ἀπέδωσαν εἰς παῦσιν τῆς παλινδρόμου κυκλοφορίας, ὀφειλομένην εἰς χαλάρωσιν τῶν τριχοειδῶν καὶ τῶν φλεβῶν ἐξ ἐπιδράσεως τῶν ἀγγειοκινητικῶν νεύρων. Οὕτως εὐκόλως ἑρμηνεύεται ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις τῆς ἀδρεναλίνης κατά τινας συγκοπτικὰς καταστάσεις, ὀφειλομένας εἰς τὴν ἀγγειοσυσταλτικὴν ἐνέργειαν αὐτῆς.

Ἡ πρόγνωσις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ αἰτίου τοῦ προκαλέσαντος τὴν συγκοπήν. Ἡ ἐκ συγκινήσεως συγκοπὴ εἶναι καλοήθης, δὲν διαρκεῖ δὲ παρὰ δευτερόλεπτά τινα. Ἡ εἰς ἄφθονον αἱμορραγίαν ὀφειλομένη συγκοπὴ ἐνδέχεται νὰ ἀποβῇ θανατηφόρος, τοῦτο δ' ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ ἀπολεσθέντος αἵματος. Ἐπίσης σοβαρᾶς προγνώσεως θὰ θεωρηθῶσιν αἱ ἐπανειλημμέναι συγκοπτικαὶ προσβολαὶ τῶν καρδιοπαθῶν, ἡ συγκοπὴ τῆς διὰ χλωροφορμίου ἀναισθησίας, ὡς καὶ ἡ τῶν παθήσεων τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος. Εὐθὺς ὡς ἐμφανισθῇ ἡ συγκοπτικὴ προσβολή, τὸ κυριώτερον μέλημα ἡμῶν θὰ εἶναι νὰ προσδώσωμεν εἰς τὸν πάσχοντα τοιαύτην θέσιν, ὥστε νὰ αὐξηθῇ κατὰ τὸ δυνατὸν ἡ αἱμάτωσις τοῦ ἐγκεφάλου· ἡ θέσις αὕτη εἶναι ἡ ὑπτία μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω καὶ τοὺς πόδας ὑψωμένους· εἶτα ἐκτελοῦμεν ῥαπίσματά τινα διὰ τῆς χειρὸς ἢ δι' ὑγροῦ σπληνίου, ἐντριβὰς δι' οἰνοπνεύματος ἐπὶ τοῦ θώρακος· θέτομεν ἐπὶ τῆς καρδιακῆς χώρας θερμὰ ἐπιθέματα καὶ χορηγοῦμεν εἰσπνοὰς αἰθέρος, ἀμμωνίας καὶ ὀξικοῦ ὀξέος. Κατὰ τὴν ἐκ συγκινήσεως συγκοπὴν ἢ τὴν ἁπλῆν λιποθυμίαν τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα μέσα εἶναι συνήθως ἐπαρκῆ.

Ἐπὶ σοβαρωτέρων ὅμως περιπτώσεων ἐνεργοῦμεν ῥυθμικὰς ἕλξεις τῆς γλώσσης, τεχνητὴν ἀναπνοὴν καὶ ὑποδορίους ἐνέσεις αἰθέρος ἢ καφεΐνης. Εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ κατάστασις κριθῇ σοβαρωτάτη, ὁ δὲ κίνδυνος ἄμεσος, ὁ ἰατρὸς θὰ ἐνεργήσῃ ἐνδοκαρδιακὴν ἔνεσιν ἀδρεναλίνης, ὡς ἑξῆς: διὰ λεπτῆς βελόνης μήκους 6 ἢ 8 ἑκατοστομέτρων ἐκτελεῖ παρακέντησιν κατὰ τὸ τέταρτον μεσοπλεύριον διάστημα πλησίον τοῦ χείλους τοῦ στέρνου, εἰσάγει τὴν βελόνην μέχρις οὗ ἀναρροφήσῃ αἷμα καὶ ἐνίει 1 ἑκ. ἀδρεναλίνης (διαλύσεως ἐπὶ τοῖς 1000) μόνης ἢ μετὰ μικρᾶς ποσότητος οὐαβαΐνης. Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

—*[Γραμματ.]* Καλεῖται *συγκοπὴ* ἐν τῇ γραμματικῇ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης τὸ φωνητικὸν φαινόμενον τῆς ἐκκρούσεως, ἤτοι ἐκβολῆς ἐκ μέσου λέξεως φωνήεντός τινος ἢ συλλαβῆς ὅλης ὑφ' ὡρισμένας περιστάσεις, ὀφειλόμενον εἰς τὴν ταχεῖαν προφορὰν μιᾶς τινος τῶν συλλαβῶν, τῆς καὶ πασχούσης τὴν συγκοπήν. Γίνεται δ' ἡ συγκοπὴ εἴς τε κλιτὰ καὶ εἰς ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου καὶ διακρίνεται τῆς τε *ἀποβολῆς* συλλαβῆς τινος ἢ φωνήεντος ἀτόνου ἢ ἀσθενῶς τονιζομένου, ὡς καὶ τῆς *ἀποκοπῆς*. Καὶ συγκοπὴ μὲν φωνήεντος γίνεται κατὰ κανόνα, ὅταν τοῦτο κεῖται ἐν μέσῳ δύο συμφώνων, συλλαβῆς δ' ὅλης ὅταν δύο συνεχόμεναι συλλαβαὶ ἄρχωνται διὰ τοῦ αὐτοῦ συμφώνου ἢ ὅταν ἡ δευτέρα συλλαβὴ ἐκ τῶν δύο ἄρχεται καὶ λήγῃ διὰ τοῦ αὐτοῦ συμφώνου. Π. χ. ἑκατέρωθε—*ἑκάτερθε*, μεσοδόμη—*μεσόδμη*, τίποτε—*τίπτε*, ἀμφιφορεὺς—*ἀμφορεύς*, μονώνυχες—*μώνυχες*, Μελανάνθιος—*Μελάνθιος* κλπ. Συγκοπῆς φαινόμενα ἔχομεν πλεῖστα καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὡς λ. χ. περιπατῶ—*περπατῶ*, ὑστερινὸς—*στερνός*, διαβιβάζω—*διαβάζω* κλπ. Ε. ΔΙ. Κ.

— *['Αρχ. Μετρ.] Συγκοπὴ* καλεῖται ἐν τῇ μετρικῇ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως ἡ ἀπὸ τῶν κώλων, ἐξ ὧν ἀπαρτίζονται οἱ στίχοι καὶ αἱ μεγάλαι περίοδοι, ἔλλειψις τῆς ἄρσεως ποδός τινος, πλὴν τοῦ τελευταίου. Κατὰ τὴν μετρικὴν συγκοπὴν δὲν παρεμβάλλεται κενός τις χρόνος, ἀλλ' ἀναπληροῦται ὁ ἐλλείπων χρόνος διὰ παρεκτάσεως τῆς προηγουμένης μακρᾶς συλλαβῆς. Ε. ΔΙ. Κ.

— *[Μουσ.]* Καλεῖται *συγκοπὴ* ἡ μετατόπισις τοῦ φυσικοῦ ῥυθμικοῦ τονισμοῦ τῶν φθόγγων κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε φθόγγος τις ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς μέρους τοῦ μέτρου νὰ ἐπεκτείνηται

Digitized by Google

ἐπὶ τοῦ ἑπομένου ἰσχυροῦ, ἢ ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ εἰς τὸν ἰσχυρότερον. Παράδειγμα:

A

ἤ

B

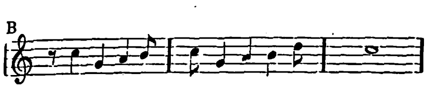

Ἡ συγκοπὴ εἶναι δυνατὸν νὰ γραφῇ εἴτε διὰ φθόγγου ἀντιπροσωπεύοντος τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ὡς συμβαίνει εἰς τὸ παράδειγμα B, ἢ δι' ἀποσυνθέσεως τῆς ἀξίας τοῦ φθόγγου εἰς δύο ἴσα μέρη καὶ τῆς συνενώσεώς των διὰ συζεύξεως. Π. χ.

Γ

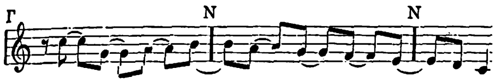

Ἡ ἀποσύνθεσις αὕτη εἶναι ἀπαραίτητος, ὁσάκις ὑφίσταται συγκοπὴ μεταξὺ τοῦ τέλους ἑνὸς μέτρου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἑπομένου, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ σημεῖα N τοῦ παραδείγματος Γ.

Ἡ συγκοπὴ εἶναι *διμερής*, ὁσάκις ἄρχεται ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς μέρους τοῦ διμεροῦς μέτρου καὶ τελειώνει ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ τοῦ ἑπομένου μέτρου (παράδειγμα A καὶ B), *τριμερὴς* δέ, ὁσάκις ἀρχίζει ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἢ τρίτου χρόνου τριμεροῦς τινος μέτρου καὶ τελειώνει ἐπὶ τοῦ χρόνου τοῦ ἑπομένου μέτρου (παράδειγμα Γ καὶ Δ):

A B

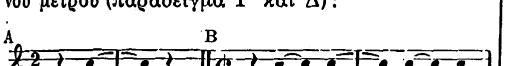

Γ Δ

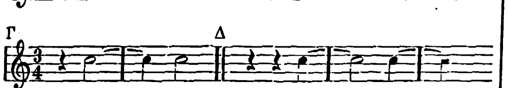

Εἰδικώτερον ἡ συγκοπὴ διαιρεῖται εἰς *ὁμαλὴν* καὶ εἰς *ἀνώμαλον*. Καὶ ὁμαλὴ μὲν εἶναι, ὁσάκις τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν μέρη ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀξίαν:

Π. χ.: 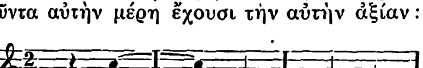

Ἀνώμαλος δέ, ὁσάκις τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν μέρη εἶναι ἀνομοίου ἀξίας Π. χ.:

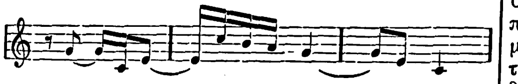

Ἁρμονικῶς ἡ συγκοπὴ ἀναλύεται εἴτε ὡς ἐπέκτασις φθόγγου τινὸς τῆς πρώτης συγχορδίας ἐπὶ τῆς ἑπομένης (καθυστέρησις), εἴτε ὡς προήγησις τοῦ πραγματικοῦ φθόγγου τῆς ἑπομένης συγχορδίας. Γ. Σ.

συγκοπιῶ (*—άω*, καὶ *συγκοπιάζω*· κοπιάζω μαζὶ μὲ ἄλλον.

συγκόπτω· κόπτω, ἀποβάλλω ἐν τῷ μεταξύ, ἰδίᾳ γραμματ.: «τὸ ε τοῦ θέματος *πατερ-* συγκόπτεται», «συγκοπτόμενα ὀνόματα».

συγκορύνη (ἡ) (Syncoryna) */Ζῳολ./*. Γένος πολυπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *συγκορυνιδῶν*, περιλαμβάνον πολυάριθμα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πλείστας εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Ὑπό τινων φυσιοδιφῶν αἱ συγκορύναι θεωροῦνται ὡς ἐμβρυακαὶ μορφαὶ ἀκαληφῶν τινων. Δ. Ν. Π.

συγκορυνίδαι (οἱ) (Syncorynidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πολυπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑδριδῶν*, περιλαμβάνουσα μικρὰ θαλάσσια ζῷα, ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *συγκορύνη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σύγκραμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συγκεραννύειν, κρᾶμα.

σύγκρασις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συγκεραννύειν, κρᾶσις, ἀνάμιξις: «σύγκρασις χρωμάτων».

Σύγκρασις *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ ἐν τῷ διαμερίσματι Ἀμμοχώστου. Κάτ. 180 Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

συγκράτησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συγκρατεῖν, κώλυσις, ἐμπόδισις: «συγκράτησις τοῦ συναλλάγματος — τῶν τιμῶν κττ.».

συγκρατητικὴ ***δύναμις*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *μαγνητικὴ* ἐπίσχεσις.

συγκρατῶ (*—έω*)· κρατῶ, κωλύω, ἐμποδίζω, ἀναστέλλω: «συγκρατεῖ τὴν ὁρμήν, — τὸν θυμόν», «δὲν συγκρατεῖται εἰς ὅ,τι ὁρμήσῃ»· || ἰδίᾳ ἐπὶ ὀργῆς κττ.: «δὲν ἠδυνήθην νὰ συγκρατηθῶ».

Συγκρέλλον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 201. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

συγκρητισμὸς (ὁ). Καλεῖται οὕτω, καθόλου εἰπεῖν, ἡ θεοκρατία, τὸ φαινόμενον τῆς ἀναμείξεως καὶ συγχωνεύσεως διαφόρων θρησκειῶν, θεῶν καὶ τύπων λατρείας, ὅπερ ἄρχεται, κυρίως εἰπεῖν, ἀπὸ τῆς μεταναστεύσεως τῶν ἰνδογερμανικῶν λαῶν εἰς τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας. Ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ χαρακτηρίζεται διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἡ κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον καὶ τοὺς χρόνους τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἀνάμειξις τῶν θεῶν, ἰδίᾳ διὰ τῆς εἰσδύσεως τῶν ἀνατολικῶν θρησκειῶν εἰς τὸν ἑλληνορρωμαϊκὸν κόσμον, ἔνθα καὶ ἐξελληνίζονται ἐν μέρει αὗται. Ὁ συγκρητισμὸς οὗτος ἀποτελεῖ μέρος τοῦ φαινομένου τῆς συγχωνεύσεως μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἥτις ἐκτείνεται καὶ ἐπὶ τῶν μορφῶν τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας, τῆς τέχνης καὶ τῆς φιλολογίας καὶ εἶναι συγχώνευσις οὐ μόνον πολιτισμῶν, ἀλλὰ καὶ λαῶν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι συνέπεια τοῦ ἔργου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ὅστις καὶ ἀπὸ σκοποῦ καὶ κατὰ σχέδιον ἐπεζήτησε τὴν συγχώνευσιν ταύτην. Τὰ ἴχνη αὐτοῦ ἀκολουθοῦντες ἐργάζονται καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ πρὸς πραγματοποίησιν τῆς συγχωνεύσεως ταύτης, προσέχοντες ἰδιαζόντως εἰς τὴν ἀνάμειξιν τῶν θρησκειῶν. Ἀλλ' ἡ κυρίως ἀκμὴ τοῦ συγκρητισμοῦ συμπίπτει πρὸς τὴν διείδυσιν τῶν Ρωμαίων εἰς τὴν Ἀνατολήν. Αἱ θρησκευτικαὶ παραστάσεις καὶ οἱ τύποι τῆς λατρείας μεταφέρονται ἐξ αὐτῆς εἰς τὰ λοιπὰ τμήματα τῆς αὐτοκρατορίας διὰ τῶν λεγεώνων, τῶν ὑπαλλήλων, τῶν δούλων καὶ τῶν ἀπελευθέρων, εἰς τὴν διάδοσιν δὲ αὐτῶν συντελοῦν μεγάλως καὶ οἱ ἀνατολικῆς καταγωγῆς αὐτοκράτορες, οἵτινες ἐνδιαφέρονται ὑπὲρ τῆς πατρίου αὐτῶν θρησκείας.

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ συγκρητισμοῦ τούτου συνίσταται εἰς τὴν ἐξομάλυνσιν καὶ τὸν συμβιβασμὸν τῶν διαφόρων σταδίων τῆς θρησκευτικῆς ἐξελίξεως, ὅστις κατέστη ἀναγκαῖος μόλις αἱ ἀνατολικαὶ θρησκεῖαι εἰσῆλθον εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Αὗται ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν τὴν μαγείαν καὶ τὸν δι' αὐτῆς ἐξαναγκασμὸν τῶν θεῶν, τὴν ἀστρολατρείαν, ἀγροίκους τελετὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν γονιμότητα καὶ τὴν εὐκαρπίαν, ἔθιμα σχετιζόμενα πρὸς τὰ ταμποὺ τῶν πρωτογόνων θρησκειῶν κλπ. Πάντα ταῦτα ὑπέστησαν κατ' ἀνάγκην μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις, ὅταν ἦλθον εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, ὅστις ἦτο κοινωνικῶς ἄλλως διηρθρωμένος καὶ πνευματικῶς ὑπέρτερος τοῦ ἀνατολικοῦ. Ἀλλ' οὐ μόνον θεοὶ ἀπεκομίσθησαν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον. Μετ' αὐτῶν εἰσήχθη καὶ διάφορος τοῦ ἑλληνικοῦ τύπος θρησκευτικότητος. Ἡ ἔκστασις καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἄμεσος ἐπαφὴ πρὸς τὴν θεότητα. Ἡ ἔννοια τῆς ἐνοχῆς καὶ τῆς ἁμαρτίας. Ἡ ἄσκησις καὶ ἡ πρὸς ἀπολύτρωσιν ἀνάγκη, ἡ ὁποία εἶχε παρασκευασθῆ ἀσθενῶς ἐν Ἑλλάδι διὰ τῆς θρησκείας τοῦ Διονύσου καὶ τῶν ὀρφικῶν. Ἐν τῇ θρησκευτικότητι ταύτῃ ἐξαίρεται τὸ φρόνημα καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διάθεσις, ὑποβιβαζομένης τῆς ἀξίας τῆς θυσίας. Τονίζεται ἡ ἁγιότης τοῦ θεοῦ, ὅστις ἀπομακρύνεται οὕτω ἀπὸ παντὸς αἰσθητοῦ. Ἐνισχύεται ἡ πρὸς τὸν μονοθεϊσμὸν ῥοπὴ διὰ τῆς ταυτίσεως διαφορωτάτων θεῶν, ἥτις ὁδηγεῖ ἐν τέλει εἰς τὴν ἡλιολατρείαν. Δι' αὐτῆς τέλος ἐξαπλοῦται ἡ λατρεία τῶν ἀστρικῶν θεῶν καὶ διαδίδεται ἡ πίστις εἰς τὴν εἱμαρμένην, ὑπὸ τὴν ὁποίαν στένουσιν αἱ ἀνθρώπιναι γενεαί. Οὕτω ἡ Ἀνατολὴ παρέχει εἰς τὴν Δύσιν τὸν φαντασιώδη μῦθον αὐτῆς καὶ τὴν ἀπεριόριστον ὑποταγὴν εἰς τὴν θεότητα, ἐνῷ ἡ Ἑλλὰς προσθέτει τὴν θεωρητικὴν νόησιν καὶ τὴν πλαστικότητα τῆς μορφῆς. Ἡ περὶ πνεύματος ἔννοια τῶν Ἑλλήνων εἰσδύει εἰς τὴν ἀνατολικὴν θρησκευτικότητα καὶ μεταβάλλει τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς εἰς σύμβολα τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ψυχῆς καὶ τῆς θείας χάριτος. Εἰς τοῦτο συντελεῖ καὶ ὁ ἠθικὸς χαρακτήρ, τὸν ὁποῖον προσέλαβε σὺν τῷ χρόνῳ ἡ λατρεία παρ' Ἕλλησιν, ὡς καὶ ἡ πνευματοποίησις τῆς περὶ θεοῦ παραστάσεως. Ἀλλ' ὅμως τὸ ἀνατολικὸν στοιχεῖον ἐπικρατεῖ ἐν τῷ φαινομένῳ τοῦ συγκρητισμοῦ, τὸ μὲν διότι ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχε νὰ ἀντιτάξῃ κατὰ τῆς Ἀνατολῆς εἰ μὴ μόνον τὰς ἀπολιθωμένας μομφὰς πρωτογόνου θρησκείας, τὸ δὲ διότι ἡ φιλοσοφικὴ θρησκεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ μόνον εἰς μικρὸν κύκλον ἀνθρώπων ἦτο προσιτή. Οὕτω ὁ συγκρητισμὸς οὗτος φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς θρησκευτικότητος καὶ τοῦ πανθέου τῆς Ἀνατολῆς.

Αἱ δυνάμεις, αἵτινες κινοῦσι τὴν συγκρητιστικὴν κίνησιν, εἶναι αἱ ἑξῆς: Ἡ κοινὴ εἰς πάσας τὰς πολυθεϊστικὰς θρησκείας πίστις ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν θεῶν δὲν ἐξαντλεῖται ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν ἰδίων ἑκάστῃ θεοτήτων. Ἡ ἐξίσωσις τῶν ὀνομάτων τῶν θεῶν διὰ τῆς πολλαπλότητος τῶν ἐπωνύμων αὐτῶν, ἰδίᾳ ἐν Ἑλλάδι. Συνεπείᾳ τούτου μεταφέρονται πλῆθος παραστάσεων μετὰ τοῦ ἐγχωρίου θεοῦ ἐπὶ τὸν ξένον καὶ ἐπήλυδα. Ἡ μεγάλη διάδοσις τῶν θρησκευτικῶν θιάσων, ἐν τοῖς ὁποίοις τὴν θέσιν τῶν ὑπὸ τοῦ κράτους ἀνεγνωρισμένων καταλαμβάνουσι θεότητες αὐθαιρέτως ὑπὸ τῶν θιασωτῶν ἐκλεγεῖσαι, ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν ὁποίων συνδέονται πρὸς ἀλλήλους πολῖται καὶ ξένοι, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι. Ἡ διάλυσις τῆς πόλεως ἀπὸ Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ ἀπὸ τῆς παραδόσεως ἀπαλλαγὴ τοῦ καθ' ἕκαστον, ὅστις αἰσθάνεται ἑαυτὸν πολίτην τῆς οἰκουμένης καὶ ἀπὸ πάντων ἀνεξάρτητον ἄτομον. Ἡ ἔλλειψις τῶν δογματικῶν δεσμῶν ἐν ταῖς διαφόροις θρησκείαις καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ἧς ἡ εὐρύτης καὶ ἡ ἀνεκτικότης μαρτυρεῖται ἤδη διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου. Συντελεῖται δὲ ἡ εἰρημένη θεοκρατία ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης τοῦ συμβιβασμοῦ τῶν πρὸς ἀλλήλας ἀνταγωνιζομένων διαφόρων θρησκειῶν, πρὸ πάντων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Καὶ δὴ κατὰ δύο τρόπους: ἢ δηλαδὴ κηρύσσεται ἡ ἰδία θεότης ὑπερτέρα πασῶν τῶν ἄλλων καὶ μόνη ἀληθής, ἢ ταυτίζεται πρὸς τὰς λοιπάς. Παράδειγμα τούτου πρόκειται ἡ Ἶσις, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀπουλήϊος καλεῖ «deorum dearumque facies uniformis». Καὶ κατὰ τὸν ἕνα καὶ κατὰ τὸν ἄλλον τρόπον δημιουργεῖται ἡ πρὸς τὸν μονοθεϊσμὸν ῥοπή, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν καὶ τῆς θεολογίας τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, ὡς καὶ τῆς πολιτειακῆς μορφῆς. Ἡ ὅλη κίνησις ἐνισχύεται καὶ φθάνει εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς ἔντασιν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας, τὸ μὲν συνεπείᾳ τῆς νέας εἰσβολῆς τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν, τὸ δὲ καὶ ἕνεκα τῆς τεραστίας διαδόσεως τῆς ἀστρολογίας, ἥτις φέρει ἀπ' ἀρχῆς συγκρητιστικὸν χαρακτῆρα. Τὸ χάος τῶν θεῶν ῥέπει πρὸς ἑνοποίησιν. Εἰς ταύτην συντελεῖ θεωρητικῶς μὲν ὁ νεοπλατωνισμός, πρακτικῶς δὲ ἡ λατρεία διὰ τῆς μεταφορᾶς ἰδεῶν καὶ παραστάσεων ἐκ τῆς μιᾶς θρησκείας ἐπὶ τὴν ἄλλην. Τὸ τελικὸν πόρισμα τῆς ὅλης κινήσεως εἶναι ὁ ἡλιακὸς ἑνοθεϊσμὸς διὰ τῆς μεταβολῆς ὅλων τῶν θεῶν εἰς ἀστρικὰς δυνάμεις.

Ὅλαι αἱ ποικίλαι δυνάμεις, αἵτινες λανθάνουσιν ἐν τῷ συγκρητισμῷ, ἀφυπνίζονται ἅπαξ ἔτι, ὅτε ἄρχεται ὁ κρίσιμος ἀγὼν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ ἐν αὐτῷ ἡ λατρεία περιστρέφεται περὶ θεὸν διατρίψαντα ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐν αὐτῷ ἡ θρησκευτικότης διέπεται ὑπὸ διδασκαλίας, ὑπὸ δόγματος, ὅπερ ἐλλείπει ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων θρησκειῶν. Καὶ ἐνταῦθα πρακτικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ ἀπολύτρωσις, καὶ δὴ ἐν τῷ μετὰ θάνατον κυρίως βίῳ. Καὶ ὁ Χριστιανισμὸς τέλος προβάλλει ἰδανικὸν ἠθικῆς συμπεριφορᾶς καὶ φέρει ἐν ἑαυτῷ τὸν χαρακτῆρα τῆς καθολικότητος, ὡς αἱ ἐναντίον αὐτοῦ ἀγωνιζόμεναι μυστηριακαὶ θρησκεῖαι τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ κατ' αὐτοῦ ἀγὼν προσλαμβάνει διττὴν ὄψιν. Ἢ δηλαδὴ πειρῶνται νὰ ὑποσκελίσωσιν αὐτὸν ἢ νὰ ἀφομοιώσωσι πρὸς τὴν εἰδωλολατρικὴν καθόλου θρησκείαν, συναρμολογοῦντες αὐτὸν εἰς τὸ γενικὸν σύστημα τοῦ συγκρητισμοῦ. Αἱ ἐξωτερικαὶ ἀναλογίαι ἐβοήθουν τὴν προσπάθειαν ταύτην. Ἐξ αὐτῶν ὡρμήθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους εἰς διαφόρους θεωρίας περὶ ἀμέσου ἢ ἐμμέσου, περὶ εἰδολογικῆς ἢ πραγματικῆς, περὶ περιφερειακῆς ἢ οὐσιώδους ἐπιδράσεως τῆς συγκρητιστικῆς κινήσεως ἐπὶ τῆς νέας θρησκείας. Θεολόγοι μάλιστά τινες ἐχαρακτήρισαν τὸν Χριστιανισμὸν ἄντικρυς συγκρητιστικὴν θρησκείαν. Ἡ σπουδὴ αὕτη πρὸς τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν αὐτοῦ, ἀπόρροια τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ ἐπὶ ταῖς νέαις ἱστορικαῖς ἀνακαλύψεσιν, ὑπεχώρησε βαθμηδὸν εἰς νηφαλιωτέραν θεώρησιν τῶν πραγμάτων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκτιμᾶται δεόντως ἡ ἐπιφύλαξις τοῦ Βοὺντ καὶ ἡ συμβουλὴ τοῦ Cumont.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Cumont*, Les religios orientales dans l'empire romain (γ' ἐκδ. 1930).—*Wendland*, Die griechisch-romische Kultur (β' ἐκδ. 1912).—*Dieterich*, Abraxas (1891).—*Beitzenstein*, Hellenistische mysterienreligionen (γ' ἐκδ. 1627).—*Gellken*, Der Ausgang des griechisch-römishen Heidentums (β' ἐκδ. 1929).—*Leipoldt* καὶ *Haas*, Bilderatlas zur Religionsgeschichte (1926). Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

συγκρικῶ (*—όω*)· συνέχω, συνδέω διὰ κρίκου, κλειδώνω, οἷον ἐπὶ ἁλύσεως.

σύγκριμα (τό)· ἀρχ., τὸ συγκεκριμένον, κρᾶμα. — *[Γεωλογ.]* Καλοῦνται *συγκρίματα* ὄγκοι ἀκανονίστου μορφῆς, ἐμφανιζόμενοι ἐντὸς διαφόρων πετρωμάτων καὶ ἀποτελούμενοι ἐξ ὀρυκτῶν οὐσιῶν, οὐσιωδῶς διαφερουσῶν τῶν ἐγκλειόντων αὐτὰς πετρωμάτων. Τὰ συγκρίματα σχηματίζονται ἐντὸς τῆς μάζης τῶν πετρωμάτων διὰ συγκεντρώσεως ἑνὸς ἢ πλειόνων ὀρυκτῶν, προσκομιζομένων ὑπὸ τῶν κυκλοφορούντων ὑδάτων καὶ ἀποκρινομένων ἐξ αὐτῶν περί τι σημεῖον. Τοιαῦτα π.χ. εἶναι σφαιρικὰ συγκρίματα ἀκτινωτοῦ ἱστοῦ ἐκ σιδηροπυρίτου ἐντὸς σχιστοφυοῦς ἀργίλλου ἢ βοτρυώδη, ὀγκώδη ἢ πλακοειδῆ συγκρίματα ἐκ πυρίτου λίθου ἐντὸς κρητίδος, αἱ σεπταρίαι, αἱ πλαγγόνες τοῦ λαίς, κ. τ. λ. Γ. Κ. Γ.

συγκρίνω· ἀρχ., θέτω ὁμοῦ, συγκεραννύω, ἀντίθ. *διακρίνω*· || συνήθ., παραβάλλω πρὸς εὕρεσιν τῆς διαφορᾶς, ἀντιπαραβάλλω: «συγκρίνω ὑφάσματα. — ὑποδήματα, — χρώματα, — ἀνθρώπους»· || «δὲν συγκρίνεται μὲ τίποτα» εἶναι ἀνυπέρβλητος.

σύγκρισις, *—εως* (ἡ)· ἀρχ., συνένωσις, σύνθεσις, σύγκρασις· || παραβολή, ἀντιπαραβολή: «σύγκρισις

Digitized by Google

ὑφασμάτων, — χρωμάτων κ.τ.τ.»˙ || «δὲν ὑπάρχει σύγκρισις μεταξύ των» ἐπὶ ἀνομοιοτάτων˙ || γραμματ. «σύγκρισις ὀνομάτων» (βλ. κατωτ.).

— *[Γραμματ.]* Ἡ *σύγκρισις* τῆς ποιότητος ἢ ἰδιότητος δύο ἢ περισσοτέρων οὐσιαστικῶν ἐκφράζεται διὰ τῶν *συγκριτικῶν* καὶ *ὑπερθετικῶν* λεγομένων ἐπιθέτων. Καὶ διὰ μὲν τῶν πρώτων ἐκ τούτων δηλοῦται ὅτι οὐσιαστικόν τι ἢ καὶ πλείονα τοῦ ἑνὸς οὐσιαστικὰ ἔχουν ποιότητα ἢ ἰδιότητά τινα εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ ἄλλο ἢ ἄλλα ὁμοειδῆ ἢ ἑτεροειδῆ οὐσιαστικά: «ὁ Νικόλαος εἶναι νεώτερος τοῦ Δημητρίου», «ὁ ἥλιος εἶναι μεγαλύτερος τῆς σελήνης» κ.λ., διὰ δὲ τῶν ὑπερθετικῶν δηλοῦται ὅτι τὰ ὑπ᾽ αὐτῶν προσδιοριζόμενα οὐσιαστικὰ ἔχουν ποιότητα ἢ ἰδιότητά τινα εἰς ἀνώτατον βαθμὸν ἢ ἀπολύτως ἢ ἐν παραβολῇ πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα ὁμοειδῆ οὐσιαστικά: «ὁ Σωκράτης ἦτο *σοφώτατος*», «ὁ Ὅμηρος εἶναι ὁ *μέγιστος* πάντων τῶν ἐπικῶν ποιητῶν» κ. λ. π. Τὰ συγκριτικὰ ἐσχηματίζοντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ τῶν καταλήξεων *—τερος —τερα —τερον* (*ξηρό - τερος—ξηροτέρα — ξηρότερον, σοφώ - τερος—σοφωτέρα—σοφώτερον, σαφέσ - τερος—σαφεστέρα—σαφέστερον, ὀξύ - τερος—ὀξυτέρα—ὀξύτερον, ἀχαρίσ-τερος—ἀχαριστέρα ἀχαρίστερον, παλαί - τερος—τέρα—τερον* κ. λ.) καὶ *—ίων—ιον* (*ἡδίων—ἥδιον, αἰσχίων—αἶσχιον, καλλίων—κάλλιον, βελτίων—βέλτιον* κ. λ.), τὰ δὲ ὑπερθετικὰ διὰ τῶν καταλήξεων *—τατος —τάτη —τάτον* (*ξηρό - τατος—ξηροτάτη—ξηρότατον, σοφώ - τατος—σοφωτάτη—σοφώτατον, σαφέσ - τατος—η—ον, βραχύ - τατος—η—ον, ὀξύ - τατος—α—ον, ἀχαρίσ - τατος—η—ον* κλ. κλ.) καὶ *—ιστος—ίστη—ιστον* (*αἴσχιστος—η—ον, ἥδιστος—η—ον* κλ. κλ.). Τὰ συγκριτικὰ καὶ ὑπερθετικὰ (τὰ διὰ μιᾶς λέξεως *παραθετικὰ* λεγόμενα) ἐπίθετα ἐξεφράζοντο τὸ πάλαι καὶ περιφραστικῶς, ἤτοι τὰ μὲν συγκριτικὰ διὰ τοῦ ἐπιρρήματος *μᾶλλον* καὶ τοῦ θετικοῦ (*μᾶλλον ἡδύς, σοφὸς* κλ. κλ.), τὰ δὲ ὑπερθετικὰ διὰ τοῦ ἐπιρρήματος *μάλιστα* καὶ τοῦ θετικοῦ (*μάλιστα σοφὸς* κλ.). Οὕτω σχηματίζονται κανονικῶς τὰ παραθετικὰ τῶν μετοχῶν (*μᾶλλον εὐδαιμονῶν—μάλιστα εὐδαιμονῶν* κλ.), ἐκτὸς ἐλαχίστων (καὶ δὴ τῆς μετοχῆς *ἐρρωμένος—ἐρρωμενέστερος—τέρα—τερον, ἐρρωμενέστατος—η—ον*). Ἀνεπίδεκτα συγκρίσεως εἶναι διάφορα ἐπίθετα, ὡς λ. χ. τὰ δηλωτικὰ ὕλης (*ξύλινος, λίθινος, χρυσοῦς, ἀργυροῦς* κλ.), τόπου (*γήϊνος, οὐράνιος, θαλάσσιος* κλ.), χρόνου (*σημερινός, αὐριανὸς* κλ.), καταγωγῆς καὶ συγγενείας, ὡς καὶ τὰ δηλωτικὰ ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των δὲν ἐπιδέχονται οἱανδήποτε σύγκρισιν (*θνητός, ἀθάνατος, αἰώνιος* κλ.). Πρέπει νὰ προστεθῇ ἐν τέλει ὅτι καὶ ἐπιρρημάτων σχηματίζονται παραθετικά: *σαφέσ - τερον, σαφέσ - τατα, μᾶλλον—μάλιστα, ἄμεινον—ἄριστα* κλ., *ἄνω - τέρω — ἄνω - τάτω, ἐγγυ - τέρω —ἐγγυ-τάτω* καὶ *ἐγγύτ-ερον—ἐγγύ-τατα* κλ. κλ. Γ. Π. Α.

— *[Λογικ.]* Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ λογικῇ τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῶν ἀτελῶν ὁρισμῶν, ἐν οἷς ἔννοιά τις διασαφεῖται παραβαλλομένη πρὸς γνωστὰς ἐννοίας. Π. χ.: «Τὰ βράγχια εἶναι διὰ τοὺς ἰχθῦς ὅ,τι οἱ πνεύμονες διὰ τὰ πτηνά», ἢ «Ὁ Χρυσόστομος εἶναι ὁ Δημοσθένης τῆς Ἐκκλησίας».

— *[Ναυτ. Ἀστρον.] Σύγκρισις* στιγμομέτρου πρὸς χρονόμετρον καλεῖται ἡ διαφορὰ Α—Μ τῆς ὥρας Μ τοῦ στιγμομέτρου ἀπὸ τὴν σύγχρονον ἀκριβῶς ὥραν Α τοῦ χρονομέτρου, εἰς ἣν Α προσθέτομεν ἐν ἀνάγκῃ 12 ὥρας, ὅπως ἡ σύγκρισις παρέχεται δι᾽ ἀριθμοῦ θετικοῦ ὡρῶν, λεπτῶν, δευτερολέπτων καὶ κλάσματος δευτερολέπτων. Μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς μεταφορᾶς τοῦ χρονομέτρου εἰς τὸ κατάστρωμα καὶ τῆς ὥρας τῆς ἀστρονομικῆς παρατηρήσεως λαμβανομένης διὰ τοῦτο μέσῳ τοῦ στιγμομέτρου, ἀρκεῖ πρὸς εὕρεσιν τῆς ὥρας A_1, ἣν θὰ ἐδείκνυε τὸ χρονόμετρον κατὰ τὴν ἀστρονομικὴν παρατήρησιν, ἡ πρόσθεσις τῆς συγκρίσεως Α—Μ εἰς τὴν ὥραν τοῦ στιγμομέτρου M_1. Προσέγγισις ἡμίσεος δευτερολέπτου εἰς τὴν σύγκρισιν εἶναι πλέον ἢ ἀρκετὴ διὰ τοὺς συνήθεις τῆς ἀστρονομικῆς ναυτιλίας ὑπολογισμούς. Σ. Ε. Λ.

— *[Γεωλογ.]* Καλεῖται *σύγκρισις* τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον δι᾽ ἀποκρίσεως ὀρυκτῶν οὐσιῶν, προσκομιζομένων ὑπὸ τῶν κυκλοφορούντων ὑδάτων, καὶ ἀποθέσεως τούτων περί τι κεντρικὸν σημεῖον σχηματίζονται τὰ *συγκρίματα* (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

— **σύγκρισις** ἢ *ὅμοιον [Ρητορ.]*. Καλεῖται τὸ σχῆμα τοῦ λόγου, ἐν τῷ ὁποίῳ παραλληλίζονται δύο ἀντικείμενα ἔχοντα ὁμοιότητά τινα. Ἡ σύγκρισις εἶναι *μεταφορὰ* ἀνεπτυγμένη, ἡ δὲ μεταφορὰ σύγκρισις συνεπτυγμένη˙ διότι διὰ τῆς συγκρίσεως ἡ παραλληλιζομένη ὁμοιότης ἐξηγεῖται ῥητῶς δι᾽ ἰδίου διατυπουμένου λόγου, καὶ ἐν γένει παρατείνεται πληρέστερον ἢ ὅσον ἐν τῇ μεταφορᾷ γίνεται. Εἰς τὰς συγκρίσεις ἀμίμητος εἶναι ὁ Ὅμηρος. Οἱ ποιηταὶ συνήθως συσσωρεύουσι πολλὰς ἀλλεπαλλήλους συγκρίσεις, ἐν τῇ πεζογραφίᾳ ὅμως πρέπει νὰ εἶναι μετριωτέρα ἡ χρῆσις. Ἡ σύγκρισις πρέπει νὰ ἐξηγῇ πραγματικὴν καὶ μεταξὺ δύο ἀντικειμένων σχέσιν, νὰ μὴ λαμβάνηται ἀπὸ ταπεινῶν καὶ εὐτελῶν πραγμάτων, δυσαρεστούντων διὰ τὸ τετριμμένον αὐτῶν, αἱ δὲ εἰκόνες νὰ χρησιμοποιῶνται ἁρμοδίως ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ νὰ πολλαπλασιάζωνται πέρα τοῦ δέοντος. Ι. Φ. Δ.

συγκριτικός, —ή, —όν˙ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σύγκρισιν, ὁ τῆς συγκρίσεως˙ || γραμματ. «συγκριτικὸς βαθμὸς» ἐπιθετικὸς τύπος δηλῶν ὑπεροχὴν οὐσιαστικοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλο οὐσιαστικόν˙ || «συγκριτικὸν ἐπίθετον» παράγωγος τύπος ἐπιθέτου πρὸς δήλωσιν συγκριτικοῦ βαθμοῦ.

— **συγκριτικὴ** *βολή*. Καλεῖται οὕτως ἡ, ἐν συγκρίσει πρὸς πυροβόλον - τύπος (καινουργὲς πυροβόλον μὴ παρουσιάζον φθορὰν τοῦ κοίλου καὶ προώθησιν τοῦ κώνου συναρμογῆς), ἐκτελουμένη βολὴ εἰς πεδίον ἐσωτερικῆς βλητικῆς, πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ ἀπολύτου σφάλματος, τοῦ διὰ τοῦ d_1V_0 παριστωμένου, τῶν λοιπῶν πυροβόλων τῶν μονάδων καὶ ἰδίᾳ τοῦ ὁδηγοῦ πυροβόλου ἑκάστης πυρβολαρχίας. Ἤτοι, προσδιορίζεται ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ πυροβόλον - τύπος ἡ πτῶσις τῆς ἀρχικῆς ταχύτητος τῶν λοιπῶν πυροβόλων, ἡ ὀφειλομένη εἰς φθορὰν τοῦ κοίλου των, προελθοῦσαν ἰδίᾳ ἐκ τῆς βολῆς. Ἡ συγκριτικὴ βολὴ ἐκτελεῖται μὲ τὴν αὐτὴν μερίδα πυρίτιδος καὶ βλῆμα καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ὥστε αἱ συνθῆκαι τῆς στιγμῆς νὰ ὦσιν αἱ αὐταί. Ἡ γνῶσις τῆς d_1V_0 τῶν ὁδηγῶν πυροβόλων ἔν τινι μονάδι πυροβολικοῦ εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὸν συγχρονισμὸν πρὸς τὸ ὁδηγὸν τῶν λοιπῶν τριῶν πυροβόλων τῆς αὐτῆς πυρβολαρχίας, καὶ διὰ τὰς συγκεντρώσεις τῶν πυρῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, πλειόνων πυρβολαρχιῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στόχου. Γ. Α. ΚΝ.

συγκρότημα (τό)˙ τὸ συγκεκροτημένον, τὸ συνηθροισμένον, ἄθροισμα κατὰ κόσμον καὶ τάξιν ὑφιστάμενον, οἷον στράτευμα, σύνολον ὀχυρωμάτων κ. τ. τ.˙ || μεταφ., ὠργανωμένη ὁμὰς πρὸς ἑνιαίαν δρᾶσιν καὶ ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν ἐπὶ ἀνηθίκῳ ὠφελείᾳ: «συγκρότημα λωποδυτῶν, —συκοφαντῶν κ.τ.τ.».

— *[Στρατηγ. Τακτ.] Συγκρότημα* (groupement) καλεῖται τὸ ἄθροισμα μεγάλων τινῶν μονάδων, τιθεμένων προσωρινῶς ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν καὶ λαμβανουσῶν κοινὴν ἀποστολήν. Τὸ συγκρότημα δὲν ἀποτελεῖ ὀργανικὴν μονάδα. Ὁ ὅρος *συγκρότημα* εἰσήχθη ἐν τῇ στρατιωτικῇ φρασιολογίᾳ διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Ἐν Ἑλλάδι εἰσήχθη διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Οὐκρανίας καὶ κατὰ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν, καθ᾽ ἣν ὠργανώθησαν τὸ *βόρειον* καὶ τὸ *νότιον συγκρότημα*. Καθ᾽ ἃς περιστάσεις, εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς (π. χ. κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913), ἐτάχθησαν διάφοροι μεγάλαι μονάδες προσωρινῶς ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν δι᾽ ὡρισμένην ἀποστολήν, τὸ ἄθροισμα τοῦτο δὲν ἐκαλεῖτο συγκρότημα, ἀλλὰ *τμῆμα στρατιᾶς*, ὡς π. χ. τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δαμιανὸν διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Κορυτσᾶς, τὸν Δεκέμβριον 1912, τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μανουσογιαννάκην διὰ τὴν καταδίωξιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Στρυμόνος τὸν Ἰούνιον 1913. Ν. Θ. Κ.

συγκρότησις, —*εως* (ἡ)˙ συνάθροισις, συναγωγὴ κατὰ κόσμον καὶ τάξιν: «συγκρότησις στρατεύματος, — στόλου, — προσωπικοῦ ἐργοστασίου, — συνεργείου κττ.»˙ || «συγκρότησις συνεδρίου, — συνόδου» τὸ νὰ γίνῃ συνέδριον, σύνοδος κττ.

— *[Φυσ.] Συγκρότησις* καλοῦνται τὰ μέγιστα πλάτη τὰ παρατηρούμενα κατὰ τὴν σύνθεσιν κυματοειδῶν κινήσεων παρουσιαζουσῶν μικρὰν διαφορὰν συχνότητος. Ἐν τῇ ἀκουστικῇ, ἀντὶ τοῦ ὅρου συγκρότησις χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος *διακρότημα* ἢ *διακρότησις*. Ἠχητικαὶ συγκροτήσεις ἢ διακροτήματα παράγονται, ὁσάκις τὸ αἰσθητήριον τῆς ἀκοῆς προσβάλλεται ὑπὸ δύο ἤχων ἐλάχιστα διαφερουσῶν συχνοτήτων, ἤτοι ἐλάχιστα διαφερόντων κατὰ τὸ ὕψος, ὅτε παρατηροῦνται περιοδικαὶ ἐνισχύσεις τοῦ ἤχου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται συχνὰ κατὰ τὸν συντονισμὸν τῶν χορδῶν π. χ. δύο μουσικῶν ὀργάνων. Κ. Π.

συγκροτῶ (*—έω*)˙ συναθροίζω, συνάγω, παρασκευάζω, ἐξαρτύω: «συγκροτῶ στράτευμα, — στόλον, — συνεργεῖον κττ.»˙ || «συνεκροτήθη συνέδριον, — σύνοδος κττ.» ἔγινε, ἔλαβεν ὑπόστασιν συνέδριον κττ.

σύγκρουσις, —*εως* (ἡ)˙ ἡ ἐνέργεια τοῦ συγκρούειν, συμβολή, σύμπτωσις: «σύγκρουσις ἁμαξῶν, — πλοίων» κοιν. *τρακάρισμα*˙ || ἐπίθεσις κατ᾽ ἀλλήλων, συμπλοκή: «σύγκρουσις μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων στρατευμάτων»˙ || «σύγκρουσις καθηκόντων» ἐκτέλεσις καθήκοντος ἐπαγομένη καταπάτησιν ἄλλου.

— *[Ναυτ. Δίκ.] Σύγκρουσις* εἶναι ἡ πρόσκρουσις μεταξὺ πλοίων. Δὲν εἶναι σύγκρουσις ἐν τῇ νομικῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως ἡ πρόσκρουσις μεταξὺ πλοίου καὶ λιμενοβραχίονος, προκυμαίας ἢ ἄλλου τινὸς στερεοῦ ἀντικειμένου, ὡς καὶ παντὸς σκάφους μὴ ὄντος νομικῶς πλοίου. Ἡ σύγκρουσις ἐν τῇ στενῇ τῆς λέξεως σημασίᾳ προϋποθέτει ἐπελθοῦσαν ἐπαφὴν μεταξὺ τῶν σωμάτων τῶν πλοίων. Οὕτω, δὲν εἶναι σύγκρουσις ἡ ἐκ τῆς δίνης τῶν ὑδάτων διερχομένου πλοίου προξενηθεῖσα τυχὸν βλάβη εἰς ἕτερον πλησίον εὑρισκόμενον πλοῖον. Ἡ τεχνικὴ νομικὴ ἔννοια τῆς συγκρούσεως κατέστη εὐρυτέρα διὰ τῆς διεθνοῦς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν περὶ συγκρούσεως πλοίων, ἥτις δι᾽ εἰδικοῦ ἄρθρου ἐπεξέτεινε τὴν ἐφαρμογὴν τῶν περὶ συγκρούσεως διατάξεων καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν προσγενομένης ζημίας εἰς ἕτερον πλοῖον, εἴτε δι᾽ ἐκτελέσεως ἢ παραλείψεως χειρισμοῦ, εἴτε διὰ τῆς μὴ τηρήσεως τῶν κανονισμῶν, μὴ ἀπαιτουμένης δηλαδὴ ἀμέσου καὶ πραγματικῆς ἐπαφῆς μεταξὺ τῶν σωμάτων. Λόγῳ τῆς πυκνότητος τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν, τῆς ταχύτητος τῶν πλοίων, τῆς στενότητος πολλάκις τῶν μᾶλλον συχναζομένων θαλασσίων ὁδῶν, τῆς ὁμίχλης καὶ ἄλλων αἰτιῶν, οἱ ἐκ τῆς συγκρούσεως κίνδυνοι ἔχουν αὐξήσει σημαντικῶς, καταστάντες κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη λίαν συχνοί. Μεγάλαι προσπάθειαι τεχνικαὶ καὶ ποικίλα μέτρα λαμβάνονται διὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἐπαπειλοῦντος τὴν ναυσιπλοΐαν κινδύνου. Τοῦτο ἐπιδιώκει καὶ ὁ παρ᾽ ἡμῖν ἰσχύων «Διεθνὴς κανονισμὸς πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων κατὰ θάλασσαν».

Τὰ περὶ συγκρούσεως πλοίων ῥυθμίζονται παρ᾽ ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἄρθρων 436 — 442 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ΓΩΠΣΤ´ τῆς 6ης Αὐγούστου 1911, τοῦ κυρώσαντος τὴν διεθνῆ σύμβασιν τῶν Βρυξελλῶν τοῦ 1910 περὶ συγκρούσεως πλοίων. Ὡς πρὸς τὸν κανονισμὸν τῶν ἐκ τῆς συγκρούσεως ζημιῶν ὁ νόμος προβλέπει τρεῖς διαφόρους περιπτώσεις: 1) τὴν περίπτωσιν, καθ᾽ ἣν ἡ σύγκρουσις συνέβη ἐκ τυχαίου συμβεβηκότος ἢ ἀνωτέρας βίας, ὁπότε, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 436 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, αἱ ἐντεῦθεν ζημίαι καὶ ἀπώλειαι βαρύνουσι τὰ ὑποστάντα αὐτὰς πράγματα ἄνευ δικαιώματος ἀποζημιώσεως, 2) τὴν περίπτωσιν, καθ᾽ ἣν ἡ σύγκρουσις ὀφείλεται εἰς πταῖσμα τοῦ ἑνὸς τῶν πλοίων, ὁπότε αἱ ἐντεῦθεν ζημίαι καὶ ἀπώλειαι βαρύνουσι τὸ ὑπαίτιον πλοῖον (ἄρθρ. 437), καὶ 3) τὴν περίπτωσιν, καθ᾽ ἣν ὑπάρχει κοινὸν πταῖσμα ἀμφοτέρων τῶν πλοίων, ὁπότε τὸ σύνολον τῶν ζημιῶν βαρύνει ἀμφότερα τὰ πλοῖα κατὰ λόγον τῆς ἐπιδράσεως τοῦ πταίσματος ἑκάστου πλοίου ἐν τῇ παραγωγῇ τῆς συγκρούσεως (ἄρθρ. 438). Εἰς τὴν τελευταίαν μάλιστα περίπτωσιν ὁ νόμος προσθέτει ὅτι, ἐὰν δὲν ἐξάγηται εἰς ποῖον ἐκ τῶν πλοίων εἶναι καταλογιστέον τὸ πταῖσμα, ἕκαστον τούτων ὑφίσταται τὰς ἰδίας αὐτοῦ ζημίας καὶ ἀπωλείας, ἄνευ δικαιώματος ἀποζημιώσεως. Αἱ περὶ συγκρούσεως πλοίων διατάξεις δὲν ἐφαρμόζονται ἐν περιπτώσει συγκρούσεως ἐπελθούσης μεταξὺ ῥυμουλκοῦ καὶ ῥυμουλκουμένου, διότι ταῦτα συνδέονται διὰ συμβατικοῦ δεσμοῦ καὶ ἐφαρμοστέοι τυγχάνουσιν οἱ περὶ ἐκτελέσεως τῆς συμβάσεως κανόνες. Ἐπὶ συγκρούσεως ὀφειλομένης εἰς πταῖσμα, πλὴν τῆς ἀστικῆς εὐθύνης πρὸς ἀποζημίωσιν, ὑπάρχει καὶ ποινικὴ τοιαύτη τοῦ ὑπαιτίου τῆς συγκρούσεως πλοιάρχου. Κ. Β. Σ.

Διεθνὴς κανονισμὸς πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων κατὰ θάλασσαν. Ὀνομασία ὑφ᾽ ἣν φέρεται (συνοπτικῶς ΔΚΑΣΘ) διεθνὴς συνθήκη σκοποῦσα ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν εἰς τὴν πρόληψιν συγκρούσεων τῶν πλοίων, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ εἰς τὴν παροχὴν πρὸς πάντα σχεδὸν τὰ συμβληθέντα κράτη μέσου πρὸς ὁμοιόμορφον κρίσιν καὶ ἀπονομὴν δικαιοσύνης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπὸ τῶν συγκρούσεων ναυτικῶν ἀτυχημάτων. Εἰς τὴν ἀπὸ αἰώνων μεταξὺ τῶν ναυτικῶν τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων σιωπηρὰν συνεννόησιν, ἀποτελέσασαν εἶδος ἀγράφου νόμου, δέον νὰ ἀναζητηθῇ ἡ πρώτη λανθάνουσα σκέψις πρὸς καταρτισμὸν τοῦ ΔΚΑΣΘ. Πράγματι, πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν κανόνας εὑρίσκει τις εἰς τὸ «Consulat de la Mer» διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν τῆς Μεσογείου, εἰς τὸ «Rôle d'Oleron» (ΙΓ´ αἰών) διὰ τὸν ὠκεανὸν καὶ εἰς τὸ ναυτικὸν δίκαιον τοῦ «Wisby» διὰ τὴν Βαλτικήν, ὧν κανόνων πλεῖστοι μὲν εἶχον περιληφθῆ εἰς τὸ «Ordonnance de Marine» (1681), τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Κολμπέρ, πολλοὶ δὲ ἰσχύουν ἔτι καὶ νῦν. Ἡ ἐπεισέλευσις τοῦ ἀτμοῦ ὡς κινητηρίου δυνάμεως πρὸς πρόωσιν τῶν πλοίων, αὐξήσασα τὰς ταχύτητάς των, ἀλλὰ καὶ καταστήσασα αὐτὰ εὐπειθέστερα εἰς τοὺς χειρισμοὺς τῆς διακυβερνήσεώς των, ἐπέβαλε τὴν συμπλήρωσιν τῶν παλαιῶν πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων κανόνων, τὴν ἀναθεώρησίν των καὶ τὴν κωδικοποίησίν των, ὡς πρώτη δὲ πρὸς τοιαύτην κατεύθυνσιν λυσιτελὴς συνεννόησις δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας (1848) περὶ τῶν πλοϊκῶν φώτων˙ διότι ἐξ αὐτοῦ προέκυψεν ὁ πρῶτος (1864) πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων κανονισμός, εἰς ὃν προσεχώρησαν τὰ πλεῖστα (27) τῶν ναυτικῶν κρατῶν καὶ ἡ Ἑλλάς. Συνεπληρώθη δὲ οὗτος ὡς διεθνὴς κανονισμὸς τοῦ 1884, κατόπιν ὡς τοιοῦτος τοῦ 1897, λαβὼν τὴν ὁριστικὴν καὶ ἕως τοῦδε ἰσχύουσαν διατύπωσιν τῷ 1906, ὅτε ἀνεγνωρίσθη καὶ παρὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ ἀπὸ 10 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους ἐκείνου Β. Δ. Εἶναι δὲ ἰσχυρὸς διὰ πάσας τὰς ἀνοικτὰς θαλάσσας, ὡς καὶ εἰς τὰς συνεχομένας πρὸς αὐτὰς μικροτέρας, εἰς ἃς δύνανται νὰ πλέουν πλοῖα πάσης σημαίας. Ἐν τούτοις ὅμως οὐδεμία διάταξις τοῦ κανονισμοῦ τούτου ἐμποδίζει τὴν ἐφαρμο-

Digitized by Google

γὴν εἰδικῶν ἰδιαιτέρων κανονισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν δημοσιευθῇ καταλλήλως ἀπὸ τὴν ἐπιτόπιον ἀρχὴν καὶ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν οἱουδήποτε λιμένος ἢ ποταμοῦ ἢ κλειστῶν ὑδάτων» (ἄρθρ. 30). Τοιοῦτοι δὲ κανονισμοὶ ὑπάρχουν διὰ πλείστους ποταμούς, λ. χ. Δούναβιν, Τάμεσιν, Τάϋν, Κλάϋντ κλπ., λιμένας, π.χ. Κωνσταντινούπολιν, Ἀλεξάνδρειαν, Μπρίστολ, Μάντσεστερ κλπ., ἢ πορθμοὺς καὶ διώρυχας, λ. χ. Κέρτς, Βόσπορον, Παναμᾶν, Σουὲζ καὶ παρ' ἡμῖν διὰ τὸν Εὔριπον καὶ τὰς διώρυχας τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Λευκάδος.

Ὁ ΔΚΑΣΘ περιλαμβάνει 31 ἄρθρα, ὧν τὰ 1—16 ἀφοροῦν εἰς τοὺς φανούς, οὓς δέον νὰ φέρῃ κατὰ τὴν νύκτα ἀνημμένους πᾶν πλοῖον, καὶ τὰ ἠχητικὰ σήματα, ἅτινα δέον νὰ ἐκπέμπῃ ἐν καιρῷ ὄμβρου, νιφετοῦ ἢ ἀχλύος, τὰ 17—27 εἰς τὰς διατάξεις τὰς σχετικὰς πρὸς τοὺς χειρισμούς, οὓς δέον νὰ ἐκτελοῦν τὰ πλοῖα πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεως, ἀλλὰ μόνον ἐὰν τοιοῦτος κίνδυνος ὑφίσταται πράγματι, τὰ δὲ λοιπὰ εἰς τὰ ἠχητικὰ σήματα δύο πλοίων ὅταν βλέπωνται μεταξύ των, τὴν προσφυγὴν εἰς τοὺς κανόνας τῆς ναυτικῆς πείρας, ἔστω καὶ ἐπὶ παραβάσει τῶν διατάξεων τοῦ κανονισμοῦ (ἄρθρ. 27) καὶ τὰ σήματα κινδύνου. Ὡς βάσις τοῦ κανονισμοῦ ἐτέθη ὅτι ἡ προφύλαξις ὑπὸ τοῦ κινδύνου τῆς συγκρούσεως δέον νὰ γίνεται διὰ στροφῆς μόνον πρὸς δεξιά, διὸ καὶ κανὼν τῆς δεξιᾶς αὕτη λέγεται· ἐπίσης ὅτι, ὅταν εἰκάζεται κίνδυνος συγκρούσεως, τὸ ἓν μόνον τῶν πλοίων ὀφείλει νὰ χειρίσῃ, τοῦ ἄλλου μὴ ἀλλάσσοντος πλεῦσιν καὶ διατηροῦντος τὴν ταχύτητά του.

Ὁ Π. Ρεδιάδης («Ἑρμηνεία τοῦ Διεθνοῦς κανονισμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων», σ. 83) συνώψισεν εἰς τὸν κάτωθι ὀλιγόστιχον «πίνακα χειρισμοῦ», ὅλον τὸ πνεῦμα τοῦ κανονισμοῦ: πᾶν πλοῖον, ἐκ τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ φερομένων, δὲν πρέπει νὰ χειρίζῃ ἀπέναντι παντὸς ἀναφερομένου κάτωθεν αὐτοῦ ἐν τῷ πίνακι, τοὐναντίον δὲ νὰ χειρίζῃ αὐτὸ ἐπὶ παντὸς ἀναγραφομένου ἄνωθεν του, δηλαδή: 1) ἀκυβέρνητα καὶ τηλεγραφικά, 2) ἁλιευτικά, ἀδυνατοῦντα νὰ χειρίσουν συμφώνως πρὸς τὸν διεθνῆ κανονισμόν, ἠγκυροβολημένα, ἐν ἀμηχανίᾳ, 3) πλοῖον καταφθανόμενον, ἱστιοφόρον ἢ ἀτμόπλοιον, 4) ἱστιοφόρον πλέον τὴν ἐγγυτάτην δεξιήνεμον, 5) ἱστιοφόρον πλέον τὴν ἐγγυτάτην ἀριστερήνεμον, 6) ἱστιοφόρα πλέοντα μὲ ἄνεμον φορὸν καὶ ὁμωνύμους πρόποδας, τὸ μᾶλλον προσήνεμον χειρίζει ἔναντι τοῦ ὑπηνέμως του, 7) ὁμοίως μὲ ἑτερωνύμους πρόποδας τὸ δεξιήνεμον τοῦ ἀριστερηνέμου, 8) ἀτμόπλοιον διασταυροῦν καὶ διοπτεῦον τὸ ἕτερον ἀριστερᾷ, 9) ἀτμόπλοιον διασταυροῦν καὶ διοπτεῦον τὸ ἕτερον δεξιᾷ, 10) ἀτμόπλοια ἀντιπλέοντα.

Ἐγκυκλοπαιδικοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι ἡ ἐπισκόπησις τοῦ τρόπου ἀποφυγῆς συγκρούσεως μεταξὺ δύο ἀτμοπλοίων. Ἐὰν μὲν εἶναι ἀντιπλέοντα (δηλαδὴ ὅταν τὸ καθὲν βλέπῃ ἐν ἡμέρᾳ μὲν τοὺς ἱστοὺς τοῦ ἄλλου εἰς τὴν ἰδίαν γραμμὴν μὲ τοὺς ἰδικούς του, τὴν δὲ νύκτα ἀμφοτέρους τοὺς πλευρικοὺς φανοὺς τοῦ ἄλλου, τὸν πράσινον δεξιᾷ καὶ τὸν ἐρυθρὸν ἀριστερᾷ, τοὺς δὲ δύο λευκοὺς ἐφιστίους ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατακορύφου), τὸ καθὲν ὀφείλει νὰ ἔλθῃ δεξιᾷ, ὥτε τὸ ἓν νὰ ἀντιπαρέλθῃ ἀριστερᾷ τοῦ ἄλλου· δὲν ὑπάρχει ὅμως κύνδυνος συγκρούσεως καὶ διὰ τοῦτο δὲν γίνεται χειρισμός τις, ὅταν ὁ πράσινος τοῦ ἑνὸς ἀντικρύζῃ τὸν πράσινον φανὸν τοῦ ἄλλου, ἢ ὁ ἐρυθρὸς τὸν ἐρυθρόν, ἢ ὅταν μόνος ὁ ἐρυθρὸς ἢ μόνος ὁ πράσινος φανὸς τοῦ ἑνὸς εἶναι ὁρατὸς ἀπὸ τῆς πρώρας τοῦ ἄλλου (κοιν. κατακόρακα). ἢ ὅταν ὅ τε πράσινος καὶ ἐρυθρὸς φαίνωνται πρὸς οἱονδήποτε μέρος τοῦ πλοίου πλὴν τῆς πρώρας. Ἐὰν ὅμως αἱ πορεῖαι τῶν πλοίων σταυροῦνται, εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ἀποκλείεται ἡ πιθανότης τῆς συγκρούσεως (ἐξακριβοῦται δὲ τοῦτο μὲ προσεκτικὴν διὰ τῆς πυξίδος παρακολούθησιν τῆς ἀντιστοιχίας τοῦ πλησιάζοντος πλοίου· «ἐὰν ἡ ἀντιστοιχία δὲν μεταβάλλεται σημαντικά, εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ κίνδυνος συγκρούσεως», ἄρθρ. 17 προεισαγ.), ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον βλέπει δεξιᾷ του τὸ ἄλλο, ὀφείλει νὰ κυβερνήσῃ κατὰ τρόπον μὴ ἐμποδίζοντα τὴν πορείαν τοῦ ἄλλου, ἡ ὁποία δέον νὰ διατηρηθῇ προσεκτικὰ ἀμετάβλητος ὡς καὶ ἡ ταχύτης του· μὲ ἄλλους λόγους: α) εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ἀτμοπλοίου πρέπει, καὶ δὴ ἐν νυκτί, νὰ ἐπαγρυπνοῦν περισσότερον οἱ ὀπτῆρες· β) ἐὰν ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν πλευράν του φανῇ μετὰ τοῦ λευκοῦ ἐφιστίου καὶ πράσινον φῶς, τὸ ἀτμόπλοιον πρέπει νὰ διατηρήσῃ τὴν πορείαν του· θὰ φυλάξῃ τὸ ἀτμόπλοιον τὸ δεικνῦον τὸν πράσινον πλευρικὸν φανόν του· γ) ἐὰν πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ἀτμοπλοίου φανῇ ἐρυθρὸν φῶς, πρέπει τὸ ἀτμόπλοιον νὰ χειρίσῃ ἐρχόμενον δεξιᾷ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συγκρούσεως· δ) ἐὰν συμβῇ σύγκρουσις καὶ τὸ συγκρουσθὲν ἐβλάβη εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευράν, ὑπάρχει τεκμήριον ὑπὲρ τοῦ ἀνευθύνου του, ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον ἡ σύγκρουσις δὲν ἐγένετο κατὰ τὴν τρίτην περίοδον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ΔΚΑΣΘ.

Ἐν τῷ ΔΚΑΣΘ τὰ πλοῖα χαρακτηρίζονται: α) εἰς *ἀτμόπλοια*, δηλαδὴ πάντα τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα προωθοῦνται διὰ μηχανῆς, ἀσχέτως κινητηρίου δυνάμεως, καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχουν ἀναπετάσει ἱστία ἐπιβοηθητικῶς· εἰς *ἱστιοφόρα*, τὰ ταξιδεύοντα μὲ μόνον τὰ ἱστία, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ ἀτμοπλοίου, ὅπερ, μὴ χρησιμοποιοῦν τὴν μηχανήν του καὶ μὴ δυνάμενον νὰ κινήσῃ αὐτὴν δι' ἔλλειψιν ἀτμοῦ, δηλοῖ τοῦτο διὰ μελαίνης σφαίρας ἀπῃρμένης εἰς καταφανὲς σημεῖον· β) εἰς *θαλασσοποροῦντα*, ὅσα δηλαδὴ δὲν εἶναι οὔτε ἠγκυροβολημένα οὔτε ὡρμισμένα ἢ πλευρισμένα, οὔτε προσηραγμένα· γ) εἰς *ῥυμουλκὰ* καὶ *ῥυμουλκούμενα*. Ἡ διερεύνησις ἀφ' ἑτέρου τοῦ πνεύματος τοῦ ΔΚΑΣΘ ἐπιβάλλει τὴν διαστολὴν τῶν πλοίων εἰς: α) *ἐλεύθερα πρὸς χειρισμόν*, τὰ μὴ ἔχοντα εἰδικὸν προορισμὸν (ὡς λ. χ. ἁλιείας, ποντίσεως καλῳδίου κλπ.), κατέχοντα δὲ πλήρη καὶ ἀνεμπόδιστον τὴν πρὸς χειρισμὸν ἱκανότητά των· β) *ἀδυνατοῦντα νὰ χειρίσωσι*, τά, καίτοι κεκτημένα τὴν πρὸς χειρισμὸν ἱκανότητα, οἷα τὰ ἠγκυροβολημένα, τὰ ἁλιευτικὰ ὅταν ἁλιεύουν, τὰ λόγῳ ἀπροβλέπτων ἐξωτερικῶν αἰτίων ἀδυνατοῦντα νὰ χειρίσουν καὶ τὰ ἐν ἀμηχανίᾳ εὑρισκόμενα· γ) *φευκτέα*, ἐκεῖνα ἅτινα οὐ μόνον εὑρίσκονται ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ χειρίσωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλέον ἐπιβάλλουν εἰς τὰ συναντώμενα πλοῖα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀπομακρύνωνται αὐτῶν, καθόσον δὲν εἶναι κύρια τῶν κινήσεών των. Τοιαῦτα εἶναι τὰ *ἀκυβέρνητα* καὶ τὰ *τηλεγραφικά*, ὅταν βυθίζουν ἢ ἀνέλκουν καλῴδιον· καὶ δύνανται μὲν τὰ ἐν ἀμηχανίᾳ νὰ ὦσι καὶ ἀκυβέρνητα, πλὴν ὁ πρῶτός των χαρακτηρισμὸς ὑπερισχύει, ἐπιβάλλων τὴν μετὰ πάσης προσοχῆς προσέγγισιν πρὸς παροχὴν βοηθείας.

Τρεῖς εἶναι αἱ περίοδοι, ἐντὸς τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἐκτελεσθοῦν τὰ ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς κανονισμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων καθοριζόμενα. Κατὰ τὴν πρώτην, ἀρχομένην εὐθὺς ὡς τὰ δύο ἀτμόπλοια ἀναγνωρίσωσιν ἄλληλα (ἐξ ἀποστάσεως 4—5 μιλ. συνήθως ἐν νυκτί), οὐδέτερον αὐτῶν χειρίζει, διατηροῦντα ἀκριβῶς τὴν πορείαν καὶ τὴν ταχύτητά των, ἀλλ' αὐξάνεται εἰς ἀμφότερα ἡ ἐπαγρύπνησις καὶ ἐπιθεωροῦνται τὰ πλοϊκὰ φῶτα ἵνα φέγγουν καλῶς καὶ παρακολουθεῖται διὰ τῆς πυξίδος ἡ γωνία τῆς διοπτεύσεως τοῦ πλησιάζοντος πλοίου· ἡ δευτέρα περίοδος ἄρχεται ἀφ' ἧς τὰ ἀτμόπλοια οὐχὶ μόνον τεθῶσιν ἔναντι ἀλλήλων, ἀλλὰ διαπιστωθῇ ὅτι ὁ κίνδυνος τῆς συγκρούσεως εἶναι ἐνδεχόμενος, στιγμῆς καθ' ἣν ἄρχονται οἱ χειρισμοὶ οἱ ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν κανόνων τοῦ ΔΚΑΣΘ ἀπορρέοντες. Πρέπει δὲ αὕτη νὰ ᾖ αὐστηροτάτη ἑκατέρωθεν.

Ἐὰν αἱ συνθῆκαι δὲν εἶναι ἄκρως δυσμενεῖς, οἱ δὲ κυβερνῶντες ἔμπειροι, τὰ πλοῖα ἀντιπαρέρχονται ἀσφαλῶς καὶ σπανίως εἰσέρχονται εἰς τὴν τρίτην περίοδον. Ἐὰν ὅμως, ἕνεκα κακῆς τῶν πραγμάτων ἐκτιμήσεως ἢ ἀνωτέρας βίας ἢ σφάλματος τοῦ ἑνὸς ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν πλοιάρχων, τὰ πλοῖα ἄγωνται πρὸς σύγκρουσιν, δέον νὰ τεθοῦν κατὰ μέρος οἱ κανόνες τοῦ ΔΚΑΣΘ καὶ νὰ χειρίσωσι τὰ ἀτμόπλοια συμπτωματικῶς καὶ ὡς ἡ κοινὴ ναυτικὴ πεῖρα ἐπιβάλλει. Ἵνα ὅμως οἱ πλοίαρχοι θεωρήσουν ὅτι ὑφίσταται τοιαύτη περίπτωσις, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑφίσταται κίνδυνος συγκρούσεως, ἀλλὰ καὶ νὰ ᾖ ἄμεσος οὗτος, ὁπότε ἡ ἐμμονὴ εἰς τὸν ΔΚΑΣΘ ἀποτελεῖ πταῖσμα (ἐφετ. Ἀθην. 808 τοῦ 1890)· πάντως ὅμως ὁ οὕτω χειρίσας πλοίαρχος πρέπει νὰ ᾖ εἰς θέσιν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ χειρισμός του ὑπῆρξεν ὁ ἄριστος καὶ ὅτι πάντως δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τὴν σύγκρουσιν. Εἰς τὴν τρίτην περίοδον εὑρίσκοντο ἐξ ὑπαρχῆς τὰ συναντώμενα πλοῖα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Μεγάλου πολέμου, λόγῳ τοῦ ὑπὸ ἐσβεσμένους πλοϊκοὺς φανοὺς πλοῦ των. Σ. Ε. Λ.

—**συγκρούσεων ἀποφυγὴ** *[Σιδηρ.]*. Ἡ κίνησις τῶν ἁμαξοστοιχιῶν ρυθμίζεται δι' εἰδικῶν κανονισμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους καθορίζονται γενικώτερον τὰ μέτρα πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων, εἰδικώτερον δὲ ὁ τρόπος τῆς κυκλοφορίας ἀπὸ ἀπόψεως δρομολογίων, τὸ πρόγραμμα τῆς κυκλοφορίας, αἱ κανονικαὶ διασταυρώσεις, αἱ εἰδικαὶ περιπτώσεις τῶν ἐκτάκτων διασταυρώσεων, ὁ τρόπος τῆς ὑποδοχῆς καὶ ἀναχωρήσεως τῶν συρμῶν ἐξ ἑκάστου σταθμοῦ καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν γραμμῶν κυκλοφορίας ἐν αὐτῷ καὶ ἡ θέσις τῆς ἁμαξοστοιχίας ἐν πορείᾳ. Δι' εἰδικῶν διατάξεων παρέχονται ὁδηγίαι περὶ τῆς χρήσεως τῶν σημάτων, καθὼς καὶ τῶν ληπτέων μέτρων ἐν περιπτώσει διασπάσεως τῆς ἁμαξοστοιχίας ἐν πορείᾳ ἢ διαφυγῆς ὀχημάτων ἔκ τινος σταθμοῦ. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν συγκρούσεων εἰς τὰς ἰσοπέδους διαβάσεις, ἔνθα ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ συναντῶνται μετὰ σιδηρῶν γραμμῶν, αἱ σιδηροδρομικαὶ ἐπιχειρήσεις ὑποχρεοῦνται εἰς λῆψιν εἰδικῶν μέτρων· καὶ εἰς μὲν τὰ σημεῖα ἔνθα ὑπάρχει μικρὰ κίνησις τοποθετοῦνται πινακίδες, εἰς δὲ τὰ μεγάλης κινήσεως. καὶ ἰδίᾳ τὰ ἐντὸς καὶ πλησίον τῶν πόλεων, τοποθετοῦνται φυλάκια, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπηρετοῦν φύλακες ἐντεταλμένοι τὴν φρούρησιν τῆς γραμμῆς. Εἴς τινα σιδηροδρομικὰ δίκτυα εἰς τὰς ἰσοπέδους ταύτας διαβάσεις τοποθετοῦνται εἰδικὰ αὐτόματα μηχανήματα, ἀποκλείοντα ἑκατέρωθεν τὴν γραμμὴν κατὰ τὰς ὥρας τῆς διελεύσεως τῆς ἁμαξοστοιχίας.

Διὰ νόμων, διαταγμάτων καὶ ἀστυνομικῶν κανονισμῶν καθορίζεται γενικῶς ὁ τρόπος τῆς πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων ρυθμίσεως τῆς κυκλοφορίας τῆς τροχαίας κινήσεως. Εἰδικώτερον διαγράφεται ἡ ταχύτης τῶν αὐτοκινήτων, διτρόχων καὶ τριτρόχων ποδηλάτων ἐντὸς τῶν πόλεων, ἡ τοποθέτησις πινακίδων ἐπὶ τῶν δημοσίων ὁδῶν, οἱ ὅροι τοὺς ὁποίους δέον νὰ πληροῦν οἱ ὁδηγοὶ καὶ τὰ ὀχήματα, ὁ ἐφοδιασμὸς τούτων διὰ τῶν ὀργάνων εἰδοποιήσεως καὶ φανῶν ὡρισμένης ἐντάσεως καὶ παρέχονται ὁδηγίαι διὰ τὰς περιπτώσεις τῶν στροφῶν ἢ στάσεων αὐτῶν. Τὴν ἐντὸς τῶν πόλεων ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τούτων ἐπιβλέπει εἰδικὸν τμῆμα τῆς ἀστυνομίας, τὸ τῆς τροχαίας κινήσεως, τὰ δὲ ἀφορῶντα τὴν ἱκανότητα τῶν αὐτοκινήτων καὶ τῶν ὁδηγῶν αὐτῶν ρυθμίζονται ὑπὸ εἰδικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργείου. Α. Τ.

—**σύγκρουσις καθηκόντων** *[Νομ.]*. Συμφώνως πρὸς τὴν κρατοῦσαν εἰς τὰ νεώτερα συνταγματικὰ κράτη ἀρχὴν τοῦ χωρισμοῦ τῶν λειτουργιῶν, ἰδιαιτέρως τῆς δικαστικῆς ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς, τὰ ὄργανα ἑκατέρας τῶν λειτουργιῶν τούτων εἶναι ἁρμόδια δι' ὡρισμένην μόνον κατηγορίαν ὑποθέσεων, ὀφείλουσι δὲ ν' ἀπέχωσι τῶν ὑποθέσεων ἐκείνων, αἵτινες ἄγονται ἐνώπιόν των, καίτοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν σφαῖραν ἄλλης λειτουργίας. Ἡ ὑποχρέωσις αὕτη ὑφίσταται καὶ ὅταν οἱ διάδικοι παραιτοῦνται τῆς περὶ ἀναρμοδιότητος ἐνστάσεως, διότι ἡ ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ τῶν λειτουργιῶν, ἀφορῶσα τὴν δημοσίαν τάξιν, δὲν ἐπηρεάζεται ἐκ τῆς βουλήσεως τῶν ἐνδιαφερομένων. Ὅταν ἡ ἀρχὴ αὕτη παραβιάζεται δι' ἀναμίξεως ὀργάνων τῆς μιᾶς λειτουργίας εἰς ἔργα τῆς ἑτέρας, ὑφίσταται *σύγκρουσις καθηκόντων* (conflit d'attributions), ἥτις διαστέλλεται τῆς *συγκρούσεως ἁρμοδιότητος* (conflit de juridiction), οἵα ὑφίσταται ὁσάκις τὰ δικαστήρια, χωρὶς νὰ ὑπερβαίνωσι τὴν ἑαυτῶν δικαιοδοσίαν, παραβιάζουσι τὰ ὑπὸ τῶν νόμων τεθειμένα εἰς τὴν ἁρμοδιότητά των ὅρια. Ὥστε ἡ μὲν σύγκρουσις ἁρμοδιότητος προκύπτει μεταξὺ δύο δικαστηρίων τοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος, ἐνῷ ἡ σύγκρουσις καθηκόντων μεταξὺ δικαστηρίων καὶ ἀρχῶν ἀνηκουσῶν εἰς διαφόρους λειτουργίας. Ἡ τελευταία αὕτη σύγκρουσις διακρίνεται εἰς καταφατικήν, ἥτις ὑφίσταται ὁσάκις πολιτικὸν δικαστήριον ἐπιληφθῇ τῆς ἐκδικάσεως διοικητικῆς διαφορᾶς, καὶ ἀποφατικήν, ἥτις ὑφίσταται ὁσάκις τά τε πολιτικὰ δικαστήρια καὶ αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ κηρύσσονται ἀναρμόδιοι νὰ δικάσωσι τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν.

Ἡ σύγκρουσις καθηκόντων αἴρεται ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου συγκρούσεως καθηκόντων, λειτουργοῦντος κατὰ τὸ ἄρθρον 105 § 3 τοῦ Συντάγματος καὶ διεπομένου ὑπὸ τοῦ νόμου 406 τῆς 17 Νοεμβρίου 1914. Τὸ δικαστήριον τοῦτο, ἑδρεῦον ἐν τῇ πρωτευούσῃ καὶ συνεδριάζον ἐν τῷ καταστήματι τοῦ συμβουλίου ἐπικρατείας, ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ὡς προέδρου, ἀναπληρουμένου ἐν κωλύματι ὑπὸ τοῦ δικαστικοῦ συμβούλου, τριῶν συμβούλων τῆς ἐπικρατείας καὶ τριῶν ἀρεοπαγιτῶν, ἐκλεγομένων διὰ μίαν τριετίαν διὰ κληρώσεως. Ἡ διαδικασία τῆς ἄρσεως τῶν συγκρούσεων εἶναι ἡ ἑξῆς:

α) *Καταφατικὴ σύγκρουσις*. Εἰσαχθείσης ἐνώπιον πολυμελοῦς δικαστηρίου ὑποθέσεως, τὴν ὁποίαν ἡ διοικητικὴ ἀρχὴ ὑπολαμβάνει ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὴν ἑαυτῆς ἁρμοδιότητα καὶ τοῦ δικαστηρίου τούτου μὴ ἀποφηναμένου ἑαυτὸ ἀναρμόδιον, ὁ νομάρχης ἀπευθύνει πρὸς τὸ δικαστήριον διὰ τοῦ παρ' αὐτῷ εἰσαγγελέως ἔγγραφον διακήρυξιν, δηλῶν ὅτι ἡ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ὑπόθεσις δὲν ὑπάγεται εἰς τὴν ἁρμοδιότητά του καὶ ὅτι δέον ν' ἀπόσχῃ πάσης περαιτέρω ἐνεργείας. Ἐὰν ἡ σύγκρουσις προκύπτῃ ἐνώπιον ἐφετείου, ἁρμόδιος νομάρχης θεωρεῖται ὁ τῆς περιφερείας, ἐν ᾗ ὑφίσταται ἡ διαφορά. Ὁ νομάρχης ἐνεργεῖ ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ δημοσίου συμφέροντος, διὸ δύναται νὰ ἐγείρῃ τὴν διακήρυξιν περὶ συγκρούσεως καὶ εἰς περίπτωσιν ἔτι, καθ' ἣν τὰ ἴδια τῆς διοικήσεως συμφέροντα δὲν θίγονται ἐκ τῆς συγκρούσεως. Ἡ ἄρσις τῆς συγκρούσεως ἀνήκει εἰς τὴν διακριτικὴν ἐξουσίαν τοῦ νομάρχου καὶ εἶναι ἀμφίβολον ἐὰν δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ πρὸς τοῦτο δι' αἰτήσεως ἀκυρώσεως. Ἡ ἄρσις δέον νὰ ζητηθῇ πρὸ τῆς ἐκδόσεως ὁριστικῆς ἀποφάσεως. Ἀλλ' ἀσκηθείσης ἐφέσεως κατὰ ταύτης, ἄρχεται αὖθις τὸ δικαίωμα τῆς ἄρσεως μέχρι τελεσιδίκου ἀποφάσεως τοῦ ἐφετείου. Ἐνώπιον τοῦ εἰρηνοδίκου δὲν χωρεῖ ἄρσις τῆς συγκρούσεως, ἀλλὰ χωρεῖ εὐθὺς ὡς ἡ ἀπόφασις τοῦ εἰρηνοδίκου ἐφεσιβληθῇ ἐνώπιον πολυμελοῦς δικαστηρίου. Ὁ εἰσαγγελεὺς γνωστοποιεῖ τὴν ἄρσιν πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ δικαστηρίου, ἄμεσον δ' ἀποτέλεσμα τῆς γνωστοποιήσεως ταύτης εἶναι ὅτι τά τε δικαστήρια καὶ αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ ὀφείλουσι ν' ἀπέχωσι πάσης περαιτέρω ἀποφάσεως ἢ ἐνεργείας, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῶν πράξεων αὐτῶν. Ἐντὸς δεκαπέντε μετὰ ταῦτα ἡμερῶν ὁ νομάρχης ὑποβάλλει πάντα τὰ ἔγγραφα εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ δικαστηρίου τῶν συγκρούσεων, ὅστις συγκαλεῖ τὸ δικαστήριον, ὁρίζων τὴν δικάσιμον καὶ τὸν εἰσηγητήν. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ δικαστηρίου τῶν συγκρούσεων περιορίζεται εἰς τὴν λύσιν τοῦ ἀμφισβητουμένου

Digitized by Google

ζητήματος τῆς δικαιοδοσίας καὶ ἀποφαίνεται τὴν κατάργησιν πάσης ἀναρμοδίως ἐκδοθείσης ἀποφάσεως, καὶ τὴν ἀναπομπὴν τῆς ὑποθέσεως εἰς τὴν ἁρμοδίαν ἀρχήν, εἶναι δὲ ὑποχρεωτικὴ διά τε τὰ δικαστήρια καὶ τὰς ἀρχάς. Ὁ νόμος θεσπίζει μονομερῆ τὴν ἄρσιν τῆς συγκρούσεως μόνον ἐν ᾗ περιπτώσει διοικητικὴ ὑπόθεσις εἰσάγεται εἰς τακτικὸν δικαστήριον, δὲν προβλέπει δὲ τὴν ἀντίστροφον περίπτωσιν. Ἡ τοιαύτη μονομερὴς μέριμνα δικαιολογεῖται ἐκ λόγων ἱστορικῶν, διότι ἐν Γαλλίᾳ, ὅθεν προῆλθεν ὁ θεσμός, ἡ διαδικασία τῆς ἄρσεως τῶν συγκρούσεων ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς διαμάχης μεταξὺ τῆς βασιλικῆς διοικητικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν δικαστηρίων τῆς ἐποχῆς (parlements), ἐδόθη δὲ ὅπλον εἰς τὴν διοίκησιν, ὅπως ἀντιπαλαίσῃ κατὰ τῶν ἐπεμβάσεων τῶν δικαστηρίων, δὲν ἐλήφθη ὅμως μέριμνα ἵνα ὁπλισθῇ καὶ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία δι' ἀναλόγου μέσου. Ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικῶς δικαιολογεῖται ἡ τοιαύτη μονόπλευρος μέριμνα ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τῆς ἐνεργοῦ διοικήσεως δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη προστασίας τῆς τακτικῆς δικαιοδοσίας, διότι αἱ πράξεις τῆς διοικήσεως, μὴ ἔχουσαι δύναμιν δεδικασμένου, δὲν κωλύουσι τὴν τακτικὴν δικαιοδοσίαν νὰ ἐπιληφθῇ τῆς ὑποθέσεως.

β΄) *Ἀποφατικὴ σύγκρουσις.* Ὁσάκις ἐπί τινος ὑποθέσεως τά τε ἀστικὰ δικαστήρια καὶ αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ ἤθελον κηρυχθῆ ἀναρμόδιοι δι' ἀποφάσεως τελεσιδίκου, εἴτε καταστάσης ἀμετακλήτου εἴτε μή, ὁ διάδικος δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ τὸν κανονισμὸν τῆς ἁρμοδιότητος παρὰ τοῦ δικαστηρίου τῶν συγκρούσεων. Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ὑποθέσεως γίνεται δι' αἰτήσεως παραδιδομένης εἰς τὸν γραμματέα τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, ὡς γραμματέα τοῦ δικαστηρίου συγκρούσεων. Ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου τέμνει τὸ ζήτημα τῆς δικαιοδοσίας, καταργοῦσα τὴν ἐσφαλμένην κριθεῖσαν ἀπόφασιν καὶ παραπέμπουσα τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν ἁρμοδίαν κριθησομένην ἀρχήν, δι' ἣν εἶναι ὑποχρεωτική.

γ΄) *Σύγκρουσις μεταξὺ διοικήσεως καὶ Συμβουλίου Ἐπικρατείας.* Οἱ ὑπουργοὶ δικαιοῦνται νὰ διεκδικῶσι τὰς ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἐκκρεμεῖς ὡς διαφορὰς τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἐὰν ὑπολαμβάνωσιν ὅτι αἱ ὑποθέσεις αὗται ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς ἐνεργοῦ διοικήσεως. Ἡ ἄρσις τῆς συγκρούσεως ἀπευθύνεται ὑπὸ τοῦ διεκδικοῦντος τὴν ὑπόθεσιν ὑπουργοῦ δι' ἐγγράφου διακηρύξεως πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐπακολουθεῖ δὲ ἡ αὐτὴ διαδικασία τῆς συγκλήσεως τοῦ δικαστηρίου συγκρούσεων, ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς φύσεως τῆς διαφορᾶς. Ὁ νόμος δὲν προβλέπει περὶ ἄρσεως τῆς συγκρούσεως ἐνώπιον ἄλλου διοικητικοῦ δικαστηρίου, πλὴν τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας. Δὲν προβλέπει ἐπίσης περὶ ἄρσεως τῆς συγκρούσεως ὑπὲρ τῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας καὶ κατὰ τῆς ἐνεργοῦ διοικήσεως, ἀκολουθῶν ὡς πρὸς τοῦτο τὰ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ταῖς γερμανικαῖς χώραις κρατοῦντα, ἔνθα ἡ ἄρσις ἔχει καθιερωθῆ μονοπλεύρως, ἀφιστάμενος δὲ τῶν ἐν Αὐστρίᾳ κρατούντων, ἔνθα ἡ ἄρσις εἶναι ἀμφιμερὴς καὶ ἔχει ἀνατεθῆ εἰς εἰδικὸν συνταγματικὸν δικαστήριον (Verfassungsgerichtshof).
Μ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Ἠθικ.]* Βλ. λ. *καθηκόντων σύγκρουσις.*

συγκρουστήρ, —*ῆρος* (ὁ). Ἡ λέξις αὕτη ἐπεκράτησε πρὸς ὀνομασίαν τῶν μεταλλικῶν δίσκων τῶν ἐξεχόντων ἐπὶ ἑκάστου μετώπου σιδηροδρομικοῦ ὀχήματος καὶ ἐρχομένων εἰς ἐλαστικὴν ἐπαφὴν μὲ ἀντιμετώπους ἢ μὲ ἀντιμέτωπον δίσκον τοῦ ἀμέσως γειτονικοῦ ὀχήματος. Οἱ ἐν ἐπαφῇ δίσκοι εἶναι συνήθως ὁ μὲν κυρτός, ὁ δὲ ἐπίπεδος (συνήθως ἐπίπεδος ἐκ τῶν δύο δίσκων τοῦ αὐτοῦ μετώπου εἶναι ὁ πρὸς τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ ἀντιμετώπου παρατηρητοῦ). Οἱ συγκρουστῆρες ἀποτελοῦσι πολυτιμότατον στοιχεῖον τῶν σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων, καθ' ὅσον ἀμβλύνουσι διὰ τῶν ἐλατηρίων αὐτῶν τὰς μεταξὺ τῶν ὀχημάτων κρούσεις κατά τε τὴν πορείαν, τὴν τροχοπέδησιν καὶ τὴν στάθμευσιν τῶν συρμῶν. Ἡ τοποθέτησις καὶ αἱ διαστάσεις τῶν συγκρουστήρων ὁρίζονται διεθνῶς, τοῦτο δὲ πρὸς ἀκίνδυνον μετάδοσιν τῶν διαταρακτικῶν δυνάμεων, ἐξ ὧν ἔρχονται εἰς σύγκρουσιν τὰ ὀχήματα. Τὰ σιδηροδρομικὰ ὀχήματα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν δὲν ἔχουσιν ἐμφανεῖς συσκευὰς πρὸς ἄμβλυνσιν τῶν μεταξὺ τῶν ὀχημάτων κρούσεων, καθόσον ἔχουσι συνδυάσει ταύτας μετὰ τῶν συσκευῶν ζεύξεως ἐν μοναδικῇ συσκευῇ (βλ. καὶ λ. *σιδηρόδρομος* τ. ΚΑ΄, σ. 779 β΄).

συγκρούω· κάμνω δύο τινα ἢ καὶ πλείονα νὰ συμπέσωσι κατ' ἀλλήλων· || συνήθ. παθ. *συγκρούομαι·* συναντῶ ἀντίστασιν, ἀπωθοῦμαι: «τὰ συμφέροντά μας συγκρούονται»· || ἐπιπίπτω ἀντιθέτως: «συνεκρούσθη ἅμαξα μετὰ ὀχήματος τροχιοδρομικοῦ»· || «συνεκρούσθησαν τὰ ἀντίπαλα στρατεύματα» συνεπλάκησαν.

σύγκρυο (τό)· ἰδιωματ., ρῖγος, κοιν. *κρυάδα*: «μὲ ἔπιασαν τὰ σύγκρυα».

συγκυκῶ (—*άω*)· ἀνακατεύω, ἀναταράσσω: «συνεκύκα τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν».

συγκύπτης (ὁ)· δοκὸς κεκλιμένη, ὑποστηρίζουσα ἐπιφάνειάν τινα· || *συγκύπται·* οἱ ἀμείβοντες.

συγκυρία (ἡ)· τυχαία συνάντησις, σύμπτωσις· || φρ. «κατὰ συγκυρίαν» κατὰ τύχην.

— *[Στατιστ.]* Ὁ ὅρος *συγκυρία* (cycles économiques, tradecycles, Konjunktur) εἰσήχθη εἰς τὴν νεωτέραν ποσοτικὴν κοινωνικὴν οἰκονομικὴν πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἐννοίας τοῦ διὰ τοῦ χρόνου οἰκονομικοῦ ρυθμοῦ. Ἡ λέξις συγκυρία ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ, ἐκ ταύτης δὲ μενηνέχθη εἰς τὸ ἐμπόριον πρὸς ἔκφρασιν τῆς καταστάσεως αὐτοῦ ἐν δεδομένῃ στιγμῇ (στατικῶς) ἢ τῆς κινήσεως τῶν ἐμπορικῶν ὑποθέσεων ἐν τῷ χρόνῳ (δυναμικῶς), κατὰ συνεκδοχήν. Κατὰ τὸν E. Wagemann ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου τούτου πρὸς σύγκρισιν τῶν οἰκονομικῶν πρὸς τὰ ἀστρονομικὰ φαινόμενα εἶναι οὐ μόνον ἀκριβὴς ἀλλὰ καὶ κέκτηται ἰδιαζόντως βαθυτέραν σημασίαν· ὡς οἱ πλανῆται δηλαδὴ κινοῦνται κατὰ νόμους σταθερούς, ὁτὲ μὲν πλησιάζοντες, ὁτὲ δὲ ἀπομακρυνόμενοι ἀλλήλων, ἡ δὲ σχετικὴ αὐτῶν θέσις διττῶς, κατ' ἀκολουθίαν, ἐξετάζεται, στατικῶς μὲν διὰ τὴν ἐν δεδομένῃ στιγμῇ διαπίστωσιν τῆς πρὸς ἀλλήλους θέσεως αὐτῶν, δυναμικῶς δὲ διὰ τὴν διαπίστωσιν τῆς ἐν τῇ ὁλότητι κινήσεως αὐτῶν ἐν τῷ χρόνῳ, οὕτω καὶ τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα, ἅτινα ἐμφανίζονται πρὸ ἡμῶν ὡς διασταυρούμενα καὶ συμπλεκόμενα, διττῶς ἐρευνῶνται· ταῦτα ἀνελίσσονται διηνεκῶς κατὰ νόμους ὡρισμένους, δεδομένου ἐπιπροσθέτως ὅτι ἕκαστον τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων θὰ εἶναι ἰδιογενές, ἀνεξάρτητον, ὡς π. χ. ἡ ἀνεργία, ἀλλὰ τελεῖ ὑπὸ δεδομένην ἐξάρτησιν ὡς πρὸς τὸ σύνολον τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ καθόλου οἰκονομικὴ ἀνέλιξις ἐν τῷ χρόνῳ δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς ἓν σύμπαν, οὗτινος οἱ καθ' ἕκαστα νόμοι, οἵτινες διέπουσι τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα, δύνανται νὰ γνωσθῶσιν ἔν τινι μέτρῳ. Ἡ μέθοδος, ἥτις ἄγει εἰς τὴν διαπίστωσιν τῶν ὡς εἴρηται νόμων, εἶναι ἡ κληθεῖσα *συγκυρία*, ἥτις ἀποβαίνει πλέον ἡ ἐπιστημονική, κατά τινας, ἢ ἐμπειρικοεπιστημονικὴ κατ' ἄλλους, μέθοδος τῆς σπουδῆς τῶν νόμων τῆς γενικῆς ἐξελίξεως τῆς καθόλου οἰκονομικῆς ζωῆς στατικῶς καὶ δυναμικῶς. Κατὰ συνέπειαν, τὸ πεδίον τῆς συγκυρίας περιλαμβάνει σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν οἰκονομικήν, καθ' ἣν πρὸς ἐφαρμογὴν ταύτης λαμβάνονται στοιχεῖα ἀφορῶντα τὴν παραγωγὴν καὶ κατανάλωσιν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν γεωργικὴν οἰκονομικήν, τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὰς ἀγοράς, τὴν ἀξίαν, τὴν παγκόσμιον καὶ ἐθνικὴν οἰκονομίαν κ. λ. π. μετὰ μόνου τοῦ περιορισμοῦ ὅτι διὰ τῆς συγκυρίας ἐπιζητεῖται εἰδικῶς ἡ διαπίστωσις καὶ γνῶσις τῶν κινήσεων τῆς οἰκονομίας καὶ τῶν συνδυασμῶν αὐτῶν.

Κατὰ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Χάρβαρδ ἡ σπουδὴ τῆς συγκυρίας ἑδράζεται πάντοτε ἐπὶ πλήρων σειρῶν δεδομένων, κατὰ προτίμησιν μηνιαίων, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ τὸ μεταβλητὸν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς εἶναι τοιοῦτον, ὥστε τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα δέον νὰ παρακολουθῶμεν κατὰ χρονικὰ διαστήματα ἀπέχοντα ἀλλήλων ὅσῳ τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον, οἱονεὶ κατὰ ἀπειροστά, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὄντως ἐπιδιώκομεν νὰ διακρίνωμεν πάσας τὰς οἰκονομικὰς δράσεις. Σειρὰ μηνιαίων δεδομένων 10—20 ἐτῶν συνιστᾷ τὸ ἐπιθυμητὸν πεδίον ἐρεύνης συγκυριακῆς. Τὰ μηνιαῖα ὅμως ταῦτα δεδομένα θὰ χρησιμοποιῶνται ὡς παρέχονται ὑπὸ τῆς στατιστικῆς ὑποτυπώσεως· χρῄζουσιν, ἀντιθέτως, ἐπεξεργασίας, τῆς καλουμένης στατιστικῆς ἀναλύσεως ἢ ἀποσυνθέσεως τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων, αἵτινες συντελοῦσιν, ὡς συνιστῶσαι, εἰς τὴν γένεσιν τῶν φαινομένων διὰ τοῦ καθορισμοῦ καὶ διαφορισμοῦ τῆς καθ' ἑκάστην ἐπιδράσεως. Ἡ στατιστικὴ ἀνάλυσις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ δύο λόγους: 1) Ἵνα γνωρίσωμεν αὐτὴν ταύτην τὴν ἐρευνωμένην σειρὰν καὶ προσδιορίσωμεν τοὺς νόμους τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἵνα προβλέψωμεν καὶ οἱονεὶ μεταφράσωμεν τὰς μελλούσας ταύτης ἐκδηλώσεις. 2) Ἵνα γνωρίσωμεν τὰς στατιστικὰς σειρὰς πρὸς ἀλλήλας. Ἑκάστη ὅθεν στατιστικὴ σειρά, ἐκφράζουσα δεδομένον οἰκονομικὸν φαινόμενον, δέον νὰ θεωρῆται ὡς ἡ συνισταμένη τῶν κάτωθι συνιστωσῶν: 1) τῆς κινήσεως μακρᾶς διαρκείας ἢ τάσεως, 2) τῆς ἐποχιακῆς μεταβολῆς, 3) τῆς κυκλικῆς μεταβολῆς, 4) τῆς τυχαίας ἢ ἀκανονίστου μεταβολῆς.

Εἰδικώτερον ἡ τάσις εἶναι ἡ κανονικὴ καὶ σταθερὰ ἀνέλιξις, κατά τινα ἔννοιαν ὡρισμένην, αὔξουσαν ἢ φθίνουσαν, ἥτις ἐκδηλοῦται δι' ἐπαμειβομένων ὑψώσεων ἢ πτώσεων κατὰ τὴν διάρκειαν δεδομένης περιόδου. Ὡς εἰκός, τὸ μῆκος τῆς τάσεως δὲν εἶναι ὡρισμένον, καὶ δυνατὸν αὕτη νὰ τροποποιῆται διὰ τοῦ χρόνου· οὐσιωδῶς εἶναι κίνησις καλύπτουσα πλείονας κύκλους. Ἡ ἐποχιακὴ μεταβολὴ εἶναι ἡ ἀνάδρομος κίνησις, ἥτις ἐκδηλοῦται ἐτησίως καὶ ὁρίζεται ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους. Ἐξυπακούεται ὅτι ὁ περιοδικὸς οὗτος ρυθμός, ὅστις ὑφίσταται εἰς τὰς πλείστας τῶν στατιστικῶν σειρῶν, προέρχεται ἢ ἐκ φυσικῶν γεγονότων (ψῦχος, βροχαὶ κλπ., ἀνεργία εἰς ὡρισμένα ἐπαγγέλματα, ὡς τὰ τῶν κτιστῶν κ. ἄ.) ἢ ἐκ τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ὀργανώσεως ἢ καὶ ἐξ ἐθίμων (ἄδεια, ἑορταί, συρμός). Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἐποχιακὴ μεταβολὴ εἶναι κίνησις *τυπική*, παραγομένη κανονικῶς ὑπὸ τῆς αὐτῆς πάντοτε αἰτίας, τῆς φορᾶς τῶν ἐποχῶν, καὶ ὑποτίθεται σταθερὰ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος διὰ τὴν θεωρουμένην σειράν. Ἡ κυκλικὴ μεταβολὴ εἶναι κίνησις ἐναλλαγῆς, ἧς ἡ ἀρχὴ εὑρίσκεται ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν καταστάσεων ἢ φάσεων τῆς *εὐδαιμονίας* ἢ *ἀνθήσεως, τάσεως, κρίσεως* καὶ *καταθλίψεως* ἢ *δυσπραγίας*, ἤτοι εἰς τὸν οἰκονομικὸν κύκλον. Ὡς εἰκός, παρουσιάζει διὰ τὸν ἐρευνητὴν τὸ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον, καθ' ὅσον αἱ κυκλικαὶ μεταβολαὶ τῶν διαφόρων σειρῶν εἶναι τὰ μόνα στοιχεῖα τῆς συγκριτικῆς σπουδῆς τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων διὰ τῶν οἰκονομικῶν βαρομέτρων. Ἡ ἀκανόνιστος μεταβολὴ περιλαμβάνει τὰ γεγονότα, ἅπερ διαταράσσουσιν ὁλόκληρον τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν (γενικαὶ ἀπεργίαι, πόλεμοι, ἐπαναστάσεις, κλπ.).

Ὅταν δοθῶσι τὰ δεδομένα ὑπὸ μορφὴν στατιστικῶν σειρῶν, τότε τούτων ὑπολογίζεται ἡ τάσις καὶ ἡ ἐποχιακὴ μεταβολή, ἀπομενουσῶν μόνον τῆς κυκλικῆς καὶ ἀκανονίστου μεταβολῆς, διὰ τὸν διαφορισμὸν ὧν οὐδεμία, μέχρι σήμερον, ὑφίσταται τεχνικὴ στατιστικὴ μέθοδος. Ἡ στατιστικὴ ὅθεν ἀνάλυσις περιλαμβάνει κατὰ ταῦτα τὴν ἀπαλοιφὴν τῆς τάσεως καὶ ἐποχιακῆς μεταβολῆς καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς κυκλικῆς καὶ ἀκανονίστου μεταβολῆς.

1) *Κίνησις μακρᾶς διαρκείας.* Πρὸς ἀπαλοιφὴν τῆς κινήσεως μακρᾶς διαρκείας ἀντικαθιστῶμεν τὴν ἐμπειρικὴν σειρὰν τῶν δεδομένων $X_i = \sigma(x_i)$, ὅπου X_i τὰ διάφορα ἔτη καὶ $\sigma(x_i)$ αἱ ἀντίστοιχοι συχνότητες τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων διὰ μιᾶς ἀναλυτικῆς ἐκφράσεως εἰκονιζούσης τὴν ἐν τῷ χρόνῳ τάσιν. Ὡς ἀναλυτικὴ ἔκφρασις τῆς τάσεως χρησιμοποιεῖται συνήθως εἴτε ἐξίσωσις πρώτου βαθμοῦ, εἴτε παραβολαὶ μέχρις 6 βαθμῶν, εἴτε ἐκθετικαὶ ἐξισώσεις ἢ λογαριθμικαὶ παραβολαί, ἀντικαθισταμένης τῆς ἐμπειρικῆς συναρτήσεως $X_i = \sigma(x_i)$ ὑπὸ μιᾶς τῶν κάτωθι ἀναλυτικῶν ἐκφράσεων

$$\Psi = \alpha + \beta x,\ \Psi = \alpha + \beta x + \gamma x^2,\ \Psi = \alpha + \beta x + \gamma x^2 + \delta x^3,$$
$$\Psi = AX^{+\nu},\ \lambda o\gamma\Psi = \alpha + \beta x + \gamma x^2 + \ldots.$$

ὅπου τὸ μὲν Ψ παριστᾷ τὰς θεωρητικὰς συχνότητας τοῦ οἰκονομικοῦ φαινομένου ἀπηλλαγμένου τῆς τάσεως καὶ X (μεταβλητὸν) τὸν χρόνον.

Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν σταθερῶν γίνεται συνήθως διὰ τῆς μεθόδου τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων, καθισταμένου ἐλαχίστου τοῦ ἀθροίσματος τῶν τετραγώνων τῶν σφαλμάτων, δηλαδὴ τοῦ $\Sigma(\Psi - \varphi(x))^2$, οὕτω $\varphi(x)$ παριστᾷ δι' ἑκάστην τῶν ἀναλυτικῶν ἐκφράσεων τὸ β΄ αὐτῆς μέλος.

Αἱ σταθεραὶ προσδιορίζονται διαφοριζομένης μερικῶς τῆς ἐκφράσεως $S = \Sigma(\Psi - \varphi(x))^2$ ὡς πρὸς ἑκάστην τῶν σταθερῶν καὶ ἐξομοιουμένων τῶν μερικῶν τούτων διαφορικῶν πρὸς τὸ μηδέν, ἤτοι:

$$\frac{ds}{d\alpha} = 0,\ \frac{ds}{d\beta} = 0,\ \frac{ds}{d\gamma} = 0,\ \text{κτλ.}$$

Ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν x οὐδεμία συνθήκη ὑφίσταται, συνήθως ὅμως πρὸς εὐκολίαν ἐνεργοῦμεν ἀλλαγὴν τῆς μεταβλητῆς θέτοντες $X = X_0 + x$, δηλονότι μεταθέτομεν τοὺς ἄξονας οὕτως, ὥστε ὁ ἄξων τῶν Ψ νὰ κινηθῇ παραλλήλως πρὸς αὐτὸν καὶ ἡ νέα ἀρχὴ νὰ συμπέσῃ πρὸς τὸ σημεῖον X_0, ὅπερ αὐθαιρέτως λαμβάνεται ὡς μέσος (κέντρον βαρύτητος), ὅτε $X - X_0 = x$.

Κατ' ἀκολουθίαν αἱ κανονικαὶ ἐξισώσεις π. χ. τῆς $\Psi = \alpha + \beta x$ γίνονται:

$$\Sigma\Psi = \nu\alpha + \beta\Sigma x$$
$$\Sigma\Psi x = \alpha\Sigma x + \beta\Sigma x^2$$

ἀλλὰ $\Sigma x = 0$, ἐπομένως $\alpha = \frac{\Sigma\Psi}{\nu}$ καὶ $\beta = \frac{\Sigma\Psi x}{\Sigma x^2}$

καὶ ἡ γραμμὴ ταύτης εἶναι:

$$\Psi = \frac{\Sigma\Psi}{\nu} + \frac{\Sigma\Psi x}{\Sigma x^2} \cdot x \quad \text{κ.ο.κ.}$$

Κατόπιν τούτου διαμορφοῦμεν πρακτικῶς τὸν κανόνα.

Ἐὰν ἡ σειρὰ ἔχῃ περιττὸν πλῆθος ὅρων, ἔναντι τῶν κεντρικῶν ὅρων γράφομεν τὸ μηδέν, ἄνωθι δὲ καὶ κάτωθι προοδευτικῶς τὰς ἀποκλίσεις (−1, +1, −2, +2...), ἂν δὲ ἔχῃ ἄρτιον πλῆθος ὅρων, τότε ἔναντι τῶν δύο κεντρικῶν ὅρων γράφομεν τὰς ἴσας καὶ ἑτεροσήμους ἀποκλίσεις (−0,5, +0,5 καὶ προοδευτικῶς ἄνωθι καὶ κάτωθι τὰς λοιπὰς ἀποκλίσεις −1,5, +1,5, −2,5, +2.5....). Ἐξυπακούεται ὅτι ὡς ἐτήσιαι συχνότητες λαμβάνονται οἱ μέσοι τῶν μηνιαίων τοιούτων.

2) *Ἐποχιακὴ μεταβολή.* Πρὸς ἀπαλοιφὴν τῆς ἐποχιακῆς μεταβολῆς ἐκτελοῦμεν διαδοχικῶς τὰς ἑξῆς ἐργασίας: α) Τάσσομεν τὰ μηνιαῖα δεδομένα εἰς πίνακα πολλαπλῆς συχνότητος, οὕτως ὥστε τῶν ὁμωνύμων μηνῶν τὰ δεδομένα διὰ πάντα τὰ θεωρούμενα ἔτη νὰ εὑρίσκωνται ἐν τῇ αὐτῇ καταχω-

Digitized by Google

ρύφῳ στήλῃ ἢ ὁριζοντίᾳ τοιαύτῃ. β) Τὰ δεδομένα ἑκάστου μηνός, τοῦ κατὰ τοῦ ἄνω πίνακος, μετατρέπονται εἰς τόσον τοῖς % ὡς πρὸς τὰ τοῦ προηγουμένου μηνὸς καὶ ἐφεξῆς οὕτω μέχρι τοῦ τελευταίου, ἤτοι μετατρέπονται τὰ μηνιαῖα στατιστικὰ δεδομένα εἰς *ἁλυσωτοὺς ἀριθμοδείκτας*. γ) Εὑρίσκομεν τοὺς διαμέσους ἑκάστου μηνὸς τοῦ κατὰ τὴν § 2 πίνακος καὶ καλοῦμεν τούτους p_1, $p_2, p_3, \dots p_{12}$ καὶ καλοῦμεν $\gamma_1, \gamma_2, \dots \gamma_{12}$ τοὺς τιμαρίθμους τῆς σειρᾶς τῶν p_i ($i=1,2, \dots 12$) ὡς πρὸς βάσιν τὸν μῆνα Ἰανουάριον, ὅτε προφανῶς μεταξὺ γ_i καὶ p_i ($i=1, 2, 3, \dots 12$) θὰ ἔχωμεν

Ἰανουάριος (α) $=\gamma_1=100$
Φεβρουάριος $=\gamma_2=100p_1$
Μάρτιος $=\gamma_3=100p_1p_2=\gamma_2 p_1$.
. . . .
Δεκέμβριος $=\gamma_{12}=100(p_1 \cdot p_2 \dots)=p_{12}\gamma_{11}$.
Ἰανουάριος (ἑπομένου ἔτους) (β) $=\gamma_{12}p_1$

Ἐὰν ἡ ἐποχιακὴ μεταβολὴ εἶχεν ἐξαλειφθῆ, θὰ ἔδει ἡ τιμὴ Ἰανουάριος (α) νὰ ἦτο ἴση πρὸς Ἰανουάριον (β)· τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει, παρεμβαλλομένης τῆς ἐποχιακῆς μεταβολῆς, ἥτις ὑφίσταται καὶ μετὰ τὴν ἀπαλοιφὴν τῆς τάσεως. Τὴν διαφορὰν Ἰανουάριος (β)—Ἰανουάριος (α) $=\gamma_{12}p_1-\gamma_1$ ἐμφαίνουσαν τὴν μεταξὺ τῶν δύο Ἰανουαρίων ὑφισταμένην τάσιν δέον νὰ μηδενίσωμεν, συνορθοῦντες τοὺς ἀριθμοδείκτας, ὅτε καλοῦντες δ τὴν ἐπενεκτέαν διόρθωσιν ἔχομεν:

$$\gamma_{12}=p_1=100(1+\delta)^{12} \text{ ἢ}$$

$$\delta=\sqrt[12]{\frac{\gamma_{12}\,p_1}{100}}-1$$

ὅτε ὁ συνωρθωμένος ἀριθμοδείκτης τοῦ Φεβρουαρίου $\frac{\gamma_2}{1+\delta}$, τοῦ Μαρτίου $\frac{\gamma_3}{(1+\delta)_3}$, τέλος τοῦ Δεκεμβρίου $\frac{\gamma_{12}}{(1+\delta)^{12}}$, τοῦ ἑπομένου Ἰανουαρίου $\frac{\gamma_{13}p_1}{(1+8)^{12}}$ $=100=\gamma_1$ καὶ οὕτως ἡ ἐποχιακὴ μεταβολὴ ἐξηλείφθη.

Οἱ συνορθωθέντες ἀριθμοδεῖκται ὅμως ἀναφέρονται εἰς τὸν Ἰανουάριον ὡς πρὸς βάσιν ἴσην πρὸς 100, βάσιν, ὡς εἰκός, αὐθαίρετον. Πρὸς τελικὴν ὅθεν τούτου συνόρθωσιν ἀνάγομεν πάντας τοὺς συνωρθωμένους ἀριθμοδείκτας ὡς πρὸς βάσιν τὸν μέσον αὐτῶν, ὅτε τὸ ὁλικὸν τούτων ἄθροισμα ἰσοῦται πρὸς 1200=12.000.

Κυκλικὴ μεταβολή. Ἅμα ὡς ἀπαλειφθῶσιν ἡ τε τάσις καὶ ἡ ἐποχιακὴ μεταβολή, εὐκόλως καθορίζονται αἱ κυκλικαὶ μεταβολαὶ ὡς ἑξῆς: α') Καθορίζομεν τὰς θεωρητικὰς μηνιαίας τεταγμένας ὅλων τῶν μηνῶν τῆς θεωρηθείσης χρονολογικῆς σειρᾶς. β') Διὰ τῶν θεωρητικῶν τεταγμένων διαιροῦμεν τὰς ἀντιστοίχους ἐκ παρατηρήσεως τιμὰς τῆς δεδομένης στατιστικῆς χρονολογικῆς σειρᾶς. γ') Ἐκ τοῦ πηλίκου τῆς κατὰ τὰ ἄνω διαιρέσεως, εἰς τόσον τοῖς % ἐκφραζομένην, ἀφαιροῦμεν δι' ἕκαστον μῆνα τὸν ἀντίστοιχον ἐποχιακὸν δείκτην. δ') Τὰς κατὰ τὰ ἄνω διαφορὰς ἀνάγομεν εἰς κοινὸν μέτρον, διαιροῦντες ἑκάστην τούτων διὰ τοῦ μέσου σφάλματος τετραγώνου τῆς δοθείσης σειρᾶς. Ἤ, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἐὰν παραστήσωμεν διὰ x=τὸ στατιστικὸν δεδομένον τῆς ἐκ παρατηρήσεως χρονολογικῆς σειρᾶς

τ=τὴν τεταγμένην τῆς τάσεως (ἀντίστοιχον πρὸς x).
ε=τὸν δείκτην τῆς ἐποχιακῆς μεταβολῆς

$$\frac{x}{\tau}-\varepsilon$$

καὶ ἂν σ=τὸ μέσον σφάλμα τετραγώνου, τότε αἱ κυκλικαὶ τεταγμέναι εἶναι

$$\frac{x-\varepsilon\tau.}{\tau.\ \sigma.} \text{ καὶ } \sigma=\sqrt{\frac{\Sigma\,(x-\tau)^2}{\nu}}$$

Οἰκονομικὸν βαρόμετρον. Αἱ κυκλικαὶ σειραὶ διαφορίζονται ὡς ἐκ τοῦ πλάτους τῶν διακυμάνσεων αὐτῶν, τῆς προηγήσεως ἢ μὴ πρὸς ἀλλήλας ἐν τῷ χρόνῳ καὶ τῆς μορφῆς αὐτῶν. Καὶ τὸ μὲν πλάτος αὐτῶν μετρεῖται ὑπὸ τοῦ σ, ἡ δὲ προήγησις ἢ μὴ διὰ τοῦ συντελεστοῦ συσχετίσεως. Κανονικῶς ἡ κυκλικὴ καμπύλη δέον νὰ ἀνελίσσεται μεταξὺ 3σ καὶ —3σ, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ ἀποκλείηται ἡ δυνατότης τῆς ὑπάρξεως τεταγμένων ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων. Διὰ τὴν κανονικὴν ὅθεν διασποράν, συνῳδὰ τῷ γνωστῷ νόμῳ, ἐκ τῆ. θεωρίας τῶν πιθανοτήτων, τῶν σφαλμάτων τοῦ Gauss, τὰ δεδομένα κατανέμονται ὡς ἕπεται:

1 μεταξὺ	0,6749σ	καὶ	—0,6749σ	τὰ	50 %
»	1σ	»	—1σ	»	68 %
»	2σ	»	—2σ	»	95 %
»	3σ	»	—3σ	»	99,6 %

Ὁ προσδιορισμὸς τῶν προηγήσεων ἢ μὴ μεταξὺ τῶν σημείων καμπῆς τῶν καμπύλων εἶναι μεγίστου ἐνδιαφέροντος, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς κρίσεως, διότι ἀπαρτίζει τὴν προσφορωτέραν βάσιν διὰ τὴν στήριξιν συλλογισμοῦ. Ὁμοίως ἡ ἀλλαγὴ τῆς κατευθύνσεως εἶναι ὡσαύτως γεγονὸς μεγίστης σημασίας. Τὸ εἶδος ὅμως τοῦτο τῆς παρατηρήσεως εἶναι ἀνεπαρκὲς ἔστιν ὅτε· κατὰ πρῶτον ἡ ἀκριβὴς χρονικὴ στιγμὴ δύναται νὰ ὁρισθῇ διὰ γεγονότος ξένου πρὸς τὸν κύκλον, εἶτα εἶναι πολλάκις δύσκολον νὰ λεχθῇ εἰς ποῖον μῆνα δέον νὰ τεθῇ ἡ καμπή, κυρίως χαμηλά, ὅπου τὰ σημεῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συγχέονται πρὸς ἄλληλα, καθιστῶντα δύσκολον τὴν ἐκλογήν. Ἡ σύγκρισις τῆς ἐξελίξεως τοῦ συνόλου δύο κυκλικῶν καμπύλων συμπληροῦται διὰ τῆς σπουδῆς τῶν σημείων καμπῆς, καὶ πρὸς τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὁ συντελεστὴς συσχετίσεως ρ, ὅστις ὑπολογίζεται διὰ μεταθέσεως τῶν δεδομένων τῆς μιᾶς καμπύλης πρὸς τὰ πρόσω κατὰ ἕνα, δύο, ... μῆνας ἢ μεταθέσεως ταύτης πρὸς τὰ ὀπίσω, μέχρις οὗ εὑρεθῇ ὁ μέγιστος συντελεστὴς συσχετίσεως, ὅστις διὰ τοῦ χωρίζοντος χρόνου τὰς δύο καμπύλας θὰ καθορίσῃ τὴν μέσην προήγησιν ἢ μὴ τῆς ἑτέρας τούτων πρὸς τὴν ἄλλην. Διὰ τῶν ὡς ἄνω μεθόδων κατὰ τὰς ἀναζητήσεις τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Χάρβαρδ εἶναι δυνατὴ ἡ κατασκευὴ τοῦ οἰκ. βαρομέτρου, ἀπεικονίζοντος τὴν συγκυρίαν διὰ τοῦ χρόνου στατικῶς καὶ δυναμικῶς. Πρὸς τοῦτο κατασκευάζονται τρεῖς καμπύλαι, αἱ A, B, C, αἵτινες περιλαμβάνουν νῦν τὰ κάτωθι στοιχεῖα, ὡς μερικὰς συνιστώσας ἑκάστης τούτων.

Καμπύλη A (*κερδοσκοπία*). Τιμὴ βιομηχανικῶν ἀξιῶν, τιμὴ σιδηροδρομικῶν ἀξιῶν.

Καμπύλη B (*ἐμπόριον*). Οἱ χρεωστικοὶ λογαριασμοὶ διαφόρων τραπεζῶν, ἐκτὸς τῶν τῆς Νέας Ὑόρκης, τιμάριθμοι χονδρικοῦ ἐμπορίου.

Καμπύλη C (*νόμισμα*). Προεξοφλητικὸς τόκος βραχυπροθέσμων ἐμπορικῶν γραμματίων.

Τὰς ἄνω τρεῖς καμπύλας ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Χάρβαρδ ἐπεξεργάζεται κατὰ τὰ προλεχθέντα (ἀπαλοιφὴ τάσεως καὶ ἐποχιακῆς μεταβολῆς, καθορισμὸς κυκλικῶν μεταβολῶν), καὶ ἔχει διαπιστώσει ὅτι ἡ καμπύλη A προηγεῖται τῆς B κατὰ μέσον 8 μῆνας, ὁ B τῆς C ὁμοίως κατὰ 4 μῆνας, διὰ τὸ ἀπὸ 1903—1914 χρονικὸν διάστημα, δι' ἃ ἡ σύνθεσις ἑκάστης τῶν καμπύλων ἦτο διάφορος, ἅτε περιλαμβάνουσα δι' ἑκάστην τούτων πλείονας συνιστώσας. Διὰ τὸ ἀπὸ 1903—1914 διάστημα ἡ διαδοχὴ τῶν καμπύλων ἦτο σαφεστάτη. Οὕτω κατὰ τὴν φάσιν τῆς:

1ον) *καταθλίψεως*, ἡ A (κερδοσκοπία) ἄρχεται ὑψουμένη, ἡ B (ἐμπόριον) συνεχίζει νὰ κάμπτηται, ἡ C (νόμισμα) ἐπίσης.

2ον) *ἀναλήψεως*, ἡ A συνεχίζει τὴν ἄνοδον, ἡ B ἄρχεται ἀνερχομένη, ἡ C ὑψοῦται.

3ον) *εὐδαιμονίας*, ἡ A ἀνέρχεται ἐπ' ὀλίγον, ἀλλ' ἀμέσως κρατεῖ, αἱ B καὶ C ἀνέρχονται πάντοτε.

4ον) *τάσεως οἰκονομικῆς*, ἡ A κάμπτεται, ἡ B ἀνέρχεται ὀλίγον, ἡ C ἐμφανίζει ὕψωσιν μεγίστην.

5ον) *κρίσεως*, ἡ A καμπτομένη προσεγγίζει τὸ ἐλάχιστον αὐτῆς, ἡ B ἄρχεται κατερχομένη, ἡ C προσεγγίζει τὸ μέγιστον αὐτῆς.

Ἡ καμπύλη ὅθεν A (κερδοσκοπία) ἀποβαίνει ὁ θεμελιώδης πρόδρομος δείκτης τῆς κινήσεως ταύτης, προβλεπομένη συναρτήσει τοῦ τῆς C, ἐπειδὴ ἡ πλήρης διαδοχὴ τῶν καμπύλων εἶναι ABC ABC.... ἤτοι ἀτέρμων διαδοχή. C προηγεῖται τοῦ A καὶ τούτου κατερχομένου δύναται νὰ προβλεφθῇ τότε ὅτι ἄρχεται ἕτερος κύκλος μεθ' ὑψώσεως τοῦ A (Sequence theory). Ἀπὸ τοῦ 1924, παρὰ τὰς κανονικὰς τροποποιήσεις ἐν τῇ ἀπαλοιφῇ τῆς τάσεως, δὲν ἐμφανίζεται ἡ ὡς ἄνω περιγραφεῖσα διαδοχή. Πιθανῶς ἡ ἐπίδρασις τοῦ πολέμου ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν ἀξιῶν νὰ ἦτο τοιαύτη, ὥστε σήμερον αὕτη νὰ ὑπείκῃ εἰς οἰκονομικοὺς νόμους, διαφόρους τῶν προπολεμικῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω βαρομέτρων ὑφίστανται ἐν Ἀμερικῇ μὲν τὰ ἰδιωτικὰ τοῦ Babson καὶ Brookmire, ἐν Εὐρώπῃ δὲ τὸ τῆς London and Cambridge Economic Service, τὸ γερμανικὸν τοῦ Institut für Konjunkturforschung, διάφορον ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῶν καμπύλων τοῦ τῆς Χάρβαρδ, τὸ αὐστριακόν, πολωνικόν, σοβιετικὸν κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Καλλιτσουνάκι*, Οἰκονομικὴ πρόγνωσις ρυθμὸς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ.—*Π. Χριστοδουλοπούλου*, Οἰκονομικαὶ διακυμάνσεις καὶ ἡ στατιστικὴ αὐτῶν ἀνάλυσις.—*Γ. Χαριτάκη*, Οἰκονομικαὶ διακυμάνσεις —*Κ. Ἀθανασιάδου*, Ἡ μαθηματικὴ βάσις τῶν οἰκονομικῶν βαρομέτρων.—*Ν. Μουσμόντη*, Τὸ οἰκονομικὸν βαρόμετρον τῆς Ἑλλάδος.—*Lacombe*, La prevision des crises économiques.—*Bureau International du travail*: Les baromètres économiques.—*Copeland*, Business Statistics.—*Mitchell*, Business Cycles Moore: Economic Cycles. Their Law-and Cause.—*L. Dupriez*, Les méthodes d'analyse de la conjoncture économique.—*E. Wagemann*, Konjunkturlehre, eine Grundlegung zur lehre von Rythmus des Wirtschaft. —*R. Babson*, Business barometers κ. λ. π.

Κ. Α. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

συγκυριαρχία (ἡ)· ἡ μετ' ἄλλου κυριαρχία, οἷον ἡ κυριαρχία δύο κρατῶν ἐπὶ τρίτης τινὸς χώρας.

— *[Πολιτ.] Συγκυριαρχία* (condominium) καλεῖται ἡ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους ὑπὸ δύο ἢ πλειόνων πολιτειῶν ἄσκησις πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἡ συγκυριαρχία, ἀποτελοῦσα γενικῶς πηγὴν ἐπικινδύνων διενέξεων μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων πολιτειῶν, δύναται νὰ εἶναι εἴτε ἀδιανέμητος, ὅταν αὕτη ἐκτείνεται ἐπὶ τοῦ ὅλου ἐδάφους, εἴτε διανεμημένη, ὅταν ἑκάστη τῶν συγκυριάρχων πολιτειῶν ἀσκῇ ἐξουσίαν ἐπὶ ὡρισμένου μέρους τοῦ ὑπὸ συγκυριαρχίαν ἐδάφους. Ἀδιανέμητον συγκυριαρχίαν εἶχον δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης τοῦ 1864 ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσσία ἐπὶ τοῦ Σλέσβιχ-Ὁλστάϊν, ἡ ὁποία ὅμως διελύθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Γκαστάϊν τοῦ 1865. Ἐπίσης ἡ Ἔσση καὶ ἡ Βάδη εἶχον συγκυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ χωρίου Κνούνμπαχ, ἡ ὁποία ἤρθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Μαΐου 1903. Ἡ συγκυριαρχία τῆς Πρωσσίας καὶ τοῦ Βελγίου ἐπὶ τῆς μεταλλειούχου περιφερείας τοῦ Μορεσνὲ ἤρθη ἐπίσης διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν. Ἤδη διατελοῦν ὑπὸ ἀδιανέμητον συγκυριαρχίαν αἱ νῆσοι Φασιαναὶ ὑπὸ τοὺς Γάλλους καὶ Ἱσπανούς, τὸ Σουδὰν ὑπὸ τοὺς Ἄγγλους καὶ Αἰγυπτίους, αἱ νῆσοι Ἑβρίδες ὑπὸ τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ἄγγλους καί τινες ἄλλαι δευτερεύουσαι χῶραι. Ἐπὶ δὲ τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας ὑφίσταται διανεμημένη συγκυριαρχία τῶν παρακτίων πολιτειῶν Βάδης καὶ Ἑλβετίας. Χ. Γ. Σ.

συγκύριος (ὁ)· ὁ μετ' ἄλλου ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος κύριος, συγκάτοχος.

συγκυριότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κύριος μετ' ἄλλων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος.

—*[Νομ.]* Βλ. *κοινοπραξία*.

συγκύτια (τά). Κύτταρα ἐμπεριέχοντα πλείονας τῶν δύο πυρῆνας, ὅτε καλοῦνται καὶ *πολυπύρηνα κύτταρα*. Ι. Π.

συγκυτιώδη *νησίδια [Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *νησίδια* συγκυτιώδη.

συγκυτίωμα (τὸ) *[Παθολ.]*. Νεόπλασμα κακόηθες τῶν περὶ τὸ ἔμβρυον ὑμένων ἢ τοῦ πλακοῦντος αὐτοῦ. Ι. Π.

συγκωδωνισμοῦ *ἦχος*. Συνήχησις μεταλλική, τὴν ὁποίαν λαμβάνουσιν οἱ φυσιολογικοὶ ἦχοι τῆς καρδίας ἐπὶ τῶν περιπτώσεων πνευματοπερικαρδίου. Μ. Ν. Κ.

συγλίγουρος (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἴς τινας τῶν Κυκλάδων νήσων τοῦ πτηνοῦ *νουμήνιος ὁ φαιόπους*

συγναθίδαι (οἱ) *[Ζῳολ.]*· βλ. λ. *συγγναθίδαι*.

σύγναθος (ὁ) *[Ζῳολ.]*· βλ. *σύγγναθος*.

σύγνεφο (τό)· δημοτ., βλ. *σύννεφο*.

σύγουρδο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ψωραλέα*.

Σύγριον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Λέσβου (βλ. *Σίγριον*).

συγύρια (τά)· ἰδιωματ., τὰ οἰκιακὰ σκεύη.

συγυρίζω· δημοτ., εὐθετῶ, εὐτρεπίζω τὰ ἐν ἀταξίᾳ εὑρισκόμενα: «συγυρίζω τὸ σπίτι, — τὸ δωμάτιον»· || μεταφ., ἐπιπλήττω, ἐλέγχω, τιμωρῶ: «καλὰ τὸν ἐσυγύρισα».

συγύρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συγυρίζω: «τὸ σπίτι θέλει συγύρισμα».

σύγυρο (τό)· ἰδιωματ., ἡ αὐλή, ὁ κῆπος καὶ ἐν γένει τὰ πέριξ καὶ εἰς τὸ σπίτι ἀνήκοντα: «τὸ σύγυρο τοῦ σπιτιοῦ».

συγχαίρω· χαίρω μετά τινος, ἐκφράζω τὴν χαράν μου ἐπὶ τῇ χαρᾷ ἄλλου τινός, ἀντίθ. *συλλυποῦμαι*, ἀντιδιαστ. πρὸς τὸν *ἐπιχαίρω* (βλ. λ.): «συγχαίρω ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ, — ἐπὶ τῇ διασώσει κττ.».

συγχαίτης (ὁ) (Synchaetus) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *περιστροφικῶν*, τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδατινιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροσκοπικῶν σκωλήκων πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἀπαντώντων. Δ. Ν. Π.

συγχαρητήριος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ συγχαίρειν: «συγχαρητήριον γράμμα», ἐπιστολὴ δι' ἧς συγχαίρομέν τινα, ἀντίθ. «συλλυπητήριον γράμμα»· καὶ ἀπολύτως ὡς οὐσ.: «σᾶς ἐκφράζω τὰ συγχαρητήριά μου», «τοῦ ἔστειλα συγχαρητήριον».

— *[Ἐθιμοτ.]* Τὰ *συγχαρητήρια* (λόγια, γράμματα, τηλεγραφήματα, ἐπισκεπτήρια) εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὸν βαθμὸν τῶν σχέσεων δύο προσώπων. Ἐν ἀδυναμίᾳ ἐπισκέψεως ἀποστέλλομεν τὸ ἐπισκεπτήριόν μας ἢ συγχαρητήριον ἐπιστολήν. Ἀμφότερα ὅμως τὰ ἀναπληροῖ ἡ ἀποστολὴ τηλεγραφήματος. Πρὸς σεπτὰ ἢ ὑψηλὰ πρόσωπα τηλεγραφοῦμεν: «εὐλαβῆ συγχαρητήρια». Οἱ λαμβάνοντες συγχαρητήρια ὑποχρεοῦνται εἰς εὐχαριστήριον ἀπάντησιν. Τ. Δ.

συγχειλία (ἡ) (Syncheilie, καὶ synchilie). Διαμαρτία περὶ τὴν διάπλασιν, συνισταμένη εἰς τὴν οὐλωτικῆς φύσεως ἀτρησίαν τοῦ τρήματος τοῦ στόματος, μετ' ἀπωλείας οὐσίας τῶν χειλέων καὶ τῶν παρειῶν καὶ μετὰ προσφύσεως τῶν παρειῶν πρὸς τὸ φατνιακὸν χεῖλος. Πολλάκις εἶναι καὶ ἀποτέλεσμα ἐγκαυμάτων εἰς τὸ πρόσωπον. Διορθοῦται δὲ δι' ἀναπλαστικῆς ἐγχειρήσεως. Μ. Ν. Κ.

συγχειλῖτις, *—ιδος* (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Σύμφυσις τῶν χειλέων προερχομένη ἐξ ἀνωμάλου διαπλάσεως τοῦ ἐμβρύου.

Digitized by Google

συγχέω, *ἀόρ. συνέχυσα—συνεχύθην, παθ. μετχ. συγκεχυμένος*· δὲν διακρίνω καλῶς, λαμβάνω τοῦτο ἀντὶ ἐκείνου: «συγχέει τὰ πράγματα» δὲν ἔχει σαφῆ ἀντίληψιν τῶν γνωρισμάτων ἑκάστου τῶν πραγμάτων.

συγχίζω· ἀντὶ *συγχύζω* (βλ. λ.).

συγχίτης (ὁ) (Synchites) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξυλοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κωλιδιιδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη κανθάρων, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Εὐρώπην. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *συγχίτης ὁ μελανὸς* (Synchites niger), ὅστις ἔχει κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, κεραίας βραχείας, θώρακα εὐρύν, κοιλίαν μεγάλην, πόδας βραχεῖς καὶ χρῶμα μελανόν. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων ἢ ὑπὸ τὸν φλοιὸν τούτων. Δ. Ν. Π.

συγχιτώδης (ὁ) (Synchitodes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξυλοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κωλιδιιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη μικροσώμων κανθάρων σκοτεινοῦ χρώματος, ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων ἐνδιαιτωμένων. Δ. Ν. Π.

συγχιτωνῖτις (ἡ) *['Οφθαλμ.]*. Ἡ σύμφυσις τοῦ ἐπιπεφυκότος (βλ. *συμβλέφαρον*).

συγχόνδρωσις (ἡ). Εἶδος συνδέσεως δύο ὀστῶν (ἀρθρώσεων), καθ' ἣν ταῦτα συνδέονται μετ' ἀλλήλων διὰ χόνδρου, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ αὐτῶν ἀρθρικὴ κοιλότης. Οὕτω π. χ. συνδέονται αἱ πλευραὶ μετὰ τοῦ στέρνου. Δ. Χ. Κ.

συγχορδία (ἡ) (ἰταλ. accordo, γαλλ. accord, γερμ. Akkord). Συνήχησις τριῶν ἢ περισσοτέρων φθόγγων. Διὰ τὴν μελέτην τῆς ἁρμονίας αἱ συγχορδίαι ἑρμηνεύονται κατ' ἀρχὴν ὡς εὑρισκόμεναι ἐν εὐθείᾳ καταστάσει, τῆς θεμελίου ἀποτελούσης τὸν βαρύτερον φθόγγον, ἐφ' οὗ προστίθενται δύο, τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρες ἔτι φθόγγοι κατὰ τρίτας ὑπερκειμένας. Ἡ συγχορδία εἶναι ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν ἀκουστικῶν νόμων τῆς φύσεως, δεδομένου ὅτι δυσκόλως ἀπαντᾶται φθόγγος τις μεμονωμένος, ἀλλὰ πάντοτε συνοδεύεται ὑπὸ τῶν ἁρμονικῶν αὐτοῦ.

Τῆς σειρᾶς τῶν φυσικῶν ἁρμονικῶν φθόγγων οὔσης:

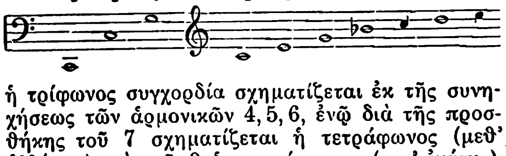

ἡ τρίφωνος συγχορδία σχηματίζεται ἐκ τῆς συνηχήσεως τῶν ἁρμονικῶν 4, 5, 6, ἐνῷ διὰ τῆς προσθήκης τοῦ 7 σχηματίζεται ἡ τετράφωνος (μεθ' ἑβδόμης) καὶ τοῦ 9 ἡ πεντάφωνος (μετ' ἐνάτης). Αἱ τρίφωνοι συγχορδίαι ἀφ' ἑτέρου διαιροῦνται: εἰς *μείζονας*, ἀποτελουμένας ἐκ τρίτης μεγάλης καὶ πέμπτης καθαρᾶς· εἰς *ἐλάσσονας*, ἀποτελουμένας ἐκ τρίτης μικρᾶς καὶ πέμπτης καθαρᾶς· εἰς *ἠλαττωμένας*, ἀποτελουμένας ἐκ τρίτης μικρᾶς καὶ πέμπτης ἠλαττωμένης· καὶ εἰς *ηὐξημένας*, ἀποτελουμένας ἐκ τρίτης μεγάλης καὶ πέμπτης ηὐξημένης:

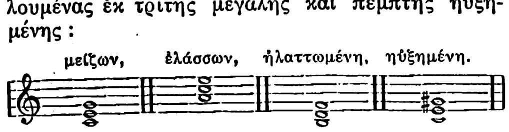

Ἡ τετράφωνος συγχορδία—ἡ τῆς δεσποζούσης ἑβδόμης, ἡ μόνη πηγάζουσα ἐκ τῶν φυσικῶν ἁρμονικῶν φθόγγων—ἀποτελεῖται ἐκ τρίτης μεγάλης, πέμπτης καθαρᾶς καὶ ἑβδόμης μικρᾶς:

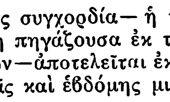

Ἡ πεντάφωνος συγχορδία—δεσποζούσης ἐνάτης μεγάλης ἢ μικρᾶς—ἀποτελεῖται ἐκ τρίτης μεγάλης, πέμπτης καθαρᾶς, ἑβδόμης μικρᾶς καὶ ἐνάτης μεγάλης ἢ μικρᾶς:

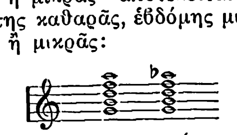

Γ. Σ.

συγχορευτὴς (ὁ)· ὁ μεθ' οὗ χορεύει τις· || ἀρχ., ὁ μετέχων μετ' ἄλλου εἰς θρησκευτικὸν χορόν: «συγχορευταὶ καὶ συνθιασῶται».

συγχορεύω· χορεύω μετά τινος.

συγχρονίζω· ποιῶ τι συγχρόνως: «συγχρονίζω ἐνέργειαν, κίνησιν πρὸς ἄλλην ἐνέργειαν, κίνησιν» || καθιστῶ τι σύγχρονον, προσαρμόζω τι πρὸς τὴν σύγχρονον κατάστασιν, συνήθ. εἰς παθ. μετχ. *συγχρονισμένος, —η, —ο*· ὁ σύμφωνος πρὸς τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις: «συγχρονισμένος ἄνθρωπος».

συγχρονισμὸς (ὁ)· τὸ νὰ εἶναί τι σύγχρονον, τὸ νὰ ὑφίσταται συγχρόνως: «συγχρονισμὸς ἐνεργείας, — κινήσεως».

— *['Ηλεκτρ.]* Ἡ κατὰ τὴν σύνδεσιν ἐν παραλλήλῳ δύο μηχανῶν ἐναλλασσομένου ρεύματος, ἢ μηχανῆς καὶ δικτύου, καὶ τἀνάπαλιν, ἢ καὶ δύο ἐναλλασσομένων δικτύων, ἐνέργεια τῆς ἐξισώσεως τῶν στιγμιαίων τιμῶν τῆς τάσεως οὕτως, ὥστε ἡ παράλληλος σύνδεσις νὰ μὴ προκαλέσῃ ἀπότομον ἐξίσωσιν τῶν τάσεων καὶ τὰ βίαια ἠλεκτρικὰ ἐξισωτικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα οὕτω συνεπάγεται. Ὁ συγχρονισμὸς καλεῖται ἐνίοτε καὶ *παραλληλισμός*.

συγχρονιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν συγχρονισμόν: «συγχρονιστικὴ κίνησις, — προσπάθεια».

σύγχρονος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τῶν αὐτῶν χρόνων, τῆς αὐτῆς χρονικῆς περιόδου ἢ καὶ τῆς αὐτῆς περίπου ἡλικίας: «ἡ σύγχρονος ἱστορία, — ἐκπαίδευσις κ.τ.τ.».—Ἐπίρρ. ***συγχρόνως.***

— **«Σύγχρονος *σκέψις*».** —1) Ἑλληνικὴ ἐπιθεώρησις, ἱδρυθεῖσα ἐν Σικάγῳ τῷ 1928 ὑπὸ Γ. Βουβάκη καὶ Μ. Βισάνθη. —2) Τίτλος σειρᾶς ἐκδόσεων τοῦ οἴκου Κ. Γκοβόστη, ἀρξαμένης ἀπὸ τοῦ 1929.

— ***σύγχρονος αἰὼν*** (Gegenwärtige ἢ rezente Zeit) *[Γεωλογ.]*. Τὸ μέγα χρονικὸν διάστημα τῆς ἐξελικτικῆς ἱστορίας τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὴν σημερινὴν ἢ ἱστορικὴν ἐποχήν. Ὁ σύγχρονος αἰὼν ἐπακολουθεῖ—κατά τινας γεωλόγους—μετὰ τὸν καινοζωϊκὸν γεωλογικὸν αἰῶνα. Κατ' ἄλλους, δέον νὰ θεωρῆται ὡς ἡ τελευταία περίοδος τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος. Ὁ Λὲ Κὸντ ὠνόμασε τὸν σύγχρονον αἰῶνα καὶ *ψυχοζωϊκὸν* (Psychozoische Aera), ἐποχὴν δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ λογικοῦ. Γ. Κ. Γ.

συγχρονοσκόπιον *['Ηλεκτρ.]*. Ὄργανον ἠλεκτρικόν, χρησιμεῦον διὰ τὸν *συγχρονισμὸν* (βλ. λ.).

συγχρωτίζομαι· ἔρχομαι εἰς στενὴν ἐπικοινωνίαν πρός τινα, συναναστρέφομαι, ἔχω στενὰς σχέσεις: «συγχρωτίζεται μὲ ἀσθενεῖς καὶ δὲν παθαίνει τίποτε» (ἐκ τοῦ ἐπιρρ. *σύγχρωτα*=σῶμα μὲ σῶμα).

συγχρωτισμὸς (ὁ)· τὸ συγχρωτίζεσθαι, ἡ στενὴ πρός τινα ἐπικοινωνία καὶ συναναστροφή, οἱονεὶ σῶμα μὲ σῶμα: «ἐκόλλησε τὴν ἀρρώστια ἀπὸ τὴν γυναῖκά του ἕνεκα τοῦ συγχρωτισμοῦ».

συγχύζω· συγχέω, ἀνακατεύω, ἀδυνατῶ νὰ διευκρινήσω: «συγχύζει τὰ πράγματα» || κάμνω τινὰ νὰ ταραχθῇ, παροργίζω, ἐξοργίζω: «μὲ συγχύζουν τὰ παιδιά», «εἶμαι συγχυσμένος».

σύγχυσις, *—εως* (ἡ)· ἔλλειψις εὐκρινείας, κοιν. *ἀνακάτωμα*: «σύγχυσις ἐννοιῶν, — πραγμάτων» || δημοτ., στενοχωρία, θυμός: «μὴ μοῦ κάμνῃς σύγχυσι».

— *[Ποιν. Δίκ.]* Λόγοι ἀποκλείοντες τὴν πρὸς καταλογισμὸν ἱκανότητα εἶναι ἡ ἀτελὴς ἀνάπτυξις τῆς διανοητικῆς καταστάσεως (νεαρὰ ἡλικία, κωφαλαλία) καὶ ψυχικαὶ νόσοι, ἡ παραφροσύνη ἐν τῇ εὐρείᾳ αὐτῆς ἐννοίᾳ. Πλὴν καὶ ἡ ζωὴ τοῦ πνευματικῶς ὡρίμου καὶ πνευματικῶς ὑγιοῦς ἀνθρώπου ὑπόκειται εἰς κλονισμούς, οἵτινες, καίπερ ἐρειδόμενοι ἐπὶ φυσιολογικῆς βάσεως, δύνανται ἐν τούτοις νὰ ἀποκλείσουν τὴν ἱκανότητα πρὸς καταλογισμὸν καὶ δύνανται ἔτι νὰ ὁδηγήσουν εἰς τὴν παθολογικὴν σφαῖραν. Ἐπὶ μεγάλου τουτέστι βαθμοῦ συσκοτισμοῦ τῆς συνειδήσεως, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ὁ σύνδεσμος τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου πρὸς τὴν συνείδησιν μόνον ἀτελῶς γίγνεται καὶ ὁ κανονικὸς καθορισμὸς αὐτῆς ταράσσεται ὑπὸ διαφόρων παραστάσεων, ἀποκλείεται ἡ ἱκανότης πρὸς καταλογισμόν.

Πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἀσυνειδησίαν ἢ παροδικὰς διαταράξεις τῆς συνειδήσεως, περὶ ὧν συλλήβδην προβλέπει ὁ ποινικὸς ἡμῶν νόμος, θεωρῶν ἀνικάνους πρὸς καταλογισμὸν «καὶ ὅσους ἐξετέλεσαν τὴν πρᾶξιν εἰς κατάστασιν ἀναιτίου συγχύσεως τῶν αἰσθήσεων ἢ τοῦ νοῦ, καθ' ἣν δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι συνείδησιν τῆς πράξεώς των ἢ τοῦ ἀξιοποίνου αὐτῆς». Τοιαῦται καταστάσεις εἶναι ἡ λιποθυμία, ἡ μέθη τοῦ ὕπνου, ἡ φυσικὴ ὑπνοβασία, ἡ ὑπνωτικὴ ὑποβολή, ἡ μέθη, αἱ ψυχικαὶ ὁρμαί, αἱ παρακρούσεις.

Ἡ μέθη τοῦ ὕπνου εἶναι ἡ μεταξὺ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως (κατὰ τὴν ἀφύπνωσιν) ἀσυνειδησία ὑπὸ τὸ κράτος ἔτι τῶν ἐν ὀνείρῳ πλαττομένων ψευδῶν ἰδεῶν καὶ ἐντυπώσεων. Ἡ φυσικὴ ὑπνοβασία εἶναι (κατὰ τὸν Vidal Magnol) ὄνειρον ἐν δράσει μετὰ λησμοσύνης ἐν ἐγρηγόρσει, κατάστασις, καθ' ἣν ὁ ὑπνώττων ἔτι τίθεται εἰς κίνησιν καὶ ἐνεργεῖ αὐτομάτως ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐν ὀνείρῳ παραστάσεων. Ὑπνωτικὴ ὑποβολὴ εἶναι ἡ τεχνικῶς προκαλουμένη ὑπνοβασία, ἡ καλουμένη ὕπνωσις ἢ ὑπνωτισμός, καθ' ἣν ὁ ὑπνωτιζόμενος τελεῖ ὑπὸ τὴν βούλησιν τοῦ ὑπνωτίζοντος διὰ τῆς ὑποβολῆς (suggestion) καὶ ἧς εἶδος εἶναι καὶ ἡ μεθυπνωτικὴ ὑποβολή. Μέθη εἶναι ἡ ἐκ τῆς καταχρήσεως οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν ἀσυνειδησία. Ἀποκλείει τὸν καταλογισμὸν ἡ πλήρης μέθη καὶ ἀναίτιος τοιαύτη. Εἰς τὴν μέθην συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ χρόνιος ἀλκοολισμὸς καὶ ὁ μορφινισμὸς καὶ κοκαϊνισμός. Ψυχικὴ ὁρμὴ εἶναι ἡ ἐκ τῆς ὑπερδιεγέρσεως συναισθήματός τινος, ὡς τῆς ὀργῆς, τοῦ φόβου, τῆς ζηλοτυπίας ἐπερχομένη ἀσυνειδησία. Πρὸς τὴν ψυχικὴν παραφορὰν δὲν πρέπει νὰ συγχύζωνται τὰ πάθη (τῆς ἐκδικήσεως λ. χ., τοῦ ἔρωτος κτλ.), διότι ἐπὶ τούτων δὲν πρόκειται συναίσθημα παροδικὸν προκαλοῦν ἀσυνειδησίαν, ἀλλ' ἰδιότητες αὐτοῦ τούτου τοῦ χαρακτῆρος τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου, βαθέως ἐγκεχαραγμέναι ἐν αὐτῷ, ἣν ἀκριβῶς βούλησιν, ἐγκληματικὴν οὖσαν, ἐπιζητεῖ ἵνα τιμωρήσῃ ὁ νόμος.

Αἱ παρακρούσεις τέλος, συνιστάμεναι εἰς ἐξαιρετικὴν ἔντασιν τῶν παραστάσεων τῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἐκ τῆς φαντασίας του προερχομένων μέχρι βαθμοῦ πραγματικῆς ἀπατηλῆς συγχρόνου ἀντιλήψεως αὐτῶν, διακρίνονται εἰς τοιαύτας τῶν αἰσθητηρίων (τῆς ἀκοῆς, τῆς ὁράσεως) καὶ εἰς ψυχικὰς παρακρούσεις. Ἐπὶ τῶν παρακρούσεων τῆς ἀκοῆς λ. χ., ἀπὸ τῆς ἁπλῆς τῶν ὤτων βοῆς, ὁ ὑφιστάμενος αὐτὰς ἄγεται εἰς τὴν ἀπατηλὴν ἀντίληψιν φωνῶν συγκεχυμένων ἢ καὶ ὡρισμένης φωνῆς.

Ἐπὶ πασῶν τῶν καταστάσεων τούτων, ἐφ' ὅσον ὁ σύνδεσμος τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου πρὸς τὴν συνείδησιν αἴρεται τελείως, ὁ δράστης ἀδικήματος ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῶν, ἐν πλήρει ἀσυνειδησίᾳ τελῶν (*πλήρει συγχύσει*), εἶναι ἀνίκανος εἰς καταλογισμόν, αἰρομένης πάσης εὐθύνης αὐτοῦ· ἐὰν ὅμως ἐξ αὐτῶν «δὲν εἶναι μὲν ἐντελῶς ἀποκεκλεισμένη τοῦ λογικοῦ ἡ ἐνέργεια, οὐσιωδῶς ὅμως τεταραγμένη καὶ ἠλαττωμένη» κατὰ τὸν ποινικὸν ἡμῶν νόμον ὑφίσταται *μετρία σύγχυσις*, ἐπιβαλλομένης εἰς τὸν δράστην ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ μετριωτέρας ποινῆς, τῆς ἀποπείρας τοῦ τελεσθέντος ἀδικήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κωστῆ, Μπουροπούλου*, «Ἑρμηνεία Ποινικοῦ Νόμου» (τόμ. Α' § 193 καὶ ἑπόμ.).—*Ἠλιοπούλου*, «Ποινικὸς Νόμος» (Ι', σελ. 184 καὶ ἑπόμ.).—*Vidal-Magnol* (μετάφρ. *Π. Κωνσταντινίδη*, § 169 σελ. 335).—*Liszt*, «Lehrbuch des deutschen Strafrechts» (§ 38), «Die Fälle der Zurechnungsfähigkeit».—Αἰτιολογ. ἔκθεσις τοῦ «Σχεδίου Ἑλλην. Ποιν. Κώδικος Πανοπούλου —Ἠλιοπούλου» (ἔκδοσις 1929, σελ. 162 καὶ ἑπόμ.).—Ἀποφάσεις Ἀρ. Πάγου 267 (1927), 113 (1930). Κ. Γ. Κ.

—*['Ενοχ. Δίκ.] Σύγχυσις* (confusio) καλεῖται ἡ ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ συνάντησις τῆς ἰδιότητος τοῦ δανειστοῦ καὶ τῆς τοῦ ὀφειλέτου. Ἡ σύγχυσις εἶναι εἷς τῶν ἀποσβεστικῶν λόγων τῆς ἐνοχῆς, ἐπισυμβαίνει δὲ κυρίως ἐπὶ τῆς καθολικῆς διαδοχῆς, εἴτε κληρονομικῆς εἴτε ἄλλου εἴδους, ὅταν λ. χ. ὀφειλέτης τις κληρονομῇ τὸν δανειστήν του, ὅτε, γιγνόμενος διὰ τῆς κληρονομίας καὶ δανειστὴς τῆς αὐτῆς ἀπαιτήσεως, δὲν δύναται νὰ ὀφείλῃ εἰς ἑαυτόν· ἢ ὅταν δανειστὴς κληρονομήσῃ τὸν ὀφειλέτην του, ὅτε πάλιν δὲν δύναται νὰ εἶναι δανειστὴς ἑαυτοῦ, ἀποσβεννυμένης τῆς ἐνοχῆς. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν μέρει γιγνομένου τοῦ ὀφειλέτου ἢ τοῦ δανειστοῦ κληρονόμου (συντρεχόντων καὶ ἄλλων κληρονόμων) ἐν μέρει μόνον γίγνεται καὶ ἡ συγχύσει ἀπόσβεσις τῆς ἐνοχῆς. Ἐὰν ὁ δανειστὴς κληρονομήσῃ τὸν ὀφειλέτην, λόγῳ τῆς συγχύσεως ἐλευθεροῦται καὶ ὁ ἐγγυητής· ἀλλ' ἐὰν ὁ δανειστὴς κληρονομήσῃ τὸν ἐγγυητὴν ἢ ὁ ἐγγυητὴς τὸν δανειστήν, δὲν ἐλευθεροῦται ὁ ὀφειλέτης. Ἡ σύγχυσις ἀποσβεννύουσα τὴν ἐνοχὴν ἐξομοιοῦται πρὸς τὴν καταβολὴν ἢ μᾶλλον πρὸς τὸν συμψηφισμόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dernburg* (3 § 67).—*Windscheid* (§ 352).—*Μομφερράτου*, «Ἐνοχικὸν» (§ 237 καὶ 238).—*Ι. Ζέπου*, «Ἀστικὸς Κῶδιξ» (§ 1965—1971). Κ. Γ. Κ.

— *['Εμπράγμ. Δίκ.]* Α) *Σύγχυσις* (confusio) καλεῖται ἡ διὰ τῆς ἀναμείξεως ρευστῶν ἢ εἰς ρευστὰ μεταβληθέντων ἄλλων πραγμάτων (οἷον μετάλλων), ἀνηκόντων εἰς διαφόρους κυρίους, ἐπερχομένη πρωτότυπος κτῆσις κυριότητος. Ἂν ἡ ἀνάμειξις ἐγένετο διὰ συμβάσεως, αὕτη κρίνει περὶ τοῦ τίς γίγνεται κύριος τοῦ νέου πράγματος, παραγομένης συνηθέστατα συγκυριότητος, ἐὰν δὲ αὕτη ἐγένετο ἐκ τύχης, ἢ μονομερῶς τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἑτέρου τῶν κυρίων (καὶ δὴ εἴτε ἐκ παραδρομῆς ἢ καὶ ἐκ προθέσεως), ἐὰν μὲν ὁ χωρισμὸς εἶναι δυνατός, οὐδεμίαν νομικὴν συνέπειαν ἔχει αὕτη, τοῦ νεμομένου τὸ πρᾶγμα δικαιουμένου νὰ ἐνεργήσῃ τὸν χωρισμόν, τοῦ δὲ μὴ νεμομένου νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ ἄλλου αὐτόν· ἐὰν δὲ ὁ χωρισμὸς εἶναι ἀδύνατος, ἐπέρχεται συγκυριότης μεταξὺ τῶν κυρίων τῶν ἀναμειχθέντων πραγμάτων κατ' ἰδανικὰ μέρη καὶ ἀναλόγως τῆς ἀξίας τούτων.

Οἱ κανόνες οὗτοι ὑφίστανται τροποποίησιν εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν δὲν ἔλαβε χώραν ἁπλῆ ἀνάμειξις, ἀλλ' *εἰδοποιΐα* (βλ. λ.) δηλονότι ἐν ταὐτῷ καὶ κατεργασία τῶν ἀναμειχθέντων εἰς νέαν μορφὴν (ἐπὶ μετάλλων ἰδίᾳ) ὑπὸ τοῦ ἀναμείξαντος ἐκ τῶν κυρίων τῶν ἀναμειχθέντων ὑλικῶν, ὅτε ὁ ἀναμείξας οὗτος εἰδοποιὸς λόγῳ τῆς δημιουργικῆς του ἐργασίας ἐπ' αὐτῶν καὶ τῆς κυριότητος, ἣν ἐκέκτητο ἐπὶ μέρους αὐτῶν, γίγνεται ἀπόλυτος κύριος τοῦ οὕτω παραχθέντος, ὑπόχρεως ἁπλῶς ἔναντι τοῦ κυρίου ἢ τῶν κυρίων τοῦ ὑπολοίπου ὑλικοῦ μέχρι τοῦ πλουτισμοῦ.

Β) Εἷς ἐκ τῶν λόγων ἀπωλείας τῶν δικαιωμάτων ἐπ' ἀλλοτρίου πράγματος (jura in re aliena), λ. χ. ἐμφυτεύσεως, δουλειῶν, ἐνεχύρου. Ἄλλως καὶ

Digitized by Google

ἐπίκτησις (consolidatio) καλουμένη. Ἡ ἀπώλεια τῶν δικαιωμάτων τούτων ἐπέρχεται λόγῳ τῆς ὑπὸ τοῦ δικαιούχου αὐτῶν κτήσεως καὶ τῆς κυριότητος τοῦ δουλεύοντος ἢ ἐφ' οὗ ἡ ἐμφύτευσις, ἥτις κυριότης, καθολικὴ ἐξουσία οὖσα ἐπὶ τοῦ πράγματος, συγχωνεύει ἐν ἑαυτῇ καὶ πᾶσαν μερικωτέραν ἐξουσίαν, ἴδιον δικαίωμα ἀποτελοῦσαν ἐπ' αὐτοῦ (λ. χ. ἐπικαρπίας ἐνεχύρου). Γ. Κ. Γ.

— *[Ὀφθαλμολ.]* Ρευστοποίησις τοῦ ὑαλοειδοῦς σώματος τοῦ ὀφθαλμοῦ, καθ' ἣν βλέπει τις διὰ τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου θολερότητας ἐλευθέρως κινουμένας ἐν αὐτῷ. Εἶναι ἀπότοκος παθήσεων τοῦ χοριοειδοῦς. *Σύγχυσις σπινθηροβόλος* λέγεται ἡ διὰ τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου ἐν τῷ ὑαλοειδεῖ ἐξακρίβωσις βροχῆς λαμπόντων σημείων μετακινουμένων μὲ τὴν κίνησιν τοῦ βολβοῦ, συνήθως ἄνευ βλάβης τοῦ βυθοῦ, ἄλλοτε μετὰ ἀλλοιώσεων χοριοειδοαμφιβληστροειδικῶν. Ὀφείλεται εἰς τὴν ἐν τῷ ὑαλοειδεῖ αἰώρησιν χολοστερίνης, τυροψίνης καὶ φωσφορικῶν ἁλάτων. Β. Α.

— **σύγχυσις *διανοητική*.** Ψυχικὴ συνδρομή, ἡ ὁποία ἐξελίσσεται συνήθως πρωτοπαθῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν λοιμώδους ἢ τοξικολοιμώδους παράγοντος, καὶ ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται διὰ τελείας ἀναστολῆς τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνωτέρου ψυχισμοῦ. Ἡ κληρονομικότης προδιαθέτει πάντοτε σχεδόν, ἀλλ' οἱ κύριοι αἰτιολογικοὶ παράγοντες εἶναι αἱ λοιμώξεις, αἱ αὐτοδηλητηριάσεις, αἱ ἠθικαὶ καὶ σωματικαὶ καταπτήσεις, τραυματισμοὶ τοῦ κρανίου κ.τ.λ. Ἡ πάθησις παρατηρεῖται κυρίως ἀπὸ τοῦ 20οῦ ἔτους μέχρι τοῦ 40οῦ, συνηθέστατα δὲ προσβάλλει τὸ θῆλυ φῦλον.

Ἡ πάθησις ἐξελίσσεται εἰς τρεῖς περιόδους συνήθως: 1) *Προδρομικὴ περίοδος*. Ἐκδηλοῦται δι' ἐντόνου κεφαλαλγίας, ἀϋπνίας, ἀθυμίας, κοπώσεως καὶ ζάλης. 2) *Περίοδος ἀκμῆς*. Περιλαμβάνει τὰς διανοητικὰς διαταραχάς, ἤτοι τὴν νάρκην τοῦ ἀνωτέρου ψυχισμοῦ, ἀμνησίαν, κοιναίσθησιν, ἀπροσεξίαν, ἀσυναρτησίαν, διαταραχὰς τῆς συνειδήσεως καὶ προσανατολισμοῦ, ἔλλειψιν συνταυτισμοῦ· τὰς διαταραχὰς τῆς συναισθηματικότητος, ὡς ἀδιαφορίαν πρὸς τὸ περιβάλλον καὶ ἀσυγκινησίαν· τὰς διαταραχὰς τῆς ἐνεργητικότητος, ὡς ἀβουλίαν κ.λ.π. 3) *Περίοδος ἀπολήξεως*. Ἡ συνήθης ἀπόληξις εἶναι ἡ τελεία ἴασις· σπανιώτατα ἡ πάθησις ἀποβαίνει χρονία ἢ ἀπολήγει εἰς θάνατον λόγῳ ἐπιπλοκῶν ἐκ τῶν λοιμώξεων. Ἡ σύγχυσις ἀναγνωρίζει τέσσαρας μορφάς: 1) Τὸ ὀνειρικὸν παραλήρημα. 2) Τὴν συγχυτικὴν καταπληξίαν. 3) Τὸ ὀξὺ παραλήρημα. 4) Τὴν χρονίαν διανοητικὴν σύγχυσιν.

Μορφάς τινας τῆς διανοητικῆς συγχύσεως δυνάμεθα νὰ νοσηλεύσωμεν καὶ κατ' οἶκον, ὅπως τὰς ἐμφανιζομένας κατὰ τὴν πορείαν λοιμωδῶν νόσων. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως ἡ ψύχωσις αὕτη ἔχει ἀνάγκην ἀπομονώσεως. Ἐν ἀρχῇ συνιστῶμεν ἀπόλυτον παραμονὴν ἐν τῇ κλίνῃ, χλιαρὰ λουτρὰ 34—36° διαρκείας 20', τροφὴν θρεπτικήν, καὶ ἐπὶ γνωστοῦ λοιμώδους παράγοντος τὴν εἰδικὴν θεραπείαν, ἐπὶ ἀγνώστου ἀντιλοιμώδη τοιαύτην, ὡς φυσιολογικοὺς ὀρούς, ἰωδιοῦχα, ἐλαφρὰ καθαρτικά. Ἐπὶ μορφῶν ὑπερδιεγέρσεως, πλὴν τῶν παρατεταμένων χλιαρῶν λουτρῶν, διαρκείας 2—3 ὡρῶν, συνιστῶμεν καὶ τὰ γενικὰ πραϋντικά. Παρελθούσης τῆς ὀξείας περιόδου, συνιστῶμεν τόνωσιν τοῦ ὀργανισμοῦ, διὰ γλυπαροφωσφορούχων καὶ ἀρσενικούχων, ἰδίᾳ ἐνέσεων. Μ. Ν. Β.

— **σύγχυσις *εἰρήνης*** *[Ποιν. Δίκ.]*. Ὑπὸ τὸν κοινὸν τοῦτον ὅρον περιλαμβάνει ὁ ποινικὸς νόμος ἐν τῷ 8ῳ αὐτοῦ κεφαλαίῳ τὰ συγγενῆ πρὸς ἄλληλα ἀδικήματα τῆς διαταράξεως τῆς κοινῆς εἰρήνης, τῆς διαταράξεως τῆς εἰρήνης τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἡσυχίας αὐτῆς, τῆς διαταράξεως τῆς οἰκιακῆς εἰρήνης, τῆς ἡσυχίας σωματείου τινός, ὡς καὶ τῆς διαταράξεως τῆς εἰρήνης τῶν πολιτῶν, περὶ ὧν βλ. λ. *διατάραξις* (*[Ποιν. Δίκ.]*. τ. θ', σ. 278 β').

— **σύγχυσις *κοινῆς ἡσυχίας*** *[Ποιν. Δίκ.]*. Ἡ καθ' οἱονδήποτε τρόπον διατάραξις τῆς κοινῆς ἡσυχίας προνοεῖται καὶ τιμωρεῖται, ὑπὸ τὸν κοινὸν τοῦτον ὅρον ἀπὸ τὰ ἄρθρα 552—556 τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὧν αἱ σπουδαιότεραι περιπτώσεις εἶναι: α) Ἡ τοῦ ἄρθρου 552, καθ' ὅ, ὅστις ἐμβάλλει εἰς ἀνησυχίαν τὰς ψυχάς, προξενεῖ συρροὴν ἀνθρώπων ἢ βάλλει εἰς κίνησιν τὴν ἀρχὴν ἢ τὴν ἔνοπλον δύναμιν, ἐπικαλούμενος ψευδῶς βοήθειαν ἢ μεταχειριζόμενος ἀτόπως τοὺς κώδωνας ἢ ἄλλα ἐκταρακτικὰ ὄργανα, ἀπηγορευμένα σημεῖα φατρίας ἢ συνθήματος, πλαστὰς ἢ δεισιδαίμονας παραστάσεις ἢ διαφημήσεις, τιμωρεῖται μὲ κράτησιν μιᾶς ἑβδομάδος μέχρι δύο μηνῶν ἢ μὲ πρόστιμον 120 μέχρι 1200 δραχμῶν· ἐὰν δὲ ὁ σκοπὸς τοῦ πταίστου ἀπεσκόπει νὰ διαταράξῃ τινὰς μόνον καὶ δὲν ἐπέφερε τὸ ὡς ἄνω δημόσιον ἀποτέλεσμα, μὲ κράτησιν τὸ πολὺ ἑνὸς μηνὸς ἢ πρόστιμον τὸ πολὺ 400 δραχμῶν· καὶ β) Ἡ τοῦ ἄρθρου 553, καθ' ὅ, ὅστις δι' ὑπερβολικῶν κρότων καὶ θορύβων ἢ δι' οἱωνδήποτε ἄλλων πράξεων ταράττει δημοσίως τῶν κατοίκων τὰς ἀσχολίας, τὰς τέρψεις ἢ τὴν νυκτερινήν των ἡσυχίαν, ἐὰν μὲν τοῦτο ἔγινε κατὰ συμπεφωνημένην ἕνωσιν πολλῶν καὶ προέκυψεν ἐντεῦθεν συρροὴ ἀνθρώπων, τιμωρεῖται μὲ κράτησιν τὸ πολὺ δύο ἑβδομάδων ἢ μὲ πρόστιμον τὸ πολὺ τετρακοσίων δραχμῶν, ἄλλως δέ, μὲ κράτησιν τὸ πολὺ τριῶν ἡμερῶν ἢ μὲ πρόστιμον τὸ πολὺ ἑκατὸν εἴκοσι δραχμῶν. Κ. Γ. Κ.

— **σύγχυσις *ὁρίων*.** Ἐπὶ συγχύσεως ὁρίων παρακειμένων γηπέδων ἢ ἀγρῶν, καταστάντων διὰ τοῦ χρόνου ἀγνώστων, δίδοται, ὡς καὶ ἐπὶ πάσης ἀμφισβητήσεως αὐτῶν, ἑκάστῳ τῶν γειτόνων ἡ περὶ ὅρων ἰθυντέων ἀγωγὴ (actio finium regundorum), τῆς ὁποίας σκοπὸς εἶναι ὁ διακανονισμὸς αὐτῶν, τοῦ δικαστοῦ δυναμένου λόγῳ, τῆς διπλῆς φύσεως τῆς ἀγωγῆς (actio duplex), ἑκατέρου ἐπέχοντος θέσιν ἐνάγοντος ἅμα καὶ ἐναγομένου, οὐ μόνον νὰ ἀποκρούσῃ τὰς ἀδικαιολογήτους αἰτήσεις τοῦ ἐνάγοντος, ἀλλὰ νὰ δεχθῇ τὴν γραμμὴν τῶν ὁρίων τὴν ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου ἀξιουμένην. Ὑφισταμένης συγχύσεως ὁρίων, ἀείποτε χωρεῖ ἡ πρὸς κανονισμὸν αὐτῶν δίκη, μὴ χωρούσης παραγραφῆς τινος, ἐφ' ὅσον δὲν δύναται νὰ κτηθῇ δικαίωμα ὅπως ἐξακολουθῇ ἡ πρὸς τὸν γείτονα σύγχυσις τῶν ὁρίων· ὁ κατέχων ὅμως καθωρισμένα ὅρια ἐπὶ τριακονταετίαν, μὴ ὑφισταμένης συγχύσεως, προστατεύεται διὰ τῆς τριακονταετοῦς παραγραφῆς. Ἡ ἀγωγὴ ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πρωτοδικείου, ἡ δὲ ἐκ τῆς συγχύσεως ἢ μετακινήσεως τῶν ὁρίων ἐπελθοῦσα διατάραξις τῆς νομῆς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ εἰρηνοδικείου (490 πολ. δικον.). Κ. Γ. Κ.

— **συγχύσεως *ἔτος*** *[Ἀστρον.]*· βλ. *ἡμερολόγιον*.

συγχύτριον (τὸ) (Synchytrium) *[Βοτ.]*. Γένος φυκομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *χυτριδιινιδῶν*, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη, κυρίως παράσιτα αὐτοφυῶν φυτῶν ἐπὶ τῶν ἐπιδερμικῶν κυττάρων, τῶν ὁποίων προκαλοῦν ὑπερτροφίας. Ε. Τ. Ε.

συγχώνευμα (τό)· τὸ ἐκ συγχωνεύσεως προελθόν, μεῖγμα, κρᾶμα.

συγχώνευσις —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συγχωνεύειν, ἡ εἰς ἓν μεῖξις πολλῶν τινων: «συγχώνευσις ὑπηρεσιῶν, — τραπεζῶν».

— **συγχώνευσις *ἐπικρατείας*** *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. *ἕνωσις κρατῶν*.

— **συγχώνευσις *ἑταιρειῶν*** *[Ἐμπ.—Φορολ. Δικ.]*. Διὰ συμβάσεως δύο ἢ πλείονες ἑταιρεῖαι, συνήθως ἐνασκοῦσαι ὁμοειδὲς ἐμπόριον ἢ βιομηχανίαν, ἑνοῦνται ἢ συγχωνεύονται εἰς μίαν ἑταιρείαν. Τοῦτο συμβαίνει συχνότερον εἰς τὰς ἀνωνύμους ἑταιρείας, εἴτε πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ζημίας, εἴτε πρὸς ἐπίτευξιν κρεισσόνων ἀποτελεσμάτων. Λόγῳ τῆς σημαντικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν ἐψηφίσθη εἰδικὸς νόμος (5261 τῆς 2 Αὐγούστου 1931) «Περὶ συγχωνεύσεως ἀνωνύμων ἑταιρειῶν». Κατὰ τὸ ἄρθρ. 1 ἡ συγχώνευσις αὕτη γίνεται εἴτε διὰ συστάσεως νέας ἀνωνύμου ἑταιρείας, εἴτε διὰ συγχωνεύσεως μιᾶς ἢ πλειόνων ὑπὸ ἄλλης, εἴτε δι' ἐξαγορᾶς μιᾶς ἢ πλειόνων ὑπὸ ἄλλης, δὲν ἐφαρμόζονται δὲ ἐπὶ τῶν συγχωνευομένων ἑταιρειῶν αἱ περὶ ἐκκαθαρίσεως καὶ διαλύσεως ἰσχύουσαι διατάξεις, ἀλλ' ἀρκοῦσιν αἱ σύμφωνοι ἀποφάσεις τῶν γενικῶν συνελεύσεων τῶν ἐνδιαφερομένων ἑταιρειῶν, λαμβανόμεναι κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 29 § 3 καὶ 31 § 2 τοῦ νόμου 2190 διὰ τὴν συγχώνευσιν ταύτην. Διακρίνει δὲ ὁ νόμος ἰδιαιτέρως τὴν εἰσφορὰν ἑταιρικῆς περιουσίας ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς, δηλαδὴ τοῦ τε ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ, λόγῳ συγχωνεύσεως, καθ' ἣν περίπτωσιν, ὁσάκις πρόκειται περὶ συγχωνεύσεως μεγάλων ἐπιχειρήσεων, δύναται ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ μὴ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ περὶ ἐκτιμήσεως τῆς εἰσφορᾶς ταύτης διατάξεις τῶν ἄρθρων 9 καὶ 10 τοῦ νόμου 2910. Ἡ ἑταιρεία, εἰς ἣν ὑπήχθη ἡ συγχωνευθεῖσα, ὑποκαθίσταται, αὐτοδικαίως καὶ ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως, εἰς ἅπαντα ἐν γένει τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς συγχωνευθείσης ἑταιρείας, τῆς τοιαύτης μεταβιβάσεως ἐξομοιουμένης πρὸς τὴν καθολικὴν διαδοχήν. Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ νόμου 5261 ἐξεδόθη τὸ διάταγμα τῆς 24 Σεπτεμβρίου 1931, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπηλλάγη ἡ περὶ συγχωνεύσεως σύμβασις τῶν κατὰ τὰς κειμένας διατάξεις φορολογιῶν καθαρᾶς προσόδου κλπ. (ἄρθρ. 7, ἐδ. 5 νόμου 5420 τοῦ 1932). Γ. Ν. Κ.

συγχωνεύω· χωνεύω, μειγνύω εἰς ἓν πολλά τινα, ἑνοποιῶ: «συγχωνεύω ὑπηρεσίας, — τραπέζας κττ.».

συγχώρησις, —*εως* (ἡ)· τὸ συγχωρεῖν, συγγνώμη, ἄφεσις, δημοτ. *σχώρεση*· || φρ. «μετὰ συγχωρήσεως», ἄλλως «μὲ τὸ συμπάθιο».

— **συγχώρησις**, ἢ ***συνδρομή*** *[Ρητορ.]*. Τὸ σχῆμα τοῦτο λαμβάνει ὁ λόγος, ὅταν παραχωρῶμεν εἰς τὸν ἀντίπαλον μικρόν τι καὶ φιλονικούμενον ἢ ἀμφίβολον, ἵνα ἐξαγάγωμεν κατ' αὐτοῦ μεῖζόν τι καὶ ὁμολογούμενον. Ἐμφαίνει δὲ τὸ σχῆμα τοῦτο ὑπεροχὴν τοῦ ἀγορεύοντος καὶ καταβάλλει τὸν ἀντίπαλον ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ χώρᾳ. Οὕτως ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ «Περὶ στεφάνου» λόγῳ συγχωρεῖ εἰς τὸν Αἰσχίνην ὅσα πρὸ τοῦ πολέμου ἔλεγεν ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου, καίτοι οὐδὲ τοῦτο ἦτο συγγνωστέον· ὕστερον ὅμως ἐπάγει ἄλλο, πολὺ μεγαλύτερον καὶ ἀσυγχώρητον, ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ Αἰσχίνης, φανεροῦ ὄντος τοῦ πολέμου καὶ τοῦ Φιλίππου κεκηρυγμένου ἐχθροῦ, οὐδὲν εἶπεν, οὐδὲν ἔπραξε συμφέρον εἰς τὴν πατρίδα. Ι. Φ. Δ.

συγχωρητήριον (τό). Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ τὸ γράμμα ἢ ἔγγραφον, δι' οὗ παρέχεται ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἐγγράφως ἡ ἄφεσις ἁμαρτίας ἢ ἁμαρτιῶν (κοιν. *συγχωροχάρτι*). Ἡ συνήθεια τοῦ συγχωρεῖν τὰς ἁμαρτίας ἐγγράφως, ὑπάρχουσα ἐν τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ ἀπὸ παλαιᾶς ὁπωσδήποτε ἐποχῆς, εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐξ ἐπιδράσεως τῆς δυτικῆς, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως χρόνους, καθ' οὓς ἐλύετο ἐνίοτε δι' ἐγγράφου μάλιστα ὁ ἀφορισμός, ὁ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβληθεὶς εἰς ἄτομα ἢ καὶ ὁλόκληρον κοινότητα (βλ. καὶ λ. *ἄφεσις*). Κ. Ι. Δ.

— *[Ἐκκλ. Ἱστορ.]* Τὰ *συγχωρητήρια* καθιερώθησαν κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ Δύσει ὑπὸ τῶν παπῶν ὑπὸ τῶν ὁποίων παρεχωροῦντο κυρίως κατόπιν ὑλικῶν ἀνταλλαγμάτων διὰ φιλανθρωπικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς σκοπούς. Τὰ συγχωρητήρια ὅμως ταῦτα, τὰ ὁποῖα κοινότερον καὶ συνηθέστερον παρ' ἡμῖν καλοῦνται *συγχωροχάρτια*, ἐγένοντο αἰτία πλείστων καταχρήσεων ἐν τῇ Δύσει, ὅπου κατήντησαν νὰ πωλῶνται, ὄχι μόνον εἰς τοὺς κοινοὺς πιστούς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἡγεμόνας καὶ εἰς λῃστὰς καὶ κοινοὺς κακούργους, διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν των ἐκ κακῶν πράξεων καὶ ἐξ ἐγκλημάτων, οὐχὶ μόνον διαπραχθέντων, ἀλλὰ καὶ μελλόντων νὰ διαπραχθῶσιν. Ἡ κατάχρησις αὕτη ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα Λέοντος Ι' δομινικανὸς μοναχὸς Τέτσελ ἐσκόρπιζεν ἀφειδῶς τὰ συγχωροχάρτια, εἰσπράττων χρήματα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ρώμης. Ἐναντίον τοῦ μοναχοῦ τούτου καὶ τῆς διανομῆς τῶν συγχωροχαρτίων ἐξηγέρθη σφοδρότατα ὁ Λούθηρος, ἡ μεταξὺ δὲ τούτου καὶ τοῦ Τέτσελ ἐγερθεῖσα τότε πολεμικὴ ἀπετέλεσε τὴν ἀρχὴν τῆς μεταρρυθμίσεως. Τὰ συγχωροχάρτια ὑφίστανται ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ, παραχωροῦνται ὅμως ὑπὸ τοῦ πάπα μετὰ μεγαλυτέρας φειδοῦς καὶ αὐστηρότητος καὶ εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις καὶ ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ ἀναμνηστικὰ θρησκευτικὰ ἀντικείμενα. Κατὰ τὰς τελετὰς τοῦ Ἱεροῦ ἔτους (anno santo), αἵτινες λαμβάνουν χώραν ἐν Ρώμῃ ἀνὰ πᾶσαν εἰκοσιπενταετίαν καὶ κατὰ τὴν συμπλήρωσιν νέου αἰῶνος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πάπας, διὰ γενικῆς εὐλογίας, παραχωρεῖ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντας τοὺς προσερχομένους εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον προσκυνητάς.

συγχωρητικός, —*ή*, —*όν*· συγγνωμονικός, ἐπιεικής.

συγχωρητός, —*ή*, —*όν*· ὁ δυνάμενος νὰ συγχωρηθῇ.

συγχωριανός· βλ. *συχωριανός*.

συγχώριο (τό)· βλ. *συχώριο*.

συγχωρνῶ· βλ. *συγχωρῶ* καὶ *συχωράω*.

συγχωροχάρτια (τά)· βλ. *συγχωρητήριον*.

συγχωρῶ (—*έω*)· παρέχω συγχώρησιν, συγγνώμην: «συγχωρῶ τοὺς ἐχθρούς μου», «σὲ συγχωρῶ διὰ τελευταίαν φοράν»· || ἀρχ., ἐπιτρέπω, δὲν ἐμποδίζω.

Συδδηνὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς μεταξὺ τῶν δύο Σύρτεων, καὶ δὴ μεταξὺ Σαβράτων καὶ Ἀζουΐδος, ἀναφερομένη καὶ ὡς *Συδιδηνὶς* (*Πτολεμ.* Δ, γ, 41). Ταυτότης ἀνεξακρίβωτος. Πιθανῶς ἡ Gypsaria taberna τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ χάρτου, ἣν ταυτίζουν πρὸς τὸ Dalil Dalanian. Σ. Ε. Λ.

συδενδρία (ἡ)· ἄθροισμα δένδρων μὴ ἀποτελούντων λόχμην.

Σύδενδρον *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καταβόθρα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 538. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τριβένι*.

συδιίδαι (οἱ) (Sydiidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακοστράκων τῆς κατηγορίας τῶν *κλαδοκέρων* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυλλοπόδων*, περιλαμβάνουσα μικροὺς θαλασσίους ζωϊκοὺς ὀργανισμοὺς μὲ κόγχην δίθυρον. Ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Σύδρα, ἢ ***Σύεδρα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Τραχείας Κιλικίας, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ κόλπου τῆς Ἀτταλείας, κειμένη μεταξὺ τῆς πόλεως Κορακησίου (νῦν Ἀλαΐα) καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σελινοῦντος ποταμοῦ (νῦν Πέργαμα-τσάϊ). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 47 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Παμφυλίας, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας,

Digitized by Google

ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Σίδης. Ἡ θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Α. Θ. Σ.

Σύδροι *['Αρχ.]*. Λαὸς τῶν ΒΔ. ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν (Ἰνδο-Σκυθία), κατοικῶν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἰνδοῦ, πρὸς Ν. τῶν Σόγδων (*Πτολ.* VI, 20, 3). Α. Θ. Σ.

Συέννεσις. Προσηγορία μᾶλλον ἢ κύριον ὄνομα (ἂν καὶ ἀναγράφεται ἐπὶ νομισμάτων καὶ ὡς κύριον ὄνομα) τῶν βασιλέων ἢ ἡγεμόνων ἢ διοικητῶν τῆς ἀρχαίας Κιλικίας. Ἐκ τούτων ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιοι εἶναι: —1) Ὁ ἡγεμὼν τῶν Κιλίκων καὶ σύμμαχος τοῦ βασιλέως τῆς Μηδίας Ἀστυάγους εἰς τὸν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Ἀλυάττου πόλεμον. Τῇ συμβουλῇ τούτου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος Ναβουχοδονόσορος, οἵτινες δὲν ἐπεθύμουν, πρὸς ἰδίαν ἀσφάλειαν, τὴν ταπείνωσιν τοῦ βασιλέως τῶν Λυδῶν, ὁ Ἀστυάγης συνῆψεν εἰρήνην πρὸς τὸν Ἀλυάττην κατὰ τὸ 585 π. Χ. —2) Ὁ ἡγεμὼν τῶν Κιλίκων κατὰ τὴν ἐκστρατείαν Κύρου τοῦ νεωτέρου (401 π. Χ.) ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του βασιλέως τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξου Β', ἐξ ἀμελείας ἢ καὶ προδοσίας τοῦ ὁποίου ἠδυνήθη ἀκωλύτως ὁ Κῦρος νὰ διαβῇ τὰ στενὰ τοῦ Ταύρου. ΚΑΨ.

Σύεσσα (Suessa) *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σούεσσα* Αὐρούγκα.

Συέσσολα (Suessola) *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σουέσσολα.*

Σὺζ (La Suze), ***Ἑρριέττα**, κόμισσα ντὲ λὰ —.* Γαλλὶς ποιήτρια (βλ. λ. *Λὰ Σύζ*).

Συζὲρ (Suger). Γάλλος κληρικὸς καὶ πολιτικὸς (1081—1151). Ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ὑπῆρξε πανίσχυρος πολιτικὸς σύμβουλος τῶν βασιλέων Λουδοβίκου ΣΤ' καὶ Λουδοβίκου Ζ'. Ἀναλαβὼν τὴν ἀντιβασιλείαν, κατὰ τὴν σταυροφορικὴν ἐκστρατείαν τοῦ Λουδοβίκου τοῦ νεωτέρου εἰς Ἁγίους Τόπους (1147), ἐκυβέρνησε μετὰ δεξιότητος καὶ ἀρετῆς, κατορθώσας νὰ παράσχῃ ἄφθονα οἰκονομικὰ μέσα εἰς τὸν ἐν ἐκστρατείᾳ στρατὸν καὶ νὰ αὐξήσῃ τὴν εὐημερίαν τῆς χώρας. Κατὰ τὸ τέλος τῆς ἀντιβασιλείας (1149) ὁ βασιλεὺς τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ πατρὸς τῆς πατρίδος. Θ. Κ.

σύζευγμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συζεύξεως, τὸ συνεζευγμένον.

συζευγνύω, καὶ *ζεύγνυμι*, ἀόρ. *συνέζευξα—συνεζεύχθην*, παθ. μετχ. *συνεζευγμένος*· συνδέω, ἑνόνω· || συνάπτω εἰς γάμον: «οὓς ὁ Θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω».

συζευκτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σύζευξιν, ὁ πρὸς σύζευξιν: «συζευκτικοὶ λίθοι».

— **συζευκτικὴ** *ῥαφὴ* *['Ανατομ.]*· βλ. *ῥαφή.*

— **συζευκτικοὶ** ***λίθοι*** *[Οἰκοδ.]*. Οἱ ἐν εἴδει ὀδόντων ἐξέχοντες εἰς ὡρισμένα σημεῖα τῶν τοιχοποιιῶν λίθοι ἢ πλίνθοι, οἱ ὁποῖοι ἀφήνονται ἢ ἐντοιχίζονται εἰς αὐτὰς διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν σύνδεσιν μελλοντικῶς κατασκευασθησομένων τοιχοποιιῶν πρὸς τὰς ἤδη ὑπαρχούσας τοιαύτας. Οἱ ἐν λόγῳ λίθοι, τιθέμενοι εἰς κατακορύφους σειρὰς συνήθως καὶ ἀπέχοντες ἀλλήλων κατ' ἴσας περίπου ἀποστάσεις, παρουσιάζουσιν ὁμοιότητά τινα πρὸς ὀδοντοστοιχίαν καὶ διὰ τοῦτο καλοῦνται ἐνίοτε καὶ *ὀδοντώματα.*

Συζευκτικοὶ λίθοι καλοῦνται ἐπίσης καὶ οἱ λίθοι τῶν ἐξωρραχίων τῶν ἁψίδων, οἵτινες, παρουσιάζοντες καὶ οὗτοι ὄψιν ὀδοντώσεως, χρησιμεύουσιν εἰς τὴν σύνδεσιν τοῦ σώματος τῶν ἁψίδων τούτων μετὰ τῆς γύρω αὐτῶν τοιχοποιίας. Α. Α. Κ.

— **συζευκτικὸς** ***χόνδρος*** *['Ανατομ.]*. Χόνδρινον διάφραγμα, ἐγκαρσίως παρεμβαλλόμενον μεταξὺ τῶν περάτων τῆς διαφύσεως τοῦ ὀστοῦ καὶ ἑκατέρας ἐπιφύσεως αὐτοῦ, διενεργοῦν τὴν κατὰ μῆκος αὔξησιν τῶν ἐπιμήκων ὀστῶν. Ἡ μετέπειτα δ' ὀστέωσις τοῦ συζευκτικοῦ χόνδρου ἀποτελεῖ τὴν *ῥαφὴν τῶν ἐπιφύσεων.* Ι. Π.

σύζευξις, *—εως* (ἡ)· συνένωσις, σύνδεσις· || σύνδεσις διὰ γάμου.

— *[Μικροβ.]* Ἡ *σύζευξις* ἀποτελεῖ ἕνα τῶν τριῶν τρόπων, καθ' οὓς τελεῖται ἡ γονιμοποίησις τῶν πρωτοζῴων. Κατὰ τὴν σύζευξιν ὁ πυρὴν τοῦ ἄρρενος πρωτοζῴου εἰσέρχεται εἰς τὸ σῶμα τοῦ θήλεος καὶ συνενοῦται πρὸς τὸν πυρῆνα αὐτοῦ. Ἐκ τῆς συνενώσεως δὲ ταύτης, μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τῶν πρωτοζῴων, προκαλεῖται ὁ πολλαπλασιασμὸς διὰ διαιρέσεως. Ν. Α. Μ.

— *['Ηλεκτρ.]* Καλεῖται ἐν τῇ ἠλεκτροτεχνίᾳ *σύζευξις* δύο ἠλεκτρικῶν συστημάτων ἡ μαγνητικὴ ἢ χωρητικὴ ἀλληλένδεσις αὐτῶν. Ἡ μαγνητικὴ ἐπαγωγικὴ σύζευξις γίνεται διὰ πηνίων, ἡ δὲ χωρητικὴ διὰ πυκνωτῶν. Λ. Ν. Κ.

— *[Μουσ.]* *Σύζευξις* ἢ *σημεῖον συζεύξεως* ἢ *διαρκείας* καλεῖται μουσικὸν σημεῖον ἀποδιδόμενον διὰ τῆς καμπύλης ⌒ καὶ ἑνοῦν δύο φθόγγους τῆς αὐτῆς ὀξύτητος, εἰς τρόπον ὥστε ἡ διάρκεια τῶν φθόγγων τούτων νὰ ἰσοδυναμῇ ἀκριβῶς ὅσον οἱ δύο ὁμοῦ καὶ χωρὶς ὁ δεύτερος νὰ ἐκφωνῆται ἐκ νέου. Π. χ.

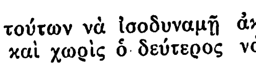

Τὰ διὰ τῆς συζεύξεως ἡνωμένα ἀνωτέρω δύο ντὸ ἡμίση ὀφείλουν νὰ κρατηθοῦν ὡς ἐὰν ἦσαν ἓν ὁλόκληρον καὶ χωρὶς νὰ ἐκφωνηθῇ καὶ πάλιν τὸ δεύτερον. Διὰ τῆς αὐτῆς ἐπίσης καμπύλης ἐκφράζεται εἰς τὴν μουσικὴν τὸ *λεγκάτο*, τὸ ἑνοῦν μίαν ὁλόκληρον φράσιν ἢ τμῆμα φράσεως. Ἐνίοτε ἡ καμπύλη τῆς συζεύξεως ἀντικαθίσταται διὰ τῆς ἀγκύλης: ⌐¬.

Σύζευξις (λατ. ligatura) ἐκαλεῖτο ὡσαύτως ἐν τῇ ἀναλογικῇ σημειογραφίᾳ τοῦ μεσαίωνος ὁμὰς φθογγοσήμων προσκεκολλημένων τῶν μὲν πρὸς τοὺς δέ, εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἀποτελῶσιν ἓν σχῆμα. Ἡ ἀξία τῶν οὕτω προσκεκολλημένων φθογγοσήμων παρήλλασσεν ἀναλόγως τῆς μορφῆς τῆς συζεύξεως. Οὕτω π. χ. μακρόν τι φέρον τὴν οὐρὰν ἀριστερὰ καὶ πρὸς τὰ κάτω συνδέεται πρὸς κατιὸν φθογγόσημον καὶ μεταβάλλεται εἰς βραχύ:

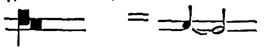

Τοὐναντίον τὸ βραχὺ ἑνούμενον πρὸς ἕτερον βραχὺ κατιὸν μετεβάλλετο εἰς μακρόν· π. χ.:

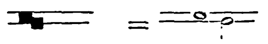

Γενικώτερον διὰ τῆς προσθέσεως ἢ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς οὐρᾶς τὸ πρῶτον φθογγόσημον προσλαμβάνει ἀξίαν ἀντίθετον ἐκείνης, ἣν εἶχε κανονικῶς, καὶ τὸ τελικὸν φθογγόσημον γίνεται βραχύ, ἐὰν τὰ δύο τελευταῖα σημεῖα ἀποτελοῦσι πλάγιον σχῆμα· π. χ.:

βραχὺ —μακρὸν

μακρὸν—μακρὸν

βραχὺ —βραχύ:

μακρὸν—βραχύ:

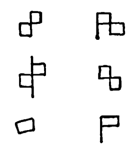

Γ. Σ.

συζήτησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἀνταλλαγὴ σκέψεων, ἡ δι' ἀμοιβαίων ἀνακοινώσεων ἐξέτασις ζητήματος: «μετὰ μακρὰν συζήτησιν», «ἀπαγορεύονται αἱ συζητήσεις»· || δικαστ. «ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἰσχυρισμῶν τῶν ἀντιδίκων ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ».

—**συζήτησις** ***ἐπ' ἀκροατηρίῳ*** *[Νομ.]*. Ι. *Ἐν πολιτικαῖς δίκαις* βλ. λ. *διαδικασία* ἐπ' ἀκροατηρίῳ (τ. Θ', σ. 185 α').

ΙΙ. *Ἐν ποινικαῖς δίκαις.* Ἡ συζήτησις ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ ἄρχεται (ἄρθρ. 344, 374 καὶ 424 ποιν. δικον.) διὰ τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας· ἐξετάζονται δηλαδὴ ὑπὸ τοῦ διευθύνοντος τὴν συνεδρίασιν δικαστοῦ (προέδρου, μόνου δικαστοῦ ἢ πταισματοδίκου) οἱ ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως ἢ δημοσίου κατηγόρου κλητευθέντες καὶ ἐμφανισθέντες μάρτυρες καὶ οἱ ὑπὸ τῶν διαδίκων, πολιτικῶς ἐνάγοντος καὶ κατηγορουμένου, προταθέντες, ὑποβάλλονται εἰς τὸ δικαστήριον αἱ λοιπαὶ ἀποδείξεις, π. χ. ἔγγραφα, ὅσα χρησιμεύουν εἰς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας, ἅτινα ἀναγινώσκονται, καὶ ἐπιδεικνύονται, ἂν παρίσταται ἀνάγκη, ὡς καὶ τὰ πειστήρια, εἰς τὸν κατηγορούμενον, διὰ νὰ τ' ἀναγνωρίσῃ ἢ δώσῃ περὶ αὐτῶν ἐξηγήσεις (ἄρθρα 393 καὶ 425 ποιν. δικ.). Μεθ' ὃ ἐξετάζεται ὁ κατηγορούμενος (βλ. λ. *ἀπολογία*, τ. Ε', σ. 194 β'), καὶ μετ' αὐτὸν ἀναπτύσσει τὴν κατηγορίαν ὁ εἰσαγγελεὺς (ὁ δημόσιος κατήγορος ἐν τῷ πταισματοδικείῳ) καὶ ὁ πολιτικῶς ἐνάγων, ἂν παρίσταται τοιοῦτος (ἄρθρα 344, 394 καὶ 426 ποιν. δικ.), τελευταῖος δ' ὁ κατηγορούμενος καὶ ὁ συνήγορός του ἀναπτύσσουσι τὴν ὑπεράσπισίν του· εἰς ἀνασκευὴν τῶν παρὰ τῶν τελευταίων ὑποστηριχθέντων ἐπιτρέπεται εἰς τὸν εἰσαγγελέα καὶ τὸν πολιτικῶς ἐνάγοντα νὰ δευτερολογήσωσιν, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δικαιοῦνται ὁ κατηγορούμενος καὶ ὁ συνήγορός του ν' ἀγορεύσωσιν ἐκ νέου· περαιτέρω ὅμως ἀνάπτυξις τῆς ὑποθέσεως εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται, ἀλλ' ἡ συζήτησις κηρύσσεται περατωμένη καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ ἀπόφασις (ἄρθρον 394 ποιν. δικ.), ἐν δὲ τῷ κακουργιοδικείῳ ἡ πρὸς τοὺς ἐνόρκους θέσις τῶν ζητημάτων ὑπὸ τοῦ προέδρου. Ἐν τῇ ἐνώπιον τοῦ πταισματοδικείου καὶ τοῦ πλημμελειοδικείου συζητήσει δὲν κωλύεται, καὶ μετὰ τὴν λῆξιν αὐτῆς, ἡ συμπλήρωσις ἐλλείψεων τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας (π.χ. ἐξέτασις συμπληρωματικὴ μάρτυρος, ἀνάγνωσις ἐγγράφου κλπ.), πρέπει ὅμως, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ταύτην, νὰ δοθῇ αὖθις ὁ λόγος εἰς τὸν κατήγορον καὶ τοὺς διαδίκους. Ἐν τῷ κακουργιοδικείῳ τοὐναντίον, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς συζητήσεως, ἣν κηρύσσει ὁ πρόεδρος τῶν συνέδρων δι' ἀποφάσεώς του (ἄρθρ. 427 ποιν. δικον.), δὲν ἐπιτρέπεται ἐπανάληψις ἢ συμπλήρωσίς τις, ἐκτὸς ἂν ἀνακληθῇ ἡ περὶ λήξεως τῆς συζητήσεως ἀπόφασις τοῦ προέδρου. Ἡ ἀνωτέρω διεξαγωγὴ τῆς συζητήσεως γίνεται *κατ' ἀντιμολίαν* ὄντος τοῦ κατηγορουμένου. Περὶ τῆς ἐν ἀπουσίᾳ τούτου συζητήσεως βλ. λ. *ἐρήμην δίκη.* Α. Ν. Μ.

—«**Συζητήσεων,** ***Ἐφημερὶς τῶν —***». Τίτλος ἑλληνικῶν καὶ ξένων ἐφημερίδων (βλ. «*Ἐφημερὶς τῶν* Συζητήσεων»).

συζητητὴς (ὁ)· ὁ συζητῶν, ὁ διεξάγων συζήτησιν· || ὁ δεξιὸς περὶ τὴν συζήτησιν, συζητητικός: «καλὸς συζητητής».

συζητητικός,—*ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συζήτησιν, ὁ τῆς συζητήσεως: «συζητητικὸν σύστημα τῶν δικαστικῶν ὑποθέσεων»· || ὁ δεξιὸς συζητητής.—Ἐπίρρ. ***συζητητικῶς.***

συζητῶ (*—έω*)· ἀνταλλάσσω τὰς σκέψεις μου πρὸς ἐξέτασιν ζητήματος, ἐξετάζω μετ' ἄλλων δι' ἀμοιβαίων ἀνακοινώσεων· || προβάλλω ἀντιρρήσεις: «μὴ συζητῇς! δὲν δέχομαι ἀντιρρήσεις».

συζυγαρχία (ἡ) *[Στρατ.]*. Ἡ μονὰς ἡ ἔχουσα προορισμὸν τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν διαφόρων μονάδων εἰς πυρομαχικά. Ἡ συζυγαρχία εἶναι ἢ πεζικοῦ (ἀνεφοδιάζουσα καὶ τὸ ἱππικὸν) ἢ πυροβολικοῦ· εἶναι δὲ ἢ ὀρεινῆς συνθέσεως ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ συζυγαρχίας πεζικοῦ καὶ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, ἢ πεδινῆς συνθέσεως, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ πεδινοῦ πυροβολικοῦ. Ἡ συζυγαρχία, κατὰ μὲν τὰς πορείας πορεύεται μετὰ τὰ μάχιμα τμήματα καὶ πάντως πρὸ τῶν λοιπῶν σχηματισμῶν (ὑγειονομικῶν κτλ.), κατὰ δὲ τὰς μάχας τάσσεται ἀπαραιτήτως ἐντὸς τοῦ τακτικοῦ πεδίου καὶ ἐπὶ σημείου ἀποτελοῦντος κόμβον ὁδεύσεων, πλησιάζουσα ὁλονὲν περισσότερον, ἐφ' ὅσον ἡ μάχη καθίσταται ζωηροτέρα καὶ συνεπῶς αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ καθίστανται ἐπιτακτικώτεραι. Ἥ τε πεζικοῦ καὶ ἡ πυροβολικοῦ συζυγαρχία ὑπάγεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ. Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν μεταγωγικῶν μάχης τῶν διαφόρων μονάδων ἐκ τῆς συζυγαρχίας, καθὼς καὶ περὶ τοῦ τῆς συζυγαρχίας ἐκ τοῦ ὄρχου βλ. λ. *ἀνεφοδιασμός.* Ν. Θ. Κ.

συζυγῆ (τὰ) (Conjugatae) *[Βοτ.]*. Ὑποκατηγορία θαλλοφύτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κρυπτογάμων*, περιλαμβάνουσα φυτὰ ἀμοιροῦντα ῥιζῶν, βλαστοῦ καὶ φύλλων. Ὁ θαλλὸς τούτων ἀποτελεῖται ἐκ πληθύος κυττάρων ἄνευ μεμβράνης. Ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

συζυγὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τὸ) *[Μαθηματ.]*. Εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἀριθμῶν *συζυγεῖς* λέγονται οἱ ἀλγεβρικοὶ ἀριθμοί, οἵτινες εἶναι ῥίζαι τῆς αὐτῆς ἀναγώγου ἐξισώσεως. Εἰς τὴν ἄλγεβραν *συζυγεῖς* λέγονται δύο ἐξισώσεις ἑνὸς ἀγνώστου περιέχουσαι τετραγωνικὴν ῥίζαν τοῦ ἀγνώστου, ἐὰν ἔχωσιν αἱ ἐξισώσεις αὗται τὴν ῥίζαν μὲ ἀντίθετα σημεῖα. Π. χ. αἱ ἐξισώσεις

$$x+\sqrt{x}=20$$
$$x-\sqrt{x}=20$$

εἶναι συζυγεῖς. Εἰς τὴν γεωμετρίαν *συζυγεῖς διάμετροι κωνικῆς τομῆς* λέγονται αἱ διάμετροι, ὧν ἑκατέρα διχοτομεῖ τὰς παραλλήλους πρὸς τὴν ἄλλην χορδὰς τῆς κωνικῆς. Ἐπίσης συζυγῆ λέγονται δύο σημεῖα μιᾶς εὐθείας, ἐὰν ἀντιστοιχῶσι πρὸς ἄλληλα κατά τινα τρόπον διδόμενον ὑπὸ ἐξισώσεως $6(x_1,x_2)=0$. συνδεούσης τὰς τετμημένας αὐτῶν. Ν. Ε. Γ.

— **συζυγὴς** ***παρέκκλισις κεφαλῆς καὶ ὀφθαλμοῦ.*** Σύνδρομον χαρακτηριζόμενον ὑπὸ ἡμιπληγίας ἢ συσπάσεως τῶν μελῶν μετὰ παρεκκλίσεως τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἀμφότεροι οἱ ὀφθαλμοὶ παρεκκλίνουν ὁμοῦ μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν παραλύτων μελῶν τοῦ σώματος ἢ καὶ πρὸς τὴν ἐναντίαν. Ἀπαντᾶται, κατὰ τὰ ἀρχικὰ ἰδίως στάδια, εἰς αἱμορραγίας τοῦ ἐγκεφάλου, τῆς παρεγκεφαλίδος ἢ καὶ τῆς γεφύρας. Β. Α.

Συζυγία (ἡ) *['Αρχ.]*. Ἐπίθετον τῆς Ἥρας ὡς προστάτιδος τοῦ γάμου (βλ. λ. *Ζυγία*).

συζυγία (ἡ)· ἡ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ζυγὸν ἕνωσις· σύζευξις· || γραμματ., σύστημα κλίσεως ῥημάτων: «συζυγία τῶν εἰς —ω, τῶν εἰς —*μι*».

—*[Γραμματ.]* Καλεῖται *συζυγία* τὸ σύνολον τῶν τύπων τάξεώς τινος ῥημάτων, ὡς συνεζευγμένων τρόπον τινὰ εἰς ἓν σύστημα. Κατὰ Διονύσιον τὸν Θρᾷκα «συζυγία ἐστὶν ἀκόλουθος ῥημάτων κλίσις», διακρίνονται δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἓξ μὲν συζυγίαι τῶν βαρυτόνων ῥημάτων (καθόσον ταῦτα ἔχουν χαρακτῆρα χειλικὸν ἢ οὐρανικὸν ἢ ὀδοντικὸν ἢ ζ, σσ ἤ τι τῶν ἀμεταβόλων λ, ρ—ν, μ ἢ φωνῆεν), τρεῖς δὲ τῶν περισπωμένων καὶ τέσσαρες τῶν εἰς —μι ῥημάτων. Ἡμεῖς ὅμως σήμερον διακρίνομεν δύο συζυγίας: 1) τὴν τῶν εἰς —ω (βαρυτόνων καὶ περισπωμένων) ῥημάτων: *γράφω—λύω—τιμῶ* κ.λ. καὶ 2) τὴν τῶν εἰς —*μι* (καὶ παθητ.—*μαι*) ῥημάτων: *ἵστη-μι, τίθη-μι, δίδω-μι, πίμπλη-μι, εἶ-μι, εἶμι, φη-μί, δύνα-μαι, ἐπίστα-μαι* κ.λ. Ἐν τῇ λατινικῇ διακρίνονται τέσσαρες συνήθως συζυγίαι: 1) ἡ τῶν εἰς —are ῥημάτων: laudare, dubitare κ.λ. 2) ἡ τῶν εἰς —ere (μὲ μακρὸν τὸ e τῆς παραληγούσης): habere, monere κ. λ., 3) ἡ τῶν εἰς —ere (μὲ βραχὺ τὸ e τῆς παραληγούσης): legere, dicere,

Digitized by Google

scribere κλ. καὶ 4) ἡ τῶν εἰς *—ire*: audire, finire κ.λ. Καὶ εἰς τὰς νεολατινικὰς γλώσσας διακρίνονται τέσσαρες ὡσαύτως συζυγίαι (πρβλ. λ. χ. τὰς τῆς γαλλικῆς εἰς *—er*, *—ir*, *—oir*, *—re*, ἀλλ' ἐν τῇ ἰσπανικῇ διακρίνονται τρεῖς μόνον συζυγίαι: ἡ τῶν εἰς *—ar*, ἡ τῶν εἰς *—er*, καὶ ἡ τῶν εἰς *—ir*). Πολὺ πλουσιώτεραι εἰς συζυγίας εἶναι αἱ σημιτικαὶ γλῶσσαι, εἰς τινας ἐκ τῶν ὁποίων διακρίνονται δέκα πέντε ἐν ὅλῳ συζυγίαι. Γ. Π. Α.

— *['Αρχ. Μετρ.]* *Συζυγία* καλεῖται ἐν τῇ μετρικῇ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως τὸ μικρότερον τῶν ἐν τῇ μετρικῇ παραθέσει τῶν ποδῶν σύστημα, ἀποτελούμενον ἐκ δύο ποδῶν, δι' ὃ τοῦτο καλεῖται καὶ *διποδία*. Ἡ συζυγία ἀποτελεῖ οἱονεὶ ἕνα σύνθετον πόδα, δι' ὃ αὕτη καλεῖται καὶ βάσις, ἧς θέσις μὲν εἶναι ὁ ἰσχυρότερον ἐκφωνούμενος πούς, ἄρσις δὲ ὁ ἀσθενέστερον. Μία διποδία πολλάκις ἀποτελεῖ στίχον, ἀλλὰ τοῦτο παρατηρεῖται μόνον ἐν κατακλεῖδι χορικῶν ἢ ἄλλων μετρικῶν συστημάτων. Κατὰ συζυγίαν μετροῦνται κανονικῶς οἱ ἰαμβικοὶ τροχαϊκοὶ καὶ ἀναπαιστικοὶ στίχοι, διὰ τὸ ταχὺ τῆς ρυθμικῆς αὐτῶν ἀπαγγελίας, οἱ δὲ δακτυλικοὶ διὰ τὸ ἤρεμον καὶ μεγαλοπρεπὲς αὐτῶν κατὰ μονοποδίαν. Ε. ΔΙ. Κ.

— *['Αστρον.]* Καλοῦνται *συζυγίαι* αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸν Ἥλιον θέσεις τῆς Σελήνης ἢ τῶν πλανητῶν, καθ' ἃς ἡ ἀπ' αὐτοῦ κατὰ μῆκος ἀποχὴ τῶν σωμάτων τούτων ἰσοῦται πρὸς 0° ἢ 180°. Εἰς ἑκατέραν τῶν περιπτώσεων τούτων ἡ Σελήνη ἢ οἱ πλανῆται εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας μετὰ τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Γῆς· καὶ ἂν μὲν ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἰσοῦται πρὸς 0°, τότε λέγομεν ὅτι ἡ Σελήνη ἢ οἱ πλανῆται εὑρίσκονται εἰς *σύνοδον* μετὰ τοῦ Ἡλίου, ἂν δὲ ἡ ἀποχὴ ἰσοῦται πρὸς 180°, τότε λέγομεν ὅτι τὰ σώματα ταῦτα εὑρίσκονται εἰς *ἀντίθεσιν*. Σ. Π.

— **συζυγίαι** *νεύρων* *['Ανατομ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ δώδεκα ζεύγη τῶν νεύρων, ἅτινα ἐκπορεύονται ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἅτινα ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι: 1) τὸ ὀσφρητικόν· 2) τὸ ὀπτικόν· 3) τὸ κοινὸν κινητικὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ· 4) τὸ τροχιλιακόν· 5) τὸ τρίδυμον· 6) τὸ ἀπαγωγὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ· 7) τὸ προσωπικόν· 8) τὸ ἀκουστικόν· 9) τὸ γλωσσοφαρυγγικόν· 10) τὸ πνευμονογαστρικὸν ἢ πλανητικόν· 11) τὸ παραπληρωματικὸν ἢ παλίνδρομον καὶ 12) τὸ ὑπογλώσσιον. Ι. Π.

συζυγικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰς συζύγους, ὁ τῶν συζύγων: «συζυγικὰ καθήκοντα».

συζυγιολογία (ἡ) *[Βιολ.]*. Καλεῖται οὕτω ὁ κλάδος τῆς βιολογίας ὁ πραγματευόμενος τὰς σχέσεις τῆς λειτουργίας ὀργανικοῦ τινος ὄντος πρὸς τοὺς μορφολογικοὺς χαρακτῆρας τούτου Δ. Ν. Π.

σύζυγος (ὁ, ἡ)· ἀνὴρ τελῶν ἐν γάμου κοινωνίᾳ μετὰ γυναικὸς ἐν σχέσει πρὸς ταύτην· γυνὴ τελοῦσα ἐν γάμου κοινωνίᾳ μετὰ ἀνδρὸς ἐν σχέσει πρὸς τοῦτον· πληθ. *σύζυγοι*· ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ἀλλήλους, οἱ ἐν κοινωνίᾳ γάμου τελοῦντες ἀνὴρ καὶ γυνή.

—*[Νομ.]* Ὁ γάμος, τοῦ ὁποίου τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ἠθικοῦ κυρίως χαρακτῆρος, δημιουργεῖ καὶ ἀποτελέσματα ἀναγόμενα εἰς τὰς προσωπικὰς καὶ περιουσιακὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν συζύγων. Οὗτοι ὀφείλουσιν ἀμοιβαίαν στοργὴν καὶ πίστιν. Κύρωσις τοῦ κανόνος τούτου εἶναι ὁ ποινικὸς κολασμὸς τῆς μοιχείας καὶ τῆς διγαμίας. Ἡ γυνὴ ὀφείλει ὑποταγὴν καὶ σέβας εἰς τὸν ἄνδρα, ὅπερ ὡσαύτως καὶ ὁ ἀνὴρ ὀφείλει ν' ἀνταποδίδῃ, τούτου δ' ἕνεκεν ἀπαγορεύεται ἡ κατ' ἀλλήλων ἐνάσκησις ποινικῆς ἢ ἀτιμωτικῆς ἀγωγῆς, ἀναπληρουμένης δι' ἄλλων μέσων ἐπιεικῶν· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κλοπὴ μεταξὺ συζύγων χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου ὡς ὑφαίρεσις. Ἐπίσης συνέπεια τῆς αὐτῆς ἀρχῆς εἶναι ὅτι οἱ σύζυγοι ἀπολαύουσι τοῦ εὐεργετήματος τῆς εὐπορίας. Διὰ νεωτέρου νόμου ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς συζύγους ν' ἀξιῶσι κατ' ἀλλήλων ἀποζημίωσιν λόγῳ ψυχικῆς ὀδύνης. Ἡ γυνή, ὡς ἐκ τῆς ἐν τῷ γάμῳ ὑπεροχῆς τοῦ ἀνδρός, ἀκολουθεῖ τὴν κανονικὴν αὐτοῦ τάξιν καὶ φέρει τὸ οἰκογενειακὸν τοῦ ὄνομα καὶ ἐν χηρείᾳ ἀκόμη. Προσέτι ἀποκτᾷ τὴν ἐθνικότητα τοῦ καὶ ἀκολουθεῖ τὴν τούτου κατοικίαν. Ἡ κατὰ τῆς συζύγου προσβολὴ ἀποτελεῖ τοιαύτην καὶ κατὰ τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἰδίῳ δικαιώματι δικαιοῦται νὰ ἐγκαλέσῃ τὸν ὑβριστήν. Ἕτερον ἀποτέλεσμα τοῦ γάμου, καίτοι ὑπὸ τοῦ νόμου μὴ ὁρίζοντος ῥητῶς, εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν συζύγων συνοίκησις. Ἐντεῦθεν ἡ ὑποχρέωσις τῆς μὲν γυναικὸς νὰ συνοικῇ μετὰ τοῦ ἀνδρός, τούτου δὲ νὰ δεχθῇ ταύτην ἐν τῷ οἴκῳ του. Ξένοι συγγραφεῖς, ἑρμηνεύοντες τὰς σχετικὰς διατάξεις τῶν νομοθεσιῶν των, ἀνεγνώρισαν καὶ δικαίωμα ἀγωγῆς τῶν συζύγων κατ' ἀλλήλων, ἐπιδιωκούσης ἀποζημίωσιν ἐν περιπτώσει ἀθετήσεως τῆς ἄνω ὑποχρεώσεως. Τὸ κανονικὸν δὲ μάλιστα δίκαιον προέβη μέχρι τοῦ νὰ κηρύξῃ νόμιμον καὶ τὴν πρὸς συνάφειαν ὑποχρέωσιν. Ὁ ἀνὴρ τέλος, ὡς φέρων τὰ βάρη τοῦ γάμου, ὑποχρεοῦται εἰς διατροφὴν τῆς συζύγου ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς του θέσεως, μὴ ἀπαλλασσόμενος καὶ ἐν περιπτώσει εὐπορίας ταύτης. Τούτου ἕνεκεν καὶ τὰ χάριν τῶν ἀναγκῶν της δαπανηθέντα δὲν θεωροῦνται ὡς δωρεὰ τοῦ ἀνδρός, ἐμπίπτοντα εἰς τὴν ἀπαγορευτικὴν διάταξιν τοῦ νόμου. Ἡ πρὸς διατροφὴν ὑποχρέωσις τοῦ συζύγου παύει, ἐὰν ἡ σύζυγος ἐγκαταλείψῃ τὴν συζυγικὴν ἑστίαν, ἐκτὸς ἐὰν ἐκ δεδικαιολογημένης αἰτίας τοῦτο ἔπραξεν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν ἡ γυνὴ οὐδὲν δικαίωμα διατροφῆς ἔχει, ἐὰν ἐπακολουθήσῃ εἰλικρινὴς καὶ σοβαρὰ πρόσκλησις τοῦ συζύγου περὶ ἐπανόδου της. Ἀμφισβητεῖται ἐὰν καὶ ἡ μοιχαλὶς ἔχῃ δικαίωμα διατροφῆς, τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου γνωμῶν διχαζομένων. Αἱ λοιπαὶ περιουσιακαὶ σχέσεις παρ' ἡμῖν διέπονται ὑπὸ τοῦ προικῴου δικαίου. Α. Κ. Κ.

συζῶ (*—ῇς*, *—ῇ*), ἀόρ. *συνέζησα*· ζῶ μετά τινος, συνδιαιτῶμαι· || ἰδίᾳ ἐπὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικός: «δὲν συζῇ μὲ τὴ γυναῖκά του, χώρισαν», «συζῇ παρανόμως».

Συήνη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νοτιωτάτη πόλις τῆς κυρίως Αἰγύπτου, ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καλουμένη σήμερον *'Ασουὰν* καὶ ὑπὸ τῶν Κοπτῶν *Σουάν*. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου, εἰς ὃ σημεῖον κατατέμνεται εἰς πολλοὺς βραχίονας ὑπὸ πολυαρίθμων γρανιτικῶν νησίδων, ὧν κυριώτεραι ἡ *'Ελεφαντίνη* καὶ ἡ μικρὰ νησὶς τῶν *Φιλῶν*. Τὰ πέριξ τῆς Συήνης μετὰ τῆς κατέναντι νήσου Ἐλεφαντίνης ὠνομάζοντο εἰς τὴν ἀρχαιότητα *Ὑεμπιῦ*, ἤτοι χώρα τῶν ἐλεφάντων, ἴσως διότι ἐκεῖ πρῶτοι οἱ Αἰγύπτιοι ἐγνώρισαν τὸ ζῷον τοῦτο τῆς Ἀφρικῆς. Παρ' αὐτὴν ἔκειντο περίφημα λατομεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξώρυσσον λαμπροὺς γρανίτας διὰ τὰ μνημεῖα, τὰ ἀγάλματα, τοὺς τάφους κλπ. Ἡ Συήνη ἦτο σπουδαία διὰ τὴν στρατηγικότητα τῆς θέσεώς της, διότι διὰ τοῦ καταρράκτου ἐδέσποζε τῆς ὑγρᾶς ὁδοῦ, δι' ἧς μετεφέροντο εἰς Αἴγυπτον τὰ προϊόντα τῆς Νουβίας. Ἦτο συνάμα ἀφετηρία τῶν καραβανίων καὶ τῶν ἐκστρατειῶν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ φαραωνικὴ πόλις ἔκειτο εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς Ἐλεφαντίνης καὶ φαίνεται ὅτι κατὰ τὸν ΣΤ καὶ Ε' αἰῶνα π. Χ. ὑπῆρχεν ἐκεῖ στρατιωτικὴ ἀποικία Ἑβραίων μὲ ναὸν τοῦ Ἰαβέ. Εἰς τὴν Συήνην ὑπῆρχε τὸ περίφημον φρέαρ, τοῦ ὁποίου τὸ ὕδωρ προσεβάλλετο ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου τὴν ἡμέραν τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου. Ὁ Ἐρατοσθένης (276—196 π. Χ.), μετρῶν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ μῆκος τῆς σκιᾶς ῥάβδου καθέτου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ διὰ τοῦ πλήθους τῶν στροφῶν τροχοῦ ἁμάξης τὴν ἀπόστασιν Συήνης — Ἀλεξανδρείας, ἐξετίμησε τὴν ἀκτῖνα τῆς γῆς. Ἡ πόλις ὑπέφερε πολλὰ ἀπὸ τοὺς Βλέμμυας, κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους κατέστη ἕδρα ἐπισκόπου καὶ ἐπὶ τῶν καλιφῶν ἤκμασε ταχέως. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἡ Συήνη ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Βεδουΐνων, εἰς τὰς ὁποίας ἔθηκε τέρμα ὁ σουλτᾶνος Σελὴμ τῷ 1517, ἐγκαταστήσας ἐκεῖ τουρκικὴν φρουράν. Γ. Λ. Α.

συηνίτης (ὁ) (Syenit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον. Συνίσταται ἀπὸ ἀλκαλιοῦχον ἄστριον καὶ βιοτίτην ἢ κεροστίλβην ἢ αὐγίτην, ὡς ἐπουσιώδη δὲ ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ περιέχει σιδηροξείδια, ἀπατίτην, ζιρκόνιον καὶ τιτανίτην. Μετὰ τοῦ ἀλκαλιούχου ἀστρίου ἐνυπάρχει συχνὰ καὶ ἀσβεστονατριοῦχος ἄστριος (ὀλιγόκλαστον, ἀνδεσίτης). Χαρακτηριστικὸν τοῦ πετρώματος τούτου εἶναι ἡ ἔλλειψις χαλαζίου, ἐξ ἧς διακρίνεται τοῦτο ἀπὸ τοῦ γρανίτου. Ὁ ἱστὸς του εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον κοκκώδης. Ἀπαντᾷ μετὰ γρανιτικῶν πετρωμάτων εἰς τὴν Σαξονίαν, τὸ Τυρόλον, τὴν Νορβηγίαν, τὴν Β. Ἀμερικὴν κ. ἄ. Γ. Β.

—**συηνίτης** *καγκρινιτικὸς* *[Πετρογρ.]*· βλ. λ. *καγκρινιτικὸς* συηνίτης.

—**συηνίτης** *μελανιτοβριθὴς λευκιτικὸς* *['Ορυκτολ.]*· βλ. *βορολανίτης*.

—**συηνίτης** *νεφελινικὸς* *[Πετρογρ.]*· βλ. λ. *νεφελινικος* συηνίτης.

—**συηνίτης** *νοσεανικὸς* *[Πετρογρ.]*· βλ. λ. *νοσεανικὸς* συηνίτης.

Σύης (Sue, προφ. *Σύ*), ***'Ιωσὴφ - Μαρία***, γνωστὸς ὡς ***Εὐγένιος*** —. Γάλλος μυθιστοριογράφος (1804—1859). Ἐχρημάτισεν ἰατρὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ἐπεσκέφθη τὴν Ἱσπανίαν, τὴν Ἀμερικήν, τὰς Δυτικὰς Ἰνδίας καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου. Παραιτηθεὶς τῷ 1829, ἠθέλησε ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία τοῦ πρώτου ναυτικοῦ μυθιστορήματός του «Κερνὸκ ὁ πειρατὴς» (1830) ὑπῆρξεν ἀφορμὴ ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν μυθιστοριογραφίαν. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ» (1835—1837), «Ἱστορία τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ὅλων τῶν λαῶν» (1841) καὶ τὰ δημοφιλῆ καταστάντα καὶ εἰς πολλὰς ξένας γλώσσας μεταφρασθέντα μυθιστορήματα: «Ματθίλδη» (1841), «Τὰ μυστήρια τῶν Παρισίων» (1842), «Ὁ περιπλανώμενος Ἰουδαῖος» (1845), «Μαρτέν, τὸ παιδὶ ποῦ βρέθηκε» (1846), «Τὰ ἑπτὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα» (1847), «Τὰ μυστήρια τοῦ λαοῦ» (1849), «Ἡ οἰκογένεια Ζουφφρουὰ» (1854) κ. ἄ. Ἐκλεγεὶς τῷ 1850 βουλευτής, ἐξωρίσθη λόγῳ τῶν ἄκρως δημοκρατικῶν φρονημάτων του. Παρὰ τὴν προχειρότητα τοῦ ὕφους των, τὰ μυθιστορήματα τοῦ Σύη διακρίνονται διὰ τὴν πλήρη περιπετειῶν καὶ ἐπινοήσεων πλοκήν των. Λ. Κ.

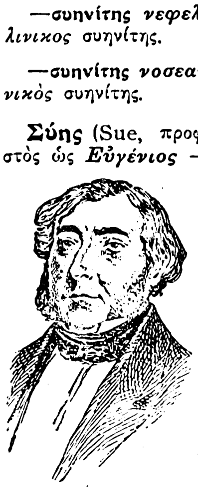

'Ιωσὴφ Σύης.

σύθαμπα ἐπίρρ. καὶ ***σύθαμπο***· ἡ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὥρα, περὶ λύχνων ἀφάς, ἄλλως *σούρρουπα*.

Σύθας *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀχαΐας μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Σικυωνίας, ῥέων δυτικῶς τοῦ Ἑλισσῶνος (*Παυσαν.* Β, 34)· ὠνομάζετο δὲ καὶ *Σῦς*. Πηγάζει ἀπὸ τῆς Κυλλήνης (Τρίριας) καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Κορινθιακὸν παρὰ τὸ Ξυλόκαστρον. Ὀνομάζεται δὲ νῦν *Τρικκαλίτικος*. Σ. Ε. Λ.

Συΐα *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σύβα*.

συΐδαι (οἱ) (Suidæ) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀμηρυκάστων*, περιλαμβάνουσα εὔρωστα ζῷα μετρίου μεγέθους, μὲ ῥύγχος ἀπολῆγον εἰς προβοσκιδοειδῆ ἀπόφυσιν καὶ δέρμα παχύ. Εἶναι ζῷα παμφάγα, πολλαπλασιάζονται ταχέως καὶ ἐνδιαιτῶνται εἰς ὑγράς, ἑλώδεις ἢ δασώδεις ἐκτάσεις. Τὸ κρέας τῶν περισσοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἐδώδιμον καὶ νοστιμώτατον. Ἀξιολογώτερα γένη εἶναι ὁ *σῦς* ἢ *χοῖρος*, ὁ *ποταμόχοιρος*, ὁ *φακόχοιρος* κ. ἄ. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Οἱ *συΐδαι* ἐν τῷ γενεαλογικῷ δένδρῳ τοῦ ζῳϊκοῦ βασιλείου ἵστανται—τουλάχιστον κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐξελίξεώς των—ἀρκούντως ἐγγὺς πρὸς τοὺς *ἀνθρακοθηρίδας*. Ἀμφότεραι αἱ οἰκογένειαι φαίνονται ὅτι προέρχονται ἐκ μιᾶς προγονικῆς μορφῆς. Οἱ πραγματικοὶ συΐδαι ἐμφανίζονται τὸ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὴν μέσην ἠώκαινον ἐποχήν, εἰς δὲ τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν κατὰ τὴν ὀλιγόκαινον ὑποπερίοδον τοῦ καινοζῳϊκοῦ. Ἡ κυρία ἐξελικτικὴ ἀνάπτυξις τῶν χοίρων συμπίπτει πρὸς τὸ ἀπὸ τῆς μειοκαίνου ὑποπεριόδου μέχρι τῆς συγχρόνου ἐποχῆς χρονικὸν διάστημα. Ἐκλείψαντα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *κηβόχοιρος*, ὁ *χοιρόμορος*, ὁ *παλαιόχοιρος*, ὁ *προπαλαιόχοιρος*, τὸ *χοιροθήριον*, ὁ *ξενόχοιρος*, τὸ *ὑοθήριον*, ὁ *πέρχοιρος*, ὁ *πλατύγονος*, ὁ *προσθένωψ*, ὁ *δολιόχοιρος*, ὁ *λιστριόδους* καὶ ἄλλα. Γ. Κ. Γ.

Συΐπ (Suippe) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Αἰν, πηγάζων ἐν Καμπανίᾳ παρὰ τὴν πόλιν Συΐπ, καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν ποταμὸν Αἰν, παρὰ τὸ Κοντέ. Ἔχει μῆκος 83 χιλιομέτρων. Θ. Κ.

Συίωνες (οἱ) (Suiones) *['Αρχ.]*· βλ. λ. *Σουΐωνες*.

Σὺκ (Schueck), ***'Ερρῖκος***. Σουηδὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1855 Καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Οὐψάλης (1898—1920), μέλος τῆς Ἀκαδημίας, πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ βραβείου Νόμπελ, ἐξέδωκεν: «Εἰκονογραφημένη ἱστορία τῆς σουηδικῆς φιλολογίας», «Παγκόσμιος ἱστορία τῆς λογοτεχνίας» (1919—1926, τόμ. 6), «Δημώδη σουηδικὰ ᾄσματα» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Νορέεν, κ. ἄ. Θ. Κ.

Συκᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 206. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

Συκαῖ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς συνοικίας *Γαλατᾶ* τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐλέγετο αὕτη καὶ *Συκὴ* καὶ *Συκώδης*. Ν. ΚΛΕ

συκαλᾶς (ὁ)· δημοτ., εἶδος πτηνοῦ ἀγαπῶντος τὰ σῦκα, ἄλλως *συκοφάγος*.

συκαλίς, ἡ ***μοναχὸς*** (ἡ, ὁ) (Sycalis) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κοττυφιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ παρεμφερῆ πρὸς τοὺς κοττύφους, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Σ(υ)καμιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 816. Παράγει ἔλαιον, καπνὸν κ. ἄ., ἔχει Τ. Τ. Τ., ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ ἐπίνειον *Σκάλα*. Π. Ν. Π.

— **Σ(υ)καμιᾶς, Σκάλα** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 177. Εἶναι ἐπίνειον τῆς ὁμωνύμου κοινότητος καὶ ἔχει λιμενικὸν ταμεῖον καὶ τελωνοσταθμαρχεῖον. Π. Ν. Π.

Digitized by Google

συκαμινιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *μορέα ἡ λευκὴ* (Morus alba).

Συκαμινιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μουριῶν τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 322. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καραλῆ*.

συκαμινόβεργα (ἡ)· ῥάβδος συκαμινέας, μορέας.

συκάμινον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ *συκαμινέα*.

Συκάμινον, ἡ ***Συκαμῖναι***, ἡ ***Συκαμίνων πόλις*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Φοινίκης μεταξὺ Στράτωνος Πύργου (Ἀθλὶτ) καὶ Ἄκης (Πτολεμαΐδος ἢ Σαὶν Ζὰν ντ' Ἄκρ) κατὰ τὴν προσθαλασσίαν ἀκρώρειαν τοῦ Καρμήλου ὄρους (*Στράβ.* ΙΣΤ, 758. *Πτολεμ* Ε, ιε, 5). Ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τὰς ὀνομασίας *Ἐφὲ* καὶ *Ἰαγέθ*. Εἶναι κατὰ τοὺς μὲν αὐτὴ αὐτὴ ἡ *Καΐφα* τῆς Συρίας, κατ' ἄλλους δὲ τοποθεσία παράλιος 12 χλμ. ἀπ' αὐτῆς. Σ. Ε. Λ.

—**Συκάμινον** *[Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὸν φρούριον, κείμενον πλησίον τοῦ Ὠρωποῦ ἐν μέσῳ τῶν Καταλωνικῶν κτήσεων, ἀνῆκον εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰωαννιτῶν τῆς Ῥόδου. Ἐξ αὐτοῦ οἱ Ἰωαννῖται ἱππόται ὁρμώμενοι παρεῖχον πράγματα εἰς τοὺς Καταλωνίους καὶ μάτην ἡ βασίλισσα τῆς Ἀραγωνίας Σίβυλλα παρεκάλεσε τὸν κατέχοντα τὸ φρούριον Ἐρέδια νὰ παραδώσῃ αὐτό, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη καὶ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Ἀντωνίου Ἀτζαγιώλη (1402—1435). Τέλος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1458. Τ. Ε. Ε.

συκάμινος (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *μορέα* καὶ *συκῆ ἡ συκομορέα*.

Συκάμινος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὠρωποῦ τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 364.

— **Συκαμίνου** ***μονή***. Κτίσμα τῶν βυζαντινῶν χρόνων μετὰ πλουσίων γαιῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς μητροπόλεως Κυζίκου. Τ. Ε. Ε.

Συκαμνιὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σκαμνιά*.

Συκαράκι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Σπαρτιατῶν τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 165. Π. Ν. Π.

Σύκαφα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλισμα παράλιον τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Μεγάλης Σύρτεως ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἐλαιώνων, μεταξὺ Δούργας καὶ Οὐδίππων. Πρόκειται περὶ ἀνεξακριβώτου τοποθεσίας τῆς συγχρόνου παραλίας τῆς Τριπολίτιδος. Σ. Ε. Λ.

Συκὲ (Chuquet), ***Ἀρθοῦρος-Μάξιμος***. Γάλλος ἱστορικὸς (1853—1925). Διετέλεσεν ὑφηγητὴς τῆς γερμανικῆς φιλολογίας ἐν τῇ Ἐκὸλ Νορμὰλ καὶ ἔγραψεν: «Ἡ πρώτη πρωσσικὴ εἰσβολὴ» (1886), «Ὁ πόλεμος τοῦ 1870 — 1871» (1895), «Ἡ νεότης τοῦ Ναπολέοντος» (1897), «Ἡ Γερμανία τῆς χθὲς καὶ τῆς σήμερον» (1918), «Ναπολεόντεια ἀνέκδοτα» (1913—1921) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Συκέα, καὶ ***Συκῆ*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλισμα τῆς Κιλικίας. Ὁ κάτοικος *Συκαῖος* καὶ *Συκαΐτης*. *Σύκης πολισμάτιον* παρὰ Πορφυρογεννήτῳ, *Συκαὶ* παρ' Ἀθηναίῳ, σαφῶς καθορίζεται ὡς πρὸς τὴν θέσιν του ὑπὸ τοῦ γεωγράφου τῆς Ραβέννης (*Sycae*: 2, 17) μεταξὺ Κελενδέρεως καὶ Ἀρσινόης. Σ. Ε. Λ.

—**Συκέα** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.544. ΚΑΨ.

—**Συκέα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, μετονομασθὲν οὕτω κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε εἶχε (1920) 422 κατοίκους καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Αἴνου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Τουρκιστὶ ἐκαλεῖτο *Ἰντζιρλῆ*. Π. Ν. Π.

συκεών, **—ῶνος** (ὁ), καὶ ***συκών***, ***—ῶνος***· τόπος ἔνθα φύονται πολλαὶ συκαῖ, κοιν. *συκοπερίβολο*.

Συκῆ *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Ἀμαδρυάδων (βλ. λ.) νυμφῶν.

συκῆ (ἡ) (Ficus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κνιδωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μορεοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 600 εἴδη θάμνων ἢ δένδρων, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ τῶν παραμεσογειακῶν χωρῶν, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καλλιεργούμενα διὰ τοὺς ἐδωδίμους καὶ εὐγεύστους καρποὺς των. Κυριώτερα γνωρίσματα τῶν φυτῶν τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: φύλλα ἀκέραια ἢ λοβωτά, ἐναλλασσόμενα καὶ μίσχοι τῶν φύλλων ἀρκετὰ μεγάλοι, σαρκώδεις, εὐθεῖς ἢ περιελικτοί. Τὰ ἄνθη εἶναι δίκλινα καὶ τὰ μὲν ἄρρενα ἀναφαίνονται κατὰ τὴν κορυφὴν τῶν κλάδων, τὰ δὲ θήλεα κάτωθεν τῶν ἀρρένων. Ὁ καρπὸς εἶναι σαρκώδης, σχεδὸν σφαιρικὸς καὶ καλεῖται *σῦκον* (βλ. λ.). Γενικῶς αἱ συκαῖ εἶναι δένδρα μακροβιώτατα, περιέχουσι γαλακτώδη ὀπὸν εἰς πάντα τὰ μόριά των καὶ πολλαπλασιάζονται εὐχερῶς διὰ μοσχευμάτων. Πολλὰ εἴδη καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον καὶ ἀκόμη περισσότερα διὰ τοὺς καρπούς των.

Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Συκῆ ἡ βεγγαλικὴ ἢ ἰνδικὴ* (Ficus bengalensis ἢ indica). Εἶναι δένδρον ὑψηλοῦ ἀναστήματος, μακρόβιον, ἀειθαλές, μὲ φύλλα πολυπληθῆ, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας, ὅπου θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ὡς ἱερόν. Τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι γνωστότατον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἰδίως λόγῳ τῶν διαστάσεων τῶν ἐναερίων ῥιζῶν των, αἵτινες ἀναφαίνονται ἀπὸ τῶν κλάδων της, ὡς καὶ τῶν ὑπογείων, αἵτινες εἰσδύουσαι βαθέως εἰς τὸ ἔδαφος λαμβάνουσι σὺν τῷ χρόνῳ μορφὴν ὑπογείου κορμοῦ, ὅστις ἐκτελεῖ πάσας τὰς λειτουργίας τοῦ ὑπεργείου τοιούτου. Λέγεται ὅτι συκῆ ἰνδικὴ ἡλικίας 50 περίπου ἐτῶν δύναται νὰ σκιάσῃ ἔκτασιν δύο στρεμμάτων.

Συκῆ ἡ καρική.

Συκῆ ἡ ἐλαστικοφόρος (Ficus elastica). Εἶναι δένδρον ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἀειθαλές, καλλιεργούμενον πολλαχοῦ πρὸς κόσμον καὶ ἰθαγενὲς τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἐπὶ τοῦ κορμοῦ του προξενοῦνται ἔντομαι καὶ ἐκ τούτων ἐκκρίνεται ὁ γαλακτώδης ὀπός του, ὅστις καταλλήλως συμπυκνούμενος φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀσσάμιον ἐλαστικὸν κόμμι*. Πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς διὰ μοσχευμάτων καὶ φθάνει πολλάκις τὸ ὕψος τῶν 10 μέτρων. Ποικιλίαι τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ἡ *συκῆ ἡ ἐλαστικοφόρος ἡ ποικιλόφυλλος* (Ficus elastica variegata), *συκῆ ἡ ἐλαστικοφόρος ἡ μακρόφυλλος* (Ficus elastica macrophylla), καὶ *συκῆ ἡ ἐλαστικοφόρος ἡ δυτικὴ* (Ficus elastica australis). Πᾶσαι αἱ ποικιλίαι αὗται εἶναι γνωσταὶ εἰς τοὺς κηπουροὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα *φίκος*.

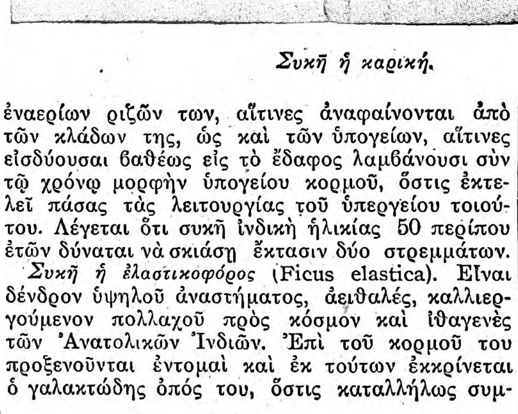

Κλάδος συκῆς τῆς καρικῆς μὲ καρπούς.
[Α=Τομὴ τοῦ καρποῦ.]

Σικῆ ἡ ἱερὰ (Ficus religiosa). Εἶναι δένδρον ἀειθαλές, μὲ φύλλα πυκνά, ἰθαγενὲς τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, καλλιεργούμενον πρὸς κόσμον.

Συκῆ ἡ κοινὴ ἢ καρικὴ (Ficus communis ἢ carica). **Δένδρον πασίγνωστον** (κοιν. *συκιά*) ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἰθαγενὲς τῶν θερμῶν χωρῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου, καλλιεργούμενον καὶ εὐδοκιμοῦν εἰς πάσας τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Τὰ ἀνάστημά της φθάνει τὰ 6 περίπου μέτρα καὶ ἐνίοτε καὶ τὰ 7, οἱ κλάδοι της διευθύνονται πρὸς τὰ κάτω, τὰ φύλλα της εἶναι μεγάλα, τραχέα, τρίλοβα ἢ πεντάλοβα καὶ ῥίπτουσι κατὰ τὸ θέρος σκιάν. Τὸ εἶδος τοῦτο οὐδόλως ἀντέχει εἰς τὸ δριμὺ ψῦχος. Κατὰ τὴν μυθολογίαν ἡ Γῆ μετεμόρφωσεν εἰς συκῆν τὸν υἱόν της Τιτᾶνα, διὰ νὰ σώσῃ τοῦτον ἀπὸ τὴν καταδίωξιν τοῦ Διός.

Ἐκ τῆς συκῆς τῆς ἰνδικῆς διὰ τῆς καλλιεργείας καὶ διασταυρώσεων προῆλθον πλεῖσται ποικιλίαι, ὧν ἀρκετὰς ἀναφέρουσιν ὁ Ἀθήναιος καὶ ὁ Θεόφραστος. Ὀνομαστὴ ἦτο τὸ πάλαι, ὡς καὶ σήμερον, ἡ *συκῆ ἡ ἰνδικὴ ἡ βασι ικὴ* (Ficus carica regalis), τῆς ὁποίας οἱ μὲν νωποὶ καρποὶ ἐκαλοῦντο *βασίλεια* ἢ *συκοβασίλεια*, οἱ δὲ ξηροὶ *βασιλίδες ἰσχάδες*. Τὰ ἀττικὰ σῦκα ἦσαν περιζήτητα. Ἡ συκῆ ἡ ἰνδική, ἂν καὶ εἶναι ἰθαγενὴς τῶν θερμῶν χωρῶν, ἐν τούτοις εὐδοκιμεῖ καὶ εἰς βορειοτάτας χώρας. Εἰς τὸ Ροσκὸφ τῆς Νορμανδίας ὑπάρχει συκῆ ἡλικίας 200 περίπου ἐτῶν· ὁ κορμός της κατὰ τὴν βάσιν του ἔχει διάμετρον 100 περίπου ἑκατοστομέτρων, τὸ δὲ φύλλωμά της σκιάζει ἐπιφάνειαν 150 περίπου τετραγωνικῶν μέτρων. Ἐπίσης εἰς τὴν Λωζάννην τῆς Ἑλβετίας ὑπάρχει συκῆ φυτευθεῖσα κατὰ τὸ 1624. Ἡ συκῆ εὐδοκιμεῖ εἰς πάντα σχεδὸν τὰ ἐδάφη, ἂν καὶ προτιμᾷ τὰ ὑγρὰ ἰδίως. Τὸ ψῦχος δὲν τὴν ἐπηρεάζει τόσον ὅσον οἱ βόρειοι ἄνεμοι. Πολλαπλασιάζεται συνήθως διὰ παραφυάδων, καταβολάδων, ἐπίσης διὰ σπορᾶς καὶ ἐμβολιασμοῦ. Διὰ τὴν παραγωγὴν νέων ποικιλιῶν προτιμῶσι τὸν διὰ σπορᾶς πολλαπλασιασμόν. Διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν καρπῶν τῆς συκῆς προτιμᾶται ὁ δι' ἐμβολιασμοῦ πολλαπλασιασμὸς τοῦ δένδρου. Ὅταν τὸ ἔδαφος εἶναι πρόσφορον, τότε τὸ δένδρον καρποφορεῖ κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἐν Ἀμερικῇ ἡ συκῆ ἤρχισε καλλιεργουμένη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐκτενῶς δὲ καλλιεργεῖται νῦν ἐν Καλιφορνίᾳ. Δ. Ν. Π.

—**συκῆ ἡ αἰγυπτία** (ἡ) *[Βοτ.]*. Ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου τὸ φυτὸν *κερατέα*.

—**συκῆ ἡ θαλασσία** (ἡ) *[Βοτ.]*. Ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου τὸ φυτὸν *ἀλκυόνιον τὸ πορτοκαλιόχρουν*.

—**συκῆ ἡ ἐν Ἴδῃ** (ἡ) *[Βοτ.]*. Ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου τὸ φυτὸν *ἀπιδέα*.

—**συκῆ ἡ ἰνδικὴ** (ἡ) *[Βοτ.]*. Ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου τὸ φυτὸν *συκῆ ἡ βεγγαλική*.

—**συκῆ ἡ κυπρία** (ἡ) *[Βοτ.]*. Ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου τὸ φυτὸν *συκῆ ἡ συκομορέα*.

Συκῆ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ ὑδρεῖον τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου ἀκτῆς τῆς Αἰγύπτου, μεταξὺ Πετρᾶντος καὶ Πανόρμου (Σταδ. Μεγ. θαλ. 30). Πιθανῶς εἶναι ὁ αὐτὸς ἢ σχετικὸς πρὸς τὸ πόλισμα τῆς Ἀλεξανδρείας (*Στεφ. Βυζ.* 591, 4). Εἶναι ὁρμίσκος ἀνώνυμος εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην (πλάτ. 31° 34' Β., μῆκ. 25° 08' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 244: Derna to Mersa Matruh) κατὰ τὸν Ν. ΝΔ. μυχὸν τοῦ κόλπου Ἐς-Σολλούμ. Σ. Ε. Λ.

—**Συκῆ** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις παραλία κατὰ τὰ ΝΑ. τῆς Σικελίας καὶ πλησίον τῶν Συρακουσῶν. Ταυτότης ἀνεξακρίβωτος. Σ. Ε. Λ.

—**Συκῆ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 601. Κεῖται πρὸς Β τῆς Ἀργαλαστῆς ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν προπόδων τοῦ Πηλίου καὶ ἔχει παραγωγὴν ὀπωρῶν, τρία ἐλαιοτριβεῖα, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. —Π.

συκήσιος, —α, —ο· ὁ ἐκ τοῦ δένδρου συκῆς, σύκινος: «συκήσιο ξύλο», «συκήσια στάχτη».

συκιὰ (ἡ)· δημοτ. ἀντὶ *συκῆ* (βλ. λ.).

Συκιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἐμπεσοῦ τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 83. —2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Φαμίλας τῆς ἐπαρ-

Digitized by Google

χίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 159. —3) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 285 Κεῖται ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Πατρῶν εἰς 12 χλμ. μετὰ τὸ Κιᾶτον καὶ 1 χλμ. πρὸ τοῦ Ξυλοκάστρου. Εἶναι ὡραιότατον θέρετρον, ἔχον δάσος πευκῶν καὶ ἀμμώδη αἰγιαλόν, ἐκτεινόμενον μέχρι Ξυλοκάστρου. Ἕδρα Τ.Τ.Τ. γραφείου καὶ δημοτικοῦ σχολείου. —4) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κάτω Ἀχαΐας τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 120. —5) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλατίτσιας τῆς ἐπαρχίας Βεροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 168. —6) Χωρίον καὶ ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 616. Κεῖται πρὸς ΝΔ. τῆς Ἐλασσόνος ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σαρανταπόρου. Παράγει σιτηρὰ καὶ ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμοὺς γεωργικὸν - πιστωτικὸν καὶ ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 782) ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Καλύβια Ἁγίας Ἀναλήψεως* καὶ *Λάπανα*. —7) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἄνω Δαφνουδίου τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 167. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σοκό*. —8) Ποιμνιοστάσιον τῆς κοινότητος Κουμπαριᾶς (Νέας Σμόλιας) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 7. —9. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 377. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ὑδρόμυλον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν —10) Κωμόπολις καὶ ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 1.864. Κεῖται κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν ἄκραν τῆς Σιθωνίας, ἐγγὺς τῆς θαλάσσης καὶ ἐν μέσῳ ὡραιοτάτου πρινοδάσους. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, εἰρηνοδικεῖον, τελωνοσταθμαρχεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ἀλευρόμυλον καὶ συνεταιρισμοὺς γεωργικὸν-πιστωτικὸν καὶ ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 2.370) περιλαμβάνονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Καλαμίτσι* καὶ *Μετόχιον Ξηροποτάμου* (πρῴην Σάρβη). Ἐγγὺς τῆς Συκιᾶς κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Τορώνης. —11) Χωρίον τῆς κοινότητος Κανένε τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου (Κρήτης). Κάτ. 152 Π. Ν. Π.

— **Συκιὰ** *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς δειράδος τῶν Λευκῶν Ὀρέων (Κρήτης), ἥτις, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν ἄνωθεν τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Καλλικράτους κορυφῶν καὶ βαίνουσα πρὸς Β., καταλήγει εἰς τὴν περὶ τὸ χωρίον Κουρνᾶ παραλίαν ζώνην. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως 1866—1869 οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπαναστατῶν, συνελθόντες ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου, ἐκήρυξαν τὴν 21 Αὐγούστου 1866 τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσιν τῆς Κρήτης. Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους πλήθη γυναικοπαίδων, ἀποσυρόμενα πρὸ τοῦ προελαύνοντος τουρκικοῦ στρατοῦ (μετὰ τὰς ἐν Στύλῳ μάχας τῆς 3—5 Ὀκτωβρίου), κατέφυγον ἐπὶ τοῦ ὄρους Συκιᾶς, ἔνθα τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν, ἤτοι περὶ τὰ 400, ἀπέθανον ἐκ τοῦ ψύχους, τῆς πείνης καὶ στερήσεων. Ν. ΚΛΣ

— **Συκιὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*.—1) Φυσικὸς λιμὴν τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ἀκρωτήριόν του κατὰ τὴν ΝΑ. ἄκραν τῆς χερσονήσου Σιθωνίας καὶ ἐπὶ τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου (πλάτ. 40°02′ Β., μῆκ. 24°01 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos). Ἔχει αὐτόματον φάρον ἐρυθρῶν ἐκλάμψεων. Εἶναι ὁ ἀρχαῖος *Σιγγος*.

—2) Ὅρμος τῆς νοτίας παραλίας τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου (πλάτ. 38°03′20″ Β., μῆκ. 22°39′00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth) μεταξὺ τῶν κορινθιακῶν στάσεων τοῦ ΣΠΑΠ Μελίσσι καὶ (Πύργος) Ξυλοκάστρου.

—3) Ὅρμος μικρασιατικὸς μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Μπιάνκο (ἀρχ. Ἄργεννον) καὶ Κόρακας (ἀρχ. Κώρυκος), ἀντικρύζων τὴν Χίον (πλάτ. 38° 11″ Β., μῆκ. 26°32′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3446: Paspargo to Samos).

—4) Ὅρμος ἀποτελῶν τὸν Β.ΒΔ. μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Ἀμφίσσης (πλάτ. 37°28′10″ Β., μῆκ. 22° 23′30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth). Σ. Ε. Λ.

—**Συκιὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ μεταξὺ Παλαιοῦ Ἀβαρίνου (ἀρχ. Κορυφασία) καὶ βορείας ἄκρας τῆς νήσου Σφακτηρίας (κοιν. Σφαγιᾶς) στενὸς πόρος (πλάτ. 36°56′ Β., μῆκ. 21°40′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 211: Castro Tornese to Venetico). Πάλαι ποτὲ ὑπῆρξε χρησιμώτατον στόμιον τοῦ λιμένος τῆς Πύλου, ὅπερ ὅμως ἠχρήστευσε τῷ 1571 ἀπόφραξίς του ὑπὸ τῶν Τούρκων, βυθισάντων ἐν αὐτῷ γαλέρας πλήρεις λίθων, πρὸς προστασίαν τῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα διαφυγόντα τὴν καταστροφὴν τῆς Ναυπάκτου εἶχον καταφύγει εἰς Πύλον. Σ. Ε. Λ.

—**Συκιά, Καλὴ** — *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καλὴ Συκιά*.

—**Συκιά, Μαλλιαρὴ** — *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χάνια Κουτουμοῦς τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 51. —π.

— **Συκιά, Μοναχὴ** — *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μαραθέα τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 61. —π.

Συκιδάβα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κώμη μετὰ φρουρίου τῆς Κάτω Μοισίας ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως. Ἴσως ἡ σύγχρονος *Στάρνα Νεκροσόφκα*.

Συκίδια *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πρασσῶν τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 101. —2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σιδηρονέρου (Ὀσενίτσας) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 85. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσερκιτσέν*. —π.

Συκιὲς *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Κομμένου τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κάτ. (1928) 228. —2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κομπηγαδίου τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 18. —3) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀχλαδερῆς τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 72. —4) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀνδριτσαίνης τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 125. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπελοῦσι*. — π.

Σύκινγκ (Schuecking), ***Βάλτερ***. Γερμανὸς νομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς τῷ 1875. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ ἀνωτάτῃ ἐμπορικῇ σχολῇ Βερολίνου, ἀντιπρόσωπος τῆς Γερμανίας κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις διὰ τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν (1919), μέλος τοῦ Ράϊχσταγ καὶ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, μέλος τοῦ διαρκοῦς διοικητικοῦ δικαστηρίου τῆς Χάγης, ἀντιπρόεδρος τοῦ ἰνστιτούτου τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ πρόεδρος τῆς ἑνώσεως πρὸς διεθνῆ συνεννόησιν. Ἔγραψε: «*Τὸ πρόβλημα τῶν ἐθνικοτήτων*» (1908), «*Ἡ ὀργάνωσις τοῦ κόσμου*» (1908), «*Ὁ σύνδεσμος κρατῶν τῆς συνδιασκέψεως τῆς Χάγης*», «*Νέοι σκοποὶ τοῦ κράτους*» (1913), «*Διδάγματα διεθνοῦς δικαίου ἐκ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου*» (1917), «*Ὁ παγκόσμιος σύνδεσμος εἰρήνης καὶ ἡ ἀναγέννησις τοῦ διεθνοῦς δικαίου*» (1917), «*Διεθνεῖς νομικαὶ ἐγγυήσεις*», «*Τὸ διεθνὲς Ἰνστιτοῦτον μεσολαβήσεως*» (1924), «*Τὸ ἐγγυητικὸν σύμφωνον καὶ ὁ περιορισμὸς τῶν ἐξοπλισμῶν*» (1924), «*Τὸ πρωτόκολλον τῆς Γενεύης*» (1925). Θ. Κ.

— **Σύκινγκ** (Schücking) —1) ***Λέβιν***. Γερμανὸς μυθιστοριογράφος (1814—1883). Φίλος στενὸς τῆς Δρόστε-Χύλλσχοφ καὶ σύζυγος τῆς μυθιστοριογράφου Λουΐζας Σύκινγκ, τὸ γένος φὸν Γκρὰλ (1815—1855). Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «*Ὁ πύργος στὴν ἀκροθαλασσιά*», «*Ὁ πρίγκιψ τῶν χωρικῶν*», «*Ὁ Λούθηρος στὴν Ρώμη*», «*Οἱ εὐπατρίδαι*», «*Οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἱππόται*», «*Τὸ δικαίωμα τοῦ ζωντανοῦ*», «*Ὁ δρόμος τῆς εὐτυχίας*», «*Πυρῖτις καὶ χρυσός*», «*Μία σκοτεινὴ πρᾶξις*» κ. ἄ.

— 2) ***Λέβιν-Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς λογοτέχνης καὶ τεχνοκρίτης, ἔγγονος τοῦ ἀνωτέρω, γεννηθεὶς τῷ 1878, καθηγητὴς τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐν Ἰένῃ καὶ Βρεσλαυΐᾳ. Ἔγραψε: «*Περὶ τῶν σχέσεων τῆς ἀγγλικῆς κωμῳδίας πρὸς τὴν ἰταλικὴν*» (1901), «*Ὁ Σαίξπηρ ὑπὸ τὴν κριτικὴν τῆς ἐποχῆς του*» (1908), «*Τὰ προβλήματα τῶν χαρακτήρων παρὰ τῷ Σαίξπηρ*» (1919) κ. ἄ. Ἐπίσης ἐδημοσίευσε τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «*Μπαλλάδες καὶ τραγούδια*» (1908). Λ. Κ.

σύκινος, *—η, —ον*· ὁ ἐκ σύκων κατεσκευασμένος: «*σύκινον πῶμα*» ποτόν τι ἐξ ἀφεψήματος σύκων (ἀρχ.)· || ὁ τῆς συκῆς: «*σύκινον ξύλον*»· || παροιμ., «*συκίνη ἐπικουρία*» ἐπικουρία οὐδόλως ὠφελοῦσα τὸν ἐπικουρούμενον (ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ εὐθραύστου τοῦ συκίνου ξύλου).

συκολέβι (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *συκοφάγος*. Δ. Ν. Π.

συκολόγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ συλλέγων σῦκα, ὁ δρέπων ἀπὸ τῶν συκῶν τὰ σῦκα· || ὁ ὁμιλῶν περὶ σύκων· || δημώδης ὀνομασία τοῦ μηνὸς *Αὐγούστου*, ἀπὸ τῆς κατ' αὐτὸν γινομένης ὡριμάνσεως τῶν σύκων.

Συκολόγος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βιάννου τῆς ὑπαγομένης τέως μὲν εἰς τὸν νομὸν Λασηθίου, ἤδη δὲ εἰς τὸν τοῦ Ἡρακλείου. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 436. Ν. ΚΛΣ

συκολὸς (ὁ)· ποῦ μαζεύει σῦκα, ἀντὶ *συκολόγος*.

συκολογῶ *(—έω)*· εἶμαι συκολόγος, συλλέγω ἀπὸ τῶν συκῶν τὰ σῦκα· || ὁμιλῶ περὶ σύκων, περὶ ἠδέων πραγμάτων: «*παῦε καὶ μὴ συκολόγει*».

συκομαντεία (ἡ). Εἶδος παλαιᾶς μαντείας, ἥτις ἠσκεῖτο διὰ τῶν φύλλων συκῆς, ἐφ' ὧν ἀνεγράφοντο τὰ δεόμενα ἀποκρίσεως μαντευτικὰ ἐρωτήματα. Ὁ τρόπος καθ' ὃν συνήγοντο αἱ ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων ἀπαντήσεις εἶναι ἄγνωστος.

συκομορέα (ἡ) (Sycomorus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μορεοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη δένδρων, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς καὶ κυρίως ἐν Ἀφρικῇ καὶ Νοτίᾳ Εὐρώπῃ. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων καὶ ἐκ τῶν περισσότερον καλλιεργουμένων εἰδῶν εἶναι ἡ *συκομορέα ἡ ἀρχαιοτάτη* (Sycomorus antiquorum), δένδρον μεγάλου ἀναστήματος, μακροβιώτατον, ἀειθαλές, ἰθαγενὲς τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, καλλιεργούμενον διὰ τοὺς καρπούς του. Ἴδιον χαρακτηριστικὸν τοῦ δένδρου τούτου εἶναι ὅτι οἱ καρποί του ἀναφαίνονται ἐπὶ ἀφύλλων κλάδων. Ὁ καρπὸς εἶναι παρεμφερὴς πρὸς σῦκον, ἀλλὰ μικρότερος, ἄσπερμος καί, ἂν δὲν ληφθοῦν κατάλληλα μέτρα, πίπτει προτοῦ ὡριμάσῃ. Διὰ νὰ κρατηθῇ ὁ καρπὸς χαράσσεται κατὰ τὴν κορυφήν του. Ὁ ὥριμος καρπὸς εἶναι ἐδώδιμος καὶ γλυκείας γεύσεως. Δ. Ν. Π.

συκόμορον (τὸ) *[Βοτ.]*. Ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ *συκομορέα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Συκόπετρα *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ διαμερίσματι Λεμεσοῦ. Κάτ. 200 περίπου, Ἕλληνες. Α. Κ. Α

σῦκον (τὸ) *[Βοτ.]*. Ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου *συκῆ ἡ καρικὴ ἢ κοινή*. Τὰ σῦκα εἶναι ὀπῶραι σαρκώδεις, εὔχυμοι, γλυκεῖαι, θρεπτικαὶ καὶ καταναλίσκονται χλωρὰ ἢ ξηρά. Παρ' ἡμῖν προτιμᾶται ἡ γνωστὴ ποικιλία *σῦκα βασιλικά*, ἥτις παράγεται ἰδίως ἐν Ἀττικῇ. Ἡ ὡρίμανσις τῶν σύκων παρ' ἡμῖν ἄρχεται ἀπὸ τῶν μέσων Ἰουλίου περίπου. Πάντως ὅμως ἡ ὡρίμανσις κυμαίνεται μεταξὺ Ἰουνίου καὶ Αὐγούστου, ἀναλόγως τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους τῶν χωρῶν, τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν κ.τ.λ. Δ. Ν. Π.

—*[Ἐμπορευμ.]* Τὰ *σῦκα* προσφέρονται εἰς τὴν κατανάλωσιν εἴτε νωπὰ εἴτε συντετηρημένα. Ἡ διατήρησις τῶν δευτέρων ἐπιτυγχάνεται διὰ ξηράνσεως καὶ εἰδικῆς κατεργασίας ποικιλλούσης εἰς τοὺς διαφόρους τόπους. Ἡ ξήρανσις γίνεται εἴτε εἰς τὸν ἥλιον, εἴτε ἐντὸς κλιβάνων, εἴτε δι' ἀτμοῦ, ἐξαρτᾶται δὲ κατὰ μέγα μέρος ἡ καλὴ ποιότης τῶν ἀπεξηραμμένων σύκων ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς ὡριμάνσεώς των κατὰ τὴν συλλογήν, ἥτις πρέπει νὰ εἶναι τελεία, διότι τότε τὸ σάκχαρόν του φθάνει εἰς τὸ ἀνώτατον ὅριον. Πολλάκις ἀφήνονται οἱ ὥριμοι καρποὶ νὰ πέσουν μόνοι των ἀπὸ τοῦ δένδρου, καθαριζομένου καταλλήλως τοῦ ὑποκάτωθεν ἐδάφους, καὶ κατόπιν συλλέγονται. Ἡ καλυτέρα ξήρανσις ἐπιτυγχάνεται εἰς τὸν ἥλιον. Πρὸς τοῦτο τὰ σῦκα ἁπλώνονται ἐπὶ εἰδικῆς στρωμνῆς ἢ ἐπὶ πλεγμάτων στηριζομένων ἐπὶ δοκῶν εἰς ὕψος ἑνὸς μέτρου καὶ εἰς μέρος προφυλασσόμενον ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Ἡ ξήρανσις δέον νὰ γίνηται ταχέως, τὰ δὲ σῦκα περιστρέφονται τὴν πρωΐαν καὶ τὴν ἑσπέραν, ἵνα ἐκτεθῇ εἰς τὸν ἥλιον διαδοχικῶς ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνειά των, καλύπτονται δὲ τὴν νύκτα δι' εἰδικῶν σκεπασμάτων, ἵνα προφυλάσσωνται ἀπὸ τῆς ὑγρασίας. Τὰ ἕτοιμα σῦκα εἶναι ἐξ ἴσου ξηρὰ τὴν πρωΐαν καὶ τὴν ἑσπέραν.

Τὰ ἐν κλιβάνοις ἢ δι' ἀτμοῦ ξηραινόμενα κατεργάζονται πρῶτον διὰ θειώδους ὀξέος ἐπὶ τριάκοντα λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ κατόπιν τίθενται εἰς τὸ ξηραντήριον ἐπὶ 2—3 ἡμέρας καὶ ὑπὸ θερμοκρασίαν 40—50°. Μετὰ τὴν ξήρανσιν τὰ σῦκα ἀερίζονται ἁπλούμενα ὑπὸ σκιάν, διὰ νὰ ὑποστοῦν μικρὰν μαλάκυνσιν. Ἐν Σμύρνῃ, ὅπου τὸ ἐμπόριον τῶν ξηρῶν σύκων ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένον, κατειργάζοντο ταῦτα διὰ θαλασσίου ὕδατος. Ἡ συσκευασία τῶν σύκων, ποικίλλουσα εἰς πολυτέλειαν, γίνεται χωριζομένων τούτων κατὰ μέγεθος καὶ ποιότητα. Κυριώτεροι τόποι παραγωγῆς καὶ ἐμπορίου σύκων εἶναι ἡ δυτικὴ Μ. Ἀσία (Σμύρνη) καὶ ἡ Ἑλλάς, ἰδίως δὲ ἡ Πελοπόννησος (Λακωνία καὶ Μεσσηνία). Τὰ ἑλληνικὰ σῦκα ξηραίνονται εἴτε εἰς τὸν ἥλιον, εἴτε ἐντὸς κλιβάνων, τῆς δι' ἀτμοῦ μηχανικῆς κατεργασίας μὴ εἰσαχθείσης. Ἡ συσκευασία των, περιοριζομένη ἀρχικῶς εἰς τὰς ἁρμάθας (τσαπέλες) καὶ τὴν ἐν κιβωτίοις ἔνθεσιν, ἐξειλίχθη τελευταίως εἰς πολυτέλειαν καὶ εὐπρεπῆ ἐμφάνισιν. Τὰ ἑλληνικὰ σῦκα ἐξάγονται κυρίως εἰς τὴν Ἀμερικήν, Γερμανίαν καὶ Ἰταλίαν.

Πίναξ παραγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἑλληνικῶν σύκων κατὰ τὰ ἔτη 1924—1930.

Ἔτη	*Παραγωγὴ εἰς μετρ. στατῆρας*	*Ἀξία εἰς δραχμὰς*	*Παραγωγὴ εἰς μετρ. στατῆρας*	*Ἀξία εἰς δραχμὰς*
1924	196 400	57.287.156	161.724	69.239.644
1925	187.518	71 571 960	115.921	58 119 717
1926	147.835	87.662.389	153.160	99.167 035
1927	156 665	53 328.068	103 670	62.347 532
1928	186.419	78.757 260	145.600	90.643.905
1929	245.830	87.197 022	168 700	104.039.794
1930	209.817	77 075.715	217.152	113.071.200

—**σῦκο τῆς κολάσεως** *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀργεμώνη* ἡ μεξικανικὴ (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

συκοπερίβολο (τό)· δημοτ. τόπος, ἀγρὸς πλήρης συκεῶν, ἀρχ. *συκεών*.

συκοπιτταρίδα (ἡ)· ἰδιωμ., σῦκα ἀνοιγμένα ἐξ ὁλοκλήρου, ἀπεξηραμμένα εἰς τὸν ἥλιον, τοποθετημένα τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου εἰς σχῆμα βαθέος πινακίου, δεδεμένα διὰ βούρλων καὶ φουρνισμένα διὰ μεγαλυτέραν ἀποξήρανσιν. Ι. Δ. Μ.

Digitized by Google

συκόρριζα (ἡ) (Ficaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχιοειδῶν* ἢ *βατραχιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς κονδυλορρίζους, ἰθαγενεῖς τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τῶν παρ' ἡμῖν ἀπαντώντων ἀξιολογώτερα εἶναι ἡ *συκόρριζα ἡ πελοποννησιακὴ* (Ficaria peloponnesiaca) καὶ ἡ *συκόρριζα ἡ μεγανθὴς* (Ficaria grandiflora), γνωσταὶ ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα: *ζοχαδόχορτο, σφουρδάκλα* καὶ *σφουρδακύλα*. Δ. Ν. Π.

συκοτυπίδαι (οἱ) (Sycotypidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια *μαλακίων* γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραχίων*, περιλαμβάνον γένη τινά, ὧν ἀξιολογώτερον ὁ *συκότυπος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

συκότυπος (ὁ) (Sycotypus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *συκοτυπιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροσώμων θαλασσίων ὀργανισμῶν ἀπαντῶντα εἰς τὸν Ἐρηνικὸν καὶ Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Δ. Ν. Π.

Συκούριον *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Θεσσαλίας (πρῴην Μέγα Καισερλῆ), ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λαρίσης καὶ κειμένη εἰς εὔφορον κοιλάδα, σχηματιζομένην ὑπὸ τῶν δυτικῶν προβούνων τῆς Ὄσσης. Κάτ. (1928) 1.957. Συνδέεται μετὰ τῆς Λαρίσης δι' ἁμαξιτοῦ μήκους 20 χλμ. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἐκαλεῖτο *Νέα Καισάρεια*, ὅτε δ' ἐπῳκίσθη ὑπὸ Ὀθωμανῶν καὶ ἐπεξετάθη, ἐκλήθη *Μεγάλη Καισάρεια* (Μπουγιοὺκ Καισερλῆ). Ὑπὸ Ἑλλήνων συνῳκίσθη μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας, τῷ 1881, καὶ δὴ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 καὶ τὴν μετοικεσίαν τῶν Τούρκων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἔχει ἡμιγυμνάσιον, εἰρηνοδικεῖον κλπ. καὶ συγκεντρώνει τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τῆς περιοχῆς, ἐξάγουσα δημητριακά, καπνόν, ἀμύγδαλα, ὀνομαστὰς σταφυλὰς καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ι. Σ. Σ.

— **Συκουρίου, τέως δῆμος** — *[Γεωγρ.]*. Ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ νομὸν Λαρίσης καὶ εἶχε πρωτεύουσαν τὸ χωρίον *Τοπουζλάρ*, τὸ μετονομασθὲν *Πλατύκαμπος*. Περιελάμβανε πλὴν τούτου καὶ τὸ *Καραλάρ*, τὸ *Χασάμπαλη*, τὸ *Μετεσελῆ*, τὸ *Νέχαλι*, τὰ *Νιαματα*, τὸ *Σαρτζηλὰρ* καὶ τὸ *Σαρήμισον*. Ι. Σ. Σ.

Συκουτρῆς, Ἰωάννης. Σύγχρονος Ἕλλην λόγιος καὶ ὑφηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, γεννηθεὶς τῷ 1901 ἐν Σμύρνῃ, ἐκ τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς τῆς ὁποίας ἀποφοιτήσας (1918) ἐξῆλθεν ἀριστοῦχος τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Διετέλεσεν ἀκολούθως ἐν τῷ Παγκυπρίῳ ἱεροδιδασκαλείῳ Λάρνακος (1922—1924) καὶ βοηθὸς ἐν τῷ φιλοσοφικῷ σπουδαστηρίῳ τοῦ πανεπιστημίου. Μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του εἰς ἀριστοῦχον διδάκτορα τῆς φιλοσοφίας μετέβη εἰς Λειψίαν (1925), ἔνθα ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Heinze, εἰς Βερολῖνον, ἔνθα διήκουσε τοῦ Norden, Jaeger, Maas, Spanger, Maier καὶ ἰδίᾳ τοῦ Willamowitz, ὅστις καὶ προσέλαβεν αὐτὸν (ὡς τὸ μόνον ἑλληνικὸν μέλος) ἐν τῇ «Graeca Willamowitziana», καὶ εἰς Γαλλίαν, ἔνθα ἐμελέτησεν ἑλληνικὰ χειρόγραφα. Ἐπανελθὼν (1929) διωρίσθη ἐπιμελητὴς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ καθηγητὴς ἐν τῷ Ἀρσακείῳ παρθεναγωγείῳ, τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος ὑφηγητὴς τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Πρό τινος δὲ χρόνου ἀπεδέχθη θέσιν καθηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ γερμανικῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας. Ἐν Γερμανίᾳ μετέσχεν ὡς μέλος ὅλων τῶν ἐκεῖ ἐπιστημονικῶν σωματείων, πρὸς δὲ καὶ τοῦ ἐν Γοτίγγῃ γερμανικοῦ καὶ τοῦ ἐν Βερολίνῳ διεθνοῦς φιλολογικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου (1928 καὶ 1929), ἐν Ἀθήναις δὲ ὡς γραμματεὺς τοῦ διεθνοῦς βυζαντιολογικοῦ συνεδρίου (1930). Γνώστης τῆς λατινικῆς, γαλλικῆς, ἰταλικῆς, γερμανικῆς, ἀγγλικῆς καὶ τουρκικῆς γλώσσης, ἐνεφανίσθη ἐνωρίτατα ἀπὸ τῆς συμμαχικῆς «Ἀμαλθείας», συνειργάσθη δέ, ἀπὸ τοῦ 1923 ἰδίως, εἰς τὰ ἑλληνικὰ περιοδικά: «Ἀθηνᾶ», «Ἑλληνικά», «Ἐπετηρὶς Βυζαντινῶν Σπουδῶν», «Θεολογία», «Ἐπιστημονικὴ ἐπετηρὶς τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν», «Νέα Ἑστία», «Ἀρχεῖον τῆς Φιλοσοφίας», «Ἀρχεῖον τῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν», «Μελέτη καὶ κριτική» κλπ., τὸν ἀλεξανδρινὸν «Ἐκκλησιαστικὸν φάρον», τὰ «Κυπριακὰ χρονικά», ἅπερ αὐτὸς ἵδρυσε καὶ διηύθυνε, καὶ τ' ἀλλοδαπά: «Hermes», «Gnomon», «Phil. Woehenschrift», «Philologus», «Byz. Zeitschrift», «Byzneugr. Jahrbücher», «Zeitsch. für die Neutest. Wissenschaft», «Deutsche Litteraturzeitung» κλπ., δι' ἐπιστημονικῶν ἄρθρων, μονογραφιῶν, μελετῶν, βιβλιοκρισιῶν κλπ. κλπ., ἐν οἷς «Κριτικὰ εἰς Ἀντιφῶντα», «Isocrates' Euagoras», «Der demostenische Epitaphios», «Solon und Soloi», «Zu Gorgias», «Zu Epiktet», «Ὁ ψευδολουκιάνειος Ὠκύπους», «Speusipp's Brief an König Philipp», «Epistolographie», «Die Briefe des Socrates und der Socratiker», «Ὁ Οἰκονομικὸς τοῦ Ξενοφῶντος», «Παλαιογραφικὰ ἐκ Κύπρου», «Ἡ παιδεία ἐν Κύπρῳ ἐπὶ τουρκοκρατίας», «Ἡ ποίησις ἐν Κύπρῳ ἐπὶ τουρκοκρατίας», «Ψελλοῦ, Βίος τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου», «Zu Prokop's Anekdota», «Zum Geschichtswerk des Psellos», «Proklos' περὶ ἐπιστολιμαίου χαρακτῆρος», «Ein neues Papiaszitat», «Περὶ τὸ σχίσμα τῶν Ἀρσενιατῶν I—IV», «Συνοδικὸς τόμος ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Γ'», «Probleme der byzantinischen Epistolographie» καὶ ἄλλα κριτικά, φιλολογικὰ παντὸς εἴδους ἐπὶ ἀρχαίων, βυζαντινῶν καὶ νεωτέρων θεμάτων, ἱστορικά, παλαιογραφικὰ κλπ. Εἶναι (ὁ μόνος Ἕλλην) συνεργάτης τῆς «Real Enzyclopaedie» τοῦ Pauly-Wissowa, ἐκδίδει δὲ παρὰ Teubner ἐπιστημονικὴν ἔκδοσιν τοῦ Δημοσθένους καὶ παρὰ Weidmann (Βερολῖνον) τοὺς «Epistolographi Graeci». Εἰς αὐτοτελῆ βιβλία ἐξέδωκε τά: «Zielinski, Ἡμεῖς καὶ οἱ ἀρχαῖοι» (1928, μετάφρασις μετ' ἐκτενῶν ἐπιλεγομένων), «Φιλολογία καὶ ζωή» (1931, ἐναρκτήριος πανεπιστημιακός), «Ἡ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας» (1932), «Πλατωνικὸς εὐαγγελισμός» 1932). «Max Weber, Ἡ ἐπιστήμη ὡς ἐπάγγελμα» (1932, μετάφρασις καὶ εἰσαγωγή), «Ἀρχαῖος καὶ νεώτερος λυρισμός» (1932). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ἐν ταῖς ἐργασίαις του ἀναπτύσσει τὴν ἰδέαν ὅτι ἀφετηρία τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν εἶναι τὸ παρόν, ἀπαραίτητος ὅμως πρὸς γονιμοποίησιν αὐτοῦ εἶναι ἡ μελέτη τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος· ἐντεῦθεν ἡ φιλοσοφικὴ κυρίως κατεύθυνσις τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν, ὡς μέσων ἐρεύνης καὶ ἐπιλύσεως τῶν συγχρόνων προβλημάτων. Ἐπίσης ὅτι ἅπασαν τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν χαρακτηρίζει μέχρι σήμερον ἀδιάλειπτος ἑνότης, καὶ διὰ τοῦτο ἡ αἰσθητικὴ μὲν κατανόησις καὶ μελέτη τῆς νεωτέρας πρέπει ν' ἀνατρέχῃ καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν, ἀλλὰ καὶ τἀνάπαλιν ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τῆς ἀρχαίας πρέπει νὰ ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς συγχρόνου. Τ. Α

συκοφάγος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ λίαν ἀγαπῶν τὰ σῦκα, ὁ σφόδρα ἐπιθυμῶν νὰ τρώγῃ σῦκα: «λέγεται ὅτι ὁ Πλάτων ἦτο συκοφάγος».

συκοφάγος (τὸ) (Oriolus calbula) *[Ζῳολ.]*. Ὁ κοινῶς ἐνιαχοῦ λεγόμενος καὶ *κιτρινοπούλι* ἢ *συκᾶς*. Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν κορακοειδῶν, ἐκ τῶν ὡραιοτάτων πτηνῶν τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντώντων, καὶ εἶναι συνηθέστατον ἐν Ἰταλίᾳ, μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Κατὰ τὸ μέγεθος εἶναι μικρότερον τῆς τρυγόνος. Τὸ ἄρρεν εἰς ὅλον τὸ σῶμά του καὶ εἰς τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς εἶναι κατακίτρινον, αἱ πτέρυγες, ἡ οὐρὰ καὶ ἡ ὑπὲρ τὸν ὀφθαλμὸν κηλίς του εἶναι κατάμαυρα, ἐνῷ τὸ θῆλυ εἶναι κιτρινοπράσινον, κάτωθεν ὑπόλευκον μὲ μελαίνας μικρὰς γραμμώσεις. Τὸ ἄρρεν διακρίνεται διὰ τὸ δυνατόν, διαυγὲς καὶ ἠχηρὸν ᾆσμά

Συκοφάγος.

του καὶ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς πτηνὸν κλωβοῦ ἐν αἰθούσαις, ἀλλὰ ταχέως ἐπέρχεται ἡ ἐξάντλησις τῆς ἀντοχῆς του. Εἶναι πτηνὸν ἀποδημητικόν, διερχόμενον ἐξ Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὰ βόρεια ἐκ τῶν μεσημβρινῶν θερμῶν χωρῶν τὴν ἄνοιξιν συνήθως κατὰ ἀρχόμενον Μάϊον καὶ ἐπανερχόμενον κατὰ τὴν ἐκ βορείων χωρῶν κάθοδόν του, διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὰς μεσημβρινὰς θερμὰς χώρας τελευτῶντος τοῦ Αὐγούστου ἢ ἀρχομένου Σεπτεμβρίου. Κατὰ τὴν ἐαρινὴν διάβασίν των ἐξ Ἑλλάδος συκοφάγοι τινὲς παραμένουσι καθ' ὅλον τὸ θέρος ἐν Ἑλλάδι, ἰδίως ἐν τῇ βορείῳ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Θρᾴκῃ, ἔνθα καὶ φωλεοποιοῦσι καὶ νεοσσοποιοῦσιν, ὡς συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλα ἀποδημητικὰ πτηνά, εἰς τὰς τρυγόνας καὶ τὰς ὄρτυγας. Συναπέρχονται δ' οὗτοι ἐκεῖθεν κατ' ἀρχόμενον Σεπτέμβριον μετὰ τῶν ὁμοειδῶν ἐκ τῶν βορείων χωρῶν κατερχομένων εἰς τὰ μεσημβρινὰ θερμὰ χειμερινὰ ἐνδιαιτήματά των. Εἶναι πτηνὸν λίαν εὐαίσθητον εἰς τὸ ψῦχος, βραδύνον ὡς ἐκ τούτου καὶ ἀνέλθῃ ἐκ τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν καὶ ἐπιταχῦνον τὴν κάθοδόν του εἰς αὐτὰς ἐκ τῶν βορείων τόπων. Τρέφεται μὲ ἔντομα καὶ νύμφας αὐτῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν μὲ κεράσια, σταφυλὰς καὶ σῦκα, τὰ ὁποῖα πρὸ παντὸς προτιμᾷ (ὅθεν καὶ τὸ ὄνομά του παρ' ἡμῖν), ἀποβαίνων πολλάκις πρόξενος σημαντικῶν βλαβῶν. Κατασκευάζει τὴν φωλεάν του μὲ θαυμασίαν τέχνην καὶ μεγίστην ἐπιμέλειαν εἰς τὰ ἀκρότατα διχαλωτὰ ἄκρα τῶν κλάδων τῶν δένδρων ἐξ ἀχύρων, στενῶν φυλλαρίων, φυτικῶν ἰνῶν κττ. Ἡ στοργὴ τοῦ θήλεος πρὸς τοὺς νεοσσούς του εἶναι ἰδεώδης. Εἶναι πτηνὸν λίαν ζωηρόν, ἀλλὰ πολὺ δειλὸν καὶ δύσπιστον, μὲ δυσκολίαν ὑπὸ τοῦ κυνηγοῦ, ὅταν κάθηταί που, προσεγγιζόμενον καὶ φονευόμενον. Ἡ πτῆσίς του εἶναι βραδεῖα καὶ ὁμαλὴ καὶ ἀποβαίνει τὸ κτύπημά του εὔστοχον, ὅταν ἐξορμᾷ εἰς ἀπόστασιν βολῆς ἢ τυχαίως διέρχηται πλησίον τοῦ κυνηγοῦ. Τὸ κυνήγιόν του διεξάγεται ἢ δι' ἐνέδρας, ἔνθα ὑπάρχουσι συκαῖ μὲ καρπούς, ἢ κατὰ συντυχίαν, ἂν διέλθῃ τοιοῦτος ἐκ τῶν τόπων, ἔνθα κινεῖται ὁ κυνηγὸς κατὰ τὴν θήραν τῶν θερινῶν πτηνῶν. Βάλλεται δὲ μὲ ἀριθμὸν σκαγίων 9. Τὸ κρέας του εἶναι τρυφερώτατον καὶ νοστιμώτατον, ὑπερέχον τοῦ τῶν λοιπῶν τοῦ θέρους ἀποδημητικῶν πτηνῶν. Κατὰ τὸ θέρος εἶναι παχύτατοι, «σὰν αὐγό», κατὰ τὴν κυνηγετικὴν ἔκφρασιν. Μαγειρεύεται ἢ ὡς ψητὸς εἰς τὸν ὀβελίαν, ὅτε ἐπιπάσσεται μὲ τετριμμένον διπυρίτην πρὸς συγκράτησιν τοῦ λίπους του καὶ μετὰ τὴν ἔψησιν ἐντίθεται ἐντὸς σάλτσας ἐκ χυμοῦ λεμονίου, ἐλαίου, ὀριγάνου καλῶς ἀναταρασσομένων, ἢ καὶ ὡς κοκκινιστὸς μὲ τομάταν ἢ καὶ ὡς πιλάφιον. Φ. Δ. Γ.

συκοφάντης (ὁ)· ὁ ψευδεῖς κατηγορίας ἀποδίδων εἰς ἄλλους, ὁ διαβάλλων, ὁ καταμηνύων ψευδῆ ἐπὶ κέρδει.

— *[Ἀρχ.]* Ἡ τὸν διαβολέα σημαίνουσα αὕτη λέξις ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα. Τοὺς συκοφάντας, οἵτινες τὰς ψευδεῖς μηνύσεις κατέστησαν ἐπικερδῆ ἀσχολίαν των, ἐξέθρεψε τὸ ἀποτυχὸν εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας σύστημα τῆς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης. Ἐπωφελούμενοι οὗτοι εἴτε τῆς ἀγνοίας τῶν νόμων ὑπὸ τῶν ἡλιαστῶν δικαστῶν, εἴτε τῶν στιγμιαίων συναισθημάτων ἢ παθῶν των, ὑπὸ τῶν ὁποίων συναρπαζόμενοι ἐδίκαζον οὗτοι, εἴτε καὶ τῶν δωροδοκιῶν των, ἐξεβίαζον, ἕνεκα τῆς ἀβεβαιότητος τῶν δικαστικῶν ἀγώνων, τοὺς παρ' αὐτῶν διὰ ψευδοῦς μηνύσεως ἀπειλουμένους νὰ ἐξαγοράσωσι τὴν σιωπὴν τῶν ψευδομηνυτῶν των δι' ἀργυρίου. Ἦσαν δὲ οἱ μηνυόμενοι, συνήθως, οἱ ἐπιφανέστατοι εἰς ἀξιώματα καὶ πλοῦτον πολῖται, οἵτινες καὶ εὐκολώτερον ἐγίνοντο ὕποπτοι εἰς τὸν φιλύποπτον δῆμον ὑπὸ τῶν ἐμφανιζομένων εἰς αὐτὸν ψευδομηνυτῶν ὡς ἀγρύπνων φρουρῶν τοῦ καθεστῶτος. Ὁ ἔνοχος συκοφαντίας ἐτιμωρεῖτο, ἀποκαλυπτόμενος, διὰ βαρυτάτης ποινῆς, καὶ θανάτου πολλάκις, διότι ὀρθῶς ἐθεωρεῖτο ἡ συκοφαντία ἐκ τῶν ἀτιμοτάτων ἐγκλημάτων. Ἐν τούτοις καὶ αἱ βαρύταται ποιναὶ δὲν ἀνεχαίτιζον τοὺς συκοφάντας, ἰδίως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τῆς κοινωνίας τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Ἔνδικα κατὰ τῶν συκοφαντιῶν μέσα ἦσαν ἡ προβολὴ καὶ ἡ εἰσαγγελία, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἡ ἁπλῆ γραφή. Οὔτε τὸ ἔγκλημα, ἐκ τῆς διαπράξεως τοῦ ὁποίου ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα συκοφαντία ἡ ἐναντίον τοῦ ἐνόχου μήνυσις, εἶναι γνωστόν, οὔτε ἡ πρώτη σημασία τῆς λέξεως ἐξηκριβωμένη. Παλαιότερον ἐπιστεύετο, οὐχὶ ὀρθῶς, ὅτι συκοφάντης ἦτο ὁ φαίνων (καταγγέλλων) τὸν παρὰ τοὺς ἰσχύοντας νόμους ἐξάγοντα ἐκ τῶν λιμένων Ἀττικῆς σῦκα, ἀλλὰ νόμος ἀπαγορευτικὸς ἐξαγωγῆς οὐδέποτε ἴσχυσεν ἐν Ἀθήναις. Βραδύτερον ἐδόθησαν ἄλλαι τινὲς ἑρμηνεῖαι, ἀλλὰ καὶ αὗται δὲν εἶναι πειστικαί. Νῦν κρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι συκοφάντης ἦτο ὁ καταγγέλλων τινὰ δι' ἀθεμίτους σχέσεις μετά τινος γυναικὸς (σῦκον ἐκαλεῖτο τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον). Ἡ σοβαρότης τοῦ ἀδικήματος τούτου φαίνεται δικαιολογοῦσα καὶ τὴν ἐπιβαλλομένην εἰς τὸν συκοφάντην βαρυτάτην ποινήν. ΚΑΥ.

συκοφαντία (ἡ) τὸ ἔργον τοῦ συκοφάντου, ψευδὴς κατηγορία, διαβολή, καταμήνυσις ἐπὶ κέρδει.

— *[Ποιν. Δίκ.]* *Συκοφαντία* ἢ *συκοφαντικὴ δυσφήμησις* καλεῖται ὁ ἐνώπιον τρίτου ἰσχυρισμὸς ἢ ἡ διάδοσις περί τινος ὡρισμένου ψευδοῦς γεγονότος, δυναμένου νὰ βλάψῃ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ ἐν γνώσει τῆς ἀναληθείας τοῦ γεγονότος τούτου. Κατὰ τὸ μέχρι τοῦ νόμου 5060 τοῦ ἔτους 1931 κρατοῦν δίκαιον, τὸ προσαπτόμενον γεγονὸς τοῦτο ἔδει νὰ ἦ πρᾶξις ἀξιόποινος (κακούργημα, πλημμέλημα ἢ πταῖσμα) ἢ πειθαρχικὸν παράπτωμα, κατὰ τὴν εὐρυτέραν ὅμως ἔννοιαν τοῦ ἰσχύοντος νόμου ἀρκεῖ τὸ ψευδὲς γεγονός, οἱονδήποτε καὶ ἂν ᾖ, νὰ δύναται νὰ βλάψῃ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἄλλου καὶ ἂν ἔτι δὲν ἀποτελῇ ἀξιόποινον πρᾶξιν, δυνατοῦ ὄντος ἐπ' ὅπως μὴ ὑπάρχῃ συκοφαντικὴ δυσφήμησις ἐπὶ ἀποδόσεώς τινι ἀξιοποίνου πράξεως, ὁσάκις λόγῳ τῆς φύσεως τῆς ἀποδιδομένης ταύτης πράξεως δὲν δύναται νὰ βλαφθῇ ἡ τιμὴ ἢ ἡ ὑπόληψις τοῦ περὶ οὗτινος γίγνεται ὁ ἰσχυρισμὸς ἢ ἡ διάδοσις

Digitized by Google

ὡς λ. χ. ὅταν τῷ ἀποδίδεται ἡ ἐκτέλεσις ἀδικήματος ἐξ ἀμελείας (μὴ ἀφορῶντος τὴν ἐνάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του) ἢ τῷ ἀποδίδεται τὸ ἀδίκημα τῆς μονομαχίας, ἥτις καὶ τιμητικὴ ἔτι θεωρεῖται παρά τισι, διακρίνεται δὲ ἡ συκοφαντία ἢ συκοφαντικὴ δυσφήμησις τῆς ἁπλῆς δυσφημήσεως ἐκ τοῦ ὅτι ἐπὶ τῆς δευτέρας ἀρκεῖ ὁ ἰσχυρισμὸς ἢ ἡ διάδοσις γεγονότος δυναμένου νὰ βλάψῃ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἄλλου, χωρὶς νὰ προσαπαιτῆται τὸ ἀποδιδόμενον γεγονὸς νὰ ᾖ (ὡς ἐν τῇ συκοφαντικῇ δυσφημήσει) ψευδὲς καὶ τῆς ἀναληθείας αὐτοῦ νὰ τελῇ ἐν γνώσει ὁ δράστης. Ἐὰν δὲν ἀποδειχθῇ τὸ ψευδὲς τοῦ γεγονότος, ἀποτελοῦν κατὰ τὰ ἄνω στοιχεῖον τοῦ ἀδικήματος τῆς συκοφαντικῆς δυσφημήσεως, ἢ προκύψωσιν ἀμφιβολίαι περὶ αὐτοῦ, παραμένει ὑφιστάμενον τὸ ἀδίκημα τῆς ἁπλῆς δυσφημήσεως, δι' ὅπερ δέον νὰ δώσῃ λόγον ὁ κατηγορούμενος, ὅπερ ἀδίκημα ὑφίσταται ἔτι καὶ ἂν οὗτος κατὰ τὴν διαδικασίαν ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τοῦ γεγονότος, ἐκτὸς ἐὰν ὑφίσταταί τις τῶν δύο περιπτώσεων, καθ' ἃς ἡ πλήρης ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας καθιστᾷ τὴν ἁπλῆν δυσφήμησιν ἀτιμώρητον, ἤτοι: α) ὁσάκις ἡ δυσφήμησις ἐπράχθη κατὰ δημοσίου ὑπαλλήλου καὶ τὸ ἀποδοθὲν γεγονὸς ἀφορᾷ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δημοσίων αὐτοῦ καθηκόντων, καὶ β) ὁσάκις τὸ ἀποδοθὲν ἢ διαδοθὲν γεγονὸς ἀποτελεῖ ἀξιόποινον πρᾶξιν (οὐχὶ καὶ πειθαρχικὴν παράβασιν), μὴ χωρούσης πάλιν ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει τῆς ἀποδείξεως τῆς ἀληθείας, ἐὰν παρῆλθεν, ἀφ' ὅτου ἐτελέσθη ἡ ἀξιόποινος πρᾶξις (κατὰ τὴν πρόσαψιν), χρόνος διπλάσιος τοῦ ἀπαιτουμένου κατὰ νόμον διὰ τὴν παραγραφὴν αὐτῆς. Διὰ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀδικήματος τῆς συκοφαντίας ἡ διάδοσις τοῦ δυναμένου νὰ βλάψῃ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἄλλου ἀναληθοῦς γεγονότος δύναται νὰ γίνῃ ὁπωσδήποτε, καὶ δὴ εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν φήμης ἢ ἐμπιστευτικῶς, φανερῶς ἢ κρυφίως, δημοσίᾳ ἢ μή. Τὸ γεγονὸς τοῦτο δέον νὰ ᾖ ὡρισμένον (ὥστε νὰ δύναται νὰ ᾖ ἀντικείμενον ἀποδείξεως), νὰ δύναται νὰ βλάψῃ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ὑπόληψιν τοῦ καθ' οὗ ἀπευθύνεται, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἡ βλάβη τῆς τιμῆς ἢ τῆς ὑπολήψεως, τοῦ ἀδικήματος ὄντος τυπικοῦ καὶ μὴ χωρούσης κἂν ἀποπείρας αὐτοῦ, καὶ τέλος νὰ ᾖ ψευδές.

Ἡ δολία προαίρεσις τοῦ αὐτουργοῦ συνίσταται οὐ μόνον ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς πράξεως ἐν γνώσει τοῦ ὅτι τὸ γεγονός, ὅπερ ἀποδίδει εἰς τὸν ἄλλον, δύναται νὰ βλάψῃ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐν γνώσει τῆς ἀναληθείας αὐτοῦ, ἐν τῇ περιπτώσει δὲ καθ' ἣν ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἀναληθείας τῶν ἀποδοθέντων ὁ δράστης, ὑφίσταται πάλιν συνῳδὰ τῇ διατάξει τοῦ νόμου τὸ ἀδίκημα, τοῦ ὑπαιτίου τιμωρουμένου μὲ τὸ ἥμισυ τῆς ποινῆς, ἣν ἐπισύρει ὁ ἐν γνώσει τῆς ἀναληθείας δυσφημήσας. Εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τὰ προσαχθέντα ἢ διαδοθέντα εἶναι πρᾶξις ἀξιόποινος, ἔλαβε δὲ περὶ ταύτης χώραν δικαστικὴ δίωξις, ἀναστέλλεται ἡ ἐπὶ συκοφαντικῇ δυσφημήσει (ὡς καὶ ἐπὶ ἁπλῇ δυσφημήσει) δίκη μέχρι πέρατος αὐτῆς (ἀναστελλομένης καὶ τῆς παραγραφῆς τῆς σχετικῆς ποινικῆς ἀγωγῆς), μεθ' ἣν ἡ μὲν ἀλήθεια τῶν προσαφθέντων ἢ διαδοθέντων θεωρεῖται ἀποδεδειγμένη διὰ τῆς τελεσιδίκου καταδίκης, ἡ δὲ ἀναλήθεια διὰ τῆς τελεσιδίκου ἀθωώσεως, τῆς στηριζομένης εἰς τὸ ὅτι δὲν ἀπεδείχθη ἡ παρὰ τοῦ κατηγορουμένου ἐκτέλεσις τῆς πράξεως.

Ἡ δίωξις τοῦ ἀδικήματος χωρεῖ μόνον κατ' ἔγκλησιν τοῦ παθόντος, ἐὰν δὲ ὁ παθὼν εἶναι δημόσιος ὑπάλληλος δικαιοῦνται εἰς ἔγκλησιν καὶ οἱ ἱεραρχικῶς προϊστάμενοι αὐτοῦ, ἀσκοῦντες τοῦτο δι' αἰτήσεως πρὸς τὴν εἰσαγγελικὴν ἀρχὴν καὶ ὅταν ἔτι ἡ δυσφήμησις δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ δημόσια καθήκοντα τοῦ προσβληθέντος.

Ἡ συκοφαντικὴ δυσφήμησις ἀποτελεῖ πλημμέλημα ἐκδικαζόμενον ὑπὸ τοῦ τριμελοῦς πλημμελειοδικείου, ἐκτὸς ἐὰν ἐτελέσθη διὰ τοῦ τύπου καὶ δὲν ἀφορᾷ τὸν ἰδιωτικὸν βίον, ὅτε, κατὰ τὸ Σύνταγμα τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας, δικάζεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῶν κακουργιοδικῶν.

Ἐκδοθείσης καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, δημοσιεύεται εἰς ἐπανόρθωσιν τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως τοῦ προσβληθέντος ἡ ἀπόφασις δυνητικῶς κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, προκειμένου δὲ περὶ συκοφαντικῆς δυσφημήσεως (καὶ ἁπλῆς δυσφημήσεως) διὰ τοῦ τύπου τελεσθείσης, ὑποχρεωτικῶς εἰς ἡμερησίας ἐφημερίδας, ἅς, πλείονας τῶν τριῶν οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν εἴκοσι, ὁρίζει τὸ δικαστήριον.

Ὁσάκις τὸ ἀδίκημα τελεῖται διὰ τοῦ τύπου, ἰσχύουσι καὶ ἐπ' αὐτοῦ αἱ γενικαὶ διατάξεις αἱ περὶ παντὸς διὰ τοῦ τύπου τελουμένου ἀδικήματος διὰ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ ὑπευθύνου, διὰ τὴν μνησθεῖσαν ἄνω ἁρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου, διὰ τὴν προδικασίαν καὶ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασίαν, ὡς καὶ εἰδικαὶ διὰ τὴν παραγραφὴν τοῦ ἀδικήματος. Καὶ περὶ τῆς δυσφημήσεως, ἁπλῆς ἢ συκοφαντικῆς, ἀνωνύμου ἑταιρείας κεῖνται ἀνάλογοι νόμιμοι διατάξεις μὲ ἠλαττωμένας τὰς ἀπειλουμένας ποινάς, ὡς καὶ περὶ τοιαύτης τῆς μνήμης τεθνεῶτος. κ. γ. κ.

συκοφαντικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν συκοφάντην, ὁ τοῦ συκοφάντου, διαβλητικός: «λόγος συκοφαντικός» ‖ ὁ ἀγαπῶν νὰ συκοφαντῇ, ὁ ῥέπων εἰς τὴν συκοφαντίαν: «συκοφαντικὴ φύσις», «δουλοπρεπέστατος καὶ συκοφαντικώτατος».—Ἐπίρρ. ***συκοφαντικῶς.***

συκοφαντῶ (*—έω*)· εἶμαι συκοφάντης, κατηγορῶ τινα ψευδῶς, διαβάλλω, καταμηνύω ἐπὶ κέρδει.

συκόφυλλον (τό)· φύλλον συκῆς.

Συκοχώρι *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Καρτέριζας (Σμοκοβίνας) τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1928) 241. —π.

συκρόλη *['Οργ. Χημ.]·* βλ. *δουλκίνη.*

Συκύριον, ἢ ***Συκούριον*** *['Αρχ.Γεωγρ.].* Ἀρχαία πολίχνη τῆς Θεσσαλίας ἐν τῇ Πελασγιώτιδι καὶ πλησίον τῶν Τεμπῶν. Τοποθετεῖται κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ῥεύματος Παλιοκαρυὰ (βορείως τοῦ χωρίου Μικρὸ Κεσερλῆ). Ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν, ἥτις διατηρεῖται καλῶς, εὑρέθησαν θεμέλια ναοῦ (πιθανῶς τοῦ Ἡρακλέους). ι. σ. σ.

συκών, *—ῶνος* (ὁ)· *ἄλλως συκεὼν* (βλ. λ.).

σύκωσις, *—εως* (ἡ)· εἶδος νόσου δερμικῆς, ἀναπτυσσομένη εἰς τὰς ῥίζας τῶν τριχῶν.

— *[Δερματολ.] Σύκωσις ἁπλῆ.* Ἡ πυώδης θυλακῖτις τῶν τριχωτῶν μερῶν τοῦ δέρματος, ἰδίᾳ δὲ τοῦ μύστακος καὶ τοῦ γενείου, ὀφειλομένη εἰς τὸν σταφυλόκοκκον. Αὕτη παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν φλεγμονωδῶν ὀγκιδίων ἢ φλυκταινῶν, τὰς ὁποίας διαπερᾷ μία θρίξ. Μετὰ τὴν ἀνώδυνον πτῶσιν ταύτην τὸ πύον ξηραίνεται, σχηματίζει φαιοκιτρίνην ἐφελκίδα, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει ἐρυθρὰ φλεγμονώδης ἑστία. Ἡ διάγνωσις τῆς νόσου εἶναι εὔκολος, ἡ πρόγνωσις καλή, ἡ δὲ θεραπεία δύσκολος καὶ μακρᾶς διαρκείας. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῶν τριχῶν, τὴν χρῆσιν ὑγρῶν θερμῶν ἐπιθεμάτων καὶ ἀντισηπτικῶν ἀλοιφῶν πρὸς κατάπαυσιν τῆς μολύνσεως.

Σύκωσις παρασιτικὴ ἢ πωγωνάγρα. Αὕτη ἔχει ἐξαιρετικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἁπλῆν σύκωσιν καὶ δυσκόλως διακρίνεται ταύτης εἰς τὰ παλαιότερα στάδια, ὀφείλεται δὲ εἰς μόλυνσιν διὰ τοῦ τριχοφύτου. Παρουσιάζεται ἐπίσης ὑπὸ μορφὴν ὀγκιδίων, φλυκταινῶν καὶ βαθέων ἀποστημάτων εἰς τὸν μύστακα καὶ τὸ γένειον. Ἡ διάγνωσις εἶναι εὔκολος καὶ ἡ πρόγνωσις καλή. Ἡ θεραπεία εἶναι δυσκολωτάτη καὶ μακρᾶς διαρκείας, συνίσταται δὲ εἰς τὴν ὁλοσχερῆ ἀφαίρεσιν τῶν τριχῶν τοῦ προσβληθέντος μέρους, ἰδίᾳ διὰ τῶν ἀκτίνων Ραῖντγκεν, εἰς τὴν διάνοιξιν τῶν ἀποστημάτων, εἰς τὴν χρῆσιν θερμῶν καταπλασμάτων ἢ ἐπιθεμάτων διαλύματος ῥεζορκίνης, ἀλοιφῶν ἀντισηπτικῶν καὶ ὑποβοηθητικῶς εἰς ἐνέσεις τριχοφυτίνης. κ. κ. κ.

συκωταριὰ (ἡ), καὶ *σκωταριά·* δημοτ., τὸ ἧπαρ, οἱ πνεύμονες καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἐξαρτώμενα σπλάγχνα τῶν σφαγίων, πωλούμενα ὡς σύνολον.

συκῶτι (τό), ἢ ***σκῶτι·*** τὸ ἧπαρ ‖ ἰδίᾳ *μαῦρο συκῶτι,* κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *ἄσπρο συκῶτι,* τοὺς πνεύμονας: φρ. «θὰ τοῦ φάω τὸ συκῶτι» ὡς ἐπιθυμία ἀγρίας ἐκδικήσεως, «μὴ χαλᾷς τὸ συκῶτι σου» μὴ στενοχωρῆσαι, «ἔβγαλε τὰ συκώτια του» ἐπὶ ἀκατασχέτου ἐμέτου (ἡ λ. ἐκ τῆς φρ. ἧπαρ συκωτόν, ὡς ἐκαλεῖτο τὸ ἧπαρ χηνῶν ἢ καὶ χοίρων τρεφομένων κατ' ἐξοχὴν διὰ σύκων, ἵνα καταστῇ νοστιμώτερον).

συλβανίτης (ὁ) (Sylvanit) *['Ορυκτολ.].* Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τελλουριοῦχον ἕνωσιν τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου $AuAgTe_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα καὶ ἔχει σκληρότητα $1\,^1/_2$—2, εἰδικὸν βάρος 7,99—8,33, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα χαλυβδότεφρον ἕως ἀργυρόλευκον. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς φλέβας τῶν μεταλλευμάτων τοῦ χρυσοῦ ἐντὸς νεωτέρων πυριγενῶν πετρωμάτων ἐν Οὐγγαρίᾳ, Καλιφορνίᾳ, Colorado κ. ἀ. γ. β.

Συλβανὸς *['Αρχ.].* Θεότης ῥωμαϊκὴ (βλ. *Σιλβανός*).

Συλβέλα (Silvela y de le Vielleuze), ***Φραγκίσκος.*** Ἱσπανὸς πολιτικὸς (1845—1905). Τῷ 1869 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν (1879—1880, 1890—1891), τῆς Δικαιοσύνης (1883—1884), ἀρχηγὸς τοῦ νεοσυντηρητικοῦ κόμματος καὶ πρωθυπουργὸς (1897—1898, καὶ 1902). Ἔγραψεν: «Αἱ βάσεις τοῦ ἀστικοῦ κώδικος» (1876). Οἱ λόγοι του ἐξεδόθησαν τῷ 1902 εἰς 4 τόμους. θ. κ.

Συλβέστερ (Sylvester), ***Ὡσηέ.*** Ἄγγλος ποιητὴς (1563—1618). Μετέφρασεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν τὸ βιβλικὸν ἔπος τοῦ Γουλιέλμου ντὺ Μπαρτὰς καὶ ἔγραψε: «Πραγματεία περὶ τῆς Δευτέρας ἑβδομάδος» (1598), «Αἱ θεῖαι ἑβδομάδες τῆς Γενέσεως τοῦ Κόσμου». Ὑπῆρξεν εἷς τῶν δημοφιλεστέρων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς του. γ. ι. β.

συλβεστρίνιον *['Οργ. Χημ.].* Κυκλικὸν τερπένιον τοῦ τύπου

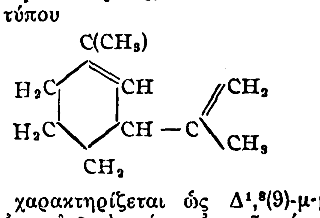

Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς $\Delta^{1,8(9)}$-μ-μινθαδιένιον καὶ ἀποτελεῖ τὸ μόνον ἐν τῇ φύσει ἀνευρεθὲν μ-μινθαδιένιον. Εἶναι ἐκ τῶν σταθερωτέρων τερπενίων, μὴ ἰσομεριζόμενον δι' ὀξέων οὐδὲ διὰ θερμάνσεως. Ἀνευρίσκεται εἰς διάφορα εἴδη τερεβινθελαίων (ῥωσικόν, σουηδικόν, ἰνδικόν), ὡς καὶ εἰς τὸ ἔλαιον τῶν φύλλων τῆς πεύκης. Ἔχει εὐχάριστον ὀσμὴν λεμονίου καὶ βράζει εἰς 175—176°. σ. γ.

Σύλβεστρος (Sylvester)· βλ. *Σίλβεστρος.*

—***Συλβέστρου ἁγίου, ἀστερισμὸς*** — *['Αστρον.].* Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ *Βοώτου* (βλ. λ.).

Συλβία. Εὐγενὴς Γαλλίς, ἡ ὁποία, ἐπισκεφθεῖσα τοὺς ἁγίους τόπους τοῦ χριστιανισμοῦ, ἔγραψεν ὁδοιπορικόν, θεωρούμενον ὡς τὸ ἀρχαιότατον γνωστόν. Ἐν αὐτῷ ἀφηγεῖται εἰς δημώδη λατινικήν, μὲ χάριν καὶ βαθυτάτην εὐσέβειαν ὅσα εἶδε καὶ ἤκουσε περιγράφουσα τοὺς τόπους, τὰς ἐπιτοπίους ἁγιογραφικὰς παραδόσεις, τὸ ἐκκλησιαστικὸν τυπικὸν τῶν ἑκασταχοῦ τελετῶν, πρόσωπα καὶ πράγματα, καθιστῶντα πολυτιμότατον τὸ βιβλίον. Κυρίως δὲν πρόκειται περὶ βιβλίου ἀλλὰ περὶ ἐκθέσεων, τὰς ὁποίας στέλλει ἐν εἴδει ἐπιστολῶν εἰς τὰς μοναχὰς τῆς πατρίδος της ὅπου φαίνεται νὰ ἦτο ἡγουμένη. Μέγα ζήτημα ἐγεννήθη διὰ τὴν ταυτότητα τῆς συγγραφέως. Εἰς τὸν κατάλογον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Mont Cassin τοῦ 1532 ἀναφέρεται χειρόγραφον, τὸ ὁποῖον πιθανώτατα εἶναι τὸ τοῦ ὁδοιπορικοῦ τούτου, ἀρχίζον ἀπὸ τὴν λέξιν Abbatissa (ἡγουμένη). Ὁ πρῶτος ἐκδότης τοῦ χειρογράφου ἐταύτισεν αὐτὴν πρὸς τὴν ἀδελφὴν Ρουφίνου τοῦ Ἀκουϊτανοῦ, τιμωμένην ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Συλβία* ἢ *Συλβανία.* Ὁ Παλλάδιος («Λαυσιακὴ Ἱστορία») λέγει περὶ αὐτῆς ὅτι ἦτο σεβασμία, κάτοχος τῶν Γραφῶν, νυχθημερὸν μελετῶσα τὰ συγγράμματα τοῦ Ὠριγένους, τοῦ Πιερίου, τοῦ Γρηγορίου καὶ τῶν ἄλλων πατέρων καὶ προσθέτει ὅτι διὰ Κωνσταντινουπόλεως μετέβη εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ Αἴγυπτον, σχετισθεῖσα μὲ τὸν Ρουφῖνον τῆς Ἀκουϊλέας, τὸν Παλλάδιον, τὸν Γαυδέντιον ἐπίσκοπον τῆς Μπρέτσιας, Παυλῖνον τῆς Νόλης καὶ πιθανῶς μὲ τὸν Κύριλλον τῶν Ἱεροσολύμων, Ἱερώνυμον καὶ τὰς ἁγίας Παύλαν, Μελανίαν καὶ Ὀλυμπιάδα τὴν περίφημον διακόνισσαν. Πᾶσαι αἱ πρῶται ἐκδόσεις ἔγιναν εἰς τὸ ὄνομα τῆς Συλβίας. Πρῶτος ὅμως ὁ Dom M. Ferotin ἀπέρριψε τὸν ταυτισμὸν πρὸς τὴν Συλβίαν καὶ ἀμέσως ἡ ἀπόρριψις αὕτη ἔγινε γενικῶς δεκτή. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ μοναχοῦ καὶ συγγραφέως Βαλερίου, ζήσαντος τὸ β' ἥμισυ τοῦ Ζ' αἰῶνος, πρὸς τοὺς μοναχοὺς τοῦ Βιέρτζο πλέκεται τὸ ἐγκώμιον τῆς συγγραφέως τοῦ ὁδοιπορικοῦ. Ἡ ἐπιστολὴ ἐδημοσιεύθη τῷ 1762 ὑπὸ τοῦ Florez καὶ παρενεβλήθη εἰς τὴν Λατινικὴν Πατρολογίαν. Ὁ Βαλέριος ἔγραψε τὸ ἐγκώμιον ὑπὸ τὴν νωπὴν ἀκόμη καὶ ζωηροτάτην ἐντύπωσιν τοῦ χειρογράφου τῆς προσκυνητρίας. Ἡ ἀνάλυσις τῶν κεφαλαίων εἶναι ἀπολύτως ἡ αὐτὴ μετὰ τοῦ χειρογράφου τῆς δῆθεν Συλβίας. Τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βαλερίου εὑρέθησαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ πολλὰ χειρόγραφα, ἀλλ' εἰς αὐτὰ τὸ ὄνομα τῆς προσκυνητρίας φέρεται διαφόρως: *Ἐγερεία, Αἰθερία, Ἑτερία, Γερία.* Πρώτη ἔκδοσις τοῦ ὁδοιπορικοῦ ἐγένετο τῷ 1887 ὑπὸ τοῦ J. F. Gamurrini, ἐν Ρώμῃ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Sanctae Silviae Aquitaniae peregrinatio ad loca sancta», ἀναθεωρημένη δὲ τῷ 1888. Νεώτεραι ἐκδόσεις αἱ τοῦ 1902 καὶ 1908.

συλβίλαγος (ὁ) (Sylvilagus) *[Ζῳολ.].* Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *λαγιδῶν,* περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους λαγωοὺς ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

συλβίνης (ὁ) (Sylvin) *['Ορυκτολ.].* Ὀρυκτὸν χλωριοῦχον κάλιον KCl. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν ἑξαεδρικὴν ἐν συνδυασμῷ μετὰ ὀκταέδρου, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς κοκκώδη συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα 2, εἰδικὸν βάρος 1,9—2, εἶναι ἄχρουν συνήθως μὲ λάμψιν ὑαλώδη, εὑρίσκεται δὲ ὡς ἐπάνθημα εἰς τὰ ἐδάφη τῶν στεππῶν, εἰς τὰ ἡφαίστεια, εἰς μεγάλα ὅμως ποσὰ εἰς τὰ κοιτάσματα τῶν καλιούχων ἀλάτων τῆς Στρασσφούρτης. Εἶναι περιζήτητον εἰς τὴν βιομηχανίαν. γ. β.

συλβινίτης (ὁ) (Sylvinit) *[Πετρογρ.].* Πέτρωμα ἰζηματογενές, τὸ ὁποῖον συνίσταται ἀπὸ μαγειρικὸν ἅλας καὶ συλβίνην. Ἀπαντᾷ μετὰ τῶν ἄλλων ἁλογενῶν πετρωμάτων εἰς τὴν περιοχὴν Kalusz τῆς Γαλικίας καὶ εἰς τὴν Στρασσφούρτην, εἶναι δὲ πολυτιμότατον εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ἁλάτων τοῦ καλίου. γ. β.

Digitized by Google

Σύλβιος (*Ἀνδρ. Χ. Παπαδόπουλος*). Ἐγεννήθη τῷ 1889 ἐν Σμύρνῃ, τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, τῆς ὁποίας ἀποφοιτήσας, γνώστης δὲ καὶ τῆς γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς, διετέλεσε τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος. Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν ἧτταν ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀθήναις, διετέλεσεν ἐπίσης ὑπάλληλος παρὰ τραπέζαις, παραιτηθεὶς τῷ 1930. Εἰς τὰ γράμματα ἐνεφανίσθη ἀπὸ σμυρναϊκῶν περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων, βραδύτερον δὲ καὶ ἀπὸ ἀθηναϊκῶν. Εἰς ἰδιαίτερα βιβλία ἐξέδωκε τά: «Ματωμένα τριαντάφυλλα» (διηγήματα, α΄ ἔκδ. 1920, β΄ ἔκδ. 1923), «Ματωμένα συντρίμμια» (1924) καὶ «Τὰ μάγια» (καὶ ἄλλα διηγήματα, σμυρναϊκαὶ ἠθογραφίαι, 1930). Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ σμυρναϊκοῦ καὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ θεάτρου ἀνεβίβασε τὰ δράματα: «Ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης» καὶ «Τ' ὄνειρο τῆς φυλῆς», ἐν συνεργασίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Λ. Καρακάση ἔγραψε διὰ τὸ ἐλαφρὸν μουσικὸν θέατρον λιμπρέττα ὀπερεττῶν, οἷον: «Παπαγάλος τῆς Σμύρνης», «Σμυρνέϊκα γέλια», «Καφὲ σαντάν», «Πετεινός», «Τζὰζ-μπάντ», «Βαβυλωνία» (ἀριθμήσασαν σειρὰν 350 παραστάσεων), «Παριζιάνα», «Σᾶς γνωρίσαμε», «Παρουσιάστε ἄρμ!», «Τρελλὴ Ἀθήνα», «Τὸ Ζέππελιν», «Μιστεγκέτ» «Μέσα ὅλοι», «Τὸ ρόδο τῆς Σταμπούλ», «Ἡ βασίλισσα τοῦ κινηματογράφου», «Τὸ τρελλοκόριτσο», «Βενζίνα, παρακαλῶ!», «Τὰ ἑκατομμύρια τῆς Λολότας», «Ἡ χρυσῆ Νεράϊδα», καὶ διεσκεύασεν ἐπίσης πολυάριθμα ξένα ἔργα θεατρικά. Γ. Α

—**Σύλβιος** (Sylvius), ***Αἰνείας*** *Piccolomini* Ἐκ τῶν πρώτων ἀνθρωπιστῶν Ἰταλῶν, ἐδιδάχθη ὀλίγα ἑλληνικὰ ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπὸ τοῦ Φιλέλφου, ἀλλὰ διέπρεψεν ὡς λατινιστής, ἔγραψε ποιήματα μιμούμενος τὸν Ὀβίδιον, ἐπιστολὰς κατὰ τὸν Ὁράτιον, κωμῳδίαν κατὰ τὸν Τερέντιον καὶ μυθιστόρημα κατὰ τὸν Βοκκάκιον. Ὡς ἀνθρωπιστὴς ἐδίδαξεν ἐν Βιέννῃ (1442—1455) καὶ ἔγραψε τῷ 1450 ὠφέλιμον διατριβὴν περὶ ἐκπαιδεύσεως, χαριζόμενος εἰς τὸν αὐτοκράτορα Φρειδερῖκον τὸν Γ΄, διὸ καὶ τῷ 1459 ἔλαβεν ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ πρῴην μαθητοῦ του, τοῦ Γερμανοῦ ἱστορικοῦ Ἰντερμπάχ, ὅστις ἐξέφραζεν αὐτῷ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Γερμανίας, διότι ἐξ αὐτοῦ ἐδιδάχθη νὰ θαυμάζῃ τὰς σπουδὰς τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Οὗτος γενόμενος πάπας *Πῖος Β΄* (1458—1464), διέψευσε τὰς ἐλπίδας τῶν ἀνθρωπιστῶν καὶ μετεμέλετο διά τινα τῶν προτέρων ποιημάτων του. Ἡ ἔλλειψις τῆς ἐκτιμήσεώς του πρὸς ἀνθρωπιστὰς ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὸν διδάσκαλόν του. Γ. Γ.

—**Σύλβιος *Ντυμπουὰ*** (Sylvius), ***Ἰάκωβος***. Γάλλος ἀνατόμος (βλ. *Ντυμπουά*, Ἰάκωβος).

—**Σύλβιος *Ντυμπουὰ*** (Sylvius Dubois de Le Boë), ***Φραγκῖσκος***. Γερμανὸς ἀνατόμος, γεννηθεὶς ἐν Hanau (1614—1672). Ἀπὸ τοῦ 1641 ἐλάμπρυνε διὰ τῆς διδασκαλίας του τὸ πανεπιστήμιον τῆς Leyde. Ἔνθερμος ὀπαδὸς τοῦ Harvey, ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τῆς ἰατροχημικῆς σχολῆς καὶ ἱδρυτὴς τῆς πρακτικῆς θεραπευτικῆς, ἣν ἐστήριξεν ἐπὶ τῶν γνώσεων τῆς ἀνατομικῆς φυσιολογίας καὶ τῶν κλινικῶν παρατηρήσεων. Ἐμφορούμενος ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τοῦ Descartes ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, ὑπῆγεν ἐν τῇ ἰατρικῇ πάντα τὰ ὀργανικὰ φαινόμενα ὑπὸ μόνους τοὺς νόμους τῆς χημείας. Οὕτως ἐξήρτα τὴν πέψιν ἐπὶ τῆς ζυμώσεως τοῦ σιέλου, ἀπὸ τοῦ παγκρεατικοῦ χυμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς χολῆς. Ἡ νόσος προήρχετο κατ' αὐτὸν ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν ζωϊκῶν ὑγρῶν διὰ τῆς διυλίσεως ἢ τοῦ ἀναβρασμοῦ τῶν διαφόρων περιεχομένων ἐν αὐτοῖς ἁλάτων, ἡ δὲ κένωσις αὐτῶν ἢ ἡ ἐξουδετέρωσίς των ἀπετέλει τὰς βάσεις τῆς θεραπευτικῆς του. Πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀναβρασμοῦ τῆς χολῆς μετεχειρίζετο τὰ καθάρσια, πρὸς διόρθωσιν τῆς ὀξύτητός της τὰ ναρκωτικά, τὰ δὲ διεγερτικὰ καὶ διαφορητικὰ κατὰ τῆς ὀξύτητος τῆς λέμφου καὶ πρὸς καλυτέραν ἀπέκκρισιν ταύτης. Τὰς θεωρίας του ταύτας ἀπετύπωσεν εἰς τὸ κύριόν του ἔργον «Methodus medendi», δημοσιευθὲν μετὰ τὸν θάνατόν του. Περιέγραψε τὰ φυμάτια καὶ τὴν σημασίαν αὐτῶν δι' εἴδη τινὰ φθίσεως. Κατὰ τὰ τελευταῖά του ἔτη ἐγκατέλειψε τὰς χημικάς του θεωρίας, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν αἰτιολογικὴν σημασίαν τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς χολῆς. Πλεῖσται ὑπῆρξαν αἱ ἐργασίαι του ἐπὶ τῆς ὑφῆς τοῦ ἐγκεφάλου. ἐκ δὲ τοῦ ὀνόματός του ἐκλήθησαν: *συλουΐειος ἀγωγὸς* ὁ πόρος τῆς συγκοινωνίας τῆς τρίτης μετὰ τῆς τετάρτης κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου, *συλουΐειος ἐντομὴ* ἡ αὖλαξ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ χωρίζουσα τὸν πρὸς τὰ ἄνω ταύτης μετωπιαῖον καὶ βρεγματικὸν λοβὸν ἐκ τοῦ κροταφοϊνιακοῦ, τοῦ κειμένου κάτωθεν ταύτης, *συλουΐειος κοιλία* ἡ πέμπτη κοιλία κλπ. Ο Ρ.

Συλβούργιος (Sylburg), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς ἑλληνιστὴς (1536—1596). Σπουδάσας τὸ πρῶτον ἐν Μαρβούργῳ καὶ Ἰένᾳ, διέτριψε κατόπιν ἐν Γενεύῃ καὶ Παρισίοις, ὅπου ἐδιδάχθη πολλὰ ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου, εἰς οὗ τὸν «Θησαυρὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης» κατόπιν σπουδαίως συνεβάλετο Τῷ 1583 ἐγκατέστη ἐν Φραγκφούρτῃ καὶ τὰ τελευταῖα πέντε ἔτη τοῦ βίου του ἐν Ἀϊδελβέργῃ, ἐργαζόμενος ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἐν τῷ ἐκδοτικῷ τυπογραφείῳ τοῦ Wechel, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἐν τῷ τοῦ Commelinus. Πλὴν τοῦ ὅτι συνεπλήρωσε τὴν ὑπὸ Ξυλάνδρου ἔκδοσιν τοῦ Παυσανίου (1584), ἐξέδωκεν ἐν Φραγκφούρτῃ ὅλον τὸν Ἀριστοτέλη καὶ Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα, τοὺς τρεῖς τόμους τῶν «Scriptores historiae Romanae» καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου τὸ ἔργον περὶ συντάξεως. Τὰ δὲ ἐν Ἀϊδελβέργῃ ἔργα του περιέχουσι τοὺς Λατινους συγγραφεῖς de Re Rustica, καὶ τοὺς Ἕλληνας πατέρας, Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα καὶ Ἰουστῖνον τὸν μάρτυν. Ἑκάστη τῶν ἐκδόσεων αὐτοῦ διακρίνεται διὰ τὰς σπουδαίας διορθώσεις τοῦ κειμένου καὶ τοὺς ἀκριβεῖς πίνακας τοῦ περιεχομένου (indices). Τελεία γνῶσις τῶν ἑλληνικῶν, σπουδαῖον κριτικὸν πνεῦμα καὶ ἀκαταπόνητος φιλοπονία εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Συλβουργίου Γ. Γ.

Συλέχ */Μυθολ./*. Θυγάτηρ τοῦ Κορίνθου, σύζυγος τοῦ Πολυπήμονος καὶ μήτηρ τοῦ περιφήμου λῃστοῦ Σίνιδος τοῦ πιτυοκάμπτου. Α. Θ. Σ.

Συλέος *πεδίον* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πεδιὰς τῆς μεσημβρινῆς Μακεδονίας ἐν Βισαλτίᾳ, ἐκτεινομένη παρὰ τὸν Στρυμονικὸν κόλπον, μεταξὺ Ἀργίλου καὶ Σταγίρου ἢ Σταγείρων, διὰ τῆς ὁποίας διῆλθεν ὁ Ξέρξης τῷ 480 π. Χ. Α. Θ. Σ.

σύλεπτος (ὁ) (Sylepta) */Ζῳολ./*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν ***πυραλιδῶν***. Τὸ εἶδος Sylepta derogata, χρώματος ὑποκιτρίνου, προσβάλλει διὰ τῶν καμπῶν του τὰ φύλλα τοῦ βάμβακος καὶ ἄλλων μαλαχοειδῶν, τὰ ὁποῖα συστρέφονται καὶ μαραίνονται. Ε. Τ. Ε.

Συλεὺς */Μυθολ./*. Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος, βασιλεὺς τῆς Αὐλίδος, φονευθεὶς μετὰ τῆς θυγατρός του Ξενοδόκης ὑπὸ του Ἡρακλέους, διότι ἐξηνάγκαζε τοὺς ξένους νὰ ἐργάζωνται εἰς τοὺς ἀγρούς των. Α. Θ. Σ.

σύλη (ἡ), πληθ. *σῦλαι*· ἀντικείμενα ἀνήκοντα εἰς ἐμπόλεμον ἐπικράτειαν, καταλαμβανόμενα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, οἷον πολεμεφόδια μεταφερόμενα διὰ θαλάσσης, ἄλλως *λεία* (ὃ συνηθέστερον), πρβλ. *συλοδικεῖον*.

—*['Αρχ.]* Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ὅταν πόλις τις ἑλληνικὴ ἤ τις τῶν πολιτῶν αὐτῆς ἐζημιοῦτο ἢ προσεβάλλετο ὁπωσδήποτε ὑπ' ἄλλης πόλεως ἢ πολίτου αὐτῆς, δὲν ἤθελε δὲ ἢ δὲν ἠδύνατο νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατ' αὐτῆς, παρεῖχε συνήθως ἄδειαν εἰς ἰδιώτας τινὰς νὰ συλλαμβάνωσι πράγματα καὶ ἀνθρώπους ἀνήκοντας τῇ προσβαλλούσῃ πόλει (σύλας ἢ σῦλα διδόναι *Δημοσθ*. π. Λάκρ. 931, Λυσ. κ. Νικομ. 185) πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ τῶν ζημιωθέντων δικαίου. Ἐν τῇ γενικῇ ταύτῃ ἐννοίᾳ αἱ σῦλαι ἀντιτίθενται πρὸς τὴν *ἀσυλίαν*. Ἰδίᾳ δέ τις διαστολὴ ὡς ἐπέκτασις τοῦ ἐν ἀρχῇ κατ' ἔθος κρατήσαντος δικαίου τῆς διὰ τῶν συλῶν ἀντεκδικήσεως ἦτο ἡ καλουμένη *ἀνδροληψία*, ἥτις μάλιστα διεκρίθη τῶν συλῶν βραδύτερον, ὅτε κατὰ τὸν ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Σόλωνος πρῶτον διὰ νόμου καθορισμὸν τοῦ ἔθους τούτου τῆς ἀντεκδικήσεως διὰ τῶν συλῶν παρείχετο τὸ δικαίωμα τῆς κατασχέσεως ἐχθρικῶν πλοίων πρὸ τῆς ἐπισήμου κηρύξεως τοῦ πολέμου. Τοὐλάχιστον εἰς τρεῖς ἐδίδετο ἡ πρὸς σύλας ἄδεια, οὗτοι δὲ ὑπεχρεοῦντο νὰ προσφέρωσι τὴν δεκάτην εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Ε. ΔΙ. Κ.

—*[Διεθν. Δίκ.]* Βλ. *λεία*.

σύλησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συλᾶν, κλοπὴ ἱερῶν πραγμάτων: «σύλησις ναῶν»· || καθόλου, διαρπαγή, λεηλασία.

συλητὴς (ὁ)· ὁ συλῶν, ὁ κλέπτων τὰ ἱερά· || καθόλου, κλέπτης, ἅρπαξ.

Συλιβαινιώτικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 249. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Συλίμνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 712. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, ἀθλητικὸν καὶ φιλοδασικὸν σύλλογον. Ἐγγὺς τοῦ χωρίου εὑρέθησαν ἐρείπια ἑλληνιστικῶν χρόνων, εἰς ἃ ὑπό τινων τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία πόλις τῆς Μαιναλίας *Σουμάτεια*. Π.Ν.Π.

—*['Ιστορ.]* Ἡ *Συλίμνα* ἐγένετο γνωστὴ τόσον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλὼφ (1770—1774) ὅσον καὶ κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα τοῦ 1821. Ἐπὶ Ὀρλὼφ ὁ ἐκ Μυκόνου ἀξιωματικὸς Ἀντώνιος Ψαρός, προερχόμενος ἐκ Μυστρᾶ, κατέλαβε τὴν Συλίμναν, ἀλλ' ἐπελθὼν ἐκ Ναυπλίου ὁ Ὀσμὰν πασᾶς κατενίκησε τοὺς Ἕλληνας καὶ ἔσφαξε 3.000 Τριπολιτῶν, διὰ δὲ τῶν περισωθέντων ἀνήγειρε περὶ τὴν πόλιν τεῖχος. Κατὰ τὸ 1821 ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ἐχρησιμοποίησε τὴν Συλίμναν ὡς στρατόπεδον. Τῷ 1825 οἱ ὑπὸ τὸν Ἰμπραὴμ Ἄραβες ἐπετέθησαν παρ' αὐτὴν καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς Ἕλληνας. Τ. Ε. Ε.

Σύλκοι *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. **Σόλκοι**.

συλλαβὴ (ἡ)· μέρος λέξεως διὰ μιᾶς πνοῆς προφερόμενον «μακρὰ —, βραχεῖα συλλαβή» ἡ ἔχουσα μακρὸν ἢ βραχὺ φωνῆεν, «ἀρκτικὴ συλλαβή, λήγουσα συλλαβή» ἡ ἐν ἀρχῇ —, ἡ ἐν τῷ τέλει τῆς λέξεως συλλαβή.

—*/Γραμματ./* Κατὰ Διονύσιον τὸν Θρᾷκα «συλλαβή ἐστι κυρίως σύλληψις συμφώνου μετὰ φωνήεντος ἢ φωνηέντων, οἷον Κάρ, βοῦς· καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἡ ἐξ ἑνὸς φωνήεντος, οἷον ᾱ, ἡ». Ἤτοι συλλαβὴ εἶναι ἡ συνεκφώνησις συμφώνου (ἢ καὶ πλειόνων τοῦ ἑνὸς συμφώνων) μετὰ φωνήεντος ἢ διφθόγγου, ἀλλὰ καὶ ἓν μόνον φωνῆεν ἢ δίφθογγος δύνανται ν' ἀποτελοῦν συλλαβὴν (οἶ-δα, οἴ-ο-μαι κ. λ. π.). Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ φωνήεντος αὐτῶν διεκρίνοντο αἱ συλλαβαὶ εἰς *μακρὰς* (*φύσει ἢ θέσει*) καὶ εἰς *βραχείας*. Ἡ τελευταία συλλαβὴ τῶν ὑπερμονοσυλλάβων λέξεων καλεῖται *λήγουσα*, ἡ πρὸ αὐτῆς ***προπαραλήγουσα*** καὶ ἡ πρὸ τῆς προπαραληγούσης ***προπαραλήγουσα***. —Ω.

—*['Αρχ. Μετρ.]* Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μεγίστην σημασίαν εἶχεν ἐν τῇ μετρικῇ ἐξαγγελίᾳ ἡ τῶν ***συλλαβῶν*** ποσότης, ἥτις διέφερεν ἐν τῇ ποιήσει καὶ τῇ μετρικῇ ἀπὸ τῆς ἐν τῇ συνήθει προφορᾷ κατὰ τὰ ἑξῆς: ὅτι ἡ συλλαβὴ ἐξεφωνεῖτο βραχεῖα, ὅταν εἵποντο βραχέος φωνήεντος δύο σύμφωνα ἐν τῇ αὐτῇ λέξει, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἓν ἦτο ἄφωνον, τὸ δ' ἕτερον ὑγρόν, ὡς λ.χ. ἄπεπλος, ἄτεκνος, ἂν δ' ὅμως τοιαῦτα σύμφωνα ἔκειντο εἰς δύο λέξεις, τότε ἡ συλλαβὴ προεφέρετο μακρά. Ἐξεφωνεῖτο δ' ὡς μακρὰ πᾶσα βραχεῖα συλλαβὴ κειμένη πρὸ δύο συμφώνων δύο συνεχῶν λέξεων, ὡς λ. χ. (*Ὁμήρ*. Ἰλ. Α. 38) Κίλλαν τε ζαθέην.... Ἐνίοτε προεφέρετο ὡς βραχὺ τὸ μακρὸν φωνῆεν κείμενον πρὸ ἑτέρου φωνήεντος ὡς: ἥρωος, ἔμπαιον (— ∪ ∪, — ∪ ∪) (Ὀδ. ζ, 303, 379) Ὡς πρὸς τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν ἐν τῇ μετρικῇ ἐξαγγελίᾳ μεγίστην εἶχε σημασίαν καὶ ὁ τόνος καὶ ἡ κατ' αὐτὸν προσῳδία τῆς ἀπαγγελίας τῶν ποιημάτων. Ε. ΔΙ. Κ.

—*/Μουσ./* Ἡ *συλλαβὴ* ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς ἦτο συνώνυμος πρὸς τὸ *τετράχορδον*. Ἐν τῇ νευματικῇ σημειογραφίᾳ ἐκαλεῖτο συλλαβὴ εἶδος συζεύξεως ἐκ 2, 3 ἢ 4 φθόγγων. Γ. Σ.

συλλαβίζω· ἀπαγγέλλω κατὰ συλλαβήν, διακρίνω τὰς λέξεις κατὰ συλλαβάς: «δὲν ἠμπορεῖ νὰ συλλαβίσῃ».

συλλαβικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰς συλλαβάς, ὁ τῶν συλλαβῶν: «συλλαβικὴ γραφή», καθ' ἣν ἕκαστον σύμβολον παριστᾷ συλλαβήν.

συλλαβισμὸς (ὁ) */Γραμματ./*. Καλεῖται ἡ διάκρισις τῶν λέξεων εἰς τὰς ἐξ ὧν συνίστανται συλλαβάς. Οἱ κανόνες τοῦ συλλαβισμοῦ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Ἓν σύμφωνον μεταξὺ δύο φωνηέντων ἢ διφθόγγων συλλαβίζεται μὲ τὸ ἀκόλουθον φωνῆεν ἢ δίφθογγον: τί-μι-ος, ἄ-ξι-ος κλπ. 2) Δύο σύμφωνα μεταξὺ φωνηέντων ἢ διφθόγγων συλλαβίζονται μὲ τὸ ἑπόμενον φωνῆεν, ἂν εἶναι ἀρκτικὰ λέξεως: μα-κρός, ἰ-α-τρός, ἄ-στυ ἄλλως συλλαβίζονται τὸ μὲν πρῶτον μὲ τὸ προηγούμενον, τὸ δὲ δεύτερον μὲ τὸ ἑπόμενον φωνῆεν: σάκ-κος, ἵπ-πος, ἄμ-πε-λος, ἀν-τί, ὅρ-κος (ἀλλὰ τὰ συμπλέγματα γμ, θμ—τν, φν, συλλαβίζονται μετὰ τοῦ ἑπομένου φωνήεντος: πρᾶ-γμα, φά-τνη, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀρκτικὰ λέξεων, καθόσον τὰ ὁμόπνοα των κ, π, + μ, ν ἀπαντοῦν ἐν ἀρχῇ λέξεων: κμη-τός, πνοή). Τρία σύμφωνα συλλαβίζονται μὲ τὸ ἑπόμενον φωνῆεν, ἂν ἀπαντοῦν ἐν ἀρχῇ λέξεως ἢ καὶ τὰ τρία ὁμοῦ ἢ τοὐλάχιστον τὰ δύο πρῶτα: ἀ-στράτευτος (στρατός, στρατεύομαι), ῥά-πτρια (πτηνόν, πτῶμα), βά-κτρον (κτείνω, κτῶμαι κλπ.), ἄλλως συλλαβίζονται τὸ μὲν πρῶτον μὲ τὸ προηγούμενον, τὰ δὲ λοιπὰ μὲ τὸ ἑπόμενον φωνῆεν: ἀν-δρός, ἀμ-βροσία, ἄρ-κτος. 4) Τὰ σύνθετα χωρίζονται εἰς τὰ συνθετικά των μέρη: ἐν-έχομαι, συν-έχομαι, προσ-έχω (ἀλλ' ἂν ἐν μέσῳ τῶν συντεθεισῶν λέξεων συνέβη ἔκθλιψις, ὁ συλλαβισμὸς τελεῖται ὅπως καὶ εἰς τὰς ἁπλᾶς λέξεις: πα-ρά-γω, κα-τά-γω, κα-τέ-χω). —Ω

συλλαβιστά· ἐπίρρ. δημοτ., κατὰ συλλαβήν: «διαβάζει συλλαβιστά».

συλλαβιστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν συλλαβισμόν: «συλλαβιστικὴ ἀνάγνωσις» ἡ κατὰ συλλαβισμὸν γινομένη.

συλλαβιστός, —*ή*, —*όν*· ὁ συλλαβιζόμενος, ὁ κατὰ συλλαβὴν ἀπαγγελλόμενος. —Ἐπίρρ. ***συλλαβιστά***

συλλαβογραφία (ἡ). Πρωτόγονον σύστημα *γραφῆς* (βλ. λ., τόμ. Η΄, σ 702 α).

συλλαβογραφικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συλλαβογραφίαν, ὁ τῆς συλλαβογραφίας.

συλλαβόγριφος (ὁ). Πνευματικὴ ἄσκησις, καθ' ἣν ζητεῖται ἡ εὕρεσις λέξεως ἢ καὶ φράσεως ἐκ τῆς διδομένης ἀορίστου ἐννοίας τῶν τμημάτων (μονοσυλλάβων ἢ πολυσυλλάβων) τῆς λέξεως ἢ

Digitized by Google

φράσεως, ὡς εἰ ἀπετέλουν αὐτὰ αὐτοτελεῖς καὶ πλήρεις λέξεις· π. χ.

Συλλαβόγριφοι:

1) Πόλις τῆς Πελοποννήσου + ἄρθρον + πόλις τῆς Γαλλίας=πόλις Ἰονίου νήσου.
2) Εἶδος γλυκίσματος + νῆσος τοῦ Αἰγαίου=ἀρχαῖος φιλόσοφος.
3) Ἰχθὺς + ποταμὸς τῆς Ρωσίας=πτηνόν.

Λύσεις:

1) Ἄργος + τὸ + Λυὼν=Ἀργοστόλιον.
2) Πίττα + Κῶς=Πιττακός.
3) Χέλι + Δὸν=Χελιδών.

Συνήθως πρὸς δυσκολίαν τοῦ λύτου ὁ συλλαβόγριφος διατυποῦται ἐν τῇ μορφῇ ἐμμέτρου αἰνίγματος ἢ ἐπιγράμματος. Οἱ συλλαβόγριφοι (ὧν παρεμφερεῖς εἶναι οἱ *λεξίγριφοι*) ἐνεφανίσθησαν ἀπὸ τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, ὅτε ἦσαν προσφιλεῖς ἀσκήσεις τῶν αὐλικῶν κύκλων τῆς Δύσεως καὶ τῶν μετέπειτα περιοδικῶν. π. ν. π.

σύλλαβος (ὁ)· πίναξ περιεχομένων, εὑρετήριον.

—*['Εκκλησ.] Σύλλαβος* καλεῖται ὁ κατάλογος τῶν αἱρέσεων, τὸν ὁποῖον Πῖος ὁ Θ΄ διεβίβασε τῇ 8 Δεκεμβρίου 1864 μετὰ τῆς ἐγκυκλίου «Quanta cura», διὰ τοῦ καρδιναλίου Ἀντωνέλλη, πρὸς τὸν κλῆρον τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ κατάλογος οὗτος, ὑποστὰς διαφόρους ἐπεξεργασίας, περιέχει νεωτέρας αἱρέσεις καὶ πλάνας κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας, ἐξεδόθη δὲ μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας Ναπολέοντος τοῦ Γ΄ καὶ ἄλλων ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. † η. φ. β.

συλλαλητήριον (τό)· συνάθροισις λαοῦ, συνήθως ἐν ὑπαίθρῳ, πρὸς ὁμαδικὴν ἔκφρασιν τῆς θελήσεώς του, τῆς γνώμης του.

—*[Πολιτ.] Συλλαλητήρια* γίνονται συνήθως πρὸς ἐκδήλωσιν διαμαρτυρίας ἐναντίον ληφθείσης ἀποφάσεως ἢ ληφθέντων μέτρων εἴτε παρὰ τῆς κυβερνήσεως, εἴτε παρ' ὀργανώσεώς τινος. Ἐνίοτε γίνονται συλλαλητήρια καὶ ὑπὲρ τῶν ἄνω προσώπων, σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἐνίσχυσιν αὐτῶν εἰς τὴν τηρουμένην πολιτικήν. Τὰ συλλαλητήρια, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς συγκεντρώσεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ εἶναι καὶ τυχαῖαι, συγκροτοῦνται πάντοτε κατόπιν προσκλήσεων εἴτε ἰδιωτικῶν εἴτε δημοσίων. χ. γ. σ.

συλλαλῶ (*—έω*)· λαλῶ, ὁμιλῶ μετά τινος, συνομιλῶ.

συλλαμβάνω, ἀόρ. *συνέλαβον—συνελήφθην*· λαμβάνω, πιάνω τινά, οἱονεὶ φεύγοντα ἢ καταδιωκόμενον: «συνέλαβον τοὺς ληστάς», «συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι» || ἐπὶ θήλεος, καθίσταμαι ἔγκυος, καὶ παθ. ἐπὶ ἐμβρύου, λαμβάνω ὑπόστασιν· || μεταφ., ἀντιλαμβάνομαι, ἐννοῶ· || «συλλαμβάνω ἰδέαν, — σχέδιον», σχηματίζω, διατυπῶ πρῶτος ἐγώ: «ποῖος συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς ἐκδρομῆς;».

Σύλλαμος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σκαλανίου τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 98. ν. κλσ

Συλλάνων, τέως δῆμος — *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σιλάνων* τέως δῆμος.

Σύλλας.
(Προτομὴ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ.

Σύλλας (Sulla). Οἰκογενειακὸν ὄνομα κλάδου τοῦ ἐπιφανοῦς ρωμαϊκοῦ γένους τῶν *Κορνηλίων*, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκε καὶ ὁ κλάδος τῶν Σκιπιώνων. Ἐκ τοῦ κλάδου Σύλλα ὀνομαστότατος πάντων ὑπῆρξεν ὁ *Λεύκιος Κορνήλιος Σύλλας ὁ Εὐτυχὴς* (Lucius Cornelius Sulla Felix), γεννηθεὶς κατὰ τὸ 138 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 78 π.Χ. Τὴν νεότητά του διῆλθεν οὗτος ἐν ἀκολασίᾳ, τριακονταετὴς ὅμως γενόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ φάσματος τῆς πείνης ἀπειληθείς, ἠναγκάσθη ν' ἀλλάξῃ βίον, ἀκολουθήσας τὸ στρατιωτικὸν στάδιον. Κατὰ τὸν Ἰουγουρθικὸν ἢ Νουμιδικὸν πόλεμον (λήξαντα κατὰ τὸ 105 π.Χ.) ὁ Σύλλας ἦτο ταμίας τοῦ Γαΐου Μαρίου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ καὶ διὰ τῶν δεξιῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεών του ἔπεισε τὸν βασιλέα τῆς Μαυριτανίας Βόκχον νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τοῦ γαμβροῦ του βασιλέως τῆς Νουμιδίας Ἰουγούρθα καὶ νὰ παραδώσῃ τοῦτον αἰχμάλωτον εἰς τὸν Μάριον. Ὡς δὲ διεκρίθη ὡς διπλωμάτης κατὰ τὸν Ἰουγουρθικὸν πόλεμον, οὕτω διεκρίθη καὶ ὡς ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ εἰς τὸν κατὰ τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων πόλεμον (104—101 π. Χ.) ὑπὸ τὸν Μάριον καὶ τὸν Κάτλον. Διὰ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα του ὑπηρεσίας ταύτας ἔγινε βραδύτερον (93 π. Χ.) πραίτωρ καὶ κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἐστάλη ὡς ἀντιπραίτωρ εἰς τὴν Κιλικίαν. Κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον (91—89 π.Χ.) ὡς ὕπαρχος κατέλαβε τὰς Σταβίας καὶ τὴν Πομπηΐαν καὶ ὡς ἀρχιστράτηγος ἔφερεν αὐτὸν εἰς αἴσιον πέρας, γενόμενος κύριος τοῦ στρατοπέδου τῶν Σαμνιτῶν. Διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν στρατηγικὴν ἀξίαν του καὶ τὸν ἡρωϊσμόν του ὁ μὲν στρατὸς τὸν ἐτίμησε διὰ στεφάνου, ὁ δὲ ρωμαϊκὸς λαὸς τὸν ἐξέλεξεν ὕπατον. Ἐπὶ τῆς ὑπατίας του (88 π.Χ.) ὁ βασιλεὺς τοῦ Πόντου Μιθριδάτης ὁ ΣΤ΄ ἐκήρυξε φανερὸν κατὰ τῆς Ρώμης πόλεμον καὶ γενόμενος κύριος τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας «Ἀσίας» ἐγκατεστάθη εἰς Πέργαμον, στείλας δὲ στρατὸν καὶ στόλον εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἐξήγειρεν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Ρωμαῖοι, καταπτοηθέντες τότε ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ Μιθριδάτου, ἀνέθεσαν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κατ' αὐτοῦ πολέμου εἰς τὸν Σύλλαν. Ἐνῷ ὅμως εὑρίσκετο ἔτι μετὰ τοῦ στρατοῦ του ὁ Σύλλας ἐν Νώλᾳ, ἔφθασαν ἐκεῖ δύο χιλίαρχοι διὰ νὰ ἀναλάβουν τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ ἐκ μέρους τοῦ ἀντικαταστήσαντος τὸν Σύλλαν εἰς τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Μιθριδατικοῦ πολέμου Μαρίου, ὅστις εἶχεν ἐπιτύχει τοῦτο διὰ στάσεως τοῦ λαοῦ ἐν Ρώμῃ ἐναντίον τῶν ὀλιγαρχικῶν, ὑποκινηθείσης ὑπὸ τοῦ φίλου του Ποπλίου Σουλπικίου Ρούφου. Ἀλλ' ὁ ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Σύλλαν στρατὸς ὄχι μόνον ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Μαρίου χιλιάρχους, ἀλλὰ καὶ ἐλιθοβόλησε τούτους, ἠξίωσε δὲ νὰ ὁδηγηθῇ ὑπὸ τοῦ Σύλλα ἐναντίον τῆς Ρώμης πρὸς ἐκδίκησιν διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὕβριν. Ὁ Σύλλας ἔσπευσε τότε εἰς τὴν Ρώμην καὶ νικήσας τὰ ἀντιταχθέντα εἰς αὐτὸν στίφη τοῦ Μαρίου ἔγινε κύριος τῆς πόλεως καὶ ἀνεκηρύχθη ἐκ νέου, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν καὶ πάλιν τῶν ὀλιγαρχικῶν, ἀρχιστράτηγος τοῦ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πολέμου ὑπὸ τῆς Συγκλήτου. Ἀπελθὼν ἐκ Ρώμης εἰς Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὰ ἐν αὐτῇ, διὰ προγραφῆς τῶν ἐπικινδυνοτέρων ἀντιπάλων του καὶ τῆς ψηφίσεως νέων νόμων, ἀπεβιβάσθη μετὰ στρατοῦ 30 χιλ. πεζῶν καὶ 3 χιλ. ἱππέων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἠπείρου, ὁπόθεν ἐτράπη εἰς Βοιωτίαν, ἔνθα εἶχον στρατοπεδεύσει ὁ στρατηγὸς τοῦ Μιθριδάτου Ἀρχέλαος καὶ ὁ Ἀθηναῖος φιλόσοφος καὶ στρατηγὸς Ἀριστίων, τῇ ὑποκινήσει τοῦ ὁποίου εἶχον ἀποστατήσει οἱ Ἀθηναῖοι καὶ εἶχον σφάξει τοὺς ἐν τῇ πόλει των Ρωμαίους· πληροφορηθέντες ὅμως ὅτι ἐπήρχετο κατ' αὐτῶν ὁ Σύλλας, ἔσπευσαν νὰ κλεισθοῦν ὁ μὲν Ἀριστίων εἰς Ἀθήνας, ὁ δὲ Ἀρχέλαος εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ὁ Σύλλας ἐπολιόρκησε τότε τὰς δύο ταύτας πόλεις καὶ δὲν ἐδίστασε πρὸς κατασκευὴν μὲν πολιορκητικῶν μηχανημάτων νὰ κατακόψῃ τὰ δένδρα τοῦ ἄλσους τῆς Ἀκαδημείας καὶ τοῦ Λυκείου, πρὸς πορισμὸν δὲ τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν στρατιάν του χρημάτων νὰ συλήσῃ τοὺς θησαυροὺς τῶν ἱερῶν τῆς Ἐπιδαύρου, τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Ὀλυμπίας διὰ καταναγκαστικῶν δανείων, ἐπὶ τῷ ὅρῳ δῆθεν μελλούσης ἀποζημιώσεως. Ἡ ἅλωσις τῶν Ἀθηνῶν ἔγινεν ἐξ ἐφόδου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 86 π. Χ., ἐπηκολούθησε δὲ ταύτην μετ' ὀλίγον καὶ ἡ κατάληψις τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε καταφύγει ὁ Ἀριστίων, ἀφοῦ εἶχε πυρπολήσει τὸ ᾠδεῖον τοῦ Περικλέους, διὰ νὰ μὴ χρησιμοποιήσῃ ὁ Σύλλας τὴν ξυλείαν του διὰ τὴν πολιορκίαν της. Ὁ Σύλλας ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς στρατιώτας του νὰ σφάξουν, ἐκδικούμενοι διὰ τὴν μακρὰν πολιορκίαν, πολλοὺς τῶν πολιτῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ πυρπολήσουν τὴν πόλιν, κατόπιν δὲ διέκοψε τὴν σφαγήν, εἰπὼν ὅτι ἔπρεπεν οἱ ζῶντες χάριν τῶν μεγάλων νεκρῶν των (τῶν προγόνων των) νὰ τύχουν χάριτος, καὶ ἐσυνέχισε τὴν πολιορκίαν τοῦ Πειραιῶς, τοῦ ὁποίου καὶ ἔγινε κύριος, ἀφοῦ ἀπεσύρθη καὶ ἐκ τῆς Μουνιχίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε διαφύγει κατὰ τὴν γενομένην ἔφοδον ὁ Ἀρχέλαος. Τὴν ἅλωσιν ἐπηκολούθησεν ἡ κατεδάφισις τῶν τειχῶν, ἡ πυρπόλησις τῶν ναῶν, τῶν νεωρίων, τῶν νεωσοίκων, τῆς περιφημοτάτης ὁπλοθήκης τοῦ Φίλωνος καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς πόλεως. Νικήσας κατόπιν κατὰ κράτος ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ Ὀρχομενῷ τὰ στρατεύματα τοῦ Μιθριδάτου, διῆλθε τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 85—84 π. Χ. ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ κατόπιν, διὰ τῆς Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης, ἔφθασεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, τοῦ ὁποίου κύριος εἶχε καταστῆ ὁ ναύαρχος τοῦ ἰσχυροῦ ρωμαϊκοῦ στόλου Λεύκολλος· διαπεραιωθεὶς εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἠνάγκασε τὸν Μιθριδάτην νὰ ἐνδώσῃ εἰς τοὺς ὅρους τῆς ἐν Δαρδάνῳ (84 π. Χ.) συναφθείσης εἰρήνης. Διὰ τῆς εἰρήνης ταύτης ἀποκατεστάθη ἡ ἐν Μ. Ἀσίᾳ πρὸ τοῦ πολέμου κατάστασις καὶ ὁ Μιθριδάτης ὑπεχρεώθη νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ρωμαίους τὸν ἐξ 80 πλοίων ἰσχυρὸν στόλον του, ὡς καὶ 300 τοξότας, καὶ νὰ πληρώσῃ μεγάλην πολεμικὴν ἀποζημίωσιν (περὶ τὰς 2 χιλιάδας τάλαντα). Ἀφοῦ διωργάνωσε τὰ τῆς Μ. Ἀσίας ὁ Σύλλας, ἀμείψας τὰς πόλεις, αἵτινες ἔμειναν πισταὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους (ἰδίως τὴν νῆσον Ρόδον), καὶ τιμωρήσας ἐκείνας, αἵτινες ἀπεστάτησαν, κατηυθύνθη ἐξ Ἐφέσου εἰς Ἀττικήν, ἄγων στρατὸν πλουτήσαντα ἐκ τῶν ἀπείρων λαφύρων τοῦ πολέμου. Ἐξ Ἀθηνῶν, ἔνθα ἐμυήθη εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, ἀπῆλθε, προσβληθεὶς ἐκ ποδάγρας, εἰς τὰ θειοῦχα θερμὰ λουτρὰ τῆς Αἰδηψοῦ, ὅπου διήρχετο τὰς ἡμέρας του μετὰ ἠθοποιῶν καὶ ὑποκριτῶν καὶ ἐτιμήθη μὲ ἰδίαν ἑορτήν, τὰ *Συλλεῖα*. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, κατέλιπε ταύτας τὸ ἔαρ τοῦ 83 π. Χ., ἀποκομίζων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν λαμπρὰν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀπελλικῶντος καὶ πολυάριθμα καλλιτεχνικὰ ἔργα (ἀγάλματα, πίνακας ζωγραφικῆς καὶ δωρικοὺς ἀκόμη κίονας πρὸς κατακόσμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Καπιτωλίου Διός). Τὸν Σύλλαν ἀποπλεύσαντα ἐξ Ἑλλάδος ἠκολούθησαν καὶ στίφη πολεμιστῶν ἐκ Μακεδονίας καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος (ἰδίως τῆς Πελοποννήσου), διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν κατὰ τῶν ἐν Ρώμῃ ἐχθρῶν του. Ἀποβιβασθεὶς εἰς Ἰταλίαν μετὰ τοῦ στρατοῦ του ὁ Σύλλας, ἐνίκησε τὸν ἐπελθόντα ἐναντίον του ὕπατον Νορβανὸν καὶ ἐπέτυχε διὰ τῆς φήμης τῆς στρατηγικῆς ἀξίας του καὶ τῆς γενναιοδωρίας του νὰ ἐγκαταλίπουν τὰ στρατεύματα τὸν ἄλλον ὕπατον Λεύκιον Κορνήλιον Σκιπίωνα, μὴ θελήσαντα νὰ διαλλαγῇ πρὸς αὐτόν. Ὑποστηριχθεὶς δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν Ρωμαίων, ἐνίκησε καὶ τοὺς ὑπάτους τοῦ 82 π. Χ., Γάϊον Μάριον τὸν νεώτερον (τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐχθρικῆς του φατρίας) καὶ Παπείριον Κάρβωνα. Μετὰ τούτους συνέτριψε τοὺς δραμόντας πρὸς βοήθειαν τῶν ἐχθρῶν του Σαμνίτας παρὰ τὴν πύλην Κολλῖναν (τὴν 1ην Νοεμβρίου τοῦ 82 π. Χ.) καὶ οὕτως ἀπέβη ὁ ἀληθὴς τῆς Ρώμης μονάρχης. Ἐκδικούμενος τότε τοὺς ἐχθρούς του, προέγραψε περὶ τοὺς 5 χιλιάδας ἐξ αὐτῶν (διὰ δημοσιεύσεως κατ' ἐπανάληψιν καταλόγων αὐτῶν), προεκήρυξε πλουσίαν ἀμοιβὴν διὰ τὸν φόνον ἑκάστου καὶ ἐπώλησε τὰ κτήματά των εἰς δημοπρασίαν. Ἐπὶ ἓξ μῆνας οἱ στρατιῶταί του ἔσφαζον καὶ διήρπαζον καὶ οἱ φίλοι του ἠγόραζον εἰς εὐτελεῖς τιμὰς τὰς περιουσίας τῶν προγραφομένων. Κατήρτισε μετὰ ταῦτα τὴν σωματοφυλακήν του ἐκ δεκακισχιλίων δούλων, εἰς τοὺς ὁποίους, ὀνομασθέντας *Κορνηλίους*, ἔδωκε δικαιώματα Ρωμαίου πολίτου, ἀπεδέχθη τὴν δικτατωρίαν ἐπ' ἀόριστον, προσφερθεῖσαν ὑπὸ τοῦ μεσοβασιλέως Γαΐου Βαλερίου Φλάκκου, καὶ κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 81 π. Χ. ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ θρίαμβον διὰ τὰς κατὰ τοῦ Μιθριδάτου νίκας του, ὅτε ἔγιναν καὶ πανηγυρικοὶ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες, εἰς τοὺς ὁποίους συνέρρευσαν ἀπειράριθμοι ἐξ Ἑλλάδος ἀθληταί, καὶ ἀπεκάλεσεν αὐτὸς ἑαυτὸν *Εὐτυχῆ* (Felix). Μετὰ ταῦτα διερρύθμισε τὰ τῆς Συγκλήτου καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτεύματος ἐν γένει ἐπὶ ἀριστοκρατικωτέρων βάσεων, καταστήσας τὴν Σύγκλητον κυρίαρχον τοῦ κράτους, ἀφαιρέσας τὸ δικαίωμα τῆς ἐνστάσεως ἀπὸ τῶν δημάρχων καὶ περιορίσας ἐν γένει τὴν δύναμιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Κατὰ τὸ ἔτος 80 ἔγινεν ὕπατος τὸ δεύτερον, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 79 ἀπέθεσε τὴν δικτατωρίαν, διὰ νὰ μὴ κατέχῃ ἀξίωμα ἀντικείμενον πρὸς τὸ πολίτευμά του, ἀπεσύρθη δὲ εἰς τὸ ἐν Ποτιόλοις (πλησίον τῆς Νεαπόλεως) κτῆμά του, ἔνθα καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 78 π. Χ., ἐνῷ ἔγραφε τὸ 22ον βιβλίον τῶν ἀπομνημονευμάτων του, τὰ ὁποῖα ἔσχον ἀξίαν λόγου ἐπὶ τῆς λατινικῆς φιλολογίας ἐπίδρασιν. Τὸν νεκρόν του μετέφερεν εἰς τὴν Ρώμην μετ' ἐξαιρετικῶν τιμῶν ὁ Πομπήϊος καὶ ἔκαυσεν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως. Ὁ Σύλλας εἶχεν ἐκπαιδευθῆ καλῶς, ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ μόρφωσις δὲν ἐπέδρασεν εἰς τὴν ψυχήν του. Ἦτο ἀχαλίνωτος εἰς ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις, ἀγέρωχος καὶ δεσποτικός, ὠμὸς καὶ ἐκδικητικός. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του δὲν ἐδυσκολεύετο νὰ μεταχειρισθῇ οἱονδήποτε μέσον. Εἰς τὴν ψυχήν του ἐνεφώλευον, ὡς ἐλέγετο, καὶ ὁ λέων καὶ ἡ ἀλώπηξ. Ἐπιτυχῶς ἄρα ὁ Πλούταρχος εἰς τοὺς «Παραλλήλους βίους» παρέβαλε τοῦτον πρὸς τὸν Λύσανδρον. Αἱ μεγάλαι αὗται κηλῖδες τοῦ βίου του εἶχον ἀμαυρώσει τὰς ἀναμφισβητήτους πολεμικὰς ἀρετάς του. γ. καψαλης

Σύλλατα, Νέα — *[Γεωγρ.]*. Νεοσύστατος συνοικισμὸς τῆς Χαλκιδικῆς, πρὸς ΝΔ. τοῦ Πολυγύρου ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Καρβιᾶς, συνοικισθεὶς δὲ ὑπὸ Μικρασιατῶν προσφύγων ἐκ Συλλάτων. π. ν. π.

συλλέγω, ἀόρ. *συνέλεξα—συνελέχθην*, παθ. μετχ. *συνειλεγμένος*· συναθροίζω, συνάγω, κοιν. *μαζεύω*: «συλλέγω ἄνθη, —ἔντομα, —γραμματόσημα, —ἀρχαιότητας κ. τ. τ.».

Σύλλειον, Σύλλιον, ἢ **Σύλλαιον** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Παμφυλίας, κειμένη 40 στάδια μακρὰν τῆς παραλίας μεταξὺ Πέργης καὶ Ἀσπένδου, ἐπὶ θέσεως ὀχυρᾶς καὶ ὑψηλῆς (*Στράβ.* XIV, 667). Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, διερχόμενος ἐκεῖθεν τῷ 333 π. Χ. καὶ θελήσας νὰ καταλάβῃ αὐτήν, κατεχομένην ὑπὸ φρουρᾶς ἐγχωρίων καὶ ξένων μισθοφόρων, ἀντιπαρῆλθεν αὐτήν, διότι ἐβιάζετο νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἀσπένδου (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. Α, 26, 5). Κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Παμφυλίας ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μανλίου οἱ κάτοικοι

Digitized by Google

αὐτῆς ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς αὐτὸν καὶ προσέφερον ζωοτροφίας διὰ τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἐπιτυχόντες οὕτω τὴν αὐτονομίαν των καὶ τὴν φιλίαν τῶν Ρωμαίων. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 47 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Παμφυλίας, ὑπὸ κονσουλάριον, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα μητροπόλεως. Τὸν τίτλον τοῦτον διετήρησε καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Πέργης καὶ Ἀσπένδου (ὁ Πέργης ἤτοι Συλλαίου). Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς μετὰ τὸ 300 π. Χ., φέροντα ἐπιγραφὴν ἐπιχωρίου διαλέκτου, κατόπιν ἑλληνικὰ μετ' ἐπιγραφῆς, καὶ ἀκολούθως αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τῆς Σαλωνίνης. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται σήμερον τὸ χωρίον *Ἀσσάρ-κιοΐ*, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

συλλείτουργο (τό)· δημοτ., ἐκκλησιαστικὴ λειτουργία δύο ἢ πλειόνων ὁμοῦ ἱερέων καὶ δὴ μετὰ ἐπιμνημοσύνου δεήσεως.

συλλειτουργὸς (ὁ)· ὁ κληρικὸς ὁ συλλειτουργῶν μετ' ἄλλου ἢ ἄλλων κληρικῶν καὶ καθόλου ὁ κληρικός, ὡς τελῶν τὴν λειτουργίαν, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι κληρικοί.

συλλειτουργῶ (*—έω*)· ἐπὶ ἱερέων, λειτουργῶ, κάμνω τὴν λειτουργίαν μετ' ἄλλου ἢ μετ' ἄλλων ἱερέων.

συλλέκτης (ὁ)· ὁ συλλέγων, ὁ καταρτίζων συλλογήν, συλλογεύς: «συλλέκτης γραμματοσήμων, —ἀρχαιοτήτων»· || ὄργανον ἢ συσκευή, δι' ἧς γίνεται συλλογή, συσσώρευσίς τις.

— [*Ἠλεκτρ.*] *Συλλέκτης* καλεῖται τὸ μέρος τῶν δυναμομηχανῶν ἢ στρεφομένων μετασχηματιστῶν, ἐξ οὗ παραλαμβάνομεν ἢ εἰς ὃ παραδίδομεν τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα (βλ. λ. *ἠλεκτρικαὶ μηχαναί*, τ. ΙΒ, σ 200 β'). Λ. Ν. Κ.

συλλεκτικός,—*ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς συλλέκτην, εἰς τὸ συλλέγειν.

Σύλλεκτον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις παράλιος τῆς Μικρᾶς Σύρτεως, μεταξὺ Ἀχόλης καὶ Θάψου (Σταδ. Μεγ. θαλ. 110—111), κατὰ τὸν «Σταδιασμὸν» *Σαλίσοτα* καὶ κατὰ τὸν «Πεουτιγγεριανὸν χάρτην» Sullecti. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Ρὰς Σαλάκτα* (πλάτ. 35°25' Β., μῆκ. 10°48' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1153: Sussa to Mahedia). Σ. Ε. Λ.

σύλλεξις, *—εως* (ἡ)· συλλογή, συνάθροισις.

συλλήβδην· ἐπίρρ. συνειλημμένως, ἐν συνόλῳ, ὁμοῦ ὅλοι: «οἱ ἄνθρωποι —, τὰ ζῷα συλλήβδην», «συλλήβδην καὶ ἀθρόα».

σύλληψις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συλλαμβάνειν, κοιν. *πιάσιμο*: «σύλληψις ληστῶν, — αἰχμαλώτων», «ἔνταλμα συλλήψεως», «σύλληψις ἐπ' αὐτοφώρῳ»· || ἐπὶ θήλεος, γονιμοποίησις, σχηματισμὸς ἐμβρύου

—[*Ποιν. Δικον.*] Ὁ περιορισμὸς οὗτος τοῦ πολυτιμοτάτου ἀγαθοῦ, τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, εἶναι ἀναγκαῖος εἰς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης κυρίως ὡς ἐγγύησις τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐπιβληθησομένης τυχὸν ποινῆς, τοῦ ἐνόχου σοβαροῦ ἀδικήματος δυναμένου νὰ ἀποκρυβῇ ἢ καὶ νὰ ἐξέλθῃ τῶν ὁρίων τῆς ἐπικρατείας εἰς ἀποφυγὴν αὐτῆς. Ἀλλ' εἶναι ἀναγκαῖος καὶ ὡς μέσον ἀνακριτικόν, τῆς ἀμέσου ἐξηγήσεως τοῦ κατηγορουμένου ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς λοιπὰς ἐκ τῆς ἀνακρίσεως ἐνδείξεις δυναμένης νὰ ἐπιχύσῃ πλῆρες φῶς εἰς τὴν ἀνακρινομένην ὑπόθεσιν, ἔτι δὲ ἐνίοτε καὶ ὡς μέσον ἀσφαλιστικὸν τοῦ ἰδίου συλλαμβανομένου ἀπὸ τῶν τυχὸν ἀντεκδικήσεων τῶν παθόντων, καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ πλήθους ἐπὶ τῶν σοβαρῶν ἀδικημάτων.

Λόγῳ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἀγαθοῦ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας αὐτὸ τοῦτο τὸ Σύνταγμα ἠσχολήθη, περιορίσαν τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς χωρεῖ νομίμως ἡ σύλληψις, διαγορεῦον ὅτι νομίμως συλλαμβάνεταί τις εἰς δύο μόνον περιπτώσεις: α) ἐπὶ τοῦ αὐτοφώρου ἀδικήματος, καὶ β) κατόπιν ἠτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλματος, κοινοποιουμένου τῷ συλλαμβανομένῳ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως.

Ἐπὶ τῆς πρώτης περιπτώσεως πᾶς ἀνακριτικὸς ὑπάλληλος, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἀνὴρ τῆς ἐνόπλου δυνάμεως, καὶ ἰδίως οἱ χωροφύλακες καὶ κλητῆρες καὶ πᾶς τέλος πολίτης, δύναται νὰ προβῇ εἰς τὴν προσωρινὴν σύλληψιν τοῦ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἀδικήσαντος, ὁ τελευταῖος ὅμως οὗτος (πᾶς πολίτης) δύναται νὰ προβῇ εἰς τὴν σύλληψιν ἐπὶ αὐτοφώρου κακουργήματος καὶ πλημμελήματος μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ πταισμάτων, ὁ δὲ ἀνακριτικὸς ὑπάλληλος νὰ ἐκδώσῃ καὶ ἔνταλμα κατ' αὐτοῦ, ὅπερ δύναται καὶ βραδύτερον νὰ ἐκτελεσθῇ ὑπ' αὐτοῦ ἢ ἄλλου ὀργάνου, μέχρις οὗ λάβῃ γνῶσιν ὁ ἐκδοὺς αὐτὸ ἀνακριτικὸς ὑπάλληλος τῆς ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως τυχὸν ἀναστολῆς τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ ἢ τοῦ ὅτι ἐπελήφθη ὁ τακτικὸς ἀνακριτὴς τῆς ἀνακρίσεως τοῦ ἀδικήματος, δι' ὅπερ ἐξεδόθη.

Ἐπὶ τῆς ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλήψεως ἐπὶ πταισμάτων μὲν ὁδηγεῖται ὁ συλληφθεὶς εἰς τὸ ἐγγύτερον ἀστυνομικὸν κατάστημα, ἔνθα ἐξετάζεται πάραυτα, συντασσομένης ἐκθέσεως· καὶ ἂν μὲν εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἄμεσος αὐτοῦ εἰς δίκην εἰσαγωγή, ὁδηγεῖται εἰς τὸν δημόσιον κατήγορον, ὅστις μεριμνᾷ περὶ τῆς ἀμέσου διώξεως αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πταισματοδικείου, ἄλλως ἀπολύεται. Ἐπὶ δὲ αὐτοφώρων πλημμελημάτων καὶ κακουργημάτων ὁ συλληφθεὶς προσάγεται εἰς τὸν εἰσαγγελέα ἐντὸς 24 ὡρῶν, ὅστις παραπέμπει αὐτὸν εἰς τὸν ἀνακριτὴν ἀμελητὶ μετὰ τῶν παρατηρήσεών του ἢ τὸν ἀπολύει. Ὁ ἀνακριτὴς ὀφείλει ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προσαγωγῆς εἴτε νὰ ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα εἴτε νὰ ἐκδώσῃ κατ' αὐτοῦ ἔνταλμα φυλακίσεως (προφυλακίσεως). Ὁ κατόπιν δικαστικοῦ ἐντάλματος τοῦ ἀνακριτοῦ συλλαμβανόμενος προσάγεται ἐνώπιον τοῦ ἐκδόντος αὐτὸ ἀνακριτοῦ, ὀφείλοντος ὁμοίως ὡς ἄνω ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἢ νὰ ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα ἢ νὰ προφυλακίσῃ αὐτὸν κατόπιν συμφώνου γνωμοδοτήσεως τοῦ εἰσαγγελέως.

Ἐκδίδεται δὲ ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ ἔνταλμα συλλήψεως, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν ὑπόνοιαι ἐνοχῆς καὶ μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς δύναται νὰ ἐκδοθῇ νομίμως καὶ ἔνταλμα προφυλακίσεως (δυναμένου τοῦ ἀνακριτοῦ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περὶ συλλήψεως ἐντάλματος νὰ καλέσῃ τὸν κατηγορούμενον δι' ἁπλῆς κλήσεως), ἤτοι ἐπὶ κακουργημάτων καὶ ἐξαιρετικῶς ἐπὶ πλημμελημάτων. Εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς δὲν χωρεῖ προφυλάκισις, οὐδὲ ἔνταλμα συλλήψεως ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ, ἀλλὰ ἁπλῆ κλῆσις ἢ προκειμένου περὶ ἀπόντων ἢ φυγοδίκων κατηγορουμένων κλητήριον ἐπίκριμα (βλ. καὶ λ. *ἔνταλμα* καὶ *προφυλάκισις*).

Ἡ σύλληψις ἀπαγορεύεται νὰ ἐνεργηθῇ: 1) κατὰ τὴν ἱερουργίαν ἐντὸς οἰκοδομήματος καθωσιωμένου εἰς τὴν θείαν λατρείαν, 2) ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς ἰδιωτικὴν κατοικίαν, ἐκτὸς ἐὰν ὁ κάτοικος τῆς οἰκίας τὸ ζητήσῃ ρητῶς ἢ συμπεριληφθῇ εἰρηνοδίκης τις ἢ ἄλλος ἐπὶ τῆς ἀνακρίσεως ὑπάλληλος ἢ ὁ δήμαρχος ἢ πρόεδρος τῆς κοινότητος ἢ νόμιμοι αὐτῶν ἀναπληρωταί. Ὅταν ὁ καθ' οὗ ἐξεδόθη τὸ ἔνταλμα ἐφυγαδεύθη καὶ ἀγνοῆται ὁ τόπος τῆς διαμονῆς του, ὅπερ ἀνάγκη νὰ προκύπτῃ ἐκ τῶν βεβαιώσεων τῶν ἀναλαβόντων τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐντάλματος ὑπαλλήλων, ὁ ἐκδοὺς τὸ ἔνταλμα ἀνακριτὴς δύναται νὰ ἐκδώσῃ κατασχετήριον. Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

—[*Ἀστικ. Δίκ.*] Ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς συλλήψεως τοῦ ἐμβρύου ἄρχεται ἡ προστασία αὐτοῦ ἐν τῷ δικαίῳ, θεωρουμένου κατὰ πλάσμα ὡς γεννηθέντος, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ τῶν συμφερόντων αὐτοῦ (nasciturus pro jam nato habetur, quoties de commodis ejus agitur). Συλληφθὲν ἐν νομίμῳ γάμῳ, καὶ ἑπομένως γνήσιον τέκνον, εἶναι κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Ἱπποκράτους τὸ τέκνον, ἐὰν ἐγεννήθη 182 τοὐλάχιστον ἡμέρας ἀπὸ τῆς συνάψεως τοῦ γάμου ἢ ἐντὸς 300 τὸ πολὺ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λύσεως αὐτοῦ. Πρὸς προστασίαν τῆς ζωῆς τοῦ συλληφθέντος ἐμβρύου ἀπαγορεύεται καὶ τιμωρεῖται ἡ ἄμβλωσις, ὁ ἐνταφιασμὸς ἐγκύου γυναικός, «ἥτις ἀπέθανε πρὸ τοῦ τοκετοῦ καὶ τῆς ὁποίας τὸ ἔμβρυον, ἀναλογιζομένου τοῦ χρόνου τῆς κυοφορίας, δύναται νὰ ζήσῃ» (ἄρθρ. 302 τοῦ ποινικοῦ νόμου), ἔτι δ' ἀναβάλλεται ἡ θανατικὴ ἐκτέλεσις κυοφορούσης γυναικὸς μέχρι τοῦ τοκετοῦ. Μ. Γ. Δ.

—[*Φυσιολ.*] Βλ. λ. *γονιμοποίησις*.

—**σύλληψις *ἄσπιλος*** [*Δογμ.*]· βλ. *ἄσπιλος* σύλληψις τῆς Θεοτόκου.

συλλιδίδαι (οἱ) (Syllididae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη θαλασσίων σκωλήκων ἀπαντώντων εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Οἱ συλλιδίδαι διακρίνονται ἐκ τοῦ ἐπιμήκους καὶ λεπτοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σώματός των καὶ τῶν πολυαρίθμων ἀρθρώσεων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ σῶμά των. Ἀξιολογώτερον γένος εἶναι ἡ *συλλὶς* (βλ.λ.). Δ. Ν. Π.

Σύλλιον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἰάσμου τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 79. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γκιὸκ-Τσελήτ-κιοΐ*, ὑπήγετο δὲ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ξάνθης τοῦ αὐτοῦ νομοῦ.

συλλιπαίνω· ἐπὶ τῶν καμινευομένων μετάλλων, ἀναμειγνύω μετὰ τοῦ μεταλλεύματος ἄλλας οὐσίας πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀποδόσεως τοῦ προϊόντος.

συλλίπασμα (τὸ) (γαλλ. fondant). Καλοῦνται *συλλιπάσματα* οὐσίαι, αἵτινες προστίθενται εἰς τὴν σύνταξιν καμίνου τινός, ἤτοι εἰς τὸ μεῖγμα τῶν πρὸς κατεργασίαν οὐσιῶν, πρὸς σχηματισμὸν καταλλήλων σκωριῶν πλέον εὐτήκτων ἢ καὶ καταλλήλων συντηγμάτων καὶ σκωριῶν. Εἰς τὰς ὑψικαμίνους π.χ. προστίθεται εἰς πυριτικὰ δύστηκτα μεταλλεύματα σιδήρου ἀσβεστολιθικὸν μετάλλευμα ἢ καὶ ἀσβεστόλιθοι, πρὸς παραγωγὴν σκωρίας πλέον εὐτήκτου. Εἰς τὰς καμίνους μολύβδου ἢ χαλκοῦ προστίθεται σιδηροῦχον μετάλλευμα πρὸς παραγωγὴν σκωρίας σιδηρούχου εὐτήκτου καὶ εἴς τινας περιπτώσεις καταλλήλου συντήγματος κλπ. Ὡς συλλιπάσματα χρησιμοποιοῦνται σώματα περιέχοντα ἀλκάλια, ἡ βαρυτίνη, ἡ ἄσβεστος, ὁ φθορίτης, ὁ κρυόλιθος, ἡ ἄργιλλος, τὸ πυριτικὸν ὀξύ, ὀξείδια σιδήρου, μαγγανίου, θειοῦχοι ἑνώσεις κλπ. Θ. Χ.

συλλὶς (ἡ) (Syllis) [*Ζῳολ.*]. Γένος ζωνοσκωλήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *συλλιδιδῶν*, περιλαμβάνον πολλὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰ παράκτια μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ γενικῶς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ἡ *συλλὶς ἡ ὁπλοφόρος* (Syllis armata), ἥτις ἔχει σῶμα γραμμωτόν, ἐπίμηκες, περιβαλλόμενον ὑπὸ σκληρῶν τριχοειδῶν ἀποφύσεων, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, κεραίας βραχείας καὶ λεπτάς, ὀφθαλμοὺς εὐδιακρίτους καὶ ἐπὶ κυρτῆς γραμμῆς τοποθετημένους. Δ. Ν. Π.

Συλλὶς [*Μυθολ.*]. Νύμφη μήτηρ τοῦ Ζευξίππου ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος, διαδεχθέντος τὸν βασιλέα τῆς Σικυῶνος Φαῖστον (*Παυσ.* Β, 6, 7). Α.Θ.Σ.

συλλογάριθμος (ὁ) [*Ναυτ.*]. Ὅρος τῶν ναυτικῶν ὑπολογισμῶν, σημαίνων τὸ λογαριθμικὸν συμπλήρωμα: συλλογ. $\mathrm{A} = \text{λογ.}\ \frac{1}{\mathrm{A}}$. Ἐξάγεται ἀπὸ τοῦ λογαρίθμου κατὰ τὸν ἀκόλουθον κανόνα: ἀλλάσσομεν τὸ σημεῖον τοῦ χαρακτηριστικοῦ τοῦ λογαρίθμου καὶ προσθέτομεν εἰς αὐτὸ μίαν ἀρνητικὴν μονάδα· ἔπειτα ἀφαιροῦμεν διαδοχικῶς ἀπὸ τοῦ 9 πάντα τὰ ἀριθμητικὰ ψηφία τὰ δεξιὰ τῆς ὑποδιαστολῆς εὑρισκόμενα, πλὴν τοῦ τελευταίου σημαντικοῦ ψηφίου, ὅπερ ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τοῦ 10· οὕτω τοῦ ἀριθμοῦ 4 ἔχοντος λογάριθμον 0,602060 ὁ συλλογάριθμος τοῦ 4 εἶναι $\bar{1}$,397940. Ἐν τούτοις οἱ ναυτικοὶ πίνακες (Caillet, Friocourt κτλ.) δίδουν τοὺς συλλογαρίθμους ἑτοίμους διὰ πάντα ἀριθμόν, ὁπότε, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τύπων λογιστῶν διὰ τῶν λογαρίθμων, οὐδεμία πρᾶξις ἀφαιρέσεως λαμβάνει χώραν, δεδομένου ὅτι ἀντὶ νὰ ἀφαιρέσωμεν λογάριθμόν τινα προσθέτομεν τὸν ἀντίστοιχον αὐτοῦ συλλογάριθμον. Σ. Ε. Λ.

συλλογεύς,—*έως* (ὁ, ἡ)· ὁ συλλέγων, συλλέκτης: «συλλογεὺς γραμματοσήμων,—ἀρχαιοτήτων».

—[*Ἀρχ.*] *Συλλογεῖς τοῦ δήμου* ἐκαλεῖτο ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις τριακονταμελὲς σῶμα, οὗ τὰ μέλη ἐξελέγοντο τρία κατὰ φυλὴν καὶ τοῦ ὁποίου προήδρευον οἱ τρεῖς ἀνήκοντες εἰς τὴν ἑκάστοτε πρυτανεύουσαν φυλήν. Ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ἐν ἐπιγραφικοῖς μνημείοις (κατὰ τὸν Koehler εἶναι θεσμὸς τοῦ Ε' αἰῶνος), κύριον δὲ ἔργον εἶχον τὴν σύγκλησιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, τὴν διανομὴν τῶν συμβόλων, δι' ὧν μετεῖχέ τις τοῦ μισθοῦ, καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν εἰσερχομένων εἰς τὴν Πνύκα κατὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ἐκκλησίας. Εἰς τὸ ἔργον των αὐτὸ ἐβοηθοῦντο παρὰ τῶν *ληξιάρχων*, ἐπιπροσθέτως δὲ ἐτέλουν καί τινας τῶν δημοσίων θυσιῶν (πρὸς τὸν Δία κατὰ τὰ Ὀλύμπια, πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν, κ. ἄ.). Τελευτώσης τῆς θητείας των ἐδικαιοῦντο τιμητικοῦ στεφάνου.

Ἐπίσης ἐν Ἀθήναις ἐκαλοῦντο *συλλογεῖς* εἶδος ἐπιμελητῶν ἐκλεγομένων διὰ χειροτονίας (εἰς ἐκτάκτους ἴσως περιστάσεις) καὶ ἔργον ἐχόντων (ὡς οἱ προγενέστεροι αὐτῶν *ζητηταί*) τὴν ἀνεύρεσιν καὶ καταγραφὴν τῆς εἰς χεῖρας ἰδιωτῶν δημοσίας χρηματικῆς ἢ κτηματικῆς περιουσίας, τῆς μετὰ ταῦτα σχετικῆς διαδικασίας ἢ διαιτησίας γινομένης ἐνώπιον τῶν συνδίκων. Τοιοῦτοι συλλογεῖς εἶχον ὁρισθῆ, μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς ὀλιγαρχίας, πρὸς καταγραφὴν τῆς περιουσίας τῶν τριάκοντα τυράννων. Ἐπ[ίσης] *συλλογεῖς* ἐν Ἀθήναις ἐκαλοῦντο ἐνίοτε οἱ εἰσπράκτορες ἐνίων τῶν δημοσίων φόρων (τοῦ *συλλογευτικοῦ ἀργυρίου*), ἁπανταχοῦ δὲ τῆς Ἑλλάδος συλλογεῖς ὠνομάζοντο (οἱ ἄλλως καὶ *ξενολόγοι*) ἐπιφανεῖς στρατιωτικοὶ ἢ τυχοδιῶκται ἐντεταλμένοι τὴν συγκρότησιν μισθοφορικῶν στρατευμάτων. —Π.

συλλογὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συλλέγειν, κοιν. *μάζεμα*: «περιέρχεται πρὸς συλλογὴν ἀρχαίων νομισμάτων»· || αὐτὸ τὸ συνειλεγμένον: «συλλογὴ γραμματοσήμων,—ἀρχαιοτήτων»· || δημοτ., τὸ νὰ συλλογίζεται, νὰ σκέπτεταί τις, ἰδίᾳ μετὰ στενοχωρίας: «ἔπεσε 's τὴ συλλογή», «μ' ἔφαγε ἡ συλλογή», «κάποια συλλογὴ ἔχει καὶ ἀδυνάτισε».

—[*Ἐγκυκλ.*] Ἡ *συλλογὴ* εἶναι συστηματικὴ καὶ οὐχὶ ἄτακτος συνάθροισις ἀντικειμένων τῆς φύσεως (ἔντομα, φυτά, δοραὶ κ. ἄ.) ἢ τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας (καλλιτεχνήματα, ἐργαλεῖα, βιβλία), ἀρχαίων, καλλιτεχνικῶν, σπανίων ἢ καὶ ἁπλῶς περιέργων καὶ καινοφανῶν, γινομένη πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς χρησιμότητος (ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ διδασκαλία) ἢ καὶ μόνον πρὸς ἐνασχόλησιν καὶ ἱκανοποίησιν πλουσίων ἢ μονομανῶν ἐρασιτεχνῶν *συλλεκτῶν*. Διακρίνονται δὲ αἱ συλλογαὶ εἰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικάς, γενικὰς ἢ εἰδικάς, κ. οὕ. κ., καὶ περικλείουν παντοειδῆ ἀντικείμενα, ἀπὸ τῶν μᾶλλον χρησίμων μέχρι τῶν εἰδικῆς καὶ μονομεροῦς φύσεως (γραμματόσημα, ταμβακοθῆκαι, φενάκαι, ἐπισκεπτήρια, αὐτόγραφα), ἐνίοτε εὐτελεστάτων

Digitized by Google

καὶ μηδεμίαν ἐχόντων ἀξίαν (κογχύλια, προγράμματα θιάσων). Ἡ μανία τοῦ συλλέκτου διαρκῶς ἀναζητεῖ τὸ πρωτότυπον καὶ ἀσύνηθες· οὕτω ὁ μουσικοσυνθέτης Clapisson κατεγίνετο εἰς τὴν συνάθροισιν ποικιλίας κομβίων, ἐνῷ Παρισινὸς διορθωτὴς τυπογραφείου ἐξέθηκε τῷ 1867 συλλογὴν τυπογραφικῶν λαθῶν, καταρτισθεῖσαν ἐντὸς τεσσαρακονταετίας. Σκοπὸς τοῦ βίου τοῦ μανιώδους συλλέκτου καθίσταται ἡ διαρκὴς ἔρευνα καὶ ταξινόμησις τῶν συλλεγομένων εἰδῶν, ὑπάρχουν δὲ παραδείγματα συλλεκτῶν καταληξάντων καὶ εἰς τὴν κλοπὴν ἔτι καὶ τὸ ἔγκλημα πρὸς ἐξεύρεσιν ἀντικειμένων πληρούντων τὰ κενὰ τῶν συλλογῶν των.

Ἡ ἀναγκαιότης τῆς σοβαρᾶς καὶ ἐπιστημονικῆς συλλογῆς καταδειχθεῖσα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ὡς καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἰδιωτικῶν συλλογῶν, ἐδημιούργησεν εἰδικὸν ἐμπόριον καὶ ἐρασιτέχνας ἢ κερδοσκόπους ἐμπειρογνώμονας, εἰς οὓς καταφεύγουν οἱ συλλογεῖς. Διάφοροι πόλεις ἢ συνοικίαι ἀπέβησαν κέντρα προσφορῶν καὶ ζητήσεων πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κενῶν τῶν συλλογῶν, εἰδικαὶ περιοδικαὶ ἐκδόσεις ἐδημιουργήθησαν καὶ ὀργανοῦνται ἑκάστοτε σχετικαὶ ἐκθέσεις. Παραλλήλως ἀνεπτύχθη ἡ αἰσχροκέρδεια καὶ ἡ καπηλεία τῶν παλαιοπωλῶν, ἀρχαιοκαπήλων κ.ἄ., ἐξυπηρετουμένη διὰ τῆς κυκλοφορίας κιβδήλων ἀντικειμένων, διὰ τῆς ἄρσεως ἀπὸ τῆς κυκλοφορίας ἢ τῆς ψευδοῦς καὶ εἰκονικῆς ἐπανειλημμένης πωλήσεως ἀληθῶν ἀντικειμένων πρὸς ἀναβίβασιν τεχνητὴν τῆς ἀξίας των κ. τ. λ.

Συγκρότησις ἰδιωτικῶν ἢ δημοσίων συλλογῶν οὐδόλως ἀναφέρεται παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι, πλὴν τῶν κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους τῆς ἀρχαιότητος καταρτισθεισῶν βιβλιοθηκῶν. Οἱ φιλότεχνοι ἢ πλούσιοι ἰδιῶται καὶ ἡγεμόνες ἀπέβλεπον διὰ τῶν παραγγελιῶν καὶ ἀγορῶν των ἁπλῶς μόνον εἰς τὸν καλλωπισμὸν καὶ πλουτισμὸν τῶν ἱερῶν, μαντείων, στοῶν καὶ ἄλλων δημοσίων χώρων, οἵτινες ἀπέβησαν ἀταξινόμητοι συλλογαὶ παντοδαπῶν καλλιτεχνικῶν εἰδῶν ἢ πολυτίμων ἀφιερωμάτων. Ἰδιωτικὰς συλλογὰς ἤρξαντο καταρτίζοντες πρῶτοι οἱ Ρωμαῖοι διὰ τῆς ἁρπαγῆς καὶ μετακομίσεως τῶν θησαυρῶν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων (Μόμμιος, Οὐέρρης κ. ἄ.), διὰ τῆς διαθέσεως χρηματικῶν ποσῶν (Ἀγρίππας) ἢ διὰ τῆς ἀντιγραφῆς τῶν ἔργων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης· μουσεῖα δὲ πραγματικὰ καὶ πινακοθῆκαι ἀπέβησαν τότε αἱ θέρμαι, ἐπαύλεις κ. τ. λ. τῶν πλουσίων Ρωμαίων πολιτῶν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα συλλογὰς δύναταί τις νὰ ὀνομάσῃ τὰς σκευοθήκας τῶν μονῶν καὶ μεγάλων ναῶν, τοὺς ἡγεμονικοὺς θησαυροὺς καὶ τὰς εἰς κοσμήματα περιουσίας τῶν φεουδαρχῶν. Πραγματικῶς διαπνεομένας ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὴν τέχνην καὶ ἐπιστήμην συλλογὰς ἀνευρίσκομεν ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως μὲ ὀργανωτὰς τοὺς μεγάλους Ἰταλοὺς φιλοτέχνους καὶ ἀρχαιοφίλους (Μέδικοι, δοῦκες τῆς Τοσκάνης, κ. ἄ.) καὶ τοὺς μετέπειτα περιηγητάς, συλήσαντας ὅ,τι ἐκ τῶν ἀρχαίων θησαυρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀφῆκεν ὁ χρόνος. Τῶν χρόνων αὐτῶν περιώνυμοι συλλογαὶ ἦσαν οἱ πίνακες τοῦ Καρόλου Α' τῆς Ἀγγλίας (πωληθέντες ἀντὶ 118.000 στερλινῶν), ἡ συλλογὴ Μαζαρίνου, εἶτα περιελθοῦσα εἰς τὸν Λουδοβῖκον ΙΔ' τῆς Γαλλίας, ἡ συλλογὴ τοῦ Κροζά, κ. ἄ. Ἔκτοτε αἱ μεγάλαι συλλογαὶ διαρκῶς συγκεντροποιούμεναι διὰ πωλήσεων καὶ δωρεῶν ἐδημιούργησαν τὰς συγχρόνους μεγάλας *βιβλιοθήκας, γλυπτοθήκας, μουσεῖα, ὀργανοθήκας, πινακοθήκας* καὶ ἄλλα συναφῆ ἱδρύματα. —π.

συλλογίζομαι, *ἀόρ. ἐσυλλογίσθην* καὶ *ἐ)συλλογίστηκα, παθ. μετχ. συλλογισμένος*· σκέπτομαι, διαλογίζομαι: «συλλογίζομαι πῶς θὰ ξεμπλέξω» || ἐνδιαφέρομαι, προνοῶ διά τινα, λαμβάνω ὑπ' ὄψιν μου: «τίποτε δὲ συλλογίζεται, οὔτε τὴ γυναῖκά του οὔτε τὰ παιδιά του» || ἀναλογίζομαι, ἀναμετρῶ: «συλλογίζεται τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ ἔξοδα» || παθ. μετχ. *συλλογισμένος,—η,—ο*· βυθισμένος εἰς σκέψεις, στενοχωρημένος: «τὸν βλέπω συλλογισμένον, κάτι ἔπαθε».

συλλογικός,*—ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς σύλλογον, εἰς ὁμάδα: «συλλογικὴ διακοίνωσις τῶν πρεσβευτῶν», «συλλογικὸν διάβημα», ὅταν γίνεται ἀπὸ πολλοὺς πρεσβευτὰς ὁμοῦ || «συλλογικὴ σύμβασις ἐργασίας», ὅταν ἐργοδότης συμβάλλεται πρὸς ὁμάδα ὅλην ἢ σωματεῖον.—Ἐπίρρ. *συλλογικῶς*.

—**συλλογικαὶ διαφοραὶ** *['Εργατ. Δίκ.]*. Αἱ ἀναφυόμεναι μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν διαφοραί, αἱ «ἐργατικαὶ διαφοραί», εἶναι δύο εἰδῶν: Πρῶτον *ἀτομικαί*, γεννώμεναι μεταξὺ μεμονωμένων ἐργατῶν καὶ τοῦ ἐργοδότου των, ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐκτέλεσιν ἢ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ὅρων τῆς ἐργατικῆς συμβάσεως. Αἱ ἐνοχικαὶ αὗται διαφοραί, ἀπορρέουσαι ἐκ τῆς ὑφισταμένης ἀτομικῆς ἢ συλλογικῆς συμβάσεως ἐργασίας, δὲν παρουσιάζουν διαφέρον τι ἐνδιαφέρον, ἐπιλύονται δὲ κατὰ κανόνα εἴτε ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ κοινοῦ δικαίου, εἴτε τηρουμένης εἰδικῆς δικονομικῆς διαδικασίας (π. χ. δι' εἰδικῶν ἐργατικῶν δικαστηρίων). Δεύτερον *ὁμαδικαί*, αἱ ὁποῖαι ἀναφύονται μεταξὺ ἑνὸς ἐργοδότου καὶ τῶν ἐργατῶν αὐτοῦ ἢ μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν ὡρισμένης βιομηχανίας ἢ ἀκόμη καὶ εἰς εὐρύτερον κύκλον καὶ πλέον εὐρυτέραν ἔκτασιν μεταξὺ πλειόνων συνδικαλιστικῶς ὠργανωμένων ἐργατικῶν καὶ ἐργοδοτικῶν ὁμάδων. Ἡ δευτέρα αὕτη κατηγορία τῶν ὁμαδικῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν δύο σπουδαιοτέρων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἤτοι τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἐργαζομένων, ἀποτελεῖ τὰς καλουμένας *συλλογικὰς διαφοράς*.

Αἱ συλλογικαὶ διαφοραὶ δὲν ἔχουν οὐδεμίαν ὁμοιότητα μὲ τὰς ἐνοχικὰς διαφοράς, τῶν ὁποίων ἡ ἐπίλυσις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ. Πρόκειται περὶ ἀγῶνος ὅλως διαφορετικῆς φύσεως, καθαρῶς δυναμικοῦ, διεξαγομένου μεταξὺ δύο ἀντιτιθεμένων πρὸς ἀλλήλας τάσεων τῶν ὠργανωμένων ἐργοδοτικῶν καὶ ἐργατικῶν ὁμάδων. Ὁ τοιοῦτος ἀγὼν ἔχει οἰκονομικὸν κυρίως περιεχόμενον καὶ ἀποσκοπεῖ εἰς τὸν δι' ἑκατέραν τῶν ἀντιμαχομένων ὁμάδων συμφερώτερον διακανονισμὸν τῶν ὅρων ἐν γένει τῆς ἐργασίας (διάρκεια ἐργασίας, ἡμερομίσθια, οἰκονομικαὶ σχέσεις μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν κ.λ.π.). Αἱ συλλογικαὶ διαφοραί, συνηθέστατα ἐκδηλούμεναι κατ' ἀρχὰς εἰς περιωρισμένας ἐπαγγελματικὰς κατηγορίας καὶ ἐν μικρῷ κύκλῳ, προσλαμβάνουν πολλάκις κατόπιν πρωτοφανῆ ἔκτασιν, ἐνίοτε δὲ καὶ διεθνῆ χαρακτῆρα. Εἰς τὰς συλλογικὰς διαφορὰς τίθενται ἀντιμέτωποι ἀλλήλων αἱ δύο σοβαρώτεραι ἐν τῇ συγχρόνῳ κοινωνίᾳ οἰκονομικαὶ δυνάμεις. Οἱ ἐργοδόται ἀφ' ἑνὸς ἐπαγγελματικῶς ὠργανωμένοι καὶ οἰκονομικῶς ἰσχυροί, προασπίζοντες πεισμόνως τὰς ἀπόψεις τοῦ κεφαλαίου. Ἐξ ἄλλου αἱ ἐπαγγελματικαὶ ὀργανώσεις τῶν μισθωτῶν, σύρουσαι ὀπισθέν των ἰσχυροτάτας ἐργατικὰς μάζας, ἐπιδιώκουν τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν προλεταρίων καὶ διεκδικοῦν λυσσωδῶς τὰ ἐργατικὰ δίκαια. Τὰ δύο ταῦτα ἀντίπαλα στρατόπεδα, ἀγωνιζόμενα μετὰ σφοδρότητος ἐναντίον ἀλλήλων, διεξάγουν τὸν σκληρὸν ἀγῶνα μεταξὺ τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας διὰ τὴν καλυτέραν κατανομὴν τοῦ εἰσοδήματος τῆς παραγωγῆς. Εἶναι δὲ ἀκριβῶς αἱ συλλογικαὶ διαφοραὶ καὶ οἱ ἐργατικοὶ ἐν γένει ἀγῶνες οἱ ἀναπόφευκτοι οἰκονομικοὶ πόλεμοι μεταξὺ τῶν ὁμάδων, αἱ ὁποῖαι συμμετέχουν εἰς τὴν παραγωγήν.

Τὰ ἀποτελεσματικώτερα ὅπλα τὰ χρησιμοποιούμενα συνήθως κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, τὸν πόλεμον αὐτὸν τῶν ὁμάδων, καὶ τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις ἐν μεγάλῳ μέτρῳ ἐπιτρέπεται ὑπὸ τὸ σύγχρονον κοινωνικὸν καθεστώς, εἶναι ἡ *ἀπεργία* καὶ ἡ *ἀνταπεργία* (lock-out). Δὲν εἶναι ὅμως ἀσυνήθης καὶ ἡ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος ἐπαύξησις τῆς ὀξύτητος αὐτοῦ, ἥτις, ὁδηγοῦσα πολλάκις εἰς τὴν χρῆσιν ὑλικῆς ἢ ἠθικῆς βίας, θίγει ἐνίοτε τὰ ὅρια τοῦ ποινικοῦ νόμου.

Αἱ συλλογικαὶ διαφοραί, ὁσάκις προσλαμβάνουν εὐρυτέραν κάπως ἔκτασιν, προκαλοῦν συνήθως ἐπιζημίαν ἀναταραχὴν τοῦ οἰκονομικοῦ ρυθμοῦ τῆς χώρας καὶ δημιουργοῦν σοβαροὺς κοινωνικοὺς κινδύνους. Ἔχουν συνήθως αἱ τοιαῦται σοβαρωτέρας φύσεως συλλογικαὶ διαφοραὶ ὡς συνέπειαν τὸ σταμάτημα τῆς κανονικῆς λειτουργίας τῆς παραγωγῆς, τὴν ἀνεργίαν, τὴν μείωσιν τῆς ἀγοραστικῆς ἱκανότητος τῶν ἐνδιαφερομένων τάξεων, τὴν χειροτέρευσιν τῆς ποιότητος τῶν προϊόντων, τὴν διατάραξιν τῆς δημοσίας τάξεως, τὴν ταλαιπωρίαν τῆς ἀνευθύνου ὁλότητος, ἐπιδροῦν δὲ δυσμενῶς ἐπὶ τῆς καθόλου ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ δεδομένης τῆς ἀλληλεξαρτήσεως τῶν κρατῶν ἐπηρεάζουν πολλάκις καὶ αὐτὴν τὴν διεθνῆ ἀγοράν.

Αἱ δι' ὅλους, μισθωτούς, ἐργοδότας καὶ κοινωνικὸν σύνολον, δυσμενεῖς αὗται συνέπειαι τῶν ὀξυτέρας μορφῆς συλλογικῶν διαφορῶν ἄγουν πρῶτον, ἐν περιπτώσει παρατάσεως τῆς ὀξύτητος, αὐτὰς ταύτας τὰς ἐνδιαφερομένας ὁμάδας νὰ ἐπιζητήσουν τὸν καθ' ἕνα οἱονδήποτε τρόπον τερματισμὸν τῆς ἐπιζημίας ἀντιθέσεως. Ἀλλ' ἐπίσης καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ κράτος, τοῦ ὁποίου ἔχει πλέον ἀναγνωρισθῆ τὸ δικαίωμα ἐπεμβάσεως πρὸς ρύθμισιν τῆς ἐργατικῆς σχέσεως, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του ὅπως προστατεύσῃ τὸν διαταρασσόμενον οἰκονομικὸν ρυθμὸν καὶ τὴν πρόοδον τοῦ τόπου καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κοινωνικὴν γαλήνην καὶ δικαιοσύνην, ἀναμειγνύεται ἐνεργῶς πρὸς ἀποτροπὴν ἢ καὶ εἰρηνικὴν ἐπίλυσιν τῶν καταστρεπτικῶν πολλάκις ὁμαδικῶν ἀντιθέσεων. Δὲν ἐγκαταλείπεται οὕτω ὁ διακανονισμὸς τῶν συλλογικῶν διαφορῶν, ὡς συνέβαινε τοῦτο εἰς τὸ παρελθόν, εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀνταγωνισμόν, ὁ ὁποῖος εἰς τὰς μεταξὺ ἐργασίας καὶ κεφαλαίου συγκρούσεις δίδει τὴν νίκην εἰς τὸν ἑκάστοτε οἰκονομικῶς ἰσχυρότερον. Ἐπιζητεῖται ἡ ἐξεύρεσις μιᾶς εὐσταθεστέρας βάσεως ἁρμονικῆς συνεργασίας τοῦ κεφαλαίου μετὰ τῆς ἐργασίας καὶ ἐπιδιώκεται ὁ κατὰ τὸ δυνατὸν διακανονισμὸς τῶν ὁμαδικῶν σχέσεων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Κατ' ἀρχὰς τὰ πρῶτα μέτρα τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως κατὰ τὰς συλλογικὰς διαφορὰς συνίσταντο εἰς ἁπλῆν ἀπόπειραν συμφιλιώσεως τῶν συγκρουομένων ὁμάδων ἢ προσπάθειαν ἐρεύνης καὶ διαλευκάνσεως τῶν ἐπιμάχων σημείων τῆς διαφορᾶς των. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἐπέμβασις τοῦ κράτους πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ἐργατικῶν διαφορῶν ἐξελίχθη μέχρι τῆς καθιερώσεως τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας ἐπὶ τῶν συλλογικῶν διαφορῶν, μὲ δικαίωμα μάλιστα ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως τῶν σχετικῶν διαιτητικῶν ἀποφάσεων.

Ἀποτελοῦν ἤδη ἓν ἀπὸ τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα κεφάλαια τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου αἱ διατάξεις αὐτοῦ αἱ ἀφορῶσαι τὰς ἐργατικὰς διαφοράς, καὶ ἰδίᾳ τὰς συλλογικὰς τοιαύτας. Εἰς τὰς πλείστας τῶν συγχρόνων νομοθεσιῶν ἔχουν θεσπισθῆ σχετικαὶ διατάξεις, προνοοῦσαι περὶ τῆς ἀποτροπῆς ἢ τῆς διαιτητικῆς ἐπιλύσεως τῶν συλλογικῶν διαφορῶν. Εἶναι ὅμως προφανὲς ὅτι κατὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν τοιούτων συλλογικῶν διαφορῶν δὲν τίθεται ζήτημα ἐφαρμογῆς ἢ ἑρμηνείας προϋφισταμένων κανόνων δικαίου, ἀλλ' ἐπιδιώκεται, διὰ μιᾶς ἁπλῆς διαδικασίας, ἡ ἐξεύρεσις καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν δικαίων ἐκείνων ὅρων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων αἱ ἀντιστρατευόμεναι ὁμάδες, ἐπιδιώκουσαι ἑκάστη τὴν εὐνοϊκωτέραν δι' ἑαυτὴν λύσιν, ὀφείλουν νὰ ρυθμίσουν τὰς διαφοράς των.

Τὴν συμφιλιωτικὴν ἐπέμβασιν ἀσκοῦν συνήθως συλλογικὰ ὄργανα, παρέχοντα ἀναμφισβητήτους ἐγγυήσεις ἀνεξαρτησίας, ἅτινα περιβάλλονται μὲ ἁρμοδιότητας δικαστικῆς ἐρεύνης καὶ μὲ δικαιώματα κρίσεως ἐπὶ τῶν ἀναφυομένων συλλογικῶν διαφορῶν. Ἐρευνᾶται παρ' αὐτῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τὸ ἀντικείμενον τῶν συλλογικῶν διαφορῶν, κρίνονται ἀντικειμενικῶς τὰ ἐπίμαχα αὐτῶν σημεῖα καὶ δημιουργεῖται οὕτω μία πεφωτισμένη κοινὴ γνώμη καὶ ἓν γενικὸν αἴσθημα δικαιοσύνης, παράγοντες, οἵτινες καὶ εἰς περίπτωσιν ἀκόμη ἀδυναμίας ἐκτελέσεως τῆς διαιτητικῆς ἀποφάσεως δὲν δύνανται ἢ νὰ ἐπιδράσουν ἠθικῶς μεταξὺ τῶν διισταμένων πρὸς εἰρηνικὴν ἐπίλυσιν καὶ τερματισμὸν τῆς διαφορᾶς των.

Ἡ ἐπέμβασις πρὸς ἐπίλυσιν τῶν συλλογικῶν διαφορῶν καταλήγει συνήθως εἰς τὴν κατάρτισιν τῶν καλουμένων *συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας*, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων δυνάμεων.

Ἡ παρὰ τῶν διαφόρων νομοθεσιῶν θεσπιζομένη ἐπέμβασις πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιλύσεως τῶν συλλογικῶν μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν διαφορῶν ἀσκεῖται συνήθως ὑπὸ δύο μορφάς: α) Ὡς ἀπόπειρα συνδιαλλαγῆς. Εἶναι ἡ προσπάθεια ἡ ἀποβλέπουσα διὰ μιᾶς συμβιβαστικῆς ἐπεμβάσεως νὰ ἀποτρέψῃ ἢ νὰ διακανονίσῃ τὰς ἐκραγείσας ἤδη συλλογικὰς διαφορὰς καὶ νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς διπλωματικῆς οὕτως εἰπεῖν ὁδοῦ καὶ καταλήξῃ εἰς ἕνα λογικὸν συμβιβασμόν, προσεγγίζοντα καὶ ἱκανοποιοῦντα κατὰ τὸ δυνατὸν τὰς διεκδικήσεις τῶν ἀντιμαχομένων ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν δι' ἀμοιβαίων ὑποχωρήσεων τούτων. β) Ὡς διαιτητικὴ ἐπίλυσις τῶν συλλογικῶν διαφορῶν. Ἡ τοιαύτη ἐπέμβασις εἶναι πάλιν δύο εἰδῶν: Ἡ *ὑποχρεωτική*, ἐπιβάλλουσα εἰς τὰς ὁμάδας ἔναντι σοβαρῶν κυρώσεων, ὅπως ἐν περιπτώσει ἐκδηλώσεως συλλογικῶν διαφορῶν ἀκολουθήσωσι τὴν ὁδὸν τῆς διαιτησίας καὶ νὰ ἀποδεχθῶσι τὴν διαιτητικὴν ἀπόφασιν, ἀποτελοῦσαν ἀναγκαστικὴν σύμβασιν ἐργασίας.

Ἡ προαιρετική, ὁπότε καὶ λαμβάνει χώραν μόνον κατόπιν ἀμοιβαίας συμφωνίας τῶν ἀντιμαχομένων ὁμάδων καὶ ἔχει καθοδηγητικὴν πολλάκις σημασίαν.

Τὰ συστήματα καὶ αἱ μέθοδοι συνδιαλλαγῆς καὶ διαιτησίας, ὡς καὶ ἡ διαδικασία ἡ ἀκολουθουμένη πρὸς ἀποτροπὴν τῶν συλλογικῶν διαφορῶν ἢ ἐξασφάλισιν τοῦ εἰρηνικοῦ διακανονισμοῦ αὐτῶν καὶ πρὸς καθορισμὸν τῶν συλλογικῶν ὅρων τῆς ἐργασίας διὰ τῆς διαιτητικῆς ὁδοῦ ἢ τῆς συνδιαλλακτικῆς παρεμβάσεως, ποικίλλουν εἰς τὰς νομοθεσίας τῶν διαφόρων χωρῶν. Ὡσαύτως εἶναι ἑκασταχοῦ διάφορος καὶ ἡ ἔκτασις τοῦ δικαιώματος τῆς τοιαύτης κρατικῆς παρεμβάσεως. Συνήθως τὰ ὄργανα συνδιαλλαγῆς καὶ αἱ ἐπιτροπαὶ ἐργατικῆς διαιτησίας ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἰσαρίθμους ἀντιπροσώπους τῶν ἐνδιαφερομένων ὁμάδων, ὡς καὶ ἀπὸ τρίτα πρόσωπα, ἐκπροσωποῦντα τῆς δημοσίας ἢ δημοτικῆς ἀρχῆς ἢ καὶ τῆς κοινῆς γνώμης, παρέχοντα ἐγγυήσεις ἀνεξαρτήτου καὶ ἀμεροληπτου κρίσεως. Αἱ τοιαῦται διαιτητικαὶ ἐπιτροπαὶ ἀλλοῦ εἶναι μόνιμοι, ἀλλοῦ ἡ συγκρότησίς των προκαλεῖται εἰς ἑκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν. Εἰς τινας νομοθεσίας προβλέπεται ἐπίσης καὶ δεύτερος βαθμὸς δικαιοδοσίας κλπ. Συστήματα συνδιαλλαγῆς καὶ διαιτητικῆς ἐπιλύσεως τῶν συλλογικῶν διαφορῶν ἰσχύουν καὶ ἐφαρμόζονται σήμερον εἰς ἅπαντα σχεδὸν τὰ βιομηχανικὰ κράτη (Ἀγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιον, Ἰταλία, Τσεχοσλοβακία, Ρωσία, Ἱσπανία, Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, Βαλκάνια κλπ.). Γενικὴ καταβάλλεται προσπάθεια πρὸς συστηματικωτέραν ὀργάνωσιν τοῦ θεσμοῦ τῆς διαιτητικῆς ἐπιλύσεως τῶν συλλογικῶν διαφορῶν, διὰ τοῦ ὁποίου θέλει περισταλῆ ἡ ὀξύτης τοῦ ἀγῶνος μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν ὡς πρὸς τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας. Πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀντιμαχομένων ὁμάδων, ἀλλὰ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, θέλει ἀνευρεθῆ ἡ ποθητὴ ἁρμονία μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας.

Παρ' ἡμῖν ἐγένετο προσπάθεια νομικῆς ρυθμίσεως τῶν συλλογικῶν διαφορῶν, ἐκδοθέντος τοῦ

Digitized by Google

ἀπὸ 21 Ἀπριλίου 1926 νομοθετικοῦ διατάγματος «Περὶ ἀποπείρας συνδιαλλαγῆς καὶ διαιτητικῆς ἐπιλύσεως διαφορῶν ἀναφυομένων μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ὑπαλλήλων ἢ ἐργατῶν», ὅπερ ὅμως, μὴ κυρωθὲν διὰ νόμου, δὲν ἔτυχεν ἐφαρμογῆς. Οὕτω κατὰ τὰς διαφόρους συγκρούσεις τῶν ἐργατικῶν καὶ ἐργοδοτικῶν ὁμάδων ἡ κρατικὴ παρέμβασις συνίσταται σήμερον παρ' ἡμῖν εἰς ἁπλῆν συμφιλιωτικὴν προσπάθειαν, εἰς διεξαγωγὴν τῶν συζητήσεων καὶ τῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ τῶν ἐργοδοτικῶν καὶ ἐργατικῶν σωματείων παρουσίᾳ τῶν ἀρχῶν καὶ εἰς ἐνάσκησιν ἠθικῆς πιέσεως ἐπὶ τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων ὁμάδων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Bureau International du Travail*, La conciliation et l' arbitrage des conflits du travail (Genève 1933). — *P. Pic*, Législation industrielle (Paris 1930). — *Γρ. Κασιμάτη*, Ἡ συλλογικὴ σύμβασις ἐργασίας ὡς θεσμὸς τοῦ συγχρόνου δικαίου (Ἀθῆναι 1932). Ι. Λ. ΖΑΡΡΑΣ

— συλλογικὴ *σύμβασις ἐργασίας* *[Ἐργατ. Δίκ.]* βλ. *ἐργασίας* σύμβασις (τ. ΙΑ', σ. 513 β').

συλλογισμένος, —*η*, —*ο*· δημοτ. παθ. μετχ. τοῦ *συλλογίζομαι* (βλ. λ.).

συλλογισμὸς (ὁ)· τὸ συλλογίζεσθαι, λογισμός, λογαριασμός, σύγκρισις πρὸς ἐξαγωγὴν συμπεράσματος: «συλλογισμὸς ὑποθετικός, —διαζευκτικὸς κλπ.».

— *[Λογικ.]* *Συλλογισμὸς* καλεῖται ἡ λογικὴ ἐνέργεια, δι' ἧς ἐκ δεδομένων κρίσεων, μιᾶς ἢ περισσοτέρων, κατὰ λογικὴν ἀκολουθίαν παράγεται ἄλλη κρίσις διάφορος αὐτῶν καθ' ὕλην ἢ κατ' εἶδος ἢ κατ' ἀμφότερα. Οἱ συλλογισμοὶ διαιροῦνται: κατὰ τὴν πορείαν, εἰς *παραγωγικοὺς* (ἐν οἷς ἐκ τῶν καθόλου συμπεραίνομεν περὶ τῶν ἐπὶ μέρους), *ἐπαγωγικοὺς* (ἐν οἷς ἀπὸ τῶν ἐπὶ μέρους συμπεραίνομεν περὶ τῶν καθόλου) καὶ *ἀναλογικοὺς* (ἐν οἷς ἀπὸ τῶν ἐπὶ μέρους συμπεραίνομεν περὶ τῶν ἐπὶ μέρους)· κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν δεδομένων κρίσεων, εἰς *ἐμμέσους* (ἐν οἷς ἐκ πλειόνων κρίσεων παράγεται ἄλλη) καὶ *ἀμέσους* (ἐν οἷς ἐκ μιᾶς κρίσεως παράγεται κρίσις ἄνευ καταφανοῦς μεσολαβήσεως ἄλλων κρίσεων), καὶ κατὰ τὴν ἀναφοράν, εἰς *κατηγορικοὺς* (ἐν οἷς τὸ συμπέρασμα συνάγεται ἐκ κατηγορικῶν κρίσεων) καὶ *ὑποθετικοὺς* (ἐν οἷς τὸ συμπέρασμα συνάγεται ἐκ προτάσεων, ὧν ἡ ἑτέρα τοὐλάχιστον εἶναι ὑποθετική). Οἱ ἔμμεσοι συλλογισμοὶ ὑποδιαιροῦνται: κατὰ τὴν ἐκφοράν, εἰς *ἀρτίους* (ἐν οἷς πᾶσαι φέρονται αἱ προτάσεις) καὶ *βραχυλογικοὺς* (ἐν οἷς ἐλλείπουσι μία ἢ πλείονες προτάσεις), καὶ κατὰ τὰς προτάσεις, ἐξ ὧν συνίστανται, εἰς *ἁπλοῦς* (ἐν οἷς ἡ κρίσις παράγεται ἐκ δύο ἄλλων κρίσεων) καὶ *συνθέτους* (ἐν οἷς ἐκ πλειόνων κρίσεων προκύπτει ἡ νέα κρίσις).

Α. ***Παραγωγικοὶ συλλογισμοί.*** 1. *Ἔμμεσοι ἄρτιοι ἁπλοῖ κατηγορικοὶ συλλογισμοί.* Οἱ ἔμμεσοι ἄρτιοι ἁπλοῖ κατηγορικοὶ συλλογισμοὶ ἔχουν τρεῖς κρίσεις, ἐξ ὧν αἱ μὲν δύο πρῶται ὀνομάζονται *προτάσεις* καὶ *προκείμεναι*, ἡ δὲ τρίτη, ἥτις ἐκ τούτων παράγεται, καλεῖται *συμπέρασμα*. Ἐκ τῶν δύο προκειμένων ἡ πρώτη ὀνομάζεται *μείζων πρότασις*, ἡ δευτέρα *ἐλάσσων πρότασις*, αἱ τρεῖς δὲ ὁμοῦ προτάσεις καλοῦνται στοιχεῖα τοῦ συλλογισμοῦ. Οἱ συλλογισμοὶ οὗτοι ἔχουν καὶ τρεῖς ὅρους, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος, εὐρύτατος ὤν, φέρεται ὡς ὑποκείμενον ἢ ὡς κατηγορούμενον ἐν τῇ μείζονι καὶ ὡς κατηγορούμενον ἐν τῷ συμπεράσματι, ὀνομάζεται δὲ *μείζων ὅρος*, ὁ δὲ δεύτερος, στενότερος ὢν ἐκείνου, φέρεται εἴτε ὡς ὑποκείμενον εἴτε ὡς κατηγορούμενον ἐν τῇ ἐλάσσονι καὶ ὑποκείμενον ἐν τῷ συμπεράσματι, καλεῖται δ' *ἐλάσσων ὅρος*, ὁ δὲ τρίτος φέρεται μὲν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προκειμέναις, λέγεται δὲ *μέσος ὅρος*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους, οἵτινες λέγονται *ἄκροι ὅροι* ἢ *ἄκρα*. Ἐκ τῶν τριῶν ὅρων ὁ μείζων σημειοῦται διὰ τοῦ Κ, ὁ μέσος διὰ τοῦ Μ καὶ ὁ ἐλάσσων διὰ τοῦ Υ.

Ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ μέσου ὅρου ἐν τῷ συλλογισμῷ διακρίνομεν τέσσαρα *συλλογιστικὰ σχήματα*, ἐν τῷ *πρώτῳ* τῶν ὁποίων ὁ μέσος ὅρος εἶναι ὑποκείμενον τῆς μείζονος καὶ κατηγορούμενον τῆς ἐλάσσονος προτάσεως, ἐν τῷ *δευτέρῳ* κατηγορούμενον ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προκειμέναις, ἐν τῷ *τρίτῳ* ὑποκείμενον ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προκειμέναις καὶ ἐν τῷ *τετάρτῳ* κατηγορούμενον τῆς μείζονος καὶ ὑποκείμενον τῆς ἐλάσσονος, ὡς δηλοῖ καὶ ὁ μνημονικὸς λατινικὸς στίχος: subprae, tum praeprae, tum subsub, denique praesub, ἔνθα τὸ sub δηλοῖ τὸ subjectum (ὑποκείμενον) καὶ τὸ prae τὸ praedicatum (κατηγορούμενον). Οἱ ἁπλοῖ κατηγορικοὶ συλλογισμοὶ διέπονται ὑπὸ ὡρισμένων κανόνων, σπουδαιότεροι τῶν ὁποίων εἶναι: ἕκαστος συλλογισμὸς ὀφείλει νὰ ἔχῃ τρεῖς ὅρους — ὁ μέσος ὅρος δὲν χωρεῖ ἐν τῷ συμπεράσματι — ὁ μέσος ὅρος ὀφείλει ἅπαξ τοὐλάχιστον νὰ εἶναι γενικὸς — οἱ ὅροι ὀφείλουν νὰ μὴ εἶναι εὐρύτεροι ἐν τῷ συμπεράσματι — ἐκ καταφατικῶν προκειμένων μόνον καταφατικὸν συμπέρασμα προκύπτει — ἐξ ἀποφατικῶν προκειμένων οὐδὲν συμπέρασμα προκύπτει — τὸ συμπέρασμα ἕπεται τῇ ἐλάσσονι καὶ χείρονι τῶν προκειμένων κλπ.

Κάθε συλλογιστικὸν σχῆμα ὑποδύεται διαφόρους *τρόπους*, ἤτοι μορφάς, ἀναλόγως τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν προκειμένων προτάσεων, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ εἶναι ἢ καθόλου ἀποφατικαὶ (δηλούμεναι συμβατικῶς διὰ τοῦ Α) ἢ καθόλου ἀποφατικαὶ (Ε) ἢ ἐπὶ μέρους καταφατικαὶ (Ι) ἢ ἐπὶ μέρους ἀποφατικαὶ (Ο). Ἐκ τῶν 64 δυνατῶν τρόπων τῶν τεσσάρων συλλογιστικῶν σχημάτων (16 ἀνὰ ἕκαστον) ἰσχύουσιν ἐν τῇ διανοήσει 19 μόνον ἐν ὅλῳ (τῶν λοιπῶν προσκρουόντων εἰς τοὺς διαφόρους συλλογιστικοὺς κανόνας) οἱ ἑξῆς: τοῦ πρώτου σχήματος οἱ: ΑΑ, ΕΑ, ΑΙ, ΕΙ, δηλούμενοι μνημονικῶς διὰ τῶν λέξεων: *γράμματα, ἔγραψε, γραφίδι τεχνικὸς* (ἐξ ὧν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν τὰ κατὰ σειρὰν φωνήεντα ααα, εαε, αιι, ειο, δηλοῦντα ἐν ἑκάστῃ λέξει τὸ πρῶτον τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῆς μείζονος, τὸ δεύτερον τῆς ἐλάσσονος καὶ τὸ τρίτον τοῦ συμπεράσματος), τοῦ δευτέρου σχήματος οἱ: ΕΑ, ΑΕ, ΕΙ, ΑΟ, δηλούμενοι μνημονικῶς διὰ τῶν λέξεων: *ἔγραψε, κάτεχε, μέτριον, ἄχολον*, τοῦ τρίτου σχήματος οἱ: ΑΑ, ΕΑ, ΙΑ, ΑΙ, ΟΑ, ΕΙ, δηλούμενοι διὰ τῶν λέξεων: *ἅπασι, σθεναρός, ἰσάκις, ἀσπίδι, ὁμαλός, φέριστος*, καὶ τοῦ τετάρτου σχήματος οἱ: ΑΑ, ΑΕ, ΙΑ, ΕΑ, ΕΙ, δηλούμενοι διὰ τῶν λέξεων: *ἅπασι, πάρεχε, ἰσάκις, ἔπαθλον, σέλινον.* Ἐκ τῶν τεσσάρων συλλογιστικῶν σχημάτων τὸ σπουδαιότερον εἶναι τὸ πρῶτον, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἀνάγονται τὰ ἄλλα, ἵνα ἐλεγχθῇ ἡ ἀλήθεια αὐτῶν. Ἐν τοῖς κατηγορικοῖς συλλογισμοῖς ἡ συναγωγὴ τοῦ συμπεράσματος ἐκ τῶν προκειμένων γίνεται κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ταυτότητος καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀντιφάσεως.

2. *Ἔμμεσοι ἄρτιοι ἁπλοῖ ὑποθετικοὶ συλλογισμοί.* Οἱ ὑποθετικοὶ συλλογισμοὶ διακρίνονται εἰς *καθόλου ὑποθετικοὺς* (ἐν οἷς αἵ τε προκείμεναι καὶ τὸ συμπέρασμα εἶναι προτάσεις ὑποθετικαὶ) καὶ εἰς *ἐπὶ μέρους ἢ μεικτοὺς ὑποθετικοὺς* (ὧν μόνη ἡ μείζων εἶναι ὑποθετική, ἡ δὲ ἐλάσσων κατηγορική). Οἱ καθόλου ὑποθετικοὶ συλλογισμοὶ εἶναι ὅμοιοι πρὸς τοὺς κατηγορικούς, διαφέρουσι δ' ἐκείνων μόνον ὅτι ἐν τούτοις πρόκειται περὶ σχέσεως οὐχὶ ἐννοιῶν, ἀλλὰ κρίσεων πρὸς ἀλλήλας. Οἱ τοιοῦτοι συλλογισμοὶ ἔχουν καὶ τὰ σχήματα καὶ τοὺς τρόπους τῶν κατηγορικῶν συλλογισμῶν, συναγομένων τῶν συμπερασμάτων αὐτῶν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀποχρῶντος λόγου, ἤτοι τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀκολουθίας, ἥτις ἰσχύει κατὰ τὴν συναγωγὴν τῶν συμπερασμάτων καὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἢ μεικτῶν ὑποθετικῶν συλλογισμῶν. Εἰς τοὺς μεικτοὺς ὑπάγονται καὶ οἱ *διαζευκτικοὶ* συλλογισμοί, ἤτοι ἐκεῖνοι, ἐν οἷς ἡ μὲν μείζων πρότασις εἶναι διαζευκτική, ἡ δὲ ἐλάσσων κατηγορική. Τὸ συμπέρασμα ἐν τοῖς διαζευκτικοῖς συλλογισμοῖς συνάγεται κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀποκλειομένου μέσου ἢ τρίτου. Εἰς τοὺς μεικτοὺς συλλογισμοὺς ὑπάγονται ὡσαύτως καὶ τὰ *διλήμματα*, ἤτοι οἱ ὑποθετικοὶ συλλογισμοὶ μετὰ διαζεύξεως ἢ συμπλοκῆς ἐν τῇ μείζονι, ἐν οἷς τῶν διεζευγμένων ἢ συμπλεκομένων μελῶν αἱρομένων ἐν τῇ ἐλάσσονι αἴρονται καὶ τὰ ἄλλα ἐν τῷ συμπεράσματι, τιθεμένων δὲ τίθενται.

3. *Ἔμμεσοι ἄρτιοι σύνθετοι συλλογισμοί.* Σύνθετοι συλλογισμοὶ ἢ *πολυσυλλογισμοὶ* ἢ *συλλογιστικαὶ σειραὶ* καλοῦνται οἱ συλλογισμοὶ οἱ ἀποτελούμενοι ἐκ πλειόνων συλλογισμῶν, οἱ ὁποῖοι συνδέονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὸ συμπέρασμα τοῦ πρώτου χρησιμεύει ὡς ἡ ἑτέρα τῶν προκειμένων τοῦ δευτέρου, τὸ συμπέρασμα τοῦ δευτέρου ὡς ἡ ἑτέρα τῶν προκειμένων τοῦ τρίτου καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐν ἑκάστῳ συνθέτῳ συλλογισμῷ ὁ μὲν προηγούμενος λέγεται προσυλλογισμός, ὁ δ' ἑπόμενος ἐπισυλλογισμός. Τὸ τελικὸν συμπέρασμα εἶναι τὸ κοινὸν συμπέρασμα πάντων τῶν συλλογισμῶν τῆς συλλογιστικῆς σειρᾶς.

Οἱ σύνθετοι συλλογισμοὶ εἶναι: ὡς πρὸς μὲν τὴν σύνθεσιν: *διμερεῖς* (ὅταν ἀποτελῶνται ἐκ δύο συλλογισμῶν), *τριμερεῖς* (ἐκ τριῶν), *πολυμερεῖς* (ἐκ πλειόνων), ὡς πρὸς δὲ τὴν διανοητικὴν πορείαν, ἣν ἀκολουθοῦσιν: *ἀναλυτικοὶ* ἢ *προσυλλογιστικοὶ* ἢ *ὀπισθοχωρητικοὶ* (ὅταν ἐκ μερικωτέρων ἐννοιῶν ὁρμώμενοι ὑπάγουσι ταύτας ὑπὸ γενικωτέρας) καὶ *συνθετικοὶ* (ὅταν ἀπὸ γενικωτέρων ἐννοιῶν ὁρμώμενοι ὑπάγουσιν εἰς ταύτας ἄλλας μερικωτέρας). Οἱ σύνθετοι συλλογισμοὶ δύνανται νὰ ἐκφέρωνται καὶ ὑποθετικῶς καὶ δὴ ὡς καθόλου ὑποθετικοὶ ἢ μεικτοί.

4. *Ἔμμεσοι βραχυλογικοὶ συλλογισμοί.* Οἱ συλλογισμοὶ οὗτοι διακρίνονται εἰς ἁπλοῦς βραχυλογικοὺς συλλογισμούς, ἤτοι τὰ *ἐνθυμήματα* (ἁπλοῦς ἐλλιπεῖς συλλογισμούς, ἐν οἷς δὲν ἐκφέρονται πᾶσαι αἱ προτάσεις) καὶ εἰς συνθέτους βραχυλογικοὺς συλλογισμούς, ἤτοι τοὺς *σωρείτας* (συνθέτους συλλογισμούς, ἐν οἷς τὰ κατὰ μέρος συμπεράσματα παραλείπονται καὶ τίθεται μόνον τὸ τελικόν). Οἱ σωρεῖται διακρίνονται εἰς *ἀναλυτικοὺς* (οἵτινες ἀπὸ μερικωτέρων ἐννοιῶν ὁρμώμενοι ὑπάγουν ταύτας ὑπὸ γενικωτέρας) καὶ εἰς *συνθετικοὺς* (οἵτινες ἀπὸ γενικωτέρων ἐννοιῶν ὁρμώμενοι ὑπάγουν εἰς ταύτας ἄλλας μερικωτέρας). Σύνθετοι βραχυλογικοὶ συλλογισμοὶ εἶναι καὶ τὰ *ἐπιχειρήματα* (συλλογισμοὶ ἁπλοῖ τὴν μορφήν, ὧν ἡ ἑτέρα τῶν προτάσεων ἢ ἀμφότεραι ἔχουσι προσηρτημένην αἰτιολογίαν). Τὰ ἐπιχειρήματα διακρίνονται εἰς *ἁπλᾶ* (ὅταν μία μόνον τῶν προκειμένων ἔχῃ προσηρτημένην αἰτιολογίαν), *διπλᾶ* (ὅταν ἀμφότεραι αἱ προκείμεναι ἔχουν προσηρτημένην αἰτιολογίαν) καὶ *πολύπλοκα* (ὅταν εἰς τὰς αἰτιολογίας τῶν προκειμένων εἶναι καὶ ἄλλαι αἰτιολογίαι προσηρτημέναι).

5. *Ἄμεσοι συλλογισμοί.* Οἱ ἄμεσοι συλλογισμοὶ (ἐκεῖνοι δηλαδή, ἐν οἷς ἐκ μιᾶς κρίσεως παράγεται ἄλλη, ἄνευ καταφανοῦς μεσολαβήσεως ἄλλων κρίσεων) ὁμοιάζουν πολὺ πρὸς τὰς βραχυλογικὰς μορφὰς τῶν ἐμμέσων ἁπλῶν συλλογισμῶν, ἤτοι τὰ ἐνθυμήματα. Τῶν ἀμέσων συλλογισμῶν διακρίνονται ἑπτὰ κατηγορίαι: ἡ τῶν *ἐξ ἰσοδυναμίας* (ἐν οἷς ἡ παραγομένη κρίσις μόνον κατὰ τὸ εἶδος εἶναι διάφορος τῆς ἐξ ἧς παράγεται), ἡ τῶν *ἐξ ὑπαλληλίας* (ἐν οἷς παράγονται κρίσεις ἐξ ἄλλων κρίσεων ὑπαλλήλων), ἡ τῶν *ἐκ μεταβολῆς τοῦ τρόπου* (ἐν οἷς συνάγεται κρίσις ἐξ ἄλλης κρίσεως διὰ μετατροπῆς τοῦ κύρους, ἤτοι τῆς πιθανότητος ἢ βεβαιότητος τῶν κρίσεων), ἡ τῶν *ἐκ μεταβολῆς τῆς ἀναφορᾶς* (ἐν οἷς ἐκ κρίσεων κατηγορικῶν παράγονται ὑποθετικαὶ καὶ τἀνάπαλιν), ἡ τῶν *ἐξ ἀντιστροφῆς* (ἐν οἷς παράγονται ἐξ ἄλλων κρίσεων κρίσεις διὰ μεταβολῆς τῆς θέσεως τῶν ὅρων αὐτῶν), ἡ τῶν *ἐξ ἀντιστροφῆς κατ' ἀντίθεσιν* (ἐν οἷς ἡ παραγομένη κρίσις ἔχει ὑποκείμενον τὸ ἀντιφατικῶς ἀντίθετον τοῦ κατηγορουμένου) καὶ ἡ τῶν *ἐξ ἀντιθέσεως* (ἐν οἷς ἐκ τῆς ἀληθείας ἢ τοῦ ψεύδους μιᾶς κρίσεως συμπεραίνομεν περὶ τοῦ ψεύδους ἢ τῆς ἀληθείας τῆς ἀντικειμένης πρὸς αὐτήν).

Β. ***Ἐπαγωγικοὶ συλλογισμοί.*** Ἡ εἰς τοὺς ἐπαγωγικοὺς συλλογισμοὺς χρησιμοποιουμένη ἐπαγωγὴ εἶναι ἢ τελεία ἢ ἀτελής. *Τελεία* εἶναι ἡ ἐπαγωγὴ ἐκείνη, ἐν ᾗ πάσας τὰς ἐπὶ μέρους περιπτώσεις εὑρίσκοντες συμπεραίνομεν ἔπειτα περὶ τοῦ ὅλου. Ἡ ἐπαγωγὴ αὕτη ὀνομάζεται καὶ *ἀριθμοῦσα*, ἐπειδή, ἵνα συναγάγῃ τὰ συμπεράσματα αὐτῆς, ἐξετάζει πάντα τὰ καθ' ἕκαστον καὶ ἀπαριθμεῖ. Τὰ καθ' ἕκαστον ταῦτα εἶναι ἢ ἀντικείμενα, ὅτε ὅλα τὰ ἀριθμούμενα κατέχουν τὴν θέσιν τοῦ ὑποκειμένου καὶ ἡ ἐπαγωγὴ ὀνομάζεται *συνδετική*, ἢ ἰδιότητες τῶν ἀντικειμένων, ὅτε τὰ ἀριθμούμενα γίνονται κατηγορούμενον καὶ ἡ ἐπαγωγὴ καλεῖται *συμπλεκτική*. ***Ἀτελὴς*** εἶναι ἡ ἐπαγωγὴ ἐκείνη, ἥτις ἔκ τινων περιπτώσεων ὁρμωμένη συμπεραίνει περὶ τοῦ ὅλου. Ἡ ἀτελὴς ἐπαγωγὴ καλεῖται καὶ *ἐπεκτείνουσα*. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἐπέκτασις γίνεται ἀπὸ εἴδους εἰς γένος, ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑποκείμενον καὶ ὀνομάζεται *γενικεύουσα*, ἐὰν δὲ ἀπὸ ἰδιοτήτων εἰς περαιτέρω ἰδιότητας, ἀναφέρεται εἰς τὸ κατηγορούμενον καὶ ὀνομάζεται *συμπληροῦσα*.

Γ. ***Ἀναλογικοὶ συλλογισμοί.*** Ἐν τοῖς ἀναλογικοῖς συλλογισμοῖς ὁρμώμεθα ἢ ἐξ ἑνὸς ἢ ἐκ πλειόνων καὶ συνάγομεν συμπέρασμα ἢ περὶ ἑνὸς ἢ περὶ πλειόνων. Ἡ ἀναλογία, ὅπως καὶ ἡ ἀτελὴς ἐπαγωγή, εἶναι πιθανολογικὸς συλλογισμός, ἐκτὸς ὅταν εἶναι *τελεία*, ὁπότε παρέχει συμπεράσματα βέβαια, ὅπως καὶ ἡ τελεία ἐπαγωγή.

Οἱ συλλογισμοὶ ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς διανοήσεως, αἱ δὲ ἐν αὐτοῖς χρησιμοποιούμεναι μέθοδοι, *παραγωγική, ἐπαγωγικὴ* καὶ *ἀναλογική*, τὰς θεμελιώδεις μεθόδους τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ. Ἐν τῇ κατὰ φύσιν διανοήσει προηγεῖται τῆς παραγωγῆς ἡ ἐπαγωγὴ καὶ ἡ ἀναλογία, διότι ἄμεσον ἀντίληψιν καὶ πεῖραν μόνον τῶν ἐπὶ μέρους ἔχομεν κατὰ πρῶτον («δῆλον δὴ ὅτι ἡμῖν τὰ πρῶτα ἐπαγωγῇ γνωρίζειν ἀναγκαῖον· καὶ γὰρ καὶ αἴσθησις οὕτω τὸ καθόλου ἐμποιεῖ» καὶ «ἀδύνατον τὰ καθόλου θεωρῆσαι μὴ δι' ἐπαγωγῆς· ἐπαχθῆναι δὲ μὴ ἔχοντας αἴσθησιν ἀδύνατον»· *Ἀριστοτελ.* Ἀναλ. ὕστ. Α 18 81b 2). Τὴν περὶ συλλογισμῶν διδασκαλίαν ἐκαινίσε πρῶτος ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ πατὴρ τῆς λογικῆς, ὅστις ὅμως ἐπραγματεύθη μόνον τὸν κατηγορικὸν συλλογισμόν, ἐνῷ τὸν ὑποθετικὸν καὶ τὸν διαζευκτικὸν ἐπραγματεύθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Θεόφραστος, Εὔδημος καὶ οἱ στωϊκοί. [Πρβλ. Θ. *Βορέα*, Λογικὴ (1932), σ. 91 κ. ἑξ.] Θ. Π.

συλλογιστὴς (ὁ)· ὁ συλλογιζόμενος, ὁ κατασκευάζων συλλογισμόν.

συλλογιστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ εἰς τὸ συλλογίζεσθαι ἐπιτήδειος, ἔμπειρος. — Ἐπίρρ. *συλλογιστικῶς*.

— συλλογιστικὰ *σχήματα* *[Λογικ.]*· βλ. *συλλογισμός*.

— συλλογιστικοὶ *τρόποι* *[Λογικ.]*· βλ. *συλλογισμός*.

σύλλογος (ὁ)· συναγωγή, συνάθροισις ἀνθρώπων, ἰδίᾳ ὠργανωμένη ὁμὰς ὡρισμένον σκοπὸν ἐπιδιώκουσα: «σύλλογος ὑπαλλήλων», «δικηγορικός —, ἐπιστημονικὸς σύλλογος» || «ἐκλογικὸς σύλλογος» τὸ σύνολον τῶν ἐκλογέων ὡρισμένης περιφερείας, ἰδίᾳ δὲ μειονότητος: «ἐκλογικὸς σύλλογος Ἰσραηλιτῶν Θεσσαλονίκης».

— *[Ἀρχ.]* Οὕτως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις πᾶσα καθόλου συνέλευσις καὶ συνάθροισις πολιτικὴ ἢ στρατιωτικὴ (*Ξεν.* Κύρ. 6, 2, 11) ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν (*Εὐριπ.* Ἀλκ. 951), συνερχομένων εἴτε ἰδιωτικῶς καὶ ἀνεπισήμως, καὶ δὴ καὶ στασιαστικῶς (*Ἡροδ.* 8, 74) εἴτε νομίμως. Ἐν Ἀθήναις, σύλλογοι ἐκαλοῦντο ἰδίως αἱ τῶν φρατέρων καὶ δημοτῶν ὡς καὶ αἱ τῶν θιασωτῶν καὶ ὀργεώνων συνελεύσεις, καὶ μάλιστα αἱ ἔκτακτοι σύνοδοι τῆς ἐκκλησίας. Ε. ΔΙ. Κ.

Digitized by Google

— *[Νομ.]* *Σύλλογος* καλεῖται ὁμὰς προσώπων, ἀποβλεπόντων εἰς ἐπιδίωξιν κοινοῦ σκοποῦ. Ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ διακρίνονται οἱ διάφοροι σύλλογοι μεταξύ των εἰς συλλόγους *ἐπαγγελματικούς*, ἐφ' ὅσον ἀποβλέπουν εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν ἀποτελούντων αὐτοὺς μελῶν, οἷοι εἶναι οἱ ἐμπορικοί, ἰατρικοί, δικηγορικοί, διδασκαλικοὶ σύλλογοι κ. τ. λ., εἰς συλλόγους *ἐκπαιδευτικούς*, ἐφ' ὅσον ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκπαιδεύσεως, οἷοι εἶναι οἱ σύλλογοι πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων, πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, οἱ διάφοροι σύλλογοι τῶν ἐπιστημόνων, εἰς συλλόγους *φιλανθρωπικούς*, ἐφ' ὅσον ἀποβλέπουν εἰς τὴν παροχὴν βοηθείας, οἷοι εἶναι οἱ σύλλογοι ὑπὲρ τῶν φυματιώντων, τῶν ὀρφανῶν παίδων κ. τ. λ., εἰς συλλόγους τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς περιφερείας καταγομένων, ἐφ' ὅσον ἀποβλέπουν εἰς τὴν σύσφιγξιν τῶν σχέσεων τῶν μελῶν αὐτῶν. Οἱ σύλλογοι διέπονται συνήθως ὑπὸ καταστατικῶν, ἐγκεκριμένων ὑπὸ τῶν οἰκείων πρωτοδικείων, τὰ ὁποῖα καθορίζουν τὸν σκοπὸν τοῦ συλλόγου καὶ τὸν τρόπον διοικήσεως αὐτοῦ (βλ. *σωματεῖον*). Χ. Γ. Σ.

— **σύλλογοι *ἐμπορικοὶ*** *['Εγκυκλ.]* βλ.λ. *ἐμπορικοὶ* σύλλογοι.

— **«Σύλλογος»**. Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1889 ὡς ὄργανον τοῦ αὐτόθι «Πολιτικοῦ Συλλόγου».

— **«Σύλλογος *κυριῶν ὑπὲρ τῆς γυναικείας παιδεύσεως*»**. Γυναικεῖον σωματεῖον, συσταθὲν τῷ 1871, ἐν Ἀθήναις, πρωτοβουλίᾳ τῆς Καλλ. Κεχαγιᾶ, σκοπὸς τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ ἀνύψωσις τῆς γυναικὸς διὰ τῆς παιδεύσεως καὶ ἐνίσχυσις τῆς ἐγχωρίου βιοτεχνίας, διὰ τῆς παροχῆς ἐργασίας καὶ προστασίας εἰς τὴν Ἑλληνίδα ἐργάτριαν. Οὕτω ἱδρύθη τὸ «Ἐργαστήριον τῶν ἀπόρων γυναικῶν» τῷ 1879, ἔχον τμῆμα ὑφαντικῆς, ταπητουργίας, ἀσπρορρούχων, κεντήματος καὶ τριχάπτων, μὲ δημοτικὸν σχολεῖον διὰ τὰς μικρὰς ἐργατρίας καὶ συσσίτιον διὰ τὰς ἐργαζομένας, χορηγίᾳ τοῦ Ἀνδρ. Συγγροῦ, δωρήσαντος τὸ οἰκόπεδον τῶν ἐργαστηρίων καὶ κληροδοτήσαντος αὐτῷ 15.000 λιρῶν. Εἰς τὰς γηραιὰς ἐργατρίας χορηγεῖται σύνταξις. Διὰ τὴν μόρφωσιν ἐπίσης τῶν εὐπορωτέρων τάξεων ὁ σύλλογος ἵδρυσε πρότυπον καὶ ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον. Α. Γ.-Γ.

— **«Σύλλογος *πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων*»**. Ἐν Ἀθήναις ἱδρυθεὶς τῷ 1869 ὁ σύλλογος οὗτος, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ἐπιδιώκει τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ διὰ συστάσεως σχολείων, τῆς εἰσαγωγῆς τῶν καταλληλοτέρων μεθόδων διδασκαλίας, τῆς μορφώσεως νηπιαγωγῶν καὶ διδασκάλων, τῆς παρασκευῆς καὶ διαδόσεως χρησίμων συγγραμμάτων καὶ διὰ παντὸς ἄλλου μέσου συντελοῦντος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Οὕτως ἵδρυ-

Ἡ οἰκοκυρικὴ σχολὴ Φλωρίνης.

σεν ἐν Βόλῳ τὸ «Κασσαβέτειον νηπιαγωγεῖον», ἐν Θεσσαλονίκῃ διδασκαλεῖον, ἐν Σέρραις ὑποδιδασκαλεῖον, ἐν Μοναστηρίῳ γυμνάσιον, ὑποδιδασκαλεῖον καὶ ἱερατικὴν σχολήν, ἐν Γουμενίτσῃ καὶ ἐν Ἐδέσσῃ πρακτικὰς σχολὰς θηλέων μετ' οἰκοτροφείων καὶ ἐν Φλωρίνῃ οἰκοκυρικὴν σχολὴν μετ' οἰκοτροφείου. Ἐν Θράκῃ, Μακεδονίᾳ, Ἠπείρῳ, Ἀλβανίᾳ κτλ. τὰ ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἱδρυθέντα, ἀνακαινισθέντα ἢ ἐνισχυθέντα σχολεῖα διὰ τῆς ἀποστολῆς διδασκάλων, διδασκαλισσῶν, νηπιαγωγῶν, βιβλίων, σχολικῶν ὀργάνων κτλ. ὑπερβαίνουσι τὰ 1000, εἰς ἰσαρίθμους δ' ἀνέρχονται οἱ ὑπότροφοι, οἵτινες ἐμορφώθησαν δαπάναις τοῦ συλλόγου εἰς σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, εἰς διδασκαλεῖα νηπιαγωγῶν, ἱεροδιδασκαλεῖα καὶ τὰ πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Εὐρώπης. Δαπάνῃ τοῦ ὁμογενοῦς Στεφάνου Ζαφειροπούλου ἐξέδωκεν ὁ σύλλογος γεωγραφικοὺς χάρτας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ, τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ, τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος, τῆς σημερινῆς Εὐρώπης καὶ τῶν δύο ἡμισφαιρίων. Μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ ἐδαπάνησεν ὁ σύλλογος εἰς ὑποστήριξιν ἢ ἀμοιβὴν συγγραφέων καὶ λογίων, εἰς ἀγοράν, ἔκδοσιν καὶ διανομὴν διαφόρων διδακτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἐξυπηρετούντων, εἰς καταρτισμὸν βιβλιοθηκῶν καὶ προκηρύξεις διαγωνισμῶν κτλ. Ὑπεβοήθησε τὴν ἵδρυσιν παρομοίων συλλόγων, ἑταιρειῶν καὶ ἀδελφοτήτων, προὐκάλεσε γενικὰς συνελεύσεις τῶν ἑλληνικῶν συλλόγων καὶ ἑλληνικὸν ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον, συνεργάζεται μετὰ ἐθνικῶν σωματείων καὶ οὕτω κατέστη τὸ σοβαρώτερον καὶ σπουδαιότερον κέντρον ἐθνικῆς καὶ πνευματικῆς κινήσεως ἐντὸς τοῦ κράτους καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ. Πρόεδροι τοῦ συλλόγου ἐχρημάτισαν: ὁ Ἀλ. Σοῦτσος (1869—1870), ὁ Ν. Μαυροκορδᾶτος (1871—1882), ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος (1882—1887), ὁ Ἀ. Πασπάτης (1887—1890), ὁ Ἀλ. Ραγκαβῆς (1890—1892), ὁ Ἰ. Πανταζίδης (1892—1895), ὁ Ἀλ. Ζαΐμης (1895—1929) καὶ ὁ Κ. Ρακτιβὰν (ἀπὸ τοῦ 1929). Ε. Γ. Π.

— **«Σύλλογος *πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων*»**. Ἱδρυθεὶς τῷ 1899 ὑπὸ τοῦ Δ. Βικέλα, σκοπὸν ἔχει τὴν διάδοσιν ὠφελίμων γνώσεων παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἰδίᾳ μικρῶν βιβλίων εὐλήπτων καὶ εὐθηνῶν. Ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὴν πρώτην σειρὰν τῶν 100 «Κοκκίνων βιβλίων», τῶν ὁποίων πολλὰ ἀριθμοῦν ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις εἰς πολλὰς χιλιάδας ἀντιτύπων, ἤρχισεν ἔπειτα τὴν σειρὰν τῶν «Πρασίνων βιβλίων», προωρισμένων εἰς μᾶλλον ἀνεπτυγμένον κύκλον ἀναγνωστῶν, μέχρι τῆς σήμερον δὲ ἔχουσιν ἐκδοθῆ 65 βιβλία τῆς σειρᾶς ταύτης ποικίλου περιεχομένου. Ἐξέδωκε πρὸς τούτοις ὁ σύλλογος τὸ περιοδικὸν «Μελέτη» (1907—1912), ἀπὸ δὲ τοῦ 1928 ἐκδίδει τὸ ἱστορικὸν ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν «Ἑλληνικὰ» καὶ ἀπὸ τοῦ 1927 τὴν «Ἱστορικὴν καὶ Λαογραφικὴν βιβλιοθήκην», τῆς ὁποίας ἔχουσιν ἐκδοθῆ μέχρι τοῦδε 12 βιβλία ποικίλου περιεχομένου. Ὑπὸ τοῦ συλλόγου τούτου διοικεῖται καὶ ἡ Σεβαστοπούλειος Ἐργατικὴ Σχολή, ἱδρυθεῖσα διὰ κληροδοτήματος τοῦ Κ. Σεβαστοπούλου καὶ λειτουργοῦσα ἀπὸ τοῦ 1909. Πρόεδρος τοῦ συλλόγου μετὰ τὸν Δ. Βικέλαν εἶναι ὁ Ἰ. Ἀθανασάκης, γραμματεὺς δ' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του ὁ Γ. Δροσίνης. Ε. Γ. Π.

— **«Σύλλογος *μεσαιωνικῶν γραμμάτων*»**. Τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Μανουὴλ Γεδεὼν ἱδρύθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1926 ὁ σύλλογος οὗτος, οὗτινος σκοπὸς εἶναι ἡ ἔρευνα τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἐπιδιώκει δ' ὁ σύλλογος οὗτος τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ διὰ δημοσίων διαλέξεων ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, δι' ἀνακοινώσεων μετὰ συζητήσεων, δι' ἐκδόσεως περιοδικοῦ καὶ καταρτισμοῦ εἰδικῆς βιβλιοθήκης. Ε. Γ. Π.

— **«Σύλλογος *συναυλιῶν*»**. Μουσικὸν σωματεῖον ἱδρυθὲν τῷ 1925 πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὠδείου καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα αὐτῶν, σκοπὸν ἔχον τὴν διάδοσιν τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ τὴν προαγωγὴν αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι, διὰ τῆς καταρτίσεως μεγάλης ὀρχήστρας πρὸς ἐκτέλεσιν συμφωνικῶν ἔργων διὰ τῆς ὀργανώσεως λαϊκῶν συναυλιῶν καὶ διὰ τῆς διαδόσεως τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς παραγωγῆς εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Διευθυνταὶ ὀρχήστρας τοῦ Συλλόγου Συναυλιῶν διετέλεσαν οἱ: Δ. Μητρόπουλος, Ἰ. Μπούτνικωφ, Φ. Οἰκονομίδης καὶ Ἰ. Μπουστίντουη μεταξὺ δὲ τῶν συμμετασχόντων ξένων καλλιτεχνῶν οἱ σημαντικώτεροι ὑπῆρξαν: ο Ριχάρδος Στράους καὶ οἱ δεξιοτέχναι Λ. Γκοντόφσκυ, Λάζαρος Λεβύ, Ὑβόννη Ἀστρύκ, Ἔγκον Πέτρι, Μ. Ντεμουζεό, Βάζα Πσιχόντα, Ἀλφρ. Κορτὸ κ.λ.π., ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων οἱ Κ. Νικολάου, Ἀλ. Καζαντζῆς, Λίλα Λαλαούνη, Φ. Βολωνίνης, Κ. Τριανταφύλλου κ.λ.π. Ὁ σύλλογος διετηρήθη ἐπὶ δύο περιόδους (1925—1926 καὶ 1926—1927), μεθ' ὃ διελύθη. Γ. Σ.

συλλοχίτης (ὁ)· ὁ τοῦ αὐτοῦ λόχου στρατιώτης, στρατιώτης ἐν τῷ αὐτῷ λόχῳ.

Συλλὺ (Sully), ***Μαξιμιλιανὸς ντὲ Μπετὺν*** (Béthune), ***βαρῶνος ντὲ Ροσνῦ***, *δοὺξ τοῦ* —. Γάλλος πολιτικὸς (1560—1641). Διαμαρτυρόμενος τὸ δόγμα, διεκρίθη εἰς τοὺς πολέμους τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας (τοῦ μετέπειτα Ἑρρίκου Δ' τῆς Γαλλίας), γενόμενος ὑπουργὸς αὐτοῦ (1577). Ἄνθρωπος σταθεροῦ καὶ ἐνεργητικοῦ χαρακτῆρος, πολλάκις ἀντέκρουσε καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα. Ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκτέλεσιν δαπανῶν, κατορθώσας διὰ τῆς τάξεως, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγεν εἰς τὰ δημόσια οἰκονομικά, καὶ τῆς φειδοῦς, νὰ ἐξοφλήσῃ κρατικὸν χρέος ἀνερχόμενον εἰς 200 ἑκατομμύρια λιβρῶν. Ἐπίσης ὁ Συλλὺ εἰργάσθη ἐπωφελῶς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν παραγωγικῶν ἔργων (ἐθνικῶν ὁδῶν, δικτύου ὑδρεύσεως) καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς γεωργίας. Τῷ 1601 ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ κατέλαβε τὰ φρούρια Μονμελιὰν καὶ Μπούργκ, τῷ 1604 ἐγένετο διοικητὴς τοῦ Πουατοῦ καὶ βραδύτερον ὠνομάσθη (ὑπὸ Λουδοβίκου ΙΓ') στρατάρχης. Τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ritter (ἐν Μονάχῳ), ὁ δὲ Kükelhaus ἔγραψε σχετικὸν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ καταγωγὴ τοῦ σχεδίου περὶ αἰωνίου εἰρήνης εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Συλλὺ» (Βερολῖνον 1893). Γ. Ι. Β.

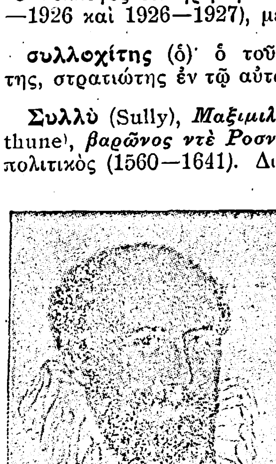

Μαξιμιλιανὸς Συλλύ.

— **Συλλὺ Πρυντὸμ** (Sully Prudhomme), ***Ρενὲ - Φραγκῖσκος - Ἀρμάνδος***. Γάλλος ποιητὴς (1839—1908). Ἀποπερατώσας τὰς σπουδάς του εἰς τὸ Λύκειον Βοναπάρτου, εἰσῆλθεν ἀρχικῶς εἰς τὰ ἐργοστάσια Κρεζώ. Τὴν θέσιν ὅμως ταύτην ἐγκατέλειψε ταχέως, ἵνα ἐπιδοθῇ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν νομικῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας. Τῷ 1865 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην ποιητικὴν συλλογήν του «Στροφαὶ καὶ ποιήματα», ἥτις ἐσημείωσεν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν. Κατόπιν τούτου ὁ Συλλὺ ἀφωσιώθη ὁριστικῶς εἰς τὴν ποίησιν. Ἐξέδωκε κατὰ σειρὰν τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Δοκιμασίαι» (1866), «Μοναξιὲς» (1869), «Ἐντύπωσις πολέμου» (1870), «Πεπρωμένα» (1872), «Μάταιαι τρυφερότητες» (1875), καὶ «Δικαιοσύνη» (1878). Ἐπίσης μετέφρασε (1869) τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ «De natura rerum» τοῦ Λουκρητίου. Τῷ 1881 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἀκολούθως ἐξέδωκε τὰς νέας ποιητικὰς συλλογάς: «Ἐπανάστασις τῶν ἀνθέων» καὶ «Πρῖσμα» (1886), ὡς καὶ τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Εὐτυχία» συμβολικὴν ἐποποιίαν (1888). Ἐκτὸς τῶν ποιητικῶν ἔργων του, ὁ Συλλὺ ἐδημοσίευσε καὶ τὰ πεζά: «Περὶ τῆς ἐκφράσεως εἰς τὰς καλὰς τέχνας» (1884), «Σκέψεις περὶ τῆς στιχουργίας» (1892) κ. ἄ. Τῷ 1901 ἐτιμήθη διὰ τοῦ βραβείου Νόμπελ, τὰ χρήματα τοῦ ὁποίου διέθεσε πρὸς ἵδρυσιν ποιητικοῦ βραβείου ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ Συλλὺ θεωρεῖται εἷς τῶν ἀρίστων Γάλλων ποιητῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ὁ κυριώτερος τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λεγομένου φιλοσοφικοῦ λυρισμοῦ. Τὴν καθαρῶς λυρικὴν ποίησίν του διακρίνει ἡ λεπτότης καὶ ἡ ἀκρίβεια, μεθ' ὧν ἑρμηνεύει τὴν ἐσωτερικὴν ζωήν, ὡς καὶ ἁδρὰ καὶ ἰσόρροπος ἔκφρασις, ἀπὸ δὲ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ Συλλὺ συγγενεύει μὲ τοὺς παρνασσικούς. Εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἐν τούτοις ποίησιν τοῦ Συλλὺ ἡ ποιητικὴ συγκίνησις θυσιάζεται συχνάκις εἰς τὴν κριτικὴν καὶ τὴν ἀνάλυσιν. Βάσις τῆς φιλοσοφίας του εἶναι ἡ αἰωνία σύγκρουσις μεταξὺ λογικοῦ καὶ αἰσθήματος. Ἀναζητήσας εἰς μάτην τὴν εὐτυχίαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν «μέθην» καὶ εἶτα εἰς τὴν «σκέψιν», κατέληξε νὰ τὴν εὕρῃ εἰς τὴν αὐτοθυσίαν. Ὁ βαθύτατος ἀνθρώπινος οἶκτός του, καὶ ἡ διαρκὴς αὕτη ἀνησυχία τοῦ πνεύματός του προσδίδουσι καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ξηρότερα καὶ λογικώτερα τῶν ποιητικῶν ἔργων του τόνον παθητικότητος. Ἡ ἐπίδρασις, ἣν ἐξήσκησεν ὁ Συλλὺ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας, ὑπῆρξεν ἀναμφισβήτητος περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Σήμερον ὅμως τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐγκαινιασθὲν ποιητικὸν εἶδος δὲν ἔχει πλέον μιμητάς. Λ. Κ.

Ἀρμάνδος Συλλὺ Πρυντόμ.

συλλυπητήριος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ δι' οὗ συλλυπεῖταί τις, ἀντίθ. *συγχαρητήριος*: «συλλυπητήριος ἐπιστολή», «γράμματα συλλυπητήρια» || ***συλλυπητήρια*** (τά)· ὡς οὐσ. (βλ. κατ.).

— **συλλυπητήρια** (τὰ) *['Εθ μ.]*. Γράμματα, τηλεγραφήματα, ἐπισκεπτήρια κτλ., δι' ὧν ἐκφράζομεν, ἐκδηλοῦμεν, συμμεριζόμεθα τὴν λύπην, τὸ πένθος τινός. Ἀφηνόμενα παρ' ἡμῶν τῶν ἰδίων ἀρκοῦν τὰ ἐπισκεπτήρια. Ἀποστελλόμενα, ταχυδρομικῶς ἢ ἄλλως, τὰ ἐπισκεπτήριά μας δέον νὰ περιέχουν τὰς λέξεις: «μὲ τὰ θερμά του (ἢ της) συλλυπητήρια» ἢ «συμμεριζόμενος (—νη) ὁλοψύχως τὴν λύπην σας» ἢ «συλλυπούμενος (—μένη) ὁλοψύχως» ἢ κἄτι ἀνάλογον. Ἐὰν πρόκειται περὶ στενῶν συγγενῶν μας ἢ φίλων, τὰ συλλυπητήρια διατυποῦνται εἰς ἐπιστολήν, ἡ ὁποία, πλὴν τῆς ἐκφράσεως τῆς λύπης μας, πρέπει νὰ περιέχῃ τὸ ἐγκώμιον τοῦ θανόντος προσώπου καὶ παρηγορίαν διὰ τοὺς ἐπιζῶντας. Δὲν ἀπαιτεῖται πένθιμος χάρτης ἢ πένθιμον ἐπισκεπτήριον, ἐκτὸς ἐὰν ὁ θανὼν εἶναι συγγενής μας. Πρὸς σεπτὰ ἢ ἄλλως ὑψηλὰ πρόσωπα τηλεγραφικῶς στέλλονται «εὐλαβῆ συλλυπητήρια». Ὁ πρὸς ὃν τὰ συλλυπητήρια ὀφείλει εὐχαριστήριον ἀπάντησιν. Τ. Δ.

συλλυποῦμαι (—*έομαι*)· συμμετέχω τῆς λύπης τινός, ἐκφράζω τὴν λύπην μου δι' ἀτυχὲς γεγονός || μέμφομαί τινα ἐκφράζων τὴν λύπην μου δι' ἀπρεπῆ πρᾶξιν: «εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ σᾶς συλλυπηθῶ διὰ τὴν πρᾶξίν σας ταύτην».

Digitized by Google

σῦλον (τό)· τὸ σεσυλημένον, λάφυρον.
— *[Διεθν. Δίκ.]* Βλ. λ. *λεία*.

Συλοσῶν. —1) Ὁ πρῶτος τύραννος τῆς Σάμου. Ἦτο υἱὸς τοῦ Καλλιτέλους καὶ ναύαρχος τῶν Σαμίων εἰς τὸν ἐναντίον τῶν Μεγαρέων ἐν Προποντίδι πόλεμον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀποικίας τῆς Σάμου Περίνθου. Οὗτος, ἐπιστρέφων νικητὴς ἐκ τοῦ πολέμου ἐκείνου, περὶ τὸ 590 π. Χ., κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς ὑπὸ τὰς διαταγάς του Σαμίους στρατιώτας ν' ἀνατρέψωσι τὸ ὀλιγαρχικὸν καθεστὼς τῆς πατρίδος των. Πράγματι δέ, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἡραίων, οἱ μὲν ἄρχοντες ἐσφάγησαν, οἱ δὲ βουλευταὶ ἀπέβαλον τὰ δικαιώματά των καὶ ὁ δῆμος τῶν Σαμίων ἀνεκηρύχθη κύριος τῆς πολιτείας. Ἀλλ' ὁ κατὰ τὴν στάσιν ἐμφανισθεὶς ὡς προστάτης τοῦ δήμου Συλοσῶν ἐσφετερίσθη τὴν κυριαρχίαν ἐκείνου καὶ ἔγινε τύραννος τῆς Σάμου.

— 2) Ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ Αἰάκους, υἱοῦ τοῦ προηγουμένου. Οὗτος μετὰ τῶν δύο πρεσβυτέρων του ἀδελφῶν *Πανταγνώτου* καὶ *Πολυκράτους* ἐπέτυχον τῇ συνδρομῇ τοῦ τυράννου τῆς Νάξου Λυγδάμιος ν' ἀφοπλίσουν τὰς πόλεις τῆς νήσου Σάμου καὶ νὰ γίνουν κύριοι τῆς νήσου, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ πολιτικὰ πράγματα ἦσαν μετέωρα, κρατοῦντος ὁτὲ μὲν τοῦ πατρός των τυράννου Αἰάκους, ὁτὲ δὲ τοῦ δήμου. Μετὰ τὴν ἐπὶ τῆς νήσου ἐπιβολὴν τῆς κυριαρχίας των, οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ διήρεσαν τὴν νῆσον εἰς τρία μέρη καὶ ἕκαστος ἦρχε τοῦ λαχόντος εἰς αὐτὸν τμήματος τῆς νήσου. Περὶ τὸ 532 π. Χ. ὅμως ὁ φιλοδοξότερος τῶν τριῶν δευτερότοκος Πολυκράτης κατώρθωσε νὰ περιέλθῃ εἰς αὐτὸν ἡ κυριαρχία ἁπάσης τῆς νήσου, διὰ τοῦ φόνου τοῦ πρεσβυτέρου Πανταγνώτου καὶ φυγῆς τοῦ νεωτέρου Συλοσῶντος. ΚΑΨ

Συλούϊος (Sylvius) Ρωμαϊκὸν ὄνομα (βλ. *Σίλβιος* καὶ *Σύλβιο*.).

—συλουΐειος, ἡ *πλαγία σχισμὴ τοῦ ἐγκεφάλου [Ἀνατομ.]*. Αὔλαξ βαθεῖα ἡ σχισμὴ χωρίζουσα τὸν μετωπιαῖον καὶ βρεγματικὸν λοβὸν ἀπὸ τοῦ κροταφικοῦ. Τὸ στέλεχος αὐτῆς ἄρχεται ἐκ τοῦ προσθίου τριτημορίου τῆς βασικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐγκεφάλου καὶ μετὰ βραχεῖαν πορείαν ἐπὶ τὰ ἐκτὸς καὶ πρόσω ἀνακάμπτει τοξοειδῶς ἐπὶ τὴν κυρτὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐγκεφάλου, ἐφ' ἧς, μετὰ βραχεῖαν πρὸς τὰ ὀπίσω πορείαν, ἀποσχίζεται εἰς τρεῖς κλάδους, ὧν ὁ μὲν *ὀπίσθιος*, λίαν μακρός, φέρεται ὡς συνέχεια τοῦ στελέχους σχεδὸν ὁριζοντίως καὶ ὀλίγον ἀνιὼν ἐπὶ τὰ ὀπίσω καὶ τελευτᾷ εἰς τὸν βρεγματικὸν λοβόν, ὁ δὲ *πρόσθιος ἀνιὼν* φέρεται σχεδὸν καθέτως πρὸς τὰ ἄνω, ὁ δὲ *πρόσθιος εὐθὺς* ἐπὶ τὰ πρόσω σχεδὸν ὁριζοντίως. Ι. Π.

—συλουΐειος ὑδραγωγὸς *[Ἀνατομ.]*. Σωλὴν μήκους 15—20 χλμ. καὶ εὔρους 1—2 χλμ., ὅστις διελαύνει τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μέσου ἐγκεφάλου καὶ δι' οὗ συγκοινωνεῖ ἡ 3η κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου μετὰ τῆς 4ης. Ἐπαλείφεται ὑπὸ ἐπενδύματος, οὗ ἔξωθεν ἐφαπλοῦται ἡ *κεντρικὴ φαιὰ οὐσία*, ἐν ᾗ κατασκηνοῦ ἰσοϋψῶς μὲν τοῖς προσθίοις διδυμίοις ὁ πυρὴν τοῦ κοινοῦ κινητικοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ νεύρου, ἰσοϋψῶς δὲ τοῖς ὀπισθίοις διδυμίοις ὁ πυρὴν τοῦ τροχιλιακοῦ νεύρου. Ι. Π.

Σύλτ (Sylt) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Γερμανίας, ἡ μεγίστη τῶν βορείων Φρεισίων νήσων, ἐν τῇ Βορείῳ θαλάσσῃ, πρὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ Σλέσβιχ - Ὀλστάϊν καὶ ἐγγὺς τῶν γερμανοδανικῶν συνόρων. Ἔχει μῆκος 38 χλμ., ἐμβαδὸν 93 τ. χλμ καὶ 6.713 κατοίκους. Ἀπὸ τῆς ἐπ' αὐτῆς χερσονήσου Μόρσουμ ὁδὸς ἐν ἐπιχώσει ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήκους 11 χλμ., κατασκευασθεῖσα τῷ 1925, συνδέει τὴν νῆσον μετὰ τῆς ἀπέναντι ξηρᾶς, ὡς καὶ διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Βέστερλαντ*. Ἔχει 5 φάρους καὶ εἶναι ναυαγοσωστικὸς σταθμός. Θ. Κ.

Σύλφη (Sylphe, ἀπὸ τοῦ νεολατιν. sylphus) *[Μυθολ.]*. Δαίμων τῶν γερμανικῶν καὶ κελτικῶν φύλων, τασσόμενος κατὰ τὰς παραδόσεις μεταξὺ τῶν τελωνίων καὶ νηρηΐδων. Π. Ν. Π.

συλφίς, *—ίδος* (ἡ)· χαρακτηριστικὸν γυναικός, ὡραία, χαρίεσσα, γοητευτική.

συλῶ (*—άω*)· κλέπτω τὰ ἱερά || καθόλου, κλέπτω, ἁρπάζω.

Σύμαιθος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη ὀνομασία σικελικοῦ ποταμοῦ ῥέοντος μεταξὺ Κατάνης καὶ Λεοντίνων, ἐκβάλλοντος δὲ παρὰ τὸν Ξιφώνειον λιμένα καὶ τὴν Μεγαρίδα εἰς τὸ Σικελικὸν πέλαγος. Πηγάζων ἀπὸ τὰ Κεντόριπα ὄρη, περιθέει τὴν Αἴτναν (*Στράβ.* ΣΤ, 272, 274). Εἶναι ὁ σύγχρονος ποταμὸς Fiume Simeto, ὅστις πηγάζων ταννῦν ἀπὸ τῶν δυτικῶν κλιτύων τῆς Αἴτνης ἐκβάλλει 5 μίλ. νοτίως (πλάτ. 37°25' Β., μηκ. 15°06' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 187: Palma to Catania) τοῦ λιμένος Porto Vecchio τῆς Κατάνης. Σ. Ε. Λ.

—*Σύμαιθος [Ἀρχ. Γεωγρ.]* Ζήμυθος.

Συμανόφσκι (Szymanowski), *Κάρολος* Πολωνὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Τιμοσόβκα τῷ 1882. Εἶναι ὁ σημαντικώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς συγχρόνου γενεᾶς τῶν Πολωνῶν συνθετῶν, διατελεῖ δὲ νῦν (1933) καθηγητὴς τῆς τάξεως δεξιοτεχνίας τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Βαρσοβίας. Τὰ πρῶτα ἔργα του: «Πρελούντια» καὶ «Τέσσαρα τραγούδια», ἀνάγονται εἰς τὸ ἔτος 1901, πρὶν ἢ δηλαδὴ ἀποπερατώσῃ οὗτος τὰς σπουδάς του. Μετὰ τὴν ἐν Βερολίνῳ τελειοποίησιν τῆς μουσικῆς του μορφώσεως συνέθεσε τὰ «12 τραγούδια» (ἔργον 17), διὰ τῶν ὁποίων ἀποκαλύπτεται σαφῶς ἡ ἀτομικότης του. Τῷ 1909 συνέθεσε τὸ πρῶτον μέγα ἔργον του δι' ὀρχήστραν, δηλαδὴ τὴν εἰσαγωγὴν διὰ τὴν «Πενθεσίλειαν» καὶ μετ' αὐτὸ τὴν «Συμφωνίαν» (ἔργον 18). Τὸ πρῶτον μελόδραμα τοῦ Συμανόφσκι «Hagith», ἂν καὶ γραφὲν τῷ 1912, ἀνεβιβάσθη ἀπὸ σκηνῆς δέκα ἔτη βραδύτερον ἐν Βαρσοβίᾳ. Τὸ ἔργον ἐν τούτοις, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Συμανόφσκι ἀνεγνωρίσθη διεθνῶς, εἶναι τὸ περίφημον «Κοντσέρτο διὰ βιολίον» (ἔργον 35), τὸ ὁποῖον ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν κατὰ τὰς διεθνεῖς μουσικὰς ἑορτὰς τῆς Πράγας τῷ 1924. Μεταξὺ τῶν τελευταίων συνθέσεων τοῦ Πολωνοῦ μουσουργοῦ καταλέγονται τὸ «Κουαρτέττο ἐγχόρδων» (ἔργον 37), τὸ μελόδραμα «Ρογῆρος» κ. ἄ. Ἡ τέχνη τοῦ Συμανόφσκι εἶναι πολὺ νεωτερική, οὐχὶ ἄνευ ἐπιδράσεως τοῦ Σκριάμπιν. Διακρίνει τις ἐν αὐτῇ πολὺν ρωμαντισμόν, αὐθόρμητον μελῳδικότητα, πλούσια χρώματα εἰς τὴν ὀρχήστραν καὶ τεχνοτροπίαν τοσοῦτον λεπτὴν καὶ ἀριστοκρατικήν, ὥστε νὰ καλύπτωνται δι' αὐτῆς καὶ αἱ ἀσθενέστεραι ἔτι ἰδέαι τῶν συνθέσεών του. Γ. Σ.

συμβαδίζω· βαδίζω ὁμοῦ μετά τινος, συμπεριπατῶ, συμπορεύομαι || μεταφ., πορεύομαι, ἐξελίσσομαι, προοδεύω ὁμοίως: «συμβαδίζουν εἰς τὰ γράμματα, — εἰς τὴν ἐπιστήμην».

συμβαίνω, *ἀόρ. συνέβην· συνήθ.* κατὰ γ' πρόσωπον, λαμβάνω ὑπόστασιν, γίνομαι: «συνέβη παρεξήγησις», «αὐτὰ συμβαίνουν πολλάκις» || ἀπροσώπως: «συμβαίνει ἐνίοτε νὰ ἐπιστρέφωμεν ἀργά» || μετχ. ἐνεστ. *συμβαῖνον* (τὸ) καὶ ἰδία πληθ., πᾶν ὅ,τι λαμβάνει ὑπόστασιν: «τὰ συμβαίνοντα μεταξὺ τῶν ἑταίρων» || μετχ. ἀορ. *συμβὰς*, —ᾶσα, —ἀν: «ἡ συμβᾶσα καταστροφή» ἰδία τὸ οὐδ. *συμβὰν* (τό)· ὡς οὐσ., τὸ γεγονός, ὅ,τι συνέβη, ὅ,τι ἔγινε: «μᾶς διηγήθη τὰ συμβάντα» ἄλλως «— τὰ διατρέξαντα» · ὁμοίως ἡ μετχ. τοῦ παρακ. *συμβεβηκὸς* (τὸ) σπανιώτερον.

συμβάλλω, *ἀόρ. συνέβαλον — συνεβλήθην, παθ. μετχ. συμβεβλημένος*· βάλλω, ρίπτω ὁμοῦ || ἐπὶ ποταμῶν, συνενοῦμαι: «ὁ Εὐφράτης καὶ ὁ Τίγρης συμβάλλουσι» || συνεισφέρω, συντελῶ εἴς τι: «συμβάλλει εἰς τὴν ὑγείαν, — εἰς τὴν ἐπιτυχίαν» || *συμβάλλομαι*· ἔρχομαι εἰς συμφωνίαν, κάμνω συμβόλαιον, σύμβασιν μετά τινος: «συνεβλήθησαν ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ὅρους» || *συμβαλλόμενοι*· οἱ συνάπτοντες σύμβασιν: «ἑκάτερος τῶν συμβαλλομένων...».

σύμβαμα (τό)· πᾶν ὅ,τι συνέβη, συμβάν, γεγονός: «ἀτυχὲς σύμβαμα».

συμβάν, *—άντος* (τό)· μετχ. ἀορ. τοῦ *συμβαίνω* (βλ. λ.) ὡς οὐσ., σύμβαμα, γεγονός.

συμβασιλεύς, *—έως* (ὁ)· ὁ μετ' ἄλλου βασιλεύς, ὁ συμβασιλεύων.

συμβασιλεύω· βασιλεύω, εἶμαι βασιλεὺς μετ' ἄλλου, εἶμαι συμβασιλεύς.

σύμβασις, *—εως* (ἡ)· συνθήκη, συμφωνία: «ὑπάλληλος ἐπὶ συμβάσει».

— *[Ἀστ. Δίκ.]* Ἡ *σύμβασις* εἶναι δικαιοπραξία διμερὴς ἢ πολυμερής, καλεῖται δ' οὕτω ἡ σύμπτωσις τῶν δηλώσεων βουλήσεως δύο ἢ πλειόνων προσώπων κατέναντι ἀλλήλων ἱσταμένων ἐν σχέσει προτάσεως καὶ ἀποδοχῆς ἐπὶ σκοπῷ παραγωγῆς ἐννόμου τινὸς ἀποτελέσματος καὶ δὴ δημιουργίας, ἀλλοιώσεως ἢ καταργήσεως ἐννόμου τινὸς σχέσεως. Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ἕπεται ὅτι πρὸς ὕπαρξιν συμβάσεως εἶναι ἀπαραίτητον νὰ συμπέσωσιν αἱ δηλωθεῖσαι βουλήσεις δύο ἢ πλειόνων προσώπων, ἐξ ὧν τὸ ἓν προτείνει, τὸ δ' ἕτερον ἀποδέχεται τὴν ὑπὸ τοῦ ἑτέρου γενομένην πρότασιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν παραγωγὴν ὡρισμένου ἐννόμου ἀποτελέσματος. Διὰ τοῦ χαρακτηριστικοῦ τούτου διακρίνονται αἱ συμβάσεις ἀπὸ τῶν μονομερῶν δικαιοπραξιῶν. Ἵνα θεωρηθῇ ὑπάρχουσα σύμβασις, δὲν ἀρκεῖ ἁπλῶς ἡ σύμπραξις δύο ἢ πλειόνων προσώπων καὶ ἡ παρ' αὐτῶν ἐκδήλωσις βουλήσεως ὡρισμένου περιεχομένου πρὸς παραγωγὴν ἐννόμου τινὸς ἀποτελέσματος, οὔτε ἡ ἐπιδίωξις κοινοῦ σκοποῦ, οὔτε δι' ὁμαδικῶν δηλώσεων βουλήσεως παραγωγὴ ἐννόμου τινὸς συνεπείας, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ἡ σύμπτωσις τῶν ἀντιστοιχουσῶν πρὸς ἀλλήλας δηλώσεων βουλήσεων δύο ἢ πλειόνων προσώπων. Οὕτω, δὲν πρόκειται περὶ συμβάσεως, καίτοι ὑφίσταται σύμπραξις πλειόνων προσώπων καὶ κοινὴ δήλωσις βουλήσεως ἐπὶ σκοπῷ παραγωγῆς ἐννόμου ἀποτελέσματος, ὁσάκις πλείονες δανεισταὶ ἀπαιτήσεώς τινος ὀχλοῦσι τὸν ὀφειλέτην νὰ προβῇ εἰς πληρωμὴν αὐτῆς κλπ., ἢ ὁσάκις πλείονες ἐκδοχεῖς ἀπαιτήσεώς τινος γνωστοποιοῦσι συγχρόνως τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς πρὸς τὸν ἐκχωρηθέντα ὀφειλέτην κλπ. Ὁμοίως δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς συμβάσεις αἱ ἀποφάσεις τῶν διαφόρων ὁμάδων προσώπων καὶ τῶν διοικούντων αὐτὰς συμβουλίων.

Κύριον καὶ οὐσιῶδες προαπαιτούμενον τῆς ὑποστάσεως τῆς συμβάσεως εἶναι ἡ σύμπτωσις τῶν δηλώσεων βουλήσεως δύο προσώπων κλπ. Μὴ λαβούσης χώραν τοιαύτης συμπτώσεως, δὲν καταρτίζεται σύμβασις. Οὕτω, ἐὰν ὁ εἷς τῶν συμβαλλομένων παρέχῃ εἰς τὸν ἕτερον ποσότητα χρημάτων ὡς δάνειον, ὁ δὲ ἕτερος λαμβάνῃ τοῦτο ὡς δωρεάν, οὔτε δάνειον οὔτε δωρεὰ καταρτίζεται. Ἡ σύμπτωσις τῶν ἑκατέρωθεν γενομένων δηλώσεων παράγει τὴν σύμβασιν, κατὰ κανόνα μόνον ἐφ' ὅσον ἑκάστη ἐξ αὐτῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐσωτερικῶς ἐν τῷ νῷ τοῦ δηλοῦντος ὑπάρχουσαν πραγματικῶς βούλησιν. Τοῦτο δέχονται κατὰ κανόνα τοὐλάχιστον οἱ ὀπαδοὶ τῆς οὕτω καλουμένης θεωρίας τῆς βουλήσεως (Willenstheorie). Τοὐναντίον κατὰ τοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν θεωρίαν τῆς δηλώσεως (Erklärungstheorie) λαμβάνεται κατ' ἀρχὴν ὑπ' ὄψιν μόνον ἡ δήλωσις ὡς ἐγένετο ἀντιληπτὴ καὶ ὡς ἔδει νὰ γίνῃ ἀντιληπτή, κατὰ τὰς συντρεχούσας περιστάσεις, ἀδιάφορον ἐὰν ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὴν πραγματικῶς ὑφισταμένην βούλησιν.

Ἡ σύμβασις καταρτίζεται, ὡς ἐλέχθη, διὰ τῆς συμπτώσεως τῶν ἑκατέρωθεν δηλώσεων βουλήσεων δύο τοὐλάχιστον προσώπων κατέναντι ἀλλήλων ἱσταμένων. Τῆς συνάψεως προηγοῦνται κατὰ κανόνα διαπραγματεύσεις, αἱ ὁποῖαι συνίστανται εἰς τὴν παρὰ τοῦ ἑνὸς τῶν συμβαλλομένων πρὸς τὸν ἕτερον πρότασιν ἢ προσφορὰν πρὸς κατάρτισιν ὡρισμένης συμβάσεως καὶ εἰς τὴν παρὰ τοῦ ἑτέρου ἀποδοχὴν ταύτης ἢ τὴν ὑποβολὴν ἀντιπροτάσεως, δηλαδὴ τροποποιημένης ἀποδοχῆς. Κατὰ τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ἡ σύμβασις τελειοῦται διὰ τῆς παρὰ τοῦ προτείνοντος ἀποδοχῆς τῆς ἀντιπροτάσεως κλπ.

Ἡ πρότασις ἢ προσφορὰ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς μελλούσης νὰ καταρτισθῇ συμβάσεως καὶ παράγει μετὰ τῆς ἀποδοχῆς τὴν σύμβασιν ταύτην. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι πλήρης, δηλαδὴ νὰ προσδιορίζῃ τοὺς ὅρους τῆς μελλούσης συμβάσεως ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε διὰ τῆς ἀποδοχῆς νὰ ὑπάρχωσιν αἱ ἑκατέρωθεν ἀπαιτούμεναι δηλώσεις βουλήσεων. Ἄλλως δὲν ὑπάρχει πρότασις, ἀλλ' ἁπλῶς πρόκλησις πρὸς ὑποβολὴν προτάσεων διὰ τὴν σύναψιν συμβάσεώς τινος.

Ἡ πρότασις δύναται ν' ἀφορᾷ ὡρισμένον πρόσωπον, ὁπότε ἡ περιέχουσα ταύτην δήλωσις δέον νὰ γίνεται πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν μέλλοντα ἀντισυμβαλλόμενον ἢ πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ, ἢ νὰ ἀπευθύνεται πρὸς μὴ εἰδικῶς ὡρισμένα πρόσωπα. Τὸ τελευταῖον συμβαίνει ἐπὶ ἐκθέσεως πωλήσεως ἐμπορευμάτων δι' αὐτομάτου μηχανήματος, ἐπὶ τῆς ἐκκηρύξεως ἢ προκηρύξεως, ἐφ' ὅσον ἤθελε γίνει δεκτὴ ἡ γνώμη ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ σύμβασιν καὶ οὐχὶ μονομερῆ δικαιοπραξίαν κλπ. Κατὰ κανόνα ὅμως συμβαίνει τὸ πρῶτον. Ὁ προτείνων ἔχει ὑπ' ὄψιν του ὡρισμένον πρόσωπον. Διὰ τοῦτο ἡ πρὸς ἀόριστον πρόσωπον ἀπευθυνομένη πρότασις ἐν ἀμφιβολίᾳ δέον νὰ θεωρῆται ὡς πρόκλησις πρὸς ὑποβολὴν προτάσεως διὰ τὴν σύναψιν συμβάσεως. Τοῦτο ἰσχύει ὡς πρὸς τὰς προκηρύξεις δημοπρασιῶν, τὰ προγράμματα πλειστηριασμῶν, τὰς ἀγγελίας μισθώσεων κλπ.

Πρὸς κατάρτισιν τῆς συμβάσεως δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἡ πρότασις περιέρχεται εἰς γνῶσιν τοῦ μέλλοντος ἀντισυμβαλλομένου ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου του. Τὸ γεγονὸς τοῦτο παράγει ὡρισμένας συνεπείας, καὶ δὴ παρέχει εἰς τὸν πρὸς ὃν γίνεται αὕτη τὴν εὐχέρειαν ν' ἀποδεχθῇ αὐτήν, ὁπότε καταρτίζεται ἡ σύμβασις. Πρὸς τελείωσιν τῆς συμβάσεως ἀπαιτεῖται ἔτι πλέον ἡ ἀποδοχὴ τῆς προτάσεως ἢ προσφορᾶς. Ἡ ἀποδοχή, συνισταμένη εἰς δήλωσιν βουλήσεως τοῦ πρὸς ὃν ἡ πρότασις ὅτι εἶναι σύμφωνος πρὸς αὐτήν, πρέπει ν' ἀπευθύνηται πρὸς τὸν προτείνοντα ἢ πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῶν μεταξὺ παρόντων καταρτιζομένων συμβάσεων (εἰς ἃς κατά τινα γνώμην κατατάσσονται καὶ αἱ διὰ τηλεφώνου καταρτιζόμεναι συμβάσεις), τῆς ἀποδοχῆς περιερχομένης ἀμέσως εἰς γνῶσιν τοῦ προτείνοντος, δὲν γεννᾶται ζήτημά τι περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ θεωρεῖται τελεσθεῖσα ἡ σύμβασις. Ἀντιθέτως ὅμως τὸ ζήτημα τοῦτο ἐμφανίζεται ἐπὶ τῶν μεταξὺ ἀπόντων συναπτομένων συμβάσεων. Ἡ περὶ τούτου ἀμφισβήτησις ἔχει μεγάλην σημασίαν, θεωρητικήν τε καὶ πρακτικήν. Οὕτω μετ' αὐτῆς συνδέεται ἡ λύσις τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ χρόνου, μέχρι τοῦ ὁποίου ὁ προτείνων δύναται νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν πρότασίν του καὶ οὕτω νὰ ματαιώσῃ τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως. Περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου τῆς τελειώσεως τῶν μεταξὺ ἀπόντων καταρτιζομένων συμβάσεων τέσσαρες κυρίως γνῶμαι διδάσκονται καὶ γίνονται δεκταὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει: 1) Ἐν πρώτοις ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ σύμβασις δέον νὰ θεωρῆται καταρτιζομένη ἐν ᾧ τόπῳ καὶ χρόνῳ δηλοῦται ἡ ἀποδοχή. Ἡ

Digitized by Google

θεωρία αὕτη καλεῖται *θεωρία τῆς ἀποδοχῆς* ἢ ὀρθότερον *θεωρία τῆς ἐκδηλώσεως* ἢ *ἐξωτερικεύσεως* (Annahmetheorie, Aeusscrungstheorie, théorie de l'acceptation, théorie de la déclaration). 2) Κατ' ἄλλους τετελεσμένη εἶναι ἡ σύμβασις ἀπὸ τῆς στιγμῆς καὶ ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ λαμβάνει χώραν ἡ ἀποστολὴ τοῦ περιέχοντος τὴν περὶ ἀποδοχῆς δήλωσιν ἐγγράφου (ἐπιστολῆς, τηλεγραφήματος κλπ.) ἢ διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ τὴν μεταβίβασιν τῆς δηλώσεως ταύτης ἐντεταλμένου ἀγγέλου. Ἡ θεωρία αὕτη, μὴ διακρινομένη συνήθως ἀπὸ τῆς προηγουμένης, πρὸς ἣν βεβαίως πλησιάζει, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ταυτίζεται μετ' αὐτῆς, εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *θεωρία τῆς ἀποστολῆς* (Absendungstheorie, théorie de l'expédition). 3) Περαιτέρω παρατηρεῖται ὅτι ὀρθότερον εἶναι νὰ γίνεται δεκτὸν ὅτι ἡ σύμβασις τελειοῦται εὐθὺς καὶ ἐν ᾧ τόπῳ ἡ ἀποδοχὴ περιέλθῃ εἰς γνῶσιν τοῦ προτείνοντος. Τοῦτο ὑποστηρίζουσιν οἱ ὀπαδοὶ τῆς οὕτω καλουμένης *θεωρίας τῆς γνώσεως* (Vernehmungstheorie). 4) Κατ' ἄλλην γνώμην, ἵνα θεωρηθῇ τελεία ἡ σύμβασις, δὲν ἀπαιτεῖται ὅπως ὁ προτείνων λάβῃ γνῶσιν τῆς ἀποδοχῆς, ἀλλ' ἀρκεῖ ὅτι ἡ περὶ αὐτῆς δήλωσις περιῆλθε κατὰ τοιοῦτον τρόπον εἰς αὐτόν, ὥστε οὗτος ἠδύνατο καὶ ὤφειλεν, ὡς συνετὸς καὶ ἐπιμελὴς οἰκογενειάρχης, νὰ λάβῃ γνῶσιν αὐτῆς. Ἡ θεωρία αὕτη καλεῖται *θεωρία τῆς παραλαβῆς* (Empfangstheorie, théorie de la reception).

Ὁ προτείνων, μὴ παραιτηθεὶς τοῦ δικαιώματος τῆς ἀνακλήσεως, δύναται νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν πρότασίν του, ἐφ' ὅσον ἡ σύμβασις δὲν ἔχει τελειωθῆ κατὰ τ' ἀνωτέρω ἐκτιθέμενα. Τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ἐπάγονται κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ὁ πρὸ τῆς ρηθείσης ἐποχῆς ἐπελθὼν θάνατος ἢ ἡ πρὸς δικαιοπραξίαν ἀνικανότης τοῦ προτείνοντος. Ὁ πρὸς ὃν ἡ πρότασις, ἐφ' ὅσον δὲν θέλει ν' ἀποδεχθῇ ταύτην, δύναται ἢ νὰ τὴν ἀποκρούσῃ ρητῶς ἢ καὶ κατὰ κανόνα τοὐλάχιστον νὰ σιωπήσῃ ἁπλῶς. Κατὰ τὸ ἰσχῦον ἀστικὸν δίκαιον ἡ σιωπὴ δὲν δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς συναίνεσις. Ὁ κανὼν «ὁ σιωπῶν θεωρεῖται ὡς συναινῶν» δὲν ἔχει γίνει δεκτὸς ἐν τῷ ἰσχύοντι ἀστικῷ δικαίῳ.

Κατὰ κανόνα, διὰ τῆς συμπτώσεως τῶν ἑκατέρωθεν δηλώσεων βουλήσεων καταρτίζεται ὁριστικῶς ἡ σύμβασις. Ἐνίοτε ὅμως ἀπαιτεῖται πρὸς τελείωσιν αὐτῆς ἡ δόσις ὡρισμένου πράγματος ἢ τῆς χρήσεως αὐτοῦ, ὡς συμβαίνει ἐπὶ δανείου, χρησιδανείου, παρακαταθήκης καὶ ἐνεχύρου. Ἄλλοτε πάλιν διὰ τὸ κῦρος τῆς συμβάσεως εἶναι ἀναγκαῖον αἱ δηλώσεις τῶν βουλήσεων νὰ περιβληθῶσιν ὡρισμένον τύπον, καὶ δὴ νὰ γίνωσιν ἐγγράφως. Οὕτως αἱ συμβάσεις περὶ συστάσεως, μεταθέσεως κλπ. ἐμπραγμάτου δικαιώματος ἐπὶ ἀκινήτου δέον κατὰ τὸν νόμον περὶ χαρτοσήμου νὰ γίνωνται διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου. Ἐάν, ἐξ ἄλλου, οἱ συμβαλλόμενοι συνεφώνησαν ὅτι θέλει συνταχθῆ περὶ τῆς συμβάσεως ἔγγραφον, αὕτη θεωρεῖται οὖσα ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τῆς συντάξεως τοῦ ἐγγράφου καὶ ἑπομένως ματαιοῦται, ἐὰν δὲν συνταχθῆ τὸ ἔγγραφον.

Ἡ σύμβασις προϋποθέτει, ὡς παρετηρήθη, τὴν σύμπτωσιν τῶν δηλώσεων βουλήσεων δύο τοὐλάχιστον προσώπων αὐτοτελῶς καὶ κατέναντι ἀλλήλων ἱσταμένων. Πλείονα τῶν δύο πρόσωπα εἶναι δυνατὸν νὰ μετέχωσι κατὰ τὴν κατάρτισιν συμβάσεως, ὁ κανὼν ὅμως εἶναι ἡ σύμπραξις δύο τοὐλάχιστον. Τοῦ κανόνος τούτου μοναδικὴν ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ἡ ὑφ' ὡρισμένας προϋποθέσεις ἀναγνώρισις τοῦ κύρους τῶν αὐτοσυμβάσεων. Αὐτοσύμβασις εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου ἐν ὀνόματι τοῦ ἀντιπροσωπευομένου μεθ' ἑαυτοῦ ἀτομικῶς ἢ ὡς ἀντιπροσώπου ἑτέρου συναπτομένη σύμβασις. Περὶ αὐτοσυμβάσεως π. χ. πρόκειται κατὰ τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν τις ἐνεργῶν ὡς πληρεξούσιος ἄλλου ἀγοράζει ἐπ' ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἀντιπροσωπευομένου πρᾶγμα ἀνῆκον εἰς αὐτὸν (τὸν πληρεξούσιον). Τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον ρωμαϊκὸν δίκαιον περιλαμβάνει διατάξεις τινὰς ἀναγνωριζούσας τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν αὐτοσυμβάσεων.

Διὰ τῆς συνάψεως τῆς συμβάσεως οἱ συμβαλλόμενοι σκοποῦσι τὴν παραγωγὴν ἐννόμων ἀποτελεσμάτων δι' ἑαυτοὺς ἢ τοὺς παρ' αὐτῶν ἐκπροσωπουμένους. Ἐκ τῆς συμβάσεως πηγάζουσι δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις κατὰ κανόνα μόνον διὰ τοὺς συμβαλλομένους καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν ἐκπροσωπουμένους. Ὑπάρχουσιν ὅμως περιπτώσεις, καθ' ἃς οἱ συμβαλλόμενοι συμφωνοῦσι παροχὰς κλπ., γενησομένας εἰς τρίτους ἢ ἐκ μέρους τρίτων. Αἱ συμβάσεις αὗται καλοῦνται κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν συμβάσεις ὑπὲρ τρίτου ἢ πρὸς τὸ συμφέρον τρίτου, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν περίπτωσιν συμβάσεις εἰς βάρος τρίτου. Κατὰ τὸ ἀρχαιότερον ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐκ τῆς συμβάσεως ὑπὲρ τρίτου ἐτίκτετο ἀγωγὴ κατὰ κανόνα μόνον ὑπὲρ τῶν συμβαλλομένων, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ τρίτου, ὅστις μόνον εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἐκτᾶτο ἀγωγήν. Διὰ τὸ μεταγενέστερον καὶ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον ἔτι ρωμαϊκὸν δίκαιον κρατεῖ ἀμφισβήτησις. Ἡ ἡμετέρα νομολογία, ἰδίᾳ ἡ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, δέχεται κατὰ πλειοψηφίαν τὸ ἀνίσχυρον τῶν ὑπὲρ τρίτου συμβάσεων ὡς πρὸς τὸν τρίτον. Τὸ νεώτερον δίκαιον ἀναγνωρίζει ρητῶς ὡρισμένας συμβάσεις ὑπὲρ τρίτου. Παράδειγμα ἀποτελοῦσιν αἱ συμβάσεις ἀσφαλείας τῆς ζωῆς ὑπὲρ τρίτου. Αἱ συμβάσεις εἰς βάρος τρίτου παράγουσι κατὰ τὸ ἰσχῦον δίκαιον ὑποχρεώσεις μόνον διὰ τοὺς συμβαλλομένους, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τὸν τρίτον. Αἱ συμβάσεις δύνανται νὰ ἔχωσιν ὡς ἀντικείμενον τὴν δημιουργίαν, μεταβολὴν κλπ. ἐννόμων σχέσεων οἱουδήποτε κλάδου τοῦ ἀστικοῦ καὶ ἐν γένει τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου. Κατὰ κανόνα ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν παραγωγὴν κλπ. ἐνοχῶν, δηλαδὴ ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἐνοχικὸν δίκαιον. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ συμβάσεις ἐμπράγματοι, ὡς ἡ περὶ μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος ἢ ἄλλου ἐμπραγμάτου δικαιώματος (ἡ ὁποία δέον νὰ διακρίνηται ἀπὸ τῆς τοῦ τίτλου ἢ τὴν αἰτίαν αὐτῆς ἀποτελούσης ἐνοχικῆς συμβάσεως), συμβάσεις οἰκογενειακοῦ δικαίου, οἷα εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἡ τοῦ γάμου, καὶ συμβάσεις τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, ὡς εἶναι ἡ κληρονομικὴ σύμβασις, δηλαδὴ ἡ σύμβασις δι' ἧς ὁ εἷς τῶν συμβαλλομένων ἐγκαθιστᾷ τὸν ἕτερον κληρονόμον, τὴν ὁποίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς νεωτέρους κώδικας, δὲν ἀναγνωρίζει ὡς ἔγκυρον τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον ρωμαϊκὸν δίκαιον.

Κατὰ κανόνα αἱ συμβάσεις καταρτίζονται ἐξ οἰκείας τῶν συμβαλλομένων προαιρέσεως. Ἐνίοτε ὅμως ὑπάρχει ὑποχρέωσις πρὸς σύναψιν συμβάσεώς τινος εἴτε δυνάμει εἰδικῆς διατάξεως τοῦ νόμου, εἴτε δυνάμει ἄλλης συμβάσεως, *προσυμβάσεως* καλουμένης. Αἱ συμβάσεις, καὶ δὴ κυρίως αἱ τοῦ ἐνοχικοῦ δικαίου, διακρίνονται: 1) Εἰς *ἐπαχθεῖς* καὶ *χαριστικάς*. Ἐπαχθεῖς εἶναι αἱ συμβάσεις αἱ προσπορίζουσαι ὠφέλειαν ἐπ' ἀνταλλάγματι, ἐνῷ χαριστικαὶ καλοῦνται ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι συνεπάγονται ὠφελείας ἄνευ θυσίας τινός. 2) Εἰς *ἀμφοτεροβαρεῖς* καὶ *ἑτεροβαρεῖς*. Ἀμφοτεροβαρεῖς εἶναι αἱ συμβάσεις, ἐν αἷς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἕκαστος τῶν συμβαλλομένων κτᾶται δικαιώματα καὶ ἀναλαμβάνει ὑποχρεώσεις καὶ τοιαῦται εἶναι ἡ ἀγοραπωλησία, ἡ μίσθωσις, ἡ ἑταιρεία κλπ., ἑτεροβαρεῖς δὲ πᾶσαι αἱ λοιπαί. Αἱ τελευταῖαι διακρίνονται ἐξ ἄλλου εἰς αὐστηρῶς ἑτεροβαρεῖς καὶ μὴ αὐστηρῶς ἑτεροβαρεῖς. Αὐστηρῶς ἑτεροβαρεῖς εἶναι ἐκεῖναι, ἐν αἷς μόνον ὁ εἷς τῶν συμβαλλομένων κτᾶται δικαιώματα, ὁ δὲ ἕτερος ἀναλαμβάνει ὑποχρεώσεις, ὡς εἶναι ἡ δωρεὰ καὶ τὸ δάνειον. Μὴ αὐστηρῶς δὲ ἑτεροβαρεῖς εἶναι ἐκεῖναι, ἐν αἷς κυρίως καὶ κατ' ἀρχὴν ὁ εἷς μόνον ἐκ τῶν συμβαλλομένων κτᾶται δικαιώματα, ὁ δὲ ἕτερος ἀναλαμβάνει ὑποχρεώσεις, εἶναι ὅμως ἐνδεχόμενον νὰ γεννηθῶσιν ὑποχρεώσεις καὶ διὰ τὸν πρῶτον τῶν συμβαλλομένων, ἀλλ' αὗται δὲν ἀποτελοῦσιν ἀντάλλαγμα τῆς κτήσεως τοῦ κυρίου δικαιώματος. Ἐνταῦθα ἀνήκουσιν ἡ ἐντολὴ καὶ τὸ χρησιδάνειον, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατ' ἀρχὴν γεννῶνται ὑποχρεώσεις διὰ τὸν ἐντολοδόχον καὶ τὸν χρησάμενον. Εἶναι ὅμως ἐνδεχόμενον νὰ γεννηθῶσι καὶ διὰ τὸν ἐντολέα ἢ τὸν χρήστην, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὁποίων ἐνάγεται οὗτος διὰ τῆς ἀντιθέτου ἐξ ἐντολῆς ἢ τοῦ χρησιδανείου ἀγωγῆς. Αἱ ἀμφοτεροβαρεῖς συμβάσεις καλοῦνται συνήθως καὶ *ἀνταλλακτικαί*, ὡς σκοποῦσαι παροχήν. Κατὰ τῆς ὀρθότητος ὅμως τοῦ χαρακτηρισμοῦ τούτου προβάλλονται ἀντιρρήσεις, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὑπάρχουσιν ἀμφοτεροβαρεῖς συμβάσεις, ἐν αἷς δὲν λαμβάνει χώραν ἀνταλλαγὴ παροχῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ λεχθῇ ὡς πρὸς τὴν ἑταιρείαν.

Ἐπὶ ἑτεροβαρῶν συμβάσεων τὸν κίνδυνον τῆς τυχαίας καταστροφῆς τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ ἀντικείμενον τῆς παροχῆς κατ' εἶδος ὡρισμένου πράγματος φέρει κατ' ἀρχὴν ὁ δανειστής. Ἐπὶ ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων, κατὰ τὸ ἰσχῦον παρ' ἡμῖν ρωμαϊκὸν δίκαιον, τὸν κίνδυνον τοῦτον φέρει ὁ ὀφειλέτης, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ ἀγοραπωλησίας, ἔνθα τὸν κίνδυνον φέρει ὁ δανειστής, δηλαδὴ ὁ ἀγοραστής. Ἐπὶ ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων οὐδεὶς τῶν συμβαλλομένων δικαιοῦται νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ ἑτέρου τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρεώσεώς του προτοῦ καὶ ὁ ἴδιος ἐκπληρώσῃ τὴν ἰδίαν ὑποχρέωσιν ἢ τοὐλάχιστον προσφερθῇ νὰ πράξῃ τοῦτο. Ἐὰν παρὰ ταῦτα ἐγείρῃ ἀγωγήν, ὁ ἕτερος τῶν συμβαλλομένων δύναται ν' ἀντιτάξῃ κατ' αὐτοῦ τὴν ἔνστασιν τῆς μὴ ἐκπληρώσεως ἢ μὴ προσηκούσης ἐκπληρώσεως τοῦ συναλλάγματος. Προταθείσης τῆς ἐνστάσεως ταύτης, ὁ ἐνάγων δέον ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἐξεπλήρωσε τὴν ἰδίαν παροχήν, διότι ἄλλως ἡ ἀγωγὴ θέλει ἀπορριφθῆ. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα ἐὰν τὸ ρηθὲν μέσον ἀμύνης ἀποτελῇ ἔνστασιν ἢ ἀρνητικὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἀγωγήν. Ἐπίσης ἐπὶ ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων, ἐὰν ὁ εἷς τῶν συμβαλλομένων ἐκπληρώσῃ τὴν ἰδίαν ὑποχρέωσιν, ὁ δ' ἕτερος ἀρνῆται νὰ πράξῃ τοῦτο, ὁ πρῶτος δὲν δύναται κατὰ κανόνα νὰ ἀναζητήσῃ τὸ καταβληθέν, ἀλλὰ μόνον νὰ ἐναγάγῃ τὸν ἕτερον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἰδίας ὑποχρεώσεως. Καὶ γενικώτερον, ἡ παρὰ τοῦ ἑνὸς τῶν συμβαλλομένων μὴ ἐκπλήρωσις τῆς ὑποχρεώσεώς των δὲν χορηγεῖ, κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον ρωμαϊκὸν δίκαιον, εἰς τὸν ἕτερον κατὰ κανόνα τοὐλάχιστον δικαίωμα *ὑπαναχωρήσεως* ἀπὸ τῆς συμβάσεως. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐκ τῶν συμβάσεων πηγαζουσῶν ὑποχρεώσεων δύνανται νὰ συμφωνηθῶσι ποινικαὶ ρῆτραι. Κατὰ τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως ἢ καὶ πρὸ αὐτῆς δίδεται ἐνίοτε *ἀρραβών*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Μπαλῆς*, Περὶ αὐτοσυμβάσεων (ἐν Μελέταις Ἀστ. κοῦ Δικαίου Βα ἔκδ. 1927, σελ. 110 ἐπ.). — *Rümelin*, Das Selbstiontrahieren (1888).—*L. Mitteis*, Die Lehre von der Stellvertretung.—*Gareis*, Verträge zugunsten Dritter (1873).—*Hellwig*, Verträge aufheistung an Dritte (1889).—*Dniestrzanski*, Die Aufträge zugunsten Dritter (1904).—*Köppen*, Der obligatorische Vertrag unter abwesenden (1874).—*Schott*, Der obligatorische Vetrag unter abwesenden (1873).—*Tize*, Missverständnis. Γ. Θ. ΡΑΜΜΟΣ

— *[Διεθν. Δίκ.] Σύμβασις* (convention) καλεῖται τὸ διπλωματικὸν ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου δύο ἢ πλειότερα συμβαλλόμενα κράτη δημιουργοῦσι μεταξύ των, τροποποιοῦσιν ἢ καὶ καταργοῦσι κανόνας δικαίου ὑποχρεωτικῆς φύσεως. Ἡ σύμβασις εἶναι συνώνυμος τῆς συνθήκης, μὴ ὑπαρχούσης οὐδεμιᾶς οὐσιώδους ἢ ἐπουσιώδους νομικῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὅρων, τῶν ὁποίων οὕτω θὰ ἠδύνατο ἀδιακρίτως καὶ ἀδιαφόρως νὰ γίνῃ χρῆσις. Ἔνιοι τῶν συγγραφέων φρονοῦσιν ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς μὲν συνθήκης ἀναφέρεται εἰς σοβαρὰ πάντοτε ζητήματα νομικῆς, πολιτικῆς ἢ ἄλλης φύσεως, τῆς δὲ συμβάσεως εἰς τοιαῦτα ἐλάσσονος πάντοτε σπουδαιότητος καὶ περιωρισμένης ἐκτάσεως. Ἡ διάκρισις εἶναι αὐθαίρετος, πάντως ἡ πρακτικὴ τῶν κρατῶν καὶ ἡ πλειονότης τῶν συγγραφέων μεταχειρίζεται ἀδιαφόρως τὰς δύο ἐκφράσεις, τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἀπολύτως ὀρθόν. Ἑπομένως πάντες οἱ κανόνες, οἵτινες διέπουσι τὴν διαπραγμάτευσιν, συνομολόγησιν, ἐπικύρωσιν, πρωτοκόλλησιν, ἑρμηνείαν, κατάργησιν κ.τ.λ. τῶν συνθηκῶν ἐφαρμόζονται ἀπολύτως προκειμένου καὶ περὶ συμβάσεων. Δ. ΔΡΟΣΟΣ

— **συμβάσεις *ἀνώνυμοι*** *[Ρωμ. Δίκ.]*. Ἐκαλοῦντο ἀνώνυμοι συμβάσεις (contractus innominati) αἱ μὴ δυνάμεναι νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς ἕνα ἐκ τῶν γνωστῶν τύπων τῶν συμβάσεων, ἃς ἀνεγνώριζεν ὁ νόμος, τῶν καλουμένων *ἐπωνύμων* (contractus nominati), οἷαι ἦσαν αἱ ἁπλῇ συναινέσει, δόσει, γράμμασιν ἢ ρήμασι συναπτόμεναι συμβάσεις. Τοιαύτη ἀνώνυμος σύμβασις π. χ. πρόκειται, ὅταν ὁ εἷς τῶν συμβαλλομένων δίδῃ εἰς τὸν ἕτερον πρᾶγμά τι, ὁ δὲ ἕτερος παρέχει εἰς αὐτὸν ὡρισμένην ὑπηρεσίαν ἢ ἐκτελῇ ὡρισμένην ἐργασίαν κλπ. Κατ' ἀρχάς, ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ δὲν παρείχετο εἰς τοὺς συμβαλλομένους τὸ δικαίωμα νὰ ἐγείρωσιν ἀγωγὰς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν διὰ τῆς ἀνωνύμου συμβάσεως ἀναληφθεισῶν ὑποχρεώσεων. Ἐὰν ὅμως ὁ εἷς τῶν συμβαλλομένων ἐξεπλήρωνε τὴν ὑποχρέωσίν του, ὁ δ' ἕτερος ἠρνεῖτο νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἰδίαν, ἠδύνατο ὁ πρῶτος νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ δοθέντος πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως. Βραδύτερον ἀνεγνωρίσθη εἰς τὸν ἐκτελέσαντα τὴν ἰδίαν ὑποχρέωσιν συμβαλλόμενον τὸ δικαίωμα ἢ νὰ ἀναζητήσῃ τὸ δοθὲν ἢ νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἑτέρου, ζητῶν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑποχρεώσεως αὐτοῦ διὰ τῆς ἀγωγῆς τῶν προγεγραμμένων ρημάτων. Κατὰ τὸ ἰσχῦον δίκαιον πᾶσαι αἱ συμβάσεις, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον δὲν ἀντίκειται εἰς τὸν νόμον καὶ εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη, εἶναι ὑποχρεωτικαί. Συνεπῶς μόνον τὸ γεγονὸς τῆς συνάψεως ἀνωνύμου τινὸς συμβάσεως κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις ἀρκεῖ, ἵνα ἑκάτερος τῶν συμβαλλομένων δύναται νὰ ζητήσῃ καὶ δι' ἀγωγῆς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐξ αὐτῆς πηγαζουσῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἑτέρου. Γ. Θ. Ρ

— **συμβάσεις *μεικταὶ*** *['Αστ. Δίκ.]* βλ. λ. *μεικταὶ* συμβάσεις.

— **συμβάσεις *περὶ τῶν νόμων τοῦ πολέμου*** βλ. λ. *πολέμου*, συμβάσεις περὶ τῶν νόμων τοῦ —.

— **συμβάσεις *πολεμικαὶ*** *[Διεθν. Δίκ.]* βλ. λ. *πόλεμος*.

— **συμβάσεις *ὑπὲρ τρίτου* ἢ *πρὸς βλάβην τρίτου***. Αἱ συμβάσεις παράγουσι κατ' ἀρχὴν δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις διὰ τοὺς συμβαλλομένους, δηλαδὴ διὰ τὰ πρόσωπα τὰ λαβόντα μέρος κατὰ τὴν σύναψιν αὐτῆς καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν ἐκπροσωπουμένους. Ἐνίοτε ὅμως διὰ τῆς συμβάσεως συμφωνεῖται ὅτι ἡ παροχὴ θὰ γίνῃ πρὸς τρίτον ἢ ἐκ μέρους τρίτου ἢ ἄλλως ὅτι τὰ ἐξ αὐτῆς μέλλοντα νὰ πηγάσωσι δικαιώματα ἢ ὑποχρεώσεις θὰ ἀποκτήσῃ ἢ θὰ ἀναλάβῃ τρίτος. Αἱ συμβάσεις αὗται καλοῦνται κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν συμβάσεις ὑπὲρ τρίτου ὡς πρὸς τὸ συμφέρον τρίτου, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν συμβάσεις εἰς βάρος τρίτου. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου εἶναι γεγονὸς ὅτι ἐκ τῶν συμβάσεων ὑπὲρ ἢ κατὰ τρίτου τρίτη ἐγεννᾶτο ἀγωγὴ μόνον ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν συμβαλλομένων, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ τρίτου. Μόνον εἰς ἐξαιρετικάς τινας περιπτώσεις ὁ ὑπὲρ οὗ ἡ σύμβασις τρίτη ἠδύνατο νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς κλπ. Περὶ τῆς ἰσχύος ἐξ ἄλλου τῶν συμβάσεων ὑπὲρ τρίτου ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ρωμαϊκῷ δικαίῳ καὶ ἐν τῷ ἰσχύοντι δικαίῳ κρατεῖ ἀμφισβήτησις. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κρατοῦσαν γνώμην τὰ ἡμεδαπὰ δικαστήρια, καὶ ἰδίᾳ ὁ Ἄρειος Πάγος, δὲν ἀναγνωρίζουσι συνήθως τὸ κῦρος τῶν ρηθεισῶν συμβάσεων ὑπὲρ τρίτου. Τὸ νεώτερον δίκαιον ἀναγνωρίζει ρητῶς ὡρισμένας συμβάσεις ὑπὲρ τρίτου.

Digitized by Google

Παράδειγμα τοιοῦτον εἶναι αἱ συμβάσεις ἀσφαλείας τῆς ζωῆς ὑπὲρ τρίτου. Αἱ συμβάσεις εἰς βάρος τρίτου δὲν παράγουσι, κατὰ τὸ ἰσχῦον δίκαιον, ὑποχρεώσεις διὰ τὸν τρίτον, ἀλλὰ μόνον διὰ τοὺς συμβαλλομένους. Γ. Θ. Ρ.

—**συμβάσεων** ***αἰτία*** *['Αστ. Δίκ.]*· βλ. *αἰτία* (τόμ. Β', σ. 884 γ).

—**σύμβασις** ***ἐργασίας***· βλ. λ. *ἐργασίας σύμβασις* (τ. ΙΑ', σ. 513 α).

συμβαστάζω· βαστάζω μετ' ἄλλου, φέρω βάρος βοηθῶν καὶ βοηθούμενος.

συμβατικός, —ή, —όν· ὁ κατὰ σύμβασιν ὑφιστάμενος, ὡρισμένος διὰ συμβάσεως: «συμβατικὴ ὑποχρέωσις», «συμβατικοὶ δεσμοὶ» οἱ καθοριζόμενοι δι' ἐμπορικῶν συμβάσεων πρὸς ξένα κράτη.— Ἐπίρρ. *συμβατικῶς*.

—**συμβατικὴ** ***συνέλευσις*** (Convention nationale). Τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔδωκαν οἱ Γάλλοι εἰς τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν συνέλευσιν, κατὰ μίμησιν τῶν Ἄγγλων, ὅτε τῷ 1660 ὁ Κάρολος Β', μὴ θελήσας ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ ἄνευ βασιλικῆς προσκλήσεως συνελθὸν Κοινοβούλιον, ὠνόμασεν αὐτὸ συνέλευσιν (Convention). Συνεδριαζούσης τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως τῆς Γαλλίας, μετὰ τὸ κίνημα τοῦ Δαντὼν τῆς 10 Αὐγούστου 1792, συνέρρευσεν εἰς τὴν αἴθουσαν αὐτῆς ἄπειρον πλῆθος ἡγουμένων τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων καὶ ἐζήτησε τὴν σύγκλησιν συμβατικῆς συνελεύσεως καὶ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως, ὅστις εἶχε μεταφερθῆ ἤδη ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ τάγματος τῶν Ναϊτῶν. Κατὰ πρότασιν τοῦ Βερνιὼ ἐψήφισεν ἡ συνέλευσις τὴν σύγκλησιν συμβατικῆς συνελεύσεως, τὴν παῦσιν τῶν ὑπουργῶν καὶ τὴν ἀναστολὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1792 συνῆλθεν αὕτη, τὴν δ' ἐπομένην ἀνεκήρυξε τὴν δημοκρατίαν. Ὁ βίος τῆς συμβατικῆς συνελεύσεως διαιρεῖται εἰς τρεῖς περιόδους: ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν της μέχρι τοῦ πέρατος τῆς δίκης τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς 9 Θερμιδώρ· καὶ ἀπὸ τοῦ πραξικοπήματος καὶ τῆς καταλύσεως τῆς τρομοκρατίας τοῦ Ροβεσπιέρρου μέχρι τῆς διαλύσεως αὐτῆς. Αἱ πράξεις ἑκάστης περιόδου φαίνονται ὡς ἀνήκουσαι εἰς ἀνθρώπους καὶ εἰς χρόνους χωριζομένους διὰ μακρῶν χρονικῶν διαστημάτων, ἡ δὲ ἱστορία της ἀποτελεῖ τὴν δραματικωτέραν περίοδον τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Θ. Β

— **συμβατικὴ** ***ὥρα*** *['Αστρον.]*. Ἡ ὥρα, ἣν ἀπεδέχθη ἑκάστη χώρα ἀναλόγως τῆς ὡριαίας ἀτράκτου, εἰς ἣν ἀνήκει λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως. Ἡ Ἑλλάς, ἀνήκουσα εἰς τὴν ἄτρακτον τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἔχει συμβατικὴν ὥραν, ἥτις ὑπερέχει τῆς μέσης τοπικῆς ὥρας Ἀθηνῶν κατὰ 25 λ 8 δ περίπου. Συνεπῶς, ἡ ὥρα τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ πασῶν τῶν εἰς τὴν ἄτρακτον τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἀνηκουσῶν χωρῶν, ὑπερέχει κατὰ μίαν ἀκεραίαν ὥραν ἀπὸ τῆς ὥρας τῶν χωρῶν, αἵτινες ὑπάγονται εἰς τὴν ἄτρακτον τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ κατὰ δύο ἀκεραίας ὥρας ἀπὸ τὴν ὥραν τῶν χωρῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἢ τῆς ἀτράκτου τοῦ Γκρήνουϊτς (βλ. λ. *ὥρα* καὶ *χρόνος*). Σ. Π.

— **συμβατικὸν** ***δίκαιον*** *[Διεθν. Δίκ.]*. Τὸ σύνολον τῶν συνθηκῶν, αἵτινες διέπουσι τὴν καλουμένην διεθνῆ κοινωνίαν τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν καὶ θέτουσιν ἐν αὐτῇ κανόνας δικαίου. Τὸ συμβατικὸν δίκαιον διακρίνεται τοῦ ἐξ ἐθίμων τοιούτου, ὑφ' οὗ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ διέπεται ἡ διεθνὴς κοινωνία. Αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν συνομολογούμεναι συνθῆκαι διαιροῦνται εἰς συνθήκας θεσπιζούσας κανόνας γενικοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ δικαίου ἐν τῷ διεθνεῖ περιβάλλοντι, τὸ ὁποῖον δίκαιον παρίσταται οὕτως ὡς κωδικοποιημένον, καὶ εἰς συνθήκας συναπτομένας μεταξὺ δύο ἢ καὶ περισσοτέρων κρατῶν ἁπλῶς ἐπὶ τῷ σκοπῷ διευθετήσεως καὶ κανονισμοῦ ὑποκειμενικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων καὶ συμφερόντων παντοίας φύσεως. Ἡ ἀνωτέρω ἐπιτυχὴς διάκρισις, ὀφειλομένη εἰς τὴν γερμανικὴν ἐπιστήμην, ἐπικρατεῖ ἐν τῇ νῦν γενικῇ ἐπιστήμῃ τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Αἱ συνθῆκαι τῆς πρώτης κατηγορίας δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἀποτελοῦσι πηγὴν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, θεωρούμεναι ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν συμβατικὸν διεθνὲς δίκαιον. Ἡ κωδικοποίησις ἔχει μὲν τὸ μειονέκτημα ὅτι σταματᾷ ἔν τινι μέτρῳ τὴν περαιτέρω ἐλευθέραν ἐξέλιξιν τοῦ κανόνος τοῦ δικαίου, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου κέκτηται τὸ μέγα προτέρημα, ὅτι παρουσιάζει ἀκριβῆ, βέβαιον, σαφῆ καὶ ῥητὸν τὸν ἐφαρμοστέον κανόνα δικαίου ἐν δεδομένῃ περιπτώσει. Περὶ τῶν συνθηκῶν ὅμως τῆς δευτέρας κατηγορίας ὑπάρχει μεγάλη ἀμφισβήτησις, ἐνίων συγγραφέων διατεινομένων ὅτι καὶ αὗται ἀποτελοῦσι πηγὴν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τῶν δὲ ἀρνουμένων ὅτι αὗται δὲν ἀποτελοῦσι πηγὴν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, καὶ τοῦτο διότι συνήθως κανονίζουσι μόνον ὑποκειμενικὰ καὶ οὐχὶ ἀντικειμενικὰ δικαιώματα καὶ συμφέροντα τῶν συμβληθέντων κρατῶν, **ἅτινα ἄλλως τε καὶ** μόνον ὑποχρεοῦσι νομικῶς. Ἡ θεωρία αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή· διότι καὶ αἱ συνθῆκαι αὗται, ὡς κανονίζουσαι οὕτως ἢ ἄλλως τὰς μεταξὺ δύο ἢ πλειοτέρων κρατῶν διεθνεῖς σχέσεις, ἀποτελοῦσι πηγὴν ὑποχρεωτικοῦ διὰ ταῦτα δικαίου, τὸ ὁποῖον εἶναι μὲν εἰδικὸν διὰ τὰ συμβληθέντα κράτη καὶ μόνον διὰ ταῦτα, ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἕπεται ὅτι ἐντεῦθεν τὸ δίκαιον τοῦτο δὲν εἶναι συμβατικόν. Ἐκτὸς τούτου, οἱ θεσπιζόμενοι διὰ τοιούτων συνθηκῶν κανόνες εἰδικοῦ δικαίου, ἐπαναλαμβανόμενοι εἰς πολλὰς συγχρόνους ἢ μεταγενεστέρας συνθήκας καθ' ὁμοιόμορφον πάντοτε τρόπον, ἐπιβάλλονται ἐν τέλει ἐν τῇ διεθνεῖ κοινωνίᾳ καὶ καθίστανται οὕτω κανόνες γενικοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ δικαίου ἐν ταύτῃ, τουτέστι πηγαὶ ἀναμφισβήτητοι τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Οἱ τοιοῦτοι ὅμως κανόνες δικαίου δὲν ἀποτελοῦσι προφανῶς ἀκόμη συμβατικὸν δίκαιον, καὶ τοῦτο διότι δὲν προέρχονται ἀμέσως ἐκ διεθνοῦς τινος συνθήκης, ἀλλ' ἀπορρέουσιν ἁπλῶς ἐκ διεθνοῦς ἐθίμου, μορφωθέντος ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ὁμοιομόρφων ἐν τῷ θέματι συνθηκῶν εἰδικοῦ δικαίου μεταξὺ τῶν κρατῶν. Οὕτως, οἱ εἰδικοὶ ὑποκειμενικοὶ κανόνες, τοὺς ὁποίους θέτουσι πολλάκις τὰ κράτη μεταξύ των διὰ μεμονωμένων συνθηκῶν, θὰ ἠδύναντο προϊόντος τοῦ χρόνου νὰ μετατραπῶσιν εἰς γενικὸν καὶ ἀντικειμενικὸν δίκαιον ἐξ ἐθίμου. Τὰ δὲ κράτη, παραλαμβάνοντα τούτους πρὸς διακανονισμὸν καὶ ἑνοποίησιν, θὰ ἠδύναντο νὰ θεσπίσωσι τὸ ὑποχρεωτικὸν αὐτῶν καὶ διὰ συνθηκῶν ἔτι γενικοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ χαρακτῆρος, ἀποτελουσῶν τὸ κατ' ἐξοχὴν συμβατικὸν διεθνὲς δίκαιον. Ἐννοεῖται ὅτι οὐδὲν θὰ ἐκώλυε νομικῶς, ὅπως μία καὶ ἡ αὐτὴ συνθήκη περιλαμβάνῃ συγχρόνως διατάξεις τόσον τῆς πρώτης ὅσον καὶ τῆς δευτέρας κατηγορίας διεθνῶν συνθηκῶν, ὅπως τοῦτο παρατηρεῖται ἰδίᾳ ἐν τῇ ἀπὸ 28 Ἰουνίου 1919 συνθήκῃ τῶν Βερσαλλιῶν μετὰ τῆς Γερμανίας.

Αἱ συνθῆκαι γενικοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ χαρακτῆρος συναντῶνται συνήθως μεταξὺ μεγάλου ἀριθμοῦ κρατῶν καὶ δὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συγκεντρωμένων εἰς συνέδρια ἢ συνδιασκέψεις. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι θὰ ἠδύναντο αὗται νὰ συναφθῶσιν ἐν ἀρχῇ καὶ μεταξὺ περιωρισμένου ἀριθμοῦ κρατῶν, ἰδίᾳ δὲ Μ. Δυνάμεων, μετὰ ταῦτα δέ, διὰ προσβάσεως καὶ τῶν ἐπ λοίπων κρατῶν ἀλληλοδιαδόχως, νὰ λάβωσι μεγάλην ἔκτασιν, δεσμεύουσαι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μέγαν ἀριθμὸν κρατῶν καὶ ἐνίοτε πάντα σχεδὸν τὰ γνωστὰ πεπολιτισμένα κράτη. Ὡς ἰδίᾳ ἡ ἀπὸ 16 Ἀπριλίου 1856 δήλωσις τοῦ συνεδρίου τῶν Παρισίων, αἱ ἀπὸ 22 Αὐγούστου 1864 καὶ 6 Ἰουλίου 1906 συμβάσεις τῆς Γενεύης περὶ τῆς προστασίας τῶν τραυματιῶν καὶ ἀσθενῶν ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν πολέμῳ, ἡ ἀπὸ 6 Φεβρουαρίου 1922 συνθήκη τῆς Οὐάσιγκτον καὶ τὸ ἀπὸ 17 Ἰουνίου 1925 πρωτόκολλον τῆς Γενεύης ἐν σχέσει πρὸς τὸν χημικὸν πόλεμον καὶ πλεῖσται ὅσαι ἄλλαι διεθνεῖς συνθῆκαι. Αἱ συνθῆκαι αὗται, αἵτινες προήγαγον αἰσθητῶς τὸ διεθνὲς δίκαιον, ὑποχρεοῦσι νομικῶς μόνον τὰ συμβληθέντα μέρη ἢ τὰ κανονικῶς προσβάντα εἰς ταύτας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Alvarez*, «La codification du droit international» (1912).—*Bergbohm*, «Staatsverträge und Gesetze als Quellen des Völkerrechts» (1877).—*Duguit*, «L'État, le droit objectif et la loi positive» (1901). Δ. ΔΡΟΣΟΣ

—**συμβατικὸς** ***χρόνος*** *['Αστρον.]*· βλ. *χρόνος* καὶ *ὥρα*.

Συμβάτιος. Ἀρμένιος ἄρχων ἐν τῇ βυζαντινῇ Ἀρμενίᾳ ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαυρικίου (582—602). Δυσαρεστηθεὶς κατὰ τοῦ βασιλέως τούτου, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι διέταξε τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποστολὴν δισχιλίων Ἀρμενίων ἱππέων, ἐστασίασε κατὰ τῆς βυζαντινῆς ἀρχῆς, ἐφόνευσε τὸν διοικητὴν Ἰωάννην καὶ συγχρόνως ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν τῶν Περσῶν. Συλληφθεὶς τότε ἀπεστάλη δέσμιος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα κατεδικάσθη νὰ γίνῃ βορὰ τῶν θηρίων. Ἡ καταδίκη ἔδει νὰ ἐκτελεσθῇ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ. Μόλις ὅμως ἐνεφανίσθη ἐπὶ τοῦ στίβου ὁ Συμβάτιος, ἐνέπνευσε διὰ τοῦ ἀθλητικοῦ παραστήματός του τοιαύτην συμπάθειαν πρὸς τὰ πλήθη, ὥστε πάντες ἤρξαντο κραυγάζοντες νὰ ἐπικαλῶνται τὴν βασιλικὴν χάριν. Εἰς τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκδηλώσεις συμμετέσχε καὶ αὐτὴ ἡ βασίλισσα, ὥστε ὁ βασιλεὺς καμφθεὶς ἀπέλυσε τὸν κατάδικον καὶ τὸν κατέταξεν ὡς ἀξιωματικὸν εἰς τὰ ἐν Ἀφρικῇ στρατεύματα. Ν. ΚΛΣ

—**Συμβάτιος**. Υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Λέοντος Ε' (βλ. λ. *Σαββάτιος*).

—**Συμβάτιος**. Λογοθέτης καὶ στρατηγὸς τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ Μιχαὴλ Γ' (842—867). Ἦτο γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ καίσαρος Βάρδα (θείου τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Γ') καὶ διορισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ λογοθέτης τοῦ δρόμου, ἤτοι ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐγένετο τυφλὸν ὄργανον τοῦ πενθεροῦ του, ἀλλ' ἐν τέλει συνέπραξεν εἰς τὴν ἐξόντωσιν αὐτοῦ, παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ παρακοιμωμένου Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Βάρδα (21 Ἀπριλίου 866) ὁ Μιχαὴλ Γ' υἱοθέτησε τὸν Βασίλειον, ἀνηγόρευσεν αὐτὸν μάγιστρον καὶ τῷ ἐνεπιστεύθη τὴν διαχείρισιν πάσης τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Τοῦτο δυσηρέστησε σφόδρα τὸν Συμβάτιον, ὅστις, μὴ δυνάμενος νὰ ἀνεχθῇ τὴν νέαν ταύτην κατάστασιν, παρῃτήθη τοῦ ἀξιώματος τοῦ λογοθέτου καὶ διωρίσθη τῇ αἰτήσει του στρατηγὸς τοῦ θέματος Θρακησίων, ἀλλὰ μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν νέαν ταύτην θέσιν του ἐπληροφορήθη ὅτι τὴν 27 Μαΐου 866 ὁ Βασίλειος προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Γ' καὶ συμβασιλεὺς αὐτοῦ. Τοῦτο ἐκορύφωσε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Συμβατίου, ὅστις ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ τὴν σύμπραξιν τοῦ στρατηγοῦ Πηγάνη, διοικητοῦ τοῦ θέματος Ὀψικίου, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν ἐκ τῶν παλατίων ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βασιλείου. Καὶ οἱ δύο στρατηγοὶ ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας, εὐφημοῦντες τὸν Μιχαὴλ Γ' καὶ ὑβρίζοντες τὸν βασιλέα αὐτοῦ Βασίλειον. Καθ' ὅλον τὸ θέρος τοῦ 866 παρέμειναν κύριοι τῆς καταστάσεως εἰς τὰ θέματα αὐτῶν, ἐλεηλάτουν τὰ κτήματα τῶν ἀντιθέτων των καὶ κατεκράτουν τὰ πλοῖα τὰ ἐκτελοῦντα τὴν μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως συγκοινωνίαν, ἀλλὰ μόλις ἤρχισεν ὁ χειμὼν ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του καὶ μετ' ὀλίγον συνελήφθησαν ἀμφότεροι καὶ ὡδηγήθησαν δέσμιοι εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα κατεδικάσθησαν εἰς ἐξόρυξιν τῶν ὀφθαλμῶν, εἰς ἀποκοπὴν τῆς μιᾶς χειρὸς καὶ εἰς ἐξορίαν. Μετὰ ἓν περίπου ἔτος, ὅτε ὁ Βασίλειος ἐδολοφόνησε τὸν Μιχαὴλ Γ' καὶ ἀπέμεινε μόνος βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς ἐξορίας τόν τε Συμβάτιον καὶ τὸν Πηγάνην. Ν. ΚΛΣ

συμβεβηκός, —*ότος* (τό)· μετχ. παρακ. τοῦ *συμβαίνω* (βλ. λ.) ὡς οὐσ., ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει συμβῇ, τὸ γεγονός, τὸ ἐπεισόδιον: «μετὰ τὸ συνταρακτικὸν τοῦτο συμβεβηκός...».

—*[Φιλοσ.]* Ἐν τῇ φιλοσοφικῇ ὁρολογίᾳ *συμβεβηκὸς* (λατιν. accidens) καλεῖται τὸ μὴ οὐσιῶδες καὶ σταθερόν, τὸ μὴ κατ' ἀνάγκην ὑπάρχον καὶ ἑπομένως τὸ ἁπλῶς διαπιστούμενον καὶ μὴ ἀποδεικνυόμενον. Τὸ συμβεβηκὸς ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἀναγκαῖον καὶ πρὸς τὴν οὐσίαν. Ἐκ τῶν ἰδιοτήτων καὶ τῶν γνωρισμάτων ἀντικειμένου τινός, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ μεταβληθοῦν ἢ νὰ λείψουν χωρὶς νὰ μεταβληθῇ ἢ νὰ ἐκλείψῃ καὶ τὸ ἀντικείμενον, τὰ *ἐπουσιώδη* δηλαδή, εἶναι ἰδιότητες ἢ γνωρίσματα *κατὰ συμβεβηκός*, ἐνῷ ὅσα δὲν δύνανται οὔτε νὰ μεταβληθοῦν οὔτε νὰ λείψουν χωρὶς καὶ τὸ ἀντικείμενον νὰ μεταβληθῇ ἢ ἐκλείψῃ, ταῦτα ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀντικειμένου, εἶναι τὰ *οὐσιώδη*.

Ἀντιστροφὴ κατὰ συμβεβηκὸς (conversio per accidens) καλεῖται ἐν τῇ λογικῇ ἡ ἀντιστροφή, καθ' ἣν τὸ ποσὸν τῆς νέας κρίσεως εἶναι διάφορον τοῦ τῆς ἀντιστρεφούσης. Κατὰ συμβεβηκὸς ἀντιστρέφουσιν αἱ ἑξῆς κυρίως κρίσεις: α) αἱ καθόλου καταφατικαί, ἐν αἷς τὸ ὑποκείμενον εἶναι μέρος τοῦ κατηγορουμένου: πάντες οἱ θάμνοι εἶναι φυτὰ —τινὰ φυτὰ εἶναι θάμνοι· β) αἱ ἐπὶ μέρους καταφατικαί, ἐν αἷς τὸ κατηγορούμενον εἶναι μέρος τοῦ ἀντικειμένου: τινὰ φυτὰ εἶναι δένδρα—πάντα τὰ δένδρα εἶναι φυτά.

συμβία (ἡ)· βλ. *σύμβιος*.

συμβιβάζω, ἀόρ. *συνεβίβασα—συνεβιβάσθην*, παθ. μετχ. δημοτ. *συμβιβασμένος* καὶ *συμβασμένος*· κάμνω τινὰ νὰ συμφωνήσῃ, διαλλάττω, συμφιλιώνω: «τοὺς συνεβίβασε τὸ δικαστήριον»· || φρ. «τὰ συμβιβάσανε» συνεφώνησαν, συνεφιλιώθησαν, ἔμειναν σύμφωνοι || παθ. *συμβιβάζομαι*· προσαρμόζομαι, ταιριάζω: «δὲν συμβιβάζονται αἱ ἀντιλήψεις των»· || συγκατατίθεμαι, συγκαταβαίνω: «συμβιβάζεται εὔκολα»· || «συνεβιβάσθησαν», κοιν. «συμβιβαστήκανε» συνεφώνησαν, συνεφιλιώθησαν, ἔμειναν σύμφωνοι.

συμβιβασμὸς (ὁ)· σύμβασις, συγκατάβασις ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων, ἡ δι' ἀμοιβαίων συνομολογιῶν ἐπίτευξις συμφωνίας, οἷον μεταξὺ χρεοκόπου καὶ δανειστοῦ ἢ μεταξὺ ὁπωσδήποτε διαφωνούντων: «ἐπῆλθε—, ἐπετεύχθη συμβιβασμός», «ἐπιζητεῖ συμβιβασμόν».

—*['Αστ. Δίκ.]* *Συμβιβασμὸς* εἶναι ἡ σύμβασις, διὰ τῆς ὁποίας τὰ συμβαλλόμενα μέρη αἴρουσι δι' ἀμοιβαίων παραχωρήσεων τὴν μεταξύ των ὑφισταμένην καὶ εἰς ἔννομόν τινα σχέσιν ἀναφερομένην ἀβεβαιότητα. Πάσης φύσεως ἀξιώσεις, προσωπικαί, πραγματικαὶ κληρονομικαὶ καὶ περιωρισμένως πως οἰκογενειακαὶ εἶναι δεκτικαὶ συμβιβασμοῦ, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι ἐξῃρημέναι τῆς ἰδιωτικῆς αὐτοβουλίας. Ἀναγκαία προϋπόθεσις τοῦ συμβιβασμοῦ εἶναι ἡ ἀβεβαιότης, ἀρκεῖ δὲ καὶ ἡ ὑποκειμενικὴ τοιαύτη. Ἡ ἀβεβαιότης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀναφέρεται εἰς ὑπάρχουσαν ἀμφισβήτησιν περὶ τὴν γένεσιν, τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν ἔκτασιν ἀξιώσεώς τινος. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ ταύτης εἶναι ἐφικτὸς ὁ συμβιβασμός, ὡς π. χ. ἐπὶ ἀξιώσεων ἐξ ἀναβλητικῶν αἱρέσεων ἢ ἐκ τῆς διαρκείας τῆς ζωῆς ἀνθρώπου ἢ τῆς φερεγγυότητος τοῦ ὀφειλέτου ἢ τῆς ἐπαρκείας τῶν ἐμπραγμάτων ἀσφαλειῶν ἐξησφαλισμένων... τημένων.

Κατὰ διάταξιν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου δὲν ἐπιτρέπεται συμβιβασμὸς μετὰ δεδικασμένον, ἀλλ'

Digitized by Google

ἰσχυρὸς εἶναι. ἐὰν ἡ ἀπόφασις ὑπόκειται εἰς προσβολὴν δι' ἐνδίκου μέσου ἢ ἀγνοῆται ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ ἢ ἀμφιβάλλεται ἡ ἰσχύς του, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ἀβεβαιότης διὰ τὸ ἐκτελέσιμον τῆς ἀποφάσεως.

Ἡ σύμβασις τοῦ συμβιβασμοῦ χαρακτηρίζεται ὡς τοιαύτη ἐκ τοῦ σκοποῦ ὃν ἐπιδιώκει, πραγματοποιεῖται δὲ κατὰ ποικίλους τρόπους, κυρίως ὅμως δι' ἀναγνωρίσεως ἢ ἀμέσου ἱκανοποιήσεως τοῦ ὅλου ἢ μέρους τῆς ἀμφισβητουμένης ἀξιώσεως, γενομένης παραιτήσεως ἀπὸ τῶν λοιπῶν, ὡς καὶ διὰ παραιτήσεως τῆς ἀξιώσεως ἐπ' ἀντάλλαγμάτι εἰς χρήματα ἢ χρηματικὴν ἀξίαν ἔχοντα ἀντικείμενα. Πάντως αἱ παραχωρήσεις δέον νὰ εἶναι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων μερῶν, ἄλλως εἶναι κεκαλυμμένη δωρεά.

Ὁ συμβιβασμὸς ἐξομοιοῦται μὲ δικαστικὴν ἀπόφασιν, διότι ἀποπερατοῖ τὴν διαφοράν, ὅπως ἡ ἀπόφασις τὴν δίκην, ἐνεργεῖ δὲ μόνον μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων καὶ τῶν καθολικῶν ἢ εἰδικῶν διαδόχων αὐτῶν, οὐχὶ δὲ κατὰ τρίτων καὶ δὴ κατὰ τῶν ἐγγυητῶν καὶ τῶν ἄλλων προσθέτως ἐνεχομένων, ἐφ' ὅσον καὶ οὗτοι δὲν συνεβλήθησαν, οἵτινες ὅμως δύνανται νὰ τὸν ἐπικαλεσθῶσιν, ὁπότε θεωροῦνται ἀναγνωρίσαντες αὐτόν. Κατὰ εἰδικὴν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου διάταξιν, οἱ δανεισταὶ τῆς κληρονομίας δύνανται νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὸν μεταξὺ τῶν ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων συμβιβασμόν.

Ὁ συμβιβασμὸς συνομολογεῖται σήμερον καθ' οἱονδήποτε τρόπον, ἐφαρμοζομένων πάντοτε τῶν περὶ ἀποδείξεως δικονομικῶν διατάξεων. Προκειμένου ὅμως περὶ συμβιβασμοῦ ἀφορῶντος ἐπίδικον ἀξίωσιν ἐν ἐκκρεμεῖ δίκῃ, κατὰ τὰ ἄρθρα 477 καὶ 478 τῆς πολιτικῆς δικονομίας δέον νὰ συντάσσηται συμβολαιογραφικὴ πρᾶξις ἢ δικαστικὴ ἔκθεσις, ἥτις νὰ ὑπογράφηται παρ' ὅλων τῶν εἰς τὴν συζήτησιν παρευρεθέντων δικαστῶν, ὡς καὶ τῶν διαδίκων ἢ πληρεξουσίων αὐτῶν.

Οἱ συμβιβασμοὶ μετὰ τοῦ δημοσίου, δημοσίου δικαίου νομικῶν προσώπων, δήμων, κοινοτήτων, φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων καὶ ὑπὸ ἐπιμέλειαν διατελούντων προσώπων ὑπόκεινται εἰς εἰδικὰς διατυπώσεις, ὁ δὲ περὶ μελλούσης διατροφῆς αἰτίᾳ θανάτου καταληφθείσης συμβιβασμός, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι ὠφέλιμος τῷ δωρεοδόχῳ, χρήζει δικαστικῆς ἐπικυρώσεως.

Δὲν ἐπιτρέπεται συμβιβασμός: α) ἐπὶ γαμικῶν διαφορῶν, ἤτοι περὶ διαζυγίου, χωρισμοῦ τραπέζης καὶ κοίτης καὶ χωρισμοῦ κτημάτων· β) ἐπὶ προσωπικῆς καταστάσεως ἢ οἰκογενειακῆς τάξεως, ἐκτὸς ἂν εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὸ πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ διαφορὰ ἀναφέρεται· γ) περὶ κληρονομίας πρὶν ἢ ἀνοιχθῇ ἡ διαθήκη· δ) περὶ μέλλοντος ἀδικήματος ὡς μεταβάλλων τὸ ἀδίκημα εἰς δικαίωμα, ἐπιτρέπεται ὅμως ἐπὶ ἰδιωτικῶν ἀπαιτήσεων ἐκτετελεσμένων ἀδικημάτων· ε) καὶ ἐν γένει περὶ πάσης ὑποθέσεως, δι' ἣν πρὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου δέον ν' ἀκουσθῇ ὁ εἰσαγγελεύς.

Ὁ συμβιβασμὸς δύναται νὰ προσβληθῇ κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς προσβολῆς τῶν συμβάσεων ἕνεκα βίας, δόλου καὶ οὐσιώδους πλάνης. Ἕνεκα μεταγενεστέρως ἀνακαλυφθέντων ἐγγράφων δὲν προσβάλλεται ὁ συμβιβασμός, ἐκτὸς ἐὰν δολίως ἀπεκρύβησαν ταῦτα. Ε. Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ

—*[Δημοσιον.] Συμβιβασμὸς* νοεῖται ὁ μεταξὺ κράτους, περιελθόντος εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας, καὶ τῶν δανειστῶν αὐτοῦ ἐκ συμφώνου, ἢ καὶ μονομερῶς ὑπὸ τοῦ κράτους, προσωρινὸς ἢ ὁριστικός, διακανονισμὸς τῶν ἀρχικῶν ἐκ δημοσίων δανείων ὑποχρεώσεών του, δι' ἐλαττώσεως τῶν διὰ χρεολύσιον ἢ τόκους ὑποχρεώσεών του. Ὁ διακανονισμὸς οὗτος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ, ὅπως τὸ περιελθὸν εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας κράτος, λαμβάνον ἐγκαίρως μέτρα συμβιβασμοῦ καὶ ἐπιτυγχάνον προθεσμίας πληρωμῆς, ἀποκαταστήσῃ τὴν οἰκονομικήν του κατάστασιν καὶ τὴν πίστιν του. Κατ' ἀρχήν, κρατοῦσαν σήμερον ἐν τῇ δημοσιονομίᾳ, τὸ κράτος εἶναι ὁ μόνος κριτὴς τῆς περὶ πληρωμῆς ἱκανότητός του, ὡς κυρίαρχον. Ὁσάκις κάμπτεται ἡ ἀντοχὴ τῆς χώρας, ὑπὸ τὸ βάρος ὑπερβολικῶν φόρων, αἱ πρὸς τοὺς δανειστὰς παρασχεθεῖσαι ἐγγυήσεις φυσικῶς ἐλαττοῦνται, καὶ πρὸς ἀποτροπὴν ἀπειλουμένης ἀναρχίας ὁ συμβιβασμὸς δικαιολογεῖται, ἐνῷ ἀντιθέτως εἶναι ἀπαράδεκτος, ὁσάκις τὸ κράτος ἐπιζητεῖ νὰ πλουτήσῃ εἰς βάρος τῶν δανειστῶν του. Ὁ διακανονισμὸς τοῦ χρέους πτωχεύσαντος κράτους περιλαμβάνει: α) μονομερῆ ἀπόφασιν ρυθμίσεως τοῦ χρέους, λαμβανομένην διὰ νόμου, ἀλλὰ τὸ μέτρον τοῦτο κανονικῶς λαμβάνεται διὰ τὰς σχέσεις τοῦ πτωχεύσαντος κράτους καὶ τῶν ὑπηκόων του, β) συνεννόησιν μετὰ τῶν δανειστῶν, γ) διακανονισμὸν κατὰ διαιτησίαν, δ) διακανονισμὸν κατόπιν ἐπεμβάσεως, οἷος ἐγένετο διὰ τὴν Ἑλλάδα (νόμος ,ΒΦΙΘ' τοῦ 1898). Ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ θεωρεῖται ὡς ἀθέμιτος πᾶσα ἐπέμβασις πολιτείας ὑπὲρ τῶν πιστωτῶν ἰδίων της ὑπηκόων, ἐξαιρουμένης τῆς περιπτώσεως δόλου καὶ προφανοῦς κακῆς πίστεως τῆς ὀφειλέτιδος πολιτείας. [Πρβλ. *Στ. Σεφεριάδου*: «Μαθήματα διεθνοῦς δημοσίου δικαίου» βιβλ. α', σελ. 326 ἑπ., *L. Heinemann*: «Ἡ κρατικὴ χρεοκοπία ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει» ἐν περιοδικῷ «Πλοῦτος» τῆς 14 Αὐγούστου 1932 καὶ ἑπ.. *Paul Leroy-Beaulieu*, «Traité de la science des finances» (τόμ. β', ἔκδ. η', σελ. 565 ἑπ.), *Gaston Jèze*, «Cours élém de science des finances et de législ. financière française» (ἔκδ. 1931, σελ. 255 ἑπ.).] Γ. Ν. Κ.

—**συμβιβασμὸς** ***ἐπὶ πτωχεύσεως*** *['Εμπ. Δίκ.]*. Λέγεται οὕτω ἡ μεταξὺ τῶν πιστωτῶν τῆς πτωχεύσεως συμφωνία, ἵνα ὁ πτωχεύσας ἀναλάβῃ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας του ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους. Ὁ συμβιβασμὸς ἐπὶ πτωχεύσεως διακρίνεται: α') εἰς κοινὸν ἢ συνήθη, καὶ β') εἰς τὸν ἐπὶ ἐγκαταλείψει περιουσίας. Ἀλλ' ἑκάτερος τῶν πτωχευτικῶν συμβιβασμῶν ἀπαιτεῖ διαδικασίαν δαπανηρὰν καὶ ἀπαιτοῦσαν μακρὸν χρόνον καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ κοινὸν συμφέρον καθιστᾷ πολλάκις ἀναγκαίαν τὴν σύναψιν φιλικοῦ ἢ ἐξωδίκου συμβιβασμοῦ, ὅστις γίνεται, ἄνευ τηρήσεως τῶν διατυπώσεων τοῦ πτωχευτικοῦ συμβιβασμοῦ τῶν ἄρθρων 600 καὶ ἑπ. τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, διὰ κοινῆς συνεννοήσεως, συντελουμένης εἴτε πρὸ πάσης κηρύξεως τῆς πτωχεύσεως, εἴτε καὶ κηρυχθείσης ταύτης, μετὰ τῶν πιστωτῶν, συναινούντων εἰς περιορισμὸν τῶν ἀπαιτήσεών των. Ἂν μὴ μετάσχωσιν εἰς τὸν συμβιβασμὸν τοῦτον πάντες οἱ πιστωταί, οἱ λοιποὶ δὲν δεσμεύονται ἐξ αὐτοῦ (ΑΠ. 326 τοῦ 1867 καὶ 132 τοῦ 1876). Διὰ τοῦ πτωχευτικοῦ συμβιβασμοῦ ὁ πτωχεύσας ἀναλαμβάνει νὰ πληρώσῃ τὸ ὅλον ἢ συνήθως ποσοστὸν μόνον τῶν χρεῶν του, ἐπανακτῶν τὴν διοίκησιν καὶ τὴν ἐλευθέραν διαχείρισιν τῆς περιουσίας του ὑπό τινας ὅρους. Τὸ εὐεργέτημα τοῦτο παραχωρεῖται, κατὰ τὸν νόμον, εἰς τὸν πτωχεύσαντα, διότι θεωρεῖται συμφερώτερον ν' ἀποκατασταθῇ ὁ ἀτυχήσας ὀφειλέτης εἰς τὴν διαχείρισιν, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει του νὰ ἐκπληρώσῃ, εἰς ὡρισμένας προθεσμίας, τὰς ἀναληφθείσας διὰ τοῦ συμβιβασμοῦ ὑποχρεώσεις του, παρὰ νὰ γίνῃ ἐκποίησις τῆς περιουσίας του πρὸς ἱκανοποίησίν των. Ἵνα δὲ μὴ ἐπιτευχθῇ ὁ συμβιβασμὸς δι' εἰκονικῶν πιστωτῶν, δὲν δύναται νὰ γίνῃ πρὸ τῆς περατώσεως τῆς ἐξελέγξεως τῶν πιστώσεων.

Ὅροι τοῦ συμβιβασμοῦ εἶναι: 1) Ἐκπλήρωσις τῶν διατυπώσεων τῆς συγκλήσεως τῶν πιστωτῶν καὶ τῆς ἐξελέγξεως τῶν πιστώσεων κλπ. (ἄρθρ. 597—599). 2) Συμφωνία εἰς τὸν προτεινόμενον συμβιβασμόν: α) πλειονοψηφίας τῶν πιστωτῶν, ἀντιπροσωπευούσης τὰ τρία μὲν τέταρτα τῶν ὁριστικῶς ἢ προσωρινῶς δεκτῶν γενομένων πιστώσεων, ἐὰν τὸ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου προσφερόμενον ποσοστὸν εἶναι τοὐλάχιστον 60% τῶν ἐγχειρογράφων πιστώσεων, τὰ τέσσαρα δὲ πέμπτα τῶν πιστώσεων, ἐὰν τὸ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου προσφερόμενον ποσοστὸν εἶναι κατώτερον μὲν τῶν 60%, ἀνώτερον δὲ τῶν 25%, β') πλειονοψηφίας τῶν δύο τρίτων τῶν πιστωτῶν, ἀντιπροσωπευούσης τὰ τέσσαρα πέμπτα τῶν πιστώσεων, ἐὰν τὸ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου προσφερόμενον ποσοστὸν εἶναι κατώτερον τῶν 25% καὶ γ) πλειονοψηφίας τῶν πιστωτῶν, παριστώσης τὰ τρία τέταρτα τῶν πιστώσεων, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ συμβιβασμοῦ ἐπὶ ἐγκαταλείψει περιουσίας (ἄρθρ. 600). Τοιουτοτρόπως συνδυάζεται ἡ πλειονοψηφία, ἡ προσωρινὴ τῶν πιστωτῶν, πρὸς τὴν πραγματικὴν πλειονοψηφίαν τῶν πιστώσεων καὶ διὰ τῆς διττῆς ταύτης πλειονοψηφίας προστατεύονται τὰ συμφέροντα πάντων. 3) Τήρησις τῶν περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν κατὰ τ' ἀνωτέρω πλειονοψηφιῶν κανόνων τοῦ νόμου, καθ' οὓς: α) δὲν ὑπολογίζονται αἱ πιστώσεις τῆς συζύγου τοῦ ὀφειλέτου, τῶν γονέων αὐτοῦ ἢ αὐτῆς καὶ τῶν συγγενῶν ἢ κηδεστῶν αὐτοῦ ἢ αὐτῆς μέχρι τοῦ τετάρτου βαθμοῦ συμπεριλαμβανομένου, στεροῦνται δὲ ψήφου οἱ ἐκδοχεῖς τοιούτων πιστώσεων, καθὼς ἐπίσης δὲν ὑπολογίζονται αἱ δι' ὑποθήκης, ἐνεχύρου ἢ προνομίου ἐξησφαλισμέναι πιστώσεις, ἐὰν ὁ πιστωτὴς δὲν παραιτῆται τῶν τοιούτων ἀσφαλειῶν (ἄρθρ. 601), καὶ β) ὁ συμβιβασμὸς ὑπογράφεται, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος καθ' ἣν συνεδρίασιν ἀποφασίζεται, τηρουμένων καὶ τῶν λοιπῶν ὅρων τοῦ ἄρθρου 602.

Κωλύματα τοῦ συμβιβασμοῦ: α) Ἀπαγορεύεται ὁ συμβιβασμός, ἐὰν ὁ πτωχεύσας κατεδικάσθη ἐπὶ δολίᾳ χρεοκοπίᾳ, ἐὰν δὲ ἀνακρίνεται ἐπὶ δολίᾳ χρεοκοπίᾳ οἱ πιστωταὶ συγκαλοῦνται διὰ ν' ἀποφασίσωσιν, ἄν, ἐν περιπτώσει ἀθφώσεως αὐτοῦ ἐπιφυλάσσωνται νὰ διασκεφθῶσι περὶ τοῦ συμβιβασμοῦ (ἄρθρ. 603). β) Ἡ ἕνεκεν ἁπλῆς χρεοκοπίας καταδίκη δὲν κωλύει τὸν συμβιβασμόν· μολαταῦτα, ἅμα γίνῃ ἔναρξις τῆς ἀνακρίσεως, δύνανται οἱ πιστωταὶ ν' ἀναβάλωσι τὰς διασκέψεις των (ἄρθρ. 605).

Διαδικασία: α') Ὁ συμβιβασμὸς ὑπογράφεται, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος, καθ' ἣν συνεδρίασιν ἀποφασίζεται, τηρουμένων κατὰ τὰ λοιπὰ τῶν ὅρων τοῦ ἄρθρου 602. β') Οἱ δικαιούμενοι νὰ συντρέξωσιν εἰς τὸν συμβιβασμὸν πιστωταί, ἢ ὅσων τὰ δικαιώματα ἀνεγνωρίσθησαν μεταγενεστέρως, δύνανται ν' ἀνακόψωσιν αὐτόν, δι' ἀνακοπῆς ἠτιολογημένης καὶ κοινοποιουμένης εἰς τὸν πτωχεύσαντα ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ συμβιβασμοῦ, ἐνώπιον τοῦ πρωτοδικείου, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 605—606. Δεκτῆς γενομένης τῆς ἀνακοπῆς, ἀκυροῦται ὁ συμβιβασμὸς (ἄρθρ. 607 ἐν τέλει). γ') Ἡ ἐπικύρωσις τοῦ συμβιβασμοῦ γίνεται δι' ἀποφάσεως τοῦ πρωτοδικείου, τῇ αἰτήσει τοῦ ἐπιμελεστέρου τῶν διαδίκων, ὁ δὲ εἰσηγητὴς δικαστὴς ὑποβάλλει ἔκθεσιν καὶ πρὸ τῆς περὶ ἐπικυρώσεως τοῦ συμβιβασμοῦ ἀποφάσεως (ἄρθρ. 607—609). δ') Ἀνακοπὴ κατὰ τοῦ συμβιβασμοῦ δύναται νὰ γίνῃ παρὰ τῶν δικαιουμένων νὰ συντρέξωσιν εἰς τὸν συμβιβασμὸν πιστωτῶν ἢ ὅσων τὰ δικαιώματα ἀνεγνωρίσθησαν μεταγενεστέρως, κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 605—606.

Ἀποτελέσματα τοῦ συμβιβασμοῦ εἶναι: α') Ἡ ἐπικύρωσις καθιστᾷ τὸν συμβιβασμὸν ὑποχρεωτικόν, ὡς πρὸς ἅπαντας τοὺς πιστωτάς, καταγεγραμμένους ἢ μὴ ἐν τῷ ἰσολογισμῷ, ἐξελεγχθέντας ἢ μή, καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἐκτὸς τοῦ κράτους κατοικοῦντας κ.λ.π., δι' οἱονδήποτε ποσὸν ἤθελον ἀναγνωρισθῇ διὰ τῆς ὁριστικῆς ἀποφάσεως (ἄρθρ. 610) β') Διατηρεῖται δι' ἕκαστον τῶν πιστωτῶν ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 581 ἐγγραφεῖσα ὑποθήκη ἐπὶ τῶν ἀκινήτων τοῦ πτωχεύσαντος (ἄρθρ. 611). γ') Ἅμα κατασταθείσης τελεσιδίκου τῆς περὶ ἐπικυρώσεως τοῦ συμβιβασμοῦ ἀποφάσεως, παύουσι τὰ καθήκοντα τῶν συνδίκων, ἐκτὸς τινων περιπτώσεων, καὶ δίδουσιν οὗτοι πρὸς τὸν πτωχεύσαντα λογαριασμὸν τῆς διαχειρίσεώς των (ἄρθρ. 612) δ') Ὁ μὴ καταδιωκόμενος ἐπὶ χρεοκοπίᾳ πτωχεύσας, ὅστις ἔτυχε τοῦ συμβιβασμοῦ, δύναται ν' ἀναλάβῃ τὰ ἔργα τοῦ ἐμπορικοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος, ἐκπίπτει ὅμως αὐτοῦ, ἐὰν δὲν ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις του κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 613.

Συμβιβασμὸς ἐπὶ ἐγκαταλείψει περιουσίας, ὁλικῇ ἢ μερικῇ τοῦ πτωχεύσαντος, δύναται νὰ συνομολογηθῇ, κατὰ τοὺς ἐν τοῖς ἄρθροις 600—613 ὁρισμοὺς τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, ἐπιφέρει δὲ τ' ἀποτελέσματα τῶν λοιπῶν συμβιβασμῶν, ὑποκείμενος ὡσαύτως εἰς ἀκύρωσιν ἢ διάρρηξιν διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους. Ἀλλ' ἡ διαχείρισις καὶ ἐκκαθάρισις τῆς ἐγκαταλειφθείσης περιουσίας γίνεται διὰ διαχειριστῶν, ἐκλεγέντων κατὰ τὴν ἐν ἄρθρῳ 600 ὁριζομένην διττὴν πλειονοψηφίαν παρὰ τῶν πιστωτῶν, ἐνεργούντων ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ εἰσηγητοῦ (ἄρθρ. 614).

Ἀκύρωσις καὶ διάρρηξις τοῦ συμβιβασμοῦ. Ἡ ἀκύρωσις εἶναι διττή: α') Ἐπέρχεται αὐτοδικαίως, ἐὰν ὁ πτωχεύσας καταδικασθῇ ἐπὶ δολίᾳ χρεοκοπίᾳ. β') Δύναται νὰ ἐπέλθῃ, δι' ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου, τῇ αἰτήσει τῶν συνδίκων ἢ τινος τῶν πιστωτῶν, ἕνεκα δόλου ἀνακαλυφθέντος μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν πρὸς τὸν σκοπὸν ἀποκρύψεως τῆς ἐνεργητικῆς περιουσίας ἢ ἐξογκώσεως τῆς παθητικῆς (ἄρθρ. 615). Ἡ διάρρηξις διαφέρει τῆς ἀκυρώσεως, διότι ἀπορρέει ἐκ γεγονότος ἐπερχομένου μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ συμβιβασμοῦ, ὡς ἡ μὴ ἐκπλήρωσις ὅρων τοῦ συμβιβασμοῦ ὑπὸ τοῦ πτωχεύσαντος (ἄρθ. 616—624), ἐνῷ ἡ ἀκύρωσις προκύπτει ἐξ ἐλαττώματος ὑπάρχοντος ἐν τῇ συμβάσει. Ἡ διάρρηξις δὲν ἀπαλλάττει τοὺς ἐγγυηθέντας, ἐνῷ ἡ ἀκύρωσις τοὺς ἀπαλλάττει αὐτοδικαίως (ἄρθρ. 615 καὶ 617). Παραγράφεται δὲ ἡ περὶ διαρρήξεως ἀγωγὴ μετὰ πενταετίαν (ἄρθρ. 618). Τὰ λοιπὰ ἀποτελέσματα εἶναι κοινὰ ἐπί τε τῆς ἀκυρώσεως καὶ διαρρήξεως, ἤτοι ἀναζῇ ἡ πτώχευσις, διορίζεται εἰσηγητής, σύνδικοι κ. λ. π. (ἄρθρ. 620 καὶ ἑπ.). Ἐὰν δὲν κατορθωθῇ συμβιβασμός, οι πιστωταὶ τελοῦσιν αὐτοδικαίως εἰς κατάστασιν *ἑνώσεως* (βλ. λ.).

Συμβιβασμὸς προληπτικὸς τῆς πτωχεύσεως γίνεται, ὁσάκις ἔμπορος ὀφειλέτης, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν κήρυξιν τῆς πτωχεύσεως αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνῃ προληπτικὸν συμβιβασμὸν μετὰ τῶν δανειστῶν του. Ὁ συμβιβασμὸς οὗτος εἶναι εὐεργέτημα, παρεχόμενον μόνον εἰς τὸν ἀτυχῆ καὶ καλῆς πίστεως ἔμπορον ὀφειλέτην, δηλαδὴ πρὸς τὸν ἄνευ δόλου τινὸς πρὸς βλάβην τῶν πιστωτῶν αὐτοῦ ὑποστάντα ἐλάττωσιν τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικὴν κατάστασιν, εἴτε οὗτος ἔπαυσε τὰς πληρωμάς του εἴτε μή. Ἐν Ἑλλάδι ὁ συμβιβασμὸς οὗτος εἶχεν εἰσαχθῇ διὰ τοῦ νόμου ,ΒΡΜΑ' τῆς 6 Φεβρουαρίου 1893, ἀλλ' ὁ νόμος οὗτος, ἀποτυχὼν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του, κατηργήθη διὰ τοῦ νόμου ,ΒΤΛΘ' τῆς 7 Αὐγούστου 1895. Γ. Ν. Κ.

συμβιβαστικός, *—ή. —όν*· ὁ ἀγαπῶν τὸν συμβιβασμόν, ὁ εὐκόλως συμβιβαζόμενος, διαλλακτικός.—Ἐπίρρ. ***συμβιβαστικῶς.***

συμβιβαστικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ συμβιβαστικοῦ, τάσις, ροπὴ πρὸς συμβιβασμόν.

σύμβιος, *—α, —ον*· ὁ συζῶν, σύζυγος· || *συμβία* (ἡ) ὡς οὐσ.· ἡ μεθ' ἧς τις συζῇ, ἡ νόμιμος σύζυγος.

συμβιῶ *(—όω)*· συζῶ, συνδιαιτῶμαι μετά τινος.

συμβίωσις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ ζῇ τις μετ' ἄλλου, τὸ νὰ συνδιαιτᾶται.

— *[Φυσιολ.] Συμβίωσις* καλεῖται ἡ ταυτόχρονος καὶ συνδεδυασμένη ὕπαρξις δύο ἢ πλειόνων ὀργανισμῶν, οἵτινες ζῶσι καὶ ἀναπτύσσονται ὑπὸ τὰς **αὐτὰς συνθήκας, δὲν παρενοχλοῦσιν ἀλλήλους,**

Digitized by Google

ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἐπωφελοῦνται ἐνίοτε ἀμοιβαίως ἐκ τῆς γειτνιάσεως ταύτης. Οὕτω λ. χ. εἰς τὰ καλλιεργήματα, ἐν οἷς συμβιοῦσιν ὁ τυφικὸς βάκιλλος μετὰ τοῦ σταφυλοκόκκου, ὁ βάκιλλος οὗτος τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ ἀναπτύσσεται καλύτερον ἢ ἐπὶ ἀμιγῶν καλλιεργημάτων. Μικροβιακαὶ συμβιώσεις παρατηροῦνται καὶ εἰς τὰς παθολογικὰς καταστάσεις, ὡς π. χ. τοιαῦται ὑπάρχουσιν εἰς τὴν στοματίτιδα τοῦ Vincent κλπ. Μ. Ν. Κ.

—*[Βοτ.]* Τὸ φυτόν, συνήθως, ἔχει ἀνάγκην διὰ τὴν θρέψιν του τοῦ ἐδάφους, τῶν ριζῶν καὶ τῆς ἀτμοσφαίρας. Πολλάκις ὅμως παρατηρεῖται ὅτι δύο ἢ καὶ περισσότερα φυτά, ἰδίως διαφόρων εἰδῶν, συνεταιρίζονται, οὕτως εἰπεῖν, μεταξύ των εἴτε δι' ἁπλῆς ἐπαφῆς, εἴτε διὰ συνδιεισδύσεως ἐν τῷ ἐδάφει, ἀποτελοῦντα οὕτω περίπλοκον ἑτερογένειαν, καθ' ἣν τὰ συμβιοῦντα φυτὰ ἐνεργῶς ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς θρέψεως ἀλλήλων. Ἐνίοτε ὅμως ἓν ἢ πλειότερα ἐν συμβιώσει φυτὰ βλάπτουσι τὰ ἕτερα, διότι ζῶσιν ἀναλώμασι τούτων μόνον, ὁπότε καὶ ἡ τοιαύτη συμβίωσις καλεῖται *συμβίωσις δυσαρμονικὴ* ἢ *παρασιτισμός,* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πρώτην, ἥτις καλεῖται *συμβίωσις ἁρμονικὴ* ἢ *κυρίως συμβίωσις.* Ἡ κυρίως συμβίωσις δυνατὸν νὰ γίνεται μεταξὺ φυτῶν, ὅπερ καὶ συνηθέστερον, ὁπότε καὶ *φυτοφυτικὴ συμβίωσις* καλεῖται, ἢ καὶ μεταξὺ φυτοῦ καὶ ζῴου, ὁπότε καλεῖται *ζῳοφυτικὴ συμβιωσις*. Φυτοφυτικὴ συμβίωσις παρατηρεῖται εἰς τοὺς *λειχῆνας*, τὰ *ἄλγη*, τοὺς *μύκητας,* τοὺς *ἀσκομύκητας* κ. τ. λ. Ζῳοφυτικὴ συμβίωσις παρατηρεῖται εἰς τὰ *πρωτόζῳα* κυρίως, καὶ ἰδίως εἰς τὰ γένη *σιένωρ, στυλαυχία κ.τ.λ.*, ἅτινα περικλείουσιν ἐντὸς τῆς πρωτοπλασματικῆς μάζης των μικροτάτους φυτικοὺς θαλασσίους ὀργανισμοὺς καὶ ἰδίως ἄλγη. Δ. Ν. Π.

συμβλέφαρον (τὸ) *['Οφθαλμολ.]*. Οὐλώδης σύμφυσις τοῦ βλεφαρικοῦ μετὰ τοῦ βολβικοῦ ἐπιπεφυκότος, προερχομένη ἐξ ἀλλοιώσεων, αἵτινες ἐπιφέρουν καταστροφὴν ὅλου τοῦ πάχους τοῦ ἐπιπεφυκότος (τραύματα ἁπλᾶ ἢ ἐγχειρητικά, καυτηριάσεις, ἐγκαύματα), ἢ καὶ βράχυνσις ἁπλῆ τοῦ ἐπιπεφυκότος, προκύπτουσα ἐκ συρρικνώσεως αὐτοῦ (ὡς εἰς τὸ τράχωμα). Ἐπὶ ἐκτεταμένου συμβλεφάρου ἐκ τραυματισμοῦ ἢ ἐγκαύματος, ἔνθα ὁ βολβὸς ἐξῃρέθη, ἡ κοιλότης τοῦ ἐπιπεφυκότος καθίσταται ἐπίπεδος, μὴ δυναμένη νὰ ὑποδεχθῇ τεχνητὸν ὀφθαλμόν. Ἡ θεραπεία γίνεται διὰ διαφόρων ἐγχειρήσεων. Συνήθως ἀντικαθίσταται ὁ καταστραφεὶς ἐπιπεφυκὼς διὰ μεταμοσχεύσεων δέρματος ἢ βλεννογόνου τῶν χειλέων. Β. Α.

σύμβλημα (τό)· ἓν ἐκ τῶν πολλῶν τμημάτων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἓν ὅλον, οἷον ἕκαστον ἐκ τῶν τμημάτων τοῦ ἱστοῦ· || συνεκδ., τὸ δι' οὗ στερεοῦνται μεταξύ των τὰ συμβλήματα, ὁ δεσμός, σύνδεσμος· || ναυτ., ἕκαστον τῶν διαφόρων τεμαχίων, ξύλου, σιδήρου, ἐλάματος κτλ, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἑνιαῖον συμβλητὸν σύνολόν τι, οἷον ἱστός, ζυγόν, κεραία, τὰ κοινῶς πολυκόμματα ὀνομαζόμενα. Σ.Ε.Λ.

συμβλητός,—*ή,*—*όν*· ὁ συμβεβλημένος, κομματιαστός· || ἀρχ., κατανοητός, ἀντίθ. *δυσσύμβλητος.*

συμβοηθὸς (ὁ, ἡ), —*ὸν* (τό)· ὁ βοηθῶν τινα μετ' ἄλλων, ὁ βοηθός τινος.

συμβοηθῶ (—*έω*)· βοηθῶ τινα, βοηθῶ καὶ ἐγώ, βοηθῶ παρὰ τὸν βοηθοῦντα.

Σύμβολα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀσωμάτου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τῆς Ροδόπης. Κάτ. 308. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σιμιτλῆ.* Α. Θ. Σ.

συμβολαιογραφεῖον (τό)· τὸ κατάστημα, τὸ γραφεῖον τοῦ συμβολαιογράφου.

συμβολαιογραφία (ἡ)· τὸ ἐπάγγελμα τοῦ συμβολαιογράφου.

συμβολαιογραφικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν συμβολαιογράφον, ὁ τοῦ συμβολαιογράφου: «συμβολαιογραφικὰ δικαιώματα», «συμβολαιογραφικὴ πρᾶξις».—Ἐπίρρ. *συμβολαιογραφικῶς.*

—**συμβολαιογραφικὸν** *ἔνσημον* (*Θεσσαλονίκης*). Λέγεται οὕτω κοινῶς τὸ εἰδικὸν ἔνσημον, τὸ δημιουργηθὲν διὰ τοῦ νόμου 1138 τοῦ 1918 «Περὶ εἰδικῆς ἐπισημάνσεως ὡρισμένης κατηγορίας συμβολαιογραφικῶν πράξεων ἐν Θεσσαλονίκῃ», διὰ τὴν χαρτοσήμανσιν τῶν ὑπὸ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ συμβολαιογράφων συντασσομένων πράξεων, τῶν ἀφορωσῶν: α) εἰς ἐξοφλήσεις ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἀσφαλιστηρίων συμβολαίων καὶ δανειστικῶν ἐνυποθήκων τίτλων (ὡς μπεΐμπιλ-βεφᾶ κλπ.), καὶ β) εἰς ἄρσεις κατασχέσεων καὶ ἐξαλείψεις ὑποθηκῶν καὶ προσημειώσεων γίνεται χρῆσις ἀντὶ τοῦ ἰσχύοντος ἐνσήμου. Τὸ ἔνσημον τοῦτο προμηθεύονται οἱ συμβολαιογράφοι ἀπὸ τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ ταμεῖον τῶν ἐνσήμων. Διὰ βασιλικοῦ διατάγματος ἔχει κανονισθῇ ὁ τύπος κλπ. τοῦ ἐνσήμου τούτου. Γ. Ν. Κ.

συμβολαιογραφῖνα (ἡ)· δημοτ., ἡ σύζυγος τοῦ συμβολαιογράφου.

συμβολαιογράφος (ὁ)· ὁ γράφων τὰ συμβόλαια, ὁ ἁρμόδιος δικαστικὸς ὑπάλληλος ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν σύνταξιν καὶ κύρωσιν τῶν ἐπισήμων συμβολαίων.

— *[Νομ.]* Οἱ *συμβολαιογράφοι* εἶναι δικαστικοὶ λειτουργοί, τεταγμένοι νὰ συντάσσωσι συστατικὰ ἢ ἀποδεικτικὰ τῶν δικαιοπραξιῶν ἔγγραφα περιβεβλημένα δημόσιον κῦρος, συντελοῦντες οὕτως εἰς τὸ νὰ προλαμβάνωνται αἱ δικαστικαὶ διενέξεις. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς τοὺς συμβολαιογράφους εἶναι ἀνατεθειμέναι καὶ ἄλλαι τινὲς δικαστικαὶ ἐνέργειαι τῆς ἑκουσίας δικαιοδοσίας. Οἱ συμβολαιογράφοι διορίζονται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν ἄρθρῳ 5 τοῦ διὰ νεωτέρων νόμων τροποποιηθέντος νόμου ΧΞΣΤ' (1877) ὁριζομένων προσόντων, ἐν τῇ περιφερείᾳ ἑκάστου εἰρηνοδικείου, ὁ δὲ ἀριθμὸς αὐτῶν κανονίζεται διὰ διατάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μέσου ὅρου τῶν προσόδων πάντων τῶν ἐν ἑκάστῃ περιφερείᾳ συμβολαιογράφων κατὰ τὰ τρία προηγούμενα ἔτη. Ἐν τῇ περιφερείᾳ ἑκάστου εἰρηνοδικείου καθεδρεύει εἷς τοὐλάχιστον συμβολαιογράφος, τοιούτου δὲ μὴ διορισθέντος, ὁ εἰρηνοδίκης ἐκπληροῖ ἐν ταὐτῷ καὶ ἔργα συμβολαιογράφου, ἔχων ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τακτικοῦ τοιούτου. Ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐκτελοῦσι χρέη συμβολαιογράφου οἱ Ἕλληνες πρόξενοι. Πᾶς συμβολαιογράφος δικαιοῦται νὰ ἐνεργῇ εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν τοῦ εἰρηνοδικείου, παρ' ᾧ εἶναι διωρισμένος, καὶ ἂν ἔτι ἐντὸς τῆς αὐτῆς περιφερείας εἶναι διωρισμένοι πλείονες. Πᾶσα πρᾶξις αὐτοῦ γενομένη ἐκτὸς τῆς περιφερείας ταύτης εἶναι ἄκυρος καὶ μὴ οὖσα καὶ συνεπάγεται πειθαρχικὴν καταδίωξιν τοῦ ἐνεργήσαντος συμβολαιογράφου. Πᾶς συμβολαιογράφος ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἕδραν ἐν ὡρισμένῳ ἐντὸς τῆς περιφερείας τόπῳ. Ἐν ἀδείᾳ διατελοῦντος συμβολαιογράφου τινὸς διορίζεται ἀναπληρωτής του ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν ἐπὶ βραχυπροθέσμου ἀδείας, ἄλλως ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ἕτερος συμβολαιογράφος ἐκ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ περιφερείᾳ ἑδρευόντων, τοιούτου δὲ μὴ ὑπάρχοντος ἀναπληροῦται ὑπὸ τοῦ εἰρηνοδίκου.

Ἔργα τοῦ συμβολαιογράφου εἶναι: α) Ἡ σύνταξις παντὸς εἴδους δικαιοπραξιῶν ἐπὶ τῇ αἰτήσει ἐκείνων, οἵτινες ὀφείλουσιν ἢ θέλουσι νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὰς ἐπίσημον κῦρος, καὶ ἡ φύλαξις τῶν περὶ αὐτῶν συντασσομένων ἐπισήμων ἐγγράφων. β) Ἡ βεβαίωσις τῆς χρονολογίας ἰδιωτικῶν ἐγγράφων. γ) Ἡ ἐνέργεια δημοσίων πλειστηριασμῶν κινητῶν πραγμάτων καὶ ἀκινήτων κτημάτων κατά τε τὰς ἀναγκαστικὰς ἐκτελέσεις καὶ τὰς ἐξωδίκους ἢ ἀναγκαστικὰς ἀπαλλοτριώσεις. δ) Ἡ ἐνέργεια τῆς περὶ τὴν κατάταξιν προδικασίας καὶ ἡ προκαταρκτικὴ σύνταξις τοῦ πίνακος κατατάξεως τῶν δανειστῶν ἐπὶ τοῦ πλειστηριάσματος ἀναγκαστικῶς ἀπαλλοτριωθέντων. ε) Ἡ τακτοποίησις τῆς ὁμάδος τῶν συνιδιοκτητῶν ἐπὶ δικαστικῆς διανομῆς κοινῆς περιουσίας. στ) Ἡ σύνταξις δικαστικῶν ἀπογραφῶν. ζ) Ἡ φύλαξις τῶν πρὸς τοῦτο κατατεθειμένων εἰς αὐτοὺς ἐγγράφων καὶ τῶν γραμματίων παραλαβῆς τῶν δημοσίων ταμείων καὶ τοῦ ταμείου παρακαταθηκῶν καὶ δανείων. η) Ἡ σύνταξις διαμαρτυρικοῦ ἐπὶ μὴ ἀποδοχῇ ἢ μὴ πληρωμῇ συναλλαγματικῆς, ὡς καί τινες ἄλλαι ἐπὶ εἰδικῶν διατάξεων διαφόρων νόμων ὁριζόμεναι ἐνέργειαι. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, οἱ συμβολαιογράφοι ἐκτελοῦσι καὶ τὰ ἔργα τοῦ ὑποθηκοφύλακος, ὅπου δὲν ὑπάρχουσιν εἰδικοὶ τοιοῦτοι.

Οἱ συμβολαιογράφοι ὀφείλουσι νὰ παρέχωσι τὴν συνδρομήν των εἰς πάντα αἰτοῦντα καὶ περὶ πάσης πράξεως, ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίσταται ἀτομικὸν ἐκ τοῦ νόμου κώλυμα ἢ ἡ πρᾶξις ἧς ζητεῖται ἡ σύνταξις δὲν ἀντιτίθεται εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη ἢ εἰς διατάξεις νόμων μὴ δυναμένας νὰ μεταβληθῶσιν ὑπὸ τοῦ αἰτοῦντος καὶ ἐν γένει ἀφορώσας τὴν δημοσίαν τάξιν. Ἀρνούμενοι τὴν συνδρομήν των εἰς πρᾶξιν ἀξιόποινον, ὀφείλουσι νὰ εἰδοποιήσωσι τὸν εἰσαγγελέα.

Κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν πράξεων ὀφείλουσιν οἱ συμβολαιογράφοι νὰ συντάσσωσι τὰ ἔγγραφα εὐσυνειδήτως καὶ ἀπροσωπολήπτως νὰ καταβάλλωσι πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς πλήρη ἐξακρίβωσιν τῆς θελήσεως τῶν συμβαλλομένων, νὰ βεβαιῶνται ἐπαρκῶς ἂν οὗτοι γνωρίζωσιν ἀποχρώντως τὰ νομικὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα θέλουσιν ἐπέλθει ἐπὶ τῆς ἐπισήμου δηλώσεως τῆς θελήσεώς των, διδάσκοντες αὐτοὺς ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἐπεξηγοῦντες εἰς αὐτοὺς τὰς νομίμους συνεπείας τῶν δηλώσεών των, καὶ ἐν γένει νὰ ἀσφαλίζωσι κατὰ πάντα τρόπον τὰ συμφέροντα τῶν συμβαλλομένων.

Οἱ συμβολαιογράφοι, ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἀπολαύουσι τῆς ἐν τῇ ὑπαλληλικῇ ἱεραρχίᾳ διακρίσεως, ἔχοντες τὸν βαθμὸν εἰρηνοδίκου, ἐφ' ὅσον κέκτηνται ἄδειαν τοῦ δικηγορεῖν, ἑπόμενοι δὲ τῶν πρωτοδικῶν εἰς τὰς ἐπισήμους τελετάς. Ἡ ὑπηρεσία τοῦ συμβολαιογράφου εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς πᾶσαν ἄλλην δικαστικήν, διοικητικήν, ἐκκλησιαστικήν, στρατιωτικὴν ἢ δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἐφ' ὅσον εἰδικῶς δὲν διαγορεύεται ἐξαίρεσίς τις ὑπό τινος νόμου. Κατὰ τὸ Σύνταγμα (ἄρθρ. 40) οἱ συμβολαιογράφοι δὲν δύνανται νὰ ἐκλεχθῶσι βουλευταί, οὐδὲ νὰ ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι, ἐὰν δὲν παραιτηθῶσι πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεώς των.

Οἱ συμβολαιογράφοι ὑπόκεινται εἰς ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων, εἰδικώτερον δὲ ὀφείλουσι, πρὶν ὁρκισθῶσι καὶ ἀναλάβωσι τὰ ἔργα των: α) Νὰ δώσωσιν ἐγγύησιν κατατεθειμένην παρὰ τῷ ταμείῳ νομικῶν. β) Νὰ παραδώσωσιν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ πρωτοδικείου καὶ τοῦ εἰρηνοδικείου, εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν ὁποίων ἔχουσι τὴν ἕδραν των, τὴν ὑπογραφήν των καὶ τὴν μονογραφήν των. γ) Νὰ ἔχωσι σφραγῖδα. δ) Νὰ κρατῶσι διάφορα βιβλία. Εἰς τοὺς συμβολαιογράφους εἶναι ἀνατεθειμένα διὰ διαφόρων φορολογικῶν νόμων καὶ ἄλλα τινὰ καθήκοντα, ἀναγόμενα εἰς τὴν βεβαίωσιν καὶ εἴσπραξιν φόρων.

Οἱ συμβολαιογράφοι ὑπόκειται εἰς τὴν διὰ τοὺς δικαστικοὺς ὑπαλλήλους διαγραφομένην ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῶν δικαστηρίων καὶ συμβολαιογράφων πειθαρχικὴν ἐξουσίαν, ἥτις δι' αὐτοὺς ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῶν πρωτοδικῶν καὶ τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης.

Τὰ δικαιώματα τῶν συμβολαιογράφων ἐκανονίζοντο ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ περὶ χαρτοσήμου νόμου, εἰδικῶς δὲ ἐκανονίσθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ νόμου 2832 τοῦ ἔτους 1912, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ ἀντικαταστήσαντος τοῦτον νόμου 3890 τοῦ ἔτους 1929, δι' οὗ ὡρίσθη ὅτι μέρος τῶν εἰσπραττομένων δικαιωμάτων περιέρχεται εἰς τὸ ταμεῖον συντάξεων νομικῶν.

Ἐν καιρῷ πολέμου διορίζονται εἰδικοὶ στρατιωτικοὶ συμβολαιογράφοι παρὰ τοῖς τμήμασι στρατοῦ, τοῖς εὑρισκομένοις ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους, ἔχοντες ἁρμοδιότητα καὶ ὑποχρέωσιν πρὸς σύνταξιν ἐπισήμων πράξεων παροχῆς πληρεξουσιότητος καὶ ἐντολῶν μόνον ὑπὲρ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ τμήματα ταῦτα τοῦ στρατοῦ στρατιωτικῶν ἢ τῶν ἀκολουθούντων αὐτὰ κατ' ἄδειαν τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν ἰδιωτῶν ἢ πολιτικῶν ὑπαλλήλων καὶ στρατιωτικῶν. Οἱ στρατιωτικοὶ συμβολαιογράφοι διορίζονται παρ' ἑκάστῃ μονάδι στρατοῦ παρὰ τοῦ διοικητοῦ σώματος ἢ ἀνεξαρτήτου τμήματος στρατοῦ δι' ἡμερησίας διαταγῆς καὶ ἐκ τῶν παρ' αὐτῷ ἀξιωματικῶν (νόμος 2807 τοῦ 1922). Ἐν ἑκάστῃ περιφερείᾳ ἐφετείου ὑφίσταται συμβολαιογραφικὸς σύλλογος, ἀποτελούμενος ἀπὸ πάντας τοὺς συμβολαιογράφους τῆς περιφερείας τοῦ ἐφετείου καὶ ἐν τῇ ἕδρᾳ αὐτοῦ ἑδρεύων. Οἱ συμβολαιογραφικοὶ σύλλογοι, ὄντες νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, σκοπὸν ἔχουσι τὴν προαγωγὴν τῶν ἀφορώντων τοὺς συμβολαιογράφους ζητημάτων, τὴν ἐποπτείαν τῆς καλῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑπηρεσίας των καὶ τὴν περίθαλψιν τῶν ἐχόντων ἀνάγκην ταύτης μελῶν καὶ διοικοῦνται ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου (νόμος 4893 τοῦ 1931, διάταγμα 22/29 Μαΐου 1931 περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ἄνω νόμου). Ι. Γ. Ο.

— *[Ἱστορ.]* Ὁ θεσμὸς τῆς διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων προσώπων ἐγγράφου καταρτίσεως πάσης συμβάσεως ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων ἦτο καθιερωμένος παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, παρ' οἷς τὰ χρέη τοῦ συμβολαιογράφου ἐξετέλουν νομομαθεῖς ἱερεῖς τῇ συμπράξει μαρτύρων ἢ καὶ ἄνευ αὐτῶν, ὅτε ὅμως ὑπέγραφον εἰς τὴν κυρίαν σελίδα τοῦ ἐγγράφου καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐκλήθησαν κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους μονογράφοι. Βαδύτερον, εἰς τοὺς νομομαθεῖς Αἰγυπτίους ἐπεβλήθη ἡ σύμπραξις μετὰ Ἑλλήνων νομομαθῶν, ὡς τοιοῦτοι δὲ ὡρίσθησαν οἱ ἀγορανόμοι, ἐπὶ δὲ τῆς ἐποχῆς τῶν Πτολεμαίων, διὰ τὴν ἀσφαλεστέραν εἴσπραξιν τῶν τελῶν, ὡρίσθη ἡ ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῆς συμβάσεως καταχώρισις αὐτῆς εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ ὁρισθὲν δημόσιον γραφεῖον, *γράφιον* ὀνομαζόμενον. Καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπῆρχον οἱ μετὰ δικαστῶν ὑπὸ ἐπίσημον ἰδιότητα συμπράττοντες εἰδικοί, *μνήμονες* καλούμενοι, οἱ ὁποῖοι συνεκράτουν διὰ τῆς μνήμης των ἔννομον σημασίαν ἔχοντα γεγονότα, ἅτινα ὤφειλον κατὰ τὴν δίκην νὰ ἐπιβεβαιώσωσιν, ἡ δὲ τοιαύτη ἐπιβεβαίωσις ἀπετέλει πλήρη ἀπόδειξιν. Μετὰ τὴν διάδοσιν τῆς γραφῆς ἡ ἐπιβεβαίωσις τοιούτων γεγονότων ἐγίνετο ὑπὸ τῶν μνημόνων ἐγγράφως, βραδύτερον δὲ κατηρτίσθησαν ἰδίᾳ ἐν τῇ ἑλληνιζούσῃ Αἰγύπτῳ καὶ ἐπίσημα γραφεῖα, *μνημονεῖα* καλούμενα. Πρὸς τούτοις ἑκάστη πόλις εἶχεν ἴδιον ἀρχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφυλάσσοντο τὰ ἔγγραφα τῶν δικαιοπραξιῶν καὶ τῶν ὁποίων συγχρόνως οἱ ὑπάλληλοι συνέτασσον καὶ δικαιοπραξίας.

Παρὰ Ρωμαίοις ἡ σύνταξις τῶν δικαιοπραξιῶν ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων ἐγίνετο ἀπὸ νομομαθεῖς γραφεῖς, ἄνευ ὅμως ἐπισήμου κύρους. Ἐνῷ δηλαδὴ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Ἕλληνας σκοπὸς τῆς ἐγγράφου συντάξεως τῶν δικαιοπραξιῶν ἦτο ἡ διασφάλισις καὶ ἡ δημοσιότης τοῦ ἐγγράφου, εἰς τοὺς Ρωμαίους ἦτο ἡ νομικὴ διατύπωσις αὐτοῦ. Σὺν τῷ χρόνῳ προέκυψεν ἐκ τῶν ἄνω νομομαθῶν καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ τάξις τῶν *ταβελλιόνων* (tabelliones), οἵτινες εἶχον γραφεῖα πλησίον τῶν ἀρχείων καὶ ἐνώπιον τῶν ὁποίων κατηρτίζοντο αἱ συμβάσεις καὶ αἱ διαθή-

Digitized by Google

και. Οἱ ταβελλίονες ἦσαν ἐγκατεστημένοι καὶ εἰς τὴν μικροτέραν πολίχνην τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, δι' αὐτῶν δὲ ἐπεξετάθη ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Ὑπὸ τὴν προϊοῦσαν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἐπίδρασιν, κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς βυζαντινούς, ἤρξαντο ν' ἀποκτῶσιν ἀποδεικτικὸν κῦρος καὶ τὰ ἔγγραφα τὰ συντασσόμενα παρὰ τῶν ταβελλιόνων, οἵτινες ἐκαλοῦντο καὶ *νοτάριοι*, κατὰ δὲ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ *συμβολαιογράφοι*, ἀπετέλουν δὲ ἐν Βυζαντίῳ καὶ σωματεῖον, οὗτινος ὁ προϊστάμενος ἐκαλεῖτο *πρωτονοτάριος*. Ὁ θεσμὸς τῶν νοταρίων ὡς δημοσίων λειτουργῶν, συντασσόντων ἔγγραφα μὲ ἀποδεκτικὸν κῦρος καὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον καὶ ὡς πρὸς τὴν γνησιότητα αὐτῶν, ἀνεπτύχθη ἐπὶ Καρόλου τοῦ Μεγάλου τὸ πρῶτον καὶ ἔπειτα ἐν Βορείῳ Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην εἰσήχθη καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ φραγκοκρατίας ὁ θεσμὸς τῶν νοταρίων, ὅστις ἀνεπτύχθη κυρίως ἐπὶ βενετοκρατίας, παρέμεινε δὲ καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας, τῶν νοταρίων διοριζομένων παρὰ τῶν ἐπισκόπων ὡς ἰδίων αὐτῶν συμβολαιογράφων ἢ ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὰς κοινότητας. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 12 τοῦ κώδικος τῶν νόμων (νόμου ἐδ. κη'), ἡ προσωρινὴ διοίκησις ὥρισεν ὅτι εἰς ἑκάστην κοινότητα θὰ διορίζηται εἷς νοτάριος καὶ ὁ νοτάριος τῆς ἐπαρχίας θὰ εἶναι ὁ πρῶτος τῶν λοιπῶν νοταρίων. Μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 67 ἀπὸ 11 Φεβρουαρίου 1830 ψηφίσματος τοῦ κυβερνήτου, ἀντικατεστάθη ὁ θεσμὸς τῶν νοταρίων διὰ τῶν *μνημόνων*, οἵτινες ἦσαν δημόσιοι λειτουργοὶ τεταγμένοι νὰ δέχωνται διαθήκας καὶ νὰ συντάσσωσι πράξεις καὶ συμβόλαια. Τὸ περὶ μνημόνων τοῦτο ψήφισμα, συνταχθὲν μετὰ νομικῆς ἀκριβολογίας ὑπὸ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Ι. Γ. Γενατᾶ, ὁρίζει μετὰ σαφηνείας τὰ καθήκοντα τῶν μνημόνων, τὰ τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν καὶ τὰ τῆς δικαιοδοσίας των. Διὰ τοῦ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 13 φύλλον τῆς ἐπισήμου ἐφημερίδος τοῦ 1834 δημοσιευθέντος ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων καὶ συμβολαιογράφων, τοῦ ἀπὸ 25 Ἰανουρίου 1834 ἰσχύσαντος, ἀντικατεστάθη ὁ θεσμὸς τῶν μνημόνων διὰ τοῦ καὶ σήμερον ἔτι ἰσχύοντος θεσμοῦ τῶν *συμβολαιογράφων*. Τὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν συμβολαιογράφων περιλαμβάνουσι τὰ ἄρθρα 166—213 ἐν κεφαλαίῳ ἑβδόμῳ τοῦ ἄνω νομοθετήματος, συνετάγησαν δὲ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Μάουρερ εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἰσχυόντων, καὶ μετεφράσθησαν μετὰ τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὑπὸ τῶν Α. Πολυζωΐδου καὶ Κ. Σχινᾶ. Διὰ διαφόρων νεωτέρων νόμων ἐπηνέχθησαν διάφοροι τροποποιήσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Φέδερ*, Πολιτικὴ Δικονομία § 42 καὶ ἑπ.— *Οἰκονομίδου-Διβαδᾶ*, Πολιτικὴ Δικονομία § ια'.—*Εὐκλείδου*, Πολιτικὴ Δικονομία § 34.—*Γ. Φιλαρέτου*, Δικαστικὸς Ὀργανισμὸς σελ. 413 καὶ ἑπ.—*Α. Μομφερράτου*, Περὶ νοταρίων («Θέμις» τ. Α. σελ. 51 καὶ 67).—*Σ. Ξανθουδίδη*, Κρητικὰ συμβόλαια Ἑνετοκρατίας. — *Mitteis*, Reichsrecht und Volksrecht σελ. 51 ἑπ.—*Egon Weiss* Griechisches Privatrecht I, σελ. 252 ἑπ.—*Georg von Maurer*, Das griechische Volk I § 27 ἑπ.—*Pappafava*. Das Notariat in Griechenland («Jahrbuch d. Internationallen Vereinigung» I 1895 σελ. 259).

Ι. Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ

συμβολαιογραφῶ (*—έω*)· εἶμαι συμβολαιογράφος, ἐκτελῶ καθήκοντα συμβολαιογράφου: ««συμβολαιογραφῶν εἰρηνοδίκης».

συμβόλαιον (τό)· σύμβασις καταρτιζομένη ἐνώπιον συμβολαιογράφου: «τὸ συμβόλαιον εἶναι δημόσιον ἔγγραφον» || μεταφ. «ὁ λόγος του εἶναι συμβόλαιον» ὅτι ἐκτελεῖ τὰ ὑπεσχημένα ὡσεὶ ὑπὸ συμβολαίου ἠναγκασμένος.

—*[Νομ.] Συμβόλαιον* καλεῖται γενικῶς πᾶσα συμφωνία πλειόνων προσώπων, σκοποῦσα τὴν γένεσιν, ἀλλοίωσιν ἢ ἄρσιν ἐννόμου σχέσεως, εἰδικώτερον δὲ τὸ παρὰ συμβολαιογράφου ἢ συμβολαιογραφικὰ καθήκοντα ἀσκοῦντος εἰρηνοδίκου ὡς καὶ προξένου συντασσόμενον δημόσιον ἔγγραφον πρὸς σύστασιν ἢ ἀπόδειξιν δικαιοπραξίας. Διὰ τὸ κῦρος τῶν συμβολαίων δέον ταῦτα: 1) Νὰ συντάσσωνται παρὰ συμβολαιογράφου ἐνεργοῦντος ἐντὸς τῆς περιφερείας παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἑδρεύει, τῇ συμπράξει καὶ ἑτέρου συμβολαιογράφου ἐπίσης ἁρμοδίου ἢ παρουσίᾳ δύο μαρτύρων. 2) Νὰ μὴ ὑφίσταται συγγένεια ἐξ αἵματος ἢ ἀγχιστείας ἀπεριορίστως ἐπὶ τῆς κατ' εὐθεῖαν γραμμῆς, ἐκ πλαγίου δὲ μέχρι τρίτου βαθμοῦ συμπεριλαμβανομένου, μεταξὺ τῶν συμβολαιογράφων καὶ τῶν συμβαλλομένων καὶ τὸ συμβόλαιον νὰ μὴ ἀφορᾷ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τοὺς συμβολαιογράφους ἢ νὰ μὴ περιέχῃ ὠφέλειαν οἱανδήποτε ὑπὲρ αὐτῶν. 3) Οἱ μάρτυρες δέον νὰ εἶναι ἄρρενες καὶ πολῖται Ἕλληνες, νὰ γνωρίζωσι τὴν ἑλληνικήν, νὰ γνωρίζωσι νὰ ὑπογράφωσι, νὰ ἔχωσι τὴν ἀναγκαίαν πρὸς ἀντίληψιν τῆς πράξεως φυσικὴν καὶ διανοητικὴν ἱκανότητα, νὰ μὴ ἔχωσι τὴν ἀνωτέρω συγγένειαν ἐξ ἀγχιστείας μήτε πρὸς τοὺς συμβαλλομένους μήτε πρὸς τὸν συμβολαιγράφον ἢ συμφέρον τι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ μὴ εἶναι ὑπάλληλοι τοῦ συμβολαιογράφου. 4) Ν' ἀναφέρωνται ἐν αὐτοῖς τὸ ὄνομα, τὸ ἐπώνυμον καὶ ἡ ἕδρα τῶν συμβολαιογράφων, τὸ ὄνομα, τὸ ὄνομα πατρός, τὸ ἐπώνυμον, τὸ ἐπάγγελμα καὶ ἡ κατοικία τῶν συμβαλλομένων καὶ τῶν μαρτύρων, ὁ χρόνος (ἡμέρα, μήν, ἔτος) καὶ ὁ τόπος (πόλις—οἴκημα) τῆς συντάξεως. Ἐὰν τὰ συμβόλαια ἀναφέρωνται εἰς μεταβολὴν κυριότητος ἀκινήτων ἢ ἄρσιν βαρῶν καὶ συντάσσωνται παρὰ συμβολαιογράφων ἑδρευόντων ὅπου ὑπάρχουσιν ἔμμισθα ὑποθηκοφυλακεῖα, δέον ν' ἀναφέρωνται ἐν αὐτοῖς καὶ οἱ οἰκεῖοι τόμοι, τὰ φύλλα καὶ οἱ ἀριθμοὶ τῶν βιβλίων τῶν μεταγραφῶν ἢ τῶν ὑποθηκῶν ἢ τῶν κατασχέσεων. Ἐὰν οἱ συμβαλλόμενοι δὲν εἶναι γνωστοὶ εἰς τὸν συμβολαιογράφον, δέον νὰ βεβαιωθῇ ἡ ταυτότης των παρὰ δύο ἐπιτηδείων μαρτύρων, οἵτινες δύνανται νὰ εἶναι καὶ μάρτυρες τοῦ συμβολαίου. 5) Νὰ ὑπογράφωνται παρὰ τῶν συμβαλλομένων, τῶν μαρτύρων καὶ τοῦ συμβολαιογράφου ἐν τέλει τοῦ συμβολαίου ὡς καὶ εἰς τὰς παραπομπάς, ἐν περιπτώσει δὲ ἀδυναμίας ἢ ἀρνήσεως πρὸς ὑπογραφὴν τῶν συμβαλλομένων ἢ τῶν μαρτύρων νὰ γίνηται περὶ τούτου μνεία ἐν τῷ συμβολαίῳ. 6) Νὰ συντάσσωνται εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὁσάκις δὲ συμβαλλόμενός τις ἀγνοεῖ τὴν ἑλληνικήν, νὰ προσλαμβάνηται ἑρμηνεύς, νὰ γράφωνται δὲ ἄνευ συγκοπῶν καὶ κενῶν μὲ τοὺς ἀριθμοὺς ὁλογράφως, χωρὶς ξύσματα καὶ ἀδικαιολογήτους διαγραφάς, πάντοτε δ' ἐπὶ χαρτοσήμου παγίου ἢ ἀναλογικοῦ, κατὰ τὰς διακρίσεις τοῦ κώδικος χαρτοσήμου, ἐκτὸς τῶν εἰδικῶς ἐκ τοῦ νόμου ὁριζομένων περιπτώσεων ἀτελοῦς συντάξεως.

Τὰ συμβολαιογραφικὰ ἔγγραφα ἔχουσι πλήρη ἀποδεικτικὴν δύναμιν καὶ ὡς πρὸς τὴν γνησιότητα αὐτῶν καὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενόν των, ἐφ' ὅσον βεβαιοῦνται γεγονότα εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ συντάξαντος αὐτὸ ὑποπεσόντα ἢ εἰς ἐνέργειαν αὐτοῦ ἀναφερόμενα. Τὰ συμβόλαια, περιβαλλόμενα τὸν τύπον τῆς ἐκτελέσεως, εἶναι ἐκτελεστὰ καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν. Ι. Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ

— **συμβόλαιον** ***ἐγγυητήριον*** *['Αστικ. Δίκ.]*. Τὸ ἔγγραφον καὶ ἡ σύμβασις, δι' ἧς παραχωρεῖται *ἐγγύησις* (βλ. λ.).

συμβολὴ (ἡ)· τὸ συμβάλλειν, τὸ συνενοῦσθαι, συνένωσις, οἷον δύο ἢ πλειόνων ποταμῶν, ρευμάτων, ἀγωγῶν κττ.' || τὸ σημεῖον τῆς συνενώσεως' || τὸ συμβάλλεσθαι, ὅ,τι συνεισφέρει τις εἴτε ὑλικῶς εἴτε ἠθικῶς, συνδρομή, βοήθεια' || σύρραξις, συμπλοκή.

—*[Ὁπλομ.] Συμβολὴ* (assaut) καλεῖται ὁ ἀγὼν διὰ ξίφους ἢ σπάθης ὁ ἀπεικονίζων τὴν ἀληθῆ μονομαχίαν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οὗτος διεξάγεται ἀκινδύνως, δι' ἀκινδύνων ὅπλων ἀσκήσεως καὶ τῆς προστατευτικῆς, ἐναντίον τῶν κτυπημάτων, περιβολῆς τῶν ἀγωνιζομένων. Ἡ συμβολὴ χρησιμεύει εἰς τοὺς ὁπλομαχοῦντας, ἵνα ὠθήσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν μετ' ἐπικινδύνων ὅπλων ἀληθῆ ἀγῶνα. Ἐπὶ πλέον διὰ τῆς συμβολῆς οὐ μόνον ἐπιδεικνύεται ἡ τέχνη τούτων, ἀλλὰ καὶ προάγεται. Τ. Ι. Κ.

— **συμβολὴ** ***ἤχων***. Τὸ φαινόμενον τῆς συμβολῆς τοῦ ἤχου ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῆς συμβολῆς τῶν κυματοειδῶν κινήσεων. Ἐκ τῆς ἀκουστικῆς γνωρίζομεν ὅτι ὁ ἦχος συνίσταται εἰς παλμικὴν κίνησιν τῶν ἠχογόνων σωμάτων, ἥτις διαδίδεται διὰ μέσου τοῦ ἀέρος, παραγομένων ἠχητικῶν κυμάτων. Φαντασθῶμεν (σχ. 1) ὅτι πρὸ ἀνακλῶντος κωλύματος ΚΚ ὑφίσταται ἠχητικὴ πηγή. Ἐὰν τοποθετηθῶμεν εἰς τὸ σημεῖον Γ, ἀκούομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἦχον προερχόμενον ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς πηγῆς Α, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἦχον προερχόμενον ἐξ ἀνακλάσεως ἐπὶ τοῦ τοιχώματος ΚΚ. Ὁ ἀπ' εὐθείας ἦχος ἀκολουθεῖ τὸν δρόμον ΑΓ, ἐνῷ ὁ ἐξ ἀνακλάσεως τὸν δρόμον ΑΒ+ΒΓ. Ἐὰν ἡ διαφορὰ τῶν δύο δρόμων ΑΒ+ΒΓ—ΑΓ ἰσοῦται πρὸς ἀκέραιον πολλαπλάσιον (nλ) τοῦ ἠχητικοῦ μήκους κύματος, τότε αἱ δύο κυμάνσεις φθάνουν εἰς Γ ἐν συμφωνίᾳ φάσεως καὶ προστίθενται, οὕτω δὲ ὁ ἦχος εἰς Γ ἐνισχύεται, ἐὰν δὲ ἡ διαφορὰ ἰσοῦται

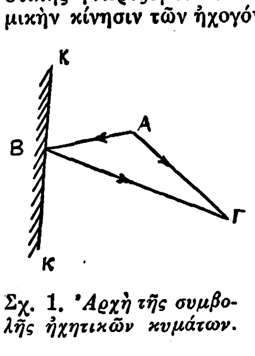

Σχ. 1. *Ἀρχὴ τῆς συμβολῆς ἠχητικῶν κυμάτων.*

πρὸς περιττὸν πολλαπλάσιον $\left[(2n+1)\frac{\lambda}{2}\right]$ τοῦ μήκους κύματος, τότε αἱ κυμάνσεις φθάνουν εἰς Α ὑπὸ ἀντίθεσιν φάσεως καὶ ἀναιροῦνται, ὅτε ὁ ἦχος ἐξασθενεῖ ἢ ἐκμηδενίζεται εἰς Α. Πρὸς παρατήρησιν τοῦ φαινομένου τῆς συμβολῆς χρησιμοποιεῖται ἡ κάτωθι συσκευὴ τοῦ Quincke, ἡ ὁποία δύναται πρὸς τούτοις νὰ χρησιμεύσῃ καὶ πρὸς μέτρησιν τοῦ μήκους κύματος τῶν ἠχητικῶν κυμάτων. Ἡ συσκευὴ αὕτη (σχ. 2) ἀποτελεῖται ἐκ δύο μεταλλικῶν σωλήνων, τοῦ ἑνὸς τῶν ὁποίων τὰ δύο σκέλη εἰσχωροῦν ἐντὸς τῶν σκελῶν τοῦ ἑτέρου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δυνάμεθα εἰσάγοντες ἢ ἐξάγοντες τὸν κινητὸν σωλῆνα ἐντὸς τοῦ ἀκινήτου νὰ κανονίσωμεν κατὰ βούλησιν τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν δύο δρόμων ΑΓΒ καὶ ΑΔΒ, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ὁ ἦχος ὁ παραγόμενος εἰς Α, ὅπως φθάσῃ εἰς Β, ὅπου τοποθετεῖται τὸ οὖς μέσῳ σωλῆνος καουτσούκ. Ἐὰν ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρω δρόμων ἰσοῦται πρὸς ἥμισυ μήκους κύματος ἢ πρὸς p, τότε παρατηρεῖται εἰς Β ἐξαφάνισις τοῦ ἤχου, ὁ ὁποῖος ἀναφαίνεται ὅταν μεταβάλλωμεν διὰ μετακινήσεως τοῦ σωλῆνος τὴν διαφορὰν τῶν δύο δρόμων. Διὰ μετρήσεως δὲ τῆς διαφορᾶς τῶν δρόμων, ἡ ὁποία προκύπτει μεταξὺ δύο ἐλαχίστων τοῦ ἤχου, ἥτις ἰσοῦται πρὸς τὸ διπλάσιον τῆς διαδρομῆς τοῦ κινητοῦ σωλῆνος, εὑρίσκομεν τὸ ἥμισυ καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ μῆκος τοῦ ἠχητικοῦ κύματος. Κ. Π.

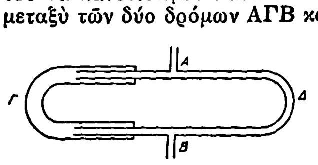

Σχ. 2. *Συσκευὴ Quincke.*

—**συμβολὴ** ***κυμάτων*** *[Ὠκεανογρ.]*. Ἡ ἀνάκλασις τῶν κυμάτων ἐπὶ τῶν ἀκτῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ἐπὶ διαφόρων ἐμποδίων, ἔστω καὶ πλωτῶν, δίδει γένεσιν εἰς σύστημα κυματισμοῦ ἐξ ἀνακλάσεως, ὅστις πολλάκις προστιθέμενος εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου προκαλούμενον τοιοῦτον ἐνδυναμώνει τοῦτον. Ὡς ἀποτέλεσμα τῆς συμβολῆς τῶν κυμάτων ἔχομεν τὴν αὔξησιν τοῦ ὕψους τοῦ κύματος, ὅπερ δύναται νὰ ὑπερβῇ καὶ τὰ 20 μ. (vagues d'interference). Τὸ φαινόμενον τῆς συμβολῆς παρατηρεῖται ἐπίσης καὶ ὅταν συναντῶνται δύο ἢ τρία κύματα κατὰ διαφόρους διευθύνσεις διαδιδόμενα (clapotis). Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὰ ὕψη τῶν κυμάτων ἢ αὐξάνουσιν ἢ ἐλαττοῦνται ἀποτόμως, ἐκθέτοντα εἰς κίνδυνον τὰ πλοῖα. Ν. Ι. Σ.

—**συμβολὴ** ***τοῦ φωτός***. Τὸ φαινόμενον τῆς συμβολῆς τοῦ φωτὸς εἶναι ἀπόρροια τῆς θεωρίας τῶν φωτεινῶν κυμάνσεων τῶν Huygens - Fresnel, ἐπραγματοποιήθη δὲ πειραματικῶς ὑπὸ τοῦ Fresnel, οὗτινος αἱ πειραματικαὶ ἔρευναι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς θεωρίας τῶν κυμάνσεων καὶ εἰς τὴν ἐκτόπισιν τῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κρατούσης θεωρίας τῆς ἐκπομπῆς τοῦ Νεύτωνος πρὸς ἐξήγησιν τῶν φωτεινῶν φαινομένων. Ἐφ' ὅσον, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Huygens, τὸ φῶς διαδίδεται διὰ κυμάτων, θὰ ἔπρεπε ὡς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἤχου νὰ παράγωνται (βλ. *συμβολὴ ἤχων*) φαινόμενα συμβολῆς, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκδηλοῦνται δι' ἐνισχύσεως ἢ ἐξασθενήσεως τῆς φωτεινῆς ἐντάσεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ προκύπτῃ τό, ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξον, συμπέρασμα ὅτι φῶς προστιθέμενον εἰς φῶς δύναται ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας νὰ προκαλέσῃ σκότος.

Πρὸς πραγματοποίησιν τῶν φαινομένων τῆς συμβολῆς τοῦ φωτὸς ἀπαιτεῖται ὅπως ἔχωμεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν δύο φωτεινὰς πηγὰς ἀπολύτως συμφώνους. Τοῦτο ἐπιτυγχάνομεν, ὅταν θεωροῦμεν τὸ φῶς τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς αὐτῆς θέσεως φωτεινῆς πηγῆς καὶ τὸ ὁποῖον φέρομεν εἰς σύμπτωσιν πρὸς ἕτερον σημεῖον τοῦ χώρου.

Ὁ Fresnel κατέδειξεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν συμφώνους ἀκτῖνας διὰ τῆς ἀκολούθου διατάξεως: Θεωροῦμεν δύο κάτοπτρα K_1 καὶ K_2 σχηματίζοντα λίαν ἀμβλεῖαν γωνίαν μεταξύ των, πρὸ τῶν ὁποίων θέτομεν φωτεινὴν πηγὴν Φ. Ἡ πηγὴ αὕτη ἐξ ἀνακλάσεως ἀπὸ τῶν δύο κατόπτρων παρέχει δύο εἴδωλα Φ_1 καὶ Φ_2, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ χρησιμεύουν ὡς σύμφωνοι φωτειναὶ πηγαί. Ἔστω α ἡ ἀπόστασις τῶν δύο πηγῶν Φ_1 καὶ Φ_2.

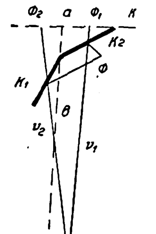

Διάταξις κατόπτρων Fresnel.

Πρὸς ἁπλούστευσιν τῆς διατάξεως ἐκλέγομεν τὴν πηγὴν Φ μονοχρωματικήν, ἐκπέμπουσαν τουτέστι φῶς ἁπλοῦν ἑνὸς μόνον ὡρισμένου μήκους κύματος λ, π. χ. φλόγα νατρίου. Ἐὰν εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν δύο κατόπτρων παρατηρήσωμεν διὰ φακοῦ τιθεμένου εἰς τὴν πορείαν τῶν ἀκτίνων, βλέπομεν εἰς τὸ ὀπτικὸν πεδίον ἐναλλὰξ φωτεινοὺς καὶ σκοτεινοὺς κροσσούς, ἡ ὕπαρξις τῶν ὁποίων ἐξηγεῖται διὰ τοῦ φαινομένου τῆς συμβολῆς τοῦ φωτός.

Ἐὰν διὰ p_1 καὶ p_2 καλέσωμεν τὴν ἀπόστασιν τοῦ σημείου Ο ἀπὸ τῆς ἐν τῷ χώρῳ θέσεως τῶν εἰδώλων Φ_1 καὶ Φ_2, διὰ β τὴν κάθετον ἀπόστασιν τοῦ θεωρουμένου σημείου ἀπὸ τῆς εὐθείας $\Phi_1 \Phi_2$ καὶ διὰ x τὴν ἀπόστασιν τοῦ Ο ἀπὸ τῆς συμμετρικῆς γραμμῆς τῶν Φ_1 καὶ Φ_2, θὰ ἔχωμεν:

$$p_1^2 = \beta^2 + \left(\frac{\alpha}{2} - x\right)^2 \text{ καὶ } p_2^2 = \beta^2 + \left(\frac{\alpha}{2} + x\right)^2$$

ὅπου $\alpha = \Phi_1 \Phi_2$.

Ἐκ τῶν ἄνω ἰσοτήτων προκύπτει:

$$p_2^2 - p_1^2 = 2\alpha x \text{ ἢ } p_2 - p_1 \frac{2\alpha x}{p_1 + p_2}$$

Ἐπειδὴ δὲ β, p_1 καὶ p_2 ἔχουν λίαν μεγάλην τιμὴν ἐν σχέσει πρὸς τὰ μεγέθη α καὶ x, τότε εἶ-

Digitized by Google

ναι ἄνευ αἰσθητοῦ σφάλματος $p_2 = p_1 = 6$ καὶ $p_1 + p_2 = 26$, ὅτε ἔχομεν $p_2 - p_1 = \alpha x/6$.

'Εκ τῆς συμβολῆς τοῦ ἤχου (βλ. *συμβολὴ ἤχων*) γνωρίζομεν ὅτι αἱ εἰς Ο καταφθάνουσαι κυμάνσεις ἐξουδετεροῦνται, ἐὰν ἡ διαφορὰ φάσεως αὐτῶν εἶναι ἴση πρὸς $(2n+1)\pi$ ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, ἐὰν ἡ διαφορὰ πορείας αὐτῶν ἰσοῦται πρὸς $(2n+1).\lambda./2$. Οὕτω εἰς Ο θὰ προκύπτῃ σκότος, ἐφ' ὅσον πληροῦται ἡ σχέσις:

$$\frac{\alpha x}{6} = \frac{2n+1}{2} \cdot \lambda$$

ὅπου n ἀκέραιος θετικὸς ἀριθμὸς διάφορος τοῦ μηδενός.

'Εκ τῆς ἄνω ἐξισώσεως προκύπτει ἡ θέσις x τῶν σκοτεινῶν κροσσῶν. 'Εκ τῆς ἀποστάσεως δὲ δύο διαδοχικῶν κροσσῶν $\delta = \lambda.6/\alpha$ δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν τὸ μῆκος τοῦ φωτεινοῦ κύματος. 'Η ὡς ἄνω διάταξις χαρακτηρίζεται ἐν τῇ φυσικῇ ὡς διάταξις τῶν κατόπτρων Fresnel.

'Εὰν ἡ χρησιμοποιουμένη φωτεινὴ πηγὴ δὲν εἶναι μονοχρωματική, τότε αἱ θέσεις τῶν σκοτεινῶν κροσσῶν, αἱ ἀντιστοιχοῦσαι εἰς τὰ διαφόρου μήκους κύματα, δὲν συμπίπτουν, δεδομένου ὅτι αὗται ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ μήκους τοῦ κύματος. 'Η φωτεινὴ δ' ἐπενέργεια ἐν ἑκάστῳ σημείῳ ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπενέργειαν ὅλων τῶν ἐν τῇ πηγῇ ὑπαρχόντων χρωμάτων, ἐξαιρέσει μόνον ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀναιροῦνται διὰ συμβολῆς. 'Ως ἐκ τούτου κατὰ τὴν θεωρουμένην περίπτωσιν παρατηροῦνται ἔγχρωμοι κροσσοί, ὅταν δὲ χρησιμοποιῆται πηγὴ λευκοῦ φωτός, ἀναφαίνεται διαδοχὴ στενῶν συνεχῶν φασμάτων, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἔχουν τὴν αὐτὴν σύνθεσιν πρὸς τὰ φάσματα, τὰ ὁποῖα λαμβάνομεν διὰ πρισμάτων, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως ὡρισμένων χρωμάτων, ἀναιρουμένων διὰ συμβολῆς, ἐν ἑκάστῳ σημείῳ προκύπτει τὸ συμπληρωματικὸν χρῶμα τοῦ ἐκ τοῦ λευκοῦ προκύπτοντος χρώματος μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν χρωμάτων τῶν ἀναιρουμένων διὰ συμβολῆς. 'Εκτὸς τῶν κατόπτρων Fresnel διὰ τὴν παραγωγὴν φαινομένου συμβολῆς τοῦ φωτὸς χρησιμεύουν καὶ ἕτεραι διατάξεις, ὡς τὸ δίπρισμα Fresnel, οἱ ἡμιφακοὶ Billet. κ. π.

Συμβολὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος 'Αλιστράτης τῆς ἐπαρχίας Φυλλίδος (Ζίχνης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 403. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπάνιτσα* —π.

συμβολίζω· παριστῶ ὡς διὰ συμβόλου, ἐμφανίζω συμβολικῶς: «ἡ σημαία συμβολίζει τὴν ψυχὴν τῆς πατρίδος», «τὸ πτηνὸν φοίνιξ συμβολίζει τὴν ἐκ τῆς τέφρας ἀναγέννησιν τῆς 'Ελλάδος».

συμβολικὴ (ἡ). Καλεῖται οὕτω ἡ περὶ τῶν συμβόλων πραγματεία, ἐπειδὴ δὲ ἡ λέξις σύμβολον ἔχει διαφόρους σημασίας, διάφορον δύναται νὰ εἶναι καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. 'Εκ χριστιανικῆς ἀπόψεως δυνάμεθα νὰ διακρίνομεν συμβολικὴν τῆς χριστιανικῆς τέχνης καὶ λατρείας καὶ συμβολικὴν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. 'Η πρώτη, συνδεομένη πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν καὶ λειτουργίαν, δὲν ἔλαβεν ἔτι τὸν πλήρη ἐπιστημονικὸν αὐτῆς ἀπαρτισμόν, ἡ δευτέρα, συνδεομένη ἰδίᾳ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν δογμάτων, τὴν δογματικὴν καὶ ἀπολογητικήν, καὶ καλλιεργηθεῖσα ἀπὸ τῆς διαμαρτυρήσεως, ἀπέβη αὐτοτελὲς μάθημα τῆς θεολογίας. 'Εκ τῆς τελευταίας ταύτης ἀπόψεως καλοῦμεν *συμβολικὴν* τὴν ἐπιστημονικὴν ἔκθεσιν τῶν δογματικῶν μάλιστα ἀντιθέσεων μεταξὺ διαφόρων ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίᾳ τῶν συμβολικῶν αὐτῶν βιβλίων πρὸς κατάδειξιν τοῦ κοινοῦ καὶ διαφόρου μεταξὺ αὐτῶν. 'Εκ τοῦ ἀνωτέρω ὁρισμοῦ προκύπτει ὅτι ἡ συμβολική, ἥτις συνήθως λαμβάνει ὑπ' ὄψιν: 1) μόνον τὰς δογματικὰς ἀντιθέσεις, δύναται νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς λειτουργικὰς καὶ τὰς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, παρέχουσα καὶ σύντομόν τινα στατιστικὴν τῶν ἐκκλησιῶν· 2) μόνον δύο ἢ πλείονας ἐκκλησίας, δύναται νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν πάσας τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας, καὶ 3) μόνον τὴν ἐν τοῖς συμβολικοῖς αὐτῶν βιβλίοις ἐκτεθειμένην διδασκαλίαν, δύναται νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν καθόλου αὐτῶν διδασκαλίαν. 'Εκ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἠδύνατο νὰ κληθῇ συμβολικὴ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔκθεσις πασῶν τῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ ὅλων τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς καθόλου αὐθεντικῆς αὐτῶν διδασκαλίας. Τοιαύτη ὅμως συμβολική, ἥτις θὰ παρεῖχε πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον, δὲν ἔχει δυστυχῶς μέχρι τοῦδε γραφῆ. Πάντως ἡ συμβολικὴ πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς κυριωτέρας τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν, καὶ δὴ τὴν ἀνατολικὴν ὀρθόδοξον, ἡ διδασκαλία τῆς ὁποίας, παρὰ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Möhler, διαφέρει τῆς τῆς δυτικῆς, τὴν δυτικὴν καὶ τὴν διαμαρτυρομένην (λουθηρανικὴν καὶ καλβινικήν), ὡς καὶ τὰς κυριωτέρας τῶν ἐν αὐταῖς αἱρέσεων καὶ δὴ τῶν ἐχουσῶν ἀναπτύξει καὶ ἐπισήμως ἐκθέσει τὴν ἑαυτῶν διδασκαλίαν. Τὴν ἱστορίαν τῆς συμβολικῆς ὡς ἐπιστήμης παρέχει ἡμῖν ἰδίᾳ ὁ Kattenbusch ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Lehrbuch der vergleichenden Konfessionskunde» (1892) καὶ ὁ F. Loofs **ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Symbolik oder Confessionskunde»** (1902). 'Εκ τῆς ἱστορίας τῆς συμβολικῆς καταφαίνεται ὅτι αὕτη, ἔχουσα κατ' ἀρχὰς πολεμικὸν χαρακτῆρα, ἐξ οὗ καὶ *πολεμικὴ* συχνάκις ἐκαλεῖτο, ἔλαβεν ἔπειτα ἐξ ἀντιθέσεως εἰρηνικὸν χαρακτῆρα, ἰδίᾳ παρὰ τοῖς διαμαρτυρομένοις, ἀρκουμένη ἐνίοτε εἰς ἁπλῆν παράθεσιν τῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν. 'Αλλ' εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἁπλῆ παράθεσις τῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν ἐπιφέρει μᾶλλον ἐπισκοτισμόν, ὁ δὲ συγγραφεὺς τῆς συμβολικῆς ὀφείλει νὰ ὑποδεικνύῃ τίς ἐκ τῶν ἀντιθέτων τούτων διδασκαλιῶν εἶναι ἡ ὀρθὴ καὶ διατί. Πάντως ἡ συμβολικὴ μόνον ἐξ ἀπόψεως διαμαρτυρομένης δύναται νὰ ἀρκῆται εἰς τὴν ἁπλῆν παράθεσιν τῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐξ ἀπόψεως τῆς ὀρθοδόξου καὶ δυτικῆς ἐκκλησίας. Κατὰ τοῦτο ἡ συμβολικὴ πρέπει νὰ ἐκθέτῃ κατ' ἀρχὰς τὰς πηγὰς ἑαυτῆς, ἐξετάζουσα τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ κῦρος αὐτῶν, ἔπειτα δέ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν τούτων, τὰς ἀντιθέσεις τῶν διαφόρων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν ἀντικειμενικῶς καὶ ἄνευ πολεμικοῦ χαρακτῆρος, ὑποδεικνύουσα ὅμως τίς ἐκ τῶν ἀντιθέτων τούτων διδασκαλιῶν εἶναι ἡ ὀρθὴ καὶ διατί. 'Εκ τῶν ἀσχοληθέντων περὶ τὴν συμβολικὴν τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἄξιοι ἰδίας μνείας εἶναι, ἐκτὸς τῶν ἡμετέρων Ν. Δαμαλᾶ «Περὶ ἀρχῶν» (1865), 'Ιωάν. Μεσολωρᾶ «Συμβολική» (1883—1903 εἰς δύο τόμους, ὧν ἕκαστος ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν) καὶ Χρ. 'Ανδρούτσου «Δοκίμιον συμβολικῆς» (1901 καὶ εἰς δευτέραν ἔκδοσιν 1930), οἱ J. Neale «A history of the holy eastern church» (1850 εἰς δύο τόμους), Gass «Symbolik der griech Kirche» (1872), Kattenbusch «Lehrbuch der vergl. Konfessionskunde» (1892) καὶ K. Beth «Die orient. Christenheit der Mittelmeerländer» (1902). [Πρβλ. καὶ τὰ ἔργα τοῦ *Βλαδιμήρου Γκεττέ* καὶ ἰδίᾳ τὸ «"Εκθεσις τῆς διδασκαλίας τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας» καὶ τοῦ *Ν. Μπούγετς* «'Ελληνικὸς 'Ορθόδοξος Χριστιανισμὸς καὶ 'Εκκλησία κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους».] κ. ι. Δ.

—συμβολικὴ τῶν ἀριθμῶν *[Θρησκειολ.]*· βλ. *ἀριθμὸς* (τ. Ε', σ. 487 γ).

συμβολικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ σύμβολον, ὁ τοῦ συμβόλου: «συμβολικὴ παράστασις» ‖ *συμβολικὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

—συμβολικὰ ***βιβλία***. Οὕτως ἐκάλεσαν πρῶτοι οἱ ὀρθόδοξοι λουθηρανοὶ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν Αὐγουσταίαν ὁμολογίαν, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς λοιπὰς αὐτῶν ὁμολογίας, ὡς καὶ τὰ τρία ὑπ' αὐτῶν ἀναγνωριζόμενα ἀρχαῖα σύμβολα: τὸ 'Αποστολικόν, 'Αθανασιανὸν καὶ τὸ τῆς Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως. 'Εκ τῶν λουθηρανῶν παρέλαβον τὸν ὅρον τοῦτον οὐ μόνον αἱ λοιπαὶ διαμαρτυρόμεναι ἐκκλησίαι, ἀλλὰ καὶ ἡ δυτικὴ καὶ ἡ ὀρθόδοξος. 'Εν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἀρχαῖα σύμβολα, ἅτινα, ἀποτελοῦντα συντομωτάτην ἔκθεσιν τῆς πίστεως, ἐχρησίμευον ἰδίᾳ διὰ λειτουργικοὺς σκοπούς, αἱ νεώτεραι ὁμολογίαι τῆς πίστεως, περιέχουσαι τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν ἐκκλησίας τινὸς ἐν συγκριτικῇ, ὡς τὰ πολλά, ἐκθέσει πρὸς τὴν τοιαύτην ἄλλης ἢ ἄλλων ἐκκλησιῶν, δὲν ἔχουσι λειτουργικὸν σκοπὸν οὐδὲ χρησιμεύουσι πρὸς τοῦτο. 'Η ἀξία τῶν ὁμολογιῶν τῆς πίστεως ἑκάστης ἐκκλησίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς περὶ τοῦ κύρους τῆς πηγῆς, ἐξ ἧς αὗται προῆλθον. Οὕτω ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία, φρονοῦσα ὅτι ἡ ἐκκλησία ὡς ὅλον καὶ δὴ εἰς οἰκουμενικὰς συνόδους συνερχομένη, εἶναι ἀλάθητος, ἀποδίδει ἀΐδιον κῦρος εἰς τοὺς ὅρους τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τὸ σύμβολον τῆς Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως. Τοὐναντίον εἰς τὰς λοιπὰς ὁμολογίας αὐτῆς, τὰς συνταχθείσας ὑπὸ ἀτόμων (ὡς π. χ. τοῦ Γενναδίου, τοῦ Μητροφάνους, τοῦ Κριτοπούλου κτλ.) ἢ καὶ ὑπὸ τοπικῶν συνόδων (ὡς π. χ. τῆς συνόδου τοῦ 'Ιασίου (1641—1642), τῶν 'Ιεροσολύμων (1672), κτλ.) ἀποδίδει δευτερεύουσάν τινα σημασίαν, εἰ καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην χρησιμοποιεῖ αὐτὰς ὡς πηγὰς τῆς συμβολικῆς αὐτῆς. 'Επίσης ἡ δυτικὴ ἐκκλησία, φρονοῦσα ὅτι ἡ κεφαλὴ αὐτῆς, ὁ πάπας, εἶναι ἀλάθητος, ἀποδίδει ἀΐδιον κῦρος εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ πάπα ἀναγνωρισθείσας ὁμολογίας αὐτῆς, εἰς δὲ τὰς λοιπὰς ὁμολογίας αὐτῆς δευτερεῦον. Τοὐναντίον ἡ διαμαρτυρομένη ἐκκλησία, φρονοῦσα ὅτι ἡ ἁγία Γραφὴ εἶναι ἀλάθητος, ἀποτελοῦσα τὴν μόνην πηγὴν τῆς ἑαυτῆς πίστεως, δέχεται τὰς ἑαυτῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως ὡς ἱστορικὰ μνημεῖα τῆς πρώτης διαμαρτυρήσεως, περιέχοντα τὰς πρώτας ἐντυπώσεις τῆς ἑαυτῶν ἐκκλησίας. Εἶναι λοιπὸν ἀτελεῖς καὶ παροδικοὶ τύποι, δι' ὧν τὸ πεπερασμένον ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐπειράθη νὰ περιλάβῃ καὶ κατανοήσῃ τὰς αἰωνίους ἀληθείας τῆς πίστεως, ἐπομένως συνταχθεῖσαι ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ εἶναι μαρτύρια τῆς πίστεως καὶ οὐχὶ γνώμων αὐτῆς, διότι οὗτος κατ' αὐτὴν εἶναι μόνον ἡ ἁγία Γραφή, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν κανόνα τῆς πίστεως, δι' οὗ πρέπει νὰ κρίνεται ἡ ἐν τοῖς συμβολικοῖς βιβλίοις περιεχομένη ἀλήθεια.

Τὰ συμβολικὰ βιβλία τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἐξέδωκε πρῶτος ὁ Kimmel τῷ 1843 καὶ ἔπειτα τῷ 1850, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Monumenta fidei ecclesiae orientalis», μετ' αὐτὸν ὁ 'Ιωάννης Μεσολωρᾶς ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ καὶ τῷ συνημμένῳ αὐτῷ παραρτήματι τῆς «Συμβολικῆς» του (1883 καὶ 1893) καὶ τέλος ὁ J. Michalcescu ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Θησαυρὸς τῆς ὀρθοδοξίας». Die Bekenntnisse und die wichtigsten Glaubenszeugnisse der griech-orient. Kirche» (1904). Τὰ συμβολικὰ βιβλία τῆς δυτικῆς 'Εκκλησίας ἐξέδωκεν ἐκτὸς ἄλλων ὁ H. Denzinger ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Enchiridion symbolorum et definitionum quae de rebus fidei et morum a conciliis oecumenicis et summis pontificibus emanerunt» (θ' ἔκδ. ὑπὸ J. Stahl 1900). Τὰ συμβολικὰ βιβλία τῆς λουθηρανῆς ἐκκλησίας ἐξέδωκεν ἐκτὸς ἄλλων ὁ J. T. Müller «Die symb. Bücher der evang. luth. Kirche» (δ' ἔκδοσις 1876). Τὰ συμβολικὰ τέλος βιβλία τῆς μετερρυθμισμένης ἐκκλησίας ἐξέδωκεν ἐκτὸς ἄλλων ὁ E. F. Karl Müller «Die Bekenntnisschriften der ref. Kirche» (1903). κ. ι. Δ.

— συμβολικαὶ ***παραστάσεις***. Αὗται ἀπαντῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τῇ παλαιοχριστιανικῇ τέχνῃ, καὶ δὴ τῇ τέχνῃ τῶν κατακομβῶν, εἶναι δ' ὑποδηλώσεις διὰ συμβολικῶν εἰκόνων, ἔτι δὲ καὶ ἀλληγοριῶν ὑποτυπώσεις διαφόρων προσώπων, ἐννοιῶν ἢ καὶ σκηνῶν εἰλημμένων ἐκ τῆς Παλαιᾶς ἢ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Αἱ ἀρχαιότεραι καὶ σημαντικώτεραι τῶν συμβολικῶν τούτων παραστάσεων εἶναι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ, εἰκονιζομένου: α) ὡς 'Ιχθύος, πιθανώτατα ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Β' αἰῶνος εἰς τοιχογραφίας κατακομβῶν, σφραγῖδας, λυχνίας καὶ λοιπὰ μνημεῖα τῆς μικροτεχνίας· β) ὡς 'Αμνοῦ, ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ ἐπέκεινα, ἐπὶ ψηφιδωτῶν ἀρχαίων ναῶν, λυχνιῶν, σαρκοφάγων, τοιχογραφιῶν κοιμητηρίων (ἀρχαιότατον σχετικὸν ὑπόδειγμα εἶναι τὸ δίπτυχον τῆς μητροπόλεως τοῦ Μιλάνου, ἔτι δὲ ἡ περίφημος σαρκοφάγος τοῦ 'Ιουνίου Βάσσου, ἀποκειμένη ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λατερανοῦ, ἐν Ρώμῃ)· γ) ὡς Καλοῦ Ποιμένος, οὗ ἔξοχον πρότυπον τὸ ἐν τῷ προμνημονευθέντι μουσείῳ τοῦ Λατερανοῦ ἀποκείμενον ἀγαλμάτιον τοῦ Γ' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, κλπ. Καὶ πτηνὰ δὲ καὶ τετράποδα ζῷα καὶ φυτὰ καὶ ποικίλα ἀντικείμενα ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς σύμβολα ἐννοιῶν χριστιανικῶν, ὡς ὁ ταώς, συμβολίζων τὴν ἀθανασίαν, ἡ λύρα, συμβολίζουσα τὴν θείαν μελῳδίαν, ἡ περιστερά, συμβολίζουσα τὴν εἰρήνην, καὶ ἡ ἄγκυρα, συμβολίζουσα τὴν ἐλπίδα. 'Αλλὰ καὶ σκηναὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ συμβολικὴν σημασίαν. 'Η μᾶλλον ἀξιοσημείωτος τῶν σκηνῶν τούτων εἶναι ἡ τῆς τριημέρου παραμονῆς τοῦ 'Ιωνᾶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους, συμβολίζουσα τὴν τριήμερον ἀνάστασιν καὶ τὴν ταφὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. ι. Μ. Π.

— συμβολικὴ ἢ ***μαθηματικὴ λογικὴ*** *[Λογικ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ λογικὴ ἡ ἐκφράζουσα τὰς σχέσεις τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν κρίσεων συμβολικῶς διὰ τῶν ἐξισώσεων καὶ τῶν ἄλλων μαθηματικῶν μεθόδων. 'Η συμβολικὴ λογικὴ ἀνεπτύχθη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, σπουδαιότεροι δ' ἐκπρόσωποι αὐτῆς εἶναι ὁ Drobisch, ὁ Hamilton, ὁ Bowen, ὁ Boole, ὁ Jevons, ὁ Russel κ. ἄ. [Πρβλ. *Βορέα*, *Λογικὴ* (1932) σελ. 36.]

συμβολισμὸς (ὁ)· ἡ χρησιμοποίησις συμβόλων, ἡ διὰ συμβόλων ἔκφρασις ἐννοιῶν.

— *['Εγκυκλ.]* 'Εν τῇ εὐρείᾳ της ἐκδοχῇ, ἡ λέξις αὕτη σημαίνει, κατ' ἀρχήν, πᾶσαν διὰ συμβόλων ὡρισμένων, ἤτοι δι' ὡρισμένων παραστάσεων, εἰλημμένων ἐκ τοῦ κόσμου τῶν αἰσθήσεων, ἔκφρασιν ἢ ἔντεχνον ὑπόμνησιν συναισθημάτων, διανοημάτων ἢ ἀφῃρημένων ἐννοιῶν, συγκεκριμένως δὲ λαμβανομένη ἀποτελεῖ τὸν χαρακτηρισμὸν καὶ τὴν εἰδικὴν ὀνομασίαν σχετικῆς ποιητικῆς τεχνοτροπίας, γεννηθείσης, καλλιεργηθείσης καὶ ἀκμασάσης κυρίως ἐν Γαλλίᾳ, περὶ τὰ τέλη τοῦ λήξαντος αἰῶνος (1885—1895) καὶ ἀποτελεσάσης, ἀκολούθως, αὐτοτελῆ ποιητικὴν σχολήν, τὴν *συμβολικὴν* ἀποκληθεῖσαν (école symboliste), τόσον ἐν τῇ ποιήσει καὶ τοῖς γράμμασιν, ὅσον, κατ' ἐπέκτασιν αὐτῆς, καὶ ἐν τῇ λοιπῇ καλλιτεχνίᾳ. 'Η ποιητικὴ αὕτη σχολή, ἀπορρεύσασα ἐκ τῆς προηγηθείσης σχολῆς τῶν *ποιητῶν τῆς παρακμῆς* (décadents), ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς παρὰ τοῦ διασήμου Γάλλου ποιητοῦ, καταγωγῆς δὲ ἑλληνικῆς, 'Ιωάννου Παπαδιαμαντοπούλου, γνωστοῦ ὡς 'Ιωάννου Μωρεάς, μεταβαπτίσαντος ἐκείνην ἐπισήμως, ἐν προκηρύξει ἐπεξηγηματικῇ τῶν λογοτεχνικῶν αὐτῆς σκοπῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐπιδιώξεων, κυκλοφορήσάσῃ μετὰ ταῦτα (1886). 'Ο ποιητικὸς συμβολισμός, τοῦ ὁποίου πρόδρομοι λογίζονται ὁ Μπωντελαὶρ καὶ κατόπιν ὁ Ρεμπώ, ἐκπρόσωποι δὲ ἅμα καὶ διδάσκαλοι ὁ Βερλαὶν καὶ πρὸ παντὸς ὁ Μαλλαρμέ, ἐνεφανίσθη ὡς ἀντίδρασις μοιραία, ἐπαναστατικὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ, κατὰ τῆς τότε ἰσχυούσης ἐν Γαλλίᾳ, ὑπὸ πάσας τὰς μορφὰς αὐτῆς, ποιητικῆς ἐν γένει παραδόσεως. 'Αντιτιθέμενος ἀποφασιστικῶς ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὰς ὑπερβολάς, τὴν κενολόγον ῥητορείαν καὶ τὸν στόμφον τῶν διδασκάλων τοῦ ρω-

Digitized by Google

μαντισμοῦ καὶ τὸν ψυχρὸν ἀντικειμενισμόν, τὸν ἄκαμπτον ἀκαδημαϊσμόν, τὸ ἄψογον τοῦ ὕφους καὶ τῆς φράσεως καὶ τὸ σχολαστικῶς ἀπαραβίαστον τῶν κλασσικῶν στιχουργικῶν κανόνων, τῶν καλουμένων *παρνασσιακῶν* (parnassiens), ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν ὠμότητα, τὴν ἀνατομικὴν πεζολογίαν, τὴν λεπτολόγον περιγραφικότητα τοῦ ἐξωτερικοῦ κυρίως κόσμου καὶ τὴν λανθάνουσαν εἰς ταῦτα ἐπιδίωξιν θετικῶν κοινωνικῶν σκοπῶν, τῶν ὀπαδῶν τοῦ *νατουραλισμοῦ* (naturalisme) ἐπισήμως, υἱοθέτησεν ὡς δόγμα τὸ ὅτι τῆς ἁπτῆς πραγματικότητος στερουμένης καθ' ὁλοκληρίαν παντὸς ποιητικοῦ ἐνδιαφέροντος, δὲν ἀπομένει ἢ ἡ διὰ συμβόλων, ἤτοι διὰ λέξεων, εἰκόνων καὶ ὑποβλητικῶν μεταφορῶν, ἔκφρασις τοῦ ἐσωτέρου κόσμου, τοῦ καθαρῶς συναισθηματικοῦ καὶ τοῦ ἀσυλλήπτου ἀπομένοντος ἀνθρωπίνου ὑποσυνειδήτου, ὡς συμβαίνει ἐν τῇ μουσικῇ, χρησιμοποιούσῃ ἐλευθέρως πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τὸ σύμβολον τῶν ἤχων. Συνεπῶς πρὸς τὴν τεθεῖσαν ταύτην βάσιν πάσης ποιητικῆς δημιουργίας, καινοτομοῦντες οἱ συμβολισταὶ καὶ καταργοῦντες ἀνεπιφυλάκτως τὰ μέχρι τότε παραδεδεγμένα, ἐπλούτισαν τὴν γλῶσσαν τῆς ποιήσεως διὰ νέων τολμηρῶν ἐκφράσεων, δι' ἀπροόπτων νεολογισμῶν, εἰσαγαγόντες μεταξὺ τῶν ἄλλων—ὡς τῶν νέων μετρικῶν τομῶν, τῶν χαρακτηριστικῶν ὑπερβατῶν, καὶ τῆς ἐν πολλοῖς ἰδιορρύθμου ὁμοιοκαταληξίας καὶ συντάξεως—τὸν ἐλεύθερον καὶ μορφικῶς πολύμετρον ἀνομοιοκατάληκτον, πλὴν ἔρρυθμον, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἄνευ ρυθμοῦ στίχον. Ἀλλ' ἡ κατάχρησις τῶν καινοτομιῶν ἤγαγεν ἐνίοτε αὐτοὺς εἰς σκοτεινότητα ὕφους καὶ ἀσάφειαν, τινὰς δὲ τούτων, τοὺς ζωηροτέρους, εἰς ἀσυναρτησίαν καὶ ἐκζήτησιν. Χάρις ἐν τούτοις εἰς τὴν ἔμμονον προσπάθειαν τῆς ἀξιολόγου ταύτης σχολῆς, συγκαταριθμούσης μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς καί τινας κορυφαίους ποιητάς, ἡ ποίησις καὶ ἡ καλλιτεχνία, λυτρωθεῖσαι τῶν συμβατικοτήτων, αἵτινες περιώριζον αὐτάς, καὶ κινηθεῖσαι εἰς εὐρύτερον ὁρίζοντα, διὰ τῆς προσκτήσεως στοιχείων βαθυτέρων, τῶν ὁποίων ἐστεροῦντο πρότερον, ἀνεπτερώθησαν πρὸς νέας δυνατότητας, πραγματοποιηθείσας, εἰς τὸ μέλλον, ὑπὸ ἄλλων σχολῶν ποιητικῶν, τῶν ὁποίων πρόδρομος ὑπῆρξεν, ἀναντιρρήτως, ἡ συμβολική. Εἰς τὴν γένεσιν καὶ τὴν γοργὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδεαλιστικῆς ταύτης σχολῆς συνετέλεσαν μεγάλως, πλὴν τοῦ κόρου, τοῦ ἐπελθόντος ἐκ τῆς καταχρήσεως τῶν ἐν ἰσχύϊ καὶ ἐκ παραδόσεως παλαιοτέρων τεχνοτροπιῶν, καὶ τῆς λόγῳ αὐτοῦ ἐπιθυμίας δημιουργίας νέων τρόπων τοῦ ἐκφράζεσθαι, ὡρισμέναι ξέναι ἐπιδράσεις. ὡς τοῦ Τολστόϊ, ἐν τῇ πεζογραφίᾳ, τοῦ ἀγγλικοῦ προρραφαηλιτισμοῦ εἰδικῶς ἐν τῇ ζωγραφικῇ, καὶ τοῦ Βάγνερ, ἐν τῇ μουσικῇ. Τὸ ριζοσπαστικὸν ἐκεῖνο κίνημα, μετατραπέν, ἀπὸ ποιητικοῦ, εἰς ἐν γένει καλλιτεχνικόν, ἔσχε βαθυτάτας ἀπηχήσεις ἐπὶ τῆς ὅλης εὐρωπαϊκῆς λογοτεχνίας καὶ καλλιτεχνίας, δημιουργῆσαν ρεύματα ὁμόρροπα ἐν μιᾷ ἑκάστῃ τῶν χωρῶν, μέχρι τῶν ὁποίων ἐξετάθη. Ὁ συμβολισμός, ἐξελιχθεὶς παρὰ τοῦ Στεφάνου Μαλλαρμέ, εἶτα δὲ τοῦ Μαυρικίου Μαίτερλινκ, εἰς καθαρὸν ποιητικὸν μυστικισμόν, ἔσχεν ὁμοίως βαθυτάτας ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς ὅλης γαλλικῆς διανοήσεως, προσεταιρισθείς, ἐν τοῖς μετέπειτα, τὴν φιλοσοφικὴν ἐπίσης σκέψιν, ὡς συνέβη παρὰ τῷ Μπεργκσόν, καὶ ἀποτυπώσας τὴν σφραγῖδά του ἐπὶ πασῶν τῶν μεταγενεστέρων μορφῶν καὶ ἐκδηλώσεων τῆς τέχνης. Ἄμεσος ἀπότοκος αὐτοῦ δύναται νὰ θεωρῆται, σήμερον, ἡ ὑποβλητικὴ τεχνοτροπία τοῦ μουσικοσυνθέτου Ντεμπυσσύ, ὁμοίως δέ, ἐν τῇ ζωγραφικῇ, ἡ τοῦ Πυβὲ ντὲ Σαβὰνν καὶ τοῦ Μορώ. Μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀντιπροσώπων τοῦ συμβολισμοῦ, τῶν ὁποίων ὡρισμένα ἔργα—ἀσχέτως πρὸς τὴν μεταγενεστέραν, ἰδιαιτέραν καὶ προσωπικήν, ἐξέλιξιν ἑνὸς ἑκάστου τούτων—ἀποτελοῦσιν εἰδικώτερον τὸν κύκλον τῆς καθαυτὸ συμβολικῆς δημιουργίας, πλὴν τῶν μνημονευθέντων ἀνωτέρω, Βερλαίν, Μαλλαρμέ, Μαίτερλινκ καὶ Μωρεάς, καὶ τῶν προαποθανόντων Ἰουλίου Λαφόργκ, Ἀρθούρου Ρεμπὼ καὶ Τριστὰν Κορμπιέρ, θεωρουμένων ποιητῶν τῆς παρακμῆς, ἀλλὰ προδρόμων τοῦ συμβολισμοῦ, δέον ν' ἀναφέρωμεν ἀκόμη τὸν Λαυρέντιον Ταιλάντ, τὸν Στυὰρ Μερρίλλ, τὸν Φρανσὶς Βιελὲ-Γκριφφέν, τὸν Ἀδόλφον Ρεττέ, τὸν Κάρολον βὰν Λερμπέργκ, τὸν Ἑρρῖκον ντὲ Ρενιέ, τὸν Ρενὲ Γκίλ, τὸν Αἰμίλιον Βεράρεν, τὸν Πέτρον Λουΰς, τὸν Ἐδουάρδον Ρόντ, τὸν Μαυρίκιον Μπαρρές, τὸν Γουσταῦον Κάν, τὸν Ἐδουάρδον Ντυζαρντέν, τὸν Οὐϋσμάνς, τὸν Βιλιὲ ντὲ λ' Ἰλ-Ἀντάν, τὸν Γεώργιον Λεκόντ, τὸν Φελὶξ Φενεόν, τὸν Βερνάρδον Λαζάρ, τὸν Μάρκελλον Σβόμπ, τὸν Παῦλον Ἀντάν, τὸν Παῦλον Φόρ, τὸν Κάρολον Γκερέν, τὸν Ἰωάννην ντὲ Τινάν, τὸν Ἑρρῖκον Ἀλμπέρ, τὸν Παῦλον Βαλερύ, τὸν Ἀνδρέαν Ζίντ, τὸν Ρεμὺ ντὲ Γκουρμὸν καὶ τὸν Ἰούλιον Τελλιέ, ἀποτελέσαντας τὸν κύριον πυρῆνα τῆς λογοτεχνικῆς αὐτῆς ζυμώσεως. Μόνη ἡ ἀπαρίθμησις τῶν περιοδικῶν καὶ γενικῶς τῶν ἐπιθεωρήσεων, τῶν ἐκδοθεισῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐνισχύσεως καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ ἀγῶνος τοῦ συμβολισμοῦ, ἐκτεθειμένου εἰς τὴν εἰρωνείαν καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιθέσεις τῶν ὑπερμάχων τῶν σχολῶν τῆς παραδόσεως («Ἡ λευκὴ ἐπιθεώρησις», «Ὁ Ἑρμῆς τῆς Γαλλίας», «Τὸ ἐρημητήριον», «Ὁ κάλαμος», «Ἡ ἀναγέννησις», «Ἡ χίμαιρα», «Ἡ κογχύλη», «Ἡ σῦριγξ», «Τὸ ἱερὸν-Γκραάλ», «Φλορεάλ», «Ὁ ἐρυθρὸς ἀλέκτωρ», «Ὁ Κένταυρος», «Τὸ κύπελλον», «Ὁ Πᾶν», «Ἡ εἰκών», «Τὸ σοννέτον», «Τὸ βιβλίον τέχνης», «Τὸ βιβλίον τῶν θρύλων», «Ἡ τέχνη καὶ ἡ ζωή», «Ἡ σκοπιά», «Ἡ ἐλευθέρα αἰσθητική», «Ἡ ἀνεξάρτητος ἐπιθεώρησις», «Ἡ σύγχρονος ἐπιθεώρησις», «Αἱ κηλῖδες τῆς μελάνης», «Ἡ φήμη», «Ὁ συμβολιστής», «Ἡ βαγνεριανὴ ἐπιθεώρησις», «Τὸ μαστίγιον», «Αἱ πολιτικαὶ καὶ φιλολογικαὶ συνομιλίαι», «Ἡ πλειάς», «Ἡ Νεαρὰ Γαλλία», «Ἡ νεωτέρα ζωή», «Τὰ χρονικά», καὶ ἐν Βελγίῳ «Ἡ νεωτέρα τέχνη», «Τὸ νεαρὸν Βέλγιον», «Ἡ ἀφύπνισις τῆς Γάνδης», «Ἡ νέα κοινωνία»), ἀποδεικνύει τὴν ὁρμὴν καὶ ζωτικότητα τοῦ ἐντόνου κινήματος ἐκείνου. Ἀξιοσύστατα βιβλία καὶ μελέται διὰ τὴν πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ συμβολισμοῦ, τῶν αἰτίων τῆς γενέσεως αὐτοῦ, τῶν γενικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀπόψεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίσθη, τῶν ἐπιδράσεων καὶ τῶν συνεπειῶν, ἃς ἔσχεν ἐπὶ τῆς καλλιτεχνίας, καὶ τῆς συμβολῆς ἑνὸς ἑκάστου τῶν πρωταγωνιστῶν καὶ ἱδρυτῶν του ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ, εἶναι μεταξὺ ἄλλων τὰ ἑπόμενα: «Οἱ κατηραμένοι ποιηταὶ» ὑπὸ Παύλου Βερλαὶν (1884—1888), «Ὁ θρῦλος τοῦ συγχρόνου Παρνασσοῦ» ὑπὸ Κατούλλου Μαντὲς (1884), «Οἱ ποιηταί μας» ὑπὸ Ἰουλίου Τελλιὲ (1888), «Τὰ πρῶτα ὅπλα τοῦ συμβολισμοῦ» ὑπὸ ἀνωνύμου (1889), «Οἱ σημερινοὶ μυθιστοριογράφοι» ὑπὸ Καρόλου Λὲ Γκοφφὶκ (1890), «Ἔρευνα ἐπὶ τῆς λογοτεχνικῆς ἐξελίξεως» ὑπὸ Ἰουλίου Ὑρὲ (1891), «Ἐντυπώσεις καὶ γνῶμαι: Δύο ἠγνοημένοι ποιηταί, ὁ Ρεμπὼ καὶ ὁ Λαφὸργκ» ὑπὸ Γεωργίου Μούαρ (Λονδῖνον 1891), «Σύγχρονοι φυσιογνωμίαι» ὑπὸ Βερνάρδου Λαζὰρ (1895), «Οἱ διδάσκαλοί μας» καὶ «Οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι» ὑπὸ Θεοδώρου ντὲ Βυζεβὰ (1895), «Ἡ φιλολογικὴ κωμῳδία» ὑπὸ Ἀδόλφου Μπρισσὸν (1895), «Οἱ νέοι» ὑπὸ Ρενὲ Ντουμὶκ (1896), «Τὸ βιβλίον τῶν προσωπίδων» ὑπὸ Ρεμὺ ντὲ Γκουρμὸν (I καὶ II, 1896—1898), «Παρεκβάσεις» ὑπὸ Στεφάνου Μαλλαρμὲ (1897), «Ἡ φιλολογικὴ ἀναρχία» ὑπὸ Κ. Ρεκολὲν (1898), «Παραθερισμοὶ καλλιτεχνῶν» ὑπὸ Μ. Γκυγεμὼ (1898), «Μελέται συγχρόνου λογοτεχνίας» ὑπὸ Γ. Πελισσιὲ (1898), «Αἰσθητικὴ τῆς γαλλικῆς γλώσσης» ὑπὸ Ρεμὺ ντὲ Γκουρμὸν (1899), «Ἡ δημοτικὴ ποίησις καὶ ὁ αἰσθηματικὸς λυρισμὸς» ὑπὸ Ροβέρτου ντὲ Σουζὰ (1899), «Ἡ συμβολικὴ κίνησις ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ» ὑπὸ Α. Σάϋμονς (Λονδῖνον 1899), «Γαλλικαὶ προσωπογραφίαι» ὑπὸ Β Τόμπσον (Βοστώνη 1900), «Σημερινοὶ ποιηταί, 1800—1900» ὑπὸ Α. βὰν Μπεβὲρ καὶ Παύλου Λεωτὼ (1900), «Ἡ φιλολογικὴ ζωή, 1891—1900», βασυσήμαντον ἄρθρον κριτικὸν ὑπὸ Καρόλου Μωρράς, ἐν τῇ «Ἐγκυκλοπαιδικῇ ἐπιθεωρήσει», τέλος «Ἡ ἐν σιωπῇ τέχνη» ὑπὸ Καμίλλου Μωκλαὶρ (1901). Ἐπίσης ἔργον σχετικὸν πρὸς τὸν συμβολισμόν, προκαλέσαν ζωηρὸν ἐνδιαφέρον, χάρις εἰς τὴν ἐν αὐτῷ ἀνάλυσιν τῶν σχέσεων καὶ ἀναλογιῶν τοῦ πεζοῦ λόγου πρὸς τὴν μουσικήν, εἶναι πρωτότυπος αἰσθητικὴ μελέτη, ἡ «Περὶ τοῦ λόγου πραγματεία», τοῦ Ρενὲ Γκίλ, δοκίμου λογογράφου καὶ θεωρητικοῦ συμβολιστοῦ (1886). Εἰς τὴν συμβολικὴν σχολήν, ἀκόμη, ὀφείλομεν τὴν ἵδρυσιν θεάτρων πρωτοποριακῶν τῆς ἐποχῆς, ὡς τοῦ «Ἔργου», τοῦ «Θεάτρου τέχνης» καὶ τοῦ ὀνομασθέντος «Ἐλευθέρου», τοῦ μετὰ ταῦτα «Θεάτρου Ἀντουάν». Ἐν Ἑλλάδι ὁ συμβολισμὸς ἔσχεν ὡς κυρίους ἐκπροσώπους τὸν Γιάννην Καμπύσην, παλαιότερον, κατόπιν τὸν Κώσταν Πασαγιάννην, εἶτα δὲ τὸν ποιητὴν Κώσταν Χατζόπουλον, τὸν Ἰωάννην Γρυπάρην, μερικῶς, καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Χρηστομᾶνον.

Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

—**συμβολισμὸς *τῶν ἀριθμῶν*** *[Θρησκειολ.]*· βλ. *ἀριθμὸς* (τ. Ε΄, σ. 487 γ΄).

συμβολιστὴς (ὁ)· ὁ διὰ συμβόλων παριστῶν πράγματα ἢ ἰδέας· || ὁ ἀσπαζόμενος τὸν λογοτεχνικὸν συμβολισμόν.

συμβολόμετρον ***Μίκελσον*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *Μίκελσον συμβολόμετρον.*

σύμβολον (τό)· σημεῖόν τι, δι' οὗ εἰκάζεται ἢ ἀναγνωρίζεται ἔννοιά τις ἢ διανόημα: «ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ Χριστιανισμοῦ»· || καθόλου, σχῆμα ἢ εἰκὼν ἢ ἄνθος ἢ θαλλὸς ἢ ζῷον κττ., δι' οὗ εἴτε κατὰ συνθήκην εἴτε κατὰ παράδοσιν νοεῖται ἔννοιά τις: «ἡ ἐλαία τὸ σύμβολον τῆς εἰρήνης, ἡ περιστερὰ τὸ σύμβολον τῆς ἀθῳότητος»· || τὸ οἰκόσημον· || ναυτ., δεσμὸς ἀποτελούμενος ἐκ πολλῶν στροφῶν σχοινίου καὶ χρησιμεύων πρὸς σύνδεσιν ἢ στερέωσιν δύο τεμαχίων ξύλου. Τὰ σύμβολα τῶν στηλῶν τῶν ἱστῶν εἶναι σιδηραῖ στεφάναι.

—*[Ἀρχ.] Σύμβολον* ἐκαλεῖτο ἡ μεταξὺ ἑλληνικῶν πόλεων συναπτομένη συνθήκη πρὸς ἐπίλυσιν διαφορῶν ἀναφυομένων μεταξὺ τῶν πολιτῶν τῶν συμβαλλομένων χωρῶν. Ἡ συνθήκη αὕτη καθώριζε καθόλου τὰς διατάξεις καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἔδει ν' ἀπονέμηται τὸ δίκαιον ἐν ταῖς τοιαύταις δίκαις ἀπὸ *συμβόλων* (βλ. λ). Τὰ σύμβολα ἀνεγράφοντο ἐπὶ στηλῶν, βάσις δὲ αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ ἀρχὴ «actor sequitur forum rei». Τὸ μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Κρήτης συναπτόμενον σύμβολον ἐκαλεῖτο *κοινοδίκιον.* Τοιαῦτα σύμβολα ἀναφέρονται καὶ μεταξὺ ξένων, ἰδίως ἐμπορικῶν λαῶν, συναπτόμενα, ὡς λ. χ. μεταξὺ Τυρρηνῶν καὶ Καρχηδονίων («σύμβολα περὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν»).

Σύμβολον ἐπίσης ἐκαλεῖτο πᾶν κατὰ σύμβασιν ὑλικὸν δεῖγμα ἀναγνωρίσεως τῆς ταυτότητός τινος καὶ τῆς, κατ' ἀκολουθίαν ταύτης, διὰ τούτου παροχῆς δικαιώματός τινος, οἷον εἰσόδου, παραστάσεως, συμμετοχῆς εἴς τι, δωρεᾶς, προσφορᾶς κλπ. Ὅθεν τὰ σύμβολα ἦσαν διάφορα καὶ ποικίλα, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης, δι' ἣν ἑκάστοτε προωρίζοντο. Οὕτως οἱ ἀρχαῖοι εἶχον τὰ δικαστικὰ σύμβολα, οἱονεὶ εἰσιτήρια. Τοιοῦτον σύμβολον ἐλάμβανεν ἕκαστος δικαστὴς ἐν Ἀθήναις ἅμα τῇ εἰς τὸ δικαστήριον εἰσόδῳ αὐτοῦ, ὅπερ μετὰ τὴν ψηφοφορίαν ἀντήλλασσε δι' ἑτέρου χαλκοῦ συμβόλου, ὅπερ καὶ τοῦτο ἀπέδιδεν εἶτα ἀντὶ τῆς δικαστικῆς βακτηρίας, ἣν ἐλάμβανεν. Ἀντὶ τοῦ συμβόλου ἐδίδετο ἑκάστῳ δικαστῇ ὁ δικαστικὸς μισθός, ἤτοι τριώβολον. Πλὴν τῶν δικαστικῶν συμβόλων, ἐν Ἀθήναις ἐγίνετο χρῆσις συμβόλων πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς ταυτότητος καὶ πρὸς εἴσοδον καὶ πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ τῶν βουλευτῶν, τῶν ἐκκλησιαστῶν καὶ πρὸς εἴσοδον εἰς τὸ θέατρον κατὰ τὰς θεατρικὰς παραστάσεις. Τὰ θεατρικὰ ἢ θεωρικὰ ταῦτα σύμβολα ἦσαν ποικίλα: ξύλινα (πύξινα), πήλινα, ὀστέϊνα, χαλκᾶ, μολύβδινα νομισματοειδῆ καθόλου καὶ ἔφερον, πλὴν τοῦ γράμματος, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ἡ θέσις ἑκάστου θεατοῦ ἐν τῷ θεάτρῳ ἢ ἐν τῷ τόπῳ καθόλου τῆς προσελεύσεως, καὶ εἰκόνα κεφαλῆς θεοῦ, ἀνθρώπου ἢ ζῴου ἢ παράστασίν τινα φυτοῦ ἢ ἀντικειμένου τινός. Ἕτερα σύμβολα ἦσαν τὰ πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς ξενίας διδόμενα, ἅτινα ἐθραύοντο εἰς δύα τμήματα, ἐξ ὧν ἑκάτερος τῶν φίλων ἐλάμβανεν ἀνὰ ἕν. Ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς τούτων ἐπήρχετο ἐν ἄλλῳ χρόνῳ ἡ ἀναγνώρισις μεταξὺ δύο φίλων. Ἐπίσης τὰ πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος εἰς τοὺς ξένους, ἵνα οὗτοι οἰκῶσιν ἐν Ἀθήναις. Τὸ εἰς τὸ στόμα τοῦ νεκροῦ ἐντιθέμενον πρὸς πληρωμὴν τοῦ πορθμείου εἰς τὸν Χάρωνα κλπ. Καθόλου δὲ σύμβολα ποικίλα καὶ πολυειδῆ ἐχρησίμευον εἰς πλείστας ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ ἀνάγκας, ὡς κέρματα, νομισμάτια κλπ. ἄνευ ἀξίας, χρησιμεύοντα δ' ὡς αἱ παρ' ἡμῖν μάρκαι ἀντὶ μετρητῶν, ὡς λ. χ. τὰ ἐν τοῖς ἐξ ἐράνου συμποσίοις παραδιδόμενα ὑπὸ τῶν μελλόντων νὰ μετάσχωσι τοῦ συμποσίου, ἅτινα ἐδίδοντο ὡς σημεῖα χρηματικῆς συνεισφορᾶς, ἥτις κατεβάλλετο ἅμα τῇ λήξει τοῦ συμποσίου· ἐπίσης τὰ πρὸς παροχὴν δωρεᾶς τινος χρημάτων, σίτου κλπ.

Ε. ΔΙ. Κ.

—*[Ἐγκυκλ.] Σύμβολον* καλεῖται αἰσθητὸν σημεῖον ἢ παράστασις ὑποσημαίνουσα θρησκευτικὰς ἀξίας, ὅπου ἐλλείπουν εἰκόνες καὶ ἄλλαι πλήρεις ἐκφράσεις ἢ παρ' αὐτάς. Τὰ τοιαῦτα σύμβολα ἀπαντῶσιν ἐν ὅλαις ταῖς θρησκείαις, ἀπὸ τῆς θρησκείας τῶν κατὰ φύσιν ζώντων μέχρι τῆς θρησκείας τῶν μάλιστα προκεχωρημένων ἐν τῷ πολιτισμῷ λαῶν. Εἶναι δὲ εἰλημμένα ἐκ διαφόρων κύκλων τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, καὶ δὴ πρῶτον ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν ζῴων. Οὕτως εὑρίσκομεν συμβολικὰς παραστάσεις ζῴων ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος, δέρματα ἀντιλόπης ἐπὶ τοῦ βωμοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς βεδικῆς θρησκείας ἐν Ἰνδίαις κλπ. Τὰ σύμβολα ταῦτα ἢ κατάγονται ἐκ τῆς ζῳολατρείας ἢ ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὴν μαγικὴν χρῆσιν τῆς ἐν τοῖς ζῴοις ἐκδηλουμένης δυνάμεως. Ὡς σύμβολα χρησιμεύουν ἐν διαφόροις θρησκείαις καὶ φυσικὰ ἀντικείμενα, οἷον λίθοι, κλάδοι δένδρων, ἄνθη, καρποὶ κτλ. Γνωστὴ εἶναι ἡ συμβολικὴ χρῆσις τοῦ πυρὸς ἐν τῷ παρσισμῷ πρὸς ἔκφρασιν τῆς θεότητος καὶ πρὸς ὑποδήλωσιν κοσμικῶν δυνάμεων καθόλου. Ἐπίσης δὲ τοῦ ὕδατος, ὡς συμβόλου τῆς καθαρᾶς φύσεως, τῆς ὁποίας ἄρχει ὁ Ὀριμάσδης. Παρὰ τὰ φυσικὰ ταῦτα ἀντικείμενα εὕρηνται ἐν συμβολικῇ χρήσει καὶ ἀντικείμενα τοῦ πρακτικοῦ βίου, διὰ τῶν ὁποίων ὑποσημαίνεται ὡρισμένη δύναμις ἢ ἐνέργεια ἀναλόγως τοῦ πρακτικοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἐξυπηρετοῦν. Τοιαῦτα εἶναι πρῶτον ὅπλα, οἷα ἡ ξυλίνη ρομφαία καὶ ἡ ἱερὰ λόγχη, ὡς σύμβολα ἀνωτέρας, προστάτιδος καὶ νικηφόρου δυνάμεως. Ἔπειτα δὲ διάφορα σκεύη, ὡς λ. χ. ἐν τοῖς Ἐλευσινίοις μυστηρίοις. Ἐν συμβολικῇ ἐννοίᾳ χρησιμοποιεῖται ὡσαύτως: πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ καθαρίσῃ ἢ εἶναι καθαρὸν ἢ λευκόν. Πρὸς τούτοις πᾶν φωτεινόν, οἷον δᾴς, λαμπάς, κάτοπτρον, πολύτιμοι λίθοι, πρὸς ὑποδήλωσιν τῆς φωτεινῆς ὄψεως τοῦ κόσμου ἢ τοῦ πνεύματος. Τέλος ποικίλαι ὗλαι καὶ χρώματα, ὡς λ. χ. τὸ ἐρυθρόν, ὅπερ διὰ τὴν πρὸς τὸ αἷμα ὁμοιότητα θεωρεῖται σύμβολον τῶν χθονίων δυνάμεων. Τὸ σχῆμα ἐξ ἄλλου καὶ ἡ μορφὴ καθόλου ἀντικειμένων τινῶν γίνεται αἰτία χρησιμοποιήσεως αὐτῶν πρὸς ἔκφρασιν φυσικῶν δυνάμεων ἢ θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Τοιαῦτα ἀντικείμενα εἶναι ὁ τροχός, ὅστις συμβολίζει τὸ μὲν τὴν κίνησιν, τὸ δὲ τὸν ἥλιον,

Digitized by Google

τὸ δὲ τὸ σύμπαν, ἔπειτα τὸν κύκλον τῆς γενέσεως καὶ τέλος τὸ κήρυγμα τῆς βουδιστικῆς διδασκαλίας· ὁ δακτύλιος, ὅστις χρησιμεύει τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς σύμβολον τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς, ἔπειτα δὲ τῆς τελειότητος καὶ τῆς αἰωνιότητος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γίνεται χρῆσις γεωμετρικῶν σχημάτων, γραμμάτων καὶ συνδυασμοῦ γραμμῶν. Ὁ Ταοϊσμὸς χρησιμοποιεῖ ἐν Κίνᾳ ποικίλους συνδυασμοὺς ἴσων καὶ ἀνίσων γραμμῶν, ὅπως συμβολίσῃ δι' αὐτῶν τὰς διαφόρους κοσμικὰς δυνάμεις. Τοιοῦτον σχῆμα εἶναι καὶ ὁ σταυρός, τὸν ὁποῖον εὑρίσκομεν ἐν πολλαῖς θρησκείαις καὶ ὅστις ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν δίσκον τοῦ ἡλιακοῦ θεοῦ. Ἐν τῷ Χριστιανισμῷ ἀπαντῶμεν, πλὴν τοῦ σταυροῦ, καὶ ἄλλα σχήματα, ἐμφανίζοντα καὶ αὐτά, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, ἀναλογίας πρὸς τὰ παρ' εἰδωλολάτραις ἐν χρήσει. Τοιαῦτα εἶναι μεταξὺ ἄλλων: ἡ ναῦς, ἡ περιστερά, ὁ ἀμνός, ὁ ἰχθύς, ὁ ὄφις, ἡ ἄνωθεν κατατείνουσα χείρ, ὁ φοίνιξ, ὁ στέφανος, ἡ ἄμπελος, ὁ κρίνος, ἡ ἄγκυρα, τὸ τρίγωνον, τὸ τετράγωνον, ὡρισμένοι ἀριθμοί, ὡς τὸ 3 καὶ τὸ 4, χρώματα, οἷον τὸ ἐρυθρὸν καὶ τὸ λευκόν, γράμματα, ὡς τὸ Α καὶ τὸ Ω. Δι' αὐτῶν συμβολίζεται ἡ χριστιανικὴ πίστις καὶ ἐλπίς, ἡ χριστιανικὴ τελείωσις, ὁ κόσμος, ἡ ἠθικὴ καθαρότης, ὁ Χριστός, ἡ ἀγάπη κλπ. Τὰ πλεῖστα τούτων γνωρίζομεν ἐκ τῶν κατακομβῶν, ἀλλ' ἤδη ἡ «Ἀποκάλυψις» τοῦ Ἰωάννου γνωρίζει τὴν γλῶσσαν ταύτην, συμβολίζουσα τὸν μὲν Θεὸν διὰ τοῦ Α καὶ τοῦ Ω, τὸν δὲ Σωτῆρα διὰ τοῦ ἀμνοῦ. Ἐν πολλῇ χρήσει, τέλος, εἶναι τὸ σύμβολον, καὶ δὴ ὡς λόγος καὶ ὡς μυστικὴ πρᾶξις καὶ ἐνέργεια ἐν ταῖς μυστηριακαῖς θρησκείαις καὶ ἐν ταῖς μυστικαῖς ἑταιρείαις τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

—*[Μουσ.] Σύμβολα* καλοῦνται τὰ εἰδικὰ σημεῖα, δι' ὧν παρίστανται γραπτῶς οἱ μουσικοὶ φθόγγοι (βλ. λ. *παρασημαντικὴ* καὶ *σημειογραφία*).

— ***σύμβολα ἀστρονομικά.*** Παραστάσεις, σημεῖα ἢ γράμματα κοινῶς παραδεδεγμένα ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ πρὸς δήλωσιν διαφόρων οὐρανίων σωμάτων ἢ φαινομένων ὡς καὶ ποσοτήτων εἰσερχομένων εἰς τοὺς ἀστρονομικοὺς ὑπολογισμούς. Τὰ κυριώτερα ἀστρονομικὰ σύμβολα εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Σύμβολα τῶν μελῶν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος

☉ ἢ ○ Ἥλιος
☿ Ἑρμῆς
♀ Ἀφροδίτη
⊕ ἢ ♁ Γῆ
☾ ἢ ☽ Σελήνη
♂ Ἄρης
⑤ Μικρὸς πλανήτης (ἀριθμὸς ἐντὸς κύκλου)
♃ Ζεύς
♄ Κρόνος
♅ Οὐρανός
♆ Ποσειδῶν
♇ Πλούτων
☄ Κομήτης

Σύμβολα τῶν φάσεων τῆς Σελήνης

● Νέα Σελήνη
☽ Πρῶτον Τέταρτον
🌕 Πανσέληνος
☾ Τελευταῖον Τέταρτον

Σύμβολα τῶν Ζῳδίων

♈ Κριός
♉ Ταῦρος
♊ Δίδυμοι
♋ Καρκίνος
♌ Λέων
♍ Παρθένος
♎ Ζυγός
♏ Σκορπίος
♐ Τοξότης
♑ Αἰγόκερως
♒ Ὑδροχόος
♓ Ἰχθῦς

Σύμβολα φαινομένων

☌ Σύνοδος
□ Τετραγωνισμός
☍ Ἀντίθεσις

μβολα οὐρανίων σωμάτων

✶ Ἀπλανὴς ἀστήρ
⁘ Νεφελοειδής
⊙ Μεταβλητὸς ἀστήρ
N Νέος ἀστὴρ (Nova)

Σύμβολα ἀστρονομικῶν ποσοτήτων

ω. h ὥρα
λ m λεπτὸν χρόνου
δ s δευτερόλ. »
° μοῖρα
′ λεπτὸν τόξου
″ δευτερόλ. »
A ἀζιμούθιον
α ἢ AR ὀρθὴ ἀναφορά
β πλάτος (βλ. *ἐκλειπτικὴ συντεταγμένων*) ἢ βάθος ὁρίζοντος.
δ ἢ D ἀπόκλισις
Δ ἡ ἀπὸ τῆς Γῆς ἀπόστασις εἰς ἀστρονομικὰς μονάδας ἢ σύμβολον μικρᾶς αὐξήσεως τῆς ποσότητος, ἧς προτάσσεται.
Σ ἢ [ ] σύμβολον ἀθροίσεως.
T° θερμοκρασία εἰς βαθμοὺς Κελσίου.
υ ὕψος ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος
φ γεωγραφικὸν πλάτος
φ γωνία, ἧς τὸ ἡμίτονον ἰσοῦται πρὸς τὴν ἐκκεντρότητα.
φ′ γεωκεντρικὸν πλάτος
ω ὅρισμα τοῦ περιηλίου.
Ω μῆκος τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου
a μέγας ἡμιάξων ἐλλειπτικῆς τροχιᾶς.
b ἢ β μικρὸς ἡμιάξων αὐτῆς.
b ἡλιοκεντρικὸν πλάτος
c δείκτης χρώματος
e ἐκκεντρότης τροχιᾶς
f ἑστιακὴ ἀπόστασις
G γαλακτικὸν μῆκος
g ἐπιτάχυνσις τῆς βαρύτητος
g γαλακτικὸν πλάτος
h ὕψος ἢ ὡριαία γωνία
Δα αὔξησις ἢ διαφορὰ κατ' ὀρθὴν ἀναφορὰν
Δδ αὔξησις ἢ διαφορὰ κατ' ἀπόκλισιν
ΔP » » » κατὰ πολικὴν ἀπόστασιν
E ἢ ε λόξωσις τῆς ἐκλειπτικῆς
ζ ἢ Z ζενιθία ἀπόστασις
λ ἢ L γεωγραφικὸν μῆκος
λ μῆκος κύματος φωτὸς εἰς Ἄγκστρομ
μ ἰδία κίνησις (=P. M.)
μ ἐκκεντρος ἀνωμαλία (ἐνίοτε παρίσταται διὰ τοῦ E)
μ Μικρὸν (=0,001 τοῦ χιλιοστομέτρου)
μ ἢ m μᾶζα
μμ ἑκατομμυριοστὸν τοῦ χιλιοστομέτρου
π ἐτησία παράλλαξις
π λόγος τῆς περιφερείας πρὸς τὴν διάμετρον=3,14159
π μῆκος τοῦ περιηλίου
ρ ἀκτὶς τῆς Γῆς
ρ ἀκτινικὴ ταχύτης (+ ἀπομακρύνσεως καὶ — προσεγγίσεως)
H ἢ HA ὡριαία γωνία
i κλίσις τοῦ ἐπιπέδου τροχιᾶς
j ἐπιφανειακὴ λαμπρότης εἰς μεγέθη
k σταθερὰ τῆς ἕλξεως (Gauss)
l ἡλιοκεντρικὸν μῆκος
M μέση ἀνωμαλία
M ἀπόλυτον μέγεθος ἀστέρος
m φαινόμενον μέγεθος (ὀπτικὸν)
mp φωτογραφικὸν μέγεθος
m/w φωτο-οπτικὸν μέγεθος
P περίοδος ἢ πολικὴ ἀπόστασις
p γωνία θέσεως ἢ ἡμερησία παράλλαξις
q ἀπόστασις τοῦ περιηλίου
r ἢ r ἐπιβατικὴ ἀκτὶς εἰς ἀστρονομικὰς μονάδας
t χρόνος
T χρόνος διαβάσεως διὰ τοῦ περιηλίου
v ταχύτης ἢ ἀληθὴς ἀνωμαλία
z ζενιθία ἀπόστασις

Διάφορα σύμβολα

♈ ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον
☊ ἀναβιβάζων σύνδεσμος
☋ καταβιβάζων σύνδεσμος
A.M. ἄνω μεσουράνησις
K.M. κάτω »
Θ.Ο. θέσις ὀρθὴ (διόπτρας)
Θ.Α. » ἀντίστροφος (διόπτρας)
Δ.Δ. διόπτρα δεξιὰ
Δ.Α. » ἀριστερὰ
B βορρᾶς (N)
N νότος (S)
A ἀνατολὴ (E)
Δ δύσις (W ἢ O)
Cp ἀπόλυτος κατάστασις
C′p μέση ἀπόλυτος κατάστασις
R διάθλασις
l.f.p. λογάριθμος παραλλακτικοῦ παράγοντος
G.C.T. πολιτικὸς χρόνος Γρήνουϊτς
G.M.T. μέσος » »
U.T. παγκόσμιος χρόνος
A.U. Ἀστρονομικὴ μονὰς
J.A. Διεθνὲς Ἄγκστρομ
B.D. Κατάλογος ἀστέρων τοῦ Argelander (Bonner Durchmusterung)
C.D. Κατάλογος ἀστέρων Κόρδοβας (Cordoba Durchmusterung)
A.G. Κατάλογος ἀστέρων τῆς Γερμ. Ἀστρον. Ἑταιρείας (Astron. Gesellschaft)
B.A.C. Κατάλογος τῆς Βρετ. Ἀστρον. Ἑνώσεως
H.D. » τοῦ Henry Draper
H.P. Φωτομ. κατάλογος τοῦ Harvard
H.R. ἢ
R.H.P. ἀναθεώρησις τοῦ αὐτοῦ καταλόγου
N.G.C. Νέος Γενικὸς Κατάλογος νεφελοειδῶν
P.G.C. Κατάλογος ἀστέρων τοῦ Boss
U.A. Ἀργεντινὴ Οὐρανομετρία
U.O. Ὀξωνικὴ Οὐρανομετρία
Σ Κατάλογος διπλῶν ἀστέρων τοῦ Γουλ. Στρούβε
ΟΣ Κατάλογος Πούλκοβας 1850
ΟΣΣ Β′ μέρος τοῦ αὐτοῦ καταλόγου
G.F.H. Ἱστορία τῶν Ἀπλανῶν

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

—***σύμβολα βοτανικά.*** Εἰς τὰ ἔργα βοτανικῆς κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν φυτῶν χρησιμοποιοῦνται πολλάκις συμβατικὰ συμβολικά τινα σημεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

⊙ φυτὸν μονόκαρπον ἀγνώστου διαρκείας
① » » ἐτήσιον
② » » διετές
⊛ » » ἀορίστου διαρκείας
♃ πολυετὴς πόα
♄ φρύγανον
♄ θάμνος
5 δενδρύλλιον
5 δένδρον
⌒ ἀναρριχητικὸν φυτὸν
(ἑλιξίβλαστον δεξιόστροφον φυτὸν
) » ἀριστερόστροφον φυτὸν
∧ ἀειθαλὲς φυτὸν
☿ ἑρμαφρόδιτον ἢ τέλειον ἄνθος καὶ τὸ φυτὸν τὸ φέρον τοιαῦτα ἄνθη
♂ ἄρρεν ἄνθος καὶ τὸ φυτὸν τὸ φέρον τοιαῦτα ἄνθη
♀ θῆλυ ἄνθος καὶ τὸ φυτὸν τὸ φέρον τοιαῦτα ἄνθη
♂♀ φυτὸν μονογενὲς
μ μικρὸν (ἓν χιλιοστὸν τοῦ χιλιοστομέτρου)

Οἱ ἀλχημισταὶ ἐχρησιμοποίουν παρόμοια σημεῖα πρὸς ὑποδήλωσιν οὐσιῶν τινων καὶ ἐργασιῶν των, τὰ ὁποῖα κατ' ἀρχὰς ἐχρησίμευον κυρίως πρὸς συμβολισμὸν τῶν φυτῶν, καὶ τῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἀρχικῶν στοιχείων: ὕδατος, πυρός, ἀέρος καὶ γῆς.

— ***σύμβολα ἰδιωτικὰ*** *[Ποιν. Δίκ.]*. Ὁ ποινικὸς νόμος (ἄρθρ. 680) προστατεύει τὰ *σύμβολα*, τὰς σφραγῖδας, τὰς χρησιμοποιουμένας μόνον ὑπὸ ἐμπορικῶν οἴκων, ὡς καὶ τοὺς τύπους συναλλαγματικῶν, ὧν ποιοῦνται οἱ οἶκοι οὗτοι χρῆσιν, τιμωρῶν τοὺς κατὰ παραγγελίαν ἀγνώστων ἢ ὑπόπτων προσώπων κατασκευάζοντας τοιαῦτα σύμβολα ἢ σφραγῖδας κλπ. ἢ τοὺς παραδίδοντας τὰ νομίμως παραγγελθέντα εἰς πρόσωπα, περὶ ὧν δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν θέλουσι καταχρασθῇ ταῦτα.

Α. Ν. Μ.

— ***σύμβολα μετεωρολογικά.*** Χρῆσις συμβόλων γίνεται ἐν τῇ μετεωρολογίᾳ πρὸς σύντομον ἀνατάστασιν μετεωρολογικῶν φαινομένων. Τὰ σύμβολα εἶναι γενικῶς εἴτε σχηματικαὶ παραστάσεις εἴτε γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Οὕτω διὰ διεθνῶν συμβόλων παρίστανται ἅπασαι αἱ διευθύνσεις τοῦ ἀνέμου, N, NNE κτλ. (βλ. λ. *ἀνεμολόγιον*), ἅπαντες οἱ τύποι τῶν νεφῶν, διὰ τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος τοῦ λατινικοῦ αὐτῶν ὀνόματος Ci, GSt, GCu κλ.

Digitized by Google

(βλ.λ. *νέφος*), τὰ διάφορα φαινόμενα διὰ σχηματικῶν παραστάσεων. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου ζητήματος, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1872 συνεστήθη τὸ πρῶτον ἐν Λειψίᾳ ἐπιτροπὴ (ἐκ τῶν Obermeyer, Schoder καὶ Sohncke) ἥτις ἐμελέτησε τὰ πρῶτα σύμβολα, καὶ τῷ 1873 συμπληρωθεῖσα αὕτη ὑπὸ τῶν Wild, Lorenz καὶ Plantamour ὑπέβαλεν εἰς τὸ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συνελθὸν ἐν Βιέννῃ συνέδριον τῶν μετεωρολόγων τὰ ἑξῆς πρῶτα διεθνῆ σύμβολα.

Βροχὴ — Χιονοχάλαζα

Χιὼν — Ὁμίχλη

Καταιγὶς — Πάχνη

Χάλαζα — Δρόσος

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη προέτεινεν ἐπίσης, ὅπως πρὸς ἀναπαράστασιν τῆς ἐντάσεως τοῦ φαινομένου τίθεται ὡς ἐκθέτης ὁ ἀριθμὸς 0, 1, 2 εἰς τρόπον, ὥστε τὸ 0 θὰ δηλοῖ ἀσθενῆ καὶ τὸ 2 ἰσχυρὰν ἔκτασιν τοῦ φαινομένου. Ὁ ἀνωτέρω πίναξ ὑπέστη πολυαρίθμους τροποποιήσεις, σήμερον δὲ ἰσχύει ὁ ἑπόμενος πίναξ διεθνῶν συμβόλων:

Δρόσος
Πάχνη
Ὁμιχλοκρύσταλλος
Ὑαλόπαγος
Παγοκρύσταλλος
Ὁμίχλη
Ὁμίχλη ἐδάφους
Ὁμίχλη βρέχουσα
Ἀχλὺς — ∞ ἢ B
Βροχὴ
Σταγόνες — G
Ψεκάδες βροχῆς
Χιονόλυτος (χιονόνερον)
Χιὼν
Χιονοθύελλα
Χιονοσκεπὲς ἔδαφος
Χάλαζα
Χιονοχάλαζα
Καταιγὶς
Βροντὴ (ἄνευ ὁρατῆς ἀστραπῆς)
Ἀστραπὴ ἄνευ βροντῆς
Θύελλα
Ἥλιος
Ἡλιακὴ ἅλως
Σεληνιακὴ ἅλως
Ἡλιακὸν στέμμα
Σεληνιακὸν στέμμα
Οὐράνιον τόξον
Ζωδιακὸν φῶς
Βόρειον Σέλας
Ὁρατότης ἐξαιρετικὴ

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἔχει εἰσαχθῆ ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Beaufort εἰδικὴ διὰ γραμμάτων—ἀρχικοῦ ἑκάστου φαινομένου—ἀναπαράστασις τῶν μετεωρολογικῶν φαινομένων, ἥτις εὐρύτατα χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ ἡμερήσια καὶ μηναῖα δελτία τῆς Ἀγγλικῆς Μετεωρολογικῆς Ὑπηρεσίας. Εἰδικώτερον γίνεται χρῆσις τῶν κεφαλαίων γραμμάτων, ἵνα δηλωθῇ ἂν τὸ φαινόμενον ὑπῆρξεν ἀσυνήθους ἐντάσεως. Ἡ συμβολικὴ ἀναπαράστασις τοῦ Beaufort μετὰ τῶν διεθνῶν συμβόλων εἶναι ἡ κάτωθι:

α) *Περιγραφὴ οὐρανοῦ.*

ἀγγλικὴ παράστ.	διεθνὲς σύμβολ.	
b	—	Οὐρανὸς κυανοῦς μετὰ καθαρᾶς ἢ ἀχλυώδους ἀτμοσφαίρας.
c	—	νεφελώδης, μετ' ἀνοιγμάτων.
o	—	νεφοσκεπής, δηλαδὴ ὁλόκληρος ὁ οὐρανὸς κεκαλυμ. ὑπὸ νεφῶν.
g	—	σκοτεινός.
u	—	ἀπειλητικὸς οὐρανός.

β) *Ἄνεμος*

—		θύελλα (ἔντασις 8 καὶ ἄνω)
q	—	λαῖλαψ (ἢ ἄελλα)
Q	—	ἰσχυρὰ λαῖλαψ (ἢ ἄελλα)
q_0	—	ἀσθενὴς λαῖλαψ (ἢ ἄελλα)
KQ	—	γραμμὴ λαίλαπος (ἢ ἀέλλης)

γ) *Ὑετὸς*

r	●	βροχὴ
R	●^{2}	ἰσχυρὰ βροχὴ
r_0	●^{0}	ἀσθενὴς βροχὴ
rr	●	βροχὴ συνεχὴς
RR	●^{2}	ἰσχυρὰ συνεχὴς βροχὴ
r_0r_0	●^{0}	συνεχὴς ἀσθενὴς βροχὴ
p	●	διαβατικὸς ὄμβρος
P	●^{2}	ἰσχυρὸς διαβατικὸς ὄμβρος
d	●	ψεκάδες
D	●	μεγάλαι ψεκάδες
d_0	●^{0}	μικραὶ ψεκάδες
dd	●	συνεχεῖς ψεκάδες
DD	●	συνεχεῖς μεγάλαι ψεκάδες

rsrs	✱	συνεχὴς χιονόλυτος
RS RS	✱	ἰσχυρὸς καὶ συνεχὴς χιονόλυτος
$r_0r_0r_0s_0$	✱^{0}	ἀσθενὴς καὶ συνεχὴς χιονόλυτος
—	—	παγοκρύσταλλος ἐν τῷ ἀέρι
—	△	χιονοχάλαζα
h	▲	χάλαζα
H	▲^{2}	ἰσχυρὰ χάλαζα
h_0	▲^{0}	ἀσθενὴς χάλαζα
hh	▲	συνεχὴς χάλαζα

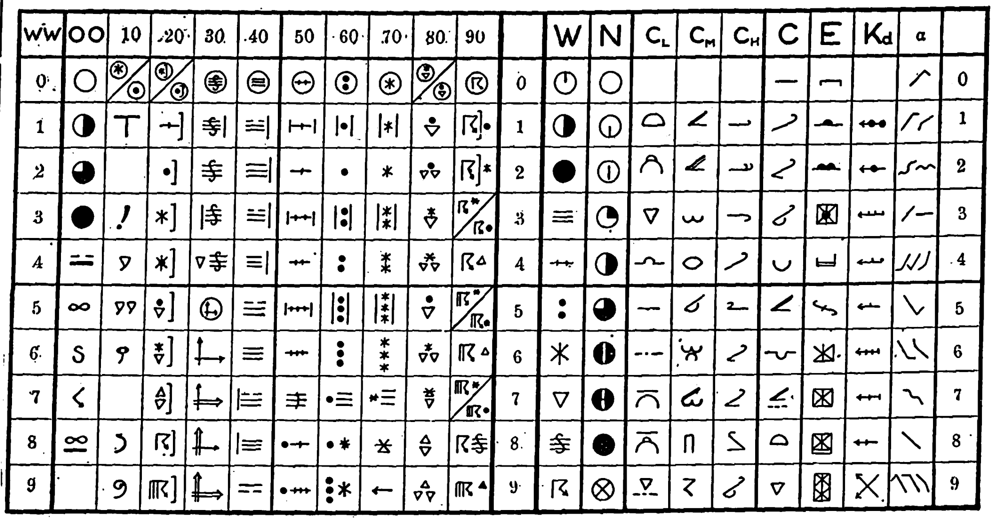

Ὅταν V < 1000 μ., τὸ σύμβολον τῆς ὁμίχλης λαμβάνει τὴν μορφὴν

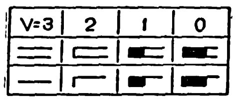

π. χ. V=1 (50—200 μ.), ww=48 (|≡)· συμβολικὴ παράστασις αὐτῶν

Ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου παρίσταται μὲ βέλος, ἡ δὲ δύναμις μὲ πτερύγια τιθέμενα πρὸς τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ βέλους. Π. χ. Δύναμις 8 παρίσταται, δύναμις 3. Ριπαῖοι ἄνεμοι (DD+33) παρίστανται ὡς ἑξῆς: Αἱ ἄελλαι (DD+67) παρίστανται δι' ἑνὸς πλήρους τριγώνου ἀνεστραμμένου καὶ τιθεμένου ἀριστερὰ καὶ ἄνω τοῦ κύκλου τοῦ σταθμοῦ π. χ.

Θέσις ἑνὸς ἑκάστου τῶν συμβόλων πέριξ τοῦ κύκλου τοῦ σταθμοῦ

Παράδειγμα παραλίου σταθμοῦ — Παράδειγμα μεσογείου σταθμοῦ

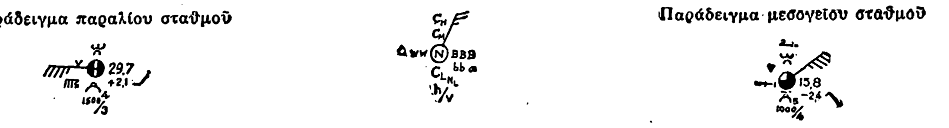

Πίναξ τῆς συμβολικῆς παραστάσεως τοῦ κώδικος Κοπεγχάγης 1929 ἐπὶ τῶν χαρτῶν καιροῦ, ἰσχύουσα παρ' ἡμῖν ἀπὸ 1ης Ἀπριλίου 1931.

Ἐν τῷ ἀνωτέρω πίνακι ἡ στήλη ww σημαίνει τὸν καιρὸν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρατηρήσεως, δηλούμενον ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 00—99, αἱ δύο πρῶται στῆλαι 00—19 ἀναφέρονται εἰς τὴν σύντομον περιγραφὴν τοῦ οὐρανοῦ, αἱ λοιπαὶ δὲ ἀπὸ 20—29 εἰς τὸν ὑετὸν ἐντὸς τῆς προηγουμένης παρατηρήσεως ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρατηρήσεως· ἀπὸ 30—39 εἰς τὴν θύελλαν κονιορτοῦ καὶ χιονοθύελλαν (ὁρατότης κάτω τῶν 1000 μέτρ.)· ἀπὸ 40—49 εἰς τὴν ὁμίχλην ἢ ἰσχυρὰν ἀχλύν· ἀπὸ 50—59 εἰς τὸν ὄμβρον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρατηρήσεως· ἀπὸ 60—69 εἰς τὴν βροχήν· ἀπὸ 70—79 εἰς τὴν χιόνα· ἀπὸ 80—89 εἰς τὸν ὄμβρον διαβατικὸν καὶ ἀπὸ 90—99 εἰς τὴν καταιγίδα. Αἱ λοιπαὶ τοῦ πίνακος ἔχουσι τὴν ἑξῆς σημασίαν: W=Παρελθὼν καιρὸς ἀπὸ τῆς προηγουμένης παρατηρήσεως (0=Ὡραῖος, οὐρανὸς αἴθριος. 1=Οὐρανὸς μεταβλητός. 2=Λίαν νεφελώδης ἢ νεφελοσκεπής. 3=Ὁμίχλη ἢ πυκνὴ ἀχλὺς (ὁρατότης κατωτέρα τῶν 1000 μέτρ.). 4=Βροχὴ ψεκάδων. 5=Βροχή. 6=Χιὼν ἢ μεῖγμα βροχῆς καὶ χιόνος. 7=Ὄμβρος διαβατικός. 8=Θύελλα ἄμμου ἢ κονιορτοῦ. 9=Καταιγίς. N=Ποσὸν ὁλικῆς νεφώσεως. C_L=Εἶδος κατωτέρων νεφῶν. C_M=Εἶδος μέσων νεφῶν. C_H=Εἶδος ἀνωτέρων νεφῶν. C=Εἴδη νεφῶν).—E=Κατάστασις ἐδάφους (0=Ἔδαφος ξηρόν. 1=Ὑγρόν. 2=Διάβροχον. 3=Ἔδαφος καλυπτόμενον ὑπὸ τηκομένης χιόνος. 4=Ἔδαφος παγωμένον καὶ ξηρόν. 5=Ἔδαφος καλυπτόμενον ὑπὸ πάγου καὶ παγοκρυστάλλων. 6=Ἔδαφος καλυπτόμενον ἐν μέρει ὑπὸ χιόνος καὶ χαλάζης. 7=Ἔδαφος μὴ παγωμένον, καλυπτόμενον ὑπὸ στρώματος χιόνος κατωτέρου τῶν 15 ἑκστμ. ὕψους. 8=Παγωμένον, καλυπτόμενον ὑπὸ στρώματος χιόνος κατωτέρου τῶν 15 ἑκστμ. ὕψους. 9=Ἔδαφος καλυπτόμενον ὑπὸ στρώματος χιόνος ἀνωτέρου τῶν 15 ἑκστμ. ὕψους).—Kd=Κατάστασις ἀποθαλασσίας (0=Ἔλλειψις ἀποθαλασσίας. 1=Βραχὺ ἢ μέτριον μῆκος κύματος. 2=Μακρὸν μῆκος κύματος. 3=Βραχὺ μῆκος κύματος. 4=Μέτριον μῆκος κύματος. 5=Μακρὸν μῆκος κύματος. 6=Βραχὺ μῆκος κύματος. 7=Μέτριον μῆκος κύματος. 8=Μακρὸν μῆκος κύματος. 9=Συγκεχυμένη ἀποθαλασσία).—a=Χαρακτηριστικὸν τῆς βαρομετρικῆς τάσεως τριῶν ὡρῶν πρὸ τῆς παρατηρήσεως (0=Ἄνοδος, εἶτα πτῶσις. 1=Ἐν ἀρχῇ ἄνοδος, εἶτα σταθερὰ ἢ ἐν ἀνόδῳ καὶ εἶτα εἰς ἄνοδον βραδυτέραν. 2=Ἀνώμαλος. 3=Σταθερὰ ἢ εἰς ἄνοδον. 4=Εἰς πτῶσιν ἢ σταθερά, κατόπιν εἰς ἄνοδον ἢ εἰς ἄνοδον καὶ εἶτα εἰς ταχυτέραν ἄνοδον. 5=Εἰς πτῶσιν, εἶτα εἰς ἄνοδον. 6=Εἰς πτῶσιν, εἶτα σταθερὰ ἢ εἰς πτῶσιν καὶ εἶτα εἰς βραδυτέραν πτῶσιν. 7=Ἀνώμαλος. 8=Εἰς πτῶσιν. 9=Σταθερὰ ἢ εἰς ἄνοδον, εἶτα εἰς πτῶσιν ἢ εἰς πτῶσιν καὶ εἶτα εἰς ταχυτέραν πτῶσιν.

Κάτωθεν τοῦ πίνακος παρέχονται καὶ δύο παραδείγματα τῆς θέσεως ἑκάστου τῶν συμβόλων πέριξ τοῦ κύκλου τοῦ σταθμοῦ εἰς τοὺς χάρτας καιροῦ. Οὕτως ἡ ἐπεξήγησις εἰς τὸ παράδειγμα τοῦ παραλίου σταθμοῦ εἶναι ὅτι κατὰ τὴν παρατηρήσιμον ὥραν ἐσημειώθησαν τὰ ἑξῆς στοιχεῖα: Ἀτμοσφαιρικὴ πτῶσις 1029.7Χβ (BBB). Νέφωσις μεγαλυτέρα τῶν 9/10 ἀλλὰ μετ' ἀνοιγμάτων ((N)). Νέφη μέσα προερχόμενα ἐκ στρωματοειδοῦς διατάξεως τῶν σωρειτῶν (C_M). Σχετικὴ ὑγρασία 90—100 % (U). Θερμοκρασία ἀέρος 10° (Π) καὶ ἐλαχίστη θερμοκρασία 7° (mm). Παρελθὼν καιρὸς (W). Βροχὴ ὕψους (RR) 0,3 χμ. Βαρομετρικὴ τάσις (a)=σταθερὰ καὶ εἶτα ἄνοδος καὶ τιμὴ (ββ)=2,1 χβ. Καιρὸς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρατηρήσεως (WW), ἰσχυρὰ καταιγίς, μὲ χαμηλὰ νέφη (C_L), Cu εὐμεγέθη μὴ παρουσιάζοντα σχηματισμοὺς ὁμοίους πρὸς ἄκμονας καὶ ἐκτάσεως αὐτῶν 4/10 τοῦ οὐρανίου θόλου. Ὕψος χαμηλῶν νεφῶν (C_L) 1500 μέτρων καὶ ὁρατότης (V). Ἀντικείμενα ἀόρατα εἰς ἀπόστασιν 1000 μέτρων. Ἄνεμος δυτικὸς θυελλώδης ριπαῖος.

Εἰς τὸ παράδειγμα τοῦ μεσογείου σταθμοῦ ἐμφαίνονται τὰ ἑξῆς στοιχεῖα: Ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις (BBB) 1015,8 χβ. Νέφωσις (N) 7-8 δεκάτων. Νέφη ἀνώτερα (C_H), Ci ἢ CiSt, αὐξανόμενα ἀλλὰ μὴ ἐκτεινόμενα πέραν τῶν 45° ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος· ἐπίσης νέφη μέσα (C_M) προερχόμενα ἐκ στρωματοειδοῦς διατάξεως τῶν σωρειτῶν. Σχετικὴ ὑγρασία (U) 80—89 %. Θερμοκρασία ἀέρος 8° καὶ μεγίστη (MM) 12°. Παρελθὼν καιρὸς (W). Βροχὴ ὕψους 0,5 χμ. Βαρομετρικὴ τάσις εἰς ἄνοδον εἶτα πτῶσις, τιμὴ αὐτῆς 2.4 χβ. Καιρὸς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρατηρήσεως: διαλείπουσα ἀσθενὴς βροχὴ ψεκάδων, μὲ χαμηλὰ νέφη, μὲ εὐμεγέθη ἢ CuNb καὶ StCu ἐκτάσεως 8/10 τοῦ οὐρανίου θόλου. Ὕψος χαμηλῶν νεφῶν 1000 μ. καὶ ὁρατότης, ἀντικείμενα ἀόρατα εἰς ἀπόστασιν 2.000 μ. Ἄνεμος ΒΑ. θυελλώδης μετ' ἀέλλης (ἢ λαίλαπος).

d_0d_0	●^{0}	συνεχεῖς μικραὶ ψεκάδες
s	✱	χιὼν
S	✱^{2}	ἰσχυρὰ χιὼν
s_0	✱^{0}	ἀσθενὴς χιὼν
ss	✱	συνεχὴς χιὼν
SS	✱^{2}	ἰσχυρὰ καὶ συνεχὴς χιὼν
s_0s_0	✱^{0}	ἀσθενὴς καὶ συνεχὴς χιὼν
rs	✱	χιονόλυτος
RS	✱	ἰσχυρὸς χιονόλυτος
r_0s_0	✱^{0}	ἀσθενὴς χιονόλυτος
HH	▲^{2}	ἰσχυρὰ καὶ συνεχὴς χάλαζα
h_0h_0	▲^{0}	ἀσθενὴς καὶ συνεχὴς χάλαζα

δ) *Ἠλεκτρικὰ φαινόμενα.*

t	T	βροντὴ
l	⟨	ἀστραπὴ
tl	R	καταιγὶς
TL	R^2	ἰσχυρὰ καταιγὶς
t_0l_0	R^0	ἀσθενὴς καταιγὶς
tltl	R	συνεχεῖς ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ

Digitized by Google

ε) *Ἀτμοσφαιρικὴ θόλωσις καὶ ὑδρατμοί*

f	≡	ὁμίχλη	ἀπόστασις ὁρατότητος μικροτέρα τῶν 1100 ὑαρδῶν
fe	≡:	ὑγρὰ ὁμίχλη (βρέχουσα)	
z	∞	ἀχλὺς — ἀπόστασις ὁρατότητος 1100 ὑάρδαι καὶ πλέον, ἀλλὰ μικροτέρα τῶν 2200 ὑαρδῶν	
m	≡°	ξηρὰ ἀχλὺς — ἀπόστασις ὁρατότητος 1100 ὑάρδαι καὶ πλέον, ἀλλὰ μικροτέρα τῶν 2200 ὑαρδῶν	
v	0	ἐξαιρετικὴ ὁρατότης	
e	—	ὑγρὸς ἀὴρ ἄνευ πτώσεως βροχῆς	
y	—	ξηρὸς ἀὴρ (ὑγρασία μικροτέρα τῶν 60 %)	

στ) *Ἐδάφους φαινόμενα*

w	⌓	δρόσος
x	—	πάχνη
—	V	ὁμιχλοκρύσταλλος
—	∾	ὑαλόπαγος
—	[✳]	ἔδαφος χιονοσκεπές
—	+	χιονοθύελλα

ζ) *Ὀπτικὰ φαινόμενα*

—	⦶	ἡλιακὸν στέμμα
—	⊕	ἡλιακὴ ἅλως
—	ω	σεληνιακὸν στέμμα
—	ϖ	σεληνιακὴ ἅλως
—	⌒	οὐράνιον τόξον
—	♛	σέλας
—	⋔	ζωδιακὸν φῶς
—	⊗	ἀντικατοπτρισμός

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω συμβόλων καὶ ἐν τῇ *Συνοπτικῇ Μετεωρολογίᾳ* γίνεται εὐρυτάτη χρῆσις παραστάσεων συμβολικῶν: α΄) Τὰ μετεωρολογικὰ τηλεγραφήματα παρίστανται διὰ συμβολικῶν ὁμάδων. Ὁ τύπος τοῦ συνόλου τῶν θεμάτων τούτων ὁ ἰσχύων σήμερον καθωρίσθη ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς Κοπεγχάγης τὸν Σεπτέμβριον 1929 καὶ εἶναι ὁ ἑξῆς, ὅσον ἀφορᾷ τὰς μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις τῶν σταθμῶν:

$IIIC_4$ C_M—$wwVhN_4$—DDFWN—BBBTT—
UC_Habb—RRjjj—CddVV

περίπου δὲ ὁ αὐτὸς διὰ τὰς παρατηρήσεις τῶν πλοίων, τὰς ἀεροβολίσεις καὶ διὰ τὰς παρατηρήσεις τῆς ἀεροπορίας. Ἕκαστον τῶν ἀνωτέρω γραμμάτων εἰς τὴν συμβολικὴν παράστασιν τοῦ τηλεγραφήματος ἔχει ὡρισμένην σημασίαν, ἀναφέρεται εἰς ὡρισμένον μετεωρολογικὸν στοιχεῖον, ἑρμηνεύεται δὲ ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένου κώδικος ἕκαστον, ἀντικαθιστάμενον τοιουτοτρόπως δι' ἑνὸς ἀριθμοῦ μονοψηφίου, διψηφίου ἢ τριψηφίου.

β΄) Ἄλλη συμβολικὴ παράστασις ἐν τῇ συνοπτικῇ μετεωρολογίᾳ εἶναι ἡ ἐπὶ τῶν χαρτῶν καιροῦ δι' ἑκάστην παρατηρήσιμον ὥραν συμβολικὴ ἀναγραφὴ παρατηρήσεων ἑκάστου σταθμοῦ δι' ἑρμηνείας τοῦ ἀνωτέρω μετεωρολογικοῦ τηλεγραφήματος. Ἡ ἀναγραφὴ ἐκτελεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐν σελ. 515 πίνακος, ὅστις εἶναι ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν ὑπὸ τῆς μετεωρολογικῆς ὑπηρεσίας κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν χαρτῶν τοῦ καιροῦ.

Τελευταῖον, μεγάλη χρῆσις συμβόλων καὶ συμβολικῶν παραστάσεων γίνεται καὶ ἐν τῇ Ἀεροπορικῇ Μετεωρολογίᾳ. Ἡ ἀνακοίνωσις καὶ δημοσίευσις μετεωρολογικῶν πληροφοριῶν εἶναι μεγάλης σημασίας διὰ τοὺς ταξιδεύοντας ἀεροπόρους, διὰ τοῦτο εἰς τὰ διάφορα ἀεροδρόμια, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 35 τῆς Διεθνοῦς Συμβάσεως τῆς Ἀεροπορίας (Ὀκτώβριος 1919), καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς Ἀεροναυτιλίας (C.I.N.A.), παρέχονται αἱ κάτωθι πληροφορίαι:

1) Ἡ γενικὴ μετεωρολογικὴ κατάστασις ἐπὶ ἐκτεταμένης ζώνης, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς τελευταίας συνοπτικῆς παρατηρήσεως, καὶ ἥτις παρέχεται διὰ συνοπτικοῦ χάρτου, ἡ κλῖμαξ τοῦ ὁποίου εἶναι εἰ δυνατὸν ἡ διεθνὴς τοιαύτη 1/10.000 000, διὰ τὰς μικροτέρας ζώνας 1/5 000.000 καὶ διὰ τὰς μεγαλυτέρας σημασίας 1/20.000.000. Ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου ἐφ' ἑκάστου σταθμοῦ δεικνύεται τῇ βοηθείᾳ βέλους, ἐστραμμένου πρὸς τὸ μέρος, πρὸς τὸ ὁποῖον ἑκάστοτε πνέει ὁ ἄνεμος. Ἡ δύναμις τοῦ ἀνέμου ἐκφράζεται τῇ βοηθείᾳ μικρῶν γραμμῶν προστιθεμένων εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ βέλους, ὅπερ δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου, καὶ συμφώνως πρὸς τὴν κλίμακα τοῦ Beaufort ἀπὸ 0—12, ἑκάστη βαθμὶς τῆς ὁποίας παρίσταται ὑπὸ μικρᾶς γραμμῆς. Μέχρι τῆς ἐντάσεως 4 Beaufort αἱ ἰσάριθμοι μικραὶ γραμμαὶ τοποθετοῦνται πρὸς τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ βέλους, ἄνω δὲ τῆς ἐντάσεως 4, ἤτοι αἱ πλέον τῶν τεσσάρων γραμμῶν σημειοῦνται ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς· οὕτω ἄνεμος βορειοδυτικὸς ἐντάσεως 8 Beaufort θὰ παρίσταται εἰς τὸν χάρτην ὡς ἑξῆς:

Ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις παρίσταται τῇ βοηθείᾳ τῶν ἰσοβαρῶν καὶ δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ δίδηται κεχωρισμένη δι' ἕκαστον σταθμόν. Ὁ καιρὸς παρίσταται διὰ τῶν γραμμῶν ἢ συμβόλων κατὰ προτίμησιν τῶν προταθέντων ὑπὸ τῆς Διεθνοῦς Μετεωρολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος δίδεται εἰς ἀκεραίους βαθμοὺς Κελσίου ἢ Φαρενάϊτ.

2) Αἱ εἰδικαὶ προγνώσεις διὰ τὴν ἀεροπορίαν, ἐπὶ τοῦ καιροῦ παρὰ τὸ ἔδαφος καὶ εἰς ὕψος κατὰ μῆκος τῶν διαφόρων ἐναερίων γραμμῶν, ἐχουσῶν ἀφετηρίαν τὸ ἀεροδρόμιον. Αἱ προγνώσεις αὗται ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὰ προβλεπόμενα φαινόμενα ἅτινα ἐπηρεάζουσι τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἀεροναυτιλίας, ὅπως εἶναι αἱ καταιγίδες, αἱ λαίλαπες ἢ ἄελλαι, ἡ ὁμίχλη κτλ. Αἱ προγνώσεις αὗται δίδονται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κάτωθι διεθνοῦς συμβολικῆς μορφῆς.

Previ: YYGGO—$G_1L_1L_1L_1$1—$D_1D_1FG_2$2—$h_1d_1d_1f_1$3—$W_1N_1hG_2$4—Vc $VlG_2$5— pil $G_2$6 — Kc KS_e S7,

τῆς ὁποίας ἕκαστον, ἀντικαθιστάμενον ἐπὶ τῇ βάσει ἰδιαιτέρων κωδίκων, ἔχει ὡρισμένην σημασίαν.

3) Πληροφορίαι ἐπὶ τῶν ἀποτόμων καιρικῶν μεταβολῶν. Αὗται παρέχονται ὑπὸ διαφόρων συμβολικῶν μορφῶν.

4) Αἱ παρατηρήσεις τοῦ ἀνέμου εἰς ὕψος τῶν σταθμῶν τῶν εὑρισκομένων κατὰ μῆκος ἢ τῶν ἐγγυτέρων πρὸς τὰς ἐναερίους γραμμάς. Αὗται δὲν δίδονται συμβολικῶς.

5) Αἱ τελευταῖαι μετεωρολογικαὶ πληροφορίαι παρέχονται:

α) Δι' ἑνὸς ἢ περισσοτέρων σχηματικῶν χαρτῶν καλυπτόντων τὴν ζώνην τὴν ἐκτεινομένην μέχρι τῶν ἀεροδρομίων προορισμοῦ. Οἱ χάρται οὗτοι δίδουσι τὴν ὁρατότητα, τὰ νέφη, τὴν κατάστασιν τοῦ καιροῦ, τοῦ ἀνέμου εἰς ὕψος καὶ παρὰ τὸ ἔδαφος. Οἱ σχηματικοὶ οὗτοι χάρται ἀπεικονίζονται ἐπὶ πλαισίων ἢ πινακίδων (panneaux), ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναγράφεται ἡ θέσις τῶν μετεωρολογικῶν σταθμῶν. Κατὰ κανόνα γίνεται χρῆσις δύο χαρτῶν: ἑνός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου παρίστανται αἱ παρατηρήσεις ὅσαι καταφθάνουσι, καὶ ἑτέρου, ὅστις περιέχει τὰς πληροφορίας τῆς προηγουμένης παρατηρήσεως. Ἡ κλῖμαξ τῶν χαρτῶν οὐδέποτε εἶναι μικροτέρα τοῦ 1/10.000.000.

Ὁ καιρός, ἡ νέφωσις καὶ ἡ ὁρατότης παρίστανται διὰ μεταλλικῶν ἐλασμάτων, ὡς δεικνύεται διὰ τῶν κατωτέρω πινάκων: Ὀρθογώνιον 6×4 τετ. ἑκ. παριστᾷ τὸν καιρὸν ΑΒΓΔ (πίν. 2), κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἐπίμηκες ὀρθογώνιον ΓΔΕΖ παριστᾷ συμφώνως πρὸς τὸν πίνακ. 3 τὴν ὁρατότητα. Ἐπὶ τοῦ πρώτου ὀρθογωνίου ΑΒΓΔ εἰς ὕψος μεταβλητὸν ἀναλόγως τοῦ ὕψους τῶν χαμηλῶν νεφῶν ἕτερον παρόμοιον ἐπιμεμηκυσμένον ὀρθογώνιον ΚΛ τῆς ὁρατότητος παριστᾷ τὴν μερικὴν νέφωσιν τῶν χαμηλῶν νεφῶν (πίν. 4).

Αἱ διάφοροι ἀνωτέρω ἀναπαραστάσεις εἶναι ἔγχρωμοι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πίνακος 6, παράδειγμα δὲ συνολικῆς σχηματικῆς ἀναπαραστάσεως παρέχει ὁ πίναξ 1.

β) Διὰ καταλλήλων πινάκων, ἐφ' ὧν σημειοῦνται διάφορα στοιχεῖα καὶ ἀεροβολίσεις. Καὶ

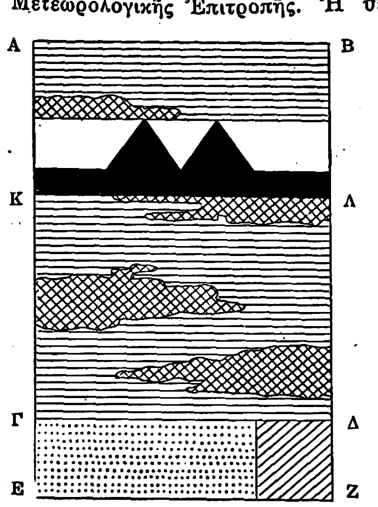

Πίναξ 1. *Παράδειγμα συνολικῆς σχηματικῆς παραστάσεως τοῦ καιροῦ.*

ΑΒΓΔ=Ὁλικὴ νέφωσις, οὐρανὸς κεκαλυμμένος κατὸ τὸ $\frac{1}{4}$ $\frac{3}{4}$. ΚΛ = Μερικὴ νέφωσις χαμηλῶν νεφῶν, οὐρανὸς κατὰ τὸ $\frac{1}{2}$ κεκαλυμμένος. ΓΔΕΖ=Ὁρατότης 4—10 χιλιομέτρων.

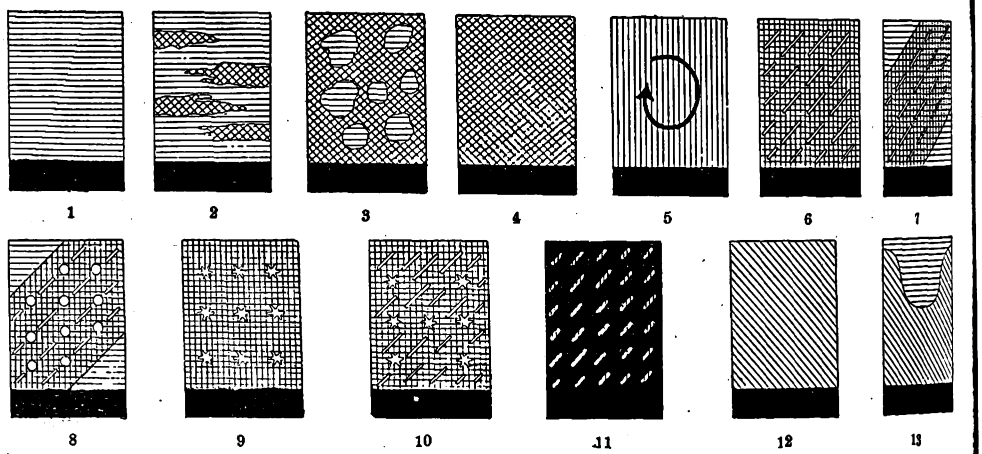

Πίναξ 2. *Τρόπος σχηματικῆς παραστάσεως τῶν χαρακτήρων τοῦ καιροῦ.*

[1=Οὐρανὸς αἴθριος. 2=Οὐρανὸς $\frac{1}{4}$ — $\frac{3}{4}$ κεκαλυμμένος. 3=Οὐρανὸς νεφοσκεπὴς μὲ ὀπάς. 3=Νεφοσκεπής. 4=Καταιγὶς ἢ θύελλα. 6=Βροχή. 7=Ραγδαία βροχή. 8=Ὄμβρος χαλάζης. 9=Χιών. 10=Χιονόβροχον. 11=Θύελλα ἄμμου. 12=Ὁμίχλη. 13=Ὁμίχλη μὲ οὐρανὸν αἴθριον εἰς τὸ ζενίθ.]

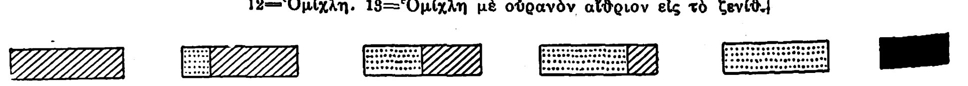

Πίναξ 3. *Συμβολικὴ παράστασις τῆς ὁμίχλης.*

[1=ἀπὸ 0—1 χιλιόμ. 2=ἀπὸ 1—2 χλμ. 3=ἀπὸ 2—4 χλμ. 4=ἀπὸ 4—10 χλμ. 5=ἀνωτέρα τῶν 10 χλμ. 6=Ἐλλείπουσαι πληροφορίαι.]

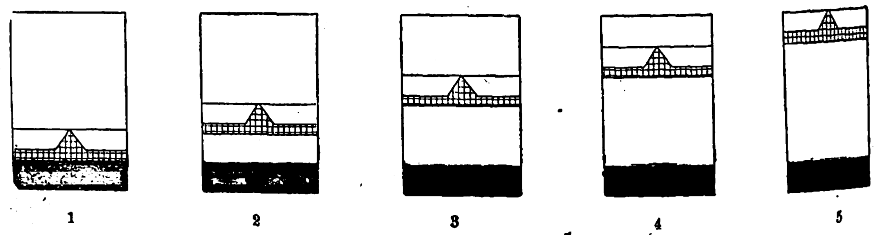

Πίναξ 4. *Συμβολικὴ παράστασις οὐρανοῦ κεκαλυμμένου κατὰ $\frac{1}{4}$ ὑπὸ χαμηλῶν νεφῶν εἰς διάφορα ὕψη.*

[1=ἀπὸ 0—200 μ. 2=ἀπὸ 200—300 μ. 3=ἀπὸ 300—600 μ. 4=ἀπὸ 600—1000 μ. 5=ἀπὸ 1000—1500 μ.]

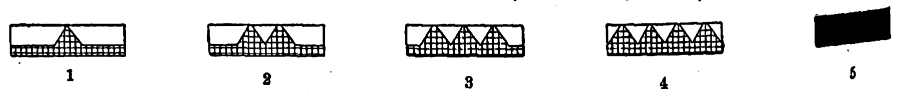

Πίναξ 5. *Συμβολικὴ παράστασις τῆς μερικῆς νεφώσεως τῶν χαμηλῶν νεφῶν.*

[1=Οὐρανὸς $\frac{1}{4}$ κεκαλυμμένος. 2=Οὐρανὸς $\frac{1}{2}$ κεκαλ. 3=Οὐρανὸς $\frac{3}{4}$ κεκαλ. 4=Οὐρανὸς νεφοσκεπής. 5=Ἐλλειπ. πληροφ.]

Digitized by Google

6) Ὑψομετρικαὶ διορθώσεις, αἵτινες δίδονται εἴτε διὰ πίνακος εἴτε διὰ σχηματικοῦ χάρτου.

Τέλος εἰς τὰ ἀεροδρόμια διὰ καταλλήλων συμβόλων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παρέχονται αἱ διάφοροι μετεωρολογικαὶ συνθῆκαι ἐπὶ ἐναερίου τινὸς γραμ-

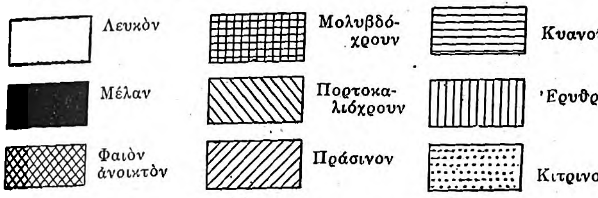

Πίναξ 6. *Χρησιμοποιούμενα χρώματα.*

μῆς πρὸς τὰ ὑπεράνω τοῦ ἀεροδρομίου διερχόμενα ἀεροσκάφη. Τοῦτο γίνεται διὰ καταλλήλων πλαισίων καὶ πινακίδων (panneaux), ἃς τοποθετοῦσιν εἰς ἕνα ἕκαστον σταθμόν, οὗτινος πρόκειται νὰ μεταβιβασθῶσι τὰ στοιχεῖα τοῦ ἐπικρατοῦντος καιροῦ εἰς τὸ διερχόμενον ἀεροσκάφος. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιοῦνται 4 τοιαῦται πινακίδες, δι' ὧν παρίσταται τὸ ἐνδεικτικὸν τοῦ σταθμοῦ δι' ἑνὸς κεφαλαίου γράμματος, ὁ καιρός, ἡ ὁρατότης, τὸ ὕψος τῆς βάσεως τῶν χαμηλῶν νεφῶν. Ἡ τάξις τῶν συμβόλων τούτων ἀναγιγνώσκεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, τοῦ γράμματος τοῦ σταθμοῦ εὑρισκομένου ἐν ἀρχῇ. Ὁ καιρὸς ἀναπαρίσταται εἴτε δι' ἀριθμῶν εἴτε διὰ συμβόλων (πίναξ 7).

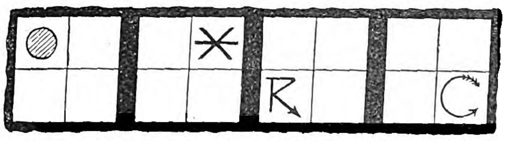

Πίναξ 7α. Συμβολικὴ παράστασις τοῦ καιροῦ.
[1=Βροχὴ ἢ ψεκάδες. 2=Χιὼν ἢ χάλαζα. 3=Καταιγίς. 4=Θύελλα.]

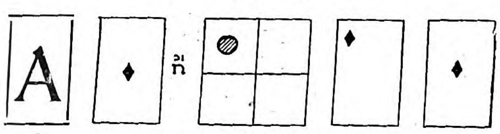

Πίναξ 7β Παράδειγμα σημάνσεως τῶν χαρακτήρων τοῦ καιροῦ ἐν τοῖς ἀεροδρομίοις.
[1=Ἐνδεικτικὸν σταθμοῦ (Ἀθῆναι). 2=Καιρός. 3=Ὁρατότης. 4=Ὕψος χαμηλῶν νεφῶν.]

Ἑκάστη πινακὶς τοῦ ἀνωτέρω πίνακος ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς ὀρθογωνίου ἐπιφανείας χρώματος λευκοῦ εὐδιακρίτου ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ἀεροδρομίου καὶ ἔχει διαστάσεις 8×6 μέτρων, ἡ ἀπόστασις δὲ μεταξύ των εἶναι 3 μέτρων. Αἱ σειραὶ τῶν πινακίδων, αἵτινες δίδουσι τὰ στοιχεῖα διαφόρων μετεωρολογικῶν σταθμῶν, τοποθετοῦνται εἰς κατάλληλον ἀπόστασιν μεταξύ των, οὐχὶ μικροτέραν τῶν 6 μέτρων, ἵνα μὴ ὑποπίπτῃ εἰς σύγχυσιν ὁ λαμβάνων τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἐν πτήσει ἀεροπόρος.

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

— **σύμβολα** ***ὑδρογραφικά***· βλ. λ. *ὑδρογραφικὰ σύμβολα*.

— **σύμβολα** ***χημικά***· βλ. λ. *χημικὰ σύμβολα*.

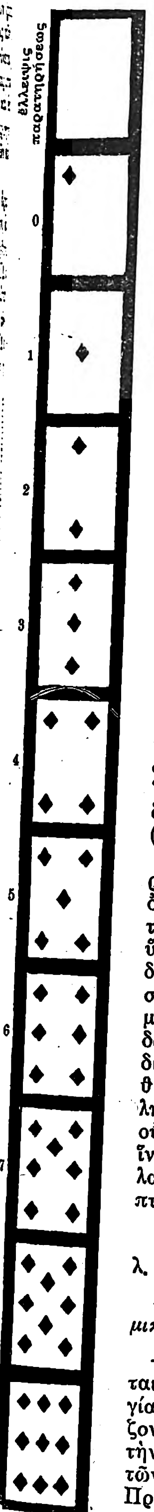

Πίναξ 7. Συμβολικὴ παράστασις τοῦ δεκαδικοῦ κώδικος τοῦ καιροῦ, τῆς ὁρατότητος καὶ τοῦ ὕψους τῶν χαμηλῶν νεφῶν.

— **Σύμβολον** ***πίστεως***. Καλεῖται οὕτως ἡ σύντομος ὁμολογία πίστεως, δι' ἧς ἀναγνωρίζονται οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν αὐτὴν πίστιν, διακρινόμενοι ἀπὸ τῶν μὴ ἀνηκόντων εἰς ταύτην. Πρῶτος πιθανῶς ὁ Κυπριανὸς κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἐκάλεσε τὴν κατὰ τὸ βάπτισμα ὁμολογίαν τῆς πίστεως, δι' ἧς διεκρίνετο ὁ βεβαπτισμένος ὡς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ (miles Christi) τῶν μὴ βεβαπτισμένων καὶ ἐπομένως μὴ ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, σύμβολον (ad Magnum 69,7). Κατὰ τὸν Δ' [αἰ]ῶνα ὁ Ρουφῖνος καλεῖ τὴν λεγομένην ἀποστο[λι]κὴν ὁμολογίαν σύμβολον ἀποστολικόν, ἀποδί[δ]ων τὸν ὅρον σύμβολον διὰ τοῦ indicium (=σῆ[μ]α, γνώρισμα), παρατηρεῖ δὲ ὅτι αὕτη καλεῖται οὕτω, διότι εἶναι, ὡς τὰ στρατιωτικὰ σήματα, τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τῶν Χριστιανῶν. Προσθέτει ὅμως καὶ ἑτέραν ἑρμηνείαν τοῦ ὅρου σύμβολον, στηριζόμενος ἐπὶ ψευδοῦς τινος παραδόσεως, καθ' ἣν τὸ λεγόμενον ἀποστολικὸν σύμβολον, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ δώδεκα ἄρθρων, συνετάχθη ἐκ συμβολῆς τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἑκάστου τούτων συντάξαντος ἓν ἄρθρον. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη τοῦ ὅρου, ἡ στηριζομένη ἐπὶ ψευδοῦς παραδόσεως καὶ προερχομένη ἐκ συγχύσεως τῶν ὅρων σύμβολον καὶ συμβολή, δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτή. Ἡ πέμπτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος καλεῖ τὴν ὁμολογίαν τῆς Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως σύμβολον τῆς Νικαίας, ἀπὸ δὲ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἐκλήθη ἡ λεγομένη ὁμολογία τοῦ Ἀθανασίου ἢ Ἀθανασιανὸν σύμβολον. Τέλος κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐκάλεσαν κατ' ἀρχὰς τὴν Αὐγουσταίαν ὁμολογίαν, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς λοιπὰς αὐτῶν ὁμολογίας *συμβολικὰ βιβλία*. Ἐκ τῶν ἀρχαίων συμβόλων τῆς πίστεως, τοῦ ἀποστολικοῦ, Ἀθανασιανοῦ καὶ τοῦ Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως, τὸ τελευταῖον καλεῖται καὶ *Πιστεύω* (βλ. λ.). Τὸ λεγόμενον *ἀποστολικὸν σύμβολον* δὲν συνετάχθη ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τὸ λεγόμενον *Ἀθανασιανὸν σύμβολον* δὲν συνετάχθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου.

Κ. Ι. Δ.

—**συμβόλων,** ***δίκαι ἀπὸ***—*[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο αἱ δίκαι αἱ δικαζόμεναι κατὰ τὰς μεταξὺ ἑλληνικῶν πόλεων συναφθείσας συνθήκας, τὰς καλουμένας *σύμβολα* (βλ. λ.). Ἐκαλοῦντο ὡσαύτως *ἀπὸ συμβολων δίκαι* καὶ αἱ δικαζόμεναι ἐν Ἀθήναις δίκαι τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηναίων. Τῶν τοιούτων ἀπὸ συμβόλων δικῶν διακριτέαι αἱ ἐμπορικαὶ καὶ αἱ ἔκκλητοι, καθ' ἃς κοινῇ συναινέσει τῶν διαφερομένων πόλεων ἠσκεῖτο ἔφεσις ἐνώπιον τρίτης, οὐδετέρας πόλεως.

Ε. ΔΙ. Κ.

Σύμβολον *[Γεωγρ.]*. Χαμηλὸν καὶ παράκτιον ὄρος τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἐκτεινόμενον καθ' ὅλην τὴν νοτιοδυτικὴν ἀκτὴν τῆς Καβάλλας, ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῶν Ἐλευθερῶν μέχρι τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου. Ἀπὸ τοῦ Παγγαίου ὁρίζεται ὑπὸ μακρᾶς καὶ πολυύδρου κοιλάδος, καθ' ἣν παρατάσσεται σειρὰ χωρίων μέχρι τῆς κωμοπόλεως Ἐλευθερουπόλεως (Πραβίου). Πρὸς ταύτην καταπίπτει μᾶλλον ἀποτόμως, ἐνῷ πρὸς τὸ Αἰγαῖον ἠρέμα. Φέρει κορυφὰς ὑπὸ ποικίλα ὀνόματα, ὧν ἡ ὑψίστη, τὸ *Τσαλί*, ἔχει ὕψος 695 μ. Τὸ ὄρος εἶναι εὔυδρον καὶ πολλαχοῦ δασῶδες.

Ι. Σ. Σ.

Συμβόλων ***λιμὴν*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου, μεταξὺ Δανδάκης (νῦν Cape Feolent) καὶ Παρθενίου (νῦν Cape Aia). Κατὰ τὸν Στράβωνα (Z, ε, 2) λιμὴν στενόστομος, ὁρμητήριον πειρατῶν. Εἶναι ὁ σύγχρονος λιμὴν καὶ πόλις *Μπαλακλάβα* (πλάτ. 44° 30' Β., μῆκ. 33° 36' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 964: Cape Meganom to cape Lukull).

Σ. Ε. Λ.

συμβουλάτορας (ὁ)· δημοτ., ὁ συστηματικῶς παρέχων συμβουλάς: «τὸν ἔχω γιὰ συμβουλάτορα», «δὲ χρειαζόμαστε συμβουλάτορα».

συμβουλευτὴς (ὁ)· βουλευτὴς ἐν σχέσει πρὸς ἕτερον βουλευτήν: «συμβουλευταὶ τῆς αὐτῆς περιόδου».

συμβουλευτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ συμβουλεύειν: «ἡ θέσις του εἶναι συμβουλευτική», «ψῆφος —, γνώμη συμβουλευτική». — Ἐπίρρ. *συμβουλευτικῶς*.

—**συμβουλευτικὴ** ***ῥητορεία*** *['Ιστορ. Λογοτ.]*. Ἓν τῶν γενῶν τῆς ἀρχαίας ῥητορείας, ἀναπτυχθὲν ἐν τῇ βουλῇ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου (βλ. λ. *δημηγορία*).

Ι. Φ. Δ.

συμβουλεύω, *ἀόρ. συνεβούλευσα—συνεβουλεύθην*· παρέχω συμβουλήν, διδάσκω, νουθετῶ, παρακινῶ: «σᾶς συμβουλεύω νὰ ἡσυχάσετε» || παθ. *συμβουλεύομαι*· ζητῶ τὴν συμβουλήν, τὴν γνώμην τινός: «συμβουλεύεται πάντοτε τοὺς εἰδικούς», «κανένα δὲν συμβουλεύεται, κάμνει ὅ,τι θέλει».

συμβουλὴ (ἡ)· παραίνεσις, γνώμη, προτροπή: «ζητῶ τὴν συμβουλήν σας, τί νὰ κάμω».

— *[Ποιν. Δίκ.]* Ἡ *συμβουλὴ* ἢ *παραίνεσις* περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως ἀξιοποίνου τινὸς πράξεως (*κακουργήματος* ἢ ἐκ δολίας προαιρέσεως *πλημμελήματος*) κατὰ τὸν ποινικὸν νόμον (ἄρθρ. 71, 72, § 2 καὶ 56 § 3) ἀποτελεῖ συνέργειαν εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ τιμωρεῖται κατὰ τὰς περὶ αὐτῆς διατάξεις ἠπιώτερον τῆς αὐτουργίας, ἐφ' ὅσον ὁ παρέχων τὴν συμβουλὴν τελεῖ ἐν δολίᾳ προαιρέσει καὶ ἐν γνώσει τῆς μελετωμένης πράξεως, ἐνεργεῖ δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν ἐνισχύσεως καὶ κραταιώσεως τῆς ἐγκληματικῆς τοῦ αὐτουργοῦ βουλήσεως (βλ. καὶ λ. *συνέργεια*). Ἡ συμβουλή, δρῶσα οὐχὶ τὸν τρόπον ἁπλῶς τῆς ἐκπεραιώσεως τῆς πράξεως, ἀλλ' αὐτὴν ταύτην τὴν τέλεσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ αὐτουργοῦ, ἐπιδιώκουσα τουτέστι τὴν παραγωγὴν τῆς ἐγκληματικῆς ἀποφάσεως ἀποτελεῖ ἠθικὴν αὐτουργίαν, ὅταν γίγνεται μετ' ἀπάτης, πειθοῦς ἢ φορτικότητος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κωστῆ*, «Ἑρμηνεία Ποινικοῦ Νόμου».— *Ἠλιοπούλου*, «Ποινικὸς Νόμος» (Ι § 81 καὶ ἑπόμ.)—*Liszt*, «Lehrbuch-die Feilnahme» (§ 51).

Κ. Γ. Κ.

— *[Ἀστ. Δίκ.]* Ἡ δοθεῖσα εἴς τινα *συμβουλὴ* δὲν παράγει ἐνοχὴν (Βασιλ. 14, 1, 2 πρ. καὶ § 6), τοιαύτη δὲ συμβουλὴ εἶναι ἡ πρὸς τὸ συμφέρον μόνον τοῦ ἐντολοδόχου διδομένη ἐντολή. Δέχονται ὅμως εὐθύνην τοῦ συμβουλεύσαντος, ἐάν, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ, ἡ συμβουλὴ περιέχῃ καὶ εὐθύνην λόγῳ τῆς ἐκτελέσεως, ἐὰν ἀποτελῇ ἐγγύησιν. Ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως ταύτης, τίκτεται ἐκ τῆς συμβουλῆς ὑποχρέωσις: α') ἐὰν ἐδόθη δολίως (Βασιλ. 14, 1, 10 § 7, Βασιλ. 2, 3, 47 πρ. Βασιλ. 10, 3, 7 § 10, 9 § 1), β') ἐὰν ἐδόθη ζητηθεῖσα παρὰ τοῦ ἐντολοδόχου ὡς ἐμπειροτέχνου (Πολ. Δικον. ἄρθρ. 56 καὶ 298), γ') ἐὰν ὁ συμβουλεύων ἀνέλαβε τὴν εὐθύνην τῆς συμβουλῆς του (Βασιλ. 14, 1, 12 § 14, Βασιλ. 14, 1, 32, Βασιλ. 14, 1, 12 § 13) ἐπὶ ὡρισμένης ὑποθέσεως (Βασιλ. 14, 1, 48). [Πρβλ. *Παπαρρηγοπούλου*, «Ἐνοχικόν», ἔκδ. 1932, σελ. 424, *Καλλιγᾶ* «Ἐνοχικόν», ἔκδ. γ', σελ. 295, *Arndts*, «Ἐνοχικόν», § 291.]

Γ. Ν. Κ.

Συμβουλίδης, *Γεώργιος*. Ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Τραπεζοῦντι τῷ 1825. Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐφοίτησεν ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἶτα ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῇ τῶν Παρισίων. Λαβὼν τὸ δίπλωμα τοῦ ἰατροῦ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γενέτειραν, ἔνθα λίαν ἐπιτυχῶς ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ, ἀσχοληθεὶς ἰδιαίτερον περὶ τὴν χειρουργικήν. Τῷ 1863 μεταβὰς εἰς Ρωσίαν, κατετάγη εἰς τὸν ῥωσικὸν στρατὸν ὡς δόκιμος ἰατρός, ὑπηρέτησεν ἐν τῷ πρώτῳ στρατιωτικῷ νοσοκομείῳ τῆς Πετρουπόλεως ὡς ἐπίατρος καὶ τέλος προυβιβάσθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. Τῷ 1860 ἀνεκοίνωσε τῇ Ἰατρικῇ ἑταιρείᾳ Ἀθηνῶν δωρεὰν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἱδρύσεως ἀγῶνος ἐπιστημονικοῦ, τοῦ ἔκτοτε κληθέντος Συμβουλιδείου ἀγῶνος, πρὸς βράβευσιν τῆς ἀρίστης πραγματείας ἐκ τῶν ὑποβαλλομένων τῇ ἑταιρείᾳ πρὸς κρίσιν. Ὁ ἀγὼν οὗτος ἐξακολουθεῖ τελούμενος μέχρι τῆς σήμερον, συνετέλεσε δὲ τὰ μέγιστα εἰς προαγωγὴν τῆς ἑλληνικῆς ἰατρικῆς γραμματείας. Ὁ Συμβουλίδης ἔπεμψε τῇ ἐν Ἀθήναις Ἰατρικῇ ἑταιρείᾳ ἐπὶ τούτοις καὶ τρεῖς διατριβάς, ὧν ἡ μὲν ἐν γαλλικῇ γλώσσῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Trois cas de trachéotomie à la suite du croup» ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἀσκληπιῷ» ἐν μεταφράσει («Τρεῖς τραχειοτομίαι ἐπὶ ὑμενογόνου λαρυγγίτιδος», τόμ. 6, σελ. 277)· ἡ δευτέρα ἔφερε τὸν τίτλον «Περί τινος βελτιώσεως κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἀκρωτηριασμῶν» («Ἀσκληπιὸς» ΣΤ', 365), ἡ δὲ τρίτη τὸν τίτλον «Ἐξαρθρώσεις σπάνιαι τοῦ ἀγκῶνος καὶ τοῦ γόνατος» («Ἀσκληπιὸς» ΙΒ', σελ. 145, κατὰ μετάφρασιν *Σοφοκλέους Μυκονίου*).

Γεώργιος Συμβουλίδης.

ΑΡ. Π. Κ.

συμβούλιον (τό)· συνέλευσις ἀτόμων πρὸς σύσκεψιν || ὁμὰς προσώπων, τεταγμένων ἢ ἐκλεγομένων, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ συσκεπτόμενα ἀποφασίζωσιν ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων.

— *[Νόμ.—Δημοσιον.]* Τὰ *συμβούλια* ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ κράτους καὶ ἐν τῇ δημοσιονομικῇ, οἰκονομικῇ καὶ κοινωνικῇ ὀργανώσει, ὡς συλλογικῶς λειτουργοῦντα, πολιτειακά, διοικητικά, οἰκονομικά, κοινωνικῆς ἀντιλήψεως καὶ προνοίας ὄργανα, ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς ἀρχῆς, ὅτι οἱ πολλοὶ συσκέπτονται καὶ ἀποφασίζουσι κάλλιον τοῦ ἑνός. Αὐτὴ ἡ πολιτεία εἶναι συλλογικὴ ἑνότης, εἰς ἣν προσδίδεται νομικὴ προσωπικότης. Τὴν δὲ πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἐν δημοκρατικῷ πολιτεύματι, ἀσκεῖ συλλογικῶς ὠργανωμένον πρόσωπον, ἰδίως ἡ βουλὴ καὶ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, ἐν δὲ τῇ τοπικῇ αὐτοδιοικήσει τὸ νομαρχιακόν, μήπω λειτουργοῦν ἐν Ἑλλάδι, τὸ δημοτικὸν καὶ τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον. Αἱ καθ' ἑκάστην ὑπηρεσίαι τῆς δημοσίας καὶ τῆς τοπικῆς διοικήσεως, καθὼς καὶ τὰ δικαστήρια, καταρτίζονται ὑπὸ τοῦ νομοθέτου κατὰ

Digitized by Google

σύστημα ἀτομικὸν ἢ συλλογικόν, συμφώνως πρὸς τὰς ἐξελισσομένας ἀντιλήψεις καὶ ἀνάγκας. Κατὰ δὲ τὴν νεωτέραν ὀργάνωσιν τῶν διαφόρων διοικητικῶν κλάδων, τὸ συλλογικὸν σύστημα ἐφηρμόσθη ἐν εὐρυτέρῳ ἢ πρότερον μέτρῳ, συμφώνως πρὸς τὰς ἐπικρατούσας λαοκρατικὰς τάσεις, ἰδίως ἐν τῇ οἰκονομικῆς φύσεως διοικήσει. Παραδείγματα εἶναι τὰ γνωμοδοτικὰ ἢ συμβουλευτικὰ συμβούλια, ἐν οἷς καὶ τὸ Ἀνώτατον Οἰκονομικὸν Συμβούλιον. Εἰς ταῦτα συνεργάζονται μετὰ ὑπαλλήλων ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ οἱ ἔχοντες ἐντολὴν ἰδιῶται, ἀσκοῦντες ἐπιτιμίως αὐτήν, ἀσκοῦντες ἐπιτίμως αὐτήν, οὕτω δὲ χρησιμοποιεῖται πρὸς ὄφελος τῆς διοικήσεως ἡ πεῖρα εἰδικῶν καὶ ἀπηλλαγμένων γραφειοκρατικῶν ἀντιλήψεων πολιτῶν. Γ. Ν. Κ.

—[Ποιν. Δικ.] Τὰ δικαστήρια τῶν πλημμελειοδικῶν καὶ τῶν ἐφετῶν, συνερχόμενα ἐν *συμβουλίῳ* (ἐξ οὗ καὶ ὁ ὅρος *δικαστικὸν συμβούλιον*), ἀποφασίζουσι περὶ τῶν κατὰ τὴν ἀνάκρισιν ἀναφυομένων ζητημάτων καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς περατώσεως αὐτῆς. Τὰ δικαστήρια ἐπίσης τῶν πρωτοδικῶν, τῶν ἐφετῶν καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀσκοῦσιν ἐν συμβουλίῳ τὴν πειθαρχικὴν ἐπὶ τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων ἐξουσίαν.

Α΄) *Συμβούλιον πλημμελειοδικῶν*. Ι. Σύνθεσις. Τὸ συμβούλιον τοῦτο συντίθεται ἐκ τριῶν δικαστῶν (πλημμελειοδικῶν), ἐξ ὧν εἷς δέον νὰ ᾖ ὁ ἀνακριτής, ἐκ τοῦ εἰσαγγελέως καὶ τοῦ γραμματέως (ἄρθρ. 247 Ποιν. Δικον.)· ἐκ τῶν τριῶν δικαστῶν μόνον εἷς δύναται, ἐν κωλύματι, ν' ἀναπληρωθῇ (ἄρθρα 60 § 1 καὶ 2 καὶ 61 Ποιν. Δικ.) διά τινος τῶν παρὰ τῷ πρωτοδικείῳ ἐμμίσθων παρέδρων ἢ τινος εἰρηνοδίκου ἢ πταισματοδίκου ἢ καὶ δικηγόρου (ἄρθρ. 278 Ὀργ. Δικ.)· τὸν εἰσαγγελέα ὅμως κωλυόμενον ἀναπληροῖ μόνον ὁ ἀντεισαγγελεὺς ἢ ὁ νεώτερος καθ' ὑπηρεσίαν πλημμελειοδίκης (ἄρθρ. 27 Ὀργ. Δικ.). Τὸ συμβούλιον συνεδριάζει οὐχὶ δημοσίως καὶ ἀπόντων τῶν διαδίκων, ἐπὶ τῇ ἐγγράφῳ προτάσει τοῦ εἰσαγγελέως, ὅστις ἀναπτύσσει ταύτην καὶ προφορικῶς καὶ ἀποχωρεῖ, μεθ' ὃ τὸ συμβούλιον ἀποφασίζει κατὰ πλειοψηφίαν (ἄρθρα 248, 248, 160 καὶ 206 Ποιν. Δικ.). Αἱ ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου καλοῦνται *βουλεύματα*.

ΙΙ. Ἁρμοδιότης καὶ διαδικασία. Τὸ συμβούλιον τῶν πλημμελειοδικῶν: 1) Διαρκούσης μὲν τῆς προδικασίας ἀποφασίζει, κατ' αἴτησίν τινος τῶν διαδίκων ἢ τοῦ εἰσαγγελέως ἢ καὶ τοῦ ἀνακριτοῦ: α΄) περὶ παντὸς ζητήματος ἐγειρομένου κατὰ τὴν ἀνάκρισιν, ὅπερ ὁ ἀνακριτὴς ἢ (ἐν προανακρίσει) ὁ εἰσαγγελεὺς διστάζει νὰ λύσῃ μόνος· β΄) ὅταν ὁ ἀνακριτὴς νομίζῃ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐνδώσῃ εἴς τινα πρότασιν τοῦ εἰσαγγελέως, τοῦ κατηγορουμένου ἢ τοῦ πολιτικῶς ἐνάγοντος· γ΄) περὶ τῶν μεταξὺ τῶν διαδίκων διαφωνιῶν· δ΄) περὶ τῆς ἀποπερατώσεως ἢ ἐξακολουθήσεως τῆς ἀνακρίσεως (ἄρθρ. 250 Ποιν. Δικ.)· ε΄) ἐπὶ τῆς, πρὸ τῆς ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ συνεδριάσεως, ὑποβαλλομένης αἰτήσεως τοῦ εἰσαγγελέως ἢ τοῦ κατηγορουμένου περὶ ἀναβολῆς τῆς δίκης (ἄρθρ. 167 § β΄ Ποιν. Δικ.)· στ΄) περὶ τῆς ἀπολύσεως τοῦ κατηγορουμένου ἐπὶ ἐγγυήσει· ζ΄) περὶ τῆς ἀνάγκης ἐπιτοπίας μεταβάσεως τοῦ ἀνακριτοῦ ἢ τοῦ εἰσαγγελέως ἢ ἀνακριτικοῦ τινος ὑπαλλήλου πρὸς ἐνέργειαν ἀνακριτικῶν πράξεων (ἄρθρ. 201 Ποιν. Δικ.)· η΄) περὶ παρατάσεως τῆς προθεσμίας πρὸς ἐξέτασιν τοῦ συλληφθέντος κατηγορουμένου (ἄρθρ. 11 τοῦ Συντάγματος), ὡς καὶ τοῦ χρόνου τῆς προφυλακίσεως (ἄρθρα 5 καὶ 8 νόμου 4441 τοῦ 1929).

2) Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀνακρίσεως (ἢ καὶ τῆς προανακρίσεως, ὁσάκις ὁ εἰσαγγελεὺς κρίνει ὅτι πρέπει ν' ἀναφερθῇ εἰς τὸ συμβούλιον) καὶ ἐπὶ τῇ ἐγγράφῳ ἐπὶ τῆς οὐσίας προτάσει τοῦ εἰσαγγελέως (ἄρθρα 160 καὶ 206 Ποιν. Δικ.), τὸ συμβούλιον τῶν πλημμελειοδικῶν, ἀφοῦ προηγουμένως κρίνῃ ὅτι εἶναι ἁρμόδιον καθ' ὕλην καὶ κατὰ τόπον, δύναται: α΄) ν' ἀποφαίνηται ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ κατηγορία κατὰ τοῦ κατηγορουμένου (ἄρθρα 251 § 1 καὶ 252)· β΄) νὰ παύῃ προσωρινῶς τὴν περαιτέρω καταδίωξιν αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῶν κακουργημάτων ἀνθρωποκτονίας, λῃστείας καὶ κλοπῆς (ἄρθρ. 251 § 2)· γ΄) νὰ διατάσσῃ περαιτέρω ἀνάκρισιν, ἥτις θὰ ἐνεργηθῇ πάντως (καὶ ὅταν δηλαδὴ μόνον προανάκρισις προηγήθη) ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ (ἄρθρ. συνδεδ. 251 § 3, 254 καὶ 186 § 1 Ποιν. Δικ.) καὶ δ΄) ν' ἀποφασίζῃ τὴν παραπομπὴν τοῦ κατηγορουμένου εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ ἁρμοδίου δικαστηρίου ἵνα δικασθῇ (ἄρθρ. 251 § 4), χαρακτηρίζον τὸ ἀδίκημα καὶ προσδιορίζον τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον· ἐὰν παραπέμψῃ ἐπὶ κακουργήματι ἢ πλημμελήματι συνεπάγοντι προφυλάκισιν, ὁ δὲ κατηγορούμενος δὲν διατελῇ ἐν προφυλακίσει, διατάσσει συγχρόνως τὴν σύλληψιν καὶ προφυλάκισιν αὐτοῦ, ἐὰν δ' εἶχεν οὗτος ἀπολυθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνακρίσεως ἐπ' ἐγγυήσει, τὸ συμβούλιον ὀφείλει νὰ διατάξῃ εἰδικῶς τὴν διατήρησιν ἢ τὴν ἄρσιν τῆς ἐπὶ ἐγγυήσει ἀπολύσεως. Ἐάν, τοὐναντίον, ὁ κατηγορούμενος διατελῇ ἐν προφυλακίσει, τὸ συμβούλιον εἰς μὲν τὰς ἀνωτέρω α΄ καὶ β΄ περιπτώσεις, ὡς καὶ ὅταν παραπέμπῃ ἐπὶ πταίσματι ἢ πλημμελήματι, δι' ὃ δὲν ἐπιτρέπεται προφυλάκισις, πρέπει νὰ διατάσσῃ τὴν ἐκ τῶν φυλακῶν ἀπόλυσιν τοῦ κατηγορουμένου, ἐκτελουμένην ἅμα τῇ τελεσιδικίᾳ τοῦ βουλεύματος, ὅταν δὲ παραπέμπῃ ἐπὶ κακουργήματι ἢ ἐπὶ πλημμελήματι, διὰ τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπεται προφυλάκισις, καὶ κρίνῃ τὸ συμβούλιον ὅτι πρέπει νὰ διατηρήσῃ ταύτην, διατάσσει τὴν διάρκειαν τῆς προφυλακίσεως τοῦ κατηγορουμένου (ἄρθρ. 259 Ποιν. Δικ.). Ἐὰν τὸ συμβούλιον εὕρῃ ὅτι ἁρμόδιον πρὸς ἀπόφανσιν εἶναι ἄλλο δικαστήριον πλημμελειοδικῶν, ὀφείλει νὰ κηρύξῃ ἑαυτὸ καὶ τὰς ἀνακριτικὰς ἀρχὰς τῆς περιφερείας του ἀναρμοδίας. Εἰς πάσας τὰς ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 2) περιπτώσεις τὸ συμβούλιον, πρὶν ἀποφασίσῃ, δύναται τῇ αἰτήσει τοῦ κατηγορουμένου ἢ τοῦ πολιτικῶς ἐνάγοντος ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως νὰ διατάξῃ τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν (ἀμφοτέρων καὶ ὅταν ἔτι εἷς μόνον ἐκ τούτων τὸ ἐζήτησεν) ἐνώπιόν των, ὅπως ζητήσῃ παρ' αὐτῶν οἱανδήποτε διασάφησιν (ἄρθρ. 251 § 5 Ποιν. Δικ.). Διὰ τοῦ ὁριστικοῦ ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς ὑποθέσεως βουλεύματός του τὸ συμβούλιον ἀπεκδύεται πλέον καὶ δὲν δύναται νὰ ἐπιληφθῇ ἐκ νέου αὐτῆς, εἰμὴ μόνον πρὸς διόρθωσιν παραδρομῶν καὶ συμπλήρωσιν ἐλλείψεων ὑπαρχουσῶν ἐν τῷ ὁριστικῷ βουλεύματί του, καὶ εἰς ἃς περιπτώσεις, κατόπιν βουλεύματος παύοντος προσωρινῶς τὴν ποινικὴν καταδίωξιν, ἐπιτρέπεται ἡ ἐπανάληψις τῆς καταδιώξεως.

Β΄) *Συμβούλιον Ἐφετῶν*. Ι. Σύνθεσις. Τὸ συμβούλιον τοῦτο συντίθεται ἐκ πέντε δικαστῶν (ἐφετῶν), ἐκ τοῦ εἰσαγγελέως καὶ τοῦ γραμματέως (ἄρθρα 262, 268 καὶ 41 Ποιν. Δικ., ὡς ἐτροποποιήθη τὸ τελευταῖον διὰ τοῦ νόμου 5023)· δύο ἐκ τῶν δικαστῶν δύνανται ν' ἀναπληρωθῶσι, κωλυόμενοι, ὑπὸ δικηγόρων (ἄρθρα 60 § 1 καὶ 2,61 Ποιν. Δικ. καὶ 278 Ὀργ. Δικ.), ὁ δὲ εἰσαγγελεὺς ὑπὸ τοῦ ἀντεισαγγελέως ἢ τοῦ νεωτέρου καθ' ὑπηρεσίαν ἐφέτου. Αἱ συνεδριάσεις τοῦ συμβουλίου τῶν ἐφετῶν γίνονται καὶ αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ λαμβάνονται ὅπως καὶ αἱ τοῦ συμβουλίου τῶν πλημμελειοδικῶν (ἄρθρα 262 § β΄ καὶ 268 Ποιν. Δικ.).

ΙΙ. Ἁρμοδιότης. Α΄) Τὸ συμβούλιον τῶν ἐφετῶν ἀποφασίζει ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς ὑποθέσεως: 1) *Εἰς πρῶτον καὶ τελευταῖον βαθμὸν* («ἀνεκκλήτως» κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου): α΄) ὅταν κατηγορούμενος εἶναι πρόσωπον ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἰδιάζουσαν δικαιοδοσίαν (ἄρθρα 41 καὶ 42 Ποιν. Δικ. καὶ 3 καὶ 4 νόμου 5023)· β΄) ὅταν πρόκειται περὶ κακουργήματος πραχθέντος παρ' Ἕλληνος ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν περιπτώσει ὁμοφώνου γνώμης τοῦ ἐκπληροῦντος χρέη εἰσαγγελέως γενικοῦ προξένου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ παρὰ τῷ αὐτόθι προξενικῷ δικαστηρίῳ ἀνακριτοῦ περὶ παραπομπῆς τοῦ κατηγορουμένου ἐπὶ κακουργήματι ἢ ἐν διαφωνίᾳ αὐτῶν περὶ τούτου ἢ περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς πράξεως (ἄρθρα 33, 35 καὶ 36 νόμου ΒΡΛΕ΄ τοῦ 1893 «Περὶ δικαστηρίου κακουργιοδικῶν ἐν Αἰγύπτῳ»). Εἰς τὰς ἀνωτέρω δύο περιπτώσεις ἐπιτρέπεται κατὰ τοῦ βουλεύματος τοῦ συμβουλίου τῶν ἐφετῶν μόνον τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἀναιρέσεως (ἄρθρον 41 Ποιν. Δικ., ὡς μετερρυθμίσθη διὰ νόμου 5023, καὶ ἄρθρ. 36 νόμου ΒΡΛΕ΄). 2) *Εἰς δεύτερον βαθμὸν* ἀποφασίζει τὸ συμβούλιον τῶν ἐφετῶν: α΄) ἐπὶ τῆς ἀνακοπῆς τοῦ εἰσαγγελέως τῶν πλημμελειοδικῶν ἢ τινος τῶν διαδίκων κατὰ τοῦ βουλεύματος τοῦ συμβουλίου τῶν πλημμελειοδικῶν (βλ. λ. *ἔνδικα μέσα*) καὶ β΄) ἐν περιπτώσει παραπομπῆς ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῶν πλημμελειοδικῶν ἐπὶ κακουργήματι, προκαλούμενον ὑπὸ τοῦ παρ' ἐφέταις εἰσαγγελέως, ὅταν δὲν ἐγένετο ἀνακοπὴ κατὰ τοῦ παραπέμψαντος βουλεύματος· κατὰ τὰ ἄρθρα 266 καὶ 267 τῆς ποινικῆς δικονομίας ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν ἐφετῶν, λαβὼν τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 264 διαβιβαζόμενον αὐτῷ ὑπὸ τοῦ παρὰ πλημμελειοδίκαις εἰσαγγελέως παραπεμπτικὸν εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ κακουργιοδικείου βούλευμα, ὡς καὶ τὰ σχετικὰ ἔγγραφα, ἐὰν δὲν ἠσκήθη ἀνακοπὴ κατ' αὐτοῦ, ἐπιθεωρεῖ τὴν κατηγορίαν καί, ὅταν εὕρῃ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀξιόποινος πρᾶξις ἢ ὅτι αὕτη δὲν ἐχαρακτηρίσθη ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ πρωτοδίκου συμβουλίου ἢ ὅτι ἡ κατηγορία δὲν εἶναι βάσιμος ἢ δὲν ἀπεδείχθη εἰσέτι κατὰ τὸ δέον, φέρει τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ συμβούλιον τῶν ἐφετῶν ἐντὸς τριημέρου προθεσμίας μετὰ τῆς προσηκούσης προτάσεώς του. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 2) περιπτώσεις, ἐπιτρέπεται κατὰ τοῦ βουλεύματος τῶν ἐφετῶν τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἀναιρέσεως, ἐκτὸς ἐὰν τοῦτο παραπέμπῃ τὸν κατηγορούμενον ἐπὶ πλημμελήματι ἢ πταίσματι (ἄρθρ. 263 ὡς συνεπληρώθη δι' ἄρθρου 1 νόμου 4894, καὶ ἄρθρ. 268 Ποιν. Δικ.).

Β) Τὸ συμβούλιον τῶν ἐφετῶν ἀποφασίζει κατὰ τὴν προδικασίαν ἐπὶ τῆς κατὰ τοῦ ἐντάλματος φυλακίσεως ἀνακοπῆς τοῦ κατηγορουμένου, καὶ ἐπὶ τῆς ἀνακοπῆς τοῦ εἰσαγγελέως κατὰ τοῦ μὴ ἐγκρίνοντος τὴν διακοπὴν τῆς προφυλακίσεως βουλεύματος (ἄρθρ. 228 Ποιν. Δικον.), ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνακοπῆς κατὰ τοῦ περὶ προσωρινῆς ἐπ' ἐγγυήσει ἀπολύσεως βουλεύματος (ἄρθρ. 237 καὶ 240).

ΙΙΙ. Διαδικασία. Ἡ ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου τῶν ἐφετῶν διαδικασία εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου τῶν πλημμελειοδικῶν, δύναται δὲ νὰ διατάξῃ ὅ,τι καὶ τὸ πρωτοβάθμιον συμβούλιον. Καθ' ἣν περίπτωσιν χαρακτηρίζει τὴν πρᾶξιν ὡς πλημμέλημα ἢ πταῖσμα, δύναται, ἐὰν κρίνῃ ὅτι ἡ ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου κατὰ τόπον πλημμελειοδικείου ἢ πταισματοδικείου ἐκδίκασις δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀβλαβῶς, νὰ παραπέμψῃ ἐνώπιον ἄλλου πλημμελειοδικείου ἢ πταισματοδικείου, ἀλλὰ πάντοτε ἐντὸς τῆς περιφερείας του ὑπάρχοντος (ἄρθρ. 270 Ποιν. Δικ.). Ἐπιλαμβανόμενον δὲ τῆς ὑποθέσεως συνεπείᾳ ἀνακοπῆς κατὰ τοῦ πρωτοδίκου βουλεύματος, εἰ μὲν αὕτη ἠσκήθη ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως ἢ τοῦ πολιτικῶς ἐνάγοντος, τὸ συμβούλιον τῶν ἐφετῶν ἔχει πλήρη ἐλευθερίαν νὰ προσδώσῃ εἰς τὴν πρᾶξιν οἷον κρίνει νομιμώτερον καὶ ὀρθότερον, ἔστω καὶ βαρύτερον, χαρακτηρισμόν, ν' ἀπαλλάξῃ ἐντελῶς τὸν παραπεμφθέντα κατηγορούμενον ἢ καὶ νὰ παραπέμψῃ τοῦτον, ἀπαλλαγέντα διὰ τοῦ ἀνακοπέντος βουλεύματος κλπ. Ἐὰν ὅμως ἡ ἀνακοπὴ ἠσκήθη ὑπὸ τοῦ κατηγορουμένου, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χειροτερεύσῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ, κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην (ὅρα βούλ. Ἐφετ. Λαρίσης 129 τοῦ 1931 ἐν «Θέμιδι» ΜΒ΄ σελ. 432, ἔνθα καὶ ἡ ἀντίθετος γνώμη, ὀρθοτέρα καθ' ἡμᾶς).

Τέλος καὶ τὸ συμβούλιον τῶν ἐφετῶν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καλῇ τοὺς διαδίκους καὶ ζητῇ διασαφήσεις, δύναται δὲ καὶ νὰ διορθοῖ τὸ ὁριστικὸν βούλευμά του, ὅπως καὶ τὸ συμβούλιον τῶν πλημμελειοδικῶν. Α. Ν. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

— [Διοικ. Δικ.] *Συμβούλια παρ' ὑπουργείοις* εἶναι τὰ συλλογικῶς ὠργανωμένα, *διοικητικὰ* ἢ *ὑπηρεσιακὰ* καλούμενα, παρ' ἑκάστῳ ὑπουργείῳ, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸ ἄρθρον 114 τοῦ Συντάγματος, ἀποτελοῦνται κατὰ τὰ δύο τρίτα τοὐλάχιστον ἀπὸ μονίμους ὑπαλλήλους. Οἱ τακτικοὶ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι, κατὰ τὸ αὐτὸ ἄρθρον, ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ αἱ θέσεις, πλὴν δὲ τῶν περιπτώσεων τῆς παύσεως δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως, οὔτε μετατίθενται ἄνευ γνωμοδοτήσεως, οὔτε ἀπολύονται, οὔτε ὑποβιβάζονται ἄνευ εἰδικῆς ἀποφάσεως κατὰ νόμον ὠργανωμένου τοιούτου συμβουλίου. Διὰ τῆς συνταγματικῆς καθιερώσεως τῶν συμβουλίων τούτων περιφρουρεῖται ἡ μονιμότης τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων κατὰ πάσης αὐθαιρεσίας, ἐνῷ διὰ τοὺς δικαστικοὺς ὑπαλλήλους ἱδρύθη τὸ *Ἀνώτατον Δικαστικὸν Συμβούλιον*. Παρ' ἑκάστῳ τῶν ὑπουργείων ὑπάρχουσιν ἐπίσης ὠργανωμένα καὶ ἕτερα συμβούλια, ἐπιτετραμμένα εἰδικὰ καθήκοντα, π. χ. τὸ κατὰ τὸν νόμον 2461 περὶ ἀστυνομίας πόλεων «Συμβούλιον Ἀστυνομικόν», τὸ ὁποῖον ἀποφαίνεται ἐπὶ πειθαρχικῶν περιπτώσεων τῶν κατωτέρων ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων, τὸ κατὰ τὸν «περὶ φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος» νόμον 971 «Συμβούλιον τῆς φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος» καὶ ἄλλα πολυάριθμα. Γ. Ν. Κ.

— **συμβούλιον ἀνακριτικόν.** Τὸ συμβούλιον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου παρεπέμποντο οἱ διάφοροι στρατιωτικοί, διὰ βαρέα περὶ τὴν πειθαρχίαν παραπτώματα, ἵνα ἀποφανθῇ περὶ τοῦ ὑποβιβασμοῦ εἰς τὸν ἀμέσως ὑποδεέστερον βαθμόν, ἢ τῆς ἐκπτώσεως εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἁπλοῦ στρατιώτου, προκειμένου περὶ ὑπαξιωματικοῦ ἢ δεκανέως καὶ τῶν τούτοις ἐξομοιουμένων (μουσικῶν, τεχνιτῶν κ. τ. λ.)· περὶ τῆς ἀπολύσεως ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, προκειμένου περὶ ἀνθυπασπιστοῦ· περὶ τῆς μεταθέσεως, εἰς ἀργίαν διὰ προσκαίρου παύσεως ἢ εἰς ἀργίαν δι' ἀπολύσεως ἢ εἰς ἀπόταξιν προκειμένου περὶ ἀξιωματικοῦ.

Τὸ ἀνακριτικὸν συμβούλιον συγκροτεῖται διὰ μὲν τὸν ἀνθυπασπιστὴν ἢ τὸν ὑπαξιωματικὸν ἢ τὸν δεκανέα, ἐν ἑκάστῳ συντάγματι ἢ αὐθυπάρκτῳ τάγματι ἢ αὐθυπάρκτῳ μοίρᾳ ἢ στρατιωτικῷ καταστήματι, ἐκ τοῦ ὑποδιοικητοῦ καὶ ἐκ τεσσάρων ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν καὶ λοχαγῶν τῆς σχετικῆς μονάδος· διὰ δὲ τὸν ἀξιωματικὸν ἐκ τεσσάρων ἀξιωματικῶν, ἐχόντων βαθμὸν ἀνώτερον τοῦ παραπεμπομένου, καὶ ἐξ ἑνὸς ὁμοιοβάθμου του, ἀλλὰ πάντως ἀρχαιοτέρου του, διοριζομένων ἁπάντων ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Ἡ ἔκθεσις διὰ τὴν εἰς ἀνακριτικὸν συμβούλιον παραπομπὴν παντὸς ἀξιωματικοῦ ἢ ὁπλίτου συντάσσεται πάντοτε ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς σχετικῆς μονάδος (συντάγματος, τάγματος αὐθυπάρκτου, μοίρας αὐθυπάρκτου, στρατιωτικοῦ καταστήματος) καὶ ὑποβάλλεται ἱεραρχικῶς πρὸς τὴν προϊσταμένην ἀρχήν, τὴν ἔχουσαν ἐκ τῶν κανονισμῶν τὸ δικαίωμα τῆς παραπομπῆς εἰς ἀνακριτικὸν συμβούλιον (μεραρχίαν διὰ μὴ ἀνακατατεταγμένους ὑπαξιωματικούς, σῶμα στρατοῦ δι' ἀνακατατεταγμένους, ὑπουργὸν Στρατιωτικῶν διὰ τετιμημένους διὰ παρασήμου, ὑπουργὸν πάντοτε διὰ τοὺς ἀξιωματικούς), ἥτις ἀποφαίνεται ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως, καὶ ἢ ἐπιβάλλει ἀνάλογον ποινὴν ἢ διατάσσει τὴν ἐνώπιον ἀνακριτικοῦ συμβουλίου παραπομπήν. Ἡ γνωμοδότησις τοῦ ἀνακριτικοῦ συμβουλίου ὑποβάλλεται ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς μονάδος εἰς τὴν κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἔχουσαν τὸ δικαίωμα προϊσταμένην ἀρχήν, ἥτις τότε, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν καταφατικὴν ἢ ἀποφατικήν, τὴν ὁμόφωνον ἢ κατὰ πλειονοψηφίαν γνωμοδότησιν τοῦ συμβουλίου, εἴτε ἐπιβάλλει ἀνάλογον ποινὴν εἴτε

Digitized by Google

διατάσσει τὸν ὑποβιβασμὸν ἢ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ὑπαξιωματικοῦ, τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ, τὴν ἀργίαν δι' ἀπολύσεως ἢ τὴν ἀπόταξιν τοῦ ἀξιωματικοῦ. Αἱ ἐργασίαι τοῦ ἀνακριτικοῦ συμβουλίου διεξάγονται ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὡς ἑξῆς. Ὁ πρόεδρος διατάσσει τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐγκαλουμένου καὶ εἶτα τὴν ἀνάγνωσιν ὅλων τῶν σχετικῶν περὶ παραπομπῆς ἐγγράφων καὶ διαταγῶν. Μεθ' ὃ ἐξετάζονται ἄνευ ὅρκου οἱ μάρτυρες, καὶ τέλος ἀπολογεῖται ὁ ἐγκαλούμενος. Περατωθείσης τῆς ἀποδεικτικῆς ταύτης διαδικασίας καὶ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου δηλωσάντων ὅτι ἐφωτίσθησαν, θέτει ὁ πρόεδρος τὸ σχετικὸν ἐρώτημα, μεθ' ὃ διεξάγεται ἡ ψηφοφορία· ἡ γνώμη τῶν πλειόνων ἀποτελεῖ τὴν γνωμοδότησιν τοῦ ἀνακριτικοῦ συμβουλίου, συντασσομένην αὐθωρεὶ καὶ ὑπογραφομένην ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἡ γνωμοδότησις αὕτη ὑποβάλλεται εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ συντάγματος ἢ αὐθυπάρκτου τάγματος ἢ αὐθυπάρκτου μοίρας ἢ στρατιωτικοῦ καταστήματος, ὅστις ὑποβάλλει ταύτην μετὰ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης πρὸς τὸν ἔχοντα τὸ δικαίωμα ν' ἀποφασίζῃ περὶ τῆς ἐπιβολῆς τῆς σχετικῆς ποινῆς.
Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— **συμβούλιον *δημοτικόν*** βλ. *δημοτικὸν* συμβούλιον (τόμ. Θ', σ. 163 γ').

— **συμβούλιον *δικαστηρίου αἰσχροκερδείας*.** Συντιθέμενον ὅπως καὶ τὸ συμβούλιον τῶν πλημμελειοδικῶν: 1) Λύει τὴν μεταξὺ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ εἰσαγγελέως τοῦ δικαστηρίου αἰσχροκερδείας διαφωνίαν περὶ ἀναστολῆς τῆς καταδιώξεως τοῦ κατηγορουμένου (ἄρθρ. 9 νομοθετικοῦ διατάγματος 12 Αὐγ. 1926 «Περὶ συστάσεως ταμείου ἄρτου κλπ.» καὶ ἄρθρ. 3 νομοθετικοῦ διατάγματος 18 Σεπτεμβρ. 1926, κυρωθέντος διὰ νόμου 3860 «Περὶ τροποποιήσεως τῶν περὶ αἰσχροκερδείας νόμων»). 2) Ἀποφαίνεται περὶ παντὸς παρεμπίπτοντος ζητήματος ἁρμοδιότητος, ἀνακύπτοντος κατὰ τὴν ἀνάκρισιν τῶν παραβάσεων αἰσχροκερδείας (ἄρθρ. 8 νομοθετικοῦ διατάγματος 21 Ὀκτωβρ. 1925, κυρωθέντος διὰ νόμου 3727 «Περὶ συμπληρώσεως καὶ τροποποιήσεως τῶν περὶ αἰσχροκερδείας νόμων»).
Α. Ν. Μ.

— **συμβούλιον *διοικητικὸν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν*.** Καλεῖται τὸ συλλογικῶς ἐνεργοῦν συμβούλιον, τὸ ἐπὶ δικαστηρίου καὶ ἐξωδίκως ἐκπροσωποῦν τὴν ἀνώνυμον ἑταιρείαν καὶ ἀποφασίζον ἐπὶ πάσης ὑποθέσεως, ἀφορώσης εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας καὶ εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας αὐτῆς, πλὴν τῶν ὑποθέσεων τῶν ὑπαγομένων ὑπὸ τοῦ νόμου ἢ τοῦ καταστατικοῦ εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς γενικῆς συνελεύσεως. Τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, καθ' ὃ ὑπεύθυνον ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως, προσομοιάζει πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ὁ δὲ θεσμός του διέπεται ὑπὸ τῶν ἄρθρων 18 κ. ἑξ. τοῦ νόμου 2190 περὶ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἄρθρων 31 καὶ 36 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου. Ἐκτὸς τῶν διατάξεων τούτων, τὸ καταστατικὸν ἑκάστης ἀνωνύμου ἑταιρείας περιλαμβάνει διατάξεις περὶ καταρτίσεως, λειτουργίας κλπ. τοῦ συμβουλίου (ἄρθρ. 2, ἐδ. στ' νόμου 2190) καὶ προσέτι ἰσχύουσιν αἱ γενικαὶ περὶ ἐντολῆς διατάξεις τοῦ ἀστικοῦ δικαίου. Τὰ μέλη αὐτοῦ ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν μετόχων, ἐὰν τὸ καταστατικὸν ἐπιτρέπῃ τὴν ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου συμπλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτοῦ μέχρι τῆς πρώτης τακτικῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν μετόχων καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐκλογὴν προσωρινῶν, μέχρι τῆς συνεδρίας τῆς γενικῆς συνελεύσεως, συμβούλων εἰς ἀντικατάστασιν παραιτηθέντων, ἀποθανόντων ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως γενομένων ἐκπτώτων. Διὰ τοῦ καταστατικοῦ συνήθως ἐκλέγονται τὰ μέλη τοῦ πρώτου διοικητικοῦ συμβουλίου. Ἀλλ' ἡ γενικὴ συνέλευσις ἔχει πάντοτε τὸ δικαίωμα τῆς ἀνακλήσεως τῆς ἐντολῆς τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ἀκόμη τοῦ χρόνου τῆς θητείας των, ἥτις οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ ἓξ ἔτη. Εἶναι δὲ πάντοτε ἐπανεκλέξιμοι (ἄρθρ. 19). Ὀφείλει δὲ τὸ συμβούλιον νὰ συνέρχηται ἅπαξ τοὐλάχιστον κατὰ μῆνα ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς ἑταιρείας (ἄρθρ. 20), εὑρίσκεται δ' ἐν ἀπαρτίᾳ καὶ συνεδριάζει ἐγκύρως, ὅταν παρίστανται ἢ ἀντιπροσωπεύωνται ἐν αὐτῷ τὸ ἥμισυ πλέον ἑνὸς τῶν συμβούλων, ἀλλ' οὐδέποτε ὁ ἀριθμὸς τῶν παρόντων συμβούλων δύναται νὰ ᾖ ἐλάσσων τῶν τριῶν, ἕκαστος δὲ σύμβουλος δύναται ν' ἀντιπροσωπεύῃ μόνον ἕνα ἕτερον, πρὸς ἐξεύρεσιν δὲ τοῦ ἀριθμοῦ ἀπαρτίας παραλείπεται τυχὸν προκύπτον κλάσμα, αἱ δὲ ἀποφάσεις λαμβάνονται δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας τῶν παρόντων, ἐκτὸς ἂν ἄλλως ὁρίζῃ ὁ νόμος ἢ τὸ καταστατικὸν (ἄρθρ. 21). Δύναται τὸ καταστατικὸν νὰ ὁρίσῃ ὅτι ἓν ἢ πλείονα μέλη τοῦ συμβουλίου ἢ ἄλλα πρόσωπα δικαιοῦνται νὰ ἐκπροσωπῶσι τὴν ἑταιρείαν ἐν γένει ἢ εἰς ὡρισμένου μόνον εἴδους πράξεις (ἄρθρ. 18, ἐδ. 2).
Γ. Ν. Κ.

— **Συμβούλιον *ἐθνικῆς ἀμύνης*.** Καλεῖται τὸ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ πρωθυπουργοῦ συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ὑπουργῶν Στρατιωτικῶν, Ναυτικῶν, Ἀεροπορίας, Οἰκονομικῶν, Ἐξωτερικῶν, Συγκοινωνίας, καὶ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐπιτελείων Στρατοῦ, ναυτικοῦ, ἀεροπορίας, ἔχον δὲ προορισμὸν νὰ ἐξετάζῃ τὰ γενικὰ ζητήματα τῆς ἀμύνης τῆς χώρας.
Ν. Θ. Κ.

— **συμβούλιον *ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ*.** Εἶναι ὠργανωμένον παρὰ τῇ διευθύνσει τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν διὰ τοῦ νόμου 3538 τῆς 5 Μαΐου 1928 πρὸς τὸν σκοπόν: α) Νὰ μελετᾷ, παρασκευάζῃ καὶ ὑποβάλλῃ εἰς τὸν ἁρμόδιον ὑπουργὸν τὰς ἑκάστοτε ἐνδεικνυομένας συμπληρώσεις ἢ μεταρρυθμίσεις τῆς ἀφορώσης τὰ πλοῖα καὶ τοὺς ἐργάτας θαλάσσης τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ νομοθεσίας καὶ πάσης ἐν γένει σχετικῆς διατάξεως ὀργανικοῦ χαρακτῆρος. β) Νὰ γνωμοδοτῇ ἐπὶ παντὸς σχετικοῦ πρὸς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν θέματος, τιθεμένου ὑπ' ὄψιν του ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ κτλ. Τὸ συμβούλιον ἀποτελοῦσιν οἱ διευθυνταὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, τῶν προξενικῶν καὶ συμβατικῶν ὑποθέσεων τῶν ἁρμοδίων ὑπουργείων, τρεῖς τὸ πολὺ καθηγηταὶ τοῦ πανεπιστημίου, εἷς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ ἐπιμελητηρίου Πειραιῶς καὶ εἷς τοῦ τῶν Ἀθηνῶν, τέσσαρες τὸ πολὺ ἀνεγνωρισμένου κύρους εἰδικοὶ ἐπὶ τῶν ναυτιλιακῶν ζητημάτων, τέσσαρες τὸ πολὺ ἐφοπλισταί, εἷς ἀνώτερος μάχιμος ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ εἷς λιμενικὸς ἀξιωματικός, εἷς τῶν ἐν Ἀθήναις ἐφετῶν καὶ εἷς πλοίαρχος καὶ εἷς μηχανικὸς τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ. Περὶ τῆς λειτουργίας τοῦ συμβουλίου ἔχει ἐκδοθῆ τὸ προεδρικὸν διάταγμα τῆς 3 Ἀπριλίου 1929.
Γ. Ν. Κ.

— **συμβούλιον *ἐπαρχιακὸν*** *[Διοικητ.]*· βλ. λ. *ἐπαρχιακὸν* συμβούλιον.

— **Συμβούλιον *ἐπικρατείας*** *[Δημ. Δικ.]*· βλ. λ. *Ἐπικρατείας* συμβούλιον.

— **συμβούλιον *ἐποπτείας ἀσφαλίσεων*.** Τὸ παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἱδρυθὲν διὰ τοῦ νόμου 1023 «Περὶ ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως ἀσφαλίσεως» (ἄρθρ. 5) καὶ τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 26 Νοεμβρίου 1901 «Περὶ ἀπαρτισμοῦ συμβουλίου ἐποπτείας ἀσφαλίσεων καὶ καθηκόντων ἑκάστου μέλους αὐτοῦ». Ἀπαρτίζεται ἐκ τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ὑπουργείου, ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τῆς στατιστικῆς, ἐκ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου τοῦ πανεπιστημίου, ἐκ τοῦ τμηματάρχου τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν, ἐκ τοῦ τμηματάρχου τοῦ τμήματος ἐμπορίου καὶ τριῶν προσώπων εἰδικῶν περὶ τὰ ἀσφαλιστικά. Γνωμοδοτεῖ δὲ ἐπὶ παντὸς ἀσφαλιστικοῦ θέματος, ἐφ' ὅσον ἡ γνωμοδότησίς του ἐπιβάλλεται ῥητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ἢ προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ.
Γ. Ν. Κ.

— **συμβούλιον *ἐποπτικὸν*** (*ἀνωνύμων ἑταιρειῶν*). Εἶναι τὸ ἐποπτικὸν ὄργανον τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας, τὸ ὁποῖον ὁ γερμανικὸς ἐμπορικὸς κῶδιξ (ἄρθρ. 190 καὶ 245—247) τάσσει παρ' αὐτῇ καὶ παραπλεύρως τῆς διευθύνσεώς της καὶ τοῦ διοικητικοῦ της συμβουλίου. Καθῆκον τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου εἶναι ὁ ἔλεγχος τῆς ἑταιρείας, ἡ παρακολούθησις τῆς πορείας τῶν ὑποθέσεών της κτλ. Ἡ ἑλληνικὴ νομοθεσία, ὡς καὶ ἡ γαλλική, ἰταλική, βελγική, ἑλβετικὴ κτλ., δὲν ἀναγράφει τὸν θεσμὸν τοῦτον τῆς γερμανικῆς νομοθεσίας, θεσπίζουσα τρία μόνον ὄργανα τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας (τὴν γενικὴν συνέλευσιν τῶν μετόχων, τὸ διοικητικὸν συμβούλιον καὶ τοὺς ἐλεγκτάς), ἐνῷ ἄλλαι ξέναι νομοθεσίαι περιορίζονται εἰς δύο, ὡς ἡ ἀγγλική, ἥτις δὲν θεωρεῖ ἀπαραίτητον τὸ διοικητικὸν συμβούλιον.
Γ. Ν. Κ.

—*[Ἐκπαιδευτ.]* Βλ. λ. *ἐποπτικὰ* συμβούλια.

—**συμβούλιον *ἐποπτικὸν*** (*συνεταιρισμῶν*). Ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ἐκ τριῶν τοὐλάχιστον μελῶν, πρὸς ἐποπτείαν καὶ ἔλεγχον τῶν πράξεων καὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς διοικήσεως, τὸν τρόπον δέ, τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν διάρκειαν τῆς ἐποπτείας καὶ τοῦ ἐλέγχου καθορίζει τὸ καταστατικὸν (ἄρθρ. 37 νόμου 602 περὶ συνεταιρισμῶν).
Γ. Ν. Κ.

—**συμβούλιον *ἰατρικόν*.** Καλεῖται ἡ γινομένη σύσκεψις ἀπὸ κοινοῦ δύο ἢ τριῶν ἢ καὶ πλειόνων ἰατρῶν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ νοσοῦντος. Ὁ θεράπων ἰατρὸς ζητεῖ ὁ ἴδιος τὴν μετ' ἄλλου συναδέλφου συνάντησίν του, εἴτε διότι ἡ διάγνωσις καὶ ἡ ἐπιβαλλομένη θεραπεία εἶναι δυσχερής, εἴτε διότι πρὸ τῆς πιθανῶς κακῆς ἐκβάσεως τῆς νόσου θέλει ν' ἀπαλλαγῇ τῆς εὐθύνης, μεριζόμενος ἴσως ταύτην μετὰ τοῦ συμβούλου ἰατροῦ, ἢ πείθων δι' αὐτοῦ τοὺς περὶ τὸν πάσχοντα ὅτι πᾶσα ἡ ἀγωγὴ αὐτοῦ καλῶς διεξήχθη.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ συμβούλου ἰατροῦ ἐναπόκειται εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀρρώστου, πολλάκις ὅμως καλεῖται ὁ θεράπων ἰατρός, ὅπως ὑποδείξῃ τὸν σύμβουλον, ὁπότε ὀφείλει νὰ ὑποδείξῃ δύο ἢ καὶ πλείονας συναδέλφους, δυναμένους νὰ διαφωτίσωσιν αὐτόν, ἐπαφιέμενος εἰς τὴν προτίμησιν τῆς οἰκογενείας περὶ τῆς ἐκλογῆς ἐκ τῶν ὑποδειχθέντων ἰατρῶν. Ὁ δὲ θεράπων ἰατρὸς δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν συνεργασίαν μετὰ τοῦ προταθέντος συμβούλου, ἐκτὸς ἐὰν δὲν εὑρίσκηται εἰς καλὰς προσωπικὰς σχέσεις μετ' αὐτοῦ. Τὴν εἰδοποίησιν τοῦ συμβούλου ἰατροῦ (ἢ ἰατρῶν) ἀναλαμβάνει εἴτε αὐτὴ ἡ οἰκογένεια, εἴτε ὁ θεράπων ἰατρός· ἡ δὲ ὥρα τοῦ συμβουλίου ὁρίζεται ἀπὸ κοινοῦ, εἰς τρόπον ὥστε οὔτε τοῦ θεράποντος ἰατροῦ τὰς ἀσχολίας νὰ διαταράσσῃ, οὔτε καὶ τὰς τοῦ συμβούλου. Δέον ὅμως ἅπαντες οἱ ἰατροὶ νὰ ὦσιν ἐπακριβεῖς εἰς τὴν ὁρισθεῖσαν ὥραν, πρὸς μὴ ἄσκοπον χρονοτριβήν. Ἐὰν ὁ σύμβουλος ἰατρὸς φθάσῃ ἐνωρίτερον τυχόν, δέον νὰ ἀποφύγῃ νὰ ἐξετάσῃ τὸν ἄρρωστον πρὶν ἢ προσέλθῃ ὁ θεράπων ἰατρός. Κατὰ δὲ τὴν συνάντησιν, ὁ θεράπων ἰατρὸς ἐκθέτει εἰς τὸν σύμβουλον πάντα τὰ σχετικὰ πρὸς τὸν ἄρρωστον καὶ τὴν νόσον, τὴν διάγνωσιν, τὴν θεραπείαν κλπ., εἶτα προβαίνει εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἀρρώστου ὁ σύμβουλος ἰατρός, χωρὶς νὰ ἐκθέσῃ ποσῶς τὸν θεράποντα ἰατρὸν διὰ τυχὸν παράλειψίν τινα τῆς διαγνωστικῆς ἐρεύνης. Ἀκολούθως οἱ ἰατροὶ μεταβαίνουσιν εἰς ἰδιαίτερον δωμάτιον, ἐν ᾧ συσκέπτονται συζητοῦντες τὰ τῆς νόσου καὶ καταλήγοντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ὁμογνωμίαν διαγνώσεως καὶ θεραπείας. Εἰς τὴν τοιαύτην κατ' ἰδίαν σύσκεψιν οὐδεὶς τῶν συγγενῶν τοῦ πάσχοντος πρέπει νὰ παρίσταται, πλὴν ἐὰν οὗτος εἶναι ἰατρός. Ἐὰν ὅμως ἐπέλθῃ διαφωνία, οἱ συσκεφθέντες ἰατροὶ δέον μετ' ἠρεμίας νὰ ὑποστηρίζωσι τὰς ἑαυτῶν γνώμας, συμφώνως πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ Ἱπποκράτους: «Μηδέποτε φιλονικέειν προσκυρέοντας ἀλλήλοισι καὶ κατασιλλαίνειν· ὃ γὰρ ἂν μεθ' ὅρκου ἐρέω, οὐδέποτε ἰητροῦ λογισμὸς φθονήσειε ἂν ἑτέρῳ, ἀκιδνὸς γὰρ ἂν φανείη· ἀλλὰ μᾶλλον οἱ ἀγχιστεύοντες ἀγοραίης ἐργασίης πρήσσουσι ταῦτα εὐμαρέως». Τὴν δὲ διαφωνίαν αὐτῶν ἐκθέτουσιν ὑποχρεωτικῶς εἰς μέλος τι τῆς οἰκογενείας, τὸ νοημονέστερον καὶ σωφρονέστερον, ὁπότε ἢ καλεῖται τρίτος ἰατρὸς ὡς διαιτητὴς ἢ ἀποχωρεῖ ὁ θεράπων ἰατρός, ἀναλαμβάνοντος ὅπως συνεχίσῃ τὴν θεραπείαν τοῦ συμβούλου ἰατροῦ, κατ' ἀπαίτησιν τῆς οἰκογενείας, ὅστις ὅμως δέον νὰ ἀρνηθῇ τοῦτο, ὅπως μὴ θεωρηθῇ ὅτι ἡ διαφωνία ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ὑφαρπαγὴν τοῦ ἀρρώστου ἀπὸ τοῦ τέως θεράποντος ἰατροῦ.

Οἱ αὐτοὶ κανόνες τηροῦνται ἐν ᾗ περιπτώσει ἐκλήθησαν πλείονες τοῦ ἑνὸς ἰατροὶ ἐν συμβουλίῳ. Τὴν εἰσήγησιν ἀναλαμβάνει ὁ θεράπων ἰατρός, τὴν δὲ ἐξέτασιν τοῦ ἀρρώστου ἐνεργεῖ πρῶτος ὁ ἀρχαιότερος ἢ ὁ τίτλῳ ἀνώτερος τῶν συνελθόντων ἰατρῶν, εἶτα δὲ οἱ λοιποὶ κατὰ σειράν, φροντίζοντες ὅπως μὴ καταπονήσωσι τὸν πάσχοντα. Ὁ σύμβουλος ἰατρὸς δὲν πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ ἐκ νέου μόνος τὸν ἄρρωστον ἢ νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῆς καταστάσεώς του, πλὴν ἐὰν ἐξουσιοδοτηθῇ πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ θεράποντος ἰατροῦ· ἐὰν δὲ ζητήσῃ τοῦτο ἡ οἰκογένεια, δέον τότε νὰ παρίσταται καὶ ὁ θεράπων ἰατρός. Ἐὰν δὲ ὁ ἄρρωστος προσλάβῃ ἄλλον θεράποντα ἰατρόν, τότε δύναται ὁ ὡς σύμβουλος κληθεὶς ἰατρὸς νὰ ἐπισκέπτηται αὐτὸν μετὰ τοῦ θεράποντος. Τέλος ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἰατρῶν δέον νὰ εἶναι ὁμοία δι' ὅλους τοὺς ἐν συμβουλίῳ κληθέντας.
Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

— **συμβούλιον *μητροπολιτικὸν*** *[Κανον. Δίκ.]*· βλ. λ. *μητροπολιτικὸν* συμβούλιον.

— **συμβούλιον *μικτὸν (Πατριαρχείου)*·** βλ. λ. *μικτὸν* συμβούλιον.

—**συμβούλιον *μοναστηριακόν*·** βλ. λ. *μοναστηριακὸν* συμβούλιον.

— **συμβούλιον *νομαρχιακόν*·** βλ. λ. *νομαρχιακὸν* συμβούλιον.

—**συμβούλιον *νομικόν*·** βλ. λ. *νομικὸν* συμβούλιον.

—**συμβούλιον *οἰκονομικὸν (ἀνώτατον)*·** βλ. λ. *οἰκονομικὸν* συμβούλιον.

— **συμβούλιον *πειθαρχικόν*·** βλ. λ. *πειθαρχικὸν* συμβούλιον.

—**συμβούλιον *προξενικοῦ δικαστηρίου*.** Τὸ συμβούλιον τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου ἑλληνικοῦ προξενικοῦ δικαστηρίου (βλ. λ. *διομολογήσεις* τ. Θ', 394 γ' καὶ 395 α') ἔχει τὰ καθήκοντα καὶ τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ συμβουλίου τῶν πλημμελειοδικῶν, συμφώνως πρὸς τὰ ἄρθρα 155 § 2, 165 § 4 τοῦ νόμου 4952 «Περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν» καὶ τὰ ἄρθρα 33 § 6' καὶ 34 τοῦ νόμου ΒΡΛΕ' τοῦ 1893 «Περὶ δικαστηρίου κακουργιοδικῶν ἐν Αἰγύπτῳ».
Α. Ν. Μ.

—**συμβούλιον *συγγενικόν*·** βλ. *ἐπιτροπεία*.

—**συμβούλιον *στέμματος*.** Συμβούλιον τῶν διατελεσάντων πρωθυπουργῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μονάρχου. Ὁ θεσμὸς τῶν συμβουλίων τοῦ στέμματος ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὅτε περιωρισμένη ὁμὰς συμβούλων - μελῶν τοῦ Privy Council συνήρχετο ἰδιαιτέρως μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν τῷ Cabinet καὶ μετ' αὐτοῦ ἀπεφάσιζε διὰ τὰς κυριωτέρας ὑποθέσεις τοῦ βασιλείου. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁ θεσμὸς μετέπεσεν εἰς τὰ σημερινὰ ὑπουργικὰ συμβούλια, κατὰ δὲ τὸ ἀγγλικὸν κοινοβουλευτικὸν δίκαιον οἱ Ἄγγλοι βασιλεῖς δικαιοῦνται νὰ καλοῦν εἰς συμβούλιον μόνον τοὺς ὑπευθύνους ὑπουργούς, ὄχι δὲ καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Εἰς τὰ ἄλλα,

Digitized by Google

τοὐναντίον, συνταγματικὰ κράτη, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν, πρὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς δημοκρατίας, διετηρήθη ὁ θεσμὸς τῶν συμβουλίων τοῦ στέμματος, τὰ ὁποῖα συνεκαλοῦντο ἐκ τῶν προσώπων ὅσα διετέλεσαν πρωθυπουργοί, καὶ συνεκαλοῦντο εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις. Μὲ τὴν καθιέρωσιν τῆς δημοκρατίας κατηργήθησαν καὶ τὰ συμβούλια τοῦ στέμματος, ἀντ' αὐτῶν δὲ συναντῶνται τὰ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας συμβούλια τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων. Κ. Γ. Ζ.

— **Συμβούλιον** *ὕπατον [Τεκτον.].* Ἡ ἀνωτάτη διοικητικὴ ἐξουσία ἐν τῷ ἀρχαίῳ καὶ ἀποδεδεγμένῳ σκωτικῷ τεκτονισμῷ, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἐνεργῶν μελῶν τῶν κατεχόντων τὸν ἀνώτατον καὶ τελευταῖον 33ον βαθμόν. Τὸ συμβούλιον τοῦτο κύριον σκοπὸν ἔχει νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν συνταγμάτων, τῶν κανονισμῶν καὶ τῶν τυπικῶν τοῦ τεκτονισμοῦ καὶ νὰ καθοδηγῇ καὶ διδάσκῃ τοὺς ἀδελφοὺς τέκτονας. Ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ ὑπάρχει ἓν καὶ μόνον ἀνεγνωρισμένον ὕπατον συμβούλιον. Πάντα δὲ ταῦτα ἔχουσιν ἑνωθῆ εἰς μίαν ὁμοσπονδίαν, ἡ ὁποία συνέρχεται τακτικῶς εἰς συνέδρια, ἵνα καθορίζῃ ἀπὸ κοινοῦ τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν τοῦ σκωτικοῦ τεκτονισμοῦ. Τὸ ἐν Ἑλλάδι ὕπατον συμβούλιον ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Ροδοκανάκη τὴν 12 Ἰουλίου 1872. Κ. Κ. Κ.

— **συμβούλιον** *ὑπουργικόν*· βλ. *ὑπουργικὸν συμβούλιον.*

—**συμβούλιον** *χρηματιστηριακόν*· βλ. *χρηματιστηριακὸν συμβούλιον.*

σύμβουλος (ὁ, ἡ)· ὁ συμβουλεύων, ὁ παρέχων γνώμην, παραίνεσιν: «*τὸν ἔχει σύμβουλόν του*» || ὁ παρέχων γνώμην τῆς εἰδικότητος: «*νομικὸς —, τεχνικὸς σύμβουλος*» || καθόλου, μέλος συμβουλίου: «*σύμβουλος ἀνωνύμου ἑταιρείας*».

— *[Ἀρχ.] Σύμβουλοι* ἐκαλοῦντο οἱ βοηθοὶ τῶν ἀρχόντων. Ἐν Ἀθήναις *σύμβουλοι* ἢ *βοηθοὶ* ἢ *φύλακες* ἐκαλοῦντο οἱ ἐκλεγόμενοι, εἷς ὑφ' ἑκάστου τῶν ἓξ θεσμοθετῶν, ἵνα συμβουλεύωσιν ἐπὶ ὑποθέσεων δικαστικῶν καὶ διοικητικῶν. Ἐν Σπάρτῃ παρηκολούθουν ὡς σύμβουλοι τοὺς στρατηγοὺς καὶ βασιλεῖς εἰς τὰς ἐκστρατείας ἄνδρες εἰδήμονες καὶ ἔμπειροι τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν καθόλου πραγμάτων. Οὕτως ἐξελέγησαν παρὰ τῷ βασιλεῖ Ἄγιδι δέκα τοιοῦτοι σύμβουλοι μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἁλώσεως τοῦ Ἄργους (*Θουκυδ.* 5, 63). Ἐν Κρήτῃ, κατὰ Στράβωνα (10, 4, 484), ἐξελέγοντο γέροντες ὡς σύμβουλοι τῶν κόσμων, ἐν δὲ Θουρίοις τῆς Κάτω Ἰταλίας οἱ ἐκλεγόμενοι σύμβουλοι ἦσαν ἄρχοντες, ἔργον ἔχοντες νὰ ἐπιμελῶνται τῆς κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων. Ε. ΔΙ. Κ.

—**σύμβουλοι** *στρατιωτικῆς δικαιοσύνης.* Εἰδικὸν σῶμα ἱδρυθὲν διὰ τοῦ νόμου 484 τοῦ 1914. Οὗτοι διαιροῦνται εἰς τέσσαρας τάξεις: ὁ τῆς δ' τάξεως ἀντιστοιχεῖ πρὸς λοχαγὸν καὶ πρωτοδίκην· ὁ τῆς γ' τάξεως πρὸς ταγματάρχην καὶ πρόεδρον ἢ εἰσαγγελέα πρωτοδικῶν· ὁ τῆς β' τάξεως πρὸς ἀντισυνταγματάρχην καὶ ἐφέτην ἢ ἀντεισαγγελέα ἐφετῶν· ὁ τῆς α' τάξεως πρὸς συνταγματάρχην καὶ πρόεδρον ἢ εἰσαγγελέα ἐφετῶν.

Οἱ σύμβουλοι λαμβάνονται ἐκ τῶν τακτικῶν δικαστῶν καὶ ἐκ τῶν δικηγόρων. Μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1927 ἡ πλήρωσις τῶν κενῶν θέσεων συμβούλων ἐγίνετο δι' ἐπιλογῆς μεταξὺ τῶν ὑποβαλόντων αἰτήσεις καὶ κεκτημένων τὰ προσόντα, συμφώνως πρὸς τὸν νόμον 487, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ νόμου 2940. Ἤδη, διὰ τοῦ ἀπὸ 10 Νοεμβρίου 1927 νομοθετικοῦ διατάγματος κυρωθέντος διὰ τοῦ νόμου 3607 προβλέπεται διαγωνισμὸς διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων συμβούλων δ' τάξεως, τοῦτο ὅμως δὲν ἐφηρμόσθη. Διὰ τοῦ νόμου 3607 ἀπηγορεύθη ὁ διορισμὸς εἰς θέσιν συμβούλου ἀνωτέρας τῆς δ' τάξεως, τῶν ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι κενῶν θέσεων πληρουμένων διὰ προαγωγῆς. Οἱ σύμβουλοι ἐκτελοῦν: οἱ δ' τάξεως τὰ καθήκοντα εἰσηγητοῦ (ἢ ἀντεισηγητοῦ) καὶ ἐπιτρόπου (ἢ ἀντεπιτρόπου), οἱ γ' καὶ β' τάξεως τὰ καθήκοντα εἰσηγητοῦ, ἐπιτρόπου καὶ προέδρου στρατοδικείου καὶ οἱ α' τάξεως τὰ καθήκοντα ἐπιτρόπου καὶ προέδρου στρατοδικείου, ὡς καὶ μέλους τοῦ Ἀναθεωρητικοῦ. Οἱ τοῦ Ἀναθεωρητικοῦ σύμβουλοι εἶναι ἅπαντες α' τάξεως, ἀντιστοιχοῦσι δὲ ὁ μὲν πρόεδρος καὶ ἐπίτροπος ἀντιπροέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, τὰ δὲ τέσσαρα μέλη ἀρεοπαγίτου. Προσέτι παρὰ τοῖς δικαστικοῖς γραφείοις παρ' ἑκάστῳ τῷ ἀσκοῦντι τὴν ποινικὴν ἀγωγὴν τοποθετοῦνται σύμβουλοι, οἵτινες διευθύνουσι ταῦτα. Οἱ σύμβουλοι στρατιωτικῆς δικαιοσύνης διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν αὐτῶν ἐπάρκειαν καὶ διὰ πᾶν παράπτωμα ἀναγόμενον εἰς τὰ καθαρῶς δικαστικὰ αὐτῶν καθήκοντα παραπέμπονται εἰς τὸ Ἀναθεωρητικὸν δικαστήριον, διὰ τὰ λοιπὰ ὅμως αὐτῶν παραπτώματα ὑπάγονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ περὶ καταστάσεως τῶν ἀξιωματικῶν νόμου. Χ. Π.

—**σύμβουλος** *διευθύνων.* Ἐν ᾗ πλείονα μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἀνωνύμου ἑταιρείας, τὰ ὁποῖα δικαιοῦνται καὶ ἐκπροσωποῦν αὐτὴν ἐν γένει ἢ εἰς ὡρισμένου μόνον εἴδους πράξεις, ἐφ' ὅσον τὸ καταστατικὸν ἐπιτρέπει εἰς τὸ διοικητικὸν συμβούλιον νὰ ὁρίζῃ τοῦτο (ἄρθρ. 18, § 1 τοῦ νόμου 2190). Ἐκτὸς τῆς δικαστικῆς καὶ ἐξωδίκου ἐκπροσωπήσεως τῆς ἑταιρείας, ἡ διάταξις αὕτη κύριον λόγον ἔχει τὴν ἐλάφρυνσιν τοῦ πολυμελοῦς καὶ συλλογικῶς ἐνεργοῦντος διοικητικοῦ συμβουλίου ἀπὸ μέρους τῆς ἁρμοδιότητός του, ἣν μεταβιβάζει εἰς μέλος αὐτοῦ. Δύναται ὅμως καὶ εἰς ἄλλα πρόσωπα, π. χ. διευθυντάς, κατὰ τὴν αὐτὴν διάταξιν τοῦ νόμου, νὰ μεταβιβάζηται ἡ ἐκπροσώπησις αὕτη, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπεται ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ. Ὁσάκις ἡ ἀνάθεσις γίνεται εἰς πλείονα πρόσωπα, ταῦτα δυνατὸν νὰ ἐπιφορτισθοῦν τὴν συλλογικὴν ἐκπροσώπησιν, ὡς «*Διοικοῦσα ἐπιτροπή*», ἢ ἰδίαν ἕκαστος ἐξουσίαν εἰς ὡρισμένον κλάδον ὑποθέσεων. Γ. Ν. Κ.

—**σύμβουλος** *Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.* Τὸ φέρον τὸν τίτλον τοῦτον μέλος αὐτοῦ, κατὰ τὸ νομοθετικὸν διάταγμα 4 Ἰουλίου 1923 περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς προέδρου, δύο ἀντιπροέδρων καὶ συμβούλων, ἐξομοιουμένων κατὰ βαθμόν, μισθὸν καὶ λοιπὰς ἀποδοχὰς πρὸς τὰ ἀντίστοιχα μέλη τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἑπόμενα τούτων κατὰ τὴν τάξιν. Γ. Ν. Κ.

— **σύμβουλος** *Ἐπικρατείας.* Τὸ μέλος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, ἀποτελουμένου ἐκ δέκα πέντε συμβούλων, τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν δυναμένου ν' αὐξηθῇ μέχρις εἴκοσιν ἑνὸς διὰ διατάγματος, ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Εἷς τῶν συμβούλων διορίζεται πρόεδρος καὶ δύο ἀντιπρόεδροι τοῦ σώματος. Οἱ σύμβουλοι οὗτοι κατέχουσι τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα ἐν τῇ ὑπαλληλικῇ ἱεραρχίᾳ, προηγούμενοι πάντων τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων (νόμος 3713 τοῦ 1928 περὶ Συμβουλίου Ἐπικρατείας). Γ. Ν. Κ.

—**σύμβουλος** *μητρὸς [Ἀστ. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἐπιτροπεία.*

—**σύμβουλος** *ἐμπορικός*· βλ. λ. *ἐμπορικὸς ἀκόλουθος.*

Σύμβρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Μεσόγειος πόλις τῆς Λυκίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 3, 3) «*περὶ τὸν Κράγον τὸ ὄρος*», πιθανῶς ἡ αὐτὴ μὲ τὴν πόλιν *Ξάνθον* (νῦν Γκιουνέκ), κειμένην ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ (νῦν Ἐτσιὲν-τσαΐ). Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

συμβραγχίδαι (οἱ) (Symbranchidae) *[Ζῳολ.].* Οἰκογένεια ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων*, περιλαμβάνουσα γένη τινά, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *σύμβραγχος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σύμβραχος (ὁ) (Symbranchus) *[Ζῳολ.].* Γένος ἰχθύων τελεοστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *συμβραγχιδῶν*, περιλαμβάνον μετριοσώμους ἰχθῦς μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κυλινδρικόν, ἐγχελιοειδές, ἀπαντῶντας εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας. Δ. Ν. Π.

Σύμεστρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σέμυστρα.*

Συμεών. Σύνηθες ὄνομα παρ' Ἑβραίοις: —1) Πρῶτος ὠνομάσθη οὕτω ὁ δεύτερος υἱὸς τοῦ Ἰακὼβ ἐκ τῆς Λείας. Διεκρίνετο διὰ τὸν βίαιον χαρακτῆρά του (Γενέσ. λδ' 25—30), δι' ὃν ἐκακίσθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του (Γεν. μθ' 5—7). Ἐξ αὐτοῦ ἔλαβε τὸ ὄνομα μία τῶν 12 φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ. Ἡ ἰσραηλιτικὴ *φυλὴ τοῦ Συμεὼν* κατέλαβε τὰ νοτιώτατα τῆς Παλαιστίνης μέρη, τὸ λεγόμενον ἑβραϊστὶ Νεγκέμπ (*Ἰησ. Ναυῆ* ιθ' 1 ἑξ.). Τὰ ὅρια αὐτῆς δὲν καθορίζονται ἐπακριβῶς ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, συγχεόμενα μετὰ τῶν τῆς φυλῆς Ἰούδα. Ἀλλ' οὐδὲ διεδραμάτισεν ἡ φυλὴ αὕτη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἰσραὴλ σπουδαῖον μέρος. Ἐν τῷ χαρακτῆρι αὐτῆς φαίνεται ὅτι ἀντανεκλᾶτο ὁ χαρακτὴρ τοῦ πατριάρχου Συμεών.

—2) Γέρων Ἰσραηλίτης, κατοικῶν ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐκ τῶν εὐσεβῶν καὶ ἐναρέτων ἐκείνων Ἰσραηλιτῶν, οἵτινες ἔζων ἐν τῇ προσδοκίᾳ τοῦ Μεσσίου καὶ ἀνέμενον δι' αὐτοῦ «παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ». Ὁ Λουκᾶς, ὅστις μόνος ἐκ τῶν εὐαγγελιστῶν ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ, σημειοῖ ὅτι «ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου» καὶ ἀφηγεῖται πῶς οὗτος, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν, καθ' ὃν χρόνον εὑρίσκοντο ἐν αὐτῷ ὁ Ἰωσὴφ καὶ ἡ Μαρία μετὰ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς ἐπιτέλεσιν ὡρισμένης διατάξεως τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου (Ἐξόδ. ιγ' 2. 12. Λευιτ. ιβ' 11) καὶ παραλαβὼν τὸ νήπιον εἰς τὰς ἀγκάλας του ηὐλόγησε τὸν Θεὸν καὶ εἶπε τὴν κατανυκτικωτάτην ἐκείνην εὐχήν, ἥτις ἀπαγγέλλεται ἐν τῷ τέλει ἑκάστου ἑσπερινοῦ: «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα», ἀκολούθως δὲ στρεφόμενος πρὸς τὴν Θεοτόκον προεφήτευσε περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ παιδίου, ὡς καὶ περὶ τῆς ῥομφαίας, ἥτις ἔμελλε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς (*Λουκ.* β' 25—35). Ὡς δεχθεὶς ἐν ταῖς ἀγκάλαις του τὸν ἐνανθρωπήσαντα θεῖον λόγον, καλεῖται *θεοδόχος*. Ἐν τῷ ἀποκρύφῳ εὐαγγελίῳ τοῦ Νικοδήμου χαρακτηρίζεται ὡς ἀρχιερεύς, ὑπὸ τινων δ' ἐξηγητῶν ἐθεωρήθη ὡς ἱερεύς. Κατ' ἄλλους διεδέχθη ἐν τῇ προεδρίᾳ τοῦ μεγάλου συνεδρίου τὸν περίφημον νομοδιδάσκαλον Χιλλὲλ καὶ ἦτο πατὴρ ἑτέρου περιφήμου νομοδιδασκάλου, τὸν Γαμαλιήλ, ὅθεν δῆθεν ἐξηγεῖται ἡ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς εὔνοια τοῦ τελευταίου τούτου (Πράξ. Ἀποστ. ε' 38). Κατ' ἄλλους πάλιν ὁ Συμεὼν οὗτος ὑπῆρξε δῆθεν εἷς τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ εἰκασίαι αὗται εἶναι ἀβέβαιοι. Π. Ι. Μ.

—**Συμεών.** Ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς τοῦ Η' αἰῶνος Συνέγραψεν ἀπολεσθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ ἰακωβίτου πατριάρχου Ἀντιοχείας Μιχαὴλ (1166—1199). Ε. Γ. Π.

— **Συμεών,** *ἅγιος.* Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ *Στυλίτης* ὁ πρεσβύτερος, ἑορταζόμενος μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μάρθας τὴν 1 Σεπτεμβρίου (5 Ἰανουαρίου ὑπὸ τῶν Δυτικῶν). —2) Ὁ *παλαιός*, ἑορταζόμενος τὴν 26 Ἰανουαρίου. —3) Ὁ *θεοδόχος*, ὅστις ἐδέξατο βρέφος τὸν Χριστὸν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ, ἑορταζόμενος τὴν 3 Φεβρουαρίου (8 Ὀκτωβρίου ὑπὸ τῶν Δυτικῶν). —4) Ὁ *διὰ Χριστὸν σαλός*, συνεορταζόμενος μετὰ Ἰωάννου τοῦ συμπολίτου καὶ συνασκητοῦ τὴν 21 Ἰουλίου (1 Ἰουλίου ὑπὸ τῶν Δυτικῶν). —5) Ὁ *Στυλίτης* ὁ νεώτερος, ἑορταζόμενος τὴν 24 Μαΐου (3 Σεπτεμβρίου ὑπὸ τῶν Δυτικῶν). —6) Ὁ Σελευκείας καὶ Κτησιφῶντος ἀρχιεπίσκοπος, ἑορταζόμενος τὴν 17 (21 ὑπὸ τῶν Δυτικῶν) Ἀπριλίου. —7) Ὁ *Πέρσης* μάρτυς, μαρτυρήσας μετὰ τοῦ ἀνωτέρω καὶ πολλῶν ἄλλων Περσῶν καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 16 (15 ὑπὸ τῶν Δυτικῶν) Μαΐου. Ἐν δὲ τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς:— 8) Ὁ *ὅσιος*, ὅστις ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ζήσας συνεορτάζεται μετὰ Θεωνᾶ καὶ Φερβίνου τὴν 4 Ἀπριλίου. —9) Ὁ *νεομάρτυς*, ἑορταζόμενος τὴν 14 Αὐγούστου. —10) Ὁ *μεταφράστης*, ἑορταζόμενος τὴν 9 Νοεμβρίου. —11) Ὁ κτίτωρ τῆς μονῆς Φλαμουρίου, ἑορταζόμενος τὴν 19 Ἀπριλίου. —12) Ὁ κτίτωρ τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, συνεορταζόμενος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδώρου καὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης τὴν 18 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

—**Συμεών,** *καθολικὸς* ***Ἀρμενίας.*** Εὐφυὴς καὶ δραστήριος ἀρχηγὸς τῆς ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα (1763—1780), ὅτε οἱ Ἀρμένιοι, ἀγρίως καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀθρόοι μετενάστευον εἰς τὴν Ρωσίαν. Κατώρθωσε νὰ συνάψῃ ἐπισήμους σχέσεις μετὰ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β' (1762—1796) καὶ οὕτως οἱ Ἀρμένιοι, φεύγοντες τὸν τουρκικὸν ζυγόν, εὕρισκον εὐμενῆ ὑποδοχὴν εἰς Ρωσίαν. Ε. Γ. Π.

— **Συμεών,** *πατριάρχης* ***Ἀντιοχείας.*** Ὀρθόδοξος πατριάρχης, ἀναβιβασθεὶς εἰς τὸν θρόνον τῷ 1207 ὑπὸ τοῦ Βοημούνδου, περιελθόντος εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν Λατῖνον πατριάρχην Πέτρον. Ἐκυβέρνησε προστατευόμενος ὑπὸ τοῦ Βοημούνδου μέχρι τοῦ 1214, ὅτε μεταβὰς εἰς Νίκαιαν ἀπέθανεν ἐκεῖ κατ' ἄγνωστον χρόνον. Ε. Γ. Π.

— **Συμεών,** *τσάρος τῶν* ***Βουλγάρων*** (893—927). Νεώτερος υἱὸς τοῦ ἀσπασαμένου τὸν Χριστιανισμὸν τσάρου Βόριδος Α', ἀνυψωθεὶς εἰς τὸν βασίλειον θρόνον ἀπροσδοκήτως ἐκ περιστάσεως. Ὁ πατήρ του, προορίσας αὐτὸν διὰ τὴν νεοπαγῆ ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας, ἀπέστειλεν εἰς τὸ Βυζάντιον παῖδα ἔτι ὄντα πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐκεῖ, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς αὐλῆς, ἐσπούδασε φιλολογίαν, θεολογίαν καὶ ἐπιστήμας, ἐκμαθὼν τὴν ἑλληνικήν, ἣν ἐλάλει καὶ ἔγραφεν ἀπταίστως. Ταυτοχρόνως δ' ἐμελέτησε καλῶς καὶ ὅλον τὸν ὀργανισμὸν τῆς αὐτοκρατορίας μετὰ τῶν πλεονεκτημάτων καὶ ἐλαττωμάτων του. Ὁ Βόρις ἀναγορεύσας τσάρον τὸν πρεσβύτερόν του υἱὸν Βλαδίμιρον (889—893) ἀπεχώρησεν εἰς μοναστήριον, ὅπως ἀφιερώσῃ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του εἰς τὸν

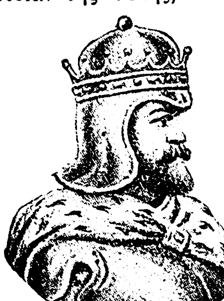

Συμεὼν
τσάρος τῶν Βουλγάρων.

Θεόν. Ὁ Βλαδίμιρος, γενόμενος ὄργανον τῶν προϋχόντων Βουλγάρων, οἵτινες ἐξηναγκάσθησαν ὑπὸ τοῦ Βόριδος νὰ δεχθῶσι τὸν Χριστιανισμόν, ἤρξατο καταδιώκων τοὺς ἐν τῷ κράτει του Χριστιανοὺς καὶ εὐνοῶν τοὺς εἰδωλολάτρας. Τὸ τοιοῦτον ἠνάγκασε τὸν πατέρα του νὰ καταλίπῃ τὸ μοναστήριον καὶ νὰ ἐπαναλάβῃ πρὸς καιρὸν τὸν θρόνον του πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Βλαδίμιρος τῇ διαταγῇ τοῦ πατρός του συλληφθεὶς ἐτυφλώθη καὶ συγκληθείσης ἐθνικῆς συνόδου ἀνηγορεύθη τσάρος ὁ διὰ τὴν ἱερωσύνην προωρισμένος Συμεών, μεθ' ὃ ὁ Βόρις ἀπεχώρησεν εἰς τὸ μοναστήριον, ὅπου καὶ ἀπέθανε (907).

Digitized by Google

Ὁ Συμεὼν ἦτο λίαν φιλόδοξος· ὅθεν σκοπὸν τοῦ βίου του προέθετο τὴν κατάληψιν τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν ἀναγόρευσιν ἑαυτοῦ αὐτοκράτορος τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Δὲν ἐβράδυνε δὲ ν' ἀρχίσῃ τὰς εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν καταστρεπτικάς του ἐπιδρομάς, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Βουλγάρους συμπεριφορᾶς τοῦ τότε βασιλεύοντος ἐν Βυζαντίῳ Λέοντος τοῦ ΣΤ', τοῦ ἐπικαλουμένου Σοφοῦ. Οἱ Βούλγαροι ἐπὶ τῶν χρόνων του δὲν εἶχον πλέον τὸ ἄγριον καὶ μάχιμον τῶν προπατόρων πνεῦμα, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν τρεπόμενοι ἀπέβησαν μαλακώτεροι καὶ ἀπολεμώτεροι. Μετήρχοντο τὴν ἐμπορίαν τῆς μεσημβρίας καὶ τῆς ἀνατολῆς μετὰ τῆς ἀπωτάτης ἄρκτου, τὴν διὰ τῆς χώρας των διεξαγομένην, καὶ ἕνεκα τούτου ἦλθον εἰς ἔριδας πρὸς τὸν Λέοντα, ὅστις, ὅπως ὑποστηρίξῃ νεωστί τινα ἱδρυθεῖσαν ἐμπορικὴν ἑταιρείαν, μετέθηκε παρὰ τὰς συνθήκας τὴν ἀγορὰν τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου, παγκοσμίου τότε ἐμπορικοῦ κέντρου, εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου αἱ μὲν προμήθειαι ἦσαν δυσχερέστεραι, τὰ δὲ τελώνια βαρύτερα. Ἐκ τούτου εἰσέβαλεν ὁ Συμεὼν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἡττηθέντος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ πλησίον τοῦ Βουλγαροφύγου (Βαβᾶ-ἐσκί), ὁ Λέων, εἰ καὶ ἐπήγαγε τοὺς Μαγυάρους κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἡττηθέντων τρίς, ἠναγκάσθη, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν λεηλασιῶν τῶν τελευταίων, νὰ συνομολογήσῃ μετ' ὀλίγον εἰρήνην, ἧς ὁ τσάρος ἔταξε τοὺς ὅρους.

Οὕτω ὁ Συμεὼν ἐξίκετο εἰς τὸ ὕψος τῆς δυνάμεώς του. Ἔζη ἤδη μεγαλοπρεπῶς ὡς αὐτοκράτωρ. Ἐν τῇ νέᾳ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους του, τῇ μεγάλῃ Πρεσλαύᾳ, ἔκτισε μεγάλα καὶ πολυτελῆ ἀνάκτορα, ἅτινα διεκόσμησε διὰ μαρμάρων, χαλκοῦ, ἀργύρου, χρυσοῦ καὶ ξυλογλυφημάτων. Ἐν αὐτοῖς περιβεβλημένος βαρύτιμον ἀμφιεσμόν, φέρων στέμμα, περιδέραιον καὶ χρυσοῦν ξίφος, περιεστοιχίζετο ὑπὸ ἀκολουθίας ἀρχόντων καὶ αὐλικῶν, πολυτελέστατα ἐνδεδυμένων. Ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα, συγκεντρώσας ἐν τῇ πρωτευούσῃ του πληθὺν λογίων, οἵτινες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτοῦ μετέφρασαν εἰς τὴν παλαιοβουλγαρικὴν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς διάφορα ἐκκλησιαστικά, θεολογικά, φιλοσοφικὰ καὶ ἱστορικὰ συγγράμματα καὶ οὕτω ἐκαλλιεργήθη ἡ ἀκατέργαστος ἕως τότε παλαιοβουλγαρικὴ γλῶσσα, εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀποδίδῃ καὶ τὰς μᾶλλον λεπτεπιλέπτους ἑλληνικὰς φράσεις. Ἐκ τούτου ὑπὸ τῶν τότε Βουλγάρων συγγραφέων ἐπωνομάσθη νέος Πτολεμαῖος, ὑπὸ τῶν νῦν δὲ ἡ βασιλεία αὐτοῦ χρυσοῦς αἰὼν τῶν παλαιοβουλγαρικῶν γραμμάτων.

Ἀλλ' ὁ Συμεὼν δὲν ἠδύνατο νὰ ἡσυχάσῃ περιοριζόμενος εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ κράτους του ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐπέκτασιν αὐτοῦ εἰς βάρος τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπεθύμει διακαῶς τὰ πλούτη καὶ τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου· ὅθεν, ὠφελούμενος ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων καὶ ῥαδιουργιῶν, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ ἀνηλίκου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἐπανέλαβε τὰς ἐχθροπραξίας του κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας. Νικήσας τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατὸν (917) παρὰ τῇ Ἀγχιάλῳ, ἥτις τότε ἐλέγετο Ἀχελῷ (ὅθεν ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ Θεοφάνους ὁ χρονογράφος ἐκ πλάνης νομίζει ὅτι εἶναι ὁ Ἀχελῷος ποταμός), κατεδίωξεν αὐτὸν μέχρι τοῦ Βυζαντίου. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτό, ἐδῄωσεν οὐ μόνον τὰς περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ Ἀδριανούπολιν χώρας, ἀλλ' ἐπεξέτεινε τὰς φοβερὰς αὐτοῦ καταστροφὰς μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Τὰς ἐπιδρομὰς ταύτας ἐπανέλαβε καὶ κατόπιν δὶς πολιορκήσας τὴν βασιλεύουσαν (ἐν ἔτει 922 καὶ 924). Περιπλακεὶς εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Σέρβους, ἠρήμωσεν ἅπασαν τὴν Σερβίαν, ἀλλ' ὑπερβὰς τὰ ὅρια τῆς Δαλματίας ἡττήθη τῷ 925 ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Τομισλαύου, μεθ' οὗ ἔκλεισεν εἰρήνην τῇ μεσιτείᾳ τοῦ πάπα. Ἀναμένων εἶτα τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ πάπα ἀναγνώρισιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ του τίτλου καὶ παρασκευαζόμενος διὰ νέαν κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἐκστρατείαν πρὸς κατάληψιν αὐτοῦ, ἀπέθανε χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ μήτε τὸ ἓν μήτε τὸ ἄλλο. Κ.-Μ. Α.

— **Συμεών**, ἀρχιεπίσκοπος ***Θεσσαλονίκης***. Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τοῦ 1410 μέχρι τοῦ 1429. Δογματικὸς καὶ ἀντιρρητικὸς καὶ μάλιστα λειτουργικός, ἔγραψεν: «Ἔκθεσιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν καὶ μυστηρίων» ἐν μορφῇ διαλόγου μεταξὺ ἀρχιερέως καὶ κατωτέρου κληρικοῦ ἐν κεφαλαίοις 359. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ πραγματεύεται περὶ πίστεως, περὶ αἱρέσεων, περὶ μυστηρίων καὶ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προσευχῶν. Δεύτερον σύγγραμμα αὐτοῦ, γραφὲν χάριν τῶν ἐν Κρήτῃ ὀρθοδόξων καὶ περὶ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας διαλαμβάνον, εἶναι ἐπιτομὴ τῶν σχετικῶν μερῶν τῆς «Ἐκθέσεως». Τρεῖς μικρότεραι πραγματεῖαι αὐτοῦ ἀναφέρονται εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. «Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις» 83 κατὰ προτροπὴν τοῦ Πενταπόλεως Γαβριὴλ γραφεῖσαι περιέχουσιν ἑρμηνευτικά, δογματικὰ καὶ ἰδίᾳ λειτουργικὰ θέματα. Πραγματεία δὲ ἄλλη πρὸς μοναχὸν πραγματεύεται περὶ ἱερωσύνης καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἱερέως. Τὰ ἅπαντα τοῦ Συμεὼν ἐξεδόθησαν ἐν Ἰασίῳ τῷ 1683 ὑπὸ Δοσιθέου τοῦ Ἱεροσολύμων, ἀνετυπώθησαν δὲ ἐν τῷ 155 τόμῳ τῆς «Πατρολογίας» Migne. Ε. Γ. Π.

— **Συμεών**, πατριάρχης ***Ἱεροσολύμων***. Δύο ἐπίσκοποι Ἱεροσολύμων ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα, ὁ Α', ὅστις διεδέχθη Ἰάκωβον τὸν Ἀδελφόθεον μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 70 μ. Χ., ὑπέστη δὲ μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 107 ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου Ἰουδαίας Τιβερίου Κλαυδίου Ἀττικοῦ καὶ ὑπό τινων θεωρεῖται ὡς ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Σίμωνα, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, καὶ ὁ Β' (1084—1106), ὅστις μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1084 μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ τοῦ πατριάρχου Νικολάου (1084—1111) συγκληθείσης συνόδου, ὅτε δὲ οἱ σταυροφόροι κατέλαβον τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐκδιώξαντες αὐτὸν κατέστησαν πατριάρχην τὸν Λατῖνον Δαϊβέρτον. Ε. Γ. Π.

— **Συμεών**, ὁ ***κτίτωρ*** τῆς μονῆς ***Φλαμουρίου***. Ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Ἀγιὰν τῆς Θεσσαλίας χωρίου Βαθυρρεύματος καταγόμενος, ἀπῆλθε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐγένετο ἱερομόναχος ἐν τῇ μονῇ Φιλοθέου. Ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, μετέβη εἰς τὴν θέσιν Φλαμούριον τοῦ Πηλίου ἀσκητεύων καὶ ἐκεῖ ἔκτισε τῷ 1583 μονὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος (μεταμόρφωσις 6 Αὐγούστου). Ε. Γ. Π.

— **Συμεών**, ὁ ***κτίτωρ*** τῆς μονῆς τοῦ ***Μεγάλου Σπηλαίου***. Ἐν Θεσσαλονίκῃ γεννηθεὶς περὶ τὸ 320 καὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς πόλεως ταύτης διδαχθείς, ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὰ θεῖα. Μεταβὰς εἰς Παλαιστίνην μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδώρου πρὸς προσκύνησιν τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου, διέμεινεν ἐκεῖ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον. Ἐπιστρέψας μετὰ τοῦ Θεοδώρου εἰς Θεσσαλονίκην ἠσκήτευσε κατόπιν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σελινοῦντος ποταμοῦ, καὶ τέλος ἵδρυσεν ἔν τινι σπηλαίῳ τῶν Ἀροανίων ὀρέων (ἔνθα εὗρεν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἣν κατὰ παράδοσιν ἐζωγράφησεν ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς) ναΐδιον (362), ὅπερ βραδύτερον κατέστη μονή, ἡ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Ε. Γ. Π.

— **Συμεών**, πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως***. Ἱερομόναχος ἐκ Τραπεζοῦντος, διεδέχθη τῷ 1472 τὸν παραιτηθέντα Διονύσιον τὸν Α' (1467—1472). Κυβερνήσας τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ δύο καὶ ἥμισυ ἔτη, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ συκοφαντηθείς, καὶ ἀποσυρθεὶς εἴς τινα μονὴν τῆς Στενημάχου ἐφησύχαζεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1482, ὅτε, ἀποθανόντος Μαξίμου τοῦ Γ' (1476—1482), ἀνῆλθε τὸ δεύτερον εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην πατριαρχείαν του ὁ Συμεὼν προήδρευσε τοπικῆς συνόδου συνελθούσης ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἥτις ἀπεκήρυξε τὸ ἔργον τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, καὶ συνέταξε τὴν ἀκολουθίαν ἐπὶ τοῖς ἐκ τοῦ λατινικοῦ σχίσματος εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν ἐπιστρέφουσιν. Ὁ Συμεὼν ἐξεβλήθη δι' ἄγνωστον λόγον ἐκ τοῦ θρόνου τῷ 1486, ἄγνωστος δὲ καὶ ὁ χρόνος τοῦ θανάτου του. Ε. Γ. Π.

— **Συμεὼν** ὁ ***μεταφράστης***. Ὁ διασημότατος τῶν συναξαριστῶν τοῦ Βυζαντίου, μάγιστρος καὶ λογοθέτης, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ι' αἰῶνος. Καταλιπὼν τὰ πολιτικὰ ἀξιώματα περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ τὸν μέγαν πλοῦτόν του ἐχρησιμοποίησε πρὸς συλλογὴν παλαιῶν ἁγιολογικῶν κειμένων καὶ καταρτισμὸν συνεργείου μεταφραστῶν ἐκ τῆς λατινικῆς, τῆς συριακῆς, τῆς ἀρμενικῆς, τῆς ἀραβικῆς καὶ οὕτω κατήρτισε σπουδαίαν συλλογὴν βίων ἁγίων, τὸ καλούμενον «Συναξάριον». Ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ τινὰς μὲν βίους παρέλαβεν ἐκ προγενεστέρων συγγραφέων ἐν τῇ ἀρχικῇ μορφῇ αὐτῶν, ἄνευ μεταβολῆς τινος, τινὰς δὲ διεσκεύασε κατὰ τὴν φράσιν, καλλωπίσας αὐτούς, καὶ ἄλλους καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον διεσκεύασε. Τοσοῦτον δ' ηὐδοκίμησεν ἡ συλλογὴ αὕτη τοῦ Συμεών, ὅστις εἰς τοὺς παλαιοὺς βίους προσέθηκε καὶ θαύματά τινα ἐκ τῶν κατόπιν χρόνων, ὥστε εὐθὺς κατόπιν αὐτοῦ περιῆλθον εἰς λήθην πολλοὶ παλαιοὶ βίοι ἁγίων. Ἐκτὸς τῆς ἁγιογραφικῆς ταύτης συλλογῆς ἀποδίδονται εἰς τὸν Συμεὼν καὶ τρεῖς συλλογαὶ ἠθικῶν ἀποφθεγμάτων ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Μ Βασιλείου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, ἄλλη συλλογὴ ἐξ 131 γνωμικῶν κεφαλαίων, δύο λόγοι εἰς τὴν Θεοτόκον, ἐννέα ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους (περισσότεραι δὲ ἄλλαι εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτοι), προσευχαὶ καὶ ὕμνοι τινὲς ἐκκλησιαστικοί, ὧν ὅμως ἡ γνησιότης ἀμφισβητεῖται. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον πολλῶν ἐκ τῶν βίων τοῦ Συμεὼν ἐτυπώθη κατὰ πρῶτον ἐν δημώδει ἑλληνικῇ μετασκευῇ ὑπὸ τοῦ Κρητὸς Ἀγαπίου Λάνδου ἐν Βενετίᾳ ἐν τοῖς βιβλίοις «Νέος Παράδεισος» (1641) καὶ «Νέον Ἐκλόγιον» (1679), τὸ δὲ πρωτότυπον, περιλαμβάνον 136 βίους, ὧν τινας μόνον λατινιστί, ἐν τοῖς τόμοις 114—116 τῆς «Πατρολογίας» Migne, τὰ δ' ἄλλα ἔργα αὐτοῦ ἐν τόμῳ 32 καὶ 34 αὐτῆς. Ε. Γ. Π.

— **Συμεὼν** ὁ ***νεομάρτυς***. Συλληφθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1653 μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι ἐκακοποίησεν Ἑβραῖόν τινα καὶ πιεσθεὶς ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν ν' ἀλλαξοπιστήσῃ ἠρνήθη καὶ ἀπηγχονίσθη ἐν τῷ Μπαχτσὲ Καπί. Ἔκτοτε ἑορτάζεται ἡ μνήμη του ὡς νεομάρτυρος τὴν 14 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π

— **Συμεὼν** ὁ ***νέος θεολόγος***. Ἐγεννήθη ἐν Παφλαγονίᾳ τῷ 949, ἐσπούδασεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῇ προστασίᾳ ἑνὸς πατρικίου ἐγένετο συγκλητικὸς καὶ σπαθαροκουβικουλάριος τῆς αὐλῆς. Ἐκ τῆς συγκλήτου καὶ τῆς αὐλῆς ἀποχωρήσας τῷ 977 εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου. Ἀλλὰ πρὸ τῆς συμπληρώσεως ἔτους ἀποχωρήσας ἐκ τοῦ Στουδίου ἐνεγράφη εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Μάμαντος, ἧς καὶ ἡγούμενος ἐγένετο τῷ 980. Περιελθὼν εἰς ῥῆξιν τῷ 1003 πρὸς τὸν μέγα δυνάμενον ἐν τοῖς πατριαρχείοις καὶ τῇ αὐλῇ σύγκελλον Στέφανον, διότι αὐτοβούλως ἀπέδιδε τιμὰς ἁγίου πρὸς τὸν τῷ 987 ἀποθανόντα διδάσκαλόν του Συμεὼν τὸν εὐλαβῆ καὶ διότι ἴσως ἡ αὐστηρὰ μυστικὴ διδασκαλία του ἀπήρεσεν εἰς τὸν Στέφανον, ἐξωρίσθη τῷ 1009 εἰς Χρυσόπολιν, ὅθεν ὅμως εὐθὺς κατόπιν, τῷ 1010, ἀνακληθεὶς δὲν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Μάμαντος, ἀλλ' εἰς τὴν τῆς ἁγίας Μαρίνης, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1022. Ὁ Συμεὼν ὁρμώμενος ἐκ τῶν διδαγμάτων καὶ παραγγελμάτων τῶν μεγάλων ἀσκητῶν τοῦ παρελθόντος, Ἀντωνίου, Εὐθυμίου, Σάββα, Ἀρσενίου, Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἀνέπτυξεν ὑψηλὸν ἰδεῶδες χριστιανικῆς ἠθικῆς τελειότητος, ἀποκορυφούμενον ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπῃ καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ κλασσικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς βυζαντινῆς μυστικῆς θεολογίας, τασσόμενος ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν μὲ Θωμᾶν τὸν Ἀκινᾶτον καὶ Θωμᾶν τὸν ἐκ Κέμπης.

Ὁ Συμεὼν ἔγραψε πάμπολλα, ὧν τὰ πλεῖστα εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτα. Λόγοι 33, Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ 228 καί τινα ἄλλα ἐξεδόθησαν ἐν τῇ «Πατρολογίᾳ» Migne τόμ. 120 καὶ ἐν μεταφράσει εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν ὑπὸ Διονυσίου Ζαγοραίου ἐν Βενετίᾳ 1790, ὧν ἀνατύπωσις ἐγένετο ἐν Σύρῳ τῷ 1886. Ὑπὸ Maas ἐν «Festgabe Albert Ehrhard» (Bonn 1922) ἐξεδόθησαν «Τῶν θείων ὕμνων ἔρωτες» καὶ ὑπὸ Hauscher εἰς «Orientalia Christiana» IX, 1927 δύο λόγοι καὶ αὐτόθι XII, 1928 ὁ βίος τοῦ Συμεὼν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου. Ε. Γ. Π.

— **Συμεὼν** ὁ ***παλαιός***. Σύρος ἀσκητὴς τοῦ Δ' αἰῶνος, ζῶν ἔν τινι σπηλαίῳ τοῦ ὄρους Ἀμανοῦ τῆς Κιλικίας. Ἐπισκεφθεὶς τὸ ὄρος Σινᾶ ἔκτισε δύο ναΐδια ἐν αὐτῷ, ἓν κατὰ τὴν ῥάχιν τοῦ ὄρους καὶ ἕτερον παρ' αὐτὰ τῆς ὑπωρείας τὰ κράσπεδα. Ε. Γ. Π.

— **Συμεὼν** ὁ ***πεντάγλωσσος***. Ἕλλην ἐκ Σικελίας καταγόμενος, ἐσπούδασεν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, εἶτα δὲ εἰς Παλαιστίνην μεταβὰς ἐμόνασεν ἐν τοῖς ἐκεῖ μοναστηρίοις καὶ κατόπιν, ἐλθὼν εἰς τὸ Σινᾶ, ἐνεγράφη ἐν τῷ μοναχολογίῳ τῆς μονῆς τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης. Τῷ 1027 ἀποσταλεὶς εἰς τὴν Δύσιν, ἵδρυσε παρὰ τὴν Ρουένην τῆς Γαλλίας μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τῆς πολιούχου τοῦ Σινᾶ, ἐν αὐτῷ δὲ καὶ ἀπέθανε τῷ 1035. Ε. Γ. Π.

— **Συμεών**, ***Πέρσης*** ἐπίσκοπος. Διακεκριμένος κληρικὸς τῆς περσικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα. Κατεῖχε τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς παρὰ τὸν κάτω Εὐφράτην πόλεως Anbar τῷ 554. Ὅτε δέ, τῇ ὑποστηρίξει τοῦ βασιλέως Χοσρόου τοῦ Α' (531—578), ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῶν Περσῶν Ἰωσὴφ (552—567), μένεα πνέων οὗτος κατὰ τοῦ Συμεών, μετὰ παρρησίας ἐλέγχοντος τὰς ἀντικανονικὰς πράξεις αὐτοῦ, διέβαλεν αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ κατώρθωσε νὰ συλληφθῇ καὶ ῥιφθῇ ὁ τολμηρὸς ἱεράρχης εἰς τὴν φυλακήν, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ε. Γ. Π.

— **Συμεὼν** ὁ ***Πέρσης σοφιστής***. Πέρσης Χριστιανὸς μονοφυσίτης, ἀκμάσας κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Κατεδίωκεν ἀπηνῶς τοὺς αἱρετικοὺς καὶ μάλιστα τοὺς νεστοριανούς, προαχθεὶς δὲ εἰς μητροπολίτην τῆς Beit-Archam, πόλεως κειμένης οὐ μακρὰν τῆς παρὰ τὸν Τίγρητα Σελευκείας, κατηγγέλθη ὑπὸ τῶν νεστοριανῶν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Καβὰδ τὸν Α' (498—531) ὡς προδίδων τὰ συμφέροντα τῶν Περσῶν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ συλληφθεὶς μετ' ἄλλων μονοφυσιτῶν ἱεραρχῶν ἐφυλακίσθη ἐν Νισίβει. Μετὰ ἑπταετῆ διαμονὴν ἐν τῇ εἱρκτῇ, ἀπελευθερωθεὶς μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως προκαλέσῃ τὴν ἐπέμβασιν τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν Περσίας, Ἀραβίας καὶ Αἰθιοπίας καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπέθανε τῷ 533. Ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς Συμεών τινα ἡγούμενον τῆς μονῆς Gabbeula, ἐν ᾗ ἐξιστόρει τὸν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων φοβερὸν διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν τῆς Ὑεμένης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ὡς καὶ μίαν λειτουργίαν. Ε. Γ. Π.

Digitized by Google

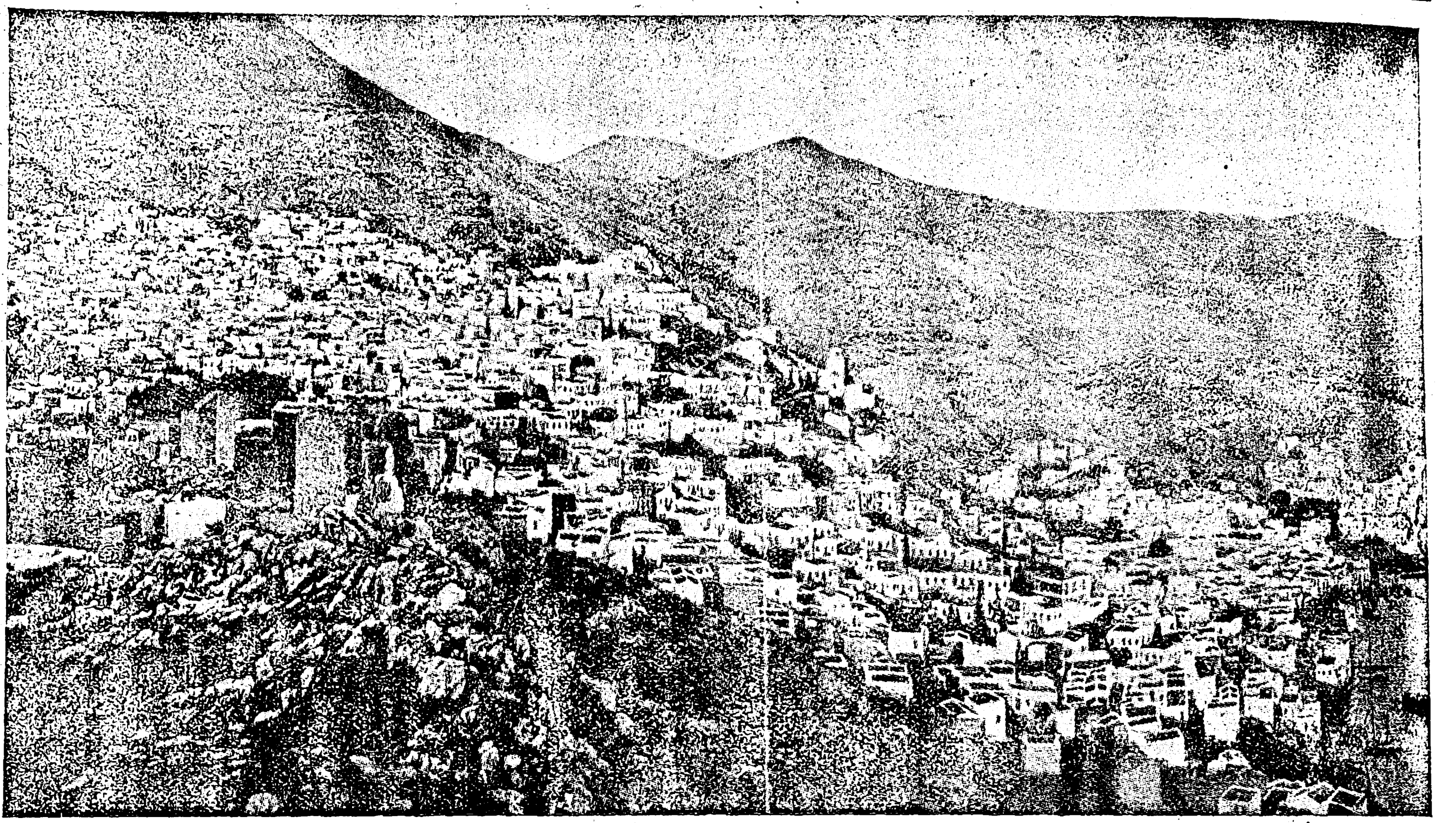

Πανοραματικὴ ἄποψι;

— **Συμεών**, ἀρχιεπίσκοπος ***Σελευκείας*** καὶ ***Κτησιφῶντος***. Πέρσης ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ Σαπὸρ τοῦ Β′ (339—379) καταγγελθεὶς πρὸς τὸν βασιλέα ὡς «φίλος τῷ καίσαρι Ρωμαίων καὶ τὰ Περσῶν πράγματα τούτῳ καταμηνύων». Πεισθεὶς εἰς τὰς διαβολὰς ὁ Σαπὸρ ἐδίωξεν ἀπηνῶς τοὺς Χ.ιστιανοὺς καὶ ἀπεκεφάλισε τὸν Συμεὼν μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν. Ε. Γ. Π.

— **Συμεὼν** ***Σήθ***, ἢ ***Σηθῆς***. Ἕλλην ἰατρός, ζήσας κατὰ τὸ β′ ἥμισυ τοῦ ΙΑ′ μ. Χ. αἰῶνος ἐν Βυζαντίῳ, γνωστὸς ὑπὸ τοὺς τίτλους *πρωτοβεστιάριος* καὶ *μάγιστρος Ἀντιοχείας*, συγγραφεὺς δὲ πολλῶν ἔργων, ὧν κυριώτερα τὸ «Σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον περὶ τροφῶν δυνάμεων», ἀφιερωθὲν τῷ αὐτοκράτορι Μιχαὴλ Δούκᾳ (1071—1078) καὶ γραφὲν ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχαιοτέρων συγγραμμάτων, καὶ ἰδίᾳ παρομοίας ἐργασίας τοῦ συγχρόνου αὐτοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ. Τὸ ἔργον, ἐκδοθὲν ἐπανειλημμένως μέχρι σήμερον (α′ ἔκδ. ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1538) περιλαμβάνει ἐκτὸς τῶν τροφῶν καὶ διάφορα φάρμακα καὶ ἀρωματικά, εἰλημμένα ἐκ τῆς ἰνδικῆς καὶ ἀραβικῆς φαρμακολογίας, οἷα ὁ μόσχος, ἡ καφουρά, τὸ σπέρμα τῆς ἰνδικῆς καννάβεως (καννάβουρόσπερμα), τὰ ἀρωματικὰ κάρυα κτλ., γενικώτερον δὲ τὰ ζουλάπια καὶ σιρόπια. Εἰς τοῦτον ἐπίσης ἀποδίδονται καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα: 1) Φιλοσοφικὰ καὶ ἰατρικά, ἐκδοθέντα ἐν τῇ γνωστῇ συλλογῇ ὑπὸ Ideler τῶν «Physici et medici graeci minores» (α′) «Περὶ ὀσφρήσεως», β′) «Περὶ γεύσεως καὶ ἀφῆς» τόμ. II, σελ. 283—285). 2) «Λεξικὸν κατὰ ἀλφάβητον, ἑρμηνεῦον τὰς βοτάνας», ὡς χειρόγραφον ἀποκείμενον ἐν τῇ Βιενναίᾳ βιβλιοθήκῃ. 3) «Σύνοψις περὶ οὔρων». 4) «Πίναξ περὶ παντὸς ζῴου». 5) «Σύνοψις φυσικῶν» ἐν χειρογράφῳ ἐν τῇ παρισινῇ βιβλιοθήκῃ. 6) «Περὶ διαίτης» (βλ. *Daremberg*, «Notices et extraits etc.» σελ. 48—50). 7) «Κατὰ τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν τοῦ Γαληνοῦ» (αὐτόθ.). Εἰς τὸν Συμεὼν Σὴθ ἀποδίδεται καὶ ἡ μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ τοῦ «Βιβλίου περὶ ἡγεμόνος» (Καλιλὰ βὰ ντιμνά), ὡς καὶ ἀνέκδοτος χρονογραφία εἰς δημώδη γλῶσσαν ἀπὸ δημιουργίας μέχρι Κωνσταντίνου Δούκα. ΑΡ. Π. Κ.

— **Συμεὼν** ὁ ***Σινᾶ καὶ Ραϊθοῦ***. Ἀρχιεπίσκοπος ὢν τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ (1203—1223) κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Βενετῶν (1204), μετέβη εἰς Κρήτην, ἔνθα ἡ μονὴ αὕτη εἶχε κεντρικὸν μετόχιον ἐν Χάνδακι (Ἡρακλείῳ) καὶ πολλὰ ἄλλα μικρότερα, καὶ λαβὼν πιστωτικὰ μαρτύρια παρὰ τοῦ καθολικοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κρήτης καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ Βενετῶν εὐπατριδῶν αὐτῆς περὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν προνομίων τῆς μονῆς, ἐπεκύρωσε ταῦτα ἐν Βενετίᾳ. Τὰ δικαιώματα ταῦτα ἐσεβάσθησαν καὶ πάντες οἱ κατόπιν δόγαι τῆς Βενετίας μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων (1669), οἱ δὲ Σιναῗται ἠδυνήθησαν νὰ ἱδρύσουν τὴν περιώνυμον ἐν Χάνδακι σχολήν. Ὁ Συμεὼν παραιτηθεὶς τῷ 1223 διέμενεν ἐν Κρήτῃ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1253. Ε. Γ. Π.

— **Συμεὼν** ὁ ***Στουδίτης***. Διάσημος μοναχὸς τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου, εἰσελθὼν εἰς αὐτὴν τῷ 942 καὶ ἀποθανὼν τῷ 987. Μαρτυρεῖται ὅτι συνέγραψε καὶ βιβλίον τι ἀσκητικοῦ περιεχομένου, ὅπερ ὅμως ἄγνωστον ἂν που σῴζεται ἀνέκδοτον. Ε. Γ. Π.

— **Συμεὼν** ***στυλίτης*** ὁ ***νεώτερος***. Γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἀπεσύρθη νεαρώτατος εἴς τινα παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν λόφον καὶ διέμεινεν ἐν αὐτῷ ἐπὶ 45 ἔτη τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ἐπί τινος στύλου, ἀποκτήσας μεγίστην φήμην ἐπὶ ὁσιότητι καὶ θαυματουργίᾳ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσκήσεώς του ἐζήτησε πρὸς κατάπαυσιν τῶν αἱρέσεων καὶ ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὴν βοήθειαν τῆς πολιτείας καὶ ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας Ἰουστινιανὸν καὶ Ἰουστῖνον τὸν Β′. Ἐκτὸς τῶν πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας ἐπιστολῶν αὐτοῦ, σῴζονται καὶ ἄλλαι δογματικοῦ περιεχομένου τριάκοντα ἀσκητικαὶ πραγματεῖαι, ἔτι δὲ λειτουργικαὶ εὐχαὶ καὶ τροπάρια, ὧν ὅμως ἡ γνησιότης ἀμφισβητεῖται, ὡς καὶ Ἀποκαλύψεώς τινος πραγματευομένης περὶ τῆς ἐξόδου τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος. Ε. Γ. Π.

— **Συμεὼν** ***στυλίτης*** ὁ ***πρεσβύτερος***. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 389 ἔν τινι χωρίῳ καλουμένῳ Σισάν, ἐν τοῖς ὁρίοις Συρίας καὶ Κιλικίας. Ποιμὴν τῶν πατρικῶν προβάτων ὤν, ἐγνώρισεν ἀσκητάς τινας καὶ τούτων τὴν πολιτείαν ζηλώσας εἰσῆλθεν εἰς μονήν τινα τῆς κώμης Τελεδὰν τῷ 403 καὶ διέμεινεν ἐν αὐτῇ 10 ἔτη, ὑποβαλλόμενος εἰς αὐστηροτάτην ἄσκησιν. Καταλιπὼν εἶτα τὸ μοναστήριον, ἀπεσύρθη εἴς τι σπήλαιον παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ 3 ἔτη ἐν αὐτῷ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ διατελέσας μετέβη κατόπιν εἰς τὴν κώμην Τελάνισσον (Tellnesil) καὶ ἐν οἰκίσκῳ τινὶ ἐπὶ τριετίαν ἀσκητεύσας, κατέλαβεν ἔπειτα κορυφὴν λόφου καὶ περιθριγγώσας αὐτὴν δι' ἁλύσεως 20 πήχεων διέμενεν ἐν τῷ στενῷ ἐκείνῳ χώρῳ προσευχόμενος καὶ εὐλογῶν καὶ διδάσκων τοὺς πανταχόθεν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου προσερχομένους. Ἀλλὰ «τῆς τιμῆς τὸ ὑπερβάλλον ἄτοπον εἶναι νομίζων, τὴν ἐπὶ τοῦ κίονος (στύλου) ἐμηχανήσατο στάσιν», ἐν ᾧ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου ἔζησε, φροντίζων παραλλήλως καὶ περὶ τῶν ἁπανταχοῦ γῆς ἐκκλησιῶν, δεινῶς ταρασσομένων τότε ἐκ τῶν ποικίλων αἱρέσεων. Διὰ τῆς τοιαύτης πολιτείας αὐτοῦ κατέστη ὁ Συμεὼν «κόσμος κοινὸς καὶ τῆς εὐσεβείας ἀγλάϊσμα», πρὸς ὃν Ἀνατολὴ καὶ Δύσις χριστιανικὴ εἶχον ἐστραμμένα τὰ βλέμματα. Ἀποθανὼν τῷ 459 ἐκηδεύθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Μαρτυρίου μετὰ 6 ἄλλων ἀρχιερέων ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀντιοχείας, καὶ ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἦτο ὁ στῦλος αὐτοῦ, ἀνηγέρθη κατόπιν μεγαλοπρεπεστάτη βασιλική, ἣν περιγράφει ὁ ἱστορικὸς Εὐάγριος. Τὸν βίον τοῦ Συμεὼν ἔγραψεν ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Θεοδώρητος ὁ Κύρου (ἐν κεφ. 26 τῆς «Φιλοθέου Ἱστορίας»), ἕτερον δὲ βίον ἔγραψεν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ἀντώνιος, ὃν ἐξέδωκεν ὁ Α. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐν «Συλλογῇ Παλαιστίνης καὶ Συριακῆς ἁγιολογίας» (ἐν Πετρουπόλει 1907, Α′ 60—74), τρίτος δὲ βίος ἐγράφη συριστὶ ὑπὸ Symeon Bar Apollon καὶ Bar Hatar Bar Udan, ἐκδοθεὶς ὑπὸ Bedjan ἐν τῷ Δ′ τόμῳ τῶν «Acta Martyrum et Sanctorum» (ἐν Παρισίοις 1890—1897), ὑπάρχουσι δὲ καὶ λατινικαὶ μεταφράσεις τῶν βίων τούτων. Ε. Γ. Π.

— **Συμεών**, ἐπίσκοπος ***Σύρας***, ***Τζίας***, *Θερμίων*, ***Τήνου***. Ἤκμασε τελευτῶντος τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος, εἶναι δ' εἰς ἡμᾶς γνωστὸς ἐξ ἐπιγραφῆς, ἥτις, ἐγγεγλυμμένη ἐπὶ μαρμάρου, σῴζεται μέχρι σήμερον ἐντετειχισμένη εἰς τὴν ἐν Ἄρνῃ τῆς Ἄνδρου μονὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἢ Ἁγίας. [Πρβλ. *Δ. Π. Πασχάλη*, Συμεών, ἐπίσκοπος Σύρας, Τζίας, Θερμίων, Τήνου, ἐν περιοδ. «Θεολογίᾳ», τ. Δ′ καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει, ἐν Ἀθήναις 1925.] Δ. Π. Π.

— **Συμεών**, ὁ διὰ ***Χριστὸν σαλός***. Κατά τινας μὲν ἐξ Ἐδέσσης τῆς Μεσοποταμίας, κατ' ἄλλους δ' ἐξ Ἐμέσης τῆς Συρίας καταγόμενος, υἱὸς πλουσίων καὶ εὐσεβῶν γονέων, μετέβη μετὰ τοῦ φίλου καὶ συμπολίτου του Ἰωάννου περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἀμφότεροι ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Γερασίμου ἐκάρησαν μοναχοί. Ἀποχωρήσαντες δὲ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκ τῆς μονῆς, ἀπεσύρθησαν εἴς τι σπήλαιον παρὰ τὴν Νεκρὰν θάλασσαν. Τῷ 582 ὁ Συμεών, καταλιπὼν τὴν Παλαιστίνην, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου ἐδίδασκε καὶ ἐβοήθει τοὺς πάσχοντας. Ἐφαρμόζων κατὰ γράμμα τὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου «εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφὸς» (Α′ πρὸς Κορινθίους γ′, 18), προσεποιεῖτο ὅτι εἶναι σαλός, ἤτοι μωρός, ὡς τοιοῦτος δὲ παντοίους ἐξευτελισμοὺς ὑφίστατο, μετὰ πάσης ἀπαθείας αὐτοὺς ἀνεχόμενος. Τὸν βίον τοῦ Συμεὼν ἔγραψε Λεόντιος ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κύπρῳ Νεαπόλεως κατὰ τὸν Ζ′ αἰῶνα (ἐν «Πατρολογίᾳ» Migne 93, 1669 καὶ ἑξῆς). Ε. Γ. Π.

— **Συμεῶνος** ***ἁγίου μονὴ*** (***Μεσολογγίου***). Διαλελυμένη μονὴ ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων, κρησφύγετον τῶν ἁρματολῶν καὶ κλεφτῶν τοῦ Ζυγοῦ, ἐπὶ ὑψώματος τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένη. Ἀπέχει τοῦ Μεσολογγίου 6 χλμ. Ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς μονῆς ἐνετοιχίσθη δι' ἐπισήμου τελετῆς τῷ 1930 ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἑκατονταετηρίδι ἀναμνηστικὴ πλὰξ ὑπὸ τοῦ δήμου Μεσολογγίου πρὸς τιμὴν τῶν πεσόντων παρ' αὐτὴν ἐκ τῆς ἐνέδρας τῶν Ἀλβανῶν κατὰ τὴν ἱστορικὴν νύκτα τῆς ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου (10 Ἀπριλίου 1826). Πρὸς τιμὴν τῶν πεσόντων καὶ ἀνάμνησιν τῆς ἐξόδου τελεῖται κατ' ἔτος, τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, μεγαλοπρεπὴς πανήγυρις ἐν Μεσολογγίῳ («πανηγύρι τοῦ Ἅϊ-Συμιοῦ»). Χ. Γ. Ε.

Σύμη *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Δωδεκανήσου, περὶ τὰ 15 μίλ. ΒΔ. τῆς Ρόδου καὶ πρὸ τοῦ φερωνύμου μικρασιατικοῦ κόλπου. Κεῖται ὑπὸ 36°37′ βορ. πλάτ. καὶ 27°50′ ἀνατ. μήκ., ἔχει δὲ ἐμβαδὸν 55 τ. χλμ. καὶ περίμετρον 25 μιλ. Εἶναι ὀρεινὴ καὶ βραχώδης καὶ ὁ ὕψιστος βουνός της *Βίγλα* (550 μέτρ.) διαιρεῖ τὴν νῆσον εἰς δύο τμήματα, βόρειον καὶ νότιον, ὧν τὸ πρῶτον εἶναι χαμηλότερον καὶ γεωργικώτερον.

Αἱ ἀκταὶ τῆς νήσου διατέμνονται ὑπὸ πλήθους κόλπων, ὅρμων, ἀκρωτηρίων καὶ λιμένων. Ἀξιομνείας ἀκρωτήρια εἶναι ὁ *Πάτος* πρὸς νότον καὶ ἡ *Μακριὰ* πρὸς βορρᾶν. Ὅρμοι δὲ κυριώτεροι εἶναι ὁ *Νιμπορειός*, ὁ *Ἅγιος (Αἰ)μιλιανός*, ὁ τοῦ *Ἁγίου Βασίλη* καὶ ὁ τῆς *Νανοῦς*. Τῶν δὲ λιμένων τῆς νήσου ἀξιολογώτατοι εἶναι: ὁ *Γιαλὸς* βορειοανατολικῶς, ὅστις ἀποτελεῖ καὶ ἐξαίρετον ἀγκυ-

Digitized by Google

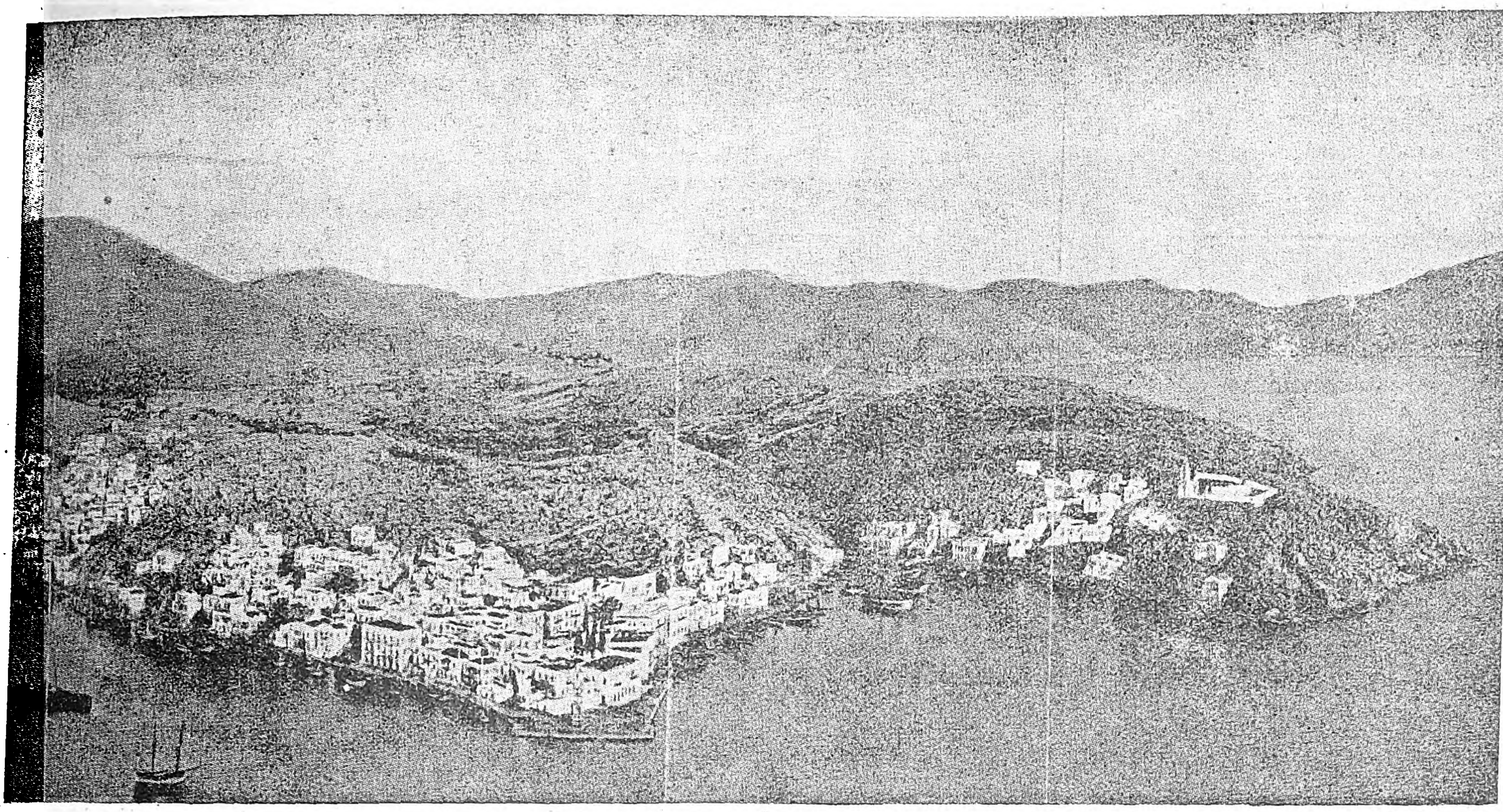

τῆς πόλεως Σύμης.

ροβόλιον διὰ μεγάλα πλοῖα, ὁ τοῦ *Πεδιοῦ*, ἔνθα ὑπάρχει καὶ συνοικισμός, πολυπληθέστερος κατὰ τὸ θέρος, καὶ ΝΔ. ὁ τοῦ *Πανόρμου* ἢ *Πανορμίτου*. Ὁ λιμὴν οὗτος εἶναι κυκλοτερὴς τὸ σχῆμα καὶ περιβάλλεται ὑπὸ καταφύτου ὀροσειρᾶς, παρ' αὐτὸν δὲ κεῖται ἡ μονὴ τοῦ *Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ*, τοῦ Πανορμίτου, ἓν τῶν πανελληνίων προσκυνημάτων τῶν ναυτικῶν μας κυρίως πληθυσμῶν.

Τὰ ὀροπέδια τῆς νήσου *Δρακοῦντα*, *Μέσα Νιμοράκι*, *Ξύσος*, τοῦ *Μεγάλου Σωτήρη* καὶ τοῦ *Μικροῦ Σωτήρη* καὶ αἱ κοιλάδες *Παναϊδάκια* ἢ τοῦ *Νιμπορειοῦ* καὶ ἡ μεγίστη ὅλων *Πέδι* εἶναι εὔφορα καὶ καλλιεργοῦνται ἐντατικώτατα.

Μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς νήσου ἦσαν δασώδη καὶ αἱ ἐλαῖαι ἰδίᾳ ἐφύοντο ἐκεῖ ἀφθόνως, ἔκτοτε ὅμως οἱ κάτοικοι, ἀναγκαζόμενοι ὑπὸ οἰκονομικῶν λόγων, ἤρχισαν νὰ κόπτωσι τὰ δένδρα καὶ νὰ πωλῶσιν αὐτὰ ὡς ξυλείαν, ὥστε σήμερον νὰ παρουσιάζωνται τὰ μέρη ταῦτα λίαν ἀπεψιλωμένα.

Ἡ Σύμη περιβάλλεται ὑπὸ νησίδων, ὧν σπουδαιότεραι εἶναι αἱ βορειοδυτικῶς κείμεναι *Χονδρός*, *Πλάτη* καὶ *Ὀξιὰ* (αἱ *Ἀραιαὶ* τῶν ἀρχαίων), ἡ βορείως κειμένη καὶ μεγίστη ὅλων *Νύμος* (ἡ ἀρχαία *Ὕμος*), ἥτις χωρίζεται τῆς Σύμης διὰ στενοῦ, ἀβαθοῦς πορθμίσκου, καλουμένου *Διαπόρι*, αἱ *Διαβατὲς* νοτιοανατολικῶς τῆς νήσου καὶ τέλος ἡ νοτίως κειμένη *Σεσκλιά*, ἥτις εἶναι ἡ *Τεύτλουσσα*, ἡ μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου, μετὰ τὴν ἧττάν του ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Σύμης, ὅτε οἱ νικηταὶ καὶ ἀνήγειραν τρόπαιον ἐπὶ ὑψώματος πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος Αἰγιαλοῦ καὶ πιθανώτατα ἐκεῖ, ὅπου φαίνονται σήμερον λείψανα ἀρχαίου τύμβου (Ποντικόκαστρο). Ἡ Σεσκλιὰ εὑρίσκεται ἐγγύτατα τῆς Ρόδου, μεθ' ἧς ποτε καὶ γεωλογικῶς συνεδέετο, διακρίνεται δὲ διὰ τὸ εὐφορώτατον τοῦ πεδινοῦ ἐδάφους της καὶ τὸ εὐκραέστατον τοῦ κλίματός της.

Οἱ Συμαῖοι κατεῖχον καί τινας ἄλλας νησῖδας, κειμένας εἴτε ἐντὸς τοῦ κόλπου τῆς Σύμης, ὡς τὸ *Καρμάρι* καὶ τὸ *Βουνόν*, εἴτε ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Δωρίδος, ὡς τὴν *Καμαριανὴν* καὶ τοῦ *Καλογήρου*· πρὸς τούτοις δὲ εἶχον εὐημερούσας ἀποικίας ἐπὶ τῆς ἐγγὺς τῆς νήσου των μικρασιατικῆς ἠπείρου, ὡς τὰ Καράμακα καὶ τὴν Σταδιάν, μέχρι τοῦ 1922.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου κατὰ τὸ 1912 ἀνήρχετο εἰς 19.540 κατοίκους, σήμερον ὅμως δὲν ὑπερβαίνει τὰς 7.000, διότι τὸ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν, δι' ἀνεπάρκειαν βιοποριστικῶν μέσων, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκατασταθῇ μονίμως ἐν Αἰγύπτῳ, Ἑλλάδι κ. ἀ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν τούτων ὑπολογίζεται εἰς 15.000.

Ἡ νῆσος ἔκπαλαι ἔχει μίαν πόλιν, τὴν ὁμώνυμόν της *Σύμην* (βλ. λ.).

Τὸ κλῖμα τῆς νήσου εἶναι ὑγιεινὸν καὶ εὐκραέστατον, προϊόντα δ' αὐτῆς ἐξαίρετα θεωροῦνται τὸ βούτυρον, τὸ μέλι, τὰ ἔρια, ὁ οἶνος, οἱ σπόγγοι καὶ ἡ ἀφθονωτάτη ἄσβεστος.

—*[Ἱστορ.]* Τὸ πρῶτον ἀρχαιότατον ὄνομα τῆς νήσου ἦτο *Μεταποντίς*, τὸ δὲ δεύτερον *Αἴγλη*, προελθὸν ἐκ τῆς ναϊάδος νύμφης, ἥτις ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος τὰς Χάριτας. Τὸ ὄνομα *Σύμη*, ὅπερ κατὰ τὸν Μπερὰρ εἶναι ἡ σημιτικὴ σημασία τῆς ἑλληνικῆς λέξεως αἴγλη, προέκυψε κατὰ τὸν Ἀθήναιον ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαλυσοῦ καὶ τῆς Δωτίδος, Σύμης, ἥτις ἁρπαγεῖσα ὑπὸ τοῦ Γλαύκου, ἐπονομαζομένου Ποντίου, ὡδηγήθη εἰς τὴν τότε ἔρημον νῆσον, ὅπου καὶ ἐγέννησε. Κατ' ἄλλην ὅμως παράδοσιν, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου, ὁ Χθόνιος, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς νύμφης Σύμης, ὠνόμασε τὴν νῆσον ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς μητρός του. Ὁ Στράβων, γράφων περὶ τῆς νήσου, λέγει ὅτι αὕτη κεῖται παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Κνίδου Λώρυμα (νῦν Ἀπλοθήκα). Ἐν σχέσει πρὸς τὰ Λώρυμα ταῦτα διατηρεῖται ἐν Σύμῃ ἀρχαιοτάτη παράδοσις, καθ' ἣν βασιλόπαις τῆς νήσου, ἐρασθεῖσα ἡγεμόνος τινὸς τῶν Λωρύμων, ἐβυθίσθη ἕνεκα τοῦ προώρου θανάτου τοῦ προσφιλοῦς της εἰς ἄφατον θλῖψιν, ἐξ ἧς καὶ ἀπέθανεν, ἐτάφη δὲ εἰς μέρος τῆς νήσου κείμενον ἀκριβῶς ἀντικρὺ τῆς πατρίδος ἐκείνου.

Ἡ Σύμη μετ' ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου φέρεται ὡς κατοικηθεῖσα ὑπὸ Λελέγων (Καρῶν), οὕς, ἀσχολουμένους εἰς τὴν πειρατείαν, ἐξώντωσεν ὁ Μίνως· διὸ καὶ ὡς καρικὴ ἀναφέρεται ἡ νῆσος ὑπό τε τοῦ Εὐσταθίου καὶ τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Κατ' ἀκολουθίαν κακῶς ἐνομίσθη ὅτι ἡ Σύμη ἐλέγετο καὶ Καρική. Τὴν νῆσον ἀναφέρει καὶ ὁ Ὅμηρος, ὅστις μετὰ μεγίστου ἐνθουσιασμοῦ ἐγκωμιάζει τὸν ὡραιότατον, μετὰ τὸν Ἀχιλλέα, βασιλέα της Νιρέα, μετασχόντα τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου μετὰ τριῶν πλοίων.

Ἐπὶ τῶν παναρχαίων χρόνων ἡ Σύμη ἠκολούθησε τὴν πολύτυχον ἱστορίαν τῆς Ρόδου καὶ τοῦ ἄλλου νησιωτικοῦ ἑλληνισμοῦ, πρῶτοι δὲ οἰκισταί της ἦσαν Ρόδιοι, ἐλθόντες μετὰ τοῦ Τριόπα, ἑνὸς τῶν Ἡλιαδῶν, μεθ' ὧν μετὰ τὰ τρωϊκὰ ἀνεμείχθησαν Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀργεῖοι ὀπαδοὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἐκ τούτου οἱ κάτοικοι τῆς Σύμης ἦσαν Δωριεῖς καὶ κατὰ τὴν λεγομένην κάθοδον τῶν Δωριέων εἰς τὴν Ἑλλάδα προθύμως ἐγένοντο οὗτοι δεκτοὶ ὑπὸ τῶν Συμαίων ὡς ὁμόφυλοι. Καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα δὲ χρόνους ἡ Σύμη ἠκολούθησε σχεδὸν πάντοτε τὴν ἱστορικὴν τροχιὰν τῆς Ρόδου, οὐδέποτε δὲ ἠρημώθη, ὡς ἐσφαλμένως ἀναφέρεται, οὐδ' ἐστερήθη ζωτικότητος, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ φορολογικῶν ἀττικῶν ἐπιγραφῶν καὶ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ μετέπειτα κατὰ τοὺς βυζαντιακούς, ὅτε μνημονεύεται ὡς ὑπολογίσιμον μέρος τοῦ κιβυρρεωτικοῦ θέματος.

Τῷ 1309 ἡ Σύμη κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου, ὑφ' οὓς παρέμεινε μέχρι τοῦ 1522, ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμὰν τοῦ μεγαλοπρεποῦς εἰρηνικῶς, ὡς ἀναφέρουσιν αἱ τοπικαὶ παραδόσεις καὶ τὸ φιρμάνιον Μωάμεθ Δ', καὶ διὰ τῆς εὐστόχου πολιτείας τῶν ἀντιπροσώπων της ἀπέσπασε παρὰ τῶν Τούρκων τὴν ἀναγνώρισιν τῶν προνομίων τῶν ἐξασφαλιζόντων εἰς αὐτὴν τὴν ἡμιανεξαρτησίαν, ἣν ἀνέκαθεν εἶχε διατηρήσει. Τὰ προνόμια ταῦτα ἀπὸ τῆς Σύμης ἐπεξετάθησαν καὶ εἰς ἕνδεκα ἄλλας νήσους τῶν νοτίων Σποράδων, πλὴν τῆς Ρόδου καὶ Κῶ.

Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν ἡ Σύμη πρώτη τῶν νήσων τοῦ δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος ἐξηγέρθη κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ διαρκῶς ἐπρωτοστάτησεν ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῶν Δωδεκανησίων, ὅπως περιληφθῶσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀνεξαρτήτου ἑλληνικῆς πολιτείας. Τῷ 1869, ὅτε ἐγένετο ἡ σπουδαιοτέρα ἀπόπειρα ὑπὸ τῶν Τούρκων πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν προνομίων τῆς Δωδεκανήσου, ἡ Σύμη ἀντετάχθη εἰς τὴν βίαν τοῦ δυνάστου μέχρις ἐπεμβάσεως τῶν Δυνάμεων. Τὴν αὐτὴν ἀκλόνητον στάσιν ἐτήρησε καὶ μέχρι τῆς κατὰ τὸν Μάϊον 1912 ἰταλικῆς κατοχῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *M. D. Volonakis*, «The Island of Roses and Her Eleven Sisters, or the Dodecanese (ἐκδ Macmillan, London 1922), ἔνθα ὑπάρχει καὶ πλήρης περὶ Σύμης βιβλιογραφία.—*Σωτ. Ἀγαπητιδου*, «Ἡ Σύμη ἀπὸ δημοσιονομικῆς καὶ δημογραφικῆς ἀπόψεως» (ἐν Ἀθήναις 1930).

Μ. Δ. ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ

— **Σύμη** *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου νήσου. Εἶναι ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς, διαιρεῖται δὲ ὑπὸ λόφου εἰς δύο τμήματα, τὸ πλησιέστατον πρὸς τὸν λιμένα καὶ φέρον τὸ ὄνομα *(Αἰ)γιαλὸς* καὶ τὸ ἐκτεινόμενον μέχρι τῶν ὑπωρειῶν τῆς Βίγλας καὶ καλούμενον *Χωριό*. Ἐν τῷ Αἰγιαλῷ εὑρίσκονται αἱ νεώταται καὶ κάλλισται τῶν οἰκοδομῶν τῆς Σύμης, τὰ δημόσια καὶ δημοτικὰ κτήρια, ἐν οἷς διακρίνονται τὰ ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ τὸ Πετρίδειον ὡρολόγιον, ὅπερ εἶναι εἰδικὸν κτήριον ἐπὶ προβλῆτος. Ἐν δὲ τῷ Χωρίῳ, ἐν ᾧ ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις καὶ ὅπερ εἶναι τὸ πολυπληθέστερον τμῆμα, ὑπάρχουσιν ἕνδεκα ἐνορίαι μετ' ἀξιολόγων ναῶν (13 τὸν ἀριθμόν), ὧν μέγιστος εἶναι ὁ τῆς *Ἁγίας Τριάδος*, βυζαντιακοῦ ρυθμοῦ. Ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ διαχωρίζοντος τὴν πόλιν ὑπάρχει φρούριον καλούμενον *Κάστρο*, ὅπερ εἶναι ἡ ἀρχαία ἀκρόπολις τῆς νήσου. Τὸ φρούριον τοῦτο ἀνῳκοδομήθη κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ μόνον ἐπεσκευάσθη ἐπὶ τῶν ἱπποτῶν. Ἐν τούτῳ ὑπάρχει ἀρχαιοτάτη ἐκκλησία τῆς *Παναγίας* μετ' ἐξαιρέτων τοιχογραφιῶν.

Παρὰ τὸν λιμένα Αἰγιαλὸν καὶ ἐντὸς ὡραίας κοιλάδος, καλουμένης *Κάμπου*, εὑρίσκονται τὰ ναυπηγεῖα τῆς Σύμης, ἔνθα κατασκευάζονται ἄριστα ἱστιοφόρα, βενζινάκατοι καὶ κωπήλατα πλοιάρια.

Digitized by Google

Ἐν τῇ πόλει λειτουργοῦσι τέσσαρα ἑξατάξια δημοτικὰ σχολεῖα, ὧν τὰ δύο εἶναι ἀρρεναγωγεῖα καὶ τὰ ἄλλα δύο παρθεναγωγεῖα, πρὸς δὲ ἀνεγνωρισμένον ἑξατάξιον μεικτὸν γυμνάσιον καὶ δημοτικὸν ἰατρεῖον καὶ φαρμακεῖον. Πάντα τὰ ἱδρύματα ταῦτα συντηροῦνται ὑπὸ τῆς δημογεροντίας τῆς Σύμης, ἐκ τῶν προσόδων, αἵτινες προέρχονται ἐκ τοῦ λιμενικοῦ δικαιώματος, ἐκ τῶν κατ' ἄτομον εἰσφορῶν τῶν δημοτῶν, τῶν λεγομένων καταβολῶν, κ. ἄ. Οὕτω ἡ ἐκπαίδευσις, ἡ παροχὴ φαρμάκων καὶ ἡ ἰατρικὴ περίθαλψις παρέχονται εἰς τοὺς κατοίκους δωρεάν.

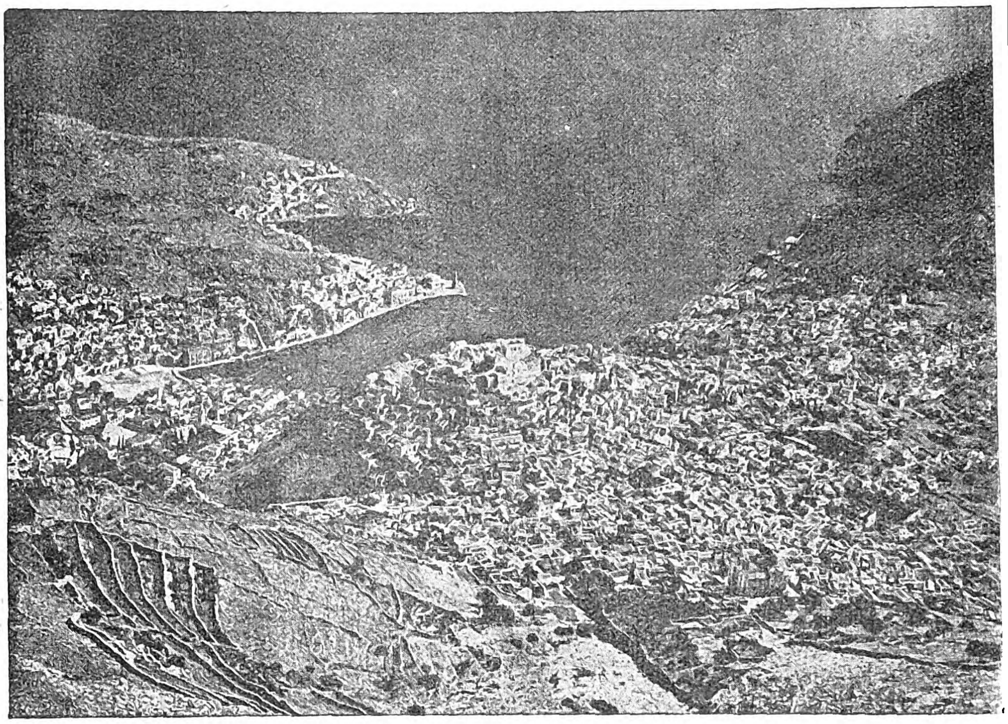

Γενικὴ ἄποψις ἀπὸ ἀεροπλάνου τῆς πόλεως Σύμης.

Οἱ κάτοικοι ζῶσι κυρίως ἐκ τῆς ἁλιείας καὶ τῆς σπογγαλιείας, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐκ τῆς ναυπηγικῆς. Οἱ Συμαῖοι διακρίνονται διὰ τὴν δραστηριότητα, τὴν φιλοπονίαν, τὴν φιλομάθειαν καὶ τὴν πατροπαράδοτον εὐσέβειάν των, ἧς δεῖγμα τὰ 200 περίπου παρεκκλήσια, καὶ τὴν ὅλως ἔκτακτον ἐπίδοσίν των εἰς τὰ θαλάσσια ἔργα, φημίζονται δὲ ἔκπαλαι ὡς οἱ ἄριστοι δύται τοῦ κόσμου. Συμαῖοι δύται ἀνεῦρον καὶ τὸν λεγόμενον ἔφηβον τῶν Ἀντικυθήρων, πρὸς δὲ ἀνείλκυσαν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης καὶ ἄλλα ἀρχαῖα λείψανα ναυαγησάντων πλοίων, μεταφερόντων δὲ εἰς τὴν Δύσιν ἀρπαγείσας ἑλληνικὰς ἀρχαιότητας. Οἱ Συμαῖοι διεκρίνοντο καὶ εἰς τὴν ναυπηγικὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Τὰ ναυπηγεῖά των ἐξηκολούθησαν ἀκμάζοντα καὶ μετὰ τὴν παρακμὴν τῶν περιφήμων ροδιακῶν, διὸ καὶ οἱ νησιῶται κατὰ τὸν μεσαίωνα παρήγγελλον ἐκεῖ τὰ ἐλαφρά των σκάφη. Βραδύτερον τὰ ταχύπλοα συμαϊκὰ ἱστιοφόρα, τὰ καλούμενα σκάφες καὶ σκοῦνες, καὶ τὰ μείζονα βρίκια καὶ μπάρκα ἦσαν τὰ πρῶτα ἐν τῷ Αἰγαίῳ μέχρι τῆς κατασκευῆς τῶν ἀτμοπλοίων. Διὰ συμαϊκῶν πλοίων διεξήγετο ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ ταχυδρομικὴ συγκοινωνία μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ ἀνὰ τὰς τουρκικὰς θαλάσσας κινουμένου ὀθωμανικοῦ στόλου, μερικὰ δὲ τῶν ταχυπλόων σκαφῶν των οἱ νησιῶται ἔσπευσαν ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 νὰ ἀποστείλωσιν εἰς τὴν προσωρινὴν διοίκησιν τῆς Ἑλλάδος.

Μ. Δ. ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ

— Σύμη, Κάτω— *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βιάννου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 310. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Λουτράκι* (κάτ. 40).

Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 ὑφίστατο καὶ *Ἀπάνω Σύμη*, εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς Κάτω Σύμης. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ὅμως καὶ τῆς Ἀπάνω καὶ τῆς Κάτω Σύμης, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην, ἀνῳκοδομήθη μόνον ἡ Κάτω Σύμη, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ἀπάνω Σύμης διεσκορπίσθησαν εἰς τὰ παράλια χωρία τῆς ἐπαρχίας.

—Σύμης κόλπος *[Γεωγρ.]*. Κόλπος τοῦ Αἰγαίου μικρασιατικός, διανοιγόμενος εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Καρίας μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Βολπὲ (ἀρχ. Παρίδιον) καὶ Ἅγιοι Ἀπόστολοι (ἀρχ. Ἀφροδίσιον). Σχηματιζόμενος μεταξὺ τῶν χερσονήσων Τροπίας καὶ Τραχείας, ἔχει πρὸ τοῦ στομίου του τὴν νῆσον Σύμην, ἧς λαμβάνει τὸ ὄνομα, βορείως του δὲ τὸν κόλπον τῆς Δωρίδος καὶ τὸν κόλπον τοῦ Ἀρινὲ (ἀρχ. Σχοινοῦς).

Σ. Ε. Λ.

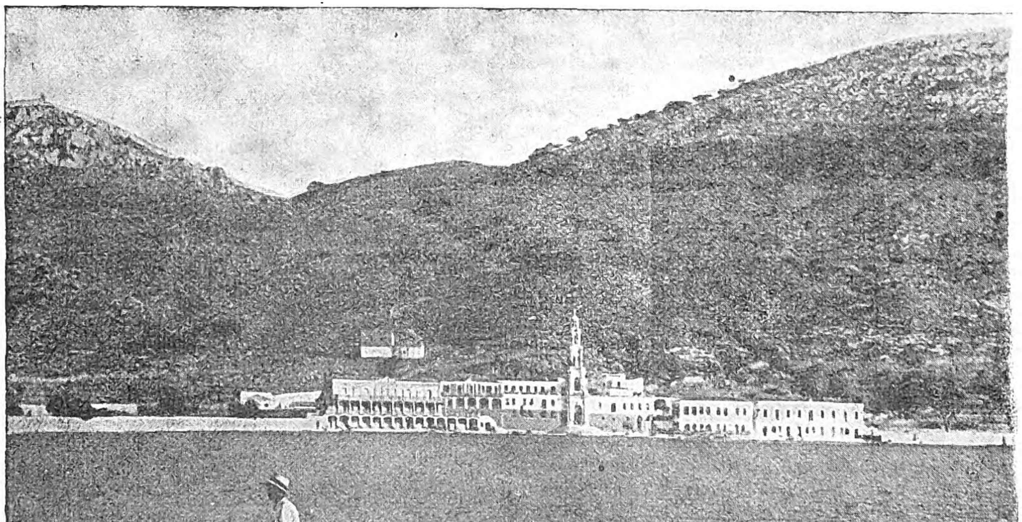

Ἡ μονὴ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τοῦ Πανορμίτου.

Συμηνελάκης, *Ἐμμανουήλ*. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς (1842—1924). Μετέσχε τῶν κρητικῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1866—1869 καὶ 1896—1897.

Ν. ΚΛΣ

— Συμηνελάκης, *Ἰωάννης*. Κρὴς ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1795. Ἠγωνίσθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 εἰς τὰς ἀνατολικὰς τῆς Κρήτης ἐπαρχίας καὶ κατόπιν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Γ. Καραϊσκάκην. Ἐπανελθὼν εἰς Κρήτην ἐρρίφθη ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου ἀπέθανεν ἐκ τῶν κακουχιῶν καὶ βασανιστηρίων τῷ 1864.

Ν. ΚΛΣ

Συμιακός, *Ἀναγνώστης*. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς (1780—1830). Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὸν ἁρματολικὸν βίον, ἅμα δὲ τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀνηγορεύθη ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Βιάννου καὶ ὡς τοιοῦτος διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας διὰ τὸν ὑπέροχον ἡρωϊσμόν του.

Ν. ΚΛΣ

Συμίζα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καστρακίου (Ζόγκας) τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἤλιδος. Κάτ. (1928) 76.

Π. Ν. Π.

Συμικούκι, ἢ *Δρυμονάρι [Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀμυγδαλιᾶς τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 88.

σύμλαγα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καρλινία*.

συμμάζεμα (τό), ἢ ***συμάζεμα***· μάζεμα, συνάθροισις, τακτοποίησις, περισυλλογή: «συμμάζεμα τῶν ρούχων, — τοῦ σπιτιοῦ» || μεταφ., συγκέντρωσις ἑαυτοῦ, συγκράτησις: «τὰ παιδιά σου θέλουν συμμάζεμα».

συμμαζευτός, *—ή, —ό,* καὶ *συμαζευτός*· δημοτ., συμμαζεμένος.

συμμαζεύω, ἢ *συμαζεύω*· μαζεύω, περισυλλέγω, συγκεντρώνω, τακτοποιῶ: «συμμαζεύω τὰ ροῦχα, —τὸ σπίτι»· || μεταφ., συγκρατῶ, χαλιναγωγῶ: «συμμάζεψε τὰ παιδιά σου»· || τὸ παθ. αὐτοπαθῶς: «δὲ συμμαζεύεται ἀπὸ τοὺς δρόμους, — ἀπὸ τὶς ταβέρνες».

συμμαζώνω, καὶ *συμαζώνω,* ἀόρ. *ἐ)συμμάζωξα*· ἄλλος τύπ. τοῦ *συμμαζεύω* (βλ. λ.).

συμμαθητεία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις συμμαθητής, ἢ μετ' ἄλλων μαθητεία.

συμμαθητεύω· εἶμαι συμμαθητής τινος, μαθητεύω μετ' ἄλλων.

συμμαθητὴς (ὁ)· θηλ. *συμμαθήτρια*· ὁ ὁμοῦ μετ' ἄλλων μαθητής, συσπουδαστής.

συμμαρτυρῶ (*—έω*)· μαρτυρῶ καὶ ἐγὼ τὰ αὐτά, μαρτυρῶ συμφωνῶν μετ' ἄλλου, συνεπιβεβαιῶ.

συμμαχητὴς (ὁ)· ὁ συμμαχῶν, συμπολεμῶν ἢ συμπολεμήσας, συμπολεμιστής: «συστρατιῶται καὶ συμμαχηταί»· || καθόλου, συναγωνιστής, συνεργάτης.

συμμαχία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις σύμμαχος, ἡ διεξαγωγὴ κοινοῦ ἀγῶνος: «συμμαχία κρατῶν, — κομμάτων»· || καθόλου, ἀνάληψις κοινῆς προσπαθείας || τὰ διὰ συμμαχίας συνδεδεμένα κράτη: «ἡ τριπλῆ συμμαχία».

—[Διεθν. Δίκ.] Συμμαχία καλεῖται ἡ μεταξὺ δύο ἢ πλειοτέρων κρατῶν συναφθεῖσα συνθήκη κοινῆς συνεργασίας· εἶναι δηλαδὴ συνθήκη πολιτικῆς φύσεως, διότι ἔχει ὡς ἀντικείμενον πολιτικὰ αὐτῶν συμφέροντα. Διὰ ταύτης τὰ συμβαλλόμενα μέρη ἀναλαμβάνουσι τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως διὰ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα διαθέτουσι συντελέσωσι πάντα ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ διὰ τῆς συνθήκης ἐπακριβῶς καθορισθέντος σκοποῦ, ὅστις δὲ θὰ ἠδύνατο βεβαίως νὰ εἶναι ποικίλης μορφῆς καὶ ἐκτάσεως. Ἐνίοτε μάλιστα αἱ συνθῆκαι συμμαχίας εἶναι μονοβαρεῖς, τοῦ ἑνὸς μόνον μέρους ἀναλαμβάνοντος τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ἔλθῃ εἰς ἐπικουρίαν τοῦ ἑτέρου, π. χ. δι' ἀποστολῆς ὡρισμένων κατὰ ποσὸν στρατιωτικῶν δυνάμεων, δι' ἀνοχῆς ὅπως διὰ τοῦ ἐδάφους του διέλθωσιν ἐλευθέρως στρατιωτικαὶ δυνάμεις τοῦ ἑτέρου συμβληθέντος κράτους κλπ. Αἱ συνθῆκαι συμμαχίας διαιροῦνται εἰς προσωρινὰς καὶ διαρκεῖς, καθόσον καθορίζεται ἢ δὲν καθορίζεται εἰς αὐτὰς προθεσμία χρονικῆς διαρκείας. Οὐδὲν ὅμως θὰ ἐκώλυεν ὅπως αἱ συνθῆκαι προσωρινῆς συμμαχίας παραταθῶσι χρονικῶς ἢ καὶ ἀνανεωθῶσιν εἴς τινας διατάξεις των. Αἱ συνομολογούμεναι εἰδικῶς ἐπὶ σκοπῷ διεξαγωγῆς πολέμου κατὰ τρίτου κράτους, αἵτινες ἀναντιρρήτως εἶναι καὶ αἱ σημαντικώτεραι, διακρίνονται εἰς *ἀμυντικάς, ἐπιθετικὰς* καὶ *μεικτάς*. Αἱ πρῶται σκοποῦσι τὴν διατήρησιν τῶν κεκτημένων δικαιωμάτων καὶ τοῦ ὑφισταμένου καθεστῶτος διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως αὐτῶν κατὰ πάσης ἔξωθεν προσβολῆς. Αἱ δεύτεραι ἐπιδιώκουσι τὴν δημιουργίαν νέας καταστάσεως πραγμάτων διὰ πολεμικῆς ἐνεργείας, ἥτις θὰ διεξαχθῇ ἀπὸ κοινοῦ. Ἐν τέλει, αἱ μεικταὶ συνδυάζουσιν ἐν ταὐτῷ τὸν ἀμυντικὸν μετὰ τοῦ ἐπιθετικοῦ χαρακτῆρος καὶ εἶναι αἱ συνηθέστεραι ἐν τῷ διεθνεῖ περιβάλλοντι.

Διὰ νὰ παραγάγῃ ἐν τῇ πρακτικῇ ἡ συμμαχία

Digitized by Google

τὰ δι' αὐτῆς ἐπιδιωκόμενα ἀποτελέσματα. κοινῆς συνεργασίας, δέον ἀπαραιτήτως νὰ ἐπέλθη ὡρισμένη τις περίπτωσις, ἐπακριβῶς καθοριζομένη ἐν τῇ συνθήκῃ μεταξὺ τῶν συμβληθέντων κρατῶν καὶ καλουμένη *συμμαχικὸς ὅρος* (casus foederis). Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη, ὅπως ὁ ὅρος οὗτος καθορίζηται σαφῶς καὶ ἀκριβῶς ἐν τῇ συνθήκῃ, ἄλλως γεννῶνται ἀμφισβητήσεις καὶ δισταγμοί, οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ καταλήξωσιν εἰς τὴν μὴ ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης ἐκ μέρους τοῦ ἑνὸς τῶν συμβληθέντων μερῶν, διατυποῦντος τὴν γνώμην ὅτι κατὰ τὴν κρίσιν του δὲν ἐπῆλθεν ὁ συμμαχικὸς ὅρος. Μόνα τὰ συμβληθέντα κράτη θὰ ἐδικαιοῦντο νὰ ἀποφανθῶσιν ἐν δεδομένῃ περιπτώσει ἂν ἐπῆλθεν ἢ μὴ ὁ ἐν λόγῳ ὅρος. Πάντως, μόνη ἡ ἐπέλευσις τούτου δίδει πρακτικὴν γένεσιν εἰς τὴν συμμαχίαν, ἥτις μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ὑφίσταται μόνον θεωρητικῶς.

Αἱ συμμαχίαι, ὡς διεθνεῖς συνθῆκαι, ὑπόκεινται εἰς τὰς γενικὰς διατάξεις περὶ συνθηκῶν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν συνομολόγησιν αὐτῶν καὶ τὴν κατάργησιν. Οὕτω, διὰ τὴν σύναψιν ἀπαιτεῖται ἐλευθέρα καὶ ἔγκυρος συναίνεσις ἐκ μέρους πάντων τῶν συμβαλλομένων κρατῶν, γινομένη συμφώνως πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον αὐτῶν, ὡς καὶ ἱκανότης αὐτῶν πρὸς τοῦτο. Αἱ συνθῆκαι συμμαχίας ὑπόκεινται εἰς ἐπικύρωσιν καὶ πρωτοκόλλησιν παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν. Ὡς πρὸς τὴν κατάργησιν, παρατηρητέον ὅτι αὗται δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ καταγγελθῶσιν αὐτοβούλως καὶ μονομερῶς, ἂν δὲν ὑπάρχῃ προθεσμία τις διαρκείας ἢ δὲν γίνεται μνεία τις περὶ τοῦ τρόπου τῆς καταγγελίας. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τὸ συμβληθὲν μέρος, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ ν' ἀπαλλαγῇ τῶν ἐκ τῆς συμμαχίας ὑποχρεώσεων, διότι αὗται δὲν συμφέρουσι πλέον εἰς αὐτὸ ἢ καὶ κατέστησαν ἐπικίνδυνοι διὰ τὴν ὕπαρξίν του ἢ τὴν ἀνεξαρτησίαν, δέον νὰ προέλθῃ σχετικῶς εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ἑτέρου συμβληθέντος μέρους, ὥστε ἡ περὶ συμμαχίας συνθήκη νὰ καταργηθῇ κατ' ἀμοιβαίαν συγκατάθεσιν. Συγγραφεῖς τινες κηρύσσονται ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπὲρ τῆς αὐτοβούλου καὶ μονομεροῦς καταγγελίας. Τοιαύτη ὅμως πρακτικὴ θὰ ὑπέσκαπτε τὴν πρὸς τὰς διεθνεῖς συνθήκας ὀφειλομένην πίστιν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ διατηρῆται ἀκεραία, διότι ἐπ' αὐτῶν στηρίζεται τὸ σύγχρονον θετικὸν διεθνὲς δίκαιον. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὸ ἄρθρον 20 § 1 τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν πᾶσαι αἱ ὑποχρεώσεις καὶ συμφωνίαι, κατὰ συνέπειαν καὶ αἱ συνθῆκαι συμμαχίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ συμφώνου, θεωροῦνται ὡς κατηργημέναι καὶ τὰ κράτη μέλη τῆς Κοινωνίας ἀναλαμβάνουσιν ἐπισήμως τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως μὴ συνομολογήσωσι τοιαύτας ἐν τῷ μέλλοντι. Κατὰ τὸ ἄρθρον ὅμως 21 αἱ διεθνεῖς ὑποχρεώσεις αἱ συνομολογηθεῖσαι πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς περαιτέρω διατηρήσεως τῆς εἰρήνης δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀσυμβίβαστοι πρὸς οὐδεμίαν ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ συμφώνου. Οὕτως αἱ ἀμυντικαὶ συμμαχίαι ἐπιτρέπονται νῦν, οὐχὶ ὅμως καὶ αἱ καθαρῶς ἐπιθετικαί, διότι ἀντίκεινται πρὸς τὸ ἄρθρον 10 τοῦ συμφώνου, ἐξασφαλίζοντος τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα παντὸς κράτους μέλους τῆς Κοινωνίας.

Ἡ διπλωματικὴ ἱστορία βρίθει συνθηκῶν συμμαχίας, γνωστῶν ἤδη καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, καὶ δὴ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, οἱ ὁποῖοι καὶ ἀνέπτυξαν τὸν θεσμὸν τοῦτον οὐ μόνον διὰ πολεμικοὺς σκοπούς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς φιλικῆς ἐμπορικῆς ἐπιμειξίας. Ὡς πρώτη συνθήκη συμμαχίας συναφθεῖσα παρ' Ἑλλήνων καθ' Ἑλλήνων θεωρεῖται ἡ τῷ 412 π. Χ. συναφθεῖσα μεταξὺ Λακεδαιμονίων καὶ Περσῶν καὶ στρεφομένη κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ρωμαῖοι διωργάνωσαν θαυμασίως τὸ σύστημα τῶν συμμαχιῶν των, δι' ὧν κατώρθωσαν νὰ γίνωσι κοσμοκράτορες. Κατὰ τὸν μεσαίωνα πλεῖσται ὅσαι συμμαχίαι συνήφθησαν, οὐ μόνον μεταξὺ χριστιανικῶν κρατῶν, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τοιούτων καὶ μουσουλμανικῶν, τοῦθ' ὅπερ ἀντέκειτο πρὸς τὰ δόγματα τῶν θρησκειῶν αὐτῶν. Εἰς τοὺς νεωτάτους χρόνους αἱ συνθῆκαι συμμαχίας ἀφθονοῦν. Οὕτω, τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1815 συνήφθη ἡ ἱερὰ συμμαχία μεταξὺ τῶν μοναρχῶν τῆς Αὐστρίας, Πρωσσίας καὶ Ρωσίας, δι' ἧς προεκηρύχθη ἡ ἀρχὴ τῆς νομιμότητος. Δὲν κατώρθωσεν ὅμως ἡ συμμαχία αὕτη ν' ἀποδώσῃ τὰ δι' αὐτῆς προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, ἅτινα ἦσαν ἡ ἐξασφάλισις τοῦ ἐδαφικοῦ καθεστῶτος ἐν Εὐρώπῃ, ὡς τοῦτο καθωρίσθη ὑπὸ τοῦ συνεδρίου τῆς Βιέννης διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἀνωτέρω κρατῶν πρὸς ἀποτροπὴν πάσης μεταβολῆς. Τὴν 7 Ὀκτωβρίου 1879 συνήφθη ἐν Βιέννῃ μεταξὺ Γερμανίας καὶ Αὐστροουγγαρίας συνθήκη ἀμυντικῆς συμμαχίας, εἰς ἣν προσέβη τὴν 20 Μαΐου 1882 καὶ ἡ Ἰταλία, σχηματισθείσης οὕτω τῆς ἀποκληθείσης Τριπλῆς Συμμαχίας, ἡ ὁποία ἔκτοτε πολλάκις παρετάθη χρονικῶς (1883, 1887, 1891, 1897, 1902, ἐν τέλει δὲ τὴν 6 Δεκεμβρίου 1912). Ἡ Ἰταλία ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ μετάσχῃ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων της, ἰσχυρισθεῖσα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔλλειψιν προηγουμένης μετ' αὐτῆς συνεννοήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι ἡ συμμαχία προέβλεπεν ἀμυντικὸν μόνον πόλεμον ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως ἐκ μέρους τῆς Ρωσίας (ἄρθρ. 1), ἐνῷ ὁ διεξαγόμενος ἦτο ἐπιθετικὸς τοιοῦτος ἐκ μέρους τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν κατ' ἀκολουθίαν τῆς ὅλης στάσεως αὐτῶν. Τὴν 30 Ἰανουαρίου 1902 συνωμολογήθη συνθήκη συμμαχίας μεταξὺ Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἰαπωνίας, ἀνανεωθεῖσα τελευταῖον τὴν 13 Ἰουλίου 1911. Ἡ συνθήκη ὅμως αὕτη, ὑπογραφεῖσα ἐν Λονδίνῳ, κατηργήθη διὰ τοῦ ἄρθρου 4 τῆς ἀπὸ 13 Δεκεμβρίου 1921 συνθήκης τῆς συνδιασκέψεως τῆς Οὐάσσιγκτων (12 Νοεμβρίου 1921—6 Φεβρουαρίου 1922), συνομολογηθείσης μεταξὺ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Μεταπολεμικῶς συνήφθησαν πλεῖσται ὅσαι συνθῆκαι συμμαχίας, συντεταγμέναι συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας, δηλαδὴ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εἰρήνης (ἄρθρ. 21), ὡς π. χ. μεταξὺ Γαλλίας καὶ Βελγίου (7 Σεπτεμβρίου 1920), Γαλλίας καὶ Πολωνίας (19 Φεβρουαρίου 1921), Γαλλίας καὶ Τσεχοσλοβακίας (25 Ἰανουαρίου 1924) κ. τ. λ.

Ἡ Ἑλλὰς συνῆψε καὶ αὐτὴ συνθήκας συμμαχίας. Οὕτω, τὴν 14 Αὐγούστου 1867 συνήφθη ἐν Φαισλάου, παρὰ τὴν Βιέννην, συνθήκη συμμαχίας μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας, συγκειμένη ἐκ 17 ἐν ὅλῳ ἄρθρων. Ἡ συνθήκη αὕτη δὲν ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὅτε τὴν 20 Ἰουνίου 1876 ἐκηρύχθη ὁ μεταξὺ Σερβίας καὶ Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας πόλεμος. Τοῦτο δέ, διότι ἡ Σερβία δὲν εἶχε συμμορφωθῇ πρὸς τὸ 2ον ἄρθρον, τὸ ὁποῖον ρητῶς ἀνέφερεν ὅτι ἡ κατὰ τῆς Πύλης κήρυξις πολέμου θὰ ἐπήρχετο μετὰ κοινὴν συνεννόησιν, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἐτηρήθη ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τοῦ ἡγεμόνος Μιλάνου. Τὴν 16 Μαΐου 1912 ὑπεγράφη ἐν Σόφιᾳ ἡ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας συνθήκη ἀμυντικῆς συμμαχίας, στρεφομένη κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, συγκειμένη δὲ ἐκ 4 ἄρθρων καὶ μιᾶς δηλώσεως, ἑρμηνευτικῆς τοῦ 1ου ἄρθρου. Ἡ συνθήκη συνεπληρώθη διὰ τῆς ἀπὸ 22 Σεπτεμβρίου 1922 στρατιωτικῆς συμβάσεως καὶ ἐθεωρήθη ὡς αὐτοδικαίως καταργηθεῖσα διὰ τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας ἐπελθούσης τὴν 16 Ἰουνίου 1913 ἐμπολέμου καταστάσεως. Τὴν 1 Ἰουνίου 1913 συνωμολογήθη συνθήκη συμμαχίας μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας, ἧς τὸ 1ον ἄρθρον, ὁρίζον ὅτι, ἂν τὸ ἓν συμβαλλόμενον μέρος προσβληθῇ, τὸ ἕτερον θὰ ὑπεχρεοῦτο, ὅπως ἔλθῃ εἰς στρατιωτικὴν ἐπικουρίαν δι' ὅλων αὐτοῦ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἔδωκε λαβὴν εἰς μακρὰς συζητήσεις κατὰ τὴν βουλγαροαυστροουγγρικὴν κατὰ τῆς Σερβίας ἐπίθεσιν (Ὀκτώβριος 1915). Οἱ μὲν ὑπεστήριζον ὅτι ἡ συμμαχία ἦτο βαλκανικῆς ἁπλῶς φύσεως καὶ συνεπῶς ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὑπεχρεοῦτο νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικουρίαν τῆς Σερβίας μόνον ἐν περιπτώσει προσβολῆς αὐτῆς ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρίας, ἐνεργούσης ἐν τούτῳ μόνης καὶ οὐχὶ ἐν συμπράξει μετ' ἄλλων κρατῶν, καὶ δὴ μὴ βαλκανικῶν, ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Οἱ δὲ ὅτι ἡ συνθήκη ἦτο γενικῆς φύσεως καὶ συνεπῶς ἡ Ἑλλὰς παρεβίασε τὸν συμμαχικὸν ὅρον, μὴ θελήσασα νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τῆς Σερβίας. Ἡ συνθήκη αὕτη κατηγγέλθη τὴν 14 Νοεμβρίου 1924 ὑπὸ τῆς Νοτιοσλαυΐας, ὡς μὴ κεκτημένη οὐδένα πλέον πρακτικὸν σκοπόν. Μολονότι δὲ ἤρξαντο διαπραγματεύσεις πρὸς σύναψιν συνθήκης συμμαχίας ἐπὶ νέων βάσεων, ἐν τούτοις αὗται εἰς οὐδὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα κατέληξαν. Τὴν Ἑλλάδα νῦν οὐδεμία συνθήκη συμμαχίας συνδέει μετὰ τρίτου τινὸς κράτους.

Τὸ ἀπὸ 3 Ἰουνίου 1927 Σύνταγμα τῆς Ἑλληνικῆς δημοκρατίας ὁρίζει ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας συνομολογεῖ καὶ ἐπικυρώνει συνθήκας περὶ συμμαχίας, ἀνακοινώνει δὲ ταύτας εἰς τὴν βουλὴν ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ κράτους ἐπιτρέψωσι τοῦτο (ἄρθρ. 82). Ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἔχει διατυπωθῇ τὸ ἄρθρον τοῦτο, ἐξάγεται ὅτι θὰ ἐπετρέπετο ἡ συνομολόγησις μυστικῆς συνθήκης περὶ συμμαχίας, ἀλλ' ἡ συνταγματικὴ αὕτη διάταξις ἀτονεῖ πρὸ τοῦ ἄρθρου 18 τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ρητῶς ὁρίζοντος ὅτι αἱ συνθῆκαι, διὰ νὰ εἶναι ὑποχρεωτικαί, δέον προηγουμένως νὰ πρωτοκολληθῶσι παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ, γινόμεναι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον φανεραί. Αἱ μὴ πρωτοκολληθεῖσαι, λοιπόν, ὡς μυστικαὶ δὲν κέκτηνται ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 18 τοῦ συμφώνου, ὡς διάταξις διεθνοῦς δικαίου, εἶναι νομικῶς ἐπικρατεστέρα τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου δεδομένου κράτους, καὶ δὴ καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ Συντάγματος αὐτοῦ, ἕπεται λογικῶς ὅτι θὰ ἠδύναντο μὲν νὰ συνομολογηθῶσι παρ' ἡμῖν συνθῆκαι μυστικῆς συμμαχίας, ἀλλ' αὗται οὐδεμίαν θὰ ἐκέκτηντο ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν. Πάντως, τὸ ἄρθρον 82 § 2 τοῦ Συντάγματος ρητῶς ἀναφέρει ὅτι οὐδέποτε τὰ μυστικὰ ἄρθρα συνθήκης τινὸς θὰ ἠδύναντο νὰ ἀνατρέψωσι τὰ φανερά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Drossos*, La fondation de l'alliance balkanique (1929).—*Koumanoudi*, Les traités d'alliance au XIXe siècle (1901).—*Singer*, Histoire diplomatique de la triple alliance (1915).—*Muhlenbeck*, Les origines de la Sainte-Alliance (1888).

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

— **Συμαχία *Ἱερά*·** βλ. *Ἱερὰ Συμμαχία.*

— **Συμαχία *Τριπλῆ*·** βλ. *Τριπλῆ Συμμαχία.*

συμμαχικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συμμαχίαν, ὁ τῆς συμμαχίας: «συμμαχικὸς στόλος, — στρατός».

— **συμμαχικὸς** *ὅρος [Διεθν. Δίκ.]·* βλ. λ. *συμμαχία.*

— **Συμμαχικὸς** *πόλεμος.* Μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστοὶ δύο κυρίως ἐμφύλιοι πόλεμοι εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ὁ κατὰ τὴν Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἐκραγεὶς (357—355 π. Χ.) καὶ ὁ κατὰ τὴν Γ' (220—217 π. Χ.).

Πρῶτος συμμαχικὸς πόλεμος. Ὁ πόλεμος οὗτος ἦτο διάσπασις τῆς συμπηχθείσης κατὰ τὸ 378 π. Χ. ναυτικῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν πόλεων Χίου, Μυτιλήνης καὶ Βυζαντίου, εἰς τὴν ὁποίαν προσῆλθον εὐθὺς ἔπειτα ἡ Τένεδος καὶ ἡ Ρόδος—τὴν Μυτιλήνην ἠκολούθει καὶ ἡ Μήθυμνα τῆς Λέσβου, τὸ δὲ Βυζάντιον καὶ ἡ Πέρινθος—, αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Εὔβοια μετὰ ταῦτα, ὁ Φεραῖος Ἰάσων καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀμύντας κατὰ τὸ 373 π. Χ., καὶ ἄλλαι μικρότεραι ἀνεξάρτητοι ἑλληνίδες πόλεις, μὲ ὅμοια καὶ ἴσα δικαιώματα ἑκάστης τῶν συμμαχίδων πόλεων, μὲ ἀπαγόρευσιν τῆς ἀναμείξεως τῆς μιᾶς τούτων εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς ἄλλης καὶ μὲ ἀπαγόρευσιν αὐτοβούλου ἐπιβολῆς φόρου ἢ στρατολογίας ἢ ἀποστολῆς φρουρᾶς ἢ κληρούχων παρὰ τῶν Ἀθηναίων εἴς τινα ἐξ αὐτῶν. Μόνιμον συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἑκάστη τῶν συμμαχίδων πόλεων εἶχε τὴν ψῆφόν της, διηύθυνε τὰ τῆς συμμαχίας καὶ ἑκάστη μὲν τῶν μεγαλυτέρων πόλεων παρεῖχε τὰς τριήρεις της, ἑκάστη δὲ τῶν μικροτέρων τὰς εἰσφοράς της (συντάξεις καλουμένας). Ἡ συμμαχία ηὐδοκίμησε πολὺ ἐν ἀρχῇ, διέτρεξεν ὅμως σοβαρὸν κίνδυνον διαλύσεως ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδα, ὅτε οὗτος ἀνήγαγε τὰς Θήβας εἰς ἡγεμονίδα σχεδὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ θὰ διελύετο αὕτη τότε, ἂν δὲν ἐφονεύετο ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐν Μαντινείᾳ (362 π. Χ.). Τὴν κατὰ τὸ 357 διάσπασίν της προεκάλεσαν δύο κυρίως αἴτια, ἡ παρὰ τῶν Ἀθηναίων παράβασις τοῦ συμμαχικοῦ προγράμματος, ὅτε κατέλαβον τὴν Σάμον (365 π. Χ.) καὶ ἐξεδίωξαν τὴν ἐν αὐτῇ περσικὴν φρουράν, καὶ ἡ ἐκ μέρους τοῦ δυνάστου τῆς Καρίας Μαυσώλλου, πρὸς ἐπιτυχίαν ἰδίων φιλοδόξων σκοπῶν, ὑποκίνησις τῶν συμμαχίδων πόλεων πρὸς διάλυσιν τῆς συμμαχίας των μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Ὅτε κατέλαβον τὴν Σάμον οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τῶν Περσῶν ἐξεδίωξαν καὶ πολλοὺς ἰθαγενεῖς (ἀριστοκρατικοὺς ἰδίως), ἐγκατέστησαν δὲ Ἀθηναίους πολίτας ἐν αὐτῇ ὡς κληρούχους. Τὴν πρᾶξίν των ταύτην ἐδικαιολόγησαν ἰσχυρισθέντες ὅτι ἡ Σάμος, ἀφαιρεθεῖσα ἀπὸ τοὺς Πέρσας, δίκαιον εἶναι νὰ θεωρηθῇ κτῆσίς των, ὡς ἦσαν καὶ αἱ νῆσοι Ἴμβρος καὶ Λῆμνος, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀναγνωρίσει ὡς κτήσεις των καὶ αὐτὸς ὁ μέγας βασιλεὺς διὰ τῆς ἀνταλκιδείου εἰρήνης (387 π. Χ.). Ὁ Μαύσωλλος ὅμως ὑπεστήριξε διὰ πρακτόρων του εἰς τὰς διαφόρους συμμαχίδας τῶν Ἀθηναίων πόλεις ὅτι ἡ πρᾶξίς των ἐκείνη ἦτο τρανὴ ἀπόδειξις τῆς πλεονεξίας των, τὴν ὁποίαν θὰ ἐπεδείκνυον ἀσφαλῶς καὶ ἐπὶ τῶν συμμάχων των εἰς πρώτην εὐκαιρίαν, καὶ ὑπεσχέθη τὴν συνδρομήν του εἰς τὴν Χίον, Κῶν καὶ Ρόδον εἰς περίπτωσιν κηρύξεως πολέμου των κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἕνεκα τῆς διαλύσεως τῆς συμμαχίας. Εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου, ἐπελθοῦσαν ἄνευ προηγουμένων διαπραγματεύσεων καὶ ἄνευ διαλύσεως τῶν συνθηκῶν, ἀφορμὴν ἔδωσαν αἱ βαρεῖαι ἀξιώσεις τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων Χάρητος περὶ παροχῆς συνδρομῆς τῶν Χίων εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἀμφιπόλεως πόλεμον τῶν Ἀθηνῶν, τὰς ὁποίας οἱ Χῖοι ἐθεώρησαν ὡς ὑπερβασίας, ἀντικειμένας εἰς τὰς συνθήκας. Αἱ πρῶται ἐχθροπραξίαι ἀπέβησαν ὑπὲρ τῶν ἀποστατῶν, διότι οἱ Ἀθηναῖοι διέπραξαν τὸ σφάλμα νὰ διαιρέσωσι τὸν στόλον των εἰς δύο μοίρας καὶ νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τῆς Χίου μετὰ τῆς μιᾶς αὐτῶν ὑπὸ τὸν Χάρητα. Τὴν πρὸ τῆς Χίου ἧτταν τῶν Ἀθηναίων (357 π. Χ.) ἐπηκολούθησεν ἡ δῄωσις τῶν νήσων Ἴμβρου καὶ Λήμνου καὶ ἡ πολιορκία τῆς Σάμου, τὴν ὁποίαν ὅμως ἔλυσαν αἱ δύο ἑνωθεῖσαι μοῖραι τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν των ταύτην οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐπέλθουν κατὰ τοῦ ἀνετοίμου ἔτι, ὡς ἤλπιζον, Βυζαντίου, ἀλλ' ὅμως ἀπροσδοκήτως προσέκρουσαν, πλέοντες ἐκ Σάμου πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Χίου εἰς τὸν ἐχθρικὸν στόλον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἡττήθησαν, διότι ἐπολέμησε κατ' αὐτοῦ μόνον ἡ ὑπὸ τὸν Χάρητα μοῖρα, τῶν συστρατήγων του ἀρνηθέντων νὰ μετάσχουν τῆς ναυμαχίας ἕνεκα τῆς τρικυμίας. Ἀποτέλεσμα τῆς ἥττης ταύτης τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου ἦτο ἡ καθαίρεσις τῶν συστρατήγων τοῦ Χάρητος καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ἀνάθεσις σύμπαντος τοῦ στόλου. Ὁ Χάρης τότε, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Μαύσωλλον, εὐνοούμενον τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν καὶ πρωταίτιον τῆς διασπάσεως τῆς συμμαχίας, παρέσχε τὴν συνδρομήν του εἰς τὸν ἐν ἀποστασίᾳ ἀπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως διατελοῦντα Πέρσην σατράπην Ἀρ-

Digitized by Google

τάβαζον, ἥτις ἔσχε μὲν ὡς ἀποτέλεσμα ἄμεσον τὴν κατάληψιν τῆς Λαμψάκου καὶ τοῦ Σιγείου ὑπὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου, ἀποκομίσαντος ἐκ τῆς καταλήψεως πλούσια λάφυρα, προεκάλεσεν ὅμως τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὰς ἀπειλὰς τοῦ μεγάλου βασιλέως, αἵτινες ἠνάγκασαν τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἀποστατησασῶν τῆς συμμαχίας τεσσάρων ἐκείνων πόλεων. Ἀποτέλεσμα τῆς εἰρήνης ταύτης ἦτο νὰ ἐκλίπῃ ἡ ἔννομος τάξις ἐκ τοῦ Αἰγαίου καὶ ν' ἀντικατασταθῇ ταύτην ἡ ἀναρχία.

Δεύτερος συμμαχικὸς πόλεμος. Κατ' αὐτὸν εἰς τὸ ἓν μὲν στρατόπεδον ἦσαν οἱ Αἰτωλοὶ καὶ οἱ σύμμαχοί των Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἠλεῖοι, εἰς τὸ ἄλλο δὲ οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ σύμμαχοί των Ἠπειρῶται, Μεσσήνιοι, Ἀκαρνᾶνες, Θεσσαλοὶ καὶ Μακεδόνες ὑπὸ τὸν βασιλέα των Φίλιππον τὸν Ε΄. Ὁ πόλεμος οὗτος προεκλήθη ἐξ ἀφορμῆς ἐπιδρομῶν τοῦ στρατηγοῦ τῶν Αἰτωλῶν Δεριμάχου εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου τούτου οἱ Αἰτωλοὶ ἐσυνέχισαν τὰς ἐπιδρομάς των τρὶς εἰσβαλόντες εἰς τὰς ἐχθρικὰς των ἐν Πελοποννήσῳ χώρας καὶ δῃώσαντες κατὰ πρῶτον μὲν τὴν χώραν τῆς Πελλήνης καὶ τῆς Σικυῶνος, βραδύτερον δέ, ὅτε τῆς ἐπιδρομῆς των εἶχον μετάσχει καὶ Ἰλλυριοὶ πειραταί, τὴν Κύναιθαν (τὴν ὁποίαν καὶ ἐπυρπόλησαν), τοὺς Λουσοὺς καὶ τὴν Κλειτορίαν, καὶ κατὰ τὴν τρίτην εἰσβολήν των, τῆς ὁποίας μετέσχον καὶ Ἠλεῖοι ὑπὸ τὸν Αἰτωλὸν στρατηγὸν Εὐριπίδαν, τὴν Δύμην, τὰς Φαράς, τὴν Τρίταιαν καὶ τὸ Τεῦχος, τὸ ὁποῖον καὶ κατέστησεν ὁρμητήριόν του ὁ Εὐριπίδας. Βραδύτερον ὅμως, ὅτε ἀνεμείχθη εἰς τὸν πόλεμον ἐνεργῶς ὁ Φίλιππος Ε΄, τὰ πράγματα μετεστράφησαν ὑπὲρ τούτου καὶ τῶν συμμάχων του Ἀχαιῶν. Ὁ Φίλιππος κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου εἶχε περιορισθῇ εἰς τὴν διὰ τῆς Ἠπείρου εἰσβολήν του εἰς τὴν Αἰτωλίαν καὶ τὴν πίεσιν πόλεών τινων αὐτῆς, κατὰ τὸ δεύτερον ὅμως ἔσπευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ διεξήγετο κατ' οὐσίαν ὁ πόλεμος, μετὰ 6.000 ἀνδρῶν. Αἱ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ πολεμικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Φιλίππου ἤρχισαν μὲ τὴν τυχαίαν συνάντησίν του μετὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ προρρηθέντος Αἰτωλοῦ στρατηγοῦ Εὐριπίδα, ἀρχηγοῦ 2500 πειρατῶν καὶ μισθοφόρων, εἰς Ἀπέλαυρον τῆς Στυμφαλίας, ὅπου εἶχεν ὑποχωρήσει οὗτος, μαθὼν ἀπροσδοκήτως τὴν ἄφιξιν τοῦ Φιλίππου. Κατὰ τὴν σύγκρουσιν ἐκείνην μόλις 100 ἐκ τοῦ στρατοῦ τῶν Αἰτωλῶν μετὰ τοῦ Εὐριπίδα διέφυγον τὸν θάνατον, διασωθέντες εἰς τὰς χαράδρας τοῦ τόπου, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ ἐφονεύθησαν ἢ ᾐχμαλωτίσθησαν. Μετὰ τὴν νίκην του ταύτην μετέβη ὁ Φίλιππος εἰς Καφυάς, ἔνθα ἀνέμενεν αὐτὸν ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ Ἄρατον τὸν νεώτερον, ἐκεῖθεν δὲ μετὰ στρατοῦ 10 χιλ. ἀνδρῶν (εἰς ὅσους ἀνῆλθεν οὗτος μὲ τὴν προσθήκην τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν) προεχώρησε διὰ τῆς Κλειτορίας εἰς τὴν ὀχυρωτάτην ἀρκαδικὴν πόλιν Ψωφίδα, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου, αἰχμαλωτίσας τοὺς ἐν αὐτῇ Ἠλείους μετὰ τοῦ καταφυγόντος ἐκεῖ μετὰ τὴν ἧτταν του Εὐριπίδα. Μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ παρέδωκεν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς τὴν Ψωφίδα, ἐπῆλθε κατὰ τῶν πόλεων τῆς Ἠλείας Λασιῶνος καὶ Στράτου, τὰς ὁποίας καὶ κατέλαβεν, ἐγκαταλελειμμένας ὑπὸ τῶν Ἠλείων. Ἐκεῖθεν, μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ μὲν Λασιῶνος εἰς τοὺς Ἀχαιούς, τῆς δὲ Στράτου εἰς τοὺς Ἀρκάδας Θελπουσίους, ἐπορεύθη εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ἐκεῖθεν δὲ ἐτράπη εἰς λεηλασίαν τῆς Ἠλείας, καὶ ἀφοῦ ἀπεκόμισεν ἐκ ταύτης ἄφθονα παντοειδῆ λάφυρα καὶ πεντακισχιλίους αἰχμαλώτους ἐπανῆλθεν εἰς Ὀλυμπίαν. Ἐκ ταύτης ἐπῆλθε κατὰ τῆς ὀχυρᾶς ἀρκαδικῆς πόλεως Ἀλιφείρας, κατεχομένης ὑπὸ τῶν Ἠλείων, καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν της κατὰ τῆς ἠλειακῆς Τριφυλίας, τῆς ὁποίας τὰς πόλεις (Λέπρεον, Σαμικόν, Ὕπαναν, Τυπανέας καὶ ἄλλας) κατέλαβε τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην ἐντὸς 6 ἡμερῶν μόνον, ἂν καὶ εἶχε δράμει πρὸς βοήθειάν των ὁ Αἰτωλὸς στρατηγὸς Φυλλίδας μετὰ δυνάμεως 2.000 ἀνδρῶν. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τριφυλίας μετέβη ὁ Φίλιππος εἰς Ἡραίαν τῆς Ἀρκαδίας, ἔνθα διεμοίρασεν εἰς τὸν στρατόν του τὴν λείαν. Κατὰ τὸ 218 π. Χ. ὁ Φίλιππος, μὲ τὴν συνδρομὴν καὶ τῶν Ἀχαιῶν καὶ εἰς στρατὸν καὶ εἰς χρήματα, διεπεραιώθη εἰς Αἰτωλίαν, ἐλεηλάτησε ταύτην καὶ κατηδάφισε τὴν πρωτεύουσάν της Θέρμον. Ἐνῷ ὅμως ἐθριάμβευεν ὁ Φίλιππος ἐν Αἰτωλίᾳ, ἐν Πελοποννήσῳ οἱ Αἰτωλοὶ καὶ Ἠλεῖοι ὑπὸ τοὺς ἐμπειροπολέμους στρατηγοὺς των Σκόπαν, Ἀγέμαχον καὶ Πυρρίαν εἶχον γίνει καὶ πάλιν ἐπιθετικοί. Ἕνεκα τούτου ἠναγκάσθη ὁ Φίλιππος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Πελοπόννησον καὶ νὰ λεηλατήσῃ τὴν Λακωνικήν. Ὁ πόλεμος ἐτερματίσθη διὰ τῆς ἐν Ναυπάκτῳ, κατὰ τὸ 217 π. Χ. συνομολογηθείσης εἰρήνης μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων, οἵτινες διετήρησαν ὅ,τι ἕκαστος τούτων κατεῖχεν. Εἰς τὴν λῆξιν του συνετέλεσαν αἱ μεγάλαι νῖκαι τοῦ Ἀννίβα ἐν Ἰταλίᾳ, διότι οἱ Ἕλληνες συνησθάνθησαν ὅτι ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἐκείνου θὰ ἐπέδρα καὶ ἐπὶ τῆς ἰδικῆς των τύχης. Ἀτυχῶς ἡ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὑποκίνησις **τῶν Αἰτωλῶν ἐναντίον τοῦ Φιλίππου κατὰ τὸ 213** π. Χ. ἠμπόδισε τοῦτον νὰ δράμῃ εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀννίβα. Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

συμμάχομαι· μάχομαι, ἀγωνίζομαι μετά τινος, συμπολεμῶ.

σύμμαχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κοινὴν μάχην διεξάγων, ὁ ὁμοῦ μαχόμενος· || καθόλου, συναγωνιστής, συμβοηθός· || ὁ διὰ συμμαχίας συνδεόμενος: «*σύμμαχα κράτη*».

—*[Βυζαντ.] Σύμμαχοι* ἐκαλοῦντο ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ τὰ ἐπικουρικὰ σώματα, ἅτινα ἐν περιπτώσει πολέμου ἀπεστέλλοντο, δυνάμει συναφθεισῶν συνθηκῶν, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ, ἐκ μέρους ὑποτελῶν τινων ἐθνῶν, ἢ ὡς δεῖγμα φιλίας ἐκ μέρους ἀνεξαρτήτου τινὸς ἡγεμόνος. Οἱ σύμμαχοι προσέφερον τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν ἐπὶ μισθῷ καὶ ἄλλοις ἀνταλλάγμασιν, ὅπως καὶ οἱ μισθοφόροι, διέφερον ὅμως αὐτῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι ο μὲν μισθοφόροι κατετάσσοντο μονίμως εἰς τὸν βυζαντινὸν στρατόν, ὠργανοῦντο κατὰ τὸ σύστημα αὐτοῦ καὶ ἐτάσσοντο ὑπὸ ἀρχηγοὺς οὓς ἐξέλεγεν ὁ αὐτοκράτωρ μεταξὺ τῶν στρατηγῶν του, ἐνῷ οἱ σύμμαχοι προσήρχοντο μόνον ἐν καιρῷ πολέμου, ἐξεστράτευον ὑπὸ τοὺς ἰδίους αὐτῶν ἀρχηγοὺς καὶ διετήρουν τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν ὁπλισμὸν καὶ τρόπον τοῦ μάχεσθαι.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν συμμάχων ἀνῆκον καὶ τὰ σώματα τὰ παρεχόμενα ὑπὸ τῶν ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει ἐγκατεστημένων βαρβάρων λαῶν. Οἱ σύμμαχοι ἦσαν γενναῖοι μὲν πολεμισταὶ ἀλλ' ἄπιστοι, ὕπουλοι καὶ ἁρπακτικοὶ εἰς βαθμὸν ἀπερίγραπτον, ἡ παρουσία των δὲ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ ἐγένετο πλειστάκις αἰτία φοβερῶν διὰ τὸ κράτος καταστροφῶν καὶ ἀνεκδιηγήτων συμφορῶν εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τῶν ἐπαρχιῶν δι' ὧν διήρχοντο. Ν. ΚΛΣ

Σύμμαχος. Ὁ μεταφράσας ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Κατά τινας μὲν ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου (161—180), κατ' ἄλλους δὲ ἐπὶ Σεβήρου (193—211) ἀκμάσας, ἦτο Σαμαρείτης, ἀγανακτήσας δὲ κατὰ τῶν ὁμοφύλων προσῆλθεν εἰς τὸν ἰουδαϊσμόν. Κατὰ τὸν Εὐσέβιον (Ἐκκλ. Ἱστορ. στ', 17) καὶ τὸν Ἱερώνυμον (De viris illustribus 54) ἦτο Ἐβιωναῖος. Τῆς μεταφράσεως τοῦ Συμμάχου, ἣν εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Ὠριγένης συντάσσων τὰ «Ἑξαπλᾶ», ἐλάχιστα ἀποσπάσματα περιεσώθησαν. Ταύτην ἐπαινεῖ ὁ Ἱερώνυμος ὡς κατ' ἔννοιαν (ad sensum) γενομένην καὶ ἀποδοκιμάζει τὰς ἄλλας δύο, τοῦ Ἀκύλα καὶ τοῦ Θεοδοτίωνος, οἵτινες κατὰ λέξιν μετέφρασαν τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον. Ε. Γ. Π.

— **Σύμμαχος** (Symmachus), *Κόϊντος Αὐρήλιος*, ὁ ἐπικαλούμενος *Εὐσέβιος*. Ρωμαῖος πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (340—409 μ. Χ.), ἐκ τῶν ὑστάτων ἐν τῇ Δύσει προμάχων τοῦ ἐθνισμοῦ. Υἱὸς τοῦ Λευκίου Συμμάχου, κληρονομικῶς μετέχων τοῦ συλλόγου τῶν μεγάλων ποντιφίκων ἀπὸ τοῦ 365, ἠγωνίσθη ἀπεγνωσμένως κατὰ τῆς διεισδύσεως τῶν χριστιανικῶν δογμάτων. Ἐγένετο ἐπίτροπος ἐν Βρεττίᾳ καὶ Λευκανίᾳ, τιμητὴς καὶ πραίτωρ, μετασχὼν τῆς ἐν Ρήνῳ ἐκστρατείας τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ Α΄, ἀνθύπατος διοικητὴς τῆς Ἀφρικῆς (373) καὶ συγκλητικός, ἔχων βοηθὸν ἕτερον ἐθνικόν, τὸν Πραιτεξτᾶτον. Ὅτε τῷ 382 ὁ Γρατιανὸς ἐξέβαλε τῆς γερουσίας τὸν βωμὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Νίκης, ἀπεστάλη ματαίως ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας ὅπως συνηγορήσῃ ἐν Μεδιολάνοις παρὰ τῷ αὐτοκράτορι πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς παλαιᾶς λατρείας. Τῷ 384 ἐγένετο διοικητὴς τῆς Ρώμης καὶ ὁ Πραιτεξτᾶτος πραίτωρ διοικητὴς τῆς Ἰταλίας, τότε δ' ἐπεχείρησε νέαν ἐν Μεδιολάνῳ παρὰ τῷ Οὐαλεντινιανῷ Β΄ μεσολάβησιν, δι' ὀνομαστοῦ λόγου ἀντικρούσας τὸν ἀρχηγὸν τῆς χριστιανικῆς μερίδος ἐπίσκοπον Ἀμβρόσιον. Τῷ 387 ἐτάχθη μετὰ τοῦ Μαξίμου, μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ ὁποίου, ἐπιχειρήσας νέαν ἀπόπειραν συνηγορίας ὑπὲρ τοῦ ἐθνισμοῦ παρὰ τῷ Θεοδοσίῳ, περιέπεσεν εἰς δυσμένειαν καὶ ἐξωρίσθη (389). Ἐπανελθών, ἐγένετο ὕπατος (381) μετὰ τοῦ Φαβιανοῦ. Ἔγραψεν εἰς ὕφος ὡραῖον καὶ μὲ πρότυπον τὸν νεώτερον Πλίνιον ἑκατοντάδας «Ἐπιστολῶν», «Ἐκθέσεις» (Relationes) πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας ἀποτελούσας πολύτιμον ἱστορικὴν πηγήν, «Ἐγκώμια» (Laudationes) ἐπίσης πρὸς αὐτοκράτορας, καὶ «Λόγους», τμηματικῶς ἐκδοθέντα τὸ πρῶτον ἐν Ἐνετίᾳ (1503—1513 περιπου), πλήρως δὲ ὑπὸ Ὄθωνος Seeck ἐν τοῖς «Scriptores antiquissimi» (Βερολῖνον 1883, VI, 1). Π. Ν. Π.

—**Σύμμαχος** (Symmachus), *Λεύκιος Αὐρήλιος Ἀβιάνιος*, ὁ ἐπικαλούμενος *Φωσφόριος*. Ρωμαῖος πολιτικός, πατὴρ τοῦ προηγουμένου. Υἱὸς τοῦ ὑπάτου Οὐαλερίου Συμμάχου, διετέλεσεν ἐπιστάτης τῶν δημοσίων προσόδων (praefectus annonae) περὶ τὸ 350 μ. Χ., βικάριος τῆς πόλεως καὶ τῷ 334 διοικητὴς αὐτῆς. Διὰ τὰς μεγάλας του ὑπηρεσίας ἐτιμήθη δι' ἀνδριάντος ἔν τε τῇ Ρώμῃ (377) καὶ τῇ Κωνσταντινουπόλει. Π. Ν. Π.

—**Σύμμαχος**, πάπας *Ρώμης* (498—514). Διεδέχθη Ἀναστάσιον τὸν Β΄ τῷ 498 ἐν τῷ παπικῷ θρόνῳ. Ἀλλ' οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ, μονοφυσῖται οἱ πλεῖστοι, δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ, ἀντ' αὐτοῦ δ' ἐξέλεξαν πάπαν τὸν ἀρχιδιάκονον Λαυρέντιον, φρονοῦντες ὅτι θὰ εἶχον μὲ τὸ μέρος των τὸν εὐμενῶς διακείμενον πρὸς τοὺς μονοφυσίτας αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀναστάσιον τὸν Α΄. Ἐπειδὴ δ' ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀστρογότθων Θευδέριχος, ὅστις τῷ 500 εἶχε καταλάβει τὴν Ρώμην, ἀνεγνώρισεν ὡς νόμιμον πάπαν τὸν Σύμμαχον, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Λαυρεντίου βαρείας κατηγορίας προσάψαντες εἰς τὸν Σύμμαχον ἐξηνάγκασαν τοῦτον καὶ τὸν Θευδέριχον νὰ συγκαλέσωσι σύνοδον ἐν Ρώμῃ τῷ 501, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἐξητάσθησαν αἱ κατὰ τοῦ Συμμάχου κατηγορίαι. Ἐν τῇ συνόδῳ δὲ ταύτῃ ὁ ἐπίσκοπος Παβίας Εὐόδιος, ἀνασκευάσας πάσας τὰς κατὰ τοῦ Συμμάχου κατηγορίας, ἔπεισε τοὺς συνέδρους νὰ ἐκδώσωσιν ἀθῳωτικὴν ἀπόφασιν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀποκατασταθεὶς δ' εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ὁ Σύμμαχος, διήγαγεν ἐν εἰρήνῃ τὰ ὑπόλοιπα ἔτη τοῦ βίου του, ἔκτισε νέας ἐκκλησίας ἐν Ρώμῃ, ἐκαλλώπισε τὴν τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ ἀπέθανε τῷ 514 καὶ ὡς ἅγιος ἑορτάζεται ὑπὸ τῶν δυτικῶν τὴν 19 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

συμμαχῶ (—*έω*)· εἶμαι σύμμαχός τινος, συνδέομαι διὰ συμμαχίας· || καθόλου, συναγωνίζομαι, συμπολεμῶ.

συμμείγνυμι, *σύμμεικτος*, *σύμμειξις* κτλ.· βλ. *συμμίγνυμι*, *σύμμικτος*, *σύμμιξις* κλπ.

συμμελετῶ (—*άω*)· μελετῶ ὁμοῦ μετ' ἄλλων, συνεργάζομαι ἐν τῇ μελέτῃ.

συμμελὴς (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τὸ) *[Τερατογ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ τέρατα χαρακτηρίζονται οὐσιαστικῶς διὰ τῆς μέσης συνενώσεως ἢ συντήξεως τῶν δύο ἄκρων τοῦ αὐτοῦ ζεύγους. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην, οὐ μόνον τὰ κάτω ἄκρα εἶναι συγκεκολλημένα ἢ συντετηγμένα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον στενῶς, ἀλλ' εἶναι πρὸς τούτοις συνηνωμένα διὰ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ οὐχὶ διὰ τῶν ἔσω ἐπιφανειῶν αὐτῶν. Ὁ Gruveilhier ἐπεχείρησε νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀντιστροφὴν τῶν ἄκρων, ἀποδίδων ταύτην εἰς πίεσιν ἀσκουμένην ὑπὸ τῶν συστολῶν τῆς μήτρας· ἀλλ' ἡ θεωρία αὕτη δὲν ἦτο ἀρκούντως ἱκανοποιητική. Ὁ Dareste κατέδειξεν ὅτι ὠφείλετο εἰς τὴν πίεσιν τοῦ ἀμνίου. Ὅταν δηλαδὴ τὸ οὐριαῖον ἐπένδυμα ἠτροφημένον παραμένῃ ἐφηρμοσμένον ἐπὶ τοῦ ἀντιστοίχου ἄκρου τοῦ ἐμβρύου, τὰ δύο βλαστικὰ πέταλα, ἐκ τῶν ὁποίων σχηματίζονται τὰ κάτω ἄκρα, ἀπωθούμενα ὑπὸ τοῦ ἀμνίου ἀντιστρέφονται τοσοῦτον, ὥστε ἀντὶ νὰ ἐπικοινωνῶσι διὰ τῶν ἔσω ἐπιφανειῶν αὐτῶν, συγκοινωνοῦσι διὰ τῶν ἔξω ἐπιφανειῶν αὐτῶν. Ὅθεν τὸ πρῶτον παραγόμενον ἀποτέλεσμα εἰς τὴν συμμελίαν εἶναι ἀντιστροφὴ τῶν ἄκρων τοιαύτη, ὥστε ἡ πτέρνα στρέφεται πρὸς τὰ πρόσω, τὰ δὲ ἄκρα τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐφ' ὅσον δὲ παραμένει ἡ πίεσις, τὰ ἄκρα προσεγγίζουσιν ἀλλήλοις καὶ συντήκονται. Ἀναλόγως τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐντελοῦς τήξεως, οἱ συμμελεῖς διαιροῦνται εἰς τρία εἴδη τεράτων, ἤτοι εἰς τὸν *καθ' αὑτὸ συμμελῆ*, τὸν *οὐρομελῆ* καὶ τὸν *σιρηνομελῆ*. Μ. Ν. Κ.

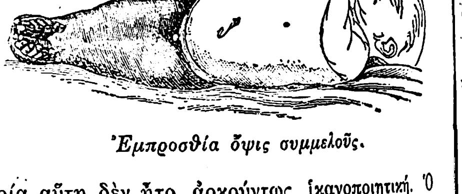

Ἐμπροσθία ὄψις συμμελοῦς.

συμμερίζομαι, *ἀόρ. συνεμερίσθην*· λαμβάνω μέρος μετά τινος, συμμετέχω: «συμμερίζεται τῆς χαρᾶς μας, — τοῦ πένθους μας».

συμμετέχω, *ἀόρ. συμμετέσχον*· μετέχω μετά τινος, κοινωνῶ, μεταλαμβάνω: «συμμετέχω τῆς ἑορτῆς, — τοῦ συμποσίου κττ.».

συμμετοχὴ (ἡ)· τὸ συμμετέχειν, τὸ ἀπὸ κοινοῦ μετέχειν: «συμμετοχὴ τῶν εὐθυνῶν, — τῶν κερδῶν», «συμμετοχὴ εἰς τὸ κίνημα, — εἰς τὴν ἐπανάστασιν».

—**συμμετοχὴ εἰς** *ἔγκλημα [Ποιν. Δικ.]*· βλ. λ. *ἐμφανίσεις* τοῦ ἐγκλήματος (τ. ΙΑ΄, σ. 101 β΄).

συμμετοχικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συμμετοχήν, ὁ τῆς συμμετοχῆς.

συμμέτοχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ συμμετέχων, ὁ λαμβάνων μέρος μετά τινος, κοινωνός.

συμμετρία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σύμμετρον, ἡ ἀναλογία τῶν μερῶν πρὸς τὸ ὅλον, εὐρυθμία, ἀντίθ. *ἀσυμμετρία*.

— *[Γεωμετρ.]* Ἐν τῇ γεωμετρίᾳ λέγεται ὅτι δύο σημεῖα Α καὶ Α΄ εὑρίσκονται ἐν συμμετρίᾳ ἢ εἶναι

Digitized by Google

συμμετρικὰ ὡς πρὸς μίαν εὐθεῖαν ΧΨ, ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ κειμένην μετ' αὐτῶν, ἐὰν ἡ ταῦτα συνδέουσα εὐθεῖα ΑΑ' εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν ΧΨ καὶ διχοτομῆται ὑπὸ ταύτης, τουτέστιν εἶναι ΑΟ = ΟΑ'. Ἡ εὐθεῖα ΧΨ καλεῖται ἄξων συμμετρίας. Δύο ἐπίπεδα σχήματα λέγονται συμμετρικὰ ὡς πρὸς τὸν ἄξονα ΧΨ, ἐὰν τὰ σημεῖα τῶν περιμέτρων αὐτῶν εἶναι συμμετρικὰ (ἀνὰ δύο) ὡς πρὸς τὸν ἄξονα τοῦτον.

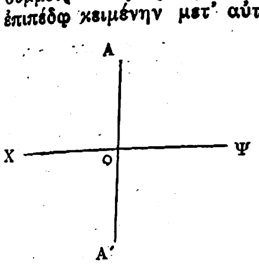

Δύο σημεῖα Σ καὶ Σ' ἐν τῷ χώρῳ λέγονται συμμετρικὰ ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον Μ, ἐὰν ἡ ταῦτα συνδέουσα εὐθεῖα εἶναι κάθετος ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον καὶ διχοτομῆται ὑπὸ τούτου, ἤτοι ἂν εἶναι ΣΠ=ΠΣ'. Δύο στερεὰ σχήματα λέγονται συμμετρικὰ ὡς πρὸς ἐπίπεδον, ἐὰν τὰ σημεῖα τῶν ἐπιφανειῶν των εἶναι συμμετρικὰ ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον.

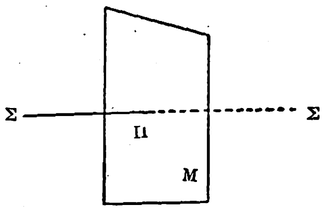

Δύο στερεὰ συμμετρικὰ ὡς πρὸς ἐπίπεδον εἶναι ἴσα τὸν ὄγκον, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἴσα (ἐφαρμόσιμα), ἔχουσιν ὅμως ἴσας ἕδρας, ἴσας ἀκμὰς ἐπιπέδους καὶ διέδρους γωνίας ἴσας, τὰς δὲ στερεὰς γωνίας κατὰ κορυφὴν εἰς ἄλλην θέσιν. Δύο συμμετρικὰ στερεὰ τοῦ αὐτοῦ στερεοῦ πρὸς διάφορα ἐπίπεδα εἶναι ἴσα.

Δύο σημεῖα Μ καὶ Μ' λέγονται συμμετρικὰ ὡς πρὸς σημεῖον Ο, ἐὰν αἱ ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Ο εἶναι ἴσαι, δηλαδὴ ἂν εἶναι ΜΟ=ΟΜ'.

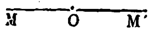

Δύο στερεὰ λέγονται συμμετρικὰ ὡς πρὸς σημεῖον, κέντρον καλούμενον τῆς συμμετρίας, ἐὰν τὰ σημεῖα τῶν ἐπιφανειῶν των εἶναι συμμετρικὰ ὡς πρὸς τὸ κέντρον τοῦτο. Ν. Ε. Γ.

—*[Βιολ.]* Καλεῖται *συμμετρία* ἡ ἑκατέρωθεν τοῦ κυριώδους ἄξονος διάταξις τῶν διαφόρων ὀργάνων φυτοῦ ἢ ζῴου τινός. Συνηθέστεραι συμμετρίαι εἰς τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα εἶναι ἡ *ἀμφιπλεύριος* καὶ ἡ *ἀκτινωτή*. Δ. Ν. Π.

—**συμμετρίας** *ἐπίπεδον [Κρυσταλλογρ.]*· βλ. λ. *ἐπίπεδον συμμετρίας*.

— **συμμετρίας στοιχεῖα** (Symmetrieelemente) *[Κρυσταλλογρ.]*. Ἕκαστος κρύσταλλος, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑδρῶν του καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τοὺς κρυσταλλογραφικοὺς ἄξονας, παρουσιάζει ὡρισμένην συμμετρίαν, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ἀξόνων συμμετρίας ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ἐπιπέδων συμμετρίας καὶ κέντρου συμμετρίας. Οἱ ἄξονες συμμετρίας, τὰ ἐπίπεδα καὶ τὸ κέντρον συμμετρίας ἀπαρτίζουν τὰ στοιχεῖα συμμετρίας τοῦ κρυστάλλου. Ὡς *ἄξονες συμμετρίας* θεωροῦνται οἱ ἄξονες ἐκεῖνοι, περὶ τοὺς ὁποίους ἐὰν στραφῇ ὁ κρύσταλλος κατὰ μίαν ὁλόκληρον στροφήν, ἤτοι 360°, παρουσιάζει δὶς τοὐλάχιστον τὴν αὐτὴν ὄψιν πρὸς τὸν παρατηρητήν. *Ἐπίπεδα συμμετρίας* εἶναι τὰ ἐπίπεδα, τὰ ὁποῖα διερχόμενα διὰ τοῦ κέντρου τοῦ κρυστάλλου χωρίζουν αὐτὸν εἰς δύο συμμετρικὰ ἡμίση. Τέλος *ἄξονα συμμετρίας* ἔχει ὁ κρύσταλλος, τοῦ ὁποίου αἱ ἕδραι εἶναι ἀνὰ δύο παράλληλοι.

Οἱ κρύσταλλοι τοῦ κυβικοῦ συστήματος εἶναι κρύσταλλοι ἀνωτέρας συμμετρίας, διότι παρουσιάζουν τὰ περισσότερα στοιχεῖα συμμετρίας. Ἀντιθέτως, οἱ κρύσταλλοι τοῦ τρικλινοῦς συστήματος ἀνήκουν εἰς τὴν κατωτάτην συμμετρίαν, διότι εἴτε ἐμφανίζουν μόνον κέντρον συμμετρίας ἢ στεροῦνται καὶ τούτου καὶ τότε εἶναι ἁπλῶς ἀσύμμετροι. Ἀπὸ τοῦ κυβικοῦ συστήματος πρὸς τὸ τρικλινές, οἱ κρύσταλλοι τῶν ἐνδιαμέσων κρυσταλλικῶν συστημάτων παρουσιάζουν ὁλονὲν μείωσιν τῶν στοιχείων συμμετρίας αὐτῶν. Ἡ σειρά των ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς εἶναι ἑξαγωνικόν, τετραγωνικόν, τριγωνικόν, ρομβικὸν καὶ μονοκλινὲς σύστημα. Γ. Β.

συμμετρικός, —ή, —όν· ὁ μετὰ συμμετρίας: «συμμετρικὴ διάταξις τῶν χρωμάτων».—Ἐπίρρ. *συμμετρικῶς*.

σύμμετρος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μετὰ μέτρου, μετὰ ρυθμοῦ, ὁ ἀνάλογος πρός τι: «προσπάθεια σύμμετρος πρὸς τὴν δύναμιν».—Ἐπίρρ. *συμμέτρως*.

—*[Γεωμ.] Σύμμετροι* λέγονται αἱ εὐθεῖαι αἱ ἔχουσαι κοινὸν μέτρον, ὅταν δηλαδὴ ὑπάρχῃ τρίτη εὐθεῖα, ἥτις πολλαπλασιαζομένη ἐπὶ φυσικοὺς ἀριθμοὺς γίνεται ἴση πρὸς τὰς δοθείσας. Αἱ δύο π. χ. εὐθεῖαι α καὶ β λέγονται σύμμετροι, διότι ὑπάρχει τρίτη εὐθεῖα, ἡ γ, ἥτις 3 φορὰς

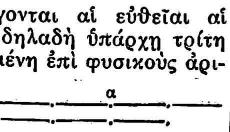

λαμβανομένη γίνεται ἴση πρὸς τὴν β, 4 δὲ φορὰς, ἴση πρὸς τὴν α. Ἐὰν ληφθῇ ὡς μονὰς μήκους ἡ εὐθεῖα β, τότε ἡ α παρίσταται ὑπὸ τοῦ ρητοῦ ἀριθμοῦ $\frac{4}{3}$. Ἐν γένει οἱ ρητοὶ ἀριθμοὶ παριστῶσι πάντα τὰ σύμμετρα πρὸς τὴν μονάδα ἐκτάσεως μεγέθη. Ἕνεκα τούτου πᾶς ρητὸς ἀριθμὸς λέγεται καὶ σύμμετρος. Ν. Ε. Γ.

—**σύμμετροι** *ἀριθμοὶ [Μαθημ.]*. Καλοῦνται σύμμετροι οἱ ἀριθμοὶ οἱ ἔχοντες κοινὸν πρὸς τὴν μονάδα μέτρον. Σύμμετροι ἀριθμοὶ εἶναι οἱ ἀκέραιοι, τὰ κλάσματα, οἱ μεικτοὶ ἀριθμοί, ἐκ τῶν δεκαδικῶν οἱ ἔχοντες πεπερασμένον ἀριθμὸν ψηφίων καὶ οἱ περιοδικοί, ἔχοντες μὲν ἄπειρα δεκαδικὰ ψηφία, πλὴν ἐπαναλαμβανόμενα καθ' ὡρισμένην τάξιν συνεχῶς, διότι, ὡς ἀποδεικνύεται, οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀντιστοιχοῦσι πρὸς κοινὰ κλάσματα. Οἱ ἀριθμοὶ οἱ μὴ ἔχοντες κοινὸν μέτρον πρὸς τὴν μονάδα καλοῦνται ἀσύμμετροι, τοιοῦτος δὲ εἶναι ὁ λόγος τῆς διαγωνίου παντὸς τετραγώνου πρὸς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, ὁ λόγος τῆς περιφερείας παντὸς κύκλου πρὸς τὴν διάμετρον, ἡ τετραγωνικὴ ρίζα τοῦ 5 κλπ.

συμμετρῶ (—έω)· προσδιορίζω τὴν σχέσιν, τὴν ἀναλογίαν πράγματός τινος πρὸς ἄλλο.

συμμιγής, —οῦς (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· μεμιγμένος, ἀνάμικτος, σύμμικτος: «συμμιγὴς ἀριθμός».

—*[Μαθημ.] Συμμιγὴς ἀριθμὸς* λέγεται ὁ συγκεκριμένος ἀριθμός, ὁ ὁποῖος εἶναι ἄθροισμα ἄλλων ἀριθμῶν ὁμοειδῶν παριστώντων μονάδας μὴ ἐχούσας τὰς αὐτὰς σχέσεις μεταξύ των. Οὕτω π.χ. τὸ ἄθροισμα:

$$\overset{\text{ἔτη}}{2} + \overset{\text{μῆνες}}{5} + \overset{\text{ἡμέραι}}{24} + \overset{\text{ὧραι}}{5}$$

ἑνιαίως νοούμενον καὶ γραφόμενον συντόμως:

$$\overset{\text{ἔτ.}}{2}\quad \overset{\text{μ.}}{5}\quad \overset{\text{ἡμ.}}{24}\quad \overset{\text{ὧρ.}}{5}$$

λέγεται συμμιγὴς ἀριθμός· καθόσον αἱ μονάδες ἐξ ὧν σύγκειται (ἔτη, μῆνες, ἡμέραι, ὧραι) δὲν ἔχουσι μεταξύ των τὰς αὐτὰς σχέσεις· διότι

1 ἔτος=12 μῆνες, $1^{\text{μὴν}}$=30 ἡμέραι κλπ., οὕτως ὥστε ὁ συμμιγὴς ἀριθμὸς δὲν δύναται νὰ γραφῇ διὰ τῆς ἁπλῆς παραθέσεως τῶν ἀριθμητικῶν ψηφίων τῶν μονάδων του, ἀλλὰ παρίσταται ἀνάγκη ἀναγραφῆς ἄνωθεν αὐτῶν καὶ τοῦ εἴδους τῶν μονάδων. Αὐτοὶ εἶναι οἱ κυρίως συμμιγεῖς· διότι ὑπάρχουσι καὶ συμμιγεῖς γραφόμενοι καὶ ὡς ἁπλοῖ συγκεκριμένοι ἀριθμοί. Παράδειγμα ὁ συμμιγὴς ἀριθμός:

$$2^{\text{τόννοι}}\ 562^{\text{χιλιόγραμμα}}\ 75^{\text{γραμμάρια}}$$

δύναται νὰ γραφῇ καὶ ἁπλῶς ὡς 2562075 γραμμάρια, διότι μεταξὺ τόννων καὶ χιλιογράμμων καὶ γραμμαρίων ἰσχύει ἡ αὐτὴ σχέσις 1000 : 1. Ὁμοίως ὁ συμμιγὴς ἀριθμός:

$$15^{\text{μέτρα}}\ 4^{\text{παλάμαι}}\ 3^{\text{δάκτυλοι}}$$

γράφεται 1543 δάκτυλοι, τῆς σχέσεως τῶν μονάδων οὔσης 10 : 1.

Οἱ συμμιγεῖς ἀριθμοὶ παριστῶσι ποσὰ μήκους, ἐπιφανείας, ὄγκου, βάρους, χρόνου καὶ νομισμάτων. Διὰ τὴν μέτρησιν τῶν ἐκτάσεων (μήκους, ἐπιφανείας καὶ ὄγκου) καὶ τοῦ βάρους ἔχει γίνει δεκτὸν διεθνῶς σχεδὸν τὸ δεκαδικὸν σύστημα, οὕτως ὥστε οἱ ἀριθμοὶ τῶν ποσῶν τούτων δύνανται νὰ γράφωνται εἰς τὸ δεκαδικὸν σύστημα ἀριθμήσεως ὡς ἁπλοῖ συγκεκριμένοι ἀριθμοὶ καὶ οὐχὶ ὡς συμμιγεῖς. Ὥστε ὑπολείπονται κυρίως συμμιγεῖς ἀριθμοὶ οἱ παριστῶντες ποσὰ χρόνου καὶ νομισμάτων. Παρ' ἡμῖν, ἐν τῷ συνήθει ἐμπορίῳ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη ἡ χρῆσις συμμιγῶν ἀριθμῶν καὶ διὰ τὰ βάρη, τὰ ὁποῖα μετροῦμεν ἀκόμη μὲ τὰς ὀκάδας καὶ δράμια καὶ οὐχὶ μὲ τὰ χιλιόγραμμα.

Πᾶς συμμιγὴς ἀριθμὸς δύναται νὰ τραπῇ εἰς ἀριθμὸν παριστῶντα ἑνὸς εἴδους μονάδας. Ἐὰν τραπῇ εἰς μονάδας τῆς κατωτάτης βαθμῖδος, τότε μόνον εἶναι ἀκέραιος, ἄλλως εἶναι μικτὸς ἢ κλάσμα· παράδειγμα ὁ συμμιγὴς 10 ὧρ. 35' 42'', ὅστις τρεπόμενος εἰς ἀριθμὸν παριστῶντα μονάδας κατωτάτης βαθμῖδος (δεύτερα λεπτὰ) γίνεται 36252'' (ἀκέραιος), ἐνῷ τρεπόμενος εἰς πρῶτα λεπτὰ γίνεται

$$635\frac{42'}{60} \text{ (μικτός).}$$

Ν. Ε. Γ.

συμμιγνύω, καὶ *συμμειγνύω, ἀόρ. συνέμιξα—συνεμίχθην, παθ. μετχ. συμμεμιγμένος*· μιγνύω, ἀναμιγνύω, ἀνακατώνω, συμφύρω.

σύμμικτος (ὁ, ἡ), —ον, ἢ *σύμμεικτος*· ἀνάμικτος, ἀνακατωμένος, συμπεφυρμένος ἐκ διαφόρων στοιχείων· || «σύμμικτα» τίτλος συγγραφῆς περιλαμβανούσης διάφορα κεφάλαια μιᾶς τινος ἐπιστήμης ἢ κλάδου, ἀλλ' ἄνευ αὐστηρᾶς ἑνότητος: «σύμμικτα φιλολογικά».

— **σύμμικτα** *σώματα [Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ρακεμικὰ σώματα*.

σύμμιξις, —εως (ἡ)· μῖξις, ἀνάμιξις, ἀνακάτωμα.

—*[Νομ.] Σύμμιξις* (commixtio) καλεῖται ἡ συνένωσις κινητῶν πραγμάτων μὴ ὑγρῶν, ἀνηκόντων εἰς διαφόρους κυρίους, ἄνευ βλάβης ἢ μεταβολῆς τῆς σωματικῆς των ἀκεραιότητος (π. χ. ἕνωσις σωρῶν σίτου κλπ.). Ἐπὶ σύμμιξεως ἐφαρμόζονται οἱ ἀκόλουθοι νομικοὶ κανόνες: Ἐὰν αὕτη ἐπῆλθε τῇ βουλήσει τοῦ κυρίου ἑκάστου κινητοῦ πράγματος, τότε ἰσχύει ἡ μεταξὺ των σύμβασις καὶ παράγεται συνιδιοκτησία. Ἐὰν ἡ ἕνωσις ἐνηργήθη παρὰ τὴν γνώμην τῶν ἰδιοκτητῶν, τότε, ἐὰν ὁ χωρισμὸς εἶναι ἐφικτός, δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ οὗτος· ἐὰν ὅμως εἶναι ἀνέφικτος, καίτοι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἕνωσις οὐδεμίαν ἐπάγεται μεταβολὴν εἰς τὴν κυριότητα, ἀλλ' ἕκαστος παραμένει κύριος τῆς ἀντιστοιχούσης αὐτῷ ποσότητος κόκκων, ἐν τούτοις παράγεται κατά τινα τρόπον συνιδιοκτησία, καθόσον, ἐγειρομένης διεκδικητικῆς ἀγωγῆς, δὲν διατάσσεται, λόγῳ τοῦ δυσεκτελέστου αὐτοῦ, διαχωρισμός, ἀλλ' ἐκτιμᾶται ἡ ποιότης καὶ ἡ ποσότης τοῦ μιχθέντος πράγματος ἡ ἀνήκουσα εἰς τὸν ἐνάγοντα καὶ ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς ταῦτα ὑποχρεοῦται εἰς ἀπόδοσιν ὁ ἐναγόμενος. Ἀπὸ τῆς ἄνω διατάξεως, ἐφαρμοζομένης ἐφ' ὅλων τῶν κατὰ σωρείαν μιγνυομένων πραγμάτων, παρέκκλισις ὑφίσταται μόνον ἐπὶ χρημάτων, ἀφ' ὧν, ὡς ἐκ τοῦ προορισμοῦ των, ὡς γενικοῦ ἀνταλλακτικοῦ μέσου, ἀπαιτοῦντος τὴν διασφάλισιν ἀπὸ πάσης διεκδικήσεως, ἡ μῖξις δημιουργεῖ κυριότητα εἴτε καλῇ εἴτε κακῇ τῇ πίστει ἐγένετο αὕτη. Α. Κ. Κ.

συμμισακκάτορας (ὁ)· ἰδιωμ., ἀντὶ *σημισσακάτορας*, ὁ καλλιεργῶν *σημισσακὰ* κτήματα, ἄλλως *συμμισάτορας* (βλ. λ.) καὶ *μισακάτορας*.

συμμισακός, —ή, —ό· ἰδιωματ., ἀντὶ *σημισσακός*, ἐπὶ παντὸς οὑτινος λαμβάνει τις τὸ ἥμισυ (ἐκ τοῦ μεσαιων. *σημίσσιον*)· ἄλλως *μισακός*.

συμμισάτορας (ὁ)· ἰδιωματ., ἀντὶ *σημισσάτορας*, ὁ ἐφ' ἡμισείᾳ μοίρᾳ ἐπίμορτος καλλιεργητής, ἄλλως *σέμπρος, κολλήγας*, λατ. semissarius (ἐκ τοῦ μεσαιων. *σημίσειον*).

συμμισατορεία (ἡ)· ἰδιωματ., ἀντὶ *σημισσατορεία*, τὰ καλλιεργούμενα ὑπὸ ἐπιμόρτου καλλιεργητοῦ ἐφ' ἡμισείᾳ μοίρᾳ.

συμμισατορεύω· ἰδιωματ., ἀντὶ *σημισσατορεύω*, εἶμαι σημισσάτορας, καλλιεργῶ ἀλλότρια κτήματα ἐπὶ μορτῇ.

συμμορία (ἡ)· ἀρχ., ἑκάστη τῶν ὁμάδων τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν, εἰς ἃς εἶχον διαιρεθῆ οἱ εὐπορώτεροι καὶ δυνάμενοι νὰ εἰσφέρωσι (βλ. κατωτ. *[Ἀρχ.]*) || παρὰ Ρωμαίοις ὅμιλος ὁμὰς πολιτῶν ὡς ὑποδιαίρεσις τοῦ λόχου, λατ. classis || νεώτ., ὁμὰς συμπραττόντων κακοποιῶν: «λωποδυτικὴ συμμορία», «συμμορία ληστῶν».

—*[Ἀρχ.] Συμμορίαι* ἐκλήθησαν ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις κατὰ τὸ 378 π.Χ. αἱ εἴκοσιν ὁμάδες, εἰς τὰς ὁποίας κατενεμήθησαν οἱ 1200 εὐπορώτατοι πολῖται Ἀθηναῖοι (ἀνὰ 60 εἰς ἑκάστην), μὲ ἔργον τὴν περισυλλογὴν τῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας ἐν πολέμῳ ἀπαιτουμένων εἰσφορῶν. Ἐκ τῶν 60 μελῶν ἑκάστης συμμορίας ἀνὰ δέκα πέντε, οἱ πλουσιώτεροι, συνεκρότουν τὴν ὑποεπιτροπείαν τῶν 300, ἥτις ἔργον εἶχε τὴν κατανομὴν τοῦ ἐπιβεβλημένου πολεμικοῦ φόρου εἰς τὰ μέλη καὶ τῶν 20 συμμοριῶν, ἑκάστη τῶν ὁποίων εἶχε τὸν ἡγεμόνα της. Τὸ ποσὸν τῆς εἰσφορᾶς ὡρίζετο διὰ ψηφίσματος καὶ κατενέμετο εἰς πάσας τὰς συμμορίας ἐξ ἴσου. Μετὰ ταῦτα ἐγίνετο διάγραμμα εἰς ἑκάστην συμμορίαν, εἰς τὸ ὁποῖον ὡρίζετο τὸ χρηματικὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον ὤφειλε νὰ καταβάλῃ ἕκαστος τῶν συμμοριτῶν, ἀναλόγως τῆς ἀξίας τῆς περιουσίας του. Τοὺς δυναμένους νὰ εἰσφέρουν ἐνέγραφον εἰς τὰς συμμορίας οἱ στρατηγοί, τὸ δὲ καταλογιζόμενον εἰς ἕκαστον συμμορίτην χρηματικὸν ποσὸν εἰσέπραττεν ἐν ἀρχῇ παρὰ τῶν ὀφειλόντων αὐτὸ ἡ πόλις. Ἡ καινοτομία αὕτη εἰσήχθη ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος Ναυσινίκου, κατὰ τὸ ἔτος 378, ὅτε ἱδρύθη καὶ ἡ νέα κατὰ θάλασσαν συμμαχία τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὸ 362—361 π.Χ. ὡρίσθη νὰ προκαταβάλλωσιν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον τὴν τεταγμένην εἰσφορὰν («προεισφορὰν») οἱ 300 πλουσιώτατοι καὶ νὰ εἰσπράττωσι, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀναλογοῦντος εἰς αὐτοὺς μέρους, τὸ ὑπόλοιπον παρὰ τῶν ἄλλων συμμοριτῶν, κατὰ τὸ διάγραμμα ἑκάστης τῶν συμμοριῶν. Τὸ σύστημα τῶν συμμοριῶν ἐπὶ τῶν πολεμικῶν εἰσφορῶν ἐφηρμόσθη βραδύτερον, κατὰ τὸ 357 π. Χ., ὅτε ἐξερράγη ὁ Συμμαχικὸς πόλεμος, κατὰ πρότασιν τοῦ Περιάνδρου, καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ στόλου. Οὕτως ἐδημιουργήθησαν αἱ τριηραρχικαὶ λεγόμεναι, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν εἰσφορῶν, συμμορίαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἑκάστη εἶχε τὸν ἡγεμόνα της, τὸν πλουσιώτατον ἐν αὐτῇ, καὶ τὸν ἐπιμελητήν της (οἱ 20 ἐπιμεληταὶ μετὰ τῶν 10 στρατηγῶν διώριζον τοὺς τριηράρχους). Ἑκάστη τῶν νέων τούτων συμμοριῶν ὑπεδιῃρεῖτο εἰς συντελείας, τῶν ὁποίων τὰ μέλη, κατὰ τὰς περιουσίας τῶν ἀποτελούντων ἑκάστην, δὲν ἦσαν ἰσάριθμα, οὐχὶ δὲ ὀλιγώτερα τῶν 16. Ἑκάστη τῶν συντελειῶν ὑπεχρεοῦτο εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ συντήρησιν μιᾶς τριήρους, ἐξέλεγε δὲ ἐκ

Digitized by Google

τῶν μελῶν της τὸν τριήραρχον, τὸν ὁποῖον μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς του διεδέχετο ἄλλος ἐκ τῆς αὐτῆς συντελείας. Ὅπως δὲ ἦσαν κατανεμημένοι εἰς συμμορίας διὰ τὰς πολεμικὰς εἰσφορὰς οἱ εὔποροι Ἀθηναῖοι πολῖται, οὕτως ἦσαν κατανεμημένοι εἰς συμμορίας διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ οἱ ἐν Ἀθήναις μέτοικοι, μὲ προϊστάμενον ἐν ἑκάστῃ ἕνα ταμιαν. Αἱ εἰσφοραὶ τῶν μετοίκων ἦσαν ἀνώτεραι τῶν τῶν εὐπόρων Ἀθηναίων πολιτῶν, ὡρίζοντο δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιγραφέων, οἵτινες ἦσαν οἱ ἐκτιμηταὶ τῆς περιουσίας τῶν μετοίκων. Τὰ τοῦ νόμου τῶν συμμοριῶν μετερρυθμίσθησαν βραδύτερον (354 καὶ 340 π. Χ.) διὰ προτάσεων τοῦ Δημοσθένους, ὅστις ἀνεβίβασε τοὺς ὑποχρεουμένους εἰς εἰσφορὰς ἐκ 1200 εἰς 2000 καὶ ὑποδιῄρεσεν ἑκάστην τῶν συμμοριῶν εἰς πέντε μέρη, καὶ ἐν γένει διερρύθμισεν οὕτω τὰ τοῦ θεσμοῦ, ὥστε νὰ προλαμβάνωνται αἱ ἀδικίαι τῶν ἡγεμόνων τῶν συμμοριῶν, οἵτινες κατανέμοντες τὰς εἰσφορὰς τῶν μελῶν (ἕκαστος ἐν τῇ συμμορίᾳ του) κατώρθωνον ἢ πολὺ ὀλίγα νὰ δαπανοῦν αὐτοὶ ἐξ ἰδίων ἢ καὶ ν' ἀποφεύγουν τελείως πᾶσαν εἰσφοράν. ΚΑΨ.

—*[Ποιν. Δίκ.] Συμμορία* καλεῖται «ἡ πρὸς ἐκτέλεσιν πολλῶν μὴ ἰδίως ὡρισμένων ἀξιοποίνων πράξεων, γένους ἢ εἴδους τινός, ἕνωσις πλειόνων τῶν δύο προσώπων». Κατὰ ταῦτα, ἡ συμμορία διαφέρει τῆς *συστάσεως* ἐκ τοῦ ὅτι διὰ τὴν συγκρότησιν ταύτης ἀρκοῦσι δύο πρόσωπα, ἐκείνης δὲ τρία τοὐλάχιστον, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ δόλος τῶν μετεχόντων τῆς συμμορίας τείνει εἰς τὴν διάπραξιν οὐχὶ μιᾶς ἐκ τῶν προτέρων καθορισθείσης ἀξιοποίνου πράξεως, ὅπως ἐπὶ τῆς συστάσεως, ἀλλὰ πολλῶν, ὁρισθεισῶν οὐχὶ εἰδικῶς, ἀλλ' ἁπλῶς κατὰ γένος ἢ κατ' εἶδος. Οἱ λοιποὶ ὅροι εἶναι οἱ αὐτοὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐγκληματικῶν τούτων ἑνώσεων, ἤτοι: α) κοινὴ ἀπόφασις τῶν συμμοριτῶν ὑπὸ κοινοῦ συμφέροντος κινουμένων· καὶ β) συνομολόγησις ἀμοιβαίας συνδρομῆς.

Ἕνεκα τοῦ κινδύνου, ὃν διὰ τὴν ἔννομον τάξιν παρέχει ἡ συμμορία, ὁ νόμος θεωρεῖ (ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς συστάσεως) ὡς αὐτουργοὺς τοὺς μετέχοντας τῆς συμμορίας, οὐ μόνον τοὺς ἀμέσως συμπράξαντας εἰς τὴν ἐκτέλεσίν τινος τῶν συμφωνηθεισῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁπλῶς συνεργήσαντας πρὸ τῆς ἐκτελέσεως ἢ τοὐλάχιστον παρευρεθέντας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, οἵτινες ἄλλως θὰ ἐτιμωροῦντο κατὰ τὰς κοινὰς διατάξεις ὡς συνεργοί. Διακρίνων δ' ὁ νόμος τοὺς ἀρχηγοὺς (τοὺς δόντας ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐγκληματικὴν ἕνωσιν) καὶ τοὺς ὁδηγοὺς (τοὺς αὐτοπροσώπως διευθύνοντας τὴν ἐπιχείρησιν), ἐπιτάσσει τὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπειλουμένης ποινῆς αὐστηροτέραν τιμωρίαν τούτων ἀπὸ τῶν λοιπῶν συναιτίων (ἄρθρα 66 καὶ 60 ποινικοῦ νόμου). Ἐὰν δ' ἐπράχθη ἀδίκημα περιεχόμενον ἐν τῇ συμφωνίᾳ ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσίς του ὑπερέβη τὰ διὰ τῆς συμφωνίας τεταγμένα ὅρια, συνοδευθεῖσα διὰ περιστάσεων ἐπιβαρυνουσῶν καὶ οὐσιωδῶς ἐπιτεινουσῶν τὴν ποινήν, ἡ ὑπέρβασις αὕτη δὲν καταλογίζεται εἰς τοὺς συμμορίτας τοὺς συμπράξαντας αὐτοπροσώπως (ὡς ἀμέσους δηλαδὴ αὐτουργοὺς) εἰς τὴν ἐκτέλεσιν (ἄρθρα 67 καὶ 59 ἐδ. β' ποινικοῦ νόμου). Ἐν ᾗ περιπτώσει ἐξετελέσθη ὑπό τινων τῶν συμμοριτῶν πρᾶξις μὴ περιεχομένη ἐν τῇ μεταξὺ αὐτῶν προηγηθείσῃ συμφωνίᾳ, ὁ συμμορίτης, ὅστις δὲν συνέπραξε μὲν αὐτοπροσώσως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, συνήργησεν ὅμως πάντως ἢ ἁπλῶς παρευρέθη εἰς αὐτήν, τιμωρηθήσεται ὡς αὐτουργός: 1) ἐὰν ἡ ἐκτελεσθεῖσα πρᾶξις δὲν εἶχεν ἐξαιρεθῆ ρητῶς τῆς συμφωνίας, ἦτο δὲ συνάμα τὸ ἀναγκαῖον μέσον μιᾶς τῶν ἀποφασισθεισῶν· καὶ 2) ἐὰν ἦτο ἀναγκαία συνέπεια τῆς συμφωνηθείσης ἢ τοὐλάχιστον συνήθης καὶ εὐπρονόητος, εἴτε κατὰ γενικὴν εἴτε κατὰ τὴν τοῦ ὑπαιτίου πεῖραν (ἄρθρα 67 καὶ 58 ποιν. δικ.). Ἐὰν τοὐναντίον ἡ ἐκτελεσθεῖσα πρᾶξις, ἡ μὴ περιεχομένη ἐν τῇ συμφωνίᾳ, δὲν ἦτο οὔτε μέσον ἀναγκαῖον οὔτε συνέπεια ἀναγκαία ἢ συνήθης καὶ εὐπρονόητος τῆς συμφωνηθείσης, τότε ὁ συμμορίτης, ὅστις δὲν συνέπραξεν αὐτοπροσώπως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν (welche bei der Vollführung nicht selbst thätig war, κατὰ τὸ γερμανικὸν κείμενον), συνήργησεν ὅμως πάντως ἢ παρευρέθη, τιμωρηθήσεται μὲ τὴν ποινὴν τῆς ἀποπείρας τῆς συμφωνηθείσης πράξεως.

Ἐὰν συμμορίτης τις δὲν συνήργησε πρὸ ἢ ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως οὐδὲ παρευρέθη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν οὐδεμιᾶς τῶν ὑπὸ τῶν ἄλλων πραχθεισῶν ἀξιοποίνων πράξεων, τότε, λαμβανομένης ὡς βάσεως τῆς εἰς τὴν βαρυτέραν τῶν ἐκτελεσθεισῶν πράξεων ἀπειλουμένης ὑπὸ τοῦ νόμου ποινῆς, τιμωρεῖται οὗτος, ὡς αὐτουργὸς μέν, ἐὰν ἦτο ἀρχηγὸς τῆς συμμορίας, μὲ τὴν ποινὴν δὲ τῆς ἀποπείρας, ἐὰν ἦτο ἁπλοῦς συναίτιος τῆς συμμορίας (ἄρθρα συνδεδ. 68 καὶ 62 ποιν. δικ.).

Τέλος μηδεμιᾶς ἀπολύτως ἀξιοποίνου πράξεως ὑπ' οὐδενὸς τῶν συμμοριτῶν τελεσθείσης, τιμωροῦνται πάντες οὗτοι μὲ τὴν ποινὴν τῆς ἀποπείρας τῆς βαρυτέρας τῶν συμφωνηθεισῶν πράξεων, ἐὰν ἡ ἐκτέλεσις παρελείφθη ἐκ τυχαίων περιστάσεων καὶ οὐχὶ ἐξ ἐλευθέρας θελήσεως τῶν συμμοριτῶν ἢ ἐάν τις τῶν συμμοριτῶν, πρὸ τῆς ἐκτελέσεως οἱασδήποτε πράξεως, δηλώσῃ εἰς τοὺς ἄλλους ὅτι ἀφίσταται τῆς συμμορίας (ἄρθρα συνδεδ. 69 καὶ 61 ποιν. δικ.). Ὅθεν ἂν ἡ ἐκτέλεσις οἱασδήποτε πράξεως παρελείφθη ἐξ ἐλευθέρας θελήσεως τῶν συμμοριτῶν, οὗτοι ἀπαλλάσσονται πάσης ποινῆς. Μένουσιν ἐπίσης ἀτιμώρητοι οἱ συμμορῖται, οἵτινες ἀνήγγειλαν τὴν συγκρότησιν τῆς συμμορίας εἰς τὴν ἀρχὴν ἐγκαίρως, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ προληφθῇ πᾶσα παρ' αὐτῆς μελετωμένη ἀξιόποινος πρᾶξις (ἄρθρ. 70 ποιν. δικ.). Εἰδικὴν περίπτωσιν συμμορίας προβλέπει ὁ νόμος ΤΟΔ' τοῦ 1871 «Περὶ καταδιώξεως τῆς λῃστείας» ἐν ἄρθρῳ 2 (βλ. λ. *λῃστεία*). Α. Ν. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Ναυτ.]* Παλαιὸς ναυτικὸς ὅρος, σημαίνων ὁμάδα πολεμικῶν πλοίων συγκεντρωμένων, πρὸς ἐκτέλεσιν γυμνασίων ἰδίᾳ, ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν, τοῦ διοικοῦντος μὴ ὄντος ἀρχηγοῦ ἀλλ' ἁπλῶς ἀρχικυβερνήτου. Τελευταῖον ἐγένετο χρῆσις τοῦ ὅρου αὐτοῦ διὰ τὴν (Ἰούνιος—Δεκέμβριος 1903) «συμμορίαν τῶν ἀτμομυοδρομώνων», ἔκτοτε δὲ δὲν ἐχρησιμοποιήθη πλέον. Σ. Ε. Λ.

συμμορίτης (ὁ)· ὁ ἀποτελῶν μέλος τῆς συμμορίας.

σύμμορφος (ὁ) (Symmorphus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σφηκιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις σφῆκας ἀπαντώσας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σύμμορφος *ἀπεικόνισις,* ἢ ***μετασχηματισμός.*** Λέγεται οὕτω ἡ ἀντιστοιχία δύο ἐπιπέδων σχημάτων, οὕτως ὥστε αἱ γωνίαι τῶν σχημάτων νὰ εἶναι ἴσαι καὶ αἱ γραμμαὶ ἀνάλογοι. Ἐὰν z εἶναι μιγὰς ἀριθμὸς παριστῶν διάφορα σημεῖα ἑνὸς ἐπιπέδου καὶ w ἄλλος ὅμοιος ἀριθμὸς παριστῶν τὰ σημεῖα ἑτέρου ἐπιπέδου, ἡ σχέσις

$$W=\sigma(z)$$

ἔνθα σ διαφορίσιμος συνάρτησις, ἀντιστοιχεῖ τὰ σημεῖα τῶν δύο ἐπιπέδων κατὰ σύμμορφον ἀπεικόνισιν. Ν. Ε. Γ.

συμμορφῶ (*—όω*), κοιν. *συμμορφώνω*· καθιστῶ τὴν μορφὴν σύμφωνον (πρός τι ὡς πρότυπον λαμβανόμενον), προσαρμόζω· || δημοτ., ἀποκαθιστῶ εἰς τὴν μορφήν, τακτοποιῶ, εὐθετῶ: «δὲν μπορεῖ νὰ συμμορφώσῃ τὸ παιδί του»· || παθ. *προσαρμόζομαι*, καθίσταμαι σύμφωνος: «συμμορφοῦται πρὸς τὰς ἑκάστοτε περιστάσεις, — πρὸς τὴν διαταγήν»· || δημοτ., τακτοποιοῦμαι, γίνομαι φρόνιμος, συνετός: «μεγάλωσε καὶ συμμορφώθηκε», «συμμορφωμένο παιδί».

συμμορφωμένος, *—η, —ο*· παθ. μετχ. τοῦ *συμμορφῶ* (βλ. λ.), τακτοποιημένος, ηὐτρεπισμένος, κοιν. *καλοπρεπισμένος*.

συμμόρφωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συμμορφοῦν, προσαρμογή· φρ. «πρὸς γνῶσιν καὶ συμμόρφωσίν σας».

σύμμυσις, *—εως* (ἡ). Ὅρος ἐκσημαίνων τὴν προσέγγισιν, καὶ συγκόλλησιν ἐνίοτε, τῶν χειλέων φυσικοῦ τινος ἀνοίγματος ἢ τρήματος (ὡς τῶν βλεφάρων λ. χ.)· πρὸς δὲ τὴν τελείαν ἔμφραξιν πόρου τινὸς ἢ στομίου, ὡς λ. χ. τοῦ κολεοῦ, τοῦ αὐχένος τῆς μήτρας κλπ. Σύμμυσις καλεῖται ἐπίσης καὶ ἡ ἐντερικὴ ἔμφραξις, καθ' ἣν ἐπακολουθεῖ ἐπίσχεσις τῆς κυκλοφορίας τῶν ἐν τῷ ἐντέρῳ περιεχομένων περιττωματικῶν ὑλῶν. ***Σύμμυσις*** καθ' Ἱπποκράτη εἶναι ἡ κατάστασις, ὅτε μέρος τι τοῦ σώματος συγκλείεται στερεῶς. Μ. Ν. Κ.

συμμύω, ἀόρ. *συνέμυσα*· κλείω, μαζεύω τὸ στόμα, τὰ χείλη, συρρικνοῦμαι: «συμμύει τὸ τραῦμα».

Συμόνοβιτς *Μπεντόνσκι* (Szymonovicz Bendonski), ***Σίμων.*** Πολωνὸς καὶ νεολατινικὸς ποιητὴς (1557—1629), ὁ τελευταῖος ἐπιφανὴς Πολωνὸς ἀνθρωπιστής, ποιητὴς τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλέως Σιγισμούνδου Γ'. Ἔγραψεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Simonides*, εἰς τὴν λατινικήν, τὰ «Poemata aurea», ἤτοι δράματα, ἔπη καὶ ᾠδάς, ἅτινα καὶ ἐμιμήθησαν οἱ μεταγενέστεροι. Ἐπίσης, πολωνιστί, τὰ «Σιλάνκι» (ἤτοι «εἰδύλλια»), κατὰ μίμησιν τοῦ Θεοκρίτου καὶ Βιργιλίου. Θ. Κ.

Σύμονς (Symons), ***Ἀρθοῦρος.*** Ἄγγλος ποιητὴς καὶ κριτικός, γεννηθεὶς τῷ 1865. Ἦτο συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ «Ἀθήναιον» καὶ τῷ 1894 τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Σαββάτου». Τὸ πρῶτον ἔργον εἰς στίχους «Ἡμέραι καὶ νύκτες» (1894) ἀπετελεῖτο ἐκ δραματικῶν μονολόγων. Τὰ μεταγενέστερα ἔργα του εἶναι ἐπηρεασμένα ἀπὸ τοὺς νεωτέρους Γάλλους ποιητάς, ἰδίως τὸν Μπωντελαὶρ καὶ τὸν Βερλαίν. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Σιλουέττες» (1892), «Νύκτες τοῦ Λονδίνου» (1895), «Θῦμα ἔρωτος» (1897), «Εἰκόνες τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ» (1899), «Εἴκοσι τραγούδια» (1905). Ἔγραψεν ἐπίσης φιλολογικὰς πραγματείας: «Μελέται δύο φιλολογιῶν» (1897), «Ἡ Συμβολικὴ Σχολὴ ἐν τῇ φιλολογίᾳ» (1899), «Πόλεις» (1903), «Μελέται περὶ τοῦ δράματος τῆς ἐποχῆς τῆς Ἐλισάβετ» (1920), «Κάρολος Μπωντελαίρ» (1921) καὶ μετέφρασε τὴν «Νεκρὰν πόλιν» τοῦ Ντ'Αννούντσιο καὶ ἔργα τοῦ Verhaeren καὶ Μπωντελαίρ. Γ. Ι. Β.

—**Σύμονς** (Symone), ***Γεώργιος.*** Ἄγγλος μετεωρολόγος (1838—1900). Ἀπὸ τοῦ 1860 διηύθυνε τὸν σταθμὸν τοῦ μετεωρολογικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου Ἐμπορίου καὶ τοὺς βροχομετρικοὺς σταθμοὺς τοῦ Λονδίνου. Ἐδημοσίευσε τὸν πρῶτον ἐτήσιον τόμον περὶ βροχῆς ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ, ὅστις περιεῖχε τὰς παρατηρήσεις 168 σταθμῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ Οὐαλλίας. Αἱ παρατηρήσεις του σὺν τῷ χρόνῳ ηὐξάνοντο καταπληκτικῶς, ὥστε ὁ σχετικὸς τόμος τοῦ 1899 περιεῖχε δεδομένα 3528 βροχομετρικῶν σταθμῶν. Διὰ τῶν παρατηρήσεών του προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς τῆς ὑδραυλικῆς. Ἐδημοσίευσε: «British Rainfall» ἀπὸ τοῦ 1860 καὶ μετέπειτα, «Monthly Meteorological Magazine» ἀπὸ τοῦ 1866, «Merle's M. S Considerationes temporici pro 1337—1344» (1891), «Theophrastus of Efesus on winds and on weather signs» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ J. G. Wood (1894), «The Eruption of Krakatoa and subsequent phaenomera» (1888) κ. ἄ. Θ Θ. Φ.

— **Σύμονς** (Symonds), ***Ἰωάννης - Ἄντινγκτον*** (Addington). Ἄγγλος κριτικὸς καὶ ποιητὴς (1840—1893). Ἔγραψεν: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ Δάντη» (1872), «Μελέται περὶ Ἑλλήνων ποιητῶν» (1873—1876), «Ἡ Ἀναγέννησις ἐν Ἰταλίᾳ» (1875—1876, εἰς 7 τόμ.) καὶ βιογραφίας τοῦ Σέλλεϋ (1878), σὲρ Φιλίππου Σίδνεϋ (1886), Μπὲν Τζόνσον (1886) καὶ Μιχαὴλ Ἀγγέλου (1893). Γ. Ι. Β.

συμπαγής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· συμπεπηγώς, συνεστώς, πυκνός, στερεός: «τὸ σκιροκονίαμα ἀποβαίνει συμπαγές»· || μεταφ. «συμπαγὲς κόμμα» σταθερόν, πειθαρχικόν, ἀδιάλυτον. — Ἐπίρρ. ***συμπαγῶς.***

— **συμπαγὴς *οὐσία ὀστῶν*** *[Ἀνατομ.]*. Μετὰ τῆς σπογγώδους οὐσίας ἀποτελεῖ τὴν ὀστεΐνην οὐσίαν τῶν ὀστῶν. Αὗται διακρίνονται διὰ τὴν διάφορον συνεκτικότητα, διότι ἡ μὲν σπογγώδης εἶναι ἀραιοτέρα, ἡ δὲ συμπαγὴς πυκνοτέρα. Ι. Π.

συμπάθεια (ἡ)· συναίσθησις τῶν ἀλλοτρίων παθημάτων, τὸ μετέχειν τοῦ πάθους, τοῦ πόνου τῶν ἄλλων, κοιν. *συμπόνια*, ἀντίθ. *ἀντιπάθεια*: «μοῦ κινεῖ τὴν συμπάθειαν»· || ἐρωτικὴ διάθεσις πρός τινα: «τοὺς συνδέει κάποια συμπάθεια».

— *[Ψυχολ.]* Καλεῖται *συμπάθεια* τὸ νὰ συναισθάνεταί τις τὴν ἀλλοτρίαν λύπην καὶ τὴν ἀλλοτρίαν χαρὰν ὡς ἰδίαν ἑαυτοῦ λύπην καὶ ὡς ἰδίαν ἑαυτοῦ χαράν. Ἡ συμπάθεια, ἀποτελοῦσα ἐκδήλωσιν τοῦ συναισθηματικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου, γεννᾶται διὰ ζωηρᾶς ἀναπαραστάσεως ἐν ἡμῖν τῆς καταστάσεως ἄλλου τινός, λυπουμένου ἢ χαίροντος, καὶ διὰ νοερᾶς μεταθέσεως εἰς τὴν κατάστασιν αὐτοῦ. Τοῦτο ἀποβαίνει εὐκολώτερον, ἂν καὶ ἡμεῖς ἄλλοτε εὑρέθημεν εἰς τὴν αὐτὴν ἢ ὁμοίαν κατάστασιν. Ἀναπλαττομένης τότε ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν τῆς παραστάσεως τῆς ὡρισμένης ἐκείνης καταστάσεως, εἰς ἣν ἄλλοτε εὑρέθημεν, συναναπλάττονται καὶ τὰ συνδεδεμένα πρὸς τὴν παράστασιν ταύτην συναισθήματα, ἅτινα τότε συνῃσθάνθημεν. Τὰ συναισθήματα ταῦτα καλοῦνται *συμπαθητικὰ συναισθήματα*. Τὰ συμπαθητικὰ συναισθήματα γεννῶνται ἐν ἡμῖν καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἔχωμεν ὑποστῆ οὐδέποτε ὅ,τι σήμερον ὑφίσταται ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον συμπαθοῦμεν, ὀφείλονται δὲ τότε ἢ εἰς τὴν νοερὰν μετάθεσιν ἡμῶν εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ ἄλλου ἢ καὶ ἁπλῶς εἰς τὸ συναίσθημα ἀλληλεγγύης πρὸς τοὺς ὁμοίους μας ἢ καὶ πρὸς πᾶν ἔμψυχον ὄν.

— *[Ἰατρ.] Συμπάθεια* καλεῖται ἄλγος τι ἢ βλάβη μέρους τινὸς τοῦ σώματος ἢ καὶ ὀργάνου τινός, ὅταν τὸ συμμετρικὸν μέρος ἢ ὄργανον εἶναι ἤδη προσβεβλημένον· λ.χ. λέγομεν: *συμπαθητικὴ ὀφθαλμία, ἄλγη κατὰ συμπάθειαν κλπ.* Μ. Ν. Κ.

— **συμπάθεια *καλαισθητικὴ*** *[Ψυχολ.]*· βλ. λ. *καλαισθητικὴ* συμπάθεια.

συμπαθεκτομία *περιαρτηριακή.* Ἐγχείρησις καθ' ἣν ἐκτέμνεται εἰς ἔκτασιν 8—10 ἑκατ. ὁ ἔξω χιτὼν μεγάλης τινὸς ἀρτηρίας (μηριαίας, βραχιονίου κλπ.), ἵνα διασπωμένων οὕτω τῶν ἐν τῷ ἔξω χιτῶνι κατασκηνουσῶν ἰνῶν τοῦ συμπαθητικοῦ ἐπιτευχθῇ ἡ ἄρσις ἀγγειοσπαστικῆς τινος καταστάσεως, ἥτις δύναται νὰ εἶναι αἰτία νόσων τινῶν, ὡς ἕλκους, γαγγραίνης κλπ. (Lériche). Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπό τινων ἐτῶν ἐν χρήσει ἐγχειρήσεως ταύτης εἶναι εἰσέτι ἀμφίβολα. Δ. Χ. Κ.

συμπαθηκισμὸς (ὁ). Ὅρος γενικός, δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ M. Buch καὶ ἐκσημαίνων τὰς συμπαθητικὰς νευραλγίας, ἤτοι τὰς εἰς τὸ συμπαθητικὸν νευρικὸν σύστημα ἀναγομένας νευραλγίας. Μ. Ν. Κ.

συμπαθής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ κινῶν τὴν συμπάθειαν, τὴν ἀγάπην, τὸ ἐνδιαφέρον, συμπαθητικός, ἀντίθ. *ἀντιπαθής*: «μοῦ εἶναι πολὺ συμπαθεῖς οἱ γείτονές μου». — Ἐπίρρ. ***συμπαθῶς***: «διατέθην συμπαθῶς».

Digitized by Google

συμπαθητικοθεραπεία (ἡ). Ἡ μέθοδος ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖ τὰς ἰδιότητας τοῦ συμπαθητικοῦ συστήματος ὡς μέσον θεραπείας. Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων πλεῖστοι, καλούμενοι θεραπευταί, ἐθεράπευον διαφόρους ἀσθενείας διὰ θίξεως διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος, θίγοντες ἐν ἀγνοίᾳ των ἀπολήξεις τοῦ μεγάλου συμπαθητικοῦ καὶ προκαλοῦντες ἀνακλαστικῶς ἀντίδρασιν αὐτοῦ. Κατὰ τὸ 1906 ὁ ὠτο-ρινο-λαρυγγολόγος ἰατρὸς Bomnier παρετήρησεν ὅτι καυτηριάζων τὴν μέσην κόγχην πελ‹ίτου τού τινος, ἐθεράπευσεν αὐτὸν πάσχοντα ἐκ χρονίας ἐντερίτιδος καὶ ἄσθματος. Ἔκτοτε συστηματικῶς ἐφήρμοζεν ἐπὶ πλείστων νοσημάτων τὰς ρινικὰς καυτηριάσεις μὲ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Οὗτος ἀπέθανε τῷ 1918 δίχως νὰ δυνηθῇ νὰ ἐξηγήσῃ σαφῶς τὸν μηχανισμὸν τῶν θεραπειῶν τούτων. Ἀκολούθως, τῷ 1929, ὁ Ἱσπανὸς ἰατρὸς Asuero ἀνεστάτωσε τὸν κόσμον διὰ τῶν θαυματουργῶν θεραπειῶν του, διεγείρων δι᾽ εἰδικῆς μεθόδου τὸ νευρικὸν σύστημα διὰ μέσου τῆς ρινὸς (asuérothérapie). Τῷ 1930 ὁ καθηγητὴς Koblanck τοῦ Βερολίνου, ἐδημοσίευσε πλείστας σοβαρὰς περιπτώσεις θεραπευθείσας διὰ καυτηριάσεων τοῦ ρινικοῦ βλεννογόνου, ἐξάγων τὰς θεραπείας αὐτὰς δι᾽ ἐμμέσου ἐπενεργείας τοῦ συμπαθητικοῦ. Τελευταίως ὁ ἰατρὸς Paul Gillet τῶν Παρισίων, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ συμπαθητικοῦ, περιέγραψε τὴν μέθοδον ταύτην ὑπὸ τὸ ὄνομα *συμπαθητικοθεραπεία*, ψαύων ἐλαφρῶς διὰ μήλης τὸν βλεννογόνον τῆς ρινὸς καὶ προκαλῶν ἐρεθισμὸν τοῦ συμπαθητικοῦ, ἐκδηλούμενον διὰ δακρυορροίας, βηχός, πταρνίσματος, ἐρυθρότητος τῶν παρειῶν κλπ. Ἡ κατανόησις τοῦ μηχανισμοῦ τῆς συμπαθητικοθεραπείας εἶναι εὔκολος, ἂν ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι κατὰ τὸν ρινικὸν βλεννογόνον εἶναι ἄφθονοι αἱ νευρικαὶ ἀπολήξεις, αἱ δ᾽ ἐκ τοῦ ὀργανο-φυτικοῦ συστήματος προερχόμεναι νευρικαὶ ἶνες εὑρίσκονται οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ βλεννογόνου. Δυνάμεθα λοιπὸν δι᾽ ἁπλῆς θίξεως τοῦ βλεννογόνου νὰ ἐπιδράσωμεν ἐπὶ τὰς ἶνας ταύτας καὶ διὰ τοῦ ἐρεθισμοῦ τούτου, ἐξαπλουμένου διὰ τῶν γαγγλίων, νὰ ρυθμοποιήσωμεν τὸν ὑφιστάμενον τόνον τοῦ ὅλου νευρο-φυτικοῦ συστήματος. Διὰ τῆς μεθόδου αὐτῆς βελτιοῦνται ἢ θεραπεύονται ὅλαι αἱ διαταραχαὶ τοῦ συμπαθητικοῦ καὶ παρασυμπαθητικοῦ, ἡμικρανίαι, ἄσθματα, νευραλγίαι, χρόνιοι ρευματισμοί, ἡμιπληγίαι κλπ. Μ. Ν. Β.

συμπαθητικός, —ή, —όν· ὁ κινῶν τὴν συμπάθειαν, *συμπαθὴς* (βλ. λ.)· || *συμπαθητικὴ μελάνη*· μελάνη τῆς ὁποίας ἡ γραφὴ εἶναι ἀφανής, ὁρατὴ δὲ μόνον διὰ χημικοῦ τινος μέσου.—Ἐπίρρ. ***συμπαθητικῶς***.

— συμπαθητικαὶ *νόσοι* (maladies sympathiques). Καλοῦνται νόσοι ἔχουσαι διαφορετικὰς ἕδρας, ἀλλὰ τόσον στενῶς συνδεδεμέναι πρὸς ἀλλήλας, ὥστε ἡ ἐμφάνισις τῆς μιᾶς νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἑτέρας. Ἐν γένει συμπαθητικαὶ νόσοι εἶναι αἱ ἐπιφέρουσαι ἀλλοιώσεις λειτουργικὰς ἢ βλάβας, αἵτινες ἔχουσι τὴν ἕδραν αὐτῶν εἰς ἄλλο τμῆμα ἢ εἰς ἄλλο τι σημεῖον τοῦ ὀργανισμοῦ.

Συμπαθητικαὶ θεραπεῖαι εἶναι αἱ ἐνεργούμεναι κατὰ συμπάθειαν καὶ τρόπον τινὰ δι᾽ ὑποβολῆς διὰ φαρμάκων ἐμπειρικῶν καὶ σχεδὸν ἀσχέτων πρὸς τὴν πάθησιν· τοιοῦτον φάρμακον ἐφέρετο παλαιότερον φημιζόμενον καὶ ἀναγραφόμενον ὡς *κόνις συμπαθείας*, συγκείμενον ἐκ τοῦ πρασίνου θειοξειδίου τοῦ σιδήρου (τῆς μελαντηρίας) τιταθέντος εἰς τὸν ἥλιον καὶ μεμειγμένου μετὰ κόμμεως ἀραβικοῦ, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα ἐθεωρεῖτο ὡς ἡρωϊκὸν φάρμακον πρὸς θεραπείαν τῶν πληγῶν ἐν γένει. Μ. Ν. Κ.

— συμπαθητικὴ *ὀφθαλμία*. Καλεῖται ἡ μετάστασις φλεγμονῆς ἢ μᾶλλον μολύνσεως χρονίας τοῦ ραγοειδοῦς ὑμένος τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ (προκυπτούσης συνήθως ἐκ τραυματισμοῦ) εἰς τὸν ἕτερον, τὸν ὑγιᾶ ὀφθαλμόν, διὰ τῆς προκλήσεως τῆς αὐτῆς νόσου (ἰριδοκυκλίτιδος, χοριοειδίτιδος), ἥτις δύναται νὰ φέρῃ πλήρη τύφλωσιν αὐτοῦ. Ἡ προφυλακτικὴ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν ἔγκαιρον ἐξόρυξιν τοῦ ὑπόπτου πρὸς πρόκλησιν συμπαθητικῆς ὀφθαλμίας ὀφθαλμοῦ. Β. Α.

— συμπαθητικὸν *σύστημα* [*Ἀνατομ.*]. Ἴδιον αὐτόνομον νευρικὸν σύστημα, ὅπερ, καίπερ πολλαχῶς συνδεόμενον μετὰ τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου συστήματος, ὅμως δρᾷ ἄνευ τῆς βουλήσεως, ἅτε νευροῦν τὰ σπλάγχνα καὶ τὰ ἀγγεῖα, ἤτοι τὰ ὄργανα, ὧν ἡ λειτουργία τελεῖται ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν βούλησιν ἡμῶν. Ἀποτελεῖται δὲ τοῦτο: 1) ἐκ τῶν *συμπαθητικῶν στελεχῶν*, ἅτινα ἐκτείνονται ἑκατέρωθεν ἐν τοῖς πλαγίοις τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τοῦ κόκκυγος καὶ φέρουσι κατὰ διαστήματα γάγγλια, τὰ *στελεχιαῖα* ἢ *κεντρικὰ γάγγλια* (22—25), συνδεόμενα πρὸς ἄλληλα διὰ τῶν ἐπιθέτων *μεσογαγγλίων στελεχίων*· 2) ἐκ τῶν ἀναστομωτικῶν ἢ συνδετικῶν νευρικῶν κλάδων, δι᾽ ὧν τὸ στέλεχος συνδέεται μετὰ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος· 3) ἐκ τῶν περιφερικῶν συμπαθητικῶν νεύρων καὶ πλεγμάτων, ἐν οἷς σκηνοῦσι γάγγλια, τὰ *περιφερικὰ* ἢ *σπλαγχνικὰ γάγγλια*· 4) ἐξ ἐγκαρσίων κλάδων, τῶν *μεσογαγγλίων συνδέσμων*, δι᾽ ὧν ἐν τῇ ὀσφυϊκῇ καὶ τῇ ἱερᾷ χώρᾳ συνάπτονται πρὸς ἄλληλα τὰ ἀντίστοιχα στελεχιαῖα γάγγλια.

Τὸ συμπαθητικὸν στέλεχος διῄρηται εἰς 5 μοίρας, τὴν κεφαλικήν, τὴν αὐχενικήν, τὴν θωρακικήν, τὴν ὀσφυϊκὴν καὶ τὴν πυελικὴν (ἱεράν).

Ἡ *κεφαλικὴ μοῖρα* περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς γάγγλια: τὸ ὀφθαλμικόν, τὸ σφηνοϋπερῴϊον, τὸ ὑπογλώσσιον, τὸ ὑπογνάθιον, τὸ ὠτικόν, τὸ σφαγιτιδικὸν καὶ τὸ ὀζῶδες, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς τὸ παρασυμπαθητικὸν σύστημα, περὶ οὗ κατωτέρω. Ἡ δὲ *αὐχενικὴ* ἐμφανίζει τρία γάγγλια, τὸ ἄνω (μακρὸν περὶ τὰ 3 ἑκ.), τὸ μέσον καὶ τὸ κάτω, συνδεόμενα πρὸς ἄλληλα δι᾽ 1—2 μεσογαγγλίων στελεχίων. Ἐκ τῶν γαγγλίων τούτων ἐκφύονται πολυπληθεῖς κλάδοι, ὧν οἱ μὲν εἰσδύονται εἰς τὸ κύτος τοῦ κρανίου, συνοδεύοντες τὴν ἔσω καρωτίδα, οἱ δὲ συνάπτονται πρὸς ἐγκεφαλικὰ νεῦρα καὶ γάγγλια, οἱ δὲ σχηματίζουσι πλέγματα κατὰ μῆκος τῆς κοινῆς καὶ τῆς ἔσω καρωτίδος, ἄλλοι δὲ διανέμονται εἰς τὰ ἐν τῷ τραχήλῳ καὶ τῷ θώρακι ὄργανα καὶ ἄλλοι τέλος ἀναστομοῦνται μετὰ τῶν αὐχενικῶν νωτιαίων νεύρων. Τρία δὲ νεῦρα, ἐκφυόμενα ἀνὰ ἓν ἐξ ἑκάστου τῶν τριῶν αὐχενικῶν γαγγλίων, τὰ *καρδιακὰ νεῦρα*, συμβάλλονται εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ καρδιακοῦ πλέγματος. Ἡ *θωρακικὴ μοῖρα*, ἔχουσα 11—12 γάγγλια, ἀποφύει ἀναστομωτικά, ἀγγειακὰ καὶ πνευμονικὰ κλωνία, ἀλλὰ τὰ ἀξιολογώτερα τῆς μοίρας ταύτης νεῦρα εἶναι τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλασσον σπλαγχνικὸν νεῦρον, ἅτινα διερχόμενα τὸ διάφραγμα νευροῦσι τὰ ἀγγεῖα τῶν κοιλιακῶν σπλάγχνων. Ἡ *ὀσφυϊκὴ* ἢ *κοιλιακὴ μοῖρα*, φέρουσα 4—5 γάγγλια ἐκπέμπει πλὴν ἄλλων κλωνίων καὶ κλωνία εἰς τὸ πλέγμα τῆς κοιλιακῆς ἀρτηρίας καὶ τῆς κοιλιακῆς ἀορτῆς, ὧν τὸ πρῶτον δαψιλέστερον καὶ τὸ ἀξιολογώτερον τοῦ σώματος καλεῖται *ἡλιακὸν* ἢ *κοιλιακὸν πλέγμα*, εἰς οὗ τὸν σχηματισμὸν συμβάλλονται καὶ ἄλλα μὲν νεῦρα καὶ γάγγλια, ἀλλὰ κυρίως τὰ *κοιλιακὰ* ἢ *μηνοειδῆ γάγγλια*. Τὰ ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ πλέγματος ἐκπορευόμενα δευτερογενῆ πλέγματα συνοδεύουσι τοὺς κλάδους τῆς κοιλιακῆς ἀορτῆς καὶ διακρίνονται εἰς διφυᾶ (τὸ φρενικόν, τὸ ἐπινεφρίδιον, τὸ νεφρικὸν καὶ τὸ σπερματικόν) καὶ εἰς μονοφυᾶ (ὀκτὼ) πλέγματα. Ἡ *πυελικὴ μοῖρα* συγκλίνουσα ἑνοῦται μετὰ τῆς ἀντιθέτου πρόσθεν τοῦ 1ου κοκκυγικοῦ σπονδύλου καὶ σχηματίζει τὴν *ἱερὰν* ἢ *κοκκυγικὴν ἀγκύλην*. Ἀποτελεῖται δ᾽ ἑκατέρωθεν ἐκ 4—5 γαγγλίων, τῶν *ἱερῶν γαγγλίων*. Κλάδοι αὐτῆς εἶναι ἀγγειακοὶ καὶ σπλαγχνικοί, δι᾽ ὧν ἀποτελεῖται τὸ *ὑπογάστριον πλέγμα*· τοῦτο δὲ διαιρεῖται εἰς πλείονα δευτερεύοντα πλέγματα, ὧν τὸ μὲν κυστικὸν καὶ τὸ μέσον αἱμορροϊδικὸν εἶναι κοινὰ ἀμφοτέροις τοῖς φύλοις, τὰ δὲ μεταξὺ τούτων εἶναι ἴδια πλέγματα δι᾽ ἑκάτερον τῶν φύλων, ἤτοι τὸ πλέγμα τοῦ σπερματικοῦ πόρου, τὸ προστατικὸν καὶ τὸ σηραγγῶδες διὰ τὰ γεννητικὰ ὄργανα τοῦ ἀνδρός, τὸ δὲ μητροκολεϊκὸν διὰ τὰ τῆς γυναικός.

Νεώτεραι ἔρευναι διεσάφησαν καὶ καθώρισαν ἀκριβέστερον τὰ τοῦ συμπαθητικοῦ συστήματος. Κατὰ ταύτας τὸ συμπαθητικὸν σύστημα διακρίνεται εἰς τὸ *κυρίως συμπαθητικὸν* καὶ εἰς τὸ *παρασυμπαθητικὸν σύστημα*, ἅτινα περιλαμβάνονται ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν «αὐτόνομον νευρικὸν σύστημα». Χαρακτὴρ δ᾽ ἰδιάζων τοῦ αὐτονόμου νευρικοῦ συστήματος (τοῦ κυρίως συμπαθητικοῦ καὶ τοῦ παρασυμπαθητικοῦ) εἶναι ὅτι, ἐνῷ αἱ ἶνες τοῦ ζωϊκοῦ νευρικοῦ συστήματος φέρονται ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος ἄνευ διακοπῆς τινος εἰς τοὺς μῦς τοῦ σκελετοῦ, οὓς νευροῦσιν, αἱ αὐτόνομοι νευρικαὶ ἶνες οὐδέποτε φέρονται κατ᾽ εὐθεῖαν καὶ ἄνευ διακοπῆς ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος εἰς τὸ εἰς ὃ ἀπολήγουσι περιφερικὸν ὄργανον, ἀλλ᾽ ἡ πορεία αὐτῶν διακόπτεται κατά τι γαγγλιακὸν κύτταρον, οὗ ὁ νευρίτης ἐξακολουθεῖ τὴν περαιτέρω πορείαν μέχρι τοῦ περιφερικοῦ ὀργάνου. Ὥστε αἱ εἰς τὰ περιφερικὰ ὄργανα ἀπολήγουσαι αὐτόνομοι νευρικαὶ ἶνες προέρχονται πάντοτε ἐκ περιφερικοῦ τινος γαγγλιακοῦ κυττάρου (νευρῶνος), εἰς ὃ καταλήγουσιν αἱ ἐκ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος ἐκπορευόμεναι ἀρχικαὶ αὐτόνομοι νευρικαὶ ἶνες. Καὶ αἱ μὲν ἶνες αἱ ἐκφυόμεναι ἐκ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ ἀπολήγουσαι ἐν τοῖς συμπαθητικοῖς γαγγλίοις, ἅπερ χρησιμεύουσιν ὡς σταθμοὶ αὐτῶν, καλοῦνται *προγαγγλιακαὶ ἶνες*, αἱ δὲ ὡς συνέχεια τούτων ἐκ τῶν συμπαθητικῶν γαγγλίων ἐξορμώμεναι καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν φερόμεναι ὀνομάζονται *μεταγαγγλιακαὶ ἶνες*. Πᾶσαι δὲ αἱ ἶνες τοῦ αὐτονόμου νευρικοῦ συστήματος εἶναι φυγόκεντροι, καὶ δὴ κινητικαί, ἀγγειοκινητικαί, ἐκκριτικαὶ καὶ ἀνακλαστικαί, αἱ δ᾽ ἐν αὐταῖς περιεχόμεναι αἰσθητικαὶ ἶνες ἐκφύονται ἐκ τῶν ἐγκεφαλονωτιαίων γαγγλίων.

Τὸ *κυρίως συμπαθητικὸν σύστημα* παριστᾷ συνέχειαν τοῦ νωτιαίου μυελοῦ· τὰ νευρικὰ ἢ γαγγλιακὰ κύτταρα τοῦ συμπαθητικοῦ κεῖνται ἐν τῇ θωρακοσφυϊκῇ μοίρᾳ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἐξ ἧς ἐξέρχονται μετὰ τῶν θωρακικῶν καὶ ὀσφυϊκῶν νεύρων ὡς ἐμμύελοι νευρικαὶ ἶνες, αἵτινες φέρονται εἰς τὰ ἰσοϋψῆ γάγγλια τοῦ συμπαθητικοῦ στελέχους (προγαγγλιακαὶ ἶνες, σχηματίζουσαι τοὺς *λευκοὺς συνδετικοὺς κλάδους*) καὶ ἢ ἀπολήγουσι περὶ τὰ κύτταρα τούτων ἢ ἀφοῦ διελάσωσι πολλὰ γάγγλια τοῦ συμπαθητικοῦ στελέχους ἀπολήγουσιν εἰς ἓν τῶν κατωτέρω ἢ εἰς τὰ αὐχενικὰ γάγγλια. Ἐκ τῶν γαγγλίων δὲ τούτων τοῦ συμπαθητικοῦ στελέχους, ἅτινα καλοῦνται καὶ *σπονδυλικὰ γάγγλια*, ἐξορμῶνται ἀμύελοι μεταγαγγλιακαὶ ἶνες, ὧν ἄλλαι μὲν ἀπ᾽ εὐθείας, ἄλλαι δὲ δι᾽ ἄλλων συμπαθητικῶν γαγγλίων, τῶν *προσπονδυλικῶν*, οἷα εἶναι τὸ κοιλιακόν, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω μεσεντέρια γάγγλια, ἀπολήγουσιν εἰς τὰ ὑπ᾽ αὐτῶν νευρούμενα περιφερικὰ ὄργανα. Ὁ ἐρεθισμὸς δὲ τῶν αὐχενικῶν καὶ τῶν ἱερῶν ριζῶν τοῦ νωτιαίου μυελοῦ οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἔχει ἐπὶ τοῦ συμπαθητικοῦ· ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι τὸ συμπαθητικὸν ἐξορμᾶται μόνον ἐκ τῆς θωρακικῆς καὶ τῆς ὀσφυϊκῆς μοίρας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Αἱ μεταγαγγλιακαὶ δὲ συμπαθητικαὶ ἶνες τῶν ἀγγείων καὶ τῶν ἀδένων τοῦ δέρματος τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν ἄκρων ἐξορμῶνται ἐκ τῶν σπονδυλικῶν (στελεχιαίων) γαγγλίων, αἱ δὲ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ἐν τῷ θώρακι σπλάγχνων ἐκ τῶν αὐχενικῶν καὶ τῶν ἀνωτάτων θωρακικῶν γαγγλίων, αἱ δὲ τῶν σπλάγχνων τῆς κοιλίας ἁπάντων ἐκ τῶν προσπονδυλικῶν γαγγλίων.

Τὸ δὲ *παρασυμπαθητικὸν σύστημα* ἀποτελεῖται ἐξ αὐτονόμων ἰνῶν, ἐκπορευομένων ἐκ τοῦ μεσεγκεφάλου, ἐκ τοῦ προμήκους μυελοῦ καὶ ἐκ τῆς ἱερᾶς μοίρας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Ἐκλήθη δὲ παρασυμπαθητικόν, διότι αἱ νευρικαὶ αὐτοῦ ἶνες ἐμφανίζουσιν ἰδιότητας φυσιολογικὰς ἀντιθέτους πρὸς τὰς τοῦ συμπαθητικοῦ.

Καὶ αἱ μὲν ἐκ τοῦ *μεσεγκεφάλου* ἐξερχόμεναι προγαγγλιακαὶ παρασυμπαθητικαὶ ἶνες φέρονται διὰ τοῦ κοινοῦ κινητικοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ νεύρου καὶ τελευτῶσιν εἰς τὸ ὀφθαλμικὸν γάγγλιον, ἐξ οὗ αἱ μεταγαγγλιακαὶ ἶνες διήκουσιν ὡς βραχέα ἀκτινωτὰ νεῦρα εἰς τὸν ὀφθαλμὸν καὶ ἀποτελοῦσι τὰς κινητικὰς νευρικὰς ἶνας τοῦ σφιγκτῆρος τῆς ἴριδος καὶ τοῦ ἀκτινωτοῦ μυός. Αἱ δ᾽ ἐκ τοῦ *προμήκους* ἐξορμώμεναι προγαγγλιακαὶ παρασυμπαθητικαὶ ἶνες φέρονται εἰς διάφορα ὄργανα δι᾽ ἐγκεφαλικῶν νεύρων, καὶ δὴ διὰ τοῦ προσωπικοῦ, τοῦ γλωσσοφαρυγγικοῦ καὶ τοῦ πνευμονογαστρικοῦ. Καὶ διὰ μὲν τοῦ *προσωπικοῦ* αἱ προγαγγλιακαὶ ἶνες φέρονται εἰς τὸ σφηνοϋπερῴϊον γάγγλιον, ὡς σταθμόν, ἐξ οὗ ἐξορμῶνται μεταγαγγλιακαὶ ἶνες διὰ τὸν βλεννογόνον τῆς ρινός, τῆς ὑπερῴας, τοῦ ἄνω μέρους τοῦ φάρυγγος, τοὺς δακρυϊκοὺς ἀδένας, τὸν ὑπογλώσσιον, τὸν ὑπογνάθιον ἀδένα κλπ. Διὰ δὲ τοῦ γλωσσοφαρυγγικοῦ αἱ προγαγγλιακαὶ ἶνες φέρονται εἰς τὸ ὠτικὸν γάγγλιον, ἐξ οὗ αἱ μεταγαγγλιακαὶ ἶνες ἀπολήγουσιν ὡς ἐκκριτικαὶ καὶ ἀγγειοδιασταλτικαὶ εἰς τὴν παρωτίδα. Τὸ δὲ *πνευμονογαστρικὸν* ἐκχωρεῖ μεταγαγγλιακὰς ἶνας εἰς τὴν καρδίαν, τοὺς βρόγχους, τὸν οἰσοφάγον, τὸν στόμαχον, τὸ ἔντερον, τὸ πάγκρεας. Αἱ δὲ τοῦ *ἱεροῦ* παρασυμπαθητικαὶ προγαγγλιακαὶ ἶνες ἐξορμῶνται ἐκ τοῦ ἱεροῦ μυελοῦ καὶ διὰ τῶν ἱερῶν νεύρων (1—4) φέρονται εἰς τὸ πυελικὸν νεῦρον ἢ τὸ τῆς στύσεως· αἱ δὲ μεταγαγγλιακαὶ ἶνες εἶναι κινητικαὶ διὰ τὸ κατιὸν κόλον, τὸ ἀπευθυσμένον, τὸν πρωκτόν, τὴν οὐροδόχον κύστιν, ἀνασταλτικαὶ δὲ διὰ τὰς λείας μυϊκὰς ἶνας τῶν ἐξωτερικῶν γεννητικῶν ὀργάνων καὶ ἀγγειοδιασταλτικαὶ διὰ τὰ ἀγγεῖα τοῦ πέους.

Κατεδείχθη δ᾽ ὅτι ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἐκ τοῦ αὐτονόμου νευρικοῦ συστήματος ἐξαρτώμενα ὄργανα ἔχουσι διττὴν νεύρωσιν, ἤτοι δέχονται νεῦρα συμπαθητικὰ καὶ παρασυμπαθητικά. Αἱ διάφοροι δὲ τὴν προέλευσιν αὐτόνομοι ἶνες ἔχουσι καὶ διάφορον φυσιολογικὴν λειτουργίαν, δρῶσαι ἀνταγωνιστικῶς πρὸς ἀλλήλας, ἤτοι δρῶσιν αἱ μὲν διεγερτικῶς, αἱ δὲ ἀνασταλτικῶς. Ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ λ. χ. ἡ διέγερσις τοῦ μὲν συμπαθητικοῦ φέρει διεύρυνσιν τῆς κόρης, τοῦ δὲ κοινοῦ κινητικοῦ νεύρου στένωσιν αὐτῆς. Ἡ ἐπινεφριδίνη διεγείρει τὸ συμπαθητικόν, ἡ δὲ πιλοκαρπίνη τὸ παρασυμπαθητικόν· ἡ ἐργοτοξίνη δρᾷ παραλυτικῶς ἐπὶ τὸ συμπαθητικόν, ἡ δ᾽ ἀτροπίνη ἐπὶ τὸ παρασυμπαθητικόν. Ἐπὶ τῆς καρδίας τὸ μὲν συμπαθητικὸν ἐπιταχύνει τὰς κινήσεις αὐτῆς, τὸ δὲ πνευμονογαστρικὸν ἀναστέλλει αὐτάς· ἡ μουσκαρίνη φέρει ἀναστολὴν τῶν παλμῶν τῆς καρδίας ἕνεκα διεγέρσεως τοῦ πνευμονογαστρικοῦ (παρασυμπαθητικοῦ), ἡ δ᾽ ἐπινεφριδίνη ἐπιτάχυνσιν τῶν παλμῶν αὐτῆς ἕνεκα διεγέρσεως τῶν ἐπιταχυντικῶν τῆς καρδίας νεύρων (συμπαθητικοῦ). Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

—συμπαθητικὸς *χρωματισμὸς* (ὁ) [*Βιολ.*]. Καλεῖται τὸ φαινόμενον, ὅπερ παρατηρεῖται εἰς ζῷά τινα ποικίλων ζῳολογικῶν βαθμίδων, ἅτινα ἐνδιαιτῶνται ἐπί τι χρονικὸν διάστημα εἰς περιβάλλον, ὅπερ ἔχει σχεδὸν πάντοτε τὸν αὐτὸν χρωματισμόν, καὶ τέλος προσαρμόζονται καὶ ταῦτα εἰς τὸν ἴδιον τοῦτον χρωματισμὸν τοῦ περιβάλλοντος. Δ. Ν. Π.

συμπαθητικοτονία (ἡ). Ἡ ὑπερτονία τοῦ συμπαθητικοῦ συστήματος. Ἐκδηλοῦται ὑπὸ μορφὴν συνδρόμων, ὁτὲ μὲν καθολικῶν, ὁτὲ δὲ ἐντοπισμένων. Τὰ καθολικὰ σύνδρομα συνδυάζονται μετὰ διαταραχῶν τῶν ἐνδοκρινῶν ἀδένων, π. χ. ἐξόφθαλ-

Digitized by Google

μον βρογχοκήλην, νόσον τοῦ Ἄδισσον, σκληροδερμίαν, ναυτιάσεις, νευροπληξίαν, ζωηρὰς συγκινήσεις, στηθάγχην κλπ. Τὰ ἐντοπισμένα σύνδρομα ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῆς ἐντοπίσεως αὐτῶν. Ἡ ἐντόπισις εἰς τὴν αὐχενικὴν μοῖραν τοῦ συμπαθητικοῦ ἐκδηλοῦται δι' ὠχρότητος τοῦ προσώπου, συνδρομῆς παραλυτικῆς ὀφθαλμο-συμπαθητικῆς, ἢ συνδρομῆς τοῦ Cl. Bernard-Horner, δι' ἡμιατροφίας προσωπικῆς καὶ ἡμικρανίας. Ἡ ἐντόπισις εἰς τὴν θωρακικὴν μοῖραν ἐκδηλοῦται διὰ παλμῶν καὶ θωρακικῶν πόνων. Ἡ ἐντόπισις εἰς τὴν κοιλιακὴν μοῖραν ἐξηγεῖ τὰς ἀλγεινὰς κρίσεις τῆς περιτονίτιδος, τῆς παγκρεατίτιδος, ἀκόμη δὲ τοῦ ἐντερικοῦ καρκίνου καὶ τῆς ἐντεροκολίτιδος. Ἡ ὑπερτονία τοῦ περιφερικοῦ συμπαθητικοῦ παίζει σπουδαῖον αἰτιολογικὸν ρόλον κατὰ τὴν νόσον τοῦ Raynaud, τὴν ἐρυθρομυελαλγίαν, τὸ οἴδημα τοῦ Quincke, τὰς διαλειπούσας περιοδικὰς ὑδαρθρώσεις.

Ἡ συμπαθητικοτονικὴ ἰδιοσυγκρασία παρουσιάζει τὰ ἀκόλουθα χαρακτηριστικά: Ἡ χροιὰ τοῦ προσώπου εἶναι ζωηρά, οἱ ὀφθαλμοὶ προέχουσι καὶ αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι διεσταλμέναι. Τὸ δέρμα εἶναι θερμὸν καὶ ξηρὸν ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐφιδρώσεως. Δερμογραφία ἔντονος καὶ ἐκκρίσεις (δακρυϊκή, σιαλική, στοματοφαρυγγική) ἠλαττωμέναι. Τὰ ἄτομα εἶναι γενικῶς ἰσχνὰ καὶ παραπονοῦνται διὰ παλμοὺς καὶ ἐξάψεις· ὁ σφυγμὸς εἶναι ταχύς, ἐπιταχυνόμενος καὶ εἰς τὴν ἐλαχίστην συγκίνησιν. Παρατηρεῖται δυσκοιλιότης ἐκ γαστρεντερικῆς ἀτονίας, ἡ δὲ ἀρτηριακὴ πίεσις ὑπερβαίνει κατά τι τὸ φυσιολογικὸν ὅριον. Οἱ συμπαθητικοτονικοὶ εἶναι χαρακτῆρος εὐερεθίστου, εὐσυγκινήτου καὶ ἐπιρρεπεῖς εἰς ἀγχώδεις καταστάσεις καὶ φοβίας. Ἐπὶ τῆς συμπαθητικοτονίας ἐνδείκνυται ἡ χορήγησις τῆς ἀτροπίνης, ἀσπιρίνης, ὑοσκυάμου καὶ ἰδίως τὸ ἰδιοσκεύασμα Νερβινάλ.

Μ. Ν. Β.

συμπαθητικοτροπισμὸς (ὁ). Οὕτω νοεῖται εἰδική τις κατάστασις ἀτόμων τινῶν, παρὰ τοῖς ὁποίοις προεξάρχουσι τὰ συμπτώματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀποδίδονται εἰς τὴν διέγερσιν τοῦ συμπαθητικοῦ νεύρου.

Μ. Ν. Κ.

συμπάθιο (τό)· δημοτ., συγγνώμη, σχώρεση: «μὲ τὸ συμπάθιο», ἄλλως «μὲ σχώρεση», κοιν. «μὲ συγχωρεῖτε».

συμπαθῶ (—έω)· αἰσθάνομαι συμπάθειαν, συναισθάνομαι τὸ ἀλλότριον πάθος, συμπονῶ, ἀντίθ. *ἀντιπαθῶ*: «πολὺ τὰ συμπαθῶ τὰ φτωχά» || δημοτ. *συμπαθάω*· παρέχω συγγνώμην, συγχωρῶ: «συμπάθησέ με καὶ δὲν τὸ ξανακάμνω».

συμπαιγνία (ἡ)· τέχνασμα δύο ἢ πλειόνων πρὸς δόλον ἢ παραπλάνησιν.

συμπαίζω· παίζω ὁμοῦ μετ' ἄλλων.

συμπαίκτης (ὁ), θηλ. —*κτρια*· ἕκαστος τῶν συμπαιζόντων, τῶν μετεχόντων εἰς τὸ αὐτὸ παιγνίδιον.

συμπαίκτωρ, —*ορος* (ὁ)· ὁ συμπαίζων μετά τινος, συμπαίκτης.

συμπαλιρροϊκαὶ *γραμμαί*. Καλοῦνται αἱ γραμμαὶ αἱ συνδέουσαι τοὺς τόπους τοὺς ἔχοντας κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τὸ μέγιστον ὕψος τῆς παλιρροίας.

Δ. Γ. Α.

σύμπαν, —*αντος* (τό)· τὸ σύνολον τῶν δημιουργημάτων, ὁ κόσμος ὅλος: «ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος» || πληθ. *τὰ σύμπαντα*· ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας — [*Ἀστρον.*] Καλεῖται *σύμπαν* τὸ σύνολον τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἤτοι ὁ Ἥλιος, οἱ πέριξ αὐτοῦ πλανῆται μετὰ τῶν δορυφόρων των, οἱ κομῆται μετὰ τῶν μετεώρων, ἅπαντες οἱ ἀπαρτίζοντες τὸν Γαλαξίαν ἀπλανεῖς μετὰ τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτὸν διαλυτῶν ἢ ἀδιαλύτων νεφελοειδῶν, οἱ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ Γαλαξίου φωτεινοὶ ἢ σκοτεινοὶ νεφελοειδεῖς καὶ τὰ ἐν τῷ διαστήματι νέφη κοσμικῆς ὕλης.

Κατὰ τὰ μέχρι σήμερον συγκεντρωθέντα πορίσματα τῶν ἀστρονομικῶν ἐρευνῶν, ἕκαστον τῶν ἀνωτέρω μελῶν τοῦ Σύμπαντος δὲν ἀποτελεῖ αὐτοτελῆ μονάδα, ἧς ἡ γέννησις καὶ ἀνάπτυξις προβαίνει ἀνεξαρτήτως τῆς ἐξελίξεως τοῦ συνόλου, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαντα τὰ οὐράνια σώματα σχετίζονται πρὸς ἄλληλα καὶ ἀποτελοῦσι στοιχεῖα ἑνὸς τεραστίου μηχανισμοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ κυριαρχεῖ ἀπόλυτος ἁρμονία λειτουργιῶν, ρυθμιζομένων ὑπὸ τῶν προαιωνίων καὶ ἀναλλοιώτων νόμων τῆς ἐξελίξεως. Παρὰ τὰς ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων προσπαθείας τῆς ἀνθρωπότητος, οἱ ὑπέρτατοι οὗτοι νόμοι παραμένουσιν ἐν πολλοῖς ἀνεξιχνίαστοι εἰσέτι καὶ μυστηριώδεις, διότι ἡ ἀποκάλυψις αὐτῶν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς ἀστρονομίας, προϋποθέτει τὴν λύσιν ποικίλων μεγάλων ἐπιστημονικῶν προβλημάτων.

Ἓν ἐκ τῶν προβλημάτων τούτων, τὰ ὁποῖα ἀνέκαθεν συγκεντρώνουν τὸ ζωηρότατον ἐνδιαφέρον τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὴν ἐπιστήμην τῶν ἄστρων, ἀποτελεῖ τὸ ἀφορῶν εἰς τὰς διαστάσεις τοῦ Σύμπαντος, ἤτοι εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ ἂν ὁ περὶ ἡμᾶς ἀστρικὸς κόσμος ἐκτείνεται ἐπ' ἄπειρον πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις ἢ φθάνη μέχρις ὡρισμένων μόνον ὁρίων, πέραν τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχουσι πλέον ἄλλοι ἀστέρες.

Οἱ κατὰ καιροὺς σοφοὶ εἶχον ἀνέκαθεν ποικίλας γνώμας περὶ τοῦ πεπερασμένου ἢ ἀπείρου τοῦ κόσμου. Ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ξενοφάνης, ὁ Ἀναξιμένης, ὁ Ἀναξαγόρας καὶ ἄλλοι ἐδίδασκον ὅτι ἡ ὕλη, καὶ συνεπῶς ὁ χῶρος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιλαμβάνεται αὕτη, εἶναι *ἄπειρος*. Ὁ Νεύτων ἐπρέσβευεν ὅτι ὁ χῶρος εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς ὕλης καὶ ὅτι τὸ ὑλικὸν σύμπαν δύναται νὰ εἶναι πεπερασμένον καὶ νὰ κινῆται ἐντὸς ἀπείρου χώρου. Ὁ Κάντιος ἐδέχετο ἐπίσης ὅτι ὁ χῶρος εἶναι ἄπειρος καὶ πανταχοῦ αὐτοῦ ὑπάρχουσιν ὅμοιοι ἀστέρες. Κατὰ τὸν W. Herschel ἅπαντες οἱ ἀστέρες εἶναι ἐγκατεσπαρμένοι εἰς τὸ διάστημα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀποτελῶσι πεπερασμένον κατ' ἔκτασιν καὶ σχετικῶς λεπτὸν στρῶμα, περιλαμβανόμενον μεταξὺ δύο παραλλήλων ὁρικῶν ἐπιπέδων AB καὶ ΓΔ. Συνεπῶς τὸ σχῆμα τοῦ Σύμπαντος, κατὰ τὸν διάσημον τοῦτον ἀστρονόμον, δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς μυλόπετραν ἢ πρὸς φακὸν ἐγκλείοντα τὸν Ἥλιον, εὑρισκόμενον εἰς τὸ σημεῖον Σ

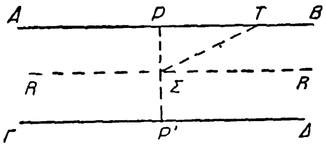

ἢ εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν. Ἐὰν φαντασθῶμεν ὅτι οἱ ἀστέρες εἶναι ὁμαλῶς διανενεμημένοι μεταξὺ τῶν ὁρικῶν ἐπιφανειῶν AB καὶ ΓΔ, εἶναι προφανὲς ὅτι κατὰ τὰς δύο διευθύνσεις ΣP καὶ ΣP' θὰ συναντᾷ ἡ ὀπτικὴ ἀκτὶς τοῦ παρατηρητοῦ ὀλιγωτέρους ἀστέρας, ἐνῷ τοὐναντίον καθ' οἱανδήποτε ἄλλην διεύθυνσιν ΣT ὁ παρατηρητὴς θὰ βλέπῃ τόσον περισσοτέρους ἀστέρας, ὅσον ἡ ΣT ἀπομακρυνομένη τῆς ΣP τείνει νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν ΣR.

Εἰς πάσας τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν ἐν τῷ χώρῳ διανομὴν τῶν ἀστέρων ἐρεύνας προβάλλει καταφανὴς ἡ ὕπαρξις ἐπιπέδου τινός, ἔχοντος θεμελιώδη σπουδαιότητα ἐν τῇ καθόλου κατασκευῇ τοῦ Σύμπαντος. Τὸ ἐπίπεδον τοῦτο εἶναι τὸ λεγόμενον *γαλακτικὸν ἐπίπεδον*, τοῦ ὁποίου ἡ κατὰ προσέγγισιν θέσις ἐν τῷ διαστήματι δηλοῦται ἐκ τῆς πλατείας καὶ ἀκανονίστου τὸ σχῆμα ζώνης, ἣν παρατηροῦμεν λευκάζουσαν ἐπὶ τοῦ οὐρανίου θόλου καὶ ὀνομάζομεν κοινῶς *Γαλαξίαν*. Ἓν ἐκ τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τοῦ γαλακτικοῦ ἐπιπέδου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἅπαντες οἱ ἀστέρες, τόσον οἱ λαμπροί, ὅσον καὶ οἱ ἀμυδροί, συνωστίζονται οὕτως εἰπεῖν ἑκατέρωθεν τοῦ ἐπιπέδου τούτου. Ἡ τοιαύτη συγκέντρωσις τῶν ἀστέρων ἑκατέρωθεν τοῦ γαλακτικοῦ ἐπιπέδου ὑπεδείχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Sir W. Herschel. Κατ' αὐτὸν ἐὰν παρατηρήσωμεν διαφόρους περιοχὰς τοῦ οὐρανοῦ δι' ἰσχυρῶν τηλεσκοπίων, ἡ πυκνότης διανομῆς τῶν ἀπλανῶν αὐξάνει συνεχῶς ἀπὸ 109 ἀστέρων κατὰ τετραγωνικὴν μοῖραν ἐγγὺς τῶν γαλακτικῶν πόλων εἰς 2019 παρὰ τὸν γαλακτικὸν ἰσημερινόν. Βραδύτερον ὁ Sciaparelli, λαβὼν ὑπ' ὄψιν μόνον τοὺς διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὁρατοὺς ἀπλανεῖς καὶ σημειώσας ἐπὶ ἀναπτύγματος τῶν οὐρανίων ἡμισφαιρίων τὰς περιοχάς, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουσι διάφορον πυκνότητα διανομῆς τῶν ἀστέρων, ἀπέδειξε κατὰ τὸν σαφέστερον τρόπον ὅτι ἡ πυκνότης τῆς διανομῆς τῶν λαμπρῶν ἀπλανῶν ἀκολουθεῖ τὸν νόμον τοῦ W. Herschel. Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα κατέληξε μεταγενεστέρως καὶ ὁ Seeliger, μελετήσας τὴν διανομὴν τῶν ἀοράτων διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἀπλανῶν. Οὗτος, λαβὼν ὑπ' ὄψιν τοὺς ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Argelander (Bonner Durchmusterung) περιλαμβανομένους καὶ εἰς 130 000 περίπου ἀνερχομένους ἀστέρας μέχρι μεγέθους 9,5 καὶ κατανείμας αὐτοὺς εἰς ἐννέα ζώνας, συνήγαγεν ὅτι οἱ περὶ τὸν γαλακτικὸν ἰσημερινὸν ἀπλανεῖς εἶναι περίπου τριπλάσιοι τῶν παρ' ἑκατέρῳ τῶν γαλακτικῶν πόλων καὶ ὅπερ σπουδαιότερον ὅτι ἡ αὔξησις τῆς πυκνότητος διανομῆς βαίνει βαθμιαίως ἑκατέρωθεν τοῦ γαλακτικοῦ ἐπιπέδου, ὡς εἶναι καταφανὲς ἐν τῷ κατωτέρω πίνακι:

Γαλακτικὸν πλάτος	*Ἀριθμὸς ἀστέρων κατὰ τετρ. μοῖραν*
Β. Πόλος—70^0	2,78
$+70^0$ ἕως $+50$	3,03
$+50$ » $+30$	3,54
$+30$ » $+10$	5,32
$+10$ » -10	8,17
-10 » -30	6,07
-30 » -50	3,71
-50 » -70	3,21
-70 » Ν. Πόλος	3,14

Ἐν γένει, ὅσον μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀστέρων λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, τόσον καταφανεστέρα εἶναι ἡ συγκέντρωσις τῶν ἀπλανῶν ἑκατέρωθεν τοῦ γαλακτικοῦ ἐπιπέδου. Ὡς συνάγεται ἐκ διαφόρων ἀποδείξεων, ἡ τοιαύτη συγκέντρωσις δὲν εἶναι βεβαίως πραγματική, ἀλλὰ φαινομενική, ἐξηγεῖται δὲ πλήρως διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ βλέμμα ἡμῶν διευθυνόμενον παραλλήλως πρὸς τὸ γαλακτικὸν ἐπίπεδον RR', πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὰ ὅρια τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου, συναντᾷ ἀστέρας εἰς πολὺ μείζονα ἀπόστασιν καὶ συνεπῶς πολὺ περισσοτέρους, παρὰ ὅταν διευθύνεται ὁπωσδήποτε ἄλλως καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς γαλακτικοὺς πόλους P καὶ P'. Κατὰ ταῦτα, ὅσον ἡ ὀπτικὴ ἡμῶν ἀκτὶς πλησιάζει πρὸς τὴν διεύθυνσιν ΣR, τόσον τὰ ὅρια τοῦ σύμπαντος ἀπομακρύνονται, ὅταν δὲ ταυτισθῇ πρὸς αὐτήν, τότε τὰ ὅρια τοῦ σύμπαντος φθάνουσιν εἰς ἀπόστασιν ὑπερβαίνουσαν τὴν ἰσχὺν τῶν ἡμετέρων τηλεσκοπίων.

Ὅτι τὸ Σύμπαν ἔχει ὅρια, οὐ μόνον κατὰ τὴν διεύθυνσιν PP', ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν RR', περὶ τούτου οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία· ἐν τούτοις ὅμως οὐδὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν περὶ τοῦ σχήματος ἢ τῆς ἀποστάσεως τῶν ὁρίων τοῦ γαλακτικοῦ ἐπιπέδου καὶ συνεπῶς περὶ τῆς ὡς πρὸς ταῦτα σχετικῆς θέσεως τοῦ Ἡλίου, ἂν δηλαδὴ τὸ κέντρον τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος ταυτίζεται μετὰ τοῦ κέντρου τοῦ Σύμπαντος ἢ εὑρίσκεται εἰς μικρὰν ἢ μεγάλην ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν. Τὸ μόνον ὅπερ δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν εἶναι ὅτι ὁ Ἥλιος εὑρίσκεται περίπου εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως τῶν δύο ὁρικῶν ἐπιφανειῶν AB καὶ ΓΔ, τουθόπερ ἀποδεικνύεται εὐκόλως ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν πυκνοτήτων διανομῆς τῶν ἀπλανῶν εἰς συμμετρικὰς ἀπὸ τοῦ γαλακτικοῦ ἐπιπέδου ἀποστάσεις. Ἐκ τοιαύτης συγκρίσεως ἀπεδείχθη ὅτι ὁ Ἥλιος εὑρίσκεται ὀλίγον πρὸς βορρᾶν τοῦ γαλακτικοῦ ἐπιπέδου, διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ ἀστέρων εἶναι μεγαλύτερος τῶν ἐν τῷ βορείῳ. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐξ ἀμέσου παρατηρήσεως τοῦ Γαλαξίου, ὅστις δὲν ἀποτελεῖ μέγιστον κύκλον τῆς οὐρανίου σφαίρας, ἀλλ' ἔχει μέσον νότιον γαλακτικὸν πλάτος 1°, 7 περίπου.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Herschel, ὁ W. Struve, ἔχων ὑπ' ὄψιν του τοὺς καταλόγους ἀστέρων τοὺς συνταχθέντας ὑπὸ τοῦ Bessel, τοῦ Piazzi καὶ ἄλλων, συνήγαγεν ὅτι τὸ Σύμπαν, ἤτοι ἅπαντες οἱ ἀπλανεῖς, τὰ ἀστρικὰ σμήνη καὶ οἱ νεφελοειδεῖς, μεθ' ὅλων τῶν οὐρανίων σωμάτων τῶν ὁρατῶν διὰ τῶν ἰσχυροτάτων τηλεσκοπίων, εἶναι μὲν πεπερασμένον κατὰ τὸ πάχος, ἄπειρον ὅμως κατ' ἔκτασιν ἐπὶ τοῦ γαλακτικοῦ ἐπιπέδου. Ἐντεῦθεν ὁρμώμενος εἰσηγήθη τὴν θεωρίαν περὶ ἀποσβέσεως τοῦ φωτὸς ἐν τῷ διαστήματι, ἀποδίδων εἰς αὐτὴν τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ λίαν μεμακρυσμένα τμήματα τοῦ Γαλαξίου ἀποβαίνουσιν ἀόρατα. Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Στροῦβε ἀπεδείχθη ἀργότερον ἐσφαλμένη, δι' ὃ καὶ αἱ περὶ τῶν διαστάσεων τοῦ Σύμπαντος δοξασίαι του κατήντησε πλέον νὰ ἔχωσιν ἱστορικὴν μόνον σημασίαν.

Εἰς ὑποστήριξιν τῶν δοξασιῶν περὶ τοῦ πεπερασμένου τοῦ Σύμπαντος ὁ Olbers εὗρεν ὅτι, ἐὰν ἡ πυκνότης τῆς διανομῆς τῶν ἀστέρων ἐν τῷ ἀπείρῳ χώρῳ οὐδαμοῦ εἶναι μικροτέρα δεδομένου τινὸς ὁρίου, ὁσονδήποτε μικροῦ, τὸ σύνολον τοῦ ἐκ τῶν ἀστέρων προερχομένου φωτὸς (ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι τοῦτο δὲν ἀπορροφεῖται ἐν τῇ διαδρομῇ τοῦ μέχρις ἡμῶν διαστήματος) θὰ ἦτο τόσον μέγα, ὥστε ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τοῦ οὐρανίου θόλου θὰ ἔλαμπε κατὰ τὴν νύκτα μετ' ἐκθαμβωτικῆς λάμψεως, δυναμένης νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν τοῦ Ἡλίου. Τὸ γεγονὸς ὅτι τοιοῦτό τι δὲν συμβαίνει ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πέραν ὡρισμένης τινὸς ἀποστάσεως ἄρχεται ἀραίωσις καὶ σπάνις τῶν ἀστέρων, οἱ δὲ διὰ τῶν ἰσχυρῶν ἡμῶν τηλεσκοπίων ὁρατοὶ ἀπλανεῖς ἀποτελοῦσι μέλη ἑνὸς συνόλου, ἔχοντος περιωρισμένα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ὅρια· ἂν δὲ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλα συστήματα ἀστέρων ἄγνωστα εἰς ἡμᾶς, ταῦτα εἶναι μεμονωμένα καὶ ἀνεξάρτητα τοῦ συστήματος, εἰς ὃ ἀνήκομεν. Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι τὸ συμπέρασμα τοῦτο βασίζεται ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως, καθ' ἣν τὸ φῶς δὲν ὑφίσταται αἰσθητὴν ἀπορρόφησιν ἐν τῷ διαστήματι. Ἀπό τινος ὅμως ὑπάρχουν ἐνδείξεις, καθ' ἃς, πλὴν τῶν σκοτεινῶν ἀστέρων, οἵτινες καλύπτουν ὄπισθεν αὐτῶν ἄλλους λαμπρούς, καὶ τῶν μεγάλων σκοτεινῶν μαζῶν ἢ κοσμικῶν νεφῶν, ὑπάρχει διακεχυμένη ἐν τῷ διαστήματι ποσότης κοσμικῆς ὕλης, ἱκανὴ ὅπως προκαλέσῃ αἰσθητὴν ἀπορρόφησιν τοῦ φωτὸς τῶν μεμακρυσμένων οὐρανίων σωμάτων. Συνεπῶς τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Olbers δὲν ἔχει πλέον τὸ βάρος, τὸ ὁποῖον τῷ ἀπεδίδετο ἄλλοτε.

Μεταγενέστεραι ἔρευναι ἤγαγον εἰς φῶς διάφορα ἐπιχειρήματα, συνηγοροῦντα μᾶλλον ὑπὲρ τῆς θεωρίας τοῦ Herschel περὶ τοῦ πεπερασμένου τοῦ Σύμπαντος, παρὰ ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου θεωρίας τοῦ Struve, ἐν γένει δὲ κατὰ τὴν κρατοῦσαν ὁλονὲν γνώμην τὸ ἀστρικὸν ἡμῶν σύστημα τείνει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔχον ὡρισμένον τινὰ ὀργανισμὸν καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἄμορφον, ὡς ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε.

Κατὰ τὸν Πουανκαρέ, εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν *κενὸν* χῶρον. Ὡσαύτως κατὰ τὸν Ἀϊνστάϊν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ χῶρος κενός, ἤτοι χῶρος ἄνευ ὕλης ἢ ἑτέρου τινὸς μέσου, διότι τότε θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ διάδοσις τοῦ φωτός. Κατ' αὐτὸν ὁ χῶρος καὶ μετ' αὐτοῦ τὸ Σύμπαν εἶναι πεπερασμένα. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἡ μέση πυκνότης τῆς ὕλης ἐν τῷ Σύμπαντι εἶναι ἀνωτέρα ὁρι-

Digitized by Google

τινὸς ὁσονδήποτε μικροῦ, ἀλλὰ διαφόρου τοῦ μηδενός. Ἀγνοοῦντες ἐν τούτοις τὴν ἐν τῷ Σύμπαντι διανομὴν τῆς ὕλης καὶ συνεπῶς τὴν μέσην πυκνότητα αὐτῆς, δὲν δυνάμεθα ἀνεπιφυλάκτως νὰ δεχθῶμεν τὰ ὡς ἄνω πορίσματα, διὸ καὶ καταφεύγομεν εἰς διαφόρους μεθόδους πρὸς ἔλεγχον τῆς βασιμότητος αὐτῶν.

Τὸ πεπερασμένον τοῦ Σύμπαντος καὶ ἡ σπάνις ἀστέρων ἀπό τινος ὁρίου καὶ πέραν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ ἐκ τῆς προόδου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀστέρων, ἐφ' ὅσον ἡ λαμπρότης αὐτῶν ἐλαττοῦται. Ἐὰν ἅπαντες οἱ ἀπλανεῖς ἦσαν τῆς αὐτῆς εἰδικῆς λαμπρότητος, εἶναι προφανὲς ὅτι ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνηκόντων εἰς διαδοχικὰ μεγέθη ἀστέρων θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν ἀμέσως πόθεν ἄρχεται ἡ ἐλάττωσις τῆς πυκνότητος ἐν τῇ διανομῇ τῶν ἀπλανῶν. Ὡς γνωστὸν ὅμως, ἡ εἰδικὴ λαμπρότης τῶν ἀστέρων ποικίλλει σημαντικῶς, αὐξανομένης δὲ τῆς ἰσχύος τοῦ χρησιμοποιουμένου τηλεσκοπίου κατορθοῦμεν νὰ διακρίνωμεν ἀστέρας πολὺ ἀπωτέρους ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐβλέπομεν δι' ἀσθενεστέρου τηλεσκοπίου καὶ ἀνακαλύπτομεν πλείστους ὅσους νέους ἀμυδρούς. Παρὰ τὴν μεγάλην ποικιλίαν τῆς εἰδικῆς λαμπρότητος τῶν ἀπλανῶν, ὁ λόγος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀστέρων, ὡρισμένου τινὸς μεγέθους πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀστέρων τοῦ ἀμέσως κατωτέρου μεγέθους ἀποτελεῖ χρήσιμον ὁδηγὸν πρὸς προσδιορισμὸν τῆς μεταβολῆς τῆς πυκνότητος ἐν τῇ διανομῇ τῶν ἀπλανῶν. Ἐὰν οἱ ἀπλανεῖς ἦσαν ὁμαλῶς διανενεμημένοι ἐν τῷ χώρῳ ἐπ' ἄπειρον, ἤτοι μέχρι τῶν ἀπωτάτων ὁρίων, εἰς τὰ ὁποῖα δυνάμεθα νὰ διεισδύσωμεν διὰ τῶν ἰσχυροτάτων ἡμῶν τηλεσκοπίων, ὁ ἀνωτέρω λόγος ἔπρεπε νὰ ἔχῃ θεωρητικὴν τιμὴν $3{,}98=\alpha^{3/2}$ (ἔνθα α παριστᾷ τὸν λόγον τῶν λαμπροτήτων δύο ἀστέρων, ὧν τὰ μεγέθη διαφέρουσι κατὰ μονάδα), πᾶσα δὲ ἐλάττωσις τῆς πυκνότητος διανομῆς ἢ ἔνδειξις προσεγγίσεως εἰς τὰ ὅρια αὐτῆς θὰ ἐμαρτυρεῖτο ἐκ τῆς συνεχοῦς ἐλαττώσεως τοῦ λόγου τούτου διὰ τοὺς ἀστέρας τῶν μικροτέρων μεγεθῶν. Ὁ Seeliger, μελετήσας τὸν λόγον τοῦτον διὰ τοὺς ἀστέρας τῶν καταλόγων Durchmusterung τοῦ βορείου καὶ τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι διὰ τοὺς ὡς ἄνω ἀστέρας ὁ λόγος οὗτος κυμαίνεται μεταξὺ 3,85 καὶ 3,28. Ἐκ τῶν ἄκρων τούτων τιμῶν ἡ μὲν πρώτη ἀντιστοιχεῖ εἰς περιοχὰς εὑρισκομένας ἐγγὺς τοῦ Γαλαξίου, ἡ δὲ τελευταία εἰς τὰς κειμένας πλησίον τῶν πόλων αὐτοῦ. Ὡς ἀπεδείχθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Kapteyn, ὁ ἀνωτέρω λόγος βαίνει ἔτι μᾶλλον ἐλαττούμενος, ἐὰν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν ἀστέρες ἀμυδρότεροι τῶν περιλαμβανομένων εἰς τοὺς καταλόγους Durchmusterung, ἤτοι μικρότεροι τοῦ 9,5. Αἱ ἔρευναι αὗται ἀπέδειξαν σαφῶς τὴν ὕπαρξιν ὁρίου τοῦ ἀστρικοῦ Σύμπαντος τοὐλάχιστον κατὰ διεύθυνσιν κάθετον πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ Γαλαξίου.

Ἰδέαν περὶ τῶν διαστάσεων καὶ τοῦ σχήματος τοῦ Σύμπαντος παρέχουσιν ὡσαύτως καὶ αἱ ἔρευναι ἐπὶ τῶν ἰδίων κινήσεων τῶν ἀπλανῶν. Ἐὰν ἀντὶ τοῦ συνόλου τῶν ἀστέρων θεωρήσωμεν μόνον ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι μεγάλην ἰδίαν κίνησιν, ἤτοι τοὺς σχετικῶς πλησιεστέρους πρὸς ἡμᾶς, ἡ συμπύκνωσις αὐτῶν πρὸς τὸ γαλακτικὸν ἐπίπεδον φαίνεται πολὺ ἀσθενής, ἂν μὴ μηδαμινή. Οὕτως ὁ Kapteyn εὗρεν ὅτι οἱ ἀστέρες τοῦ καταλόγου τοῦ Bradley, οἱ ἔχοντες ἰδίαν κίνησιν μείζονα τῶν 5″ ἐντὸς ἑνὸς αἰῶνος, παρουσιάζουσιν ὁμαλὴν διανομὴν καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τοῦ οὐρανοῦ. Εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα κατέληξαν ὁ Sir F. W. Dyson καὶ ὁ Thackeray, λαβόντες ὑπ' ὄψιν τοὺς ἀστέρας τοῦ καταλόγου Groombridge ἀπὸ μεγέθους 6,5 καὶ ἄνω. Οἱ ἀμυδρότεροι ὅμως ἀστέρες, οἱ ἔχοντες αἰωνίαν ἰδίαν κίνησιν μείζονα τῶν 5″, παρουσιάζουσιν ἀξιοσημείωτον τάσιν συσσωρεύσεως ἑκατέρωθεν τοῦ γαλακτικοῦ ἐπιπέδου. Ἐὰν ἑπομένως γράψωμεν σφαῖραν μὲ κέντρον τὸ σημεῖον Σ καὶ ἀκτῖνα ΣΡ, ἐφαπτομένην τῶν ὁρικῶν ἐπιφανειῶν ΑΒ καὶ ΓΔ, οἱ ἐντὸς αὐτῆς ἀστέρες τῆς θεωρουμένης κατηγορίας δὲν θὰ παρουσιάζωσι γαλακτικὴν συγκέντρωσιν, τοὐναντίον ὅμως θὰ συμβῇ διὰ τοὺς ἀστέρας τῆς αὐτῆς κατηγορίας τοὺς κειμένους ἔξω τῆς σφαίρας ταύτης, ἀλλὰ πάντοτε μεταξὺ τῶν ὁρικῶν ἐπιφανειῶν ΑΒ καὶ ΓΔ. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ἅπαντες οἱ ἀστέρες μέχρι μεγέθους 6,5, ὧν ἡ ἰδία κίνησις ὑπερβαίνει τὰ 5″ ἐντὸς ἑνὸς αἰῶνος, εὑρίσκονται εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου μικροτέραν τῆς ΣΡ, ἐνῷ οἱ ἀμυδρότεροι μέν, ἀλλ' ἔχοντες ἐξ ἴσου μεγάλην αἰωνίαν ἰδίαν κίνησιν, εὑρίσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἀπόστασιν μείζονα τῆς ΣΡ. Τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς θεωρίας τοῦ W. Herschel περὶ τοῦ σχήματος τοῦ Σύμπαντος καὶ παρέχουσιν ἀμυδράν τινα ἰδέαν περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἀποστάσεως τῶν δύο ὁρικῶν ἐπιφανειῶν ΑΒ καὶ ΓΔ ἀπ' ἀλλήλων.

Ἐξετάζοντες τὰ τῆς διανομῆς τῶν ἀπλανῶν ἀναλόγως τοῦ φασματικοῦ των τύπου, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ ἀστέρες τοῦ τύπου II (οἱ ἡλιακοὶ) δὲν δεικνύουσι τάσιν τινὰ συγκεντρώσεως πρὸς τὸ γαλακτικὸν ἐπίπεδον. Τοῦτο ἰσχύει βεβαίως μόνον διὰ τοὺς λαμπροτέρους ἀπλανεῖς. διότι ἐλάχιστα γνωρίζομεν περὶ τῶν φασμάτων τῶν ἀστέρων, οἵτινες εἶναι ἀμυδρότεροι τοῦ 7,5 μεγέθους. Ἡ ὁμαλότης τῆς διανομῆς τῶν ἀστέρων τοῦ τύπου II ἐξηγεῖται ὡς ἑξῆς: Οἱ ἀπλανεῖς οὗτοι ἔχουσιν εἰδικὴν λαμπρότητα πολὺ μικροτέραν τῶν τοῦ τύπου I, συνεπῶς δὲ εἶναι εἰς σχετικῶς μικροτέραν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν, ἤτοι εὑρίσκονται ἐντὸς τῆς σφαίρας τῆς ἐχούσης ἀκτῖνα ΣΡ καὶ ὡς ἐκ τούτου φαίνονται ἰσάριθμοι κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις. Κατὰ τὸν F. Mc Clean, ἐὰν ἐκ τῶν ἀστέρων τοῦ τύπου I λάβωμεν τοὺς ἔχοντας μέγεθος ἀνώτερον τοῦ 3 5, οἱ μὲν ἀστέρες τοῦ ὑδρογόνου περικλείονται ἐντὸς τῆς σφαίρας ΣΡ, οἱ δὲ τοῦ Ἡλίου ἔχουσιν εὐρεῖαν διανομὴν ἐκτὸς αὐτῆς. Ἐκ τῶν ἀστέρων τῶν σπανιωτέρων φασματικῶν τύπων οἱ τοῦ τύπου III παρουσιάζουσιν, ὅπως καὶ οἱ τοῦ τύπου II, ὁμαλὴν διανομήν, οἱ τῶν τύπων ὅμως IV καὶ V συμπυκνοῦνται πρὸς τὸ γαλακτικὸν ἐπίπεδον.

Πρὸς καθορισμὸν τοῦ σχήματος καὶ τῶν διαστάσεων τοῦ Σύμπαντος, πλὴν τῶν ἀνωτέρω στατιστικῶν ἐρευνῶν, ἐγένοντο καὶ πολλαὶ ἄλλαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη μὲ βάσιν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπλανῶν μεταξὺ ὡρισμένων ἀστρικῶν μεγεθῶν, τὰς μέσας παραλλάξεις τῶν ὡρισμένου μεγέθους ἀστέρων, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐχόντων τὰς αὐτὰς ἀκτινικὰς κινήσεις ἀστέρων τοῦ αὐτοῦ φασματικοῦ τύπου ἢ τοῦ αὐτοῦ μεγέθους κτλ. Εἰς τὰς στατιστικὰς ταύτας ἐρεύνας, αἵτινες ἔχουσι πάντοτε μεγίστην σπουδαιότητα, προσετέθησαν τελευταίως καὶ αἱ νέαι φωτομετρικαὶ μέθοδοι, ὧν ἡ ἐφαρμογὴ ἐπὶ τῶν ἀμυδροῦ μεγέθους Κηφειδῶν ὑπόσχεται πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῶν διαστάσεων τοῦ Σύμπαντος.

Κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Shapley ἐπὶ τῶν μεταβλητῶν ἀστέρων τῆς κατηγορίας ταύτης οἱ μακρᾶς περιόδου Κηφεῖδαι ἀπαντῶνται καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἀλλ' ἐνῷ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ γαλακτικοῦ ἐπιπέδου εὑρίσκονται Κηφεῖδαι μέχρις ἀποστάσεως 5000 παρσέκ, ἡ ἑκατέρωθεν τοῦ ἐπιπέδου τούτου ἀπόστασίς των δὲν ὑπερβαίνει τὰ 150 παρσέκ. Ἀντιθέτως οἱ βραχείας περιόδου Κηφεῖδαι ἀπέχουν τοῦ γαλακτικοῦ ἰσημερινοῦ περὶ τὰ 960 παρσὲκ κατὰ μέσον ὅρον, ἀπαντῶσι δὲ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπιπέδου τούτου εἰς ἀπόστασιν 6000 παρσὲκ περίπου. Ἀφ' ἑτέρου φωτομετρικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῶν ἀμυδρῶν μεταβλητῶν ἀπέδειξαν ὅτι τὰ ἀστρικὰ σμήνη τοῦ Τοξότου εὑρίσκονται εἰς ἀπόστασιν 10.000 παρσέκ, ἤτοι 32.590 ἐτῶν φωτός.

Ἡ σπουδαιοτέρα μεταξὺ τῶν τελευταίων στατιστικῶν ἐρευνῶν πρὸς προσδιορισμὸν τῶν διαστάσεων καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ Γαλαξίου ὀφείλεται εἰς τὸν Ὁλλανδὸν ἀστρονόμον Kapteyn (1922). Κατ' αὐτὸν ὁ Γαλαξίας ἀποτελεῖ εὐρὺ ἀστρικὸν σμῆνος, ἔχον σχῆμα πεπλατυσμένου ἐλλειψοειδοῦς ἐκ περιστροφῆς, τοῦ ὁποίου ὁ μέγας ἄξων εἶναι πενταπλάσιος τοῦ μικροῦ. Οἱ ἀστέρες συνωστίζονται πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ἐλλειψοειδοῦς αὐτοῦ, ὅσον δὲ ἀπομακρυνόμεθα τοῦ κέντρου ἡ πυκνότης τῆς διανομῆς των ἐλαττοῦται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε εἰς ἀπόστασιν 550 παρσὲκ ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἄξονος καὶ 2800 παρσὲκ ἐπὶ τοῦ μεγάλου καταντᾷ ἴση πρὸς τὸ δέκατον τῆς τιμῆς, ἣν ἔχει παρὰ τὸ κέντρον ἢ πρὸς τὸ ἑκατοστόν, ἐὰν αἱ ἀντίστοιχοι ἀποστάσεις αὐξηθῶσιν εἰς 1.700 καὶ 8.500 παρσέκ. Ἕκαστον κυβικὸν χιλιοπαρσὲκ ἐγγὺς τοῦ κέντρου τοῦ ἐλλειψοειδοῦς περιλαμβάνει 45 ἀστέρας, τὸ δὲ σύνολον τῶν ἀστέρων τοῦ Γαλαξίου ὑπολογίζεται εἰς 47.000.000.000.

Τὸ «Σύμπαν τοῦ Kapteyn» παρέχει ἀληθοφανῆ εἰκόνα τῆς πραγματικότητος, ἂν καὶ δὲν ἀποτελεῖ εἰμὴ πρώτην προσέγγισιν ἐν τῇ λύσει τοῦ πολυπλοκωτάτου τούτου προβλήματος. Οὕτω λ. χ. ἐν ταῖς σχετικαῖς ἐρεύναις δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν τὰ τυπικὰ ἀστρικὰ σμήνη ἢ νέφη ἀστέρων, τὰ περιεχόμενα ἐντὸς τοῦ Γαλαξίου, ἡ διάφορος ἔκτασις αὐτοῦ πρὸς διαφόρους διευθύνσεις ἐν τῷ γαλακτικῷ ἐπιπέδῳ καὶ ποικίλαι ἄλλαι λεπτομέρειαι, τὰς ὁποίας λόγῳ τοῦ θανάτου δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπεξεργασθῇ συμπληρωματικῶς. Εἰς τὸ «Σύμπαν τοῦ Kapteyn» οἱ ἀστέρες ἀκολουθοῦσιν ὡρισμένα ρεύματα, εἰς τὰ ὁποῖα, κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Eddington, ἡ ἐπικρατεστέρα φορὰ εἶναι κατὰ διεύθυνσιν κάθετον πρὸς τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἐλλειψοειδοῦς. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Kapteyn ἡ ταχύτης ἀπομακρύνσεως τῶν ἀστέρων ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ Γαλαξίου ἀνέρχεται εἰς 100 χλμ. κατὰ δευτερόλεπτον, ἐπειδὴ δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀστέρων τοῦ Γαλαξίου ἔχουσι μικροτέραν ταχύτητα, ἀνήκουσι πιθανῶς εἰς τὸ «Σύμπαν τοῦ Kapteyn», ἐκεῖνοι δὲ τῶν ὁποίων ἡ ταχύτης εἶναι μείζων τοῦ ἀνωτέρω ὁρίου πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ἐπισκέπται, προερχόμενοι ἔξωθεν. Πιθανώτατα οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἀστέρες ἀποτελοῦσι μέλη ἄλλου τινὸς συστήματος, ἔχοντος πολὺ μικροτέραν πυκνότητα καὶ κατὰ πολὺ μεγαλυτέρων διαστάσεων, περιλαμβάνοντος δὲ τὸ «Σύμπαν τοῦ Kapteyn» ὡς ἰδιαίτερον τμῆμα.

Κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην τὸ Σύμπαν δὲν ἀποτελεῖται ἐκ μόνου τοῦ Γαλαξίου, περιλαμβάνοντος ἐν ἑαυτῷ ὡς τοπικὰ συστήματα τὰ ἀστρικὰ σμήνη καὶ τοὺς νεφελοειδεῖς, ἀλλ' ἐκ τοῦ Γαλαξίου καὶ τῶν ἐξωγαλακτικῶν νεφελοειδῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ ἴδιον Γαλαξίαν, ἤτοι, ὅπως καὶ αὐτός, ἀποτελεῖ σπειροειδῆ νεφελοειδῆ. Κατὰ ταῦτα ὁ χῶρος εἶναι ἐγκατεσπαρμένος ὑπὸ νεφελοειδῶν, ὅπως ἡ θάλασσα ὑπὸ νήσων· κατὰ τὸν Shapley ὅμως «ἂν οἱ ἐξωγαλακτικοὶ νεφελοειδεῖς εἶναι νῆσοι, ὁ Γαλαξίας ἀποτελεῖ ἤπειρον». Οἱ ἐξωγαλακτικοὶ νεφελοειδεῖς ἀποτελοῦσι γιγαντιαῖα συστήματα, εὑρισκόμενα εἰς τεραστίας ἀποστάσεις ἀπὸ τῶν ὁρίων τοῦ ἡμετέρου Γαλαξίου. Οὕτω λ. χ. ὁ μέγας σπειροειδὴς νεφελοειδὴς τῆς Ἀνδρομέδας ἔχει διάμετρον ἴσην περίπου πρὸς τὰ τρία τέταρτα τοῦ «Σύμπαντος τοῦ Kapteyn», διάφοροι δὲ ἄλλοι ἐξωγαλακτικοὶ νεφελοειδεῖς ἀπέχουσιν ἀφ' ἡμῶν τόσον, ὥστε τὸ φῶς των διὰ νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς Γῆς ἀπαιτεῖ χρόνον μεγαλύτερον ἐκείνου, ὅστις διέρρευσεν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ζωῆς ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου.

Αἱ διὰ τοῦ φασματοσκοπίου παρατηρήσεις τῶν μεμακρυσμένων τούτων οὐρανίων σωμάτων ὡδήγησαν εἰς νέας καταπληκτικὰς ἀποκαλύψεις περὶ τῶν διαστάσεων καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Σύμπαντος ἐν γένει. Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ φάσματος τῶν σπειροειδῶν νεφελοειδῶν ἀπεδείχθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὅτι τὰ σώματα ταῦτα, ἐξαιρέσει δύο μόνον, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος μετὰ ταχύτητος τόσον μεγαλυτέρας, ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασίς των. Φασματοσκοπικαὶ παρατηρήσεις διὰ τοῦ ἐν Mount Wilson μεγίστου τῶν σημερινῶν τηλεσκοπίων ἀπέδειξαν ὅτι ἡ ταχύτης ἀπομακρύνσεως τῶν ἐν λόγῳ νεφελοειδῶν ἀνήρχετο περίπου εἰς 500 χλμ. κατὰ δευτερόλεπτον καὶ ἀνὰ μεγαπαρσὲκ ἀποστάσεως ἀφ' ἡμῶν (ἀνὰ 3.260.000 ἔτη φωτὸς περίπου).

Τὸ ἐξαγόμενον τοῦτο τῶν παρατηρήσεων ἐφάνη ἀρχικῶς διαφωνοῦν πρὸς τὰ πορίσματα τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος, κατὰ τὴν ὁποίαν οὐδὲν ὑλικὸν σύστημα δύναται νὰ ἔχῃ ταχύτητα ἀνωτέραν τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός. Διότι, ἐὰν λάβωμεν ἀστέρα τινὰ εἰς ἀπόστασιν 600 μεγαπαρσὲκ ἀπὸ τῆς Γῆς, εἶναι προφανὲς ὅτι κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὁ ἐν λόγῳ ἀστὴρ θὰ ἀπομακρύνεται μετὰ ταχύτητος 600×500 χμ., ἤτοι 300 000 χμ. κατὰ δευτερόλεπτον. Ἑπομένως ἀπὸ τοῦ ἀστέρος αὐτοῦ, ὅστις ἀπομακρύνεται μετὰ ταχύτητος ἴσης πρὸς τὴν τοῦ φωτός, δὲν θὰ δεχώμεθα οὐδεμίαν φωτεινὴν ἀκτῖνα. Ἡ ἀντίρρησις πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος προκύπτει ἀμέσως, ἐὰν ὁ περὶ οὗ πρόκειται ἀστὴρ ληφθῇ εἰς ἀπόστασιν ὑπερβαίνουσαν τὰ 600 μεγαπαρσέκ. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἀποκλείεται πᾶν σφάλμα εἴς τε τὰς παρατηρήσεις καὶ εἰς τὴν μαθηματικὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος, ἡ προκειμένη ἀντίρρησις εἶναι κατ' ἀνάγκην φαινομενική. Μὲ ἄλλους λόγους ἡ αὔξησις τῆς ταχύτητος ἀπομακρύνσεως τῶν νεφελοειδῶν ἀναλόγως τῆς ἀφ' ἡμῶν ἀποστάσεως αὐτῶν δὲν εἶναι πραγματική, ἀλλὰ ἐκλαμβάνομεν αὐτὴν ὡς τοιαύτην, διότι εἰς τὴν πραγματικότητα διαστέλλεται ὁμαλῶς τὸ Σύμπαν, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβανώμεθα. Ἡ τοιαύτη διαστολὴ τοῦ Σύμπαντος, ὡς ἀπέδειξεν ὁ ἀββᾶς Lemaître, καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λουβαίνης, ἀποτελεῖ συνέπειαν τῶν μαθηματικῶν τύπων τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος. Κατὰ τὸν ἴδιον τὸ Σύμπαν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πορισμάτων τοῦ Ἀϊνστάϊν, ἐκτὸς μιᾶς καμπυλότητος, ὀφειλομένης εἰς τὴν ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσαν ὕλην, ἔχει καὶ ἰδίαν τινὰ καμπυλότητα, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κατασκευήν, αἱ δὲ διαστάσεις του αὐξάνουσι μετὰ τῆς ποσότητος τῆς ὕλης. Τὸ ὑπὸ τοιούτους ὅρους συγκεκροτημένον Σύμπαν θὰ εἶναι πάντοτε ἀσταθὲς καὶ θὰ ὑπόκειται εἰς ἐπ' ἄπειρον διαστολὴν ἢ συστολήν, ἐὰν δὲ γνωρίζωμεν τὴν κατάστασιν τοῦ τοιούτου Σύμπαντος κατά τινα στιγμήν, εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογίσωμεν τὸν χρόνον, ὅστις διέρρευσεν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διαστολῆς αὐτοῦ. Ὁ χρόνος οὗτος ἀνέρχεται εἰς μερικὰ δισεκατομμύρια ἔτη. Ἂν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἴρεται ἡ ἀνωτέρω ἀντίφασις μεταξὺ τῆς αὐξούσης ταχύτητος ἀπομακρύνσεως τῶν νεφελοειδῶν καὶ τῆς βασικῆς ἀρχῆς τῆς σχετικότητος, τὰ πορίσματα, τὰ ὁποῖα συνεπάγεται ἡ φαινομένη διαστολὴ τοῦ Σύμπαντος, εἶναι ἀρκετὰ περίεργα.

Οὕτως ἡ ὁρικὴ ἀπόστασις τῶν 600 μεγαπαρσέκ, πέραν τῶν ὁποίων ἀγνοοῦμεν τί συμβαίνει, συμπίπτει περίπου πρὸς τὸ μῆκος τῆς ἀκτῖνος τοῦ σφαιρικοῦ κατὰ τὸν Ἀϊνστάϊν Σύμπαντος. Πέραν τοῦ ὁρίου τούτου δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τίποτε λόγῳ τῆς καμπυλότητος τοῦ Σύμπαντος.

Ὁμοίως, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἡ ἔναρξις τῆς διαστολῆς τοῦ Σύμπαντος χρονολογεῖται ἀπό τινων δισεκατομμυρίων ἐτῶν. Τὸ διάστημα τοῦτο ἰσοῦται πρὸς τὴν ἡλικίαν τῆς Γῆς, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς διαρκείας τῶν ραδιενεργῶν σωμάτων. Ἐν τούτοις ἡ ἡλικία τῶν ἀπλανῶν ὑπολογίζεται περίπου εἰς 5 τρισεκατομμύρια ἔτη. Συνεπῶς εἶναι δύσκολον νὰ παραδεχθῇ κανεὶς ὅτι ἡ ἔναρξις τῆς διαστολῆς τοῦ Σύμπαντος ὑπῆρξε σύγχρονος πρὸς τὴν γέννησιν τῆς Γῆς.

Ἓν ἐκ τῶν σπουδαίων ζητημάτων, τὰ ὁποῖα.

Digitized by Google

προέκυψαν, ὑπῆρξεν ἐπίσης καὶ ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ ἂν ἡ διαστολὴ τοῦ Σύμπαντος ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ μήκους κύματος τοῦ φωτὸς ἢ ὄχι. Ἐν καταφατικῇ περιπτώσει συνάγεται ὅτι, ἐὰν τὸ Σύμπαν διαστέλλεται μετὰ ταχύτητος 500 χμ. κατὰ δευτερόλεπτον, ἡ μεταβολὴ τοῦ μήκους κύματος τοῦ φωτὸς ἐντὸς ἑνὸς ἔτους θὰ ἀνήρχετο εἰς τὸ 1 : 20, 1[9] τῆς ἀρχικῆς του τιμῆς, ἤτοι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ προσδιορισθῇ πειραματικῶς, καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ἀκόμη ὅτι τὰ πρὸς τοῦτο εἰδικὰ ὄργανα μετρήσεως δὲν θὰ συμμετεῖχον εἰς τὴν διαστολὴν τοῦ Σύμπαντος. Σημειωτέον ὅτι ὁ Gheury de Bray, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ πρὸ 80 ἐτῶν προσδιορισμοῦ τῆς ταχύτητος τοῦ φωτὸς (πείραμα τοῦ Fizeau), συνεπέρανεν ὅτι αὕτη ἔκτοτε θὰ ἠλαττώθη κατὰ 4 χμ. ἐτησίως. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἡ ἐνέργεια (sv) ἑνὸς ἐλευθέρου φωτονίου δυνάμει τῆς ἀρχῆς τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας παραμένει σταθερά. Ἐὰν δὲ ὁ παράγων h (παγκόσμιος σταθερὰ τοῦ Plank) μένῃ σταθερός, θὰ εἶναι σταθερὰ καὶ ἡ συχνότης γ τῆς παλμικῆς κινήσεως τοῦ φωτονίου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ διαστολὴ τοῦ Σύμπαντος συνεπάγεται κατ' ἀνάγκην τὴν αὔξησιν τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός. Ὁπωσδήποτε ἡ τοιαύτη αὔξησις ἔσται ἐλαχίστη καὶ δὲν θὰ καταστῇ αἰσθητὴ εἰμὴ εἰς τὸ τέλος μακροτάτου χρονικοῦ διαστήματος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι εὐνόητον διατί παρὰ τὴν σταθερότητα τῶν θεωρητικῶν βάσεων, ἐφ' ὧν ἑδράζεται τὸ ἔργον τοῦ ἀββᾶ Lemaître, πολλοὶ ἐπιστήμονες, διατηροῦντες εἰσέτι μεγάλας ἐπιφυλάξεις, ἀναζητοῦσιν ἄλλας λύσεις πρὸς ἐξήγησιν τῆς πρὸς τὸ ἐρυθρὸν μεταθέσεως τῶν γραμμῶν τοῦ φάσματο. τῶν σπειροειδῶν νεφελοειδῶν.

Ἐν τῇ ἀναζητήσει τοιούτων λύσεων κατέφυγον κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ φαινόμενον τοῦ Compton, ὅπερ συνίσταται εἰς τὸ ἑξῆς: Ἀπὸ τῆς διατυπώσεως τῆς θεωρίας τοῦ Ἀϊνστάϊν εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ φωτεινὴ ἐνέργεια εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου συγκεκεντρωμένη εἰς κοκκία ἢ φωτόνια, τὰ ὁποῖα, κινούμενα μετὰ ταχύτητος ἴσης πρὸς τὴν τοῦ φωτός, συγκρούονται μετὰ τῶν ἠλεκτρονίων, τὰ ὁποῖα ἐκπορεύονται καθ' ἑκάστην στιγμὴν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἢ τῶν ἀπλανῶν, κινούμενα μετὰ ταχύτητος μικροτέρας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ πολὺ διαφερούσης τῆς τοῦ φωτός. Συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῶν συγκρούσεων, ἡ ἐνέργεια τοῦ φωτονίου καθ' ἑκάστην σύγκρουσιν ἐλαττοῦται. Δυνάμει τῆς σχέσεως τοῦ Plank τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν συχνότητα γ, ἤτοι ἡ ἀντίστοιχος ἀκτινοβολία πλησιάζει πρὸς τὸ ἐρυθρόν. Πλὴν τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἐνεργείας του τὸ φωτόνιον ὑπόκειται καὶ εἰς ἐκτροπὴν κατά τινα γωνίαν, ὡς δὲ προκύπτει ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ, ἡ γωνία αὕτη συνδέεται πρὸς τὸ μέγεθος τῆς μετατοπίσεως τῶν γραμμῶν τοῦ φάσματος πρὸς τὸ ἐρυθρόν. Βεβαίως τὸ φαινόμενον τοῦ Compton ἐξηγεῖ ποιοτικῶς τὴν φαινομένην ἀπομάκρυνσιν τῶν νεφελοειδῶν· ἡ δυσχέρεια ἐν τούτοις ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι δὲν δυνάμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον νὰ ὑπολογίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν συγκρούσεων μεταξὺ φωτονίων καὶ ἠλεκτρονίων ἐντὸς τῆς φωτεινῆς ἀκτῖνος. Κατὰ τὸν Sir James Jeans ἡ μετάθεσις τῶν γραμμῶν τοῦ φάσματος τῶν νεφελοειδῶν πρὸς τὸ ἐρυθρὸν εἶναι συνέπεια τῆς ἀποστάσεως αὐτῶν, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς περὶ Σύμπαντος θεωρίας τοῦ Ὁλλανδοῦ ἀστρονόμου de Sitter. Ἡ μετάθεσις ὅμως αὕτη εἶναι πολὺ μικροτέρα τῆς παρεχομένης ὑπὸ τῆς παρατηρήσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ αἴτιον ἀνεζητήθη ἀλλαχοῦ.

Κατὰ τὸν δρα Zwicky ἡ μετάθεσις τῶν φασματικῶν γραμμῶν θὰ ἠδύνατο ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἕλξιν, ἣν τὰ οὐράνια σώματα ἀσκοῦσιν ἐπὶ τῶν ἐγγύθεν αὐτῶν διερχομένων ἀκτίνων τοῦ φωτός, αἵτινες οὐ μόνον ἐκτρέπονται τῆς ἀρχικῆς των διευθύνσεως, ἀλλὰ καὶ γίνονται ἐρυθρότεραι. Πρὸς βεβαίωσιν τῆς θεωρίας τοῦ Zwicky ὁ Ten Bruggencate ἐξήτασε τὸ φῶς σφαιροειδῶν τινων συστροφῶν, ἀνηκουσῶν εἰς τὸν ἡμέτερον Γαλαξίαν καὶ κειμένων εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἀπόστασιν ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐχουσῶν σημαντικῶς διαφερούσας μάζας. Ἡ παρατήρησις ἀπέδειξεν ὅτι αἱ γραμμαὶ τοῦ φάσματος παρουσίαζον μετάθεσιν πρὸς τὸ ἐρυθρόν, ἥτις ὅμως δὲν ἦτο ἐξ ὅλους ἡ αὐτή, ὅπως ὤφειλε νὰ εἶναι, ἂν ἐξηρτᾶτο μόνον ἐκ τῆς ἀποστάσεώς των, ἀλλ' ἀπεδείχθη συνδεομένη πρὸς τὰς μάζας τῶν ἀστρικῶν τούτων σμηνῶν. Ἐν τούτοις, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ σμήνη ταῦτα, ἀποτελοῦντα μέρος τοῦ ἡμετέρου Γαλαξίου, προφανῶς δὲν ἀπομακρύνονται ἡμῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ μᾶζά των δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστή, δι' ὃ καὶ ἡ θεωρία τοῦ Zwicky δὲν εὑρίσκει ἐπαρκεῖς ὑποστηρικτάς.

Ἐσχάτως ὁ ἐν Βιέννῃ καθηγητὴς A. Haas προέτεινε νέαν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τῆς διαστολῆς τοῦ Σύμπαντος. Κατ' αὐτὸν δὲν πρόκειται περὶ μεταβολῆς τοῦ χώρου, ἀλλὰ περὶ μεταβολῆς τοῦ χρόνου. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὰ ὡρολόγια τοῦ Σύμπαντος παρουσιάζουσι σταθερὰν ἐπιτάχυνσιν. Ἑπομένως γεγονὸς συμβὰν ἐν τῷ παρελθόντι, πρέπει νὰ φαίνεται καθυστερημένον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ αὐτὸ γεγονὸς ὅπερ συμβαίνει τώρα. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης ὁ καθηγητὴς Haas παρατηρεῖ ὅτι αἱ περὶ τῶν νεφελοειδῶν γνώσεις μας στηρίζονται ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως τοῦ φωτός, ὅπερ ἐξεπέμφθη πρὸς ἡμᾶς πρὸ ἑκατομμυρίων ἐτῶν. Κατὰ ταῦτα ἡ διαστολὴ τοῦ Σύμπαντος οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι, παρὰ ἐπιτάχυνσις τοῦ χρόνου.

Τέλος ὁ μηχανικὸς E. Savin, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς ἐλαττώσεως τῆς δυναμικῆς ἐνεργείας τοῦ Σύμπαντος, ἐξηγεῖ δι' αὐτῆς τὴν μετάθεσιν τῶν γραμμῶν πρὸς τὸ ἐρυθρόν. Πάντως τὸ μέγα τοῦτο καὶ δύσκολον πρόβλημα δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁριστικῶς λελυμένον (βλ. καὶ λ. *οὐρανός*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Αἰγινήτου*, Μαθήματα ἀστρονομίας.— *Russel, Dugan et Stewart*, Astronomy II.—*G. Hale*, Evolution of Stars.—*S. Jones*, General Astronomy.—*Sir A S Eddington*, The expanding universe. — *Bourgoine*, Deux conquêtes du spectroscope (Revue Scientifique).—*A. Machiels*, L'expansion de l'univers (Astronomie 1932).

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

συμπανηγυρίζω· πανηγυρίζω μετ' ἄλλων, μετέχω τῆς πανηγύρεως.

συμπαραβάλλω· παραβάλλω, συγκρούω συγχρόνως.

συμπαρακάθημαι, ἀόρ. *συμπαρεκάθισα*· κάθημαι παρά τινι, μετ' ἄλλου: «συμπαρακάθημαι εἰς τὴν τράπεζαν, — εἰς τὸ συνέδριον».

συμπαραστατῶ (—*έω*)· εἶμαι συμπαραστάτης, συμβοηθός, παραστέκομαι μὲ ἄλλον.

συμπαρασύρω· παρασύρω ὁμοῦ: «συμπαρέσυρε τοὺς φίλους του εἰς τὸν ὄλεθρον».

συμπαρομάρτησις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ συμπαρομαρτῇ τι.

συμπαρομαρτῶ (—*έω*)· παρομαρτῶ, παρακολουθῶ, εἶμαι παρακολούθημα.

σύμπας, *σύμπασα*, *σύμπαν*· ἐντελῶς ὅλος, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως: «σύμπας ὁ κόσμος», «σύμπαντες οἱ ἄνθρωποι» || *σύμπαν* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

συμπάσχω, ἀόρ. *συνέπαθον*· πάσχω ὁμοῦ μετά τινος || συναισθάνομαι τὸ ἀλλότριον πάθος, συμπαθῶ, συμπονῶ.

συμπατριώτης (ὁ), θηλ. —*τισσα*· ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς πατρίδος, συμπολίτης, ὁμοεθνής.

συμπεθερεύω· δημοτ., συγγενεύω ἀπὸ συμπεθεριά, ἐξ ἀγχιστείας || μετέρχομαι τὸν συμπέθερον, τὸν προξενητήν, προξενεύω: «μοῦ συμπεθερεύουν μιὰ καλὴ κόρη».

συμπεθεριὰ (ἡ), καὶ *συμπεθεριό* (τό) δημοτ., ἡ ἐξ ἀγχιστείας συγγένεια: «ἔχουν συμπεθεριά» || προξενιά: «ποιὸς ἔκαμε τὴ συμπεθεριά».

συμπεθεριάζω· δημοτ., συγγενεύω ἐξ ἀγχιστείας, συμπεθερεύω.

συμπεθερικὰ (τά)· δημοτ., περιληπτικῶς, οἱ συμπεθέροι, οἱ ἐξ ἀγχιστείας συγγενεῖς.

συμπεθερικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς συμπεθέρους.

συμπέθερος (ὁ), θηλ. *συμπεθέρα* δημοτ., συγγενὴς ἐξ ἀγχιστείας || *συμπεθέροι* ἰδίᾳ λέγονται οἱ γονεῖς καὶ οἱ λοιποὶ οἰκεῖοι ἑκατέρου τῶν συζύγων εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις || προξενητής γαμβροῦ ἢ νύμφης: παροιμ. «ἀνύπανδρος συμπέθερος γιὰ λόγου του γυρεύει».

Σύμπελ (Sybel), *Ἐρρῖκος*. Γερμανὸς ἱστορικὸς (1817—1895). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Βόννῃ, Μαρβούργῳ, Μονάχῳ, διευθυντὴς τῶν κρατικῶν ἀρχείων τῆς Πρωσσίας ἐν Βερολίνῳ καὶ κατ' ἐπανάληψιν μέλος τῆς πρωσσικῆς βουλῆς, ἀντίπαλος τοῦ Βίσμαρκ. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς πρώτης σταυροφορίας» (1841), «Ἡ γένεσις τοῦ γερμανικοῦ βασιλείου ὑπὸ Γουλιέλμου τοῦ Α» (1844), «Ἱστορία τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τοῦ 1789—1795» (1853—1858), «Ἱστορία τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τοῦ 1795—1800» (1872—1874), «Τὸ γερμανικὸν ἔθνος καὶ ἡ αὐτοκρατορία» (1862) κ. ἄ. Τῷ 1856 ἵδρυσε τὸ «Ἱστορικὸν περιοδικόν».

— **Σύμπελ** (Sybel), *Λουδοβῖκος φὸν* —. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος (1846—1929). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Marburg της Γερμανίας καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν κλασσικὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς χριστιανικῆς τέχνης. Ἐκ τῶν μελετῶν καὶ συγγραμμάτων αὐτοῦ τὰ κυριώτερα κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν εἶναι τὰ ἑξῆς: «Athena und Marsyas Bronzemünze des Berliner Museums» (1879), «Katalog der Skulpturen zu Athen» (1881) «Kritik des ægyptischen Ornaments. Archäologische Studie» (1883), «Weltgeschichte der Kunst bis zur Erbauung der Sophienkirche» (1888), «Wie die Griechen ihre Kunst erwarben» (1892), «Weltgeschichte der Kunst im Altertum» (1903), «Christliche Antike. Einführung in die altchristliche Kunst» (τόμ. 2, 1906—1909), «Frühchristliche Kunst» (1920), «Entwickelungsgeschichte der christlichen Antike» (1921).

Β. Δ. Θ.

συμπελέκημα (τό)· πελέκημα, λείανσις ἐπιφανείας.

συμπελεκῶ (—*άω*)· πελεκῶ, λειαίνω ἐπιφάνειαν.

συμπεραίνω, ἀόρ. *συνεπέρανα*· συνάγω συμπέρασμα, ἐκ δεδομένου τινὸς σχηματίζω νέαν σκέψιν: «ἀπὸ ὅσα μοῦ λέγει συμπεραίνω ὅτι εἶναι σοβαρὸς ἄνθρωπος».

συμπέρασμα (τό)· ἡ ἐκ δεδομένου τινὸς σχηματιζομένη νέα σκέψις, τὸ ἐκ συλλογισμοῦ συναγόμενον.

— [*Λογικ.*] Ἐκλήθη *συμπέρασμα* ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους (Ἀναλ. προτ. Α 8, 30α 5) καὶ ἐπιφορὰ ὑπὸ τῶν στωϊκῶν, ἡ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς ἀναγκαίως συναγομένη ἐκ τῶν δύο προκειμένων κρίσις (βλ. λ. *συλλογισμός*).

συμπερασματικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ συμπέρασμα, ὁ τοῦ συμπεράσματος: «ὅλα αὐτὰ εἶναι συμπερασματικὰ» οὐχὶ ἀσφαλῆ || ὁ δι' οὗ δηλοῦται συμπέρασμα: «συμπερασματικοὶ σύνδεσμοι», «προτάσεις συμπερασματικαί».—Ἐπίρρ. *συμπερασματικῶς*.

—**συμπερασματικαὶ** ***προτάσεις*** [*Συντακτ.*]. Καλοῦνται *συμπερασματικαὶ* (ἢ ἄλλως *ἀποτελεσματικαὶ* προτάσεις ἢ καὶ *προτάσεις ἀκολουθίας*) αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσάγονται διὰ τῶν συνδέσμων, *ὥστε* καὶ *ὡς* καὶ δηλοῦν τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ἐπακολούθημα ἐνεργείας τινός. Αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος προτάσεις ἐκφέρονται: 1) διά τινος ἐκ τῶν ἐγκλίσεων, διὰ τῶν ὁποίων ἐκφέρονται καὶ αἱ προτάσεις τῆς κρίσεως: «ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, *ὥστε ἀπέκρυψε* καὶ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους», «πλοῖα ὑμῖν πάρεστιν, *ὥστε*, ὅπῃ ἂν βούλησθε, ἐξαίφνης *ἂν ἐπιπέσοιτε*» κλπ.' 2) δι' ἀπαρεμφάτου, ὅταν πρόκειται νὰ παρασταθῇ τὸ ἀποτέλεσμα ὡς ἁπλῆ σκέψις τοῦ λέγοντος, ὡς δυνατὸν δηλαδὴ καὶ ἐνδεχόμενον (χωρὶς ὅμως νὰ δηλοῦται, ἂν ὄντως ἐπακολουθῇ ἢ ὄχι): «πολλὴν κραυγὴν ἐποίουν, *ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν*» «ἐνετύγχανον τάφροις ὕδατος πλήρεσιν, *ὡς μὴ δύνασθαι* διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν» κλ. Αἱ συμπερασματικαὶ προτάσεις εἰσάγονται ἐνίοτε καὶ δι' ἀναφορικῶν ἀντωνυμιῶν (ἀναφορικαὶ ἀποτελεσματικαὶ προτάσεις: «οὐκ ἦν ὥρα, *οἵα* (=ὥστε) τὸ πεδίον ἄρδειν» κλ. - Ω

συμπερασμὸς (ὁ)· σκέψις συναγομένη ἐκ δεδομένου τινός: «κατὰ συμπερασμὸν» κατὰ πρόχειρον σκέψιν, κατ' εἰκασίαν.

συμπεριλαμβάνω· περιλαμβάνω ὁμοῦ: «συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ ἔξοδα».

συμπεριφορὰ (ἡ)· τὸ συμπεριφέρεσθαι, ὁ τρόπος καθ' ὃν φέρεταί τις πρὸς τοὺς ἄλλους: «καλή, —, κακὴ —, σεμνὴ συμπεριφορά».

συμπεριφέρω· ὁμοῦ περιφέρω || παθ., φέρομαι πρός τινα κατὰ τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον τρόπον: «συμπεριφέρεται καλῶς, — ἀξιοπρεπῶς».

συμπέταλα (τὰ) [*Βοτ.*]. Κατηγορία φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα φυτὰ μὲ ἄνθη φέροντα πέταλα συμφυῆ. Εἰς τὰ συμπέταλα ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι: *ἐρεικοειδῆ, διοσπειροειδῆ, πριμουλοειδῆ, στρεψιανθῆ, προσωπανθῆ, καμπανουλοειδῆ, ρουβιδοειδῆ, σωρανθῆ, χειλανθῆ* κτλ.

Δ. Ν. Π

σύμπηγμα (τό)· τὸ συμπεπηγός, τὸ πηγμένον.

συμπηγνύω, ἀόρ. *συνέπηξα—συνεπάγην*· πηγνύω, συνδέω σταθερῶς || μεταφ., καταρτίζω: «συνέπηξαν ἑταιρείαν».

σύμπηκτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· πηκτός, πεπηγώς: «σύμπηκτον γάλα, — ἔλαιον».

συμπήκτωσις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ καταστῇ τι σύμπηκτον: «συμπήκτωσις ἐλαίου, — γάλακτος».

συμπήξιον (τὸ) (sympexion). Οὕτω καλεῖται ἀνατομικῶς μᾶζα μικροσκοπικῶν σωματίων, ἅτινα εὑρίσκονται ἐντὸς κεκλεισμένων κυστιδίων τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος, τοῦ σπληνός, τῶν πασχόντων λεμφικῶν γαγγλίων κλπ.

Μ. Ν. Κ

σύμπηξις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συμπηγνύειν, σύνδεσις: «σύμπηξις ἑταιρείας, — ὀργανισμοῦ».

συμπιεζόμετρον (τό). Ὀνομασία ἣν ἔδωσαν οἱ Γάλλοι (sympiésomètre) εἰς ὄργανόν τι μετεωρολογικόν, ἐπινοηθὲν τῷ 1830 πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ὑδραργυρικοῦ βαρομέτρου, ὡς εὐμετακινήτου καὶ εὐαισθητότερον. Ὑπῆρξε πρόδρομος τῶν κατὰ τὸ 1847 ὑπὸ τοῦ Vidi ἐπινοηθέντων ἀνύγρων (anéroides) μεταλλικῶν βαρομέτρων, ἅτινα ὀνομάζονται ἐπὶ καιρὸν οἱ Ἄγγλοι ἐξηκολούθουν ὀνομάζοντες sympiesometer.

Σ. Ε.

συμπιέζω· πιέζω, στενοχωρῶ τι πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ ὄγκου του: «συμπεπιεσμένος ἀήρ».

συμπίεσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συμπιέζειν, πίεσις πρὸς περιορισμὸν τοῦ χώρου: «συμπίεσις ὑγρῶν, — στερεῶν, — ἀερίων».

Digitized by Google

—*[Φυσ.]* *Συμπίεσις* καλεῖται ἡ ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν ἐξωτερικῶν δυνάμεων **ἐλάττωσις τοῦ ὄγκου** ἀερίου τινός, συνεπαγομένη τὴν αὔξησιν τῆς ἐσωτερικῆς πιέσεως τοῦ ἀερίου. Διὰ τὰ λεγόμενα τέλεια ἀέρια ἡ συμπίεσις ἀκολουθεῖ τελείως ὡρισμένον νόμον, τὸν νόμον τῶν Boyle καὶ Mariotte, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ πίεσις εἶναι ἀκριβῶς ἀντιστρόφως ἀνάλογος τοῦ ὄγκου, ἐφ' ὅσον ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀερίου παραμένει ἡ αὐτή. Γ. Θ. Κ.

—*[Μεταλλ.]* *Συμπίεσις* καλεῖται κατεργασία, καθ' ἣν ἐξασκεῖται ἐπὶ μετάλλου ἰσχυρὰ συνεχὴς πίεσις πρὸς βελτίωσιν τῆς ὑφῆς αὐτοῦ, μετατροπὴν τοῦ σχήματος ἢ συγκόλλησιν. Ἐφαρμοζομένη εἰς εἰσέτι τετηγμένα πλινθώματα χάλυβος καὶ ἀσκουμένη ἐπὶ μακρὸν δι' ὑδραυλικοῦ πιεστηρίου, ἡ συμπίεσις βελτιώνει τὴν ὑφὴν τοῦ χάλυβος καὶ περιορίζει μεγάλως τὸ κενὸν συμπτύξεως (σύστημα Harmet). Ἡ συμπίεσις ἐν ὑψηλῇ θερμοκρασίᾳ ἀπαιτεῖ μικροτέραν πίεσιν. Ἐφαρμόζεται εἰς τὸν σίδηρον, χάλυβα, χαλκόν, ὀρείχαλκον, μόλυβδον καὶ ψευδάργυρον πρὸς βελτίωσιν τῶν μηχανικῶν αὐτῶν ἰδιοτήτων, καὶ διὰ τὴν συγκόλλησιν τεμαχίων π. χ. σιδήρου. Ἐν ψυχρῷ ἡ συγκόλλησις ἀπαιτεῖ πολὺ μεγάλας πιέσεις (μόλυβδος 20 γρμ. κατὰ χλστμ²., κασσίτερος 30, ψευδάργυρος 50, χαλκὸς 60). Ἐν ψυχρῷ ἡ συμπίεσις αὐξάνει τὴν σκληρότητα τῶν σιδηρῶν, χαλυβδίνων, χαλκίνων, μολυβδίνων κ.τ.λ. ἀντικειμένων. Διὰ τῆς συμπιέσεως προκαλοῦνται καὶ παραμορφώσεις ἐν θερμῷ ἢ ἐν ψυχρῷ, ὡς καὶ διὰ κρούσεως. Θ. Χ.

— συμπίεσις *ἐγκεφαλική*· βλ. λ. *ἐγκεφαλικὴ* συμπίεσις.

συμπιεστὴς (ὁ) *[Μηχανολ.]*. Μηχανὴ μετατρέπουσα κινητήριον ἐνέργειαν εἰς ἐνέργειαν πιέσεως ἀερίου. Τὸ πρὸς συμπίεσιν ἀέριον παραλαμβάνεται ὑπὸ ὡρισμένην πίεσιν, συνήθως τὴν ἀτμοσφαιρικήν, καὶ συμπιέζεται δι' ἐμβόλου ἐντὸς τοῦ κυλίνδρου τῆς μηχανῆς, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται ὑπὸ πίεσιν ηὐξημένην. Ἐὰν ἡ αὔξησις τῆς πιέσεως πρόκειται νὰ εἶναι μεγάλη, ἡ συμπίεσις διαιρεῖται εἰς δύο ἢ περισσότερα στάδια, κατὰ τὰ ὁποῖα τὸ ἀέριον διέρχεται διαδοχικῶς δι' ἰσαρίθμων κυλίνδρων, ἐντὸς ἑκάστου τῶν ὁποίων ὑφίσταται τμηματικὴν αὔξησιν τῆς πιέσεως. Κατὰ τὴν διὰ δύο διαδοχικῶν κυλίνδρων διάβασίν του, τὸ ἀέριον ψύχεται συνήθως, ἐλαττουμένης οὕτω τῆς δαπάνης κινητηρίου ἔργου. Γ. Θ. Κ.

— *[Βλητ.]* Καλεῖται *συμπιεστὴς* ὁ ἐκ καθαροῦ (ἐρυθροῦ) χαλκοῦ μικρὸς κύλινδρος, διαστάσεων καθωρισμένων μετ' ἀπολύτου ἀκριβείας καὶ κατεσκευασμένος ὑπὸ συνθήκας ἐντελῶς καθωρισμένας καὶ κανονικάς, δι' οὗ μετρεῖται ἡ μεγίστη πίεσις (τάσις), ἡ ἀναπτυσσομένη ἐν τῇ θαλάμῃ τῶν πυροβόλων ὅπλων κατὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν. Ὁ συμπιεστὴς ἐκ τῆς πιέσεως τῶν ἀερίων παραμορφοῦται διὰ συμπιέσεως· ἡ τιμὴ τῆς μεγίστης πιέσεως ἐξάγεται βοηθείᾳ πίνακος καὶ ἐκ τῆς βραχύνσεως, ἣν ὑπέστη ὁ κυλινδρίσκος. Οἱ συμπιεσταὶ τίθενται ἐντὸς εἰδικοῦ κλείστρου ἢ ἐντὸς τῆς φυσίγγης. Ὁ συμπιεστὴς ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου λοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Nobl. Γ. Α. ΚΝ.

συμπιεστικός, *—ή, —όν*· ὁ προκαλῶν συμπίεσιν, πιεστικός.

συμπιεστός, *—ή, —όν*· ὁ συμπεπιεσμένος· ‖ ὁ δυνάμενος νὰ συμπιεσθῇ· ‖ *συμπιεστὸν* (τό)· ὡς οὐσ. ἡ ἰδιότης τῶν σωμάτων τοῦ νὰ περιορίζωνται κατ' ὄγκον.

συμπίλημα (τό)· τὸ συμπεπιλημένον, μῖγμα ἐκ συμπιέσεως διαφόρων ἀνομοίων πραγμάτων ὡς ἐν μάζῃ, συνήθως μεταφ., οἷον ὡς χαρακτηριστικὸν πραγματείας, λόγου ποικίλου καὶ ἀσυναρτήτου περιεχομένου.

συμπίλησις,—*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συμπιλεῖν, συμπίεσις, συνένωσις διαφόρων πραγμάτων ὡς ἐν μάζῃ.

συμπιλῶ (*—έω*)· συμφύρων, μιγνύων πιέζω πρὸς σχηματισμὸν ἑνὸς ὄγκου, οἱονεὶ μάζης, συνήθως μεταφ. «πρὸς ἀπαρτισμὸν τῆς πραγματείας του συνεπίλησε διαφόρους γνώμας ἀσυναρτήτους».

συμπίπτω, ἀόρ. *συνέπεσον* καὶ—*σα*· οἱονεὶ πίπτων συναντῶμαι μετ' ἄλλου, συγκρούομαι, ἐν γένει συναντῶμαι: «αἱ προσπάθειαί μας συμπίπτουν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν», «συνέπεσαν αἱ γνῶμαί των»· ‖ ἀπροσώπ. ἀντὶ τοῦ *συμβαίνει*: «συνέπεσε νὰ ταξιδεύσωμεν μαζί», «συμπίπτει νὰ εἴμεθα ὁμόφρονες».

σύμπλασμα (τό). Οὕτω καλεῖται μᾶζα πρωτοπλασματικὴ πολυπύρηνος, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ὅρια κυττάρων, ἀλλ' ἀποτελεῖ σύντηγμα ἢ συγχώνευσιν κυττάρων ὑποστάντων ἤδη νέκρωσιν ἢ ἐκφύλισιν. Μ. Ν. Κ.

σύμπλατος (τὸ) (γαλ. καὶ ἀγγλ. co-latitude) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς ἀστρονομικῆς ναυτιλίας, ὀφειλόμενος εἰς τὸν Μ. Ματθαιόπουλον, σημαίνων δὲ τὸ συμπλήρωμα (90—Λ) τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους Λ τόπου τινὸς ἢ στίγματος πλοίου. Σ. Ε. Λ.

σύμπλεγμα (τό)· τὸ συμπεπλεγμένον, τὸ οἱονεὶ διὰ πλοκῆς, διὰ συνυφάνσεως προερχόμενον: «καλλιτεχνικὸν σύμπλεγμα» παράστασις γραφικὴ ἢ γλυπτὴ ἀποτελοῦσα ἓν ὅλον, οἷον ἡ γιγαντομαχία, ἡ γέννησις τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ Λαοκόων μετὰ τῶν υἱῶν του κατασπαρασσόμενος ὑπὸ δύο ὄφεων κ. ἄ.· ‖ «σιδηροδρομικὸν —, τροχιοδρομικὸν σύμπλεγμα» τὸ διὰ σιδηροδρόμων, τροχιοδρόμων συγκοινωνιακὸν σύστημα· ‖ καθόλου, πᾶν τὸ διὰ πλοκῆς συντελούμενον, οἷον δύο ἢ τριῶν κεφαλαίων γραμμάτων, τῶν λίθων ἐν τῇ οἰκοδομικῇ κ. τ. τ.

— **σύμπλεγμα** ***γωνιῶδες***, ἢ ***γωνιακὸν*** *[Οἰκοδ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον διατάσσονται καὶ συμπλέκονται οἱ κανονικῆς μορφῆς λίθοι (τεχνητοὶ ἢ φυσικοί), εἰς τὰς θέσεις τῆς συναντήσεως δύο τοίχων κατὰ γωνίαν ἢ τῆς διασταυρώσεως αὐτῶν. Ἡ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον σύμπλεξις τῶν λίθων εἶναι ἀναγκαία πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συμπτώσεως τῶν ἁρμῶν τῶν ἀλληλοϋπερκειμένων στρώσεων, χάριν τῆς ἐπιτεύξεως τῆς καλῆς συνδέσεως τῶν συναντωμένων τοίχων. Α. Α. Κ.

— **σύμπλεγμα** ***οἰδιπόδειον*** *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *οἰδιπόδειον* σύμπλεγμα

— **σύμπλεγμα** ***σιδηροδρομικῶν γραμμῶν***. Τὸ σύνολον τῶν γραμμῶν σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, αἱ ὁποῖαι συνήθως ἀποτελοῦν δέσμην γραμμῶν συγκλινουσῶν κατὰ τὸ ἓν ἢ καὶ ἀμφότερα τὰ ἄκρα πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γραμμὴν καὶ διακρίνονται εἰς συνεχεῖς καὶ κλειστὰς γραμμάς. Λέγεται σύμπλεγμα καὶ τὸ σύνολον τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν περιοχῆς τινος ἢ δικτύου, ὡς καὶ τὸ σύνολον τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἑνὸς κράτους ἢ μιᾶς ἠπείρου. Α. Τ.

συμπλεκτικός, *—ή, —όν*· ὁ εἰς τὴν συμπλοκὴν ἢ τὴν πλοκὴν ἀναφερόμενος: «συμπλεκτικοὶ σύνδεσμοι».—Ἐπίρρ. ***συμπλεκτικῶς***.

— **συμπλεκτικοὶ** ***σύνδεσμοι***. Οὗτοι ἀνήκουν εἰς τοὺς παρατακτικοὺς λεγομένους συνδέσμους, ἤτοι τοὺς χρησιμεύοντας πρὸς σύνδεσιν προτάσεων ὁμοειδῶν πρὸς ἀλλήλας «Ὁ Κῦρος ἠγάσθη *τε* αὐτὸν *καὶ* δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρεικούς», κλ. «Πετρόμπεης καθόντανε ψηλὰ στὸ Πετροβούνι *κ'* ἐσφούγγιζε τὰ μάτια του μ' ἕνα χρυσὸ μαντῆλι» (δημ. ᾆσμ.). Οἱ συμπλεκτικοὶ σύνδεσμοι εἶναι *τέ, καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ.* — Ω.

σύμπλεκτος, (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· συμπεπλεγμένος, ὁ διὰ συμπλέγματος ὑφιστάμενος.

— **σύμπλεκτος μῦς** *['Ανατομ.]*. 1) *Σύμπλεκτος ἐλάσσων* ἢ *αὐχενομαστοειδής*· μοῖρα τοῦ μηκίστου μυός, καλουμένη κυρίως *μήκιστος κεφαλικός*. 2) *Σύμπλεκτος μείζων*· μοῖρα τοῦ ἡμιακανθώδους μυός, καλουμένη κυρίως *ἡμιακανθώδης κεφαλικός*. Ι. Π.

συμπλέκω, ἀόρ. *συνέπλεξα—συνεπλάκην*, παθ. μετχ. *συμπεπλεγμένος*· πλέκω ὁμοῦ, συνδέω διὰ πλοκῆς, σχηματίζω σύμπλεγμα: «συμπλέκω τὰς χεῖρας»· ‖ συνήθως παθ. *συμπλέκομαι*· ἔρχομαι εἰς χεῖρας, διαπληκτίζομαι: «συνεπλάκησαν διὰ μικρὰν ἀφορμήν»· ‖ «συνεπλάκησαν τὰ ἀντίπαλα στρατεύματα» ἤρχισαν τὴν μάχην.

σύμπλεξις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συμπλέκειν, συμπλοκή: «σύμπλεξις τῶν χειρῶν».

συμπλέω, ἀόρ. *συνέπλευσα*· πλέω ὁμοῦ, συνταξιδεύω.

Συμπληγάδες, ἢ ***Πλαγκταί***, ἢ ***Κυανέαι***, ἢ ***Συνδρομάδες***. ἢ ***Συνορμάδες*** (ἐνν. *πέτραι*) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ζεῦγος σκοπέλων, περὶ ὧν ἐμυθολογεῖτο ὅτι καθίστων ἀδύνατον τὴν διέλευσιν πλοίου, διὰ στενοῦ εἰς ἑκάτερον τῶν κεράτων τοῦ ὁποίου ὡρθοῦτο ὁ τοιοῦτος σκόπελος, ἄνευ συντριβῆς. Προφανῶς ὁ μῦθος ὑπαινίσσεται στενὰ στόμια, βραχώδεις τὰς πλευρὰς ἔχοντα καὶ ὑπὸ ὁρμητικοῦ ρεύματος διαρρεόμενα. Καὶ ὁ μὲν Ὅμηρος (Ὀδυσ. μ, 60) καὶ οἱ μυθογράφοι τῶν Ἀργοναυτικῶν (*Ἀπολλων*. Δ, 924. *Ἀπολλόδωρ*. Α, 9,25), ποιούμενοι μνείαν αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν Χάρυβδιν καὶ τὴν Σκύλλαν, ἐπιτρέπουν τὴν ὑπόθεσιν, καθ' ἣν ὑπενοεῖτο παρ' αὐτῶν ὁ σύγχρονος πορθμὸς τῆς Μεσσήνης. Κατ' ἄλλους πάλιν τῶν ἀρχαίων (ὡς εὕρηται παρὰ *Στράβ*. Γ, 170) ἐταυτίζοντο αὗται πρὸς τὰς Γαδειρίδας πύλας τοῦ Πινδάρου. Κατὰ τὸν κλασσικὸν ὅμως μῦθον (*Εὐριπ*. Μηδ 2), ὃν δέχεται ὁ Ἡρόδοτος (Δ, 85 καὶ 89) καὶ ὁ Στράβων (Α, 21 καὶ Γ, 149), ἀπὸ ἀπόψεως γεωγραφικῆς ἀλληγορίας, Συμπληγάδες ἦσαν αἱ κατὰ τὰ δύο κέρατα τοῦ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου στομίου τοῦ Βοσπόρου βραχονησῖδες. Βραδύτερον ὅμως αἱ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ στομίου Κυανέαι τῆς Ἀσίας, ἐὰν ὄντως ὑπῆρξάν ποτε, ἐξηφανίσθησαν, διὰ νὰ ἀπομείνουν αἱ πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Πάνιον—οὗ ἀσφαλῶς εἶναι ἀποσπάσματα—βραχονησῖδες, Οὐρεκὲ Τασὶ (=κλωστικὴ ἠλακάτη) ὀνομαζόμεναι. Εἰς τὴν μείζονα τούτων λείψανα ἀρχαίου βωμοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ στήλη, κοινῶς ἀλλὰ καὶ πεπλανημένως στήλη τοῦ Πομπηΐου ὀνομαζομένη. Ὡς πρὸς τὸν μῦθον, καθ' ὃν αἱ πέτραι αὗται ἄλλοτε μὲν διίσταντο καὶ ἄλλοτε συνεθλίβοντο, ἀκινητήσασαι, ἀφ' ἧς τὰς διῆλθεν ἡ περιστερὰ τῆς Ἀργοῦς, δίδεται ἡ ἐξήγησις ὅτι ἀποτελεῖ οὗτος ἀλληγορίαν κατὰ τοὺς μὲν τῆς κατὰ τὰς τρικυμίας περιοδικῆς ἀποκαλύψεως τοῦ πρὸς τὴν ἤπειρον συνδέοντος αὐτὰς ὑφαλισθμοῦ, κατ' ἄλλους δὲ τοῦ φαινομένου, ὅπερ παρέχει τοῦ Βοσπόρου ἡ σκολιότης, ὅστις, λόγῳ τῶν καμπῶν καὶ τῶν ἀκρωτηρίων του, συχνὰ ἀποκρύπτει τὸ ἄνοιγμά του εἰς τὸν διαπλέοντα, διὰ νὰ τὸ ἐμφανίσῃ ἀποτόμως καὶ πάλιν νὰ τὸ ἀποκρύψῃ. Ἡ προσεγγίζουσα θέσις τῶν ὡς Συμπληγάδων νομιζομένων πετρῶν τούτων εἶναι περίπου πλάτ. 41°14′ Β., μῆκ. 29°07′ Ἀν., κατὰ τὸν ἀγγλικὸν χάρτην 1198: The Bosporus. Σ. Ε. Λ.

συμπληρῶ (*—όω*)· πληρῶ καθ' ὁλοκληρίαν τὰς ἐλλείψεις, τὰ κενά: «συνεπλήρωσε χρόνον συντάξεως», «συνεπλήρωσεν ἔτος ὅλον», «συνεπληρώθη εἷς μήν»· ‖ φέρω εἰς πέρας, περατῶ, τελειώνω: «συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του εἰς τὴν Εὐρώπην».

συμπλήρωμα (τό)· τὸ δι' οὗ συμπληροῦταί τι, τὸ πρὸς συμπλήρωσιν προστιθέμενον· ‖ καθόλου, πᾶν ὅ,τι συμπληροῖ ἐλλείψεις, κενά, διορθοῖ ἐσφαλμένα κττ.

—*[Χημ.]* Βλ. λ. *ἔνζυμος* (τ. ΙΑ′, σ. 168 γ).

—*[Μικροβ.]* Βλ. λ. *ἀλεξῖναι*.

συμπληρωματικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ὡς συμπλήρωμα χρησιμεύων: «συμπληρωματικαὶ πιστώσεις».—Ἐπίρρ. ***συμπληρωματικῶς***.

—**συμπληρωματικαὶ** ***οὐσίαι***· βλ. λ. *ἀλεξῖναι*.

—**συμπληρωματικαὶ** ***ὗλαι***· βλ. λ. *βιταμῖναι*.

—**συμπληρωματικὴ** ***γωνία*** *[Γεωμετρ.]*. *Συμπληρωματικὴ γωνία* ἄλλης λέγεται ἡ γωνία, ἥτις μετὰ τῆς ἄλλης ἀποτελεῖ μίαν ὀρθήν. Ὥστε ἂν ἡ α εἶναι συμπληρωματικὴ τῆς β, θὰ εἶναι α+β=90°. Τοιαῦται γωνίαι συμπληρωματικαὶ ἀλλήλων ἐν τῷ σχήματι εἶναι αἱ ΒΑΓ καὶ ΓΑΔ, ἀποτελοῦσαι τὴν ὀρθὴν ΒΑΔ. Ν. Ε. Γ.

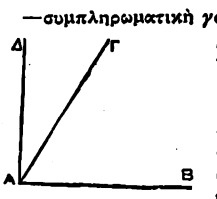

συμπλήρωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συμπληροῦν, πλήρωσις κενῶν ἢ ἐλλείψεων: «συμπλήρωσις θέσεως».

συμπληρωτικός,—*ή,*—*όν*· ὁ πρὸς συμπλήρωσιν γενόμενος, ὁ συμπληρῶν.—Ἐπίρρ. ***συμπληρωτικῶς***.

συμπλοιοκτησία (ἡ) *['Εμπορ. Δίκ.]*. Ἡ συμπλοιοκτησία ὑπάρχει ἐπὶ πλειόνων ἰδιοκτητῶν τοῦ αὐτοῦ πλοίου (συμπλοιοκτητῶν), ἑνουμένων ἐπὶ σκοπῷ ἐκμεταλλεύσεως αὐτοῦ, κατὰ λόγον τῆς ἐπὶ τοῦ πλοίου μετοχῆς αὐτῶν, συνήθως λόγῳ τῆς μεγίστης ἀξίας τῶν πλοίων καὶ τῶν κινδύνων αὐτῶν, καὶ συνιστᾶται καθ' ὃν τρόπον συνιστῶνται αἱ κοιναὶ ἑταιρεῖαι, καὶ δὴ αἱ ἀνώνυμοι. Μόνον ἐν ἐλλείψει τοιούτων ἑταιρικῶν συμφωνιῶν ἰσχύουσιν αἱ περὶ συμπλοιοκτησίας διατάξεις τῶν ἄρθρων 290—309 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν ὁποίων ἡ συμπλοιοκτησία ἀποτελεῖ εἶδος ἑταιρείας ἐντελῶς ἰδίας μορφῆς, ἀλλὰ δὲν ἀποτελεῖ νομικὸν πρόσωπον, οὐδ' ἔχει ἑταιρικὴν ἐπωνυμίαν. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ συμπλοιοκτήτου ἀντιπροσωπεύει τὴν κατὰ κυριότητα μερίδα του ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ τῶν παραρτημάτων του, καθὼς ἐπὶ τῆς λοιπῆς συμπλοιοκτησίας, οἷα τὰ ἀποταμιεύματα, ἄνθρακες κλπ. καὶ ἐν γένει ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῆς συμπλοιοκτησίας.

Τοῦ ὅρου συμπλοιοκτησία γίνεται χρῆσις πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς ἐννοίας τῆς ὑπὸ τῶν συμπλοιοκτητῶν ἐκμεταλλεύσεως τοῦ πλοίου, διότι ὁ ἄλλος ὅρος τοῦ *συνεφοπλισμοῦ* δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ ὅταν μισθωταὶ ἢ ἄλλα πρόσωπα, μὴ ὄντα καὶ ἰδιοκτῆται τοῦ πλοίου, ἀναλαμβάνωσι παρ' αὐτῶν τὴν δι' ἴδιον λογαριασμὸν ἐκμετάλλευσιν αὐτοῦ, ὅπερ εἶναι περίπτωσις ἐξαιρετική. Ἀνήκει πρὸ παντὸς εἰς τοὺς συμπλοιοκτήτας νὰ κανονίσωσι μεταξύ των διὰ συμβάσεως, ρητῆς ἢ σιωπηρᾶς, τοὺς ὅρους καὶ τὸν τρόπον τῆς κοινῆς διαχειρίσεως καὶ συνεκμεταλλεύσεως τοῦ πλοίου αὐτῶν, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ νόμος δὲν ἐπεμβαίνει πρὸς διακανονισμὸν τῶν καθαρῶς συμβατικῶν τούτων σχέσεων. Ἐν ἐλλείψει συμβάσεως, κατὰ τὸ ἄρθρον 291 καὶ ἐπ., τὴν ἔκτασιν τῆς ἐξουσίας τῆς διαχειρίσεως τοῦ πλοίου ρυθμίζει ἡ γνώμη τῆς πλειοψηφίας, ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει ἡ πλειοψηφία δι' ἀποφάσεώς της διορίζει διαχειριστὴν τοῦ πλοίου, ὁ νόμος κανονίζει τὴν ἔκτασιν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. Ἀπέναντι τῶν τρίτων ὁ διαχειριστὴς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐνεργῇ πᾶσαν πρᾶξιν διαχειρίσεως καὶ πᾶσαν δικαιοπραξίαν, ἣν συνήθως συνεπάγεται ἡ διαχείρισις τῆς συμπλοιοκτησίας, ἰδίως τὸν ἐξοπλισμόν, τὴν συντήρησιν καὶ τὴν ναύλωσιν τοῦ πλοίου, τὴν ἀσφάλισιν τοῦ ναύλου, τῶν δαπανῶν τοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τῶν ἐξόδων ἀβαριῶν, καθὼς καὶ πᾶσαν εἴσπραξιν χρημάτων, ἀναγομένην εἰς

Digitized by Google

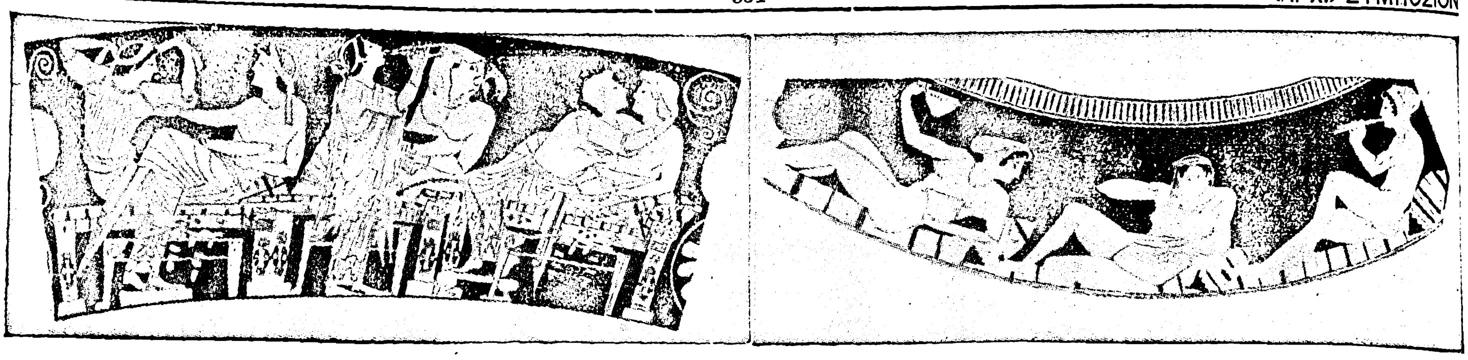

Σκηναὶ ἀρχαίων ἑλληνικῶν συμποσίων ἐξ ἀγγειογραφιῶν.

τὴν αὐτὴν διαχείρισιν. Αἱ ἐξωτερικαὶ σχέσεις τοῦ διαχειριστοῦ μετὰ τῶν τρίτων κανονίζονται ὑπὸ τῶν ἄρθρων 293—295, αἱ δὲ ἐσωτερικαὶ μετὰ τῶν πλοιοκτητῶν ὑπὸ τῶν ἄρθρων 295—309. Ἡ ἀπέναντι τῶν τρίτων εὐθύνη τῶν συμπλοιοκτητῶν, ὡς τοιούτων, ὁρίζεται κατὰ λόγον τῆς ἐπὶ τοῦ πλοίου μετοχῆς αὐτῶν. Ἡ συμπλοιοκτησία συνήθως λύεται καθ' ὃν τρόπον προνοεῖ ἡ συστήσασα αὐτὴν σύμβασις. Ἐὰν ὅμως δὲν ἐλήφθη τοιαύτη πρόνοια, ἢ ἐὰν ἡ συμπλοιοκτησία ὑφίσταται ἄνευ συμβάσεως, ἡ λύσις γίνεται διὰ δικαστικῆς ἐκποιήσεως τοῦ πλοίου (ἄρθρ. 307—309). Γ. Ν. Κ.

συμπλοκεύς,—*έως* (ὁ) *[Ναυτ.]*. —1) Παράρτημα μηχανήματος ζευγνῦον ἢ ἀποζευγνῦον δύο μέρη αὐτοῦ, ὅπως τὸ ἓν λαμβάνον ἀπ' εὐθείας κίνησιν τὴν μεταδώσῃ εἰς τὸ ἄλλο, ὅταν ὑπόκειται ζεῦξις, ἢ ὅπως καταστήσῃ ἐλεύθερον τὸ δεύτερον δι' ἀποζεύξεως. —2) Ναυτικὸν ἐργαλεῖον αἰχμηρόν, δι' οὗ ἀνοίγονται τὰ ἔμβολα τῶν πρὸς ἕνωσιν σχοινίων. Σ. Ε. Λ.

συμπλοκὴ (ἡ)· τὸ συμπλέκεσθαι, σύμπλεξις: «συμπλοκὴ τῶν χειρῶν»· || μεταφ., διαπληκτισμός, κοιν. *πιάσιμο, τσάκωμα*: «συμπλοκὴ ἐχθρικῶν ὁμάδων ἢ ἀτόμων»· || σύρραξις ἀντιπάλων στρατῶν, μικρᾶς διαρκείας ἢ μικρᾶς ἐκτάσεως· ἀντιδιαστέλλεσαι πρὸς τὴν μάχην: «ἐσημειώθησαν συμπλοκαὶ εἰς τὰ σύνορα».

— *[Ρητορ.]* Ἡ *συμπλοκὴ* εἶναι σχῆμα λόγου μεικτὸν ἐκ τῆς *ἐπαναφορᾶς* καὶ τῆς *ἀντιστροφῆς*, ἔχον καὶ ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει τὴν αὐτὴν λέξιν· οἷον τὸ τοῦ Αἰσχίνου: «ἐπὶ σαυτὸν καλεῖς, ἐπὶ τοὺς νόμους καλεῖς, ἐπὶ τὴν δημοκρατίαν καλεῖς». Ι. Φ. Δ.

— *[Ποιν. Δίκ.]* Βλ. λ. *σωματικαὶ βλάβαι*.

συμπλοκοειδῆ (τὰ) (Symplocaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη δένδρων ἢ θάμνων, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικήν. Ἀξιολογώτερον γένος εἶναι ὁ *σύμπλοκος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σύμπλοκος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· συμπεπλεγμένος.

σύμπλοκος (ὁ) (Symplocus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *συμπλοκοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα μὲ φύλλα ἀκέραια καὶ καρπὸν δρύπην. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σύμπλοκος ὁ ἐρυθρανθὴς* (Symplocus roseflοris), πολυκλαδῶδες δένδρον μὲ ὡραιότατα ἐρυθροκυανᾶ καὶ εὐώδη ἄνθη. Φύεται εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ καλλιεργεῖται διὰ τὸ σκληρότατον ξύλον του, χρήσιμον εἰς τὴν οἰκοδομικήν. Δ. Ν. Π.

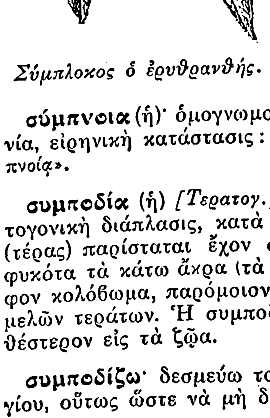

Σύμπλοκος ὁ ἐρυθρανθής.

σύμπνοια (ἡ)· ὁμογνωμοσύνη, ὁμόνοια, συμφωνία, εἰρηνικὴ κατάστασις: «συνεργάζονται ἐν συμπνοίᾳ».

συμποδία (ἡ) *[Τερατογ.]*. Οὕτω καλεῖται τερατογονικὴ διάπλασις, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἔμβρυον (τέρας) παρίσταται ἔχον συνηνωμένα καὶ συμπεφυκότα τὰ κάτω ἄκρα (τὰ δύο σκέλη) εἰς ἓν ἄμορφον κολόβωμα, παρόμοιον πρὸς τὰ τῶν σειρηνομελῶν τεράτων. Ἡ συμποδία παρατηρεῖται συνηθέστερον εἰς τὰ ζῷα. Μ. Ν. Κ.

συμποδίζω· δεσμεύω τοὺς πόδας τοῦ ὑποζυγίου, οὕτως ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ τρέχῃ.

συμπόδιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται ὁ ἄξων τοῦ φυτοῦ, οὗτινος ὁ ἐπάκριος ὀφθαλμὸς παραμένει ἀτροφικός, ὁπότε παρακωλύεται ἡ πλήρης αὐτοῦ ἀνάπτυξις. Δ. Ν. Π.

συμπολεμῶ (—έω)· πολεμῶ συμμαχῶν μετά τινος, συναγωνίζομαι.

συμπολιτεία (ἡ)· ἕνωσις πολιτειῶν ἀνεξαρτήτων μὲν καθόλου ἀπ' ἀλλήλων, ὑπεχουσῶν δὲ ἀμοιβαίας ὑποχρεώσεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀνεξαρτησίας των καὶ προαγωγὴν κοινῶν συμφερόντων: «Ἀχαϊκὴ —, Αἰτωλικὴ συμπολιτεία», «Ἑλβετικὴ συμπολιτεία».

—*[Διεθν. Δίκ.]* Βλ. *ἕνωσις κρατῶν*.

συμπολιτειακοί (οἱ). Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ συμπολιτειακοῦ κόμματος, ὅπερ ἱδρύθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς καὶ περιελάμβανε τοὺς κεκηρυγμένους ὑπὲρ τῆς ἑνότητος τῆς ἀμερικανικῆς συμπολιτείας. Ἡ ὀνομασία διετηρήθη καὶ μέχρι σήμερον, ἱστορικῶς μᾶλλον, διότι κοινῶς τὸ κόμμα τοῦτο καλεῖται νῦν τῶν ρεπουμπλικάνων. Θ. Κ.

συμπολιτεύομαι· ἐπὶ νόμων, θεσμῶν κττ., ἰσχύω ἐπίσης ὡς εἷς ἄλλος: «ἡ πολιτικὴ δικονομία συμπολιτεύεται μὲ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον»· || μετχ. *συμπολιτευόμενος, —η, —ον*· ὁ τῶν κυβερνώντων ὀπαδός, ἀντίθ. *ἀντιπολιτευόμενος*: «συμπολιτευομένη ἐφημερίς»· || ***συμπολιτευόμενος*** (ὁ)· ὡς οὐσ., πολίτης ὀπαδὸς τῶν κυβερνώντων.

συμπολιτευόμενος (ὁ)· βλ. *συμπολιτεύομαι*.

συμπολίτευσις, —*εως* (ἡ)· περιληπτικῶς, οἱ συμπολιτευόμενοι βουλευταί, ἀντίθ. *ἀντιπολίτευσις*· || καθόλου, οἱ ὀπαδοὶ τῶν κυβερνώντων.

συμπολίτης (ὁ)· ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ἐν γένει ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς χώρας, συμπατριώτης.

συμπόνια (ἡ)· δημοτ., συναίσθησις τοῦ ἀλλοτρίου πόνου, συμπάθεια.

σύμπονος (ὁ) *[Βυζ.]*. Ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὁ βοηθὸς παντὸς ἀνωτέρου διοικητικοῦ, δικαστικοῦ ἢ οἰκονομικοῦ ἄρχοντος. Ν. ΚΛΣ

συμπονῶ (—*έω*· ἀόρ. *συνεπόνεσα*, συναισθάνομαι τὸν ἀλλότριον πόνον, τὴν ἀλλοτρίαν λύπην, συμπάσχω.

συμπορεύομαι· πορεύομαι ὁμοῦ, συνοδοιπορῶ.

συμποσιάζω· μετέχω συμποσίου, εὐωχοῦμαι μετ' ἄλλων.

συμποσιακός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ συμπόσιον, ὁ τοῦ συμποσίου: «συμποσιακαὶ συζητήσεις».

—**συμποσιακὰ** *ᾄσματα* *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τὰ ἐν τοῖς συμποσίοις ᾀδόμενα ᾄσματα, ἅτινα ἦσαν ἔντεχνα καὶ ἀξιόλογα, μελοποιούμενα συνήθως ὑπὸ ἐπισήμων καὶ δημοφιλῶν μελοποιῶν. Τὰ ἐν λόγῳ ᾄσματα ᾔδοντο κατὰ τὸν πότον, ἤτοι περὶ τὸ τέλος τῆς ἑστιάσεως, ὅτε, προσφερομένου τοῦ οἴνου καὶ γενομένων πρῶτον τῶν σπονδῶν, ἐψάλλετο ὑπὸ πάντων τῶν συμποσιαστῶν, ἑνὸς προεξάρχοντος, ὁ *παιάν*, ἤτοι τὸ εὔθυμον καὶ ἐνθουσιαστικὸν ᾆσμα τῇ συνοδείᾳ αὐλοῦ, μεθ' ὃ πάντες ἀπὸ κοινοῦ ἤρχοντο τῆς ᾠδῆς συνοδείᾳ καὶ μουσικῶν ὀργάνων συνήθως. Κατόπιν ᾔδοντο τὰ *παροίνια* ἢ *σκόλια*, ἅτινα ᾔδοντο ἀκανονίστως ὑπὸ τῶν συμποσιαστῶν, ἑκάστου αὐτῶν κρατοῦντος ἐνῷ ᾖδε κλάδον μυρσίνης (τὴν μυρρίνην) ἢ ποτήριόν τι μετὰ λύρας, ἣν ὁ προᾴδων ἐπεδίδεν εἰς ὅν τινα ἔκρινεν ἱκανόν, ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὸ ᾆσμα, ἵνα οὕτως οἱ ἄμουσοι ἀποκλείωνται τῆς ᾠδῆς. Τὰ συμποσιακὰ ᾄσματα συνώδευον κυρίως κιθαρῳδός, αὐλητρίδες καὶ ὀρχηστρίδες, περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ συμποσίου ἐξήρχοντο πολλάκις οἱ συμποσιασταὶ φέροντες προσωπίδας καὶ ἐστεφανωμένοι περιεφέροντο εἰς τὰς ὁδοὺς ᾄδοντες καὶ ὀρχούμενοι προπορευομένων λαμπαδηφόρων καὶ μουσικῶν. Ε. ΔΙ. Κ.

συμποσίαρχος, ἢ ***συμποσιάρχης*** *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὁ κατὰ τὰ συμπόσια, καὶ μάλιστα τὰ δι' ἐράνου γινόμενα, ὑπὸ τῶν συμποτῶν ἐκλεγόμενος διὰ βολῆς (ρίψεως ἀστραγάλου) διευθυντὴς τοῦ συμποσίου, ὅστις ὠνομάζετο καὶ *βασιλεὺς* καὶ *ἄρχων τῆς πόσεως* καὶ *ἐπίσταθμος*. Μὴ ἐκλεγέντος δι' οἱονδήποτε λόγον συμποσιάρχου, ἀνεγνωρίζετο ὁ πρῶτος παρασχὼν ἑαυτὸν προθύμως πρὸς τὸ ἔργον τοῦ συμποσιάρχου. Ἔργον δ' εἶχεν ὁ συμποσιάρχης τὴν τήρησιν τῆς εὐκοσμίας καὶ τάξεως (*διακόσμησιν*), ὡς καὶ τὴν εὐπρεπῆ πρὸς διασκέδασιν διεξαγωγὴν (*διαπαιδαγώγησιν*) τοῦ συμποσίου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατὰ τὰ συμπόσια κρατούντων ἐθίμων καὶ νόμων. Ὤφειλε δ' αὐτός, μὴ μεθύων, ἀθορύβως καὶ περιεσκεμμένως νὰ διατάσσῃ ὅ,τι ἐθεώρει συντελεστικὸν εἰς τὴν ψυχαγωγίαν τῶν συμποτῶν καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν διαταράσσοντα τὸ συμπόσιον τιμωρίαν τινά, δι' ἧς ὅμως θὰ προεκάλει τὸν γέλωτα τῶν συμποτῶν. Ὥριζε τὴν ἀναλογίαν τοῦ κράματος τοῦ οἴνου μεθ' ὕδατος, τοὺς κρατῆρας καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν κυλίκων, τῶν ἀναλογουσῶν ἑκάστῳ συμπότῃ, ἔχων ὑπ' αὐτὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοὺς *οἰνοχόους* καὶ *οἰνηροὺς θεράποντας*, οἵτινες ἐκίρνων ἐν κρατῆρι τὸν οἶνον μεθ' ὕδατος καὶ ἐκ τούτου διένεμον εἰς ἕκαστον συμπότην. Χρέος δὲ καθόλου εἶχεν ὁ συμποσίαρχος νὰ διευθύνῃ τὰς παιδιὰς καὶ διασκεδάσεις πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ εὐρυθμότερον καὶ εὐθυμότερον διεξαγωγὴν τοῦ συμποσίου. Ε. ΔΙ. Κ.

συμποσιαστὴς (ὁ)· ὁ μετέχων συμποσίου, ὁ συμποσιάζων.

συμποσιαστικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς συμποσιαστάς, ὁ τῶν συμποσιαστῶν, συμποσιακός.

συμπόσιον (τό)· τὸ συμπίνειν, τὸ συνευωχεῖσθαι, γεῦμα οὗ μετέχουσι πολλοὶ ἐπὶ διαχύσει· || τίτλος συγγραφῶν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος, εἰς ἃς περιγράφονται τερπναὶ συζητήσεις τῶν συμποσιαστῶν, καὶ δὴ τοῦ Σωκράτους.

— *[Ἀρχ.] Συμπόσιον* ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὁ κατόπιν ἑορτασίμου μάλιστα ἑστιάσεως καὶ κυρίως δείπνου *πότος*, ἡ κατ' αὐτὸν ἐν εὐθυμίᾳ συναναστροφὴ καὶ διασκέδασις, ἀποσκοποῦσα πολλάκις τὴν εὐγενεστέραν καὶ ὑψηλοτέραν διὰ λόγων ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐν γένει ψυχαγωγίαν τῶν συμποτῶν. Ἤδη ἐκ τοῦ Ὁμήρου γνωρίζομεν τελετὰς συμποσίων. Ὁ Ὀδυσσεὺς (Ὀδυσσ. α 5 καὶ 11) θεωρεῖ ὅτι οὐδὲν ἥδιστον καὶ κάλλιστον παρὰ τὴν συνεστίασιν ἐπὶ *δαιτός*, ἤτοι τραπέζης οἴνου καὶ ἐδεσμάτων πληθούσης. Τὴν μεγίστην δὲ παρ' Ὁμήρῳ σημασίαν τῶν συμποσίων μαρτυρεῖ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο καὶ τὸ πλῆθος τῶν προσδιοριστικῶν ἐπιθέτων τῆς *δαίτης* (συμποσίου): ἀγαθή, ἐσθλή, ἐΐση, ἐπήρατος, ἐρατεινή, θάλεια, πίειρα, ἐρικυδής, μενοεικὴς κλπ. Ἀλλ' ἡ πόλις, ἐν ᾗ τὰ συμπόσια, κατὰ τοὺς κλασσικοὺς μάλιστα χρόνους, ἔσχον ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστερον σκοπὸν παρὰ τὸν τῆς καθόλου διασκεδάσεως, ἦτο ἡ τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου συνηθέστατα ἐτελοῦντο συμπόσια, ἐν οἷς ἡ εὐθυμία καὶ ψυχαγωγία συνεπληροῦντο δι' εὐαρέστων, σοβαρῶν καὶ σπουδαίων διαλέξεων, διὰ μουσικῆς καὶ χοροῦ καὶ διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων ἐν γένει ἀκροαμάτων καὶ θεαμάτων. Τὸν τοιοῦτον σκοπὸν τῶν συμποσίων δεικνύει καὶ ἡ ὀνομασία οὐκ ὀλίγων συγγραφῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων διὰ τῆς λέξεως συμπόσιον καὶ αἱ ὑποθέσεις αὐτῶν, ὡς λ. χ. τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Λουκιανοῦ, ὧν τὰ σχετικὰ συγγράμματα διεσώθησαν, ἀλλὰ καὶ πλείστων ἄλλων, ὡς τοῦ Ἀριστοτέλους, Σπευσίππου, Ἐπικούρου, Φερωνύμου, Δίωνος κτλ., ὧν τὰ σχετικὰ συγγράμματα ἀπωλέσθησαν. Τὰ παρὰ τοῖς πλουσίοις συμπόσια, ὧν μετεῖχον πολλάκις καὶ πενέστεροι μετὰ φίλων, ἐτελοῦντο ἢ μετὰ πρόσκλησιν τοῦ τελοῦντος τὸ συμπόσιον, εἴτε διὰ κοινοῦ *ἐράνου*, διὰ χρηματικοῦ συμβόλου ἢ διὰ συνεισφορᾶς ὑφ' ἑκάστου τῶν συμποτῶν τῶν ἀναγκαιούντων αὐτῷ διὰ τὸ συμπόσιον ἐδεσμάτων κτλ., τῆς καλουμένης ἀπὸ σπυρίδων (κανίστρων). Ἐτελοῦντο δὲ συμπόσια διὰ πλείστας αἰτίας, ἤτοι δι' ἑορτὰς γάμων, γενεθλίων, νικῶν ἐν ἀγῶσι, ἐπὶ ἀφίξει ἢ ἀναχωρήσει ξένων (φίλων), δι' οἰκογενειακὰς κτλ. ἑορτάς, καθ' ἃς μετὰ τὴν ἑστίασιν καὶ περὶ τὸ τέλος αὐτῆς προσεφέρετο ὑπὸ τύπον ἱερᾶς σπονδῆς εἰς τὸν Ἀγαθὸν Δαίμονα καὶ τὴν Ὑγιείαν οἶνος ἄκρατος, ἀφ' οὗ ἕκαστος συμπότης ἐρρόφει ἅπαξ καὶ ὀλίγον. Ἔπειτα, ἀφαιρουμένων τῶν τραπεζῶν καὶ καθαιρομένης τῆς αἰθούσης, ἤρχετο τὸ συμπόσιον, ὅπερ διήρκει συνή-

Digitized by Google

θως μέχρι πρωίας. Κατά τὸ παρ' ἀρχαίοις ἐπικρατῆσαν ἔθιμον τοῦ πίνειν πάντοτε μετὰ τὸ φαγητόν, ἡ ἔναρξις τοῦ συμποσίου ἐγίνετο ἀφοῦ ἐτελοῦντο πρῶτον αἱ σπονδαὶ καὶ ἐψάλλετο ὁ παιάν. Ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος τοῦ συμποσίου ἐγίνετο ἐπισήμως διὰ σπονδῆς οἴνου κεκραμένου μεθ' ὕδατος πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς Σωτῆρος ἢ τοῦ Ἑρμοῦ. Μετὰ τοῦτο ἤρχετο ὁ παιὰν καὶ διενέμοντο οἱ *στέφανοι ἀνθέων*, δάφνης, μυρσίνης, κοτίνου, σελίνου, κισσοῦ, δι' ὧν ἔστεφον τὴν κεφαλὴν οἱ συμπόται, ἐνῷ ἐπὶ ταύτης ἐπέχυνον ἀρώματα. Κατόπιν ἐξελέγετο ὁ *συμποσίαρχος* (βλ. λ.), ὅστις ὥριζε καὶ τὸ κρᾶμα, ἤτοι τὴν ἀναλογίαν οἴνου καὶ ὕδατος, διότι οἱ Ἕλληνες δὲν ἔπινον ἐν τοῖς συμποσίοις ἄκρατον οἶνον, ἐπειδὴ τοῦτο ἐθεώρουν βάρβαρον. Ἡ ἀναλογία τοῦ οἴνου ἦτο συνήθως 3:4 ἢ 2:3 ἢ 3:5 ψυχροῦ ἢ θερμοῦ ὕδατος, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους.

Τὸν οἶνον ἔψυχον δι' ἰδίου ἀγγείου, τοῦ *ψυκτῆρος* ἢ *ψυκτηριδίου*. Πλὴν τοῦ ὕδατος ἀνεμείγνυον ἐν τῷ οἴνῳ πολλάκις μέλι καὶ ἀρώματα, ὅτε τὸ κρᾶμα ἐκαλεῖτο *τρῖμμα*. Ἡ δ' ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος *κρᾶσις* (ἐξ ἧς καὶ ἡ παρ' ἡμῖν λέξις *κρασί*) ἐγίνετο ἐν τῷ *κρατῆρι*, ὁπόθεν διὰ *κυάθου* ἢ *οἰνοχόης ἀρυστῆρος* μεταγγίζοντες οἱ *οἰνοχόοι* ἔχυνον εἰς τὰ διάφορα ποτήρια (*κύλικας, φιάλας, καρχήσια, κανθάρους, ρυτά*). Τὸν ἀριθμὸν τῶν ποτηρίων, ἅτινα ἕκαστος συμπότης θὰ ἔπινεν, ὁσάκις δὲν συνεφωνεῖτο ἐκ τῶν προτέρων, ὥριζεν ὁ συμποσίαρχος, ὅθεν καὶ αἱ φράσεις πίνειν πρὸς βίαν, ἢ πῖθι (πίε) ἢ ἄπιθι (φύγε), πίνειν ἀμυστὶ καὶ ἀμυστίζειν, ἤτοι ἀπνευστὶ πίνειν. Κατ' ἐξαίρεσιν ἔπινον ὅσον ἤθελον, συνήθως δ' ὅμως μὴ πίνοντες τὸν ὡρισμένον οἶνον ὑπεχρεοῦντο εἰς ποινὰς ὑπὸ τοῦ συμποσιάρχου, αἵτινες ἐπιβαλλόμεναι προεκάλουν τὸν γέλωτα. Ὡς καὶ νῦν, ἐγίνοντο καὶ τότε προπόσεις, αἱ *φιλοτησίαι*, καθ' ἃς οἱ συμπόται προέπινον ἀμοιβαίως ὑπὲρ ἀλλήλων, ὥστε ἠναγκάζοντο καὶ πίνωσι καθ' ὑπερβολήν. Ἐν τοῖς συμποσίοις εἶχον, ὡς εἰκός, ποικίλα καὶ πολυειδῆ ὀρεκτικὰ ἐδέσματα καὶ ἐπιδόρπια, οἷον ἐπίπαστα, ἅλιπαστα, πλακοῦντας, κρόμμυα, σκόροδα, λάχανα, ὄστρεα, σακχαρωτά, τρωγάλια ἢ τραγήματα, κατὰ δὲ τὰς *δευτέρας τραπέζας* κρέατα, ἰχθῦς καὶ ποικίλα φαγητά. Οἱ συμπόται εὐωχούμενοι πρὸ τῶν τραπεζῶν, κατὰ τοὺς παλαιοτέρους μὲν χρόνους ἐκάθηντο ἐπὶ θρόνων, δίφρων, κλισμῶν, ἢ καὶ ἀνεκλίνοντο ἐπὶ κλινῶν, ὅθεν καὶ *ἀρχιτρίκλινος* ἐκαλεῖτο ὁ τοῦ συμποσίου ἄρχων, ὑπερειδόμενος ἐπὶ *ὑπαγκωνίων* (προσκεφαλαίων). Ἐν τοῖς συμποσίοις σημαντικώτατον μέσον διασκεδάσεως ἦτο ἡ μουσική. Ἐν τῷ χορῷ ἐπετύγχανον παντοειδεῖς ρυθμικὰς καὶ μιμικὰς κινήσεις, ἀπὸ τῆς ἁπλουστέρας ὀρχήσεως μέχρι τῆς *παντομίμου* καὶ τῶν ἀθλητικῶν ἀκροβασιῶν. Ἐν τοῖς συμποσίοις ὑπὸ νεωτέρων συμποτῶν εἰσήγοντο πολλάκις καὶ ὀρχηστρίδες, αὐλητρίδες, κιθαρίστριαι, αἵτινες ὠρχοῦντο καὶ ᾖδον μετὰ τῶν συμποτῶν τὰ συμποσιακὰ ᾄσματα. Ἐτελοῦντο ὡσαύτως καὶ ποικίλαι παιδιαί, ὡς ὁ *κότταβος*, αἱ *κυβεῖαι*, οἱ *ἀστραγαλισμοί*, ὁ *χαλκισμός, αἰνίγματα, γρῖφοι* κλπ., εἰς ἃς οἱ νικηταὶ ἐβραβεύοντο, ἐνῷ οἱ ἡττώμενοι ἐτιμωροῦντο ἐπὶ σκοπῷ πάντοτε γέλωτος καὶ εὐθυμίας. Τέλος αἱ ἀστειότητες καὶ εὐτραπελίαι, καὶ δὴ αἱ φιλοσοφικαὶ συζητήσεις, αἱ ἀπαγγελίαι ποιημάτων ἐπλήρουν τὸν πνευματικώτερον σκοπὸν τῶν εἰς τὰ συμπόσια προσερχομένων. Ε. ΔΙ. Κ.

Συμπόσιος (Symposius), **Καίλιος**. Λατῖνος λυρικὸς ποιητὴς τῶν μεταγενεστέρων χρόνων τῆς ἀρχαιότητος. Ἔγραψε: «De fortuna» καὶ «De livore», ἅτινα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῶν Burmann (Anthol. lat. τόμ. III) καὶ Wernsdorf (Poet. lat. minores, τόμ. III). Π. Ν. Π.

συμποσοῦμαι (— *όομαι*), ἀόρ. *συνεποσώθην*· ἀνέρχομαι εἰς ποσόν, σχηματίζω ποσόν: «τὰ εἴσοδήματά του συμποσοῦνται εἰς πολλὰς χιλιάδας μηνιαίως».

συμπότης (ὁ)· ὁ μεθ' οὗ συμπίνει τις· ‖ συμποσιαστής.

συμποτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν συμπότην, ὁ τοῦ συμπότου: «συμποτικοὶ νόμοι» συνήθειαι τοῦ συμποτῶν· ‖ ὁ ἀγαθὸς συμπότης, ὁ εὐχάριστος εἰς τὸ συμπόσιον.

συμπότισμα (τὸ) [*Ὀρυκτολ.—Μεταλλ.*]· βλ. λ. *ἐμπότισμα*.

σύμπους, *—οδος* (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ κατὰ τοὺς πόδας συνηνωμένος, ἐπὶ τοῦ φυτοῦ: «σύμπους ἀνθοταξία».

—σύμπους **ἀνθοταξία** (ἡ) [*Βοτ.*]. Καλεῖται ἡ διάταξις τῶν ἀνθέων, καθ' ἣν ταῦτα ἀναφαίνονται κατὰ ποδίσκους, οἵτινες συνενοῦνται κατὰ τὴν βάσιν των. Δ. Ν. Π.

—σύμπους **διακλάδωσις** (ἡ) [*Βοτ.*]. Καλεῖται ἡ διάταξις τῶν κλάδων, καθ' ἣν εἰς ἑκάστην διχοτομίαν ὁ ἕτερος αὐτῶν ἀναπτύσσεται περισσότερον τοῦ ἄλλου. Δ. Ν. Π.

σύμπραξις, *—εως* (ἡ)· τὸ συμπράττειν, ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἐνέργεια, συνεργασία, κοινὴ προσπάθεια.

συμπράττω, ἀόρ. *συνέπραξα*· πράττω τι ὁμοῦ μετ' ἄλλου, συνεργῶ, συνεργάζομαι, συμβοηθῶ.

συμπροφέρω· προφέρω τι συγχρόνως, διὰ τῆς αὐτῆς πνοῆς, συνεκφέρω: «δύο δασέα σύμφωνα ἢ δύο ψιλὰ εἰς μὲν τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν συμπροφέρονται, εἰς δὲ τὴν νεωτέραν δημοτικὴν δὲν συμπροφέρονται».

σύμπτυγμα (τό)· τὸ συνεπτυγμένον, τὸ διπλωμένο, τὸ μαζεμένο· ‖ πτυχή, δίπλα.

σύμπτυκτοι ἀνάπαιστοι [*Ἀρχ. Μετρικ.*]. Οὕτω καλεῖται τὸ ἐν τῇ παραβάσει τῆς «Κοριανοῦς» τοῦ κωμικοῦ Φερεκράτους μετρικὸν σύστημα, ὅπερ σύγκειται ἐκ διμέτρων ἰωνικῶν, ἐχόντων τὸν πρῶτον πόδα συνεπτυγμένον εἰς μολοσσόν. Παρὰ τῷ Ἡφαιστίωνι διεσώθη ἀπόσπασμα τοῦ ἐν λόγῳ συστήματος ἔχον οὕτω: ἄνδρες πρόσχετε τὸν νοῦν ——'—,◡◡—'— | ἐξευρήματι καινῷ ——'—◡◡—'— | συμπτύκτοις ἀναπαίστοις ——'—,◡◡—'—. Ε. ΔΙ. Κ.

σύμπτυξις, *—εως* (ἡ)· ἐνέργεια τοῦ συμπτύσσειν, δίπλωμα, μάζεμα· ‖ ἐπὶ παρατάξεως, ἐλάττωσις τῆς ἐκτάσεως, πύκνωσις τῆς παρατάξεως συνήθως δι' ὑποχωρήσεως.

—[*Μεταλλ.*] *Σύμπτυξις* καλεῖται ἡ κατὰ τὴν στερεοποίησιν πλείστων σωμάτων ἐπερχομένη μείωσις τοῦ ὄγκου· π. χ. ὁ χυτοσίδηρος ὑφίσταται σύμπτυξιν 1 % (βλ. καὶ λ. *κενὸν συμπτύξεως*).

συμπτύσσω, ἀόρ. *συνέπτυξα—συνεπτύχθην*, παθ. μετχ. *συνεπτυγμένος*· διπλώνω, μαζεύω· ‖ περιορίζω εἰς ὀλίγον χῶρον, πυκνῶ τὴν παράταξιν, συνήθως ἐπὶ ὑποχωρήσεως: «ὁ στρατὸς συνεπτύχθη ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ».

σύμπτωμα (τό)· συνήθ. ἐν τῇ ἰατρικῇ, ἐκδήλωσις νόσου, σημεῖον δι' οὗ ὑποδηλοῦται ἡ νόσος ὡς αἰτιατόν: «σύμπτωμα δηλητηριάσεως», «συμπτώματα παραφροσύνης»· ‖ συνεκδ., πᾶν ὅ,τι ὑποδηλοῖ λανθάνουσαν κατάστασιν: «σύμπτωμα ἀναρχίας, — ἀπειθαρχίας, — ἀνταρσίας κτλ.».

— [*Ἰατρ.*] *Σύμπτωμα* καλεῖται εἰδικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ ἐν τῷ ὀργανισμῷ τὴν κατάστασιν τῆς νόσου. Τὰ συμπτώματα, ἀναγνωριζόμενα καὶ ἐκτιμώμενα δεόντως ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ, ἀποβαίνουσι τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ διάγνωσις τῆς παθήσεως. Εἶναι δὲ τὸ σύμπτωμα φαινόμενον, ὅπερ ἑρμηνεύει τὰς νοσηρὰς καταστάσεις καὶ εἶναι συνδεδεμένον πρὸς τὰς λειτουργικὰς διαταραχὰς ἢ τὰς προξενούσας βλάβην τοιαύτας, αἵτινες καὶ καθορίζουσιν αὐτό. Διακρίνονται δὲ τὰ συμπτώματα εἰς: *ἀντικειμενικά*, τὰ ὁποῖα δύνανται καὶ καταστῶσιν ἀντιληπτὰ ἀμέσως ᾗ τῇ βοηθείᾳ κλινικῶν τεχνικῶν μεθόδων καὶ ἐργαστηριακῶν τοιούτων, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰατροῦ, καὶ εἰς *ὑποκειμενικά*, ἐκεῖνα δηλαδή, τῶν ὁποίων ἔχει συναίσθησιν ὁ πάσχων καὶ τὰ ὁποῖα δύναται νὰ περιγράψῃ ὁ ἴδιος, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν εἶναι ἀντιληπτὰ ἐξωτερικῶς, ὡς λ. χ. τὰ ἄλγη, αἱ παραισθήσεις, αἱ ψευδαισθήσεις κλπ. Διακρίνονται προσέτι καὶ τὰ *ἄμεσα* ἢ τὰ ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας ὑποπίπτοντα εἰς τὴν ἀντίληψιν συμπτώματα, παραγόμενα ὑπὸ τῆς νοσηρᾶς βλάβης καθ' ἑαυτὴν ἢ ὑπὸ τῆς λειτουργικῆς διαταραχῆς, ὡς καὶ τὰ *ἔμμεσα*, τὰ ὁποῖα προκύπτουσι δευτερευόντως ἢ δευτεροπαθῶς ἢ καὶ κατὰ συμπάθειαν ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς διαταραχῆς ἢ τῆς νοσηρᾶς βλάβης. Τέλος δὲ καλεῖται *παθογνωμονικὸν* σύμπτωμα ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου καὶ μόνη ἡ ὕπαρξις εἶναι ἀρκετὴ ὅπως καθορίσῃ τὴν διάγνωσιν τῆς νόσου. Τὰ δὲ καλούμενα *ἀρνητικὰ* συμπτώματα, ἐκεῖνα δηλαδὴ τῶν ὁποίων ἡ ἀπουσία εἶναι χαρακτηριστική, ἔχουσι σχετικὴν μόνον σημασίαν πρὸς διαφώτισιν τῆς διαγνώσεως τῆς παθήσεως. Μ. Ν. ΚΑΊΡΗΣ

συμπτωματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς σύμπτωμα ἢ εἰς σύμπτωσιν· ‖ ἰδίᾳ, ὁ ἀποτελῶν σύμπτωμα, ἐκδηλωτικὸς καταστάσεως: «συμπτωματικὸς πυρετός».—Ἐπίρρ. **συμπτωματικῶς**.

— συμπτωματικὴ **νόσος**. Ἡ νόσος, ἥτις παθολογικῶς εἶναι σύμπτωμα ἄλλης τινὸς νόσου, ὡς λ.χ. ἡ συμπτωματικὴ ἀναιμία.

— συμπτωματικὴ **θεραπευτική**, ἢ *συμπτωματικὴ ἰατρική*. Τὸ σύστημα τῆς θεραπευτικῆς, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὴν καταπολέμησιν θεραπευτικῶς τῶν συμπτωμάτων τῆς νόσου ἀντὶ νὰ προσβάλλῃ καὶ νὰ καταπολεμῇ τὰ αἴτια καθ' ἑαυτὰ τῆς παθήσεως. Μ. Ν. Κ.

συμπτωματολογία (ἡ). Καλεῖται τὸ τμῆμα ἢ τὸ μέρος τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, τὸ ὁποῖον ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἔρευναν τῶν συμπτωμάτων τῶν νόσων καὶ ἐπιδιώκει ὅπως καθορίσῃ ἐπακριβῶς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν σημασίαν τούτων, ὅπως ἐκ τῆς τοιαύτης μελέτης καθορίσῃ ἐπακριβῶς τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν πρόγνωσιν τῆς παθήσεως. Μ. Ν. Κ.

συμπτωματολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συμπτωματολογίαν, εἰς τὸν ἐκ τῶν συμπτωμάτων χαρακτηρισμὸν νόσου.—Ἐπίρρ. **συμπτωματολογικῶς**.

συμπτωσιαρχία (ἡ) [*Φιλοσ.*]. Καλεῖται οὕτω ἡ *συντυχίας θεωρία* (occasionalismus) ἡ περὶ τῆς μεταξὺ σώματος καὶ ψυχῆς σχέσεως θεωρία, καθ' ἣν ταῦτα ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἄλληλα οὐχὶ ἀμέσως, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ θεοῦ, ὅστις ἑκάστοτε per occasionem ἐγκαθιδρύει τὴν ἀντιστοιχίαν, παράγων ἀντιστοίχους πρὸς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐρεθισμοὺς ψυχικὰς παραστάσεις ἢ ἀντιστοίχους πρὸς τὰς ψυχικὰς βουλήσεις σωματικὰς κινήσεις. Κύριος ἐκπρόσωπος τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι ὁ Malebranche.

σύμπτωσις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ συμπίπτῃ, τὸ νὰ συμβαίνῃ τι παρὰ προσδοκίαν, συντυχία, συνήθ. φρ. «κατὰ σύμπτωσιν», «ἐκ συμπτώσεως»· ‖ συντυχία, συνάντησις: «σύμπτωσις γνωμῶν, — προσπαθειῶν».

συμπυκνῶ (*—όω*), κοιν. *συμπυκνώνω*· καθιστῶ τι πυκνότερον, συμμαζεύω, στενοχωρῶ εἰς ὀλιγώτερον χῶρον: «συμπυκνῶ ἀέριον, — ὑγρόν»· ‖ «συμπεπυκνωμένον γάλα» τὸ διὰ τῆς ἐξατμίσεως τοῦ περιεχομένου ὕδατος παρασκευαζόμενον.

συμπύκνωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *συμπυκνοῦν*, περιορισμὸς εἰς στενότερον χῶρον.

— [*Χημ.*] Διὰ τοῦ ὅρου *συμπύκνωσις* νοοῦνται: α΄) Ἡ αὔξησις τῆς πυκνότητος διαλύματός τινος δι' ἐκδιώξεως μεγαλυτέρου ἢ μικροτέρου μέρους τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ. Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἴτε δι' ἐξατμίσεως, εἴτε δι' ἀποστάξεως, εἴτε ἀκόμη δι' ἰσχυρᾶς ψύξεως, ὁπότε τὸ διαλυτικὸν ὑγρὸν πήγνυται βαθμηδόν, παραμένοντος πυκνοτέρου ὑπολείμματος. β΄) Ἡ μετατροπὴ σώματός τινος ἀπὸ τῆς ἀερώδους ἢ ἀτμώδους καταστάσεως εἰς τὴν ὑγρὰν ἢ στερεὰν κατάστασιν.

γ΄) Ἡ παραγωγὴ νέας ἐνώσεως ἐπὶ δύο ἢ περισσοτέρων ἄλλων ἐνώσεων, δι' ἀποσπάσεως ὕδατος, ἀλλὰ τότε μόνον ὅταν τὰ μετὰ τὴν ἀπόσπασιν τῶν στοιχείων τοῦ ὕδατος ὑπόλοιπα τῶν ἐνώσεων ἑνοῦνται ἀπ' εὐθείας διὰ τῶν ἀνθράκων αὐτῶν. Ἡ τοιαύτη συμπύκνωσις λαμβάνει χώραν εἰς τὰς ὀργανικὰς ἐνώσεις μόνον καὶ χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα εἰς τὰς συνθέσεις. Ἡ συμπύκνωσις αὕτη δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ εἴτε μόνον διὰ θερμάνσεως, εἴτε δι' ἀλκαλίων, εἴτε δι' ἰσχυρῶν ἀφυδραντικῶν μέσων, ὡς τὸ πυκνὸν θειικὸν ὀξύ, εἴτε δι' ἄλλων μέσων ἀναλόγως τῶν διαφόρων περιπτώσεων. Ἐνίοτε ἐπέρχεται συμπύκνωσις ἐνδομοριακή, δηλαδὴ ἡ ἀπόσπασις τοῦ ὕδατος γίνεται ἐντὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μορίου. Σ. Γ.

— [*Φυσ.*] Βλ. λ. *ἠλεκτρικὸς πυκνωτὴς* καὶ *πυκνωτής*.

συμπυκνωτήρ, *—ῆρος* (ὁ). Ἐργαλεῖον ὀδοντιατρικόν, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου συμπυκνοῦται διὰ πιέσεως τὸ εἰς τοὺς ὀδόντας ἐναποτιθέμενον ἐμφρακτικὸν ὑλικόν. Συμπυκνωτήρων ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη, ἀνάλογα πρὸς τὸ εἶδος τοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον μεταχειριζόμεθα, καὶ τὴν μοῖραν τοῦ ὀδόντος, ἐν ᾗ θὰ ἐναποτεθῇ. Οὕτως ἔχομεν συμπυκνωτῆρας τοῦ ἀμαλγάματος, οἵτινες χρησιμο-

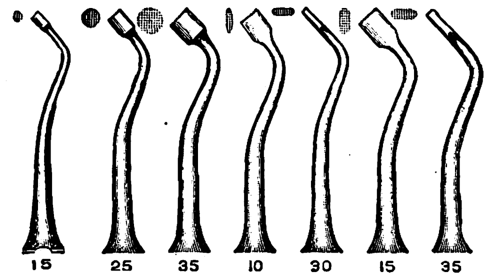

15 25 35 10 30 15 35

Συμπυκνωτῆρες τοῦ ἀμαλγάματος διαφόρων μετάλλων.

ποιοῦνται εἰδικῶς πρὸς συμπύκνωσιν τοῦ ἀμαλγάματος ἐντὸς τῶν παρασκευασθεισῶν κοιλοτήτων τῶν ὀδόντων. Εἶναι δὲ διαφόρων μεγεθῶν καὶ σχημάτων, ὅπως προσαρμόζωνται εἰς ἁπάσας τὰς περιπτώσεις. Ὡσαύτως ὑπάρχουσι συμπυκνωτῆρες τοῦ συγκολλητικοῦ λεγομένου χρυσοῦ, οἵτινες τῇ βοηθείᾳ τοῦ αὐτομάτου σφυρίου ἢ ἄνευ αὐτοῦ, ἢ τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἠλεκτρομαγνητικοῦ σφυρίου συμπιέζουσι καὶ συμπυκνοῦσι τὸν εἰδικὸν διὰ τὰς κοιλότητας συμφράξεις τῶν ὀδόντων συγκολλητικὸν χρυσόν. Ἕτερον εἶδος συμπυκνωτήρων εἶναι οἱ τῶν ριζικῶν σωλήνων. Δι' αὐτῶν συμπυκνοῦται ἐντὸς τῶν ριζικῶν σωλήνων τῶν ὀδόντων τὸ μετὰ τὴν θεραπείαν αὐτῶν τιθέμενον ἐμφρακτικὸν τῶν ριζῶν ὑλικόν. Ν. Γ. Π.

συμπυκνωτὴς (ὁ) [*Ἠλεκτρολ.*]. Ὄργανον ἠλεκτρικὸν μὲ ποικίλας ἐφαρμογὰς (ἀποθήκευσις ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, διόρθωσις συντελεστοῦ ἰσχύος ἐναλλασσομένων δικτύων, ραδιοφωνία κ.τ.λ.), ἀποτελούμενον ἐκ δύο μεταλλικῶν ἐπιφανειῶν, ἀπέναντι ἀλλήλων κειμένων καὶ χωριζομένων ἀπὸ στρῶμα μονωτικῆς ὕλης (ἀέρος ἢ ἄλλης τινός). Γ. Θ. Κ.

Digitized by Google

συμπυκνωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συμπύκνωσιν, ὁ τῆς συμπυκνώσεως: «συμπυκνωνικὰ μέσα».

συμπυκνωτός, *—ή, —όν*· συμπεπυκνωμένος.

συμπυρήν, *—ῆνος* (ὁ). Καλεῖται ἱστολογικῶς ἡ συνένωσις ἐντὸς ἑνὸς πυρῆνος τῆς θρεπτικῆς καὶ τῆς γεννητικῆς χρωματίνης· ἀπαντᾷ δὲ συνήθως αὕτη κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ κυτταρικοῦ πυρῆνος. Μ. Ν. Κ.

συμπυροβόλησις, *—εως* (ἡ). Ἡ κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν βολὴ ἀριθμοῦ τινος πυροβόλων. Εἰς τὸ ναυτικὸν πυροβολικὸν καλεῖται *ὁμοβροντία*. Ὁ μόνος κανονικὸς τρόπος, ὁ ἐπιτρέπων εἰς τὸν διευθύνοντα τὴν βολὴν νὰ διεξαγάγῃ ὀρθῶς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πυρός, εἶναι ἡ βολὴ οὐχὶ μεμονωμένων βολῶν ἀλλ' ὁμοβροντιῶν, διότι λόγῳ τῆς ἀναποφεύκτου μικρᾶς διασπορᾶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν τῷ ἀέρι κινήσεως τῶν βλημάτων, ταῦτα δὲν θὰ πέσωσιν εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον. Ἡ παρατήρησις τῶν ἀποδιδομένων ἐκ τῶν πτώσεων στηλῶν ὕδατος ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἀξιωματικὸν βολῆς νὰ διευθύνῃ τὸ πῦρ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ στόχου. Ἡ ἀνάγκη τῆς καλυτέρας ἐκμεταλλεύσεως τῶν ὁμοβροντιῶν ἐπέβαλεν ὅπως ὁ ὁπλισμὸς τῶν ντρέντνωτς ἀποτελῆται ἐκ βαρέων πυροβόλων τοῦ αὐτοῦ διαμετρήματος. Αἱ ὁμοβροντίαι εἶναι *διπλαῖ*, ὅταν ἡ μία βάλλεται εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλλην καὶ πρὶν ἢ παρατηρηθῶσι τὰ σημεῖα πτώσεως τῆς προηγουμένης, *τριπλαῖ*, ὅταν δύο ὁμοβροντίαι κινῶνται πρὸς τὸν στόχον ὅταν πίπτῃ ἡ πρώτη, καὶ *ταχεῖαι*, ὅταν βάλλωνται μὲ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ταχύτητα μετὰ τὴν πυροβολὴν τοῦ στόχου. Ἡ χρῆσις τοῦ κατευθυντῆρος ἐξησφάλισε τὸ ταυτόχρονον τῆς βολῆς τῆς ὁμοβροντίας ὑπὸ τὰς καλυτέρας δυνατὰς συνθήκας. Τὸ πῦρ τῶν γερμανικῶν πλοίων ἐχαρακτήριζον αἱ καλούμεναι *ἐσφιγμέναι ὁμοβροντίαι*, καθ' ἃς αἱ ἀποτελοῦσαι ἑκάστην ὁμοβροντίαν βολαὶ ἔπιπτον πλησιέστατα πρὸς ἀλλήλας, ἐνῷ ἀντιθέτως τῶν ἀγγλικῶν αἱ ὁμοβροντίαι ἐβάλλοντο μὲ ὡρισμένην καὶ μικρὰν διασποράν. Ἕκαστον εἶδος ἔχει ὡρισμένα πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα, καίτοι, ἐν περιπτώσει ἀκριβοῦς βολῆς, ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἐσφιγμένων ὁμοβροντιῶν εἶναι προφανής. Τέλος, εἰς τὸ γερμανικὸν ναυτικὸν ἐκαλοῦντο *ταχεῖαι δραστικαὶ ὁμοβροντίαι* ἐκεῖναι, καθ' ἃς μεταξὺ δύο διαδοχικῶν ὁμοβροντιῶν τοῦ πρωτεύοντος ὁπλισμοῦ ἐβάλλοντο δύο ταχύταται ὁμοβροντίαι διὰ τῶν πυροβόλων τοῦ δευτερεύοντος ὁπλισμοῦ. Γ. Ν. Π.

συμπυροβολῶ (*—έω*)· πυροβολῶ συγχρόνως μετ' ἄλλου.

συμπυρσοκρότησις, *—εως* (ἡ). Ὁ κατὰ τὴν ταυτόχρονον βολὴν πολλῶν πυροβόλων παραγόμενος κρότος. Πρὸς παρεμπόδισιν τοῦ ἠχητικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς θέσεως βαλλόντων πυροβόλων, εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις τοῦ κατὰ ξηρὰν πυροβολικοῦ, ἐπιζητεῖται διὰ καταλλήλων μέσων ἦχος συμπυρσοκροτήσεως τοιοῦτος, ὥστε αἱ ἠχητικαὶ συσκευαὶ τοῦ ἐχθροῦ νὰ μὴ δύνανται νὰ λειτουργήσωσι μεθ' ἱκανοποιητικῆς ἀκριβείας. Γ. Ν. Π.

συμφάλαγξ (ὁ) (Symphalangus) *[Ζῳολ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ θηλαστικοῦ ζῴου *σιαμὰγκ* (βλ. λ.).

σύμφασις, *—εως* (ἡ)· ἡ σύγχρονος ἐμφάνισις πλειόνων τινῶν ἀντικειμένων, οἷον ἄστρων.

συμφατνία (ἡ) *['Οδοντ.]*. Ἡ ἐντὸς ἑνὸς φατνίου διάπλασις δύο ῥιζῶν τοῦ αὐτοῦ ὀδόντος ἢ καὶ δύο παρακειμένων ὀδόντων. Ὅρος ἄχρηστος νῦν. Ν. Γ. Π.

συμφέρει· βλ. *συμφέρω*.

συμφέρον, *—οντος* (τό)· οὐδ. τῆς μετχ. *συμφέρων*, ὡς οὐσ., ὠφέλεια, κέρδος, πλεονέκτημα: «δημόσια —, ἰδιωτικὰ συμφέροντα», «ἔχω συμφέρον»· || καὶ πληθ. «κοιτάζει τὰ συμφέροντά του».

— *[Ρητορ.]* Τὸ *συμφέρον* εἶναι ἓν τῶν κεφαλαίων τῆς πραγματικῆς στάσεως καὶ τὸ τελικὸν κεφάλαιον τῶν πολιτικῶν λόγων. Εἶναι δὲ διττόν: χρήσιμον καὶ ἀναγκαῖον. Πρῶτον ἐξετάζεται τί θέλει συμβῇ εἰς ἡμᾶς, ἐὰν πράξωμεν τὸ περὶ οὗ βουλευόμεθα· καὶ δεύτερον, ἐὰν δὲν πράξωμεν οὕτω. Κατασκευάζεται δηλαδὴ τὸ συμφέρον ἐκ τῆς διατηρήσεως τῶν παρόντων ἀγαθῶν ἢ ἐκ τῆς αὐξήσεως ἢ πορισμοῦ τῶν μήπω ὑπαρχόντων, καὶ ἐκ τῆς ἀποφυγῆς τῶν παρόντων ἢ μελλόντων κακῶν. Δὲν ἀντιβαίνει δὲ τὸ συμφέρον εἰς τὸ *δίκαιον* καὶ τὸ *νόμιμον*. Ι. Φ. Δ.

συμφεροντολογία (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ *συμφεροντολόγου*.

συμφεροντολόγος (ὁ, ἡ)· ὁ ἐν παντὶ ἀποβλέπων εἰς τὸ συμφέρον του.

Συμφερόπολις (ρωσ. *Σιμφερόπολ*, ταταρ. *Ἀκ-Μετσὲτ=ἄσπρο τζαμὶ*) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῆς Κριμαίας κατὰ τὸ κέντρον τῆς χερσονήσου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σαλγκίρ. Κάτ. (1930) 96.300. Εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Χαρκὸβ-Σεβαστουπόλεως. Ἔχει ὑφαντουργίαν καὶ ἐξάγει νωπὰς ὀπώρας, οἴνους καὶ καπνόν. Ἐκ τῶν ἱδρυμάτων σπουδαιότερα εἶναι τὸ ἄλλοτε κυβερνητικὸν μέγαρον τῆς Ταυρίδος, ὁ καθεδρικὸς ναὸς ἐνετικοῦ ῥυθμοῦ μετὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ὀβελίσκου τοῦ Ντολγκορούκι, τὸ μνημεῖον Αἰκατερίνης τῆς Β' κ. ἄ. Ἡ πόλις ἔχει πανεπιστήμιον (ἵδρ. 1919), κεντρικὸν μουσεῖον τῆς Ταυρίδος, γεωπονικὸν ἰνστιτοῦτον, πολυτεχνεῖον, κεντρικὴν κριμαϊκὴν βιβλιοθήκην, κεντρικὴν ταταρικὴν λέσχην καὶ δραματικὸν θέατρον. Ἱδρύθη τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὡς πρωτεύουσα τῶν σουλτάνων τῆς Κριμαίας. Τῷ 1737 ἐπυρπολήθη παρὰ τῶν Ρώσων, τῷ 1783 κατελήφθη παρὰ τῆς Ρωσίας καὶ τῷ 1802 ἐγένετο πρωτεύουσα τοῦ ποτὲ κυβερνείου τῆς Ταυρίδος. Εἰς 1 χλμ. πρὸς ΝΑ. κεῖται ὁ ἐρειπιὼν τῆς ἀρχαίας *Νεαπόλεως*.

συμφέρω· φέρω κέρδος, ὠφέλειαν, εἶμαι ἐπωφελής, ὠφελῶ, λυσιτελῶ, συνήθως κατὰ γ' ἑν. πρόσωπον: «οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν συμφέρουν», «αὐτὴ ἡ ἀνταλλαγὴ δὲν μὲ συμφέρει»· || ἀπροσώπως, «δὲν συμφέρει νὰ λέγωνται αὐτὰ τὰ πράγματα», «μᾶλλον συμφέρει νὰ φύγωμεν παρὰ νὰ μείνωμεν»· || μετχ. *συμφέρων, —ουσα, —ον* (βλ. λ.).

συμφέρων, *—ουσα, —ον*· μετχ. τοῦ *συμφέρω*, ὁ παρέχων ὠφέλειαν, κέρδος, ὠφέλιμος, ἐπικερδής, λυσιτελής: «συμφέροντες ὅροι», «συμφέρουσα τιμή», «συμφέρουσαι προτάσεις», «τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα»· || *συμφέρον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

σύμφημι· ἀρχ., λέγω τὸ αὐτό, ὁμολογῶ, εἶμαι σύμφωνος, συμφωνῶ.

συμφιλία (ἡ)· τὸ φαινόμενον τῆς ἀπὸ κοινοῦ συμβιώσεως ζῴων τοῦ αὐτοῦ εἴδους (μυρμήκων κτλ.).

συμφιλιῶ (*—όω*), κοιν. *συμφιλιώνω*, ἀόρ. *συνεφιλίωσα—συνεφιλιώθην*, παθ. μετχ. *συμφιλιωμένος*· ἀποκαθιστῶ φιλίαν, συνδιαλλάττω: «τοὺς συνεφιλιώσαν τὰ συμφέροντά των», «μετὰ πολυετῆ ἔχθραν συνεφιλιώθησαν».

συμφιλίωσις, *—εως* (ἡ)· ἀποκατάστασις φιλίας, συνδιαλλαγή: «συμφιλίωσις τῶν ἀντιπάλων».

συμφιλιωτὴς (ὁ)· ὁ συμφιλιώσας, διαλλακτής.

συμφοίτησις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ φοιτᾷ τις μετ' ἄλλου ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον: «συμφοίτησις ἀρρένων καὶ θηλέων».

συμφοιτητὴς (ὁ), θηλ. *—τήτρια*· ὁ φοιτῶν μετ' ἄλλου συγχρόνως, ἐπὶ τῶν συγχρόνως σπουδαζόντων τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην ἢ καὶ ἄλλην: «συμφοιτηταὶ καὶ συσπουδασταί».

συμφοιτῶ (*—άω*)· φοιτῶ μετ' ἄλλων συγχρόνως καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον: «συμφοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα ἄρρενα καὶ θήλεα»· || καθόλου, σπουδάζω συγχρόνως μετ' ἄλλου, εἶμαι συμφοιτητής.

συμφορὰ (ἡ)· συμβάν, γεγονὸς κακόν, δυστύχημα: «ἔπαθε μεγάλην συμφοράν», «ἐθνικὴ συμφορά», «μᾶς εὑρῆκε συμφορά»· || «συμφορά μου, — σου κλπ.!» σχετλιαστικὴ ἐπιφώνησις, ἀλίμονό μου: «συμφορά σου, τί ἔχεις νὰ πάθῃς!».

συμφόρησις, *—εως* (ἡ)· ἀρχ., συσσώρευσις, ἀντίθ. *διαφόρησις*· || ἰατρ. ὅρος, ὑπέρμετρος συσσώρευσις αἵματος εἰς ἀγγεῖά τινα τοῦ σώματος: «ἐγκεφαλική —, πνευμονικὴ συμφόρησις».

— *['Ιατρ.] Συμφόρησις* καλεῖται ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον περιγεγραμμένη συρροὴ αἵματος εἰς ὄργανόν τι, ὀφειλομένη εἴτε εἰς ἐνεργητικὴν (ἀρτηριακὴ συμφόρησις), εἴτε εἰς παθητικὴν (φλεβικὴ συμφόρησις) ὑπεραιμίαν. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἐνίοτε κακῶς δηλοῦται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συμφορήσεως, λ.χ. *ἐγκεφαλικὴ συμφόρησις*, δι' ἧς δηλοῦται ἡ αἱμορραγία τοῦ ἐγκεφάλου. Φυσιολογικῶς τὸ ποσὸν τοῦ αἵματος ὀργάνου τινὸς ὑφίσταται διακυμάνσεις ἀναλόγως τῶν λειτουργικῶν σταδίων αὐτοῦ, π.χ. εἰς τὴν μήτραν κατὰ τὴν κύησιν, εἰς τοὺς μαστοὺς κατὰ τὴν γαλουχίαν κλπ. τὸ ποσὸν τοῦ αἵματος αὐξάνει. Παθολογικῶς ἡ ὑπεραιμία ἑνὸς ὀργάνου διακρίνεται εἰς δύο εἴδη: α') εἰς τὴν ἀρτηριακὴν ἢ ἐνεργητικὴν καὶ β') εἰς τὴν φλεβικὴν ἢ παθητικήν.

Ἡ *ἐνεργητικὴ* ὀφείλεται εἰς διάφορα αἴτια, χημικά, μηχανικά, νευρικὰ καὶ χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ ζωηρῶς ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ τοῦ ὑπεραιμοῦντος ὀργάνου, τῆς ἐμφανίσεως ἀγγείων μὴ ὁρατῶν πρότερον, τῆς ἐμφανίσεως σφυγμοῦ εἰς τὰ τριχοειδῆ ἀγγεῖα καὶ τῆς ἀνυψώσεως τῆς θερμοκρασίας εἰς τὴν ὑπεραιμικὴν χώραν. Διακρίνεται δέ: 1) εἰς μυογενῆ, συνεπείᾳ ἐπιδράσεως οἱασδήποτε θερμότητος ἐπὶ τοῦ σώματος· 2) νευρογενῆ, ἐκ διαταραχῆς τῶν ἀγγειοκινητικῶν νεύρων (νευροπαραλυτικὴ καὶ νευροτονικὴ συνεπείᾳ μολυσματικῶν ἢ τοξικῶν αἰτίων) καὶ 3) εἰς ἀντανακλαστικήν, π. χ. ἐπὶ ἀφαιρέσεως ἑνὸς ὀργάνου (νεφροῦ) ἀναφαίνεται ὑπεραιμία τοῦ ἑτέρου κλπ.

Ἡ *παθητικὴ* εἶναι ἀποτέλεσμα αἰτίου ἐσωτερικῶς ἢ ἐξωτερικῶς δρῶντος ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων φλεβὸς (πίεσις ἐξ ὄγκου κλπ.) καὶ προκαλοῦντος κώλυμα εἰς τὴν κυκλοφορίαν αὐτῆς, ἢ ἄλλοτε ὀφείλεται εἰς ἐλάττωσιν τῆς ἀπομυζητικῆς δράσεως τοῦ θώρακος ἐπὶ ἀτόμων ἡλικιωμένων, ἐχόντων ἀκαμψίαν τοῦ θωρακικοῦ σκελετοῦ καὶ ἠλαττωμένην ἀναπνευστικὴν λειτουργίαν (ἐμφύσημα, πλευριτικαὶ συμφύσεις)· ἢ τέλος ἐπὶ διαταραχῆς ὀργάνων, ἐπιβοηθητικῶς δρώντων πρὸς τὴν φυσιολογικὴν λειτουργίαν τῆς διαπεραιώσεως τοῦ φλεβικοῦ αἵματος, π. χ. ἀνεπάρκεια τῆς μιτροειδοῦς βαλβίδος τῆς καρδίας, τῆς τριγλώχινος, τοῦ μυοκαρδίου.

α') *Συμφόρησις τοῦ πνεύμονος*. Ἐνεργητική, ἐπέρχεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς πρώϊμον φαινόμενον μολυσματικῆς νόσου ἢ συνεπείᾳ ψύξεως ἢ ὑψηλῆς θερμοκρασίας ἢ ἐρεθισμοῦ ἐξ ἀερίων (ἀσφυξιογόνων). Παθητική, συνεπείᾳ ἐξασθενήσεως τῆς καρδιακῆς λειτουργίας, λ.χ. κατὰ τὴν ἐπιθανάτιον ἀγωνίαν. ἐπὶ ὑπτίας θέσεως ἐπὶ ἐξησθενημένων ἀτόμων (ὑποστατικὴ πνευμονία), ἐπὶ ἀνεπαρκείας τοῦ μυοκαρδίου ἢ βαλβιδικῶν παθήσεων. Κλινικῶς ἡ συμφόρησις τοῦ πνεύμονος ἐξελίσσεται ἄνευ πυρετοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἐμφανίσεως ὑγρῶν τινων ῥόγχων, ἰδίᾳ εἰς τὰς βάσεις τοῦ πνεύμονος.

β') *Συμφόρησις τοῦ ἥπατος*. Ἐνεργητική, ἐπέρχεται φυσιολογικῶς μὲν κατὰ τὴν πέψιν, παθολογικῶς δὲ κατὰ τὴν ἐξέλιξιν φλεγμονωδῶν ἐξεργασιῶν καὶ ἐπὶ γενικῆς παραλύσεως τῶν ἀγγείων (διφθερῖτις). Παθητική, ἡ καὶ συνηθεστάτη, ἐπέρχεται ἐπὶ παρακωλύσεως τῆς ἐπανόδου τοῦ αἵματος ἐκ τῆς κάτω κοίλης φλεβὸς εἰς τὴν δεξιὰν καρδίαν ἐπὶ παθήσεων αὐτῆς, ἐπὶ πνευμονικοῦ ἐμφυσήματος, πνευμονικῆς σκληρύνσεως, ἀφθόνου πλευριτικοῦ ἐξιδρώματος κλπ. Ἐπὶ χρονίας συμφορήσεως τοῦ ἥπατος λαμβάνει τοῦτο χαρακτηριστικὴν ὄψιν, ἐμφανίζον κηλῖδας βαθυερύθρους ὁμοιαζούσας πρὸς μοσχοκάρυον (μοσχοκαρυοειδὲς ἧπαρ). Κλινικῶς ἡ συμφόρησις τοῦ ἥπατος χαρακτηρίζεται διὰ διογκώσεως αὐτοῦ καὶ ἐλαφροῦ ἄλγους κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον.

γ') *Συμφόρησις νεφροῦ*. Ἐνεργητική, παρατηρεῖται ὡς σύνοδον ὀξειῶν φλεγμονῶν, ἰδίᾳ μαλπιγιονεφρίτιδος ἢ ἐπὶ δηλητηριάσεών τινων (κανθαριδίνη, ὑδράργυρος, κοπάϊον βάλσαμον), ἐπὶ διαβήτου, νευρικῶν παθήσεων, ἰσχυροτέρας λειτουργίας τῆς ἀριστερᾶς καρδίας κλπ. Παθητική, ἐπὶ ὑποσυστολίας ἢ ἀσυστολίας καρδιακῆς, χρονίας πνευμονικῆς παθήσεως ἢ ἐπὶ τοπικῶν παθήσεων, αἵτινες προκαλοῦν κώλυμα εἰς τὴν ῥοὴν τοῦ αἵματος ἐκ τῶν νεφρικῶν φλεβῶν (ὄγκοι κοιλίας, θρόμβωσις κλπ.). Κλινικῶς χαρακτηρίζεται ἡ συμφόρησις τῶν νεφρῶν διὰ τῆς παρουσίας λευκώματος εἰς τὰ οὖρα καὶ ἐνίων τινῶν ὑαλοειδῶν ἢ ὑαλοκοκκωδῶν κυλίνδρων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Ι. Λ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

—συμφόρησις ***ἐγκεφαλική***· βλ. *ἐγκεφαλικὴ συμφόρησις* (τ. Θ', σ. 665 γ').

—συμφόρησις ***μήτρας*** *[Γυναικολ.]*. Ὁ μητρικὸς ἱστὸς ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἱστὸν τοῦ σώματος, ὡς ἐκ τῆς καθ' ἕκαστον ἔμμηνον κύκλον ἐξοιδήσεως τοῦ βλεννογόνου αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπερχομένης περιόδου, εὐχερέστερον ὑπόκειται εἰς συρροὴν αἵματος, τὴν καλουμένην *ὑπεραιμίαν* ἢ *συμφόρησιν*. Αὕτη ἄλλοτε ὀξείας μορφῆς (ἐνεργητικὴ) ἐξ ἀγγειοκινητικῆς προελεύσεως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐρεθισμοῦ τινος, εἶναι ἢ μικρᾶς διαρκείας καὶ ἀβλαβής, ὀφειλομένη, πλὴν τῆς ἐμμήνου ῥοῆς, καὶ εἰς τὴν ἕξιν τοῦ δέφεσθαι, εἰς τὴν γενετήσιον διέγερσιν, τὴν συνουσίαν, τὰς ὑπερμέτρους ἀσκήσεις κλπ., ἢ μακροτέρας, ἐξ ἀφορμῆς φλεγμονῶν τῆς αἰδοικῆς χώρας τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας, τῆς ᾠοθήκης, δυναμένη νὰ προκαλέσῃ καὶ τὴν φλεγμονὴν τοῦ ὀργάνου. Ἄλλοτε πάλιν εἶναι χρονίας μορφῆς (παθητικὴ συμφόρησις) καὶ ὀφείλεται εἰς αἰτίας πιέσεως τῶν φλεβῶν τῆς μήτρας, ἐξ ἧς παρεμποδίζεται ἡ πρὸς τὴν καρδίαν ἐπάνοδος τοῦ φλεβικοῦ αἵματος, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ ὑποπαλινδρομήσεως, παρεγκλίσεων καὶ προπτώσεων τῆς μήτρας, ἐπὶ καθηλώσεων ταύτης ὑπὸ φλεγμονῶν, περιτονίτιδος κλπ., ἐπὶ ὄγκων ᾠοθήκης, ἐπὶ ἀσκίτου, συσσωρεύσεως σκυβάλων, παρατεταμένης ὀρθίας στάσεως κλπ. Ἐπίσης γενικὰ αἴτια φλεβικῆς στάσεως ἐν τῇ καρδίᾳ, τοῖς πνεύμοσι καὶ τῷ ἥπατι ἐπιφέρουσι συμφόρησιν τῆς μήτρας.

Γενικὰ συμπτώματα τόσον τῆς ἐνεργητικῆς ὅσον καὶ τῆς παθητικῆς συμφορήσεως εἶναι τὸ βάρος καὶ ὁ πόνος κατὰ τὴν ὑπογάστριον χώραν καὶ ἡ ἐξοίδησις τῆς μήτρας. Ἡ θεραπεία τῆς συμφορήσεως ἀποβλέπει πρώτιστον πάντων εἰς τὴν ἄρσιν τοῦ αἰτίου τοῦ προκαλέσαντος ταύτην (θεραπεία τῶν περὶ τὴν μήτραν φλεγμονῶν, τῆς ἀνακάμψεως ἢ προπτώσεως ταύτης), καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὴν συμφόρησιν αὐτὴν ταύτην, ἥτις καταπολεμεῖται διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐν τῷ κόλπῳ γλυκερινούχων πωμασμάτων, διὰ τομῶν ἐπὶ τοῦ τραχήλου πρὸς τοπικὴν ἀφαίμαξιν, δι' ἁλατούχων ὑπακτικῶν, δι' ὑποθέτων ὀπίου, εὐθαλείας κλπ. καὶ διὰ κατακλίσεως τῆς πασχούσης. Ο. Ρ.

συμφορητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συμφόρησιν, ὁ τῆς συμφορήσεως.

Digitized by Google

συμφορίκαρπος (ὁ) (Symphoricarpus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *αἰγοκληματοειδῶν* ἢ *αἰγοκληματιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους φυλλοβόλους, ἰθαγενεῖς τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 5 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι ὁ *συμφορίκαρπος ὁ βοτρυανθὴς* (Symphoricarpus racemosus), ὁ *συμφορίκαρπος ὁ κοινὸς* (Symphoricarpus vulgaris) καὶ ὁ *συμφορίκαρπος ὁ δυτικὸς* (Symphoricarpus occidentalis). Ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω εἴδη πολλαπλασιάζονται εὐκόλως διὰ μοσχευμάτων. Δ. Ν. Π.

σύμφορος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ συμφέρων, ἐπικερδής, ὠφέλιμος, ἀντίθ. *ἀσύμφορος*: «σύμφοροι προτάσεις, — τιμαί»· || παραθετ. *συμφορώτερος—συμφορώτατος.*

Συμφορόζα, *μάρτυς*. Σύζυγος τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ μάρτυρος Γετούλου, ἐκ Τιβούρων τοῦ Λατίου. Ἀρνηθεῖσα νὰ θυσιάσῃ εἰς τοὺς θεοὺς τῶν Ρωμαίων, ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμὸν Ἄνιτον καὶ ἐπνίγη (120), τὴν δ' ἑπομένην ἐσφάγησαν καὶ τὰ ἑπτὰ τέκνα αὐτῆς, ἅτινα μετὰ τῆς μητρὸς συνεορτάζονται τὴν 18 Ἰουλίου. Ἑτέρα ὁμώνυμος μάρτυς ὑπέστη τὸ μαρτύριον ἐν Καμπανίᾳ κατὰ τὸ 285 μετὰ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 2 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

συμφυής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ συμφυόμενος, ὁ συμπεφυκώς, ὁ ἐκ φύσεως συνημμένος, ἔμφυτος: «ἡ ἰδιοτέλεια εἶναι συμφυὴς τῷ ἀνθρώπῳ».

συμφυΐα (ἡ)· ἀρχ., τὸ νὰ εἶναί τι συμφυές, σύμφυσις.

— *[Μεταλλ.] Συμφυΐα* (γαλλ., ἀγγλ. coalescence) καλεῖται φαινόμενον παρουσιαζόμενον εἰς τὰ μεταλλοκράματα, καθ' ὃ μετὰ παρατεταμένην ἀνόπτησιν ἐπέρχεται μεταβολὴ τῆς ὑφῆς. Οὕτω τὰ λεπιδοειδῆ εὐτηκτικὰ ἢ εὐτηκτοειδῆ μεταβάλλονται διὰ συγκεντρώσεως τῶν συνιστώντων αὐτὰ σωμάτων εἰς κοκκώδη. Π. χ. εἰς τοὺς χάλυβας ὁ λεπιδοειδὴς περλίτης γίνεται κοκκώδης, ἔχων σαφῶς κεχωρισμένα τὰ συστατικὰ αὐτοῦ, φερίτην καὶ σεμεντίτην. Ἡ συμφυΐα καθιστᾷ τὸν χάλυβα πλέον εὐκατέργαστον. Θ. Χ.

σύμφυλα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία μυριαπόδων περιλαμβάνουσα μικρὰ ζῷα μὲ σῶμα λεπτόν, οὐχὶ πολυαρθρωτόν, καὶ 24 πόδας κατὰ ζεύγη διατεταγμένους. Δ. Ν. Π.

συμφύραμα (τό)· βλ. *ἔνζυμος*.

σύμφυρμα (τό)· τὸ ἐκ συμφύρσεως προελθόν, μῖγμα, μᾶζα ἐκ διαφόρων πραγμάτων.

συμφυρματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς σύμφυρμα· || ὁ ἀποτελεσθεὶς διὰ συμφύρσεως: «συμφυρματικὴ πραγματεία».

— **συμφυρματικαὶ** ***γλῶσσαι***· βλ. λ. *συγκολλητικαὶ* γλῶσσαι.

συμφυρμὸς (ὁ)· ἀνάμιξις, *σύμφυρσις* (βλ. λ.).

—*[Γλωσσο.]* Καλεῖται *συμφυρμὸς* τὸ γλωσσικὸν φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐκ δύο ὁμοειδῶν γλωσσικῶν στοιχείων (τύπων, λέξεων, συντάξεων κλπ.) προκύπτει ἓν καὶ μόνον, ἀποτελοῦν ἀνάμειξιν ἀμφοτέρων. Οὕτως, ὅταν πρὸς ἔκφρασιν ἐννοίας τινὸς διαθέτωμεν δύο λέξεις, ἐχούσας τὴν αὐτὴν περίπου σημασίαν, συμβαίνει ὥστε κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκφράσεως τῆς ῥηθείσης ἐννοίας νὰ σπεύδουν ἀμφότεραι αἱ δηλοῦσαι αὐτὴν συνώνυμοι λέξεις συγχρόνως εἰς τὴν συνείδησιν, νὰ συμφύρωνται πρὸς ἀλλήλας καὶ ἀντ' αὐτῶν νὰ προκύπτῃ ἄλλη τις λέξις ἑρμαφρόδιτος. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον προῆλθον αἱ συμφυρταὶ νεοελληνικαὶ λέξεις: *πετυλαχαινω* (ἐκ τῶν *πετυχαίνω* + *λαχαίνω*), *σφανταλώνω* (ἐκ τῶν *σφαλίζω* + *μανταλώνω*), *μαζώβγω* (ἐκ τῶν *μαζεύγω* + *μαζώνω*), *ψιντρὸς* (ἐκ τῶν *ψιλὸς* + *χονδρὸς*) κλπ., *γραιάδοντες* = γραῖαι (ἐκ τῶν τύπων *γραιᾶδες* + *γέροντες*, ἐν Πόντῳ) κλπ. Καὶ ἐν τῇ συντάξει παρατηροῦμεν τὸ φαινόμενον τοῦ συμφυρμοῦ. Οὕτως ἐκ τῶν ἐκφράσεων: «ὁ ἥμισυς χρόνος» καὶ «τὸ ἥμισυ τοῦ χρόνου» προῆλθεν ἡ συμφυρτή: «ὁ ἥμισυς τοῦ χρόνου», ἐκ δὲ τῶν: «οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ» καὶ «ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι» προῆλθεν ἡ γνωστὴ εὐαγγελικὴ φράσις: «οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι», κ. οὕ. κ. [Πρβλ. *Ι. Χατζιδάκι*, Γενικῆς γλωσσικῆς, τόμ. Α' (Ἀθῆναι 1915), σελ. 194 κ.ἑξ.] Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

σύμφυρσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συμφύρειν, ἀνάμιξις, σύγκρασις· || γλωσσολ. βλ. λ. *συμφυρμός*.

σύμφυρτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐκ συμφύρσεως προερχόμενος, σύμμικτος, ἀνακατωμένος: «σύμφυρτος σχηματισμός, — λέξις» (βλ. *συμφυρμός*).

συμφύρω, ἀόρ. *συνέφυρα—συνεφύρθην*, παθ. μετχ. *συμπεφυρμένος*· ἀναμιγνύω, ἀνακατώνω, ζυμώνω μαζί.

συμφυσιοδάκτυλος (ὁ, ἡ) *[Τερατογ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ συμφυσιοδακτυλία χαρακτηρίζεται εἰς τὸ ὅτι πάντες οἱ δάκτυλοι ἑκάστου ἄκρου (χειρὸς ἢ ποδὸς) εἶναι συνηνωμένοι εἰς ἕνα καὶ μόνον τοιοῦτον. Μ. Ν. Κ.

συμφυσιοτομία (ἡ) *[Μαιευτ.]*. Μαιευτικὴ ἐπέμβασις ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν μεγέθυνσιν τῆς πυέλου διὰ τῆς διατομῆς τοῦ ἐπὶ τὰ πρόσω ἡβικοῦ συνδέσμου. Ἡ κυριωτέρα ἔνδειξις τῆς ἐγχειρήσεως ταύτης εἶναι ἡ ἐνσφήνωσις τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου ἐν τῇ συνήθως ἐστενωμένῃ πυέλῳ, ἀπαντῶσα ἰδίᾳ ἐν τῷ ἐπὶ μέτωπον καὶ ἐνίοτε ἐν τῷ ἐπὶ πρόσωπον σχήματι τοῦ ἐμβρύου, τῆς προσθιοπισθίας διαμέτρου τῆς πυέλου (ἀκρωτηριοϋποηβικῆς) εὑρισκομένης μεταξὺ 8,5 καὶ 9,5 ἑκτσμ. Μαιευτῆρές τινες προτιμῶσιν εἰς παρομοίας ἐνδείξεις τὴν καισαρικὴν ἐγχείρησιν· ταύτης ὅμως προτιμητέα εἶναι ἡ συμφυσιοτομία, ὅταν ἔχῃ ἤδη διαρραγῇ τὸ θυλάκιον, ὅταν ὑπάρχῃ ἔλλειψις βοηθῶν διὰ τὴν ἐγχείρησιν καὶ ἔλλειψις χρόνου πρὸς μεταφορὰν τῆς γυναικὸς εἰς μέρος κατάλληλον, ἐν ᾧ νὰ συνενῶνται πάντα τὰ πρὸς ἐγχείρησιν ἀναγκαιοῦντα· ἐνῷ ἡ συμφυσιοτομία δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ ἐν παντὶ τόπῳ, καὶ εἰς τὴν ἐξοχὴν ἔτι, σχεδὸν ἄνευ καταλλήλων βοηθῶν. Ὅθεν αἱ ἐνδείξεις τῆς συμφυσιοτομίας εἶναι ἐπειγούσης ἀνάγκης, ἀναγνωριζόμεναι κατὰ τὸν τοκετόν. Ὁσάκις κατὰ τὴν κύησιν κριθῇ ἀδύνατος ὁ διὰ τῶν φυσικῶν ὁδῶν τοκετός, ἐνδείκνυται ἡ καισαρικὴ ἐγχείρησις. Ὁσάκις δὲ τὸ οἱασδήποτε φύσεως κώλυμα δὲν φαίνεται ἀρκετὸν ὅπως παρακωλύσῃ τὴν ἐμπέδωσιν καὶ τὴν ἔξοδον τοῦ ἐμβρύου, ὀφείλομεν νὰ ἀναμένωμεν· θέλομεν δὲ προβῇ εἰς τὴν συμφυσιοτομίαν, ἐὰν πρὸ τοῦ τοκετοῦ ἢ ἀρχομένου τούτου διαψευσθῶσιν αἱ ἐλπίδες ἡμῶν περὶ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως αὐτοῦ. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἐγχείρησις αὕτη ἐνδείκνυται ἐπὶ σφηνώσεως τοῦ προβάλλοντος σχήματος τοῦ ἐμβρύου, ἐπὶ μέσης στενώσεως τῆς πυέλου καὶ ἐπὶ ὑπερβολικοῦ μεγέθους τοῦ ἐμβρύου, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως τελείας ἐλλείψεως λοιμώξεως τῆς μήτρας καὶ ἐλλείψεως τραυματισμῶν τοῦ ἐμβρύου ἕνεκα προσπαθειῶν πρὸς ἐξαγωγὴν αὐτοῦ.

Ἐγχειρητικὴ μέθοδος. Μετὰ τὸν εὐτρεπισμὸν καὶ τὴν ἀπολύμανσιν τῆς ἡβικῆς χώρας προβαίνομεν εἰς κάθετον τομὴν 6—8 ἑκστμ. μήκους, ἀρχόμενοι ὕπερθεν τοῦ ἄνω χείλους τῆς συμφύσεως καὶ καταλήγοντες εἰς τὴν βάσιν τῆς κλειτορίδος· διατέμνομεν εἶτα καθέτως τὰς ἀπονευρώσεις τῆς λευκῆς γραμμῆς, ὕπερθεν τῆς συμφύσεως, καὶ ἐγκαρσίως τὸν ἀναρτῆρα τῆς κλειτορίδος σύνδεσμον, ἕλκοντες τοῦτον διὰ λαβίδος ἐπὶ τὰ κάτω ὑπὸ τὴν σύμφυσιν. Εἰσάγομεν ἀκολούθως, διὰ τῆς ἄνω τομῆς, τὸν ἀριστερὸν δάκτυλον, ὅπως περιβάλῃ οὗτος ἐκ τῶν ὄπισθεν τὴν σύμφυσιν πρὸς προστασίαν τῶν κατὰ βάθος ὀργάνων· τὸν δάκτυλον τοῦτον δυνάμεθα νὰ ἀντικαταστήσωμεν διὰ τῆς ἐπὶ τούτῳ αὐλακομήλης τοῦ Farabeuf, τοποθετουμένης ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Διατέμνομεν εἶτα τὴν σύμφυσιν δι' ἀμβλυάκμου μαχαιρίου, ὁπότε διαχωρίζεται αὕτη, διανοιγομένου οὕτω τοῦ τραυματικοῦ χώρου, ὃν πληροῦμεν δι' ἀπεστειρωμένης γάζης. Συγκρατοῦμεν ἀκολούθως δι' ἑνὸς βοηθοῦ τὰ εἰλεακὰ ὀστᾶ, ὅπως ἀποφύγωμεν μεγάλην διάστασιν τῆς συμφύσεως, καὶ προβαίνομεν εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ ἐμβρύου, εἴτε δι' ἐμβρυουλκίας εἴτε διὰ μετασχηματισμοῦ, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων· εἶτα δὲ διενεργοῦμεν τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ὑστέρων. Μετὰ ταῦτα προσεγγίζομεν τὰ εἰλεακὰ ὀστᾶ καὶ μετὰ τὸν εὐτρεπισμὸν τοῦ τραύματος ἐπιθέτομεν 4—5 κατὰ βάθος ῥαφάς, ἐφαπτομένας σχεδὸν τοῦ ἡβικοῦ ὀστοῦ, διὰ ῥαμμάτων, ἐκ χαλκοῦ κατὰ προτίμησιν ἤ, ἐλλείψει τούτων, διὰ παχέων φλωρεντινων ῥαμμάτων, καὶ 3—4 κατ' ἐπιπολὴν ῥαφάς. Ἐπιθέτομεν εἶτα ἄσηπτον γάζαν καὶ ἐπικαλύπτομεν διὰ παχέος στρώματος βάμβακος, ἐφαρμόζοντες δύο μικρὰ ἐκ βάμβακος ἢ ξυλοβάμβακος προσκεφάλαια ἐπὶ τὰ πλάγια τῶν εἰλεακῶν ὀστῶν, καὶ ζώνην ἐκ φλανέλλας ἢ ἐκ βαμβακεροῦ ὑφάσματος συγκρατοῦσαν στερρῶς ἐν προσεγγίσει τὰ ἡβικὰ ὀστᾶ· συνδέομεν δὲ τὰ κάτω ἄκρα προσδεδεμένα πρὸς ἄλληλα πρὸς τὰ γόνατα. Ἐπιτηροῦμεν τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῆς κύστεως καὶ τῶν ἐντέρων καθετηρίζοντες τὴν κύστιν μετὰ ὀκτὼ ὥρας ἀπὸ τῆς ἐγχειρήσεως. Τὰ κατ' ἐπιπολῆς ῥάμματα ἀφαιροῦμεν τὴν 7ην ἀπὸ τῆς ἐγχειρήσεως ἡμέραν καὶ τὰ κατὰ βάθος τὴν 9ην, ἐπιχρίοντες τὴν τραυματικὴν ἐπιφάνειαν διὰ βάμματος ἰωδίου. Ἡ ἐγχειρηθεῖσα ἐγείρεται τῆς κλίνης τὴν 20ὴν ἀπὸ τῆς ἐγχειρήσεως ἡμέραν, ἔχουσα στερρῶς περιβεβλημένην τὴν πύελον διὰ στεγανῶς ἐφαρμοζομένης καὶ μεγάλης ἀντοχῆς ζώνης.

Ἐσχάτως ὅμως ἡ συμφυσιοτομία φαίνεται ἐγκαταλειφθεῖσα καὶ ἀντικατασταθεῖσα διὰ τῆς ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ καὶ ταῖς αὐταῖς ἐνδείξεσι προταθείσης διατομῆς τοῦ σώματος τοῦ ἡβικοῦ ὀστοῦ, τουτέστι τῆς *ὀστεοηβικοτομίας*, ὡς ἐχούσης μᾶλλον ἐξησφαλισμένην τὴν μετὰ τὴν ἐγχείρησιν σύνδεσιν τοῦ ὀστοῦ. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

συμφυσιοψία (ἡ) *[Τερατογ.]*. Διάπλασις τερατογονική, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται διὰ τῆς συνενώσεως τῶν δύο ὀφθαλμῶν εἰς ἕνα καὶ μόνον τοιοῦτον. Τὸ συμφυσιοπτικὸν τέρας εἶναι συνήθως μονόφθαλμον. Μ. Ν. Κ.

σύμφυσις, *—εως* (ἡ)· τὸ συμφύεσθαι, συνένωσις, συνάρθρωσις, συγκόλλησις.

— *[Ἀνατομ.]* Ἡ *σύμφυσις* εἶναι κυρίως συνοστέωσις· τοιαύτη ἡ συνοστέωσις τοῦ συζευκτικοῦ χόνδρου, ἡ τοῦ λαγονίου, τοῦ ἡβικοῦ καὶ τοῦ ἰσχιακοῦ ὀστοῦ πρὸς ἄλληλα εἰς ἀποτέλεσιν τοῦ ἑνιαίου ἀνωνύμου ὀστοῦ. Ι. Π.

— *[Παθολ.]* Ὁ ὅρος *σύμφυσις* δηλοῖ τὴν ὕπαρξιν ἀνωμάλου συνενώσεως τῶν δύο πετάλων ὀρογόνου ἢ βλεννογόνου τινὸς ὑμένος, ὡς λ. χ. ἡ καρδιακὴ σύμφυσις, ἥτις εἶναι ἀποτέλεσμα ἑνώσεως τῶν δύο πετάλων τοῦ περικαρδίου· ἡ πλευρικὴ σύμφυσις, ἥτις εἶναι ἀπότοκος τῆς ἑνώσεως τῶν δύο πετάλων τοῦ ὑπεζωκότος· αἱ περιτοναιικαὶ συμφύσεις, τὸ συμβλέφαρον κλπ. Μ. Ν. Κ.

—*[Ὀρυκτολ.]* Ὀρυκτολογικῶς ὀνομάζεται *σύμφυσις* (Verwachsung) ἡ συνένωσις δύο κρυσταλλικῶν ἀτόμων τοῦ αὐτοῦ ὀρυκτοῦ, τὸ δὲ ἐπίπεδον, κατὰ τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ συνένωσις αὕτη, καλεῖται *ἐπίπεδον συμφύσεως*. Διακρίνομεν τὴν *ἀνώμαλον* σύμφυσιν (unregelmässige Verwachsung), ὅταν οὐδεμία γεωμετρικὴ σχέσις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν ἑδρῶν καὶ τῶν ἀκμῶν τῶν δύο κρυσταλλικῶν ἀτόμων, τὴν *παράλληλον* σύμφυσιν (Parallelverwachsung), ὅταν αἱ ἕδραι καὶ ἀκμαὶ τῶν ἐπὶ μέρους κρυσταλλικῶν ἀτόμων εἶναι ἀντιστοίχως παράλληλοι, ὥστε νὰ ἀπαρτίζεται κρυσταλλογραφικῶς ἓν ἄτομον, καὶ τὴν *συμμετρικὴν* σύμφυσιν (symmetrische Verwachsung), ὅταν τὰ δύο κρυσταλλικὰ ἄτομα συμφύωνται εἰς θέσιν συμμετρίας πρὸς ἄλληλα, τὸ δὲ ἐπίπεδον συμφύσεως αὐτῶν ταυτίζεται πρὸς τὸ ἐπίπεδον συμμετρίας τῶν δύο ὁμοῦ κρυσταλλικῶν ἀτόμων. Ἡ συμμετρικὴ σύμφυσις καλεῖται καὶ *διδυμία*. Ἐνῷ ἡ διδυμία ἀποτελεῖ τὴν συμμετρικὴν σύμφυσιν δύο κρυσταλλικῶν ἀτόμων τοῦ αὐτοῦ πάντοτε ὀρυκτοῦ, ἡ παράλληλος σύμφυσις παρατηρεῖται ἐνίοτε καὶ εἰς κρυσταλλικὰ ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς δύο διάφορα ὀρυκτά. Γ. Β.

— **συμφύσεις** ***μετεγχειρητικαί***. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουσιν αἱ ἐν τῇ κοιλίᾳ μετεγχειρητικαὶ συμφύσεις, ἤτοι παθολογικὴ συγκόλλησις σπλάγχνων μετ' ἀλλήλων ἢ σπλάγχνου τινὸς μετὰ τῆς συστοίχου περιτοναϊκῆς ἐπιφανείας τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος, ἐπερχομένη κατόπιν ἐγχειρήσεως, ὀφειλομένη δὲ εἰς φλεγμονὴν τοῦ περιτοναίου. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ὑπάρχει εἴς τινα ἄτομα ἰδιαιτέρα τις προδιάθεσις εἰς γένεσιν μετεγχειρητικῶν συμφύσεων, διότι ἄλλοτε μὲν μετὰ ἐκτεταμένας ἐγχειρήσεις ἐν τῇ κοιλίᾳ καὶ ἔντονα φλεγμονώδη φαινόμενα ἐλάχισται συμφύσεις παράγονται, ἄλλοτε δὲ τοὐναντίον σχηματίζονται ἐκτεταμέναι συμφύσεις μετὰ μικρὰς ἐνδοκοιλιακὰς ἐπεμβάσεις. Αἱ μετεγχειρητικαὶ αὗται συμφύσεις ἄλλοτε μὲν ἐκτείνονται εἰς μεγάλην ἐπιφάνειαν, συγκολλῶσαι π. χ. ἔντερα μετ' ἀλλήλων ἢ ἔντερον μετὰ τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος ἢ μετ' ἄλλου τινὸς σπλάγχνου, ἄλλοτε δὲ ἐκτείνονται ἐν εἴδει χορδῆς ἀπὸ ἑνὸς σημείου εἰς ἄλλο, ὁπότε εἶναι σοβαρώτεραι, καθόσον, πλὴν τῶν πόνων, δυσκοιλιότητος κλπ., τὰ ὁποῖα προκαλοῦσι πολλάκις, δύνανται νὰ γίνωσι πρόξενοι ἐντερικῆς ἀποφράξεως διὰ τῆς πιέσεως καὶ κάμψεως ἐντερικῆς τινος ἕλικος. Εἶναι δυνατὸν ἐξ ἄλλου νὰ ἐξαφανισθῶσι σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου συμφύσεις μετεγχειρητικαί. Πρὸς πρόληψιν τῶν μετεγχειρητικῶν συμφύσεων συντελεῖ ἡ μετὰ προσοχῆς καὶ ἠπιότητος ἐργασία κατὰ τὴν ἐγχείρησιν, πρὸς ἀποφυγήν, κατὰ τὸ δυνατόν, κακώσεως τῶν σπλάγχνων, ἀποφυγὴ τῆς χρήσεως ἀντισηπτικῶν ἐντὸς τῆς κοιλίας, ὡς καὶ ξηράνσεως τοῦ περιτοναίου, ἔτι δὲ ὡρισμέναι τεχνικαὶ λεπτομέρειαι κατὰ τὴν ἐγχείρησιν. Ἐπὶ ἐντερικῆς ἀποφράξεως καθίσταται ἀναγκαία χειρουργικὴ ἐπέμβασις, ἥτις ἀποβαίνει πολλάκις σωτήριος. Δ. Χ. Κ.

συμφυτικὴ ***περικαρδῖτις*** *[Παθολ.]*· βλ. *περικαρδῖτις* συμφυτική.

σύμφυτον (τὸ) (Symphytum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τραχυφυλλοειδῶν* ἢ *τραχυφυλλιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν 17 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ *σύμφυτον τὸ κονδυλόρριζον* (Symphytum bulbosum) καὶ *σύμφυτον τὸ φαρμακευτικὸν* (Symphytum officinalis), ἀμφότερα εἰς τὴν φαρμακευτικὴν χρησιμοποιούμενα, φυόμενα εἰς ὀρεινοὺς τόπους καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶντα, ὅπου εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *στεκούλια*. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν εἶναι τὸ *σύμφυτον τὸ ξενικὸν* (Symphytum peregrinum), ἰθαγενὲς τῆς Περσίας καὶ τῶν περὶ τὸν Καύκασον χωρῶν, καλλιεργούμενον ἐντατικῶς καὶ χρήσιμον διὰ τὴν διατροφὴν τῶν κτηνῶν. Δ. Ν. Π.

—**συμφύτου** ***ῥίζα*** (Radix Symphyyti, ἢ Radix Consolidae) *[Φαρμακογ.]*. Ἡ δρόγη **προέρχεται ἐκ τοῦ**

Digitized by Google

φυτοῦ Symphytum officinale (=σύμφυτον τὸ φαρμακευτικόν). Αἱ ῥίζαι τούτου φέρονται εἰς τεμάχια τεφρόφαια 0,05—0,07 μ. μήκους μὲ ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ἐρρυτιδωμένην καὶ φέρουσαν αὔλακας κατὰ μῆκος. Ἡ δρόγη εἶναι ἄνοσμος καὶ πικρᾶς γεύσεως καὶ περιέχει γλίσχρασμα, ἀλλαντοΐνην, ἀσπαραγίνην, ἄμυλον, γαλλικὸν ὀξὺ καὶ ῥητινώδεις οὐσίας. Ἡ ῥίζα τοῦ φυτοῦ συλλέγεται τὸ φθινόπωρον, σχίζεται κατὰ μῆκος καὶ ξηραίνεται. 7 μ. τῆς προσφύτου ῥίζης δίδουν 2 μ. τῆς ξηρᾶς ῥίζης. Ἐκτὸς τοῦ φαρμακευτικοῦ συμφύτου ἕτερα δύο εἴδη φέρονται ὡς δρόγαι: *σύμφυτον τὸ φυματιῶδες* (S tuberosum) καὶ *σύμφυτον τὸ βολβῶδες* (S. bulbosum). Ἡ ῥίζα τοῦ συμφύτου ἀναγράφεται ἐπὶ ἕλκους τοῦ στομάχου, ἐντερίτιδος τῶν φυματικῶν καὶ ἐν γένει ὡς φάρμακον ἐπουλωτικὸν καὶ ἐπιθηλιογόνον. κ. γ. μ.

— **σύμφυτος** (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ συμπεφυκώς, συμφυής, ἔμφυτος.

— **σύμφυτοι** *νόσοι*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ἐκ γενετῆς ὑπάρχουσαι νόσοι, ὧν τὰ σπέρματα ὑφίστανται ἐν τῷ ὀργανισμῷ κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ἤδη ζωήν. Τὰ νοσηρὰ στοιχεῖα εὑρίσκονται ἐν τῷ σπερματοζωαρίῳ ἢ ᾠαρίῳ, καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως τὸ γονιμοποιηθὲν ᾠάριον περιέχει ἐν σμικρῷ ὅλας τὰς μετέπειτα ἐμφανιζομένας νοσηρότητας. Ἐνίοτε αἱ διάφοροι συγκινήσεις κατὰ τὴν κύησιν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιφέρωσι βλάβας ἐπὶ τοῦ ἐμβρύου, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ σύμφυτοι νόσοι ὀφείλονται εἰς βιολογοανατομικὰς διαμαρτίας τῆς διαπλάσεως. Ὁ λαγώχειλος, ἡ πολυδακτυλία, ἡ ὑπερτρίχωσις, αἱ κρανιο-προσωπικαὶ δισοστεώσεις, ἡ ἠλιθιότης, ἡ ἀγενεσία τοῦ πυραμιδικοῦ δεματίου, ἡ ἐγκεφαλικὴ ἀτροφία κ. τ. λ. ἀποτελοῦν δείγματά τινα τῶν συμφύτων νόσων. Μ Ν. Β.

συμφύω, *ἀόρ. συνέφυσα—συνεφύην*, μετχ. παρακ. (ἀμεταβ. διαθέσ.) *συμπεφυκώς*· κάμνω τι νὰ ἑνωθῇ μετ' ἄλλου· || *παθ. συμφύομαι*· συνενοῦμαι, συναρθροῦμαι, συγκολλῶμαι.

συμφωνητικὸν (τό)· ἔγγραφον δι' οὗ ὁμολογεῖται συμφωνία τις, συμβόλαιον (βλ. λ. *ἔγγραφον* καὶ *σύμβασις*).

συμφωνία (ἡ)· συμφώνησις, τὸ νὰ ἐκβάλλῃ τις τὴν αὐτὴν φωνὴν μετ' ἄλλου, ἁρμονία, ἀντίθ. *παραφωνία*: «συμφωνία διὰ τεσσάρων, —διὰ πέντε, —διὰ πασῶν»· || προσαρμογή, ταύτισις, ὁμοιότης, ἀντίθ. *ἀσυμφωνία* ἢ *διαφωνία*: «συμφωνία χαρακτήρων, —γνωμῶν,—ἀντιλήψεων,—φρονημάτων»· || συνομολόγησις, ἀποδοχὴ ὅρων, σύμβασις: «κατὰ τὴν συμφωνίαν μας», «ἐκτελῶ—,παραβαίνω τὴν συμφωνίαν», «ἐκάναμε μιὰ συμφωνία»· || ὅρος συμβάσεως: «μὲ τὴν ἑξῆς συμφωνίαν», «μὲ τὴν συμφωνίαν ὅτι κτλ.».

— *[Διεθν. Δίκ.] Συμφωνία* (accord, arrangement) καλεῖται τὸ διπλωματικὸν ἐκεῖνο ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου δύο ἢ πλειότερα συμβαλλόμενα κράτη ἀναλαμβάνουσι τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως κανονίσωσιν ἐνίους ἐκ τῶν μεταξύ των διεθνῶν σχέσεων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ κατ' ἀμοιβαίαν συνεννόησιν καθορισθέντων. Οἱ ὅροι *συνθήκη* καὶ *σύμβασις* εἶναι συνώνυμοι ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου. Ἡ συμφωνία ὅμως ὡς τοιαύτη δὲν ἀναφέρεται, ὅπως ἡ συνθήκη ἢ ἡ σύμβασις, εἰς σοβαρὰ ζητήματα νομικῆς, πολιτικῆς ἢ ἄλλης οἱασδήποτε φύσεως, ἀλλὰ συνήθως κανονίζει δευτερεύοντα ζητήματα. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι οὐδὲν θὰ ἐκώλυε νομικῶς ὅπως καὶ πρωτεύοντα ἔτι ζητήματα διευθετηθῶσι δι' ἁπλῆς συμφωνίας. Πάντες οἱ κανόνες δ εθνοῦς δικαίου, οἱ ὁποῖοι διέπουσι τὸν τρόπον διαπραγματεύσεως, συνάψεως, ἐπικυρώσεως, πρωτοκολλήσεως παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν, ἑρμηνείας, καταργήσεως, ἀνανεώσεως κτλ. κτλ. τῶν συνθηκῶν ἐφαρμόζονται ἀπολύτως καὶ προκειμένου περὶ συμφωνιῶν, αἱ ὁποῖαι κατ' οὐσίαν εἶναι καὶ αὗται διεθνεῖς συνθῆκαι μετὰ περιεχομένου διεθνῶς ὑποχρεωτικοῦ διὰ πάντα τὰ οὕτω συμβληθέντα κράτη καὶ μόνον διὰ ταῦτα. Αἱ συμφωνίαι ἢ εἶναι αὐθύπαρκτοι ἢ συνοδεύουσιν ὑπὸ τύπον παραρτημάτων διεθνῆ τινα μεγάλην συνθήκην, ὁπότε συνήθως ῥητῶς ὁρίζεται ὅτι ἀποτελοῦσιν ἀναπόσπαστον καὶ ἀδιαίρετον αὐτῆς μέρος, τὸ ὁποῖον καὶ ἀκολουθεῖ τὴν περαιτέρω τύχην τῆς κυρίας συνθήκης. Δ. Δ.

—*[Μουσ.] Συμφωνία* ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μουσικῇ ἐκαλεῖτο ἡ σύγχησις διαστημάτων εὐαρέστων τῇ ἀκοῇ· τὸ ἀντίθετον *διαφωνία*. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ ἡ λέξις *συμφωνία* (γαλλ. symphonie, ἰταλ. sinfonia) σημαίνει μεγάλην σύνθεσιν δι' ὀρχήστραν, ἀκολουθοῦσαν ὡρισμένην μορφήν. Ἀρχικῶς ἡ συμφωνία ἐσήμαινε σύνθεσιν γραφομένην κατὰ τὴν μορφὴν τοῦ *λίντ* διὰ φθόγγων ἔναντι φθόγγων· βραδύτερον ὅμως ἐγένετο συνώνυμος πρὸς τὴν σονάταν, εἰδικώτερον δὲ πρὸς τὸ πρῶτον μέρος τὸ χρησιμεῦον ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὴν σονάταν. Ἡ εἰσαγωγὴ αὕτη, ἡ ἀπαντωμένη εἰς πολλὰς σουΐτας τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἠκολούθει τὸν ἰταλικὸν τύπον τῶν παρεμφερῶν συνθέσεων, ὄντα διάφορον τῆς γαλλικῆς εἰσαγωγῆς, τῆς διαμορφωθείσης ὑπὸ τοῦ Λούλλυ καὶ ἀποκαλουμένης ouverture. Τὸ ὅτι ὁ ἰταλικὸς τύπος τῆς εἰσαγωγῆς ὠνομάζετο συμφωνία, προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι μέχρι σήμερον σχεδὸν οἱ Ἰταλοὶ ἀποκαλοῦσι τὸν μουσικὸν πρόλογον τῶν μελοδραμάτων sinfonia. Τὸ περίεργον δ' εἶναι ὅτι καθ' ὃν χρόνον ἡ λέξις συμφωνία ὑπενόει τὸν ἰταλικὸν μελοδραματικὸν πρόλογον, ἡ λέξις *εἰσαγωγὴ* ἐδίδετο εἰς συνθέσεις ἀπαρτιζομένας ἐκ πολλῶν τεμαχίων δι' ὀρχήστραν, οἱ δὲ Ἄγγλοι εἰσαγωγὰς ἀπεκάλουν τὰς συμφωνίας τοῦ Χάϋδν.

Ἀπὸ ἀπόψεως μορφικῆς, ἡ συμφωνία ἀκολουθεῖ τὴν *σονάταν* καὶ τὰ μέρη τῆς *σουΐτας* τὰ μὴ ἔχοντα χορευτικὸν χαρακτῆρα. Ἡ ὁριστικὴ δὲ μορφὴ της διαγράφεται κυρίως ἀφ' ἧς αἱ σονάται διὰ πλεῖονα ὄργανα παρουσιάζουσιν ὡς πρῶτον μέρος σύνθεσιν διμεροῦς λίντ, ἀνάπτυξιν θεματικὴν ἀρκετὰ εὐρεῖαν καὶ κατάργησιν ἐπεξεργασίας κατὰ τὸν τύπον τῆς *φυγῆς*. Ἀλλ' ἡ πραγματικὴ συμφωνία ὑπὸ τὴν σύγχρονον ἔννοιαν εἶναι ἔργον τοῦ Ἰωάννου Στάμιτς, ὅστις πρῶτος ἔγραψε συνθέσεις διὰ πολλὰ ὄργανα, ἀποτελουμένας ἐκ τεσσάρων μερῶν: *ἀλλέγκρο, ἀντάντε, μενουέττο* καὶ *πρέστο*. Εἰς τὰς συνθέσεις ταύτας τὸ πρῶτον ἀλλέγκρο εἶναι εὐρυτέρα ἀνάπτυξις τῆς μορφῆς τοῦ ἀλλέγκρο σονάτας μετὰ δευτέρου θέματος. Ἡ συμφωνία τοῦ Στάμιτς περιλαμβάνει ὀρχήστραν ἐξ ἐγχόρδων, πλαγιαύλων, ὀξυαύλων, κεράτων, σαλπίγγων καὶ τυμπάνων, παρουσιάζει δηλαδὴ ἀκριβῶς τὴν ὀρχήστραν τῶν μετέπειτα κλασσικῶν. Παρὰ τὸν Στάμιτς ἀξιόλογος ἐργάτης τῆς συμφωνίας εἶναι ὁ Φρ. Ρίχτερ, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου καὶ ἄλλοι διακεκριμένοι μουσουργοί, ὡς οἱ: Ἰω. Χρ. Μπάχ, Μποκερίνι, Γκοσσέ. Κάνναμπιχ, Ντίττερσδορφ, Λεοπ. Μόζαρτ, συνέβαλον εἰς τὴν διάδοσιν τῆς νέας ταύτης μορφῆς. Τελειοποιῶν τὸν τύπον τῆς συμφωνίας τοῦ Στάμιτς ὁ Ἰω. Χάϋδν ἐδημιούργησε παρεμφερῆ ἔργα, ἅτινα παραμένουν πρότυπα τοῦ εἴδους, ἐνῷ ὁ Μόζαρτ, ἰδίᾳ διὰ τῶν τριῶν αὐτοῦ τελευταίων συμφωνιῶν, διήγειρεν ἔτι μᾶλλον τὴν μορφήν, προαναγγέλλων τὴν ἐπὶ θύραις συμφωνίαν τοῦ Μπετόβεν, ἥτις θεωρεῖται ὡς τὸ ὕψιστον σημεῖον, εἰς ὃ ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ ἡ σύνθεσις αὕτη, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου ἰδεῶν, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως εὐρύτητος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἑκάστου μέρους. Ὁ Μπετόβεν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀντικατέστησε τὸ τρίτον μέρος τῆς παλαιᾶς συμφωνίας (μενουέττο) διὰ τοῦ *σκέρτσο* καὶ ἔδωκε καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν εἰς τὸ *φινάλε*, μὴ ἀρκούμενοι πλέον εἰς τὸν κλασσικὸν τύπον τοῦ *ροντώ*. Εἰς τὸν Μπετόβεν ὀφείλεται ὡσαύτως ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀργάνων ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ τῆς συμφωνίας, καὶ δὴ διὰ τῶν εὐθυαύλων καὶ τῶν ὁλκωτῶν σαλπίγγων, ὡς καὶ ἡ προσθήκη τῆς χορῳδίας ἐν τῇ «Ἐνάτῃ συμφωνίᾳ». Οἱ μετὰ τὸν Μπετόβεν καὶ πρὸς τοῦτον μᾶλλον ἀποκλίνοντες συμφωνισταὶ εἶναι οἱ: Σοῦμπερτ, Μένδελσον, Σοῦμαν καὶ Μπράμς, ἐνῷ πλειοτέραν ἀνεξαρτησίαν ἐν τῇ μορφῇ τῆς συμφωνίας δεικνύουσιν οἱ: Μπερλιόζ, Λίστ, Φράνκ, Σαὶν-Σάνς, Μπροῦκνερ, Μάλερ, Ρ. Στράους κ. ἄ. Γ. Σ.

— **συμφωνία** *διαλογικὴ* (symphonie concertante). Εἶδος συνθέσεως ἀκολουθούσης μορφικῶς τὸν τύπον τῆς καθαυτὸ συμφωνίας τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, γραφομένης ὅμως διὰ *κορυφαίου* (σολίστ) καὶ ὀρχήστραν, ὡς ἀκριβῶς τὸ *κοντσέρτο γκρόσσο*. Οἱ σημαντικώτεροι δημιουργοὶ τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ὁ Κάρ. Στάμιτς καὶ ὁ Χρ. Κάνναμπιχ, ὧν αἱ διαλογικαὶ συμφωνίαι περιλαμβάνουν, πλὴν τῆς μάζης τῆς ὀρχήστρας, ὡς κορυφαίους: 2 βιολία, ἢ βιολίον καὶ βιόλαν, ἢ βιολίον, βιόλαν καὶ βιολοντσέλλον κλπ. Γ. Σ.

— **συμφωνίας** *τύπος*. Ὁ τύπος συμφωνίας (Formula concordiae, Konkordienformel), ὅστις ἐζήτει νὰ συμβιβάσῃ τὰς διεστώσας θεολογικὰς γνώμας τῶν Εὐαγγελικῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ καταπολεμήσῃ τὰς δυτικὰς καὶ καλβινικὰς ἑτεροδιδασκαλίας, συνετάχθη ὑπὸ διαμαρτυρομένων θεολόγων κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ πόλει Τόργκαου (1576), διὸ καὶ βιβλίον τοῦ Τόργκαου ἐκλήθη, ἔπειτα δὲ ἀνεθεωρήθη καὶ συνεπληρώθη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μπέργκεν παρὰ τὸ Μάγκντενμπουργκ (1577). Τῷ 1580 ἐξεδόθη γερμανιστί, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς λατινικὴν μετάφρασιν. Κ. Ι. Δ.

συμφωνικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς μουσικὴν συμφωνίαν.— Ἐπίρρ. *συμφωνικῶς*.

— **συμφωνικὸν** *ποίημα*. Σύνθεσις δι' ὀρχήστραν ἀποβλέπουσα εἰς τὸ νὰ ἐκφράσῃ ἢ παραστήσῃ διὰ τῆς μουσικῆς ποιητικόν τι κείμενον ἢ καὶ συγκεκριμένον τι πρᾶγμα, ἐνίοτε μέχρι τῆς τελευταίας λεπτομερείας. Ἀπὸ ἀπόψεως μορφῆς τὸ συμφωνικὸν ποίημα οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει πρὸς τὴν συμφωνίαν καὶ ἀκολουθεῖ καθαρῶς ἀνεξάρτητον τύπον, κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ προγράμματος ἢ τοῦ ποιητικοῦ κειμένου. Ἐμπνεόμενος ἐκ τῆς προγραμματικῆς μουσικῆς τοῦ Μπερλιόζ, ὁ Λὶστ ἐδημιούργησε τὸ καθαυτὸ συμφωνικὸν ποίημα, τὰ ἴχνη δὲ τούτου ἠκολούθησαν οἱ πλεῖστοι τῶν μετέπειτα μουσουργῶν: Σαὶν-Σάνς, Φράνκ, Ριχ. Στράους κλπ. Γ. Σ.

συμφώνιον (τὸ) (Symphonion). Μηχανικὸν ὄργανον τῆς κατηγορίας τῶν ὀρχηστριονίων, ἐφευρεθὲν τῷ 1839 ὑπὸ τοῦ Φ. Κάουφμαν. Γ. Σ.

συμφωνόληκτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· γραμματ., ἐπὶ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, ὧν τὸ θέμα λήγει εἰς σύμφωνον, ἀντίθ. *φωνηεντόληκτος*.

σύμφωνον (τό)· συμφωνητικόν, σύμβασις, εἶδος συμβολαίου· || γραμματ., ὁ μετὰ φωνήεντος συνεκφωνούμενος φθόγγος.

—*[Νομ.]* Ἀπὸ τῶν συμβάσεων (ἐπωνύμων καὶ ἀνωνύμων) διεκρίνοντο κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον τὰ *σύμφωνα* (pacta). Σύμφωνα ἐκαλοῦντο αἱ σκοποῦσαι τὴν παραγωγὴν ἐνοχῶν συμφωνίαι τῶν ἐνδιαφερομένων, αἱ μὴ δυνάμεναι νὰ ὑπαχθῶσιν εἴς τινα κατηγορίαν τῶν συμβάσεων. Κατ' ἀρχὴν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγερθῇ ἀγωγὴ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν διὰ τοιούτου συμφώνου ἀναληφθεισῶν ὑποχρεώσεων. Ἐὰν ὅμως ὁ ὑπόχρεως προέβαινεν εἰς ἐπίλυσιν τῆς ὑποχρεώσεώς του, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγείρῃ κατὰ τοῦ λαβόντος τὴν ἀγωγὴν περὶ ἀχρεωστήτου, ζητῶν τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ δοθέντος. Τὰ σύμφωνα ταῦτα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν ἀγώγιμα, ἐκαλοῦντο *γυμνὰ* (pacta nuda). Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν ὑπῆρχον τὰ καλούμενα *ἐνδεδυμένα* ἢ *ἠμφιεσμένα* (pacta vestita), τὰ ὁποῖα κατ' ἐξαίρεσιν παρῆγον ἀπαίτησιν ἀγώγιμον, δηλαδὴ ἀπαίτησιν, ἡ ἐκτέλεσις τῆς ὁποίας ἠδύνατο νὰ ἐξαναγκασθῇ δι' ἐγέρσεως ἀγωγῆς. Τὰ ἀγώγιμα ταῦτα σύμφωνα διεκρίνοντο εἰς τὰ *πραιτωρικὰ* (pacta praetoria) τὰ ἀναγνωριζόμενα ὑπὸ τοῦ πραίτωρος, καὶ τὰ *νόμιμα* (pacta legitima), τὰ προστατευόμενα δι' ἀγωγῆς τοῦ κοινοῦ δικαίου.

Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπῆρχον καὶ τὰ λεγόμενα *πρόσθετα σύμφωνα* (pacta adjecta), τὰ ὁποῖα συνήπτοντο ὁμοῦ μετά τινος ἀγωγίμου συμβάσεως καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐκτέλεσις ἠδύνατο νὰ ἐκβιασθῇ διὰ τῆς ἐκ τῆς συμβάσεως ταύτης πηγαζούσης ἀγωγῆς. Συνηθέστατα συναντῶνται τὰ τοιαῦτα πρόσθετα σύμφωνα εἰς τὴν σύμβασιν τῆς ἀγοραπωλησίας, ὡς τὸ περὶ ἐξωνήσεως, τοῦ περὶ καταπιστευτέου ὅρου, τὸ περὶ ἀπαρεσκείας κλπ. Γ. Θ. Ρ.

—*[Διεθν. Δίκ.] Σύμφωνον* καλεῖται ἡ πρᾶξις, διὰ τῆς ὁποίας δύο ἢ καὶ πλειότερα κράτη κανονίζουσιν ὑποχρεωτικῶς κατ' ἀμοιβαίαν, ἀλλ' ἐλευθέραν συναίνεσιν ἐνίας ἐκ τῶν μεταξὺ αὐτῶν διεθνῶν σχέσεων. Τὸ σύμφωνον δὲν ἔχει ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ τὴν νομικὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἐκέκτητο ἐν τῷ ἀρχαίῳ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ, ἀλλ' ἀποτελεῖ προφανῶς καὶ τοῦτο κανονικὴν συνθήκην, συναπτομένην μεταξὺ δύο ἢ πλειοτέρων κρατῶν. Διὰ τοῦτο πάντες ἐν γένει οἱ κανόνες διεθνοῦς δικαίου, οἵτινες διέπουσι τὴν διαπραγμάτευσιν, συνομολόγησιν, ἐπικύρωσιν, πρωτοκόλλησιν παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν, κατάργησιν, ἀνανέωσιν, ἑρμηνείαν κλπ. τῶν *συνθηκῶν*, ἐφαρμόζονται βεβαίως ἀπολύτως προκειμένου καὶ περὶ συμφώνων. Τὸ συνομολογηθὲν σύμφωνον συνήθως τιτλοφορεῖται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐνίοτε ὅμως τιτλοφορεῖται μὲν ὡς *συνθήκη*, οὐχ ἧττον ἀποκαλεῖται γενικῶς καὶ κοινῶς σύμφωνον. Ὁ ὅρος οὗτος, εἰσαχθεὶς τὸ πρῶτον διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Ἀπριλίου 1919 συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, εἰς τὰς φιλειρηνιστικὰς διατάξεις τοῦ ὁποίου ἔχουσι νῦν προσχωρήσει πάντα σχεδὸν τὰ πεπολιτισμένα κράτη, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων (Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, Σοβιετικὴ Ρωσία), εἶναι ἐν μεγάλῃ πλέον χρήσει εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους. Ἐπεκράτησε δὲ τελευταίως ἐν τῷ διεθνεῖ περιβάλλοντι ἡ συνήθεια ὅπως ἀποκαλοῦνται οὕτως αἱ συνθῆκαι ἐκεῖναι, αἵτινες συνάπτονται μεταξὺ δύο κρατῶν καὶ δι' ὧν κανονίζεται ὁ τρόπος τῆς εἰρηνικῆς διευθετήσεως τῶν μεταξὺ αὐτῶν τυχὸν ἀναφυομένων διεθνῶν διαφορῶν παντοίας μορφῆς. Κατά τινα σύμφωνα, συνομολογηθέντα ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω πνεῦμα, πᾶσαι αὗται αἱ διαφοραί, τόσον νομικαὶ ὅσον καὶ πολιτικαί, ὑπόκεινται εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς συνδιαλλαγῆς, ἐν ἀποτυχίᾳ δὲ ταύτης, ὡς μὴ κεκτημένης ὑποχρεωτικὸν χαρακτῆρα, ὑποβάλλονται εἰς τὴν τοῦ διαιτητικοῦ ἢ δικαστικοῦ διακανονισμοῦ. Ἡ οὕτως ἐκδιδομένη ἀπόφασις εἶναι ὑποχρεωτικῆς φύσεως διὰ τὰ δύο διαφερόμενα μέρη καὶ ἐφαρμοστέα ἀπολύτως παρ' αὐτῶν καλῇ τῇ πίστει. Συμφώνως πρὸς ἄλλα συναφθέντα σύμφωνα μόνον αἱ νομικαὶ διαφοραὶ ὑποβάλλονται εἰς τὴν διαδικασίαν τοῦ διαιτητικοῦ ἢ δικαστικοῦ διακανονισμοῦ, αἱ πολιτικαὶ τοιαῦται κανονίζονται διὰ τῆς διαδικασίας τῆς συνδιαλλαγῆς, ἧς πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι λειτουργίας καθορίζονται ἐπακριβῶς εἰς πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ὑπογραφέντα σύμφωνα. Ἡ ἐνάτη συνέλευσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν διὰ πανηγυρικῆς αὐτῆς ἀποφάσεως προσεκάλεσε τὰ κράτη, ὅπως ὑποβοηθήσωσι τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας, παρεδέχθη δὲ σχετικῶς τὴν ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου 1928 γενικὴν πρᾶξιν, τεθεῖσαν ἐν ἰσχύϊ τὴν 19 Αὐγούστου 1929. Πρὸς διευκόλυνσιν τῶν κρατῶν, ἡ συνέλευσις ἀπεδέχθη τὸ κείμενον ἓξ ἐν ὅλῳ προτύπων συμφώνων, ἀποτελούντων παραρτήματα τῆς ὡς ἄνω γενικῆς πράξεως. Τὰ συμβαλλόμενα κράτη θὰ ἠδύναντο νὰ υἱοθετήσωσιν ἓν ἐκ τῶν ἑτοίμων τούτων κειμένων,

Digitized by Google

οὐδὲν ὅμως θὰ ἐκώλυεν ὅπως συνομολογήσωσιν ἀλλοίας διατάξεις ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, καὶ τοῦτο διότι τὰ ἓξ ταῦτα πρότυπα κείμενα δὲν εἶναι ὑποχρεωτικῆς φύσεως. Πλεῖστα ὅσα σύμφωνα ἔχουν ἤδη συνομολογηθῆ μεταξὺ τῶν κρατῶν, σὶ διάφοροι ὅμως διατάξεις αὐτῶν δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ ποικίλλουσιν ἐν ταῖς λεπτομερείαις των.

Ἡ Ἑλλάς, ἀκολουθοῦσα τὰς φιλειρηνικὰς τάσεις τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, συνῆψεν ἀρκετὰ σύμφωνα περὶ μὴ ἐπιθέσεως καὶ εἰρηνικῆς διευθετήσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν. Οὕτω, τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1925 ὑπεγράφη παρ' αὐτῆς ἐν Γενεύῃ σύμφωνον συνδιαλλαγῆς καὶ ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας μετὰ τῆς Ἑλβετικῆς συμπολιτείας, συγκείμενον ἐξ 21 ἄρθρων. Τὴν 21 Μαρτίου 1928 συνωμολογήθη, ἐν Γενεύῃ ὡσαύτως, σύμφωνον ἐξ ἄρθρων 26 περὶ μὴ ἐπιθέσεως καὶ διαιτησίας μετὰ τῆς Ρουμανίας, τοῦ ὁποίου ἡ διάρκεια ὡρίσθη δεκαετής, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπικυρώσεων. Τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1928 συνήφθη ἐν Ρώμῃ σύμφωνον ἐξ ἄρθρων 28 μετὰ τῆς Ἰταλίας περὶ φιλίας καὶ εἰρηνικῆς διευθετήσεως τῶν διαφορῶν. Τὴν 27 Μαρτίου 1929 ὑπεγράφη ἐν Βελιγραδίῳ σύμφωνον ἐξ ἄρθρων 36 περὶ φιλίας, συνδιαλλαγῆς καὶ δικαστικοῦ διακανονισμοῦ τῶν διαφορῶν μετὰ τῆς Νοτιοσλαυΐας. Τέλος, τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1930, συνωμολογήθη ἐν Ἀγκύρᾳ σύμφωνον ἐξ ἄρθρων 28 μετὰ τῆς Τουρκίας περὶ οὐδετερότητος, συνδιαλλαγῆς, διαιτησίας καὶ φιλίας. Τὸ σύμφωνον τοῦτο, τοῦ ὁποίου ἡ διάρκεια ὡρίσθη πενταετής, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας καθ' ἣν τοῦτο θὰ τεθῇ ἐν ἰσχύϊ, συνοδεύεται ὑπὸ πρωτοκόλλου ἀναφερομένου εἰς τοὺς ναυτικοὺς ἐξοπλισμοὺς τῶν δύο κρατῶν. Ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἐπικυρώσεων τοῦ συμφώνου ἐγένετο ἐπισήμως τὴν 5 Ὀκτωβρίου 1931 ἐν Ἀθήναις, ἔνθα εἶχον ἔλθει πρὸς τοῦτο ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Τουρκίας.

Ἐν τῷ καθόλου διεθνεῖ περιβάλλοντι εἶναι ἤδη ὡς πολυμερῆ σύμφωνα γνωστὰ τὸ ἀπὸ 28 Ἀπριλίου 1919 σύμφωνον περὶ συστάσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὡς καὶ τὸ ἀπὸ 27 Αὐγούστου 1928 τοιοῦτο τῶν Παρισίων, δι' οὗ καταδικάζεται ὁ ἐπιθετικὸς πόλεμος, τιθέμενος ἐκτὸς νόμου.

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

—*[Γλωσσολογ.]* Καλοῦνται *σύμφωνα* οἱ φθόγγοι, οἱ ὁποῖοι ἐκφωνοῦνται, ἂν εἰς μέρος τι τοῦ στόματος ἢ ἐπὶ τῶν χειλέων σχηματισθῇ ἢ ἁπλῶς στενόν τι ἢ πλήρης καὶ τέλειος φραγμός, ὥστε ὁ ἐκ τῶν πνευμόνων ἐκβαλλόμενος ἀὴρ ν' ἀναγκάζεται νὰ διέρχεται διὰ τοῦ στενοῦ ἢ νὰ διαρρηγνύῃ τὸν φραγμὸν καὶ νὰ παράγῃ ψόφον, διὰ τοῦτο δὲ καὶ *ψοφώδεις* φθόγγοι ὀνομάζονται τὰ σύμφωνα. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ ὀνομασία τῶν φωνηέντων ὑποδηλοῖ καὶ τὴν φυσιολογικὴν γένεσίν των, τὸ ὄνομα σύμφωνον δὲν φανερώνει τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ μόνον τὴν λειτουργίαν τῶν δι' αὐτοῦ λεγομένων φθόγγων, ὅτι δηλαδὴ μόνον ἐν συνδυασμῷ μὲ φωνήεντα — οὐχὶ μόνα των—χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὴν ὁμιλίαν. Τὰ σύμφωνα διαιροῦνται ἢ κατὰ τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκφωνοῦνται, ἢ κατὰ τὸν τόπον ἐν τῷ ὁποίῳ γίνεται ἡ ἄρθρωσίς των. Καὶ κατὰ μὲν τὸν τρόπον τῆς ἀρθρώσεώς των διαιροῦνται τὰ σύμφωνα ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς *ἄφωνα*, *κλειστὰ* καὶ *ἀκαριαῖα*, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς *πνευματώδη*, *μειάστενα* καὶ *διαρκῆ*. Κατὰ δὲ τὸν τόπον τῆς ἐν τῷ στόματι κατασκευῆς των διαιροῦνται εἰς *χειλικά*, *χειλοδοντικά*, *μεσοδοντικά*, *φατνιακά*, *ὑπερωϊκὰ* καὶ *οὐρανικὰ* κλπ. (περὶ τῆς φυσιολογικῆς γενέσεως τῶν συμφώνων καὶ τῆς διακρίσεως αὐτῶν ἴδ. *Γ. Χατζιδάκι*, Ἀκαδημεικῶν Ἀναγνωσμάτων, β' ἔκδ., τόμ. Α' (Ἀθῆναι 1924), σελ. 54 κ. ἑξ.)

Γ. Π. Α.

σύμφωνος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ τὴν αὐτὴν φωνήν, τὸν αὐτὸν ἦχον ἀπηχῶν, ἀντίθ. *παράφωνος*: «χορδαὶ σύμφωνοι»· || ὁ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχων, ὁ τὰ αὐτὰ φρονῶν, ἀντίθ. *ἀσύμφωνος*: «εἶναι ὅλοι σύμφωνοι», «ἐμείναμε σύμφωνοι»· || φρ. «ἐκ συμφώνου» ἐν συμφωνίᾳ: «ἐνήργησαν καὶ οἱ δύο ἐκ συμφώνου»· || ὁ ἐν ἀκολουθίᾳ εὑρισκόμενος, ὁ προσαρμοζόμενος πρός τι: «ἡ ἐκτέλεσις εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ σχέδιον».— Ἐπίρρ. ***συμφώνως*** καὶ ***σύμφωνα***: «συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τοῦ συμβολαίου», «σύμφωνα μὲ ὅσα εἴπαμε».

συμφωνῶ, ἀόρ. *συνεφώνησα*—*συνεφωνήθην*, παθ. μετχ. *συμπεφωνημένος*· εἶμαι σύμφωνος, ἔχω τὴν αὐτὴν γνώμην, ὁμογνωμονῶ, ἀντίθ. *διαφωνῶ*: «συνεφώνησαν ἐπὶ τῷ ὅρῳ...», «κατὰ τὰ συμπεφωνημένα»· || μουσικ., ἔχω τὴν αὐτὴν ἢ τὴν πρέπουσαν φωνήν, εἶμαι συντονισμένος, ἀντίθ. *παραφωνῶ*· || εἶμαι ὁ αὐτὸς ἢ ὅμοιος, κοιν. *ταιριάζω*.

συμψηφίζω, ἀόρ. *συνεψήφισα*—*συνεψηφίσθην*, παθ. μετχ. *συνεψηφισμένος*· λογαριάζω μαζί, συναριθμῶ, αἴρω, καταργῶ ἀξίωσιν: «τὰ δικαστικὰ ἔξοδα συμψηφίζονται ἀμοιβαίως» οὐδεὶς λαμβάνει παρὰ τοῦ ἄλλου, «τὸ πρὸς τὸ δημόσιον χρέος δὲν συμψηφίζεται εἰς τὸν μισθὸν τοῦ ὀφειλέτου».

συμψηφισμὸς (ὁ)· κατάργησις, ἄρσις ἀξιώσεως διὰ συνυπολογισμοῦ: «συμψηφισμὸς τοῦ μισθοῦ εἰς τὸ χρέος»· || «συμψηφισμὸς δικαστικῶν ἐξόδων» ὅταν οὐδέτερος τῶν διαδίκων λαμβάνῃ ἔξοδα παρὰ τοῦ ἑτέρου.

—*[Ἐνοχ. Δ. κ.] Συμψηφισμὸς* (compensatio) εἶναι ἡ ἀπόσβεσις τοῦ ἐνοχικοῦ δικαιώματος τοῦ δανειστοῦ δι' ἀντιθέτου ἀνταπαιτήσεως τοῦ ὀφειλέτου. Ὁ συμψηφισμὸς πραγματοῦται εἴτε διὰ συμβάσεως, ὁπότε ἀμφότεροι οἱ συμβαλλόμενοι δηλοῦσιν ἀμοιβαίαν ἱκανοποίησιν, εἴτε καὶ μονομερῶς διὰ τῆς δηλώσεως ἑνὸς τῶν μερῶν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περίπτωσει οὗτος ἀποτελεῖ ἔνστασιν, διότι πρόκειται περὶ ἀντιδικαιώματος, οὗτινος ἡ ἐνάσκησις ἐξήρτηται ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ ἐναγομένου. Ὁ ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ κανών, ὅτι ὁ συμψηφισμὸς ἐνεργεῖ αὐτοδικαίως εὐθὺς ὡς συναντηθῶσιν αἱ ἀμοιβαίαι ἀνταπαιτήσεις (ipso jure compensari) ἑρμηνεύεται ὅτι οὗτος ἐπέρχεται μὲν ἐπὶ τῇ ἐνστάσει τοῦ ὀφειλέτου (ope exceptionis), πλὴν λόγῳ τῆς ἀναδρομικῆς της δυνάμεως ἐκτελεῖται ὡς εἰ αἱ ἀνταπαιτήσεις εἶχον ἀποσβεσθῆ ἔκτοτε ἅμα τῇ συναντήσει των. Ὁ συμψηφισμὸς δὲν εἶναι εἶδος καταβολῆς, διότι δι' αὐτοῦ ὁ πιστωτὴς δὲν λαμβάνει τὸ ἀντικείμενον τῆς παροχῆς, ἀλλ' ἀντικαθιστᾷ τ' ἀποτελέσματα ταύτης, λόγῳ σκοπιμότητος καὶ ἐπιεικείας, καθόσον δόλον ποιεῖ ὁ ἀπαιτῶν ὅπερ ἀναδιδόναι μέλλει. Διὰ νὰ χωρήσῃ ὁ συμψηφισμός, ἀπαιτοῦνται αἱ ἑξῆς προϋποθέσεις: 1) Κατὰ γενικὸν κανόνα ἡ ἀνταπαίτησις δέον νὰ εἶναι ἀπαίτησις τοῦ ὀφειλέτου κατὰ τοῦ πιστωτοῦ. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ θέματα, καθ' ἃ καὶ τρίτοι ἀσκοῦσι τὴν ἔνστασιν παρ' ἄλλου κτηθεῖσαν, ὡς καὶ ἄλλα, καθ' ἃ αὕτη ἀντιτίθεται πρὸς ἄλλα πρόσωπα ἢ ὁ πιστωτής: α) Ὁ ἐγγυητὴς παραδεκτῶς προτείνει πρὸς συμψηφισμὸν ἀνταπαίτησιν τοῦ πρωτοφειλέτου. β) Ἐπίσης ὁ ἐκ συνενοχῆς συνοφειλέτης, ἐφ' ὅσον εἶναι συνέταιρος. γ) Ὁ συνοφειλέτης ἐπὶ ἐνεργητικῆς συνενοχῆς δύναται ὡσαύτως νὰ προτείνῃ πρὸς συμψηφισμὸν ἀπαίτησιν, ἣν ἔχει καθ' ἑνὸς τῶν συνδανειστῶν, ἐὰν ὁ ἐνάγων πιστωτὴς ὑπόκειται εἰς ἀναγωγήν· καὶ δ) Κατὰ τοῦ ἐκδοχέως προτείνονται ὑπὸ τοῦ ἐκχωρηθέντος ὀφειλέτου ὅλαι αἱ ἐνστάσεις καὶ ὁ συμψηφισμὸς ὅσας εἶχε κατὰ τοῦ ἐκχωρητοῦ πρὸ τῆς ἀναγγελίας. 2) Ἡ πρὸς συμψηφισμὸν προτεινομένη ἀπαίτησις τοῦ ὀφειλέτου δέον νὰ εἶναι ἔγκυρος καὶ ἀδιάρρηκτος. Τὸ ἀγώγιμον ταύτης δὲν εἶναι ἀπαραίτητον, διότι καὶ ἡ φυσικὴ ἐνοχὴ καλῶς προτείνεται. Καὶ ἡ παραγεγραμμένη ἔτι δύναται νὰ συμψηφισθῇ, ἀρκεῖ ἡ παραγραφὴ νὰ μὴ εἶχεν ἐπέλθει κατὰ τὸν χρόνον τῆς συναντήσεως τῶν ἀμοιβαίων ἀπαιτήσεων. 3) Ἡ ἀνταπαίτησις δέον ὡσαύτως νὰ εἶναι ἀπαιτητὴ καὶ ληξιπρόθεσμος, διὰ τοῦτο αἱ ὑπὸ προθεσμίαν ἀπαιτήσεις ἐκτὸς ἂν ἐκ φιλανθρωπίας, ὡς καὶ αἱ ὑπὸ αἵρεσιν ἀναβλητικὴν ἢ διαλυτικὴν πρὸ τῆς ἐξόδου αὐτῶν, δὲν γίνονται δεκταὶ πρὸς συμψηφισμόν. 4) Δέον αἱ συμψηφιστέαι ἀπαιτήσεις νὰ εἶναι ὁμοειδεῖς. Τὸ ὁμοειδὲς αὐτῶν δὲν ἀπαιτεῖται ἐξ ὑπαρχῆς νὰ ὑφίσταται, ἀρκεῖ καὶ μεταγενεστέρως νὰ ἐπέλθῃ.

Ἡ πρὸς συμψηφισμὸν προτεινομένη ἀνταπαίτησις δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ εἶναι ἐκκεκαθαρισμένη. Ἐν τούτοις ἂν χρῄζῃ μακρᾶς ἐρεύνης καὶ διαδικασίας, εἰς τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ ἀπόκειται νὰ τὴν παραπέμψῃ εἰς ἰδιαιτέραν συζήτησιν. Εἰς ὁριζομένας ὅμως ὑπὸ τοῦ νόμου περιπτώσεις, ὅπως εἰς δίκας ἐπὶ συναλλαγματικῶν καὶ εἰς δίκας περὶ τὴν ἐκτέλεσιν, ἡ συμψηφιστέα ἀπαίτησις δέον νὰ εἶναι ἐκκεκαθαρισμένη, διὰ νὰ δύναται νὰ ἔχῃ ἔννομα ἀποτελέσματα. Ἐν τούτοις καὶ τότε τὸ ἀνεκκαθάριστον τῶν ἐνστάσεων, τεθὲν πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ πιστωτοῦ, ἀνάγκη νὰ προβληθῇ ὑπὸ τούτου διὰ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν. Κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ νόμου, ἡ ἔνστασις συμψηφισμοῦ προτείνεται κατὰ πᾶσαν στάσιν τῆς δίκης καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔτι.

Εἴς τινας ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις καθ' ὡρισμένων ἀπαιτήσεων εὐνοουμένων ὑπὸ τοῦ νόμου δὲν ἀντιτάσσεται συμψηφισμός. Οὕτω δὲν ἐπιτρέπεται συμψηφισμὸς κατ' ἀπαιτήσεων ἐκ παρακαταθήκης καὶ ἐκ διατροφῆς, ὡς ἐπίσης κατ' ἀπαιτήσεων τοῦ δημοσίου καὶ τῶν δήμων. Συνέπεια τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ συμψηφισμὸς ἐνεργεῖ αὐτοδικαίως καὶ τῆς ἀναδρομικότητος τῆς ἐνστάσεως εἶναι ὅτι ἅμα ὡς συναντηθῶσιν αἱ ἀντίθετοι ἀπαιτήσεις ἐπέρχεται ἀναστολὴ τῶν τόκων. Ὁ ὀφειλέτης δύναται οὐ μόνον κατ' ἔνστασιν ἐναγόμενος νὰ προτείνῃ τὸν συμψηφισμόν, ἀλλὰ καὶ ἐξωδίκως διὰ μονομεροῦς δηλώσεως. Ἐὰν ὁ πιστωτὴς δὲν ἀποδεχθῇ τὴν τοιαύτην δήλωσιν, καθίσταται ὑπερήμερος καὶ ὑπόκειται εἰς τὰς ζημίας. Ἐπίσης ἐκτὸς τῆς ἐνστάσεως καὶ δι' ἀγωγῆς δύναται νὰ ἐκβιασθῇ ὁ συμψηφισμός, ἔτι δὲ καὶ δι' ἀνταγωγῆς διὰ τῶν προτάσεων.

Α. Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

—**συμψηφισμὸς** καὶ ***γραφεῖα συμψηφισμοῦ*** */Νομ. Οἰκον./.* Ἀπὸ δύο περίπου αἰώνων, ὁπότε αἱ τράπεζαι εἰς ἑκάστην χώραν ἦσαν σπάνιαι, ἡ κυκλοφορία συναλλαγματικῶν καὶ ἐπιταγῶν ὄψεως ἦτο ἐλαχίστη. Κατὰ τὸ 1755 εἰσπράκτορές τινες τραπεζῶν ἐν Λονδίνῳ, εἰς τοὺς ὁποίους παρεδίδοντο καθ' ἑκάστην πρωΐαν μεγάλαι ποσότητες χρημάτων, ἰδίως εἰς αὐτούσια χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ νομίσματα, ἵνα τὰ μετρήσουν εἰς ἄλλας ἐν Λονδίνῳ τραπέζας, πρὸς ἐξόφλησιν ἐπιταγῶν ἢ συναλλαγματικῶν ἢ ἄλλων ὑποχρεώσεών των καὶ οἱ ὁποῖοι συνέπιπτε, πρὸ τῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκδρομῆς των, νὰ συναντῶνται εἴς τι καφενεῖον τοῦ Λονδίνου, καθ' ἑκάστην πρωΐαν, ἐσκέφθησαν ὅτι, ἀντὶ νὰ περιέρχωνται τὴν μεγαλόπολιν διὰ νὰ μετροῦν εἰς τὰς διαφόρους τραπέζας ὀγκώδη ποσά, καὶ νὰ εἰσπράττωσιν ἀπὸ ἄλλας τραπέζας παρόμοια ποσά, πρακτικώτερον θὰ ἦτο νὰ συνεψήφιζον μεταξύ των τὰ ποσὰ ταῦτα καὶ νὰ κατέβαλλον εἰς τοὺς συναδέλφους των, εἰς αὐτούσιον νόμισμα μόνον τά, ἐκ τοῦ συμψηφισμοῦ τούτου, ὑπόλοιπα. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τοῦ σημερινοῦ *γραφείου συμψηφισμοῦ* (Clearing House ἢ Chambre de compensation). Οἱ ἐμπορικοὶ οἶκοι, τῶν ὁποίων τὴν προσοχὴν εἵλκυσαν τὰ πλεονεκτήματα τῆς μεθόδου ταύτης, ἵδρυσαν ταχέως ἐπίσημον γραφεῖον. Κατὰ τὸ 1854 ἐγένοντο δεκταὶ εἰς αὐτὸ αἱ τράπεζαι καὶ κατὰ τὸ 1864 εἰσῆλθε καὶ ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας. Ἐξ ἄλλου τὸ ἀγγλικὸν ἐμπόριον, εὑρίσκον ὅτι ἡ ταμειακή του ὑπηρεσία διευκολύνεται διὰ τῶν τραπεζῶν, ἄνευ μετακινήσεως μεταλλικοῦ, προσέφυγεν εἰς τὸν ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν διακανονισμὸν τῶν εἰσπράξεων καὶ τῶν πληρωμῶν τῶν πάσης φύσεως γραμματίων ἡμερησίως διὰ τοῦ γραφείου τοῦ συμψηφισμοῦ.

Ὁ συμψηφισμὸς οὗτος διενεργεῖται ἐν τῷ Γραφείῳ Συμψηφισμοῦ τοῦ Λονδίνου, εἰς τὸ ὁποῖον, ἐκτὸς τῆς Τραπέζης τῆς Ἀγγλίας, συμμετέχουσιν ὡς μέλη (clearers) αἱ κυριώτεραι τῶν τραπεζῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ τράπεζαι τοῦ Λονδίνου ἔχουσιν ἀνοικτὸν λογαριασμὸν παρ' ἑνὶ τῶν μελῶν τούτων, καθὼς ἐπίσης πᾶς ἔμπορος, ὅσον μικρὸς κἂν ᾖ, ἔχει ἀνοικτὸν λογαριασμὸν παρὰ τραπέζῃ. Ἕκαστος ἔμπορος διατηρεῖ εἰς τὸ ταμεῖόν του μόνον τὴν ἀπαραιτήτως ἀναγκαιοῦσαν διὰ τὰς καθημερινάς του ἀνάγκας ποσότητα νομισμάτων ἢ τραπεζογραμματίων, διότι τὰς μᾶλλον σπουδαίας πληρωμάς του κανονίζει δι' ἐπιταγῶν (chèques) ἐπὶ τοῦ τραπεζίτου του. Αἱ τράπεζαι καὶ οἱ τραπεζῖται, οἱ μὴ ὄντες μέλη τοῦ γραφείου, ἐνεργοῦν πάσας τὰς σημαντικωτέρας πληρωμὰς αὐτῶν δι' ἐπιταγῶν ἐπὶ ἑνὸς τῶν μελῶν, καὶ οὕτω γίνεται συμψηφισμὸς μεταξὺ πάντων τῶν πελατῶν τοῦ μέλους τούτου. Τέλος, ἑκάστη τράπεζα ἢ τραπεζίτης (clearer) ἀποστέλλει καθ' ἑκάστην πρωΐαν ὑπάλληλον εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Clearing House, κομίζοντα τὰ γραμμάτια τὰ ληφθέντα τὴν προτεραίαν ἢ τὴν πρωΐαν καὶ ἐκδοθέντα ἐπὶ τῶν συναδέλφων του ἐν τῷ Clearing, ἢ τῶν πελατῶν αὐτῶν, τὰ παραδίδει εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῶν συναδέλφων του τούτων καὶ ἀναλαμβάνει ἀντ' αὐτῶν εἰς βάρος του τὰ ἐκδοθέντα ἐπὶ τοῦ οἴκου του ἢ ἐπὶ τῶν πελατῶν αὐτοῦ. Ἐπακολουθεῖ τὴν ἑσπέραν νέα συνάντησις, καθ' ἣν γίνεται ὁριστικὸς κανονισμός, τῶν μὴ πληρωθέντων γραμματίων ἐπιστρεφομένων καὶ τὸ πιστωτικὸν ἢ χρεωστικὸν ὑπόλοιπον ἑκάστου μέλους (clearer) κανονίζεται δι' ἁπλῆς ἐγγραφῆς εἰς χρέωσιν ἢ εἰς πίστωσιν τοῦ λογαριασμοῦ του παρὰ τῇ Τραπέζῃ τῆς Ἀγγλίας. Εἰς πάσας τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ὑπάρχει γραφεῖον συμψηφισμοῦ σχεδὸν παρόμοιον πρὸ τὸ τοῦ Λονδίνου, ἀλλ' ἑκάστη τράπεζα ἢ τραπεζίτης ἐπαρχίας ἔχει ἐπίσης ἀνταποκριτὴν ἐν Λονδίνῳ, μέλος τοῦ λονδινείου γραφείου, ὅστις δέχεται εἰς συμψηφισμὸν τὰς ἐπιταγάς.

Διὰ τοῦ γραφείου συμψηφισμοῦ διευρύνεται ἡ ἔκτασις τοῦ διακανονισμοῦ τῶν ἐπιταγῶν, περιλαμβάνουσα πλῆθος πιστωτικῶν ἱδρυμάτων, συνεργαζομένων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἕκαστος τραπεζίτης, συμμετέχων εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦτον, μεταφέρει καθ' ἑκάστην εἰς αὐτὸν τὰ ἐνεργητικὰ καὶ παθητικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπιταγῶν καὶ γραμματίων τῶν ληξιπροθέσμων εἰς πίστωσιν ἢ εἰς χρέωσίν του. Τὸ γραφεῖον συμψηφισμοῦ: α') εἰσπράττει πάντα τὰ γραμμάτια ταῦτα εἰς λογαριασμὸν τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ β') ὑποκαθίσταται εἰς πάντας τοὺς ἀποδέκτας αὐτῶν διὰ τὴν ἀντ' αὐτῶν πληρωμήν. Ἐπέρχεται οὕτως, ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως, ἀπόσβεσις τῶν ἐπιταγῶν διὰ συγχύσεως.

Οἱ τραπεζῖται καθ' ἑκάστην συνεδρίασιν τοῦ γραφείου συμψηφισμοῦ δυνατόν: α') νὰ ἔχωσι πλείστας ἐπιταγὰς πρὸς εἴσπραξιν ἢ πρὸς πληρωμήν, ὁπότε εἶναι πιστωταὶ πρὸς τὸ γραφεῖον συμψηφισμοῦ τῆς διαφορᾶς, καὶ β') νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν, δηλαδὴ νὰ ὀφείλωσι τὴν διαφοράν. Τὸ γραφεῖον συμψηφίζει τὰ χρεωστικὰ καὶ πιστωτικὰ ὑπόλοιπα ἀμοιβαίως. Αἱ τυχὸν διαφοραὶ διακανονίζονται δι' ἐπιταγῆς τοῦ ὀφειλέτου τραπεζίτου εἰς διαταγὴν τοῦ πιστωτοῦ τραπεζίτου, συρομένης ἐπὶ κεντρικῆς τραπέζης, παρ' ᾗ ἑκάτερος ἔχει ἀνοικτὸν λογαριασμόν.

Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἀποφεύγεται ὁ κανονισμὸς τῶν ὑποχρεώσεων διὰ καταβολῆς νομισμάτων καὶ τραπεζογραμματίων, ἥτις παρουσιάζει πολλὰς δυσχερείας, οὕτω δ' ἐπιτυγχάνεται, δι' ἠλαττωμένης νομισματικῆς καὶ χαρτίνης κυκλοφορίας, ἡ διευθέτησις κύκλου ἐργασιῶν τεραστίου. Τὸ σύνολον τῶν συμψηφιζομένων πιστώσεων καὶ

Digitized by Google

χρεῶν ἀνέρχεται εἰς ποσὰ ἑκατονταπλάσια τοῦ χρηματικοῦ ἀποταμιεύματος τῶν τραπεζῶν καὶ οἱ τραπεζῖται δὲν διστάζουσι νὰ παρέχωσι προκαταβολὰς εἰς τοὺς πελάτας αὐτῶν, ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον γνωρίζουσι τὰς προκαταβολὰς ταύτας πραγματοποιηθησομένας συμψηφιστικῶς

Ἡ σύστασις ἐν Ἑλλάδι συμψηφιστικοῦ γραφείου, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ λειτουργούντων ὁμοίων οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν, ἀπεφασίσθη τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου 1928 συμφώνου περὶ ἱδρύσεως γραφείου συμψηφισμοῦ, ἔναρξις δὲ τῆς λειτουργίας τοῦ ἑλληνικοῦ συμψηφιστικοῦ γραφείου ἐγένετο ἀπὸ τῆς 2 Ἰανουαρίου 1929. Τὴν ἵδρυσιν τοῦ γραφείου τούτου συναπεφάσισαν αἱ τράπεζαι: Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, Τράπεζα Ἀθηνῶν, Ἰονικὴ Τράπεζα, Λαϊκὴ Τράπεζα, Ἐμπορικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καὶ Τράπεζα Ἀνατολῆς, ἀναγνωρίζουσαι τὴν ἀνάγκην τοῦ εἰς τὸ ἐλάχιστον δυνατὸν ὅριον περιορισμοῦ τῆς κυκλοφορίας τοῦ ρευστοῦ χρήματος, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν μεταξύ των συναλλαγῶν καὶ πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ὅρων τοῦ προμνησθέντος συμφώνου, συνομολογήσασαι, κατὰ τὴν 17 Δεκεμβρίου 1928, τὰ ἑξῆς: 1) Ἑκάστη τῶν τραπεζῶν τούτων θέλει ἐγγράφως ὁρίσει ἀνώτερον λειτουργὸν αὐτῆς, ὅπως ἀντιπροσωπεύῃ αὐτὴν παρὰ τῷ γραφείῳ συμψηφισμοῦ. 2) Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι θέλουσιν ἀποτελέσει τὸ συμβούλιον τοῦ γραφείου συμψηφισμοῦ. 3) Τὸ συμβούλιον: α) ἐγκρίνει τὸν διευθυντὴν καὶ τὸ λοιπὸν προσωπικὸν τοῦ γραφείου ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος προτεινομένων ὑπαλλήλων αὐτῆς, β) ἀποφασίζει περὶ τῶν ὑποχρεουσῶν τὸ γραφεῖον ὑπογραφῶν, γ) ἀποφασίζει ἐν γένει περὶ τοῦ τρόπου διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν τοῦ γραφείου, ἐκδίδον τοὺς πρὸς τοῦτο ἀναγκαίους κανονισμούς, δ) ὁρίζει πρόεδρον τὸν ἑκάστοτε παρὰ τῷ γραφείῳ ἀντιπρόσωπον τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ε) συνεδριάζει προσκλήσει τοῦ προέδρου, παρισταμένων πέντε τοὐλάχιστον ἐκ τῶν μελῶν του, καὶ στ) λαμβάνει τὰς ἀποφάσεις του κατὰ πλειοψηφίαν, νικώσης ἐν ἰσοψηφίᾳ τῆς ψήφου τοῦ προέδρου κλπ.

Τὸ γραφεῖον λειτουργεῖ ἐντὸς τοῦ καταστήματος τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 55 § 15 τοῦ καταστατικοῦ αὐτῆς, προορισμὸς δὲ τοῦ γραφείου εἶναι ὁ συμψηφισμὸς τῶν παρά τινος τῶν τραπεζῶν τούτων ἐκδιδομένων ἐπὶ ἑτέρας ἐπιταγῶν. Ἐκ τῶν ἀρχικῶς ἱδρυσασῶν τὸ γραφεῖον τραπεζῶν ἡ Τράπεζα τῆς Ἀνατολῆς συνεχωνεύθη ἤδη μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, μετέχουσι δὲ σήμερον τοῦ γραφείου, ἐκτὸς τῶν προμνημονευθεισῶν ἓξ λοιπῶν τραπεζῶν, καὶ ἡ American express Co, ἡ Τράπεζα Χίου, ἡ Βρεττανο-γαλλικὴ Τράπεζα προεξοφλήσεων, ἡ Ἰταλο-ελληνικὴ ἐμπορικὴ Τράπεζα, ἡ Τράπεζα Ἑλληνικῆς ἐμπορικῆς πίστεως, ἡ Τράπεζα Λακωνίας, ἡ Τράπεζα Πειραιῶς καὶ ἡ Καπνοβιομηχανία καὶ Τράπεζα Β. Καραβασίλη. Δύναται δὲ νὰ μετάσχῃ εἰς αὐτὸ καὶ πᾶσα ἄλλη ἐν Ἀθήναις λειτουργοῦσα τράπεζα, κατόπιν ὑποβολῆς αἰτήσεως, δι' ἧς νὰ ἀποδέχηται ἀνεπιφυλάκτως τὸν ἰσχύοντα ὀργανισμόν. Ἡ αἴτησις συμμετοχῆς ὑποβάλλεται εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἱδρυτριῶν τοῦ γραφείου τραπεζῶν, αἵτινες ἀποφαίνονται περὶ ἀποδοχῆς αὐτῆς, δι' ἀποφάσεως λαμβανομένης κατὰ πλειοψηφίαν ἐν συσκέψει πέντε τοὐλάχιστον ἐκ τῶν ἱδρυτριῶν τραπεζῶν καὶ ἐν ἰσοψηφίᾳ νικᾷ ἡ ψῆφος τοῦ προέδρου. Πᾶσα τράπεζα δύναται ν' ἀποχωρήσῃ τοῦ γραφείου, εἰδοποιοῦσα πρὸ μηνὸς τὰς ἐνδιαφερομένας τραπέζας, καθὼς ἐπίσης ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ἔξοδα συντηρήσεως τοῦ γραφείου καταβάλλουσι κατ' ἴσα μερίδια αἱ συμμετέχουσαι τράπεζαι, τῇ αἰτήσει τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ τράπεζα τῆς Ἑλλάδος δὲν εὐθύνεται διὰ τὰς τυχὸν ἀτελείας ἢ ἀκυρότητας τῶν συμψηφιζομένων ἐπιταγῶν διὰ τὴν ἐξ οἱωνδήποτε λόγων, ἐκ κλοπῆς, ὑπεξαιρέσεως ἢ ἄλλως, ἀπώλειαν αὐτῶν, ὡς καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην ἐκ τοῦ συμψηφισμοῦ προκύψασαν εἰς βάρος τινὸς τῶν τραπεζῶν ζημίαν. Τὸ γραφεῖον λειτουργεῖ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καταστατικοῦ του καὶ κατὰ τοὺς ὀργανισμοὺς αὐτοῦ. Αἱ μετέχουσαι τοῦ γραφείου τράπεζαι ὑποχρεοῦνται ν' ἀποστέλλωσιν εἰς αὐτό, καθ' ἑκάστην ἐργάσιμον ἡμέραν καὶ ἐντὸς τῶν ἑκάστοτε κοινῇ συναινέσει ὡρισμένων ὡρῶν, τὰς εἰς χεῖράς των τραπεζιτικὰς ἐπιταγάς, ἐφ' ὅσον αὗται εἶναι ἐκδεδομέναι ὑπὸ μιᾶς καὶ εἰς βάρος ἑτέρας τῶν μετεχουσῶν τοῦ γραφείου τραπεζῶν. Αἱ ἐπιταγαὶ αὗται συνοδεύονται ὑπὸ πινακίου διαλαμβάνοντος λεπτομερῶς τὰ κύρια στοιχεῖα τῶν ἐπιταγῶν, ἀριθμόν, χρονολογίαν ἐκδόσεως, ἐκδότριαν τράπεζαν, πληρωτὴν καὶ ποσόν. Αἱ οὕτω πρὸς συμψηφισμὸν ἀποστελλόμεναι ἐπιταγαὶ δέον νὰ ὦσι τακτικῶς καὶ οὐχὶ ἐν λευκῷ ὠπισθογραφημέναι, ἐξωφλημέναι δὲ ἐν τέλει διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῶν προσαγουσῶν αὐτὰς τραπεζῶν, ἐξαιρουμένων τοῦ συμψηφισμοῦ καὶ μὴ γιγνομένων δεκτῶν ὑπὸ τοῦ γραφείου ἐπιταγῶν ὠπισθογραφημένων εἰς διαταγὴν τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Ἐκτὸς τῶν ἐπιταγῶν τῶν τραπεζῶν, γίνονται δεκταὶ πρὸς συμψηφισμὸν ὑπὸ τοῦ γραφείου καὶ ἐπιταγαὶ οἱουδήποτε νομικοῦ ἢ φυσικοῦ προσώπου, ἐφ' ὅσον εἰσὶν ἐκδεδομέναι ἐπὶ τραπέζης συμμετεχούσης τοῦ γραφείου, καὶ κομίζονται πρὸς συμψηφισμὸν ὑπὸ τραπέζης συμμετεχούσης τοῦ αὐτοῦ γραφείου. Γίνονται ἐπίσης δεκταὶ πρὸς συμψηφισμὸν ὑπὸ τοῦ γραφείου καὶ ἐπιταγαὶ πληρωτέαι ἐπὶ τῶν συνοικιακῶν ὑποκαταστημάτων, τῶν ἐν τοῖς προαστείοις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ὑποκαταστημάτων τοῦ Πειραιῶς, τῶν συμμετεχουσῶν τοῦ γραφείου τραπεζῶν, τῆς προθεσμίας ἐπιστροφῆς τῶν ἐπιταγῶν τούτων παρατεινομένης κατὰ μίαν εἰσέτι ἡμέραν, ἤτοι τῆς ἐπιστρεφούσης τραπέζης δυναμένης νὰ ἐπιστρέψῃ τὴν ἐπιταγήν, ἧς ἀποκρούει τὴν πληρωμήν, τὴν μεθεπομένην τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν αὕτη συνεψηφίσθη, καί, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι ἡμέρα ἀργίας, τὴν πρώτην μετ' αὐτὴν ἐργάσιμον.

Τὸ γραφεῖον, ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ ὑπὸ ἑκάστης τραπέζης τῶν πρὸς συμψηφισμὸν ἐπιταγῶν, ἐκδίδει ἀπόδειξιν παραλαβῆς, περιλαμβάνουσαν τὸν ἀριθμὸν τῶν προσαχθεισῶν ὑπ' αὐτῆς ἐπιταγῶν καὶ τὸ εἰς δραχμὰς σύνολον αὐτῶν, ἐνεργεῖ δὲ αὐθημερὸν τὸν συμψηφισμὸν τῶν ἐντὸς τῆς ἡμέρας παραληφθεισῶν παρ' αὐτοῦ ἐπιταγῶν. Τὰ προκύπτοντα ἐξ ἑκάστου ἡμερησίου συμψηφισμοῦ χρεωστικὰ καὶ πιστωτικὰ ὑπόλοιπα ἀναγγέλλονται αὐθημερὸν εἰς ἑκάστην ἐνδιαφερομένην τράπεζαν, ἐντὸς τῶν πρὸς τοῦτο ὁρισθησομένων ὡρῶν, δι' εἰδικοῦ ἐγγράφου τοῦ γραφείου συμψηφισμοῦ, περιλαμβάνοντος τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐνεργηθέντος διὰ λογαριασμὸν αὐτῆς συμψηφισμοῦ, καὶ ταυτοχρόνως διαβιβάζονται αἱ εἰς βάρος τῆς πρὸς ἣν ἀπευθύνεται τοῦτο τραπέζης συμψηφισθεῖσαι ἐπιταγαί, ἔναντι τῆς ἐγγράφου ἐντολῆς, ἣν ἡ ἐνδιαφερομένη τράπεζα ὀφείλει, ἐντὸς τῶν ἐργασίμων ὡρῶν τῆς αὐτῆς ἡμέρας καὶ ἐφ' ὅσον τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συμψηφισμοῦ εἶναι χρεωστικόν, νὰ δώσῃ διὰ τοῦ γραφείου συμψηφισμοῦ εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως φέρῃ εἰς χρέωσιν τοῦ παρ' αὐτῇ λογαριασμοῦ της τὸ ἀντίστοιχον ποσὸν καὶ οὕτως ἡ τράπεζα αὕτη πραγματοποιεῖ τὴν χρέωσιν καὶ τὴν ἀντίστοιχον πίστωσιν,

Ἐὰν ὅμως τὸ παρὰ τῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος πιστωτικὸν ὑπόλοιπόν τινος τῶν τραπεζῶν τούτων δὲν ἐπαρκῇ πρὸς κάλυψιν τῆς προκυπτούσης ἐκ τοῦ συμψηφισμοῦ διαφορᾶς εἰς βάρος της, ὑποχρεοῦται αὕτη, εἰδοποιουμένη ὑπὸ τοῦ γραφείου συμψηφισμοῦ, νὰ καλύψῃ αὐτὴν ἐντὸς τῆς ἡμέρας διὰ μετρητῶν καὶ μέχρι τῆς καλύψεως τοῦ ἀνοίγματος τούτου τὸ γραφεῖον συμψηφισμοῦ κρατεῖ παρ' αὐτῷ τὰς εἰς βάρος τῆς τραπέζης ταύτης ἐπιταγάς. Ἐὰν ἡ τράπεζα αὕτη δὲν καλύψῃ τὸ ἄνοιγμα αὐτῆς, ἐπέρχονται αἱ συνέπειαι: 1) ὅτι ἀνακοινοῦται τοῦτο εἰς τὰς λοιπὰς τραπέζας καὶ παύει αὐτοδικαίως συμμετέχουσα τοῦ γραφείου συμψηφισμοῦ, καὶ 2) ὅτι τὸ γραφεῖον δικαιοῦται ν' ἀκυρώσῃ τὴν δοθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἀντίστοιχον πίστωσιν τῶν ἐνδιαφερομένων τραπεζῶν, ἐπιστρέφον συγχρόνως εἰς αὐτὰς καὶ τὰς μὴ ἐξοφληθείσας ἐπιταγάς. Ἡ ἀκυρωτικὴ αὕτη πρᾶξις καὶ ἡ πρὸς τὰς τραπέζας ἀνακοίνωσις γίνεται ἐντὸς τῆς ἑπομένης. Τὰ προκύπτοντα ἐκ τῶν συμψηφισμῶν τῆς ἡμέρας πιστωτικὰ ὑπὲρ τῶν τραπεζῶν ὑπόλοιπα ἄγονται αὐθημερὸν εἰς πίστωσιν τῶν παρὰ τῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος λογαριασμῶν τῶν καταθέσεών των. Ἑκάστη τῶν τραπεζῶν, προκειμένου νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ παρὰ τῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος πιστωτικὸν ὑπόλοιπον καταθέσεών της, ὀφείλει νὰ μὴ συνυπολογίζῃ ὡς διαθέσιμα ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἀποστελλομένων παρ' αὐτῆς ἐπιταγῶν πρὸς συμψηφισμόν. Ἐὰν ἡ τράπεζα, εἰς βάρος τῆς ὁποίας εἶναι ἐκδεδομένη ἡ ἐπιταγὴ (συμψηφισθεῖσα ἤδη ὑπὸ τοῦ γραφείου καὶ ἀποσταλεῖσα εἰς αὐτήν), ἀποκρούῃ ἔκ τινος λόγου τὴν πληρωμήν, ὀφείλει νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτήν, ἐντὸς τῆς ἑπομένης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἔλαβε γνῶσιν, κατὰ τ' ἀνωτέρω, τοῦ συμψηφισμοῦ, εἰς τὸ γραφεῖον, δι' ἐγγράφου της φέροντος μεγάλοις γράμμασι τὴν λέξιν «ἐπιστροφή», ἐν τῷ ὁποίῳ δέον ν' ἀναφέρῃ τοὺς λόγους τῆς ἀρνήσεως τῆς πληρωμῆς. Ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ ταύτῃ ἀκυροῦται ἡ γενομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπιταγῆς ἐγγραφή. Ἐπιταγή, συμψηφισθεῖσα διὰ τοῦ γραφείου, θεωρεῖται ὡς προσαχθεῖσα πρὸς πληρωμὴν καὶ ἂν ἔτι ἐπιστραφῇ ὑπὸ τοῦ πληρωτοῦ ἀργότερον ὡς ἀπαράδεκτος. Ἐπιστροφὴ ἐπιταγῆς ὡς ἀπαραδέκτου δέον νὰ πραγματοποιηθῇ ἐντὸς τῆς ἑπομένης τοῦ συμψηφισμοῦ της καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς λειτουργίας τοῦ γραφείου συμψηφισμοῦ, ἄλλως θεωρεῖται ὡς ἐξοφληθεῖσα ὑπὸ τοῦ πληρωτοῦ.

Ἡ κίνησις τῶν συμψηφισμῶν κατὰ τὰ ἔτη τῆς λειτουργίας τοῦ γραφείου ἦτο ἡ ἀκόλουθος: τῷ 1929 ἐπιταγαὶ 101.013 ἀξίας 8.137 ἑκατομμυρίων, τῷ 1930 ἐπιταγαὶ 133.708 ἀξίας 9.073 ἑκατομμυρίων, τῷ 1931 ἐπιταγαὶ 171.614 ἀξίας 7 275 ἑκατομμυρίων, τῷ 1932 ἐπιταγαὶ 156.890 ἀξίας 4 050 ἑκατομμυρίων. Ἡ διαφορὰ τοῦ 1931 πρὸς τὸ 1929, πρώτου ἔτους τῆς λειτουργίας τοῦ γραφείου, ὑπῆρξεν ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν συμψηφισθεισῶν ἐπιταγῶν ἐπὶ ἔλαττον 10.5 %, καὶ ἡ διαφορὰ πρὸς τὸ 1930 ὑπῆρξε 19 8 % Ἡ ἐλάττωσις αὕτη προῆλθεν ἕνεκα τῆς ἐκ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως μειώσεως τῶν τραπεζιτικῶν συναλλαγῶν. Κατὰ τὸ 1932 ἡ κίνησις τοῦ γραφείου κατῆλθεν εἰς τὸ κατώτατον μέχρι τοῦδε ὅριον ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἐτησίαν κίνησιν τῶν προηγουμένων τριῶν ἐτῶν τῆς λειτουργίας του, ἕνεκα τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἐργασιῶν καὶ τοῦ περιορισμοῦ τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας, τῆς ὁποίας ὁ μέσος ὅρος, καθ' ἕκαστον τῶν τεσσάρων τελευταίων ἐτῶν, εἶναι ὁ ἑξῆς: 1929 δραχ. 5.388 ἑκατομ., 1930 δραχ. 4.896 ἑκατομ., 1931 δραχ. 4.285 ἑκατομ., 1932 δραχ. 4.256 ἑκατομμ.

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

—συμψηφισμοῦ *τιμὴ (Χρηματιστ.)*. Ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ καλεῖται *τιμὴ συμψηφισμοῦ* ἡ καθ' ἑκάστην χρηματιστηριακὴν ἐκκαθάρισιν, δι' ἕκαστον χρηματιστηριακὸν πρᾶγμα, ὁριζομένη παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ χρηματιστηρίου τιμή, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας γίνεται ἡ χρηματιστηριακὴ ἐκκαθάρισις καὶ αἱ μεταφοραὶ τῶν πράξεων ἐπὶ προθεσμίᾳ ἐπὶ τοῦ χρηματιστηριακοῦ τούτου πράγματος. Ὡς τοιαύτη τιμὴ συνήθως καθορίζεται ἡ μέση τιμὴ τοῖς μετρητοῖς τῆς τελευταίας ἡμέρας τῆς περιόδου μιᾶς ἐκκαθαρίσεως, ἵνα οὕτως ἡ τιμὴ αὐτὴ ἀντιστοιχῇ πλειότερον εἰς τὴν κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν πραγματικὴν τιμὴν τοῦ τίτλου. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ χρηματιστηρίου ὁρίζει τιμὴν συμψηφισμοῦ τὴν κατὰ τὴν γνώμην της κατάλληλον, ἵνα μὴ αἱ καταβληθησόμεναι διαφοραὶ ὦσι μεγάλαι καὶ ἐπέλθῃ κρίσις. Ἐν Ἀθήναις, κατὰ τὸ ἄρθρον 50 τοῦ κανονισμοῦ, αἱ τιμαὶ συμψηφισμοῦ ὁρίζονται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τρεχουσῶν τιμῶν ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως τοῦ δελτίου τῆς τελευταίας ἡμέρας τῆς 15θημερίας καὶ τοιχοκολλῶνται εἰς ἐμφανὲς μέρος τῆς αἰθούσης τοῦ χρηματιστηρίου τὴν πρώτην ἡμέραν ἑκάστης ἐκκαθαρίσεως. Ἡ τιμὴ συμψηφισμοῦ οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἔχει ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ ἀποτελέσματος πράξεώς τινος μεταφερομένης. Ἔστω π. χ. ὅτι τίτλος τις ἠγοράσθη εἰς τὴν τιμὴν Α καὶ ἐπωλήθη εἰς τὴν τιμὴν Π, τῶν ἐξόδων ὄντων ε κατὰ πρᾶξιν, μετεφέρθη δὲ εἰς τὴν τιμὴν συμψηφισμοῦ Σ μὲ ἔξοδα μεταφορᾶς φ ἐπὶ ρεπὸρ r. Τὸ ἀποτέλεσμα ἄνευ μεταφορᾶς ἔσται: Π—Α—2ε. Τὸ δ' ἀποτέλεσμα μετὰ μεταφορᾶς: Σ—Α—ε + Π—(Σ+r)—ε—φ=Π—Α—2ε—r—φ. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲν μετεβλήθη ἢ κατὰ τὸ ρεπὸρ καὶ τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς, ἄρα ἡ τιμὴ συμψηφισμοῦ οὐδόλως ἐπέδρασεν ἐπὶ τούτου.

Τ. Κ.

συμψηφιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς συμψηφισμόν.

Σύμωρ (Seymour). Εὐγενὴς ἀγγλικὴ οἰκογένεια (βλ. λ. *Σεϋμουρ*).

σύν· πρόθεσις μονόπτωτος συντασσομένη μετὰ δοτικῆς καὶ δηλοῦσα τὸ ὁμοῦ, καθὰ ἡ πρόθ. *μετὰ* μετὰ γενικῆς· σὺν ἐμοί, σὺν τοῖς Ἕλλησι, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις· || προσθήκην: σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο· || συμφωνίαν: σὺν τῷ νόμῳ δικάζειν, σὺν τῷ δικαίῳ (ἀντὶ *νομίμως, δικαίως*)· || ἀκολουθίαν: σὺν τῷ χρόνῳ (τοῦ χρόνου προϊόντος)· || βοήθειαν, ἐπικουρίαν: σὺν θεῷ, σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει. Ἐν συνθέσει δηλοῖ συνήθως τὸ ὁμοῦ: συνοικῶ, συμμαχῶ, συμπόσιον, συγχαίρω, συλλυποῦμαι, συνάγω, συγκαλῶ· || ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ὁμοῦ προκύπτουν ποικίλαι συγγενεῖς ἔννοιαι, οἷον τῆς ταυτότητος: συνομήλικος, συνηλικιώτης, σύγχρονος· || τῆς ἐπιτάσεως: συναγείρω, συναθροίζω, συγκεφαλαιῶ, συνοικίζω, συνδιαλλάττω κλπ. Ἡ πρόθεσις *σὺν* ἐν συνθέσει μὲν εἶναι ἱκανῶς ἐκτεταμένη, ἐν συντάξει δὲ πολὺ σπανιωτέρα, χρησιμοποιουμένης ἀντ' αὐτῆς τῆς προθ. *μετὰ* μετὰ γενικῆς· παρὰ Πλάτωνι καὶ μάλιστα παρ' Ἀριστοτέλει εἶναι σπανιωτάτη.

συναγείρω, ἀόρ. *συνήγειρα*· συνάγω, συναθροίζω, κάμνω συναγερμόν: «ὁ δημαγωγὸς συναγείρει τὰ πλήθη».

συναγελάζω· ἀρχ., συνάγω εἰς μίαν ἀγέλην· || παθ. *συναγελάζομαι*· ἀποτελῶ μέλος ἀγέλης, ὁμάδος, συναναστρέφομαι: «συναγελάζεται μετὰ χυδαίων».

συναγελασμὸς (ὁ)· τὸ συναγελάζεσθαι, σχηματισμὸς ὁμάδων ἐκ χυδαίων ἢ ἀγοραίων· || καθόλου, σχηματισμὸς ἀγέλης, πλήθους: «συναγελασμὸς λύκων».

συναγερμὸς (ὁ). Ἡ ἐν ἐκτάκτῳ ἀνάγκῃ (π. χ. ἐν αἰφνιδιασμῷ, ἐν ἀπροόπτῳ ἐχθρικῇ προσβολῇ, κτλ.) ταχίστη συνάθροισις τῶν ἀνδρῶν καὶ τάξις εἰς τὰς πρὸς μάχην θέσεις των. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι ὁ συναγερμὸς εὑρίσκει ἐφαρμογὴν προκειμένου περὶ μονάδων τῆς τοποθεσίας ἀσφαλείας (προφυλακῶν), καὶ δὴ κατὰ τὴν νύκτα.

Ν. Θ. Κ.

— συναγερμὸς *πάνδημος* (levée en masse) Ὅταν συνεπείᾳ τῆς ἐπελθούσης ἥττης ὁ ἐχθρικὸς στρατὸς ἀπειλῇ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἡττηθείσης πολιτείας, τότε αὕτη διατάσσει ἢ ἐπιτρέπει τὸν καλούμενον πάνδημον συναγερμόν, περιλαμβάνοντα πάντα ἄνδρα, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ φέρῃ ὅπλα, καὶ σκοποῦντα τὴν ἄμυναν τοῦ ἀπει-

Digitized by Google

λουμένου ἐδάφους. Οἱ κάτοικοι ὡσαύτως τοῦ ἐδάφους τούτου θὰ ἠδύναντο ὅλως αὐθορμήτως καὶ ἐκ πατριωτικοῦ αἰσθήματος νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ, ἀπὸ κοινοῦ καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν, κατὰ τῆς ἐπικειμένης ἐχθρικῆς εἰσβολῆς. Τὸ μέτρον εἶναι νόμιμον ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου, πολλάκις δὲ μέχρι τοῦδε ἐφηρμόσθη ἐν τῇ πρακτικῇ. Εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῶν Βρυξελλῶν περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου τὰ μικρὰ κράτη, ἰδίᾳ δὲ ὁ πληρεξούσιος τῆς Ἑλβετίας συνταγματάρχης Χάμμερ, ὑπεστήριξαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναγνωρίσεως ὡς ἐμπολέμων μετὰ τῶν ἐντεῦθεν πλεονεκτημάτων καὶ μειονεκτημάτων πάντων τῶν πολιτῶν τῶν ἀναλαβόντων τὰ ὅπλα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος. Διὰ τοῦ ἄρθρου 10 τῆς ἀπὸ 27 Αὐγούστου 1874 διακηρύξεως τῆς συνδιασκέψεως ὡρίζετο ὅτι οἱ κάτοικοι οἱ οὕτως ἐξεγερθέντες ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τοῦ ἐχθροῦ καὶ μὴ λαβόντες τὸν καιρὸν ὅπως διοργανωθῶσι στρατιωτικῶς συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 9, θὰ ἐθεωροῦντο ὡς ἐμπόλεμοι, ἂν ἐτήρουν τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ πολέμου.

Τὸ ζήτημα συνεζητήθη ὡσαύτως εὐρύτατα ἐν τῇ πρώτῃ συνδιασκέψει τῆς Χάγης, ἧς ὁ ἀπὸ 29 Ἰουνίου 1899 κανονισμὸς περὶ τῶν νόμων τοῦ πολέμου περιέχει ὁμοίαν ἀκριβῶς διάταξιν ἐν τῷ ἄρθρῳ 2 αὐτοῦ. Ὁ ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1907 κανονισμὸς τῆς δευτέρας ἐν Χάγῃ συνδιασκέψεως προσέθεσε νέον τινὰ ὅρον, ὅτι οἱ κάτοικοι δέον νὰ φέρωσι φανερῶς τὰ ὅπλα. Δύο ὅροι κατὰ ταῦτα ἀπαιτοῦνται νῦν: α') νὰ τηρῶσι τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ πολέμου καὶ β') νὰ φέρωσι φανερῶς τὰ ὅπλα. Ἡ στρατιωτικὴ στολὴ ἢ ἕτερόν τι ἀνάλογον διακριτικὸν σῆμα δὲν εἶναι ὅροι ἀπαραίτητοι. Πάντως νῦν, ὡς ἐκ τῆς ὑποχρεωτικῆς στρατιωτικῆς θητείας, τὸ ζήτημα δὲν κέκτηται μεγάλην σημασίαν διὰ τὰ θεσπίσαντα ταύτην κράτη. Τὰ λοιπὰ ὡσαύτως κράτη διωργάνωσαν στρατιωτικῶς τὴν ἐθνοφρουρὰν καὶ τὴν ἐφεδρείαν της, ὡς ἡ Ἑλβετία διὰ τοῦ νόμου τῆς 4 Δεκεμβρίου 1886.

Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα προκειμένου περὶ γενικῆς ἢ μερικῆς ἐξεγέρσεως τῶν κατοίκων ἐδάφους καταληφθέντος ἤδη στρατιωτικῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Τὸ ἄρθρον 46 τῆς διακηρύξεως τῶν Βρυξελλῶν ὥριζεν ἀρχικῶς ὅτι οἱ ἐξεγερθέντες δὲν θὰ ἐθεωροῦντο ὡς ἐμπόλεμοι, ἀλλὰ θὰ παρεπέμποντο εἰς τὴν στρατιωτικὴν δικαιοσύνην καὶ θὰ ἐτιμωροῦντο παρ' αὐτῆς αὐστηρότατα. Συνεπείᾳ τῶν διαμαρτυριῶν τῶν μικρῶν κρατῶν, τὸ ἄρθρον διεγράφη τελικῶς ἐκ τῆς διακηρύξεως, ἀφεθέντος τοῦ ζητήματος ἄνευ εἰδικοῦ διεθνοῦς διακανονισμοῦ. Εἰς τὴν πρώτην ἐν Χάγῃ συνδιάσκεψιν τὸ εἰρῆνης τὸ ζήτημα ἐξητάσθη προσεκτικῶς, δὲν κατωρθώθη ὅμως συμβιβασμὸς τῶν ἀντικρουομένων ἀντιλήψεων καὶ διὰ τοῦτο τῇ εἰσηγήσει τῆς ῥωσικῆς ἀντιπροσωπείας (20 Ἰουνίου 1899) προσετέθη διάταξίς τις ὅλως ἀόριστον περιεχομένου εἰς τὸ προοίμιον τῆς εἰδικῆς συμβάσεως περὶ τοῦ κανονισμοῦ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ πολέμου. Συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν ταύτην, εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς μὴ προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ, οἱ κάτοικοι καὶ οἱ ἐμπόλεμοι θὰ διατελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἀρχῶν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς αὗται ἐκπηγάζουσιν ἐκ τῶν μεταξὺ πεπολιτισμένων κρατῶν ἐθίμων, τῶν νόμων τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς κοινῆς συνειδήσεως. Ἡ δευτέρα ἐν Χάγῃ συνδιάσκεψις οὐδεμίαν ἐπήνεγκεν ἐν τούτῳ τροποποίησιν διὰ τοῦ νέου κανονισμοῦ αὐτῆς ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1907. Δεδομένου ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ στρατιωτικῶς καταληφθέντος ἐχθρικοῦ ἐδάφους ὀφείλουσι ν' ἀπέχωσι βιαίων πράξεων κατὰ τῆς πραγματικῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν προσωρινῶς ἐνασκεῖ ἐν αὐτῷ τὸ ἐχθρικὸν κράτος, ἕπεται ὅτι, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ συγχρόνου θετικοῦ διεθνοῦς δικαίου, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐμπόλεμοι, ἀλλ' ὡς στασιασταὶ καὶ ἀντάρται, οἱ αὐθορμήτως ἐξεγερθέντες ἐνόπλως κάτοικοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Helbing, La levée en masse 1911). — Vaxel, L' armée d' invasion et la population (1874).

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

συνάγκεια (ἡ)· ὑπήνεμος, κοῖλος καὶ γεώδης τόπος, συνήθως ἐν ὄρεσι ἄλλως *ἄγκος*· συγχέεται πρὸς τὸ *μισγάγκεια*.

—*[Διεθν. Δίκ.]* Ἂν ποταμός τις χωρίζῃ δύο κράτη, ἀποτελῶν τὰ μεταξὺ αὐτῶν σύνορα, ἐγείρεται ζήτημα περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θὰ καθορισθῇ τὸ ἀνάλογον τμῆμα τοῦ ποταμοῦ, τὸ ὁποῖον δέον νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀνήκει κατὰ κυριαρχίαν καὶ κυριότητα εἰς ἑκάτερον ἐκ τῶν ἐν λόγῳ κρατῶν. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τὸ ἓν κράτος ἀπέκτησε διὰ διεθνοῦς συνθήκης ἀποκλειστικὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ποταμοῦ, ἐφαρμόζονται ἀκριβῶς αἱ διατάξεις τῆς συνθήκης καὶ οὐδὲν σοβαρὸν ζήτημα θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναφυῇ σχετικῶς, διότι σύνορον μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν θ' ἀπετέλει τὸ ἔδαφος τοῦ ἑτέρου κράτους. Τὰ τοιαῦτα ὅμως κυριαρχικὰ δικαιώματα ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ποταμοῦ δὲν τεκμαίρονται βεβαίως, ἀλλὰ δέον ν' ἀποδεικνύωνται διὰ συνθηκῶν ἢ δι' ἄλλων βεβαίων μέσων. Συνήθως ὅμως παρεμφερῆ ζητήματα δὲν ἐπιλύονται διὰ συνθηκῶν, διὰ τὴν ἀρνητικὴν δὲ ταύτην περίπτωσιν προετάθησαν διάφοροι τρόποι διευθετήσεως. Οὕτω συγγραφεῖς τινες, ἰδίᾳ παλαιότεροι, λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν ὡς φυσικώτερον τὸ μέσον ἀκριβῶς ἢ κατὰ δυνατὴν προσέγγισιν τοῦ ὅλου ποταμοῦ καὶ φρονοῦσιν ὅτι τὸ ἐντεῦθεν ἢ ἐκεῖθεν τῆς μέσης ταύτης γραμμῆς τμῆμα τοῦ ποταμοῦ ἀνήκει κατὰ κυριαρχίαν καὶ κυριότητα εἰς ἕκαστον τῶν δύο παροχθίων κρατῶν. Ἕτεροι συγγραφεῖς λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν τὸ μέσον οὐχὶ τοῦ ὅλου ποταμοῦ ἀλλὰ τοῦ βαθυτέρου ῥεύματος αὐτοῦ ἐν καταστάσει πτώσεως τῶν ὑδάτων. Τὸ μέσον τοῦτο καλεῖται *συνάγκεια* (Thalweg) καὶ ἡ περὶ ταύτης θεωρία ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ ἄρθρου 6 τῆς ἀπὸ 9 Φεβρουαρίου 1801 συνθήκης τῆς Λινεβίλ, δι' ἧς ἐκανονίσθησαν τὰ μεταξὺ Γερμανίας καὶ Γαλλίας σύνορα. Ἔκτοτε ἐπεκράτησεν ἔν τε τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς καὶ ἐν τῇ πρακτικῇ τῶν κρατῶν κατὰ τὸ τελευταῖον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Τὴν θεωρίαν ταύτην παρεδέχθη καὶ ἡ Ἀκαδημία τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ ἀπὸ 9 Σεπτεμβρίου 1887 κανονισμῷ αὐτῆς περὶ ποταμοπλοΐας (ἄρθ. 3) Ἐν περιπτώσει ὑπάρξεως πολλῶν βαθυτέρων ῥευμάτων λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ πρωτεῦον μεταξὺ αὐτῶν, τουτέστι τὸ βαθύτερον. Πάντως, οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἕτερον κράτος θὰ ἠδύνατο μονομερῶς καὶ δι' ἰδίων μέτρων νὰ μεταβάλῃ τὸν φυσικὸν ῥοῦν τῆς συναγκείας. Πρὸς τοῦτο θ' ἀπῃτεῖτο προηγουμένη μεταξὺ αὐτῶν συνεννόησις· καὶ τοῦτο, διότι ἐντεῦθεν θὰ μετεβάλλοντο τὰ νῦν μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν σύνορα. Τὸ σύστημα τῆς συναγκείας ὡς σύνορον φαίνεται ὅτι παρέχει εἰς ἀμφότερα τὰ κράτη τὰς αὐτὰς εὐκολίας πρὸς χρησιμοποίησιν τοῦ ποταμοῦ διὰ τὸν ἐν αὐτῷ πλοῦν, ὅστις κατὰ τὸ σύστημα τῆς μέσης γραμμῆς τοῦ ὅλου ποταμοῦ θὰ ἦτο ἀπολύτως ἢ σχετικῶς ἀδύνατος διὰ τὸ ἓν παρόχθιον κράτος, ἂν τὸ εἰς αὐτὸ ἀναλογοῦν ἥμισυ τοῦ ποταμοῦ ἐκέκτητο τυχὸν ὕδατα μὴ πλωτά. Ἐν τέλει, ἕτεροι συγγραφεῖς διακρίνουσι μεταξὺ πλωτῶν καὶ μὴ πλωτῶν ποταμῶν καὶ ἐφαρμόζουσι διὰ μὲν τοὺς πρώτους τὸ σύστημα τῆς συναγκείας, διὰ δὲ τοὺς δευτέρους τὸ τῆς μέσης γραμμῆς τοῦ ποταμοῦ. Τὸ μεικτὸν τοῦτο σύστημα ἐπικρατεῖ ἐν γένει εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, παρεδέχθη δὲ τοῦτο τόσον ἡ ἀπὸ 28 Ἰουνίου 1919 συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν (ἄρθ. 30), ὅσον καὶ αἱ ἀπὸ 10 Αὐγούστου 1920 (ἄρθ. 30) καὶ ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1923 (ἄρθ. 6) συνθῆκαι τῶν Σεβρῶν καὶ τῆς Λωζάννης. Τὸ ζήτημα τοῦ ἀκριβοῦς καθορισμοῦ τοῦ τμήματος τοῦ ποταμοῦ, ἐφ' οὗ τὸ παρόχθιον κράτος κέκτηται δικαιώματα κυριαρχίας καὶ κυριότητος, ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα οὐ μόνον διὰ τὴν ποταμοπλοΐαν καὶ ἁλιείαν, ἀλλὰ προσέτι καὶ διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς τύχης τῶν τυχὸν ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὑπαρχουσῶν νησίδων ἢ δυναμένων ν' ἀναφύψωσιν αἰφνιδίως ἐν τῷ μέλλοντι. Αἱ νησῖδες αὗται ἀνήκουσιν ἀναμφιβόλως κυριαρχικῶς εἰς τὸ κράτος, εἰς οὗ τὸ ποτάμιον τμῆμα καὶ εὑρίσκονται. Ἂν ὅμως, ὡς ἐνίοτε συμβαίνει, κεῖνται ἐπὶ τῆς συναγκείας ἢ τῆς μέσης γραμμῆς τοῦ ὅλου ποταμοῦ, τότε τὸ ἔδαφος τούτων δέον νὰ διανεμηθῇ μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ἀναλόγως, κατὰ τὰ δεδομένα εἴτε τῆς θεωρίας τῆς συναγκείας εἴτε τῆς μέσης γραμμῆς τοῦ ὅλου ποταμοῦ. Ἅπαξ οὕτω καθορισθείσης τῆς ἐπὶ τῶν νησίδων κυριαρχίας, αὗται ἐξακολουθοῦσι πλέον νὰ διατελῶσι μονίμως ὑπὸ ταύτην, ἔστω καὶ ἂν τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ μεταγενεστέρως ὑποστῇ ἐλαφράς τινας μετακινήσεις. Τὰ γεγονότα ταῦτα δὲν ἐπιδρῶσι κατὰ γενικὸν κανόνα ἐπὶ τῆς ἤδη κυριαρχίας τῶν νησίδων, καίτοι ἔνιαι συνθῆκαι, ὡς π. χ. ἡ ἀπὸ 16 Ἰουνίου 1860 μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Σαρδηνίας προκειμένου περὶ τοῦ Πάδου, παραδέχονται μὲν ὡς κανόνα τὴν μὴ μεταβολὴν τῆς κυριαρχίας, εἰσάγουσιν ὅμως ἐν τούτῳ καί τινας ἐξαιρέσεις. Ἂν ὅμως ὁ ποταμὸς μεταβάλῃ ἀποτόμως κοίτην, τὰ μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν σύνορα ἐξακολουθοῦσι πάντοτε νὰ ὑφίστανται ἐν τῇ ἀποξηρανθείσῃ κοίτῃ. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει εἴθισται νὰ θεωρῆται ὡς σύνορον ἀκριβῶς τὸ μέσον τῆς κοίτης ταύτης. Ἂν ὅμως πρόκειται περὶ ἐλαφρῶν μετακινήσεων, τότε τὰ σύνορα μεταβάλλονται ἑκάστοτε ἀναλόγως, παρακολουθοῦντα τὴν νέαν συναγκείαν, χωρὶς ἐντεῦθεν κατὰ κανόνα νὰ ἐπηρεάζηται ἡ ἐπὶ τῶν νησίδων προηγουμένη κυριαρχία. Προκειμένου περὶ γεφυρῶν ἐπὶ τῶν ποταμῶν, λαμβάνεται συνήθως ὡς σύνορον ἀκριβῶς τὸ μέσον αὐτῶν. Τὴν νομικὴν κατάστασιν τῶν ἐπὶ τοῦ Ῥήνου γεφυρῶν κανονίζει νῦν τὸ ἄρθρον 66 τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, καθ' ὃ αὗται ἀποτελοῦσιν ἰδιοκτησίαν τῆς Γαλλίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦ Α. *Nys*, Rivières et fleuves frontières (Revue de droit intern et de législation comparée, 2e série, τόμος III σ 75). — *Keul*, Grenzstreitigkeiten (1913). — *Van Eysinga*, Évolution du droit fluvial international (1920). — *Reitzenstein*, Das Recht der Staaten an gemeinsamen Flüssen (1911). — *Orban*, Étude de droit fluvial international (1896)

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

συνάγκεια (ἡ) (Synangeia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας *τῶν σκορπαινιδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη παρεμφερῆ πρὸς τὰς σκορπαίνας, ἀπαντῶντα εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν καὶ τὰς Ἰνδικὰς θαλάσσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *συνάγκεια ἡ φρικτή* (Synangeia horibilis), ἥτις ἔχει μικρὸν μέγεθος, κεφαλὴν εὐρεῖαν καὶ ἐπιμήκη, σιαγόνας ἰσχυράς, φερούσας πολυαρίθμους νηματοειδεῖς ἀποφύσεις, σῶμα βραχὺ καὶ εὔρωστον, καλυπτόμενον ὑπὸ αἰχμηρῶν λεπίων, καὶ χρῶμα ἐρυθρόφαιον κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ φαιοϋποκίτρινον κατὰ τὰ ὑποκάτω.

Συνάγκεια ἡ φρικτή.

Δ. Ν. Π.

σύναγμα (τό)· σύναξις, συγκέντρωσις.

— *[Βυζ. Μουσ.]* *Σύναγμα* καλεῖται ἓν τῶν τεσσαράκοντα ἀφώνων μεγάλων σημαδίων τοῦ ἀρχαίου στενογραφικοῦ συστήματος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἅτινα καὶ *μεγάλαι ὑποστάσεις* ἐκαλοῦντο. Τὸ σύναγμα, γραφόμενον πάντοτε δι' ἐρυθρᾶς μελάνης, ὑπενόει διαφόρους μελῳδικὰς γραμμάς, μνημονικῶς ψαλλομένας, ἀναλόγως τοῦ φθόγγου καὶ τοῦ ἤχου, ἐφ' οὗ ἐτίθετο.

Ν. Α. Χ

συναγρίδα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *συναγρίς* (βλ. λ.).

συναγρίς (ἡ) (Dentex) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *πριστιπωματιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη ἰχθύων, ἀπαντώντων εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *συναγρὶς ἡ κοινὴ* (Dentex vulgaris), γνωστοτάτη καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *συναγρίδα*. Τὸ μῆκός της κυμαίνεται μεταξὺ 70 καὶ 100 ἑκατοστομέτρων, τὸ σῶμά της εἶναι γενικῶς ἐρυθρὸν μὲ ἐλαφρῶς κυανᾶς ἀποχρώσεις κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ λευκοαργυρόχρουν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναπαραγωγῆς της πλησιάζει τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν. Εἶναι ἰχθὺς ἀδηφάγος. Ἁλιεύεται διὰ τὸ εὔγευστον κρέας του.

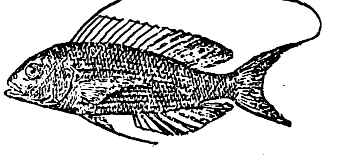

Συναγρὶς ἡ κοινή.

Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *συναγρίδων* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὸ Monte Bolca καὶ τὸ Βέλγιον, τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως (ὠτόλιθοι συναγρίδος) καὶ τῆς πλειοκαίνου ἐν Γαλλίᾳ.

Γ. Κ. Γ.

—**συναγρίς** (ἡ) (Synagris) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σφηκιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις σφῆκας, μονήρεις, ἀπαντώσας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου.

Δ. Ν. Π

συνάγχη (ἡ)· βλ. *κυνάγχη*.

συνάγω, ἀόρ. *συνήγαγον—συνήχθην*, παθ. μετχ. *συνηγμένος*· συναθροίζω, κοιν. *συνάζω*: «συνήχθη λαός» ‖ συμμαζεύω: «συνάγω τὰ χείλη» ‖ ἐξάγω συμπέρασμα, συμπεραίνω: «τί συνάγεις ἐξ αὐτοῦ;» ‖ παθ. «ἐξ αὐτοῦ συνάγεται ὅτι...» ἢ «συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι...».

συναγωγή (ἡ)· τὸ συνάγειν, συνάθροισις ‖ ὁ ναὸς τῶν Ἰουδαίων ὡς τόπος συναθροίσεως, κοιν. *χάβρα*.

— *[Ἐγκυκλ.]* *Συναγωγὴ* συνήθως ὀνομάζεται ὁ τόπος τῶν θρησκευτικῶν συγκεντρώσεων τῶν Ἰουδαίων. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἀπὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐπεκράτησε καὶ ἐν ταῖς νεωτέραις γλώσσαις. Τὸ πάλαι ἐλέγοντο αὗται καὶ *προσευχαὶ* καὶ *προσευκτήρια* καὶ *συναγώγια* καὶ *σαββατεῖα*, ὑπὸ δὲ τῶν Φίλωνος καὶ *διδασκαλεῖα*. Παρὰ τὰς ἀξιώσεις τῆς ἰουδαϊκῆς παραδόσεως, ἀναγούσης τὴν ἵδρυσιν τῶν συναγωγῶν εἰς αὐτὸν τὸν Μωϋσῆν, αὗται δὲν φαίνονται οὖσαι παλαιότεραι τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εὑρίσκομεν αὐτὰς ἐξηπλωμένας πανταχοῦ ἐν τῇ Διασπορᾷ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καὶ αὐτῇ τῇ Ἱερουσαλὴμ παρὰ τὴν ἐν αὐτῇ λειτουργίαν τοῦ ναοῦ μέχρι τοῦ 70 μ. Χ. Ἐνῷ αἱ παλαιότεραι συναγωγαὶ ἐμφανίζονται συνήθως ᾠκοδομημέναι μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, σήμερον οἰκοδομοῦνται αὗται, τοὐλάχιστον ἐν τῇ Εὐρώπῃ, μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Κατὰ τὴν οἰκοδομὴν ἐφηρμόζοντο διάφορα σχέδια, ὡς βλέπομεν καὶ ἐν τοῖς σῳζομένοις ἐρειπίοις παλαιῶν συναγωγῶν ἐν Παλαιστίνῃ, χρονολογουμένων ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Β' καὶ Α' μ. Χ. αἰῶνος. Ἐν ἑκάστῃ δὲ συναγωγῇ ὑπῆρχον τὰ ἑξῆς

Digitized by Google

ἀντικείμενα: α) ἡ λεγομένη *Ταιβά*, τουτέστι κιβώτιον, ἔνθα ἐφυλάσσοντο περιτετυλιγμέναι αἱ ἱεραὶ βίβλοι· β) ἐν τῷ μέσῳ τῶν συναγωγῶν ὑπῆρχε τὸ βῆμα, ὅθεν ἀνεγινώσκοντο ἢ ἐξηγοῦντο αἱ ἱεραὶ βίβλοι· γ) καθίσματα διὰ τοὺς πιστούς, ἐξ ὧν τὰ πρῶτα (πρωτοκαθεδρία) προωρίζοντο διὰ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς· ἐπίσης δὲ λαμπάδες ἐλαίου, σάλπιγγες διὰ τὴν ἡμέραν τοῦ νέου ἔτους κλπ. Τῆς συναγωγῆς προΐστατο ὁ *ἀρχισυνάγωγος*, ὅστις ἐφρόντιζε διὰ τὴν τάξιν ἐν αὐτῇ καὶ ὥριζε τοὺς μέλλοντας ἑκάστοτε νὰ ἀναγνώσωσι τὰς Γραφὰς ἢ νὰ κηρύξωσιν ἢ νὰ ἀπαγγείλωσι τὰς προσευχάς. Ἐπίσης ὑπῆρχεν ἐν τῇ συναγωγῇ ὁ *συλλέκτης τῶν ἐλεημοσυνῶν* κατὰ τὰς ἐν αὐτῇ συγκεντρώσεις καὶ ὁ *ὑπηρέτης* (ἑβρ. *χαζζάν*), ὅστις ἐδίδασκε καὶ τὰ πρῶττα γράμματα εἰς τὰ παιδία. Αἱ συναγωγαὶ ἐλειτούργουν συνήθως κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὰς ἑορτάς. Τὸ κυριώτερον στοιχεῖον τῆς συναγωγικῆς λειτουργίας ἦτο ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἡ ἑρμηνεία τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ μάλιστα τοῦ Νόμου. Ἄλλα δὲ στοιχεῖα αὐτοῦ ἦσαν ἡ ἀπαγγελία τῶν προσευχῶν Σμὸν καὶ Σμονὲ Ἐζρὲ καὶ τοῦ Δεκαλόγου καὶ ἡ απονομὴ τῆς εὐλογίας ὑπὸ ἱερέως τινός. Αἱ συναγωγαὶ ἤσκησαν σπουδαιοτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ βίου τοῦ μεταιχμαλωσιακοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ὑπῆρξαν δὲ λαϊκὰ σχολεῖα, ὅμοια τῶν ὁποίων δὲν ἐγνώρισεν ὁ ἀρχαῖος κόσμος καὶ ἐχρησίμευσαν καὶ ὡς πρότυπα εἰς τὴν πρώτην διαμόρφωσιν τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Π. Ι. Μ.

—συναγωγαὶ *ἐκλογῶν*. Τὸν τίτλον τοῦτον φέρουσιν αἱ συλλογαὶ αἱ καταρτισθεῖσαι ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου (Ι´ αἰών), ἐξ οὗ καὶ *Κωνσταντίνειοι* ἐπεκλήθησαν. Αἱ ἐργασίαι αὗται δὲν ἦσαν συστηματικαὶ ἐπιτομαὶ ἢ ἀπανθίσματα ἐξ ὑλικοῦ ὁμοιομεροῦς, ἀλλὰ μεθοδικὰ ἐγχειρίδια, μὲ μορφὴν ἐγκυκλοπαιδειῶν, εἰς ἃ κατενέμοντο κατὰ τίτλους ἢ κεφάλαια, κατ' εἶδος καὶ ὕλην τὰ διάφορα εἰδικὰ ἀπανθίσματα ἢ ἐπιτομαί, σύγχρονοι ἢ προγενέστεραι. Σκοπὸς τῶν συλλογῶν τούτων ἦτο ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν συμπτήξει συγκέντρωσις τοῦ πολυειδοῦς καὶ ὀγκώδους ὑλικοῦ τῆς ἱστορικῆς καὶ φιλολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς παραδόσεως καὶ ἡ διευκόλυνσις τῆς χρησιμοποιήσεως καὶ παρακολουθήσεως αὐτοῦ. Πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου ὁλόκληρον ἐπιτελεῖον λογίων καὶ ἀντιγραφέων, ὧν τὰ ὀνόματα δὲν μᾶς διεσώθησαν. Διὰ τὴν ἔλλειψιν ὅμως συστήματος καὶ μεθόδου ἐπιστημονικῆς ἡ ἐργασία ἔλαβε μηχανικὸν καὶ πρόχειρον χαρακτῆρα, ἔχουσα σπουδαιότητα μόνον ἀπὸ ἀπόψεως διασώσεως τῶν κειμένων. Τοιαῦται συναγωγαὶ ἦσαν: 1) Ἡ ἱστορική, ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πολιτικῆς, περιέχουσα εἰς 53 κεφάλαια ἰδιότιτλα, ὡς περὶ πρεσβειῶν, περὶ ἀρετῆς, κακίας, ἐπιβουλῶν, στρατηγημάτων, βασιλέων ἀναγορεύσεως, διαδοχῆς, γάμων, κυνηγεσίων κλπ. σταχυολογήματα ἐκ τῶν ἀρχαίων, ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ τῶν μεταγενεστέρων μέχρι τοῦ Γεωργίου μοναχοῦ, ἱστορικῶν. Τὰ δὲ λογοτεχνήματα κατετάσσοντο καθ' ὕλην καὶ εἶδος, οἷον λόγους, δημηγορίας, περιγραφάς, ἐπιστολάς, γνώμας ἠθικάς, θρησκευτικὰς κλπ. 2) Ἡ γεωπονική, ἐκ διασκευῆς τῆς κατὰ τὸν ΣΤ´ αἰῶνα συνταχθείσης συλλογῆς γεωπονικῆς ὑπὸ Κασσιανοῦ Βάσσου. 3) Ἡ ἰατρική, καταρτισθεῖσα ὑπὸ Θεοφάνους Νόννου κατ' ἐπιτομὴν τῶν «Ἰατρικῶν θεωρημάτων» τοῦ Ὀρειβασίου (Δ´ αἰὼν μ. Χ.). 4) Ἡ ἱππιατρικὴ συναγωγή. 5) Ἡ περὶ ζῴων, ἐξ ἐπιτομῆς τοῦ «Περὶ ζῴων ἱστορίας» τοῦ Ἀριστοτέλους. Γ. Μ. Β.

συναγωνίζομαι· ἀγωνίζομαι μετά τινος βοηθῶν καὶ συμμαχῶν αὐτῷ· || κατ' ἐσφαλμένην χρῆσιν ἀντὶ τοῦ *διαγωνίζομαι* ἢ *ἀνταγωνίζομαι*: «συναγωνίζονται εἰς τὴν πάλην, — εἰς τὸν δρόμον».

συναγωνισμὸς (ὁ)· τὸ συναγωνίζεσθαι, ἀνταγωνισμός, ἀγὼν πρὸς ἐπικράτησιν, ἅμιλλα πρὸς ὑπερίσχυσιν· || «τιμαὶ συναγωνισμοῦ», ὑποβίβασις τῶν τιμῶν κάτω τοῦ κανονικοῦ ὁρίου.

—*[Οἰκον.]* Βλ. *ἀνταγωνισμός*.

—συναγωνισμὸς *ἀθέμιτος* *['Εμπορ. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἀθέμιτος* συναγωνισμός.

συναγωνιστὴς (ὁ), θηλ. *—ίστρια*· ὁ συναγωνιζόμενος, ὁ μεθ' οὗ τις ἀγωνίζεται ὡς σύμμαχος, ὡς βοηθός, συμπολεμιστής: «συναγωνισταὶ καὶ συστρατιῶται».

Σύναδα *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σύνναδα*.

συναδελφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς συνάδελφον, ὁ τοῦ συναδέλφου: «συναδελφικὴ ἀγάπη, — ἀλληλεγύη».—Ἐπίρρ. ***συναδελφικῶς***.

— συναδελφικοὶ *ναοί*. Εἶδος ἐνοριακῶν ναῶν ἐν Ἑπτανήσῳ, κατὰ τὰ ἄρθρα 47 καὶ 48 τοῦ ἀπὸ 1911 Ἰονίου ἐκκλησιαστικοῦ κανονισμοῦ. *Συνάδελφοι ἐνορίας*: α´) «Εἶναι ἐκεῖνοι ὅπου δι' ἕναν ὁποιονδήποτε τίτλον παραστένουσιν ἕνα ἐνορίτηνν». β´) Λογίζονται καὶ οἱ πρὸ τοῦ εἰρημένου κανονισμοῦ ἔκ τινος τίτλου ὑπάρξαντες συνάδελφοι. γ´) Ἔχοντες ἡλικίαν τοὐλάχιστον δέκα ὀκτὼ ἐτῶν, μὴ ὄντες δ' ὀφειλέται τοῦ ναοῦ καὶ μὴ δικαζόμενοι μετ' αὐτοῦ, δύνανται νὰ μετέχωσι τῶν συνεδριῶν τῆς ἐνορίας. νομίμως συγκροτουμένων διὰ τῆς προσελεύσεως τῶν πλειόνων συναδέλφων τῶν ἐν τῷ οἰκείῳ καταλόγῳ καταγεγραμμένων. Κ. Μ. Ρ.

συναδελφίτης (ὁ) (Synadelphit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ μαγγανίου καὶ τοῦ ἀργιλλίου, τοῦ ὁποίου ὁ χημικὸς τύπος εἶναι

$$5Mn[OH]_2 . 2(Al, Mn)AsO_4.$$

Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα καὶ ἔχει χρῶμα μελανόφαιον ἕως μέλαν. Γ. Β

συνάδελφος (ὁ)· ἀρχ., ὁ ἔχων ἀδελφούς, ἀντίθ. *ἀνάδελφος*· || νεώτ., ὁ τὸ αὐτὸ μετ' ἄλλου ἀσκῶν ἐπάγγελμα, ὡς προσηγορία: «γνώμη ὅλων τῶν συναδέλφων» οἷον ἰατρῶν, δικηγόρων, ὑπαλλήλων, ξυλουργῶν κτλ.

— *[Τερατογ.]* Τερατογονικὴ διάπλασις, καθ' ἣν τὸ τέρας εἶναι διπλοῦν μονοκεφάλιον καὶ χαρακτηρίζεται ὡς ἀκολούθως: φέρει μίαν μόνην κεφαλὴν καὶ ἕνα μόνον κορμόν, περιλαμβανομένης εἰς αὐτὸν καὶ τῆς πυελικῆς χώρας· ἀλλ' ὁ κορμὸς οὗτος εἶναι πασιφανέστατα διπλοῦς καθ' ἁπάσας τὰς χώρας αὐτοῦ καὶ φέρει ὀκτὼ ἄκρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ τέσσαρα φαίνονται ὅτι εἶναι ραχιαῖα καὶ διευθύνονται ἐπὶ τὰ ἄνω. Ὁ Is. G. Saint-Hilaire οὐδέποτε παρετήρησε τὴν συναδελφίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰ ζῷα. Μ. Ν. Κ.

— **«Συνάδελφος»**. Ἡμερησία ἐφημερὶς τῶν στρατιωτῶν, ἐκδοθεῖσα ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ Ἠλία Π. Βουτιερίδη τῷ 1922.

συναδελφότης, *—ητος* (ἡ)· ἡ σχέσις μεταξὺ τῶν συναδέλφων, ἡ ἀγάπη, ἡ ἀλληλεγγύη τῶν συναδέλφων: «αἱ ἀξιώσεις—, αἱ ἀπαιτήσεις τῆς συναδελφότητος».

Συναδηνός. Ὄνομα ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, καταγομένης ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας. Σπουδαιότερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Βασίλειος***. Στρατηγὸς ἐπὶ Μιχαὴλ Δ´. Διατελῶν τῷ 1040 στρατηγὸς διοικητὴς Δυρραχίου, ἐστράτευσε κατὰ τοῦ στασιάσαντος Βουλγάρου Πέτρου Δελεάνου, ἀλλὰ πρὶν ἢ συγκρουσθῇ πρὸς αὐτὸν ἐσυκοφαντήθη ὑπὸ τοῦ ὑποστρατήγου του Μιχαὴλ Δερμοκαΐτη ὅτι ἐμελέτα ἀνταρσίαν, ἵνα ἐκθρονίσῃ τὸν Μιχαὴλ Δ´ καὶ καταλάβῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ. Ἀνακληθεὶς τότε εἰς Θεσσαλονίκην ἐφυλακίσθη καὶ ἔκτοτε δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ αὐτοῦ.

— 2) ***Ἀλέξανδρος*** καὶ ***Καβασιλᾶς***. Ἰσχυροὶ ἄρχοντες ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, συμμετασχόντες εἰς τὴν κατ' Ὀκτώβριον 1077 ἐκραγεῖσαν στάσιν, καθ' ἣν ἀπεκηρύχθη ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Ζ´ Δούκας καὶ ἀνευφημήθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ στρατηγὸς Νικηφόρος Βοτανειάτης.

— 3) ***Νικηφόρος***. Νεαρὸς εὐπατρίδης, συγγενὴς τοῦ Νικηφόρου Γ´ Βοτανειάτου. Ὁ Νικηφόρος, γέρων καὶ ἄπαις ὤν, προσέλαβεν αὐτὸν πλησίον του καὶ τὸν προώριζε διάδοχον τοῦ θρόνου του, ἀλλ' ἡ ἐκλογή του αὕτη προεκάλεσε σοβαρὰν ἀντίδρασιν, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1081 ἐκραγεῖσαν στάσιν τῶν Κομνηνῶν, οἵτινες ἐξεθρόνισαν τὸν Νικηφόρον Γ´ καὶ ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα τὸν νεαρὸν στρατηγὸν Ἀλέξιον Κομνηνόν. Ἐκτιμηθεὶς καὶ ὑπὸ τούτου ὁ Νικηφόρος Συναδηνὸς ἀπεστάλη ἐναντίον τοῦ εἰς Ἀλβανίαν ἀποβιβασθέντος Ροβέρτου Γισκάρδου καὶ ἔπεσε, γενναίως μαχόμενος, εἰς τὴν πρὸ τοῦ Δυρραχίου μάχην τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1081.

— 4) ***Συναδηνός***. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204) ἠκολούθησε τὸν Ἀλέξιον Κομνηνόν, ὅστις ἵδρυσεν εἰς τὸν Πόντον τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος, καθ' ὃν χρόνον καὶ ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις ἵδρυεν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὸ βασίλειον τῆς Νικαίας. Ὁ Συναδηνός, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ νὰ καταλάβῃ τὴν Νικομήδειαν, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς Νικαίας καὶ ᾐχμαλωτίσθη ὑπ' αὐτῶν.

— 5) ***Ἰωάννης***. Βυζαντινὸς στρατηγός, ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τούτου τῷ 1278 κατὰ τοῦ ἡγεμόνος Νέων Πατρῶν (Ὑπάτης) σεβαστοκράτορος Ἰωάννου, ἐνέπεσε πλησίον τῶν Φαρσάλων εἰς ἐχθρικὴν ἐνέδραν, καθ' ἣν ὁ στρατός του διελύθη, αὐτὸς δὲ συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ἀπολυθεὶς εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τῷ 1081, φέρων τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατοπεδάρχου, συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν εἰς Αὐλῶνα τῆς Ἀλβανίας ἀποβιβασθέντων στρατευμάτων τοῦ βασιλείου τῆς Ν. Ἰταλίας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ρὼς-Σολυμάν. Ὁ Ἰωάννης Συναδηνός, εἰσβαλὼν εἰς Ἀλβανίαν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μιχαὴλ Ταρχανειώτου, προήλασεν ἀκωλύτως μέχρι Βελεγράδων (Βερατίου) καὶ ἐτροφοδότησε τὴν φρουρὰν αὐτοῦ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον προσεβλήθη ὑπὸ τῶν ἐκ Κανίνας ἐρχομένων πολυαρίθμων ἐχθρικῶν στρατευμάτων ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ρὼς-Σολυμάν. Ἡ συνάντησις τῶν δύο στρατῶν ἐγένετο παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀῴου ἀλλ' εἰς τὴν πρώτην συμβολὴν ἐτραυματίσθη ὁ ἵππος τοῦ Ἰταλοῦ στρατηγοῦ, ὅστις τότε ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Τὴν ἑπομένην ὁ Συναδηνὸς διέταξε γενικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν παρατεταγμένων πολεμίων, οἵτινες μετὰ ἀσθενῆ ἀντίστασιν ἐτράπησαν ἐν πλήρει ἀταξίᾳ πρὸς τὸ ἐν Κανίνᾳ στρατόπεδόν των, καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν.

— 6) ***Θεόδωρος***. Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β´ (1282 — 1328) καὶ Ἀνδρονίκου Γ´ (1328—1341) Παλαιολόγων. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς μεταξὺ αὐτῶν αἱματηρὰς ἔριδας, καθὼς καὶ εἰς τὸν μακρὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν μεταξὺ Ἰωάννου Ε´ Καντακουζηνοῦ καὶ Ἰωάννου Ε´ Παλαιολόγου. Ν. ΚΑΣ

—Συναδηνός, *ἱερεύς*. Ἐγεννήθη τῇ 21 Σεπτεμβρίου 1600· διδαχθεὶς δὲ ἐν τῇ πατρίδι του Σέρραις τὰ κοινὰ μαθήματα, νεαρώτατος ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ λογοθέτου καὶ σακελλαρίου τῆς μητροπόλεως. Ἔγραψεν, ἢ μᾶλλον ἀντέγραψεν, εἰς 160 στίχους «Θρῆνον ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως», ὃν ἐξέδοτο ὁ Σ. Λάμπρος ἐν «Ἑστίᾳ» (τόμ. ΚΒ´, σ. 821—825). Τοῦτον ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ καθηγητὴς Δ. Ρουσσος θεωρεῖ ὡς ποιηθέντα ὑπὸ τοῦ Μυρέων Ματθαίου. Ἐπίσης ὁ Συναδηνὸς ἔγραψε «Χρονικὸν Σερρῶν» τῷ 1642, ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἐν τῷ «Δελτίῳ» τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας (τόμ. Β´, σ. 640 — 650). Τοῦτο περιλαμβάνει τὰ ἔτη 1598—1642. Τ. Ε. Ε.

Συναδινός, *Θεόδωρος*. Λόγιος καὶ θεατρικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1880 ἐν Τριπόλει. Μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν ἐνεγράφη τῷ 1897 εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸ 1904 εἰσῆλθεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ὡς συντάκτης τῆς «Ἀκροπόλεως», ὅπου καὶ παρέμεινεν, ἐξελιχθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἀρχισυντάκτην, μέχρι τοῦ 1914, ὁπότε ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς «Νέας Ἑλλάδος». Βραδύτερον ἐξέδωκε τὴν «Πρόοδον», τῷ δὲ 1920, ἀποθανόντος τοῦ Βλ. Γαβριηλίδη, τοῦ ὁποίου εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς «Ἀκροπόλεως», ἥτις ἔπαυσεν ἐκδιδομένη κατὰ τὸ 1922. Τὸ πρῶτον θεατρικὸν ἔργον του «Μπλόφες» ἔγραψε τῷ 1911, ἐπαίχθη δὲ ὑπὸ τοῦ θιάσου Κυβέλης. Ἔγραψεν ἐπίσης τὰ ἑξῆς ἔργα: «Οἱ Ταρταρῖνοι» τρίπρακτος κωμῳδία (1912), «Ὁ ἐπιτήδειος» τρίπρακτος κωμῳδία (1914), «Ἡ τιμὴ τοῦ Γιώργου» μονόπρακτος κωμῳδία (1918), «Ἐπὶ φταῖς» τρίπρακτος comédie (1923), «Ὁ Καραγκιόζης» τρίπρακτον σατυρικὸν δρᾶμα (1924), «Οἱ πῖνες» τρίπρακτον δρᾶμα (1925), «Ὁ Μανιάνας» τρίπρακτον δρᾶμα, «Οἱ Νέοι» (1926), «Ἡ νοικοκυρὰ» τρίπρακτος κωμῳδία (1926), «Ἡ Δὶς δικηγόρος» τρίπρακτος κωμῳδία (1929), «Ὁ Ἐρωτόκριτος» διασκευὴ τοῦ ὁμωνύμου κρητικοῦ ἔπους, δρᾶμα εἰς 4 μέρη καὶ 11 εἰκόνας (1930), «Ἐμεῖς τὰ ζῷα» δρᾶμα εἰς 3 πράξεις καὶ 8 εἰκόνας (1931), «Κοσμικὴ κίνησις» τρίπρακτος κωμῳδία (1932), «Ὁ νικητὴς» (1933). Διεσκεύασε διὰ τὸ θέατρον τὴν «Ὀδύσσειαν» τοῦ Ὁμήρου καὶ τὸν «Δὸν Κιχώτην» τοῦ Θερβαντές. Ἐπίσης ἔγραψε καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς μουσικῆς» (1919), «Τὸ Ἑλληνικὸ τραγούδι» (1922), «Κράτος καὶ θέατρον» (1925), «Τὰ κομμένα μαλλιά» (1926), «Εἴμαστε μουσικῶς μορφωμένοι;» (1932), «Πῶς πρωτοεμφανίσθηκα στὸ θέατρο» (1933), «Τὸ θέατρον Μαρίκας Κοτοπούλη» (1933), «Ἡ ὠμορφιὰ στὴ γυναῖκα» (1933). Διευθύνει τὴν Δραματικὴν Σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου ἀπὸ τοῦ 1930, τῷ δὲ 1933 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἑλλήνων θεατρικῶν συγγραφέων. Π. Α. Κ.

συνᾴδω· ᾄδω, τραγουδῶ μετά τινος· || συμφωνῶ, προσαρμόζομαι, ταιριάζω, συνήθ. κατὰ γ´ πρόσωπον: «δὲν συνᾴδει εἰς τὴν ἀξιοπρέπειάν σου», «πᾶν ὅ,τι συνᾴδει εἰς τὸν χαρακτῆρά του».

συνάζω, ἀόρ. *ἐ)σύναξα—ἐ)συνάχτηκα*, παθ. μετχ. *συναγμένος*· δημοτ. ἀντὶ *συνάγω*, συναθροίζω, μαζεύω: «πολὺς λαὸς συνάχτηκε».

συναθλητὴς (ὁ)· ὁ συναθλῶν, ὁ ἀθλῶν μετά τινος, συναγωνιστής, συμπολεμιστής: «συναθληταὶ καὶ συστρατιῶται».

συναθλῶ (*—έω*)· ἀθλῶ μετά τινος, συναγωνίζομαι, συμβοηθῶ.

συναθροίζω· συνάζω, μαζεύω: «συνήθροισε τοὺς ἀγρότας,—τοὺς ἐργάτας», «συναθροίζεται λαός».

συνάθροισις, *—εως* (ἡ)· σύναξις, μάζεμα: «συνάθροισις λαοῦ, — στρατοῦ».

— *[Ρητορ.]* Καλεῖται *συνάθροισις* ἡ ἀλλεπάλληλος ἐπιφορὰ πολλῶν ὁμοίων λέξεων εἰς αὔξησιν ἢ μείωσιν τεινόντων. Γίνεται δὲ τοῦτο: 1) Ἐξ ὀνομάτων, ὅταν τὸ πρᾶγμα δὲν ὀνομάζηται διὰ τοῦ κυρίου, ἀλλὰ δι' ἄλλων συνωνύμων ἢ συγγενῶν, ἵνα πολλαπλασιάζηται ἢ μεγεθύνηται, οἷον εἶναι τὸ τοῦ Κικέρωνος κατὰ Οὐάρρωνος (ΙΙΙ,9) «προσάγω εἰς τὴν ὑμετέραν κρίσιν οὐχὶ κλέπτην, ἀλλ' ἅρπαγα· οὐχὶ μοιχόν, ἀλλ' ἐκπολιορκητὴν τῆς αἰδοῦς· οὐχὶ ἱε-

Digitized by Google

ρόσυλον, ἀλλὰ πολέμιον τῶν ἱερῶν καὶ θρησκευτικῶν πραγμάτων· οὐχὶ φονέα, ἀλλὰ σκληρότατον δήμιον πολιτῶν καὶ συμμάχων». 2) Ἐξ ἐπιφορᾶς ἀλλεπαλλήλων λόγων, κατ' ἐρώτησιν μάλιστα, ὡς τὸ τοῦ Κικέρωνος πάλιν εἰς τὸν ὑπὲρ τοῦ Λιγαρίου λόγον: «τί ἐνήργει ὦ Τουβέρων, εἰς τὴν φαρσαλικὴν μάχην τοῦτο τὸ γυμνὸν ξίφος σου, τίνος πλευρὰν ἡ ἀκωκὴ αὐτοῦ ἐζήτει; τίς ἦτο ὁ σκοπὸς τῶν ὅπλων σου; τί ὁ νοῦς, οἱ ὀφθαλμοί, αἱ χεῖρες, ἡ θερμότης τῆς ψυχῆς σου ἐπεθύμουν; τίνα προαίρεσιν εἶχες;» Ι. Φ. Δ.

συναίνεσις, —*εως* (ἡ)· ἀποδοχή, συγκατάθεσις, κοιν. *στρέξιμο:* «ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ πατρός του».

—*[Πολ. Δικον.]* Ἡ *συναίνεσις* (*συγκατάθεσις* ἢ *ἀποδοχή*), ἀποτελοῦσα ἕνα τῶν τρόπων τῆς καταργήσεως τῆς δίκης, εἶναι τὸ ἀντίστροφον τῆς *παραιτήσεως* καὶ συνίσταται εἰς τὴν ἐκ μέρους διαδίκων ἀναγνώρισιν δικαστικῆς πράξεως τοῦ ἀντιδίκου ἢ τοῦ δικαστηρίου (τῆς δίκης ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, ἀγωγῆς, ἐνστάσεως κλπ.) καὶ ἔγκρισιν τῶν συνεπειῶν αὐτῆς. Τῆς παραιτήσεως διαφέρει ἡ ἀποδοχὴ ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ διότι αὕτη εἶναι κατὰ κανόνα οὐσιαστικοῦ περιεχομένου καὶ θίγει αὐτὴν ταύτην τὴν ἔνδικον ἀξίωσιν. Διὰ νὰ ἔχῃ ἔννομα ἀποτελέσματα ἡ ἀποδοχή, δέον νὰ γίνεται ὑπὸ διαδίκου ἔχοντος δικαίωμα ἐλευθέρας διαθέσεως τοῦ ἀντικειμένου τῆς δίκης ἢ τῆς δικαστικῆς πράξεως. Ἡ ἀποδοχὴ γίνεται δικαστικῶς ἢ ἐξωδίκως, ἀνεπιφυλάκτως ἢ καὶ ὑπὸ αἵρεσιν. Συναίνεσις τοῦ ἀντιδίκου ἐπὶ ἀποδοχῆς δὲν ἀπαιτεῖται καὶ ἡ μὲν ἐξώδικος δύναται νὰ προσβληθῇ κατὰ τὰς κοινὰς περὶ δικαιοπραξιῶν διατάξεις, ἡ δὲ δικαστικὴ δι' ἐλάττωμα τῆς βουλήσεως καὶ δι' ὑπέρβασιν τῆς ἐξουσίας τοῦ πληρεξουσίου. Ἀποτέλεσμα ἡ ἀποδοχὴ ἔχει τὴν ἰσχυροποίησιν τῆς ἀποδεχομένης πράξεως καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ ἀποδοχῆς τῆς ἀγωγῆς καταργεῖ τὴν δίκην, τῆς ἀποφάσεως δέ, τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ἐνδίκων μέσων. Ὡς καὶ ἐπὶ παραιτήσεως, ἡ ἀποδοχὴ δὲν βλάπτει τρίτους, ὁ δὲ ἀποδεχόμενος καταδικάζεται εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν δικαστικῶν ἐξόδων. Α. Κ. Κ.

—**συναίνεσις παθόντος** *[Ποιν. Δίκ.]*. Ἡ συναίνεσις τοῦ παθόντος εἶναι λόγος αἴρων τὸ ἀξιόποινον (ἀκριβέστερον τὸν ἄδικον χαρακτῆρα) τῆς πράξεως, μόνον ἐὰν πρόκειται περὶ ἀδικήματος στρεφομένου κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας δι' ἀφαιρέσεως ἢ βλάβης αὐτῆς καὶ δὲν ὑφίσταται καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δημόσιος κίνδυνος. Ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν ἀδικημάτων, τῶν ἐχόντων ἀντικείμενον ἄλλα τοῦ ἀνθρώπου σπουδαιότερα ἀγαθά, οἷον τὴν ζωήν, τὴν ὑγείαν ἢ σωματικὴν ἀκεραιότητα, τὴν ἁγνείαν, τὴν τιμὴν ἐν γένει, τὴν ἐλευθερίαν, οὐδεμίαν νομικὴν συνέπειαν κέκτηται ἡ συναίνεσις. Τοῦτο δὲ ὄχι μόνον λόγῳ τῆς φύσεως τῶν ἀγαθῶν τούτων, ὄντων ἀναπαλλοτριώτων, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπὶ τῶν κατ' αὐτῶν ἀδικημάτων προσβαλλόμενος δὲν εἶναι μόνον ὁ ἀπολαύων τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνία ἐν τῷ συνόλῳ της.

Ἡ συναίνεσις τοῦ παθόντος, ὅπου εἶναι αὕτη ὡς ἄνω ὑπὸ τοῦ νόμου δεκτή, δυναται νὰ δοθῇ διὰ ρητῆς ἀδείας, ἀλλὰ καὶ σιωπηρῶς, παρὰ ἀτόμου ὅμως ἔχοντος τὴν πρὸς τοῦτο ἱκανότητα, δηλαδὴ ὡρίμου τὴν ἡλικίαν καὶ ὑγιοῦς τὸν νοῦν. Ἐὰν ἡ συναίνεσις τοῦ φερομένου ὡς παθόντος ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀδικήματος προσβαλλομένου ἀγαθοῦ, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν πρόκειται ἄρσις τοῦ ἀξιοποίνου λόγῳ τῆς συναινέσεως, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ ἀγαθοῦ (ἀντικειμένου τοῦ ἀδικήματος) ἀνυπαρξία αὐτοῦ τοῦ ἀδικήματος, ὅπερ δύναται νὰ συμβῇ ἐπὶ τῶν ἀδικημάτων τῶν προσβαλλόντων τὴν τιμήν. Ἐπίσης, ἐὰν λόγῳ τῆς συναινέσεως ἔχωμεν ἀνυπαρξίαν στοιχείου κυριώδους τοῦ ἀδικήματος, ὡς ἐπὶ τῶν ἀδικημάτων ὧν στοιχεῖα τυγχάνουν ἡ βία καὶ ἡ ἀποπλάνησις, δὲν πρόκειται ἄρσις ἀξιοποίνου ἐκ τῆς συναινέσεως, ἀλλ' ἀνυπαρξία τοῦ ἀδικήματος λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τῶν κυριωδῶν τούτων στοιχείων. Τοιαῦτα ἀδικήματα εἶναι πάντα τὰ κατὰ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας ἐγκλήματα, ἤτοι ἡ ἁρπαγὴ (ἄρθρ. 321 ποιν. νόμ.), ἡ παράνομος κατακράτησις (ἄρθρ. 322 ποιν. νόμ.), ἡ παράνομος βία καὶ ἀπειλὴ (ἄρθρ. 330 ποιν νόμ.), ἡ ἀκουσία ἀπαγωγὴ (ἄρθρ. 331 ποιν. νόμ.), ὁ βιασμὸς (ἄρθρ 273 ποιν. νόμ.), ἡ ἐκβίασις (ἄρθρ. 368 ποιν. νόμ.) καὶ ἄλλα.

Ἐπίσης δὲν ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν τοῦ ἄνω θεμελιώδους κανόνος, καθ' ὃν ἐπὶ ἀδικημάτων κατὰ τῆς ζωῆς ἢ σωματικῆς ἀκεραιότητος δὲν χωρεῖ ἄρσις τοῦ ἀξιοποίνου λόγῳ τῆς συναινέσεως τοῦ παθόντος, τὸ ἀτιμώρητον τοῦ χειρουργοῦ ἰατροῦ, τοῦ ἀκρωτηριάζοντος ἢ ἐγχειρίζοντος ἐν γένει ἐπιτυχῶς ἢ καὶ μὴ τὸν δεόμενον ἐγχειρίσεως, διότι τὸ ἀτιμώρητον τοῦτο ὀφείλεται οὐχὶ εἰς τὴν συναίνεσιν τοῦ παθόντος (ἥτις δύναται καὶ νὰ μὴ ὑπάρχῃ), ἀλλ' εἰς τὴν ἀπουσίαν ἀρχῆθεν τοῦ παρανόμου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, ἥτις τυγχάνει νόμιμος, ἐφ' ὅσον ἀποτελεῖ τὸ ἀναγκαῖον μέσον εἰς ἐπίτευξιν σκοποῦ ἀναγνωριζομένου ὑπὸ τῆς πολιτείας, οἷος εἶναι καὶ ἡ διατήρησις καὶ ἀποκατάστασις τῆς ὑγείας τῶν μελῶν αὐτῆς.

Ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη θεωρεῖ τὴν ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ μας νόμου ἐν ἄρθρῳ 98 τεθειμένην ὡς ἄνω ἀρχὴν περιττήν, παρατηροῦσα ὅτι οὐδέποτε ἡ συναίνεσις τοῦ παθόντος δύναται νὰ καταστήσῃ μὴ ἄδικον τὴν κηρυσσομένην ὡς τοιαύτην ὑπὸ τοῦ νόμου πρᾶξιν, τῆς ποινῆς ἐπιβαλλομένης πάντοτε χάριν τοῦ δημοσίου συμφέροντος καὶ τῆς ἐν τῷ νόμῳ ἐξαιρέσεως τῆς ἀφορώσης τὰ περιουσιακὰ ἀδικήματα οὔσης ἀδικαιολογήτου, ἐφ' ὅσον καὶ ἐπὶ τούτων δὲν αἴρεται τὸ ἄδικον τῆς πράξεως ἐκ τῆς συναινέσεως, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει παντάπασιν ἄδικος πρᾶξις, ἐλλείποντος στοιχείου κυριώδους τοῦ ἀδικήματος, τῆς παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ παθόντος τελέσεως αὐτοῦ. Κ. Γ. Κ.

συναινῶ (—*έω*)· ἀποδέχομαι, συγκατατίθεμαι, συγκατανεύω.

συναίρεσις, —*εως* (ἡ)· γραμματ., συγχώνευσις δύο ἐφεξῆς φωνηέντων ἢ φωνήεντος καὶ διφθόγγου εἰς φωνῆεν μακρὸν ἢ εἰς δίφθογγον, οἷον: *τιμάω—τιμῶ, τιμάεις—τιμᾷς, συκέα—συκῆ* κλπ.

—*[Γλωσσολογ.]* Καλοῦμεν *συναίρεσιν* τὴν εἰς μίαν συλλαβὴν ἕνωσιν δύο φωνηέντων ἢ διφθόγγων, ἢ φωνήεντος καὶ διφθόγγου, ἅτινα προηγουμένως ἐξεφωνοῦντο δι' ἰδιαιτέρας καὶ χωριστῆς ὠθήσεως τῆς πνοῆς: *δηλό-ω—δηλῶ, φιλέ-ετε—φιλεῖτε, χρύσεος—χρυσοῦς* κ. λ. Ὁμοίαν συγχώνευσιν παρατηροῦμεν καὶ κατὰ τὴν κρᾶσιν, ἀλλ' ἐνῷ τὸ προϊὸν τῆς συναιρέσεως εἶναι σταθερὸν καὶ μόνιμον, ἀντιθέτως ἡ ἐκ τῆς κράσεως προερχομένη συγχώνευσις φωνηέντων καὶ διφθόγγων δὲν εἶναι συνήθως παγία καὶ μόνιμος· δι' ὃ λέγεται μὲν πολλάκις: *ὁ ἀνὴρ* καὶ *ὡνηρ* ἢ *ἀνὴρ* (κατὰ διαλέκτους), *τὸ ὄνομα* καὶ *τοὔνομα, τὰ ὅπλα* καὶ *θὤπλα* κλ. κλ., ἀλλὰ πάντοτε (τιμάω) *τιμῶ,* (τιμάεις) *τιμᾷς,* (τιμάων) *τιμῶν* κ. λ., τοὐλάχιστον εἰς τὴν ἀττικὴν διάλεκτον. Πλὴν τούτου, παρατηροῦμεν ὅτι καὶ οἱ νόμοι τῆς κράσεως δὲν εἶναι πάντοτε οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς τῆς συναιρέσεως, πρβλ. τὴν *αἰδόα—αἰδῶ, ἀλλ': ὁ ἄριστος—ἅριστος, τὸ ἀγαθὸν —τἀγαθὸν* κλ. (ἐν τῇ ἀττικῇ διαλέκτῳ). Ἡ διὰ τῆς συναιρέσεως προελθοῦσα συγχώνευσις φωνηέντων καὶ διφθόγγων δὲν συνετελέσθη διὰ μιᾶς, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἀνεπαισθήτως, πρέπει δὲ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι—ὁσάκις τὰ συναιρούμενα φωνήεντα ἦσαν ἀνόμοια, λ. χ. *εο, αο, οα* κ. λ.—ἐπῆλθε κατὰ πρῶτον προσέγγισίς τις τοῦ ἑτέρου τῶν συγχωνευομένων φθόγγων πρὸς τὸν ἕτερον κατὰ τὸ ποιόν, τουτέστιν ἀφομοίωσις, εἰς ταύτην δὲ ἐπηκολούθησεν ἡ συναίρεσις: *φιλέομεν—*φιλόομεν—φιλοῦμεν, τιμάω—*τιμόω—τιμῶ* κ. λ. Εἰς τὸ μεταβατικὸν τοῦτο στάδιον φαίνεται ὅτι εὑρίσκονται εἰσέτι οἱ παρὰ τῷ Ὁμήρῳ ἀπαντῶντες διεκτεταμένοι τύποι (*ὁρόω, ὁράᾳς, κάρη κομόωντες* κ. λ.), ἂν δεχθῶμεν ὡς ὀρθοτέραν τὴν περὶ διεκτάσεως γνώμην τοῦ Leo Meyer. Ἡ συναίρεσις δὲν συνέβη ταυτοχρόνως εἰς ὅλας τὰς λέξεις καὶ τοὺς τύπους. Ἄλλα μὲν συνῃρέθησαν παλαιότερον, ἄλλα δὲ βραδύτερον. Παλαιοτέρα λ. χ. εἶναι ἡ συναίρεσις τῶν φωνηέντων καὶ διφθόγγων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἐξέπεσεν εἰς χρόνους προϊστορικούς, προδιαλεκτικοὺς τὸ Σ καὶ τὸ j. πρβλ. **τιμάjω—τιμάω —τιμῶ, *φιλέjω—φιλέω—φιλῶ* κ. λ., *ἔσεχον—ἔεχον —εἶχον, τοῦ γένεσος—γένεος—γένους* κ. λ. Ὑστερωτέρα εἶναι ἡ συναίρεσις τῶν φθόγγων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέπεσε τὸ F: *ἡδέFες — ἡδέες — ἡδεῖς, πλόFος—πλόος—πλοῦς* κ. λ., διότι ἡ ἀποσιώπησις τοῦ F συνέβη εἰς χρόνους διαλεκτικούς, ἤτοι μετὰ τὴν διάσχισιν τῆς προϊστορικῆς κοινῆς εἰς διαλέκτους, ἑπομένως πολὺ ὑστερώτερον ἀπὸ τὴν ἀποβολὴν τῶν ῥηθέντων φθόγγων j καὶ s ἐν ἀρχῇ λέξεων ἢ ἐν μέσῳ φωνηέντων. Τὰ φωνήεντα (ἢ αἱ δίφθογγοι), μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέπεσε τὸ F, συνῃρέθησαν μέν: 1) ἂν ἦσαν τὰ αὐτὰ (*ῥόFος—ῥόος—ῥοῦς, ταχέFες—ταχέες—ταχεῖς*), 2) ἂν ἦσαν ὅμοια μὲν κατὰ τὴν ποιότητα, διάφορα δὲ κατὰ τὸν χρόνον (τῶν *πλόFων—πλόων—πλῶν, ἩρακλέFης — Ἡρακλέης — Ἡρακλῆς* κ. λ., *ἡFέλιος—ἠέλιος—ἥλιος* κ. λ.) καὶ 3) ἂν προηγεῖτο τὸ ἁδρότερον, ἠκολούθει δὲ τὸ λεπτότερον φωνῆεν (*ἀFεργὸς —ἀεργὸς—ἀργός, ἀFέκων — ἀέκων— ἄκων, ἀFείδω —ἀείδω—ᾄδω, ἀFοιδὰ—ἀοιδὰ—ᾠδή, φάFος—φάος —φῶς, τιμαFορος—τιμαορὸς—τιμωρὸς* κ. λ). Ὁσάκις ὅμως προηγεῖτο τὸ λεπτότερον, ἠκολούθει δὲ τὸ ἁδρότερον φωνῆεν, ἡ συναίρεσις παρεκωλύθη: τὰ *ἡδέFα — ἡδέα, ἡδέFων — ἡδέων, ῥέFω — ῥέω, πλέFω — πλέω, ἐννέFα — ἐννέα* κ. λ. Τὸ ἐκ τῆς συναιρέσεως προελθὸν μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγος διέφερε κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους καὶ τόπους. Οὕτως *ε+ε* καὶ *ο+ο* κατὰ μὲν τὴν παλαιοτάτην, τὴν ἐν ἰαπετικοῖς χρόνοις γενομένην συναίρεσιν (καὶ δὴ εἰς τὴν ὑποτακτικὴν καὶ εἰς τὰ σύνθετα) συνεχωνεύθησαν εἰς *η* καὶ *ω* (**λεγε-ετε—λέγητε *λεγο-ομεν—λέγωμεν, *ἀπο όλεια—ἀπώλεια* κλπ.), κατὰ δὲ τὴν βραδύτερον συντελεσθεῖσαν συναίρεσιν συνεχωνεύθησαν εἰς *ει* καὶ *ου* (*βασιλέες—βασιλεῖς, πληρόομεν—πληροῦμεν, κηποFορος—κηπουρὸς* κλπ.). Τὰ αὐτὰ φωνήεντα (ἤτοι ε+ε, ο+ο) ἐν μὲν τῇ λεγομένῃ αὐστηρᾷ δωρικῇ καὶ τῇ αἰολικῇ συνῃρέθησαν εἰς *η* καὶ *ω*, ἀλλ' ἐν τῇ ἀττικῇ καὶ τῇ ἀνειμένῃ δωρικῇ συνῃρέθησαν εἰς *ει* καὶ *ου*: **τρέjες—τρέες—τρῆς* δωρ. κλπ., *τρεῖς* ἀττ. κλπ., *λόγοιο* ἢ *λόγοο—λόγω* δωρ. αἰολ., *λόγου* ἀττ. (ἀνειμένη) δωρ. Ἄλλη μεγάλη τοπικὴ διαφορὰ ὡς πρὸς τὸ προϊὸν τῆς συναιρέσεως εἶναι ἡ εἰς τὰς δωρικὰς διαλέκτους συγχώνευσις τῶν συμπλεγμάτων *α+ε* καὶ *α+η* εἰς *η* (*ὅραε—ὅρη, ὁράειε —ὁρῆτε, ἐνίκαε—ἐνίκη, ὁράητε—ὁρῆτε, νικάητε—νικῆτε*, ἀλλ' ἀττικῶς: *ὅραε—ὅρα, ὁράετε—ὁρᾶτε* κλπ.), τὸ *α+ει* καὶ *α+η* εἰς *η* (*ὁράει—ὁρῇ, ὁράῃ—ὁρῇ* κλπ.), ᾱ+*ο*, ᾱ+*ω* εἰς ᾱ (*Ἀρχέλᾱος—Ἀρχέλᾱς, ΠοτειδάFων—Ποτειδᾶν, τᾶν ἁμερᾶν* κλπ., *θεά-ορος—θεᾱρός*, ἀλλ' ἀττικῶς *θεωρός*), ᾰ+*ο* εἰς ᾱ (*τεχναόμενος—τεχνᾱ́μενος, ὁρμᾱ́μενος* κλπ.), ἀλλ' ᾰ+*ω*=*ω*: *ὁράω—ὁρῶ, ἡβάων—ἡβῶν, ἡβῶσα* κλπ.). Ἀξιοσημείωτος διαφορὰ παρατηρεῖται ὡς πρὸς τὴν συναίρεσιν μεταξὺ τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ τῆς νεωτέρας ἰωνικῆς διαλέκτου. Ἐνῷ δηλαδὴ παρ' Ὁμήρῳ ἡ ἀσυναιρεσία εἶναι εἰσέτι συνηθεστέρα καὶ εὐρυτέρα, ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἰωνικῇ (δηλαδὴ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ἰωνικῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν Ἰώνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων) ἡ ἀσυναιρεσία περιωρίσθη εἰς μόνα τὰ συμπλέγματα *ε+α, ε+ο, ε+ω, ε+ου* (τὰ *ἔτεα, ἔτεος, ἐτέων, ὁρέω=ὁμάω—ῶ, τοῦ τείχεος* κλπ.). Ὁμοίως ἑν. γεν. τῶν πρωτοκλίτων: (τοῦ) *Ἀρισταγόρεω, Ἄλτεω, Φυλείδεω* κλπ. καὶ γεν. πληθ. τῶν πρωτοκλίτων: *πασέων, πολλέων, μελαινέων* κλπ. (ἀλλὰ προηγουμένου φωνήεντος ταῦτα συνῃροῦντο: *Βορέεω—Βορέω, Αἰνείεω—Αἰνείω, Ἑρμείω, ἐυμμελίω* κλπ., *παρειῶν, δμῳῶν, κλισιῶν, τρυφαλειῶν* κ.οὕ.κ.).

Καὶ εἰς τὴν λατινικὴν συνῃρέθησαν δύο ἐφεξῆς φωνήεντα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀπεβλήθησαν τὰ ἡμίφωνα j, h ἢ v (*trejes—*trēs*, *habejes—*habēs*, vehemens—*vēmens*, divitis — *dītis*, lavatrina—*lātrina* κλπ.) ἢ ἐν συνθέσει (de—emo=*dēmo*, co—ago=*cōgo*, ne—volo=*nōlo* κλπ.) κ.οὕ.κ. Γ. Π. Α.

συναιρῶ (—*έω*), ἀόρ. *συνῄρεσα—συνῃρέθην*, παθ. μετχ. *συνῃρημένος*· γραμματ., συγχωνεύω δύο ἐφεξῆς φωνήεντα κλπ., κάμνω *συναίρεσιν* (βλ. λ.) || παθ. *συναιροῦμαι*· πάσχω συναίρεσιν: «τὰ δύο ἐφεξῆς ε συναιροῦνται» || «συνῃρημένος τύπος» ὁ κατὰ συναίρεσιν ἐκφερόμενος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν *ἀσυναίρετον*· || «συνῃρημένα ὀνόματα, —ρήματα» τὰ ὑφιστάμενα συναίρεσιν τῆς καταλήξεως μετὰ τοῦ πρὸ αὐτῆς φωνήεντος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ ἔχοντα τὰς καταλήξεις ἀπαθεῖς.

συναισθάνομαι, ἀόρ. *συνῃσθάνθην*· αἰσθάνομαι βαθέως, ἐν τῇ ψυχῇ μου, λαμβάνω βαθεῖαν γνῶσίν τινος καὶ οἱονεὶ ἀφομοιῶ αὐτὸ ψυχικῶς: «συναισθάνομαι τὴν χαράν σας, — τὴν λύπην σας, — τὴν δυσχέρειάν σας, — τὰς ἀνάγκας σας», «συναισθάνομαι τὰς ὑποχρεώσεις μου, — τὰ σφάλματά μου» || «τὸ συναισθάνεσθαι» τὸ μέρος τῆς ψυχολογίας τὸ πραγματευόμενον περὶ τοῦ συναισθήματος.

συναίσθημα, —*ατος* (τό)· ἡ εὐάρεστος ἢ δυσάρεστος ψυχικὴ κατάστασις: «μὲ κατέλαβε συναίσθημα λύπης», «κατέχομαι ὑπὸ εὐαρέστων συναισθημάτων» || ἐν ἀντιδιαστ. πρὸς τὸ *λογικὸν* καὶ τὴν *βούλησιν*, μία ἐκ τῶν τριῶν βασικῶν κατηγοριῶν τῶν ψυχικῶν φαινομένων: «εἴς τινας ἀνθρώπους ἐπικρατεῖ τὸ συναίσθημα» ὅτι αἱ πράξεις των κατευθύνονται ὄχι τόσον ὑπὸ τοῦ νοῦ ὅσον ὑπὸ τῆς καρδίας.

—*[Ψυχολογ.] Συναίσθημα* καλεῖται ἡ εὐχάριστος ἢ δυσάρεστος κατάστασις ἡ συνδεδεμένη μὲν πρός τι αἴσθημα ἢ παράστασιν ἢ διανόημα, διαφέρουσα ὅμως κατ' οὐσίαν ἀπ' αὐτῶν. Ἐν ταῖς παραστάσεσι παριστῶμεν πάντοτε ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἀντικείμενόν τι ἢ μέρη ἀντικειμένου τινός· αἱ παραστάσεις δηλαδὴ ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰ ἀντικείμενα. Ἐνῷ ἐν τοῖς συναισθήμασι συναισθανόμεθα ὡρισμένας καταστάσεις ἡμῶν αὐτῶν· τὰ συναισθήματα δηλαδὴ ἀποτελοῦσι τὸ περιεχόμενον τῆς συνειδήσεως τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰς καταστάσεις ἡμῶν. Τὰ συναισθήματα γνωρίζουσιν εἰς ἡμᾶς πῶς ἐπενεργεῖ τι ἐπὶ τὸ σῶμα ἢ τὸ πνεῦμα ἡμῶν. Καὶ τὰ μὲν εὐάρεστα συναισθήματα κατὰ κανόνα μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ σωματικὸς ἢ ὁ πνευματικὸς ἡμῶν βίος προάγεται ἀπό τινος ἐπόψεως, τὰ δὲ δυσάρεστα, τοὐναντίον, ὅτι ὁ βίος ἡμῶν παρακωλύεται ἀπὸ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ἐπόψεως. Ὡς πρὸς τὸ εἶδος αὐτῶν, τὰ συναισθήματα εἶναι ψυχικὰ συμβεβηκότα ἡδονῆς καὶ λύπης. Ἀλλ' ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ λύπη, ἤτοι ἡ ἀρέσκεια καὶ ἡ ἀπαρέσκεια, δὲν εἶναι εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ἡ αὐτή· εἶναι γενικὰ χαρακτηριστικὰ πολλῶν καὶ διαφόρων ποιοτήτων. Οὕτω τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν συναισθημάτων εἶναι τὸ ποιὸν αὐτῶν. Τὴν ἔννοιαν τοῦ ποιοῦ τούτου τῶν συναισθημάτων ηὔρυνεν ὁ Γ. Βοὺντ, ἀποδώσας εἰς αὐτὸ τρεῖς διαστάσεις: ἡδονὴ—λύπη, ἔντασις—χάλασις, διέγερσις—κατηρέμησις, καὶ διακρίνας τὰ συναισθήματα εἰς συναισθήματα *ἡδονῆς, λύπης, ἐντάσεως, χαλάσεως, διεγέρσεως καὶ κατηρεμήσεως*. Ἡ ἐπικρατεστέρα ὅμως ἀντίληψις εἶναι ὅτι κύρια εἴδη συναισθημάτων εἶναι τὰ συναισθήματα τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης καὶ ὅτι τὰ ἄλλα δύο ζεύγη δέον νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς ταῦτα: ἡ χάλασις καὶ ἡ κατηρέμησις εἰς τὴν ἡδονήν, καὶ ἡ ἔντασις καὶ διέγερσις εἰς τὴν λύπην ἤ, ἀντιστρόφως, ἀναλόγως τῶν

Digitized by Google

περιστάσεων, διότι ταῦτα ἄλλοτε εἶναι φορεῖς εὐαρεσκείας καὶ ἄλλοτε δυσαρεσκείας. Τὰ συναισθήματα διακρίνονται εἰς *πραγματικα* καὶ εἰς *τυπικά*. Καὶ πραγματικὰ μὲν καλοῦνται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνδέονται πρὸς ὡρισμένης φύσεως περιεχόμενον, παραγόμενα ἐξ ὡρισμένων αἰσθημάτων ἢ παραστάσεων, τυπικὰ δὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐκδηλοῦνται εἰς ὡρισμένας ἑκάστοτε εὐκαιρίας. ἀλλ' εἶναι αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ὅλως ἀνεξάρτητα ἀπὸ τῶν ἑκάστοτε περιεχομένων τῆς συνειδήσεως.

Α. ***Πραγματικὰ συναισθήματα***. Τὰ πραγματικὰ συναισθήματα διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας, ἀναλόγως τῆς γενεσιουργοῦ αὐτῶν αἰτίας, εἰς *κατώτερα* ἢ *ὑλικὰ* ἢ *κατ' αἴσθησιν* καὶ εἰς *ἀνώτερα* ἢ *πνευματικά*. Καὶ τὰ μὲν κατώτερα γεννῶνται ἐξ αἰσθημάτων καὶ συνδέονται πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ σωματικοῦ ἡμῶν ὀργανισμοῦ, οὗ προάγουν τὴν εὐεξίαν, τὰ δὲ ἀνώτερα προκαλοῦνται ἐκ παραστάσεων καὶ διανοημάτων καὶ συνδέονται πρὸς τὴν κώλυσιν ἢ τὴν προαγωγὴν τῶν ἀνωτέρων ψυχικῶν λειτουργιῶν.

1. Κατώτερα συναισθήματα. Τὰ κατώτερα συναισθήματα, γεννώμενα ἐξ ἐξωτερικῶν αἰσθημάτων ἢ ἐξ αἰσθημάτων τοῦ ὀργανισμοῦ ἡμῶν, ἔχουν μεγάλην σημασίαν διὰ τὸν βίον ἡμῶν. Τὰ σεσηπότα ἀντικείμενα ὡς καὶ πολλὰ δηλητηριώδη φυτὰ δὲν ἔχουσι μόνον δυσάρεστον ὀσμὴν καὶ γεῦσιν, ἀλλὰ καὶ προξενοῦσιν εἰς ἡμᾶς βλάβην, ἐὰν φάγωμεν αὐτά. Ἄλλα τοὐναντίον πράγματα, ὅπως π. χ. αἱ πρόσφατοι ὀπῶραι, τὸ γάλα, ὁ ἄρτος κλπ., προσελκύουν ἡμᾶς διὰ τῆς ὀσμῆς ἢ τῆς γεύσεως αὐτῶν ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρων τούτων, εἶναι δὲ συγχρόνως καὶ ὠφέλιμα εἰς τὸ σῶμα ἡμῶν ἢ καὶ ἀναγκαῖα εἰς τὴν συντήρησιν αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς αἰσθήματα γεννώμενα ἐκ καταστάσεων τοῦ ὀργανισμοῦ ἡμῶν. Πόνος, ὃν αἰσθανόμεθα ἔν τινι τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος ἡμῶν, εἶναι ἔνδειξις βλάβης ἢ νοσηρᾶς καταστάσεως τοῦ ὀργάνου τούτου, τοὐναντίον δὲ εὐάρεστον σωματικὸν αἴσθημα εἶναι ἔνδειξις ὑγείας καὶ δυνάμεως. Ἄλλα πάλιν ὀργανικὰ αἰσθήματα, ὅπως π. χ. ἡ πεῖνα, ἡ δίψα, ὁ ὕπνος, ἡ κόπωσις κλπ., ὑποδεικνύουν εἰς ἡμᾶς τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος ἡμῶν. Τὰ κατ' αἴσθησιν λοιπὸν συναισθήματα εἶναι φρουροὶ τοῦ σώματος καὶ φύλακες τοῦ βίου ἡμῶν. Κατὰ κανόνα τὰ μὲν αἰσθήματα τὰ παραγόμενα ἐξ ἀντικειμένων ὠφελίμων εἰς τὸ σῶμα ἡμῶν παρακολουθοῦνται ὑπὸ ἡδονῆς, τὰ δὲ αἰσθήματα τὰ γεννώμενα ἐξ ἀντικειμένων ἐπιβλαβῶν συνοδεύονται ὑπὸ λύπης. Ἡ ἰσχὺς τῶν κατ' αἴσθησιν συναισθημάτων μεταβάλλεται κατὰ τὰ διάφορα εἴδη τῶν αἰσθημάτων. Τὰ συναισθήματα τὰ συνδεόμενα πρὸς τὰ αἰσθήματα τῆς γεύσεως καὶ τῆς ὀσφρήσεως εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λίαν ἰσχυρά· πολὺ ἀσθενέστερα εἶναι τὰ συνδεόμενα πρὸς τὰ αἰσθήματα τῆς ἁφῆς, ἀσθενέστατα δὲ τὰ συνδεόμενα πρὸς τὰ αἰσθήματα τῆς ὁράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς. Τὸ ποιὸν καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν κατ' αἴσθησιν συναισθημάτων ἐξαρτᾶται οὐ μόνον ἐκ τῶν αἰσθημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα ἡμῶν εὑρίσκονται κατὰ τὸν χρόνον τῆς γενέσεως αὐτῶν.

2. Ἀνώτερα συναισθήματα. Τῶν ἀνωτέρων συναισθημάτων, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐκ παραστάσεων καὶ διανοημάτων, διακρίνομεν πλείονα εἴδη, ἀντίστοιχα πρὸς τὸ περιεχόμενον, ἐξ οὗ προέρχονται: τὸ *αὐτοσυναίσθημα*, τὸ συναίσθημα τῆς *τιμῆς*, τὸ *συμπαθητικὸν* συναίσθημα, τὰ *διανοητικὰ* συναισθήματα, τὸ *καλαισθητικὸν* συναίσθημα, τὸ *ἠθικὸν* συναίσθημα καὶ ἄλλα.

α) *Αὐτοσυναίσθημα*. Αὐτοσυναίσθημα εἶναι ἡ συνείδησις τῆς ἡδονῆς ἢ λύπης ἡμῶν, ἥτις προέρχεται ἐκ τῶν παραστάσεων, ἃς περὶ τῆς ἰδίας ἡμῶν ἀξίας ἔχομεν. Καὶ ἡδονὴν μὲν συναισθανόμεθα, ἐὰν ἡ ἰδία ἡμῶν ἀξία φαίνεται εἰς ἡμᾶς μεγάλη, λύπην δέ, ἐὰν αὕτη φαίνεται εἰς ἡμᾶς μικρά. Τὴν βάσιν τοῦ αὐτοσυναισθήματος ἀποτελεῖ ἡ *αὐτοσυνείδησις*, ἤτοι ἡ συνείδησις τῆς ἰδίας ἡμῶν ἀξίας. Καὶ τοῦ μὲν εὐαρέστου αὐτοσυναισθήματος βάσις εἶναι ἡ ἰσχυρὰ ἢ ἐξηρμένη αὐτοσυνείδησις, τοῦ δὲ δυσαρέστου ἀσθενὴς ἢ τεταπεινωμένη αὐτοσυνείδησις. Πολλάκις ὅμως τὸ αὐτοσυναίσθημα καὶ ἡ αὐτοσυνείδησις δὲν διακρίνονται σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων, ἰδίᾳ δὲ ἡ αὐτοσυνείδησις πολλάκις χαρακτηρίζεται ὡς αὐτοσυναίσθημα. Τὸ αὐτοσυναίσθημα τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς παραστάσεως προτερημάτων, ἅτινα πράγματι ἔχομεν ἢ νομίζομεν ὅτι ἔχομεν, τὸ *θετικὸν* δηλαδὴ αὐτοσυναίσθημα, εὐκόλως ἄγει εἰς οἴησιν, ματαιοφροσύνην, ἔπαρσιν, μεγαλαυχίαν, ἀλαζονείαν, ὑπερηφάνειαν, ἀλλὰ καὶ εἰς θάρρος καὶ ἀποφασιστικότητα. Τὸ δὲ αὐτοσυναίσθημα, τὸ προερχόμενον ἐξ ἀσθενοῦς ἢ τεταπεινωμένης αὐτοσυνειδήσεως, τὸ *ἀρνητικὸν* δηλαδὴ αὐτοσυναίσθημα, παρακολουθεῖται πολλάκις ὑπὸ φθόνου, ζηλοτυπίας, δυσμενείας, αἰσχυντηλίας, συστολῆς, ἀδημονίας, φόβου, δειλίας καὶ ἀτολμίας, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ μετριοφροσύνης καὶ ταπεινοφροσύνης. Δεδικαιολογημένη αὐτοσυνείδησις, ἤτοι ὀρθὴ ἐκτίμησις τῆς ἰδίας ἡμῶν ἀξίας, προφυλάσσει ἡμᾶς τὸ μὲν ἀπὸ τῆς αὐταρεσκείας καὶ τῆς αὐθαδείας, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς μικροψυχίας καὶ τῆς ἀτολμίας. Εὐνόητον εἶναι ὅτι ἡ αὐτοσυνείδησις καὶ τὸ αὐτοσυναίσθημα ἐπιδρῶσιν ἰσχυρῶς ἐπὶ τὴν βούλησιν ἡμῶν.

β) *Συναίσθημα τῆς τιμῆς*. Συναίσθημα τῆς τιμῆς εἶναι ἡ ἡδονὴ ἢ ἡ λύπη, ἥτις γεννᾶται ἐν ἡμῖν ἐκ τῆς κρίσεως τῶν ἄλλων περὶ τῆς ἀξίας ἡμῶν. Καὶ ἡδονὴν μὲν αἰσθανόμεθα, ὅταν βλέπωμεν ὅτι οἱ ἄλλοι ἐκτιμῶσιν ἡμᾶς, λύπην δέ, ὅταν βλέπωμεν ὅτι οἱ ἄλλοι ὑποτιμῶσιν ἢ καὶ οὐδόλως ἐκτιμῶσιν ἡμᾶς. Τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐπέκτασις τοῦ αὐτοσυναισθήματος ἡμῶν εἰς ἄλλους ἀνθρώπους. Διὰ τοῦτο, ἐὰν μεταβληθῇ τὸ περιεχόμενον τοῦ αὐτοσυναισθήματος, μεταβάλλεται καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ συναισθήματος τῆς τιμῆς. Κατωτάτη βαθμὶς τοῦ συναισθήματος τῆς τιμῆς εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν εὐχαριστούμεθα μὲν ὅταν οἱ ἄλλοι προσέχωσιν εἰς ἡμᾶς καὶ γνωρίζωσιν ἡμᾶς, λυπούμεθα δέ, ὅταν γνωστός τις, λησμονήσας τὸ ὄνομα ἡμῶν, δὲν δύναται νὰ προσαγορεύσῃ ἡμᾶς ὀνομαστί. Ἀνωτέρα βαθμὶς εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν θέλομεν οὐ μόνον νὰ γνωρίζωσιν ἡμᾶς οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναγνωρίζωσι τὴν ἀξίαν ἡμῶν, καὶ οὐ μόνον νὰ προσέχωσιν εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκτιμῶσιν ἡμᾶς. Ὁ τρόπος καθ' ὃν οἱ ἄλλοι ἐκτιμῶσιν ἡμᾶς ἐπιδρᾷ μεγάλως εἰς τὴν αὐτοσυνείδησιν καὶ τὸ αὐτοσυναίσθημα ἡμῶν. Ἐὰν δηλαδὴ ἡ τῶν ἄλλων κρίσις περὶ τῆς ἀξίας ἡμῶν συμφωνῇ πρὸς τὴν ἡμετέραν γνώμην, ἐνισχύεται τότε τὸ ἀντίστοιχον ἡμῶν αὐτοσυναίσθημα, ἐὰν δὲ δὲν συμφωνῇ, τὸ αὐτοσυναίσθημα γίνεται ἀσθενέστερον. Τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς εἶναι τὸ ἄριστον πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἀνθρώπου μέσον. Σπανίως δυνάμεθα διαρκῶς νὰ ὑπομένωμεν ἰσχυρὰν ἀντίφασιν τῆς περὶ ἡμῶν κρίσεως τῶν ἄλλων πρὸς τὴν ἡμετέραν αὐτοεκτίμησιν. Ἐκ τῆς ἀντιφάσεως ταύτης εὐκόλως γεννᾶται ἐν ἡμῖν ἡ τάσις ὅπως βελτιώσωμεν ἡμᾶς αὐτούς, ἵνα οὕτως ἱκανοποιήσωμεν καὶ τὰς τῶν ἄλλων ἀξιώσεις.

γ) *Συμπαθητικὸν συναίσθημα*. Συμπαθητικὸν συναίσθημα εἶναι τὸ νὰ συναισθανώμεθα τὴν ἀλλοτρίαν λύπην καὶ τὴν ἀλλοτρίαν χαρὰν ὡς ἰδίαν ἡμῶν λύπην καὶ ὡς ἰδίαν ἡμῶν χαράν. Καὶ συλλυπεῖσθαι μὲν εἶναι τὸ μετέχειν τῆς ἀλλοτρίας λύπης, συγχαίρειν δὲ τὸ μετέχειν τῆς ἀλλοτρίας χαρᾶς. Μετέχομεν τῆς ἀλλοτρίας λύπης ἢ τῆς ἀλλοτρίας χαρᾶς, διότι παριστῶμεν ζωηρῶς ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὴν κατάστασιν ἄλλου τινός, λυπουμένου ἢ χαίροντος, καὶ νοερῶς μετατιθέμεθα εἰς τὴν κατάστασιν αὐτοῦ. Τοῦτο ἀποβαίνει εἰς ἡμᾶς εὔκολον, ἐὰν καὶ ἡμεῖς ἄλλοτε εὑρέθημεν εἰς τὴν αὐτὴν ἢ ὁμοίαν κατάστασιν. Ἀναπλαττομένης τότε ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν τῆς παραστάσεως τῆς ὡρισμένης ἐκείνης καταστάσεως, εἰς ἣν ἄλλοτε εὑρέθημεν, συναναπλάττονται καὶ τὰ συνδεδεμένα πρὸς τὴν παράστασιν ταύτην συναισθήματα, ἅτινα τότε συνῃσθάνθημεν. Συμπαθητικὰ ὅμως συναισθήματα δύνανται νὰ γεννῶνται ἐν ἡμῖν καὶ ἀπ' εὐθείας, ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν δηλαδὴ σημείων τῆς λύπης καὶ τῆς χαρᾶς, ἅτινα παρατηροῦμεν παρὰ τοῖς ἄλλοις. Οὐχὶ σπανίως ἄνθρωποί τινες διατίθενται πρὸς τὴν ἀλλοτρίαν λύπην καὶ πρὸς τὴν ἀλλοτρίαν χαρὰν ἄλλως: χαίρουσι μὲν ὅταν εἰς τοὺς ἄλλους συμβαίνῃ κακόν τι, λυποῦνται δὲ μανθάνοντες ὅτι οἱ ἄλλοι εὐτυχοῦσι. Τὸ συναίσθημα αὐτῶν ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει καλοῦμεν χαιρεκακίαν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ φθόνον. Καὶ ἡ μὲν χαιρεκακία εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ συλλυπεῖσθαι, ὁ δὲ φθόνος τὸ ἀντίθετον τοῦ συγχαίρειν, διὸ καὶ τὰ συναισθήματα ταῦτα καλοῦμεν *ἀντιπαθητικὰ συναισθήματα*. Κυρία αἰτία τῶν συμπαθητικῶν καὶ τῶν ἀντιπαθητικῶν συναισθημάτων εἶναι ἡ κλίσις καὶ ἡ ἀποστροφή. Κλίσις καὶ ἀποστροφὴ εἶναι ἡ πρώτη μορφὴ τῶν συναισθημάτων ἡμῶν τῶν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἀναφερομένων, γεννῶνται δὲ ἐκ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης, ἣν συναισθανόμεθα ἐν τῇ μετὰ τῶν ἄλλων ἀναστροφῇ. Ἡ μὲν κλίσις ἐκδηλοῦται ὡς ἀγάπη πρὸς τὰ τέκνα, ὡς ἀγάπη πρὸς τοὺς γονεῖς, ὡς ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀδελφούς, ὡς ἀγάπη πρὸς τοὺς φίλους, ἡ δὲ ἀποστροφὴ ὡς μῖσος καὶ ὡς ἐκδίκησις. Ἐν ἀνωτέρᾳ βαθμῖδι ἀναπτύξεως συμπαθητικὰ συναισθήματα συναισθανόμεθα καὶ πρὸς ἀνθρώπους, πρὸς οὓς δὲν συνδεόμεθα διὰ προσωπικῶν σχέσεων.

δ) *Διανοητικὰ συναισθήματα*. Τὰ διανοητικὰ συναισθήματα εἶναι τοῦτο μὲν εὐάρεστα συναισθήματα, προερχόμενα ἐκ τῆς ἐπιτυχίας, καὶ δυσάρεστα, ἐκ τῆς ἀποτυχίας τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ἐνεργείας, ἤτοι συναισθήματα δυνάμεως ἢ ἀδυναμίας, τοῦτο δὲ εὐάρεστα συναισθήματα, προερχόμενα ἐκ τῆς συμφωνίας, καὶ δυσάρεστα, ἐκ τῆς διαφωνίας, ἥτις παρατηρεῖται εἰς τὰς παραστάσεις καὶ τὰ διανοήματα ἡμῶν. Διανοητικὸν συναίσθημα ἡδονῆς γεννᾶται ἐν ἡμῖν, ὅταν πνευματική τις ἐργασία, ἀνάλογος πρὸς τὴν ἱκανότητα ἡμῶν, ἀπασχολῇ τὰς πνευματικὰς ἡμῶν δυνάμεις, οὕτως ὥστε συμβαίνουσιν ἐν ἡμῖν αἱ ἀναγκαῖαι ἀναπλάσεις τῶν παραστάσεων καὶ τελοῦνται αἱ ἀναγκαῖαι κρίσεις καὶ οἱ ἀναγκαῖοι συλλογισμοὶ ἄνευ μεγάλων δυσχερειῶν. Δυσθυμίαν δὲ τοὐναντίον καὶ ἀνίαν συναισθανόμεθα εἰς τὰς ἐναντίας περιπτώσεις, ὅταν δηλαδὴ δὲν κατανοῶμεν τὰ πράγματα ἢ ὅταν τὰ πράγματα εἶναι πολὺ γνωστὰ καὶ κοινὰ καὶ τετριμμένα, ὅταν δηλαδὴ ἡ ἀπαιτουμένη παρ' ἡμῶν πνευματικὴ ἐργασία εἶναι ὑπερτέρα ἢ κατωτέρα τῶν πνευματικῶν ἡμῶν δυνάμεων. Ἡδονὴν ἰσχυρὰν γεννᾷ ἐν ἡμῖν καὶ ἡ εὕρεσις τοῦ ὀρθοῦ, ἤτοι τοῦ ἀληθοῦς αὐτοῦ καθ' ἑαυτό. Τὰ διανοητικὰ συναισθήματα ὑπομιμνήσκουσιν ἡμᾶς τὸ αὐτοσυναίσθημα, διότι καὶ τὸ συναίσθημα τοῦτο προέρχεται μὲν καὶ ἐξ ἄλλων αἰτίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συνειδήσεως τῆς δυνάμεως καὶ ἀδυναμίας ἡμῶν.

ε') *Καλαισθητικὸν συναίσθημα*· βλ. λ. *καλαισθητικὰ συναισθήματα*.

στ') *Ἠθικὸν συναίσθημα*. Ἠθικὸν συναίσθημα εἶναι συναίσθημα εὐαρεσκείας ἢ ἀπαρεσκείας, γεννώμενον ἐν ἡμῖν ἐκ τῆς συμφωνίας ἢ τῆς ἀσυμφωνίας τῶν ἀνθρωπίνων βουλήσεων καὶ πράξεων πρὸς τὰς ἠθικὰς ἡμῶν ἰδέας. Αἱ ἰδέαι αὗται δὲν εἶναι ἔμφυτοι ἐν ἡμῖν, ἀλλ' ἀποκτῶνται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον διὰ τῆς ἀνατροφῆς, τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς γνώσεως, ἀποτελοῦν δ' ἐφεξῆς ἐν ἡμῖν οἱονεὶ νόμους ἐσωτερικοὺς καὶ χρησιμεύουν ὡς κριτήρια τῶν πράξεων τῶν ἄλλων καὶ ἡμῶν αὐτῶν. Ἐὰν ἡ ἐνέργεια, ἣν ἄνθρωπός τις κάμνει εἰς ἄλλον ἄνθρωπον, ἀρέσκῃ εἰς ἡμᾶς, ἐπιδοκιμάζομεν αὐτήν, τὴν δὲ συμπεριφορὰν τοῦ ἀνθρώπου τούτου χαρακτηρίζομεν ὡς ἀγαθήν, ἐὰν δέ, τοὐναντίον, ἡ ἐνέργεια αὕτη ἀπαρέσκῃ εἰς ἡμᾶς, ἀποδοκιμάζομεν αὐτήν, τὴν δὲ συμπεριφορὰν τοῦ ἀνθρώπου χαρακτηρίζομεν ὡς κακήν. Καὶ ἀγαθὸν μὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς πᾶν ὅ,τι προάγει τὴν εὐημερίαν τοῦ ἀνθρώπου, κακὸν δὲ πᾶν ὅ,τι παραβλάπτει τὴν εὐημερίαν αὐτοῦ. Τὰ ἠθικὰ συναισθήματα μόνον παρ' ἐκείνῳ τῷ ἀνθρώπῳ δύνανται νὰ γεννῶνται, παρ' ᾧ ἀνεπτύχθη ἤδη ἢ τοὐλάχιστον εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς ἡ ἠθικὴ γνῶσις, ἀναπτύσσονται δὲ περαιτέρω ἐφ' ὅσον καὶ ἡ ἠθικὴ γνῶσις ἀναπτύσσεται. Εὐνόητον εἶναι ὅτι μεταβαλλομένων τῶν ἠθικῶν ἰδεῶν, σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου καὶ τῇ ἐξελίξει, μεταβάλλονται καὶ τὰ ἠθικὰ συναισθήματα τῶν ἀνθρώπων.

Β. ***Τυπικὰ συναισθήματα***. Τὸ σπουδαιότερον τυπικὸν συναίσθημα εἶναι τὸ συναίσθημα τῆς ***προσδοκίας***. Ἡ προσδοκία εἶναι ψυχολογικὸν φαινόμενον, καθ' ὃ διὰ τῆς φαντασίας προλαμβάνομεν τὸ μέλλον νὰ συμβῇ. Ἡ πρόληψις αὕτη γίνεται ἕνεκα ἀναπλάσεων, αἵτινες προτρέχουσι τοῦ μέλλοντος νὰ συμβῇ. Ἡ προσδοκία κυρίως εἶναι ἀσαφὴς καὶ τρόπον τινὰ κατ' ἀναλογίαν συλλογισμὸς ἐξ ὁρμεμφύτου. Χαρακτηριστικὸν ἑκάστης προσδοκίας εἶναι ὅτι παρακολουθοῦσιν αὐτὴν τὸ συναίσθημα τῆς ἐντάσεως καὶ τὸ συναίσθημα τῆς ἀπαλλαγῆς ἢ ἀνακουφίσεως. Τὰ συναισθήματα ὅμως ταῦτα σπανίως ἔν τινι προσδοκίᾳ ἐμφανίζονται μόνα. Τὰ προσδοκώμενα δηλαδὴ πράγματα, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, συμβαίνουσιν ἢ πρὸς ὠφέλειαν ἢ πρὸς βλάβην ἡμῶν, διὸ καὶ προσδοκῶμεν ἐξ αὐτῶν ἡδονὴν ἢ λύπην. Ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἡ προσδοκία καλεῖται *ἐλπίς*, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ *φροντὶς* ἢ *ἔμφοβος ἀνησυχία*. Ἡ μὲν λοιπὸν ἐλπὶς εἶναι εὐχάριστος προσδοκία, ἡ δὲ ἔμφοβος ἀνησυχία δυσάρεστος προσδοκία. Πολλάκις τὸ ἐλπιζόμενον δύναται ἐπέρχεται ἐν πολὺ ἀπωτέρῳ μέλλοντι, οὕτως ὥστε νῦν τὸ προσδοκώμενον νὰ φαίνεται εἰς ἡμᾶς δυσεπίτευκτον. Τὸ συναίσθημα, ὅπερ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει γεννᾶται ἐν ἡμῖν, καλεῖται *πόθος*. Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ πόθου εἶναι τοῦτο, ὅτι τὸ εὐάρεστον συναίσθημα τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς προλήψεως τοῦ μέλλοντος ἀγαθοῦ σχεδὸν ἐντελῶς ἐπισκιάζεται ὑπὸ τοῦ δυσαρέστου συναισθήματος, ὅπερ προέρχεται ἐκ τῆς ὑπερμέτρου ψυχικῆς ἐντάσεως. Ὅταν τις, ἐνῷ νομίζει ὅτι εὑρίσκεται ἤδη ἐγγὺς τοῦ προσδοκωμένου ἀντικειμένου, βλέπῃ αἴφνης νέα πάντοτε προβάλλοντα κωλύματα, καταλαμβάνεται τότε ὑπὸ τοῦ δυσαρέστου συναισθήματατος τῆς *ἀνυπομονησίας*. Ἡ ἔμφοβος ἀνησυχία μεταβάλλεται εἰς *φόβον*, ἐφ' ὅσον τὸ προσδοκώμενον οὐχὶ ἐπιθυμητὸν ἀντικείμενον βαθμηδὸν προσεγγίζει, ἡ δὲ φαντασία μεγαλοποιεῖ τὴν ἐπιβλαβῆ αὐτοῦ ἐπίδρασιν καὶ τὸ ἐκ ταύτης προσδοκώμενον δυσάρεστον συναίσθημα. Εἰς *ἀγωνίαν* μεταβάλλεται ὁ φόβος, ὅταν τις προσδοκᾷ ὅτι τὸ προσδοκώμενον ἀντικείμενον θὰ συντελέσῃ τὰ μέγιστα εἰς τὴν εὐτυχίαν ἢ τὴν δυστυχίαν αὐτοῦ. Ὅταν τις, τέλος, ὑπὸ κινδύνου ἀπειλούμενος ἔχῃ ἰσχυρῶς ἀνεπτυγμένην τὴν αὐτοσυνείδησιν, ἀντὶ τοῦ δυσαρέστου συναισθήματος τοῦ φόβου, γεννᾶται ἐν αὐτῷ τὸ εὐάρεστον συναίσθημα τοῦ *θάρρους*.

Τά τε πραγματικὰ καὶ τὰ τυπικὰ συναισθήματα ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ μεταδίδουν καὶ νὰ ἐπιβάλλουν εἰς ὅλον τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὴν ποιότητα αὐτῶν. Τὸ ψυχικὸν τοῦτο φαινόμενον καλοῦμεν ***ἀκτινοβολίαν τῶν συναισθημάτων***. Τὰ συναισθήματα ἐπίσης ἀσκοῦν ἐπίδρασιν καὶ εἰς τὸ παραστατικὸν καὶ τὸ βουλητικὸν τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Πολλάκις διεγείρονται ἐν ἡμῖν πολλὰ συγχρόνως συναισθήματα, ἅτινα καὶ πολλαχῶς συνδέονται πρὸς ἄλληλα. Οὕτω τότε γεννᾶται ἐν ἡμῖν ἓν μᾶλλον ἢ ἧττον ἑνιαῖον συναίσθημα, καὶ τὰ μὲν ἐπὶ μέρους συναισθήματα καλοῦμεν *μερικὰ συναισθήματα*, τὸ δὲ ἐκ τῆς συνδέσεως αὐτῶν προερχόμενον ἑνιαῖον συναίσθημα *ὁλικὸν συναίσθημα*. Τὸ ἀνώτατον ὁλικὸν συναίσθημα, ὅπερ περιλαμβάνει πάντα τὰ ἐπὶ μέρους συναισθήματα, τὰ ἐπικρατοῦντα ἐν ἡμῖν

Digitized by Google

ἐν ὡρισμένῳ χρονικῷ σημείῳ, ἀποτελεῖ τὴν *ψυχικὴν διάθεσιν*. Ὅπως ἀναπλάσσονται αἱ παραστάσεις, οὕτω ἀναπλάσσονται καὶ τὰ συναισθήματα. Ὅσον πληρεστέρα γίνεται ἡ ἀνάπλασις τῶν παραστάσεων, πρὸς ἃς τὰ συναισθήματα ἅπαξ ἢ καὶ πολλάκις συνεδέθησαν, τοσοῦτον ἀκριβεστέρα καὶ ζωηροτέρα γίνεται καὶ τῶν συναισθημάτων ἡ ἀνάπλασις. Τὰ συναισθήματα δὲν ἀναπλάσσονται μόνον διὰ τῶν παραστάσεων, ἀλλὰ καὶ δι᾽ ἄλλου ὁμοίου συναισθήματος. Ἡ ἰσχὺς συναισθήματός τινος ἐξαρτᾶται καὶ ἐξ ἄλλων παραγόντων καὶ ἐκ τῶν συναισθημάτων, ἅτινα ἀμέσως πρότερον ἐπεκράτουν ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν. Εὐάρεστόν τι συναίσθημα ἐμφανίζεται ἰσχυρότερον, ὅταν ἐπέρχεται μετὰ δυσάρεστον ἢ μετὰ εὐάρεστον μέν, ἀλλ᾽ ἀσθενέστερον συναίσθημα. Ὁμοίως καὶ δυσάρεστόν τι συναίσθημα ἐμφανίζεται ἰσχυρότερον, ὅταν ἐπέρχεται μετὰ εὐάρεστον ἢ μετὰ δυσάρεστον μέν, ἀλλ᾽ ἀσθενέστερον συναίσθημα. Τὰ συναισθήματα διὰ τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως ἀπαμβλύνονται. Πολλάκις μάλιστα συμβαίνει συναίσθημά τι νὰ μεταπίπτῃ εἰς τὸ ἀντίθετον συναίσθημα ἕνεκα τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως. Θ. Π.

— **συναίσθημα *θρησκευτικόν*.** Τὸ *θρησκευτικὸν συναίσθημα* ἠρεύνησε πρῶτος κυρίως ὁ Σλάϊερμάχερ, δι᾽ αὐτοῦ δὲ ἀπέκτησε τοῦτο μεγίστην σπουδαιότητα, τὸ μὲν διὰ τὴν νεωτέραν ψυχολογίαν, τὸ δὲ διὰ τὴν ψυχολογίαν τῆς θρησκείας. Κατὰ τὸν μέγαν θεολόγον, ἡ θρησκεία εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον συναίσθημα, τὸ ὁποῖον ὁρίζει ὡς συναίσθημα ἀπολύτου ἐξαρτήσεως, διάφορον παντὸς ἄλλου συναισθήματος καὶ παντὸς ἐπὶ μέρους συναισθήματος ἐξαρτήσεως, καὶ δὴ οὐχὶ κατὰ βαθμόν, ἀλλὰ ποιοτικῶς. Ἐν τῷ οὕτως ὁριζομένῳ θρησκευτικῷ συναισθήματι περιλαμβάνονται: σεβασμός, ταπεινοφροσύνη, ἀγάπη, εὐγνωμοσύνη, μετάνοια. Εἶναι δὲ τὸ συναίσθημα τοῦτο, ὡς καὶ διὰ τὸν Ἰακῶβι καὶ τὸν Φρείς, εἶδος ἀμέσου γνώσεως τοῦ Θεοῦ συγχρόνως, αἴσθησις τοῦ ἀπείρου, ἄμεσος ἐποπτεία τοῦ ἀπείρου ἐν τῷ πεπερασμένῳ. Τὸν κίνδυνον τοῦ ὑποκειμενισμοῦ ὅμως αἴρει ὁ Σλάϊερμάχερ, συνδέων μετὰ τοῦ συναισθήματος τὴν ἐποπτείαν. Θρησκεία εἶναι οὐ μόνον συναίσθημα, ἀλλὰ συγχρόνως ἐποπτεία τοῦ σύμπαντος ἢ τοῦ Θεοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ ἐξάρτησις. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἀντιστρέφων ὁ Νάτορπ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Σλάϊερμάχερ, ὁρίζει τὴν θρησκείαν ὡς συνισταμένην εἰς τὸ ἀκαθόριστον καὶ τὸ ἄπειρον, ὅπερ ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ τὸ συναίσθημα. Τὸ παρὸν ἐμφανίζει θαυμαστὴν ἀκμὴν τῆς ψυχολογικῆς ἐρεύνης τῆς θρησκείας. Τῇ βοηθείᾳ ταύτης διακριβοῦται καὶ ἡ φύσις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, οὐχὶ ἄνευ καὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Σλάϊερμάχερ καὶ τοῦ Φρείς. Τὰ δύο αὐτοῦ οὐσιώδη στοιχεῖα εἶναι τὸ συναίσθημα τῆς ἀποστάσεως καὶ τὸ συναίσθημα τῆς ἐσωτερικῆς συγγενείας. Ἐκ τοῦ πρώτου γεννᾶται τὸ συναίσθημα τοῦ φόβου, τῆς ἐξαρτήσεως, τῆς ἀδυναμίας, τῆς μηδαμινότητος τοῦ ἡμετέρου ἐγώ. Ἐκ τοῦ δευτέρου τὸ συναίσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ῥοπῆς πρὸς ἕνωσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐξ ἄλλου, οἱ ἀξιολόγοι, συνδέοντες τὴν θρησκείαν πρὸς τὴν ὑψίστην ἀξίαν, ὁρίζουσι τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα ὡς συναίσθημα ἀνησυχίας ἀφ᾽ ἑνός, ἐφ᾽ ὅσον διαρκεῖ ἡ ζήτησις τῆς ὑψίστης ἀξίας τῆς ὑπάρξεως, καὶ ὡς συναίσθημα μακαριότητος, ἀφ᾽ ἑτέρου, ὅπερ πληροῖ τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῇ εὑρέσει τῆς ὑψίστης ταύτης ἀξίας. Στηρίζεται λοιπὸν κατ᾽ αὐτοὺς τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα ἐπὶ τοῦ πόθου πρὸς ἀπολύτρωσιν καὶ εἶναι αὐτὸ τοῦτο συναίσθημα ἀπολυτρώσεως. Κοινὸν πρὸς ἀλλήλας ἔχουσιν αἱ δύο αὗται ἐκδοχαὶ ὅτι ἀμφότεραι ἐκδέχονται τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα ὥς τι αὐτοτελές, πρωταρχικὸν καὶ ἰδιότυπον, ὅπερ οὔτε νὰ ταυτισθῇ οὔτε νὰ ἀντικατασταθῇ δύναται ὑπὸ ἄλλων συναισθημάτων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κοινῶς ἐπικρατοῦσαν ἀντίληψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱονδήποτε συναίσθημα γίνεται θρησκευτικόν, ἐφ᾽ ὅσον συσχετισθῇ πρὸς τὴν παράστασιν τοῦ Θεοῦ. Οὕτως ἡ νεωτέρα ψυχολογία ἀπηλλάγη τῆς μονομεροῦς νοησιαρχικῆς περὶ τῆς θρησκείας ἀντιλήψεως, ἥτις διακρίνει λ. χ. τοὺς χρόνους τῆς διαφωτίσεως, καὶ συγχρόνως κατώρθωσε νὰ ἑρμηνεύσῃ τοὺς μεγάλους τύπους τῆς θρησκευτικότητος, οἵτινες ὑπόκεινται βάσις τῶν διαφόρων θρησκειῶν. Οὕτως, ἀναλόγως τῆς περὶ τῆς ὑψίστης ἀξίας παραστάσεως, ἔχομεν ὑπερβατικὸν ἢ ἐνδοκοσμικὸν καὶ ἔμμονον τύπον θρησκείας, θεϊστικὸν ἢ πανθεϊστικόν. Ἐπίσης, ἀναλόγως τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἑτέρου ἢ τοῦ ἑτέρου συστατικοῦ στοιχείου τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, διαμορφοῦται καὶ ἡ θρησκεία, ἂν καὶ καθαροὶ καὶ ἀμιγεῖς τύποι εἶναί τι σπάνιον, εἰ μὴ ἀδύνατον. Ν. Λ.

— **συναισθήματα *οἰκογενειακά*·** βλ. λ. *οἰκογενειακὰ συναισθήματα*.

συναισθηματικός, *—ή, —όν*· ὁ εὐκόλως συναισθανόμενος, εἰς ὃν εὐκόλως δημιουργοῦνται συναισθήματα, ἄλλως ***αἰσθηματικός***: «συναισθηματικὸς ἄνθρωπος»· ‖ ὁ ὑφιστάμενος κατὰ συναίσθημα, ὁ μετὰ συναισθημάτων: «συναισθηματικὴ ζωή», «τὸ συναισθηματικὸν στοιχεῖον τοῦ γάμου».

συναισθησία (ἡ) [*Ψυχολ.*]. Ἐκλήθη οὕτω ὁ συνειρμός, ὁ πολλάκις ἐγγενὴς καὶ ἀνεξήγητος, ὁ παρατηρούμενος μεταξὺ παραστάσεων διαφόρου φύσεως, αἱ ὁποῖαι δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶναι οἱονεὶ ἡ μία τὸ σύμβολον τῆς ἄλλης, ὅπως π. χ. ὅταν κάθε φωνῆεν ἀναπλάσσῃ ἐν ἡμῖν τὴν παράστασιν ὡρισμένου χρώματος (ἔγχρωμος ἀκοή), ἢ ὅταν αἱ ἱστορικαὶ χρονολογίαι ἐκλαμβάνωνται ὡς κατέχουσαι ἑκάστη ὡρισμένην θέσιν ἐν τῷ διαστήματι κλπ.

συναισθησιαλγία (ἡ). Ψυχικὴ διάθεσις (νευροψυχικὸς τόνος) ἐκδηλουμένη δι᾽ ἄλγους καὶ ἀπαρτιζομένη ἐξ ὡρισμένων ψυχοαισθητικῶν στοιχείων.

συναίσθησις, *—εως* (ἡ)· τὸ συναισθάνεσθαι, ἡ βαθεῖα γνῶσίς τινος, συνείδησις, ἐπίγνωσις: «ἔχει συναίσθησιν τῶν ὑποχρεώσεών του».

συναίτιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μετ᾽ ἄλλου αἴτιος, συνένοχος, συνυπεύθυνος.

— [*Ποιν. Δίκ.*] *Συναίτιοι* καλοῦνται οἱ συμμετέχοντες εἰς ἀξιόποινον πρᾶξιν ὡς αὐτουργοὶ (ἄμεσοι, ἔμμεσοι ἢ ἠθικοὶ) ἢ συνεργοί. Ἡ συναιτιότης ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἁρμοδιότητος, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 32 τῆς ποινικῆς δικονομίας.

Κατὰ τὴν στρατιωτικὴν ποινικὴν νομοθεσίαν (ἄρθρ. 60), συναίτιοι στρατιωτικοὶ μετὰ πολιτῶν ὑπάγονται πάντες εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια, ἐκτὸς ἐὰν ὑπόκειται καθαρῶς στρατιωτικὸν ἀδίκημα (ἄρθρον 193—219 στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας), ὅτε ἐκ τῶν συναιτίων οἱ μὲν στρατιωτικοὶ ὑπάγονται εἰς τὰ στρατοδικεῖα, οἱ δὲ πολῖται εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια. Α. Ν. Μ.

συναιτιότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις συναίτιος, τὸ συνυπεύθυνον.

συνακόλουθος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀκολουθῶν τινα, ὁ συνοδεύων· ‖ ὁ σύμφωνος ἑαυτῷ, συνεπής.

συνακολουθῶ (*—έω*)· ἀκολουθῶ μετ᾽ ἄλλου, εἶμαι συνακόλουθος, συνέπομαι· ‖ μεταφ., συμφωνῶ.

συναλγία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ συνδεδυασμένη νευραλγία, ἡ συνυπάρχουσα καὶ ἐκδηλουμένη κατὰ τοὺς κολικοὺς τοῦ ἥπατος, τῶν νεφρῶν, τῶν ἐντέρων κλπ. Μ. Ν. Κ.

συναλλαγὴ (ἡ)· τὸ συναλλάσσειν, τὸ διδόναι καὶ λαμβάνειν ἀμοιβαίως, κοιν. *νταλαβέρι, ἀλισβερίσι*· ‖ ἰδίᾳ ἐν τῇ πολιτικῇ, ἡ παροχὴ ἀνταλλαγμάτων ὑπὸ τῶν κυβερνώντων εἰς βουλευτὰς ἢ ἄλλους πολιτευομένους ἀντὶ τῆς παρεχομένης ὑπ᾽ αὐτῶν ὑποστηρίξεως.

— [*Οἰκον. Νομ.*] *Συναλλαγή*, ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν, εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ διαθέτειν τὰ παρά τινος κατεχόμενα πράγματα εἰς τὰς ἀνάγκας ἄλλων προσώπων. Ἡ ἔννοια τῆς συναλλαγῆς δὲν προσιδιάζει εἰς τὰ ζῷα, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δὴ εἰς τοὺς ὁπωσδήποτε ἔχοντας κοινωνικὴν ζωήν. Αἱ φυλαὶ τῶν ἀγρίων ζῶσαι διὰ τῆς διαρπαγῆς, διὰ τῆς βιαίας ἀποκτήσεως τῶν μέσων τῆς ζωῆς, ἀγνοοῦσι τὰς συναλλαγάς. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ οἱ ζῶντες μεταξὺ τῶν μᾶλλον προηγμένων ἐν τῷ πολιτισμῷ λαῶν καὶ θεωροῦντες τὸν πόλεμον ὡς τὸ καλύτερον μέσον ἀποκτήσεως ἀγαθῶν. Ἀλλ᾽ ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι ὁ τρόπος οὗτος εἶναι ὁ ἐπαχθέστερος καὶ ὁ μᾶλλον ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸν πλοῦτον, τὰ ὁποῖα φθείρει μεγάλως πρὸς ἀπόκτησιν σχετικῶς μικροῦ πράγματος. Ἑπομένως ἡ συναλλαγὴ ἀπαιτεῖ τὴν μικροτέραν προσπάθειαν, βασίζεται δὲ ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος τῶν ὑπηρεσιῶν. Ἕκαστος τῶν παραγόντων χρήσιμα πράγματα παρέχει ταῦτα εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην αὐτῶν καὶ οὕτω οἱ πάντες ὠφελοῦνται. Πᾶν ἐμπόδιον, παρεμβαλλόμενον εἰς τὰς συναλλαγάς, ἐπαυξάνει τὴν προσπάθειαν τὴν ἀπαιτουμένην διὰ τὸν παρὰ τοῦ ἀτόμου προσπορισμὸν χρησίμων πραγμάτων, καὶ ἑπομένως προξενεῖ ζημίαν.

Ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ἡ συναλλαγὴ ἐμφανίζεται ὡς συνάλλαγμα συνιστάμενον εἰς ἀντίδοσιν ἀξιῶν ἀντιστοίχων, τοιοῦτον δὲ ἐν τῇ νηπιώδει ἡλικίᾳ τῶν ἐθνῶν πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νομίσματος, ὡς γενικοῦ ὀργάνου τῶν συναλλαγῶν, ἦτο ἡ ἀνταλλαγή. Ἀλλὰ συναλλαγαὶ ἐνεργοῦνται σήμερον διὰ πάσης συναλλακτικῆς συμβάσεως, οἷα ἡ ἀγοραπωλησία καὶ λοιπαὶ συμβάσεις (βλ. λ. *χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαί*). Γ. Ν. Κ.

— **συναλλαγὴ *ἐλευθέρα*.** Ἀποτελεῖ μίαν τῶν μορφῶν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας καὶ ἀπορρέει ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ἐκ τοῦ δικαιώματος ἑκάστου νὰ χρᾶται τῶν δυνάμεων καὶ τῶν μέσων αὐτοῦ κατὰ τὸ δοκοῦν, ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς αὐτεξουσιότητος τοῦ ἀνθρώπου, ἀνακηρυχθείσης, ἐκ θρησκευτικῆς μὲν ἀπόψεως, ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων, βραδύτερον δὲ ὑπὸ τῶν φιλοσόφων τοῦ ΙΖ′ καὶ τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, ὡς ὁ Locke καὶ ὁ Montesquieu. Ὁ Gournay, ἀντιδρῶν κατὰ τῆς ἐμποροκρατικῆς πολιτικῆς τοῦ Κολμπέρ, διεκήρυξε τὸ δόγμα: «laissez faire, laissez passer», καὶ ὁ Quesnai ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ μεγαλυτέρου δυνατοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τὸ δόγμα: «οἱ ἔμποροι τῶν ἄλλων χωρῶν εἶναι οἱ ἰδικοί μας ἔμποροι» (1750—1767). Ὁ Ἄδαμ Σμὶθ ἐχαρακτήρισε τὴν ἐλευθέραν συναλλαγὴν ὡς τὴν φυσικὴν ἐλευθερίαν καὶ διεκήρυξεν ὡς ἀδίκους καὶ ἀνοήτους τοὺς περιορισμούς. Ὁ Bastiat τὴν ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ δικαιώματος τῶν φιλοσόφων τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, παρομοιώσας τὴν προστασίαν ὡς δήμευσιν, καὶ καθορίζει τὴν ἐλευθέραν συναλλαγὴν ὡς τὴν κατάργησιν παντὸς τεχνητοῦ περιορισμοῦ καὶ πάσης ἐνθαρρύνσεως κατὰ μέρος βιομηχανίας. Ὁ Torrens καθώρισε τὴν ἐλευθέραν συναλλαγὴν ὡς τὴν χωρικὴν διαίρεσιν τῆς ἐργασίας, διότι ἕκαστον ἔθνος παρέχει τὰ προϊόντα του εἰς ἀντάλλαγμα τῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ τῷ παρέχωσι τὰ ἄλλα ἔθνη. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ τις ὅτι, ὁσάκις λαὸς ἀγοράζει ἀπὸ ἄλλον λαόν, τὸ πράττει διὰ τὸ ἰδικόν του συμφέρον καὶ ὅτι, θέλων νὰ τιμωρήσῃ ἄλλην χώραν δι᾽ ὑψωμοῦ τῶν τελωνειακῶν τελῶν ἐπὶ τῶν προϊόντων της, ὧν ὅμως ἔχει ἀνάγκην, τιμωρεῖ ἑαυτὸν ὡς διὰ προστίμου. Ἡ πολιτικὴ τῆς ἐλευθέρας συναλλαγῆς καθιστᾷ τὴν χώραν, τὴν ἀκολουθοῦσαν αὐτήν, παγκόσμιον ἀγοράν, διευκολύνουσαν τὴν προμήθειαν καὶ τὴν κατανάλωσιν καὶ ἐν γένει τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ πληθυσμοῦ της. Γ. Ν. Κ.

— **συναλλαγῆς *πρόκρισις*·** βλ. λ. *πρόκρισις συναλλαγῆς*.

συνάλλαγμα (τό)· ἀρχ., τὸ ἀντάλλαγμα, τὸ ἀμοιβαίως διδόμενον ἀντὶ πράγματος πρᾶγμα, δοσοληψία, ἐμπόριον· ‖ νεώτ., ἀξία ἐκπροσωποῦσα τὴν παρὰ ξένης τινὸς χώρας καὶ εἰς τὸ νόμισμα ταύτης ἀπαίτησιν χρηματικοῦ ποσοῦ ὑπὸ ἑτέρας χώρας: «*συνάλλαγμα* ἐπὶ Λονδίνου, — ἐπὶ Νέας Ὑόρκης κ.λ.π.» νόμιμος χρηματικὴ ἀπαίτησις πληρωτέα ἐν Λονδίνῳ εἰς ἀγγλικὰς λίρας, ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ εἰς ἀμερικανικὰ δολλάρια κ.λ.π.· ‖ ἡ ***συναλλαγματική*** (βλ. λ.).

—[*Οἰκον.—Ἐμπορ.*] Ἓν χιλιόγραμμον χρυσοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ ἕτερον ἐν Λονδίνῳ δὲν εἶναι τὸ αὐτό, ἀλλὰ διαφέρουσι κατὰ τόπον· ὁ ἔχων ἐν Ἀθήναις 1 χιλιόγραμμον χρυσοῦ, δέον νὰ δώσῃ πλέον τούτου, ἵνα τὸ ἔχῃ διαθέσιμον ἐν Λονδίνῳ, ὁ δ᾽ ἔχων ἐν Λονδίνῳ 1 χιλιόγραμμον χρυσοῦ θὰ ἔχῃ εἰς Ἀθήνας διαθέσιμον ὀλιγώτερον τούτου. Ἡ ἐν προκειμένῳ, λόγῳ διαφορᾶς τόπου, ἐπὶ πλέον ἢ ἔλαττον διαφορὰ εἶναι ἡ βασικὴ ἔννοια τοῦ συναλλάγματος. Πλὴν τῆς βασικῆς ταύτης ἐννοίας δέον νὰ ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι ὁ χρυσὸς συνίσταται εἰς νομίσματα διάφορα κατὰ τόπους, ἄρα ἔχοντα ἀνάγκην μετασχηματισμοῦ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διὰ τὴν ἐνέργειαν πληρωμῶν, ὅτι τὰ διάφορα νομίσματα, ὡς πρὸς τὴν πρὸς ἄλληλα ἀξίαν των, διαφέρουσιν, ὅτι πλὴν τῆς κατὰ τόπον διαφορᾶς, ἥτις γεννᾷ ἔξοδα, ὑπάρχει καὶ ζήτημα χρόνου, τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν μεταφοράν, ὅπερ γεννᾷ ζήτημα τόκων κλπ. Πάντα ταῦτα ἐμπεριέχονται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως *συνάλλαγμα*, ἥτις ἀπέβη λέξις περιέχουσα πολλὰς καὶ ποικίλας ἐννοίας. Ἐπειδὴ τελικὸς σκοπὸς εἶναι ὁ διακανονισμὸς τῶν διεθνῶν χρεαπαιτήσεων διὰ διαφόρων ἐπιβοηθητικῶν μέσων (ἐπιταγῶν, συναλλαγματικῶν, κινητῶν ἀξιῶν κλπ.), ἡ ἔννοια τοῦ συναλλάγματος μετέπεσεν εἰς τὰ μέσα, δι᾽ ὧν διακανονίζονται αἱ διεθνεῖς χρεαπαιτήσεις, καὶ ἅτινα, ὡς ἀντιπροσωπεύοντα νομίσματα, ἐνέχουσι τὰς ἐννοίας τῆς κατὰ τόπον διαφορᾶς τιμῆς, τῆς σχέσεως τῶν διαφόρων νομισματικῶν μονάδων, τοῦ ζητήματος τῶν τόκων κλπ.

Οὕτω, διὰ τῆς λέξεως *συνάλλαγμα* τὸ κοινὸν νοεῖ τὰς ἐπὶ ξένης χώρας ἐπιταγάς, συναλλαγματικάς, γραμμάτια εἰς διαταγήν, τοκομερίδια, κινητὰς ἀξίας, τὰ ξένα νομίσματα, τὴν σχέσιν τῶν διαφόρων νομισμάτων, τὴν ὑπὲρ ἢ ὑπὸ τὸ ἄρτιον ἀξίαν ἑνὸς νομίσματος ὡς πρὸς ἕτερον κλπ. Λέγουσι π. χ. ἠγόρασα ἢ ἐπώλησα ἀγγλικὸν συνάλλαγμα, ἔχω ἀγγλικὸν συνάλλαγμα, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἠγόρασα, ἐπώλησα ἢ ἔχω μέσα πληρωμῆς ἐπὶ Ἀγγλίας, ἢ λέγουσιν ὅτι τὸ ἀγγλικὸν συνάλλαγμα εἶναι ὑψωμένον, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἡ τιμὴ μέσου πληρωμῆς 1 νομισματικῆς μονάδος ἐπὶ Ἀγγλίας εἶναι ὑπὲρ τὸ ἄρτιον. Ἐντεῦθεν: συνάλλαγμα εἶναι πᾶν μέσον, δι᾽ οὗ γίνεται μεταφορὰ κεφαλαίου ἀπὸ μιᾶς χώρας εἰς ἄλλην ἄνευ ἀμέσου μεταφορᾶς νομίσματος. Τὸ συνάλλαγμα εἴθισται ἐν τῇ ἀγορᾷ νὰ διαιρῆται εἰς: 1) *Συνάλλαγμα τηλεγραφικῆς ὄψεως*. Κατὰ τοῦτο, τὸ ποσὸν τοῦ συναλλάγματος εἶναι πληρωτέον εἰς τὴν χώραν, ἐφ᾽ ἧς τὸ συνάλλαγμα, ἅμα τῇ λήψει τῆς τηλεγραφικῆς ἐντολῆς. 2) *Ταχυδρομικῆς ὄψεως*. Κατὰ τοῦτο, τὸ ποσὸν τοῦ συναλλάγματος εἶναι πληρωτέον εἰς τὴν χώραν, ἐφ᾽ ἧς τὸ συνάλλαγμα, ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ συναλλάγματος τοῦ ἀποστελλομένου ταχυδρομικῶς, ἤτοι μετὰ τόσας ἡμέρας ὅσας χρειάζεται τὸ ταχυδρομεῖον, ἵνα τὸ μεταφέρῃ. 3) *Προθεσμίας*. Κατὰ τοῦτο, τὸ ποσὸν εἶναι πληρωτέον εἰς τὴν

Digitized by Google

χώραν, ἐφ' ἧς τὸ συνάλλαγμα κατὰ τὴν λῆξιν τῆς προθεσμίας, τῆς ὁριζομένης ἐν τῷ συναλλάγματι. Τὸ τῆς προθεσμίας συνάλλαγμα διαιρεῖται εἰς *βραχυπρόθεσμον*, *μέσης λήξεως* καὶ *μακροπρόθεσμον*. Αἱ προθεσμίαι τούτων ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν συνηθειῶν τῶν ἀγορῶν. Πάντως τὸ βραχυπρόθεσμον δὲν δύναται νὰ λήγῃ πέραν τοῦ μηνός, τὸ τῆς μέσης λήξεως ἀπὸ τοῦ ὁρίου τοῦ βραχυπροθέσμου μέχρι τὸ πολὺ 60 ἡμερῶν καὶ τὸ μακροπρόθεσμον ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ βραχυπροθέσμου ἢ τοῦ τῆς μέσης λήξεως (ὅπου τοῦτο εἴθισται), μέχρις 90 ἡμερῶν.

Ἐν χώρᾳ τινὶ Α καλοῦμεν *τιμὴν συναλλάγματος* ἐπὶ χώρας τινὸς Β, κατὰ στιγμήν τινα, τὸ ποσὸν τῶν νομισματικῶν μονάδων εἰς χρῆμα τῆς Α, αἵτινες ἀνταλλάσσονται πρὸς συνάλλαγμα μιᾶς νομισματικῆς μονάδος ἐπὶ τῆς Β. Ἡ τιμὴ συναλλάγματος εἴς τινας χώρας νοεῖται ἀντιστρόφως, ἤτοι: τὸ ποσὸν τῶν νομισματικῶν μονάδων συναλλάγματος ἐπὶ τῆς Β, ὅπερ ἀνταλλάσσεται πρὸς μίαν νομισματικὴν μονάδα εἰς χρῆμα τῆς Α. Αἱ νομισματικαὶ μονάδες τῶν διαφόρων χωρῶν εἶναι διάφοροι, ἄρα ἐν μιᾷ χώρᾳ αἱ τιμαὶ συναλλάγματος ἐπὶ τῶν λοιπῶν θὰ εἶναι διάφοροι. Ἐπειδὴ ὁ χρυσὸς εἶναι διεθνῶς τὸ μέταλλον τῶν κυρίων νομισμάτων, ἡ δὲ χρυσῆ νομισματικὴ μονὰς ὑπολογισμοῦ (1 χρ. φρ., 1 χρ. μ κλπ.) εἶναι ἡ σταθερὰ νομισματικὴ μονάς, *τιμὴ συναλλάγματος* χώρας τινός, κατὰ δοθεῖσαν στιγμήν, καλεῖται τὸ ποσὸν τῶν νομισματικῶν μονάδων συναλλάγματος ἐπὶ ταύτης, ὅπερ ἀνταλλάσσεται πρὸς μίαν χρυσῆν νομισματικήν της μονάδα, ἢ καὶ ἀντιστρόφως τὸ ποσὸν τῶν χρυσῶν νομισματικῶν μονάδων, αἵτινες ἀνταλλάσσονται πρὸς μιᾶς νομισματικῆς μονάδος συνάλλαγμα ἐπὶ ταύτης. Ἐπειδὴ τὸ συνάλλαγμα ἐπὶ χώρας τινὸς θὰ ἐξοφληθῇ διὰ τοῦ ἐν αὐτῇ κυκλοφοροῦντος χρήματος, τιμὴ συναλλάγματος χώρας τινὸς καλεῖται καὶ τὸ ποσὸν τῶν νομισματικῶν μονάδων τοῦ κυκλοφοροῦντος ἐν ταύτῃ χρήματος, αἵτινες ἀνταλλάσσονται ἐν τῇ διεθνεῖ ἀγορᾷ πρὸς μίαν χρυσῆν νομισματικὴν μονάδα, ὡς καὶ ἀντιστρόφως. Ἐπειδὴ κέντρον τοῦ διακανονισμοῦ τῶν διεθνῶν πληρωμῶν εἶναι ἡ Νέα Ὑόρκη καὶ τὸ δολλάριον ἔχει σταθερότητα τιμῆς ὀλίγον κυμαινομένην περὶ τὸ ἄρτιον, πολλάκις τὸ κοινὸν νοεῖ ὡς τιμὴν συναλλάγματος μιᾶς χώρας, κατὰ στιγμήν τινα, τὸ ποσὸν τῶν νομισματικῶν μονάδων τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κυκλοφοροῦντος χρήματος, αἵτινες ἀνταλλάσσονται πρὸς συνάλλαγμα 1 $.

Αἱ τράπεζαι διεξάγουσι τὸ λεπτομερειακὸν ἐμπόριον τοῦ συναλλάγματος μετὰ τοῦ κοινοῦ, καὶ αὗται, ὅπως ἰσοζυγίσωσι τὸν λογαριασμὸν τοῦ συναλλάγματος, ἤτοι πωλήσωσι τὸ διαθέσιμον συνάλλαγμά των ἢ ἀγοράσωσι τὸ ἀναγκαιοῦν αὐταῖς, ἐνεργοῦσι μεταξύ των ἀγοραπωλησίας τούτου. Τὸ ἐμπόριον τοῦ συναλλάγματος χονδρικῶς μεταξὺ τραπεζῶν, τραπεζιτικῶν γραφείων, μεγάλων ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν οἴκων εἰς ἑκάστην σημαίνουσαν ἀγορὰν διενεργεῖται ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ, τῷ χρηματιστηρίῳ. Ἐν τοῖς χρηματιστηρίοις τοῦ συναλλάγματος καθ' ἑκάστην καὶ καθ' ὡρισμένας ὥρας διεξάγεται πάλη μεταξὺ τῆς μάζης τῶν ἀγοραστῶν καὶ πωλητῶν τοῦ συναλλάγματος, ἐξ ἧς προσδιορίζεται ἡ ἑκάστοτε τιμὴ τοῦ συναλλάγματος. Ὡς τιμαὶ συναλλάγματος θεωροῦνται ἐκεῖναι, εἰς ἃς ἐγένοντο πράξεις ἀγοραπωλησίας. Ἡ κατὰ στιγμήν τινα τιμή, εἰς ἣν γίνεται ἀγοραπωλησία τις, εἶναι ἡ τιμή, εἰς ἣν συμπίπτει ἡ γνώμη τῶν ἀγοραστῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν πωλητῶν ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ἡ πιθανότης τῆς ὑψώσεως κατὰ μίαν χρηματιστηριακὴν μονάδα εἶναι ἴση ἀκριβῶς πρὸς τὴν τῆς πτώσεως. Ἐν Ἑλλάδι ἡ διαπραγμάτευσις τοῦ συναλλάγματος εἰσήχθη ἐπισήμως εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις χρηματιστήριον ἀξιῶν ἀπὸ τῆς 17ης Αὐγούστου 1923 διὰ νομοθετικοῦ διατάγματος. Ἀνεπίσημος διαπραγμάτευσις αὐτοῦ γίνεται ἐν Πάτραις, Θεσσαλονίκῃ, Καλάμαις κτλ. Εἰς ἃς ἀγορὰς ὑπάρχει χρηματιστήριον συναλλάγματος, ἢ εἰς ἃς δὲν ὑπάρχει τοιοῦτον, ἀλλὰ τὸ ἐμπόριον τοῦ συναλλάγματος γίνεται ἀνεπισήμως, ἐκδίδεται μετὰ πᾶσαν συνεδρίασιν δελτίον δίδον τὰς πραγματοποιηθείσας τιμὰς τοῦ συναλλάγματος ἐπὶ διαφόρων χωρῶν.

Ἡ τιμὴ τοῦ συναλλάγματος δύναται νὰ ἐκφρασθῇ κατὰ δύο τρόπους: ἢ νὰ ἐκφρασθῇ ἀντὶ πόσων νομισματικῶν μονάδων ὄψεως τῆς χώρας τιμᾶται συνάλλαγμα μιᾶς νομισματικῆς μονάδος τῶν ἄλλων χωρῶν, ἤ, ἀντιστρόφως, ἀντὶ πόσων νομισματικῶν μονάδων συναλλάγματος ἑκάστης τῶν λοιπῶν χωρῶν τιμᾶται μία νομισματικὴ μονὰς ὄψεως τῆς χώρας τοῦ δελτίου. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει λέγομεν ὅτι μία χώρα χρησιμοποιεῖ εἰς τὸ δελτίον της τὸ *ἀβέβαιον*, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τὸ *βέβαιον*. Εἰς τὰς πλειοτέρας τῶν χωρῶν μεταχειρίζονται τὸ ἀβέβαιον καὶ εἰς πολὺ ὀλίγας τὸ βέβαιον.

Δελτίον Ἀθηνῶν. Ἐν Ἑλλάδι τὸ συνάλλαγμα εἰσήχθη ἐπισήμως εἰς τὸ χρηματιστήριον Ἀθηνῶν διὰ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 17ης Αὐγούστου 1923, θέτοντος ἐν ἰσχύϊ τὸ ἄρθρον 18 § 1 ἐδάφιον στ' τοῦ νόμου 1308. Κατὰ τοῦτο, εἰς τὸ χρηματιστήριον δύναται νὰ διαπραγματευθῇ τὸ συνάλλαγμα εἰς δύο συνεδριάσεις καθ' ἑκάστην, νὰ ἐκδοθῇ δὲ δὶς δελτίον τῶν πραγματοποιηθεισῶν τιμῶν κατὰ ταύτας. Ἤδη τὸ ἐπίσημον δελτίον τοῦ χρηματιστηρίου χρησιμοποιεῖ τὸ ἀβέβαιον καὶ δίδει τὴν τῆς ταχυδρομικῆς ὄψεως ἀνωτάτην καὶ κατωτάτην τιμὴν ἐπὶ Ἀγγλίας, Γαλλίας, Κωνσταντινουπόλεως, Ἰταλίας καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τὴν αὐτὴν διὰ τὸ βραχυπρόθεσμον καὶ μακροπρόθεσμον. Διὰ τὰς πράξεις ἐπὶ τοῦ συναλλάγματος, χρυσῶν νομισμάτων καὶ ῥάβδων χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, τὰ μεσιτικὰ δικαιώματα εἶναι ἤδη διὰ τὰς πράξεις τοῖς μετρητοῖς καὶ τὰς ἐπὶ προθεσμίᾳ 1 ‰ ἐπὶ τῆς ἀξίας καὶ διὰ τὰς πράξεις μεταφορᾶς 0,50 ‰.

Ἀπὸ τῆς σταθεροποιήσεως τῆς δραχμῆς (Μάϊος 1928) ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, ἔχουσα προορισμὸν νὰ διατηρῇ τὰ ἑαυτῆς τραπεζογραμμάτια εἰς τὴν εἰς τὸ ἄρτιον ὡς πρὸς τὸν χρυσὸν τιμήν των, εἶναι ὁ ρυθμιστὴς τῆς τιμῆς τοῦ συναλλάγματος. Αὕτη δίδει τιμὴν ταχυδρομικῆς ὄψεως διὰ τὸ ἐπὶ Ἀγγλίας συνάλλαγμα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου καθ' ἑκάστην λαμβανομένου δελτίου συναλλάγματος τοῦ Λονδίνου ἢ τῆς Νέας Ὑόρκης δίδει τὴν τιμὴν συναλλάγματος διὰ τὰς λοιπὰς χώρας, τὰς ἐχούσας σταθεροποιημένον νόμισμα, ὑπολογίζουσα μικράν τινα διαφορὰν διὰ τὰς ἐνδεχομένας διακυμάνσεις τοῦ εἰκοσιτετραώρου. Δίδει διὰ πάσας τὰς θέσεις τὸ ἀβέβαιον καὶ τιμὰς ταχυδρομικῆς ὄψεως. Διὰ τὸ τηλεγραφικῆς ὄψεως συνάλλαγμα αὐξάνει τὸ ἐπιτόκιον κατὰ 1 % καὶ ὑπολογίζει τόκον 6 ἡμερῶν διὰ Λονδῖνον, 5 ἡμερῶν διὰ Παρισίους καὶ Βερολῖνον, 4 ἡμερῶν διὰ Μιλᾶνον καὶ 16 ἡμερῶν διὰ Νέαν Ὑόρκην. Τὰ ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι τραπεζῶν δημοσιευόμενα δελτία δίδουσι τιμὰς ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως συναλλάγματος ταχυδρομικῆς ὄψεως, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων αὗται ἐκτελοῦσιν ἀγοραπωλησίας μετὰ τοῦ κοινοῦ. Ἐντὸς τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τιμῆς ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως περιέχονται πάντα τὰ ἔξοδα, πλὴν τοῦ ἐν Ἑλλάδι χαρτοσήμου.

Δελτίον Λονδίνου. Ἐν Λονδίνῳ δὲν ὑπάρχει χρηματιστήριον συναλλάγματος, ἀλλὰ τὸ ἐμπόριον τοῦ συναλλάγματος γίνεται ἰδιωτικῶς μεταξὺ τῶν τραπεζῶν. Ἡ ἐπίσημος οὕτως εἰπεῖν διαπραγμάτευσις τοῦ συναλλάγματος γίνεται εἰς τὸ Stock exchange. Αἱ τράπεζαι ἀποστέλλουσιν εἰς τοὺς πελάτας των δελτία συναλλάγματος. Ὑπάρχουσιν αἱ ἑξῆς συνήθειαι: Τὸ δελτίον δίδει τὸ ἀβέβαιον, ἐκφράζον εἰς σελλίνια καὶ πέννας τὴν τιμὴν συναλλάγματος τηλεγραφικῆς ὄψεως ἐπὶ Manila δι' 1 δολλάριον, Montevideo δι' 1 δολλάριον, Lima διὰ 1 λίραν περουβιανήν, Ἀργεντινῆς δι' 1 peso χρυσοῦν, Βραζιλίας δι' 1 milreis, Πετρουπόλεως δι' 1 rouble, Βομβάης, Καλκούτας καὶ Μάδρας διὰ 1 rupee, Χὸγκ-Κὸγκ δι' 1 British dollar, Σαγκάης δι' 1 taël, Kobe δι' 1 yen χρυσοῦν. Διὰ τὰς λοιπὰς χώρας, καὶ ἀπὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου καὶ διὰ τὴν Ν. Ὑόρκην, δίδεται τὸ βέβαιον, ἤτοι ἡ τιμὴ 1 £ εἰς νομισματικὰς μονάδας ἑκάστης χώρας. Ἐπίσης εἰς τὸ δελτίον δίδονται τιμαὶ συναλλάγματος τηλεγραφικῆς ὄψεως καὶ προθεσμίας διὰ Σαγκάην καὶ Χὸγκ-Κὸγκ 60 ἡμερῶν, καὶ διὰ Καλκούταν, Βομβάην, Μάδρας 30 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως. Διὰ τὴν Νέαν Ὑόρκην δίδεται τιμὴ τηλεγραφικῆς καὶ ταχυδρομικῆς ὄψεως καὶ προθεσμίας 60 ἡμερῶν. Δι' Αὐστραλίαν, Ν. Ζηλανδίαν, Νότ. Ἀφρικὴν δίδεται τιμὴ 30, 60 ἢ 90 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως.

Δελτίον Παρισίων. Τὸ ἐμπόριον τοῦ συναλλάγματος γίνεται εἰς τὸ χρηματιστήριον τῶν ἀξιῶν. Μετὰ πᾶσαν πρᾶξιν ἡ τιμή, εἰς ἣν ἐγένετο αὕτη, καταχωρίζεται καὶ ἀναγράφεται ἐν πίνακι, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὑποχρεωτικόν, ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς συγκαταθέσεως τῶν συναλλαγέντων. Μετὰ τὸ πέρας τῆς συνεδρίας ἐπιτροπὴ μεσιτῶν καὶ τραπεζιτῶν συντάσσει τὸ δελτίον συναλλάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμως καταγραφεισῶν πράξεων. Ἀπὸ τοῦ 1924 τὸ δελτίον περιλαμβάνει πάσας τὰς τιμάς, δι' ἃς ἐγένοντο πράξεις ἐκτὸς τοῦ χρηματιστηρίου ἀπὸ τῆς 3—6 μ. μ. τῆς προηγουμένης καὶ τῆς 9—12 π. μ. τῆς ἰδίας ἡμέρας.

Τὸ ἐπίσημον δελτίον συναλλάγματος δίδει τὸ ἀβέβαιον δι' ὅλας τὰς χώρας καὶ (ἀπὸ τοῦ 1907) μόνον τιμὴν συναλλάγματος ὄψεως ταχυδρομικῆς μὲ διάφορον τιμὴν διὰ τὸ βραχυπρόθεσμον (μέχρι 30 ἡμερῶν) καὶ διάφορον διὰ τὸ μακροπρόθεσμον (ἀπὸ 30—90 ἡμερῶν). Λογίζουσιν ἐν τῷ δελτίῳ ἐπὶ μὲν τοῦ Λονδίνου τὴν τιμὴν εἰς φράγκα συναλλάγματος 1 £, ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν χωρῶν 100 νομισματικῶν μονάδων.

Δελτίον Ν. Ὑόρκης. Ἐν Ν. Ὑόρκῃ ἡ διαπραγμάτευσις τοῦ συναλλάγματος δὲν γίνεται ἐπισήμως εἰς τὸ χρηματιστήριον, ἀλλ' ἀνεπισήμως μεταξὺ τῶν τραπεζιτῶν. Τὸ δελτίον δίδει τὸ ἀβέβαιον διὰ πάσας τὰς χώρας. Διὰ τὸ Λονδῖνον δίδεται τηλεγραφικὴ καὶ ταχυδρομικὴ τιμὴ ὄψεως καὶ τιμὴ προθεσμίας 60 ἡμερῶν. Δι' Ἄμστερνταμ, Παρισίους, Πράγαν τιμὴ ταχυδρομικῆς ὄψεως. Διὰ τὰς λοιπὰς χώρας τιμὴ τηλεγραφικῆς ὄψεως. Διὰ τὸ Λονδῖνον δίδεται ἡ τιμὴ 1 £, διὰ δὲ τὰς λοιπὰς χώρας ἡ τιμὴ 100 νομισματικῶν μονάδων.

Γενικὰ δελτία συναλλάγματος. Καθ' ἑκάστην μεταδίδονται διὰ τοῦ ἀσυρμάτου ἀποσπάσματα δελτίων τῶν κυριωτέρων ἀγορῶν εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον. Τὸ πρακτορεῖον Havas δίδει εἰς ἅπαντα τὰ πρακτορεῖά του τοιαῦτα γενικὰ δελτία. Αἱ ἐφημερίδες αἱ ἀσχολούμεναι μὲ τὰ οἰκονομολογικὰ δημοσιεύουσι τὰ κυριώτερα δελτία καὶ αἱ ἡμερήσιαι ἐφημερίδες ἀναγράφουσι καθ' ἑκάστην ἀποσπάσματα τούτων.

Ἡμερήσια τραπεζιτικὰ δελτία συναλλάγματος. Εἴθισται ὅπως αἱ τράπεζαι ἀποστέλλωσι καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς πελάτας των ἔντυπον δελτίον δεικνύον τὰς τιμὰς τοῦ συναλλάγματος, εἰς ἃς αὗται εἶναι ἀγοράστριαι ἢ πωλήτριαι. Εἰς τὰ δελτία ταῦτα ὑπάρχουσι σημειωμένοι ὅροι τινές, καθ' οὓς τὸ δελτίον ἰσχύει. Οἱ ὅροι οὗτοι ποικίλλουσι κατὰ τράπεζαν.

Ἡ *μαθηματικὴ ἄποψις* τοῦ συναλλάγματος συνίσταται εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῶν μέσων πρὸς ἐκτέλεσιν πληρωμῆς εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἢ εἰσπράξεως, κατὰ τὸν ἐπικερδέστερον τρόπον. Ὅταν ὁ διακανονισμὸς χρεαπαιτήσεως γίνεται ἀπ' εὐθείας μεταξὺ ὀφειλετρίας καὶ πιστωτρίας χώρας, λέγεται ὅτι πρόκειται περὶ *ἀμέσου* συναλλάγματος, ὅταν δὲ πρὸς διακανονισμὸν χρεαπαιτήσεως εἰσέρχεται καὶ συνάλλαγμα μιᾶς ἢ πλειοτέρων ἑτέρων χωρῶν, λέγεται ὅτι πρόκειται περὶ *ἐμμέσου* συναλλάγματος. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἡ μαθηματικὴ γνῶσις τοῦ συναλλάγματος ἦτο εἰδικότης ὀλίγων πεπειραμένων, καθόσον ἀπῃτοῦντο γνώσεις ἀκριβεῖς τῶν νομισματικῶν μονάδων τῶν διαφόρων χωρῶν καὶ τῶν πρακτικῶν συνηθειῶν αὐτῶν, πράγματα ἅτινα ἐκτῶντο κατόπιν πολυχρονίου πείρας. Ἤδη, ὅτε ἐγενικεύθη σχεδὸν ἡ χρῆσις τῶν δεκαδικῶν ὑποδιαιρέσεων τῶν νομισματικῶν μονάδων καὶ δι' ἕκαστον κράτος ὑπάρχει μία νομισματικὴ μονάς, αἱ περὶ τὸ συνάλλαγμα πράξεις ἐσυστηματοποιήθησαν καὶ ἡ θεωρητική, τοὐλάχιστον, τούτων γνῶσις εἶναι εὔκολος.

Παραστήσωμεν διὰ Σ τὴν κατὰ τὸ δελτίον τιμὴν τοῦ συναλλάγματος μιᾶς χώρας ἐπὶ ἑτέρας καὶ διὰ Ν τὴν προθεσμίαν, δι' ἣν δίδεται αὕτη, διὰ Κ τὸ ποσὸν τῶν νομισματικῶν μονάδων τοῦ ξένου συναλλάγματος καὶ ν διὰ τὰς ἡμέρας μεθ' ἃς λήγει τοῦτο, διὰ Χ τὸ ποσὸν τῶν ἐπιχωρίων νομισματικῶν μονάδων, αἵτινες πάντοτε εἶναι τοῖς μετρητοῖς, καὶ διὰ Δ τὸν σταθερὸν διαιρέτην, τὸν ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὸ ἐπιτόκιον, τὸ ἐν ἰσχύϊ εἰς τὴν χώραν ἐφ' ἧς τὸ συνάλλαγμα εἶναι πληρωτέον. Θὰ ἔχωμεν: 1) Ἡ τιμὴ συναλλάγματος προθεσμίας ν ἡμερῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τιμῆς τοῦ δελτίου ἔσται διὰ χώραν δίδουσαν τὸ ἀβέβαιον: $\Sigma' = \Sigma\left(1 + \frac{N-\nu}{\Delta}\right)$ καὶ διὰ χώραν δίδουσαν τὸ βέβαιον:

$$\Sigma' = \Sigma\left(1 - \frac{N-\nu}{\Delta}\right).$$

2) Τοῦ ποσοῦ τῶν ἐπιχωρίων νομισματικῶν μονάδων, τοῦ δοθησομένου δι' ἀγορὰν ξένου συναλλάγματος ἢ εἰσπραχθησομένου ἐκ πωλήσεως ξένου τοιούτου, ὁ γενικὸς τύπος εἶναι διὰ τὸ ἀβέβαιον: $X = K\Sigma\left(1 + \frac{N-\nu}{\Delta}\right)$ καὶ διὰ τὸ βέβαιον:

$$X = \frac{K}{\Sigma\left(1 - \frac{N-\nu}{\Delta}\right)}$$

3) Τοῦ ποσοῦ τοῦ ξένου συναλλάγματος τοῦ ἀγορασθησομένου διὰ Χ ἐπιχωρίων νομισματικῶν μονάδων, ὁ γενικὸς τύπος εἶναι διὰ τὸ ἀβέβαιον:

$$K = \frac{X}{\Sigma\left(1 + \frac{N-\nu}{\Delta}\right)}$$ καὶ διὰ τὸ βέβαιον:

$$K = X\Sigma\left(1 - \frac{N-\nu}{\Delta}\right).$$

4) Ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ ἐμμέσου συναλλάγματος, μεσολαβούσης μιᾶς χώρας, ὑπάρχουσι τέσσαρες τρόποι διακανονισμοῦ χρεαπαιτήσεως. Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ χώρα Α ὀφείλει εἰς τὸν Β, μεσολαβεῖ δ' ἡ χώρα Γ, ἔχομεν: α) Ἐν τῇ Α ἀγοράζεται συνάλλαγμα ἐπὶ τῆς Γ τόσων νομισματικῶν μονάδων, ὅσαι δέον νὰ πωληθῶσιν εἰς τὴν Β, ἵνα δώσωσι τὰς ὀφειλομένας νομισματικὰς μονάδας Β, στέλλεται δὲ τοῦτο εἰς Β πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους. β) Ἐκ τῆς Γ ἐμβάζεται ὅ,τι ὀφείλεται εἰς Β καὶ ἐκ τῆς Α ἐμβάζεται εἰς Γ ὅ,τι ἐδαπανήθη διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ εἰς Β χρέους. γ) Ἐκ τῆς Γ χώρας ἐμβάζεται πρῶτον εἰς τὴν Β ὅ,τι ὀφείλεται καὶ εἶτα ἐκδίδεται συναλλαγματικὴ ἐπὶ τῆς Α τοιαύτη, ὥστε ἐκ τῆς πωλήσεώς της εἰς Γ νὰ εἰσπράττηται ὅ,τι ἐδαπανήθη διὰ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ εἰς Β χρέους. δ) Ἐκ τῆς Β ἐκδίδεται συναλλαγματικὴ ἐπὶ τῆς Γ καὶ ἐκ τῆς πωλήσεώς της εἰσπράττεται ὅ,τι εἶχε νὰ ληφθῇ, εἶτα δ' ἐκ τῆς Γ ἐκδίδεται συναλλαγματικὴ ἐπὶ τῆς Α καὶ ἐκ τῆς πωλήσεώς της εἰσπράττεται ὅ,τι ἐπληρώθη λόγῳ τῆς ἐπὶ Γ ἐκ τῆς Β ἐκδοθείσης συναλλαγματικῆς. Οἱ ὑπολογισμοὶ κατὰ τὰς μεθόδους τοῦ ἐμμέσου συναλλάγματος γίνονται δι' ἐφαρμογῆς δὶς τῶν τύπων τοῦ ἀμέσου συναλλάγματος, πρῶτον μεταξὺ τῶν χωρῶν Γ καὶ Β καὶ εἶτα τῶν χωρῶν Α καὶ Γ. Ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ γίνῃ δια-

Digitized by Google

κανονισμὸς χρεαπαιτήσεώς τινος, δέον ἐξ ὅλων τῶν ἄνω τρόπων, τοῦ ἀμέσου καὶ ἐμμέσου συναλλάγματος, νὰ προκριθῇ ὁ συμφορώτερος, ἤτοι ὁ ὀφείλων ξένον συνάλλαγμα νὰ ὑπολογίσῃ κατὰ τίνα τρόπον θὰ πληρώσῃ τὰ ὀλιγώτερα ἐπιχώρια νομίσματα πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους του καὶ ὁ ἔχων νὰ λάβῃ ἀντιθέτως. Τοῦτο καλεῖται *πρόκρισις* συναλλάγματος. Τ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

— *[Νομ.]* Τὸ *συνάλλαγμα* ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ καταλέγεται μεταξὺ τῶν χρηματιστηριακῶν πραγμάτων (νόμος 3632 τοῦ 1928, περὶ χρηματιστηρίων ἀξιῶν, ἄρθρ. 17 § 1, ἐδ. ε΄), τὰ ὁποῖα μόνα γίνονται ἀντικείμενα χρηματιστηριακῶν συναλλαγῶν. Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς σταθεροποιήσεως, ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ὑποχρεοῦται ὅπως ἀγοράζῃ καὶ πωλῇ ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου. Ἐπηκολούθησεν ὅμως ἡ ἄρσις τῆς σταθεροποιήσεως καὶ ἡ διὰ τοῦ ἀναγκαστικοῦ νόμου τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1931 καθιέρωσις τοῦ μονοπωλίου τοῦ συναλλάγματος παρὰ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ λοιπὰ περιοριστικὰ μέτρα. Σκοπὸς τοῦ ἀναγκαστικοῦ νόμου τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1931 καὶ τῆς 8 Ὀκτωβρίου 1931 (βλ. λ. νόμισμα), συμπεριληφθέντων κατόπιν ἐν τῷ νόμῳ 5422 τῆς 26 Ἀπριλίου 1932, ἦτο νὰ τεθῶσι φραγμοὶ κατὰ τῆς ἐξόδου κεφαλαίων ἐκ τῆς χώρας. Διὰ τοῦ νόμου 5426 τῆς 29 Ἀπριλίου 1932 «Περὶ περιορισμοῦ εἰσαγωγῆς ἐμπορευμάτων κλπ.» ἐλήφθησαν μέτρα σκοποῦντα τὴν ἀπαγόρευσιν εἰσαγωγῆς ἐμπορευμάτων, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχει χορηγηθῆ κατὰ νόμον τὸ ἀντίστοιχον τῆς ἀξίας αὐτῶν συνάλλαγμα καὶ ἐν γένει τὴν ἐφαρμογὴν περιορισμῶν τῆς εἰσαγωγῆς ἐμπορευμάτων, πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐξαγωγῆς συναλλάγματος. Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 του νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 1 Φεβρουαρίου 1932 (Ἐφ. Κυβ. τῆς 2 τοῦ αὐτοῦ) ἐδόθη εἰς τὸν ἀναγκαστικὸν νόμον τῆς 8 Ὀκτωβρίου 1931 ἡ ἑρμηνεία ὅτι ἀπαγορεύεται ἄνευ ἀδείας τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐξαγωγὴ συναλλάγματος, ὡς καὶ πάσης ἀξίας παραστατικῆς ξένων νομισμάτων (γραμματίων, συναλλαγματικῶν, πιστωτικῶν ἐπιστολῶν κλπ.) καὶ προσέτι ἐλήφθησαν ἄλλα τινὰ μέτρα ἐξασφαλιστικὰ καὶ κυρωτικὰ τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης. Κατὰ τὸ ἄρθρον 9 τοῦ αὐτοῦ ἀναγκαστικοῦ νόμου, δι᾿ ἀποφάσεως τῶν ὑπουργῶν τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ὁρίζονται αἱ λεπτομέρειαι καὶ συμπληροῦνται αἱ διατάξεις αὐτοῦ καί, δυνάμει τῆς διατάξεως ταύτης, ἐξεδόθησαν πολλαὶ καὶ διάφοροι τοιαῦται ἀποφάσεις, περιληφθεῖσαι εἰς τὸ ἐκδοθὲν τεῦχος ὑπὸ τὸν τίτλον «Μέτρα ἐλέγχου συναλλάγματος εἰς τὰ διάφορα κράτη» ὑπὸ Ἀθ. Μίχα. Τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 1 Ἰουλίου 1932 «Περὶ προσωρινῆς ἀναστολῆς τῶν εἰς χρυσὸν ὑποχρεώσεων πρὸς τραπέζας ἢ ἄλλα φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα», κυρωθὲν διὰ τοῦ νόμου 5634 τοῦ 1932, ἀνέστειλεν ἐπὶ ἓν ἑξάμηνον τὴς καταβολὴν τῶν πρὸς αὐτὰ ὑποχρεώσεων, τῶν συνομολογηθεισῶν ἐν τῇ ἡμεδαπῇ. Ἀλλὰ τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τοῦτο κατηργήθη διὰ τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ ἀναγκαστικοῦ διατάγματος τῆς 29 Ἰουλίου 1929 «Περὶ μετατροπῆς εἰς δραχμὰς τῶν εἰς ξένον νόμισμα ἢ συνάλλαγμα ὀφειλῶν». Μεταξὺ τῶν διατάξεων αὐτοῦ ὁρίζεται ὅτι ὀφειλαὶ πάσης φύσεως εἰς ξένον νόμισμα ἢ συνάλλαγμα, πληρωτέαι ἐν Ἑλλάδι, γεγενημέναι πρὸ τῆς 26 Ἀπριλίου 1932, ἡμέρας ἄρσεως τῆς σταθεροποιήσεως, λογίζονται μετατραπεῖσαι εἰς ὀφειλὰς δραχμῶν ἐπὶ τιμῇ 100 δραχμῶν κατὰ δολλάριον, ἀναλόγως δὲ ἐπὶ τῇ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τρεχούσῃ ἰσοτιμίᾳ τῶν λοιπῶν νομισμάτων κατὰ δολλάριον, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ τόκοι τοιούτων ὀφειλῶν ὑπόκεινται ὁμοίως εἰς τὴν αὐτὴν μετατροπήν. Τὸ μέτρον τοῦτο κοινῶς εἶναι γνωστὸν ὡς *δραχμοποίησις* καὶ συνωδεύθη δι᾿ εἰσηγητικῆς πρὸς τὴν βουλὴν ἀπὸ 10 Αὐγούστου 1932 ἐκθέσεως (κῶδιξ «Θέμιδος» τοῦ 1932, σελ. 613) τῶν ἁρμοδίων ὑπουργῶν, οἵτινες ἐδικαιολόγησαν αὐτό, διότι αἱ εἰς συνάλλαγμα ἀπαιτήσεις καὶ καταθέσεις, αἱ πηγάζουσαι ἐξ εἰσαγωγῆς κεφαλαίων ἐν τῇ χώρᾳ, ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν τῷ τόπῳ εἰς καταναλωτικοὺς καὶ εἰς σκοποὺς συντηρήσεως τῆς ἀποταμιευθείσης ἀξίας καὶ διὰ τῆς τροπῆς των εἰς δραχμὰς οἱ καταθέται καὶ πιστωταὶ ὑποβάλλονται εἰς θυσίαν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας καὶ αὐτῶν τούτων τῶν πιστωτῶν. Ἐξαιρέσεις τινὲς τοῦ κανόνος τῆς δραχμοποιήσεως ὡρίσθησαν ἐν ἄρθρῳ 2, κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 3 αἱ εἰς ξένον νόμισμα ἢ συνάλλαγμα πρὸς χρηματικὰς τραπέζας ἐν Ἑλλάδι, γεγενημέναι πρὸ τῆς 26 Ἀπριλίου 1932 καὶ ἀπορρέουσαι ἐκ τοκοχρεολυτικῶν ἐνυποθήκων δανείων, λογίζονται μετατραπεῖσαι εἰς ὀφειλὰς δραχμῶν ἐπὶ τιμῇ δραχ. 425 κατ᾿ ἀγγλικὴν λίραν, ἀναλόγως δὲ ἐπὶ τῇ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τρεχούσῃ ἰσοτιμίᾳ τῶν λοιπῶν νομισμάτων πρὸς τὴν ἀγγλικὴν λίραν. Μεταξὺ τῶν διὰ τοῦ νόμου 5422 ληφθέντων μέτρων εἶναι ἡ ὑποχρέωσις τῶν ἐξαγωγέων νὰ ἐκχωρῶσιν εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος τὸ εἰς συνάλλαγμα ἀντίτιμον τῶν ἐξαχθέντων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν προϊόντων ἢ ἐμπορευμάτων. Διὰ δὲ τοῦ ἀναγκαστικοῦ νόμου τῆς 22 Δεκεμβρίου 1932 συνεπληρώθησαν αἱ διατάξεις τοῦ νόμου 5422. Γ. Ν. Κ.

— *[Ἐμπ. Δίκ.]* *Συνάλλαγμα* ἢ *σύμβασις συναλλαγῆς* (contrat de change) εἶναι ἡ σύμβασις, διὰ τῆς ὁποίας ὑποχρεοῦταί τις νὰ προμηθεύσῃ εἰς ἄλλον χρηματικὸν ποσὸν ἐν τόπῳ ἄλλῳ παρὰ τῷ τῆς ὑποσχέσεως. Ἀρχικῶς ἡ σύμβασις συναλλαγῆς ἀπετέλει ἀγοραπωλησίαν νομισμάτων δι᾿ ἀμέσου ἀνταλλαγῆς αὐτῶν, μὴ ἀπαιτούσης ἔγγραφον. Ἀλλ᾿ ἄν τις ἀνελάμβανε νὰ πληρώσῃ ἴσον ποσὸν ἐν ἄλλῳ τόπῳ, ἐδιδεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πληρώσαντα αὐτῷ τὸ ποσὸν τοῦτο, ὅστις, δυνάμει αὐτῆς, ἠδύνατο νὰ πληρωθῇ τὸ αὐτὸ ποσὸν παρὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ λαβόντος αὐτό, πρὸς ὃν ἀπηύθυνε τὴν ἐπιστολήν, ἥτις ἀπετέλει ἀπόδειξιν τῆς συμβάσεως συναλλαγῆς. Ἀλλ᾿ ἡ ἐκτέλεσις τῆς συμβάσεως ταύτης ἀπῄτει μεταφορὰν χρημάτων εἰς σάκκον περιέχοντα τὸ πληρωτέον χρῆμα καὶ προσέκρουεν εἰς μεγάλας δυσχερείας. Ἐντεῦθεν προέκυψεν ἡ χρῆσις μέσου εὐχερεστέρου, τῆς συναλλαγματικῆς. Γ. Ν. Κ.

— *[Ἀστικ. Δίκ.]* Βλ. *σύμβασις*.

συναλλαγματικὴ (ἡ). Ἡ συναλλαγματικὴ εἶναι ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ συντάσσων (ἐκδότης) αὐτὸ παραγγέλλει εἰς δεύτερον πρόσωπον νὰ πληρώσῃ εἰς τρίτον τὸ ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενον ποσόν. Τὸ δεύτερον πρόσωπον, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀπευθύνεται ἡ συναλλαγματική, ὀνομάζεται *ἀποδέκτης*, ὡς ἀποδεχόμενος τὴν ἐντολήν, ἢ *πληρωτής*, ὡς ὑπέχων τὴν ὑποχρέωσιν τῆς πληρωμῆς τῆς συναλλαγματικῆς. Τὸ τρίτον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον δικαιοῦται νὰ εἰσπράξῃ τὴν συναλλαγματικήν, ὀνομάζεται *δικαιοῦχος* ἢ *κομιστής*, ἰδίᾳ διότι κομίζει τὴν συναλλαγματικὴν πρὸς ἐξόφλησιν κατὰ τὴν ἐκ τῶν προτέρων προσδιωρισμένην ἡμέραν λήξεώς της εἰς τὸν πληρωτήν.

Ἡ ἀνωτέρω ἔννοια καὶ μορφὴ τῆς συναλλαγματικῆς ἀνεπτύχθη βραδύτατα καὶ ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἐμπορίου τοῦ μεσαίωνος. Εἰς τὴν διαμόρφωσίν της συνετέλεσε πολὺ ἡ ἰδιότυπος οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Λόγῳ τῆς διασπάσεως τῆς κρατικῆς ἐξουσίας εἰς πολλὰς μικρὰς ἐπικρατείας, ἐπεκράτουν πολλὰ νομισματικὰ συστήματα, αἱ δὲ μεταξὺ τῶν ἐμπόρων οἰκονομικαὶ σχέσεις συνετέλεσαν εἰς τὴν πρῴιμον ἀνάπτυξιν τῆς συμβάσεως ἀνταλλαγῆς νομισμάτων. Ἡ σύμβασις αὕτη τῆς ἀνταλλαγῆς διακρίνεται εἰς τὴν ἐπιτόπιον καὶ τὴν διατόπιον τοιαύτην. Ἡ διατόπιος συνίσταται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τὴν ὁποίαν ἀναλαμβάνει ὁ πωλητὴς νὰ παραδώσῃ εἰς διάφορα τοῦ τόπου συνάψεως τῆς ἀγοραπωλησίας νομίσματα ἢ χρυσόν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν μεσαίωνα αἱ συγκοινωνίαι ἦσαν δυσχερέσταται καὶ ὡς ἐκ τούτου πολυδάπανοι καὶ λίαν ἐπισφαλεῖς, διὸ οἱ ἔμποροι, ἐν τῇ ἀνάγκῃ ὅπως ἐξεύρουν ἄλλα μέσα ἢ τὴν μεταφοράν, διὰ τὴν ἐπιδίωξιν χρηματικῶν ἀποστολῶν, ἐξεῦρον τὴν συναλλαγματικήν. Ὅταν δηλονότι αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις ἐπαγιώθησαν κάπως, οἱ ἐξασκοῦντες τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κολλυβιστοῦ ἐφρόντιζον νὰ ἔχουν ἀνταποκριτὰς εἰς διαφόρους τόπους, ὅταν δὲ ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβουν τὴν μεταφορὰν χρημάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀντὶ νὰ τὴν πραγματοποιοῦν, παρεῖχον τὴν ἐντολὴν πρὸς τὸν ἀνταποκριτήν νὰ πληρώσῃ πρὸς τὸν εἴς τι ἔγγραφον ἀναφερόμενον δικαιοῦχον τὸ πωληθὲν χρηματικὸν ποσόν. Τοιαῦται ἐντολαὶ ὑπῆρξαν αἱ πρῶται συναλλαγματικαί. Συναλλαγματικὰς τοιαύτας πρωτογόνου φύσεως εὑρίσκομεν ἀναφερομένας καὶ κατὰ τὸν ΙΓ΄ καὶ ΙΔ΄ ἀκόμη αἰῶνα.

Ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ αὐτοῦ σημείου καὶ ἐντεῦθεν πραγματοποιεῖται ἡ ἐσωτερικὴ ἐξέλιξις τῆς συναλλαγματικῆς τόσον ἀπὸ τῆς νομικῆς αὐτῆς ἐμφανίσεως, ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν οἰκονομικῶν σκοπῶν, τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει. Ἐν πρώτοις ἔπαυσε σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου νὰ ἐξυπηρετῇ τὴν μεταφορὰν χρημάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, διότι οἱ λόγοι, οἱ ὁποῖοι συνετέλουν κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ εἶναι ἀπαραίτητος τοιαύτη χρησιμοποίησις τῆς συναλλαγματικῆς, ἐξέλιπον. Διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς τραπεζιτικῆς ἐπιχειρήσεως ἐξ ἄλλου καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς τραπεζιτικῆς ἐπιταγῆς ἡ μεταφορὰ χρημάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐξυπηρετεῖται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ὑπὸ τῶν θεσμῶν αὐτῶν. Ἡ συναλλαγματικὴ θὰ ἔπαυε κατὰ ταῦτα νὰ ἔχῃ πρακτικὴν σημασίαν, ἂν δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν νέων ἀναγκῶν. Πρῶτον μὲν ἐχρησιμοποιήθη ἡ συναλλαγματικὴ εἰς τὴν παροχὴν δανείων· οἱ ἔμποροι ἀποδέχονται συναλλαγματικάς, ὅταν δὲν δύνανται εἰς ὡρισμένον χρονικὸν σημεῖον νὰ ἐκπληρώσουν χρηματικήν τινα ὑποχρέωσίν των. Τὸ ὀφειλόμενον ποσὸν τοὺς δανείζεται διὰ τῆς συναλλαγματικῆς, παρεχομένης τῆς σχετικῆς προθεσμίας ἐξοφλήσεως. Ἡ συναλλαγματικὴ ἐξυπηρετεῖ ἐξ ἄλλου καὶ τὴν κυκλοφορίαν, διότι δύναται να προεξοφληθῇ ὑπὸ τοῦ δικαιούχου της, ὅστις τὴν μεταβιβάζει εἰς ἄλλον, εἰσπράττων τὸ ἀντίτιμόν της, εὐθυνόμενος καὶ αὐτὸς περαιτέρω διὰ τὴν ἐμπρόθεσμον πληρωμήν της πρὸς τὸν νέον δικαιοῦχον. Τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς ἐξυπηρετεῖ σήμερον ἡ συναλλαγματική. Ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ἡ συναλλαγματικὴ εὑρῆται νῦν προσηρμοσμένη εἰς τὰς ἀνάγκας κυκλοφορίας τῆς ὡς τίτλου εἰς διαταγήν. Διεμορφώθη δηλονότι εἰς καθαρῶς τυπικὴν ἐνοχὴν μὲ περιεχόμενον ὡρισμένον ἀπὸ τὸν νόμον καὶ προϋποθέσεις ἰσχύος αὐστηρῶς προδιαγεγραμμένας.

Ἡ συναλλαγματικὴ παρ᾿ ἡμῖν. Ὁ θεσμὸς τῆς συναλλαγματικῆς εἰσήχθη παρ᾿ ἡμῖν μὲ τὰς ὑπολοίπους διατάξεις τοῦ γαλλικοῦ κώδικος τοῦ 1807. Ὑπὸ τὴν μορφὴν τὴν ὁποίαν παρουσιάζει τὸ νομοθέτημα αὐτό, ἡ συναλλαγματικὴ ἦτο κυρίως προωρισμένη διὰ τὴν πραγματοποίησιν μεταφορῶν χρημάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, διότι ἀνεγράφετο μεταξὺ τῶν ἀπαραιτήτων προϋποθέσεων τοῦ κειμένου αὐτῆς ὅτι ἐκδίδεται διὰ νὰ πληρωθῇ εἰς ἄλλον τόπον. Ἦτο δηλαδὴ στοιχεῖον κύρους τῆς συναλλαγματικῆς ἡ διαφορὰ τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεως ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς πληρωμῆς. Ἡ διάταξις αὕτη ἐδυσχέραινε πολὺ τὰς συναλλαγὰς καὶ ἀπέκλειε πολλάκις τὴν χρησιμοποίησιν τῆς συναλλαγματικῆς πρὸς παροχὴν πιστώσεων μεταξὺ ἐμπόρων τοῦ αὐτοῦ τόπου, μέχρις ὅτου κατηργήθη διὰ τοῦ νόμου ,ΓΦΟΔ΄ τοῦ 1910. Τὸ δίκαιον τοῦ γαλλικοῦ κώδικος ἴσχυσεν οὕτω τροποποιημένον μετὰ τὸ 1910, πάντως ὅμως ἀναλλοίωτον εἰς τὰς κυριωτέρας αὐτοῦ διατάξεις, κατηργήθη δὲ μόλις ἐπ᾿ ἐσχάτων διὰ τῆς ἐκ νέου ριζικῆς κωδικοποιήσεως τῶν περὶ συναλλαγματικῆς διατάξεων διὰ τοῦ νόμου 5325 τοῦ 1932 (9/16 Μαρτίου). Ὁ νόμος οὗτος ἀποτελεῖ τὴν παρ᾿ ἡμῖν ἀποδοχὴν καὶ εἰσαγωγὴν τῶν διατάξεων τῶν τριῶν διεθνῶν συμβάσεων τῆς Γενεύης περὶ συναλλαγματικῶν καὶ γραμματίων, τὰς ὁποίας ἀπεδέχθη ἡ Ἑλλάς. Δὲν μεταφράζονται μὲν πιστῶς αἱ συμβάσεις αὗται εἰς τὸν νέον νόμον, διότι, ὡς καὶ ἡ εἰσηγητικὴ αὐτοῦ ἔκθεσις μαρτυρεῖ, ἐπὶ πλεῖστα σημεῖα ἐλήφθησαν ὑπ᾿ ὄψιν κατὰ τὴν σύνταξιν ἄλλοι νόμοι, ὡς ὁ γερμανικὸς κλπ.· πλὴν διὰ τῶν τροποποιήσεων αὐτῶν δὲν ἐπέρχεται οὐσιώδης διαφορὰ πρὸς ὅσα διὰ τῶν συμβάσεων ὤφειλον νὰ ἰσχύουν.

Στοιχεῖα καὶ ἱκανότης πρὸς ἔκδοσιν συναλλαγματικῆς. Ἱκανὸς νὰ ὑποχρεωθῇ ἐκ συναλλαγματικῆς εἶναι ὁ δυνάμενος νὰ συμβάλλεται ἐλευθέρως. Οἱ μειωμένης δικαιοπρακτικῆς ἱκανότητος δὲν δύνανται νὰ ὑποχρεωθῶσιν ἐκ συναλλαγματικῆς. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν μόνον οἱ ἀνήλικοι, οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ ἀναλάβουν ὑποχρεώσεις ἐκ συναλλαγματικῆς, ἂν κατὰ τὸν νόμον ἐξεπλήρωσαν τὰς ἀπαραιτήτους διατυπώσεις, διὰ νὰ ἐνεργήσουν ἐμπορικὰς πράξεις. Στοιχεῖα τῆς συναλλαγματικῆς εἶναι τὰ ἀκόλουθα, κατὰ τὸν νέον νόμον (ἄρθρον 1 ἐπ.): 1) Ἡ ὀνομασία συναλλαγματική, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γράφεται νῦν ἀπαραιτήτως ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου, ἐνῷ πρότερον δὲν ἦτο ἀναγκαία. 2) Ἡ κατὰ τὸν νόμον «ἁπλῆ καὶ καθαρὰ» ἐντολὴ πρὸς πληρωμὴν χρηματικοῦ ποσοῦ, προφανῶς ἡ μὴ περιέχουσα πρόσθετόν τι ἐκτὸς τῆς ἐντολῆς πρὸς πληρωμήν. 3) Τὰ ὀνόματα τοῦ πληρωτοῦ καὶ τοῦ κομιστοῦ. 4) Τὴν σημείωσιν τῆς λήξεως μετὰ τοῦ τόπου πληρωμῆς. 5) Χρονολογίαν καὶ τόπον ἐκδόσεως τῆς συναλλαγματικῆς· καὶ 6) Τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἐκδότου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο στοιχεῖον δὲν ἦτο πρὶν τελείως ἀπαραίτητον, δυνατῆς οὔσης τῆς μετατροπῆς τῆς συναλλαγματικῆς εἰς γραμμάτιον ἐν περιπτώσει ἐλλείψεως ὑπογραφῆς ἐκδότου. Εἰς τὸν νέον νόμον ὁρίζονται ἐπίσης λεπτομερῶς ποῖαι παραλείψεις τῶν ὡς ἄνω στοιχείων κύρους δύνανται νὰ ἐπιφέρουν ἀκυρωτικὰ ἀποτελέσματα καὶ δή: ἂν ἐλλείπῃ τόπος πληρωμῆς, τοιοῦτος εἶναι ὁ παρὰ τὸ ὄνομα τοῦ πληρωτοῦ σημειούμενος. Ἂν ἐπίσης λείπῃ ὁ τόπος τῆς ἐκδόσεως, θεωρεῖται τοιοῦτος ὁ σημειούμενος παρὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότου. Ἡ συναλλαγματικὴ δύναται τέλος νὰ ἐκδοθῇ καὶ εἰς διαταγὴν τοῦ ἰδίου τοῦ ἐκδότου. Ἡ διάταξις αὕτη (ἄρθρον 3) σκοπεῖ ἰδίως νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἐπιχειρήσεις μὲ πλείονας ἐμπορικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν συναλλαγὴν μεταξὺ τῶν ὑποκαταστημάτων αὐτῶν. Ὁ νόμος ἐπιτρέπει τὴν ὑπογραφὴν καὶ ἐν γένει τὴν ἀνάληψιν ὑποχρεώσεως ἐκ συναλλαγματικῆς διὰ λογαριασμὸν τρίτου προσώπου ἐκπροσωπουμένου (ἄρθρ. 8). Ἂν ὁ ὑπογράψας διὰ λογαριασμὸν τρίτου συναλλαγματικὴν δὲν κέκτηται ἐξουσίαν πρὸς ἐκπροσώπησιν, ὑποχρεοῦται τότε οὗτος ἀτομικῶς. Ἀποκτᾷ μάλιστα δικαιώματα ἐκ τῆς συναλλαγματικῆς, ἂν ἐπλήρωσε ταύτην. Ἂν τὸ ποσὸν τῆς συναλλαγματικῆς ἐγράφη ὁλογράφως καὶ ἀριθμητικῶς, τότε, ἂν ἡ ὁλόγραφος σημείωσις περιλαμβάνῃ μικρότερον ποσόν, ἰσχύει αὕτη. Ἐπὶ πλειόνων ὁλογράφων σημειώσεων ἰσχύει ἐπίσης ἡ μικροτέρα, ἐφ᾿ ὅσον διαφέρουν μεταξύ των. Ἰσχύει δὲ τὸ ἀξίωμα ὅτι συναλλαγματική, ἔστω καὶ ἐλλιπής, τεθεῖσα ἐν κυκλοφορίᾳ ὑποχρεοῖ τοὺς ὑπογραφεῖς ἀπέναντι τῶν καλῆς πίστεως κομιστῶν. Οἱ ὑπογραφεῖς δὲν δύνανται μάλιστα ν᾿ ἀντιτάξουν κατὰ τοῦ κομιστοῦ ὅτι κακῶς συνεπληρώθησαν τὰ ἐλλείποντα στοιχεῖα τῆς εἰς τὴν κυκλοφορίαν τεθείσης συναλλαγματικῆς (ἄρθρ. 10). Διὰ τῆς ἀρχῆς ταύτης μετριάζεται ἡ ἰσχὺς τοῦ ἄρθρου 2 ἐδ. 1 τοῦ νόμου, ὅπερ ῥητῶς ἀναφέρει ὅτι συναλλαγματικὴ τῆς ὁποίας ἐλλείπουν στοιχεῖα τοῦ ἄρθρου 1 δὲν ἰσχύει ὡς τοιαύτη.

Ἀποδοχή, λῆξις καὶ πληρωμή. Ἡ ἅπαξ ἐκδοθεῖσα συναλλαγματική, προτοῦ ἀποκτήσῃ τὴν πλήρη αὐτῆς ἀξίαν, ὡς ἔγγραφον χρήζει ἀποδο-

Digitized by Google

χῆς. Ἀποδοχὴ εἶναι δικαιοπρακτικὴ δήλωσις τῆς βουλήσεως ἐκείνου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται ἡ συναλλαγματική, δι᾿ ἧς οὗτος ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλῃ τὸ ποσὸν ταύτης ἐπὶ τῇ λήξει της. Οὕτω καθίσταται πλήρης ἡ συναλλαγματική, διότι ὑπάρχουν οἱ δύο ἐγγυώμενοι τὴν πληρωμήν της, ὁ ἐκδότης καὶ ὁ πληρωτὴς ἀποδέκτης. 1) Ὁ ἀποδέκτης ὑποχρεοῦται εἰς ἀποδοχὴν τῆς συναλλαγματικῆς, μόνον ἐφ᾿ ὅσον αὕτη τοῦ ἐμφανισθῇ. Ὁ δικαιοῦχος ὑποχρεοῦται νὰ τὴν ἐμφανίσῃ πρὸς ἀποδοχήν. 2) Ὁ δικαιοῦχος δύναται νὰ ἐμφανίσῃ τὴν συναλλαγματικὴν ὁποτεδήποτε μέχρι τῆς χρονολογίας τῆς λήξεώς της εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ ἀποδέκτου. 3) Ὁ ἀποδέκτης δικαιοῦται νὰ γίνῃ πρὸς αὐτὸν καὶ δευτέρα ἐμφάνισις τὴν ἑπομένην τῆς πρώτης. Ὁ νόμος παρέχει εἰς αὐτὸν τοιουτοτρόπως μιᾶς ἡμέρας προθεσμίαν διὰ νὰ σκεφθῇ, καὶ ἰδίᾳ διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα τῆς προβλέψεως. Ἂν συνετάγη διαμαρτυρικὸν ἐπὶ μὴ ἀποδοχῇ, ἐπιβάλλεται νὰ σημειωθῇ κατὰ πόσον ἐζητήθη ἀπὸ τὸν ἀποδέκτην καὶ νέα ἐμφάνισις τῆς συναλλαγματικῆς ἢ οὔ (πρβλ. ἄρθρ. 23 καὶ 24 ν. 5325). 3) Εἰδικῶς διὰ τὰς μετὰ προθεσμίαν ἀπὸ ὄψεως συναλλαγματικὰς ἐπιβάλλει ὁ νόμος τὴν ἐμφάνισίν των πρὸς ἀποδοχὴν τὸ ἀργότερον μετὰ ἓν ἔτος ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως. 4) Τὸ ζήημα τοῦ καθορισμοῦ προθεσμίας πρὸς ἀποδοχὴν δύναται νὰ χειρισθῇ ὁ ἐκδότης καὶ οἱ ὀπισθογράφοι ἀκόμη κατὰ βούλησιν. Ὁ ἐκδότης δύναται νὰ τάξῃ προθεσμίαν πρὸς ἐμφάνισιν τῆς συναλλαγματικῆς. Δύναται ἐπίσης νὰ ὁρίσῃ ὅτι ἡ ἐμφάνισις δέον νὰ γίνῃ τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς παρόδου προθεσμίας τινός. Τέλος δύναται ἀκόμη νὰ ἀπειλήσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ἐμφάνισιν ἐν τῷ συνόλῳ. Ὁ ὀπισθογράφος δύναται ἐπίσης νὰ τάξῃ προθεσμίαν πρὸς ἐμφάνισιν, ἐκτὸς ἂν ἀπέκλεισεν ὁλοσχερῶς τὴν ἀποδοχὴν ὁ ἐκδότης ἐν τῇ συναλλαγματικῇ (πρβλ. ἄρθρ. 23 τοῦ ν. 5325). 5) Ὁ πληρωτὴς δὲν δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ ὅπως τοῦ παραδοθῇ ἡ συναλλαγματικὴ πρὸς ἐνέργειαν τῆς ἀποδοχῆς. 6) Ἡ ἀποδοχὴ πρέπει νὰ εἶναι ρητὴ δήλωσις βουλήσεως κατὰ τὸν νόμον. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὀφείλει νὰ προκύπτῃ σαφῶς ἡ πρόθεσις τοῦ ἀποδέκτου νὰ πληρώσῃ τὴν συναλλαγματικήν. Ἡ ἀποδοχὴ δύναται νὰ περιορισθῇ εἰς μέρος μόνον τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ τῆς συναλλαγματικῆς, ἄλλως, ἐφ᾿ ὅσον δὲν ἀναγράφεται ρητῶς τοιοῦτος περιορισμός, ἀναφέρεται εἰς τὸ ὅλον ποσόν. Πᾶς ἄλλος περιορισμὸς ἢ ἐπιφύλαξις κατὰ τὴν ἀποδοχὴν ἰσχύει κατὰ τὸν νόμον ὡς ἄρνησις (ἄρθ. 26), ἥτις ὅμως δὲν σημαίνει ἀκυρότητα τῆς δηλώσεως τοῦ ἀποδέκτου, διότι ἐν πάσῃ περιπτώσει ὑποχρεοῦται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς δηλώσεώς του (ἄρθ. 26 ἐδ. 3) Ἡ λῆξις, ἡ χρονολογία τουτέστι, κατὰ τὴν ὁποίαν ὀφείλει νὰ πληρωθῇ ἡ συναλλαγματική, δύναται νὰ ὁρισθῇ ἐν ὄψει ἢ μετὰ προθεσμίαν ἀπὸ ὄψεως ἢ μετὰ προθεσμίαν ἀπὸ τῆς χρονολογίας ἢ καὶ ρητὴν ἡμέραν (ἄρθρ. 34). Περὶ τῆς ἐξευρέσεως τῆς ἀκριβοῦς ἡμέρας τῆς λήξεως κατὰ πάσας τὰς ὡς ἄνω περιπτώσεις περιέχει ὁ νόμος λεπτομερεστάτας διατάξεις εἰς τὰ ἄρθρα 34—37. Διὰ τῆς πληρωμῆς, τῆς ἐξοφλήσεως τουτέστι τοῦ ποσοῦ τῆς συναλλαγματικῆς ἀπὸ τὸν ἀποδέκτην, περιέρχεται εἰς χεῖράς του ἡ συναλλαγματικὴ καὶ ἐκπληροῦται πλέον ὁ σκοπὸς τῆς ἐκδόσεώς της. Περὶ αὐτῆς ἰσχύουν εἰδικώτερον τὰ ἑξῆς: 1) Ὁ κομιστὴς δὲν δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ νὰ δεχθῇ πληρωμὴν πρὸ τῆς λήξεως τῆς συναλλαγματικῆς, ὁ δὲ πληρωτής, καταβάλλων τὸ ποσὸν τῆς συναλλαγματικῆς πρὸ τῆς λήξεώς της, πράττει τοῦτο ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ (ἄρθρ. 40). 2) Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς λήξεως ὁ πληρωτὴς δύναται νὰ προβῇ εἰς μερικὴν πληρωμήν, ἣν ὑποχρεοῦται νὰ δεχθῇ ὁ κομιστὴς καὶ νὰ λάβῃ τὰ ἀπαιτούμενα ἀσφαλιστικὰ μέτρα διὰ τὸ ὑπόλοιπον ποσὸν τῆς συναλλαγματικῆς. 3) Κατὰ τὴν καταβολὴν ὁ πληρωτὴς ἐλευθεροῦται, καίτοι μὴ καταβαλὼν εἰς τὸν δικαιοῦχον, ἂν ἐξακριβώσῃ τὴν κανονικότητα τῶν ὀπισθογραφήσεων, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν γνησιότητα τῆς ὑπογραφῆς τῶν ὀπισθογράφων, εἰς ἐξακρίβωσιν τῆς ὁποίας δὲν ὑποχρεοῦται. Ἀπαιτεῖται ὅμως πάντως νὰ εὑρίσκηται ἐν καλῇ πίστει καὶ νὰ μὴ διατελῇ ἐν γνώσει τῆς ἐλλείψεως τυχὸν νομιμοποιήσεως τοῦ κομιστοῦ. 4) Ἡ εἰς ἄλλο ἢ τὸ νόμισμα τοῦ τόπου τῆς πληρωμῆς ἐκδιδομένη συναλλαγματικὴ δύναται ὑπὸ τοῦ πληρωτοῦ νὰ ἐξοφληθῇ εἰς τὴν τρέχουσαν τιμὴν τοῦ νομίσματος τοῦ τόπου τῆς πληρωμῆς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς λήξεως. 5) Ἂν ἡ συναλλαγματικὴ δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὸν πληρωτὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς λήξεως πρὸς ἐξόφλησιν, τότε δικαιοῦται ὁ ὀφειλέτης νὰ καταθέσῃ τὸ ποσὸν αὐτῆς ἐπὶ κινδύνῳ καὶ εὐθύνῃ τοῦ κομιστοῦ εἰς τὸ ἁρμόδιον ταμεῖον.

Περὶ ὀπισθογραφήσεως. Ἡ ὀπισθογράφησις εἶναι εἰδικὴ τυπικὴ δικαιοπραξία, διὰ τῆς ὁποίας μεταβιβάζεται ἡ κυριότης ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς συναλλαγματικῆς καὶ ταυτοχρόνως ἡ ἐκ τῆς συναλλαγματικῆς ἀξίωσις πρὸς εἴσπραξιν τῆς ἀπαιτήσεως. Ἀπὸ ἀπόψεως ἀποτελεσμάτων οὕτω ἡ ὀπισθογράφησις ἔχει π λὺ εὐρύτερα τοιαῦτα ἢ ἡ ἐκχώρησις τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, διότι μεταβιβάζει ταυτοχρόνως τὴν ἀπαίτησιν καὶ τὸ δικαίωμα κυριότητος ἐπὶ τοῦ τίτλου». Περαιτέρω δὲ ἀκόμη, ἡ ὀπισθογράφησις δὲν ἀπαλλάσσει τὸν ἐκχωρητὴν τῆς εὐθύνης διὰ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ τίτλου, ἀλλὰ διατηρεῖ ἀκέραια τὰ δικαιώματα τοῦ ἐκδοχέως κατὰ τοῦ ἐκχωρητοῦ περὶ ἐμπροθέσμου ἐξοφλήσεως τοῦ τίτλου. Διὰ τῆς ὀπισθογραφήσεως, μολονότι μεταβιβάζεται ἡ ἀπαίτησις τῆς συναλλαγματικῆς πρὸς τὸν κομιστήν, ὁ ἐκχωρητὴς (ὀπισθογράφος) ὑπέχει εὐθύνην διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ δικαιογράφου κατὰ τὴν λῆξίν του. Ἕκαστος δὲ ὀπισθογράφος εὐθύνεται πρὸς τοὺς μεταγενεστέρως ἀποκτήσαντας τὸν τίτλον διὰ τὴν ἐξόφλησιν τῆς συναλλαγματικῆς. Ἡ ἰδιόρρυθμος αὕτη ὡς ἄνω διαμόρφωσις τῆς εὐθύνης τοῦ μεταβιβάζοντος συναλλαγματικὴν ἐπιβάλλεται ἀπὸ λόγους σκοπιμότητος καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κυκλοφορίας τοῦ δικαιογράφου εἰς τὰς συναλλαγάς. Διότι ὁ ἀπαιτῶν τοιοῦτον δικαιόγραφον στηρίζεται εἰς τὰς ὑπογραφάς, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ τίτλου, καὶ ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῶν ὑπογραφῶν αὐτῶν κρίνει κατὰ πόσον ἔχει οὗτος ἢ οὐ ἀξίαν. Περὶ ὀπισθογραφήσεως ἐν γένει τὸ νέον δίκαιον ἀναγράφει λεπτομερεῖς διατάξεις, τὴν ἔννοιαν τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ συνοψίσωμεν ὡς ἕπεται: 1) Διὰ νὰ μεταβιβασθῇ ἡ συναλλαγματικὴ δι᾿ ὀπισθογραφήσεως, πρέπει νὰ ἐκδοθῇ εἰς διαταγήν. Ἡ ρήτρα εἰς διαταγὴν δὲν ἀπαιτεῖται νὰ τεθῇ ρητῶς εἰς τὸ κείμενον, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἔχῃ ρητῶς ἀποκλεισθῇ ἡ ρήτρα εἰς διαταγήν, διὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ὀπισθογράφησις τῆς συναλλαγματικῆς. Μόνον ἂν ἐτέθη «οὐχὶ εἰς διαταγήν», ἢ ἄλλη τις ἰσοδύναμος φράσις, ἀπαγορεύεται ἡ μεταβίβασις διὰ τῆς ὀπισθογραφήσεως καὶ ἐπιτρέπεται ἐκχώρησις κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἀστικοῦ δικαίου (ἄρθρ. 11). 2) Ἡ ὀπισθογράφησις συνίσταται εἰς ἁπλῆν καὶ ρητὴν ἐντολὴν περὶ καταβολῆς τοῦ ποσοῦ τῆς συναλλαγματικῆς πρὸς τὸν κομιστήν. Γράφεται ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τοῦ τίτλου καὶ ἐφ᾿ ὅσον δὲν ὑπάρχει χῶρος ἐπὶ προεκτάσεως αὐτοῦ. Πᾶς ὅρος, περιεχόμενος τυχὸν ἐν τῇ ὀπισθογραφήσει, θεωρεῖται μὴ γεγραμμένος (ἄρθρ. 12). 3) Ἡ ὀπισθογραφησις δύναται μόνον νὰ γίνῃ δι᾿ ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῆς συναλλαγματικῆς καὶ οὐχὶ διὰ μέρος αὐτοῦ (ἄρθρ. 12). 4) Ἡ ὀπισθογράφησις λέγεται ἐν λευκῷ, ὁσάκις δὲν σημειοῦται τὸ ὄνομα τοῦ κομιστοῦ ἢ ἀναφέρεται ἁπλῶς «εἰς τὸν κομιστήν». Ἡ ὀπισθογράφησις ἐν λευκῷ ἐπάγει πάντα τὰ ἀποτελέσματα τῆς τακτικῆς ὀπισθογραφήσεως. Ὁ κάτοχος ἐν λευκῷ ὠπισθογραφημένης συναλλαγματικῆς δύναται εἴτε νὰ μεταβιβάσῃ αὐτὴν δι᾿ ἁπλῆς παραδόσεως περαιτέρω ἢ νὰ συμπληρώσῃ αὐτὴν ἢ τέλος νὰ ὀπισθογραφήσῃ αὐτὴν ἐκ νέου (ἄρθρ. 14). 5) Ἡ ὀπισθογράφησις ἐπάγεται πάντα τὰ ἀποτελέσματά της καὶ νομιμοποιεῖ τὸν κομιστήν, ἂν ἡ ἅλυσις τῶν ὀπισθογραφήσεων εἶναι κανονικὴ ἀναδρομικῶς ἀπὸ τοῦ τελευταίου κομιστοῦ μέχρις ἐκδότου. 6) Ὁ ὀπισθογράφος, ἐκτὸς ἄλλης συμφωνίας, εὐθύνεται διὰ τὴν ἀποδοχὴν καὶ πληρωμὴν τῆς συναλλαγματικῆς. Δύναται ἐπίσης ν᾿ ἀπαγορεύσῃ πᾶσαν μεταγενεστέραν ὀπ σθογράφησιν, ὁπότε δὲν εὐθύνεται ἀπέναντι τῶν μεταγενεστέρων κομιστῶν (ἄρθρ 15 καὶ 16) 7) Πρὸς τὸν κομιστὴν συναλλαγματικῆς ὁ πληρωτὴς δικαιοῦται ν᾿ ἀντιτάξῃ ἐκείνας μόνον τὰς ἐνστάσεις, αἵτινες προκύπτουν ἐκ τοῦ ἐγγράφου καὶ ἐκείνας τὰς ὁποίας ἀτομικῶς κέκτηται. Δὲν δύναται ν᾿ ἀντιτάξῃ ἐνστάσεις, τὰς ὁποίας κέκτηται κατὰ τῶν δικαιοπαρόχων τοῦ κομιστοῦ (ἄρθρ. 17). Ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἥτις ὀνομάζεται «ἀρχὴ τοῦ ἀπροβλήτου τῶν ἐνστάσεων», ἀνεπτύχθη εἰς τὴν γαλλικὴν πρακτικὴν καὶ σκοπεῖ νὰ διασφαλίσῃ τὴν κυκλοφορίαν τῆς συναλλαγματικῆς ὡς τίτλου. 8) Τὸ νέον δίκαιον καθορίζει ἐπίσης τὰς συνεπείας διαφόρων ρητρῶν, αἵτινες ἐτίθεντο καὶ πρίν, χωρὶς νὰ δύναται ν᾿ ἀποκρυσταλλώσῃ ὁριστικὴν γνώμην ἐπὶ τοῦ περιεχομένου των ἡ νομολογία. Οὕτω ἐν περιπτώσει τῆς ρήτρας «λόγῳ ἐνεχύρου» ἢ «λόγῳ ἀσφαλείας», ἡ ὀπισθογράφησις συνεπάγεται τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἁπλῆς ἐνεχυριάσεως, πᾶσα δὲ περαιτέρω ὑπὸ τοῦ ἐνεχυρούχου ὀπισθογράφησις ἐπιφέρει τὰ ἀποτελέσματα ἁπλῆς πληρεξουσιότητος πρὸς εἴσπραξιν. 9) Ὁμοίως καθορίζεται (ἄρθρ 18) ὅτι ἡ ὀπισθογράφησις, περιέχουσα τὴν ρήτραν «ἀξία πρὸς κάλυψιν» ἢ «πρὸς εἴσπραξιν», ἀποτελεῖ ἁπλῆν ἐντολήν, πᾶσα δὲ περαιτέρω μεταβίβασις τῆς συναλλαγματικῆς ἐνέχει ἐπίσης τὴν σημασίαν ἁπλῆς πληρεξουσιότητος πρὸς εἴσπραξιν. 10) Ὀπισθογράφησις μετὰ τὴν λῆξιν τῆς συναλλαγματικῆς παράγει πάντα τὰ ἀποτελέσματα τῆς πρὸ τῆς λήξεως τοιαύτης. Μόνον ἂν συνετάγη διαμαρτυρικὸν μετὰ τὴν λῆξιν λόγῳ μὴ πληρωμῆς ἡ ὀπισθογράφησις παράγει τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἁπλῆς ἐκχωρήσεως (ἄρθρ. 20).

Δικαιώματα κομιστοῦ ἐν γένει. Τὸ κυριώτερον τῶν δικαιωμάτων τοῦ κομιστοῦ εἶναι ν᾿ ἀξιώσῃ πληρωμὴν κατὰ τὴν λῆξιν τῆς συναλλαγματικῆς. Ἂν μὲν τὰ πράγματα ἀποβοῦν κανονικῶς, τότε, λαβούσης χώραν τῆς πληρωμῆς κατὰ τὴν λῆξιν, ἐξομαλύνεται πᾶσα ἐκ τῆς κυκλοφορίας τῆς συναλλαγματικῆς προκύπτουσα σχέσις. Ἂν ἀντιθέτως δὲν πραγματοποιηθῇ πληρωμή, τότε ὁ κομιστὴς ἔχει καὶ δικαιώματα, ἰδίως ὅμως ὑποχρεώσεις, ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἡ πραγματοποίησις τῶν δικαιωμάτων του. Ἡ κυριωτέρα τῶν ὑποχρεώσεων, αἵτινες τὸν βαρύνουν, εἶναι ἡ σύνταξις διαμαρτυρικοῦ. Τὸ *διαμαρτυρικὸν* εἶναι ἐπίσημον ἔγγραφον, συντασσόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου, ἀποβλέπον δὲ εἰς τὴν πιστοποίησιν ὡρισμένων γεγονότων ἀφορώντων τὴν συναλλαγματικήν. Διακρίνονται δύο εἴδη διαμαρτυρικοῦ, τὸ «ἐπὶ μὴ ἀποδοχῇ» καὶ τὸ «ἐπὶ μὴ πληρωμῇ» διαμαρτυρικόν. Ὁ κομιστὴς ὑποχρεοῦται νὰ ἐμφανίσῃ τὴν συναλλαγματικὴν πρὸς ἀποδοχήν. Ἂν δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ συναλλαγματικὴ ἀπὸ τὸν ἀναφερόμενον πληρωτὴν ἢ ἐγένετο μέν, ἀλλὰ διὰ μέρος τοῦ ποσοῦ, τότε ὁ κομιστὴς ὑποχρεοῦται νὰ προβῇ εἰς τὴν σύνταξιν διαμαρτυρικοῦ ἐπὶ μὴ ἀποδοχῇ, ἄλλως ἀπόλλυσι τὰ δικαιώματα ἀναγωγῆς κατὰ τοῦ ἐκδότου καὶ τῶν ὀπισθογράφων. Ἀπαλλάσσεται μόνον τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς σύνταξιν διαμαρτυρικοῦ, ὅταν εὕρηται σημειωμένη ἐν τῇ συναλλαγματικῇ ἡ ρήτρα τῆς ἀνεξόδου ἐπιστροφῆς. Προθεσμία διὰ τὸ ἐπὶ μὴ ἀποδοχῇ διαμαρτυρικὸν δὲν τάσσεται ὑπὸ τοῦ νόμου. Δύναται νὰ συνταχθῇ ὁποτεδήποτε καθ᾿ ὅλην τὴν προθεσμίαν τῆς ἀποδοχῆς. Τὸ ἐπὶ μὴ πληρωμῇ διαμαρτυρικόν, εἰς τὸ ὁποῖον πιστοποιεῖται ἐπισήμως ἡ ἄρνησις τῆς πληρωμῆς, συντάσσεται ὑποχρεωτικῶς καὶ ἐπὶ ποινῇ ἀπαραδέκτου τὸ ἀργότερον τὴν δευτέραν ἐργάσιμον ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πληρωμῆς. Ὁ κομιστὴς ὑποχρεοῦται περαιτέρω νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἐκδότην ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν καὶ τὸν ὀπισθογράφον του ἐντὸς τῆς αὐτῆς προθεσμίας ἀπὸ τῆς συντάξεως τοῦ διαμαρτυρικοῦ περὶ τῆς μὴ πληρωμῆς ἢ μὴ ἀποδοχῆς τῆς συναλλαγματικῆς. Ἕκαστος ὀπισθογράφος δὲ ἐντὸς τῶν ἑπομένων δύο ἐργασίμων ἡμερῶν εἰδοποιεῖ τὸν ὀπισθογράφον του περὶ τῆς μὴ πληρωμῆς καὶ οὕτω καθ᾿ ἑξῆς μέχρις ἐκδότου (ἄρθρ. 45). Τὸ σύστημα τῆς διαμαρτυρήσεως, ὡς διεπλάσθη εἰς τὸ νέον δίκαιον, εἶναι ἀσφαλῶς ἁπλούστερον καὶ εὐχερέστερον τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ δυσχέρανσιν τοῦ νέου δικαίου, εἶναι ἡ ὑποχρέωσις τῆς εἰδοποιήσεως. ἥτις δυσκόλως δύναται νὰ ἐπιβληθῇ. Ὁ νόμος σιωπηρῶς παρατείνει τὴν προθεσμιαν, διότι ἐν ἀμφιβολίᾳ ἐπιβάλλει εἰς τὸν κομιστὴν ν᾿ ἀποδείξῃ ὅτι κατέθηκεν ἐν τῷ ταχυδρομείῳ διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἐνδιαφερομένου ἐπιστολήν. δι᾿ ἧς εἰδοποίει περὶ τῆς γενομένης διαμαρτυρήσεως (ἄρθρ. 45, ἐδ. 7). Τὸν τύπον τοῦ διαμαρτυρικοῦ ἡπλοποίησεν ἐπίσης σημαντικῶς ὁ νέος νόμος. Συντάσσεται ὑπὸ συμβολαιογράφου ἄνευ προσλήψεως μαρτύρων, ἂν δὲ δὲν ἀπητήθη διὰ τῆς συναλλαγματικῆς ρητῶς ἡ σύνταξις συμβολαιογραφικοῦ διαμαρτυρικοῦ, δύναται ν᾿ ἀναπληρωθῇ διὰ δηλώσεως τοῦ πληρωτοῦ περὶ μὴ πληρωμῆς ἢ ἀποδοχῆς γραφομένης, χρονολογουμένης καὶ ὑπογραφομένης ἐπὶ τοῦ κειμένου τῆς συναλλαγματικῆς Πλείονα τυπικὰ περὶ διαμαρτυρικοῦ διαλαμβάνουν τὰ ἄρθρα 82 καὶ 83 τοῦ νέου νόμου. Ἡ σύνταξις διαμαρτυρικοῦ προδικάζει τὴν ἐνάσκησιν τοῦ δικαιώματος ἀναγωγῆς τοῦ κομιστοῦ. Ἀναγωγὴν κέκτηται πάντως ὁ κομιστής: ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως πληρωμῆς ἢ ἀποδοχῆς καὶ προτοῦ ἀκόμη συμβῇ τοῦτο, ἐφ᾿ ὅσον ὁ πληρωτὴς ἐπτώχευσε, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἐβεβαιώθη ἡ πτώχευσις διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἢ διὰ κατασχέσεως εἰς τὴν περιουσίαν του, ἀποβᾶσαν ἄκαρπον. Τέλος τὸ δικαίωμα τῆς ἀναγωγῆς δύναται νὰ ἐνασκηθῇ πρὸ τῆς λήξεως ἢ τῆς ἀποδοχῆς ἐν περιπτώσει πτωχεύσεως τοῦ ἐκδότου συναλλαγματικῆς μὴ ἀποδεξίμου (ἄρθρ. 43). Κατὰ τὴν ἀναγωγὴν ὁ κομιστὴς δικαιοῦται νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ πάντων τῶν ὑπογραφέων τῆς συναλλαγματικῆς, εἴτε ἐκδόται εἶναι οὗτοι, εἴτε ὀπισθογράφοι, εἴτε τριτεγγυηταί. Πάντες οὗτοι εὐθύνονται πρὸς αὐτὸν ἀλληλεγγύως διὰ τὴν ἐξόφλησίν των. Ὁ καταβαλών, ἐφ᾿ ὅσον προηγοῦνται αὐτοῦ ἄλλοι ὀπισθογράφοι, δύναται νὰ ζητήσῃ παρ᾿ αὐτῶν τὴν καταβληθεῖσαν ἀξίαν ἐντόκως ἀπὸ τῆς καταβολῆς καὶ τὰ ἔξοδά του (ἄρθρ. 48. 49). Ὁ δικαιούμενος εἰς ἀναγωγὴν δύναται νὰ πληρωθῇ διὰ νέας συναλλαγματικῆς (ἐπισυναλλαγματικῆς), ἐκδιδομένης ἐπί τινος τῶν πρὸς αὐτὸν ὑποχρέων, περιλαμβανούσης μεσιτικὰ καὶ ἔξοδα χαρτοσήμου ἀκόμη εἰς τὸ κεφάλαιόν της (ἄρθρ. 52 ν. 5325). Τὸ δικαίωμα τῆς ἀναγωγῆς ἀπόλλυται, ἂν δὲν συνετάγη ἐμπροθέσμως διαμαρτυρικὸν εἴτε ἐπὶ μὴ πληρωμῇ ἢ ἐπὶ μὴ ἀποδοχῇ, ἂν δὲν ἐνεφανίσθη ἐμπροθέσμως πρὸς ἀποδοχὴν συναλλαγματικὴ ἐν ὄψει (ἄρθρ 53) Ὁ ἀπολέσας τὸ δικαίωμα ἀναγωγῆς δὲν δύναται νὰ ἐναγάγῃ πλέον οὔτε τοὺς ὀπισθογράφους, οὔτε τὸν ἐκδότην ἐπὶ πληρωμῇ (ἄρθρ. 53, ἐδ 1). Ὁ νόμος γνωρίζει ἐπίσης τὴν παράτασιν τῶν τυπικῶν προθεσμιῶν διὰ τὴν ἐνέργειαν διαμαρτυρήσεως καὶ εἰδοποιήσεων, ἂν συντρέχουν λόγοι ἀνωτέρου κωλύματος (ἄρθρ. 54). Αἱ περιπτώσεις αὗται ρυθμίζονται ἐξαντλητικῶς εἰς τὸ ἄρθρον 54 τοῦ νέου νόμου.

Περὶ τριτεγγυήσεως. Ἡ τριτεγγύησις εἶναι ὑποχρέωσις, τὴν ὁποίαν ἀναλαμβάνει τρίτον πρὸς τοὺς ἐν τῇ συναλλαγματικῇ συμβεβλημένους πρόσωπον

Digitized by Google

καὶ ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς πληρωμῆς τοῦ δικαιογράφου, δι' ὁλόκληρον ἢ μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ. Τριτεγγύησιν δύναται νὰ παράσχῃ καὶ ὑπογραφεὺς τῆς συναλλαγματικῆς (ἄρθρ. 30). Περὶ τῆς τριτεγγυήσεως τὸ νέον δίκαιον καθορίζει τὰ ἑξῆς, ἐν συνόψει διατυπούμενα: 1) Παρέχεται ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ μόνου τῆς συναλλαγματικῆς ἢ ἐπὶ προσθέματος, ἂν δὲν ὑπάρχῃ χῶρος. Ἐκφράζεται διὰ τῆς φράσεως: «διὰ τριτεγγύησιν» ἢ διὰ πάσης ἄλλης ἰσοδυνάμου. Δύναται νὰ συμπεράνῃ κανεὶς ὅτι ὑπογραφή τις ἐτέθη διὰ τριτεγγύησιν, ἂν εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ προσθίου μέρους τῆς συναλλαγματικῆς καὶ δὲν εἶναι ὑπογραφὴ ἐκδότου ἢ ἀποδέκτου. 2) Ἡ τριτεγγύησις παρέχεται χάριν ὡρισμένου ὑπογραφέως, ὅστις πρέπει νὰ σημειῶται ἐν τῇ τριτεγγυήσει, ἄλλως, ἂν οὐδεὶς ἀναφέρεται, τεκμαίρεται παρασχεθεῖσα χάριν τοῦ ἐκδότου (ἄρθρ. 31). 3) Ἡ εὐθύνη καὶ ἡ ὑποχρέωσις τοῦ τριτεγγυητοῦ εἶναι ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνου, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου παρεσχέθη ἡ ἐγγύησις. Εἶναι ἀκόμη ἰσχυρὰ ἡ ὑποχρέωσις τοῦ τριτεγγυητοῦ καὶ ἂν ἀκόμη ἡ ἐνοχή, ὑπὲρ τῆς ὁποίας παρεσχέθη ἡ ἐγγύησις, εἶναι ἄκυρος δι' οἱανδήποτε τυχὸν αἰτίαν, ἐξαιρέσει ἐλαττώματος τύπου, ὅπερ ὡς ἐμφανὲς ἐξῃρέθη ἀπὸ τὸν νόμον. Ἡ διάταξις αὕτη δὲν εἶναι πάντως καθ' ὅλα σαφὴς (ἄρθρ. 32 ν. 5325). 4) Ὁ τριτεγγυητής, καταβάλλων τὴν ἀξίαν τῆς συναλλαγματικῆς ἐπὶ τῇ λήξει της, ἀποκτᾷ πάντα τὰ ἐξ αὐτῆς δικαιώματα κατ' ἐκείνου, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἠγγυήθη καὶ πάντων τῶν πρὸς αὐτὸν ὑποχρέων (ἄρθρ. 32).

Περὶ παρεμβάσεως. Ἡ παρέμβασις συνίσταται εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ὑποχρεώσεων ἐκ συναλλαγματικῆς ὑπὸ προσώπου μὴ ὑποχρέου εἰς τοῦτο. Διακρίνονται δύο εἴδη παρεμβάσεως, ἡ κατὰ παρέμβασιν ἀποδοχὴ καὶ ἡ κατὰ παρέμβασιν πληρωμή. Τὸ νέον δίκαιον περιέχει διατάξεις ῥητὰς καὶ διεξοδικὰς περὶ παρεμβάσεως, αἵτινες συνοψίζονται ὡς ἕπεται. 1) Ὁ ἐκδότης, ὀπισθογράφος καὶ τριτεγγυητὴς δύνανται ν' ἀναφέρουν πρόσωπον, ὅπερ ἐν ἀνάγκῃ νὰ δεχθῇ ἢ πληρώσῃ τὴν συναλλαγματικήν. Ἂν ὑπάρχῃ τοιαύτη ἀναγραφὴ ὑποχρέου προσώπου, τότε πρὸ τοῦ συντάξῃ διαμαρτυρικὸν ἐπὶ μὴ πληρωμῇ ἢ ἀποδοχῇ ὁ κομιστὴς ὑποχρεοῦται νὰ προσκομίσῃ εἰς τὸ οὕτω ἀναφερόμενον πρόσωπον τὴν συναλλαγματικὴν πρὸς ἀποδοχὴν ἢ πληρωμήν. Περὶ τῆς ἐμφανίσεως εἰς τὸν κατ' ἀνάγκην παρεμβαίνοντα δέον νὰ γίνῃ εἰδικὴ εἰς τὸ διαμαρτυρικὸν μνεία (ἄρθ. 55). 2) Πᾶς τρίτος μὴ ἀναγεγραμμένος εἰς τὴν συναλλαγματικὴν ἢ φερόμενος ἐν αὐτῇ ὡς ὑπογραφεύς, δύναται νὰ παρέμβῃ καὶ ἀποδεχθῇ ἢ πληρώσῃ τὴν συναλλαγματικήν, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐγκαίρου εἰδοποιήσεως ἐκείνου, διὰ λογαριασμὸν τοῦ ὁποίου ἐνεργεῖ. Ἡ προθεσμία τῆς εἰδοποιήσεως εἶναι δύο ἐργάσιμοι ἡμέραι, ἄλλως ὁ μὴ εἰδοποιήσας εὐθύνεται εἰς ἀνόρθωσιν τῆς ζημίας, ἣν τυχὸν ὑπέστη ἐκεῖνος, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐνήργησε. 3) Τὴν κατὰ παρέμβασιν ἀποδοχὴν δύναται ν' ἀρνηθῇ ὁ κομιστής, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν κατὰ παρέμβασιν πληρωμήν. 4) Ἡ κατὰ παρέμβασιν ἀποδοχή, ἐφ' ὅσον ἐγένετο δεκτὴ ἀπὸ τὸν κομιστήν, μνημονεύεται εἰδικῶς ἐπὶ τῆς συναλλαγματικῆς. 5) Ἡ κατὰ παρέμβασιν πληρωμὴ σημειοῦται ἐπὶ τῆς συναλλαγματικῆς, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἀναφέρεται ὑπὲρ τίνος γίνεται, διότι ἄλλως θεωρεῖται γενομένη ὑπὲρ τοῦ ἐκδότου. Διὰ τῆς πληρωμῆς ἐλευθεροῦνται πάντες ὅσοι θὰ ἀπηλλάσσοντο ἂν ἐπλήρωνεν ἐκεῖνος, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ παρέμβασις.

Ἀντίτυπα καὶ ἀντίγραφα τῆς συναλλαγματικῆς. Διὰ τοῦ νέου νόμου ἐρρυθμίσθη τὸ θέμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἦτο λίαν ἀσαφὲς κατὰ τὸ πρότερον ἰσχῦον δίκαιον. Τὰ ἀντίτυπα εἶναι πρωτότυπα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς συναλλαγματικῆς, ἔχοντα πάντα ἴσην πρὸς ἄλληλα δύναμιν. Διὰ νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ὑπάρχουν πλείονα ἀντίτυπα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς συναλλαγματικῆς, ὁ νόμος ἐπιβάλλει νὰ εἶναι πάντα ταῦτα ἠριθμημένα, ἄλλως ἰσχύει ἕκαστον αὐτῶν αὐτοτελῶς ὡς ἰδία συναλλαγματικὴ (ἄρθρ. 64). Εἰδικώτερον δὲ ὁ νόμος περιέχει τὰς ἀκολούθους ἀρχάς: 1) Ἕκαστος κομιστὴς δικαιοῦται, ἂν δὲν ἀναφέρεται ῥητῶς ὅτι πρόκειται περὶ μοναδικοῦ πρωτοτύπου, ν' ἀξιώσῃ τὴν ἔκδοσιν πλειόνων ἀντιτύπων ἀπὸ τὸν ἐκδότην. Τὴν διαδικασίαν τῆς ἀποκτήσεως ὁρίζει τὸ ἄρθρον 64. 2) Ἡ πληρωμὴ ἐπὶ ἑνὸς ἀντιτύπου ἀπαλλάσσει καὶ ἀκυροῖ πάντα τὰ ὑπάρχοντα ἀντίτυπα. Ὁ πληρωτὴς δικαιοῦται ὅμως ν' ἀξιώσῃ τὴν παράδοσιν πάντων, διότι ἀπέναντι καλῆς πίστεως κομιστῶν ὑπέχει τὴν ὑποχρέωσιν πληρωμῆς διὰ πᾶν ἀντίτυπον, οὗτινος δὲν ἐπέτυχε τὴν ἐπιστροφήν. Διὰ τὰ μὴ ἐπιστραφέντα ὑπέχουν ἐπίσης ὑποχρέωσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες τὰ ὠπισθογράφησαν. 3) Ἂν ἓν ἀντίτυπον ἀπεστάλη μὲ πρόσωπον ξένον πρὸς τὴν συναλλαγματικὴν πρὸς ἀποδοχήν, σημειοῦται τὸ ὄνομά του ἐπὶ τῶν λοιπῶν, εἶναι δὲ ὑπόχρεως νὰ παραδώσῃ τὸ γενόμενον ἀποδεκτὸν ἀντίτυπον εἰς τὸν νόμιμον κομιστὴν ἄλλου ἀντιτύπου. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὁ κομιστὴς κέκτηται δικαίωμα ἀναγωγῆς, ἂν ἀποδείξῃ ὅτι δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ σταλῇ ἄλλο ἀντίτυπον πρὸς ἀποδοχήν. Ὁ θεσμὸς τοῦ ἀντιγράφου τῆς συναλλαγματικῆς χρησιμεύει ἰδίᾳ διὰ τὴν ἐνέργειαν ὀπισθογραφήσεων. Ἕκαστος κομιστὴς δικαιοῦται νὰ προβῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν ἀντιγράφων τῆς συναλλαγματικῆς. Τὸ ἀντίγραφον ἀποτελεῖ ἀκριβῆ καὶ πιστὴν ἀντιγραφὴν τοῦ πρωτοτύπου, μέχρι τοῦ σημείου καθ' ὃ τοῦτο εἶναι ὀπισθογεγραμμένον. Ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ καὶ ἐντεῦθεν δύναται ν' ἀποτελέσῃ τὸ ἀντίγραφον ἀντικείμενον ὀπισθογραφήσεως. Σημειοῦται ῥητῶς μέχρι ποίου σημείου φθάνει ἡ ἀντιγραφή. Αἱ ἐπὶ τοῦ ἀντιγράφου ἐν πρωτοτύπῳ ὀπισθογραφήσεις ἔχουν τὴν αὐτὴν ἰσχύν, ὅπως καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου. Ὁ ὀπισθογράφος δύναται ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν περαιτέρω κυκλοφορίαν τοῦ πρωτοτύπου, σημειῶν ἐπὶ τῆς συναλλαγματικῆς ὅτι δὲν δύναται πλέον νὰ ὀπισθογραφηθῇ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀναφέρεται καὶ τὸ ὄνομα ἐκείνου, ὅστις κατέχει τὸ πρωτότυπον. Ὁ πληρωτὴς καταβάλλει δικαιούμενος ν' ἀξιώσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐξωφλημένην παράδοσιν τόσον τοῦ πρωτοτύπου, ὅσον καὶ τοῦ ἀντιγράφου. Ἐν περιπτώσει ἀλλοιώσεων τοῦ πρωτοτύπου ἢ τῶν ἀντιγράφων, ἕκαστος ὑπογραφεύς, διατελῶν ἐν καλῇ πίστει, εὐθύνεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κειμένου ἐκείνου τὸ ὁποῖον ὑπέγραψε, δηλαδὴ οἱ μὲν πρὸ τῶν ἀλλοιώσεων ὑπογραφεῖς κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου, οἱ δὲ μετὰ τὴν ἀλλοίωσιν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νέου κειμένου (πρβλ. ἄρθρ. 67—69 τοῦ νόμου).

Περὶ παραγραφῆς. Εἰς τὸ κεφάλαιον παραγραφῆς τὸ νέον δίκαιον ἐπέφερε σημαντικὰς τροποποιήσεις εἰς τὸ πρότερον ἰσχῦον δίκαιον, τροποποιήσεις, αἵτινες ὁπωσδήποτε ἐπεβάλλοντο ἐκ τῆς νεωτάτης ἐξελίξεως τῶν συναλλαγῶν. Ἡ ἀγωγὴ κατὰ τοῦ ἀποδέκτου παραγράφεται οὕτω μετὰ πάροδον τριετίας ἀπὸ τῆς χρονολογίας τῆς λήξεως, αἱ δὲ ἀγωγαὶ κατὰ τῶν λοιπῶν ὑπογραφέων τῆς συναλλαγματικῆς, ἐκδότου καὶ ὀπισθογράφων, μετὰ τὴν πάροδον ἔτους ἀπὸ τῆς χρονολογίας ταύτης (ἄρθρ. 70), ἐφ' ὅσον δὲν ἦτο ἀπαραίτητος ἡ σύνταξις διαμαρτυρικοῦ, λόγῳ ῥήτρας «ἀνέξοδος ἐπιστροφή», ἄλλως μετὰ χρόνον ἔτους ἀπὸ τῆς συντάξεως τοῦ διαμαρτυρικοῦ. Ἀγωγαὶ ὀπισθογράφων κατ' ἀλλήλων καὶ τοῦ ἐκδότου μετὰ παρέλευσιν ἓξ μηνῶν ἀπὸ τῆς χρονολογίας ἐξοφλήσεως τῆς συναλλαγματικῆς. Ἡ παραγραφὴ διακόπτεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ κοινοῦ ἀστικοῦ δικαίου καὶ ἰδίᾳ τοῦ νόμου περὶ βραχυπροθέσμων παραγραφῶν, ἡ δὲ διακοπὴ ἔχει μόνον ἀποτελέσματα ὑπὲρ ἐκείνου, τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου ἀφορᾷ τὸ διακόπτον γεγονός.

Διατάξεις ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου. Τὸ νέον δίκαιον περιέλαβε, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν διεθνῶν συμβάσεων, εἰδικὰς διατάξεις διὰ τὴν ῥύθμισιν τῶν περιπτώσεων συγκρούσεως ἐγχωρίων νόμων. Οἱ πλεῖστοι τῶν οὕτω τεθέντων κανόνων ἰσχύουν ἤδη κατὰ τὸν ἀστικὸν νόμον ΤϞΑ' τοῦ 1856. Αἱ κυριώτεραι τῶν ἀρχῶν, αἵτινες θεσπίζονται (πρβλ. ἄρθρ. 90—97), εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: 1) Ἡ ἱκανότης προσώπου πρὸς ἀνάληψιν ὑποχρεώσεως ἐκ συναλλαγματικῆς ῥυθμίζεται ἀπὸ τὸν νόμον τῆς ἰθαγενείας του. Ἂν ὁ νόμος τῆς ἰθαγενείας παραπέμπῃ εἰς ἄλλον, τότε ἰσχύει ὁ τελευταῖος οὗτος, ἂν δὲ ἐγκύρως ἀνελήφθη, κατὰ τοὺς νόμους τῆς χώρας, ὅπου συνετάγη ὑποχρέωσις ἐκ συναλλαγματικῆς, καὶ τότε ἀκόμη δὲν τυγχάνει ἐφαρμογῆς ὁ νόμος τῆς ἰθαγενείας. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν παρατηρητέον ὅτι εἰς σπανίας περιπτώσεις θὰ τεθῇ ζήτημα ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τῆς ἰθαγενείας. 2) Ὁ τόπος ἐκδοθείσης συναλλαγματικῆς καθορίζεται ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ τόπου, ὅπου συντάσσεται αὕτη. Ἂν ὅμως συνετάγη ἀκύρως εἰς ἕνα τόπον συναλλαγματική, ἀνελήφθη ὅμως ἐν αὐτῇ ἐν ἄλλῳ τόπῳ μεταγενεστέρως τύποις ἔγκυρος ὑποχρέωσις, ἡ μεταγενεστέρα αὕτη ὑποχρέωσις εἶναι ἔγκυρος. 3) Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ ἀποδέκτου κρίνονται κατὰ τὸν νόμον τοῦ τόπου πληρωμῆς, τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῶν ὑποχρεώσεων τῶν λοιπῶν ὑποχρέων κατὰ τὸν νόμον τοῦ τόπου, ὅπου αἱ ὑποχρεώσεις των ἀνελήφθησαν. 4) Ὁ νόμος τοῦ τόπου ἐκδόσεως ῥυθμίζει τὸ ζήτημα τῶν ἐσωτερικῶν σχέσεων κομιστοῦ καὶ ἐκδότου, ἂν ἀποκτᾷ δηλαδὴ ὁ πρῶτος τὴν ἀπαίτησιν, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ὁποίας ἐξεδόθη ἡ συναλλαγματική. 4) Ὁ τύπος τοῦ διαμαρτυρικοῦ καὶ αἱ λοιπαὶ διατάξεις πρὸς διατήρησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ κομιστοῦ ῥυθμίζονται ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ τόπου ὅπου ἐνεργοῦνται. Ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου 5325 τῆς 9/16 Μαρτίου 1932, δι' οὗ ῥυθμίζεται τὸ νέον δίκαιον τῶν συναλλαγματικῶν, ἤρχισε τὴν τριακοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς καταχωρίσεώς του εἰς τὸ φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐκτείνεται δὲ μόνον ἐπὶ τῶν μετὰ τὴν ἐν ἰσχύϊ θέσιν του ἐκδιδομένων συναλλαγματικῶν. Αἱ πρότερον ἐκδοθεῖσαι ῥυθμίζονται ἀπὸ τὸ δίκαιον τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, ὁλοσχερῶς νῦν καταργηθέν.

Π. Λ. ΠΕΡΔΙΚΑΣ

συναλλαγματικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ συνάλλαγμα, ὁ τοῦ συναλλάγματος: «συναλλαγματικὴ κίνησις»· || ὡς οὐσ. *συναλλαγματικὴ* (βλ. λ.).

—συναλλαγματικαὶ ***διακυμάνσεις.*** Συναλλαγματικαὶ διακυμάνσεις ἐμφανίζονται μόνον ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ διεθνοῦς συναλλάγματος. Τὸ ἐσωτερικὸν συνάλλαγμα, ἤτοι ἡ συναλλαγὴ μεταξὺ δύο ἀγορῶν τῆς αὐτῆς χώρας, ἐχούσης ἑνιαῖον νόμισμα (π. χ. τὴν δραχμήν), δὲν παρουσιάζει διακύμανσιν ἢ διαφοράν τινα μεταξὺ τῶν δύο ἀγορῶν, διότι ἡ αὐτὴ νομισματικὴ μονὰς χρησιμεύει διὰ πᾶσαν ἀγορὰν ἢ πώλησιν, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ νόμισμα εἶναι εἰς τὸ ἄρτιον ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἀγοραῖς. Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὸ ἐσωτερικὸν συνάλλαγμα ἐξέλιπεν, ἐκτὸς εὐρυτάτων τινῶν χωρῶν ἀτελοῦς συγκοινωνίας.

Βάσις διακανονισμοῦ τῶν διεθνῶν χρεῶν εἶναι ὅτι αἱ εἰς ξένην χώραν συντελεσθεῖσαι συναλλαγαὶ ἐκκαθαρίζονται, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, διὰ πληρωμῆς εἰς τὴν χώραν ταύτην καὶ εἰς νόμισμα αὐτῆς. Ἡ πληρωμὴ ἐμπορευμάτων, ἀγορασθέντων ἐν Γαλλίᾳ παρ' Ἀμερικανοῦ, γίνεται, δι' ἀγορᾶς φράγκων καὶ τἀνάπαλιν ἡ πληρωμὴ ἐμπορευμάτων, ἀγορασθέντων ἐν Ἀμερικῇ παρὰ Γάλλου, γίνεται δι' ἀγορᾶς δολλαρίων, τὰ φράγκα δὲ ἢ τὰ δολλάρια μεταφέρονται εἰς τὸν πιστωτὴν (πωλητὴν τοῦ ἐμπορεύματος). Ὁ Ἀμερικανὸς πληρώνει μὲ δολλάρια τὰ ἀγορασθέντα παρ' αὐτοῦ φράγκα καὶ ὁ Γάλλος μὲ φράγκα τὸ ἀγορασθέντα παρ' αὐτοῦ δολλάρια. Οὕτω διενεργεῖται ἀνταλλαγὴ νομισμάτων μεταξὺ τῆς πιστωτρίας καὶ τῆς ὀφειλέτιδος χώρας, ἡ τιμὴ δὲ τῶν ἀνταλλασσομένων νομισμάτων τῶν χωρῶν τούτων, ἐκφραζομένη τοῦ μὲν φράγκου εἰς δολλάρια, τοῦ δὲ δολλαρίου εἰς φράγκα, δεικνύει τὸ συνάλλαγμα τῶν δύο τούτων νομισμάτων, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλληλα, καθ' ὃν χρόνον γίνεται ἡ ἀνταλλαγή. Διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ νομίσματος, ὡς ὀργάνου τῶν ἀνταλλαγῶν, ἀποφεύγομεν τὴν ἄμεσον ἀνταλλαγὴν (troc) τῶν ἐμπορευμάτων πρὸς ἄλληλα, ἂν καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν προϊόντων εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἀμοιβαία ἐκτίμησις αὐτῶν χρησιμεύει ὡς βάσις τῶν ὑπολογισμῶν. Εἰς τοὺς διεθνεῖς διακανονισμούς, ὁ ὀφειλέτης προμηθεύεται τὰ νομίσματα πρὸς ἐκκαθάρισιν τῶν ὑποχρεώσεών του δι' ἐμμέσου ὁδοῦ, ἄνευ αὐτουσίας μεταφορᾶς μεταλλικοῦ, διὰ τοῦ συναλλάγματος, διὰ τοῦ ὁποίου μεταβιβάζονται, τῇ παρεμβάσει τῶν τραπεζῶν, μέγισται χρηματικαὶ ποσότητες ἀπὸ τῆς μιᾶς χώρας εἰς ἑτέραν, ἄνευ μεταφορᾶς μεταλλικοῦ, οἷον δι' ἀγορᾶς συναλλαγματικῆς, ἥτις παριστᾷ πίστωσιν ἐπὶ τῆς χώρας, εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ πληρωμή. Ἀγοράζων τις ἐν Παρισίοις γραμμάτιον ἐπὶ Λονδίνου, εἶναι ὡς νὰ πληρώνῃ φράγκα εἰς ἔμπορον ἔχοντα λαμβάνειν λίρας ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, τὰς ὁποίας οὗτος τῷ παραχωρεῖ ἀντὶ τῶν φράγκων.

Τὸ ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα ἀφορᾷ εἰς συναλλαγὴν μεταξὺ δύο διαφόρων χωρῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ συμπεφωνημένη μεταξὺ πωλητοῦ καὶ ἀγοραστοῦ τιμὴ (π. χ. δραχμαὶ) τοῦ γραμματίου, ὅπερ ὁ ὀφείλων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἠγόρασεν ἐν τῇ χώρᾳ του καὶ ὅπερ ἐκδίδοται εἰς νόμισμα τῆς πιστωτρίας χώρας, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς τὸ νόμισμα τρίτης χώρας, ἐξοφλεῖται εἰς νόμισμα διάφορον ἐκείνου, εἰς ὅπερ ἐξεδόθη τὸ γραμμάτιον (π. χ. εἰς δολλάρια) καὶ ὅπερ δι' αὐτοῦ θ' ἀποκτηθῇ. Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν δύο τούτων νομισμάτων προκαλεῖται διαπραγμάτευσις καὶ συμφωνεῖται ἡ τιμὴ τῆς ἀνταλλαγῆς αὐτῶν, ἥτις εἶναι ἡ ἐνεστῶσα ἀμοιβαία ἀξία τῶν δύο τούτων νομισμάτων, ἀγομένη εἰς τὴν μονάδα τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τῶν δύο συγκρινομένων νομισμάτων. Ἡ φύσις καὶ τὸ βάρος τοῦ πολυτίμου μετάλλου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔχουσι κατασκευασθῇ τὰ νομίσματα, καθορίζουσιν, ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους, τὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματός του ὡς ἐμπορεύματος. Καὶ ὁσάκις μὲν τὰ νομίσματα εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως, ἡ σχέσις τοῦ πραγματικοῦ βάρους τοῦ καθαροῦ περιεχομένου εἰς ἕκαστον αὐτῶν μετάλλου καλεῖται ἐσωτερικὸν ἄρτιον καὶ ἐπ' αὐτοῦ στηρίζεται ἡ τροπὴ τῶν νομισμάτων, π. χ. τῶν φράγκων εἰς δολλάρια. Ὅταν ὁ ὀφειλέτης ἔχῃ τὴν ἱκανότητα νὰ ἐξοφλήσῃ δι' ἀποστολῶν χρήματος, αἱ διακυμάνσεις τῶν τιμῶν τοῦ συναλλάγματος συγκρατοῦνται εἰς ὡρισμένα ὅρια, τὰ ὁποῖα εἶναι διάφορα, ἀναλόγως τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ ταυτότητος φύσεως μετάλλου. Ὅταν ἡ ὁμοιότης αὕτη ὑφίσταται, ἡ ὑποτίμησις ἢ ἡ ὑπερτίμησις περιορίζεται εἰς τὰς δαπάνας τῆς μετατροπῆς τοῦ χρήματος, ἐκτὸς ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων (δυσχέρειαι ἐξαγωγῆς, σπάνις τοῦ μετάλλου κλπ.). Κατὰ τὴν τροπὴν ταύτην τὸ νόμιμον ἄρτιον εἶναι σχέσις ὅλως θεωρητική, χρησιμεύουσα μᾶλλον ὡς βάσις τῆς ἐκτιμήσεως, διότι ἡ κατὰ νόμον περιεκτικότης εἰς καθαρὸν μέταλλον διαφέρει ἐνίοτε τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀρτίου. Ἀλλ' ἂν τὰ νομίσματα εἶναι ἐκ διαφόρων μετάλλων, π. χ. ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, κατεσκευασμένα, μεσολαβοῦν, πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀναλογικῆς των ἀξίας, ἄλλοι παράγοντες, καὶ δὴ αἱ τρέχουσαι τιμαὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν μετάλλων τούτων, ὧν ἕνεκεν μεταβάλλεται ἑκάστοτε, διακυμαίνεται καὶ ποικίλλει ἡ ἀξία αὕτη, καὶ τότε τὸ ἄρτιον δεικνύει ἁπλῶς μίαν νόμιμον ἀναλογίαν τῆς ἀξίας τῶν δύο μετάλλων, ἰσχύουσαν ἐντὸς τῆς νομοθετησάσης αὐτὴν χώρας καὶ μὴ ἐχούσης διεθνῆ ἰσχύν. Ἑπομένως ἡ τιμὴ πωλήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος, τῶν ἐξωτερικῶν γραμματίων, εἰς ἑκάστην τῶν δύο χωρῶν, ὅταν τὰ νομίσματα αὐτῶν εἶναι κατεσκευα-

Digitized by Google

σμένα ἐκ διαφορετικοῦ μετάλλου, μεταβάλλεται συνεχῶς καὶ διακυμαίνεται, ἀναλόγως τῶν τιμῶν τῶν δύο μετάλλων. Ἡ τιμὴ τοῦ συναλλάγματος αὕτη ἐκφράζεται συνήθως εἰς ἐθνικὸν νόμισμα, εἰς ὃ ἀγοράζει τις τὴν μονάδα τοῦ ξένου νομίσματος. Ἀλλ' ἡ ἰσορροπία τῶν διεθνῶν τιμῶν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ χρήματος, ἥτις εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον μέσον κατὰ τῆς ὑποτιμήσεως τοῦ συναλλάγματος. Ἡ ἀφθονία τοῦ νομίσματος, ὡς αἰτία τῆς ὑποτιμήσεως, καταπολεμεῖται διὰ τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ χρήματος καὶ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῆς εἰς συμψηφισμὸν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποχρεώσεων. Τέλος, εἰς τὰς χώρας τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας, εἰς ἃς τὸ ἀκάλυπτον τραπεζογραμμάτιον κρατεῖ, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὅριον εἰς τὰς μεταβολάς, καὶ ἡ ἐπικαταλλαγὴ δύναται ν' ἀποβῇ τεραστία.

Αἱ διακυμάνσεις τοῦ συναλλάγματος, ὡς παντὸς ἄλλου ἐμπορεύματος, διέπονται ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως μεταξὺ τοῦ προσφερομένου ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῆς ἰδίας ἡμέρας. Ἂν καὶ τὸ νόμισμα εἶναι σύμβολον ἀξιῶν, ἡ σταθερότης του εἶναι ἀναγκαστικῶς σχετικὴ καὶ ἡ ἀξία του αὐξάνει ἢ ἐκπίπτει ἀναλόγως τῆς σπάνιος ἢ τῆς ἀφθονίας του. Ἡ τιμὴ τοῦ συναλλάγματος τείνει εἰς τὸ ἄρτιον των νομισμάτων, καὶ ἀντιθέτως, ἂν τὸ ἰσοζύγιον τῆς χώρας εἶναι πιστωτικὸν ἢ ὀφειλετικόν, ἡ τιμὴ εἶναι κατωτέρα ἢ ἀνωτέρα τοῦ ἀρτίου, ἐντὸς ὅμως ὡρισμένων ὁρίων, τὰ ὁποῖα λέγονται χρυσᾶ σημεῖα ἢ ὅρια, ὁσάκις πρόκειται περὶ δύο χωρῶν κυκλοφορίας χρυσοῦ. [Πρβλ. *Α. Ν. Σπουργίτη*, «Τραπεζικά, συναλλαγματικὰ καὶ διάφορα μελετήματα», σελ. 403 ἑπ.—*Κ. Γ. Κωνσταντινίδου*, «Τὰ ξένα συναλλάγματα».—*Ξ. Ζολώτα*, «L'étalon-or en théorie et en pratique».—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Νομισματικὴ σταθεροποίησις», «Νομίσματα καὶ συναλλαγματικὰ φαινόμενα ἐν Ἑλλάδι» καὶ «Αἱ συναλλαγματικαὶ θεωρίαι».] Γ. Ν. Κ

—**συναλλαγματικαὶ *θεωρίαι*.** Αἱ θεωρίαι αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν μελέτην τῶν ζητημάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος, περιλαμβάνουσαι τοὺς ὅρους καὶ τὰ μέσα τοῦ διακανονισμοῦ τῶν διεθνῶν χρεῶν. Εἰς τὰς συναλλαγματικὰς θεωρίας ἰδίως ἀνήκουσι τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς διακυμάνσεις τοῦ συναλλάγματος καὶ τὴν τιμὴν αὐτοῦ, εἰς τὰς ἀνταλλαγὰς καὶ τὸν μηχανισμὸν τοῦ διεθνοῦς *συμψηφισμοῦ*, εἰς τὸ ἰσοζύγιον τῶν πληρωμῶν καὶ ἐν γένει εἰς ὅ,τι σχετίζεται πρὸς τὰς διεθνεῖς πιστώσεις καὶ ὀφειλάς. Αἱ συναλλαγματικαὶ θεωρίαι συνδέονται στενότατα πρὸς τὰ διάφορα ὄργανα τῆς κυκλοφορίας, τὸ νόμισμα, τὰς συναλλαγματικάς, ἐπιταγάς, ἐντολὰς καὶ πληρωμάς, τὰ ἐμπορικὰ καὶ τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια, τὰς κινητὰς ἀξίας καὶ ἐν γένει πρὸς τὸν μηχανισμὸν τῆς κυκλοφορίας αὐτῶν. Γ. Ν. Κ.

συναλλακτὴς (ὁ)· ὁ συναλλασσόμενος μετά τινος, ὁ διεξάγων μετά τινος ἐμπορίαν· || μεταγεν., συμφιλιωτής, διαλλακτής.

συναλλακτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συναλλαγήν, ὁ τῆς συναλλαγῆς, ἐμπορικός: «συναλλακτικὸς νόμος».

συνάλλαξις (ἡ) (Synallaxis) /*Ζῳολ.*/. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ πτηνὰ παραπλήσια πρὸς τὰς σπίζας. Γνωστὰ εἴδη τινά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

συναλλάσσω, ἀόρ. *συνήλλαξα—συνηλλάγην* καὶ *—χθην*· ἀρχ., συμφιλιώνω, συνδιαλλάσσω || παθ., *συναλλάσσομαι*· ἔχω συναλλαγὰς μετά τινος, δίδω καὶ λαμβάνω ἀμοιβαίως, διεξάγω ἐμπορίαν: «συναλλάσσονται μετὰ τῶν γειτόνων».

συναλληλογναθία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ ἀνθρωπολογίᾳ ἡ κατάστασις τῶν δύο γνάθων, κατὰ τὴν ὁποίαν διατηροῦσιν αὗται σταθερὰς τὰς σχέσεις αὐτῶν παρὰ τὰς ἐν τῷ συνόλῳ ποικιλίας τοῦ προσώπου εἰς τὰς διαφόρους φυλὰς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Μ. Ν. Κ.

συνάλληλοι *ἔννοιαι* [*Λογικ.*]· βλ. λ. *ἔννοια*.

συναλοιφὴ (ἡ) [*Γραμματ.*]. Παρὰ τῶν παλαιοτέρων γραμματικῶν ἐκαλεῖτο *συναλοιφὴ* «δύο φωνηέντων διῃρημένων εἰς μίαν συλλαβὴν ἕνωσις, οἷον τὸ ὄνομα τοὔνομα» ἢ «δύο συλλαβῶν κατὰ φωνήεντος ἕνωσις καταβολῇ τόνων», περιελάμβανε δὲ κατ' ἄλλους μὲν τὴν ἔκθλιψιν, τὴν κρᾶσιν καὶ συναίρεσιν, κατὰ δὲ τὸν Εὐστάθιον μόνον τὴν κρᾶσιν καὶ συναίρεσιν (βλ. καὶ λ. *χασμῳδία*). Γ. Π. Α.

σύναμα, καὶ *συνάμα*· ἐπίρρ. ἅμα, ὁμοῦ, μαζί· || συγχρόνως.

σύναμμα (τὸ) (κοιν. *μάτισμα μὲ καντυλίτσες*). Πρόχειρος καὶ προσωρινὸς σύνδεσμος δύο ρυμμάτων, σχηματιζόμενος διὰ δύο ἁπλῶν *κρεμαθρῶν*, ὧν ἡ μία διαβάλλεται διὰ τῆς ἄλλης. Ἐὰν τὸ σύναμμα πρέπῃ νὰ διαρκέσῃ περισσότερον, ἀποτελεῖται τοῦτο ἐκ διαδέσμου συνενοῦντος τὰς ἀγκύλας, εἰς ἃς ἀπολήγουν δύο σχοινία. Ὅταν ὅμως τὸ σύναμμα πρέπῃ νὰ εἶναι μόνιμον, κατ' ἀνάγκην θὰ γίνῃ τοῦτο δι' ἀμματίσεως κεστρωτῆς ἢ μή. Σ. Ε. Λ

Συνάναγα(ς) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Αἰτωλικοῦ τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 115. Π. Ν. Π.

Συνάναρχος (ὁ). Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως ὁ Θεὸς ὡς αἰώνιος εἶναι ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος, δὲν ἔχει δηλαδὴ ἀρχὴν καὶ τέλος, ἐπειδὴ δὲ ὁ Υἱὸς εἶναι ὁμοούσιος τῷ Πατρί, εἶναι καὶ αὐτὸς ἄναρχος· ὡς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἑπομένως ὁ Υἱὸς εἶναι συνάναρχος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Κ. Ι. Δ.

συναναστρέφομαι, ἀόρ. *συνανεστράφην*· ἀναστρέφομαι, συναντῶμαι, ἔχω συχνὴν ἐπικοινωνίαν καὶ σχέσεις: «συναναστρέφεται ὅποιον κι' ὅποιον».

συναναστροφὴ (ἡ)· ἡ ἐπικοινωνία, αἱ στεναὶ σχέσεις μετά τινος: «συναναστροφὴ μὲ καλοὺς ἀνθρώπους», «ἔχει κακὰς συναναστροφὰς» συναναστρέφεται κακοὺς ἀνθρώπους.

— /*Παιδ.*/ *Συναναστροφὴ* καὶ *ἐμπειρία* εἶναι οἱ δύο κυριώτεροι παράγοντες τῆς ἀγωγῆς· διότι ἐκείνη μὲν συντελεῖ κυρίως εἰς τὴν διάπλασιν τῶν ψυχικῶν διαθέσεων, αὕτη δὲ εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς διανοίας. Οἱ γονεῖς συναναστρεφόμενοι τὰ τέκνα των πρέπει νὰ φέρωνται φιλοστόργως καὶ νὰ παρέχουν ἑαυτοὺς ἀξιομίμητον παράδειγμα· ἀλλ' ἡ συναναστροφὴ αὐτῶν δὲν ἀρκεῖ· πρέπει νὰ πληρωθῇ ἡ ὁρμὴ τῶν παιδίων πρὸς ἐπικοινωνίαν μὲ ὁμήλικας, διότι ἄλλως ἀποβαίνουν ἐγωϊστικά, ὀξύθυμα, ἀπότομα, εὐερέθιστα, μισάνθρωπα, ἀδέξια. Καὶ ἡ μὲν μετὰ συγγενῶν συναναστοφὴ ἀρκεῖ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας· κατόπιν τὸ παιδίον, μεταβαῖνον εἰς τὸ σχολεῖον, πρέπει νὰ τὸ ἀγαπήσῃ καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου συναναστρεφόμενον τοὺς συμμαθητὰς νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἀγαθὰς ψυχικὰς ἰδιότητας, ἰδίως τὰ συμπαθητικὰ συναισθήματα καὶ τὰ κοινωνικά· νὰ συναισθανθῇ ἑαυτὸ ὡς μέλος πειθαρχικὸν τῆς κοινωνίας, εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς ὁποίας πρέπει νὰ συντελέσῃ, ὑποτάσσον τὸν ἐγωϊσμόν του. Ὅσον δὲ ἡ καλὴ συναναστροφὴ ἐξευγενίζει, τόσον ἡ κακὴ βλάπτει καὶ ματαιώνει πᾶσαν ἐπίδρασιν τῶν γονέων, τοῦ σχολείου καὶ αὐτῆς τῆς πολιτείας. Π. Α. Β.

συνανατολὴ (ἡ) [*Ἀρχ. Ἀστρολ.*]· βλ. *παρανατολή*.

συνάνδριον (τὸ) [*Βοτ.*]. Καλεῖται τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ πάντες οἱ στήμονες τοῦ ἄνθους συνενοῦνται, οὕτως ὥστε νὰ φαίνωνται ὅτι ἀποτελοῦσιν ἓν καὶ μόνον φυτικὸν μόριον. Δ. Ν. Π.

συνάνθηρα, ἢ *συνανθῆ* (τὰ) [*Βοτ.*]. Κατηγορία φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονοκοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας, θάμνους ἀναρριχητικοὺς ἢ καὶ δένδρα μὲ ἄνθη διγενῆ καὶ καρποὺς περικλείοντας πλείονα σπέρματα. Δ. Ν. Π.

συνανθηλωτὰ (τά). Καλοῦνται τὰ ἄνθη, τῶν ὁποίων οἱ στήμονες συνενοῦνται κατὰ τοὺς ἀνθῆράς των.

Συνχνιὰ [*Γεωγρ.*]· βλ. *Σινανιά*.

Συνανουβιασταὶ [*Ἀρχ.*]. Θίασος θρησκευτικὸς τῶν λατρῶν τοῦ Ἀνούβιος, ἀπαντῶν ἐν ἐπιγραφαῖς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, τῆς Σμύρνης καὶ ἄλλων μικρασιατικῶν πόλεων. Π. Ν. Π.

συνάντησις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ συναντηθῇ τις, συντυχία, κοιν. *ἀντάμωμα*· || «συνάντησις τῶν ἀντιπάλων» ἀντιμετώπισις ἐχθρική, «συνάντησις ποδοσφαιρικὴ» ποδοσφαιρικὸς ἀγών.

— [*Διεθν.*] Εἰς τὰς διεθνεῖς τῶν κρατῶν σχέσεις παρατηρεῖται ἐνίοτε ὅτι ἡ ἐπικοινωνία τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν καὶ ἡ προσωπικὴ ἐπαφή, ὅσον καὶ ἂν τὸ θέμα, διὰ τὸ ὁποῖον προεκλήθη ἡ τοιαύτη προσέγγισις τούτων, εἶναι σπουδαῖον, στερεῖται ἐξωτερικῆς ἐπισημότητος· εἰς τοιαύτας περιπτώσεις γίνεται λόγος περὶ *συναντήσεως* (réunion) αὐτῶν. Παράδειγμα τοιαύτης συναντήσεως τυγχάνει ἡ ἐν Νίσᾳ τὴν 20 Ἰουλίου 1913 λαβοῦσα χώραν μεταξὺ τῶν πρωθυπουργῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ Σερβίας. Ἐνίοτε ὅμως καὶ συνδιασκέψεις ἀποκαλοῦνται ἁπλῶς συναντήσεις. Οὕτως, ἡ μετὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον συνελθοῦσα συνδιάσκεψις τῶν πρεσβευτῶν ἐν Λονδίνῳ ἀπεκλήθη μετριοφρόνως Réunion des Ambassadeurs, ἤτοι *συνάντησις τῶν πρεσβευτῶν*, εἰς τὰ ἀνταλλαγέντα ὅμως τῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν ἔγγραφα ἀπεκλήθη πολλάκις διὰ τοῦ ἐπισημοτάτου ὀνόματος *πρεσβευτικὴ συνδιάσκεψις* (Conférence des Ambassadeurs) καὶ ὡς τοιαύτη τυγχάνει μᾶλλον γνωστή. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον παράδειγμα συναντήσεως ἀντιπροσώπων διαφόρων κρατῶν ἔχομεν τὴν ἐν Λονδίνῳ κατὰ μῆνα Νοέμβριον 1920 γενομένην, μετὰ τὰς ἑλληνικὰς ἐκλογὰς τῆς 1 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τῶν Ἄγγλων, Γάλλων καὶ Ἰταλῶν ὑπουργῶν. Η. Γ. Κ.

συναντῶ (*—άω*), ἀόρ. *συνήντησα—συνηντήθην*· ἀπαντῶ, συναπαντῶ, ἀνταμώνω: «τὸν συνήντησα καθ' ὁδόν».

Συναξάριον (τό). Βιβλίον ἐκκλησιαστικὸν περιέχον βίους ἁγίων. Ἐπειδὴ κατὰ τὰς καλουμένας *συνάξεις*, ἤτοι συναθροίσεις, τῶν Χριστιανῶν ἐν τοῖς ναοῖς πρὸς ἑορτασμὸν τῆς μνήμης ἁγίου τινὸς ἀνεγινώσκετο καὶ ὁ βίος τοῦ ἁγίου, ὠνομάσθη συναξάριον αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀνάγνωσμα, ὡς λ. χ. συναξάριον τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ βιβλίον τὸ περιέχον τοιαῦτα ἀναγνώσματα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὰ συναξάρια περιεῖχον βίους μαρτύρων τῆς πίστεως, ἔπειτα δὲ περιελήφθησαν ἐν αὐτοῖς καὶ αἱ ἑορταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου, μνῆμαι ἀγγέλων καὶ ἱερῶν προσώπων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀποστόλων, ὁσίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, κτιτόρων ἢ ἀνακαινιστῶν ναῶν, βασιλέων καὶ ἀρχιερέων διαπρεψάντων ἐν πίστει καὶ ἀγαθοεργίᾳ, συνόδων, ἀνακομιδῆς ἢ εὑρέσεως ἱερῶν λειψάνων, εἰκόνων κ. τ. τ., μνῆμαι διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν γεγονότων (ἐγκαινίων ναῶν ἢ θυρανοιξίων, φωτοδρομίων κ. τ. τ.), λυπηρῶν συμβάντων (σεισμῶν, λοιμῶν, ἐμπρησμῶν κ. τ. τ.) καὶ τέλος ψυχωφελεῖς διηγήσεις. Λογοτεχνικῶς δ' ἐξεταζόμενα τὰ συναξάρια εἶναι *ἐγκώμια* (λόγοι, ὁμιλίαι), ἐν οἷς ἐπὶ τὸ ρητορικώτερον γίνεται ἡ ἀφήγησις τῶν κατὰ τοὺς ἁγίους καὶ καθόλου τῶν ἑορτῶν, καὶ *βίοι*, ἐν οἷς ἐκτίθενται ἐν καθαρῶς διηγηματικῇ μορφῇ ἡ ἱστορία τοῦ ἁγίου καὶ καθόλου τῆς ἑορτῆς. Ἐκ τῶν βίων δὲ πάλιν ἄλλοι μὲν εἶναι ἱστορικώτεροι, ἄλλοι δὲ δημωδέστεροι, περὶ τὰ θαύματα ἰδίᾳ διατρίβοντες, καὶ ἄλλοι συνοπτικώτεροι πρὸς λειτουργικὴν χρῆσιν. Καὶ ἔχουσι μὲν κύριον σκοπὸν τὰ συναξάρια τὸν ἐποικοδομητικόν, γραφέντα πρὸς ἐξύμνησιν τῶν ἡρώων τῆς πίστεως καὶ τῶν ἄλλων ἑορτῶν, ἐπειδὴ δὲ περιέχουσι ποικίλας θεολογικάς, ἱστορικάς, γεωγραφικάς, γλωσσικάς, λαογραφικὰς καὶ κοινωνιολογικὰς γνώσεις καὶ πολλαχῶς διαφωτίζουσι τὸν βυζαντινὸν πολιτισμόν, εἵλκυσαν κατὰ τοὺς τελευταίους ἰδίᾳ χρόνους σύντονον τὴν προσοχὴν διαπρεπῶν θεολόγων, φιλολόγων καὶ ἱστορικῶν, πλεῖστα δὲ σπουδαῖα συγγράμματα συνεγράφησαν καὶ εἰδικὰ περιοδικὰ ἐκδίδονται, ἀναφερόμενα εἰς τὰ συναξάρια, ὧν βρίθουσιν αἱ βιβλιοθῆκαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Τὸ ἀρχαιότερον δὲ τῶν συναξαρίων φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ τοῦ Συμεὼν τοῦ μεταφράστου, ἔπειτα τὸ «Βασιλειανόν», ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Β', ὅστις, κατά τινα παράδοσιν, διέταξε τὴν συγγραφὴν αὐτοῦ, καὶ τρίτον τὸ καλούμενον Σιρμονδιανόν, ἐκ τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτὸ Γάλλου ἰησουΐτου Σιρμόνδη (1559—1651). Τὸ Βασιλειανὸν διεσκεύασεν ὁ διάκονος Μαυρίκιος ἴσως κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, τὴν διασκευὴν δὲ ταύτην συμπληρώσας καὶ εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν μεταφράσας ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1607 ὁ Μάξιμος Μαργούνιος, ἐπιγράψας «Συναξάρια». Δευτέραν δὲ μετάφρασιν τοῦ Μαυρικίου μετὰ προσθηκῶν καὶ βελτιώσεων ἐξέδωκε Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ἐν Βενετίᾳ τῷ 1819, ἐπιγράψας «Συναξαριστήν», ὅστις ἀνετυπώθη τρὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει (1842), Ζακύνθῳ (1868) καὶ Ἀθήναις (1868). Τῷ 1788 ἐξεδόθη ἐν Ῥώμῃ τὸ «Calendarium Ecclesiae Constantinopolitanae» ὑπὸ Στεφάνου Morcelli. Ὑπὸ Κ. Δουκάκη ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις (1889—1897) ὁ «Μέγας Συναξαριστὴς» εἰς 14 τόμους, ὧν οἱ 12 περιέχουσι τὰς ἑορτὰς τῶν Μηναίων, οἱ δὲ ἄλλοι τὰς τοῦ Τριῳδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου. Τῷ 1899 ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Μ. Γεδεὼν τὸ «Βυζαντινὸν ἑορτολόγιον», περιέχον τὰς μνήμας τῶν ἀπὸ τοῦ Δ' μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἑορταζομένων ἁγίων ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τέλος δὲ τῷ 1902 ἐξεδόθη ἐν Βρυξέλλαις ὑπὸ Delehaye τὸ Σιρμονδιανὸν Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae, πληρέστερον τῶν ἄλλων καὶ ἀκριβέστερον. Ε. Γ. Π.

—**«Συναξάρι *τοῦ τιμημένου γαδάρου*».** Σατιρικὸν ποίημα τῆς δημώδους μεσαιωνικῆς λογοτεχνίας, γραφὲν κατὰ τὰ μέσα περίπου τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἔν τινι τῶν Ἰονίων νήσων ἢ ἐν Κρήτῃ πιθανώτερον. Ἀποτελεῖται ἐκ 393 ἀνομοιοκαταλήκτων πολιτικῶν στίχων. Διεσώθη καὶ πληρεστέρα παραλλαγή του, μεταγενεστέρα κατὰ ἕνα περίπου αἰῶνα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Γαδάρου, λύκου κι' ἀλουποῦς διήγησις ὡραία», ἀποτελουμένη ἐκ 540, ὁμοιοκαταλήκτων ἐνταῦθα, πολιτικῶν στίχων. Ἡ γλῶσσά του εἶναι ἡ συνήθης δημώδης τῶν μεσαιωνικῶν δημοτικῶν κειμένων, βρίθει ὅμως ξενισμῶν καὶ μάλιστα ἰταλικῶν λέξεων. Ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος εἶναι ἡ ματαίωσις τῆς ἀποπείρας τοῦ λύκου καὶ τῆς ἀλώπεκος πρὸς καταβρόχθισιν τοῦ ὄνου. Ἐπὶ πλοίου ἐξομολογεῖται ἕκαστος τῶν τριῶν ταξιδιωτῶν τὰ ἁμαρτήματά του, ἀλλ' ἐνῷ οἱ δύο συνωμόται λαμβάνουν ἄφεσιν, ὁ ὄνος καταδικάζεται εἰς θάνατον. Διὰ πανουργίας ὅμως ἀπορρίπτει ἀμφοτέρους εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ ποίημα κατακλείεται μὲ ἐγκώμιον πρὸς τὸν νικητὴν ὄνον. Ἡ ὑπόθεσις, οἱ ἥρωες καὶ αἱ βασικαὶ λεπτομέρειαι τοῦ ποιήματος εἶναι κοιναὶ πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν μυθογραφίαν τῶν δυτικῶν λαῶν, ὅθεν πιστεύεται ὅτι μετηνέχθη. Ὁ ἀρχικὸς ὅμως πυρὴν εἶναι γνησίως ἑλλη-

Digitized by Google

νικός. Ἐξεδόθη ὑπὸ W. Wagner (Carmina, σ. 112—123), ἡ δὲ παραλλαγὴ ὑπὸ J. Grimm. Γ. Μ. Β.

συναξαριστὴς (ὁ). Οὕτω καλεῖται ὁ συγγραφεὺς ἑνὸς ἢ πλειόνων βίων ἁγίων καὶ ὁ συλλογεὺς τοιούτων βίων καὶ ὁ συγγραφεὺς ἅμα καὶ συλλογεύς, καὶ τέλος αὐτὸ τοῦτο τὸ βιβλίον τὸ περιέχον τοιούτους βίους, τὰ *συναξάρια*. Ὡς πηγαὶ δὲ τῶν συναξαριστῶν ἐχρησίμευσαν παλαιὰ μαρτυρολόγια ἤδη ἀπὸ τοῦ Β´ αἰῶνος (μαρτύριον Πολυκάρπου Σμύρνης, τῶν ἐν Λυὼν καὶ Βιέννῃ τῆς Γαλλίας μαρτύρων κλπ.), βιογραφίαι ἁγίων ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων (Ἀθανασίου, Γρηγορίου, Βασιλείου, Χρυσοστόμου, Εὐσεβίου, Θεοδωρήτου κτλ.), τυπικὰ ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων, ἡμερολόγια καὶ μικρὰ συναξάρια (calendaria) κτλ. Συγγραφεῖς δὲ τοιούτων συναξαρίων καὶ συλλογεῖς ἀπὸ τοῦ Β´ αἰῶνος μέχρι τῆς σήμερον εἶναι πάμπολλοι, ὧν γνωστότεροι εἶναι Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης, Ἰωάννης ὁ Μόσχος, Σωφρόνιος ὁ Ἱεροσολύμων, Λεόντιος ὁ Νεαπόλεως, Ἐπιφάνιος ὁ μοναχός, Συμεὼν ὁ μεταφράστης, Ἰωάννης ὁ Μακρόπους, Νικήτας ὁ Στηθᾶτος, Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος, Γρηγόριος ὁ Κύπριος, Κωνσταντῖνος ὁ Ἀκροπολίτης, Νικηφόρος Γρηγορᾶς, Φιλόθεος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, Ἀνδρέας ὁ Χῖος κτλ. Ἀπὸ δὲ τῆς ἁλώσεως καὶ ἑξῆς οἱ συναξαρισταὶ ἰδίᾳ τῶν νεομαρτύρων εἶναι πλεῖστοι, ὡς Ἰουστῖνος ὁ Δεκαδύος, Παχώμιος Ρουσᾶνος, Δαμασκηνὸς ὁ Στουδίτης, Νικόλαος Μαλαξός, Μελέτιος Συρίγος, Ἰωάννης Καρυοφύλλης, Καισάριος Δαπόντες, Μακάριος Νοταρᾶς, Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης κλπ. Ἡ πληρεστάτη ἔκδοσις συναξαρίων εἶναι τὰ ἀπὸ τοῦ 1643 μέχρι τῆς σήμερον ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῶν Βολλανδιστῶν Acta Sanctorum, ὧν ἔχουσιν ἐκδοθῆ οἱ βίοι τῶν ἁγίων 11 μηνῶν, ὑπολείπονται δ᾽ εἰσέτι οἱ τοῦ Δεκεμβρίου. Ἐπίσης τὰ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐκδιδόμενα ἀπὸ τοῦ 1882 Analecta Bollandiana περιέχουσι πολλοὺς βίους ἁγίων καὶ πραγματείας ἁγιολογικοῦ περιεχομένου. Ἡ Bibliotheca Hagiographica graeca (1909), ἡ Bibliotheca Hagiographica Latina (1911) καὶ ἡ Bibliotheca Hagiographica Orientalis (1910), ὑπὸ τῶν Βολλανδιστῶν καὶ αὗται ἐκδοθεῖσαι, περιέχουσι τὰ ὀνόματα τῶν γνωστῶν συγγραφέων συναξαρίων τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδεδομένων. Βίους νεομαρτύρων περιέχει τὸ «Νέον Λειμωνάριον» ἐν Βενετίᾳ 1819 καὶ τὸ «Νέον Μαρτυρολόγιον» ἐν Βενετίᾳ 1799, τὰς δὲ ἀκολουθίας αὐτῶν, ὑπὸ πολλῶν ἐκδοθείσας, ἀναγράφει ὁ Petit ἐν τῇ Bibliographie des Acolouthies Grecques (Bruxelles 1926). Πλεῖστοι δὲ βίοι ἁγίων εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτοι. Ε. Γ. Π.

σύναξις,—*εως* (ἡ)· συναγωγή, συνάθροισις· || ἐκκλησιαστικὸς ἑορτασμός: «σύναξις ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ» κατ᾽ ἀκρίβειαν σύναξις τῶν πιστῶν ἐπὶ ἑορτασμῷ, οἱονεὶ πανήγυρις.

— *[Λειτουργ.]* Καλεῖται *σύναξις* ἡ συνάθροισις τῶν πιστῶν πρὸς τιμὴν ἱεροῦ τινος προσώπου. Συνήθως τὴν ἑπομένην ἡμέραν μεγάλων ἑορτῶν ἑορτάζονται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ τὰ πρόσωπα τὰ λαβόντα ἐνεργὸν μέρος κατ᾽ αὐτάς. Οὕτω π. χ. μετὰ τὰ Θεοφάνια (6 Ἰανουαρίου), καθ᾽ ἃ ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν βάπτισιν τοῦ Χριστοῦ, ἑορτάζεται ἡ σύναξις τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (7 Ἰανουαρίου) καὶ μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων (25 Δεκεμβρίου) ἡ σύναξις τῆς Θεοτόκου (26 Δεκεμβρίου). Κ. Ι. Δ.

— **Σύναξις *ἱερά*.** Καλοῦνται αἱ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει συνεδρίαι τῆς ἱερᾶς κοινότητος. Κ. Μ. Ρ.

— **Σύναξις *Θεοτόκου*.** Ἡ ἑορτὴ ἣν ἄγει ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία τὴν ἑπομένην ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων (βλ. λ. *σύναξις*). Κ. Ι. Δ.

— **Σύναξις *πρεσβυτέρων*.** Σύνδεσμος ἐγγάμων κληρικῶν, ἱδρυθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1870 καὶ σκοπῶν: α´) τὴν ἵδρυσιν κατηχητικῶν σχολείων καὶ β´) τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τοῦ ἐγγάμου κλήρου διὰ τῆς παιδεύσεως τῶν τέκνων αὐτῶν θεολογικῶς καὶ τῆς περιθάλψεως αὐτῶν λόγῳ γήρατος ἢ ἀνιάτου ἀσθενείας, ὡς καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατόν των. Ὁ σύνδεσμος οὗτος εὐθὺς μετὰ τὴν σύστασίν του προσείλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ ἐκτίμησιν τῆς κοινωνίας τῶν Ἀθηνῶν, ἐπίλεκτα μέλη τῆς ὁποίας ἐνεγράφησαν ἐπίτιμα μέλη αὐτοῦ, ὁ δὲ τότε μητροπολίτης Ἀθηνῶν Θεόφιλος δι᾽ ἐγγράφου αὐτοῦ (τῇ 7 Νοεμβρίου 1870) ἀνεγνώρισεν αὐτόν. Ἡ «Σύναξις τῶν πρεσβυτέρων» ὀλίγον μετὰ τὴν σύστασίν της ἵδρυσε, τῇ βοηθείᾳ καὶ λαϊκῶν, κατηχητικὰ σχολεῖα εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς, ἡ ἐργασία τῶν ὁποίων ἐξετιμήθη παρὰ πάντων. Οἱ ἄγαμοι ὅμως κληρικοί, οἱ μὴ περιληφθέντες ἐν τῇ συνάξει, ἐκίνησαν πάντα λίθον πρὸς διάλυσιν αὐτῆς, τέλος δὲ ἔπεισαν διὰ ῥαδιουργιῶν καὶ ψευδῶν κατηγοριῶν τὸν γέροντα μητροπολίτην Ἀθηνῶν Θεόφιλον νὰ διαλύσῃ αὐτήν, «ὡς ἀντιπειθαρχικὴν καὶ ὕποπτον». Ἡ ἐκ λαϊκῶν ἐπιτροπή, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Παῦλον Καλλιγᾶν, προσεπάθησε νὰ διαφωτίσῃ καὶ μεταπείσῃ τὸν Θεόφιλον ἀλλ᾽ εἰς μάτην. Κ. Ι. Δ.

Σύναος, ἢ ***Συναὸς*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμένη εἰς τὴν δυτικὴν ἄκραν τῆς Ἀββαΐτιδος Φρυγίας, πρὸς Ν. τῆς ὁμωνύμου λίμνης καὶ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Μακέστου ποταμοῦ (Σιμὰβ-σοῦ). Ὁ κάτοικος *Συναείτης*. Κατὰ τὸν ΣΤ´ αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 22 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Φρυγίας Καπατιανῆς, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἱεραπόλεως. Σῴζονται αὐτοκρατορικὰ νομίσματα αὐτῆς ἀπὸ Νέρωνος μέχρι Φαυστίνης τῆς νεωτέρας. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται εἰς τὴν νῦν *Σιμάβ*, ἐν τῷ σαντζακίῳ Κιουταχείας. Α. Θ. Σ.

— **Σύναος, *Συναός,*** ἢ ***Σινναὸς*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Φρυγίᾳ, ἐκτεινομένη παραλλήλως τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Τήμνου (Ντεμιρτζῆ - ντάγ). Ἔχει μέγιστον μῆκος περὶ τὰ 13 χλμ. καὶ πλάτος 5—6, εἶναι δὲ πλουσιωτάτη εἰς ἰχθῦς. Τὰ πέριξ ὅμως αὐτῆς εἶναι ἑλώδη. Διασχίζεται ὑπὸ τοῦ Μακέστου ἐξ Α. πρὸς Δ., ὅστις κατὰ τὴν ἔξοδόν του σχηματίζει ὁρμητικώτατον καταρράκτην. Σήμερον καλεῖται *Σιμὰβγκιολοῦ*. Α. Θ. Σ.

συναπάντημα (τό)· ἀπάντημα, συνάντησις· || ὅ,τι τις συναντᾷ: «κακὸ συναπάντημα».

—*[Λαογρ.]* Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀποδίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὰ *συναπαντήματα*, εἰς τὰς συναντήσεις δηλαδὴ προσώπων ἢ ἀντικειμένων ἐν τῇ ὁδῷ καθ᾽ ὡρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ καθ᾽ ὡρισμένας κρισίμους στιγμὰς τοῦ βίου, ὁπότε ἐπιχειρεῖται ἔργον σημαντικὸν δυνάμενον καὶ ν᾽ ἀποτύχῃ (ἀποδημία, ἀνάληψις ἐργασίας κλπ.). Οὕτω π. χ. ἡ συνάντησις, κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οἰκίας τὴν πρωΐαν, ἱερέως ἢ μοναχοῦ ἢ γυναικὸς μὲ κενὰς ὑδρίας ἢ νεκροφόρου καὶ ἄλλων πραγμάτων ἢ προσώπων, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἀπαίσια, ἐκλαμβάνεται ὡς προάγγελος κακῆς ἐκβάσεως τῶν ὑποθέσεων τῆς ἡμέρας, ἀποτυχίας καὶ «γρουσουζιᾶς». Κατὰ τὰς ἀποδημίας κακὸς οἰωνὸς θεωρεῖται, ὅταν κόπτεται ὁ δρόμος τοῦ ἀποδημοῦντος ὑπὸ ἁμάξης ἢ φορτωμένου ζῴου διερχομένου ἔμπροσθέν του καὶ ἀναγκάζοντος αὐτὸν νὰ σταματήσῃ, κατὰ μεταφορὰν τοῦ ἐμποδίου εἰς τὰς μελλούσας ἐνεργείας του. Ἰδίως κακὸς οἰωνὸς θωρεῖται νὰ διέλθῃ ἔμπροσθεν τοῦ ἀποδημοῦντος λαγωός, πιθανῶς ὡς συμβολίζων δειλίαν ἀντικειμένην πρὸς τὰς ἰδιότητας, ἃς δέον ν᾽ ἀναπτύξῃ ὁ ἀποδημῶν. Κακὸς οἰωνὸς θεωρεῖται, κατὰ μεταφορὰν εἰς τὰ ἐμπόδια τῶν μελλουσῶν ἐνεργειῶν, τὸ νὰ προσκόψῃ τὸ ζῷον τοῦ ἀποδημοῦντος, ἰδίως ὅταν τοῦτο εἶναι ἡμίονος. Αἱ περὶ κακῶν ἢ καλῶν συναπαντημάτων δοξασίαι ὀφείλονται προφανῶς εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι πολλάκις παρετηρήθη κατόπιν τοιούτων συναπαντημάτων ἀποτυχία ἢ ἐπιτυχία ἀναλόγως, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν συνήθη εἰς τοὺς λαοὺς συλλογιστικὴν μέθοδον, ἀπεδόθη εἰς τὰ συναπαντήματα, ἀφοῦ ἐπῆλθε κατόπιν τούτων καὶ συνεδέθη πρὸς αὐτὰ ὡς αἰτιατὸν πρὸς αἴτιον. Θ. Π.

συναπαντῶ· ἀπαντῶ, συναντῶ.

συναπαρτίζω· ἀπαρτίζω, συντελῶ ἄρτιον τι, ἀποτελῶ: «συναπαρτίζω συλλογήν».

συναπάρτισμα (τό)· τὸ ἀπαρτισθέν, σύνολόν τι ἄρτιον.

συναποθνήσκω· ἀποθνήσκω μετά τινος, συγχρόνως: «μετὰ τοῦ σώματος δὲν συναποθνήσκει ἡ ψυχή».

συναπτάζη, ἢ ***συναπτάση*** (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ἐμουλσίνη*.

συναπτὴ (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις σειρὰ συντομωτάτων εὐχῶν συνημμένων πρὸς ἀλλήλας καὶ ἀποτελουσῶν ἓν ὅλον. Διακρίνεται ἡ *μεγάλη συναπτή*, ἀρχομένη διὰ τοῦ «Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν», τῆς *μικρᾶς*, ἀρχομένης διὰ τοῦ «Ἔτι καὶ ἔτι τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν». Αἱ συναπταὶ καλοῦνται καὶ *διακονικά*, ὡς ὑπὸ τοῦ διακόνου, ὅταν οὗτος μετέχῃ τῆς θείας ἀκολουθίας, ἀπαγγελλόμεναι, καὶ *εἰρηνικά*, ὡς ἀρχόμεναι διὰ τοῦ «Ἐν εἰρήνῃ». Κ. Ι. Δ.

συναπτίδαι (οἱ) (Synaptidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ὁλοθουρίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀπόδων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ μετρίου ἢ καὶ μεγάλου μεγέθους θαλασσίων ζῴων, ἀπαντώντων κυρίως εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Γνωστότερα γένη εἶναι ὁ *μυριότριχος*, ὁ *συναπτός*, ὁ *χειροδότης*, κτλ. Δ. Ν. Π.

συναπτός, —*ή,* —*όν*· συνημμένος, συνεχής: «ἐσπούδασεν ἐπὶ πέντε συναπτὰ ἔτη».

συναπτὸς (ὁ) (Synaptus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ὁλοθουρίων ἀπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *συναπτιδῶν*, περιλαμβάνον ὁλοθούρια μὲ σῶμα τελείως κυλινδρικόν, ἐπίμηκες, σκωληκοειδές, τελείως ἄμοιρον ποδῶν, μὲ στόμα περιβαλλόμενον ὑπὸ χειλικῶν προσακτρίδων κλαδωδῶς διατεταγμένων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι *συναπτὸς ὁ δακτυλιωτὸς* (Synaptus annelatus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, ἔχει μῆκος 0,20 μ. περίπου, ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰ βάθη καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Δ. Ν. Π.

συνάπτουρος (ὁ) (Synapturus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνακανθίνων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πλευρονηκτιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν τῶν ἀπαντώντων εἰς τὴν Μεσόγειον εἶναι ὁ *συνάπτουρος ὁ γραμμωτὸς* (Synapturus striatus), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος καὶ σῶμα παρεμφερὲς πρὸς τὸ τοῦ ἰχθύος. Δ. Ν. Π.

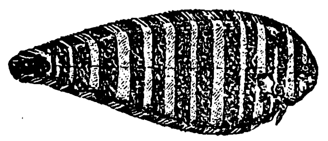

Συνάπτουρος ὁ γραμμωτός.

συνάπτω, ἀόρ. *συνῆψα—συνήφθην*, παθ. μετχ. *συνημμένος*· συνδέω, συναρμόζω, συνήθ. μεταφ.: «συνάπτω φιλίαν, — γνωριμίαν, — σχέσεις» συνδέομαι διὰ φιλίας κλπ., «συνάπτω μάχην» μάχομαι, «συνάπτω γάμον» νυμφεύομαι, «συνάπτω χρέη,—δάνειον» δανείζομαι· || *συνημμένος,* —*η,* —*ον*· προσηρτημένος, προσκεκολλημένος: «τὰ συνημμένα μετὰ τῆς ἀναφορᾶς ἔγγραφα».—Ἐπίρρ. ***συνημμένως***.

Συναράδες *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τῆς ὁμωνύμου νήσου καὶ νομοῦ. Κάτ. (1928) 1.646. Κεῖται ἐγγὺς τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου καὶ πρὸς ΝΔ. τῆς πρωτευούσης. Παράγει οἶνον, ἔλαιον καὶ γεώμηλα καὶ ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον, δημοτικὸν σχολεῖον, εἰρηνοδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, ἀστυνομικὸν τμῆμα καὶ φιλαρμονικὸν σύλλογον. — Π.

συναρθρῶ (—*όω*), ἀόρ. *συνήρθρωσα*· συνδέω δι᾽ ἀρθρώσεως, συναρμόζω, συναρμολογῶ.

συνάρθρωσις, —*εως* (ἡ) *[Ἀνατομ.]*. Τὸ ἀρχικὸν εἶδος τῆς συντάξεως ἢ τῆς ἀρθρώσεως τῶν ὀστῶν. Κατὰ τὴν συνάρθρωσιν ὁ τὰ ὀστᾶ συνδέων ἱστὸς πληροῖ τὸ μεταξὺ τῶν συντασσομένων ὀστῶν διάστημα οὕτως, ὥστε κενὸς χῶρος μεταξὺ αὐτῶν δὲν καταλείπεται καὶ οὔτε τὰ πέρατα τῶν ὀστῶν ἅπτονται ἀλλήλων. Κατ᾽ αὐτὴν οὐδεμία ἢ ἀμυδρά τις συμβαίνει κίνησις. Διαιρεῖται δέ: 1) εἰς *συνδέσμωσιν*, καθ᾽ ἣν τὰ συντασσόμενα ὀστᾶ συνδέονται διὰ κολλογόνου οὐσίας καὶ ἧς παραλλαγὴ εἶναι ἡ *ῥαφή*· 2) εἰς *συγχόνδρωσιν*, καθ᾽ ἣν τὰ συνδεόμενα ὀστᾶ συνάπτονται διὰ χόνδρου· καὶ 3) εἰς *συνοστέωσιν*, παραγομένην ἐκ τῆς ὀστεώσεως τοῦ χόνδρου τούτου. Ι. Π.

συναρίθμησις, —*εως* (ἡ)· τὸ συναριθμεῖν, μεθ᾽ ἑτέρου ἀρίθμησις· || συγκαταρίθμησις, συνυπολογισμός.

συναριθμῶ (—*έω*)· ἀριθμῶ μετ᾽ ἄλλου· || συγκαταριθμῶ, συνυπολογίζω.

συναρμένη (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πολυγόνου τὸ ἱππουριδοειδές*.

συναρμογὴ (ἡ)· τὸ συναρμόζειν, προσαρμογή, συνάρθρωσις, συναρμολόγησις, οἷον δύο σωμάτων.

—*[Σιδηρ.]* Βλ. *σιδηρόδρομοι* (τ. ΚΑ´, σ. 774 καὶ πίνακα εἰς σ. 785).

συναρμόζουσα *ἐξίσωσις* *[Μαθηματ.]*. Δοθεισῶν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων, λέγεται *συναρμόζουσα* ἡ ἐξίσωσις ἡ ἀληθεύουσα ὅταν αἱ δοθεῖσαι ἔχωσι κοινήν τινα λύσιν. Τῶν ἐξισώσεων π. χ.

$$cx^2+bx+a=0$$
$$x^3=1$$

συναρμόζουσα εἶναι ἡ:

$$a^3+b^3+c^3-3abc=0$$

ἥτις, συνδέουσα τοὺς συντελεστὰς τῆς πρώτης, ἀληθεύει, ὅταν ἡ πρώτη ἔχῃ ῥίζαν λύσιν τινὰ τῆς δευτέρας. Ὁ Ἄγγλος μαθηματικὸς Sylvester ἔδωκε μέθοδον εὑρέσεως τῆς συναρμοζούσης οἱωνδήποτε ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων μὲ μίαν ἄγνωστον, ὡς ἑξῆς: Ἔστωσαν αἱ ἐξισώσεις:

$$a_0 x^{\mu} + a_1 x^{\mu-1} + \dots a_{\mu} = 0$$
$$b_0 x^{\nu} + b_1 x^{\nu-1} + \dots b_{\nu} = 0$$

σχηματίζομεν ἐκ τῶν συντελεστῶν τῶν ἐξισώσεων τούτων τὴν κάτωθι ὁρίζουσαν (μ+ν) βαθμοῦ:

$$\begin{vmatrix} a_0 & a_1 & a_2 & \dots & a_{\mu} & 0 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & a_0 & a_1 & \dots & a_{\mu-1} & a_{\mu} & 0 & \dots & 0 \\ \dots & & & & & & & & \\ \dots & & & & & & & & a_{\mu} \\ b_0 & b_1 & \dots & b_{\nu} & 0 & \dots & & & 0 \\ 0 & b_0 & \dots & & b_{\nu} & 0 & \dots & & 0 \\ \dots & & & & & & & & \\ 0 & 0 & \dots & b_0 & \dots & & & & b_{\nu} \end{vmatrix}$$

ἡ ὁρίζουσα αὕτη ἐξισουμένη τῷ μηδενὶ δίδει τὴν συναρμόζουσαν τῶν δοθεισῶν ἐξισώσεων. Ν. Ε. Γ.

Digitized by Google

συναρμόζω, *ἀόρ.* *συνήρμοσα—συνηρμόσθην*, παθ. μετχ. *συνηρμοσμένος*· συναρθρῶ, συνενώνω, συναρμολογῶ, συνδέω ἀκριβῶς, δημοτ. *συνταιριάζω*.

συναρμολόγημα (τό)· τὸ συνηρμολογημένον, συνηρθρωμένον, ἓν ὅλον ἐκ πολλῶν τινων ἀποτελούμενον.

συναρμολόγησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συναρμολογεῖν, συνάρθρωσις.

— *Τεχνολ.] Συναρμολόγησις* ἢ *συναρμογὴ* (γαλλ. assemblage, montage, ἐνίοτε ἁπλῶς *ἁρμολόγησις*, *ἁρμογή*, κοιν. *στήσιμον*) εἶναι τὸ σύνολον τῶν πράξεων, δι' ὧν συντίθεται ἀντικείμενον ἢ κατασκευὴ ἐκ τῶν μερικῶν τεμαχίων, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται. Ὁ ὅρος ἐφαρμόζεται προκειμένου περὶ λαξευτῶν, λιθίνων, μαρμαρίνων κτλ. κατασκευῶν, περὶ ξυλίνων ἢ μεταλλίνων κατασκευῶν (στεγῶν, συμπηγμάτων, σκελετῶν οἰκημάτων, γεφυρῶν, πλοίων κτλ.), μηχανῶν, ἀντικειμένων ἐκ πάσης ὕλης κτλ. Ἡ συναρμολόγησις ἀπαιτεῖ τὴν προπαρασκευὴν τῶν τεμαχίων, ἅτινα ὑφίστανται τὴν ἀπαιτουμένην κατεργασίαν συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς λιθοτομίας, ξυλουργικῆς, μεταλλοτεχνίας κτλ. θεσπιζόμενα. Ταῦτα συναρμόζονται καὶ συνδέονται εἰς ἓν ἢ περισσότερα σύνολα ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν, βοηθουμένων διὰ καταλλήλων ἐργαλείων, ἐργαλειομηχανῶν, μηχανημάτων, μέσων ἄρσεως καὶ μεταφορᾶς. Συναρμογῆς ὑπάρχουσι δύο τρόποι διάφοροι: ὁ μὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως μᾶλλον ἐκ τοῦ προχείρου καὶ τῶν ἐνόντων καὶ τῆς δεξιοτεχνίας τῶν ἐκτελεστῶν, ὁ δὲ ἄλλος στηρίζεται ἐπὶ ἐκτελέσεως προκυπτούσης ἐξ ἐσχεδιασμένης προπαρασκευῆς τῆς ἐργασίας καὶ τῶν μέσων πραγματοποιήσεως αὐτῆς. Κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον ἕκαστον πρόβλημα κατασκευῆς ἀντικειμένων ὑπολαμβάνεται ὥς τι μεμονωμένον καὶ ὁ ἐκτελῶν κατασκευάζει τὰ ἀπαρτίζοντα τὸ ἀντικείμενον τεμάχια μὲ διαστάσεις καθωρισμένας ἐκ τῶν προτέρων κατὰ προσέγγισιν ἀρκετὰ χαλαρὰν καὶ πραγματοποιουμένην κατὰ τὴν κατασκευὴν ἐπίσης ἐπὶ τῇ βάσει χονδροειδῶν σχετικῶς μετρήσεων (ἐργασία μὲ τὸ μάτι, γαλλ. règle du pouce et de l'oeil, ἀγγλ. eye and shumb practice). Ὅταν ἑτοιμασθῶσιν οὕτω τὰ στοιχειώδη μέρη τοῦ συνόλου, εἰδικοὶ τεχνῖται, καλούμενοι *ἐφαρμοσταὶ* (ajusteurs) καὶ ἔχοντες πρὸς τοῦτο εἰδικὴν δεξιότητα, προβαίνουσιν, ὡπλισμένοι διὰ καταλλήλων ἐργαλείων, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν τεμαχίων πρὸς ἄλληλα, κόπτοντες, πελεκίζοντες, ἀποξέοντες, ῥινίζοντες, λειαίνοντες τὰς ἐπιφανείας, μέχρις οὗ ἐφαρμόσωσι πρὸς ἀλλήλας μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης εἰς ἑκάστην περίπτωσιν ἀκριβείας καὶ στερεότητος. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην εἶναι προφανὲς ὅτι αἱ ἀρχικαὶ διαστάσεις τῶν στοιχειωδῶν τεμαχίων ὑφίστανται μεταβολάς, καὶ ὅτι εἰς ὁμοειδῆ ἀντικείμενα εἶναι ἀρκετὰ διάφοροι ἀλλήλων. Ἐν περιπτώσει ἀντικαταστάσεως λόγῳ φθορᾶς ἢ ἐπισκευῆς τεμαχίου τινός, εἶναι ἀνάγκη τὸ νέον τεμάχιον νὰ ἐφαρμοσθῇ ὡς ἄνω ἐκ νέου. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ αἱ διαστάσεις τῶν ὁμοειδῶν τελικῶς ἀντικειμένων διαφέρουσιν ἀλλήλων καὶ ταῦτα εἶναι κατὰ προσέγγισιν μόνον παραβλητὰ πρὸς ἄλληλα. Ἡ ἀνωτέρω μέθοδος χρησιμοποιεῖται πάντοτε εἰς χειροτεχνήματα κοινὰ ἢ ἀνωτέρας τέχνης κλπ.

Εἰς πλείστας κατασκευὰς ὅμως ἡ μέθοδος αὕτη τείνει νὰ ἀντικατασταθῇ τελείως ὑπὸ τῆς δευτέρας, ἰδίως προκειμένου περὶ πληθοπαραγωγῆς ἢ κατασκευῆς ἐν σειρᾷ (production en masse, ou en série) καὶ κατασκευῆς ἀκριβείας, ἥτις ἤδη συμπίπτει πολλάκις μετὰ τῆς κατασκευῆς ἐν σειρᾷ, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἄλλοτε ἰσχύουσαν πεποίθησιν ὅτι παραγωγὴ ἐν σειρᾷ εἶναί τι ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν παραγωγὴν ἀκριβείας. Ἡ παραγωγὴ ἐν σειρᾷ καθίσταται δυνατὴ καὶ βιώσιμος μόνον ὅταν συνδυάζεται μετὰ καλῆς ποιότητος ὑλῶν καὶ ἀκριβείας τῶν διαστάσεων. Εἰς τὰς κατασκευὰς ταύτας ἐφαρμόζονται αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐναλλαγῆς (interchangeabilité) τῶν ὁμοίων τεμαχίων, ὡς καὶ τῆς ἁπλοποιήσεως, τυποποιήσεως καὶ προτυποποιήσεως. Αἱ ἀρχαὶ αὗται στηρίζονται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν μηχανῶν πρὸς ἐκτέλεσιν κατεργασιῶν ἀκριβείας καὶ εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γεωμετρικῶν, φυσικῶν, χημικῶν καὶ τεχνικῶν ἐπιστημονικῶν ἐν γένει γνώσεων ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων προϊσταμένων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἐπιστατῶν καὶ τεχνιτῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τούτων γίνεται ὁ προσδιορισμὸς τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ὑφῆς καὶ τῆς μορφῆς ἑκάστου τεμαχίου, ἤτοι τῆς συνθέσεως καὶ ποιότητος τῶν ὑλικῶν καὶ τῶν διαστάσεων τῶν τεμαχίων, καθορίζεται δὲ καὶ ὁ τρόπος ἐλέγχου αὐτῶν. Καθορίζεται καὶ ἡ ἀνοχή, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐπιτρέπεται νὰ κυμαίνωνται τὰ χαρακτηριστικά. Ἡ γραμμικὴ ἀνοχὴ ἢ περιθώριον, π. χ. (jeu linéaire, κοιν. *τζόγος*, *παίξιμον*) εἰς τεμάχια μηχανῆς, καθορίζεται πολλάκις σήμερον εἰς τὸ ἑκατοστὸν τοῦ χιλιοστομέτρου. Διά τινα τεμάχια τὰ μέσα μετρήσεως τρεχούσης χρήσεως τῶν ἐργοστασίων ἐξικνοῦνται μέχρι τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ χιλιοστομέτρου. Αἱ μετρήσεις γίνονται διὰ κανόνων διῃρημένων μετὰ βερνιέρων, διὰ μικρομετρικῶν κοχλιῶν, δι' ὀπτικῶν, ἠλεκτρικῶν καὶ χημικῶν μεθόδων καὶ ἐν γένει διὰ παντὸς μέσου, τὸ ὁποῖον παρέχει ἡ ἐπιστήμη. Πολλάκις χρησιμοποιοῦνται εἰδικοὶ διαμετρητῆρες ἢ διατυπώματα (κοιν. *καλούπια*, *φόρμες*, γαλλ. calibres, jauges), κατεσκευασμένα ἐξ ἀρίστων ὑλικῶν, ὅπως οἱ διαμετρητῆρες τοῦ Σουηδοῦ Carl. E. Johanssen, οἵτινες κατὰ τὸν Henry Ford, ὅστις χρησιμοποιεῖ αὐτούς, εἶναι ἐξ ἀρίστου εἰδικοῦ χάλυβος ἐργαλείων, βεβαμμένου, διωρθωμένου καὶ ἐστιλβωμένου καὶ ἔχουσιν ἀκρίβειαν δεκακισχιλιοστοῦ ἀγγλικοῦ δακτύλου (περίπου 0,025 χλστ.), ἄλλοι δὲ καὶ ἑκατοντακισχιλιοστοῦ καὶ ἑκατομμυριοστοῦ ἀγγλικοῦ δακτύλου (περίπου 0,00025 καὶ 0,000025 χλστμ.). Παρὰ τοῦτα ἡ ὁμοιότης τῶν τεμαχίων εἶναι ἀρκετὰ ἀτελὴς ἀκόμη, ὥστε εἰς ἠσκημένον πρόσωπον τοῦ ἐργοστασίου σύγχρονον αὐτοκίνητον κατεσκευασμένων ἐξ ἀλληλεναλλασσομένων τεμαχίων νὰ ἀναγνωρίζεται ἀπ' ἄλλου κατὰ τὸν χειρισμόν.

Ἡ συναρμολόγησις τεμαχίων ἐχόντων διαστάσεις προσδιωρισμένας καὶ πάντοτε τὰς αὐτὰς ἐντὸς τῶν παραδεδεγμένων ὁρίων ἀνοχῆς, εἶναι ἀσυγκρίτως εὐκολωτέρα, ταχυτέρα καὶ οἰκονομικωτέρα. Οἱ ἐκτελοῦντες αὐτὴν συναρμολογηταὶ (γαλλ. monteurs) ἀρκοῦνται εἰς τὴν ἁπλῆν προσέγγισιν καὶ σύνδεσιν τῶν ἤδη ἑτοίμων πρὸς συναρμολόγησιν ἀντικειμένων.

Τοιαύτη τελειότης κατασκευῆς δὲν εἶναι ἐντελῶς νέα. Ὑπὸ διαφόρους μορφὰς εἰς πάσας τὰς καλὰς ἐποχὰς τῆς τέχνης εἰς τὸ παρελθὸν ἡ συναρμολόγησις τῶν διασωθέντων κειμηλίων ἐμφανίζει τελείαν γνῶσιν τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν διαστάσεων, σχεδίου καὶ ἀρίστην ἐκτέλεσιν τῆς συναρμογῆς (π. χ. κατὰ τὰς καλὰς αἰγυπτιακὰς ἐποχάς, κατὰ τὴν αἰγαίαν ἐποχήν, τὴν ἑλληνικήν, τὴν ἑλληνορρωμαϊκήν, τὴν γοτθικήν, τὴν ἀναγέννησιν κλπ.). Εἰς τὰς μεταλλοτεχνικὰς κατασκευὰς ἡ κατασκευὴ ἀκριβείας ἐν σειρᾷ ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον εἰς τὰ ὁπλουργεῖα καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη καὶ εἰς τὰς μηχανὰς κλπ.

Πρὸς ἐκτέλεσιν κατασκευῆς οἱασδήποτε φύσεως συμφώνως πρὸς μεθόδους νεωτέρας ἀπαιτοῦνται μελέται ἐκτενεῖς, ὧν αἱ φάσεις εἶναι: α') προσχέδιον, β') μελέτη συνόλου, γ') μελέτη λεπτομερειῶν, δ') μελέτη ἐκτελέσεως, ε') μελέτη τοῦ ἐλέγχου. Δι' αὐτῶν ἐρευνῶνται καὶ προσδιορίζονται τὰ μέρη τῆς κατασκευῆς καὶ ὁ τρόπος συναρμολογήσεως αὐτῆς ἐπὶ τῇ βάσει καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας καὶ ἐν γένει τῶν εἰσαχθεισῶν ὑπὸ τοῦ Fr. W. Taylor μεθόδων τῆς ὀρθολογιστικῆς ὀργανώσεως.

Συνήθως ἐντὸς τῶν ἐργοστασίων τὰ πρὸς κατεργασίαν ἢ συναρμολόγησιν τεμάχια προσήγοντο πλησίον τῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι τὰ κατειργάζοντο, ἐτοποθετοῦντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐνίοτε ἐπὶ τραπεζῶν καὶ ἀνέμενον τὴν σειρὰν κατεργασίας αὐτῶν. Οἱ ἐργάται ἔκυπτον, ἐξετέλουν κινήσεις τοῦ κορμοῦ, ἐβημάτιζον πρὸς τοποθέτησιν ἢ ἀπαγωγὴν τῶν τεμαχίων ἢ ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας των κτλ. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐργασίας ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ συστήματος τῆς συνεχοῦς ἐν ἀλληλουχίᾳ ἐργασίας (ἀγγλ. conveyor work, γαλλ. travail continu à la chaine, γερμ. Fliessarbeit), ὅπερ εἰσήχθη εἰς τὰς μηχανικὰς κατασκευὰς τὸ πρῶτον ἐν Detroit (Μίσσιγκαν) τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τοῦ μεγάλου κατασκευαστοῦ αὐτοκινήτων Ἐρρίκου Φὸρδ ἀπὸ τοῦ 1912 καὶ συνίσταται εἰς τὴν ἄκραν ἀποφυγὴν περιττῶν κινήσεων ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐργασίας τὸ ὑπὸ κατασκευὴν ἀντικείμενον διέρχεται τὰ διάφορα στάδια διαμορφώσεως τῶν μερῶν καὶ συναρμολογήσεως μερικῆς καὶ γενικῆς ἄνευ διακοπῆς ἐν τῷ χρόνῳ ἢ περιττῆς διαδρομῆς ἐν τῷ χώρῳ, διὰ συνεχοῦς τρόπον τινὰ ῥοῆς διὰ μέσου τῶν ἐργοταξίων τῇ βοηθείᾳ καταλλήλων μεταφορέων, οἵτινες τροφοδοτοῦσι σταθερὰς μηχανὰς ἢ ἐπὶ τῶν ὁποίων γίνονται ἡ κατεργασία ἢ ἡ συναρμολόγησις διὰ τῆς προσαγωγῆς δι' ἄλλων μεταφορέων τῶν ἀπαιτουμένων ἑκάστοτε τεμαχίων. Ὥστε ὑπάρχουσι μεταφορεῖς τροφοδοτήσεως ἢ προσαγωγῆς τεμαχίων καὶ μεταφορεῖς κατεργασίας ἢ συναρμολογήσεως (ἀγγλ. assembly lines). Ὁ τρόπος τῆς λειτουργίας τῶν πρώτων εἶναι αὐτονόητος, ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων ἡ ἐργασία γίνεται ὡς ἑξῆς: ὁ μεταφορεὺς μετακινεῖται ἀρκούντως βραδέως πρὸ τῶν ἐργαζομένων, οὕτως ὥστε ἕκαστος αὐτῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρὸ αὐτοῦ διελεύσεως τῶν ἀντικειμένων νὰ δύναται νὰ ἐκτελέσῃ ἀνέτως καὶ ἰδίως ἀσφαλῶς τὴν μερικὴν ἐργασίαν κατασκευῆς ἢ συναρμολογήσεως ἢ ἐλέγχου, δι' ἧς εἶναι ἐπιφορτισμένος, ἄνευ μετακινήσεως ἢ τὸ πολὺ ἐκτελῶν ἓν βῆμα διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὸν μεταφορέα καὶ ἓν βῆμα διὰ νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας εἰς τὸ ἀμέσως ἐπακολουθοῦν τεμάχιον. Οὕτω, ἐνῷ κατὰ τὰς συνήθεις μεθόδους τὰ ἀντικείμενα μετατοπίζονται ἀπὸ ἑνὸς τόπου κατεργασίας ἢ συναρμολογήσεως εἰς ἄλλον ἐν ἀναμονῇ πολλάκις τῆς σειρᾶς αὐτοῦ, ἤδη ἀποφεύγονται αἱ δαπανηραὶ μετατοπίσεις τῶν ἀντικειμένων ὡς καὶ τῶν ἐργατῶν διὰ νὰ χειρισθῶσι τὰ τεμάχια καὶ εἰσάγεται ῥυθμὸς εἰς τὴν ἐργασίαν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναμενόντων εἰς τὰ ἐνδιάμεσα στάδια κατεργασίας τεμαχίων ἐλαττοῦται καταπληκτικῶς, ἐλευθεροῦνται τὰ εἰς αὐτὰ ἀκινητοποιημένα κεφάλαια καὶ ἁπλοποιεῖται ἀφαντάστως ἡ κατεργασία καὶ ἡ συναρμολόγησις, ἡ δὲ δαπάνη παραγωγῆς μειοῦται εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον. Κατὰ τὰς πρώτας ἐφαρμογάς, λόγῳ τοῦ καινοφανοῦς, τοῦ πολυπλόκου καὶ δαπανηροῦ τῶν ἐγκαταστάσεων, τῆς μεγάλης ὑποδιαιρέσεως τῆς ἐργασίας ἐπὶ τῶν μεταφορέων, ἡ κατασκευὴ διὰ τοιαύτης μεθόδου ἐγίνετο μὲ τελείαν προτυποποίησιν τοῦ ὅλου καὶ τῶν μερῶν τοῦ πρὸς κατασκευὴν ἀντικειμένου καὶ ἐξασφάλισιν τῆς διαθέσεως αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Φὸρδ αἱ μέθοδοι αὗται πληθοπαραγωγῆς ἐφαρμόζονται κατ' ἐξοχὴν εἰς ἀντικείμενα παρέχοντα πράγματι ὑπηρεσίαν εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ὧν αἱ τιμαὶ ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τοῦ κοινοῦ, ἀναπτυσσομένων κατ' αὐτὸν διὰ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἐπιπέδου τῆς ζωῆς καὶ τῶν ὑψηλῶν ἡμερομισθίων καὶ τῆς εὐθηνῆς παραγωγῆς διὰ τῶν μεθόδων, ἃς εἰσάγει (βλ. «Φορδισμός», ὑπὸ Gottle Ottlilienfeld). Κατὰ τὸν Γερμανὸν οἰκονομολόγον ἡ συνεχὴς ἐργασία ἀνάγεται ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν ἀξιωμάτων τοῦ τεχνικοῦ ὀρθολογισμοῦ (technische Vernunft), ἓν τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἑνιαία ἐν ἀλληλουχίᾳ σύνδεσις πασῶν τῶν σειρῶν πράξεων ἐπὶ κινουμένων ὁδῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γενικωτέρου ἀξιώματος τῆς ὀρθῆς ἐν ἀλληλουχίᾳ καὶ ἐν διαδοχῇ συνδεδεμένης ἐκτελέσεως. Τὸ πρόγραμμα παραγωγῆς τοιούτων ἀντικειμένων καταρτίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὀρθολογιστικῶν μεθόδων ἀναλύσεως τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν οἰκονομικῶν συγκυριῶν (conjonctures). Ἡ ἐξοικονόμησις ἐργασίας εἶναι μεγίστη, ἀλλ' οὐχ ἧττον μεγάλη εἶναι ἡ σημασία τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ποσοῦ τῶν ἐν ἡμικατειργασμένῃ καταστάσει εὑρισκομένων ἀντικειμένων. Οὕτως ἀπὸ τῆς ἐξορύξεως τοῦ μεταλλεύματος σιδήρου ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἄνω Λίμνης, τῆς μεταφορᾶς αὐτοῦ εἰς Detroit, τῆς καμινεύσεως αὐτοῦ καὶ τῆς μετατροπῆς αὐτοῦ εἰς τεμάχιον αὐτοκινήτου Φὸρδ, ἑτοίμου νὰ λειτουργῇ, μεσολαβοῦν κάτω τῶν 30 ὡρῶν. Τὰ ἀκινητοποιημένα κεφάλαια εἰς ὕλας ὑπὸ κατεργασίαν περιορίζονται εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἐν τούτοις ὀργανισμὸς κινούμενος ὑπὸ τοιούτους ὅρους ὡς ἓν ὅλον ῥυθμικὸν ἔχει ἀνάγκην προβλέψεως παντὸς ἐνδεχομένου ἀπροόπτου, δι' ὃ καὶ πρέπει νὰ γίνῃ ἀκριβὴς ἐκτίμησις τῶν εἰς ἕκαστον στάδιον κατεργασίας ἀναγκαίων ἀποθεμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται ὄχι πλέον ἕνεκα μὴ προβλέψεως τῆς παροχῆς ἑκάστης μηχανῆς, ὡς εἰς τὰς παλαιὰς μεθόδους, ἀλλ' ἵνα ἐνεργῶσιν ἐν εἴδει συσσωρευτῶν ἐν περιπτώσει διακοπῆς τινος τῆς κανονικῆς τροφοδοσίας μιᾶς ταινίας πρὸς περαιτέρω τροφοδότησιν αὐτῆς, ἵνα μὴ ἐπέλθῃ γενικὴ διαταραχὴ τῆς παραγωγῆς. Ἐπίσης ἀπαιτεῖται ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῶν προθεσμιῶν ἀφίξεως τῶν προμηθειῶν, τῶν ἐφεδρικῶν ἐργατῶν, οἵτινες ἵστανται πλησίον ἑκάστης ταινίας συναρμολογήσεως πρὸς ἀντικατάστασιν συναδέλφου ἀναγκαζομένου νὰ ἀπομακρυνθῇ κτλ. Ἐλέχθη ὅτι αἱ μέθοδοι αὗται ἔχουσιν ὡς συνέπειαν τὴν ἐξαφάνισιν τῶν καλῶν τεχνιτῶν καὶ τῆς χαρᾶς τῆς ἐργασίας τῶν ἐργαζομένων. Οὐδὲν ὅμως τούτων συμβαίνει· βεβαίως ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν μηχανῶν καὶ ἡ ἐπὶ τῶν μεταφορέων ἐργασία δὲν ἀπαιτεῖ ἠσκημένους τεχνίτας, ἀλλ' ἁπλοῦς ἡμιησκημένους χειρώνακτας (manoeuvres semispécialisés), οἵτινες ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων μαθητεύσεως δύνανται νὰ ἐκπληρώσωσι τὴν ἐντολήν των. Ἀπαιτεῖται δὲ τοσοῦτον μέγας ἀριθμὸς ἠσκημένων καὶ ἀρίστων τεχνιτῶν διὰ τὴν ἐπίβλεψιν, συντήρησιν καὶ ἐπισκευὴν τῶν μηχανῶν, ὥστε τὰ ἐργοστάσια ἠναγκάσθησαν (κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Φὸρδ καὶ Dubreuil κτλ.) νὰ ἱδρύσουν ἰδίας ἐπαγγελματικὰς σχολὰς πρὸς σχηματισμὸν καλῶν τεχνιτῶν, ὧν ἡ δεξιότης δὲν χρησιμοποιεῖται πλέον ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἑνὸς ἑκάστου ἀντικειμένου, ἀλλ' ὁλοκληροῦται εἰς αὐτά, ἀπασχολουμένη περὶ τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως. Ἐπίσης τὰ ζητήματα χαρᾶς τῆς ἐργασίας καὶ ἡ ἐκ τῆς μονοτονίας τυχὸν προκύπτουσα δυσανασχέτησις κολάζονται διὰ τῆς καταλλήλου ἐπιλογῆς καὶ προσανατολισμοῦ τοῦ προσωπικοῦ. Ὑπάρχουσι πάντοτε ἀρκετὰ πρόσωπα ἱκανοποιούμενα ἐξ ἀνέτου, καλῶς ἀμειβομένης, ὁμοιομόρφου ἐργασίας, μὴ ἀπαιτούσης ἰδιαιτέραν προσήλωσιν λόγῳ τῆς φυσιολογικῆς αὐτοματοποιήσεως τῶν κινήσεων ἐκ συνηθείας. Διὰ τοὺς ἱκανωτέρους, τοὺς ἐπιθυμοῦντας ποικιλωτέραν καὶ πλέον ὑπεύθυνον ἐργασίαν ὑπάρχουσι πλεῖσται ἐνασχολήσεις εἰς τὰ ἐργοστάσια ταῦτα.

Αἱ χρησιμοποιούμεναι διατάξεις καὶ οἱ μεταφορεῖς εἶναι πολλῶν εἰδῶν· εἶναι ἀτέρμονες ταινίαι, κεκλιμέναι αὔλακες, ἀτέρμονες ἁλύσεις, ἀφ' ὧν ἀναρτῶνται τὰ τεμάχια, ἀτέρμων σειρὰ ὀχημάτων συνδεδεμένων πρὸς ἄλληλα, τροχιαὶ κυλινδροφόροι, ὀλισθῆρες, τράπεζαι περιστρεφόμεναι κτλ. Ἡ κίνησις ἄλλοτε εἶναι συνεχὴς καὶ ἄλλοτε διακόπτεται ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα, ἵνα ἐκτελεσθῇ ἐπὶ τόπου κατεργασία ἢ συναρμολόγησις. Αἱ κυλινδροφόροι τροχιαί, ἐπὶ τῶν ὁποίων κινοῦνται τὰ τεμάχια διὰ τῆς βαρύτητος, ἐὰν εἶναι κεκλιμέναι, ἢ διὰ τῆς ὠθήσεως, ἣν δίδουσιν οἱ ἐργάται διὰ τῆς χειρὸς εἰς τὰ ἀντικείμενα, εἶναι καταλληλόταται δι' ἐργασίαν ἐκτελουμένην ὑπὸ ἐργατῶν ἐπὶ σχετικῶς μικρῶν τεμαχίων. Ἐνταῦθα οἱ ἐργαζόμενοι εἶναι μέχρις ἑνὸς ὁρίου κύριοι τῆς ταχύ-

Digitized by Google

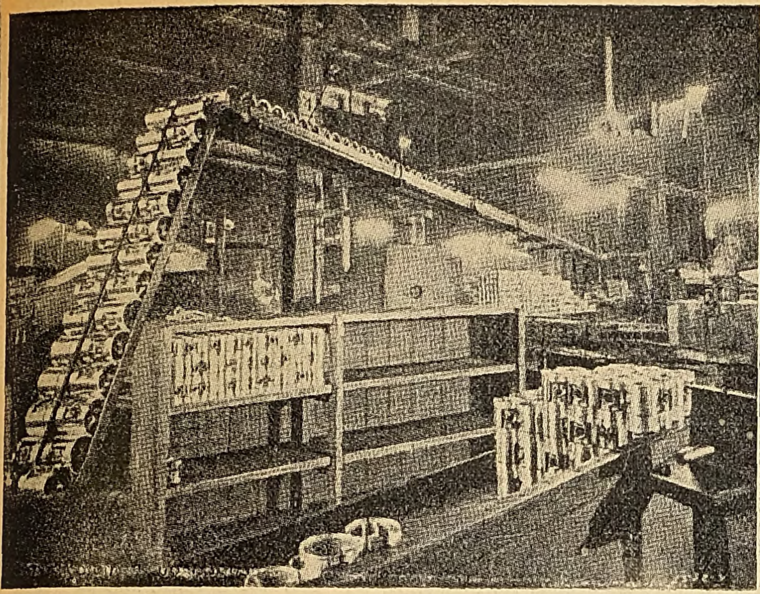

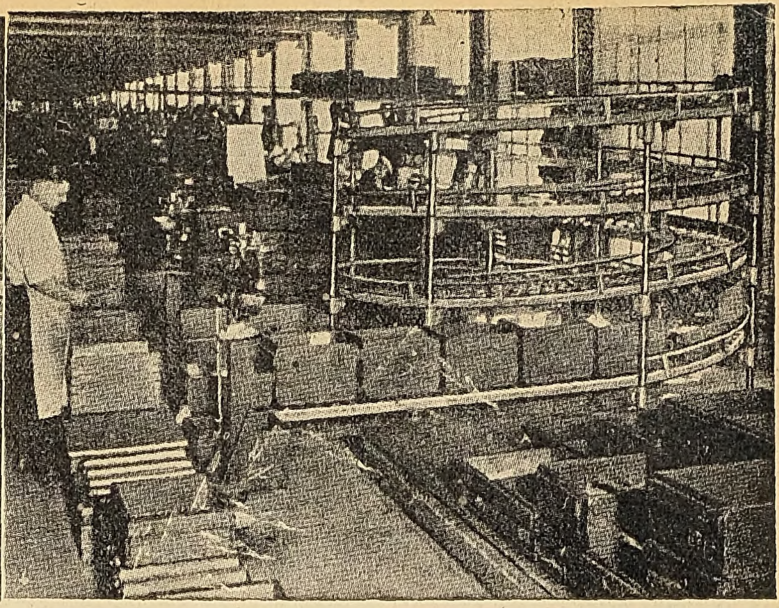

1) Μεταφορεὺς κινούμενος διὰ τῆς βαρύτητος. [Μεταφέρει ἕτοιμα ἔμβολα εἰς τὸν χῶρον συναρμολογήσεως κινητήρων αὐτοκινήτων.] 2) Μεταφορεὺς κυλινδροφόρος μετὰ πειροειδοῦς τελικῆς τροχιᾶς. [Ρυθμίζει κατὰ βούλησιν τὴν ταχύτητα παραδόσεως καὶ προσάγει εἰς τὸ κατάλληλον ὕψος κιβώτια πρὸς ζύγισιν καὶ ἐπιθεώρησιν.]

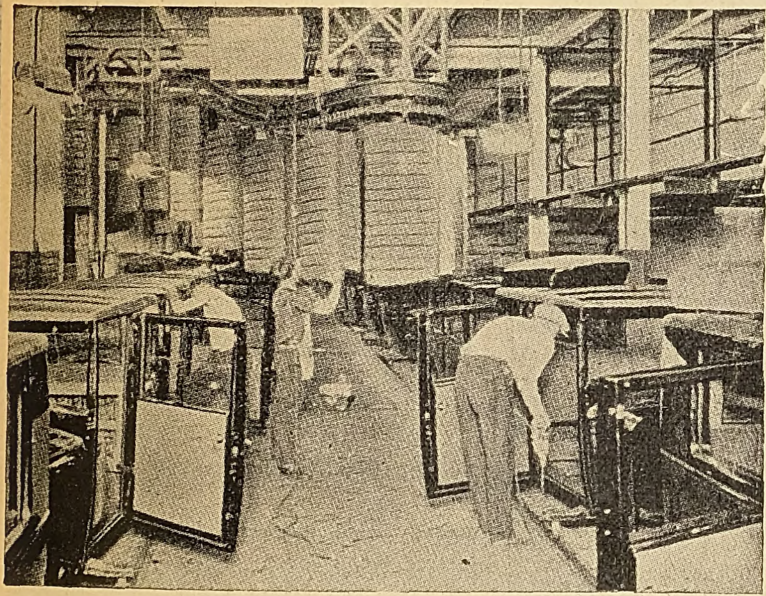

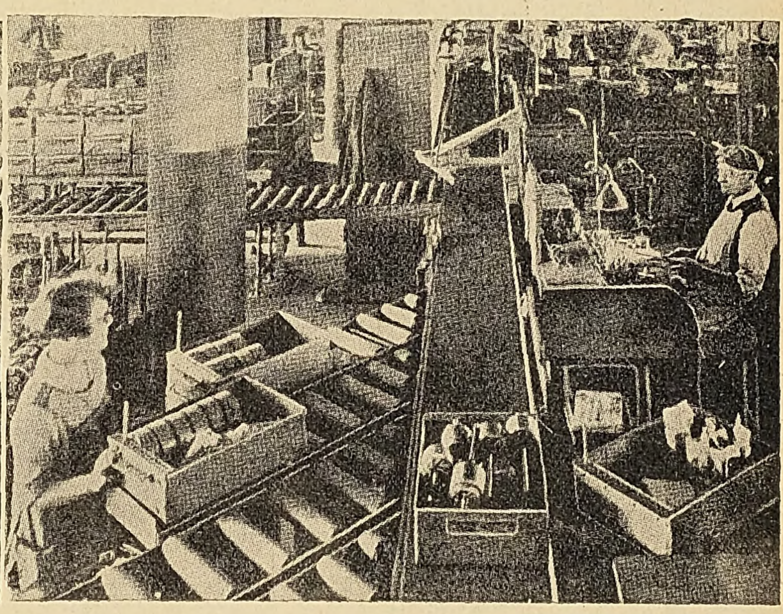

1) Συναρμολόγησις ἁμαξωμάτων αὐτοκινήτων. [Ἡ κάτω ταινία μεταφέρει τοὺς σκελετοὺς πρὸς προσήλωσιν θυρῶν κτλ.· τὰ καθίσματα μεταφέρονται ἐπὶ ἄλλου μεταφορέως ἄνωθεν εὑρισκομένου] 2) Αὐτοκίνητος ταινία μεταφορᾶς. [Τὰ εἰδικὰ κιβώτια φέροντα κατειργασμένα τεμάχια εἰς τὸ μέσον τῆς εἰκόνος, ἀπάγονται διὰ τῶν ἐξεχόντων στελεχῶν καὶ τῶν τριγωνικῶν μοχλῶν πρὸς τοὺς διαφόρους κυλινδροφόρους μεταφορεῖς εἰς τὰ διάφορα τμήματα.]

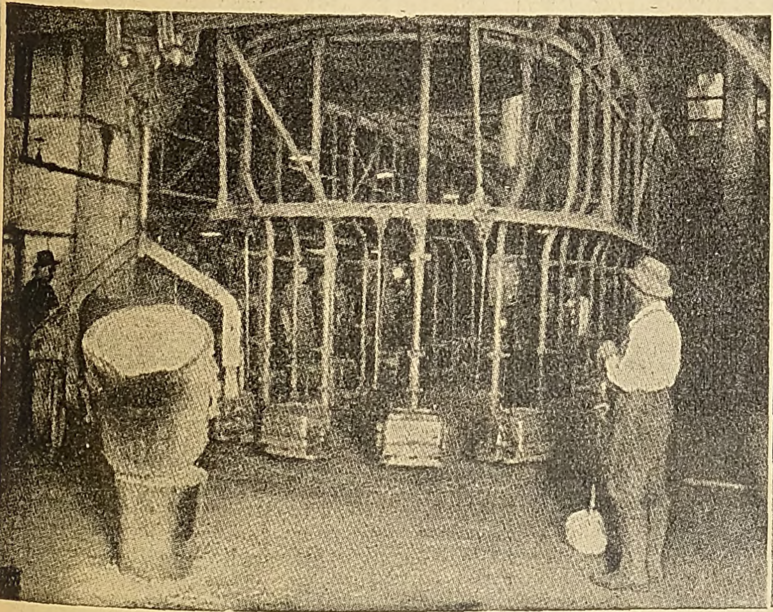

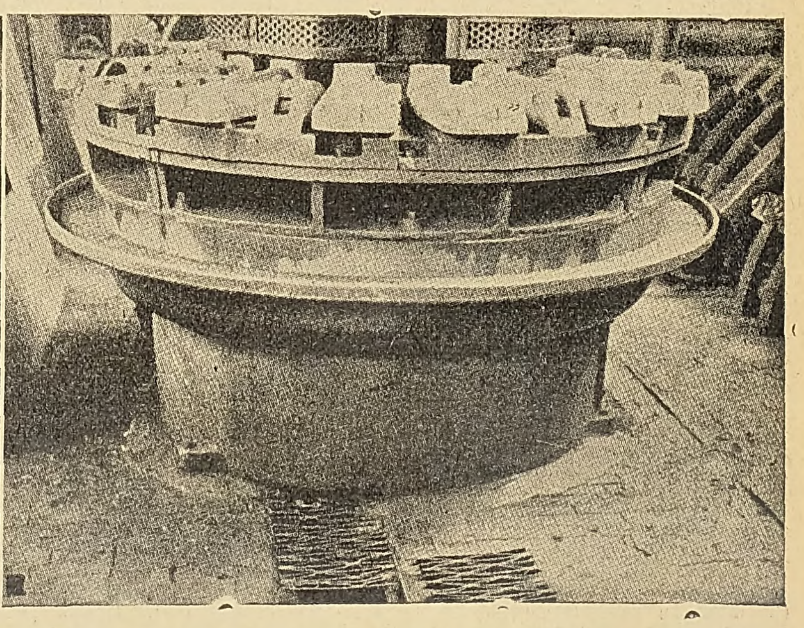

1) Περιφερικὸς μεταφορεὺς ἐντὸς χυτηρίου αὐτοκινήτων (Φόρδ). [Ἐκ τοῦ ἀριστερὰ εὑρισκομένου χυτῆρος χύνονται ἐντὸς τῶν διερχομένων τύπων σώματα κινητήρων αὐτοκινήτων.] 2) Μυλευτικὴ μηχανὴ φέρουσα χυτὰ τεμάχια αὐτοκινήτου (Φόρδ). [Τὰ ρινίσματα πίπτουσιν ἐντὸς λάκκου, ὁπόθεν ἀπάγονται εἰς τὸ χυτήριον διὰ μεταφορέως.]

Digitized by Google

τητος τῆς ἐργασίας, ἥτις δὲν ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς κινήσεως τοῦ μεταφορέως. Οἱ ἀτέρμονες μεταφορεῖς κατεργασίας καὶ συναρμολογήσεως κινούμεμενοι διὰ μηχανῶν ἐπιβάλλουσι τὸν ρυθμὸν τῆς ἐργασίας εἰς τὸ ἐργοστάσιον. Κατὰ ταῦτα ἡ ρύθμισις τῆς παραγωγῆς τοῦ ἐργοστασίου ρυθμίζεται διὰ τῆς ταχύτητος τῆς κινήσεως. Ἐπιμελεῖς καὶ μακραὶ μελέται καθορίζουσι τὴν ἐντολὴν ἑκάστου ἐργάτου καὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἀναλόγως διαφόρων ταχυτήτων κινήσεως, ἀνταποκρινομένων εἰς τὴν ἐπιζητουμένην παραγωγήν. Πολλάκις αἱ ταινίαι δὲν εἶναι διατεταγμέναι εὐθυγράμμως ἀλλ' ὀφιοειδῶς, ἵνα δύνανται νὰ ἐπιμηκυνθῶσι καὶ τροποποιηθῶσιν ἄνευ μετατροπῆς τῆς ἀφετηρίας καὶ τοῦ τέρματος.

Αἱ μέθοδοι αὗται, ἀναλυθεῖσαι καὶ μελετηθεῖσαι εἰς τὰ μεγάλα ἐργοστάσια, εὑρίσκουσιν ἤδη εὔκολον ἐφαρμογὴν καὶ εἰς πολὺ μικρότερα ἐργοτάξια. Μικροὶ μεταφορεῖς χειροκίνητοι, διὰ βαρύτητος, μηχανοκίνητοι, χρησιμοποιοῦνται εἰς πλείστας μικρὰς βιομηχανίας. Ἡ συσκευασία παντοειδῶν εἰδῶν π. χ. ἐκτελεῖται ἐπωφελέστατα οὕτω Εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον εὑρίσκεται ἡ ἐν συνεχεῖ ἀλληλουχίᾳ ἐργασία, εἰς ἐργασίαν ὅπως εἶναι ἡ σήμερον εἰς πολλοὺς σιδηροδρόμους πραγματοποιουμένη τοποθέτησις τροχοπέδης διὰ πεπιεσμένου ἀέρος ἐπὶ τῶν φορτηγῶν ἁμαξῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὰ βαγόνια ἀποτελοῦσι τὰ κινούμενα ἀντικείμενα ἐπὶ σιδηροδρομικῆς παρακαμπτηρίου καταλλήλου, διερχόμενα διὰ διακεκομμένης κινήσεως πρὸ τῶν διαδοχικῶν συνεργείων, ἅτινα ἐκτελοῦσι τὴν τοποθέτησιν τῶν διαδοχικῶν μερῶν τῆς συσκευῆς τῆς τροχοπέδης. Ἡ τελικὴ συναρμολόγησις τῶν αὐτοκινήτων ἐκτελεῖται ἐπὶ δύο ἀτερμόνων ταινιῶν βραδύτατα κινουμένων, μήκους τὸ πολὺ 100 μ. ἑκάστης. Αἱ ταινίαι αὗται τροφοδοτοῦνται ὑπὸ ἄλλων ἐγκαρσίων μεταφορέων, οἵτινες προσάγουσιν εἰς κατάλληλα μέρη τὰ εἰς ἄλλα συναφῆ ἐργοτάξια ἑτοιμασθέντα μέρη. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ταινίας γίνεται ἡ τροφοδότησις εἰς πλαίσια, ἐπ' αὐτῶν κατόπιν διαδοχικῶς προσαρμόζουσιν οἱ συναρμολογηταί, πρὸ τῶν ὁποίων διέρχεται ἡ ταινία, τὰ ἐλατήρια, τοὺς ἄξονας, τὴν μετάδοσιν τῆς κινήσεως, τὸν κινητῆρα, τοὺς τροχοὺς κτλ. Ὥστε εἰς τὸ τέλος τῆς δευτέρας ταινίας ὁ κινητήρ, ὅστις ἔχει λιπανθῆ καὶ οὗτινος ἔχει πληρωθῆ ἡ ἀποθήκη διὰ βενζίνης, τὸ ψυγεῖον δι' ὕδατος κτλ., τίθεται εἰς κίνησιν διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ἐκκινητῆρος τοῦ αὐτοκινήτου καὶ μετὰ δοκιμασίαν ὀλίγων δευτερολέπτων ἐπὶ κυλίνδρων, ἐφ' ὧν στρέφονται οἱ τροχοὶ χωρὶς νὰ προχωρῇ τὸ ὄχημα, τὸ περατωθὲν πλαίσιον τοῦ αὐτοκινήτου, οὗ ἐπιβαίνει ὁδηγός, ὁδηγεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὸ τμῆμα ἁμαξοποιίας πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ ἁμαξώματος, χρωματισμὸν κτλ. ἐπὶ ἄλλων ταινιῶν συναρμολογήσεως.

Αἱ μέθοδοι αὗται χρησιμοποιοῦνται διὰ κατασκευὴν αὐτοκινήτων, κινητήρων, τηλεφώνων, ραδιοφώνων, παντοίων ἠλεκτρικῶν συσκευῶν κτλ., συρραφὴν ἐσωρρούχων, κατασκευὴν ἑτοίμων ἐνδυμάτων, γέμισμα καὶ συσκευασίαν δοχείων φαρμάκων, τροφίμων κτλ., ὡς καὶ διὰ κατεργασίαν τεμαχίων ἐντὸς καμίνων συνεχοῦς ἐνεργείας, πύρωσιν, βαφήν, ἀνόπτησιν, ἐπινικέλωσιν, πλύσιν, χρωματισμόν, ξήρανσιν, κόλλησιν κτλ. Ἐν Πειραιεῖ ἡ κατασκευή, συναρμολόγησις καὶ πλήρωσις τῶν λευκοσιδηρῶν δοχείων βενζίνης ἢ πετρελαίου καὶ ἡ συσκευασία αὐτῶν ἐντὸς ξυλίνων κιβωτίων γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τούτων εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις τῶν ἑταιρειῶν Shell καὶ Standard Oil.

Ὁ τρόπος οὗτος κατεργασίας ἐπέφερε μεγίστην οἰκονομίαν χώρου ἐργοστασίων, ἅτινα εἰς ἐλάχιστον χῶρον δύνανται νὰ ἐκτελέσωσι κατεργασίας, ἃς οὐδεὶς θὰ ἐφαντάζετο δυνατὰς ὑπὸ τὰς παλαιὰς συνθήκας ἀσυνεχοῦς ἐργασίας, ἐπέφερεν οἰκονομίαν χρόνου, ποσοῦ ἐν κατεργασίᾳ ὑλικῶν, χρησιμοποίησιν τῶν μηχανῶν εἰς τὸ μέγιστον τοῦ διατιθεμένου χρόνου, οἰκονομίαν κεφαλαίων καὶ τόκων, οὕτως ὥστε, παρὰ τὰς πραγματοποιηθείσας μεγάλας αὐξήσεις ἡμερομισθίων, ἐπέτρεψαν τοιαύτην ἔκπτωσιν τιμῶν, ὥστε κατέστησαν κοινόχρηστα, εἴδη θεωρούμενα προσφάτως ὡς πολυτελείας, ὡς τὰ αὐτοκίνητα, ἀπαρτιζόμενα ἐκ πολλῶν χιλιάδων τεμαχίων ἐξηλεγμένων καὶ ὧν ἡ σημερινὴ κολοσσιαία παραγωγή, φθάνουσα πολλὰς χιλιάδας ἡμερησίως κατὰ ἐργοστάσιον, οὕτω μόνον εἶναι δυνατή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Management's Handbook ἐκδοθὲν ὑπὸ *L. P. Alford*, (Νέα Ὑόρκη 1915).— Handbook of Business Administration ἐκδοθὲν ὑπὸ *W. J. Donald*, (Νέα Ὑόρκη 1931).— *F. H. Kolvin* καὶ *F. A. Stanley*, American Machinist Handbook.— *Ed. J. Tournier* Materials Handling Equipment.—Handbuch der Rationalisierung, ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Reichskuratorium für Wirtschaftlichkeit, κεφ. Fliessarbeit (Βερολῖνον 1930).— *Mäckbash* καὶ *Kienzle*, Fliessarbeit (Βερολῖνον 1926).— *Κλ. Φιλαρέτου*. Ἡ ὀργάνωσις καὶ αἱ ἐγκαταστάσεις Ford (Ἔργα 1926).— *Henry Ford*, My Life and Work (1922) To-day and To-morrow, (Νέα Ὑόρκη 1927).— *Fr. von Gottl-Ottlilienfeld*, Fordismus (Ἰένα, 1926, 3η ἐκδ.).— *Θ. Χαριτάκη*, Φορδισμός, ἐν Ἀρχ. Κοιν. καὶ Οἰκον. Ἐπιστημῶν 1925).— *H. Dubreuil* Standards (Παρίσιοι 1929).

Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

συναρμολογητὴς (ὁ)· ὁ συναρμολογῶν, συναρμοστής.

συναρμολογῶ (*—έω*)· συναρθρῶ, συναρμόζω, συνδέω τὰ μέρη πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ ὅλου.

συνάρμοσις,—*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συναρμόζειν, συναρμογή, συνένωσις.

συναρμοστὴς (ὁ)· ὁ συναρμόζων, ὁ ἐκτελῶν τὴν συναρμογήν.

συναρπαγὴ (ἡ)· τὸ συναρπάζειν, εὐάρεστος ἔκπληξις, γοητεία.

συναρπάζω· κάμνω τινὰ νὰ ἐκπλαγῇ εὐαρέστως, γοητεύω, προσελκύω τὴν προσοχήν τινος: «μᾶς συνήρπασε μὲ τὴν φωνήν του, — μὲ τὴν προσήνειάν του», «ἡ καλωσύνη του, ἡ ἀγαθότης του συναρπάζει» ‖ παθ. *συναρπάζομαι*· ἐκπλήσσομαι, λησμονῶ τὸν ἑαυτόν μου ‖ ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ *ἀφαρπάζομαι* (βλ. λ.).

σύναρσις,—*εως* (ἡ)· βοήθεια, ὑποστήριξις: «θείᾳ συνάρσει».

συνάρτησις, —*εως* (ἡ)· σύνδεσις, συνάφεια, συνδυασμός ‖ ἐξάρτησις, μεταβολὴ κατ' ἀναγκαίαν παρακολούθησιν ἄλλης μεταβολῆς.

— *[Μαθημ.] Συνάρτησις* μιᾶς ἢ περισσοτέρων δοθεισῶν μεταβλητῶν ποσοτήτων λέγεται πᾶσα ποσότης ἔχουσα ὡρισμένην τιμὴν (μίαν ἢ περισσοτέρας), ὅταν αἱ δοθεῖσαι ποσότητες λαμβάνουσιν ὡρισμένας τιμάς, ἤτοι εἰς ὡρισμένας τιμὰς τῶν δοθεισῶν ποσοτήτων ἀντιστοιχοῦσιν ὡρισμέναι τιμαὶ τῆς ποσότητος ταύτης.

Ἔστωσαν $x_1, x_2 \ldots x_\nu$ μεταβληταὶ ποσότητες καὶ y ἑτέρα ποσότης ἐξαρτωμένη ἐκ τούτων κατὰ τὸν ἐκτεθέντα τρόπον· αὕτη ὀνομάζεται συνάρτησις τῶν x καὶ συμβολίζεται οὕτω:

$$y=\sigma(x_1, x_2, \ldots x_\nu) \qquad (1)$$

Ἐὰν ἐν τῇ ἐξισώσει (1) k ποσότητες ($k \leqq \nu$) δύνανται ἐλευθέρως νὰ λαμβάνωσι τιμάς, ἡ συνάρτησις y λέγεται k ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν. Κατὰ τὸν δοθέντα ὁρισμόν, δύναται καὶ σταθερὰ ποσότης νὰ θεωρῆται ὡς συνάρτησις ἄλλων ποσοτήτων. Παράδειγμα ἡ συνάρτησις $y=\text{ημ}^2x+\text{συν}^2x$ εἶναι σταθερὰ καὶ ἴση τῇ 1 οἱασδήποτε τιμὰς καὶ ἂν λάβῃ ἡ x. Ἐν τῇ μορφῇ τῆς ἐξισώσεως (1) ἡ συνάρτησις y λέγεται *λελυμένη*, διότι δίδεται ἡ τιμὴ (ἢ τιμαὶ) αὐτῆς, ὅταν εἶναι δεδομέναι αἱ τιμαὶ τῶν x. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ συναρτήσεις, ὧν τιμαὶ εὑρίσκονται ἐκ τῶν τιμῶν τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν δι' ἐπιλύσεως ἐξισώσεως ἢ καὶ συστήματος ἐξισώσεων. Ἔστωσαν αἱ ἐξισώσεις:

$$F_1(x,\omega,y)=0$$
$$F_2(x,\omega,y)=0$$

τὸ σύστημα τοῦτο τῶν ἐξισώσεων ὁρίζει (ἐν γένει) μίαν μεταβλητήν, ἔστω τὴν y, ὡς συνάρτησιν μιᾶς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς, ἔστω τοῦ x (καθόσον καὶ ἡ ω εἶναι συνάρτησις τῆς αὐτῆς ἀνεξαρτήτου) καὶ ἐὰν ἐπιλυθῇ θὰ ἔχωμεν:

$$y=\sigma(x)$$

Αἱ τοιαῦται συναρτήσεις (αἱ κατόπιν ἐπιλύσεως εὑρισκόμεναι) λέγονται *πεπλεγμέναι* συναρτήσεις. Αἱ συναρτήσεις διακρίνονται εἰς *ἀμέσους* καὶ *ἐμμέσους*. Ἡ συνάρτησις ω:

$$\omega=5(x+y)$$

εἶναι ἄμεσος συνάρτησις τοῦ ἀθροίσματος $z=(x+y)$, ἐνῷ ἡ ἀνάρτησις $\varphi=5x+3y$ εἶναι ἔμμεσος τοῦ z· διότι ἡ φ δὲν ὁρίζεται ἐκ τοῦ z μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔκ τινος τῶν δύο ἄλλων μεταβλητῶν x ἢ y. Ἐν γένει ἄμεσοι εἶναι αἱ συναρτήσεις αἱ ὁριζόμεναι ἐκ τῶν τιμῶν πασῶν τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν τῶν ἐξισώσεων, ἔμμεσοι δὲ ἐκ τῶν τιμῶν τινῶν μόνον ἐκ τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν, τῶν λοιπῶν ἀνεξαρτήτων παραμενουσῶν ἀορίστων.

Ἐν τῇ ἐξισώσει

$$y=\sigma(x)$$

ἐὰν ἡ x θεωρηθῇ ὡς συνάρτησις τῆς y θὰ ἔχωμεν

$$x=\varphi(y)$$

αἱ δύο συναρτήσεις σ(x) καὶ φ(y) λέγονται *ἀντίστροφοι* συναρτήσεις. Οὕτω αἱ x^2 καὶ $\sqrt{y}$, e^x καὶ ly, ἡμx καὶ τοξ. ημy εἶναι ἀντίστροφοι συναρτήσεις.

Συνεχὴς λέγεται ἡ συνάρτησις, ἐὰν τὸ μέτρον τῆς μεταβολῆς αὐτῆς, τῆς προερχομένης ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν, δύναται νὰ γίνῃ μικρότερον παντὸς δοθέντος θετικοῦ ἀριθμοῦ· δηλαδὴ εἰς τὰς συνεχεῖς συναρτήσεις μικρὰ μεταβολὴ τῶν μέτρων τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν συνεπιφέρει μικρὰν ἐπίσης μεταβολὴν τῶν συναρτήσεων τούτων. Ἐὰν ἔχωμεν συνάρτησιν συνεχῆ μιᾶς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς καὶ ἐξετάζωμεν τὰς πραγματικὰς τιμὰς αὐτῆς, ἐὰν αὐξανομένης τῆς ἀνεξαρτήτου αὐξάνῃ καὶ ἡ συνάρτησις, τότε λέγεται *αὔξουσα*, ἀντιθέτως *φθίνουσα*. Ἐὰν εἴς τι διάστημα πραγματικῶν τιμῶν α...β τῆς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς ἡ συνάρτησις εἶναι αὔξουσα ἢ φθίνουσα (διὰ πάσας τὰς τιμὰς τοῦ διαστήματος), ἡ συνάρτησις λέγεται *μονότονος* εἰς τὸ διάστημα τοῦτο. Ἐὰν διὰ σύστημα τιμῶν τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν ἡ συνάρτησις ἔχῃ μίαν μόνον ἑκάστοτε τιμήν, ἡ συνάρτησις λέγεται *μονότιμος* ἢ *μονόδρομος*. Τοιαύτη συνάρτησις π. χ. εἶναι ἡ $\omega=x^2+y^2+x$. Ἐὰν εἰς ἕκαστον σύστημα τιμῶν τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν ἀντιστοιχοῦσι πλειότεραι τῆς μιᾶς τιμαὶ τῆς συναρτήσεως, τότε αὕτη λέγεται *πλειονότιμος*, π. χ. ἡ συνάρτησις:

$$\omega=\sqrt{xy}$$

ἐν ᾗ εἰς ἕκαστον σύστημα τιμῶν x, y ἀντιστοιχοῦσι δύο τιμαὶ τῆς ω. Ἑκάστη τιμὴ πλειονοτίμου συναρτήσεως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μονότιμος συνάρτησις, ἥτις ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ λέγεται *κλάδος* τῆς πλειονοτίμου συναρτήσεως.

Αἱ συνήθεις συναρτήσεις μιᾶς ἢ δύο ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν δύνανται νὰ παρασταθῶσι γεωμετρικῶς διὰ γραμμῶν ἢ ἐπιφανειῶν, ἂν ἐκ τῶν συντεταγμένων τῶν σημείων τῶν γραμμῶν ἢ ἐπιφανειῶν θεωρήσωμεν τὴν μίαν συνάρτησιν τῶν ἄλλων.

Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ συναρτήσεις, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ παρασταθῶσι γεωμετρικῶς

Τὰ συνηθέστερα εἴδη τῶν συναρτήσεων εἶναι αἱ *ἀκέραιαι*, *ρηταί*, *ἀλγεβρικαὶ* καὶ *ὑπερβατικαί* τινες. *Ἀκεραία* λέγεται ἡ συνάρτησις, ὅταν εἶναι ἀκέραιον πολυώνυμον τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν, *ρητὴ* δέ, ὅταν εἶναι πηλίκον ἀκεραίων συναρτήσεων. *Ἀλγεβρικὴ* λέγεται ἡ συνάρτησις, ὅταν συνδέεται μετὰ τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν δι' ἀλγεβρικῆς ἐξισώσεως. Πᾶσα μὴ ἀλγεβρικὴ συνάρτησις λέγεται *ὑπερβατική*. Ἐκ τῶν ὑπερβατικῶν συνήθης εἶναι ἡ ἐκθετικὴ e^x καὶ αἱ παρ' ἡμῖν ρητῶς συνδεόμεναι κυκλικαὶ (ημx, συνx, εφx, σφx κ.λ.π.), καθὼς καὶ αἱ ἀντίστροφοι τούτων: lx, τοξημx, τοξσυνx κ.λ.π. Πᾶσαι αὗται εἶναι συνεχεῖς. Ἐκ τῶν ἀσυνεχῶν συναρτήσεων ἐνδιαφέρουσι λίαν αἱ λεγόμεναι *ἀριθμητικαί*, αἱ προκύπτουσαι ἐκ τῆς θεωρίας τῶν ἀριθμῶν. Τοιαύτη π. χ. εἶναι ἡ δείκτρια (l'indicateur) φυσικοῦ ἀριθμοῦ ν

$$\varphi(\nu)=\nu\left(1-\frac{1}{\alpha}\right)\left(1-\frac{1}{\beta}\right)\cdots\left(1-\frac{1}{k}\right)$$

ἔνθα α, β, ... k οἱ πρῶτοι παράγοντες τοῦ ν.

Ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁρίζονται αἱ συναρτήσεις ἐκ τῶν τιμῶν τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν λέγονται *ἀναλυτικαί*, *ἀριθμητικαί*, *γεωμετρικαὶ* καὶ *φυσικαί*. *Ἀναλυτικὴ* λέγεται ἡ συνάρτησις, ἐὰν προκύπτῃ ἐξ ἐξισώσεων· *ἀριθμητική*, ἐὰν προκύπτῃ ἐκ τῆς θεωρίας τῶν ἀριθμῶν· *γεωμετρική*, ἐὰν ὁρίζεται διὰ γεωμετρικῶν σχημάτων, καὶ *φυσική*, ἐὰν προκύπτῃ ἀπὸ φυσικὰ φαινόμενα Αἱ προσπάθειαι τῆς μαθηματικῆς τείνουσιν εἰς τὴν ὑπαγωγὴν πασῶν τῶν συναρτήσεων εἰς τὰς ἀναλυτικάς.

Ν. Ε. Γ.

— **συναρτήσεις κυκλικαὶ** *[Μαθημ.]*· βλ. λ. *κυκλικαὶ* συναρτήσεις.

— **συνάρτησις αὐθαίρετος** *[Μαθημ.]*· βλ. *αὐθαίρετος* συνάρτησις.

συναρτησιακαὶ ἐξισώσεις *[Μαθημ.]*· βλ. λ. *ἐξίσωσις*.

συναρτῶ (*—άω*)· κρεμῶ ὁμοῦ, συνδέω, συνάπτω.

συναρχία (ἡ)· ἡ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ συνύπαρξις πλειόνων ἀρχόντων τὴν αὐτὴν ἐχόντων ἐξουσίαν καὶ χειριζόντων αὐτὴν ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων· λατ. collegium, οἷον ἡ συναρχία τῶν ὑπάτων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ.

συνάρχων, *—οντος* (ὁ)· ὁ μετ' ἄλλου, ἐν συναρχίᾳ ἄρχων, οἷον ἑκάτερος τῶν ὑπάτων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ.

συνασκίδια (τὰ) (Synascidia) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία χιτωνοφόρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσκιδίων*, περιλαμβάνουσα μικροτάτου μεγέθους θαλασσίους ὀργανισμούς, ζῶντας κατ' ἀποικίας καὶ ἀπαντῶντας εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Συνασὸς *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Καππαδοκίας (βλ. *Σινασός*).

συνασπίζω, ἀόρ. *συνήσπισα—συνησπίσθην*, παθ. μετχ. *συνησπισμένος*· κρατῶ ἡνωμένας τὰς ἀσπίδας, συνενῶ πρὸς ἄμυναν ἢ ἐπίθεσιν ‖ παθ. *συνασπίζομαι*, συνενοῦμαι, κάμνω συνασπισμόν: «συνησπίσθησαν κατὰ τῶν ἀρχῶν».

συνασπισμὸς (ὁ)· συνένωσις πολλῶν ὁμοῦ πρὸς κοινὴν ἄμυναν ἢ ἐπίθεσιν, σύνδεσμος, συμμαχία: «συνασπισμὸς κομμάτων».

— *[Διεθν. Δίκ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *συνασπισμὸς* (ἀπόδοσις τοῦ γαλλικοῦ ὅρου ligue) δηλοῦται ἡ μεταξὺ διαφόρων κρατῶν ὑφισταμένη συμμαχία ἢ ἁπλῶς συνεργασία ἐπὶ σκοπῷ ἀμυντικῷ. Τοιούτους συνασπισμοὺς ἀπαντῶμεν πλείστους ὅσους εἰς τὴν διπλωματικὴν ἱστορίαν ἰδίως τῆς Εὐρώπης. Ὡς πρῶτος σπουδαῖος συνασπισμὸς μνημονεύεται συνήθως ὁ γενόμενος τὴν 10 Ἰουλίου 1686 ἐν Ἄουγκσμπουργ (ligue d'Augsburg) μεταξὺ τῶν κυριωτέρων Γερμανῶν ἡγεμόνων καὶ τῆς Ἱσπανίας καὶ Σουηδίας, στρεφόμενος κατὰ πάσης ἀποπείρας διαταράξεως τῆς εἰρήνης καὶ παραβάσεως τῶν ἰσχυουσῶν συνθηκῶν. Εἰς τὸν συνασπισμὸν τοῦτον προσεχώρησε δύο ἔτη βραδύτε-

Digitized by Google

ρον καὶ ἡ Ἀγγλία, ὅπως ἀντιπράξῃ εἰς τὰ σχέδια τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΔ´, ἀπειλήσαντος τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ὁλλανδίας καὶ Γερμανίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἱσπανίας ἐπὶ τῶν ἐν ταῖς Κάτω Χώραις ἀποικιῶν της ἀφ' ἑτέρου. Ἀξιοσημείωτος ἐν τούτοις τυγχάνει ἐπίσης καὶ ἄλλος πολὺ προγενέστερος τοῦ συνασπισμοῦ τοῦ Ἄουγκσμπουργ, ὁ ἐν ἔτει 1241 συγκροτηθεὶς *Ἀνσεατικὸς συνασπισμὸς* (ligue Hanséatique), βλ. λ. *Ἀνσεατικαὶ* πόλεις, Δύο ἐπίσης συνασπισμοὶ ἐνέχουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, γνωστοὶ ἑκάτερος ὡς *συνασπισμὸς ἐνόπλου οὐδετερότητος* (βλ. *οὐδετερότης* ἔνοπλος).

Τοῦ ὅρου *συνασπισμὸς* γίνεται πολλάκις χρῆσις καὶ ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν· νοοῦνται τουτέστι δι' αὐτοῦ διάφοροι συμμαχίαι ἔχουσαι καὶ ἐπιθετικοὺς σκοπούς· οὕτω ἡ συμμαχία τῶν βαλκανικῶν κρατῶν ἐναντίον τῆς Τουρκίας ἐν πρώτοις καὶ κατόπιν ἐναντίον τῆς Βουλγαρίας ἀποκαλεῖται συνήθως συνασπισμός, ὅπως ἐπίσης περὶ συνασπισμοῦ ἐγένετο λόγος διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν δύο ἀντιμαχομένων μερίδων, ἐπειδὴ ἑκάστη τούτων ἠρίθμει πολλοὺς συμμάχους. Η. Γ. Κ.

— **συνασπισμὸς *ἐνόπλων οὐδετεροτήτων*·** βλ. *οὐδετερότης* ἔνοπλος.

συναυλία (ἡ) (ἰταλ. concerto, γαλλ. concert, γερμ. Konzert). Ἡ δημοσίᾳ ἐκτέλεσις μουσικῶν ἔργων. Παλαιότερον αἱ μουσικαὶ συγκεντρώσεις ἐλάμβανον χώραν μόνον ἐν τοῖς ναοῖς, ἐν τοῖς ὁποίοις οἱ πιστοὶ παρηκολούθουν δωρεὰν τὴν ἐκτέλεσιν ὡρισμένων συνθέσεων. Συναυλίαι ἐδίδοντο καὶ εἰς τὰς βασιλικὰς καὶ πριγκιπικὰς αὐλὰς ἐνώπιον ὡρισμένης μερίδος τῆς κοινωνίας. Ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως ὅμως κυρίως δημιουργοῦνται αἱ λεγόμεναι «Ἀκαδημίαι», εἶδος ἰδιωτικῶν λεσχῶν, ὧν τὰ μέλη παρηκολούθουν τὴν ἐκτέλεσιν μουσικῶν ἔργων. Ἐν Βενετίᾳ, τὸ μουσικὸν μέρος τῶν ἑορτῶν, ἐπὶ τῇ στέψει τοῦ δόγη κλπ., ἐξετελεῖτο ἐν τῷ ναῷ ἢ κατὰ τὰς παρελάσεις, ὥστε ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς εἶδός τι μουσικῆς ἐπιδείξεως καὶ οὐχὶ συναυλίας. Αἱ πρῶται δημόσιαι συναυλίαι ἐπὶ εἰσιτηρίῳ ὠργανώθησαν ἐν Λονδίνῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ´ αἰῶνος, ἐνῷ τῷ 1725 ἱδρύθησαν ἐν Παρισίοις αἱ ἐπὶ πληρωμῇ εἰσιτηρίου «θρησκευτικαὶ συναυλίαι» αἱ διευθυνόμεναι ὑπὸ τοῦ Φιλιντόρ. Ἐν Γερμανίᾳ, Ἑλβετίᾳ καὶ Σουηδίᾳ ὑπῆρχον τὰ «Collégia musica», εἶδος ἰδιωτικῶν λεσχῶν, εἰς ἃς παρηκολούθουν μουσικὰς ἑσπερίδας ἐπὶ πληρωμῇ. Τὰ ἱδρύματα ταῦτα εἶναι ὁ κρίκος ὁ ἑνώνων τὰς ἰδιωτικὰς συναυλίας πρὸς τὰς δημοσίας. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ´ αἰῶνος ἄρχεται ἐπιβαλλομένη ἡ ὀργάνωσις συναυλιῶν ὑπὸ δεξιοτεχνῶν περιοδευόντων ἀνὰ τὰ μεγαλύτερα μουσικὰ κέντρα, περὶ τὴν αὐτὴν δὲ ἐποχὴν ἱδρύονται καὶ οἱ «Ὠδικοὶ ὅμιλοι» ἢ «Ὅμιλοι χορῳδίας» οἱ ὀργανοῦντες δημοσίας συναυλίας. Αἱ συναυλίαι, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς ἐκτελουμένης μουσικῆς, διαιροῦνται εἰς *συμφωνικὰς* (δηλαδὴ συναυλίας ὀρχήστρας), εἰς *θρησκευτικὰς* (λαμβανούσας χώραν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς ναοῖς κατὰ τὴν μεγάλην ἑβδομάδα), *μουσικῆς δωματίου* (τρίο, κουαρτέττου κλπ.), *στρατιωτικάς, λαϊκὰς* (εὐληπτοτέρου δηλαδὴ μουσικοῦ περιεχομένου) κτλ. Γ. Σ.

— **συναυλία *εὐρωπαϊκή*·** βλ. *εὐρωπαϊκὴ* συναυλία.

— **«Συναυλίαι, *Λαϊκαὶ* —».** Μουσικὸν σωματεῖον ἱδρυθὲν τῷ 1922 ἐν Ἀθήναις ὑπὸ ὁμίλου καθηγητῶν καὶ μουσικῶν τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν καὶ λειτουργῆσαν κατὰ τὰς μουσικὰς περιόδους 1922—1923 καὶ 1923—1924. Ἱδρυταὶ τοῦ σωματείου ἦσαν οἱ Φιλ. Οἰκονομίδης, Ἰωσ. Μπουστίντουϊ (οἵτινες ἐπιπροσθέτως ἐξετέλουν καὶ χρέη διευθυντῶν ὀρχήστρας), Σπ. Φαραντᾶτος, Νικ. Παπαγεωργίου, Γεώργ. Σκλάβος, Γ. Χωραφᾶς, Κ. Καρατζᾶς, Ἀλ. Πιττάκος, Γερ. Παξινόπουλος, Ρ. Γαϊδεμβέργερ, καὶ Ἰω. Τζουμάνης. Αἱ «Λαϊκαὶ Συναυλίαι» ἐδίδοντο κατὰ Κυριακήν, ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς των δὲ χρονολογεῖται ἡ τακτικὴ ἀνὰ πᾶσαν Κυριακὴν τῆς χειμερινῆς περιόδου ὕπαρξις συμφωνικῆς συναυλίας Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1924 αἱ «Λαϊκαὶ συναυλίαι» συνεχωνεύθησαν μὲ τὰς συναυλίας τοῦ «Ὠδείου Ἀθηνῶν».

συναυτουργία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις συναυτουργός, ἡ μετ' ἄλλου αὐτουργία ἐγκληματικῆς πράξεως.

— *[Νομ.]* Βλ. λ. *αὐτουργὸς* καὶ *σύστασις*.

συναυτουργὸς (ὁ, ἡ), —*ὸν* (τό)· ὁ μετ' ἄλλων *αὐτουργὸς* (βλ. λ.) ἐγκληματικῆς πράξεως.

συνάφεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι συναφές, ἄμεσος σχέσις, σύνδεσις, ἕνωσις.

— *[Γεωμ.] Συνάφεια* καλεῖται ἡ ἰδιότης τινῶν ἐπιφανειῶν, καθ' ἣν εἶναι δυνατὸν νὰ ἑνωθῶσι δύο τυχόντα σημεῖα αὐτῶν διὰ συνεχοῦς γραμμῆς κειμένης ὁλοκλήρου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας· πᾶσα ἐπιφάνεια ἔχουσα τὴν ἰδιότητα ταύτην καλεῖται *συναφής*. Ν. Ε. Γ.

— *[Φυσ.]* Ἐν τῇ μοριακῇ φυσικῇ καλοῦμεν *συνάφειαν* τὰς δυνάμεις τὰς ἀσκουμένας μεταξὺ τῶν μορίων κατὰ τὴν συνεπαφὴν ἀνομοειδῶν σωμάτων. Κ. Π.

— *[Ἀρχ. Μετρικ.]* Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ποιήσει συνήθως ἐν τέλει μὲν κώλου λήγει λέξις, ἐν τέλει δὲ περιόδου πρὸς τῇ λήξει τῆς λέξεως εἶναι καὶ τὸ ὅλον τῆς περιόδου νόημα ἀπηρτισμένον. Ἀλλ' ὁ κανὼν οὗτος δὲν τηρεῖται αὐστηρῶς καὶ πάντοτε. Ἰδίᾳ ἐν τῇ μελικῇ ποιήσει τὰ κῶλα εὕρηνται πολλάκις ἡνωμένα πρὸς ἄλληλα, τῆς αὐτῆς λέξεως ἀνηκούσης ἐν μέρει μὲν εἰς τὸ προηγούμενον, ἐν μέρει δ' εἰς τὸ ἑπόμενον κῶλον· ἡ τοιαύτη δύο κώλων συνένωσις καλεῖται *λεκτικὴ συνάφεια*, ὡς λ. χ. (ἐν *Σοφοκλ.* Φιλοκτ. στ. 657): Πῶς ποτε πῶς ποτ' ἀμφιπλά- | κτων ροθίων μόνος κλύων | πῶς ἄρα πανδάκρυτον οὔ- | τω βιοτὰν κατέσχεν. Ἐν τῇ μετρικῇ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως ἡ λεκτικὴ συνάφεια ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν καὶ παρατηρεῖται μόνον ἐν μικροῖς στίχοις, ὡς λ. χ. ἔν τινι στροφῇ τοῦ «Ὕμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» τοῦ Σολωμοῦ: τόσα πέφτουνε τὰ θέρι-σμεν ἀστάχυα 'ς τοὺς ἀγρούς... Ε. ΔΙ. Κ.

— **συναφείας *δωσιδικία*** *[Πολ. Δικ.]*· βλ. *δωσιδικία*.

συναφὴ (ἡ)· τὸ συνάπτεσθαι, σύναψις· || τὸ σημεῖον τῆς ἀφῆς.

— *[Ἀρχ. Μουσ.] Συναφὴ* ἐκαλεῖτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μουσικῇ φθόγγος κοινὸς δύο τετραχόρδων ὁμοίων κατὰ σχῆμα. Ν. Α. Χ.

συναφὴς (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τό)· ὁ ἐφαπτόμενός τινος, ὁ διὰ τῆς ἀφῆς συνδεόμενος ἢ σχετιζόμενος, ὁ ἔχων ἄμεσον πρός τι σχέσιν: «συναφὲς ζήτημα, — θέμα, — ἐρώτημα».— Ἐπίρρ. *συναφῶς*.

— **συναφῆ *ἀδικήματα*** *[Ποιν. Δίκ.]*. Τὸν ὁρισμὸν τῶν συναφῶν ἀδικημάτων παρέχει ἡ ποινικὴ δικονομία ἐν ἄρθρῳ 34, ἀπαριθμοῦσα (ἐνδεικτικῶς, κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην, *Κωστῆ* «Ἐγχειρ.» § 75.— *Garraud* «Instr. crim.» II § 587.— *Hélie* § 3345.— *Coutra - Κωνσταντόπουλος* § 386) τὰς ἑξῆς τρεῖς περιπτώσεις συναφείας: 1) Ὅταν αἱ ἀξιόποινοι πράξεις ἐπράχθησαν ὑπὸ πολλῶν (ἡνωμένων) συγχρόνως, ἤτοι κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον καὶ χρόνον, εἴτε μετὰ προηγουμένην συμφωνίαν εἴτε ἄνευ τοιαύτης. 2) Ὅταν ἐπράχθησαν ὑπὸ πολλῶν κατὰ διαφόρους μὲν τόπους καὶ χρόνους, ἀλλὰ μετὰ προηγηθεῖσαν συμφωνίαν· καὶ 3) Ὅταν ἡ μία πρᾶξις ἐτελέσθη ὑπὸ τῶν αὐτῶν προσώπων ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς εὐστοχωτέρας ἐκτελέσεως τῆς ἄλλης ἢ τῆς ἀποκρύψεως αὐτῆς.

Ἡ συνάφεια ἔχει ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς καθ' ὕλην ἁρμοδιότητος· τὸ διὰ τὸ βαρύτερον τῶν συναφῶν ἀδικημάτων ἁρμόδιον δικαστήριον καθίσταται ἁρμόδιον καὶ διὰ τὰ λοιπά, ἐκτὸς ἐάν, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου τούτου, ἤθελεν ἐπέλθει ἐκ τῆς συνεκδικάσεως τῶν συναφῶν βλάβη εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας, ὅτε διατάσσει τὸν χωρισμὸν τῶν ἐνώπιόν του ἀδικημάτων (ἄρθρ. 33). Εἰς τὰς ἑξῆς δύο περιπτώσεις ὁ χωρισμὸς οὗτος διατάσσεται ὑποχρεωτικῶς, ἀπαγορευομένης τῆς συνεκδικάσεως τῶν συναφῶν: 1) Κατὰ τὸ ἄρθρον 30 τοῦ νόμου ΤΟΔ´ τοῦ 1871 «περὶ καταδιώξεως τῆς ληστείας», τὸ πλημμέλημα ἢ κακούργημα τῆς συνεργίας ἢ τῆς συναιτιότητος εἰς ληστείαν, καίπερ συναφὲς ὂν μετὰ τοῦ κυρίου ἐγκλήματος, δὲν δικάζεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου, ἀλλὰ διατάσσεται διὰ βουλεύματος ὁ χωρισμός, τὸ δὲ πλημμέλημα εἰσάγεται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἰς τὸ ἁρμόδιον πλημμελειοδικεῖον· καὶ 2) Κατὰ τὸ ἄρθρον 48 τοῦ νόμου 5060 τοῦ 1931 «περὶ τύπου κλπ.», ἡ ἐν δυσφημήσει ἢ ἐξυβρίσει δημοσίου λειτουργοῦ διὰ τοῦ τύπου ἀναγομένῃ εἰς τὸν δημόσιον αὐτοῦ βίον (ὑπαγομένῃ δέ, κατὰ τὸ ἄρθρον 100 τοῦ Συντάγματος, εἰς τὸ κακουργιοδικεῖον) παρεμβαλλομένη δυσφήμησις ἢ ἐξύβρισις ἀφορῶσα εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον δὲν συνεκδικάζεται, καίπερ συναφής, ὑπὸ τοῦ κακουργιοδικείου, ἀλλά, διατασσομένου τοῦ χωρισμοῦ διὰ βουλεύματος, εἰσάγεται εἰς τὸ ἁρμόδιον πλημμελειοδικεῖον.

Καὶ κατὰ τὴν στρατιωτικὴν ποινικὴν νομοθεσίαν (ἄρθρ. 47 § 4), ἡ συνάφεια ἔχει ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἁρμοδιότητος, ὁσάκις συντρέχει ἡ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθμὸν 3 περίπτωσις, δράστης δὲ τῶν συναφῶν εἶναι στρατιωτικός· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἐὰν μία τῶν συναφῶν ἀξιοποίνων προβλέπηται εἰδικῶς ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας, δικάζει ὅλας τὰς συναφεῖς τὸ στρατοδικεῖον, ἄλλως τὰ κοινὰ ποινικὰ δικαστήρια. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἐφαρμόζονται αἱ ἀνωτέρω περὶ συναφείας διατάξεις τῆς ποινικῆς δικονομίας. Α. Ν. Μ.

συνάφι, ἢ *σινάφι*· δημοτ., σωματεῖον, συντεχνία, τουρκ. *ἐσνάφι* (βλ. λ.).

συνάχι (τό)· δημοτ, κατάρρους, ἰδίᾳ τῆς ρινός, σπανιώτερον καὶ ἡ κυνάγχη: «ἐπῆρα συνάχι», «ἔχω συνάχι καὶ δὲν ἀκούω μυρωδιά».

συνάχωμα (τό)· τὸ νὰ πάθῃ τις συνάχι.

συναχώνομαι, *ἀόρ. ἐ)συναχώθηκα*, παθ μετχ *συναχωμένος*· παθαίνω, παίρνω συνάχι: «μὲ χτύπησε ὁ ἀέρας καὶ συναχώθηκα».

σύναψις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *συνάπτειν*, σύνδεσις, ἕνωσις: «σύναψις γάμου, — δανείου».

— *[Βιολ.]* Καλεῖται *σύναψις* τὸ φαινόμενον καθ' ὃ ἡ χρωματίνη τοῦ πυρῆνος μένει ἀνανάπτυκτος συσπειρουμένη, ὁ δὲ πυρὴν αὐξάνεται αἰσθητῶς εἰς ὄγκον. Δ. Ν. Π

Σὺνγκ (Synge), ***Τζὼν-Μίλιγκτον***. Ἰρλανδὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1870—1909). Συνέπραξε μετὰ τοῦ Γήτς, τῷ 1898, εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς ἀναβίωσιν τῆς κελτικῆς παραδόσεως. Εἰς τὰ δράματά του περιέγραψε μετὰ ζωηρότητος τὰ ἤθη καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἰρλανδικοῦ λαοῦ, ὡς εἰς τά: «Ἡ σκιὰ τῆς κοιλάδος» (1903), «Οἱ ἱππόται τῆς θαλάσσης» (1903), «Ἡ πηγὴ τῶν ἁγίων» «Ὁ θεατρῖνος τοῦ δυτικοῦ κόσμου». Εἰς τὴν ἀγγλοϊρλανδικὴν διάλεκτον ἔγραψε: «Ποιήματα» (1909). Τῷ 1910 ἐξεδόθησαν τὰ «Ἔργα» εἰς 4 τόμους. Θ. Κ.

Σύνγκλετον Κόπλεϋ (Singleton Kopley), ***Ἰωάννης***, *λόρδος τοῦ* ***Λύντχορστ*** (Lyndhurst). Ἄγγλος δικηγόρος καὶ πολιτικὸς (1772—1863). Ἐξελέγη βουλευτὴς τῷ 1818 καὶ διετέλεσε δικαστής, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου, λόρδος καγκελλάριος, ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ λόρδου τοῦ Λύντχορστ (1827, 1834 καὶ 1841). Θ. Κ.

συνδαιτυμών, —*όνος* (ὁ, ἡ)· ὁ μετέχων συμποσίου, σύνδειπνος, ὁμοτράπεζος.

συνδακτυλία (ἡ) (syndactylie). Καλεῖται ἡ ἐκ διαμαρτίας περὶ τὴν διάπλασιν παρατηρουμένη δυσμορφία, καθ' ἣν δύο παρακείμενοι δάκτυλοι, συνήθως οἱ 2ος καὶ 3ος καὶ 4ος, εὑρίσκονται συνηνωμένοι διὰ τῶν πρὸς ἀλλήλας ἐστραμμένων ἐπιφανειῶν αὐτῶν. Ἡ συνένωσις αὕτη συνήθως ἀφορᾷ μόνον εἰς τὰ μαλακὰ μόρια, ἐνίοτε ὅμως ἡ ἕνωσις ἀφορᾷ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν σκελετὸν τῶν δακτύλων. Ἐπὶ χαλαρᾶς συνδακτυλίας δὲν γίνεται συνήθως χειρουργικὴ ἐπέμβασις, καθόσον αὕτη ἐπιτρέπει πάσας σχεδὸν τὰς κινήσεις· ἡ συνδακτυλία ὅμως τῶν ὀστῶν τῶν δακτύλων εἶναι ἀνεπίδεκτος ἐπανορθώσεως. Ἡ δυσμορφία αὕτη δύναται νὰ διευθετηθῇ δι' ἐγχειρήσεως ἀναπλαστικῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἀποχωρίζονται οἱ δάκτυλοι ἀπ' ἀλλήλων, τῶν τραυματικῶν ἐπιφανειῶν καλυπτομένων διὰ κρημνῶν δερματικῶν. Μ. Ν. Κ.

συνδαυλίζω, δημοτ. *συνταυλίζω*· ἀνακινῶ τοὺς δαυλοὺς τῆς ἑστίας πρὸς ζωογόνησιν τῆς πυρᾶς· || μεταφ., ὑποδαυλίζω, ἐξεγείρω, ἀνακινῶ πάθη κττ.

συνδαύλισμα (τό), δημοτ. *συνταύλισμα*· ἡ ἐνέργεια τοῦ συνδαυλίζειν.

συνδαυλιστὴς (ὁ)· ὁ συνδαυλίζων.

σύνδειπνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ τοῦ αὐτοῦ δείπνου μετέχων, ὁμοτράπεζος, συνδαιτυμών.

σύνδεμα (τό)· τὸ δι' οὗ γίνεται ἡ σύνδεσις, οἷον κολλητικὴ ὕλη, συνδετικὸν μέσον κτλ.

σύνδενδρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐπὶ τόπου, πλήρης δένδρων, δασώδης.

σύνδεσις, —*εως* (ἡ)· δέσις μετ' ἄλλου, συνένωσις: «σύνδεσις τηλεφωνική, —τηλεγραφική» ἡ διὰ τηλεφώνου, τηλεγράφου ἐπικοινωνία.

— *[Διδακτ.] Σύνδεσις* ἢ *σύγκρισις* εἶναι τὸ τρίτον ἐκ τῶν εἰδολογικῶν σταδίων τῆς διδασκαλίας κατὰ τὸν Ἕρβαρτον-Zeller. Κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο, μετὰ τὴν προσφορὰν τοῦ νέου ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἀπόδοσιν αὐτοῦ, συνάπτεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, τὸ νέον μὲ ἄλλα προηγουμένως διδαχθέντα σχετικὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἢ ἐξ ἄλλων κλάδων καὶ ἐξάγεται διὰ συγκρίσεως αὐτῶν πρὸς ἄλληλα ἢ καὶ πρὸς ἄλλα ἀντίθετα γενικόν τι «Ὁ διδάσκαλος ὁ ἐπιθυμῶν νὰ διατηρῇ τὴν τάξιν του ἐν ζωηρᾷ συνεργασίᾳ ἃς προβάλλῃ συχνότατα ἐνδιαφέροντα καὶ ὄχι ἄκρως δύσλυτα προβλήματα ἀπευθυνόμενα εἰς τὸν συνδέοντα καὶ διακρίνοντα νοῦν τῶν μαθητῶν του» (Matthias). Χ. ΞΣ

— **σύνδεσις *δυναμικομετρικὴ*** *[Ἠλεκτρ.]*· βλ. *δυναμικομετρικὴ* διάταξις

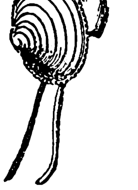

Συνδεσμία.

συνδεσμία (ἡ) (Syndesmia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλασματοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκροβικουλαριιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτου μεγέθους μαλάκια εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας ἀπαντῶντα. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *συνδεσμιῶν* εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς τριτογενοῦς τοῦ καινοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *συνδεσμία*

Digitized by Google

ουαία ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Γ. Κ. Γ.

συνδεσμικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σύνδεσμον, ὁ τοῦ συνδέσμου.

—συνδεσμικὰ *πτερύγια [Ἀνατομ.]*. Προσεκβολαὶ τῆς περιοφθάλμου ἢ τενωνείου περιτονίας, τέσσαρες, φερόμεναι ἐπὶ τὰ πρόσω πρὸς τὴν βάσιν τοῦ ὀφθαλμικοῦ κόγχου καὶ ἀντιστοιχοῦσαι εἰς τοὺς 4 ὀρθοὺς μῦς· διὰ τῶν πτερυγίων τούτων τὸ ἔλυτρον τῶν ὀρθῶν μυῶν προσηλοῦται εἰς τὴν βάσιν τοῦ κόγχου. Ι. Π.

—συνδεσμικαὶ *ἶνες ἐγκεφάλου [Ἀνατομ.]*. Νευρικαὶ ἶνες ἐκ τῶν ἀποτελουσῶν τὴν λευκὴν οὐσίαν τῶν ἡμισφαιρίων τοῦ ἐγκεφάλου· αὗται συνδέουσι τὸν φλοιὸν τοῦ ἑνὸς ἡμισφαιρίου μετὰ τοῦ ἀντιθέτου, φερόμεναι διὰ τοῦ μεσολοβίου, τοῦ προσθίου συνδέσμου τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ συνδέσμου τῶν ἱπποκάμπων. Ι. Π.

—συνδεσμικὴ *περίοδος [Ἀστρον.]*· βλ. *Δρακόντειος μήν.*

συνδεσμῖτις, *—ιδος* (ἡ). Οὕτω νοεῖται ἡ φλεγμονὴ τῶν ἀρθρικῶν συνδέσμων τῶν ὀστῶν· φαινόμενον ρευματικὸν ἢ καὶ τραυματικόν, ἐκ διαστρέμματος λ. χ., παρ' ἀτόμοις ἀρθριτικοῖς. Μ. Ν. Κ.

σύνδεσμος (ὁ)· δεσμός, ἕνωσις, σύναψις· | συνήθ. μεταφ., ἑταιρεία, συνασπισμός, σύλλογος: «στρατιωτικὸς σύνδεσμος», «σύνδεσμος ὑπαλλήλων»· || πᾶν ὅ,τι συνδέει ὡς μέσον, δεσμός, συνδετήρ.

—*[Γλωσσολογ.]* Καλοῦμεν ἐν τῇ καθόλου γραμματικῇ *συνδέσμους* τὰς ἀκλίτους λέξεις, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν πρὸς σύνδεσιν διαφόρων ὅρων τῆς προτάσεως ἢ καὶ προτάσεων πρὸς ἀλλήλας: «ἐγὼ καὶ σύ», «τίς οἶδεν, *εἰ* τὸ ζῆν μέν ἐστιν κατθανεῖν κλπ.». Οἱ σύνδεσμοι συντελοῦν τὰ μάλιστα εἰς τὴν λογικὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν καλλιτεχνικήν, τὴν «ἔμπερίοδον» κατασκευὴν τοῦ λόγου, διακρίνονται δὲ κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαίους γραμματικοὺς (βλ. *Διονυσίου Θρᾳκὸς* Γραμματικήν, ἐν *Bekker* Ἀνεκδότοις, σελ. 672) εἰς: 1) *συμπλεκτικοὺς* (μέν, δέ, τέ, καί, ἀλλά, ἠμὲν—ἠδέ, αὐτὰρ κλπ.). 2) *διαζευτικοὺς* (ἤ, ἠέ)· 3) *συναπτικοὺς* (εἴ, εἴπερ)· 4) *παρασυναπτικοὺς* (ἐπεί, ἐπειδή)· 5) *αἰτιολογικοὺς* (ἵνα ὅπως, ὄφρα, ὅτι, οὕνεκα, διότι, καθότι, καθόσον)· 6) *ἀπορηματικοὺς* (ἆρα, μῶν)· 7) *συλλογιστικοὺς* (ἄρα, ἀλλά, τοίνυν, τοιγάρτοι) καὶ 8) *παραπληρωματικοὺς* (δή, ρά, νύ, πέρ, οὖν, μέν, γέ). Σήμερον δὲ διαιροῦνται συνήθως εἰς: 1) *συμπλεκτικούς*, 2) *διαζευκτικούς*, 3) *ἀντιθετικούς*, 4) *συμπερασματικοὺς* ἢ *συλλογιστικούς*, 5) *αἰτιολογικούς*, 6) *χρονικούς*, 7) *εἰδικούς*, 8) *τελικοὺς* καὶ 9) *ὑποθετικούς*. Καθ' ὅσον δὲ οἱ σύνδεσμοι χρησιμεύουν πρὸς σύνδεσιν κατὰ παράταξιν ἢ καθ' ὑπόταξιν τῶν προτάσεων, διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας τάξεις: 1) *παρατακτικοὺς* καὶ 2) εἰς *ὑποτακτικοὺς* συνδέσμους. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὡς ὑποτακτικοὶ σύνδεσμοι χρησιμοποιοῦνται καὶ αἱ ἀναφορικαὶ καὶ ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι καὶ ἐπιρρήματα, δι' ὧν εἰσάγονται αἱ ἐρωτηματικαὶ καὶ αἱ ἀναφορικαὶ προτάσεις, δι' ὃ αἱ ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι καλοῦνται καὶ *ἀναφορικοσυνδεσμικαί*. Οἱ σύνδεσμοι δὲν ἦσαν ἀνέκαθεν τοιοῦτοι, κατέληξαν δὲ εἰς τὴν χρῆσίν των ὡς συνδέσμων βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐξ ἄλλων μερῶν τοῦ λόγου, ἐχόντων πάλαι ποτὲ ἄλλην ἔννοιαν καὶ χρῆσιν. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἐν παλαιοτάτοις χρόνοις μεταστάσεώς των εἰς τὴν τάξιν τῶν συνδέσμων εἶναι σήμερον δύσκολος, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ἀδύνατος, ἡ ἔρευνα τῆς ἐξελίξεώς των εἰς τὴν συνδεσμικὴν ἔννοιαν καὶ χρῆσιν. Τινῶν ὅμως ἐξ αὐτῶν δυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν βαθμιαίαν εἰς συνδέσμους ἐξέλιξιν, ὅπως λ. χ. τοῦ συνδέσμου ἀλλὰ (ἐκ τοῦ: ἄλλα), τοῦ ὅμως (ἐκ τοῦ ἐπιρρήματος: ὁμῶς), τοῦ ὀψέποτε (=ἐάν ποτε) καὶ τῶν νεωτέρων συνδέσμων: λοιπὸν (ὅστις ἐκ τοῦ οὐδετέρου τοῦ ἐπιθέτου λοιπός, —ή, —ὸν ἐξειλίχθη εἰς συμπερασματικὸν σύνδεσμον), πῶς (ὅπερ ἐκ τοῦ ἐπιρρήματος πῶς (πῶς ἔχετε; κλ.) κατέληξεν εἰς εἰδικὸν σύνδεσμον=ὅτι («ξέρω, πῶς μ' ἀγαπᾷς»), τοῦ μόνον («δὲν κάνεις τίποτε, μόν(ο) κάθεσαι καὶ φλυαρεῖς», ἐκ τοῦ οὐδετέρου τοῦ ἐπιθέτου μόνος,—η, —ον), τοῦ γαλλικοῦ mais καὶ τοῦ ἰταλικοῦ ma ἐκ τοῦ λατινικοῦ ἐπιρρήματος magis κλ. Περὶ τούτων βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Περὶ τῆς διαιρέσεως τῶν λέξεων εἰς τὰ γνωστὰ μέρη τοῦ λόγου (=Ἀθηνᾶς ΛΕ', σελ. 125 κ ἑξ.), Γενικῆς Γλωσσικῆς, Β' (Ἀθῆναι 1916), σελ. 385 κ.ἑξ. καὶ Ἀκαδημεικῶν Ἀναγνωσμάτων, Β' (β' ἔκδ. Ἀθῆναι 1930), σελ. 470 κ ἑξ.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Βυζ. Μουσ.]* Μία τῶν καλουμένων *ἀργιῶν* τοῦ ἀρχαίου στενογραφικοῦ συστήματος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, αἵτινες ἐγράφοντο διὰ μελανῆς μελάνης. Ἡ ἄργια αὕτη ὡς κατιὼν ἔμφωνος χαρακτὴρ ἐκαλεῖτο *δύο ἀπόστροφοι*. Τῶν δύο συνδέσμων ὁ μὲν ἐτίθετο δι' ἄργιαν, ὁ δὲ διὰ κατάβασιν. Ν. Α. Χ

— *[Ἀνατομ.]* —1) Καλοῦνται *σύνδεσμοι* κυρίως τὰ παχύτερα μέρη τοῦ ἰνώδους ἀρθρικοῦ θυλάκου· διακρίνονται δέ: α') εἰς *ἐπικουρικοὺς συνδέσμους*, οἵτινες, συνυφασμένοι μετὰ τοῦ ἰνώδους θυλάκου, κεῖνται ἐγγὺς τῆς διαρθρώσεως· β') εἰς *μεσοστέους*, καταλαμβάνοντας τὰ μεσόστεα διαστήματα, καὶ γ') εἰς *αὐτοτελεῖς* ἢ *ἰδίους συνδέσμους*, οἵτινες ἐν οὐδεμιᾷ σχέσει διατελοῦσι πρὸς διάρθρωσίν τινα, ἀλλὰ κείμενοι πόρρω πάσης ἀρθρώσεως ἐντείνονται μεταξὺ μερῶν ὀστοῦ τινος, ἀποφράσσοντες τρήματα (θυρεοειδὴς ὑμὴν) ἢ φέρονται ὕπερθεν ἐντομῶν μεταβάλλοντες αὐτὰς εἰς τρήματα. —2) *Σύνδεσμοι* καλοῦνται προσέτι οἱ καὶ ἄλλα ἄσχετα πρὸς τὰς ἀρθρώσεις ὄργανα συνάπτοντες πρὸς ἄλληλα (οἷον σύνδεσμοι τῆς μήτρας), πτυχαί τινες τοῦ περιτοναίου (μεσεντέριον, ἐπίπλουν), τὰ ἀποφραχθέντα μετὰ τόκον αἱμοφόρα ἀγγεῖα (στρογγύλος σύνδεσμος ἥπατος), ὡς καὶ οἱ ἐκ περιτονιῶν μεταπλασθέντες σύνδεσμοι· ἐπίσης δὲ καλοῦνται οὕτω καὶ μόρια νευρικῆς οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, συνδέοντα δίκην ταινίας διάφορα μέρη τοῦ ἐγκεφάλου ἢ τὰ δύο ἡμιμόρια τοῦ μυελοῦ (λευκὸς καὶ φαιὸς μυελικοὶ σύνδεσμοι).

Σύνδεσμοι βλεφαρικοί. Δύο ἰνώδεις χορδαί, κείμεναι ἡ μὲν ἐν τῷ ἔξω, ἡ δὲ ἐν τῷ ἔσω κανθῷ τοῦ ὀφθαλμοῦ (=ὁ ἔξω καὶ ὁ ἔσω βλεφαρικὸς σύνδεσμος), εἰς ἃς προσφύονται οἱ δύο ταρσοὶ τῶν βλεφάρων.

Σύνδεσμοι ἐπικουρικοί· βλ. λ. *ἐπικουρικοὶ* σύνδεσμοι.

Σύνδεσμοι ἡβικοί· βλ. λ. *ἡβικοὶ* σύνδεσμοι.

Σύνδεσμοι ἡβοκυστικοὶ ἢ *ἡβοπροστατικοί*· βλ. λ. *ἡβοκυστικοὶ* σύνδεσμοι.

Σύνδεσμοι καθεκτικοί· βλ. λ. *ἔλυτρον*.

Σύνδεσμοι κνημαστραγαλικῆς διαρθρώσεως. Εἶναι οὗτοι οἱ δύο πλάγιοι, ὁ *ἔξω*, ὅστις ἐκφύεται ἐκ τοῦ ἔξω σφυροῦ, καὶ ὁ *ἔσω*, ὅστις ἐξορμᾶται ἐκ τοῦ ἔσω σφυροῦ· ἀμφότεροι δέ, φερόμενοι πρὸς τὰ κάτω, ἀποσχίζονται εἰς 3 δεσμίδας, προσφυομένας εἰς ὀστᾶ τοῦ ὀπισθίου στοίχου τοῦ ταρσοῦ. Καὶ αἱ μὲν τοῦ *ἔξω πλαγίου συνδέσμου* δεσμίδας ὀνομάζονται ἡ μὲν προσθία *πρόσθιος περοναστραγαλικὸς σύνδεσμος*, ἡ δὲ μέση *μέσος περονοπτερνικός*, ἡ δὲ ὀπισθία *ὀπίσθιος περοναστραγαλικός*, οἵτινες ἐκφυόμενοι καὶ οἱ τρεῖς ἐκ τοῦ ἔξω σφυροῦ καταφύονται ὁ μὲν πρόσθιος ἐπὶ τῆς ἔξω σφυρίτιδος ἐπιφανείας τοῦ ἀστραγάλου, ὁ δὲ μέσος ἐπὶ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τῆς πτέρνης, ὁ δὲ ὀπίσθιος ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ ἀστραγάλου. Αἱ δὲ τοῦ *ἔσω πλαγίου* ἢ *δελτοειδοῦς συνδέσμου* δεσμίδες καλοῦνται *πρόσθιος κνημαστραγαλικὸς σύνδεσμος*, *μέσος κνημοπτερνικὸς* καὶ *ὀπίσθιος κνημαστραγαλικός*, οἵτινες ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ σχῆμα Δ, ἔχον τὴν κορυφὴν ἐπὶ τοῦ ἔσω σφυροῦ, καὶ καταφύονται ὁ μὲν πρόσθιος εἰς τὸν αὐχένα τοῦ ἀστραγάλου καὶ εἰς τὸ σκαφοειδὲς ὀστοῦν (κνημοσκαφοειδὴς σύνδεσμος), ὁ δὲ μέσος εἰς τὴν ἔσω ἀπόφυσιν τῆς πτέρνης, ὁ δ' ὀπίσθιος ἐπὶ τῆς ἔσω σφυρίτιδος ἐπιφανείας τοῦ ἀστραγάλου.

Σύνδεσμοι κνημοπερονιαῖοι. Ἐκ τούτων δύο μέν, ὁ *πρόσθιος* καὶ ὁ *ὀπίσθιος* σύνδεσμος τῆς κεφαλῆς τῆς περόνης, ἐκτείνονται μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ ἔξω ὑπογληνίου χείλους τῆς κνήμης· τρεῖς δ' ἕτεροι, ὁ πρόσθιος, ὁ μέσος ἢ μεσόστεος καὶ ὁ ὀπίσθιος, καλοῦνται σύνδεσμοι τοῦ ἔξω σφυροῦ, ἅτε καταφυόμενοι εἰς τὸν ἔξω σφυρόν.

Σύνδεσμοι μεσομύϊοι· βλ. *διαφράγματα* μεσομύϊα καὶ *περιτονίαι*.

Σύνδεσμοι πελματικοί· βλ. λ. *πελματικοὶ* σύνδεσμοι.

Σύνδεσμοι τῶν σπονδυλοπλευρικῶν διαρθρώσεων. Οὗτοι εἶναι ἑπτά, ἤτοι ὁ ἀκτινωτὸς σύνδεσμος, ὁ μεσάρθριος, ὁ πλευρεγκάρσιος, ὁ μεσόστεος καὶ ἕτεροι τρεῖς μεταξὺ τῶν ἐγκαρσίων ἀποφύσεων τῶν σπονδύλων καὶ τοῦ αὐχένος τῶν πλευρῶν.

Σύνδεσμοι τῶν χονδροστερνικῶν διαρθρώσεων. Οὗτοι εἶναι: 1) οἱ *χονδροστερνικοὶ ἀκτινωτοὶ σύνδεσμοι*, ἐκτεινόμενοι ἀπὸ τοῦ στερνικοῦ πέρατος ἑκάστου πλευρικοῦ χόνδρου ἐπὶ τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τοῦ στέρνου· 2) ὁ *χονδροξιφοειδὴς σύνδεσμος*, ὅστις ἐκφύεται ἑκατέρωθεν ἐκ τοῦ στερνικοῦ ἄκρου τοῦ 6ου καὶ 7ου πλευρικοῦ χόνδρου καὶ καταφύεται εἰς τὸ πλάγιον χεῖλος καὶ τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τῆς ξιφοειδοῦς ἀποφύσεως.

Σύνδεσμος βοτάλλειος. Ἰνώδης δεσμίς, δι' ἧς συνάπτεται ὁ ἀριστερὸς κλάδος τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας μετὰ τοῦ κοίλου τοῦ ἀορτικοῦ τόξου· καλεῖται καὶ ἀρτηριακὸς σύνδεσμος, ὅστις ἐπὶ τοῦ ἐμβρύου κοῖλος ὢν παριστᾷ ἀναστομωτικὴν ἀρτηρίαν μεταξὺ τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας καὶ τῆς ἀορτῆς.

Σύνδεσμος δακτυλιοειδής· βλ.λ. *ζώνη* περιφερής.

Σύνδεσμος δισχιδὴς τοῦ ταρσοῦ· βλ. λ. *δισχιδὴς* σύνδεσμος τοῦ ταρσοῦ.

Σύνδεσμος ἐλυτραῖος· βλ. λ. *ἐλυτραῖος* σύνδεσμος.

Σύνδεσμος ἐπακάνθιος· βλ.λ. *ἐπακάνθιος* σύνδεσμος.

Σύνδεσμος ἐπιγονατιδικός· βλ. λ. *ἐπιγονατιδικὸς* σύνδεσμος.

Σύνδεσμος ἡβομηρικός· βλ.λ. *ἡβομηρικὸς* σύνδεσμος.

Σύνδεσμος ἰνιοαυχεντικός· βλ. λ. *ἰνιοαυχενικὸς* σύνδεσμος.

Σύνδεσμος πλευροθολικός. Σύνδεσμος ἀσταθής, ὅστις ἐξορμᾶται ὄπισθεν ἐκ τοῦ αὐχένος τῆς 1ης πλευρᾶς καὶ φερόμενος πρὸς τὸν θόλον τοῦ ὑπεζωκότος συνάπτεται μετ' αὐτοῦ καὶ τέλος ἀπολήγει εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τῆς 1ης πλευρᾶς, παρὰ τὸν πρόσθιον σκαληνὸν μῦν.

Σύνδεσμος πνευμονικός. Πτυχὴ τοῦ περισπλαγχνίου ὑπεζωκότος, παρεμφερὴς πρὸς τρίγωνον πέταλον, οὗ ἡ μὲν κορυφὴ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ρίζαν τοῦ πνεύμονος, ἡ δὲ βάσις βλέπει πρὸς τὰ κάτω καὶ ἢ εἶναι τελείως ἐλευθέρα ἢ συμφύεται μετὰ τοῦ διαφράγματος.

Σύνδεσμος στερνοκλειδικῆς διαρθρώσεως. Εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) ὁ *πρόσθιος* καὶ ὁ *ὀπίσθιος στερνοκλειδικὸς σύνδεσμος*, ὧν αἱ δεσμίδες προσφύονται εἰς τὰ χείλη τῶν συντασσομένων ἐπιφανειῶν· 2) ὁ *μεσοκλείδιος σύνδεσμος*, ἐκτεινόμενος μεταξὺ τῶν ἄκρων ἀμφοτέρων τῶν κλειδῶν καὶ ἀποφράσσων ὄπισθεν τὸν πυθμένα τῆς σφαγῆς· καὶ 3) ὁ *πλευροκλειδικὸς σύνδεσμος*, ὅστις κεῖται ἔξωθεν τῆς διαρθρώσεως μεταξὺ τῆς κλειδὸς καὶ τοῦ χόνδρου τῆς 1ης πλευρᾶς καὶ ἐνεργῶν περιστέλλει τὴν ἀνύψωσιν τῆς κλειδὸς καὶ τὴν πρὸς τὰ πρόσω ἢ ὀπίσω ὑπερβολικὴν κάμψιν αὐτῆς.

Σύνδεσμος τοῦ Χένλε (Henle)· βλ. λ. *δρέπανον* (τ. Θ', σ 549 γ').

Σύνδεσμος τοῦ Χέσσελμπαχ· βλ. *Μεσοβόθριος* σύνδεσμος. Ι. Π.

—*[Ὀδοντιατρ.] Σύνδεσμος* καλεῖται πᾶν τεχνητὸν μέσον, δι' οὗ συγκρατοῦνται ἐν τῷ στόματι εἴτε μερικαὶ ὀδοντοστοιχίαι, εἴτε γεφυρωταὶ ἐργασίαι. Οἱ σύνδεσμοι, ἄλλως *συγκρατήματα*, ἢ *ἄγκιστρα*, ἢ *κρίκοι*, εἶναι διαφόρων τύπων καὶ σχεδίων, ἕκαστος δὲ τῶν ὀδοντιάτρων ποιεῖται χρῆσιν τοῦ καταλληλοτέρου δι' ἑκάστην περίπτωσιν. Συνηθέστερον ἀντὶ τοῦ ὅρου *σύνδεσμος* γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου *συγκράτημα*· καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ ἐπέρχηται σύγχυσις πρὸς τὸν ὅρον *περιοδοντικὸς σύνδεσμος*. Ν. Γ. Π.

— *[Τακτ.] Σύνδεσμος* καλεῖται ἡ δι' οἱουδήποτε μέσου (ἐμψύχου ἢ τεχνικοῦ) ἐγκατεστημένη διαρκὴς ἐπικοινωνία, εἴτε μεταξὺ προϊσταμένων καὶ ὑφισταμένων μονάδων, εἴτε μεταξὺ γειτονικῶν (ἰδίως παραπλεύρων) ἰσοτίμων μονάδων. Ὁ σύνδεσμος εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν συνταύτισιν τῶν προσπαθειῶν πρὸς ἐκτέλεσιν ὡρισμένου σκοποῦ. Προκειμένου περὶ ἐπικοινωνίας δι' ἐμψύχου μέσου, καλεῖται κατ' ἐπέκτασιν *σύνδεσμος* ὁ στρατιωτικὸς ὁ ἐκτελῶν τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην. Κατ' ἀρχήν, ἀνεξαρτήτως παντὸς τεχνικοῦ συνδέσμου (τηλεγράφου, τηλεφώνου, ἀσυρμάτου, ὀπτικοῦ κτλ.), πρέπει ἀπαραιτήτως πᾶσα ὑποδεεστέρα μονὰς ν' ἀποστείλῃ πρὸς τὴν ἀμέσως προϊσταμένην της ἔμψυχον σύνδεσμον (ἀξιωματικὸν ἢ ὑπαξιωματικόν). Περὶ τῶν τεχνικῶν μέσων συνδέσμου βλ. λ. *διαβίβασις*. Ἐκτὸς τῶν συνδέσμων τούτων, ὑπάρχουσιν ἐπὶ πλέον:

1) *Ὁ τακτικὸς σύνδεσμος*, ὅστις ἀποσκοπεῖ τὴν κατὰ τὴν μάχην διαρκῆ ἐπαφὴν μεταξὺ τῶν παραπλεύρων μικρῶν μονάδων, οὐχὶ ὅμως διὰ τῆς ἁπλῆς ὑπάρξεως ἐμψύχου συνδέσμου ἢ δι' ἐγκαταστάσεως τεχνικοῦ μέσου διαβιβάσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπάρξεως μικρᾶς μονάδος, καλουμένης *πλαγιοφυλακὴ συνδέσμου*.

2) *Ὁ σύνδεσμος πυροβολικοῦ καὶ πεζικοῦ*. Πρῶτος ὁ Γάλλος στρατηγὸς Λανγκλουὰ ἔθεσεν, ἐν ἔτει 1892, τὰς βάσεις τοῦ συνδέσμου πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ κατὰ τὴν μάχην, ἃς ἐτελειοποίησε βραδύτερον ὁ Γάλλος στρατηγὸς Περσέν, καθορίσας πλήρως τὴν στενὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν ὅπλων. Διὰ τὴν συνεργασίαν ταύτην ὑπάρχουσι δύο εἰδῶν σύνδεσμοι: ὁ *ἐκ τῶν ἄνω* καὶ ὁ *ἐκ τῶν κάτω*. *Σύνδεσμος ἐκ τῶν ἄνω* καλεῖται ἅπασα ἡ λειτουργία ἀναθέσεως ἐντολῶν εἰς τὸ πυροβολικόν, κατανομῆς τῶν ἐντολῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων μονάδων τοῦ πυροβολικοῦ κτλ., δηλαδὴ ἅπας ὁ σύνδεσμος ὁ δυνάμενος νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῶν διαταγῶν τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν. *Σύνδεσμος ἐκ τῶν κάτω* καλεῖται τὸ νὰ γνωρίζῃ τὸ πεζικὸν ἐν πάσῃ στιγμῇ τὸ τί δύναται ἢ δὲν δύναται ν' ἀναμένῃ ἐκ τοῦ φιλίου του πυροβολικοῦ, συγχρόνως δὲ τὸ ν' ἀντιλαμβάνηται τὸ πυροβολικὸν τὰς ἐν πάσῃ στιγμῇ ἀνάγκας τοῦ φιλίου του πεζικοῦ, ἵνα μὴ βάλῃ οὔτε μίαν κἂν βολὴν μὴ δικαιολογουμένην ὑπὸ ἀνάγκης τοῦ φιλίου του πεζικοῦ, δηλαδὴ ὁ σύνδεσμος ὁ προερχόμενος ἀφ' ἑαυτοῦ, συνεπείᾳ καταλλήλου συνεκπαιδεύσεως τῶν δύο τούτων ὅπλων.

3) *Ὁ ἠθικὸς σύνδεσμος*. Ὁ σύνδεσμος οὗτος στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς συνταυτίσεως τῶν προσπαθειῶν, πρὸς δ' ἐπὶ τῆς ἀδελφικῆς συμπνοίας μεταξὺ τῶν διαφόρων μονάδων τοῦ στρατοῦ, ἁπασῶν ἀποκτωμένων διὰ τῆς ἐμπνεύσεως ἑνιαίου δόγματος. Ν. Θ. Κ.

—*[Ἀστρον.]*. Καλοῦνται *σύνδεσμοι* τὰ δύο σημεῖα, καθ' ἃ ἡ ἐκλειπτικὴ τέμνεται ὑπὸ τῆς τροχιᾶς τῆς Σελήνης, τῶν πλανητῶν ἢ τῶν κομητῶν καὶ τῶν μετεώρων. Ἐκ τῶν δύο τούτων σημείων τὸ ἕν, καθ' ὃ τὸ πλανώμενον οὐράνιον σῶμα φαίνεται ἀνερχόμενον ἐκ τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου εἰς τὸ βόρειον, καλεῖται *ἀναβιβάζων σύνδεσμος* (ascending node ἢ noeud ascendant), τὸ δὲ ἕτερον *καταβιβάζων σύνδεσμος* (descending node ἢ noeud descendant), διότι εἰς αὐτὸ τὸ οὐράνιον σῶμα φαίνεται κατερχόμενον ἐκ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου εἰς τὸ νότιον. Σ. Π.

Digitized by Google

—**«Σύνδεσμος»**. Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα τῷ 1884 ἐν Ἀθήναις ὡς ὄργανον ὁμωνύμου πολιτικοῦ συλλόγου.

— **«Σύνδεσμος *Γορτυνιακός*»**. Δισεβδομαδιαία ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Πάτραις τῷ 1879.

—**Σύνδεσμος *ἐκκλησιαστικός***. Ἑνώσεις διαφόρων προσώπων πρὸς ἐπίτευξιν ἐκκλησιαστικοῦ τινος σκοποῦ. Οὕτως ἐν τῇ διαμαρτυρομένῃ Ἐκκλησίᾳ ἱδρύθη τῷ 1848 ὁ ἐκκλησιαστικὸς σύνδεσμος, οὗτινος σκοπὸς ἦτο ἡ ἕνωσις τῶν διαφόρων διαμαρτυρομένων μερίδων καὶ τάσεων πρὸς κατάπαυσιν τῶν μεταξὺ αὐτῶν διενέξεων καὶ ἀποτελεσματικωτέραν ἄμυναν τοῦ προτεσταντισμοῦ κατὰ τῶν παπικῶν ἐνεργειῶν καὶ σθεναρωτέραν καταπολέμησιν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ σύνδεσμος οὗτος, ὅστις περιελάμβανε λουθηρανούς, καλβινιστάς, ἑνωτικοὺς καὶ τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν κοινότητα τῶν ἀδελφῶν, διετηρήθη μέχρι τοῦ 1869. Ἄξιος ἰδίας μνείας εἶναι καὶ ὁ *εὐαγγελικὸς σύνδεσμος*, ὅστις περιλαμβάνων, ἐκτὸς τῶν αὐστηρῶν λουθηρανῶν, θεολόγους διαφόρων τάσεων, σκοπεῖ τὴν ὑποστήριξιν τῆς εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ πρόγραμμα τοῦ συνδέσμου τούτου συνετάχθη τῷ 1887 ἐν Ἔρφουρτ, τῷ δὲ 1905 ἠρίθμει οὗτος 275 χιλιάδας μελῶν. Κ. Ι. Δ.

— *συνδέσμων* ***ἀναδρομή***· βλ. λ. *Σελήνη*.

συνδέσμωσις,—*εως* (ἡ)· βλ. λ. *ἄρθρωσις καὶ συνάρθρωσις*.

συνδεσμώτης (ὁ)· ὁ μεθ' οὗ εἶναί τις δεσμώτης, σύντροφος ἐν τῇ φυλακῇ.

συνδετήρ,—*ῆρος* (ὁ)· ὁ συνδέων, τὸ μέσον δι' οὗ συνδέεταί τι, σύνδεσμος

— *[Ναυτ.]* Ὁ *συνδετὴρ* εἶναι κόραξ εἰς τὸ ἄκρον ἁλύσεως ἐμπορπημένος καὶ φέρων ἀσφαλιστικὸν κρίκον, ὅπως μὴ ἐκφεύγῃ τὸ εἰς τὸν κόρακα ἠγκιστρωμένον σχοινίον. Χρησιμεύει εἰς σύνδεσιν συρματοσχοίνων ἢ ρυμάτων περατουμένων εἰς ψέλια, ἢ δύο τεμάχια ἁλύσεως ἀπολήγοντα εἰς ἀγκύλια Κλασσικὸς συνδετὴρ ἀπαντᾷ εἰς τὴν σκύλαν τῶν ἀγκυρίων ἁλύσεων. Σ. Ε. Λ.

συνδέτης (ὁ)· ὁ συνδέων, συνδετήρ.

— *[Σιδηρ.]* Βλ. *ἀτμάμαξα*.

συνδετικὸν (τὸ) *[Συντακτ.]*. Εἷς τῶν λεγομένων κυρίων ὅρων τῆς προτάσεως (ὑποκειμένου—συνδετικοῦ—κατηγορουμένου). Καλεῖται δ' οὕτω, διότι τρόπον τινὰ συνδέει τὸ ὑποκείμενον πρὸς τὸ κατηγορούμενον: «ὁ ὕπνος *εἶναι* θάνατος καὶ τὸ χρασὶ *εἶναι* πλάνος». Ὡς συνδετικὸν χρησιμεύει πρὸ πάντων τὸ ῥῆμα *εἶναι*, μετ' αὐτὸ δὲ τὰ ῥήματα *ὑπάρχειν, γίγνεσθαι, διατελεῖν, τυγχάνειν, πεφυκέναι* καὶ *φῦναι* («ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας *ἔφυ*»), *καλεῖσθαι, αἱρεῖσθαι, λαγχάνειν, χειροτονεῖσθαι, δοκεῖν, νομίζεσθαι, κρίνεσθαι*· οὕτω καὶ εἰς τὴν νέαν ἑλληνικήν: ὁ (δεῖνα) *φαίνεται* πονηρὸς—ὁ ἀδελφός του *λέγεται* Νῖκος ἢ *ὀνομάζεται* Νῖκος—ὁ (δεῖνα) *ἐκλέγεται* βουλευτὴς στὴ Θεσσαλονίκη—ὁ Ν. *ἐκληρώθηκε* ἔνορκος—ὁ .... *ἐχειροτονήθηκε* παπᾶς στὰ .... κλπ. Πλὴν τούτων καὶ πᾶν ῥῆμα δύναται νὰ χρησιμοποιῆται ὡς συνδετικόν, ὁσάκις τὸ κατηγορούμενον δηλοῖ τόπον, τρόπον, τάξιν, χρόνον κλπ. (*ἐπιρρηματικὸν κατηγορούμενον*): «ἄσμενος ἑώρακά σε (= ἀσμένως κλπ.) «οἱ στρατιῶται ἐσκήνουν ὑπαίθριοι» (=ἐν τῷ ὑπαίθρῳ κλπ.)· πρβλ. καὶ τὰ νεοελληνικά: «τὸ γαῖμα *ἔτρεχε* ποτάμι» (=ποταμηδόν), «τὸ σκοτάδι *ἁπλωνόταν* πίσσα» κλπ. Γ. Π. Α.

συνδετικός, —*ή*, —*όν*· ὁ χρησιμεύων πρὸς σύνδεσιν, ὁ δι' οὗ συνδέεταί τι: «συνδετικὴ ὕλη».

—**συνδετικὰ *κέντρα*** *[Ἀνατομ.]*. Κέντρα (σφαῖραι), ἅτινα ἑδράζονται ἐν τῷ φλοιῷ τοῦ ἐγκεφάλου, καταλαμβάνοντα τὰ $^2/_8$ αὐτοῦ. Ι. Π.

—**συνδετικαὶ *ἶνες ἐγκεφάλου*** *[Ἀνατομ.]*. Νευρικαὶ ἶνες τῆς λευκῆς οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου, οὖσαι αἱ μὲν βραχεῖαι, αἱ δὲ μακραί. Καὶ αἱ μὲν βραχεῖαι συνδέουσι μέρη τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου, ἐγγὺς ἀλλήλων κείμενα, αἱ δὲ μακραὶ συνάπτουσι πρὸς ἄλληλα μέρη τοῦ φλοιοῦ τοῦ αὐτοῦ ἡμισφαιρίου, πόρρω κείμενα. Ι. Π.

—**συνδετικὸς *ἱστός*** *[Ἀνατομ.]*. Ἱστὸς ἐρειστικός, οὗ ἡ μὲν μεσοκυττάριος οὐσία εἶναι μᾶλλον ἢ ἧττον μαλθακή, πηκτοειδὴς καὶ ἄφθονος, τὰ δὲ κύτταρα ἀπαντῶσι σποράδην, καὶ ὅστις ἐπιτελεῖ παντοίας λειτουργίας, ἤτοι ἔνθεν μὲν πληροῖ τὰ διάκενα τῶν ἱστῶν καὶ τῶν ὀργάνων, ἔνθεν δὲ χρησιμεύει ὡς συνδετικὸν μέσον, ἔρεισμα καὶ περίβλημα αὐτῶν, συντελῶν πρὸς τούτοις καὶ εἰς τὴν θρεπτικὴν λειτουργίαν. Ι. Π.

συνδέω, *ἀόρ.* *συνέδεσα—συνεδέθην*, *παθ. μετχ.* *συνδεδεμένος*· δένω ὁμοῦ, ἑνώνω εἰς ἕν: «συνδέονται διὰ φιλίας, — διὰ συγγενείας».

συνδηκτορίδιον (τό). Καλεῖται μικρὸς φορητὸς συνδήκτωρ τῆς χειρός, ὅστις δὲν στερεοῦται ἐφ' ὡρισμένης τινὸς βάσεως, ἀλλὰ κρατεῖται ἁπλῶς διὰ τῆς χειρὸς καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν συγκράτησιν πρὸς κατεργασίαν μικρῶν τεμαχίων ὑλικῶν, ὡς εἰς διαφόρους λεπτουργικὰς ἐργασίας κτλ.

συνδήκτωρ (ὁ) (κοιν. *μέγγελη*). Συσφιγκτὴρ ἐκ δύο μεταλλικῶν σιαγόνων, αἵτινες προσεγγίζουσι πρὸς ἀλλήλας μέσῳ κοχλίου, χρησιμοποιούμενος διὰ τὴν σύσφιγξιν πρὸς τὸν σκοπὸν κατεργασίας διαφόρων τεμαχίων ξύλων ἢ μετάλλων εἰς τὰ ξυλουργεῖα, τὰ μηχανουργεῖα κλπ. ὑπὸ τῶν ἐφαρμοστῶν διὰ τὴν κοπὴν καὶ τὸ ρίνισμα τῶν ὑπὸ ἐφαρμογὴν τεμαχίων κ.τ.λ. Τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο στερεοῦται ἐφ' ὡρισμένης βάσεως, διὰ ποδὸς ἢ μέσῳ κοχλιῶν, ἀναλόγως τῆς εἰδικῆς κατασκευῆς του παραλλήλως ἢ καθέτως.

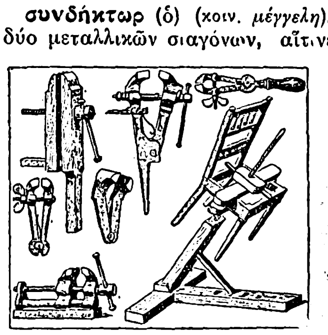

Συνδήκτωρ.

συνδιαλέγομαι, *ἀόρ.* *συνδιελέχθην*· συνομιλῶ, κάμνω κουβέντα.

συνδιάλεξις, —*εως* (ἡ)· συνομιλία μετά τινος, κοιν. *κουβέντα*.

συνδιαλλαγὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συνδιαλλάττειν, συμφιλίωσις, συμβιβασμός.

—**συνδιαλλαγῆς *διαδικασία***, ἢ ***συμβιβαστικὴ διαδικασία***. Τὸ μέσον ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν, συνιστάμενον εἰς τὴν ἀνάθεσιν τοῦ διακανονισμοῦ τῆς διαφορᾶς εἰς διεθνῆ ἐπιτροπήν, ἡ ὁποία, κατόπιν ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος, τόσον κατὰ τὸ πραγματικόν, ὅσον καὶ τὸ νομικὸν αὐτοῦ μέρος, ὑποβάλλει προτάσεις διευθετήσεως αὐτῆς, κατὰ κανόνα δι' ἐκθέσεως, δι' ὧν συνιστᾷ τὴν κατὰ τὴν γνώμην της δοτέαν λύσιν· τὰ διιστάμενα ἐν τούτοις μέρη διατηροῦσι καὶ μετὰ τὴν ὑποβολὴν αὐτῆς τὴν ἐλευθερίαν τῆς τελικῆς ἀποφάσεως.

Ἡ διαδικασία τῆς συνδιαλλαγῆς, ἥτις εἶναι τὸ προσφατώτερον μέσον διευθετήσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν, ἱστορικῶς μὲν ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν τοῦ θεσμοῦ τῶν *διεθνῶν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν*, λογικῶς δὲ ὠργανωμένην τελειοποίησιν τῆς *μεσολαβήσεως*. Πρὸς τὸν πρῶτον ἔχει τὸ κοινὸν ὅτι ἐξετάζει καὶ τὸ πραγματικὸν μέρος τῆς διαφορᾶς, πρὸς δὲ τὴν δευτέραν ὅτι προτείνει λύσεις, ὧν ἡ ἀποδοχὴ δὲν εἶναι ὑποχρεωτική· ἀφ' ἑτέρου διαφέρει τοῦ μὲν πρώτου κατὰ τὸ ὅτι περιλαμβάνει καὶ πρότασιν διευθετήσεως τῆς διαφορᾶς, τῆς δὲ δευτέρας κατὰ τὸ ὅτι αἱ βάσεις τῆς ἐπιλύσεως δὲν προτείνονται ὑπὸ ξένης κυριαρχίας, ἀλλ' ὑπὸ ὀργάνου συλλογικοῦ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν διαφερομένων μερῶν, ἐκ τῶν προτέρων δὲ συγκεκροτημένου ἀπὸ πρόσωπα διαφόρου ἐθνικότητος καὶ παρέχοντος μεγαλύτερα ἐχέγγυα ἀμεροληψίας. Πράγματι, ἡ μεσολαβοῦσα δύναμις δύναται νὰ ἀσκήσῃ πίεσιν πρὸς ἀποδοχὴν τῶν δι' αὐτῆς προτεινομένων, ἐνῷ ἡ διαδικασία συνδιαλλαγῆς δὲν ἔχει παρὰ τὴν δύναμιν τῆς πειθοῦς, διὰ τοῦ κύρους τῆς εἰς ἣν καταλήγει ἐκθέσεως. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἡ διαδικασία συνδιαλλαγῆς σέβεται περισσότερον τὴν κυριαρχίαν τῶν κρατῶν ἢ ἡ μεσολάβησις, σκοπὸν δ' ἔχει ὄχι τόσον τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἀπολύτου δικαιοσύνης εἰς τὰς μεταξὺ τῶν κρατῶν σχέσεις, ὅσον τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης διὰ μέσων λύσεων κατὰ τὸ λόγιον, καθ' ὃ «εἷς κακὸς συμβιβασμὸς εἶναι προτιμότερος μιᾶς κακῆς δίκης». Ὡς ἐκ τούτου, ἵνα τύχῃ ἐφαρμογῆς ἡ διαδικασία συνδιαλλαγῆς, δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑπάρχῃ ἀμφισβήτησις δικαιώματος· ἀρκεῖ ἡ διαπίστωσις ἁπλῆς διχογνωμίας, τὴν ὁποίαν ὅμως νὰ μὴ εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἄρουν αἱ συνήθεις κοιναὶ ἀπ' εὐθείας διπλωματικαὶ διαπραγματεύσεις. Ἀποτελοῦσα λοιπὸν ἡ διαδικασία συνδιαλλαγῆς οἱονεὶ συνέχειαν τῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων, θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς διπλωματικὸν μᾶλλον μέσον διευθετήσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν· δι' ὃ καὶ δύναται νὰ δώσῃ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα πρὸς διευθέτησιν διαφορᾶς οἱασδήποτε φύσεως, εἴτε νομικῆς, εἴτε πολιτικῆς, εἴτε οἰκονομικῆς.

Ἐὰν πρὸς λύσιν διαφορῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἡ διαδικασία τῆς συνδιαλλαγῆς θεωρῆται ἡ μᾶλλον ἐνδεικνυομένη, ἡ σκοπιμότης, ἐν τούτοις, τῆς εἰς αὐτὴν ὑποβολῆς καὶ τῶν νομικῶν διαφορῶν δὲν εἶναι ἀναμφισβήτητος· διότι καὶ παράλογον εἶναι νὰ ἐπιδιώκηται ἡ διευθέτησις διαφορᾶς τινος συμβιβαστικῶς, ὅταν εἶναι δυνατὸν νὰ λυθῇ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς σαφοῦς νομικοῦ κανόνος, ἀλλὰ καὶ ἄδικον νὰ ζητῆται ἀπὸ τὸν ἕτερον τῶν διαφερομένων ἡ παραίτησις ἀπὸ ἀδιασείστου δικαιώματος αὐτοῦ πρὸς μερικὴν μόνον ἱκανοποίησίν του διὰ μέσης τινὸς λύσεως. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ ἡ κατὰ τὸ αὐστηρὸν δίκαιον λύσις τῶν διαφορῶν δὲν εὐνοεῖ πάντοτε τὴν ἀπρόσκοπτον ἐξέλιξιν τῶν διεθνῶν σχέσεων, ἡ ὁποία ἐπιτυχέστερον ἐξασφαλίζεται δι' ἀμεροληπτου μὲν καὶ κατὰ κανόνα νομικῆς, ἀλλὰ μετριοπαθοῦς λύσεως τῆς συμβιβαστικῆς διαδικασίας, ἀποφευγομένης τῆς ψυχρότητος ἐκ τῆς πικρίας τοῦ ἡττηθέντος εἰς τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα, ἀκόμη δὲ καὶ τῆς συγκρούσεως ἐκ τῆς μὴ τυχὸν ὑποταγῆς τοῦ ἡττηθέντος εἰς τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑποχρεωτικὴν βεβαίως, ἀλλὰ μὴ ἀναγκαστὴν δικαστικὴν ἀπόφασιν. Κατὰ ταῦτα, ἡ διαδικασία τῆς συνδιαλλαγῆς ὑπερέχει τῆς διαιτητικῆς ἢ δικαστικῆς λύσεως, πρὸς ἣν ἀνταγωνίζεται, ἀποτελοῦσα τὸ ἐλαστικώτερον καὶ διὰ τοῦτο ἀκινδυνότερον μέσον διευθετήσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν—εἰς τὴν παροῦσαν τοὐλάχιστον φάσιν τῆς πάλης μεταξὺ κυριαρχίας καὶ διεθνοῦς δικαίου.

Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ θεσμοῦ. Ὁ θεσμὸς τῶν διεθνῶν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἐφαρμογῆς αὐτοῦ ἔλαβε κατεύθυνσιν πρὸς τὴν διαδικασίαν τῆς συνδιαλλαγῆς. Ἡ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας σύμβασις τῆς Πετρουπόλεως, δι' ἧς συνιστᾶτο διεθνὴς ἐπιτροπὴ πρὸς ἐξέτασιν τοῦ μεταξὺ τῶν δύο τούτων χωρῶν δημιουργηθέντος τῷ 1904 ἐπεισοδίου τοῦ Χούλ, ἔδωκεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην ἁρμοδιότητα ὄχι μόνον νὰ ἐρευνήσῃ τὰ πραγματικὰ γεγονότα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ ζήτημα τῆς κατανομῆς εὐθυνῶν, ἤτοι νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα καὶ συνεπῶς νὰ ὑποδείξῃ ἐμμέσως τρόπον διευθετήσεως τῆς διαφορᾶς· τοῦτο δέ, ἵνα ἀποφευχθῇ ἡ συνέχεια τῆς διαδικασίας καὶ ἡ διαιώνισις μιᾶς συζητήσεως, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ προστριβάς. Τὸ πείραμα ἐπέτυχε πράγματι, τῆς διευθετήσεως τῆς διαφορᾶς ἐπελθούσης φυσικῶς πλέον μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς. Κατόπιν τούτου καὶ ἵνα δοθῇ μεγαλυτέρα ἐλαστικότης εἰς τὸν θεσμὸν τῶν διεθνῶν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν, ἐλήφθη πρόνοια κατὰ τὴν δευτέραν συνδιάσκεψιν τῆς εἰρήνης τῆς Χάγης νὰ διασαφηνισθῇ ἐν τῇ συμβάσει διὰ τὸν εἰρηνικὸν διακανονισμὸν τῶν διεθνῶν συγκρούσεων ὅτι τὰ διαφερόμενα μέρη διατηροῦσι πᾶσαν ἐλευθερίαν νὰ καθορίζωσι διὰ τῆς «συμβάσεως ἐρεύνης» τὴν ἔκτασιν τῆς ἁρμοδιότητος τῆς σχηματιζομένης ἐπιτροπῆς. Τὸ σπέρμα λοιπὸν τῆς διαδικασίας τῆς συνδιαλλαγῆς δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ὑπῆρχεν ἤδη εἰς τὴν σύμβασιν τῆς Χάγης τοῦ 1907. Αἱ πρῶται ὅμως δύο συνθῆκαι, αἱ καθιεροῦσαι τὴν διαδικασίαν τῆς συνδιαλλαγῆς ὑπὸ τὴν σημερινήν της περίπου μορφήν, εἶναι αἱ συναφθεῖσαι ὑπὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας τῷ 1911, αἱ γνωσταὶ ὡς «συνθῆκαι Νὸξ» (προεδρία Τάφτ). Οἱαδήποτε διαφορά, ἧς ἡ διευθέτησις δὲν κατέστη δυνατὴ διὰ τῶν ἀπ' εὐθείας διαπραγματεύσεων, θὰ ὑπεβάλλετο πρὸς λύσιν εἰς ἑξαμελῆ ἐπιτροπὴν ἐρεύνης (ἀνὰ τρία μέλη ἐκ τῆς ἐθνικότητος ἑκατέρου τῶν διαφερομένων), ἥτις, ἐκτὸς τῆς τυχὸν διακριβώσεως τῶν γεγονότων, θὰ ἠδύνατο νὰ διατυπώσῃ καὶ συμπεράσματα καὶ νὰ προβῇ εἰς συστάσεις πρὸς τὰ διιστάμενα μέρη. Οὐδεμία ἐπιφύλαξις διετυποῦτο ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῶν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν παραπεμπτέων διαφορῶν, μόνη δ' ἀπαιτουμένη προϋπόθεσις διὰ τὴν παραπομπὴν τῆς διαφορᾶς εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἦτο ἡ δυνατότης τῆς λύσεως αὐτῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δικαίου ἢ τῆς ἐπιεικείας. Τοῦ ἑνὸς τῶν συμβαλλομένων ζητήσαντος τὴν παραπομπὴν τῆς διαφορᾶς εἰς ἐπιτροπὴν ἐρεύνης, ὁ ἕτερος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀρνηθῇ, ἀναβλητικὴν δὲ μόνον ἔνστασιν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ προβάλῃ δι' ἓν ἔτος, ἵνα δοθῇ ἐκ νέου ὁ λόγος εἰς τὴν διπλωματίαν. Ἐπερχομένης συμφωνίας πρὸς παραπομπὴν τῆς διαφορᾶς εἰς τὴν ἐπιτροπήν, ἡ συμφωνία αὕτη ἐλάμβανεν οὐχὶ τὴν μορφὴν συμβάσεως ὑποκειμένης εἰς κύρωσιν, ἀλλὰ τὸν τύπον τῆς ἀνταλλαγῆς διακοινώσεων, ὥστε νὰ ἀποφεύγηται πᾶσα χρονοτριβή. Ἀποτυγχανούσης τῆς προσπαθείας τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ διαφορὰ παρεπέμπετο εἰς διαιτησίαν, αὐτῆς ταύτης ὅμως τῆς ἐπιτροπῆς ἀποφαινομένης ἐπὶ τοῦ διαιτησίμου τῆς διαφορᾶς, ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ ἕτερος τῶν συμβαλλομένων ἰσχυρίζετο ὅτι τὸ ἐπίμαχον ζήτημα ἦτο τῆς ἀποκλειστικῆς ἁρμοδιότητός του. Αἱ συνθῆκαι Νὸξ δὲν ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν λόγῳ ἀντιδράσεως τῆς γερουσίας. Ἐν τούτοις τῷ 1913 ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις, διὰ προτάσεως τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ αὐτῆς Μπράϊαν πρὸς τριάκοντα ἓξ ἀμερικανικὰς καὶ εὐρωπαϊκὰς κυβερνήσεις, ἐπεδίωξε τὴν σύναψιν συνθηκῶν ἱδρυουσῶν «διαρκεῖς διεθνεῖς ἐπιτροπὰς εἰρήνης». Πράγματι μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1914 συνήφθησαν εἴκοσι δύο ἐν ὅλῳ συνθῆκαι Μπράϊαν, ὧν εἴκοσιν εἶναι ἐν ἰσχύϊ ἔτι καὶ νῦν. Αἱ συνθῆκαι Μπράϊαν ἐπεδίωκον καὶ αὐταὶ τὴν διευθέτησιν τῶν διεθνῶν διαφορῶν διὰ τοῦ συνδυασμοῦ συνδιαλλαγῆς καὶ διαιτησίας. Διέφερον ὅμως τῶν συνθηκῶν Νὸξ κατὰ τὰ ἑξῆς: 1) Ἡ διαδικασία συνδιαλλαγῆς δὲν ἦτο πλέον προκαταρκτική, ἀλλὰ συμπληρωματική, ἐπικουρική, ἤτοι δὲν ἐγίνετο χρῆσις αὐτῆς εἰμὴ μόνον ἐλλείψει διαιτησίας. Ἐλλείψει ὅμως ταύτης ὑπεβάλλοντο εἰς διαδικασίαν συνδιαλλαγῆς ὅλαι αἱ διαφοραί, ἄνευ ἐξαιρέσεως. **2) Ἡ ἐπιτροπὴ ἦτο πλέον**

Digitized by Google

μόνιμος, πενταμελὴς δέ, ἐκ δύο ὑπηκόων τῶν συμβαλλομένων καὶ τριῶν οὐδετέρων ἀποτελουμένη. 3) «Σύμβασις ἐρεύνης» δὲν ὑπῆρχε πλέον εἰς ὅλας· ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἠδύνατο κατά τινας τῶν συνθηκῶν νὰ εἶναι μονομερής, καὶ μάλιστα, χρείας τυχούσης, θὰ ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας αὐτῆς καὶ αὐτεπαγγέλτως. 4) Κατὰ τὴν ἐτησίαν προθεσμίαν, ἡ ὁποία ἐδίδετο εἰς τὴν ἐπιτροπὴν πρὸς διατύπωσιν τῶν πορισμάτων της, τὰ διιστάμενα μέρη ὑπεχρεοῦντο νὰ ἀποφύγουν πᾶσαν προσφυγὴν εἰς τὴν βίαν. Ἐὰν ὡς πρὸς τὸ πρῶτον σημεῖον αἱ «συνθῆκαι Μπράϊαν» ἐσημείουν ποιάν τινα ὀπισθοδρόμησιν ἐν σχέσει πρὸς τὰς «συνθήκας Νόξ», ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ ὅμως τρία σημεῖα ἀπετέλουν ἀναμφισβήτητον πρόοδον, διότι προσεδίδετο εἰς τὰς «ἐπιτροπὰς εἰρήνης», διὰ τῆς τοιαύτης συνθέσεως καὶ τοῦ τρόπου ἐνεργείας, ὁ χαρακτὴρ δικαστικοῦ ὀργάνου μᾶλλον ἢ κοινῆς ἐπιτροπῆς ἐρεύνης.

Τὸ σύστημα τῶν ἀμερικανικῶν συνθηκῶν, ὅπερ υἱοθετήθη, μὲ τριμελῆ ὅμως ἐπιτροπήν, καὶ ὑπὸ τῆς μεταξὺ Ἀργεντινῆς, Βραζιλίας καὶ Χιλῆς συνθήκης τῆς 25 Μαΐου 1915, τῆς πρώτης συλλογικῆς συνθήκης συνδιαλλαγῆς τῆς γνωστῆς ὡς συνθήκης A.B C., ἔθετεν εἰς ἐφαρμογὴν κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τὴν ἀρχήν: «οὐδεὶς πόλεμος ἄνευ προηγουμένης ἐξετάσεως τῆς διαφορᾶς».

Μετὰ τὸν πόλεμον, διὰ τοῦ Συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἡ διαδικασία συνδιαλλαγῆς κατέστη τὸ κύριον μέσον διευθετήσεως τῶν διεθνῶν διενέξεων. Ὅτι δέ, ὡς τοιοῦτο, συνεκέντρου μετὰ τὴν παγκόσμιον σύρραξιν τὴν γενικὴν προτίμησιν, μαρτυρεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ σχέδια παγκοσμίου ὀργανώσεως τῆς εἰρήνης, τὰ προταθέντα κατὰ τὴν περίοδον τῆς διασκέψεως τῶν Παρισίων ὑπὸ κυβερνήσεων ἢ νομομαθῶν ἐπισήμως ἢ ἀνεπισήμως, ἡ διαδικασία τῆς συνδιαλλαγῆς ἦτο ὁ ἄξων, περὶ ὃν ἐστρέφετο τὸ ὅλον σύστημα. Ἡ διαδικασία συνδιαλλαγῆς καθιεροῦται εἰς τὸ Σύμφωνον διὰ τῶν ἄρθρων 4, 11, 12, 13, 15 καὶ 17, καλεῖται δὲ «ἐξέτασις τοῦ Συμβουλίου» ἢ «διαδικασία ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου», μολονότι ὄργανον συνδιαλλαγῆς δύναται νὰ εἶναι καὶ ἡ συνέλευσις. Κατὰ τὸ ἄρθρον 15 «ἐὰν ἀναφυῇ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Κοινωνίας διαφορὰ δυναμένη νὰ ἐπιφέρῃ ρῆξιν καὶ ἐὰν ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν ὑπεβλήθη εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς διαιτησίας ἢ εἰς δικαστικὸν διακανονισμόν, περὶ ὧν τὸ ἄρθρον 13, τὰ μέλη τῆς Κοινωνίας συμφωνοῦσι νὰ φέρωσι ταύτην ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου. Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ ὅπως τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν εἰδοποιήσῃ περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης τὸν γενικὸν γραμματέα, ὅστις λαμβάνει πάντα τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς πλήρη ἀνάκρισιν καὶ ἐξέτασιν αὐτῆς». Εἰς τὰς γενικάς του γραμμὰς τὸ σύστημα τοῦ Συμφώνου εἶναι ἀνάλογον πρὸ τὸ τῶν «συνθηκῶν Μπράϊαν», διαφέρει ὅμως κατὰ τὰ ἑξῆς: 1) Ἐπιφυλάσσει μὲν εἰς τὴν συνδιαλλαγὴν ρόλον ἐπικουρικὸν καὶ πάλιν, τὴν καθιστᾷ ὅμως διαδικασίαν ἐξαιρετικὴν ὡς ἐκ τοῦ κριτηρίου τῆς «ἀπειλῆς ρήξεως», ὅπερ εἰσάγει ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου καὶ οὗτινος ἡ διατύπωσις ἐπεκρίθη εὐρέως. 2) Τὸ ὄργανον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, τὸ ἐπιλαμβανόμενον τῆς διευθετήσεως τῆς διαφορᾶς, προσπαθεῖ νὰ συμβιβάσῃ τὰ διιστάμενα μέρη ἀπ' εὐθείας, μόνον δ' ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας δημοσιεύει ἔκθεσιν, ἡ ὁποία, ἀπευθυνομένη τρόπον τινὰ πρὸς τὴν παγκοσμίαν κοινὴν γνώμην, σκοπεῖ νὰ ἀσκήσῃ πίεσιν ἐπὶ τῶν διισταμένων μερῶν καὶ ἀποτελεῖ δευτέραν οὕτως εἰπεῖν ἀπόπειραν συνδιαλλαγῆς. 3) Ἐὰν ἡ ἔκθεσις γίνῃ ὁμοφώνως δεκτή, τὰ μέλη τῆς Κοινωνίας ὑποχρεοῦνται νὰ μὴ προσφύγουν εἰς πόλεμον κατ' οὐδενὸς μέρους, ὅπερ συμμορφοῦται πρὸς τὰς προτάσεις τῆς ἐκθέσεως. 4) Οἱ διαφερόμενοι ὀφείλουν νὰ ἀπόσχουν πάσης ἐχθροπραξίας, ὄχι μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διαδικασίας συνδιαλλαγῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τρίμινον διάστημα, ὅπερ ἐπακολουθεῖ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐκθέσεως. 5) Ἡ συμβιβαστικὴ ἐπιρροὴ τῶν ὀργάνων τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἀσκεῖται συμφώνως πρὸς τὰ ἄρθρα 11 καὶ 17 καὶ ἐπὶ κρατῶν μὴ μελῶν αὐτῆς. Ἐν τούτοις, λόγῳ τοῦ πολιτικοῦ χαρακτῆρος, τὸν ὁποῖον προσέλαβε τὸ συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, καὶ λόγῳ τῆς πιέσεως, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἀσκῇ τοῦτο ἐπὶ τῶν διισταμένων μερῶν, ἡ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου διαδικασία ἐχαρακτηρίσθη ὡς ὠργανωμένη μεσολάβησις μᾶλλον, ὁ συγκεντρωτικὸς χαρακτὴρ τῆς ὁποίας προεκάλεσε ποιάν τινα δυσπιστίαν εἰς τὰς κυβερνήσεις τῶν μικρῶν ἰδίως κρατῶν. Ἐγένετο λοιπὸν δεκτόν, ἤδη ἀπὸ τῆς διασκέψεως τῶν Παρισίων, ὅτι ἡ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου ἢ τῆς Συνελεύσεως διαδικασία δὲν ἀποκλείει τὰς εἰδικὰς ἐπιτροπὰς συνδιαλλαγῆς, ὡς ἄλλως τε τοῦτο ἔδει νὰ συναχθῇ καὶ ἐκ τῆς γενικῆς διατυπώσεως τοῦ ἄρθρου 21 τοῦ Συμφώνου τῆς Κοινωνίας. Ἡ νορβηγικὴ μάλιστα (τῷ 1920) καὶ κατόπιν ἡ σουηδικὴ κυβέρνησις (1921) ὑπέβαλον προτάσεις περὶ τροποποιήσεως τῶν ἄρθρων 12 καὶ 15 τοῦ Συμφώνου, αἵτινες ἐσκόπουν τὴν ἀποσυγκέντρωσιν τῆς λειτουργίας τῆς συνδιαλλαγῆς διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς ὑποβολῆς τῶν διαφορῶν εἰς διμερεῖς ἐπιτροπάς. Τὸ δίκτυον τῶν ἐπὶ μέρους τούτων ἐπιτροπῶν θὰ ἐλειτούργει ὡς διυλιστὴρ τρόπον τινὰ τῶν ἀνακυπτουσῶν διαφορῶν, αἵτινες θὰ ὑπεβάλλοντο εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Κοινωνίας ἢ τὴν Συνέλευσιν αὐτῆς, μόνον ἐὰν ἡ διαδικασία τῆς συνδιαλλαγῆς ἐνώπιον τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἔμενεν ἀτελεσφόρητος. Ἡ τελευταία ὅμως αὕτη δὲν ἐδείχθη εὔνους πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ, κατὰ τὴν γνώμην της, ἦτο «περίπλοκον» καὶ «δύσκαμπτον», ἐφοβήθη δὲ μήπως ἔχῃ ὡς συνέπειαν «νὰ ἀποψιλωθῇ τὸ Συμβούλιον τῆς εὐθύνης του καταλεῖπον τὴν διευθέτησιν τῶν διενέξεων εἰς ὄργανα, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ εἶχον οὔτε τὸ κῦρος οὔτε ἴσως τὴν ἀμεροληψίαν τοῦ Συμβουλίου ἢ τῆς Συνελεύσεως». Πράγματι, ἐκ τῶν σκέψεων τούτων ὁρμωμένη ἡ Γ' Συνέλευσις ἐψήφισε τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1922 σχετικὴν ἀπόφασιν, δι' ἧς υἱοθέτει «κανονισμόν», ἀποτελοῦντα ἄλλωστε πρότυπον τρόπον τινὰ συμβάσεως συνδιαλλαγῆς. Εἰς τὴν ἀπόφασίν της ταύτην—ἀποτελοῦσαν πόρισμα μελέτης διαφόρων ἐπιτροπῶν καὶ ὑποεπιτροπῶν, εἰς ἃς τὸ ζήτημα ὑπεβλήθη ἀπὸ τοῦ 1920—ἡ Γ' Συνέλευσις συνίστα μὲν εἰς τὰ μέλη τὴν σύναψιν εἰδικῶν συνθηκῶν προνοουσῶν περὶ τῆς συστάσεως διμερῶν ἐπιτροπῶν συνδιαλλαγῆς, «ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν ὅμως τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῶν μνημονευομένων ἐν τῷ ἄρθρῳ 15 τοῦ Συμφώνου». Ἡ ἔννοια τῆς τελευταίας φράσεως ταύτης ἦτο ὅτι ἕκαστον μέλος διετήρει τὸ δικαίωμα νὰ προσφύγῃ μονομερῶς εἰς τὸ Συμβούλιον διὰ πᾶσαν διαφορὰν «ἱκανὴν νὰ ἐπιφέρῃ ρῆξιν» καθ' οἱανδήποτε φάσιν της ἐνώπιον διμεροῦς τυχὸν ἐπιτροπῆς διαδικασίας τῆς συνδιαλλαγῆς. Ἡ ἀπόφασις προβλέπει ἄλλωστε ὅτι θὰ δύναται τὸ Συμβούλιον νὰ καλῇ τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη νὰ φέρωσι τὰς διαφοράς των ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς συνδιαλλαγῆς ἢ νὰ παραπέμπῃ πρὸς ἐξέτασιν ὑπ' αὐτῆς πάσας τὰς διαφοράς, αἵτινες θὰ τῷ ὑπεβάλλοντο κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 15 τοῦ Συμφώνου.

Κατὰ τῆς ἀντιλήψεως ταύτης, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεχειρεῖτο ὁ προσδιορισμὸς τῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς διαδικασίας ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς διαδικασίας τῆς συνδιαλλαγῆς ἐνώπιον τῶν εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, προεβλήθησαν ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα, ὧν τὰ κυριώτερα δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸ σύστημα τῆς ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν τὸ ἐγκαινιασθὲν ὑπὸ τοῦ Συμφώνου, ἡ διαδικασία ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου εἶναι, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἄρθρων 12, 13 καὶ 15, ἀκόμη δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἄρθρου 21, τὸ τελευταῖον καὶ ἄπελπι οὕτως εἰπεῖν μέσον πρὸς ἀποσόβησιν τῆς βιαίας λύσεως. Αἱ διαφοραὶ φθάνουν ἕως ἐκεῖ, ἢ τοὐλάχιστον κατὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις θὰ ἔπρεπε νὰ συμβαίνῃ οὕτω, μόνον ἐφ' ὅσον ἀποτύχουν αἱ διπλωματικαὶ διαπραγματεύσεις καὶ καταστῇ ἡ διένεξις «ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρῃ ρῆξιν», χωρὶς νὰ δύναται νὰ λυθῇ διὰ διαιτησίας ἢ δικαστικοῦ διακανονισμοῦ. Τὸ Σύμφωνον δὲν περιέχει διαδικαστικὰς διατάξεις καθοριζούσας τὴν πορείαν, ἣν θὰ ὤφειλε νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ ἐπίμαχος ὑπόθεσις μεταξὺ τῆς διακοπῆς τῶν διαπραγματεύσεων καὶ τῆς προσφυγῆς εἰς τὸ Συμβούλιον, τοῦτο δ' ἀκριβῶς καλεῖται νὰ ρυθμίσῃ ἡ διαδικασία τῆς συνδιαλλαγῆς, ἡ ὁποία παρέχει τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐμποδίσῃ τὴν διαφορὰν νὰ καταστῇ τοιαύτη, ὥστε νὰ δύναται νὰ προκαλέσῃ ρῆξιν ἢ τοὐλάχιστον ὅτι θὰ ἐπιβραδύνῃ τὴν ἐξέλιξιν πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο· ἔπειτα, ἐὰν ἠδύνατο ὁ εἷς τῶν διαδίκων νὰ φέρῃ τὴν διαφορὰν ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου, εἴτε πρό, εἴτε διαρκούσης τῆς διαδικασίας τῆς συνδιαλλαγῆς, τότε θὰ ἐστεροῦντο αἱ περὶ συνδιαλλαγῆς συνθῆκαι τοῦ ὑποχρεωτικοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος καὶ συνεπῶς δὲν θὰ ἐπληροῦτο ὁ σκοπὸς τῆς συνάψεώς των. Ἐὰν δὲ εἰς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ συνδιαλλαγὴ εἶναι διαδικασία προκαταρκτικὴ τῆς διαιτησίας, παρεχωρεῖτο εἰς τὰ συμβληθέντα κράτη τὸ δικαίωμα ν' ἀποφεύγουν τὴν διαιτησίαν, διὰ νὰ προσφύγουν εἰς τὸ Συμβούλιον, τοῦτο θὰ ἦτο ἀσφαλῶς ἀντίθετον πρὸς τὰ ἄρθρα 12 καὶ 15. Δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον ἄλλωστε εἰς μίαν χώραν, ὑπαρχούσης συνθήκης συνδιαλλαγῆς, νὰ ὑποδηλώσῃ διὰ προσφυγῆς αὐτῆς εἰς τὸ Συμβούλιον, ὅτι ἡ διαφορὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ προκαλέσῃ ρῆξιν, χωρὶς νὰ ἐξαντλήσῃ πᾶν μέσον πρὸς φιλικὴν διευθέτησιν τῆς διαφορᾶς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἰδικῶς τὸ μέσον διαδικασίας τῆς συνδιαλλαγῆς. Καὶ μάλιστα ὑποβαλλομένης διαφορᾶς τινος εἰς τὸ Συμβούλιον χωρὶς νὰ ἐξαντληθῇ ἡ διαδικασία τῆς συνδιαλλαγῆς, τὸ τελευταῖον τοῦτο θὰ ἔδει νὰ κηρυχθῇ ἀναρμόδιον, συμφώνως τὸ μὲν πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Συμφώνου, ἐφ' ὅσον τὸ κριτήριον τοῦ κινδύνου ρήξεως, ὑπαρχούσης συνθήκης συνδιαλλαγῆς, δὲν εἶναι πλέον ἁπλῶς ὑποκειμενικόν, τὸ δὲ πρὸς τὸ γράμμα τοῦ Συμφώνου, ἀφοῦ κράτος, ὅπερ θὰ ᾐτεῖτο, ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, ἐπέμβασιν τοῦ Συμβουλίου, θὰ παρέβαινε τὴν σύμβασιν, τὴν ὁποίαν συνῆψε, καὶ συνεπῶς, ὡς παραβιάζον διεθνῆ αὐτοῦ ὑποχρέωσιν, θὰ παρεβίαζε κατὰ τὸ προοίμιον αὐτοῦ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ Σύμφωνον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἑλβετικὴ κυβέρνησις, ἡ ὁποία εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῶν Παρισίων εἶχε κηρυχθῆ σαφῶς ὑπὲρ τῶν διμερῶν ἐπιτροπῶν συνδιαλλαγῆς ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1919, ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν συνάψεως τοιούτων συνθηκῶν, ἀκολουθηθεῖσα ταχέως ὑφ' ὅλων σχεδὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων. Ἀπὸ τοῦ τέλους δὲ τοῦ 1921, ὁπότε ὑπεγράφη ἡ γερμανοελβετικὴ συνθήκη, ἐπυκνοῦντο συνεχῶς αἱ συνθῆκαι, διὰ τῶν ὁποίων καθίστατο ἡ ὑποχρεωτικὴ διαδικασία τῆς συνδιαλλαγῆς προκαταρκτικὴ ἢ συμπληρωματικὴ τῆς διαιτησίας. Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν καταβαλλομένην προσπάθειαν πρὸς ἀποκέντρωσιν τῆς λειτουργίας τῆς συνδιαλλαγῆς, κατὰ τὴν διὰ τοῦ «Πρωτοκόλλου τῆς Γενεύης» τῷ 1924 ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν περὶ συμπληρώσεως τοῦ Συμφώνου πρὸς ἀποκλεισμὸν πάσης πιθανότητος πολέμου πλὴν τοῦ κυρωτικοῦ, ἡ συγκεντρωτικὴ τάσις, τὴν ὁποίαν ἐξ ἀρχῆς ἐπεδίωκε νὰ καλλιεργήσῃ ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ἐτονοῦτο ἔτι μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ Συμβουλίου αὐτῆς. Ἄξων τοῦ ὅλου συστήματος τῆς λύσεως τῶν διαφορῶν καθίστατο τὸ Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπεδίωκε νὰ συνδιαλλάξῃ τὰ διεστῶτα ἀπ' εὐθείας. Τούτου μὴ ἐπιτυγχανομένου, ἐὰν μὲν ἡ ἔκθεσις, ἡ ὁποία θὰ περιελάμβανε τὰς βάσεις τῆς προταθείσης συνδιαλλαγῆς, εἶχε γίνει δεκτὴ διὰ παμψηφίας, τότε θὰ ἦτο ὑποχρεωτικὴ διὰ τοὺς διαφερομένους, ἐὰν δὲ διὰ πλειοψηφίας, τότε θὰ παραπέμπετο ἡ διαφορὰ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Συμβουλίου—ἤτοι χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ λύσις τῆς συνεχείας μεταξὺ τῶν συμβιβαστικῆς καὶ διαιτητικῆς διαδικασίας, ἐπαναδιδομένης πρωτοβουλίας εἰς τοὺς διαφερομένους—πρὸς διαιτησίαν παρ' ἐπιτροπῆς διαιτητῶν, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Συμβουλίου καὶ ταύτης τελούσης. Τὸ ὅλον σύστημα τοῦ πρωτοκόλλου, ἐκτὸς τῶν νομικῶν ἀντιρρήσεων, τὰς ὁποίας ἐπέσυρεν ἰδιαιτέρως διὰ τὸν ὑποχρεωτικὸν χαρακτῆρα τῆς παμψηφεὶ γενομένης ἀποδεκτῆς ἐκθέσεως—περιλαμβανούσης, ἐν τούτοις, μόνον τὰς ἤδη ἀπορριφθείσας προτάσεις συμβιβασμοῦ—διέθεσε δυσπίστως τὰ μικρὰ ἰδίως κράτη διὰ τὸν πολιτικὸν χαρακτῆρα τοῦ μηχανισμοῦ του, ὅστις καὶ ὀλιγώτερον ἔντονος, ὡς ἦτο, εἰς τὸ Σύμφωνον, εἶχε προκαλέσει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀντίδρασίν των.

Ἓν ἔτος μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ «Πρωτοκόλλου τῆς Γενεύης», αἱ συνθῆκαι τοῦ Λοκάρνο καθιερώνουν τὴν ἐπικράτησιν τῆς τάσεως πρὸς γενίκευσιν τῆς ἀποκεντρωμένης καὶ ἀπολιτικῆς συνδιαλλαγῆς ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διαιτησίαν εἰς τὸν δικαστικὸν διακανονισμὸν καὶ τὴν διαδικασίαν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου. Δι' αὐτῶν ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ Συμβουλίου καὶ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν συνδιαλλαγῆς τερματίζεται πλέον ὁριστικῶς ὑπὲρ τοῦ τελευταίου· ἡ διαφορὰ δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ πρὸς ἐξέτασιν εἰς τὸ Συμβούλιον, ἐκτὸς ἐάν, μὴ οὖσα ἐπιδεκτικὴ διαιτητικῆς ἢ δικαστικῆς λύσεως, δὲν κατωρθώθη νὰ διευθετηθῇ διὰ τῆς συνδιαλλαγῆς· δὲν δύναται δὲ πρὸ τοῦ πέρατος τῆς τελευταίας νὰ ἀχθῇ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου, ἔστω καὶ ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρῃ ρῆξιν», κατὰ τὸ ἄρθρον 15 τοῦ Συμφώνου. Οὐδεμίαν δὲ ἀντιτάξασα ἀντίρρησιν ἡ Συνέλευσις, ἀλλ' ἐκφράσασα μάλιστα καὶ τὴν ἱκανοποίησιν αὐτῆς ἐπὶ τῇ συνάψει τῶν ἀνωτέρω συνθηκῶν (ἀπόφασις 26 Σεπτεμβρίου 1925), καὶ δὴ ἐγκρίνασα καὶ αὐτὴν τὴν ὁλοσχερῆ ἀχρήστευσιν τοῦ Συμβουλίου ὑπό τινων συνθηκῶν, ὡς τῆς ἰταλο-ἑλβετικῆς τῆς 20 Σεπτεμβρίου 1924, ἐπεκύρωσε τὴν ἀντίληψιν ταύτην, ἡ ὁποία καθιερώθη πανηγυρικῶς διὰ τῆς γενικῆς πράξεως τῷ 1928. Διὰ ταύτης ἡ προοδευτικὴ ὀργάνωσις τῆς ἀποκεντρωμένης συνδιαλλαγῆς ἐπιχειρεῖται διὰ συλλογικῆς συμβάσεως. Ἡ διαδικασία τῆς συνδιαλλαγῆς εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλας τὰς μὴ νομικῆς φύσεως διαφοράς, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνας ἐκ τῶν νομικῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐξῃροῦντο τοῦ δικαστικοῦ διακανονισμοῦ συνεπείᾳ ἐπιφυλάξεως, ἐκτὸς ἐὰν ἡ τελευταία αὕτη εἶχεν ἐπεκταθῇ καὶ ἐπὶ τῆς διαδικασίας τῆς συνδιαλλαγῆς (εἰς τὴν τελευταίαν δύναται, ἄλλως τε, προκαταρκτικῶς νὰ ὑποβληθοῦν καὶ αἱ κοιναὶ νομικαὶ διαφοραί, ἐὰν τοῦτο συμφωνηθῇ ἰδιαιτέρως μεταξὺ τῶν μερῶν). Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινωνίας δὲν προβλέπεται, ἐκτὸς ἐάν, κατόπιν ἀποτυχίας τῆς συνδιαλλαγῆς, ἡ προσφυγὴ εἰς διαιτησίαν ἀποκλείεται, ὡς καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἥν, συνεπείᾳ τῶν ἐπιφυλάξεων, οὐδεμία διαδικασία δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐκ τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τῆς γενικῆς πράξεως. Ἀφ' ἑτέρου ἡ γενικὴ πρᾶξις δὲν ὑποκαθίσταται εἰς τὰς ὑπαρχούσας διμερεῖς συνθήκας, ἀλλ' ἁπλῶς τὰς συμπληρώνει· μόνον κατόπιν τῆς ἀποτυχίας τῆς ὑπ' αὐτῶν ἐπιβαλλομένης τυχὸν διαδικασίας τῆς συνδιαλλαγῆς κινεῖται ὁ μηχανισμὸς τῆς γενικῆς πράξεως, ἐὰν δὲ ἐπέλθῃ σύγκρουσις ἁρμοδιοτήτων, καὶ ὁ μὲν εἷς τῶν διαφερομένων προσφύγῃ ἐπὶ τῇ βάσει διμεροῦς συνθήκης εἰς τὴν διαδικασίαν συνδιαλλαγῆς, ὁ δ' ἕτερος αἰτήσηται διαιτησίαν ἢ δικαστικὸν διακανονισμόν, ἢ τἀνάπαλιν, τότε αἴρει τὴν σύγκρουσιν ἡ δικαστική, εἰς ἣν ὁ ἕτερος προσέφυγεν, ἀρχή, ἀναστελλομένης, μέχρις οὗ αὕτη ἀποφανθῇ, τῆς διαδικασίας τῆς συνδιαλλαγῆς.

Αἱ διμερεῖς συνθῆκαι. Αὗται ὡς πρὸς τὸ πεδίον ἐφαρμογῆς τῆς διαδικασίας συνδιαλλαγῆς δύνανται νὰ καταταγῶσιν εἰς τὰς ἑξῆς πέντε κατηγορίας: 1) Ὅταν ἡ διαδικασία συνδιαλλαγῆς εἶναι, διὰ

Digitized by Google

τὰς πάσης φύσεως διαφοράς, προκαταρκτικὴ τῆς δικαστικῆς λύσεως. 2) Ὅταν ἐπιφυλάσσηται διὰ τὰς μὴ νομικῆς φύσεως διαφοράς, προβλεπομένης, ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τῆς διαδικασίας συνδιαλλαγῆς, τῆς ὑποβολῆς αὐτῶν εἰς δικαστικὴν λύσιν. 3) Ὅταν ἡ διαδικασία συνδιαλλαγῆς εἶναι ἓν τῶν μέσων, ἅτινα πρόκεινται πρὸς ἐκλογὴν εἰς τὰ μέρη. 4) Ὅταν ἀποτελῇ τὸ τελευταῖον μέσον εἰρηνικοῦ διακανονισμοῦ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν δικαστικῶν διαδικασιῶν. 5) Ὅταν ἀποτελῇ αὐθύπαρκτον μέθοδον εἰρηνικοῦ διακανονισμοῦ, χωρὶς νὰ συνδυάζηται εἰδικῶς πρὸς τὰς δικαστικὰς διαδικασίας. Ἐπικρατέστεροι τύποι εἶναι οἱ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας κατηγορίας, οἵτινες ἄλλωστε εἶναι καὶ οἱ μᾶλλον πρόσφατοι. Κατὰ κανόνα, εἰς τὰς συνθήκας τῆς δευτέρας κατηγορίας ἡ διαδικασία συνδιαλλαγῆς εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὰς μὴ νομικὰς διαφορὰς καὶ προαιρετικὴ διὰ τὰς νομικάς, ἤτοι, ἵνα ὑποβληθῶσιν αἱ νομικαὶ εἰς αὐτήν, δέον νὰ ἐπέλθῃ προηγουμένως συμφωνία τῶν διισταμένων μερῶν.

Δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι αἱ περισσότεραι τῶν συνθηκῶν συνδιαλλαγῆς δὲν περιορίζουν δι' ἐπιφυλάξεων τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐπιτροπῆς. Ὁσάκις ὅμως πράττουσι τοῦτο, αἱ διατυπούμεναι ἐπιφυλάξεις εἶναι μᾶλλον περιωρισμένης ἐκτάσεως ἢ προκειμένου περὶ τῆς διαιτησίας· συνήθως ἀναφέρονται αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα, προηγουμένας τῆς συμβάσεως διαφοράς, θέματα ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς νομοθεσίας ἢ ἐκ συνταγματικῶν διατάξεων καὶ διαφορὰς γεννηθείσας ἐκ τοῦ πολέμου. Τὸ ὄργανον τῆς συνδιαλλαγῆς εἶναι μόνιμος, συνήθως πενταμελής, ἐπιτροπή, ἐκτὸς ἀραιῶν ἐξαιρέσεων, ὡς ἡ τῶν συνθηκῶν Μπράϊαν. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς λειτουργίας τῶν ἐπιτροπῶν αἱ συνθῆκαι ἐλάχιστα διαφέρουν ἀλλήλων. Ἡ προσφυγὴ εἰς αὐτὰς δύναται νὰ γίνῃ καὶ μονομερῶς, ὅταν δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ μόνος καθοριζόμενος τρόπος, ὑπὸ τοῦ ἑνὸς τῶν διισταμένων μερῶν δι' ἐκθέσεως περιλαμβανούσης τὸ ἀντικείμενον τῆς διαφορᾶς καὶ καλούσης τὴν ἐπιτροπὴν νὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα πρὸς συνδιαλλαγὴν μέτρα. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς κανόνας τοὺς τηρητέους κατὰ τὴν συζήτησιν, ἥτις δέον πάντως νὰ διεξάγηται κατ' ἀντιμωλίαν, ἐὰν μὲν ἡ ἐπιτροπὴ πρόκειται νὰ ἐνεργήσῃ ὡς ὄργανον ἐρεύνης, αἱ συνθῆκαι παραπέμπουν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ τίτλου III τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1907, ἐὰν δὲ ὡς ὄργανον συνδιαλλαγῆς, αἱ συνθῆκαι ἢ παραπέμπουν—κατὰ πλειονότητα—εἰς τὸν τίτλον IV τῆς ἀνωτέρω συμβάσεως ἢ ἀφήνουν τὴν ἐπιτροπὴν ἐλευθέραν νὰ ρυθμίσῃ αὐτὴ αὕτη τὴν διαδικασίαν, ἣν θὰ ἀκολουθήσῃ.

Μεταξὺ τῶν δύο λειτουργιῶν ἐρεύνης καὶ συνδιαλλαγῆς ὑπάρχει σχέσις μέσου καὶ σκοποῦ· καὶ ἄλλοτε μὲν αἱ συνθῆκαι ἐπιμένουν περισσότερον ἐπὶ τῆς ἁρμοδιότητος ἐρεύνης (ὡς συμβαίνει συχνότερον εἰς τὰς ἀμερικανικάς), ἄλλοτε δὲ ἐπὶ τῆς ἁρμοδιότητος τῆς συνδιαλλαγῆς (ὡς συμβαίνει εἰς τὰς προσφάτους ἰδίᾳ εὐρωπαϊκάς). Πάντως ὅμως δὲν νοεῖται ἀπόπειρα συνδιαλλαγῆς χωρὶς προηγουμένην ἐξέτασιν τοῦ πραγματικοῦ μέρους τῆς διαφορᾶς, οὐδὲ ἐξέτασις τῆς οὐσίας αὐτῆς, ἐξ ἧς νὰ μὴ ἐξάγωνται συμπεράσματα ἐπέχοντα θέσιν προτάσεων συνδιαλλαγῆς. Διὰ τοῦτο ὁ ὅρος *πραγματικὰ ζητήματα* (questions de fait), οὗτινος ἐποιοῦντο συνήθως χρῆσιν αἱ συνθῆκαι μέχρι πρό τινος, ἑρμηνευόμενος ἄλλωστε καὶ οὗτος πάντοτε εὐρέως, ἀντικατεστάθη εἰς τὰς μᾶλλον προσφάτους συνθήκας διὰ τοῦ ὅρου *ἐπίδικα ζητήματα* (questions en litige).

Ἐν γένει ἡ ἐπιτροπὴ συνδιαλλαγῆς, ὡς ἐκ τοῦ συλλογικοῦ καὶ διαρκοῦς αὐτῆς χαρακτῆρος, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῆς, τείνει νὰ προσλάβῃ ἐξωτερικὴν μορφὴν ὀργάνου δικαστικοῦ, οὗτινος ἐν τούτοις διαφέρει κυρίως κατὰ τὸ ὅτι δύναται, ἐπὶ τῇ βάσει πλείστων συνθηκῶν, νὰ ἐπιληφθῇ τῆς διαφορᾶς καὶ αὐτεπαγγέλτως καὶ νὰ ἐξετάσῃ αὐτὴν μόνον κατ' ἀντιμωλίαν, καὶ κατὰ τὸ ὅτι, εἰς τὸ πραγματικὸν μᾶλλον μέρος αὐτῆς προσέχουσα ἢ εἰς τὸ νομικόν, δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν δημιουργίαν νομολογίας. Ἡ ἐπιτροπὴ προσπαθεῖ νὰ συνδιαλλάξῃ τὰ μέρη ἢ κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς διαφορᾶς ἢ μετ' αὐτήν, ὑποβάλλουσα δι' ἐκθέσεως προτάσεις συνδιαλλαγῆς, ὅπερ ἄλλοτε ἁπλῶς δύναται καὶ ἄλλοτε ὀφείλει νὰ πράξῃ. Αἱ προτάσεις αὗται ἔχουν χαρακτῆρα συμβουλευτικόν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διαδικασίας συνδιαλλαγῆς, ὡς καὶ ἐπί τι διάστημα—συνήθως ἑξάμηνον—μετ' αὐτὴν τὰ διιστάμενα μέρη ὑποχρεοῦνται νὰ ἀπόσχωσι πάσης πράξεως δυναμένης νὰ ἐκτραχύνῃ τὴν διαφοράν.

Αἱ δώδεκα πολιτικαὶ συνθῆκαι (μετὰ τῆς Αὐστρίας, Βελγίου, Γιουγκοσλαυΐας, Ἑλβετίας, Ἡνωμένων Πολιτειῶν, Ἱσπανίας, Ἰταλίας, Οὑγγαρίας, Πολωνίας, Ρουμανίας, Τουρκίας καὶ Τσεχοσλοβακίας), ἃς ἡ Ἑλλὰς συνῆψε μέχρι τέλους τοῦ 1932, προβλέπουν περὶ διαδικασίας τῆς συνδιαλλαγῆς συμφώνως πρὸς τοὺς δύο πρώτους ἐκ τῶν ἀνωτέρω διαγραφέντων τύπων.

Πολυμερεῖς συνθῆκαι. Ἀναλόγως πρὸς τὴν πυκνότητα τοῦ δικτύου τῶν διμερῶν τούτων συνθηκῶν ἐσχηματίσθησαν αἱ κληθεῖσαι *περιοχαὶ εἰρηνεύσεως*. Κέντρα τοιούτων περιοχῶν εἶναι ἡ Ἑλβετία, ἡ Γερμανία, ἡ Πολωνία, ἡ Ἑλλὰς κ. τ. λ. Τοῦτο, ἄλλωστε, ἐπέτρεψε καὶ τὴν σύναψιν πολυμερῶν τινων συνθηκῶν συνδιαλλαγῆς· οὕτω συνωμολογήθησαν μετὰ τὸν πόλεμον (ἐκτὸς τοῦ Συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ τῆς ἰδιοτύπου Γενικῆς Πράξεως) τέσσαρες πολυμερεῖς συμβάσεις, μία ἐν Εὐρώπῃ, ἡ τῆς 17 Ἰανουαρίου 1925, μεταξὺ Φινλανδίας, Ἐσθονίας, Λεττονίας καὶ Πολωνίας, ἱδρύουσα πενταμελῆ ἐπιτροπὴν συνδιαλλαγῆς, ἧς ἐν τούτοις τὰ μέλη δύνανται νὰ φθάσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐννέα, καὶ τρεῖς ἐν Ἀμερικῇ, ἡ τῆς 7 Φεβρουαρίου 1923, συνδέουσα μεταξύ των τὰ κράτη τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἡ Παναμερικανικὴ (Gondra Treaty) τῆς 3 Μαΐου 1923 καὶ ἡ τροποποιοῦσα τὴν τελευταίαν ταύτην Παναμερικανικὴ τῆς 5 Ἰανουαρίου 1929.

Τὰ παραδείγματα ταῦτα πολυμερῶν συνθηκῶν συνδιαλλαγῆς φαίνονται ἐνθαρρύνοντα τὴν ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐκδηλωθεῖσαν τάσιν πρὸς δημιουργίαν κεντρικοῦ ὀργανισμοῦ συνδιαλλαγῆς, ὁ ὁποῖος, ἐστερημένος ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ παντὸς πολιτικοῦ χαρακτῆρος, θὰ ἦτο διὰ τὰς πολιτικὰς διαφορὰς ὅ,τι καὶ τὸ διαρκὲς δικαστήριον τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης διὰ τὰς νομικάς. Ἡ τάσις αὕτη, ἥτις ἠκολουθήθη ὑπὸ πλείστων σχεδίων πρὸς δημιουργίαν Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἐξεδηλώθη κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον ὑπὸ δύο μορφάς: τὴν τῆς προτάσεως ἱδρύσεως εἰδικοῦ «Διεθνοῦς Ἰνστιτούτου μεσολαβήσεως καὶ συνδιαλλαγῆς» (Efremoff, Schücking) καὶ τὴν τῆς προτάσεως δημιουργίας εἰδικῆς ἐπιτροπῆς συνδιαλλαγῆς παρὰ τῷ διαρκεῖ δικαστηρίῳ τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην υἱοθέτησεν εἰς πρότασίν της τοῦ 1925 καὶ ἡ κυβέρνησις τῆς Δανίας.

Ὁ θεσμὸς τῆς διαδικασίας συνδιαλλαγῆς, μολονότι ὑπὸ τὴν ἀποκεντρωμένην τοὐλάχιστον μορφήν του δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἐδοκιμάσθη ἀκόμη ἐπαρκῶς, ἀποτελεῖ σήμερον ἓν τῶν βάθρων τῆς ὅλης ὀργανώσεως τῆς εἰρήνης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *C. Gorgé*, L'évolution de la conciliation internationale (ἐν Revue de Droit International et de législation comparée 1926 No 6 καὶ 1927 No 1).—*Efremoff*, Les traités de conciliation de 1929 (R. D. I. L. C. 1925 No 6).—*Schindler*, Les traités de conciliation et d'arbitrage conclus par la Suisse (R. D. I. L. C. 1925 No 6).—*Hyde*, Commission of Conciliation and the Locarno Treaties (ἐν American Journal of International Law, Ἰανουαρίου 1926).—*Τοῦ αὐτοῦ*, The place of Commissions of Inquiry and Conciliation Treaties (εἰς British Yearbook of International, Law 1929).—*Philipp Marshall Brown*, La Conciliation Internationale.—*Efremoff*, La Conciliation Internationale (ἐν Recueil des Cours de l'Académie de Droit International, 1927, τόμ. III).—*De Saint-Seine*, La Conciliation Internationale. Principe et application (Rousseau, Paris 1930).—*Revel*, Rôle et caractère des Commissions de Conciliation (εἰς Revue Générale de Droit International Public 1931, No 5).—*Norman Hill*, International Commissions of Inquiry and Conciliation (International Conciliation, March 1932 No 278).—*Ray*, Commentaire du Pacte de la S.d.N. selon la politique et la jurisprudence des organismes de la Société.—*Conwell-Evans*, The League Council in Action (London 1929).

Ν. Ι. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

συνδιαλλακτικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συνδιαλλαγήν, ὁ τῆς συνδιαλλαγῆς, συμβιβαστικός: «συνδιαλλακτικὴ προσπάθεια» || ὁ ρέπων πρὸς συνδιαλλαγήν, διαλλακτικός.—Ἐπίρρ. ***συνδιαλλακτικῶς***.

συνδιαλλάσσω, ἀόρ. *συνδιήλλαξα—συνδιηλλάγην*· διαλλάσσω, συμβιβάζω, συμφιλιώνω || παθ. *συνδιαλλάσσομαι*· συμφιλιοῦμαι.

συνδιασκέπτομαι· σκέπτομαι, ἐξετάζω ζήτημά τι μετά τινος, συσκέπτομαι.

συνδιάσκεψις, —εως (ἡ)· σύσκεψις, ἐξέτασις ζητήματος ὑπὸ πολλῶν, συμβούλιον || οἱ συνδιασκεπτόμενοι, οἱ ἀποτελοῦντες τὸ συμβούλιον: «μέλη τῆς συνδιασκέψεως».

—*[Διεθν. Δίκ.]* Μόνον τὰ κυρίαρχα καὶ ἀνεξάρτητα κράτη κέκτηνται κανονικῶς τὸ δικαίωμα τῆς διαπραγματεύσεως καὶ συνάψεως διεθνῶν συνθηκῶν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἄμεσον συνέπειαν τῆς νομικῆς αὐτῶν προσωπικότητος καὶ πραγματοποιεῖται ἑκάστοτε καθ' ὃν τρόπον διαλαμβάνει τὸ ἐσωτερικὸν δημόσιον δίκαιον ἑκάστου κράτους. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀνήκει εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν κρατῶν, οἵτινες ὅμως σπανίως νῦν ἀναμιγνύονται προσωπικῶς ἐν τῷ θέματι. Συνήθως αἱ διαπραγματεύσεις διεξάγονται, κατ' ἐντολὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, εἴτε μεταξὺ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ παρ' αὐτῷ διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου ξένου τινὸς κράτους, εἴτε μεταξὺ τῶν εἰδικῶν πληρεξουσίων δύο ἢ πλειοτέρων κρατῶν, ἅτινα πρόκειται ἀπὸ κοινοῦ νὰ διευθετήσωσι ζήτημά τι διεθνοῦς φύσεως, ἐνδιαφέρον πάντα ταῦτα. Ἂν οἱ πληρεξούσιοι οὗτοι, διωρισμένοι εἰδικῶς πρὸς τοῦτο, συνέρχωνται εἰς ὡρισμένον τόπον καὶ χρόνον πρὸς σύσκεψιν καὶ διαπραγμάτευσιν, καταρτίζεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον *συνέδριον* ἢ *συνδιάσκεψις* τῶν μετεχόντων κρατῶν, τὰ ὁποῖα συνήθως εἶναι πολλὰ τὸν ἀριθμόν. Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην δὲν ὑφίσταται οὐδεμία νομικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων εἰδῶν διπλωματικῶν συνελεύσεων, διὰ τοῦτο δὲ καὶ θὰ ἠδύνατο ἀδιαφόρως καὶ ἀδιακρίτως νὰ γίνῃ ἑκάστοτε χρῆσις καὶ τῶν δύο τούτων ὅρων ὡς συνωνύμων.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἔνιοι συγγραφεῖς φρονοῦσιν ὅτι εἰς τὰ συνέδρια συζητοῦνται καὶ ἐπιλύονται ἐκτάκτως σοβαρὰ ζητήματα, διὰ τοῦτο δὲ οἱ διὰ ταῦτα ἐκλεγόμενοι πληρεξούσιοι εἶναι ἀνωτέρου βαθμοῦ, ἐνίοτε δὲ μάλιστα καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κρατῶν. Ἐνῷ εἰς τὰς συνδιασκέψεις τὰ συζητούμενα θέματα εἶναι ἥσσονος σχετικῶς σπουδαιότητος καὶ διὰ τοῦτο ἡ εἰς ταύτας ἐπίσημος ἀντιπροσωπεία τῶν μετεχόντων κρατῶν δὲν καταρτίζεται ἐκ πληρεξουσίων ἀνωτέρου βαθμοῦ, ἀλλὰ συνήθους. Ἕτεροι συγγραφεῖς διατυποῦσι τὴν γνώμην ὅτι εἰς τὰ συνέδρια μετέχουσι μόνον Μ. Δυνάμεις, ἐνῷ εἰς τὰς συνδιασκέψεις λαμβάνουσι μέρος κράτη πάσης τάξεως, μεγάλα καὶ μικρά. Ἡ πρακτικὴ ὅμως τῶν κρατῶν δὲν ἔχει μέχρι τοῦδε παραδεχθῇ τὰς ἀνωτέρω διακρίσεις, αἵτινες εἶναι αὐθαίρετοι καὶ διαψεύδονται ὑπὸ τῶν πραγμάτων. Οὕτως, ὑπάρχουσι συνδιασκέψεις, αἵτινες διηυθέτησαν ἐκτάκτως σοβαρὰ νομικὰ ἢ πολιτικὰ ζητήματα, ὡς αἱ δύο ἐν Χάγῃ συνδιασκέψεις τῆς εἰρήνης (1899, 1907), ἡ συνδιάσκεψις τῶν Παρισίων (1919—1920), ἡ συνδιάσκεψις τῆς Λωζάννης (1923) κτλ. Ὡς, ἐξ ἄλλου, συνεκλήθησαν συνέδρια, τῶν ὁποίων τὰ θέματα ἦσαν σχετικῶς δευτερευούσης σημασίας, ὡς π. χ. τὸ διεθνὲς γεωργικὸν συνέδριον τῆς Ρώμης (1905), δι' οὗ συνέστη ἡ μόνιμος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γεωργικὴ ἀκαδημία, τὸ ταχυδρομικὸν συνέδριον τῆς Βέρνης (1874), δι' οὗ συνέστη ἡ διεθνὴς ταχυδρομικὴ ἕνωσις, κτλ. Πάντως, εἰς τοὺς παρῳχημένους χρόνους τῆς αὐστηρᾶς ἐθιμοτυπίας, ὁ ὅρος συνέδριον, ὡς πανηγυρικώτερος, ἦτο ἐν γένει περισσότερον ἐν χρήσει τοῦ ὅρου συνδιάσκεψις, καὶ δὴ προκειμένου περὶ διαπραγματεύσεως σοβαρῶν ζητημάτων διεθνοῦς πολιτικῆς, ὡς π. χ. συνέδριον τῆς Βιέννης (1814—1815), Ἀκυϊσγράνου (1818), Λάϊμπαχ (1821), Παρισίων (1856), Βερολίνου (1878). Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, καθ' οὓς τὰ πάντα ἔχουσιν ἁπλοποιηθῇ καὶ σπανίως ἀρχηγὸς τοῦ κράτους θὰ μετεῖχε προσωπικῶς διπλωματικῆς συνελεύσεως, ἤρξατο νὰ ἐπικρατῇ σταθερῶς ὁ ὅρος συνδιάσκεψις, τὸν ὁποῖον καὶ φέρουσι πᾶσαι αἱ διπλωματικαὶ συνελεύσεις τῶν νεωτάτων χρόνων. Σημειωτέον σχετικῶς ὅτι πάντες οἱ κανόνες προσκλήσεως, συνθέσεως τῶν πληρεξουσίων, διαδικασίας κτλ., οἵτινες διέπουσι τὸ συνέδριον, ἐφαρμόζονται ἀπολύτως καὶ ἀνεξαιρέτως προκειμένου καὶ περὶ συνδιασκέψεως, μὴ ὑφισταμένης οὐδεμιᾶς διαφορᾶς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης μεταξὺ τῶν δύο τούτων εἰδῶν ἐπισήμου διπλωματικῆς συνελεύσεως.

Ἡ ἐπίσημος πρόσκλησις πρὸς σύγκλησιν συνδιασκέψεως προέρχεται ἐκ μέρους κράτους ἢ κρατῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν διευθέτησιν τῶν ζητημάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θ' ἀποτελέσωσι τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν. Τῆς προσκλήσεως προηγοῦνται διαπραγματεύσεις πρὸς καθορισμὸν τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου τῆς συνδιασκέψεως, ὡς καὶ τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ συζητηθῶσι, τοῦτο δέ, ὅπως οἱ πληρεξούσιοι παρουσιασθῶσιν ἐν τῇ συνδιασκέψει τελείως προπαρεσκευασμένοι. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ τόπου παρέχει ἐνίοτε δυσχερείας, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης γενικῆς ἀτμοσφαίρας, ἥτις ἐπικρατεῖ ἐν τούτῳ, ἀφ' ἑτέρου δὲ συνεπείᾳ τῆς προεδρίας τῆς συνδιασκέψεως, ἥτις συνήθως παρέχεται εἰς τὸν πρῶτον ἀντιπρόσωπον τοῦ φιλοξενοῦντος κράτους, τοῦθ' ὅπερ δὲν θὰ ἐπεθύμει ἴσως δεδομένον κράτος δι' ὡρισμένους λόγους. Κατ' ἀρχήν, μόνον τὰ κυρίαρχα καὶ ἀνεξάρτητα κράτη θὰ ἠδύναντο νὰ μετάσχωσι συνδιασκέψεως· τὰ μὴ τοιαῦτα δὲν κέκτηνται τοιοῦτον δικαίωμα, καθόσον ἀντιπροσωπεύονται ἐν ταύτῃ ὑπὸ τοῦ ἐπικυριάρχου κράτους. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι δὲν σπανίζουσιν ἐν τῇ πρακτικῇ παρεκκλίσεις ἐκ τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος, ἐπιβαλλόμεναι ἐκ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ λόγου, καὶ δὴ ὅταν πρόκειται νὰ συζητηθῶσι ζητήματα, διὰ τὰ ὁποῖα θὰ εἶχον ταῦτα τὸ δικαίωμα, ὅπως συνομολογήσωσιν ἀπ' εὐθείας συνθήκας. Οὕτως ἡ Βουλγαρία, κράτος ὑποτελὲς διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Πύλης, μετέσχε μὲν τῆς πρώτης ἐν Χάγῃ συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης, ἀλλ' οἱ πληρεξούσιοι αὐτῆς ὑπέγραψαν τὰς καταρτισθείσας συμβάσεις τελευταῖοι πάντων καὶ οὐχὶ κανονικῶς κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ὅμως συνδιασκέψει τῆς Χάγης, οἱ Βούλγαροι πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν κανονικῶς, κατὰ τὴν συνήθη ἀλφαβητικὴν τάξιν, τοῦθ' ὅπερ ἀναμφιβόλως ὤθησε τὴν Τουρκίαν, ὅπως μὴ ὑπογράψῃ τὴν τελικὴν πρᾶξιν τῆς ἐν λόγῳ συνδιασκέψεως.

Ἂν ἡ συνδιάσκεψις πρόκειται νὰ ἐξετάσῃ ζήτημά τι ἐνδιαφέρον εἰδικῶς καὶ ἀμέσως δεδομένον κράτος, τοῦτο δέον νὰ προσκληθῇ, ὅπως μετάσχῃ τῆς συνδιασκέψεως καὶ ἀκουσθῇ ἐν αὐτῇ ἡ γνώμη του. Ὁ κανὼν οὗτος, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλεται ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς κυριαρχίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν κρατῶν, καὶ τὸν ὁποῖον καθιέρωσεν ἐπισήμως καὶ ὁμοφώνως τὸ ἀπὸ 15 Νοεμβρίου 1818 πρωτόκολλον (§ 1) τοῦ συνεδρίου τοῦ

Digitized by Google

Ἀκυϊσγράνου, ἐτηρήθη πολλάκις ἐν τῇ διεθνεῖ πρακτικῇ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ὡσαύτως παρημελήθη ἐκ πολιτικῶν ἰδίᾳ λόγων, ὡς τελευταίως ἐν τῇ περὶ εἰρήνης συνδιασκέψει τῶν Παρισίων (1919—1920), ἐν ᾗ δὲν προσεκλήθησαν ὅπως λάβωσι μέρος τὰ τέσσαρα ἡττηθέντα κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον κράτη. Ἕκαστον κράτος ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀποστείλῃ εἰς τὴν συνδιάσκεψιν οἱονδήποτε ἀριθμὸν πληρεξουσίων θὰ ἐθεώρει ὀρθὸν πρὸς καλυτέραν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προστασίαν τῶν συμφερόντων του διὰ προσωπικοτήτων κατεχουσῶν εἰδικὴν μόρφωσιν ἢ πεῖραν. Εἰς τὰς μεγάλας ὅμως συνδιασκέψεις ὁρίζεται συνήθως ἀριθμός τις πληρεξουσίων, ὃν τὰ μετέχοντα κράτη δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπερβῶσιν. Ὑπ' αὐτοὺς ὅμως καὶ δὴ ὑπὸ τύπον τεχνικῶν συμβούλων ἢ ἐμπειρογνωμόνων θὰ ἠδύναντο καὶ νὰ ὑπηρετήσωσι διάφοροι στρατιωτικοί, νομικοί, οἰκονομολόγοι κλπ., οἵτινες μάλιστα θὰ ἠδύναντο καὶ ν' ἀπαρτίσωσι μικτὰς τεχνικὰς ἐπιτροπὰς πρὸς μελέτην καὶ προπαρασκευὴν ὡρισμένων ζητημάτων. Οἱ πληρεξούσιοι θὰ ἠδύναντο νὰ εἶναι οὐ μόνον διπλωμάται κατ' ἐπάγγελμα, ἀλλὰ καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες, μεταπολεμικῶς δὲ ἐπεκράτησεν ἡ τακτική, ὅπως αὐτοὶ οὗτοι οἱ πρωθυπουργοὶ ἢ οἱ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοὶ μετέχωσι τῶν συνδιασκέψεων αὐτοπροσώπως, καὶ τοῦτο πρὸς ταχυτέραν οὕτω διεκπεραίωσιν τῶν συζητουμένων ζητημάτων. Οἱ πληρεξούσιοι ἀπολαμβάνουσι τῶν διπλωματικῶν προνομίων καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων των, καὶ τοῦτο ὅπως εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκπληρώσωσι ταῦτα ἄνευ περισπασμῶν καὶ ἀνησυχιῶν.

Τὰ ζητήματα τῆς ἐθιμοτυπίας καὶ προβαδίσεως, ἅτινα ἄλλοτε προεκάλεσαν πλεῖστα θλιβερὰ ἐπεισόδια, ἐπιλύονται νῦν ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον, διότι ἔχει πλέον τελείως ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ πάντων ἡ νομικὴ ἰσότης ὅλων τῶν κρατῶν, ἀνεξαρτήτως τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ἀνισότητος. Οὕτω, πάντες οἱ πληρεξούσιοι ἑκάστου κράτους λαμβάνουσιν ὁμοῦ θέσιν καὶ σειρὰν κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν τάξιν τοῦ ὀνόματος τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύουσι. Πρὸς καθορισμὸν τῆς τάξεως ταύτης λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν συνήθως τὸ γαλλικὸν ἀλφάβητον. Ὡς πρόεδρος τῆς συνδιασκέψεως εἴθισται, ἐξ ἁπλῆς διεθνοῦς ἁβροφροσύνης, νὰ ἐκλέγηται ὁ πρῶτος πληρεξούσιος τοῦ κράτους, ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ ὁποίου συνέρχεται ἡ συνδιάσκεψις. Ἂν ὅμως τὸ κράτος τοῦτο δὲν μετέχῃ τυχὸν τῶν ἐργασιῶν τῆς συνδιασκέψεως, τότε εἴθισται ὅπως ἐπίσημός τις ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ κηρύττῃ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν, λαμβάνων πολλάκις καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου προέδρου. Πρὸ τῆς τακτικῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν, οἱ πληρεξούσιοι τῶν κρατῶν καταθέτουσι τὰ πληρεξούσια αὐτῶν ἔγγραφα, ἅτινα καὶ ἐξελέγχονται ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἢ καὶ ἄλλως, συντασσομένου περὶ τούτου πρακτικοῦ, ἂν εὑρεθῶσιν ἐν τάξει. Οἱ πληρεξούσιοι δὲν ἐπιδίδουσι διαπιστευτήρια ἔγγραφα, καὶ τοῦτο διότι δὲν διαπιστεύονται παρά τινι κράτει, ἀλλ' ἁπλῶς ἀντιπροσωπεύουσι τὸ κράτος των ἐν τῇ συνδιασκέψει, δι' ἣν ἀρκοῦσι προφανῶς τὰ πληρεξούσια αὐτῶν ἔγγραφα, ὅπως ἀποδείξωσι πλήρως τὴν ἐπίσημον ἰδιότητα, δι' ἧς περιεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ κράτους των.

Ὡς ἐπίσημος γλῶσσα θεωρεῖται ἡ γαλλική, εἰς τὰς συνδιασκέψεις ὅμως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐχρησιμοποιήθη συγχρόνως καὶ ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα ὡς ἐπίσημος. Ἕκαστος πληρεξούσιος θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὸν λόγον ἐν τῇ μιᾷ ἐκ τῶν ἀνωτέρω γλωσσῶν, ὁπότε θὰ ἐπηκολούθει μετάφρασις τούτου καὶ εἰς τὴν ἑτέραν γλῶσσαν, ὡς ἐπίσημον ὡσαύτως. Αἱ συζητήσεις διεξάγονται προφορικῶς, εἰς τὸ τέλος ὅμως ἑκάστης συνεδριάσεως συντάσσεται πρωτόκολλον, ὑπογραφόμενον παρὰ τῶν πρώτων πληρεξουσίων ἑκάστου κράτους, ἂν δὲ ταῦτα εἶναι πολλά, παρὰ μόνον τοῦ προέδρου τῆς συνδιασκέψεως, καὶ περιέχει συνοπτικήν, ἀλλ' ἀκριβῆ περίληψιν τῶν διατυπωθεισῶν γνωμῶν, ὡς καὶ τῶν ἐπιτευχθέντων θετικῶν ἀποτελεσμάτων. Αἱ συζητήσεις, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς ἐπιτροπάς, διεξάγονται οὐχὶ δημοσίᾳ, τοῦθ' ὅπερ συνιστᾶται ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Τί ἰσχύει ὅμως διὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς ὁλομελείας; Ἄλλοτε ἦσαν καὶ αὗται γενικῶς μὴ δημόσιοι. Τελευταίως ὅμως, ἔνιαι τοὐλάχιστον ἐκ τῶν ἐν λόγῳ συνεδριάσεων διεξάγονται δημοσίᾳ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νέας ἀρχῆς τῆς μὴ μυστικῆς διπλωματίας, ἣν καθιέρωσεν ὁ πρῶτος ὅρος ἐκ τῶν δέκα τεσσάρων τοιούτων, τοὺς ὁποίους προεκήρυξεν ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Οὐΐλσων τὴν 8 Ἰανουαρίου 1918. Περὶ τῆς πορείας τῶν διαπραγματεύσεων οἱ πληρεξούσιοι τηροῦσιν ἐνημέρους τὰς κυβερνήσεις αὐτῶν διὰ τηλεγραφικῶν ἢ ταχυδρομικῶν ἐκθέσεων, διατελοῦντες εἰς ἄμεσον μετ' αὐτῶν ἐπαφὴν καὶ παρ' αὐτῶν λαμβάνοντες ἑκάστοτε ὁδηγίας περὶ τοῦ πρακτέου, πρὸς ἃς δέον ἀπαρεγκλίτως νὰ συμμορφωθῶσιν.

Εἰς τὰς συνδιασκέψεις αἱ ἀποφάσεις δὲν λαμβάνονται κατὰ πλειοψηφίαν, ἀλλ' εἶναι ἀπαραίτητος ἡ κοινὴ συμφωνία. Ἡ μειοψηφία λοιπὸν δὲν ὑπόκειται, καὶ δὴ ὑποχρεωτικῶς, εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς πλειοψηφίας, ἀλλὰ θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἐπιμείνῃ ἐν τῇ ἀντιθέτῳ αὐτῆς γνώμῃ, τὴν ὁποίαν φρονεῖ ὅτι ἐπιβάλλουσι τὰ δικαιώματα αὐτῆς καὶ τὰ συμφέροντα. Αλλοία ἀντίληψις ἐπὶ τοῦ προκειμένου θὰ ὡδήγει εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς κυριαρχίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν μειοψηφούντων κρατῶν. Ἕκαστον κράτος κέκτηται μίαν ψῆφον, ὁσοιδήποτε καὶ ἂν εἶναι κατ' ἀριθμὸν οἱ πληρεξούσιοι αὐτοῦ. Ἡ σιωπὴ τῶν πληρεξουσίων θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς συγκατάθεσις καὶ διὰ τοῦτο οὗτοι δέον νὰ διατυπώσωσι προφορικῶς ἢ ἐγγράφως τὰς ἀντιρρήσεις των, τὰς ἐπιφυλάξεις των, ὡς καὶ τὰς διαμαρτυρίας. Τὰ θέματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν κατέστη δυνατὸν ὅπως ἐπέλθῃ συμφωνία, παραμένουσι περαιτέρω ἐκκρεμῆ, ἂν δὲ ταῦτα εἶναι πολλὰ τὸν ἀριθμόν, καὶ δὴ οὐσιώδη, τότε ἡ συνδιάσκεψις θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μὴ ἐπιτυχοῦσα τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Οὐκ ὀλίγαι δὲ εἶναι αἱ ἀποτυχοῦσαι συνδιασκέψεις. Ἂν ὅμως πάντα τὰ θέματα κατορθωθῇ ὅπως διευθετηθῶσι, τότε αἱ σχετικῶς ληφθεῖσαι ἀποφάσεις λαμβάνουσι τὴν μορφὴν συνθηκῶν ἢ συμβάσεων, μιᾶς ἢ πολλῶν, ἃς διατυποῖ συνήθως ἡ ἐπὶ τῆς συντάξεως εἰδικὴ ἐπιτροπή. Αἱ συνθῆκαι ἢ συμβάσεις αὗται ὑπογράφονται δεόντως παρὰ τῶν πληρεξουσίων ἑκάστου κράτους κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν τάξιν τοῦ ὀνόματός του εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν. Κατὰ τὴν στιγμὴν ὅμως τῆς ὑπογραφῆς θὰ ἠδύναντο νὰ διατυπωθῶσιν ἐπιφυλάξεις ἐπὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἄρθρου, νὰ ὑποβληθῶσι δηλώσεις πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐννοίας καὶ τῆς ἐκτάσεως, ὡς καὶ τῆς ἑρμηνείας δεδομένου ἄρθρου ἢ ἐκφράσεως καὶ τὰ τούτοις παρεμφερῆ. Οὕτω, κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀπὸ 14 Μαρτίου 1884 συμβάσεως περὶ προστασίας τῶν ὑποβρυχίων καλωδίων, ὁ πληρεξούσιος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας δι' ἐπισήμου αὐτοῦ δηλώσεως κατέστησε γνωστὸν τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ χώρα του ἠννόει τὸ ἄρθρον 15 τῆς ὑπογραφείσης συμβάσεως,

Σημειωτέον ἐν τέλει ὅτι ἡ συνδιάσκεψις ἔχει καθῆκον, ὅπως δι' ἐπισήμων αὐτῆς ἀνακοινώσεων πρὸς τὸν τύπον καθιστᾷ ἑκάστοτε τὴν δημοσίαν γνώμην ἐνήμερον τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς καὶ τῶν θετικῶν αὐτῆς ἀποτελεσμάτων. Τὰ ἐπίσημα πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς συνδιασκέψεως συνήθως δημοσιεύονται μετὰ ταῦτα εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος, ἐκτὸς ἂν ληφθῇ σχετικῶς ἐναντία ἀπόφασις.

Πλεῖσται ὅσαι συνδιασκέψεις συνεκλήθησαν μέχρι τοῦδε. Ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερουσῶν θὰ ἠδύνατό τις ν' ἀναφέρῃ ἐνταῦθα τὰς ἀκολούθους, συγκληθείσας κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους:

Πρώτη συνδιάσκεψις τῆς εἰρήνης ἐν Χάγῃ. Αὕτη συνεκλήθη ἐπὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Νικολάου τοῦ Β', ὅστις διὰ τῶν δύο αὐτοῦ ἀπὸ 24 Αὐγούστου 1898 καὶ 11 Ἰανουαρίου 1899 ἐγκυκλίων, ἐξ ὧν ἡ δευτέρα ἦτο συντεταγμένη κατὰ τρόπον σαφέστερον, καθώρισε τὸ πρόγραμμα τῆς μελετωμένης συνδιασκέψεως. Ταύτης μετέσχον 26 κράτη Ἡ συνδιάσκεψις, ἐργασθεῖσα ἀπὸ τῆς 18 Μαΐου—29 Ἰουλίου 1899, διῃρέθη εἰς τρεῖς ἐπιτροπάς, ἐξ ὧν ἡ πρώτη ἐνησχολήθη εἰς τὸ ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ τῶν στρατιωτικῶν ἐξοπλισμῶν, ἐκδοῦσα σχετικῶς δήλωσιν, καθ' ἣν ὁ περιορισμὸς οὗτος εἶναι ἐπιθυμητὸς διὰ τὴν πρόοδον τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς εὐημερίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ δευτέρα ἐπιτροπὴ κατέγινεν εἰς τὸν κανονισμὸν τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου, καταρτίσασα τοιοῦτον ἐξ 60 ἄρθρων. Ἐν τέλει, ἡ τρίτη ἐπιτροπὴ ἐμελέτησεν εἰδικῶς τὸ πρόβλημα τῆς εἰρηνικῆς διευθετήσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν, συνέταξε δὲ σχετικῶς σύμβασιν, δι' ἧς ἐκανονίσθη ἡ διαδικασία τῆς διαιτησίας, τῆς μεσολαβήσεως, τῶν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν κτλ. Ἡ σύμβασις προέβλεψεν ὡσαύτως τὴν ἵδρυσιν μονίμου διαιτητικοῦ δικαστηρίου ἐν Χάγῃ. Ἡ συνδιάσκεψις ἐξέδωκε τέλος ἐνίας εὐχάς, ὡς καὶ τρεῖς διακηρύξεις, δι' ὧν ἀπηγορεύετο ἡ χρησιμοποίησις ὡρισμένων πολεμικῶν μέσων.

Δευτέρα συνδιάσκεψις τῆς εἰρήνης ἐν Χάγῃ. Διὰ τῆς ἀπὸ 22 Ὀκτωβρίου 1904 ἐγκυκλίου του ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ροῦζβελτ προέτεινε τὴν σύγκλησιν δευτέρας ἐν Χάγῃ συνδιασκέψεως, ἧς καὶ καθώριζε συνοπτικῶς τὸ πρόγραμμα. Ἡ σύγκλησις τῆς συνδιασκέψεως ἀνεβλήθη τότε λόγῳ τοῦ συνεχιζομένου Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου. Μετὰ τὸν τερματισμὸν τούτου ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας ἀνέλαβε καὶ αὖθις τὴν σχετικὴν πρωτοβουλίαν διὰ τῆς ἀπὸ 29 Μαρτίου 1906 ἐγκυκλίου του. Ἡ συνδιάσκεψις, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος 44 κράτη, συνῆλθεν ἐν Χάγῃ τὴν 15 Ἰουνίου 1907, ἐργασθεῖσα μέχρι τῆς 18 Ὀκτωβρίου. Διαιρεθεῖσα εἰς τέσσαρας ἐπιτροπάς, κατήρτισε 13 συμβάσεις, ἀναφερομένας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ζητήματα δικαίου τοῦ πολέμου, καὶ δὴ τοῦ κατὰ θάλασσαν, 1 δήλωσιν περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκσφενδονίσεως ἐκ τῶν ἀεροστάτων βλημάτων καὶ ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, ὡσαύτως δὲ διαφόρους εὐχὰς καὶ συστάσεις. Αἱ πράξεις τῆς συνδιασκέψεως ταύτης ὡρίσθη ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπογραφῶσι μέχρι τῆς 30 Ἰουνίου 1908, ἐκτὸς τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν σύστασιν διεθνοῦς δικαστηρίου λειῶν.

Ναυτικὴ συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου. Συμφώνως πρὸς τὸ 7 ἄρθρον τῆς ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1907 συμβάσεως τῆς Χάγης, περὶ συστάσεως διεθνοῦς δικαστηρίου λειῶν, τὸ δικαστήριον τοῦτο, ἐν ἐλλείψει διεθνῶν συμβάσεων, ὡς καὶ κανόνων διεθνοῦς δικαίου, γενικῶς ἀναγνωριζομένων ὡς τοιούτων, θὰ ἐφήρμοζε τὰς γενικὰς διατάξεις τοῦ δικαίου καὶ τῆς εὐθυδικίας. Πρὸς ἀκριβῆ λοιπὸν καθορισμὸν τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων, συνεκλήθη, τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως (28 Φεβρουαρίου 1908), συνδιάσκεψις ἐν Λονδίνῳ. Ἡ συνδιάσκεψις αὕτη, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος μόνον αἱ 7 μεγάλαι Δυνάμεις καὶ αἱ Κάτω Χῶραι ἐξ ἁπλῆς διεθνοῦς ἁβροφροσύνης, εἰργάσθη ἀπὸ τῆς 4 Δεκεμβρίου 1908—26 Φεβρουαρίου 1909, καταρτίσασα δήλωσιν περὶ τοῦ δικαίου τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου, συγκειμένην ἐξ ἄρθρων 71. Ἡ δήλωσις ἀποτελεῖ ἓν ἀδιαίρετον σύνολον καὶ συνεπῶς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ κατὰ τμήματα ἢ ἐν μέρει μόνον ἀποδεκτή. Δὲν ἔτυχεν ὅμως ἐπισήμου ἐπικυρώσεως παρ' οὐδενὸς κράτους, καὶ τοῦτο ἕνεκα τῆς αὐτῆς ζωηρᾶς ἀντιδράσεως τῆς βουλῆς τῶν Λόρδων ἐν Ἀγγλίᾳ, ἥτις καὶ ἀπέρριψε τὸ σχετικὸν νομοσχέδιον. Ἡ θεωρητικὴ ὅμως ἀξία τῶν διατάξεων τῆς δηλώσεως εἶναι μεγίστη καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεγάλου πολέμου τὰ ἐμπόλεμα κράτη κατέστησαν γνωστὸν ὅτι θὰ ἐφήρμοζον ταύτας μετά τινων τροποποιήσεων. Τὴν 7 Ἰουλίου 1916 ὅμως ἡ Μεγάλη Βρεττανία καὶ ἡ Γαλλία ἀνεκοίνωσαν ὅτι θὰ ἔπαυον τοῦ λοιποῦ ἐφαρμόζουσαι τὰς διατάξεις τῆς δηλώσεως, θὰ ἐφήρμοζον δὲ τὰς πρὸ ταύτης ἰσχυούσας γενικὰς διατάξεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Συνδιάσκεψις τῶν Παρισίων. Αὕτη συνεκλήθη τὸ ἀπόγευμα τῆς 18 Ἰανουαρίου 1919 πρὸς καταρτισμὸν τῶν περὶ εἰρήνης συνθηκῶν μετὰ τῶν ἡττηθέντων κρατῶν. Τὰ κράτη ταῦτα δὲν μετέσχον τῆς συνδιασκέψεως, ἀλλ' αἱ παρ' αὐτῆς μονομερῶς καταρτισθεῖσαι συνθῆκαι ἐπεβλήθησαν εἰς τοὺς ἡττηθέντας ὑποχρεωτικῶς. Τῆς συνδιασκέψεως μετέσχον 27 νικήσαντα ἐμπόλεμα κράτη, ὡς καὶ 4 κράτη διατελέσαντα μόνον ἐν καταστάσει διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἡττηθέντων κρατῶν. Πρόεδρος τῆς συνδιασκέψεως ἐξελέγη ὁμοφώνως ἐπὶ τῇ ἀμερικανικῇ προτάσει ὁ Γ. Κλεμανσώ, πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας, ἀντιπρόεδροι δὲ ἐξελέγησαν 4, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ πρωθυπουργοὶ τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Ἡ συνδιάσκεψις διῃρέθη εἰς 5 κυρίας ἐπιτροπάς, εἰς ἃς ἑκάστη ἐκ τῶν Μ. Δυνάμεων εἶχεν ὑποχρεωτικῶς καὶ ἴδιον πληρεξούσιον. Τὴν 28 Ἀπριλίου 1919 ἡ συνδιάσκεψις, ἐν συνεδριάσει τῆς ὁλομελείας, παρεδέχθη τὸ σύμφωνον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, τὸ ὁποῖον καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον μέρος μιᾶς ἑκάστης ἐκ τῶν συνομολογηθεισῶν περὶ εἰρήνης συνθηκῶν. Τὴν 7 Μαΐου τὸ σχέδιον τῆς μετὰ τῆς Γερμανίας συνθήκης ἐπεδόθη εἰς τοὺς Γερμανοὺς πληρεξουσίους, ὧν ἡγεῖτο ὁ κόμις Μπρόκντορφ-Ραντσάου, εἰς οὓς καὶ ἐδηλώθη ὅτι δὲν θὰ ἐπετρέπετο προφορικὴ ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις, ἀλλὰ μόνον ἔγγραφοι παρατηρήσεις, διατυπούμεναι ἐντὸς 15 ἡμερῶν. Ἐν τέλει, τὴν 28 Ἰουνίου 1919 συνωμολογήθη ἡ μετὰ τῆς Γερμανίας συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν, τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1919 ἡ μετὰ τῆς Αὐστρίας συνθήκη τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, τὴν 27 Νοεμβρίου 1919 ἡ μετὰ τῆς Βουλγαρίας συνθήκη τοῦ Νεϊγύ, τὴν 4 Ἰουνίου 1920 ἡ μετὰ τῆς Οὑγγαρίας συνθήκη τοῦ Τριανὸν καὶ τὴν 10 Αὐγούστου 1920 ἡ μετὰ τῆς Τουρκίας συνθήκη τῶν Σεβρῶν, ἥτις ὅμως δὲν ἐπεκυρώθη ὑπὸ τοῦ ἀναγκαιοῦντος πρὸς τοῦτο ἀριθμοῦ κρατῶν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ.

Συνδιάσκεψις τῆς Οὐάσσιγκτων. Αὕτη συνῆλθε τὴν 12 Νοεμβρίου 1921, ἐργασθεῖσα μέχρι τῆς 6 Φεβρουαρίου 1922. Σκοπὸς τῆς συνδιασκέψεως ταύτης, εἰς ἣν μετέσχον ἐκτὸς τῶν μεγάλων κρατῶν καὶ μικρά τινα, ἀλλ' ἐνδιαφερόμενα κράτη, ὡς τὸ Βέλγιον, αἱ Κάτω Χῶραι καὶ ἡ Πορτογαλλία, ἦτο ὁ περιορισμὸς τῶν κατὰ θάλασσαν ἐξοπλισμῶν καὶ ὁ διακανονισμὸς ἐνίων προβλημάτων τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ἡ συνδιάσκεψις διῃρέθη εἰς δύο κυρίας ἐπιτροπὰς καὶ μετὰ μακρὰς συζητήσεις καὶ διαπραγματεύσεις κατήρτισεν 6 συνθήκας καὶ 13 ἀποφάσεις. Αἱ συνθῆκαι ἀναφέρονται εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν κατὰ θάλασσαν ἐξοπλισμῶν, εἰς τὸν ἐν καιρῷ πολέμου τρόπον χρησιμοποιήσεως τῶν ὑποβρυχίων καὶ τῶν ἀσφυξιογόνων ἀερίων, εἰς τὸν καθορισμὸν γενικῶν ἀρχῶν περὶ τῆς ἀπέναντι τῆς Κίνας τηρητέας στάσεως κ.τ.λ. Ἐν σχέσει πρὸς τὸν περιορισμὸν τῶν κατὰ θάλασσαν ἐξοπλισμῶν, παρατηρητέον ὅτι ἡ συνομολογηθεῖσα συνθήκη μεταξὺ τῶν πέντε κυρίων Μ. Δυνάμεων προσδιορίζει τὴν ἀναλογίαν μεγάλων σκαφῶν διὰ μίαν ἑκάστην ἐξ αὐτῶν, δὲν ἐπετεύχθη ὅμως ἡ πλήρης κατάργησις τῶν ὑποβρυχίων. Τὸ ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ τῶν κατὰ ξηρὰν ἐξοπλισμῶν δὲν συνεζητήθη σοβαρῶς ἐν τῇ συνδιασκέψει.

Συνδιάσκεψις τῆς Γενούης. Κύριος σκοπὸς ταύτης ἦτο ἡ οἰκονομικὴ ἀνασυγκρότησις τῆς Εὐρώπης, ἔλαβον δὲ μέρος 32 κράτη, μεταξὺ τῶν

Digitized by Google

ὁποίων καὶ τὰ ἡττηθέντα ἐν τῷ μεγάλῳ πολέμῳ καὶ δὴ διὰ πρώτην ἤδη φορὰν ἐν πλήρει ἰσοτιμίᾳ. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι δὲν μετέσχον οὔτε ἡ Τουρκία, μετέσχεν ὅμως ἡ Ἰαπωνία. Ἡ συνδιάσκεψις, ὀφειλομένη εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, συνῆλθε τὴν 10 Ἀπριλίου 1922 ἐν τῷ ἱστορικῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ εἰργάσθη μέχρι τῆς 19 Μαΐου 1922 ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἰταλίας Φάκτα. Διῃρέθη εἰς 7 ἐπιτροπὰς καὶ πολλὰς ὑποεπιτροπάς. Ἡ συνδιάσκεψις συνῆλθεν ὅπως συσκεφθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γενικοῦ προγράμματος, τὸ ὁποῖον εἶχε συντάξει τὴν 11 Ἰανουαρίου 1922 ἡ ἐν Κάνναις συνδιάσκεψις (6—14 Ἰανουαρίου 1922), ὡς καὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας διετύπωσεν ἡ ἀπὸ 6 Ἰανουαρίου ἀπόφασις. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀπεδοκιμάζετο ἡ παρὰ τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας μὴ ἐκπλήρωσις τῶν προηγουμένων ἐξωτερικῶν ὑποχρεώσεων τοῦ κράτους, ὡς καὶ ἡ παρ' αὐτῆς ὑποστήριξις τῆς ἀνατρεπτικῆς προπαγάνδας εἰς τὰ λοιπὰ κράτη. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς συνδιασκέψεως ὑπῆρξαν πενιχρὰ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, περιορισθέντα εἴς τινας ἀποφάσεις οἰκονομικῆς καὶ δημοσιονομικῆς φύσεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιελαμβάνετο καὶ ἡ σύγκλησις νέας ἐν Χάγῃ συνδιασκέψεως ἐμπειρογνωμόνων πρὸς διευθέτησιν τοῦ ρωσικοῦ προβλήματος, ὅπερ, συζητηθὲν νῦν μετὰ τῆς ρωσικῆς ἀντιπροσωπείας, δὲν κατωρθώθη νὰ προωθηθῇ. Ἡ ἐν Χάγῃ συνδιάσκεψις εἰργάσθη ἀπὸ τῆς 26 Ἰουνίου—19 Ἰουλίου 1922, ἀλλ' ἄνευ θετικῶν ἀποτελεσμάτων. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Γενούῃ συνδιασκέψεως αἱ ἀντιπροσωπεῖαι τῆς Γερμανίας καὶ τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας συνῆψαν τὴν ἀπὸ 16 Ἀπριλίου 1922 συνθήκην τοῦ Ραπάλλο, δι' ἧς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πλήρους ἰσοτιμίας, τὰ δύο κράτη θὰ ἐπανελάμβανον τὰς διπλωματικάς των σχέσεις καὶ θὰ διηυθέτουν τὰς πολεμικὰς καὶ μεταπολεμικάς των ἀξιώσεις.

Συνδιάσκεψις Λωζάννης. Τὴν 11 Ὀκτωβρίου 1922 συνωμολογήθη εἰς Μουδανιὰ ἡ περὶ γενικῆς ἀνακωχῆς σύμβασις μετὰ τῆς ἐθνικιστικῆς Τουρκίας. Ἡ συνδιάσκεψις, ἥτις κατὰ τὰ συμφωνηθέντα θὰ συνήρχετο πρὸς τερματισμὸν τοῦ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πολέμου, θὰ διερρύθμιζεν ἐπίσης ἐπὶ νέων βάσεων τὸ ὅλον ἀνατολικὸν ζήτημα, δεδομένου ὅτι δὲν εἶχε τεθῆ ἀκόμη ἐν ἰσχύϊ ἡ ἀπὸ 10 Αὐγούστου 1920 συνθήκη τῶν Σεβρῶν, ὡς μὴ ἐπικυρωθεῖσα. Ἡ ἐν Λωζάννῃ νέα συνδιάσκεψις ἤρξατο ἐπισήμως τὴν 20 Νοεμβρίου 1922, τοῦ προέδρου τῆς Ἑλβετικῆς συμπολιτείας ἀπαγγείλαντος ἐναρκτήριον λόγον, εἰς ὃν ἐξ ὀνόματος τῶν κρατῶν τῆς Συνεννοήσεως ἀπήντησε δεόντως ὁ πληρεξούσιος τῆς Μ. Βρεττανίας Κοῦρζον. Ἡ πραγματικὴ ὅμως ἔναρξις ἐγένετο τὴν ἑπομένην, ὁπότε ἡ συνδιάσκεψις διῃρέθη εἰς 3 ἐπιτροπάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη κατέγινεν εἰς τὰ ἐδαφικὰ καὶ στρατιωτικὰ ζητήματα, ἡ δευτέρα εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν θέσιν τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἀλλοδαπῶν πολιτῶν καὶ ἡ τρίτη εἰς τὰ οἰκονομικὰ ἐν γένει ζητήματα. Ἡ συνδιάσκεψις, εὑρεθεῖσα πρὸ τῆς ἀδιαλλάκτου στάσεως τῆς τουρκικῆς ἀντιπροσωπείας ὑπὸ τὸν Ἰζμὲτ-πασᾶν ἐν τῇ ρυθμίσει ἐνίων ζητημάτων, καὶ δὴ τῶν διομολογήσεων, ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν 5 Φεβρουαρίου 1923 τὰς ἐργασίας της. Ἐπανέλαβεν ὅμως ταύτας τὴν 23 Ἀπριλίου καὶ μετὰ ἐργώδεις διαπραγματεύσεις κατηρτίσθη ἡ περὶ εἰρήνης συνθήκη, ἥτις καὶ ὑπεγράφη τὴν 24 Ἰουλίου 1923, τοῦ προέδρου τῆς Ἑλβετικῆς συμπολιτείας Σώϋερ ἀπαγγείλαντος λόγον, δι' οὗ ἐτερματίζοντο αἱ ἐργασίαι τῆς συνδιασκέψεως.

Ἕτεραι συνδιασκέψεις. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη συνεκλήθησαν πλεῖσται ὅσαι διεθνεῖς συνδιασκέψεις εἴτε πολιτικῆς φύσεως, ὡς ἡ συνδιάσκεψις τοῦ Λοκάρνο (5—16 Ὀκτωβρίου 1925), ἡ συνδιάσκεψις τῶν Παρισίων πρὸς ὑπογραφὴν τοῦ καλουμένου συμφώνου Κέλλογκ (27 Αὐγούστου 1928) κ.τ.λ. εἴτε ἰδίᾳ οἰκονομικῆς καὶ δημοσιονομικῆς φύσεως, ὡς αἱ συνδιασκέψεις τῆς Λωζάννης (1932) καὶ Στρέζα (Σεπτέμβριος 1932). Αἱ συνδιασκέψεις ἐπίσης, αἵτινες συνῆλθον πρὸς διευθέτησιν τῶν ζητημάτων τῶν πολεμικῶν ἐπανορθώσεων, εἶναι πολυάριθμοι: συνδιάσκεψις Σπᾶ (5—16 Ἰουλίου 1920), Βρυξελλῶν (16—22 Δεκεμβρίου 1920), Παρισίων (24—29 Ἰανουαρίου 1921), Λονδίνου (29 Ἀπριλίου—5 Μαΐου 1921), Λονδίνου (16 Ἰουλίου—17 Αὐγούστου 1924), Παρισίων (11 Φεβρουαρίου 1929) κ. τ. λ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πολυαρίθμων συνδιασκέψεων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἄλλαι ἐπέτυχον καὶ ἄλλαι δὲν ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ αὐτῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Gruber*, Internationale Staatencongresse und Konferenzen (1919).— *Zaleski*, Die völkerrechtliche Bedeutung der Congresse (1874). — *Kamarowski - Westman*, Le Tribunal international (1887).— *Nippold*, Die Fortbildung des Verfahrens in völkerrechtlichen Streitigkeiten (1907).

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

συνδιδακτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συνδιδασκαλίαν· ‖ «συνδιδακτικὴ μέθοδος»· ἡ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου διδασκαλία ἑκάστου μαθήματος εἰς ὅλους ὁμοῦ τοὺς μαθητὰς ἑκάστης τάξεως.

συνδιδασκαλία (ἡ)· ἡ ὁμοῦ, ἡ ταυτόχρονος διδασκαλία, οἷον ἀρρένων καὶ θηλέων.

συνδικαλικός, *—ή, —όν*· ἄλλως *συνδικαλιστικὸς* (βλ. λ.).

συνδικαλισμὸς (ὁ) *[Ἐγκυκλ.]*. Καλεῖται οὕτω γενικῶς ἡ ὑπὸ τῶν ὠργανωμένων εἰς ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα (συνδικᾶτα) ἐργατῶν διεκδίκησις τῶν οἰκονομικῶν κυρίως ἢ καὶ τῶν πολιτικῶν συμφερόντων τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Ὁ συνδικαλισμός, ὡς ἐργατικὸν κίνημα, εἶναι γέννημα τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, ἐνεφανίσθη δὲ μὲ ὑποτυπώδη μορφὴν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὁπότε ἱδρύθησαν τὸ πρῶτον καὶ τὰ καθαρῶς ἐργατικὰ σωματεῖα. Εἰς τὰ πρῶτά του βήματα τὸ συνδικαλιστικὸν κίνημα ἦτο ἁπλῆ ἐνστικτώδης ἐκδήλωσις τῆς ἀντιδράσεως, ἣν ἐκ τῶν πραγμάτων ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ προβάλῃ ἡ ἐργατικὴ τάξις, ἐναντίον τῆς δεινῆς ἐκμεταλλεύσεως, τὴν ὁποίαν ὑφίστατο παρὰ τῆς νεαρᾶς τότε καὶ ἴσως περισσότερον ἀπλήστου ἀστικῆς τάξεως. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη, μὴ ποδηγετουμένη ὑπὸ σαφοῦς γνώσεως τῶν οἰκονομικῶν νόμων καὶ τοῦ βαθυτέρου χαρακτῆρος τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, ἦτο σπασμωδικὴ καὶ καταστροφικὴ πολλάκις, διότι ἐστρέφετο κατὰ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ ὄχι τοῦ συστήματος τῆς παραγωγῆς καὶ διότι ἐσκόπει τὴν ἐξυπηρέτησιν ὄχι τῶν συμφερόντων ὁλοκλήρου τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἀλλὰ μόνον τῶν στενῶν, τοπικῶν καὶ μεμονωμένων ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων. Τὸ κυρίως συνδικαλιστικὸν κίνημα ἤρξατο ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, εἰς τὴν ὀργάνωσιν δ' αὐτοῦ, τὴν ποδηγέτησιν καὶ τὴν διεθνικοποίησιν συνέβαλε μεγάλως ὁ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς τῶν Κ. Μὰρξ καὶ Φ. Ἔνγκελς, οἱ ὁποῖοι ἀνέλυσαν τὸν χαρακτῆρα τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, ἀνεκάλυψαν τοὺς οἰκονομικοὺς νόμους, ὑφ' ὧν διέπεται, προεῖδον τὴν ἐξελικτικὴν πορείαν του καὶ κατέδειξαν πρῶτοι τὴν σημασίαν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, τὸν ρόλον αὐτῆς ἐν τῇ παραγωγῇ καὶ τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων ἀντίθεσίν της πρὸς τὴν ἀστικὴν τάξιν.

Μὲ τὴν πρόοδον τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος καὶ τὴν παράλληλον συνδικαλιστικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἤρχισαν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ν' ἀναπτύσσωνται ποικίλαι τάσεις ἐντὸς τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος, αἱ ὁποῖαι ὡλοκληρώθησαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Κ' αἰῶνος μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ τῶν τάσεων τούτων ἦτο τὸ κατὰ πόσον ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς πάλης τῶν τάξεων ἢ ὄχι. Οὕτως ἔχομεν δύο μεγάλας κατηγορίας συνδικάτων: ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα παρεδέχοντο τὴν θεωρίαν τῆς πάλης τῶν τάξεων καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τὴν ἀπέρριπτον κηρύσσοντα τὴν ταξικὴν συνεργασίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν εἰρήνην. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ὑπάγονται ὅλα τὰ συνδικᾶτα τῆς Γερμανίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν Σκανδιναυϊκῶν χωρῶν, τὰ ὁποῖα, ἔστω καὶ θεωρητικῶς μόνον, ἦσαν κατὰ τῆς συνεργασίας τῶν τάξεων, εἰς δὲ τὴν δευτέραν κατηγορίαν ὑπάγονται τὰ δημοκρατικά, τὰ καθολικά, τὰ προτεσταντικὰ κλπ. συνδικᾶτα, καθὼς καὶ τὰ κίτρινα λεγόμενα, τὰ ὁποῖα θεωρητικῶς ἀνεγνώριζον τὴν εἰρηνικὴν διαβίωσιν τῶν τάξεων καὶ τῆς κοινωνίας, ἐνῷ οὐσιαστικῶς διεξῆγον ταξικὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν ἐργατῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἐργοδοτῶν. Ἡ ἐπιρροὴ καὶ ἡ δύναμις τῶν συνδικάτων τούτων τῆς δευτέρας κατηγορίας ἦτο πάντοτε μικροτέρα. Τὰ συνδικᾶτα ὅμως τῆς πρώτης κατηγορίας, τὰ στηριζόμενα ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς πάλης τῶν τάξεων, ἦσαν μὲν ἰσχυρότερα κατὰ πολύ, ἀλλὰ δὲν εἶχον ἰδεολογικὴν ὁμοιογένειαν. Παρουσίαζον κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ παρουσιάζουν τρεῖς κυρίας τάσεις: τὸν τρεϊντγιουνιονισμόν, τὸν ἀναρχοσυνδικαλισμὸν καὶ τὴν σοσιαλδημοκρατικὴν τάσιν.

1. *Τρεϊντγιουνιονισμός.* Ὁ τρεϊνγιουνιονισμὸς (ἐκ τοῦ ἀγγλ. trade-union=ἐργατικὴ ἐπαγγελματικὴ ἕνωσις), ὅστις ἀνεπτύχθη κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος, εἶναι ἡ μορφὴ ἐκείνη τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ἡ ὁποία θέτει ὡς σκοπὸν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν στενῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων, δηλαδὴ τὴν καλυτέρευσιν τῶν συνθηκῶν ἐργασίας, τοῦ ἡμερομισθίου καὶ γενικῶς τὴν λύσιν κάθε ζητήματος ἀναφερομένου εἰς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Ὁ τρεϊντγιουνιονισμὸς ὡς θεωρία πηγάζει ἀπὸ τὴν πρακτικὴν τοῦ ἀγγλοσαξονικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ἡ οὐσία τοῦ ὁποίου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι δὲν θέτει οὔτε θεωρητικῶς οὔτε πρακτικῶς τὸ ζήτημα τῆς ἀνατροπῆς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, ἀλλὰ μόνον τὴν βελτίωσίν του. Ἡ χαρακτηριστικωτέρα ἰδιότης τοῦ τρεϊντγιουνιονισμοῦ εἶναι ἡ πάλη ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κρατοῦντος καθεστῶτος καὶ ἡ ἀναγνώρισίς της ὡς ἀκλονήτου συστήματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ βελτίωσις τῆς θέσεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Τινὲς τῶν ἡγετῶν τοῦ ἀγγλοσαξονικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος διετύπωσαν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο τὰ καθήκοντα τῶν συνδικάτων καὶ διεκήρυξαν τὴν θεωρίαν ὅτι ὑπάρχουν τρεῖς βασικοὶ παράγοντες τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς: ἡ ἐργασία, τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ κοινωνία, ἡ μερὶς δηλαδὴ ἐκείνη τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς τρεϊντγιουνιονιστάς, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, πείθεται περὶ τοῦ ὠφελίμου τῆς βαθμιαίας βελτιώσεως τῆς θέσεως τῶν ἐργατῶν, πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ τούτου τοῦ κεφαλαίου. Ἄλλαι ἰδιομορφίαι τῆς τρεϊντγιουνιονιστικῆς μορφῆς τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος εἶναι ἡ ὀργανωτικὴ κατάτμησις καὶ ἡ κυριαρχία τῶν σωματειακῶν συμφερόντων, ὑπεράνω τοῦ συνόλου.

2. *Ἀναρχοσυνδικαλισμός.* Ὁ ἀναρχοσυνδικαλισμὸς εὑρίσκεται εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὸν τρεϊντγιουνιονισμόν, ἀνεπτύχθη δὲ κυρίως εἰς τὰς λατινικὰς λεγομένας χώρας, τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν, μὲ κύριον κέντρον καὶ κοιτίδα τὴν Γαλλίαν. Ὁ ἀναρχοσυνδικαλισμὸς ὑπῆρξε προϊὸν τῆς ἐκτιμήσεως τῶν γενικῶν ταξικῶν συμφερόντων, ἐνεφανίσθη δὲ ὡς ἀντίδρασις ὡρισμένης μερίδος τοῦ προλεταριάτου κατὰ τοῦ καιροσκοπισμοῦ καὶ τοῦ μεταρρυθμισμοῦ (ρεφορμισμοῦ). Ὁρμώμενος ἀπὸ τοῦ γενικοῦ ταξικοῦ συμφέροντος, ἀγωνίζεται ὄχι διὰ τὴν βελτίωσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος. Δεύτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ἀναρχοσυνδικαλιστικῆς τάσεως εἶναι ὁ ἀντιπολιτικὸς χαρακτήρ της. Οἱ ἀναρχοσυνδικαλισταὶ εἰς τοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνας θέτουν εἰς πρώτην μοῖραν τὰ συνδικᾶτα. Δι' αὐτοὺς ἄλλαι ὀργανώσεις, ἐκτὸς τῶν συνδικάτων, δυνάμεναι ν' ἀνατρέψουν τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστώς, δὲν ὑπάρχουν. Ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα, ἀπὸ τῶν ἀστικῶν μέχρι τῶν κομμουνιστικῶν, εἶναι, κατὰ τοὺς ἀναρχοσυνδικαλιστάς, ὀργανώσεις μὲ ἐσωτερικὴν ἀνομοιογένειαν, ἐνῷ τὰ συνδικᾶτα ἔχουν καθαρὰν ἐργατικὴν σύνθεσιν. Τὰ πολιτικὰ κόμματα εἶναι ἑνώσεις πολιτῶν, ἐνῷ τὰ συνδικᾶτα εἶναι ἀμιγεῖς ἑνώσεις παραγωγῶν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ κύριος μοχλὸς τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν θεωρητικῶν τοῦ ἀναρχοσυνδικαλισμοῦ (Sorel, Lagardelle, Griffnelhes), κύριον γνώρισμα τοῦ συνδικάτου εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ ὄχι μόνον τὸ βασικὸν στοιχεῖον κατὰ τὴν πάλην διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, ἀλλὰ καὶ ὀργάνωσιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ θεμελιωθῇ ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς νέας κοινωνίας. Τὸ συνδικᾶτον ὄχι μόνον κάνει τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλὰ πραγματοποιεῖ καὶ τοὺς σκοπούς της, ἀναλαμβάνον τὴν ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς, κανονίζον τὴν παραγωγὴν κάθε βιομηχανίας καὶ διαχειριζόμενον τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἄλλη ἰδιομορφία τοῦ ἀναρχοσυνδικαλισμοῦ εἶναι καὶ ἡ περὶ κράτους θεωρία του, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ ἀναρχισμοῦ. Κατὰ τὴν ἀναρχικὴν καὶ τὴν ἀναρχοσυνδικαλιστικὴν θεωρίαν, τὸ κράτος, ὑπὸ οἱανδήποτε μορφὴν καὶ περιεχόμενον καὶ ἂν ἐμφανίζεται, εἶναι κακοποιόν. Αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ ὠργανωμένον συγκρότημα, ὅπερ ἀποκαλεῖται κράτος, εἶναι ὄργανον ἐκμεταλλεύσεως ἀνθρώπων ὑπὸ ἀνθρώπων καὶ διὰ τοῦτο στρέφεται διαρκῶς ἐναντίον τῶν ἐργαζομένων. Τὸ κράτος, λοιπόν, πρέπει νὰ ἐκλείψῃ εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος καὶ νὰ ἱδρυθῇ μία νέα κοινωνία, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ συνδικᾶτα θὰ διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλον, διαχειριζόμενα τὸ ζήτημα τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς τῶν ἀγαθῶν. Ἐν τῇ ἀμέσῳ πάλῃ ὁ ἀναρχοσυνδικαλισμὸς υἱοθετεῖ ὡρισμένας μεθόδους, αἱ ὁποῖαι τὸν διακρίνουν σαφῶς ἀπὸ τὰς ἄλλας τάσεις. Οὕτω λ. χ. διδάσκει ὅτι καὶ ἐν τῇ κοινωνικῇ πάλῃ τὸ ἄτομον διαδραματίζει κυρίαρχον ρόλον καὶ μία πρωτοπόρος μειοψηφία, ἐξ ἐλευθέρων καὶ ἡρωϊκῶν ἀτόμων, δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ περισσότερα ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ ὅ,τι ὁλόκληροι μᾶζαι δυσκινήτων καὶ δειλῶν ἐργατῶν. Τοιουτοτρόπως ὁ συνδικαλισμὸς ἀντικαθιστᾷ τὰς μάζας μὲ τὴν πρωτοπόρον μειοψηφίαν, ὁρμώμενος δ' ἐκ τῆς ἀφετηρίας ταύτης φθάνει εἰς τὴν μεγαλοποίησιν καὶ τὴν ὑπερτίμησιν τοῦ ρόλου τῆς ἀπεργίας. Διὰ τὸν ἀναρχοσυνδικαλισμὸν κάθε ἀπεργία, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκβάσεώς της, εἶναι ὠφέλιμος, διότι πάντοτε προσελκύει ὡρισμένον τμῆμα ἐργατῶν εἰς τὸ κίνημα καὶ ὀξύνει τοὺς κοινωνικοὺς ἀνταγωνισμοὺς καὶ τοὺς ταξικοὺς ἀγῶνας. Ἡ ἀπεργία εἶναι ταξικὴ καὶ ἐπαναστατικὴ γυμναστική. Ἡ ἐργατικὴ τάξις ὀφείλει, ὡς ἀμέσως ἐνδιαφερομένη, νὰ διεξάγῃ ἡ ἰδία τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της, ἄνευ διακοπῆς καὶ ἄνευ μεσαζόντων (*ἄμεσος δρᾶσις*), καὶ δι' ἀλλεπαλλήλων καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρων *ἀπεργιῶν*, καθ' ἃς ἐπιτρέπεται καὶ ἐπιβάλλεται κάθε μέσον τρομοκρατήσεως καὶ καταπολεμήσεως τῆς ἀστικῆς τάξεως (*σαμποτάζ*), νὰ φθάσῃ μίαν ἡμέραν, ἰσχυρὰ καὶ ἀήττητος, εἰς τὴν *γενικὴν ἀπεργίαν*, ἡ ὁποία εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις. Αὗται εἶναι, ἐν συντόμῳ, αἱ θεμελιώδεις ἀντιλήψεις τῆς ἀναρχοσυνδικαλιστικῆς τάσεως, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὰς λατινικὰς χώρας καὶ ἰδίως τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἱσπανίαν, τὴν Πορτογαλίαν, τὴν Ἀργεντινήν, τὸ Μεξικὸν κλπ. Τὸ ἀναρχοσυνδικαλιστικὸν κίνημα δὲν ἦτο ἀπολύτως ὁμοιογενές. Ἐντὸς τῶν κόλπων του συνεκρούοντο διάφοροι τάσεις, σπουδαιοτέρα τῶν ὁποίων ἦτο ἡ τῶν λεγομένων *ἐπανα-*

Digitized by Google

στατῶν συνδικαλιστῶν. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς τάσεως ταύτης προσήγγιζον τὴν μαρξικὴν θεωρίαν καὶ ἀπέρριπτον πλεῖστα σημεῖα τῆς ἀναρχικῆς ἰδεολογίας, ἀποτελοῦντες μετ' ἄλλων τάσεων, ἐκ τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κινήματος πηγαζουσῶν, τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

3. *Σοσιαλδημοκρατικὸν συνδικαλιστικὸν κίνημα*. Τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν συνδικαλιστικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν τελειοτέραν του μορφὴν ἀνεπτύχθη ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ, κατέχει ἐν μέρει ἐνδιάμεσον θέσιν μεταξὺ τοῦ τρεϋντγιουνιονισμοῦ καὶ τοῦ ἀναρχοσυνδικαλισμοῦ, ὁρμώμενον, θεωρητικῶς τοὐλάχιστον, ἐκ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι τὸ κρατοῦν καθεστὼς πρέπει ν' ἀνατραπῇ καὶ ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ ἄλλου, τοῦ σοσιαλιστικοῦ. Ἐν τῇ πράξει ὅμως τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν συνδικαλιστικὸν κίνημα ἀντελαμβάνετο τὴν μετάβασιν πρὸς τὸ νέον καθεστὼς ὡς ἐξελικτικὴν πορείαν διὰ μέσου βαθμιαίων μεταρρυθμίσεων, μερικῶν κατακτήσεων, λεπτομερειακῶν τροποποιήσεων τοῦ ὑπάρχοντος καθεστῶτος. Οὕτως ὡς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν συνδικάτων δὲν ἐτίθετο ἡ ἀνατροπὴ τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, ἀλλ' ἡ τροποποίησίς του καὶ ἡ προοδευτικὴ ἀντικατάστασίς του. Ἡ πορεία πρὸς τὸν σοσιαλισμὸν θὰ ἐγίνετο δι' εὐρύνσεως τοῦ δημοκρατικοῦ μετώπου καὶ τῆς δημοκρατίας, ἡ ὁποία, ὁλονὲν ἀναπτυσσομένη καὶ ὁλοκληρουμένη, θὰ μετεβάλλετο ἀπὸ πολιτικῆς εἰς οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν δημοκρατίαν. Ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι τὸ νόμιμον τέκνον τῆς δημοκρατίας καὶ πρέπει να γεννηθῇ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν δημοκρατικῶν μορφῶν διὰ βαθμιαίας ἐξελίξεως. Ἡ θεωρία αὕτη φέρει διαφόρους κατὰ τόπους ὀνομασίας, ἀλλ' ἐπικρατέστερον καλεῖται *μεταρρυθμισμὸς* (*ρεφορμισμός*), διότι διδάσκει τὴν διὰ συνεχῶν μεταρρυθμίσεων μεταβολὴν τοῦ κρατοῦντος καθεστῶτος. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ τάσις αὕτη ἐκλήθη *ποσσιμπιλισμὸς* (ἐκ τοῦ possible = δυνατόν, θεωρία τῆς ἐπιδιώξεως ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ), ἐν Ἀγγλίᾳ *φαβιανισμὸς* (ἐκ τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Φαβίου Cunctator = τοῦ μελλητοῦ, περιφήμου διὰ τοὺς δισταγμούς του) κλπ.

Αἱ τρεῖς αὗται τάσεις ἦσαν αἱ κύριαι τάσεις τοῦ ταξικοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ κατ' αὐτόν. Ἓν ἐκ τῶν θεμελιωδῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπησχόλησαν τὸν συνδικαλισμόν, ἦτο καὶ θὰ ἐξακολουθῇ νὰ εἶναι τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως μεταξὺ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Ἑκάστη ἐκ τῶν τριῶν τάσεων ἐτήρησε καὶ ἰδίαν στάσιν ἔναντι τοῦ προβλήματος τούτου. Κατὰ τὸν τρεϋντγιουνιονισμὸν αἱ συνδικαλιστικαὶ ὀργανώσεις τῆς ἐργατικῆς τάξεως δὲν δύνανται νὰ ἔχουν καμμίαν σχέσιν μὲ τὸν πολιτικὸν ἀγῶνα, δὲν πρέπει νὰ ἐπιδεικνύουν ἰδιαιτέραν συμπάθειαν πρὸς κανὲν κόμμα, πρέπει νὰ εἶναι οὐδέτεραι (*θεωρία τῆς οὐδετερότητος*), διότι μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον οἱ ἐργάται κάθε τάσεως θὰ δυνηθοῦν νὰ μετάσχουν τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων. Ἡ θεωρία αὕτη ἐπεκράτησεν εἰς τὸ ἀγγλικὸν καὶ τὸ ἀμερικανικὸν συνδικαλιστικὸν κίνημα, οἱ ἡγέται τοῦ ὁποίου ὑπεστήριζον κατὰ βούλησιν ἓν ἐκ τῶν ἀστικῶν πολιτικῶν κομμάτων, ἀκολουθοῦντες οὕτω ρεαλιστικὴν πολιτικήν. Κατὰ τὸν ἀναρχοσυνδικαλισμὸν ἡ ἐργατικὴ τάξις δὲν ἔχει ἀνάγκην πολιτικοῦ κόμματος· ἔχει τὰ συνδικάτά της, τὰ ὁποῖα, ὅταν ἐμφοροῦνται ὑπὸ ἀναρχοσυνδικαλιστικῶν ἰδεῶν, εἶναι αὐτάρκη καὶ ἱκανὰ διὰ μόνου τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος ν' ἀνατρέψουν τὸ κρατοῦν καθεστὼς (*θεωρία ὑπεροχῆς τῶν συνδικάτων*). Κατὰ τὸν σοσιαλδημοκρατικὸν τέλος συνδικαλισμόν, ἄλλος εἶναι ὁ ρόλος τῶν συνδικάτων καὶ ἄλλος ὁ ρόλος τοῦ κόμματος. Τὸ κόμμα ἀσχολεῖται μὲ τὴν πολιτικήν, τὰ συνδικᾶτα μὲ τὴν οἰκονομίαν. Τὰ γενικὰ προβλήματα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κόμματος, τὰ δὲ συνδικᾶτα πρέπει ν' ἀπασχολοῦνται μόνον μὲ τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν *θεωρίαν τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων* τοῦ κόμματος καὶ τῶν συνδικάτων καὶ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ πεδίου ἀγῶνος τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἰς δύο παραλλήλους ζώνας.

Δεδομένου τοῦ διεθνοῦς χαρακτῆρος τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, ἡ ἀνάγκη τῆς διεθνοῦς ἐπαγγελματικῆς ἑνώσεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως κατέστη ἐνωρὶς ἔκδηλος. Ἡ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος ἀνάπτυξις τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, τῶν μορφῶν καὶ τῶν μεθόδων τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἡ πρόοδος τῆς τεχνικῆς, τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, ἡ συγκρότησις τῶν τράστ, κάρτελ, κονσόρτσιουμ, ἐργοδοτικῶν συνδικάτων κλπ., ὠθήγησαν τὴν ἐργατικὴν τάξιν εἰς τὴν εὕρεσιν νέων μορφῶν συνδέσεως πρὸς ἐξάσκησιν πιέσεως ἐπὶ τῶν ἐργοδοτῶν ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐν συνδυασμῷ. Οὕτω, τῷ 1902 ἱδρύθη ἡ διεθνὴς συνδικαλιστικὴ γραμματεία, ἡ ὁποία δὲν ἦτο διεθνὴς ὀργάνωσις πάλης, ἀλλὰ μᾶλλον διεθνὴς ὀργάνωσις ἀμοιβαίων πληροφοριῶν. Ἐκτὸς τῆς γραμματείας ταύτης ὑπῆρχον κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου καὶ βιομηχανικαὶ διεθνεῖς (ὑφαντουργίας, μετάλλων, ξύλου, κουρέων κλπ.) 20 καὶ πλέον, ἀλλὰ τόσον αἱ διεθνεῖς αὗται, ὅσον καὶ ἡ διεθνὴς συνδικαλιστικὴ γραμματεία, οὐδέποτε διεδραμάτισαν διευθυντικὸν πρόσωπον εἰς τὸν συνδικαλιστικὸν ἀγῶνα καὶ οὐδέποτε ἔδωσαν εἰς αὐτὸν διεθνῆ χαρακτῆρα, διὰ συγχρόνου καθόδου τῶν ἐργατῶν, ἔστω καὶ μιᾶς βιομηχανίας, εἰς διαφόρους χώρας.

Κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου οἱ ὠργανωμένοι ἐργάται: ἦσαν ἐν Ἀγγλίᾳ 4 ἑκατομ., ἐν Γερμανίᾳ 3,5 περίπου, ἐν Ἡνωμ. Πολιτείαις 2.700.000, ἐν Γαλλίᾳ 1 ἑκατομ., ἐν Ἰταλίᾳ 900 000, ἐν Βελγίῳ 200 000, ἐν Ὁλλανδίᾳ 220.000 κλπ., ἐκ τούτων δὲ τὰ 10 περίπου ἑκατομ. ἀνῆκον εἰς συνδικᾶτα ἀκολουθοῦντα, ἔστω καὶ θεωρητικῶς, τὴν θεωρίαν τῆς πάλης τῶν τάξεων. Ὅταν ὅμως ἐξερράγη ὁ Παγκόσμιος πόλεμος, ὅλα τὰ συνδικᾶτα, πλὴν μεμονωμένων ἀτομικῶν ἐξαιρέσεων, ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ ἀπετέλεσαν τὸ βιομηχανικὸν θεμέλιον τοῦ πολέμου. Τὸ συνδικαλιστικὸν κίνημα ἐτεμαχίσθη εἰς συμμαχίας, ἀντιστοίχους πρὸς τὰς διπλωματικὰς συμμαχίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἤρχισαν νὰ δημιουργοῦνται τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς διαφοροποιήσεως ἐντὸς τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων τῆς ἐργατικῆς τάξεως, συμπτώματα τῆς ὁποίας ἀπετέλεσαν τὰ ἀντιπολεμικὰ συνέδρια τοῦ Τσίμμερβαλντ καὶ τοῦ Κίνταλ. Ἐκ τῆς κινήσεως ταύτης, ἡ ὁποία δὲν εἶχε μόνον συνδικαλιστικὸν χαρακτῆρα, ἀλλ' ἦτο καὶ πολιτικὴ καὶ ἡ ὁποία ἀπεκορυφώθη μὲ τὴν ἔκρηξιν τῆς φεβρουαριανῆς καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ὀκτωβριανῆς (1917) μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ρωσίᾳ, προῆλθε νέα τάσις τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος, ἡ κομμουνιστική.

4. *Κομμουνιστικὸν συνδικαλιστικὸν κίνημα*. Τὸ κομμουνιστικὸν συνδικαλιστικὸν κίνημα ἔλαβε διεθνῆ χαρακτῆρα ἀπὸ τοῦ πέρατος τοῦ πολέμου καὶ ἐντεῦθεν, ἀναπτυχθὲν παραλλήλως μὲ τὸ πολιτικὸν κομμουνιστικὸν κίνημα ἔξω τῆς Ρωσίας, ἐστηρίχθη δ' ἐπὶ τῶν ἀντιλήψεων αἱ ὁποῖαι διεμορφώθησαν ἐν Ρωσίᾳ ἀπὸ τοῦ 1903 καὶ ἐντεῦθεν (λενινισμός, μπολσεβικισμός). Τὸ κομμουνιστικὸν συνδικαλιστικὸν κίνημα διακρίνεται: α) τοῦ τρεϋντγιουνιονισμοῦ, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς οἰκονομικὸν καὶ συντεχνιακόν, ἀλλὰ βαθέως ταξικόν, εἰς τρόπον ὥστε καὶ τὰ ἄμεσα καθημερινὰ προβλήματα νὰ τὰ ἀντιμετωπίζῃ ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῶν γενικῶν σκοπῶν, τῶν γενικῶν ταξικῶν προβλημάτων, ἤτοι τῆς ἀνατροπῆς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, β) τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ μεταρρυθμιστικοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀρνεῖται τὴν δυνατότητα βαθμιαίας μεταβάσεως ἐκ τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν καὶ διδάσκει τὴν ἐπαναστατικὴν ἀνατροπήν του, καὶ γ) τοῦ ἀναρχοσυνδικαλισμοῦ, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν καταδικάζει ἀπολύτως τὴν ἔννοιαν τοῦ κράτους, ἀλλὰ μόνον τὸ ἀστικὸν κράτος, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ὡς ἔκφρασιν τῆς κυριαρχίας τῆς ἀστικῆς τάξεως ἐπὶ τῆς ἐργατικῆς, ἐνῷ ἐπιδιώκει, διὰ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, νὰ ἱδρύσῃ νέαν μορφὴν κράτους, τὴν σοβιετικήν, προσωρινὴν ἔκφρασιν τῆς κυριαρχίας τῆς ἐργατικῆς πλέον τάξεως ἐπὶ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς ἀστικῆς, μὲ προϊοῦσαν τάσιν αὐτομαρασμοῦ διὰ τοῦ πλήρους ἐκσοσιαλισμοῦ τῆς κοινωνίας. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων τοῦ συνδικαλιστικοῦ μὲ τὸ πολιτικὸν κίνημα τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ὁ κομμουνιστικὸς συνδικαλισμὸ διδάσκει ὅτι κάθε διεκδίκησις τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ὁσονδήποτε στενῶς οἰκονομικὸν χαρακτῆρα καὶ ἂν ἔχῃ, προσλαμβάνει ἀναγκαίως καὶ πολιτικὴν σημασίαν, διὰ τοῦτο εἶναι ἀπορριπτέαι αἱ θεωρίαι τῆς αὐταρκείας καὶ τῆς ὑπεροχῆς τῶν συνδικάτων, τῆς οὐδετερότητος καὶ τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων τοῦ κόμματος καὶ τῶν συνδικάτων. Τὸ συνδικαλιστικὸν κίνημα τῆς ἐργατικῆς τάξεως πρέπει πάντοτε νὰ συνδέεται στενῶς πρὸς τὸ πολιτικὸν καὶ νὰ κατευθύνεται ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ ἐγκεφάλου τῆς τάξεως, τοῦ πολιτικοῦ κόμματός της (κομμουνιστικοῦ· *θεωρία ὑπεροχῆς τοῦ κόμματος*).

Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὁ συνδικαλισμὸς ἔλαβε τεραστίαν ἀνάπτυξιν, τόσον ἀπὸ ὀργανικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ μαχητικῆς ἀπόψεως. Ἐνῷ κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου οἱ συνδικαλισμένοι ἐργάται εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἦσαν μόλις 14 ἑκατομμύρια περίπου, τῷ 1920 ἀνῆλθον εἰς 50 ἑκατομ., κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικάς. Χαρακτηριστικὸν εἶναι καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι μετὰ τὸν πόλεμον ἱδρύθησαν συνδικᾶτα καὶ εἰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ὑπῆρχον πρὸ τοῦ πολέμου, ὅπως ἐν Ἰνδίαις, Κίνᾳ, Ἰαπωνίᾳ, Ἰνδοκίνᾳ κλπ. Κατὰ τὰ τέλη τῆς τρίτης δεκαετηρίδος τοῦ Κ' αἰῶνος ὑπῆρχον αἱ ἑξῆς συνδικαλιστικαὶ διεθνεῖς ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν ἐντὸς τῶν κόλπων των καὶ τὰς τέσσαρας τάσεις τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος: ἡ διεθνὴς ὁμοσπονδία τῶν ἐπαγγελματικῶν συνδικάτων (κοιν. Διεθνὴς τοῦ Ἄμστερνταμ, ἐκ τῆς ἕδρας), 29 διεθνεῖς ἑνώσεις κατὰ ἐπαγγέλματα καὶ παραγωγὴν (μεταλλωρύχων, οἰκοδόμων, ραπτῶν, κουρέων κλπ.), προσκείμεναι εἰς τὴν Διεθνῆ τοῦ Ἄμστερνταμ, ἡ Ἐρυθρὰ ἐπαγγελματικὴ διεθνὴς μὲ ἕδραν τὴν Μόσχαν, 13 διεθνεῖς ἐπιτροπαὶ προπαγάνδας καὶ ἡ Διεθνὴς ἕνωσις τῶν ἐργατῶν, περιλαμβάνουσα τὰς ἀναρχοσυνδικαλιστικὰς ὁμάδας τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Αἱ δύο κύριαι διεθνεῖς, ἡ Διεθνὴς τοῦ Ἄμστερνταμ καὶ ἡ Ἐρυθρὰ ἐπαγγελματικὴ διεθνής, συγκεντρώνουν τὸ διεθνὲς ἐπαγγελματικὸν κίνημα ὁριζοντίως, αἱ δὲ διεθνεῖς ἑνώσεις κατὰ ἐπαγγέλματα καὶ αἱ διεθνεῖς ἐπιτροπαὶ προπαγάνδας καθέτως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Brizon*, Histoire du travail et des travailleurs.—*J. G. Brooke*, American syndicalism (1913). —*F. Challaye*, Syndicalisme révolutionnaire et syndicalisme réformiste (Paris 1909).—*L. Dechenne*, Économie syndicale, règles pratiques de syndicalisme.—*P. Delesalle*, L'action syndicale et les anarchistes.—*P. Delesalle*, Les deux méthodes du syndicalisme (Paris 1903). *J. A. Estey*. Revolutionary syndicalism (1913).—*H. Glottin*, Étud historique, juridique et économique sur les syndicats professionnels.—*V. Griffuelhes etc.*, Syndicalisme et socialisme (Paris 1908).—*V. Griffuelhes*, L'action syndicaliste (Paris 1908).—*V. Griffuelhes*, Le syndicalisme révolutionnaire (Paris 1909).—*H. Herkner*, Τὸ ἐργατικὸν ζήτημα (ἑλληνικὴ μεταφρ. Δ. Καλιτσουνάκι. τ. 2, Ἀθῆναι 191–1920).—*S. Humbert*, Le mouvement syndicale (Paris 1912). —*L. Jouhaux*, Le syndicalisme et la S.G.T. (Paris 1920).—*K. Kautsky*, Politique et Syndicats (γαλ. μετάφρ. 1903).—*A. Labriola*, Le socialiste synd calis e.—*H. Lagardelle*, Le syndicalisme.—*H. Lagardelle etc.*. Syndicalisme et socialisme (Paris 1908).—*H. Lagardelle*, Le socialisme ouvrier, (σ. 213 ἑξ. Paris 1911).—*M. Leroy*, Les techniques nouvelles du syndicalisme (Paris 1921).—*A. Λοζόφσκυ* Θέσεις καὶ ἀποφάσεις τοῦ Β' συνεδρίου τῆς Κόκκινης Ἐπαγγελματικῆς Διεθνοῦς (Ἀθῆναι 1923).—*A. Λοζόφσκυ*, Τὸ πρόγραμμα δράσεως τῆς Κόκκινης ἐπαγγελματικῆς Διεθνοῦς (Α' συνέδριον, Ἀθῆναι 1924).—*A. Lozovsky*, L'activité de l'I.S.R. Rapport pour le III congrès de l'Internationale Syndicale Rouge (Paris 1924).—*A. Lozovsky*, Le mouvement syndical, avant, perdant et après la guerre (1924). — *Martin Saint-Leon*, Syndicalisme ouvrier et syndicalisme agricole (1920).—*Mermeix*, Le syndicalisme contre le socialisme (Paris 1907).—*Paul Louis*, Le syndicalisme contre l'état (Paris 1910). — *Paul Louis*, Histoire du mouvement syndical en Europe. — *A. Pawlowski*, La confédération générale du Travail (Paris 1910).—*F. Pelloutier*, Histoire des Bourses du Travail (Paris 1902). —*M. Pierrot*, S ndicalisme et Révolution.—*E. Pouget*. Le syndicat.—*E. Pouget*. Les bases du syndicalisme. — *E. Pouget*, La confédération générale du Travail (β' ἔκδ. Paris 1907).—*L. de Seilhac*, Syndicats ouvriers, fédérations. Bourses du travail (Paris 1902). — *S. & B. Webb*, History of Trade Unionism (1920). — *Yvetot*, L'A.B.C. du syndicalisme.—*A. Zévaès*, Le syndicalisme contemporain.

Θ. Φ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

συνδικαλιστὴς (ὁ)· ὁ ἀσπαζόμενος τὸν συνδικαλισμὸν ὡς πολιτικὸν δόγμα· || ὁ ἀνήκων εἰς συνδικᾶτον.

— **«Συνδικαλιστής»**. Ἑβδομαδιαία ἐπαγγελματικὴ ἐργατικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 19ην Δεκεμβρίου 1926, ὄργανον τῆς κομμουνιστικῆς παρατάξεως τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων.

συνδικαλιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν συνδικαλισμόν, ὁ τοῦ συνδικαλισμοῦ: «συνδικαλιστικὴ ὀργάνωσις τῶν ἐργατῶν».

— **Συνδικαλιστικαὶ *διεθνεῖς***. Διεθνεῖς ὀργανώσεις ἐπαγγελματικοῦ χαρακτῆρος· βλ. *Διεθνὴς* (τ. Θ', σ. 333 γ').

συνδικᾶτον (τό)· σωματεῖον πρὸς προαγωγὴν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῶν ἐργατῶν ἢ ἐργοδοτῶν βιομηχανικοῦ τινος κλάδου: «συνδικᾶτον ἐργατῶν, — ἐργοδοτῶν».

— *(Πολ. Οἰκον.) Συνδικᾶτον* ἐσήμαινεν ἀρχικῶς ἕνωσιν προσώπων, ὁλότητά τινα (ἑταιρείαν, σωματεῖον, δῆμον, ἐπαρχίαν, ἵδρυμα) πρὸς προστασίαν κοινῶν συμφερόντων διὰ τῆς ἀναδείξεως πληρεξουσίων ἢ συμβούλων, *συνδίκων* καλουμένων. Εἰς τὴν νεωτέραν ἔννοιαν αὐτοῦ δηλοῖ πρὸ παντός:

1. Σύνδεσμον ἐπιχειρηματιῶν ἐπιδιώκοντα ὡρισμένον σκοπόν. Συμπίπτει ἑπομένως ἐνταῦθα ἡ ἔννοια τοῦ συνδικάτου πρὸς τὴν τοῦ καρτέλλου ἢ τοῦ κονσόρτσιουμ (κοινοπραξίας, ἰδίως ἐπὶ διεξαγωγῆς χρηματιστηριακῶν ἐργασιῶν, ἧς τὸ διοικητικὸν συμβούλιον καλεῖται συνδικᾶτον). Μάλιστα ὁ τύπος οὗτος τοῦ συνδέσμου παριστᾷ τὴν στενοτέραν συνένωσιν ἀνταγωνιζομένων ἐπιχειρηματιῶν πρὸς περιορισμὸν ἢ καὶ ἄρσιν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Οὗτοι συνιστοῦν δηλαδὴ κοινὸν γραφεῖον, τὸ ὁποῖον διανέμει ὅλας τὰς παραγγελίας μεταξὺ τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ φροντίζει γενικῶς διὰ τὴν διάθεσιν τῶν παραγομένων προϊόντων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλας χαλαρωτέρας μορφὰς συνασπισμοῦ, ὡς π. χ. διὰ τὸν καθορισμὸν μόνον τῶν ὅρων ἢ τῶν τιμῶν πωλήσεως κλπ. (καρτέλλα ὅρων, τιμῶν). Ἐν Γερμανίᾳ, καὶ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἰδίως ὅμως μεταπολεμικῶς, εἰσήχθησαν καὶ τὰ *ἀναγκαστικὰ* λεγόμενα *συνδικᾶτα*, ἐπιτελοῦντα λειτουργίας τῆς κοινωνικῶς προσανατολιζομένης (ἐθνικοποιημένης) οἰκονομίας (καλίου, κώκ, σιδήρου, ἠλεκτρισμοῦ).

2. Ἐν Γαλλίᾳ καλοῦνται *συνδικᾶτα* κατὰ τὸν νόμον τῆς 21 Μαρτίου 1884 (καὶ 12 Μαρτίου 1920, συμπληρώσαντα αὐτόν), καὶ τὰ ἐργατικὰ ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα, τὰ ὁποῖα ἱδρύονται ἐλευθέρως, συμμορφούμενα μόνον πρὸς ὡρισμένους τύπους (κατάθεσις εἰς τὴν δημαρχίαν τῆς ἕδρας τοῦ συνδικάτου τοῦ καταστατικοῦ αὐτοῦ καὶ τῶν ὀνομάτων τοῦ διοικητικοῦ του συμβουλίου). Ταῦτα πρέπει νὰ ἐπιδιώκουν «exclusivement l'étude et la défence des intérêts économiques industrielles, commerciaux et agricoles». Αἱ συνδικαλιστικαὶ ἀρχαὶ τούτων ἀντιτίθενται πρὸς τὰς

Digitized by Google

τῶν λοιπῶν ἐργατικῶν σωματείων, ἅτε τῶν ἐργατικῶν τούτων συνδικάτων ἐπιδιωκόντων διὰ τῆς γενικῆς ἀπεργίας καὶ τῆς ἀμέσου (οὐχὶ ἐμμέσου πολιτικοκοινοβουλευτικῆς) δράσεως τὴν λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος. Τὰ συνδικᾶτα δηλαδὴ ταῦτα τῶν ἐργατῶν ἐπιδιώκουν ὄχι μόνον νὰ βελτιώσουν τὴν θέσιν τῶν ἐργαζομένων, ἀλλὰ πρὸ παντὸς νὰ συμμετάσχουν γενικῶς εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς παραγωγῆς, περιορίζοντα οὕτω τὰ δικαιώματα τῶν ἐργοδοτῶν μέχρι τῆς ὁλοσχεροῦς κατευθύνσεως ὑπ' αὐτῶν τῆς παραγωγῆς καὶ ἐγκαθιδρύσεως τῆς βιομηχανικῆς δημοκρατίας, ἤτοι τῆς μεταβιβάσεως, τῆς ὀργανώσεως, ἐπιβλέψεως καὶ διευθύνσεως τῆς βιομηχανίας εἰς τὰς χεῖρας τῶν συνδικάτων. Τὰ συνδικᾶτα τούτου ἕνεκα ἀποδίδουν μικρὰν σημασίαν εἰς τὰς διαρρυθμίσεις τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς, ὡς π. χ. εἰς τὰς διαιτητικὰς καὶ συμβιβαστικὰς ἀρχὰς τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν κλπ., τονίζοντα πρὸ παντὸς τὸν ἀπεργιακὸν ἀγῶνα, τὸ μποϋκοτάζ, τὴν παθητικὴν ἀντίστασιν, τὸ σαμποτὰζ καὶ τὴν γενικὴν ἀπεργίαν. Μέλη ἐπαγγελματικοῦ σωματείου δύνανται νὰ γίνουν πλὴν τῶν ἀσκούντων τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα καὶ ἄλλα πρόσωπα ἀσκοῦντα παρόμοιον ἢ συναφὲς ἐπάγγελμα

Τὰ συνδικᾶτα ἑνοῦνται εἰς fédérations (ὁμοσπονδίας), περιλαμβανούσας τοὺς ἐπαγγελματίας τοῦ αὐτοῦ κλάδου εἰς ὅλην τὴν χώραν, καὶ εἰς unions, περιλαμβανούσας τὰ συνδικᾶτα μιᾶς τοπικῆς περιφερείας ἀνεξαρτήτως τοῦ εἴδους αὐτῶν. Αἱ ἑνώσεις αὗται, ἐφ' ὅσον ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἐργατικὰ συνδικᾶτα, ἀποκαλοῦνται συνηθέστερον bourses du travail. Αἱ δευτεροβάθμιοι πάλιν ὡς ἄνω ὀργανώσεις δύνανται, τὸ καθ' ἑαυτάς, νὰ γίνουν μέλη ἄλλων εὐρυτέρων ὀργανώσεων, οἷαι εἶναι ἐν Γαλλίᾳ ἡ Confédération générale du Travail (C.G.T.), ἡ Confédération générale du Travail unitaire (C. G. T. U.) καὶ ἡ Confédération française des Travailleurs chrétiens (C. F. T. C.). Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ αὐτοῦ νόμου ἔχουν συσταθῇ καὶ γεωργικαὶ ἑνώσεις (syndicats agricoles) πρὸς προστασίαν κοινῶν συμφερόντων αὐτῶν, ἰδίως διὰ τὰς ἀπὸ κοινοῦ ἀγορὰς ἀλλὰ καὶ διαθέσεις καὶ βελτιώσεις τῶν προϊόντων τῶν μελῶν αὐτῶν. Γενικῶς τὰ συνδικᾶτα ταῦτα ἀπέβησαν τὰ κέντρα τῆς ἀναπτύξεως καὶ διαπαιδαγωγήσεως τοῦ ἀγρότου, οἱ τόποι ἔνθα συζητοῦνται πάντα τὰ γεωργικὰ ζητήματα τῆς περιφερείας, τὰ χρῄζοντα συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν καλλιεργητῶν (νέαι μέθοδοι καλλιεργείας, καταπολέμησις ἀσθενειῶν κλπ.). Τὰ γεωργικὰ ὅθεν συνδικᾶτα δὲν ἀποβλέπουν τόσον εἰς τὴν ῥύθμισιν τοῦ συμβολαίου τῆς ἐργασίας, ὅσον εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν γεωργίαν ζητήματα καὶ ἀπὸ της ἀπόψεως ταύτης προσομοιάζουν πρὸς τὸν τύπον τῶν μικτῶν συνδικάτων. Τὰ συνδικᾶτα ταῦτα ὑπεβοήθησαν ὡσαύτως, ἰδίως μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ νόμου τῆς 5ης Νοεμβρίου 1894, τὴν ἵδρυσιν συνεταιρισμῶν ἰδίως πιστωτικῶν (Sociétés de credit agricole mutuel), καθόσον δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὰ συνδικᾶτα νὰ ἐξασκοῦν ἐμπόριον.

Ἄλλαι μορφαὶ συνδικάτων εἶναι τὰ *συνδικᾶτα τῶν ἐργοδοτῶν* (Syndicats patronaux) καὶ τὰ *μικτά*. Ἡ τελευταία αὕτη μορφὴ τῶν συνδικάτων περιλαμβάνει ἐργάτας καὶ ἐργοδότας ἀπὸ κοινοῦ καὶ θεωρεῖται ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τὴν καθολικὴν οἰκονομικὴν σχολὴν ὡς ἡ προωρισμένη νὰ ἐπιφέρῃ τὴν κοινωνικὴν εἰρήνην, καθόσον τὰ μέλη τοῦ συνδικάτου τούτου ἀπὸ κοινοῦ ἐρευνοῦν τὰ ζητήματα τοῦ ἐπαγγέλματός των καὶ ἐπαναφέρουν οὕτω τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων συντεχνιῶν. Πάντως τὸ εἶδος τοῦτο τῶν συνδικάτων εὑρίσκεται ἐν παρακμῇ, ἀντικαθιστάμενον ἑνιαχοῦ (ἐν Ἀγγλίᾳ ἰδίως) ἀπὸ τὰ syndicats parallèles, τὰ ὁποῖα, τὸ ἓν ἐργοδοτικόν, τὸ ἄλλο ἐργατικόν, διαπραγματεύονται ἀπὸ κοινοῦ τὰ σχετικὰ αὐτῶν ζητήματα. Ἐν Γαλλίᾳ ὑφίσταντο κατὰ τὸ 1930, κατὰ τὴν ἄνω διάκρισιν, τὰ ἑξῆς συνδικᾶτα:

I.	1) Γεωργικὰ συνδικᾶτα	11.623
	2) Ἀριθμὸς μελῶν συνδικάτων	1.583.247
	3) Ἑνώσεις γεωργικῶν συνδικάτων	203
II.	Συνδικᾶτα βιομηχανικὰ καὶ ἐμπορικὰ	
Α	1) Συνδικᾶτα ἐργοδοτῶν	6.621
	2) Ἀριθμὸς μελῶν	524.071
	3) Ἑνώσεις συνδικάτων ἐργοδοτικῶν	329
Β	1) Συνδικᾶτα ἐργατικὰ	6.349
	2) Ἀριθμὸς μελῶν	1.181.029
	3) Ἑνώσεις συνδικάτων ἐργατῶν	426
Γ	1) Συνδικᾶτα μικτὰ	156
	2) Ἀριθμὸς μελῶν	27.206
	3) Ἑνώσεις μικτῶν συνδικάτων	5

Ἡ δρᾶσις τῶν συνδικάτων ἐκτείνεται πρὸ παντός: 1) Εἰς τὴν συνομολόγησιν συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας (contrat collectif), ἀντικαθισταμένης τῆς ἀτομικῆς συμβάσεως μεταξὺ ἐργάτου καὶ ἐργοδότου. Αἱ συλλογικαὶ αὗται συμβάσεις ἀποτελοῦν ἐγγύησιν εἰρηνικῆς συνεργασίας ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν. 2) Εἰς τὴν λῆψιν μέτρων κοινωνικῆς προνοίας καὶ περιθάλψεως, ἤτοι ἵδρυσιν ταμείων ἀλληλοβοηθείας, ἀνικανότητος πρὸς ἐργασίαν, ἀνεργίας, συντάξεων, συνεταιρισμῶν καταναλώσεως, πιστωτικῶν κλπ. 3) Εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἡμερομισθίου καὶ τὴν διαμόρφωσιν αὐτοῦ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ παρουσιάζωνται μεγάλαι διαφοραὶ εἰς τὰ διάφορα τμήματα τῆς χώρας. Φυσικῶς λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην ἡ ἀνωτέρα στάθμη τῆς ζωαρκείας, δηλαδὴ αἱ δαπάναι τῶν πόλεων. Οὕτως ἀποφεύγονται αἱ μετατοπίσεις τῶν ἐργατῶν ἀπὸ περιφερείας εἰς περιφέρειαν. 4) Εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς διαρκείας τῆς ἡμερησίας ἐργασίας, ἰδίως κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχήν, ὅπερ ἐπίτευγμα θεωρεῖ ὡς τὸ σπουδαιότερον καὶ διαρκέστερον ἡ ἐργατικὴ τάξις. 5) Εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν μελῶν αὐτῶν δι' ἐπιλογῆς τῶν νεωστὶ προσερχομένων καὶ τὸν περιορισμὸν τῆς εἰσδοχῆς μελῶν εἰς τὰ συνδικᾶτα, καθὼς καὶ εἰς τὸν περιορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς μαθητείας. Ἡ προσπάθεια αὕτη εἶναι δυνατὸν νὰ ὁδηγήσῃ εἰς ἀσύμφορα δι' ἄλλας ἐργατικὰς τάξεις ἀποτελέσματα (μονοπώλιον), ἐὰν ἤθελεν ἐπιταθῇ πέραν τοῦ δέοντος μέτρου. Ἡ ἀνωτέρω κίνησις τῶν συνδικάτων, ἥτις ἤρξατο ἀπὸ τὴν Γαλλίαν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἕνεκα τοῦ ἐκφυλισμοῦ τῶν σοσιαλιστικῶν ἐργατικῶν κομμάτων εἰς ἀναμορφωτικὰ κοινοβουλευτικά, ἐξηπλώθη κατόπιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, Ὁλλανδίαν, Ἀμερικήν, Γερμανίαν καὶ ἔδωσε τοιουτοτρόπως εἰς τὴν σχετικὴν ἐργατικὴν κίνησιν ἐπαναστατικὸν χαρακτῆρα. Ἡ τοιαύτη χρησιμοποίησις τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐπαγγελματικοῦ ἐργατικοῦ σωματείου εἰς τὰς λατινικὰς χώρας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς γερμανικάς, ἴσως εἶναι ἀποτέλεσμα διαφορῶν ἰδιοσυστασίας, παραδόσεως, πολιτικῆς διαπαιδαγωγήσεως κ. λ. π. τοῦ λαοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *De Seilhac*, Syndicats ouvriers, fédérations, bourses du Travail (1902).—*Martin Sain-Léon*, Syndicalisme ouvrier et syndicalisme agricole (1920).—*Paraf*, Les formes actuelles du syndicalisme en France (1923).—*Moreau*, Essai sur les théories et l'histoire du syndicalisme ouvrier en France (1925).—*Cazalis*, Les positions sociales du syndicalisme ouvrier en France (1923).—*Pic*, Traité élémentaire de législation industrielle (1922).—*S. et B. Webb*, Histoire du trade-unionisme (γαλ. μετ. (1897—1920).—*Alb. Thomas*, Le syndicalisme allemand (1904). Ἀπὸ τοῦ 1921 καὶ ἑξῆς ἡ «Revue d' économie politique» δημοσιεύει ἐτησίως χρονικὸν τῆς ἐργατικῆς κινήσεως, τὸ ὁποῖον συνοψίζει τὰ πρὸς τὸν συνδικαλισμὸν σχετικὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Δ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙΣ

—**συνδικᾶτον *συναλλάγματος***, ἢ ***συνδικᾶτον τραπεζῶν***· βλ. λ. *κονσόρτιον*.

συνδικία (ἡ)· τὸ ἀξίωμα καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ συνδίκου.

σύνδικος (ὁ)· ἀρχ., ὁ συνηγορῶν πρὸ τοῦ δικαστηρίου ὑπὲρ τοῦ δικαίου διαδίκου τινὸς ἢ τῆς διατηρήσεως ἑνὸς νόμου· || νεωτ., ὁ ἐπίτροπος τῶν ὑποθέσεων ὁμάδος, ἑταιρείας, σωματείου, κοινότητος κλπ.

—*[Ἀρχ.] Σύνδικοι* ἐκαλοῦντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καθόλου μὲν οἱ *συνήγοροι*, οἱ συνηγοροῦντες ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ ἐν γένει τοῦ συμφέροντος ἰδιώτου ἢ κοινότητος ἢ τοῦ δημοσίου, δικαζομένων ἔν τινι τῶν ἐν Ἀθήναις δικαστηρίων ἢ ἐνώπιον δικαστηρίου ξένης πόλεως, ὡς καὶ οἱ ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως νόμου τινὸς ἐνώπιον ἀθηναϊκοῦ δικαστηρίου συνηγοροῦντες. Ἰδίᾳ δ' ἐκλήθησαν σύνδικοι οἱ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τῶν τριάκοντα τυράννων ἐν Ἀθήναις κατασταθέντες ἐν Πειραιεῖ ἄνδρες πρὸς ἐκδίκασιν τῶν γενομένων δημεύσεων τῶν περιουσιῶν ὀπαδῶν καὶ φίλων τῶν τριάκοντα. Ἐπίσης ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Σπάρτῃ ἐκαλοῦντο *συνήγοροι* ἄρχοντες ὅμοιόν τι ἀσκοῦντες ἔργον, ὡς καὶ οἱ ἐν Σπάρτῃ ἰδίᾳ ἐφορεύοντες ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων, τῆς διοικήσεως καὶ τῶν ἠθῶν.

Ε. ΔΙ. Κ.

—*[Ἐμπ. Δίκ.] Σύνδικος* λέγεται τὸ πρόσωπον τὸ διοριζόμενον ἐν περιπτώσει *πτωχεύσεως* (βλ. λ.) πρὸς διαχείρισιν τῆς περιουσίας τοῦ πτωχεύσαντος. Διὰ τῆς κηρυττούσης τὴν πτώχευσιν ἀποφάσεως τοῦ πρωτοδικείου διορίζεται εἷς μόνον προσωρινὸς σύνδικος (Ἐμπ νόμου ἄρθρ. 528). Ὁ διορισμὸς οὗτος γίνεται διὰ τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως, διότι, ἀφοῦ ὁ πτωχεύσας στερεῖται τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας του, ἄμεσος ἀνάγκη παρίσταται, ἵνα ὁ προσωρινὸς σύνδικος ἀναλάβῃ, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς πτωχεύσεως, τὴν διαχείρισιν μέχρι τοῦ διορισμοῦ τῶν ὁριστικῶν συνδίκων. Ἔργα τοῦ προσωρινοῦ συνδίκου εἶναι πᾶσαι αἱ ἐργασίαι τῆς πτωχεύσεως, κυρίως αἱ μᾶλλον ἐπείγουσαι, οἷαι ἰδίως ἡ κράτησις τοῦ πτωχεύσαντος (ἄρθρ. 530) καὶ ἡ ἐπίθεσις τῶν σφραγίδων (ἄρθρ. 544), ἡ ἀπογραφὴ τῆς περιουσίας τοῦ πτωχεύσαντος (ἄρθρ. 547), ἡ σύνταξις τοῦ ἰσολογισμοῦ, ἐὰν δὲν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ πτωχεύσαντος, αἱ εἰσπράξεις τῶν καθυστερουμένων, ἡ ἐπείγουσα ἐκποίησις τῶν ἐμπορευμάτων, ἡ ἐξακολούθησις τοῦ ἐμπορίου τοῦ πτωχεύσαντος κλπ., παύει δὲ ὁ προσωρινὸς ἅμα τῷ διορισμῷ τοῦ ὁριστικοῦ συνδίκου. Ὁ διορισμὸς νέων ὁριστικῶν συνδίκων γίνεται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῶν πρωτοδικῶν, ἀφοῦ προηγουμένως συνέλθωσιν οἱ κατ' εἰκασίαν πιστωταὶ κατὰ τὸν διὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς κηρυττούσης τὴν πτώχευσιν ὡρισμένον χρόνον καὶ τόπον ἐνώπιον τοῦ εἰσηγητοῦ καὶ δώσωσι τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας πρὸς σύνταξιν τοῦ καταλόγου αὐτῶν καὶ πρὸς διορισμὸν τοῦ νέου συνδίκου. Κατ' ἐξαίρεσιν, καὶ ἕνεκα σπουδαίων λόγων, δύναται νὰ ἐκλεχθῇ καὶ πρόσωπον ξένον τῆς ὁμάδος τῶν πιστωτῶν, οὐχὶ δὲ συγγενὴς ἢ κηδεστὴς τοῦ πτωχεύσαντος μέχρι τοῦ τετάρτου βαθμοῦ καὶ αὐτοῦ. Ὁ σύνδικος, πιστωτὴς ἢ μή, ἀφοῦ δώσῃ λόγον τῆς διαχειρίσεώς του, δύναται νὰ λάβῃ ἀντιμισθίαν, ἧς τὸ ποσὸν ὁρίζει τὸ δικαστήριον ἐπὶ τῇ ἐκθέσει τοῦ εἰσηγητοῦ. Ὁ προσωρινὸς ἢ ὁριστικὸς σύνδικος δύναται νὰ μὴ δεχθῇ τὸν διορισμὸν ἐντὸς 24 ὡρῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως, καὶ προσέτι δύναται, καὶ μετὰ τὴν ἀποδοχήν, νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ δικαστηρίου τὴν ἀπαλλαγήν του ἕνεκα σπουδαίων λόγων, ἀλλὰ δὲν δύναται τότε νὰ παύσῃ τῶν ἔργων του πρὶν ἢ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τοῦ δικηγόρου. Ὁ εἰσηγητὴς τοῦ πτωχεύσαντος ἢ τῶν πιστωτῶν ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως δύναται νὰ προτείνῃ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ συνδίκου. περὶ τῆς ὁποίας ἀποφαίνεται τὸ δικαστήριον. Τὰ ἄρθρα 549—568 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου ἀφορῶσι τὰ ἔργα τῶν συνδίκων (πρβ. *Διγενοπούλου*, «Ἐμπ. νομοθεσία» Α', σελ. 446 ἑπ.).

Γ. Ν. Κ.

—*[Ἱστορ.]* Ὁ *σύνδικος* (sindico) ἀπετέλει τὴν ἀνωτέραν ἐπὶ ἑνετοκρατίας ἐγχώριον ἀρχήν. Οὗτος, ἐκλεγόμενος ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς κοινότητος ἐπὶ ἓν ἔτος, ἦτο ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς κοινότητος, ἐπέβλεπεν, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ προβλεπτοῦ, ἐπὶ τῆς ἀγορανομίας, ἐπηγρύπνει ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων καὶ συνηγόρει ὑπὲρ τοῦ δικαίου (*Λ. Ζώη*, Λεξικὸν Ζακύνθου, τόμ. Γ', σελ. 1078).

Λ. Χ. Ζ.

συνδρομὴ (ἡ)· ἡ εἰς τὸ αὐτὸ σύνοδος, συρροή, σύμπτωσις: «συνδρομὴ εὐνοϊκῶν ὅρων, — περιστάσεων»· || ἰατρ., σύνολον συμπτωμάτων χαρακτηριστικῶν παθήσεώς τινος· || ἀρωγή, βοήθεια: «συνδρομαὶ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν»· || συμβολή, χορηγία, συνήθως ὡρισμένου ποσοῦ, εἰς σωματεῖον, σύλλογον, ἐφημερίδα, περιοδικὸν κ.τ.τ.

—*[Ἰατρ.] Συνδρομὴ* (syndrome) καλεῖται ἐν τῇ παθολογίᾳ ἕνωσις ἀθροίσματος συμπτωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται καὶ ἀναπαράγονται ταυτοχρόνως εἰς ἀριθμόν τινα νόσων, χαρακτηρίζεται δὲ ὡς σύνολον συμπτωμάτων, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἐπαρκέσωσιν, ὅπως καθορίσωσι τὴν διάγνωσιν μιᾶς παθήσεως ἢ μιᾶς νόσου. Πλημμελῶς δὲ ἀναφέρεται ὁ ὅρος οὗτος καὶ γράφεται διὰ τῆς λέξεως *σύνδρομον*, καὶ ἔτι πλημμελέστερον ὡς *σύνδρυμος*.

Μ. Ν. Κ.

—*[Φορολ.] Συνδρομὴ* ὑπάρχει, ὁσάκις πρόκειται περὶ προαιρετικῆς κατ' ἀποκοπὴν φορολογίας, ἥτις τότε προσδιορίζεται κατ' αἴτησιν ἢ συναίνεσιν τοῦ φορολογουμένου, ὁπότε ὑφίσταται εἶδος συμβάσεως μεταξὺ φορολογικῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ φορολογουμένου. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ φορολογικῇ νομοθεσίᾳ δὲν εἶναι ἐν χρήσει ὁ ὅρος *συνδρομὴ* (abonnement). Ὁ ὑπόχρεως εἰς τὸν φόρον, καταβάλλων τὸ ποσὸν τοῦ, κατ' ἀποκοπὴν ἢ συνδρομήν, προσδιορισθέντος φόρου, ἐκπληροῖ ἐντελῶς τὴν ὑποχρέωσίν του καὶ δὲν δύναται πλέον νὰ ὑπάρξῃ κατ' αὐτοῦ ἀπαίτησις ἐκ τῶν διαφόρων μεμονωμένων γεγονότων ἀπορρέουσα. Ἀντιδιαστέλλεται ἡ συνδρομή, ὡς προαιρετικὴ κατ' ἀποκοπὴν φορολογία, πρὸς τὴν ὑποχρεωτικὴν ἢ ἐπιτακτικὴν κατ' ἀποκοπὴν φορολογίαν, ἧς οἱ ὅροι καὶ ὁ τηρητέος κανὼν καθορίζονται ἐξ ἐπαγγέλματος, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ φορολογικοῦ νόμου, καθ' ἑκάστην ἰδιαιτέραν περίπτωσιν, ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας οἰκονομικῆς ἀρχῆς ἢ ἐπιτροπῆς (πρβλ. *Κοφινᾶ*, «Ἐγχειρίδιον φορολογικοῦ δικαίου», σελ. 114—115.

Γ. Ν. Κ.

—*[Ῥητορ.]* Σχῆμα διανοίας, ἄλλως καὶ *συγχώρησις* (βλ. λ.).

συνδρομητὴς (ὁ)· ὁ συντρέχων, ὁ παρέχων τὴν συνδρομήν του: «συνδρομηταὶ τοῦ ναοῦ, — τοῦ νοσοκομείου»· || «συνδρομητὴς ἐφημερίδος, — περιοδικοῦ κ.τ.τ.» ὁ παρέχων τὴν ὡρισμένην χρηματικὴν συμβολήν.

σύνδρομον (τό)· ἰατρ. *συνδρομὴ* (βλ. λ.).

— **σύνδρομον *τοῦ Πάρκινσον***· βλ. λ. *Πάρκινσον σύνδρομον*.

συνδυάζω, ἀόρ. *συνεδύασα—συνεδυάσθην*· συνάπτω σύνδυο, θέτω ἀνὰ δύο, κοιν. *ζευγαρώνω*: «συνδυάζομεν τὰς ἄρρενας ψυχὰς μετὰ τῶν θηλειῶν πρὸς παραγωγὴν ᾠαρίων»· || διατάσσω, τακτοποιῶ καθ' ὡρισμένην τάξιν ἢ ῥυθμόν: «συνδυάζω τὰ χρώματα, — τὰ ἔπιπλα κ. τ. τ.»· || καθόλου, σκέπτομαι, διανοοῦμαι παραβάλλων, συγκρίνων πράγματα καὶ καταστάσεις: «συνδυάζω τὰ δύο γεγονότα καὶ εὑρίσκω ὅτι ἔχουν σχέσιν μεταξύ των»· || παθ. *συνδυάζομαι*· συνεργάζομαι, συνεταιρίζομαι ἐν ἐκλογῇ, κάμνω ἐκλογικὸν συνδυασμόν: «μολονότι ἦσαν ἐχθροί, εἰς τὰς ἐκλογὰς συνεδυάσθησαν».

συνδυασμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συνδυάζω, σύγκρισις, παραβολὴ γεγονότων ἢ καταστάσεων πρὸς ἐξαγωγὴν συμπεράσματος: «τὸ γεγονὸς Α ἐξεταζόμενον ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ γεγονὸς Β μᾶς πείθει ὅτι . . .»· || «συνδυασμὸς χρωμάτων», παράθεσις, πλοκὴ διαφόρων χρωμάτων πρὸς ἀποτέλεσιν ἑνὸς ὅλου ὡραίου· || «ἐκλογικὸς συνδυασμὸς» ἕνωσις πολιτευομένων ὑποψηφίων ἐν ἐκλογῇ πρὸς ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν: «συνδυασμοὶ κυβερνητικοί, — ἀντικυβερνητικοί»· || καταρτισμὸς ζεύγους ἐξ ἄρρε-

Digitized by Google

νος καὶ θήλεος: «συνδυασμὸς ψυχῶν πρὸς παραγωγὴν μεταξοσπόρου».

—*['Αρχ. Μετρικ.]* *Συνδυασμὸς* καλεῖται ἐν τῇ μετρικῇ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως ἡ ἐν τῷ αὐτῷ ποιήματι ἀνάμειξις διαφόρων μετρικῶν συστημάτων, ὡς λ. χ. ἑξαμέτρων μετ' ἐλεγείων ἢ καὶ ἄλλων μέτρων. Ε. ΔΙ. Κ.

— *[Μαθημ.]* *Συνδυασμοὶ μ ἀντικειμένων ἀνὰ ν* (μ καὶ ν φυσικοὶ ἀριθμοὶ) λέγονται οἱ διάφοροι τρόποι, καθ' οὓς δυνάμεθα ἐκ τῶν μ ἀντικειμένων νὰ λάβωμεν τὰ ν. Ἔστωσαν ὡς παράδειγμα τὰ 5 ἀντικείμενα: Α Β Δ Ε Ζ, ἐξ ὧν λαμβάνομεν δύο. Κατὰ τοὺς ἑξῆς τρόπους δύνανται ταῦτα νὰ ληφθῶσιν ἀνὰ δύο ΑΒ, ΑΔ, ΑΕ, ΑΖ, ΒΔ, ΒΕ, ΒΖ, ΔΕ, ΔΖ καὶ ΕΖ. Συμβολίζοντες τὸ πλῆθος τῶν συνδυασμῶν τῶν μ ἀνὰ ν διὰ τοῦ συμβόλου Σ_μ^ν ἔχομεν τὸν τύπον:

$$\Sigma_\mu^\nu = \frac{\mu(\mu-1)(\mu-2)\ldots(\mu-\nu+1)}{1\times2\times3\times4\ldots\times\nu}$$

ὅστις μᾶς δίδει ἀμέσως τὸ πλῆθος τῶν συνδυασμῶν (τῶν ἁπλῶν), ὅταν γνωρίζωμεν τὸ πλῆθος τῶν ἀντικειμένων καὶ τὸν ἀριθμὸν καθ' ὃν συνδυάζονται. Οὕτω, ἐφαρμόζοντες τὸν τύπον τοῦτον εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα τῶν πέντε ἀντικειμένων ἀνὰ δύο, ἔχομεν:

$$\Sigma_5^2 = \frac{5\times(5-1)}{1\times2} = \frac{5\times4}{2} = 10.$$

Οἱ συνδυασμοὶ ἔχουσι τὰς ἑξῆς ἰδιότητας:

1) Τὸ πλῆθος τῶν συνδυασμῶν τῶν μ ἀνὰ ν ἰσοῦται πρὸς τὸ πλῆθος τῶν μ ἀνὰ (μ—ν), ἤτοι εἶναι:

$$\Sigma_\mu^\nu = \Sigma_\nu^{\mu-\nu}.$$

Οὕτω εἰς τὸ παράδειγμα τῶν πέντε ἀντικειμένων τὸ πλῆθος τῶν συνδυασμῶν αὐτῶν ἀνὰ δύο ἰσοῦται πρὸς τὸ πλῆθος τῶν συνδυασμῶν τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων ἀνὰ τρία.

2) Τὸ ἄθροισμα τῶν πληθῶν τῶν συνδυασμῶν τῶν μ ἀντικειμένων ἀνὰ (ν—1) καὶ ἀνὰ ν ἰσοῦται πρὸς τὸ πλῆθος τῶν συνδυασμῶν (μ+1) ἀντικειμένων ἀνὰ ν. Ἤτοι εἶναι:

$$\Sigma_\mu^{\nu-1} + \Sigma_\mu^\nu = \Sigma_{\mu+1}^\nu$$

Οἱ ἀνωτέρω ἐκτεθέντες συνδυασμοὶ εἶναι *ἁπλοῖ*, τουτέστιν ἕκαστος διακεκριμένος συνδυασμὸς διαφέρει ἄλλου τοὐλάχιστον κατὰ ἓν ἀντικείμενον. Ἐκτὸς τῶν συνδυασμῶν τούτων, ὑπάρχουσι καὶ οἱ *μετ' ἐπαναλήψεως* τοιοῦτοι, εἰς οὓς ἕκαστον ἀντικείμενον δύναται νὰ νοηθῇ ἐπανειλημμένον Οὕτω π. χ. ἐὰν ἔχωμεν τὰ τρία ἀντικείμενα Α, Β, Γ, δυνάμεθα νὰ συνδυάσωμεν ταῦτα ἀνὰ δύο μετ' ἐπαναλήψεως ὡς ἑξῆς: ΑΑ ΑΒ ΑΓ ΒΒ ΒΓ ΓΓ, δηλαδὴ δυνάμεθα νὰ λάβωμεν τὸ Α ἢ Β ἢ Γ δίς. Ἐὰν παρασταθῇ διὰ τοῦ C_μ^ν τὸ πλῆθος τῶν μετ' ἐπαναλήψεως συνδυασμῶν τῶν μ ἀνὰ ν εἶναι:

$$C_\mu^\nu = \frac{\mu(\mu+1)(\mu+2)\ldots\ldots(\mu+\nu-1)}{1\times2\times3\ldots\ldots\times\nu}$$

Εἰς τοὺς ἁπλοῦς συνδυασμοὺς ὁ ἀριθμὸς ν, καθ' ὃν λαμβάνονται τὰ μ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι μεγαλύτερος τοῦ μ· ἐνῷ εἰς τοὺς μετ' ἐπαναλήψεως δὲν ὑφίσταται ὁ περιορισμὸς οὗτος. Ν.Ε.Γ.

—*[Πολιτ.]* *Συνδυασμὸς* καλεῖται ἡ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ ἕνωσις πολλῶν ὑποψηφίων συνεργαζομένων διὰ τὴν αὐτὴν ἐκλογήν. Οἱ συνδυασμοὶ δύνανται νὰ εἶναι εἴτε συνδυασμοὶ κόμματος, ὅταν οἱ συνυποψήφιοι ἀνήκουν εἰς τὸ ἴδιον πολιτικὸν κόμμα, εἴτε συνδυασμοὶ ἀνεξαρτήτων. Ὡς συνδυασμὸς ἀνεξαρτήτων χαρακτηρίζεται τὸ σύνολον τῶν συνεργαζομένων ὑποψηφίων δι' ὡρισμένην ἐκλογὴν ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἐκλογικῆς περιφερείας, ἀνεξαρτήτως παντὸς κόμματος. Οἱ συνδυασμοὶ καταρτίζονται διὰ δηλώσεως, προκειμένου μὲν περὶ συνδυασμοῦ κόμματος ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος ἢ τῆς διευθυνούσης αὐτὸ ἐπιτροπῆς, προκειμένου δὲ περὶ συνδυασμοῦ ἀνεξαρτήτων ὑπὸ τῶν ἀποτελούντων τὸν συνδυασμὸν ὑποψηφίων. Ἡ δήλωσις αὕτη, ἐὰν πρόκειται περὶ συνδυασμοῦ κόμματος, δέον νὰ περιέχῃ τὸ ὄνομα τοῦ κόμματος, γίνεται δὲ εἴτε εἰς τὸν πρόεδρον τῶν πρωτοδικῶν, εἴτε εἰς τὸν εἰσαγγελέα τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις κοινοποιεῖ τὴν δήλωσιν τηλεγραφικῶς εἰς τὸν πρόεδρον τῶν πρωτοδικῶν. Ἡ ὡς ἄνω δήλωσις ἐπιδίδεται διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος ἢ ἐγχειρίζεται δέκα τρεῖς τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ψηφοφορίας, τὴν δεκάτην δὲ ἡμέραν πρὸ τῆς διὰ τὴν ψηφοφορίαν ὡρισμένης τὸ πρωτοδικεῖον ἐν δημοσίᾳ συνεδρίᾳ ἀνακηρύσσει τοὺς δηλωθέντας συνδυασμοὺς (βλ. λ. *ἐκλογή*). Χ. Γ. Σ.

—**συνδυασμὸς** *γενῶν*. Οὕτω νοεῖται ὁ πολλαπλασιασμὸς τοῦ πληθυσμοῦ ὁ ἐπιτελούμενος διὰ τῆς συνενώσεως δύο γεννητικῶν κυττάρων διαφόρου γένους ἢ φύλου. Μ. Ν. Κ.

συνδυαστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς συνδυασμόν, ὁ διὰ συνδυασμοῦ ὑφιστάμενος: «*συνδυαστικὴ φαντασία*».—Ἐπίρρ. ***συνδυαστικῶς.***

συνέβγαλμα (τό), καὶ ***συνεβγαλμὸς*** (ὁ)· δημοτ., ξέβγαλμα, συνοδεία.

—*[Λαογρ.]* Τὸ *συνέβγαλμα* ἐν Μάνῃ εἶναι ἔθιμον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἐχθρὸς δύναται ἀνενοχλήτως, τῇ συνοδείᾳ ἄλλου, *συνεβγαλτῆ* ἢ *ξεβγαλτῆ* καλουμένου, νὰ διέλθῃ οὐ μόνον ἐκ τῆς οἰκίας ἐχθρικῶς διακειμένης οἰκογενείας, ἀλλὰ καὶ διὰ μέσου αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν του, ἄνευ κινδύνου νὰ φονευθῇ ἢ καὶ ἁπλῶς νὰ προσβληθῇ ὑπὸ τούτων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ συνεβγαλτῆ εἶναι ἱερόν, ὁ ἐχθρὸς ὁ διερχόμενος διὰ μέσου ἐχθρῶν εἶναι καὶ οὗτος ἱερὸς καὶ συνεπῶς ἀπρόσβλητος. Πᾶσα ἑπομένως προσβολὴ κατὰ τοῦ διερχομένου ἐχθροῦ ἀποτελεῖ βαρεῖαν προσβολὴν κατὰ τοῦ συνεβγαλτοῦ. Ἡ τοιαύτη προσβολὴ θεωρεῖται ὡς πρᾶξις ἀτιμωτική, χαρακτηρίζουσα ὡς ἄνανδρον τὴν προσβαλοῦσαν οἰκογένειαν, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐνέχωνται πάντα τὰ μέλη ταύτης εἰς τὴν προσβολήν, ὡς μὴ σεβασθεῖσαν τὸν συνεβγαλτήν, καὶ συνεπάγουσα τὴν περιφρόνησιν τῶν ἄλλων οἰκογενειῶν τοῦ χωρίου. Ἐξ ἄλλου, ἡ προσβάλλουσα τὸν συνεβγαλτὴν οἰκογένεια προστίθησιν ἑαυτῇ καὶ νέους ἐχθρούς, τὴν οἰκογένειαν τοῦ συνεβγαλτῆ. Γ. Δ. Μ.

συνεβγαλτὴς (ὁ)· δημοτ., ὁ ξεβγαλτής, ὁ συνοδός, ὁ συνοδεύων τὸν ἐχθρὸν οἰκογενείας τινός, ὅταν πρόκειται οὗτος νὰ διέλθῃ ἐκ τῆς οἰκίας ἐχθρικῶς διακειμένης οἰκογενείας ἢ διὰ μέσου αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν (βλ. *συνέβγαλμα*).

—*[Λαογρ.]* Κατὰ τὸ ἔθιμον τοῦ συνεβγάλματος ὁ *συνεβγαλτὴς* οὐδένα σύνδεσμον ἐπιτρέπεται νὰ ἔχῃ πρὸς τὰς ἐχθρικῶς διακειμένας οἰκογενείας, πρέπει δὲ νὰ ἀνήκῃ εἰς ἰσχυρὰν οἰκογένειαν (τῆς ὁποίας πολλάκις καὶ βρέφη καὶ διάφορα ἀντικείμενα ὑπὸ ἐχθροῦ κρατούμενα χρησιμεύουν ὡς συνεβγαλτής), ἄλλως εὐκόλως προσβάλλεται. Γ.Δ Μ.

Συνεβρὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 77. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

συνεγγυητὴς (ὁ)· ὁ μετ' ἄλλου ἐγγυητής, ὁ συνεγγυώμενος.

σύνεγγυς· ἐπίρρ., ἐγγύς, πλησίον: «ἐκ τοῦ σύνεγγυς» ἐκ τοῦ πλησίον.

συνεγγυῶμαι *(—άομαι)*· ἐγγυῶμαι μετ' ἄλλου, εἶμαι συνεγγυητής.

συνεγκεφαλοκήλη (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ ἐμβρυολογικῇ διαπλάσει ἡ ἀναπτυσσομένη ἐγκεφαλοκήλη μετὰ προσφύσεων πρὸς τὸν πλακοῦντα, πρὸς τὸν ὀμφάλιον λῶρον καὶ πρὸς τὰ ἄκρα τοῦ ἐμβρύου. Ἡ συνεγκεφαλοκήλη θεωρεῖται ὡς τερατογονικὴ διάπλασις. Μ. Ν. Κ.

συνεδρεύω· εἶμαι σύνεδρος, παρακάθημαι ὡς συνάρχων, μετέχω συνεδρίου· ‖ οἱ *συνεδρεύοντες*· οἱ παρακαθήμενοι ἐν συνεδρίῳ, οἱ συσκεπτόμενοι.

συνεδρία (ἡ)· τὸ συνεδρεύειν, τὸ νὰ παρακάθηταί τις μετ' ἄλλων ἐν συνεδρίῳ, συνέδριον, συνεδρίασις.

συνεδριάζω, ἀόρ. *συνεδρίασα*· εὑρίσκομαι ἐν συνεδρίᾳ, συμπαρακάθημαι μετ' ἄλλων συσκεπτόμενος: «οἱ βουλευταὶ —, οἱ σύμβουλοι συνεδριάζουν»· ‖ ὁμοίως ἐπὶ περιληπτικῶν: «ἡ βουλὴ —, τὸ συμβούλιον συνεδριάζει».

συνεδρίασις, *—εως* (ἡ)· τὸ συνεδριάζειν, συνεδρία.

—*[Κοινοβ.]* Τὸ Σύνταγμα εἰς τὰ ἄρθρα 47 καὶ 63 ἐπιβάλλει τὴν δημοσιότητα τῶν συνεδριάσεων καὶ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας, οἱ δὲ κανονισμοὶ τῶν σωμάτων τούτων καθορίζουν εἰδικώτερον τὸν τρόπον τῶν συνεδριάσεων. Ἡ ἀρχὴ τῆς δημοσιότητος τῶν συνεδριάσεων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, καθιερωθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἔχει ὡς συνέπειαν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀποδοχὴν ἀκροατῶν κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῶν βουλῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν δημοσίευσιν πρακτικῶν τῶν συνεδριάσεων. Δύνανται ἐν τούτοις τὰ νομοθετικὰ σώματα νὰ συνεδριάσουν καὶ μυστικῶς, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, κατ' αἴτησιν 10 μελῶν προκειμένου περὶ τῆς βουλῆς καὶ 5 μελῶν προκειμένου περὶ τῆς γερουσίας, ἐὰν τοῦτο ἀποφασισθῇ ἐν μυστικῇ συνεδρίᾳ κατὰ πλειοψηφίαν. Μετὰ ταῦτα ἀποφασίζεται. ἂν ἡ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος συζήτησις πρέπῃ νὰ ἐπαναληφθῇ εἰς δημοσίαν συνεδρίαν. Κατὰ τοὺς κανονισμοὺς τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας (ἄρθρ. 17 ἐπ.) ὁ πρόεδρος κηρύττει τὴν ἔναρξιν τῶν συνεδριάσεων, συναινέσει δὲ τῶν σωμάτων τὸ τέλος αὐτῶν. Ἀπαγγέλλων τὸ τέλος, προσδιορίζει συγχρόνως, ἐπινεύσει τοῦ σώματος, τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς ἑπομένης. Ἡ ὥρα τῶν συνεδριάσεων καθορίζεται πάντοτε ὑπὸ τοῦ σώματος, πλὴν τῆς πρώτης τακτικῆς συνεδριάσεως ἑκάστης συνόδου, ὁπότε τὰ σώματα συνέρχονται τὴν 10 π. μ. Μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδριάσεως ὑπὸ τοῦ προέδρου ἄρχεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν, μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν δὲ τούτων ὁ πρόεδρος ἀνακοινοῖ τὰς ὑποβληθείσας αὐτῷ ἀναφοράς, ὡς καὶ τὰς κατατεθείσας προτάσεις νόμων, τροπολογίας, προτάσεις περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ κανονισμοῦ, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο ἔγγραφον ἀπευθυνόμενον εἰς τὸ σῶμα. Μεθ' ὃ τὸ σῶμα εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως. Χ. Γ. Σ.

—*[Δικον.]* Βλ. λ. *διαδικασία* ποινική.

συνέδριον (τό)· ἡ ἐν τῷ αὐτῷ σύναξις πολλῶν τινων πρὸς σύσκεψιν: «ἀγροτικὸν συνέδριον», «συνέδριον τοῦ κόμματος»· ‖ «συνέδριον τῶν Ἰουδαίων» δικαστήριον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἱερουσαλήμ· ‖ «ἐλεγκτικὸν συνέδριον» κρατικὴ ἀρχὴ διεξάγουσα τὸν ἔλεγχον τῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ κράτους.

—*['Εκκλ.]* Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καλεῖται συνέδριον ἡ ἀνωτάτη δικαστικὴ ἰουδαϊκὴ ἀρχή, πρὸ τῆς ὁποίας διεξήχθη ἡ δίκη καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ καταδίκη τοῦ Χριστοῦ (*Ματθ.* 29, 59. *Μάρκ.* 14, 55. *Λουκ.* 22, 66) καὶ ἀπελογήθησαν οἱ ἀπόστολοι (Πράξ 5, 27. 34, 41), καὶ ἰδίᾳ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης (Πράξ. 4, 15), ὁ Στέφανος (Πράξ. 6, 12) καὶ ὁ Παῦλος (Πράξ. 22, 30 καὶ ἀλλαχοῦ). Τὸ συνέδριον τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐξ ἀρχιερέων, γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων (*Μάρκ.* 14, 43), ἑβδομήκοντα καὶ ἑνὸς τὸν ἀριθμὸν κατὰ τὴν ἰουδαϊκὴν παράδοσιν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιερέως, τῆς εἰδήσεως τῆς ἰουδαϊκῆς παραδόσεως, καθ' ἣν προΐστατο τούτου πρόεδρος καὶ ἀντιπρόεδρος μὴ οὔσης ὀρθῆς. Ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης τοὐλάχιστον καταφαίνεται ὅτι κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ Χριστοῦ προΐστατο αὐτοῦ ὁ ἀρχιερεὺς Καϊάφας (Ματθ. 26 3), καὶ τοῦ Παύλου ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας (Πράξ 23, 2 καὶ 24, 1.). Τὸ συνέδριον τοῦτο εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ δικάζειν, φυλακίζειν καὶ καταδικάζειν εἰς θάνατον, ἡ θανατικὴ ὅμως ποινὴ ἔπρεπε νὰ ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχῆς (Ἰωάν 18, 31). ὑφ' ἧς, ὡς φαίνεται, ἐξετελεῖτο καὶ ἡ θανατικὴ ποινή. Ἐκ τῶν «Πράξεων» (9, 2) δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου ἀνεγνωρίζοντο πανταχοῦ, ὅπου κατῴκουν Ἰουδαῖοι, τοῦτο δὲ ἐπικυροῖ καὶ ἡ ἰουδαϊκὴ παράδοσις. Ἐνῷ δὲ ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης καταφαίνεται ὅτι τὸ συνέδριον ἦτο τὸ ὕψιστον ἰουδαϊκὸν δικαστήριον, ἡ ἐκ τῆς ἰουδαϊκῆς παραδόσεως εἴδησις ὅτι τὸ συνέδριον (Σαχεδρὶν) ἦτο οὐ μόνον τὸ ὕψιστον δικαστήριον, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑψίστη θρησκευτικὴ καὶ πολιτικὴ ἀρχὴ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις φαίνεται πιθανή. Τοὐναντίον ἡ εἴδησις τῆς ἰουδαϊκῆς παραδόσεως, ἡ ὑπὸ πολλῶν γενομένη δεκτή, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωϋσέως (Δευτ. 17) ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ὑψίστη δικαστικὴ ἀρχή, ἧς συνέχεια εἶναι τὸ συνέδριον, δὲν φαίνεται πιθανή. Ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἐξ Ἀριμαθαίας καλεῖται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ βουλευτὴς (*Μάρκ.* 15, 43. *Λουκ.* 23, 50) καὶ ἐκ τοῦ Λουκᾶ (23, 51) φαίνεται ὅτι ἦτο μέλος τοῦ συνεδρίου, ἤκασάν τινες μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος ὅτι τὸ συνέδριον καὶ οἱ σύνεδροι ἐκαλοῦντο καὶ βουλὴ καὶ βουλευταί. Ἐκτὸς τέλος τοῦ μεγάλου συνεδρίου ὑπῆρχον καὶ μικρὰ συνέδρια (*Ματθ.* 10, 17. *Μαρκ.* 13, 9), ἅτινα ἀπετελοῦντο κατὰ τὴν ἰουδαϊκὴν παράδοσιν ἐξ 23 μελῶν, δύο δὲ ἐκ τούτων ὑπῆρχον ἐν Ἱεροσολύμοις.

Ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ καλεῖται συνέδριον ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ἐποχῇ ἡ συγκέντρωσις εἰδικῶν καὶ συχνάκις ἐντεταλμένων προσώπων πρὸς ἐπίλυσιν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Οὕτω π. χ. τὸ συνέδριον τοῦ Βὸρμς (1521), τῆς Νυρεμβέργης (1522 καὶ 1524), τοῦ Σπάϊερ (1526 καὶ 1529), τῆς Αὐγούστης (1530 καὶ 1555), τὰ συνέδρια τῶν παλαιοκαθολικῶν καὶ πολλὰ ἄλλα Κ. Ι Δ.

— *[Διεθν.]* Συνήθης εἶναι καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν ἐπιστήμην ἡ διάκρισις τοῦ ὅρου *συνέδριον* (congrès, Kongress) ἀπὸ τοῦ ὅρου *συνδιάσκεψις* (conférence, Konferenz), ἂν καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν συγχύζονται οἱ ὅροι οὗτοι καὶ γίνεται ἐναλλὰξ καὶ ἀδιακρίτως χρῆσις αὐτῶν. Συνήθως συνέδρια καλοῦνται αἱ διεθνεῖς συναθροίσεις, τῶν ὁποίων μετέχουν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν διαφόρων κρατῶν, βασιλεῖς ἢ πρόεδροι δημοκρατιῶν, καὶ εἰς τὰς ὁποίας πρόκειται νὰ ληφθῶσιν ἀποφάσεις ἐπὶ σοβαρωτέρων καὶ γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος ζητημάτων, ὡς ἡ συνομολόγησις συνθηκῶν εἰρήνης κλπ., διὸ τοῦτο καὶ οἱ μετέχοντες αὐτῶν ἔχουν κατὰ κανόνα εὐρύτερα δικαιώματα ἢ οἱ συναποτελοῦντες τὰς συνδιασκέψεις, οἵτινες εἶναι συνήθως ἁπλοῖ ὑπουργοὶ καὶ πρόκειται ν' ἀσχοληθῶσι μὲ ζητήματα μᾶλλον δευτερευούσης φύσεως. Ἀλλ' ἡ κατὰ τοιοῦτον τρόπον διάκρισις τῶν συνεδρίων ἀπὸ τὰς καλουμένας συνδιασκέψεις δὲν εἶναι ὀρθή, οὔτε συμφωνεῖ μὲ τὴν πρακτικήν, εἰς τὴν ὁποίαν πολλάκις παρατηρεῖται ὅτι ἡ ὀνομασία τῆς διεθνοῦς συναθροίσεως δίδεται κατὰ βούλησιν ἀπὸ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συγκλήσεως αὐτῆς, ἢ ἀπὸ κοινοῦ παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων διαφόρων δυνάμεων, αἵτινες προῆλθον εἰς τὴν ἀπόφασιν συγκλήσεως τοιαύτης διεθνοῦς συναθροίσεως. Εἶναι παρατηρημένον ὅτι ἡ Ἀγγλία τρέφει εἶδός τι ἀποστροφῆς πρὸς τὰ καλούμενα συνέδρια καὶ αἱ σπουδαιότεραι τῶν γενομένων ἐν Λονδίνῳ διεθνῶν συναντήσεων, ὅπως τῷ 1830,

Digitized by Google

τῷ 1831, τῷ 1839, τῷ 1871 κλπ. ἀπεκλήθησαν διεθνεῖς συνδιασκέψεις. Καὶ εἰς ἄλλας διεθνεῖς συναντήσεις, ὁ σκοπὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἀληθῶς καθολικοῦ ἐνδιαφέροντος, καὶ αἱ κατ' αὐτὰς ληφθεῖσαι ἀποφάσεις μεγίστης σπουδαιότητος, ὅπως εἰς τὰς διεθνεῖς συναθροίσεις τῆς Χάγης τῷ 1899 καὶ 1907, δὲν ἐδόθη τὸ ὄνομα τοῦ συνεδρίου ἀλλὰ τῆς συνδιασκέψεως. Ἀντιθέτως, ἄλλαι ὅμοιαι διεθνεῖς συναντήσεις, ὄχι σημαντικώτεραι τούτων ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐπιτελεσθὲν ἔργον των, ὅπως τῷ 1820 ἐν Τροππάῳ, τῷ 1821 ἐν Λαΐμπαχ, τῷ 1822 ἐν Βερώνῃ κλπ., ἀπεκλήθησαν συνέδρια καὶ ὄχι συνδιασκέψεις. Διὰ τοῦτο σήμερον ἰδίως ἔπαυσαν πολλοὶ συγγραφεῖς νὰ διακρίνουν μεταξὺ συνεδρίων καὶ συνδιασκέψεων, ἀφοῦ καὶ νομικῶς ἡ διάκρισις αὕτη δὲν δικαιολογεῖται, ἐπειδὴ οὐδέποτε συνεφωνήθη μετὰ τῶν πολιτειῶν τοιοῦτόν τι, καὶ χρησιμοποιοῦν, ἐπικουρούσης καὶ τῆς πρακτικῆς, ὡς ταυτοσήμους τοὺς δύο τούτους ὅρους. Η. Γ. Κ.

σύνεδρος (ὁ, ἡ)· συγκάθεδρος, συγκαθήμενος, μέλος συνεδρίου ἢ συμβουλίου· || ἰδίᾳ, συγκάθεδρος δικαστὴς ἐν κακουργιοδικείῳ: «δικαστήριον τῶν συνέδρων» ὁ πρόεδρος μετὰ δύο δικαστῶν ὡς δικαστήριον κακουργημάτων.

— *[Ποιν. Δικον.] Σύνεδροι* καλοῦνται οἱ τακτικοὶ δικασταί, οἱ ἀποτελοῦντες τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων ἐν τῷ *κακουργιοδικείῳ* (βλ.λ.). Κατὰ τὸν νεώτερον νόμον 5026 τοῦ 1931, δικαστήριον συνέδρων εἶναι πᾶν δικαστήριον πλημμελειοδικῶν· ἄρα τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων συγκροτεῖται ὅπως καὶ τὸ πλημμελειοδικεῖον, μὲ τὰς ἑξῆς μόνον διαφοράς, ὅτι ἐν τοῖς κακουργιοδικείοις Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ὡς πρόεδρος τῶν συνέδρων διορίζεται πάντοτε ἐφέτης ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν ἐφετῶν, ὁρίζοντος καὶ τὸν ἀναπληρωτήν του, καὶ ὅτι ὁ πρόεδρος τῶν ἐφετῶν δύναται νὰ προεδρεύῃ, ὁσάκις κρίνει τοῦτο ἀναγκαῖον, παντὸς δικαστηρίου συνέδρων τῆς περιφερείας του, ἐν ᾗ δ' ἕδρα κακουργιοδικείου δὲν ὑπάρχει πρόεδρος πρωτοδικῶν (ὅστις εἶναι, πλὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, ὁ πρόεδρος τῶν συνέδρων) δύναται νὰ διορίσῃ ὡς πρόεδρον τῶν συνέδρων ἐφέτην. Χρέη γραμματέως τῶν συνέδρων ἐκπληροῖ ἐν μὲν ταῖς ἕδραις τῶν ἐφετείων ὁ γραμματεὺς τῶν ἐφετῶν, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ὁ γραμματεὺς τῶν πρωτοδικῶν, δυνάμενος ν' ἀναπληρωθῇ ὑπὸ τοῦ προέδρου δι' ἄλλου ὑπογραμματέως μόνον ἐν κωλύματι δεδικαιολογημένῳ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ προέδρου καὶ ἀναφερομένῳ ρητῶς ἐν τοῖς πρακτικοῖς. Α. Ν. Μ.

συνεζευγμένος, —η, —ον· παθ. μετχ. τοῦ *συζευγνύω*, ὁ μετ' ἄλλου ἐζευγμένος, συνηνωμένος: «συνεζευγμένος εἰς τὸ ἅρμα»· || συνδεδεμένος διὰ γάμου: «συνεζευγμένος τὴν δεῖνα».

— **συνεζευγμένη** *μέθοδος*. Μέθοδος ἐν τῇ ἀριθμητικῇ, συγκειμένη ἐξ ἀλληλαλλήλων ἁπλῶν μεθόδων τῶν τριῶν, δι' ἧς λύονται προβλήματα μετατροπῆς ἀριθμητικῶν ποσῶν εἰς ἰσοδύναμα ἑτεροειδῆ, βάσει σχέσεων ἐνδιαμέσων ἄλλων ποσῶν. Ἔστω ὡς παράδειγμα τὸ ἀριθμητικὸν πρόβλημα: «Πρὸς πόσους τόννους ἰσοδυναμοῦσι 32.400 ἐνετικαὶ λίτραι, ἐὰν 1000 ἐνετικαὶ λίτραι ἰσοδυναμοῦσι πρὸς 375 ὀκάδας, ἑκάστη ὀκᾶ πρὸς 400 δράμια, τὰ 312 δράμια πρὸς ἓν χιλιόγραμμον καὶ 1000 χιλιόγραμμα πρὸς ἕνα τόννον;». Ἐν τῷ προβλήματι τούτῳ ζητεῖται τὸ ἰσοδύναμον πρὸς τὰς 32.400 ἐνετικὰς λίτρας ποσὸν τόννων νὰ εὑρεθῇ διὰ διαφόρων ἐνδιαμέσων δεδομένων, λύεται δὲ διὰ τῆς συνεζευγμένης μεθόδου ὡς ἑξῆς: ἔστω x τὸ ἄγνωστον ποσόν· τούτου τεθέντος οἱ ἀριθμοὶ τοῦ προβλήματος γράφονται συντόμως εἰς δύο ἀντιστοίχους στήλας:

$$x \text{ τόν.} = 32.400 \text{ ἐν. λίτρ.}$$
$$1000 \text{ λ.} = 375 \text{ ὀκ.}$$
$$1 \text{ ὀκ.} = 400 \text{ δράμ.}$$
$$312 \text{ δράμ.} = 1 \text{ χιλιόγρ.}$$
$$1000 \text{ χιλιόγρ.} = 1 \text{ τόν.}$$

$$\text{ὅθεν } x = \frac{32400 \times 375 \times 400 \times 1 \times 1}{1000 \times 1 \times 312 \times 1000} = 15{,}577 \text{ τόν.}$$

Πρὸς εὕρεσιν τῆς τιμῆς τοῦ ἀγνώστου x σχηματίζομεν τὸ γινόμενον πάντων τῶν ἀριθμῶν τῶν γεγραμμένων εἰς τὴν δεξιὰν στήλην καὶ διαιροῦμεν εἶτα διὰ τοῦ γινομένου τῶν ἀριθμῶν τῆς ἀριστερᾶς στήλης. Ἡ γραφὴ τῶν ἀριθμῶν εἰς τὰς στήλας πρέπει νὰ γίνηται οὕτως, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῆς δεξιᾶς στήλης εἰς σειράν τινα νὰ εἶναι ὁμοειδὴς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῆς ἀριστερᾶς στήλης τῆς ἑπομένης σειρᾶς. Ν. Ε. Γ.

— **συνεζευγμένοι** *ἄξονες [Σιδηρ.]*· βλ.λ. ἁτμάμαξα (τ. ΣΤ' σ. 78).

συνειδησιαρχία (ἡ). Καλεῖται οὕτω ἡ γνωσιολογικὴ θεωρία, καθ' ἣν ὑποκείμενον τῶν πραγματικῶν ἐπιστημῶν δὲν εἶναι τὰ ἐκτὸς ἡμῶν ὑπάρχοντα ἀντικείμενα, ἀλλὰ τὰ «πραγματικὰ» αἰσθήματα καὶ συναισθήματα, τουτέστι τὸ ἐν τῇ συνειδήσει δεδομένον. Διαφέρει λοιπὸν ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς πραγματοκρατίας, ἥτις ὡς ὑποκείμενον τῶν ἐπιστημῶν τούτων δέχεται πραγματικῶς ὑπάρχοντα ἐξωτερικὸν καὶ ἐσωτερικὸν κόσμον, πραγματικότητα διὰ τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν συναισθημάτων ἐκείνων ἀποκαλυπτομένην, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς φαινομενοκρατίας, καθ' ἣν ὑπάρχουσι μὲν πράγματι καθ' αὑτά, ἀλλὰ ἡμεῖς μόνον ὡς περιεχόμενα τῆς συνειδήσεως δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν αὐτά. Ἡ συνειδησιαρχία διεμορφώθη τὸ πρῶτον σαφῶς ὑπὸ τοῦ Μπέρκλεϋ, ὅστις περιωρίσθη ὅμως εἰς τὸν ἐξωτερικὸν μόνον κόσμον, ἀρνούμενος ἀντικειμενικὸν φορέα τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεων. Τὴν ἄποψιν ταύτην συνεπλήρωσεν ὁ Χιούμ, ὅστις ἐκδέχεται καὶ τὴν ψυχὴν ὡς ἁπλοῦν σύμπλεγμα αἰσθημάτων καὶ ἀντιλήψεων καὶ ἀρνεῖται τήν τε αἰτίαν καὶ τὴν αἰτιότητα, ἀνάγων τὰς περὶ αὐτῶν ἐννοίας εἰς νόμους καὶ στοιχεῖα τῆς συνειδήσεως. Εἰς τὴν ὑποκειμενικὴν ταύτην ἰδεοκρατίαν ἀντιπαραβάλλει ὁ Φίχτε τὴν ἀντικειμενικήν, ἀφορμώμενος οὐχὶ ἀπὸ τοῦ προσωπικοῦ ἐγώ, ἀπὸ τῆς ἀτομικῆς συνειδήσεως τοῦ γινώσκοντος, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ ἐγώ, ὅπερ προϋποθέτει καὶ ὅπερ καθίσταται παρ' Ἑγέλῳ ἡ ἀπόλυτος ἰδέα. Εἰς τὴν συνειδησιαρχίαν ὑπάγεται καὶ ἡ ἐμπειριοκρατία τοῦ Μάξ, Κορνηλίου καὶ Ἀβεναρίου, ἡ ἐμμονοκρατία τοῦ Σοῦππε καὶ τοῦ Κάουφμαν καὶ ἡ ἀντικειμενικὴ ἰδεοκρατία τῶν νεοκαντιανῶν σχολῶν τοῦ Μαρβούργου. Ἀπὸ τῆς συνειδησιαρχίας τέλος ἀφωρμήθη καὶ ὁ σύγχρονος φιλόσοφος Μπέρξον, ἵνα φθάσῃ εἰς τὴν πραγματοκρατικὴν μεταφυσικήν, τῆς ὁποίας εἶναι κῆρυξ. Ν. Λ.

συνείδησις, —εως (ἡ)· τὸ συνειδέναι, ἡ σαφής, ἀκριβὴς καὶ βαθεῖα γνῶσίς τινος, συναίσθησις: «ἔχω συνείδησιν τοῦ πράγματος», «ἐν συνειδήσει τῆς εὐθύνης τὴν ὁποίαν φέρω» || ἡ ἐκδήλωσις τοῦ συναισθάνεσθαι καὶ βούλεσθαι: «δὲν ἔχει συνείδησιν τοῦ τί λέγει καὶ τί πράττει»· || συναίσθησις, ἔλεγχος, τὸν ὁποῖον ἕκαστος κάμνει τῶν πράξεών του, αὐτοέλεγχος, αὐτοκριτική, ἀντίθ. *ἀσυνειδησία*: «ἔχει τὴν συνείδησίν του καθαράν, — βεβαρημένην», «οὐδέποτε ἠνωχλήθη ἀπὸ τὴν συνείδησίν του», «ἔχει τύψεις τῆς συνειδήσεως»· || ἡ ἀντίληψις τοῦ ἔξω κόσμου ἐν σχέσει πρὸς τὸ *ἐγώ*: «δὲν ἔχει συνείδησιν τῶν περὶ αὐτὸν τελουμένων».

— *[Φιλοσ.] Συνείδησις*, γενικῶς εἰπεῖν, εἶναι ἡ περὶ τῆς ἰδίας ὑπάρξεως ἐπίγνωσις, διακρίνεται δὲ εἰς *ψυχολογικὴν* καὶ *ἠθικήν*, ἥτις περικλείει ἐν ἑαυτῇ τὴν ψυχολογικὴν ὡς ἓν τῶν συστατικῶν αὐτῆς στοιχείων. Ἡ ψυχολογικὴ συνείδησις εἶναι ἡ ἄμεσος ἐκείνη ἀντίληψις, διὰ τῆς ὁποίας λαμβάνει γνῶσιν ἑαυτοῦ ὁ ἄνθρωπος δι' ἐσωτερικῆς ἐμπειρίας, δι' ἐνοράσεώς τινος. Τὸ πνεῦμα ἐνεργεῖ, ἀντιλαμβάνεται τὰ ἐκτὸς ἀντικείμενα, στοχάζεται ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἰδεῶν. Γνωρίζει ὅτι τελεῖ εἰς κατάστασιν ἐνεργείας, ὅτι ἔχει καὶ αἰσθήματα καὶ ἀντιλήψεις, ὅτι στοχάζεται καὶ νοεῖ. Ἄλλαις λέξεσι κέκτηται συνείδησιν τῶν ἐνεργειῶν του τούτων. Ἐπίσης ἰσχυρὰ ἔξωθεν ἐντύπωσις προξενεῖ πόνον, ἰσχυρὸν πλῆγμα λ. χ. σχίζει τὴν σάρκα. Ἔχομεν συνείδησιν ὅτι ἐπλήγημεν καὶ ὅτι πονοῦμεν. Ἡ παράστασις φαγητοῦ τινος γεννᾷ ἐν ἡμῖν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γευθῶμεν αὐτοῦ, ἡ συναίσθησις ὡρισμένης ἀξίας πληροῖ ἡμᾶς ἐνθουσιασμοῦ. Λέγομεν ὅτι ἔχομεν συνείδησιν τῶν καταστάσεων τούτων. Συνείδησις λοιπὸν εἶναι ἡ ἄμεσος ἀντίληψις, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ πνεῦμα περὶ τῶν καταστάσεων καὶ τῶν ἐνεργημάτων αὐτοῦ καὶ ἡ ὁποία χαρακτηρίζει πᾶν ψυχικὸν φαινόμενον. Διὰ τοῦ γεγονότος τούτου τῆς συνειδήσεως, ὅπερ εἶναι θεμελιῶδες δεδομένον τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν βίου, μὴ δυνάμενον νὰ ἀναλυθῇ εἰς ἁπλᾶ στοιχεῖα, ἀντιδιαστέλλεται ὁ ψυχικὸς βίος ὡς ὑποκείμενον τῆς ἀμέσου πείρας πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, τοῦ ὁποίου γνῶσιν λαμβάνομεν ἐμμέσως μόνον διὰ τῶν αἰσθήσεων. Δι' αὐτοῦ διακρίνεται τὸ ὑποκείμενον, τὰ ψυχικὰ φαινόμενα τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν ἀμέσως (χαρά, λύπη λ. χ.), ἀπὸ τοῦ ἀντικειμένου καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ, οὗ μόνον ἔμμεσον γνῶσιν λαμβάνομεν (χρῶμα, τόνος λ. χ.). Εἰδικώτατα συνείδησις καλεῖται τὸ ἐγώ, ὡς τὸ ἑνιαῖον κέντρον τῶν ψυχικῶν φαινομένων, εἰς ὃ ἀνάγονται καὶ ἐξ οὗ ἐκπορεύονται πάντα τὰ ψυχικὰ φαινόμενα. Μετὰ τοῦ ἐγὼ συνδέεται ἡ σταθερὰ πεποίθησις ὅτι εἴμεθα οἱ αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, παρ' ὅλας τὰς ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολὰς τοῦ περιεχομένου τῆς συνειδήσεως ἡμῶν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὀνομάζεται *αὐτοσυνειδησία*. Ἡ συνείδησις αὕτη ἀποτελεῖται βαθμιαίως καὶ ἐμφανίζει διαφόρους βαθμοὺς ἐναργείας, ἧς τὰ ἔσχατα ὅρια μεταβαίνουσιν εἰς τὸ ὑποσυνείδητον. Ἤδη ἡ σχολαστικὴ φιλοσοφία καθώρισεν ὅρια συνειδήσεως, διατυπώσασα πρὸς διάκρισιν αὐτῶν κανόνας. Ὅ,τι δὲν εἶναι ἐνέργημα ἀνήκει κατ' αὐτὴν εἰς τὸ ἀσυνείδητον. Ὁ ἄνθρωπος κέκτηται λ. χ. σῶμα, ἀλλὰ συνείδησιν αὐτοῦ λαμβάνει μόνον ἀφοῦ γεννηθῇ ἐν τῇ ψυχῇ του σχετικὸν αἴσθημα. Ἐπίσης οὐδὲν γνωρίζει περὶ ψυχῆς πρὶν ἢ ἀνατείλουν ἐν τῷ ὁρίζοντι τοῦ πνεύματος του νοητικαὶ ἐνέργειαι. Τοὐναντίον ἡ ἕνωσις ψυχῆς καὶ σώματος εἶναί τι ἀσυνείδητον, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἐνέργημα. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει περὶ τῶν ὀργανικῶν προδιαθέσεων τοῦ σώματος, ἐπειδὴ μόνον τὰ ἐνεργήματα ἀνήκουν ἀμέσως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς συνειδήσεως. Σκέπτομαι, θούλομαι, αἰσθάνομαι εὐαρέστησιν, χαράν, βλέπω ἓν ἄνθος, ἀκούω τὸν ἦχον τοῦ ἀνέμου διὰ τοῦ δάσους, ὀσφραίνομαι τὸ διάχυτον ἄρωμα τῆς φύσεως κατὰ τὸ ἔαρ, ταῦτα πάντα εἶναι ἐνεργήματα καὶ διὰ τοῦτο ἔχω συνείδησιν αὐτῶν. Ἐν τούτοις ἐμφανίζονται μὲν κατὰ τοὺς σχολαστικοὺς μόνον τὰ ἐνεργήματα εἰς τὴν συνείδησιν, ἀλλ' ὅμως δὲν εἶναι ὅλα τὰ ἐνεργήματα συνειδητά, ὡς λ. χ. ἀποδεικνύει ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος, αἱ ἐκκρίσεις, ἡ ἀφομοίωσις.

Ἐκεῖνο, περὶ οὗ ἔχομεν ἄμεσον βεβαιότητα, εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι τελοῦνται ψυχικὰ φαινόμενα ἐν ἡμῖν, τῶν ὁποίων ἔχομεν συνείδησιν. Ἐρευνῶντες τὸ φαινόμενον τοῦτο, εὑρίσκομεν τέσσαρα γνωρίσματα λίαν σπουδαῖα, τὰ ὁποῖα διακρίνουν αὐτό. Πᾶσα ψυχικὴ κατάστασις ἀναφαίνεται ὡς μέρος μιᾶς προσωπικῆς συνειδήσεως. Ἐντὸς πάσης προσωπικῆς συνειδήσεως ἀλλοιοῦνται διαρκῶς αἱ καταστάσεις αὐταί. Πᾶσα προσωπικὴ συνείδησις ἐμφανίζει συνέχειαν καὶ ἑνότητα. Τέλος περιορίζεται εἰς ὡρισμένα μέρη τοῦ ἀπασχολοῦντος αὐτὴν ἀντικειμένου, παραμελοῦσα τὰ λοιπά, προβαίνουσα δηλαδὴ ἐκλεκτικῶς. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σχετίζεται πρὸς τὸ φαινόμενον τῆς στενότητος τῆς συνειδήσεως. Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐντυπώσεων, αἵτινες παρέχονται εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν αἰσθητηρίων καὶ τῆς ὅλης ἐπιφανείας τοῦ σώματος, συνείδησιν λαμβάνομεν μόνον μικροῦ μέρους αὐτῶν.

Τὸ περιεχόμενον τῆς συνειδήσεως δύναται νὰ διαιρεθῇ κατὰ τὰ ἀντικείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ὁμιλεῖ ὁ Τζαίημς περὶ ὑλικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἐγώ. Εὐστοχώτερον διακρίνει ὁ Σπρέγγερ κύκλους τοῦ ἐγὼ καὶ ἀντικειμενικὰ στρώματα, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ κύκλοι οὗτοι ἀναφέρονται. Εἰς τὸ ψυχοφυσικὸν ἐγὼ ἀνταποκρίνεται ἡ ἐπιφάνεια τῆς πραγματικότητος, εἰς τὸ αἰσθητικὸν ἡ φανταστικὴ ζώνη, εἰς τὸ θεωρητικὸν ὁ ἰδεώδης ἢ νοητὸς κόσμος, εἰς τὸ θρησκευτικὸν ἢ μεταφυσικὸν ἐγὼ ὁ ὑπερβατικὸς κόσμος. Οὕτως εἰς ἕκαστον τῶν κύκλων τοῦ ἐγὼ ἀντιστοιχεῖ διάφορος ἑκάστοτε μορφὴ πραγματικότητος, ἀναλόγως τῆς ἑκάστοτε προσαρμογῆς τοῦ πνευματικοῦ ὀφθαλμοῦ. Τελεῖται κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον μετασχηματισμὸς τοῦ κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον παρέχεται διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης διάφορον ἑκάστοτε νόημα. Τὸ ἑνιαῖον ὀργανικὸν σύνολον τῶν ἀξιολογικῶν προδιαθέσεων ἢ κατευθύνσεων, ἐξ ὧν ἀπορρέουσιν αἱ τοιαῦται προσαρμογαί, καλεῖται ἐγώ. Ἐντεῦθεν γεννᾶται τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐκείνων περιεχομένων τῆς συνειδήσεως πρὸς τὰ ὄντα, τῆς σχέσεως τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ ἀντικείμενον. Ἐν τῇ θρησκευτικῇ σφαίρᾳ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν μεταξὺ πίστεως, ὡς ὑποκειμενικῆς καταστάσεως, καὶ Θεοῦ, ὡς αἰτίου αὐτῆς, σχέσιν. Οὕτω ἡ ψυχολογία συνδέεται πρὸς τὴν γνωσιολογίαν καὶ μεταφυσικήν. Τὴν σύνδεσιν ταύτην βλέπομεν σαφῶς καὶ συνειδητῶς συντελουμένην ὑπὸ τοῦ Καρτεσίου. Ἡ ἐσχάτη βάσις τῆς ἐπιστημονικῆς νοήσεως εἶναι κατ' αὐτὸν ἡ συνείδησις, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ πάσης μεταφυσικῆς. Τὸ cogito ergo sum σημαίνει ὅτι περὶ πάντων δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ ὁ ἄνθρωπος, πλὴν τῶν δεδομένων τῆς ἰδίας συνειδήσεως. Εἰς τὸν φιλόσοφον τοῦτον ἀναφερόμενος, κατέβαλεν ἔπειτα ὁ Κάντιος ὡς βάσιν τῆς ὅλης αὐτοῦ κριτικῆς φιλοσοφίας τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην τοῦ Καρτεσίου. Ἀλλὰ τὴν γνωσιολογίαν του δὲν στηρίζει ἐπὶ τῆς ἐμπειρικῆς συνειδήσεως τοῦ ἀτόμου, ὅπερ τελεῖ ἐν χρονικῇ καὶ τοπικῇ ἐξαρτήσει, ἀλλ' ἐπὶ τῆς καθαρᾶς συνειδήσεως τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς ἐννοίας γένους. Ὁ ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέων ἰδανισμὸς τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐκπίπτει ὁλονὲν περισσότερον εἰς θεωρητικὰς καὶ καὶ ἐξ ὑποκειμένου συνθέσεις, ἀπομακρυνόμενος τῶν δεδομένων τῆς συνειδήσεως. Ὁ κίνδυνος τοῦ ὑποκειμενισμοῦ ἐπανάγει εἰς τὸν Κάντιον, ὅσον δὲ ἡ σχολὴ τοῦ Μαρβούργου ὅσον καὶ οἱ ἀξιόλογοι καὶ ὁ Ντιλτάϋ ἀγωνίζονται κατὰ τοῦ κινδύνου τούτου. Τοῦτον ἀντιμετωπίζει καὶ ἡ φαινομενολογία τοῦ Χούσσερλ, ἥτις τὴν προσοχὴν αὐτῆς στρέφει οὐχὶ ἐπὶ τὴν ὑποκειμενικὴν πλευρὰν τῆς συνειδήσεως, ὅπερ εἶναι ἔργον τῆς ἐμπειρικῆς ψυχολογίας, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἀντικειμενικὸν περιεχόμενον αὐτῆς.

Ἡ *ἠθικὴ συνείδησις* περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τὴν ψυχολογικήν, ἀλλὰ προσθέτει τὴν σχέσιν πρὸς τὸν κανόνα τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, ἐξηγοῦσα καὶ ἐλέγχουσα τὴν συμφωνίαν αὐτῶν πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον. Συνίσταται δὲ εἰς τὴν ἱκανότητα, τὴν ὁποίαν κέκτηται τὸ πνεῦμα, ὅπως ἐκφέρῃ αὐθορμήτως καὶ ἀμέσως δεοντολογικὰς κρίσεις περὶ τῆς ἠθικῆς ἀξίας ἢ ἀπαξίας τῆς διαγωγῆς τοῦ ἀτόμου. Ὅταν γνωρίζω ἁπλῶς τί συμβαίνει ἐν ἐμοὶ ἢ διαπιστώνω ἁπλῶς τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἐκείνου τοῦ ἐσωτερικοῦ φαινομένου, παραμένω ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ψυχολογικῆς συνειδήσεως. Ὅταν τοὐναντίον ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὴν ἀξίαν τῶν πράξεών μου καὶ τῆς καθόλου συμπεριφορᾶς μου ἐν τῇ σχέσει αὐτῶν πρὸς τὸ ἀγα-

Digitized by Google

θόν, εἰσέρχομαι εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, ἥτις εἶναι ὁμαλωτέρα ἐκείνης, ἀλλὰ συγχρόνως εἰδικωτέρα καὶ στενοτέρα. Ἡ ἱκανότης αὕτη, ὅταν μὲν ἀναφέρεται εἰς μελλούσας πράξεις, ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐσωτερικῆς φωνῆς, ἥτις προτρέπει ἢ ἀπαγορεύει, ὅταν δὲ ἀναφέρεται εἰς τὸ παρελθόν, ἐκφράζεται διὰ συναισθημάτων χαρᾶς καὶ ἱκανοποιήσεως, ἢ λύπης καὶ τύψεων. Ὁ ὅρος συνείδησις ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ ἐπλάσθη ὑπὸ τῆς μεταγενεστέρας Στοᾶς. Κατὰ περιεχόμενον ὅμως εἶναι, ὡς παρατηρεῖ ὁ Ταίν, δημιούργημα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐκφράζουσα ἰδέαν ἄγνωστον εἰς τοὺς παλαιούς, ἐπειδὴ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς νέας θρησκείας μετεβλήθη ἄρδην ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή. Περὶ τῆς ἐν ἠθικῇ σημασίᾳ συνειδήσεως ἰσχύουσι διάφοροι θεωρίαι. Κατὰ τοὺς μὲν εἶναι ἔμφυτος ἐνέργεια, ὑφισταμένη πρὸ πάσης ἐμπειρίας καὶ ἀνεξαρτήτως αὐτῆς. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην συντάσσονται καὶ ἄλλοι, καὶ οἱ Καρτέσιος, Σπινόζας, Κάντιος, Φίχτε, ὡς καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων οἱ ἱδρυταὶ τῆς ἀξιολογικῆς σχολῆς, κατὰ τοὺς ὁποίους αἱ ἠθικαὶ ἀξίαι εἶναι ἀναλλοίωτοι καὶ αὐτοφανῆς ἡ ἀλήθεια αὐτῶν. Κατ' ἄλλους ὅμως, ἐν οἷς ὁ Λώκ, ὁ Σπένσερ καὶ τελευταῖος ὁ Βούντ, ἡ ἠθικὴ συνείδησις εἶναι ἀποτέλεσμα βαθμιαίως χωρούσης ἐξελίξεως. Τέλος, κατὰ τρίτην τινὰ γνώμην, μέσην μεταξὺ τῶν δύο τούτων καὶ πειρωμένην νὰ συμβιβάσῃ αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας, ἡ ἠθικὴ συνείδησις ὡς ἱκανότης μὲν τοῦ κρίνειν δεοντολογικῶς περὶ τῆς ἀξίας ἢ ἀπαξίας τῶν πράξεων ἡμῶν εἶναι ἔμφυτος ἐνέργεια, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς διαμορφοῦται διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς ἱστορίας καὶ εἶναι ἐντεῦθεν σχετικὸν καὶ μεταβλητόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Rehmke*, Das Bewusstsein (1911).—*James*, Psychology (1909).—*Kehr*, Das Bewusstseinproblem (1916).—*Klages*, Wom Wesen des Bewusstseins (1921).—*Wundt*, Vorlesungen über Menschen-und Tierseele (β' ἔκδ. 1894).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— *[Θεοσοφ.] Συνείδησις* εἶναι ἡ ἰδιότης τῆς ζωῆς τοῦ νὰ ἔχῃ ἐπίγνωσιν. Ἡ ἀρχικὴ ἐσωτέρα αἰτία τῶν πάντων, ἡ καθολικὴ ζωή, εἶναι δύναμις ἐνσυνείδητος. Εἰς τὴν παγκόσμιον συνείδησιν δὲν ὑπάρχει ὁ χωρισμὸς τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου, ἀφοῦ αὐτὴ ἡ ἰδία εἶναι ἡ συνείδησις τῶν πάντων καὶ εἶναι εἰς τὴν οὐσίαν της μία καὶ ἀδιαίρετος. Ἡ ἀτομικὴ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἰδία καθολικὴ συνείδησις, ἡ ὁποία, ἐντὸς τῶν περιορισμῶν τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, ἀπέκτησε τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρισμοῦ. Ὅταν διὰ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου τὸ ἓν φαίνεται ὡς πολλὰ καὶ τὸ κάθε τμῆμα τῆς καθολικῆς συνειδήσεως πιστεύσῃ καὶ παραδεχθῇ ἑαυτὸ ὡς ἓν ὂν ξεχωριστὸν ἀπὸ τὸ σύνολον, τότε δημιουργεῖται ἡ ἀτομικὴ συνείδησις, τὸ ἐγώ. [Πρβλ. *Ἀ. Μπέζαντ*, «Μελέτη ἐπὶ τῆς συνειδήσεως», Ἀθῆναι 1931].

Π. Π. Χ.

—**συνειδήσεως ὀπτικὸν σημεῖον** *[Ψυχολ.]*· βλ. λ. *ἑστία* (τ. ΙΑ', σ. 652 β').

—**συνειδήσεως ὅριον** *[Ψυχολ.]*· βλ. *κατώφλιον* τῆς συνειδήσεως.

—**συνείδησις κοινωνική**· βλ. λ. *κοινωνικὴ* συνείδησις.

συνειδητός, *—ή, —όν*· ὁ ἐν συνειδήσει ὑφιστάμενος, ὃν ἀντιλαμβάνεταί τις ἀκριβῶς, σαφῶς καὶ βαθέως: «αἱ πράξεις του δὲν εἶναι συνειδηταί».—Ἐπίρρ. *συνειδητῶς*· ἐν συνειδήσει.

συνειδώς, *—ότος* (ὁ)· μετχ. τοῦ *σύνοιδα*, καλῶς, ἀκριβῶς γινώσκειν τὸ πρᾶγμα, συναισθανόμενος: «συνειδὼς ὅτι...» ‖ *συνειδός, —ότος* (τό)· κακῶς λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ *συνείδησις*.

συνειθίζω· κακῶς ἀντὶ *συνηθίζω* (βλ. λ.).

συνειρμικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν συνειρμόν, ὁ τοῦ συνειρμοῦ.

— **συνειρμικὴ θεωρία** (ἡ) (associationismus) *[Ψυχολ.]*. Ἐκλήθη οὕτως ἡ ψυχολογικὴ θεωρία, ἥτις ἐξηγεῖ ὁλόκληρον τὴν νόησιν διὰ τοῦ συνειρμοῦ τῶν παραστάσεων, τοῦ ἐπιτελουμένου μηχανικῶς ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων νόμων. Κατὰ τὴν συνειρμικὴν θεωρίαν ὅλαι αἱ γενικαὶ καὶ ἀναγκαῖαι κρίσεις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀχώριστοι συνειρμοί, ἤτοι συνειρμοὶ ὧν οἱ ὅροι, ἐπειδὴ οὐδέποτε, ἐν οὐδεμιᾷ ἐμπειρίᾳ, ἐνεφανίσθησαν κεχωρισμένοι, ἀναπλάσσονται ἀμοιβαίως μὲ τοιαύτην ἀναγκαιότητα, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ νοήσῃ τις τὸν ἕνα, χωρὶς νὰ νοήσῃ ταυτοχρόνως καὶ τὸν ἄλλον. Ἱδρυταὶ τῆς συνειρμικῆς θεωρίας εἶναι οἱ Ἄγγλοι ψυχολόγοι Hartley καὶ Priestley, σπουδαιότεροι δ' ἐκπρόσωποί της ὁ Hume, ὁ J. S. Mill, ὁ Spencer, ὁ Ribot, ὁ Zichen κ. ἄ. Ἡ συνειρμικὴ ψυχολογία ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν συγχρόνων φιλοσόφων καὶ ψυχολόγων, ὡς τοῦ Wundt, τοῦ Külpe, τοῦ James, τοῦ Bergson κλπ.

συνειρμισμὸς (ὁ) (associationismus) *[Ψυχολ.]*· βλ. λ. *συνειρμικὴ θεωρία*.

συνειρμὸς (ὁ) *[Ψυχολ.]*. Διὰ τοῦ ὅρου *συνειρμὸς* καλοῦνται συνήθως δύο πνευματικὰ φαινόμενα: ἀφ' ἑνὸς ἡ αὐθόρμητος ἐπαναγωγὴ (ἀνάπλασις) εἰς τὴν συνείδησιν ὑπὸ δεδομένης τινὸς παραστάσεως ἄλλης συνδεδεμένης καθ' ὡρισμένον τρόπον πρὸς τὴν ἐπανάγουσαν, καὶ ἀφ' ἑτέρου αὐτὴ αὕτη ἡ σύνδεσις τῶν παραστάσεων, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἀναπλάσεώς των. Ὁ ὅρος τουτέστι συνειρμὸς χρησιμοποιεῖται πολλάκις ὡς ταυτόσημος πρὸς τὸν ὅρον *ἀνάπλασις*, διότι ἡ ἀνάπλασις τελεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων τοῦ συνειρμοῦ. Αἱ παραστάσεις, τὰς ὁποίας ἑκάστοτε ἀποκτῶμεν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, δεδομένης τῆς στενότητος τῆς συνειδήσεως, ἐκτοπίζονται διαρκῶς ὑπὸ τῶν νεωστὶ ἀποκτωμένων, ἀλλὰ δὲν ἀπόλλυνται ἐξ ὁλοκλήρου. Δύνανται νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὴν συνείδησιν ἡμῶν αὐθορμήτως, ἤτοι ν' ἀναπλάττωνται, ν' ἀναπαράγωνται, ὅταν συμβάλλουν εἰδικοὶ πρὸς τοῦτο ὅροι. Οἱ ὅροι, ὑφ' οὓς ἀναπλάττονται αἱ παραστάσεις, καλοῦνται *νόμοι τῆς ἀναπλάσεως* ἢ *τοῦ συνειρμοῦ*. Κατὰ τὸν πρῶτον νόμον τοῦ συνειρμοῦ, ὅστις καλεῖται *νόμος τοῦ συγχρονισμοῦ* ἢ *τῆς συνυπάρξεως*: περιεχόμενα τῆς συνειδήσεως, ἅτινα συγχρόνως, ἅπαξ ἢ καὶ πολλάκις, μετὰ μεγάλης ἀντεληφθῆμεν προσοχῆς, συνδέονται στενῶς πρὸς ἄλληλα καὶ ἀποτελοῦσιν οὕτω μίαν ἑνότητα, διὰ τοῦτο καὶ δύνανται βραδύτερον νὰ ἀναπλάττωνται ἀμοιβαίως. Οὕτω τὸ μέρος ἀντικειμένου τινὸς μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ ὅλον, ἀντικείμενόν τι τὰς ἰδιότητας, τὴν χρησιμοποίησιν καὶ τὴν προέλευσιν αὐτοῦ, ὡρισμένος τόπος ἢ χρόνος γεγονότα, ἅτινα συνέβησαν ἢ συνήθως συμβαίνουσιν ἐν αὐτοῖς, ἡ αἰτία τὸ ἀποτέλεσμα, ὁ λόγος τὴν ἀκολουθίαν, τὰ μέσα τὸν σκοπόν, τὸ ὄνομα τὸ πρᾶγμα κλπ.

Κατὰ τὸν δεύτερον νόμον τοῦ συνειρμοῦ, ὅστις καλεῖται *νόμος τῆς ἀκολουθίας* ἢ *τῆς διαδοχῆς*: τὰ μέλη σειρᾶς τινος περιεχομένων τῆς συνειδήσεως, ἅτινα πολλάκις παρῆλθον ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε σειράν, συνδέονται πρὸς ἄλληλα καὶ ἀποτελοῦσι μίαν ἑνότητα καὶ διὰ τοῦτο βραδύτερον ἀναπλάττονται κατὰ τὴν αὐτὴν πάλιν σειράν. Τοῦτο καταφαίνεται εἰς τὴν ἀπαγγελίαν ποιημάτων, εἰς τὰ ᾄσματα, εἰς τὴν ἀπομνημόνευσιν ἱστορικῶν ἢ γεωγραφικῶν ἢ ἄλλων σειρῶν κλπ. Οἱ δύο οὗτοι νόμοι ἀνάγονται εἰς ἕνα συνήθως νόμον, τὸν τῆς *συναφείας* ἢ τῆς *συνδέσεως*, καθ' ὃν περιεχόμενα τῆς συνειδήσεως, ἅτινα ἅπαξ ἢ καὶ πολλάκις, συγχρόνως ἢ τὸ ἓν εὐθὺς κατόπιν τοῦ ἄλλου, προσείλκυσαν τὴν προσοχὴν ἡμῶν, δύνανται βραδύτερον νὰ ἀναπλάττωνται ἀμοιβαίως, διότι ταῦτα ὑπῆρξαν συγχρόνως ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν καὶ διὰ τοῦτο συνεδέθησαν εἰς μίαν ἑνότητα. Κατὰ τὸν τρίτον νόμον τοῦ συνειρμοῦ, ὅστις καλεῖται *νόμος τῆς ὁμοιότητος*: ὅμοιαι παραστάσεις συνδέονται στενῶς πρὸς ἀλλήλας καὶ δύνανται νὰ ἀναπλάττωνται ἀμοιβαίως. Κατὰ τὸν τέταρτον νόμον τοῦ συνειρμοῦ, ὅστις καλεῖται *νόμος τῆς ἀντιθέσεως*: ἀντίθετοι παραστάσεις συνείρονται πρὸς ἀλλήλας καὶ δύνανται ν' ἀναπλάττωνται ἀμοιβαίως. Ὁ νόμος τῆς ἀντιθέσεως δὲν θεωρεῖται ὡς ἰδιαίτερος νόμος τῆς ἀναπλάσεως καὶ τοῦ συνειρμοῦ, ταυτιζόμενος πρὸς τὸν νόμον τῆς ὁμοιότητος ἢ μᾶλλον ὑπαγόμενος εἰς αὐτόν. Οὕτω οἱ κύριοι νόμοι τοῦ συνειρμοῦ εἶναι ὁ ἐκ τῶν νόμων τοῦ συγχρονισμοῦ καὶ τῆς ἀκολουθίας προκύψας νόμος τῆς *συναφείας* καὶ ὁ ἐκ τῶν νόμων τῆς ὁμοιότητος καὶ τῆς ἀντιθέσεως προκύψας νόμος τῆς *ὁμοιότητος*. Ἀλλὰ καὶ τοὺς δύο τούτους νόμους συνεχώνευσαν ψυχολόγοι τινὲς εἰς ἕνα μόνον, τὸν ἑξῆς: περιεχόμενόν τι τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅπερ συνεδέθη μετά τινος ἄλλου περιεχομένου εἰς μίαν ἑνότητα, δύναται βραδύτερον ν' ἀναπλάττεται οὐχὶ μόνον ὑπὸ τούτου, ἀλλὰ καὶ ὑπό τινος ὁμοίου πρὸς αὐτὸ (βλ. καὶ λ. *ἀνάπλασις*).

Θ. Π.

συνείρω· συνάπτω, συνδέω, παρατάσσω διανοήματα κατὰ λογικὴν σχέσιν.

συνείσακτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· συνεισηγμένος, ὁ ὁμοῦ μετ' ἄλλου εἰσαχθείς.

—**συνείσακτος (γυνὴ)** *[Κανον. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἐπείσακτος*.

συνεισφέρω· εἰσφέρω καὶ ἐγώ, μετέχω εἰσφορᾶς: «συνεισφέρει ὑπὲρ τῶν πτωχῶν, — ὑπὲρ ναοῦ».

συνεισφορὰ (ἡ)· τὸ συνεισφέρειν, τὸ νὰ εἰσφέρωσι πολλοὶ ὁμοῦ εἰς κοινὸν ταμεῖον ἢ πρὸς κοινὸν σκοπόν, ἔρανος: «συνεισφορὰ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν».

—*[Ἐμπορ. Δίκ.]* Ἡ *συνεισφορὰ* ἢ *εἰσφορὰ* ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῶν παρ' ἑκάστου τῶν ἑταίρων συνεισφερομένων πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ ἑταιρικοῦ κεφαλαίου. Αἱ εἰσφοραὶ συνίστανται εἴτε εἰς χρῆμα, εἴτε εἰς εἶδος, ἐξ οἱωνδήποτε τουτέστι περιουσιακῶν στοιχείων (κινητῶν, ἀκινήτων κλπ.), ἐχόντων ἀγοραστικὴν ἀξίαν καὶ ἐπιδεκτικῶν χρηματικῆς ἀποτιμήσεως. Καὶ προσωπικὴ ὑπηρεσία, οἷον τεχνικαὶ γνώσεις ἢ πεῖρα, ἐπὶ ὑποθέσεων ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενον τῆς ἑταιρείας, καὶ αὐτὴ ἡ ἐμπορικὴ πίστις δύναται νὰ γίνῃ ἀντικείμενον εἰσφορᾶς. Εἰδικαὶ διατάξεις περὶ τῶν «εἰς εἶδος» ἑταιρικῶν εἰσφορῶν τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν διαλαμβάνει τὸ ἄρθρον 9 τοῦ νόμου 2190 περὶ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν (πρβλ. *Διγενοπούλου*, Ἐμπ. νομ. Α', σελ. 56 ἐπ. καὶ Β', σελ. 386 ἐπ. *Καραβᾶ*, Ἐγχειρίδιον, σελ. 65 ἐπ Βλ. λ. ἑταιρεία).

Γ. Ν. Κ.

— *[Ναυτ. Δίκ.] Συνεισφορὰ* εἶναι ἡ κατόπιν γενικῆς ἀβαρίας ἐπακολουθοῦσα κατ' ἀναλογίαν ἀποζημίωσις τῶν κυρίων τῶν ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας πλοίου καὶ φορτίου θυσιασθέντων πραγμάτων ἐκ μέρους ἐκείνων, ὧν τὰ πράγματα διεσώθησαν ἐκ τοῦ κοινοῦ κινδύνου.

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς συνεισφορᾶς, ἥτις εἶναι παλαιοτάτη καὶ ἦτο γνωστὴ καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν δίκαιον, πλεῖσται θεωρίαι διδάσκονται. Οὕτω κατὰ τοὺς μὲν μεταξὺ ἐφοπλιστοῦ καὶ τῶν κυρίων τῶν ἐμπορευμάτων δημιουργεῖται νομικὴ κοινωνία, ἡ societas maris, πρὸς κοινὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκ τοῦ ταξιδίου κινδύνων, ἐξ ἧς προκύπτει ἡ ἀρχὴ τῆς συνεισφορᾶς· κατὰ τοὺς δέ, αὕτη εἶναι συνέπεια τῆς γενικῆς ἀρχῆς τοῦ δικαίου, ὅτι οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ πλουτίζῃ εἰς βάρος τοῦ ἄλλου, καὶ κατ' ἄλλους τέλος ἡ ἀρχὴ τῆς συνεισφορᾶς πηγάζει ἐκ τῆς συμβάσεως μεταξὺ ἐφοπλιστοῦ καὶ φορτωτῶν, δι' ἧς ἀπενεμήθησαν εἰς τὸν πλοίαρχον, ὁ ὁποῖος προέβη εἰς τὴν θυσίαν τῶν πραγμάτων, καθήκοντα διοικητοῦ ἀλλοτρίων.

Τὸ ποσὸν τῆς συνεισφορᾶς καθορίζεται ἐν τῷ συντασσομένῳ κανονισμῷ ἀβαρίας καὶ προκύπτει ἐκ τῆς ἀναλογίας μεταξὺ ἐνεργητικῆς ἢ συνεισφερούσης καλουμένης ὁμάδος καὶ τῆς παθητικῆς ἢ ἀποζημιωτέας ὁμάδος. Τὰ περὶ συνεισφορᾶς ρυθμίζονται ἐν τοῖς ἄρθροις 423 ἐπ. τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου. Αἱ διατάξεις ὅμως αὗται σπανίως τυγχάνουσιν ἐφαρμογῆς ἐν τῇ πρακτικῇ, συμφωνουμένου κατὰ κανόνα μεταξὺ τῶν μερῶν διὰ ῥήτρας τοῦ ναυλοσυμφώνου ἢ τῆς φορτωτικῆς ὅτι ἐν περιπτώσει ἀβαρίας θέλουσιν ἰσχύσει οἱ κανόνες τῆς Ὑόρκης - Ἀμβέρσης 1890 ἢ οἱ κανόνες τῆς Ὑόρκης-Ἀμβέρσης, ὡς ἐτροποποιήθησαν ἐν Στοκχόλμῃ τῷ 1924.

Ἡ συνεισφέρουσα ὁμὰς ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ πλοίου, τοῦ φορτίου καὶ τοῦ ναύλου, τὰ ὁποῖα συνεισφέρουν ἀναλόγως τῆς ἀξίας αὐτῶν, ἡ δὲ ἀποζημιωτέα ὁμὰς ἐκ τῶν θυσιασθέντων πραγμάτων. Περὶ τοῦ τρόπου καὶ χρόνου τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς ἀξίας τῶν συνεισφερόντων ἢ ἀποζημιωτέων πραγμάτων, ὡς καὶ εἰδικώτερον περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς συνεισφορᾶς, προνοεῖ ὁ νόμος.

Ἡ περιγραφή, ἡ ἐκτίμησις καὶ ἡ διανομὴ τῶν ἀπωλειῶν καὶ ζημιῶν γίνεται ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἐκφορτώσεως τοῦ πλοίου, ἐπιμελείᾳ τοῦ πλοιάρχου ὑπὸ πραγματογνωμόνων κανονιστῶν, διοριζομένων ἐν Ἑλλάδι μὲν ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν ἢ τοῦ εἰρηνοδίκου, ἐν δὲ τῇ ἀλλοδαπῇ ὑπὸ τῆς προξενικῆς ἀρχῆς (ἄρθρ. 434). Συνήθως ἐν τῇ πρακτικῇ ὁ διορισμὸς τῶν κανονιστῶν γίνεται κοινῇ συμφωνίᾳ τῶν ἐνδιαφερομένων, ὑπογραφομένου πρὸς τοῦτο συνυποσχετικοῦ ἀβαρίας. Ἀλλαχοῦ ὑπάρχει κατάλογος ἐπὶ τούτῳ διωρισμένων κανονιστῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ὑποχρεωτικῶς ἐκλέγουν οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἢ ἡ δικαστικὴ ἀρχή.

Κ. Β. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Κληρον. Δίκ.] Συνεισφορὰ* εἶναι ἡ ὑποχρέωσις ὡρισμένων κληρονόμων, ὅπως καταθέσωσι πρὸς κοινὴν διανομὴν μετὰ τῶν λοιπῶν συγκληρονόμων ὡρισμένα στοιχεῖα ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν περιουσίας.

Ὁ θεσμὸς τῆς συνεισφορᾶς, διῆλθεν ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ Κληρονομικοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου τρεῖς περιόδους. Πρώτη εἶναι ἡ τῆς συνεισφορᾶς τῶν χειραφέτων (Collatio emancipatorum), οἵτινες διὰ τοῦ ἐδίκτου τοῦ πραίτωρος ὑπεχρεώθησαν ὅπως πρὸς ἀπόκτησιν τῆς κληρονομίας συνεισφέρωσι πρὸς σκοπὸν κοινῆς διανομῆς καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν κτηθεῖσαν κατὰ τὴν χειραφέτησιν καὶ τὴν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου ἐξουσιαστοῦ ὑπάρχουσαν παρ' αὐτοῖς περιουσίαν. Δευτέρα εἶναι ἡ τῆς συνεισφορᾶς τῆς προικὸς (Collatio dotis). Διὰ τοῦ πραιτωρικοῦ ἐδίκτου ἡ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσις ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῆς προικισθείσης διὰ τοῦ κληρονομουμένου ὑπεξουσίας, ἥτις ὑπεχρεώθη νὰ συνεισφέρῃ τὴν προῖκα αὐτῆς πρὸς κοινὴν διανομήν. Τρίτη περίοδος εἶναι ἡ συνεισφορὰ τῶν κατιόντων (Collatio descendentium) ἥτις δι' αὐτοκρατορικῶν διατάξεων εἰσαχθεῖσα, διαμορφωθεῖσα δὲ περαιτέρω ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀπερρόφησε τήν τε τοῦ χειραφέτου καὶ τὴν τῆς προικὸς συνεισφορὰν καὶ οὕτω παρέμεινε τελικῶς ἡ μόνη ἰσχύουσα, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν κατιόντων ἐν τῇ διαδοχῇ τοῦ ἀνιόντος, ἀποτελεῖ δὲ τὸ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦν δίκαιον τόσον ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς, ἐφ' ὅσον ἐπὶ τῆς τελευταίας δὲν ὡρίσθη ῥητῶς ὑπὸ τοῦ διαθέτου τὸ ἐναντίον.

Εἰς συνεισφορὰν ὑποχρεοῦνται καὶ δικαιοῦνται ν' ἀποκτήσωσι ταύτην οἱ κληρονομοῦντες κατιόντες εἴτε ἐξ αἵματος εἴτε ἐκ νομικῆς πράξεως ἀδιακρίτως βαθμοῦ ἢ φύλου. Οἱ ἔγγονοι καὶ ἄλλοι ἀπώτεροι κατιόντες καλούμενοι εἰς τὴν κληρονομίαν ἀνιόντος ὑποχρεοῦνται νὰ συνεισφέρωσιν οὐχὶ μόνον τὰς εἰς αὐτοὺς γενομένας παροχάς, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰς τοὺς γονεῖς των γενομένας κατὰ τὸ περιελθὸν εἰς αὐτούς.

Συνεισενεκτέα ἀντικείμενα εἶναι: α) ἡ προίξ, β) ἡ πρόγαμος δωρεά, γ) ἡ ἁπλῆ δωρεά, ἐφ' ὅσον ἐγ-

Digitized by Google

νετο ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς συνεισφορᾶς ἢ συντρέχῃ εἰς τὴν κληρονομίαν κατιὼν λαβὼν ἁπλῆν δωρεὰν οὐχὶ δὲ προῖκα ἢ πρόγαμον δωρεὰν μετὰ λαβόντος τοιαύτας. Ἁπλαῖ δωρεαὶ θεωροῦνται αἱ ἐν ζωῇ ἢ αἰτίᾳ θανάτου τοιαῦται καὶ αὐταὶ ἔτι αἱ ἀνταποδοτικαὶ καθ' ὃ μέρος εἶναι δωρεαί. Παροχαὶ πρὸς διατροφὴν ἢ χάριν σπουδῶν συνεισφέρονται ὡς ἁπλαῖ δωρεαί, ἐκτὸς ἂν ἐγένοντο εἰς ἐκπλήρωσιν ἠθικοῦ καθήκοντος. Ἡ συνεισφορὰ ἀποκλείεται, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῆς προσβάλλεται ἡ νόμιμος μοῖρα. Ἡ συνεισφορὰ γίνεται διὰ καταθέσεως τοῦ συνεισενεκτέου πρὸς κοινὴν διανομὴν αὐτοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν δικαιούχων, τὸ δὲ συνεισενεκτέον κατατίθεται πρωτίστως αὐτούσιον, πλὴν κατ' ἐξαίρεσιν, ἐφ' ὅσον ὁ δικαιοῦχος δὲν ἀποδεικνύῃ ἰδιαίτερον συμφέρον ἐν τῇ αὐτουσίῳ καταθέσει, δύναται νὰ γίνῃ ἡ συνεισφορὰ διὰ τῆς «παρὰ τοσοῦτον λήψεως», δηλαδὴ διὰ τῆς ἐκπτώσεως ἐκ τῆς κληρονομικῆς μερίδος τοῦ ὑποχρέου τῆς ἀξίας τοῦ συνεισενεκτέου. Ἐπὶ συνεισφορᾶς προικὸς δικαιοῦται ἡ ὑπόχρεως νὰ συνεισφέρῃ διὰ τῆς «παρὰ τοσοῦτον λήψεως», ὑφισταμένου δὲ τοῦ γάμου καὶ ὡς ἐκ τούτου μετεώρου οὔσης τῆς ἀναλήψεως τῆς προικός, ἡ συνεισφορὰ γίνεται διὰ τῆς παροχῆς ἐγγυήσεως ὅτι ἐν καιρῷ θέλει συνεισενεχθῇ ἡ ἐπιστρεπτέα προίξ. Ὁ μερισμὸς τοῦ συνεισφερομένου γίνεται ἀναλόγως τῆς μερίδος ἑκάστου δικαιουμένου συγκληρονόμου, ὑπολογιζομένου καὶ τοῦ ὑποχρέου οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν μὴ δικαιουμένων συνεισφορᾶς, ὡς π. χ. ὁ ἐπιζῶν σύζυγος. Ἡ περὶ συνεισφορᾶς ἀξίωσις ἀσκεῖται διὰ τῆς ἀγωγῆς περὶ διανομῆς κοινοῦ κλήρου, ἐνώπιον δὲ τοῦ πρὸς διάλυσιν τῆς κληρονομικῆς ὁμάδος διοριζομένου συμβολαιογράφου προσδιορίζεται πᾶν ὅ,τι δέον νὰ συνεισενεχθῇ (Πολ Δικ. 1067).

Ε. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ

συνέκδημος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἔκδημος, συναπόδημος, συνταξιδιώτης.

—*[Ἐκκλ.] Συνέκδημος* εἶναι ὁ μετά τινος ἐκδημῶν, ὁ συνταξιδιώτης, ὁ συνοδοιπόρος (Πράξ. 9, 29. Α' Κορ. 8, 19). Μεταφορικῶς δηλοῖ, ὡς καὶ τὸ λατινικὸν Vademecum, ἔργον, ἐγχειρίδιον περιέχον συντόμους πληροφορίας ἢ σημειώσεις ἀναγκαίας τῷ φέροντι (ὡς π. χ. ὁ Συνέκδημος τοῦ Ἱεροκλέους, τὸ γνωστὸν στατιστικὸν ἐγχειρίδιον τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, τὸ γραφὲν ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους πρὸ τοῦ 535 μ. Χ.) καὶ δὴ ἐκκλησιαστικὰς προσευχὰς καὶ ἀκολουθίας (ὡς π. χ. ὁ Συνέκδημος ἱερατικός, ὁ Συνέκδημος ὀρθόδοξου καὶ παρὰ τοῖς Λατίνοις τὸ Vademecum pastorale). Κ.Ι.Δ.

—**«Συνέκδημος»**. Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1849, εἰς σχῆμα 2ον.

συνεκδοχή (ἡ)· γραμματ., ἡ κατ' ἐξακολούθησιν ἐκδοχή· ἡ ἐκδοχὴ λέξεως ἐπὶ σημασίας εἴτε στενωτέρας τῆς ἐτυμολογικῆς, εἴτε εὐρυτέρας, εἴτε κατὰ περιορισμὸν εἴτε κατ' ἐπέκτασιν τῆς ἀρχικῆς· ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν *μεταφορὰν* καὶ τὴν *κυριολεξίαν*.

—*[Συντακτ.]* Καλεῖται *συνεκδοχὴ* ἐν τῇ συντάξει τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ὁ φραστικὸς καὶ συγγραφικὸς τρόπος, καθ' ὃν λέξις τις ἢ ἔννοια λαμβάνει εὐρυτέραν ἢ στενοτέραν σημασίαν ἐκείνης, ἣν ἀρχικῶς καὶ κυρίως ἔχει, ὡς ὅταν τίθεται λέξις δηλοῦσα τὴν ὕλην, ἀλλ' ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἐκ ταύτης κατεσκευασμένου πράγματος ἢ ὅταν τίθεται τὸ ἓν ἀντὶ τῶν πολλῶν, τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου καὶ τἀνάπαλιν· π. χ. *σίδηρος* ἀντὶ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐκ σιδήρου ἀντικειμένων, ὅπλων, ἐργαλείων κλπ.· *κώπη* ἀντὶ *ναῦς*, *στέγη* ἀντὶ *οἰκία*, *ξύλον* ἀντὶ *ἕδρα* (κάθισμα ἐκ ξύλου) καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ: *σιδερικὰ* (ἀντὶ τοῦ ἰδίου ἑκάστου τούτων οὐσιαστικοῦ ὀνόματος) κλπ.

Ε. ΔΙ. Κ.

— *[Ρητορικ.] Συνεκδοχὴ* καλεῖται τὸ σχῆμα ἐκεῖνο τοῦ λόγου καθ' ὅ, λεγομένου τινός, συνεννοεῖται ἅμα καὶ τι ἄλλο καὶ δὴ ὅτε ἡ κυρία ἔννοια δὲν ἐκφράζεται ἀλλὰ μόνον ὑποδηλοῦται καὶ μάλιστα, ὅταν ἀναφέρεται μέρος τι ἀντὶ τοῦ ὅλου ἢ ὅλον τι ἀντὶ τοῦ μέρους, γένος ἀντὶ τοῦ εἴδους, εἶδος ἀντὶ τοῦ γένους, τὰ πολλὰ ἀντὶ ἑνός, ἓν ἀντὶ πολλῶν, ἡ ὕλη ἀντὶ τοῦ ἐκ ταύτης πεποιημένου. Ὅθεν ὑπάρχουσι πλεῖστα εἴδη συνεκδοχῆς ρητορικῆς. Ὑπὸ τὴν συνεκδοχὴν ὑπάγει προσέτι ὁ Πλούταρχος καὶ τὸ ἐκδέχεσθαι πρῶτον τὸ ἑπόμενον ἀντὶ τοῦ ἡγουμένου, οἷον *ἐζώμενοι λευκαινον ὕδωρ ἀντὶ ἐκωπηλάτουν* καὶ δεύτερον τὸ ἡγούμενον ἀντὶ τοῦ ἑπομένου, οἷον *λῦσε δὲ παρθενικὴν ζώνην ἀντὶ τοῦ διεκόρευσε*. Ε. ΔΙ. Κ.

συνεκδοχικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συνεκδοχήν, ὁ τῆς συνεκδοχῆς: «συνεκδοχικὴ σημασία, — χρῆσις τῆς λέξεως».—Ἐπίρρ. *συνεκδοχικῶς*: «ἐξέλιξις τῆς σημασίας τῆς λέξεως συνεκδοχικῶς».

συνεκπαίδευσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἐκπαίδευσις: «συνεκπαίδευσις ἀρρένων καὶ θηλέων».

— *[Παιδ.]* Ἡ *συνεκπαίδευσις* ἐφηρμόσθη πρῶτον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου οἱ μετανάσται, κατ' ἀρχὰς διεσπαρμένοι καὶ θέλοντες νὰ παράσχουν εἰς τὰ τέκνα των γενικὴν μόρφωσιν, ἐδημιούργησαν τοιαῦτα σχολεῖα. Εἰς τὴν Δ. Εὐρώπην ὅμως κατ' ἀρχὰς τὰ σχολεῖα, ἱδρυθέντα κατὰ τὰς ἰδέας τῶν παλαιοτέρων ἑλληνικῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν, ἐθεωροῦντο ὡς μέσα μορφώσεως διδασκάλων καὶ κληρικῶν καὶ κατόπιν ὑπαλλήλων· διὸ ἀπέκλεισαν τὰ θήλεα ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῶν ἀρρένων, ἰδίως ἀπὸ τὰ ἀνώτερα. Κατόπιν δέ, ὅτε ἐγένετο αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς μορφώσεως τῶν γυναικῶν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν προαιωνίων παραδόσεων, δὲν ἐδέχθησαν εἰς τὰ αὐτὰ σχολεῖα τὰ ἄρρενα μετὰ τῶν θηλέων, ἀλλ' ἵδρυσαν παράλληλα σχολεῖα.

Εἰς τὰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς χώρας πρὸ ἀρκετῶν χρόνων ὑπάρχουν μεικτὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὅπου συνδιδάσκονται ἄρρενα καὶ θήλεα, ἰδίως εἰς μικρὰ χωρία καὶ εἰς μέρη ὅπου διὰ τὴν ἀραιότητα τοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἦτο εὔκολος ἡ συντήρησις χωριστῶν σχολείων. Ἀλλ' ἐν Σουηδίᾳ ἱδρύθη τῷ 1876 ὑπὸ τοῦ Πάλμκρεν τὸ πρῶτον μεικτὸν σχολεῖον· τοῦτο εἶναι ἰδιωτικόν, περιλαμβάνον 15 ἐν συνόλῳ ἐνιαυσίους τάξεις, εἰς τὰς ὁποίας παρέχει ὅλην τὴν ἐγκύκλιον μόρφωσιν· ἐχρησίμευσε δὲ ὡς πρότυπον τῶν λοιπῶν ἐν Σουηδίᾳ, Νορβηγίᾳ, Δανίᾳ, καὶ Φινλανδίᾳ ἱδρυθέντων μεικτῶν σχολείων. Εἰς τὰς προτεσταντικὰς χώρας τῆς Γερμανίας κλίνουν μᾶλλον πρὸς τὰ μεικτὰ σχολεῖα, εἰς δὲ τὰς καθολικὰς πρὸς τὰ χωριστά. Εἰς τὴν Ρωσίαν παντοῦ εἶναι μεικτὰ σχολεῖα. Τὰ μεικτὰ ὅμως ταῦτα σχολεῖα, ἰδίως τὰ σουηδικά, τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ ὅλα ἰδιωτικά, δὲν ἱδρύθησαν δι' οἰκονομικούς, ἀλλὰ διὰ παιδαγωγικοὺς λόγους. Ἐθεωρήθη ὅτι πρέπει τὸ σχολεῖον, τὸ ὁποῖον ἔχει κύριον σκοπὸν τὴν ἀγωγήν, νὰ ἐπιζητήσῃ νὰ μορφώσῃ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τὰ παιδιά, ὅπως τὰ μορφώνει μία καλὴ οἰκογένεια, ὁμοῦ ἄρρενα καὶ θήλεα, ἀφοῦ τὸ σχολεῖον συμπληροῖ τὴν ἀγωγὴν τῆς τοιαύτης οἰκογενείας. Τὸ μεικτὸν σχολεῖον, παιδαγωγοῦν ὁμοῦ μαθητὰς καὶ μαθητρίας, ὥστε νὰ γνωρίζωνται καλύτερον καὶ νὰ συμπερ φέρωνται ὅπως πρέπει, δὲν κουράζει αὐτοὺς διὰ πολλῆς πνευματικῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἐναλλάσσει ταύτην μὲ χειροτεχνίαν καὶ ἐπιμελεῖς τέρψεις καὶ λαμβάνον ὑπ' ὄψιν τὴν ἰδιοφυΐαν ἑκάστου ἐπιτρέπει ἐλευθερίαν περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν μαθημάτων, χωρὶς νὰ εἰσάγῃ νέον τι εἰς τὸ πρόγραμμα. Οἱ ἀποδεχθέντες δὲ τὰ τοιαῦτα σχολεῖα φρονοῦν ὅτι διὰ τῆς ἀκριβεστέρας γνώσεως τῶν προτερημάτων καὶ ἐλαττωμάτων τοῦ ἑτέρου φύλου ἐν σπουδαίᾳ ἐργασίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπαγρύπνησιν παιδαγωγοῦ ἀποφεύγεται ὁ ἐκ τοῦ θελγήτρου τοῦ νέου ἐρεθισμὸς καὶ ἐπιτυγχάνεται ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἠθικότης· δι' ἐπιμελεστέρας δὲ ἀγωγῆς καὶ ἐξετάξεως τῶν διαθέσεων ἐπιτυγχάνεται ἰδίως ἡ μόρφωσις τοῦ χαρακτῆρος.

Κατὰ ταῦτα, τὸ μεικτὸν σχολεῖον, κατὰ τὴν σημερινὴν ἀντίληψιν περὶ αὐτοῦ, δὲν εἶναι ἁπλῶς ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται συνδιδασκαλία ἀρρένων καὶ θηλέων, ἀλλὰ διαφέρει ἀπὸ τὰ χωριστὰ σχολεῖα, ὅτι αὐτὰ μὲν ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας, ἐνῷ τὸ μεικτὸν ἰδίως εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος· ἡ δὲ ἀγωγὴ εἰς αὐτὸ γίνεται ἁρμονικωτέρα, ἀνθρωπινωτέρα καὶ πληρεστέρα. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι, ἵνα ἐπιτύχῃ ἡ συνεκπαίδευσις, πρέπει ἀγρύπνως νὰ παρακολουθοῦνται τὰ παιδιά, νὰ διαγιγνώσκωνται αἱ διαθέσεις ἑκάστου καὶ νὰ καθοδηγῆται ἡ συμπεριφορά, νὰ περιστέλλωνται τὰ μικρὰ σφάλματα, διὰ ν' ἀποφευχθῶσι τὰ μεγαλύτερα, νὰ ὑπάρχῃ διαρκὴς ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν διδασκόντων καὶ διδασκομένων καὶ νὰ ἐπικρατῇ ἁρμονικὴ συμβίωσις, ὁποία εἰς καλὴν οἰκογένειαν. Ἐν τούτοις, εἰς πάσας τὰς χώρας δὲν παρεδέχθησαν ἀκόμη πάντες τὰ ἀγαθὰ τῆς συνεκπαιδεύσεως. Ὑπάρχουν οἱ φρονοῦντες ὅτι ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς διαφορᾶς τῶν διαθέσεων καὶ τοῦ προορισμοῦ τῶν δύο φύλων καὶ ἕνεκα τῶν κινδύνων ἐκ τοῦ συγχρωτισμοῦ ἰδίως κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, πρέπει νὰ ἀποφευχθῇ αὕτη. Ἄλλοι δὲ φρονοῦν ὅτι διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπιβάλλεται ἡ χωριστὴ διδασκαλία εἰς τὰς ἀνωτέρας μόνον τάξεις· δι' ὃ ἀποδέχονται τὴν συνδιδασκαλίαν μέχρι τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, ἤτοι κατὰ τὰ ἓξ πρῶτα ἔτη τῆς φοιτήσεως εἰς τὸ σχολεῖον, κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς τάξεις θεωροῦν ὅτι πρέπει νὰ ἐπέλθῃ ὁ χωρισμός. Οἱ ὑπέρμαχοι τῆς συνεκπαιδεύσεως φρονοῦν, ὅτι ἂν ὑπάρχουν τοιαῦται διαφοραὶ ἀντιλήψεως καὶ διανοήσεως, ἐν τούτοις σήμερον αἱ κοινωνικαὶ συνθῆκαι ἐπιβάλλουν ἔτι μᾶλλον τὴν συνεκπαίδευσιν πρὸς ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν ὅλης τῆς νεότητος. Παρ' ἡμῖν, διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1929, τὰ μὲν ἑξαετῆ δημοτικὰ σχολεῖα κατέστησαν ὅλα μεικτά, ἄνευ οὐδεμιᾶς μεταβολῆς τῆς διδασκομένης ὕλης, οὐδὲ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας τῶν χωριστῶν σχολείων, εἰς δὲ τὰ γυμνάσια καὶ πρακτικὰ λύκεια τῶν ἀρρένων ἐπιτρέπεται ἡ συνεκπαίδευσις ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἰδιαίτερα γυμνάσια θηλέων. Π. Α. Β.

συνεκπαιδεύω· ἐκπαιδεύω τινὰς ὁμοῦ, οἷον ἄρρενα καὶ θήλεα.

συνεκτικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι συνεκτικόν, ἡ δύναμις τοῦ συνέχειν, τοῦ συγκρατεῖν, συνοχή.

συνεκφορά (ἡ)· τὸ ἐκφέρειν ὁμοῦ, ταυτόχρονος ἐκφορά, συνεκφώνησις: «συνεκφορὰ φθόγγων».

— *[Γλωσσολογ.]* Ἐν τῇ *συνεκφορᾷ* τῶν λέξεων παρατηροῦνται ποικίλα γλωσσικὰ φαινόμενα, καὶ ἰδίως φωνητικά. Οὕτως ἐν τῇ συνεκφορᾷ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν ἀρχὴν διαφόρων προθετικῶν φθόγγων, ὀφειλομένων εἰς ἐσφαλμένον συλλαβισμὸν καὶ σύγχυσιν τῶν ὁρίων τῶν λέξεων. Εἰς τὴν ἀρχαίαν λ. χ. ἑλληνικήν, διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐκ μὲν τῆς φράσεως «ἐς κόρακας!» προῆλθε τὸ ρῆμα σκορακίζω, ἐκ δὲ τῶν *ὁποῖα τια—ὁποῖα ττα, σμικρὰ ττα προῆλθον τὰ ὁποῖ' ἄττα, σμικρ' ἄττα καὶ ἁπλῶς ἄττα=τινὰ κλπ. Εἰς δὲ τὴν νέαν ἑλληνικὴν ἀπὸ τὴν ἔναρθρον ἑνικὴν καὶ πληθυντικὴν αἰτιατικὴν καὶ τὴν ἑνικὴν γενικὴν διαφόρων ὀνομάτων προῆλθεν ὁ ἀρκτικὸς φθόγγος των Ν καὶ Σ: τὴν οὐρὰν—τὴ νουρὰν—ἡ νουρά, τὸν οἰκοκύριν—ὁ νοικοκύρις (καὶ ὕστερον: νοικοκυριό, ἡ νοικοκυροσύνη κλπ.), τὸν ὦμον—ὁ νῶμος, τὸν ἥλιον ὁ νήλιος (ἐν Καλύμνῳ κ. ἀ.), τὸν ἤσκιον—ὁ νήσκιος (ἐν Σύμῃ), τὴν αὐλὴν—ἡ ναυλὴ (ὡσαύτως ἐν Σύμῃ), τὴν ἐκκλησιὰ—ἡ νεκλησσιὰ (ἐν Κῷ), τὴν Ἰκαρίαν—ἡ Νικαριά, τῆς κόνις καὶ τὲς κόνεις—ἡ σκόνι, τοὺς κορυδαλλοὺς—ὁ σκορταλλός, τοὺς κανθάρους—τοὺς καθθάρους—ὁ σκάθθαρος, τῆς κάμπης—ἡ σκάμπη (καὶ τὰ τρία ἐν Κύπρῳ), τοὺς βώλους—ὁ σβῶλος κλ. κλ. Καὶ τὸ ἀντίθετον φαινόμενον, ἤτοι ἡ (ὡσαύτως ἐκ παρασυλλαβισμοῦ προερχομένη) ἀφαίρεσις ἀρκτικῶν φθόγγων εἰς διαφόρων ὀνομάτων πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν συνεκφοράν: τὴν Νάξον καὶ τὴν Νaξιά: ἡ Ἄξος καὶ ἡ Ἀξιά, τῆς (σ)μαρίδος—ας—ἡ μαρίδα, τῆς (σ)πιθαμῆς—ἡ πιθαμὴ κ.οὕ.κ.

Περὶ τῶν ἐκ τῆς συνεκφορᾶς φωνητικῶν φαινομένων καὶ ἀλλοιώσεων βλ. *Brugmann-Thumb*, «Griechische Grammatik » (München 1914, σελ. 162—175).—*Γ. Χατζιδάκι*, «Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικὰ» (τόμ. Β', Ἀθῆναι 1907, σελ. 411 κ.ἑξ.)—*Χρ. Παντελίδου*, «Φωνητικὴ τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας» (τόμ. Α' Ἀθῆναι 1929, σελ. 52 κ.ἑξ.). Γ. Π. Α.

συνεκφώνησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ὁμοῦ μετ' ἄλλου ἐκφώνησις, συνεκφορά: «συνεκφώνησις φθόγγων».

συνέλευσις, *—εως* (ἡ)· συνάθροισις πολλῶν τινων εἰς τὸ αὐτό, ἰδίᾳ ἐπὶ ἀντιπροσωπευτικῶν σωμάτων πολιτειῶν: «ἐθνικὴ συνέλευσις».

—*[Νομ.] Συνέλευσις* καλεῖται ὁμὰς ἀτόμων, συνερχομένων ἐπὶ ταὐτὸ εἴτε πρὸς γνῶσιν ἀποφάσεων, εἴτε πρὸς λῆψιν τοιούτων. Τοιαῦται συνελεύσεις εἶναι αἱ τῶν διαφόρων ὀργανώσεων, οἷον τῶν διαφόρων σωματείων, πολιτικῶν κομμάτων, τῶν μετόχων ἑταιρείας τινὸς κτλ.

Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν αἱ λαϊκαὶ συνελεύσεις (βλ. λ. *ἀγορά, ἀπέλλα, ἐκκλησία* τοῦ δήμου) συνεκροτοῦντο ὑπὸ τῶν πολιτῶν καὶ ἀπεφάσιζον περὶ τῶν σπουδαιοτέρων δημοσίων ὑποθέσεων. Σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *συνέλευσις* νοοῦμεν γενικῶς τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα τῶν πολιτειῶν, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι ὁτὲ μὲν ἡ νομοθετικὴ παραγωγή, ὁπότε ἡ συνέλευσις ταυτίζεται πρὸς αὐτὰ τὰ νομοθετικὰ σώματα, ὁτὲ ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος, ὁπότε ἡ συνέλευσις λέγεται *ἀναθεωρητικὴ συνέλευσις*, ὁτὲ δὲ ἡ σύνταξις νέου πολιτεύματος, ὁπότε ἡ συνέλευσις λέγεται *συντακτικὴ συνέλευσις*. Ἱστορικῆς σημασίας διὰ τὴν τύχην τῶν λαῶν εἶναι τὸ τελευταῖον εἶδος τῶν συνελεύσεων, αἱ συντακτικαὶ συνελεύσεις, γνωσταὶ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐθνικαὶ συνελεύσεις* ἢ *ἐθνοσυνελεύσεις*. Αἱ συνελεύσεις αὗται, συγκροτούμεναι ἐξ ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ ἢ τοῦ ἔθνους, συνέρχονται εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, καὶ συνήθως μετὰ ἐπανάστασιν, ἐπὶ τῷ ἀποκλειστικῷ σκοπῷ τῆς συντάξεως νέου πολιτεύματος. Ἡ συγκρότησις τῶν συντακτικῶν συνελεύσεων γίνεται συνήθως κατ' ἄλλον τρόπον ἢ τῶν συνήθων νομοθετικῶν συνελεύσεων, εἶναι ὅμως δυνατόν, καὶ τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ Συντάγματος ἑκάστης πολιτείας, καὶ αὐτὰ τὰ νομοθετικὰ σώματα νὰ μεταβάλλωνται εἰς ἀναθεωρητικὰς ἢ συντακτικὰς συνελεύσεις πρὸς μεταρρύθμισιν ἢ μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος.

Παρ' ἡμῖν πᾶσαι αἱ ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι σήμερον συντακτικαὶ συνελεύσεις φέρουν τὸ ὄνομα «ἐθνικαὶ συνελεύσεις», εἶναι δὲ αὗται αἱ ἀκόλουθοι: ἡ Α' ἐθνοσυνέλευσις, ἡ ὁποία συνῆλθε τῇ 20 Δεκεμβρίου 1821 ἐν Ἐπιδαύρῳ, ἐκήρυξε τὴν «πολιτικὴν ὕπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν» τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ ἐψήφισε τὸ πρῶτον πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος, τὸ πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου τοῦ 1822· ἡ Β' ἐθνοσυνέλευσις, συνελθοῦσα ἐν Ἄστρει τῷ 1823 καὶ ἀναθεωρήσασα τὸ πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου· ἡ Γ' ἐθνοσυνέλευσις, συνελθοῦσα ἐν Τροιζῆνι τῷ 1827, ἐξέλεξεν ὡς κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν καὶ ἐψήφισε τὸ «πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος»· δύο ἄλλαι ἐθνοσυνελεύσεις συνῆλθον βραδύτερον ἐν Ἄργει, ὧν ἡ πρώτη ἐπεκύρωσε τὸ ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφισθὲν προσωρινὸν πολίτευμα τοῦ 1828, ἡ δὲ δευτέρα ἀνέθηκε τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Αὐγουστῖνον Καποδίστριαν. Ἑτέρα συνέλευσις συνῆλθεν ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐψήφισε τὸ «ἡγεμονικὸν Σύνταγμα» τὸ 1832, τέλος δὲ ἄλλη ἐθνοσυνέλευσις ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλο-

Digitized by Google

γὴν τοῦ Ὄθωνος ὡς βασιλέως. Α΄ ἔκτοτε συγκροτηθεῖσαι ἐθνοσυνελεύσεις συνῆλθον ἅπασαι ἐν Ἀθήναις. Οὕτως, ἡ Α΄ ἐν Ἀθήναις ἐθνοσυνέλευσις ἐψήφισε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844, συγκληθεῖσα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς 3 Σεπτεμβρίου τοῦ 1843· ἡ Β΄ ἐν Ἀθήναις ἐθνοσυνέλευσις ἐψήφισε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, συγκληθεῖσα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς 10—11 Ὀκτωβρίου τοῦ 1862· ἡ δὲ Γ΄ ἐν Ἀθήναις ἐθνοσυνέλευσις, συνελθοῦσα τῷ 1920, μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 1 Νοεμβρίου, διελύθη ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922, μὴ δυνηθεῖσα νὰ περατώσῃ τὸ συντακτικόν της ἔργον· τέλος ἡ Δ΄ ἐν Ἀθήναις ἐθνοσυνέλευσις, ἡ ὁποία ἀνεκήρυξε τὴν Ἑλλάδα εἰς δημοκρατίαν, τοῦ νέου δημοκρατικοῦ Συντάγματος ψηφισθέντος βραδύτερον ὑπὸ τῆς ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῇ 7 Νοεμβρίου 1926 προελθούσης ἀναθεωρητικῆς βουλῆς. Τὸ νέον τοῦτο Σύνταγμα τῆς 3 Ἰουνίου 1927 προβλέπει τὴν συγκρότησιν ἐθνοσυνελεύσεως εἰς δύο περιστάσεις: διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας (ἄρθρον 67) καὶ διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος (ἄρθρον 125). Αἱ οὕτω συγκροτούμεναι συνελεύσεις εἶναι αὐτὰ ταῦτα τὰ νομοθετικὰ σώματα, βουλὴ καὶ γερουσία, συνερχόμενα ἐπὶ ταὐτῷ ἐν κοινῇ συνεδρίᾳ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς διὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καθοριζόμενον σκοπὸν (βλ. λ. *πρόεδρος* δημοκρατίας, *Σύνταγμα*).

Ὁ τύπος τῶν συντακτικῶν συνελεύσεων διὰ συνταγματικὰς μεταρρυθμίσεις διεμορφώθη κυρίως ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἀφ' ἧς ἰδίᾳ ἐποχῆς τὸ τρίτον συνέδριον τῶν δεκατριῶν ἀποικιῶν, τὸ συνελθὸν ἐν Φιλαδελφείᾳ τῷ 1776, προέβη εἰς τὴν «διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας» καὶ εἰς τὴν σύναψιν τῶν «ἄρθρων τῆς ὁμοσπονδίας καὶ τῆς διαρκοῦς ἑνώσεως μεταξὺ τῶν Πολιτειῶν». Ἡ πρώτη ὅμως τακτικὴ συνέλευσις τῶν πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἦτο ἡ ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐπίσης συνελθοῦσα τῷ 1787, τῇ προτάσει τοῦ Κογκρέσσου, ἡ ὁποία συνέταξε τὸ καὶ ἤδη ἰσχῦον Σύνταγμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Σήμερον τὸ σύστημα τῆς δι' ἐθνοσυνελεύσεως (National Convertion) μεταρρυθμίσεως τοῦ Συντάγματος τῶν κατ' ἰδίαν πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἔχει γενικῶς καθιερωθῆ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸν θεσμὸν τοῦ δημοψηφίσματος.

Συντακτικὰ καθήκοντα ἤσκησε, μολονότι ἦτο σύνηθες νομοθετικὸν σῶμα, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μακρὸν Κοινοβούλιον» (Long Parliament) ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ ὁποῖον συνῆλθε τῷ 1640 καὶ διελύθη μετὰ 20 ἔτη. Ἔργον τούτου ἦτο ἡ δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς Ἀγγλίας (Commonwealth of England). Γενικωτέρας σημασίας, ὄχι μόνον διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἦτο τὸ κοινοβούλιον τοῦ 1688, τὸ ὁποῖον ἔθεσε διὰ τοῦ νόμου τῶν δικαίων (Bill of Rights) τὰς βάσεις τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος τῆς Ἀγγλίας, μολονότι καὶ τοῦτο ἦτο σύνηθες νομοθετικὸν σῶμα. Ἐν γένει δὲ αἱ συνταγματικαὶ μεταρρυθμίσεις ἐν Ἀγγλίᾳ ἐνεργοῦνται διὰ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων.

Ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 ἅπασαι αἱ πολιτειακαὶ μεταβολαὶ ἐγένοντο διὰ συντακτικῶν ἢ ἐθνικῶν συνελεύσεων. Οὕτω, τὸ Σύνταγμα τοῦ 1791 συνετάγη ὑπὸ τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως (assemblée constituante) τοῦ 1789, ἡ ὁποία προῆλθεν ἐκ τῶν États Généraux καὶ συνέταξε τὴν ἱστορικὴν διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου. Βραδύτερον ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις (convention nationale), διαδεχθεῖσα τὴν νομοθετικὴν συνέλευσιν (ensemblée législative) τῷ 1792, ἐκήρυξεν ἐν Γαλλίᾳ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ προέβη εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1793 καὶ τοῦ τῆς 5 Φρουκτιδὼρ τοῦ ἔτους 3 (22 Αὐγούστου 1795). Τῷ 1848 ἡ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως συγκληθεῖσα ἐθνικὴ συνέλευσις συνέταξε τὸ δεύτερον δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς Γαλλίας τοῦ ἰδίου ἔτους. Τέλος δὲ ἄλλη ἐθνικὴ συνέλευσις, συγκληθεῖσα τῷ 1871, συνέταξε τὸ τρίτον δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς Γαλλίας τοῦ 1875, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε ἰσχύει. Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦτο (ἄρθρ. 8 τῶν συνταγματικῶν νόμων τῆς 25 Φεβρ. 1875) ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος γίνεται ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας, ἡνωμένων εἰς ἐθνικὴν συνέλευσιν.

Ἐν Γερμανίᾳ συνῆλθε διὰ πρώτην φορὰν συντακτικὴ συνέλευσις τῷ 1848, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ἔτους ἐκείνου. Εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Nationalversammlung, ἧς ὅμως τὸ συντακτικὸν ἔργον ἔμεινεν ἡμιτελές. Μετὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον συνῆλθεν ἐν Βαϊμάρῃ ἑτέρα ἐθνικὴ συνέλευσις, ἡ ὁποία συνέταξε καὶ ἐψήφισε τὸ δημοκρατικὸν Σύνταγμα τῆς 11 Αὐγούστου 1919.

Ἐν Αὐστρίᾳ, μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, μετεβλήθη εἰς προσωρινὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν ἡ συνέλευσις τῶν βουλευτῶν, εἰς αὐτὴν δὲ τὴν προσωρινὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν ὀφείλονται ὅλαι αἱ συντακτικαὶ ἀποφάσεις, δι' ὧν καθιερώθη τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς Αὐστρίας, καὶ αἱ ὁποῖαι, βραδύτερον συνομολογηθεῖσαι, ἀπετέλεσαν τὸ δημοκρατικὸν Σύνταγμα τῆς 1 Ὀκτωβρίου 1920, τὸ ὁποῖον, δὶς ἔκτοτε ἀναθεωρηθὲν μερικῶς, ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύῃ. Γενικῶς τὰ Συντάγματα τῶν νέων πολιτειῶν προῆλθον ἐκ συντακτικῶν ἢ ἐθνικῶν συνελεύσεων συγκροτηθεισῶν εἰδικῶς διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν (βλ. *Σύνταγμα, ἀναθεώρησις Συντάγματος*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Lord J. Bryce*, «La république américaine» (τ. I, 1911, τ. II, 1912), «Les démocraties modernes» (τ. II, 1924).—*Esmein*, «Éléments de droit constitutionnel» (τ. II, 1928).—*Haurion*, «Précis de droit constitutionnel» (1920).—*Anschütz*, «Die Verfassung des deutschen Reiches von 11 August 1919» (τ. I, 1932). — *Ν. Ν. Σαριπόλου*, «Συνταγματικὸν δικαιον» (τ. I, 1915).—*Ἀλ. Σβώλου*, Τὸ νέον Σύνταγμα καὶ αἱ βάσεις τοῦ πολιτεύματος, 1928.

Χ. Γ. Σ.

—**συνέλευσις** ***μετόχων*** *[Ἐμπορ. Νόμ.]*. Ἡ *γενικὴ συνέλευσις* τῶν μετόχων εἶναι τὸ πρῶτον καὶ ἀνώτατον, τὸ «ὄργανον βουλήσεως» τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας, ἁρμόδιον ν' ἀποφασίζῃ ἐπὶ πάσης ἑταιρικῆς ὑποθέσεως καὶ ἐπὶ τῶν τροποποιήσεων τοῦ καταστατικοῦ (νόμ. 2190, ἄρθρ. 33, 34 καὶ 29), ἀσκεῖ δὲ ἔλεγχον ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας κατὰ τὴν ἔγκρισιν τοῦ ἰσολογισμοῦ, ἀποφαινομένη καὶ περὶ ἀπαλλαγῆς ἢ μὴ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἀπὸ πάσης εὐθύνης ἀποζημιώσεως (βλ. λ. *ἑταιρεία ἀνώνυμος*). Γ. Ν. Κ.

— **συνέλευσις** ***πιστωτῶν*** *[Ἐμπορ. Νόμ.]*. Αὕτη συγκαλεῖται ἐπὶ πτωχεύσεως, κατὰ διαταγὴν τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς, κατὰ τὰ ἄρθρα 567—599 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν πιστωτῶν, ὧν αἱ πιστώσεις ἐξηλέγχθησαν καὶ ἐβεβαιώθησαν ἐνόρκως ἢ ἐγένοντο δεκταὶ προσωρινῶς, ἵνα διασκεφθῶσι περὶ συμβιβασμοῦ (βλ. λ. *πτώχευσις*). Γ. Ν. Κ.

συνέλιξις, *—εως*· ἡ ἐνέργεια τοῦ συνελίσσειν, περιτύλιξις.

συνελίσσω· ἑλίσσω, μαζεύω, τυλίσσω, περιτυλίσσω.

συνελκόμενος, *—η, —ον*· ὁ ὁμοῦ ἑλκόμενος· || *συνελκομένη* (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. κατωτ.).

—[Ἰσωμ.] Συνελκομένη λέγεται ἡ καμπύλη, ἥτις γράφεται ὑπὸ σημείου τῆς ἐφαπτομένης τῆς *ἑλκομένης*, ἀπέχοντος ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς ἐπαφῆς σταθερὰν ἀπόστασιν. Ἡ συνελκομένη ἔχει ἀσύμπτωτον τὸν ἄξονα τῶν x (ὅπως καὶ ἡ ἑλκομένη). Τέμνει δὲ τὸν ἄξονα τῶν y καθέτως. Ν. Ε. Γ.

συνελών, *—όντος, —οῦσα, —όν*· μετχ. τοῦ ἀορ. *συνεῖλον* τοῦ ῥήμ. *συναιρῶ*· μόνον εἰς τὴν φρ. «συνελόντι εἰπεῖν» ἵνα εἴπω συντόμως, ἐν συντόμῳ, ἐν κεφαλαίῳ.

σύνεμβα *[Βυζ. Μουσ.]*. Ἐν τῶν δέκα τεσσάρων ἐκφωνητικῶν σημείων, ἅτινα ἐγράφοντο διὰ κοκκίνης μελάνης. Τοῦτο εἶχε σχῆμα ὅμοιον πρὸς τὸ ἀνεστραμμένον σῖγμα. Ν. Α. Χ.

συνένζυμον (τό)· συνώνυμον τοῦ *συμφύραμα* (βλ. *ἔνζυμος*).

συνεννόησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συνεννοεῖσθαι, συμφωνία μετά τινος κατόπιν ἀνταλλαγῆς σκέψεων: «μετὰ προηγηθεῖσαν συνεννόησιν», «κατόπιν συνεννοήσεως», «ἔγινε κακὴ συνεννόησις»· || καθόλου, ἀνταλλαγὴ σκέψεων, συζήτησις.

—**Συνεννόησις** ***ἐγκάρδιος***. Τὴν 8 Ἀπριλίου 1904 συνωμολογήθησαν μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας διάφοροι συμφωνίαι, διὰ τῶν ὁποίων διηυθετήθησαν τὰ ποικίλα μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχοντα ἀπὸ πολλοῦ ἐκκρεμῆ ζητήματα. Αἱ συμφωνίαι αὗται εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐγκάρδιος συνεννόησις* (Entente cordiale), ἥτις, ἐξακολουθήσασα ὑφισταμένη μέχρι τοῦ 1914, συνέτεινεν οὐκ ὀλίγον ὅπως αἱ δύο Δυνάμεις εὑρεθῶσι σύμμαχοι κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Διὰ τῶν συμφωνιῶν τούτων ἡ Γαλλία παρῃτεῖτο τοῦ διὰ τῶν συνθηκῶν τῆς Οὐτρέχτης καὶ τῶν Βερσαλλιῶν ἀναγνωρισθέντος αὐτῇ προνομίου ἁλιείας κατὰ τὴν Νέαν Γῆν, παραχωρουμένου ἀναλόγου δικαιώματος καὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους τῆς Ἀγγλίας, ἔναντι ὡρισμένων παραχωρήσεων ἐν Καμβίῃ καὶ ἀλλαχοῦ, εἰς τὰς ὁποίας προέβη αὕτη ὑπὲρ τῆς Γαλλίας. Ἐπίσης διὰ τῶν αὐτῶν συμφωνιῶν αἱ δύο συμβληθεῖσαι Δυνάμεις, δηλοῦσαι ὅτι δὲν κρύπτουσι κατακτητικοὺς σκοποὺς ἐν Σιάμ, καθώριζον τὴν ἐν τῷ Σιὰμ ἔκτασιν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἑκάστη τούτων θὰ ἠδύνατο ν' ἀσκήσῃ τὴν ἐπιρροήν της. Ἐξ ἄλλου, ἡ Ἀγγλία, ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς συμφωνίας περὶ τῆς Ζανζιβάρης, ἦρε τὰς ἀντιρρήσεις της κατὰ τῆς ἐπιβολῆς τελωνειακοῦ δασμολογίου ὑπὸ της Γαλλίας ἐν Μαδαγασκάρῃ. Ἐπὶ πλέον αἱ αὐταὶ Δυνάμεις συνεφώνουν περὶ τῆς ἀνάγκης, ὅπως διὰ συμφωνίας διευθετηθοῦν ὅλα τὰ ἀπασχολοῦντα αὐτὰς ζητήματα σχετικῶς μὲ τὴν Νέαν Ἑβρίδαν, ὅπερ τελικῶς ἐπετεύχθη διὰ τῆς ἀπὸ 20 Ὀκτωβρίου 1906 συμβάσεως. Τέλος, διὰ τῶν αὐτῶν συμφωνιῶν ἡ Γαλλία παρῃτεῖτο ὅλων τῶν παλαιῶν αὐτῆς ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου ἀξιώσεων, ἔναντι ἀνταλλάγματος τῆς Ἀγγλίας, συνισταμένου εἰς τὴν δήλωσιν ἐλλείψεως παντὸς ἐκ μέρους της ἐνδιαφέροντος ἐν Μαρόκκῳ. Δι' εἰδικῆς δὲ συμφωνίας μετὰ τῆς Ἰσπανίας, συνομολογηθείσης ὀλίγους μῆνας βραδύτερον (3 Ὀκτωβρίου 1904) ἡ Γαλλία ἐπετύγχανε τὸν διακανονισμὸν τῆς σφαίρας ἐπιρροῆς ἑκάστης τούτων ἐπὶ τοῦ Μαρόκκου. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας διευθέτησις τοῦ ζητήματος τοῦ Μαρόκκου ἀνησύχησε ζωηρῶς τὴν Γερμανίαν, μετὰ πολλὰς δὲ μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων διαπραγματεύσεις συνεκροτήθη ἡ συνδιάσκεψις τῆς *Ἀλγεθίρας* (βλ. λ.), ἥτις ἐπέτυχε νὰ διευθετήσῃ τὰ ἀντισυγκρουόμενα συμφέροντα τῶν Δυνάμεων. Η. Γ. Κ.

— **Συνεννόησις** ***μικρὰ*** (Petite entente). Πρὸς παγίωσιν τοῦ ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ ἀνακύψαντος νέου πολιτικοῦ καὶ ἐδαφικοῦ καθεστῶτος συνεπείᾳ τῆς ἀπὸ 4 Ἰουνίου 1920 συνθήκης τοῦ Τριανὸν μετὰ τῆς Οὐγγαρίας, τὰ ἀμέσως ἐν τῷ ζητήματι ἐνδιαφερόμενα κράτη, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ Νοτιοσλαυΐα καὶ ἡ Ρουμανία, ἤρξαντο διαπραγματεύσεων, ἰδίᾳ δὲ πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν καταλλήλων μέσων, διὰ τῶν ὁποίων θὰ παρεκωλύετο πᾶσα ἐκ μέρους τῆς Οὐγγαρίας σχεδιαζομένη ἀνατροπὴ τοῦ ἐν λόγῳ καθεστῶτος. Ἡ πρωτοβουλία πρὸς ἔναρξιν σχετικῶς διαπραγματεύσεων ἀποδίδεται εἰς τὸν Μπένες, ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τσεχοσλοβακίας, δεδομένου ὅτι τὸ κράτος τοῦτο, καὶ λόγῳ τοῦ ἀρτισυστάτου αὐτοῦ καὶ λόγῳ τῆς παρ' αὐτοῦ προσκτήσεως μεγάλου τμήματος ἐκ τῶν πρῴην οὐγγρικῶν ἐδαφῶν, ἦτο βεβαίως περισσότερον παντὸς ἄλλου ἐκτεθειμένον εἰς τὸν ἐκ τῆς Οὐγγαρίας κίνδυνον.

Αἱ διαπραγματεύσεις ἤρξαντο ἐν ἀρχῇ μεταξὺ Τσεχοσλοβακίας καὶ Νοτιοσλαυΐας, κατέληξαν δὲ τὴν 14 Αὐγούστου 1920 εἰς συνομολόγησιν συνθήκης περὶ συμμαχίας ἀμυντικῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων κρατῶν «πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης τῆς ἀποκτηθείσης διὰ τόσων θυσιῶν καὶ προβλεπομένης ἐν τῷ συμφώνῳ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὡς καὶ τοῦ καθεστῶτος, τὸ ὁποῖον ἐγκατέστησεν ἡ περὶ εἰρήνης συνθήκη τοῦ Τριανόν». Βραδύτερον, τὴν 23 Ἀπριλίου 1921, συνωμολογήθη ἐν Βουκουρεστίῳ συνθήκη ἀμυντικῆς συμμαχίας μεταξὺ τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ τῆς Ρουμανίας, ἧς ἡ χρονικὴ διάρκεια παρετάθη διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 7 Μαΐου 1923, ὡς καὶ διὰ πολλῶν μεταγενεστέρων πράξεων. Τέλος, τὴν 7 Ἰουνίου 1921 συνωμολογήθη συνθήκη ἀμυντικῆς συμμαχίας μεταξὺ Ρουμανίας καὶ Νοτιοσλαυΐας, διὰ τῆς ὁποίας συνεπληρώθη ἡ ἀμυντικὴ κατὰ τῆς Οὐγγαρίας συνένωσις τῶν τριῶν ὡς ἄνω κρατῶν. Τὴν 31 Αὐγούστου 1922 συνωμολογήθη νέα συνθήκη ἐν Μαρίενβαδ μεταξὺ Νοτιοσλαυΐας καὶ Τσεχοσλοβακίας, διὰ τῶν διατάξεων τῆς ὁποίας ἀνενεώθη καὶ συνεπληρώθη ἡ συνθήκη τῆς 14 Αὐγούστου 1920. Αἱ ἀρχικαὶ μεταξὺ τῶν τριῶν κρατῶν συνθῆκαι πολλάκις ἔκτοτε ἀνενεώθησαν καὶ διατελοῦσιν ἐν πλήρει ἰσχύϊ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, καθ' οὓς ἡ τριπλῆ αὕτη συμμαχία ἀποκαλεῖται «Μικρὰ Συνεννόησις», διατελοῦσα ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Γαλλίας, τῆς ὁποίας καὶ ἀποτελεῖ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν ὄργανον.

Οἱ ὑπουργοὶ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν τριῶν συνεργαζομένων κρατῶν συνέρχονται τακτικῶς εἰς συνδιασκέψεις, ἐν ταῖς ὁποίαις κανονίζουσιν ἀπὸ κοινοῦ πάντα τὰ ἀνακύπτοντα διεθνῆ ζητήματα, τὰ δυνάμενα νὰ ἐνδιαφέρωσι τὰ κράτη ταῦτα. Ἐν τούτοις, μέχρι τοῦδε τοὐλάχιστον, ἡ μικρὰ αὕτη συνεννόησις δὲν ἠδυνήθη νὰ διαδραματίσῃ σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ γενικῇ διεθνεῖ πολιτικῇ, περιορισθεῖσα μᾶλλον εἰς παθητικὴν στάσιν. Μόνον ἐν τῇ συνδιασκέψει τῆς Γενούης διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνόρθωσιν τῆς Εὐρώπης (10 Ἀπριλίου —19 Μαΐου 1922) ἡ Μικρὰ Συνεννόησις κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ ὡς μεγαλυτέρα Δύναμις.

Τελευταίως ὅμως ἡ Μικρὰ Συνεννόησις ὠργανώθη συστηματικώτερον τῇ ἐνεργείᾳ τῆς Γαλλίας. Ἐπὶ τῇ φήμῃ περὶ σχεδιαζομένης διεθνοῦς συνεργασίας μεταξὺ Γερμανίας, Ἰταλίας καὶ Οὐγγαρίας, οἱ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοὶ τῆς Ρουμανίας, Τσεχοσλοβακίας καὶ Νοτιοσλαυΐας συνελθόντες ἐν Γενεύῃ ὑπέγραψαν τὴν 16 Φεβρουαρίου 1933 σύμφωνον, δι' οὗ συνιστᾶτο ὡς ὄργανον διευθύνσεως τῆς κοινῆς αὐτῶν πολιτικῆς μόνιμον συμβούλιον, τοῦ ὁποίου αἱ ἀποφάσεις θὰ ἐλαμβάνοντο ὁμοφώνως (ἄρθρ. 1). Τὸ συμβούλιον θὰ συνήρχετο ὑποχρεωτικῶς τρὶς τοὐλάχιστον τοῦ ἔτους, πρόεδρος δὲ αὐτοῦ θὰ ἦτο ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τοῦ κράτους, ἐν ᾧ συνέρχεται ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐτησία σύνοδος (ἄρθρ. 3). Τὸ ἄρθρον 7 συνιστᾷ οἰκονομικὸν συμβούλιον τῶν κρατῶν τῆς Μικρᾶς Συνεννοήσεως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ βαθμιαίου συντονισμοῦ τῶν οἰκονομικῶν των συμφερόντων. Τμῆμα τῆς Γραμματείας τοῦ μονίμου συμβουλίου θὰ ἑδρεύῃ ἐν Γενεύῃ. Τὸ ὅλον σύμφωνον σύγκειται ἐξ ἄρθρων 12.

Πρὸς στιγμὴν ἐγένετο σκέψις, ὅπως προσκληθῶσιν ἵνα προσβῶσιν εἰς τὴν Μικρὰν Συνεννόησιν τόσον ἡ Ἑλλὰς ὅσον καὶ ἡ Πολωνία, ἡ ὁποία συνδέεται ἤδη ἀπὸ τῆς 3 Μαρτίου 1921 δι' ἀμυντικῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Ρουμανίας, στρεφομένης κατὰ τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας. Τὰ δύο ὅμως ταῦτα κράτη δὲν ἔχουσι προφανῶς ζωτικὰ συμφέροντα ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ καὶ διὰ τοῦτο ἡ πρόσβα-

Digitized by Google

σις αὐτῶν εἰς τὴν Μικρὰν Τριπλῆν Συνεννόησιν θὰ ἐπεβάλλετο μόνον ἂν ηὐρύνετο ὁ κύκλος δράσεως αὐτῆς εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ περιλάβῃ καὶ τὴν προστασίαν τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν συμφερόντων, τοῦθ' ὅπερ δὲν εἶναι βεβαίως εὔκολον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Mousset*, «La Petite Entente» (1923).— *Crane*, «The Little Entente» (1931). Δ. ΔΡΟΣΟΣ

συνεννοοῦμαι (*—έομαι*), ἀόρ. *συνενοήθην* (ὡς ἀπὸ τοῦ *συννοοῦμαι*) καὶ *συνεννοήθηκα*, παθ. μετχ. *συνεννοημένος*· συμφωνῶ μετά τινος κατόπιν ἀνταλλαγῆς τῶν σκέψεών μας: «δὲν συνεννοεῖται μὲ κανένα», «εἶναι συνεννοημένοι μεταξύ των»· || καθόλου, ἀνταλλάσσω τὰς σκέψεις μου, ἔρχομαι εἰς ἐπικοινωνίαν διανοητικήν: «δὲν ἠμπορῶ νὰ συνεννοηθῶ μαζί του, εἶναι ἀλλόκοτος ἄνθρωπος».

συνενοχὴ (ἡ)· ἐνοχὴ περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

—*[Νομ.]* Βλ. λ. καὶ *ἀλληλέγγυοι* ἐνοχαὶ καὶ *συναίτιοι*.

συνένοχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μετ' ἄλλου διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἔνοχος.

συνέντευξις, *—εως* (ἡ)· τὸ συνεντυγχάνειν, συνομιλία μετά τινος: «ἐκτίθενται λεπτομερῶς τὰ τῆς συνεντεύξεως»· || συνάντησις: «ἔδωσα συνέντευξιν εἰς τὰς δέκα», «φεύγω διότι ἔχω συνέντευξιν».

—*[Δημοσ.]* Δημοσιογραφικὸν εἶδος ἐκ τῶν συνήθων, διακρινόμενον τοῦ κυρίως ρεπορτὰζ κατὰ τὸ ὅτι εἰς τὴν συνέντευξιν ἡ εἰδησεοδότις πηγὴ συνήθως δὲν καλύπτεται ὑπὸ τοῦ δημοσιογράφου καὶ ἐμφανίζεται ὁμιλοῦσα κατ' ἐκχώρησιν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐπὶ ἐρωτήσεων ἢ συνεπείᾳ νύξεως αὐτοῦ. Τὸ νὰ εἶναι ἐνδιαφέρουσα μία συνέντευξις ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτον λόγον ἐξ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος τὴν λαμβάνει· τὸ νὰ εἶναι ἐνδιαφέρουσαι αἱ δηλώσεις ἑνὸς προσώπου, ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ προβαίνοντος εἰς αὐτάς, καὶ τὸ νὰ εἶναι ἐνδιαφέρουσα μία εἴδησις δὲν ἐξαρτᾶται οὔτε ἐκ τῆς πηγῆς προελεύσεώς της, οὔτε ἐκ τοῦ τρόπου τῆς διατυπώσεώς της.

συνενῶ (*—όω*), κοιν. *συνενώνω*, ἀόρ. *συνήνωσα—συνηνώθην*, παθ. μετχ. *συνηνωμένος*· ἑνώνω, συνδέω, συνάπτω εἰς ἕν: «τοὺς συνήνωσε τὸ κοινὸν συμφέρον», «συνηνώθησαν πρὸς κοινὴν ἐνέργειαν».

συνένωσις, *—εως* (ἡ)· ἕνωσις, σύνδεσις, σύναψις εἰς ἕν.

συνεορτάζω· ἑορτάζω μετά τινος, ἔχω κοινὴν ἑορτὴν μετ' ἄλλου.

συνεπάγομαι· φέρω ὡς ἀποτέλεσμα, ἐπάγομαι: «ἡ λῃστεία μετὰ φόνου συνεπάγεται θάνατον».

συνεπαίρνω· δημοτ., παρασύρω: «τὸν συνεπῆρε τὸ ποτάμι».

συνέπεια (ἡ)· πᾶν ὅ,τι ἐπέρχεται ὡς ἐπακολούθημα, ὡς ἀποτέλεσμα, ἀκολουθία: «ἡ πρᾶξίς του αὕτη θὰ ἔχῃ κακὰς συνεπείας»· || φρ. «κατὰ συνέπειαν» κατ' ἀκολουθίαν, ἑπομένως (κατ' ἀπόδοσιν τοῦ γαλλ. consequence)· || ἀρχ., συνειρμὸς λέξεων, συρραφή, συνεκφώνησις, συνεκφορά: «ἡ συναλοιφὴ τελεῖται ἐν τῇ συνεπείᾳ».

—*['Εμπορ. Δίκ.]* Βλ. λ. *ἐμπορικαὶ* συνέπειαι.

συνεπής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· συνακόλουθος, ἀκόλουθος, ὁ μὴ παραλείπων τὸ προσῆκον: «εἶναι συνεπὴς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του, —εἰς τὰς ὑποσχέσεις του κ. τ. τ.».—'Επίρρ. ***συνεπῶς***· ἑπομένως, ὡς ἐξάγεται.

συνεπιτροπεία (ἡ)· ἄσκησις ἐπιτροπείας ὑπὸ δύο ἢ περισσοτέρων προσώπων.

συνεπιτροπεύω· εἶμαι συνεπίτροπος, ἀσκῶ συνεπιτροπείαν.

συνεπίτροπος (ὁ, ἡ)· ὁ μετ' ἄλλου ἐπίτροπος, ὁ ἀσκῶν συνεπιτροπείαν.

—*['Αστ. Δίκ.]* Βλ.λ. *ἐπιτροπεία* (τόμ. ΙΑ', σ. 448 β').

συνεπιφέρω· ἐπιφέρω τι κατὰ προσθήκην: «πλὴν τῆς πενίας συνεπιφέρει καὶ ὄνειδος».

συνεργάζομαι· ἐργάζομαι μετ' ἄλλου ἐν κοινῇ ἐργασίᾳ: «συνεργαζόμεθα εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἀστικοῦ κώδικος»· || παρέχω συνεργασίαν, μετέχω τῆς συντάξεως ἐφημερίδος, περιοδικοῦ κ.τ.τ.

συνεργασία (ἡ)· τὸ νὰ ἐργάζεταί τις μετ' ἄλλου ἐν κοινῇ ἐργασίᾳ· || τὸ παρεχόμενον πρὸς δημοσίευσιν εἰς ἐφημερίδας ἢ περιοδικὰ κ.τ.τ.

συνεργάτης (ὁ)· ὁ μεθ' οὗ τις συνεργάζεται ἐν κοινῇ ἐργασίᾳ· || ὁ παρέχων συνεργασίαν εἰς ἐφημερίδας, περιοδικὰ κ.τ.τ.

συνεργατικὴ (ἡ) *[Πολ. Οἰκ.]*. Τύπος ἐπιχειρήσεως, στηριζόμενος εἰς τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐργασίαν πλειόνων προσωπικῶς ἐργαζομένων εἰς κλάδον τινὰ παραγωγῆς (ἐργατῶν) μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἐξασφαλίσεως αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπιβολῆς τῶν κεφαλαιούχων καὶ τῆς ἀπαλλαγῆς των ἀπὸ τοῦ καθεστῶτος τοῦ ἡμερομισθίου ἐργάτου. Ἡ συνεργατικὴ ὑπάγεται παρ' ἡμῖν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 602 περὶ συνεταιρισμῶν. Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου τούτου, ἡ συνεργατικὴ ὀφείλει νὰ εἶναι μεταβλητοῦ κεφαλαίου καὶ μεταβλητοῦ ἀριθμοῦ συνεταίρων, οὐδεὶς δὲ δικαιοῦται νὰ ἔχῃ ψήφους ἄνω τῶν δύο, ἀδιαφόρως τῶν συνεταιρικῶν μερίδων, ἃς κατέχει. Ἡ διοίκησις τῆς συνεργατικῆς ἀνήκει εἰς τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, ἐκλεγόμενον ἐπὶ ἐτησίᾳ θητείᾳ παρὰ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν ἑταίρων. Αἱ συνεργατικαί, ἐφ' ὅσον ἀσχολοῦνται εἰς βιοτεχνικοὺς καὶ βιομηχανικοὺς κλάδους παραγωγῆς, ὑπάγονται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Εἰς τὸ παρελθὸν ἐλειτούργησαν καὶ λειτουργοῦν ἔτι πλεῖσται συνεργατικαὶ ραπτῶν, ὑποδηματεργατῶν, τυπογράφων, ἀνθρακεργατῶν, φορτοεκφορτωτῶν καὶ ἄλλων ἐργατικῶν κατηγοριῶν. Ε. Δ. Σ.

συνεργατικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συνεργασίαν, ὁ τῆς συνεργασίας: «συνεργατικὴ ἕνωσις».

συνεργατισμὸς (ὁ) *[Πολ. Οἰκον.]*. Ἡ θεωρητικὴ διατύπωσις ἐν τῇ πολιτικῇ οἰκονομίᾳ τῆς συνεργατικῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ συνεργατισμὸς ὀφείλει τὴν θεωρητικὴν διατύπωσίν του εἰς τοὺς πρώτους σοσιαλιστὰς τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, τοὺς γνωστοὺς ὡς οὐτοπιστὰς σοσιαλιστὰς (ἐν Γαλλίᾳ Fourier, Blanc, Proudhon, ἐν Ἀγγλίᾳ Robert Owen), ἀπὸ τῶν ὁποίων μετέπειτα ἐξειλίχθη εἰς θεωρίαν πλείστους ἔχουσαν ὀπαδοὺς καὶ σήμερον μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Εἰς τὴν πρᾶξιν ὁ συνεργατισμὸς ὀφείλει τὴν γένεσίν του εἰς τὰς προσπαθείας τῶν προλεταριοποιουμένων βιοτεχνῶν—κατόπιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς μεγάλης βιομηχανίας— ὡς καὶ πολλῶν βιομηχανικῶν ἐργατῶν, ὅπως ἀντιταχθοῦν εἰς τὸ καθεστὼς τῆς ἡμερομισθίου ἐργασίας μὲ τὴν αὐτόνομον ὀργάνωσιν τῶν παραγωγῶν εἰς ἰδίας ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς. Ἡ προσπάθεια ὅμως αὕτη, ἡ ὁποία ἔλαβε μεγάλην ἔκτασιν καὶ ἐσημείωσε σημαντικὴν ἀνάπτυξιν, κατ' οὐσίαν δὲν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ της. Διότι, ἀντὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος παραγωγῆς διὰ τοῦ συνεργατισμοῦ, δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ τοποθετήσῃ τὰς συνεργατικὰς μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας καὶ νὰ τὰς μετατρέψῃ εἰς κεφαλαιοκρατικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἀφ' ἑτέρου, παρὰ τὴν μεγάλην ἀριθμητικὴν ἀνάπτυξίν των, αἱ συνεργατικαί, καὶ ὅπου δὲν ἔλαβον καθαρῶς κεφαλαιοκρατικὸν χαρακτῆρα, δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν πραγματικὴν καὶ ἀποφασιστικὴν θέσιν ὡς συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς, ἡ ὁποία ἐξηκολούθησε νὰ δεσπόζεται ἀπὸ τὴν ὁλονὲν ἀναπτυσσομένην μεγάλην κεφαλαιοκρατικὴν παραγωγήν. Συνεπῶς ὁ συνεργατισμός, ὡς θεωρία ἀντικεφαλαιοκρατική, κατέπεσε καὶ εἶναι σήμερον χωρὶς σημασίαν. Ἡ ἐλπισθεῖσα δι' αὐτοῦ χειραφέτησις τοῦ βιοτεχνικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ προλεταριάτου ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς ἡμερομισθίου ἐργασίας δὲν ἐπετεύχθη καὶ ἀντιθέτως ὁ ἴδιος ὁ συνεργατισμός, ὅπου κατώρθωσε νὰ ἐπιζήσῃ, κατέληξεν εἰς τὸν τύπον κεφαλαιοκρατικῆς ἐπιχειρήσεως χρησιμοποιούσης ἡμερομισθίους ἐργάτας. Μία μορφὴ τοῦ συνεργατισμοῦ εἶναι καὶ ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐργατῶν εἰς τὴν διοίκησιν, ἔλεγχον καὶ τὰ κέρδη μεγάλων κεφαλαιοκρατικῶν ἐπιχειρήσεων, κυρίως διὰ τῆς μεθόδου τῆς ὑπάρξεως ὁμάδων ἐργατῶν μετόχων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτάς. Ἡ ἐφαρμογὴ αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν θεωρίαν τῆς συνεργασίας τῶν τάξεων —κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μαρξικὴν σοσιαλιστικὴν ἀρχὴν τῆς πάλης τῶν τάξεων. Σκοπός της εἶναι νὰ συνδέῃ τὸ ἐργατικὸν προσωπικὸν πρὸς τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ νὰ ματαιώνῃ τὴν ἐκτὸς αὐτῆς ὕπαρξιν συναγωνισμοῦ καὶ βιαίων ρήξεων κεφαλαίου καὶ ἐργατῶν. Κλασσικὸς τύπος τοιαύτης ὀργανώσεως ἐπιχειρήσεως εἶναι ἡ τῶν ἀδελφῶν Filene ἐν Βοστώνῃ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῆς ὁποίας τὸ διοικητικὸν συμβούλιον ἀπαρτίζεται κατὰ τὸ ἥμισυ ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν κεφαλαιούχων καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν ἐργατῶν, ἀποτελούντων ἰδίαν ὁμάδα μετόχων τῆς ἐπιχειρήσεως. Καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν του αὐτὴν ὁ συνεταιρισμὸς ἀδιαφόρως τοῦ ἂν εἰς μίαν συγκεκριμένην ἐπιχείρησιν βελτιώνῃ κατά τι τὴν θέσιν τῶν ἐργατῶν της —χωρὶς νὰ ἐλαττώνῃ καὶ τὸν ραγδαῖον πολλαπλασιασμὸν τοῦ ποσοστοῦ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς των ἐκμεταλλεύσεως— δὲν λύει ριζικῶς καὶ οὐσιαστικῶς τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων κεφαλαίου καὶ ἐργασίας εἰς τὴν κεφαλαιοκρατικὴν κοινωνίαν. Ε. Δ. Σ.

συνέργεια (ἡ)· βλ. *συνεργία*.

συνεργεῖον (τό)· πολλοὶ ὁμοῦ ἐργάται ἢ ὑπάλληλοι συνεργαζόμενοι πρὸς διεξαγωγὴν ὡρισμένης ἐργασίας: «τοπογραφικὸν συνεργεῖον»· || ἐνίοτε, ὁ τόπος ὅπου πολλοὶ ἐργάζονται, ἐργοστάσιον.

συνεργία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις συνεργός, σύμπραξις, βοήθεια: «συνεργία εἰς ἔγκλημα» || φρ. «διαβολικῇ συνεργίᾳ» ὡσεὶ συμπράξαντος τοῦ διαβόλου.

—*['Ιατρ.] Συνεργία* καλεῖται ὁ συνδυασμὸς διαφόρων ὀργάνων καὶ ἡ συμβολὴ αὐτῶν πρὸς ἐπιτέλεσιν λειτουργίας τινός· ὁ συνδυασμὸς οὗτος ἐξαρτᾶται γενικῶς ἀπὸ τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐνεργείᾳ τὸ ἀνακλαστικὸν ὄργανον δὲν ἀπαρτίζεται μόνον ἐκ τῆς ἁλύσεως τῶν δύο περιφερικῶν μυελικῶν νευρώνων, τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ τοῦ κινητικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐπιθηλιακοῦ αἰσθητικοῦ στοιχείου, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐκ τοῦ κινητικοῦ ἢ μυϊκοῦ στοιχείου. Μ. Ν. Κ.

συνεργιστικὴ *ἔρις*. Ὁ Λούθηρος, ἀκολουθῶν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Αὐγουστίνου, ἣν ἔν τισιν ὑπερακοντίζει, δέχεται ὅτι ἡ ἀρχέγονος δικαιοσύνη καὶ ὁσιότης τῆς ἀληθείας παρὰ τοῖς πρωτοπλάστοις ἦτο μυστικὴ καὶ ἑπομένως διὰ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος ἐπέρχεται μεταβολὴ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ παντελὴς αὐτοῦ ἀνικανότης πρὸς τὸ ἀγαθόν, διότι, ἐξαλειφομένης τῆς ἐν αὐτῷ εἰκόνος τοῦ Θεοῦ, ἡ βούλησις αὐτοῦ ρέπει μόνον εἰς τὸ κακόν. Ἀκολουθία τῶν ἀνωτέρω ἰδεῶν τοῦ Λουθήρου εἶναι ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ὅτι ἡ δικαίωσις τοῦ ἀνθρώπου προέρχεται ἐκ τῆς θείας χάριτος, ἄνευ τῆς συνεργίας τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας, ἥτις εἶναι νεκρά. Τὰ ἀποτελέσματα, ὡς πρὸς τὴν χαλάρωσιν ἰδίᾳ τῶν ἠθῶν, τῆς διδασκαλίας ταύτης, τῆς μὴ δυναμένης νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς, παρετήρησεν ἤδη ὁ Μελάγχθων, ὅστις, μὴ δεχόμενος τὴν τελείαν ἀπώλειαν τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως μετὰ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, ἐδίδασκεν ὅτι ἡ σωτηρία προέρχεται ἐκ τῆς συνεργίας τῆς θείας χάριτος μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας. Ὅτε ὁ φίλος τοῦ Μελάγχθονος Ἰωάννης Πφέφφιγκερ, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, ἐξέδωκε τὸ ἔργον αὐτοῦ «De libertate voluntatis humanae» (1555), ἐν ᾧ ὑπεστήριζε τὴν συνεργίαν ταύτην, ἀντεπεξῆλθε κατ' αὐτοῦ ὁ Ἄμσντορφ (1558) καὶ ἄλλοι, ὑποστηρίζοντες τὴν διδασκαλίαν τοῦ Λουθήρου. Οὕτως ἐξερράγη ἡ ἔρις τοῦ συνεργισμοῦ, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐτάχθησάν τινες τῶν θεολόγων, ἐν οἷς καὶ ὁ Βικτωρῖνος Στρίγκελ, ἐνῷ οἱ αὐστηροὶ λουθηρανοί, ἐν οἷς καὶ ὁ Φλάκιος, ἠγωνίζοντο κατ' αὐτοῦ. Ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Τόργκαου (1576) κατώρθωσεν ὁ Χυτραῖος νὰ θέσῃ ἐν τῷ καλουμένῳ βιβλίῳ τοῦ Τόργκαου φράσεις τινὰς εὐνοϊκὰς ὑπὲρ τοῦ συνεργισμοῦ, ἀλλ' αὗται ἀπηλείφθησαν μετὰ ταῦτα ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Μπέργκεν, οὕτως ὥστε ἐν τῷ τῆς συμφωνίας τύπῳ παρελήφθη, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς σωτηρίας, ἡ διδασκαλία τοῦ Λουθήρου. Ἡ συνεργιστικὴ ἔρις ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῇ διαμαρτυρομένῃ Ἐκκλησίᾳ, μέχρις οὗ, διὰ τοῦ εὐσεβισμοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῦ ὀρθολογισμοῦ, ἀπημβλύνθη ἡ διδασκαλία τοῦ Λουθήρου καὶ ἐπεκράτησεν ὁπωσδήποτε ἡ διδασκαλία τοῦ συνεργισμοῦ. Κ. Ι. Δ.

συνεργὶς (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται τὸ βλαστικὸν κύτταρον τῆς ᾠοθήκης τοῦ ἄνθους. Ἑκάστη συνεργὶς θεωρεῖται ὡς πυρὴν τῆς σπερματικῆς βλάστης τοῦ γονίμου ἄνθους καὶ συντελεῖ εἰς τὴν εἴσοδον τῶν κόκκων τῆς γύρεως εἰς τὸν ἐμβρυϊκὸν σάκκον καὶ τὴν ἕνωσιν αὐτῶν μετὰ τοῦ ᾠοκυττάρου. Οὕτω συντελεῖται ἡ γονιμοποίησις τοῦ ἄνθους. Δ. Ν. Π.

συνεργὸς (ὁ, ἡ), *—ὸν* (τό)· ὁ συμπράξας, ὁ βοηθήσας: «συνεργὸς ἀδικήματος».

—*[Ποιν. Δικ.] Συνεργὸς* (ἄρθρ. 71 ποινικοῦ νόμου) καλεῖται ὁ ἐν γνώσει παρέχων εἰς τὸν αὐτουργὸν ἐγκλήματος τὴν συνδρομήν του πρό, κατὰ ἢ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν (βλ. λ. *ἐμφανίσεις* τοῦ ἐγκλήματος, τ. ΙΑ', σ. 102 α', β'). Προσθετέον ἐνταῦθα ὅτι εἶναι ἀδιάφορον τὸ εἶδος καὶ ἡ ἔκτασις τῆς παρεχομένης ὑπὸ τοῦ συνεργοῦ βοηθείας, ὁ δὲ νόμος, ἀπαριθμῶν ἐν ἄρθρῳ 72 περιπτώσεις συνεργίας, πράττει τοῦτο ἐνδεικτικῶς, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην (Ἠλιόπουλος, Contra, Κωστῆς). Ἐκ τῶν περιπτώσεων τούτων ἡ ἐν ἀριθμῷ 2 τοῦ ἄρθρου 72 παροχὴ συμβουλῆς καὶ παραινέσεως πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀξιοποίνου πράξεως ἔγκειται εἰς τὴν ὑπόδειξιν τοῦ τρόπου ἢ τῶν μέσων ἢ τοῦ τόπου τῆς ἐκτελέσεως, τουτέστιν εἰς τὴν παροχὴν ὁδηγιῶν πρὸς τὸν αὐτουργόν, καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρει ἡ τοιαύτη συνεργία πρὸς τὴν ἠθικὴν *αὐτουργίαν*· ἡ δ' ἐν ἀριθ. 5 συνεργασία, συνισταμένη εἰς τὴν μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἐν γνώσει ταύτης ἀποδοχὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ συνεργοῦ ἢ ἀποκρύψεως τοῦ αὐτουργοῦ ἢ τῶν ἀντικειμένων τῆς ἀξιοποίνου πράξεως ἢ τὴν λῆψιν τούτων ἀντὶ δώρου, τὴν ἀγορὰν ἢ τὴν συναλλαγὴν αὐτῶν, ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν ἔχει τὴν ἰδιοτέλειαν τοῦ συνεργοῦ, ἀποτελοῦσαν ἐν προκειμένῳ πρόσθετον στοιχεῖον τῆς δολίας αὐτοῦ προαιρέσεως καὶ συνισταμένην εἰς οἱονδήποτε κέρδος, ὑλικὸν ἢ ἠθικόν· ἐὰν ἐλλείπῃ ἡ ἰδιοτέλεια τοῦ συνεργοῦ, τότε οὗτος τιμωρεῖται, κατὰ τὸ ἄρθρον 74 § 1 τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἠπιώτερον, ἤτοι πάντοτε μὲ φυλάκισιν τὸ πολὺ δύο ἐτῶν, ἀδιαφόρως τῆς εἰς τὸν αὐτουργὸν ἐπιβαλλομένης ποινῆς· ἐν τῇ ἐλαφροτέρᾳ ταύτῃ περιπτώσει, ἐὰν ὁ παρασχὼν τὴν βοήθειαν εἶναι σύζυγος, συγγενὴς ἀνιὼν ἢ κατιών, ἀδελφὸς ἢ κηδεστὴς

Digitized by Google

μέχρι τοῦ β΄ βαθμοῦ, ἢ ἐπίτροπος ἢ ἐπιμελητὴς τοῦ ἐνόχου, καὶ ἐχορήγησε τὴν βοήθειαν ἀνιδιοτελῶς καὶ χάριν προσωπικῆς ὑπερασπίσεως αὐτοῦ, ἀπαλλάσσεται τῆς ποινῆς (ἄρθρ. 76). Ἐὰν δὲ τοὐναντίον ἡ τοιαύτη ἐξ ἰδιοτελείας παροχὴ συνδρομῆς, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐγκλήματος, γίνεται ἐξ ἐπιτηδεύματος, ἤτοι ἐκ συνηθείας (προκυπτούσης ἐκ προηγουμένης ὁμοίας καταδίκης), ὁ παρασχὼν ταύτην τιμωρεῖται ὡς αὐτουργὸς (ἄρθρ. 73 ποιν. νόμ.), χωρὶς ὅμως νὰ καταδικάζηται ἕνεκα τούτου εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Τέλος ἐν ἀριθμοῖς 6 καὶ 7 τοῦ ἄρθρου 72 προβλέπονται περιπτώσεις τῆς καλουμένης ἀρνητικῆς συνεργίας, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη συνίσταται εἰς τὴν ἐκ μέρους τῶν νόμῳ ὑποχρέων (τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τῶν ἐντεταλμένων τὴν πρόληψιν τῶν ἀδικημάτων καὶ τῶν γονέων ἢ τῶν ἀσκούντων οἱανδήποτε οἰκιακὴν ἢ ἐπιτροπικὴν ἐξουσίαν) παράλειψιν τῆς παρεμποδίσεως τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀξιοποίνου πράξεως (ἧς ἐν γνώσει δέον νὰ τελῇ ὁ ὑπόχρεως), ἐὰν ἠδύνατο νὰ παρεμποδίσῃ ταύτην ἄνευ κινδύνου ἑαυτοῦ ἢ τρίτου τινός· τὴν τοιαύτην παράλειψιν τιμωρεῖ ὁ νόμος, ἀλλ' ἠπιώτερον, ὅταν γίνηται ὑπὸ παντὸς ἄλλου πολίτου, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων (ἄρθρ. 74 § 3 ποιν. νόμ.). Ἡ δ' ἐν ἀριθμῷ 7 τοῦ ἄρθρου 72 περίπτωσις ἀρνητικῆς συνεργίας συνίσταται εἰς τὴν ἐκ μέρους τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τῶν ἐκ τῶν νόμων ὑποχρέων, πρὸς καταγγελίαν τῶν γνωστῶν αὐτοῖς ἀξιοποίνων πράξεων, παράλειψιν τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τῶν δραστῶν αὐτῆς· ἡ ἄνευ συνεννοήσεως παράλειψις συνιστᾷ μόνον παράβασιν καθήκοντος.

Ἡ συνεργία τιμωρεῖται κατὰ κανόνα μὲ τὴν ποινὴν τῆς ἀποπείρας τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτουργοῦ ἐκτελεσθείσης πράξεως (ἄρθρ. 71 ἐδ. β΄ καὶ 78 ποιν. νόμ.)· ἐξαιρέσεις τοῦ κανόνος περιέχουσι τὰ ἄρθρα 73 καὶ 74 τοῦ ποινικοῦ νόμου, περὶ ὧν ἀνωτέρω ὁ λόγος. Ὑπάρχει δὲ καὶ μοναδικὴ περίπτωσις ἀποπείρας συνεργίας ὁσάκις ὁ ὑποσχεθεὶς εἰς τὸν αὐτουργὸν βοήθειαν δὲν παρέσχε ταύτην· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἰς τὸν τοιοῦτον συνεργὸν ἐπιβάλλεται ποινὴ ἀποπείρας ἐν σχέσει πρὸς ἐκείνην, ἥτις θὰ ἐπεβάλλετο, ἐὰν παρεῖχε τὴν ὑποσχεθεῖσαν βοήθειαν (ἄρθρ. 80 ποιν. νόμ.)· ἀπαλλάσσεται ὅμως πάσης ποινῆς, ὅταν τὴν ὑπεσχημένην βοήθειαν δὲν παρέσχεν οἰκειοθελῶς καὶ ἐγνωστοποίησε συνάμα εἰς τὸν πράξαντα τὴν ἀποχήν του πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τῆς πράξεως (ἄρθρ. 80 § 2)

Α. Ν. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

συνεργῶ (—*έω*), *ἀόρ. συνήργησα*· συμπράττω, βοηθῶ.

συνερίζομαι, *ἀόρ. συνερίστηκα*· δημοτ., λαμβάνω ὑπ' ὄψιν, δίδω προσοχήν, προκειμένου περὶ ἀνθρώπου θίγοντός με, ἄλλως *ξ·συνευίζομαι*: «μὴν τὸν συνερίζεσαι, εἶναι μικρὸς καὶ δὲν ξέρει τί λέει» || δίδω προσοχὴν εἴς τινα μετὰ φθόνου, ζηλεύω, μιμοῦμαι κακεντρεχῶς: «συνερίζονται μεταξύ των καὶ μαλώνουν».

συνέρχομαι, *ἀόρ. συνῆλθον*· ἔρχομαι μετ' ἄλλων εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, συναθροίζομαι, μαζεύομαι, ἰδίᾳ πρὸς σύσκεψιν: «συνῆλθον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων» || ἔρχομαι εἰς τὸν ἑαυτόν μου, ἀναλαμβάνω ἐκ πένθους, ἐκ νόσου κτλ.: «δὲν συνῆλθον ἀκόμη ἐκ τοῦ πένθους».

— **συνέρχεσθαι** ***δικαίωμα***. Ἀτομικὸν δικαίωμα τῶν πολιτῶν, καθ' ὃ οὗτοι, ἄνευ νομικοῦ δεσμοῦ μεταξύ των, δικαιοῦνται νὰ συνέρχωνται ἐν κλειστῷ ἢ ἀνοικτῷ χώρῳ, ὅπως ἀκούσουν ῥήτορός τινος, ἢ πρὸς κοινὴν συζήτησιν ὑποθέσεων, ἢ πρὸς ἐκδήλωσιν κοινῶν φρονημάτων, ἢ πρὸς κοινὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἀναφέρεσθαι πρὸς τὰς ἀρχάς. Τὴν προστασίαν τοῦ δικαιώματος τοῦ συνέρχεσθαι καθιέρωσε παρ' ἡμῖν τὸ πρῶτον τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 10, τὴν διάταξιν δὲ ταύτην παρέλαβε καὶ τὸ νέον Σύνταγμα ἐν ἄρθρῳ 13. Κατ' αὐτό: «οἱ Ἕλληνες ἔχουν τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἡσύχως καὶ ἀόπλως· μόνον εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις δύναται νὰ παρίσταται ἡ ἀστυνομία. Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύνανται ν' ἀπαγορευθοῦν, ἂν ὡς ἐκ τούτων ἐπίκειται κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, καθ' ὃν τρόπον θέλει ὁρίσει ὁ νόμος». Ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου, αἱ μὲν ἰδιωτικαὶ συναθροίσεις ἐπιτρέπονται ἀπολύτως, ἐφ' ὅσον γίνονται ἡσύχως καὶ ἀόπλως, μὴ δυναμένης κατ' αὐτὰς οὐδὲ τῆς ἀστυνομίας νὰ παρίσταται, καθόσον τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιωτικῆς συναθροίσεως πηγάζει συνήθως ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀσύλου τῆς κατοικίας, τὸ ὁποῖον εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου εἰδικῶς προβλεπομένας περιπτώσεις παραβιάζεται, αἱ δὲ δημόσιαι συναθροίσεις ἐπιτρέπονται ἐπίσης ἀπολύτως, ἐφ' ὅσον γίνονται ἐν κλειστῷ χώρῳ, δύναται ὅμως κατ' αὐτὰς νὰ παρίσταται ἡ ἀστυνομία. Ἐφ' ὅσον ὅμως αἱ δημόσιαι συναθροίσεις γίνονται ἐν ὑπαίθρῳ, τότε ἡ ἐλευθερία πρὸς συγκρότησιν αὐτῶν εἶναι περιωρισμένη, διότι, κατὰ τὸ Σύνταγμα, τοιαῦται συναθροίσεις δύνανται ν' ἀπαγορευθοῦν, ἂν ὡς ἐκ τούτων ἐπίκειται κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν. Τὸ Σύνταγμα ἀσφαλίζει τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Δὲν στεροῦνται βεβαίως τοῦ δικαιώματος τούτου οἱ ἀλλοδαποί, δύναται ὅμως ὁ νόμος ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς αὐτοὺς νὰ συνέρχωνται δημοσίᾳ ἢ ν' ἀπαιτήσῃ προηγουμένην ἄδειαν. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἐπὶ πολιτικοῖς σκοποῖς, τοῦτο εἶναι πολιτικὸν δικαίωμα, ἀνῆκον ὡς τοιοῦτον μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀποκλειομένων τῶν ἀλλοδαπῶν.

Χ. Γ. Σ.

Συνέσιος. Ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ Μαρτυρολογίῳ φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο: —1) Ὁ ἐν Ῥώμῃ τῷ 257 ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Σίξτου Β΄ χειροτονηθεὶς ἀναγνώστης, ὅστις, πολλοὺς τῶν ἐθνικῶν ἑλκύσας εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, ἀποκεφαλισθεὶς κατὰ τὸν ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν, τῷ 275. Ἑορτάζεται τὴν 12 Δεκεμβρίου.—2) Ὁ μετὰ *Θεοπόμπου* ἐν Νικομηδείᾳ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305) μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος μετὰ τοῦ συναθλητοῦ τὴν 3 Ἰανουαρίου. Ὁ πρῶτος ἑορτάζεται καὶ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Συνετός*.

Ε. Γ. Π.

—**Συνέσιος.** Βυζαντινὸς στρατηγός, ἐπὶ Ἀλεξίου Α΄ Κομνηνοῦ. Μετὰ τὴν ἐν Λεβουνίῳ τῆς Δυτικῆς Θρᾴκης μάχην τῆς 29 Ἀπριλίου 1091, καθ' ἣν κατετροπώθησαν οἱ Πατζινάκαι, πολλαὶ χιλιάδες ἐξ αὐτῶν ᾐχμαλωτίσθησαν καὶ ἐκρατοῦντο δέσμιοι ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατοπέδῳ, ἐν ᾧ περαιτέρω ἐστρατοπέδευον πολυπληθεῖς Κομᾶνοι, σύμμαχοι μὲν τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ἀλλ' ἐχθρικώτατα καὶ οὗτοι πρὸς τὸ βυζαντινὸν κράτος διακείμενοι. Ὁ πεπειραμένος στρατηγὸς Συνέσιος, ἀνησυχήσας ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης, μετέβη περὶ τὴν ἑσπέραν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀλεξίου Α΄ καὶ παρέστησεν αὐτῷ ὅτι ἦτο ἄκρως ἐπικίνδυνος ἡ παραμονὴ τοσούτων χιλιάδων αἰχμαλώτων ἐν μέσῳ τῶν κοιμωμένων καὶ κατακόπων ἐκ τῆς μάχης στρατιωτῶν, προσθέσας ὅτι ὁ κίνδυνος ἦτο ἔτι μείζων ἐκ τῶν παραπλεύρως ἐστρατοπεδευμένων Κομάνων, ἐν τέλει δὲ προέτεινε τῷ αὐτοκράτορι νὰ διατάξῃ ἀμέσως τὴν σφαγὴν ἁπάντων τῶν αἰχμαλώτων. Ὁ Ἀλέξιος Α΄, ἐξοργισθεὶς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπανθρώπου προτάσεως, ἀπέπεμψε τὸν Συνέσιον, ἀλλ' οὗτος μεταβὰς εἰς τὴν σκηνήν του διέταξε καὶ ἔσφαξαν τοὺς αἰχμαλώτους. Ὁ Ἀλέξιος ἀπεφάσισε τότε νὰ τιμωρήσῃ αὐστηρότατα τὸν Συνέσιον, ἀλλὰ κατόπιν παρακλήσεων τῶν ἄλλων στρατηγῶν, ἐπικαλεσθέντων τὰς τοσαύτας τοῦ στρατηγοῦ ἐκείνου ὑπηρεσίας, τὸν συνεχώρησεν.

Ν. ΚΛΣ

—**Συνέσιος** ***Γιάννου***. Σάμιος κληρικὸς καὶ συγγραφεύς. Κατὰ τὸ 1911 ἀνηγορεύθη ἡγούμενος τῆς ἐν Σάμῳ μονῆς Ἁγίας Τριάδος. Συνέγραψε: «Μελέτη περὶ τοῦ ἐν Σάμῳ Εὐπαλινείου ὀρύγματος», «Ἁρμονία καὶ θειότης τοῦ Εὐαγγελίου», «Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λαοῦ». Ἐξέδωκεν ἐπίσης «Μουσικὸν ἐκλόγιον ἱερᾶς ὑμνῳδίας».

Ι. Δ. Β.

—**Συνέσιος** ὁ ***Ἑλληνικός***. Ἤκμασε περὶ τὸ 1670. Κατὰ τὸν Ζαβίραν διεκρίθη ὡς ποιητὴς καὶ ἐπιγραμματοποιός· συνέθεσεν ἡρωελεγεῖα καὶ ἰαμβεῖα.

Λ. Χ. Ζ.

— **Συνέσιος** ***ὁ Κυρηναῖος***. Φιλόσοφος, συγγραφεὺς καὶ ἐπίσκοπος Πτολεμαΐδος ἐκ τῶν ἰδιορρυθμοτέρων μορφῶν τοῦ τέλους τοῦ Δ΄ καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε΄ αἰῶνος. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 370 μ. Χ. ἐν Κυρήνῃ τῆς ἐν Ἀφρικῇ λιβυκῆς Πενταπόλεως ἢ Κυρηναϊκῆς, γόνος εὐγενοῦς ἐθνικῆς οἰκογενείας, ἀναγούσης τὴν ἀρχήν της εἰς τὸ γένος τῶν Ἡρακλειδῶν. Ἀφοῦ ἔλαβε τὴν στοιχειώδη μόρφωσιν εἰς τὴν πατρίδα του, μετέβη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Εὐοπτίου εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐμαθήτευσε παρὰ τῇ περιφήμῳ νεοπλατωνικῇ φιλοσόφῳ Ὑπατίᾳ, τὴν ὁποίαν δι' ὅλου τοῦ βίου του ἐτίμα ὡς σεβασμιωτάτην καὶ θεοφιλεστάτην διδάσκαλον, μητέρα καὶ ἀδελφήν, θειοτάτην ψυχὴν ἔχουσαν. Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πιθανώτατα ἔλαβε τὸ πρῶτον σαφεστέραν γνῶσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον ἄγνωστον πότε προσῆλθεν, εἰ καὶ οὐδέποτε ἐγκατέλιπε τὰς νεοπλατωνιζούσας ἀρχάς του. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του, ἀπεστάλη, κατὰ τὸ 399, ἐπὶ κεφαλῆς πρεσβείας τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πενταπόλεως, εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως παρακαλέσῃ τὸν αὐτοκράτορα Ἀρκάδιον νὰ ἐλαττώσῃ τοὺς βαρεῖς φόρους καὶ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν χρυσοῦν στέφανον ἐκ μέρους αὐτοῦ. Ὅτε, μετὰ ματαίαν ἀναμονὴν ὁλοκλήρου ἔτους, κατώρθωσεν ὁ Συνέσιος νὰ παρουσιασθῇ πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξεφώνησε, παρουσίᾳ ὁλοκλήρου τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, τὸν περίφημον περὶ βασιλείας λόγον, εἰς τὸν ὁποῖον μετὰ παρρησίας διετύπωσε τὸ ἰδεῶδες τοῦ βασιλέως, ὅστις ἔπρεπε νὰ εἶναι κοινός, ἀγαθὸς καὶ ἄτυφος, ἐραστὴς φιλοσοφίας καὶ παιδείας ἀληθινῆς. Μόλις μετὰ τριετῆ παραμονὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ διὰ τὸν ὁποῖον μετέβη, καὶ τότε, περὶ τὸ 402, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του. Ὀλίγον βραδύτερον ἐπεχείρησε ταξίδιον μέχρις Ἀθηνῶν, ὅπου ὅμως ἀπεγοητεύθη, διότι δὲν εὗρεν «οὐδὲν σεμνὸν ἀλλ' ἢ τὰ κλεινὰ τῶν χωρίων ὀνόματα» καὶ ἀντὶ σοφῶν μελιττουργούς, περιφερομένους μὲ τὰ ἐξ Ὑμηττοῦ σταμνία (ἐπιστολὴ 135). Ὕστερον μετέβη δι' ἱκανὸν διάστημα εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου καὶ ἐνυμφεύθη, περὶ τὸ 403, μετά τινος Χριστιανῆς. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἀπέκτησε τέκνα, τριῶν τῶν ὁποίων τὴν ἀπώλειαν θρηνεῖ βραδύτερον εἰς ἐπιστολήν του πρὸς τὴν Ὑπατίαν. «Μέχρις ἐκείνου ζῆν ἄξιον Συνέσιον, μέχρις ἦν ἄπειρος τῶν τοῦ βίου κακῶν. Εἶτα ὥσπερ ῥεῦμα ἐπισχεθέν, ἀθρόον ἐρρύη καὶ μετέβαλεν ἡ γλυκύτης τοῦ βίου. Παυσαίμων ἢ ζῶν ἢ μεμνημένος τῶν υἱέων τοῦ τάφου» (ἐπιστ. 16). Περὶ τὸ 404 ἀπεσύρθη μετὰ τῆς συζύγου του εἰς Κυρήνην καὶ ἐπὶ μακρὰ διαστήματα ἔζη εἰς ἀγροτικόν τι κτῆμα παρὰ τὴν ἔρημον, καταγινόμενος εἰς σπουδὰς περὶ τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ποίησιν καὶ τὴν ῥητορικὴν καὶ εἰς τὰς προσφιλεῖς του ἐπασχολήσεις περὶ τὴν κηπουρικήν, τὴν θήραν, τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἵππους. Ἐστενοχωρεῖτο ὅμως διότι δὲν εὕρισκεν ἀνθρώπους ἐνδιαφερομένους δι' ὑψηλότερα ζητήματα («τῆς ἠχοῦς μὴ ἀντιφθεγγομένης ἡμῖν», ἐπιστολὴ 100). Ἐκεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν διαμένων κατεγίνετο καὶ εἰς συγγραφάς, τῶν ὁποίων περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν αἱ ἑξῆς: 1) «Δίων ἢ περὶ τῆς καθ' ἑαυτὸν διαγωγῆς»· ἐπειδή τινες ἠπόρουν πῶς ὁ Συνέσιος, φιλόσοφος ὤν, κατεγίνετο καὶ περὶ τὴν ποίησιν, τὴν ἐλαφροτέραν φιλολογίαν καὶ τὰς παιδιάς, οἱονεὶ ἀπολογούμενος ἑαυτοῦ, φέρει τὸ παράδειγμα τοῦ φιλοσόφου καὶ ῥήτορος Δίωνος Χρυσοστόμου, ὅστις ἠσχολεῖτο καὶ αὐτὸς περὶ ἐλαφροτέρας ἀσχολίας, διότι ὁ φιλόσοφος δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀγροῖκος, «ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ χαρίτων μυεῖσθαι καὶ ἀκριβῶς Ἕλληνα εἶναι»· ἄλλως, λέγει, δὲν εἶναι οὔτε θεός, ὥστε νὰ μένῃ ἀσυγκίνητος πρὸς πᾶσαν ἡδονήν, οὔτε θηρίον, ὥστε νὰ εὐχαριστῆται μὲ τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος. 2) «Φαλάκρας ἐγκώμιον» εἶναι εὐθυμογράφημα, εἰς ἀντίκρουσιν πραγματείας τοῦ φιλοσόφου Δίωνος «Κόμης ἐγκώμιον». Ὁ Συνέσιος διὰ διαφόρων ἐπιχειρημάτων ζητεῖ νὰ καταδείξῃ πόσον ὑπερτέρα εἶναι ἡ φαλάκρα τῆς κόμης· τὰ ἠλιθιώτερα τῶν ζῴων εἶναι τὰ ἔχοντα καὶ τὸ πλουσιώτερον τρίχωμα, καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὀλιγώτερον τριχωτὸς παντὸς ἄλλου ζῴου· καὶ ἐκ τῶν κυνηγετικῶν κυνῶν ὑπερέχουν οἱ μὴ ἔχοντες τρίχας εἰς τὰ ὦτα καὶ τὴν κοιλίαν· τοιουτοτρόπως καταντᾷ τὸ τριχωτὸν νὰ εἶναι σημεῖον ἐλλείψεως φρονήσεως. Ἡ φαλάκρα ἔχει ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν στιλπνότητα καὶ τὴν λειότητα καὶ ὑπενθυμίζει τὴν πανσέληνον. Ὅλοι οἱ σοφοὶ εἰς τὰ μουσεῖα παρίστανται φαλακροί, καὶ ζωγράφος θέλων νὰ εἰκονίσῃ μοιχόν, θηλυδρίαν ἢ κίναιδον θὰ τὸν παραστήσῃ μὲ κόμην, ἐνῷ ἂν πρόκειται νὰ εἰκονίσῃ σοφὸν θὰ τὸν παραστήσῃ φαλακρόν. 3) «Αἰγύπτιος ἢ περὶ προνοίας λόγοι δύο»· εἶδος ἱστορικοῦ μυθιστορήματος, εἰς τὸ ὁποῖον, ὑπὸ τὸ περικάλυμμα τοῦ αἰγυπτιακοῦ μύθου τῶν ἐρίδων τοῦ ἀγαθοῦ Ὀσίριδος καὶ τοῦ κακοῦ ἀδελφοῦ του Τυφῶνος, ὑπαινίσσεται σύγχρονα συμβάντα τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς, περὶ τῶν ὁποίων ἐπληροφορήθη κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονήν του, καὶ ἰδίως τὴν ἔριν τοῦ ὑπάρχου τοῦ πραιτωρίου Αὐρηλιανοῦ πρὸς τὸν ἀδελφόν του Καισάριον ἢ κατ' ἄλλους πρὸς τὸν Γότθον Γαϊνᾶν. Λόγῳ τῶν πολλῶν ἀκατανοήτων δι' ἡμᾶς σήμερον ὑπαινιγμῶν, τὸ σύγγραμμα εἶναι ἐν πολλοῖς σκοτεινὸν καὶ ἀκατάληπτον. 4) «Περὶ ἐνυπνίων λόγος», ἤτοι πραγματεία περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ σημασίας τῶν ὀνείρων, ἅτινα θεωρεῖ ἐνίοτε προφητείας τῶν μελλόντων νὰ συμβοῦν. Ἑρμηνείαν εἰς τὸ δυσκατάληπτον τοῦτο ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ὑποστηρίζει ὅτι: «οὐκ ἀπόβλητος ἡ διὰ τῶν ὕπνων μαντεία», ἔγραψε κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς καὶ τελευταῖον ἱκανοί, ἐν οἷς ὁ Γερμανὸς W. Lang (1926). 5) «Πρὸς Παιόνιον ὑπὲρ τοῦ δώρου ἀστρολαβίου λόγος» εἶναι ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλον του Παιόνιον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔστελλεν ἀργυροῦν ἀστρονομικὸν ὄργανον (ἀστρολάβιον ἢ πλανισφαίριον) ἰδίας κατασκευῆς. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐξυμνεῖ τὴν ἀστρονομίαν ὡς «ὑπέρσεμνον» ἐπιστήμην. 6) Τοῦ Συνεσίου περιεσώθησαν 156 ἐπιστολαί, τὰς ὁποίας ἔγραψεν εἰς διαφόρους ἐποχάς, ἀπὸ τοῦ 400 μέχρι τοῦ θανάτου του. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, «ἀποστάζουσαι, κατὰ Φώτιον, χάριτος καὶ ἡδονῆς, μετὰ τῆς ἐν τοῖς νοήμασιν ἰσχύος καὶ πυκνότητος», εἶναι ποικίλου περιεχομένου καὶ αἱ πλεῖσται ἀναφέρονται εἰς ζητήματα σχετικὰ πρὸς τὸν Συνέσιον, διαφωτίζουσαι τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ καὶ γενικώτερον τὴν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν τῆς Πενταπόλεως. Τινὲς τῶν ἐπιστολῶν εἶναι σύντομα ἐπιγράμματα, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 64 πρός τινα Ἰωάννην: «Μὴ αἴτει μεγάλα, ἵνα μὴ δυοῖν θάτερον, ἢ τυγχάνων λυπῇς ἢ μὴ τυγχάνων λυπῇ». 7) Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Συνεσίου ἔχομεν καὶ 10 ὕμνους, τῶν ὁποίων ὁ δέκατος εἶναι πάντως νόθος. Οἱ ὕμνοι οὗτοι, εἰς δωρικὴν διάλεκτον γεγραμμένοι, ἀναφέρονται εἰς τὴν Τριάδα καὶ τὸν Σωτῆρα καὶ παρουσιάζουσι περίεργον κρᾶμα νεοπλατωνικῶν καὶ χριστιανικῶν ἀντιλήψεων. Ἀπωλέσθη σύγγραμμά του περὶ θήρας, ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ κυνηγετικαὶ» καὶ φαίνεται ὅτι ἔγραψε κωμῳδίας καὶ τραγῳδίας.

Ἐνεργὸν μέρος διεδραμάτισεν ὁ Συνέσιος κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ βαρβαρικοῦ λιβυκοῦ φύλου τῶν Μακετῶν ἐναντίον τῆς Κυρήνης, περὶ τὸ ἔτος 405· τότε, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συμπολιτῶν του, ἔσωσε τὴν πόλιν. Οἱ Πενταπολῖται, εὐγνωμονοῦν-

Digitized by Google

τες ὡς ἐκ τούτου πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδιαζόντως τιμῶντες τὴν ἐξαίρετον μόρφωσίν του, τὸ ἦθός του καὶ τὴν εὐγενῆ του καταγωγήν, ὅτε, κατὰ τὸ ἔτος 409, ἀπέθανεν ὁ ἐπίσκοπος Πτολεμαΐδος, εἰς τοῦτον ἀπέβλεψαν ὡς διάδοχόν του. Εἰς μάτην διεμαρτύρετο ὁ Συνέσιος, λέγων ὅτι ἦτο ἀκατάλληλος διὰ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ὡς ἀμοιρῶν τῶν ἀπαιτουμένων δι' αὐτὸ προσόντων καὶ ὡς ἀρεσκόμενος οὐ μόνον εἰς τὰ σπουδαῖα ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς παιδιάς. Διεμήνυσε δὲ καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην Θεόφιλον ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἦτο διατεθειμένος νὰ καταλίπῃ, χάριν τῆς ἐπισκοπῆς, τὴν σύζυγόν του, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς καὶ ὁ νόμος καὶ ἡ ἱερὰ τοῦ Θεοφίλου χείρ, καὶ ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἠδύνατο νὰ ἀποδεχθῇ χριστιανικά τινα δόγματα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀντέκειντο αἱ φιλοσοφικαί του πεποιθήσεις περὶ προϋπάρξεως τῶν ψυχῶν, αἰωνιότητος τοῦ κόσμου καὶ μὴ ἀναστάσεως τῆς σαρκός, διότι ἐθεώρει δύσκολον, ἂν μὴ ἀδύνατον, «τὰ δι' ἐπιστήμης εἰς ἀπόδειξιν ἐλθόντα δόγματα σαλευθῆναι». Ναὶ μὲν ἀνεγνώριζεν ὅτι ἡ πλήρης ἀλήθεια θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ βλάψῃ τὰ πλήθη, ὡς τὸ ἄπλετον φῶς τὸν ἀσθενῆ ὀφθαλμόν, καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἐσέβετο τὰς πεποιθήσεις τῶν πολλῶν, «τὰ μὲν οἴκοι φιλοσοφῶν, τὰ δ' ἔξω φιλομυθῶν», ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ὅμως θὰ ἐδέχετο νὰ διδάσκῃ θεωρίας ἀντικειμένας πρὸς τὰς ἑαυτοῦ καὶ νὰ στασιάζῃ ἡ γλῶσσά του πρὸς τὴν γνώμην του (ἐπιστολὴ 105). Παρὰ πάντα ταῦτα, ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Συνέσιος διεμήνυσε τὰς ὡς ἄνω ἐπιφυλάξεις του, ὑπείκων εἰς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ καὶ ἀποβλέπων «πρὸς τὴν ἄλλην τοῦ ἀνδρὸς καλοκαγαθίαν καὶ τὸ καθαρὸν τοῦ βίου», ἐχειροτόνησε τὸν Συνέσιον ἐπίσκοπον Πτολεμαΐδος καὶ μητροπολίτην Πενταπόλεως, κατὰ τὸ ἔτος 410. Τότε πιθανῶς, μικρὸν πρὸ τῆς χειροτονίας, ἐβαπτίσθη. Κατὰ τὸ βραχὺ διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Συνέσιος διετέλεσεν ἐπίσκοπος, 3 ἢ τὸ πολὺ 4 ἔτη, εὑρίσκετο εἰς διαρκεῖς ἀγῶνας καὶ ἐθεώρει τοῦτο ὡς θείαν τιμωρίαν, διότι, ἀνάξιος ὤν, ἐδέχθη τὴν ἐπισκοπήν. Τὰς φιλοσοφικάς του δοξασίας οὐδέποτε ἐγκατέλιπε καὶ γράφων πρὸς τὸν φίλον του Ὀλύμπιον, ἑπτὰ μῆνας μετὰ τὴν χειροτονίαν του, λέγει ὅτι, ἐὰν πεισθῇ ὅτι τὰ ἐπισκοπικά του καθήκοντα εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν φιλοσοφικήν του ἀγωγήν, θὰ ἀναχωρήσῃ ἐξ Αἰγύπτου καὶ θὰ καταφύγῃ εἰς τὴν κλεινὴν Ἑλλάδα (ἐπιστολὴ 95). Καὶ εἰς πολλάς του ἐπιστολὰς δεικνύει τὴν μεταμέλειάν του, διότι ἐδέχθη τὴν ἐπισκοπήν, ἀνθ' ἧς θὰ προετίμα τὸν θάνατον καὶ μετὰ περιφρονήσεως καὶ εἰρωνείας ἐκφράζεται διὰ τὸν χριστιανικὸν ὄχλον. Παρὰ ταῦτα, εὐσυνειδήτως ἐπετέλει τὰ ἐπισκοπικά του καθήκοντα, καὶ οὐ μόνον ἐκήρυττε—καὶ ἐσώθησαν μέχρις ἡμῶν ἀποσπάσματα δύο ὁμιλιῶν του—ἀλλὰ καὶ ζωηρῶς ἀντέδρα κατὰ τῆς «ἀθεωτάτης αἱρέσεως τοῦ Εὐνομίου». Ἐπίσης ἐπεμελεῖτο πολὺ τῶν γενικωτέρων συμφερόντων τῆς χώρας καὶ διεξήγαγε σφοδρὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ «ἀπλήστου συμφορῶν» καὶ τυραννικῶς διοικοῦντος ἐπάρχου Πενταπόλεως Ἀνδρονίκου, τὸν ὁποῖον ἀπέκλεισεν ἐν τέλει τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ κατώρθωσε νὰ παύσῃ. Ἀνέλαβε δὲ καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀμύνης τῆς χώρας κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων Αὐσουριανῶν καὶ ἄλλων βαρβαρικῶν φύλων, περὶ τὸ ἔτος 412. Τότε ἐξεφώνησε καὶ δύο λόγους (καταστάσεις), οἵτινες ἐσώθησαν μέχρις ἡμῶν· καὶ εἰς μὲν τὸν πρῶτον ἐξ αὐτῶν οἰκτίρει τὴν τύχην τῆς πατρίδος του καὶ προτρέπει εἰς ἄμυναν, ὑποσχόμενος ὅτι αὐτός, ὡς λειτουργὸς τοῦ Θεοῦ, θὰ μείνῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν· «ἐκεῖ καὶ ζῶν καθεδοῦμαι καὶ ἀποθανὼν κείσομαι»· εἰς δὲ τὸν δεύτερον ἐξυμνεῖ τὰς ἀρετὰς τοῦ διατελέσαντος στρατιωτικοῦ διοικητοῦ Πενταπόλεως, θεοσεβοῦς Ἀνυσίου. Ἀπέθανε τῷ 413 ἢ 414.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ ἔργα τοῦ Συνεσίου εὑρίσκονται ἐν *Migne* Ἑλλην. πατρολογίᾳ 66, 1021—1752. —*H. Druon*, Étude sur la vie et les oeuvres de Synesius, Paris 1859. —*G. Gruetzmacher*, Synesius von Kyrene, Leipzig 1913. —*Δ. Σ. Μπαλάνου*, Πατρολογία, Ἀθῆναι 1930, σ. 417—422, ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ φιλολογία. Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— **Συνέσιος *Λέων*.** Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ Ἀνδρονίκου Α΄ Κομνηνοῦ (1183—1185). Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐν Προύσῃ στάσιν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, ἀλλ' αἰχμαλωτισθεὶς ἐθανατώθη οἰκτρῶς μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν τῆς στάσεως. Ν. ΚΛΣ

σύνεσις, —*εως* (ἡ)· τὸ συνιέναι, τὸ ἐννοεῖν, γνῶσις, φρόνησις, ὀρθοφροσύνη, ἐγκράτεια: «προχωρεῖ μετὰ συνέσεως».

— *[Παιδ.]* Ὁ καταλλήλως παιδαγωγημένος ἄνθρωπος, συγκρίνων τὰς παραστάσεις αὐτοῦ καὶ διανοήματα, σχηματίζει κατὰ μικρὸν ἐν τῇ συνειδήσει του κέντρα, τὰ ὁποῖα περιστέλλουν τὰς ἀκαίρους ὁρμὰς καὶ ἐπιθυμίας, τὰς ἐκρήξεις συναισθημάτων καὶ παθῶν. Ἡ κατάλληλος χρησιμοποίησις τῶν κέντρων τούτων ἀποτελεῖ τὴν *σύνεσιν*, ἥτις καθοδηγεῖ τὴν σκέψιν μας πρὸ τῆς λήψεως πάσης ἀποφάσεως, κανονίζει τὴν σκοπιμότητα τῶν ἐργασιῶν καὶ τὴν συστηματικὴν ἐργασίαν καὶ θέτει εἰς κατάλληλον κίνησιν τὰς δυνάμεις μας. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἱκανότης τῆς διανοίας ἀπαιτεῖ ἐμπειρίαν καὶ κυριαρχίαν τῆς νοήσεως· διὸ ἰδίως προσιδιάζει εἰς τὴν ὥριμον ἡλικίαν. Ἡ σύνεσις εἶναι ἓν τῶν προτερημάτων τοῦ παιδαγωγοῦ, ὅστις πρέπει ἑκάστοτε νὰ κανονίζῃ τοὺς μερικοὺς σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς ἐπὶ τῶν παιδίων καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ αὐτοὺς συμφώνως μὲ τὴν ψυχολογικὴν τῶν παιδίων κατάστασιν, ψυχραίμως, λελογισμένως καὶ σταθερῶς. Τὰ δὲ παιδία, τῶν ὁποίων ἡ διάνοια δεσμεύεται ὑπὸ τῆς φαντασίας καὶ τῶν συναισθημάτων, διὰ νὰ ἀποκτήσουν σύνεσιν, πρέπει νὰ μάθουν νὰ πειθαρχοῦν. Διὰ νὰ γίνῃ τις ἱκανὸς νὰ ἄρχῃ, πρέπει νὰ μάθῃ νὰ ἄρχεται. Ἡ δὲ σύνεσις, ὅπως ἡ ὀρθὴ συμπεριφορά, ἡ ἠθικότης καὶ πᾶσα ἀρετή, κυρίως διὰ τῆς συνηθείας ἐπιτυγχάνεται. Π. Α. Β.

— **σύνεσιν, *σχῆμα κατὰ* —**· βλ. λ. *νοούμενον*, σχῆμα κατὰ τὸ —.

συνεσπειραμένοι *ἀδένες ['Ανατομ.]*· βλ. *δερματικοὶ* ἀδένες.

συνεσταλμένος, —*η*, —*ον*· παθ. μετχ. τοῦ *συστέλλω*, μαζεμένος, ἐντροπαλός, αἰδήμων, ὁ μετὰ συστολῆς ἐμφανιζόμενος.—Ἐπίρρ. ***συνεσταλμένως***.

— **συνεσταλμένος *συλλογισμός***· βλ. λ. *ἐνθύμημα*.

συνεστώς, —*ῶτος* (ὁ)· μετχ. παρακ. τοῦ *συνίσταμαι*, ἐπὶ μυώνων, πυκνός, στυφρός, σιρικτός.

συνεταιρίζομαι, *ἀόρ. συνεταιρίσθην*, παθ. μετχ. *συνεταιρισμένος*· προσλαμβάνω ἑταῖρον, σύντροφον πρὸς κοινὴν ἐργασίαν· ‖ πληθ. ἀλληλοπαθῶς: «συνεταιρίζονται» σχηματίζουν ἑταιρείαν.

— **συνεταιρίζεσθαι *δικαίωμα*.** Ἀτομικὸν δικαίωμα τῶν πολιτῶν, καθ' ὃ οὗτοι δικαιοῦνται νὰ συνάπτουν μεταξύ των νομικὸν δεσμὸν πρὸς ἐπίτευξιν ὡρισμένου σκοποῦ. Ὁ συνεταιρισμὸς διαφέρει τῆς ἁπλῆς συναθροίσεως, καθότι αὕτη εἶναι συνέλευσις πολλῶν ἀτόμων, προσωρινὴ πάντοτε καὶ ἄνευ νομικοῦ τινος δεσμοῦ, ἐνῷ ἐκεῖνος ἀποτελεῖ διαρκῆ ὀργανισμόν, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἔχουν μεταξύ των νομικὴν σχέσιν καὶ ἐπιδιώκουν τὴν ἐπίτευξιν ὡρισμένου σκοποῦ. Τὴν προστασίαν τοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταιρίζεσθαι καθιέρωσε παρ' ἡμῖν τὸ πρῶτον τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 11, τὴν διάταξιν δὲ ταύτην, τροποποιηθεῖσαν ἐν μέρει, παρέλαβε καὶ τὸ νέον Σύνταγμα τοῦ 1927 ἐν ἄρθρῳ 14, καθ' ὅ: «οἱ Ἕλληνες ἔχουν τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ κράτους, οἵτινες ὅμως οὐδέποτε δύνανται νὰ ὑπαγάγουν τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς προηγουμένην τῆς κυβερνήσεως ἄδειαν. Συνεταιρισμὸς δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ ἕνεκα παραβάσεως τῶν διατάξεων τῶν νόμων, εἰμὴ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως». Ὅπως φαίνεται ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου, τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι διὰ τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἀπόλυτον, ἐφ' ὅσον ὁ σκοπὸς τοῦ συνεταιρίζεσθαι δὲν εἶναι ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπηγορευμένος, μὴ ἀπαιτουμένης πρὸς τοῦτο προηγουμένης ἀδείας τῆς κυβερνήσεως, ἣν θὰ ἠδύνατο αὕτη ν' ἀρνῆται αὐθαιρέτως, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ ὡς ἄνω διάταξις τοῦ Συντάγματος. Συνέπεια τῆς ἐλευθερίας τοῦ συνεταιρίζεσθαι εἶναι ὅτι: α΄) ἡ ἵδρυσις καὶ ἡ λειτουργία τῶν συνεταιρισμῶν εἶναι ἐλευθέρα, ἐφ' ὅσον ὁ σκοπὸς αὐτῶν δὲν ἀντίκειται εἰς τὸν νόμον, καὶ β΄) ἡ διάλυσις τοῦ συνεταιρισμοῦ ὑπὸ τῆς πολιτείας γίνεται μόνον ἕνεκα παραβάσεως τῶν νόμων καὶ ἐπέρχεται μόνον διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως. Οἱ συνεταιρισμοί, τοὺς ὁποίους προβλέπει τὸ ἄρθρον 14 τοῦ Συντάγματος, δύνανται ν' ἀποβλέπουν εἰς σκοποὺς πολιτικούς, φιλολογικούς, καλλιτεχνικούς, ἐκπαιδευτικοὺς καὶ ἐν γένει εἰς μὴ ἀφορῶντας κερδοσκοπίαν, διότι ἄλλως θὰ ἐπρόκειτο περὶ ἀστικῶν ἢ ἐμπορικῶν ἑταιρειῶν, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν προστατεύονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, ἀλλὰ ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος ἀστικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ δικαίου. Τὸ Σύνταγμα ἀσφαλίζει τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Δὲν στεροῦνται βεβαίως τοῦ δικαιώματος τούτου οἱ ἀλλοδαποί, δύναται ὅμως ὁ νόμος ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς αὐτοὺς νὰ συνεταιρίζωνται γενικῶς, ἢ δύναται νὰ ὑπαγάγῃ τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς προηγουμένην τῆς κυβερνήσεως ἄδειαν. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι ἐπὶ πολιτικοῖς σκοποῖς, τοῦτο εἶναι δικαίωμα ἀνῆκον ὡς τοιοῦτο μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀποκλειομένων τῶν ἀλλοδαπῶν.

[*Ἀλ. Σβώλου*, Τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι, 1915.]
Χ. Γ. Σ.

συνεταιρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν συνέταιρον, ὁ τοῦ συνεταίρου, συντροφικός: «κατάστημα—, ἐργοστάσιον συνεταιρικόν».

συνεταιρισμὸς (ὁ)· σύναψις ἑταιρείας· ‖ ἑταιρεία, ἕνωσις πολλῶν τινων πρὸς κοινὸν σκοπόν: «συνεταιρισμὸς καταναλώσεως», «ἀγροτικὸς συνεταιρισμός».

— *['Εγκυκλ.]* *Συνεταιρισμὸς* ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ καλεῖται πᾶσα διαρκὴς ἕνωσις προσώπων διὰ τὴν ἐπίτευξιν ὡρισμένων σκοπῶν. Εἰς τὴν νεωτέραν καὶ στενοτέραν οἰκονομικὴν σημασίαν του *συνεταιρισμὸς* (associations coopératives, Erwerbs und Wirtschaftsgenossenschaften, co-operation, cooperative) σημαίνει ἐλευθέραν καὶ ἰσότιμον προσωπικὴν ἕνωσιν ἀσθενῶν οἰκονομικῶς ἀτόμων πρὸς διεξαγωγὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐπιχειρήσεως, ἐξ ἧς ὠφελοῦνται ἀναλόγως τῆς εἰς αὐτὴν συμμετοχῆς των. Ἄλλοι (Sombart) ὥρισαν τὸν συνεταιρισμὸν ὡς ἐλευθέραν ἕνωσιν ἀσθενῶν οἰκονομικῶς ἀτόμων πρὸς συμπλήρωσιν τῆς οἰκονομίας αὐτῶν, διὰ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως. Πάντως οἱ περιγραφικοὶ οὗτοι ὁρισμοὶ προέρχονται ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς εὐχεροῦς προσαρμογῆς τοῦ συνεταιρισμοῦ εἰς τὴν οἰκονονικὴν ζωήν. Οἱ νομικοὶ ἀφ' ἑτέρου ὁρισμοὶ τοῦ συνεταιρισμοῦ (συνεταιρισμὸς εἶναι ἡ ἑταιρεία, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ συνεταίρων, ὧν ὁ ἀριθμὸς καὶ αἱ εἰσφοραὶ εἶναι μεταβλητά, καὶ σκοπεῖ τὴν διὰ τῆς συνεργασίας τῶν συνεταίρων προαγωγὴν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας ἑκάστου αὐτῶν) παραβλέπουν τελείως τὰς οἰκονομικὰς ἀπόψεις, αἵτινες πρέπει νὰ ἐπικρατοῦν ἐν προκειμένῳ.

1) *Ἱστορικὴ ἀνασκόπησις.* Συνεργασίαν ἀτόμων, διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀποτελεσμάτων ὑπερβαινόντων τὴν δύναμιν τοῦ καθ' ἕκαστον ἀνθρώπου, ἀνευρίσκομεν καὶ εἰς τὰς πλέον ἀπομεμακρυσμένας ἱστορικὰς ἐποχάς. Μάλιστα δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ πρωτόγονος μορφὴ τῆς οἰκονομίας, καὶ δὴ τῆς ἀγροτικῆς, εἶχε συνεταιριστικὴν μορφήν. Ἐν τῇ σημερινῇ ὅμως οἰκονομικῇ αὐτοῦ μορφῇ ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι γέννημα τῆς νεωτέρας ἐξελίξεως, καὶ δὴ ἀποτέλεσμα τῶν κεφαλαιωδῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ἐπέφερεν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις, ἡ μεγάλη ἐπιχείρησις, τὸ ἐμπόριον. Αὗται ἀπειλοῦν νὰ καταπνίξουν τὰς μικρὰς ἀτομικὰς ἐπιχειρήσεις, ηὔξησαν τὴν ἀπόστασιν μεταξὺ παραγωγοῦ καὶ καταναλωτοῦ, ἐπολλαπλασίασαν τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ διεφόρισαν αὐτάς.

Ἡ Ἑλλὰς διεκδικεῖ διὰ τῶν ποικίλων συνεργατικῶν σχηματισμῶν της, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ΄, τὸν τίτλον τοῦ λίκνου τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως, καίτοι αὕτη δὲν ἔσχε βεβαίως ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς δυτικοευρωπαϊκῆς. Ὁ συνεταιρισμὸς τῶν Ἀμπελακίων, οἱ ναυτικοὶ συνεταιρισμοὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ὑπό τινα ἔποψιν, τὰ Μαντεμοχώρια τῆς Χαλκιδικῆς, ἀποτελοῦν πλήρη πρότυπα τῶν συνεταιριστικῶν σχηματισμῶν τῆς Δύσεως, οἱ ὁποῖοι ἀρκετὰ βραδύτερον ὡς ἀπὸ κοινοῦ ἀνεφάνησαν εἰς τρεῖς χώρας, ἰδίως κατὰ τὸ δεύτερον τρίτον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Τὸ γεγονὸς τῶν ἑλληνικῶν συνεργατικῶν ἑνώσεων εἶναι κατὰ τοῦτο μάλιστα ἰδιαιτέρως ἀξιομνημόνευτον, καθόσον μέγας ἀγὼν διεξήχθη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ συνεταιρισμοῦ περὶ τῆς προτεραιότητος ἐν τῇ κινήσει ταύτῃ.

Ἐν Γαλλίᾳ ἐφάνησαν ὡς ἀπόστολοι τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως ὁ Κάρολος Fourier (1772—1837), ὁ Buchez (1796—1865), ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Ροβέρτος Owen (1771—1858), ὁ William King (1786—1865), ἐν Γερμανίᾳ ὁ Schultze Delitzsch (1808—1883), ὁ Raiffeisen (1818—1888), ὁ Ἐδουάρδος Pfeiffer (1835—1921), ἐν Ἰταλίᾳ εἰς τὴν νεωτέραν ἐποχὴν ὁ Luigi Luzzatti († 1927), ὁ L. Wollenborg κλπ.

2) *Φύσις τοῦ συνεταιρισμοῦ.* Ὁ συνεταιρισμὸς ἀποτελεῖ λοιπὸν προϊὸν τῆς νεωτέρας οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, διὰ τῆς νομικῆς δὲ καὶ οἰκονομικῆς διασκευῆς του, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκονομικῶν ἑνώσεων, καὶ τελείως νέον κοινωνικὸν θεσμόν. Γεννηθεὶς ὡς ἀντίδρασις κατὰ τοῦ ἀχαλινώτου φιλελευθερισμοῦ, διεμορφώθη εἰς ἑταιρείαν τῶν οἰκονομικῶς ἀσθενεστέρων. Παρενέθεσεν οὕτω φράγμα εἰς τὴν προϊοῦσαν διαίρεσιν τῆς κοινωνίας εἰς τοὺς κεφαλαιούχους ἀφ' ἑνός, εἰς τοὺς προλεταρίους ἀφ' ἑτέρου. Πράγματι δὲ ἀπέβη σὺν τῷ χρόνῳ ἡ δύναμις ἐκείνη, ἡ ὁποία καὶ τὰς ἀνεξαρτήτους οἰκονομικὰς δυνάμεις περαιτέρω διέσωσε καὶ τὰς μάζας, αἱ ὁποῖαι σήμερον θὰ ἀπετέλουν ἀντικείμενον ξένης οἰκονομικῆς βουλήσεως, ὑπεβοήθησεν εἰς τὸ νὰ ἐξαρθοῦν εἰς αὐτάρκεις οἰκονομικὰς ὑπάρξεις. Γενικῶς ὁ συνεταιρισμός, ὡς ἀντίδρασις κατὰ τοῦ φιλελευθερισμοῦ, ἀπετέλεσε τὴν δημοκρατικὴν μορφὴν τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀριστοκρατικὴν τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας καὶ τὴν ὀλιγαρχικὴν τῶν καρτέλλων καὶ τράστ.

Ὁ συνεταιρισμὸς δὲν εἶναι κεφαλαιοκρατικὴ ἐπιχείρησις, ἀλλὰ πρὸ παντὸς προσωπική, ἐν μέρει δὲ καὶ ἠθικὴ κοινοπραξία. Ἡ περιουσιακὴ βάσις δὲν ἀποτελεῖ εἰς τὸν συνεταιρισμὸν τὴν δύναμιν τῆς ἑνώσεως, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν ἑταιρικὴν ἐπιχείρησιν, ἀλλ' εἶναι ἀπόρροια καὶ παρακολούθημα τῆς προσωπικῆς ἑνώσεως. Οὕτω γεννᾶται ἡ τελείως ἀντίθετος φύσις τῆς συνεταιριστικῆς ἰδιότητος καὶ τῆς τοῦ μετόχου. Ἡ συνεταιριστικὴ ἰδιότης δὲν καθορίζεται κυρίως διὰ περιουσιακοῦ στοιχείου, παριστᾷ δὲ ὕπατον προσωπικὸν δικαίωμα, ἐκτὸς συναλλαγῆς, ἀπεριόριστον, ἀμέριστον, ἀμεταβίβαστον. Ἡ ἑταιρικὴ ἰδιότης βάσιν ἔχει τὴν περιουσιακὴν ὑπόστασιν καὶ εὐθύνην, τὴν ὁποίαν μάλιστα προσπαθεῖ νὰ καθορίσῃ ἐπακριβῶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς συνεταιρισμούς,

Digitized by Google

ἰδίως τῆς ἀπεριορίστου εὐθύνης, οἵτινες ἀληθῶς παρουσιάζουν καταφανῆ τὴν ἀνωτέραν φύσιν τοῦ συνεταιρισμοῦ ἀπὸ τὴν τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας. Εἰς τὴν ἀνώνυμον λοιπὸν ἑταιρείαν ἄρχει τὸ κεφάλαιον, ἐνῷ εἰς τὸν συνεταιρισμὸν ὑπηρετεῖ. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἀκριβῶς ἡ διαφορὰ τῶν προσωπικῶν συνεταιρισμῶν ἀπὸ τὰς κεφαλαιακὰς ἀπροσώπους ἑταιρείας, εἰς τὰς ὁποίας πολλοὶ μέτοχοι δὲν γνωρίζουν συνήθως ἀλλήλους, ἐνίοτε δὲ οὔτε αὐτὴν κἂν τὴν ἐπιχείρησίν των. Δι' αὐτὸ φέρουν οἱ συνεταιρισμοὶ συνήθως τοπικὸν χαρακτῆρα, οὐσιώδης δὲ ἀρχή των εἶναι ἡ συμμετοχὴ ὅλων τῶν μελῶν αὐτῶν εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν. Ἄλλο χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἑταιρείαν, εἶναι τὸ εὐάρμοστον αὐτοῦ πρὸς ἀπειρίαν σκοπῶν, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει ἀκριβῶς καὶ ἡ νεωτέρα νομοτεχνική, θέλουσα νὰ προσδώσῃ εἰς τὰς συνεργατικὰς μορφὰς τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπεριόριστον ἔκτασιν. Διαπαιδαγωγεῖ, λοιπόν, ὁ συνεταιρισμὸς συναλλακτικῶς καὶ ἠθικῶς εὐρέα λαϊκὰ στρώματα, ἐθίζων αὐτὰ εἰς τακτικὴν συναλλαγήν, εἰς ἐφαρμογὴν ρασιοναλιστικῶν μεθόδων ἐν τῇ ἐπαγγελματικῇ, εἰς τὸν συγκερασμὸν τέλος τοῦ κερδοσκοπικοῦ πάθους μετὰ εὐγενῶν συνεταιριστικῶν αἰσθημάτων. Ὁ συνεταιρισμὸς ἐπαναφέρει τὴν οἰκονομίαν εἰς τὴν ὀρθὴν οἰκονομικὴν ἀρχήν: ἡ οἰκονομία νὰ ἐξυπηρετῇ τὸν ἄνθρωπον, ὄχι δὲ ὁ ἄνθρωπος νὰ μετατρέπεται εἰς ὄργανον τῆς οἰκονομίας. Προτάσσει τὴν ἀρχήν, ἡ ὁποία θὰ ἀποτελέσῃ τὸ μελλοντικὸν οἰκονομικὸν πρόβλημα, ὅτι ἡ οἰκονομία πρέπει νὰ ἀφορμᾶται ἀπὸ τῆς καταναλώσεως, ὄχι δὲ ἀπὸ τῆς παραγωγῆς. Καταργεῖ τὸν ἄμετρον ἀνταγωνισμὸν καὶ δημιουργεῖ οὕτω ἐκ τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, ἀντὶ τῆς ἀθεμίτου καταπλεονεκτήσεως, οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν αἴσθημα ἀλληλεγγύης. Ἀναγνωρίζει τὴν σπουδαιότητα τῆς νεωτέρας τεχνικοκρατίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀμετατρέπτως πρέπει να βασίζεται κάθε ἀνεπτυγμένη καὶ ποικιλόμορφος μελλοντικὴ οἰκονομικὴ κοινωνία. Ταῦτα πάντα κατορθοῖ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς σημερικῆς ἰσχυούσης οἰκονομικῆς τάξεως, χωρὶς νὰ ἀπαμβλύνῃ τὰ ἀπαραίτητα ἐλατήρια τῆς οἰκονομικῆς δράσεως, τὸ ἀτομικὸν διαφέρον καὶ τὸ αὐθυπεύθυνον· διότι καὶ τοῦ συνεταιρισμοῦ τὸ ἔμβλημα εἶναι ἡ αὐτοβοήθεια, ἡ αὐτοδιοίκησις, τὸ αὐθυπεύθυνον.

3) *Εἴδη τῶν συνεταιρισμῶν καὶ διαίρεσις αὐτῶν*. Τρία εἶναι τὰ κυριώτερα εἴδη τῶν συνεταιρισμῶν: οἱ *πιστωτικοί*, οι *παραγωγικοί*, οἱ *καταναλωτικοί*. Οἱ πιστωτικοὶ συνεταιρισμοὶ ἐπιδιώκουν τὴν συγκέντρωσιν τῶν μικρῶν, ἀγροτικῶν ἰδίως, κεφαλαίων καὶ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν μὲ εὐθηνὸν τόκον διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν οἰκονομικῶς ἀσθενεστέρων μελῶν των. Οὕτω ἀπολυτροῦται ἡ ὕπαιθρος χώρα τῆς μαστιζούσης αὐτὴν συνήθως τοκογλυφίας. Οἱ παραγωγικοὶ συνεταιρισμοί, οἱ κατ' ἐξοχὴν συνεταιρισμοί, ἀπορροφοῦντες συνήθως ὅλην τὴν οἰκονομικὴν δρᾶσιν τῶν συνεταίρων, διὰ τῆς ἀπὸ κοινοῦ κατεργασίας καὶ μετουσιώσεως πρώτων ὑλῶν εἰς εἴδη κατειργασμένα ἢ ἡμικατειργασμένα, καταλείπουν εἰς τὰ μέλη αὐτῶν, διὰ τῆς ὡς ἄνω παραγωγικῆς ἐργασίας καὶ τῆς περαιτέρω διαθέσεως τῶν προϊόντων τούτων, τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου. Οἱ καταναλωτικοὶ συνεταιρισμοὶ εὐθηναίνουν καὶ ποιοτικῶς καλυτερεύουν τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν μελῶν αὐτῶν δι' εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, προσιδιάζουν δὲ εἰς τοὺς βιομηχανικοὺς ἐργάτας ἰδιαιτέρως.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, χώραν τῆς μεγάλης βιομηχανίας, τὸ μικρὸν ἐργατικὸν κεφάλαιον ἐζήτησεν ὅπως διὰ τῆς συνενώσεώς του ἰσχυροποιηθῇ, διὸ καὶ ἀνέπτυξε τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῶν συνεταιρισμῶν, τὸ ὁποῖον βοηθεῖ τὸν ἐργάτην εἰς τὰς καθημερινάς του ἀνάγκας, δηλαδὴ τὸν συνεταιρισμὸν καταναλώσεως. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο κρατεῖ σήμερον ἡ Ἀγγλία τὰ σκῆπτρα. Ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἡ ἀστικὴ συνεταιριστικὴ κίνησις τοῦ Schulze—Delitzsch καὶ ἡ καθολικὴ ἀγροτικὴ τοῦ Raiffeisen ἐπροπαγάνδιζαν πρὸ παντὸς τοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς, ἐπειδὴ ἐθεωρήθησαν οὗτοι ὡς συντελοῦντες ἀποτελεσματικώτερον εἰς τὴν ἐξ ὕπλωσιν καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν τῶν συνεταιρισμῶν. Οὕτω καὶ σήμερον προεξάρχει ἡ Γερμανία εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῶν συνεταιρισμῶν. Τὸ γαλλικὸν πνεῦμα, μεγαλοπραγμονέστερον ἐν τῇ συλλήψει, ἠθέλησε πρὸ παντὸς νὰ παραγάγῃ. Οἱ ἀπόστολοι ὅθεν τῆς συνεταιρικῆς ἰδέας ἐν Γαλλίᾳ προέταξαν ἰδίως κατὰ τὴν πρώτην ἐξάπλωσιν αὐτῶν τοὺς παραγωγικοὺς συνεταιρισμούς. Ἡ μορφὴ αὕτη τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἀνωτέρω δύο ἄλλα εἴδη τοῦ συνεταιρισμοῦ, εἶναι ἡ περιπλοκωτέρα καὶ κατὰ τὴν ἵδρυσιν καὶ κατὰ τὴν λειτουργίαν της.

Ἡ συστηματικὴ κατάταξις τῶν συνεταιρισμῶν δύναται νὰ λάβῃ ὡς κριτήριον διαφόρους ἀπόψεις αὐτῶν, ἕνεκα τῆς μεγάλης προσαρμογῆς τοῦ συνεταιρισμοῦ πρὸς τὰς ποικιλομόρφους ἀνάγκας τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Ἔχομεν λοιπὸν γενικὴν διαίρεσιν τῶν συνεταιρισμῶν εἰς *διανομῆς* καὶ *παραγωγικοὺς* (Schulze-Delitzsch), εἰς συνεταιρισμοὺς *ἀγοραστῶν* καὶ *πωλητῶν* (Oppenheimer), εἰς συνεταιρισμοὺς *πιστωτικούς, πωλήσεως, ἐργασίας, προμηθευτικούς, καταναλώσεως* (Kaufmann), εἰς συνεταιρισμοὺς *παραγωγῶν* καὶ *καταναλωτῶν* (Jacob) κλπ. Καθόσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὸ ἐπάγγελμα τῶν μελῶν αὐτῶν, οἱ συνεταιρισμοὶ διαιροῦνται εἰς *γεωργικοὺς* καὶ *ἀστικοὺς* ἢ *ἐπαγγελματικούς*.

Οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ (προμηθευτικοί, πωλήσεως κλπ.) συγκεντρώνουν τὴν ζήτησιν ὡρισμένων εἰδῶν, διὰ τῆς παραμερίσεως δὲ τῶν μεσαζόντων ἐπιτυγχάνουν καλὰς τιμὰς καὶ καλὴν ποιότητα τῶν εἰδῶν, ἅτινα προμηθεύουν εἰς τοὺς συνεταίρους των. Οἱ συνεταιρισμοὶ πωλήσεως συντομεύουν τὴν οἰκονομικὴν διαδρομὴν τῶν προϊόντων ἀπὸ τοῦ παραγωγοῦ πρὸς τὸν καταναλωτήν, καταργοῦν τὸν ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ τῶν συνεταίρων, βελτιώνουν τὰ γεωργικὰ προϊόντα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, καθορίζοντες τύπους κλπ. αὐτῶν. Λόγῳ τῶν πολλῶν ὅμως ἀκριβῶς πλεονεκτημάτων των, οἱ συνεταιρισμοὶ πωλήσεως εἶναι καὶ οἱ δυσκολώτεροι. Διότι ἡ ἐκτίμησις τῶν παροχῶν τῶν συνεταίρων πρὸς τὸν συνεταιρισμὸν εἶναι δυσχερής. Ὡσαύτως δυσχέρειαι παρουσιάζονται εἰς τὴν ἐκ μέρους τῶν συνεταίρων παροχὴν ὁλοκλήρου ἢ μέρους μόνον τῶν προϊόντων αὐτῶν, τέλος εἰς τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀναγκαιούντων κεφαλαίων διὰ τὰς προκαταβολὰς εἰς τὰ μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ.

4) *Τύποι συνεταιρισμῶν*. Τρεῖς κυριώδεις συνεταιριστικοὺς τύπους διακρίνομεν: τὸν ἀτομικόν, τὸν σοσιαλιστικόν, τὸν συνεταιριστικόν.

Ὁ *ἀτομικὸς* τύπος ἀκολουθεῖ γενικῶς τὰς τάσεις τοῦ ἀτομισμοῦ. Οἱ τοιοῦτοι συνεταιρισμοὶ ἀποτελοῦνται συνήθως ἀπὸ μικροαστούς, ὑπαλλήλους κλπ., ἀπὸ πρόσωπα μὴ ἀποδεχόμενα τὰς ἄκρας σοσιαλιστικὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰ ὁποῖα δὲν θέλουν νὰ μεταβάλουν τοὺς συνεταιρισμοὺς αὐτῶν εἰς κέντρα καὶ ὑποστηρίγματα σοσιαλιστικῶν τάσεων. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ ἑνώσεις των αὗται εἶναι περισσότερον ἑταιρεῖαι ἐμπορικαὶ παρὰ συνεταιρισμοὶ ἐργατικοί. Τοιούτους συνεταιρισμοὺς ἔχομέν τινας ἐν Ἀγγλίᾳ (Λονδῖνον Civil Service Store), πλησιέστερον ὅμως πρὸς τὴν συνεταιριστικὴν ἀντίληψιν εὑρίσκονται οἱ παρόμοιοι γαλλικοὶ συνεταιρισμοί. Οὗτοι διανέμουν μὲν τὰ κέρδη μεταξὺ πάντων τῶν μελῶν, διακρίνουν ὅμως δύο κατηγορίας συνεταίρων, ἐξ ὧν ἡ μία, ἡ τῶν μετόχων, κατὰ περιωρισμένον ἀριθμόν, διοικεῖ τὸν συνεταιρισμόν, ἐνῷ τὰ λοιπὰ μέλη δὲν δικαιοῦνται νὰ μετέχουν εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις. Ἄλλοι συνεταιρισμοὶ παρέχουν δικαιώματά τινα ἐπὶ πλέον εἰς τοὺς κατόχους περισσοτέρων συνεταιριστικῶν μερίδων (ὡς ἐν Ἑλλάδι οἱ παραγωγικοὶ συνεταιρισμοὶ παρέχουν δικαίωμα μέχρι 5 ψήφων εἰς τοὺς κατέχοντας ἀναλόγως ὡρισμένον ἀριθμὸν μερίδων) ἢ εἰς τοὺς προϊσταμένους τῶν ἐπιχειρήσεων (τοῦ νὰ μετέχουν π. χ. τῶν διοικητικῶν συμβουλίων χωρὶς νὰ ἐκλεχθοῦν, ἰδίως εἰς συνεταιρισμοὺς καταναλώσεως). Διὰ τοῦ τρόπου τούτου παραβιάζεταί πως ὁ δημοκρατικὸς χαρακτὴρ τοῦ συνεταιρισμοῦ. Τέλος ὑπάρχουν καὶ συνεταιρισμοὶ ἀφιστάμενοι τῶν πραγματικῶν συνεταιριστικῶν ἀρετῶν, ἐπιδιώκοντες ὑπεράγαν τὴν διανομὴν κερδῶν μεταξὺ τῶν συνεταίρων, μὴ καλλιεργοῦντες τὸ συνεταιριστικὸν πνεῦμα διὰ τῆς διδασκαλίας, μὴ συμμετέχοντες τῶν συνεταιριστικῶν ἰδεολογικῶν ἑνώσεων κλπ.

Ὁ *σοσιαλιστικὸς* τύπος τῶν συνεταιρισμῶν δὲν παραλλάσσει οὐσιωδῶς τοῦ ἀτομικοῦ, καίτοι ἀνευρίσκομεν διαφοράς τινας ἐκ τοῦ σοσιαλιστικοῦ πνεύματος ἰδίως, τὸ ὁποῖον διαπνέει αὐτόν. Ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν συνήθως οἱ σοσιαλιστικοὶ τύποι περιορίζουν αὐτὴν εἰς τὸ δυνατὸν μέτρον, ἀντικαθιστῶντες τὰ πολυμελῆ διοικητικὰ συμβούλια δι' ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρων προσώπων. Μεταχειρίζονται φιλεργατικώτερον τοὺς ἐργάτας καὶ ὑπαλλήλους των, ἐνίοτε δὲ παρέχουν θέσιν εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν διοίκησιν, καὶ ὅταν ἀκόμη οὗτοι δὲν εἶναι μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ. Οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι δὲν ἀποδίδουν μέρισμα εἰς τὰς συνεταιριστικὰς μερίδας, δέχονται δὲ ὡς μέλη αὐτῶν μόνον ἐργάτας, τινὲς δὲ μάλιστα ἐργάτας μόνον ὠργανωμένους, καὶ ἀκόμη πλέον ἐργάτας ἀποδεχομένους τὸ σοσιαλιστικὸν πρόγραμμα. Τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀνελεύθερον, ἐν τούτοις συνεπὲς πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος τῶν τάξεων, τὸν ὁποῖον ἀπεκδέχονται οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι. Ἐπιδιώκουν κατ' ἔντονον τρόπον τὴν ἐθνικοποίησιν τῆς παραγωγῆς, μάλιστα τοὺς παραγωγικοὺς συνεταιρισμοὺς θέλουν ἁπλῶς ὡς ἐξαρτήματα τῶν συνεταιρισμῶν καταναλώσεως, οὐχὶ δὲ ὡς αὐτονόμους ὀργανισμούς. Τοιοῦτοι ἀγγλικοὶ συνεταιρισμοὶ ἀπήτησαν μάλιστα καὶ ἔλεγχον τοῦ κράτους, ὄχι μόνον εἰς τὴν βιομηχανίαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν τοιουτοτρόπως πᾶσαι αἱ πλουτοπαραγωγικαὶ δυνάμεις πρὸς τὸ ὕπατον συμφέρον τῆς ὁλότητος. Οἱ σοσιαλιστικοὶ συνεταιρισμοὶ κατακρίνουν τὴν διανομὴν τῶν πραγματοποιουμένων κερδῶν εἰς τὰ μέλη αὐτῶν, διότι θεωροῦν τοῦτο ἐγωϊστικόν, ἐλάττωμα κεφαλαιοκρατικόν, ἐπιδιώκουν δὲ τὴν δι' αὐτῶν ἐκτέλεσιν κοινωνικῶν ἔργων ὑπὲρ τῆς ὁλότητος, τὰ ὁποῖα σὺν τῷ χρόνῳ φέρουν τὴν ἐργατικὴν τάξιν πλησιέστερον πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν. Ἄλλως διανέμοντες οἱ συνεταιρισμοὶ τὰ κέρδη αὐτῶν καθ' ὅμοιον τρόπον πρὸς τὰς λοιπὰς κεφαλαιακὰς ἑταιρείας, δὲν θὰ διέφερον οὐδαμῶς ἀπὸ αὐτάς· χρησιμοποιοῦν λοιπὸν ταῦτα εἴτε διὰ ταμεῖα ἀλληλοβοηθείας, εἴτε δι' ἀνεργίαν, ἀνικανότητα ἐν τῇ ἐργασίᾳ, διάδοσιν συνεταιριστικῶν ἰδεῶν ἢ γενικῶς δι' ἄλλους κοινωνικοὺς σκοποὺς ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης, ὡς π. χ. διανομὴν φαρμάκων, ἰατρικῶν καὶ νομικῶν συμβουλῶν κλπ.

Ὁ *συνεταιριστικὸς* τύπος εἶναι καθαρῶς γαλλικῆς προελεύσεως. Ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι συνεταιρισμοὶ ὅλων τῶν χωρῶν ἀπέκλινον πρὸς τοὺς δύο ἀνωτέρω μνημονευθέντας νόθους συνεταιριστικοὺς τύπους, διότι εἴτε ἐξειλίσσοντο μικροαστικῶς-κεφαλαιοκρατικῶς μὲ πνεῦμα καθαρῶς ἐμπορικόν, εἴτε ἀφιεροῦντο ὁλοψύχως εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ σοσιαλιστικοῦ προγράμματος, διὰ τοῦτο πρωτοβουλίᾳ μικρᾶς τινος ὁμάδος Γάλλων συναιταιριστῶν τῆς πόλεως Nîmes, τῶν de Boyve, Aug. Fabre, Charles Robert καί τινων ἐργατῶν, ὑπεδείχθη τρίτη τις κατάστασις, ἡ ὁποία ἔτεμε νέαν ἰδεολογίαν εἰς τὴν συνεταιρικὴν ἐξέλιξιν. Οἱ νεοσυνεταιρισταὶ οὗτοι θεωροῦν τὴν κίνησιν αὐτῶν ἀνεξάρτητον, ἀναζητοῦσαν καὶ ἀνευρίσκουσαν ἐν ἑαυτῇ τοὺς σκοπούς της, οὐχὶ δὲ ἁπλοῦν ὄργανον οὔτε τῆς συντηρητικῆς οὔτε τῆς σοσιαλιστικῆς κινήσεως. Ὁ Charles Gide συνετέλεσε σπουδαίως, ὅπως τὰ μέλη τῆς ὁμάδος ταύτης κατανοήσωσι σαφῶς τὴν συνεταιριστικὴν αὐτοτέλειαν, τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν πολιτικήν, κοινωνικὴν καὶ θρησκευτικὴν οὐδετερότητα, τέλος παρουσίασεν εἰς αὐτοὺς μὲ νέαν ἀναπροσαρμογὴν τὸ ἀρχαῖον ροχδαλικὸν πρόγραμμα. Ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι αὐτοσκοπὸς καὶ δημιουργικὴ κίνησις, τῆς ὁποίας τὰ σημερινὰ ἀποτελέσματα παρέχουν πίστιν διὰ τὸ μέλλον. Οὕτως οἱ γαλλικοὶ συνεταιρισμοὶ ἐτήρησαν καὶ τηροῦν πολιτικὴν οὐδετερότητα, πιστεύοντες εἰς τὰς ἐσωτερικὰς δυνάμεις τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως, μὴ ἐχούσης ἀνάγκην, εἰς τὸ ἀναμορφωτικὸν κοινωνικόν της ἔργον, ἑτέρας δυνάμεως. Παρετηρήθη ὅτι εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας διατηρεῖται ἡ κίνησις οὐδετέρα, ἐκεῖ εἶναι καὶ ἰσχυροτέρα. Δὲν ἀγνοεῖται λοιπὸν ἡ σημασία τῆς ἐν τοῖς κοινοβουλίοις συμπαραστάσεως τῶν συνεταιριστῶν, προσπαθοῦν ὅμως ὅπως ἐπιτυγχάνουν τοῦτο δι' ἄλλων διαρρυθμίσεων, ὡς ἐν Γαλλίᾳ π. χ. τοῦ Conseil supérieur de la coopération. Παρὰ τὰς στενὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα, καὶ ἡ κεντρικὴ ὁμοσπονδία τῶν γερμανικῶν συνεταιρισμῶν καταναλώσεως (Ἀμβοῦργον) ἀπεδέχθη τὰς ἀρχὰς ταύτας τῆς σχολῆς τῆς Nîmes, τὰς ὁποίας πάντως παλαιότερον εἶχε καὶ ἐν Γερμανίᾳ διδάξει ὁ Pfeiffer.

5) *Συνασπισμοὶ συνεταιρισμῶν*. Καὶ εἰς τὸν συνεταιριστικὸν κόσμον ἐξεδηλώθη ἡ συγκεντρωτικὴ ροπὴ τῶν χρόνων μας. Ὡς αἱ κεφαλαιακαὶ ἑταιρεῖαι διὰ τοῦ διαρκῶς ἐπεκτεινομένου συνασπισμοῦ των διαμορφοῦν σκοπιμώτερον, ἑπομένως οἰκονομικώτερον, τὴν παραγωγήν των, οὕτω καὶ οἱ συνεταιρισμοί, συνενούμενοι εἰς ὀργανώσεις ἀνωτέρας τάξεως, ἤτοι εἰς ἑνώσεις, συνδέσμους, τέλος εἰς κεντρικὰς ὀργανώσεις τριτοβαθμίους κλπ., ἀντιπροσωπεύονται, ἐργάζονται, διαπαιδαγωγοῦνται, λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας συναλλαγῆς, οἰκονομικώτερον παρὰ ἂν ἕκαστος συνεταιρισμὸς ἐλειτούργει μόνος δι' ἑαυτόν. Συνενοῦνται λοιπὸν οἱ συνεταιρισμοὶ εἰς πρωτοβαθμίους ἑνώσεις διὰ κοινὰς ἀγοράς, πωλήσεις, χρηματικὰς ἀνάγκας ἢ καὶ εἰς σωματεῖα συνήθως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συνεταιριστικῆς ἰδεολογίας, ὄχι δὲ δι' οἰκονομικοὺς σκοπούς. Ἡ σχέσις αὐτῶν γενικῶς πρὸς τὰς κεντρικὰς ταύτας ὀργανώσεις εἶναι ὅτι οἱ συνεταιρισμοὶ εἶναι οἱ μέτοχοι τῶν ἑνώσεων τούτων, αἱ ἑνώσεις δὲ ἐπιμελοῦνται ἀποκλειστικῶς τῶν συμφερόντων τῶν μετόχων τῶν συνεταιρισμῶν, οἵτινες κατὰ τὰ ἄλλα διατηροῦν τὴν αὐτοτέλειάν των. Αἱ ἑνώσεις αὗται, πρὸ παντὸς εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς καταναλώσεως, ἐξίχθησαν εἰς τεραστίας ἐπιχειρήσεις. Τὸ ἀγγλικὸν ὑπόδειγμα τῶν συνεταιρισμῶν χονδρικῶν ἀγορῶν ἐμιμήθησαν ὅλαι αἱ χῶραι μὲ ἀνεπτυγμένην συνεταιριστικὴν καταναλωτικὴν κίνησιν. Δὲν συνασπίζονται ὅμως οἱ συνεταιρισμοὶ ἐθνικῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ διεθνῶς. Ἡ ἰδέα μάλιστα διεθνοῦς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως δὲν εἶναι νέα. Ὁ ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας Ροβέρτος Owen εἶχε κηρύξει ἤδη αὐτήν. Ἡ ἵδρυσις ὅμως διεθνοῦς συνομοσπονδίας συνεταιρισμῶν ἔλαβε χώραν μόλις τῷ 1895 εἰς τὸ Λονδῖνον. Σκοπὸς τῆς διεθνοῦς συνομοσπονδίας τῶν συνεταιρισμῶν (Alliance coopérative internationale) εἶναι νὰ θέσῃ εἰς ἐπικοινωνίαν τοὺς συνεταιριστὰς ὅλων τῶν χωρῶν, νὰ προαγάγῃ τὰς ἀληθεῖς ἀρχὰς καὶ τὰς καλυτέρας μεθόδους διὰ κάθε εἶδος συνεταιρισμῶν εἰς τὰ διάφορα κράτη, νὰ συμβάλῃ ἐπὶ κοινῷ συμφέροντι εἰς συναλλακτικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν συνεταιρισμῶν τῶν διαφόρων χωρῶν κλπ. Ἡ συνομοσπονδία αὕτη συνεκάλεσεν ἐπανειλημμένως μέχρι σήμερον διεθνῆ συνέδρια, ἐδημοσίευσε τὰ «Agenda» τούτων, διεμορφώθη ὅμως ἐν τῇ ἐξελίξει της εἰς εἰδικὴν συνομοσπονδίαν τῶν συνεταιρισμῶν καταναλώσεως. Σὺν τῷ χρόνῳ (1907) ἱδρύθη καὶ ἑτέρα

Digitized by Google

διεθνὴς συνομοσπονδία γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, περιλαμβάνουσα τὴν μεγίστην ὁμάδα τῶν ἀποχωρησάντων ἀπὸ τὴν ἄνω πρώτην συνομοσπονδίαν, δηλαδὴ τοὺς ἀγροτικούς, μὲ ἕδραν τὴν Ρώμην. Σκοπὸς τῆς συνομοσπονδίας ταύτης εἶναι ὁ αὐτὸς περίπου τῆς διεθνοῦς συνομοσπονδίας τῶν συνεταιρισμῶν, μὲ εἰδικὸν γεωργικὸν χαρακτῆρα. Ἐπιδιώκει λοιπὸν ἡ συνομοσπονδία αὕτη πρὸ παντὸς τὴν συλλογήν, κατάταξιν καὶ δημοσίευσιν παντὸς ὑλικοῦ συνεταιριστικῆς νομοθεσίας, τῆς ὀργανώσεως καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὰς διαφόρους χώρας· περαιτέρω ἐπιδιώκει τὴν συλλογὴν καὶ ἐπεξεργασίαν στατιστικῶν δεδομένων, περὶ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῶν συναλλακτικῶν ἀποτελεσμάτων τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, καθὼς καὶ τὴν εἰσαγωγὴν ὅσον τὸ δυνατὸν ἑνιαίας συνεταιριστικῆς στατιστικῆς ὀργανώσεως τῶν καθ' ἑκάστην χωρῶν. Κατὰ τὸ 1921 ἱδρύθη καὶ ἑτέρα ἐν Ρώμῃ διεθνὴς συνομοσπονδία (Confederazione internationale delle Cooperative), δὲν ἀπέκτησεν ὅμως μέχρι σήμερον ἰδιαιτέραν τινὰ σημασίαν.

Β. *Τὰ ἐν Ἑλλάδι.* 1) *Ἡ συνεταιριστικὴ νομοθεσία·* Μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ 1915 ὁ νομικὸς τύπος τῶν ὑπαρχόντων συνεταιρισμῶν ἦτο ὁ τοῦ σωματείου ἢ συνηθέστερον τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1914 ἐψηφίσθη καὶ παρ' ἡμῖν εἰδικὴ συνεταιριστικὴ νομοθεσία (νόμος 602/1915 περὶ συνεταιρισμῶν) καθ' ὑπόδειγμα τοῦ γερμανικοῦ σχετικοῦ νόμου. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον καὶ τοὺς συμπληρωματικοὺς αὐτοῦ μέχρι σήμερον, πρὸς σύστασιν συνεταιρισμοῦ ἀπαιτεῖται ὅπως τὸ καταστατικὸν συναφθῇ ἐγγράφως μεταξὺ 7 τοὐλάχιστον προσώπων καὶ ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἁρμοδίας διοικητικῆς ἀρχῆς, ἥτις διὰ μὲν τοὺς ἀστικοὺς συνεταιρισμοὺς εἶναι τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, διὰ δὲ τοὺς γεωργικοὺς τὸ τῆς Γεωργίας. Τὸ καταστατικὸν ὅμως γεωργικῶν συνεταιρισμῶν εἰς δήμους ἢ κοινότητας, ὅπου ὑπάρχουν ἤδη ἐγκεκριμένοι εἷς ἢ καὶ πλείονες συνεταιρισμοὶ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, πρέπει νὰ ὑπογραφῇ τοὐλάχιστον ἀπὸ 25 πρόσωπα. Ἀπὸ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ καταστατικοῦ του ὁ συνεταιρισμὸς ἀποκτᾷ νομικὴν προσωπικότητα. Διὰ νὰ γίνῃ τις μέλος τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ ἐλευθέραν τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας του, νὰ δηλώσῃ ἐγγράφως ὅτι ἀποδέχεται τὸ καταστατικὸν ἄνευ τινὸς ἐπιφυλάξεως, νὰ ἔχῃ ἐξοφλήσει τὰς τυχὸν πρὸς ἄλλον συνεταιρισμόν, ἐξ οὗ ἀπεχώρησεν, ὑποχρεώσεις του καὶ νὰ μὴ ἀντιβαίνῃ ἡ παραδοχὴ αὐτοῦ ὡς συνεταίρου εἰς ἄλλους τυχὸν ὅρους τοῦ καταστατικοῦ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τοῦ συνεταιρισμοῦ εἶναι ἀπεριόριστος, συνεπῶς διὰ τῆς εἰσόδου νέων μελῶν καὶ τῆς ἐξόδου παλαιῶν ὁ ἀριθμὸς οὗτος διαρκῶς μεταβάλλεται. Ὁ συνεταιρισμὸς ἱδρύεται μὲ ἀπεριόριστον ἢ μὲ περιωρισμένην εὐθύνην τῶν συνεταίρων. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν εὐθύνεται ἕκαστος συνεταῖρος μὲ ὅλην του τὴν περιουσίαν καὶ ἀλληλεγγύως διὰ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἐφ' ὅσον οἱ δανεισταὶ δὲν ἤθελον ἱκανοποιηθῆ ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ συνεταιρισμοῦ· κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν μόνον μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς μερίδος του ἢ τοῦ ἐν τῷ καταστατικῷ τοῦ συνεταιρισμοῦ ὁριζομένου πολλαπλασίου ταύτης. Ὁ συνεταιρισμὸς διοικεῖται ὑπὸ διοικητικοῦ συμβουλίου ἐκλεγομένου ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως καὶ ἐποπτεύεται ἀπὸ ἐποπτικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἐλέγχει τὰς πράξεις τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, ὡς ἀντιπρόσωπος τρόπον τινὰ τῆς γενικῆς συνελεύσεως. Ἕκαστος συνεταῖρος ἔχει μόνον μίαν ψῆφον εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις, δύναται ὅμως, προκειμένου περὶ συνεταιρισμοῦ περιωρισμένης εὐθύνης, νὰ παραχωρηθοῦν δύο, ἐνίοτε δὲ μέχρι πέντε ψήφων, εἰς παραγωγικούς τινας συνεταιρισμούς. Οἱ συνεταιρισμοὶ δύνανται νὰ ἀποτελέσουν μέλη ἑνώσεων συνεταιρισμῶν, διὰ τὴν σκοπιμωτέραν ἐπιδίωξιν τῶν οἰκονομικῶν αὐτῶν σκοπῶν, καθὼς καὶ μέλη σωματείων (συνεταιριστικῶν συνδέσμων) διὰ τὴν ἀνάπτυξιν γενικῶς τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως καὶ τῶν ἰδεωδῶν αὐτῆς, καθὼς καὶ τῆς ἐποπτείας καὶ τοῦ ἐλέγχου τῶν εἰς τὰ σωματεῖα ταῦτα ὑπαγομένων συνεταιρισμῶν. Ὁ συνεταιρισμὸς διαλύεται δι' ἀποφάσεως εἰδικῶς συγκαλουμένης συνελεύσεως, διὰ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρόνου συστάσεως αὐτοῦ, διὰ τῆς πτωχεύσεώς του, διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως καὶ δι' ἄλλους λόγους, τοὺς ὁποίους τὸ καταστατικὸν δύναται νὰ ὁρίσῃ.

Ὁ νόμος 602 περὶ συνεταιρισμῶν ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐπανειλημμένως μέχρι σήμερον, διὰ σειρᾶς νομοθετικῶν μέτρων (νόμοι 1435, 1688, νομοθετικὸν διάταγμα 28 Νοεμβρίου 1925, νομοθετικὸν διάταγμα 19 Ἰουνίου 1926, νόμοι 4055, 4640, 5277 καὶ 5289. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλους νόμους σχετικούς, ὡς ὁ νόμος 3194/1924 περὶ ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν προαγωγῆς καὶ ἐξωραϊσμοῦ λουτροπόλεων, τὸ νομοθετικὸν διάταγμα 13 Σεπτεμβρίου 1925, ὁ νόμος 4202/1929 περὶ διευκολύνσεως συνεταιρισμῶν δημοσίων ὑπαλλήλων πρὸς ἀνέγερσιν εὐθηνῶν οἰκιῶν, ὁ νόμος 4078/1931 περὶ ἑνώσεως κιτροπαραγωγῶν Κρήτης, ὁ ἀγροτικὸς νόμος κλπ., συνεπληρώθη ὁ 602 νόμος).

Ὁ νόμος 5289/1931, σκοπῶν νὰ ἀσφαλίσῃ ὑγιᾶ συνεταιριστικὴν κατάστασιν καὶ διευκόλυνσιν τῆς ἐξελίξεως τῶν συνεταιρισμῶν, περιώρισεν ἱκανῶς τὴν αὐτοδιοίκησιν αὐτῶν καὶ πολλὰ συνεταιριστικὰ ζητήματα ἐρρύθμισε παγίως, ὥστε νὰ περιορισθῇ ἡ ἐλευθέρα καὶ ἐκ τῶν κάτω ρύθμισις αὐτῶν, δι' ὃ καὶ ἐζητήθη (1933) ἡ ἀναστολὴ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τούτου.

Διὰ τοῦ ὡς ἄνω τελευταίου νόμου 5289 ἐπιτρέπεται ἡ κωδικοποίησις τοῦ νόμου 602, ὡς διεμορφώθη μέχρι σήμερον, ἡ κωδικοποίησις ὅμως αὕτη δὲν ἔγινεν ἀκόμη.

2) *Ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις.* α) *Ἀγροτικοὶ συνεταιρισμοί.* Ἡ νεωτέρα συνεταιριστικὴ κίνησις ἐν Ἑλλάδι ἄρχεται ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν, καὶ δὴ ἀπὸ τὸν Ἁλμυρόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἱδρύθη κατὰ τὸ 1909 ὁ «Μετοχικὸς γεωργικὸς σύλλογος Ἁλμυροῦ». Παλαιοτέρα τις (1879) προσπάθεια ἐν Κύμῃ σωματείου τινὸς «Ὁ ἐργάτης», τὸ ὁποῖον ἔφερε συνεταιριστικά τινα χαρακτηριστικά, δὲν ἔσχε καμμίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς κινήσεως παρ' ἡμῖν. Τοὐναντίον τὸ παράδειγμα τοῦ συνεταιρισμοῦ Ἁλμυροῦ, ὅταν μάλιστα οὗτος ἐποδηγετήθη εἰς τὴν δρᾶσίν του ἀπὸ τὸν πρῶτον Ἕλληνα ἀπόστολον τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως Σ. Ἰασεμίδην (θαν. 1929), ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι συνεταιρισμοί, ὡς ὁ «Πιστωτικὸς συνεταιρισμὸς τεχνεργατῶν Λαμίας» (1906), τὸ «Μετοχικὸν ταμεῖον ἀλληλοβοηθείας Νεοχωρίου Παραχελωΐτιδος» (1911), ὁ «Γεωργικὸς προμηθευτικὸς σύνδεσμος Μεσογείων» (1912) καὶ ἄλλοι οἰνοποιητικοὶ συνεταιρισμοὶ εἰς τὰ Μέγαρα καὶ Χαλκίδα, καθὼς καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ Θεσσαλίαν, ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη 1912—1914.

Ἐλεύθεροι συνεταιρισμοί. Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νόμου 602, ἰδίως δὲ ἀπὸ τοῦ 1920 καὶ ἑξῆς, οἱ συνεταιρισμοὶ παρ' ἡμῖν ἐσημείωσαν τεραστίαν ἐξάπλωσιν, ὀφειλομένην καὶ εἰς τὴν γενναίαν ἐκ μέρους τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ὑποστήριξιν αὐτῶν. Εἰς τὸν λόγον τοῦτον καὶ τὴν λυμαινομένην τὴν χώραν τοκογλυφίαν ὀφείλεται ἡ ἀθρόα ἵδρυσις γεωργικῶν πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν ἁπανταχοῦ σχεδὸν τῆς χώρας, οἵτινες καὶ ἀπετέλεσαν τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἱδρύσεως καὶ ἄλλων μορφῶν συνεταιρισμῶν. Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὰς καθ' ἕκαστον ἔτος ἱδρύσεις, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος διαλυθέντων συνεταιρισμῶν.

Ἔτος	*Ἀριθμὸς συνεταιρισμῶν*	*Ἔτος*	*Ἀριθμὸς συνεταιρισμῶν*
1915	150	1923	408
1916	197	1924	577
1917	275	1925	1033
1918	168	1926	315
1919	124	1927	333
1920	257	1928	446
1921	327	1929	259
1922	317	1930	568
		1931	134
			5 888

Γεωγραφικῶς κατανέμονται οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι ὡς ἑξῆς:

Τμήματα	*Ἀριθ. συνεταιρισμῶν*	*Ἀριθ. ἑνώσεων*
Πελοπόννησος	1.367	21
Στερεὰ Ἑλλὰς—Εὔβοια	994	8
Θεσσαλία	494	8
Μακεδονία	1.558	21
Θρᾴκη	299	4
Κρήτη	464	9
Ἑπτάνησος	179	5
Ἤπειρος	309	5
Κυκλάδες	68	4
Νῆσοι Αἰγαίου	156	2
Σύνολον	5.888	85

Ἐκ τῶν συνεταιρισμῶν τούτων 4482 (76.12 %) εἶναι πιστωτικοί, 178 (3.02 %) προμηθευτικοί, 424 (7.20 %) πωλήσεως, 342 (5 81 %) παραγωγικοί, καὶ 462 (7.85 %) διάφοροι. Οἱ προμηθευτικοὶ συνεταιρισμοὶ προμηθεύουν εἰς τὰ μέλη των γεωργικὰ εἴδη, ἐνίοτε δὲ καὶ εἴδη τινὰ συντηρήσεως, οἱ τῆς πωλήσεως ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν σταφίδα, καπνόν, ἔλαιον, σῦκα, ὀπώρας, γάλα, ξυλάνθρακας κ. λ. π. Τὰς ἐργασίας ὅμως ταύτας προμηθείας καὶ πωλήσεως κάμνουν καὶ πλεῖστοι πιστωτικοὶ συνεταιρισμοί. Παραγωγικοὺς συνεταιρισμούς, ἀναλόγως τῆς ὑπ' αὐτῶν ἐξευγενίσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἔχομεν πρὸ παντὸς οἰνοποιητικούς, ἐλαιουργικούς, γαλακτοκομικούς, κιτροπαραγωγῶν, κτηνοτροφικούς, σηροτροφικοὺς κ. λ. π. Τὸ μέγιστον τμῆμα τῶν διαφόρων συνεταιρισμῶν ἀποτελοῦν οἱ συνεταιρισμοὶ ἐνοικιάσεως καὶ ἐξαγορᾶς γαιῶν καὶ λιβαδίων καὶ οἱ διαχειρίσεως, συνιδιοκτησίας, χορτονομῆς καὶ δάσους. Ἡ εὐρεῖα ἀνάπτυξις τῶν συνεταιρισμῶν ἐνοικιάσεως καὶ ἐξαγορᾶς γαιῶν καὶ λιβαδίων ὀφείλεται εἰς τὰς διὰ τοῦ ἀγροτικοῦ νόμου περὶ ἀποκαταστάσεως ἀκτημόνων καλλιεργητῶν παρασχεθείσας εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τούτους εὐκολίας, ὡς εἶναι ἡ ἄνευ δημοπρασίας ἐνοικίασις παντὸς εἴδους ἀγροτικῶν κτημάτων, ἀνηκόντων εἰς τὸ δημόσιον, τὰς μονὰς κ. λ. π. Οὕτω πραγματοποιεῖται ἀπ' εὐθείας ἐκμίσθωσις τῶν κτημάτων τούτων εἰς τοὺς καλλιεργητὰς ἄνευ παρεμβολῆς περιττῶν διαμέσων. Ὡσαύτως καὶ ἡ διάδοσις τῶν συνεταιρισμῶν διαχειρίσεως, συνιδιοκτησίας κ.λ.π., ὀφείλεται εἰς τὰς δι' εἰδικοῦ νόμου παρασχεθείσας εὐκολίας εἰς τοὺς συνιδιοκτήτας ἐξ ἀδιαιρέτου ἀγροτικῶν ἐκτάσεων ἢ χορτονομῆς νὰ συνιστοῦν δι' ἀποφάσεως τῆς πλειοψηφίας συνεταιρισμούς, εἰς οὓς μετέχει ἀναγκαστικῶς καὶ ἡ μειοψηφία. Οὕτως ἐπιτελεῖται συστηματικωτέρα ἐκμετάλλευσις τοῦ κοινοῦ κτήματος καὶ ἡ ἐπωφελεστέρα διάθεσις τῶν ἐξ αὐτοῦ προσόδων, ὁσάκις αὗται κατ' ἔθιμον διατίθενται διὰ κοινωφελεῖς σκοπούς. Εὐρεῖαν διάδοσιν ἐμφανίζουν οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι εἰς τὴν Ἀττικήν. Εἰς τὸ τέλος τοῦ 1931 ὑπῆρχον 85 ἑνώσεις συνεταιρισμῶν, εἰς τὰς ὁποίας μετέσχον περὶ τοὺς 2.500 συνεταιρισμοί. Αἱ ἑνώσεις τῶν συνεταιρισμῶν μεσολαβοῦν συνήθως κατὰ τὸν δανεισμὸν τῶν συνεταιρισμῶν, τῶν ὑπαγομένων εἰς αὐτάς, συνευθυνόμεναι καὶ αὗται. Ἐπίσης ἐνεργοῦν καὶ προμηθείας, καθὼς ἀναλαμβάνουν πολλάκις καὶ τὴν πώλησιν γεωργικῶν προϊόντων τῶν συνεταιρισμῶν αὐτῶν. Αἱ ἑνώσεις αὗται, πλὴν τῶν ἄνω οἰκονομικῶν σκοπῶν των, ἔχουν καὶ ἰδεολογικὰς ἐπιδιώξεις, ἀφοῦ ἡ ἵδρυσις τῶν εἰδικῶν πρὸς τοῦτο συνδέσμων τῶν συνεταιρισμῶν καθυστερεῖ παρ' ἡμῖν εἰσέτι. Πράγματι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη (1921—1929) ἐγένοντο δύο ἀπόπειραι ἱδρύσεως τοιούτων πανελληνίων ὁμοσπονδιῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, ὡς τριτοβαθμίων ἑνώσεων ἰδεολογικοῦ χαρακτῆρος: ὁ Αὐτόνομος σταφιδικὸς ὀργανισμὸς καὶ ὁ Σύνδεσμος συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος, δὲν κατωρθώθη ὅμως μέχρι σήμερον ἡ διαρκὴς λειτουργία τῶν πανελληνίων τούτων ἑνώσεων.

Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἀγροτικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος (1929) ἐδημιουργήθη ἰδιαιτέρα αὐτοτελὴς Τράπεζα Γεωργικῆς Πίστεως ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην αὐτῆς ἔννοιαν, καθὼς καὶ ὀργανωτική, ἐποπτική, καθοδηγητικὴ καὶ ἐλεγκτικὴ ἀρχὴ τῶν συνεταιρισμῶν. Οὕτως ἡ ὑπηρεσία γεωργικῶν συνεταιρισμῶν παντὸς βαθμοῦ, καθὼς καὶ τῶν σωματείων αὐτῶν (καθοδήγησις, ἐποπτεία, ἔλεγχος, προσαρμογὴ καταστατικῶν, συνεταιριστικὴ ἐκπαίδευσις, στατιστική, ἐξάπλωσις κινήσεως) ἀνήκει ἀπὸ τοῦ Μαΐου 1930 εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ἐκτὸς τῆς ἐγκρίσεως τῶν καταστατικῶν, ἥτις κατὰ τὰ ἄνω ἀνήκει εἰς τὸ ὑπουργεῖον Γεωργίας.

Ἀναγκαστικοὶ συνεταιρισμοί. Πλὴν τῶν ὡς ἄνω γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, ἔχομεν ἐν Ἑλλάδι καὶ δύο ἄλλα εἴδη, ἀναγκαστικῶν λεγομένων συνεταιρισμῶν: τοὺς συνεταιρισμοὺς ἀποκαταστάσεως ἀκτημόνων καλλιεργητῶν καὶ τοὺς συνεταιρισμοὺς ἐγγείων βελτιώσεων. Ἀμφότερα τὰ εἴδη τῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν τούτων διέπονται ἀπὸ εἰδικὴν νομοθεσίαν. Οἱ πρῶτοι ἀπὸ τὸν ἀγροτικὸν νόμον περὶ ἀποκαταστάσεως ἀκτημόνων καλλιεργητῶν (τελευταία κωδικοποίησις τῆς 5 Ἰουλίου 1932, ἐφημ. κυβερν. 235/Α), οἱ δεύτεροι ἀπὸ τὸν νόμον 4639 τοῦ ἔτους 1930. Πάντως παρουσιάζουν ἀρκετὰ συνεταιριστικὰ χαρακτηριστικά, καίτοι ἡ φύσις αὐτῶν δὲν εἶναι ἀπολύτως ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῶν νεωτέρων συνεταιρισμῶν. Οἱ *συνεταιρισμοὶ ἀποκαταστάσεως ἀκτημόνων καλλιεργητῶν* συγκροτοῦνται ὑποχρεωτικῶς κατόπιν προσκλήσεως τῆς ἁρμοδίας γεωργικῆς ὑπηρεσίας, μεταξὺ τῶν δικαιουμένων ἀποκαταστάσεως εἰς τὸ ὑπὸ ἀπαλλοτρίωσιν κτῆμα. Ὁ συνεταιρισμὸς λαμβάνει τὴν ὀνομασίαν του ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ διανεμητέου κτήματος, διέπεται δὲ ἀπὸ τὸν νόμον 602 καὶ τὴν λοιπὴν σχετικὴν νομοθεσίαν, ἐφ' ὅσον δὲν τροποποιεῖται αὕτη ἀπὸ τὸν ἀγροτικὸν νόμον. Ἡ καθοδήγησις καὶ ἐποπτεία τῶν συνεταιρισμῶν τούτων ἀσκεῖται ἀπὸ τὰ γραφεῖα τῶν οἰκείων γεωργικῶν περιφερειῶν, ἡ δὲ διάλυσίς των δὲν δύναται νὰ γίνῃ πρὸ τῆς διανομῆς τοῦ κτήματος καὶ τῆς ἐξοφλήσεως τοῦ πρὸς τὸ δημόσιον χρέους τῶν συνεταίρων. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1931 εἴχομεν 1641 τοιούτους συνεταιρισμοὺς ἀποκαταστάσεως ἀκτημόνων καλλιεργητῶν ἐν Ἑλλάδι, κατανεμομένους ὡς ἑξῆς:

Τμήματα	*Ἀριθμὸς συνεταιρισμῶν*
Πελοπόννησος	7
Στερεὰ Ἑλλὰς καὶ Εὔβοια	236
Θεσσαλία	438
Μακεδονία	415
Θρᾴκη	14
Ἤπειρος	523
Νῆσοι Αἰγαίου	8
Σύνολον	1641

Οἱ συνεταιρισμοὶ ἐγγείων βελτιώσεων ἐπιδιώκουν τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων σχετικῶν τοπικῆς φύσεως, διὰ τὰ ὁποῖα κρίνεται ἐπαρκὲς τὸ νέον τοῦτο παρ' ἡμῖν εἶδος τῶν συνεταιρισμῶν. Αἱ ἔγγειοι βελτιώσεις, τὰς ὁποίας δύνανται νὰ ἐπιδιώξουν οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι, εἶναι ἡ ἀποξήρανσις ἑλῶν, διευθέτησις χειμάρρων, διοχετεύσεις ὕδατος, κατασκευὴ ἀγροτικῶν ὁδῶν, ἐκτελέσεις ὑδραυλικῶν ἔργων, ἐκτέλεσις ἔργων πρὸς προστασίαν συνοικισμῶν,

Digitized by Google

καλλιεργειῶν κλπ. καὶ ἡ μηχανικὴ κατεργασία τοῦ ἐδάφους. Ἡ συμμετοχὴ καὶ εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τούτους εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους τοὺς ὠφελουμένους ἐκ τῶν βελτιώσεων τούτων, ἐφ' ὅσον ἤθελεν ἐγκριθῆ ἡ ἵδρυσις τῶν συνεταιρισμῶν τούτων αἰτήσει τῶν πλέον τοῦ ἡμίσεος ἐκ τῶν ἐνδιαφερομένων προσώπων. Εἰδικὴ ἐπιτροπὴ παρακολουθεῖ τὰ τῆς λειτουργίας τῶν συνεταιρισμῶν τούτων. Μέχρι τοῦ 1932 εἴχομεν περὶ τοὺς 17 τοιούτους ἀρδευτικούς, ἀποξηραντικούς, ἀντιπλημμυρικοὺς συνεταιρισμοὺς εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Εὔβοιαν, εἰς τὴν Πελοπόννησον, Μακεδονίαν, Ἤπειρον καὶ Κρήτην.

β) *Ἀστικοὶ συνεταιρισμοί.* Ἡ ἀστικὴ συνεταιριστικὴ κίνησις καθυστερεῖ ἐν Ἑλλάδι ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀγροτικήν. Ἡ καθυστέρησις αὕτη ὀφείλεται πρὸ παντὸς εἰς τὴν ὑποτίμησιν τῶν συνεταιρισμῶν τούτων ὑπὸ τῶν ἐντεταλμένων νὰ φρουροῦν τὰ συμφέροντα τῶν μικροαστῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων, ὡς εἶναι τὰ βιοτεχνικὰ ἐπιμελητήρια, τὰ ἐργατικὰ κέντρα, αἱ ὁμοσπονδίαι τῶν ἐργατῶν, οἱ σύνδεσμοι τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων κλπ. Ἀλλὰ καὶ ὅπου ὑπάρχουν συνεταιρισμοὶ τοιοῦτοι, δὲν κατεβλήθη φροντὶς συσσωματώσεως αὐτῶν καὶ διαφωτίσεως καὶ διαπαιδαγωγήσεως ὑπὸ δευτεροβαθμίων ὀργανώσεων.

Ὡς ἀστικοὶ συνεταιρισμοὶ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸν νομοθέτην οἱ συνεταιρισμοὶ ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων οἱ συνεταῖροι ἀποτελοῦνται κατὰ πλειονότητα ἐξ ἄλλων ἐπαγγελματικῶν τάξεων, πλὴν τῆς γεωργικῆς. Τὰ κυριώτερα εἴδη τῶν συνεταιρισμῶν τούτων εἶναι οἱ καταναλωτικοὶ συνεταιρισμοὶ (εἰδῶν διατροφῆς, ἱματισμοῦ καὶ οἱ οἰκοδομικοὶ) καὶ ἐκ τῶν παραγωγικῶν οἱ προμηθευτικοὶ καὶ οἱ ἐργατικοὶ (συνεργατικαί). Οἱ συνεταιρισμοὶ καταναλώσεως εἰδῶν διατροφῆς, οἱ ὁποῖοι εἶναι τόσον ἀνεπτυγμένοι εἰς ἄλλα μέρη (Ἀγγλία) καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἵδρυσις, λειτουργία καὶ προκοπὴ ἤρτηται ἐκ τῆς καλῆς ἁπλῶς θελήσεως τῶν συνεταίρων, νὰ προμηθεύωνται δηλαδὴ τὰ κυριώτερα εἴδη διατροφῆς καὶ ἐπενδύσεως αὐτῶν παρὰ τοῦ συνεταιριστικοῦ καταστήματός των, δὲν ηὐδοκίμησαν παρ' ἡμῖν. Τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν ἔλλειψιν ὀργανωτικοῦ πνεύματος καὶ διαφωτισμοῦ εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐργατῶν περὶ τοῦ συμφέροντος αὐτῶν ἀπὸ τοὺς συνεταιρισμοὺς τούτους. Τοὐναντίον οἱ οἰκοδομικοὶ συνεταιρισμοὶ τῶν ὑπαλλήλων, ἀξιωματικῶν, δικαστῶν καὶ ἄλλων τινῶν ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων (δικηγόρων), λόγῳ τῆς νομοθετικῆς προνοίας, ἡ ὁποία ἐλήφθη δι' αὐτούς, παρουσίασαν ἀποτελέσματά τινα, καίτοι προσέκρουσαν εἰς πλείστας δυσχερείας κατὰ τὴν ἐξεύρεσιν γηπέδων καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ τεχνικὴν διαχείρισιν αὐτῶν. Οἱ ἀστικοὶ προμηθευτικοὶ συνεταιρισμοὶ ὡρισμένων ἐπαγγελματικῶν τάξεων (ὑποδηματοποιῶν, αὐτοκινητιστῶν, ραπτῶν, ἁλιέων κλπ.) παρουσιάζουν μικρὸν ἐνδιαφέρον σήμερον, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον οἱ ἀστικοὶ πιστωτικοὶ συνεταιρισμοί.

Ἡ ἀστικὴ συνεταιριστικὴ κίνησις ἐν Ἑλλάδι παρουσιάζει κατὰ τὰς ἀρχὰς 1932 τὴν ἑξῆς εἰκόνα, καθόσον ἀφορᾷ τὰ εἴδη τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τὰ τμήματα ἐξαπλώσεώς της.

Εἴδη συνεταιρισμῶν	*Ἀριθμὸς*
Πιστωτικοὶ	79
Προμηθευτικοὶ	238
Πωλήσεως	1
Παραγωγῆς καὶ ἐργασίας	719
Διάφοροι	34
Καταναλωτικοὶ	133
Κατοικίας	593
Σύνολον	1797

Τμήματα	*Ἀριθμὸς συνεταιρισμῶν*
Πελοπόννησος	102
Στερεὰ Ἑλλὰς καὶ Εὔβοια	1285
Θεσσαλία	72
Μακεδονία	194
Θράκη	20
Κρήτη	45
Ἑπτάνησος	21
Ἤπειρος	21
Κυκλάδες	8
Νῆσοι Αἰγαίου	29
Σύνολον	1797

Γ. *Ἡ διεθνὴς συνεταιριστικὴ κίνησις.* 1. *Ἀγγλία.* Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἕνεκα τῆς ἐνωρίτερον αὐτόθι ἐξελίξεως τῆς βιομηχανίας, ἐγεννήθη καὶ τὸ ζήτημα τῆς ὑποβοηθήσεως τῶν ἐργατικῶν μαζῶν διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ ἀρκετὰ ἐνωρίς. Ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ 1769 συναντῶμεν τοιαύτας ἑνώσεις μὲ σκοπὸν τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἀγοράν, ἰδίως μέσων διατροφῆς. Καὶ κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους ἔχομεν τοιαύτας ἱδρύσεις διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ προμήθειαν τροφίμων (Cooperative Stores). Τὰ σωματεῖα ὅμως ταῦτα δὲν ἔσχον ἐπίδρασιν μεγάλην ἐπὶ τῆς κατόπιν κινήσεως, πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἄλλως τε καὶ ἁπλοῖ σύλλογοι ἀγαθοεργίας. Κατὰ τὰ ἔτη 1828—1829 ἐξεδίδετο εἰς Brighton ὑπὸ τοῦ William King (1786—1865) τὸ ἀξιόλογον περιοδικὸν «Συνεταιριστής» (The Co-operator), τὸ ὁποῖον ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κινήσεως καὶ καθωδήγησεν αὐτὴν ἐπιτυχῶς εἰς τὰ πρῶτά της βήματα. Τὴν ἀγγλικὴν κίνησιν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν εἰς τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ 1831, καθ' ἣν τὰ σωματεῖα ταῦτα, κατὰ τὸ πλεῖστον πρατήρια εἰδῶν διατροφῆς, δὲν ἦσαν καθαροὶ συνεταιρισμοί, ἐπώλουν δὲ καὶ εἰς μὴ μέλη αὐτῶν, πρὸς ὄφελος τῶν ὀλίγων μελῶν των. Ἡ δευτέρα περίοδος ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Owen (1771—1858), δικαίως ἀποκληθέντος πατρὸς τοῦ συνεταιρισμοῦ, καὶ τοῦ King. Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι σοσιαλιστική. Οἱ συνεταιρισμοὶ δὲν ἀπετέλουν αὐτοσκοπόν, ἀλλ' ἦσαν ὄργανα τῆς σοσιαλιστικῆς προπαγάνδας. Ἡ τρίτη συνεταιριστικὴ περίοδος, συμπίπτουσα ἐν μέρει πρὸς τὴν δευτέραν, ἄρχεται μὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου συνεταιριστικοῦ νόμου τῷ 1852 (Industrial and Provident Societies Act) καὶ τοὺς ἱστορικοὺς «ἐντίμους σκαπανεῖς τῆς Ροχδάλης» τοῦ 1894 (Society of equitable Pioneers of Rochdale), τοὺς 28 δηλαδὴ ἐκείνους ὑφαντουργούς, μὲ τὴν ἐνθουσιώδη πίστιν αὐτῶν εἰς τὴν ἐξ ὁλοκλήρου ἀναμόρφωσιν τῆς ζωῆς διὰ τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως. Σημαντικὴν πρόοδον εἰς τὴν κίνησιν ἔδωκεν ἡ ἵδρυσις συνομοσπονδίας τῶν συνεταιρισμῶν, ἥτις ἤρχισε κυρίως τὴν δρᾶσίν της ἀπὸ τοῦ 1873. Ἐν τῷ μεταξὺ ἱδρύθησαν καὶ αἱ ἑταιρεῖαι χονδρικῆς ἀγορᾶς (Cooperative Wholesale Societies) ἐν Μάντσεστερ (1863), Γλασκώβῃ (1868) καὶ Λονδίνῳ (1923).

Ὁ ἀριθμὸς καὶ τὰ μέλη συνεταιρισμῶν καταναλώσεως ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλας χώρας, εἶναι ὁ ἑξῆς:

Συνεταιρισμοὶ καταναλώσεως (1928—1929)

Χῶραι	*Ἀριθμὸς συνεταιρισμῶν*	*Ἀριθμὸς μελῶν*
Ἀγγλία	1.329	5.820.000
Γερμανία	1.968	2.940.000
Γαλλία	3.840	2.329.000
Ἰταλία	1.970	411.000
Ἑλβετία	494	358.000
Δανία	1.656	321 000
Σουηδία	975	432.000
Αὐστρία	335	

Οἱ παραγωγικοὶ συνεταιρισμοί, ἰδίως εἰς τὴν Βόρειον Ἀγγλίαν, παρουσιάζουν κίνησίν τινα· τῷ 1930 ἠριθμοῦντο 97 τοιοῦτοι συνεταιρισμοὶ μὲ 40.000 μέλη. Ἡ γεωργικὴ συνεταιριστικὴ κίνησις μὲ κέντρον τὴν Ἰρλανδίαν, παρουσιάζει ὡσαύτως ζωηρὰν ἀνάπτυξιν, ὀφειλομένην εἰς ἀόκνους προσπαθείας τοῦ Plunkett, ἀφιερώσαντος ὁλόκληρον τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἵδρυσιν τοιούτων γεωργικῶν συνεταιρισμῶν. Οἱ οἰκοδομικοὶ συνεταιρισμοὶ συνιστῶνται ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ὡς ταμεῖα ἀποταμιεύσεως δι' οἰκοδομὰς (Benefit Building Societies), εἰς τὰ ὁποῖα τοκίζονται αἱ εἰσφοραὶ τῶν συνεταίρων, μέχρις ὅτου ἀθροισθῇ ἱκανὸν ποσὸν δι' οἰκοδόμησιν.

2. *Γερμανία.* Ἐν Γερμανίᾳ ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις ἤρξατο ἀπὸ τοὺς ἐπαγγελματίας. Ὁ Schulze (1808—1883) εἰς τὴν πολίχνην Delitzsch ἵδρυσε κατὰ τὸ 1849 τὸν πρῶτον προμηθευτικὸν συνεταιρισμὸν ξυλουργῶν, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησε βραδύτερον ἄλλος, τῶν ὑποδηματοποιῶν. Ἐντεῦθεν ἐξηπλώθη ἡ ἰδέα, προπαγανδιζομένη πάντοτε ἀπὸ τὸν Schulze, εἰς τὰ πέριξ, ἱδρύθησαν δὲ καὶ ἄλλοι συνεταιρισμοί, ἰδίως πιστωτικοί. Οἱ ἐπαγγελματικοὶ καὶ πιστωτικοὶ συνεταιρισμοὶ οὗτοι, ἱδρυθέντες μὲ ἀπεριόριστον εὐθύνην, ὑπεβοήθησαν σπουδαίως τὰ μέλη των. Ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις, ἰδίως εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν, ἐδιχάσθη κατόπιν εἰς τὸ σύστημα τοῦ Schulze μὲ ἀποκεντρωτικὰς τάσεις, αὐτοβοήθειαν, αὐτοδιοίκησιν καὶ αὐθυπεύθυνον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ σύστημα τοῦ Raiffeisen (1818—1888), τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ἀφ' ἑνὸς συγκεντρωτικὸν πνεῦμα, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐπίκλησις τῆς κρατικῆς ὑποτηρίξεως καὶ ὁ μεγαλύτερος τονισμὸς τῆς ἠθικῆς ἀπόψεως. Ὁ Schulze ἐτόνιζε πρὸς τούτοις ἰδιαιτέρως τὴν ἐμποροοικονομικὴν ἄποψιν. Τὰ συστήματα ταῦτα ἀμφότερα διεδόθησαν κατόπιν καὶ εἰς ἄλλας χώρας (Ἰταλίαν). Ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις ἐν Γερμανίᾳ ὑπεβοηθήθη κατόπιν ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ 1889, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγε τὴν περιωρισμένην εὐθύνην. Ἡ σήμερον ἐπικρατοῦσα μορφὴ συνεταιρισμῶν ἐν Γερμανίᾳ εἶναι οἱ πιστωτικοί. Ἐκ 52.030 συνεταιρισμῶν, λειτουργούντων ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1932, οἱ 21.652 ἦσαν πιστωτικοὶ καὶ ἐκ τούτων πάλιν οἱ ἀγροτικοί, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Raiffeisen, ἀνήρχοντο εἰς 19.416. Οἱ συνεταιρισμοὶ καταναλώσεως ἐπροπαγανδίσθησαν ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τὸν Ed. Pfeiffer (1835—1921), ἄνδρα βαθείας θεωρητικῆς μορφώσεως καὶ ἀνθρωπιστικῶν ἰδεωδῶν, ὅστις ἔθεσε τὸν συνεταιρισμὸν καταναλώσεως εἰς τὸ κέντρον τοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματός του. Σήμερον ἔχομεν ἐν Γερμανίᾳ 1.703 συνεταιρισμοὺς καταναλώσεως, ἐξ ὧν οἱ 981 ὑπάγονται εἰς τὸν «Zentral Verband deutscher Konsumvereine», οἱ δὲ 263 εἰς τὸν «Reichsverband deutscher Konsumvereine». Τὸν παραγωγικὸν συνεταιρισμὸν ἐπροπαγάνδισεν ἐν Γερμανίᾳ ὁ Lassalle (1825—1864), ἐπηρεασθεὶς ἀπὸ τὸν L. Blanc (1811—1882). Οὗτος μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κράτους ἤλπιζε νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸν ἐργάτην διὰ τοῦ βιομηχανικοῦ παραγωγικοῦ συνεταιρισμοῦ. Λόγῳ τῶν ἰδεῶν του τούτων καὶ τοῦ πολιτικοῦ του προγράμματος περιῆλθεν εἰς ὀξεῖαν ἀντίθεσιν ὁ Lassalle μὲ τὸν Schulze. Πάντως τὰ συνεταιριστικὰ σχέδια τοῦ Lassalle δὲν ηὐδοκίμησαν ἐν Γερμανίᾳ. Σήμερον (1932) ἔχομεν ἐν Γερμανίᾳ περὶ τοὺς 6.378 παραγωγικοὺς συνεταιρισμούς, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 5.587 εἶναι γεωργικοί. Ἡ ἀστικὴ ἐπαγγελματικὴ συνεταιριστικὴ κίνησις εἶναι λίαν διαδεδομένη ἐν Γερμανίᾳ. Κατὰ τὴν βιομηχανικὴν ἀπογραφὴν τῆς 16 Ἰουνίου 1925 εἴχομεν ἐπιχειρήσεις (οἰκονομικὰς μονάδας) μὲ τὸν νομικὸν τύπον τοῦ συνεταιρισμοῦ 31.894. Ἐκ τούτων 8.347 ὑπήγοντο εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ βιοτεχνίαν, 23.412 εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν συγκοινωνίαν, αἱ δὲ λοιπαὶ κατενέμοντο ποικίλως.

3. *Γαλλία.* Εἰς τὴν Γαλλίαν ἔχομεν πρὸ παντὸς τὸν παραγωγικὸν συνεταιρισμὸν τῶν ἐργατῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς κινήσεως, μὲ πολιτικὴν ἐπίδρασιν καὶ κατεύθυνσιν, εἰς τὴν νεωτέραν δὲ ἐποχήν, γεωργικὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν παραλλάσσουσαν οὐσιωδῶς τῆς γερμανικῆς. Ὁ πρῶτος τῶν παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν (συνεταιρισμὸς ἁλιέων) ἱδρύθη ἀπὸ τὸν Buchez (1796—1865) τῷ 1823. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐλευθέρους καὶ ἀλληλανταγωνιζομένους παραγωγικοὺς συνεταιρισμοὺς τοῦ Buchez, ὑπεστήριξεν ὁ Blanc (1811—1882) τοὺς κρατικῇ ὑποστηρίξει λειτουργοῦντας συνεταιρισμούς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀντηγωνίζοντο μόνον τὰς ἰδιωτικὰς κεφαλαιοκρατικὰς ἐπιχειρήσεις. Πάντως οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι δὲν ηὐδοκίμησαν, καίτοι ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848 ὑπεστήριξεν αὐτοὺς ἰδιαιτέρως, ἱδρυθέντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην 300 περίπου παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν. Εἰς διάθεσιν μάλιστα τῆς κυβερνήσεως ἐτέθη ποσὸν 3 ἑκατομμυρίων φράγκων διὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς τῶν ἐργατῶν ἢ ἐπιχειρηματιῶν καὶ ἐργατῶν. Μετὰ τὸ 1863 ἄρχεται νέα πάλιν συνεταιριστικὴ ἄνθησις, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀπενεκρώθη μέχρι τοῦ 1887, διὰ νὰ ἀρχίσῃ νέα τοιαύτη κατὰ τὰ ἔτη 1905—1907. Οὕτως ἡ γαλλικὴ συνεταιριστικὴ κίνησις παρουσιάζει διαρκῶς τοιαύτας περιόδους ἀνθήσεως καὶ καταπτώσεως. Ἡ γεωργικὴ συνεταιριστικὴ κίνησις συνδέεται ἐν Γαλλίᾳ μετὰ τῶν συνδικάτων, ὁπόθεν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξαρτᾶται. Ἡ κατάτμησις τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν εὐνοεῖ τὴν τοιαύτην συνεταιριστικὴν κίνησιν. Οἱ γεωργικοὶ λοιπὸν συνεταιρισμοὶ ἐνταῦθα εἶναι ἱδρύματα τῶν συνδικάτων ἢ καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ συνδικᾶτα ὑποδύονται τὸν ρόλον τοῦ προμηθευτικοῦ συνεταιρισμοῦ, θεωρηθεισῶν τῶν προμηθειῶν τούτων ὡς οὐχὶ καθαρῶς κερδοσκοπικῶν πράξεων. Ἡ σημερινὴ κίνησις τῶν γαλλικῶν παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν δὲν εἶναι ἰδιαιτέρως ζωηρά, καίτοι οὗτοι τυγχάνουν προτιμήσεως εἰς τὰς κρατικὰς δημοπρασίας. Τοὐναντίον ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις τῶν καταναλωτῶν, τὴν ὁποίαν τόσον ἐπροπαγάνδισεν ὁ Gide, εἶναι ζωηροτέρα, ἐρχομένη εἰς ἀριθμὸν τοιούτων συνεταιρισμῶν καταναλώσεως πρώτη ἐν Εὐρώπῃ. Κατὰ τὸ 1910 ἱδρύθη ἡ «Fédération nationale de la mutualité et de la coopération agricoles», περιλαμβάνουσα περὶ τοὺς 12.000 συνεταιρισμοὺς ἀσφαλείας, πιστωτικοὺς καὶ γεωργικούς, 500 ἑνώσεις καὶ πλέον τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου μελῶν. Κατὰ τὸ 1920 ἱδρύθη τὸ «Office national du crédit agricole» καὶ τῷ 1913 ἡ «Fédération nationale des cooperatives de consommation». Ὡσαύτως ὑφίστανται ἰδεολογικαὶ (ὡς τὸ «Comité permanent de défence et d'action commune en faveur de la coopération», ἡ «Association pour le développement des contrats coopératifs de travail», ἡ «Chambre consultative des associations ouvrières de production») καὶ κεντρικαὶ (ὡς τὸ «Magasin de gros des coopératives de France», ἡ «Fédération nationale des sociétés coopératives d'habitations à bon marché», ἡ «Union nationale des sociétés cooperatives d'artisans de France κλπ.) ὀργανώσεις.

Ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις παρουσιάζει τὴν ἑξῆς εἰκόνα ἐν Γαλλίᾳ:

1930 *Συνεταιρισμοὶ ἐργατῶν παραγωγικοί*

Ἀριθ. συνεταιρισμῶν	Ἀριθ. μελῶν
603	13.806

1930	*Λαϊκαὶ Τράπεζαι*	*Ταμεῖα ἀλληλεγγύου ἀγροτικῆς πίστεως*		
	Ἀριθμὸς	Περιφερειακὰ	Τοπικὰ	Ποσὸν δανείων
	102	99	6002	105.544.000

4. *Ἰταλία.* Ὁ συνεργατισμὸς ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι νεώτερος ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα μεγάλα κράτη· παρὰ ταῦτα εἶχε σημειώσει ἀρκετὰς προόδους μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος, ὅπερ κατεδίωξε τοὺς μὴ φίλα φρονοῦντας πρὸς

Digitized by Google

αὐτὸ συνεταιρισμούς. Τὴν ἰδέαν ἐπροπαγάνδισε παλαιότερον διὰ τοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς τύπου Schulze ὁ Luigi Luzzatti. Οὗτος ἵδρυσε τῷ 1864 τὸν πρῶτον πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν εἰς Lodi κατὰ τὸ ἄνω ὑπόδειγμα. Συγχρόνως ὁ Leone Wollenborg ἵδρυεν εἰς Loreggia τὸν πρῶτον ἀγροτικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν τύπου Raiffeisen, τέλος δὲ ὁ Francesco Vigano ἐπροπαγάνδισε τοὺς καταναλωτικοὺς τύπου Ροχδάλης, διὰ τοῦ ἔργου του «La fratellanzaumana», ἐκδοθέντος τῷ 1872 καὶ πραγματευομένου τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς συνεταιριστικῆς οἰκονομίας. Ἡ κίνησις ἐπεξετάθη κατόπιν ἀπὸ τὴν Λομβαρδίαν εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Πάντως ἡ κυρίως ἐπαγγελματικὴ συνεταιριστικὴ κίνησις καθυστερεῖ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ὡς καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Ἰδιοτυπίαν τῆς ἰταλικῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως ἀποτελοῦν εἰς τὴν ἀστικὴν κίνησιν οἱ συνεταιρισμοὶ τῶν σιδηροδρομικῶν (federazione nazionale cooperative edilizie fra gli agenti delle ferrovie) καὶ τῶν ἁλιέων (consorzio italiano cooperativo pescatori), εἰς δὲ τὴν ἀγροτικὴν οἱ συνεταιρισμοὶ τῶν ἐργατῶν τῆς ὑπαίθρου, καθὼς καὶ τῶν μικρῶν μισθωτῶν γαιῶν, τέλος οἱ συνεταιρισμοὶ ἐργατῶν ὁδοποιίας καὶ οἰκοδομῶν (federazione italiano consorzi e delle cooperative edili), οἱ ὁποῖοι ἀναλαμβάνουν μεγάλα δημόσια ἔργα καὶ τυγχάνουν νομοθετικῆς προστασίας. Ἐν Ἰταλίᾳ ἔχομεν, πλὴν τῶν συνήθων ἑνώσεων οἰκονομικῶν καὶ ἰδεολογικῶν («Lega nazionale delle cooperative», Milano, «Alleanza cooperativa italiana», Roma, «Unione nazionale delle cooperative di produzione e lavoro», Roma, καὶ ἄλλας τοπικὰς καὶ εἰδικὰς περὶ τὰς 20) καὶ τὸ «Istituto nazionale di credito per le cooperative», ἱδρυθὲν κρατικῇ ὑποστηρίξει, καὶ τὴν ἐν Ρώμῃ τῷ 1922 ἱδρυθεῖσαν «Università libera della cooperazione».

5. *Ἑλβετία.* Ἐν Ἑλβετίᾳ ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ σπουδαίας προόδους ἀνέκαθεν, ἰδίως ὅμως κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ φύσις τῆς χώρας καὶ αἱ ἱστορικαὶ αὐτῆς παραδόσεις. Δύο εἴδη συνεταιρισμοῦ ἀνέπτυξεν ἰδιαιτέρως ἡ Ἑλβετία: τοὺς συνεταιρισμοὺς καταναλώσεως καὶ τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμούς. Ἡ κατὰ τὸ 1931 κίνησις παρουσιάζει τὴν ἑξῆς εἰκόνα:

Συνεταιρισμοὶ	καταναλώσεως	643
»	προμηθευτικοὶ γεωργικοὶ	728
»	τυροκομικοὶ	2826
»	κτηνοτροφικοὶ	1482
»	πιστωτικοὶ Raiffeisen	560
»	ἀλληλοβοηθείας	528

Ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν συνεταιρισμῶν ἀνήρχετο εἰς 11.871 ἐπὶ πληθυσμοῦ 4.080.720.

6. *Βαλκανικαὶ χῶραι.* 1) *Ρουμανία.* Ἡ Ρουμανία ἐκ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν παρουσιάζει λαμπρὰν συνεταιριστικὴν κίνησιν. Ἡ ἱστορία τῆς ρουμανικῆς κινήσεως ἄρχεται ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὁπότε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, δι' ἐντόνου διαφωτισμοῦ τῆς ὑπαίθρου χώρας ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ διδασκάλων περὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἐπροπαγάνδισε τὴν κίνησιν ταύτην. Ἡ νομοθεσία κατόπιν (νόμος περὶ τῆς Κεντρικῆς τραπέζης συνεταιρισμῶν τῆς 28 Μαρτίου 1903, νόμος τῆς 10ης Ἀπριλίου 1909 περὶ ἐκμισθώσεως κρατικῶν γαιῶν κλπ.) ηὐνόησεν ἰδιαιτέρως τὴν ἐξέλιξιν καὶ δὴ τὴν τοῦ εἰδικοῦ τύπου ρουμανικοῦ συνεταιρισμοῦ, τοῦ συνεταιρισμοῦ μισθώσεως κτημάτων. Εἰς τούτους παρεσχέθησαν προνόμια κατὰ τὴν μίσθωσιν τῶν γαιῶν, κατωρθώθη δὲ τοιουτοτρόπως νὰ παραμερισθοῦν τὰ ἀσύμφορα, τὰ ὁποῖα ἡ κακὴ διανομὴ τοῦ ἐδάφους αὐτόθι, καθὼς καὶ αἱ καταπλεονεκτήσεις κατὰ τὰς ἐκμισθώσεις τῶν μεγάλων κτημάτων ἐλάμβανον χώραν. Ἐτέθη λοιπὸν οὕτω ἐκποδὼν ὁ διάμεσος μισθωτής, ἡ δὲ συνεταιριστικὴ μίσθωσις παρέσχε τὴν δυνατότητα τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν πλεονεκτημάτων τῆς μεγάλης ἐκμεταλλεύσεως καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ρασιοναλιστικῶν μεθόδων εἰς τὴν καλλιέργειαν. Διὰ τοῦ εἴδους τούτου τῶν συνεταιρισμῶν ἡ Ρουμανία ὑπερτερεῖ καὶ αὐτὴν τὴν Ἰταλίαν, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ κοιτὶς τοῦ εἴδους τούτου τῶν συνεταιρισμῶν. Τῷ 1913 ἱδρύθη καὶ ἕνωσις τῶν συνεταιρισμῶν τούτων. Καὶ οἱ πιστωτικοὶ συνεταιρισμοὶ ἔχουν εὐρεῖαν ἐξάπλωσιν εἰς τὴν χώραν. Κατὰ τὰ στατιστικὰ δεδομένα σχεδὸν ἑκάστη τρίτη οἰκογένεια μετέχει πιστωτικοῦ τινος συνεταιρισμοῦ. Ἑνώσεις ἔχομεν τῶν συνεταιρισμῶν καταναλώσεως, τῶν πιστωτικῶν, καθὼς καὶ τριτοβάθμιον τῶν συνεταιρισμῶν Βεσσαραβίας.

Ἡ κίνησις τῶν κυριωτέρων συνεταιρισμῶν παρουσίασε τὴν ἑξῆς εἰκόνα τῷ 1930:

Λαϊκαὶ Τράπεζαι	Ἀριθμὸς τραπεζῶν	Ἀριθμὸς μελῶν	Κεφάλαιον καταβεβλημένον εἰς λέβα
	4.743	1.013.970	1.563.348.748

Συνεταιρισμοὶ μισθώσεως γαιῶν

Παλαιὰ Ρουμανία	87	Ἀριθμὸς μελῶν 12.289
Τρανσυλβανία	35	
Βεσσαραβία	11	
	133	

Συνεταιρισμοὶ ἀγορᾶς γαιῶν

Παλαιὰ Ρουμανία	326	Ἀριθμὸς μελῶν 30.838
Τρανσυλβανία	8	
Βουκοβίνα	1	
Βεσσαραβία	39	
	374	

Συνεταιρισμοὶ παραγωγικοὶ διάφοροι

Ἀριθμὸς συνεταιρισμῶν	Ἀριθμὸς μελῶν		
169	18.665	ἐργάται	1.999
		ἀγρόται	7 139
		ἔμποροι	818
		ἐπαγγελματίαι	2.686
		ὑπάλληλοι	1.979
		ἰδιοκτῆται	851
		ἱερεῖς	432
		διδάσκαλοι	731
		ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα	2.030
			18.665

2) *Βουλγαρία.* Ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις ἐν Βουλγαρίᾳ, ὅπως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς βαλκανικὰς χώρας, παρουσιάζει ἀγροτικὸν χαρακτῆρα. Εἰς τὴν ἀγροτικὴν πάλιν κίνησιν ὑπερτεροῦν οἱ πιστωτικοὶ συνεταιρισμοὶ τύπου Raiffeisen. Ἡ κατὰ τὸ 1910 ἱδρυθεῖσα Κεντρικὴ συνεταιριστικὴ τράπεζα (Banque centrale coopérative de Bulgarie) ὑπεβοήθησε τὴν ἐξάπλωσιν τῆς κινήσεως εἰς ὅλην τὴν χώραν. Αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, κεχωρισμένα ἀλλήλων περιουσιακῶς, τὸ πιστωτικὸν καὶ τὸ ἀσφαλιστικόν. Ἑνώσεις ἔχομεν τῶν συνεταιρισμῶν καταναλώσεως, τῶν γεωργικῶν, τῶν ἐπαγγελματικῶν, τῶν πιστωτικῶν, ἁπάσας ἑδρευούσας ἐν Σόφιᾳ, καθὼς καὶ δύο ἑνώσεις ἀσφαλιστικῶν συνεταιρισμῶν. Τῷ 1929 εἴχομεν μέλη τῆς συνεταιριστικῆς τραπέζης τῆς Βουλγαρίας τοὺς ἑξῆς συνεταιρισμούς:

Πιστωτικοὺς ἀγροτικοὺς	12
Λαϊκὰς τραπέζας	168
Παραγωγικοὺς	76
Καταναλωτικοὺς	70
Ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως	22
Διαφόρους	61
Ἑνώσεις	4
Σύνολον	413

3) *Σερβία.* Ἡ Σερβία ἔχει νὰ παρουσιάσῃ παλαιὰν συνεταιριστικὴν ὀργάνωσιν τὴν «ζαντρούγκα» τῆς ὁποίας αἱ ἀπαρχαὶ ἐξικνοῦνται ἀπώτατα εἰς τὸ παρελθόν. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς εἶναι ἡ συγγένεια τῶν μελῶν αὐτῆς πρὸς ἄλληλα, ἡ κοινότης ζωῆς, περιουσίας καὶ ἐργασίας. Παριστᾷ ἑπομένως ἡ ζαντρούγκα πατριαρχικήν τινα κοινοκτημοσύνην, ἡ ὁποία διαμορφοῖ οὕτω τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ἀρκετὰ ρασιοναλιστικῶς. Ἡ ζαντρούγκα αὕτη, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ρωσικὴν «μίρ», ἀποτελεῖ τὴν στενοτέραν μορφὴν τῆς κομμουνιστικῆς οἰκογενειακῆς οἰκονομίας. Κατὰ τὸ 1912 ἱδρύθη ἡ «Union des sociétés coopératives agricoles serbes» εἰς Σαράγεβον, κατὰ τὸ 1920 δὲ ἱδρύθη ἐν Βελιγραδίῳ ἡ τριτοβαθμία ὀργάνωσις «Fédération générale des Unions coopératives du royaume des Serbes, Croates et Slovènes». Ὑπάρχουν πολλαὶ ἐπίσης ἄλλαι περιφερειακαὶ ἑνώσεις συνεταιρισμῶν, ὡς ἡ τοῦ Μπανάτου, Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, Δαλματίας, Σλοβενίας κ. λ. π. Εἰς τὴν ὡς ἄνω τριτοβάθμιον ὀργάνωσιν ὑπάγονται περὶ τὰς 5000 συνεταιρισμοὶ μὲ ἀριθμὸν μελῶν ἄνω τοῦ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. 1. *Ἑλληνική. α')* *Βιβλία: Κ. Βάμβα,* Περὶ συνεργατικῶν ἑταιρειῶν (εἰς «*Παρνασσὸν*» 1895).—*Σ. Ἰασεμίδου,* Οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ (εἰς «Γεωργικὸν Δελτίον Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας» 1913).—*Τοῦ αὐτοῦ,* Ἀνάγκη ἑνώσεως τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν (Ἀθῆναι 1917).—*Τοῦ αὐτοῦ,* Ἡ Γεωργικὴ τράπεζα τῆς Ἑλλάδος (Ἀθῆναι (1928).—*Γ. Φιλαρέτου,* Συνεργατικοὶ συνεταιρισμοὶ Ἀμπελακίων, Ὕδρας, Σπετσῶν, Ψαρρῶν (Ἀθῆναι 1927).—Καταστατικὸν συνεταιρισμοῦ Ἀμπελακίων (εἰς «Νέον Ἑλληνομνήμονα», τόμ. ΙΔ', 1920).—*Δ. Καλιτσουνάκι,* Περὶ συνεταιρισμῶν (1924).—*Γ. Τρακάκη,* Ἡ συνεταιριστικὴ ὀργάνωσις ἐν Ἑλλάδι (Ἀθῆναι 1925).—*Α. Κουκουράβα,* Συνεταιριστικοὶ νόμοι (Σέρραι 1932).—*Τρύφωνος Φαρμάκη,* Κῶδιξ νομοθεσίας συνεταιρισμῶν (1929).—*Ch. Gide - Α. Χατζηαποστόλου,* Οἱ καταναλωτικοὶ συνεταιρισμοὶ (1932).—*Π. Κοντοῦ,* Δασικοὶ συνεταιρισμοὶ (Θεσσαλονίκη 1932).—*E. Grünfeld - Ι. Χασαποπούλου,* Οἱ συνεταιρισμοὶ ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως.—*Θεοδ. Τζωρτζάκη,* Οἱ συνεταιρισμοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα (Πάτραι 1932).—*Κ. Τσάκα,* Οἱ συνεταιρισμοὶ (1933).

β) *Περιοδικά:* «Ὁ βοηθὸς τῶν συνεταιρισμῶν» (1918—1932, ἐκδιδόμενος ὑπὸ *Σωκρ. Ἰασεμίδου*).—«Ὁ συνεταιριστής» (ἀπὸ τοῦ ἔτους 1925 καὶ ἑξῆς ὑπὸ *Θεοδ. Τζωρτζάκη*).—«Ὁ συνεργατισμὸς» (ἀπὸ τοῦ 1929 ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος).

2. *Διεθνής. α')* *Βιβλία: F. Boulanger,* Ambelakia ou les associations et les municipalités helléniques (Paris 1875).—*H. Valleroux.* Les associations coopératives en France et à l'étranger (1884).—*Τοῦ αὐτοῦ,* La coopération (1904).—*Eug. Fournière,* L'unité coopérative (1910).—*C. Mutschler,* Coopératives et syndicats (1912).—*B. Lavergne.* Le régime coopératif (1908).—*E. Vandervelde,* La coopération neutre et la coopération socialiste (1913).—*A. Nast* Principes coopératifs et exposé synthétique de la législation (1919).—*E. Poisson,* La république coopérative (1920).—*Bureau International du Travail,* La coopération dans la Russie des Soviets (Genève 1925).—*V. Totomianz,* La coopération mondiale Villeneuve-Saint Georges (1923).—*J. Duca,* Les Sociétés coopératives du Roumanie (Paris 1902).—*H. Zeidler,* Geschichte des deutschen Genossenschaftswesens der Neuzeit (1903).—*Heinr. Kaufmann,* Geschichte des konsumgenossenschaftlichen Grosseinkaufs in Deutschland (1901). — *Hans Grüger,* Grundrisss des deutschen Genossenschaftswesens[2] (1922).—*F. Lassalle,* Herr Bastiat-Schulze von Delitzsch, der ökonomische Julian, oder Kapital und Arbeit (Berlin 1864).—*H. Schulze - Delitzsch,* Schriften & Reden (5 τόμοι ὑπὸ F. Thorwart 1909).—*S. und B. Webb,* Die Genossenschaftliche Gemeinwirtschaft übersetz und eingeleitet von August Müller (Halberstadt, 1924).—*Henry Faucherre,* Umrisse einer genossenchaftlichen Ideengeschichte (2 Teil-Basel 1925—1927). — *W. Wygondzinski,* Das Genossenschaftswesen in Deutschland (1911).—*N. Wassillief,* Buchez der Begrunder der modernen Associationsbewegung Frankreichs (Bern 1898).—*W. Kulemann,* Die Genossenschaftsbewegung (I-II. 1922/1925). — *Ed. Jacob,* Volkswirtschaftliche Theorie de Genossenschaften (1913).—*L. Sassen,* Die Entwicklung der Genossenschaftstheorie im Zeitalter des Kapitalismus (1916). —*E. Schwiedland,* Das Genossenschaftswesen (1923).—*N. Petersen,* Volkswirtschaftliche Theorie und Bedeutung der Genossenschaften (1922).—*David Gerdrund,* Sozialismus und Genossenschaftsbewegung (1910).—*Lenin,* Über das Genossenschaftswesen (zusammengestellt von N. L. Meschtscherjakoff, Berlin 1925).—*Hans Müller,* Von der liberalen zur sozialen Genossenschaftsrecht (1868/1915).—*D. Kalitsunakis,* Die Genossenschaftliche Bewegung in den Balkanländern (Berlin 1917).—*M. Awramowitch* Die serbischen landwirtschaftlichen Genossenschaften (1905). —*E. Fuckner,* Die russiche Genossenschaftsbewegung 1865—1921 (1923).—*Hans Müller,* Wesen, Grundsätze und Nutzen der Konsumvereine (Basel 1908).—*L. Waldecker,* Der Stand der Gesetzgebung über Erwerbs und Wirtschaftsgenossenschaften in dem wichtigsten Kulturländer (München 1919).—*Hans Crüger,* Erwerbs-und Wirtschaftsgenossenschaften εἰς Handw. der Staatswissenschaften (4η ἔκδ.). — *Ernst Grünfeld,* Genossenschaftswesen εἰς Handw. der Staatsw. (4η ἐκδ. Ergänzungsband).—*W. Maxwell,* History of Cooperation in Scotland (1910)—*G. J. Holyoake,* The history of cooperation (London 1908).—*Benjamin Jones,* Cooperative Production (1894).—*C. Webb,* Industrial Cooperation (1907).—*B. Poter,* The cooperative movement in Great Britain (1904).—*U. Rabbeno,* Le società cooperative di produzione (1915).—*A. Mariotti,* Appunti intorno alla theoria della cooperazione (1915).—*L. Luzzatti,* Il credito popolare in Italia (1884).—*A. Vergnanini,* I principi della cooperazione (1920).—*C. de Carolis,* La cooperazione agraria in Italia (1927).—*R. Scheggi,* La cooperazione nell'Italia fascita (1927).

β') *Περιοδικά:* «Revue des Études Coopératives» (1921 καὶ ἑξῆς).—*Bureau Intern. du Travail,* «Annuaire international des organisations coopératives» (Genève 1921).—«L'union coopérative Paris» (ἀπὸ τοῦ 1895).—«Jahrbuch der internationalen Genossenschaftsbewegung» (London & Zurich 1910).—«Lanwitrschaftliche Genossenschaftspress» (Βερολῖνον ἀπὸ τοῦ 1899).—«Blätter für Genossenschaftswesen» (ἐκδιδόμενα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Schulze).—«Konsumgenossenschaftliche Rundschau» (Ἁμβοῦργον ἀπὸ τοῦ 1904.—«Cooperazione Popolare» (Ρώμη, Ὄργανον τῆς Confederazione cooperativa Italiana).

Δ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙΣ

«Συνεταιριστὴς» (ὁ). Δεκαπενθήμερος ἐφημερίς, ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις εἰς σχῆμα 4ον ὑπὸ Θ. Τζωρτζάκη ἀπὸ τοῦ 1925.

συνέταιρος (ὁ)· ἑταῖρος, σύντροφος εἰς κοινὴν ἐργασίαν, μέτοχος συνεταιρισμοῦ ἢ κοινῆς ἐπιχειρήσεως.

Συνετὴ *[Γεωγρ.].* Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 515. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

συνετίζω, *ἀόρ. ἐσυνέτισα—ἐσυνετίσθην·* καθιστῶ τινα συνετόν, σωφρονίζω: «ἔπρεπε νὰ πάθῃ διὰ νὰ συνετισθῇ», «σὺν τῷ χρόνῳ συνετίζεται».

συνετισμὸς (ὁ)· τὸ νὰ καταστῇ τις συνετός. σωφρονισμός.

συνετός, *—ή, —όν·* σκεπτικός, φρόνιμος, σώφρων, κοιν. *γνωστικός.*—Ἐπίρρ. ***συνετῶς.***

—**Συνετῶν *συμβούλια*** (Conseils des prudhommes), ἢ ***βιομηχανικὰ εἰρηνοδικεῖα.*** Εἰδικὰ ἐν Γαλλίᾳ δικαστήρια ἐξ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν, ἴσου ἀριθμοῦ, συνιστάμενα κυρίως μὲν πρὸς ἐξομάλυνσιν διὰ συμβιβασμοῦ τῶν μεταξὺ ἐργοστασιαρχῶν καὶ ἐργατῶν διαφορῶν, εἶτα δὲ πρὸς ἐκδίκασιν τῶν διαφορῶν, δι' ἃς ἡ συμβιβαστικὴ λύσις οὐδὲν ἔσχεν ἀποτέλεσμα. Ἱεραρχικῶς ὑπάγονται εἰς τὰ ἐμποροδικεῖα, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἐκδικάζονται αἱ κατὰ τῶν ἀποφάσεών των ἐφέσεις καὶ ἔχουσι ποινικήν τινα δικαιοδοσίαν καὶ διάφορα καθήκοντα διοικητικὰ μᾶλλον ἢ δικαστικά. Τὰ δικαστικὰ καθήκοντα πολιτικῆς καὶ ποινικῆς δικαιοδοσίας εἶναι περιοριστικῶς καθωρισμένα ὑπὸ τῶν νόμων, τὰ δὲ διοικητικὰ σκοποῦσι: α) τὴν διαφύλαξιν τῆς κυριότητος σχεδίων κατασκευῆς· β) τὸν διακανονισμὸν τῶν λογαριασμῶν μεταξὺ βιομηχάνων καὶ ἐργοστασιαρχῶν· γ) τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἐργαστηρίων· δ) τὴν διαπίστωσιν τῶν παραβάσεων νόμων καὶ κανονισμῶν. Μέλη τῶν συμβουλίων εἶναι πρόσωπα ἀσκοῦντα βιομηχανικὸν ἐπάγγελμα, ἀποκλειομένου παντὸς ἐξ ἐπαγγέλματος δικαστοῦ. Ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν ἀντιστοίχων συνεπαγγελματιῶν δι' ἑξαετῆ θητείαν καὶ ἀμείβονται βάσει ἀποφάσεων τῶν δημοτικῶν συμβουλίων. Ι. Α. Β.

σύνευνος (ὁ, ἡ)· ὁ μετέχων τῆς αὐτῆς εὐνῆς, ὁ συγκοιμώμενος, μόνον ἐπὶ τῶν συζύγων.

συνευρίσκομαι, *ἀόρ. συνευρέθην·* εὑρίσκομαι μετά τινος ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, συνήθ. ἀντὶ τοῦ συνουσιάζομαι.

συνεφαπτομένη (ἡ). *Συνεφαπτομένη* τόξου τινὸς κυκλικοῦ, ἀκτῖνος μονάδος, ἔστω τοῦ ΑΜ, λέγεται τὸ μῆκος ΒΣ ἐπὶ τῆς ἐφαπτομένης ΒΤ ἀγομένης εἰς τὸ σημεῖον Β τοῦ κύκλου.

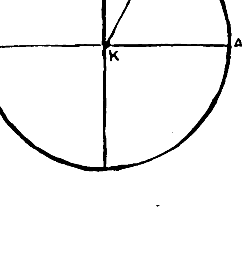

Τὸ σημεῖον Σ εὑρίσκεται ὡς τομὴ τῆς εὐθείας ΚΜ (ἐκ τοῦ κέντρου πρὸς τὸ πέρας τοῦ τόξου ΑΜ ἀγομένης) καὶ τῆς ΒΤ. Ἡ συνεφαπτομένη

Digitized by Google

τοῦ ΑΜ εἶναι ἴση πρὸς τὸν λόγον τοῦ συνημιτόνου τοῦ ΑΜ πρὸς τὸ ἡμίτονον αὐτοῦ. Ἤτοι ἔχομεν τὴν ἰσότητα, ἐὰν α εἶναι τὸ μῆκος τόξου ΑΜ,

$$\sigma\varphi\alpha = \frac{\sigma\upsilon\nu\alpha}{\eta\mu\alpha} = \frac{1}{\varepsilon\varphi\alpha}$$

ἔνθα σφα συμβολίζει τὴν συνεφαπτομένην τοῦ α. Ἤτοι ἡ σφα εἶναι ἀντίστροφος τῆς ἐφαπτομένης α.

Ἐὰν δύο τόξα εἶναι συμπληρωματικά, ἡ ἐφαπτομένη τοῦ ἑνὸς εἶναι συνεφαπτομένη τοῦ ἑτέρου· ἤτοι εἶναι:

$$\varepsilon\varphi\left(\frac{\Pi}{2} - \alpha\right) = \sigma\varphi\alpha$$

Δύο δὲ τόξα παραπληρωματικὰ ἔχουσιν ἀντιθέτους συνεφαπτομένας: $\sigma\varphi(\pi-\alpha) = -\sigma\varphi\alpha$. Ν.Ε.Γ.

συνεφέρνω, ἀόρ. *ἐ)συνέφερα*· δημοτ., κάμνω τινὰ νὰ ἀναλάβῃ, ἀναζωογονῶ· || ἀμεταβ., ἀναλαμβάνω, συνέρχομαι.

συνεφοπλισμὸς (ὁ)· βλ. λ. *συμπλοιοκτησία.*

συνέχεια (ἡ)· ἔλλειψις διακοπῆς, ἐξακολούθησις· || τὸ κατ' ἐξακολούθησιν ὑφιστάμενον: «ἔχει καὶ συνέχεια», «ἡ συνέχεια ἀναβάλλεται δι' ἄλλοτε»· || φρ· «κατὰ συνέχειαν» συνεχῶς.

— *[Μαθημ.] Συνέχεια* καλεῖται ἡ ἰδιότης τῶν συνεχῶν συναρτήσεων. *Σύνολον συνεχὲς* λέγεται τὸ ἔχον τὴν δύναμιν ἴσην πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ συνόλου τῶν θετικῶν ἀριθμῶν, τῶν μὴ μεγαλυτέρων τῆς μονάδος. *Πρόβλημα τοῦ συνεχοῦς* (ἄλυτον, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν, μέχρι τοῦδε) λέγεται τὸ ἑξῆς πρόβλημα: «Ὑπάρχει σύνολον μὲ δύναμιν μεγαλυτέραν τῆς δυνάμεως τοῦ ἀπαριθμητοῦ καὶ μικροτέραν τῆς δυνάμεως τοῦ συνεχοῦς;» Ν. Ε. Γ.

— *[Ὀφθαλμολ.]* Ὁ ὅρος *συνέχεια* ἔχει τὴν σημασίαν τῆς συμφύσεως τῆς ἴριδος. Καὶ *προσθία* μὲν συνέχεια λέγεται ἡ σύμφυσις μεταξὺ κερατοειδοῦς καὶ προσθίας ἐπιφανείας τῆς ἴριδος, *ὀπισθία* δὲ συνέχεια ἡ μεταξὺ ὀπισθίας ἐπιφανείας τῆς ἴριδος καὶ προσθίας ἐπιφανείας τοῦ φακοῦ. Ἡ προσθία συνέχεια ὀφείλεται εἰς πάθησιν φέρουσαν διάτρησιν τοῦ κερατοειδοῦς (τραῦμα, ἕλκος), ὅτε αὐτομάτως ἡ ἶρις, ἐρχομένη εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ κερατοειδοῦς, συμφύεται καὶ σχηματίζει ἐνίοτε λευκὴν οὐλὴν (λεύκωμα προσπεφυκός), τοῦθ' ὅπερ φέρει διαταραχὰς εἰς τὴν ὅρασιν καὶ εἰς τὸν τόνον τοῦ βολβοῦ Ἡ ὀπισθία συνέχεια ὀφείλεται ἢ εἰς τραυματισμὸν ἢ κυρίως εἰς φλεγμονὴν τῆς ἴριδος (ἰρῖτις), ὅτε σχηματίζεται ἐξίδρωμα τῆς ἴριδος ἐπὶ τοῦ φακοῦ, τὸ ὁποῖον ὀργανοῦται ἰδίως κατὰ τὸ κορικὸν χεῖλος. Ὅταν τὸ ἐξίδρωμα ὀργανούμενον καταλάβῃ ὅλον τὸ κορικὸν χεῖλος δακτυλιοειδῶς, σχηματίζει τὴν λεγομένην περίκλεισιν τῆς κόρης, ἐὰν δὲ καταλάβῃ τὴν ὅλην κόρην ἐν εἴδει θολερᾶς μεμβράνης λεπτῆς, τότε σχηματίζει τὴν λεγομένην ἀπόκλεισιν τῆς κόρης. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἔχομεν ἀκινησίαν τῆς κόρης, ὀπτικὰς διαταραχὰς καὶ ἐνίοτε αὔξησιν τοῦ ἐνδοφθαλμίου τόνου (γλαύκωμα δευτεροπαθές). Β. Α.

συνεχὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· ὁ συνεχόμενος, ὁ κατ' ἐξακολούθησιν ὑφιστάμενος, ἀδιάλειπτος, ἀδιάκοπος: «συνεχὴς ἐργασία»· || «συνεχεῖς περιπέτειαι, —ἐνοχλήσεις, — στενοχωρίαι» ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, ἐπανειλημμέναι.—Ἐπίρρ. ***συνεχῶς.***

— *[Μαθημ.] Συνεχὲς κλάσμα* ἐν τῇ ἀριθμητικῇ καλεῖται ἀριθμὸς συγκείμενος ἀπὸ ἀκέραιόν τινα καὶ κλάσμα, τοῦ ὁποίου ὁ ἀριθμητὴς εἶναι ἡ μονάς, παρονομαστὴς δὲ ἀκέραιος σὺν κλάσματι ἔχοντι ἀριθμητὴν τὴν μονάδα, παρονομαστὴν δὲ ἀκέραιον σὺν ὁμοίῳ κλάσματι καὶ οὕτω καθεξῆς· τουτέστιν ἀριθμὸς τῆς μορφῆς:

$$\alpha_1 + \cfrac{1}{\alpha_2 + \cfrac{1}{\alpha_3 + \cfrac{1}{\alpha_4 + \cfrac{1}{\alpha_5 \,\cdots\, \cfrac{1}{\alpha_\nu}}}}}$$

ἐν τῇ μορφῇ ταύτῃ οἱ ἀριθμοὶ $\alpha_1, \alpha_2, \ldots \alpha_\nu$ εἶναι ἀκέραιοι, ὁ μὲν α_1 θετικὸς ἢ ἀρνητικός, οἱ δ' ὑπόλοιποι πάντες θετικοί. Ἐὰν ὁ δείκτης ν (παριστῶν τὸ πλῆθος τῶν α) εἶναι ὡρισμένος (πεπερασμένος), τότε τὸ συνεχὲς κλάσμα εἶναι ἴσον πρὸν ῥητὸν ἀριθμὸν καὶ ἀντιστρόφως: πᾶς ῥητὸς ἀριθμὸς δύναται νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν μορφὴν συνεχοῦς κλάσματος μὲ πεπερασμένον πλῆθος ὅρων. Ἔστω ὡς παράδειγμα ὁ ῥητὸς ἀριθμὸς $\frac{14}{5}$· ἐκτελοῦμεν τὸν ἀλγόριθμον τοῦ μεγίστου κοινοῦ διαιρέτου τῶν ἀριθμῶν 14 καὶ 5 καὶ ἔχομεν:

	2	1	4
14	5	4	1
4	1	0	

ἐκ τούτου λαμβάνομεν τὰ μερικὰ πηλίκα 2, 1 καὶ 4 καὶ σχηματίζομεν τὸ ἴσον πρὸς τὸν δοθέντα ἀριθμὸν συνεχὲς κλάσμα ὡς ἑξῆς:

$$\frac{14}{5} = 2 + \cfrac{1}{1 + \cfrac{1}{4}}$$

Οἱ ἀριθμοὶ $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3 \ldots \alpha_\nu$ λέγονται μερικὰ πηλίκα. Χάριν συντομίας ἀναγράφονται πολλάκις τὰ μερικὰ ταῦτα πηλίκα ἐντὸς παρενθέσεως, ὡς συμβολίζοντα τὸ συνεχὲς κλάσμα. Οὕτως ἀντὶ τῆς γραφῆς $\alpha_1 + \cfrac{1}{\alpha_2 + \cfrac{1}{\alpha_3 \ldots}}$ ἔχομεν τὴν συντομωτέραν $[\alpha_1, \alpha_2, \ldots \alpha_\nu]$. Εἰς τὸ συγκεκριμένον προηγούμενον παράδειγμα εἶναι: $\frac{14}{5} = [2, 1, 4]$.

Ἐὰν εἰς συνεχὲς κλάσμα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ πρῶτον πηλίκον α_1, τὸν ἀριθμὸν τοῦτον καλοῦμεν ἡγμένον κλάσμα πρώτης τάξεω , ἐὰν ληφθῇ κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν καὶ τὸ δεύτερον πηλίκον, τὸν προκύπτοντα ἀριθμὸν

$$\alpha_1 + \frac{1}{\alpha_2} = \frac{\alpha_1\alpha_2 + 1}{\alpha_2}$$

καλοῦμεν ἡγμένον δευτέρας τάξεως καὶ οὕτω καθεξῆς· δηλαδὴ τὸ ἡγμένον k τάξεως εἶναι ὁ ἀριθμός:

$$\alpha_1 + \cfrac{1}{\alpha_2 + \cfrac{1}{\alpha_3 + \ldots \cfrac{1}{\alpha k}}}$$

Πρὸς εὕρεσιν τῶν ἡγμένων ἔχομεν τὸν τύπον:

$$\frac{P_k}{Q_k} = \frac{P_{k-1}a_k + P_{k-2}}{Q_{k-1}a_k + Q_{k-2}}$$

διὰ τοῦ τύπου τούτου εὑρίσκομεν τὸ ἡγμένον k τάξεως $\frac{P_k}{Q_k}$ ἐκ τῶν ὅρων τοῦ προηγουμένου $\frac{P_{k-1}}{Q_{k-1}}$ καὶ τοῦ προηγουμένου τούτου $\frac{P_{k-2}}{Q_{k-2}}$.

Οἱ ἀσύμμετροι ἀριθμοὶ τρέπονται εἰς συνεχῆ ἀπέραντα κλάσματα.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἰδιότης τῶν δευτεροβαθμίων ἀλγεβρικῶν ἀριθμῶν, οἵτινες τρέπονται εἰς συνεχῆ ἀπέραντα κλάσματα περιοδικά, δηλαδὴ εἰς συνεχῆ κλάσματα, ὧν τὰ μερικὰ πηλίκα ἐπαναλαμβάνονται (ἀπό τινος τάξεως καὶ ἐφεξῆς) κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν. Καὶ ἀντιστρόφως, πᾶν περιοδικὸν συνεχὲς κλάσμα εἶναι ἴσον πρὸς ἀλγεβρικὸν ἀριθμὸν δευτέρου βαθμοῦ. Τοῦτο ἀπέδειξεν ὁ Lagrange. Ν. Ε. Γ.

συνεχίζω, ἀόρ. *ἐ)συνέχισα*· κρατῶ συνέχειαν, ἐξακολουθῶ: «συνεχίζω τὴν διήγησιν,—τὴν ἔρευναν κ.τ.τ.».

συνεχολογία (ἡ) *[Φιλοσοφ.]*. Φιλοσοφικὸς ὅρος ἐν τῇ μεταφυσικῇ τοῦ Herbart, δι' οὗ δηλοῦται ἡ συνέχεια τῶν ὄντων ἐν χώρῳ καὶ ἐν χρόνῳ. Εἶναι τρόπον τινὰ ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ συνεχοῦς καὶ ἀδιαλείπτου τῶν ὄντων καὶ τῶν συμβαινόντων ἐν τῷ κόσμῳ. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *μοναδολογικὴν* θεωρίαν τοῦ Leibniz καὶ τοῦ Lotze προβάλλει ὁ Fechner τὴν *συνεχολογικὴν* θεωρίαν, καθ' ἣν αἱ ἐπὶ μέρους ψυχαί, ὡς καὶ τὰ ἀντίστοιχα αὐταῖς σώματα, εἶναι συνδεδεμέναι μεταξύ των διὰ πολλλαπλῶν καὶ σταθερῶν δεσμῶν. Χ. ΣΣ

συνέχω, ἀόρ. *συνέσχον*· ἔχω συνδεδεμένον, ἡνωμένον, συγκρατῶ: «ἰσχυρὸς μοχλὸς συνέχει τὰς θύρας»· || ἐμποδίζω, δὲν ἀφήνω νὰ ἐκδηλωθῇ τι: «συνέχει τὴν ὀργήν του, — τὰ πάθη του»· || «τὸν συνέχει φόβος» ἢ «συνέχεται ὑπὸ φόβου» κατέχεται ὑπὸ φόβου· || παθ. *συνέχομαι*· εὑρίσκομαι ἐν συνεχείᾳ. ἐν συγκοινωνίᾳ, συγκοινωνῶ: «δωμάτια συνεχόμενα».

συνηγορία (ἡ)· τὸ συνηγορεῖν, ἀγόρευσις ὑπέρ τινος, ὑπεράσπισις διὰ λόγου.

συνήγορος (ὁ, ἡ)· ὁ συνηγορῶν, ὁ ἀγορεύων ὑπέρ τινος ἐν δικαστηρίῳ· || καθόλου, ὁ ὑπερασπίζων τινὰ διὰ λόγου.

—*[Νομ.] Συνήγορος* καλεῖται ὁ ἐπὶ δικαστηρίου ποινικοῦ ἢ πολιτικοῦ ὑπερασπιζόμενος ὑπόθεσίν τινα καὶ προασπίζων τὰ δίκαια διαδίκου ἢ κατηγορουμένου. Κυρίως ἡ λέξις *συνήγορος* χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ποινικῇ δίκῃ καὶ ὀνομάζεται οὕτω ὁ ὑπερασπιστὴς κατηγορουμένου ἢ πολιτικῶς ἐνάγοντος. Εἰς τὴν πολιτικὴν δίκην οὗτος συνήθως καλεῖται *πληρεξούσιος.*

Τὸ ἔργον τοῦ συνηγόρου καὶ τοῦ ὑπερασπιστοῦ δικαζομένων εἴς τε τὰ ποινικὰ καὶ πολιτικὰ δικαστήρια λόγῳ τοῦ πολυδαιδάλου τῆς νομοθεσίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ἀπαιτεῖ εἰδικὰς γνώσεις καὶ ἐμπειρίαν. Ἡ πολιτεία, ἐνδιαφερομένη διὰ τὴν ὀρθὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, ἥτις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς πλήρους ὑπερασπίσεως τῶν δικαίων τῶν δικαζομένων, ἀνέθεσε τὸ ἔργον τοῦτο εἰς ἰδιαιτέραν τάξιν νομικῶν, τῶν *δικηγόρων* (βλ. λ.). Ἐξ αὐτῶν, προκειμένου περὶ σοβαρῶν δικῶν, ἡ πολιτεία ὑποχρεώνει τοὺς δικαζομένους νὰ λαμβάνωσι τοὺς συνηγόρους τῶν δικαιωμάτων των.

Ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ, λόγῳ τοῦ πολυπλοκωτέρου τῶν ἐφαρμοζομένων νόμων, ὁ νομοθέτης ἐδείχθη αὐστηρότερος καὶ διὰ τοῦτο κατέστησεν ὑποχρεωτικὴν τὴν πρόσληψιν τοῦ συνηγόρου παρ' ἅπασι τοῖς δικαστηρίοις, ἀπὸ τοῦ πρωτοδικείου καὶ ἄνω. Τὴν φροντίδα τῆς ὑπερασπίσεως τῶν διαδίκων παρὰ τοῖς εἰρηνοδικείοις λόγῳ τῆς ἥσσονος σπουδαιότητος τῶν παρ' αὐτῶν δικαζομένων ὑποθέσεων ἀνέθεσεν εἰς τοὺς δικολάβους, ἐν περιπτώσει δὲ ἀνυπαρξίας διορισμοῦ παρὰ τῷ εἰρηνοδικείῳ τριῶν δικολάβων καὶ εἰς πάντα Ἕλληνα πολίτην. Εἰς τοὺς διαδίκους ὁπωσδήποτε ἐπιτρέπεται ἡ αὐτοπροσώπως ὑπεράσπισις τῶν ὑποθέσεών των ἐν τῷ εἰρηνοδικείῳ. Ἐν τούτοις, ἐξ εὐνοίας πρὸς τοὺς δικηγόρους, ἀπηγόρευσε τὴν παράστασιν δικολάβων καὶ παρ' εἰρηνοδικείοις, ὅπου εἶναι διωρισμένοι τέσσαρες δικηγόροι.

Εἰς λίαν κατεπειγούσας περιστάσεις καὶ πρὸς ἀποτροπὴν ἐπικειμένου κινδύνου, οἷον ἄσκησις ἐνδίκων μέσων, διακοπὴν παραγραφῆς κλπ., κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς διαδίκους ἡ αὐτοπρόσωπος παράστασις ἐνώπιον πάσης δικαστικῆς ἀρχῆς.

Ἐνώπιον τῶν ποινικῶν δικαστηρίων καὶ τῶν ἀνακριτικῶν ἀρχῶν κατὰ κανόνα ἐπιτρέπεται ἡ ἐμφάνισις τοῦ κατηγορουμένου ἄνευ συνηγόρου. Κατ' ἐξαίρεσιν είναι ὑποχρεωτικὴ ἡ πρόσληψις δικηγόρου ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ κακουργιοδικείου. Διὰ τοὺς ἐνώπιον τοῦ τελευταίου τούτου δικαστηρίου δικαζομένους κατηγορουμένους εἰδικὴν πρόνοιαν ἔλαβεν ὁ νομοθέτης ὑπὲρ αὐτῶν, ὁρίσας ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος ὅπως εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν οὗτοι δὲν ἐμφανισθῶσι μετὰ συνηγόρου, διορίσῃ τοιοῦτον ἐξ ἐπαγγέλματος ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου τῶν συνέδρων.

Τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τοῦ συνηγόρου λεπτομερῶς καθορίζονται ὑπὸ τῆς δικονομίας. Οὗτος θεωρεῖται ὡς βοηθητικὸν τῆς δικαιοσύνης ὄργανον μετέχων τῆς δίκης. Δικαιοῦται δέ, λαμβάνων τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ προέδρου, νὰ ὑποβάλλῃ ἐρωτήσεις εἰς τοὺς μάρτυρας, νὰ ἀγορεύῃ καὶ νὰ καταθέτῃ ἐγγράφως προτάσεις. Ἐπὶ ποινικῶν δὲ ὑποθέσεων κατὰ τὸ στάδιον τῆς προδικασίας νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν τῶν ἐγγράφων τῆς ἀνακρίσεως καὶ νὰ ὑποβάλλῃ ὑπομνήματα.

Ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ ὁ κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς ὑποθέσεως παραστὰς ὡς πληρεξούσιος θεωρεῖται καὶ ὡς ἀντίκλητος τῶν διαδίκων καὶ ἐγκύρως κοινοποιοῦνται αὐτῷ πάντα τὰ δικόγραφα τὰ σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν δικαζομένην ὑπόθεσιν, οἷον κοινοποίησις τῆς ἀποφάσεως πρὸς ἔναρξιν τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἀποδείξεων, γνωστοποίησις μαρτύρων, κλῆσις πρὸς περαιτέρω συζήτησιν κλπ. Ἀμφισβητεῖται ἂν δύναται νὰ κοινοποιηθῇ καὶ ἐπιταγὴ κάτωθι τῆς ὁριστικῆς καὶ τελεσιδίκου ἀποφάσεως. Ἐπεκράτησεν ἡ ἀποφατικὴ γνώμη.

Ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ ὁ πληρεξούσιος δύναται νὰ παραστήσῃ τὸν διάδικον εἰς πάσας τὰς ἐπ' ἀκροατηρίου καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ συζητήσεις, χωρὶς νὰ εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ἡ παρουσία αὐτοῦ τοῦ διαδίκου, ἐνεργῶν ἀντ' αὐτοῦ πάσας τὰς πράξεις ἐκτὸς μόνον τῆς δόσεως τοῦ ὅρκου λόγῳ τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος καὶ ὡς συνδεομένου πρὸς τὴν εὐσυνειδησίαν τοῦ ὀμόσαντος.

Ἡ πληρεξουσιότης πρὸς ἐκπροσώπησιν δίδεται ἢ διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως ἢ διὰ δηλώσεως ἐπ' ἀκροατηρίου, ἀναγραφομένης ἐν τοῖς πρακτικοῖς. Ἐν τῇ ποινικῇ δίκῃ ὁ κατηγορούμενος δύναται νὰ παραστῇ μετὰ συνηγόρου μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ δι' αὐτοῦ ἄνευ ἀντιπροσώπου ἐμφανίσεως. Ὁ πολιτικῶς ὅμως ἐνάγων δύναται νὰ παραστῇ καὶ διὰ πληρεξουσίου. Ἐπίσης ἡ μήνυσις ἐπιδίδεται καὶ ὑπὸ τρίτου προσώπου ἔχοντος εἰδικὴν ἐντολήν. Α. Κ. Κ.

— *[Ἀρχ.] Συνήγορος* ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις καθόλου μὲν ὁ μετά τινος ὁμιλῶν, ὁ συναγορεύων καὶ συμφωνῶν, ὁ ὑπερασπίζων τινὰ καὶ ὁ ἐν δικαστηρίῳ συνηγορῶν ὑπέρ τινος, ὅστις ἐκαλεῖτο καὶ *λογογράφος* καὶ *σύνδικος* (βλ. λ.) καὶ ἤσκει περίπου τὸ ἔργον τοῦ παρ' ἡμῖν δικηγόρου. Ἐν δὲ ταῖς ἀρχαίαις πολιτείαις *συνήγοροι* ἦσαν ἄρχοντες ἐκλεγόμενοι πρὸς διαφόρους σκοποὺς καὶ πρὸς διάφορα ἔργα, ὡς λ. χ. οἱ ὑπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐκλεγόμενοι καὶ ἀποστελλόμενοι εἰς ξένας πόλεις πρὸς ὑπεράσπισιν ὑποθέσεων τῆς πόλεως ἢ πολιτῶν, οἱ πρὸς συνηγορίαν ὑπέρ τινος νόμου καταργουμένου ἢ μεταβαλλομένου ἐνώπιον τῶν νομοθετῶν, οἱ ἐκλεγόμενοι, ἵνα ἀγορεύσωσι κατὰ τὰς δίκας περὶ τῶν εὐθυνῶν τῶν ἀρχόντων καὶ κατὰ τὰς εἰσαγγελίας περὶ παρανομιῶν τῶν δικαζομένων, οἱ τῶν ἐν Ἀθήναις λογιστῶν δέκα βοηθοί, οἱ διεξάγοντες τὴν λογιστικὴν ὑπηρεσίαν τῶν δημόσια χρήματα διαχειριζομένων ἀρχόντων καὶ οἱ εἰσαγγελεῖς ἐν τοῖς δικαστηρίοις τῶν ἐκ τούτων ὑπευθύνων. Ε. ΔΙ. Κ.

— **συνήγορος *διαβόλου*** (advocatus diaboli). Σκωπτικὴ ἐπωνυμία (μὴ ἀπαντῶσα, ὡς εἰκός, ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκ-

Digitized by Google

κλησίας) πρὸς δήλωσιν τοῦ τεταγμένου πρὸς παρεμπόδισιν τῆς κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς ἁγιοποιήσεως (canonisatio) ἀνακηρύξεως ὡς ἁγίου πρὸς τοῦτο πολὺ ἄξιου. Ὁ ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις πηγαῖς τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἐν τῷ νῦν ἰσχύοντι κώδικι τοῦ κανονικοῦ δικαίου αὐτῆς τίτλος τοῦ τοιούτου λειτουργοῦ εἶναι: promotor fidei, ὅστις κατὰ τὴν ἐνώπιον τῆς congregatio rituum διεξαγομένην διαδικασίαν τῆς ἀνακηρύξεως ἁγίων παρίσταται ἔχων περίπου οἷα καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς ἐν τοῖς κοινοῖς δικαστηρίοις καθήκοντα. Ὁ promotor fidei, κατὰ τοὺς κανόνας 2010—2012 τοῦ νῦν ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἰσχύοντος κώδικος τοῦ κανονικοῦ δικαίου, παρίσταται κατὰ πάσας τὰς σχετικὰς διαδικαστικὰς πράξεις, αἵτινες, μὴ παραστάντος αὐτοῦ ἢ μὴ προκληθέντος, εἶναι ἄκυροι. Ἂν ὅμως δὲν προσῆλθεν ὁ promotor fidei, καίπερ προσηκόντως προσκληθείς, εἶναι μὲν ἔγκυροι αἱ τοιαῦται πράξεις, δέον ὅμως νὰ ὑποβληθῶσιν αὐτῷ πρὸς ἐξέτασιν, δυνηθῇ δ' οὕτω προφορικῶς ἢ ἐγγράφως νὰ δώσῃ οὗτος τὰς ὁδηγίας αὐτοῦ. Ὀφείλει δ' ἔτι ὁ τῆς πίστεως promotor, πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, νὰ διατυποῖ ἐρωτήματα, αἱ ἐφ' ὧν ἀποκρίσεις δύνανται νὰ ὦσι καὶ οὐχὶ ἀπολύτως ὡρισμέναι καὶ κατηγορηματικαί. Ὀφείλει δὲ τὰ τοιαῦτα ἐρωτήματα νὰ ὑποβάλῃ εἰς τοὺς δικαστὰς ἐπὶ τηρήσει ἀπολύτου ἐχεμυθείας. Ὁ τῆς πίστεως promotor ὀφείλει ἔτι νὰ προτείνῃ τὰς ἃς κρίνει ἀναγκαίας ἐνστάσεις καὶ νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς προσκλήσεως μαρτύρων· ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ προσκληθῶσι μάρτυρες καὶ ἄνευ αἰτήσεως τοῦ τῆς πίστεως promotor ἢ καὶ ἐναντίον τῆς θελήσεως αὐτοῦ, ὅτε ὅμως τοῦτο δέον νὰ γνωρισθῇ αὐτῷ. Κ. Μ. Ρ.

συνηγορῶ (*—έω*)· εἶμαι συνήγορος, ἀγορεύω ὑπέρ τινος ἐν δικαστηρίῳ· || καθόλου, ὑπερασπίζω τινὰ διὰ λόγου· || συνεκδ., βοηθῶ, ἐπικουρῶ ἄποψίν τινα: «τὸ γεγονὸς τοῦτο συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ τάδε».

συνήθεια (ἡ)· ἐθισμός, ἕξις: «ἔχει τὴν συνήθειαν νὰ κοιμᾶται ἀργά», «καλὴ συνήθεια εἶναι νὰ σηκώνεται κανεὶς πρωΐ»· || ἔθιμον, τρόπος ἢ πρᾶξις κατὰ παράδοσιν: «αἱ συνήθειαι τοῦ τόπου»· || ἐπὶ ἐξοφλήσεως συναλλαγματικῶν ἢ γραμματίων, προθεσμία τις: «ἡ συναλλαγματικὴ πληρωτέα μετὰ μίαν ἢ περισσοτέρας συνηθείας ἀπὸ τῆς λήξεως».

— *[Ψυχολ.]* Βλ. *βούλησις, ἔθος, ἕξις.*

— *[Ἐγκυκλ.]* *Συνήθεια* καλεῖται ἡ ὁμοιόμορφος καὶ ἐπὶ μακρὸν σταθερὰ ρύθμισις σχέσεώς τινος, χωρὶς ἡ ρύθμισις αὕτη νὰ γίνηται ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι προέρχεται ἐκ νομικῆς ἀνάγκης. Συνεπῶς ἡ συνήθεια, μὴ ἀποτελοῦσα κανόνα δικαίου, δὲν δημιουργεῖ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἔθιμον, νομικὴν ὑποχρέωσιν, κέκτηται ὅμως σπουδαίαν σημασίαν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐννόμων σχέσεων τῶν συναλλαγῶν, καὶ δὴ τῶν ἐμπορικῶν, δεδομένου ὅτι οἱ συμβαλλόμενοι ὁσάκις ἀναφέρονται εἰς συνήθειαν ὑποτίθεται ὅτι ἤθελον κατὰ τὰς συναλλαγὰς ταύτας τὸ γενικῶς ἐθιζόμενον καὶ συνεπῶς ἡ συνήθεια ἀποτελεῖ συμπληρωματικὸν ἢ ἑρμηνευτικὸν στοιχεῖον τῆς συμφωνίας. Ἄλλως τε παρ' ἡμῖν καὶ ὁ ἐμπορικὸς νόμος ἀναφέρεται εἰς ἐμπορικὴν συνήθειαν ὡς πρὸς συμπληρωματικὸν στοιχεῖον τῆς ἐφαρμογῆς του ἢ καὶ γενικώτερον περικλείει ὡς συμπλήρωμα τῶν διατάξεών του τὴν συνήθειαν. Αἱ συνήθειαι διακρίνονται, ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν, εἰς: α) εἰδικὰς ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐν γένει, β) εἰδικὰς εἰς ὡρισμένον κλάδον τοῦ ἐμπορίου, γ) εἰδικὰς εἰς ὅλας τὰς χώρας, δ) εἰδικὰς εἰς ὡρισμένην χώραν ἢ εἰς ὡρισμένον ἐμπορικὸν τόπον. Αἱ τοπικαὶ συνήθειαι ὑπερέχουσι τῶν γενικῶν καὶ αἱ εἰδικαὶ εἰς κλάδον τινὰ ἐμπορίας, πάσης ἄλλης. Συνήθεια ὅμως ἀντίθετος πρὸς τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ τὰ χρηστὰ ἤθη ἢ καὶ εἰς ἀπαγορευτικὴν ἢ ἐπιτακτικὴν διάταξιν τοῦ νόμου δὲν ἐφαρμόζεται. Ὁ ἐπικαλούμενος συνήθειαν ὀφείλει ν' ἀποδείξῃ τὴν ὕπαρξιν καὶ σταθερὰν αὐτῆς ἐφαρμογήν. Πότε ὑπάρχει ἔθιμον καὶ πότε ἐμπορικὴ συνήθεια εἴτε γενικῶς εἴτε τοπικῶς εἶναι ζήτημα κρίσεως τοῦ δικαστοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προσαγομένων αὐτῷ ἀποδείξεων (βλ. λ. *ἔθιμον*). Ἐπὶ προθεσμίας συναλλαγματικῶν ἡ συνήθεια εἶναι τριακονθήμερον χρόνου διάστημα, λογιζόμενον ἀπὸ τῆς ἑπομένης τῆς χρονολογίας τῆς συναλλαγματικῆς. Ι. Α. ΒΕΛΟΥΖΟΣ

— *[Βυζ.]* *Συνήθειαι* ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὰ χρηματικὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ διάφοροι ἄρχοντες διένεμον εἰς τοὺς διαφόρους ὑπαλλήλους, τοὺς ναούς, τὸν λαὸν καὶ τὸν στρατὸν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἑορτῆς τινος. Ἐν τῇ «Βασιλείῳ τάξει» ἀναγράφονται ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ πᾶσαι αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐδίδοντο τοιαῦται συνήθειαι, τὰ ἄτομα ἅτινα ὑπεχρεοῦντο νὰ δίδωσιν αὐτάς, τὰ ποσὰ ἅτινα ἔδιδον, καθὼς καὶ τὰ σωματεῖα καὶ τὰ ἱδρύματα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο, π.χ. ὁ βασιλεὺς κατὰ τὴν ἄνοδον αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον ἔδει νὰ δώσῃ εἰς τὴν σύγκλητον τοὐλάχιστον 100 λίτρας χρυσᾶς (ἤτοι ἄνω τῶν 100 χιλ. χρυσῶν δραχμῶν σημερινῶν), τὸ αὐτὸ δὲ ποσὸν ἔδει νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας κλπ. καὶ προσέτι ἄπειρα ποσὰ εἰς τὸν στρατὸν κλπ. Ὁρίζονται ἐπίσης καὶ τὰ ποσὰ ἅτινα ἔδει νὰ δώσωσιν οἱ ἀναγορευόμενοι ἄρχοντες, π.χ. οἱ γινόμενοι καίσαρες ἢ νωβελίσιμοι ἢ κουροπαλάται ἢ μάγιστροι ἢ ἀνθύπατοι ἢ πατρίκιοι διένεμον δεκάδας λιτρῶν χρυσῶν εἰς τοὺς διαφόρους αὐλικοὺς βαθμούχους, ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους. Πλὴν τῶν τακτικῶν συνηθειῶν ἐδίδοντο καὶ ἔκτακτοι τοιαῦται ὑπό τε τοῦ βασιλέως, τῶν στρατηγῶν καὶ λοιπῶν ἀνωτάτων βαθμούχων ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ χαρμοσύνου τινὸς γεγονότος. Οἱ βασιλεῖς, ἐπὶ τῇ γεννήσει βασιλόπαιδος ἢ γάμου αὐτοῦ ἢ κατόπιν μεγάλης τινὸς νίκης, διένεμον *συνηθείας* εἰς τοὺς ἄρχοντας, τὸν λαὸν καὶ τὸν στρατόν. Ὁμοίως οἱ στρατηγοὶ κατόπιν νίκης τινὸς διένεμον ἄφθονα χρήματα εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας των. *Συνήθειαι* ἐδίδοντο καὶ εἰς τοὺς ἐπισήμους ξένους κατὰ τὴν ἐπίσημον παρουσίασιν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Τὰ χρηματικὰ ποσά, ἅτινα ἐδίδοντο εἰς τοὺς διαφόρους ἄρχοντας, ἐδένοντο ἐντὸς τεμαχίου ὑφάσματος καὶ ἐλέγοντο ἀποκόμβια ἢ ἐπικόμβια. Τὰ διδόμενα εἰς τὸν λαὸν ἐρρίπτοντο ἢ ἐντὸς ἐπικομβίων ἢ χύδην. Ν. ΚΛΕ

συνήθειο (τό)· δημοτ., *συνήθεια* (βλ. λ.): «κακὸ συνήθειο» κακὴ ἕξις, «νὰ τὸ κόψῃς αὐτὸ τὸ συνήθειο ποῦ ἔχεις»· || *συνήθεια* (τά)· ἡ ἔμμηνος κάθαρσις τῆς γυναικός: «ἔχει τὰ συνήθεια της καὶ δὲν κάνει νὰ μεταλάβῃ» (ἐκ τοῦ θηλ. *συνήθεια*, πρβλ. *συμπάθεια —συμπάθειο*).

συνήθης, *—ους* (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ κατ' ἐθισμὸν ἢ καθ' ἕξιν ὑφιστάμενος, συνηθισμένος: «ἀντήλλαξαν τὰς συνήθεις φιλοφρονήσεις»· || φρ. «κατὰ τὸ σύνηθες» ὡς συνήθως: «κατὰ τὸ σύνηθες οὐδέποτε ἀρνεῖται, ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε ἐκτελεῖ»· || ἀρχ. «συνήθης μοί ἐστιν ὁ δεῖνα» εἶναι φίλος μου, οἰκεῖος.—Ἐπίρρ. ***συνήθως.***

συνηθίζω, ἀόρ. *συνήθισα*, παθ. μετχ. *συνηθισμένος*· ἔχω τὴν συνήθειαν, ποιῶ τι κατ' ἐθισμὸν ἢ καθ' ἕξιν: «συνηθίζω νὰ κοιμῶμαι ἀργά»· || ἀποκτῶ ἕξιν, ἀσκοῦμαι εἴς τι: «δὲ συνήθισε ἀκόμη 'στὴ δουλειά»· || προσοικειοῦμαι πρός τι, προσαρμόζομαι: «μὲ τὸν καιρὸ θὰ συνηθίσωμε»· || καὶ μεταβ. κατὰ πάσας τὰς χρήσεις: «τὸν συνήθισα νὰ κοιμᾶται νωρίς», «συνήθισα τὴ δουλειά»· || παθ. εἰς τὸ γ' πρόσωπ. εἶναι συνήθως: «αὐτὰ τὰ καπέλλα δὲ συνηθίζονται τώρα» (ἐκ τοῦ ἐπιθ. *συνήθης*).

συνηθισμένος, *—η, —ο*· παθ. μετχ. τοῦ *συνηθίζω*· ὁ εἰθισμένος εἴς τι, ὁ κατ' ἐθισμὸν ἢ ἕξιν πράττων τι: «συνηθισμένος νὰ σηκώνεται πρωΐ»· || ὁ συνήθως συμβαίνων, συνήθης: «συνηθισμένοι τρόποι».

συνηλικιώτης (ὁ), θηλ. *—ῶτις, —ιδος*· ὁ ἔχων τὴν αὐτὴν μὲ ἄλλον ἡλικίαν, ὁμήλικος.

συνημίτονον (τό). Καλεῖται *συνημίτονον* τόξου κυκλικοῦ, ἀκτῖνος ἴσης τῇ μονάδι τῶν μηκῶν, τὸ μῆκος τῆς προβολῆς τῆς ἀκτῖνος, ἥτις ἄγεται εἰς τὸ πέρας τοῦ τόξου, ἐπὶ τῆς ἀκτῖνος, ἥτις ἄγεται εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ.

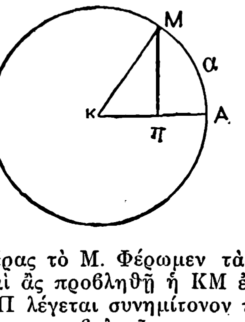

Ἔστω τοῦ κύκλου Κ ἀκτὶς ἡ μονὰς τοῦ μήκους καὶ τόξον τι τὸ ΑΜ=α, ἔχον ἀρχὴν τὸ σημεῖον Α καὶ πέρας τὸ Μ. Φέρωμεν τὰς ἀκτῖνας ΚΑ καὶ ΚΜ καὶ ἂς προβληθῇ ἡ ΚΜ ἐπὶ τῆς ΚΑ. Τὸ μῆκος ΚΠ λέγεται συνημίτονον τοῦ τόξου ΑΜ καὶ γράφεται συμβολικῶς: συν α

Ἐὰν δύο τόξα εἶναι συμπληρωματικά, τὸ συνημίτονον τοῦ ἑνὸς ἰσοῦται μὲ τὸ ἡμίτονον τοῦ ἄλλου. Ἤτοι ἔχομεν τὴν σχέσιν:

$$\text{συν}\left(\frac{\pi}{2}-\alpha\right)=\text{ημ}\alpha$$

Ἐὰν τὰ τόξα εἶναι παραπληρωματικά, τότε ἔχουσιν ἀντίθετα συνημίτονα· ἤτοι εἶναι:

$$\text{συν}\,(\pi-\alpha)=-\,\text{συν}\alpha$$

Ἐὰν τὰ τόξα εἶναι ἀντίθετα, ἔχουσι τὸ αὐτὸ συνημίτονον· δηλαδὴ εἶναι: $\text{συν}\,(-\alpha)=\text{συν}\alpha$. Τὸ συνημίτονον τοῦ μηδενὸς ἰσοῦται τῇ μονάδι, τὸ δὲ συνημίτονον $\frac{\pi}{2}$ εἶναι ἴσον τῷ μηδενί. Ἡ σχέσις, ἥτις συνδέει τὸ συνημίτονον πρὸς τὸ ἡμίτονον παντὸς τόξου, εἶναι: $\text{ημ}^2\alpha+\text{συν}^2\alpha=1$. Τὸ συνημίτονον ἀθροίσματος δύο τόξων α καὶ β δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$\text{συν}\,(\alpha+\beta)=\text{συν}\,\alpha\ \text{συν}\,\beta-\text{ημ}\,\alpha.\ \text{ημ}\,\beta$$

Εἶναι δὲ καὶ $\text{συν}\,(\alpha-\beta)=\text{συν}\,\alpha\ \text{συν}\,\beta+\text{ημ}\,\alpha.\ \text{ημ}\,\beta.$ Ν. Ε. Γ.

συνημμένος, *—η, —ον*· παθ. μετχ. τοῦ *συνάπτω* (βλ. λ.), προσηρτημένος, προσκεκολλημένος.—Ἐπίρρ. ***συνημμένως***: «συνημμένως ὑποβάλλω πιστοποιητικὰ κτλ.».

— **συνημμένων** ***τετράχορδον*** *[Ἀρχ. Μουσ.]*. Καλεῖται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μουσικῇ τετράχορδον ἀνῆκον εἰς τὸ μετάβολον σύστημα, ἐν τῷ ὁποίῳ δὲν ὑπῆρχε διάζευξις ὑπὲρ τὴν μέσην, τῆς τελευταίας ταύτης οὔσης κοινοῦ φθόγγου μεταξὺ δύο τετραχόρδων:

ρε	νήτη	συνημμένων.
ντο	παρανήτη	
σι♭	τρίτη	
λα	μέση	

Διὰ τῆς *τρίτης συνημμένων* (δηλ. τοῦ σι♭) ἐπετυγχάνετο μετατροπία εἰς τὸν τόνον τῆς ὑποδεσποζούσης, ὁλόκληρον δὲ τὸ σύστημα ἐκ 15 φθόγγων μετετίθετο ἀπὸ τοῦ *Λα—λα* εἰς τὸ *Ρε—ρὲ* μετὰ σι♭· δηλαδή:

ρε || μι φα σολ λα σι♭ ντο ρε || μι φα σολ λα σι♭ ντο ρε

Ἐν τῇ μουσικῇ θεωρίᾳ τοῦ μεσαίωνος ἡ λέξις *συνημμένων* (synemmenon) παριστᾷ τὸν φθόγγον σι♭. Γ. Σ.

συνηρεφής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· σκεπασμένος, κεκαλυμμένος, ἰδίᾳ ἐπὶ δασώδους τόπου.

συνῃρημένος, *—η, —ον*· παθ. μετχ. τοῦ *συναιρῶ* (βλ. λ.), γραμματ., ὁ κατὰ συναίρεσιν ὑφιστάμενος: «συνῃρημένη συλλαβή», «συνῃρημένα ὀνόματα, — ρήματα», ὧν ἡ κατάληξις συναιρεῖται μετὰ τοῦ προηγουμένου φωνήεντος.—Ἐπίρρ. ***συνῃρημένως.***

— **συνῃρημένος** ***συλλογισμὸς*** *[Λογ.]*· βλ. λ. *ἐνθύμημα.*

συνήχησις, *—εως* (ἡ)· τὸ συνηχεῖν, σύγχρονος παραγωγὴ ἤχων.

— *[Γραμματ.]* Ἡ λέξις *συνήχησις* λαμβάνεται ὑπό τινων πρὸς δήλωσιν τῆς ἐννοίας, ἣν δηλοῖ κυρίως ἡ λέξις *παρήχησις*, ἥτις κατὰ τὸν Ἑρμογένη «ἐστὶ σχῆμα λόγου, ὅταν δύο ἢ τρεῖς ἢ τέσσαρας λέξεις ἢ ὀνόματα εἴπῃ τις ὁμοίως μὲν ἠχοῦντα, διάφορον δὲ δήλωσιν ἔχοντα, ὡς πείθει τὸν Πειθέαν». — Ω.

— *[Ἀρχ. Μετρικ.]* Ὡς *συνήχησις* θεωρεῖται καὶ τὸ κατὰ σύμπτωσιν ὁμοιοτέλευτον τῶν στίχων, ὡς λ. χ. ἐν Ὁμήρου Ἰλιάδος Β. 87 «ἠΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων | πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων». Ε. ΔΙ. Κ.

— *[Μουσ.]* Καλεῖται *συνήχησις* ἡ ταυτόχρονος ἤχησις δύο ἢ περισσοτέρων φθόγγων ὑπὸ ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ὀργάνων ἢ περισσοτέρων φωνῶν.

συνηχητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συνήχησιν, ὁ τῆς συνηχήσεως.

συνηχῶ (*—έω*)· ἠχῶ συγχρόνως, ἀποτελῶ συνήχησιν.

συνθαλίνη (ἡ) (Synthalin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτως ἐκλήθη ἡ δεκαμεθυλενογουανιδίνη. Τὸ σκεύασμα παρουσιάζει ἀνάλογον φαρμακολογικὴν δρᾶσιν πρὸς τὴν τῆς ἰνσουλίνης. Εἰς τοὺς διαβητικοὺς χορηγουμένη παρουσιάζει 1 χστγρ. αὐτῆς ἀνοχὴν διὰ 1.2 γρ. ὑδατανθράκων. Ἡ δρᾶσις τῆς συνθαλίνης εἶναι βραδυτέρα ἀπὸ τὴν τῆς ἰνσουλίνης, ἀλλὰ μεγαλυτέρας διαρκείας. Δευτερευούσας δράσεις παρουσιάζει ἡ συνθαλίνη: ἀνορεξίαν, ἔμετον, διάρροιαν, γενικὴν ἐξασθένησιν, τετανικοὺς σπασμούς. Τὰς προκαλουμένας πεπτικὰς διαταραχὰς ἐκ τῆς συνθαλίνης καταπολεμοῦν διὰ τῆς δεχολίνης. Τὸ σκεύασμα ἀντενδείκνυται εἰς βαρείας μορφὰς ἀποληγούσας εἰς κῶμα διαβητικόν. Οἱ φυματικοὶ δείκνυνται μᾶλλον εὐπαθεῖς ἔναντι τῆς συνθαλίνης. Κ. Γ. Μ.

σύνθεσις, *—εως* (ἡ)· τὸ συντιθέναι, ἡ ὁμοῦ θέσις, ἡ τῶν μερῶν ἑνὸς ὅλου λελυμένου σύνδεσις: «σύνθεσις μηχανῆς», «σύνθεσις βιβλίου» ὁ καταρτισμὸς τοῦ βιβλίου διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν τυπογραφικῶν φύλλων, «σύνθεσις στρατοῦ, —στόλου κττ.» ὁ τρόπος τῆς ἐκ μονάδων, στελεχῶν κλπ. συγκροτήσεως· || «σύνθεσις συγγράμματος» ἡ τοποθέτησις τῶν ἐπὶ μέρους, ἡ οἰκονομία τῆς ὕλης· || ἐν τῇ λογικῇ, ἡ σύναψις πολλῶν γνωρισμάτων ἀποτελούντων μίαν ἔννοιαν, ἀντίθ. *ἀνάλυσις*· || τυπογρ., στοιχειοθέτησις.

— *[Γλωσσολογ.]* Καλοῦμεν *σύνθεσιν* τὴν ἕνωσιν δύο ἢ καὶ περισσοτέρων λέξεων εἰς μίαν μόνην λέξιν· Αἱ οὕτω προκύπτουσαι λέξεις (αἱ καλούμεναι *σύνθετοι λέξεις* ἢ ἁπλῶς *σύνθετα*) ἀποτελοῦν μίαν σημασιολογικὴν ἑνότητα, ἤτοι δηλοῦν μίαν καὶ μόνην ἔννοιαν, περιέχουσαν γνωρίσματα ἀμφοτέρων τῶν ἐννοιῶν (ἀκρό-πολις, ἀξιό-τιμος). Καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ λεγόμενα *συνδετικὰ* σύνθετα δηλοῦν μὲν δύο ἐννοίας (πλουθ-υγίεια, ἀμπελο-χώραφα, γιδο-πρόβατα, μαχαιρο-πίρουνα), ἀλλὰ ἡνωμένας εἰς μίαν σύνθετον, εἰς μίαν γενικωτέραν τρόπον τινὰ ἔννοιαν. Τὰ σύνθετα, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς αὐτὰ συνενουμένων λέξεων, εἶναι *δισύνθετα* (ναύ-αρχος, φιλό-πονος, οὐδ-είς, συν-άγω, ἐκ-λέγω, οὐκ-έτι, εὖγε) ἢ *πολυσύνθετα* (πεντε-καί-δεκα, ἑκ-καί-δεκα, βατραχο-μυο-μαχία). Τῶν δισυνθέτων, τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ τὰ συνηθέστερα καὶ περισσότερα, ἡ μὲν πρώτη λέξις, ἐξ ἧς συνετέθησαν, καλεῖται *πρῶτον συνθε-*

Digitized by Google

τικόν, ἡ δὲ δευτέρα *δεύτερον συνθετικόν*, δύναται δὲ τό τε πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον συνθετικὸν νὰ εἶναι κλιτὸν (φιλό-λογος, νικη-φόρος) ἢ ἄκλιτον μέρος τοῦ λόγου (εὐ-γενής, δια-νέμω, ἀεί-μνηστος, πρό-παλαι, ὑπερ-άνω, ἐπει-δή). Ἡ συνθετικὴ δύναμις καὶ εὐχέρεια δὲν εἶναι ἡ αὐτή, ἀλλὰ ποικίλλει μεγάλως εἰς τὰς διαφόρους γλώσσας. Ἄλλαι μὲν ἐξ αὐτῶν—καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἀνηκουσῶν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλωσσικὴν ὁμοεθνίαν—διακρίνονται διὰ τὴν μεγάλην καὶ ἐνίοτε ἐξαιρετικὴν εὐκολίαν των περὶ τὸ σχηματίζειν συνθέτους λέξεις, ὅπως λ. χ. ἡ γερμανικὴ καὶ ἰδίως ἡ ἑλληνικὴ (ἀρχαία και νεωτέρα), ἄλλας δὲ τοὐναντίον γλώσσας χαρακτηρίζει μεγάλη ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν δυσκολία καὶ δυσκαμψία, ὅπως λ. χ. τὴν λατινικήν, ἐκ δὲ τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν, ἰδίως τὴν γαλλικὴν (πρβλ. le chemin de fer, le tire-bouchon, tire-bouton, casse-noix, casse-noisette, chef-d-oeuvre, hors-d'oeuvre, porte-manteau, beau-frère, grand-père, grand'mère). Ὑπάρχουν δὲ καὶ γλῶσσαι, ὅπως λ. χ. αἱ σημιτικαί, αἱ ὁποῖαι σχεδὸν ἀγνοοῦν καὶ σύνθεσιν καὶ συνθέτους λέξεις.

Ἡ σύνθεσις εἶναι μία ἐκ τῶν κυριωτέρων καὶ δαψιλεστέρων πηγῶν, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ γλῶσσαι ἀδιακόπως πλουτίζονται καὶ οὕτω καθίστανται ἱκαναὶ πρὸς ἔκφρασιν πλείστων καὶ ποικιλωτάτων ἐννοιῶν, συγκεκριμένων ἢ ἀφῃρημένων. Ἂν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι εἶναι πλὴν τούτου καὶ ἡ κυριωτέρα αἰτία, ἐξ ἧς προέρχονται αἱ παραγωγικαὶ καταλήξεις (εὐ-ώδης, δυσ-ώδης καὶ περαιτέρω ἀμμ-ώδης, λυσσ-ώδης, ἠλ-άγρα ποδ-άγρα καὶ περαιτέρω στραβ-άγρα, ἀγαθ-άγρα), ἔτι δὲ καὶ αἱ κλιτικαὶ καταλήξεις (πρβλ. τὸν γαλλικὸν μέλλοντα: (j') aimer-ai ἐκ τοῦ amare-habeo, (tu) ai-mer-as, ἐκ τοῦ amare-habes κλπ.), τότε θέλει κατανοηθῇ ἡ μεγίστη, ἡ ἀνεκτίμητος σημασία τῆς συνθέσεως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γλωσσῶν καὶ τὴν ἐπὶ τὸ τελειότερον ἐξέλιξιν καὶ διαμόρφωσιν αὐτῶν. Γ. Π. Α.

— *[Φιλοσ.]* Καλεῖται *σύνθεσις* ἐν τῇ λογικῇ μία ἐκ τῶν κυριωτέρων μεθόδων, δι' ὧν συντελεῖται ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἀντίθετος τῆς *ἀναλύσεως*. Ἡ σύνθεσις, ὅπως καὶ ἡ ἀνάλυσις, διακρίνεται εἰς πραγματικὴν καὶ εἰς λογικήν. *Πραγματικὴ σύνθεσις* εἶναι ἡ εἰς ἓν ὅλον συνένωσις πραγματικῶν μερῶν καθωρισμένων. Χρῆσις τῆς πραγματικῆς συνθέσεως γίνεται κυρίως εἰς ἔλεγχον τῆς ἀκριβείας γενομένης ἀναλύσεως. Οὕτω π. χ. ὁ χημικὸς ἐλέγχει τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἀναλύσεων αὐτοῦ ἀνασυνιστῶν σύνθετα σώματα ἐκ τῶν ἁπλῶν στοιχείων, ἅτινα παρέχει εἰς αὐτὸν προηγουμένη ἀνάλυσις τῶν σωμάτων τούτων. *Λογικὴ σύνθεσις* εἶναι ἡ λογικὴ μέθοδος, ἥτις ἀπὸ τοῦ καθόλου ὁρμωμένη ὑπάγει εἰς τοῦτο τὰς ἐννοίας τῶν καθ' ἕκαστον ἀντικειμένων ἢ φαινομένων καὶ γεγονότων. Οὕτω ὁ νομικὸς περίπτωσίν τινα ὑποτάσσει εἰς ὡρισμένον νόμον, ὁ ἰατρὸς ὡρισμένην νόσον ὑπάγει εἰς τάξιν γνωστῶν νοσημάτων κλπ. Ἡ λογικὴ σύνθεσις εἶναι ἀντίθετος τῆς πραγματικῆς συνθέσεως.

Σύνθεσις καλεῖται ἐν τῇ ἑγελειανῇ διαλεκτικῇ ἡ ἐξ ἀντιθέτων ἐννοιῶν, τῆς *θέσεως* καὶ τῆς *ἀντιθέσεως*, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἔμμονοι ἐν τῷ εἶναι καὶ παλαίουν πρὸς ἀλλήλας συνυπάρχουσαι μέχρις ὡρισμένου βαθμοῦ, μόρφωσις ἀνωτέρας ἐννοίας, ἐν ᾗ αἴρονται αἱ ἀντιθέσεις. Κατὰ τὸ τριαδικὸν διαλεκτικὸν σχῆμα ἑκάστης θέσεως δημιουργεῖται ἡ ἄρνησις καὶ ταύτης ἡ ἄρνησις (ἄρνησις τῆς ἀρνήσεως), ἥτις ἀποτελεῖ τὴν *σύνθεσιν* καὶ εἶναι πάντοτε ἀνωτέρα μορφὴ τῆς ἀρθείσης ἀρνήσεως. Θ. Π.

— *[Ρητορ.]* Κατὰ τὸν Διονύσιον Ἁλικαρνασσέα *σύνθεσις* εἶναι «ποιά τις θέσις παρ' ἄλληλα τῶν τοῦ λόγου μορίων (στοιχείων)... ἔστι δὲ τῆς συνθέσεως ἔργα τά τε ὀνόματα οἰκείως θεῖναι παρ' ἄλληλα καὶ τοῖς κώλοις ἀποδοῦναι τὴν προσήκουσαν ἁρμονίαν καὶ ταῖς περιόδοις διαλαβεῖν εὖ τὸν λόγον». Ἡ σύνθεσις ἔχει μείζονα ἀξίαν τῆς ἐκλογῆς τῶν λέξεων· διότι δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ εὕρωμεν τὴν καθαρὰν καὶ καλλιρήμονα λέξιν, ἀλλὰ καὶ πρέπει ταύτην νὰ χρησιμοποιήσωμεν καταλλήλως. Ἄλλως, ἐὰν ἀνεπιστάτως καὶ ὡς ἔτυχε συνθέσωμεν τὰ προστυχόντα ἀλλήλοις, ἡ ἔκφρασις καθίσταται ἀηδής, ὁσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ λέξεις αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς ὡραῖαι· ἀνάγκη συνεπῶς πρὸς τῇ ἐκλογῇ «καθαρῶν ἅμα καὶ γενναίων ὀνομάτων» νὰ φροντίσωμεν καὶ περὶ τῆς καταλλήλου αὐτῶν συνθέσεως «μεμειγμένον ἐχούσης τῷ σεμνῷ τὸ ἡδύ». Προσθέτει, μάλιστα, εἰς ταῦτα ὁ Διονύσιος ὅτι τινὲς «εὐκαταφρόνητα καὶ ταπεινὰ λαβόντες ὀνόματα, συνθέντες δ' αὐτὰ ἡδέως καὶ περιττῶς πολλὴν τὴν ἀφροδίτην τῷ λόγῳ περιέθηκαν». Ἐὰν δὲ ἡ ἐκλογὴ τῶν ὀνομάτων μείνῃ ἡ αὐτή, ἡ δὲ σύνθεσις μόνη μεταπέσῃ, συμμεταπίπτουσι μετ' αὐτῆς τὰ σχήματα, τὰ χρώματα, τὰ ἤθη, τὰ πάθη κλπ.

Περὶ συνθέσεως ὀνομάτων ἔγραψεν ἴδιον ἔργον Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς, περιέχον τὰ ἑξῆς κεφάλαια: «τίς τε ἐστὶν ἡ τῆς συνθέσεως φύσις καὶ τίνα ἰσχὺν ἔχει, καὶ τίνων στοχαζεται καὶ πῶς αὐτῶν τυγχάνει, καὶ τίνες αἱ γενικώτεραι αὐτῆς εἰσι διαφοραὶ καὶ τίς ἑκάστης ὁ χαρακτὴρ καὶ ποίαν κρατίστην αὐτῶν εἶναι..., καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, τί ποτ' ἐστὶ τὸ ποιητικὸν ἐκεῖνο καὶ εὔγλωσσον καὶ μελιχρὸν ἐν ταῖς ἀκοαῖς, ὃ πέφυκε τῇ συνθέσει τῆς πεζῆς λέξεως παρακολουθεῖν, ποιητικῆς τε κατασκευῆς τὸν ἀποίητον ἐκμιμουμένης λόγον καὶ σφόδρα ἐν τῇ μιμήσει κατορθούσης εὖ τί τὸ κράτος καὶ διὰ ποίας ἂν ἐπιτηδεύσεως ἐγγένοιτο ἑκατέτερον αὐτῶν». Ι. Φ. ΔΗΜΑΡΑΤΟΣ

— *[Μουσ.]* *Σύνθεσις* (γαλλ. composition, γερμ. Komposition) εἶναι ἡ τέχνη τῆς μελοποιίας ἢ τῆς δημιουργίας μουσικοῦ τινος ἔργου, ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων κανόνων, αὐστηρῶν ἢ ἐλευθέρων. Ἡ σύνθεσις προϋποθέτει πνεῦμα πεπροικισμένον μὲ δημιουργικὸν δαιμόνιον, μὲ δύναμιν ὠθοῦσαν αὐτὸ νὰ ἐκφράσῃ ποικίλα συναισθήματα. Ὁ κυριώτερος παράγων πρὸς δημιουργίαν καλλιτεχνικοῦ τινος ἔργου εἶναι ἡ συγκίνησις, γενικώτερον δὲ διὰ τὴν μουσικὴν σύνθεσιν προϋποτίθενται αἱ ἑξῆς ἰδιότητες: φαντασία, ἔμπνευσις, διανόησις, μνήμη, θέλησις καὶ συνείδησις. Πλὴν ὅμως τῶν ἀφῃρημένων τούτων ἰδιοτήτων διὰ τὴν μελοποιίαν, ἀπαιτοῦνται καὶ πολλαὶ συγκεκριμέναι θεωρητικαὶ γνώσεις, ὧν ἡ σπουδὴ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἀποτελεῖ τὴν ἐπιστήμην τῆς συνθέσεως. Ἐὰν ὡρισμένοι μουσουργοὶ ἐδημιούργησαν ἀπαράμιλλα ἀριστουργήματα. μολονότι διέτριψαν μετρίως εἰς τὰς ἀνωτέρας θεωρητικὰς σπουδάς, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἦσαν πεπροικισμένοι δι' ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας, ἥτις πάντως θὰ τοὺς ὤθει εἰς τὸ νὰ χαράξωσι νέας ὁδούς· ἀφ' ἑτέρου ὅμως μελοποιός τις, πεπροικισμένος ἁπλῶς μὲ τάλαντον, ἀλλ' ἐμβαθύνας πολὺ εἰς τὴν τέχνην τῆς συνθέσεως, δύναται πολλάκις νὰ δημιουργήσῃ ἔργα ἀνωτέρας πνοῆς.

Πᾶς διὰ τὴν σύνθεσιν προοριζόμενος μουσικὸς ὀφείλει νὰ ἐκμάθῃ κατ' ἀρχὰς τὴν *θεωρίαν τῆς μουσικῆς*, εἶτα τὴν *ἁρμονίαν*, τὴν *ἀντίστιξιν*, τὸν *κανόνα*, τὴν *μίμησιν*, τὴν *φυγήν*, τέλος δὲ τὴν *μορφολογίαν*, ἥτις εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐπιστήμη τῆς ἐλευθέρας μελοποιίας. Ἡ μορφολογία διδάσκει τὸν μουσικόν, πλὴν ἀφῃρημένων τινῶν αἰσθητικῶν κανόνων, ἀφορώντων τὰς ἀναλογίας τοῦ ἔργου, τὰς ἀντιθέσεις εἰς τὴν μορφήν του, αἵτινες, παρὰ τὴν ποικιλίαν των εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν τονικότητα, δὲν παύουσι νὰ δίδωσιν εἰς τὸ ἔργον τὸν ἀπαραίτητον χαρακτῆρα τῆς ἑνότητος, ὡρισμένους κανόνας, δι' ὧν παρουσιάζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ *μουσικὰ θέματα*. Οὕτως ἔχομεν συνθέσεις (χορούς, σπονδάς, μικρὰ τεμάχια) *μονοθεματικάς*, βασιζομένας δηλαδὴ εἰς ἓν καὶ μόνον θέμα. Ἐὰν αἱ συνθέσεις αὗται ἀποτελοῦνται ἐκ δύο μερῶν, τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν περατοῦται διὰ μετατροπίας εἰς τὴν δεσπόζουσαν, ἐνῷ τὸ δεύτερον θὰ περατωθῇ καὶ πάλιν εἰς τὴν τονικήν. Ἐὰν εἶναι τριμερεῖς, τὸ πρῶτον καὶ τὸ τρίτον μέρος γράφονται εἰς τὸν κύριον τόνον, ἐνῷ τὸ μεσαῖον εἰς ξένην τονικότητα. Ἕτεραι συνθέσεις ἀποτελοῦνται ἀφ' ἑτέρου ἐξ ἑνὸς *κυρίου θέματος*, πλειστάκις ἐπανερχομένου, ἑκάστης δὲ ἐπαναλήψεως χωριζομένης διὰ φράσεώς τινος ἐν μετατροπίᾳ. Τοιαῦται εἶναι αἱ συνθέσεις μετὰ *ἐπῳδοῦ*. Ἑτέρα μορφὴ συνθέσεως εἶναι ἡ βασιζομένη ἐπὶ δύο ἢ περισσοτέρων θεμάτων. Ἐκ ταύτης ἐκπορεύεται κυρίως ἡ μορφὴ τοῦ *λίντ* (Lied), ἡ ἀποδιδομένη θεματικῶς διὰ τοῦ τύπου Α—Β—Α, προκειμένου δι' ἔργον μετὰ δύο θεμάτων. Ὑπάρχει ἐν τούτοις καὶ ἡ *μεγάλη μορφὴ τοῦ λίντ*, ἧς ἑκάστη περίοδος ὑποδιαιρεῖται κατὰ τὸν τύπον Α (α β α) Β (α β α) Α (α β α). Αἱ αὐστηραὶ αὗται μορφαὶ τῆς συνθέσεως ἐφαρμόζονται κυρίως εἰς τὴν κλασσικὴν μουσικήν, συνοψίζονται δὲ εἰς τὴν *σονάταν*, ἧς ἡ μελέτη ἀποτελεῖ τὴν καλυτέραν ἐργασίαν ἀναλύσεως τῶν κυριωτέρων μουσικῶν μορφῶν καὶ τῶν κανόνων, οὓς ἀκολουθεῖ ἡ διὰ τῶν ἤχων ἀρχιτεκτονική. Ἐν τῇ σονάτᾳ εὑρίσκομεν καὶ τὴν *κυκλικὴν μορφὴν* τῆς συνθέσεως, ἀποτελουμένης ἐκ πλειόνων μερῶν, ἐν οἷς διακρίνει τις πάντοτε τὸν ἀρχικὸν δημιουργικὸν πυρῆνα, ἐφ' οὗ στηρίζεται ὁλόκληρον τὸ ἔργον. Αἱ παρεμφερεῖς συνθέσεις εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τριμερεῖς καὶ τετραμερεῖς, ἀποδιδομένου δὲ τοῦ βραδέος μέρους διὰ Β καὶ τοῦ γοργοῦ διὰ Γ, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὴν ἑξῆς σειρὰν εἰς τὰ μέρη:

Γ. Β. Γ. Γ. Β. Γ. Γ.
Β. Γ. Β. Γ. Γ. Γ. Β. Γ.
Γ. Β. Γ. Β. Γ.

Εἴθισται δέ, παρά τινας σπανίας ἐξαιρέσεις, ἡ πολυμερὴς σύνθεσις νὰ περατοῦται διὰ γοργοῦ μέρους.

Οἱ αὐστηροὶ κανόνες τῆς μορφολογίας ἀκολουθοῦνται κυρίως εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐνόργανον μουσικήν, ἐκ δὲ τῆς φωνητικῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὸ *λίντ* καὶ τὴν *ἄριαν*· ἀφ' ἑτέρου τὸ μελόδραμα καὶ τὸ ὀρατόριον ἀκολουθοῦσι μᾶλλον ἐλευθέραν μορφήν, ὑπαγορευομένην ὑπὸ τοῦ ποιητικοῦ κειμένου. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

— *[Παιδαγωγ.]* Βλ. *ἔκθεσις* ἰδεῶν.

— *[Βιολ.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν *ὀργανικῶν συνθέσεων* νοεῖται τὸ σύνολον τῶν ἐξεργασιῶν, αἵτινες ἀπολήγουσι διὰ τῆς ἀφομοιώσεως εἰς τὴν αὔξησιν τῆς μάζης τῆς ζώσης ὕλης, ἤτοι: τὴν ἀνάπτυξιν, τὴν αὔξησιν, τὴν ἐπούλωσιν, τὴν ἀνανέωσιν, κλπ. Τὸ χαρακτηρίζον οὐσιαστικῶς τὴν ζῶσαν ὕλην εἶναι ὅτι αὕτη εἶναι ἱκανή, ὑπό τινας ὅρους, καλουμένους ὅρους τῆς ζωτικότητος αὐτῆς, νὰ διενεργήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτῆς σύνθεσιν, τὴν κατὰ μᾶζαν αὔξησιν. Αἱ χημικαὶ ἐπεξεργασίαι, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ζῶσα ὕλη διενεργεῖ τὴν σύνθεσιν αὐτήν, δὲν εἶναι ἐντελῶς εἰσέτι γνωσταί.

Σύνθεσις μορφολογική, κατὰ τὸν Claude Bernard, καλεῖται τὸ σύνολον τῶν φαινομένων τῆς βιολογικῆς χημείας, ἅτινα μεταβάλλουσι τὴν ὑφὴν ἑκάστου κυττάρου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ καὶ ἐπιτρέπουσιν εἰς αὐτὸ νὰ διακριθῇ ἐπὶ τῷ σκοπῷ εἰδικῆς ἐπιτηδειότητος εἰδικοῦ ἔργου.

Ἐκ *συνθέσεως πλαστικῆς* προέρχεται παραμόρφωσις τερατογονική, ἥτις προκύπτει ἐκ τῆς συζεύξεως ἢ συγκολλήσεως τμημάτων τοῦ σώματος φυσιολογικῶς κεχωρισμένων. Μ. Ν. Κ.

— *[Χημ.]* *Σύνθεσις* καλεῖται γενικῶς ἡ παραγωγὴ σώματός τινος ἐκ τῆς καθ' ὡρισμένας ἀναλογίας ἑνώσεως ἄλλων ἁπλουστέρων σωμάτων. Τὰ ἁπλούστερα ταῦτα σώματα δύνανται νὰ εἶναι στοιχεῖα ἢ πάλιν ἑνώσεις. Οὕτω λ. χ. σύνθεσις εἶναι ἡ διὰ τῆς ἑνώσεως ὑδρογόνου καὶ χλωρίου ὑπὸ ἀναλογίας ἀντιστοιχούσας εἰς τὰ ἀτομικὰ αὐτῶν βάρη παρασκευὴ τοῦ ὑδροχλωρίου ἢ ἡ ἐκ τῆς ἑνώσεως τοῦ ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου παρασκευὴ τοῦ ὕδατος κλπ. Ἡ σύνθεσις τῶν ἀνοργάνων ἑνώσεων εἶναι ἀπὸ παλαιοτάτης ἐποχῆς γνωστή, διὰ τὰς ὀργανικὰς ἑνώσεις ὅμως, ἐπειδὴ ἡ χημικὴ συγγένεια τοῦ ἄνθρακος πρὸς τὸ ὑδρογόνον, ὀξυγόνον καὶ ἄζωτον εἶναι σχετικῶς μικρά, παρουσιάζοντο σημαντικαὶ δυσχέρειαι καὶ διὰ τοῦτο ἀκόμη μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐπιστεύετο γενικῶς ὅτι ἡ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ σύνθεσις τῶν ὀργανικῶν ἑνώσεων ἦτο ἀνέφικτος, διότι διὰ τὴν σύνθεσιν αὐτῶν ἐχρειάζετο ἡ καλουμένη ζωϊκὴ δύναμις (vis vitalis). Κατόπιν τῶν περιφήμων ὅμως ἐρευνῶν τοῦ Wöhler, Berthelot κλ. ἡ πίστις πρὸς τὴν ζωϊκὴν δύναμιν ἐξέλιπε καὶ ἀπεδείχθη ὅτι διὰ καταλλήλου ἐργασίας, ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας δύνανται ἄριστα νὰ συντεθῶσι καὶ αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις, ὡς οἱ ὑδατάνθρακες, τὰ λίπη κλπ.

Ἡ σύνθεσις τῶν χημικῶν ἑνώσεων ἀκολουθεῖ γενικῶς τοὺς διαφόρους χημικοὺς νόμους. Σ. Γ.

— *[Ἀρχ. Μετρικ.]* *Σύνθεσις* καλεῖται ἡ ἐν τῇ ἀπαρτίσει ποιήματος ὅλου ἕνωσις μικροτέρων ἢ καὶ μειζόνων μετρικῶν περιόδων, συγκειμένων ἐκ πλειόνων καὶ διαφόρου ἔτι ρυθμικῆς ἢ μελῳδικῆς ἑνότητος κώλων ἢ συστημάτων, ἅτινα δ' ὅμως ἀποτελοῦσιν ἐν τῷ συνόλῳ ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ, ἐν ᾧ περιέχονται, μείζονος συστήματος. Ἐν τῇ συνθέσει τῶν μετρικῶν συστημάτων τηρεῖται ἡ ἐν τῇ ἀντιστοιχίᾳ εὐρυθμία, καθ' ἣν διακρίνομεν τὴν *ἐπιβολήν*, τὴν *ἀντεπιβολὴν* καὶ τὴν *κατακλεῖδα*. Ε. ΔΙ. Κ.

—σύνθεσις *δυνάμεων* *[Φυσ.]*· βλ. λ. *δύναμις* (τ. Θ', σ. 576 γ').

—σύνθεσις *στόλου* *[Ναυτ.]*. Τὸ σύνολον τῶν ναυτικῶν μονάδων, αἵτινες, ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν γενικοῦ ἀξιωματικοῦ ὀργανούμεναι, ἀποτελοῦν τὴν *ναυτικὴν δύναμιν*. Δύνανται, ὅθεν, ὑπὸ τὴν γενικότητα τοῦ ὅρου νὰ νοοῦνται δύο ἢ καὶ πλείονες τῶν δύο στόλοι, ὧν ἕκαστος ἀποτελεῖται ἐκ δύο τοὐλάχιστον *μοιρῶν*, ὧν πάλιν ἑκάστη ἄνω τῶν δύο πλοίων περιλαμβάνουσα ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ζεύγη, ἂν ὁ ἀριθμὸς τῶν πλοίων τῆς συνθέσεως τῆς ἐπιτρέπῃ. Ἐν τῇ συνθέσει τοῦ στόλου ὑπεισέρχονται καὶ *ὁμάδες* πολεμικῶν πλοίων, μικροτέρων καὶ διὰ περιστατικὴν δρᾶσιν προωρισμένων, ὡς τορπιλλικῶν, ἀντιτορπιλλικῶν, ὑποβρυχίων· καὶ πάντων δὲ τούτων μονὰς συνθέσεως λογίζεται ἡ ὁμάς, τὸ δὲ σύνολον αὐτῶν *ἐλαφρὸς στόλος*. Πρωτεῦον μέρος παίζει ἐν τῇ συνθέσει τοῦ στόλου τὸ σῶμα μάχης, ἐκ τῶν μαχιμωτάτων θωρηκτῶν καὶ τεθωρακισμένων εὐδρόμων ἀποτελούμενον, μεγίστην δὲ συναρωγὴν προσφέρει καὶ ἡ ὕπαρξις *ἀεροπλανοφόρων* σκαφῶν, τόσον διὰ τὰς ἀφ' ὕψους ἀναγνωρίσεις, ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἐναντίον τῶν καταστρωμάτων βομβαρδισμούς. Ἀλλὰ καὶ *βοηθητικὰ* πλοῖα περιλαμβάνονται ἀπαραιτήτως ἐν τῇ συνθέσει παντὸς στόλου, ὡς τὰ τῆς *παραπομπῆς*, τὰ *ἀνθρακοφόρα*, τὰ *πλωτὰ συνεργεῖα*, τὰ *πλωτὰ νοσοκομεῖα*. Ἀπὸ ἀπόψεως τακτικῆς ἡ σύνθεσις στόλου περιλαμβάνει: πρωτοπορίαν, μεσοπορίαν, οὐραγίαν, πρωτόπλουν, οὐραγόν, προπλέοντας, ἐπιπλέοντας· ἐπίσης *ἀπόστολα πλοῖα*, *διαδεκτῆρας*, *πρόσκοπα πλοῖα* καὶ *διαδρομεῖς*. Σ. Ε. Λ.

σύνθετα (τὰ) (Compositae) *[Bot.]*. Κατηγορία φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *συμπετάλων*, περιλαμβάνουσα δικοτυλήδονα φυτὰ ποώδη, φρυγανώδη, θαμνώδη ἢ καὶ δενδρώδη. Ὁ καρπὸς των εἶναι ἀχαίνιον καὶ τὸ ἔμβρυον στερεῖται λευκώματος. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει φυτὰ πανταχοῦ τῆς γῆς διαδεδομένα καὶ εἶναι ἡ πλουσιωτέρα πασῶν τῶν κατηγοριῶν τῶν *φανερογάμων* φυτῶν, ἀποτελοῦσα τὸ $^1/_{10}$ τοῦ συνόλου αὐτῶν· διαιρεῖται δὲ εἰς δύο ὑποκατηγορίας, τὰ *σωληνανθῆ* καὶ τὰ *γλωσσανθῆ*.

Σωληνανθῆ (Tubiflorae). Ταῦτα ἔχουσιν ἄνθη ἀρ-

Digitized by Google

ρενοθήλεα καὶ σωληνοειδῆ εἴτε καθ' ὁλοκληρίαν εἴτε περὶ τὸ μέσον τοῦ δίσκου τῆς κεφαλίδος· τὰ σωληνανθῆ ὑποδιαιροῦνται: 1) Εἰς *κορυμβοφόρα* (Corymbiferae), εἰς τὰ ὁποῖα τὰ ἄνθη τοῦ δίσκου τῆς κεφαλίδος εἶναι γλωσσοειδῆ καὶ διατεταγμένα ἀκτινοειδῶς πρὸς τὰ ἔξω, ἐνῷ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν εἶναι σωληνοειδές. 2) Εἰς *κυναροκέφαλα* (Cynarocephala), ἅτινα φέρουσι σωληνοειδῆ ἄνθη τῆς κεφαλίδος.

Γλωσσανθῆ (Linguliflorae). Τὰ ἄνθη τοῦ δίσκου τῆς κεφαλίδος εἶναι γλωσσοειδῆ καὶ ἀρρενοθήλεα. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν γενῶν τῆς κατηγορίας ταύτης, ὧν τινα εἶναι κοσμητικά, ἕτερα φαρμακευτικά, ἄλλα κτηνοτροφικά, ἄλλα βιομηχανικῶς καὶ ποικίλως χρήσιμα, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἀκόλουθα: *ἀγαθαία, ἀγήρατον, ἀθανασία, αἰγιαλόφιλος, ἀκροκλώνιον, ἀμβροσία, ἀμμόβιον, ἀνάκωλος, ἀνδρύαλα, ἀνθεμίς, ἄρκειον, ἀρνακίς, ἀρτεμισία, ἀστερίσκος, ἀστήρ, ἀτρακτυλίς, ἀχίλλειος, βάκχαρις, βήχιον, βούφθαλμον, γαζαία, γαϊλαρδία, γαλακτίτης, γναφάλιον, γνάφαλον, γουϊζοτία, δαλία, δωρόνικον, ἑλένιον, ἑλίχρυσον, ἐμινθία, ἐπουλωτικόν, εὐπατόριον, εὐρυβία, ἐχινοφόρος, ἐχίνωψ, ζακυνθία, ζωνία, ἡλίανθος, ἠριγέρων, θρίγκιον, θρίδαξ, ἱεράκιον, κακαλία, καλλίστεφος, κάρδος, καρλινία, κατανάγκη, κενταύριον, κίρσιον, κιχώριον, κνίκος, κόνυζα, κορέοψις, κρηπίς, κυνάρα, λαμψάνη, λεοντόδους, λεοντοπόδιον, λιατρίς, λευκάνθεμον, λευκανθές, λεϋσσερία, μαδία, μελανόφλοιος, μικανία, μικρόσερις, μοντανία, νεκράνθεμον, νωτόβασις, ξάνθιον, ξηράνθεμον, ὀνόπορδον, ὀθόννα, εὐαντζία, οὐρόσπερμα, παρθένιον, πεντζία, πετασίτης, πικραδήν, πικρίς, πικρίδιον, ποδολεπίς, πολύμνια, πρηνανθές, πύρεθρον, σαντόνιον, σηνέκιον, σίλυβον, σίλφιον, σκόλυμος, σόγχος, σποδόφυτον, ταράξακον, ταγήτης, τραγοπώγων, τριπόλιον, τριχόφυλλον, ὑμενόνημα, ὑποχοιρίς, χαμαιπεύκη, χαμαίμηλον, χόνδρυλλα, χρυσάνθεμον, χρυσοκόμη, χρυσογόνον, χρύσοψις, ψευδατρακτυλὶς* καὶ *ψευδοκόνυζα*. Δ. Ν. Π.

συνθέτης (ὁ)· ὁ συνθέτων, οἷον μουσικὰ ἔργα (μελοποιός, μουσουργός)· || καθόλου, πᾶς ὅστις ἀναλαμβάνει τὸν καταρτισμὸν οἱασδήποτε συνθέσεως.

συνθετικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σύνθεσιν, ὁ τῆς συνθέσεως: «πρῶτον —, δεύτερον συνθετικὸν» ἐπὶ τῶν δύο λέξεων τῆς συνθέτου· || «συνθετικὸς ὁρισμὸς» ὁ διὰ τῆς συνθέσεως τῶν ἐπὶ μέρους ἐννοιῶν ἀποτελούμενος, ἀντίθ. *ἀναλυτικός*. —Ἐπίρρ. ***συνθετικῶς***.

—[Φιλοσ.] Συνθετικὸς ὁρισμὸς καλεῖται ἐκεῖνος, ἐν ᾧ συνδέοντες τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα μιᾶς ἐννοίας ἀποτελοῦμεν αὐτήν. Ἐν τοῖς συνθετικοῖς ὁρισμοῖς τὸ ὁριζόμενον εἶναι κατηγορούμενον. Ὁ ὁρισμὸς οὗτος ὀνομάζεται συνθετικὸς ἐκ τῆς πορείας, ἣν ἀκολουθεῖ ἡ διάνοια, ἀρχομένη ἐν τῇ διατυπώσει αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀνωτέρων ἐννοιῶν καὶ ὑποτάσσουσα εἰς αὐτὰς ἄλλας κατωτέρας· οἷον «ἐπίπεδος ἐπιφάνεια περατουμένη εἰς τρεῖς ἀλλήλας τεμνούσας εὐθείας καλεῖται εὐθύγραμμον τρίγωνον».

Κρίσεις συνθετικαὶ καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Καντίου ἐκεῖναι, ἐν αἷς ἐμμέσως μόνον, κατόπιν παρατηρήσεως καὶ ἐξετάσεως, τὸ κατηγορούμενον ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον. Τοιαῦται εἶναι αἱ κρίσεις: «ἡ γῆ κινεῖται», «ὁ ἀὴρ ἔχει βάρος» κλπ.

Συνθετικοὶ συλλογισμοὶ καλοῦνται οἱ σύνθετοι ἐκεῖνοι συλλογισμοί, οἵτινες ἐν τῇ διανοήσει, ἀπὸ γενικωτέρων ἐννοιῶν ὁρμώμενοι, ὑπάγουσιν εἰς ταύτας ἄλλας μερικωτέρας. [Πρβλ. *Θ. Βορέα*, Λογικὴ (Ἀθῆναι) 1932.]

—συνθετικαί, ἢ ***συνθετικοῦ τύπου γλῶσσαι.*** Καλοῦνται οὕτως αἱ γλῶσσαι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνεπτύχθη—κατὰ πρώτιστον λόγον διὰ τῆς συνθέσεως—πλοῦτος μέγας μονολεκτικῶν τύπων, σύστημα κλιτικὸν τὰ μάλιστα ἀνεπτυγμένον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀναλυτικὰς ἢ ἀναλυτικοῦ τύπου γλώσσας, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ῥηθέντες τύποι σὺν τῷ χρόνῳ ἀντικατεστάθησαν διὰ ποικίλων περιφραστικῶν τοιούτων (ἐμπροθέτων κλπ.). Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ὅσον περισσότερον ἀνερχόμεθα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἰαπετικῶν γλωσσῶν, τοσοῦτον συνθετικώτεραι παρουσιάζονται αὗται εἰς ἡμᾶς. «Αἱ ἀρχαιότεραι (ἰαπετικαὶ) γλῶσσαι παρέχουν μακροτέρας λέξεις ἢ αἱ νεώτεραι· οἱ πρόγονοι τῶν συγχρόνων ἰαπετικῆς καταγωγῆς λαῶν μετεχειρίζοντο μακροὺς καὶ πολυπλόκους τύπους, ἐνῷ οἱ νεώτεροι ἀρκοῦνται εἰς συντόμους ἢ ἀντικαθιστοῦν αὐτοὺς διὰ περιφράσεων ἐκ περισσοτέρων χωριστῶν λέξεων. Οὕτως εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν λέγεται σήμερον κάμνουν ἀντὶ κάμνουσι(ν), θὰ ἔχω καμωμένο ἀντὶ πεπράξομαι, ἔχω καμωμένο ἀντὶ πέπραχα καὶ οἱ Γάλλοι λέγουν ὡσαύτως fût ἀντὶ τοῦ λατινικοῦ fuisset κλπ. Αἱ νεώτεραι γλῶσσαι βρίθουν ἀπὸ τοιούτους τύπους, εἰς τοὺς ὁποίους παρατηροῦμεν συντακτικὰς συμπλοκὰς ἀντὶ ἀληθῶν συνθέσεων. Ὅ,τι δὲ συμβαίνει εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν ῥημάτων, τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν κλίσιν τῶν ὀνομάτων. Αἱ πτωτικαὶ σχέσεις, αἱ ἐκφραζόμεναι πρότερον ἀποκλειστικῶς διὰ τῶν κλιτικῶν καταλήξεων, ἔπαυσαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ δηλοῦνται κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον καὶ ἐξεφράσθησαν εἰς τινας γλώσσας σχεδὸν διὰ μόνων τῶν προθέσεων. Εἰς τοῦτο δὲ συνίσταται ὁ ἀναλυτικὸς λεγόμενος τύπος τοῦ γλωσσικοῦ οἰκοδομήματος. Οὐδαμοῦ—καθόσον γνωρίζομεν—ὁ τύπος οὗτος κατίσχυσε τόσον πολύ, ὅσον εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῶν λέξεων τῶν ἀποτελουσῶν τὸν λεξιλογικὸν θησαυρόν της συνέστειλεν εἰς μονοσύλλαβα φθόγγων συμπλέγματα εἰς τρόπον ὥστε ὅλας σχεδὸν τὰς γραμματικὰς σχέσεις δύναται νὰ παραστήσῃ μόνον περιφραστικῶς, ἤτοι διὰ βοηθητικῶν ῥημάτων, προθέσεων καὶ συνδέσμων» (*Whitney—Χατζιδάκι*, «Ἀναγνώματα περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας», Ἀθῆναι 1898, σελ. 386, 423 κ. ἑξ.). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **συνθετικὴ** ***γεωμετρία***· βλ. λ. *προβολικὴ* γεωμετρία.

— **συνθετικὸς** ***συλλογισμὸς*** *[Λογ.]*· βλ. λ. *ἐπισυλλογιστικός*.

— **συνθετικὸς** ***φόρος*** *[Φορολογ.]*· βλ. *φόρος* συνθετικός.

σύνθετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ συντεθειμένος, ὁ ἐκ συνθέσεως προελθών, ἀντίθ. *ἁπλοῦς*: «σύνθετον σῶμα»· || «σύνθετος λέξις» ἡ ἐκ συνθέσεως δύο λέξεων προελθοῦσα, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *παράγωγον*.—Ἐπίρρ. ***συνθέτως***.

— **σύνθετα** ***διαστήματα*** *['Αρχ. Μουσ.]*. Καλοῦνται πάντα τὰ μεγαλύτερα τοῦ διτόνου διαστήματα (μ. λ. $81/_{64}$). Ν. Α. Χ.

— **σύνθετα** ***πράγματα*** *['Αστ. Δίκ.]*· βλ. *πρᾶγμα* (τ. Κ', σ. 636 β').

— **σύνθετοι** ***χαρακτῆρες*** *[Βυζ. Μουσ.]*. Ἡ καθ' ὡρισμένους μουσικοὺς ὀρθογραφικοὺς κανόνας σύνθεσις καὶ πλοκὴ τῶν 5 ἀνιόντων καὶ 4 κατιόντων ποσοτικῶν χαρακτήρων, καὶ τοῦ ἴσου μετ' ἀλλήλων. Οἱ σύνθετοι χαρακτῆρες ἐξαρκοῦσι πρὸς τελείαν παράστασιν τοῦ ποσοῦ πάσης ἐν γένει μελῳδίας, καθόσον οἱ δέκα ποσοτικοὶ χαρακτῆρες, ἀσύνθετοι γραφόμενοι, δὲν ἐξαρκοῦσι πρὸς παράστασιν τῶν διαφόρων μελῶν. Ν. Α. Χ.

— **σύνθετος** ***ἀριθμός***. Καλεῖται οὕτως ὁ φυσικὸς ἀριθμός, ὅστις ἔχει διαιρέτας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς *πρώτους* ἀριθμούς· π. χ. σύνθετος ἀριθμὸς εἶναι ὁ 24, διότι ἔχει διαιρέτας τὸν 2, 3, 8 κ. λ. π. Πᾶς σύνθετος ἀριθμὸς ἀναλύεται εἰς γινόμενον πρώτων παραγόντων κατὰ ἕνα μόνον τρόπον: δηλαδὴ δοθέντος τοῦ συνθέτου ἀριθμοῦ οἱ πρῶτοι αὐτοῦ παράγοντες εἶναι τελείως ὡρισμένοι, καθὼς καὶ ἡ πολλαπλότης ἑκάστου· οὕτως εἰς τὸ παράδειγμα εἶναι: $24 = 3 \times 2^3$. Ν. Ε. Γ.

— **σύνθετος** ***ῥυθμὸς*** (λατ. ordo compositus). Τοιουτοτρόπως καλεῖται ῥυθμὸς πλασθεὶς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος, ἀναπτυχθεὶς δὲ περαιτέρω καὶ καθορισθεὶς ἀκριβέστερον ὑπὸ τῶν ἀρχιτεκτόνων τῆς Ἀναγεννήσεως, μάλιστα δὲ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Οἱ καθορίσαντες τοῦτον ἀρχιτέκτονες ὑπῆρξαν ἐν μὲν τῇ Ἰταλίᾳ ὁ Βινιόλα, ὁ Παλλάντιο κ. ἄ., ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ὁ Ντελόρμ ἰδίᾳ. Ὁ ῥυθμὸς οὗτος, καὶ *πέμπτος ῥυθμὸς* ὑπό τινων καλούμενος, διαφέρει τῶν λοιπῶν κυρίως κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ κιονοκράνου, ἐν ᾧ ἀνευρίσκονται στοιχεῖα τοῦ τε ἰωνικοῦ καὶ τοῦ κορινθιακοῦ κιονοκράνου. Ἀκριβέστερον, τὸ σύνθετον κιονόκρανον ἀποτελεῖ τύπον ἀρχιτεκτονικόν, «ἐν ᾧ συνδυάζονται ὁ κάλαθος καὶ οἱ καυλοὶ ἀκάνθου μὲ τὰς ἕλικας τετραμετώπου ἰωνικοῦ κιονοκράνου» (*Χ. Τσούντα*, Ἱστορ. τῆς ἀρχ. ἑλλην. τέχνης, σελ. 535). Ὁ θριγκὸς ἐν τῷ συνθέτῳ ῥυθμῷ φέρει πλουσιωτάτην διακόσμησιν, ἡ δὲ ζωφόρος παραμένει ἀκόσμητος. Ἀξιοσημείωτος εἶναι καὶ ἡ βάσις τοῦ κίονος, ἥτις, στηριζομένη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ ὑψηλοῦ βάθρου, φέρει ἐπίσης πλουσίαν διακόσμησιν. Ἐκ τῶν παλαιοτάτων ὑποδειγμάτων τοῦ συνθέτου ῥυθμοῦ εἶναι οἱ κίονες τοῦ βαπτιστηρίου τοῦ Κωνσταντίνου ἐν Ῥώμῃ. Ι. Μ. Π.

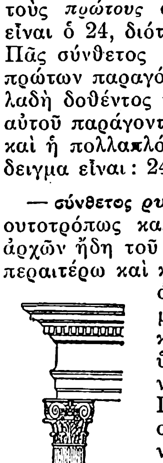

Κίων συνθέτου ῥυθμοῦ.

συνθετοσχήμονες ***κρύσταλλοι***. Ὀνομάζονται οἱ κρύσταλλοι τῶν ὀρυκτῶν, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν διαφόρους κρυσταλλικὰς μορφάς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζουν μίαν μόνον κρυσταλλικὴν μορφὴν καὶ ὀνομάζονται *ἁπλοῖ*. Οὕτως, ὁ κρύσταλλος τοῦ σχήματος 4 εἶναι σύνθετος ἐξ ἑνὸς ἑξαέδρου, ἑνὸς ὀκταέδρου καὶ ἐξ ἑνὸς ῥομβικοῦ δωδεκαέδρου, τῶν ὁποίων αἱ ἁπλαῖ μορφαὶ εἰκονίζονται εἰς τὰ σχήματα 1—3. Οἱ σύνθετοι κρύσταλλοι διακρίνονται ἐκ τῆς διαφόρου μορφῆς τῶν ἑδρῶν αὐτῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἁπλοῦς, τῶν ὁποίων αἱ ἕδραι εἶναι πάντοτε ὁμοιόμορφοι. Γ. Β.

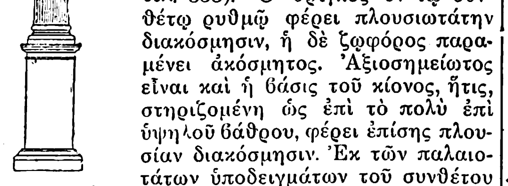

Σχ. 1. Σχ. 2. Σχ. 3. Σχ. 4.

συνθέτω, ἀόρ. *συνέθεσα-συνετέθην*, παθ. μετχ. *συντεθειμένος*· θέτω ὁμοῦ, ἑνώνω τὰ διεστῶτα, ἀπαρτίζω ἓν σύνολον ἐκ τῶν διαλελυμένων μερῶν του, ἀρχ. *συντίθημι*· || καθόλου, ἀπαρτίζω σύνθεσιν, οἷον μουσικοῦ τεμαχίου, συγγράμματος, χημικῆς ἑνώσεως κττ.

συνθήκη (ἡ)· τὸ συμπεφωνημένον, συμφωνία, σύμβασις: συνθήκη φιλίας», «ἐμπορικὴ —, στρατιωτικὴ συνθήκη»· || πληθ. *συνθῆκαι* (αἱ)· οἱ ὅροι, αἱ περιστάσεις, οἱ καιροί: «εὐμενεῖς —, δυσμενεῖς συνθῆκαι», «εὑρίσκεται ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ὥστε νά...» || «κατὰ συνθήκην» κατὰ σιωπηρὰν παράδοσιν, κατὰ πλάσμα: «αἱ κατὰ συνθήκην φιλοφρονήσεις», «τὰ κατὰ συνθήκην ψεύδη».

— *[Διεθν. Δίκ.]* Τὰ κράτη, ὡς ὑποκείμενα τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ συνάψωσι μεταξύ των κατὰ κοινὴν συγκατάθεσιν πρὸς τοῦτο ὑποχρεώσεις διαφόρου φύσεως, αἵτινες καθορίζονται ἐπακριβῶς εἰς ἐγγράφους συμφωνίας, καλουμένας *διεθνεῖς συνθήκας*. Ἔνιοι συγγραφεῖς διακρίνουσι μεταξὺ συνθηκῶν καὶ συμβάσεων, φρονοῦντες ὅτι αἱ μὲν συνθῆκαι ἀναφέρονται εἰς κανονισμὸν προβλημάτων γενικῆς ἢ πολιτικῆς φύσεως λίαν σοβαρῶν κατ' ἀντικείμενον ἢ κατ' ἔκτασιν, αἱ δὲ συμβάσεις ἀφορῶσι δῆθεν μόνον εἰς ζητήματα σχετικῶς ἐλάσσονος σπουδαιότητος καὶ περιωρισμένης ἐνεργείας. Ἡ πρακτικὴ τῶν κρατῶν δὲν ἔχει κυρώσει τοιαύτην τινὰ ἐσωτερικὴν διάκρισιν, μεταχειρίζεται δὲ ὀρθότατα, ἀδιαφόρως καὶ ἀδιακρίτως, ἀμφοτέρους τοὺς ὡς ἄνω ὅρους ὡς συνωνύμους. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ πράττουσι καὶ οἱ περισσότεροι συγγραφεῖς. Πάντως, οἱ αὐτοὶ νομικοὶ κανόνες διέπουσι τὰς συνθήκας καὶ τὰς συμβάσεις, εἰς τρόπον ὥστε πᾶν ὅ,τι ἰσχύει προκειμένου περὶ συνθηκῶν, τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ προκειμένου περὶ συμβάσεων.

Αἱ συνθῆκαι συνάπτονται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον μεταξὺ κυριάρχων κρατῶν, τὰ ὁποῖα μόνον θὰ ἠδύναντο κανονικῶς καὶ νὰ παρουσιασθῶσιν ὡς συμβαλλόμενα μέρη καὶ νὰ παραγάγωσι δεσμοὺς δικαίου, τουτέστι νομικὰς ὑποχρεώσεις δεσμευούσας διεθνῶς ταῦτα. Αἱ συνθῆκαι συνάπτονται ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ τοῦτο ὑποχρεοῦσι διεθνῶς, τούτου δ' ἕνεκα αἱ συνομολογηθεῖσαι συνθῆκαι δὲν ἀλλοιοῦνται διὰ τῶν ἐπελθουσῶν ἐν τῷ κράτει ἐσωτερικῶν μεταβολῶν, ὡς π. χ. ἀνατροπῇ τῆς δυναστείας, ἀλλαγῇ τοῦ πολιτεύματος, ἐγκαταστάσεις ἐμπράκτου κυβερνήσεως κτλ. Τὰ μεταξὺ κράτους καὶ ἁπλοῦ ἰδιώτου, ἡμεδαποῦ ἢ ἀλλοδαποῦ, ἢ καὶ ἑταιρείας ἔτι συναπτόμενα τυχὸν συμβόλαια διαφόρου ἀντικειμένου καὶ σκοποῦ δὲν ἀποτελοῦσι προφανῶς συνθήκας, ἀλλ' ἁπλᾶ ἰδιωτικὰ συμβόλαια, τὰ ὁποῖα ὡς τοιαῦτα διέπονται ὑπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου τοῦ συμβληθέντος κράτους. Αἱ συμφωνίαι ὡσαύτως, τὰς ὁποίας συνάπτει μετὰ ξένου κράτους ὁ ἀρχηγὸς δεδομένου κράτους, οὐχὶ ὅμως ὡς ἐκπρόσωπος αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἀρχηγὸς τῆς βασιλευούσης δυναστείας ἢ καὶ ὡς ἁπλοῦς ἰδιώτης, καὶ δὴ πρὸς ἐξασφάλισιν δυναστικῶν ἢ ἰδιωτικῶν αὐτοῦ συμφερόντων, δὲν ἀποτελοῦσι συνθήκας τοῦ κράτους. Μόναι αἱ συνθῆκαι διέπονται λοιπὸν ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, αἱ ὁποῖαι καὶ ἀποτελοῦσι τὴν σημαντικωτέραν πηγὴν τοῦ δικαίου τούτου, καὶ δὴ οὐ μόνον αἱ θέτουσαι κανόνας δικαίου ἐν τῷ διεθνεῖ περιβάλλοντι, ἀλλὰ καὶ αἱ θεωρούμεναι ὡς ἁπλᾶ συμβόλαια, συναφθέντα μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων κρατῶν. Αἱ διατάξεις τῶν συνθηκῶν δεσμεύουσιν ὑποχρεωτικῶς τὰ δύο ἢ πλείοτερα κράτη, τὰ ὁποῖα συνῆψαν ταύτας καὶ τὰ ὁποῖα ὀφείλουσι νὰ σεβασθῶσι καὶ τηρήσωσι τὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ὅλως ἐλευθέρως ἀνέλαβον: Pacta sunt servanta. Ἡ πιστὴ καὶ εἰλικρινὴς ἐκτέλεσις τῶν διὰ τῶν συνθηκῶν ἀναληφθεισῶν ὑποχρεώσεων ἀποτελεῖ δόγμα τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Ποῦ στηρίζεται νομικῶς τὸ δόγμα τοῦτο; Προφανῶς ἐπὶ τῆς ἐκδηλωθείσης ὅλως ἐλευθέρως θελήσεως τῶν συμβληθέντων μερῶν, τὰ ὁποῖα συγκατετέθησαν ὅπως ἀναλάβωσι νέα δικαιώματα καὶ νέα καθήκοντα. Ἡ ὑπὸ τοιούτους δὲ ὅρους ἀνάληψις ὑποχρεώσεων ἐπιβάλλει τὴν μὴ ἐπαπάτησιν τοῦ ἑνὸς ὑπὸ τοῦ ἑτέρου, ἀλλὰ τοὐναντίον τὴν ἀκριβῆ καὶ πιστὴν ἐκπλήρωσιν τῶν διατάξεων τῆς συναφθείσης συνθήκης. Διὰ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον παραβιάζει τὰς διατάξεις ταύτας, δὲν ὑφίσταται ἄλλη τις κύρωσις, ἐκτὸς ταύτης καὶ μόνης, ὅτι δηλαδὴ ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς διεθνὴς διαφορά, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον τὸ ὅλον ἀναφυὲν ζήτημα θὰ ἐπελύετο καθ' ὃν τρόπον καθορίζει τὸ διεθνὲς δίκαιον. Ἡ κύρωσις εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς πρὸς ἐκτέλεσιν ὑποχρεώσεως, καὶ τοῦτο διότι ἡ ὑποχρέωσις αὕτη ὑφίσταται γενικῶς ἐν τῷ διεθνεῖ περιβάλλοντι, καὶ

Digitized by Google

ἂν ἀκόμη αὐτὴ δὲν συνοδεύεται ὑπὸ κυρώσεως, ὡς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δικαίῳ. Αἱ διατυπωθεῖσαι ἐπὶ τοῦ θέματος θεωρίαι περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος τῆς συνθήκης ὡς καὶ περὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς ἐκ λόγων ἐθνικῆς τιμῆς ἢ ἀξιοπρεπείας ἢ καλῆς πίστεως, δὲν θὰ ἐπήρκουν βεβαίως ὅπως ἐπ' αὐτὴν βασισθῇ τὸ δόγμα τοῦ διεθνοῦς δικαίου περὶ τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς σεβασμὸν τῶν διατάξεων τῆς συνομολογηθείσης συνθήκης ἐκ μέρους ἀμφοτέρων τῶν συμβληθέντων κρατῶν. Ἂν τυχὸν ἐπετρέπετο παρέκκλισις ἀπὸ τοῦ δόγματος τούτου, ἡ τοιαύτη παρέκκλισις θὰ συνεπέφερεν ἀναστάτωσιν πλήρη ἐν τῇ διεθνεῖ κοινωνίᾳ, τῆς ὁποίας ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ ἡσυχία, στηριζόμεναι ἐπὶ τῶν ὑφισταμένων συνθηκῶν, θὰ διεκυβεύοντο ἐντεῦθεν ἐπικινδύνως.

Αἱ κανονικῶς ἐπικυρωθεῖσαι καὶ τεθεῖσαι ἐν ἰσχύϊ συνθῆκαι ἐν τῷ συμβληθέντι κράτει θεωροῦνται καὶ εἶναι νομικῶς ἐπικρατέστεραι οὐ μόνον τῶν διαφόρων συνήθων ἐσωτερικῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ καταστατικοῦ χάρτου τοῦ ἐν λόγῳ κράτους. Τοῦτο δέ, διότι τὸ διεθνὲς δίκαιον ὡς τοιοῦτον ὑπέρκειται καὶ συνεπῶς ὑπερισχύει τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου τῶν διαφόρων κρατῶν, τὰ ὁποῖα ὑποχρεοῦνται ὅπως μεταβάλωσι καὶ τροποποιήσωσι τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν δίκαιον εἰς τρόπον, ὥστε τοῦτο νὰ μὴ ἔρχεται εἰς ἀντίφασιν ἢ σύγκρουσιν πρὸς τὸ διεθνὲς δίκαιον, τοῦ ὁποίου πηγαὶ εἶναι, ὡς γνωστόν, αἱ διεθνεῖς συνθῆκαι καὶ τὰ διεθνῆ ἔθιμα. Ἂν λοιπὸν τὸ συμβληθὲν κράτος προσπαθῇ μονομερῶς δι' ἐσωτερικῶν νόμων ὅλως ἀντιθέτου περιεχομένου νὰ μὴ ἐκτελέσῃ τὰς διατάξεις τῶν συνθηκῶν, τὰς ὁποίας συνωμολόγησεν ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ θελήσεως, οἱ νόμοι οὗτοι δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μὴ ὑφιστάμενοι ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου. Διότι ἀντίκεινται πρὸς τὰς συναφθείσας καὶ ἰσχυούσας συνθήκας, ἀποτελούσας διατάξεις διεθνοῦς δικαίου, αἱ ὁποῖαι ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν δύνανται ν' ἀρθῶσι μονομερῶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς τοιαῦται ὑπερισχύουσι τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου. Τὸ διεθνὲς δίκαιον ὑπέρκειται τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου, δὲν ἀποτελεῖ δὲ ἁπλῶς μέρος τούτου, ὡς φρονοῦσιν οὐκ ὀλίγοι Ἀγγλοαμερικανοὶ συγγραφεῖς. Ἡ διαφορὰ εἶναι προφανής. Τὸ κράτος δύναται νὰ τροποποιήσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ τὸ ἐσωτερικόν του δίκαιον· δὲν δύναται ὅμως νὰ πράξῃ τοιοῦτόν τι καὶ ἀπέναντι τῶν διατάξεων τοῦ διεθνοῦς δικαίου, αἵτινες ἀποτελοῦσι δίκαιον τεθὲν ὑπὸ τῶν κρατῶν καὶ συνεπῶς ἡ τροποποίησίς του μόνον παρ' αὐτῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ καὶ οὐχὶ μονομερῶς παρ' ἑνὸς ἑκάστου. Ἂν ἔνιαι διατάξεις τῶν συνθηκῶν εἶναι κατ' ἐξοχὴν καταθλιπτικαὶ διὰ τὸ ἓν συμβαλλόμενον μέρος, δὲν ἐπιτρέπεται ὅπως τοῦτο αὐτοβούλως καὶ μονομερῶς καταργήσῃ ταύτας, ἀλλὰ δέον νὰ γνωστοποιήσῃ τὴν ἀντίληψίν του ταύτην εἰς τὸ ἕτερον κράτος καὶ μόνον δι' ἀμοιβαίας συνεννοήσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος ν' ἀπαλλαγῇ τῶν τοιούτων διατάξεων ἐξ ὁλοκλήρου ἢ ἐν μέρει διὰ καταλλήλου τροποποιήσεως αὐτῶν.

Αἱ συνομολογηθεῖσαι συνθῆκαι ἐπεκτείνονται καθ' ὅλον τὸ ἔδαφος τοῦ συμβληθέντος κράτους, ὡς καὶ εἰς τὰς ἀποικίας αὐτοῦ, ἄν, ἐννοεῖται, δὲν καθορισθῇ σχετικῶς ἄλλως ἐν αὐταῖς· ἀφ' ἑτέρου, ὑποχρεοῦσι νομικῶς μόνον τὰ δύο ἢ περισσότερα συμβληθέντα κράτη. Τὰ τρίτα κράτη, διὰ τὰ ὁποῖα ἡ συνθήκη εἶναι: res inter alios acta, quae neque prodest neque nocet, δὲν δεσμεύονται ἐντεῦθεν, ἐκτὸς ἂν ἀποφασίσωσι βραδύτερον νὰ προσβῶσι καὶ ταῦτα εἰς τὴν ὑπογραφεῖσαν συνθήκην. Αἱ συνθῆκαι συνάπτονται ἢ κλεισταὶ ἢ ἀνοικταί, καθόσον ἀπαγορεύεται ἢ ἐπιτρέπεται ἡ εἰς τὰς διατάξεις αὐτῶν μεταγενεστέρα πρόσβασις τρίτων κρατῶν, τὸν τρόπον τῆς ὁποίας εἴθισται νὰ καθορίζῃ εἰδικὸν ἄρθρον τῆς ἀνοικτῆς συνθήκης. Ἡ πρόσβασις αὕτη γίνεται εἴτε διὰ συνάψεως νέας εἰδικῆς συνθήκης μετὰ τοῦ τρίτου κράτους (accession), τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς κύριον καὶ ἄμεσον συμβαλλόμενον μέρος, εἴτε δι' ἁπλῆς μονομεροῦς δηλώσεως τοῦ τρίτου (adhésion), ἀπευθυνομένης πρὸς τὸ συμβληθὲν κράτος, εἰς οὗ τὸ ἔδαφος ὑπεγράφη ἡ συνθήκη, ἢ πρὸς ἄλλο τι κράτος, καθορισθὲν πρὸς τοῦτο ῥητῶς ὑπὸ τῆς ἀρχικῆς συνθήκης. Ὁ δεύτερος οὗτος τρόπος, ὡς ἁπλούστερος, εἶναι μᾶλλον ἐν χρήσει ἐν τῇ διεθνεῖ πρακτικῇ, ἰδίᾳ δὲ διὰ τὴν πρόσβασιν εἰς συνθήκας γενικοῦ καὶ κοινοῦ ἐνδιαφέροντος, αἱ ὁποῖαι ὡς τοιαῦται θὰ ἔπρεπε νὰ περιλάβωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν κρατῶν. Ἡ πρόσβασις ὑπὸ τὰς δύο ἀνωτέρω αὐτῆς μορφὰς δεῖται ἐπισήμου ἐπικυρώσεως κατὰ τὰ κεκανονισμένα. Γίνεται δὲ ἡ πρόσβασις εἴτε αὐτοβούλως παρὰ τοῦ τρίτου κράτους εἴτε μετὰ ῥητὴν πρὸς τοῦτο πρόσκλησιν γενικῆς συνήθως μορφῆς ἐκ μέρους τῶν συμβληθέντων μερῶν, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμοῦσιν ὅπως γενικεύσωσι τὴν συνθήκην ἢ ἐξασφαλίσωσι τὴν σύμπραξιν πλειοτέρων κρατῶν.

Συνομολόγησις τῶν συνθηκῶν. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κρατῶν, ὡς οἱ νόμιμοι ἐκπρόσωποι αὐτῶν, ἔχουσι τὸ δικαίωμα τῆς διαπραγματεύσεως καὶ συνομολογήσεως συνθηκῶν μετ' ἄλλων κρατῶν. Τὸ ἐσωτερικὸν δημόσιον δίκαιον ἑκάστου κράτους καθορίζει τὴν ἔκτασιν τοῦ δικαιώματος τούτου. Οὕτως ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὸ 82 ἄρθρον τοῦ νῦν ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος τῆς 3 Ἰουνίου 1927, ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας συνομολογεῖ καὶ ἐπικυρώνει συνθήκας εἰρήνης καὶ συμμαχίας, ἐμπορικὰς καὶ ἄλλας συμβάσεις μετ' ἄλλων κρατῶν, ἀνακοινώνει δὲ ταύτας εἰς τὴν βουλὴν ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ κράτους τὸ ἐπιτρέψωσιν. Αἱ συνθῆκαι εἰρήνης, ἐμπορίας καὶ ὅσαι ἐπιβαρύνουσι τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους ἢ ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας ἢ περιέχουσι παραχωρήσεις, περὶ τῶν ὁποίων, κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ Συντάγματος, δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ τι ἄνευ νόμου, δὲν ἔχουσιν ἰσχὺν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Οὐδέποτε τὰ μυστικὰ ἄρθρα συνθήκης τινὸς δύνανται ν' ἀνατρέψωσι τὰ φανερὰ τοιαῦτα.

Ἡ ἀπ' εὐθείας ὅμως παρὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν κρατῶν διαπραγμάτευσις τῶν συνθηκῶν σπανίζει εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, καθ' οὓς τὰς συνθήκας εἴθισται νὰ διαπραγματεύωνται καὶ συνάπτωσιν οἱ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοὶ τῶν κρατῶν εἴτε αὐτοπροσώπως, εἴτε διὰ τῶν συνήθων διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων, εἴτε δι' ἐκτάκτων ἀπεσταλμένων, εἰδικῶν εἰς τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ κανονισθῶσι διὰ συνθήκης. Οἱ διαπραγματευταὶ ἐφοδιάζονται διὰ κανονικῶν πληρεξουσίων ἐγγράφων, ὑπογεγραμμένων παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, διὰ τῶν ὁποίων παρέχει εἰς τούτους τὴν πρὸς διαπραγμάτευσιν καὶ συνομολόγησιν τῆς συνθήκης ἀναγκαιοῦσαν ἐπίσημον ἐξουσιοδότησιν. Τὰ πληρεξούσια ἔγγραφα προσυπογράφονται ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ, ὡς ἁρμοδίου καὶ ὑπευθύνου. Ἐκτὸς τῶν ἐγγράφων τούτων παρέχονται εἰς τοὺς διαπραγματευτὰς καὶ ὁδηγίαι, ἔγγραφοι ἢ προφορικαί, μυστικαὶ ἢ φανεραί, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν θέλησιν τοῦ κράτους, ὡς ἐκδηλοῦσαι τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς τοῦτο ἐννοεῖ ὅπως συνάψῃ τὴν σχεδιαζομένην συνθήκην. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀσφαλῶς δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ δικαίωμα ἀναμίξεως ἐν τῇ διαπραγματεύσει τῶν συνθηκῶν, τὰς εὐθύνας τῆς ὁποίας δέον νὰ φέρῃ μόνη ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. Ἄλλως ἡ ἐν λόγῳ ἐξουσία θὰ παρουσιάζετο ὡς διευθύνουσα ἀπ' εὐθείας καὶ ἀμέσως τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἦτο οὐ μόνον βλαβερόν, ἀλλὰ καὶ ἐκτάκτως ἐπικίνδυνον ἐνίοτε, δεδομένου ὅτι εἰς πάντα τὰ κοινοβούλια ἐπικρατεῖ καὶ κυριαρχεῖ ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία τοῦ λόγου.

Αἱ μεταξὺ τῶν πληρεξουσίων διαπραγματεύσεις καὶ συζητήσεις διεξάγονται εἴτε προφορικῶς εἴτε ἐγγράφως. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἰς τὸ τέλος ἑκάστης συνεδριάσεως καταρτίζεται πρωτόκολλον ἢ πρακτικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγράφεται συνοπτικῶς ἡ πορεία τῶν διαπραγματεύσεων καὶ τὰ σημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα τυχὸν ἐπῆλθε συνεννόησις ἢ διαφωνία. Ἡ συνομολόγησις τῆς συνθήκης θὰ ἠδύνατο ἀναμφιβόλως νὰ γίνῃ εἴτε προφορικῶς μεταξὺ τῶν πληρεξουσίων, εἴτε διὰ χειρονομίας συγκαταθέσεως, ὡς π. χ. διὰ χειραψίας, εἴτε διὰ σήματος, ὡς π. χ. διὰ κλίσεως τῆς κεφαλῆς. Οἱ τοιοῦτοι ὅμως τρόποι σπανίζουσι καὶ ἀναντιρρήτως δὲν ἐνδείκνυνται πρὸς μίμησιν. Συνεπείᾳ τῶν σοβαρῶν καὶ μάλιστα πολλάκις καὶ ἐκτάκτως λεπτῶν καὶ πολυπλόκων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα διευθετεῖ ἡ συνθήκη, αὕτη δέον ἀπαραιτήτως νὰ συνομολογῆται ἐγγράφως, ἵνα οὕτως ὑπάρχῃ ἑδραία βάσις πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐπελθούσης συμφωνίας καὶ τῶν τοιούτων ἢ τοιούτων ὅρων αὐτῆς. Τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης προηγεῖται συνήθως προοίμιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγράφονται τὰ αἴτια καὶ οἱ περαιτέρω σκοποί, οἱ ὁποῖοι ὠθοῦσι τὰ κράτη, ὅπως συνομολογήσωσι τὴν συνθήκην. Εἴς τινας μάλιστα παλαιοτέρας συνθήκας μεγάλης διεθνοῦς σπουδαιότητος προηγήθη τοῦ προοιμίου αὐτῶν ἐπίκλησις: «ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος», ἤ, διὰ τὰς συνθήκας, εἰς τὰς ὁποίας συμβαλλόμενα μέρη ἦσαν καὶ μουσουλμανικὰ κράτη, ὡς ἡ Τουρκία, «ἐν ὀνόματι τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ». Ἡ τοιαύτη ἐπίκλησις δὲν συνηθίζεται νῦν, ἐνῷ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἰδίᾳ καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους αὕτη ἦτο μακροσκελὴς καὶ πλήρης πομπωδῶν ἐννοιῶν καὶ ἐκφράσεων, συντεταγμένη δὲ λατινιστί, ὡς καὶ σύμπασα ἡ διεθνὴς συνθήκη.

Μετὰ τὸ προοίμιον ἀναγράφονται τὰ συμβαλλόμενα κράτη ἢ οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα καὶ οἱ τίτλοι τῶν εἰδικῶν πληρεξουσίων αὐτῶν, οἵτινες διεπραγματεύθησαν τὴν συνθήκην, καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ἀκολουθοῦσιν αἱ διατάξεις τῆς συνθήκης, διῃρημέναι εἰς ἄρθρα. Τὰ τελευταῖα ἄρθρα ἀναφέρονται συνήθως εἰς τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς συνθήκης, τὸν τρόπον τῆς καταγγελίας, τῆς ἐπικυρώσεως καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐγγράφων τῆς ἐπικυρώσεως. Τὴν συνθήκην κλείουσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ χρονολογία αὐτῆς, ἥτις εἶναι ἡ τῆς ὑπογραφῆς καὶ οὐχὶ τῆς ἐπικυρώσεως ἢ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ὑπογραφαὶ καὶ αἱ σφραγῖδες τῶν πληρεξουσίων. Οἱ πληρεξούσιοι ὑπέγραφον ἄλλοτε πρῶτοι καὶ δὴ ἐν τῇ τιμητικῇ θέσει τὸ δι' αὐτοὺς προωρισμένον πρωτότυπον τῆς συνθήκης, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς καλουμένης ἐναλλαγῆς. Ὡς τιμητικὴ δὲ θέσις ἐθεωρεῖτο ἡ πρώτη πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ἐγγράφου ὑπογραφή. Νῦν ἡ ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης γίνεται κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν σειρὰν τῶν ὀνομάτων τῶν κρατῶν, λαμβανομένου ἐν τούτῳ ὡς γνώμονος τοῦ γαλλικοῦ ἀλφαβήτου. Ἄλλοτε ὑπεγράφοντο τόσα πρωτότυπα κείμενα, ὅσα ἦσαν καὶ τὰ συμβαλλόμενα κράτη, ἐκ τῶν ὁποίων ἓν ἕκαστον ἐλάμβανεν ἴδιον πρωτότυπον κείμενον. Νῦν ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τοῦτο μόνον διὰ τὰς διμερεῖς ἢ τριμερεῖς συνθήκας. Αἱ συνθῆκαι, ὧν μετέχουσι πολλὰ κράτη συγχρόνως, εἴθισται νὰ καταρτίζωνται εἰς ἓν μόνον πρωτότυπον κείμενον, ὑπογραφόμενον παρὰ πάντων γενικῶς τῶν πληρεξουσίων, καὶ δὴ κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν τάξιν τοῦ ὀνόματος τοῦ κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἕκαστος ἀνήκει. Τὸ οὕτως ὑπογραφόμενον πρωτότυπον κείμενον κατατίθεται παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ κράτους, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ ὑπογραφή, ἢ ἄλλου τυχὸν ὁρισθέντος πρὸς τοῦτο κράτους, καὶ ὅπερ ἐκδίδει δεόντως ἐπικεκυρωμένα ἀντίγραφα δι' ἓν ἕκαστον τῶν λοιπῶν πολλῶν συμβληθέντων κρατῶν.

Ἡ ὑπογραφὴ τῶν πληρεξουσίων συνήθως γίνεται ἄνευ ἐπιφυλάξεων ἢ αἱρέσεως. Οὐδὲν ὅμως βεβαίως θὰ ἐκώλυε νομικῶς, ὅπως οὗτοι ὑπογράψωσι τὴν συνθήκην ad referendum, τουτέστιν ὑπὸ τὴν ῥητὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐγκρίσεως τῆς κυβερνήσεώς των, μεθ' ἧς δὲν εἶχον τὸν καιρὸν ὅπως ἐν τῷ μεταξὺ συνεννοηθῶσι σχετικῶς. Ἡ συνθήκη ὡσαύτως θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπογραφῇ ὑπὸ ὡρισμένας ἐπιφυλάξεις, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλουσι τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ κράτους, ἀναφερομένας δὲ εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἄρθρον αὐτῆς, ἢ καὶ ὑπὸ αἵρεσιν ἀκόμη. Ἡ πρακτικὴ τῶν ἐπιφυλάξεων εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, παρ' ὅλα τὰ ἄτοπα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει, καὶ τοῦτο προφανῶς διὰ νὰ μὴ ματαιωθῇ ὁριστικῶς ἡ σύναψις τῆς συνθήκης, τοῦθ' ὅπερ θὰ συνέβαινε βεβαίως, ἂν τὰ λοιπὰ κράτη ἢ ἔνια ἐξ αὐτῶν ἠρνοῦντο νὰ παραδεχθῶσι τὴν ὑπὸ ἐπιφυλάξεις ὑπογραφήν. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἡ διατύπωσις ἐπιφυλάξεων θὰ ἠδύνατο νὰ μὴ γίνῃ ἀποδεκτὴ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, λόγῳ τῆς σοβαρότητος αὐτῶν, ὁπότε δὲν συνομολογεῖται ἡ συνθήκη, ὡς μὴ ἐπιτευχθείσης πλήρους συμφωνίας ἐφ' ὅλων τῶν σημείων. Αἱ ἐπιφυλάξεις παρουσιάζουσι τοῦτο τὸ ἄτοπον, ὅτι εἰσάγουσι τὴν ἀνισότητα δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων διὰ τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, δι' ἃ διετυπώθησαν αὗται ἐκ μέρους δεδομένου κράτους. Οἱ αὐτοὶ γενικοὶ κανόνες διέπουσι καὶ τὴν ὑπὸ ἐπιφυλάξεις πρόσβασιν τρίτων κρατῶν εἰς συνομολογηθεῖσαν ἤδη συνθήκην.

Πολλάκις εἰς τὴν ὑπογραφεῖσαν κυρίαν συνθήκην προστίθενται, ὑπὸ τύπον ἑνὸς ἢ πλειοτέρων παραρτημάτων, συμπληρωματικὰ πρωτόκολλα ἢ δηλώσεις ἢ συμφωνίαι, δι' ὧν κανονίζονται λεπτομερέστερον ἢ ἐπεξηγοῦνται σαφέστερον ἔνια εἰδικὰ ζητήματα. Τὰ παραρτήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἔχουσι τὴν αὐτὴν νόμιμον ἰσχύν, ἣν καὶ αἱ διατάξεις τοῦ κειμένου τῆς κυρίας συνθήκης, συνήθως εἶναι φανερά. Οὐδὲν ὅμως ἐκώλυεν ἄλλοτε ὅπως ἔνια ἐξ αὐτῶν, κατ' ἐπελθοῦσαν συμφωνίαν μεταξὺ τῶν συμβληθέντων κρατῶν, παραμείνωσι μυστικὰ διὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν ἀποχρῶντα λόγον, ὁπότε δὲν ἐδημοσιεύοντο ἐπισήμως· παρὰ τὴν ἔλλειψιν ὅμως ταύτην ἐννοεῖται ὅτι διετήρουν ἀπολύτως τὸ κῦρός των καὶ τὴν νόμιμον ἰσχύν. Τοιαῦτα μυστικὰ παραρτήματα συνώδευον ἄλλοτε ἰδίᾳ τὰς περὶ συμμαχίας συνθήκας. Νῦν ἡ μυστικότης δὲν ἐπιτρέπεται, διότι μόνον αἱ πρωτοκολληθεῖσαι παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν συνθῆκαι κέκτηνται ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν. Αἱ συνθῆκαι συνάπτονται συνήθως εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν, θεωρουμένην ἐν γένει ὡς ἐπίσημον διπλωματικὴν γλῶσσαν, ἂν καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρξατο νὰ θεωρῆται τοιαύτη καὶ ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα. Ἡ ἀπὸ 28 Ἰουνίου 1919 συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν συνωμολογήθη γαλλιστὶ καὶ ἀγγλιστί. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ συνθῆκαι θὰ ἠδύναντο νὰ συναφθῶσι καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν συμβαλλομένων κρατῶν, ἢ εἰς ἣν τρίτην γλῶσσαν θὰ συνεφώνουν ταῦτα. Ἐν ᾗ περιπτώσει δεδομένη συνθήκη συνῃρέθη εἰς πλειοτέρας γλώσσας, δέον ἀπαραιτήτως νὰ καθορισθῇ ποία ἐξ αὐτῶν ἀποτελεῖ τὸ ἐπικρατοῦν ἐπίσημον κείμενον, τὸ ὁποῖον μόνον θὰ πρέπῃ καὶ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἐν διαφωνίᾳ μεταξὺ τῶν λοιπῶν κειμένων.

Ἡ ἑρμηνεία τῆς συνθήκης πρὸ παντὸς ἀνήκει εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ συμβαλλόμενα μέρη, μόνα ἁρμόδια ὅπως καθορίσωσι τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἔκτασιν, ἣν ἐπεθύμουν νὰ δώσωσιν εἰς τὰς διαφόρους αὐτῆς διατάξεις. Ἐν περιπτώσει διαφωνίας ἐν τούτῳ, μὴ δυναμένης νὰ διευθετηθῇ διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ, γίνεται ὑποχρεωτικῶς προσφυγὴ εἰς τὴν διαιτησίαν, ἂν ἐν τῇ συνθήκῃ ὑπάρχῃ ἡ καλουμένη συνυποσχετικὴ ῥήτρα, ὅπερ συνηθέστατον. Ἂν ὅμως δὲν ὑφίσταται τοιαύτη ῥήτρα, τὸ ἀναφυὲν ζήτημα θὰ ἠδύνατο καὶ πάλιν νὰ ἐπιλυθῇ διὰ τῆ

Digitized by Google

τικῶς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὅπερ ρητῶς λέγει ἐν § 2 ὅτι δέον γενικῶς νὰ θεωρηθῶσιν ὡς διαφοραὶ ἐπιδεκτικαὶ διαιτησίας αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν συνθηκῶν. Δυνάμει δὲ τοῦ ἄρθρου 36 τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἐν Χάγῃ μονίμου δικαστηρίου διεθνοῦς δικαιοσύνης, ὅπερ ἄρθρον εἰσάγει τὴν ὑποχρεωτικὴν διαιτησίαν ὑπὸ ὡρισμένας προϋποθέσεις, τὸ ἐν λόγῳ δικαστήριον εἶναι ἁρμόδιον ὅπως ἐπιληφθῇ, μεταξὺ ἄλλων, καὶ πάσης διαφορᾶς προκυψάσης ἐκ τῆς ἑρμηνείας δεδομένης συνθήκης. Τὰ συμβαλλόμενα μέρη θὰ ἠδύναντο καὶ ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἑρμηνεύσωσιν αὐθεντικῶς τὴν ἀμφισβητουμένην διάταξιν ἢ ἔκφρασιν τῆς συνθήκης. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖται κοινὴ συμφωνία, ἡ ὁποία θὰ διατυπωθῇ ἐν εἰδικῷ πρωτοκόλλῳ. Γενικῶς εἰπεῖν, διὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν συνθηκῶν ἰσχύει ὁ νομικὸς κανὼν ὅτι ἕκαστον κράτος δέον νὰ θεωρῆται ὅτι δεσμεύεται ἐντεῦθεν ὅσον οἷόν τε ὀλιγώτερον πάντοτε.

Ὅροι ἐγκυρότητος τῶν συνθηκῶν. Οὗτοι εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

Α) *Συναίνεσις.* Ὅπως προκειμένου περὶ τῶν μεταξὺ ἁπλῶν ἰδιωτῶν συμβάσεων, οὕτω καὶ προκειμένου περὶ τῶν μεταξὺ κυριάρχων κρατῶν συναπτομένων συνθηκῶν ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις, ἐκδηλουμένη διὰ τῆς ἐλευθέρας καὶ τῶν δύο μερῶν θελήσεως πρὸς τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον κανονισμὸν δεδομένου ζητήματος διὰ συνθήκης. Ἡ πρὸς τοῦτο θέλησις τοῦ κράτους ἐξωτερικεύεται ἐν τῇ πραγματικότητι διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν πληρεξουσίων του ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἐπακολουθούσης ἐπισήμου ἐπικυρώσεως τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης. Πάντως, ἡ θέλησις τοῦ κράτους δέον νὰ διατυποῦται ἐν τῷ θέματι οὐ μόνον ἐλευθέρως, ἀλλὰ καὶ ἐγκύρως ἔτι, τουτέστι καθ' ὃν τρόπον διαγράφει τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ δημόσιον δίκαιον. Ἡ ἐπὶ τοῦ συμβαλλομένου κράτους ἐνασκουμένη βία, ὑλικὴ ἢ ψυχολογική, δὲν καθιστᾷ τὴν ὑπογραφεῖσαν συνθήκην ἄκυρον, διότι τοιαύτη τις βία δὲν εἶναι νομική, ἀλλ' ἁπλῶς πολιτική. Ἐξ ἄλλου, ὑπάρχει βεβαίως πραγματικὴ συναίνεσις, ἂν καὶ αὕτη παρεχωρήθη οὐχὶ αὐθορμήτως: coactus voluit sed voluit. Ἄλλως πᾶσαι αἱ περὶ εἰρήνης συνθῆκαι δὲν θὰ εἶχον οὐδεμίαν ἔννομον βάσιν ἢ πραγματικὴν ἀξίαν. Ἡ ἐνασκουμένη ὅμως ὑλικὴ ἢ ψυχολογικὴ βία ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ πληρεξουσίου, ὁ ὁποῖος διαπραγματεύεται τὴν συνθήκην, διὰ τρομοκρατήσεως αὐτοῦ ἢ ἀπειλῆς φυλακίσεως ἢ θανάτου κλπ., παράγει ἔννομα ἀποτελέσματα, δυναμένη νὰ καταστήσῃ ἄκυρον τὴν συνθήκην διὰ τῆς μὴ ἐπικυρώσεως αὐτῆς. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ βία δέον νὰ εἶναι σοβαρὰ καὶ δὴ φύσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ ἐπηρεασθῇ ἐκ ταύτης λογικὸς ἄνθρωπος. Συναίνεσις διδομένη ὑπὸ πληρεξουσίου διατελοῦντος ἐν καταστάσει μέθης καθιστᾷ ὡσαύτως τὴν συνθήκην ἄκυρον, διότι δικαιολογεῖ ἀποχρώντως τὴν μὴ ἐπικύρωσιν αὐτῆς. Ὁ δόλος καὶ ἡ πλάνη δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ καταστήσωσιν ἄκυρον τὴν συνομολογηθεῖσαν ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῶν συνθήκην, καὶ τοῦτο διότι οἱ πληρεξούσιοι καὶ αἱ κυβερνήσεις τῶν κρατῶν, εἰς ἃ ἀνήκουσιν, ἔχουσι τὴν στοιχειώδη ὑποχρέωσιν, ὅπως προβαίνωσιν ἑκάστοτε εἰς σύναψιν παρεμφερῶν πράξεων μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ ἄκρας περισκέψεως, ἀποκλειούσης τὸ δυνατὸν ἐμφιλοχωρήσεως δόλου ἢ πλάνης. Ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ πληρεξούσιοι εὐθύνονται ἐντεῦθεν προσωπικῶς ἀπέναντι τοῦ κράτους των, τὸ ὁποῖον κέκτηται τὸ δικαίωμα τῆς μὴ ἐπικυρώσεως συνθήκης συναφθείσης ὑπὸ τοιούτους ὅρους. Ἂν ὅμως ἡ συνθήκη ἐπεκυρώθη κανονικῶς, δὲν θὰ ἐπετρέπετο, ὅπως αὕτη ἀκυρωθῇ μετὰ ταῦτα μονομερῶς καὶ αὐτοβούλως, ὡς προϊὸν δῆθεν δόλου ἢ πλάνης. Ἡ ὑπέρογκος ὡσαύτως βλάβη τοῦ ἑνὸς συμβληθέντος μέρους δὲν ἐνασκεῖ προφανῶς οὐδεμίαν ἀπολύτως ἐπήρειαν ἐπὶ τοῦ κύρους τῆς συνθήκης.

Β) *Ἱκανότης.* Μόνα τὰ κυρίαρχα κράτη ἔχουσι κανονικῶς τὸ δικαίωμα τῆς συνομολογήσεως συνθηκῶν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ὑπάρξεως κυριαρχίας. Τὰ μὴ κυρίαρχα κράτη δὲν ἔχουσι τοιοῦτον δικαίωμα κατ' ἀρχήν, ἂν δὲ ἀναγνωρισθῇ εἰς τοῦτο ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ μὴ κυρίαρχον κράτος δικαίωμα συνάψεως συνθηκῶν, τοῦτο εἶναι περιωρισμένης φύσεως καὶ ἡ ἔκτασίς του ποικίλλει πάντοτε, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καθ' ὃν τοῦτο συγκατετέθη, ὅπως δεσμευθῇ διὰ τῆς πράξεως, ἥτις συνδέει τοῦτο πρὸς ἕτερον κράτος. Οὕτως, ἐν τῇ προσωπικῇ ἑνώσει, ὡς καὶ ἐν τῇ συνομοσπονδίᾳ, τὰ καθ' ἕκαστον κράτη θὰ ἠδύναντο κατὰ γενικὸν κανόνα νὰ συνάψωσι διεθνεῖς συνθήκας μετ' ἄλλων κρατῶν, ὡς διατηροῦντα τὴν πρὸς τοῦτο ἱκανότητα, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν συμβαίνει προκειμένου περὶ πραγματικῆς ἑνώσεως καὶ συμπολιτείας. Εἰς τὰς δύο τελευταίας ταύτας περιπτώσεις μόνον ἡ κοινὴ κεντρικὴ ἐξουσία καὶ οὐχὶ μονομερῶς τὰ καθ' ἕκαστον κράτη, ἅτινα ἀπηλλοτρίωσαν ἔνια κυριαρχικὰ αὐτῶν δικαιώματα, θὰ ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς σύναψιν διεθνῶν συνθηκῶν ἐν ὀνόματι τῆς ἑνώσεως αὐτῶν. Αἱ μεταξὺ δὲ τῶν ἐν τοιαύτῃ ἑνώσει διατελούντων κρατῶν συναφθεῖσαι συνθῆκαι δὲν εἶναι διεθνεῖς συνθῆκαι· συνεπῶς δὲν διέπονται ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀλλὰ παρὰ τοῦ ἐν ἰσχύϊ παρ' αὐτοῖς ἐσωτερικοῦ δημοσίου δικαίου τῆς ἑνώσεως. Ταῦτα ἀπὸ γενικῆς καὶ δὴ θεωρικῆς ἀπόψεως. Ἡ διεθνὴς ὅμως πρακτικὴ διαφέρει ἐνίοτε εἰς τρόπον, ὥστε διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος τούτου, ἐν δεδομένῃ περιστάσει, δέον νὰ ληφθῇ πρὸ παντὸς ἄλλου ὑπ' ὄψιν μόνον ἡ πρᾶξις, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ ἕνωσις τῶν κρατῶν, καὶ δὴ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐν ταύτῃ κανονίζεται τὸ ζήτημα τῆς διαπραγματεύσεως καὶ συνάψεως τῶν συνθηκῶν Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον βεβαίως δέον νὰ λυθῇ καὶ τὸ ζήτημα τοῦ ἐπιτρεπτοῦ ἢ μὴ συνομολογήσεως συνθηκῶν ἐκ μέρους τῶν ὑποτελῶν ἢ ὑπὸ προτεκτοράτον κρατῶν. Ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως τὰ κράτη ταῦτα δὲν ἔχουσι δικαίωμα συνάψεως συνθηκῶν. Ἂν δὲ κατ' ἐξαίρεσιν ἡ πρᾶξις, ἐφ' ἧς βασίζεται ἡ κατάστασις αὐτῶν αὕτη, παρέχῃ εἰς ταῦτα ἱκανότητα πρὸς σύναψιν συνθηκῶν, ἡ ἱκανότης αὕτη εἶναι πάντως περιωρισμένη καὶ ἡ ἔκτασίς της ἐξαρτᾶται ἑκάστοτε ἐκ τοῦ χαλαροῦ ἢ ἰσχυροῦ βαθμοῦ τῆς ὑφισταμένης ἐξαρτήσεως ὑπὸ τύπον ὑποτελείας ἢ προτεκτοράτου. Συνήθως ἀπαγορεύεται εἰς τὰ κράτη ταῦτα ἡ σύναψις πολιτικῶν συνθηκῶν, καὶ δὴ ἀποσκοπουσῶν εἰς τὴν μερικὴν ἢ πλήρη ἀποτίναξιν τοῦ καθεστῶτος, ὑπὸ τὸ ὁποῖον διατελοῦσιν, ἐπιτρέπεται ὅμως, ἀλλὰ κατὰ διάφορον ἔκτασιν, ἣν καθορίζει ἑκάστοτε μόνον ἡ πρᾶξις τῆς ἐξαρτήσεως, ἡ συνομολόγησις οἰκονομικῶν ἢ ἐμπορικῶν συνθηκῶν, ὁτὲ μὲν ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ ἐπικυριάρχου κράτους, ὁτὲ δὲ τῇ προηγουμένῃ συγκαταθέσει τούτου. Ἐνίοτε μάλιστα τὸ κράτος τοῦτο ἔχει δικαίωμα ἀρνησικυρίας ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης. Τὰ διαρκῶς ἐξουδετερωμένα κράτη δὲν ἔχουσι δικαίωμα συνάψεως συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ὑπεχρέουν ταῦτα ὅπως ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς οὐδετερότητος αὐτῶν, ὡς π. χ. αἱ συνθῆκαι ἐπιθετικῆς συμμαχίας, ἐγγυήσεως τῆς ἀνεξαρτησίας κράτους τινός. Συνθήκας ἀμυντικῆς συμμαχίας θὰ ἠδύναντο νὰ συνάψωσιν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι τὸ συμβαλλόμενον τρίτον κράτος θ' ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ ἐδάφους τοῦ διαρκῶς ἐξουδετερωμένου κράτους. Τοῦτο ὅμως βεβαίως δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ κατ' ἀμοιβαιότητα παρεμφερῆ ὑποχρέωσιν.

Τὸ ἓν ἐκ τῶν συμβαλλομένων μερῶν κέκτηται πλῆρες τὸ δικαίωμα ὅπως ἐξετάσῃ προηγουμένως ἂν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους ἢ ἡ κυβέρνησις ἐν γένει, ἡ ὁποία παρουσιάζεται ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ἑτέρου κράτους, ἔχουσι τὴν πρὸς σύναψιν συνθηκῶν ἱκανότητα κατὰ τὸ ἐν ἰσχύϊ παρ' αὐτῷ ἐσωτερικὸν δημόσιον δίκαιον. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα προκειμένου περὶ κρατῶν διατελούντων ἐν ἑνώσει ἢ ὑπὸ ἐπικυριαρχίαν ἢ προτεκτοράτον, ὡς καὶ προκειμένου περὶ τῶν καλουμένων ἐμπράκτων κυβερνήσεων. Τὸ μετ' αὐτῶν διαπραγματευόμενον τρίτον κράτος δικαιοῦται νὰ ἐξετάσῃ καὶ νὰ γνωρίζῃ ἂν τὰ κράτη ταῦτα κέκτηνται πράγματι ἱκανότητα πρὸς σύναψιν συνθηκῶν καὶ ἐν τίνι μέτρῳ ἰδίᾳ, ἵνα κανονίσῃ ἀναλόγως τὴν στάσιν του. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ τοιαύτη ἐξέτασις δέον νὰ γίνῃ μετὰ διακρίσεως, ἵνα μὴ προκληθῶσιν ἐντεῦθεν ἄτοπα. Πάντως, ἐν ἀμφιβολίᾳ, ὀρθὸν θὰ ἦτο, ὅπως τὸ τρίτον κράτος ἀπόσχῃ πάσης συνάψεως συνθήκης.

Γ) *Ἀντικείμενον νόμιμον καὶ δεκτικὸν ἐκτελέσεως*· εἰς τρόπον, ὥστε ἡ συνομολογουμένη συνθήκη δὲν πρέπει νὰ ἀφορᾷ ἢ νὰ θίγῃ θέματα, τῶν ὁποίων ἡ πραγμάτωσις δὲν εἶναι οὔτε φυσικῶς δυνατή, ὡς π.χ. παραχώρησις τμήματος ξένου ἐδάφους, οὔτε διεθνῶς νόμιμος, ὡς π. χ. ἀναγνώρισις τῆς σωματεμπορίας τῶν μαύρων δούλων ἢ τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας κράτους τινὸς ἐπὶ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης, συνομολόγησις συνθήκης ἐπιθέσεως ἐκ μέρους κράτους διαρκῶς ἐξουδετερωμένου, ἀνάληψις ὑπὸ τῶν κρατῶν ὑποχρεώσεώς τινος ἀσυμβιβάστου πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν (ἄρθρ. 20 § 1).

Ἐπικύρωσις. Μόνη ἡ παρὰ τῶν πληρεξουσίων ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης δὲν ἀρκεῖ, ὅπως καταστήσῃ ταύτην ὑποχρεωτικήν, ἀλλὰ δέον αὕτη μετὰ ταῦτα νὰ ἐγκριθῇ ἐπισήμως καὶ παρὰ τῶν συμβληθέντων κρατῶν, καὶ δὴ καθ' ὃν τρόπον καθορίζει τὸ ἐσωτερικὸν δημόσιον δίκαιον ἑκάστου ἐξ αὐτῶν. Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς ἐπισήμου ἐγκρίσεως καλεῖται ἐπικύρωσις, εἶναι δὲ ἀπαραίτητος διὰ τὴν νομικὴν ἀποτελείωσιν τῆς συνθήκης· διότι τὸ κράτος, λόγῳ τῶν ὑψίστων συμφερόντων, τὰ ὁποῖα θίγονται διὰ τῆς συναφθείσης συνθήκης, δὲν θὰ ἦτο βεβαίως φρόνιμον, ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὸν διακανονισμὸν αὐτῶν μόνον εἰς τὴν κρίσιν, τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ τὴν εὐσυνειδησίαν τῶν πληρεξουσίων του, οἱ ὁποῖοι θὰ ἠδύναντο νὰ παρεξηγήσωσιν ἢ καὶ νὰ ὑπερβῶσι τὰς εἰς αὐτοὺς σχετικῶς δοθείσας ὁδηγίας. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ κράτος διὰ τῶν νομίμων ἐξουσιῶν του δέον νὰ βεβαιωθῇ μετὰ ταῦτα δι' ὑστάτης, τρόπον τινά, λεπτομεροῦς ἐξετάσεως ὅτι πραγματικῶς ἡ συνθήκη συνήφθη ἐντὸς τοῦ παρ' αὐτοῦ καθορισθέντος πλαισίου καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι ἐπιβλαβὴς ἢ ἐπικίνδυνος. Ἂν οἱ πληρεξούσιοι παρεξήγησαν ἢ ὑπερέβησαν τὰς δοθείσας ὁδηγίας, ἡ παρ' αὐτῶν ὑπογραφεῖσα συνθήκη δὲν δεσμεύει τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο ν' ἀποκηρύξῃ ταύτην, ὡς μὴ γενομένην ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς θελήσεως καὶ προθέσεως αὐτοῦ. Τὸ κράτος δὲν δεσμεύεται ὡσαύτως ἐκ συνθήκης ὑπογραφείσης παρὰ προσώπου, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει οὐδεμίαν πρὸς τοῦτο ἐπίσημον πληρεξουσιότητα.

Ἡ ἐπικύρωσις δὲν εἶναι ἁπλοῦς τύπος, ἀλλὰ τὸ κράτος ἔχει πλῆρες τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκρίνῃ ἢ νὰ ἀπορρίψῃ τὴν ὑπογραφεῖσαν συνθήκην, ἔστω καὶ ἂν αὕτη συνήφθη ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων του ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς εἰς αὐτοὺς δοθείσης ἐντολῆς. Ἡ πρακτικὴ τῶν κρατῶν παρέχει ἡμῖν πλεῖστα ὅσα παραδείγματα μὴ ἐπικυρώσεως, ὁπότε τὰ πράγματα κατ' ἀνάγκην θὰ παρέμενον ὡς εἶχον προηγουμένως. Πάντως, ἡ μὴ ἐπικύρωσις δέον νὰ δικαιολογῆται ἀποχρώντως ἐκ λίαν σοβαρῶν λόγων, οἵτινες ἀνεφύησαν ἐν τῷ μεταξύ. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ἀποφεύγονται αὐθαίρετοι ἐνέργειαι, αἵτινες θὰ εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ δυσχεράνωσι τὰς μεταξὺ τῶν συμβληθέντων κρατῶν φιλικὰς σχέσεις. Ἡ μὴ ἐπικύρωσις δὲν ὑποχρεοῖ εἰς καταβολὴν ἀποζημιώσεως. Μερικὴ ἐπικύρωσις ἢ τοιαύτη ὑπὸ ἐπιφυλάξεις ἢ τροποποιήσεις τοῦ κειμένου διὰ προσθηκῶν ἢ ἀφαιρέσεων δὲν θὰ ἐπετρέπετο ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ. Ἀλλὰ δέον ἡ συνθήκη νὰ ἐπικυρωθῇ ἀδιαιρέτως ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς καὶ ὡς ἔχει ὑπογραφῆ ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων, ἄλλως ν' ἀπορριφθῇ. Ἂν τὸ κράτος ἐννοῇ νὰ εἰσαγάγῃ ἐν τῇ ὑπογραφείσῃ συνθήκῃ μεταβολὰς οἱασδήποτε φύσεως, ζητουμένας εἴτε ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου εἴτε καὶ παρ' αὐτῆς ἔτι τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, εἰδοποιεῖται περὶ τούτου τὸ ἕτερον συμβληθὲν κράτος καὶ ἄρχονται οὕτω μετ' αὐτοῦ νέαι διαπραγματεύσεις. Ἂν δὲ αὗται εὐοδοθῶσιν, εἴτε καταρτίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τούτων νέα συνθήκη, εἴτε αἱ δεκταὶ γενόμεναι τροποποιήσεις ἀναγράφονται ἐν τῇ συνθήκῃ ἢ καὶ ὑπὸ τύπον παραρτήματος αὐτῆς. Ἡ ἐπικύρωσις δὲν ἔχει ἀφ' ἑαυτῆς ἀναδρομικὴν δύναμιν, ἐξικνουμένην μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων. Ἂν λοιπὸν τὰ συμβαλλόμενα μέρη δὲν καθορίσωσι ρητῶς τὴν ἀναδρομικὴν ἰσχὺν εἰς τὰς διατάξεις τῆς συνθήκης, αὗται δὲν ἀνατρέχουσιν εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλ' ἐφαρμόζονται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀπὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπικυρώσεων, καὶ δὴ τῆς δημοσιεύσεως τῆς συνθήκης.

Μόνη ἡ ἐπικύρωσις, καὶ ἀκριβέστερον ἡ ἐπακολουθοῦσα ταύτην ἀνταλλαγὴ τῶν πράξεων τῆς ἐπικυρώσεως ἐκ μέρους τῶν συμβληθέντων κρατῶν, καθιστᾷ τὴν συνθήκην ὁριστικὴν καὶ ὑποχρεωτικήν. Ἐπικύρωσις προερχομένη ὑπὸ τοῦ ἑνὸς μόνον κράτους δὲν θὰ ἤρκει, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ὅπως αὕτη ἐπέλθῃ ἐκ μέρους πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν συμβληθέντων κρατῶν, τὰ ὁποῖα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξωτερικεύουσι νομίμως τὴν θέλησιν αὐτῶν ὅπως δεσμευθῶσι διὰ τῆς συνθήκης. Ἡ τοιαύτη κοινὴ θέλησις ἐπιβεβαιοῦται πρακτικῶς διὰ τῆς καλουμένης ἀνταλλαγῆς τῶν πράξεων τῶν καθ' ἑκάστην ἐπικυρώσεων, δι' ἧς ἀποτελειοῦται νομικῶς ἡ συνθήκη καὶ ὑφίσταται πλέον ὁριστικῶς ὡς τοιαύτη. Ἡ ἁπλῆ ὑπογραφὴ ταύτης ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων δὲν δίδει εἰς αὐτὴν οὐδεμίαν ἰσχύν, διότι πρὸ τῆς ἐπικυρώσεως, καὶ δὴ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπικυρώσεων, δὲν πρόκειται ὁριστικὴ καὶ ὑποχρεωτικὴ συνθήκη, ἀλλὰ μόνον ἁπλοῦν σχέδιον συνθήκης. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ συνθήκη φέρει τὴν χρονολογίαν τῆς ὑπογραφῆς της ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων, ἀλλὰ τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ λόγου ὅτι αἱ ἐπικυρώσεις δὲν γίνονται πᾶσαι τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καὶ συνεπῶς θὰ ἐπήρχετο σύγχυσις, ἂν ἡ συνθήκη διεκρίνετο ἐκ τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἐπικυρώσεως καὶ οὐχὶ τῆς ὑπογραφῆς. Ἡ συνθήκη δι' εἰδικοῦ αὐτῆς ἄρθρου κανονίζει τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπικυρώσεων. Μόνον ἐν περιπτώσει ἐπειγούσης ἀνάγκης πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης ἢ δι' ἄλλους εἰδικοὺς ἢ ἐκτάκτους λόγους θὰ ἠδύνατο ρητῶς νὰ συμφωνηθῇ ἐν ταύτῃ ἡ ἔναρξις τῆς ὑποχρεωτικῆς ἰσχύος τῆς συνθήκης ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῆς. Τὰ τοιαῦτα ὅμως παραδείγματα ἀποτελοῦσι τὴν ἐξαίρεσιν καὶ σπανίζουσιν ἐν γένει. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἡ συνθήκη δὲν ποιῆται τυχὸν λόγον περὶ τῆς διατυπώσεως τῆς ἐπικυρώσεως αὐτῆς, αὕτη τεκμαίρεται καὶ ὑπονοεῖται πάντοτε, εἶναι λοιπὸν ἀναγκαία καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ. Ἡ ἐπικύρωσις θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ καὶ σιωπηρῶς ἀκόμη, τουτέστι διὰ τῆς μονομεροῦς θέσεως ἐν ἰσχύϊ τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης ἐκ μέρους τοῦ ἑνὸς συμβληθέντος κράτους. Ἐν τῇ περιστάσει ὅμως ταύτῃ τὸ κράτος τοῦτο ἐκτίθεται ἐπικινδύνως, ἂν τὸ ἕτερον συμβαλλόμενον μέρος δὲν πράττῃ ὁμοίως ἢ δὲν φαίνεται διατεθειμένον ὅπως ἐπικυρώσῃ τὴν συνθήκην.

Τὸ ἐσωτερικὸν δημόσιον δίκαιον ἑκάστου κράτους προσδιορίζει τὰ ὄργανα αὐτοῦ, ἅτινα κέκτηνται τὸ δικαίωμα τῆς ἐπικυρώσεως. Μεγάλη δὲ ποικιλία ἀντιλήψεων παρατηρεῖται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως

Digitized by Google

ταύτης. Οὕτως, εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἡ ἐπικύρωσις ἐκ μέρους τῆς γερουσίας, καὶ δὴ διὰ πλειοψηφίας τῶν δύο τρίτων, εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν πάσης οἱασδήποτε συνθήκης. Τὸ σύστημα τοῦτο παρουσιάζει πολλὰ ἄτοπα, ἐξ ὧν τὸ οὐσιωδέστερον ὅτι ἀναμιγνύει τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν συνομολόγησιν πασῶν ἐν γένει τῶν συνθηκῶν, τοῦθ' ὅπερ θὰ συνετέλει, εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ὅπως δυσχεράνῃ τὰς διεθνεῖς σχέσεις. Παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὸ ἄρθρ. 82 τοῦ νῦν δημοκρατικοῦ Συντάγματος, ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας συνομολογεῖ καὶ ἐπικυρώνει τὰς συνθήκας, ὡρισμέναι ὅμως συνθῆκαι, ρητῶς κατονομαζόμεναι ἐν τῷ ἄρθρῳ, δὲν κέκτηνται ἰσχὺν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.

Ἡ ἐπικύρωσις γίνεται δι' εἰδικῆς πράξεως, ἐν ᾗ συνήθως καταχωρίζεται ὁλόκληρον τὸ κείμενον τῆς συνθήκης καὶ ἡ ὁποία ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους καὶ προσυπογράφεται ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου καὶ ὑπευθύνου ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους ὑπόσχεται, ὡς ἐκπρόσωπος αὐτοῦ, ὅτι θὰ σεβασθῇ τὰς διατάξεις τῆς συνθήκης καὶ θὰ τηρήσῃ ταύτας εἰλικρινῶς. Αἱ πράξεις αὗται τῆς ἐπικυρώσεως, καλλιτεχνικῶς καὶ πολυτελῶς δεδεμέναι, ἀνταλλάσσονται μεταξὺ τῶν συμβληθέντων κρατῶν ἐν τῷ ὁρισθέντι τόπῳ καὶ χρόνῳ, περὶ τῆς γενομένης δὲ ταύτης ἀνταλλαγῆς συντάσσεται πρακτικόν. Εἰς τὰς συνθήκας, εἰς ἃς μετέχουσι πολλὰ κράτη ὡς συμβαλλόμενα μέρη, εἴθισται ὅπως ἕκαστον κράτος γνωστοποιῇ τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην ἐπικύρωσιν εἴς τι κράτος, εἰδικῶς πρὸς τοῦτο καθορισθέν. Συντάσσεται ἀμέσως πρακτικὸν περὶ τούτου, οὗ ἀντίγραφον ἀνακοινοῦται παρὰ τοῦ κράτους τούτου ἔπειτα εἰς πάντα τὰ λοιπὰ συμβληθέντα κράτη. Ἅμα τῇ συντάξει τοῦ πρακτικοῦ, ἢ μεθ' ὡρισμένας ἡμέρας ἀπ' αὐτῆς, ὁριζομένας τυχὸν ὑπὸ τῆς συνθήκης, ἄρχεται διὰ τὸ γνωστοποιῆσαν κράτος ἡ ὑποχρεωτικὴ ἰσχὺς τῆς συνθήκης.

Δημοσίευσις τῶν συνθηκῶν. Ἡ ἐπικυρωθεῖσα συνθήκη, ἧς ἐγένετο κανονικῶς ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἐπικυρώσεων, δέον νὰ δημοσιευθῇ ἐπισήμως εἰς ἀμφότερα τὰ συμβληθέντα κράτη, ἵνα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον περιέλθῃ τὸ κείμενον ταύτης εἰς γνῶσιν τῶν ἀρχῶν ἑκάστου κράτους, τῶν πολιτῶν του ὡς καὶ τῶν παρεπιδημούντων ἀλλοδαπῶν καὶ καταστῇ ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ ἀπόψεως ἐσωτερικοῦ δημοσίου δικαίου. Τὸ συμβληθὲν κράτος ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ παρ' αὐτῷ καὶ ἐπιβάλῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης, ἣν ὑπέγραψε καὶ ἐπεκύρωσε. Συνθήκη ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ μόνου τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ἀλλὰ μὴ πρωτοκολληθεῖσα παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν, ὡς π. χ. αἱ μυστικαὶ συνθῆκαι, δὲν κέκτηται ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν κατὰ τὸ 18 ἄρθρον τοῦ συμφώνου. Δὲν ὑποχρεοῖ δὲ οὐδὲ τοὺς πολίτας ὡς ἀγνοοῦντας ταύτην, ἐπειδὴ δὲν ἔτυχε δημοσιεύσεως ἐπισήμου, κατὰ τὰ κεκανονισμένα σχετικῶς. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι αἱ μυστικαὶ συνθῆκαι ἢ τὰ μυστικὰ ἄρθρα τῶν φανερῶν συνθηκῶν δὲν ἐνδιαφέρουσι γενικῶς τοὺς πολίτας καὶ τὰ ἰδιαίτερα αὐτῶν συμφέροντα, ἀλλ' ἀναφέρονται συνήθως εἰς ζητήματα διεθνοῦς πολιτικῆς, ἐπιβάλλοντα τὴν μυστικότητα. Τὸ ἄρθρον 82 τοῦ Συντάγματος τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας λέγει ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης καὶ συμμαχίας, ἐμπορικὰς ὡς καὶ ἄλλης φύσεως, ἀνακοινώνει δὲ ταύτας εἰς τὴν βουλὴν ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ κράτους ἐπιτρέψωσι τοῦτο. Ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν εἶναι συντεταγμένον τὸ ἄρθρον 82, ἐξάγεται σαφῶς ὅτι θὰ ἐπετρέπετο εἰσέτι παρ' ἡμῖν ἡ συνομολόγησις μυστικῶν συνθηκῶν. Ἐν τούτοις, τὸ 18 ἄρθρον τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας καταδικάζει τὰς τοιαύτας συνθήκας, τῶν κρατῶν ὑποχρεουμένων ὅπως διατηρῶσι φανερὰς τὰς διεθνεῖς αὐτῶν σχέσεις, βασιζομένας ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς τιμῆς. Οὕτως ὑποχρεοῦνται ταῦτα, ὅπως πρωτοκολλήσωσι παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ πάσας τὰς ὑπ' αὐτῶν συναφθείσας συνθήκας, ἄνευ δὲ τῆς τοιαύτης πρωτοκολλήσεως δὲν κέκτηνται οὐδεμίαν ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 18 εἶναι διάταξις διεθνοῦς δικαίου καὶ ὡς τοιαύτη ἐπικρατεστέρα τοῦ ἐσωτερικοῦ δημοσίου δικαίου, ἕπεται ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἠδύνατο μὲν νὰ συνομολογήσῃ μυστικὰς συνθήκας, ἀλλ' αὗται, ἄνευ πρωτοκολλήσεως παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ δὲν θὰ εἶχον ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν. Τὸ ἄρθρον 82 § 2 τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος ὁρίζει ὅτι οὐδέποτε τὰ μυστικὰ ἄρθρα συνθήκης τινὸς θὰ ἠδύναντο ν' ἀνατρέψωσι τὰ φανερά.

Ἡ συνθήκη ἁπλῶς ὡς τοιαύτη δὲν κέκτηται αὐτοδικαίως ἄμεσα ἔννομα ἀποτελέσματα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν συμβληθέντων κρατῶν, ἀλλὰ δέον ταῦτα νὰ ἐπιβάλωσι τὰς διατάξεις της διὰ τῆς ἐπισήμου αὐτῆς δημοσιεύσεως. Ἡ δημοσίευσις γίνεται καθ' ὃν τρόπον καὶ τύπον καθορίζει τὸ ἐσωτερικὸν δημόσιον δίκαιον ἑκάστου κράτους. Ἐν Ἑλλάδι ἡ δημοσίευσις γίνεται διὰ τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» καὶ περιβάλλεται τὸν ἀκόλουθον ἁπλοῦν τύπον: «Νόμος ὑπ' ἀριθ. . . . . Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἄρθρον 75 τοῦ Συντάγματος, ἐκδίδομεν τὸν ἑπόμενον νόμον, ψηφισθέντα ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας. Ἄρθρον μόνον. Ἡ μεταξὺ τῆς Ἑλλην. Δημοκρατίας καὶ τῆς... συνομολογηθεῖσα ἐν... τῇ... συνθήκη, ἧς τὸ κείμενον ἑλληνιστὶ ὡς καὶ ἐν τῷ γαλλικῷ πρωτοτύπῳ ἕπεται, ἔχει πλήρη καὶ νόμιμον ἰσχύν. Ὁ παρὼν νόμος, ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας καὶ παρ' ἡμῶν σήμερον ἐκδοθείς, δημοσιευθήτω διὰ τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» καὶ ἐκτελεσθήτω ὡς νόμος τοῦ κράτους. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργός».

Πρωτοκόλλησις τῶν συνθηκῶν. Τὸ ἄρθρον 18 τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν εἰσάγει σπουδαίαν τῷ ὄντι καινοτομίαν, ὁρίζον ὅτι πᾶσα συνθήκη ἢ διεθνὴς ὑποχρέωσις, ἡ ὁποία θὰ συνομολογηθῇ ἐν τῷ μέλλοντι ὑπὸ κράτους μέλους τῆς Κοινωνίας, δέον ἀμέσως νὰ πρωτοκολληθῇ παρὰ τῇ γενικῇ γραμματείᾳ τῆς Κοινωνίας καὶ νὰ δημοσιευθῇ ἔπειτα παρ' αὐτῆς τὸ ταχύτερον. Οὐδεμία δὲ τοιαύτη συνθήκη ἢ διεθνὴς ὑποχρέωσις, συνεπάγεται, θὰ εἶναι ὑποχρεωτικῆς φύσεως πρὶν ἢ πρωτοκολληθῇ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα. Τὸ ἄρθρον δὲν ποιεῖται οὐδεμίαν ἐξαίρεσιν ἢ διάκρισιν, ἑπομένως πᾶσα συνθήκη, οἱασδήποτε μορφῆς, περιεχομένου ἢ σοβαρότητος, συναπτομένη ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τυχοῦσα ἐπισήμου ἐπικυρώσεως, πρέπει νὰ πρωτοκολληθῇ δεόντως. Εἰς τὴν διατύπωσιν δὲ ταύτην ὑπάγονται καὶ αἱ τυχὸν ἐπερχόμεναι μεταγενεστέρως μεταβολαὶ εἰς τὴν συνθήκην, ὡς π. χ. αἱ ἀνανεώσεις, αἱ παρατάσεις, ἡ καταγγελία. Ὑποχρέωσιν πρὸς πρωτοκόλλησιν ἔχει μόνον τὸ κράτος τὸ ἀποτελοῦν μέλος τῆς Κοινωνίας, αἱ συνθῆκαι λοιπὸν αἱ συναπτόμεναι μεταξὺ κρατῶν μὴ μελῶν δὲν ὑπόκεινται εἰς πρωτοκόλλησιν· ἂν ὅμως ταῦτα ζητήσωσι τοῦτο, ἡ γενικὴ γραμματεία δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀρνηθῇ τὴν πρωτοκόλλησιν. Τὰς συναπτομένας συνθήκας μεταξὺ κρατῶν, ὧν τὸ ἓν εἶναι μέλος τῆς Κοινωνίας καὶ τὸ ἕτερον οὐχί, ὑποχρεοῦται νὰ διαβιβάσῃ πρὸς πρωτοκόλλησιν μόνον τὸ κράτος μέλος τῆς Κοινωνίας. Ἡ συνθήκη, ἥτις πρόκειται νὰ πρωτοκολληθῇ, δέον προηγουμένως νὰ ἔχῃ τύχει ἐπικυρώσεως, διότι τότε μόνον ὑπάρχει ὁριστικὴ συνθήκη. Ἡ πρωτοκόλλησις γίνεται ἐν εἰδικῷ βιβλίῳ τῇ ἐπιμελείᾳ τῆς γενικῆς γραμματείας τῆς Κοινωνίας, φέρει δὲ αὕτη τὴν χρονολογίαν τῆς λήψεως τῆς συνθήκης ἢ καὶ τῆς εἰδοποιήσεως περὶ τῆς ἀποστολῆς της. Ἡ πρωτοκόλλησις, ἅπαξ γενομένη, εἶναι ὁριστικὴ καὶ ἀνέκκλητος, καθιστᾷ δὲ ὑποχρεωτικὴν τὴν συνθήκην τόσον μεταξὺ τῶν συμβληθέντων κρατῶν, ὅσον καὶ ἀπέναντι τρίτων, καὶ δὴ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἡ γενικὴ γραμματεία μεριμνᾷ μετὰ ταῦτα διὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πρωτοκολληθείσης συνθήκης, ἥτις ὅμως δημοσίευσις δὲν ἀποτελεῖ στοιχεῖον ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ὑποχρεωτικῆς ἰσχύος τῆς συνθήκης, δι' ἣν ἀρκεῖ μόνη ἡ πρωτοκόλλησις.

Τὸ ἄρθρον 18 λέγει ὅτι οὐδεμία συνθήκη εἶναι ὑποχρεωτικὴ πρὶν ἢ πρωτοκολληθῇ. Τίς ἡ ἀκριβὴς ἔννοια τῆς διατάξεως ταύτης; Προφανῶς, κύριος σκοπὸς τῆς διατάξεως ἦτο, ὅπως καταργήσῃ τὸ ἐπικρατοῦν σύστημα τῶν μυστικῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουσι βεβαίως πολλοὺς κινδύνους. Ἐν τῷ ἀπολύτῳ ὅμως καὶ ὅλως γενικῷ τρόπῳ, καθ' ὃν αὕτη διετυπώθη ἐν τῷ ἄρθρῳ, ὑπερέβη τὸν ἀρχικὸν αὐτῆς σκοπὸν καὶ παρέχει πράγματα εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἥτις ματαίως προσπαθεῖ νὰ ἐξεύρῃ λύσιν, δυναμένην νὰ συνδυάσῃ ἱκανοποιητικῶς τὴν διάταξιν ταύτην περὶ ὑποχρεωτικῆς ἰσχύος τῶν συνθηκῶν μόνον μετὰ τὴν πρωτοκόλλησιν αὐτῶν πρὸς τὴν μέχρι τοῦδε πρακτικὴν τῆς ἐπικυρώσεως, καὶ δὴ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν γενομένων ἐπικυρώσεων, ἀφ' ἧς καὶ ἤρχιζεν ἡ ὑποχρεωτικὴ ἰσχὺς τῶν συνθηκῶν κατὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον. Ὅπως παρακαμφθῶσιν οἱ ἐντεῦθεν σκόπελοι, ἔνιοι συγγραφεῖς διετύπωσαν τὴν θεωρίαν ὅτι ἡ πρωτοκόλλησις δίδει ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν εἰς τὰς συνθήκας μόνον ἐφ' ὅσον γίνεται ἐπίκλησις αὐτῶν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν καὶ τοῖς ἐκ ταύτης ἐξαρτωμένοις ὀργανισμοῖς. Ἄλλοι συγγραφεῖς φρονοῦσιν ὅτι ἡ ἐπικύρωσις καθιστᾷ μὲν τὰς συνθήκας ὑποχρεωτικὰς ὡς καὶ πρότερον, ἀλλ' ὅτι ἡ ὑποχρεωτικὴ αὐτῶν ἐκτέλεσις καὶ ἐφαρμογὴ ἄρχεται δῆθεν μόνον μετὰ τὴν πρωτοκόλλησιν. Ὅ,τι εἶναι βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ διατύπωσις τοῦ ἄρθρου 18 δὲν εἶναι σαφὴς καὶ δέον νὰ τροποποιηθῇ καταλλήλως. Ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα συνέλευσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν συνέστησαν ἐπιτροπὰς πρὸς μελέτην τοῦ ἄρθρου 18 τοῦ συμφώνου, αἵτινες εἰς τὰς ἐκθέσεις των ἀπὸ 18 Ἰουνίου καὶ 5 Σεπτεμβρίου 1921 προέτειναν διαφόρους τροποποιήσεις, καὶ δή: α) Τὴν πρωτοκόλλησιν μόνον ἐκείνων τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν, αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ θίξωσι τὴν ἁρμονίαν τῶν διεθνῶν σχέσεων καὶ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην· καὶ β) τὴν κατάργησιν τῆς διατάξεως περὶ ὑποχρεωτικῆς ἰσχύος τῶν συνθηκῶν μόνον μετὰ τὴν πρωτοκόλλησιν αὐτῶν. Ἡ συνέλευσις δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ ὁριστικὰς ἀποφάσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἐκτέλεσις, παράτασις, ἀνανέωσις καὶ ἀποκατάστασις τῶν συνθηκῶν. Ἐνίοτε τὰ συμβαλλόμενα μέρη λαμβάνουσι διαφόρους προφυλάξεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τῶν μεταξὺ αὐτῶν συναφθεισῶν συνθηκῶν. Αἱ προφυλάξεις αὗται εἰς παρῳχημένους χρόνους ἦσαν θρησκευτικῆς ἰδίᾳ φύσεως, ὡς π. χ. ὁ ὅρκος, ἀλλὰ καὶ ἄλλης ἔτι φύσεως, ὡς π. χ. ἡ παροχὴ ὁμήρων ὑψηλῆς κοινωνικῆς περιωπῆς, ἥτις νῦν ἐπιτρέπεται μόνον προκειμένου περὶ ἐκτελέσεως πολεμικῶν συμφωνιῶν. Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους θὰ ἠδύνατό τις ν' ἀναφέρῃ ὡς ἐπιτρεπόμενα προφυλακτικὰ μέτρα:

1) Τὴν ὑποθήκευσιν πόλεως, ἐπαρχίας, νήσου κτλ.

2) Τὴν ἐγγύησιν ἑνὸς ἢ πλειοτέρων τρίτων κρατῶν, γενομένην δι' εἰδικῆς συνθήκης κανονιζούσης πάσας τὰς σχετικὰς λεπτομερείας, αἵτινες ὅμως ἐν ἀμφιβολίᾳ δέον νὰ ἑρμηνεύωνται περιοριστικῶς καὶ οὐχὶ διασταλτικῶς. Ἐν περιπτώσει παραβιάσεως τῆς συνθήκης, ἡ ἐπικουρία τοῦ ἐγγυηθέντος κράτους δὲν παρέχεται αὐθορμήτως, ἀλλὰ μόνον μετὰ γενομένην πρὸς αὐτὸ σχετικὴν ἐπίκλησιν. Ἂν ἡ ἐγγύησις παρέχεται συλλογικῶς ὑπὸ πολλῶν κρατῶν, ἕκαστον ἐκ τούτων ὑποχρεοῦται εἰς παροχὴν ἐπικουρίας, ἂν τὰ λοιπὰ ἢ ἔνια ἐκ τούτων ἀρνοῦνται.

3) Τὴν κατάληψιν ὑπὸ τύπον ἐμπραγμάτου ἀσφαλείας τμήματος τοῦ ἐδάφους τοῦ ἑτέρου συμβληθέντος μέρους, τὸ ὁποῖον ὅμως διατηρεῖ τὴν ἐπὶ τοῦ τμήματος τούτου κυριαρχίαν καὶ οἱ νόμοι αὐτοῦ ἐφαρμόζονται ἀπολύτως. Καὶ

4) Τὴν εἴσπραξιν ὡρισμένων κρατικῶν προσόδων, ὡς π. χ. αἱ τῶν τελωνείων, τῶν μονοπωλίων, ἢ τὴν κατάθεσιν ὡρισμένου ποσοῦ τοῖς μετρητοῖς ἢ εἰς τίτλους.

Πολλαὶ συνθῆκαι συνάπτονται δι' ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα. Τὰ συμβαλλόμενα μέρη θὰ ἠδύναντο μετὰ ταῦτα, κατὰ κοινὴν συμφωνίαν, νὰ ἐπιμηκύνωσι τὸν χρόνον διαρκείας τῆς συνθήκης, ἥτις δὲ θὰ παρέμενεν ἀμετάβλητος κατὰ τὰς λοιπὰς αὐτῆς διατάξεις. Ἡ πρᾶξις αὕτη καλεῖται παράτασις τῆς συνθήκης καὶ πραγματοποιεῖται εἴτε διὰ κοινῆς δηλώσεως, εἴτε καὶ δι' ἁπλῆς ἀνταλλαγῆς διακοινώσεων. Ἂν ὅμως τὰ συμβαλλόμενα μέρη δὲν περιορίζωνται εἰς μόνον τὸ περὶ διαρκείας τῆς συνθήκης ἄρθρον, ἀλλὰ προβαίνουσιν εἰς τὴν τροποποίησιν καὶ ἐνίων ἐκ τῶν λοιπῶν ἄρθρων, τότε καταρτίζεται νέα συνθήκη, ἀντικαθιστῶσα τὴν παλαιάν. Ἡ τοιαύτη πρακτικὴ καλεῖται ἀνανέωσις τῆς συνθήκης καὶ ἐννοεῖται ὅτι γίνεται πρὸ τοῦ χρόνου λήξεως τῆς παλαιᾶς. Ἐν τέλει, ἀποκατάστασις ὑπάρχει, ὅταν τὰ συμβαλλόμενα μέρη θέτουσιν ἐκ νέου ἐν ἰσχύϊ συνθήκην, ἡ ὁποία ἔχει πλέον παύσει νὰ διατελῇ ἐν ἰσχύϊ, συνεπείᾳ π. χ. τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἐπελθούσης ἐμπολέμου καταστάσεως. Διὰ τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης θὰ ἠδύναντο ν' ἀποκατασταθῶσιν ἐν ἰσχύϊ πᾶσαι αἱ προηγούμεναι συνθῆκαι ἢ ὡρισμέναι ἐξ αὐτῶν, ρητῶς κατονομαζόμεναι.

Τέλος τῶν συνθηκῶν. Ἡ ἰσχὺς τῶν συνθηκῶν παύει δι' ὡρισμένους λόγους, ἐξ ὧν, ὡς μᾶλλον ἐν χρήσει, θὰ ἠδύνατό τις ν' ἀναφέρῃ τοὺς ἀκολούθους:

1) Ἀμοιβαία συμφωνία. Ὅπως αἱ συνθῆκαι συνάπτονται κατ' ἀμοιβαίαν συμφωνίαν τῶν μερῶν, οὕτω θὰ ἠδύναντο βεβαίως καὶ νὰ λήξωσι διὰ νέας μεταξὺ αὐτῶν καταργητικῆς συμφωνίας, ἀναφερομένης δὲ εἴτε εἰς ὁλόκληρον τὴν ὑφισταμένην συνθήκην εἴτε μόνον εἰς διάταξιν ἢ διατάξεις αὐτῆς.

2) Νομικὴ ἢ φυσικὴ ἀδυναμία ἐκτελέσεως. Ἂν κράτος τι ἀνακηρυχθῇ διαρκῶς ἐξουδετερωμένον, πᾶσαι αἱ συνθῆκαι ἐπιθετικῆς συμμαχίας ἢ ἐγγυήσεως, τὰς ὁποίας εἶχε προηγουμένως συνάψει μετὰ τρίτου κράτους, θεωροῦνται ἐντεῦθεν ὡς αὐτοδικαίως καταργηθεῖσαι συνεπείᾳ νομικῆς ἀδυναμίας πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτῶν. Ἂν κράτος τι παρεχώρησε διὰ συνθήκης εἰς ἕτερον κράτος τὸ δικαίωμα ἀνεγέρσεως καὶ συντηρήσεως φάρου ἐπί τινος ἐκ τῶν νήσων του, ἡ συνθήκη δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ συνεπείᾳ φυσικῆς ἐν τούτῳ ἀδυναμίας, ἂν τυχὸν ἡ νῆσος αὕτη ἐν τῷ μεταξὺ κατεποντίσθη. Τόσον προκειμένου περὶ νομικῆς, ὅσον καὶ φυσικῆς ἀδυναμίας, χρηματικὴ ἀποζημίωσις δὲν καταβάλλεται, ἐκτὸς ἂν ἡ ἀδυναμία ἐπῆλθεν ἐκ πράξεως ἢ παραλείψεως αὐτοῦ τούτου τοῦ μὴ ἐκτελοῦντος τὴν συνθήκην κράτους. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτελέσεως πᾶσαι αἱ διατάξεις τῆς συνθήκης, οὐσιώδεις καὶ ἐπουσιώδεις, ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀξίαν, ἀποτελοῦσαι πᾶσαι ἓν ἀδιαίρετον σύνολον. Εἰς τρόπον, ὥστε, εἴτε ὁλόκληρος ἡ συνθήκη δὲν ἐκτελεῖται, εἴτε μόνον διάταξις ἢ διατάξεις αὐτῆς, ἔστω καὶ ἐπουσιώδους μορφῆς, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ αὐτό.

3) Πλήρης ἐκτέλεσις τοῦ σκοποῦ τῆς συνθήκης ἢ παρέλευσις τῆς ἐν ταύτῃ τεθείσης προθεσμίας. Οὕτως, ἂν ἡ συνθήκη ἀφεώρα π. χ. εἰς τὴν καταβολὴν χρηματικῆς ἀποζημιώσεως ἢ τὴν παραχώρησιν ἐδάφους ἢ τὴν τήρησιν οὐδετερότητος ἐν δεδομένῳ πολέμῳ, θεωρεῖται ὡς πλήρως ἐκπληρωθεῖσα διὰ τῆς καταβολῆς τοῦ ὀφειλομένου πο-

Digitized by Google

σοῦ ἢ διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ παραχωρηθέντος ἐδάφους ἢ διὰ τοῦ τερματισμοῦ τοῦ ὑφισταμένου πολέμου. Αἱ συνθῆκαι αὗται δὲν ὑπόκεινται βραδύτερον εἰς μονομερῆ καταγγελίαν, διότι διὰ τῆς πλήρους ἐκπληρώσεως αὐτῶν ἐδημιουργήθη ἤδη ὁριστικὴ κατάστασις πραγμάτων. Ἐπίσης, ἂν ἡ συνθήκη συνήφθη δι᾽ ὡρισμένον ἐκ τῶν προτέρων χρονικὸν διάστημα, θεωρεῖται ὡς αὐτομάτως λήξασα παρελθούσης τῆς οὕτω ταχθείσης προθεσμίας.

4) Καταγγελία. Δι᾽ εἰδικῆς διατάξεως τῆς συνθήκης εἴθισται νὰ προβλέπηται ἡ μονομερὴς καταγγελία αὐτῆς παρὰ τοῦ ἑνὸς συμβληθέντος μέρους καὶ νὰ καθορίζωνται αἱ διάφοροι λεπτομέρειαι τῆς ἐκτελέσεως τοῦ μέτρου τούτου, τὸ ὁποῖον ἐπιφέρει τὸ τέλος τῆς συνθήκης. Ἡ περὶ καταγγελίας διάταξις ἀπαντᾶται εἰς πλείστας ὅσας συγχρόνους συνθήκας, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς συνομολογηθείσας ἄνευ ῥητῆς προθεσμίας διαρκείας. Τὸ συμβαλλόμενον μέρος, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ νὰ καταγγείλῃ, εἰδοποιεῖ περὶ τούτου ἐγγράφως διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ τὸ ἕτερον μέρος, ἂν δὲ πρόκειται περὶ πολυμεροῦς συνθήκης, κοινοποιεῖ τὴν περὶ καταγγελίας ἀπόφασιν εἰς ὡρισμένον κράτος εἰδικῶς πρὸς τοῦτο καθορισθὲν ἐν τῇ συνθήκῃ καὶ τοῦτο φέρει ἀμέσως τὸ γεγονὸς εἰς γνῶσιν τῶν λοιπῶν συμβληθέντων μερῶν. Ἡ ἰσχὺς τῆς συνθήκης δὲν παύει ἅμα τῇ καταγγελίᾳ, ἀλλὰ μεθ᾽ ὡρισμένον χρόνον ἀπ᾽ αὐτῆς, ῥητῶς καθοριζόμενον ἑκάστοτε ἐν τῇ συνθήκῃ, συνήθως ἓν ἔτος. Προκειμένου περὶ πολυμεροῦς συνθήκης, ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἰσχὺς αὐτῆς παύει μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ καταγγεῖλαν κράτος, παραμένει δ᾽ ἐν πλήρει ἰσχύϊ διὰ τὰ λοιπὰ κράτη, ἐκτὸς ἂν ταῦτα ἀποφασίσωσι νὰ καταργήσωσι ταύτην κατ᾽ ἀμοιβαίαν συμφωνίαν. Ἔνιαι συνθῆκαι ὁρίζουσιν ὅτι καταγγελία θὰ ἠδύνατο νὰ διατυπωθῇ μόνον ὡρισμένα ἔτη, συνήθως πέντε, ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἐὰν συνθήκη τις μακρᾶς διαρκείας, ἐν ᾗ δὲν περιέχεται οὐδεμία διάταξις περὶ καταγγελίας, δύναται νὰ καταγγελθῇ μονομερῶς ὑπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους, πλεῖσται ὅσαι θεωρίαι ἐδιδάχθησαν. Κατὰ τοὺς μέν, δὲν θὰ ἐπετρέπετο καταγγελία, διότι ἄλλως οὐδεμία πίστις καὶ ἀξία θὰ ἠδύνατο ν᾽ ἀποδοθῇ εἰς τὴν συνθήκην, ὑποκειμένην ὁποτεδήποτε εἰς μονομερῆ καταγγελίαν. Κατὰ τοὺς δέ, θὰ ἐπετρέπετο μὲν καταγγελία, ἀλλὰ τὸ εἰς ταύτην προβαῖνον κράτος θὰ ὤφειλε νὰ δικαιολογήσῃ ἀποχρώντως τοὺς λόγους τῆς τοιαύτης αὐτοῦ στάσεως. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς καταγγελίας φρονοῦσιν ὅτι αἱ συνομολογούμεναι συνθῆκαι δὲν εἶναι βεβαίως ἀδιάρρηκτοι, οὔτε καὶ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δεσμεύωσι τὰ κράτη in aeternum. Ἄλλως αἱ συνθῆκαι, ἀντὶ νὰ διευκολύνωσι καὶ ὑποβοηθῶσι τὴν κανονικὴν ἐξέλιξιν τῶν κρατῶν, θὰ παρημπόδιζον ταύτην, ὡς θέτουσαν σοβαρὰ κωλύματα εἰς τὸ θεμελιῶδες αὐτῶν δικαίωμα τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Τέλος, κατ᾽ ἄλλους, ἡ καταγγελία θὰ ἐπετρέπετο μόνον εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις, ὡς ὅταν π. χ. αἱ περιστάσεις, αἵτινες ἐδικαιολόγουν τὴν σύναψιν καὶ τὴν περαιτέρω ὕπαρξιν τῆς μακροχρονίου ταύτης συνθήκης, ἐξέλιπον πλέον ἢ μετεβλήθησαν ῥιζικῶς: omnis conventio interpretatur rebus sic stantibus. Συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην, συναίνεσις πρὸς συνέχισιν τῆς ἰσχύος τῆς συνθήκης ὑπάρχει μόνον ἐν περιπτώσει ἐξακολουθήσεως τῆς ὑφισταμένης καταστάσεως. Ἂν αὕτη ἐκλείψῃ ἢ μεταβληθῇ ἄρδην, δὲν ὑφίσταται πλέον ἡ ἀπαιτουμένη συναίνεσις, καὶ συνεπῶς ἕκαστον τῶν συμβληθέντων μερῶν θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ προβῇ μονομερῶς εἰς καταγγελίαν, διότι ἐξυπακούεται ἐν πάσῃ συνθήκῃ τὸ ἀξίωμα: rebus sic stantibus. Ἡ θεωρία αὕτη, ἂν ἐγίνετο ἀπολύτως δεκτή, θὰ ἤνοιγε τὴν θύραν εἰς παντοίου εἴδους καταχρήσεις. Καθ᾽ ἡμᾶς τοὐλάχιστον, μονομερὴς καταγγελία συνθήκης μὴ περιεχούσης σχετικὴν διάταξιν, δὲν θὰ ἐπετρέπετο ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου. Ἂν τὸ ἓν συμβαλλόμενον μέρος ἐπιθυμῇ διὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν λίαν σοβαρὸν λόγον, ὅπως τεθῇ τέρμα εἰς τὴν ὑφισταμένην συνθήκην, δέον νὰ προέλθῃ σχετικῶς εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ἑτέρου μέρους, ὧν τὸν αἴσιον τερματισμὸν θὰ ἠδύναντο ἐνίοτε νὰ διευκολύνωσι καὶ θετικὰ ἀντισταθμίσματα. Ἂν λοιπὸν ἐπέλθῃ τελικῶς συμφωνία ἐν τῷ ζητήματι, ἡ συνθήκη καταργεῖται οὕτω κανονικῶς κατ᾽ ἀμοιβαίαν συναίνεσιν. Ἂν ὅμως δὲν ἐπιτευχθῇ συμφωνία, ἡ συνθήκη δὲν θὰ ἠδύνατο νομίμως νὰ καταργηθῇ μονομερῶς, ἡ δὲ τυχὸν γενομένη καταγγελία δέον νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀποτελεῖ πραξικόπημα ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου.

5) Μὴ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης μονομερῶς ὑπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους. Ἡ τοιαύτη μὴ ἐκτέλεσις δὲν συνεπιφέρει ὑποχρεωτικῶς διὰ τὸ ἕτερον μέρος τὴν κατάργησιν τῆς συνθήκης, καθὼς φρονοῦσιν ἔνιοι συγγραφεῖς. Καὶ τοῦτο, διότι ἀλλοία στάσις ἐν τῷ ζητήματι θ᾽ ἀπετέλει προφανῶς εὔσχημον τρόπον διὰ τὸ κράτος, τὸ μὴ ἐκπληροῦν τὴν συνθήκην, πρὸς ὑπεκφυγὴν ἐκ τῶν διατάξεων αὐτῆς διὰ τῆς μὴ τηρήσεώς των. Ἐν περιπτώσει καθ᾽ ἣν τὸ ἓν μέρος παραβιάζει ὁλόκληρον τὴν συνθήκην ἢ διατάξεις αὐτῆς, τὸ ἕτερον μέρος, διὰ τὸ ὁποῖον αὕτη ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται ἀκεραία πάντοτε, δικαιοῦται οὐ μόνον νὰ προβῇ εἰς ἀνταποδόσεις, ἀλλ᾽ ἔτι περαιτέρω ἀκόμη. Ἂν θεωρήσῃ ὅτι πρέπει νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἀναφυὲν ζήτημα μεγαλυτέραν σπουδαιότητα, θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρίσῃ εὐλόγως τοῦτο ὡς διεθνῆ διαφοράν, τῆς ὁποίας ἡ διευθέτησις θὰ ἐπήρχετο διὰ τῶν εἰρηνικῶν ἢ βιαίων μέσων, τὰ ὁποῖα θέτει εἰς τὴν διάθεσίν του τὸ σύγχρονον διεθνὲς δίκαιον. Ἂν ὅμως κρίνῃ ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε ν᾽ ἀντιδράσῃ, θὰ ἠδύνατο ἁπλῶς νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὴν κατάργησιν ὅλης τῆς συνθήκης ἢ τῆς μὴ ἐκτελουμένης διατάξεως αὐτῆς μόνον, ὁπότε ἡ κατάργησις θὰ ἐπήρχετο κατ᾽ ἀμοιβαίαν συμφωνίαν. Ἡ συνθήκη θεωρεῖται ὡς μὴ ἐκτελουμένη, οὐ μόνον ἂν ὁλόκληρος δὲν ἐκτελῆται, ἀλλὰ καὶ ἂν ἔτι δὲν ἐκτελῆται μόνον διάταξις ἢ διατάξεις αὐτῆς, ἔστω καὶ ἂν αὗται εἶναι ἐπουσιώδεις. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτελέσεως, πᾶσαι αἱ διατάξεις, οὐσιώδεις καὶ ἐπουσιώδεις, κέκτηνται τὴν αὐτὴν ἀξίαν, διότι ἀποτελοῦσιν ἓν ἀδιαίρετον σύνολον.

6) Τὸ ἄρθρον 19 τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας. Συμφώνως πρὸς τὰς ῥητὰς διατάξεις τοῦ ἀνωτέρω ἄρθρου, ἡ συνέλευσις θὰ ἠδύνατο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ προσκαλέσῃ τὰ κράτη μέλη τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὅπως προβῶσιν εἰς ἀναθεώρησιν τῶν συνθηκῶν, ἃς ταῦτα συνῆψαν καὶ αἵτινες κατέστησαν ἀνεφάρμοστοι, ὡς καὶ τῶν διεθνῶν καταστάσεων, τῶν ὁποίων ἡ περαιτέρω διατήρησις θὰ ἔθετεν ἐν κινδύνῳ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην. Ἐκ τοῦ ἄρθρου ἐξάγεται σαφῶς ὅτι μόνον ἡ συνέλευσις, ὡς σῶμα ὠργανωμένον, θὰ ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς τὴν σχετικὴν πρόσκλησιν πρὸς τὰ συμβληθέντα μέρη. Ἐξ ἄλλου, πᾶν κράτος μέλος τῆς Κοινωνίας, καὶ οὐχὶ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὸ κράτος τὸ ὁποῖον εἶναι συμβαλλόμενον μέρος ἐν τῇ συνθήκῃ, θὰ ἐκέκτητο τὸ δικαίωμα ὅπως ἀπευθυνθῇ εἰς τὴν Κοινωνίαν καὶ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν ταύτης ἐπὶ τοῦ ζητήματος, αὕτη δέ, μετὰ λεπτομερῆ ἐξέτασιν, θ᾽ ἀπεφαίνετο ἐλευθέρως οὕτως ἢ ἄλλως. Ἡ πρόσκλησις τῆς συνελεύσεως πρὸς τὰ συμβληθέντα μέρη δὲν εἶναι δι᾽ αὐτὴν ὑποχρέωσις, ἀλλ᾽ ἁπλοῦν δικαίωμα, προαιρετικῆς ἑκάστοτε φύσεως, καὶ δέον νὰ λαμβάνηται καθ᾽ ὁμοφωνίαν πάντων τῶν μελῶν τῆς συνελεύσεως, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν συμβληθέντων κρατῶν. Ἂν λοιπὸν τὸ ἓν ἐκ τούτων δὲν στέργῃ, δὲν ὑπάρχει ἡ ἀπαιτουμένη ὁμοφωνία καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον παραλύει πᾶσα ἐνέργεια τῆς συνελεύσεως ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Εἰς ἀναθεώρησιν ὑπόκεινται αἱ συνθῆκαι αἱ καταστᾶσαι ἀνεφάρμοστοι, συνεπείᾳ γεγονότων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεως τῶν συμβληθέντων κρατῶν καὶ οὐχὶ προερχομένων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐκ πράξεων ἢ παραλείψεων αὐτῶν. Αἱ συνθῆκαι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐκτελοῦνται ὑπὸ τῶν συμβληθέντων μερῶν ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, δὲν εἶναι βεβαίως ἀνεφάρμοστοι, ὑφ᾽ ἣν σημασίαν ἐννοεῖ τὸν ὅρον τοῦτον τὸ ἄρθρον 19, ἐκτὸς ἂν δὲν ἐκτελοῦνται ὡς καταστᾶσαι πλέον ἀνεφάρμοστοι.

7) Τὸ ἄρθρον 20 τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας. Συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου τούτου, τὰ κράτη μέλη τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἀναγνωρίζουσιν ὅτι τὸ σύμφωνον καταργεῖ πάσας τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὰς συμφωνίας, τὰς ὁποίας συνῆψαν μεταξύ των καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ συνεβιβάζοντο τυχὸν πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ συμφώνου. Ἀναλαμβάνουσι δὲ τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως μὴ συνάψωσι τοιαύτας ἐν τῷ μέλλοντι. Ἂν κράτος τι λοιπὸν πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ ἐν τῇ Κοινωνίᾳ ἀνέλαβεν ὑποχρεώσεις, αἵτινες δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ συμφώνου, ὀφείλει νὰ λάβῃ ἀμέσως τὰ κατάλληλα μέτρα, ὅπως ἀπαλλαγῇ τῶν ἐν λόγῳ ὑποχρεώσεων. Τὸ ἄρθρον 21 ἀναγράφει ἐνδεικτικῶς καὶ οὐχὶ ἀποκλειστικῶς ὅτι δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστοι πρὸς οὐδεμίαν ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ συμφώνου αἱ διεθνεῖς ὑποχρεώσεις, ὡς αἱ περὶ διαιτησίας συνθῆκαι καὶ αἱ καλούμεναι τοπικαὶ συμφωνίαι, ὅπως ἡ θεωρία Μονρώ, αἱ ὁποῖαι δὲ ἐξασφαλίζουσι τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης.

8) Ἐμπόλεμος κατάστασις. Συγγραφεῖς τινες φρονοῦσιν ὅτι πᾶσαι αἱ μεταξὺ τῶν νῦν ἐμπολέμων κρατῶν συναφθεῖσαι προηγουμένως συνθῆκαι καταργοῦνται αὐτομάτως διὰ τῆς κηρύξεως πολέμου. Ἡ θεωρία αὕτη, οὕτως ἀπολύτως διατυπουμένη, δὲν εἶναι ὀρθή. Ἐν πρώτοις, ἔνιαι συνθῆκαι, ὡς π. χ. αἱ κανονίζουσαι τὸν τρόπον διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου, τίθενται τὸ πρῶτον ἐν ἰσχύϊ μόνον ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει. Τοιαῦται συνθῆκαι εἶναι ἡ διακήρυξις τῶν Παρισίων ἀπὸ 16 Ἀπριλίου 1856, ὁ ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1907 κανονισμὸς τῆς Χάγης περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου κλπ. κλπ. Τοὐναντίον, αἱ πολιτικαὶ συνθῆκαι, αἱ τοιαῦται συμμαχίας, ἐγγυήσεως, προστασίας κλπ. καταργοῦνται αὐτομάτως διὰ τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως, ὡς ἐκ τῆς εἰδικῆς αὐτῶν φύσεως. Αἱ συνθῆκαι αἱ καλούμεναι διεθνεῖς ἑνώσεις παραμένουσιν ἐν πλήρει ἰσχύϊ διὰ τὰ συμβληθέντα ἐμπόλεμα κράτη. Τί ἰσχύει ὅμως διὰ πάσας τὰς λοιπάς, π. χ. αἱ συνθῆκαι ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας, ἐγκαταστάσεως, ἐκτελέσεως δικαστικῶν ἀποφάσεων, ἐκδόσεως, διακανονισμοῦ κληρονομιῶν κλπ.; Πλεῖσται ὅσαι θεωρίαι ἀνεπτύχθησαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν, αἱ τοιαύτης φύσεως συνθῆκαι καταργοῦνται διὰ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου μεταξὺ τῶν συμβληθέντων μερῶν, ἡ δὲ συνθήκη περὶ εἰρήνης δέον νὰ καθορίσῃ ἐπακριβῶς ποῖαι ἐξ αὐτῶν θ᾽ ἀποκατασταθῶσιν ἐκ νέου ἐν ἰσχύϊ. Ἐν ἐλλείψει τοιαύτης μνείας, αἱ προηγουμένως συναφθεῖσαι συνθῆκαι θεωροῦνται ὡς καταργηθεῖσαι. Τοιαύτη εἶναι ἰδίᾳ ἡ πρακτικὴ τῶν κρατῶν κατὰ τοὺς καθ᾽ ἡμᾶς χρόνους. Ἡ θεωρία, καθ᾽ ἣν αἱ τοιαῦται συνθῆκαι δὲν καταργοῦνται, ἀλλ᾽ ἀναστέλλονται προσωρινῶς ἐν τῇ ἰσχύϊ των καὶ ἀποκαθίστανται αὐτοδικαίως διὰ τῆς ἐπελθούσης εἰρήνης καὶ ἄνευ εἰδικῆς περὶ τούτου μνείας ἐν τῇ περὶ ταύτης συνθήκῃ, δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῆς διεθνοῦς πρακτικῆς, ἂν καὶ ὑποστηρίζεται ὑπὸ ἀρκετῶν συγγραφέων. Ἡ Ἀκαδημία τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου παρεδέχθη, κατὰ τὴν ἐν Χριστιανίᾳ σύνοδον αὐτῆς (1912), κανονισμόν, καθ᾽ ὃν αἱ συνθῆκαι κατ᾽ ἀρχὴν ἐξακολουθοῦσι νὰ ὑφίστανται παρὰ τὸν ἐκραγέντα πόλεμον μεταξὺ τῶν συμβληθέντων κρατῶν, μόνον δὲ ἔνιαι συνθῆκαι, περιοριστικῶς ἀπαριθμούμεναι, θεωροῦνται ὡς αὐτομάτως καταργηθεῖσαι.

Εἴδη συνθηκῶν. Οἱ συγγραφεῖς διαιροῦσι διαφοροτρόπως τὰς συνθήκας. Τὸ καθ᾽ ἡμᾶς, αὗται διαιροῦνται εἰς συνθήκας θεσπιζούσας κανόνας δικαίου ἐν τῷ διεθνεῖ περιβάλλοντι, ἀντικειμενικοῦ περιεχομένου, ἀποτελούσας δὲ τὴν κατ᾽ ἐξοχὴν πηγὴν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, καὶ τοῦτο διότι προέρχονται ἐκ τῆς συνεργαζομένης θελήσεως τῶν συμβληθέντων κρατῶν πρὸς μόρφωσιν δικαίου ὅλως ἀντικειμενικῆς καὶ γενικῆς μορφῆς, καὶ εἰς συνθήκας ἀποτελούσας ἁπλᾶ συμβόλαια. Αἱ τελευταῖαι αὗται κανονίζουσιν ὑποκειμενικά, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δικαιώματα καὶ συμφέροντα τῶν συμβληθέντων κρατῶν ἢ ἀμοιβαίας αὐτῶν παραχωρήσεις.

Ἡ διάκρισις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν γερμανικὴν ἐπιστήμην, ἰδίᾳ εἰς τοὺς Karl Binding, Otto Gierke καὶ Georg Jellinek, ὅστις τελευταῖος καὶ ἀνέπτυξε διεξοδικῶς τὴν νέαν θεωρίαν. Αἱ πρῶται συνθῆκαι συνάπτονται συνήθως μεταξὺ μεγάλου ἀριθμοῦ κρατῶν, ἅτινα συνεργάζονται ἀπὸ κοινοῦ ἐπὶ τοῦ προκειμένου πρὸς διατύπωσιν νέου ἀντικειμενικοῦ δικαίου, οὗ δὲ ἡ παραβίασις δὲν εἶναι παραβίασις ἁπλῆς συνθήκης, ἀλλ᾽ αὐτοῦ τούτου τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Αἱ συνθῆκαι αὗται ἀφήνονται ἀνοικταὶ εἰς τὴν πρόσβασιν καὶ ἄλλων κρατῶν. Αἱ δεύτεραι συνομολογοῦνται μεταξὺ μικροῦ ἀριθμοῦ κρατῶν. Ἡ θεωρία, καθ᾽ ἣν αι συνθῆκαι αὗται δὲν ἀποτελοῦσι πηγὴν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, δὲν εἶναι ὀρθή.

Αἱ συνθῆκαι διαιροῦνται ὡσαύτως εἰς πολιτικὰς καὶ προστασίας οἰκονομικῶν ἢ κοινωνικῶν συμφερόντων. Αἱ πολιτικαὶ συνθῆκαι ἔχουσιν ὡς σκοπὸν καὶ ἀντικείμενον τὴν προστασίαν τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν συμβληθέντων κρατῶν ἢ καὶ μονομερῶς τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ὡς μικροῦ καὶ ἀσθενοῦς. Τοιαῦται εἶναι αἱ συνθῆκαι συμμαχίας, ἐγγυήσεως, προστασίας, διαρκοῦς ἐξουδετερώσεως κ. τ. λ. Αἱ συνθῆκαι προστασίας οἰκονομικῶν ἢ κοινωνικῶν συμφερόντων εἶναι κατ᾽ ἐξοχὴν ποικίλης φύσεως, ὡς π. χ. αἱ προξενικαί, ἐμπορικαί, ναυτιλιακαί, δικαστικαὶ κ. τ. λ. Εἰς τὴν γενικὴν ταύτην κατηγορίαν συνθηκῶν δέον νὰ ὑπαχθῶσι καὶ αἱ διάφοροι διεθνεῖς ἑνώσεις, τῶν ὁποίων μετέχουσι πολλὰ ἐν ταὐτῷ κράτη ἐν πλήρει ἰσοτιμίᾳ καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ὑπάρχει συνήθως κεντρικὸν γραφεῖον. Τοιαῦται ἑνώσεις εἶναι ἡ τηλεγραφικὴ (συνθήκη τῆς 17 Μαΐου 1865), ἡ ταχυδρομικὴ (συνθήκη τῆς 9 Ὀκτωβρίου 1874), ἡ τῆς προστασίας τῆς βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας (συνθήκη τῆς 20 Μαρτίου 1883), τῆς πνευματικῆς τοιαύτης (συνθήκη τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1886) καὶ πλεῖσται ὅσαι ἄλλαι, ὧν ὁ ἀριθμὸς διαρκῶς αὐξάνει κατ᾽ ἀκολουθίαν τῆς ἐντατικῆς ἀναπτύξεως εἰς τοὺς καθ᾽ ἡμᾶς χρόνους τῆς διεθνοῦς ἐπιμειξίας. Αἱ διεθνεῖς ἑνώσεις ἔχουσι τοῦτο τὸ προτέρημα, ὅτι δὲν λαμβάνουσιν ὑπ᾽ ὄψιν τὰ εἰδικὰ συμφέροντα τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ κράτους, ὡς προκειμένου περὶ συνήθων συνθηκῶν, ἀλλὰ τὰ γενικὰ συμφέροντα τῆς διεθνοῦς κοινωνίας, ἅτινα καὶ ἐξυπηρετοῦσιν. Ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου δὲ ἀριθμοῦ τῶν κρατῶν, ἅτινα ἀποτελοῦσι μέλη μιᾶς ἑκάστης διεθνοῦς ἑνώσεως, ἡ ἐκ μέρους τούτων παραβίασις τῶν διατάξεων αὐτῆς δὲν εἶναι τόσον εὐχερὴς ὅσον προκειμένου περὶ ἁπλῆς διμεροῦς συνθήκης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Radoïkovitch*, «La revision des traités et le pacte de la Société des Nations» (1930).—*Bonnet*, «La promulgation des traités» (1909).—*Borda*, De l'inexécution des traités (1922).—*Coumoul*, «Des conditions de validité des traités internationaux (1911). — *Donati*, «I trattati internazionali nel diritto costitnzionale» (1906). —*Jellineck*, Die rechtliche Natur der Staatsverträge» (1880).—*Nippold*, «Der völkerrechtliche Vertrag» (1894). —*Gemma*, «Storia dei trattati» (1895).—*Triepel*, «Völkerrecht und Landesrecht» (1899). — *Vexler*, «De l'obligation de ratifier les traités régnlièrement conclus» (1921). —*Crostarosa*. «L'estinzione dei trattati per denuncia unilaterale» (1915).—*Otéléchano*, «De la valeur obligatoire des traités internationaux» (1916).—*Wegmann*, «Die Ratification der Staatsverträge (1892).

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

—συνθῆκαι *δικαιοδοσίας*. Καλοῦνται οὕτω (traités de juridiction), αἱ συνθῆκαι, αἵτινες ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἐκδίκασιν εἰδικῶν τινων ὑποθέ-

Digitized by Google

σεων ἢ μεικτῶν τοιούτων, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἶναι ὑπήκοοι διαφόρων κρατῶν καὶ κατὰ συνέπειαν ἔχουσι διάφορον ἰθαγένειαν, διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲ συνιστῶσιν αἱ συνθῆκαι αὗται εἰδικὰ δικαστήρια πρὸς διακανονισμὸν τῶν μεταξὺ ξένων ἐνδιαφερομένων ἢ ἀλλοδαπῶν καὶ ἰθαγενῶν προκληθεισῶν διαφορῶν κλπ. Πλεῖσται ὅσαι τοιαῦται συνθῆκαι συνωμολογήθησαν μεταξὺ διαφόρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου, πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ρυθμίζουσαι τὰ τῆς συστάσεως καὶ λειτουργίας τῶν μεικτῶν δικαστηρίων τῆς Αἰγύπτου. Ἀναλόγου φύσεως συνθῆκαι συνωμολογήθησαν ὅμως καὶ μεταξὺ κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ὡς, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ ἐν Πετρουπόλει τὴν 1 Μαΐου 1874 συνομολογηθεῖσα μεταξὺ Ρωσίας καὶ Γαλλίας, ἀφορῶσα τὴν εἰδικὴν προξενικὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ τοῦ πλοιάρχου καὶ τοῦ πληρώματος τῶν ἐμπορικῶν πλοίων. Τοιαύτας συνθήκας συνωμολόγησε καὶ ἡ Ἑλλὰς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς μετὰ διαφόρων κρατῶν· οὕτω, τῷ 1856 μετὰ τῆς Αὐστρίας περὶ τῆς δικαιοδοσίας τῶν δικαστηρίων ὡς πρὸς τοὺς ἀποβιοῦντας, ἐπίσης μετὰ τῆς Τουρκίας τὴν ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1856 περὶ καταδιώξεως τῆς λῃστείας καὶ τὴν 12 Φεβρουαρίου 1873 περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀλλοδαπῶν τοῦ κτᾶσθαι ἀκίνητα κτήματα ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἄλλας. Μεταξὺ τῶν νεωτέρων τοιούτου εἴδους συνθηκῶν ἀξιομνημόνευτος εἶναι ἡ τὴν 19 Ἀπριλίου 1924 συνομολογηθεῖσα μεταξὺ Βουλγαρίας καὶ Ρουμανίας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ τὴν 13 Μαρτίου 1923 συνομολογηθεῖσα μεταξὺ Γιουγκοσλαυΐας καὶ Τσεχοσλοβακίας.

Η. Γ. Κ.

—**συνθῆκαι** ***ἐγγυητικαὶ*** *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἐγγυητικαὶ συνθῆκαι.*

—**συνθῆκαι** ***ἐπικουρίας*** *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἐπικουρίας συνθῆκαι.*

—**συνθῆκαι** ***καταστατικαὶ*** *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. λ. *καταστατικαὶ συνθῆκαι.*

—**συνθήκη** ***διαιτησίας*** *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. λ. *διαιτησία.*

—**συνθήκη** ***ἐμπορική***. Λέγεται οὕτω κοινῶς ἡ συνθήκη ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας, ἡ συναπτομένη μεταξὺ δύο ἐπικρατειῶν καὶ γενικοῦ χαρακτῆρος τυγχάνουσα, διαλαμβάνουσα δὲ συνήθως ὅρους τυπικούς, ἐπαναλαμβανομένους εἰς πάσας τὰς τοιούτου εἴδους συνθήκας, καὶ ἰδίως τὸν ὅρον τοῦ μᾶλλον *εὐνοουμένου* (βλ. λ.) κράτους, διὰ τοῦ ὁποίου γενικεύεται τελείως ὁ χαρακτὴρ τῶν συνθηκῶν τούτων.

Αἱ *ἐμπορικαὶ καὶ ναυτιλιακαὶ* συνθῆκαι (traités de commerce et de navigation) ἔχουσιν ὡς ἀντικείμενον νὰ καθορίσωσι τοὺς ὅρους, καθ' οὓς δέον νὰ διεξάγεται τὸ ἐμπόριον μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τῶν συμβαλλομένων κρατῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀμοιβαίων συμφερόντων τῶν κρατῶν καὶ τῆς ἐξαγωγῆς καὶ καταναλώσεως τῶν προϊόντων αὐτῶν. Αἱ ἐμπορικαὶ συνθῆκαι ρυθμίζουσι τὴν εἰσαγωγήν, τὴν ἐξαγωγήν, τὴν διαμετακόμισιν ἢ τὴν ἀποταμίευσιν τῶν ἐμπορευμάτων, κανονίζουσι τοὺς συμβατικοὺς δασμούς, εἰς οὓς ταῦτα ὑποβάλλονται, ἢ τὴν ἀτέλειαν, τῆς ὁποίας ἀπολαύουσι, τὰς ἐγγυήσεις καὶ τὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα παρέχονται εἰς τοὺς ἐμπόρους ἑκάστου τῶν συμβληθέντων κρατῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἑτέρου. Ὁ τύπος καὶ αἱ ρῆτραι τῶν συνθηκῶν τούτων ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἐποχῶν, καὶ ἐπικρατοῦσαν δ' ἄλλοτε συνήθειαν συμπεριελαμβάνετο ἐν αὐταῖς ἡ ρῆτρα τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους. Διὰ τῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων τὰ κράτη συνδέονται ἐξ ἀπόψεως οἰκονομικῶν συμφερόντων καὶ τείνουσιν οὕτω νὰ ἐξασφαλίζωσι τὴν διατήρησιν τῶν εἰρηνικῶν αὐτῶν σχέσεων. Πολλάκις δὲ εἰς τὰς ἐμπορικὰς συνθήκας περιλαμβάνονται καὶ διατάξεις, ἀνήκουσαι εἰς τὰς προξενικὰς συνθήκας. Χάριν δὲ τῆς μονιμωτέρας διατηρήσεως τοῦ συμβατικοῦ καθεστῶτος καὶ τῶν τελωνειακῶν δασμῶν, καὶ πρὸς ἀποτροπὴν περαιτέρω αὐξήσεως αὐτῶν, ὑπεγράφη ἐν Γενεύῃ, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἡ ἀπὸ 6 Ἀπριλίου 1930 γενικὴ πολυμερὴς ἐμπορικὴ σύμβασις, ἥτις ἐκυρώθη ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ νόμου 4871 τῆς 27 Ἰανουαρίου 1931. Κατὰ τὸ προσηρτημένον εἰς τὴν σύμβασιν ταύτην πρωτόκολλον, ὁ ὅρος *ἐμπορικαὶ συμβάσεις* ἐφαρμόζεται, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς συμβάσεως ταύτης, ἐπὶ παντοειδῶν συμβάσεων, συνθηκῶν, συμφωνιῶν ἢ καινοτομιῶν, ὁριστικῶν ἢ προσωρινῶν, περιεχουσῶν ἐμπορικοῦ περιεχομένου διατάξεις, ὡς ἐπίσης καὶ ἐπὶ πάντων τῶν προσηρτημένων εἰς αὐτὰς κανονισμῶν. Αἱ ναυτιλιακαὶ συνθῆκαι ἔχουσιν ὡς ἀντικείμενον νὰ καθορίσωσι τὸ διεθνὲς νομικὸν καθεστὼς τῶν λιμένων καὶ τῶν αὐτοῖς ἀφομοιουμένων τμημάτων τῶν θαλασσῶν καὶ ἰδίως τοὺς ὅρους, καθ' οὓς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἑκάστου τῶν συμβαλλομένων κρατῶν δύνανται νὰ εἰσπλέωσιν εἰς τοὺς λιμένας τοῦ ἑτέρου, τοὺς κανόνας τοὺς σχετικοὺς πρὸς τὴν φόρτωσιν καὶ ἐκφόρτωσιν τῶν ἐμπορευμάτων, τὰ διάφορα δικαιώματα καὶ τέλη ἀγκυροβολίας, φαρικὰ κλπ. Συνήθως δὲ αἱ ἐμπορικαὶ καὶ ναυτιλιακαὶ συνθῆκαι συνάπτονται ἡνωμέναι εἰς μίαν συνθήκην, δι' ὡρισμένον ἐν αὐταῖς χρόνον. Ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν (ἄρθρον 379) καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς εἰρήνης συνθῆκαι προέβλεπον τὴν σύντομον συνομολόγησιν γενικωτέρας συμβάσεως, καθοριζούσης, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, τὸ διεθνὲς καθεστὼς τῶν λιμένων. Κατόπιν τούτου ἐγένετο ἡ γενικὴ διεθνὴς σύμβασις, ἡ συναφθεῖσα ἐν Βαρκελώνῃ, ἐπὶ τοῦ καθεστῶτος τῶν πλωτῶν διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος καὶ περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαιώματος ναυτικῆς σημαίας εἰς τὰ στερούμενα θαλασσίας ἐξόδου κράτη, ἥτις ἐν Ἑλλάδι ἐκυρώθη διὰ τοῦ νόμου 3418 τῆς 17 Ὀκτωβρίου 1927. Εἰδικαὶ δὲ συνθῆκαι ἢ συμβάσεις διέπουσι τὴν διὰ τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης διαμετακόμισιν τῆς Γιουγκοσλαυΐας καὶ τὴν ἐν τῷ λιμένι τούτῳ σερβικὴν ζώνην, ἡ ἐν Βελιγραδίῳ ὑπογραφεῖσα τῇ 10ῃ Μαΐου 1923 σύμβασις, κυρωθεῖσα διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1923 (βλ. λ. *δασμός, προστατευτικὸν σύστημα, συμψηφισμὸς ἐμπορευμάτων*).

Γ. Ν. Κ.

συνθηκολογία (ἡ), καὶ ***συνθηκολόγησις***, *—εως* (ἡ)· σύναψις συνθήκης, συμβιβασμός, εἰρήνευσις.

— *[Διεθν. Δίκ.]* Συνθηκολογήσεις (capitulations) καλοῦνται αἱ στρατιωτικαὶ ἐκεῖναι συμβάσεις, διὰ τῶν ὁποίων τερματίζεται, ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους ἢ ἄνευ τοιούτων, ἡ προβαλλομένη ἄμυνα τοῦ ἑτέρου τῶν ἀντιπάλων διὰ τῆς παραδόσεως πόλεως, φρουρίου κλπ. ἢ τῆς ὑποταγῆς στρατιωτικῶν μονάδων εἰς τὸν ἐχθρόν, ἵνα ἀποφευχθῇ περαιτέρω ἄσκοπος αἱματοχυσία, ἐφ' ὅσον καταφαίνεται ὅτι πᾶσα ἀντίστασις κατέστη πλέον ἀλυσιτελής. Πρὸς δήλωσιν τῆς τοιαύτης προθέσεως τοῦ ἀποφασίσαντος νὰ παραδοθῇ ἀντιπάλου, ὑψοῦται παρ' αὐτοῦ λευκὴ σημαία, ὁπότε παύει εὐθὺς ὁ βομβαρδισμὸς καὶ σταματᾷ πᾶσα ἐχθροπραξία, καὶ ὁ παραδιδόμενος ἀντίπαλος ἀποστέλλει κήρυκας εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἐχθροῦ πρὸς ἔναρξιν τῶν σχετικῶν διαπραγματεύσεων. Δικαίωμα ὅπως συνθηκολογήσουν ἔχουν μόνον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν στρατιωτικῶν μονάδων, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξαντλήσουν ὅλα τὰ μέσα τῆς ἀμύνης καὶ μόνον ἀφοῦ πᾶσα ἀντίστασις καταδειχθῇ ματαία δύνανται νὰ προβῶσιν εἰς συνθηκολόγησιν, ἄλλως ἡ συνθήκη ποινή, ἥτις ἐπιβάλλεται εἰς αὐτοὺς εἶναι ὁ θάνατος καὶ ἡ στρατιωτικὴ καθαίρεσις (ἄρθ. 198 τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας). Αἱ τοιαῦται συνθηκολογήσεις διαφέρουν τῶν λοιπῶν συνθηκῶν ἀφ' ἑνὸς ὡς πρὸς τὸν τύπον, ὑφ' ὃν συνομολογοῦνται, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπειδὴ διὰ μόνης τῆς ὑπογραφῆς παρὰ τοῦ ἁρμοδίου στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ δεσμεύουσι τὰς ἐνδιαφερομένας πολιτείας, μὴ ἀπαιτουμένης διὰ τὴν ὑποχρεωτικὴν αὐτῶν ἰσχὺν τῆς ἐπικυρώσεως παρὰ τοῦ κατὰ τὸ Σύνταγμα ἁρμοδίου διεθνοῦς παραστάτου, ἐκτὸς ἂν ἐγένετο ρητὴ περὶ τούτου ἐπιφύλαξις ἢ ὁ συνθηκολογήσας στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς ὑπερέβη τὰ ὅρια τῆς ἐπιτραπείσης αὐτῷ ἐξουσίας. Ὑπάρχει δὲ ὑπέρβασις τῆς ἀναγνωρισθείσης τῷ στρατιωτικῷ ἀρχηγῷ ἁρμοδιότητος ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐν τῇ συνθηκολογήσει τεθῶσι καὶ ὅροι μὴ στρατιωτικῆς φύσεως, οἵτινες τούτου ἕνεκα εἶναι ἄκυροι. Οὕτω εἰς τὴν ἀπὸ 8 Νοεμβρίου 1870 γαλλογερμανικὴν συνθηκολόγησιν περὶ παραδόσεως τοῦ Βερντὲν ἐτέθη καὶ πολιτικὸς ὅρος περὶ ἀποδόσεως τοῦ φρουρίου τούτου εἰς τὴν Γαλλίαν μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν τῆς εἰρήνης. Οἱ εἰς ἑκάστην συνθηκολόγησιν συνήθως ἀπαντώμενοι ὅροι ἀναφέρονται εἰς τὴν τύχην τῶν παραδιδομένων στρατευμάτων, ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν, οἵτινες κατὰ κανόνα καθίστανται αἰχμάλωτοι πολέμου, τῶν σημαιῶν, ὅπλων καὶ πολεμεφοδίων, τὰ ὁποῖα ὑποχρεοῦται ὁ ἀντίπαλος πρὸ τῆς συνθηκολογήσεως νὰ καταστρέψῃ, ἂν δὲ δὲν προλάβῃ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν συνθηκολόγησιν περιεληφθῇ ὁ ὅρος τῆς παραδόσεως τούτων εἰς τὸν ἀντίπαλον, περιέρχονται ταῦτα εἰς αὐτόν. Τοιαύτας συνθηκολογήσεις πλείστας ὅσας ἀναφέρει ἡ διπλωματικὴ ἱστορία, μεταξὺ τῶν ὁποίων πλέον ἐνδιαφέρουσαι εἶναι ἡ τοῦ Σεδὰν τῆς 2 Σεπτεμβρίου 1870, τοῦ Μὲτς τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1870 καὶ τοῦ Πὸρτ-Ἀρθοὺρ κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον τοῦ 1904—1905, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς δὲ ἱστορίας μνημονευτέα ἡ συνθηκολόγησις τῆς Θεσσαλονίκης τῷ 1912 καὶ τῶν Ἰωαννίνων τῷ 1913. Πολλάκις ὅμως εἰς τὰς συνθηκολογήσεις περιλαμβάνονται καὶ ὅροι περὶ ἀπονομῆς «τιμῶν πολέμου» (honneurs de la guerre) εἰς τοὺς παραδιδομένους ἀντιπάλους. Ἡ συνθηκολόγησις ὑποχρεώνει εἰς τήρησιν τῶν ἐν αὐτῇ ὅρων νικητὴν καὶ ἡττημένον (ἄρθρ. 35 τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης τοῦ 1907).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν γενικῶν περὶ Διεθνοῦς Δημοσίου Δικαίου ἔργων, *Bonfils-Fauchille*, «Traité de droit international public» (τ. II 1921 § 1259—1267, σ. 334 ἑπ.). — *Kirchenheim*, «Kapitulation im Kriegsrecht» ἐν τῷ ὑπὸ *Strupp* ἐκδοθέντι «Wörterbuch der Völkerrechts und der Diplomatie» (τ. I, σ. 613 ἑπ.).

Η. Γ. Κ.

συνθηκολογῶ (*—έω*), ἀόρ. *ἐσυνθηκολόγησα*· συνάπτω συνθήκην, συμβιβάζομαι, εἰρηνεύω· || «συνθηκολογεῖ μὲ τὴν συνείδησίν του» προσπαθεῖ νὰ καταπαύσῃ τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς του, δικαιολογεῖ τὰς κακουργίας του.

σύνθημα (τό)· τὸ συντεθειμένον, τὸ συμπεφωνημένον σημεῖον, σύμβολον ἀναγνωρίσεως, οἷον ἐν τῷ στρατῷ (βλ. κατ.)· || καθόλου συμβολικὸν σημεῖον πρὸς ἔναρξιν ἐνεργείας: «ἐδόθη τὸ σύνθημα τῆς ἐκκινήσεως».

— *[Στρατ.] Σύνθημα* καλεῖται ὁ συνδυασμὸς δύο λέξεων χρησιμοποιουμένων διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν διαφόρων τμημάτων ἢ ἀτόμων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς φρουρᾶς ἐν ταῖς πόλεσι, καθὼς καὶ διὰ τὴν μεταξὺ φιλίων τμημάτων ἐν καιρῷ πολέμου. Ἡ δευτέρα λέξις καλεῖται εἰδικῶς *παρασύνθημα*. Συνήθως ἐκ τῶν δύο λέξεων τοῦ συνθήματος ἡ μὲν πρώτη εἶναι ὄνομα μεγάλου ἀνδρὸς ἢ ἀνδρὸς πεσόντος εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἡ δὲ δευτέρα (τὸ παρασύνθημα) εἶναι τὸ ὄνομα μάχης ἢ σημαινούσης πόλεως. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἐπεβάλλετο, ὅπως ἀμφότεραι αἱ λέξεις τοῦ συνθήματος ἀρχίζωσιν ἐκ τοῦ ἰδίου ἀλφαβητικοῦ στοιχείου· σήμερον ὅμως ὁ ὅρος οὗτος κατηργήθη. Τὸ σύνθημα ὁρίζεται ἐν μὲν τῇ ἐκστρατείᾳ ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας διοικήσεως, ἐν δὲ τῇ εἰρήνῃ ὑπὸ τοῦ φρουράρχου ἑκάστης πόλεως. Διὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἀναγνώρισιν, οἱ διοικηταὶ φυλακίων λαμβάνουσι παρὰ τῶν προσερχομένων ἀτόμων (π.χ. ἀξιωματικῶν ἢ ὑπαξιωματικῶν ἐφόδου, περιπολάρχων κλπ.) τὸ σύνθημα καὶ δίδουσι τὸ παρασύνθημα, οἱ δὲ σκοποί, πρὸ τῶν ὁποίων διέρχονται τὰ ἀνωτέρω μνησθέντα ἄτομα, λαμβάνουσιν ἁπλῶς τὸ παρασύνθημα.

Ν. Θ. Κ.

— **«Σύνθημα»**. Πολιτικὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Πάτραις τῷ 1879.

— **«Σύνθημα τοῦ πολέμου»** (τό). Πολιτικὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1886.

συνθηματικός, *—ή*, *—όν*· ὁ περιέχων, ὁ ἐκφράζων σύνθημα: «συνθηματικὸν σημεῖον».—Ἐπίρρ. ***συνθηματικῶς***.

— **συνθηματικαὶ** ***γλῶσσαι*** (ἢ ***ἰδιώματα***). Καλοῦνται οὕτως αι χρησιμοποιούμεναι ὑπὸ ὁμοτέχνων ἢ ἐν γένει τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα ἀσκούντων πρὸς ἀπόκρυψιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τῶν ἐπαγγελματικῶν μυστικῶν των ἀπὸ τοὺς μὴ ἀνήκοντας εἰς τὰς οἰκείας ἐπαγγελματικὰς τάξεις συντεχνίας, σωματεῖα κλπ. Τοιαῦται γλῶσσαι ὑπάρχουν καὶ εἰς ξένας χώρας καὶ παρ' ἡμῖν, ἐσχηματίσθησαν δὲ διὰ τῆς ἀναμείξεως ἐγχωρίων καὶ ξένων λεξιλογικῶν στοιχείων, ἐπὶ τῇ βάσει ὅμως τῆς φωνητικῆς καὶ τοῦ τυπικοῦ τῆς ἑκασταχοῦ ὁμιλουμένης. Οὕτως ἡ ἐν Ρουμανίᾳ χρησιμοποιουμένη smechereasca ἐσχηματίσθη διὰ τῆς ἀναμείξεως ρουμανικῶν, οὐγγρικῶν, ρωσικῶν, γερμανικῶν καὶ ἄλλων ἔτι λέξεων, ἡ ἐν Γερμανίᾳ rotwelsch διὰ τῆς ἀναμείξεως γερμανικῶν καὶ ἑβραϊκῶν, ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ cant δι' ἀγγλικῶν καὶ ἰρλανδικῶν λέξεων κλπ., αι δὲ ἐν Ἑλλάδι κατασκευασθεῖσαι συνθηματικαὶ γλῶσσαι προῆλθον διὰ τῆς ἀναμείξεως λέξεων ἑλληνικῶν πρὸς ἀλβανικάς, τουρκικάς, κουτσοβλαχικάς, σλαυϊκὰς κλπ., ἔτι δὲ καὶ ἀτσιγγανικὰς (ὅπως τὰ *ντόρτικα* τῆς Εὐρυτανίας). Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι συνθηματικῶν ἰδιωμάτων εἶναι τά: *ἀλειφιάτικα* (τὸ συνθηματικὸν ἰδίωμα τῶν *ἀλειφιάδων*, ἤτοι γανωτῶν τῆς Ἠπείρου), τὰ *κουδαραίϊκα* (μυστικὸν ἰδίωμα τῶν *κουδαραίων*, ἤτοι κτιστῶν τῆς Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας), τὰ *γαλαντζίδικα* ἢ *καλαντζίδικα* (τῶν *καλαντζήδων*, ἤτοι γανωτῶν τοῦ Μπαμπουρίου τῆς Ἠπείρου), τὰ *μπουκουραίικα* (τῶν *μπουκουραίων*, ἤτοι ραπτῶν τῶν Τζουμέρκων τῆς Ἠπείρου), τὰ *ντόρτικα* (τῶν *ντόρτηδων*, ἤτοι τῶν γύφτων τοῦ Καρπενησίου κλπ.), τὰ *ντουλγέρικα* ἢ *ντουγραματζίδικα* (τῶν κτιστῶν τοῦ Διδυμοτείχου, Σουφλίου, Ὀρτάκιοϊ καὶ Βιζύης τῆς Θρᾴκης), τὰ *κομπογιαννίτικα* (τὸ μυστικὸν ἰδίωμα τῶν *κομπογιαννιτῶν*, ἤτοι τῶν πρακτικῶν ἰατρῶν τῆς Ἠπείρου), τὰ *βαγενάδικα* ἢ *σωπικιώτικα* (συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν *βαγενάδων*, ἤτοι βαρελλοποιῶν τῆς ἐν Ἠπείρῳ Σωπικῆς), τὸ ἰδίωμα τῶν χρυσοχόων τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ Στεμνίτσης κλπ. Περὶ τούτων, ὡς καὶ περὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν ἐν γένει ἰδιωμάτων, βλ. καὶ λ. *ἐπαγγελματικαὶ γλῶσσαι.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Vendryes*, Le langage (Paris 1921, σελ. 293 κ.ἑξ.). — *Francisque-Michel*, Dictionnaire d'argot ou études de philologie comparée sur l'argot et sur les idiomes analogues parlés en Europe et en Asie (Paris 1856). — *Μ. Τριανταφυλλίδη*, Τὰ ντόρτικα τῆς Εὐρυτανίας (= Λαογραφίας Ζ', 243 κ.ἑξ.). — *Δ. Σάρρου*, Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ συνθηματικῶν γλωσσῶν (=Λαογραφ. Ζ', 521 κ.ἑξ.). — *Ι. Βογιατζίδου*, Περὶ τῆς συνθηματικῆς γλώσσης τῶν ἀρτοποιῶν Ζαγορίου (=Λαογραφ. Η', 153 κ.ἑξ.), βλ. καὶ *D. Hesseling*, Παρατηρήσεις εἰς τὴν ἀνωτέρω συλλογὴν (= Λαογραφ. Η', σελ. 567—568). — *Ἰ. Σούλη*, Τὰ μπουκουραίικα τῶν Τζουμέρκων κλπ. (= Ἠπειρωτικῶν Χρονικῶν Γ' 310 κ.ἑξ.). — *Ν. Νίτσου*, Μονογραφία περὶ τῆς ἐν Ἠπείρῳ κώμης Τσαμαντᾶ, Ἀθῆναι 19.. (ἐν σελ. 291—296 περὶ τῆς συνθηματικῆς γλώσσης τῶν γανωτῶν τῆς Ἠπείρου, περὶ ἧς βλ. καὶ *Χρ. Χρηστοβασίλη* ἐν τῷ περιοδικῷ «Θησαυρῷ» (τόμ. Β', τεῦχ. 48ον)

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

συνθιασώτης (ὁ)· ἀρχ., ὁ ἀνήκων εἰς τὸν αὐτὸν θίασον, θρησκευτικὴν ἑταιρείαν· || καθόλου, σύντροφος, ἑταῖρος, ὁμόφρων.

Digitized by Google

σύνθλασις, —*εως* (ἡ)· θλάσις, θραῦσις· ‖ φλεγμονὴ ἐκ κτυπήματος.

— *[Ἱππολ.] Σύνθλασις* καλεῖται ἀλλοίωσις ἄνευ λύσεως συνεχείας ἢ ἀπωλείας ἱστῶν. Προκαλεῖται συνεπείᾳ ἐπενεργείας ἐπὶ τῶν ζώντων ἱστῶν ἀμβλέος σταθεροῦ ἀντικειμένου, ὡς εἶναι λακτίσματα, κτυπήματα, πτώσεις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, πιέσεις τῶν σαγμάτων ἐπὶ τοῦ σώματος, συνεπείᾳ κακῆς αὐτῶν ἐφαρμογῆς. Ἡ σύνθλασις χαρακτηρίζεται ὑπὸ θερμῆς ἐξοιδήσεως, ἐπωδύνου. Ἡ θεραπεία ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τῆς τοπικῆς φλεγμονῆς. Τὰ ψυχρὰ ἐπιθέματα, τὰ θερμὰ λουτρά, τὰ καταπλάσματα ἐπιφέρουσι τὴν ἀποθεραπείαν. Θ. Α. Φ.

συνθλαστήρ, —*ῆρος* (ὁ), ἢ *θραυστὴρ* (γαλλ. concasseur). Συσκευὴ χρησιμοποιουμένη πρὸς θραῦσιν σκληρῶν τεμαχίων λίθων, ὀρυκτῶν, μεταλλευμάτων κτλ. εἰς μικρότερα τεμάχια. Ἡ πλέον διαδεδομένη μηχανὴ θραύσεως εἶναι ὁ *θραυστὴρ μετὰ σιαγόνων*. Αἱ σιαγόνες φέρουσι κατακορύφους ῥαβδώσεις ἐν εἴδει ὀδοντωμάτων καὶ δέχονται ἡ μία ἢ καὶ ἀμφότεραι παλινδρομικὴν κίνησιν μέσῳ ἄξονος καὶ ἐκκέντρου, μεταδιδομένην διὰ διωστήρων. Διὰ τῆς ἀνοίξεως καὶ κλείσεως τῶν σιαγόνων εἰσέρχονται καὶ θραύονται τὰ τεμάχια, μέχρις οὗ αἱ διαστάσεις αὐτῶν περιορισθῶσιν, ὥστε νὰ καταπέσωσι διὰ τοῦ κάτωθι μεγίστου ἀνοίγματος τῶν σιαγόνων. Οὕτω κανονίζονται αἱ διαστάσεις τῶν τεμαχίων. Ἐλατήρια ἰσχυρὰ ὑποχωροῦσιν ἐν περιπτώσει παρουσίας τεμαχίου ἀνθισταμένου. Οἱ θραυστῆρες διὰ σιαγόνων δύνανται νὰ θραύσωσιν ἀπὸ 1,5 τόννου καθ' ὥραν μέχρι 200 τόννων ἀσβεστολίθου, ἰσχύος 3 ἕως 200 ἵππων. Πολλάκις αἱ σιαγόνες κατασκευάζονται ἐκ μαγγανιούχου χάλυβος, ὄντος λίαν σκληροῦ.

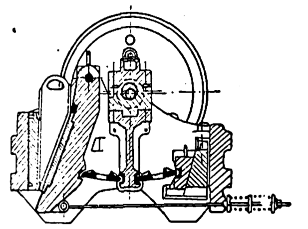

Συνθλαστὴρ μετὰ σιαγόνων.

Περιστροφικοὶ κατακόρυφοι θραυστῆρες ἢ μετὰ κώνου. Σύγκεινται ἐξ ἑνὸς ἀνεστραμμένου κώνου ἐκ σκληροῦ ὡς ἄνω χάλυβος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιστρέφεται ἐκκέντρως ἄτρακτος ἐξ ὁμοίου μετάλλου, ἐπίσης κωνοειδής, κινουμένη ὑπὸ ὁριζοντίου τροχοῦ φέροντος ἔκκεντρον. Κατὰ τὴν περιστροφικὴν ταύτην κίνησιν τὰ τεμάχια συμπιέζονται καὶ θραύονται προοδευτικῶς, κατερχόμενα πρὸς τὰ κάτω μέχρις οὗ διέλθωσι διὰ τοῦ κάτω ἐλευθέρου δακτυλιοειδοῦς ἀνοίγματος. Ἡ παροχὴ τῶν τοιούτων θραυστήρων εἶναι μεγάλη μέχρι 600 τόννων καθ' ὥραν δι' ἰσχύος 300 ἵππων. Τοιοῦτοι ἐχρησιμοποιήθησαν π. χ. διὰ τὴν θραῦσιν τῶν ἐκ μαρμάρου λιθων πρὸς κατασκευὴν τοῦ ὑδατοφράγματος τοῦ Μαραθῶνος, καὶ χρησιμοποιοῦνται εἴς τινα λατομεῖα πέριξ τῶν Ἀθηνῶν.

Κυλινδρικοὶ θραυστῆρες. Ἀποτελοῦνται ἐκ δύο κυλίνδρων ὁριζοντίων, φερόντων κατάλληλα ὀδοντώματα. Κατασκευάζονται ἐπίσης ἐκ σκληροῦ χάλυβος καὶ εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν θραῦσιν με-

Συνθλαστὴρ κυλινδρικός.

ιαλλευμάτων καὶ ὀρυκτῶν μέσης σκληρότητος. Οἱ ιύλινδροι περιστρέφονται ἀμφότεροι δι' ὀδοντωιῶν τροχῶν ἀντιθέτως. Πολλάκις ὑπάρχουσι δύο ιειραὶ κυλίνδρων, ἐξ ὧν ἡ δευτέρα χρησιμοποιεῖιαι πρὸς περαιτέρω θραῦσιν. Τὸ ἄνοιγμα τῶν κυινδρων κανονίζει τὰς διαστάσεις τῶν τεθραυσμέων τεμαχίων. Τοιοῦτοι θραυστῆρες εἶναι μικροέρας ἢ μεγαλυτέρας ἀποδόσεως, ἀναλόγως τῶν ιαστάσεων αὐτῶν· 50 ἵππων θραυστῆρες παράουσιν 100 τόννους ὡριαίως.

Θραυστῆρες μετὰ σφυρῶν. Περιλαμβάνουσι μίαν δύο σφύρας, αἵτινες περιστρέφονται ὑπὸ τροῶν καὶ καταφέρουσι κτυπήματα ἐπὶ τῶν τεμαίων, ἅτινα θραύουσι. Τὰ τεμάχια, ὅταν εἶναι ἀροόντως μικρά, πίπτουσι διὰ τῶν ἀνοιγμάτων. Εἶαι κατάλληλοι διὰ πετρώματα μέσης σκληρότηος, ὡς οἱ ἀσβεστόλιθοι, καὶ εἶναι ἐπίσης μεγίστης ποδόσεως· 100 ἵππων θραυστῆρες ἔχουσιν ἀπόδοιν 100 τόννων καθ' ὥραν ἀσβεστολιθικῶν σκύων. Οἱ θραυστῆρες οὗτοι δέχονται τεμάχια μέρι 0,50 μ. ἕως 1,20 μ. μήκους καὶ πάχους μέχρι 50 μ. καὶ θραύουσιν αὐτὰ εἰς τεμάχια π. χ. 0,05 μ., μὲν διὰ σιαγόνων καὶ οἱ διὰ κυλίνδρων συνήθως ίσῳ δευτέρου θραυστῆρος, οἱ δὲ διὰ κώνου καὶ οἱ διὰ σφυρῶν ἀπ' εὐθείας. Τῶν θραυστήρων ἕπονται συνήθως κατάλληλα κόσκινα καὶ τὰ μεγαλύτερα τεμάχια θραύονται ἐκ νέου. Ἡ θραῦσις τεμαχίων εἰς μικρότερα τεμάχια γίνεται ἀπ' εὐθείας διὰ θραυστήρων διὰ κώνου (π. χ. παραγωγὴ μικρῶν σκύρων σκυροκονιάματος) ἢ διὰ θραυστήρων παραγωγῆς μικρῶν τεμαχίων ἀναγομένων ὡς καὶ αἱ συσκευαὶ παραγωγῆς κόνεων εἰς τοὺς *τριβεῖς*. Οἱ θραυστῆρες χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν μεταλλευτικὴν καὶ μεταλλουργικὴν βιομηχανίαν πρὸς μηχανικὴν προπαρασκευὴν (ἐμπλουτισμὸν κτλ.) τῶν μεταλλευμάτων, πρὸς παρασκευὴν σκύρων καὶ ὑλικῶν πρὸς περαιτέρω λειοτρίβησιν κλπ. Θ. Χ.

συνθλίβω, *ἀόρ. συνέθλιψα - συνεθλίβην·* θλίβω, συμπιέζω.

σύνθλιψις, —*εως* (ἡ)· θλῖψις, συμπίεσις, ζούλισμα

— *[Πυροβολ.] Σύνθλιψις* πυροβόλου καλεῖται ἡ διὰ τοῦ συνθλιπτικοῦ μηχανήματος εὕρεσις τῆς ἐν τῷ ἐπανατάκτῃ τῶν ὑδροπνευματικῶν ἑλκύθρων τῶν πυροβόλων ἐμπεριεχομένης ποσότητος ὑγροῦ, ἐπὶ τῇ βάσει καταλλήλου πίνακος. Τὰ νεώτερα πυροβόλα φέρουσιν ἐπὶ τῶν ἑλκύθρων ἁπλῆν διάταξιν, τὸν *ὑγρομετρητήν*, δι' οὗ εὐχερέστατα καὶ ἄνευ συνθλίψεως μετρεῖται ἡ ποσότης ὑγροῦ τοῦ ἐπανατάκτου. Γ. Α. Κ.

συνθλῶ (—*άω*)· θλῶ, συντρίβω.

σύνθρονον (τό). Οὕτω καλοῦνται συνημμένοι θρόνοι, κείμενοι ἐν τῇ κόγχῃ τοῦ ἁγίου βήματος, ὄπισθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, ἐφ' ὧν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἐκάθητο ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συλλειτουργοῦντες πρεσβύτεροι, καθ' ἃς ὥρας τῆς λατρείας ἐπετρέπετο τοῦτο. Τὸ σύνθρονον ἦτο ἡμικυκλικόν, ἐπὶ τοῦ μέσου δ' αὐτοῦ θρόνου, ὅστις ἦτο συνήθως ὑψηλότερος καὶ μᾶλλον τῶν λοιπῶν διακεκοσμημένος, ἐκάθητο ὁ ἐπίσκοπος, ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν αὐτοῦ οἱ πρεσβύτεροι. Ἐνίοτε ἀπετελεῖτο τὸ σύνθρονον ἐκ δύο ἢ περισσοτέρων σειρῶν θρόνων· οὕτως ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπῆρχον πέντε σειραὶ θρόνων, ἐν δὲ τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἑπτά. Ἐνίοτε, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίων τινῶν ἐκκλησιῶν, ἀντὶ συνημμένων καθισμάτων ὑπῆρχε συνεχές τι κάθισμα ἢ εἶχε τὸ σύνθρονον, ἀντὶ σχήματος ἡμικυκλικοῦ, σχῆμα Π, περικλεῖον οὕτως ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ ἀφῆνον μεταξὺ αὐτῆς καὶ αὐτοῦ στενὰς διόδους. Οὕτως οἱ ἐπ' αὐτοῦ καθήμενοι πρεσβύτεροι διεκρίνοντο εἰς τοὺς ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν τῆς ἁγίας τραπέζης καθημένους. Ἀφ' ὅτου τὸ ἅγιον βῆμα ἐχωρίσθη τοῦ κυρίως ναοῦ διὰ τοῦ εἰκονοστασίου, ὁ δὲ ἐπισκοπικὸς θρόνος μετηνέχθη ἐκ τοῦ ἁγίου βήματος εἰς τὸν κυρίως ναόν, ἤρχισε κατ' ὀλίγον νὰ ἐκλείπῃ τὸ σύνθρονον. Παρ' ἡμῖν ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχει ὄπισθεν τῆς ἁγίας τραπέζης σύνθρονον, ἀποτελούμενον ἐκ πέντε μαρμαρίνων θρόνων, προοριζομένων διὰ τοὺς πέντε συνοδικούς, ἐξ ὧν ἐν ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ ἀπετελεῖτο ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Κ. Ι. Δ.

σύνθρονος (ὁ, ἡ), —*ον* (τὸ)· ὁμόθρονος, συγκάθεδρος.

συνθρύπτω· συντρίβω, θρυμματίζω.

συνιδιοκτησία (ἡ)· κοινὴ ἰδιοκτησία, συγκυριότης.

— *[Ἀστ. Δίκ.]* Βλ. *συγκυριότης*.

συνιδιοκτήτης (ὁ)· ὁ ἔχων κοινὴν μετ' ἄλλου ἰδιοκτησίαν, συγκύριος.

συνιζάνω· κάμνω, προκαλῶ *συνίζησιν*.

συνίζησις, —*εως* (ἡ)· κατακάθισμα, καταβύθισις, βούλιασμα.

— *[Γλωσσολογ.]* Καλοῦμεν *συνίζησιν* τὸ φωνητικὸν φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον —παραλείποντες τὴν ἐκφώνησιν τοῦ πρώτου, τοῦ καὶ λεπτοτέρου, ἐκ δύο ἐφεξῆς φωνηέντων δι' ἰδιαιτέρας καὶ χωριστῆς ἀρθρώσεως—συνεκφωνοῦμεν αὐτὸ ὡς ἡμίφωνον μετὰ τοῦ ἑπομένου ἁδροτέρου φωνήεντος: καρδία—καρδιά, χωρία—χωριὰ κ. λ. π. Τὴν συνίζησιν ἀπαντῶμεν ἤδη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς, καὶ δὴ παρὰ τῷ ἀρχαιοτάτῳ ἐκ τούτων, τῷ Ὁμήρῳ· ἀλλὰ τὸ ζήτημα τῆς παρὰ τούτῳ συνιζήσεως συνδέεται πρὸς τὸ ζήτημα τῆς παρ' αὐτῷ συναιρέσεως, πρὸς τὴν ἀποβολὴν ἢ μὴ τοῦ F, πρὸς τὴν γνησιότητα καὶ ἀρχαιότητα τῶν ἐπὶ μέρους ἐπῶν κ. λ. π. Οὕτω παρατηρεῖται ὅτι εἰς μὲν τὰ ἀρχαιότερα μέρη τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἡ συνίζησις τοῦ εἰς —εα πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν οὐδετέρων εἰς —υ καὶ —ος (ἄστυ—ἄστεα) δὲν ἀπαντᾷ, εἰς τὰ νεώτερα ὅμως μέρη συμβαίνει (πρβλ. Ω, 7 «πάθεν ἄλγεα» κ.λ.π.). Ἐν τῇ συνεκφορᾷ ἡ συνίζησις παρὰ τῷ Ὁμήρῳ ἀπαντᾷ: 1) ὅπου συμβαίνει καὶ ἡ λεγομένη *μετρικὴ ἔκτασις*, 2) μετὰ τὰς λέξεις: «δή, ἤ, ἤ, μή, ἐπεὶ («ὡς δὴ ἀφνειότατος», «ἢ οὐκ ἐνόησεν», «ἢ οὐχ ἅλις», «ἐπεὶ οὐ . . . .», «μὴ ἄλλοι . . . .»), σπανιώτερον δὲ καὶ κατόπιν ἄλλων λέξεων.

Ἀποτέλεσμα συνιζήσεως εἶναι ἡ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ τροπὴ τῆς συλλαβῆς —τι εἰς —σι, ὡς πλούτιος—πλούσιος, ἐνιαύτιος—ἐνιαύσιος, ὁ διπλασιασμὸς τοῦ προηγουμένου συμφώνου, ὡς στερεὸς—στερρός, βορέας—βορρᾶς, ἐπὶ τὸ διαλεκτικώτερον δὲ καί: κύριον—κύρρον, ἀλλότριος—ἀλλότερρος. *γενεᾶν—γεννᾶν, ἐξ οὗ καὶ γέννα (ἡ), γενναῖος (περὶ τούτων βλ. *Ι. Χατζιδάκι*, Ἀκαδημ. Ἀναγνωσμάτων² Α', σελ 281 κ. ἑξ.). Καὶ παρὰ τοῖς Λατίνοις ἦτο συχνοτάτη ἡ συνίζησις, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν παρὰ ποιηταῖς διὰ μετρικοὺς λόγους παρατηρουμένων συνιζήσεων: abiete (Βεργίλιος), oriundi (Λουκρήτιος) κλπ. Τὴν ἐν τῇ Λατινικῇ συνίζησιν πιστοῦν καὶ αἱ ἐξ αὐτῆς προελθοῦσαι νεολατινικαὶ ἢ ἄλλως ῥωμανικαὶ καλούμεναι γλῶσσαι, πρβλ. λ. χ. melior—meglio, pretium—prezo κ. οὕ. κ. Συχνοτάτη, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κανονική, εἶναι ἡ συνίζησις εἰς ὅλας τὰς νεοελληνικὰς διαλέκτους, ὁσάκις τὰ φωνηεντικὰ συμπλέγματα ea, eo, eu — ia, io, iu εἶναι ἄτονα ἢ τονίζεται τούτων τὸ δεύτερον φωνῆεν: ἀλώνια—πεπόνια, χορτάρια—χωράφια, τοῦ ἀλωνιοῦ, τοῦ πεπονιοῦ, τοῦ χορταριοῦ, τοῦ χωραφιοῦ, —ιῶν, τὸ σχολειό, τὸ χωριό. Μόνον ὁσάκις τῶν ἀνωτέρω συμπλεγμάτων προηγεῖται τὸ ὑγρὸν Ρ καὶ τούτου ἕτερόν τι σύμφωνον, ἡ συνίζησις ἀποφεύγεται ἢ μᾶλλον προχωρεῖ μέχρι τῆς ἐξασθενώσεως τοῦ προηγουμένου λεπτοτέρου φωνήεντος: ἄγριος, αὔριο (οὐχὶ ἄγριος, αὔριο, ἤτοι ἄβριο!), γραῖα—γραιὰ—γριά, κρέας—κρεὰς—κριὰς (οὐχὶ γριά, κριάς!). Ἀλλ' ἐν Κύπρῳ καὶ εἰς ταῦτα συνέβη συνίζησις καὶ μετ' αὐτὴν ἁπλοποίησις τῶν οὕτω συμπεσόντων τριῶν συμφώνων (αὔριον ἢ ἄβριον—ἄβρjον—ἄρκον, κρέας—κρjὰς—(κ) ρκάς). Εἰς ὡρισμένας ὅμως διαλέκτους τῆς Νέας Ἑλληνικῆς—καὶ ὡρισμένως εἰς τὰς διαλέκτους τῆς Κύμης (τῆς Εὐβοίας), τῆς Αἰγίνης, τῶν Μεγάρων, τῶν Ἀθηνῶν (πρὸ τῆς μεταφορᾶς εἰς αὐτὰς τῆς πρωτευούσης τοῦ κράτους ἐκ Ναυπλίου). τῆς Μάνης, Χιμάρας, Πόντου καί τινων ἄλλων δὲν ἀπαντᾷ ἀκόμη ἡ συνίζησις τῶν μνημονευθέντων φωνηεντικῶν συμπλεγμάτων, ὁσάκις τονίζεται τὸ πρῶτον ἐκ τῶν συνιστώντων αὐτὰ φωνηέντων (τὰ ψωμία, τὰ τυρία, τὰ παιδία, ἡ καρυδέα, ἡ μαχαιρέα, ἡ χαψέα, ἡ λαλία=λαλιά, τὸ σκολεῖο(ν), τὸ χωρίο(ν), τὸ μαγερεῖο(ν), ἀλλ' εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς νεοελληνικὰς διαλέκτους καὶ ταῦτα λέγονται ἐν συνιζήσει). Μόνον ἐκεῖναι αἱ λέξεις (εἰς ἃς ἀπαντοῦν τὰ ῥηθέντα συμπλέγματα φωνηέντων, λέγονται εἰς πάντα τὰ ἰδιώματα ἀσυνιζήτως, αἱ ὁποῖαι εἰσήχθησαν εἰς αὐτὰ ἐκ τῆς λογίας παραδόσεως, λ. χ. τὸ ταμεῖο(ν), τὸ ἐμπόριο(ν), τὸ βιβλίο(ν), τὸ γυμναστήριο(ν), τὸ Πανεπιστήμιο(ν), τὸ δικαστήριο(ν), ἡ ἁμαρτία κλπ. Ἡ συνίζησις εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ὁμιλίαν φαίνεται ὅτι εἶχε συντελεσθῆ πρὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μ. Χ. (περὶ τούτου καὶ ἐν γένει περὶ τῆς συνιζήσεως ἐν τῇ Ν. Ἑλληνικῇ βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Μεσαιων. καὶ Ν. Ἑλληνικά, τόμ. Α', 332—355). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Μετρικ.] Συνίζησις* καλεῖται τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς φθογγικῆς συνεκφωνήσεως, καθ' ἣν εἴτε ἐντὸς τῆς αὐτῆς λέξεως, εἴτε μεταξὺ δύο λέξεων κειμένων δύο φωνηέντων ἢ δύο διφθόγγων ἢ φωνήεντος καὶ διφθόγγου ἢ διφθόγγου καὶ φωνήεντος τὸ προηγούμενον φωνῆεν ἢ ἡ δίφθογγος ἐκφέρεται ὡς ἡμίφωνον καὶ οὕτω συνενοῦται μετὰ τοῦ ἑπομένου φωνήεντος ἢ διφθόγγου εἰς μίαν συλλαβήν, ὡς λ. χ. παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλιάδ. Α. στ. 1) «Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος». Ἐκ τῶν ἐντὸς μιᾶς λέξεως παθόντων συνίζησιν φωνηέντων τοὐλάχιστον τὸ ἕτερον εἶναι πάντοτε βραχὺ καὶ τοιοῦτον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι τὸ πρῶτον· τὰ μεταξὺ δ' ὅμως δύο λέξεων φωνήεντα δύνανται νὰ εἶναι καὶ ἀμφότερα μακρὰ ἢ δίφθογγοι, ὡς λ. χ. ἐν Ὀδυσ. α. 226 «εἰλαπίνη ἠὲ γάμος». Ἐντὸς δὲ λέξεως πάσχουσι συνίζησιν πάντα τὰ βραχέα φωνήεντα καὶ συνηθέστερον παντὸς ἄλλου τὸ ε, ὡς λ. χ. ἐν Ἰλιάδ. Α. 18 «...ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν...». Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν συχνοτέρα μὲν εἶναι ἡ συνίζησις τοῦ α καὶ τοῦ ι, σπανιωτέρα δ' ἡ τοῦ υ καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ τοῦ ο. Ἐνίοτε συγχωνεύονται διὰ συνιζήσεως εἰς μίαν συλλαβὴν καὶ τρία ἀλλεπάλληλα φωνήεντα, ὡς λ χ. ἐν Σαπφοῦς ἀπ. 68 «. .κείσεαι οὐδέ ποτα...». Δίφθογγος δὲ συγχωνευθεῖσα διὰ συνιζήσεως μετά τινος φωνήεντος καὶ ἐν τέλει λέξεως κειμένη δύναται νὰ ληφθῇ ὡς βραχεῖα συλλαβή, ὅταν ἕπεται λέξις ἀρχομένη ἀπὸ φωνήεντος, ὡς λ χ. ἐν Ὁμήρου Ἰλιάδ. Α. 15 «...χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ...». Παραδείγματα συνιζήσεως ἔχομεν καὶ ἐν τῷ ποιήματι τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς ἐν τῷ ὕμνῳ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Σολωμοῦ στ. 1.: «Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη», εἰς δημώδη ᾄσματα: «Ἀγάπαε ἡ Μάρω τὸ χορὸ» κλπ. Ε. ΔΙ. Κ.

— *[Γεωλογ.]* Καλεῖται *συνίζησις* ἠπειρογενετικὴ κίνησις, καθ' ἣν τμήματα τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς μετακινοῦνται κατακορύφως κατὰ τὴν πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς διεύθυνσιν. Αἱ συνιζήσεις παρατηροῦνται καλύτερον παρὰ τὴν παραλίαν, διότι ὅταν τέμαχός τις παράλιον συνιζάνῃ, τότε λαμβάνει χώραν θετικὴ μετακίνησις τῶν παραλίων, ἡ γραμμὴ δηλαδὴ τῆς ἀκτῆς προωθεῖται πρὸς τὴν ξηράν. Γ. Κ. Γ.

Digitized by Google

Σύνιτσα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. λ. *Τριφύλι*). —2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας (βλ. λ. *Περδικόβρυση*).

συνίσταμαι· σύγκειμαι, ἀποτελοῦμαι: «ἡ περιουσία του συνίσταται ἐκ χρεογράφων».

συνισταμένη (ἡ). Καλεῖται ἐν τῇ μηχανικῇ ἡ δύναμις, ἥτις δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ (ἄνευ μεταβολῆς τοῦ ἀποτελέσματος) ἄλλας δυνάμεις. Ἡ συνισταμένη δυνάμεων ἐνεργουσῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου ὑλικοῦ σώματος καὶ

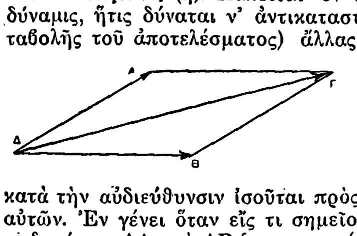

κατὰ τὴν αὐδιεύθυνσιν ἰσοῦται πρὸς τὸ ἄθροισμα αὐτῶν. Ἐν γένει ὅταν εἴς τι σημεῖον Δ ἐνεργῶσιν αἱ δυνάμεις ΔΑ καὶ ΔΒ ἡ συνισταμένη αὐτῶν εἶναι ἡ παριστωμένη ὑπὸ τῆς διαγωνίου ΔΓ τοῦ παραλληλογράμμου ΔΒΓΑ, ὅπερ κατασκευάζεται μὲ πλευρὰς τὰς δοθείσας δυνάμεις ΔΒ καὶ ΔΑ. Ν. Ε. Γ.

— *Φυσ.]* Βλ. *δύναμις*.

συνίστημι· ἀρχ., νεώτ. *συνιστῶ* (βλ. λ.).

συνιστρίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Πολυσακχαρίτης συγγενὴς τῆς ἰνουλίνης, εὑρισκόμενος εἰς τοὺς βολβοὺς τῆς σκίλλης. Σ. Γ.

συνιστῶ (*—άω*), ἀόρ. *συνέστησα—συνεστήθην* καὶ *συνέστην*, παθ. μετχ. δημ. *συστημένος*· στήνω, ἱδρύω, σχηματίζω: «συνιστᾶται σύλλογος», «συνεστήθη διὰ διατάγματος ἐπιτροπή»· || κάμνω σύστασιν, παρουσιάζω, γνωρίζω: «σοῦ συνιστῶ τὸν φίλον μου», «συνεστήθηκα μόνος μου»· || ἐφιστῶ τὴν προσοχήν τινος, κάμνω τινὰ προσεκτικὸν εἴς τι: «σοῦ συνιστῶ νὰ προσέξῃς»· || ὑποδεικνύω ὡς καλόν: «σᾶς συνιστῶ αὐτὸ τὸ ὕφασμα»· || «συστημένη ἐπιστολή» ἢ «γράμμα, δέμα συστημένο» τὸ ἐπὶ συστάσει, ἐπὶ ἀποδείξει ἀποστελλόμενον.

συνιστῶσα (ἡ)· μετοχὴ ἐνεστ. τοῦ *συνιστῶ*, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *συνισταμένην* (βλ. λ.).

— **συνιστῶσα *ἐπιτρόχιος*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ἐπιτρόχιος* συνιστῶσα.

Σύν(ν)αδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Φρυγίᾳ, κειμένη παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Γαλατίας, ἐν τῷ μέσῳ εὐφορωτάτης πεδιάδος καὶ ἐπὶ τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς ὁδοῦ Ἐφέσου—Καππαδοκίας. Κατά τινα παράδοσιν ἐκτίσθη ὑπὸ Ἀκάμαντός τινος, μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ἐπὶ κεφαλῆς ἀποίκων Μακεδόνων. Ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου πολιορκήσας αὐτὴν ὁ βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης Λυσίμαχος, σύμμαχος τοῦ Κασσάνδρου εἰς τοὺς κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου πολέμους, κατέλαβε τῷ 302 π. Χ. μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ βασιλικῶν ἀποσκευῶν καὶ τῶν βασιλικῶν ταμείων.

Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἤκμασε καὶ ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας καὶ ἕδρα δικαστικῆς συνόδου (conventus juridicus). Πρὸ αὐτῆς ἐξετείνετο ἐλαιόφυτος πεδιὰς ἐπὶ μήκους 60 περίπου σταδίων, παρ' αὐτὴν δ' ἔκειτο ἡ πολίχνη *Δοκιμία* καὶ τὰ περίφημα λατομεῖα χρωματιστῶν μαρμάρων, «πλησιάζοντα τῷ ἀλαβαστρίτῃ λίθῳ κατὰ τὴν ποικιλίαν», τὰ ὁποῖα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐκαλοῦντο *συνναδικοὶ λίθοι*, ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων *δοκιμῖται* ἢ *δοκιμαῖοι λίθοι*, ἐκ τῶν ὁποίων ἐγίνετο μεγάλη ἐξαγωγὴ εἰς Ρώμην. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 23 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Φρυγίας Σαλουταρίας, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα μητροπόλεως, ἐχούσης ὑπ' αὐτὴν 22 ἐπισκοπάς. Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τῆς Σαλωνίνης καὶ συμμαχικὰ μετὰ τῆς Ἱεραπόλεως. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει σήμερον τὸ *Ἐσκὶ-Καραχισάρ*. Α. Θ. Σ.

σύννευσις (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ἡ διαφορὰ τῶν γωνιῶν, καθ' ἃς τόξον μεγίστου κύκλου διερχόμενον μεταξὺ δύο τόπων τέμνει τοὺς μεσημβρινοὺς αὐτῶν. Ἐὰν Ρ καὶ Σ εἶναι αἱ θέσεις τῶν δύο τόπων ἐπὶ μερκατορικοῦ χάρτου, ΡΚΣ ἡ μετεσχηματισμένη τοῦ τόξου τούτου ἐπὶ τοῦ μερκατορικοῦ χάρτου, ΡΑ ἡ ἐφαπτομένη εἰς αὐτὴν κατὰ Ρ, καὶ ΣΔ ἡ τοιαύτη κατὰ Σ, τότε ἡ γωνία ρ, ἥτις σχηματίζεται κατὰ τὸν μεσημβρινὸν τοῦ Ρ, διαφέρει τῆς γωνίας π τῆς σχηματιζομένης κατὰ τὸν μεσημβρινὸν τοῦ Σ κατὰ τὴν γωνίαν σ, ἥτις εἶναι ἡ σύννευσις, ἧς ἡ προσεγγίζουσα τιμὴ εἰς πρῶτα λεπτὰ μοίρας δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου $\sigma = (M_1 - M)$. ἡμ. $\frac{\Lambda_1 + \Lambda}{2}$, εἰς ὃν $M_1 - M$ εἶναι ἡ διαφορὰ τῶν μηκῶν τῶν δύο τόπων εἰς πρῶτα λεπτὰ ἐκπεφρασμένη καὶ $\frac{\Lambda_1 + \Lambda}{2}$ τὸ μέσον αὐτῶν πλάτος. Ἀποδεικνύεται ἐπίσης ὅτι ἡ ΡΣ, ἡ ἑνοῦσα τοὺς δύο τόπους λοξοδρομία σχηματίζει μετὰ τῶν προμνησθεισῶν ἐφαπτομένων ΣΔ καὶ ΡΑ γωνίας ν αἰσθητῶς ἴσας πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς συννεύσεως, δυναμένη νὰ εὑρεθῇ

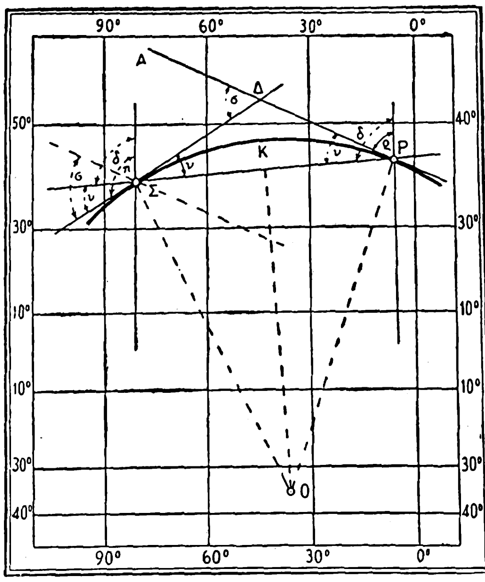

εἰς μοίρας ἐξ ἐκείνων διὰ προσθέσεως ἢ ἀφαιρέσεως τοῦ ἡμίσεος τούτου. Ἡ γωνία συννεύσεως παίζει σπουδαῖον μέρος εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν *ραδιοδιοπτεύσεων*. Σ. Ε. Λ.

συννέφεια (ἡ)· συσσώρευσις νεφῶν, κοιν. *συννεφιά*.

συννέφελος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· συννεφιασμένος, ἄλλως *συννεφής*.

συννεφιά (ἡ)· δημοτ., συσσώρευσις πολλῶν νεφῶν, συννέφεια.

συννεφιάζω· δημοτ., συνάγω νέφη: «συννέφιασε ὁ οὐρανός»· || καὶ ἀπροσώπως: «συννέφιασε καὶ θὰ βρέξῃ».

σύννεφο (τό)· δημοτ. καὶ *σύγνεφο*, νέφος: «μαῦρα σύννεφα ἐσκέπασαν τὸν οὐρανόν».

— **σύννεφο** (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ροῦς ὁ κότινος*.

συννεφώδης, *—ους* (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ πλήρης νεφῶν, συννεφιασμένος: «οὐρανὸς συννεφώδης».

σύννημα (τὸ) *[Μυκητολ.]*. Ὁ ἐκ τῆς συνενώσεως τῶν κονιδιοφόρων τῶν μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *στιλβιδῶν* προερχόμενος κιονίσκος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συμπαγὴς καὶ δύσκαμπτος, ὑελώδης ἢ καστανόχρους. Ε. Τ. Ε.

Συννίων. Βυζαντινὸς στρατηγὸς συμμετασχών, ὡς διοικητὴς σώματος Μασσαγετῶν ἱπποτοξοτῶν, εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Βελισσαρίου κατὰ τῶν Βανδήλων τῆς Καρχηδόνος (534). Ν. ΚΛΣ

σύννοια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις σύννους, βύθισις εἰς σκέψεις.

σύννους, *—οος* (ὁ, ἡ), *—ουν*, *—οον* (τό)· ὁ βυθισμένος εἰς σκέψεις, ὁ οἱονεὶ σκεπτόμενος πρὸς λύσιν δυσχερείας τινός, στενοχωρημένος.

Συννοῶν. Αἰγινήτης γλύπτης, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἀναφέρεται μόνον ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ὡς μαθητὴς μὲν τοῦ Σικυωνίου Κλεάρχου, ὡς διδάσκαλος δὲ τοῦ ἑαυτοῦ υἱοῦ Πτολίχου. Ἀνήκει, συνεπῶς, εἰς τὴν Σικυώνιον σχολήν, ἀλλ' οὐδὲν ἔργον του εἶναι γνωστόν. Β. Δ. Θ.

συννυφάδα (ἡ)· δημοτ. συγγενικόν, προσηγορία μεταξὺ γυναικῶν ἐχουσῶν συζύγους ἀδελφούς.

σύνογκος (ὁ) (γαλλ. covolume). Παράγων εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ Van der Waals εἰς τὴν ἐξίσωσιν, δι' ἧς συνεπλήρωσε τοὺς νόμους τῶν τελείων ἀερίων τοῦ Βόϋλ, Μαριόττου καὶ Γκαὶ-Λυσσὰκ προκειμένου περὶ πραγματικῶν ἀερίων. Κατὰ ταῦτα ὁ σύνογκος εἶναι ὁ ὄγκος, ὃν λαμβάνει ἀέριον ὑπὸ ἀπείρως μεγάλην πίεσιν καὶ εἶναι ἴσος πρὸς τὸ τετραπλάσιον τῶν ὄγκων τῶν μορίων τοῦ ἀερίου. Πρακτικὴ αὐτοῦ χρῆσις γίνεται μεταξὺ ἄλλων κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς πιέσεως καὶ τῆς θερμοκρασίας τῶν ἀερίων ἐκρηκτικῆς τινος ὕλης. Θ. Χ.

συνοδεία (ἡ)· τὸ νὰ συνοδεύῃ τις, κοινὴ μετά τινος μετάβασις ἢ ὁδοιπορία· || ἰδίᾳ, παρακολούθησις ἢ οἱ παρακολουθοῦντες πρός τινα σκοπόν: «βασιλικὴ συνοδεία», ἢ πρὸς ὑπηρεσίαν «συνοδεία πλοίων, — ἁμαξῶν»· || «ἐστάλη ὑπὸ συνοδείαν χωροφυλάκων» εἴτε πρὸς ἀσφάλειαν, εἴτε πρὸς ἀποφυγὴν δραπετεύσεως.

— *[Μουσ.]* Καλεῖται *συνοδεία* (κοιν. *ἀκκομπανιαμέντο* ἐκ τοῦ ἰταλ. accompagniamento, γαλλ. accompagnement, γερμ. Begleitung) τὸ ὑπὸ τῶν φωνῶν ἢ τῶν ὀργάνων ἐκτελούμενον μουσικὸν σύνολον ὡς ὑποστήριγμα ἢ συμπλήρωμα κυριαρχοῦντός τινος μέλους, ὡς π. χ. ἡ συνοδεία τῆς ὀρχήστρας εἰς τὸ σόλο ἑνὸς κοντσέρτου, ἢ διὰ τοῦ κλειδοκυμβάλου συνοδεία μελῳδίας τινὸς κ. λ. π. Ἡ ἀρχαιοτέρα ἐκδήλωσις μουσικῆς συνοδείας εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς πολυφωνίας. οὐχὶ τῆς περιπλόκου ἀντιστικτικῆς καὶ βασιζομένης ἐπὶ τῆς μιμήσεως, ἀλλὰ τῆς ἁπλῆς τῆς γραφομένης κατὰ τὸ σύστημα: φθόγγος ἔναντι φθόγγου· τοιαύτη φωνητικὴ συνοδεία ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὰ βιλλάντσικο, τὰς φροττόλας, τὰ χορευτικὰ τραγούδια καὶ ἰδίως εἰς τὰ ᾄσματα τῆς Ἀναγεννήσεως τὰ γραφόμενα κατὰ τὸ ὑπὸ τῶν οὑμανιστῶν μουσικῶν ἐπινοηθὲν σύστημα τοῦ ἀρχαίου μέτρου. Ἀλλ' ἡ κυρίως συνοδεία χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐπινοήσεως τοῦ συστήματος τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ μονῳδιακοῦ ὕφους. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὁ ἐκτελεστὴς συνοδεύει διὰ τοῦ κλαβικυμβάλου μελῳδίαν τινὰ ἢ ρετσιτατίβο, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐναρίθμου βασίμου τοῦ γραφομένου ὑπὸ τὴν μελῳδίαν. Τὸ μελόδραμα τῆς σχολῆς τῆς Νεαπόλεως χρησιμοποιεῖ ἐν τούτοις καὶ τὸ μετὰ *ὑποχρεωτικῆς συνοδείας* ρετσιτατίβο, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ συνοδεία δὲν ἐπαφίεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἐκτελεστοῦ, ἀλλὰ γράφεται πλήρης κατὰ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ μουσουργοῦ. Εἰς δὲ τὴν καθαρῶς ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, ἐκτὸς δευτερευόντων τινῶν παραδειγμάτων, ἡ κυρίως συνοδεία ἐμφανίζεται ἀφ' ἧς ὁ Βιαντάνα ἔγραψε τὰ «Ἐκκλησιαστικὰ κοντσέρτα» του διὰ μίαν ἢ δύο φωνὰς συνοδείᾳ ἐναρίθμου βασίμου. Ἐπ' ἀρκετὸν ἡ συνοδεία περιωρίσθη εἰς τὸν ἰσχνὸν ρόλον τῆς κατὰ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ συνοδεύοντος λύσιν τοῦ ἐναρίθμου βασίμου, ἀπέκτησε δὲ μεγαλυτέραν ἀνεξαρτησίαν ἀφ' ἧς κυρίως ἤρχισε πλουτιζομένη ἡ ὀρχήστρα διὰ νέων ὀργάνων, ἐνῷ ταυτοχρόνως διηυρύνοντο καὶ αἱ μουσικαὶ μορφαί. Ἡ ὀρχήστρα τοῦ Ραμώ, τοῦ Γκλούκ, τοῦ Χάϋδν, τοῦ Μόζαρτ συνοδεύει πάντοτε τὴν μελῳδίαν, ἀλλὰ παρεισάγουσα καὶ ἕτερα στοιχεῖα. Ἀπὸ τοῦ Μπετόβεν ὅμως ἡ συνοδεία τῆς μελῳδίας καθίσταται πλουσιωτέρα, πολύφωνος καὶ ἀντιστικτική, ἐνῷ διὰ τοῦ Σοῦμπερτ ἀποκτᾷ ἰδιάζουσαν σημασίαν, καθότι ἐπιζητεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ μουσικῶς τὴν ἔννοιαν τῆς ποιήσεως. Τέλος εἰς τὸ βαγνέρειον δρᾶμα δὲν ὑπάρχει πραγματικὴ συνοδεία, τοῦ συμφωνικοῦ δικτύου ἁπλουμένου ἐξ ἴσου ἐπί τε τῶν φωνῶν καὶ τῶν ὀργάνων. Γ. Σ.

— *[Τακτ.]* *Συνοδεία* καλεῖται τὸ προσωρινῶς συγκροτούμενον μικρὸν ἀπόσπασμα, συνήθως ἐκ πεζικοῦ, σπανίως ἐξ ἱππικοῦ, ἔχον προορισμὸν νὰ συνοδεύῃ εἴτε ἄμαχόν τι τμῆμα (π. χ. ἐφοδιοπομπὴν) πρὸς προστασίαν ἐν περιπτώσει ἐχθρικῆς προσβολῆς, εἴτε ὁμάδα αἰχμαλώτων πρὸς πρόληψιν ἀποδράσεως, εἴτε τιμῆς ἕνεκεν.

Συνοδεία ἐφοδιοπομπῆς. Πᾶσα ἐφοδιοπομπή, ἧς ἡ ἀσφάλεια δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς παρουσίας γειτονικῶν στρατευμάτων, λαμβάνει συνοδείαν, ἡ δύναμις τῆς ὁποίας ὑπολογίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς φύσεως τῆς ἐφοδιοπομπῆς, τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς, τῶν κινδύνων οὓς δύναται νὰ διατρέξῃ, τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, τοῦ μήκους τῆς διαδρομῆς. Ὅταν ἡ ἐφοδιοπομπὴ εἶναι μεγάλη, τότε διαιρεῖται αὕτη εἰς πολλὰ τμήματα, ὧν ἕκαστον λαμβάνει ἰδιαιτέραν φρουράν. Ἡ συνοδεία κατανέμεται εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἀσθενέστερον ἐξασφαλίζει τὴν φύλαξιν τῶν ὀχημάτων καὶ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῆς ἐφοδιοπομπῆς, χωριζόμενον ἀναλόγως εἰς τμήματα, τὸ δ' ἰσχυρότερον τάσσεται διαδοχικῶς ἐπὶ καταλλήλων θέσεων, πρὸς τὸ μέτωπον, τὸ πλευρὸν ἢ τὰ νῶτα, τῆς πορευομένης ἐφοδιοπομπῆς, ἀναλόγως τῆς πιθανῆς κατευθύνσεως ἐχθρικῆς προσβολῆς, καὶ προκαλύπτει τὴν συνοδείαν, κατὰ δὲ τὰς στάσεις σχηματίζει προφυλακάς.

Συνοδεία αἰχμαλώτων. Ἡ συνοδεία κατανέμεται κατὰ τρόπον ὥστε νὰ πορεύωνται τμήματα πρὸς τὰ ἐμπρός, πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ πρὸς ἀμφότερα τὰ πλευρά, τῆς πορευομένης φάλαγγος τῶν αἰχμαλώτων. Κατὰ τὰς στάσεις καὶ τὰς ἐν γένει ἐπισταθμείας τῶν αἰχμαλώτων ἡ συνοδεία περιβάλλει τὸν χῶρον τοῦτον.

Τιμητικὴ συνοδεία. Αὕτη ἐχορηγεῖτο ἄλλοτε πρὸς τὸν βασιλέα, σήμερον πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας, ἀποτελεῖται δὲ συνήθως ἐκ μιᾶς ἴλης ἱππικοῦ.

Μηχανήματα συνοδείας. Καλοῦνται τὰ διαφόρων εἰδῶν μικρὰ πυροβόλα, τὰ ἀνήκοντα ὀργανικῶς εἰς τὸ πεζικόν.

Πυροβολικὸν συνοδείας. Καλεῖται ἡ μικρὰ μονὰς πυροβολικοῦ (συνήθως οὐλαμός), ἡ τιθεμένη προσωρινῶς εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πεζικοῦ, ἔχουσα ὡς ἀποστολὴν νὰ παρακολουθῇ κατὰ πόδας τὸ φίλιον πεζικὸν καὶ κατ' αὐτὰς τὰς μικροτάτας ἀποστάσεις, πρὸς ὃ παρέχει τὴν διὰ τοῦ πυρός της ἄμεσον συνδρομήν της. Ν. Θ. Κ.

— **συνοδεία σκαφῶν** (convoi). Καλεῖται ἡ πρακτική, καθ' ἣν ἐμπορικὰ πλοῖα οὐδετέρου κράτους ταξιδεύουσιν ὁμοῦ, ὑπὸ τὴν προστασίαν ἑνὸς ἢ καὶ πλειοτέρων πολεμικῶν πλοίων τοῦ ἰδίου αὐτῶν κράτους. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἐταξίδευον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρὸς προστασίαν των κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν πειρατῶν.

Digitized by Google

μάλιστα τὸ κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκον, δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ παράσχῃ τοιαύτην προστασίαν, διωργανοῦτο αὐτὴ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων καὶ ἐν γένει τῶν ναυτικῶν διὰ καταβολῆς παρ' αὐτῶν εἰδικῶν πρὸς τοῦτο τελῶν. Μετὰ ταῦτα ὅμως, καὶ δὴ ἀπὸ τῶν σουηδικῶν ὁδηγιῶν τῆς 16 Ἀπριλίου 1653, τὸ μέτρον ἤρξατο νὰ ἐφαρμόζηται καὶ ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει, ἵνα μὴ παρενοχλοῦνται τὰ οὐδέτερα πλοῖα διὰ νηοψιῶν, ὧν αἱ συνέπειαι ἦσαν λίαν ὀχληραὶ καὶ ἐπιζήμιοι εἰς αὐτά, ἰδίᾳ λόγῳ τῆς ἐξοπλίσεως τῶν λεγομένων καταδρομέων, οἵτινες δὲν ἐσέβοντο τὴν ἐπίσημον αὐτῶν ἰδιότητα, ἀλλ' ἀπετέλουν τὴν μάστιγα τοῦ κατὰ θάλασσαν οὐδετέρου ἐμπορίου ἐν καιρῷ πολέμου. Ἔκτοτε εἰσήχθη ὁριστικῶς πλέον τὸ μέτρον τῆς συνοδείας εἰς τὴν πρακτικὴν τῶν οὐδετέρων κρατῶν. Νῦν πάντα τὰ κράτη προβλέπουσι τὸ ζήτημα εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς αὐτῶν κανονισμοὺς καὶ καθορίζουσι τὰς λεπτομερείας του, εἰς τρόπον ὥστε, ἐν περιπτώσει πολέμου, τὰ πολεμικὰ αὐτῶν πλοῖα νὰ μὴ παρενοχλῶσι διὰ νηοψιῶν τὰς συνοδείας τῶν οὐδετέρων σκαφῶν.

Ἡ πρώτη ἔνοπλος οὐδετερότης (1780) δὲν ποιεῖται εἰσέτι λόγον περὶ συνοδείας οὐδετέρων σκαφῶν. Ἀλλ ἡ δευτέρα τοιαύτη (1800) ἐπελήφθη τοῦ ζητήματος καὶ καθορίζει τὰ κατ' αὐτὸ (ἄρθρ. 5). Οὕτω τὰ ἐμπόλεμα κράτη παρεῖχον ὁδηγίας εἰς τὰ πολεμικὰ αὐτῶν πλοῖα καὶ τοὺς καταδρομεῖς, ὅπως μὴ ἐπιχειρῶσι νηοψίας τῶν οὐδετέρων ἐμπορικῶν πλοίων, τῶν ταξιδευόντων ἐν συνοδείᾳ πολεμικῶν πλοίων τοῦ κράτους των, ἂν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν διεβεβαίου προφορικῶς ἐπὶ λόγῳ τιμῆς ὅτι τὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν του ἐμπορικὰ πλοῖα δὲν μετέφερον εἴδη λαθρεμπορίου τοῦ πολέμου. Ἂν ὅμως ὁ ἀρχηγὸς τῆς συνοδείας ἀρνῆται νὰ παράσχῃ παρεμφερῆ διαβεβαίωσιν ἢ ἐκ τῆς παρασχεθείσης ἐξάγεται ὅτι ἐμπορικόν τι πλοῖον δὲν ἀνήκει εἰς τὴν συνοδείαν, τότε θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ χώραν νηοψία καὶ κατάληψις τῶν πλοίων ἐκείνων, ἅτινα δὲν ἦσαν ἐν τάξει πρὸς τὰς διατάξεις τῆς ὀφειλομένης οὐδετερότητος. Ἐν περιπτώσει ὑπονοιῶν, αὗται ἀνακοινοῦνται εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς συνοδείας, ὅστις καὶ ὑποχρεοῦται νὰ προβῇ εἰς νηοψίαν, διὰ νὰ ἐξακριβώσῃ τὸ βάσιμον αὐτῶν. Τὰ ὑπὸ οὐδετέρου πολεμικοῦ πλοίου συνοδευόμενα ἐμπορικὰ πλοῖα δέον νὰ εἶναι πάντα τῆς αὐτῆς οὐδετέρας ἐθνικότητος. Συνεπῶς, ἐμπόλεμα ἐμπορικὰ πλοῖα δὲν ἐπιτρέπεται ὅπως ταξιδεύωσιν ὑπὸ οὐδετέραν συνοδείαν, ὅπως δὲν ἐπιτρέπεται οὐδέτερα ἐμπορικὰ πλοῖα νὰ ταξιδεύωσιν ὑπὸ συνοδείαν εἴτε ἐμπολέμου πολεμικοῦ πλοίου εἴτε ἄλλου ξένου οὐδετέρου πολεμικοῦ πλοίου.

Τὸ ζήτημα τῆς συνοδείας σκαφῶν συνεζητήθη εὐρύτατα ἐν τῇ ναυτικῇ συνδιασκέψει τοῦ Λονδίνου, τὸ δ' ἄρθρον 61 τῆς διακηρύξεως αὐτῆς, ἀπὸ 26 Φεβρουαρίου 1909, λέγει ὅτι ἐξαιροῦνται τῆς νηοψίας τὰ οὐδέτερα ἐμπορικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ταξιδεύουσιν ἐν συνοδείᾳ πολεμικῶν πλοίων τοῦ ἰδίου αὐτῶν κράτους. Ἡ διαβεβαίωσις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς συνοδείας, ὁ ὁποῖος ἐκπροσωπεῖ ἐπισήμως αὐτὸ τοῦτο τὸ οὐδέτερον κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει, ἀποτελεῖ πλήρη ἐγγύησιν περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν πτερ' αὐτοῦ συνοδευομένων ἐμπορικῶν πλοίων, ὡς καὶ τοῦ φορτίου των. Ἄλλωστε ἡ διοργάνωσις τῆς συνοδείας γίνεται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν ἐγχωρίων ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι οὕτω διατελοῦσιν ἐν γνώσει ὅτι αὕτη οὐδὲν τὸ ὕποπτον ἔχει. Ἡ διαβεβαίωσις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς συνοδείας, διὰ νὰ συνεπάγηται μεγαλυτέραν εὐθύνην, δέον νὰ γίνηται οὐχὶ προφορικῶς, ἀλλ' ἐγγράφως. Ἂν τὸ ἐμπόλεμον πολεμικὸν πλοῖον ἔχῃ λόγους νὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς συνοδείας ἔχει ἐξαπατηθῆ καλῇ τῇ πίστει, τότε ἀνακοινοῦνται εἰς αὐτὸν αἱ τοιαῦται ὑπόνοιαι, ὑποχρεοῦται δ' οὗτος ὅπως προβῇ μόνος εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν καταγγελθέντων καὶ τὴν σύνταξιν σχετικοῦ πρακτικοῦ. Ἀντίγραφον τοῦ πρακτικοῦ δέον νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν κυβερνήτην τοῦ ἐμπολέμου πολεμικοῦ πλοίου. Ἂν αἱ ὑπόνοιαι ἀποδειχθῶσιν ἀληθεῖς, τὸ ἐμπορικὸν πλοῖον ἀποβάλλει ἐντεῦθεν πᾶν δικαίωμα πρὸς προστασίαν του καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ καταληφθῇ (ἄρθρ. 62). Ἡ ἀνωτέρω διακήρυξις τοῦ Λονδίνου παρ' οὐδενὸς κράτους ἔτυχεν ἐπισήμου ἐπικυρώσεως, κατὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Μεγάλη Βρεττανία, συνεχίζουσα τὴν πρακτικήν, ἣν ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐφήρμοζεν ἐν τῷ θέματι, προέβαινεν εἰς νηοψίαν ἐπὶ τῶν ἐν συνοδείᾳ πλεόντων οὐδετέρων πλοίων, παρὰ τὰς συνεχεῖς διαμαρτυρίας τῶν κρατῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ταῦτα ἀνῆκον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Beugnot*, Théorie du convoi (1910).— *Schlegel*, Visitation of neutral vessels under convoy (1884). —*Perels*, Das intern. öffentliche Seerecht der Gegenwart (1903).

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

συνοδεύω, ἀόρ. *συνώδευσα*· ὁδεύω μετά τινος, συμβαδίζω, συμπορεύομαι, παρακολουθῶ: «συνώδευσε τὸν πρωθυπουργὸν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν» || καθόλου, ἀκολουθῶ τινα εἴτε πρὸς ἀσφάλειαν εἴτε πρὸς καθοδήγησιν: «τὸν συνώδευσα μέχρι τῆς ἀποβάθρας» || ἐν τῇ μουσικῇ, ὑποκρούω, κοιν. *κομπανιάρω*.

συνοδικάρης (ὁ)· ὁ ἐπιστάτης τοῦ συνοδικοῦ, τῆς αἰθούσης τῶν συνεδριάσεων.

συνοδικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σύνοδον, τῆς συνόδου: «συνοδικοὶ κανόνες» || **συνοδικὸς** (ὁ)· ὡς οὐσ., ὁ μετέχων τῆς ἱερᾶς συνόδου ἱεράρχης || **συνοδικὸν** (τό), ὡς οὐσ., ἡ αἴθουσα ὅπου συνεδριάζει ἡ ἱερὰ Σύνοδος.

— *συνοδικὴ περίοδος [Ἀστρον.]*. Τὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον μεσολαβεῖ μεταξὺ δύο διαδοχικῶν συνόδων πλανήτου τινὸς μετὰ τοῦ Ἡλίου, ὡς φαίνονται αὗται ἐκ τῆς Γῆς. Ἡ συνοδικὴ περίοδος ἑκάστου πλανήτου συνδέεται μετὰ τῆς ἀστρικῆς περιόδου αὐτοῦ διὰ τῆς σχέσεως $\frac{1}{\Sigma}=\frac{1}{A}-\frac{1}{E}$ (προκειμένου περὶ τῶν κατωτέρων πλανητῶν) ἢ $\frac{1}{\Sigma}=\frac{1}{E}-\frac{1}{A}$ (προκειμένου περὶ τῶν ἀνωτέρων), ἔνθα Σ εἶναι ἡ συνοδικὴ περίοδος, Α ἡ ἀστρικὴ καὶ Ε ἡ διάρκεια τοῦ ἀστρικοῦ ἔτους.

Ἡ σχέσις αὕτη ἐπιτρέπει τὴν εὕρεσιν τῆς ἀστρικῆς περιόδου πλανήτου τινός, γνωστῆς οὔσης τῆς συνοδικῆς. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ συνοδικαὶ περίοδοι τῶν πλανητῶν δὲν εἶναι σταθεραί, λόγῳ τῆς ἀνωμάλου κινήσεως τῶν σωμάτων τούτων καὶ τῆς Γῆς, διὰ τοῦτο, παρατηροῦντες ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα ἀκέραιον ἀριθμὸν συνοδικῶν περιόδων, εὑρίσκομεν τὴν *μέσην συνοδικὴν περίοδον* καὶ ἐξ αὐτῆς τὴν ἀστρικὴν μετὰ πολλῆς ἀκριβείας. Ἡ μέθοδος αὕτη ἦτο γνωστὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οἱ ὁποῖοι κατώρθωσαν οὕτω νὰ προσδιορίσωσι μετὰ μεγάλης ἀκριβείας τὰς ἀστρικὰς περιόδους τῶν τότε γνωστῶν πλανητῶν.

Σ. Π.

— *συνοδικὴ περιστροφὴ τοῦ Ἡλίου [Ἀστρον.]*. Ὁ χρόνος, ὃν δαπανᾷ ἑκάστη κηλὶς τοῦ Ἡλίου, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου. Ἡ χρονικὴ αὕτη περίοδος ἰσοῦται κατὰ μέσον ὅρον πρὸς 27, 25 ἡμ.

Σ. Π.

—*συνοδικὸν σύστημα*. Κατὰ τὴν Καινὴν Διαθήκην ὁ Χριστὸς ἐκλέξας τοὺς ἀποστόλους μετέδωκεν αὐτοῖς τὸ χάρισμα τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύττειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τοῦ τελεῖν τὰ μυστήρια καὶ τοῦ ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν. Κατὰ ταῦτα, μετὰ τὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ καὶ οἱ διάδοχοι τούτων, οἱ ἐπίσκοποι, ἤσκησαν τὴν ἀνωτάτην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐξουσίαν, λαμβάνοντες ὅμως πάντοτε ὑπ' ὄψιν, καὶ δὴ προκειμένου περὶ σπουδαίων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, τὴν γνώμην τῆς Ἐκκλησίας, τὰ μέλη τῆς ὁποίας συνεκάλουν πρὸς τοῦτο εἰς ἰδίας συναθροίσεις (Πράξ. 1,15 ἑ. 6,2 ἑ. 11,3 ἑ. 15,6 ἑ. κ.ἄ. πρβλ. καὶ Εἰσ. ἐκκλ. ἱστορ. Γ', 11). Κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἀφ' ἑτέρου τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως, ἡ Ἐκκλησία, ὡς θεοσύστατον ἵδρυμα, εἶναι ἀλάθητος. Ὁ Χριστός, ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ κεφαλὴ αὐτῆς, ἥτις ζωοποιοῦσα αὐτὴν ὡς ἑαυτῆς σῶμα κατευθύνει αὐτὴν καὶ προφυλάσσει ἀπὸ πάσης πλάνης. Ἐκ τῆς ὑποσχέσεως ἄλλως τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι ἡ ἀλήθεια, ὅτι θὰ εἶναι μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ σταλησόμενον ἅγιον Πνεῦμα θὰ μένῃ μετ' αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα διαμένοντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ὁδηγοῦσιν αὐτὴν εἰς τὴν ἀλήθειαν, προφυλάσσοντες ἀπὸ πάσης πλάνης. Ἐντεῦθεν ἡ Ἐκκλησία καλεῖται «στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας» (Α' Τιμ. 3,15) καὶ τονίζεται περὶ αὐτῆς ὅτι «πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (*Ματθ.* 16, 18). Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἱδρυθεῖσα Ἐκκλησία εἶναι ἀλάθητος ὡς ὅλον. Μέλη τινὰ τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε λαϊκοὶ εἴτε κληρικοί, καὶ ὁλόκληροι ἐκκλησιαστικαὶ κοινότητες, δύνανται να σφάλλωνται, τὸ σύνολον ὅμως τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ δὲν δύναται νὰ σφάλληται, ἀκριβῶς δ' ἕνεκα τούτου αἱ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, ὡς ἐκπροσωποῦσαι καὶ ἐφ' ὅσον ἐκπροσωποῦσι τὸ σύνολον τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἀλάθητοι, διότι ταύτας ὡς τοιαύτας καθοδηγεῖ, ὡς τὸ σύνολον τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἅγιον Πνεῦμα πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἀπέναντι τῆς διδασκαλίας ταύτης, τῆς στηριζομένης ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία ἀνέπτυξε κατ' ὀλίγον τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς περὶ τοῦ ἀλαθήτου τοῦ πάπα, ὡς διαδόχου τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ ἀντιπροσώπου τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Οὕτως, ἐνῷ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα ἀνεπτύχθη συμφώνως τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως δημοκρατικῶς, ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ κατ' ὀλίγον ἀνεπτύχθη μοναρχικῶς καὶ μάλιστα ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐποχῇ, ὥστε αἱ σύνοδοι, καὶ αὐταὶ αἱ Οἰκουμενικαί, οὐδεμίαν σχεδὸν ἔχουσι σημασίαν. Τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Καινῆς Διαθήκης στοιχοῦσα ἡ Ἐκκλησία, ἐπὶ σπουδαίων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων συνεκάλει *συνόδους* (βλ. λ.), δι' ὧν ἔλυε ταῦτα.

Κ. Ι. Δ.

— *συνοδικὸς μὴν [Ἀστρον.]*. Τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ δύο διαδοχικῶν πανσελήνων ἢ δύο συνόδων τῆς Σελήνης μετὰ τοῦ Ἡλίου (νουμηνιῶν). Ἡ διάρκεια τοῦ συνοδικοῦ μηνὸς ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὅρον εἰς 29 ἡμ. 12 ὥρ. 44' λεπ. 2'',78 (=29 ἡμ., 53059), λόγῳ ὅμως τῆς ἐκκεντρότητος τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς μεταβάλλεται κατὰ 13 ὥρ. περίπου. Ἕνεκα τῆς φαινομένης κινήσεως τοῦ Ἡλίου, ὁ συνοδικὸς μὴν εἶναι κατὰ 2 ἡμ. περίπου μακρότερος τοῦ ἀστρικοῦ. Ὁ συνοδικὸς καὶ ὁ ἀστρικὸς μὴν συνδέονται πρὸς ἀλλήλους διὰ τῆς ἐξισώσεως:

$$\frac{1}{\Sigma}=\frac{1}{A}-\frac{1}{E},$$

ἥτις καλεῖται *ἐξίσωσις τῆς συνοδικῆς κινήσεως*. Ἐν αὐτῇ Σ παριστᾷ τὴν διάρκειαν τοῦ συνοδικοῦ μηνός, Α τὴν διάρκειαν τοῦ ἀστρικοῦ μηνὸς καὶ Ε τὴν διάρκειαν τοῦ ἀστρικοῦ ἔτους.

Σ. Π.

—*Συνοδικὸς τόμος*. Καλεῖται τὸ πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα, τὸ περιέχον συνοδικὰς ἀποφάσεις ἐπὶ μείζονος σπουδαιότητος ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, εἰδικώτερον δέ: Α') Ἔκθεσιν τῆς περὶ πίστεως διδασκαλίας. Οὕτως ἡ σύνοδος τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἰωάννου τῷ 432, ἐν τῇ πρὸς Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρέα ἐπιστολῇ, ἐχαρακτήρισε τὸ περὶ πίστεως γράμμα τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Πρόκλου πρὸς τοὺς Ἀρμενίους ὡς τόμον. Β') Διατάξεις ἀφορώσας: α') Τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν, π. χ. τὴν καταπολέμησιν καταχρήσεων, αἱρετικῶν διδασκαλιῶν κλπ., ὡς εἶναι οἱ τόμοι κατὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Βαρλαὰμ τῷ 1341 ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωάννου ΙΔ' τοῦ Καλέκα, τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἰγνατίου ἀπὸ Νοεμβρίου 1344 κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Μονεμβασίας Ἰσιδώρου. 6') Εἰς μοναστηριακά, οἷος ὑπῆρξεν ὁ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Σεργίου περὶ τὸ ἔτος 1000 τόμος. γ') Εἰς γαμικὰ κωλύματα, ὡς εἶναι ὁ ἀπὸ 21 Φεβρουαρίου 997 τόμος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Σισινίου, ὁ ἀπὸ 10 Φεβρουαρίου 1839 περὶ συνοικεσίων τόμος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ'. δ') Εἰς συμφωνίας κράτους καὶ Ἐκκλησίας, οἷος ὑπῆρξεν ὁ ἀπὸ 921 τόμος τῆς ἑνώσεως, ὁ ἀπὸ 1025 τόμος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Η' καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαδικασίας ἐπὶ ἐγκλημάτων κατὰ τῆς βασιλείας. Γ') Εἰς ἀνακήρυξιν τῆς ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἀνεξαρτησίας Ἐκκλησίας τινός, ὡς εἶναι ἡ ἀπὸ 1588 συνοδικὴ πρᾶξις τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β' περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἀπὸ 29 Ἰουνίου 1851 τόμος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ ἀπὸ Νικοδημείας, ὁ ἀφορῶν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Συνοδινός, *Παναγιώτης*. Νεώτερος Ἕλλην ποιητής, ἀποθανὼν τῷ 1912. Ἐχρημάτισεν ἐπ' ἀρκετὰ ἔτη διοικητικὸς ὑπάλληλος καὶ νομάρχης Πατρῶν καὶ ἄλλων νομῶν. Ἐκαλλιέργησε τὴν ἐθνικὴν ποίησιν, ἐκδοὺς σειρὰν ὅλην συλλογῶν ποιητικῶν. Πρὸς τούτοις ἐξέδωκε διηγήματά τινα καὶ ἱστορικὰς πραγματείας. Ἐκ τῶν ποιητικῶν του συλλογῶν σπουδαιότεραι εἶναι: «Ἡ ἑλληνικὴ ἄνοιξις» (Πάτραι 1857), «Ἐθνικὰ δάκρυα καὶ νεκρικὰ ἄνθη» (Ἀθῆναι 1859), «Ἑσπέρα» (1876), «Ἐγερτήριον σάλπισμα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας» (Πειραιεὺς 1877), «Διάττοντες» (Ἀθῆναι 1877), «Ἀθύρματα» (1879), «Βέλη» (1883), «Ἡ Μακεδονία» (1885), «Ἐθνικοὶ παιᾶνες» (1890), «Παιᾶνες, στόνοι, γέλωτες» (1892), «Δάφναι καὶ κρῖνοι» (1904), «Ὁ Χαρίλαος Τρικούπης» (1883). Πλὴν τούτων ἐξέδωκε καὶ τὸ δρᾶμα «Τὰ προεόρτια τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος» (1862) καὶ τὰ ἐπικὰ ποιήματα: «Ἀνέκδοτα κοινωνικὰ ἔπη» (1889) εἰς ἐννέα ᾄσματα, «Ἡ μοιχαλίς», «Ἀθανάσιος Διάκος» κλπ. καὶ τὸ θούριον «Ἦλθεν! Ἐπανάστασις! Γεώργιος! Ἕνωσις» (1863), γραφὲν ἐπὶ τῇ ἐξώσει τοῦ Ὄθωνος, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀντίθεσιν μεγάλα συμμετεῖχε καὶ ὁ Συνοδινός. Ἡ ποίησίς του, εἰς γλῶσσαν καθαρεύουσαν, εἶναι ἄκρως ρωμαντικὴ καὶ κατὰ κόρον ρητορική, ἐμφορεῖται ὅμως ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ καὶ εἰλικρινείας αἰσθημάτων.

Γ. Μ. Β.

συνοδίτης (ὁ)· ὁ ὁδεύων, ὁ ὁδοιπορῶν μετά τινος, συνοδοιπόρος.

συνοδοιπόρος (ὁ, ἡ)· ὁ ὁδοιπορῶν μετά τινος, σύντροφος ἐν ὁδοιπορίᾳ, συνοδίτης.

συνοδόντης (ὁ) (Synodontes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλουριδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους ἰχθῦς, ἐνδιαιτωμένους εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῶν θερμῶν χωρῶν.

Δ. Ν. Π.

σύνοδος (ἡ)· ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάθροισις πολλῶν τινων πρὸς σύσκεψιν ἢ συζήτησιν, ἰδίᾳ ἐπὶ ἱεραρχῶν: «Οἰκουμενικὴ σύνοδος», «τοπικαὶ σύνοδοι», «ἡ ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος» || ἐπὶ τῆς βουλῆς, ἡ καθ' ἕκαστον ἔτος σειρὰ τῶν συνεδριάσεων, ὁ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν μέχρι τῆς λήξεως χρόνος: «ἡ παροῦσα —, ἡ προσεχὴς σύνοδος τῆς βουλῆς».

—*[Κανον. Δίκ.]* Ἅμα τῇ διαδόσει τοῦ Χριστια-

Digitized by Google

νισμοῦ ἤρξαντο χριστιανικαὶ τινες κοινότητες νὰ ἐπικοινωνῶσι πρὸς ἑτέρας, ἢ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ἢ μείζονος περιφερείας, καὶ νὰ συσκέπτωνται διὰ τῶν προϊσταμένων αὐτῶν ἐπὶ μείζονος σπουδαιότητος ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἐνδιαφερόντων οὐχὶ μίαν μόνην κοινότητα. Τοιαῦται σύνοδοι συνεκροτήθησαν ἤδη κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Β' αἰῶνος κατὰ τοῦ μοντανισμοῦ καὶ ἐξ ἀφορμῆς τῶν περὶ τοῦ Πάσχα ἐρίδων, μάλιστα δ' ἐν Ἀσίᾳ. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ' αἰῶνος αἱ τοιαῦται σύνοδοι ἀπετέλεσαν ἐκκλησιαστικὸν θεσμὸν καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐν Ἀσίᾳ. Ἐν ταῖς τοιαύταις συνόδοις καὶ δογματικὰ συνεζητοῦντο καὶ διοικητικὰ ἐρρυθμίζοντο καὶ κληρικοὶ ἐδικάζοντο. Ἐν ταῖς πλείσι τῶν τοιούτων συνόδων παρίσταντο ἐπίσκοποι ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν. Ἀλλ' ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους πολλάκις συνεκροτήθησαν σύνοδοι καὶ ἐξ ἐπισκόπων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, εἰκότως δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, μάλιστα ὡς ἐκ τοῦ πέμπτου κανόνος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἔτους 325, ὅστις, προϋποθέτων τὰς τοιαύτας συνόδους ὡς ὑφιστάμενον θεσμόν, ὁρίζει τὴν δὶς τοῦ ἔτους συγκρότησιν αὐτῶν. Μείζονες σύνοδοι, ὧν μετέσχον οὐχὶ εὐάριθμοι ἐπίσκοποι, συνεκροτήθησαν ἀρχομένου τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ, ὡς τῷ 306 ἡ ἐν Ἐλιβερίτῳ, ἧς μετέσχον ἐπίσκοποι ἐκ διαφόρων τῆς Ἱσπανίας μερῶν, καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ὡς τῷ 314 ἡ ἐν Ἀρελάτῃ. Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοιούτων ὀργάνων, δι' ὧν ἐξεπροσωποῦντο μικρότεραι ἢ μεγαλύτεροι ἐκκλησιαστικαὶ περιφέρειαι, ἦτο φυσικώτατον ὅτι Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐκ τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀρείου κινδυνευούσης ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας, συνεκάλεσε τῷ 325 εἰς σύνοδον ἐν Νικαίᾳ τοὺς ἐπισκόπους ἐκ πάντων τῶν μερῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, δι' ὅπερ καὶ ἐλογίσθη αὕτη εἰκότως ἐκπροσωποῦσα πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν. Οὕτως ἐδημιουργήθη ἡ Οἰκουμενικὴ σύνοδος ὡς ἀνώτατον τὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας παριστῶν ὄργανον. Αἱ σύνοδοι διαστέλλονται εἰς συνόδους ἐκπροσωπούσας τὴν ὅλην ἐκκλησίαν, οἷαι εἰσιν αἱ *Οἰκουμενικαί*, εἰς συνόδους *διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν*, εἰς *πατριαρχικὰς* καὶ εἰς *ἐπαρχιακάς*. Αἱ λεγόμεναι *διοικητικαὶ* σύνοδοι, ἤτοι αἱ συγκροτούμεναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ τοῦ κλήρου τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας, δὲν ἔχουσι τὴν σημασίαν ἐκπροσωπήσεως ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν, ἀλλὰ παρήχθησαν ἐκ τοῦ πρεσβυτερίου τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἀποτελοῦσι συμβουλευτικὸν σῶμα δι' αὐτόν. Αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνδημοῦσαι *σύνοδοι* δὲν ἀποτελοῦσιν ἴδιον εἶδος συνόδων, ἀλλ' ἀνήκουσι κυρίως ταῖς πατριαρχικαῖς συνόδοις.

I. *Περὶ τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων.* Αἱ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, ἐκ δογματικῶν ἐρίδων σχεδὸν πᾶσαι προκληθεῖσαι, διετύπωσαν τὴν δογματικὴν τῆς Ἐκκλησίας διδασκαλίαν, δὲν ἔθηκαν δὲ νομικοὺς κανόνας ρυθμίζοντας τὰ εἰς αὐτὰς (τὰς Οἰκουμενικὰς συνόδους) ἀφορῶντα, καὶ συνεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Οὕτω συνεκλήθησαν ἡ μὲν πρώτη τῷ 325 ἐν Νικαίᾳ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἡ δευτέρα τῷ 381 ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Α', ἡ τρίτη τῷ 431 ἐν Ἐφέσῳ ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Β' καὶ Οὐαλεντινιανοῦ Γ', ἡ τετάρτη τῷ 451 ἐν Χαλκηδόνι ὑπὸ τοῦ Μαρκιανοῦ καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Γ', ἡ πέμπτη τῷ 553 ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ ἕκτη τῷ 680 ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου καὶ ἡ ἑβδόμη τῷ 787 ἐν Νικαίᾳ ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Εἰρήνης καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου. Οὐδεμία αὐτῶν προσεκλήθη ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Ρώμης, οἵτινες οὔτε τὸ πρὸς σύγκλησιν τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων δικαίωμα τῶν αὐτοκρατόρων ἠμφεσβήτησαν, οὔτε τὸ κῦρος τῆς ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων γενομένης συγκλήσεως αὐτῶν ἐκ τῆς ἐγκρίσεως αὐτῶν ἐξήρτησαν. Αἱ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ἐκηρύσσοντο περατωθεῖσαι ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων, οἵτινες ἤσκησαν καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀναβολῆς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, ὡς καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐπιτρέπωσιν εἰς τοὺς μετέχοντας τῶν Οἰκουμενικῶν ἵνα ἀπέρχωνται πρὸ τῆς λήξεως αὐτῶν. Συνεκροτοῦντο μόνον ὑπὸ ἀρχιερέων ἤτοι πατριαρχῶν, ἐξάρχων, μητροπολιτῶν καὶ ἁπλῶν ἐπισκόπων, ἀρχαιότερον δὲ καὶ χωρεπισκόπων. Πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ἠδύναντο νὰ μετάσχωσι μόνον ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες ἐκωλύοντο αὐτοπροσώπως νὰ μετάσχωσιν. Οἱ τοιοῦτοι πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι εἶχον τὴν θέσιν τοῦ πέμψαντος αὐτούς.

Οἱ Ρώμης ἐπίσκοποι, οἵτινες οὐδεμιᾶς τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων μετέσχον αὐτοπροσώπως, πλὴν τῆς β' καὶ τῆς στ' διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν, ἠξίωσαν καὶ ἐν περιπτώσει μὴ ὑπάρξεως κωλύματος αὐτοπροσώπου μετοχῆς τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ πέμπωσιν εἰς τὰς συνόδους ἀντιπροσώπους. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἠξίωσαν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἤδη κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα καὶ δὴ ὡς προνόμιον ἐπὶ ἔθους ἐρειδόμενον. Οὐδεμιᾶς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων μετέσχον πάντες οἱ τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους ἐπίσκοποι αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἀντιπροσώπων. Ἡ ἐν ταῖς Οἰκουμενικαῖς συνόδοις μετοχὴ πάντων τῶν ἐπισκόπων τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους δὲν ἐλογίζετο νομικῶς ἀναγκαία· διὸ οὐδὲ προσεκαλοῦντο πάντες οἱ ἐπίσκοποι εἰς αὐτάς. Τοὐναντίον ἐθεωρήθη ὅτι ἤρκει ἡ ἐκ τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν—ἰδίως δὲ τῶν πατριαρχικῶν κλιμάτων — προσέλευσις τοιούτων ἐπισκόπων, ὥστε ἡ σύνοδος νὰ λογίζηται ἐκπροσωποῦσα τοὺς ἐπισκόπους ὁλοκλήρου τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους. Τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων μετέσχον ἔτι, εἰ καὶ ἄνευ δικαιώματος ψήφου, πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ μοναχοὶ ὡς γραμματεῖς ἢ νοτάριοι ἢ καὶ ἐν ἄλλαις βοηθητικαῖς ἐργασίαις τῶν συνόδων ἢ τῶν οὓς συνώδευον ἐπισκόπων. Ἔν τισι τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων παρέστησαν καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἐπίτροποι αὐτῶν, ἔτι δὲ καὶ ἕτεροι λαϊκοί, ἀλλ' ὡς εἰκός, καὶ οὗτοι ἄνευ δικαιώματος ψήφου.

Εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς συνόδους αἱ ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο κατὰ πλειοψηφίαν. Ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἡ διατύπωσις τοῦ δόγματος ἠδύνατο νὰ γίνῃ μόνον διὰ παμψηφίας, δὲν εἶναι ὀρθή, διότι τοιαύτης περὶ παμψηφίας νομικῆς διατάξεως οὐδεμία προσάγεται ἱστορικὴ ἀπόδειξις. Ἐξαιρουμένης τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἧς προήδρευσε, κατά τινα γνώμην, ἐπίσκοπος ἐκ τῆς Δύσεως, καὶ δὴ ὁ Κορδούης Ὅσιος, τῶν λοιπῶν προήδρευσαν οὐχὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ἀλλ' ἐπίσκοποι ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, καὶ δὴ ὁ ὑπὸ τοῦ τρίτου κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου μετὰ τὸν τῆς Παλαιᾶς Ρώμης ταχθεὶς ἐπίσκοπος Νέας Ρώμης, ἂν μὴ ὑπῆρχεν, ὡς ἐν τῇ Γ' Οἰκουμενικῇ συνόδῳ, πρὸ τοῦτο κώλυμα, ὅτε προήδρευεν ὁ τῇ τάξει ἑπόμενος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Ἀλλ' ὅμως οἱ αὐτοκρατορικοὶ ἐπίτροποι ἤσκησαν πλέον ἢ ἅπαξ, ὡς ἐν ταῖς Οἰκουμενικαῖς συνόδοις Δ' καὶ ΣΤ', τὸ δικαίωμα τῆς διευθύνσεως τῶν συνεδριῶν, ποιησάμενοι προτάσεις περὶ τοῦ τρόπου τῶν ἐργασιῶν, θέσαντες εἰς ψηφοφορίαν διαφόρους γνώμας, τηρήσαντες τὴν εὐταξίαν κλπ. Τοὐναντίον οἱ φρουροὺς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὑπολαμβάνοντες ἑαυτοὺς αὐτοκράτορες καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην πολλάκις ἐπεμβαίνοντες εἰς τὰς δογματικὰς τῶν χρόνων ἐκείνων ἔριδας, οὐδὲν δικαίωμα ἐπεμβάσεως ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῶν ἐν ταῖς Οἰκουμενικαῖς συνόδοις συζητουμένων ἤσκησαν, ἀναγνωρίσαντες ὅτι τοῦτο προσῆκε μόνον τοῖς κληρικοῖς μέλεσι τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων. Αἱ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι διέτριψαν μάλιστα μὲν περὶ τὴν διατύπωσιν τοῦ δόγματος καὶ τὴν ἀπόρριψιν αἱρετικῶν διδασκαλιῶν, ἤσκησαν δ' ἔτι: νομοθετικὴν ἐξουσίαν ὡς πρὸς τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ καθόλου τὸ δίκαιον αὐτῆς, διοικητικὰ καθήκοντα (ὡς ἐπισκόπων μεταθέσεις, παραιτήσεων ἀποδοχάς, ἀπεφήναντο περὶ τοῦ κύρους χειροτονιῶν γενομένων παρ' ἐπισκόπων οὐχὶ κανονικῶς κατασταθέντων, ἐπροστάτευσαν ἐπισκόπους κατὰ τῶν ὑπερβασιῶν τοῦ μητροπολίτου αὐτῶν, ἐκύρωσαν ἀρχαῖα ἔθιμα, ὡς λ. χ. τοῦ νὰ ἔχῃ ἐπίσκοπός τις δύο ἅμα ἐπισκοπάς, ἐνέκριναν τὴν παροχὴν συντάξεων) ὡς καὶ δικαιοδοσίαν: α') κατὰ τε τῶν ὀπαδῶν καταδικασθεισῶν αἱρετικῶν διδασκαλιῶν, β') καὶ ὡς πρὸς ἄλλα πειθαρχικὰ καὶ ποινικὰ παραπτώματα καὶ γ') ὡς πρὸς ἄλλας ἐκκλησιαστικὰς ἔριδας, ὡς μεταξὺ δύο πατριαρχείων περὶ ἐπαρχιῶν, ἢ πατριαρχείου καὶ ἄλλης αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἢ ἐνοριακὰς ἔριδας ἐπισκόπων τοῦ αὐτοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος. Τὰς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων ἐκύρουν οἱ αὐτοκράτορες, εἴτε ἐν αὐταῖς ταῖς συνόδοις, εἴτε δι' ἰδίων διατάξεων.

Ἡ γνώμη, καθ' ἣν τῷ Ρώμης ἐπισκόπῳ προσῆκε τὸ δικαίωμα τῆς τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων κυρώσεως, ἧς ἄνευ οὐδεμίαν εἶχον αὗται ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν, δὲν εἶναι ὀρθή. Τοῦτο μὲν διότι οὐδὲν ὑπάρχει παπικὸν γράμμα ἔχον καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα ἐπισήμου ἐγκριτικοῦ Οἰκουμενικῆς τινος συνόδου διατάγματος, τοῦτο δέ, διότι ἡ ὑπὸ τῶν Ρώμης ἐπισκόπων ἄσκησις τοιούτου ἐγκριτικοῦ δικαιώματος προϋπέθετεν ἰσχύν, ἣν οὗτοι οὐδέποτε ἔσχον ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ διότι αἱ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι οὐδέποτε ᾐτήσαντο πρὸς ταύτην τὴν παπικὴν κύρωσιν.

II. *Περὶ τῶν συνόδων ἐκ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν.* Σύνοδοι ἐκ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν εἶναι αἱ σύνοδοι, ὧν μετέχουσιν ἐπίσκοποι οὐχὶ μόνον ἐξ ἑνὸς πατριαρχικοῦ κλίματος ἢ ἄλλης αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐκ δύο ἢ πλειόνων. Οὕτω μετέσχον τῆς ἐν Τύρῳ συνόδου ἔτους 335 ἑξήκοντα περίπου ἐπίσκοποι ἐξ Αἰγύπτου, Λιβύης, Ἀσίας καὶ Εὐρώπης (οἱ ἐπίσκοποι οὗτοι προεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος πρὸς συγκρότησιν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ Κωνσταντινουπόλει συνόδων)· τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἔτους 341 (τῆς ἐπικαλουμένης συνόδου ἐγκαινίων) μετέσχον ἐνενήκοντα περίπου ἐπίσκοποι ἐκ Θρᾴκης, Καππαδοκίας καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὧν οἱ πλείονες ἐκ τοῦ πατριαρχείου Ἀντιοχείας· τῆς συνόδου Ρώμης ἔτους 341 πεντήκοντα περίπου ἐπίσκοποι ἐκ τῆς Δύσεως, ἐκ Θρᾴκης, Συρίας, Παλαιστίνης καὶ Φοινίκης. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου ἔτους 360 μετέσχον ἐπίσκοποι ἐκ διαφόρων πατριαρχείων καὶ ἐξαρχιῶν τῆς Ἀνατολῆς, τῆς δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνόδου ἔτους 362 εἴκοσι καὶ εἷς ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι ἐξ Αἰγύπτου, Λιβύης, Ἀραβίας καὶ Ἰταλίας, τῆς δ' ἐν τῇ πρὸς τὴν Δρῦν συνόδου Κωνσταντινουπόλεως ἔτους 403 τριάκοντα καὶ ἓξ ἐπίσκοποι, ὧν οἱ πλείονες ἐξ Αἰγύπτου, τινὲς δ' ἐκ τοῦ Πόντου καὶ Ἀντιοχείας, τῆς δὲ συνόδου Κωνσταντινουπόλεως ἔτους 536 ἐπίσκοποι ἐκ πάντων τῶν μερῶν τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, ὡς καὶ πλείονες ὑπὸ τοῦ πάπα πρότερον πεμφθέντες ἐπίσκοποι, τῆς δ' ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας συνόδου ἔτους 879 μετέσχον ἀντιπρόσωποι καὶ τῶν τριῶν ἑτέρων πατριαρχείων.

Τινὲς τῶν συνόδων τούτων συνεκλήθησαν ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων. Οὕτω συνεκάλεσαν: Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας τῷ 335 τὴν ἐν Τύρῳ σύνοδον καὶ τὰς ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ Κωνσταντινουπόλει συνόδους, ὁ Κωνστάντιος τῷ 341 τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδον, τὴν ἐπικαλουμένην σύνοδον ἐγκαινίων, τῷ 355 τὴν ἐν Μεδιολάνῳ σύνοδον, ὁ Θεοδόσιος τῷ 391 πρὸς κατάπαυσιν τοῦ μελετιανοῦ σχίσματος τὴν ἐν Καπύῃ σύνοδον (τὴν διὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν μετασχόντων αὐτῆς ἐπισκόπων plenariam ἀποκληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κώδικος τῶν κανόνων τῆς Ἀφρικανικῆς Ἐκκλησίας, c. 43), ὁ Γρατιανὸς τῷ 381 τὴν ἐν Ἀκυληΐᾳ σύνοδον πρὸς τὸ δικάσαι τοὺς ἐπὶ ἀρειανισμῷ κατηγορουμένους Παλλάδιον καὶ Σεκουνδιανόν, ὁ Ἰουστινιανὸς τῷ 536 τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον διὰ τὰς μονοφυσιτικὰς αἱρέσεις τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου.

Αὐτοκρατορικῇ ἐπιθυμίᾳ εἶχε συγκροτηθῇ τῷ 351 καὶ ἡ ἐν Σιρμίῳ σύνοδος. Οἱ τὰς τοιαύτας συνόδους προσκαλοῦντες αὐτοκράτορες οὐχὶ σπανίως ἐπεδίωκον τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀποδοχὴν τῶν δογματικῶν αὑτῶν ἀντιλήψεων. Οὕτω μνημονεύομεν τῆς παρόντος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου συγκροτηθείσης ἐν Σιρμίῳ συνόδου ἔτους 358, ἐν ᾗ ἐξηναγκάσθη ὁ Ρώμης ἐπίσκοπος Λιβέριος εἰς ὑπογραφὴν ἡμιαρειανικοῦ συμβόλου πίστεως. Ἕτεραι τῶν τοιούτων συνόδων προὐκλήθησαν ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῶν διαφόρων δογματικῶν διδασκαλιῶν πρὸς ἀκριβέστερον καθορισμὸν αὐτῶν καὶ πρὸς καταδίκην τῶν ἑαυτῶν ἀντιπάλων καὶ τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν. Οὕτω μνημονεύομεν τῆς ὑπὸ τοῦ Ρώμης ἐπισκόπου Ἰουλίου τοῦ Α' συγκροτηθείσης τῷ 341 ἐν Ρώμῃ συνόδου, τῶν συνόδων Μεδιολάνου ἔτους 345 καὶ Μεδιολάνου ἢ Ρώμης ἔτους 347.

Αἱ σύνοδοι αὗται συνεκροτοῦντο παρισταμένων ἔστιν ὅτε τῶν αὐτοκρατόρων ἢ ἐπιτρόπων αὐτῶν (οὕτω λ. χ. παρέστη ὁ αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος ἐν ταῖς συνόδοις Μεδιολάνου ἔτους 355 καὶ Σιρμίου ἔτους 357, ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει Α' καὶ Β' συνόδῳ ἔτους 861 παρέστη ὡσαύτως ὁ αὐτοκράτωρ) καὶ προηδρεύοντο συνήθως ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐν ᾗ συνεκροτεῖτο ἡ σύνοδος πόλεως. Οὕτω προήδρευσαν ἐν τῇ συνόδῳ Ἀντιοχείας ἔτους 341 ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ταύτης Πλάκητος, ἐν τῇ συνόδῳ Ρώμης ἔτους 341 ὁ ἐπίσκοπος ταύτης Λέων ὁ Α', ἐν τῇ συνόδῳ Ἀλεξανδρείας ἔτους 362 ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ταύτης Ἀθανάσιος, ἐν τῇ συνόδῳ Ἀκυληΐας ἔτους 381 ὁ τῆς πόλεως ταύτης ἐπίσκοπος Οὐαλεριανός, ἐν τῇ συνόδῳ Κωνσταντινουπόλεως ἔτους 536 ὁ πατριάρχης Μηνᾶς, ἐν τῇ συνόδῳ Κωνσταντινουπόλεως ἔτους 861, τῇ καλουμένῃ πρωτοδευτέρᾳ, ὡς καὶ ἐν τῇ συνόδῳ ἔτους 879, τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν τῷ ἐκεῖ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ὁ πατριάρχης Φώτιος. Οὐχὶ δ' ὅμως ἀείποτε προήδρευεν ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐν ᾗ συνεκροτεῖτο ἡ σύνοδος πόλεως. Οὕτω προήδρευσε τῆς πρὸς τὴν Δρῦν παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν συνόδου ἔτους 403 οὐχὶ ὁ τῆς πόλεως ταύτης ἐπίσκοπος, διότι ἦτο κατηγορούμενος, ἀλλ' ὁ ἔξαρχος Ἡρακλείας Παῦλος, τῆς δὲ ἐν Τύρῳ συνόδου ἔτους 335 ὁ Καισαρείας Εὐσέβιος. Κατὰ τὰς συνόδους ταύτας συνεζητοῦντο μάλιστα μὲν δογματικά, ἔστι δ' ὅτε καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἀφορῶντα, ἐκδιδομένων οὕτω κανόνων εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ἀφορώντων. Οὕτως ἐξέδωκαν κανόνας ἡ σύνοδος Ἀντιοχείας ἔτους 341 εἴκοσι πέντε, ἡ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 343 καὶ 381 συγκροτηθεῖσα ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος ἑξήκοντα, ἡ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 314 καὶ 382 συγκροτηθεῖσα σύνοδος Γάγγρας εἴκοσι καὶ ἕνα, αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Α' καὶ Β' σύνοδοι ἔτους 861 δέκα ἑπτά, ἡ ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας συγκροτηθεῖσα τῷ 879 σύνοδος μόνον τρεῖς. Οἱ κανόνες οὗτοι, καθάπερ καὶ αἱ εἰς τὰ δογματικὰ ἀφορῶσαι ἀποφάσεις τῶν τοιούτων συνόδων πρὸς τὴν ἰσχὺν αὐτῶν καὶ ἐκτὸς τῶν περιφερειῶν τῶν μετασχόντων αὐτῶν ἐπισκόπων, ἔχρῃζον τῆς καὶ ὑπὸ ἄλλων Ἐκκλησιῶν ἀναγνωρίσεως· διὸ ἄνευ τοιαύτης ἴσχυον μόνον ἐν ταῖς περιφερείαις τῶν τῆς συνόδου μετασχόντων ἐπισκόπων. Τοῦτο δῆλον γίνεται καὶ ἐκ τοῦ γράμματος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἔτους 341, δι' οὗ αὐτὴ ἐγνώρισε τοὺς κανόνας αὐτῆς τοῖς ἐπισκόποις τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν. Ἤδη ὁ κανὼν α' τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐκύρωσε τὴν ἰσχὺν τῶν μέχρι τῆς συγκροτήσεως αὐτῆς ἐκδοθέντων συνοδικῶν κανόνων. Ὁ κανὼν β' τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰ-

Digitized by Google

κουμενικῆς συνόδου, πρὸς τοῖς κανόσι τῶν πρὸ ταύτης πέντε Οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τοῖς κανόσι τῶν Ἀλεξανδρείας Διονυσίου, Πέτρου, Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου, Τιμοθέου, Θεοφίλου καὶ Κυρίλλου, τοῦ Νεοκαισαρείας Γρηγορίου, τοῦ Καισαρείας Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ Νύσσης Γρηγορίου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἀμφιλοχίου τοῦ Ἰκονίου, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Γενναδίου καὶ τοῦ Ἄφρων Κυπριανοῦ, ἐκύρωσε καὶ τοὺς κανόνας τῶν τοπικῶν συνόδων Ἀγκύρας, Νεοκαισαρείας, Γαγγρῶν, Ἀντιοχείας, Λαοδικείας, Σαρδικῆς καὶ Καρθαγένης. Οἱ κανόνες τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Φωτίου συνόδων, ἤτοι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρωτοδευτέρας ἔτους 861 καὶ τῆς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας τῷ 879 συγκροτηθείσης, καίπερ ὑπ' οὐδεμιᾶς Οἰκουμενικῆς συνόδου κυρωθεῖσαι διὰ τὴν μετ' αὐτὰς μὴ συγκρότησιν πλέον συνόδου Οἰκουμενικῆς (ἡ τελευταία Οἰκουμενικὴ σύνοδος ὑπῆρξεν ἡ τῷ 787 ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθεῖσα), ἴσχυσαν καὶ ἰσχύουσιν ἐν πάσῃ τῇ ὀρθοδόξῳ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τὸ μέγα κῦρος, οὗ αὗται ἐν ταύτῃ ἀπέλαυσαν καὶ ἀπολαύουσιν. Ἔστιν ὅτε αἱ ἀποφάσεις τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἐνταῦθα συνόδων ἐκυροῦντο ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων. Οὕτως ἐκυρώθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἡ ἀπόφασις τῆς ἀρειανῆς παρὰ τὴν Δρῦν συνόδου ἔτους 403, τῆς καθαιρεσάσης τὸν Χρυσόστομον. Ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς ἀπὸ 6 Αὐγούστου 536 διατάξεως ἐκύρωσε τὴν ἀπόφασιν τῆς συνόδου Κωνσταντινουπόλεως ἔτους 536, τὴν ἀναθεματίσασαν τὸν Σεουῆρον, τὸν Ἀπαμείας Πέτρον, τὸν Ζωαρᾶν καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν.

III. *Περὶ τῶν πατριαρχικῶν συνόδων.* Πατριαρχικαὶ σύνοδοι καλοῦνται αἱ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πατριάρχου σύνοδοι πρὸς ῥύθμισιν τῶν τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐξέτασιν τῶν τὴν Ἐκκλησίαν καθόλου ἐνδιαφερόντων, ὡς δογματικῶν ἐρίδων. Αἱ σύνοδοι αὗται ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ πατριάρχου, ὅστις καὶ προεδρεύει αὐτῶν, ἂν μὴ τὰ συζητηθησόμενα ἀφορῶσιν εἰς αὐτὸν (ἀπόντα ἢ ἄλλως κωλυόμενον τὸν πατριάρχην ἀντικαθιστᾷ ἐν τῇ προεδρίᾳ ὁ πρῶτος τῇ τάξει ἐκ τῶν συνοδικῶν ἀρχιερέων) καὶ ἐξ ἀρχιερέων—καὶ ὑποψηφίων ἔτι, ὡς καὶ ἀρχιερέων πρῴην, μηδ' αὐτῶν τῶν παραιτησαμένων τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐξαιρουμένων, ὡς καὶ ἀρχιερέων ὑπὸ κατηγορίαν ὄντων, οὔπω δὲ καταδικασθέντων—κατὰ κανόνα τοῦ αὐτοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄλλων πατριαρχικῶν κλιμάτων ἢ ἄλλων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, μάλιστα δὲ προέδρων τοιούτων (πατριαρχῶν ἢ ἀρχιεπισκόπων) ἐνδημούντων ἐν τῷ τόπῳ τῆς συγκροτήσεως τῆς συνόδου, ἀποτελούντων δ' οὕτω σύνοδον *ἐνδημοῦσαν*, ἢ καὶ πρὸς τοῦτο συγκαλουμένων. Ἐν ταῖς πατριαρχικαῖς συνόδοις παρίσταντο ἔστιν ὅτε, εἰ καὶ ἄνευ δικαιώματος ψήφου, καὶ ἕτεροι κληρικοί, ὡς καὶ μοναχοὶ (οὕτως ἡ σύνοδος τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἀποτελεῖται ἐξ ἓξ ἐπισκόπων καὶ ἐννέα ἀρχιμανδριτῶν, ἀφιεμένης τῆς αὐξήσεως ἢ μειώσεως ἢ ἀντικαταστάσεως τῶν μελῶν αὐτῆς κατὰ λόγον τῆς ἀνάγκης τῇ κρίσει τοῦ πατριάρχου), ἔτι δὲ καὶ λαϊκοί, μάλιστα δ' ἄρχοντες πολιτικοί. Αἱ πατριαρχικαὶ σύνοδοι συγκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου. Ἐν Βυζαντίῳ συνεκαλοῦντο ἔστιν ὅτε καὶ κατ' αἴτησιν τοῦ αὐτοκράτορος, συνιστῶντος τὴν σύγκλησιν αὐτῶν εἴτε ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ, εἴτε κατ' αἴτησιν ἀρχιερέως.

Ὁ πρόεδρος τῶν πατριαρχικῶν συνόδων διευθύνει τὰς συνεδρίας, τηρεῖ τὴν κατ' αὐτὰς εὐταξίαν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀποπέμπει τοὺς ἀτακτοῦντας καὶ λύει τὴν συνεδρίαν. Αἱ πατριαρχικαὶ σύνοδοι ἐπιλαμβάνονται τῶν ἀφορώντων εἰς τὸ πατριαρχικὸν κλίμα, ῥυθμίζουσι δὲ ταῦτα κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς καθόλου ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Οὕτως ἐπαναλαμβάνουσι κανόνας ἢ ἀρχαιοτέρας διατάξεις (ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος ἔτους 459, ἐπὶ πατριάρχου Γενναδίου τοῦ Α', ἐπανέλαβε τὸν κανόνα β' τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ὡς πρὸς τὰς σιμωνιακὰς χειροτονίας, ὁ ἀπὸ 10 Φεβρουαρίου 1839 περὶ συνοικεσίων συνοδικὸς τόμος τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ' ἐπανέλαβε πάσας τὰς περὶ νομικῶν κωλυμάτων ἀρχαιοτέρας ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις) ἢ ἑρμηνεύουσιν αὐτὰς (διὰ τοῦ ἀπὸ Μαΐου 1016 τόμου τοῦ πατριάρχου Σεργίου τοῦ Β'—κεκυρωμένου καὶ διὰ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος ὑπογραφῆς—δι' ἑρμηνείας τοῦ κανόνος μθ' τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου, τοῦ ἀπαγορεύοντος τὴν εἰς κοσμικὰ καταγώγια μεταβολὴν τῶν μοναστηρίων ἐκρίθη θεμιτὴ ἡ πρὸς κοσμικοὺς δωρεὰ μοναστηρίων ἐπὶ βελτιώσει αὐτῶν) ἢ εἰσάγουσιν ἀναγκαίας κρινομένας διατάξεις, ἀφορώσας λ. χ. εἰς αὔξησιν τῶν γαμικῶν κωλυμάτων (ὡς ἐγένετο διὰ τοῦ ἀπὸ 21 Φεβρουαρίου 997 συνοδικοῦ τόμου τοῦ πατριάρχου Σισινίου) ἢ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν, ὡς εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ποινικῆς καὶ πειθαρχικῆς ἐξουσίας (οὕτως ἡ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Νεκταρίου σύνοδος ἔτους 394 ὥρισεν, ἵνα καθαιρῶνται οἱ ἐπίσκοποι οὐχὶ μόνον ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων, ἀλλ' ὑπὸ πάσης τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου) ἢ εἰς τὸ πολίτευμα καθόλου τῆς Ἐκκλησίας.

Αἱ πατριαρχικαὶ σύνοδοι μεριμνῶσι περὶ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῆς περὶ πίστεως διδασκαλίας, ἀποκηρύττουσι δὲ πᾶσαν αἵρεσιν καὶ καταδικάζουσι τοὺς ἡγέτας καὶ ὀπαδοὺς αὐτῆς. Οὕτως ἡ σύνοδος Ἀλεξανδρείας, ἐπὶ τοῦ τῆς πόλεως ταύτης ἐπισκόπου Ἀλεξάνδρου, τῷ 320 ἀνεθεμάτισε τὸν Ἄρειον καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδων λ. χ. ἀπεδοκίμασαν ἡ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ τῷ 536 τὸν μονοφυσιτισμόν, ἡ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Λέοντος τοῦ Στυππῆ κατὰ Μάϊον τοῦ 1140 τὰ αἱρετικὰ συγγράμματα Κωνσταντίνου τοῦ Χρυσομάλλη, ὀπαδοῦ τῶν Βογομίλων, ἡ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἡσαΐου ἔτους 1328 καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου ΙΔ' τοῦ Καλέκα ἔτους 1341 καὶ 1344 τὰς αἱρέσεις τοῦ Βαρλαάμ, τῶν Μασσαλιανῶν καὶ Βογομίλων, ἡ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου ἐν τῇ πόλει ταύτῃ σύνοδος τῷ 1672 τὰς καλβινικὰς ἑτεροδιδασκαλίας κ.λ.π. Ἐπίσης μεριμνῶσι περὶ τῆς τηρήσεως τῶν εἰς τὴν θείαν λατρείαν ἀφορώντων, περὶ τῶν εἰς τὴν τῆς Ἐκκλησίας διοίκησιν καθόλου ἀφορώντων, ἐκλέγουσαι τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς μητροπολίτας, μεταθέτουσαι ἀρχιερεῖς, καθιστῶσαι ἐν χηρευούσαις ἐπισκοπαῖς ἀρχιερατικῶς προϊσταμένους, ἀναθέτουσαι τὴν ἐποπτείαν σταυροπηγιακῶν μονῶν τῷ ἐπιχωρίῳ ἀρχιερεῖ, μετατρέπουσαι μοναστήρια κοινόβια εἰς ἰδιόρρυθμα καὶ τἀνάπαλιν, ποιούμεναι ἑνώσεις μονῶν καὶ μεριμνῶσαι περὶ μονῶν καθόλου.

Αἱ πατριαρχικαὶ σύνοδοι δικάζουσιν ἐν πρώτῳ βαθμῷ τὰς κατηγορίας κατὰ τοῦ πατριάρχου ἢ κατὰ μητροπολιτῶν ἢ τὰς κατ' ἐπισκόπων, ἃς δὲν ἠδύνατο νὰ δικάσῃ ἡ ἐπαρχιακὴ σύνοδος, ὡς καὶ τὰς κατὰ μοναχῶν σταυροπηγιακῶν μονῶν, ἔτι δὲ τὰς διαφορὰς δύο μητροπολιτῶν ὡς πρὸς ἐπισκοπήν, ἧς ἀντιποιοῦνται ἀμφότεροι, ἢ μητροπολίτου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων, ἢ πατριαρχείου καὶ ἀρχιερέως ἀμφισβητοῦντος τὴν σταυροπηγιακὴν ἰδιότητα μονῆς ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐπαρχίᾳ κειμένης, ἀκυροῦσιν ἀποφάσεις τοῦ πατριάρχου, γενομένας ἄνευ γνώμης καὶ ψήφου τῆς συνόδου, ὡς καὶ ἀποφάσεις συνοδικάς, γενομένας ἐκ πλάνης ἢ ἀγνοίας τῶν πραγμάτων. Ἐν δευτέρῳ βαθμῷ δικάζουσι τὰς ἐφέσεις κατὰ εἰς διαζεύξεις καὶ γαμικὰς καθόλου διαφορὰς ἀφορωσῶν ἀποφάσεων τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων καὶ τῶν μητροπολιτικῶν δικαστηρίων, εἰ καὶ πλέον ἢ ἅπαξ αἱ ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι ἐδίκασαν αὗται ἐν πρώτῳ βαθμῷ διαφορὰς ἀφορώσας εἰς διαζεύξεις, ἀκυρώσεις γάμων καὶ καθόλου γαμικὰς καὶ οἰκογενειακὰς ἔριδας, ὡς περὶ προικός, ἔτι δὲ καὶ κληρονομικάς, ὡς καὶ εἰς ἱερὰ σκεύη, ἁγίας εἰκόνας, εἰς δίκαια κτητορικά, ἐμφυτευτικὰ καὶ ἄλλα ἀφορώσας. Αἱ ἀποφάσεις τῆς πατριαρχικῆς συνόδου, δικαζούσης εἴτε ἐν πρώτῳ βαθμῷ, εἴτε ἐν δευτέρῳ, εἰσὶν ἀνέκκλητοι. Αἱ τῆς πατριαρχικῆς συνόδου ἀποφάσεις λαμβάνονται διὰ τῆς γνώμης τῶν πλειόνων καὶ δέον νὰ ὦσι κεχρονολογημέναι. Καὶ ἀρχαιότερον μὲν ἀνεγράφετο ἡ ἰνδικτιών, ἡ ἡμέρα καὶ τὸ ἔτος, βραδύτερον δὲ μόνον ἡ ἰνδικτιών, ἀπὸ λήγοντος δὲ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὁ μὴν καὶ τὸ ἔτος Δέον ἔτι νὰ ὑπογράφωνται ὑπὸ τῶν ἀρχιερατικῶν μελῶν τῆς συνόδου· ὑπογράφουσι δὲ πρῶτος μὲν ὁ πατριάρχης, εἶτα δ' οἱ πρῴην πατριάρχαι, μετ' αὐτοὺς δὲ οἱ πατριάρχαι ἑτέρων πατριαρχικῶν κλιμάτων ἢ καὶ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς. Οἱ ἔστιν ὅτε συνυπογράφοντες ἐκκλησιαστικοὶ ὀφφικιάλιοι, ὡς καὶ ἁπλοῖ πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι, πράττουσι τοῦτο οὐχὶ ὡς μέλη τῆς συνόδου Κατ' ἀκολουθίαν τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων ἐκδίδονται ἴδια ἔγγραφα, καὶ δὴ συνοδικοὶ τόμοι (συνήθως ἐπὶ τῶν ἀφορώντων εἰς ἀναίρεσιν ἑτεροδιδασκαλιῶν ἢ εἰς ἑρμηνείαν κανόνων, εἰς γαμικὰ κωλύματα, εἰς ἀναγνωρίσεις ἐκκλησιῶν ὡς αὐτοκεφάλων), ἢ ἐγκύκλιοι ἐπιστολαί. Τοιαύτη π χ. ὑπῆρξεν ἡ πρὸς τοὺς μητροπολίτας καὶ τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ τῆς ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Γενναδίου τοῦ Α' ἐνδημούσης ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου ἔτους 459 περὶ σιμωνίας, ὡς καὶ ἡ ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1849 περὶ ὅρκου συνοδικὴ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Δ'. Αὐτοκρατορικὴ κύρωσις τῶν ἀποφάσεων τῶν πατριαρχικῶν συνόδων δὲν ἦτο ἀναγκαία Ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Β' ἀναίρεσις τῆς ἀποφάσεως τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἔτους 448 καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ κατάστασις ἐπιτροπείας πρὸς νέαν τοῦ πράγματος ἐξέτασιν δὲν ὑπῆρξεν ἢ μία τῶν οὐχὶ ἀήθων ἐπεμβάσεων τῶν αὐτοκρατόρων εἰς τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας. Ἔστιν ὅτε οἱ αὐτοκράτορες ἠξίουν τὴν ὑπ' αὐτῶν κύρωσιν τῶν ἀποφάσεων τῶν πατριαρχικῶν συνόδων, γιγνομένην εἴτε ὑπογραφόντων αὐτῶν ταύτας, εἴτε ἐκδιδόντων ἴδιον πρὸς τοῦτο ἔγγραφον (χρυσόβουλλον).

IV. *Περὶ τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων.* Σύνοδοι ἐπαρχιακαὶ καλοῦνται αἱ σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μητροπολίτου αὐτῆς. Ὁ θεσμὸς τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων ἤρξατο ἀναπτυσσόμενος ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος, τέλεον δ' εἶχεν ἀναπτυχθῇ κατὰ τὸν Δ'. Αἱ ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι συνεκροτοῦντο ἀρχαιότερον μὲν δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ, βραδύτερον δ' ἅπαξ ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς μητροπόλεως, δύναται ὅμως νὰ ὁρισθῇ καὶ ἕτερος τόπος συγκροτήσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου, καθάπερ καὶ ὑπὸ τοῦ προέδρου αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας ὡς πατριάρχου δύναται νὰ συγκληθῇ ἡ πατριαρχικὴ σύνοδος οὐ μόνον ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἕδρᾳ, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ ἐπαρχιακὴ σύνοδος Κρήτης συνέρχεται ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς μητροπόλεως, ἤτοι ἐν Ἡρακλείῳ, τακτικῶς μὲν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατ' Ὀκτώβριον, ἐκτάκτως δὲ καὶ ἄλλοτε. Τὴν ἐπαρχιακὴν σύνοδον, ἂν μὴ ἔχῃ ὁρισθῇ ὑπὸ προηγουμένης ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος τῆς συγκροτήσεώς της, προσκαλεῖ ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, ἔστι δ' ὅτε καὶ κατ' αἴτησιν τοῦ πατριάρχου, μὴ δυναμένων τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων νὰ συγκροτήσωσι σύνοδον ἄνευ τῆς τοῦ μητροπολίτου προσκλήσεως. Ὁ χρόνος τῆς συγκροτήσεως τῆς συνόδου ἐνδέχεται νὰ ᾖ ὡρισμένος εἴτε ὑπὸ κανόνος (οὕτω κατὰ τὸν κανόνα κ' τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου αἱ ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι ἀνάγκη νὰ συγκροτῶνται κατ' ἔτος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου χρόνῳ), εἴτε ὑπὸ νόμου (οὕτως ἡ ἀπὸ 564 Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ ρλζ' κεφάλ δ' εἶχεν ὁρίσει τὴν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ δὴ κατ' Ἰούνιον ἢ Σεπτέμβριον, συγκρότησιν τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων). Ἡ ἐπαρχιακὴ σύνοδος Κρήτης συνέρχεται τακτικῶς κατ' ἔτος ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ Ἡ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ κατ' Ὀκτώβριον τακτικῶς συνερχομένη ἐπαρχιακὴ σύνοδος Κρήτης ἐπιτρέπεται καὶ ἐκτάκτως νὰ συγκληθῇ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Κρήτης ἢ αὐτεπαγγέλτως ἢ κατ' αἴτησιν τῆς κυβερνήσεως. Ὁ πρόεδρος αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ὡς ὁ πατριάρχης ὁ ὢν ἅμα καὶ μητροπολίτης, ἤτοι ἔχων ἐπισκόπους ὑπαγομένους αὐτῷ, ὀφείλει ὡς τοιοῦτος πρὸς τῇ συνόδῳ τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας νὰ συγκαλῇ καὶ τὴν ἐπαρχιακὴν σύνοδον. Ὁ ἄνευ εὐλόγου αἰτίας ἀμελῶν τῆς συγκλήσεως τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου μητροπολίτης ὑποβάλλεται κανονικοῖς ἐπιτιμίοις, ἐλεγχθεὶς δ' ὅτι παρὰ τῶν εἰς τὴν ἐπαρχιακὴν σύνοδον ἐρχομένων ἐπισκόπων ᾐτήσατό τι τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐπιφερομένων, κτῆνος ἢ ἕτερόν τι, ὀφείλει νὰ καταβάλῃ τὸ τετραπλοῦν. Κατὰ τῶν τὴν συγκρότησιν τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων κωλυόντων ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν ἠπειλήθη ἀφορισμός. Ἡ τῶν αὐτοκρατόρων συναίνεσις δὲν ἦτο ἀναγκαία πρὸς τὴν τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων σύγκλησιν. Ἡ ἐπαρχιακὴ σύνοδος Κρήτης ἐπιτρέπεται νὰ συγκληθῇ ἐκτάκτως καὶ κατ' αἴτησιν τῆς κυβερνήσεως. Μέλη ἔχουσιν αἱ ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι τὸν τῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην, ὅστις καὶ προεδρεύει τῆς συνόδου, καὶ τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, κἂν ἔτι προὐβιβάσθησαν εἰς τιμητικοὺς μητροπολίτας. Τοῦτο δέ, διότι διὰ τοῦ τοιούτου τιμητικοῦ προβιβασμοῦ δὲν ἱδρύεται νέα μητρόπολις, καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν δύναται ὁ οὕτω προβιβασθεὶς ἐπίσκοπος νὰ ἀσκῇ τὰ τῷ κατ' ἀλήθειαν μητροπολίτῃ προσήκοντα δίκαια. Τῆς συνόδου μετέχουσιν, ὡς εἰκός, καὶ οἱ παραίτησιν ὑποβαλόντες ἐπίσκοποι πρὸ τῆς ἀποδοχῆς ταύτης. Ἐν τῇ Δύσει οἱ ἐπίσκοποι, οἷς ἐπεβλήθη ἡ ποινὴ τῆς excommunicatio fraterna, δὲν ἠδύναντο νὰ μετέχωσι τῶν συνόδων. Ἐν ταῖς ἐπαρχιακαῖς συνόδοις ἠδύναντο νὰ παρίστανται, ἀλλ' ἄνευ ψήφου, καὶ ἕτεροι κληρικοί, μάλιστα δὲ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, ὑπηρετοῦντες τὸν ἑαυτῶν ἐπίσκοπον, ὃν συνοδεύοντες προσήρχοντο εἰς αὐτάς. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἵνα συμβουλεύωσι τὸν ἐπίσκοπον, μάλιστα ἐν τοῖς θεολογικοῖς, οὗτοι δὲ πρὸς παροχὴν ἑτέρων ὑπηρεσιῶν.

Ἡ ἐπαρχιακὴ σύνοδος ἀπαρτίζεται ἐκ τοῦ μητροπολίτου καὶ τοὐλάχιστον δύο τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων (τοῦτο δῆλον γίγνεται ἐκ τοῦ κανόνος ιβ' τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, ἐξ οὗ ἀκολουθεῖ ὅτι ὁ μητροπολίτης ὁ ἔχων ἕνα μόνον ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐπαρχίᾳ ἐπίσκοπον δὲν δύναται νὰ συγκροτήσῃ ἐπαρχιακὴν σύνοδον). Ἡ ἐπαρχιακὴ σύνοδος Κρήτης συγκροτεῖται, προεδρεύοντος τοῦ μητροπολίτου Κρήτης, ὑπὸ πάντων τῶν τῆς νήσου ἐπισκόπων, οὖσα οὕτως ὀκταμελής. Εὑρίσκεται δ' ἐν ἀπαρτίᾳ παρόντων τεσσάρων τῶν ἐπισκόπων καὶ τοῦ μητροπολίτου. Αἱ ἀποφάσεις τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου λαμβάνονται διὰ τῆς πλειονοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ὅπερ ἰσχύει τανῦν καὶ ἐν Κρήτῃ, ἔνθα κατισχύει ἐν ἰσοψηφίᾳ ἡ ψῆφος τοῦ προέδρου, ἐν δίκῃ δὲ κληρικοῦ ἡ ἐπιεικεστέρα γνώμη. Ἐπειδὴ ἡ διάταξις τοῦ κανόνος ιβ' τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου ἔτους 390, καθ' ἣν ὁ ἐπίσκοπος δικάζεται τοὐλάχιστον ὑπὸ δώδεκα ἐπισκόπων, θὰ ἦτο ἀνεφάρμοστος ὡς πρὸς τὰς μητροπόλεις τὰς ἐχούσας ἐπισκόπους ὀλιγωτέρους τῶν δώδεκα, ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ καθαίρεσις ἐπισκόπου δύναται νὰ γίνῃ καὶ ὑπὸ τῆς συνόδου τῆς ἀπαρτιζομένης ἐξ ὀλιγωτέρων τῶν δώδεκα ἐπισκόπων. Αἱ ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι συγκροτοῦνται ὑπὸ πάντων τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ προσέρχωνται εἰς τὸν τόπον τῆς συγκροτήσεως αὐτῶν, ἂν μὴ κωλύωνται δι' εὔλογον αἰτίαν, ὡς νόσου. Οἱ ἄνευ εὐλόγου αἰτίας μὴ προσερχόμενοι τιμωροῦνται ἐκκλησιαστικῶς. Ἐν τῇ ἐπαρχιακῇ συνόδῳ ἐξετάζονται τὰ ἐνδιαφέροντα οὐχὶ τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μόνον τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν, λαμβάνονται ὅμως ἐπ' αὐτῶν ἀποφάσεις κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς καθόλου Ἐκκλησίας. Εἰδικώτερον ἁρμοδιότητα ἔχουσιν ὡς πρὸς τὰ κανονικὰ καὶ τὰ εὐαγγελικά. Ἐν

Digitized by Google

τοῖς κανονικοῖς καταλέγονται: ἡ ἐποπτεία τῶν τῇ μητροπόλει ὑπαγομένων ἐπισκοπῶν καὶ ἐπισκόπων, ἡ ἄσκησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποινικῆς καὶ πειθαρχικῆς ἐξουσίας, καὶ δὴ τὸ δικάζειν ἐν α' βαθμῷ τὰ ποινικὰ καὶ πειθαρχικὰ παραπτώματα τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων, ἔτι δὲ τὰς κατὰ τοῦ οἰκείου ἢ ἑτέρου ἐπισκόπου κατηγορίας κληρικῶν ἢ λαϊκῶν.

Ἂν οἱ τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοποι δὲν δύνανται νὰ τιμωρήσωσι τὸν ἐπίσκοπον, τὴν καταδίκην ἀπαγγέλλει ἡ μείζων σύνοδος. Ὡσαύτως δικάζουσι τὰ ἐπαγόμενα καθαίρεσιν παραπτώματα τῶν κληρικῶν καθόλου, καὶ ἱερέων καὶ διακόνων ἄρα. Ἐν β' δὲ βαθμῷ δικάζουσιν ἐπὶ τῶν ἐφέσεων, ἃς ποιοῦνται οἱ νομίζοντες ἑαυτοὺς ἀδικηθέντας διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἑαυτῶν ἐπισκόπου, ὡς οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀφορισθέντες κληρικοὶ ἢ λαϊκοί. Ἀλλὰ καὶ ἐφέσεως μὴ γενομένης, δύναται ἡ ἐπαρχιακὴ σύνοδος νὰ ἐξετάσῃ ἂν δικαίως ἐπεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ὁ ἀφορισμός. Ἐν τοῖς κανονικοῖς καταλέγονται ἔτι: τὸ ἀποφαίνεσθαι ἐπὶ τῶν σπουδαιοτέρων εἰς τὴν διοίκησιν ἀφορώντων, ὡς ἐπὶ τῶν περὶ ἐκκλησιαστικῶν δικαίων ἀμφισβητήσεων, ἃς ἔχουσιν ἐπίσκοποι τῆς ἐπαρχίας πρὸς ἀλλήλους, λ. χ. περὶ ἐνοριακῶν δικαίων, ἀπαγορευομένου αὐτοῖς νὰ μετακαλῶσιν ἐξ ἑτέρας ἐπαρχίας ἐπισκόπους ἐπιγνώμονας, περὶ ἱδρύσεως νέων ἐπισκοπῶν, περὶ μεταθέσεως ἐπισκόπου ἀπὸ ἐπισκοπῆς τινος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν, περὶ ἐκλογῆς ἐπισκόπων ἐν ταῖς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκοπαῖς, ἥτις ἀνάγκη νὰ γίγνηται ὑπὸ πάντων τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων ἢ τῶν ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἐκλογῆς παρόντων, ἐν ἀνάγκῃ δέ, ὡς διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην ἢ μῆκος ὁδοῦ, τοὐλάχιστον ὑπὸ τριῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων, συμψήφων γιγνομένων καὶ τῶν ἀπόντων διὰ γραμμάτων, περὶ χειροτονίας τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων. Ἐπίσης ἐν τοῖς κανονικοῖς καταλέγονται: τὸ προνοεῖν περὶ τοῦ μὴ ἀπερχομένου εἰς τὴν δι' ἣν ἐχειροτονήθη παροικίαν ἐπισκόπου, διὰ τὸ μὴ στέργειν τοῦτον τὸν λαὸν αὐτῆς, ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν, μὴ προερχομένην ἐξ ὑπαιτιότητος αὐτοῦ, τὸ ἐγκρίνειν τὰς παραιτήσεις τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων, τὸ ἀποφαίνεσθαι περὶ τῆς διὰ χρόνιον σωματικὸν ἢ διανοητικὸν νόσημα ἀνικανότητος τοῦ ἐπισκόπου πρὸς τέλεσιν τῶν ποιμαντορικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, τὸ καθορίζειν τὸν κατὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς τύπον τοῦ μνημοσύνου τοῦ ἐπισκόπου, τὸ κατ' ἐπίδοσιν διδόναι ἐπισκόπῳ τῆς ἐπαρχίας καὶ ἑτέραν ἐπισκοπὴν αὐτῆς, τὸ ποιεῖσθαι ἑνώσεις ἢ συγχωνεύσεις ἐπισκοπῶν τῆς ἐπαρχίας, κυρουμένας εἶτα ὑπὸ τῆς πατριαρχικῆς συνόδου, τὸ προβιβάζειν ἐπισκοπὰς τῆς ἐπαρχίας εἰς μητροπόλεις, τὸ ποιεῖσθαι τὰ προσήκοντα κατὰ τὴν ἀπαλλοτρίωσιν ἐκκλησιαστικῆς οὐσίας, τὸ καθιστᾶν τοποτηρητὴν ἐν χηρευούσῃ ἐπισκοπῇ τῆς ἐπαρχίας, τὸ μεριμνᾶν περὶ ζητημάτων ἐνοριῶν, ἐφημερίων καὶ μοναστηριακῶν καὶ τὸ παρέχειν τοῖς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόποις καὶ λοιποῖς κληρικοῖς ἄδειαν ἀπουσίας. Ἐν τοῖς εὐαγγελικοῖς καταλέγεται: τὸ μεριμνᾶν περὶ τηρήσεως τῶν εἰς τὴν πίστιν ἀφορώντων, τῶν τεθεσπισμένων ὡς πρὸς τὴν τέλεσιν τοῦ βαπτίσματος καὶ τῶν λοιπῶν μυστηρίων. τῶν νηστειῶν καὶ τῶν εὐαγγελικῶν παραγγελμάτων καθόλου, ἤτοι τὸ νὰ μὴ ἐκβάλλῃ τις τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα εἰ μὴ διὰ μοιχείαν, πορνείαν, τὸ μὴ μοιχεύειν, πορνεύειν, ψευδομαρτυρεῖν κλπ. καὶ τὸ μεριμνᾶν περὶ τῆς θρησκευτικῆς διδαχῆς τοῦ λαοῦ. Καθάπερ δὲ πρὸς τὴν τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων σύγκλησιν δὲν ἦτο ἀναγκαία ἡ τῶν αὐτοκρατόρων συναίνεσις, οὕτω καὶ αἱ ἀποφάσεις αὐτῶν δὲν ἔχρῃζον τῆς τοῦ αὐτοκράτορος κυρώσεως.

Περὶ τῶν συνόδων ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ αἱ σύνοδοι διαιροῦνται εἰς *οἰκουμενικὰς* ἢ *γενικάς*, εἰς *πλήρεις* (concilia plenaria) καὶ εἰς *ἐπαρχιακὰς* (concilia provincialia).

I. *Περὶ τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων*. Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι καλοῦνται αἱ σύνοδοι πάντων τῶν ἐπισκόπων πάσης τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πάπα ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ. Αἱ σύνοδοι αὗται συγκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ πάπα· προεδρεύονται εἴτε αὐτοπροσώπως ὑπὸ τοῦ πάπα, εἴτε δι' ἀντιπροσώπου αὐτοῦ, τοῦ πάπα ὁρίζοντος τὰ συζητητέα θέματα, ἐπιτρέποντος δὲ τὴν συζήτησιν καὶ ἄλλων ὑπὸ τῶν συνοδικῶν πατέρων προτεινομένων, ἐπιτρέποντος ἕτερον τοῦ ἀρχικῶς ὁρισθέντος τόπον συγκροτήσεως, τὴν ἀναβολὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου, κηρύττοντος τὴν λῆξιν αὐτῶν καὶ κυροῦντος τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν, αἵτινες δημοσιευθεῖσαι ἔχουσιν ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν· ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν καρδιναλίων κἂν μὴ ὦσιν οὗτοι ἐπίσκοποι. τῶν πατριαρχῶν, πρώτων, ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπαρχιακῶν ἐπισκόπων, κἂν μὴ ἔτυχον ἔτι οὗτοι τῆς ἐπισκοπικῆς προχειρίσεως, τῶν ἀββάτων καὶ τῶν praelati nullius, τῶν προϊσταμένων τῶν μοναχικῶν ἀδελφοτήτων καὶ τῶν προϊσταμένων (generales) τῶν ἐξῃρημένων μοναχῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῶν προϊσταμένων τῶν λοιπῶν μοναχικῶν ταγμάτων ἢ προσομοίων ἀδελφοτήτων, ἂν μὴ ἄλλως ἤθελεν ὁρίσει τὸ τῆς συγκλήσεως διάταγμα. Πάντες οὗτοι δέον νὰ προσκληθῶσι πρὸς συγκρότησιν τῆς συνόδου, ἔχουσι δέ, ὡς καὶ οἱ τυχὸν προσκαλούμενοι τιτουλάριοι ἐπίσκοποι, ψῆφον ἀποφασιστικήν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς τυχὸν προσκαλουμένους ἐπιφανεῖς θεολόγους καὶ κανονολόγους, ἔχοντας ψῆφον μόνον συμβουλευτικήν. Οἱ ὑποχρεούμενοι νὰ μετάσχωσι τῆς συνόδου, ἐφ' ὅσον κωλύονται νὰ προσέλθωσιν εἰς αὐτήν, ὀφείλουσι νὰ πέμψωσιν ἀντιπρόσωπον, δικαιολογοῦντες τὴν μὴ προσέλευσιν. Τὴν ἀντιπροσωπείαν δύναται νὰ ἀναλάβῃ καὶ μέλος τι τῆς συνόδου, ὅτε ὅμως δὲν δύναται νὰ ἔχῃ δύο ψήφους. Ἀντιπρόσωποι μὴ ὄντες συνοδικὰ μέλη οὔτε ἀποφασιστικὴν ψῆφον ἔχουσιν οὔτε συμβουλευτικήν, δυνάμενοι μόνον νὰ παρίστανται ἐν ταῖς δημοσίαις συνεδρίαις τῆς συνόδου καὶ μετὰ τὴν λῆξιν αὐτῆς νὰ ὑπογράφωσι τὰ πρακτικά. Ἡ ἐκ τοῦ τόπου τῆς συγκροτήσεως τῆς συνόδου ἀναχώρησις τῶν συνοδικῶν μελῶν ἐπιτρέπεται μόνον τῇ ἀδείᾳ τοῦ προέδρου. Ὡς Οἰκουμενικὴ σύνοδος ἔχει καὶ τὴν ὑπερτάτην διοικητικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ πάσης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· δὲν ἵσταται ὅμως ὑπεράνω τοῦ πάπα· διὸ δὲν ἐπιτρέπεται ἔφεσις κατ' ἀποφάσεως τοῦ πάπα εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν σύνοδον, τιμωρουμένου ἐκείνου, ὅστις θὰ ὑπέβαλλε τοιαύτην. Αἱ ἐργασίαι τῆς συνόδου τελευτήσαντος τοῦ πάπα διακόπτονται, μέχρις οὗ ὁ νέος πάπας ἐντείληται τὴν ἐπανάληψιν αὐτῶν.

II. *Περὶ τῶν πλήρων συνόδων*. Πλήρης σύνοδος καλεῖται ἡ σύνοδος τῶν ἐπισκόπων πλειόνων ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν. Ἡ πλήρης σύνοδος συγκροτεῖται τῇ ἀδείᾳ τοῦ πάπα, ὅστις ὁρίζει λῃγᾶτον προσκαλοῦντα τὴν σύνοδον καὶ προεδρεύοντα αὐτῆς, ἀπαρτίζεται ὑπὸ τῶν παπικῶν λῃγάτων, τῶν μητροπολιτῶν, τῶν ἐπαρχιακῶν ἐπισκόπων, οἵτινες ἐπιτρέπεται καὶ ἀντιπροσωπευθῶσι διὰ τοῦ coadjutor ἢ βοηθοῦ ἐπισκόπου, τῶν ἀποστολικῶν διοικητῶν (administratores) ἐπαρχιῶν, τῶν ἀββάτων καὶ τῶν praelati nullius, τῶν ἀποστολικῶν βικαρίων καὶ praefecti, τῶν βικαρίων τῶν καπιτούλων καὶ τῶν τιτουλαρίων ἐπισκόπων, οἵτινες ἔχουσιν ὡσαύτως ψῆφον ἀποφασιστικήν, ἂν μὴ ἐν τῷ περὶ συγκλήσεως τῆς συνόδου διατάγματι ὁρίζηται ἄλλως, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς τυχὸν προσκληθέντας κληρικούς, τούς τε ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τοὺς τῶν μοναχικῶν ταγμάτων, οἵτινες ἔχουσι συμβουλευτικὴν μόνον ψῆφον.

III. *Περὶ τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων*. Ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι καλοῦνται αἱ σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μητροπολίτου. Ἡ ἐπαρχιακὴ σύνοδος συγκροτεῖται ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ τοὐλάχιστον ἀνὰ πᾶν εἰκοστὸν ἔτος. Συγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας, ἐν περιπτώσει δὲ νομίμου κωλύματος ἢ χηρείας τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ ἀρχαιοτέρου τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων. Συνεδριάζει ἐν τῷ τόπῳ τῷ ὁριζομένῳ ὑπὸ τοῦ προσκαλοῦντος μετὰ γνώμην ἐκείνων, οἵτινες ἐν τῇ συνόδῳ θὰ ἔχωσι ψῆφον ἀποφασιστικήν. Ἀποτελεῖται, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μητροπολίτου, ἐκ πάντων τῶν ἐπαρχιακῶν ἐπισκόπων, οὓς ὀφείλει ὁ μητροπολίτης νὰ προσκαλέσῃ, ἐκ τῶν τιτουλαρίων ἐπισκόπων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας, ὡς καὶ τῶν ἐπισκοπικῶν συμβούλων, οἵτινες δύνανται νὰ προσκληθῶσιν ὑπὸ τοῦ τῆς συνόδου προέδρου, ἂν συγκατατεθῶσι πρὸς τοῦτο οἱ πλείονες τῶν ὑποχρεωτικῶς μετεχόντων τῆς συνόδου, ἔχουσιν ὅμως ψῆφον μόνον συμβουλευτικήν, ἂν μὴ ἐν τῷ προσκλητηρίῳ ἐγγράφῳ ὡρίσθη ἄλλως, ἐκ δύο ἀντιπροσώπων τῶν καθεδρικῶν καπιτούλων ἑκάστης ἐπισκοπῆς, ἐχόντων συμβουλευτικὴν μόνον ψῆφον, ἐκ τῶν ἀνωτέρων προϊσταμένων (majores superiores) τῶν κληρικῶν ἐξῃρημένων μοναχικῶν ἀδελφοτήτων καὶ τῶν μοναστηριακῶν congregationes τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας, οἵτινες, ἐὰν κωλύωνται νὰ προσέλθωσιν, ὀφείλουσι νὰ δηλώσωσι τὸ κώλυμα, ἐξ ἐπισκόπων μὴ ὑποκειμένων μητροπολίτῃ, ἀββάτων ἢ praelati nullius, ὡς καὶ ἀρχιεπισκόπων μὴ ἐχόντων ὑποκειμένους αὐτοῖς ἐπισκόπους, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ ἐκλέξωσιν ἐφ' ἅπαξ ὅμορον μητροπολίτην τῇ ἐγκρίσει τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου καὶ νὰ μετέχωσι τῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ συγκροτουμένης ἐπαρχιακῆς συνόδου.

Διατάξεις ἰσχύουσαι ὡς πρός τε τὰς πλήρεις συνόδους καὶ τὰς ἐπαρχιακὰς εἰσὶν αἱ ἑξῆς: οἱ ἔχοντες ἀποφασιστικὴν ψῆφον, οἵτινες καὶ ὀφείλουσι νὰ μετέχωσι τῶν συνόδων αὐτῶν, ἐν περιπτώσει κωλύματος ὑποχρεοῦνται νὰ πέμψωσιν ἀντιπρόσωπον (procurator), ὅστις ἂν μὲν εἶναι ἐκ τῶν συνοδικῶν πατέρων, τῶν ἐχόντων ψῆφον ἀποφασιστικήν, ἔχει δικαίωμα μιᾶς μόνον ψήφου, εἰδεμή, ἔχει ψῆφον μόνον συμβουλευτικήν· ὁ πρόεδρος ὁρίζει τὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν συνόδων, κηρύττει τὴν ἔναρξιν καὶ τὴν λῆξιν αὐτῶν, ὁρίζει ἕτερον, κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ, τόπον συγκροτήσεως τῶν συνόδων, ἃς δύναται καὶ νὰ ἀναβάλῃ. Μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῶν συνόδων, ὁ ὑποχρεούμενος νὰ μετάσχῃ αὐτῶν δύναται νὰ ἀπέλθῃ μετὰ ἔγκρισιν, παρεχομένην ἐπὶ μὲν τῆς πλήρους συνόδου ὑπὸ τοῦ παπικοῦ ἀπεσταλμένου, ἐπὶ δὲ τῆς ἐπαρχιακῆς ὑπὸ τῶν συνοδικῶν πατέρων. Ἁρμοδιότητα ἔχουσιν αἱ σύνοδοι αὗται, μάλιστα ὡς πρὸς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν πίστιν, τὰ ἤθη καὶ τὴν εὐταξίαν. Ἅμα τῷ πέρατι τῶν ἔργων τῶν συνόδων, ὁ πρόεδρος αὐτῶν πέμπει τὰ ἔγγραφα καὶ τὰς ἀποφάσεις τῇ congregatio concilii πρὸς κύρωσιν, μεθ' ἣν γίνεται ἡ δημοσίευσις αὐτῶν. Τὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἀποφάσεων, ὡς καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτῶν, ὁρίζονται ὑπ' αὐτῶν τῶν συνοδικῶν πατέρων. Ἀπὸ τῶν δημοσιευθεισῶν διατάξεων, αἵτινες ἰσχύουσιν ἐν πάσῃ τῇ οἰκείᾳ περιφερείᾳ, παρέκκλισις δύναται νὰ γίνῃ διὰ συγκαταβάσεως (dispensatio), παρεχομένης ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἐπισκόπων, ἐξ εὐλόγου ὅμως αἰτίας.

Ἀνὰ πᾶν πέμπτον τοὐλάχιστον ἔτος ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας νὰ συνέρχωνται εἰς σύσκεψιν, δι' ἧς τὴν συγκρότησιν μεριμνᾷ ὁ ἀρχαιότερος τῶν ἐπαρχιακῶν ἐπισκόπων, ἂν ὁ μητροπολίτης κωλύηται, ἢ ἐν ὀλιγωρίᾳ τοῦ τοιούτου καθήκοντος. Ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπισκοπικαῖς συσκέψεσι παρασκευάζονται καὶ τὰ ἐν τῇ προσεχεῖ ἐπαρχιακῇ συνόδῳ συζητητέα, ὁρίζεται δὲ καὶ ὁ τόπος τῆς προσεχοῦς συσκέψεως.

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

— *[Διεθν. Δίκ.]* Βλ. *συνδιάσκεψις*.

— *[Ἀστρον.]* Καλεῖται *σύνοδος* ἡ σχετικὴ πρὸς τὸν Ἥλιον θέσις τῆς Σελήνης ἢ τῶν πλανητῶν, καθ' ἣν ἡ ἀπ' αὐτοῦ εἰς μῆκος ἀποχὴ τῶν οὐρανίων τούτων σωμάτων ἰσοῦται πρὸς 0°. Ἐπειδὴ περὶ τὴν σύνοδον ἡ Σελήνη καὶ οἱ πλανῆται μεσουρανοῦσι σχεδὸν συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἡλίου, διὰ τοῦτο ἡ παρατήρησίς των ἐν καιρῷ ἡμέρας εἶναι ἀδύνατος. Ὅταν ἡ Σελήνη εὑρίσκεται εἰς σύνοδον μετὰ τοῦ Ἡλίου, τότε λέγομεν ὅτι ἔχομεν *νέαν σελήνην* ἢ *νουμηνίαν*, εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην, ἐὰν πληρῶνται ὡρισμέναι συνθῆκαι, συμβαίνουσιν αἱ ἐκλείψεις τοῦ Ἡλίου.

Προκειμένου περὶ τῶν πλανητῶν, ἡ σύνοδος λέγεται *ἀνωτέρα* ἢ *ἐξωτερική*, ὅταν ὁ πλανήτης εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς προεκτάσεως τῆς εὐθείας, ἥτις συνδέει τὴν Γῆν μετὰ τοῦ Ἡλίου, *κατωτέρα* δὲ ἢ *ἐσωτερική*, ὅταν κεῖται ἐπὶ τῆς εὐθείας ταύτης, ἤτοι μεταξὺ Γῆς καὶ Ἡλίου. Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν, ἥτις εἶναι δυνατὴ μόνον διὰ τοὺς κατωτέρους ἢ ἐσωτερικοὺς πλανήτας, ἐὰν πληρῶνται ὡρισμέναι συνθῆκαι, συμβαίνουσι τὰ φαινόμενα τῶν διαβάσεων τοῦ Ἑρμοῦ ἢ τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου.

Σ. Π.

— ***σύνοδος ἱερὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος***. Ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ σύνοδος πάντων τῶν ἐχόντων μητροπόλεις ἀρχιερέων, καλουμένη *Ἱερὰ σύνοδος τῆς ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, ἀντιπρόσωπος δὲ ταύτης ἡ *Ἱερὰ σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, ἑδρεύουσα ἐν Ἀθήναις.

I. Ἡ Ἱερὰ σύνοδος τῆς ἱεραρχίας, ὡς ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, ἀποφαίνεται περὶ παντὸς γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος καὶ ἐκλέγει τοὺς ἀρχιερεῖς, συνέρχεται δὲ τακτικῶς μὲν τῇ 1 Ὀκτωβρίου ἀνὰ πᾶν τρίτον ἔτος αὐτοδικαίως, δὲν δύνανται δὲ αἱ ἐργασίαι αὐτῆς νὰ παραταθῶσι πέρα τοῦ μηνός, εἰμὴ διὰ διατάγματος ἐκδιδομένου μετὰ πρότασιν τῆς Ἱερᾶς συνόδου, ἐκτάκτως δὲ διὰ διατάγματος ἐκδιδομένου ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἢ μετὰ πρότασιν τῆς Ἱερᾶς συνόδου ἢ τῇ αἰτήσει τοῦ ἑνὸς τρίτου τοὐλάχιστον τῶν μελῶν τῆς ἱεραρχίας διὰ τῆς Ἱερᾶς συνόδου, ὑποχρεουμένης ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ προτείνῃ τὴν σύγκλησιν, τῆς διαρκείας τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ὁριζομένης διὰ διατάγματος. Πρόεδρον ἔχει τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ὃν ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ ἐκ τῶν ἑκάστοτε παρόντων ἐν τῇ συνόδῳ ἔχων τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχιερωσύνης. Εὑρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ, ἐὰν ὦσι παρόντες ἐν ἑκάστῃ συνεδρίᾳ πλείονες τοῦ ἡμίσεος ἀριθμοῦ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχιερέων, αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτῆς λαμβάνονται δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν ἐν συνεδρίᾳ παρόντων, νικώσης ἐν ἰσοψηφίᾳ τῆς ψήφου τοῦ προέδρου. Ἐπὶ ζητημάτων ὅμως θεμελιώδους, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἱερᾶς συνόδου τῆς ἱεραρχίας, σπουδαιότητος διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς καὶ ἀσκήσεως κατ' ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν συγκαταβάσεως καὶ ἐπιεικείας τῆς Ἐκκλησίας, αἱ ἀποφάσεις λαμβάνονται διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν δύο τρίτων τοὐλάχιστον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς ἱεραρχίας. Ἐν ζητήμασι γενικῆς ἐκκλησιαστικῆς φύσεως καλοῦνται μετ' ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς συνόδου τῆς ἱεραρχίας οἱ μὴ ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχιερεῖς, ἵνα μετάσχωσι τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, δικαιούμενοι ν' ἀποφαίνωνται γνώμην μετὰ ψήφου. Τὰ πρακτικὰ ὑπογράφονται ὑπὸ πάντων τῶν μετασχόντων τῆς συνεδρίας ἀρχιερέων, τῶν τυχὸν ἀρνουμένων ὑπεχόντων κανονικὴν εὐθύνην, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ οἱ ἀδικαιολογήτως κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἱεραρχίας ἀπέχοντες ἀρχιερεῖς. Ἐὰν μετὰ πάροδον μιᾶς ἑβδομάδος ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τῆς τε τακτικῆς καὶ τῆς ἐκτάκτου συνόδου τῆς Ἱερᾶς συνόδου τῆς ἱεραρχίας δὲν ἐπιτευχθῇ ἡ νόμιμος ἀπαρτία, ματαιοῦται ἡ συνέλευσις αὐτῆς διὰ τὴν δι' ἣν ἐκλήθη περίοδον.

Διὰ πράξεων αὐτῆς κυρουμένων διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ἡ Ἱερὰ σύνοδος τῆς ἱεραρχίας ρυθμίζει τὰ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς καὶ

Digitized by Google

διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, καθορίζει τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας, τηρουμένων πάντοτε τῶν δικαιωμάτων τῆς κυβερνήσεως, γνωματεύει ἐπὶ τῶν ὑποβαλλομένων αὐτῇ διδακτικῶν βιβλίων τῶν θρησκευτικῶν, καθορίζει τὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐπισήμου δελτίου, ἐν συνεννοήσει δὲ καὶ ἀποφάσει τοῦ κεντρικοῦ συμβουλίου τοῦ ὀργανισμοῦ διοικήσεως ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας κατὰ τὸ ὑπὲρ τοῦ δελτίου τούτου ποσοστὸν κρατήσεων τῶν μισθοδοτουμένων ὑπὸ τοῦ εἰρημένου ὀργανισμοῦ, ὃν βαρύνουσιν αἱ δαπάναι τῆς ἐκδόσεως, καὶ λαμβάνει τὰ ἑκάστοτε κατὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ ἢ ἀντιθρησκευτικῶν ἢ ἀντιεκκλησιαστικῶν ἐνεργειῶν ἐνδεικνυόμενα μέτρα.

II. Ἡ διαρκὴς Ἱερὰ σύνοδος ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ὡς προέδρου καὶ δώδεκα μελῶν, ὧν τὰ μὲν ἓξ λαμβάνονται ἐκ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχιερέων τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν σειρὰν τῶν πρεσβείων τῆς ἀρχιερωσύνης, τὰ δ᾽ ἕτερα ἓξ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐν ἐνεργείᾳ μητροπολιτῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου. Διαρκῆ πρόεδρον ἔχει τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ὃν ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ ἐν τῇ συνόδῳ ἔχων τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχιερωσύνης, οἱ δὲ σύνεδροι καλοῦνται ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τοῦ προέδρου· εὑρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ, ἐὰν οἱ παρόντες εἶναι πλείονες τῶν ἀπόντων, αἱ δ᾽ ἀποφάσεις αὐτῆς λαμβάνονται κατὰ πλειοψηφίαν, ἐν ἰσοψηφίᾳ νικώσης τῆς ψήφου τοῦ προέδρου. Ἔχει περίοδον ἐνιαυσίαν, ἀρχομένην τῇ 1 Ὀκτωβρίου ἑκάστου ἔτους. Ὁ καλούμενος συνοδικὸς ἢ καὶ διατελῶν τοιοῦτος δύναται νὰ παραιτηθῇ τῶν συνοδικῶν αὐτοῦ καθηκόντων ἕνεκεν ἀσθενείας πιστοποιουμένης ἁρμοδίως. Μετὰ τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς συνόδου τῆς παραιτήσεως, καλεῖται ὑπὸ τοῦ προέδρου ὡς συνοδικὸς ὁ ἑπόμενος κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχιερωσύνης τῶν ἤδη κεκλημένων ἐκ τῆς οἰκείας σειρᾶς. Οὗτος παραμένει καὶ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἐὰν ἐκλήθη ὡς συνοδικὸς ἐντὸς τοῦ δευτέρου ἑξαμήνου τῆς συνοδικῆς περιόδου. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀντικαθίσταται καὶ ὁ ἄνευ ἀδείας τῆς Ἱερᾶς συνόδου ἐπὶ μῆνα μὴ μετασχὼν τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου ἀδικαιολογήτως. Ἡ διαρκὴς Ἱερὰ σύνοδος ἔχει παρακαθήμενον ἐπίτροπον τῆς ἐπικρατείας. Οὗτος ἐξομοιοῦται κατὰ βαθμόν, μισθὸν καὶ ἀποδοχὰς πρὸς τὸν παρὰ τῷ ἐλεγκτικῷ συνεδρίῳ γενικὸν ἐπίτροπον τῆς ἐπικρατείας· παρίσταται κατὰ τὰς τακτικὰς συνεδρίας τῆς Ἱερᾶς συνόδου καὶ τὰς ἐκτάκτους ἄνευ ψήφου, ἐκφέρων ἐπὶ παντὸς θέματος τῆς ἡμερησίας διατάξεως, ἐξαιρουμένων τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν πίστιν καὶ λατρείαν, τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἥτις καταχωρίζεται ἐν ἐπισήμοις πρακτικοῖς ὑπογραφομένοις ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ· ἀκούεται τελευταῖος, μεθ᾽ ὃ τὰ ζητήματα τίθενται εἰς ψηφοφορίαν· εἶναι ἐπίτροπος τῆς ἐπικρατείας καὶ παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἱεραρχίας καὶ προσκαλεῖται δι᾽ ἐγγράφου προσκλήσεως τοῦ προέδρου. Αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς συνόδου εἶναι ἔγκυροι καὶ μὴ παρόντος τοῦ ἐπιτρόπου τῆς ἐπικρατείας ἢ τοῦ νομίμου αὐτοῦ ἀναπληρωτοῦ, ἐφ᾽ ὅσον οὗτος προσεκλήθη κατὰ τὰ εἰρημένα. Ἀπὼν ἢ ἄλλως κωλυόμενος ἀναπληροῦται ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς διευθύνσεως θρησκευμάτων, καλουμένου πρὸς τοῦτο ἐγγράφως παρὰ τοῦ προέδρου τῆς Ἱερᾶς συνόδου. Ἡ διαρκὴς Ἱερὰ σύνοδος ἔχει ἀρχιγραμματέα, γραμματέα, ἀρχειοφύλακα, πρωτοκολλητήν, κωδικογράφον καὶ γραφέα, κληρικοὺς πάντας ἀγάμους, πτυχιούχους τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἢ τῆς ἐν Χάλκῃ ἢ ἄλλης ὁμοταγοῦς ὀρθοδόξου θεολογικῆς σχολῆς, καὶ ἕνα ἢ δύο κλητῆρας, κεκτημένους πτυχίον τοὐλάχιστον ἑξαταξίου δημοτικοῦ σχολείου. Οἱ εἰρημένοι καθίστανται διὰ διατάγματος ἐκδιδομένου ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων προτάσει τῆς Ἱερᾶς συνόδου, προάγονται δὲ καὶ ἀπολύονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, τῆς Ἱερᾶς συνόδου ἐπεχούσης θέσιν γνωμοδοτικοῦ συμβουλίου. Οἱ ὑπάλληλοι τῆς Ἱερᾶς συνόδου μισθοδοτοῦνται ὑπὸ τοῦ ὀργανισμοῦ διοικήσεως ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, λαμβάνοντες τοὺς μισθοὺς τῶν βαθμῶν αὐτῶν. Καὶ ὁ μὲν ἀρχιγραμματεὺς ἔχει βαθμὸν καὶ μισθὸν τμηματάρχου α΄ τάξεως, ὁ δὲ γραμματεὺς τμηματάρχου β΄ τάξεως, οἱ δὲ κλητῆρες κλητῆρος α΄ τάξεως. Πάντες οὗτοι θεωροῦνται ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν καθηκόντων αὐτῶν δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἡ δὲ ὑπηρεσία αὐτῶν εἶναι συντάξιμος, τῆς συντάξεως καταβαλλομένης ἐκ τοῦ ταμείου ἀσφαλίσεως τοῦ ἐνοριακοῦ κλήρου. Τὰ καθήκοντα τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἱερᾶς συνόδου ὁρίζονται ὑπ᾽ αὐτῆς. Δι᾽ ἀμφοτέρας τὰς συνόδους ὑπάρχει ἓν γραφεῖον, ἓν πρωτόκολλον καὶ μία σφραγίς, φέρουσα ἐν τῷ μέσῳ τὸν δικέφαλον ἀετόν, κύκλῳ δὲ τὰς λέξεις «Ἱερὰ σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος». [Πρβλ. τὸν νόμον 5187 «Περὶ τοῦ καταστατικοῦ νόμου τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ἀπὸ 20 Ἰουλίου 1931 καὶ τὸν νόμον 5438 τῆς 29 Ἀπριλίου 1932 «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου 5187 «Καταστατικὸς νόμος τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».]

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

—[*Ἱστορ.*] Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ὑπήγετο ὑπὸ τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 διέκοψεν, ὡς ἦτο ἑπόμενον, τὴν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐξάρτησιν, τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς μνημονευόντων «πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων». Ὁ Ἄρειος Πάγος (1821) καὶ ἔπειτα ἡ Α΄ ἐθνικὴ συνέλευσις ἐν Ἐπιδαύρῳ (1822) ἀνεκήρυξαν ὡς ἐπικρατοῦσαν ἐν Ἑλλάδι θρησκείαν τὴν τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, πᾶσαν δ᾽ ἄλλην ἀνεκτήν. Ἡ συνέλευσις αὕτη, πρὸς ἐποπτείαν τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων, ὥρισε καὶ μινίστρον τῆς θρησκείας τὸν ἐπίσκοπον Ἀνδρούσης Ἰωσήφ. Εἰς τὴν Γ΄ ἐθνικὴν συνέλευσιν ἐν Τροιζῆνι (1827) ὑπεβλήθη ὑπό τινων ἐπισκόπων σχέδιον διακανονισμοῦ τῆς προσωρινῆς διοικήσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, ἐνῷ πρὸς τοῖς ἄλλοις προὐτείνετο ἡ σύστασις συνόδου ἀρχιερέων ἢ ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς. Τῷ 1828 ὁ Καποδίστριας συνέστησε διὰ διατάγματος ἐπιτροπὴν ἐξ ἀρχιερέων πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἣν καταργήσας ἔπειτα ἀντικατέστησε διὰ τῆς ἱδρυθείσης γραμματείας τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίου παιδείας (1829). Ἡ Ε΄ ἐθνικὴ συνέλευσις ἐν Ἄργει (1831—1832) ὥρισε μεταξὺ ἄλλων: «τὰ ἐκκλησιαστικά, καθόσον ἀνάγονται εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ διακόσμησιν, θέλουν διέπεσθαι ὑπὸ πενταμελοῦς ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου, συγκροτουμένου ἐκ τῶν ἀρχιερέων τοῦ ἐντοπίου κλήρου, ἐκλεγομένου παρὰ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας καὶ διοριζομένου ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως» (ἄρθρ. 7). Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὄθωνος ἀντιβασιλεία διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 15 Μαρτίου 1833 διώρισεν ἑπταμελῆ ἐπιτροπήν, ἧς μέλος ἦτο καὶ ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης, ἵνα ἐξετάσῃ τὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη κατήρτισε «Σχέδιον ἐκκλησιαστικοῦ συντάγματος», ἀποτελούμενον ἐξ 104 ἄρθρων, προτάξασα τούτου εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν. Τὸ σχέδιον τοῦτο, ὅπερ ὑπεγράφη τῇ 7 Ἰουνίου τοῦ 1833, συνετάχθη ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀντιβασιλέων Λουδοβίκου Μάουρερ καὶ τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδου κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν προτεσταντικῶν ἐν Γερμανίᾳ κονσιστορίων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἐν Βαυαρίᾳ τοιούτου τοῦ 1818 καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου συσταθείσης συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας. Τὸ ἀνωτέρω σχέδιον ὑπεβλήθη εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν ἀρχιερέων, τὴν διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 1 Ἰουλίου τοῦ 1833 συγκληθεῖσαν ἐν Ναυπλίῳ τῇ 15 Ἰουλίου 1833, ἀφοῦ προηγουμένως ἐζητήθη ἡ γνώμη ἑκάστου τούτων. Οὕτω ἐξεδόθη τῇ 23 Ἰουλίου τοῦ 1833 βασιλικὸν διάταγμα ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος, τῆς ἀντιβασιλείας καὶ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου περὶ τῆς Ἱερᾶς συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Κατ᾽ αὐτὸ συνέστη σύνοδος ὡς ἡ ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκ πέντε μελῶν κατ᾽ ἔτος ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἀνανεουμένων, ὧν τὰ δύο ἠδύναντο νὰ ὦσι καὶ πρεσβύτεροι, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἔχοντος ἐν αὐτῇ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας. Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀνεκηρύχθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἀρχηγὸς δὲ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῆς καταστάσεως ὁ βασιλεύς. Ἡ σύνοδος, ἐν ᾗ θὰ παρεκάθητο καὶ βασιλικὸς ἐπίτροπος, ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἠδύνατο αὕτη νὰ ἀποφασίσῃ, ἐπὶ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν ἀντικειμένων ἐνεργεῖ ἀκωλύτως, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ὅμως τῆς πολιτείας, ἐπὶ δὲ τῶν μὴ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν καὶ δογματικῶν ὑποθέσεων (ὡς τοῦ γάμου, τοῦ διαζυγίου, τῶν μοναστηρίων, τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ κλήρου, τοῦ διορισμοῦ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἱεροκηρύκων), μεθ᾽ ὧν συνδέονται στενῶς τὰ συμφέροντα τῆς πολιτείας, συνεργάζεται μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, δι᾽ οὗ ἠδύνατο νὰ ἔρχεται εἰς σχέσιν καὶ πρὸς πᾶσαν ἄλλην ἀρχήν. Τῇ 25ῃ Ἰουλίου τοῦ 1833 διωρίσθησαν τὰ μέλη τῆς πρώτης Ἱερᾶς συνόδου, πάντα ἐκ τῶν ἀρχιερέων, ὡς καὶ ὁ βασιλικὸς αὐτῆς ἐπίτροπος Κ. Σχινᾶς καὶ ὁ γραμματεὺς Θ. Φαρμακίδης, αὐθημερὸν δὲ ἐπὶ τῇ ἐγκαθιδρύσει τῆς Ἱερᾶς συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐψάλη δοξολογία ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ναυπλίου ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος.

Ἡ νέα διαρρύθμισις τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι δὲν ἤρεσεν εἰς πολλούς, προτιμῶντας τὴν ἀπὸ τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξάρτησιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ ἀπ᾽ αὐτοῦ τυχὸν γινομένη ἀνεξαρτησία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔπρεπε πάντως νὰ ζητηθῇ καὶ γίνῃ ὑπ᾽ αὐτοῦ, μὴ δικαιουμένων τῶν ἀρχιερέων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ κηρύξωσιν ἑαυτοὺς ἀνεξαρτήτους. Ἀφ᾽ ἑτέρου ὁ φόβος τῆς ἐπιρροῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τοῦ δυτικοῦ βασιλέως Ὄθωνος, ὅστις ἐκηρύχθη ἀρχηγὸς τῆς ἐξωτερικῆς καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἡ διάλυσις τῶν μοναστηρίων, ἡ περισυλλογὴ καὶ ἐκποίησις τῶν εἰς αὐτὰ ἀνηκόντων, μηδὲ τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν ἐξαιρουμένων μετὰ περισσῆς ἀνευλαβείας, καὶ ἡ κατασπατάλησις τῶν ἐκ τῆς πωλήσεως ταύτης χρημάτων, ἅτινα ἔπρεπε νὰ ἀποτελέσωσι τὴν βάσιν ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου πρὸς μόρφωσιν καὶ μισθοδοσίαν τοῦ κλήρου, ἐξήγειραν, ὡς ἦτο ἑπόμενον, πολλοὺς μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐκραγῇ, κατ᾽ Ἀπρίλιον τοῦ 1834, ἐπανάστασις ἐν Μάνῃ, διαδοθεῖσα ἔπειτα καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀκαρνανίᾳ. Παρὰ ταῦτα ἡ ἐθνοσυνέλευσις τοῦ 1844 ἐπεκύρωσε τὰ γενόμενα διὰ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, δι᾽ ὧν ὡρίζετο ὅτι ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν Ἑλλάδι θρησκεία εἶναι ἡ τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, πᾶσα δ᾽ ἄλλη θρησκεία εἶναι ἀνεκτή, καὶ ὅτι ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, εἶναι ἀναποσπάστως ἡνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπαραλλάκτως ὡς ἐκείνη τούς τε ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας καὶ τὰς παραδόσεις, εἶναι ὅμως αὐτοκέφαλος, ἐνεργοῦσα ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης Ἐκκλησίας τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα καὶ διοικεῖται ὑπὸ ἱερᾶς συνόδου ἀρχιερέων.

Τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ἔχον τὴν ἀξίωσιν, ὅπως αὐτὸ χειραφετήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁρίσῃ τὰ τῆς διοικήσεως αὐτῆς, δὲν ἀνεγνώρισε τὴν σύνοδον τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε μάλιστα, τῷ 1841, καταδικασθέντος τοῦ Καΐρη, ἡ σύνοδος ἀνήγγειλε τὴν καταδίκην αὐτοῦ εἰς τὸν πατριάρχην, οὗτος δὲν ἐδέχθη τὴν ἐπιστολὴν τῆς συνόδου. Τὸ τοιοῦτον ἔφερον βαρέως οἱ ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐξ ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐξ ἐθνικῶν πρὸ παντὸς λόγων, διὰ τοῦτο δὲ ἡ Ἱερὰ σύνοδος τοῦ 1843 ὑπέδειξεν εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν τὸ ἀναγκαῖον τῆς γνωστοποιήσεως τῷ τε πατριαρχείῳ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ταῖς λοιπαῖς αὐτοκεφάλοις Ἐκκλησίαις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε, τῷ 1849, ἀπέθανεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος Ἰάκωβος Ρίζος Νερουλὸς καὶ ἀπενεμήθησαν εἰς τὸν νεκρὸν αὐτοῦ μεγάλαι τιμαὶ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Δ΄ καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου, ἀπεφασίσθη ὅπως ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἀποσταλῇ αὐτῷ τὸ παράσημον τοῦ σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος, ὅπερ θὰ ἔφερεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν Μισαὴλ Ἀποστολίδης, ὅστις συγχρόνως θὰ ἐνεχείριζε τῷ πατριάρχῃ καὶ εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν τοῦ προέδρου τῆς Ἱερᾶς συνόδου Νεοφύτου (1850). Ἀλλ᾽ ὁ πατριάρχης ἐδέχθη μὲν τὸ παράσημον, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἐπιστολὴν τῆς Ἱερᾶς συνόδου, εἰπὼν ὅτι ἀγνοεῖ τήν τε σύνοδον τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν πρόεδρον αὐτῆς. Ὁ Μισαὴλ ἀνήγγειλεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τὰ γενόμενα καὶ τὴν πεποίθησιν, ἣν εἶχε σχηματίσει ἐκ συνδιαλέξεων μετὰ τοῦ πατριάρχου, ὅτι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει θὰ ἀνεγνώριζον ὡς αὐτοκέφαλον τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν τοῦτο ἐζητεῖτο ἐπισήμως ἀπὸ τὸ πατριαρχεῖον. Τότε ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλε, τῇ 30 Μαΐου τοῦ 1850, ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ τὴν περὶ αὐτὸν σύνοδον, ἐπισυνάψασα καὶ πρᾶξιν τῆς Ἱερᾶς συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἃς κομισάμενος ὁ πατριάρχης συνεκάλεσε τὴν περὶ ἑαυτὸν σύνοδον, ἥτις ἀπεφάσισε τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὡς αὐτοκεφάλου καὶ συνέταξε συνοδικὸν τόμον, ὑπογραφέντα μετὰ τελετὴν τῇ 29 Ἰουλίου τοῦ 1850 καὶ ἀποσταλέντα ἔπειτα μετ᾽ ἰδίων ἐπιστολῶν εἰς Ἑλλάδα, ὡς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ πατριαρχεῖα καὶ τὰς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦ συνοδικοῦ τούτου τόμου ἀνεκηρύσσετο νῦν τὸ πρῶτον αὐτοκέφαλος ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἔχουσα ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν σύνοδον διαρκῆ ἐξ ἀρχιερέων προσκαλουμένων κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας, ὑπὸ πρόεδρον τὸν ἑκάστοτε μητροπολίτην Ἀθηνῶν, διοικοῦσαν τὰ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας, ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐπεμβάσεως καὶ ἐν σοβαροῖς ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασιν ἀναφερομένην εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, παρ᾽ οὗ θὰ ἐλάμβανε καὶ τὸ μύρον.

Ὁ συνοδικὸς τόμος ἐγένετο δεκτὸς μετὰ χαρᾶς ἐν Ἑλλάδι, διὰ βασιλικοῦ δὲ διατάγματος τῆς 11 Αὐγούστου 1850, μετὰ πρότασιν τῆς συνόδου, ὡρίσθη ὅπως τῇ 20 Αὐγούστου τελεσθῇ δοξολογία ἐν πᾶσι τοῖς ναοῖς τῆς Ἑλλάδος. Ἡ δοξολογία αὕτη ἐτελέσθη ἐν Ἀθήναις μετὰ πάσης ἐπισημότητος ἐν τῷ τότε μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, καθ᾽ ἣν ὁμιλήσας ὁ Μισαὴλ Ἀποστολίδης ἀνέγνωσε τὸν συνοδικὸν τόμον. Παρὰ ταῦτα οἱ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ὑποβληθέντες ὑπὸ τὴν ψῆφον τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας νόμοι «Περὶ ἐπισκοπῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ περὶ τοῦ ὑπὸ τοὺς ἐπισκόπους τελοῦντος κλήρου» καὶ «Καταστατικὸς τῆς Ἱερᾶς συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», οἱ μετ᾽ ἔγκρισιν τῆς Ἱερᾶς συνόδου ψηφισθέντες ὑπὸ τῆς βουλῆς (τῇ 5 καὶ 7 Ἰουνίου 1852) καὶ τῆς γερουσίας (τῇ 9 καὶ 12 Ἰουνίου τοῦ 1852) καὶ οὕτω ἀποτελέσαντες τοὺς θεμελιώδεις νόμους τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (νόμοι Σ΄ καὶ ΣΑ΄) ἐλαχίστας διατάξεις παραλαβόντες ἐκ τοῦ

Digitized by Google

συνοδικοῦ τόμου τοῦ πατριαρχείου, ἐπανέλαβον τὰς διατάξεις τοῦ νόμου τοῦ 1833. Τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, μετά τινας ἀντιρρήσεις, ἀνεγνώρισε τὰ γενόμενα καὶ οὕτω ἀποκατεστάθησαν αἱ μεταξὺ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σχέσεις.

Μετὰ τὴν πολιτικὴν ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος (1866) ἐπηκολούθησε καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἕνωσις, ἀνταλλαγέντων μεταξὺ τῆς Ἱερᾶς συνόδου καὶ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὑφ' ὃ ὑπήγετο ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑπτανήσου, τῶν σχετικῶν ἐγγράφων. Ἐπίσης μετὰ τὴν πολιτικὴν ἕνωσιν τῆς Θεσσαλίας καὶ μέρους τῆς Ἠπείρου (1881) μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἐπηκολούθησε καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτῶν ἕνωσις μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Μόνον μετὰ τὴν πολιτικὴν ἕνωσιν τῶν νέων χωρῶν μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἔμεινεν ἡ Ἐκκλησία αὐτῶν ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, μέχρις οὗ, διὰ τοῦ νόμου 3615 «Περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως τῶν ἐν ταῖς νέαις χώραις τῆς Ἑλλάδος μητροπόλεων τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου» (τῆς 12 Ἰουλίου 1928), ἐπῆλθεν ἡμιαφομοίωσις τῶν μητροπόλεων τῶν νέων χωρῶν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἧς ἡ Ἱερὰ σύνοδος, γενομένη ἐννεαμελής, ἀπετελεῖτο ἐκ τεσσάρων ἀρχιερέων τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος καὶ τεσσάρων τῆς νέας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν.

Ἡ κατὰ τὸ 1914 συσταθεῖσα νομοπαρασκευαστικὴ ἐπιτροπὴ πρὸς ἀναθεώρησιν καὶ σύνταξιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας συνέταξε καὶ σχέδιον νόμου καταστατικοῦ τῆς Ἱερᾶς συνόδου, ὅπερ ὅμως, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ὑπ' αὐτῆς καταρτισθέντα νομοσχέδια, δὲν ὑπεβλήθησαν ὑπὸ τὴν ψῆφον τῆς βουλῆς. Διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 31 Δεκεμβρίου 1923 «Περὶ καταστατικοῦ νόμου τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ἀντικατεστάθησαν οἱ νόμοι Σ' καὶ ΣΑ'. Διὰ τοῦ νέου τούτου καταστατικοῦ ἡ διαρκὴς σύνοδος ἀντικατεστάθη διὰ τῆς συνόδου τῆς ὅλης ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος, συνερχομένης τακτικῶς κατ' ἔτος, κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον καὶ ἐκτάκτως ὁσάκις παρίστατο ἀνάγκη, πάντοτε ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ὅστις μόνος κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς συνόδου τῆς ἱεραρχίας θὰ ἐξετέλει τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς καὶ θὰ διῴκει τὴν Ἐκκλησίαν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἦτο εὐχερὲς καὶ διὰ τοῦτο διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 26 Σεπτεμβρίου τοῦ 1925 «Περὶ συστάσεως διαρκοῦς Ἱερᾶς συνόδου καὶ τροποποιήσεως τοῦ καταστατικοῦ νόμου τῆς 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1923 τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ἐπανῆλθεν ἐν ἰσχύϊ ὁ καταστατικὸς νόμος τοῦ 1852, μόνον δὲ ἡ Ἱερὰ σύνοδος ἀπὸ πενταμελοῦς ἐγένετο ἑπταμελής. Τέλος, τῷ 1931, ἐξεδόθη διὰ τοῦ νόμου 5187 «Ὁ καταστατικὸς χάρτης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (Ἐφημερὶς κυβερνήσεως, τεῦχ Α' φύλλ. 224 τῆς 23 Ἰουλίου τοῦ 1931 καὶ φύλλ. 255 τῆς 4 Αὐγούστου τοῦ 1931, ἔνθα ἀναδημοσίευσις αὐτοῦ) ὁ καὶ νῦν ἰσχύων. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ σύνοδος πάντων τῶν ἐχόντων μητροπόλεις ἀρχιερέων, καλουμένη «Ἱερὰ σύνοδος τῆς ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. L. von Maurer*, Das griechische Volk (1834).—*H. S. Schmitt*, Kritische Geschichte der neugriechischen und der russischen Kirche (1840).—*Θ. Φαρμακίδου*, Ἀπολογία (1852).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ συνοδικὸς τόμος ἢ περὶ ἀληθείας (1852).—*Γ. Μαυροκορδάτου* Ἡ θεόκτιστος ἐκκλησία (1854).—*Κωνσταντίνου Πρεσβυτέρου καὶ Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων*, Τὰ σωζόμενα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα (1862—1866, τόμ. Β').—*Κ. Δυοβουνιώτου*, Σχέσις Ἐκκλησίας καὶ πολιτείας ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι (1916).—*Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1920).

Κ. Ι. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

—σύνοδος ἱερὰ τοῦ *Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου* *[Κανον. Δίκ.]*. Ἡ ἱερὰ σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἀποτελεῖται κατὰ τοὺς ἐθνικοὺς κανονισμούς, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἐκ δώδεκα μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, ὧν ἕκαστος προσκαλεῖται κατὰ σειρὰν περιοδικὴν ἀνὰ δύο ἔτη, ἀνανεουμένου κατ' ἔτος τοῦ ἡμίσεος τῶν συνοδικῶν μελῶν, ὥστε ἕκαστον μέλος νὰ μὴ παραμένῃ ἐν τῇ συνόδῳ πλέον τῶν δύο ἐτῶν. Πάντα τὰ μέλη τῆς ἱερᾶς συνόδου εἰσὶν ἰσοδύναμα καὶ ἰσόψηφα, ἄνευ διακρίσεώς τινος ἢ ὑπεροχῆς. Ἐκ τῶν μητροπολιτῶν δὲν δύνανται νὰ κατασταθῶσι μέλη τῆς συνόδου ἂν μὴ διέτριψαν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτῶν, οἱ μὲν ἐκ μεταθέσεως τρία τοὐλάχιστον ἔτη, οἱ δ' ἐκ νέας χειροτονίας τοὐλάχιστον πέντε. Ὀφείλουσι δὲ προσκαλούμενοι νὰ προσέλθωσι πρὸς συγκρότησιν τῆς ἱερᾶς συνόδου, ἂν μὴ κωλύωνται ἐκ νόσου ἢ γήρατος. Ἡ πρόσκλησις γίγνεται ἐκ τοῦ τῶν μητροπολιτῶν καταλόγου, ὅστις διαιρεῖ αὐτοὺς εἰς τρεῖς κλάσεις. Κατὰ τὸν κατάλογον τοῦτον, τρεῖς μῆνας πρὸ τῆς λήξεως ἑκάστου ἔτους ὁ πατριάρχης μετὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου λαμβάνει ἀνὰ δύο ἐξ ἑκάστης κλάσεως, τὸν πρῶτον δηλαδὴ καὶ τὸν τελευταῖον, καὶ προσκαλεῖ αὐτοὺς εἰς ἀντικατάστασιν τῶν παλαιῶν, οἵτινες ὤφειλον ἀμελητὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν. Ἐν περιπτώσει θανάτου τινὸς τῶν συνοδικῶν μελῶν πρὸ τῆς παρόδου τῶν δύο ἐτῶν, ἐὰν μὲν ὁ θάνατος ἐπέλθῃ τὸ πρῶτον ἔτος, ἀντικαθιστᾷ αὐτὸν ὁ ἀμέσως ἑπόμενος, ἐὰν δὲ τὸ δεύτερον, τότε οἱ ὑπολειπόμενοι μῆνες ἐπιμετροῦνται εἰς τὸν κατὰ σειρὰν τῆς τάξεως προσκαλούμενον. Ἡ ἱερὰ σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἔχει πρῶτον καὶ δεύτερον γραμματέα, κληρικοὺς ἀμφοτέρους, καθισταμένους ὑπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς συνόδου· ὁ πρῶτος γραμματεύς, τούτου δὲ κωλυομένου ὁ δεύτερος, διευθύνει τὰ τοῦ γραφείου, εἰσάγει τὰς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀναφορὰς καὶ λοιπὰ ἔγγραφα καὶ τηρεῖ τὰ πρακτικὰ τῶν συνοδικῶν συνεδριῶν· ψήφου δικαίωμα δὲν ἔχει, οὐδὲ διατυπώσεως γνώμης, ἐκτὸς ἂν ἐρωτηθῇ περί τινος πράγματος. Ἡ σύνοδος αὕτη συνεδριάζει τρὶς τῆς ἑβδομάδος ἐν τοῖς πατριαρχείοις, οὐδέποτε δ' ἐκτὸς αὐτῶν, ἐν ἰδίῳ δὲ δωματίῳ καταλλήλῳ συνέρχεται ἐκτάκτως, ὁσάκις παραστῇ ἀνάγκη, τῇ εἰδήσει ἀείποτε τοῦ πατριάρχου. Ἀποφάσεις λαμβάνει διὰ πλειοψηφίας, ἐν ἰσοψηφίᾳ κατισχυούσης τῆς ψήφου τοῦ πατριάρχου. Αἱ νομίμως ληφθεῖσαι ἀποφάσεις τῆς συνόδου δέον νὰ ἐκτελῶνται παρὰ τοῦ πατριάρχου. Συζητεῖ μετὰ τῆς προσηκούσης κοσμιότητος. Πᾶσα παρὰ τοῦ πατριάρχου κατά τινος τῶν συνοδικῶν μελῶν προσβολή, ἕνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ ἐν συνοδικῇ συνεδρίᾳ, θεωρεῖται προσβολὴ κατὰ πάντων τῶν μελῶν τῆς συνόδου, ἅτινα ὀφείλουσιν ὡσαύτως νὰ ἀπονέμωσι τὸ προσῆκον σέβας εἰς τὸν πατριάρχην. Ἔχει σφραγῖδα ἑξαμερῆ, ἧς τὰ τμήματα λαμβάνουσι κατ' ἔτος οἱ ἐναπομένοντες ἓξ ἀρχιερεῖς, τὴν δὲ κλεῖδα αὐτῆς κρατεῖ ὁ πατριάρχης.

Μ. Κ. Ρ.

—Σύνοδοι *Καισαρείας*. Ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης συνεκροτήθησαν δύο σύνοδοι, ὧν τὴν μὲν ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος (Ἐκκλ. ἱστορ Ε', 25), τὴν δὲ ὁ ἱστορικὸς Σωζόμενος (Ἐκκλ. ἱστορ. Β', 25). Κατὰ τὰς εἰδήσεις τοῦ Εὐσεβίου, εἰς τὴν πρώτην τούτων συνῆλθον, πλὴν ἄλλων, ὁ Καισαρείας Θεόφιλος, ὁ Ἱεροσολύμων Νάρκισσος, ὁ Τύρου Κάσσιος καὶ ὁ Πτολεμαΐδος Κλάρος καὶ ἀφοῦ συνεζήτησαν τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν εἰς αὐτοὺς κατελθοῦσαν ἐκ διαδοχῆς τῶν ἀποστόλων περὶ τοῦ Πάσχα παράδοσιν, ἀπέστειλαν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης καὶ ἄλλας Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ ἀνέφερον τὴν παρ' αὐτοῖς περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ἀποστολικὴν παράδοσιν, ἣν ἠκολούθει καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ παρεκάλουν αὐτάς, ὅπως ἀντίγραφα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης στείλωσιν εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ἡ σύνοδος αὕτη συνῆλθε κατὰ τὸ 196 ἐν Καισαρείᾳ, ὁπότε, ἐγερθείσης συζητήσεως περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, καὶ ἄλλαι συνῆλθον σύνοδοι (Hefele Conciliengesch. I, σ. 101 ἑ.). Κατὰ τὰς εἰδήσεις τοῦ Σωζομένου ἡ δευτέρα τούτων συνῆλθεν ἐν Καισαρείᾳ κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῷ 334. Εἰς τὴν σύνοδον ταύτην προσκληθεὶς καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος δὲν παρέστη (Hefele, ἔνθ. ἀν., σ. 409).

Κ. Ι. Δ.

συνοδὸς (ὁ, ἡ)· ὁ συνοδεύων τινά, ὁ παρακολουθῶν εἴτε πρὸς τιμήν, εἴτε πρὸς ἀσφάλειαν, εἴτε πρὸς καθοδήγησιν: «ἄνευ συνοδοῦ δὲν δύναταί τις νὰ διέλθῃ τὸ δάσος».

—*[Γεωμ.] Συνοδὸς* κυκλοειδοῦς καλεῖται ἡ καμπύλη, ἥτις γράφεται, ὅταν γράφηται καὶ ἡ κυκλοειδής, ὑπὸ τῆς προβολῆς σημείου τοῦ παράγοντος κύκλου ἐπὶ τὴν διάμετρον τῆς ἐπαφῆς· ἡ γραμμὴ αὕτη εἶνε ἡμιτονοειδής.

Ν. Ε. Γ.

—*[Ἀστρον.]* Καλεῖται *συνοδὸς* (compagnon, companion) τὸ δεύτερον μέλος διπλοῦ ἀστρικοῦ συστήματος. Συνήθως εἰς τοὺς διπλοῦς ἀστέρας ὁ συνοδὸς εἶναι μεγέθους μικροτέρου ἢ ὁ κύριος ἀστήρ, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ συστήματα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ γίνῃ διάκρισις κυρίου ἀστέρος καὶ συνοδοῦ, διότι ἀμφότεροι εἶναι τοῦ αὐτοῦ μεγέθους. Πολλάκις ὁ συνοδὸς διαφέρει τοῦ κυρίου ἀστέρος ὡς πρὸς τὸ χρῶμα, τὸν φασματοσκοπικὸν τύπον, τὴν φυσικὴν σύστασιν καὶ τὸν βαθμὸν τῆς ἀστρικῆς ἐξελίξεως ἐν γένει.

Σ. Π.

σύνοιδα μεταχ. *συνειδώς,—υῖα,—ός*· σπάν., γνωρίζω καλῶς, ἔχω τὴν συναίσθησιν, πιστεύω ἀκραδάντως, συναισθάνομαι: «σύνοιδα μὲν ὅτι οὕτω πράττων βλάπτω τινάς, ἀλλ' ὅμως κτλ», «συνειδὼς ὅτι...» συναισθανόμενος ὅτι....

συνοικειῶ (*—όω*)· καθιστῶ τινα οἰκεῖον, ἐξοικειῶ, συνηθίζω, ἐθίζω.

συνοικείωσις, *—εως* (ἡ)· οἰκείωσις, ἐξοικείωσις, συνήθεια, ἐθισμός.

συνοικέσιον (τό)· γάμος ὁ ὁποῖος ἐπιτυγχάνεται διὰ διαπραγματεύσεων, ἰδίᾳ ἄνευ συμμετοχῆς τῶν μελλονύμφων.

—*[Κανον. Δίκ.] Συνοικέσιον* εἶναι ὅρος, δι' οὗ δηλοῦνται: α') τὰ ἐκ τῆς τελέσεως γάμων δικαιώματα τοῦ ἐπισκόπου· β') ἡ ἐπισκοπικὴ πρὸς ἱερολογίαν γάμου ἄδεια (*προτροπὴ συνοικεσίου*), ἡ καὶ ἄλλως λεγομένη *βοῦλλα*· γ') ὁ γάμος· δ') ἡ πρότασις γάμου.

Κ. Μ. Ρ.

συνοίκησις, *—εως* (ἡ)· κοινὴ οἴκησις, συγκατοίκησις· || συμβίωσις ἀνδρὸς καὶ γυναικός.

Συνοίκια (τὰ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μία τῶν παλαιοτέρων ἐνιαυσίων ἑορτῶν, τελουμένη ἐν Ἀθήναις τῇ 16ῃ τοῦ μηνὸς Ἑκατομβαιῶνος, ἤτοι περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου, πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐπιστεύετο δ' ὅτι ἡ ἑορτὴ αὕτη ὡρίσθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Θησέως, πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ἐν Ἀθήναις συγκεντρώσεως τῶν ἀρχῶν τῆς ὅλης Ἀττικῆς καὶ τῆς ἐπελθούσης ὁμονοίας τῶν κατοίκων. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Συνοικίων ἐτελεῖτο καὶ ἀναίμακτος θυσία εἰς τὴν θεὰν Εἰρήνην, προσφερομένη εἰς τὸ παρὰ τὰς βορείους κλιτῦς τῆς Ἀκροπόλεως κείμενον πρυτανεῖον, ὅπου βραδύτερον ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Εἰρήνης. Ἐκλήθη δὲ ἡ ἑορτὴ αὕτη *Συνοίκια* ἢ *Μετοίκια* καὶ βραδύτερον *Συνοικέσια*, διότι ἐτελεῖτο ὑπὸ πάντων τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς μετὰ τὸν συνοικισμόν, ἤτοι τὴν ὑπαγωγὴν αὐτῶν ὑπὸ μίαν κυβέρνησιν, τὴν τῶν Ἀθηνῶν. Βραδύτερον, ἐπὶ τῆς β' κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας εἰρήνης (376—375 π. Χ.), ἡ ἑορτὴ τῶν Συνοικίων ἀνανεωθεῖσα ἔσχεν ὅλως διάφορον χαρακτῆρα τῆς ἀρχικῆς, διότι, πλὴν ἄλλων, προσεφέροντο αἱματηραὶ θυσίαι ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἱδρύθη καὶ τὸ νέον ἄγαλμα τῆς Εἰρήνης τοῦ Κηφισοδότου, φερούσης τὸν Πλοῦτον.

Ε. ΔΙ. Κ.

συνοικία (ἡ)· συγκατοικία, συνοίκησις· || τμῆμα πόλεως ἢ χωρίου ἔχον ἑνότητά τινα, κοιν. μαχαλᾶς· || *συνοικίαι* ἐν Καρύστῳ καλοῦνται τὰ πέριξ τῆς κωμοπόλεως χωρία, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς αὐτὴν τὴν Κάρυστον.

συνοικιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰς συνοικίας, ὁ τῶν συνοικιῶν: «συνοικιακὸν φαρμακεῖον, — παντοπωλεῖον», κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ κεντρικά.

συνοικίζω· οἰκίζω ὁμοῦ, βάλλω τινὰς νὰ κατοικήσουν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἱδρύω συνοικισμόν || «ὁ Θησεὺς συνῴκισε τοὺς ἀρχαίους Ἀθηναίους», ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἀποτελέσουν μίαν πόλιν, τέως κατὰ κώμας οἰκοῦντες.

συνοικισμὸς (ὁ)· τὸ συνοικίζειν, σχηματισμὸς συνοικίας ἢ πόλεως· || ὁ τόπος ὅπου εἶναι ἐγκαθιδρυμέναι οἰκογένειαί τινες ὀλιγάριθμοι· || παράστειοι οἰκισμοὶ ἢ μᾶλλον πρόχειροι ἐπεκτάσεις μεμακρυσμένων συνοικιῶν: «συνοικισμὸς Βύρωνος, — Κοκκινιᾶς κλπ.».

— *[Ἀρχ.] Συνοικισμὸς* ἐκαλεῖτο καθόλου ἡ συγκέντρωσις κατοίκων ἐν ἑνὶ τόπῳ πρὸς ἐπανίδρυσιν καταστραφείσης ἢ ἐρημωθείσης πόλεως ἐκ διαφόρων αἰτίων, οἷον σεισμῶν, πλημμυρῶν, πολέμων κλπ., ἄλλοτε μὲν ἑκουσία, ἄλλοτε δὲ βιαία. Οἱ τοὺς τοιούτους συνοικισμοὺς ἱδρύοντες ἐκαλοῦντο *περικτίονες* ἢ *ἀμφικτίονες*. Διάφορος τῆς διὰ συναγωγῆς κατοίκων ἱδρύσεως πόλεως ἦτο ὁ ὑπὸ μίαν ἑνιαίαν, τὴν τῆς ἰσχυροτέρας πόλεως, κυβέρνησιν ὑπαγωγὴ πλειόνων κυβερνήσεων χωρίων ἢ πόλεων, οἵα ἡ γενομένη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Θησέως.

Ε. ΔΙ. Κ.

—*[Βιολογ.]* Καλεῖται *συνοίκισις* ἢ *συνοικισμὸς* ἡ περίπτωσις συμβιώσεως ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν δύο ζῴων διαφόρου εἴδους· ἐκ τῆς τοιαύτης συμβιώσεως τὸ ἓν ἐκ τῶν ζῴων τούτων ἔχει ὠφέλειάν τινα ἐκ ταύτης, χωρὶς ὅμως νὰ βλάπτηται τὸ ἕτερον ἐξ αὐτῆς. Κατὰ τὴν συνοίκισιν ταύτην, ἢ τὸν συνοικισμὸν γενικώτερον, διακρίνομεν τοὺς *ἐποίκους*, τοὺς ἰδίως *συνοίκους* καὶ τοὺς *κατοίκους*. Οἱ ἔποικοι κατοικοῦσιν ἐπὶ τοῦ ξενίζοντος αὐτοὺς ζῴου ἢ ἐπὶ κοιλωμάτων τοῦ σώματος αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ. ζῶσιν ἐπὶ τοῦ δέρματος τῆς φαλαίνης ἄλλα μικρότερα ζῷα. Οἱ ἰδίως σύνοικοι διανέμονται κοινὴν κατοικίαν, ὡς λ.χ. πολλοὶ κρικωτοὶ σκώληκες, οἱ ὁποῖοι ζῶσιν εἰς τὸ κέλυφος ἄλλων ζῴων. Οἱ πάροικοι, τέλος, εὑρίσκονται πλησίον ἄλλου ζῴου, τὸ ὁποῖον τοὺς προστατεύει· ὡς λ.χ. μικροί τινες ἰχθύες, οἱ ὁποῖοι κολυμβῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν ἄλλων μεγαλυτέρων θαλασσίων ζῴων. Ἴδιον εἶδος συνοικισμοῦ εἶναι καὶ ἡ *συνεστίασις*, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ σύνοικοι συμμετέχουσιν εἰς τὴν τροφὴν τῶν συντρόφων αὐτῶν.

Μ. Ν. Κ.

— συνοικισμοὶ *προσφυγικοί*. Ἡ ἵδρυσις, συντήρησις καὶ ἐποπτεία ἐπὶ τῶν προσφυγικῶν συνοικισμῶν, ὡς καὶ ἡ πρὸς ἀστικὴν ἀποκατάστασιν προσφύγων μίσθωσις ἢ διὰ πωλήσεως μεταβίβασις τῆς κυριότητος τῶν πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ δημοσίου ἀνεγειρομένων οἰκημάτων ἀνήκει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν διαχειρίσεως ἀστικῶν προσφυγικῶν συνοικισμῶν, ἑδρεύουσαν παρὰ τῷ ὑπουργείῳ Κρατικῆς Ὑγιεινῆς καὶ Ἀντιλήψεως, διέπεται δὲ ὑπὸ τῶν νόμων 3764, 3875, 4897, 5427 καὶ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 15 Ἰουλίου 1932. Ἡ ἀπαλλοτρίωσις τῶν ἀναγκαίων ἀκινήτων, ἐντὸς πενταετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927, ἐγένετο κατὰ παρέκκλισιν τῶν περὶ ἰδιοκτησίας διατάξεων τοῦ ἄρθρου 19, συμ-

Digitized by Google

φώνως πρὸς τὴν μεταβατικὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 119, ἐδαφίου β΄, τοῦ Συντάγματος. Ἡ δὲ διάθεσις τῶν ἀκινήτων ἐνεργεῖται κατόπιν γνωματεύσεως εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ. Ἡ διάρκεια τῆς μισθώσεως δὲν ὑπερβαίνει τὰ δύο ἔτη, ἐπὶ δὲ πωλήσεως, ἡ κατὰ δόσεις ἀποπληρωμὴ ὁρίζεται ἐντὸς πέντε κατ' ἐλάχιστον καὶ δεκαπέντε κατ' ἀνώτατον ὅριον ἐτῶν. Ἐπὶ τῇ καταβολῇ τῆς πρώτης δόσεως ἐκδίδεται παραχωρητήριον, χρησιμεῦον ὡς τίτλος ἐγγραφῆς πρώτης ὑποθήκης τοῦ δημοσίου ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου, καθιστάμενον ὁριστικὸν μετὰ τὴν ἀποπληρωμήν. Ἔκπτωσις διατάσσεται ἐν περιπτώσει δυστροπίας ἢ παραχωρήσεως ἀκινήτων εἰς πλείονα τοῦ ἑνὸς μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Τὰ ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν ἀκινήτων ἔσοδα σχηματίζουσιν ἴδιον λογαριασμόν, διατιθέμενον δι' ἀναπλήρωσιν πιστώσεων πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων στεγάσεως προσφύγων. Τὰ κατὰ τοὺς ἄνω νόμους παραχωρούμενα οἰκήματα, ὡς καὶ αἱ ὑπὸ προσφύγων ἀνεγειρόμεναι οἰκοδομαὶ ἐπὶ οἰκοπέδων παραχωρουμένων ὁμοίως, ἀπαλλάσσονται ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν παντὸς δημοσίου ἢ δημοτικοῦ φόρου ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν, ὡς καὶ τῶν περιορισμῶν τοῦ ἐνοικιοστασίου. Ἀλλ' οἱ ἀγορασταὶ καταβάλλουσι πρὸς τὸ δημόσιον κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ παραχωρητηρίου ποσοστὸν 2 %, περιεχόμενον εἰς τὸν ἀνωτέρω εἰδικὸν λογαριασμόν. Ὁ νόμος 3875 προέβλεψεν εἰδικῶς περὶ συστάσεως οἰκοδομικῶν συνεταιρισμῶν ἀστῶν προσφύγων, εἰς τοὺς ὁποίους παρέχονται εὐκολίαι καὶ ἀτέλειαι διὰ τὴν ἵδρυσιν συνοικισμῶν. Εἰς τὸ αὐτὸ καθεστὼς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως ὑπήχθησαν καὶ οἱ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων περιελθόντες εἰς τὴν κυριότητα τοῦ κράτους προσφυγικοὶ συνοικισμοί. Μ. Δ. Σ.

—**συνοικισμῶν** ***διοίκησις***. Κατὰ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ κώδικος νομοθεσίας δήμων καὶ κοινοτήτων, πᾶς μόνιμος συνοικισμός, ἔχων ὑπὲρ τοὺς 300 κατοίκους καὶ σχολεῖον στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα. Συνοικισμὸς ἔχων σχολεῖον, ἀλλὰ ὀλιγωτέρους τῶν 300 κατοίκους, δύναται νὰ ἀποτελέσῃ κοινότητα, ἐὰν ζητήσωσι τοῦτο τὸ ἥμισυ τῶν ἐκλογέων κατοίκων. Συνοικισμοὶ στερούμενοι σχολείου δύνανται ν' ἀποτελέσωσι κοινότητα, ἀνεξαρτήτως ἀριθμοῦ κατοίκων, ἐὰν κέκτηνται κοινοτικὴν περιουσίαν ἀποδίδουσαν ἐτησίαν πρόσοδον ἄνω τῶν 2 χιλιάδων δραχμῶν, ζητήσωσι δὲ τοῦτο τὸ ἥμισυ τῶν ἐκλογέων. Ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους δύνανται ν' ἀποτελέσωσι κοινότητα συνοικισμοὶ στερούμενοι καὶ σχολείου καὶ κοινοτικῆς περιουσίας, ἀλλ' ἀριθμοῦντες πλείονας τῶν 400 κατοίκους. Ἐν ταῖς Νέαις ὅμως Χώραις κοινότητα δύναται ν' ἀποτελέσῃ πᾶς μόνιμος συνοικισμός. Προσφυγικὸς συνοικισμὸς ἐκ 300 τοὐλάχιστον κατοίκων δύναται ν' ἀποτελέσῃ κοινότητα διὰ διατάγματος, ἐὰν ζητήσῃ τοῦτο ἐπαρκὴς κατὰ τὴν κρίσιν τῆς διοικήσεως ἀριθμὸς ἐνηλίκων ἀρρένων κατοίκων αὐτοῦ, καθ' ὅμοιον δὲ τρόπον δύναται ν' ἀποσπασθῇ τῆς εἰς ἣν προσηρτήθη κοινότητος καὶ νὰ προσαρτηθῇ εἰς ἑτέραν. Διὰ τοὺς λοιποὺς συνοικισμοὺς ἀπαιτεῖται αἴτησις τοῦ ἡμίσεος τῶν ἐκλογέων πρὸς ἀπόσπασιν ἐκ τῆς εἰς ἣν ἀνήκουσι κοινότητος καὶ ἕνωσιν μετ' ἄλλης, ὡς καὶ συναίνεσις τῆς μεθ' ἧς αἰτεῖται ἡ ἕνωσις κοινότητος, διὰ δηλώσεως ὑπογεγραμμένης ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ ἡμίσεος τῶν ἐκλογέων. Συνοικισμὸς μὴ ἀποτελέσας κατὰ τ' ἀνωτέρω ἰδίαν κοινότητα, ἀνήκει διοικητικῶς εἰς τὸν δῆμον ἢ κοινότητα, εἰς ἣν ἀνῆκε κατὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ κώδικος νομοθεσίας δήμων καὶ κοινοτήτων, δικαιούμενος, ἅμα ὡς ὑπάρξωσιν οἱ ὅροι τοῦ νόμου, νὰ ζητήσῃ κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις τὴν ἀνακήρυξιν εἰς ἰδίαν κοινότητα. Μ. Δ. Σ.

συνοικιστὴς (ὁ)· οἰκιστής, ἱδρυτὴς συνοικισμοῦ.

συνοικολογία (ἡ) *[Βιολ.]*. Καλεῖται ἡ ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν φυτῶν τῶν καθ' ὁμάδας φυομένων.

σύνοικος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μεθ' οὗ συνοικεῖ τις, συγκάτοικος.

σύνοικος (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Γένος χιτωνοφόρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσκιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυκλινιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ κατ' ἀποικίας μικρὰς διακεκλαδισμένα. Οἱ σύνοικοι ἀπαντῶσιν εἰς τὰς βορείους θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

συνοικῶ (*—έω*)· κατοικῶ μετ' ἄλλου, συγκατοικῶ· || ἐπὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, συζῶ ἄνευ γάμου.

συνολικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ σύνολον, ὁ τοῦ συνόλου: «συνολικὴ πρόσοδος».—Ἐπίρρ. ***συνολικῶς***.

συνολκὴ (ἡ)· τὸ συνέλκειν, συστολή, μάζεμα.

—*['Ιατρ.] Συνολκὴ* (κοιν. *νευροκαβαλλίκευμα*) καλεῖται σύσπασις ἀκουσία, ὀδυνηρὰ καὶ παροδικὴ μυός τινος ἢ μυϊκῆς ὁμάδος, ἐμφανιζομένη ἀποτόμως καὶ πολλάκις ἐν ὥρᾳ νυκτὸς εἰς τὴν κνήμην, εἰς τὸν ἄκρον πόδα, εἰς τὴν σιαγόνα, εἰς τὰ ἄκρα ἐν γένει. *Συνολκὴ τοῦ στομάχου* εἶναι σύσφιγξις ἀπότομος καὶ ὀδυνηρά, παραγομένη εἰς τὰ τοιχώματα τοῦ στομάχου. *Συνολκὴ τοῦ στήθους* εἶναι ἡ ὀδυνηρὰ σύσφιγξις τοῦ θώρακος, ἡ ἄλλως καλουμένη καὶ στηθάγχη. Ἡ αὐτοπαθὴς συνολκὴ παράγεται ἐκ πλημμελοῦς θέσεως ἄκρου τινὸς κατὰ τὸν ὕπνον ἢ ἐξ ὑπερβολικῆς κοπώσεως. Εἰς τὴν κύησιν καὶ τὴν χολέραν ἡ ἀπαντῶσα συνολκὴ εἶναι συμπτωματική, ὀφειλομένη εἰς πιέσεις ἢ εἰς νευρικὰς διεγέρσεις. Καὶ αὐταὶ αἱ ὠδῖνες τοῦ τοκετοῦ ἀποκαλοῦνται πολλάκις συνολκαί. Ἡ *συνολκὴ τῆς χολέρας* εἶναι παροδική, συμπτωματικὴ δὲ τῆς κυανωτικῆς περιόδου τῆς νόσου καὶ διάφορος ὅλως τῆς διηνεκοῦς συσπάσεως κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν ταύτης.

Αἱ *ἐπαγγελματικαὶ συνολκαὶ* εἶναι εἰδικὴ πάθησις, χαρακτηριζομένη ὑπὸ τονικῶν σπασμῶν, διακοπτομένων ἐνίοτε ὑπὸ κλονικῶν διασείσεων ἢ ὑπὸ τρόμου ἢ ὑπὸ τῆς λειτουργικῆς ἀναπηρίας. Τὰ διάφορα ταῦτα συμβάματα ἐκδηλοῦνται μόνον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν κινήσεών τινων ἑκουσίων ἢ ὁρμεμφύτων καὶ ἐντοπίζονται εἴς τινας τῶν μυῶν, οἵτινες ἐν συνεργίᾳ συμβάλλουσιν εἰς τὴν πρᾶξιν. Οὕτως αἱ ἐπαγγελματικαὶ συνολκαὶ εἶναι πραγματικαὶ συστολαί, παραγόμεναι μόνον ὑπὸ πράξεων, τῶν ὁποίων ἡ παρατεταμένη ἐπανάληψις καὶ ἡ ὑπερκόπωσις ἐπήνεγκον τὴν ἐκδήλωσιν αὐτῶν (ὡς λ. χ. ὁ δείκτης καὶ ὁ ἀντίχειρ καταλαμβάνονται συνήθως ὑπὸ συνολκῆς εἰς τοὺς συγγραφεῖς, ἀδυνατοῦντας οὕτω νὰ γράψωσιν), οἱ κλειδοκυμβαλισταί, οἱ βαρυαυλισταὶ ἔχουσιν ὡσαύτως συσπάσεις ἐντετοπισμένας, αἵτινες εἶναι συνολκαὶ ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπαγγελματικῶν πράξεων, ἐνῷ κατὰ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἠρεμίαν δὲν ἐπέρχονται αὗται. Ὑπὸ συνολκῶν ὡσαύτως καταλαμβάνονται καὶ οἱ χορευταί, οἱ τηλεγραφηταί, αἱ δακτυλογράφοι κλπ.

Ἡ θεραπεία τῆς αὐτοπαθοῦς συνολκῆς συνίσταται εἰς τὴν τοποθέτησιν τοῦ καταληφθέντος ὑπὸ ταύτης μέλους εἰς τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ φυσιολογικὴν θέσιν ἢ εἰς τὴν ἀντίθετον θέσιν ἐκείνης, ἥτις παρήγαγε τὸ ἄλγος. Διὰ τὰς συμπτωματικὰς δὲ συνολκὰς ἐπιβάλλεται ἡ θεραπεία τῆς παθήσεως, ἥτις προκαλεῖ τὴν συνολκήν· αἱ δὲ ἐπαγγελματικαὶ συνολκαὶ ἐμφανίζονται πολλάκις κατὰ παροξυσμοὺς καὶ εἶναι δυσίατοι, δι' ὃ ἀπαιτεῖται μακρὰ ἀποχὴ ἀπὸ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ ἔργου, πρὸς θεραπείαν. Ἐν τούτοις ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐφηρμόσθη πολλάκις μετά τινος ἐπιτυχίας.

Συνολκαὶ ἀπαντῶσι καὶ εἰς τὴν κτηνιατρικήν, ἰδίως εἰς τὰ κατοικίδια ζῷα, ἔνθα ἐκδηλοῦνται αὗται διὰ τῆς ἐπισχέσεως μυϊκῆς τινος συστολῆς, παραγομένης ἰδίως εἰς τὰ ὀπίσθια ἄκρα καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκτάσεως τούτων. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ αἱ συνολκαὶ αὗται ὀφείλονται συνήθως εἰς τὴν μετατόπισιν τῆς ἐπιγονατίδος παρὰ τῷ ἵππῳ ἢ εἰς μετατόπισιν μυός τινος τῶν γλουτῶν εἰς τὴν ἀγελάδα. Μ. Ν. Κ.

σύνολον (τό)· τὸ ὅλον ὁμοῦ, ἐπὶ πολλῶν τινων λαμβανομένων ὁμοῦ ὡς ἓν ποσόν: «τὸ σύνολον τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, — τῶν εἰσοδημάτων, — τῶν δαπανῶν κττ».

—*[Μαθημ.]* Ἡ ἔννοια τοῦ *συνόλου*, καίτοι ἀποτελεῖ ἐπιστημονικὸν ὅρον, δὲν ἔχει πλήρη ὁρισμόν. Τοιοῦτον ἔχει δώσει ἀλλὰ δι' ἀξιωμάτων ὁ Γερμανὸς μαθηματικὸς Τσερμέλο (Zermelo), ἀλλ' ὑφίστανται ἀντιρρήσεις ἐκ μέρους μερίδος ἄλλων ἐπιστημόνων. Ἡ θεωρία τῶν συνόλων ἀποτελεῖ σπουδαιότατον κλάδον τῶν μαθηματικῶν, μὴ ἀπαλλαγέντα ὅμως εἰσέτι φιλοσοφικῶν θεωριῶν, ὡς ἐκ τούτου δ' ὑπάρχουσι μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων διάφοροι ἀντιλήψεις ἐπὶ θεμάτων τοῦ κλάδου τούτου. Τὰ ἀντικείμενα, ὧν τὸ σύνολον θεωροῦμεν, λέγονται *στοιχεῖα* τοῦ συνόλου. Συμβολικῶς γράφεται τὸ σύνολον Ε, οὗτινος στοιχεῖα α, β, γ...κ, ὡς ἑξῆς:

$$E=(\alpha, \beta, \gamma \ldots \kappa)$$

Σύνολον δύναται νὰ νοηθῇ τὸ περιέχον καὶ ἓν ἢ καὶ οὐδὲν στοιχεῖον· Ἀξιοπερίεργον εἶναι ὅτι δὲν ἰσχύει ἐν γένει ἡ ταυτότης:

$$(\alpha)=\alpha$$

δηλαδὴ ἀντικείμενόν τι ὡς σύνολον θεωρούμενον εἶναι διάφορον ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον.

Ὡς ὑπάρχει σύνολον ἄνευ στοιχείων, οὕτω ὑπάρχουσι καὶ στοιχεῖα μὴ ἔχοντα σύνολον. Δύο σύνολα λέγονται *ἰσοδύναμα*, ἐὰν τὰ στοιχεῖα αὐτῶν δύνανται ν' ἀντιστοιχῶσιν ἀμοιβαίως, δηλαδὴ εἰς ἕκαστον τῶν στοιχείων τοῦ ἑνὸς ν' ἀντιστοιχῇ ἓν στοιχεῖον τοῦ ἄλλου. Ἐὰν τὰ διάφορα σύνολα νοηθῶσι κατατεταγμένα εἰς κλάσεις τοιαύτας, ὥστε ἑκάστη νὰ περιέχῃ ἰσοδύναμα σύνολα, τότε ἡ περιέχουσα αὐτὰ κλάσις καλεῖται *δύναμις* ἑκάστου τῶν περιεχομένων συνόλων. Ἐὰν τὸ σύνολον ἀποτελῆται ἀπὸ πεπερασμένον ἀριθμὸν στοιχείων, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι ἡ δύναμις τοῦ συνόλου τούτου. Τὴν ἰδιότητα ταύτην ἐπεκτείνων ὁ Sierpinski καὶ ἐπὶ τῶν συνόλων ἀπειροπληθῶν στοιχείων ἐδέχθη ὅτι καὶ τούτων ἡ δύναμις παρίσταται δι' ἀριθμῶν ὑπερπεπερασμένων (nombres transfinis). Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶναι δύο εἰδῶν: ἀπόλυτοι (nombres cardinaux)· καὶ τακτικοὶ (nombres ordinaux)· ἐπεκτείνων δὲ ὁ Sierpinski τὴν ἔννοιαν τοῦ φυσικοῦ ἀριθμοῦ, ἐχώρισε ταύτην εἰς δύο κατηγορίας. Συμβολίζεται δ' ὁ ἀπόλυτος ἀριθμὸς ὁ παριστῶν τὴν δύναμιν ἑνὸς συνόλου Ε ὡς ἑξῆς:

$$\overline{\overline{E}}$$

ἔνθα αἱ δύο γραμμαὶ αἱ ἄνωθεν τοῦ γράμματος γραφόμεναι σημαίνουσι τὴν διπλῆν λογικὴν ἀφαίρεσιν, ἥτις πρέπει νὰ γίνῃ ἀπὸ τῆς ἐννοίας συνόλου ἀντικειμένων, διὰ νὰ προκύψῃ ἡ ἔννοια τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· εἶναι δὲ διπλῆ ἡ ἀφαίσεσις, διότι πρέπει νὰ παραλειφθῇ ἡ φύσις τῶν ἀντικειμένων καὶ ἡ τάξις καθ' ἣν νοοῦνται ταῦτα.

Ὁ τακτικὸς ἀριθμὸς συνόλου Ε συμβολίζεται:

$$\overline{E}$$

τῆς ἄνωθεν γραμμῆς ὑπονοούσης μίαν ἀφαίρεσιν, δηλαδὴ τὴν παράλειψιν τῆς φύσεως τῶν ἀντικειμένων. Τὸ σύνολον καλεῖται *ἀπαριθμητόν*, ἐὰν εἶναι ἴσης δυνάμεως πρὸς τὸ σύνολον τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν 1, 2, 3, ... Τὰ σύνολα ἀλγεβρικῶν ἀριθμῶν (ὡρισμένου βαθμοῦ) εἶναι ἀπαριθμητά. Τὸ σύνολον τῶν πραγματικῶν ἀριθμῶν ἀπὸ τοῦ μηδενὸς μέχρις τῆς μονάδος: 0 . . . . . 1 δὲν εἶναι ἀπαριθμητόν. Δηλαδὴ οἱανδήποτε σειρὰν ἀριθμῶν ἐξ αὐτῶν καὶ ἂν γράψωμεν: $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$ . . . . . πάντοτε θὰ παραλείπωνται ἀριθμοὶ τοῦ διαστήματος 0 . . . 1. Ἡ δύναμις τοῦ συνολου τούτου λέγεται *δύναμις τοῦ συνεχοῦς*. Ν. Ε. Γ.

—*[Πυροβολ.] Πυροβολικὸν συνόλου* καλεῖται ἡ ἑτέρα τῶν ὁμάδων τοῦ ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ, τοῦ χρησιμεύοντος εἰς τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ὑποστήριξιν τοῦ φιλίου πεζικοῦ. Ν. Θ. Κ.

σύνολος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὅλος ὁμοῦ, ὁ ἐκ πολλῶν ἐπὶ μέρους ἀποτελούμενος: φρ. «ἐν συνόλῳ» τὸ ὅλον, ὁλικῶς, γενικῶς εἰπεῖν· || ***σύνολον*** (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

συνομήλικος, *—ον* καὶ ***συνομῆλιξ***, *—κος* (ὁ, ἡ)· ὁ ἔχων τὴν αὐτὴν ἡλικίαν μετ' ἄλλου, *ὁμῆλιξ, ἡλικιώτης*.

συνομιλητὴς (ὁ)· ὁ μεθ' οὗ συνομιλεῖ, συνδιαλέγεταί τις.

συνομιλία (ἡ)· ὁμιλία μετά τινος, συνδιάλεξις.

συνομιλῶ (*—έω*)· ὁμιλῶ μετά τινος, συνδιαλέγομαι.

συνομνύω, ἀόρ. *συνώμοσα*· σχεδὸν μόνον κατ' ἀόριστον, κάμνω συνωμοσίαν, συνωμοτῶ: «συνώμοσαν κατὰ τοῦ καθεστῶτος» (ὁ ἀόρ. *συνώμοσα* στοιχεῖ συνήθ. εἰς ἐνεστ. *συνωμοτῶ*).

συνομολόγησις, *—εως* (ἡ)· ἀμοιβαία ὁμολογία, συμφωνία, σύμβασις, σύναψις συνθήκης.

συνομολογῶ (*—έω*)· ὁμολογῶ καὶ ἐγώ, παραδέχομαι, συμφωνῶ· || συνάπτω συμφωνίαν, συνθήκην: «συνωμολόγησαν τὰ ἑξῆς».

συνομοσπονδία (ἡ)· ἑνότης, σύνολον πολλῶν ὁμοσπονδιῶν.

—*[Διεθν. Δίκ.]* Βλ. λ. *ἕνωσις* κρατῶν.

— **συνομοσπονδία** ***ἐργατική***· βλ. λ. *ἐργατικὴ* συνομοσπονδία.

συνομοταξία (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται ἡ κυριωτέρα τῶν ὑποδιαιρέσεων τῆς ζῳολογίας, ὡς π. χ. ἡ συνομοταξία τῶν σπονδυλωτῶν, εἰς ἣν ὑπάγονται πάντα τὰ ζῷα τὰ ἔχοντα σπονδυλικὴν στήλην (θηλαστικά, πτηνὰ κλπ.), ἅτινα πάλιν, κατὰ μέρος λαμβανόμενα, ἀποτελοῦσι μικροτέρας ὑποδιαιρέσεις τῆς συνομοταξίας, π. χ. ἡ ὁμοταξία τῶν θηλαστικῶν, τῶν ἰχθύων κλπ. Δ. Ν. Π.

συνονθύλευμα (τό)· ὀνθύλευμα, παραγέμισμα· || συνήθ. μεταφ., ἄλλα μετ' ἄλλων, φύρδην μίγδην ὡς ἓν ὅλον, χαρακτηριστικὸν πραγματείας, λόγου, συγγράμματος κττ.

συνονθύλευσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συνονθυλεύειν, παραγέμισμα.

συνονθυλεύω· ὀνθυλεύω, παραγεμίζω, παρασκευάζω *συνονθύλευμα* (βλ. λ.).

συνονόματος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ ἔχων τὸ αὐτὸ ὄνομα, ὁμώνυμος.

συνοπτικός, *—ή, —όν*· ὁ δυνάμενος νὰ θεωρήσῃ συγχρόνως πολλά, ἐπιθεωρητικός· || ὁ πολλὰ ἐν ἐπιτομῇ περιλαμβάνων: «συνοπτικὴ διήγησις, — ἱστορία, — πραγματεία».—Ἐπίρρ. ***συνοπτικῶς***· συντόμως, ἐν ἐπιτομῇ.

— **συνοπτικὰ** ***εὐαγγέλια*** Οὕτω καλοῦνται συνήθως τὰ τρία πρῶτα εὐαγγέλια, τὰ ἐν τῷ κανόνι τῆς Καινῆς Διαθήκης περιλαμβανόμενα, δηλαδὴ τὸ κατὰ Ματθαῖον, Μᾶρκον καὶ Λουκᾶν, ὡς εὐκόλως δυνάμενα νὰ συνοψισθῶσι (βλ. λ. *σύνοψις*). Κ. Ι. Δ.

Digitized by Google

— συνοπτικαὶ *δίκαι [Πολιτ. Δικον.].* Καλοῦνται αἱ δίκαι, καθ' ἃς ἐφαρμόζεται διαδικασία ταχυτέρα καὶ ἀπηλλαγμένη τῶν πολυπλόκων τύπων τῆς συνήθους τοιαύτης. Πρὸ τῆς διὰ τοῦ νόμου 206 τοῦ 1914 καταργήσεως τῆς συνήθους διαδικασίας, αἱ δίκαι αὗται ἀπετέλουν τὴν ἐξαίρεσιν. Μετὰ τὸν νόμον ὅμως τοῦτον ἀποτελοῦσι τὸν κανόνα, ἡ δὲ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς συνήθους διάκρισις ἔχει ἱστορικὴν μόνον ἀξίαν. Ἐν ταῖς συνοπτικαῖς δίκαις, μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἀγωγῆς, δὲν δίδεται ἰδιαιτέρα προθεσμία πρὸς ἀπολογίαν τοῦ ἐναγομένου, ἀλλ' εἰσάγεται αὕτη πρὸς συζήτησιν ἀμέσως μετὰ τὴν πάροδον τῆς νομίμου προθεσμίας, ἥτις διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 4/9 Σεπτεμβρίου 1925 ὡρίσθη εἰς ὀκτὼ ἡμέρας, παρατεινομένη λόγῳ ἀποστάσεως. Ἑτέρα οὐσιώδης διαφορὰ ἦτο ὅτι εἰς τὰς συνοπτικὰς δίκας περιελαμβάνοντο καὶ ὑποθέσεις, δι' ἅς, κατ' ἐξαίρεσιν, δὲν ἀπῃτεῖτο πλήρης ἀπόδειξις, ἀλλ' ἤρκουν καὶ ἁπλαῖ βεβαιώσεις ὡς ἐπὶ τῶν περὶ διακατοχῆς διαφορῶν. Μετὰ τὸν νόμον ὅμως 206 ἅπασαι αἱ ὑποθέσεις κατὰ κανόνα δικάζονται κατὰ τὴν συνοπτικὴν διαδικασίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται καὶ αἱ ἐμπορικαὶ διαφοραὶ μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ ἐμποροδικείου. Ἡ διάκρισις ὑποθέσεών τινων ὡς νόμῳ προτετιμημένων δὲν ἀφορᾷ τὴν διαδικασίαν, ἀλλ' ἁπλῶς ἐξαιρετικῶς διὰ ταύτας ὁ νομοθέτης ὑπεχρέωσε τὴν κατὰ προτίμησιν τῶν λοιπῶν ἐγγραφὴν εἰς τὸ πινάκιον πρὸς ταχυτέραν ἐκδίκασίν των, τηρουμένης πάντοτε τῆς προθεσμίας ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς. Σπουδαίαν καινοτομίαν ἐν τῇ προδικασίᾳ ἐπήνεγκε τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 4/9 Σεπτεμβρίου 1925, καθιερῶσαν τὴν κατάθεσιν τῶν ἀγωγῶν, ἀντίγραφον τῶν ὁποίων ἐπιδίδεται τῷ ἐναγομένῳ. Εἰς ἐπειγούσας ὅμως περιστάσεις, οἷον πρὸς διακοπὴν παραγραφῆς, πλήρωσιν προθεσμίας κλπ., οὐδὲν ἐμποδίζει νὰ προηγηθῇ ἡ ἐπίδοσις καὶ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ κατάθεσις, ἥτις πάντως, ὡς μέρος τῆς προδικασίας ἐξ ἐπαγγέλματος ἐρευνωμένη, εἶναι ἀπαραίτητος. Α. Κ. Κ.

συνοπτικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ συνοπτικοῦ, τὸ νὰ εἶναί τι συνοπτικόν.

Σύνορα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Χάνια Κουτουμοῦς τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 123. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κουτουμοῦ.* Π. Ν. Π.

συνοργανίζω, καὶ *συνοργανῶ* (*—όω*)· συνδυάζω, κανονίζω διὰ τὴν ὀρχήστραν τὰ διάφορα μέρη μουσικῆς συνθέσεως.

συνοργανισμὸς (ὁ), καὶ *συνοργάνωσις, —εως* (ἡ)· προσαρμογὴ ἑκάστου μουσικοῦ ὀργάνου ὀρχήστρας πρὸς μουσικὴν σύνθεσιν.

συνορεύω· ἔχω τὰ αὐτὰ σύνορα μετ' ἄλλου, εἶμαι ὅμορος, γειτνιάζω: «συνορεύουσαι χῶραι», «ἡ Ἑλλὰς συνορεύει μὲ τὴν Σερβίαν κλπ».

συνόρευσις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ συνορεύῃ τις: «ἡ συνόρευσις Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας».

Συνορία, ἢ ***Συνόριον*** (Synhoria, Synhorium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σινιβρα.*

συνοριακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ σύνορα, ὁ τῶν συνόρων: «συνοριακὰ φυλάκια».

— συνοριακὸς *τομεὺς [Στρατ.].* Καλεῖται ἕκαστος τῶν τομέων, εἰς οὓς χωρίζεται ἡ παραμεθόριος περιοχή. Ἡ τοιαύτη κατανομὴ εἰς συνοριακοὺς τομεῖς γίνεται πρὸς καλυτέραν φύλαξιν τῆς παραμεθορίου ἐν καιρῷ εἰρήνης. Τὰ ἐν ἑκάστῳ τομεῖ στρατεύματα ἀποτελοῦσι τὸν πυρῆνα τῆς *προκαλύψεως* κατὰ τὰ στάδια τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τῆς συγκεντρώσεως. Ν. Θ. Κ.

συνορίζομαι· ἰδιωματ., ἀντὶ *συνερίζομαι.*

συνορίτης (ὁ)· ὁ ἐπὶ τῶν συνόρων, ἐπὶ τῶν ὁρίων, ὁ γειτνιάζων: «εἴμαστε συνορῖτες 's τὸν κάμπο».

σύνορον (τό)· ὅριον, ἡ γραμμὴ ἡ χωρίζουσα δύο χώρας: «φυσικὰ σύνορα» οἷον κορυφογραμμή, ποταμὸς κτλ. || *σύνορα* (τά)· ἰδίᾳ ἡ παρὰ τὰ σύνορα χώρα τοῦ κράτους: «τὸν μετέθεσαν 's τὰ σύνορα», «ὀχυροῦνται τὰ σύνορα».

—[Διεθν. Δίκ.] Ἡ ἔκτασις ἐντὸς τῆς ὁποίας ἑκάστη πολιτεία ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν της χωρίζεται ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τῆς γείτονος διὰ τῆς λεγομένης ὁροθετικῆς γραμμῆς, ἥτις «ἀποτελεῖ τὰ σύνορα τὰ διακρίνοντα ταύτην ἀπ' ἐκείνης. Ἐπίσης ἐντὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κράτους αἱ διάφοροι διοικητικαὶ διαιρέσεις ἔχουσι καθορισθῆ ἐπακριβῶς δι' ὁροθετικῆς γραμμῆς.

Κρατικὰ σύνορα. Ὁ καθορισμὸς τῶν κρατικῶν συνόρων εἶναι ἔργον συνήθως τῶν περὶ εἰρήνης συνθηκῶν, τὰς ὁποίας συνομολογοῦσι κατόπιν πολέμου τὰ συμμετασχόντα αὐτοῦ κράτη· εἶναι ὅμως δυνατὸν ὁ καθορισμὸς τῶν κρατικῶν συνόρων νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα εἰδικῆς συμφωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν προέρχονται τὰ ἐπιθυμοῦντα νὰ διευθετήσωσι τὰς συνοριακὰς διαφοράς των γείτονα κράτη, χωρὶς νὰ προηγηθῇ μεταξύ των πόλεμος. Τῆς μὲν πρώτης περιπτώσεως, μεταξὺ ἄλλων πολλῶν, μνημονευτέα ἡ ἑλληνοτουρκικὴ προκαταρκτικὴ περὶ εἰρήνης συνθήκη τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς 6/18 Σεπτεμβρίου 1897 καὶ ἡ ὁριστικὴ περὶ εἰρήνης συνθήκη τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας τῆς 22 Νοεμβρίου ἰδίου ἔτους τῆς δὲ δευτέρας περιπτώσεως ἡ ἐν Bayonne γαλλοϊσπανικὴ συμφωνία τῆς 26 Μαΐου 1866. Πολλάκις ὅμως συμβαίνει τὰ σύνορα ὡρισμένου κράτους, ἰδίως ὅτε συνιστᾶται τοῦτο, νὰ καθορίζωνται παρὰ ξένων Δυνάμεων, ὅπως συνέβη, ἐπὶ παραδείγματι, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου τῆς 13 Ἰουλίου 1878, διὰ τῆς ὁποίας αἱ ὑπογράψασαι αὐτὴν Δυνάμεις, Γερμανία, Αὐστροουγγαρία, Γαλλία, Ἀγγλία, Ἰταλία, Ρωσία καὶ Τουρκία, καθώρισαν τὰ ὅρια τῆς ἡγεμονίας τῆς Βουλγαρίας, τοῦ ἀνεξαρτήτου κράτους τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τοῦ τῆς Σερβίας. Ἐπίσης διὰ τῶν συνθηκῶν τῶν Βερσαλλιῶν τοῦ 1919, τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ τοῦ 1919 καὶ τοῦ Τριανὸν τοῦ 1920 καθωρίθησαν τὰ ὅρια τῶν δι' αὐτῶν νεοϊδρυθέντων κρατῶν, Πολωνίας καὶ Τσεχοσλοβακίας. Τὰ τοῦ καθορισμοῦ τῶν συνόρων κατόπιν πολέμου ὁρίζονται συνήθως δι' εἰδικοῦ πρωτοκόλλου, ἐπισυναπτομένου τῇ συνθήκῃ, ἐν ᾗ κατὰ κανόνα ἐπισυνάπτεται καὶ χάρτης, εἰς τὸν ὁποῖον καθορίζονται τὰ νέα σύνορα, ὅπως ἐγένετο εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον συνομολογηθείσας συνθήκας εἰρήνης, εἰς τὰς ὁποίας ρητῶς ὡρίσθη ὅτι ἐν περιπτώσει ἀσυμφωνίας μεταξὺ τοῦ χάρτου καὶ τοῦ κειμένου τῆς συνθήκης, ἐπικρατέστερον θεωρεῖται τοῦτο (βλ. ἄρθρ. 4 τῆς μετὰ τῆς Τουρκίας συνθήκης τῆς Λωζάννης). Ἐπειδὴ διὰ τῶν συνθηκῶν, αἵτινες ρυθμίζουσι συνοριακὰ ζητήματα, ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ καθορίζεται διὰ μεγάλων, τῶν χαρακτηριστικωτέρων, σημείων, τὰ συμβαλλόμενα κράτη συμφωνοῦσιν ὅπως τὴν λεπτομερῆ χάραξιν τῶν συνόρων ἀναθέσωσιν εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπήν, συγκροτουμένην ἀπὸ εἰδικὰ πρόσωπα, διοριζόμενα παρὰ τῶν κυβερνήσεων τῶν διαφερομένων κρατῶν. Εἰς τὴν τοιαύτην μικτὴν ὁροθετικὴν ἐπιτροπὴν ὁρίζεται πολλάκις ὅτι θὰ συμμετάσχουν καὶ ἀντιπρόσωποι ἄλλων Δυνάμεων. Αἱ τοιαῦται ἐπιτροπαί, μεταβαίνουσαι ἐπιτοπίως, καθορίζουσι λεπτομερῶς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τῇ συνθήκῃ ὁρισθέντων, τὴν νέαν ὁροθετικὴν γραμμὴν καὶ συντάσσουσιν εἰδικὴν πρᾶξιν, ἥτις, ὡς ὁρίζεται ἐν τῇ συνθήκῃ, θ' ἀποτελέσῃ ἀναπόσπαστον μέρος αὐτῆς, μετὰ τὴν ὑπογραφήν της.

Πρὸς καθορισμὸν τῶν συνόρων χρησιμοποιοῦνται ἀνέκαθεν διάφορα μέσα. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα, καὶ ἰδίως κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὡς σύνορον ἐχρησιμοποιεῖτο μεταξὺ τῶν γειτόνων κρατῶν ἔκτασις γῆς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἔρημος, ἐπὶ τῆς ὁποίας οὐδέτερον αὐτῶν ἐξουσίαζεν. Τὸ σύστημα τοῦτο δὲν εἶναι καὶ σήμερον ἄγνωστον, ἂν καὶ ἐμφανίζεται ὑπὸ ἄλλην ὄψιν καὶ πρὸς ἄλλον σκοπόν· καὶ σήμερον πολλάκις μεταξὺ δύο ὁμόρων κρατῶν ὁρίζεται ὡρισμένου πλάτους ἔκτασις γῆς οὐχὶ πλέον ὡς κυρία ὁροθετικὴ γραμμή, ἀλλ' ὡς «οὐδετέρα ζώνη» μεταξὺ τῶν συνόρων τῶν δύο γειτόνων κρατῶν, ἐξασφαλιστικὴ τῆς συνοριακῆς γραμμῆς ἑκατέρου τούτων. Ἐντὸς τῆς ζώνης ταύτης δὲν ἐπιτρέπεται ἡ διατήρησις ἰσχυρῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἢ ἡ κατασκευὴ ὀχυρωματικῶν ἔργων κ. λ. π. καὶ τὸ πολὺ ἐπιτρέπεται ἡ τοποθέτησις τῶν καλουμένων φυλακίων τῆς μεθορίου. Πρὸς τήρησιν τῶν σχετικῶς θεσπισθέντων διεθνῶν κανόνων συνιστᾶται μικτὴ ἐπιτροπὴ ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν δύο ὁμόρων κρατῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἠκολούθησαν ἡ Σουηδία καὶ ἡ Νορβηγία διὰ τῆς ἀπὸ 26 Ὀκτωβρίου 1905 συνθήκης τῆς Στοκχόλμης, ἐπίσης ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία καὶ ἡ Φινλανδία διὰ τῆς ἀπὸ 1 Ἰουνίου 1922 μεταξύ των καταρτισθείσης συμβάσεως.

Συνήθως διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν συνόρων γίνεται χρῆσις ἁπλουστέρων μέσων, ἕνεκεν τούτου δὲ διακρίνονται τὰ σύνορα εἰς φυσικὰ καὶ τεχνητά. Καὶ ὡς *φυσικὰ* σύνορα δύο κρατῶν θεωροῦνται ἡ θάλασσα, αἱ λίμναι, οἱ ποταμοί, τὰ ὄρη, αἱ πεδιάδες· *τεχνητὰ* δὲ σύνορα εἶναι συμβατικαὶ γραμμαί, καθοριζόμεναι δι' εἰδικῶν σημείων κατ' ἀποστάσεις τιθεμένων, καὶ ὡς τοιαῦτα ἐν μὲν τῇ στερεᾷ χρησιμοποιοῦνται ὁρόσημα, πάλοι, φράκται, τάφροι, τοῖχοι, οἰκοδομαί, σωροὶ χωμάτων, δένδρα, βράχοι, ἐν δὲ τῇ θαλάσσῃ φάροι καὶ ἐπιπλέοντες σημαντῆρες. Τὰ χρησιμοποιηθέντα τεχνητὰ σημεῖα ἀριθμοῦνται παρὰ τῆς μικτῆς ὁροθετικῆς ἐπιτροπῆς, τὰ δὲ ἐνδιαφερόμενα κράτη ἀναλαμβάνουσι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σεβασθῶσι ταῦτα. Οὕτω, τὸ μὲν ἄρθρον 9 τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης ὁρίζει ὅτι «τὰ ἐνδιαφερόμενα κράτη ἀναλαμβάνουσι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καθιστῶσι σεβαστὰ τὰ τιθέμενα ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τριγωνομετρικὰ σημεῖα, σήματα, πασσάλους ἢ ὁρόσημα», τὸ δὲ ἄρθρον 10 ἐπιτάσσει ὅτι «τὰ ὁρόσημα θέλουσι τεθῆ εἰς ὁρατὴν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, θὰ ὦσιν ἠριθμημένα, ἡ δὲ τοποθεσία καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν θὰ σημειῶνται ἐν χαρτογραφικῷ πίνακι».

Τὸ ζήτημα τῶν φυσικῶν συνόρων παρουσιάζει πλείστας ὅσας δυσχερείας εἰς τὴν πρᾶξιν, ἰδίως ἐπὶ λιμνῶν, ποταμῶν, ὀροσειρῶν κλπ. Ἐπὶ λιμνῶν καὶ ἐσωτερικῶν θαλασσῶν εἶναι γενικῶς ἀποδεδεγμένη ἡ γνώμη ὅτι, ἐλλείψει εἰδικῆς συμβάσεως μεταξὺ τῶν ὁμόρων κρατῶν, ἄλλως ρυθμιζούσης τὸ ζήτημα, ὡς συνοριακὴ γραμμὴ μεταξὺ αὐτῶν λαμβάνεται τὸ μέσον τῆς θαλάσσης ἢ λίμνης. Ἐπὶ ποταμῶν, κατὰ τὴν γενικῶς κρατοῦσαν θεωρίαν, ὡς συνοριακὴ γραμμὴ λαμβάνεται ἡ συνάγκεια (βλ.λ.) αὐτῶν. Εἰς τὰς ἐπακολουθησάσας τὸν Παγκόσμιον πόλεμον συνθήκας ἠκολουθήθη ἰδίως ἐπὶ πλωτῶν ποταμῶν ὡς ὁροθετικὴ γραμμὴ ἡ συνάγκεια, ἐπὶ δὲ μὴ πλωτῶν ποταμῶν ἡ μέση γραμμὴ αὐτῶν· οὕτως, ὅπως καὶ αἱ λοιπαὶ συνθῆκαι τῶν Βερσαλλιῶν, τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ κλπ., ὥρισε καὶ ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης ἐν ἄρθρῳ 6 § 1 τὰ ἑξῆς: «Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ καθοριζόμενα ὑπὸ τοῦ ροῦ ποταμοῦ καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ σύνορα, οἱ ὅροι «ροῦς» ἢ αὖλαξ, ὧν γίνεται χρῆσις ἐν τῇ παρούσῃ συνθήκῃ, σημαίνουσι διὰ μὲν τοὺς μὴ πλωτοὺς ποταμοὺς τὴν μέσην γραμμὴν αὐτῶν ἢ τοῦ κυρίου αὐτῶν βραχίονος, διὰ δὲ τοὺς πλωτοὺς ποταμοὺς τὴν μέσην γραμμὴν τῆς κυρίας αὔλακος ναυσιπλοΐας». Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ ἐπὶ ποταμοῦ ρέοντος μεταξὺ δύο κρατῶν μεταβάλλεται, ὅταν ἡ συνάγκεια ἢ ἡ κοίτη αὐτοῦ μεταβληθῇ, δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ποταμὸς ἐγκαταλείπει ἐντελῶς τὴν κοίτην του λαμβάνων νέαν διεύθυνσιν, καθόσον ἐξακολουθεῖ καὶ πάλιν ἡ παλαιὰ τοῦ ποταμοῦ κοίτη παραμένουσα ὡς σύνορον, μὴ ἐπερχομένης οὔτε αὐξήσεως οὔτε μειώσεως τοῦ ἐδάφους τῶν παροχθίων πολιτειῶν. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἠκολουθήθη κατὰ κανόνα καὶ ἐν τῇ πρακτικῇ, ἐξαίρεσιν ὅμως χαρακτηριστικὴν ἐσημείωσεν ἡ ἀπὸ 8 Αὐγούστου 1843 συνθήκη μεταξὺ Βελγίου καὶ Κάτω Χωρῶν, διὰ τῆς ὁποίας ὡρίσθη ὅτι ἐν περιπτώσει ἀλλαγῆς τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ Μόζα ὡς συνοριακὴ γραμμὴ μεταξὺ τῶν δύο τούτων κρατῶν θὰ ληφθῇ ἡ συνάγκεια αὐτοῦ ἐν τῇ νέᾳ του κοίτῃ. Αἱ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον συνομολογηθεῖσαι συνθῆκαι ἀνέθεσαν τὸ ζήτημα τοῦτο νὰ διευθετήσῃ ἡ ὁροθετικὴ ἐπιτροπή· οὕτως εἰς τὸ ἄρθρον 6 § 1 ἐδ. β' τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης ὡρίσθη ὅτι «ἐναπόκειται εἰς τὴν ἐπιτροπὴν νὰ καθορίσῃ εἰδικώτερον, ἐὰν ἡ συνοριακὴ γραμμὴ θὰ ἀκολουθήσῃ εἰς τὰς ἐνδεχομένας αὐτῆς μετατοπίσεις τὸν οὕτω προσδιορισθέντα ροῦν ἢ τὴν αὔλακα, ἢ ἐὰν θὰ καθορισθῇ ὁριστικῶς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ροῦ ἢ τῆς αὔλακος κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τῆς παρούσης συνθήκης». Τὰ συνορεύοντα διὰ τοῦ ποταμοῦ κράτη ὑποχρεοῦνται ν' ἀπέχωσι παντὸς παρὰ τὰς ὄχθας ἔργου, δυναμένου νὰ μεταβάλῃ τὴν θέσιν τῆς συναγκείας. Ἐπὶ γεφυρῶν συνδεουσῶν τὰς ὄχθας τοῦ διασχίζοντος δύο ὅμορα κράτη ποταμοῦ ὡς σύνορον λαμβάνεται τὸ μέσον αὐτῶν καὶ οὐχὶ ἡ συνάγκεια, ὅπως ὥρισαν καὶ πλεῖσται ὅσαι συνθῆκαι, ἐν αἷς καὶ ἡ τελικὴ πρᾶξις τῆς 27-11-1881, δι' ἧς ὡρίσθησαν τὰ ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα.

Ὅταν δύο κράτη χωρίζωνται δι' ἁλύσεως ὀρέων, ὡς ὁροθετικὴ γραμμὴ λαμβάνονται «αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ τούτων» ἢ «ἡ χωρίζουσα τὰ ὕδατα γραμμή», τῶν δύο τούτων ὅρων θεωρουμένων ὡς συνωνύμων. Τελευταίως ὅμως, ἐπειδὴ κατεδείχθη ὅτι ἡ κορυφογραμμὴ δὲν ταυτίζεται πάντοτε μὲ τὴν χωρίζουσαν τὰ ὕδατα γραμμήν, εἰς τὰς διαφόρους συνθήκας, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον συνομολογηθείσας (ἐξαιρέσει τῆς τῶν Βερσαλλιῶν, ἥτις ἐδέχθη ἐν ἄρθρῳ 48 ὡς σύνορον τὴν κορυφογραμμήν), ἐγένετο δεκτὸν ὡς σύνορον ἡ χωρίζουσα τὰ ὕδατα γραμμὴ (ἄρθρ. 27 συνθήκης Ἁγίου Γερμανοῦ, Σεβρῶν κλπ.).

Τὸ πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς συνοριακῆς γραμμῆς παρουσιάζει πλείστας ὅσας δυσχερείας ἐν τῇ πρακτικῇ, ἰδίως ἐκ τῆς θεωρητικῆς ἀπαιτήσεως ὅπως ἐν τῇ προσκυρώσει ἐδαφῶν, ὁσονδήποτε μικρῶν, εἰς τὸ ἓν ἢ τὸ ἕτερον τῶν γειτόνων κρατῶν, μὴ παραβλέπωνται ἐθνικοὶ λόγοι, οὔτε ἐξ ἄλλου ζημιοῦνται διοικητικὰ ὅρια ἢ τοπικὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα. Ἡ ἐπιτροπὴ τότε μόνον δύναται νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν της ἐθνικοὺς λόγους καὶ ἄλλα ζητήματα διοικητικῆς ἢ οἰκονομικῆς φύσεως, ἐφ' ὅσον τῇ ἐπετράπη τοῦτο διὰ τῆς συνθήκης, ἥτις συνέστησεν αὐτήν. Τοιοῦτόν τι ἐπέτρεψαν εἰς τὰς ὁροθετικὰς ἐπιτροπὰς συνθῆκαί τινες, ὡς λ.χ. τὸ ἄρθρ. 8 τῆς προκαταρκτικῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, τὸ ὁποῖον ὥριζεν ὅτι ἡ ὁροθετικὴ ἐπιτροπὴ τῆς ἡγεμονίας τῆς Βουλγαρίας πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν της τὸ στοιχεῖον τῆς ἐθνικότητος τῆς πλειοψηφίας τῶν κατοίκων ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὰς τοπογραφικὰς ἀνάγκας καὶ τὰ συγκοινωνιακὰ ζητήματα τοῦ τοπικοῦ πληθυσμοῦ. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, προκειμένου περὶ τῆς ὁροθεσίας τῆς Πολωνίας, ὡρίσθη (ἄρθρ. 88, 95 καὶ 97) ὅτι ἤθελε διευθετηθῆ αὕτη κατόπιν τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ διενεργηθησομένου δημοψηφίσματος. Ἡ δὲ συνθήκη τῆς Λωζάννης ἐν ἄρθρῳ 5 § 2 ὥρισεν ὅτι ἡ ὁροθετικὴ ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ λάβῃ «ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸ δυνατὸν τὰ διοικητικὰ ὅρια καὶ τὰ τοπικὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα».

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως παρουσιάζ...

Digitized by Google

τὸ ζήτημα τοῦ συνοριακοῦ καθορισμοῦ ὡρισμένας δυσχερείας, ἐπειδή, ἰδίως ἄλλοτε, πρὸ τῆς τελειοποιήσεως δηλονότι τῶν μέσων τῆς πολεμικῆς τέχνης, ἡ κατακύρωσις μιᾶς ὀροσειρᾶς ἢ ἑνὸς ποταμοῦ ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου γείτονος κράτους ἀπετέλει πάντοτε κίνδυνον διὰ τὸ ἄλλο, ἐπειδὴ ἐδημιούργει δι' ἐκεῖνο ἄριστον, ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, φυσικὸν ὀχύρωμα. Διὰ τοῦτο εἰς πολλάς, παλαιοτέρας ἰδίως, συνθήκας περιελαμβάνετο εἰδικὸς ὅρος. Οὕτω ἡ ἑλληνοτουρκικὴ περὶ εἰρήνης προκαταρκτικὴ συνθήκη τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1897 ὥριζεν ἐν ἄρθρῳ 1 ὅτι «ἐλαφραὶ μεταβολαί, ὑπὸ στρατηγικὴν ἔποψιν, δύνανται νὰ γίνωσιν ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, τῇ συμφωνίᾳ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Δυνάμεων καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, κατὰ τὴν ἐπιτόπιον ἐφαρμογὴν τοῦ διαγράμματος», τὸ ὁποῖον προσηρτᾶτο εἰς τὴν συνθήκην ταύτην. Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐπανελήφθη καὶ εἰς τὴν ὁριστικὴν περὶ εἰρήνης ἑλληνοτουρκικὴν συνθήκην, ἀπαλειφθείσης ὅμως τῆς φράσεως «ὑπὸ στρατηγικὴν ἔποψιν».

Διοικητικὰ σύνορα. Αἱ ἐντὸς τοῦ κράτους ὑφιστάμεναι διοικητικαὶ διαιρέσεις καθορίζονται κατ' ἔκτασιν καὶ διακρίνονται μεταξύ των διὰ φυσικῶν ἢ τεχνητῶν συνόρων, τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν δι' ἑκάστην κοινότητα καὶ δι' ἕκαστον δῆμον, ὥστε ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ὁροθετήσεως αὐτῶν νὰ συμπροσδιορίζεται καὶ ἡ περιφέρεια τῶν νομῶν, καθόσον δ' ἀφορᾷ τὴν νέαν Ἑλλάδα ἡ περιφέρεια τῆς (ἐπαρχίας) ὑποδιοικήσεως καὶ τῆς γενικῆς διοικήσεως. Ὁ περὶ συστάσεως δήμων νόμος τῆς 27 Δεκεμβρίου 1833 ἐν ἄρθρῳ 2 ὥριζεν ὅτι «τὰ ὅρια τῶν δήμων καὶ περιοχῶν θέλουν τεθῆ λαμβανομένης ἐπιμελῶς ὑπ' ὄψιν τῆς φυσικῆς τοποθεσίας, καί, ὅπου εἶναι δυνατόν, κατὰ τὰ ὑπάρχοντα νόμιμα σήματα, δηλαδὴ τὰς ράχεις τῶν βουνῶν, τὰς φάραγγας, τὰ νερὰ καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὰ ὅρια θέλουν σημειωθῆ δι' ὁροθετικῶν λίθων». Ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης, ὁ νομοθέτης τοῦ 1833 ἐπεθύμει ὅπως ἡ εἰς δήμους διαίρεσις τοῦ κράτους ἀνταποκρίνεται περισσότερον εἰς τὴν φύσιν καὶ τὸν γεωγραφικὸν σχηματισμὸν τῆς χώρας μας, ὥστε καὶ τὰ σύνορα τῶν δήμων νὰ εἶναι μᾶλλον φυσικά, ὅπως καταδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς ἀπὸ 15/27 Ἀπριλίου 1834 ὁδηγίας τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐλέγετο ὅτι «τὸν πρώτιστον κανόνα διὰ τὴν διαγραφὴν τῶν συνόρων τῶν δήμων δίδουν αἱ φυσικαὶ περιστάσεις, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φυσικὴ θέσις συνήνωσε τοὺς κατοίκους μικροῦ τινος μέρους διὰ κοινῆς καὶ συνεχοῦς σχέσεως .... ἥτις δὲν πρέπει νὰ χωρισθῇ διὰ τοῦ δημοτικοῦ σχηματισμοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ συσφιχθῇ ἔτι περισσότερον». Ράχεις καὶ φάραγγες, νερὰ καὶ δάση εἶναι πανταχοῦ φυσικὰ καὶ μόνιμα σημεῖα διὰ τὴν διαγραφὴν τῶν συνόρων τῶν δήμων. Ἡ χάραξις, ὅθεν, τῶν συνόρων διὰ τεχνητῶν σημείων θὰ ἐγίνετο ἐκεῖ μόνον, ὅπου δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσι φυσικὰ σημεῖα: «Τὰ σύνορα τῶν δημοτικῶν περιφερειῶν, καθόσον δὲν ὑπάρχουσιν ἀμετάβλητα φυσικὰ σημεῖα, σημειώνονται διὰ λίθων τοῦ αὐτοῦ εἴδους καὶ σχήματος». Τὸ τελικὸν ἔργον τῆς ὁροθεσίας ὑπὸ τὸν αὐτὸν νόμον τοῦ 1833 ἀνετέθη εἰς τριμελῆ ἐπιτροπήν, ἐκλεγομένην παρὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ δημάρχου.

Διὰ τοῦ νόμου ‚ΔΝΖ' (ὑπ' ἀριθ. 4057) τῆς 14—2—1912, καθιερωθείσης καὶ τῆς κοινότητος, ὡρίσθη ἐν ἄρθρῳ 9 ὅτι αἱ δημοτικαὶ καὶ κοινοτικαὶ περιφέρειαι καθορίζονται συμφώνως πρὸς τὰ ἤδη ἀναμφισβητήτως κείμενα ὅρια τῶν περιοχῶν τῶν πόλεων καὶ χωρίων, ἀλλὰ κατὰ τὸν καθορισμὸν τοῦτον πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν «κατὰ τὸ δυνατὸν» ἡ δημοτικὴ καὶ κοινοτικὴ ἰδιοκτησία, ὡς καὶ ἡ ἰδιοκτησία τῶν κατοίκων καὶ αἱ ἀπαραίτητοι ἀνάγκαι τῶν διαφόρων συνοικισμῶν. Διὰ τὸν ὁριστικὸν δὲ καθορισμὸν τῶν ὁρίων ὁ αὐτὸς νόμος ‚ΔΝΖ' προέβλεπε τὴν σύστασιν πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν προέδρων τῶν συμβουλίων τῶν γειτνιαζουσῶν κοινοτήτων ἢ δήμων καὶ ἐκ δύο τῶν διευθυνόντων τὰ ἑκατέρας κοινότητος ἢ δήμου σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐπαρχιακοῦ μηχανικοῦ, ἤ, τούτου κωλυομένου, τοῦ εἰρηνοδίκου. Ἡ εἰρημένη ἐπιτροπὴ προέβαινεν εἰς τὸν ἐπιτόπιον καθορισμὸν τῶν δημοτικῶν ἢ κοινοτικῶν περιφερειῶν, χαράσσουσα τὰ σύνορα ἑκάστης τούτων καὶ συντάσσουσα λεπτομερῆ περὶ τούτων ἔκθεσιν, καθ' ἧς ἐντὸς δεκαπενθημέρου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς της ἐπετρέπετο προσφυγὴ παρὰ τοῦ δημοτικοῦ ἢ κοινοτικοῦ συμβουλίου ἐνώπιον εἰδικοῦ διοικητικοῦ δικαστηρίου, συγκροτουμένου παρὰ τοῦ νομομηχανικοῦ, ἑνὸς τῶν εἰρηνοδικῶν ἢ πταισματοδικῶν καὶ ἑνὸς οἰκονομικοῦ ἐφόρου, τὸ ὁποῖον ἐδίκαζεν ὁριστικῶς, καθορίζον διὰ τῆς ἀποφάσεώς του τὰ ὅρια τῶν κοινοτικῶν (ἢ δημοτικῶν) περιφερειῶν. Βραδύτερον, διὰ τοῦ ἄρθρου 8 τοῦ νόμου 1051, καθιερώθη ἀνάλογον σύστημα πρὸς ὁριστικὸν καθορισμὸν τῶν ὁρίων τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων τῶν νέων χωρῶν. Αἱ ὡς ἄνω διατάξεις ἀπετέλεσαν τὰ ἄρθρα 9—10 τοῦ κώδικος περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων, ὡς ταῦτα βραδύτερον ἐν μέρει ἐτροποποιήθησαν διὰ νεωτέρων νόμων. Ἐκ τῆς ἰσχυούσης δὲ νομοθεσίας ἀποτελεῖ ἀξιοσημείωτον διάταξιν τὸ ἐδάφιον γ' τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ κώδικος, διὰ τοῦ ὁποίου ὡρίσθη ὅτι «μόνον ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ ἐπιτρέπεται, ὅπως τὰ ὅρια τοῦ δήμου ἢ κοινότητος ὑπερβῶσι τὰ κείμενα ὑφισταμένων νομῶν καὶ ἐπαρχιῶν».

Ἡ διοικητικὴ ὁροθεσία τῶν κοινοτήτων ὡς καὶ τῶν δήμων ἐπάγεται ὡρισμένα ἀποτελέσματα ἀπὸ ἀπόψεως δημοσίου καὶ διοικητικοῦ δικαίου, ὡς λ. χ. ἡ ἁρμοδιότης τῶν δικαστηρίων, ἡ ἐπιβολὴ φόρων, ἡ ἐνάσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, ἡ ἄσκησις τῆς ἀστυνομικῆς ἐξουσίας, οὐδόλως ὅμως ἐπηρεάζει τὴν ἐνάσκησιν τῶν ἰδιωτικῶν δικαίων, π. χ. τῶν περιουσιακῶν δικαίων εἴτε τῶν κοινοτήτων, εἴτε τῶν δήμων, εἴτε τῶν εἰς αὐτοὺς ὑπαγομένων συνοικισμῶν, εἴτε ἰδιωτῶν κατοίκων τῶν κοινοτήτων ἢ τῶν δήμων ἢ τῶν συνοικισμῶν. Τὰ διοικητικὰ σύνορα, ὅθεν, οὐδεμίαν ἀσκοῦν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν περιουσιακῶν δικαιωμάτων τῶν χωρίων ἢ τῶν πόλεων, δὲν θίγουν δὲ οὔτε κατ' ἐλάχιστον τὰ δίκαια τῶν ἰδιοκτητῶν, τῶν ὁποίων τὰ τμήματα ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ὑπάγουν εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν. «Τὰ πράγματα ἐντεῦθεν, ὅσον ἀφορᾷ περιουσιακὰ δίκαια κυριότητος, νομῆς, ἐμπαγμάτων δικαίων, δουλειῶν, παραμένουσιν εἰς τὴν αὐτήν, ὡς καὶ πρὸ τοῦ καθορισμοῦ τῶν διοικητικῶν ὁρίων, κατάστασιν. Αἱ δὲ περὶ τούτων ἀμφισβητήσεις ὑπάγονται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ φυσικοῦ δικαστοῦ αὐτῶν, ἤτοι τῶν τακτικῶν δικαστηρίων» (ἐγκύκλιος ὑπουργ. Ἐσωτερικῶν ὑπ' ἀριθ. 12976 τοῦ 1919).

ΒΙΒΛΟΓΡΑΦΙΑ. *Curzon of Kedleston*, «Frontières» (1907).—*Fawcett*, «Frontières»(1918).—*Schroeder*, «Grenzregulierung durch Staatsverträge» (1891).—*Bonfils - Faucille*, «Traité de droit international public» (τ. Ι' μ. Β' 1925, σ. 96 ἑπ.) καὶ τὰ λοιπὰ συστήματα τοῦ Διεθνοῦς Δημοσίου Δικαίου. —*Giese* «Staatsgrenzen» (ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ *Strupp* ἐκδοθέντι «Wörterbuch des Völkerrechtes und der Diplomatie», τ. II, σ. 615 ἑπ.).—*Θ. Δηλιγιάννη - Γ. Ζηνοπούλου*, «Ἑλληνικὴ Νομοθεσία», (τ. II 1861 σ. 212 ἑπ.).—*Γεραγᾶ*, «Ἑρμηνεία τοῦ νόμου περὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων» (τ. Α 1929).

Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

— **Συνόρων** ***μάχαι*** */Στρατ. Ἱστορ./*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται αἱ μάχαι τοῦ μὲν Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 αἱ διεξαχθεῖσαι ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπιχειρήσεων μέχρι τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Λαρίσης, ἤτοι κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 6—11 Ἀπριλίου 1897 (π. ἡ.), τοῦ δὲ Παγκοσμίου πολέμου αἱ διεξαχθεῖσαι ἐν τῷ γαλλικῷ θεάτρῳ (τῷ δυτικῷ) κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 20—28 Αὐγούστου 1914 (ν. ἡ.). Ν. Θ. Κ.

Σύνορον */Γεωγρ./*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μουριῶν (Ἀκίντζαλι) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 18. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Νιουρμπανλί*. Π. Ν. Π.

συνορχιδία (ἡ). Σπανιωτάτη συγγενὴς ἀνωμαλία, καθ' ἣν οἱ δύο ὄρχεις εἶναι συμπεφυκότες εἰς ἕνα Δ. Χ. Κ.

συνορῶ (*—άω*), *ἀόρ. συνεῖδον* γνωρίζω, ἐννοῶ καλῶς, εἶμαι βέβαιος περί τινος, *σύνοιδα*.

συνοστεογραφία (ἡ) */Ἀνατομ./*. Περιγραφὴ τῶν ἀρθρώσεων καὶ τῶν συνδέσμων τῶν ὀστῶν. Ι. Π.

συνοστεολογία (ἡ) */Ἀνατομ./*. Πραγματεία περὶ τῶν ἀρθρώσεων καὶ συνδέσμων τῶν ὀστῶν Ι. Π.

συνοστεοτομία (ἡ) */Ἀνατομ./*. Ἀνατομικὴ παρασκευὴ τῶν ἀρθρώσεων τῶν ὀστῶν Ι. Π.

συνοστέωσις, *—εως* (ἡ) */Ἀνατομ./*. Συνάρθρωσις ὀστῶν, καθ' ἣν ἡ συνδετικὴ μεταξὺ αὐτῶν χονδρώδης οὐσία ἀποτιτανοῦται εἰς ὀστίτην ἱστόν, οἷα λ. χ. ἡ μεταξὺ ἐπιφύσεων καὶ διαφύσεων τῶν μακρῶν ὀστῶν, ἡ μεταξὺ τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου κατὰ τὰς ραφάς. Ι. Π.

συνουλῶ (*—όω*), *ἀόρ. συνούλωσα—συνουλώθην*, παθ. μετχ. *συνουλωμένος*· συμπτύσσω, συνάπτω τὰ χείλη πρὸς σχηματισμὸν οὐλῆς.

συνούλωμα (τό)· σχηματισμὸς οὐλῆς, ἐπούλωσις.

συνουλωτικός, *—ή, —όν*· ὁ προκαλῶν συνούλωσιν, ἐπουλωτικός.

συνουσία (ἡ)· γενετήσιος μῖξις ἄρρενος καὶ θήλεος· || καθόλου, ἀφροδιασικὴ ὁμιλία, ἕνωσις: «ἁγνὴ ἀπ' ἀνδρὸς συνουσίας».

—*[Φυσιολ.]* Βλ. *γενετήσιος ὁμιλία*.

συνουσιάζομαι· συνέρχομαι εἰς ἀφροδισιακὴν ὁμιλίαν, εἰς συνουσίαν.

συνοφειλέτης (ὁ)· ὁ ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλου ὀφειλέτης.

συνοφθαλμία (ἡ) */Ὀφθαλμολ./*. Δυσμορφία καλουμένη καὶ *κυκλωπία* ἢ *μονοφθαλμία*, χαρακτηριζομένη ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς καὶ μόνου ὀφθαλμοῦ εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου, κάτωθεν τοῦ μεσοφρύου. Ὑπεράνω τοῦ μοναδικοῦ τούτου ὀφθαλμοῦ εὑρίσκεται προεξοχὴ φέρουσα τὸ σχῆμα καὶ τὸ ὄνομα προβοσκίδος. Ἀνήκει εἰς τὰς διαμαρτίας περὶ τὴν διάπλασιν τῆς κεφαλῆς καὶ ἀπαντᾶται καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων (ἰδίως τῶν χοίρων). Συνυπάρχουν βαρεῖαι διαμαρτίαι περὶ τὴν διάπλασιν τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ δὲ διατήρησις τῆς ζωῆς εἰς τοὺς κύκλωπας εἶναι βραχεῖα. Συνηθέστατα καὶ ὁ μοναδικὸς ὑπάρχων ὀφθαλμὸς φέρει καὶ αὐτὸς συγγενεῖς ἀλλοιώσεις, ὡς κολοβώματα κλπ. Β. Α.

συνοφρυοῦμαι (*—όομαι*), *ἀόρ. συνωφρυώθην*, παθ. μετχ. *συνωφρυωμένος*· συμπτύσσω, συσπῶ, συνενώνω τὰς ὀφρῦς, σκυθρωπάζω, οἷον ἕνεκα θυμοῦ ἢ περιφρονήσεως.

σύνοφρυς, *—υος* (ὁ, ἡ), *—υ* (τό)· ὁ ἔχων συνεσπασμένας τὰς ὀφρῦς, συνωφρυωμένος, σκυθρωπός, κατηφής.

συνοφρύωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συνοφρυοῦσθαι, σκυθρωπασμός, κατήφεια.

συνοχεύς, *—έως* (ὁ)· πᾶν ὅ,τι συνέχει, συγκρατεῖ, συνδέει, συνήθως ὡς ἐξάρτημα μηχανῆς.

—*[Οἰκοδ.]* Καλοῦνται *συνοχεῖς* τὰ σιδηρᾶ συνήθως ἐλάσματα τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν σύνδεσιν τῶν διὰ τὴν ἐπένδυσιν τῶν τοίχων χρησιμοποιουμένων λαξευτῶν λίθων, πρὸς σύνδεσιν αὐτῶν μετ' ἀλλήλων ἢ μετὰ τοῦ λοιποῦ σώματος τῶν λίθων. Ἔχουσι τὰ ἐλάσματα ταῦτα σχῆμα [ἢ Υ συνήθως, μὲ τὰ ἄκρα αὐτῶν κεκαμμένα καθέτως πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ Υ, καὶ τοποθετοῦνται ὁριζόντια, μὲ τὰ κεκυρτωμένα αὐτῶν ἄκρα ἐντὸς κοιλοτήτων τῶν λαξευτῶν λίθων, αἱ ὁποῖαι πληροῦνται εἶτα διὰ κονιάματος ἢ θείου ἢ μολύβδου χυτοῦ. Ἐνίοτε χρησιμοποιοῦνται ἀνάλογοι συνοχεῖς, ἐν εἴδει βλήτρων, πρὸς σύνδεσιν δύο ὑπερκειμένων λίθων, ὅπως γίνεται εἰς τὴν σύνδεσιν τῶν σπονδύλων τῶν κιόνων μεταξὺ ἀλλήλων. Συνοχεῖς ἀνάλογοι πρὸς τοὺς ἀνωτέρω, καλούμενοι κοινῶς *τζινέτια*, χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ οἰκοδομικῇ διὰ πλῆθος συνδέσεων.

Ἐνίοτε καλοῦνται *συνοχεῖς* οἱ διὰ τὴν συγκράτησιν δύο παραλλήλων τοίχων χρησιμοποιούμενοι ἑλκυστῆρες (βλ. καὶ λ. *τοῖχος*). Α. Α. Κ.

—***συνοχεὺς ἠλεκτρικὸς*** */Φυσ./*· βλ. λ. *ἠλεκτρικὸς συνοχεύς*.

συνοχὴ (ἡ)· τὸ συνέχειν, τὸ συγκρατεῖν ἢ συγκρατεῖσθαι: «ἡ συνοχὴ τῶν μορίων τῆς ὕλης» || συνάφεια.

σύνοχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ συνεχόμενος, συνεχής: «σύνοχος πυρετός».

συνοψία (ἡ) */Ὀφθαλμολ./*. Εἶδος συναισθησίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἦχός τις παράγει αἴσθησιν ἐγχρώμου ὁράσεως. Τινὲς τῶν νεωτέρων παραδέχονται, ὅπως ἄλλως τε καὶ πρῶτος ὁ Νεύτων ὑπέδειξεν, ὅτι ὑπάρχει σχέσις μεταξὺ ἁρμονίας ἤχων καὶ ἁρμονίας χρωμάτων, ὅτι π. χ. τὸ ἐρυθρόν, τὸ πράσινον καὶ τὸ ἰόχρουν ἔχουν σχέσεις μήκους κύματος προσεγγιζούσας τὸ do-mi-sol. Β. Α.

συνοψίζω, *ἀόρ. συνώψισα*· κάμνω σύνοψιν, ἐκθέτω συνοπτικῶς, ἐν περιλήψει.

σύνοψις, *—εως* (ἡ)· ἐπιτομὴ μείζονος ἔργου, κεφαλαιώδης, συνοπτικὴ ἔκθεσις.

— **σύνοψις** ***Εὐαγγελίων.*** Τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια τὰ περιεχόμενα ἐν τῷ κανόνι τῆς Καινῆς Διαθήκης, συγκρινόμενα πρὸς ἄλληλα, παρὰ τὰς διαφορὰς παρέχουσιν ὁμοιότητας κατά τε τὴν μορφὴν καὶ τὸ περιεχόμενον. Αἱ ὁμοιότητες αὗται εἶναι μεγαλύτεραι μεταξὺ τῶν τριῶν πρώτων Εὐαγγελίων, τοῦ Ματθαίου, Μάρκου καὶ Λουκᾶ, ἢ τοῦ τετάρτου, τοῦ Ἰωάννου, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τρία πρῶτα. Αἱ ὁμοιότητες αὗται παρετηρήθησαν ἤδη ἀπ' ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, πολλοὶ δ' ἐπεχείρησαν νὰ δείξωσι ταύτας δι' ἐργασιῶν, ἐν αἷς προσεπάθουν ἢ ἐκ πάντων τῶν χωρίων τῶν κανονικῶν Εὐαγγελίων ν' ἀπαρτίσωσι κατὰ τὸ δυνατὸν χρονολογικῶς κατατεταγμένην ἱστορικὴν ἔκθεσιν τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ, ἢ ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν παραλλήλων χωρίων τῶν δύο ἢ τριῶν ἢ τεσσάρων Εὐαγγελίων κατὰ στήλας ὁριζοντίας ἢ σειρὰς παραλλήλους νὰ διευκολύνωσιν ἐποπτικῶς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς συμφωνίας τῶν Εὐαγγελίων πρὸς ἄλληλα ἢ τὴν ἑρμηνείαν τῶν Εὐαγγελίων. Τὰ ἔργα ταῦτα ἐκαλοῦντο *ἁρμονία τῶν Εὐαγγελίων* ἢ *σύνοψις τῶν Εὐαγγελίων*. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀσιάνδρου ἐπεκράτησε τὰ πρῶτα νὰ καλῶνται *ἁρμονία τῶν Εὐαγγελίων*, ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γκρίσμπαχ (1774) τὰ δεύτερα *σύνοψις τῶν Εὐαγγελίων* (Synopsis Evangeliorum), εἰ καὶ ἐνίοτε ἐνηλλάσσοντο οἱ ὅροι οὗτοι. Ἡ ἀρχαιοτάτη γνωστὴ σύνοψις εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Ἀμμωνίου, συγχρόνου τοῦ Ὠριγένους, ὅστις βεβαίως δὲν εἶναι ὁ Ἀμμώνιος ὁ Σακκᾶς. Οὗτος, ἔχων πιθανῶς ὑπ' ὄψιν τὸ Εὐαγγέλιον τὸ Διατεσσάρων τοῦ Τατιανοῦ, ὅπερ δὲν ἦτο σύνοψις, ἀλλ' ἁρμονία τῶν Εὐαγγελίων, ἐξέδωκε τὴν σύνοψιν αὐτοῦ, θέσας ὡς βάσιν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου, πρὸς ὃ πα-

Digitized by Google

ρέθηκε τὰ σχετικὰ χωρία τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν, «τῷ κατὰ Ματθαῖον τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περικοπὰς παραθείς», ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος. Τὸ ἔργον τοῦτο ἔδωκε πιθανῶς ἀφορμὴν εἰς τὸν Εὐσέβιον νὰ συντάξῃ «καθ' ἑτέραν μέθοδον» σύνοψιν τῶν Εὐαγγελίων. Οὗτος δηλαδὴ διῄρεσε τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια εἰς περικοπὰς ἢ κεφάλαια, ἅτινα ἦσαν ὡς οἱ σημερινοὶ στίχοι τῶν Εὐαγγελίων ἢ κατά τι μεγαλύτεροι, προέταξε δὲ τοῦ ἔργου τούτου δέκα κανόνας ἢ πίνακας, δι' ὧν ἠδύνατό τις νὰ εὑρίσκῃ τὰ παράλληλα ἢ συγγενῆ χωρία 'Απαρίθμησιν τῶν τύποις ἐκδοθεισῶν συνόψεων εὑρίσκει τις ἰδίᾳ παρὰ τῷ Reuss (Gesch. der hl. Schriften des N. T., p 179) καὶ Tischendorf (Synopsis 1898, σ. XII—XVI). Κ. Ι. Δ.

— **«Σύνοψις ἱερά»**. Ἐγχειρίδιον περιέχον ἐκκλησιαστικὰς προσευχὰς καὶ ἀκολουθίας καὶ προωρισμένον ἰδίᾳ πρὸς χρῆσιν τῶν λαϊκῶν. Διακρίνομεν *μικρὰν καὶ μεγάλην σύνοψιν*, εἰς τὴν τελευταίαν τῶν ὁποίων προστίθενται συνήθως καὶ αἱ περικοπαὶ τῶν κατὰ τὰς Κυριακὰς ἀναγινωσκομένων Εὐαγγελίων καὶ Ἀποστόλων. Ἡ ἱερὰ Σύνοψις παρ' ἡμῖν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ καλούμενον «Breviarium». Κ. Ι. Δ.

— **«Σύνοψις» *Σάθα***. Ἐκτενὴς χρονογραφία, ἀπὸ κοσμογονίας μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1261 ὑπὸ Μιχαὴλ Παλαιολόγου ἀνακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ Κ. Ν. Σάθας εἰς τὸν Ζ τόμον τῆς «Μεσαιωνικῆς βιβλιοθήκης» του (1894, σ. 1 — 556) μετὰ μακρᾶς εἰσαγωγῆς, ἀντιγράψας ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 487 ἑλληνικοῦ κώδικος τῆς ἐν Βενετίᾳ βιβλιοθήκης τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Τὸ ἔργον, ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι συνεράνισμα, συνεγράφη πιθανώτατα κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἀλλὰ ποῖος ὑπῆρξεν ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον, διότι οὗτος ἐκ μετριοφροσύνης σιωπᾷ σκοπίμως τὸ ὄνομά του. Ὑπεστηρίχθη ἐν τούτοις κατ' εἰκασίαν ὅτι οὗτος εἶναι ὁ κατὰ τὸν ΙΒ'—ΙΓ' αἰῶνα ἀκμάσας μητροπολίτης Κυζίκου Θεόδωρος ὁ Σκουταριώτης, ὅστις συνέγραψε μονογραφίαν μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1261 ἀνακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου καὶ ὅστις εἶναι γνωστὸς ὡς ἰδιοκτήτης ποτὲ τοῦ μαρκιανοῦ κώδικος, ἐν ᾧ περιέχεται καὶ ἡ «Σύνοψις» Σάθα. [Πρβλ. *Κ. Κρουμβάχερ*, Ἱστορία τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας, τ. Α'. σ. 788 κ.έ., ἑλλην. μετάφρ. *Γ. Σωτηριάδου*.— *A. Eisenberg*, Analecta, σ. 3 κ.έ.—«Byzantinische Zeitschrift», τ. ΙΑ' (1902), σ. 544.] Δ. Π. Π.

σύντα, ἢ *σύντας*, ὀρθότ. *σίντα*· ἰδιωματ. σύνδ ἀντὶ *ὄντας—ὅταν*, ὁσάκις.

συνταγὴ (ἡ)· ὁδηγία ἰατροῦ πρὸς παρασκευὴν φαρμάκου· || καθόλου, πᾶσα ὁδηγία φαγητοῦ, γλυκίσματος κτλ.

— *[Φαρμ.] Συνταγὴ* (receptum ἢ recepta ἢ formula) καλεῖται γενικῶς ἡ ὁδηγία ἢ ὁ τύπος τῆς παρασκευῆς διαφόρων μειγμάτων ἢ ἐν γένει σκευασμάτων διὰ τεχνικοὺς σκοποὺς ἢ δι' οἰκιακὴν χρῆσιν. Εἰδικώτερον ἡ συνταγὴ σημαίνει τὴν ἔγγραφον θεραπευτικὴν ὑπόδειξιν καὶ ὁδηγίαν τοῦ ἰατροῦ πρὸς τὸν φαρμακοποιὸν διὰ τὴν παρασκευὴν καὶ χορήγησιν διαφόρων φαρμάκων, ἁπλῶν ἢ συνθέτων (formula simplex, formula composita). Ἡ ἰατρικὴ συνταγή, περιλαμβάνουσα τὸ ποσόν, τὴν μορφὴν καὶ τὸν τρόπον τῆς λήψεως τοῦ φαρμάκου, διεκρίνετο παλαιότερον εἰς τὴν *φαρμακευτικὴν συνταγὴν* (formula officinalis), εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνονται φάρμακα ἐκ τῶν ἑτοίμων εἰς τὸ φαρμακεῖον ἢ τῶν σημειουμένων εἰς τὴν φαρμακοποιίαν, καθορίζεται δὲ μόνον ἡ δόσις καὶ ὁ τρόπος χρήσεως, καὶ εἰς τὴν *κυρίως ἰατρικὴν συνταγὴν* (formula magistralis), εἰς τὴν ὁποίαν ἀναγράφονται φάρμακα κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἰατροῦ (modus faciendi), προσφάτως σκευαζόμενα.

Αἱ φαρμακευτικαὶ συνταγαὶ αἱ ἀναγραφόμεναι εἰς τὰς φαρμακοποιίας ἦσαν πρότερον ἰατρικαὶ συνταγαί, αἵτινες περιελαμβάνοντο ἐντὸς τῶν καλουμένων *συνταγολογίων*, ἐξ ὧν προέκυψαν καὶ αἱ νῦν ἐν χρήσει ἐπίσημοι φαρμακοποιίαι. Εἰς ἑκάστην συνταγὴν διακρίνονται τέσσαρα μέρη. Τὸ πρῶτον μέρος εἶναι ἡ *ἐπιγραφὴ* (inscriptio) καὶ ἡ *ἐπίκλησις* (invocatio), ἐκ τοῦ κρατοῦντος ἄλλοτε ἐθίμου νὰ ἐπικαλῆται ὁ ἰατρὸς καὶ τὴν ἐπέμβασιν ἀνωτέρων δυνάμεων. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς συνταγῆς περιλαμβάνεται τὸ ὄνομα καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἰατροῦ, ἡ ἡμερομηνία καὶ ὁ τόπος τῆς ἐκδόσεως, ἀκολούθως δὲ τίθεται συνήθως διπλοῦν σημεῖον σταυροῦ (#) καὶ ἡ συντετμημένη λέξις R ἢ Rp. (=recipe =λάβε). Ἄλλοτε, σπανιώτερον δὲ σήμερον, ἐτίθεντο εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συνταγῆς σημεῖα ἢ γράμματα ἢ καὶ λέξεις δηλοῦσαι τὴν ἐπίκλησιν τῆς θείας δυνάμεως. Εἰς τὰς ἀρχαίας συνταγὰς ἐτίθετο τὸ σημεῖον τοῦ Διὸς 4. Τὸ σημεῖον τοῦτο ἐτίθετο ἀναλλοίωτον μέχρι καὶ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ εἰς ἔντυπα ἀκόμη βιβλία. Ἀντὶ τοῦ σημείου τοῦ Διὸς βραδύτερον ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἰατρῶν ἐτίθεντο τὰ ψηφία J. D. (juvante Deo=βοηθείᾳ Θεοῦ) ἢ J. J. (=juvante Jesu=βοηθείᾳ Ἰησοῦ) ἢ C. D. (=cum Deo=σὺν Θεῷ) ἢ N. D. (=Nomine Deo =ὀνόματι Θεοῦ) ἢ Deo doce (Θεὸς δώῃ) ἢ Deo. auspice κλπ. Τὸ δεύτερον μέρος τῆς συνταγῆς, τὸ καὶ οὐσιωδέστερον, εἶναι ἡ *περιγραφὴ* (praescriptio), καὶ *ὑποσημείωσις* (subscriptio), ἔνθα σημειοῦνται ἡ κατ' εἶδος καὶ ποσὸν σύνθεσις τῶν φαρμάκων διὰ τὴν ἑτοιμασίαν τῆς συνταγῆς, ὡς καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως. Εἰς τὸ τρίτον μέρος τῆς συνταγῆς περιλαμβάνονται αἱ *ὁδηγίαι* (signatura) αἱ καθορίζουσαι τὸν τρόπον τῆς χρήσεως τοῦ φαρμάκου ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς. Οὕτω π.χ. σημειοῦνται ἐὰν τὸ φάρμακον εἶναι ἐσωτερικῆς ἢ ἐξωτερικῆς χρήσεως, αἱ δόσεις, αἱ ὧραι καθ' ἃς λαμβάνονται αὗται κλπ. Τὸ τέταρτον μέρος τῆς συνταγῆς περιλαμβάνει τὸ ὄνομα καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀσθενοῦς, δι' ὃν προορίζεται ἡ συνταγή, καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἰατροῦ. Τὸ κύριον μέρος τῆς συνταγῆς δέον νὰ χαρακτηρίζῃ ἁπλότης καὶ οὐχὶ πολυφαρμακία. Τὰ φάρμακα τὰ ἀπαρτίζοντα μίαν συνταγὴν εἶναι τὰ ἀκόλουθα: 1) Τὸ κύριον φάρμακον (Remedium cardinale ἢ basis), ὅπερ εἶναι τὸ δραστικὸν φάρμακον καὶ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ εἶναι ἁπλοῦν ἢ σύνθετον. 2) Τὸ βοηθητικὸν φάρμακον (adjuvans), τὸ ὁποῖον προορίζεται πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐνεργείας τοῦ κυρίου φαρμάκου. 3) Τὸ βελτιωτικὸν (correctio ἢ consolidatio), τοῦ ὁποίου προορισμὸς εἶναι νὰ καλύψῃ τὴν ἀηδῆ ὀσμὴν ἢ πικρὰν γεῦσιν καὶ περαιτέρω νὰ ἐλαττώσῃ τὴν δραστικότητα τοῦ κυρίου φαρμάκου. Τοιαῦται βελτιωτικαὶ οὐσίαι εἶναι τὸ σάκχαρον, διάφοροι ἀρωματικαὶ οὐσίαι κ. λ. π. 4) Τὸ ἔκδοχον ἢ εἴλημα (excipiens ἢ vehiculum), ὅπερ εἶναι τὸ σῶμα, δι' οὗ προσδίδεται εἰς τὸ καθόλου φάρμακον ἡ κατάλληλος διὰ τὴν χρῆσιν μορφή. Τὸ ἔκδοχον, ἂν μὲν εἶναι ἀδρανές, δὲν παρουσιάζει σημασίαν ὡς πρὸς τὴν ἀναγραφησομένην ποσότητά του, ὅταν ὅμως παρουσιάζῃ φυσιολογικὴν ἐνέργειαν, δέον νὰ ἀναγράφηται ἐπακριβῶς ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ἡ ποσότης του. 5) Τὸ μεσόχωρον (intermedium). Τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐπίτευξιν συμμείξεως οὐσιῶν μὴ μειγνυομένων εὐκόλως (ὡς π. χ. ἐλαιωδῶν, ῥητινωδῶν κ.λ.π.). Εὐνόητον εἶναι ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητον κάθε συνταγὴ νὰ περιέχῃ ὅλα τὰ ἀναγραφόμενα ἀνωτέρω. Ἡ ἀναγραφὴ τῶν συνταγῶν εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς χώρας καὶ παρ' ἡμῖν εἶχεν ἐπικρατήσει παλαιότερον νὰ γίνεται εἰς τὴν λατινικήν, μόνον δὲ ἡ ὁδηγία ἀνεγράφετο εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεως. Παρ' ἡμῖν σήμερον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αἱ συνταγαὶ γράφονται εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν. Αἱ συνταγαὶ γράφονται πάντοτε διὰ μελάνης ἐπὶ φύλλου χάρτου φέροντος ἔντυπον τὸ ὄνομα τοῦ ἰατροῦ καὶ τὴν διεύθυνσίν του. Ἐφ' ὅσον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τεμαχίου χάρτου γράφονται δύο συνταγαί, χωρίζεται ἡ μία τῆς ἄλλης διὰ τοῦ σημείου τοῦ διπλοῦ σταυροῦ. Ὁσάκις πρόκειται νὰ συνεχισθῇ ἡ συνταγὴ καὶ εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ χάρτου, δέον εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς συνταγῆς νὰ γραφῇ τὸ ψηφίον V (=verte), τὸ ὁποῖον σημαίνει στρέψον. Τὸ ὄνομα τῶν εἰς τὰς συνταγὰς ἀναγραφομένων φαρμάκων δέον νὰ εἶναι, ἐφ' ὅσον οὐσία τις ἔχει περισσότερα τοῦ ἑνὸς ὀνόματα, τὸ μᾶλλον εὔχρηστον ἐπιστημονικὸν ὄνομα. Ἀπαγορεύεται κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν συνταγῶν ἡ χρῆσις συγκεκομμένων λέξεων διὰ τὴν δήλωσιν τῶν διαφόρων φαρμακευτικῶν οὐσιῶν. Εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν ποσοτήτων βάρους τίθεται ὡς μονὰς τὸ γραμμάριον 1.0 καὶ τὰ δέκατα, ἑκατοστὰ καὶ χιλιοστὰ τοῦ γραμμαρίου σημειοῦνται ὡς δεκαδικοὶ ἀριθμοὶ (0 1, 0 01, 0.001). Αἱ μεγαλύτεραι ποσότητες τοῦ γραμμαρίου σημειοῦνται ὡς ἀκέραιοι ἀριθμοὶ 10,0 (δεκάγραμμον), 100,0 (ἑκατὸν γραμμάρια, ἑκατόγραμμον) κλπ. Εἰς χώρας τινὰς (Ἀγγλία, Β. Ἀμερικὴ) τῶν ὑγρῶν φαρμάκων δὲν σημειοῦται τὸ βάρος εἰς γραμμάρια, ἀλλ' εἰς ἄλλας εἰδικὰς μονάδας βάρους ἢ ὄγκου. Μικραὶ ποσότητες ὑγρῶν φαρμάκων ἀναγράφονται ἐνίοτε εἰς σταγόνας (συντετμημένως: gtt.). Εἰς τὰς πλείστας νέας φαρμακοποιίας ὅλαι αἱ ποσότητες τῶν ὑγρῶν ἀναφέρονται εἰς γραμμάρια. Εἰς φαρμακευτικάς τινας μορφάς, ὡς π. χ. εἰς καταπότια ἐκ φυσικῶν κόνεων κλπ. τοῦ συνδετικοῦ μέσου (ἐκδόχου), ὅπερ εἶναι ἀδιάφορον σῶμα, δὲν καθορίζεται ἐν τῇ συνταγῇ τὸ ποσόν, ἀλλ' ἀναγράφονται παραπλεύρως αὐτοῦ τὰ ψηφία q. s. (=quantum satis, quantum sufficit=ὅσον ἀρκεῖ). Παλαιότερον εἰς τὰς συνταγὰς ἀνεγράφετο ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ἐπακριβῶς ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως, σήμερον ὅμως ἡ συνταγὴ εἶναι κατὰ τὸ δυνατὸν συντομωτέρα. Οὕτω π. χ. εἰς ὑδατικὰ διαλύματα παραλείπεται καὶ ἡ ἀναγραφὴ τοῦ εἰλήματος (ἐκδόχου)· π. χ. ἀναγράφεται διάλυμα θειικοῦ νατρίου 25 : 100.

Τὸ ζήτημα κατὰ πόσον δέον νὰ λαμβάνηται τὸ ἔκδοχον εἰς τὴν ἀναλογίαν τῶν 100 γρμ. τῶν 75 γρμ., δηλ. 75 γρμ. ὕδατος + 25 γρμ. θειικοῦ νατρίου ἢ 100 γρμ. ὕδατος + 25 γρμ. θειικοῦ νατρίου, διασαφηνίζεται εἰς τὰς διαφόρους φαρμακοποιίας. Εἰς τὰς συνταγὰς τὰς ἀναγραφούσας τὴν παρασκευὴν ξηρίων, σημειοῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν ξηρίων, ἀναγράφεται δὲ εἰς τὴν συνταγὴν ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ἡ ὁδηγία τῆς ἐκτελέσεως διὰ τῶν συντετμημένων λέξεων: M. f. pulv. Div. in part. aeq. No. 2—10 (=Misce, fiat pulvis. Divide in partes aequales numero 2—10=. Μεῖξον, παρασκεύασον κόνιν. Διαίρεσον εἰς ἴσα μέρη ἀριθ. 2—10). Ἡ ὁδηγία αὕτη σημειοῦται ἐφ' ὅσον ὁ ἰατρὸς εἰς τὴν συνταγὴν ἀναφέρει τὴν συνολικὴν ποσότητα τῶν φαρμάκων· ὅταν ὅμως δὲν σημειοῖ τὸ συνολικὸν ποσὸν τῶν φαρμάκων, ἀλλὰ μόνον τὴν ποσότητα ἑνὸς ἑκάστου ξηρίου καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ζύγισιν καὶ τὴν ἑτοιμασίαν πλειόνων κατὰ τὴν ὁδηγίαν ταύτην ξηρίων, τότε εἰς τὴν ὁδηγίαν σημειοῖ: M. f. pulv. Disp. (d) tal. dos. n. 2—10 (=Misce fiat pulvis. Dispensa (dentur) tales dosis numero 2—10, ἤτοι: Μεῖξον, παρασκεύασον κόνιν. Χορήγησον (δοθήτωσαν) τοιαύτας δόσεις ἀριθ. 2—10). Εἰς τὴν παρασκευὴν καταποτίων ἡ ποσότης τοῦ ἐκδόχου δὲν ἀναφέρεται συνήθως. Ἐπίσης ἀκαθόριστον ἀφήνεται καὶ τὸ ποσὸν τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν παρασκευὴν καταποτίων ἐξ ἐκχυλισμάτων καὶ φυτικῶν κόνεων, σημειοῦται δὲ μόνον ἔναντι q. s. (=quantum satis) καὶ εἰς τὴν ὁδηγίαν αἱ συντετμημέναι λέξεις: ut f. mass. e qua form. l. a. pilul. No 10—100 (=ut fiat massa e qua formentur lege artis pilulae No. 10—100). Ἐνίοτε τὸ ut παραλείπεται καὶ γράφεται ἁπλῶς F.l.a. Pil. no 10—100 (=Fiant lege artis pilulae numero 10—100). Ὅταν ἀπαιτῆται ἡ προσθήκη συνδετικοῦ μέσου, ἀναγράφεται ἡ λέξις ope (=τῇ βοηθείᾳ), π. χ. ope spiritus vini. Εἰς πολλὰς συνταγὰς καταποτίων ἀναφέρεται ἀκόμη ἡ συντετμημένη λέξις consp. (=consperge=ἐπίπασον), προκειμένου νὰ ἐπιπασθῶσι ταῦτα δι' ἀδιαφόρου κόνεως. Κατὰ τὴν ἀναγραφὴν εἰς συνταγὰς ἐμπλάστρων ἡ ὁδηγία τοῦ ἰατροῦ ἀναφέρει τὸν τρόπον τῆς μείξεως, ὡς π.χ. Malax. m. (=malaxando misce=μάλαξον, μεῖξον) ἢ Leni cal. liquef. m. (leni calore liquefacta misce =ἠπίᾳ θερμότητι ὑγροποίησον, μεῖξον) ἢ τὸν τρόπον τῆς ἐπιπάσεως, τὸ πάχος τοῦ ἐπιχρίσματος, τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ἐμπλάστρου, ὡς π. χ. Ext. ten. supr. alut. magnit. chart. lusor. (=Extende tenuifer supra alutam magnitudine chartae lusoriae=ἐξάπλωσον ἄνω διὰ βύρσης μεγέθει παιγνιοχάρτου) ἢ Ill. cor. formae auric (=Illine corio formae auricularis=ἄλειψον χορίῳ κλπ.) ἢ Ext. supr. lint. Circumd. marg. ex. empl. adhaes. (Extende supra linteum. Circunda margine ex emplastro adhaesivo). Κάτωθι τοῦ ἀναγραφομένου εἰς τὰς συνταγὰς D (detur) ἀναφέρεται πολλάκις καὶ ὁ τρόπος τῆς συσκευασίας. Οὕτω π.χ. σημειοῦται ad chart. (ad chartam=εἰς χάρτην), ad scat. (ad scatulam=εἰς κυτίον), ad oll. (=ad ollam=ἐν δοχείῳ), ad vitr. (ad vitrum=ἐν φιάλῃ), ad vitr. epist. vitr. elaus. (=ad vitrum epistomio vitreo clausum=ἐν φιάλῃ κλειομένῃ δι' ὑαλίνου πώματος). Εἰς συνταγάς τινας ἀναφέρονται ἀκόμη ἕτεραι ἰατρικαὶ ἐντολαί, ὡς π. χ. cito ἢ statim προκειμένου περὶ ἐσπευσμένης ἐκτελέσεως συνταγῆς, ἢ ne repet. ἢ ne reit., ὅταν ἀπαγορεύεται ἡ ἐπανεκτέλεσις τῆς συνταγῆς. Ἕτεραι συντετμημέναι λέξεις, ἀναγραφόμεναι λατινιστί, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: aâ=ἀνά, add=adde=πρόσθες, adsp =adspersatorins=πρὸς ἐπίπασιν, ad. l.=ad libitum=κατὰ βούλησιν, ad us. extr.=ad usum externum=πρὸς ἐξωτερικὴν χρῆσιν, ad usum int.=πρὸς ἐσωτερικὴν χρῆσιν, ad us. propr.=ad usum proprium=πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, ad us. vet.=ad usum veterinarium=πρὸς κτηνιατρικὴν χρῆσιν, ad vitr. gutt.=ad vitrum guttatum=ἐν σταγονομέτρῳ, aeq.=aequales=ἴσα, aq=aqua=ὕδωρ, aq. bull.=aqua bullientis=ζέον ὕδωρ, aq. comm.=aqua communis=πόσιμον ὕδωρ, aq. dest=aqua destillata =ἀπόσταχτον ὕδωρ, aq. ferv.=aqua fervida=θερμὸν ὕδωρ, aq. font.=aqua fontana=ὕδωρ πηγῆς, aq. pluv.=aqua pluvialis=ὕδωρ βροχῆς, aq. ster.=aqua sterlisata=ἀπεστειρωμένον ὕδωρ, ax. p.=axungia porci=λίπος χοίρου, Bac.=bacilli=ῥαβδία, B. V.=balneum vaporis=ἀτμόλουτρον, bull.=bulliat=βράσον, C.=cum=μετά, caps. amyl.=capsulae amylaceae=ἀνάζυμα, caps. gel. =capsulae gelatinosae=πηκτοκαψάκια, c. c.=concisa, contusa=κεκομμένη καὶ συντεθλασμένη, c. cen.=cubc. centimeter=κυβ. ἑκσμ., cochl.=cochlear=κοχλιάριον, col.=colatura=σείρωμα, coll. =collyrium=κολλύριον, comp.=compositus=σύνθετος, compr.=comprime=σύνθλιψον, conc.=concisus=κεκομμένος, cont.=contunde=σύνθλασον, cort.=cortex=φλοιός, cr.=crudum=ἀγοραῖον, d. c. f=detur cum formula=δὸς μετὰ τῆς συνταγῆς, dec.=decanta=μετάγγισον, dec.=decoctum=ἀφέψημα, dec. inf.=decocto infusum=ἀφεψηματέγχυμα, dep.=depuratus=καθαρός, dig =digere=κατέργασον, d. in duplo=detur in duplo=δὸς διπλασίαν δόσιν, d. in. 2plo=detur in duplo=δοθήτω εἰς διπλοῦν, dil.=dilutus=ἀραιός, dim.=dimidius=ἥμισυς, disp.=dispensa=χορήγησον, dist.=distilla=ἀπόσταξον, div.=divide =διαίρεσον, dos.=dosis=δόσις, d. s. sig.=detur sub sigillo=δὸς κεκλεισμένον διὰ σφραγιδοχήρου, d. s. s. ven.=detur sub signo veneni=δὸς μετ' ἐπιγραφῆς δηλητήριον, d. t. d.=detur tales doses =δοθήτωσαν ὅμοια, d. u. n=detur usu noto=δοθήτω ὁδηγία χρήσεως, Eff.=Effervescens=ἀναβράζουσα, elaeos.=elaeosaccharum=ἐλαιοσάκχαρον, elect.=electuarium=ἔκλειγμα, empl.=

Digitized by Google

emplastrum, emul.=emulsio=γαλάκτωμα, ext.=extende=ἐξάπλωσον, extr.=extractum=ἐκχύλισμα, extr. spir.=extractum spirituosum=ἐκχύλισμα οἰνοπνευματικόν, F.=fiat=ποίησον. f.l.a.=fiat lege artis=ποίησον νόμῳ τέχνης, f. m.=fiat mixtura=ποίησον μεῖγμα, f. op =fiat ope=ποίησον τῇ βοηθείᾳ, f. p.=fiat potio=ποίησον ποτόν, filtr.=filtra=διήθησον, fl.=flores=ἄνθη, fruct.=fructus=καρπός, garg.=gargarisma=γαργάρισμα, gel=gelatina=ζελατίνη, glob.=globuli=σφαιρία, gm.=gummi=κόμμι, gp.=gossypium=βάμβαξ, gr. ἐπὶ λατινικῶν συνταγῶν σημαίνει granum=σιτάριον, εἰς γαλλικὰς=gramme=γραμμάριον, gross.=grossiculus=ἁδρομερής, gtt.=gutta=σταγών, guttat=guttatim=στάγδην, H.=hora=ὥρα, hb.=herba=πόα, imm=immaturus=ἄωρος, inc.=incisus=κεκομμένος, inf.=infunde=ἔγχυσον, inf.=infusum=ἔγχυμα, inje.=injectio=ἔνεσις, iter.=iteretur=ἐπαναληφθήτω, lag.=lagena=φιάλη, lign.=lignum=ξύλον, lin=linimentum=χρῖσμα, liq.=liquor=ὑγρόν, m. d.s.=misce detur signetur=μεῖξον δὸς σημείωσιν, m f. mass. pil=misce fiat masse pillularum=μεῖξον ποίησον μᾶζαν καταποτίων, m. f. m. p e. q. form.=misce fiat massa pillularum e qua formentur=μεῖξον καὶ ποίησον μᾶζαν καταποτίων ἐξ ἧς κατασκευάζονται, mac.=macere=ἔμβρεξον, man=manipulus=δρὰξ (φοῦχτα), mic. pan.=mica panis=ψὶξ ἄρτου, min.=minutin=λίαν μικρῶς, muc.=mucilago=γλίσχρασμα, muc. g. a=mucilago gummi arabici=γλίσχρασμα ἀραβικοῦ κόμμεως, No=numerus=ἀριθμός, neb=nebulae=ἐνάζυμα, n. m.=nux moschata=μοσχοκάρυον, obd.=obduce=ἐπικάλυψον, ol.=oleum=ἔλαιον, ord=ordinarius=συνήθης, ov.=ovum=ᾠόν, p. aeq.=partes aequales=ἴσα μέρη, p d.=per deliquium=διαρρεῦσαν, p. p.=pro paupere=διὰ πτωχόν, past.=pasta=φύραμα, pct.=praecipitatus=καθιζήσας, pil.=pilulae=καταπότια, plv.=pulvis=κόνις, pond.=ponderis=βάρους, pot.=potio=ποτόν, ppt.=praeparatus=παρασκευασθείς, pulp.=pulpa=πολτός, pulv. adsp.=pulvis adspersorius=κόνις ἐπιπάσεως, pulv. gross.=pulvis grossus=κόνις ἁδρομερής, pulv. subt.=pulvis subtilissimus=λεπτοτάτη κόνις, q. l.=quantum libet=ποσὸν κατὰ βούλησιν, q. pl.=quantum placet=ποσὸν κατ' ἐπιθυμίαν, q. s.=quantum satis=ὅσον ἀρκεῖ, q. v.=quantum volunt=ὅσον θέλεις, ras.=rasura=ἀποξέσματα, rd.=radix=ῥίζα, reit=reiteretur=ἐπαναληφθήτω, rft.=rectificatus=ἀνακεκαθαρμένος, rp=recipe=λάβε, s.=signa=σημείωσον, s. a.=secundum artem=κατὰ τέχνην, s. f.=sab finem=περὶ τὸ τέλος, s. f. coct.=sub finem coctionis=περὶ τὸ τέλος τοῦ βρασμοῦ, s. q.=sufficians quantitas=ἀρκοῦσα ποσότης, s. scat.=sine scatula=ἄνευ κυτίου, s. s. n.=signa suo nomine=σημείωσον τὸ ὄνομά του, s.=semis=ἥμισυς, s. v.=sine vitro=ἄνευ φιάλης, s. v.=sine vino=ἄνευ οἴνου, sacch. l.=saccharum lactis=γαλακτοσάκχαρον, sem.=semen=σπέρμα, serv.=serva=διατήρησον, sing=singulus=ἐξ ἑκάστου, sir.=sirupus=σιρόπιον, sol.=solutio=διάλυμα, solv.=solve=διάλυσιν, sp.=spiritus=οἰνόπνευμα, spec.=species=εἶδος, spl.=simplex=ἁπλοῦς, subt.=subtilis=εἰς κόνιν λεπτήν, suc.=succus=ὀπός, sum. dupl.=sumatur duplex=ληφθήτω δίς, summ=summitates=κορυφαί, sup.=suppositorium=ὑπόθεμα, syr.=syrupus=σιρόπιον, ult.=ultimo=τελευταῖον, ung.=unguentum=ἀλοιφή, v.=verte=στρέψον, veter.=veterinarius=κτηνιατρικόν, vit. ov.=vittelum ovi=κροκὸς ᾠοῦ. Εἰς γαλλικὰς συντετμημένας λέξεις ἀναφέρονται αἱ ἀκόλουθοι: Aâ=ἀνά, cach.=cachet=ἐνάζυμον, div.=divisez=διαίρεσον, d.=donnez=δός, dig.=digerez=κατέργασον, dis.=dissolvez=διάλυσον, d. s.=donnez semblables=δὸς ὁμοίας δόσεις, etiq.=étiquette=ἐπίγραψον, f.=faites=ποίησον, f. p.=faites potion=ποίησον ποτόν, fl.=fluide=ὑγρόν, filtr.=filtrez=διήθησον, g.=granule=σφαιρίον, gm.=gramme=γραμμάριον, gr.=grain=σιτάριον, m.=melez=μεῖξον, n=numero=ἀριθμός, p.=potion=ποτόν, p. e.=parties égales=ἴσα μέρη, pil.=pilule=καταπότιον, q. s.=quantité suffisante=ὅσον ἀρκεῖ, s=signez=σημείωσον, s. a.=selon avis=κατὰ τέχνην, us. extr.=usage externe=ἐξωτερικῶς. Ἐνίοτε εἰς τὰς συνταγὰς ἀντὶ τῶν ἀραβικῶν ἀριθμῶν χρησιμοποιοῦνται οἱ ῥωμαϊκοί. Εἰς τὴν ἀναγραφὴν συνταγῶν, εἰς ἃς σημειοῦνται φάρμακα ἐξαιρετικῶς δραστικά, ὅταν ἡ ἀναγραφομένη δόσις ὑπερβαίνῃ τὴν συνήθη μεγίστην δόσιν, δέον ὁ ἰατρὸς νὰ γράφῃ τὴν δόσιν ὁλογράφως, ὑπογραμμίζων καὶ καθορίζων ἰδιαιτέρως αὐτὴν διὰ τῆς λέξεως redico, διὰ νὰ δηλώνῃ ὅτι σκοπίμως ὑπερέβη τὴν κανονικὴν δόσιν, ὡς π. χ. solutio arrhenali 0,5 : 10, redico 0,5 arrhenali.

Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον περὶ συστάσεως φαρμακείων τὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν συνταγῶν ὑπὸ τοῦ φαρμακοποιοῦ ὁρίζονται ὡς ἀκολούθως: Οἱ φαρμακοποιοὶ ὀφείλουν νὰ ἐκτελῶσι τὰς συνταγὰς τῶν ἀνεγνωρισμένων ἰατρῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 9 τοῦ ἀπὸ 7 Δεκεμβρίου 1834 βασιλικοῦ διατάγματος (ὡς ἀντικατεστάθησαν αὗται διὰ τοῦ ἄρθρου 8 καὶ ἑπ. τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 25ης Μαΐου 1920 περὶ πωλήσεως φαρμάκων). Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς φαρμακοποιοὺς ἡ ἐκτέλεσις συνταγῶν ἰατρῶν μὴ ἀνεγνωρισμένων. Ὁμοίως ἀπαγορεύεται ἡ ἐκτέλεσις συνταγῶν μὴ γεγραμμένων διὰ μελάνης ἢ μὴ φερουσῶν ἡμερομηνίαν. Ὁμοίως ἀπαγορεύεται ἡ ἐκτέλεσις συνταγῶν δηλητηρίων δρώντων φαρμάκων, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ γεγραμμένος ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ὁ τρόπος τῆς χρήσεως αὐτῶν. Ἐὰν ὁ ἰατρὸς ἀναγράψῃ φάρμακον ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ὁ φαρμακοποιὸς δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἔχῃ ἐν τῷ φαρμακείῳ ἢ διατάξῃ τὴν παρασκευὴν φαρμάκου κατ' ἄλλον τρόπον ἢ τὸν ὁριζόμενον ἐν τῇ ἰσχυούσῃ φαρμακοποιίᾳ, ὁ φαρμακοποιὸς ὀφείλει νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν συνταγὴν τοῦ ἰατροῦ, εἰς μὲν τὴν πρώτην περίστασιν ἐὰν τὸ φάρμακον εὑρίσκεται εἰς τὸν τόπον, εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἐὰν ὁ ἰατρὸς ἀναγράψῃ ἀκριβῶς τὸν τρόπον τῆς σκευασίας. Οἱ φαρμακοποιοὶ ὀφείλουν νὰ ἐκτελῶσι τὰς ἰατρικὰς συνταγὰς κατὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας καὶ νυκτός, ἄνευ ἀτόπου ἀναβολῆς· καὶ τὰ μὲν ἁπλᾶ φάρμακα ἀποδίδονται ἐντὸς μιᾶς ὥρας τὸ πολύ, τὰ δὲ ἀφεψήματα, ἐμβρέγματα, καταπότια κλπ. ἐντὸς δύο ὡρῶν. Ὁσάκις ὁ ἰατρὸς ἀναγράφει ἐπὶ τῆς συνταγῆς: ἀμέσως, αὕτη ἐκτελεῖται ὅσον τάχιστα. Ὅταν ἡ συνταγὴ εἶναι δυσανάγνωστος ἢ ὅταν ὁ φαρμακοποιὸς ὑποπτεύεται ὅτι ἐγένετο λάθος κατὰ τὴν σύνταξίν της, ὁ φαρμακοποιὸς ὀφείλει, πρὶν ἢ ἐκτελέσῃ αὐτήν, νὰ ἐρωτήσῃ ἀμέσως καὶ ἐμπιστευτικῶς τὸν συγγράψαντα αὐτὴν ἰατρόν. Συνταγαὶ διὰ φάρμακα δραστήρια, ἐὰν παρουσιασθῶσιν εἰς τὸ φαρμακεῖον μετὰ 2 ἡμέρας, δὲν ἐκτελοῦνται ὑπὸ τοῦ φαρμακοποιοῦ. Αἱ τοιαῦται συνταγαὶ δὲν δύνανται ὡσαύτως νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἐκ δευτέρου, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νέα ἰατρικὴ διάταξις. Πᾶν φιαλίδιον, κυτίον ἢ ἐν γένει δοχεῖον περιέχον φάρμακον χορηγούμενον ὑπὸ τοῦ φαρμακοποιοῦ, πρέπει νὰ φέρῃ ἐπικεκολλημένην ἐπιγραφήν, ἐφ' ἧς νὰ ἀναγράφηται τὸ ὀνοματεπώνυμον τοῦ φαρμακοποιοῦ καὶ ἡ διεύθυνσίς του, ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἡμερολογίου (συνταγολογίου) τοῦ φαρμακείου, εἰς ὃ κατεχωρήθη ἡ συνταγή, τὸ εἶδος τοῦ περιεχομένου φαρμάκου καὶ ὁ τρόπος τῆς χρήσεως αὐτοῦ. Ἐὰν εἶναι προωρισμένον δι' ἐξωτερικὴν χρῆσιν, πρέπει νὰ ἀναγράφηται δι' ἐρυθρᾶς μελάνης: «δι' ἐξωτερικὴν χρῆσιν». Ἐὰν εἶναι δηλητηριῶδές τι φάρμακον προοριζόμενον δι' ἐξωτερικὴν χρῆσιν, ἀνάγκη νὰ φέρῃ καὶ τὴν ἐπιγραφήν: «δι' ἐξωτερικὴν χρῆσιν μετὰ προσοχῆς». Αἱ συνταγαὶ ἐκτελοῦνται ἐπὶ τῇ βάσει τιμολογίου ἐπισήμου, ἀναγράφονται εἰς τὸ εἰδικὸν βιβλίον μετὰ τὴν ἐκτέλεσίν των (συνταγολόγιον) ὑπ' αὔξοντα ἀριθμόν. Προκειμένου περὶ δηλητηρίων, ἡ ἀναγραφὴ τῆς συνταγῆς γίνεται εἰς ἴδιον βιβλίον ὅμοιον ὅμως πρὸς τὸ προηγούμενον. Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συνταγῶν οἱ φαρμακοποιοὶ δὲν δύνανται νὰ μεταχειρισθῶσιν ἄλλα μέτρα ἢ σταθμά, εἰμὴ τὰ ἐν Ἑλλάδι νενομισμένα. Τὰ ἄνευ συνταγῆς πωλούμενα φάρμακα καθορίζονται διὰ νόμου.

Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

σύνταγμα (τό)· τὸ συντεταγμένον, τὸ συντεθειμένον, ἔγγραφος ἔκθεσις· || πολιτικὴ διάταξις, νομοθεσία (*ἀρχ.*)· || τὸ σύνολον γενικῶν διατάξεων τοῦ πολιτεύματος, πρὸς ἅς, ἀναλλοιώτως ἰσχυούσας, ῥυθμίζεται ἡ ὀργάνωσις τῆς διοικήσεως καὶ ἐν γένει πάσης ἐξουσίας: «τὸ σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, — τῆς Γαλλίας κλπ.»· || μεγάλη μονὰς τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως: «σύνταγμα πεζικοῦ, — πυροβολικοῦ, — ἱππικοῦ κλπ.».

— *[Νομ.]* Ἡ λέξις *σύνταγμα* ἔχει δύο σημασίας, μίαν οὐσιαστικὴν καὶ μίαν τυπικήν. Ὑπὸ οὐσιαστικὴν ἔποψιν τὸ σύνταγμα ταυτίζεται πρὸς τὸ πολίτευμα καὶ σημαίνει τὴν εἰς πᾶσαν πολιτείαν ἰδιάζουσαν τάξιν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ῥυθμίζεται ἡ ὀργάνωσις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ἡ ἐν αὐτῇ καὶ πρὸς αὐτὴν σχέσις τῶν πολιτῶν. Ὑπὸ τυπικὴν ἔποψιν, σύνταγμα εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔγγραφον, τὸ περιέχον τὰς διατάξεις, αἱ ὁποῖαι συνιστοῦν τὴν ἔννοιαν τοῦ συντάγματος ὑπὸ οὐσιαστικὴν ἔποψιν. Ἡ ἔννοια τοῦ συντάγματος δὲν ἦτο ἄγνωστος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ὁ Ἀριστοτέλης μάλιστα διέκρινε σαφῶς τὸ σύνταγμα τῶν ἁπλῶν νόμων, ἐκεῖνο μὲν χαρακτηρίζων ὡς τὴν τάξιν τῆς πολιτείας, τὴν ἀφορῶσαν τὰς ἀρχάς, πῶς αὗται κατανέμονται, ποῖον εἶναι τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῆς πολιτείας καὶ ποῖος ὁ σκοπὸς ἑκάστης κοινωνίας, τούτους δὲ ὡς ἀποτελοῦντας τοὺς κανόνας, συμφώνως πρὸς τοὺς ὁποίους πρέπει οἱ ἄρχοντες νὰ ἀσκοῦν τὴν κυριαρχίαν καὶ νὰ παραφυλάττουν καὶ νὰ τιμωροῦν τοὺς παραβαίνοντας αὐτοὺς (*Ἀριστ.* Πολιτεία, βιβλ. IV, κεφ. II). Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀριστοτέλους ἀσχολεῖται ἡ μεσαιωνικὴ φιλολογία μὲ τὸ dominium politicum, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ dominium regale, κατὰ δὲ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἀναφαίνεται διὰ πρώτην φορὰν ἡ ἔννοια τοῦ συντάγματος ὡς θεμελιώδους νόμου, ἔχοντος ἰσχὺν μείζονα ἢ οἱ ἄλλοι νόμοι. Ἡ μετά τινα χρόνον ἀναπτυχθεῖσα σχολὴ τοῦ φυσικοῦ δικαίου ἠσχολήθη διεξοδικώτερον μὲ τὸ σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἐχαρακτήριζεν ὡς συνθήκην μεταξὺ ἡγεμόνος καὶ λαοῦ, τὴν ὁποίαν ὅμως συνθήκην ἕκαστος ἡρμήνευε κατὰ τὰς πολιτικάς του κατευθύνσεις. Ὅταν βραδύτερον, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος, τὰ ἀπολυταρχικὰ πολιτεύματα κατηργήθησαν, καθιερώθη ἡ ἀρχὴ νὰ συντάσσωνται γραπτοὶ θεμελιώδεις νόμοι, ῥυθμίζοντες τὰ τῆς ἀσκήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ περιορίζοντες συνεπῶς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τοῦ ἡγεμόνος. Μεταξὺ τῶν πρώτων τοιούτων γραπτῶν νόμων καταλέγονται τὰ *προνόμια*, εἶδος συνταγματικῶν χαρτῶν, τὰ ὁποῖα παρεχώρησε τὸ στέμμα τῆς Ἀγγλίας, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας τῆς Β. Ἀμερικῆς. Τὰ προνόμια ταῦτα ἐρρύθμιζον τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῶν ἀποικιῶν καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὴν μητρόπολιν Ἀγγλίαν. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν ὡς πρότυπα εἰς τοὺς ἀποίκους τῆς Β. Ἀμερικῆς, συνέταξαν βραδύτερον, μετὰ τὴν κατὰ τῆς μητροπόλεως ἐπανάστασιν, τὰ συντάγματά των αἱ κατ' ἰδίαν πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς, τὰ ὁποῖα ἦσαν γραπτοὶ θεμελιώδεις νόμοι, ὅπως ἦτο τοιοῦτο καὶ τὸ κατ' ἀπομίμησιν ἐκείνων συνταγὲν ὁμοσπονδιακὸν σύνταγμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τοῦ 1787. Ἡ συνήθεια τῶν γραπτῶν συνταγμάτων μεταφέρεται ἐξ Ἀμερικῆς εἰς τὴν Γαλλίαν μετὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν, ἐκ τῆς Γαλλίας δὲ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἐπὶ τοσοῦτον ἐπαγιώθη, ὥστε σήμερον, ὁμιλοῦντες περὶ συντάγματος, ἐννοοῦμεν ἀποκλειστικῶς τὸ γραπτὸν σύνταγμα. Μοναδικὴν ἴσως ἐξαίρεσιν μεταξὺ τῶν συγχρόνων πολιτειῶν συναντῶμεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα σύνταγμα ὑπὸ ἔποψιν τυπικήν, γραπτὸς δηλαδὴ θεμελιώδης συνταγματικὸς νόμος, δὲν ὑπάρχει, οἱ δὲ συνταγματικοὶ κανόνες, οἱ ὁποῖοι ἐκεῖ ἰσχύουν, οὐδόλως περιορίζουν τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν. Μέγα μέρος τῶν κανόνων τούτων πηγάζει ἐκ τοῦ δικαίου τῶν ἐθίμων, ἕτερον δὲ μέρος ἐκ γραπτῶν νόμων, οἷοι εἶναι ἡ «Magna Charta» τοῦ 1215, ἡ «Petition of Rights» τοῦ 1628, τὸ «Bill of Rights» τοῦ 1689 τὸ «act of settlement» τοῦ 1701, τὸ «Septennial act» τοῦ 1716 καὶ αἱ διάφοροι ἐκλογικαὶ μεταρρυθμίσεις τῶν ἐτῶν 1832, 1867, 1884, 1918 κλπ.

Παρ' ἡμῖν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀπὸ τῶν Τούρκων ἀνεξαρτησίας μέχρι σήμερον, πάντα τὰ συντάγματα ἦσαν γραπτά, τοιαῦτα δὲ εἶνε τὰ ἑξῆς: Τὸ ὑπὸ τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Α' ἐθνικῆς συνελεύσεως ψηφισθὲν «προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος» τῆς 1 Ἰανουαρίου 1822· ὁ ὑπὸ τῆς ἐν Ἄστρει Β ἐθνικῆς συνελεύσεως ψηφισθεὶς «νόμος τῆς Ἐπιδαύρου» τοῦ 1823, δι' οὗ ἀνεθεωρήθη τὸ «προσωρινὸν πολίτευμα» τῆς Ἐπιδαύρου· τὸ ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζῆνι Γ' ἐθνικῆς συνελεύσεως ψηφισθὲν «ποινικὸν σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος» τοῦ 1827, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ ἰσχὺς ἀνεστάλη διὰ πράξεως τῆς βουλῆς, ληφθείσης τῇ προτάσει τοῦ κυβερνήτου Ἰ. Καποδιστρίου καὶ ἐπικυρωθείσης ὑπὸ τῆς ἐν Ἄργει Δ' ἐθνοσυνελεύσεως· τὸ ὑπὸ τῆς ἐν Ναυπλίῳ Ε' ἐθνοσυνελεύσεως ψηφισθὲν «ἡγεμονικὸν σύνταγμα» τοῦ 1832, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἐφηρμόσθη καὶ τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ τελευταῖον τῆς μετεπαναστατικῆς δημοκρατικῆς περιόδου, διότι ὁ τὸ ἑπόμενον ἔτος κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα βασιλεὺς Ὄθων καθιέρωσε τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν. Ὁ Ὄθων ἐκυβέρνησεν ἀπολυταρχικῶς καὶ ἄνευ συντάγματος μέχρι τοῦ 1843, ὅτε ἡ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ συγκαλέσῃ ἐθνικὴν συνέλευσιν πρὸς σύνταξιν συντάγματος. Συνῆλθε πράγματι ἐν Ἀθήναις ἡ Α' ἐθνικὴ συνέλευσις, ἡ ὁποία ἐψήφισε τὸ «σύνταγμα τοῦ 1844», δι' οὗ καθιεροῦτο ἡ συνταγματικὴ μοναρχία. Αἱ συνεχεῖς παραβιάσεις τοῦ συντάγματος ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος ἐξήγειραν ἐκ νέου τὸν λαόν, ὅστις ἐπαναστατήσας τῷ 1862 κατήργησε τὴν δυναστείαν τοῦ Ὄθωνος, ἡ δ' ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης προελθοῦσα Β' ἐν Ἀθήναις συνέλευσις ἐψήφισε τὸ «σύνταγμα τοῦ 1864», δι' οὗ εἰσήγετο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ κοινοβουλευτικὴ μοναρχία. Τὸ σύνταγμα τοῦτο, ἀναθεωρηθὲν κατά τινας μὴ θεμελιώδεις διατάξεις αὐτοῦ τῷ 1911 ὑπὸ τῆς διπλῆς ἀναθεωρητικῆς βουλῆς, ἴσχυσεν ἐν συνόλῳ περὶ τὰ 60 ἔτη. Νέαν ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος τοῦ 1864 ἐπεχείρησεν ἡ Γ' ἐν Ἀθήναις ἐθνικὴ συνέλευσις τῷ 1920, ἡ τῷ 1922 ὅμως ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις ἐματαίωσε τὸ ἔργον της. Ὁμοίως ἡμιτελὲς ἔμεινε καὶ τὸ ἔργον τῆς Δ' ἐν Ἀθήναις συνελεύσεως τῷ 1924, ἡ ὁποία διὰ ψηφίσματός της ἀπεφάσισε τὴν σύνταξιν τῆς Ἑλλάδος εἰς δημοκρατίαν κοινοβουλευτικῆς μορφῆς, δὲν ἐπρόλαβεν ὅμως νὰ συντάξῃ σύνταγμα, διαλυθεῖσα ὑπὸ τοῦ τῷ 1925 ἐκραγέντος καὶ ἐπικρατήσαντος στρατιωτικοῦ κινήματος. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ διὰ ψηφίσματος τῆς συνελεύσεως ταύτης συσταθεῖσα τριακονταμελὴς κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ συνέταξε καὶ ἐψήφισε τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1925 τὸ σύνταγμα τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας, γνωστὸν ὡς «σύνταγμα τῆς τριακονταμελοῦς ἐπιτροπῆς», δημοσιευθὲν τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1926, μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς δικτατωρίας. Τὸ σύνταγμα τοῦτο ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις εἰς τὴν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκλεγεῖσαν ἀναθεωρητικὴν βουλήν, ἡ ὁποία ἐψήφισε τὸ καὶ ἤδη ἰσχῦον «σύνταγμα τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας» τῆς 3 Ἰουνίου 1927, δι' οὗ κα-

Digitized by Google

θιεροῦται ὁριστικῶς παρ' ἡμῖν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

Ἡ σύνταξις νέου συντάγματος ἢ ἡ ἀναθεώρησις ὑπάρχοντος τοιούτου εἶναι διάφορος εἰς τὰς διαφόρους πολιτείας. Εἴς τινας ἐξ αὐτῶν ἡ ὁλικὴ ἢ μερικὴ ἀναθεώρησις συντελοῦνται ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος μόνον, περίπτωσις σπανίζουσα σήμερον· εἰς ἄλλας μόνον ὑπὸ τοῦ λαοῦ, εἴτε διὰ λαϊκῶν συνελεύσεων, εἴτε διὰ τῶν λαϊκῶν ἀντιπροσωπευτικῶν σωμάτων· καὶ εἰς ἄλλας διὰ τῆς συνεργασίας ἡγεμόνος καὶ λαοῦ. Ἐξ ἄλλου, εἴς τινας πολιτείας καθιεροῦται δυσχερεστέρα διαδικασία, διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος, ἐκείνης, ἥτις καθιεροῦται διὰ τὴν συνήθη νομοθετικὴν παραγωγήν, εἰς ἄλλας δὲ ἡ αὐτή. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὰ συντάγματα διακρίνονται εἰς αὐστηρὰ καὶ ἄκαμπτα καὶ εἰς ἐλαστικὰ ἢ εὔκαμπτα. Διὰ τὴν ἀναθεώρησιν ἐκείνων ἀπαιτεῖται εἰδικὴ καὶ δυσχερὴς διαδικασία, διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν τελευταίων ἡ συνήθης, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται καὶ διὰ τοὺς κοινοὺς νόμους. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει τὸ σύνταγμα διαφέρει τῶν κοινῶν νόμων, διότι ἔχει ἐπηυξημένην τυπικὴν δύναμιν καὶ δὲν δύναται νὰ τροποποιηθῇ ὑπ' αὐτῶν, ἐνῷ ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει δὲν ὑπάρχει τυπικὴ διάκρισις μεταξὺ συνταγματικῶν καὶ κοινῶν νόμων. Τὸ ἡμέτερον σύνταγμα τῆς 3 Ἰουνίου 1927, ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα ἑλληνικὰ συντάγματα, καταλέγεται μεταξὺ τῶν αὐστηρῶν ἢ ἀκάμπτων συνταγμάτων, ἡ ἀναθεώρησις δ' αὐτοῦ γίνεται ὑπὸ τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν σωμάτων, ἡνωμένων εἰς ἐθνικὴν συνέλευσιν.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 125 τοῦ συντάγματος, ἡ ἀναθεώρησις τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων αὐτοῦ εἶναι δυνατὴ μόνον μετὰ πάροδον πενταετίας ἀπὸ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. Ἡ πρότασις πρὸς ἀναθεώρησιν, περιλαμβάνουσα ὡρισμένας διατάξεις τοῦ συντάγματος, δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἴτε εἰς τὴν βουλὴν εἴτε εἰς τὴν γερουσίαν καὶ πρέπει πρῶτον νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας, ἔπειτα δέ, μετὰ πάροδον τριῶν μηνῶν, νὰ γίνῃ ἐπίσης ἀποδεκτὴ ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῶν δύο νομοθετικῶν σωμάτων, συνερχομένων ἐπὶ τούτῳ εἰς εἰδικὴν συνέλευσιν, διὰ πλειοψηφίας τοὐλάχιστον τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς. Τύπον ὑπεραυστηροῦ συντάγματος συναντῶμεν εἰς τὸ ὁμοσπονδιακὸν σύνταγμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ εἰς τὰ συντάγματα τῶν κατ' ἰδίαν πολιτειῶν. Κατὰ τὸ ἄρθρον 5 τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ συντάγματος τοῦ 1787: τὸ κογκρέσσον (βουλὴ-γερουσία) προτείνει μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ σύνταγμα, ὁσάκις τὰ δύο τρίτα τῶν μελῶν τῶν βουλῶν κρίνουν τοῦτο ἀναγκαῖον, ἢ ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν δύο τρίτων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων τῶν κατ' ἰδίαν πολιτειῶν συγκαλεῖ συνέλευσιν (convention), ἵνα προτείνῃ μεταρρυθμίσεις, αἱ ὁποῖαι καὶ ἐν τῇ μιᾷ περιπτώσει καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ τίθενται καθ' ὅλας των τὰς διατάξεις ἐν ἰσχύϊ ὡς οὐσιῶδες μέρος τοῦ συντάγματος, ἀφοῦ κυρωθοῦν ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων τῶν τριῶν τετάρτων τῶν διαφόρων πολιτειῶν, ἢ ὑπὸ τῶν συγκροτηθησομένων συνελεύσεων τῶν τριῶν τετάρτων τῶν πολιτειῶν τούτων, ἀναλόγως τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τρόπου κυρώσεως, τὸν ὁποῖον θὰ προτείνῃ τὸ κογκρέσσον. Διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου καθιεροῦνται δύο τρόποι προτάσεως συνταγματικῶν μεταρρυθμίσεων καὶ δύο τρόποι κυρώσεως αὐτῶν. Ἐν τούτοις δι' ὅλας τὰς ἔκτοτε γενομένας μεταρρυθμίσεις προεκρίθη ἡ ἀρχὴ τῆς προτάσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ κογκρέσσου καὶ τῆς κυρώσεως ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων τῶν πολιτειῶν. Δυσχερὴς ἐπίσης ἀλλὰ διάφορος εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ συντάγματος τῶν κατ' ἰδίαν πολιτειῶν, τοῦτο δέ, διότι εἰς ταύτας ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἀναθεώρησιν ἔχει καὶ ὁ λαὸς διὰ τοῦ θεσμοῦ τοῦ δημοψηφίσματος, κυρώνων δι' αὐτοῦ ἢ ἀποκρούων τὴν ἀποφασισθεῖσαν μεταρρύθμισιν. Ἀντιθέτως ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ συνταγματικοὶ νόμοι οὐδόλως ὑπὸ τυπικὴν ἔποψιν διαφέρουν τῶν κοινῶν νόμων, δυνάμενοι νὰ τροποποιηθοῦν διὰ τῆς συνήθους διαδικασίας, ἡ ὁποία τηρεῖται καὶ διὰ τοὺς κοινοὺς νόμους (βλ. λ. *ἀναθεώρησις συντάγματος*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Bryce*, La république américaine (τ. II, 1911, τ. II 1912).— *Esmein*, Éléments de droit constitutionnel (τ. II, 1928) — *J. Barthélemy*, Traité élémentaire de droit constitutionnel (1926).—*G. Jellinek*, Allgemeine Staatslehre (1920).— *N. N. Σαριπόλου*, Συνταγματικὸν δίκαιον (τ. I, 1915).— *Ἀλ. Σβώλου*, Τὸ νέον σύνταγμα καὶ αἱ βάσεις τοῦ πολιτεύματος (1928). — *Τοῦ ἰδίου*, Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ συντάγματος (1933).— *Χρ. Σγουρίτσα*, Τὸ δημοψήφισμα ἐν τῇ δημοκρατίᾳ (1929). Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

— *[Στρατ.] Σύνταγμα* καλεῖται ἡ ὀργανικὴ μονὰς ἡ ἀποτελουμένη σήμερον ἐξ ὡρισμένου ἀριθμοῦ ταγμάτων, ἐπιλαρχιῶν, μοιρῶν. Ἡ μὲν ὀργάνωσις τοῦ πεζικοῦ εἰς συντάγματα χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου (ΙΖ' αἰῶνος), πρώτου ὀργανώσαντος τὸ πεζικόν του εἰς συντάγματα ἐξ 8 λόχων ἕκαστον, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἐνδιάμεσος μεταξὺ λόχου καὶ συντάγματος ὀργανικὴ μονάς, τὸ τάγμα, τὸ ὀργανωθὲν μετὰ ἕνα περίπου αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου (ΙΗ' αἰῶνα). Ἡ εἰς συντάγματα ὀργάνωσις κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου ἐφηρμόσθη ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Τυρέν. Ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἱππικοῦ εἰς συντάγματα χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' ἐν Γαλλίᾳ (ΙΖ' αἰῶνος), πρώτου ὀργανώσαντος τὸ ἱππικόν του εἰς συντάγματα ἐκ 2 ἕως 4 ἰλῶν ἕκαστον. Ἡ τοιαύτη κατὰ συντάγματα ὀργάνωσις ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε ὑφισταμένη εἰς ὅλους τοὺς στρατούς, ἐκτὸς μικρᾶς διακοπῆς ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1793—1803, καθ' ὃ τὸ ἄθροισμα ὡρισμένου ἀριθμοῦ ταγμάτων πεζικοῦ ἐκαλεῖτο *ἡμιταξιαρχία*, ὅστις ὅρος κατηργήθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ῥιζικῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, τῷ 1804. Τὸ σύνταγμα πεζικοῦ εἶναι σήμερον ἡ ἀνωτέρα μικρὰ μονὰς αὐτοῦ, ἀφ' ἧς ἐποχῆς κατηργήθη ἡ ταξιαρχία πεζικοῦ (εἰσαγωγὴ τοῦ τριαδικοῦ συστήματος ἐν τῇ ὀργανώσει τῆς μεραρχίας), τὸ σύνταγμα ὅμως ἱππικοῦ δὲν εἶναι ἡ ἀνωτέρα μικρὰ μονάς του, καθόσον τοιαύτη εἶναι ἡ καὶ σήμερον ὑφισταμένη *ταξιαρχία ἱππικοῦ*.

Τὸ σύνταγμα πυροβολικοῦ δὲν εἶναι μαχητικὴ μονάς, ἀλλὰ διοικητικὴ μόνον, καθόσον τὸ πυροβολικόν, προκειμένου περὶ μάχης, συγκροτεῖται καθ' *ὁμάδας*. Σήμερον τὸ σύνταγμα πεζικοῦ ἀποτελεῖται, ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ (καὶ Ἑλλάδι) ἐκ τριῶν ταγμάτων, ἤτοι ἐξ ὁμοειδῶν ὑποδεεστέρων μονάδων, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ ἐκ τριῶν ταγμάτων καὶ ἐξ ἑνὸς λόχου βομβοβόλων (μινενουέρφερ), ἤτοι ἐξ ἀνομοειδῶν ὑποδεεστέρων μονάδων, τὸ σύνταγμα ἱππικοῦ ἀποτελεῖται ἐκ 2 ἢ 3 ἐπιλαρχιῶν καὶ ἐκ μιᾶς πολυβολαρχίας, συνεπῶς ἐξ ἀνομοειδῶν ὑποδεεστέρων μονάδων. Τὰ συντάγματα πεζικοῦ, συνενούμενα ἀνὰ 3 συνήθως, ἀποτελοῦσι τὴν μεραρχίαν, τὰ δὲ τοῦ ἱππικοῦ, συνενούμενα ἀνὰ 2, ἀποτελοῦσι τὴν ταξιαρχίαν, εἰς ὀλιγίστους δὲ στρατοὺς (ὡς π. χ. τὸν ἑλληνικόν), συνενούμενα ἀνὰ 3, ἀποτελοῦσι τὴν μεραρχίαν ἱππικοῦ. Ληπτέον ὑπ' ὄψιν ὅτι σήμερον εἴς τινας στρατοὺς (π. χ. γαλλικόν, ἀγγλικόν) ὑπάρχει σύνταγμα ἱππικοῦ πεζοπόρον, μεταφερόμενον αὐτοκινητικῶς κατὰ τὰς μαχητικὰς ἐνεργείας (π. χ. ἔρευναν, ἀσφάλειαν, προκάλυψιν, κ. τ. λ.). Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—**«Σύνταγμα»**. —1) Ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1861. —2) Δισεβδομαδιαία ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1867. —3) Ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1890. —4) Ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Χανίοις τῷ 1907. —5) Ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1928 ὑπὸ Στυλ. Ν. Κωστοπούλου.

—**«*Σύνταγμα θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*»**. Καλεῖται οὕτως ἡ συλλογὴ τῶν πηγῶν τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Γεωργίου Α. Ῥάλλη καὶ Μιχαὴλ Ποτλῆ (ἐν Ἀθήναις 1852—1859 εἰς 6 τ.). Ὁ πρῶτος τόμος περιέχει: α') τὸν νομοκάνονα τοῦ Φωτίου μετὰ τῶν σχολίων Θεοδώρου τοῦ Βαλσαμῶνος, β') τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ περὶ αἱρέσεων καὶ συνόδων, γ') ἀδέσποτον περὶ τῶν ἓξ Οἰκουμενικῶν συνόδων, δ') τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φωτίου ἐκ τῆς πρὸς Μιχαὴλον τὸν ἄρχοντα Βουλγαρίας ἐπιστολῆς περὶ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, ε') τοῦ μητροπολίτου Ῥόδου Νείλου συνοπτικὴν διήγησιν περὶ τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων. Ὁ δεύτερος τόμος περιέχει τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας, ὡς καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων μετὰ τῶν εἰς αὐτοὺς ὑπομνημάτων Ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ, Θεοδώρου τοῦ Βαλσαμῶνος καὶ Ἀλεξίου τοῦ Ἀριστηνοῦ, ἔτι δὲ τοὺς κανόνας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρωτοδευτέρας συνόδου καὶ τοὺς κανόνας τῆς ἐν τῷ ἐκεῖ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας συνόδου. Ὁ τρίτος τόμος περιέχει τοὺς κανόνας τῶν τοπικῶν συνόδων καὶ δή, τῶν ἐν Καρχηδόνι, Ἀγκύρᾳ, Νεοκαισαρείᾳ, Γάγγρᾳ, Ἀντιοχείᾳ, Λαοδικείᾳ, Σαρδικῇ, Καρθαγένῃ, ἔτι δὲ ὑπομνήματα τῆς ἐπὶ Νεκταρίου ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου μετὰ τῶν ὑπομνημάτων Ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ, Θεοδώρου τοῦ Βαλσαμῶνος καὶ Ἀλεξίου τοῦ Ἀριστηνοῦ. Ὁ τέταρτος τόμος περιέχει τοὺς κανόνας τῶν Ἀλεξανδρείας Διονυσίου, Ἀλεξανδρείας Πέτρου, Νεοκαισαρείας Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου (ἐπιστολὴ πρὸς Ἀμμοῦν μονάζοντα), Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, τὰς κανονικὰς ἀποκρίσεις τοῦ Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου, τοὺς κανόνας τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου, τοῦ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου στίχους, τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου στίχους, κανονικὰς ἐπιστολὰς τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Γενναδίου καὶ Ταρασίου, ἐπιστολὰς Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου, σύνοψιν τῶν ἱερῶν κανόνων, κανονικὰς ἀποκρίσεις τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νικολάου, τοὺς κανόνας Νικηφόρου τοῦ Ὁμολογητοῦ, τὸ κανονικὸν Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, Θεοδώρου τοῦ Βαλσαμῶνος κανονικὰς ἀποκρίσεις, ἔτι δὲ ἐπιστολὴν περὶ ῥασοφόρων, περὶ τοῦ μὴ ἀναγινώσκειν βιβλίον μαθηματικόν, περὶ τῆς εἰς τοὺς μοναστηριακοὺς ναοὺς μετακλήσεως διὰ σημαντηρίου τριῶν, χάριν τῶν διδομένων θυμιαμάτων ἐτησίως παρὰ τοῦ πατριάρχου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κατηχήσεως, χάριν τῶν δύο ὀφφικίων, τοῦ τε χαρτοφύλακος καὶ τοῦ πρωτεκδίκου, μελέτην χάριν τῶν πατριαρχικῶν προνομίων, διάγνωσιν περὶ τοῦ ἂν ἐπιτρέπηται ὁ γάμος τινὸς μετὰ δύο δισεξαδέλφων, ἐπιστολὴν περὶ νηστείας, Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου περὶ τῶν ἁγίων τριῶν τεσσαρακοστῶν, Ἀναστασίου τοῦ Καισαρείας περὶ τῆς νηστείας τῆς Θεοτόκου, τοῦ ἁγίου Νίκωνος περὶ νηστειῶν, Ἰωάννου τῶν Ζωναρᾶ περὶ γάμου τῶν δισεξαδέλφων, περὶ φυσικῆς ἐκροῆς. Ὁ πέμπτος τόμος περιέχει ἀποφάσεις συνοδικὰς καὶ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, νεαρὰς διατάξεις τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων περὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ἀποκρίσεις, ἐπιστολάς, ψήφους, ἐπιλύσεις καὶ ὑπομνήματα περὶ διαφόρων κανονικῶν ὑποθέσεων, ὡς καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Ε' ὅρον περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἔτι δὲ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμου τοῦ ἀπὸ Ἐφέσου ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν περὶ ὅρκου. Ὁ ἕκτος τόμος περιέχει Ματθαίου τοῦ Βλάσταρη σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον καὶ ἐν τέλει ἔλεγχον ἀλφαβητικὸν καὶ ἀναλυτικὸν τῶν εἰς τοὺς ἓξ τόμους τοῦ συντάγματος τῶν ἱερῶν κανόνων περιεχομένων, συνταχθέντα ὑπὸ Μιλτιάδου Κ. Ῥάλλη. Κ. Μ. Ρ.

—***Συντάγματος πλατεῖα*** βλ. λ. *Ἀθῆναι* (τ. Β', σ. 228 α', 282 α, 283 β').

συνταγματάρχης (ὁ). Ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς, ὁ φέρων τὸν ἀνώτατον βαθμὸν μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν. Ὁ συνταγματάρχης διοικεῖ ἢ σύνταγμα ἢ ἀνωτέραν τινὰ μονάδα τοῦ ὅπλου του (π. χ. τὸ μεραρχιακὸν πεζικόν, τὸ πυροβολικὸν σώματος στρατοῦ κτλ.), ὡς ἐπίσης στρατιωτικόν τι κατάστημα, ὑπηρεσίαν τινὰ κλπ. Ν. Θ. Κ.

«Συνταγματική» (ἡ). Τίτλος ἑλληνικῶν ἐφημερίδων: —1) Ἐν Ἀθήναις ἱδρυθείσης τῷ 1848.— 2) Ἐν Ἀθήναις ἱδρυθείσης τῷ 1874. —3) Ἐν Ἀθήναις ἱδρυθείσης τῷ 1893. —4) Ἐν Κερκύρᾳ ἱδρυθείσης τῷ 1905.

—**«*Συνταγματικὴ τῶν Χανίων*»** (ἡ). Βασιλόφρων ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Χανίοις τῷ 1924 ὡς ὄργανος τῆς συνταγματικῆς νεολαίας. Π. Ν. Π.

συνταγματικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ σύνταγμα, ὁ τοῦ συντάγματος (ὡς συνόλου θεμελιωδῶν διατάξεων): «συνταγματικὴ διάταξις».- Ἐπίρρ. ***συνταγματικῶς***.

— ***συνταγματικὸν δίκαιον***. Κλάδος τοῦ δικαίου, ἀσχολούμενος μὲ τὴν ὀργάνωσιν τῆς πολιτείας. Τὸ συνταγματικὸν δίκαιον εἶναι ὁ μᾶλλον θεμελιώδης κλάδος τοῦ δημοσίου δικαίου, ἀφοῦ πάντες οἱ ἄλλοι κλάδοι τοῦ δικαίου τούτου προϋποθέτουν τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ. Τὸ συνταγματικὸν δίκαιον ἔχει εἰδικώτερον ὡς σκοπὸν τὴν ἐξέτασιν τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος, τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐξουσιῶν καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τοὺς πολίτας. Ἀφ' ὅτου ἡ πολιτεία ἔπαυσε νὰ εἶναι ἀπολυταρχική, ἡ δὲ ἀπεριόριστος ἐξουσία περιεστάλη, ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἔχει παρεκτὸς τῶν δικαιωμάτων της καὶ ὡρισμένας ὑποχρεώσεις ἔναντι τῶν πολιτῶν, ἐνῷ ἐκ παραλλήλου ἀνεγνωρίσθη ὅτι καὶ οἱ πολῖται δὲν ἔχουν μόνον ὑποχρεώσεις ἀλλὰ καὶ δικαιώματα ἀπέναντι τῆς πολιτείας. Καὶ περὶ τῶν δικαιωμάτων τούτων ἀσχολεῖται τὸ συνταγματικὸν δίκαιον τῶν πολιτειῶν ἐν τῇ νεωτέρᾳ αὐτῶν ἐξελίξει.

Τὸ νεώτερον συνταγματικὸν δίκαιον ἔχει ὡς πηγὰς ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ἀγγλικὸν πολίτευμα, ὅπως κυρίως διεπλάσθη διὰ τῶν δύο μεγάλων ἐπαναστάσεων τοῦ 1648 καὶ 1688, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ τὰς μεγάλας ἐπαναστάσεις τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Γαλλίας. Ἐκ τῆς Ἀγγλίας προῆλθε τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα καὶ εἰδικώτερον ὁ κοινοβουλευτισμός, ἐκ τῆς φιλοσοφίας δὲ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ τῶν ἐπαναστάσεων τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Γαλλίας ἡ ἀρχὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ ἐν γένει αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι καὶ σήμερον κυριαρχοῦν. Ἐκ τῶν τελευταίων προῆλθε καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν σπουδαῖον τμῆμα τοῦ ἰσχύοντος συνταγματικοῦ δικαίου. Οἱ κανόνες, οἱ ὁποῖοι διέπουν τὸ συνταγματικὸν δίκαιον, εἴτε εἶναι ἀναγεγραμμένοι εἰς τὰ *συντάγματα* τῶν πολιτειῶν, ὁπότε ἔχουν ἐπηυξημένην τυπικὴν δύναμιν, εἴτε εἶναι ἁπλοῖ νόμοι, ὅπως εἶναι οἱ νόμοι περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν, γερουσιαστῶν, ὁ νόμος περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν κλπ, εἴτε περιέχονται εἰς τοὺς κανονισμοὺς τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, εἴτε εἶναι καὶ ἔθιμα. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ συνταγματικὸν δίκαιον πηγάζει ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῶν γραπτῶν νόμων, τῶν act τοῦ κοινοβουλίου (Statute law), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῶν ἐθίμων, τοῦ common law. Γραπτοὺς συνταγματικοὺς νόμους συναντῶμεν ἐν τῇ Magna Charta τοῦ 1215, εἰς τὴν Petition of Rights τοῦ 1628, εἰς τὸ Bill of Rights τοῦ 1689 κτλ., ἀναφερομένους κυρίως εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ τὴν αὔξησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸ δίκαιον δὲ τῶν ἐθίμων ῥυθμίζονται κυρίως τὰ

Digitized by Google

προνόμια τοῦ στέμματος, ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία τοῦ βασιλέως, ἐκδηλουμένη διὰ τῆς κυρώσεως τῶν νόμων, τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, ἡ κληρονομικότης τῶν μελῶν τῆς βουλῆς τῶν Λόρδων, τὰ προνόμια τοῦ κοινοβουλίου, ἡ ποινικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν κτλ. Παρ' ἡμῖν οἱ κυριώτεροι κανόνες τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου εἶναι ἀναγεγραμμένοι εἰς τὸ σύνταγμα, τινὲς δὲ περιέχονται εἰς τοὺς νόμους περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν 3824/1929 καὶ 5493/1332, εἰς τὸν νόμον 3786/1929 περὶ συγκροτήσεως τῆς γερουσίας, εἰς τοὺς νόμους ΦΠΣΤ'/1876 καὶ ΧΕ'/1877 περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, εἰς τὸν νόμον ,ΓΨΟΗ' τοῦ 1911 περὶ τῆς λειτουργίας τῶν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν, εἰς τὸν νόμον 3398/1927 περὶ ἐκδικάσεως τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 64 καὶ 93 τοῦ συντάγματος ἀδικημάτων καὶ εἰς τοὺς κανονισμοὺς τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α. Στούπη*, Σύστημα συνταγματικοῦ δικαίου.—*Ν. Ι. Σαριπόλου*, Πραγματεία συνταγματικοῦ δικαίου.- *Α. Ἱδρωμένου*, Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος.—*Ι. Ἀραβαντινοῦ*, Συνταγματικὸν δίκαιον (ἡμιτελές).—*Διομήδους Κυριακοῦ*, Ἑρμηνεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος.—*Γ. Φιλαρέτου*, Τὸ Σύνταγμα —*Ν. Ν. Σαριπόλου*, Συνταγματικὸν δίκαιον.—*Α. Σβώλου*, Τὸ νέον σύνταγμα καὶ αἱ βάσεις τοῦ πολιτεύματος.

Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

—**«Συνταγματικὸς»** (ὁ) (Le Constitutionnel). Ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1843.

συνταγματικότης,—*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι συνταγματικόν, ἡ συμφωνία πρὸς τὸ σύνταγμα: «ἡ συνταγματικότης τῆς διατάξεως».

—**συνταγματικότης** ***νόμου*** *[Νομ.]* βλ. *νόμος* (τ' ΙΗ', σ. 382 γ').

συνταγμάτιον. Ὅρος, δι' οὗ δηλοῦται ἡ τάξις τῶν μητροπόλεων τῶν ὑπαγομένων τῷ πατριαρχικῷ κλίματι Κωνσταντινουπόλεως. Ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος κατετάχθησαν διὰ τῶν ἐθνικῶν κανονισμῶν αἱ μητροπόλεις εἰς τρεῖς τάξεις, ἐξ ὧν ἀνὰ δύο ἐξ ἑκάστης μητροπολῖται προσεκαλοῦντο πρὸς συγκρότησιν τῆς Ἱερᾶς συνόδου κατὰ τὰ εἰδικώτερον ἐν αὐτοῖς ὁριζόμενα. Τὸ συνταγμάτιον ὑφίστατο μεταβολὰς οὐ μόνον διὰ τῆς ἀποσπάσεως μητροπόλεων ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς συγχωνεύσεως μητροπόλεων, ὡς καὶ διὰ τοῦ προβιβασμοῦ τοῦ θρόνου ἤτοι διὰ τῆς πράξεως, δι' ἧς προάγεται μητρόπολις εἰς τάξιν ἀνωτέραν, ὥστε νὰ ἕπηται μητροπόλεώς τινος, νὰ προηγῆται δ' ἄλλων μητροπόλεων ἢ ἄλλης ρητῶς δηλουμένης τοιαύτης, ἀναγραφομένου ἐν τῷ συνταγματίῳ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῆς. Οὕτω λ. χ. ἐκ τῶν κατὰ τὴν τάξιν προβιβασθεισῶν μητροπόλεων Δέρκων καὶ Ἰωαννίνων ὡρίσθη ἵνα τάσσηται ἐν τῷ συνταγματίῳ ἡ μὲν Δέρκων ὀγδόη (ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Παϊσίου τοῦ Β' κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1842), ἡ δ' Ἰωαννίνων δεκάτη τρίτη (κατὰ τὸ ἀπὸ Μαρτίου 1842 πατριαρχικὸν γράμμα). Προσωρινὸν ὅλως εἶχε χαρακτῆρα ὁ προβιβασμὸς τοῦ θρόνου, ἂν οὗτος ἐγίνετο προσωπικῶς ὑπὲρ τοῦ ἀρχιερέως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχιερέως ἢ τὴν μετάθεσιν αὐτοῦ, ὁ προβιβασμὸς δὲν θὰ διετηρεῖτο καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ μητρόπολις θὰ ἐβαθμολογεῖτο κατὰ τὴν τάξιν, ἣν εἶχεν ἐν τῷ συνταγματίῳ πρὸ τοῦ προβιβασμοῦ. Τοῦτο ἐγένετο λ. χ. ὡς πρὸς τὸν μητροπολίτην Δημητριάδος ὑπέρτιμον καὶ ἔξαρχον Πελασγῶν Μελέτιον, ὁρισθέντος ἵνα ἔχῃ τὴν ἑαυτοῦ στάσιν καὶ ἕδραν ἀμέσως μετὰ τὸν Πελαγωνίας, προκαθεζόμενος τῶν μετ' αὐτὸν μητροπολιτῶν, ὡς πρὸς τὸν μητροπολίτην Διδυμοτείχου ὑπέρτιμον καὶ ἔξαρχον πάσης Ροδόπης Βησσαρίωνα, ὁρισθέντος ἵνα ἔχῃ τὴν ἑαυτοῦ στάσιν καὶ ἕδραν μετὰ τὸν Προύσης καὶ πρὸ τοῦ Πελαγωνίας, ὡς πρὸς τὸν μητροπολίτην καὶ πρόεδρον Διδυμοτείχου ὑπέρτιμον καὶ ἔξαρχον πάσης Ροδόπης Μελέτιον, ὁρισθέντος ὡσαύτως ἵνα ἔχῃ τὴν ἑαυτοῦ στάσιν καὶ ἕδραν μετὰ τὸν Προύσσης. Κατὰ τῆς οὐχὶ μόνον ἅπαξ γενομένης ἀποπείρας πρὸς συγκρότησιν τῆς ἱερᾶς συνόδου οὐχὶ κατὰ τὸ συνταγμάτιον ἀλλ' *ἀριστίνδην* ἀντετάχθη ἡ ἱεραρχία τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Κ. Μ. Ρ.

συνταγματίτης (ὁ) (Syntagmatit) *['Ορυκτολ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς βασαλτικῆς *κεροστίλβης* (βλ. λ.).

συνταγογραφία (ἡ). Μέρος τῆς φαρμακολογίας, ἀναγόμενον εἰς τὴν *συνταγολογίαν* καὶ περιλαμβάνον τὰ ἀφορῶντα τὴν ἀναγραφὴν τῶν θεραπευτικῶν συνταγῶν. Κ. Γ. Μ.

συνταγολογία (ἡ). Μέρος τῆς φαρμακολογίας, εἰς ὃ ἀναφέρονται τὰ ἀφορῶντα τὴν σύνταξιν τῶν θεραπευτικῶν *συνταγῶν* καὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Ἡ συνταγολογία διαιρεῖται εἰς τὴν *συνταγογραφίαν* καὶ τὴν *συνταγοτεχνικήν*. Ἡ παλαιὰ συνταγοτεχνία φέρει τὸν χαρακτῆρα τῆς πολυφαρμακείας. Εἰς τὰς τότε γραφομένας συνταγάς, αἱ ὁποῖαι ἐπεζητοῦντο νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν πολυπλοκώτεραι, οὐδεμία φροντὶς ἐλαμβάνετο διὰ τὰς χημικὰς διασπάσεις μεταξὺ τῶν φαρμάκων τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὴν συνταγήν. Πρώτη ἀντίδρασις εἰς τὴν τακτικὴν ταύτην ἀνεφάνη τῷ 1797 διὰ τῆς δημοσιευθείσης τότε ὑπὸ τοῦ J. B. Trommsdorff (1797) χημικῆς συνταγοτεχνίας. Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν φαρμακοδυναμικῶν γνώσεων ἡπλουστεύθησαν ἔτι περισσότερον αἱ συνταγαί. Κ. Γ. Μ.

συνταγολόγιον (τό). Καλεῖται εἰδικὸν βιβλίον, τοῦ ὁποίου ἡ τήρησις ὑπὸ τοῦ φαρμακοποιοῦ εἶναι ἐπιβεβλημένη διὰ τοῦ ἀπὸ 25ης Μαΐου 1920 βασιλικοῦ διατάγματος περὶ πωλήσεως φαρμάκων. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶναι εἶδος ἡμερολογίου, ἀναγράφεται πᾶσα συνταγὴ εἰσερχομένη εἰς τὸ φαρμακεῖον, ἡ ἡμερομηνία τῆς ἐκτελέσεως, τὸ ὄνομα τοῦ ἰατροῦ, τὸ ὄνομα τοῦ ἀσθενοῦς καὶ συνολικῶς τὸ ἀντίτιμον τῆς συνταγῆς. *Συνταγολόγια* εἶναι ἀκόμη βιβλία περιλαμβάνοντα συνταγὰς διὰ διαφόρους ἀσθενείας. Τὰ συνταγολόγια, παλαιόθεν εἰσαχθέντα εἰς τὴν θεραπευτικήν, ὑπῆρξαν οἱ πρόδρομοι τῶν σημερινῶν ἐπισήμων κρατικῶν φαρμακοποιιῶν. Κ. Γ. Μ.

συντάκτης (ὁ)· ὁ συντάσσων τι, οἷον λόγον, πραγματείαν, βιβλίον κ.τ.τ. || συνήθως ὁ συντάσσων ἐφημερίδα: «χορὸς τῶν συντακτῶν».

— *[Δημοσιογρ.]* Βλ. *δημοσιογράφος*.

συντακτικὸν (τό). Καλεῖται τὸ μέρος τῆς καθόλου γραμματικῆς, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῆς *συντάξεως* καὶ τῶν κανόνων, οἵτινες διέπουν αὐτήν. Πλὴν τούτου, ἀντικείμενον τοῦ συντακτικοῦ εἶναι ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ἐννοίας καὶ χρήσεως ἑκάστου τῶν γραμματικῶν τύπων καὶ στοιχείων (λ. χ. τῶν διαφόρων ἀριθμῶν, γενῶν, πτώσεων κλπ. τῶν ὀνομάτων, τῶν διαφόρων ἐγκλίσεων, χρόνων καὶ διαθέσεων τοῦ ρήματος κλπ.). Πρὸς ἑρμηνείαν τῶν ποικίλων συντακτικῶν φαινομένων οἱ γλωσσολόγοι δὲν ἀρκοῦνται πλέον—ὅπως μέχρι πρὸ μικροῦ οἱ κλασσικοὶ φιλόλογοι—εἰς τοὺς νόμους καὶ κανόνας καὶ τὰ διδάγματα ἐν γένει τῆς λογικῆς, καθόσον εἶναι γνωστὸν ἤδη ὅτι ἡ ἄρθρωσις καὶ πλοκὴ τῶν ὅρων τῶν προτάσεων καὶ τούτων πρὸς ἀλλήλας δὲν γίνεται πάντοτε συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς λογικῆς, ἀλλὰ πολλάκις κατὰ τοὺς εὐρυτέρους καὶ γενικωτέρους τῆς ψυχολογίας. Διὰ τοῦτο οἱ νεώτεροι γλωσσολόγοι ποιοῦνται συνήθως χρῆσιν μεγάλης πολλῆς ἐπιτυχίας τῶν διδαγμάτων τῆς ψυχολογίας. Πλὴν ταύτης, εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς ὀρθὴν ἔρευναν, κατανόησιν καὶ ἑρμηνείαν τῶν συντακτικῶν φαινομένων—ὅπως τῶν φωνητικῶν καὶ μορφολογικῶν—καὶ ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα, ἤτοι ἡ ζήτησις τῆς αἰτίας τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης συντακτικῆς χρήσεως καὶ πλοκῆς οὐχὶ εἰς αὐτὴν ταύτην, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐξ ἧς προῆλθε καὶ ταύτης εἰς τὴν ἔτι προηγουμένην μέχρι τῆς πρώτης ἐν τῇ γραπτῇ παραδόσει ἐμφανίσεώς της, διὰ δὲ τῆς συγκρίσεως ἐρευνῆς συγγενῶν γλωσσῶν καὶ πέρα τῆς γραπτῆς παραδόσεως· οὕτω καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ πῶς ἕκαστον συντακτικὸν φαινόμενον ἀνεπτύχθη καὶ ποίαν ὁδὸν ἠκολούθησεν ἐν τῇ ἐξελίξει του, πῶς ἐπέδωκεν ἢ ἐξέλιπε κλπ. (*ἱστορικὴ σύνταξις, ἱστορικὸν συντακτικόν*) Πατὴρ καὶ ἱδρυτὴς τῆς ἱστορικῆς καὶ συγκριτικῆς συντάξεως ἀνεδείχθη ὁ Γερμανὸς γλωσσολόγος B. Delbrück (1842—1922), ἰδίως διὰ τῶν «Syntaktische Forschungen» (I—V, Halle 1871—1878) καὶ τοῦ «Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen» (τόμ. 3, 4 καὶ 5, 1893—1900), ἔργων θεμελιωδῶν καὶ ἀπαραιτήτων εἰς πάντα μελετητὴν τῆς ἱστορικῆς συνάξεως.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

συντακτικός,—*ή*,—*όν*· γραμματ., ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σύνταξιν, ὁ τῆς συντάξεως: «συντακτικοὶ κανόνες»· || ***συντακτικὸν*** (τό)· ὡς οὐσ., τὸ βιβλίον τὸ περιέχον τοὺς κανόνας τῆς συντάξεως τοῦ λόγου, ὡς μέρος τῆς γραμματικῆς· || «συντακτικὴ συνέλευσις» ἢ «συντακτικὴ βουλὴ» (βλ. *συνέλευσις*).—Ἐπίρρ. ***συντακτικῶς***.

—**συντακτικαὶ** ***πράξεις***. Πράξεις, δι' ὧν μεταρρυθμίζονται ἢ καταργοῦνται διατάξεις τοῦ Συντάγματος. Συνήθως αἱ ἐξ ἐπαναστάσεως προερχόμεναι συντακτικαὶ συνελεύσεις πρὸ τῆς παρ' αὐτῶν συντάξεως τοῦ νέου Συντάγματος καθορίζουν τὰς κυριωτέρας συνταγματικὰς μεταβολὰς διὰ τοιούτων συντακτικῶν πράξεων καὶ ψηφισμάτων, τὰ ὁποῖα ἰσχύουν μέχρι τῆς συντάξεως τοῦ Συντάγματος καὶ ἔχουν ἐπηυξημένην τυπικὴν δύναμιν. Συντακτικαὶ πράξεις εἶναι καὶ τὰ ἐκδιδόμενα διατάγματα παρ' ἐπαναστατικῶν κυβερνήσεων, δι' ὧν μεταρρυθμίζονται διατάξεις τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ἢ τὰ ἐν ὁμαλαῖς περιστάσεσιν ἐκδιδόμενα ἀναγκαστὰ διατάγματα, τὰ ὁποῖα ἐπίσης ἐκδίδονται παρὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Τοιαῦται συντακτικαὶ πράξεις ἦσαν τὸ διάταγμα τῆς 14 Ἰουνίου 1917, δι' οὗ ἀνεστάλησαν τὰ ἄρθρα 88 καὶ 89 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, τὸ διάταγμα τῆς 29 Ἰουνίου 1920, δι' οὗ παρετάθη, παρὰ τὸ ἄρθρον 69 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, ὁ βίος τῆς ἐκλεγείσης τὴν 31 Μαΐου 1915 βουλῆς, τὸ ψήφισμα τῆς 25 Μαρτίου 1924 τῆς Δ' συντακτικῆς συνελεύσεως, δι' οὗ ἐκηρύχθη ἔκπτωτος ἡ δυναστεία καὶ καθιερώθη τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα παρ' ἡμῖν κλπ. (βλ. *συνέλευσις*). Χ. Γ. Σ.

—***συντακτικὴ ἐξουσία***. Ἡ δύναμις τοῦ συντάσσειν νέον Σύνταγμα ἢ τοῦ τροποποιεῖν τὸ ὑπάρχον καὶ τὰ ὄργανα τὰ ὁποῖα ἀσκοῦν τὴν ἐξουσίαν ταύτην. Ἡ συντακτικὴ ἐξουσία, ὡς ἐξουσία ἱδρυτικὴ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν θεμελιώδη νόμον τῆς πολιτείας, εἶναι ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἀσκεῖται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἔθνους. Τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας διαφέρει ἡ συντακτική, διότι, ἐνῷ ἐκείνη ψηφίζει τοὺς κοινοὺς νόμους, αὕτη ψηφίζει τοὺς συνταγματικούς. Ἐν ταῖς νεωτέραις πολιτείαις τὸ Σύνταγμα καθορίζει τὸν τρόπον τῆς ὁλικῆς ἢ μερικῆς ἀναθεωρήσεώς του, παρέχον τὸ δικαίωμα τοῦτο συνήθως εἰς ἄλλα ὄργανα ἢ εἰς τὰ συνήθη νομοθετικά. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὅπου διαφορὰ ὀργάνων δὲν ὑπάρχει, καθιεροῦνται διάφοροι τρόποι διαδικασίας διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς συντακτικῆς ἐξουσίας ἢ διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς νομοθετικῆς. Εἰς τινας πολιτείας, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν, περιωρισμένην συντακτικὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦν τὰ νομοθετικὰ σώματα ἡνωμένα εἰς ἐθνικὴν συνέλευσιν. Οὕτω, κατὰ τὸ ἄρθρον 125 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927: «Μόνον αἱ μὴ θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Συντάγματος δύνανται ν' ἀναθεωρηθοῦν μετὰ πενταετίαν...Ἡ πρότασις πρὸς ἀναθεώρησιν, περιλαμβάνουσα ὡρισμένας διατάξεις τοῦ Συντάγματος, δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἴτε εἰς τὴν βουλήν, εἴτε εἰς τὴν γερουσίαν, καὶ πρέπει πρῶτον νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας, ἔπειτα δέ, μετὰ παρέλευσιν τριῶν μηνῶν, νὰ γίνῃ ἐπίσης ἀποδεκτὴ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, συνερχομένων ἐπὶ τούτῳ εἰς ἐθνικὴν συνέλευσιν, διὰ πλειοψηφίας τοὐλάχιστον τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς». Ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Βελγίῳ, συντακτικὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦν αἱ εἰδικῶς πρὸς τοῦτο ἐκλεγόμεναι βουλαί, σύστημα ἀνάλογον πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν κρατῆσαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864. Καὶ ἐν ταῖς κατ' ἰδίαν πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς τὴν συντακτικὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦν συνήθως αἱ Conventions, συνελεύσεις ἐπὶ τούτῳ ἐκλεγόμεναι. Ἐν Γερμανίᾳ ἡ ἰδία νομοθετικὴ ἐξουσία ἀσκεῖ καὶ τὴν συντακτικήν, ἀλλὰ δι' ἐξαιρετικῆς ἀπαρτίας καὶ ἐξαιρετικῆς πλειοψηφίας. Ἀλλαχοῦ τέλος, ὡς ἐν ταῖς μικταῖς δημοκρατίαις, συντακτικὴν ἐξουσίαν δύναται ν' ἀσκήσῃ καὶ ὁ λαὸς διὰ τοῦ δημοψηφίσματος καὶ τῆς λαϊκῆς πρωτοβουλίας (βλ. λ. *Σύνταγμα, συνέλευσις*). Χ. Γ. Σ.

— **συντακτικὴ** ***συνέλευσις***· βλ. *συνέλευσις*.

— **συντακτικὸς** ***τύπος***. Καλεῖται οὕτω ὁ χημικὸς τύπος, ὅταν παρέχῃ, πλὴν τῆς συστάσεως χημικῆς τινος ἑνώσεως, καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν τὰ διάφορα ἄτομα εἶναι συνδεδεμένα μεταξὺ αὐτῶν πρὸς ἀποτέλεσιν τῆς ἑνώσεως. Σ. Γ.

συνταξιδιώτης (ὁ) ὁ μετ' ἄλλων ταξιδιώτης, ὁ συνταξιδεύων.

συντάξιμος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ παρέχων δικαίωμα συντάξεως: «συντάξιμος χρόνος, — ὑπηρεσία»· || «συντάξιμος μισθὸς» ὁ ἐφ' οὗ ὑπολογίζεται σύνταξις, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *ἐπίδομα*.

συνταξιοῦχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων, ὁ λαμβάνων σύνταξιν.

σύνταξις, —*εως* (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ συντάσσειν, ἡ κατὰ τάξιν διευθέτησις, διάταξις, τακτοποίησις· || ἡ συγγραφὴ βιβλίου τινός, ἐφημερίδος, περιοδικοῦ κτλ.· || συνεκδ., τὸ συντακτικὸν προσωπικὸν τῆς ἐφημερίδος (ἀρθρογράφοι, χρονογράφοι, ρεπόρτερ, συντάκται κτλ.): «ἡ σύνταξις τῆς τάδε ἐφημερίδος».

— *[Γλωσσολογ.]* Καλεῖται *σύνταξις* ἡ καθ' ὡρισμένους κανόνας πλοκὴ τῶν λέξεων πρὸς σχηματισμὸν λόγου. Ἡ σύνταξις πάσης γλώσσης δὲν εἶναι μία καὶ ὁμοιόμορφος, ἀλλὰ ποικίλλει ἐν πολλοῖς εἰς τὰ διάφορα εἴδη τοῦ λόγου. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν διαφέρει ἡ σύνταξις τοῦ προφορικοῦ ἀπὸ τὴν τοῦ γραπτοῦ λόγου, καθόσον αὕτη μὲν εἶναι ἐντεχνοτέρα, κανονικωτέρα καὶ πολυπλοκωτέρα, ἐκείνη δὲ ἁπλουστέρα, ἀτεχνοτέρα, μετὰ πολλῶν ἐλλείψεων καὶ ἀνακολουθιῶν, καὶ διακρίνεται διὰ τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον παρατακτικὴν σύνδεσιν ἢ καὶ τὸ ὅλως ἀσύνδετον τῶν προτάσεων, ἐνῷ ἡ σύνταξις τοῦ γραπτοῦ λόγου φιλεῖ τὴν ὑποτακτικὴν σύνδεσιν αὐτῶν καὶ ἐν γένει τὸ ἐμπερίοδον τοῦ λόγου. Ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ τοῦ γραπτοῦ λόγου σύνταξις ποικίλλει κατὰ τὰ διάφορα λογοτεχνικὰ εἴδη: ἄλλη λ. χ. εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ πεζοῦ καὶ ἄλλη ἡ τοῦ ἐμμέτρου λόγου κ.οὐ.κ., ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὰς διαφόρους διαλέκτους, καθόσον ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη σύνταξις, τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ συντακτικὸν φαινόμενον, ἰδιάζει εἰς ὡρισμένην διάλεκτον, οὐχὶ δὲ εἰς ἄλλας. Ἡ περιγραφὴ τῶν ποικίλων συντακτικῶν στοιχείων καὶ φαινομένων, ἡ ἐξακρίβωσις τῶν κανόνων καὶ νόμων τούτων, καὶ δὴ ἡ ἑρμηνεία των, ἤτοι ἡ εὕρεσις τῆς αἰτίας, εἰς ἣν ταῦτα ὀφείλονται, καὶ τῆς ἐξελίξεως, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν, εἶναι ἀντικείμενον τοῦ *συντακτικοῦ* (βλ. λ.), καὶ δὴ τοῦ *ἱστορικοῦ* συντακτικοῦ. Γ. Π. Α.

Digitized by Google

— *[Δημοσιον.]* Ἐκ τῶν ἑκάστοτε κρατησασῶν ἀντιλήψεων περὶ τῆς θέσεως τῶν δημοσίων ἐν γένει λειτουργῶν ἐν τῷ κρατικῷ ὀργανισμῷ ἔμελλεν, ὡς εἰκός, νὰ ἐξαρτηθῇ ἡ θέσις καὶ ἡ πρόοδος καὶ τοῦ ζητήματος τῶν συντάξεων. Λόγος περὶ τούτου δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ βεβαίως καθ' ἣν ἐποχὴν ἴσχυεν ἡ ἀρχὴ περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἄνευ ἐπιβαρύνσεως τοῦ βασιλικοῦ θησαυροφυλακίου· σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἡ κρατήσασα ἀντίληψις ὅτι οἱ κρατικοὶ λειτουργοὶ ἔδει ν' ἀμείβωνται διὰ τὰς ὑπηρεσίας των παρὰ τοῦ δημοσίου ταμείου ἐκαλλιέργησε καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ κράτους, ὅπως καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν ὑπαλλήλων του ἐκ τῆς ὑπηρεσίας, συνεπείᾳ γήρατος ἢ ἀσθενείας, παρέχῃ αὐτοῖς περιοδικῶς ἀποζημίωσιν, ἔχουσαν τὸν χαρακτῆρα μισθοῦ ἀργίας. Ἡ ἰδέα αὕτη ἔλαβε τὸ πρῶτον σάρκα καὶ ὀστᾶ ἐν Γαλλίᾳ διὰ νόμου τῆς 3/22 Αὐγούστου 1790.

Δύο εἶναι τὰ διέποντα τὰς συντάξεις κύρια οἰκονομικὰ συστήματα: 1) Ἡ δημιουργία εἰδικῶν ταμείων, χρηματοδοτουμένων διὰ κρατήσεων ἐκ τῶν μισθῶν τῶν ὑπαλλήλων (μὴ ἐχουσῶν ὅμως τὸν χαρακτῆρα ἀσφαλίστρου), ἐνισχυομένων δὲ ἐνίοτε καὶ μὲ ἐπιχορηγήσεις κρατικάς. 2) Ἡ καταβολὴ τῶν συντάξεων εὐθέως ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου μὲ ἐπιβάρυνσιν τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ. Τοῦτο, τὸ καὶ κατὰ θεωρίαν μᾶλλον παραδεδεγμένον, ὡς σύμφωνον καὶ πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς συντάξεως, ἠκολούθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν νόμων τῆς 11ης καὶ 18ης Ἀπριλίου 1831 «Περὶ στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν συντάξεων» καὶ τοῦ νόμου τῆς 9 Ἰουνίου 1853 «Περὶ πολιτικῶν συντάξεων», αἱ συντάξεις ἐβάρυνον τὸ κράτος, πρὸς ἀντιμετώπισιν ὅμως μέρους τῶν ἐξόδων τούτων οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ ὑφίσταντο ἐλάττωσιν τοῦ μισθοῦ των ὑπὸ μορφὴν κρατήσεων. Ἤδη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου τῆς 14 Ἀπριλίου 1924 ἱδρύθη καὶ λειτουργεῖ εἰδικὸν ταμεῖον συντάξεων.

Ἐν Ἑλλάδι μόλις κατὰ τὸ 1856 ἐγένετο σχετικὴ συζήτησις. Τοῦ πρώτου νομοσχεδίου ὑποβληθέντος τότε εἰς τὴν βουλὴν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Βούλγαρη, ὑπουργοῦντος τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Κουμουνδούρου, ἐματαιώθη ἡ ψήφισις λόγῳ διαλύσεως τῆς βουλῆς. Τῷ 1861, ἐπὶ κυβερνήσεως Μιαούλη, ὑπουργοῦντος τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Σίμου, ὁ νόμος ΧΝΒ' συνέστησεν εἰδικὸν ταμεῖον συντάξεων μὲ δύο κυρίως κατηγορίας πόρων: τὰς κρατήσεις ἐκ τοῦ μισθοῦ καὶ τὴν συνδρομὴν τοῦ κράτους. Τὸ εἰδικὸν τοῦτο ταμεῖον, συγχωνευθὲν διὰ τοῦ νόμου ΡΛΘ' τοῦ 1866 μὲ τὸ ταμεῖον τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ ὑπαλλήλων, ἀπεδείχθη ἀνεπαρκὲς δι' ὃ καὶ συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ δημοσίου ταμείου, ὁρισθέντος διὰ τοῦ νόμου ΦϞΒ' τοῦ 1877 ὅτι ἡ καταβολὴ τῶν συντάξεων θὰ γίνεται ἐφεξῆς ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, αἱ κρατήσεις ὅμως ἐκ τῶν μισθῶν διετηρήθησαν, αὐξηθεῖσαι διὰ τοῦ νόμου τούτου εἰς 7 ½ % καὶ βραδύτερον εἰς 9 % διὰ τοῦ νόμου ΓΡΓ' τοῦ 1905 Οἱ μισθοὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐν γένει ὑπήχθησαν εἰς κρατήσεις λόγῳ συντάξεως τὸ πρῶτον διὰ τοῦ νόμου 728 τοῦ 1916 «Περὶ συντάξεων τῶν ἀξιωματικῶν» κλπ, ὁρισθεῖσαι εἰς 6 % διὰ τοὺς ἀνωτέρους καὶ 5 % διὰ τοὺς κατωτέρους. Αἱ κρατήσεις τῶν τε στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ὑπαλλήλων κατηργήθησαν διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 17 Ἰανουαρίου 1923 «Περὶ καταργήσεως τῶν κρατήσεων λόγῳ συντάξεως» καὶ ἐπανῆλθον πάλιν ἐν ἰσχύϊ, ὁρισθεῖσαι εἰς 7 %, διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 27 Ἀπριλίου 1925 «Περὶ ἀποδοχῶν καὶ συντάξεων».

Α') ***Συντάξεις πολιτικαί*** Τὰ περὶ τούτων διέπει ἤδη τὸ βασικὸν περὶ πολιτικῶν συντάξεων νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 28 Ἀπριλίου 1923, τροποποιηθέν, ὡς πρὸς τὸ συντάξιμον ἰδίᾳ τῆς ὑπηρεσίας, διὰ πλείστων μεταγενεστέρων νομοθετημάτων. Δικαίωμα εἰς ἰσόβιον σύνταξιν ἔχει ὁ τακτικὸς δημόσιος πολιτικὸς ὑπάλληλος ἢ ὑπηρέτης, ὁ λαμβάνων κατὰ μῆνα μισθὸν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἢ ἄλλων εἰδικῶν πόρων.

α') Ἐὰν ἔχῃ 35 ἐτῶν συντάξιμον ὑπηρεσίαν ἢ τοιαύτην εἴκοσι ἐτῶν καὶ ἡλικίαν ἐτῶν ἑξήκοντα, ὁπότε δύναται ν' ἀποχωρήσῃ τῆς ὑπηρεσίας καὶ διὰ παραιτήσεως. β') Ἐὰν ἀπολυθῇ διὰ κατάργησιν θέσεως ἢ δι' ὅριον ἡλικίας ἢ δι' ἀνικανότητα πρὸς τὸ ὑπηρετεῖν, ὅτε ἀρκεῖ, πρὸς ἀπόκτησιν δικαιώματος συντάξεως, δεκαετὴς μόνον συντάξιμος ὑπηρεσία.

Μισθός, βάσει τοῦ ὁποίου κανονίζεται ἡ σύνταξις, εἶναι ὁ κατὰ μέσον ὅρον ληφθεὶς κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ὑπηρεσίας. Οἱ συντάξιμοι μισθοὶ ὁρίζονται διὰ μὲν τοὺς διοικητικοὺς καὶ ἐκπαιδευτικοὺς ὑπαλλήλους ὑπὸ τῶν νόμων 2494 τοῦ 1920 καὶ 3185 τοῦ 1924, διὰ δὲ τοὺς δικαστικοὺς ὑπὸ τῶν νόμων 2751 τοῦ 1922 καὶ 3107 τοῦ 1924. Ἡ σύνταξις συνίσταται, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τῆς ἀπολύσεως δι' ἀνικανότητα, εἰς τόσα πεντηκοστὰ τοῦ συνταξίμου μισθοῦ, ὅσα εἶναι τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας, προσαυξάνεται δὲ κατὰ ἓν πεντηκοστὸν τοῦ μισθοῦ δι' ἕκαστον ἔτος ὑπηρεσίας ἀπὸ τοῦ 26ου μέχρι τοῦ 30οῦ καὶ κατὰ δύο πεντηκοστὰ τοῦ μισθοῦ δι' ἕκαστον ἔτος τῆς ὑπηρεσίας πέραν τοῦ 30οῦ, μὴ δυναμένη πάντως νὰ ὑπερβῇ τὸν μισθόν. Μετὰ 35 ἐτῶν ὑπηρεσίαν δύναται ν' ἀπονεμηθῇ ἐπὶ τιμῇ καὶ ὁ τελευταῖος βαθμὸς τοῦ ἀπομακρυνομένου ἐκ τῆς ὑπηρεσίας.

Ἐπὶ σωματικῆς ἢ διανοητικῆς ἀνικανότητος, βεβαιουμένης, κατὰ τὰς ἑκάστοτε ἰσχυούσας διατάξεις, καὶ μὴ ὀφειλομένης εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, παρέχεται εἰς τὸν ἀριθμοῦντα δεκαετῆ τοὐλάχιστον ὑπηρεσίαν ὑπάλληλον, ἐφ' ὅσον οὗτος δὲν κέκτηται δικαίωμα μείζονος συντάξεως, σύνταξις συνισταμένη εἰς ἴσα πρὸς τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας του πεντηκοστὰ τοῦ μισθοῦ, μὴ δυναμένη ὅμως νὰ ᾖ ἐλάσσων τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ μισθοῦ καὶ κατ' ἐλάχιστον ὅρον δραχμῶν ἑκατόν.

Ὑπάλληλος καταστὰς ἐκ τραύματος ἢ νοσήματος σωματικῶς ἢ διανοητικῶς ἀνίκανος, προδήλως ἐξ αἰτίας τῆς ὑπηρεσίας του, δικαιοῦται εἰς σύνταξιν ὁλοκλήρου τοῦ συνταξίμου μισθοῦ του, ἐὰν πάθῃ ἀπώλειαν τῆς ὁράσεως ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν ἢ ἀκρωτηριασμὸν ἢ παντελῆ ἀχρηστίαν δύο ἄκρων μελῶν ἢ ἡ πάθησίς του ἀποκλείῃ παντελῶς καὶ διαρκῶς τὴν ἄσκησιν οἱουδήποτε βιοποριστικοῦ ἐπαγγέλματος, τῶν δύο τρίτων δὲ τοῦ μισθοῦ, ἐὰν πάθῃ ἀπώλειαν τῆς ὁράσεως ἑνὸς ὀφθαλμοῦ ἢ ἀκρωτηριασμὸν ἢ παντελῆ ἀχρηστίαν ἑνὸς ἄκρου μέλους ἢ ἄλλο πάθημα, ἐφ' ὅσον ἐκ τούτων ἐπέρχεται ἀνικανότης ἀποκλείουσα διαρκῶς ἢ ἐντελῶς τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ὑπηρεσίας του. Ἡ ἀνικανότης βεβαιοῦται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ ὡς ἄνω νομοθετικοῦ διατάγματος.

Δικαίωμα εἰς σύνταξιν ἔχουσιν ἐπίσης: α) Ἡ χήρα τοῦ θανόντος ἐν ἐνεργείᾳ μὲ δεκαετῆ τοὐλάχιστον ὑπηρεσίαν ἢ τοῦ θανόντος προδήλως ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ὑπαλλήλου ἢ τοῦ συνταξιούχου. β) Τὰ νόμιμα ἢ νομιμοποίητα τέκνα αὐτοῦ ἢ τὰ νόθα τέκνα μητρὸς ὑπαλλήλου ἢ συνταξιούχου λόγῳ ἰδίας ὑπηρεσίας, ἐὰν τὰ μὲν ἄρρενα εἶναι ἀνήλικα καὶ ἄγαμα, τὰ δὲ θήλεα ἄγαμα. γ) Ὁ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ ὑπαλλήλου ἢ τοῦ συνταξιούχου ἐν ἀγαμίᾳ ἢ ἐν χηρείᾳ ἄνευ τέκνων ἔχων συμπεπληρωμένον τὸ 60ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του πατήρ. δ) Ἡ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου χήρα μήτηρ ἢ ἡ ἐντὸς διετίας ἀπ' αὐτοῦ χηρεύσασα μήτηρ ἢ ἐπὶ νόθου τέκνου ἡ φυσικὴ αὐτοῦ μήτηρ. ε) Αἱ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου ὀρφαναὶ πατρὸς ἢ ἐντὸς διετίας ἀπ' αὐτοῦ στερηθεῖσαι τοῦ πατρός των ἄγαμοι ἀδελφαὶ αὐτοῦ.

Ὑπολογισμὸς συνταξίμου ὑπηρεσίας. Ἡ ὑπηρεσία ὑπολογίζεται ἀπὸ τῆς χρονολογίας τοῦ περὶ κοινοποιήσεως τοῦ διορισμοῦ ἐγγράφου μέχρι τῆς χρονολογίας τοῦ ἐγγράφου τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἀπομακρύνσεως ἢ μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ ὑπαλλήλου· τὸ κατὰ τὴν συγκεφαλαίωσιν τοῦ συνταξίμου χρόνου προκύπτον ἔλαττον τῶν δώδεκα μηνῶν διάστημα λογίζεται πλῆρες ἔτος, ἐὰν εἶναι τοὐλάχιστον ἴσον πρὸς ἓξ μῆνας. Εἰς τὴν συντάξιμον ὑπηρεσίαν προστίθεται καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐν τῷ στρατῷ τῆς ξηρᾶς ἢ τῆς θαλάσσης ὑπηρεσίας, ἐφ' ὅσον δὲν συμπίπτει πρὸς ἄλλην συντάξιμον, ἂν δὲ ὁ χρόνος οὗτος εἶναι ἐμπόλεμος, βεβαιωθῇ δὲ ὅτι διηνύθη πράγματι ἐν τῷ στρατῷ, ὑπολογίζεται διπλοῦς.

Ἔναρξις συντάξεως καὶ συρροὴ συντάξεως καὶ μισθοῦ. Τὸ δικαίωμα τῆς συντάξεως ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἑπομένης τῆς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἀπομακρύνσεως τοῦ ὑπαλλήλου ἢ ἀπὸ τῆς ἑπομένης τοῦ θανάτου αὐτοῦ· τὸ τελευταῖον ἰσχύει καὶ ἐπὶ συνταξιούχου. Εἰς τὸν δι' οἱονδήποτε λόγον ἀπομακρυνόμενον τῆς ὑπηρεσίας ὑπάλληλον παρέχονται ἐπὶ τρίμηνον πᾶσαι αἱ ἀποδοχαὶ αὐτοῦ, ἐξαιρέσει: α) Τῆς περιπτώσεως τῆς ἀπολύσεως ἕνεκα πειθαρχικοῦ παραπτώματος ἢ ὑπηρεσιακῆς ἀνεπαρκείας. β) Τῆς περιπτώσεως τῆς παραιτήσεως τοῦ ὑπαλλήλου πρὸ τῆς συμπληρώσεως τριακονταπενταετοῦς συνταξίμου ὑπηρεσίας ἢ εἰκοσαετοῦς τοιαύτης, ὅταν πρόκειται περὶ ὑπαλλήλου ἔχοντος ἡλικίαν ἐτῶν ἑξήκοντα. Αἱ ἀποδοχαὶ τοῦ τριμήνου καταβάλλονται καὶ εἰς τὴν χήραν τοῦ θανόντος ὑπαλλήλου ἢ τὰ τέκνα του, ἐφ' ὅσον εἶναι, κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου, τὰ μὲν ἄρρενα ἀνήλικα καὶ ἄγαμα, τὰ δὲ θήλεα ἄγαμα. Ἐὰν ὁ ἀποθανὼν εἶναι συνταξιοῦχος, καταβάλλεται ἐπὶ τρεῖς μῆνας εἰς τὴν χήραν ἢ τὰ ὑπὸ τοὺς ὅρους τῆς προηγουμένης παραγράφου τέκνα αὐτοῦ ὁλόκληρος ἡ σύνταξις τοῦ θανόντος. Εἰς τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις ἡ πληρωμὴ τῆς τυχὸν ἀπονεμομένης συντάξεως ἄρχεται ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ τριμήνου.

Διπλῆ σύνταξις δὲν καταβάλλεται, οὐδὲ σύνταξις καὶ μισθὸς συγχρόνως. Ἐπιτρέπεται σύγχρονος καταβολὴ συντάξεως καὶ μισθοῦ εἰς συνταξιούχους τραυματίας πολέμου ἢ συνταξιοῦχα πρόσωπα τῆς οἰκογενείας τῶν ἕνεκα τοῦ πολέμου θανόντων.

Ἀπώλεια τοῦ δικαιώματος εἰς σύνταξιν καὶ ἀναστολὴ τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ. Τὸ εἰς σύνταξιν δικαίωμα ἀπόλλυται: α) Ἐὰν ὁ ὑπάλληλος ἀπολυθῇ, διότι αὐτογνωμόνως ἀπέσχε τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων του. β) Ἐὰν ἡ χήρα ἔλθῃ εἰς νέον γάμον ἢ ἐκπέσῃ τῆς ἐπιτροπείας τῶν τέκνων της δι' αἰσχρὰν διαγωγήν. Τὸ εἰς σύνταξιν ἢ καταβολὴν δικαίωμα δὲν δύναται ν' ἀσκηθῇ, ἐὰν ὁ δικαιοῦχος: α) Καταδικασθῇ εἰς ἐγκληματικὴν ποινήν, ἀφ' ἧς καταστῇ ἀμετάκλητος ἡ ἀπόφασις καὶ μέχρι λήξεως τῆς ποινῆς. β) Ἀποβάλῃ τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ ἀποβολή.

Ἀναγνώρισις καὶ προστασία τοῦ πρὸς σύνταξιν δικαιώματος. Τὰς συντάξεις κανονίζει δι' ἠτιολογημένης αὐτοῦ πράξεως τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ δικαιούχου, ὑποβαλλομένῃ μετὰ τῶν προσηκόντων δικαιολογητικῶν εἴτε ἀπ' εὐθείας εἰς αὐτὸ εἴτε διὰ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργείου. Αἱ πράξεις τοῦ Συνεδρίου ὑπόκεινται εἴτε εἰς ἀναθεώρησιν ἐνώπιον τοῦ Βου τμήματος εἴτε εἰς προσφυγὴν ἐνώπιον τῆς ὁλομελείας αὐτοῦ, ἀσκουμένης ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφερομένου ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς πράξεως ἢ τοῦ παρὰ τοῦ Συνεδρίου γενικοῦ ἐπιτρόπου τῆς ἐπικρατείας ἐντὸς ἓξ μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς πράξεως. Αἱ περὶ συντάξεως πράξεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὸ δημόσιον καὶ δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν δικαστηρίων. Ἡ σύνταξις δὲν ἐκχωρεῖται οὐδὲ κατάσχεται ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῆς πράξεως. Ἡ κατάσχεσις τῆς συντάξεως ἐπιτρέπεται μόνον μέχρι τοῦ 4ου καὶ μόνον λόγῳ διατροφῆς τῶν κατὰ νόμον εἰς ταύτην δικαιουμένων ἢ ἕνεκα χρεῶν πρὸς τὸ δημόσιον ἢ πρὸς ἀνεγνωρισμένους εἰδικοὺς ὑπὲρ τῶν ὑπαλλήλων συνεταιρισμούς.

Αὔξησις συντάξεων. Εἰς τὰς κατὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις κανονιζομένας πολιτικὰς συντάξεις ἐχορηγήθη ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου 1925 προσωρινὸν ἐπίδομα δυνάμει τοῦ ψηφίσματος τῆς Δ' ἐν Ἀθήναις συντακτικῆς συνελεύσεως τῆς 5 Φεβρουαρίου 1925, οὗ τὸ ποσὸν ὡρίσθη: α') μέχρι δραχμῶν 1000, ἴσον πρὸς τὴν σύνταξιν· β') ἀπὸ δραχμῶν 1001—2000 ἴσον πρὸς τὰ 75 % τῆς συντάξεως· γ') ἀπὸ δραχμῶν 2001 καὶ ἄνω, ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς συντάξεως. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος ὡρίσθη ὅτι οὐδεμία πολιτικὴ σύνταξις μετὰ τῶν ἐπιδομάτων δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ ποσὸν τῶν 3.500 δραχμῶν μηνιαίως. Διὰ τῶν νεωτέρων ὅμως νόμων 4236 τοῦ 1929 καὶ 4783 τοῦ 1930 παρεσχέθη νέον ἐπίδομα, ἴσον πρὸς τὰ 50 % διὰ τοὺς λαμβάνοντας ἤδη σύνταξιν μέχρι δραχ. 1000 καὶ 40 % διὰ τοὺς λαμβάνοντας σύνταξιν δραχμῶν 1001 καὶ ἄνω.

Εἰδικαὶ διατάξεις περὶ πολιτικῶν συντάξεων. Τοιαῦται ἰσχύουσι δι' ὡρισμένας κατηγορίας ὑπαλλήλων. Οὕτω τὸ προσωπικὸν τῶν ὠργανωμένων φυλακῶν τοῦ κράτους διέπει τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 16 Ἰανουαρίου 1923 «Περὶ τοῦ σώματος τῶν φυλάκων τῶν ὠργανωμένων φυλακῶν τοῦ κράτους». Τὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 30 Ἰουνίου 1931 «Περὶ κωδικοποιήσεως διατάξεων ἀφορωσῶν τὴν Ἀστυνομίαν πόλεων». Τὰ τῶν καθηγητῶν πανεπιστημίου ὁ νόμος 2905 τοῦ 1920 «Περὶ τροποποιήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου κλπ.». Τὰ τῶν καθηγητῶν τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 5 Μαΐου 1926 «Περὶ ὀργανισμοῦ τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς κλπ.». Τὰ τῶν ἰσοβίων μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ὁ νόμος 5454 τοῦ 1932.

Β') ***Συντάξεις στρατιωτικαί.*** Ἡ κειμένη ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν συντάξεων νομοθεσία δέον νὰ διακριθῇ εἰς τὴν ἀφορῶσαν: 1) Τοὺς στρατιωτικούς, ἐκείνους δηλαδὴ οἵτινες ὑπηρετοῦσιν εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, τὴν χωροφυλακὴν καὶ τὴν πολεμικὴν ἀεροπορίαν, ἐφ' ὅσον οἱ τελευταῖοι οὗτοι προέρχονται ἐκ τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς· καὶ 2) Τοὺς ναυτικούς, ἐκείνους δηλαδὴ οἵτινες ὑπηρετοῦσιν εἰς τὸ Π. Ναυτικόν, τὴν φαροφυλακήν, τὸ λιμενικὸν σῶμα καὶ τὴν πολεμικὴν ἀεροπορίαν, ἐφ' ὅσον πάλιν οὗτοι προέρχονται ἐκ τοῦ Π. Ναυτικοῦ. Τοὺς στρατιωτικοὺς διέπει βασικῶς τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 31 Μαΐου 1926 «Περὶ στρατιωτικῶν συντάξεων», εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ὁποίου ἰσχύουσιν αἱ μὴ ἀντικείμεναι (ὡς αἱ περὶ παθόντων) διατάξεις τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 23 Νοεμβρίου 1925 «Περὶ κωδικοποιήσεως κ. λ. π.», εἰδικώτερον δὲ τοὺς ὁπλίτας τῆς χωροφυλακῆς διέπουσι τὰ ἄρθρα 49, 50 καὶ 51 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1925 «Περὶ ὀργανισμοῦ τῆς χωροφυλακῆς». Τοὺς ναυτικοὺς διέπει βασικῶς τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 23 Νοεμβρίου 1925 «Περὶ κωδικοποιήσεως κ. λ. π.», ὡς ἐτροποποιήθη ἐν μέρει διὰ μεταγενεστέρων νομοθετημάτων.

Δικαίωμα εἰς σύνταξιν καὶ ποσὸν αὐτῆς. Τόσον ὁ στρατιωτικὸς ὅσον καὶ ὁ ναυτικὸς ἀποκτᾷ δικαίωμα: 1) Εἰς *σύνταξιν ἀποστρατείας*, ἐὰν ἔχῃ συμπληρώσει 25 ἐτῶν συντάξιμον ὑπηρεσίαν ἢ ἐὰν καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ὁρίου ἡλικίας ἀσχέτως χρόνου ὑπηρεσίας. Αὕτη συνίσταται εἰς ἴσα πρὸς τὰ ἔτη τῆς συνταξίμου ὑπηρεσίας πεντηκοστὰ τοῦ συνταξίμου μισθοῦ (περὶ οὗ κατωτέρω) μὲ προσαύξησιν ἑνὸς πεντηκοστοῦ δι' ἕκαστον ἔτος ὑπηρεσίας ἀπὸ τοῦ 31 μέχρι τοῦ 40οῦ, πέραν τοῦ ὁποίου τὸ σύνολον τοῦ συνταξίμου μισθοῦ προσαυξάνεται κατὰ τόσα πεντηκοστὰ αὐτοῦ, ὅσα τὰ ὑπὲρ τὴν 40ετίαν συν-

Digitized by Google

τάξιμα ἔτη. Ἡ σύνταξις ὅμως τῆς ἀποστρατείας τῶν ναυτικῶν δὲν δύναται νὰ ᾖ κατωτέρα τῆς συντάξεως 25ετοῦς ὑπηρεσίας. Καὶ εἰς ἣν δηλαδὴ περίπτωσιν ὁ λόγῳ ὁρίου ἡλικίας ἀποστρατευθεὶς ναυτικὸς ἔχει συντάξιμον ὑπηρεσίαν κάτω τῶν 25 ἐτῶν, θὰ τύχῃ πάντως συντάξεως εἰκοσιπενταετοῦς ὑπηρεσίας.

2) Εἰς *σύνταξιν αὐτεπαγγέλτου ἀποστρατείας* ἕνεκα διοικητικῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς ἀνικανότητος, ἀσχέτως χρόνου ὑπηρεσίας, ἥτις κανονίζεται ὡς καὶ ἡ ἀνωτέρω σύνταξις ἀποστρατείας. Εἰς ταύτην δικαιοῦνται ἐκ τῶν στρατιωτικῶν οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ἀνθυπασπισταί, ἐκ δὲ τῶν ναυτικῶν οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ὑπαξιωματικοί.

3) Εἰς *σύνταξιν ἀποτάξεως*, ἐὰν ἀπομακρυνθεὶς τῶν τάξεων διὰ πειθαρχικοὺς ἢ συναφεῖς λόγους ἔχῃ συμπληρώσει δεκαετῆ ὑπηρεσίαν. Αὕτη, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ στρατιωτικοῦ μόνον (ἀξιωματικοῦ ἢ ἀνθυπασπιστοῦ), κανονίζεται ὡς καὶ ἡ σύνταξις ἀποστρατείας, ἐφ' ὅσον δὲ περὶ ναυτικοῦ (ἀξιωματικοῦ καὶ ὑπαξιωματικοῦ) συνίσταται εἰς ἴσα πρὸς τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας πεντηκοστὰ τοῦ συνταξίμου μισθοῦ, μὴ δυναμένη ὅμως νὰ ᾖ ἐλάσσων τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ μισθοῦ τούτου διὰ τοὺς κεκτημένους βαθμὸν τοὐλάχιστον ἀρχικελευστοῦ.

4) Εἰς *σύνταξιν ἀνικανότητος, ἀσχέτως χρόνου ὑπηρεσίας*. Ἡ σύνταξις αὕτη, λόγῳ τῶν πολλαπλῶν νομοθετικῶν διατάξεων, εἶναι πολυειδὴς ὡς πρὸς τοὺς ὅρους κτήσεως καὶ τὸ ποσὸν αὐτῆς. Κατὰ τὰς γενικὰς διατάξεις (ἄρθρα 6 ἕως 16 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 23 Νοεμβρίου 1925) ὁ καταστὰς ἀνίκανος διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἕνεκα ταύτης, ὁ στρατιωτικὸς συνεπείᾳ νοσήματος ἢ τραύματος πολεμικοῦ, ὁ ναυτικὸς συνεπείᾳ νοσήματος ἢ τραύματος ἐν εἰρήνῃ ἢ πολέμῳ, ἀποκτᾷ δικαίωμα εἰς σύνταξιν ἀνικανότητος ὁριστικῆς ἢ προσωρινῆς, ἥτις συνίσταται: α) Ἐπὶ παντελοῦς στερήσεως τῆς ὁράσεως ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν, ἀκρωτηριασμοῦ ἢ παντελοῦς ἀχρηστίας δύο ἄκρων μελῶν ἢ διαρκοῦς ἀπωλείας τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, εἰς τὸ σύνολον τοῦ συνταξίμου μισθοῦ, παρεχομένου καὶ ἐπιδόματος ἐπὶ τῆς συντάξεως ταύτης προκειμένου περὶ κατωτέρων τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ ἢ τοῦ ἀρχικελευστοῦ καὶ περὶ ἐφέδρων ἀξιωματικῶν. β) Ἐπὶ πάσης ἄλλης βλάβης, λεπτομερειακῶς διαβαθμιζομένης εἰς τὸ ἀπὸ 17 Αὐγούστου 1922 ἐκτελεστικὸν τοῦ νόμου 2769 βασιλικὸν διάταγμα, εἰς ἴσα πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἀνικανότητος ἑκατοστὰ τοῦ συνταξίμου μισθοῦ, προκειμένου ὅμως περὶ ἐφέδρων ἀξιωματικῶν, ἀνθυπασπιστῶν ἢ ἀρχικελευστῶν μὴ προερχομένων ἐξ ἀποστρατείας καὶ ὑποστάντων διαρκῆ μείωσιν τῆς πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ προτέρου των ἐπαγγέλματος ἱκανότητος, ἡ σύνταξις δὲν δύναται νὰ ᾖ μικροτέρα τοῦ ἡμίσεος τοῦ συνταξίμου μισθοῦ. Κατὰ τὸν τελευταῖον νόμον 5617, ἰσχύοντα εἰδικῶς διὰ τοὺς ἐν διατεταγμένῃ ὑπηρεσίᾳ παθόντας μονίμους ἀξιωματικοὺς καὶ ἀνθυπασπιστάς, στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικούς, ἐὰν μὲν οὗτοι κατέστησαν ἀνίκανοι μόνον διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν δικαιοῦνται εἰς τὰ $^{2}/_{8}$ τοῦ συνταξίμου μισθοῦ, ἐὰν δὲ ἀνίκανοι παντελῶς καὶ διαρκῶς πρὸς ἄσκησιν οἱουδήποτε βιοποριστικοῦ ἐπαγγέλματος, εἰς τὸ σύνολον αὐτοῦ, παρεχομένης εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις προσαυξήσεως τῆς συντάξεως ἐπὶ συνταξίμου ὑπηρεσίας μέχρι εἴκοσιν ἐτῶν 10/50 τοῦ συνταξίμου μισθοῦ, ἐπὶ δ' ἀνωτέρας τοιαύτης 15/50 αὐτοῦ.

Διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικοὺς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, τοὺς τιθεμένους εἰς αὐτεπάγγελτον ἀποστρατείαν λόγῳ σωματικῆς ἀνικανότητος, προβλέπεται ἡ ἑξῆς σύνταξις. Ἐφ' ὅσον μὲν ἡ ἀνικανότης δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, λαμβάνουσι σύνταξιν κατὰ τὰ περὶ συντάξεως ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, ἐφ' ὅσον δὲ ἡ ἀνικανότης ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, λαμβάνουσι σύνταξιν: α) Τὸ σύνολον τοῦ συνταξίμου μισθοῦ οἱ ἔχοντες ὑπερεικοσιπενταετῆ συντάξιμον ὑπηρεσίαν. β) Τὸ ἥμισυ τοῦ αὐτοῦ μισθοῦ οἱ ἔχοντες ὑπερδεκαπενταετῆ. γ) Τὰ $^{15}/_{50}$ αὐτοῦ οἱ ἔχοντες ὑπερδεκαετῆ· καὶ δ) Τὰ $^{10}/_{50}$ αὐτοῦ οἱ ἔχοντες ἐλάσσονα ὑπηρεσίαν. Ὁ νόμος 5409 προέβλεψεν εἰδικώτερον διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς ἐκείνους, ἀξιωματικοὺς ἢ ἀνθυπασπιστάς, οἵτινες κατέστησαν ἀνίκανοι συνεπείᾳ τραυμάτων λαμβανομένων ἐν τῇ ἐκτελέσει διατεταγμένης ὑπηρεσίας μὴ ἐμπολέμου, ἀποσκοπούσης ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας καὶ εἰς τὴν ἄμυναν κατὰ πάσης παραβιάσεως τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους. Εἰς τοὺς τοιούτους χορηγοῦνται ὡς σύνταξις αἱ πλήρεις ἀποδοχαὶ ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας τοῦ βαθμοῦ των. Τὸ ἄρθρον 22 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 31 Μαΐου 1926 «Περὶ στρατιωτικῶν συντάξεων» διὰ τοὺς ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας, ἔτι δὲ καὶ λόγῳ τραυμάτων ληφθέντων ἐν διατεταγμένῃ ὑπηρεσίᾳ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀσκήσεων καὶ παρασκευὴν ἢ συντήρησιν πολεμικοῦ ὑλικοῦ, καθισταμένους στρατιωτικούς, ὁπλίτας ἢ ἀνθυπασπιστάς, ἀλλὰ καὶ ἰδιώτας, ἐξομοιουμένους πρὸς στρατιώτας, παρέχει ὡς σύνταξιν ὁλόκληρον τὸν συντάξιμον μισθὸν τοῦ βαθμοῦ των, τὸ ἥμισυ δ' αὐτοῦ προκειμένου περὶ ὁπλιτῶν τοῦ στρατοῦ, πάντοτε ἢ συντρεχούσης περιπτώσεως ἀνικανότητος ἕνεκα τραύματος ληφθέντος ἐν μὴ ἐμπολέμῳ ὑπηρεσίᾳ ὑπὸ ἄλλας ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω περιστάσεις. Εἶναι ἑπόμενον, λόγῳ τῶν ἐπαλλήλων ὡς ἄνω διατάξεων ἐπὶ τοῦ δικαιώματος εἰς σύνταξιν ἀνικανότητος, νὰ συντρέξῃ ἐφαρμογὴ αὐτῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ διάταξις, δι' ἧς παρέχεται μείζων σύνταξις ἀνικανότητος, ἥτις πάλιν δὲν δύναται νὰ ᾖ κατωτέρα τῆς τυχὸν ἀνηκούσης εἰς τὸν παθόντα συντάξεως ἀποστρατείας.

Ἐξαιρετικὸν δικαίωμα εἰς σύνταξιν ἀνικανότητος ἀναγνωρίζεται εἰς τοὺς ὁπλίτας τῆς χωροφυλακῆς. Οὗτοι δικαιοῦνται ἰσοβίου συντάξεως, ἂν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ὑπηρεσίας των, ἐκ μὴ τυχαίων περιστατικῶν, ὑποστῶσι βλάβην σωματικὴν ἢ διανοητικήν, καθιστῶσαν αὐτοὺς ἀνικάνους πρὸς ἐργασίαν καὶ βεβαιουμένην δι' ἐνόρκου διοικητικῆς ἐξετάσεως. Ἡ οὕτω ἀπονεμομένη σύνταξις κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ποσοστοῦ ἀνικανότητος, ὡς τοῦτο ὁρίζεται ἐν τῷ στρατῷ, δὲν δύναται δὲ νὰ ᾖ κατωτέρα τοῦ ἡμίσεος, οὐδὲ ἀνωτέρα τοῦ πλήρους μηνιαίου μισθοῦ, οὗ ἐδικαιοῦτο ὁ παθών, καθ' ὃν χρόνον ἐπῆλθεν ἡ βλάβη. Οἱ παθόντες ἐκ φυματιάσεως ἐν ὑπηρεσίᾳ ὁπλῖται τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἀπολυόμενοι μετ' ἐνιαύσιον ἀποχὴν ἐκ τῶν καθηκόντων των τοῦ σώματος, δικαιοῦνται συντάξεως ἴσης πρὸς τὸν πλήρη μηνιαῖον μισθόν των.

Εὐεργετικαὶ συντάξεις ἀφ' ἑτέρου παρέχονται εἰς τοὺς παθόντας ἀεροπόρους. Οὕτως ὁ καταστὰς ἀνίκανος στρατιωτικὸς ἀεροπόρος συνεπείᾳ τραύματος ἐξ ἀεροπορικοῦ ἀτυχήματος λαμβάνει ὡς σύνταξιν, ἐφ' ὅσον μὲν εἶναι ἀξιωματικός, τὸ σύνολον τῶν ἑκάστοτε ἀποδοχῶν ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας τοῦ βαθμοῦ του, ἐφ' ὅσον δ' εἶναι ἀνθυπασπιστής, ὁπλίτης ἢ ἰδιώτης, ὅστις προσελήφθη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, τὸ σύνολον τῶν ἑκάστοτε ἀποδοχῶν ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας ἀνθυπασπιστοῦ. Ὁ ἐν ὑπηρεσίᾳ παθὼν ναυτικὸς ἀεροπόρος, εἴτε ἐξ ἀεροπορικοῦ ἀτυχήματος, εἴτε ἐν γένει ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἀεροπορικῆς του ὑπηρεσίας, ἐφ' ὅσον μὲν εἶναι ἀξιωματικὸς ἢ ἀρχικελευστής, θεωρεῖται ὡς ἐν πολέμῳ παθὼν καὶ ὑπάγεται εἰς τὸν οἰκεῖον νόμον τῆς πολεμικῆς ἀποστρατείας, ἐφ' ὅσον δὲ εἶναι ὁπλίτης, λαμβάνει ἰσοβίως μηνιαῖον μισθὸν ἀρχικελευστοῦ, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης προσαυξήσεως. Οἱ συντάξιμοι μισθοὶ ὁρίζονται διὰ μὲν τοὺς στρατιωτικοὺς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 31 Μαΐου 1926 «Περὶ στρατιωτικῶν συντάξεων», διὰ δὲ τοὺς ναυτικοὺς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 23 Νοεμβρίου 1925 «Περὶ κωδικοποιήσεως κλπ.». Μισθὸς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου κανονίζεται γενικῶς ἡ σύνταξις τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ναυτικῶν, ὡς καὶ τῶν οἰκογενειῶν των, εἶναι ὁ ἀνήκων εἰς τὸν βαθμόν, ὃν οὗτοι φέρουσιν ἢ λαμβάνουσι κατὰ τὴν ἐκ τῶν τάξεων ἀπομάκρυνσίν των ἢ φέρουσι κατὰ τὸν θάνατόν των. Ἐξαιρέσεις τοῦ κανόνος τούτου ὑφίστανται γενικαὶ καὶ εἰδικαί, καθ' ἃς ἡ σύνταξις κανονίζεται λόγῳ πολυετοῦς ὑπηρεσίας ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ ἐνεργείας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συνταξίμου μισθοῦ ἀνωτέρου βαθμοῦ. Οὕτω στρατιωτικοὶ καὶ ναυτικοὶ μὲ 35 ἐτῶν συντάξιμον ὑπηρεσίαν, ἐξ ὧν 5 ἐτῶν πραγματικὴν ἐν τῷ τελευταίῳ βαθμῷ, λαμβάνουσι σύνταξιν ἀνωτέρου βαθμοῦ. Οἱ ἐκ τῶν ἀρχιτεχνιτῶν τοῦ στρατοῦ λοχαγοὶ λαμβάνουσι σύνταξιν ταγματάρχου, οἱ ὑπολοχαγοὶ καὶ ἀνθυπολοχαγοὶ λοχαγοῦ καὶ οἱ ἀνθυπασπισταὶ ὑπολοχαγοῦ. Οἱ ἐκ τῶν μονίμων τεχνιτῶν τοῦ στρατοῦ ἐπιλοχίαι καὶ λοχίαι λαμβάνουσι σύνταξιν ἀνθυπολοχαγοῦ, οἱ δεκανεῖς ἐπιλοχίου καὶ οἱ τεχνῖται α' καὶ β', ὡς καὶ οἱ μαθητευόμενοι, λοχίου. Ἐκ τῶν ναυτικῶν, οἱ ἔχοντες 40 ἐτῶν συντάξιμον ὑπηρεσίαν, ἐξ ὧν 5 συντάξιμα ἐν τῷ βαθμῷ, οἱ ἔχοντες 38 ἐτῶν τοιαύτην ἐξ ὧν ἓξ πραγματικὰ ἐν τῷ βαθμῷ, καὶ οἱ ὑποναύαρχοι οἱ ἔχοντες 40 ἐτῶν τοιαύτην καὶ ἑνὸς ἔτους πραγματικὴν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ βαθμῷ λαμβάνουσι τὴν σύνταξιν τοῦ ἀνωτέρου βαθμοῦ. Οἱ τεχνῖται τῶν συνεργείων τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἀντιστοιχοῦσιν ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν πρὸς ἀνωτέρους βαθμούς, καθ' ἃ ὁρίζει τὸ ἐδάφιον 3 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 23 Νοεμβρίου 1925. Τέλος, διὰ τοῦ ἐδαφίου 2 τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ αὐτοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος ἐπανῆλθον ἐν ἰσχύϊ ὑπὲρ τὰς εἴκοσι προγενέστεραι εἰδικαὶ διατάξεις, δι' ὧν ἀναγνωρίζεται εἰς τοὺς ναυτικοὺς δικαίωμα εἰς σύνταξιν ἑνὸς ἀνωτέρου μέχρι τεσσάρων ἀνωτέρων βαθμῶν τοῦ τῆς ἐνεργείας. Ἐκ τούτων κυριωτέρα εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ἀξιωματικοὶ κεκτημένοι τὸ πρὸς σύνταξιν ἀποστρατευτικὴν δικαίωμα λαμβάνουσι σύνταξιν τοῦ ἀμέσως ἀνωτέρου βαθμοῦ, ἐὰν ἔχωσι πενταετῆ συντάξιμον ἐν τῷ βαθμῷ ὑπηρεσίαν. Δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ λόγῳ πολυετοῦς ὑπηρεσίας ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ δικαίωμα ἀπολήψεως συντάξεως ἀνωτέρου βαθμοῦ δὲν παρέχεται κατὰ τὴν ἀπονομὴν συντάξεως παθόντος ἢ ἀνικανότητος.

Ἐπίδομα συντάξεως. Εἰς τὰς κατὰ τὸ ἀνωτέρω κανονιζομένας στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς συντάξεις παρέχεται ἐπίδομα, δυνάμει τῶν νόμων 4286 καὶ 4783, ἴσον πρὸς τὰ 50 % διὰ τοὺς λαμβάνοντας σύνταξιν μέχρι δραχμῶν 1000 μηνιαίως καὶ 40 % ἀπὸ 1001 καὶ ἄνω, πλὴν τῶν ὁπλιτῶν, παθόντων ἐν εἰρήνῃ, εἰς οὓς, δυνάμει τοῦ νόμου 5462, παρέχεται γενικῶς ἐπίδομα 40 % ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τῆς λαμβανομένης συντάξεώς των. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δικαίωμα εἰς σύνταξιν τῶν οἰκογενειῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν, τὴν ἔναρξιν συντάξεως αὐτῶν, τὴν συρροὴν συντάξεως καὶ μισθοῦ, τὴν ἀναστολὴν καὶ ἀπώλειαν τοῦ δικαιώματος, τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὴν προστασίαν αὐτοῦ, ἰσχύουσι κατ' ἀναλογίαν τὰ αὐτὰ οἷα καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν συντάξεων. Ὑπάρχουσιν οὐχ ἧττον αἱ ἑξῆς διαφοραί: Ὁ γάμος στρατιωτικοῦ ἢ ναυτικοῦ εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐγκρ θῇ διοικητικῶς. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ παθόντος ἐν ἀγαμίᾳ δικαιοῦται εἰς σύνταξιν ἀνεξαρτήτως ἡλικίας. Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ μὲν στρατιωτικοῦ δὲν δικαιοῦνται συντάξεως, τοῦ δὲ ναυτικοῦ μόνον ἐφ' ὅσον ἐφονεύθη ἐν πολέμῳ ἢ ἔθανεν ἐκ τραυμάτων ἢ νοσημάτων πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως. Τὸ εἰς σύνταξιν δικαίωμα ἀπόλλυται, ἐὰν οὗτος καταδικασθῇ εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν ἐπὶ κλοπῇ ἢ ὑπεξαιρέσει χρημάτων ἢ πραγμάτων ἀνηκόντων εἰς τὸ κράτος. Αἱ συντάξεις τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἀνθυπασπιστῶν τοῦ στρατοῦ, ὡς καὶ τῶν οἰκογενειῶν των, ἀπὸ 1 Ἀπριλίου 1926 κανονίζονται διὰ πράξεων τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τοῦ παρ' αὐτῷ πενταμελοῦς ἐπὶ τῶν συντάξεων συμβουλίου, καθ' ὧν ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις παρὰ τοῦ ἐνδιαφερομένου ἐνώπιον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου (Ν. Δ. 24 Φεβρουαρίου 1924 «Περὶ κανονισμοῦ συντάξεως κλπ.», κυρωθὲν διὰ τοῦ ἀπὸ 5 Ἰουλίου 1927 Ν. Δ.).

Ὑπολογισμὸς συνταξίμου ὑπηρεσίας. Ἡ πρὸς σύνταξιν ὑπηρεσία λογίζεται ἀφ' ἧς ὑπηρετεῖ ἐν τῷ στρατῷ ἢ πολεμικῷ ναυτικῷ, ἐκτὸς ἐὰν προηγήθη μαθητεία, ὁπότε λογίζεται ἀπὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 17ου ἔτους τῆς ἡλικίας ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ, τερματίζεται δὲ τὴν ἡμέραν τῆς δημοσιεύσεως ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως τῆς διοικητικῆς πράξεως τῆς ἀπομακρύνσεως ἤ, μὴ ὑπαρχούσης δημοσιεύσεως, τὴν ἡμέραν τῆς ἐκδόσεως τῆς πράξεως ταύτης· προκειμένου ὅμως περὶ ἀποστρατευομένου λόγῳ ὁρίου ἡλικίας τερματίζεται τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ὁρίου. Εἰς τὴν συντάξιμον ὑπηρεσίαν συνυπολογίζεται καὶ ὁ χρόνος πάσης προγενεστέρας συνταξίμου πολιτικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐν διπλῷ ὁ χρόνος, ὅστις συμπίπτει πρὸς τὴν ἐμπόλεμον κατάστασιν τοῦ κράτους, διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς δὲ καὶ ὁ συμπίπτων πρὸς τὴν ἐπιστράτευσιν, ἣν ἐπηκολούθησε πόλεμος. Προκειμένου περὶ ἀεροπόρων, ὁ ἐν πτητικῇ ἐνεργείᾳ διανυθεὶς χρόνος ὑπηρεσίας των ὑπολογίζεται διπλοῦς καὶ κατὰ συνέπειαν ἐν πολέμῳ τριπλοῦς.

Εἰδικαὶ διατάξεις περὶ στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν συντάξεων. Εἰδικαὶ διατάξεις, ἰσχύουσαι διὰ τὴν σύνταξιν ἀποστρατείας τῶν στρατιωτικῶν τῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας (ἄρθρ. 12 καὶ 13 Ν. Δ 31 Μαΐου 1926), τῶν ναυτικῶν τῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας (ἄρθρ. 18 Ν. Δ. 13 Σεπτεμβρίου 1925 «Περὶ ὅπλου ἀεροπορίας» καὶ ἄρθρον μόνον Ν. Δ. 29 Δεκεμβρίου 1925 «Περὶ συντάξεως ἀεροπόρων») καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῆς στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς δικαιοσύνης (ἄρθρ. 14 καὶ 15 Ν. Δ. 31 Μαΐου 1926, ἄρθρ. 46 Ν. Δ. 23 Νοεμβρίου 1925 καὶ ἄρθρ. 4 ἐδ. 1, 2 καὶ 3 νόμου 2751), περὶ τῶν συντάξεων γενικῶς τῶν γυναικῶν νοσοκόμων τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας προνοεῖ τὸ ἄρθρον 18 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 31 Μαΐου 1926 «Περὶ στρατιωτικῶν συντάξεων».

Σημαντικὸν βοήθημα τῆς ἰσχυούσης νομοθεσίας κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1929 ἐπὶ τῶν πολιτικῶν, στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν συντάξεων ἀποτελεῖ ἡ παρὰ τῆς διευθύνσεως συντάξεων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου γενομένη διοικητικὴ κωδικοποίησις, ἥτις ἐξεδόθη εἰς ἴδιον τεῦχος παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν.

Θύματα πολέμου. Περὶ τοῦ εἰς σύνταξιν δικαιώματος τῶν παθόντων κατὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι σήμερον πολέμους καὶ ἐπιστρατεύσεις (ἤτοι κατὰ τὰ χρονικὰ διαστήματα: 1) ἀπὸ 17 Σεπτεμβρίου 1912 μέχρι 1 Δεκεμβρίου 1913· 2) ἀπὸ 12 Σεπτεμβρίου 1915 μέχρι 18 Ἰουλίου 1916· καὶ 3) ἀπὸ 14 Ἰουνίου 1917 μέχρις 26 Αὐγούστου 1923) ἐφέδρων ὁπλιτῶν, εἰς οὓς ὑπάγονται οἱ ὑπηρετήσαντες εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, τὴν χωροφυλακὴν καὶ τὸ λιμενικὸν σῶμα, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ ἐπιλοχίου καὶ κάτω καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, ἢ κληρωτῶν ὁπλιτῶν ἐθελοντῶν χωροφυλάκων καὶ ἐν γένει μονίμων ὁπλιτῶν, ἐφ' ὅσον οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἔπαθον ἐκ λοιμώδους νόσου ἢ ἐκ γεγονότος λαβόντος χώραν εἰς τὴν ζώνην τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων προὐνόησεν ὁ νόμος 3122, δημοσιευθεὶς εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 175 τῆς 30 Ἰουλίου 1924 φύλλον τοῦ Α' τεύχους τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ εἰς σύνταξιν δικαιώματος τῶν ὡς ἄνω ἀναφερομένων προσώπων γίνεται ἤδη δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 38 τοῦ μνησθέντος νόμου παρὰ τῷ ὑπουργείῳ Κρατικῆς Ὑγιεινῆς καὶ Ἀντιλήψεως συσταθέντος συμβουλίου Ἐλέγχου Συντάξεων, προκαλουμένης κατόπιν αἰτήσεως τῶν ἐνδιαφερομένων, ἥτις συνοδευομένη

Digitized by Google

ὑπὸ δικαιολογητικῶν, ἐξ ὧν νὰ προκύπτῃ ὅτι τὸ πάθημα τοῦ ὁπλίτου ἐπῆλθε κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν πολέμῳ ἢ ἐπιστρατεύσει ὑπηρεσίας του (γνωμάτευσις τῆς ἀνωτάτης τοῦ στρατοῦ ὑγιειονομικῆς ἐπιτροπῆς, ἀντίγραφον φύλλον μητρῴου στρατολογικοῦ γραφείου κλπ.) ἔδει νὰ ὑποβληθῇ ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, παραταθείσης τελικῶς δυνάμει τοῦ νόμου 4758 μέχρι τέλους τοῦ 1930. Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τούτων ἐπιτρέπεται ἔνστασις ἐκ μέρους τῶν δικαιούχων καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ ἀνωτέρω ὑπουργείου, ἀπευθυνομένη ἐνώπιον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Αἱ συντάξεις τούτων κανονίζονται ὡς καὶ ἡ κατὰ τὰς γενικὰς διατάξεις σύνταξις ἀνικανότητος τῶν στρατιωτικῶν, περὶ ἧς ἀνωτέρω διελήφθη.

Εἰς τοὺς ἀναπήρους καὶ τὰς οἰκογενείας θυμάτων πολέμου παρέχονται καὶ ἄλλα προστατευτικὰ τούτων εὐεργετήματα, ἅτινα προβλέπονται ὑπὸ τῶν νόμων 4042 καὶ 5410.

Περὶ τῶν τραυματιῶν τῶν ὡς ἄνω πολέμων ὑπαξιωματικῶν προβλέπουσιν εἰδικῶς οἱ νόμοι 2588, ἄρθρον 39 νομοθετικοῦ διατάγματος 23 Νοεμβρίου 1925 «Περὶ κωδικοποιήσεως κτλ.», ἄρθρ. 15 νόμου 4506, ἄρθρ. 4 νόμου 5169, ἄρθρ. 1 ἐδ. 4 νόμου 5617.

Πολεμικὴ διαθεσιμότης καὶ ἀποστρατεία. Πρὸς προστασίαν τῶν ἐν πολέμῳ παθόντων ἀξιωματικῶν καὶ ἀνθυπασπιστῶν ἐλήφθη πρόνοια διὰ τοῦ νόμου 4506, καθ' ὃν οὗτοι δὲν ἀπομακρύνονται ὁριστικῶς ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ μετατίθενται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος εἰς εἰδικὰς καταστάσεις πολεμικῆς διαθεσιμότητος λόγῳ τραυμάτων καὶ πολεμικῆς ἀποστρατείας λόγῳ κακουχιῶν πολέμου. Ἡ τοιαύτη μετάθεσις αὐτῶν παρέχει δικαίωμα ἀπολήψεως πλήρων ἢ ποσοστοῦ τῶν ἑκάστοτε ἀποδοχῶν τοῦ βαθμοῦ των.

Ἀνάλογος πρόνοια ἐλήφθη καὶ διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικοὺς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ διὰ τοῦ νόμου 4667, ὡς καὶ διὰ τοὺς ἀξιωματικούς, ἀνθυπασπιστάς, ἀρχικελευστὰς καὶ μονίμους ὑπαξιωματικοὺς τῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας διὰ τοῦ νόμου 5202, ὅστις ἐπεξέτεινε τὸ τοιοῦτον δικαίωμα καὶ διὰ τοὺς παθόντας λόγῳ πτήσεων ἐν εἰρήνῃ. Ν. Ι. ΚΑΠΕΡΩΝΗΣ

—*[Στρατ. Τακτ.] Σύνταξις* μονάδος τινὸς καλεῖται ἡ κατὰ ὀργανικὰ τμήματα συγκέντρωσις αὐτῆς ἐν πυκνῷ τινι πάντοτε σχηματισμῷ. Ἡ σύνταξις διαφέρει τῆς *συστάσεως* (βλ. λ.) κατὰ τὸ ὅτι εἰς τὴν σύνταξιν οἱ ἄνδρες τάσσονται κατ' ὀργανικὰ τμήματα. Ν. Θ. Κ.

— *[Ναυτ. Τακτ.]* Καλεῖται *σύνταξις* ἡ τάξις, ἣν ἀκολουθοῦν τὰ πλοῖα τῆς ναυτικῆς δυνάμεως πρὸς πορείαν ἢ πρὸς μάχην ἢ πρὸς ἀγκυροβολίαν. Δύναται ὅθεν ἡ σύνταξις νὰ ᾖ κατὰ γραμμὴν παραγωγῆς (κατὰ μονοφαλαγγίαν ἢ διφαλαγγίαν, φυσικὴ ἢ ἀντίστροφος), κατὰ γραμμὴν μετώπου (φυσικὴ ἢ ἀντίστροφος), κατ' οὐλαμοὺς (μάχης, πορείας, σκαληνούς), κατὰ γραμμὴν διοπτεύσεως, κατ' ἔμβολον ἢ κοιλέμβολον ἢ κλίμακα, ἢ κατὰ πριονοειδῆ τάξιν ἢ κατὰ μηνοειδῆ ἢ κυρτὴν παράταξιν. Ὅπως τὰ πλοῖα ἑκάστης μοίρας λάβουν τὴν ὁρισθεῖσαν ἢ τὴν σημανθεῖσαν τάξιν, πλέουν ταῦτα διὰ τῆς ταχυτέρας ὁδοῦ πρὸς λῆψιν τῆς θέσεώς των, εἰς οὐδὲν ἄλλο προσέχοντα ἢ εἰς τὴν τήρησιν τῶν διατάξεων τοῦ κανονισμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων· λέγεται δὲ ἡ τοιαύτη τῆς συντάξεως τοῦ στόλου φάσις *σχηματισμός*. Ἀφ' ἧς ὅμως ἀποκατασταθῇ ἡ τάξις, λάβῃ δηλαδὴ ἕκαστον τῶν πλοίων τὴν ἐν τῇ τάξει τῆς μοίρας θέσιν του καὶ πᾶσα μοῖρα τὴν ἐν τῇ συντάξει τῆς ναυτικῆς δυνάμεως θέσιν της, δέον νὰ τηρῆται ἡ μεταξὺ δύο ἐπαλλήλων πλοίων ἀπόστασις, εἴτε τακτικὴ εἶναι αὕτη εἴτε σημανθεῖσα καὶ τὸ μεταξὺ τῶν ἀρχηγίδων δύο ἢ πλειόνων μοιρῶν διάστημα, πᾶσα δὲ ἀλλαγὴ πορείας, διαδοχικὴ ἢ ἀθρόα, καὶ πᾶσα αὔξησις ταχύτητος ἢ ἐλάττωσις αὐτῆς νὰ γίνεται κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ναυτικῆς τακτικῆς, οἱ ὁποῖοι τηροῦνται ἀπαρεγκλίτως καὶ διὰ τὰς μετατάξεις ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν, διὰ τῶν ὑπὸ τῆς ναυτικῆς τακτικῆς ἐπίσης προδιαγραφομένων ἑλιγμῶν ὀρθογωνίων ἢ πλαγιογωνίων. Τὸ πλεῖστον ὅμως τῶν προμνησθεισῶν τάξεων ἐν τῇ συντάξει τοῦ στόλου ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐφηβότητος τοῦ ἀτμήρους πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ὅπερ παρέλαβε ταύτας ἀπὸ τὸ κωπῆρες πολεμικὸν ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Ἑνετῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ ἡ μᾶλλον ἐν χρήσει παράταξις, πρὸς πορείαν τε καὶ μάχην, ἦτο ἡ γραμμὴ παραγωγῆς πρὸς τὴν ἐγγυτάτην, εἰς δὲ τὴν σύγχρονον πολεμικὴν τακτικὴν ἡ κατὰ Τ σταύρωσις. Εἰς τὸ παλαιὸν ναυτικὸν ὑπῆρχε καὶ ἡ κατὰ «πρόχειρον φάλαγγα σύνταξις» (prompte ligne, quickly formed) ἐν περιπτώσει ἀδοκήτου ἐμφανίσεως τοῦ ἐχθροῦ, ὁπότε πᾶν πλοῖον ἔπρεπε νὰ λάβῃ τοιαύτην θέσιν, ὥστε νὰ ἔχῃ ἔναντί του ἐχθρικὸν καὶ νὰ μάχηται πρὸς αὐτό. Σ. Ε. Λ.

— *[Ἐκκλ.]* Καλεῖται *σύνταξις* τὸ τάσσεσθαι, συμφωνεῖν μετά τινος, τὸ ἀνήκειν τῇ μερίδι τινός. Οὕτω π. χ. ἡ ἐν τῷ βαπτίσματι ἀπάντησις τοῦ κατηχουμένου ἢ τοῦ ἀναδόχου συντάσσομαι, συνεταξάμην. Ἀντίθετον *ἀπόταξις* ἢ *ἀποταγή*. Κ. Ι. Δ.

— *[Μεταλλ.]* Καλεῖται *σύνταξις* τὸ σύνολον τῶν οὐσιῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν γόμωσιν μιᾶς καμίνου, συγκείμενον ἐκ μεταλλευμάτων, συλλιπασμάτων καὶ καυσίμου ὕλης. Θ. Χ.

— **Σύνταξις** *μεγάλη [Ἀστρον.]*. Περίφημον σύγγραμμα ἀστρονομίας τοῦ διασήμου Ἀλεξανδρινοῦ ἀστρονόμου Πτολεμαίου, ὅπερ μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Κοπερνίκου καὶ ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη μετ' αὐτὸν ἀπετέλει τὸ θεμέλιον πάσης ἀστρονομικῆς γνώσεως (βλ. *Ἀλμαγέστη* καὶ *Πτολεμαῖος*). Σ. Π.

συνταράσσω, ἀόρ. *συνετάραξα—συνεταράχθην·* ταράσσω ἰσχυρῶς, συγκλονίζω· ‖ συνήθ. μεταφ., συγκινῶ σφοδρῶς: «ἡ λυπηρὰ εἴδησις μᾶς συνετάραξε».

συντάσσω, ἀόρ. *συνέταξα—συνετάχθην,* παθ. μετχ. *συντεταγμένος·* τάσσω ὁμοῦ, συγκροτῶ κατὰ τάξιν, τοποθετῶ, ἐπὶ στρατοῦ: «φάλαγξ συντεταγμένη»· ‖ ἐπὶ ἐγγράφου λόγου: «συντάσσω πραγματείαν, — βιβλίον, — τὸ συμβόλαιον, — τὴν ἀπόφασιν»· ‖ καθόλου, συγκροτῶ, διοργανῶ: «συντάσσω τὰς δυνάμεις τοῦ κράτους κ. τ. τ.»· ‖ γραμματ., θέτω τὸν προσήκοντα ῥηματικὸν ἢ ὀνοματικὸν τύπον, κανονίζω τὴν μεταξὺ τῶν λέξεων σχέσιν ἢ πλοκήν: «τὸ ῥῆμα καταχρῶμαι οἱ μὲν παλαιοὶ συντάσσουσι μετὰ δοτικῆς, οἱ δὲ μεταγενέστεροι μετ' αἰτιατικῆς», «τὰ ἐπιμελείας σημαντικὰ ῥήματα συντάσσονται μετὰ γενικῆς», «τὸ ῥῆμα ἔχω συντασσόμενον μετὰ τροπικοῦ ἐπιρρήματος σημαίνει διάθεσιν»· ‖ «συντάσσομαι τῷ Χριστῷ» ἀποδέχομαι τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἀντίθ. *ἀποτάσσομαι*.

συνταυτίζω· ταυτίζω, ἐκλαμβάνω τι ὡς τὸ αὐτὸ μετά τινος ἄλλου· ‖ «συνταυτίζω τὴν τύχην μου μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ» ἐκδέχομαι καὶ δι' ἐμαυτὸν τὴν τύχην τοῦ ἀρχηγοῦ.

συνταύτισις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συνταυτίζειν.

σύνταχα· ἐπίρρ. δημοτ., λίαν πρωΐ, πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου: «σηκώθηκε σύνταχα κι' ἔφυγε».

συντείνω, ἀόρ. *συνέτεινα·* συμβάλλομαι, συνεπικουρῶ, βοηθῶ, συντρέχω, συντελῶ: «εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας του συνέτεινε τὸ κλῖμα», «διὰ νὰ λάβῃς τὸ ζητούμενον, συντείνει πολὺ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον τὸ ζητεῖς».

Σύντεκνον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας· βλ. *Πατιόπουλον*.

σύντεκνος (ὁ), θηλ. *—τέκνισσα·* ὁ ἀνάδοχος τέκνου ὡς προσηγορία ὑπὸ τοῦ πατρός, κουμπάρος.

συντέλεια (ἡ)· πλήρωσις, τέλος: «συντέλεια τοῦ κόσμου».

— *συντέλεια τοῦ αἰῶνος*. Ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ συντέλεια καλεῖται τὸ τέλος, αἰὼν δὲ ἢ αἰὼν οὗτος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἐν μὲν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὁ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου χρόνος, ἐν δὲ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ὁ πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ: Κατὰ ταῦτα ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ συντέλεια τοῦ αἰῶνος ἢ τοῦ αἰῶνος τούτου (*Ματθ.* 13, 39 καὶ 40 καὶ 49, 24, 3. 28, 20 Ἑβρ. 9.26) καλεῖται τὸ μετὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν τέλος τοῦ κόσμου. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης ἡ προπατορικὴ ἁμαρτία ἐπέφερε φθορὰν καὶ πάσης τῆς κτίσεως (Ρωμ. 8, 19 ἑ.), οὕτως ὥστε μετὰ τὴν ἀποπνευμάτωσιν τῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστάντων θὰ ἀνακαινισθῇ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ (Β' Πέτρ. 3. 13. Ἀποκ. 21, 1), ὅπως καταστῇ κατάλληλος κατοικία τῶν δικαίων. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν διδασκαλίαν, ὁ καινὸς οὐρανὸς καὶ ἡ καινὴ γῆ δὲν θὰ ἐπέλθῃ διὰ νέας δημιουργίας, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ παλαιοῦ, ἀλλὰ δι' ἀνακαινισμοῦ αὐτοῦ ἴσως διὰ πυρὸς (Β' Πέτρ. 3, 10). Κ. Ι. Δ.

συντελεστὴς (ὁ)· ὁ συντελῶν, ὁ συντείνων, ὁ βοηθῶν εἴς τι: «συντελεσταὶ τῆς νίκης»· ‖ μαθηματ., ὁ παράγων (γνωστὸς ἀριθμός), ἐφ' ὃν πολλαπλασιάζεται ἄγνωστός τις.

— *[Μαθημ.]* Ἐν τῇ Ἀλγέβρᾳ λέγεται *συντελεστὴς* ὁ ἀριθμητικὸς παράγων παραστάσεως γινομένου· οὕτω ἐν τῇ παραστάσει τοῦ γινομένου $5\alpha^2\beta x$, ὁ ἀριθμὸς 5 λέγεται συντελεστής.

Συντελεσταὶ πολυωνύμου λέγονται οἱ συντελεσταὶ τῶν ὅρων αὐτοῦ. Π. χ. συντελεσταὶ τοῦ πολυωνύμου: $3x^5+2x^3+\frac{1}{5}x^2+\frac{3}{4}$ λέγονται οἱ ἀριθμοὶ 3, 2, $\frac{1}{5}$ καὶ $\frac{3}{4}$. Οἱ συντελεσταὶ γράφονται καὶ διὰ γραμμάτων, π. χ. ἐν τῷ πολυωνύμῳ

$$\alpha x^3+\beta x^2+\gamma x+\delta$$

τὰ γράμματα α, β, γ, δ λέγονται συντελεσταί. Ν. Ε. Γ.

— *[Βλητ.]* Συντελεστὴς βλητικὸς βλήματός τινος καλεῖται ἡ παράστασις ἡ ἐκφράζουσα τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ πρὸς κατανίκησιν τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἀέρος ἢ καὶ ἄλλου τινὸς μέσου. Ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἀέρος R ἐπὶ κινουμένων βλημάτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ταχύτητος, ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀέρος καὶ ἐκ τοῦ βάρους, ἐκ τῆς μορφῆς τῆς ὕλης καὶ ἐκ τῆς ὀρθῆς τομῆς τοῦ βλήματος. Πᾶσαι αἱ ἐπιδράσεις τῶν παραμέτρων τούτων τοῦ βλήματος συγκεντροῦνται καὶ ἐκφράζονται διὰ τοῦ βλητικοῦ συντελεστοῦ. Εἰς τὴν τιμὴν ὅμως αὐτοῦ ἐπιδροῦν καὶ πλεῖσται ἄλλαι συνθῆκαι (ὡς ἡ θέσις τοῦ βλήματος ἐπὶ τῶν ἐφαπτομένων), τῶν ὁποίων ἡ ἐπίδρασις δὲν δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ θεωρητικῶς, δι' ὃ καὶ ἡ τιμὴ τοῦ βλητικοῦ συντελεστοῦ εὑρίσκεται πειραματικῶς. Αἱ τιμαὶ τῶν βλητικῶν συντελεστῶν κυμαίνονται μεταξὺ 6.10^{-5} (διὰ τὰ νεώτερα βλήματα βαρέων πυροβόλων) καὶ 200.10^{-5} (διὰ τὰς βολίδας τυφεκίων). Α. Ι. Π.

—*[Σιδηρ.]*· βλ. *σιδηρόδρομοι* (τ. ΚΑ', σ. 781 κ. ἑξ. καὶ 789).

συντελεστικός, *—ή, —όν·* ὁ συντελῶν, βοηθητικός: «φάρμακα συντελεστικὰ εἰς ἀνάρρωσιν».

συντελῶ (*—έω*), ἀόρ. *συνετέλεσα—συνετελέσθην,* παθ. μετχ. *συντετελεσμένος·* συντείνω, βοηθῶ, ἐπικουρῶ, συνεισφέρω· ‖ συμπληρῶ, φέρω εἰς πέρας, τελειώνω· ‖ παθ. *συντελοῦμαι·* συμπληροῦμαι, περαλοῦμαι: «τὸ κακὸν συνετελέσθη»· ‖ διεξάγομαι, ἐνεργοῦμαι: «συντελεῖται νέα συμμαχία».

συντέμνω, ἀόρ. *συνέτεμον* καὶ *συνέταμον—συνετμήθην,* παθ. μετχ. *συντετμημένος·* συντομεύω, περικόπτω, περιορίζω.

Σύντενχαμ (Sydenham), **Θωμᾶς.** Περίδοξος Ἄγγλος πρακτικὸς ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Windford-Eagle (κομιτείας Derset) τῷ 1624, ἐκ πατρὸς μεγάλου γαιοκτήμονος, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1689 ἐν Λονδίνῳ. Δεκαοκταετὴς τὴν ἡλικίαν μετέβη εἰς Ὀξφόρδην, ἀλλ' ἔνθερμος ὀπαδὸς τῆς ἐγερθείσης τότε ἐπαναστάσεως (1642), εἰς ἣν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ. Μόνον δὲ τῷ 1648 ἔλαβε τὸ πτυχίον αὐτοῦ καὶ τῷ 1676 ἐν Κανταβριγίᾳ τὸ διδακτορικὸν αὐτοῦ δίπλωμα μετὰ συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν Μομπελλιέ. Κατὰ τὸ διάστημα ὅμως τοῦτο ἐξήσκει ἐπιτυχῶς τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ὡς πρακτικοῦ ἰατροῦ ἐν Λονδίνῳ. Ὁ Σύντενχαμ, ἀπορρίπτων πάσας τὰς ἐπισκοτούσας τὴν διάγνωσιν καὶ θεραπείαν τῶν νόσων θεωρητικὰς ἰδέας τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ἰατροχημικῶν καὶ ἰατροφυσικῶν, ἐπεχείρησεν εἰς τὰς ὀλίγας, ἀλλὰ περιφήμους πραγματείας αὐτοῦ περὶ ποδάγρας, ῥευματισμῶν, εὐλογίας, ὀστρακιᾶς, ἱλαρᾶς, δυσεντερίας, συφίλιδος, πνευμονίας, διφθερίτιδος, χορείας καὶ ὑστερίας νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν ἰατρικὴν εἰς τὴν παλαιὰν ὁδόν, τὴν χαραχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους. Εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ: «Παρατηρήσεις ἰατρικαὶ σχετικαὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν θεραπείαν τῶν ὀξειῶν νόσων», παραδέχεται ὅτι ἡ νόσος οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ προσπάθεια τῆς φύσεως, ὅπως ἀπομακρύνῃ τὴν νοσηρὰν αἰτίαν καὶ τοιουτοτρόπως ἐπέλθῃ ἡ ἴασις. Οὕτω νοσηρὰ μόρια, ἐν τῷ εἰσπνεομένῳ ἀέρι περιεχόμενα, εἰσερχόμενα ἐν τῷ αἵματι μολύνουσι τὸ ὅλον σῶμα, σηπτικαὶ δὲ ἢ ζυμωτικαὶ ἐξεργασίαι κατὰ τοὺς χυμούς, γεννῶσαι προϊόντα ἐπιβλαβῆ, μὴ δυνάμενα ν' ἀπομακρυνθῶσι τοῦ σώματος, δύνανται ἐπίσης νοσηρῶς νὰ ἐπενεργήσωσιν ἐπ' αὐτοῦ. Ἐν τῇ πανώλει π. χ., ἡ διὰ τῶν ἐν τῷ ἀέρι ὑπαρχόντων νοσηρῶν στοιχείων ἐπερχομένη διαταραχὴ κατορθοῦται νὰ ἐπανορθωθῇ τὸ μὲν διὰ τῶν διαφόρων ἀπεκκρίσεων, τὸ δὲ διὰ τοῦ πύου καὶ τῶν διαφόρων ἐξογκώσεων τῶν ἀδένων. Ἡ ἀρθρῖτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ προσπάθεια τῆς φύσεως πρὸς ἀποκάθαρσιν τοῦ σώματος κατὰ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν ἀπὸ νοσηρῶν προϊόντων κυκλοφορούντων ἐν τῷ αἵματι· ἐν γένει ἡ προσπάθεια τῆς φύσεως πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ τοιούτου αὐτῆς σκοποῦ ἐπιτυγχάνεται συχνότατα διὰ συμπτωμάτων λίαν ἐντόνων, καὶ δὴ καὶ ἐπικινδύνων, οἷον ἰσχυροῦ πυρετοῦ κατὰ τὰ ὀξέα νοσήματα. Εἰς τὰ χρόνια νοσήματα, τοὐναντίον, δι' ἔλλειψιν φυσικὴν θερμότητος καὶ δυνάμεως τούτου μὴ ὄντος κατορθωτοῦ, καὶ ἄρα τῆς ἐν τῷ σώματι νοσηρᾶς αἰτίας δυσκόλως πεπτομένης, ἡ ἴασις δυσκόλως ἐπέρχεται, διὸ καὶ ἐμφανίζεται ἡ χρονίζουσα τῶν νόσων τούτων μορφὴ (παράλυσις, ἐμπύημα κτλ.). Κατὰ τὰς ἰδέας δ' αὐτοῦ ταύτας τὰ συμπτώματα ἢ εἶναι κύρια, συνεπείᾳ τοῦ αἰτίου τῆς νόσου, ἢ συμπτωματικὰ ἀπὸ τῆς ἰαματικῆς δυνάμεως τῆς φύσεως ἢ καὶ τέλος συνέπεια τῆς φαρμακευτικῆς θεραπείας.

Θωμᾶς Σύντενχαμ.

Τὰ νοσήματα τὰ ἐπερχόμενα ἐκ τῆς, ὡς εἴρη-

Digitized by Google

ται, λανθανούσης μεταβολῆς τοῦ ἀέρος, εἰσὶ κυρίως τὰ ἐπιδημικά, ἅτινα καὶ διαρκοῦσιν ἐφ' ὅσον καὶ ἡ ἀνώμαλος τοῦ ἀέρος κατάστασις ὑφίσταται. Τοὐναντίον, οὐχὶ ἐκ τοιαύτης γενικῆς ἀφορμῆς, ἀλλ' ἁπλῶς ἐξ ἰδιαιτέρας ὅλως κακῆς σωματικῆς καταστάσεως ἐνίων μόνον ἀτόμων προέρχονται αἱ σποραδικαὶ μορφαὶ τῶν νόσων. Οὕτω ὁ Σύντενχαμ ἅμα μὲν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εἰσερχομένης ἐν τῷ σώματι νοσηρᾶς αἰτίας, ἅμα δὲ διὰ τῶν περὶ πέψεως ταύτης ἐν τῷ σώματι, κατὰ τὰς παλαιὰς ἱπποκρατικὰς θεωρίας, ἰδεῶν αὐτοῦ, προσεπάθησε νὰ διαλλάξῃ τὰς ἰσχυούσας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἰδέας περὶ ζυμώσεων καὶ μολύνσεων. Περαιτέρω ἐπρέσβευεν ὅτι τὰ ἐν τῇ γῇ κρυπτόμενα μιάσματα καθ' ὡρισμένας ἐποχὰς καθίστανται ἐπιβλαβῆ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὁπότε, ὑφισταμένης τῆς «constitutio epidemica» (καταστάσεως ἐπιδημικῆς), τοῦ «genius epidemicus» (ἐπιδημικὸν πνεῦμα), τὰ λοιμώδη νοσήματα ἀναφαίνονται. Κατὰ τοὺς χρόνους ἀκριβῶς τούτους ἐπιπολάζει ἐπιδημική τις νόσος, ἀναγκαστικῶς δὲ καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ νόσοι λαμβάνουσι τὸν χαρακτῆρα ταύτης. Οὕτω, ἐν περιπτώσει ἐπιδημίας εὐλογίας πᾶσαι ἐν γένει αἱ νόσοι λαμβάνουσι τὴν εἰκόνα τῆς εὐλογίας, ἔστω καὶ ἂν ἐξάνθημα δὲν παρουσιάζεται, ἀλλ' ἁπλῶς πυρετὸς (εὐλογιακὸς πυρετός).

Ἔργον τοῦ ἰατροῦ εἶναι νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἀγῶνα τῆς φύσεως κατὰ τῆς εἰσβαλούσης νοσηρᾶς αἰτίας. Ἀλλ' ἵνα πράξῃ τοῦτο τελεσφόρως καὶ εὐσυνειδήτως, δέον νὰ γνωρίσῃ καλῶς ἕκαστον εἶδος νόσου διὰ τῆς κλινικῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς γνώσεως τῶν καθ' ἕκαστα συμπτωμάτων, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως μέχρι τέλους τῆς νοσηρᾶς ἐπεξεργασίας. Δι' ὃ καὶ ἑκάστη νόσος ἀπαιτεῖ ἰδίαν ὅλως θεραπείαν. Ὡς εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν ἐθεώρει τὴν κίναν.

Καίτοι ἐκλήθη Ἄγγλος Ἱπποκράτης, ἢ Ἱπποκράτης τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὁ Σύντενχαμ διαφέρει μεγάλως τοῦ πατρὸς τῆς ἰατρικῆς, οὗτινος τὰς γνώμας ἠκολούθησεν ἐν πολλοῖς, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ τοῦτον. Διότι ὁ μὲν Ἕλλην Ἱπποκράτης ἐγνώριζε τὴν νόσον μόνον, ὄχι δὲ τὰς νόσους, ἐνῷ ὁ Ἄγγλος ἑκάστην νόσον ἐθεώρει ἰδίαν ὀντότητα. Ὁ Ἱπποκράτης ἔγραφεν ἱστορικὰ ἀσθενῶν, ἐνῷ ὁ Σύντεγχαμ ἱστορίαν τῶν νόσων. Τὸ ὄνομα τοῦ Σύντενχαμ φέρουσι διάφοροι φαρμακευτικαὶ σκευασίαι, ἐν αἷς καὶ τὸ λαύδανον τοῦ Σύντενχαμ, ὡς καὶ ἡ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἱδρυθεῖσα ἐν Λονδίνῳ περίφημος ἐπιστημονικὴ ἑταιρεία «Syndenham Society», ἡ προσφέρουσα μεγίστας ὑπηρεσίας διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἰατρικῆς. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἔγραψεν ἀγγλιστί, ἐξέδοτο δ' ἐν μεταφράσει λατινικῇ, γενομένῃ ὑπὸ τῶν Y. Mapletoft καὶ G. Havers. Ταῦτα ἐξεδόθησαν ἐπανειλημμένως ἀπὸ τοῦ 1685 εἰς ἕνα τόμον (Opera Omnia, London), εἰς μετάφρασιν δὲ γαλλικὴν τῷ 1776 καὶ 1816. Κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Methodus curandi febres propriis observationibus superstructa» (Λονδῖνον 1666 καὶ ἐπανειλ.), ἐπιστολαὶ περὶ ρευματισμῶν καὶ συφίλιδος (1680), περὶ εὐλογίας καὶ ὑστερίας (Λονδῖνον 1682), περὶ σηπτικοῦ πυρετοῦ εὐλογίας (1682), περὶ ποδάγρας καὶ ὕδρωπος (1683), «Processus integri in omnibus fere morbis curantis» κλπ.

ΑΡ. Π. Κ.

συντεταγμένη (ἡ)· τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν τὴν θέσιν σημείου ἐπὶ εὐθείας ἐπιπέδου ἢ τοῦ χώρου τῶν τριῶν διαστάσεων (βλ. κατωτέρω).

— *[Γεωμ.]* Καλοῦνται *συντεταγμέναι* ἀριθμοί, δι' ὧν εὑρίσκεται ἡ θέσις σημείου ἐν ἐπιπέδῳ ἢ ἐν τῷ χώρῳ τῶν τριῶν διαστάσεων ἤ, κατὰ γενίκευσιν, τῶν ν διαστάσεων.

Ἐν τῷ ἐπιπέδῳ, ἵνα ὁρισθῇ ἡ θέσις σημείου Μ, λαμβάνονται δύο εὐθεῖαι σταθεραί, τεμνόμεναι κατὰ τὸ Ο. Ἡ μία τῶν εὐθειῶν, ἡ Χ' ΟΧ, λέγεται ἄξων τῶν x, ἡ δ' ἑτέρα ἄξων τῶν y. Τὸ σημεῖον τῆς τομῆς αὐτῶν, τὸ Ο, καλεῖται ἀρχὴ τῶν συντεταγμένων. Ἐκ τοῦ δοθέντος σημείου ἄγεται παράλληλος τῇ

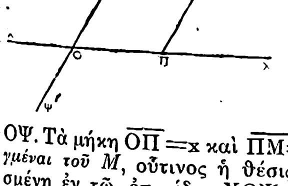

ΟΨ. Τὰ μήκη $\overline{\text{ΟΠ}}$=x καὶ $\overline{\text{ΠΜ}}$=y λέγονται *συντεταγμέναι τοῦ Μ*, οὗτινος ἡ θέσις εἶναι τελείως ὡρισμένη ἐν τῷ ἐπιπέδῳ ΧΟΨ, ὅταν ὁρισθῶσιν οἱ ἀριθμοὶ x καὶ y. Ἐὰν οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶναι ἀμφότεροι θετικοί, τὸ Μ κεῖται ἐντὸς τῆς γωνίας ΧΟΨ, ἐὰν x ἀρνητικὸν καὶ y θετικόν, τὸ σημεῖον κεῖται ἐντὸς τῆς γωνίας Χ'ΟΨ, ἐὰν x θετικὸν καὶ y ἀρνητικόν, θὰ κεῖται τὸ σημεῖον εἰς τὴν γωνίαν Ψ'ΟΧ, καὶ τέλος, ἂν ἀμφότεραι αἱ συντεταγμέναι ἀρνητικαί, τὸ σημεῖον θὰ εὑρίσκηται εἰς τὴν γωνίαν Ψ'ΟΧ'. Ἵνα ὁρισθῇ ἡ θέσις σημείου εἰς τὸν χῶρον τῶν τριῶν διαστάσεων,

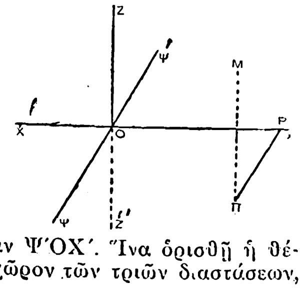

λαμβάνονται τρεῖς ἄξονες (μὴ κείμενοι εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον), οἱ Χ'ΟΧ, ΨΟΨ' καὶ ΖΟΖ', ἡ τομὴ τῶν ὁποίων (τὸ σημεῖον Ο) λέγεται ἀρχὴ τῶν συντεταγμένων.

Ἔστω σημεῖόν τι Μ, κείμενον ἐντὸς τῆς στερεᾶς τριέδρου γωνίας ΟΖΨΧ, ἐκ τοῦ Μ ἄγεται παράλληλος τῇ ΘΖ, ἥτις τέμνει τὸ ἐπίπεδον ΨΟΧ εἴς τι σημεῖον Π, ἐξ οὗ ἄγεται ἡ ΠΡ παράλληλος τῇ ΟΨ. Τὰ μήκη

$$\overline{\text{ΟΡ}}=x,\quad \overline{\text{ΡΠ}}=y,\quad \overline{\text{ΠΜ}}=z$$

λέγονται συντεταγμέναι τοῦ σημείου Μ· ὁρίζουσι δὲ τὴν θέσιν τούτου (σχετικῶς πρὸς τοὺς ἄξονας). Ἡ x λέγεται *τετμημένη*, ἡ y *τεταγμένη* καὶ ἡ z *κατηγμένη* τοῦ σημείου Μ. Πᾶν σημεῖον τῆς τριέδρου γωνίας ΟΖΨΧ ἔχει καὶ τὰς τρεῖς συντεταγμένας θετικάς. Τῶν ἄλλων τῶν εἰς τὸ Ο στερεῶν γωνιῶν τὰ ἐσωτερικὰ σημεῖα ἔχουσι τὰς συντεταγμένας ὡς ἑξῆς:

τῆς ΟΖ'ΨΧ εἶναι z ἀρνητικόν, x,y θετικὰ
» ΟΖΨ'Χ » x,z θετικά, y ἀρνητικὸν
» ΟΖ Ψ'Χ » x θετικόν, z,y ἀρνητικὰ
» ΟΧ'ΨΖ » x ἀρνητικόν, y,z θετικὰ
» ΟΧ'Ψ'Ζ » x,y ἀρνητικά, z θετικὸν
» ΟΧΨ'Ζ' » x θετικόν, y,z ἀρνητικὰ
καὶ ΟΧ'Ψ'Ζ' » x,y,z ἀρνητικά.

Αἱ κατὰ τὸν ἐκτεθέντα τρόπον ὁριζόμεναι συντεταγμέναι ὀνομάζονται *εὐθύγραμμοι* ἢ *καρτεσιαναὶ* (ἀπὸ τοῦ ἐπινοήσαντος ταύτας Καρτεσίου, τῷ 1637).

Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι τρόποι προσδιορισμοῦ σημείου ἐν ἐπιπέδῳ ἢ ἐν τῷ χώρῳ. Ἐκ τῶν ἄλλων συντεταγμένων συνηθέστεραι εἶναι αἱ πολικαί.

Αἱ *πολικαὶ συντεταγμέναι* ἐν ἐπιπέδῳ σημείου τυχόντος Μ εἶναι ἡ ἀπόστασις αὐτοῦ ρ=$\overline{\text{ΟΜ}}$ ἀπὸ σταθεροῦ σημείου Ο, πόλου καλουμένου (ὁ ἀριθμὸς ρ λαμβάνεται πάντοτε θετικὸς) καὶ ἡ γωνία θ, ἣν σχηματίζει ἡ λεγομένη πολικὴ ἀκτὶς

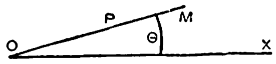

Τὰ σημεῖα ἐπιπέδου, ὧν αἱ συντεταγμέναι x, y συνδέονται δι' ἐξισώσεως $\sigma(x, y)=0$, κεῖνται ἐν γένει (διότι ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις) ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς, ἣν λέγομεν ὅτι παριστᾷ ἡ ἐξίσωσις. Ἤτοι πᾶσα ἐξίσωσις (ἐν γένει) συνδέουσα δύο μεταβλητὰς παριστᾷ ἐν ἐπιπέδῳ γραμμήν τινα. Ἐὰν ἡ ἐξίσωσις εἶναι πρώτου βαθμοῦ, τότε ἡ γραμμὴ εἶναι εὐθεῖα, καί, ἀντιστρόφως, πᾶσα εὐθεῖα δύναται νὰ παρασταθῇ ὑπὸ πρωτοβαθμίου ἐξισώσεως.

Ἐν τῷ χώρῳ πᾶσα ἐξίσωσις τριῶν μεταβλητῶν $\sigma(x, y, z)=0$ παριστᾷ ἐπιφάνειαν. Ἐὰν ἡ ἐξίσωσις εἶναι πρώτου βαθμοῦ, ἡ ἐπιφάνεια εἶναι ἐπίπεδον καὶ ἀντιστρόφως.

Δύο ἐξισώσεις

$$\varphi_1(x, y, z)=0$$
$$\varphi_2(x, y, z)=0$$

συνδέουσαι τρεῖς μεταβλητάς, παριστῶσιν ἐν τῷ χώρῳ καμπύλην τινά, στρεβλὴν ἐν γένει, ἥτις εἶναι τομὴ τῶν ἐπιφανειῶν, ἃς παριστῶσιν ἑκατέρα τῶν δοθεισῶν ἐξισώσεων.

Ν. Ε. Γ.

—**συντεταγμέναι** ***ἀληθεῖς*** *[Ἀστρον.]*· βλ. λ. *ἀληθεῖς* συντεταγμέναι.

—**συντεταγμέναι** ***ἀστρονομικαὶ*** *[Ἀστρον.]*. Ὑπὸ τὸ γενικὸν τοῦτο ὄνομα νοοῦνται ἅπαντα τὰ συστήματα συντεταγμένων, τὰ χρησιμοποιούμενα ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ πρὸς προσδιορισμὸν τῆς θέσεως τῶν ἄστρων ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας. Ἐξ αὐτῶν κυριώτερα εἶναι: α) τὸ τῶν *ὁριζοντίων* συντεταγμένων, β) τὸ τῶν *οὐρανογραφικῶν*, γ) τὸ τῶν *ὡριαίων* ἢ *ἰσημερινῶν*, καὶ δ) τὸ τῶν *ἐκλειπτικῶν*. Ἅπαντα τὰ συστήματα ταῦτα, ὡς καὶ διάφορα ἄλλα, ὧν γίνεται χρῆσις εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις, ἀποτελοῦσιν ἐφαρμογὰς τῶν σφαιρικῶν συντεταγμένων, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων ὡς πρὸς τὸ βασικὸν ἐπίπεδον, τὸν πρῶτον κάθετον κύκλον κτλ. Ἐν τῷ κατωτέρω πίνακι συνοψίζονται αἱ λεπτομέρειαι τῶν ὡς ἄνω τεσσάρων κυριωτέρων συστημάτων.

Σύστημα συντεταγμένων	*Βασικὸν ἐπίπεδον*	*Πρῶτος κάθετος*	*Δεύτερος κάθετος*	*Ἀρχὴ*	*Φορὰ*	*Ὁρισμὸς τοῦ βασικοῦ ἐπιπέδου διά:*
Ὁριζόντιοι Ἀζιμούθιον (Α) Ὕψος (h ἢ v)	Ὁρίζων	Μεσημβρινὸς	Κατακόρυφος κύκλος τοῦ ἀστέρος	Βορρᾶς ἢ Νότος	Ἀνάδρομος	τῆς κατακορύφου τοῦ τόπου
Οὐρανογραφικαὶ Ὀρθὴ ἀναφορὰ (α ἢ AR) Ἀπόκλισις (δ ἢ D) ἢ Πολ. ἀπόστασις (P)	Ἰσημερινὸς	Κόλουρος τῶν Ἰσημεριῶν	Ὡριαῖος κύκλος τοῦ ἀστέρος	Ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον	Ὀρθὴ	τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τῆς Γῆς
Ὡριαῖαι Ὡριαία γωνία (Η ἢ ΑΗ) Ἀπόκλισις (δ ἢ D) ἢ Πολ. ἀπόστασις (P)	Ἰσημερινὸς	Μεσημβρινὸς	Ὡριαῖος κύκλος τοῦ ἀστέρος	Τομὴ τοῦ Μεσημβρινοῦ καὶ Ἰσημερινοῦ	Ἀνάδρομος	τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τῆς Γῆς
Ἐκλειπτικαὶ Μῆκος (λ) Πλάτος (β)	Ἐκλειπτικὴ	Κόλουρος τῶν Ἰσημεριῶν	Κύκλος πλάτους τοῦ ἀστέρος	Ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον	Ὀρθὴ	τῆς τροχιᾶς τῆς Γῆς

ΟΜ μετὰ τινος σταθερᾶς εὐθείας ΟΧ, λαμβανομένης ὡς ἄξονος πολικοῦ. Ἐν τῷ χώρῳ αἱ πολικαὶ συντεταγμέναι σημείου τινὸς Σ εἶναι: 1) ἡ ἀπόστασις ρ=$\overline{\text{ΟΣ}}$, τοῦ Σ ἀπὸ σταθεροῦ τινος σημείου Ο. 2) Ἡ δίεδρος γωνία ψ, ἣν σχηματίζει τὸ ἐπίπεδον ΣΟΖ μετὰ τοῦ ΧΟΖ, ἔνθα ΟΧ καὶ ΟΖ δύο σταθεραὶ εὐθεῖαι διὰ τοῦ Ο κάθετοι ἐπ' ἀλλήλας· καὶ 3) Ἡ γωνία θ, ἣν σχηματίζει ἡ ΟΣ μετὰ τῆς ΟΖ.

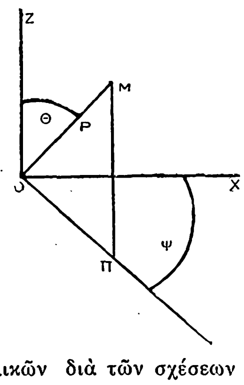

Αἱ ἐν ἐπιπέδῳ εὐθύγραμμοι συντεταγμέναι x, y συνδέονται μετὰ τῶν πολικῶν διὰ τῶν σχέσεων

$$x=\rho\,\text{συν}\vartheta \qquad y=\rho\,\text{ημ}\vartheta \qquad (1)$$

καὶ

$$\rho^2=x^2+y^2 \qquad \text{εφ}\vartheta=\frac{y}{x} \qquad (2)$$

τῶν ἀξόνων ὑποτιθεμένων ὀρθογωνίων.

Διὰ μὲν τῶν τύπων (1) εὑρίσκονται αἱ εὐθύγραμμοι συντεταγμέναι σημείου, ὅταν εἶναι γνωσταὶ αἱ πολικαί· ἀντιστρόφως δέ, ἐκ τῶν τύπων (2) εὑρίσκονται αἱ πολικαί, ὅταν εἶναι γνωσταὶ αἱ εὐθύγραμμοι.

Εἰς τὸν χῶρον ἔχομεν τὰς σχέσεις:

$$x=\rho\,\text{ημ}\vartheta\,\text{συν}\psi \qquad y=\rho\,\text{ημ}\vartheta\,\text{ημ}\psi \qquad z=\rho\,\text{συν}\vartheta \qquad (3)$$

καὶ

$$\rho=\sqrt{x^2+y^2+z^2} \qquad \text{συν}\vartheta=\frac{z}{\rho} \qquad \text{εφ}\psi=\frac{y}{x} \qquad (4)$$

Λεπτομερέστερον περὶ ἑκάστου συστήματος συντεταγμένων βλέπε εἰς τὰ οἰκεῖα ἄρθρα.

Τῶν ἀνωτέρω συστημάτων γίνεται μεγίστη χρῆσις ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ, ἕκαστον δ' αὐτῶν προτιμᾶται ἀναλόγως τῆς εὐκολίας, ἣν παρέχει διὰ τὴν λύσιν ὡρισμένων προβλημάτων. Οὕτως αἱ μὲν ὁριζόντιοι καὶ ὡριαῖαι συντεταγμέναι, ἀποτελοῦσαι συστήματα ἐξαρτώμενα ἐκ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ εὑρίσκεται ὁ παρατηρητής, καὶ ἐκ τῆς ὥρας, καθ' ἣν γίνεται ἡ παρατήρησις, προτιμῶνται ὁσάκις πρόκειται περὶ προβλημάτων ἀφορώντων εἰς φαινόμενα σχετιζόμενα πρὸς τὸν ὁρίζοντα ἢ τὸν μεσημβρινὸν τοῦ παρατηρητοῦ, αἱ δὲ οὐρανογραφικαὶ συντεταγμέναι, οὖσαι ἀνεξάρτητοι τόπου καὶ χρόνου, προτιμῶνται εἰς τὴν σύνταξιν καταλόγων τῶν ἀπλανῶν ἢ ἐφημερίδων τῶν πλανητῶν, κομητῶν, τῆς Σελήνης κτλ. Ἐκ τῶν τελευταίων δύο συστημάτων, τὸ δεύτερον χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων ἀπὸ πολλῶν αἰώνων, παρουσιάζον περισσότερα τοῦ πρώτου πλεονεκτήματα προκειμένου περὶ μελέτης τῶν κινήσεων τῶν πλανητῶν καὶ τῆς Σελήνης.

Πολλάκις εἰς διάφορα προβλήματα τῆς πρακτικῆς καὶ τῆς θεωρητικῆς ἀστρονομίας παρίσταται ἀνάγκη μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τῶν συστημάτων τούτων εἰς τὸ ἕτερον.

Ἡ τροπὴ τοῦ ἑνὸς συστήματος εἰς τὸ ἄλλο γίνεται τῇ βοηθείᾳ τῶν συνδεόντων αὐτὰ τριγωνομετρικῶν τύπων, ὡς ἑξῆς:

α') *Τροπὴ ὁριζοντίων συντεταγμένων εἰς ὡριαίας ἢ οὐρανογραφικὰς καὶ τἀνάπαλιν.* Γνωστοῦ ὄντος τοῦ ἀζιμουθίου Α καὶ τοῦ ὕψους υ ἢ τῆς ζενιθίας ἀποστάσεως ζ ἀστέρος Σ, εὑρεῖν τὴν ὡριαίαν γωνίαν αὐτοῦ Η καὶ τὴν ἀπόκλισιν δ, ἢ τὴν πολικὴν ἀπόστασιν Ρ. Ἐκ τοῦ τριγώνου θέσεως ΠΖΣ τοῦ ἀστέρος, διὰ παρατηρητὴν εὑρισκόμενον εἰς τόπον ἔχοντα γεωγραφικὸν πλάτος φ, ἔχομεν:

$$\text{συν}\,P=\text{συν}\,\zeta\ \text{ημ.}\,\varphi-\text{ημ.}\,\zeta\ \text{συν}\,\varphi\ \text{συν}\,A$$
$$\text{ημ.}\,P\ \text{συν}\,H=\text{συν}\,\zeta\ \text{συν}\,\varphi+\text{ημ.}\,\zeta\ \text{ημ.}\,\varphi\ \text{συν}\,A \qquad (1)$$
$$\text{ημ.}\,P\ \text{ημ.}\,H=\text{ημ.}\,\zeta\ \text{ημ.}\,A.$$

Digitized by Google

Οἱ τύποι οὗτοι γίνονται λογιστοὶ διὰ λογαρίθμων τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἑξῆς μετασχηματισμοῦ:

$$\text{συν}\,\zeta = m\,\text{συν}\,M$$
$$\text{ημ}\,\zeta\,\text{συν}\,A = m\,\text{ημ}\,M \qquad (2)$$

ἔνθα m καὶ M εἶναι βοηθητικαὶ ποσότητες, εὐκόλως προσδιοριζόμεναι ἐκ τοῦ συστήματος (2).

Ἀντικαθιστῶντες εἰς τὸ σύστημα (1) ἔχομεν:

$$\text{συν}\,P = m\,\text{ημ}\,(\varphi - M)$$
$$\text{ημ}\,P\,\text{συν}\,H = m\,\text{συν}\,(\varphi - M)$$
$$\text{ημ}\,P\,\text{ημ}\,H = \text{ημ}\,\zeta\,\text{ημ}\,A$$

Εὑρεθείσης τῆς γωνίας H, ἀμέσως προκύπτει ἡ ὀρθὴ ἀναφορὰ α τοῦ ἀστέρος, γνωστοῦ ὄντος τοῦ ἀστρικοῦ χρόνου t ἐκ τῆς σχέσεως $a = t - H$, ἥτις συνδέει τὰς τρεῖς ταύτας ποσότητας.

Κατ' ἀνάλογον τρόπον λύεται καὶ τὸ ἀντίστροφον πρόβλημα, ἤτοι δοθεισῶν τῶν συντεταγμένων H καὶ P ἀστέρος Σ, εὑρεῖν τὰς συντεταγμένας αὐτοῦ A καὶ ζ ἐν τόπῳ πλάτους φ.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τριγώνου θέσεως ἔχομεν τοὺς τύπους:

$$\text{συν}\,\zeta = \text{συν}\,P\,\text{ημ}\,\varphi + \text{ημ}\,P\,\text{συν}\,\varphi\,\text{συν}\,H$$
$$-\text{ημ}\,\zeta\,\text{συν}\,A = \text{συν}\,P\,\text{συν}\,\varphi - \text{ημ}\,P\,\text{ημ}\,\varphi\,\text{συν}\,H$$
$$\text{ημ}\,\zeta\,\text{ημ}\,A = \text{ημ}\,P\,\text{ημ}\,H.$$

Ἐὰν ἐνταῦθα ἐκτελέσωμεν τὴν ἀντικατάστασιν:

$$\text{συν}\,P = m\,\text{ημ}\,M$$
$$\text{ημ}\,P\,\text{συν}\,H = m\,\text{συν}\,M$$

προκύπτουσιν οἱ κάτωθι τύποι, οἱ ὁποῖοι εἶναι λογιστοὶ διὰ λογαρίθμων:

$$\text{συν}\,\zeta = m\,\text{συν}\,(\varphi - M)$$
$$\text{ημ}\,\zeta\,\text{συν}\,A = m\,\text{ημ}\,(\varphi = M)$$
$$\text{ημ}\,\zeta\,\text{ημ}\,A = \text{ημ}\,P\,\text{ημ}\,H.$$

β') *Τροπὴ ἰσημερινῶν ἢ οὐρανογραφικῶν συντεταγμένων εἰς ἐκλειπτικὰς καὶ τἀνάπαλιν.* Εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο δίδονται ἡ ὡριαία γωνία H ἢ ἡ ὀρθὴ ἀναφορὰ α καὶ ἡ ἀπόκλισις δ ἢ ἡ πολικὴ ἀπόστασις P ἀστέρος Σ, ζητεῖται δὲ νὰ εὑρεθῇ τὸ μῆκος λ καὶ τὸ πλάτος β αὐτοῦ, ἢ τανάπαλιν. Ἐκ τοῦ τριγώνου θέσεως ΠΡΣ τοῦ ἀστέρος, καλοῦντες ω τὴν λόξωσιν τῆς ἐκλειπτικῆς, ἔχομεν τοὺς τύπους:

$$\text{ημ}\,\beta = \text{ημ}\,\delta\,\text{συν}\,\omega - \text{συν}\,\delta\,\text{ημ}\,\omega\,\text{ημ}\,\alpha$$
$$\text{συν}\,\beta\,\text{ημ}\,\lambda = \text{ημ}\,\delta\,\text{ημ}\,\omega + \text{συν}\,\delta\,\text{συν}\,\omega\,\text{ημ}\,\alpha$$
$$\text{συν}\,\beta\,\text{συν}\,\lambda = \text{συν}\,\delta\,\text{συν}\,\alpha$$

οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως ·

$$\text{ημ}\,\delta = m\,\text{ημ}\,M$$
$$\text{ημ}\,\alpha\,\text{συν}\,\delta = m\,\text{συν}\,M$$

τρέπονται εἰς τοὺς κάτωθι λογιστοὺς διὰ λογαρίθμων:

$$\text{ημ}\,\beta = m\,\text{ημ}\,(M - \omega)$$
$$\text{συν}\,\beta\,\text{ημ}\,\lambda = m\,\text{συν}\,(M - \omega)$$
$$\text{συν}\,\beta\,\text{συν}\,\lambda = \text{συν}\,\alpha\,\text{συν}\,\delta$$

Τὸ ἀντίστροφον πρόβλημα λύεται διὰ τῶν τύπων:

$$\text{ημ}\,\delta = \text{ημ}\,\beta\,\text{συν}\,\omega + \text{συν}\,\beta\,\text{ημ}\,\omega\,\text{ημ}\,\lambda$$
$$-\text{συν}\,\delta\,\text{ημ}\,\alpha = \text{συν}\,\beta\,\text{ημ}\,\omega - \text{ημ}\,\beta\,\text{συν}\,\omega\,\text{ημ}\,\lambda$$
$$\text{συν}\,\delta\,\text{συν}\,\alpha = \text{συν}\,\beta\,\text{συν}\,\lambda$$

οἵτινες διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως:

$$\text{ημ}\,\beta = m\,\text{ημ}\,M$$
$$\text{ημ}\,\lambda\,\text{συν}\,\beta = m\,\text{συν}\,M$$

τρέπονται εἰς τοὺς ἑπομένους λογιστοὺς διὰ λογαρίθμων:

$$\text{ημ}\,\delta = m\,\text{ημ}\,(M + \omega)$$
$$-\text{συν}\,\delta\,\text{ημ}\,\alpha = m\,\text{συν}\,(M + \omega)$$
$$\text{συν}\,\delta\,\text{συν}\,\alpha = \text{συν}\,\beta\,\text{συν}\,\lambda.$$

Σημειωτέον ὅτι ἡ χρῆσις τῶν ἀριθμομηχανῶν καὶ τῶν φυσικῶν τιμῶν τῶν τριγωνομετρικῶν ἀριθμῶν καθιστᾷ περιττὸν τὸν μετασχηματισμὸν ἁπάντων τῶν ἀνωτέρω τύπων εἰς λογιστοὺς διὰ λογαρίθμων. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

—**συντεταγμέναι** ***γαλακτικαὶ*** [*Ἀστρον.*]. Σύστημα ἀστρονομικῶν συντεταγμένων, ἔχον ὡς βασικὸν ἐπίπεδον τὸν γαλακτικὸν ἰσημερινόν, ἤτοι τὸ ἐπίπεδον συμμετρίας τοῦ Γαλαξίου, καὶ ὡς πρῶτον κάθετον κύκλον τὸν διερχόμενον διὰ τῆς τομῆς τοῦ γαλακτικοῦ μετὰ τοῦ οὐρανίου ἰσημερινοῦ, ἤτοι διὰ τοῦ σημείου τῆς οὐρανίου σφαίρας τοῦ ἔχοντος ὀρθὴν ἀναφορὰν $18^{ω}40^{λ}$ καὶ ἀπόκλισιν $0^{ο}$.

Τῶν συντεταγμένων τούτων γίνεται μεγίστη χρῆσις εἰς στατιστικὰς μελέτας, ἀφορώσας εἰς τὴν φαινομένην διανομὴν τῶν ἀπλανῶν καὶ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν διαστάσεων καὶ τοῦ σχήματος τοῦ Σύμπαντος. Ἡ τάσις τῶν ἀστέρων πρὸς συγκέντρωσιν ἑκατέρωθεν τοῦ γαλακτικοῦ ἐπιπέδου καθιστᾷ αὐτὸ σπουδαιότατον ἐν τῇ ἀστρικῇ ἀστρονομίᾳ, ἐπειδὴ ὅμως ὁ Γαλαξίας, ἀποτελῶν εὐρεῖαν καὶ ἀκανόνιστον ζώνην, δὲν ἐπιτρέπει τὸν μετ' ἀπολύτου ἀκριβείας καθορισμὸν τοῦ ἐπιπέδου συμμετρίας αὐτοῦ, ὁ διὰ τῶν γαλακτικῶν συντεταγμένων προσδιορισμὸς τῆς θέσεως ἄστρου τινὸς ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας γίνεται μόνον κατὰ προσέγγισιν.

Αἱ γαλακτικαὶ συντεταγμέναι εἶναι δύο: ἤτοι τὸ *γαλακτικὸν μῆκος*, ὅπερ παρίσταται διὰ τοῦ G καὶ μετρεῖται ἐπὶ τοῦ γαλακτικοῦ ἰσημερινοῦ ἀπὸ τῆς τομῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ οὐρανίου ἰσημερινοῦ κατὰ τὴν ὀρθὴν φορὰν (ἀπὸ $0^{ο}$—$360^{ο}$), καὶ τὸ *γαλακτικὸν πλάτος*, ὅπερ παρίσταται διὰ g καὶ μετρεῖται ἀπὸ τοῦ γαλακτικοῦ ἰσημερινοῦ θετικῶς μὲν πρὸς τὸν βόρειον γαλακτικὸν πόλον, ἀρνητικῶς δὲ πρὸς τὸν νότιον.

Ὁ βόρειος γαλακτικὸς πόλος συμπίπτει ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς οὐρανίου σφαίρας, ὅπερ ἔχει ὀρθὴν ἀναφορὰν $12^{ω}$ 40· καὶ βορείαν ἀπόκλισιν $28^{ο}$. Συνεπῶς ὁ γαλακτικὸς ἰσημερινὸς σχηματίζει μετὰ τοῦ οὐρανίου γωνίαν $62^{ο}$. Σ. Π.

—**συντεταγμέναι** ***γεωγραφικαί*** βλ. *γεωγραφικαὶ* συντεταγμέναι.

—**συντεταγμέναι** ***γεωδαιτικαὶ*** [*Ἀστρον.*]. Σύστημα τριῶν ποσοτήτων, δι' ὧν ὁρίζεται ἡ θέσις σημείου τινὸς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ἤτοι τὸ γεωγραφικὸν μῆκος, τὸ γεωγραφικὸν πλάτος καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Σ. Π.

—**συντεταγμέναι** ***γεωκεντρικαὶ*** [*Ἀστρον.*]. Συντεταγμέναι ἀναφερόμεναι πρὸς τὸ κέντρον τῆς Γῆς, ἤτοι ὁρίζουσαι τὴν ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας θέσιν ἄστρου τινός, ὡς τοῦτο θὰ ἐφαίνετο εἰς παρατηρητὴν εὑρισκόμενον εἰς τὸ κέντρον τῆς Γῆς. Σ. Π.

—**συντεταγμέναι** ***ἡλιογραφικαὶ*** [*Ἀστρον.*]. Σύστημα συντεταγμένων, χρησιμεῦον πρὸς προσδιορισμὸν τῆς θέσεως τῶν κηλίδων, τῶν πυρσῶν καὶ ἄλλων λεπτομερειῶν τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἡλίου. Ἐν αὐτῷ ὡς βασικὸν ἐπίπεδον λαμβάνεται ὁ ἰσημερινὸς τοῦ Ἡλίου καὶ ὡς πρῶτος κάθετος κύκλος ὁ μεσημβρινὸς αὐτοῦ, ὅστις διήρχετο διὰ τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου τοῦ Ἡλίου τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου 1854 εἰς τὰς $0^{ω}$, κατὰ τὸν σχετικὸν προσδιορισμὸν τοῦ Carrington.

Αἱ ἡλιογραφικαὶ συντεταγμέναι εἶναι δύο, ἤτοι τὸ *ἡλιογραφικὸν μῆκος*, μετρούμενον ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ ἰσημερινοῦ ἀπὸ $0^{ο}$—$360^{ο}$ κατὰ τὴν ἀνάδρομον φοράν, καὶ τὸ *ἡλιογραφικὸν πλάτος*, μετρούμενον ἀπὸ τοῦ ἡλιακοῦ ἰσημερινοῦ θετικῶς μὲν πρὸς τὸν βόρειον πόλον τοῦ Ἡλίου, ἀρνητικῶς δὲ πρὸς τὸν νότιον.

Πρὸς προσδιορισμὸν τῶν ἡλιογραφικῶν συντεταγμένων τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἡλίου γίνεται παρατήρησις αὐτοῦ εἴτε τῇ βοηθείᾳ μικρομέτρου, εἴτε προτιμότερον διὰ τῆς μεθόδου τῆς προβολῆς τοῦ εἰδώλου τοῦ Ἡλίου ἐπὶ εἰδικῶν διαγραμμάτων τοῦ δίσκου αὐτοῦ, φερόντων δίκτυον μεσημβρινῶν καὶ παραλλήλων. Ἡ ἀκριβεστάτη ὅμως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μέθοδος εἶναι ἡ φωτογραφική, καθ' ἣν, ἀφοῦ φωτογραφηθῇ ὁ ἡλιακὸς δίσκος ὑπὸ μεγέθυνσιν (συνήθης διάμετρος εἰδώλου 20 ἑκατοστόμετρα), φέρεται ἡ πλὰξ εἰς μετρητικὴν μηχανήν, δι' ἧς προσδιορίζεται ἡ θέσις ἑκάστης λεπτομερείας τῆς ἡλιακῆς ἐπιφανείας, εἴτε εἰς ὀρθογωνίους συντεταγμένας χ καὶ ψ, εἴτε εἰς πολικάς, διὰ μετρήσεως τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ δίσκου καὶ τῆς γωνίας θέσεως. Αἱ οὕτως εὑρεθεῖσαι *ἐπίπεδοι* συντεταγμέναι τρέπονται ἀκολούθως εἰς *σφαιρικὰς* διὰ μικροῦ ὑπολογισμοῦ (βλ. Heliographic Results of the R Observatory, Greenwich).

Ἄλλη μέθοδος, ἐπίσης ἀκριβὴς καὶ ταχεῖα, εἶναι ἡ χρησιμοποιουμένη ἐν Ἀμερικῇ (Yekes καὶ Mount Wilson Observatories), καθ' ἣν τὸ εἴδωλον τοῦ Ἡλίου προβάλλεται ἐπὶ σφαίρας, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ὁποίας ὑπάρχει κεχαραγμένον δίκτυον μεσημβρινῶν καὶ παραλλήλων, ἐπιτρέπον τὸν ἄνευ ὑπολογισμοῦ προσδιορισμὸν τῶν ἡλιογραφικῶν συντεταγμένων των κηλίδων κ. τ. λ. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

—**συντεταγμέναι** ***ἡλιοκεντρικαὶ*** [*Ἀστρον.*]. Συντεταγμέναι ἀναφερόμεναι πρὸς τὸ κέντρον τοῦ Ἡλίου, ἤτοι ὁρίζουσαι τὴν ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας θέσιν ἄστρου τινός, ὡς τοῦτο θὰ ἐφαίνετο εἰς παρατηρητὴν εὑρισκόμενον εἰς τὸ κέντρον τοῦ Ἡλίου. Σ. Π.

—**συντεταγμέναι** ***μέσαι*** [*Ἀστρον.*]. Αἱ συντεταγμέναι οὐρανίου σώματος αἱ περιέχουσαι μόνον τὴν διόρθωσιν τῆς *μεταπτώσεως* (βλ. λ.). Σ. Π.

—**συντεταγμέναι** ***ὀρθογώνιοι*** [*Ἀστρον.*]. Σύστημα ἐπιπέδων συντεταγμένων, παρέχον τὴν θέσιν ἀστέρος ἐπὶ φωτογραφικῆς πλακὸς ἐν σχέσει πρὸς δύο ἄξονας συντεταγμένων ΟΧ καὶ ΟΥ, καθέτους ἐπ' ἀλλήλους. Οἱ ἄξονες οὗτοι εἴς τινας περιπτώσεις εἶναι νοητοί, ἄλλοτε ὅμως σημειοῦνται ἐπὶ τῆς φωτογραφικῆς πλακὸς δι' ἀποτυπώσεως ἐπ' αὐτῆς πρὸ τῆς ἐμφανίσεώς της δικτύου (réseau) εὐθειῶν παραλλήλων πρὸς τὰς πλευρὰς τῆς πλακός. Ἡ χάραξις τοῦ προτύπου δικτύου γίνεται μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας, οὕτως ὥστε ἡ πλευρὰ ἑκάστου τετραγωνιδίου νὰ ἔχῃ μῆκος 5 χιλιοστομέτρων, ἀντιστοιχούντων πρὸς 5' ἢ 20δ περίπου.

Πρὸς προσδιορισμὸν τῆς θέσεως ἀστέρος ἐπὶ φωτογραφικῆς πλακός, ἐφ' ἧς ἀπετυπώθη ἢ ὄχι δίκτυον, φέρεται ἡ πλὰξ εἰς εἰδικὴν μετρητικὴν μηχανήν, ἐφωδιασμένην διὰ μικρομέτρου, ἀφοῦ δὲ διὰ παραβολῆς πρὸς χάρτην τοῦ οὐρανοῦ ἐπαληθεύσωμεν τοὺς λαμπροτέρους ἀστέρας τῆς πλακός, ὧν ἡ θέσις εἶναι ἀκριβῶς γνωστὴ ἐκ μεσημβρινῶν παρατηρήσεων, προσδιορίζομεν τὰς ἀπὸ τῶν θεμελιωδῶν τούτων ἀστέρων ἀποστάσεις οἱουδήποτε ἄλλου, μετροῦντες διὰ τοῦ μικρομέτρου τῆς μηχανῆς τὰς ἀποστάσεις ταύτας εἰς κοχλιοστροφὰς παραλλήλως πρὸς τοὺς ἄξονας συντεταγμένων. Αἱ οὕτως εὑρισκόμεναι ὀρθογώνιοι συντεταγμέναι χ καὶ ψ τοῦ ἀστέρος τρέπονται ἀπὸ ἐπιπέδων εἰς σφαιρικὰς (συνήθως οὐραιογραφικὰς) διὰ μικροῦ ὑπολογισμοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ διορθώσεις ἐκ τῶν σταθερῶν τῆς πλακός, ἤτοι τῆς κλίσεως αὐτῆς πρὸς τὴν φωτεινὴν ἀκτῖνα, τῆς γωνίας τῶν ἀξόνων συντεταγμένων πρὸς τοὺς μεσημβρινοὺς ἢ παραλλήλους (σφάλμα προσανατολισμοῦ) κτλ. Σ. Π

—**συντεταγμέναι** ***ὁριζόντιοι*** [*Ἀστρον.*] βλ. λ. *ὁριζόντιοι* συντεταγμέναι.

—**συντεταγμέναι** ***οὐρανογραφικαὶ*** [*Ἀστρον.*] βλ. *οὐρανογραφικαὶ* συντεταγμέναι.

—**συντεταγμέναι** ***πλανητογραφικαὶ*** [*Ἀστρον.*]. Συστήματα συντεταγμένων ἀναλόγων πρὸς τὰς γεωγραφικάς, ἔχοντα ὡς βασικὸν ἐπίπεδον τὸν ἰσημερινὸν ἑκάστου πλανήτου καὶ ὡς πρῶτον κάθετον κύκλον ἕνα τῶν μεσημβρινῶν αὐτοῦ, λαμβανόμενον κατὰ συνθήκην ὡς πρῶτον. Τοιαῦτα συστήματα εἶναι τὸ τῶν *ἀρεογραφικῶν* συντεταγμένων ἐπὶ τοῦ Ἄρεως, τῶν *διογραφικῶν* ἐπὶ τοῦ Διὸς καὶ τῶν *κρονογραφικῶν* ἐπὶ τοῦ Κρόνου, χρησιμεύοντα πρὸς προσδιορισμὸν τῆς θέσεως διαφόρων λεπτομερειῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν οἰκείων πλανητῶν. Ἀνάλογα συστήματα δὲν χρησιμοποιοῦνται διὰ τοὺς λοιποὺς πλανήτας, διότι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των ἢ δὲν διακρίνονται διόλου λεπτομέρειαι ἤ, ἄν ποτε παρατηρῶνται εἴς τινας, αὗται εἶναι ἀσαφεῖς καὶ φευγαλέαι (Ἑρμῆς καὶ Ἀφροδίτη). Σ. Π.

—**συντεταγμέναι** ***πλανητοκεντρικαὶ*** [*Ἀστρον.*]. Συντεταγμέναι ἀναφερόμεναι εἰς τὸ κέντρον πλανήτου τινός, ἤτοι ὁρίζουσαι τὴν ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας θέσιν ἄστρου τινός, ὡς τοῦτο θὰ ἐφαίνετο εἰς παρατηρητὴν εὑρισκόμενον εἰς τὸ κέντρον τοῦ πλανήτου. Σ. Π.

—**συντεταγμέναι** ***σεληνογραφικαὶ*** [*Ἀστρον.*] βλ. *σεληνογραφικαὶ* συντεταγμέναι.

—**συντεταγμέναι** ***σεληνοκεντρικαὶ*** [*Ἀστρον.*]. Συντεταγμέναι ἀναφερόμεναι πρὸς τὸ κέντρον τῆς Σελήνης, ἤτοι ὁρίζουσαι τὴν ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας θέσιν ἄστρου τινός, ὡς τοῦτο θὰ ἐφαίνετο εἰς παρατηρητὴν εὑρισκόμενον εἰς τὸ κέντρον τῆς Σελήνης. Σ. Π.

—**συντεταγμέναι** ***φαινόμεναι*** [*Ἀστρον.*]. Αἱ συντεταγμέναι οὐρανίου σώματος αἱ περιέχουσαι πλὴν τῶν διορθώσεων τῆς μεταπτώσεως καὶ τῆς κλονήσεως, καὶ τὴν διόρθωσιν τῆς ἀποπλανήσεως τοῦ φωτός. Σ. Π.

—**συντεταγμέναι** ***ὡριαῖαι*** [*Ἀστρον.*] βλ. λ. *ὡριαῖαι* συντεταγμέναι.

συντεταγμενογράφος (ὁ) [*Τοπογρ.*]. Ὄργανον χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν τοποθέτησιν ἐπὶ τῆς πινακίδος τῶν τριγωνομετρικῶν σημείων, τῶν ὁποίων ἔχομεν ὑπολογίσει τὰς συντεταγμένας ταχυμετρικῶς. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ δύο κανόνων καθέτων πρὸς ἀλλήλους, ἐξ ὧν ὁ εἷς χρησιμεύει ὡς ἄξων τῶν ψ καὶ ὁ ἕτερος ὡς ἄξων τῶν χ. Αἱ διαιρέσεις τῶν δύο τούτων κανόνων ἀναγιγνώσκονται διὰ μικροσκοπίων, διὰ κοχλιῶν δὲ ὁ κανών, ὅστις χρησιμεύει ὡς ἄξων τῶν ψ, δύναται νὰ μετακινῆται παραλλήλως καὶ ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν χ. Ὁ ἄξων τῶν ψ φέρει συσκευήν, ἥτις φέρει βελόνην καὶ δι' ἧς τρυπῶμεν τὰ σημεῖα ἐπὶ τοῦ χάρτου, καθορίζοντες πρῶτον τὰς συντεταγμένας τῶν σημείων τούτων ἐπὶ τῶν δύο κανόνων. Τοῦ ὀργάνου τούτου σήμερον δὲν γίνεται μεγάλη χρῆσις. Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω τούτου τύπου συντεταγμενογράφου κατὰ ὀρθογωνίους ἄξονας, ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐν χρήσει καὶ οἱ πο-*λικοὶ συντεταγμενογράφοι*, μεταφέροντες ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς πινακίδος τὰς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μετρηθείσας πολικὰς συντεταγμένας τῶν τριγωνομετρικῶν σημείων. Κ. Χ. Λ.

συντέφι (τό)· *μάργαρος* (βλ. λ.).

συντεχνία (ἡ)· οἱ ἐπαγγελλόμενοι τὴν αὐτὴν τέχνην ἔν τινι τόπῳ, ὡς ὠργανωμένον σύνολον, ὅλως *σωματεῖον*, κοιν. *σινάφι*.

—[*Ἐγκυκλ.*] *Συντεχνίαι* (corporation) ἐκαλοῦντο κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, μέχρι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ εἴς τινας χώρας καὶ μετ' αὐτήν, τὰ σωματεῖα, τὰ ὁποῖα περιελάμβανον ὁμοῦ πάντας τοὺς μαστόρους (maîtres), τοὺς καλφάδες (valets-ouvriers ἢ compagnons) καὶ τοὺς μαθητευομένους (apprentis) τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος ἔν τινι πόλει. Αἱ συντεχνίαι διῳκοῦντο ὑπὸ μελῶν, συνδίκων ἢ ἐνωμότων (syndics, jurés) ἐκλεγομένων διὰ καθολικῆς ψήφου ἐκ τῶν μαστόρων, ἐφρόντιζον δὲ διὰ τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν τοῦ ἐπαγγέλματος, τιμωροῦσαι τοὺς κακοὺς ἢ δολίους τεχνίτας, ἐκανόνιζον τὴν τεχνικὴν τοῦ ἐπαγγέλματος, τὰς σχέσεις πρὸς τοὺς ξένους τεχνίτας καὶ τοὺς καλφάδες, τὰς τιμάς, τὸν τρόπον τῆς πωλή-

Digitized by Google

σεως τῶν ἐμπορευμάτων, ἅτινα παρῆγον τὰ μέλη, κλπ. Ἐπίσης ἓν ἐκ τῶν βασικῶν καθηκόντων τῶν συντεχνιῶν ἦτο καὶ ἡ προστατευτικὴ καὶ μονοπωλιακὴ πολιτική. ἤτοι ἡ παρεμπόδισις τῆς ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν μελῶν εἰσόδου εἰς τὸ ἐπάγγελμα νέων προσώπων διὰ τῆς αὐστηρᾶς τηρήσεως τῶν εἰδικῶν προστατευτικῶν κανονισμῶν.

Αἱ συντεχνίαι κατ' ἀρχὰς ἀπετέλεσαν σπουδαῖον ὠφέλημα διὰ τὴν βιοτεχνίαν, ἐπροστάτευσαν τοὺς τεχνίτας ἀπὸ τὰς αὐθαιρεσίας τοῦ ἄρχοντος καὶ ἀπὸ τὸν συναγωνισμὸν καὶ ἐπλούτισαν τὰ μέλη των. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως κατέστησαν ἐμπόδιον εἰς κάθε ἐκ τῶν πραγμάτων ὑπαγορευόμενον νεωτερισμόν, ἐνίσχυσαν τὸ πνεῦμα τῆς ρουτίνας καὶ ἀνεχαίτισαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιοτεχνίας. Διὰ τοῦτο, μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιοτεχνίας καὶ τὴν εὔρυνσιν τῆς ἀγορᾶς, ἡ τεχνικὴ πρόοδος καὶ ὁ συναγωνισμὸς κατέστησαν αἰσθητὰ τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα προέβαλλεν ἡ συντεχνιακὴ ὀργάνωσις καὶ ἐγέννησαν τὴν ἀντίθεσιν καλφάδων καὶ μαστόρων, ἥτις κατέληξεν εἰς μῖσος, στάσεις, ἀπεργίας καὶ εἰς διάσπασιν τῆς ἀρχικῆς ἑνότητος τῶν συντεχνιῶν. Ἡ κατάστασις αὕτη ἤγαγε τῷ 1776 τὸν Turgo εἰς τὴν κατάργησιν τῶν συντεχνιῶν. Ἐπαναφερθεῖσαι ὀλίγον βραδύτερον αἱ συντεχνίαι, ὤξυναν τὰς ἀντιθέσεις καὶ ὤθησαν καὶ αὐταί, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, ἥτις κατήργησεν ἐντελῶς τὴν συντεχνιακὴν ὀργάνωσιν καὶ ἀνεκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐπαγγέλματος, τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἡ ἐξέλιξις εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ χωρίσει ὁριστικῶς τὸν μάστορην ἀπὸ τὸν κάλφαν εἰς δύο ἀντιθέτους παρατάξεις, τὰς *μαστορείας* (maîtrises) καὶ τὰς *ἀδελφότητας* (confréries), ἐξ ὧν προῆλθον αἱ νεώτεραι ἐργοδοτικαὶ ἑνώσεις (syndicats patronaux) καὶ τὰ ἐργατικὰ συνδικᾶτα (syndicats ouvriers). Ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐπὶ βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, ὑπῆρχεν ἡ συντεχνιακὴ ὀργάνωσις (ἐσνάφια), παραπλησία σχεδὸν πρὸς τὴν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ἐν Ἑπτανήσῳ μάλιστα, ὅπου ἐνωρίτερον ἐπάτησαν οἱ ἐξ Εὐρώπης κατακτηταί, ἡ συντεχνιακὴ ὀργάνωσις ἦτο ἐπὶ ἐνετοκρατίας καθ' ὅλα ὁμοία πρὸς τὴν εὐρωπαϊκήν. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἱδρύθησαν κατὰ τόπους μικτὰ σωματεῖα (συντεχνίαι) μὲ ἀλληλοβοηθητικὸν καὶ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, τὰ ὁποῖα σὺν τῷ χρόνῳ, ἐφ' ὅσον ηὔξανεν ἡ κοινωνικὴ διαφοροποίησις καὶ ἡ ἀντίθεσις συμφερόντων μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν, διελύθησαν. Τῷ 1914 ἐθεσπίσθη τέλος καὶ ὁ νόμος 281 περὶ σωματείων, ὅστις ἀπηγόρευσε τοῦ λοιποῦ τὴν ἐν τῷ αὐτῷ ἐπαγγελματικῷ σωματείῳ συμμετοχὴν ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν. θ. π.

σύντεχνος (ὁ)· ὁ ἐπαγγελλόμενος τὴν αὐτὴν τέχνην, ὁμότεχνος.

Σύντζιας *μονὴ [Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σίντζας*.

σύντηγμα (τό)· τὸ διὰ *συντήξεως* (βλ. λ.) παραγόμενον προϊόν.

—*[Μεταλλ.] Σύντηγμα* ἢ *σύμπηγμα* (γαλλ. matte) εἶναι θειοῦχος ἕνωσις σιδήρου καὶ τῶν ἐμπεριεχομένων χρησίμων μετάλλων, παραγομένων κατὰ τὴν σύντηξιν θειούχων (ἀρσενικούχων ἢ ἀντιμονιούχων) μεταλλευμάτων, μολύβδου, χαλκοῦ, νικελίου κλπ. ἐντὸς καμίνου. Χρησιμεύει πρὸς παραγωγὴν σώματος πλέον ἐμπλουτισμένου εἰς τὰ ἐπιζητούμενα μέταλλα. θ. χ.

συντήκω, *ἀόρ συνέτηξα—συνετάκην*· τήκω ἐντελῶς, λειώνω· || τήκω ὁμοῦ διαφόρους ὕλας πρὸς παρασκευὴν κράματος.

σύντηξις, —*εως* (ἡ)· τῆξις, λειώσιμο· || τῆξις διαφόρων ὑλῶν πρὸς παρασκευὴν κράματος.

—*[Χημ.] Σύντηξις* καλεῖται ἡ δι' ἀναμείξεως μετὰ καταλλήλου ὕλης τῆξις σώματός τινος, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως παραχθῇ τῆγμα εὐδιάλυτον εἰς ὕδωρ ἢ ὀξέα κλπ.

Κατὰ τὴν σύντηξιν τήκομεν ὁμοῦ τὰς ἀδιαλύτους ἑνώσεις μετὰ συλλιπασμάτων. Τὰ συλλιπάσματα δὲ ταῦτα εἶναι: 1) Κυρίως σώματα ὀξειδωτικά. ὡς λ. χ. τὸ ὑπεροξείδιον τοῦ νατρίου, τὸ νιτρικὸν κάλιον κλπ. Οὕτω, τὸ ἀπρόσβλητον ὑπὸ ὀρυκτῶν ὀξέων ὀξείδιον χρωμίου συντηκόμενον μετὰ νιτρικοῦ καλίου ἢ ὑπεροξειδίου τοῦ νατρίου μεταβάλλεται εἰς διαλυτὸν ἐν ὕδατι χρωμικὸν ἅλας, ὡς:

$$G_2O_3+2KNO_3+K_2CO_3=2K_2CuO_4+N_2O_2+CO_2.$$

$$G_2O_3+3Na_2O_7=2Na_2CuO_4+Na_2O.$$

2) Δυνατὸν νὰ εἶναι ἑνώσεις ἔχουσαι τὴν ἰδιότητα, ἐν τῇ ὑψηλῇ θερμοκρασίᾳ τῆς συντήξεως, τοῦ ἐναλλάσσειν τὰς ἀνιούσας αὐτῶν ὀξυρίζας μετὰ τῶν ἀδιαλύτων ἑνώσεων εἰς τρόπον, ὥστε νὰ γίνωνται αὗται διαλυταὶ εἰς ὕδωρ ἢ ὀρυκτὰ ὀξέα, ὡς:

$$6\,NaMSO_4+Al_2O^3=M_2\,(SO_4)^3+3M_2O+3K_2SO_4$$

καὶ $BaSO_4+Na_2CO_3=BaCO_3+Na_2SO_4$.

Ἡ ἐπιτυχία μιᾶς συντήξεως εἶναι συνάρτησις πολλῶν παραγόντων. Αὕτη ἐξαρτᾶται: α) Ἐκ τῆς καλῆς κονιοποιήσεως τῆς μελλούσης νὰ συντακῇ οὐσίας, ἥτις δέον νὰ γίνεται ἐντὸς ἰγδίου ἀχατίνου. β) Ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τοῦ μίγματος οὐσίας καὶ συλλιπάσματος· καὶ γ) Ἐκ τῆς ἐντάσεως τῆς θερμαντικῆς πηγῆς, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ σύντηξις ὡς καὶ ἐκ τοῦ χρόνου διαρκείας αὐτῆς, αὗται δὲ ἐξαρτῶνται πάλιν ἐκ τῆς φύσεως τοῦ λιπαντηρίου ἐν ᾧ ἐπιτελεῖται ἡ σύντηξις, ὡς καὶ τῆς ὀξειδωτικῆς ἱκανότητος τῶν συλλιπασμάτων. Ν. Δ. Σ.

συντήρησις, —*εως* (ἡ)· διατήρησις, διαφύλαξις ἀπὸ τῆς φθορᾶς || διατήρησις τῆς ζωῆς: «δὲν ἔχει τὰ μέσα τῆς συντηρήσεώς του».

—*συντηρήσεως μέσα*. Καλοῦνται οὕτω οὐσίαι χρησιμοποιούμεναι διὰ τὴν συντήρησιν διαφόρων ὀργανικῶν οὐσιῶν ὑποκειμένων εὐκόλως εἰς ἀλλοίωσιν συνεπείᾳ μικροβιακῆς ἐπιδράσεως. Τὴν ἀλλοίωσιν ἢ καὶ σῆψιν διαφόρων ὀργανικῶν οὐσιῶν ὑποβοηθεῖ τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ἡ ὑγρασία, ἡ σχετικῶς ὑψηλὴ θερμοκρασία τοῦ περιβάλλοντος καὶ τὸ εἶδος τῆς ὀργανικῆς οὐσίας. Ἡ συντήρησις διαφόρων τροφίμων καὶ ἐν γένει οὐσιῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν ἐπίδρασιν διαφόρων μικροοργανισμῶν, ἐνίοτε ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἐξ αὐτῶν ἐνζύμων, ἐπιτυγχάνεται: α) διὰ τῆς χαμηλῆς θερμοκρασίας (διατήρησις τροφίμων κλπ. ἐν ψυγείοις), β) διὰ τῆς ξηράνσεως ἢ ἀφαιρέσεως ὕδατος, γ) διὰ τῆς καταλλήλου ἐν θερμῷ ἐπεξεργασίας (μέθοδος Appert κλπ). δ) διὰ τῆς παστεριώσεως, καὶ ε) διὰ τῆς προσθήκης διαφόρων χημικῶν οὐσιῶν. Αἱ κυριώτεραι συντηρητικαὶ οὐσίαι εἶναι τὰ φθοριοῦχα ἅλατα, ἡ φορμαλδεΰδη, τὸ νιτρικὸν κάλιον, ὁ βόραξ καὶ τὸ βορικὸν ὀξύ, τὰ θειώδη ἅλατα καὶ τὸ διοξείδιον τοῦ θείου. Κ. Γ. Μ.

—*συντήρησις τοῦ κόσμου*. Καλεῖται οὕτω ἡ ἐνέργεια ἐκείνη τῆς θείας προνοίας, δι' ἧς ὁ Θεὸς συντηρεῖ τὸν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα κόσμον κατὰ τε τὴν οὐσίαν καὶ τὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας αὐτοῦ. Ἄνευ τῆς ἐνεργείας ταύτης τοῦ Θεοῦ, θὰ διελύοντο τὰ ὄντα ἐπανερχόμενα εἰς τὸν χοῦν. Κατὰ ταῦτα ἡ συντήρησις εἶναι ἡ ἐξακολούθησις τῶν ἤδη δεδημιουργημένων, οὐχὶ δέ, ὡς ἀτόπως παρά τινων νομίζεται, ἐξακολούθησις τῆς δημιουργίας. Ἡ ἐνέργεια, ἥτις συντηρεῖ τι, δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ἥτις παρήγαγεν αὐτό. Ἡ δημιουργία εἶναι παραγωγὴ ἐκ τοῦ μηδενός, ἡ δὲ συντήρησις εἶναι ἡ διατήρησις τῶν δημιουργηθέντων ὄντων, ὅπως μὴ ταῦτα μεταβῶσιν ἐκ τοῦ εἶναι εἰς τὸ μὴ εἶναι. Κ. Ι. Δ.

συντηρητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συντήρησιν, εἰς τὴν ἐξασφάλισιν: «συντηρητικὴ κατάσχεσις», «συντηρητικὰ μέτρα», ἄλλως «προφυλακτικὰ—» οἷον ἡ σφράγισις, ἡ σύλληψις ὀφειλέτου δι' ὑποψίαν φυγῆς || ὁ στέργων καὶ τηρῶν τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς παραδόσεις, ὁ μὴ νεωτεριστής || καθόλου, συνετός, σώφρων.—Ἐπίρρ. *συντηρητικῶς*.

—*[Ἐγκυκλ.] Συντηρητικὸς* εἶναι ὁ προτιμῶν τὴν κρατοῦσαν κατάστασιν τῶν ἄγαν προοδευτικῶν τάσεων· ὁ ἀνήκων εἰς τὸ συντηρητικὸν κόμμα. Οἱ συντηρητικοὶ ἀνεφάνησαν κυρίως μετὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1789, ὡς ἀντίδρασις κατὰ τῆς ἐπικρατήσεως εἰς τὸν κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν βίον τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης. Κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἐν Γαλλίᾳ, καὶ εἰς τὰς ἄλλας πολιτείας οἱ συντηρητικοὶ συνεδέθησαν μὲ τὴν μοναρχικὴν ἀρχήν, πολεμοῦντες τὴν διείσδυσιν τῶν δημοκρατικῶν ἰδεῶν εἰς τὸν πολιτικὸν βίον τῶν λαῶν. Γενικῶς σήμερον οἱ συντηρητικοί, χωρὶς πάντες νὰ εἶναι μοναρχικοί, ἀκολουθοῦν τὴν παράδοσιν καὶ ἀποστρέφονται τὰς νεωτεριστικὰς κινήσεις. Οὕτω παρ' ἡμῖν τὸ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Α. Μιχαλακοπούλου κόμμα λέγεται καὶ εἶναι συντηρητικόν, μολονότι δημοκρατικόν. Ἡ συντηρητικότης των συνίσταται κυρίως εἰς τὴν ἀποφυγὴν ῥιζικῶν κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων. Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς συντηρητικοὶ εἶναι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ κόμμα τῶν ρεπουμπλικάνων, ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς τὸ κόμμα τῶν Τόρεων, ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὰ λεγόμενα κόμματα τῆς δεξιᾶς, ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὸ καθολικὸν κέντρον κλπ. (βλ. *κόμματα πολιτικά*). Χ. Γ. Σ.

—*συντηρητικά, ἢ προφυλακτικὰ μέτρα*. Καλοῦνται οὕτω κατὰ τὴν πολιτικὴν δικονομίαν αἱ νομικαὶ ἐκεῖναι πράξεις, τὰς ὁποίας δικαιοῦται νὰ ἐνεργήσῃ ὁ δανειστὴς πρὸς διασφάλισιν καὶ διατήρησιν ὅλων τῶν δικαιωμάτων του καὶ τῶν μελλόντων ἀκόμη καὶ ἐξ ὅρου τινὸς ἀπηρτημένων. Δικαιολογίαν τὰ μέτρα ταῦτα ἔχουσι τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον ἀπωλείας τῶν δικαιωμάτων τοῦ δανειστοῦ καὶ σκοπὸν τὴν προσωρινὴν αὐτῶν διασφάλισιν μέχρις οὗ κατὰ ἕνα ὑπὸ τοῦ νόμου διαγεγραμμένον τρόπον ὁριστικῶς ρυθμισθῶσι καὶ ἀναγνωρισθῶσι. Κατὰ ῥητὴν διάταξιν τοῦ νόμου, τὴν λῆψιν τῶν συντηρητικῶν μέτρων δύναται νὰ ζητήσῃ ὁ δανειστὴς εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε ἐνασκῶν τὰ δικαιώματα τοῦ ὀφειλέτου του· εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἐξῆς: α) ἡ ἐγγύησις, β) ἡ κατάσχεσις (συντηρητικὴ) εἰς χεῖρας τοῦ ὀφειλέτου ἢ τρίτου, γ) ἡ προσωπικὴ κράτησις, δ) ἡ ἐπίθεσις σφραγίδων, ε) ἡ ἀπογραφή, στ) ἀνακοπαὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 236 καὶ ἐπ. τῆς πολιτικῆς δικονομίας, καὶ ζ) ἐγγραφαὶ ὑποθηκῶν καὶ προνομίων, διακοπαὶ παραγραφῶν κλπ. Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῶσιν ἡ προσημείωσις καὶ ἡ συντηρητικὴ ἀπόδειξις. Ὁ τρόπος, καθ' ὃν λαμβάνονται τὰ προφυλακτικὰ μέτρα, ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου. Εἴς τινας περιπτώσεις ὁ ζητῶν τὴν λῆψιν συντηρητικοῦ μέτρου ὑπόκειται εἰς ἐγγυοδοσίαν, διὰ νὰ ἀποζημιώσῃ ἐν περιπτώσει ἥττης. Α. Κ. Κ.

—*συντηρητικὴ κατάσχεσις [Πολιτ. Δικον.]*· βλ. *κατάσχεσις*.

συντηρητικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ συντηρητικοῦ, στοργὴ καὶ ἐμμονὴ πρὸς τὴν παράδοσιν.

συντηρητισμὸς (ὁ). Καλεῖται οὕτω γενικῶς ἡ συναισθηματικοῦ κυρίως χαρακτῆρος ἐχθρότης καὶ ἀντίστασις πρὸς πάντα νεωτερισμὸν ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ (πολίτευμα, κοινωνικὸν καθεστώς, ἠθική, τέχνη, θρησκεία, φιλοσοφία κλπ.). ἢ ἀκόμη καὶ ἡ μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἀποδοχὴ μεταβολῶν ὑπαγορευομένων ἤδη ἀναντιρρήτως ἐκ τῶν πραγμάτων. Ὁ συντηρητισμὸς ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν τοῦ νόμου τῆς ἀδρανείας εἰς τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα, παρουσιάζεται δὲ οὐ μόνον εἰς τὰς κρατούσας τάξεις, δι' ἃς κάθε μεταβολή, καὶ ἡ παραμικρά, ὑποκρύπτει βαθυτέρους κινδύνους, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνας ἀκόμη τὰς τάξεις, διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν ὁποίων εἶναι ἀπαραίτητος ἡ μεταβολή. Ὁ συντηρητισμὸς εἶναι βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, εἰς αὐτὸν δὲ ὀφείλεται τὸ γεγονὸς ὅτι μορφαὶ ζωῆς, ἀντιλήψεις καὶ καταστάσεις, χρεοκοπήσασαι ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἱστορικῶς, ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν καὶ μάλιστα ν' ἀσκοῦν ὄχι ἀσήμαντον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καθόλου νοοτροπίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ παρατηρεῖται ὁ ἑξῆς χαρακτηριστικὸς δυϊσμός: ἐνῷ αἱ ἀντικειμενικαὶ συνθῆκαι μεταβάλλονται ὁλονὲν καὶ δημιουργοῦν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν συναισθημάτων ἡμῶν εἰς αὐτάς, τὸ συναίσθημα, συνθετικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἕξεως, τοῦ φόβου τῆς μεταβολῆς, τῶν προλήψεων, τῶν τυχὸν συμφερόντων, τῶν ἀδυναμιῶν, τοῦ πνεύματος τῆς στασιμότητος, τῆς ἀποκρούσεως τοῦ ἀγνώστου κλπ., ἀντιδρᾷ, δυσκολεύεται νὰ προσαρμοσθῇ, ἀρνεῖται τὴν ἀνάγκην τῆς μεταβολῆς καὶ τείνει μᾶλλον εἰς ἐπιστροφὴν πρὸς τὸ γνωστὸν καὶ βεβιωμένον παρελθὸν παρὰ εἰς περιπετειώδη μετάβασιν πρὸς τὸ ἀσύμφορον ἢ ἀρνητικὸν ἁπλῶς καὶ ἄγνωστον μέλλον. Ὁ συντηρητισμὸς εἰς τὰς κρατούσας τάξεις ἀποτελεῖ τὴν ἰδεολογικὴν ἔκφρασιν τοῦ ἐνστίκτου τῆς αὐτοσυντηρησίας, τὸ ὁποῖον, μὴ δυνάμενον νὰ ἐπιδράσῃ ἀποφασιστικῶς ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐξέλιξιν καὶ, ἑπομένως, τὴν ἱστορικὴν χρεοκοπίαν τῆς πραγματικότητος, ἣν αἱ τάξεις αὗται ἀντιπροσωπεύουν, ἀρνεῖται τὴν ὡριμάσασαν μεταβολὴν ἐν τῇ βάσει τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καί, συνεπῶς, τὴν ἀνάγκην τῆς προσαρμογῆς τοῦ πολιτεύματος ἢ τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος κλπ. εἰς τὰς νέας συνθήκας. Εἰς τὰς μὴ προνομιούχους τάξεις ὁ συντηρητισμὸς παρουσιάζεται ὡς συνέπεια τῆς ἰδεολογικῆς ἐξαρτήσεως των ἀπὸ τῶν κρατουσῶν τάξεων, ἀλλὰ καὶ ὡς συνέπεια τῆς δυσκολίας, μεθ' ἧς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα μεταβάλλει κατευθύνσεις. Ἡ μεταβολὴ τῶν πνευματικῶν κατευθύνσεων ἐξ ἐπιδράσεως τῶν νέων συνθηκῶν καὶ τῶν νέων ἀναγκῶν παρουσιάζεται πάντοτε εἰς μίαν μικρὰν πρωτοπόρον μειοψηφίαν, ἡ ὁποία προσπαθεῖ τότε νὰ μεταδώσῃ τὰς ἀντιλήψεις της εἰς τὸ πολὺ πλῆθος. Ὅσον περισσότερον αὐξάνει ἡ ἐπιρροὴ τῆς μειοψηφίας ταύτης, βοηθουμένης καὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν, τόσον περισσότερον ἐνισχύεται ὁ συντηρητισμὸς τῆς τάξεως τῆς θιγομένης ἐκ τῶν ἐπιδιωκομένων μεταβολῶν, τείνων νὰ μεταβληθῇ εἰς *ἀντίδρασιν*, ἤτοι ὄχι μόνον εἰς ἄρνησιν τῆς ἀνάγκης μεταβολῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς πρᾶξιν καὶ εἰς κήρυγμα ἐπιστροφῆς πρὸς ἔτι παλαιοτέρας μορφὰς ζωῆς καὶ σκέψεως, ἀπὸ πολλοῦ χρεοκοπησάσας καὶ πολλάκις ὑπ' αὐτῆς τῆς ἰδίας τάξεως, κατὰ τὴν ἄνοδόν της, ἀνατραπείσας. θ. π.

συντηρῶ (—*έω*), *ἀόρ. συνετήρησα*· διατηρῶ τι ἀβλαβές, ἄφθαρτον· || διατηρῶ τὴν ζωήν τινος, παρέχω τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, διατρέφω: «συντηρῶ τοὺς γονεῖς μου, —τὰ παιδιά μου».

Συντικλιὰ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μυρσίνη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πρεβέζης.

Συντίπας. Ἐξηλληνισμένος τύπος τοῦ ἀραβικοῦ *Συντιμπάτ* (προερχομένου πιθανῶς ἐκ τοῦ σανσκριτικοῦ: *Σιντχαμπάτ*=ἄρχων τῶν σοφῶν), ὀνόματος Ἄραβος ἢ Ἰνδοῦ συγγραφέως, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται γνωστοτάτη καὶ εὐρύτατα κυκλοφορήσασα καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον συλλογὴ μύθων, ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Ἱστορικὸν Συντίπα τοῦ φιλοσόφου» ἢ «Μυθολογικὸν Συντίπα τοῦ φιλοσόφου, τὰ πλεῖστα περίεργον», ἢ «Ὁ φιλόσοφος Συντίπας ἢ οἱ πανοῦργίες τῶν γυναικῶν». Ὑπόθεσις τοῦ ἔργου τούτου εἶναι ἡ ἑξῆς: Βασιλεύς τις, χηρεύσας ἐκ

Digitized by Google

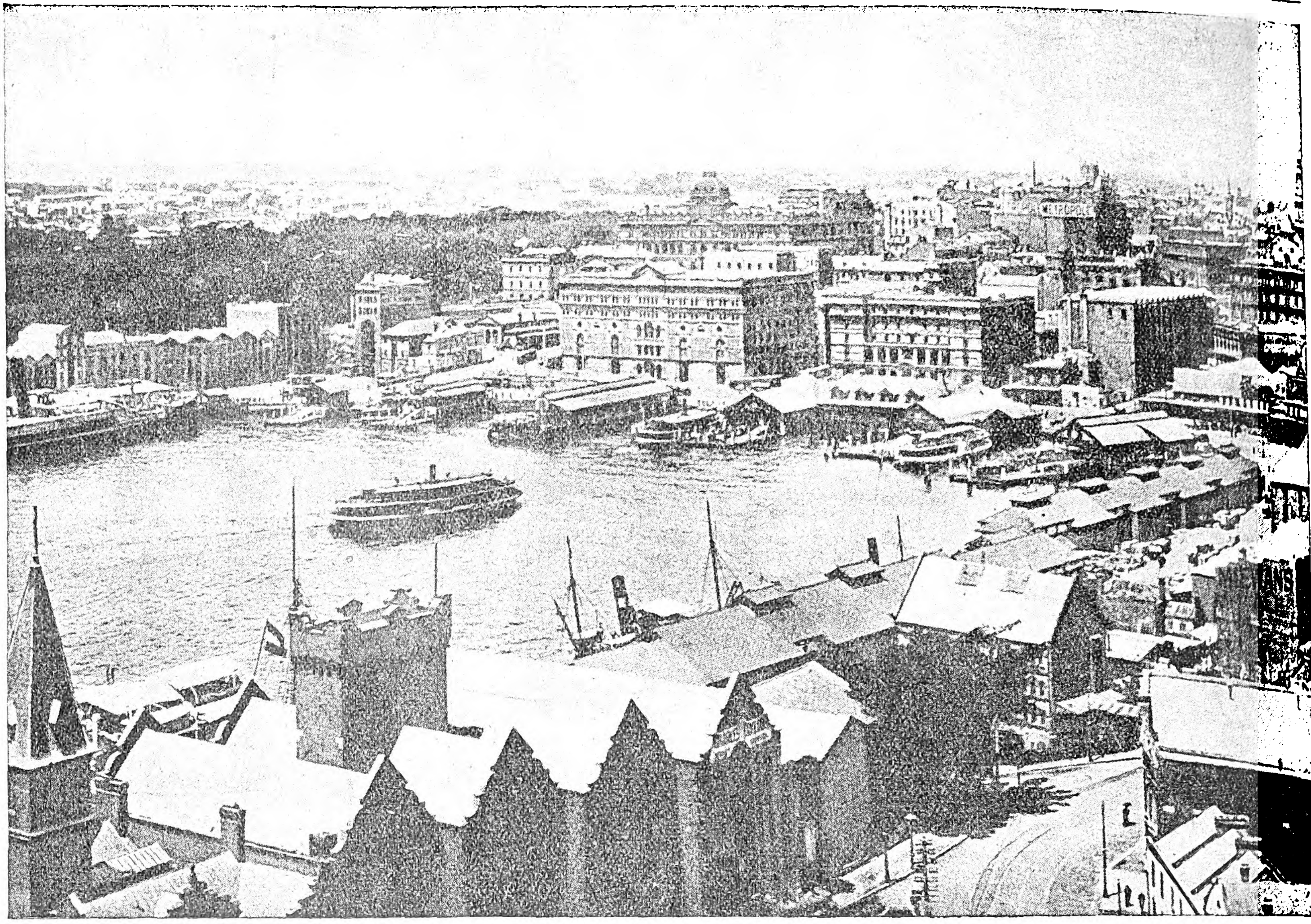

Ὁ λιμὴν τοῦ Σύντνεϋ.

πρώτου γάμου, ἀπεμάκρυνεν ἐκ τοῦ παλατίου τὸν ὀρφανισθέννα υἱόν του καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τὴν φροντίδα τοῦ σοφοῦ παιδαγωγοῦ Συντιμπάτ. Ὅταν ἐπερατώθησαν αἱ σπουδαί του, ὁ ἐνηλικιωμένος πλέον υἱὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἀποφασισμένος, κατὰ σύστασιν τοῦ παιδαγωγοῦ του, νὰ μείνῃ βωβὸς ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. Ἀπὸ τῆς πρώτης ὅμως ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς του ἡ νέα σύζυγος τοῦ πατρός του καὶ ἰδική του μητρυιὰ ᾐσθάνθη σφοδρὸν ἔρωτα πρὸς τὸν ἔφηβον, ἀλλ' αὐτὸς ἀπέκρουσε μετ' ἀποτροπιασμοῦ τὰς προτάσεις της. Τότε ἡ μητρυιά, ἐκδικουμένη, τὸν κατηγόρησεν εἰς τὸν πατέρα του ὅτι τῆς ἐπετέθη μὲ ἀνηθίκους σκοπούς. Ὁ βασιλεύς, τυφλὸς ἐξ ὀργῆς, διέταξε τὴν θανάτωσιν τοῦ υἱοῦ του. Ἀλλ' οἱ ἑπτὰ ὑπουργοὶ τοῦ βασιλέως, ὑποψιαζόμενοι συκοφαντίαν καὶ βλέποντες τὸν νέον βωβόν, ἐνεκαινίασαν παρελκυστικὴν πολιτικήν. Κατώρθωσαν ν' ἀναβάλουν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας τὴν ἐκτέλεσιν τῆς καταδίκης, διηγούμενοι ἕκαστος καθ' ἑκάστην εἰς τὸν βασιλέα διαφόρους ἱστορίας περὶ τῆς πανουργίας καὶ τοῦ ψεύδους τῶν γυναικῶν, μέχρις οὗ, ληξάσης τῆς ἑπταημέρου προθεσμίας, καθ' ἣν ὁ κατηγορούμενος υἱὸς ἔπρεπε νὰ μείνῃ βωβός, ἀνέλαβε πλέον ὁ ἴδιος τὴν ὑπεράσπισίν του καὶ ἀπέδειξε τὴν ἀθωότητά του. Τὸ ἔργον τοῦτο παρουσιάσθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν παγκόσμιον λογοτεχνίαν εἰς ἀραβικὴν γλῶσσαν, ἄγνωστον ἀκριβῶς πότε, πάντως ὅμως πολὺ πρὸ τοῦ Ι' μ. Χ. αἰῶνος. Τῷ 1375 μετεφράσθη ἐμμέτρως εἰς τὴν περσικὴν μὲ τὸν τίτλον «Συντιμπὰτ νάμεχ». Ἐκ τῆς ἀραβικῆς ἢ συριακῆς γλώσσης ὁ Συντίπας μετεφράσθη τὸν ΙΑ' αἰῶνα εἰς τὴν ἑλληνικήν, τὸν ΙΒ' εἰς τὴν ἑβραϊκὴν καὶ τὴν γαλλικὴν (ἐμμέτρως), τὸν ΙΓ' αἰῶνα εἰς τὴν ἱσπανικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν (ἐν πεζῷ), τὸν ΙΣΤ' εἰς τὴν ἀγγλικὴν κλπ. Τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς μεταφράσεως ἐγένοντο πλεῖσται ἐκδόσεις ἐν Βενετίᾳ. Νέα ἑλληνικὴ μετάφρασις πλήρης, εἰς τὴν δημοτικήν, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Συντίπας ἢ οἱ πανουργίες καὶ οἱ μηχανορραφίες τῶν γυναικῶν», ἐγένετο τῷ 1925 ὑπὸ τοῦ Κ. Τρικογλίδη ἐκ τῆς ἀραβικῆς ἐκδόσεως.

σύντμησις,—*εως* (ἡ)· συγκοπή, συντόμευσις, οἷον *ἀμφορεὺς* ἀντὶ *ἀμφιφορεύς*.

Σύντνεϋ (Sydney) *[Γεωγρ.]*. —1) Πρωτεύουσα τῆς ἐν Αὐστραλίᾳ πολιτείας τῆς Νέας Νοτίου Οὐαλλίας, ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ λιμένος Τζάκσον, ἑνὸς τῶν μεγαλυτέρων καὶ ἀσφαλεστέρων τοῦ κόσμου. Καταλαμβάνει ἐπιφάνειαν 479 τ. χλμ. μετὰ τῶν προαστείων Πετέρσχαμ, Ρέντφερν, Ράντουϊκ, Πάντιγκτον καὶ ἄλλων, ἐν ὅλῳ 40, καὶ ἔχει 1.101.190 κατ. (1927). Ἱδρυθεῖσα τῷ 1788 παρ' Εὐρωπαίων ἀποίκων, ἀνεπτύχθη ἁλματωδῶς, ὑπερβᾶσα εἰς πληθυσμὸν ἀπὸ τοῦ 1902 τὴν νεωτέραν, ἀλλὰ πολυπληθεστέραν Μελβούρνην, καὶ εἶναι ἤδη ἡ μεγίστη πόλις τῆς Αὐστραλίας. Ἔχει ὡραίας καὶ εὐρείας ὁδοὺς καὶ μεγαλοπρεπῆ κτήρια, ὡς τὸ πανεπιστήμιον, ἀγγλικανικὸν καὶ καθολικὸν καθεδρικὸν ναόν, χρηματιστήριον, δημαρχεῖον, ταχυδρομικὸν μέγαρον, βουλευτήριον, μέγαρον τεκτονικῆς στοᾶς, πλεῖστα θέατρα, πολλὰ πάρκα, ἐξ ὧν ὡραιότερα τὸ Χάϋντ Πάρκ, Μπέλμορ Πὰρκ καὶ τοῦ πρίγκιπος Ἀλβέρτου, πλατείας καὶ μνημεῖα. Γιγαντιαία γέφυρα, ἧς ἡ κατασκευὴ ἤρξατο τῷ 1929, ἑνώνει τὰς δύο ἀκτὰς τοῦ στενοτέρου μέρους τοῦ λιμένος. Ἡ περιοχὴ τῆς πόλεως περικλείει πλούσια γαιανθρακοφόρα κοιτάσματα, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ηὐνοήθη ἐκτάκτως ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας, ἧς κυριώτεροι κλάδοι εἶναι ἡ ναυπηγία, ἡ σιδηρουργία, ἡ βυρσοδεψία καὶ ἡ ὑφαντουργία, μετὰ 10.000 περίπου ἐργοστασίων καὶ ἐργαστηρίων, ἀπασχολούντων προσωπικὸν 260.000 ἀνθρώπων. Τὰ ναυπηγεῖα τοῦ Σύντνεϋ εἶναι τὰ μέγιστα τῆς Αὐστραλίας καὶ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τοῦ κόσμου. Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τοῦ λιμένος εἶναι ζωηροτάτη. Τὸ Σύντνεϋ εἶναι κέντρον πυκνοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου καὶ ἔχει μέγαν σταθμὸν ἀσυρμάτου. Πλὴν τοῦ πανε-

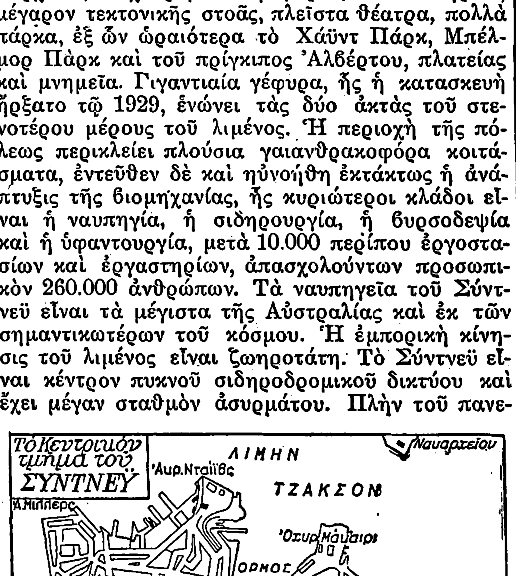

πιστημίου, μετὰ 2.400 φοιτητῶν, ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πόλει πολλαὶ ἀνώτεραι θεωρητικαί, ἐπαγγελματικαὶ καὶ τεχνικαὶ σχολαί, ᾠδεῖον, πινακοθήκη, ἐπαγγελματικὸν καὶ φυσικὸν μουσεῖον, βιβλιοθήκη, ἀστεροσκοπεῖον, βοτανικὸς καὶ ζῳολογικὸς κῆπος, ἱππόδρομος κλπ. Εἶναι ἕδρα τῆς κυβερνήσεως, ἐπισκόπων τῆς καθολικῆς καὶ ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ὁ ὅρμος αὐτῆς, προστατευόμενος καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ δι' ἰσχυρῶν φρουρίων καὶ πυροβολείων, εἶναι ναύσταθμος καὶ ἀγκυροβόλιον τοῦ αὐστραλοβρεταννικοῦ στόλου.

—2) Πόλις καὶ λιμὴν τοῦ Καναδᾶ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νέας Σκωτίας, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. 22.545 (1921). Εἶναι τὸ κέντρον τῆς πλουσιωτέρας ἀνθρακοφόρου περιοχῆς τοῦ Καναδᾶ καὶ ἔχει βιομηχανίαν χαλυβουργίας καὶ σιδηρουργίας καὶ ζωηρὸν ἐμπόριον, ἰδίᾳ γαιανθράκων. θ. κ.

συντόμευσις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ γίνῃ τι σύντομον ἢ συντομώτερον: «συντόμευσις τῆς ὁδοῦ, — τῆς ἀποστάσεως».

συντομεύω· *ἀόρ. ἐσυντόμευσα*· καθιστῶ τι σύντομον ἢ συντομώτερον: «συντομεύω τὴν ὁδόν,—τὴν ἀπόστασιν».

συντομία (ἡ)· βραχύτης, ὀλίγου χρόνου δαπάνη: «εἶναι μεγάλη συντομία τὸ ταξίδι μὲ ἀεροπλάνον»‖ «μᾶς διηγήθη τὸ ἐπεισόδιον μὲ συντομίαν» μὲ βραχυλογίαν·‖ «χάριν συντομίας», «ἐν συντομίᾳ».

συντόμιος (ὁ) (Syntomius) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυλύτρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοπροφιλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους, ἀπαντῶντας εἰς πλείστας χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

συντομὶς (ἡ) (Syntomis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ζυγαινιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετοῦ μεγέθους ψυχάς, διακρινομένας διὰ τὸν ποικίλον χρωματισμόν των καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἀπαντώσας. Δ. Ν. Π.

συντομογραφία (ἡ)· συντόμευσις τῆς γραφῆς τῶν λέξεων, ἄλλως *βραχυγραφία*, *ἐπίτμησις*.

— *[Παλαιογρ.]* Ἐν τῇ ἑλληνικῇ καὶ λατινικῇ παλαιογραφίᾳ καλεῖται *συντομογραφία* τὸ σύστημα καθ' ὃ ἐπιτέμνονται ἐν τῇ γραφῇ εὐνόητοι ἢ συνήθεις λέξεις. Ἀρχὴ τῆς συντομογραφίας ἐγένετο ἡ συχνὴ ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ ἐπανάληψις τῶν αὐ-

Digitized by Google

τῶν λέξεων καὶ ἡ ἀνάγκη ἀποφυγῆς κόπου καὶ ἐξοικονομήσεως χρόνου καὶ χώρου. Ὁ ἀντιγραφεὺς ἠδύνατο νὰ συντομογραφήσῃ τὴν λέξιν εἴτε διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῆς καταλήξεώς της καὶ τῆς ἀντικαταστάσεώς της ἢ οὐ μὲ ἁπλᾶ ταχυγραφικὰ σημεῖα ἢ κεραίας, εἴτε διὰ τῆς γραφῆς μόνον τῶν συμφώνων, ὅλων ἢ τινων ἢ καὶ μόνου τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος τῆς λέξεως. Τὸ πρῶτον λέγεται *βραχυγραφία* (βλ. *ταχυγραφία*), τὸ δὲ δεύτερον *ἐπιτμησις* (βλ. λ.). Πρὸς τούτοις ἀπεδίδετο συντομογραφικῶς ἡ λέξις, ἰδίως αἱ μονοσύλλαβοι ἢ κοιναί, διὰ καθιερωμένων μονογραφικῶν τύπων ἢ μονοκονδυλιῶν. Τῆς συντομογραφίας ἐγένετο χρῆσις ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τὰ ἐπὶ νομισμάτων ὀνόματα πόλεων ἢ ἀνδρῶν, εἰς τοὺς τεχνικοὺς ὅρους ἢ τὰς συνήθεις καὶ πολυχρήστους λέξεις καὶ φράσεις τῶν ἐπιγραφῶν ὡς λ. χ. *ΕΒ'ΟΔ* (=ἐβόησεν ὁ δῆμος). Συντομογραφικῶς ὡσαύτως ἀπεδίδοντο οἱ ἀριθμοὶ ὡς *Π* (πέντε), *Δ* (δέκα), *Η* ((Η)εκατόν), *Μ* (μύρια), τὰ ὀνόματα τῶν κτητόρων, ἐπὶ τῶν ἀσπίδων, κοινὴ δὲ ἀπέβη καὶ εἰς τοὺς συγγραφεῖς ἀκόμη ἡ λατινικὴ συντομογραφία *S.P.Q.R.* (Senatus Populusque Romanus). Ἀλλ' εἰς σύστημα ἀρχίζει νὰ διαμορφώνεται ἡ συντομογραφία εἰς τοὺς παπύρους τοῦ Γ' καὶ Β' αἰῶνος π. Χ. Εἰς τούτους ἀποκόπτεται συνήθως ἡ κατάληξις ὡρισμένων λέξεων, ἄνωθεν δὲ τοῦ τελευταίου γραφομένου γράμματος παρετίθετο ἢ τὸ πρῶτον ἀκολουθοῦν γράμμα τῆς παραλειφθείσης καταλήξεως ἢ σημεῖον μονογραφικὸν ὡς *τρ*< (τράπεζα), *πτολε*⌒ (=Πτολεμαίου). Τὰ μονογραφικὰ ταῦτα σημεῖα, αἱ κεραῖαι, γραμμαί, καμπύλαι κλπ., προῆλθον ἐκ τοῦ ἐκφυλισμοῦ τῶν παραγραφομένων εἰς τὸ τέλος γραμμάτων. Εἰς τοὺς παπύρους τοῦ Α' π. Χ αἰῶνος συναντῶνται καὶ μονογράμματοι τύποι ὡς *Χ* (=χρόνος), ⫽ (=πρός), ύ (=υἱός), ἰδίως εἰς κοινὰς λέξεις ἄρθρα, προθέσεις ἀντωνυμίας καὶ ὅρους τεχνικούς. Ἡ στρογγυλογράμματος γραφὴ τῶν πρώτων μεσαιωνικῶν αἰώνων παρέλαβεν ἐκ τῶν παπύρων τὸ συντομογραφικὸν τοῦτο σύστημα, κυρίως ὅμως τὸ ἀνέπτυξε καὶ τὸ διεμόρφωσεν ἡ μικρογράμματος γραφὴ ἡ ἐμφανιζομένη ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς. Εἰς ταύτην λειτουργεῖ, πλῆρες καὶ συνεπὲς πρὸς ἑαυτὸ ἐν τοῖς πλείστοις, συντομογραφικὸν σύστημα, ὅταν δὲ ἀνεκαλύφθη ἡ τυπογραφία, τὰ πρῶτα ἔντυπα μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, εἰσήγαγον πλείστας ὅσας συντομογραφίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἐδ. Θόμψωνος - Λάμπρου.* «Ἐγχειρίδιον Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς παλαιογραφίας», (Ἀθῆναι 1903 σ. 159 κἑξ.) — *V. Gardthausen*, «Griechische Palaeographie», (II, Leipzig 1913, σ. 331 κἑξ, ἔνθα καὶ βιβλιογρ). — *W. Wattenbach*, Anleitung zur griechischen Paläographie (Leipzig 1877). — *V. Gardthausen*, Griechische Paläographie (Leipzig 1879). — *O. Lehmann*, Die tachygraphischen Abkürzungen der griechischen Handschriften (Leipzig 1811). — *L. A. Chassant*, Dictionnaire des abréviations latines et françaises du moyen âge (Paris 1884). — *J. Nicolai*, Tractatus de siglis veterum (Leyden 1703). — *J. L. Walther*, Lexicon diplomaticum, abbreviationes syllabarum et vocum in diplomatibus et codicibus a saeculo VIII ad XVI usque occurentes exponens (1747).

Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΤΑΣ

Ἀλφαβητικὸς πίναξ συντομογραφιῶν

ᾱ (=1) α τ	= πρῶτος
ἁΓα, ἁ Γ	= ἅγιος
αΓαΓα Γ	= τρισάγιον
ἀπ\, ἀ"	= ἀπὸ
ᾶ = †	= μοναχὸς
ἀ Β	= ἀλφάβητον
ἀδε,	= ἀδελφὸς
αἰ ω̄,	= αἰῶνας
ἀκολ/	= ἀκολουθία
ἀληθ/, αληθ ύ	= ἀληθείας
ἀμρ/	= πρωτομάρτυρ
ἁμαρτ	= ἁμαρτία
ἁμαρτ ~	= ἁμαρτωλὸς
ΑΝ ἀΓΝ	= ἀνάγνωσμα
ἄνδ'	= ἄνδρας
αν͂ᾶ, ἀνσ/	= ἀναστάσιμα
ανα στ'	= ἀναστάσιμον
ἀναλ ΗΨ'	= ἀναλήψεως
ἀνδρ	= Ἀνδρέου
ΑΝΙΝΗ	= ἀνθρωπίνη
ΑΝΟϹ	= ἄνθρωπος
ἀν τ'	= ἀντὶ
ἀ τχ	= Ἀντιόχεια
ἀν τ', αντφ\ τ', ανφω̄,	= ἀντίφωνον
ⓐ, ⓐⓔ	= ἀόριστος
απο	= ἀπόστολος
απο κρ/	= ἀπόκρεως
απολ, ἀπο λΝ	= Ἀπολλινάριος
ἄρθ	= ἄρθρον
ἀριστο τλ	= Ἀριστοτέλης
αρχ	= ἀρχή, ἀρχι—, —αρχων
αρχ'	= ἀρχιερεύς
αὐγ ς	= Αὔγουστος
αφη τ Δ	= προφητεία
αφρο	= Ἀφροδίτης
Β/	= βασιλικὸς
β ᾶ/	= βασιλεῖ, —λεῖς
β/ α'	= βασιλεία, —λειος
β α..	= βαρὺς
β̄ Β	= δεύτερος
Β + Β	= τετραβασιλεία
Β Βᾶρ Ν	= Βαρνάβα
Β.Α.Ϲ ΠΑΘ	= βασιλικῷ πρωτοσπαθαρίῳ
β ι	= βιβλίον
βισε τ/, βϲ	= βίσεξτος
βοηθ	= βοήθεια
γ̄	= τρεῖς
γ/	= γίνεται
γ α	= γωνία
Γ̂	= τριὰς
Γ̃	= γῆς
Γ̄ά Γ	= τρισάγιον
Γ''	= γὰρ
Γ ε	= γενική
Γ ε Ν ε/	= γένεσις
γεν ν ε δ	= Γεννάδιος
• Γ	= Γεωργίου
Γο	= οὐγκία
ΓΡ Φ ν	= γραμματοφύλαξ
ΓΡΑ	= γραμματεὺς
Γρη, ΓρηΓ	= Γρηγόριος
γνω	= γνώμη
Δ	= Διδυμος
Δ, Δ'	= ὁ δεῖνα
Δ	= διὰ
δ̄	= τέταρτος
Δ/ ε'	= δέσποτα
Δ ε̈/	= δέησις, δεηθῶμεν
Δ/ ο	= δόξα
δι ο, δατ	= δοτική
Δ/ ο λ Γ/	= δοξολογία
Δ ϋ	= δυνάμει
Δ/ ω	= Διόδωρος
Δ Ā Δ	= Δαυὶδ
Δεκ μ/ δε	= Δεκέμβριος
δεσ πΝ	= Δεσποίνης
ΔΗ Λ/	= δηλονότι
δη μ, δη μδ	= Δημοσθένης
δικ/	= δίκαιος
διά τ	= διὰ τοῦ
δü lo, διακ/ ο	= διάκονος
δικ/	= δικαιοσύνη
δ ω̄	= δῶρα
ἐπ	= ἐπὶ
ἐβα, ἐβασιλ	= ἐβασίλευσεν
ἑβδ	= ἑβδομὰς
ἐΔ θ/	= ἐδόθη
ε/ Ν/	= εἶναι
εἰρ Η	= εἰρήνη, εἴρηται
εἰς τ	= εἰς τ—
στι χ, στιΗ χρ' Δ λ'	= στίχος, στιχηρὰ ἰδιόμελα
ἐκκλ Η	= ἐκκλησία
ἐκ φ ω	= ἐκφώνησις
ἐλ ε̄'/	= ἐλέησον
ἕλλ ν	= Ἕλλην ες
ἑν ζ	= ἑνικὸς
ἐν ὑψ/	= ἐν ὑψίστοις
ΕΠΙϹΚ ο/	= ἐπίσκοπος
ἐπ, ἐπει Δ	= ἐπειδὴ
ἑρ ΜΝ	= ἑρμηνεία
εὐ α γρ	= Εὐάγριος
ΕΦ	= ἔφορος
ἑω θ/	= ἑωθινὸν
ζ Η	= ζήτει
Η Χ	= ἦχος
ἡρ ω/	= ἡρωϊκὸς
Ημ	= ἡμεῖς, ἡμῶν
ἥπ†	= ἤπερ
Θ'' Θ̄	= θεοτόκιον
Θ λ/	= θεολόγος
Θο δ ω/, Θ Δ τ ω	= Θεόδωρος
ΘΕΟ τΤ	= θεότητος
ΘΚΟϹ	= Θεοτόκος
Θου κ Θουκυ δδ	= Θουκυδίδης
ΘϹ, ΘΥ	= Θεός, Θεοῦ
Θυ ΓΤρ	= θυγάτηρ
Θε φα, Θφ α'	= Θεοφάνης
ἵ α/, ι	= ἵνα
Δ	= ἴδιον
Δ, Δλ	= ἰδιόμελον
ἰαν ρ	= Ἰανουάριος
ΙΗΛ	= Ἰσραὴλ
ΙΛΗΜ	= Ἰερουσαλήμ
ἰν̂, Ν̃	= ἰνδικτιὼν
ἰου λ	= Ἰούλιος
ἰου Ν	= Ἰούνιος
ΙϹ, ΙΥ	= Ἰησοῦς
ἰ ω, ΙΩ	= Ἰωάννης
Κς, Κ	= καὶ
Κ/	= καιρῷ
κα'	= κανόνες
κυ/	= κύκλος
και/	= καιρὸς
κα λ	= κάλλιον
Κ—, Κτ	= κατὰ
χ/ τ, κ/ α	= καταβασία
χ/ τ, κατα Να	= κατανυκτικὰ
Κ ν	= κέντρον
Κ̄λ	= κλῆρος
κοι\'	= κοινὸν
κορ θ	= Κορίνθιοι
ΚϹ	= κύριος
Κ Υ	= κυρίου
Κ/ υ	= Κυριακὴ
Κυ λλ	= Κύριλλος
Κ/ ω̄	= Κωνσταντῖνος
Κων π σπ	= Κωνσταντινούπολις
λὰ	= λαὸν
λα̃'	= λαὸν
λ οις/	= λόγοις
λ ο	= λόγος
λου, Λ	= Λουκᾶς
λε Γ	= λέγει
μ'	= μεσημβρινὸν
μ α Ι	= μέγιστος
μ #	= μείζων
μ/	= μηνὸς
μ/ Γλ	= μεγαλύνομεν
Μ θτ	= Ματθαῖος
μ ο	= μονάς, μοῖρα
Μ ζ	= μείζων
μα ο/	= Μάϊος
ΜΡΚ	= Μᾶρκος
μα ρ	= Μάρτιος
μαρ τρ/	= μαρτύριον
μγ, μεγα', μ/ ε	= μεγάλου
μ/ ν ε	= μεσοπεντηκοστὴ
ΜΗΡ	= μήτηρ
Μ ι α	= μίλια
Ν Ν Ν	= νομίσματα
νο μ ζ	= νομικὸς
Ν'	= νύμφη
Νο μρ	= Νοέμβριος
Ν ε̄', Ν ε̃/	= νεκρώσιμον
Ν ο	= νόημα
νη στ'	= νηστεία
νι κλ	= Νικόλαος
νο τ	= νοτάριος
ξ ε/	= Ξενοφῶν
Ο Δ	= Ὀδύσσεια
οικ ν'	= οἰκουμένη
ⓚ, Ο κτρ π, ΟΚΤ υρ/	= Ὀκτώβριος
ΟΛΥΜ, ὀλυμ πδρ	= Ὀλυμπιόδωρος
μ/, ὁμ ρς	= ὅμοιον
·ΟΜ	= Ὅμηρος
ὄΝ, ὄ Ν	= ὄνομα
ὅ†	= ὅπερ
ⓟ θ	= ὄπισθεν
ⓟ	= ὁριστικὸς
Ο, ου̃	= οὕτως
ουΔ	= οὐδέτερον
ΟΥΝΙΟϹ	= οὐράνιος
ΟΥΝΟϹ	= οὐρανὸς
ουτ	= οὕτως
ἠ	= ἰνδικτιὼν
π, πς	= πῶς
π̃	= πῦρ
π ε	= περὶ
π ε	= πρεσβεία
παρ α	= Παρασκευὴ
ΠΗΡ, ΠΡϹ	= πατὴρ
ΠΝΑ, ΠΝϹ	= πνεῦμα, —τικὸς
π λς	= πόλεως.
π, ποι η	= ποιητὴς
πο λ/	= πόλις, —ίτης, —ιτεία
Μ π	= ποταμὸς
ο ρ ππ	= πάπας
π	= προφήτης
πρ ο/	= πρὸς
Ρ Τ ΠΒΥ	= πρεσβύτεροι
πρις	= πατρὶς
προ ζ'	= προσκυνήσωμεν
π τ	= παρὰ τὴν
ρ ‡	= χωρίον
Ϲ, σ, συμ μχ	= σύμμαχος
Ϲα, σα̃	= Σάββατον
σ στ Μ	= σεβαστὸς
ϹΗ Μ	= σημείωσαι, —τέον
σΗ	= σήμερον
ϹΗΡ	= σωτὴρ
ϹΠ	= σπαθάριος
Ϲπτ, σε πτρ	= Σεπτέμβριος
ϹΤΡΟϹ	= σταυρὸς
λ, Τ	= τάλαντον
Τ πκ	= τυπικὸν
τυ χ	= τύχη
Υ'	= ὑπὲρ
ὑμ, ὑμΤ	= ὑμνοῦμεν, —εῖτε
ΥϹ, ΥΥ	= υἱός, υἱοῦ
ΦΙΛΑΝΟϹ, φιλ α	= φιλάνθρωπος
φι, φι	= φησὶ
Φ χ	= Πάσχα
φυ, Φ ς	= φύσις
Φυλ	= φῦλον
φω, ΦωΝ	= φωνὴ
χα'	= χάριν
χω'	= χωρὶς
χ̄μ	= χερουβὶμ
Χ Γ	= Χριστοῦ γέννησις
Χ'	= χρόνος
ΧϹ, Χ ρ	= Χριστὸς
Χ φ'	= χωράφιον
χ ω	= χωρίον
ψαλμ'	= ψαλμὸς
✱	= ψαλτήριον
ψυχ'	= ψυχὴ
ρ(ν) ω Δ	= ᾠδή, —ῴδης, ᾠδία
ω, ὠρι Γν	= Ὠριγένης
ω ρ, ω ρ	= ὡραῖον, ὥρα
ω ς, ω Ν	= ἔστω, ἔστωσαν

Digitized by Google

— [*Ἐμπορ.*] Ἐν ταῖς ἐμπορικαῖς συναλλαγαῖς χρησιμοποιοῦνται αἱ ἐν τῷ παρατιθεμένῳ πίνακι διεθνεῖς συντομογραφίαι εἰς γαλλικήν, ἀγγλικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν. Ι. Α. Β.

Συντομίαι	*Συντομευόμεναι φράσεις*	*Ἔννοια*
@	ἀγγλ. at	πρὸς
A	γαλλ. achat ἢ acheter	ἀγορὰ ἢ ἀγοραστaὶ
A	» avoir	λαβεῖν
A.A.R.	ἀγγλ. against all risks	ἐναντίον παντὸς κινδύνου (ἐπὶ ἀσφαλειῶν)
ac	γαλλ acompte	προμέρισμα
A/C	ἀγγλ. account current	τρεχούμενος λογαριασμὸς
A/c	» account	λογαριασμὸς
Act	γαλλ. action	μετοχὴ
A/D	ἀγγλ. after date	μετὰ τὴν χρονολογίαν
Ad. lib.	λατ. ad libitum	κατ' ἀρέσκειαν
ad. val.	» ad valorem	κατὰ τὴν ἀξίαν
Amt	ἀγγλ. amount	ποσότης
a/o	» account of	λογαριασμὸς τοῦ ....
A/S	» account sales καὶ after sight	1) λογαριασμὸς πωλήσεων 2) ἀπὸ τῆς ὄψεως
A/V ἢ R.	γαλλ. acheter, vendre ἢ reporter	μεταφέρομαι (ἐπὶ χρηματιστηριακῶν πράξεων)
B ἢ b	» bonification	μεταφορὰ (χρηματιστηρ.)
B/	» billet à ordre	γραμμάτιον εἰς διαταγὴν
B./C	ἀγγλ. bills for collection	γραμμάτια πρὸς εἴσπραξιν
B/H.	» bill of health	ὑγειονομικὴ πιστοποίησις
B/N	» bank note	τραπεζογραμμάτιον
brl	» barrel.	βαρέλιον
B L	» bill of lading	φορτωτικὴ
Bs/L	» bills »	φορτωτικαὶ
C. at	γαλλ. coupon attaché	μὲ προσηρτημένον τὸ τελευταῖον τοκομερίδιον
C/c	» cours de compensation	τιμαὶ συμψηφισμοῦ (χρηματιστ.)
Cfi	ἀγγλ. cost, freight, insurance	βλ. λ. τσὶφ
Cge. pd	» carriage paid	μεταφορικὰ πληρωμένα
C & F	γαλλ. coût & frêt	κόστος καὶ ναῦλος
C. H	ἀγγλ. Custom-House	τελωνεῖον
	» ἢ clearing house	γραφεῖον συμψηφισμοῦ
Cif ἢ Caf	» cost, insurance, freight	βλ. λ. τσὶφ
Cie ἢ Co	γαλλ. compagnie, ἀγγλ company	καὶ συντροφία (βλ. λ.)
Cm	» cours moyen	μέση τιμὴ
Cn	» cours nul	οὐδεμία τιμὴ
C.O.D	ἀγγλ. cash on delivery	μετρητοῖς κατὰ τὴν παράδοσιν
Consgt	» consignment	ἐμπόρευμα διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἀποστολέως
C/o	» care of	τῇ φροντίδι τοῦ ....
C.P	» charter-party	ναυλοσύμφωνον
Compt ἢ cpt	γαλλ. comptant	μετρητοῖς
Cp	» coupon	τοκομερίδιον
Cr.	» crediteur	πιστωτὴς
c/s	case	ταμεῖον
Ctge	ἀγγλ. cartage	ἁμαξαγώγιον
C. V.	» cheval-vapeur	δύναμις ἵππου (ἐπὶ κινητηρίου δυνάμεως)
D/	» dont	δῶρον (χρηματιστ.)
D/a	» documents against acceptance	φορτωτικαὶ παραδοτέαι ἔναντι ἀποδοχῆς συναλλαγματικῆς
D/D	» ....days after date	.... ἡμέρας μετὰ τὴν χρονολογίαν
dif	» differé	τηλεγράφημα διαβιβαζόμενον μὲ βραδύτητα καὶ δι' ὃ καταβάλλεται τὸ ¼ τοῦ συνήθους τελους
disct	» discount	ἔκπτωσις (σκόντο)
D/O	» delivery order	ἐντολὴ παραδόσεως
d/p	» documents on payment	φορτωτικὰ ἔναντι πληρωμῆς
D/S	» ....days after sight	.... ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὄψεως
E	γαλλ. en entrepôt	εἰς παρακαταθήκην
EC	ἀγγλ. East Central	τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ Λονδίνου
EE	» errors excepted	ἐξαιρέσει λαθῶν
e.g	λατ exempli gratia	παρ δείγματος χάριν
E & OE	ἀγγλ. errors and omissions excepted	ἐξαιρέσει λαθῶν καὶ παραλείψεων. Ἀντίστοιχον πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ΕΛ ἢ ΙΙ=ἐπιφύλαξις λάθους ἢ παραλείψεως
ex-c	γαλλ. ex-coupon	τρέχον τοκομερίδιον μὴ προσηρτημένον
ex-d ἢ xd	ἀγγλ. ex-dividend, γαλλ. ex-droit	τρέχον μέρισμα πληρωμένον
ex-int	» ex-interest	τόκοι πληρωμένοι
F A.A	» free of all averages	ἐλεύθερον πάσης ἀβαρίας
F.A.Q	» fair average quality	μέση-καλὴ ποιότης
F A.S	» free alongside ship	ἐλεύθερον παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ πλοίου
Fco	» franco.	ἐλεύθερον
FC & S	» free of capture seizure	ἐλεύθερον κατασχέσεως καὶ ἐπιτάξεως
FC & S and R & CC	» free of capture and seizure, riots or civil commotions	ἐλεύθερον κατασχέσεως, ἐπιτάξεως, ἐπαναστάσεων καὶ πολιτικῶν ταραχῶν
FD	» free on docks	παραδοτέον εἰς τὴν προβλῆτα
flotsam	» goods floating on the sea after a wreck	ἐμπορεύματα ἐπιπλέοντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης μετὰ ναυάγιον
fob	» free on board	ἐλεύθερον ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου, βλ. λ. φὸμπ
F.O.R	» free on rails.	ἐλεύθερον ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου
F.O.S	» free overside the ship	ἐλεύθερον ἄνωθεν τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου
F.O.T	» free on truck	ἐλεύθερον ἐπὶ τοῦ βαγονίου
Fp ἢ t.p.	» fully paid, γαλλ. tout payé	ὁλοσχερῶς καταβεβλημένον (ἐπὶ ἀξίας τίτλων)
FP	» fire policy.	ἀσφαλιστήριον κατὰ πυρκαϊᾶς
FPA	» free of particular average	ἐλεύθερον μερικῆς ἀβαρίας
FR ἢ V	γαλλ. faire reporter ἢ vendre	μεταφέρομαι
GA	ἀγγλ. general average	γενικὴ ἀβαρία
GV	γαλλ. grande vitesse	μεγάλη ταχύτης
HP	ἀγγλ. horse-power.	δύναμις ἵππου (ἐπὶ κινητηρίου δυνάμεως)
I.P.A	» including particular average	συμπεριλαμβανομένης μερικῆς ἀβαρίας
In re	in the matter of	ἐν περιπτώσει καθ' ἣν
Inv	Invoice	τιμολόγιον
Lagan	» goods sunk in a known position	ἐμπορεύματα βυθισμένα εἰς γνωστὴν θέσιν
L.C D.	» language of country of destination	εἰς γλῶσσαν τῆς χώρας τοῦ προορισμοῦ
LC.L	» less than carload lot	ὀλιγώτερον τοῦ φορτίου ἑνὸς βαγονίου
Lmd ἢ Ltd	» limited	περιωρισμένης εὐθύνης (ἑταιρεία)
LP	» life policy.	ἀσφαλιστήριον ἀσφαλείας ζωῆς
M D	» months after date	.... μῆνες ἀπὸ τῆς χρονολογίας
M/S	» months after sight	.... » » » ἐμφανίσεως
Mx	» au mieux	εἰς τὸ καλύτερον
N	» cours nominal	τιμὴ ὀνομαστικὴ
n/c	γαλλ. non côté	μὴ διαπραγματευόμενον εἰς τὸ χρηματιστήριον
N/F	ἀγγλ. no funds	δὲν ὑπάρχει πρόβλεψις
N N	» not to be noted	νὰ μὴ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν
O.K	» all correct	ἐν πλήρει τάξει
O.R	» owner's risk	κινδύνοις τοῦ ἰδιοκτήτου
O/S ἢ o/sg	» out of stock ἢ Outstanding	ἄνευ παρακαταθήκης
PA ἢ P/av	» Particular average	μερικὴ ἀβαρία
PC	» pas coté	μὴ διαπραγματευόμενον εἰς τὸ χρηματιστήριον
P C	» Price current	τρέχουσα τιμὴ
pcl	» parcel	δέμα
P.P.I.	» policy proof of interest	ἐνδιαφέρον σημεῖον τοῦ συμφωνητικοῦ
Prox	λατ. proximo	προσεχῶς, τὸν προσεχῆ μῆνα
PV	γαλλ. petite vitesse	μικρὰ ταχύτης
Rep ἢ r.p	» reporter	μεταφορὰ (χρημ.)
R.P.	» reponse payée	ἀπάντησις πληρωμένη
SB	ἀγγλ. special bargain	εἰδικὴ συμφωνία
S.b.f.	sauf bonne fin	ὑπὸ ἐπιφύλαξιν καλοῦ τέλους
SEO	γαλλ. sauf erreur ou omission	ἐπιφύλαξις λάθους ἢ παραλείψεως
SN	ἀγγλ. shipping note	σημείωμα φορτώσεως
St ἢ S/S	» steamer ἢ steamship	ἀτμόπλοιον
T/	γαλλ. Traite	συναλλαγματικὴ
T & P	ἀγγλ. theft and pilferage	κατὰ κλοπῆς καὶ ὑπεξαιρέσεως (ἐπὶ ἀσφαλειῶν)
T. p.	γαλλ. tout payé	βλ. F. p.
T. Q	» tel quel	κατὰ τὸ δεῖγμα
Tr	» tare	ἀπόβαρον
T.L.O	ἀγγλ. total loss only	κατὰ γενικῆς ἀπωλείας μόνον (ἐπὶ ἀσφαλειῶν)
V	λατ. versus	ἐπηγήθησαν πωλήσεις εἰς ἀναφερομένην τιμὴν
Viz	ἀγγλ. videlicet	δηλαδὴ
XC.	» ex-coupon	τρέχον τοκομερίδιον πληρωμένον
Y/A Rules	» York, Autwerp rules	κανόνες συμβάσεως Ὑόρκης-Ἀμβέρσης (ἐπὶ ἀσφαλ.)
WP.A	» with particular average	μετὰ μερικῆς ἀβαρίας

—[*Μουσ.*] *Συντομογραφία* ἢ *συντομίαι* καλοῦνται εἰδικὰ σημεῖα ἢ ἁπλούστευσις τοῦ τρόπου τῆς μουσικῆς γραφῆς, οὕτως ὥστε νὰ ἀποφεύγωνται αἱ περιτταὶ ἐπαναλήψεις ἢ νὰ διευκολύνηται καὶ ἁπλοποιῆται ἡ ἀνάγνωσις. Μεταξὺ τῶν συντομιῶν εἶναι ἡ *ἐπανάληψις* (βλ. λ) ἡ σημειουμένη ὡς ἑξῆς:

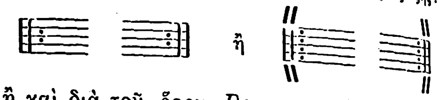

ἢ καὶ διὰ τοῦ ὅρου *Da capo* καὶ ἐπιτρέπουσα ὅπως μὴ γράφηται ἐκ δευτέρου τὸ αὐτὸ μέρος συνθέσεώς τινος. Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν λοιπῶν συντομιῶν ἀναγράφονται εἰς τὸν ἔναντι (σελ. 609) πίνακα.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν παύσεων εἰς τὰ μέρη τῆς ὀρχήστρας ἢ τῆς χορῳδίας σημειοῦται ἐν συντομίᾳ δι' ὁριζοντίων γραμμῶν, ἐφ' ὧν γράφεται ὁ ἀριθμὸς τῶν παύσεων· δηλαδή:

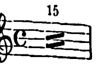

Ὁ ἀριθμὸς 15 σημαίνει ὅτι ὁ μουσικὸς ἢ ὁ χορῳδὸς ὀφείλει νὰ μετρήσῃ 15 μέτρα παύσεων πρὶν ἢ συνεχίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν. Ὁ ὅρος *octava* εἶναι συντομία, δι' ἧς ἀποφεύγεται ἡ γραφὴ τῶν πολλῶν βοηθητικῶν γραμμῶν ὕπερθεν ἢ κάτωθεν τοῦ πενταγράμμου· ἡ ἐπάνοδος δὲ εἰς τὴν φυσικὴν θέσιν σημειοῦται διὰ τοῦ *loco*. Διά τοῦ ὅρου *c. 8va* (coll'ottava), ἢ *con ottava bassa* ἢ *alta*, ὑποδηλοῦται ὅτι φθόγγος τις ὀφείλει νὰ ἐκτελεσθῇ ταυτοχρόνως μετὰ τοῦ ἐν τῇ βαρυτέρᾳ ἢ ὀξυτέρᾳ ὀγδόῃ. Συντομίαι εἶναι καὶ οἱ ἐν ἀρχῇ τεμαχίου τινὸς ἀριθμοί: 4 ἀντὶ $\frac{4}{4}$, 3 ἀντὶ $\frac{3}{4}$, 2 ἀντὶ $\frac{2}{4}$, δι' ὧν ὑποδεικνύεται τὸ ρυθμικὸν περιεχόμενον τῶν μέτρων.

Ἐν συντομίᾳ γράφονται ὡσαύτως καὶ οἱ καθιερωμένοι ὅροι τῆς ρυθμικῆς ἀγωγῆς, ὡς ἑξῆς:

All	ἀντὶ	*Allegro*	*Riten*	ἀντὶ	*Ritenuto*
A^{tto}	»	*Allegretto*	*Ritard*	»	*Ritardando*
An^{te}	»	*Andante*	*Slarg*	»	*Slargando*
An^{no}	»	*Andantino*	*Accel.*	»	*Accelerando*
M^{to}	»	*Moderato*	*String*	»	*Stringendo*
Rall	»	*Rallentando*	*A T^{0}*	»	*A tempo*
Rit	»	*Ritenuto*	*T^{0} 1^{0}*	»	*Tempo primo*

Συντομογραφίαι χρωματισμῶν:

F ἢ *f*	ἀντὶ	*Forte*	*M. F.*	ἀντὶ	*Mezzo forte*
FF	»	*Fortissimo*	*Sfz.*	»	*Sforzando*
P ἢ *p*	»	*Piano*	*Cresc.*	»	*Crescendo*
PP ἢ *pp*	»	*Pianissimo*	*Dim.*	»	*Diminuendo*
Fp	»	*Forte piano*	*Decresc.*	»	*Decrescendo*

Συντομογραφίαι τονισμῶν κ.λ.π.:

Legg.	ἀντὶ	*Leggiero*	*Leg.*	ἀντὶ	*Legato*
Marc.	»	*Marcato*	*Stacc.*	»	*Staccato*

Τέλος συντομογραφίαι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν οἱ *τρίλλοι* καὶ οἱ *καλλωπισμοὶ* (βλ. λ.). Γ. Σ.

σύντομος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ συντετμημένος, βραχύς, μικρᾶς ἀποστάσεως: «σύντομος ὁδός», «ταξίδι σύντομο», «ἡ εὐθεῖα εἶναι συντομωτέρα πάσης ἄλλης γραμμῆς»· ‖ βραχυχρόνιος: «σύντομη δουλειά», «σύντομος διήγησις»· ‖ «ἐν συντόμῳ» μὲ βραχυλογίαν.— Ἐπίρρ. *συντόμως* καὶ *σύντομα*· ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ.

συντονία (ἡ)· ἔντασις, προσπάθεια· ‖ μουσ., συμφωνία τοῦ τόνου, συντονισμός.

συντονίζω· ἐπιτυγχάνω συμφωνίαν τοῦ τόνου τοῦ ρυθμοῦ, κανονίζω, κατευθύνω: «συντονίζω τὰς ἐνεργείας, — τὰς ὑπηρεσίας πρὸς ὡρισμένον σκοπόν»· ‖ παθ. μετχ. *συντονισμένος*, —*η*, —*ον*· κανονισμένος μὲ ὡρισμένην κατεύθυνσιν.

συντονίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Τὸ δι' ἐπιδράσεως ὀξέων ἐπὶ τῶν λευκωμάτων λαμβανόμενον προϊόν. Ἀνήκει εἰς τὰ προϊόντα διασπάσεως τοῦ λευκώματος καὶ καλεῖται ἐπίσης *ὀξυλεύκωμα*. Σ. Γ.

συντονισμὸς (ὁ)· ἡ συμφωνία τοῦ τόνου, τοῦ ρυθμοῦ, *συντονία*· ‖ κανονισμός, σκόπιμος κατεύθυνσις: «συντονισμὸς τῶν ἐνεργειῶν, — τῶν δυνάμεων, — τῶν προσπαθειῶν».

— [*Ἀσυρμ.*] Καλοῦμεν γενικῶς συντονισμὸν εἰς τὴν περίπτωσιν περιοδικῶν φαινομένων τὴν ρύθμισιν αὐτῶν, ὥστε νὰ ἔχουν τὴν αὐτὴν συχνότητα (βλ. *ἀσύρματος τηλεγραφία*). Κ. Π.

συντονιστὴς (ὁ)· ὄργανον χρησιμεῦον πρὸς συντονισμὸν (βλ. *ἀσύρματος τηλεγραφία*).

συντονολυδιστὶ *ἁρμονία* [*Ἀρχ. Μουσ.*]. Θρηνώδης καὶ ὀδυρτικὴ ἁρμονία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, ἀποδιδομένη εἰς τὴν Σαπφὼ καὶ τὸν Πυθοκλείδην. Ν. Α. Χ.

σύντονος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐντεταμένος, ἔντονος, ἐπίμονος, ἰσχυρός: «σύντονος προσπάθεια».— Ἐπίρρ. *συντόνως*

—*σύντονον μέλος* [*Ἀρχ. Μουσ.*]. Χρόα τοῦ διατόνου γένους τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, ἥτις καὶ κυρίως ἦτο ἐν χρήσει. Ἐμελῳδεῖτο δ' αὐτή

Digitized by Google

ἐπὶ μὲν τὸ ὀξὺ καθ' ἡμιτόνιον ἢ λεῖμμα (=$^{256}/_{243}$), ἐπόγδοον τόνον (=$^{9}/_{8}$), καὶ ἕτερον ἐπόγδοον τόνον, ἐπὶ δὲ τὸ βαρὺ ἀντιστρόφως. Ν. Α. Χ.

συντοπίτης (ὁ)· δημοτ., ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου, πατριώτης.

συντρέχω, *ἀόρ. συνέδραμον* καὶ *συνέτρεξα*· παρέχω συνδρομήν, ἐπικουρῶ, βοηθῶ: «συντρέχει τοὺς πτωχούς, — τοὺς πάσχοντας»· || συντελῶ, συντείνω, συμβάλλομαι: «συνέδραμον πολλαὶ εὐκαιρίαι εἰς τὴν ἐπιτυχίαν μου»· || φρ. «συντρέχει λόγος» ὑπάρχει λόγος, δικαιολογεῖται: «δὲν συντρέχει λόγος νὰ καλέσωμεν ἰατρόν».

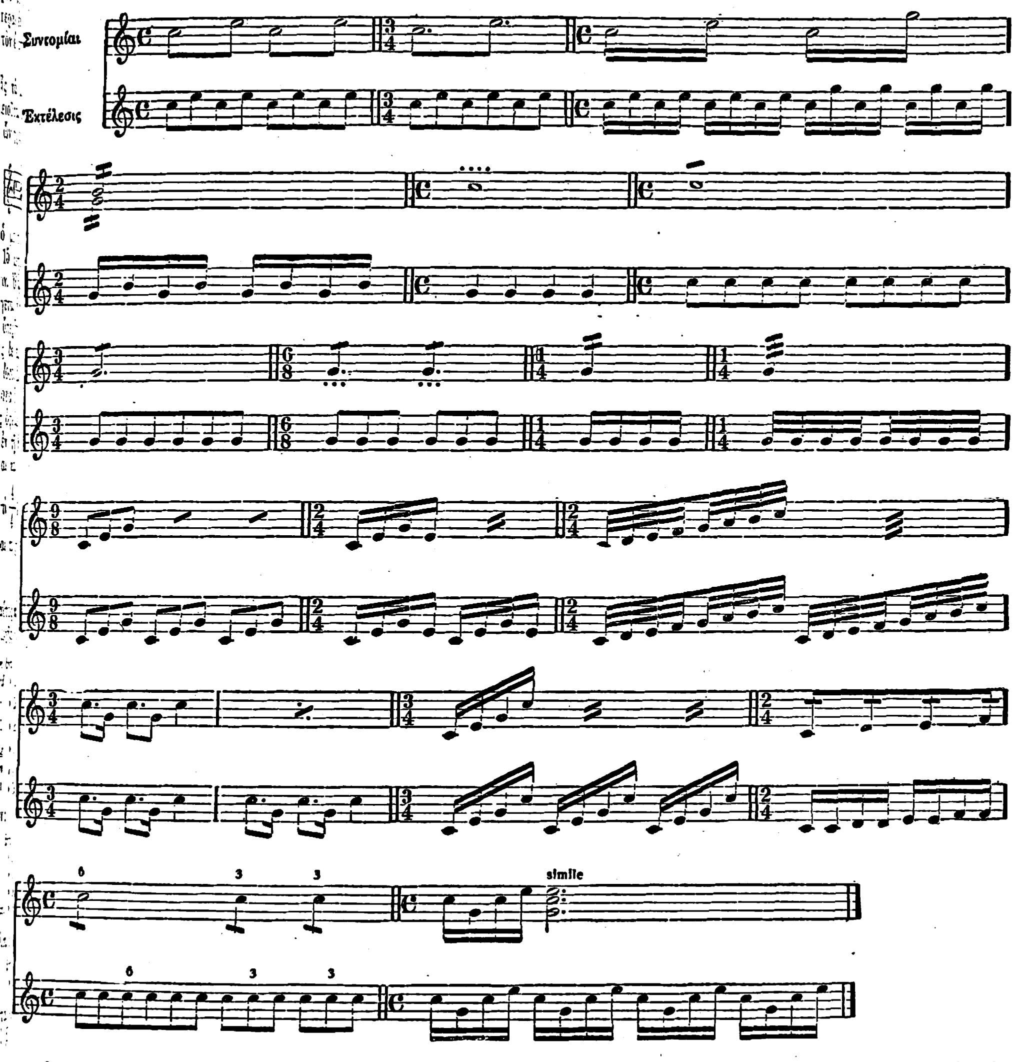

συντριβάνι (τό), *ὀρθότ. σιντριβάνι*· δημοτ., ἀναβρυτήριον, πῖδαξ.

συντριβὴ (ἡ)· τριβή, σύντριψις, καταστροφή· || μεταφ., θλῖψις: «ἐν συντριβῇ καρδίας» ἐν εἰλικρινεῖ μετανοίᾳ.

συντρίβω, *ἀόρ. συνέτριψα—συνετρίβην*, παθ. μετχ. *συντετριμμένος*· τρίβω ἐντελῶς, θρυμματίζω, μεταβάλλω εἰς συντρίμματα: «συνετρίβη ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἐλέφαντος»· || καθόλου, καταβάλλω, καταστρέφω, ἐκμηδενίζω: «πάντας συνέτριψεν ὅσοι τὸν ἀντεμετώπισαν» || λυπῶ, κάμνω τινὰ νὰ χάσῃ τὸ θάρρος του: «τὸν συνέτριψεν ὁ θάνατος τοῦ τέκνου του», «μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του συνετρίβη», «παραμένει συντριμμένος», περίλυπος, ἄνευ θάρρους.

σύντριμμα (τό)· τὸ συντετριμμένον, τὸ εἰς θρύμματα μεταβληθέν: «ἔπεσε καὶ ἔγινε σύντριμμα»· || τεμάχιον συντριβέντος, θραῦσμα, ἀπόθραυσμα.

συντρίμμι (τό)· δημοτ., σύντριμμα: «τὸ πέταξε κι τό 'καμε συντρίμμια».

συντριπτικός,—*ή,*—*όν*· ὁ προκαλῶν συντριβήν.

συντριπτῖτις (ἡ)· Συνώνυμον τῆς *ἐκραζίτιδος* (βλ. λ.).

σύντριψις,—*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συντρίβειν, συντριβή.

συντρόφευμα (τό)· τὸ νὰ συντροφεύῃ τις, συντρόφιασμα.

συντροφεύω· δημοτ., γίνομαι σύντροφος, συνάπτω ἑταιρείαν· || κρατῶ συντροφιά, συμπαρακάθημαι: «ἔλα νὰ μὲ συντροφέψῃς γιατὶ εἶμαι μόνος μου» || καθόλου, παρακολουθῶ ὡς σύντροφος: «τὸν συντρόφεψε 'ς τὸ ταξίδι».

συντρόφι (τό)· δημοτ., ὁ χοριοειδὴς χιτὼν τοῦ ἐμβρύου, τὸ *ἀμνίον*.

συντροφία (ἡ), καὶ *συντροφιά*· δημοτ., τὸ νὰ εἶναί τις μαζὶ μὲ ἄλλον: «ἐπήγαμε ταξίδι συντροφιά»· || συνεργασία, ἑταιρεία: «ἐκάμανε τὴν ἐπιχείρηση συντροφιά» ἑταιρικῶς.

—*['Εμπορ.]* Ἡ φράσις *καὶ συντροφία*, κατὰ σύντμησιν *Σια* (γαλλ. Compagnie, Cie, ἀγγλ. Company, Co ἢ Cy), τίθεται παρὰ τὴν ἑταιρικὴν ἐπωνυμίαν τῶν ὁμορρύθμων ἑταιρειῶν, ὁσάκις ἡ ἑταιρικὴ αὕτη ἐπωνυμία δὲν περιλαμβάνει τὰ ὀνόματα πάντων τῶν συνεταίρων. Ἡ προσθήκη τῶν λέξεων τούτων εἶναι ἀπαραίτητος, ἵνα καταφαίνεται εἰς τοὺς συναλλασσομένους ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι συνέταιροι πλὴν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐπωνυμίαν. Ἡ ἐν τῇ ἑταιρείᾳ θέσις τῶν συνεταίρων, οὓς ὑποδηλοῖ ἡ φράσις «καὶ Σια», εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῶν συνεταίρων, ὧν τὰ ὀνόματα συνιστῶσι τὴν ἐπωνυμίαν. Ι. Α. Β.

συντροφικός, —*ή,* —*ό*· δημοτ., ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συντροφιάν, ἑταιρικός: «τὸ συντροφικὸ βόϊδι τὸ τρώει ὁ λύκος».—'Επίρρ. ***συντροφικά***.

συντροφοναύτης (ὁ) *[Ναυτ. 'Ιστορ.]*. Ναύτης ἐπιβαίνων πλοίου οὐχὶ ἐπὶ μισθῷ, ἀλλ' ἐπὶ ποσοστῷ ὡρισμένῳ ἐπὶ τῶν καθαρῶν κερδῶν· ἡ τοιαύτη σύμβασις, ἐν συχνῇ χρήσει κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν. Ὑπὸ τοιαύτην σύμβασιν ἐναυτολογοῦντο συνηθέστατα τὰ πληρώματα τῶν πλοίων τοῦ 'Αγῶνος, καὶ δὴ τῶν ὑδραϊκῶν, συμμετέχοντα δηλαδὴ καὶ εἰς τὰ ἀπὸ τῶν πολεμικῶν λειῶν κέρδη· διὸ καὶ ὁ ὅρος ἀπαντᾷ συχνότατα εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ 'Αγῶνος. Σ. Ε. Λ.

σύντροφος. (ὁ)· δημοτ., ὁ οἱονεὶ ὁμοῦ τραφείς, οἰκεῖος, φίλος· || ἑταῖρος, συνακόλουθος, συνοδίτης: «χωρὶς σύντροφο 'ς τὸ κυνήγι μὴν πάς»· || προσηγορία τῆς συζύγου: «ἐπῆρε καλὸ σύντροφο καὶ θὰ πάῃ καλά»· || προσηγορία τῶν κομμουνιστῶν μεταξύ των.

—*[Τακτ.] Σύντροφοι μάχης* ἐκαλοῦντο, συμφώνως τῷ γαλλικῷ κανονισμῷ πεζικοῦ 1913 (ἑλλην. 1914), οἱ δύο ἀκροβολισταὶ τοῦ αὐτοῦ στοίχου, βοηθούμενοι ἀμοιβαίως καθ' ὅλην τὴν μαχητικὴν ἐνέργειαν. Ὁ ὅρος οὗτος οὔτε ὑπὸ κανονισμοῦ παλαιοτέρας ἐποχῆς οὔτε ὑπὸ κανονισμοῦ νεωτέρας ἐχρησιμοποιήθη. Ν. Θ. Κ.

συντρώγω, *ἀόρ. συνέφαγον*· τρώγω, γευματίζω ὁμοῦ μετά τινος, συμπαρακάθημαι εἰς γεῦμα, εἶμαι ὁμοτράπεζος: «συνέφαγον μετὰ φίλων μου εἰς τὴν ἐξοχήν».

συντυγχάνω, *ἀόρ. συνέτυχον*· συναντῶ, κοιν. *συντυχαίνω* (βλ. λ.).

συντυχαίνω, *ἀόρ. ἐσύντυχα*· δημοτ., συνομιλῶ, συνδιαλέγομαι: ᾆσμ. «μὴν ἔχῃς πόδια νὰ σταθῇς καὶ γλῶσσα νὰ συντύχῃς καὶ δάχτυλα κοντυλωτὰ τὰ στέφανα νὰ πιάσῃς;».

Σύντυχας, ἢ *Σύντυχος*. Πατριὰ ἐπίσημος ἐν Γορτυνίᾳ τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, τῆς ὁποίας τόπος καταγωγῆς θεωροῦνται τὰ χωρία Σπαθάρι καὶ Βυζίκι τοῦ νομοῦ 'Αρκαδίας, ἐν οἷς σῴζονται περὶ αὐτῆς διάφοροι παραδόσεις. Τῆς πατριᾶς ταύτης ἐκλιπούσης περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, σῴζονται νῦν ἀπόγονοι μόνον ἐκ θηλυγονίας, εἰς ἣν ἀνῆκει καὶ ὁ ἐθνομάρτυς Λακεδαιμονίας καὶ 'Αργυροκάστρου μητροπολίτης 'Ανανίας Λαμπάρδης. Τ. Ε. Ε.

συντυχία (ἡ)· σύμπτωσις, συγκυρία.

—*συντυχίας* ***θεωρία*** (occasionalismus) *[Φιλοσ.]*· βλ. λ. *συμπτωσιαρχία*.

συνυπακούω· ἐννοῶ κατ' ἀκολουθίαν: «συνυπακούεται τὸ οὐσιαστικόν», ἄλλως ***ἐξυπακούεται***.

συνύπαρξις, —*εως* (ἡ)· ὕπαρξίς τινος ὁμοῦ μετ' ἄλλου.

συνυπάρχω, *ἀόρ. συνυπῆρξα*· ὑπάρχω συγχρόνως μετ' ἄλλου.

συνυπεύθυνος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μετ' ἄλλου ὑπεύθυνος, ὁ συμμετέχων τῆς εὐθύνης, συνυπόλογος.

συνυποσχετικὸν (τό)· συμφωνία περὶ ὑποβολῆς τῆς διαφορᾶς εἰς διαιτησίαν.

—*['Αστ. Δίκ.]* Βλ. *διαιτησία* καὶ *συμβιβασμός*.

—*[Διεθν. Δίκ.]* Βλ. λ. *διαιτησία* (τ. Θ', σ. 211 γ. ἑπ.).

συνυπόσχομαι, *ἀόρ. συνυπεσχέθην*· ὑπόσχομαι μετ' ἄλλου, μετέχω κοινῆς ὑποσχέσεως.

συνυφαίνω ὑφαίνω μαζί, ἐμπλέκω εἰς τὸ ὕφασμα κατὰ τὴν ὕφανσιν: «συνυφαίνω χρυσόν»· || ὁμοῦ μετ' ἄλλου ὑφαίνω, συνεργάζομαι μετά τινος πρός τι: «συνύφαναν τὴν συκοφαντίαν».

συνυφής, —*οῦς* (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τό)· ὁ συνυφασμένος, συνδεδεμένος, συνηρμοσμένος.

συνῳδά· ἐπίρρ., συμφώνως: «συνῳδὰ τῷ νόμῳ, —τῷ διατάγματι».

συνῳδία (ἡ)· τὸ συνᾴδειν, συμφωνία ἐν τῇ ᾠδῇ, ἐν τῇ μουσικῇ.

συνωθοῦμαι (—*έομαι*)· ὠθοῦμαι μετ' ἄλλων, σπρώχνομαι, συνωστίζομαι, ἰδίᾳ ἀλληλοπαθῶς: «συνωθεῖται μεταξὺ τῶν διαδηλωτῶν».

συνωμοσία (ἡ)· ἡ δι' ὅρκου ἕνωσις πολλῶν πρὸς διάπραξιν ἐγκλήματος: «συνωμοσία κατὰ τοῦ καθεστῶτος».

—*[Ποιν. Δίκ.]* Ἡ *συνωμοσία* ἀποτελεῖ περίπτωσιν *ἐσχάτης* προδοσίας (βλ. λ.), ὁσάκις σκοπὸς αὐτῆς εἶναι: 1) ἡ διὰ βιαίων μέσων μεταβολὴ τοῦ καθεστῶτος πολιτεύματος· 2) ἡ διέγερσις στάσεως ἢ ὁ ἐξοπλισμὸς μέρους τῶν πολιτῶν κατὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους (ἄρθρ. 123 § 2, 3 καὶ 4 ποιν. νόμ.)· 3) ἡ προσάρτησις τοῦ κράτους εἰς ξένην ἐπικράτειαν ἢ ἡ εἰς αὐτὴν καθυπόταξίς του ἢ ἡ ἀπόσπασις μέρους αὐτοῦ. Πρὸς ὕπαρξιν συνωμοσίας ἀπαιτεῖται, κατὰ τὸ ἄρθρον 124 τοῦ ποινικοῦ νόμου: α) ἕνωσις δύο ἢ πλειόνων προσώπων, καὶ β) συναπόφασις αὐτῶν νὰ ἐκτελέσωσι πρᾶξιν ἐσχάτης προδοσίας, λαμβανομένη μετὰ σύσκεψιν ὁριστικῶς, μὴ ἐξαρτωμένη δηλαδὴ ἀπὸ οὐδεμιᾶς ὑστέρας σκέψεως, καὶ συνυποχρέωσις τῶν συνωμοτῶν μετ' ἀλλήλων πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἀποφασισθείσης πράξεως. Καὶ τὸ μὲν ἄρθρον 124 ὡς σκοπὸν τῆς συνωμοσίας ἀναφέρει γενικῶς τὴν ἐπιχείρησιν πράξεως ἐσχάτης προδοσίας, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐδαφίων 2, 3 καὶ 4 (τὸ ἐδάφιον 1 δὲν ἰσχύει μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας) τοῦ ἄρθρου 123 προκύπτει ὅτι τότε μόνον εἶναι ἀξιόποινος ἡ συνωμοσία, ὅταν σκοπῇ τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς τῶν ἐν αὐτοῖς μόνον προβλεπομένων περιπτώσεων ἐσχάτης προδοσίας. Ἡ πρὸς ἄλλην τοιαύτην συνωμοσία θὰ κριθῇ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῆς *συστάσεως*. Α. Ν. Μ.

συνωμότης (ὁ)· ὁ μετέχων συνωμοσίας, ὁ δι' ὅρκου συναποφασίσας μετ' ἄλλου ἐγκληματικὴν πρᾶξιν.

συνωμοτικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συνωμοσίαν, ὁ τῆς συνωμοσίας.—'Επίρρ. ***συνωμοτικῶς***· διὰ συνωμοσίας.

συνωμοτῶ (—*έω*)· εἶμαι συνωμότης, μετέχω συνωμοσίας: «συνωμοτεῖ κατὰ τοῦ καθεστῶτος».

συνωνυμία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι *συνώνυμον* (βλ. λ.).

— *[Ρητορ.]* Ἡ *συνωνυμία* εἶναι σχῆμα λόγου, καθ' ὃ ἀλλεπαλλήλως ἐπιφέρονται πολλαὶ λέξεις, διαφέρουσαι μὲν κατά τινας δυσδιακρίτους χαρακτῆρας, σημαίνουσαι ὅμως σχεδὸν τὸ αὐτό· οἷον τὸ τοῦ Εὐριπίδου: «ἄγετε, λάβετε, φέρετε, πέμπετ', ἀείρατέ μου δέμας». Ι. Φ. Δ.

Digitized by Google

συνωνυμικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συνωνυμίαν.—Ἐπίρρ. *συνωνυμικῶς*.

συνωνυμολόγος (ὁ)· φιλόλογος ἢ γλωσσολόγος εἰδικῶς ἀσχολούμενος περὶ τὴν χρῆσιν τῶν συνωνύμων.

συνώνυμος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων ταυτόσημον ὄνομα, ὁ σημαίνων τὸ αὐτό· ἐκ τῶν τοιούτων λέξεων ἄλλαι μὲν ἀντιμεταλαμβάνονται, ἄλλαι δὲ οὐχί· οἷον τὰ συνώνυμα γιγνώσκω, ἐπίσταμαι καὶ οἶδα δύνανται νὰ ἀντιμεταλαμβάνωνται, δηλαδὴ εἶναι πολλάκις δυνατὸν νὰ ληφθῇ ἀδιαφόρως οἱοδήποτε, ἀλλ' ὅμως τῶν συνωνύμων ἄγω καὶ φέρω ἡ χρῆσις εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διακεκριμένη· οἷον λέγεται: «ἡ Παναγία φέρει τὸν Χριστόν», οὐδέποτε «— ἄγει τὸν Χριστόν», «ὁ στρατηγὸς ἄγει τὸν στρατὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους» οὐδέποτε «—φέρει τὸν στρατόν» ‖ ρητορ., *συνώνυμα* εἶναι λέξεις ἔχουσαι διάφορον μὲν τύπον ἀλλὰ τὴν αὐτὴν σημασίαν, οἷον αἱ λέξεις πορεύεσθαι καὶ βαδίζειν (*Ἀριστ*. Ρητ. 3.2,7)· ‖ ἐν τῇ λογικῇ τοῦ Ἀριστοτέλους συνώνυμα λέγονται τὰ ὀνόματα γενῶν τὰ κοινὰ εἰς πάντα τὰ ὑπ' αὐτὰ ὑπαγόμενα εἴδη («ὧν τό τε ὄνομα κοινὸν καὶ ὁ λόγος τῆς οὐσίας ὁ αὐτός»)· ‖ *συνώνυμα* (τά)· ὡς οὐσ., βλ. κατ.—Ἐπίρρ. *συνωνύμως*.

—*[Γλωσσολογ.]* Καλοῦμεν *συνωνύμους λέξεις* ἢ καὶ ἁπλῶς *συνώνυμα* τὰς λέξεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν αὐτὴν ἢ ὁμοίαν περίπου ἔννοιαν καὶ σημασίαν: οἷς καὶ πρόβατον, βούλομαι καὶ θέλω, ἵνα καὶ ὅπως· καὶ εἰς τὴν νέαν ἑλληνικήν: βοσκὸς καὶ τσομπάνης, θύρα καὶ πόρτα, δίχως καὶ χωρίς, γλέπω, παρατηρῶ, κοιτάζω κ. λ. Αἱ συνώνυμοι λέξεις ἀπαντοῦν καθ' ὅλους τοὺς χρόνους καὶ ε ς ὅλας τὰς γλώσσας, προέρχονται δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἀκολούθων αἰτίων: 1) ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ νεωτέρας λέξεως, σαφεστέρας καὶ ἐκφραστικωτέρας, ταυτοσήμου σχεδὸν πρὸς ἄλλην παλαιοτέραν: ὑποπτεύω—ομαι καὶ ὑποψιάζομαι, τὸν ἔδειρε ἢ τὸν ἐχτύπησε καὶ τὸν ἐξύλισε, τὸν ἐξυλοφόρτωσε· 2) ἐκ τῆς σημασιολογικῆς μετακινήσεως λέξεώς τινος καὶ τῆς συμπτώσεως τῆς νέας σημασίας της πρὸς τὴν ἔννοιαν ἄλλης ἢ ἄλλων λέξεων: βούλομαι καὶ θέλω, ἐσθίω καὶ τρώγω, νομίζω καὶ θαρρῶ· 3) ἐκ τῆς πολιτογραφήσεως ἐξ ἄλλης τινὸς γλώσσης (ἢ καὶ διαλέκτου τῆς αὐτῆς γλώσσης) λέξεων συνωνύμων πρὸς γνησίας λέξεις τῆς γλώσσης ταύτης, λεγομένων ἄνευ διαφορᾶς σημασίας ἢ καὶ μὲ ἐλαφράς τινας σημασιολογικὰς ἀποχρώσεις: βοσκὸς καὶ τσομπάνης, φιλάργυρος καὶ τσιγκούνης, φιλαργυρία καὶ τσιγκουνιά, εὐχαριστῶ καὶ μερσὶ (merci), θύρα καὶ πόρτα. Τοιουτοτρόπως προκύπτει πολλάκις μέγας πλοῦτος καὶ ποικιλία συνωνύμων, δυναμένων νὰ ἱκανοποιήσουν ὅλας τὰς ἀξιώσεις καὶ ἀνάγκας τῆς ῥητορικῆς, τῆς ποιήσεως καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν τῆς λογοτεχνίας. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην «τῶν δ' ὀνομάτων τῶν μὲν σοφιστῇ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι, παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ, τῷ δὲ ποιητῇ συνωνυμίαι». Ὡς δεῖγμα τοῦ πλούτου καὶ τῆς ποικιλίας τῶν συνωνύμων ἀρκεῖ ἓν παράδειγμα ἐκ τῆς νέας ἑλληνικῆς: πρὸς δήλωσιν τοῦ ξυλοκοπήματος μεταχειριζόμεθα συνήθως τὰς ἑξῆς φράσεις—διακρινομένας μόνον διὰ τὴν διάφορον σημασιολογικὴν ἀπόχρωσίν των: τὸν (ἐ)βάρεσε, τὸν ἐχτύπησε, τὸν ἔδειρε, τὸν ἐξύλισε, τὸν ἐξυλοφόρτωσε, τὸν ἐμπαγλάρωσε, τὸν τσάκισε ἢ τὸν ἔλειωσε ἢ τὸν ἐρήμαξε ἢ τὸν πέθανε ἢ τὸν ἐσάπισε στὸ ξύλο. Ἀλλ' ὁ μέγας οὗτος πλοῦτος καὶ ἡ διαρκῶς ἀναπτυσσομένη συσσώρευσις τῶν συνωνύμων δὲν διατηροῦνται ἐπὶ πολὺν χρόνον, τοὐλάχιστον εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ὁμιλίαν, ἀλλ'—ὡς πολυτέλεια γλωσσικὴ—πολλάκις ἀπλοποιεῖται καὶ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸν φόρτον ἱκανῶν στοιχείων. Γίνεται δὲ τοῦτο συνήθως ἢ διὰ τῆς καταδίκης εἰς ἀχρηστίαν καὶ λήθην διαφόρων συνωνύμων, ἢ διὰ τῆς ἀναπτύξεως νέας σημασίας καὶ χρήσεως εἴς τινα ἐξ αὐτῶν καὶ τῆς οὕτω σημασιολογικῆς διακρίσεως τῶν τέως συνωνύμων (περὶ τούτων βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Γενικῆς γλωσσικῆς τόμ. Α', Ἀθῆναι 1915, σελ. 263—271). Γ. Π. Α.

συνωρίς, —ίδος (ἡ), καὶ ἀττικῶς **ξυνωρίς** *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ζεῦγος ἵππων εἰς τὸ αὐτὸ ὄχημα (ἅρμα, ἄροτρον κλπ.) συνεζευγμένων ἑκατέρωθεν τοῦ *ῥυμοῦ* καὶ ὑπὸ τὸν αὐτὸν *ζυγόν*, ὅθεν καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ ζεύγους: δίζυγες ἵπποι. Ε. ΔΙ. Κ.

συνωστίζομαι, ἀόρ. *συνωστίσθην*, παθ. μετχ. *συνωστισμένος*· συνωθοῦμαι, στριμώχνομαι, διαγκωνίζομαι: «συνωστίζεται εἰς τὰς διαδηλώσεις».

συνωστισμός (ὁ)· πλῆθος λαοῦ συνωθουμένου, πυκνὴ συγκέντρωσις· ‖ καθόλου, τὸ συνωστίζεσθαι, στρίμωγμα.

συνωτία (ἡ) *[Τερατογ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ὀφθαλμὸς ἔχει τελείως ἐξαφανισθῇ καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀτροφικοῦ πλευροῦ εὑρίσκονται ὦτα ὑπερκείμενα ἀλλήλων ἢ συγκεκολλημένα ὁμοῦ, ἐνίοτε μάλιστα ἡ κόγχη τοῦ ὠτὸς ἔχει ἐξαφανισθῇ ἐντελῶς καὶ ἀπομένουσι μόνον δύο ὀπαί. Ἡ συνωτία εἶναι σχετικῶς σπανία παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, εἶναι ὅμως συχνοτάτη παρὰ τοῖς ζῴοις. Μ. Ν. Κ.

σύνωτος (ὁ) (Synotus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χειροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νυκτεριδιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ

Σύνωτος ὁ φαιός.

μεγέθους νυκτερίδας, ὧν ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *σύνωτος ὁ φαιὸς* (Synotus cinereus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ. Δ. Ν. Π.

σύξυλος, —η, —ο· δημοτ., οἱονεὶ μετὰ τῶν ξύλων, σύμπας: «ἦρθαν ὅλοι σύξυλοι, μικροὶ μεγάλοι, ὅλοι μαζί»· ‖ ἀκίνητος, οἱονεὶ ἀποξυλωμένος, ἐνεός, ἄφωνος, κατάπληκτος: «ὅταν τ' ἄκουσα, ἔμεινα σύξυλος».

συο—· σύνθετα ἐκ τοῦ ὀνόματος **σῦς** (=χοῖρος) ὡς πρώτου συνθετικοῦ: *συοβοσκὸς* (=χοιροβοσκός), *συοδήλητος* (=ὁ ὑπὸ συὸς βλαφθείς, φονευθείς), *συοθήρας* (=κυνηγὸς συῶν), *συοκτονία* καὶ *συοκτόνος* (=ὁ κτείνων σῦς), *συοτρόφος* (=χοιροβοσκός), *συοφόνης* (=ὁ φονεύων σῦς), *συοφορβὸς* (=χοιροβοσκός), *συοφόρβιον* (=ἀγέλη χοίρων)

Συπαληττὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Δῆμος τῆς Κεκροπίδος φυλῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀττικῇ, κείμενος ἕνδεκα περίπου χιλιόμετρα πρὸς βορρᾶν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Κηφισοῦ, ὅπου νῦν ἡ κώμη *Κουκουβάουνες*. Ε. ΔΙ. Κ.

Σύπανδρος, Γεώργιος. Λόγιος κληρικός, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐχρημάτισεν ἱεροδιάκονος ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐποίησεν ἀκολουθίαν εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον, ἀρχιεπίσκοπον Αἰγίνης, ἐκδοθεῖσαν μετὰ συνοδικῆς ἐκθέσεως τοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ ἐν Ἐνετίᾳ παρ' Ἀντωνίῳ Βόρτολι (1755) καὶ παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ (1774). Γ. Μ. Β.

Σύρα (ἡ)· δημοτ., ἡ *Σῦρος* καὶ ἡ *Ἑρμούπολις*.

συραγκάθι (τό)· δημοτ., τὸ ἄλλως λεγόμενον *καλαγκάθι* ἢ *θεριαγκάθι*· περιοστίτις σχηματιζομένη εἰς τοὺς δακτύλους τῆς χειρός. Γ. Δ. Μ.

Συρακέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τουρκολέκα τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 52. Π. Ν. Π.

Συρακέλλαι (Syracellae) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς μεσημβρινῆς Θράκης, κειμένη μεταξὺ τοῦ Ἐργίνου ποταμοῦ καὶ τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους. Εἶναι ἡ νῦν κωμόπολις *Μάλγαρα*. Α. Θ. Σ.

Συράκον *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Συρράκον*.

Συρακόσιος. Δημαγωγὸς ἐν Ἀθήναις, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀριστοφάνης ἀποκαλεῖ «κίτταν». Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ εἰσηγητὴς ψηφίσματος κατὰ τὸ 414 π. Χ, διὰ τοῦ ὁποίου (γενομένου νόμου) ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς κωμικοὺς ποιητὰς πᾶς προσωπικὸς ὑπαινιγμὸς εἰς τὰ σύγχρονα σκάνδαλα. Τῷ ὄντι δὲ εἰς τὰς κατὰ τὰ Μεγάλα Διονύσια τοῦ Μαρτίου 414 διδαχθείσας κωμῳδίας («Ὄρνιθας», «Κωμαστάς», «Μονότροπον») εἶναι αἰσθητὴ ἡ ἐντύπωσις τοῦ περιορισμοῦ τῆς σκηνικῆς ἐλευθερίας. ΚΑΨ

Συρακοῦσαι (αἱ) (Siracusa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ, ἐν τῇ ΝΑ. ἀκτῇ τῆς νήσου Σικελίας, εἰς ἀπόστασιν 100 χλμ. περίπου πρὸς Ν. τῆς Μεσσήνης. Κάτ. 50.320. Κεῖται ἐπὶ μικρᾶς χερσονήσου, ἥτις, εἰσχωροῦσα ἐν εἴδει γλωσσίδος εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος, ἀπετέλει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὴν νησῖδα *Ὀρτυγίαν*, ἑνωθεῖσαν ἤδη πρὸς τὴν ἔναντι ἀκτὴν διὰ τῆς ἐπιχωματώσεως τῆς στενῆς διώρυγος, ἡ ὁποία διεχώριζεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν στερεάν. Ἔχει δύο λιμένας, τὸν *μικρὸν* καὶ τὸν *μέγαν*. Ἐκ τούτων ὁ μικρὸς λιμὴν (Porto piccolo) διανοίγεται πρὸς τὰ ΒΑ. μεταξὺ τῆς χερσονήσου καὶ τῆς στερεᾶς καὶ ἀπετέλει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸν ναύσταθμον τῶν Συρακουσῶν, ἀλλὰ σήμερον εἶναι σχεδὸν ἐγκαταλελειμμένος, λόγῳ τοῦ ἀβαθοῦς τῶν ὑδάτων του, μὴ ὑπερβαινόντων τὰ 4 μ. Ὁ μέγας λιμὴν (Porto grande), διανοιγόμενος πρὸς τὰ ΝΔ τῆς χερσονήσου, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Πλεμμίριο καὶ Μάσσα Ὀλιβάρι, ἅτινα ἀπέχουν ἀλλήλων περὶ τὰ 1.000 μ., θεωρεῖται εἷς τῶν ὡραιοτέρων καὶ τῶν ἀσφαλεστέρων τῆς Εὐρώπης. Ἡ σημερινὴ πόλις καταλαμβάνει μόνον μικρὸν μέρος τῆς ἀρχαίας, κειμένη ἐπὶ τῆς νησῖδος Ὀρτυγίας, ὅπου ὑπάρχουν ἐλάχιστα ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως, καθότι τὰ σημαντικώτερα καὶ τὰ περισσότερα τούτων εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ΒΔ. ἐκτεινομένης στερεᾶς. Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως εἶναι στεναὶ καὶ σκολιαί, ὀλίγαι δὲ εἶναι αἱ μεγάλαι ἀρτηρίαι. Ἡ κυριωτέρα πλατεῖα αὐτῆς εἶναι ἡ τῆς μητροπόλεως, ὅπου ὑπάρχει ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς καὶ τὰ παλαιὰ μέγαρα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, τοῦ δημαρχείου καὶ τοῦ Ντὲλ Μπόσκο. Ἡ σημερινὴ μητρόπολις ἀποτελεῖ διαρρύθμισιν τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, τοῦ ὁποίου σῴζονται ἀκέραιοι οἱ 19 ἐκ τῶν 36 ἀρχικῶν κιόνων κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ. Ἡ πρόσοψις τοῦ ναοῦ εἶναι νεωτέρας κατασκευῆς καὶ ὡραιοτάτη, κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ, ὁ δὲ ὅλος ναὸς κοσμεῖται μὲ πολλὰ ἐνδιαφέροντα ἀγάλματα καὶ πίνακας ζωγραφικῆς. Τὸ μουσεῖον, ἱδρυθὲν τῷ 1811 ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολόγου Ξαβερίου Λαντολίνα Νάβα, εὑρίσκεται ἔναντι τῆς μητροπόλεως καὶ εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Ἰταλίας, περικλεῖον ἀνεκτιμήτους θησαυροὺς πρὸς μελέτην τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαίας Σικελίας. Ἐν αὐτῇ εὑρίσκεται ὡραῖον ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, ἑλληνικῆς ἐποχῆς, πλουσιωτάτη νομισματικὴ συλλογή, συλλογαὶ ἑλληνικῶν ἀγγείων, ἀγαλμάτια Ταναγραίων, κορῶν κ. ἄ. Ἐν τῷ ὡραίῳ μεσαιωνικῷ μεγάρῳ Μπελλόμο, ὅπερ χρησιμοποιεῖται ὡς παράρτημα τοῦ μουσείου, ὑπάρχουν καὶ βυζαντινὰ μωσαϊκά, βυζαντινὰ τρίπτυχα καὶ ἐνδιαφέρουσαι βυζαντιναὶ εἰκόνες. Ἐπὶ τῆς νοτιωτάτης ἄκρας τῆς χερσονησῖδος ὑπάρχει τὸ φρούριον Μανιάκη, κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Μανιάκη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἥρας. Ἐκ τῶν νεωτέρων κτηρίων διακρίνονται

τὸ δημοτικὸν θέατρον, τὸ ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον, τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀρχιμήδους, ἡ βιβλιοθήκη, τὸ μέγαρον τῶν Τ.Τ.Τ. Ἡ πόλις διεξάγει ἐμπόριον ὀνομαστῶν οἴνων, σιτηρῶν καὶ ἑσπεριδοειδῶν. Εἶναι σημαντικὴ θερινὴ λουτρόπολις καὶ χειμερινὸς κλιματολογικὸς σταθμός, καθὼς καὶ κέντρον περιηγητῶν, διὰ τὰς πολλὰς περὶ αὐτὴν ἀρχαιότητας. Ἐξαιρετικὴν ζωηρότητα προσέδωσαν εἰς αὐτὴν αἱ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἀναβιώσασαι κλασσικαὶ παραστάσεις εἰς τὸ ἀρχαῖον θέατρον τῶν Συρακουσῶν Μ. Δ. Θ.

—*[Ἀρχ. Γεωγρ.]* Αἱ *Συρακοῦσαι* ἦσαν ἡ μεγίστη, ἰσχυροτάτη καὶ πλουσιωτάτη τῶν ἀρχαίων ἑλληνίδων πόλεων τῆς νήσου Σικελίας. Ἱδρύθη ὑπὸ ἀποίκων Κορινθίων κατὰ τὸ 757 ἢ 734 π. Χ ὑπὸ τοῦ Κορινθίου Ἀρχίου, Βακχιάδου τὸ γένος, ὅστις ἔθεσε τὰ θεμέλιά της ἐπὶ τῆς νησῖδος Ὀρτυγίας (εἰς ταύτην εἶχον ἐγκαθιδρυθῆ καὶ Φοίνικες ἔμποροι, οἵτινες ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ ταῦτα νὰ κατοικοῦν ἐκεῖ, ἀσχολούμενοι εἰς τὰ ἔργα των, ἴσως δὲ καὶ Χαλκιδεῖς τινες ἄποικοι), καὶ παρὰ τὴν πηγὴν Ἀρέθουσαν, καταλαβὼν τὸν ἄριστον τῶν λιμένων τῆς νήσου. Ἡ Ὀρτυγία, κειμένη ἐπὶ τῶν νοτιοανατολικῶν ἀκτῶν τῆς νήσου Σικελίας, ἔφρασσεν ἀπ' ἀνατολῶν, μετὰ τοῦ πρὸς Ν. καὶ ἀπέναντί της ἀποκρήμνου ἀκρωτηρίου *Πλημμυρίου*, τὸν θαυμάσιον ὅρμον, ὅστις ἐγίνετο ὁ μέγας καὶ ἀσφαλὴς τῶν Συρακουσῶν λιμήν, μὲ στόμιον τὸν μεταξὺ Ὀρτυγίας καὶ Πλημμυρίου στενὸν πορθμόν. Εἰς τὸν ὅρμον τοῦτον ἐχύνετο ὁ ποταμὸς *Ἄναπος*, μεταξὺ δὲ αὐτοῦ καὶ τῶν Συρακουσῶν ἐξετείνοντο δύο λίμναι ἢ ἕλη, ἡ *Λυσιμέλεια*, καὶ ἡ παρὰ τὴν ὁποίαν παρέρρεεν ὁ Ἄναπος, καὶ ἡ παρὰ τὴν πόλιν *Συρακώ*, ἀπὸ τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἡ πόλις τῶν Συρακουσ(ο)ίων. Ἡ Ὀρτυγία, ἥτις, κατὰ τὴν παρὰ Στράβωνι (Γ, 59) μαρτυρίαν τοῦ Ἰβύκου, ἡνοῦτο μετὰ τῆς ξηρᾶς εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους διὰ «χώματος λογαίου (ἐκλεκτοῦ) λίθου», ἡνώθη ἔτη τινὰ μετὰ τὴν κτίσιν τῆς

Digitized by Google

ἐπ' αὐτῆς ἀποικίας τῶν Κορινθίων διὰ στερεᾶς γεφύρας καὶ οὕτως ἐσχηματίσθη καὶ δεύτερος λιμήν, μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν πρὸς Β. καὶ ἀπέναντί της ἀκτῶν τῆς Ἀχραδίνης, ὁ μικρὸς λεγόμενος λιμὴν τῶν Συρακουσῶν. Ἡ μικρὰ κορινθιακὴ ἀποικία, ἐνωρὶς ἀναπτυχθεῖσα καὶ φθάσασα εἰς οἰκονομικὴν ἀκμὴν—ἐπαληθεύσαντος οὕτω τοῦ δοθέντος εἰς τὸν οἰκιστήν της Ἀρχίαν χρησμοῦ—ἐξετάθη, διὰ διαδοχικῶν ἁλματικῶν αὐξήσεων τοῦ πληθυσμοῦ της, καὶ πέραν τῆς νήσου Ὀρτυγίας, κατὰ πρῶτον μὲν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι αὐτῆς βραχώδους χερσονήσου Ἀχραδίνης, μὲ τὴν ὁποίαν βραδύτερον συνηνώθησαν καὶ οἱ παρὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν ταύτης νέοι συνοικισμοὶ *Τύχη* καὶ *Νεάπολις* ἢ *Τεμενίτης*, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐπὶ τῶν *Ἐπιπολῶν* (νῦν *Ἐπίπολι*), τῶν ὁποίων ὁ συνοικισμὸς ἦτο τὸ δυτικώτερον τῶν Συρακουσῶν τμῆμα. Οὕτως ἀπετελέσθη ἡ σχῆμα ἰσοσκελοῦς τριγώνου ἔχουσα (μὲ βάσιν τὴν χερσόνησον Ἀχραδίνην) πόλις τῶν Συρακουσῶν, ἥτις, περιβληθεῖσα μὲ ὀχυρώτατα τείχη (περιμέτρου 28 χιλιομέτρων), ἀπέβη ἐκ τῶν μεγαλυτέρων εἰς ἔκτασιν (ἡ ἀρχαία τετειχισμένη Ρώμη εἶχε μικροτέραν ἔκτασιν) καὶ πολυανθρωποτέρων εἰς πληθυσμὸν πόλεων, ἔχουσα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς της 500 χιλ. κατοίκων. Ἐφωδιασμένη δὲ καὶ μὲ εὐφορώτατον ἔδαφος, ὑπερόχους λιμένας καὶ ἐπικαιροτάτην τοποθεσίαν, ἔφθασεν ἡ πόλις αὕτη, διὰ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου της ἰδίως (δημητριακῶν, οἴνου καὶ ἄλλων προϊόντων), παρὰ τὰς ἐμφυλίους ἔριδας τῶν κατοίκων της καὶ τοὺς πολλοὺς ἐξωτερικοὺς πολέμους, λίαν ἐνωρὶς εἰς μεγάλην οἰκονομικὴν εὐημερίαν καὶ ἔκτισεν ἀποικίας καὶ περὶ ἑαυτὴν εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν, τὰς *Ἄκρας*, τὰς *Κασμενάς*, τὴν *Καμάριναν* καὶ ἄλλας, καὶ εἰς ἀπομεμακρυσμένας χώρας, ὡς τὸν *Ἀγκῶνα* εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἄλλας ἀλλαχοῦ. Ὁ πλοῦτος τῶν Συρακουσίων εἶχεν ἀποβῆ, κατὰ τὴν παρὰ Στράβωνι μαρτυρίαν (Γ, 269), παροιμιώδης. Ἐκ τῶν περιγραφῶν τῶν ἀρχαίων Συρακουσῶν ἀκριβεστέρα ἀποδώσασα πιστὴν τὴν εἰκόνα αὐτῶν, ἂν καὶ ἔγινε μετὰ τὴν ἅλωσίν της ὑπὸ τοῦ Μαρκέλλου (212 π.Χ.), ὅτε ὑπέστησαν μεγάλας βλάβας, ὑπῆρξεν ἡ τοῦ Κικέρωνος, ὅστις ἐχρημάτισε ταμίας ἐν αὐτῇ (quaestor) εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς κατὰ τοῦ Οὐέρρου κατηγορητήριόν του (Verr. II. 52 κ. ἑξ.). Κατ' αὐτὴν ἡ «pulcherrima atque ornatissima urbs» ἀπετελεῖτο ἐκ τεσσάρων μεγαλοπόλεων. Εἰς τὴν *Νᾶσον* (τὴν *Νῆσον* ἢ *Ὀρτυγίαν*), τὴν Insulam τοῦ Κικέρωνος, ὑπῆρχε τὸ λαμπρὸν ἀνάκτορον τοῦ Ἱέρωνος, τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν ἐχρησίμευεν ὡς μέγαρον τοῦ ταμίου τῆς ἀνατολικῆς Σικελίας, πολυάριθμοι ναοί, ἐκ τῶν ὁποίων περιφημότεροι ἦσαν ὁ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ὁ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ εἰς τὸ ἄκρον της ἡ πολυθρύλητος κρήνη *Ἀρέθουσα* μὲ τὴν πλήρη ἱερῶν ἰχθύων μεγαλειώδη δεξαμενήν της, ἀσφαλιζομένην ἀπὸ τῆς κατακλύσεως τῶν θαλασσίων ὑδάτων διὰ στερεωτάτου λιθίνου διαφράγματος. Εἰς τὴν Ἀχραδίνην ὑπῆρχεν ἐκτεταμένη περίστυλος ἀγορά, ἔξοχον μνημεῖον ἀρχιτεκτονικῆς, μεγαλοπρεπὲς πρυτανεῖον, θαυμάσιον καὶ ἐκτεταμένον μέγαρον τῆς γερουσίας καὶ ὁ μεγαλειώδης ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Εἰς τὴν Τύχην, ὀνομασθεῖσαν οὕτως ἀπὸ ἀρχαιοτάτου ἐν αὐτῇ ἱεροῦ τῆς θεᾶς Τύχης, ἐκλιπόντος ἐνωρίς, ὑπῆρχε μεγαλειῶδες γυμναστήριον καὶ πλεῖστα ἱερὰ οἰκοδομήματα· ἦτο δ' αὕτη ἡ πολυανθρωποτέρα συνοικία τῶν Συρακουσῶν. Εἰς τὴν Νεάπολιν, ὀνομασθεῖσαν οὕτω, διότι ἦτο ἡ τελευταία κτισθεῖσα συνοικία τῆς πόλεως, ὑπῆρχε μέγα θέατρον, μὲ τὸ κοῖλον λελαξευμένον ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ βράχου, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ 24 χιλ. θεατάς, καὶ δύο μεγαλοπρεπεῖς ναοί, ὁ τῆς Δήμητρος καὶ ὁ τῆς Περσεφόνης. Ἐκ τῶν μνημείων τούτων καὶ τῶν κτισθέντων κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν αὐτῆς καὶ εἰς χρόνους μεταγενεστέρους ἐλάχιστα ἐρείπια διασῴζονται ἐγκατεσπαρμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Οὕτως εἰς τὴν πολυάνθρωπον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους Ἀχραδίνην διασῴζονται ἐρείπιά τινα μόνον τῶν ἀρχαίων τειχῶν της, ἐρείπια ἀνακτόρων (ἅτινα νῦν καλοῦνται ἑξηκοντάκλινος οἶκος), ἀποτελουμένων ἐκ τριῶν μεγάλων γυμνῶν αἰθουσῶν,

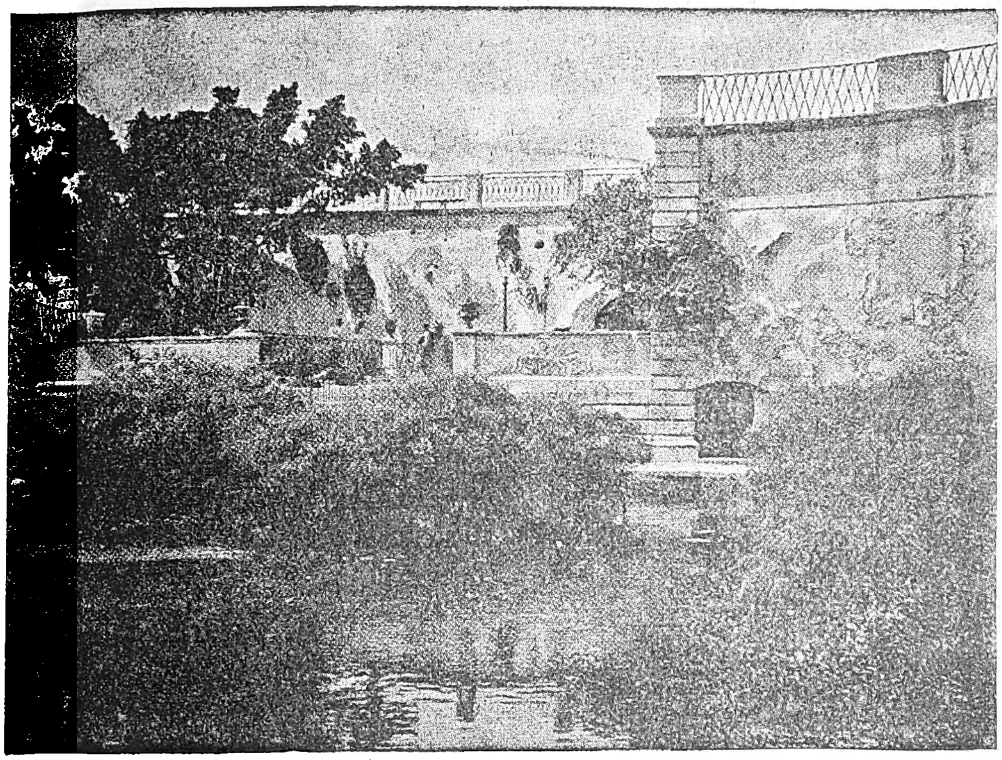

Ἡ πηγὴ Ἀρέθουσα ἐν Συρακούσαις.

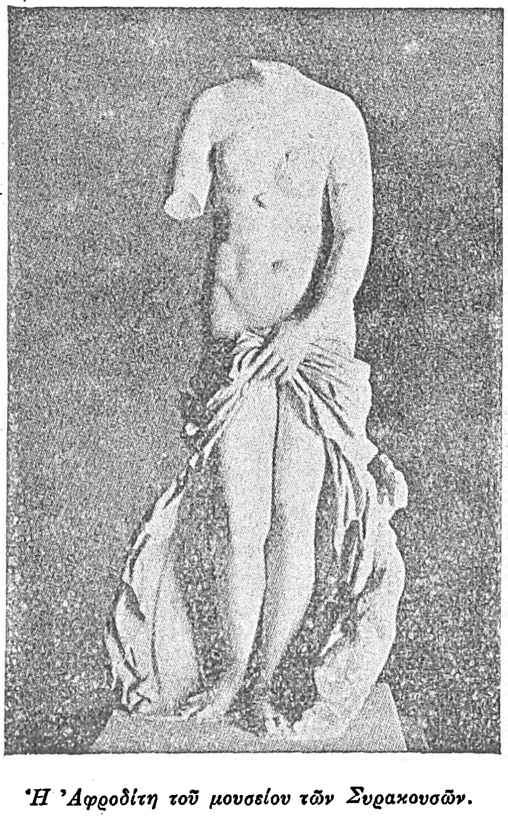

Ἡ Ἀφροδίτη τοῦ μουσείου τῶν Συρακουσῶν.

αἵτινες ἦσαν θέρμαι, πιθανώτατα, κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, καὶ αἱ λατομίαι, αἵτινες ἐχρησίμευσαν ὡς φυλακὴ τῶν αἰχμαλωτισθέντων κατὰ τὸ 414 π. Χ. Ἀθηναίων· ἐκ δὲ τῶν οἰκοδομημάτων τῶν μεταγενεστέρων χρόνων τὸ μοναστήριον τῶν Καπουκίνων (ἀρχαῖον φρούριον), τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Λουκίας, μὲ ὡραίαν τοιχογραφίαν τῆς ἁγίας τοῦ Καραβάτζιο, ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἔνθα δεικνύουν τὸν χῶρον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκήρυξεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, διελθὼν ἐκ Συρακουσῶν, καὶ κατακόμβαι τινές. Εἰς τὴν Ἐπίπολιν, ἤτοι τὰς ἀρχαίας Ἐπιπολάς, διασῴζεται τὸ ἀρχαῖον τεῖχος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνεγείρει Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος κατὰ τὸ 402 π. Χ., εἰς διάστημα 20 μόνον ἡμερῶν, διὰ τῆς ἀόκνου ἐργασίας 60 χιλ. ἐργατῶν (3 χιλ. ζεύγη βοῶν εἶχον χρησιμοποιηθῆ διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ οἰκοδομησίμου ὑλικοῦ), καὶ τὸ ὁποῖον περιέβαλλεν ἐκτὸς τῶν Ἐπιπολῶν καὶ τὰς συνοικίας Νεάπολιν καὶ Τύχην, τὸ φρούριον Εὐρύαλος ἐπὶ ἀποκρήμνου βράχου, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν, ἡ Λατομία (βαθὺ σπήλαιον) τοῦ Φιλοσόφου, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ φιλοσόφου καὶ ποιητοῦ Φιλοξένου, ὅστις εἶχε φυλακισθῆ ἐκεῖ, διότι εἰρωνεύετο τὸν Διονύσιον τὸν τύραννον, πιστεύοντα ὅτι ἐκοσμεῖτο μὲ ποιητικὸν τάλαντον, καὶ ὁ ἀπό τινων ἐτῶν ἐκλιπὼν πύργος τοῦ Τιμολέοντος. Εἰς τὴν Νεάπολιν σῴζονται ἐρείπια τοῦ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος μνημονευομένου ἀμφιθεάτρου, ὁ ἀνεγερθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἱέρωνος Β′ μέγιστος βωμὸς (ἦτο μήκους 199 μέτρων καὶ πλάτους 20), εἰς τὸν ὁποῖον κατ' ἔτος, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἐλευθερίων, ἐθυσιάζοντο 150 βόες, καὶ τὸ προρρηθὲν μέγα ἑλληνικὸν θέατρον, εἰς τὸ ὁποῖον συνεκροτοῦντο αἱ μεγάλαι συνελεύσεις τοῦ λαοῦ καὶ ὡδήγουν καὶ τυφλὸν τὸν Τιμολέοντα ἐπὶ ἅρματος μετ' ἐπευφημιῶν, διὰ νὰ ἐκφέρῃ τὴν γνώμην του ἐπὶ σπουδαίων ὑποθέσεων τοῦ κράτους. Εἰς τὴν Νεάπολιν ὑπῆρχε καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος περιγραφόμενος τάφος τοῦ Ἀρχιμήδους, ἀλλ' ἐξηφανίσθη (ὁ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἐπιδεικνύμενος νῦν δὲν εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος περιγραφόμενος). Εἰς τὴν Ὀρτυγίαν τὰ ἐρείπια τοῦ παρὰ τὴν Ἀρέθουσαν ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχουν ἐνεργηθῆ ἀνασκαφαί, αἵτινες ἔφεραν εἰς φῶς κίονας δωρικοὺς $8^1/_2$ μέτρων ὕψους καὶ 1,90 βάσεως καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τέχνης, καὶ ἡ κρήνη τῆς Ἀρεθούσης, ἀπὸ τὴν θέαν τῆς ὁποίας ἀποκομίζει τις ἐντύπωσιν πολὺ κατωτέραν τῆς φήμης της. Πολλοῦ λόγου ἄξια, καὶ ἀξιολογώτερα ἴσως τῶν ἐρειπίων τῶν λαμπρῶν μνημείων καὶ τῶν τειχῶν τῶν ἀρχαίων Συρακουσῶν, εἶναι καὶ τὰ διασωθέντα νομίσματα αὐτῶν, χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, χαλκᾶ, ἀπὸ τοῦ ΣΤ′ π. Χ. αἰῶνος μέχρι τοῦ 212 π. Χ., ἀληθινὰ καλλιτεχνήματα τὰ πλεῖστα, διότι εἶναι ἔργα πεφημισμένων καλλιτεχνῶν (τοῦ Εὐμήνου, τοῦ Κίμωνος, τοῦ Εὐαινέτου, τοῦ Εὐκλείδα, τοῦ Φρυγύλλου κ. ἄ.), καὶ πολυτιμότατα· ἡ ἀξία ἑνὸς ἀργυροῦ καλλιτεχνικοῦ νομίσματος φθάνει ἐνίοτε τὴν τιμὴν τῶν 1000 χρυσῶν λιρῶν. Τὰ πρὸ τοῦ 500 π. Χ. ἀργυρᾶ τετράδραχμα φέρουν ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως τέθριππον βαδίζον ἠρέμα καὶ ἐπιγραφὴν ΣΥRAϘOΣION ἢ ΣΥRA, τὰ δὲ δίδραχμα ἔφιππον ὁδηγοῦντα καὶ ἕτερον ἵππον, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον μὲ κεφαλὴν Νύμφης ἐν τῷ μέσῳ. Τὰ ἀπὸ 500—478 ἐπὶ τῆς κυρίας μὲν ὄψεως κεφαλὴν γυναικείαν περικυκλουμένην ὑπὸ δελφίνων μὲ τὴν λέξιν ΣΥRAKOΣION, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας τέθριππον, ἢ ἱππέα μεθ' ἑτέρου ἵππου ἢ ἁπλοῦν ἱππέα· κατὰ τὸ 479 ἐκόπησαν τὰ Δαμαρέτεια (δεκάδραχμα) φέροντα ἔμπροσθεν μὲν τὴν λέξιν ΣΥRAKOΣION καὶ κεφαλὴν Νίκης ἐλαιοστεφῆ μὲ δελφῖνας περὶ αὐτήν, καὶ ὄπισθεν τέθριππον, τοῦ ὁποίου οἱ ἵπποι στεφανοῦνται ὑπὸ τῆς Νίκης μὲ λέοντα ἐν τῷ ἐξέργῳ. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων καὶ πολυειδῶν τὴν παράστασιν νομισμάτων τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἰδιαιτέρας μνείας ἄξια εἶναι τὸ φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ καλλιτέχνου Εὐαινέτου, τὸ ἀριστούργημα τῆς σφραγιδογλυφικῆς τέχνης (ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴ Περσεφόνης, ἐστεμμένη μὲ φύλλα στάχυος καὶ περικυκλουμένη ὑπὸ δελφίνων, ὑποκάτω δὲ μὲ μικρὰ γράμματα ΕΥΑΙΝΕΤΟΥ καὶ ὄπισθεν ἐπιγραφὴ ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ καὶ τέθριππον νικηφόρον· ἐν τῷ ἐξέργῳ ΑΘΛΑ, κράνος, θώραξ, κνημῖδες καὶ ἀσπίς), καὶ τὸ φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Κίμωνος (ἔμπροσθεν κεφαλὴ γυναικεία μετὰ κόμης ἐν δικτύῳ· πέριξ δελφῖνες· ὑπογραφὴ ΚΙΜΩΝ, καὶ ὄπισθεν ἡ αὐτὴ τοῦ Εὐαινέτου παράστασις), ἀμφότερα δεκάδραχμα ἀργυρᾶ.

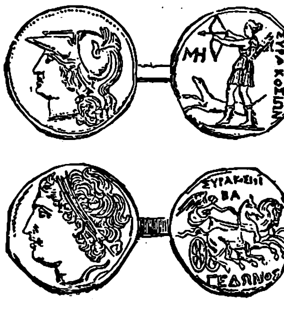

Νομίσματα Συρακουσῶν.

—*[Ἱστορ.]* Οἱ πρῶτοι ἄποικοι (Κορίνθιοι καὶ Μεγαρεῖς ἰδίως) διένειμαν, κατὰ τὴν κρατοῦσαν παρὰ Δωριεῦσι συνήθειαν, τὰς καταληφθείσας ἐπὶ τῆς ἀπέναντι τῆς Ὀρτυγίας ξηρᾶς γαίας καὶ ἀπετέλεσαν τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν, τῶν *γαμόρων* (γεωμόρων), οἱ δὲ ὑποδουλωθέντες ἀρχαιότεροι κάτοικοι τῶν τόπων τούτων ἔγιναν οἱ δουλοπάροικοι

Digitized by Google

των (*Καλλικύριοι* λεγόμενοι) καὶ ἐκαλλιέργουν τὰς γαίας των. Εἰς τὴν ταχέως ὅμως αὐξηθεῖσαν καὶ πλουτήσασαν πόλιν, διὰ τῆς σιτεμπορίας καὶ οἰνεμπορίας, ναυτιλίας, τεχνῶν καὶ χειρωναξίας, συνέρρευσε πλῆθος ἐργατῶν πανταχόθεν, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὴν σύμμεικτον τάξιν τῶν μετοίκων. Ἡ αὔξησις τῶν κατοίκων προεκάλεσε τὴν κατάκτησιν τῶν παρὰ τὸν ὅρμον πεδινῶν ἐκτάσεων καὶ τὴν πέραν αὐτῶν βαθμιαίαν ἐπέκτασιν τῆς κυριαρχίας τῶν Συρακουσῶν διὰ τῆς κτίσεως ἀποικιῶν. Οὕτω κατὰ τὸ 664 π. Χ. ἐκτίσθησαν αἱ *Ἄκραι*, ἐπὶ ὀρεινῆς χώρας, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἀνάπου καὶ ἡ πολυπίδαξ *Ἔννα* (ὁ ὀμφαλὸς τῆς Σικελίας), ἐν τῷ κέντρῳ τῆς νήσου, κατὰ τὸ 644 αἱ *Κασμέναι* καὶ κατὰ τὸ 599 ἡ *Καμάρινα*. Τὴν ἄνθησιν ὅμως ταύτην τῶν Συρακουσῶν διετάραξεν ἡ ἐσωτερικὴ διχόνοια, προκληθεῖσα ἀπὸ τὸ μῖσος τοῦ συμμείκτου πλήθους της πρὸς τὴν κρατοῦσαν τάξιν τῶν γαμόρων, οἵτινες, ἀποτελοῦντες τὴν ἀριστοκρατίαν, ἐκυβέρνων ὀλιγαρχικῶς. Τὸ πρὸς τοὺς γαμόρους μῖσος ἐπετάθη μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Συρακουσίων ὑπὸ τῶν Γελῴων παρὰ τὸν Ἕλωρον ποταμὸν (512 π. Χ.), ὅτε αἱ περὶ τὴν Καμάριναν κτήσεις των περιῆλθον εἰς τὸν τύραννον τῆς Γέλας Ἱπποκράτη· μετά τινα ἔτη αἱ δύο κατώτεραι τάξεις συνενωθεῖσαι ἐξεδίωξαν τοὺς εὐγενεῖς (γαμόρους), οἵτινες κατέφυγον εἰς Γέλαν καὶ ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τοῦ διαδεχθέντος τὸν Ἱπποκράτη τυράννου αὐτῆς *Γέλωνος*. Οὗτος εὗρε τὴν εὐκαιρίαν τότε, ἀναγνωρισθεὶς διαλλακτὴς τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τῶν Συρακουσῶν καὶ ὑπὸ τῶν τριῶν ἀντιμαχομένων πρὸς ἀλλήλας τάξεων, νὰ γίνῃ τύραννος τῆς πόλεως (484 π. Χ.). Ἐπὶ Γέλωνος αἱ Συρακοῦσαι ἔγιναν πόλις μεγάλη, ἐπληρώθη οἴκων τὸ ὀχυρωθὲν ὀροπέδιον τῆς Ἀχραδίνης, ἐκτίσθη ὁ συνοικισμὸς Τύχη, τοῦ ὁποίου τὸ ἄκρον ἀπεῖχε δύο ὥρας τῆς Ὀρτυγίας, καὶ ὑπερεδιπλασιάσθησαν οἱ κάτοικοί της, οἵτινες ἀπέκτησαν οἰκονομικὴν εὐημερίαν διὰ προστατευτικῶν τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου νόμων. Ἡ πόλις εἶχε μόνιμον ἐξ 20 χιλιάδων ἀνδρῶν στρατόν, 200 τριήρεις ἑτοιμοπολέμους, ταμεῖον πλῆρες χρημάτων καὶ σιτοβολῶνας πλήρεις ἐκ τῶν περισσευμάτων τῆς παραγωγῆς. Οὕτως αἱ Συρακοῦσαι εἶχον καταστῆ περὶ τὸ 480 π. Χ. ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων ἑλληνικῶν κρατῶν, οὐχὶ μόνον τῆς Σικελίας, ἀλλὰ καὶ τῆς μητροπόλεως Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἶχεν ἀξιώσει ὁ τύραννός των Γέλων τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων εἰς τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν ἐθνικοὺς ἀγῶνας, ἀλλὰ δὲν ἠξιώθη τῆς τιμῆς ταύτης. Τὴν ἰσχύν των καὶ τὴν εὐημερίαν των διετήρησαν αἱ Συρακοῦσαι καὶ ἐπὶ τοῦ τυράννου των *Ἱέρωνος Α'*. Χάρις εἰς τὰς Συρακούσας ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας (480—470 π. Χ.) εἶχον ταπεινωθῆ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἅπαντες οἱ περιοικοῦντες τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κόσμον βάρβαροι, Πέρσαι, Φοίνικες (Καρχηδόνιοι) καὶ Τυρρηνοί. Κατὰ τὸ 472 ὑπεχρέωσεν ὁ Ἱέρων τὸν Ἀκράγαντα νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς Συρακούσας ὡς τὴν ἡγεμονίδα τῶν ἐν Σικελίᾳ πόλεων, μετὰ ταῦτα δὲ ἔκτισεν ἀποικίαν εἰς τὰς Αἰναρίους νήσους, συνῴκισε τοὺς κατοίκους τῆς Νάξου καὶ Κατάνης εἰς τοὺς Λεοντίνους, ἔκτισε τὴν *Αἴτναν*, καὶ ἐν τοῖς πανελληνίοις ἱεροῖς τῆς Ὀλυμπίας καὶ τῶν Δελφῶν διεξεδίκησε τὴν νίκην εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὰ ἀναθήματα, ἅτινα ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐφυλάσσοντο ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Γέλωνος ἀνεγερθέντι θησαυρῷ τῶν Συρακουσίων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα, μὲ τὸν Ἐπίχαρμον καὶ τὸν Σώφρονα καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιφανεῖς εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας Συρακουσίους, δὲν ὑστέρησεν ἡ πόλις αὕτη τῶν ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι πόλεων, ἡ δὲ λαμπρότης τῆς αὐλῆς τοῦ τυράννου Ἱέρωνος ἤσκησε τόσην γοητείαν, ὥστε πάντες σχεδὸν οἱ σύγχρονοι μεγάλοι ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος (Αἰσχύλος, Πίνδαρος, Σιμωνίδης, Βακχυλίδης) διέτριψαν εἰς ταύτην, πολλαχῶς τιμηθέντες ὑπὸ τοῦ τυράννου. Τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἱέρωνος Θρασυβούλου, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐξηγέρθη ὁ λαὸς ἕνεκα τῆς δεσποτικῆς κυβερνήσεώς του, ἐπηκολούθησεν ἡ ἀνακήρυξις τῆς δημοκρατίας (διαρκέσασα ἀπὸ τοῦ 466—405 π. Χ.), ὅτε καθιερώθη καὶ νὰ τελῆται κατ' ἔτος ἡ ἑορτὴ τῶν Ἐλευθερίων πρὸς τιμὴν τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς καὶ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ μεγάλου γεγονότος. Ἡ δημοκρατία διέτρεξεν ἐν ἀρχῇ καὶ κινδύνους τινὰς ἐξωτερικούς (οἱ ἰθαγενεῖς Σικελοὶ ὑπὸ τὸν Δουκέτιον κατέλαβον τὴν Αἴτναν) καὶ ἐσωτερικοὺς ἐκ τῆς διαιρέσεως τῶν κατοίκων εἰς παλαιοπολίτας καὶ νεοπολίτας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὅμως τῆς ἡσυχίας ἐν τῇ πόλει καὶ τὴν ψήφισιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ *πεταλισμοῦ*, ἤτοι τῆς ἐξορίας τῶν ἐπικινδύνων θεωρουμένων εἰς τὸ πολίτευμα Συρακουσίων, αἱ Συρακοῦσαι ἤκμασαν τὰ μέγιστα. Ἀνεπτύχθη ἐν αὐταῖς διὰ τοῦ Κόρακος καὶ Τισίου ἡ ῥητορικὴ καὶ ὁ ἱστοριογράφος Ἀντίοχος ἔγραψε τὸ μέγα περὶ τῶν πόλεων τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἔργον του, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς πηγὴν ὁ Θουκυδίδης. Ἅπασαι αἱ πόλεις τῆς νήσου (δωρικαὶ καὶ ἰωνικαὶ) ἀπετέλεσαν ἓν Κοινόν, τὸ ὁποῖον, ἔχον ἕδραν τὰς Συρακούσας, μετήρχετο ἐθνικὴν πολιτικήν. Ἡ ὁμόνοια ὅμως τῶν ἑλληνικῶν πόλεων διεσπάσθη ταχέως, κυρίως ἕνεκα τῆς ἀλαζονείας τῶν Συρακουσίων, καὶ ὁ ἑλληνικὸς κόσμος τῆς μεγαλονήσου διεσπάσθη εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, τὰς ἰωνικὰς καὶ τὰς δωρικὰς πόλεις. Τὴν διαίρεσιν ταύτην ὑπεξέκαυσαν καὶ αἱ Ἀθῆναι, ἀποστείλασαι στόλον εἰς τὰ σικελικὰ ὕδατα πρὸς βοήθειαν τῶν Λεοντίνων καὶ κατὰ τῶν Συρακουσίων, κατὰ τὸ 427 π. Χ (δ' ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου). Τὴν ἐπιβουλὴν ὅμως τῶν Ἀθηναίων προέλαβε τότε ὁ μέγας Συρακούσιος πολιτικὸς Ἑρμοκράτης, ἐπιτυχὼν διὰ τῆς ἐν Γέλᾳ συνόδου (424 π. Χ.) τὴν συμφιλίωσιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς νήσου. Ἀλλὰ τὴν συνετὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἑρμοκράτους ἐξουδετέρωσε βραδύτερον ὁ Ἀλκιβιάδης μὲ τὰ φιλόδοξα σχέδιά του, καὶ ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 415 π. Χ. μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 413, ὅτε ἐπῆλθε τὸ οἰκτρὸν τέλος τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων, ἐξετυλίχθη περὶ τὰς Συρακούσας μία τῶν συγκινητικωτέρων σκηνῶν τοῦ *Πελοποννησιακοῦ* πολέμου (βλ. λ. τ. ΙΘ', σ. 889 α ἐπ. καὶ τὰς λ. *Γύλιππος, Δημοσθένης ὁ στρατηγός, Ἑρμοκράτης, Εὐρυμέδων, Νικίας*).

Ἐπὶ *Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου* (405—367 π. Χ.), ἀνακηρύξαντος ἑαυτὸν τύραννον μετὰ περιφανῆ νίκην τῶν Συρακουσίων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του κατὰ τῶν Καρχηδονίων, αἱ Συρακοῦσαι ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, ἀλλὰ διεσώθησαν, διαλυθέντος τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου ἐκ τοῦ ἐνσκήψαντος εἰς αὐτὸ λοιμοῦ. Ἐπιτυχεῖς δὲ μετὰ ταῦτα νῖκαι τοῦ Διονυσίου περιώρισαν τοὺς Καρχηδονίους εἰς τὴν ΒΔ. γωνίαν τῆς νήσου καὶ κατέστησαν τὰς Συρακούσας ἰσχυρότατον κράτος, κυριαρχήσαν τοῦ τε Σικελικοῦ καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους. Ἀλλὰ καὶ ἡ πνευματικὴ κίνησις ἐπὶ τοῦ Διονυσίου εἶχε φθάσει ἐν Συρακούσαις εἰς τὴν ἀκμὴν τῶν χρόνων τοῦ Γέλωνος καὶ Ἱέρωνος Α'. Τότε ἤκμασεν ἰδίως ἡ σφραγιδογλυφία, τῆς ὁποίας καλλιτεχνικώτατα προϊόντα εἶναι τὰ νομίσματα τῶν Συρακουσῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἔργα τοῦ Εὐαινέτου, τοῦ Κίμωνος καὶ τῶν ἄλλων ὁμοτέχνων των. Ἐπὶ τοῦ διαδεχθέντος Διονύσιον τὸν πρεσβύτερον κατὰ τὸ 367 π. Χ. υἱοῦ του, *Διονυσίου Β'*, ἐπεδιώχθη ἡ ὀργάνωσις τῆς πολιτείας τῶν Συρακουσῶν ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου Πλάτωνος, ἀλλ' ἀπέτυχεν ἡ προσπάθεια ἐκ τῶν διαβολῶν τῶν διεφθαρμένων φίλων τοῦ τυράννου κατά τε τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ συγγενοῦς τοῦ τυράννου καὶ φίλου τοῦ Πλάτωνος Δίωνος, οἵτινες προεκάλεσαν καὶ ἐμφυλίους ἐν Συρακούσαις πολέμους, λήξαντας κατὰ τὸ 345 π. Χ., ὅτε ὁ Κορίνθιος Τιμολέων ἀποκατέστησεν ἐν τῇ πόλει τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἐξορίσας τὸν Διονύσιον εἰς Κόρινθον. Ἐπὶ τοῦ Τιμολέοντος ἀνέτειλαν ἡμέραι δόξης διὰ τὰς Συρακούσας καὶ τὸν ἑλληνισμὸν τῆς Σικελίας ἐν γένει, διότι μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν μὲν ἑλληνίδων πόλεων ἀπὸ τῶν τυράννων των, τῆς δὲ νήσου ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων (337 π. Χ.), ὥρισε τὰς Συρακούσας, αὐξηθείσας καὶ διὰ νέων ἀποίκων, ὡς ἐθνικὸν κέντρον ἁπασῶν τῶν σικελικῶν πόλεων, συμπηχθεισῶν εἰς ὁμόσπονδον πολιτείαν. Ἐπὶ τοῦ Ἀγαθοκλέους, στρατηγοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τὸ 317 καὶ βασιλέως ἀπὸ τοῦ 305—289 π. Χ., ἐν ἀρχῇ μὲν διέτρεξαν σοβαρώτατον κίνδυνον αἱ Συρακοῦσαι, δὶς (311 καὶ 309) πολιορκηθεῖσαι ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, βραδύτερον ὅμως, ὅτε οὗτος κατέστη κύριος ὁλοκλήρου τῆς Σικελίας καὶ ὁ ἰσχυρότερος καὶ πλουσιώτερος ἐκ τῶν συγχρόνων του Ἑλλήνων ἡγεμόνων, ἀνῆλθεν εἰς μεγίστην ἀκμήν. Ἀλλὰ περιέπεσον καὶ πάλιν εἰς μαρασμὸν αἱ Συρακοῦσαι ἐπὶ τῆς τυραννίδος τοῦ Ἱκέτα (289—278) καὶ θὰ ἐκυριεύοντο ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, ἂν δὲν ἔσῳζεν αὐτὰς ὁ Πύρρος, ὅστις, μεταβὰς ἐξ Ἰταλίας εἰς Σικελίαν, ὑπέταξεν ὅλην τὴν νῆσον, πλὴν τοῦ Λιλυβαίου καὶ τῆς Μεσσήνης, καὶ κατέστησε τὰς Συρακούσας πρωτεύουσαν τῆς σικελιωτικῆς ὁμοσπονδίας. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Πύρρου εἰς Ἰταλίαν (275 π. Χ.) εἶδον οἱ Συρακούσιοι καὶ πάλιν καλὰς ἡμέρας ἐπὶ τῆς μακρᾶς βασιλείας τοῦ *Ἱέρωνος Β'* (270—216 π. Χ.), ὅτε ὠχυρώθη ἡ πόλις των, ἐπροστατεύθησαν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι καὶ ἐτέθησαν νόμοι συνετοί, μετὰ σεβασμοῦ διατηρηθέντες ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων βραδύτερον.

Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Ἅλωσις τῶν Συρακουσῶν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ἀνεξαρτήτου βίου των (215—212 π. Χ.) οἱ Συρακούσιοι, δημοκρατούμενοι, ἠκολούθησαν φιλοκαρχηδονικὴν πολιτικὴν καὶ οὕτω προεκάλεσαν τὴν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν πολιορκίαν τῆς πόλεώς των ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου ὑπάτου Μαρκέλλου. Τὰ ἀμυντικὰ τῆς πόλεως ἔργα εἶχεν ὀργανώσει καὶ διηύθυνεν ὁ μέγας μαθηματικὸς Ἀρχιμήδης, ἄγων τότε ἡλικίαν 75 ἐτῶν. Αἱ παρασκευαὶ τῶν Ῥωμαίων ἦσαν μεγάλαι· ὁ στόλος των ἠρίθμει 60 πεντήρεις, πλὴν τῶν μικροτέρων πλοίων, καταφράκτους τοξοτῶν καὶ σφενδονητῶν, οἵτινες θὰ ἔβαλλον κατὰ τῶν ἐπὶ τῶν τειχῶν ὑπερασπιστῶν, ἵνα ἀπομακρύνωσι τούτους καὶ ἐπιτρέψωσι τὴν προσέγγισιν τῶν διαφόρων πολιορκητικῶν μηχανῶν. Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπιθέσεως, τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους παρασκευασθέντα βλητικὰ μηχανήματα, κατάλληλα διὰ πάντα τὰ βεληνεκῆ, ἤρχισαν βάλλοντα κολοσσιαίους λίθους καὶ μολυβδίνους ὄγκους, θρυμματίζοντας σαμβύκας, ἱστοὺς καὶ αὐτὰ τὰ σκάφη. Καταπέλται ἐπίσης ἔβαλλον δέσμας βελῶν, μεγαλύτερα δὲ μηχανήματα μεγάλας δοκοὺς φερούσας σιδηρᾶν αἰχμήν. Οἱ Ῥωμαῖοι κατάπληκτοι ὑπεχώρησαν. Τὴν ἐπιοῦσαν αἱ πεντήρεις ἐρρίφθησαν ὑπ' αὐτὸ τὸ τεῖχος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι τὰ ἐπ' αὐτοῦ μηχανήματα δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ βάλωσιν ὑπὸ τόσῳ ὀξεῖαν γωνίαν, ἀλλ' ὁ Ἀρχιμήδης εἶχε παρασκευάσει καταπέλτας διὰ πάντα τὰ βεληνεκῆ· ὀγκόλιθοι, βέλη καὶ ἀκόντια ὡς βροχὴ ἔπιπτον ἐπὶ τῶν σκαφῶν, ὑπερμεγέθεις δὲ αἰῶραι, ὧν ἡ μία ἄκρα κατέληγεν εἰς σιδηρᾶν χεῖρα ἀπὸ ἁλύσεως κρεμαμένην, ἥρπαζον τὸ ὑπὸ τὸ τεῖχος πλοῖον, ὁπότε χαλύβδινος ὄγκος, δὶς καὶ τρὶς βαρύτερος πεντήρους, παρέσυρε πρὸς τὰ κάτω τὴν ἔσω ἄκραν τῆς αἰώρας, ἐνῷ ἡ ἔξω ὑψουμένη ἀνήγειρεν ἀπὸ τῆς πρώρας τὸ συλληφθὲν πλοῖον καὶ εἶτα, ἀφαιρουμένου τοῦ ἐσωτερικῶς προσηρμοσμένου μολυβδίνου ὄγκου, τὸ κατεπόντιζεν ὄρθιον. Διὰ κοίλων δὲ μεγάλων κατόπτρων κατώρθωσεν ὁ Ἀρχιμήδης ν' ἀνάψῃ πυρκαϊὰν ἐπί τινων ἐχθρικῶν σκαφῶν, καταπτοήσας τοὺς Ῥωμαίους. Μετὰ τὰς ἀποτυχίας ταύτας οἱ Ῥωμαῖοι, ἀπελπισθέντες ὅτι ἤθελον ἐκπορθήσει τὴν πόλιν δι' ἐπιθέσεων, περιωρίσθησαν εἰς τὸν στενὸν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἀποκλεισμόν, ἐλπίζοντες ν' ἀναγκάσωσι διὰ τῆς πείνης τοὺς Συρακουσίους εἰς παράδοσιν. Μετὰ ὀκτάμηνον στενὴν πολιορκίαν, κατά τινα νύκτα, καθ' ἣν ἑωρτάζετο ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀρτέμιδος, χίλιοι ἐκλεκτοὶ Ῥωμαῖοι, ἐπιτυχόντες ἀφύλακτον τὸ χαμηλὸν τμῆμα τοῦ τείχους τῆς συνοικίας Τύχης, ἀνῆλθον εἰς αὐτὸ ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτός, ἤνοιξαν ἔπειτα τὰς πύλας καὶ οὕτως ἄνευ πολλῶν θυσιῶν κατελήφθησαν αἱ συνοικίαι Τύχη, Νεάπολις καὶ Ἐπιπολαί. Μετὰ ταῦτα παρεδόθησαν καὶ ἡ Ἀχραδίνη μετὰ τῆς Ὀρτυγίας, ἐξαναγκασθέντων εἰς τοῦτο τῶν πολιορκηθέντων ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῶν μεταξύ των διχονοιῶν. Τὴν ἅλωσιν ἐπηκολούθησεν ἀγρία σφαγὴ καὶ λεηλασία τῆς πόλεως. Κατὰ τὴν ἅλωσιν ἐφονεύθη καὶ ὁ Ἀρχιμήδης ὑπό τινος στρατιώτου.

Γ. Ν. ΝΙΚΟΤΣΑΡΑΣ

Ἡ μετὰ ταῦτα ἱστορία τῶν Συρακουσῶν εἶναι κοινὴ μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους. Ἦσαν, καὶ μετὰ τὴν ἅλωσίν των, ἡ πρωτεύουσα πόλις τῆς Σικελίας, ἕδρα τοῦ πραίτωρος αὐτῆς καὶ τοῦ ἑτέρου τῶν ταμιῶν της. Ὁ Αὔγουστος ἵδρυσεν ἐν αὐτῇ ῥωμαϊκὴν ἀποικίαν. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐδίδαξεν ἐν αὐτῇ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τὸν Χριστιανισμόν. Οἱ βάρβαροι ἐλεηλάτησαν ταύτην κατὰ τὸν Δ' μ.Χ. αἰῶνα. Καταληφθεῖσα κατὰ τὸ 535 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου, ἀνέλαβεν οἰκονομικῶς, διότι ἤκμαζεν ἐν αὐτῇ ἡ βιομηχανία τῆς βαφῆς. Ἀλλ' ὑπέστη πανωλεθρίαν πάλιν κατὰ τὸ 878 μ. Χ., ὅτε μετὰ δεκάμηνον πολιορκίαν περιῆλθεν εἰς τοὺς Σαρακηνούς, οἵτινες ἠρήμωσαν ταύτην τελείως. Μετὰ ταῦτα, ἀκολουθήσασα τὴν τύχην τῆς ὅλης Σικελίας, περιῆλθε διαδοχικῶς εἰς τοὺς Νορμανδούς, τοὺς Γερμανούς, τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ἱσπανούς, ὑποστᾶσα μεγάλας καταστροφὰς κατὰ τὰ ἔτη 1693 καὶ 1757 ἐκ τρομερῶν σεισμῶν. Ἐν τούτοις, καὶ παρὰ τὰς φθορὰς ταύτας, δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι ἡ ἕδρα μιᾶς τῶν ἑπτὰ διοικήσεων τῆς Σικελίας μέχρι τοῦ 1837. Ἀπὸ τοῦ 1930 ἐνεργοῦνται εἰς ταύτην ἀνασκαφαί, διὰ τῶν ὁποίων ἦλθον εἰς φῶς ἀξιολογώτατα εὑρήματα.

Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Συρακουσῶν *ἀρχαῖον θέατρον*.** Τὸ ἀρχαῖον θέατρον τῶν Συρακουσῶν ἐκτίσθη κατὰ τὸν Ε αἰῶνα π. Χ. ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Δημοκόπου Μυρίλλου καὶ ἦτο, μετὰ τὸ θέατρον τῆς Μιλήτου καὶ τῆς Μεγαλοπόλεως, τὸ μεγαλύτερον θέατρον τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου. Εὑρίσκεται ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Τεμενίτου λόφου, λελαξευμένον ἐπὶ βράχου ἐν ἡμικυκλίῳ, ἔχοντος διάμετρον 150 μ. Εἶναι ἐκ τῶν καλύτερον σῳζομένων ἀρχαίων ἑλληνικῶν θεάτρων, μετὰ 59 καλῶς διακρινομένων καὶ σήμερον βαθμίδων, ὧν αἱ 11 κατώτεραι ἐκαλύπτοντο τὸ πάλαι ὑπὸ μαρμάρου. Ἡ ὅλη κόγχη τοῦ θεάτρου διεχωρίζετο εἰς 9 κερκίδας, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔφερε καὶ ἰδιαιτέραν ὀνομασίαν. Τὰ ὀνόματα πέντε ἐξ αὐτῶν διασῴζονται μέχρι σήμερον κεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς: Ζεύς, Ἡρακλῆς, βασιλεὺς Ἱέρων Β', Φιλιστὶς (σύζυγος τοῦ βασιλέως Ἱέρωνος Β') καὶ Νηρὶς (νύμφη τοῦ βασιλέως Ἱέρωνος Β'). Τὸ θέατρον τοῦτο ὑπολογίζεται ὅτι ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ 10.000 θεατὰς καθημένους καὶ περὶ τὰς 24.000 μετὰ τῶν ὀρθίων. Εὐρὺς ὁριζόντιος διάδρομος διαιρεῖ τὸ θέατρον εἰς δύο τμήματα, ἀνώτερον καὶ κατώτερον, ὄπισθεν δὲ τοῦ θεάτρου, πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου, ἐγείρεται ὑψηλὸν βραχῶδες συνεχὲς παραπέτασμα, φέρον ἴχνη ἐπιστεγάσματος, ἐν εἴδει περιστυλίου. Πρὸς τὸ μέρος τῆς σκηνῆς ἐλάχιστα ἴχνη σῴζονται, ἐν εἴδει θεμελίων κτηρίων ἐξαφανισθέντων. Τὸ θέατρον τοῦτο εἶναι περίφημον διὰ τὴν ἀπ' αὐτοῦ θέαν πρὸς τὴν κάτωθεν ἐκτεινομένην πόλιν, τὸν μέγαν λιμένα, τὴν Ὀρτυγίαν καὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος, καθὼς καὶ διὰ τὰς θαυμασίας ἀπόψεις τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Κατὰ

Digitized by Google

τὴν ἀρχαιότητα ἐν τῷ **θεάτρῳ τούτῳ παρεστάθησαν** διὰ πρώτην **φορὰν πλεῖστα ἔργα τῶν** μεγαλυτέρων δραματικῶν **συγγραφέων τῆς ἐποχῆς**, ἐν οἷς τοῦ Ἐπιχάρμου, **τοῦ Εὐριπίδου**, **τοῦ Αἰσχύλου**, κ. ἄ. Τὸ θέατρον **τοῦτο ἤκμαζε καὶ κατὰ** τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, **καθότι ὁ Κικέρων ἀποκαλεῖ** αὐτὸ «maximum», **ἀλλὰ βραδύτερον ἐγκατελείφθη** καὶ καταχωσθὲν **μετεβλήθη εἰς νεκροταφεῖον.** Μετὰ τὰς ἀνασκαφὰς **τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ** τὴν ἐκκαθάρισιν **αὐτοῦ, ἐγένετο τὸ κέντρον** παραστάσεων **ἀρχαίων ἑλληνικῶν δραματικῶν ἔργων**, αἵτινες, **συστηματοποιηθεῖσαι καὶ ὀργανωθεῖσαι** θαυμασίως, **ἐστέφθησαν ὑπὸ μεγάλης ἐπιτυχίας καὶ κατέστησαν περίφημοι. Ἡ πρώτη τοιαύτη παράστασις ἐγένετο τῷ 1914, πρωτοβουλίᾳ τοῦ Συρακουσίου Μαρίου Θωμᾶ Γκαργκάλλο, ὁ ὁποῖος ἵδρυσεν εἰδικὴν πρὸς τοῦτο ὑπὸ τὴν προεδρίαν του ἐπιτροπήν, τῇ συμμετοχῇ καὶ τοῦ ἑλληνιστοῦ καθηγητοῦ καὶ μεταφραστοῦ ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἔργων Ἕκτορος Ρομανιόλι. Κατὰ τὸ πρῶτον τοῦτο ἔτος παρεστάθη ἐν ἰταλικῇ μεταφράσει ὁ «Ἀγαμέμνων» τοῦ Αἰσχύλου. Μετὰ ἑπταετῆ διακοπήν, συνεπείᾳ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, αἱ παραστάσεις ἐπανελήφθησαν καὶ τῷ 1921 παρεστάθησαν αἱ «Χοηφόροι» τοῦ Αἰσχύλου, τῷ 1922 αἱ «Βάκχαι» τοῦ Εὐριπίδου καὶ ὁ «Οἰδίπους τύραννος» τοῦ Σοφοκλέους, τῷ 1924 οἱ «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις» τοῦ Αἰσχύλου καὶ ἡ «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους. Ἕνεκα τῆς μεγίστης ἐπιτυχίας τῶν παραστάσεων τούτων, αἵτινες προσείλκυσαν εἰς τὰς Συρακούσας μέγα πλῆθος περιηγητῶν καὶ διανοουμένων ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου, ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις προέβη τῷ 1925 εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ «Ἐθνικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Ἀρχαίου Δράματος», ὅπερ, ἐπιχορηγούμενον καὶ ὑπὸ τοῦ κράτους, ἀνέλαβε τὴν συστηματικωτέραν ὀργάνωσιν τῶν παραστάσεων, τὴν καθιέρωσιν διαγωνισμῶν διὰ τὰς μεταφράσεις, τὴν διοργάνωσιν διαλέξεων πρὸς διαφώτισιν τοῦ κοινοῦ, τὴν δημιουργίαν εἰδικῆς βιβλιοθήκης καὶ μουσείου διὰ τὴν μελέτην τοῦ ἀρχαίου θεάτρου καὶ τὴν ἔκδοσιν εἰδικοῦ διμηνιαίου φιλολογικοῦ, ἀρχαιολογικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ δελτίου ὑπὸ τὸ ὄνομα «Διόνυσος». Μεταξὺ ἄλλων ἔργων, ἅτινα ἐπαιχθησαν εἰς τὸ ἀρχαῖον θέατρον τῶν Συρακουσῶν, εἶναι ἡ «Μήδεια» τοῦ Εὐριπίδου αἱ «Νεφέλαι» τοῦ Ἀριστοφάνους, ὁ «Κύκλωψ» τοῦ Εὐριπίδου, ἡ «Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι» τοῦ Εὐριπίδου, κ. ἄ. Ἡ καλλιτεχνικὴ διεύθυνσις καὶ διδασκαλία τῶν παραστάσεων τούτων εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν Ἕκτορα Ρομανιόλι, ἡ σκηνοθεσία εἰς τὸν Δουΐλιον Καμπελλόττι καὶ ἡ μουσικὴ ὑπόκρουσις εἰς τὸν μουσικοσυνθέτην Ἰωσὴφ Μουλέ. Τὸ Ἰταλικὸν «Ἐθνικὸν Ἰνστιτοῦτον τοῦ Ἀρχαίου Δράματος» προέβη κατόπιν καὶ εἰς τὴν διοργάνωσιν ὁμοίων παραστάσεων καὶ εἰς ἄλλα ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ ρωμαϊκὰ θέατρα τῆς Ἰταλίας, ὡς εἰς τὸ θέατρον τῆς Πομπηίας, τοῦ Ἀκράγαντος, τῆς Ὠστίας, τῆς Ταορμίνας, εἰς τὸ ρωμαϊκὸν ἀμφιθέατρον τοῦ Φιέζολε, εἰς τὸ ἀμφιθέατρον τῆς Βερώνης, κτλ. Μ. Δ. Β.

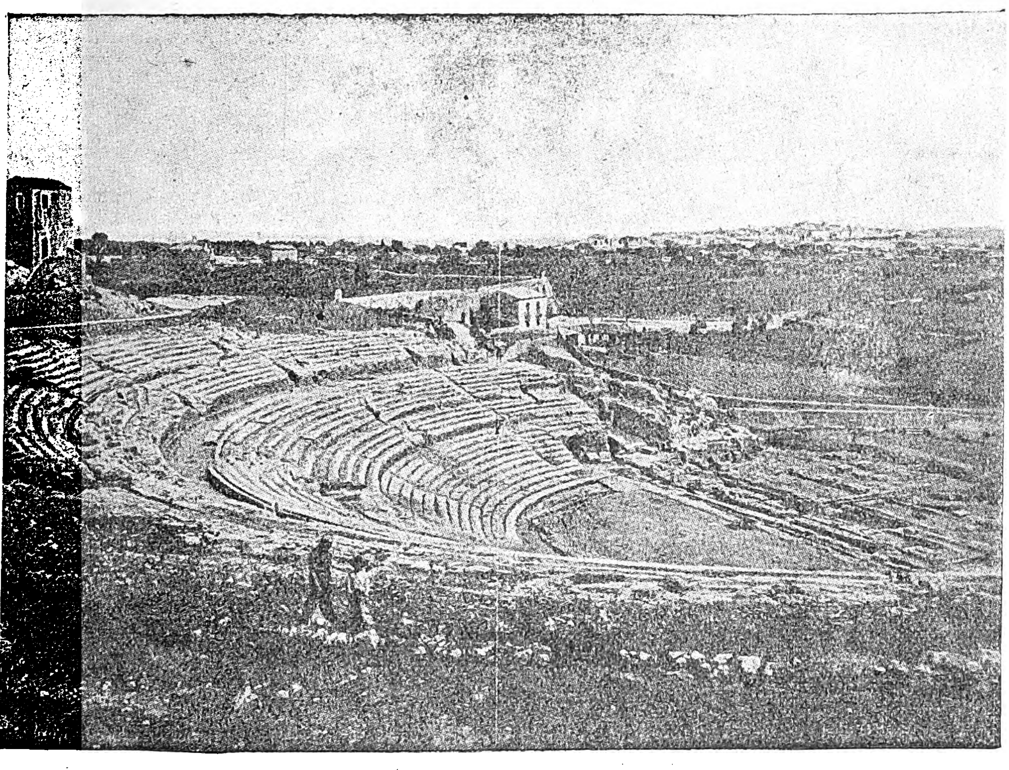

Τὸ θέατρον τῶν Συρακουσῶν ὅπως σῴζεται σήμερον.

— **Συρακουσῶν** ***νομὸς*** *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ, μεταξὺ τῶν νομῶν Κατάνης, Καλτανισσέττας, Μεσογείου θαλάσσης καὶ Ἰονίου πελάγους. Ἔχει ἐπιφάνειαν 2.208 τ. χλμ. καὶ 288.790 κατ. Εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινός, μὲ στενὰς κοιλάδας, διαρρεομένας ὑπὸ χειμάρρων. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ εἶναι τὸ ὄρος *Λάουρο* ὕψους 985 μ. Οἱ κυριώτεροι ποταμοὶ αὐτοῦ εἶναι οἱ *Ντιρίλλο*, *Ἐρμίνεο* καὶ *Μάγκρο ντὶ Σίκλι*, χυνόμενοι εἰς τὴν Μεσόγειον, καὶ οἱ *Τελλάρο*, *Κασσίμπιλε*, *Ἄναπος*, *Φιοῦμε Γκράντε* καὶ *Σὰν Λεονάρντο*, χυνόμενοι εἰς τὸ Ἰόνιον. Πρὸς τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ νομοῦ ὑπάρχει ἡ λίμνη *Λεντίνι*, ἡ μεγαλυτέρα τῆς Σικελίας, ἔχουσα ἔκτασιν 11 τ. χλμ. Ἐν αὐτῇ, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἰονίου, ὑπάρχουν δύο ἐκ τῶν ἀσφαλεστέρων λιμένων τῆς Μεσογείου, ὁ τῆς *Αὐγούστας*, ὅπου νῦν ὑπάρχει πολεμικὸς ναύσταθμος, καὶ ὁ τῶν *Συρακουσῶν*. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ παράγουν ὀνομαστοὺς οἴνους. Μ. Δ. Β.

— **Συρακοῦσαι** (Syracuse) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς πολιτείας Νέας Ὑόρκης ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, κειμένη ἐπὶ τῆς λίμνης Ὀνοντάγα καὶ τῆς διώρυγος Μπάργκε. Κάτ. 197.000. Ἔχει πανεπιστήμιον, ἀστεροσκοπεῖον, ἐργοστάσια γραφομηχανῶν, αὐτοκινήτων, σιδήρου, χάλυβος, ἐνδυμάτων, χημικῶν εἰδῶν, γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ ἀγγείων. Θ. Χ. Σ.

«Συρακουσία» (ἡ). Οὕτως ὠνομάσθη τὸ κατὰ παραγγελίαν τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνος κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ μεγάλου μαθηματικοῦ τῆς ἀρχαιότητος Ἀρχιμήδους, διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀρχίου τοῦ Κορινθίου, τεράστιον πλοῖον, ὅπερ ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ προρρηθέντος τυράννου εἰς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖον τὸν Εὐεργέτην (βλ. λ. *Ἀρχιμήδης*). ΚΑΨ.

Συρακουσανὸς ***λιμὴν*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Κορσικῆς μεταξὺ τῶν πόλεων Πάλλα (Bonifacio) καὶ Ρούβρας (San Giulia ἢ Porto Nuovo). Κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην (Ε, ιγ, 3), ὁ «κάλλιστος λιμὴν» οὗτος ὠνομάζετο *Συρακόσιος*. Εἶναι ὁ σύγχρονος λιμὴν Santa Maura. Σ. Ε. Λ.

Σύραλλον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΝΑ. Θρᾴκης, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Καινῶν, κειμένη ἐπὶ τοῦ Ἄρζου ποταμοῦ (νῦν Καρὰ-Μπουνάρ), πρὸς Β. τοῦ Ἡραίου, κειμένου μεταξὺ Βισάνθης (Ραιδεστοῦ) καὶ Περίνθου. Α. Θ. Σ.

Συρανὸ ***ντὲ Μπερζερὰκ*** (Syrano de Bergerac), ***Σαβινιανός***. Γάλλος συγγραφεὺς (1619—1655). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Μπωβαί, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν ρητορικὴν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ J. Grangier, τὸν ὁποῖον ἐσατίρισεν εἰς τὴν κωμῳδίαν του «Le pédant joué». Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ κύκλου τῶν σπουδῶν εἰς τὸ κολλέγιον, μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἔζησε ζωὴν ἀχαλινώτου ἀκολασίας, ἀλλὰ καὶ ἐντόνου σπουδῆς, παρακολουθήσας τὰς φιλοσοφικὰς παραδόσεις τοῦ Γκασσέντι, τοῦ Καμπανέλλα καὶ τοῦ Μ. ντὲ Μαρόλ, οἱ ὁποῖοι ἤσκησαν σημαντικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὸ πνεῦμά του. Περὶ τὸ 1638 κατετάγη εἰς τὸν στρατόν, ἀποκτήσας φήμην δεινοῦ ξιφομάχου. Ἐπολέμησεν ἐναντίον τῶν Γερμανῶν ἐν Μουζὸν (1639), ἐπληγώθη, μετέσχε τῆς πολιορκίας τοῦ Ἀρρὰς (1640), ἐπληγώθη ἐκ νέου καὶ τέλος, ἀηδιασμένος ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, παρῃτήθη τῷ 1641. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ ζωή του εἶναι ἐλάχιστα γνωστή. Ἐμονομάχησεν ἀναριθμήτους φοράς, συνεπλάκη πρὸς τὸν Μολιέρον, τὸν Σκαρρόν, τὸν Λορέ, τὸν Ντασσουσύ, τὸν Μονφλερὺ καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ κατέστη ἀνυπόφορος εἰς ὅλην τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων. Τῷ 1653 προσελήφθη εἰς τὸν οἶκον τοῦ δουκὸς τοῦ Ἀρπαζιὸν ὡς ἰδιαίτερος γραμματεύς, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἠσθένησε βαρέως καὶ ἀπέθανε. Ὁ Συρανὸ ντὲ Μπερζερὰκ ἐθεωρεῖτο κατὰ τὴν ἐποχήν του ὡς παράφρων καὶ φαντασιόπληκτος, λόγῳ τῶν ἀτασθαλιῶν τῆς ζωῆς του καὶ τῆς ἐξαιρετικότητος τῶν ἔργων του. Εἶναι παράδοξος συγγραφεὺς καὶ πολλαχοῦ ἀνισόρροπος, ἀλλὰ πλήρης μεγαλοφυῶν βλέψεων καὶ πρωτοτύπων σκέψεων. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «La mort d'Agrippine» τραγῳδία (Paris 1654), «Le pédant joué» κωμῳδία (Paris 1654), «Histoire comique ou voyage dans la Lune» ἢ «Histoire comique des états et empires de la Lune» (Paris 1656), «Histoire comique des états et empires de la Lune et du Soleil» (Paris 1858), «Voyages fantastiques» (Paris 1675), «Histoire comique des états du soleil» (Paris 1654), «Lettres diverses», «Lettres satyriques», «Lettres amoureuses» κλπ. Παρὰ τοῦ Μπερζερὰκ ὁ Μολιέρος ἐδανείσθη δύο ἀπὸ τὰς καλυτέρας σκηνὰς τῶν «Fourberies de Scapin». Ὁ Κορνέϊγ ἐμιμήθη τὴν «Mort d'Agrippine», ὁ δὲ Βολταῖρος («Mictomégas»), Σουΐφτ («Gulliver»), Φοντενὲλ («De la pluralité des mondes») καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἤντλησαν ἀφθόνως ἐκ τοῦ «Voyage dans la Lune» καὶ τῆς «Histoire comique des états du Soleil» τοῦ Μπερζεράκ. Θ. Π.

Συραστρηνὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεγάλη χώρα τῆς ἐντὸς Γάγγου Ἰνδικῆς, ἀποτελοῦσα τὴν παράλιον τῆς Ἀβηρίας καὶ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τῶν Βαρυγάζων ἔκτασίν της. Ἐξυπηρετεῖτο ἡ συγκοινωνία της διὰ πλοίων μακρῶν, ἅτινα οἱ ἐντόπιοι ὠνόμαζον κόττυμβα καὶ τράππαγα (*Ἀνων.* Περίπλ. Ἐρυθρ. 41—44). Κατὰ Πτολεμαῖον (Ζ', α, 1) περιελάμβανε τὰ στόματα τοῦ δέλτα Σάγαπα, Στύθων, Χρυσοῦν, Χέρεφρον, Σάπαρα, Σαβαράεσσα, Λωνίβαρε καὶ τὰς μεγάλας πόλεις Μονόγλωσσον, Ἐμπόριον, Βαρδάξομα καὶ τὴν πρωτεύουσαν Συράστραν. Εἶναι ἡ χερσόνησος Kathiabar καὶ Kutch. Σ. Ε. Λ.

Συργαῖνοι *[Ἐθνολ.]*. Φινοουγγρικὴ φυλὴ τῆς Ρωσίας (βλ. *Ζυριανοί*).

Συργὴς ***Ντελενουζίας,*** ἢ ***Ντελεζιᾶνος ὁ Κύπριος.*** Ἡ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς ὀνομασία *Γουΐδωνος ντὲ Λουζινιάν*, βασιλέως τῆς ἐν Κιλικίᾳ Μικρᾶς Ἀρμενίας (βλ. λ. *Κωνσταντῖνος* Β, τ. ΙΕ, σ. 559 γ').

Συργιάννης. Βυζαντινὸς στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἐκ πατρὸς Κομάνου, μητρὸς δὲ Ἑλληνίδος, συγγενοῦς τοῦ βασιλεύοντος τότε οἴκου τῶν Παλαιολόγων. Ἐκπαιδευθεὶς ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὰ στρατιωτικά, διωρίσθη, εἰκοσιπενταετὴς μόλις, στρατηγὸς ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου (1282—1328), ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ καθῃρέθη λόγῳ τῶν μεγάλων καταχρήσεών του. Μετ' ὀλίγον, δωροδοκήσας αὐλικούς τινας ἄρχοντας, κατώρθωσε νὰ ἀνακτήσῃ τὴν θέσιν του καὶ νὰ λάβῃ συγχρόνως τὸ ἀξίωμα τοῦ πιγκέρνη, ἀλλὰ καὶ πάλιν διέπραξε νέας καταχρήσεις, ὥστε συνελήφθη, διαταγῇ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐστάλη δέσμιος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀποφυλακισθεὶς διὰ τῶν παρακλήσεων τοῦ πατρός του καὶ δοὺς νέον ὅρκον πίστεως, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου Β' εἰς τὰ παλάτια καὶ ἐπεφορτίσθη νὰ ἐπιβλέπῃ τὸν ἔγγονον ἐκείνου Ἀνδρόνικον, οὗτινος αἱ συνωμοσίαι ἐτάρασσον διαρκῶς τὴν γαλήνην τῶν βασιλικῶν παλατίων. Ἐν τῇ ἐμπιστευτικῇ ταύτῃ ὑπηρεσίᾳ ἐπεδείξατο τελείαν ἀπιστίαν καὶ δολιότητα. Ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν νεαρὸν Ἀνδρόνικον τὴν ἣν εἶχε λάβει ἐντολὴν καὶ συγχρόνως ἐνεθάρρυνεν αὐτὸν εἰς τοὺς φιλοδόξους σκοπούς του. Προέτρεψεν αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ εἰς Θρᾴκην καὶ ἐκεῖ νὰ στασιάσῃ κατὰ τοῦ πάππου του, ὑποσχεθεὶς νὰ ὑποστηρίξῃ ἐκθύμως αὐτόν, ἀφοῦ καὶ ἐκεῖνος ἀνθυπεσχέθη γενναῖα ἀνταλλάγματα. Τὰς αὐτὰς συμβουλὰς ἔδιδον εἰς τὸν νεαρὸν Ἀνδρόνικον καὶ ἄλλοι αὐλικοί, οἱ στρατηγοὶ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς καὶ Ἀλέξιος Ἀπόκαυκος, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης Θεόδωρος Συναδηνὸς κ. λ. π. Κατόπιν τούτων ὁ Συργιάννης κατώρθωσε διὰ δωροδοκίας νὰ διορισθῇ διοικητὴς τῆς Δυτικῆς Θρᾴκης, ἐνῷ συγχρόνως τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης διωρίζετο ὁ Καντακουζηνὸς καὶ μετ' ὀλίγον, ἀφοῦ ἐγένοντο οὗτοι κύριοι τῆς ἐκεῖ καταστάσεως, ὁ Ἀνδρόνικος ἐξῆλθε λάθρα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τὴν νύκτα τῆς 20 Ἀπριλίου 1321, καὶ ἑνωθεὶς μετὰ τῶν Συργιάννη καὶ Καντακουζηνοῦ, ὕψωσεν ἐν Ἀδριανουπόλει τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας, διὰ τῆς ὁποίας ἐξηνάγκασε τὸν πάππον

Digitized by Google

του βασιλέα Ἀνδρόνικον Β΄ νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν βασιλέα καὶ νὰ τῷ ἀναθέσῃ τὴν διακυβέρνησιν τῆς Θράκης. Μετ' οὐ πολύ, δυσαρεστηθεὶς ὁ Συργιάννης κατὰ τοῦ νέου Ἀνδρονίκου, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οὗτος ἐδείκνυε μείζονα εὐμένειαν καὶ ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν Καντακουζηνόν, συνεφιλιώθη πάλιν μετὰ τοῦ γέροντος βασιλέως Ἀνδρονίκου Β΄ καὶ κατελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν διωρίσθη διοικητὴς τῶν ἐκεῖ στρατευμάτων, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἔδειξε τὸν ἄπιστον χαρακτῆρά του. Ἀπεπειράθη νὰ ἐξυφάνῃ νέαν κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου Β΄ συνωμοσίαν, ἀλλὰ προδοθεὶς ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἡ οἰκία του διηρπάγη ὑπὸ τοῦ ὄχλου.

Κατὰ Μάϊον 1328 ὁ γέρων Ἀνδρόνικος Β΄ ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου του Ἀνδρονίκου Γ΄ καὶ τότε ὁ Συργιάννης, ἀποφυλακισθεὶς ὑπὸ τούτου, διωρίσθη στρατηγὸς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἀνεμείχθη εἰς νέας συνωμοσίας, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀνεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρεπέμφθη εἰς εἰδικὸν δικαστήριον· καὶ ἠθωώθη μέν, ἀλλ' ὑπεχρεώθη νὰ διαμένῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μετ' ὀλίγον ἀπέδρασεν ἐκεῖθεν καὶ μετέβη εἰς Εὔβοιαν (ἥτις κατείχετο ὑπὸ τῶν Λατίνων), εἶτα δὲ εἰς Σερβίαν καὶ ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ ἐκεῖ ἡγεμόνος, ἵνα καταλάβῃ τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου, ὑποσχεθεὶς αὐτῷ νὰ τῷ ἐκχωρήσῃ ὡς ἀντάλλαγμα ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν. Τῷ 1330 ὁ Συργιάννης ἐστράτευσε μετὰ τῶν Σέρβων κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἐστρατοπέδευσε μετ' αὐτῶν παρὰ τὸν Γαλλικόν, ὁπόθεν ἔγραφε πρὸς διαφόρους τῆς Θεσσαλονίκης ἄρχοντας, ἐξαιτούμενος τὴν συνδρομήν των καὶ ὑποσχόμενος αὐτοῖς πλούσια ἀνταλλάγματα. Ἀλλ' ἐκεῖ ὑπέστη τὰς συνεπείας τῶν ἀλλεπαλλήλων προδοσιῶν του. Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμένων συγκλητικὸς καὶ μέγας στρατοπεδάρχης Σφραντζῆς Παλαιολόγος, προσποιηθεὶς τὸν αὐτόμολον, κατώρθωσε νὰ παρασύρῃ τὸν Συργιάννην μακρὰν τοῦ σερβικοῦ στρατοπέδου, ἵνα δῆθεν κατοπτεύσωσιν ὁμοῦ τὰ τείχη τῆς πόλεως, καὶ ἐκεῖ ἐφόνευσεν αὐτόν.

Ν. ΚΛΣ

Σύργις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερομένων μεγάλων ποταμῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, οἵτινες πηγάζοντες ἐκ τῆς χώρας τῶν Θυσσαγετῶν καὶ «ῥέοντες διὰ Μαιητέων, ἐκδιδοῦσιν εἰς τὴν λίμνην τὴν καλεομένην Μαιῆτιν» (VI, 123).

Α. Θ. Σ.

συργόλη (ἡ) (Syrgol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται λευκωματοῦχος ἕνωσις τοῦ κολλοειδοῦς ὀξειδίου τοῦ ἀργύρου, περιέχουσα 20.6 % ἄργυρον. Τεφρόφαια πλακίδια εὐδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ. Εἶναι ἀντιβλεννορροϊκὸν φάρμακον, χρησιμοποιούμενον ἐν διαλύματι (1—4‰). Τὸ σκεύασμα χρησιμοποιεῖται καὶ ἐπὶ ὀφθαλμικῶν παθήσεων. Κ.Γ.Μ

Συρὲ (Schuré), ***Ἐδουάρδος***. Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1841 ἐν Στρασβούργῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1929 ἐν Παρισίοις. Ἐσπούδασε τὴν νομικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς γενεθλίου του πόλεως, τρέφων ὅμως θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ τὴν λογοτεχνίαν, ἐπεδόθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς ταύτας καὶ μετέβη χάριν εὐρυτέρων σπουδῶν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου διέμεινεν ἀπὸ τοῦ 1863 μέχρι τοῦ 1865 Αὐτόθι ἐγνώρισε προσωπικῶς τὸν Ριχάρδον Βάγνερ, τοῦ ὁποίου κατέστη φίλος καὶ ἐνθουσιώδης ἀπολογητής. Τῷ 1868 ἐδημοσίευσε τὴν «Ἱστορίαν τοῦ γερμανικοῦ δημώδους ᾄσματος», ἐν ᾗ ἐκθέτει πρωτοτύπους ἀπόψεις καὶ οἰκτίρει τὴν κατάπτωσιν τῆς γαλλικῆς δημοτικῆς ποιήσεως. Τῷ 1869 ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο κόσμων» ἄρθρον περὶ τοῦ Βάγνερ, ὅπερ ἐπροξένησε ζωηρὰν ἐντύπωσιν καὶ ἔγινε στόχος δριμειῶν ἐπιθέσεων, ὑπῆρξε δ' ἡ ἀφετηρία πάσης τῆς περὶ τὸ ἔργον τοῦ Βάγνερ γενομένης συζητήσεως, ἧς μετέσχον οἱ κράτιστοι τῶν Γάλλων λογίων. Διαρκοῦντος τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου ἐξεδήλωσεν ἐντόνως τὸν γαλλικὸν πατριωτισμόν του, ἰδίως ἐν τῷ βιβλίῳ «Ἡ Ἀλσατία καὶ αἱ πρωσσικαὶ ἀξιώσεις» (1871). Εἰς τὸν Βάγνερ ἀναφέρονται καὶ τὰ δύο κεφαλαιώδη ἔργα τοῦ Συρὲ «Ριχάρδος Βάγνερ» (1875) καὶ «Ἱστορία τοῦ μουσικοῦ δράματος» (1876), ἐν ᾗ ἀνακηρύσσει ὑψίστην τῶν καλῶν τεχνῶν τὴν μουσικὴν καὶ ταύτης ὑπέρτατον εἶδος τὸ μουσικὸν δρᾶμα, οὗ τελειότεται ἐκφάνσεις εἶναι ἡ ἑλληνικὴ τραγῳδία καὶ τὸ βαγνερικὸν δρᾶμα. Ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἤσκησεν ἐπὶ τὴν ἐξέλιξιν σκέψεως τοῦ Συρέ, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν, ἡ Μαργαρίτα Ἀλμπάνα Μηνιάτη, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισεν ἐν Ἰταλίᾳ. Ὑπὸ τῆς γυναικὸς ταύτης ἐμπνεόμενος, ἐμελέτησεν ὁ Συρὲ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀνθρωπίνης μοίρας καὶ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς καὶ κατήρτισεν ἰδίαν διδασκαλίαν πνευματικίζουσαν καὶ μυστικίζουσαν, ἐν ᾗ ἐζήτησε νὰ συνδυάσῃ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐπιστήμην. Κατ' αὐτὸν αἱ ἀνώτεραι θρησκεῖαι κατὰ βάθος ταυτίζονται ὡς «ἀποκάλυψις ἑνὸς θείου κόσμου διὰ μέσου τῆς ψυχῆς τῶν μεγάλων προφητῶν τῆς ἀνθρωπότητος». Τὰ κύρια ἔργα του, ἐν οἷς ἀναπτύσσει τὰς ἰδέας ταύτας, εἶναι: «Οἱ μεγάλοι μύσται» (1889), «Τὰ ἱερὰ τῆς Ἀνατολῆς» (1898) καὶ «Ἡ θεία ἐξέλιξις» (1912). Ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅ,τι προῆλθεν ἐκ τῆς γραφίδος του διαπνέεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ θεοσοφικοῦ πνεύματος. Ὁ Συρὲ ἔγραψε, πλὴν τῶν ἤδη μνημονευθέντων ἔργων, καὶ πολλὰ ἄλλα, ἐν οἷς τὰ μυθιστορήματα: «Ὁ Ἄγγελος καὶ ἡ Σφίγξ» (1897), «Ἡ ἱέρεια τῆς Ἴσιδος» (1907), τὰ δράματα: «Βερκιγγετόριξ» (1887), «Τὰ τέκνα τοῦ Ἑωσφόρου» (1900), «Λεονάρδος ντὰ Βίντσι» (1905), τὰς κριτικὰς μελέτας: «Πρόδρομοι καὶ ἐπαναστάται» (1904), «Γυναῖκες ἐμπνεύστριαι καὶ ποιηταὶ προάγγελοι» (1908), τὰς συλλογὰς ποιημάτων: «Ἡ μυστικὴ ζωὴ» (1894), «Ἡ ψυχὴ τῶν νέων χρόνων» (1909).

Γ. Σ.

Συρὲν (Suresnes) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῷ νομῷ Σηκουάνᾳ τῆς Γαλλίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ Σηκουάνα καὶ εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Μὸν Βαλεριέν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων—Βερσαλλιῶν. Κάτ. (1926) 22.209. Ἔχει ἐργοστάσια μετάλλων, χημικῶν εἰδῶν καὶ ἀρωματικῶν καὶ βιομηχανίαν τροφίμων.

Θ. Χ. Σ.

Συρία. Τὸ ἰθαγενὲς ὄνομα τῆς χώρας εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦτο Ἀράμ, τὸ δὲ Συρία εἶναι λείψανον τῆς ἀσσυριακῆς κατοχῆς, ἀποδιδόμενον τόσον εἰς τὴν ἀσσυριακὴν Καππαδοκίαν (Λευκόσυροι), ὅσον καὶ εἰς τὴν «μέλαιναν Συρίαν» (Σύροι μέλανες *Στράβ.* ΙΒ' 544), ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς Ἰσσοῦ μέχρι Πηλουσίου. Μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὠνομάζετο οὕτως ἡ χώρα τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τῆς Μεσογείου, ἡ ἐκτεινομένη ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἐπὶ 800 χλμ., ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας μέχρι τῆς χερσονήσου τοῦ Σινᾶ, καὶ εἰς μέσον πλάτος 150 χλμ. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐτέθη, μέ τινας ἐδαφικὰς μεταβολάς, ὑπὸ τὴν γαλλικὴν ἐντολήν. Ἀφῃρέθη ἡ Παλαιστίνη, τεθεῖσα ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν ἐντολήν, καὶ ἡ Ὑπεριορδανία, ἀποτελέσασα ἀραβικὸν βασίλειον ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν ἐπιρροήν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐξετάθη πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Εὐφράτου δι' ἐπαρχιῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὴν Ἄνω δυτικὴν Μεσοποταμίαν, ὥστε ἡ ἐπιφάνειά της παρέμεινεν ἡ αὐτὴ περίπου, οὖσα 151.379 τ. χλμ. Κεῖται μεταξὺ 32° 30′ καὶ 37° βορ. πλάτ. καὶ 35° 30′ καὶ 42° ἀνατ. μήκ. Τὰ πρὸς Ν. καὶ Α. σύνορα τῆς χώρας ὡρίσθησαν διὰ τῆς γαλλοβρεττανικῆς συμβάσεως τῆς 23 Δεκεμβρίου 1920, τὰ δὲ πρὸς Β. διὰ τῶν συμφωνιῶν τῆς Ἀγκύρας τῆς 20 Ὀκτωβρίου 1921 καὶ 22—28 Ἰουνίου 1923. Κατὰ ταύτας ἔχουν σήμερον ὡς ἑξῆς: Ἡ τουρκικὴ μεθόριος ἀκολουθεῖ γραμμὴν ἀπὸ Παγιᾶς, 20 χλμ Β. τῆς Ἀλεξανδρέττας, διευθυνομένην πρὸς Μεϊδὰ-Ἐκβές, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Βαγδάτης (ὁ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου καὶ ἡ θέσις μένουν εἰς τὴν Συρίαν)· ἐκεῖθεν κάμπτεται πρὸς τὰ ΒΑ., ὥστε ν' ἀφήσῃ εἰς τὴν Συρίαν τὴν θέσιν Μαρσόβα, καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν θέσιν Καρναβᾶ καὶ τὴν πόλιν Κιλλίς. Ἔπειτα συναντᾷ εἰς τὸν σταθμὸν Γσομπὰν βέη τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμήν, ἣν ἀκολουθεῖ μέχρι Νισσιβίν, τῆς ὁποίας ἡ ἀποβάθρα μένει εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἔπειτα φθάνει τὸν Τίγρητα εἰς ἀπόστασιν 750 μ. ΝΑ. τοῦ στομίου τοῦ μικροῦ βραχίονος τοῦ ποταμοῦ τούτου, ὅστις περικλείει ἀπὸ Ν. τὴν πόλιν Τζεζίρε Ἴμπν Ὀμὰρ καὶ ἐκεῖθεν δι' εὐθείας γραμμῆς βορειοανατολικῶς φθάνει τὴν μείζονος κλίσεως πλευρὰν τῆς κοιλάδος τοῦ Τίγρητος. Ἡ πρὸς Α. καὶ Ν. μεθόριος ἔχει ὡς ἑξῆς. Ἀνατολικῶς τοῦ Τίγρητος ἀπὸ τῆς Τζεζίρας Ἴμπν Ὀμὰρ μέχρι τῶν συνόρων τῶν παλαιῶν βιλαετίων Μοσούλης καὶ Διαρβεκίρ. Ν. τὰ ἴδια σύνορα μέχρι Ρουμεϊλάνκιοϊ. Ἐκεῖθεν γραμμὴ ἀφήνουσα εἰς τὴν γαλλικὴν ἐντολὴν ὁλόκληρον τὴν κοιλάδα τοῦ δυτικοῦ Χαμπούρ καὶ διευθυνομένη κατ' εὐθεῖαν καταλήγει 10 χλμ. νοτίως τοῦ Νεζίμπ Ἰμτάν, «ὥστε ν' ἀφήσῃ εἰς τὴν γαλλικὴν ἐντολὴν τὸ σύνολον τῶν χωρίων τῶν Δρούσων». Ἡ θέσις Δεραὰ μένει εἰς τὴν γαλλικὴν ἐντολήν. Ἡ μεθόριος ἀκολουθεῖ τὴν κοιλάδα τοῦ Γιαρμοὺκ (Ἱερόμαξ), ἔπειτα ἀφήνουσα εἰς τὴν βρεττανικὴν ἐντολὴν τὸ τμῆμα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σεμμάα-ἐλ Χεμμὰ καὶ τὴν λίμνην τῆς Τιβεριάδος, ἀναβαίνει τὴν κοιλάδα τοῦ Οὐάδι Ζεχάρα μέχρι τῆς πηγῆς, φθάνει τὴν ἀτραπὸν ἀπὸ Κουνέϊτρας μέχρι Μπανεὰς (Πανεὰς) εἰς θέσιν λεγομένην Σκέκ, βαίνει κατὰ μῆκος τῆς ἀτραποῦ ταύτης, ἥτις μένει εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Συρίας μέχρι Μπανεάς, διευθύνεται πρὸς Δ. μέχρι Μετοῦλλεχ, ἡ ὁποία μένει εἰς τὴν Παλαιστίνην, φθάνει τὴν γραμμὴν τοῦ χωρισμοῦ τῶν ὑδάτων τῶν κοιλάδων Ἰορδάνου καὶ Λιτάνι, τὴν ἀκολουθεῖ ἐπὶ μικρόν, ἔπειτα τὴν χωρίζουσαν τὰς κοιλάδας Οὐάδι-Φάρα Κουρούμ καὶ Κερκέρα, αἵτινες ἀνήκουν εἰς τὴν βρεττανικὴν ἐντολήν, ἀπὸ τὰς Οὐάδι ἐλ Δουμπλέν, ἐλ Ἀγιοὺν καὶ ἐλ Σέρβα, ἀνηκούσας εἰς τὴν γαλλικὴν ἐντολήν, καὶ καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ρὰς ἐλ Νακοῦρα, 20 χλμ. νοτίως τῆς Τύρου, ἐπὶ τῆς Μεσογείου.

Γ. Α. Α

—*[Γεωλογ.]* Ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας μέχρι τοῦ στενοῦ τοῦ Σουὲζ ἐκτείνεται στενὴ ἀσβεστολιθικὴ ὑψηλὴ χώρα, ἀποκλείουσα ὡς τοῖχος μὲ ἀκτὰς ὀλίγον προσιτὰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Παραλλήλως πρὸς τὴν χώραν ταύτην διήκουσι τὰ ὄρη Λίβανος καὶ Ἀντιλίβανος. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο ἐκτεινομένη ἐγκατακρημνισιγενὴς κοιλάς, ἡ Bekâa ἢ Κοίλη Συρία, συνεχίζεται πρὸς Ν. ὡς ταπείνωμα (ghôr) μέχρι τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης καὶ ἔτι περαιτέρω, ὁμοιάζει δ' ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων πρὸς τὴν ἀφρικανικὴν τάφρον καὶ κεῖται ἐν τῷ αὐτῷ ἄξονι ῥηγμάτων, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα.

Ἀνατολικῶς τοῦ Ἀντιλιβάνου καὶ τοῦ ghôr ἐκτείνεται ἡ εὐρεῖα ἐπιφάνεια τῆς Συρίας, ἡφαιστειογενοῦς μερικῶς καταγωγῆς καὶ τελικῶς αἱ στέππαι της μεταπίπτουν εἰς τὴν Συριακὴν ἔρημον.

Ὅλη ἡ Συρία ἀνήκει, ἐξαιρέσει ἐλαχίστων περιπτώσεων, εἰς τὴν παμμεγίστην ζώνην πετρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως, ἡ ὁποία, μὲ πλάτος ἑκατοντάδων χιλιομέτρων, περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ βόρειον ἥμισυ τῆς μεγάλης τραπεζοειδοῦς χώρας τῆς ἐρήμου ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ περίπου τοῦ Ἀλγερίου μέχρι τοῦ Εὐφράτου. Μεταξὺ τῶν πετρωμάτων ἐπικρατοῦσιν ἀνοικτόχρωμα ἀσβεστολιθικὰ πετρώματα. Ἐκ τοιούτων ἀποκλειστικῶς πετρωμάτων ἀποτελεῖται ἡ Παλαιστίνη. Τὰ πετρώματα ταῦτα εἶναι ἰσχυρῶς ἀπεκαρσιωμένα.

Γ. Κ. Γ.

—*[Φυσ. Γεωγρ.]* ***Ὄρη***. Ἡ Συρία εἶναι χώρα ὀρεινή, χωριζομένη ἀπὸ Β. πρὸς Ν. διὰ στενῆς καὶ βαθείας ταπεινώσεως, ἡ ὁποία, προχωροῦσα εἰς Παλαιστίνην καταντᾷ 400 μ. ὑπὸ τὴν Μεσόγειον (ἐπιπολὴ Νεκρᾶς θαλάσσης). Τὸ *Τζέμπελ Χαουράν*, τὸ ὁποῖον ὑψοῦται εἰς τὸ κράσπεδον τῆς συριακῆς ἐρήμου, εἶναι ἡφαιστειογενές, περιλαμβάνον ἐσβεσμένα ἡφαίστεια καὶ στρώματα ἐψυχραμένης λάβας. Αἱ κυριώτεραι ὀροσειραὶ εἶναι: α) Ἡ ἅλυσις ἐξάρσεων, τοῦ *Λιβάνου*, τοῦ *Τζέμπελ Ἀνδαρίε* καὶ τοῦ *Ἀμανοῦ*, ἥτις βαίνει κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς, ὅπου ἐνίοτε πίπτει κατακάθετος (ἀκρωτήρια *Ρὰς Ἔχ-Σέκκα, Ρὰς Μπασίτ, Ρὰς Χαντζίρ*). Αἱ ὀροσειραὶ αἴρονται εἰς ὕψος 2.500 μ. καὶ φθάνουν τὰς 3.000 μ. εἰς τὸ *Τζέμπελ Μάκμελ*, νοτιοανατολικῶς τῆς Τριπόλεως. β) Ἡ ἅλυσις ἥτις σχηματίζεται ἀπὸ τὸν *Ἑρμῶνα* καὶ τὸν *Ἀντιλίβανον* καὶ βαίνει πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν αἰσθητῶς παράλληλος πρὸς τὸν Λίβανον καὶ περίπου τοῦ αὐτοῦ μήκους. γ) Δύο ὑψίπεδα, ὧν τὸ ἓν μέσου ὕψους 400—500 μ. καλύπτει τὸ βορειοανατολικὸν τμῆμα τῆς Συρίας, ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Συρίας μέχρι τοῦ Εὐφράτου, τὸ δ' ἄλλο, 700—800 μ. μέσου ὕψους, ἐκτείνεται εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν καὶ σχηματίζει τὸ *Χαουράν*, ὅθεν ἀναδίδεται εἰς ὕψος τὸ *Τζέμπελ-Δρούζ*. δ) Μεταξὺ τῶν δύο ὀροσειρῶν, Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου, μεσάζουσα αὖλαξ, ἀποτελοῦσα τὴν πεδιάδα τῆς *Μπέκαα* (900—1100 μ. ὕψους), συνδέει τὰ δύο ὀροπέδια. Αἱ συγκοινωνίαι ἀπὸ τῆς ἀκτῆς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι κατὰ ταῦτα δύσκολοι, ἕνεκα τῆς διατάξεως τῶν συριακῶν ὀρέων, τὰ ὁποῖα βαίνουν παράλληλα πρὸς τὴν παραλίαν. Τρεῖς δίοδοι κυρίως ἑνώνουν τὴν ἀκτὴν πρὸς τὴν κεντρικὴν ταπείνωσιν: πρὸς Β. ὁ *δίοδρομος τῆς Ἀντιοχείας*, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ ὁ ποταμὸς Νάχρ Ἐλ Ἄζι, πρὸς Ν. δὲ τὸ ὀροπέδιον *τοῦ Χομς* καὶ ἡ *πεδιὰς Ἐσδρελόν*, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς Πτολεμαΐδος πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰορδάνου.

Ποταμοί. Οἱ ποταμοὶ τῆς Συρίας ἄλλοι μὲν χύνονται εἰς τὴν Μεσόγειον, ἄλλοι δὲ εἰς λίμνας ἢ ἕλη. Εἰς τοὺς πρώτους ἀνήκουν οἱ: *Ὀρόντης* (*Νάχρ ἐλ Ἄζι*) μήκους 350 χλμ., ὅστις πηγάζει κατὰ τὰ βόρεια τοῦ Βάαλβεκ. Κατὰ τὸν ροῦν του σχηματίζει τὴν λίμνην τοῦ *Χόμς*, διερχόμενος ἐγγὺς καὶ Δ. τῆς πόλεως ταύτης. Διαρρέει τὴν Χαμὰ καὶ τὴν Ἀντιόχειαν, τῆς ὁποίας κινεῖ τοὺς μεγάλους ὑδρομύλους, διασχίζων δὲ τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄμκ δέχεται τὰ πλεονάζοντα ὕδατα τῆς λίμνης τῆς Ἀντιοχείας. Αἱ γαῖαι, τὰς ὁποίας ἀρδεύει, εἶναι μεγίστης γεωργικῆς ἀξίας (πεδιάδες Χόμς, Χαμά, Γκάρμπ καὶ Ἄμκ). Τὰ ὕδατά του εἶναι ἄφθονα. Ἐκβάλλει εἰς τὴν Μεσόγειον μεταξὺ Ἀλεξανδρέττας καὶ Λαοδικείας (Λατακίγε). Ὁ *Λέων* (*Νάχρ ἐλ Λιτανι*), μήκους 140 χλμ., πηγάζει νοτίως τοῦ Βάαλβεκ, διέρχεται τὴν Μπέκαα ἀπὸ Β. πρὸς Ν., εἰσχωρεῖ εἰς τὸ στενὸν τοῦ Βαργκάζ, ὅθεν ἐξερχόμενος κάμπτεται πρὸς Δ. καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν 9 χλμ. νοτίως τῆς Τύρου. Μικρότερος τοῦ Ὀρόντου, χρησιμοποιεῖται εἰς ἄρδευσιν τῶν παροχθίων γαιῶν τῆς Μπέκαα. Εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς ποταμοὺς ἀνήκουν οἱ: *Χρυσορρόας* (*Βαράδας*), τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα, ἀπὸ τῶν βιβλικῶν χρόνων χρησιμοποιούμενα πρὸς ἄρδευσιν, ἐπέτρεψαν τὸν σχηματισμὸν τῆς θαυμαστῆς ὀάσεως τῆς Δαμασκοῦ. Χύνεται εἰς τὴν λίμνην Βάχρ ἐλ Ἀταμπὲ πρὸς Δ. τῆς πόλεως. Ὁ *Εὐφράτης* (βλ. λ.).

Κυριώτεροι λιμένες εἶναι: Βηρυττός, Τρίπολις, Ἀλεξανδρέττα. Ὁ τῆς Βηρυττοῦ ἐσχεδιάσθη τῷ 1863, ἀλλ' ἐξετελέσθη τῷ 1894, κατὰ τὰ σχέδια τοῦ Γάλλου Garetta. Ἔχει ἐπιφάνειαν 16 ἑκταρίων καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ προβλῆτα 800 μ. καὶ ἐγκάρσιον βραχίονα 200 μ. Ἔχει βάθος 13 μ. εἰς τὸ μέσον τῆς διόδου, ποικίλλον ὅμως κατὰ 2 ἢ 3 μ. κατὰ μῆκος τῆς προκυμαίας καὶ τῶν μώλων, καὶ 5 ἕως 8 μ. κατὰ μῆκος τοῦ ἐγκαρσίου βραχίονος. Τὸ ὅλον μῆκος τῶν προκυμαιῶν εἶναι 1300 μ., ὧν 200 μ. μόνον δύνανται νὰ δεχθοῦν πλοῖα μεγάλου ἐκτοπίσματος. Ἅμα τῇ ἀφίξει τῶν Συμμάχων εἰς

Digitized by Google

Συρίαν, τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν κατέγινεν εἰς ἐπισκευὴν τοῦ λιμένος Βηρυττοῦ, οὗτινος μελετᾶται καὶ μεγέθυνσις. Ὁ τῆς Τριπόλεως εἶναι εἰς Ἐλ-Μίνα. Προασπίζεται ἀπὸ μῶλον καὶ τὰς νησῖδας Ἐλ Χαχὰρ καὶ Τεμλέν. Πρὸς τὸ παρὸν ἀγκυροβολοῦν μόνον μικροῦ ἐκτοπίσματος πλοῖα, μένει ὅμως πάντοτε ζωηρὸν κέντρον τοῦ συριακοῦ ἐμπορίου, ὡς στόμιον ἐξαγωγῆς τῶν περιφερειῶν Χαμᾶ καὶ Χόμς. Περὶ τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας βλ. λ. *Ἀλεξανδρέττα*.

Ἐκ τῶν παραποτάμων κυριώτεροι εἶναι ὁ *Νάχρ Μπαλὶκ* καὶ ὁ *Χαμπούρ*, ἀμφότεροι εἰς τὴν Τζεζίραν, σχηματιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἕνωσιν χειμάρρων καὶ ποταμίσκων καταρρεόντων ἀπὸ τὰ ὄρη τοῦ Κουρδιστάν, στενοὶ δὲ καὶ βαθεῖς. Ποταμοὶ παράκτιοι εἶναι ἀπὸ Β. πρὸς Ν. οἱ: *Νάχρ ἐλ Κεμπὶρ* (*Ἐλεύθερος*) Ν. τῆς Λαοδικείας, *Νάχρ Ἰβραὴμ* (*Ἄδωνις*) καὶ *Νάχρ ἐλ Κέλμπ* (*Λύκος*) διὰ τῆς Βηρυττοῦ, *Νάχρ ἐλ Μπεϋρούτ* (ὁ *Μαγόρας* τῶν ἀρχαίων), *Νάχρ ἐλ Νταμοὺρ* (*Ταμύρας*) καὶ *Νάχρ ἐλ Ἀουάλι* (*Βοστρηνὸς*) Β. τῆς Σιδῶνος, ὁ *Νάχρ ἐλ Ζαχράνι* Ν. ταύτης καὶ ὁ *Νάχρ ἐλ Κασμὶς* Β. τῆς Τύρου. Πάντες οὗτοι ρέουν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν, ἀπὸ Δεκεμβρίου μέχρι Μαρτίου.

Πεδιάδες. Αἱ κυριώτεραι εἶναι: ἡ τῆς *Γκούντας* παρὰ τὴν Δαμασκόν, ἀρδευομένη ἀπὸ τὸν Νάχρ Ἀαβὰζ καὶ Νάχρ Βαράδα. Εἶναι περίφημος διὰ τὸν πλοῦτόν της εἰς καρποφόρα δένδρα. Ἡ τοῦ *Χαουρὰν* μεταξὺ τοῦ Τζέμπελ ἐλ Σέϊχ καὶ τῶν ὀρέων Ἀζλούμ. Τὸ ὄρος τοῦ Χαουρὰν κατέχει τὸ

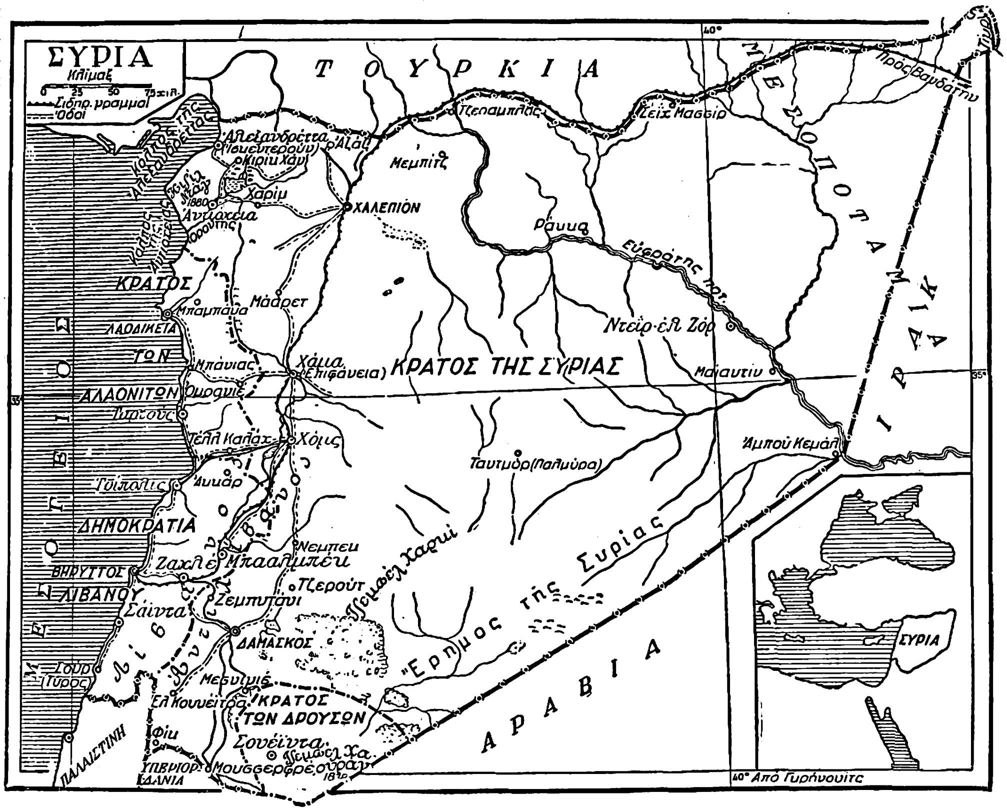

κέντρον τῆς κυκλικῆς ταύτης πεδιάδος, τῆς ὁποίας ἡ ἔκτασις εἶναι 2.500 τετ. χλμ. καὶ ἥτις ἀρδευομένη ἀφθόνως ἀποτελεῖ τὸν σιτοβολῶνα τῆς Συρίας. Ἡ τοῦ *Χόμς*, μεταξὺ τοῦ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου, ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Ρὰς Βάαλβεκ καὶ περατοῦται εἰς τὰ βόρεια σύνορα, ἀρδεύεται δὲ ἀπὸ τὸν Ὀρόντην. Ἡ τῆς *Μπέκαα*, μεταξὺ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου, γονιμωτάτη καὶ καλῶς ἀρδευομένη. Ἡ *Φοινικικὴ* κατὰ μῆκος τῆς λιβανικῆς παραλίας. Δευτερεύουσαι πεδιάδες εἶναι ἡ *Γκάρμπ*, τῆς *Ἀντιοχείας* ἢ *Ἀμκ*, τοῦ *Χαλεπίου* καὶ τῆς *Πτολεμαΐδος*.

Κλιματικαὶ ζῶναι. Ἡ μεσογειακὴ παράκτιος χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἀσθενεῖς μεταπτώσεις τῆς θερμοκρασίας κατὰ τὸν χειμῶνα. Τὸ θέρος ὅμως ἡ διαμονὴ εἶναι δυσάρεστος (Ἰούλ., Αὔγ., Σεπτ.), λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς ὑγρασίας. Ἡ ἐσωτερικὴ παρουσιάζει μεγάλας μεταπτώσεις, ὄχι μόνον κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τοῦ εἰκοσιτετραώρου. Ἡ θερμοκρασία εἶναι ψυχροτέρα καὶ θερμοτέρα ἢ εἰς τὴν παράκτιον καὶ ὁ ἀὴρ ξηρός. Ἡ ὀρεινὴ ἔχει κλῖμα διάφορον, κατὰ τὸ ὕψος της. Νύκτες ψυχραὶ διαδέχονται ἡλιολούστους ἡμέρας. Τὸν χειμῶνα μεγάλαι πτώσεις χιόνος. Χαρακτηριστικὸν τῆς ζώνης τῆς ἐρήμου εἶναι αἰσθηταὶ μεταπτώσεις τῆς θερμοκρασίας (Χαλέπιον), ξηρασία τοῦ ἀέρος, σπάνις καὶ ἀταξία τῶν βροχῶν. Ἐπικρατεῖ ὁ νοτιοδυτικὸς ἄνεμος, ὅστις εἶναι βροχερὸς τὸν χειμῶνα. Ὁ καυστικὸς ἄνεμος τῆς ἐρήμου ἐξ Α. καὶ ΝΑ ἐπικρατεῖ τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον. Γενικῶς τὸ κλῖμα εἶναι ὑγιεινόν, ἀλλ' ἐκνευριστικὸν ἰδίως τὸ θέρος.

—[*Οἰκον. Γεωγρ.*] Ἡ Συρία εἶναι κυρίως χώρα γεωργική. Ἡ καλλιεργήσιμος ἐπιφάνεια ὑπολογίζεται εἰς 5.000 τ. χλμ., περιλαμβάνουσα τὰς κλιτὺς τῶν ὀρεινῶν κορμῶν (Ἀμάνου, Τζέμπελ Ἀνσαρίε, Λιβάνου, Ἀντιλιβάνου, Ἑρμῶνος) κάτω τῶν 1800 μ., τὰς παρακτίους πεδιάδας, τὴν πεδιάδα Βεκαά, τῆς ὁποίας τὸ ὕψος ποικίλλει ἀπὸ 800 ἕως 1.200 μ., τὰ δύο εὐρέα ὀροπέδια τὰ ἐκτεινόμενα Β. καὶ Ν. (περιφέρειαι Χόμς, Χαμμᾶ, Χαλέπιον, μέσου ὕψους 600—700 μ.), τὴν περιφέρειαν τοῦ Χαουρὰν ὀλίγον τι ὑψηλοτέραν καὶ τέλος τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου καὶ τῶν παραποτάμων του. Σήμερον καλλιεργεῖται μόλις τὸ $1/5$ αὐτῆς, ἤτοι 1.600.000 ἐκτάρια, ὧν: 150.000 εἰς τὴν δημοκρατίαν Λιβάνου, 1.210.000 εἰς τὸ κράτος Συρίας, 200.000 εἰς τὸ κράτος Ἀλαουϊτῶν. Εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν ταύτην τὰ σιτηρὰ κατέχουν 450.000 ἐκτ. καὶ αἱ κριθαὶ 250.000. Πάσης φύσεως ἱστορικαὶ κακουχίαι καὶ ἰδίως ἡ μακρὰ περίοδος τῆς τουρκικῆς διοικήσεως ἠνάγκασαν τοὺς Σύρους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν γεωργίαν, ἐξ ἧς ἄλλοτε ἐπλούτιζον. Εἶχον τότε φυσικὰς ἐξόδους τῶν προϊόντων των, αἱ ὁποῖαι τώρα ἀνήκουν εἰς ἄλλους. Τὰ ἐν χρήσει παρὰ τῷ λαῷ γεωργικὰ ἐργαλεῖα εἶναι πρωτόγονα, μικρὸν κατὰ μικρὸν ὅμως εἰσάγονται καὶ νεώτερα, ὡς καὶ μηχαναί. Αἱ γαῖαι ἀνήκουν εἰς μεγαλοκτηματίας, συμβαίνει δὲ ἕνας γαιοκτήμων νὰ εἶναι κύριος 30 καὶ πλειοτέρων χωρίων. Οὗτοι, ἀδιάφοροι πρὸς ἀποδοχὴν νεωτέρων μεθόδων, ἐκμεταλλεύονται τοὺς χωρικούς. Αἱ κυριώτεραι καλλιέργειαι εἶναι: δημητριακὰ (σῖτος, κριθή, ἀραβόσιτος, βρόμη κλπ.), σήσαμον, σιλλικύπριον, ὅθεν ἐξάγεται τὸ ρητινέλαιον, καπνός, βάμβαξ, κάνναβις, σακχαροκάλαμον, φασίολοι, πιζέλια, φακῆ, κουκκιά, λούπινα, ἀρακᾶς καὶ πᾶν ἄλλο εἶδος λαχανοκομίας. Ἐκ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων εὐδοκιμοῦν τὰ φοινικόδενδρα, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τὰ ἐλαιόδενδρα, αἱ συκαῖ, αἱ ροδαῖ, αἱ ροδακινέαι, ἡ ἄμπελος, αἱ μηλέαι, αἱ ἀπιδέαι, αἱ ἀμυγδαλέαι, αἱ καρυδέαι, αἱ δαμασκηνέαι, αἱ βερικοκκέαι. Τὰ ἐσπεριδοειδῆ ἀπαντοῦν πυκνὰ εἰς τὴν ἀκτήν, παρὰ τὴν Σιδῶνα, τὴν Βηρυττόν, τὴν Τρίπολιν, τὸ Παγιάς. Οἱ πυκνοὶ καὶ μεγάλοι ἐλαιῶνες εἶναι εἰς Μουκτάραν, Σουειφφάτ, Κοῦραν (Λίβανον), Λαοδίκειαν, Ἰδλίμπ, Κοὺρτ Δάγκ, Νίσιβιν (παρὰ τὸ Χαλέπιον). Ἡ ἄμπελος ἀφθονεῖ εἰς Βαμσούν, Ρεϋφούρς, Ζάχλε, Μααλλάκα (Λίβανον) πρὸς Ν. τῆς Δαμασκοῦ, τὸ Χόμς, Τὲλ Βισσέ, Ἰδλίμπ, Χαλέπιον, Κοὺρτ Δάγκ, Ἀντιόχειαν. Ὁ καπνὸς καλλιεργεῖται εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀλαουϊτῶν καὶ τὸν Λίβανον. Ὁ βάμβαξ εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Τζεμπλὲ καὶ τοῦ Ἰδλίμπ. Ἡ κάνναβις εἰς τὸν Δαμασκὸν καὶ παρὰ τὸν Εὐφράτην. Τέλος αἱ βερικοκκέαι εἰς τὴν ὄασιν τῆς Δαμασκοῦ. Μεγάλη γεωργικὴ πρόοδος παρατηρεῖται εἰς τοὺς Ἀλαουΐτας καὶ τὸ Χαλέπιον. Ἡ κτηνοτροφία θὰ ηὐδοκίμει πολὺ περισσότερον, ἂν μὴ ἠδικεῖτο ὑπὸ τῶν νομάδων μὲ τὰ λίαν πρωτόγονα μέσα. Οἱ δριμεῖς χειμῶνες καὶ οἱ ἰσχυροὶ καύσωνες φέρουν καταστροφάς, διότι οὐδὲν μέσον ἐφαρμόζεται προστασίας τῶν κτηνῶν.

Δάση πρὸς ἐκμετάλλευσιν καὶ ἐν μέρει ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν εὑρίσκονται εἰς τὸν Λίβανον, τὸ Τζέμπελ Ἀνσαρίε καὶ τὸ Ἀμανόν. Ἡ Λιβανικὴ δημοκρατία κατέχει ἐν ὅλῳ 100 χιλ. ἐκτάρια, τὸ δὲ κράτος τῆς Συρίας 375 χιλ. ἐκτ. Εἰς Χαλέπιον ἐπικρατεῖ ἡ πεύκη, ἡ πρασίνη δρῦς καὶ ἡ κέδρος, ἰδίως πρὸς Β. τοῦ Λιβάνου.

Ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν εὑρίσκονται τὰ ἑξῆς μεταλλεῖα: Ἀσφάλτου τῆς Ἰουδαίας, μεταξὺ Χασβάγιας καὶ Καουκάμπα (Λίβανος) 2 χλμ. πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χωρίου τούτου. Τὸ μέταλλον εἶναι ἀξιολόγως πλούσιον. Κοινῆς ἀσφάλτου, τοῦ Κφαριέ, Χιρβέτ, Σούλας καὶ Ἀσσάβ-Γκαμμάν, κείμενον 30 χλμ. ΒΑ. τῆς Λαοδικείας εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀλαουϊτῶν. Τριῶν ἄλλων μεταλλείων, ἐκχωρηθέντων ἤδη, ἡ ἐκμετάλλευσις δὲν ἤρχισε. Τοιαῦτα εἶναι τὰ εἰς Τζέμπελ Μπίσρι, τὰ κοιτάσματα ἀσβεστίτου ἀσφαλτούχου εἰς Μακάρεν ἐπὶ τῆς συροπαλαιστινικῆς μεθορίου καὶ τὰ μεταλλεῖα σιδήρου εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Παγιάς, εἰς τὸ σαντζάκιον τῆς Ἀλεξανδρέττας, ἐπὶ τῆς συροτουρκικῆς μεθορίου. Ἀνεκαλύφθησαν ὁμοίως πολλὰ κοιτάσματα μετάλλων, τὰ ὁποῖα ἐξετάζονται ἀκόμη. Φαίνεται ὅτι ἡ πλουσιωτέρα περιφέρεια εἶναι ἡ βορεινή, μεταξὺ Λαοδικείας καὶ Ἀλεξανδρέττας. Ἐκεῖ εὑρέθησαν ποικίλα μέταλλα, χρώμιον, μαγγάνιον, σίδηρος, χαλκός, ἀντιμόνιον, χρυσός, ἀμίαντος κλπ. Εἰς τὴν Λιβανικὴν δημοκρατίαν ἐπικρατοῦν οἱ λιγνῖται, τῶν ὁποίων τὰ σπουδαιότερα κοιτάσματα εἶναι εἰς Κάρταβα, Ρὰς ἐλ Χάρφ, Χαττούρα, Βζεδδίν, Σαμπούν, Ἀλεῦ, Βουερὶτζ κλπ. Εἰς τὸ κράτος τῆς Συρίας σημειοῦνται ἰδίως κοιτάσματα ἀσφαλτούχων ἀσβεστιτῶν εἰς τὰς περιφερείας Δουμμάρ, Δμέϊρ, Ἀμποῦ Φαγιάτ, Τζέμπελ-Τιὰς κλπ., θεῖον εἰς Ρὰς ἐλ Ἄϊν ἐν Τζεζίρε, ὤχρα εἰς τὸ Τζέμπελ Βέσρι, χαλκὸς εἰς Σουάρ, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Μοσοὺλ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Χαμπούρ, χλωρικὴ πότασσα εἰς Βεσσίρε, Σουάρ, Σεδδάδι καὶ Κάσβι, τὴν ὁποίαν οἱ ἐντόπιοι ὀνομάζουν «πούδρα τοῦ Κασμπίρ», γύψος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Χαλέπιον-Δεῒρ ἐζ Ζόρ.

Βιομηχανία. Αὕτη εὑρίσκεται ἀκόμη εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν· ἐν τούτοις εἰς τὴν Λιβανικὴν δημοκρατίαν ἡ ὑφαντουργία ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν βιομηχανίαν τοῦ τόπου. Ὑπάρχουν ἐκεῖ 21 ἐργοστάσια. Τὸ κράτος τῆς Συρίας διακρίνεται διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν ὅπλων, περιφήμων εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν, καὶ τὰ ξυλογλυπτικὰ τῆς Δαμασκοῦ ἐργαστήρια. Ἐπίσης φημισμένα εἶναι τὰ ὑφαντουργεῖα τοῦ Χαλεπίου, τὸ ὁποῖον ἔχει 5.330 ἐργαστήρια, ἀπασχολοῦντα 25.746 ἐργάτας. Ἡ πρώτη των ὕλη ἔρχεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἤτοι φυσικὴ καὶ τεχνητὴ μέταξα καὶ νήματα βαμβακερὰ καὶ μάλλινα. Αἱ συνολικαὶ εἰσαγωγαὶ εἰς τὰ ὑπὸ γαλλικὴν ἐντολὴν ἐδάφη τῆς Συρίας ἀνῆλθον τῷ 1929 εἰς 545.818 τόννους, ἀξίας 13.443.089 λιρῶν χρυσῶν συριακῶν. Τῷ 1927 ἐξήχθησαν τόννοι 438.664. Κυρίως ηὔξησεν ἡ εἰσαγωγὴ σιτηρῶν, ἀποικιακῶν, ξυλείας καὶ καυσίμων ὑλῶν. Ἡ Γαλλία ἔρχεται πρώτη εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων· ἔπειτα ἔρχονται ἡ Ἀγγλία, αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἡ Ἰταλία, ἡ Τουρκία, ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Γερμανία. Ἡ ἐξαγωγὴ ἰθαγενῶν προϊόντων (δέρματα, βούτυρον, ἔρια, βαλανίδια, ἀμυγδαλα, φιστίκια κλπ.) παρουσίασεν ἀξιόλογον κίνησιν, ἀνελθοῦσα εἰς τόννους 65.714, ἀξίας 4 345.487 λιρ. χρ. συρ., σημειώσασα δὲ ἐλάττωσιν ἰδίως εἴς τινα εἴδη γεωργικά. Κυριώτεραι ἀγοραὶ τῶν προϊόντων τῆς Συρίας εἶναι ἡ Αἴγυπτος, ἡ Γαλλία, ἡ Παλαιστίνη καὶ ἡ Ὑπεριορδανία. Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς Συρίας παρουσιάζει ἔλλειμμα. Κατὰ τὰ ἔτη 1925—1929 ἀνεγράφησαν:

	Τόννοι	Ἀξία εἰς λιρ. χρ. συρ.
Εἰσαγωγαὶ	1.850 447	48 346.868
Ἐξαγωγαὶ	289.443	16.574.987
Ἐπανεξαγωγαὶ	56.899	4.520.467

—[*Πολιτ. Γεωγρ.*]. ***Πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ διαίρεσις***. Εἰς ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 1 τῆς Δηλώσεως τοῦ Λονδίνου τῆς 24 Ἰουλίου 1922 ἡ ὑπὸ ἐντολὴν Συρία διηρέθη εἰς τὰς ἑξῆς ἐπικρατείας: 1) *Κράτος τοῦ Μεγ. Λιβάνου ἢ Λιβανικὴν δημοκρατίαν*. 2) *Κράτος τῆς Συρίας*. 3) *Κράτος τῶν Ἀλαουϊτῶν*. 4) *Κράτος τοῦ Τζέμπελ Δρούζ*. Ὑπὸ τοὺς Ὀθωμανούς, ἀπὸ τοῦ 1516 (κατάκτησις Σελὴμ Α') μέχρι τοῦ 1831 (κατάληψις αἰγυπτιακὴ) ἡ διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Συρίας μετεβλήθη πολλάκις. Ἡ Δαμασκὸς καὶ τὸ Χαλέπιον ὑπῆρξαν πάντοτε ἕδραι διοικήσεων. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Αἰγυπτίων (1840), τὸ Χαλέπιον, ἡ Δαμασκὸς καὶ ἡ Σαΐδα ἔγιναν ἕδραι τῶν τριῶν πασσαλικίων τῆς Συρίας. Αἱ μεγάλαι αὐταὶ διοικήσεις ἐκλήθησαν ἐγιαλέτ. Τῷ 1864 ἔγινεν ἡ γενικὴ διοικητικὴ ἀναδιοργάνωσις τῆς αὐτοκρατορίας. Τότε, ἐκτὸς τοῦ Λιβάνου, ἡ Συρία μετὰ τῆς Παλαιστίνης διηρέθη εἰς δύο μεγάλα βιλαέτια: τὸ τοῦ Χαλεπίου, περιέχον τὴν Β. Συρίαν, τὴν Μικρὰν Ἀρμενίαν ἡ Μαρὰς καὶ τὸ Διαρβεκίρ, πέραν τοῦ Εὐφράτου. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς Συρίας ἀπετέλεσε τὸ βιλαέτιον τῆς Συρίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Δαμασκὸν περιελάμβανε δὲ τὰ σαντζάκια Δαμασκοῦ, Χαουράν, Ἱερουσαλήμ, Ἄκρας, Βηρυττοῦ, Χαμᾶ καὶ Τριπόλεως. Τῷ 1866 ἔγινε τὸ σαντζάκιον τοῦ Βάλκα (Κερὰκ καὶ Ναπλοὺζ), ἀποσπασθὲν ἀπὸ τὸ σαντζάκιον Ἱερουσαλήμ. Τῷ 1878 ἐδημιουργήθη τὸ σαντζάκιον τῆς Λατακίας ἀποσπασθὲν ἀπὸ τοῦ τῆς Τριπόλεως. Τῷ 1880 ἀπεσπάσθη τὸ σαντζάκιον Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὸ βιλαέτιον τῆς Δαμασκοῦ, ἀποτελέσαν αὐτόνομον σαντζάκιον, ἐξαρτώμενον ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Τῷ 1887 τὰ σαντζάκια Ἄκρας, Βηρυττοῦ, Τριπόλεως

Digitized by Google

καὶ Λατακίας ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τὸ βιλαέτιον Δαμασκοῦ καὶ ἀπετέλεσαν χωριστὸν βιλαέτιον μὲ πρωτεύουσαν τὴν Βηρυττόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ σαντζάκιον τοῦ Βάλκα ἐδιχάσθη, καὶ τὸ ἐν Ὑπεριορδανίᾳ τμῆμα μὲ τὸ Μαὰν καὶ τὸ Κερὰκ προσηρτήθη εἰς τὸ βιλαέτιον τῆς Δαμασκοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα σαντζὰκ τοῦ Κεράκ, τὸ δὲ Δ. τοῦ Ἰορδάνου τμῆμα προσηρτήθη εἰς τὸ βιλαέτιον τῆς Βηρυττοῦ, ὥστε τοῦτο ἀπετελέσθη τελικῶς ἀπὸ τὰ σαντζάκια Ναπλούζ, Ἄκρας, Βηρυττοῦ, Τριπόλεως, Λατακίας, ἐνῷ τὸ τῆς Δαμασκοῦ ἀπὸ τὰ 4 σαντζάκια Κεράκ, Χαουράν, Δαμασκοῦ καὶ Χάμα. Κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος 1908, ἡ Οὔρφα ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὸ βιλαέτιον Χαλεπίου καὶ τῷ 1914 τὸ Μαράς, εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν ἐκηρύχθη ὁ Παγκόσμιος μέγας πόλεμος, τῷ 1914, ἡ Συρία, ἐκτὸς τῆς προνομιούχου ἐπαρχίας τοῦ Λιβάνου, ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ βιλαέτια Χαλεπίου (Ἀϊντάπ, Χαλέπ, Οὔρφα), Δαμασκοῦ (Δαμασκός, Χαμά, Χαουράν, Κεράκ) καὶ Βηρυττοῦ (Ναπλούζ, Ἄκρα, Βηρυττός, Τρίπολις, Λατακία) καὶ ἀπὸ τὰ αὐτόνομα σαντζάκια Δέϊρ ἐλ Ζὸρ καὶ Ἱερουσαλήμ.

Λιβανικὴ δημοκρατία· βλ. λ. *Λίβανος*.

Κράτος τῆς Συρίας. Ὁρίζεται πρὸς Β. ἀπὸ τὴν τουρκικὴν μεθόριον, πρὸς Ν. ἀπὸ τὴν τῆς Παλαιστίνης, πρὸς Δ. ἀπὸ τὴν δημοκρατίαν τοῦ Λιβάνου καὶ πρὸς Α. ἀπὸ τὴν ἔρημον. Ἔχει ἐπιφάνειαν 127.000 τετρ. χλμ. Μέχρι τῆς προκηρύξεως τοῦ Συντάγματος εἶχε διορισθῇ προσωρινῶς διοικητὴς Γάλλος. Τὴν 24 Ἀπριλίου 1928 ἐξελέγη ἡ ἐθνοσυνέλευσις, ἵνα συντάξῃ τὸ Σύνταγμα. Τὸ κράτος διαιρεῖται εἰς σαντζὰκ ἢ λαουά, καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς καζᾶδες καὶ ναχίας ἢ μουδηρίας. Διετηρήθη δηλαδὴ ἡ παλαιὰ διοικητικὴ διαίρεσις τῶν Τούρκων τοῦ 1864 καὶ 1867. Τοῦ σαντζὰκ προΐσταται ὁ μουτεσαρίφης (νομάρχης), τοῦ καζᾶ ὁ καϊμακάμης (ἔπαρχος), τῆς δὲ ναχίας ὁ μουδήρης, ἤτοι δήμαρχος. Παρὰ τῷ μουτεσαρίφῃ ἑδρεύει Γάλλος σύμβουλος, οὗτινος ἡ ὑπογραφὴ καθιστᾷ ἐκτελεσίμους τὰς ἀποφάσεις.

Τὸ κράτος τῆς Συρίας διαιρεῖται εἰς *βόρειον* καὶ *νότιον* καὶ εἰς τὸ αὐτόνομον σαντζάκιον τῆς *Ἀλεξανδρέττας*. Τὸ βόρειον σύγκειται ἀπὸ τὸ βιλαέτιον τοῦ Χαλεπίου, τὸ σαντζάκιον τοῦ Δέϊρ ἐλ Ζὸρ καὶ τὸ αὐτόνομον σαντζάκιον τῆς Ἀλεξανδρέττας. Τὸ πρῶτον ὑποδιαιρεῖται εἰς δέκα καζᾶδες, τὸ δεύτερον εἰς ἕξ, τὸ δὲ τρίτον εἰς τρεῖς. Τὸ νότιον εἰς τέσσαρας.

Κράτος τῶν Ἀλαουϊτῶν. Διοικεῖται ὑπὸ Γάλλου, ὁριζομένου ὑπὸ τοῦ ὑπάτου ἁρμοστοῦ. Παρὰ τῷ διοικητῇ ὑπάρχει κυβερνητικὸς σύμβουλος καὶ τεχνικοὶ σύμβουλοι. Ἀντιπροσωπευτικὸν σῶμα ἐκλεγόμενον διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας δύο βαθμῶν σύγκειται ἐκ 15 μελῶν, τῶν ὁποίων τὸ νομοθετικόν, οἰκονομικὸν καὶ διοικητικὸν ἔργον καθορίζει διάταγμα τοῦ ὑπάτου ἁρμοστοῦ. Τὸ κράτος διαιρεῖται εἰς δύο σαντζὰκ (βλ. καὶ λ. *Ἀλαουϊτῶν πολιτεία*).

Κράτος τοῦ Τζέμπελ Δρούζ. Ἡ διοικητικὴ αὐτονομία του παρεχωρήθη διὰ διατάγματος τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1924. Ἔχει ἐπιφάνειαν 6.000 τ. χλμ. Τὸν διοικητὴν ἐκλέγουν διὰ 4 ἔτη οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, ἐγκρίνει δὲ τὴν ἐκλογὴν ὁ ὕπατος ἁρμοστής. Διαιρεῖται εἰς δύο καϊμακαμλίκια, τὸ βόρειον καὶ τὸ νότιον.

Πληθυσμός. Κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας ἡ Συρία εἶχε 5 ½—7 ἑκατομ. κατοίκων, ἀλλ' οἱ πόλεμοι, οἱ λιμοί, αἱ ἐπιδημίαι, ἡ κακοδιοίκησις, ἡ μετανάστευσις κλπ. ἠλάττωσαν τὸν πληθυσμὸν εἰς (1925) 2.790 759, κατανεμόμενον ὡς ἑξῆς εἰς τὰς ὑπὸ γαλλικὴν ἐντολὴν ἐπικρατείας: Ἐπικράτεια Συρίας 1.554 449, δημοκρατία Λιβάνου 756 310, ἐπικράτεια Ἀλαουϊτῶν 420.000, ἐπικράτεια Τζέμπελ Δροὺζ 60 000. Τὸν πληθυσμὸν τοῦτον ἀποτελοῦσιν αἱ διαφορώταται φυλαὶ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Εἰς τοὺς πρώτους κατόχους τῆς χώρας: Ἀραμαίους, Ἑβραίους, Φοίνικας, πάντας σημιτικῆς καταγωγῆς, προσετέθησαν Αἰγύπτιοι, Ἀσσύριοι, Βαβυλώνιοι, Χιττῖται, Πέρσαι, Ἕλληνες, Ρωμαῖοι, Ἄραβες, Τοῦρκοι, Κοῦρδοι, Ἀρμένιοι, Κιρκάσιοι κλπ. Ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τῶν στοιχείων τούτων προέκυψεν ὁ σημερινὸς συροφοινικικὸς πληθυσμός, ὅλως ἰδιάζοντος τύπου. Διακρίνονται δὲ οἱ Σύροι ὄχι ἀπὸ τὴν φυλετικήν των σύστασιν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν θρησκευτικήν των ὁμολογίαν. Ἀριθμοῦνται 17 θρησκευτικαὶ κοινότητες, ὧν αἱ κυριώτεραι συνδέονται πρὸς μίαν τῶν τριῶν μεγάλων μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν, ἑβραϊκήν, χριστιανικήν, μουσουλμανικήν. Οἱ Ἑβραῖοι εἶναι συγκεντρωμένοι εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, Δαμασκόν, Χαλέπιον, Βηρυττόν. Οἱ Χριστιανοί, περὶ τὰς 500 χιλ., κατανέμονται εἰς ρωμαιοκαθολικοὺς (Λατίνους, Μαρωνίτας, Μελχίτας, Σύρους, Ἀρμενίους καὶ Χαλδαίους) καὶ εἰς ἀντιπαπικοὺς (Ἑλληνορθοδόξους, Ἀρμενίους, Γρηγοριανούς, Ἰακωβίτας, Χαλδαίους, Νεστοριανοὺς καὶ Διαμαρτυρομένους). Οἱ παπισταὶ ἀνέρχονται εἰς 300 χιλ., οἱ δὲ ἀντιπαπισταὶ εἰς 200 χιλ. Οἱ Μουσουλμᾶνοι διακρίνονται εἰς σουνίτας καὶ σιίτας ἢ μητουάλις. Οἱ σουνῖται ἀνέρχονται εἰς 1.535.000, ὑποδιαιρούμενοι εἰς νομάδας ἀφ' ἑνός, καὶ ἀστοὺς καὶ χωρικοὺς ἀφ' ἑτέρου. Οἱ σιῖται περὶ τὰς 115 χιλ., διαιτῶνται ἐντὸς τῆς δημοκρατίας τοῦ Λιβάνου καὶ τὰ πέριξ τῆς Χὸμς καὶ τῆς Χαμά. Αἱ ὑπόλοιποι μὴ μονοθεϊστικαὶ ὁμολογίαι εἶναι: οἱ Νοζάϊρις, οἱ Ἀλαουῖται, οἱ Δροῦσοι καὶ οἱ Ἰσμαηλῖται. Ἐν συνόψει ἡ καθ' ὁμολογίας κατανομὴ εἶναι: Μουσουλμᾶνοι σουνῖται 1.535 000, Μουσουλμᾶνοι σιῖται 115.000, Νοζάϊρις 340.000, Δροῦσοι 105 000, Ἰσμαηλῖται 18.000, Χριστιανοὶ παπισταὶ 295.000, Χριστιανοὶ ἀντιπαπισταὶ 195.000, Ἰσραηλῖται 17.000, ξένοι 40 000.

Οἱ Βεδουῖνοι εἶναι νομάδες διῃρημένοι εἰς διαφόρους φυλὰς (βλ. καὶ λ. *Βεδουῖνοι*). Ἑκάστη φυλὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς ὁμίλους: *Χαμμουλέ*, *Ἀσιρὲ* καὶ *Καμπιλέ*. Ὁ πρῶτος ὅμιλος συγκροτεῖται ἀπὸ τὴν ὅλην συγγένειαν παντὸς βαθμοῦ, ἀνερχομένην εἰς πρόγονον, οὗτινος ἡ κατιοῦσα γενεὰ εἶναι ἀκριβῶς γνωστή. Ὁ δεύτερος ὅμιλος ἀποτελεῖ τὸ θεμελιῶδες, οὕτως εἰπεῖν, σῶμα τῆς βεδουϊνικῆς φυλῆς, συνίσταται δὲ ἀπὸ ὅμιλον οἰκογενειῶν συνδεομένων διὰ στενῆς κοινότητος παραδόσεων, ἐθίμων καὶ συμφερόντων. Ὁ τρίτος ὅμιλος συγκροτεῖται ἀπὸ τὰ προηγούμενα στοιχεῖα· εἶναι ἡ φυλή, παρουσιάζουσα ἓν ὅλον ὁμοιογενές, ἔχουσα συμφέροντα καθωρισμένα καὶ τελοῦσα ὑπὸ κοινὸν ἀρχηγὸν τοὐλάχιστον διὰ τὰ σπουδαῖα συμφέροντα. Αἱ φυλαὶ κατατάσσονται εἰς τρεῖς κατηγορίας: α) φυλὰς μεγάλων μεταναστεύσεων, τελείως νομαδικάς· β) φυλὰς ἡμινομαδικάς, τῶν ὁποίων μέρος μόνον παραμένει νομαδικόν· καὶ γ) φυλὰς ἐγκατεστημένας. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ὑπάγονται αἱ φυλαὶ *Σαμμὰρ* καὶ *Ἀνεζέ*, τῶν ὁποίων αἱ διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις διανέμονται τὴν συριακὴν ἔρημον. Οἱ Σαμμὰρ διαιτῶνται βορείως τοῦ Εὐφράτου καὶ εἰς τὴν Ἄνω Μεσοποταμίαν (Τζεζίρε), ἀριθμοῦντες 40.000 σκηνῶν. Οἱ Ἀνεζὲ διαιτῶνται νοτίως τοῦ Εὐφράτου, ἀριθμοῦντες κατά τινας 30 000 σκηνῶν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος κατόπιν ἀτυχιῶν τῶν πολέμων πρὸς τοὺς Ἀνεζὲ ἐν Ἀραβίᾳ, οἱ Σαμμὰρ διῃρέθησαν εἰς δύο ὁμίλους: οἱ *Σαμμὰρ Τογκὰρ* ἔμειναν εἰς τὸ Τζέμπελ, οἱ δὲ *Σαμμὰρ Τζέρμπα* ἔφυγον ἐξ Ἀραβίας καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἴβν Τζέρμπα ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Συριακὴν ἔρημον. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ ἱστορία τῶν Σαμμὰρ τούτων εἶναι ἀδιάλειπτος σειρὰ ἀγώνων κατὰ τῶν Τούρκων, Τουρκομάνων, Κούρδων, Τσερκέζων. Τῷ 1830 ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης διὰ νὰ παταχθῇ ἡ ἐπανάστασις τῆς Βαγδάτης, ἀλλὰ δὲν ἤργησαν νὰ στραφοῦν κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν τότε τὴν βοήθειαν τῶν Ἀνεζέ. Μόλις ἡ εἰρήνη ἀποκατεστάθη, ὁ σουλτᾶνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπένειμε τὸν τίτλον «βασιλέως τῆς ἐρήμου» εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Σαμμάρ, Σουφὶκ Ἴβν Τζέρμπα. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σαμμὰρ Τόγκα, Ἴβν Ἔρ Ρεσίδ, συνεμάχησε μὲ τοὺς Τούρκους ἐναντίον τοῦ Βαχαβίτου Ἴβν Σεούδ. Ἡττηθεὶς ὅμως ὑπὸ τούτου τῷ 1921 ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὸ Χαΐλ, καὶ τότε μέρος τῶν ὀπαδῶν του ἦλθε νὰ ἑνωθῇ μὲ τὸ ἄλλο τμῆμα τῆς φυλῆς, τοὺς Σαμμὰρ Τζέρμπα, τῶν κοιλάδων Εὐφράτου καὶ Τίγρητος. Ἅμα ὡς ἐνεφανίσθησαν τὰ γαλλικὰ στρατεύματα εἰς Δέϊρ ἐλ Ζὸρ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σαμμὰρ Τζέρμπα ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετ' αὐτῶν.

Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Ἀνεζὲ ἦλθε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Συρίαν μετὰ τοὺς Σαμμάρ, οὓς ταχέως ἐξετόπισαν καί, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν Τούρκων, κατέστησαν οἱ ἀναμφισβήτητοι κύριοι τῆς Συριακῆς ἐρήμου κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Τῷ 1830 ἐπολιόρκησαν τὴν Βαγδάτην, τὸ δὲ 1855 προσέβαλον καὶ ἐλεηλάτησαν τὸ Χαλέπιον. Μόλις τῷ 1862 σοβαρὰ ἐκστρατεία ἐναντίον των τοὺς ἀπεμάκρυνεν ὁριστικῶς ἀπὸ τὴν ζώνην τῶν πόλεων καὶ τώρα διαιτῶνται ἐσκορπισμένοι εἰς τὴν ἔρημον, τὴν παρὰ τὸ Χαλέπιον, τὴν Χὸμς καὶ τὴν Χάμα, καὶ φθάνουν μέχρι τοῦ Νέτζδ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ πολιτικὴ τῶν Ἀνεζὲ ἦτο γενικῶς ὑπὲρ τοῦ Φαϋσάλ.

Φυλαὶ ἡμινομαδικαὶ εἶναι αἱ διῃρημέναι εἰς δύο τμήματα ἀλληλέγγυα καὶ συνδεόμενα διὰ κοινῶν συμφερόντων, ὧν τὸ ἓν ἐξακολουθεῖ τὴν νομαδικὴν ζωήν, τὸ δὲ ἄλλο δὲν ἐγκαταλείπει τὸ ἔδαφος, ἀλλὰ καλλιεργεῖ τοῦτο, κοινὸν τῆς ὅλης φυλῆς κτῆμα πρὸς ὄφελος τῆς ὁλότητος. Τοιαύτη πρότυπος φυλὴ εἶναι ἡ τῶν *Μαουάλις*, παρὰ τὸ Χαλέπιον. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Δέϊρ ἐλ Ζὸρ ἀπαντῶσιν ἀκόμη καὶ φυλαὶ ἐντελῶς ἀμετακίνητοι καὶ ἄλλαι σχεδὸν τοιαῦται, ὅπως ἡ φυλὴ τῶν *Μπεγκαρᾶ*. Οἱ *Μποῦ Σααμπάν*, ἀποτελούμενοι ἐκ τῶν τμημάτων *Ἀφαδλέ*, *Ἀμποῦ Ἀσσάφ*, *Οὐελδέ*, κατοικοῦν τὰς δύο ὄχθας τοῦ Εὐφράτου ἀπὸ τοῦ Σαμσεδὶν ἐπὶ τοῦ παραλλήλου τοῦ Βὰδ πρὸς Β. μέχρι Τίβνι πρὸς Ν. καὶ τὰς δύο ὄχθας τοῦ Νάχρ Βελὶχ ἀπὸ τῆς συμβολῆς τούτου καὶ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Δικαιοσύνη. Συμφώνως πρὸς τὰ ἄρθρα 5, 6 τῆς δηλώσεως τοῦ Λονδίνου τῆς 24 Ἰουλίου 1922, διάταγμα τοῦ ὑπάτου ἁρμοστοῦ τῆς 13 Ὀκτωβρίου 1923 κατήργησε τὰς διομολογήσεις ἐν Συρίᾳ καὶ Λιβάνῳ. Τὰ δικαστήρια εἶναι θρησκευτικοῦ καὶ κοινοῦ δικαίου. Τὰ θρησκευτικὰ περιλαμβάνουν τὰ μουσουλμανικὰ τοῦ Σαριὰ (ἱεροῦ νόμου) καὶ τὰ τῶν χριστιανικῶν ὁμολογιῶν, λειτουργοῦντα ὅπως καὶ ἐπὶ τουρκικοῦ καθεστῶτος. Τὰ δικαστήρια τοῦ κοινοῦ δικαίου εἶναι ἐθνικὰ καὶ μεικτά, περιλαμβάνουν δὲ δύο ἀκυρωτικά, τὸ ἓν ἑδρεῦον εἰς τὴν Βηρυττὸν διὰ τὴν Λιβανικὴν δημοκρατίαν καὶ τὸ κράτος τῶν Ἀλαουϊτῶν, τὸ δὲ ἄλλο εἰς τὴν Δαμασκὸν διὰ τὸ κράτος τῆς Συρίας καὶ τὸ Τζέμπελ Δρούζ. Περιλαμβάνει τμῆμα πολιτικὸν καὶ τμῆμα ποινικόν. Τὸ μεικτὸν ἀκυρωτικὸν περιλαμβάνει Γάλλους καὶ ἰθαγενεῖς. Ὑπάρχουν τρία ἐφετεῖα: ἓν ἐν Βηρυττῷ διὰ τὴν δημοκρατίαν τοῦ Λιβάνου καὶ τὸ κράτος τῶν Ἀλαουϊτῶν, ὅπερ περιλαμβάνει κακουργιοδικεῖον, πλημμελειοδικεῖον καὶ πολιτικὸν δικαστήριον. Ἄλλο εἰς Δαμασκὸν διὰ τὸ νότιον τοῦ κράτους τῆς Συρίας καὶ τὸ Τζέμπελ Δρούζ, περιλαμβάνον πολιτικὸν δικαστήριον, ποινικὸν καὶ κακουργιοδικεῖον εἰς Χαμά. Τέλος εἰς Χαλέπιον διὰ τὸ βόρειον τοῦ κράτους τῆς Συρίας καὶ τὸ αὐτόνομον σαντζάκιον τῆς Ἀλεξανδρέττας, περιλαμβάνον πολιτικὸν καὶ ποινικὸν δικαστήριον. Τὰ πρωτοδικεῖα εἶναι 16 εἰς τὸν Λίβανον, 15 εἰς τὸ κράτος τῆς Συρίας καὶ 3 εἰς τὸ τῶν Ἀλαουϊτῶν. Τὰ μεικτὰ πρωτοδικεῖα ἑδρεύουν ἐν Βηρυττῷ, ἐν Τριπόλει, Δαμασκῷ καὶ Χαλεπίῳ. Τρία ἐμποροδικεῖα ἐν Βηρυττῷ, Δαμασκῷ καὶ Χαλεπίῳ. Εἰρηνοδικεῖα λειτουργοῦν 13 ἐν Λιβάνῳ, 16 ἐν Συρίᾳ καὶ 4 εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀλαουϊτῶν.

Νόμος ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς βουλῆς τοῦ Λιβάνου καὶ ἐκδοθεὶς τὴν 7 Φεβρουαρίου 1928 ἵδρυσε νέον δικαστικὸν σύστημα, προωρισμένον ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ σύστημα τῆς συγχωνεύσεως τὸ ἐγκατασταθὲν τὴν 9 Μαρτίου 1925. Διατάγματα δὲ τοῦ ὑπάτου ἁρμοστοῦ ἐπεξέτειναν τὸ νέον σύστημα εἰς τὰ κράτη τῆς Συρίας καὶ τῶν Ἀλαουϊτῶν. Τὰ δικαστήρια ταῦτα προεδρεύονται ὑπὸ Γάλλου δικαστοῦ, οἱ δὲ διάδικοι δύνανται νὰ ζητήσουν in limine litis, ὅπως ἡ πλειοψηφία τῶν δικαστῶν εἶναι γαλλική. Διὰ νὰ δυνηθοῦν δὲ καὶ οἱ ἰθαγενεῖς νὰ ὠφεληθοῦν τῶν εὐεργετημάτων τῶν ἐκχωρημένων εἰς τοὺς ξένους, ἐπιτρέπεται διὰ τὰς πολιτικὰς ἢ ἐμπορικὰς μεταξύ των ἢ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν μὴ προνομιούχων ξένων ὑποθέσεις των ν' ἀποταθῶσι πρὸς δικαστικὰς ἀρχάς, ὧν ἡ σύνθεσις εἶναι μεικτή, διὰ συμβάσεως χορηγούσης ρητὴν ἁρμοδιότητα, συναφθείσης δὲ πρὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς ἀγωγῆς. Πλὴν τούτων ἐδημιουργήθη σῶμα δικαστικῶν ἐπιθεωρητῶν, ἔχον ἐπὶ κεφαλῆς Γάλλον γενικὸν ἐπιθεωρητὴν βοηθούμενον ὑπὸ τριῶν ἐπιθεωρητῶν βοηθῶν, ἑνὸς ἰθαγενοῦς καὶ δύο Γάλλων.

Ἐκπαίδευσις. Λειτουργοῦν δημόσιαι καὶ ἰδιωτικαὶ σχολαί. Αἱ δημόσιαι εἶναι 606 μὲ 45 000 μαθητάς, κατανεμόμεναι ὡς ἑξῆς: Λιβάνου δημοκρατία 151· κράτος Συρίας 284· σαντζὰκ Ἀλεξανδρέττας 56· κράτος Ἀλαουϊτῶν 97· κράτος Τζέμπελ Δροὺζ 18. Ἡ ἀνωτέρα ἐκπαίδευσις, ἡ ἐπίσημος, παρέχεται ὑπὸ τοῦ συριακοῦ πανεπιστημίου, περιλαμβάνοντος ἰατρικὴν καὶ νομικὴν σχολήν, ἡ μέση παρέχεται εἰς τὰ λύκεια Δαμασκοῦ, Χαλεπίου, Ἀντιοχείας, Χόμς, Χαμά, Δέϊρ ἐλ Ζόρ. Ἰδιωτικαὶ σχολαὶ λειτουργοῦν 1504 μὲ 107.500 μαθητάς. Τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν παρέχουν τὸ γαλλικὸν καὶ τὸ ἀμερικανικὸν πανεπιστήμιον τῆς Βηρυττοῦ. Τὸ γαλλικὸν πανεπιστήμιον περιλαμβάνει σχολὴν ἰατρικήν, φαρμακευτικήν, ὀδοντιατρικὴν καὶ μαιευτικὴν καὶ τὰ ἰνστιτοῦτα: φυσιοθεραπείας, ἀντιλυσσικόν, βιολογικῶν ἐρευνῶν καὶ ἀναλύσεων καὶ χημείας. Ἐπίσης σχολὴν μηχανικῶν, σχολὴν νομικήν, σχολὴν προπαρασκευαστικήν. Τὸ ἀμερικανικὸν πανεπιστήμιον περιλαμβάνει τὰς ἑξῆς σχολάς: ἰατρικήν, ὀδοντιατρικήν, φαρμακευτικήν, νοσοκόμων, φιλολογίας, ἐπιστημῶν καὶ προπαρασκευαστικήν. Τὴν μέσην παίδευσιν παρέχουν τὰ κολλέγια τῶν πανεπιστημίων γαλλικοῦ καὶ ἀμερικανικοῦ, τὰ λύκεια τῶν φρὲρ τῆς Βηρυττοῦ, Τριπόλεως καὶ Λαοδικείας, τὰ κολλέγια τῶν Λαζαριστῶν εἰς Ἀντούραν καὶ Δαμασκόν, τὰ κολλέγια τῶν μαριστῶν εἰς Γιουνὶχ (Λίβανος), Δαμασκὸν καὶ Χαλέπιον, τὸ κολλέγιον τῆς Ἁγίας Γῆς ἐν Χαλεπίῳ, τὰ ἀμερικανικὰ κολλέγια Χαλεπίου καὶ Λαοδικείας, τὸ κολλέγιον τοῦ γραικοκαθολικοῦ πατριαρχείου ἐν Βηρυττῷ καὶ Δαμασκῷ, τὸ ἐν Βηρυττῷ κολλέγιον τῆς Σοφίας (de la Sagesse), τὸ κολλέγιον ἰσλαμιὲ ἐν Βηρυττῷ, τὰ ἑλληνορθόδοξα κολλέγια Δαμασκοῦ καὶ Χόμς, ἡ ἐν Δαμασκῷ σχολὴ Οὐλμίε - Βατανίε, τὸ ἐν Χαλεπίῳ κολλέγιον ἐλ Φαρουχίε, τὸ κολλέγιον τῆς Ταρτοῦς, τὸ διεθνὲς κολλέγιον τοῦ Χαλεπίου, τὸ οἰκοτροφεῖον τῶν νεανίδων τῶν Γάλλων ἱεραποστόλων ἐν Δαμασκῷ, τὸ οἰκοτροφεῖον τῶν καρμηλιτῶν εἰς Λαοδίκειαν, τὸ ἐν Βηρυττῷ «British Syrian Training College», τὸ ἐν Βηρυττῷ σχολεῖον τῶν κυριῶν τῆς Ἁγίας Ἄννης τοῦ Besançon καὶ τὸ οἰκοτροφεῖον τῶν κυριῶν τῆς Ναζαρὲτ ἐν Βηρυττῷ.

Τὰ κυριώτερα ἐκπαιδευτήρια ἰδιωτικὰ διὰ τὴν πρώτην καὶ κατωτέραν παίδευσιν εἶναι: τὸ κολλέγιον τῶν φρὲρ ἐν Ἀλεξανδρέττᾳ, τὸ τῶν μαριστῶν ἐν Ζάχλε καὶ Σιδῶνι, τὰ σχολεῖα τῆς ἰσρ

λιτικῆς ἑνώσεως ἐν Βηρυττῷ, Δαμασκῷ, Χαλεπίῳ, τὸ κολλέγιον Ἁγ. Γρηγορίου τῶν βενεδικτίνων ἐν Βάαλβεκ, τὸ τῆς καθολικῆς ἑνώσεως ἐν Χαλεπίῳ, τὰ γραικοκαθολικὰ Βηρυττοῦ, Ζάχλε, Σιδῶνι, Τύρῳ, τὸ ἐθνικὸν λιβανικὸν τοῦ Βάαλβεκ, τὸ ἐθνικὸν προτεσταντικὸν τοῦ Χόμς, τὰ τῶν πατέρων Κὰρμ ἐν Τριπόλει, τὰ σχολεῖα τῶν ἐλεημόνων ἀδελφῶν ἐν Βηρυττῷ καὶ Δαμασκῷ, τὸ οἰκοτροφεῖον τῶν φραγκισκανῶν ἐν Χαλεπίῳ, τὰ οἰκοτροφεῖα τῶν ἀδελφῶν Ἁγ. Ἰωσὴφ τῆς Ἐμφανίσεως ἐν Βηρυττῷ καὶ Χαλεπίῳ, τὰ τῶν ἀδελφῶν τῆς Ἱερᾶς Καρδίας ἐν Βηρυττῷ καὶ Χόμς, τὰ τῶν Μαρωνιτῶν ἀδελφῶν τῆς ἁγίας οἰκογενείας ἐν Βηρυττῷ καὶ Βατρουόν, ἡ σχολὴ Ἀλ Ἀχλία ἐν Βηρυττῷ, τὰ οἰκοτροφεῖα τῶν Ἀρμενίδων καθολικῶν ἀδελφῶν τῆς Ἀσπίλου Συλλήψεως ἐν Βηρυττῷ καὶ Χαλεπίῳ, τὰ ἑλληνορθόδοξα σχολεῖα εἰς Ζάχρατ ἐλ Ἰχσὰν καὶ Ζαχζὶτ ἐλ Φατὰτ ἐν Βηρυττῷ. Τὰ μικρὰ σχολεῖα εἶναι 1.395, ὧν 958 τοπικῆς διευθύνσεως, 317 γαλλικά, 85 ἀμερικανικά, 19 ἀγγλικά, 10 ἰταλικὰ καὶ 6 δανιμαρκικά.

Ὑγιεινὴ καὶ πρόνοια. Τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην διεξάγουν αἱ ἀπὸ τῆς ἁρμοστείας ἀμέσως ἐξαρτώμεναι ὀργανώσεις, ὡς καὶ αἱ ἐξαρτώμεναι ἀπὸ τὰ κράτη Συρίας καὶ Λιβάνου. Ἐκτὸς τῶν συνήθων μέτρων τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς, λειτουργεῖ εἰδικὴ ὑπηρεσία κατὰ τῆς ἑλονοσίας καὶ τῶν ἐπιδημιῶν, τὰς ὁποίας φέρουν οἱ προσκυνηταί. Πλεῖστα νοσοκομεῖα ἱδρύθησαν καὶ κλινικαὶ δημόσιαι κατὰ τῆς ὀφθαλμίας καὶ τῶν ἐπιδημικῶν νόσων. Λοιμοκαθαρτήρια λειτουργοῦν ἐπὶ τῶν μεθορίων πρὸς πᾶσαν γείτονα χώραν, Ἰράκ, Τουρκίαν, Παλαιστίνην καὶ Ὑπεριορδανίαν, ἔπειτα δὲ εἰς τοὺς λιμένας, ὅπου ἡ ἱστιοπλοΐα ἀγκυροβολεῖ. Ὑπάρχει ἀκόμη, ἰδίως διὰ τὸ Τζέμπελ Δρούζ, περιοδεύουσα ἰατρικὴ ὑπηρεσία.

Δημόσια ἔργα. Ἡ γαλλικὴ κατοχὴ ἐβελτίωσε πολὺ τὴν συγκοινωνίαν διὰ τῆς κατασκευῆς νέων ὁδῶν, διὰ τῆς τελειοποιήσεως ἄλλων καὶ τῆς ἐπισκευῆς πολλῶν. Πλὴν τούτων πολλαὶ οἰκοδομαί, γέφυραι καὶ ἄλλα ἔργα κατεσκευάσθησαν.

Εἰς τὴν Συρίαν λειτουργοῦν τρεῖς σιδηροδρομικαὶ ἑταιρεῖαι: 1) Ἡ D.H.P. (Δαμασκὸς Χαμὰς καὶ προέκτασις) μὲ γραμμάς: α) Δαμασκοῦ—Βηρυττοῦ (147 χλμ.) διὰ Ραγιὰκ (στενὴ γραμμή), ὀδοντωτὴ μόνον πρὸς διάβασιν τοῦ Λιβάνου. Λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1895. β) Τρίπολις—Χὸμς (103 χλμ.), γ) Ραγιὰκ—Χαλέπιον διὰ Χὸμς—Χαμμὰ (332 χλμ.). 2) Ἡ τοῦ Χετζὰζ ἀπὸ Δαμασκοῦ εἰς Δεραά. Γραμμὴ στενή. Ἀπὸ τοῦ Δεραὰ προεκτείνεται ἀφ' ἑνὸς πρὸς τὸ Ἀμανὸν (Ὑπεριορδανία), ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὴν Καΐφαν (Παλαιστίνη). 3) Ἡ B. A. N. P. (Βοζαντζὶ — Χαλέπιον—Νίσσιβις καὶ προέκτασις). Εἶναι ἡ ἄλλοτε γραμμὴ Βαγδατίου μέ: α) Γραμμὴν Ἀλεξανδρέττα—Χαλέπιον, τῆς ὁποίας ὅμως τμῆμα διέρχεται τὸ συριακὸν ἔδαφος, ἀπὸ Ἀλεξανδρέττας εἰς Παγιάς. Τὸ ὑπόλοιπόν της εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους. β) Γραμμὴν Χαλέπιον—Τσομπὰν βέη—Νίσσιβις. Ἡ κατασκευή της ἤρχισε τῷ 1914, διὰ νὰ συνδέσῃ τὸ Χαλέπιον μὲ τὸ Βαγδάτιον. Ἡ γραμμὴ αὐτή, ὁλόκληρος ἐπὶ τουρκικοῦ ἐδάφους, ἀποτελεῖ τὴν βόρειον μεθόριον. Ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης ἐπέτρεψεν εἰς τὴν γαλλικὴν ἐντολὴν νὰ τὴν χρησιμοποιῇ ὅπως καὶ οἱ Τοῦρκοι. Μόνον διὰ τὰς στρατιωτικὰς μεταφορὰς τῶν Γάλλων ἀπαιτεῖται νὰ προειδοποιῆται ἐγκαίρως ἡ Τουρκία. Πρόκειται νὰ στρωθοῦν καὶ δύο νέαι γραμμαί: Τρίπολις—Βηρυττὸς—Καΐφα καὶ μία στενὴ καταλήγουσα εἰς τὴν Τρίπολιν. Ἐπίσης κατασκευάζεται τὸ τηλεφωνικὸν δίκτυον, τὸ ὁποῖον θ' ἀντικαταστήσῃ τὸ χρησιμεῦσαν εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις.

Στρατός. Ἡ ὅλη ὑπὸ ἐντολὴν χώρα διαιρεῖται εἰς τρεῖς στρατιωτικὰς περιφερείας: τὴν τοῦ Μ. Λιβάνου καὶ τῶν Ἀλαουϊτῶν, τὴν τῆς Δαμασκοῦ, Τζέμπελ Δροὺζ καὶ Χαουρὰν καὶ τὴν τῆς Βορείου Συρίας. Τὸ ἄρθρον 2 τῆς ἐντολῆς ὁρίζει τὴν ὀργάνωσιν ἐθνοφρουρᾶς ἰθαγενοῦς διὰ τὴν ἄμυναν καὶ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως. Τὴν 15 Νοεμβρίου 1916 ἡ κυβέρνησις συνέστησε τὴν λεγεῶνα τῆς Ἀνατολῆς ἐκ Σύρων καὶ Ἀρμενίων ἐπιθυμούντων νὰ πολεμήσουν κατὰ τῶν Τούρκων. Ἡ συγκέντρωσίς των ἔγινεν εἰς τὴν Κύπρον διὰ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τὸ Πὸρτ Σαῒτ διὰ τοὺς Σύρους. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1918 τρία τοιαῦτα τάγματα κατηρτίσθησαν, ἅτινα ἡνωμένα πρὸς μονάδας γαλλικὰς ἐστάλησαν εἰς τὴν Συρίαν νὰ πολεμήσουν ὑπὸ σημαίαν γαλλικήν. Διὰ διαδοχικῶν μετασχηματισμῶν τῶν ταγμάτων τῆς λεγεῶνος τῆς Ἀνατολῆς προέκυψαν τὰ σημερινὰ βοηθητικὰ τάγματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἀποτελοῦν τὸν σκελετὸν τοῦ συριακοῦ στρατοῦ. Τὸ πλεῖστον τῶν ἀνδρῶν των εἶναι Ἀρμένιοι. Τὰ βοηθητικὰ ταῦτα τάγματα ἀποτελοῦνται ἐξ ἐθελοντῶν στρατολογουμένων ἐκ τῶν πρῴην τουρκικῶν ἐπαρχιῶν, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς ἢ θρησκεύματος. Ἐκ τῶν οὕτω σχηματισθέντων τριῶν συνταγμάτων τὸ πρῶτον ὑπηρετεῖ εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀλαουϊτῶν. τὸ δεύτερον εἰς Δαμασκὸν καὶ τὸ τρίτον εἰς Χαλέπιον. Ὁ πυρὴν οὗτος τοῦ στρατοῦ, τῆς Συριακῆς ὁμοσπονδίας συντηρεῖται δαπάναις τῆς τε γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς Συρίας. Οὕτω τῷ 1924 εὑρέθη κατηρτισμένος ὁ στρατὸς τῆς Συρίας καὶ τὰ γεγονότα τῆς Δαμασκοῦ καὶ τοῦ Τζέμπελ Δροὺζ ἀπέδειξαν ὅτι τὸ ἀνθρώπινον ὑλικόν του εἶναι ἀξιόλογον, ἰδίως οἱ Τσερκέζοι, οἱ Δροῦσοι καὶ οἱ Κοῦρδοι. Τὴν 15 Μαΐου 1923 ἱδρύθη στρατιωτικὴ σχολὴ εἰς Δαμασκόν.

Μέτρα καὶ σταθμά. Τὸ γαλλικὸν μετρικὸν σύστημα δὲν χρησιμοποιεῖται ἀκόμη εἰς ὅλην τὴν χώραν. Τὰ ἰθαγενῆ μέτρα καὶ σταθμὰ ποικίλλουν κατὰ τόπους: Μονὰς βάρους εἶναι τὸ *δίρχεμ* (δράμιον), ἰσοβαροῦν πρὸς 3 γραμμάρια καὶ 20 ἑκατοστά. Ὑποπολλαπλάσιά του εἶναι: τὸ *κομπὰτ* ἴσον πρὸς 0 γρ. 05 καὶ τὸ *κιρὰτ* ἴσον πρὸς 0 γρ. 20.

Δίρχεμ (16 κιρὰτ) ἴσον πρὸς	3	γρ.	20
Μὶς-κὰλ (1,5 δίρχεμ)	4	»	80
Οὐκιὲ (οὐγγία) 66 δίρχ. καὶ $^{2}/_{8}$	215	»	
Ὀκκᾶ (6 οὐγγ. ἢ 400 δίρχ.)	1	χλγρ.	282
Ρότουλον (2 ὀκ. ἢ 800 δίρχ.)	2	»	564
Μπατμὰν (6 ὀκ.)	3	»	400
Νέον καντάριον (44 ὀκ.)	320	»	
Παλαιὸν καντάριον (100 ρότ.)	256	»	

Διὰ τὰ ξύλα, τὸν ἄνθρακα, τὴν ἄσβεστον, τὴν πέτραν καὶ ἄλλας ὕλας ζυγίζουν μὲ τὸ *τσεκὶ* (4 καντάρια τῶν 44 ὀκ. 225 δρ.). Τὰ ὑγρὰ πωλοῦνται γενικῶς κατὰ βάρος.

Μονὰς ὄγκου ἢ χωρητικότητος εἶναι τὸ *μὲδδ* εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ τὸ *σουμποὺλ* εἰς τὸ Χαλέπιον.

Τουμνίγιε ($^1/_8$ τοῦ μὲδδ)	2	λίτρ.	25
Ρωμπίγιε ($^1/_4$ » »)	4	»	50
Μὲδδ	18	»	
Κιλὲ (2 μὲδδ)	36	»	
Σουμποὺλ (3 κιλὲ)	108	»	
Χαράρα (12 κιλὲ)	432	»	

Μονὰς μήκους εἶναι ὁ πῆχυς, *ἀρσὶν* ἢ *ντράα*. Διὰ τὰ οἰκόπεδα μεταχειρίζονται τὸ *ντράα μεμαρὶ* ἴσον πρὸς 0 μ. 75. Τὸ *μπαᾶ* ἰσοῦται πρὸς 4 ντράα (2 μ. 71), τὸ *μίλι* ἰσοῦται πρὸς 1000 ντράα (700 μ.).

Αἱ ἀποστάσεις ἐκτιμῶνται εἰς χιλιόμετρα εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς γραμμὰς καί τινας ὁδούς. Ἐξακολουθοῦν ὅμως ἀκόμη νὰ ἐκφράζωνται καὶ εἰς ὥρας πορείας ἢ τουρκικὰς λεύγας, μονάδας, αἱ ὁποῖαι εἶναι διάφοροι κατὰ τόπους. Κατὰ μέσον ὅρον εἶναι 5 χιλμ.

Οἱ Ἄραβες, καὶ ἰδίως οἱ ἐρημονόμοι, τηροῦν ἀκόμη τὰ παλαιά των μέτρα πορείας:

Μίλι χασσιμὶ (100 μπαᾶ)	2	χλμ.	71
Φαρσὰκ (3 μίλι)	8	»	13
Μπερὶντ (4 φαρσὰκ)	32	»	52

Ὡς μέτρον ἐπιφανείας ἐπικρατεῖ εἰς τὰ Β. τῆς Συρίας διὰ τὰς ἀγροτικὰς ἰδιοκτησίας τὸ *ντεουνούμ*, ἀλλοῦ δὲ τὸ (αἰγυπτιακὸν) *φεδδάνι*, ἤτοι ἡ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ γεωργουμένη ἔκτασις. Ὁ πῆχυς χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ ἀστικὰ οἰκόπεδα. Ἄλλοτε εἶναι 0,70 τετραγ. μέτρα, ἄλλοτε 0,75 τετραγ. μέτρα, ἰσούμενον περίπου πρὸς $^1/_2$ τετραγ. μέτρον.

Ντράα μουρραμπαᾶ	0 μ.	τετρ.	00459
Φεδδάνι	754 »	»	
Ζιρὰ μέμερι	0 μ.	»	0075
Ντεουνοὺμ (100 π. τετρ., 12 καθ' ἑκτάριον)	800 »	»	

— *[Ἱστορ.]* Μέχρι τέλους τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος ἡ Συρία δὲν εἶχε γνωρίσει τὴν πολιτικὴν ἑνότητα. Ἦτο κατατετμημένη εἰς πολλὰς ἐπικρατείας ἀλληλομαχομένας, τῶν ὁποίων τινὲς ἔσχον λίαν ἐφήμερον τὴν ὕπαρξιν. Ἄλλως καὶ οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι τὴν κατῴκησαν, ἦσαν διαφορώτατοι τήν τε φυλετικὴν σύστασιν καὶ τὴν προέλευσιν. Ὀνομαστότατοι τούτων ὑπῆρξαν οἱ Φοίνικες, οἱ ὁποῖοι ἐπεκράτησαν ἐπὶ στενῆς λωρίδος τῆς παραλίας ἀπὸ Λαοδικείας μέχρις Ἰόππης. Αἱ κυριώτεραι πόλεις των ὑπῆρξαν ἡ Σιδών, ἡ Γεβαΰλ, ἡ Βύβλος, ἡ Βότρυς, ἡ Βηρυττός, ἡ Ἄκρα καὶ ἰδίως ἡ Τύρος, ἡ ὁποία ἀνήχθη εἰς πρωτεύουσαν πόλιν. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐπεκράτησαν ἐπὶ μακρὸν πρὸς τὰ Β. οἱ Χετταῖοι ἢ Χιττῖται καὶ μικρὰ κρατίδια ἀνεξάρτητα ἀλλήλων, ἡ Ἄρπαδος, ἡ Χαμμά, ἡ Δαμασκός, εἰς δὲ τὴν σημερινὴν Ὑπεριορδανίαν ἡ Μωὰβ καὶ ἡ Ἐδώμ. Πρὸς Ν. ἠμπεδώθησαν ἰσχυρῶς οἱ Φιλισταῖοι, ἐπικρατήσαντες τῆς σημερινῆς Παλαιστίνης, μεταξὺ δὲ τούτων οἱ Χαναναῖοι. Ἡ εἰσβολὴ τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ βασιλείου τοῦ Δαυῒδ ἀπώθησε τοὺς Φιλισταίους πρὸς τὴν Ν. ἀκτὴν καὶ τοὺς Χαναναίους πανταχόθεν, πολλοὺς δὲ ἀπερρόφησε. Τὸ βασίλειον τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔσχε πρωτεύουσαν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Σολομῶντος ἐδιχάσθη εἰς τὸ τοῦ Ἰούδα μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἱερουσαλὴμ πρὸς Ν., καὶ τὸ τοῦ Ἰσραὴλ μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σιχὲμ πρὸς Β.

Οὕτως ἡ Συρία, μεταξὺ Ταύρου, ἐρήμου καὶ Μεσογείου, ἔγινεν ἡ στενὴ λεωφόρος τῶν ἐθνῶν, ἑνώνουσα δὲ τὴν Ἀσίαν μὲ τὴν Ἀφρικὴν ἦτο ἡ φυσικὴ ὁδὸς τῶν λαων τούτων. Ὁ φυσικὸς πλοῦτός της καὶ τὰ δάση της ἦσαν δέλεαρ διὰ τοὺς δύο γείτονας λαούς, τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Ἀσσυρίους. Εἰς τὸ ἔδαφός της συνηντήθησαν τὰ στρατεύματα τῶν φαραώ, ζητούντων ἐπέκτασιν πρὸς ἀνατολάς, τῶν Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων μοναρχῶν, ζητούντων διέξοδον ἐπὶ τῆς Δυτικῆς θαλάσσης. Ἐφ' ὅσον Ἀσσυρία καὶ Βαβυλωνία ἀπετέλουν δύο ἀντίζηλα κράτη, ἡ Αἴγυπτος ἐξήσκει τὸ κῦρός της ἐπὶ τῆς Συρίας· ἀλλ' ὅταν ὁ Ναβουχοδονόσορ ὑπέταξε τὴν Ἀσσυρίαν καὶ ἦλθε νὰ προσβάλῃ τὴν Αἴγυπτον, ὑπέταξε τὰ μικρὰ τῆς Συρίας κρατίδια καὶ κατέλυσε τὴν αὐτονομίαν τῶν Φοινίκων, Ἑβραίων καὶ Ἀραμαίων (600 π. Χ.). Κῦρος ὁ Βασιλεὺς τῶν Περσῶν, καταλύσας τὸ κράτος τῆς Βαβυλῶνος, ἔγινε κύριος ὁλοκλήρου τῆς Συρίας (538 π. Χ.). Ἡ περσικὴ κυριαρχία διήρκεσε μέχρι τοῦ 332 π. Χ. Ἀλέξανδος ὁ Μέγας, καταλύσας τὸ Περσικὸν κράτος (333 π. Χ.), ὑπέταξε τὴν Συρίαν καὶ ἔγινε κύριος πασῶν τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἄλλοτε ἀποτελέσει τὰς μοναρχίας Αἰγύπτου, Ἀσσυρίας καὶ Περσίας. Μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην (301 π. Χ.), ὁ Σέλευκος ἔλαβε τὴν Συρίαν, τὴν ὁποίαν διῴκει ὡς σατράπης ἤδη ἀπὸ τοῦ 312 π. Χ. Ὅταν ὁ Σέλευκος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Συρίας, ἡ Παλαιστίνη ἀποσπασθεῖσα προσηρτήθη εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ Β. Συρία ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τοῦ εὐρυτάτου κράτους τῶν Σελευκιδῶν. Ὁ Σέλευκος Α' ἔκτισε τὴν Ἀντιόχειαν, ὡς πρωτεύουσάν του. Ἡ Λαοδίκεια, ἡ Σελεύκεια εἶναι ἐπίσης κτίσματα τῆς δυναστείας ταύτης. Ὁ Ἀντίοχος Γ' ὁ Μέγας ἐπεζήτησε νὰ εὐρύνῃ τὸ κράτος του εἰς βάρος τῶν Πτολεμαίων· καὶ τότε, μεταξὺ 180 καὶ 185 π. Χ., ἡ Παλαιστίνη προσηρτήθη πάλιν εἰς τὴν Συρίαν. Ἀλλ' οἱ θρησκευτικαὶ διωγμοὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς ἐξήγειραν τοὺς Ἰουδαίους εἰς ἐπανάστασιν καὶ τότε ἡ οἰκογένεια τῶν Μακκαβαίων ἔγραψεν ἐνδοξοτάτας σελίδας τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἰουδαίων ἱστορίας.

Τῷ 64 π. Χ. ὁ Πομπήϊος, περατώσας τὴν κατάκτησιν τοῦ Πόντου, κατῆλθεν εἰς τὴν Συρίαν, κατέλυσε τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν καὶ κατέστησεν ὁλόκληρον τὴν χώραν μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς καὶ τοῦ Πηλουσίου ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Ἡ ρωμαϊκὴ περίοδος εἶναι ἡ μακροτάτη τῶν ἱστορικῶν περιόδων τῆς Συρίας, διαρκέσασα ἀπὸ τοῦ 64 π. Χ. μέχρι τοῦ 638 μ. Χ. Ἡ περίοδος αὕτη πρέπει νὰ διακριθῇ εἰς τὴν κυρίως ρωμαϊκὴν μέχρι Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (395 μ. Χ.) καὶ τὴν βυζαντινὴν μέχρι τοῦ 638. Ἡ ρωμαϊκὴ περίοδος ἐσημείωσε τὴν μεγίστην οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Συρίας καὶ τὴν λαμπροτέραν αὐτῆς ἐξάνθησιν εἰς θρησκευτικὴν καὶ κοινωνικὴν δρᾶσιν. Μεγάλαι ὁδοὶ ἐστρώθησαν εἰς δίκτυον ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς χώρας, τῶν ὁποίων τὰ σῳζόμενα τμήματα κινοῦν καὶ σήμερον τὸν θαυμασμόν. Εἰς τὰς δύο περιόδους, τὴν τῶν Σελευκιδῶν καὶ τὴν ρωμαϊκήν, ὀφείλομεν ἐπίσης τὰ καταπληκτικὰ μνημεῖα καὶ τὴν πόλιν Βααλβέκ.

Κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ διεδόθη ραγδαίως ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία. Εἰς τὴν Ἀντιόχειαν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς νέας θρησκείας ὠνομάσθησαν τὸ πρῶτον Χριστιανοί. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ γονιμότης τῆς Συρίας τῆς προσέδωκε τὸν τίτλον «σιτοβολῶν τῆς Ρώμης». Κατὰ τὸν Β' καὶ Γ' μ. Χ. αἰῶνα ἡ Συρία ἔδωκεν εἰς τὴν Ρώμην τέσσαρας αὐτοκράτορας, γνωστοὺς ὑπὸ τὸ συνολικὸν ὄνομα Σύροι: τὸν Σεπτίμιον Σεβῆρον, τὸν Καρακάλλαν, τὸν Ἡλιογάβαλον καὶ τὸν Ἀλέξανδρον Σεβῆρον, καταγομένους ἀπὸ τὴν Χὸμς (Ἔμεσαν). Ἄλλος αὐτοκράτωρ, Φίλιππος ὁ Ἄραψ κατήγετο ἐκ Χαουράν. Κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἀνεδείχθη ἰσχυρὰ καὶ ἔνδοξος ἡ Παλμύρα. Προσβληθεῖσα ἡ Συρία ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἰδίως κατὰ τὸν Δ', Ε' καὶ ΣΤ' αἰῶνα ἔγινε τὸ θέατρον αἱματηροτάτων ἀγώνων Βυζαντινῶν καὶ Περσῶν, ἐξ ὧν ἠρειπώθη. Ἀπὸ τοῦ 612 μέχρι τοῦ 620, Χοσρόης ὁ Β' τὴν παρέδωκε πολλάκις εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον καὶ ἀπήγαγε μέρος τοῦ πληθυσμοῦ της εἰς αἰχμαλωσίαν. Τῷ 634 ἐνεφανίσθησαν αἱ ἀραβικαὶ φυλαί, κηρύττουσαι νέαν θρησκείαν. Ὁδηγούμεναι κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὸν Ἀμροῦ ἴμπν ἔλ Ἄας καὶ τὸν Ζέϊδ, ἀδελφὸν τοῦ Μοαβία, εἰσέβαλον εἰς τὴν Παλαιστίνην. Τῷ ἑπόμενον ἔτος, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Χαλὶβ καὶ τοῦ Ἀμποῦ Ὀβεΐδα, κατέλαβον τὴν Δαμασκόν, τῷ δ' 636—637 κατέλαβον τὸ Χαλέπιον καὶ τὴν Ἀντιόχειαν. Τῷ 638 ὁ χαλίφης Ὀμὰρ ἴμπν Χαττὰπ ἦλθεν αὐτοπροσώπως ἐκ Μέκκας καὶ παρέλαβε τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὸν πατριάρχην Σωφρόνιον. Ὁ Μοαβίας, διορισθεὶς διοικητὴς τῆς Συρίας τῷ 640 μὲ ἕδραν τὴν Δαμασκόν, διεξεδίκησε τῷ 656 τὸ χαλιφᾶτον πρὸς τὸν Ἀλῆν καὶ ἀνεκηρύχθη τῷ 657 μόνος χαλίφης, ἱδρύσας τὸ κληρονομικὸν χαλιφᾶτον μὲ ἕδραν πάντοτε τὴν Δαμασκόν. Οἱ τρεῖς τελευταῖοι αἰῶνες τῆς βυζαντινῆς περιόδου (325—628) παρουσίασαν πυρετώδη θεολογικὴν ζύμωσιν, ἐξ ἧς ἀνεφύησαν αἱρέσεις ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, κατατμήσασαι εἰς ἀλληλομαχομένας μερίδας τοὺς Χριστιανούς. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Συρίας ἦτο ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἀρίων διῃρημένος εἰς μονοφυσίτας καὶ ὀρθοδόξους· τὰ παλαιὰ φυλετικὰ μίση ἀνεζωπυρήθησαν ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν διαμαχῶν. Τὸ πολὺ τοῦ λαοῦ ἦσαν Ἀραμαῖοι, ὡμίλει δὲ τὴν συριακὴν ἢ συροχαλδαϊκήν. Ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἡ ἐπιβολὴ τῆς ἑλληνικῆς ὡς ἐπισήμου γλώσσης, παρὰ τὴν λατινικὴν τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἡ ἀποδοχή της ὑπὸ τῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν, τῶν κυβερνητικῶν κύκλων καὶ τοῦ ναυτικοῦ ἐμπορίου εἶχον διαιρέσει τὸν λαόν. Δι' αὐτὸ ἡ διάδοσις τοῦ

Digitized by Google

μονοφυσιτισμοῦ εἰς τὴν Συρίαν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντίδρασις τοῦ ἰθαγενοῦς συριακοῦ στοιχείου κατὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς ἑλληνολατινικῆς ἀρχῆς εἰς τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις. Ἡ τρίτη αἵρεσις τοῦ μονοθελισμοῦ διεδόθη καθ' ἣν στιγμὴν ἐνεφανίσθησαν οἱ Ἄραβες, καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς ἀμέσου καὶ ἀδεξίας ἐπεμβάσεως τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου. Εἰς τὴν θρησκευτικὴν ταύτην ἔχθραν τῶν Σύρων ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς πρέπει ν' ἀποδοθῇ ἡ εὐκολία, μεθ' ἧς οἱ Ἄραβες κατέκτησαν τὰς χώρας ταύτας.

Ἐπὶ Μοαβία, Γεζὶδ καὶ Ἀβδοὺλ Μελὲκ συνέβη τὸ ἱστορικὸν ἐπεισόδιον τῶν Μάρδων τῆς Συρίας. Ὁ Κωνσταντῖνος Πωγωνᾶτος ἔστειλεν εἰς τὴν Συρίαν πολεμιστὰς ἀπὸ τὰς ὀρεινὰς φυλὰς τῶν Μάρδων διὰ νὰ πολεμήσῃ τοὺς Ὀμιάδας ἐντὸς αὐτῆς τῆς Συρίας καὶ ν' ἀναγκάσῃ τὸν ἀραβικὸν στρατὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (668). Οἱ Μάρδοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸν Λίβανον, κατέλαβον τὰ στρατηγικώτερα σημεῖα καὶ ἐξετέλεσαν ἐπιτυχῶς τὴν ἐντολήν των. Ἡ Δαμασκὸς περιῆλθεν εἰς κίνδυνον καὶ οὕτως ἡ πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐλύθη. Τὸ χαλιφᾶτον τῆς Δαμασκοῦ διήρκεσε μέχρι τοῦ 750, ὁπότε οἱ Ἀββασσίδαι ἀπόγονοι τοῦ θείου τοῦ προφήτου, ἀπό τινων ἐτῶν ἤδη ἐν ἐπαναστάσει καὶ ἀνταπαιτηταὶ τῆς χαλιφείας, ἐθριάμβευσαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. Ἡ Συρία ἔγινε πάλιν ἁπλῆ ἐπαρχία καὶ ἡ Δαμασκὸς ἔπαυσε νὰ εἶναι πρωτεύουσα. Διαρκοῦντος τοῦ Ι' αἰῶνος ἡ ἐξασθένησις τῶν Ἀββασσιδῶν χαλιφῶν ἐπέτρεψε τὴν ἵδρυσιν νέων ἀνεξαρτήτων δυναστειῶν εἰς διαφόρους πόλεις, Χαμά, Χαλέπιον καὶ Δαμασκόν. Τὸν ΙΑ' αἰῶνα οἱ Σελτζουκίδαι κατέλαβον τὴν Συρίαν, τὴν ἀραβικὴν δὲ κατάκτησιν χαρακτηρίζει τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπέβαλε τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν. Ὀρθῶς δὲ παρετηρήθη ὅτι, ἂν οἱ Χριστιανοὶ τῆς Συρίας δὲν ἐδέχοντο τὰ τῆς ἀραβικῆς γλώσσης καὶ τὴν γραφήν, θὰ διετηρεῖτο καὶ ἡ ἐθνικὴ των συνείδησις καὶ δὲν θὰ περιέπιπτον εἰς τὴν πλάνην νὰ θεωροῦν ἑαυτοὺς Ἄραβας.

Οἱ Σταυροφόροι ἐνεφανίσθησαν εἰς Συρίαν τῷ 1097. Ἡ περίοδος αὕτη διήρκεσε μέχρι τοῦ 1291. Οἱ Λατῖνοι σταυροφόροι ἵδρυσαν τὴν κομιτείαν τῆς Τριπόλεως καὶ τὸ βασίλειον τῆς Ἱερουσαλήμ, δὲν κατώρθωσαν ὅμως νὰ κατακτήσουν οὔτε τὸ Χαλέπιον, οὔτε τὴν Δαμασκόν. Αἱ καταστήσεις των ἐξετάθησαν μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Τὸ Κεράκ (ἡ ἀρχ. Χαρὰκ Μωάβ), ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Μέκκαν ὁδοῦ, ἦτο ἡ νοτιωτάτη κτῆσις των πρὸς τὴν νότιον ἔρημον, ἡ δὲ Ἱερουσαλὴμ παρέμεινεν ὡς πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου των μέχρι τοῦ 1187, ὁπότε κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Σαλὰχ ἐδ Δίν. Μετὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Ἀντιόχειαν, ἡ Ἄκρα διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν σταυροφόρων. Ἡ περίοδος τούτων ἀφῆκε πολλὰ φρούρια καὶ ἐκκλησίας, διακούσης δὲ ταύτης, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἔχομεν ἀδιάκοπα τὰ τεκμήρια τῶν σχέσεων τοῦ μαρωνιτικοῦ πατριαρχείου μετὰ τῆς Ρώμης.

Τῷ 1291 ὁ σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου Μελὲκ Ἄσραφ κατέκτησε τὴν Ἄκραν, κατόπιν δ' αὐτῆς πάσας τὰς πόλεις τῆς ἀκτῆς: Τύρον, Καΐφαν, Βηρυττόν, Τορτὸζ καὶ Ἄθλιτ (14 Αὐγούστου 1291) καὶ οὕτως ἐξέλιπον τὰ ἴχνη τῆς σταυροφορικῆς κατακτήσεως. Διακούσης τῆς περιόδου τῶν σταυροφόρων, τὴν ἐσωτερικὴν ἑνότητα τῆς Συρίας συνεκράτησεν ὁ Νουρεδδὶν καὶ μετ' αὐτὸν ὁ υἱός του Σαλαδδῖνος, ὅστις κατέλαβε τὴν Αἴγυπτον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Φατιμίτου χαλίφου (1169). Ὁ Σαλαδδῖνος καὶ οἱ ἀπόγονοί του ἐβασίλευσαν ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ 1250 καὶ ἐπὶ τῆς Συρίας μέχρι τοῦ 1260. Ἔκτοτε ἡ ἀρχὴ περιῆλθεν εἰς τοὺς Μαμελούκους. Τότε ἀκριβῶς (1258) οἱ Μογγόλοι κατέλαβον τὴν Βαγδάτην καὶ κατέλυσαν τὸ χαλιφᾶτον τῶν Ἀββασσιδῶν, ὥστε ἐπὶ τρία ἔτη ὁ μουσουλμανικὸς κόσμος ἔμεινεν ἄνευ χαλίφου.

Ἡ Συρία, κατακτηθεῖσα βραδύτερον ὑπὸ τῶν Μαμελούκων, ἀπετέλεσε μετὰ τῆς Αἰγύπτου ἑνιαῖον βασίλειον μὲ πρωτεύουσαν τὸ Κάϊρον. Διῃρέθη εἰς τρεῖς ἐπαρχίας, μὲ ἀντιβασιλεῖς εἰς τὸ Χαλέπιον, τὴν Δαμασκὸν καὶ τὴν Παλαιστίνην. Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι ἡ οἰκτροτέρα τῆς ὅλης ἱστορίας τῆς Συρίας καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ 1291 μέχρι τοῦ 1561. Ἐκ μίσους πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους καὶ φόβου μήπως ἐπανέλθουν, ὁ Λίβανος ὑπέστη καταστρεπτικὰς εἰσβολάς, τὸ Κεσρουὰν ἐδῃώθη ἀπηνῶς, αἱ πλεῖσται τῶν παρακτίων πόλεων ἠρειπώθησαν καὶ ἐξετειχίσθησαν, τρόμος δὲ καὶ βαρβαρότητες ἠσκήθησαν ἐφ' ὅλης τῆς χώρας. Ἡ Ἰόππη ἔμεινεν ἠρειπωμένη μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος· ἡ Ἀσκάλων, ἡ Ἄθλιτ, ἡ Καισάρεια ἀκόμη κατάκεινται ἠρειπωμέναι. Καμμία συμφορὰ δὲν ἔλειψεν, οὔτε αὐτὴ ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Ταμερλάνου, ὁ ὁποῖος εἰς Χαλέπιον καὶ Δαμασκὸν ὕψωσε πύργους ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν θυμάτων του (1400).

Τῷ 1516 ὁ Ὀθωμανὸς σουλτᾶνος Σελὴμ Α' εἰσέβαλεν εἰς τὰς χώρας τῶν Μαμελούκων, τιμωρῶν τούτους διότι συνεμάχησαν ἐναντίον του μετὰ τῶν Περσῶν. Νικητὴς εἰς Δαβίκ, παρὰ τὸ Χαλέπιον (1516), ὁ Σελὴμ κατέκτησε τὴν Αἴγυπτον, τὸ ἑπόμενον ἔτος ᾐχμαλώτισε τὸν τελευταῖον Μαμελοῦκον σουλτᾶνον Τουμὰν βέην καὶ ἀπήγαγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν τελευταῖον χαλίφην Ἀλ Μοταουακίλ, τὸν ὁποῖον ἐξηνάγκασε νὰ τοῦ ἐκχωρήσῃ τὰ δικαιώματα καὶ τὸν τίτλον του. Οὕτως ὁ Σελὴμ ἔγινεν ὁ πρῶτος Ὀθωμανὸς χαλίφης. Οἱ Μαμελοῦκοι σουλτᾶνοι, βαχαρῖται καὶ βορτζῖται, ἐδυνάστευσαν 256 ἔτη.

Ἡ ὀθωμανικὴ κυριαρχία διήρκεσεν ἐν Συρίᾳ 402 ἔτη, ὑπὸ 27 Τούρκους σουλτάνους. Τὸ ἐφαρμοσθὲν διοικητικὸν σύστημα ἐβασίζετο εἰς τὴν ἐκχώρησιν τῶν διοικήσεων ἔναντι ὡρισμένου ποσοῦ εἰς τοὺς διοικητάς. Ἀλλ' ἡ τεραστία ἀπόστασις τῶν τόπων, ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας τῶν ὁδῶν καὶ ἡ δυσκολία τῶν συγκοινωνιῶν καθίστων τὸν διοικητὴν ἀνεξέλεγκτον δυνάστην τῆς ἐπαρχίας του. Καθ' ἑκάστην ἀλλαγὴν διοικητοῦ ἐπήρχοντο ἐμφύλιοι πόλεμοι, ταραχαὶ καὶ ἔνοπλοι συρράξεις, διαρκοῦσαι μῆνας καὶ ἐνίοτε ἔτη, καθ' ἃ οἱ κάτοικοι ἐδεκατίζοντο καὶ ἡ χώρα ἠρημοῦτο. Ἡ κατάστασις αὕτη, ἐμπεδωθεῖσα χρονία, ἔφερεν εἰς τὴν τελείαν ἐρείπωσιν τῆς Συρίας. Τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐγκαθίσταται ἡ κυβέρνησις τοῦ ἐμίρου Φάχρ Ἐδδίν, πρίγκιπος Λιβανίου Μουσουλμάνου, ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Μάαν (ἐγεννήθη 1572, ἀπέθανε 1645). Οὗτος ἐξέτεινε τὴν ἀρχήν του ἐφ' ὅλης τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Συρίας, ἀλλ' ἐν τέλει, νικηθεὶς ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν στρατευμάτων καὶ συλληφθείς, ὡδηγήθη μὲ τὴν οἰκογένειάν του εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐστραγγαλίσθη (1635).

Τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὁ ἐμίρης Χαϊδὰρ δεύτερος, πρίγκιψ τοῦ οἴκου τῶν Σεχάμπ, ὅστις διεδέχθη τὸν οἶκον τῶν Μάαν, κατέστρεψεν εἰς Ἄϊν Δάρα τὰς ὑεμενιτικὰς πατρυιὰς (1711). Ὁ υἱός του Μελὲμ ἐξεδίωξε τοὺς Σιίτας ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι σήμερον ἀποτελοῦν τὸν καζὰν τοῦ Δζεζίν, ἀφήσας εἰς αὐτοὺς μόνον τὸ Ριχάν. Ὁ υἱός του Ἰωσὴφ ἀφῄρεσεν ἀπὸ τοὺς Σιίτας τὸ βόρειον τοῦ καζᾶ τοῦ Κεσρουὰν καὶ τὸ Δζίμπετ Μπεσαρὲ (1763) καὶ τῷ 1770 ἥνωσε τὰ δύο τμήματα τοῦ παλαιοῦ Μικροῦ Λιβάνου ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του Ἡ Δαμασκός, ἀπὸ τοῦ 1590 ἕδρα τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας, ἐδέχθη τῷ 1729 τὴν ἀνασύστασιν χωριστοῦ πατριαρχείου τῶν Μελχιτῶν. Τὴν σπουδαιότητα τῆς Σιδῶνος κατέρριψεν ἡ Ἄκρα, τὴν ὁποίαν ἐξέλεξαν ὡς ἕδραν των κατ' ἀρχὰς ὁ Σεΐχ Δάχερ Ὀμὰρ καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Βόσνιος Ἀχμὲτ πασᾶς Δζεζζάρ. Καὶ οἱ δύο οὗτοι, μᾶλλον λῃσταὶ παρὰ πρίγκιπες, ἐπεζήτησαν νὰ ἱδρύσουν ἀνεξάρτητον ἰδικόν των πριγκιπᾶτον ἐν Συρίᾳ. Ἡ Τουρκία ἔστειλε τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν ἐναντίον τοῦ πρώτου, ὁ ὁποῖος εἶχε συμμαχήσει μὲ τὴν Αἰκατερίνην Β' τῆς Ρωσίας. Ὁ δὲ δεύτερος κατέστη περίφημος διὰ τὰς ὠμότητάς του, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχῆ του ἀντίστασιν κατὰ τοῦ πολιορκοῦντος αὐτὸν Βοναπάρτου (1798 — 1799). Ἀπέθανε τῷ 1804.

Ὁ ἐμίρης Μπεσὶρ Β' Σεχὰμπ ἐκυβέρνησε τὸν Λίβανον ἐπὶ ἥμισυν αἰῶνα, διαδραματίσας πρωτεῦον πρόσωπον εἰς τὴν Συρίαν. Χάρις εἰς αὐτόν, ὁ πασᾶς τῆς Ἄκρας Ἀβδαλλάχ, ἐπαναστατήσας κατὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ τὸν ἐναντίον του σταλέντα στρατὸν καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν Δαμασκὸν (1821). Βραδύτερον, χάρις εἰς τὴν βοήθειάν του, ὁ Ἰμπραὴμ τῆς Αἰγύπτου ἔκαμε τὴν ἐκστρατείαν τῆς Συρίας καὶ κατέλαβε τὴν Ἄκραν μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν (1832). Ἡ αἰγυπτιακὴ κυριαρχία ἠσκήθη ἐννέα ἔτη ἐπὶ τῆς Συρίας. Τὰ φιρμάνια τοῦ 1841 ἀφῄρεσαν τὴν Συρίαν ἀπὸ τὸν Μωχάμετ Ἄλη καὶ ἐκανόνισαν τὴν θέσιν τούτου εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἡ αἰγυπτιακὴ αὕτη κατοχή, ἡ ὁποία ἐδείχθη ἀνεκτικὴ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ὠφέλιμος εἰς τὴν χώραν, ἀφῆκε θλιβερὰν κληρονομίαν εἰς τοὺς Λιβανίους. Τῷ 1835 ὁ Ἰμπραὴμ πασᾶς, διὰ νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Δρούσους τοῦ Χαουράν, ἐχρησιμοποίησε κατ' αὐτῶν τοὺς ὀρεσιβίους Μαρωνίτας τοῦ Λιβάνου. Ἀλλ' ὅταν ὁ Ἰμπραὴμ ἐξηναγκάσθη νὰ κενώσῃ τὴν Συρίαν καὶ ἀνετράπη ὁ Μπεσὶρ Β' τῷ 1840, οἱ Δροῦσοι μνησικακοῦντες ἐζήτησαν νὰ ἐκδικηθοῦν. Ἐντεῦθεν θρησκευτικοὶ πόλεμοι ἀγριώτατοι ἠγέρθησαν, ἄγνωστοι εἰς τὸν Λίβανον ἀπὸ πέντε καὶ ἡμίσεος αἰῶνος. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐζήτησε νὰ ἐπωφεληθῇ διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὸν Λίβανον· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διώρισε διοικητήν του τὸν ἀρνησίθρησκον Ὀμὲρ πασᾶν (1842), Δροῦσοι ὅμως καὶ Μαρωνῖται ἀντεστάθησαν εἰς τὸν διορισμὸν τοῦτον, καὶ ἡ Πύλη τὸν ἀνεκάλεσεν, ἀλλὰ διῄρεσε διοικητικῶς τὸ ὄρος εἰς καϊμακαμλίκιον μαρωνιτικὸν διὰ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἄλλο διὰ τοὺς Δρούσους διὰ τὸ μεικτὸν μέρος. Ὁ διχασμὸς οὗτος κατέρρευσε μὲ τὰ φρικαλέα γεγονότα τοῦ 1860, τὰ ὁποῖα αἱματοκύλισαν τὴν Δαμασκόν, Χασμπάγιαν καὶ τὸν παλαιὸν Λίβανον. Ἦλθε τότε εἰς τὴν Συρίαν ὁ Φουὰτ πασᾶς διὰ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν· ἀλλὰ καὶ γαλλικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Beaufort d'Hautpoul ἦλθεν εἰς ἐνίσχυσίν του. Ὁ Λίβανος ἀπετέλεσε καὶ πάλιν ἑνιαῖον κυβερνεῖον (9 Ἰουνίου 1861), ἀλλὰ μὲ κυβερνήτην Χριστιανὸν βαθμοῦχον τῆς Τουρκίας, προαγόμενον εἰς βεζύρην, ἐκλεγόμενον δὲ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ὑπέγραψαν τὸ πρωτόκολλον: Γαλλίας, Ἀγγλίας, Αὐστρίας, Πρωσσίας, Ρωσίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1868 καὶ τῆς Ἰταλίας. Πάντοτε ἐξελέγετο Χριστιανὸς τοῦ λατινικοῦ δόγματος.

Οἱ νεότουρκοι τῆς «Ἑνώσεως καὶ Προόδου» ἐδοκίμασαν ἀνεπιτυχῶς τὸν Ἰούλιον 1908 νὰ παρασύρουν τοὺς Λιβανίους, ὅπως εἰσέλθουν συμπαγῶς εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν, ἀπορρίπτοντες τὴν αὐτονομίαν των, μὲ τὸ πρόσχημα νὰ μετάσχουν τῶν ἐκλογῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Συντάγματος. Μετὰ τὴν εἴσοδον τῆς Τουρκίας εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὸν Λίβανον.

Τὸν Σεπτέμβριον 1918 εἰσῆλθον νικηταὶ εἰς Δαμασκὸν οἱ Σύμμαχοι καὶ τὴν 30 ἰδίου μηνὸς εἶχεν ἐγκατασταθῇ προσωρινὴ τυπικὴ κυβέρνησις τῆς Βηρυττοῦ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ὀμὰρ βέη Δαούκ. Τὴν 6 Ὀκτωβρίου 1918 ὁ γαλλικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Varnay εἰσήρχετο εἰς τὸν λιμένα τῆς Βηρυττοῦ, τὴν ἐπαύριον δὲ ἔφθασεν εἰς Δαμασκὸν ὁ συνταγματάρχης Σουκρῆ πασᾶς Ἀγιουμπί, ἐλθὼν εἰς Βηρυττὸν ὡς διοικητὴς διωρισμένος ὑπὸ τοῦ σερίφου Φαϋσάλ, στρατηγοῦ τῶν Συμμάχων καὶ υἱοῦ τοῦ σερίφου τῆς Μέκκας Χουσεΐν. Τὴν 8 Ὀκτωβρίου ὁ Σουκρῆ μετέβη εἰς Βαάβδαν, κατέλυε τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν καὶ ἐγκατέστησεν ἐν ὀνόματι τοῦ Φαϋσὰλ τὸν Χαμτίμπ πασᾶν ἐς Σαὰδ πρῴην διοικητὴν τοῦ Λιβάνου, ὅστις ἐδέχθη τὸ ἀξίωμα, ἀφοῦ ἐξησφάλισε τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Γάλλου ναυάρχου. Τὴν ἑσπέραν τὸ δάσος τῶν πεύκων καὶ ἡ πόλις τῆς Βηρυττοῦ κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Συμμάχων. Τὴν 9 Ὀκτωβρίου ὁ στρατηγὸς Allenby ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν τῆς Βηρυττοῦ καὶ τῆς βορείας ζώνης εἰς τὸν Γάλλον ἀξιωματικὸν Piépape, μετά τινας δὲ ἡμέρας ὁ ἀξιωματικὸς Beuscher διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Λιβάνου. Τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1918 κατελήφθη τὸ Χαλέπιον ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ τῆς Μεσοποταμίας καὶ τὴν 11 Νοεμβρίου ἡ εἴδησις τῆς ἀνακωχῆς ἐσταμάτησε τὰς ἐν Συρίᾳ ἐχθροπραξίας. Βραδύτερον, ὅταν ἡ Κιλικία κατελήφθη ὑπὸ τῶν Συμμάχων, ἀπετέλεσε τὴν βορείαν ζώνην, ἀνατεθεῖσαν εἰς τὸν Γάλλον ἀξιωματικὸν Brémoud καὶ ἡ πρὶν βορεία ζώνη ἐκλήθη δυτική, μὲ διοικητὴν τὸν Γάλλον ἀξιωματικὸν Copin. Τὸν Σεπτέμβριον 1919 ἡ Γαλλία ἠγγυᾶτο τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Λιβάνου καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν φυσικῶν του συνόρων. Τὴν 8 Ὀκτωβρίου 1919 ὁ στρατηγὸς Γκουρῶ διωρίζετο ἀρχιστράτηγος τοῦ ἐν Ἀνατολῇ στρατοῦ καὶ ὕπατος ἁρμοστὴς τῆς Γαλλίας ἐν Συρίᾳ. Οὗτος ἀπεβιβάσθη εἰς Βηρυττὸν τὴν 21 Νοεμβρίου καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔληγεν ἡ ἀγγλικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῆς βορείας καὶ δυτικῆς ζώνης. Ἡ ζώνη, τῆς ὁποίας εἶχε διορισθῆ διοικητὴς ὁ στρατηγὸς Ριζᾶ πασᾶς Ρικαμπί, ἔμενε πραγματικῶς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἐμίρου Φαϋσάλ, ἀνακηρυχθέντος βασιλέως τὴν 8 Μαρτίου 1920 Ἀρχομένου τοῦ Ἰουλίου ἐπῆλθε παρεξήγησις μεταξὺ τοῦ στρατηγοῦ Γκουρῶ καὶ τοῦ ἐμίρου Φαϋσάλ, ἐξ ἀφορμῆς τῆς διαβάσεως τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Χαλεπίου, ἅτινα καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ συνάψουν πρὸς τὰ στρατεύματα τοῦ σερίφου τὴν μάχην τοῦ Μεισσελούν, μεθ' ὃ εἰσῆλθον εἰς Δαμασκόν. Διευθετηθέντος τοῦ ζητήματος Φαϋσάλ, ὁ στρατηγὸς Γκουρῶ ἀντεμετώπισε δυσχερείας ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας.

Τὸν Ὀκτώβριον 1919 ἀπεφασίσθη τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ν' ἀντικαταστήσουν τὰ βρεττανικὰ εἰς Ἀϊντάμπ, Μαρὰς καὶ Οὔρφα, καὶ παρὰ τὰς ἐπιτοπίους διαμαρτυρίας οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὰ κέντρα ταῦτα λήγοντος τοῦ ἰδίου μηνός. Τὸ ἐθνικόφρον τουρκικὸν κόμμα ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶ Κεμὰλ ἀνέλαβε τότε τὸν ἀγῶνα. Σώματα ἄτακτα ἔνοπλα ἐνεφανίσθησαν πολλαχοῦ καὶ ἐνέσπειρον τὸν τρόμον, τὰ πνεύματα δὲ πρὸς τὸ τέλος Ἰανουαρίου εἶχον παροξυνθῆ τόσον, ὥστε κατέληξαν εἰς τὰ αἱματηρὰ γεγονότα τοῦ Μαράς, προοίμιον τῆς γενικῆς ἐξεγέρσεως, ἡ ὁποία ἐπλήρωσεν ὁλόκληρον τὸ ἔτος 1920 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1921. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὸ Ἀϊντάμπ, κέντρον τοῦ ἀγῶνος, ἐπολιορκήθη τρὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων (Ἀπρίλιον, Μάϊον. Αὔγουστον 1920), καὶ ἅπαξ ὑπὸ τῶν Γάλλων (Αὔγουστον 1920 ἕως Φεβρουάριον 1921). Ἡ φρουρὰ τῆς Οὔρφας ἐσφάγη ὁλόκληρος κατὰ παρασπονδίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν Γάλλων ὑπερίσχυσε καὶ τὸ Ἀϊντὰμπ παρεδόθη. Ὁ στρατηγὸς Γκουρῶ ἀφῆκε τὴν Συρίαν τὴν 23 Νοεμβρίου 1922. Κατὰ τὴν ὑπατείαν του ἐδημιουργήθη τὸ ἀνεξάρτητον κράτος τοῦ Μεγάλου Λιβάνου καὶ ἡ Συριακὴ ὁμοσπονδία ἐκ τῶν ἐπικρατειῶν Δαμασκοῦ, Χαλεπίου καὶ τῶν Ἀλαουϊτῶν. Ὁ διάδοχός του στρατηγὸς Βεϋγκὰν ἀπεβιβάσθη εἰς Βηρυττὸν τὴν 9 Μαΐου 1923, μὲ πρόγραμμα νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τοῦ προκατόχου. Πρῶτόν του μέλημα ὑπῆρξε νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν χώραν, ταρασσομένην ὑπὸ τῶν λῃστρικῶν συμμοριῶν, τούτου δ' ἐπιτευχθέντος ἤρχισεν ἡ οἰκονομικὴ ἀνόρθωσις τῆς ὑπὸ ἐντολὴν χώρας.

Τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς ὑπατείας Βεϋγκὰν ὑπῆρξαν ἡ ἵδρυσις τοῦ κράτους τῆς Συρίας συγκειμένου ἐκ τῶν ἐπικρατειῶν Δαμασκοῦ καὶ Χαλεπίου καὶ τοῦ αὐτονόμου σαντζακίου τῆς Ἀλεξανδρέττας, μεθ' ὃ ἡ ἐπικράτεια τῶν Ἀλαουϊτῶν κατέστη

Digitized by Google

ἀπολύτως αὐτόνομος. Πρὸς τοῦτο κατηργήθη ἡ Συριακὴ ὁμοσπονδία (1 Ἰανουαρίου 1925) καὶ ὁ πρόεδρος ταύτης Σουβχὶ βέης Βαρακὰ διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ κράτους τῆς Συρίας. Ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ Βεϋγκάν, στρατηγὸς Σαρράϊγ, ἔμεινεν εἰς τὴν Συρίαν μέχρι Νοεμβρίου 1925, ὁ δὲ διάδοχός του Ζουβενὲλ ἔφθασεν εἰς Συρίαν κατὰ τὴν ὀξυτέραν φάσιν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Δρούσων. Ἐξήσκησε πᾶν μέσον διὰ νὰ κατευνάσῃ τὰ πνεύματα δι' εἰρηνικῶν μέσων, ἀλλὰ τοῦτο ἐξελήφθη ὡς ἀδυναμία ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες ἠρνήθησαν νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα. Τὸ ὑπὸ ἐντολὴν ἔδαφος ὀφείλει εἰς τὸν Ζουβενὲλ τὴν σύμβασιν τῆς 30 Μαΐου 1926, καθ' ἣν πᾶσαι αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν ὑπὸ ἐντολὴν ἐπικρατειῶν καὶ τῆς Τουρκίας θὰ ὑπόκεινται εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν διαιτησίαν. Ἀφ' ἑτέρου, κατὰ κανόνα, ἡ προσωπικὴ κατάστασις καὶ αἱ περιουσίαι τῶν καταγομένων ἐκ τῶν ὑπὸ ἐντολὴν ἐδαφῶν, ἀλλὰ διαμενόντων ἀκόμη ἐν Τουρκίᾳ, θὰ ἐρρυθμίζοντο ὑπὸ τῶν ἄρθρων 30 καὶ 37 τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης. Ὁ διάδοχος τοῦ Ζουβενὲλ Pousot ἐκήρυξε γενικὴν ἀμνηστίαν καὶ ἀνέθηκεν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς νὰ συντάξουν τὸν πολιτικόν των χάρτην. Ἀλλ' ἐνώπιον τῶν ὑπερβολικῶν ἀξιώσεων τῶν ἀδιαλλάκτων διελύθη ἡ συντακτικὴ συνέλευσις τὴν 11 Αὐγούστου 1928.

Οἱ Γάλλοι βασίζουν τὰ ἐπὶ τῆς Συρίας δικαιώματά των εἰς τὰς σταυροφορίας καὶ ἔπειτα εἰς τὴν καταστολὴν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπαναστάσεων κατὰ τὸν ΙΘ' καὶ Κ' αἰῶνα. Ἡ ἐκραγεῖσα ἐν Τζέμπελ Δρούζ ἐπανάστασις τοῦ 1925 ὀφείλεται εἰς τὸν ὅλως ἰδιάζοντα χαρακτῆρα τῆς Χαυρανίτιδος, ἥτις ἕως τότε αὐτοδιοικεῖτο, κατὰ σύστημα πρωτόγονον. Δέκα φεουδαρχικαὶ οἰκογένειαι διεμοιράζοντο τὴν κυριαρχίαν τοῦ Τζέμπελ καὶ τὰ εἰσοδήματά του, ἀνεξάρτητοι δὲ ἀλλήλων συνησπίζοντο ὁσάκις τοὺς ἠπείλει ἐξωτερικὸς κίνδυνος. Τῷ 1925 οἱ Ἀττράς, συνενωθέντες μετὰ πολλῶν φυλάρχων, ἐζήτησαν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Γάλλου διοικητοῦ των, ἀπουσιάζοντος ἐπ' ἀδείᾳ. Μὴ γενομένου τούτου δεκτοῦ, οἱ δυσηρεστημένοι καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς ἐντολῆς ἀπεφάσισαν τὸ κίνημα. Τὴν 20 Ἰουλίου ὁ σουλτὰν πασᾶς ἐλ Ἀττρὰς κατέλαβε τὴν Σαλκὰτ καὶ τὴν 21 προσέβαλεν εἰς Κάφερ, πρὸς Ν. τῆς Σουεΐδας, μικρὸν ἀπόσπασμα. Τὴν ἰδίαν νύκτα ἤρχισεν ἡ πολιορκία τῆς φρουρᾶς καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Σουεΐδας. Οἱ Δροῦσοι, μὴ δυνάμενοι νὰ τολμήσωσί τι εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Χαυρανίτιδος, ἐξεχύθησαν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Δαμασκοῦ, ὅπου ὑπεστηρίχθησαν ἀπὸ τοὺς Σύρους φυλάρχους. Ἐπηκολούθησαν μικροσυμπλοκαὶ εἰς διάφορα σημεῖα, τὴν δὲ 24 Σεπτεμβρίου, κατόπιν τῆς μάχης τοῦ Τὲλ Χαδίδ, ἡ Συδεΐδα ἠλευθερώθη. Τὴν 4 Ὀκτωβρίου Βεδουῖνοι καὶ ἄλλοι ἐπαναστάται εἰσήλασαν εἰς Χαμὰ καὶ ἐνέπρησαν τὰ δημόσια κτήρια, ἀλλὰ τὸ κίνημα τοῦτο κατεπνίγη ἀμέσως καὶ δὲν ἔσχε συνέχειαν. Ἐπηκολούθησαν εἶτα αἱ ταραχαὶ τῆς Δαμασκοῦ, τοῦ Λιβάνου, τοῦ Ἀκράν, τῆς Γκούτα, αἵτινες καὶ κατεστάλησαν μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας. Τέλος κατωρθώθη καὶ ἡ καταστολὴ τῆς στάσεως τῶν Δρούσων διὰ συνδεδυασμένης ἐνεργείας τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων.

Συνθῆκαι καὶ συμφωνίαι σχετικαὶ πρὸς τὴν Συρίαν. Τοιαῦται εἶναι: 1) Ἀνταλλαγὴ τὸν Δεκέμβριον 1912 τῶν δηλώσεων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ὅτι δὲν τρέφουν ἰδιοτελεῖς βλέψεις ἐν Συρίᾳ. 2. Συμφωνίαι τῶν μηνῶν Σεπτεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου 1915 καὶ Ἰανουαρίου 1916 μεταξὺ τοῦ σερίφου τῆς Μέκκας καὶ τῆς Μ. Βρεττανίας, δι' ὧν αὕτη ὑπόσχεται τὴν ἀνασύστασιν μεγάλης ἀραβικῆς αὐτοκρατορίας, περιλαμβανούσης τὴν Συρίαν (μέ τινας ἐπιφυλάξεις). 4) Συμφωνίαι ἀγγλογαλλο-ρωσικαὶ τοῦ Μαρτίου 1916 περὶ διανομῆς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. 5) Συμφωνία ἀγγλογαλλικὴ ἐν συνεχείᾳ τῆς προηγουμένης καὶ διατυπουμένη εἰς ἐπιστολὰς ἀνταλλαγείσας μεταξὺ Παύλου Καμπῶν καὶ σὲρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ ὑπὸ ἡμερομηνίας 9 καὶ 16 Μαΐου 1916. 6) Ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1918, προβλέπουσα τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν τῆς Συρίας ὑπὸ τῶν Συμμάχων μέχρι τῆς σήραγγος (tunnel) τοῦ Ταύρου. 7) Σύμβασις τῆς 15 Σεπτεμβρίου 1919, ὁρίζουσα τὴν ἀντικατάστασιν τῶν βρεττανικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν κυανῆν ζώνην τῆς συμφωνίας Sikes-Picot (συριακὴ παραλία καὶ Κιλικία). 8) Ἀπόφασις τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου, συνελθόντος ἐν Σὰν Ρέμο τὴν 25 Ἀπριλίου 1920, ἀναθέτουσα τὴν ἐντολὴν ἐπὶ τῆς Συρίας εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τῆς Μεσοποταμίας καὶ Παλαιστίνης εἰς τὴν Μ. Βρεττανίαν. 9) Συνθήκη τῶν Σεβρῶν (ἀτονήσασα) τῆς 10 Αὐγούστου 1920, ἐπικυροῦσα τὰς ἀνωτέρω συμφωνίας καὶ χαράττουσα τὰ βόρεια σύνορα τῆς Συρίας, πρὸς Ν. τοῦ ὁρίου τοῦ ὁρισθέντος εἰς τὴν διασυμμαχικὴν κατοχὴν ὑπὸ τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου. 10) Τριμερὲς σύμφωνον (Γαλλία, Ἀγγλίας, Ἰταλίας) τῆς 10 Αὐγούστου 1920, παραχωροῦν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν ζώνας οἰκονομικῆς ἐπιρροῆς εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἡ γαλλικὴ ζώνη περιλαμβάνει τὸ βόρειον τῆς Συρίας μέχρι πέραν τῆς Σίβα καὶ ἐγκλείει ὁλόκληρον τὴν Κιλικίαν. Τὸ σύμφωνον τοῦτο ἠτόνησε. 11) Συμφωνία τοῦ Λονδίνου τῆς 11 Μαρτίου 1921 (μὴ ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Ἀγκύρας) μεταξὺ Γαλλίας καὶ κεμαλικῆς Τουρκίας. Καταγγέλλει τὴν χαραχθεῖσαν ὑπὸ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν γραμμὴν καὶ ἀποδίδει εἰς τὴν Τουρκίαν λωρίδα γῆς περιλαμβανομένην μεταξὺ τῆς γραμμῆς ταύτης καὶ γραμμῆς κειμένης νοτίως τοῦ Παιγιάς, τοῦ Κιλλὶς καὶ βαινούσης ἀπὸ τοῦ Τσομπὰν κιοϊ κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Βαγδάτης. Καταργεῖ ἀκόμη καὶ τὴν ζώνην οἰκονομικῆς ἐπιρροῆς, τὴν παραχωρηθεῖσαν προηγουμένως εἰς τὴν Γαλλίαν. 12) Συμφωνία τῆς Ἀγκύρας τῆς 20 Ὀκτωβρίου 1921, περιλαμβάνουσα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν μεθόριον, τὰς αὐτὰς ὡς ἔγγιστα διατάξεις, ἃς καὶ ἡ συμφωνία τοῦ Λονδίνου. Ἀποκαθιστᾷ τὴν εἰρήνην μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας, ἐπὶ τῇ ἀναμονῇ τῆς συνάψεως τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης. 13) Συμφωνία Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας τῆς 23 Δεκεμβρίου 1920, ὑπογραφεῖσα ἐν Παρισίοις, διὰ τὸν κανονισμὸν σημείων τινῶν ἀφορώντων τὰς ἐντολὰς ἐπὶ τῆς Συρίας, τοῦ Λιβάνου, τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Μεσοποταμίας. 14) Συμφωνία γαλλοβρεττανικὴ τῆς 7 Μαρτίου 1923, σχετικὴ πρὸς τὴν χάραξιν τῆς μεθορίου μεταξὺ Συρίας καὶ Παλαιστίνης ἀπὸ τῆς Μεσογείου μέχρι τοῦ Ἐς Χάμ. 15) Συνθήκη εἰρήνης μετὰ τῆς νέας Τουρκίας, ὑπογραφεῖσα ἐν Λωζάννῃ τὴν 24 Ἰουλίου 1923, ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ συνεπῶς ἐφαρμοσθεῖσα ἐν Συρίᾳ τὴν 24 Ἰουλίου 1924. Ἐπιβεβαιώνει τὴν συμφωνίαν τῆς Ἀγκύρας καὶ ἐκκαθαρίζει τὰ ζητήματα τὰ προκύψαντα ἐκ τῆς προηγουμένης κυριαρχίας τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ τῆς Συρίας. 16) Συμφωνία τῆς 30 Μαΐου 1926, ὑπογραφεῖσα ἐν Ἀγκύρᾳ ὑπὸ τοῦ ντὲ Ζουβενέλ. Περιορίζει ὀλίγον τὸ συριακὸν ἔδαφος, ἀποδίδουσα εἰς τὴν Τουρκίαν πολύτιμα τμήματα, κείμενα νοτίως τοῦ Κιλλίς. 17) Νέαι συμφωνίαι τῆς Ἀγκύρας (22—29 Ἰουνίου 1929), ὑπογραφεῖσαι ἐν Ἀγκύρᾳ ὑπὸ τοῦ ντὲ Σαμπρὲν (de Chambrun), πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, σχετικαὶ πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συμφωνίας τῆς 30 Μαΐου 1926.

Ἀρχαιολογία. Οὐδεμία χώρα παρουσιάζει τόσην ποικιλίαν ἀρχαιολογικῶν μνημείων ὅσην ἡ Συρία. Σουμέριοι, Μιτᾶνοι, Βαβυλώνιοι, Ἀσσύριοι, Χιττῖται, Χαναναῖοι, Αἰγαιεῖς, Αἰγύπτιοι, Πέρσαι, Ἕλληνες, Ρωμαῖοι, Ἑβραῖοι, Ἄραβες, Φράγκοι, Τοῦρκοι, πάντες διαδοχικῶς ἀφῆκαν λείψανα τοῦ πολιτισμοῦ των. Σήμερον, ὑπὸ τὴν γαλλικὴν κατοχήν, διεξάγονται πολλαχοῦ τῆς χώρας ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι, τῶν ὁποίων τὰ μέχρι τοῦδε ἀποτελέσματα εἶναι ἀνυπολογίστου ἀξίας, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀρχαίους ἀνατολικοὺς πολιτισμούς. Εἰς τὸ κέντρον τῆς Συρίας, ὅπου οἱ κῆποι τοῦ ποταμοῦ Ὀρόντου, 18 χλμ. ΒΑ. τῆς Χὸμς (ἀρχαίας Ἐμέσης), ὑψοῦται λόφος (τέλλ), ὅπου τὸ χωρίον Μισχριφέ, ἔνθα εὑρέθησαν θραύσματα γλυπτικῆς καὶ κεράμια τῆς Β' π. Χ. χιλιετηρίδος. Τῷ 1927 ὁ κόμις Messnil du Buisson ἀνεῦρε τὰ λείψανα ἀρχαίου ἱεροῦ, ὅπερ εἶχε γίνει παρανάλωμα πυρκαϊᾶς. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὑρέθησαν 9 πινακίδες σφηνοειδεῖς, αἱ ὁποῖαι ἀνεγνώσθησαν ὑπὸ τοῦ Ch. Viroleaud. Ὁ ἀναγραφόμενος πλοῦτος τῶν κειμηλίων τεκμηριοῖ τὴν τότε εὐημερίαν τοῦ τόπου. Ἐπιγράφεται «Ἀπογραφὴ τοῦ θησαυροῦ τῆς θεᾶς Νὶν Ἐγκάλ, δεσποίνης τῆς Κατνᾶ». Πλησίον τῶν πλινθίδων εὑρέθησαν θραύσματα σφιγγὸς ἐκ διορίτου, φερούσης τὸ ὄνομα τῆς Ἴτα, θυγατρὸς Ἀμενεμχὰτ Β', τοῦ ὁποίου τὸν τάφον εἶχεν εὕρει εἰς Δαχσοὺρ ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Morgan. Ἡ Συρία ἀπὸ τῆς ΙΒ' δυναστείας (ΙΘ', ΙΗ' αἰ. π. Χ.) συνηλλάσσετο πρὸς τὴν Αἴγυπτον, ὅπως πολὺ πρὸ αὐτῆς συνηλλάσσετο ἡ Φοινίκη καὶ ἰδίως ἡ Βύβλος. Εἰς τὴν Βύβλον, ἡ ὁποία ἔδωκεν ἄλλοτε πολυτιμότατα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, αἱ ἔρευναι τοῦ Durand ἔφερον εἰς φῶς ἱερόν, τοῦ ὁποίου τὰ θεμέλια ἀνήγοντο εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Χὰ-Σεκὲμ-Οὐΐ (τέλη τῆς Δ' π. Χ. χιλιετηρίδος), πρώτου τῶν μεγάλων Φαραώ. Μεταξὺ τῶν ἐρειπίων εὑρέθη μικρὸς ὀβελίσκος παριστῶν τὴν περίφημον σκηνὴν τοῦ θανάτου τοῦ Ἀδώνιδος. Εἰς τὸ ἀκρότατον βόρειον τῆς Συρίας, παρὰ τὴν τουρκικὴν μεθόριον, εἰς Ἀρσλὰν Τὰς (=πέτρων τοῦ λέοντος) ὁ Thureau-Dangin ἀνεκάλυψε δίγλωσσον ἐπιγραφήν, ἀσσυριακὴν καὶ ἀραμαϊκήν, τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος, χαραγμένην εἰς τὰ ὀπίσθια κολοσσιαίου λέοντος φρουροῦντος μίαν τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, ἧς τὸ ὄνομα παραμένει ἄγνωστον. Ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου, νοτίως τοῦ σημερινοῦ Τζεραμπούς, τῆς ἀρχαίας Καρχέμιδος, ὁ αὐτὸς εὗρε τὰ συντρίμματα στήλης ὕψους 4 μ. Παρὰ τὸ Χαλέπιον, εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν λόφον Νεϊράμπ, οἱ δομινικανοὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀνέσκαψαν τὴν ἀραμαϊκὴν νεκρόπολιν, ὅπου ἄλλοτε εὑρέθησαν δύο στῆλαι ἀποκείμεναι εἰς τὸ Λοῦβρον καὶ μελετηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Clermont-Ganneau. Ἐκτὸς πολλῶν μικρῶν κεραμίων, εὑρέθησαν 25 συμβόλαια πωλήσεων ἐπὶ τῆς βασιλείας Ναβουχοδονόσορος, Δαρείου καὶ Καμβύσου, ἐφ' ὧν πολλάκις ἀναφέρεται ἡ πόλις Νίριβις (σημ. Νεϊράβ). Ὁ P. Poidebard ἐπεσκόπησε δι' ἀεροπλάνου τὰς ἐπαρχίας τοῦ Λετζᾶ καὶ τῆς Σάφας ΝΑ. τῆς Δαμασκοῦ, ἀνεγνωρίσας τὰ λείψανα ρωμαϊκῶν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι διέσχιζον τὴν τραχυτάτην αὐτὴν ἔκτασιν καὶ δι' ὧν συνεκοινώνει ἡ Δαμασκὸς μὲ τὴν Βόσραν καὶ τὰ ὀχυρὰ τῶν κρασπέδων τῆς ἐρήμου. Εἰς Βααλβὲκ ἐπιτυχὴς βυθομέτρησις τοῦ A. Passot, εἰς ἀπόστασιν 500 μ. Ν. τῆς ἀκροπόλεως, ἔφερεν εἰς φῶς τὰ στοιχεῖα κίονος, τοῦ ὁποίου αἱ διαστάσεις εἶναι αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τῶν κιόνων τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Διός, ἤτοι διαμέτρου 2 μ. Εἰς τὴν κεντρικὴν συνοικίαν τῆς Βηρυττοῦ ἀνεκαλύφθησαν ἴχνη δύο κιονοστοιχιῶν, αἵτινες εἶχον ἱδρυθῆ ἐπὶ Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου καὶ ἐπεσκευάσθησαν ὑπὸ Ἡρώδου Ἀγρίππα Β' καὶ τῆς ἀδελφῆς του Βερενίκης.

Τὰ μεσαιωνικὰ ἐπίσης μνημεῖα ἀπασχολοῦν τοὺς σοφούς. Ἀντεγράφησαν αἱ τοιχογραφίαι τῶν μικρῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Κεσρουὰν εἰς τὸν Λίβανον. Μία τῶν κάλλιον διατηρουμένων εἶναι ἡ τοῦ Βυντιδάτ, τῆς ὁποίας ἡ ἁψὶς κοσμεῖται μὲ ἁγιογραφίαν παριστῶσαν τὸν Χριστὸν ἐν μέσῳ τῶς Θεοτόκου καὶ τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἡ γείτων ἐκκλησία τοῦ Μάαδ ἔχει ἀξιόλογον εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως. Ἠρειπωμένον παρεκκλήσιον εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν Κέδρων ἔχει ὡραίαν εἰκόνα τῆς βαπτίσεως. Κατὰ τὸν Diehl αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἀποτελοῦν περίφημον συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἀνάγονται εἰς τὸν ΙΑ' ἢ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Ἀφ' ἑτέρου τὸ περίφημον φρούριον Κρὰκ τῶν ἱπποτῶν, ἢ Καλαὰτ ἐλ Χόσν, παρὰ τὰς μυρίας κακώσεις, ἃς ὑπέστη ἰδίως κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, μένει κομψοτέχνημα σταυροφορικόν. Φραγκικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ 1268, φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ Beimont ἢ Bohémond VI, «πρίγκιπος τῆς Ἀντιοχείας καὶ κόμιτος τῆς Τριπόλεως», εὑρέθη εἰς Ἐλ Μίνα τῆς Τριπόλεως, κατετέθη δὲ εἰς τὸ ἐν Βηρυττῷ μεσαιωνικὸν μουσεῖον. Τῷ 1887 ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Σιδῶνα θαυμασία λάρναξ (μουσεῖον Κωνσταντινουπόλεως), ἀποδοθεῖσα εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, τῷ δὲ 1922 ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Βύβλον ἡ σαρκοφάγος Φοίνικος πρίγκιπος συγχρόνου τοῦ Ἀμενεμχὰτ Γ'. Εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τῶν τάφων τῆς Βύβλου καὶ ὁ μόνος εὑρεθεὶς ἄθικτος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *K. Baedeker*, «Palestine et Syrie» (Leipzig. 1912).—*Commadant Noël Maestracci*, «La Syrie Contemporaine» (2e édit. Paris 1930).—*Jonas King*, «Extraits d'un ouvrage écrit en 1826—1927 sous le titre Coup d'Oeil sur la Palestine et la Syrie» (Athènes 1859).—*L. Massignon*, «Annuaire du monde musulman» (Paris 1925).—*Amand Freiherr v. Schweiger-Lerchenfeld*, «Die Frauen des Orients, in der Geschichte, in der Dichtung und im Leben» (Leipzig 1904).—*Haut Commissariat*, «Les tribus arabes» (Beyrouth 1921).—*Capit. Raynaud*, «Les bédouins de la mouvance de Damas» (Beyrouth 1922).—*R. Dussand, P. Deschamps, H. Seyrig*, «La Syrie antique et médiévale illustrée» (Paris 1931).

Γ. Λ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ

— **Συρία** ***Κοίλη*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κοίλη* Συρία.

Σύριαι ***πύλαι*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Στενὴ διάβασις ἄγουσα ἐκ Συρίας εἰς Κιλικίαν (βλ. *Πύλαι* Κιλίκιαι).

Α. Θ. Σ.

συριακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Συρίαν, ὁ τῆς Συρίας, τῶν Σύρων: «συριακὴ γλῶσσα».

—συριακὴ ***γλῶσσα***. Αὕτη εἶναι ἡ σπουδαιοτάτη ἐκ τῶν γλωσσῶν τῆς ἀραμαϊκῆς γλωσσικῆς ὁμάδος. Ὡς γραπτὴ γλῶσσα ἀνεπτύχθη κατ' ἀρχὰς ἐν Ἐδέσσῃ, πρὸ τῆς εἰς αὐτὴν εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξηπλώθη εἰς ὁλόκληρον τὴν Β. Μεσοποταμίαν, μέχρι καὶ πέραν τοῦ Τίγρητος. Ἡ ἀκμὴ τῆς συριακῆς γλώσσης ἄρχεται ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὴν μεταφράσεως τῆς ἁγίας Γραφῆς, κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα, διήρκεσε δὲ μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος μ. Χ. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ καὶ νὰ περιορίζηται ὑπὸ τῆς γοργῆς ἐξαπλώσεως τῆς ἀραβικῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ, φορέων τῆς νέας ἰσλαμικῆς θρησκείας. Παρὰ ταῦτα ὅμως εἶναι ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν χρήσει ὡς γραπτὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα. Ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς λαλουμένης συριακῆς προῆλθον διάφορα ἰδιώματα, ὁμιλούμενα ἤδη ἐν Οὐρμίᾳ, ἐν Κουρδιστάν, ἐν δυτικῇ Περσίᾳ κ. ἄ. *Νεοσυριακὴ* καλεῖται ἡ ὑπὸ τῶν ἱεραποστόλων γραπτῶς χρησιμοποιηθεῖσα διάλεκτος τῆς Οὐρμίας καὶ τῆς περιφερείας της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Γραμματικαὶ τῆς ἀρχαίας συριακῆς γλώσσης ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ *Nöldeke* (εἰς β' ἔκδοσιν 1898), ὑπὸ *Brockelmann* (εἰς δ' ἔκδ. 1925) καὶ *Ungnad* (1913), τῆς δὲ νεοσυριακῆς ὑπὸ *Nöldeke* (1868) καὶ *Maclean* (1895). Λεξικὰ ἀξια λόγου ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ *R. Smith* «Thesaurus syriacus» (I—II, 1869—1901, παράρτημα τούτου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ *J. Margoliouth* τῷ 1927, ἐπιτομὴ δὲ ὑπὸ τὸν τίτλον «A compendious syriac dictionary» 1896—1904, ἐπιμελείᾳ τῆς κόρης τοῦ *R. Smith*) καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ *Brockelmann* ἐκδοθὲν συρολατινικὸν λεξικὸν (β' ἔκδ. 1923—1928).—Σπουδαιότατα συριακὰ κείμενα ἐξεδόθησαν ἐν τῷ γνωστῷ «Corpus scriptorum christianorum orientalium» ὑπὸ τὸν τίτλον «Scriptores Syri» (περὶ τοὺς τεσσαράκοντα τόμους ἀπὸ τοῦ 1903—1922). Ἀλλὰ οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν Σύρων συγγραφέων (θρησκευτικοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιεχομένου) εἶναι ἀκόμη ἀνέκδοτοι.—Περὶ τῶν Σύρων Γραμματικῶν βλ. *Merx*, «Historia artis Grammaticæ apud Syros» (1889), περὶ δὲ τῶν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς πολλῶν καὶ ποικίλων μεταφράσεων εἰς τὴν συριακὴν βλ. *Ryssel*, «Über den textkritischen Wert der syrischen Übersetzungen griechischer Klassiker» (I—II, 1880—1881) καὶ *Baumsstark*, «Lucubrationes syrogræcæ» (1894).

Γ. Π. Α.

—συριακὴ ***Ἐκκλησία***· βλ. *Ἀντιόχεια [Ἐκκλησ.]*.

—συριακὴ ***ἐκκλησιαστικὴ φιλολογία***. Ἡ φιλολογία τῶν Σύρων, καθόλου εἰπεῖν, εἶναι θρησκευ-

Digitized by Google

τική, ἀφοῦ καὶ τὰ ὀλίγα σχετικῶς μὴ θεολογικὰ ἔργα αὐτῶν ἐγράφησαν ὑπ' ἀνδρῶν καὶ θεολογικὴν μόρφωσιν κεκτημένων. Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων τῶν Σύρων εἶναι μεταφράσεις ἢ ἀπομιμήσεις ἔργων ἑλληνικῶν, ὀλίγα δὲ πρωτότυπα, διότι καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων εἰσήχθη εἰς Συρίαν ὁ Χριστιανισμὸς καὶ πρὸς τὴν Ἀντιόχειαν, κέντρον ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, μεγάλην ἐπικοινωνίαν εἶχον οἱ Σύροι καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτο ἡ γραφομένη γλῶσσα τῆς Συρίας ἀπὸ τῶν Σελευκιδῶν μέχρι τέλους τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος. Τὸ ἀρχαιότατον δ' ἐκκλησιαστικὸν μνημεῖον ἐν Συρίᾳ εἶναι ἡ μετάφρασις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ καλουμένη Peschitto, εἶτα δὲ ἡ τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ πολυάριθμα εἰς αὐτὰς ὑπομνήματα, κατὰ τὸ πλεῖστον μεταφρασθέντα ἢ ἐρανισθέντα ἐξ ἑλληνικῶν ὑπομνημάτων, συγγραφεῖς δ' αὐτῶν ὁ μέγας Ἐφραίμ († 373), ὁ τῆς σχολῆς Νισίβεως καθηγητὴς Ναρσῆς († 507), Φιλόξενος ὁ Μαββούγης († 523), ὁ Μαρουτᾶς († 649), Ἰάκωβος ὁ Ἐδέσσης († 708) καὶ πλεῖστοι ἄλλοι τῶν κατόπιν αἰώνων. Καὶ τὰ ἀπόκρυφα δὲ τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης πολυάριθμα ἦσαν παρὰ Σύροις, μεταπεφρασμένα καὶ ταῦτα κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς μεταπεφρασμένα ἦσαν καὶ τὰ ἀπολογητικὰ αὐτῶν ἔργα ἐκ τῶν τοῦ Ἀριστείδου, Μελίτωνος τοῦ Σάρδου καὶ ἄλλων Ἑλλήνων ἀπολογητῶν, ὀλίγα δὲ τὰ πρωτότυπα. Καὶ τοὺς κανόνας δὲ τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ πολλῶν τοπικῶν συνόδων εἶχον μεταφράσει λόγιοι Σύροι καὶ εἶχον καταρτίσει καὶ κανόνων συλλογὰς πολλῶν ἐν Συρίᾳ τοπικῶν συνόδων. Σπουδαίαν δὲ θέσιν ἐν τῇ συριακῇ φιλολογίᾳ κατέχει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία· ὄχι μόνον εἶχον μεταφράσει τὰ ἔργα τῶν τριῶν μεγάλων Ἑλλήνων ἱστορικῶν Εὐσεβίου, Σωκράτους καὶ Θεοδωρήτου, ἀλλὰ καὶ εἶχον συγγράψει ἀξιολόγους ἱστορίας, οἷα ἡ ὑπ' ἀγνώστου τῷ 518 συγγραφεῖσα τῶν ἐτῶν 495—506, τὸ ὑπ' ἀγνώστου ἐπίσης συγγραφὲν «Χρονικὸν τῆς Ἐδέσσης» τῶν ἐτῶν 131—540, ἡ τοῦ Ἰωάννου τῆς Ἀσίας κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ 585, τὸ «Χρονικὸν» τοῦ Μιχαὴλ ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ 1196 καὶ τὸ τοῦ Barhebraeus ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ 1286, τὸ «Χρονικὸν Συριακόν», «Χρονικὸν ἐκκλησιαστικὸν» καὶ πλεῖστα ἄλλα. Ἱστορίαι δὲ μονῶν καὶ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς συριακῆς Ἐκκλησίας καὶ βίοι ἁγίων καὶ μαρτυρολόγια εἶναι δυσαρίθμητα, ὡς πλουσιωτάτη εἶναι καὶ ἡ ἀσκητικὴ φιλολογία αὐτῶν, πολλῶν καὶ ἐπιφανῶν ἀναχωρητῶν ἐν Συρίᾳ γεννηθέντων. Ποιηταὶ δὲ Σύροι, ἀπὸ τοῦ Δ' μέχρι τοῦ Η' αἰῶνος ἀκμάσαντες, εἶναι πολλοί, οἵτινες ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτῶν ποιοῦνται χρῆσιν τῆς ἰσοσυλλαβίας, οἱ στίχοι δ' αὐτῶν ἀποτελοῦνται συνήθως ἐξ 7 ἢ 12 συλλαβῶν μετ' ἀλφαβητικῆς ἀκροστιχίδος. Ὡς ποιηταὶ δὲ διέπρεψαν ὁ γνωστικὸς Βαρδησάνης κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἀφραάτης καὶ εἶτα ὁ μέγιστος πάντων Ἐφραίμ, οὗτινος τὰ ποιήματα, εἰς τὴν ἑλληνικὴν κατὰ τὰ μέτρα τῶν πρωτοτύπων μεταφρασθέντα, μεγάλην ἐπίδρασιν ἔσχον διὰ τοῦ Ρωμανοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησιαστικὴν ποίησιν, Ἰσαὰκ ὁ Ἀντιοχείας τοῦ Ε' αἰῶνος, ὁ Ναρσῆς, ὁ ἐπίσκοπος Ἰάκωβος († 521), ὁ Φιλόξενος καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Τὰ ἔργα δὲ ταῦτα τῶν Σύρων συγγραφέων, ἐν βιβλιοθήκαις τῆς Εὐρώπης τὰ πλεῖστα ἀποκείμενα, ἤρχισαν νὰ ἐκδίδωνται ἀπὸ τῶν μέσων ἰδίᾳ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν τε τῷ πρωτοτύπῳ καὶ ἐν μεταφράσεσιν εἰς τὴν ἀγγλικήν, γερμανικὴν καὶ γαλλικήν, καὶ πολλαχῶς νὰ διαφωτίζωσι πολλὰ τμήματα τῆς χριστιανικῆς φιλολογίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Labourt*, «Le christianisme dans l'empire perse» (Paris 1904).—*Duval*, «La littérature syriaque (Paris, Bonn 1907).—*Baumstark*, «Geschichte der syrischen Literatur (1922).

Ε. Γ. Π.

—**συριακοὶ κώδικες**. Τὸ ἐν Συρίᾳ ἐπαρχιακὸν δίκαιον, περιέχον διατάξεις ρωμαϊκοῦ, ἰδίᾳ ὅμως ἑλληνικοῦ δικαίου, κατεχωρίσθη ἐν ἰδιωτικῇ συλλογῇ, ἑλληνιστὶ γεγραμμένῃ, πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πατριαρχείου Ἀντιοχείας, καίτοι ἔκ τινος χειρογράφου φαίνεται ὅτι τοιαύτη συλλογὴ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου τῇ διαταγῇ Βαλεντινιανοῦ τοῦ Α' περὶ τὸ ἔτος 371 μ. Χ. Τοῦ πρωτοτύπου ἐγένοντο διάφοροι παρηλλαγμέναι ἐκδόσεις εἰς ἀραβικήν, ἀρμενικήν, ἰδίᾳ συριακὴν γλῶσσαν, γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα: «συριακοὶ κώδικες», τούτων δέ τινες, καὶ δὴ ἡ ἀραβική, ἡ ἀρμενικὴ καὶ δύο συριακαί, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῶν Bruns καὶ Sachau κατὰ τὸ 1880 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Syrisch-römisches Rechtsbuch», τρεῖς δ' ἕτεραι συριακαὶ ὑπὸ μόνου τοῦ Sachau κατὰ τὸ 1907 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Syrische Rechtsbücher». Ἐκ τῶν συριακῶν κωδίκων ἐξάγει ἰδίᾳ ἡ σχολὴ τοῦ Mitteis τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐν Συρίᾳ εἰσήχθη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἑλληνικὸν δίκαιον, ὅπερ, ὑποστὰν μεταγενεστέρως τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἐξηκολούθησεν ἰσχῦον καὶ μετὰ τὸν Ἰουστινιανόν, μὴ θιγὲν σοβαρῶς ὑπὸ τῆς νομοθεσίας του. Ἐκ τούτου ἡ αὐτὴ σχολὴ ἀντλεῖ σοβαρὸν ἐπιχείρημα πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κρατούσης ἐκδοχῆς ὅτι παρὰ τὸ ἐπίσημον ἴσχυσεν ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει δημῶδες δίκαιον, κυρίως ἐξ ἑλληνικοῦ συγκείμενον δικαίου.

Δ. Φ. ΠΑΠΑΜΗΤΡΟΣ

Συριάμο *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κατσουλιᾶς τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 20. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Πουρναριᾶς τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ (βλ. *Μουριά*). —Π.

Συριανὸς (ὁ), θηλ. *—ανή* ὁ κάτοικος τῆς Σύρου, ὁ ἐκ Σύρου καταγόμενος: «Συριανοὶ ἔμποροι» || ὡς ἐπίθ. *συριανός, —ή, —όν* ὁ τῆς Σύρου, ὁ ἐκ Σύρου προερχόμενος: «συριανὲς ντομάτες», «κουκκιὰ συριανά» || «συριανὸ λουκούμι» καὶ ἀπολ. «συριανό».

—**συριανὸ σκυλί**. Καλεῖται οὕτω εἶδος κυνηγετικοῦ κυνός, ἐν Σύρῳ ἰδίᾳ καλλιεργουμένου. Προέρχεται ἐκ κυνῶν ἀγγλικοῦ γένους εἰς Σύρον τὸ πρῶτον μετενεχθέντος ἐξ Ἀγγλίας πάλαι ποτὲ ὑπὸ ἐμπόρων Χίων, χρώματος πολὺ ἀνοικτοῦ κανελλί, ἐκφυλισθέντος δὲ σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς διασταυρώσεως μετ' ἄλλων μὴ εὐγενοῦς γένους κυνῶν. Εἶναι ἐπίμηκες τὸν κορμόν, μέτριον τὸ ἀνάστημα, μὲ βραχὺ καὶ λεῖον τὸ τρίχωμα ὡς μέταξα, μὲ ὦτα μακρὰ πως, ρύγχος ὀξὺ καὶ οὐρὰν λίαν λεπτὴν καὶ μακράν, ποικίλον τὸν χρωματισμόν, ἐκ τοῦ ἐκφυλισμοῦ καταστὰν μὲ τρίχωμα πυρρόν, φαιόν, λευκὸν ἢ καὶ μὲ κηλῖδας μαύρας ἢ καστανωπάς. Εἶναι ἀρκετὰ ὡραῖον τὴν μορφήν, λίαν εὐκίνητον καὶ μὲ ὀξεῖαν ὄσφρησιν. Μετὰ ἄσκησιν καθίσταται ἐπιτήδειον εἰς τὴν πρόσκτησιν τῶν πλείστων προσόντων καὶ ἰδιοτήτων τῶν εὐγενῶν κυνηγετικῶν κυνῶν. Εἶναι κατάλληλον διὰ τὸ κλῖμα καὶ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ἕνεκα τῆς εὐκινησίας καὶ τῆς εἰς τὴν θερμότητα ἀντοχῆς του. Ἕνεκα δὲ τῆς σταθμεύσεως τῶν ὀρτύγων ἐν Σύρῳ, δι' οὗ κυρίως ἐκεῖ καὶ προορίζεται, ἀπέκτησε ποιάν τινα μονιμότητα καὶ διάρκειαν ἡ καλλιέργεια τοῦ γένους τούτου τῶν κυνῶν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, κατέστη δὲ καὶ περιζήτητον τὸ γένος τοῦτο γενικώτερον ὑπὸ τῶν κυνηγῶν τῆς Ἑλλάδος.

Φ. Δ. Γ.

Συριανός. Ἀλεξανδρινὸς νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Δ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος. Μεταβὰς ἐνωρὶς εἰς Ἀθήνας ἠκολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας παρὰ τῷ νεοπλατωνικῷ Πλουτάρχῳ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς. Διετέλεσε διδάσκαλος τοῦ Πρόκλου, ὅστις τὸν διεδέχθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς, καὶ ἀπέθανε μετὰ τὸ 442. Τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα συνέγραψεν, ἡ μέθοδός του, αἱ πηγαί, ἐξ ὧν ἤντλησε, καὶ αἱ ἑρμηνευτικαὶ του ἀσχολίαι μαρτυροῦν ὅτι ἦτο πολὺ μορφωμένος καὶ εἰς τὸ ἔπακρον μυστικιστὴς φιλόσοφος. Ἔγραψεν 7 βιβλία ὑπομνημάτων εἰς τὸν Ὅμηρον, 4 εἰς τὰ «Πολιτικὰ» τοῦ Ἀριστοτέλους, 10 περὶ τῆς συμφωνίας τοῦ Ὀρφέως, τοῦ Πυθαγόρου καὶ τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ πάντα ἀπωλέσθησαν. Ὁ Ἰσίδωρος, ὁ Πλωτῖνος καὶ μάλιστα ὁ Ἰάμβλιχος ἀνομολογοῦν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Συριανοῦ μεταξὺ αὐτῶν. Ὁ Συριανὸς ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς τῆς μυστικιστικῆς ἐκείνης τάσεως, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν σχολὴν τοῦ Πρόκλου. Ἐκ τῶν ἔργων του σῴζονται ὑπομνήματά τινα εἰς τὴν «Ρητορικὴν» τοῦ Ἑρμογένους καὶ εἰς τρία βιβλία ἐκ τῶν «Μετὰ τὰ φυσικὰ» τοῦ Ἀριστοτέλους.

Θ. Π.

Συριανοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι Μόρφου. Κάτ. 400 Ἕλληνες.

Α. Κ. Α.

Συριὰς Ἀκρουλεπτή *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἰνζὲ μπουρνοῦ*.

Συριᾶς Κάστρο *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Κάστρο τῆς Συριᾶς ἢ Ὡριᾶς*.

Σύριγγας *[Γεωγρ.]*. Ὁ δεύτερος εἰς ὕψος τῶν βουνῶν τῆς Σύρου (ὑψ. 1345 ποδ., πλάτ. 37°28'45" Β., μήκ. 24°55'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island, *Κοτσοβίλλη* «Νῆσος Σῦρος»), ὀρθούμενος κατὰ τὸ βόρειον τῆς νήσου, μεταξὺ τῶν πεδινῶν Χαλανδριανῆς, Κυππερούσας καὶ Κάμπου.

Σ. Ε. Λ.

συριγγίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Φυσικὸς γλυκοζίτης τοῦ τύπου

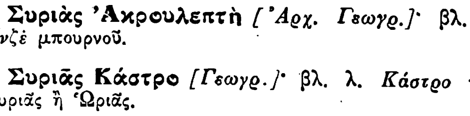

ἀπαντῶν εἰς *σύριγγα τὴν κοινήν*, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα, καὶ εἰς διάφορα εἴδη ἰάσμου καὶ λιγούστρου. Κρυσταλλοῦται μεθ' ἑνὸς μορίου ὕδατος εἰς ἀστεροειδῶς τεταγμένας βελόνας καὶ δι' ὑδρολύσεως διασπᾶται πρὸς γλυκόζην καὶ *συριγγενίνην*. Δι' ἰσχυρῶν ὀξειδωτικῶν μέσων παρέχει τὸ *γλυκοσυριγγαϊκὸν ὀξύ*. Τήκεται εἰς 191°.

Σ. Γ.

συρίγγιον (τὸ) μικρὰ σῦριγξ, μικρὸς σωλήν, σωληνάριον || ἰδίᾳ, ἕλκος αὐλοειδὲς πυορροοῦν, κοιν. *φίστουλας*.

— *[Ἰατρ.]* Τὸ *συρίγγιον* εἶναι παρὰ φύσιν πόρος ἐν τῷ σώματι, ἐκβάλλων εἰς τι σημεῖον τῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματος ἢ βλεννογόνου τινός, παρέχων δίοδον εἰς τι ὑγρὸν τι εἴτε παθολογικὸν (συνήθως πύον) εἴτε καὶ φυσιολογικόν. Τὰ αἴτια τῶν συριγγίων εἶναι ποικίλα. Συρίγγιά τινα ὑπάρχουσιν ἐκ γενετῆς, ὀφειλόμενα εἰς συγγενῆ ἀνωμαλίαν τῆς διαπλάσεως. Ἄλλα συρίγγια ὀφείλονται εἰς ἀφορμήν τινα (τραῦμα, φλεγμονήν, νεόπλασμα), ἐξ ἧς ἐσχηματίσθη ἀνώμαλος συγκοινωνία, διά τινος πόρου, μεταξὺ κοίλου τινὸς ὀργάνου (στομάχου, ἐντέρου, οὐροδόχου κύστεως κλπ.) καὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματος ἢ βλεννογόνου. Τοιαῦτα εἶναι π. χ. τὰ κοπρανοχόα, τὰ οὐροχόα συρίγγια κλπ. Ἄλλα συρίγγια πυορροοῦντα ὀφείλονται εἰς ὕπαρξιν ξένου τινὸς σώματος ἐντὸς τῶν ἱστῶν, εἰς βλάβην ὀστοῦ μετὰ νεκρώματος, εἰς ἑστίαν τινὰ φυματιάσεως ἢ καὶ ἁπλῶς εἰς τὴν ἀτελῆ διὰ στενῆς ὀπῆς ἔξοδον τοῦ πύου πυώδους τινὸς ἑστίας. Εἰς τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῆς διαδρομῆς καὶ τῆς ἀρχικῆς αἰτίας τοῦ συριγγίου βοηθεῖ ἡμᾶς πολλάκις σημαντικῶς ἡ διὰ τῶν ἀκτίνων Röntgen ἐξέτασις (ἀκτινογραφία). Ἡ θεραπεία τοῦ συριγγίου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τῆς αἰτίας αὐτοῦ. Ἡ ἄρσις τῆς αἰτίας εἶναι ἡ κυρία βάσις τῆς θεραπείας. Οὕτω π. χ. ἀφαιροῦμεν ξένον τι σῶμα ἢ νέκρωμα ἢ ἄλλην τινὰ νοσηρὰν ἑστίαν διατηροῦσαν τὸ συρίγγιον· ἄλλοτε εὐρύνομεν τὸ στόμιον τοῦ συριγγίου καὶ διασωληνοῦμεν τὴν πυώδη ἑστίαν πρὸς τελείαν ἀποχέτευσιν τοῦ πύου κλπ. Συρίγγιά τινα διατηροῦνται, διότι δὲν εἶναι ἐλευθέρα ἡ δίοδος φυσιολογικοῦ τινος ὑγροῦ διὰ τοῦ φυσικοῦ πόρου, ἀρκεῖ δὲ ν' ἀποκατασταθῇ αὕτη, ὅπως θεραπευθῇ τὸ συρίγγιον· οὕτω π. χ. συρίγγιον οὐροχόον κατὰ τὸ περίνεον δύναται νὰ ἰαθῇ διὰ διαστολῆς τῆς ἐστενωμένης οὐρήθρας. Εἰς τινας περιστάσεις ἐπιταχύνεται ἡ ἴασις τοῦ συριγγίου διὰ καυτηριάσεων ἢ δι' ἀποξέσεως. Εἰς ἄλλας δὲ τέλος περιπτώσεις ἀπαιτοῦνται χειρουργικαὶ ἐπεμβάσεις σοβαρώτεραι (π. χ. κοπροχόον ἐντερικὸν συρίγγιον).

Δ. Χ. ΚΟΚΚΟΡΗΣ

— *[Γυναικολ.]* Ἡ παθολογικὴ συγκοινωνία τῆς οὐροδόχου κύστεως, τῶν οὐρητήρων, τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ ἐντέρου μετὰ τοῦ κόλπου τῆς γυναικὸς ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παραγωγὴν τῶν γεννητικῶν λεγομένων συριγγίων, ἐμφανῶν τῶν μὲν διὰ τῆς συνεχοῦς ἢ διακεκομμένης ροῆς τῶν οὔρων διὰ τῶν γεννητικῶν ὁδῶν (οὐροχόα), τῶν δὲ διὰ τῆς παρουσίας ἐν αὐτοῖς ἀερίων καὶ κοπρανωδῶν ὑλῶν (κοπροχόα). Ἡ ἐπὶ μακρὸν κατὰ τὸν τοκετὸν παραμονὴ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου ἐν τῷ γεννητικῷ σωλῆνι καὶ ἡ ἐκ ταύτης σύνθλιψις τῶν ἁπαλῶν μορίων, προκαλοῦσα γάγγραιναν καὶ ἀπόπτωσιν τῶν μεταξὺ κύστεως καὶ γεννητικῶν ὀργάνων ἱστῶν, δίδει γένεσιν εἰς τὰ *κυστικοκολπικὰ συρίγγια*, ποικίλλοντα κατὰ τὴν διάμετρόν των καὶ ἑδράζοντα κατὰ τὴν μεσότητα περίπου τοῦ ἄνω τοιχώματος τοῦ κόλπου, ὡς καὶ εἰς τὰς παραλλαγὰς αὐτῶν, ἤτοι τὰ *οὐρηθροκολπικὰ* καὶ τὰ *κυστιομητροκολπικὰ συρίγγια*. Ἀφ' ἑτέρου ἡ τρῶσις τῶν οὐρητήρων κατὰ τὴν ὑστερεκτομὴν ἐπὶ καρκίνου τῆς μήτρας δίδει γένεσιν εἰς τὰ *οὐρητηρογεννητικὰ συρίγγια*, ὧν τὰ πλεῖστα, κείμενα εἴς τινα τῶν πλαγίων θόλων τοῦ κόλπου, ἰῶνται αὐτομάτως. Τὸ συνηθέστερον σχῆμα τῶν οὐροχόων συριγγίων εἶναι στρογγύλον ἢ ἐλλειψοειδές· οἱ περὶ τὸ συρίγγιον ἱστοὶ εἶναι φλεγμαίνοντες, διηθημένοι καὶ οὐλώδεις, ἡ δὲ διὰ τοῦ διαστολέως ἐξέτασις καθιστᾷ ἔκδηλον τὴν συνεχῶς στάγδην ροὴν τῶν οὔρων ἐκ τοῦ κόλπου ἢ τῆς μήτρας καὶ τὴν θέσιν τοῦ κυστιοκολπικοῦ συριγγίου, ἥτις, ἐὰν ᾖ ἀφανὴς δι' εἰσαγωγῆς ἀπεστειρωμένου γάλακτος ἐν τῇ οὐροδόχῳ κύστει καὶ τῆς ροῆς τούτου διὰ τοῦ κόλπου, καθίσταται ἐμφανής. Ἀντιθέτως, ἐπὶ συριγγίων τῶν οὐρητήρων ἡ ροὴ τῶν οὔρων γίνεται κατὰ βραχέα διαστήματα, ἡ δὲ οὐροδόχος κύστις δὲν παραμένει κενὴ οὔρων. Ἡ κυστιοσκόπησις καὶ ὁ καθετηριασμὸς τῶν οὐρητήρων καθορίζουν τελειότερον τὰς βλάβας. Τὰ *ὀρθοκολπικὰ* ὀφείλονται κυρίως εἰς τὴν ρῆξιν τοῦ εὐθυκολπικοῦ διαφράγματος μετὰ τοῦ προσθίου τοιχώματος τοῦ ἀπευθυσμένου κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου· ἐκ τῆς ἀτελοῦς ἐπουλώσεως αὐτῶν (αὐτομάτου ἢ μετεγχειρητικῆς) παραμένει ἡ συγκοινωνία τοῦ ἀπευθυσμένου μετὰ τοῦ κόλπου. Τέλος τὰ *ἐντεροκολπικά*, σπάνια ὄντα, ἐπέρχονται κυρίως μετὰ τρῶσιν τοῦ ἐντέρου, συνεπείᾳ μεγάλης ἐγχειρήσεως ἢ ρήξεως τοῦ ὀπισθίου θόλου τοῦ κόλπου, ὡς καὶ ρήξεως ἀποστήματος τοῦ δουγλασσείου χώρου ἐντὸς τοῦ ἐντέρου. Ἡ ἔξοδος κοπράνων καὶ ἀερίων ἐκ τῆς μήτρας ἢ τοῦ κόλπου ἢ μόνον ἀερίων ἐπὶ μικροῦ συριγγίου, ὡς καὶ ἡ φλεγμονὴ τοῦ περὶ τὰ ἔξω γεννητικὰ ὄργανα δέρματος, ἀποτελοῦσι τὰ συμπτώματα τούτων. Διὰ τῆς δακτυλικῆς ἐξετάσεως καὶ τοῦ μητροσκοπίου καθορίζεται τελείως ἡ διάγνωσίς των. Τὰ τοῦ ἐντέρου συρίγγια εἰσὶν ἐπικινδυνωδέστερα τῶν ὀρθοκολπικῶν, ὡς ἐκ τῆς ἐπερχομένης λοιμώξεως αὐτῶν. Ἡ θεραπεία τῶν τε οὐροχόων ὡς καὶ τῶν κοπροχόων συριγγίων εἶναι καθαρῶς χειρουργική.

Ο. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

— *[Ὀδοντιατρ.]* Πᾶσα πυώδης ἑστία, παραμένουσα ἐπὶ χρόνον ἐν τῷ στόματι, προκαλεῖ συρίγγιον, ἤτοι ἔξοδον τοῦ πύου εἴς τι σημεῖον δι' ἑνὸς ἢ πλειοτέρων παρὰ φύσιν πόρων. Αἱ πυώδεις ἐξε-

Digitized by Google

γασίαι ἐν τῷ στόματι προέρχονται κυρίως ἐκ παθήσεων τῶν οὔλων ἢ ἐκ παθήσεων τῶν ὀδόντων, συνηθέστερον δὲ ἐκ τῶν ὀδόντων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸν τερηδονισμὸν ἀφέθησαν ἄνευ θεραπείας ἢ ἐθεραπεύθησαν ἀτελῶς. Ἐκ τῶν παθήσεων τῶν οὔλων ἡ συνηθεστέρα νόσος, ἡ γεννῶσα συρίγγια φατνιακά, εἶναι ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸν ὅρον φατνιακὴ πυόρροια, οὐλῖτις. Ἐκ τῶν νόσων τῶν ὀδόντων προξενεῖται συρίγγιον, ὅταν ὁ πολφὸς τοῦ ὀδόντος νεκρωθῇ, γαγγραινωθῇ καὶ καταλήξῃ εἰς ἀπόστημα περιοδοντικὸν ἢ σηπτικὴν περιοδοντίτιδα ὀξεῖαν ἢ χρονίαν, ἐξ ἧς μετέπειτα προέρχεται συρίγγιον. Τὰ συρίγγια, ὡς ἀποτέλεσμα πάντοτε τῆς πυώδους ἐξεργασίας, ἐμφανίζονται οπουδήποτε τοῦ στόματος ἢ τοῦ προσώπου, ὁτὲ μὲν πλησίον τοῦ πάσχοντος ὀδόντος, ὁτὲ δὲ πολὺ ἀνωτέρω αὐτοῦ. Τοῦτο συμβαίνει, διότι τὸ πύον διαλύει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸν ὀστίτην ἱστὸν καὶ ἐξέρχεται εἰς τὸ σημεῖον, ἔνθα θὰ συναντήσῃ τὴν μικροτέραν ἀντίστασιν. Ν. Γ. Π.

— **συρίγγια γόνατος.** Τὰ κατὰ τὴν χώραν τοῦ γόνατος παρατηρούμενα συρίγγια ὀφείλονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς φυματίασιν τῆς ἀρθρώσεως, ἄλλοτε δὲ εἰς ὕπαρξιν νεκρώματος ὀστοῦ τινος (ὀστεομυελῖτις, τραυματικὴ ὀστῖτις). Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει εἶναι ἀναγκαία, πρὸς ἴασιν, ἐπέμβασις ἐπὶ τοῦ ὀστοῦ. Ἐπὶ ἀρθρικῆς φυματιάσεως προτιμᾶται κατ' ἀρχὴν ἡ συντηρητικὴ θεραπεία· ἐν ἀνάγκῃ γίνεται χειρουργικὴ ἐπέμβασις (διέκπρισις ἢ ἀκρωτηριασμός). Δ. Χ. Κ.

— **συρίγγιον ἄνω χείλους.** Εἶναι λίαν σπάνιον, ὀφείλεται δὲ εἰς ἀτελῆ σύγκλεισιν ἐμβρυϊκῆς σχισμῆς. Κεῖται παρὰ τὴν μέσην γραμμὴν τοῦ ἄνω χείλους, διευθύνεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀπολήγει τυφλῶς παρὰ τὸν μυκτῆρα. Δ. Χ. Κ.

— **συρίγγιον γαστροκολικόν.** Συρίγγιον, δι' οὗ ὁ στόμαχος συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ παχέος ἐντέρου (συνήθως τοῦ ἐγκαρσίου κόλου). Προέρχεται ἐξ ἑλκώδους ἐπεξεργασίας κατὰ τὸν στόμαχον ἢ σπανιώτερον κατὰ τὸ ἔντερον. Εἶναι πάθησις ἐπικίνδυνος, διότι αἱ τροφαὶ ἐρχόμεναι ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ στομάχου εἰς τὸ κόλον δὲν ὑφίστανται τὴν ἐν τῷ λεπτῷ ἐντέρῳ πεπτικὴν κατεργασίαν καὶ οὕτως ὁ πάσχων δύναται ν' ἀποθάνῃ ἐξ ἀσιτίας. Πρὸς θεραπείαν ἀπαιτεῖται χειρουργικὴ ἐπέμβασις, ἥτις εἶναι ἐνίοτε λίαν δυσχερής. Δ. Χ. Κ.

— **συρίγγιον σιελοχόον.** Συρίγγιον, ἐξ οὗ ἐκρέει σίελος πρὸς τὰ ἔξω. Παράγεται ἐκ τραυματισμοῦ ἢ ἐκ φθορᾶς (φλεγμονώδους ἢ νεοπλασματικῆς) τῆς παρωτίδος ἢ τοῦ ἐκφορητικοῦ αὐτῆς πόρου, τοῦ καλουμένου στενωνιανοῦ πόρου. Τὸ στόμιον τοῦ συριγγίου κεῖται ἐπὶ τοῦ δέρματος τοῦ προσώπου, συνήθως δὲ τῶν μὲν ἐκ τῆς παρωτίδος προερχομένων συριγγίων κεῖται ἔμπροσθεν τοῦ ὠτός, τῶν δὲ ἐκ τοῦ στενωνιανοῦ πόρου κεῖται μᾶλλον πρὸς τὰ πρόσω, συστοίχως πρὸς τὴν διαδρομὴν τοῦ πόρου τούτου. Τὰ σιελοχόα συρίγγια, πλὴν τῆς σημαντικῆς ἐνοχλήσεως ἐκ τῆς ἐκροῆς τοῦ σιέλου, ἔχουσι σημασίαν καὶ ὑπὸ λειτουργικὴν ἔποψιν, καθότι δι' αὐτῶν ἀπόλλυται μέρος ἢ τὸ ὅλον τοῦ σιέλου, χρησίμου διὰ τὴν πέψιν τῆς τροφῆς. Ἐπί τινων περιπτώσεων δύναται νὰ ἐπέλθῃ θεραπεία δι' ἁπλῶν μέσων, συρραφῆς τοῦ δέρματος κατὰ τὸ στόμιον τοῦ συριγγίου, καυτηριάσεως, πιεστικῆς ἐπιδέσεως κ. τ. τ. Ἄλλως ἀποβαίνει ἀναγκαία χειρουργικὴ ἐπέμβασις. Δ. Χ. Κ.

— **συρίγγιον φάρυγγος.** Τὰ συρίγγια τοῦ φάρυγγος, σπάνια, εἶναι συγγενῆ συριγγώδεις πόροι, λείψανα πόρων ὑπαρχόντων κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν ζωὴν (θυρεογλωσσικοῦ, θυμοφαρυγγικοῦ), δι' ὧν συγκοινωνεῖ ἡ κοιλότης τοῦ στόματος μετὰ τοῦ δέρματος τοῦ τραχήλου. Τὸ μὲν ἐσωτερικὸν στόμιον τοῦ συριγγίου κεῖται κατὰ τὴν ῥίζαν τῆς γλώσσης, τὸ δ' ἐξωτερικὸν κεῖται παρὰ τὸ ὑοειδὲς ὀστοῦν, ἐπὶ τῆς μέσης γραμμῆς· ἄλλοτε τὸ συρίγγιον φέρεται ἀπὸ τοῦ πλαγίου τοιχώματος τοῦ φάρυγγος πρὸς τὰ πλάγια τοῦ τραχήλου. Ἐκρέει δὲ ἐκ τοῦ πόρου ὑγρὸν βλεννῶδες ἢ πυῶδες. Καίτοι τὰ συρίγγια ταῦτα εἶναι πάντοτε συγγενῆ, ἐνίοτε ἐμφανίζονται εἰς μᾶλλον ἢ ἧττον προκεχωρημένην ἡλικίαν· τοῦτο συμβαίνει, διότι ἐνίοτε ταῦτα εἶναι κατ' ἀρχὰς ἀτελῆ, ἔχουσι δηλ. μόνον ἐσωτερικὸν στόμιον καὶ ἀπολήγουσι πρὸς τὰ ἔξω τυφλῶς, ἐπιγινομένης δὲ φλεγμονῆς ῥήγνυται τὸ τέως τυφλὸν πέρας πρὸς τὰ ἔξω καὶ οὕτω γίνεται τὸ συρίγγιον τέλειον, ὁπότε καὶ καθίσταται τὸ πρῶτον ἀντιληπτόν. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς ἐξαίρεσιν ὅλου τοῦ συριγγώδους πόρου, ἐγχείρησις πολλάκις λίαν δυσχερής. Δ. Χ. Κ.

συριγγοβολβία (ἡ). Μορφὴ προμηκικὴ τῆς συριγγομυελίας. Ὅταν αἱ βλάβαι αὐτῆς ἐπεκτείνωνται ἐπὶ τῶν κινητικῶν πυρήνων, καὶ ἰδίως τῶν κρανιακῶν νεύρων, τότε ἡ ἐκδηλουμένη συνδρομὴ φαινομένων χειλεογλωσσολαρυγγικῆς παραλύσεως ἀποτελεῖ τὴν συριγγοβολβίαν. Μ. Ν. Β.

συριγγόκερας (τό) (Syringoceras) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ναυτιλιδῶν ναυτιλοειδῶν τετραβραγχίων κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὸ ὄστρακον τῶν ζῴων τούτων ἦτο δισκοειδὲς μετὰ σωληνομόρφων ἢ ἐλλειψοειδῶς ἀπεστρογγυλωμένων γύρων. Ὁ ὀμφαλὸς των ἦτο διάτρητος, ὁ δὲ σίφων των ἔκειτο ἐγγὺς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πλευράν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ. μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν εἰδῶν συριγγόκερας Barrandei, Zitteli, altius, Renzi, carolinum, granulosostriatum, evolutum καὶ συριγγόκερας cf. eugyrum εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀμμωνιτοφόρων ἀσβεστολίθων τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Ἀργολίδα (λόφος Θεόκαφτα βορειοδυτικῶς τοῦ Ἀσκληπιείου, Ἅγιος Ἀνδρέας νοτίως τοῦ Λιγουριοῦ) καὶ τὴν Ὕδραν. Γ. Κ. Γ.

συριγγομυελία (ἡ). Ὁ ὅρος οὗτος ὑποδηλοῖ συριγγώδη κοιλότητα ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Αἱ πρῶται περιγραφαὶ τῆς παθήσεως ταύτης ὀφείλονται εἰς τοὺς Γερμανοὺς καθηγητὰς Schultze καὶ Kahler. Ὁ νωτιαῖος μυελὸς ἀλλοιοῦται καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ, ἐνίοτε ὅμως ἡ ἀλλοίωσις ἐντοπίζεται εἰς τὸ ὀσφυϊκὸν ἢ εἰς τὸ αὐχενικὸν ὄγκωμα αὐτοῦ, δύναται δὲ νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὸν προμήκη. Παρατηροῦνται καταστροφαὶ τῆς κεντρικῆς φαιᾶς οὐσίας, ἐπεκτεινόμεναι ἐνίοτε καὶ πρὸς τὴν λευκὴν τοιαύτην. Ἡ αἰτιολογία τῆς νόσου εἶναι σκοτεινὴ εἰσέτι: ὡς προκαλοῦντα αἴτια ἀναφέρουσι τὰς ψύξεις, ὑπερκοπώσεις καὶ ἰδίως λοιμώδεις νόσους. Ἡ συμπτωματολογία εἶναι πολύπλοκος. Ἀνευρίσκομεν κινητικὰς διαταραχὰς καὶ ἀτροφίας τύπου Aran-Duchesne, (ἀτροφία θέναρος) καὶ σπασμωδικὴν παραπληγίαν. Τὰ ἐκ τῶν ὀπισθίων κεράτων συμπτώματα σύγκεινται ἐκ τοῦ περιέργου διχασμοῦ τῆς αἰσθητικότητος· ὁ πάσχων ἐκλαμβάνει τὸ θερμὸν ὡς ψυχρὸν καὶ τἀνάπαλιν. Παρατηροῦνται ἐπίσης τροφικαὶ διαταραχαὶ (δέρμα λεῖον, πτῶσις τῶν ὀνύχων), τῶν ὀστῶν καὶ ἀρθρώσεων (αὐτόματα κατάγματα, σκολίωσις) κτλ. Ἡ πορεία τῆς νόσου εἶναι ἐκτάκτως βραδεῖα, δυναμένη νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ 30—40 ἔτη. Ἡ θεραπεία εἶναι ἀνίσχυρος. Πάντως συνιστῶσι τὴν ἀκτινοθεραπείαν καὶ ἀρσενοβενζόλην εἰς μικρὰς δόσεις. Μ. Ν. Β.

συριγγοναυτίλος (ὁ) (Syringonautilus) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ναυτιλιδῶν ναυτιλοειδῶν τετραβραγχίων κεφαλοπόδων* μαλακίων. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν εἰδῶν συριγγοναυτίλος carolinus, primoriensis, subcarolinus καὶ subcarolinus crassa εὑρέθησαν εἰς τὴν Ὕδραν ἐντὸς ἀμμωνιτοφόρων ἀσβεστολίθων τῆς ἀνισίου βαθμίδος τῆς μέσης τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

συριγγοπορίδαι (οἱ) (Syringoporidae) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *τραπεζοειδῆ ἀλκυονάρια κνιδόζῳα* κοιλεντερωτά. Τὰ ζῷα ταῦτα, ζῶντα κατ' ἀποικίας, ἀπετέλουν κορμοὺς συνισταμένους ἐκ κυλινδρικῶν σωλήνων, συνδεομένων μεταξύ των διὰ πλευρικῶν ἐγκαρσίων σωλήνων ἢ ὁριζοντίων ἐπεκτάσεων. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *συριγγόπορος, ὁ χωνοστεγίτης* καὶ ὁ *δηκοστεγίτης*.

Ἄφθονα ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου, δεβονίου καὶ λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

συριγγόπορος (ὁ) (Syringopora) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *συριγγοποριδῶν τραπεζοειδῶν ἀλκυοναρίων κνιδοζῴων* κοιλεντερωτῶν. Λείψανα πολυαρίθμων ἀπολιθωμένων εἰδῶν τοῦ γένους τούτου εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου, δεβονίου καὶ λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς Εὐρώπῃ, Ἀμερικῇ καὶ Αὐστραλίᾳ. Γ. Κ. Γ.

συριγγοτομία (ἡ)· διατομὴ συριγγώδους πόρου διὰ τοῦ συριγγοτόμου.

συριγγοτόμον (τό)· ἀρχ., χειρουργικὸν μαχαίριον πρὸς διατομὴν συριγγώδους πόρου.

συριγγῶ (—όω)· μεταβάλλω τι εἰς σύριγγα, εἰς σωλῆνα· ‖ παθ. *συριγγοῦμαι*· μεταβάλλομαι εἰς συρίγγιον, κοιν. *φιστουλιάζω*.

συριγγώδης, —ους (ὁ, ἡ), **—ες** (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σύριγγα. πρὸς σωλῆνα· ‖ ὁ ὅμοιος πρὸς συρίγγιον: «ἕλκος συριγγῶδες».

— **συριγγιώδης ἦχος.** Οὕτω καθορίζεται ἔντονος γλουγλουκισμός, παρέχων εἰς τὸ ἀκροώμενον οὖς τὴν ἐντύπωσιν στρόφιγγος αἰφνιδίως ἀνοιγομένης ἐντὸς τῆς πλευρικῆς κοιλότητος. Τὸ στηθακουστικὸν τοῦτο σημεῖον παρατηρεῖται ἐπὶ ὑδροπνευματοθώρακος ἢ πυοπνευματοθώρακος εὐρέως συγκοινωνοῦντος μετά τινος βρόγχου (Chaussier). Μ. Ν. Κ.

συρίγγωσις, —εως (ἡ)· σχηματισμὸς συριγγίου.

σύριγμα (τό), καὶ **συριγμὸς** (ὁ)· τὸ συρίζειν, κοιν. *σφύριγμα*.

συριγματώδης *ἀναπνοὴ* *Ἰατρ.]* βλ. λ. *λαρυγγοσυριγμός*.

συριγμὸς (ὁ)· ἡ πρᾶξις τοῦ συρίζειν καὶ ὁ κατ' αὐτὴν παραγόμενος ἦχος, τὸ σύριγμα.

Σῦριγξ *[Μυθολ.]*. Νύμφη τῆς Ἀρκαδίας, ἥτις καταδιωκομένη ὑπὸ τοῦ Πανὸς ἐκρημνίσθη εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ Λάδωνος. Εἰς τὸ μέρος ὅπου ἔπεσεν ἐλέγετο ὅτι ἐφύτρωσαν κάλαμοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Πὰν κατεσκεύασε μουσικὸν πνευστὸν ὄργανον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωκε τὸ ὄνομά της καὶ τὸ ὁποῖον κατέστη τὸ κυριώτερον ἔμβλημά του καὶ τὸ ἀγαπητὸν μουσικὸν ὄργανον τῶν ποιμένων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. ΚΑΨ.

σῦριγξ, —γγος (ἡ)· σωλήν, αὐλὸς οἱοσδήποτε καὶ ὁ χρησιμοποιούμενος ὡς συρίκτρα· ‖ μουσικὸν ὄργανον ἐκ πολλῶν σωλήνων συνιστάμενον· ‖ ὑπόνομος ὀχετός, φυσικὸς ἢ τεχνητός· ‖ ἰατρικὸν ὄργανον σωληνοειδὲς ὡς καταθλιπτικὴ ἀντλία δι' ἐγχύσεις φαρμάκων εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων: «σῦριγξ ἐνέσεων»· ‖ εἶδος φυτοῦ, κοιν. *πασχαλιά*.

— *[Μουσ.]* Ἡ *σῦριγξ* ἦτο πανάρχαιον πνευστὸν ὄργανον, γνωστὸν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, οἵτινες ἀπέδιδον τὴν ἐφεύρεσίν του εἰς τὸν θεὸν Πᾶνα. Ἀπετελεῖτο ἐκ σειρᾶς αὐλῶν ἐκ καλάμου, μήκους βαθμιαίως ἐλαττουμένου, προσκεκολλημένων δὲ διὰ κηροῦ. Οἱ αὐλοὶ οὗτοι δὲν εἶχον ὀπάς, δι' ὃ ἕκαστος ἐξ αὐτῶν παρῆγεν ἕνα μόνον φθόγγον. Ὁ ἐκτελεστὴς μετετόπιζε κατὰ βούλησιν ἐπὶ τῶν χειλέων του τοὺς αὐλούς, ἐμφυσῶν ταυτοχρόνως

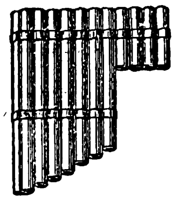

Σύριγξ.

εἰς αὐτούς. Ἡ σῦριγξ ἦτο ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐμβλημάτων τοῦ Πανός, δὲν ἐθεωρεῖτο ὅμως ὄργανον τέχνης καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο κατ' ἐξοχὴν παρὰ τῶν ποιμένων. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἐγνώριζον καὶ οἱ Κινέζοι μὲ τὸ ὄνομα *σιάο*. Ἡ σῦριγξ ἔχει ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς, διότι ἐχρησίμευσεν ὡς πυρὴν τοῦ ὑδραυλικοῦ ὀργάνου τοῦ Κτησιβίου, ὅπερ ἀπετελεῖτο ἐκ σειρᾶς αὐλῶν, ἄνευ ὀπῶν, προσηρμοσμένων ἐπὶ κιβωτίου καὶ παιζομένων διὰ ρεύματος ἀέρος ρυθμιζομένου δι' ὑδραυλικῆς πιέσεως. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐπανῆλθεν ἡ χρῆσις τῆς συρίγγος τοῦ Πανὸς κυρίως ἐν ταῖς ὀρχήστραις χορῶν, ἐνῷ ὡς λαϊκὸν ὄργανον οὐδέποτε ἔπαυσε χρησιμοποιουμένη. Γ. Σ.

— *[Κυνηγ.]* *Σῦριγξ* καλεῖται σωληνοειδὲς ἢ καὶ μὲ ἁπλῆν ὀπὴν ἐφωδιασμένον ὄργανον, χρήσιμον εἰς τὸ κυνήγιον διαφόρων θηραμάτων, κοινῶς *κράχτης* λεγόμενον, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀπομίμησις τῆς φωνῆς τῶν πτηνῶν ἢ ζῴων πρὸς προσέλκυσιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ κυνηγοῦ εἰς ἀπόστασιν βολῆς εἴτε διὰ φυσήματος τῷ στόματι εἴτε διὰ πιέσεως τοῖς δακτύλοις τῆς χειρός. Τὰ μὲν ζῷα προσέρχονται ἐν καιρῷ τῶν ἐρώτων των κραζόμενα, τὰ δὲ πτηνά, τὰ κοινωνικὸν πρὸς ἄλλα βίον διάγοντα καὶ μετ' ἄλλων ὁμοειδῶν ἀναστρεφόμενα, εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς τεχνητῆς φωνῆς των καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις προσπελάζουσιν εἰς τὸν τόπον, ὅθεν κράζονται. Καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὁ κυνηγὸς δέον νὰ μὴ καθίσταται φανερός, κρυπτόμενός που, ἵνα μὴ εἰς τὴν θέαν αὐτοῦ ἐκτρέπωνται τὰ κραζόμενα θηράματα. Τὰ ὄργανα ταῦτα εἴτε κατασκευάζονται ὑπὸ τοῦ κυνηγοῦ, ὡς εἶναι τὸ *καβουρδόπουλο* διὰ τὸ κράξιμον τῶν λαγωῶν ἢ τὸ φύλλον δένδρου, ἰδίως τῆς ὀξυᾶς, διὰ τὸ κράξιμον τῶν δορκάδων καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, εἴτε ἀναζητοῦνται καὶ ἀνευρίσκονται εἰς τὸ ἐμπόριον. Κατασκευάζονται δ' ἐκ μετάλλου ἢ ξύλου ἢ καὶ ἐξ ἄλλων ὑλικῶν. Εἶναι δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ εὐχείριστα καὶ εὐμετακόμιστα, ἵνα μὴ παρακωλύωσι τὸν κυνηγὸν κατὰ τὴν χρῆσίν των εἰς τὸν χειρισμὸν τοῦ κυνηγετικοῦ του ὅπλου ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει ἢ προσεγγίσει τοῦ κραζομένου θηράματος. Τοιαῦτα ὑπάρχουσι διὰ τὴν σιταρήθραν, τὴν κίχλην, τὸν μελισσοφάγον, τὴν πέρδικα, τὴν τουρλίδα, τὸν λαγωόν, τὴν δορκάδα, τὴν ἔλαφον, κ. τ. τ. Τὰ ὄργανα ταῦτα ἀπαιτοῦσιν ἄσκησιν καὶ δεξιότητα τοῦ κυνηγοῦ ἐν τῇ χρήσει των, πρὸς πιστὴν ἀναπαραγωγὴν τῆς φωνῆς τοῦ πτηνοῦ ἢ τοῦ ζῴου, διότι ἡ ἐλαχίστη παραλλαγὴ οὐ μόνον δὲν ἕλκει, ἀλλὰ καὶ ἀποτρέπει τὰ θηράματα ἀπὸ τῆς προσελεύσεώς των εἰς τὸν κράζοντα αὐτὰ κυνηγόν. Φ. Δ. Γ.

— *[Ἰατρ.]* Ἡ *σῦριγξ* (seringue) ἐν γένει εἶναι μικρὰ ἀντλία, χρησιμεύουσα ὅπως ἀπωθῇ τὸν ἀέρα ἢ τὰ ὑγρά, ἐργαλεῖον δι' οὗ εἰσάγονται φαρμακευτικὰ διαλύματα πρὸς πλύσιν ἢ πρὸς θεραπευτικὸν σκοπὸν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κοιλοτήτων τοῦ σώματος (συριγξ ὠτική, ῥινική, ὀφθαλμική, κολπική, οὐρηθρική, κλπ.). *Σῦριγξ* καλεῖται καὶ ἐργαλεῖον ἢ ἀντλία, δι' ἧς ἐκτοξεύεται ἐπὶ τῶν

Digitized by Google

φύλλων τῶν φυτῶν κλπ. ὑγρόν τι προφυλακτικὸν κατὰ τῆς προσβολῆς τῶν ἐπιβλαβῶν ἐντόμων. Ἐπίσης σῦριγξ εἶναι τὸ ἐργαλεῖον (καὶ δὴ τὸ παλαιότερον κλυστῆρι ἢ σερβιτσάλι), δι' οὗ ἐνεργοῦμεν εἰς ἄλλους ἢ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τὰ καθαρτικὰ κλύσματα.

Αἱ σύριγγες, ἀδιακρίτως τῆς φύσεως αὐτῶν, εἶναι πᾶσαι κατεσκευασμέναι ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως, ἤτοι: σύγκεινται ἐξ ἑνὸς ἐμβόλου λειτουργοῦντος διὰ προστριβῆς ἐντὸς κυλινδρικοῦ σωλῆνος, ἀπολήγοντος εἰς τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων αὐτοῦ εἰς κῶνον διάτρητον. Τὸ ἔμβολον δυνατὸν νὰ εἶναι ἐκ καουτσούκ, ἐκ μετάλλου, ἐξ ἀμιάντου κλπ. Ἐπίσης τὸ σῶμα τῆς ἀντλίας (ὁ κύλινδρος) εἶναι ἐξ ὑάλου, ἐκ μετάλλου, ἐκ καουτσοὺκ ἐσκληρυμμένου κλπ. Τέλος ὁ τελικὸς κῶνος φέρει συναρμογήν, ἐφ' ἧς προσαρμόζονται ἐπιστόμια διαφόρων σχημάτων, ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς σύριγγος, πρὸς ἔνεσιν ὑγροῦ ἐντὸς τοῦ ὠτός, τῆς ῥινός, τοῦ κόλπου, τοῦ ἀπευθυσμένου, τῆς οὐρήθρας κλπ. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς σύριγγος ἢ εἰς τὸ ἐπιστόμιον προσαρμόζονται συνηθέστερον βελόναι (μετάλλιναι, συνήθως ἐκ πλατίνης) πρὸς ἔνεσιν ὑποδερμικήν, ἐνδομυϊκήν, ἐνδοφλέβιον ἢ ἐνδορραχιαίαν κλπ.

Ὁ τύπος τῆς σύριγγος ὁ ἐν κοινῇ χρήσει εἰς τὴν ἰατρικὴν πρᾶξιν εἶναι ὁ τοῦ Pravaz τοῦ 1 ἢ τῶν 2 κυβικ. ἑκατοστομ. Κατασκευάζονται καὶ σύριγγες τῶν 10, τῶν 20, τῶν 30 καὶ τῶν 100 ἔτι κυβικ. ἑκατοστομ., κατάλληλοι διὰ τὴν ὀροθεραπείαν (ἐνέσεις θεραπευτικῶν ὀρῶν καὶ ἐμβολίων) Πᾶσαι αἱ σήμερον ἐν χρήσει σύριγγες εἶναι ἐξ ὑάλου, ὅ τε κύλινδρος καὶ τὸ ἔμβολον, καὶ λύονται ὅπως καταστῶσιν ἄσηπτοι διὰ τοῦ βρασμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ὑποβάλλωνται πρὸ πάσης ἐνέσεως. Αἱ ἄλλοτε ἐν χρήσει σύριγγες διὰ κλύσματα τοῦ ἀπευθυσμένου ἀντικατεστάθησαν σήμερον ὑπὸ τοῦ καταιονητῆρος διὰ τοὺς ἐνηλίκους, καὶ ὑπὸ τῆς ἐλαστικῆς σφαίρας διὰ τὰ παιδία. Ὑπάρχουσι καὶ εἰδικαὶ σύριγγες δι' ἐνσταλάξεις ἢ ἐγχύσεις φαρμακευτικῶν διαλυμάτων ἐντὸς τῆς κύστεως ἢ τῆς οὐρήθρας ἢ καὶ ἐντὸς τῆς κοιλότητος τῆς μήτρας (σῦριγξ τοῦ Braun), καὶ ἀντλίαι ἢ σύριγγες πρὸς κένωσιν ὑγρῶν ἐξιδρωματικῶν τοῦ θώρακος (σῦριγξ τοῦ Potain ἢ τοῦ Dieulafoy, ἢ τῆς κοιλίας (ἀσκίτης) ἢ ἄλλων χωρῶν (ὑδροκήλη κλπ.). Μ. Ν. Κ

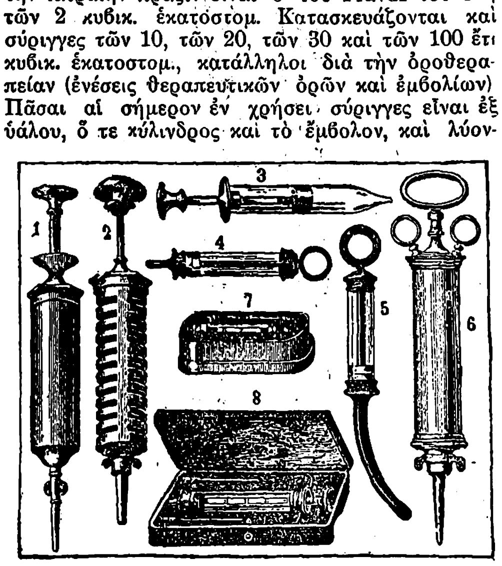

Σύριγγες.

[1=Ὑδροκήλης· 2=Δι' ἀνατομικὰς ἐνέσεις. 3=Οὐρηθρική. 4=Διὰ τὰ ὦτα. 5=Μετὰ κυρτοῦ καλαμίσκου. 6=Διὰ πλύσεις. 7 καὶ 8=Σύριγγες κοιναὶ τοῦ Pravaz.]

—*[Ζωολ.]* Καλεῖται *σῦριγξ* τὸ ὄργανον τῶν πτηνῶν τὸ παράγον τὴν φωνήν. Ἡ σῦριγξ ἔχει ποικιλωτάτην ὑφὴν εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν πτηνῶν καὶ εἶναι τοποθετημένη παρὰ τοὺς δύο βρόγχους τῆς ἀναπνευστικῆς συσκευῆς. Δ. Ν. Π.

—*[Ὀχυρ.]* Εἰς τὴν παλαιοτέραν ὀχυρωτικὴν ἐκαλεῖτο *σῦριγξ* τὸ διόρυγμα ἢ προσόδευσις ἡ καθοριζομένη σήμερον διὰ τοῦ γαλλικοῦ ὅρου sape. Αἱ σύριγγες ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς προσιτήρια ὀρύγματα κατὰ τὰς πολιορκίας. Εἰς τὰς σύριγγας ἡ ἐργασία τῆς ἐκσκαφῆς προχωρεῖ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου, τῶν ἐργαζομένων ἀνδρῶν εὑρισκομένων ἐντὸς τῆς ἐκσκαφῆς καὶ προστατευομένων οὕτω ἀπὸ τὴν ἐχθρικὴν βολὴν καὶ θέαν. Ἀναλόγως τῆς ἀπὸ τοῦ πολιορκουμένου φρουρίου ἀποστάσεως καὶ τῆς ἐντάσεως τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς ἐχρησιμοποιοῦντο παρὰ τῶν πολιορκητῶν διάφοροι μέθοδοι ἐκτελέσεως, ἐξ ὧν καὶ αἱ σύριγγες ἐλάμβανον διαφόρους ὀνομασίας. Οὕτω ἡ ταχύσκαπτος σῦριγξ ἀνωρύσσετο τῇ βοηθείᾳ προκαλύμματος τιθεμένου ἔμπροσθεν καὶ εἰς τὰ πλευρὰ τῶν ἐργαζομένων καὶ ἀποτελουμένου κυρίως ἐκ κοφίνων πληρουμένων διὰ τῶν ἐκσκαπτομένων χωμάτων. Ἄλλαι σύριγγες ἀνωρύσσοντο τῇ βοηθείᾳ κινητοῦ προκαλύμματος ἐγκαθισταμένου ἔμπροσθεν τῶν ἐργαζομένων. Ἡ σῦριγξ ἐκαλεῖτο *ἁπλῆ* ἢ *διπλῆ*, ἀναλόγως τῆς ἐκ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἢ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων παρεχομένης προστασίας. Ἐπὶ βραχωδῶν ἐδαφῶν αἱ σύριγγες κατεσκευάζοντο διὰ τῆς ἑκατέρωθεν ἐγκαταστάσεως προκαλυμμάτων ἐκ γαιοσάκκων ἢ κοφίνων. *Βαθεῖαι* σύριγγες ἐκαλοῦντο αἱ ἄνευ προστατευτικοῦ προκαλύμματος ἀνορυσσόμεναι. Σύριγγες τέλος *τετρυπανισμέναι* ἐλέγοντο αἱ ἀνορυσσόμεναι δι' ἐκρήξεως ἐπιμήκων γεμισμάτων κατὰ τοὺς πολέμους ὑπονόμων. Ζ. Ν.

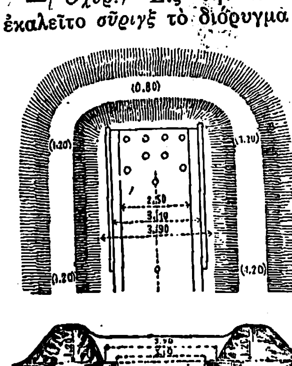

Διπλῆ σῦριγξ.

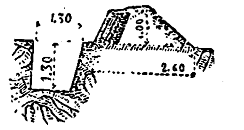

Ταχύσκαπτος σῦριγξ.

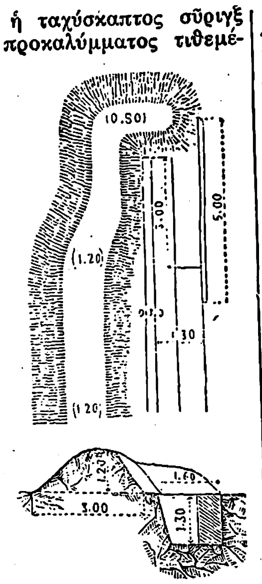

Σῦριγξ μετὰ κινητοῦ προκαλύμματος.

σῦριγξ (ἡ) (Syringa) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλαιοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους φυλλοβόλους, ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν 10 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι ἡ *σῦριγξ ἡ ἐμόδειος* (Syringa Emodii), ἀπαντῶσα εἰς τὰς περὶ τὰ Ἱμαλάϊα ὄρη χώρας, ἡ *σῦριγξ ἡ ἰαπωνικὴ* (Syringa japonica), ἰθαγενὴς τῆς Ἰαπωνίας, ἡ *σῦριγξ ἡ ἰωσικαίειος* (Syringa josikaeii) ἰθαγενὴς τῆς Οὐγγαρίας, ἡ *σῦριγξ ἡ κοινὴ* (Syringa vulgaris), ἰθαγενὴς τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, ἀπαντῶσα καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοφυής, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *σύριγγα* ἢ *λιλά*. Δ. Ν. Π.

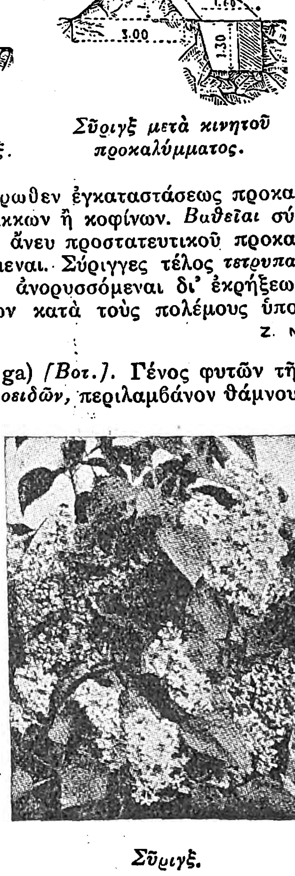
Σῦριγξ.

Συρῖγος. Ὄνομα οἰκογενείας ἐκ Κρήτης, γόνος τῆς ὁποίας μεταβὰς πρὸς σπουδὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνεχώρησε μετὰ τὴν ἅλωσιν καὶ μετέβη εἰς Ζάκυνθον, ὅπου ἐγένετο ἐπισκοπικὸς γραμματεὺς τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας. Διακριθέντα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι:

—1) *Φραγκῖσκος-Ἰάκωβος.* Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ ἀρχομένης τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ. Ἀσπασθεὶς τὸν μοναχικὸν βίον μετέβη εἰς Ζάκυνθον καὶ διωρίσθη διδάσκαλος τῆς κοινότητος (1645). Συνέλεξε τὰς βούλλας καὶ ἐγκυκλίους τοῦ πάπα πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους καὶ τοὺς ἐν Ἀνατολῇ δυτικοὺς καὶ ἀπέθανεν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1661.

—2) *Ἄγγελος.* Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐσπούδασεν ἐν Βενετίᾳ. Μεταβὰς εἰς Ζάκυνθον μετήρχετο τὸν διδάσκαλον καὶ ἔλαβε διάφορα τιμητικὰ ὑπουργήματα. Ἐπεχείρησε νὰ καταρτίσῃ συλλογὴν ἱερῶν κανόνων τῶν συνόδων, οὓς μετέφρασεν ἰταλιστὶ καὶ νεοελληνιστί. Ἀπέθανεν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1711.

—3) *Μελέτιος.* Κληρικὸς καὶ συγγραφεὺς (βλ. λ. *Μελέτιος*). Λ. Χ. Ζ.

— **Συρῖγος,** ***Ἀδαμάντιος Ματθαίου.*** Ἕλλην χημικὸς καὶ μηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Θήρᾳ τῷ 1901. Ἐσπούδασεν ἐν Ρωσίᾳ καὶ κατόπιν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ πολυτεχνείῳ, ὅπου ἔτυχε διπλώματος χημικοῦ-μηχανικοῦ. Βραδύτερον εἰδικεύθη εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν καὶ τὴν ἐμπορευματολογίαν, διδάξας μαθήματα ἐμπορευματολογίας εἰς τὰς πλείστας τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς. Ἀπὸ τοῦ 1927 διευθύνει τὴν ἐν Πειραιεῖ ἐμπορικὴν καὶ λογιστικὴν σχολὴν Παναγιωτοπούλου, διατηρῶν συγχρόνως καὶ κλασσικὸν λύκειον καὶ ἀκαδημαϊκὸν φροντιστήριον ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Μ. Δ. Β.

—**Συρῖγος,** ***Ἀντώνιος Ν.*** Ἕλλην καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς γλώσσης, γεννηθεὶς ἐν Θήρᾳ τῷ 1874. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῷ 1900 ἀπεστάλη ὡς ὑπότροφος εἰς τὴν «École Normale Supérieure» τῶν Παρισίων πρὸς σπουδὴν τῆς γαλλικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας. Ἐπιστρέψας τῷ 1904 εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἐν τῇ πρώτῃ καὶ μόνῃ τότε ἐμπορικῇ σχολῇ τοῦ κράτους, ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1916, ὅτε ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς γλώσσης καὶ ἑρμηνείας γαλλικῶν τεχνικῶν συγγραμμάτων ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ πολυτεχνείῳ καὶ τῇ ἀνωτάτῃ σχολῇ οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν. Ὑπηρέτησεν ἐπίσης ὡς καθηγητὴς εἰς τὴν ἀνωτάτην δασολογικὴν σχολήν, εἰς τὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων καὶ εἰς τὸ Ἀρσάκειον. Συνέγραψε διάφορα βιβλία πρὸς διδασκαλίαν τῆς γαλλικῆς γλώσσης, ἐγκριθέντα ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Μεγάλη ἐποπτικὴ μέθοδος τῆς γαλλικῆς γλώσσης» διὰ τὰς ἐμπορικὰς σχολάς, «Ἐποπτικὴ μέθοδος τῆς γαλλικῆς» διὰ τὰ γυμνάσια, «Στοιχειῶδες γαλλικὸν βιβλίον κατὰ τὴν ἐποπτικὴν μέθοδον, μετὰ γραμματικῆς» διὰ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα κ. ἄ. Ν. Δ. Σ.

συρίζω καὶ *συρίττω, ἀόρ. ἐσύριξα—ἐσυρίχθην*· συστέλλων τὰ χείλη ποιῶ ἦχον ὀξύν, κοιν. *σφυρίζω*: «συρίζει ὁ ἄνεμος, — ἡ μηχανή»· || ἀποδοκιμάζω διὰ συριγμάτων: «ἐσυρίχθη ὑπὸ τοῦ ἀκροατηρίου του».

— συρίζων, ἢ ***συρίττων ῥόγχος***, ἢ *ῥόγχος ἠχηρὸς ὀξύς*, ἢ καὶ *ἦχος συρίττων*. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἀποδίδεται, κατὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ θώρακος, εἰς μουσικὸν συριγμὸν τόνου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὀξέος, ὅστις παρακολουθεῖ τὸ ἀναπνευστικὸν ψιθύρισμα καὶ δυνατὸν μάλιστα νὰ ἀποκρύπτῃ τελείως τοῦτο. Παραβάλλεται δὲ ὁτὲ μὲν πρὸς τὸν τρυσμὸν τῶν τρυγόνων, ὁτὲ δὲ πρὸς τὸν συριγμὸν τοῦ ἀνέμου. Ἡ συριστικὴ αὕτη ἀναπνοὴ ἢ ὁ συρίττων ῥόγχος ἀκούεται ὅταν ὑπάρχῃ ἀτρησία τῶν βρόγχων ἢ ὅταν οἱ βρογχικοὶ ἀγωγοὶ ἢ σωλῆνες εἶναι ἐμπεφραγμένοι ὑπὸ ἐξιδρωματικῶν προϊόντων (ἐκκριμάτων). Ἐνδεικνύει τὴν ὕπαρξιν βρογχίτιδος, ἐμφυσήματος κλπ. Μ. Ν. Κ.

Συρίη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἀρχαίων ὀνομασιῶν τῆς νήσου *Κέας* (βλ. λ.).

Συρικάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 317. —Π.

συρίκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ποικιλίας τινὸς τοῦ φυτοῦ *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος* (Vitis vinifera), ἥτις ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καλεῖται καὶ *ἐφτάκοιλο*. Δ. Ν. Π.

συρικτός, καὶ *συριστός*· βλ. *σφυριχτός*.

συρίκτρα (ἡ), δημοτ. *συρίχτρα* καὶ *σφυρίχτρα* ἢ *σουρίχτρα*· τὸ δι' οὗ συρίζομεν: «συρίκτρα τῶν ἀστυφυλάκων»· || «συρίκτρα τῶν ἀτμοπλοίων» ἢ ἀτμοσυρίκτρα καὶ ἡ σειρήν.

— *[Ἐγκυκλ.]* Αἱ *συρίκτραι* εἶναι μικρὰ ὄργανα συνήθως ἐκ μετάλλου (ἀργύρου, νίκελ, λευκοσιδήρου, κ. ἄ.), ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξ ὀπτῆς γῆς, ξύλου καὶ ἄλλων ὑλῶν, χρησιμοποιούμενα πρὸς παιδιάν, πρόσκλησιν τῶν οἰκιακῶν ζῴων (κυνῶν, αἰγοπροβάτων κ. ἄ.), παραπλάνησιν τοῦ θηράματος διὰ τῆς ἀπομιμήσεως τῆς φωνῆς αὐτοῦ (βλ. *σῦριγξ*) κ. τ. τ., ἐν δὲ τῷ στρατεύματι πρὸς τήρησιν τοῦ χρόνου τῶν ἐκφωνουμένων παραγγελμάτων ἢ καὶ πρὸς ἐκφώνησιν τοῦ παραγγέλματος. Διακρίνονται εἰς *μονοφώνους*, ἀποδιδούσας πάντοτε τὸ αὐτὸ σύριγμα, καὶ εἰς *πολυφώνους*, ὥς τινες τῶν ἀστυνομικῶν συρικτρῶν. Αἱ παιδικαὶ συρίκτραι ἐνίοτε ἔχουν μικροσκοπικὸν βῶλον ἐν τῷ κοιλώματι τοῦ ἠχείου, ἀναπηδῶντα κατὰ τὸ σύριγμα καὶ προσδίδοντα ἰδιάζοντα τερπνὸν ἦχον εἰς αὐτό, ἄλλοτε δὲ ἔχουν ἠχεῖον πληρούμενον δι' ὕδατος πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. —Π.

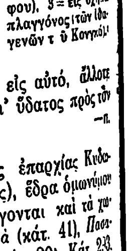

Συρίκτραι.

(1= κοινή, 2= ἐξ ὀπτῆς γῆς μετ' ἠχείου ὑδροφόρου (περουβιανὸν κτέρισμα τάφου), 3= εἰς σχῆμα πλαγγόνος (τῶν ἰθαγενῶν τοῦ Κογκό)

Συρίλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης), ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ζουνάκι* (κάτ. 57), *Καμισιανὰ* (κάτ. 41), *Πασσιανὰ* (κάτ. 100), καὶ *Χρησιανὰ* (κάτ. 20). Κάτ. 233. Ν. ΚΑΣ

Σύρινγκ (Süring), ***Ράϊνχαρτ.*** Γερμανὸς μετεωρολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1866 ἐν Ἀμβούργῳ. Τῷ 1890 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου. Διετέλεσε προϊστάμενος τοῦ τμήματος τῶν καταιγίδων τοῦ πρωσσικοῦ μετεωρολογικοῦ ἰνστιτούτου καὶ τμηματάρχης καὶ εἶτα διευθυντὴς τοῦ μαγνητομετεωροσκοπείου τοῦ Πότσδαμ. Ἐδημοσίευσε πλείστας

Digitized by Google

ἐργασίας, αἱ σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων ἀναφέρονται εἰς τὰς μετρήσεις τῶν νεφῶν, εἰς τὰς καταιγίδας, εἰς τὰς θερμοκρασίας ἐδάφους, εἰς τὴν ἐξάτμισιν καὶ εἰς τὴν ἡλιακὴν ἀκτινοβολίαν. Ἀπὸ τοῦ 1908 εἶναι ἀρχισυντάκτης, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ W. Schmidt τῆς Βιέννης, τοῦ κλασσικοῦ μετεωρολογικοῦ περιοδικοῦ «Meteorologische Zeitschrift». Ὁ Σύρινγκ μετέσχε πλείστων ἐπιστημονικῶν δι' ἀεροστάτων ἀνυψώσεων, κατὰ μίαν ἐκ τῶν ὁποίων, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1901, ἀνῆλθε μέχρις ὕψους 10.800 μ. μετὰ τοῦ Γάλλου μετεωρολόγου A. Berson. Θ. Θ. Φ.

Σύρινθος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία πόλις ἐν Κρήτῃ, ἀναφερομένη ἁπλῶς ὑπὸ μόνου τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου. Ἡ θέσις της ἀγνοεῖται. Ἐκ τῆς προελληνικῆς καταλήξεως τῆς ὀνομασίας τῆς πόλεως δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι εἶχε διατηρήσει τὴν προελληνικὴν ὀνομασίαν. Ν. Ε. Π.

Σύριοι /*Ἀρχ.*/ Οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οἱ λαοὶ τῆς Β. Μικρᾶς Ἀσίας, οἱ κατοικοῦντες πρὸς Α. τῶν Παφλαγόνων ἐν Γαλατίᾳ, Καππαδοκίᾳ καὶ Πόντῳ. Ἐθεωροῦντο ὡς συγγενεύοντες μετὰ τῶν μεσημβρινῶν Συρίων, ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων κατακτητῶν. Κατ' ἀρχὰς ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Μήδους, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τοῦ Κύρου τοῦ Μεγάλου εἰς τοὺς Πέρσας, ἐπὶ δὲ τοῦ Δαρείου ἀπετέλουν μετὰ τῶν Παφλαγόνων, Μαριανδυνῶν καὶ ἄλλων τὴν δευτέραν σατραπείαν τοῦ περσικοῦ κράτους, καταβάλλοντες ἐτήσιον φόρον 300 ταλάντων (*Ἡρόδ.* III, 90). Τῷ 480 π. Χ. συνεξεστράτευσαν μετὰ τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Γωβρύαν, τὸν υἱὸν τοῦ Δαρείου (VII, 72). *Σύριοι* ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ Ἀσσύριοι (*Ἡρόδ.* VII, 63). Α. Θ. Σ.

Σύριος (ὁ)· θηλ. —*ία*· ὁ κάτοικος τῆς Σύρου, ὁ ἐκ Σύρου καταγόμενος, κοιν· *Συριανός*· || ὡς ἐπίθ. *σύριος, —α, —ον*, κοιν. *συριανός*.

— **Σύριος** (ὁ), θηλ. —*α*· ὁ κάτοικος τῆς Συρίας, ὁ ἐκ Συρίας καταγόμενος, ἄλλως *Σύρος*· || ὡς ἐπίθ. *σύριος, —α, —ον*· ὁ τῆς Συρίας, ὁ ἐκ Συρίας προερχόμενος: «σύριος στρατός», «σύριον πέλαγος».

σύρισμα (τό)· ἄλλως *σύριγμα* (βλ. λ.).

συριστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ποιῶν ἦχον συρίγματος, ὁ συρίζων: «τὸ συριστικὸν σῖγμα».—Ἐπίρρ. *συριστικῶς*.

— **συριστικοὶ** *σημαντῆρες* /*Ναυτ.*/. Σημαντῆρες πρὸς ἐπισήμανσιν ἀβαθῶν, ἐκπέμποντες συριγμοὺς διὰ τὴν εὐκολωτέραν τῶν ἐπισημαινομένων μερῶν ἀναγνώρισιν. Οἱ συριστικοὶ σημαντῆρες Ἄγκα ἐκπέμπουν συριγμοὺς κατὰ ὡρισμένον ρυθμόν, τῇ βοηθείᾳ μηχανισμοῦ λειτουργοῦντος δι' ἀνθρακικοῦ ὀξέος ὑπὸ πίεσιν. Ὑπάρχουν ὅμως, καὶ εἶναι πρακτικώτεροι οὗτοι, συριστικοὶ σημαντῆρες συστήματος Qurtenay, εἰς οὓς σωλὴν μακρὸς καὶ εἰς βάθος διήκων χρησιμεύει ὡς φυλακὴ ἀέρος πιεζομένου καὶ ὑπὸ τὰς ἐλαφροτέρας ἀναπάλσεις τοῦ θαλασσίου ὕδατος. Ὁ ἀὴρ οὗτος, ἐκφεύγων διὰ βαλβῖδος, ὅταν πιεσθῇ ἐλαφρῶς, προσπίπτει εἰς συρίκτραν, ἄνωθεν τῆς ὀπῆς τῆς ἐκφυγῆς του εὑρισκομένης, καὶ παράγει συριγμόν. Σ. Ε. Λ.

συρίττω· βλ. *συρίζω*.

σύριχθος (ὁ) (Syrichthus) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥοπαλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φαλαινιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ψυχάς, ἀναφαινομένας κατὰ τὸ ἔαρ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Συρκούφ (Surcouf), ***Ροβέρτος***. Διάσημος Γάλλος ναυτικὸς καὶ καταδρομεύς, γεννηθεὶς τῷ 1773 ἐν St Malo. Ἐκ νεαρωτάτης ἡλικίας ἤρχισε τὸ ναυτικὸν του στάδιον ἐπὶ ἐμπορικῶν πλοίων, πολλάκις ταξιδεύσας εἰς Μαδαγασκάρην καὶ Ἰνδίας. Καταταχθεὶς βραδύτερον εἰς τὸ γαλλικὸν πολεμικὸν ναυτικόν, διέπρεψεν ὡς κυβερνήτης καταδρομικῶν, καταστὰς ὁ τρόμος τοῦ ἀγγλικοῦ κατὰ θάλασσαν ἐμπορίου κατὰ τοὺς ἐπὶ δημοκρατίας καὶ Ναπολέοντος πρὸς τὴν Ἀγγλίαν πολέμους. Κατὰ τὴν πρώτην αὐτοκρατορίαν τοῦ Ναπολέοντος ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου καὶ πλούσιος ἤδη καταστὰς ἐξώπλιζε καταδρομικὰ κατὰ τῶν Ἄγγλων. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ἐγκατέλειψε τὸ πολεμικὸν στάδιον καὶ ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἀπέθανε τῷ 1827 πάμπλουτος. Γ. Ν. Ν.

σύρμα (τό)· δημοτ., ὁ τόπος διὰ τοῦ ὁποίου συνήθως διαβαίνει τις: «ἀπὸ ἐδῶ εἶναι τὸ σύρμα του», «ἐδῶ εἶναι τὸ σύρμα τῶν κυνηγῶν, —τῶν βοσκῶν»· || νηματοειδὲς μεταλλικὸν σῶμα.

— /*Κυνηγ.*/ *Σύρματα* καλοῦνται ἐν τῇ κυνηγετικῇ ὀνοματολογίᾳ αἱ ὁδοὶ ἢ διάβες, ὅθεν διέρχονται τὰ ἄγρια ζῷα, ἵνα μεταβῶσι πρὸς βοσκήν, ἢ ἐκ τῆς βοσκῆς ἐπανέρχονται, ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὰ κρησφύγετά των. Ἐφ' ὅσον δὲν ταράσσονται ἢ δὲν **εἶναι εἰς κινδύνους ἐκτεθειμένα** τὰ ἄγρίμια, διέρχονται καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὰς ἀφετηρίας των ἐκ τῶν αὐτῶν διαβάσεων. Τοιαῦτα ζῷα εἶναι οἱ ἀγριόχοιροι οἱ αἴγαγροι, αἱ ἀλώπεκες, αἱ δορκάδες, αἱ ἔλαφοι, οἱ λαγωοί, οἱ λύκοι κτλ. Ἡ διάβασις αὕτη γίνεται ἐν καιρῷ νυκτός. Ἡ ὥρα τῆς κινήσεώς των ἐκ τῶν συρμάτων κανονίζεται ἐκ τοῦ εἴδους τῆς τροφῆς καὶ ποικίλλει εἰς τὰ καθ' ἕκαστον εἴδη τῶν ἀγριμίων. Ὁ κυνηγὸς οὐ μόνον ὀφείλει ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἐξακριβοῖ, ὁδηγούμενος ἐκ τῶν ἰχνῶν των, τὰ σύρματα, ἀλλὰ καὶ νὰ γνωρίζῃ περίπου κατὰ τίνα ὥραν ἕκαστον εἶδος ἐξέρχεται πρὸς βοσκὴν ἢ ἐπανέρχεται ἐκ τῆς βοσκῆς. Ἀναζητῶν ἐκ τῶν προτέρων τὴν πρόσφορον θέσιν, εἰς ἣν θὰ ἐνεδρεύσῃ, μεταβαίνει εἰς αὐτὴν ἐνωρίτερον καὶ καταλαμβάνει αὐτὴν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀθέατος, ἀναμένων ἀθορύβως καὶ μεθ' ὑπομονῆς τὴν διέλευσιν τοῦ θηράματος. Ἡ τοιαύτη ἐνέδρα ἀσκεῖται κυρίως ἐν καιρῷ νυκτὸς σεληνοφωτίστου. Ὁ κυνηγὸς πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου, ἵνα αὕτη εἶναι ἀντίθετος αὐτοῦ, ὅπως μὴ εἰς τὸ προσεκτικῶς βαδίζον καὶ ὀξεῖαν ἔχον τὴν ὄσφρησιν ζῷον καταστῇ αἰσθητὴ ἡ παρουσία του. Ὀφείλει δὲ ἐπὶ τούτοις ἐν καιρῷ χειμῶνος, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑγείας του ἐκ κρυολογήματος, νὰ φέρῃ τὰ προσήκοντα θερμὰ ἐνδύματα. Ἀντὶ τῆς αὐτοπροσώπου ἐνέδρας γίνεται χρῆσις πρὸς ζώγρησιν τῶν ἀγριμίων παγίδων ἢ δοκάνων, ἅτινα στερεῶς τοποθετοῦνται εἰς καταλλήλους θέσεις τῶν συρμάτων μὲ τὴν προσήκουσαν τροφὴν καὶ ἀφανῶς ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῶν κειμένων περὶ θήρας ἐν Ἑλλάδι διατάξεων. Φ. Δ. Γ.

—/*Μεταλλ.*/ Ἅπαντα σχεδὸν τὰ μέταλλα ἔχουσι κατὰ βαθμὸν ποικίλλοντα, τὴν ἰδιότητα τῆς ὁλκιμότητος, τουτέστι τῆς ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἑλκυσμοῦ ἐπιμηκύνσεως ἄνευ θραύσεως. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἡ ἐργασία αὕτη ἐπετελεῖτο διὰ τῆς σφύρας ἐπὶ τοῦ ἄκμωνος. Τὰ οὕτω λαμβανόμενα σύρματα ἦσαν μικροῦ μήκους καὶ σχετικῶς μεγάλης διαμέτρου, περιφερείας δὲ λίαν ἀκανονίστου. Ἀπὸ τῆς τελειοποιήσεως τῶν κυλινδρικῶν ἐλάστρων ἡ συρματοποίησις τῶν μετάλλων ἔλαβε ποιάν τινα ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ καὶ ἡ μέθοδος αὕτη δὲν ἐπέτρεπε τὴν παραγωγὴν σύρματος μικροτέρας διαμέτρου τῶν 4 χλστμ. Ἀφ' ὅτου ὅμως ἡ βιομηχανία αὕτη ἐφήρμοσε τὴν μέθοδον τῆς διελκύσεως τῶν μετάλλων διὰ μέσου ὀπῆς σκληρᾶς μεταλλικῆς πλακός, ἡ συρματουργία ἔλαβε μεγίστην ἐξάπλωσιν, ἀπασχολοῦσα εἰδικῶς μεγάλα ἐργοστάσια. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐπέτρεψε τὴν οἰκονομικὴν παραγωγὴν λεπτοτάτων συρμάτων μήκους πολλῶν χιλιομέτρων καὶ διαμέτρου δεκάτων τοῦ χιλιοστομέτρου.

Ἡ μεγάλη χρησιμότης τοῦ σύρματος εἰς πλείστας τέχνας καὶ βιομηχανίας, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν ἠλεκτροτεχνίαν, ἥτις καταναλίσκει ὑπὸ μορφὴν σύρματος τὸ πλεῖστον τῆς παραγωγῆς τοῦ χαλκοῦ καὶ σημαντικὰ ποσὰ χάλυβος, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας τοῦ σύρματος. Ἅπαντα σχεδὸν τὰ μέταλλα, κοινά, πολύτιμα καὶ σπάνια ἀκόμη, χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ μορφὴν σύρματος εἴτε ὡς τελικὰ προϊόντα εἴτε ὡς πρώτη ὕλη κατασκευῆς ἄλλων βιομηχανικῶν. Οὕτως ἡ βιομηχανία τῶν ἠλεκτροκινητήρων καταναλίσκει χάλκινα μεμονωμένα λεπτὰ καὶ χονδρὰ σύρματα διὰ τὰς περιελίξεις πηνίων. Τὰ πάσης φύσεως δίκτυα διανομῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, ἐναέρια, ὑπόγεια καὶ ὑποβρύχια, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τηλεγραφικῶν καὶ τηλεφωνικῶν δικτύων, καταναλίσκουσι σύρματα ἐκ μαλακοῦ σιδήρου ἢ χάλυβος, ἐκ χαλκοῦ, ἀργιλίου ἢ ἄλλων μετάλλων, εἴτε γυμνά, εἴτε μεμονωμένα διὰ κλωστικῶν ἰνῶν ἢ νημάτων ἢ ὑφασμάτων, δι' ἐλαστικοῦ κόμμεως ἢ ἄλλων οὐσιῶν, ἀσφάλτου, χάρτου κλπ. Ἡ βιομηχανία συρματοσχοίνων χρησιμοποιεῖ ὡσαύτως μεγάλα ποσὰ σύρματος ἐκ τῶν πλέον ἀνθεκτικῶν μετάλλων. Ἡ καρφοβελονοποιία καὶ ἡ βιομηχανία ἥλων, σιδηρῶν ἐλασμάτων καὶ ἐν γένει μεταλλικῶν κατασκευῶν καταναλίσκουσιν ἐπίσης μεγάλας ποσότητας χονδρῶν συρμάτων ἐκ σιδήρου, μαλακοῦ χάλυβος, χαλκοῦ, ὀρειχάλκου καὶ ἄλλων μετάλλων. Τέλος, μεγάλα ποσὰ σύρματος διατίθενται διὰ τὴν κατασκευὴν δικτυωτῶν πλεγμάτων καὶ μεταλλικῶν ὑφασμάτων ποικίλων χρήσεων, ἀκιδωτῶν συρμάτων διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ὀχυρωτικήν, διὰ τὴν κατασκευὴν λεπτῶν ἁλύσεων ἐκ χαλκοῦ, ὀρειχάλκου, χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, διὰ τὴν κατασκευὴν καρφίδων, καὶ ἐκ σκληροῦ χάλυβος διὰ τὴν κατασκευὴν βελονῶν ῥαφῆς, διὰ τὴν κατασκευὴν χορδῶν μουσικῶν ὀργάνων καὶ εἰς πλείστας ἄλλας βιομηχανίας, ὡς τὴν βιομηχανίαν ἐλατηρίων δι' ἔπιπλα, αὐτοκίνητα, ὡρολόγια κλπ. Ἀκριβῶς δὲ ἡ μεγάλη αὕτη ποικιλία συρμάτων καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν συγκέντρωσιν ἀκριβῶν στατιστικῶν ἀριθμῶν τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς σύρματος.

Τὸ σύρμα χαρακτηρίζεται εἰς τὸ ἐμπόριον κυρίως ἐκ τῆς φύσεως τοῦ μετάλλου, ἐκ τοῦ σχήματος τῆς τομῆς αὐτοῦ (συνήθως κυκλικοῦ, δι' εἰδικὰς δὲ χρήσεις ἡμικυκλικοῦ, τετραγώνου ἢ καὶ ἄλλου σχήματος) καὶ διὰ τῆς διαμέτρου τοῦ στρογγύλου σύρματος, εἰς πλείστας δὲ περιπτώσεις καὶ διὰ τῆς ἀντοχῆς ἐπὶ ἐφελκυσμῷ. Ἡ διάμετρος ἐκφράζεται διὰ συμβατικῶν ἀριθμῶν ἀπὸ τοῦ 0000.000... μέχρι συνήθως τοῦ 30 καὶ συμφώνως πρὸς μίαν ἐκ τῶν ἀκολούθων διαβαθμίσεων, ἀναλόγως τῆς χώρας προελεύσεως τοῦ σύρματος.

Πίναξ διαβαθμίσεως συρματων

Βαθμός	Διάμετροι εἰς χιλιοστὰ μέτρου			
	Ἀμερικὴ (B. a S. G.)	Ἀγγλία (S. W. G.)	Γαλλία (J. de P.)	Γερμανία Westphalie
0000	11,68	10,159		
000	10 40	9,448		
00	9,266	8,839	0,400	
0	8,255	8,229	0,500	
1	7,348	7,620	0,600	0,60
2	6,543	7,010	0,700	0,68
3	5,827	6,400	0,800	0,76
4	5,189	5,892	0,900	0,80
5	4,620	5,384	1,000	0,88
6	4,115	4,876	1,100	1,00
7	3,665	4,470	1,200	1,12
8	3,264	4,064	1,300	1,20
9	2,906	3,657	1,400	1,30
10	2,588	3,251	1,500	1,40
11	2,304	2,946	1,600	1,56
12	2,052	2,641	1,800	1,66
13	1,829	2,336	2,000	1,84
14	1,628	2,032	2,200	2,14
15	1,450	1,828	2,400	2,20
16	1,290	1,625	2,700	2,40
17	1.151	1,421	3,000	2,60
18	1,024	1 218	3,400	2,92
19	0,911	1,016	3,900	3 40
20	0,812	0,914	4,400	3,84
21	0,723	0.812	4,900	4.20
22	0,642	0,710	5,400	4,65
23	0,574	0,609	5,900	5,45
24	0,510	0,558	6 400	5,96
25	0,454	0,507	7,000	7,00
26	0,403	0,457	7,400	7,60
27	0,360	0,416	8,200	8,80
28	0,320	0,375	8,800	9,40
29	0,287	0,345	9.400	10,00
30	0,254	0,315	10.000	

Κ. Γ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

—**σύρμα** ***δικτυωτὸν*** /*Ὀχυρ.*/. Δίκτυον ἐκ λεπτῶν συρμάτων σχηματιζόντων μικρὰ τετράγωνα ἀνοίγματα. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ ἔργα τῆς ὀχυρωτικῆς πρὸς συγκράτησιν τῶν ἐκχωμάτων καὶ τῶν ἐπιχωμάτων, καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ φακελώματα, οἱ χορτόπλινθοι κλπ. (βλ. λ. *ἐπένδυσις*). Ζ Ν

συρμαγιά (ἡ)· τὸ κατατιθέμενον διά τινα ἐπιχείρησιν κεφάλαιον, ἰδίως ἐπὶ ἐξαιρετικῶν ἐπιχειρήσεων ὡρισμένης διαρκείας. Ἐπὶ ἱστιοφόρων πλοίων τὸ πρὸ τῆς ἐκκινήσεώς των διὰ τινα πλοῦν διατιθέμενον ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου-πλοιοκτήτου κεφάλαιον δι' ἔξοδα πλοῦ καὶ ἐμπορίας τινός. Ν. Ι. Δ

συρμαία (ἡ)· ἀρχ., εἶδος φυτοῦ καὶ ὁ ἐκ τούτου καθαρτικὸς χυλός, χρησιμοποιούμενος ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων

συρμαΐζω· ἀρχ., χρησιμοποιῶ, λαμβάνω συρμαίαν πρὸς κάθαρσιν τῆς κοιλίας· κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (2,77) οἱ Αἰγύπτιοι: «συρμαΐζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἑκάστου ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγίειαν καὶ κλύσμασι».

συρμαϊσμός (ὁ)· ἡ διὰ συρμαίας κάθαρσις, καθαρισμὸς τῆς κοιλίας διὰ τοῦ καθαρτικοῦ φυτοῦ *συρμαίας* (βλ. λ).

συρμακέζης (ὁ), ἡ *συρμακέσης*· εἰδικὸς τεχνίτης κεντῶν μὲ σύρμα χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἐνδυμασίας ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἢ ὑφάσματα (εἴδη κλίνης, παραπετάσματα, καλύμματα κεφαλῆς, ὑποδήματα, τεπελίκια μπόγους).

— /*Τεχν.*/ Ἡ τεχνικὴ τῶν *συρμακέζηδων* ἀνάγεται εἰς τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν, εἰς τὰ *ταβλία*, τὰ τετράγωνα δηλαδὴ πορφυρᾶ ὑφάσματα, τὰ κεντητὰ μὲ χρυσὸν καὶ φερόμενα ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ καὶ τῆς ῥάχεως τῆς χλαμύδος τῶν τελετῶν τῶν τιτλούχων (χρυσόταβλα χλανίδια). Ἀναπτυχθεῖσα καὶ μεταφερθεῖσα εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἄμφια, τοὺς ἐπιταφίους κτλ διὰ τῶν ἐκχριστιανισθέντων ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου λαῶν, μετεδόθη εἰς τὰ νεώτερα κράτη, τὴν Βαλκανικήν, Ρωσίαν, Ρουμανίαν, Πολωνίαν. Οἱ συρμακέζηδες βραδύτερον ἐγκατεστάθησαν κυρίως ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἠπείρῳ, Ἱερουσαλήμ, Ρόδῳ. Οἱ συρμακέζηδες ἦσαν συγχρόνως καὶ σχεδιασταὶ τοῦ κεντήματός των. Α. Γ.-Γ.

συρματεῖνα (τά). Εἶδος σμαλτίνης διακοσμήσεως, ἥτις κατὰ τοὺς μεταβυζαντινοὺς χρόνους ἐγίνετο εἰς τὰ ἐκ σύρματος ἔργα ἢ εἰς ἀναγλύφους μικρὰς εἰκόνας ἐκ χαλκοῦ ἢ ἀργύρου. Τὸ σμάλτον ἐκάλυπτεν ὡς πυκνὸν χρῶμα τὸ βάθος, ἀφῆνον οὕτω κενὸν τὸ ἀνάγλυφον εἴτε τὸ σύρμα. Β. Λ. Κ.

συρματένιος, —*α*, —*ο*· δημοτ., ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ σύρμα, συρμάτινος: «συρματένιο κλουβί, — καλάθι».

Συρμάτι /*Γεωγρ.*/. Ἓν τῶν παλαιοτέρων χωρίων τοῦ Σουλίου, καταστραφὲν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων πρὸ τῆς συνθήκης τοῦ 1803. Τ. Κ. Κ.

Digitized by Google

συρματικὴ (ἡ) *[Βυζ. Μουσ.]*. Ἓν τῶν δεκατεσσάρων ἐκφωνητικῶν σημείων, ἅτινα ἐγράφοντο διὰ κοκκίνης μελάνης. Εἶχε σχῆμα ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς περισπωμένης. Ν. Α. Χ.

συρματικὸς (ὁ) (Syrmaticus) *[Ζφολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀρνιθοειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φασιανιδῶν*, περιλαμβάνον φασια-

Συρματικός.

νοὺς μετρίου μεγέθους, ἀπαντῶντας εἰς τὴν Κίναν καὶ τὴν Ἰνδοκίναν καὶ διακρινομένους διὰ τὸ ποικιλόχρουν καὶ θαυμάσιον πτέρωμά των. Δ. Ν. Π.

συρματόμετρον (τό)· εἰδικὸν ὄργανον διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ πάχους τοῦ σύρματος, συνιστάμενον ἐκ κυκλικῆς μεταλλικῆς πλακός, φερούσης εἰς τὴν

Συρματόμετρον.

περιφέρειαν ὀρθογωνίους ἐντομὰς μὲ ἀντιστοίχους ἀριθμοὺς πρὸς ἑκάστην ἐκ τῶν διαβαθμίσεων τῶν συρμάτων (βλ. καὶ λ. *σύρμα*). Κ. Γ. Φ.

συρματόπλεγμα (τό)· πλέγμα ἐκ σύρματος, φράγμα συρμάτινον, οἷον κήπων, φυτωρίων κττ. || ἀμυντικὸν ἐπιβοήθημα.

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὰ ἐκ σύρματος πλέγματα (γαλ. toile métallique, ἀγγλ. wire netting) δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς τρεῖς κατηγορίας. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ περιλαμβάνουσα τὰ συρματοπλέγματα φρακτῶν, τὰ βιομηχανικῶς κατασκευαζόμενα δι' εἰδικῶν πλεκτικῶν μηχανημάτων ἐκ σύρματος οὐχὶ πολὺ λεπτοῦ, μὲ ὀπὰς ἑξαγώνους συνήθως ἢ καὶ τετραγώνους, τριγώνους κλπ., διαστάσεων ἑνὸς περίπου ἑκατοστοῦ τοῦ μέτρου καὶ ἄνω. Ἡ δευτέρα εἶναι ἡ περιλαμβάνουσα τὰ πυκνὰ συρματοπλέγματα τὰ ἔχοντα μορφὴν ὑφάσματος, ἅτινα, βιομηχανικῶς καὶ ταῦτα κατασκευαζόμενα ἐκ τῶν πλέον λεπτῶν συρμάτων, χρησιμεύουσι κυρίως διὰ τὴν κατασκευὴν κοσκίνων (κρησαρῶν), κλωβῶν πτηνῶν ἢ τροφίμων κλπ. Ἡ δὲ τρίτη εἶναι ἡ περιλαμβά-

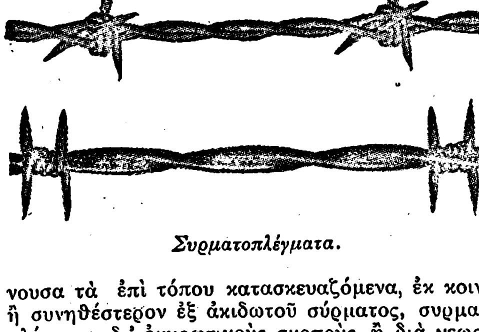

Συρματοπλέγματα.

νουσα τὰ ἐπὶ τόπου κατασκευαζόμενα, ἐκ κοινοῦ ἢ συνηθέστερον ἐξ ἀκιδωτοῦ σύρματος, συρματοπλέγματα δι' ὀχυρωτικοὺς σκοποὺς ἢ διὰ γεωργικὴν χρῆσιν (φράκτας κλπ.).

Τὰ συρματοπλέγματα τῆς πρώτης κατηγορίας κατασκευάζονται ἐκ σιδηροῦ σύρματος γαλβανισμένου ἤ, ὅπερ καὶ προτιμητέον, ἐκ γυμνοῦ σιδηροῦ σύρματος καὶ εἶτα ἐμβαπτίζονται ἐντὸς τετηγμένου ψευδαργύρου πρὸς μακροτέραν διατήρησιν αὐτῶν.

Τὰ διὰ κοσκίνισμα χρησιμεύοντα λεπτὰ συρματοπλέγματα, συνήθως ἐκ χάλυβος ἢ ὀρειχάλκου, παρουσιάζουσιν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον ἀπὸ τεχνικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἀπόψεως. Μέγας ἀριθμὸς προϊόντων τῶν τεχνῶν, ὡς ἄμμος, τσιμέντον, γύψος, μεταλλεύματα, χημικὰ προϊόντα, λιπάσματα, χρώματα, ἄλευρα κλπ., χαρακτηρίζονται κατὰ τὰς συναλλαγὰς διὰ τοῦ βαθμοῦ τῆς λεπτότητος αὐτῶν, ὅστις προσδιορίζεται διὰ κοσκίνων κατεσκευασμένων ἐκ συρματοπλεγμάτων ἐχόντων ὡρισμένον ἀριθμὸν ὀπῶν.

Οὕτω κατὰ τὴν ἀμερικανικὴν διαβάθμισιν ὁ ἀριθμὸς λεπτότητος κόκκων π. χ. 100 σημαίνει ὅτι ἓν προϊὸν ἔχει κοσκινισθῆ διὰ συρματοπλέγματος, οὗτινος ἡ πλευρὰ ἑνὸς τετραγώνου μιᾶς ἴντσας (=25,4 χλστμ.) ἔχει 100 ὀπάς, ἐνῷ κατὰ τὴν γαλλικὴν διαβάθμισιν σημαίνει ὅτι τὸ προϊὸν

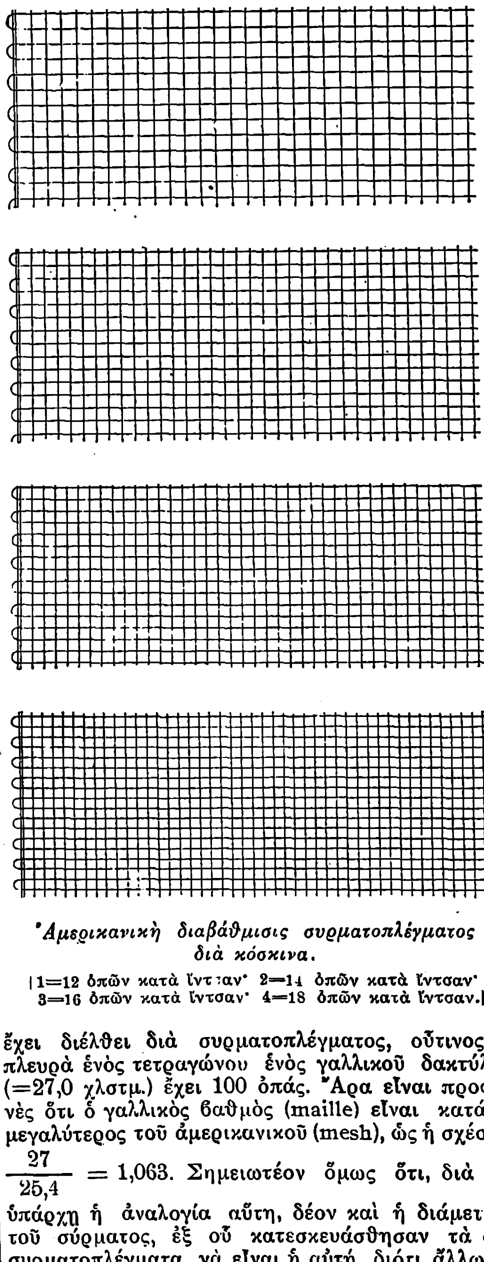

Ἀμερικανικὴ διαβάθμισις συρματοπλέγματος διὰ κόσκινα.

[1=12 ὀπῶν κατὰ ἴντσαν· 2=14 ὀπῶν κατὰ ἴντσαν· 3=16 ὀπῶν κατὰ ἴντσαν· 4=18 ὀπῶν κατὰ ἴντσαν.]

ἔχει διέλθει διὰ συρματοπλέγματος, οὗτινος ἡ πλευρὰ ἑνὸς τετραγώνου ἑνὸς γαλλικοῦ δακτύλου (=27,0 χλστμ.) ἔχει 100 ὀπάς. Ἄρα εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ γαλλικὸς βαθμὸς (maille) εἶναι κατά τι μεγαλύτερος τοῦ ἀμερικανικοῦ (mesh), ὡς ἡ σχέσις:

$$\frac{27}{25,4} = 1,063.$$

Σημειωτέον ὅμως ὅτι, διὰ νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἀναλογία αὕτη, δέον καὶ ἡ διάμετρος τοῦ σύρματος, ἐξ οὗ κατεσκευάσθησαν τὰ δύο συρματοπλέγματα, νὰ εἶναι ἡ αὐτή, διότι ἄλλως ἡ λεπτότης τῶν κόκκων τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ θὰ εἶναι διάφορος καὶ δι' αὐτὸν ἔτι τὸν λόγον. Κ. Γ. Φ.

—*[Ὀχυρωτ.]* Τὰ ἐν τῇ ὀχυρωτικῇ χρησιμοποιούμενα *συρματοπλέγματα* ἀποτελοῦνται κυρίως ἐξ ἀκιδωτοῦ σύρματος καὶ συγκρατοῦνται ἐπὶ πασσάλων ἐμπεπηγμένων ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. Τὸ πλέγμα τοῦτο, ὕψους 1,20—1,50 μ., ἀποτελεῖ τεχνητὸν ἐμπόδιον ἐγκαθιστάμενον κυρίως πρὸ τῶν γραμμῶν ἀμύνης πρὸς συγκράτησιν τῶν ἐπιτιθεμένων ὑπὸ τὰ φίλια πυρά. Εἶναι ἐκ τῶν προχειροτέρων καὶ ἀποτελεσματικωτέρων ἐμποδίων. Λόγῳ τῆς εὐκόλου καὶ ταχείας ἐγκαταστάσεώς του ἐπὶ παντοίων ἐδαφῶν, τῆς ἐλαφρότητος καὶ τῆς μικρᾶς σχετικῶς ὁρατότητός του, ἀποτελεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ συνηθέστερον χρησιμοποιούμενον ἐμπόδιον, οὐχὶ μόνον ἐν τῇ ὀχυρωτικῇ ἐκστρατείας, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μονίμῳ ὀχυρωτικῇ. Ἡ μικρὰ δαπάνη, ἡ εὐκολία τῆς ἐγκαταστάσεώς του, παρ' οἱουδήποτε στρατεύματος καὶ ἡ δυνατότης τῆς προοδευτικῆς κατὰ πλάτος ἀναπτύξεώς του καθιστῶσι τοῦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν τεχνητὸν ἐμπόδιον. Τὸ κύριον μειονέκτημα τοῦ συρματοπλέγματος ὡς ἐμποδίου εἶναι ἡ παρὰ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ἁρμάτων μάχης καταστροφή του. Οὐχ ἧττον διὰ τὴν καταστροφὴν τούτου παρὰ τοῦ πυροβολικοῦ ἀπαιτεῖται τοιαύτη κατανάλωσις πυρομαχικῶν, ὥστε τὸ συρματόπλεγμα νὰ παραμένῃ σπουδαιότατον ἐμπόδιον. Συρματοπλεγμάτων ἔχομεν διάφορα εἴδη, καθοριζόμενα ἐκ τοῦ τρόπου κατασκευῆς αὐτῶν. Οὕτως ἔχομεν κανονικὰ συρματοπλέγματα, χαμηλὰ τοιαῦτα, φράκτας συρματοπλέκτους, συρματοπλέγματα πτυσσόμενα, τοιαῦτα μετὰ ζωνῶν ἐκ δικτυωτοῦ καὶ διάφορα εἴδη ἐχίνων. Εἰς τὰ κανονικὰ συρματοπλέγματα οἱ πάσ-

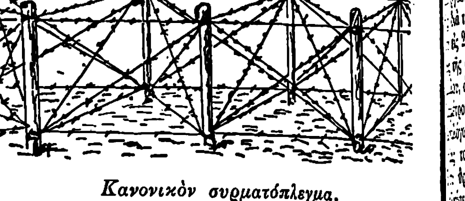

Κανονικὸν συρματόπλεγμα.

σαλοι, ξύλινοι ἢ μεταλλικοί, μήκους 1,50—2,00 μ., ἐμπηγνύονται πεσσοειδῶς ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, μὲ ἀποστάσεις καὶ διαστήματα 2,50 μ. περίπου. Εἰς μονιμώτερα ἔργα οἱ πάσσαλοι οὗτοι παρασκευάζονται καὶ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος. Ἐπὶ τῶν πασσάλων περιελίσσεται ἀκιδωτὸν σύρμα, συμπληρούμενον ἐνίοτε καὶ διὰ λείου τοιούτου. Τὸ ὑπὸ δύο παρακειμένων κατακορύφων πασσάλων περιλαμβανόμενον τετράπλευρον ἀποτελεῖ πλαίσιον, ἀποτελούμενον κατ' ἀρχὴν ἐκ δύο ὁριζοντίων συρμάτων, ἑνὸς ἀνωτέρου εἰς τὴν κορυφὴν τῶν πασσάλων καὶ ἑνὸς κατωτέρου, ὡς καὶ δύο διαγωνίων τοιούτων. Τὸ πλαίσιον τοῦτο τῆς ἁπλουστέρας μορφῆς δύναται νὰ ἐνισχυθῇ καὶ δι' ἄλλων ὁριζοντίων ἢ καὶ κατακορύφων συρμάτων. Τὰ χαμηλὰ συρματοπλέγματα εἶναι τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω κατασκευῆς, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ πάσσαλοι αὐτῶν ἐξέχουσιν ὀλίγον μόνον τοῦ ἐδάφους (0,30 μ.—0,60 μ.), ἵνα καθιστῶσι ταῦτα μᾶλλον ἀθέατα καὶ ἵνα μὴ δυσχεραίνωσι τὴν ἄνωθεν αὐτῶν βολὴν τῶν φιλίων στρατευμάτων. Οἱ συρματόπλεκτοι φράκται ἀποτελοῦνται ἐκ μιᾶς μόνης σειρᾶς πασσάλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων, καθὼς καὶ ἐπὶ ἄλλων ἑκατέρωθεν ἐμπηγνυομένων μικροτέρων πασσάλων ἀντιστηρίξεως, προσδένεται τὸ ἀκιδωτὸν καὶ τὸ λεῖον σύρμα. Τὰ πτυσσόμενα συρματοπλέγματα μεταφέρονται ἕτοιμα καὶ ἀναπτύσσονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, συγκρατούμενα δι' ἥλων ἢ πασσαλίσκων. Χρησιμοποιοῦνται ἐκεῖ, ὅπου ἀπαιτεῖται ταχύτης κατασκευῆς ἢ ὅπου τὸ ἔδαφος δὲν εὐνοεῖ τὴν ἔμπηξιν πασσάλων.

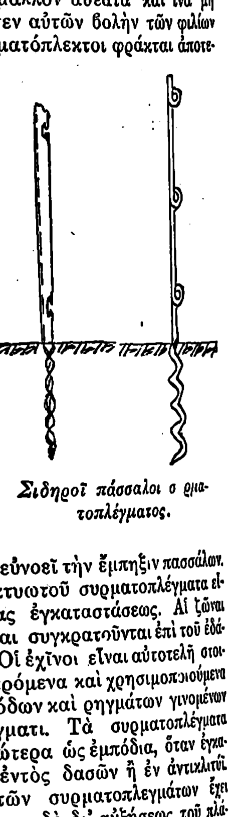

Σιδηροῖ πάσσαλοι σ ρματοπλέγματος.

Τὰ μετὰ ζωνῶν ἐκ δικτυωτοῦ συρματοπλέγματα εἶναι καὶ ταῦτα ταχείας ἐγκαταστάσεως. Αἱ ζῶναι τούτων ἐκτυλισσόμεναι συγκρατοῦνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διὰ πασσάλων. Οἱ ἐχῖνοι εἶναι αὐτοτελῆ στοιχεῖα εὐκόλως μεταφερόμενα καὶ χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν ἔμφραξιν διόδων καὶ ῥηγμάτων γινομένων ἐν τῷ συρματοπλέγματι. Τὰ συρματοπλέγματα εἶναι ἀποτελεσματικώτερα ὡς ἐμπόδια, ὅταν ἐγκαθίστανται ἀφανῶς ἐντὸς δασῶν ἢ ἐν ἀντικλιτύϊ. Ἡ συνήθης ζώνη τῶν συρματοπλεγμάτων ἔχει πλάτος 8 μ., ἐνισχύεται δὲ δι' αὐξήσεως τοῦ πλάτους. Προτιμοτέρα ἐν τούτοις εἶναι ἡ ἐνίσχυσις δι' ἐγκαταστάσεως καὶ δευτέρας ζώνης εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς πρώτης. Ζ. Ν.

συρματόπλεκτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐκ σύρματος πλεκτοῦ, ἐκ συρματοπλέγματος: «συρματόπλεκτον φράγμα».

συρματοποιεῖον (τό)· ἐργοστάσιον κατασκευῆς σύρματος.

συρματοποίησις, *—εως* (ἡ)· κατασκευὴ σύρματος, ἡ μεταβολὴ μετάλλου εἰς σύρμα.

—*[Βιομ.]* Ἡ κατασκευὴ συρμάτων, τέχνη παλαιοτάτη, ἀπὸ ἡμίσεος περίπου αἰῶνος ἔλαβε τὴν μορφὴν λίαν σημαντικῆς βιομηχανίας, ἕνεκα τῆς μεγίστης ποικιλίας τῶν προϊόντων αὐτῆς καὶ τῶν συνεχῶς αὐξανομένων χρήσεων τοῦ σύρματος. Μεταλλικὴ ῥάβδος συνήθως κυκλικῆς τομῆς, μεγάλου μήκους καὶ μικρᾶς διαμέτρου (4—5 χλστμ.) διελκομένη ἐν ψυχρῷ διὰ πλακὸς ἐκ σκληροτάτου μετάλλου φερούσης κωνικὴν ὀπήν, συμπιέζεται ἐκ τῆς περιφερείας πρὸς τὸ κέντρον, ἵνα ἡ μὲν διάμετρος τῆς ῥάβδου καταστῇ μικροτέρα, τὸ δὲ μῆκος αὐτῆς κατ' ἀναλογίαν ἐκταθῇ. Ἡ πλάξ αὕτη, καλουμένη *συρματωτήρ*, φέρει συνήθως πολλὰς ὀπάς, εἰς τρόπον ὥστε ἡ δι' ἀλληλοδια-

Digitized by Google

χων διελκύσεων συμπίεσις τοῦ μετάλλου δι' ὀπῶν συνεχῶς μικροτέρων νὰ καταστήσῃ ἐφικτὴν τὴν κατασκευὴν λεπτοτάτων συρμάτων. Κατὰ τὴν συμπίεσιν ἕνεκα τῆς ἐντὸς τῆς μάζης τριβῆς τῶν μορίων, ἡ θερμοκρασία τοῦ μετάλλου ὑψοῦται, τὸ δὲ μέταλλον καθίσταται σκληρότερον καὶ ἀποκτᾷ μείζονα ἀντοχὴν ἐπὶ ἐφελκυσμῷ. Ἡ πρὸς συμπίεσιν, ἐφαρμοζομένη δύναμις ἀντιστοιχεῖ πρὸς 40 ἕως 80 % τῆς ἐπὶ ἐφελκυσμῷ ἀντοχῆς τοῦ ὑπὸ κατεργασίαν μετάλλου. Ρυθμίζεται δὲ ἡ ταχύτης τῆς διὰ τοῦ συρματωτῆρος διελκύσεως τοῦ μετάλλου εἰς 25—200 μ. κατὰ πρῶτον λεπτόν, ἀναλόγως τῆς διαμέτρου καὶ τῆς σκληρότητος τοῦ μετάλλου, ὡς καὶ τοῦ ποσοστοῦ τῆς μειώσεως τῆς διαμέτρου τοῦ σύρματος καθ' ἑκάστην διέλκυσιν. Ἀναλόγως τῆς ὀλκιμότητος, δηλαδὴ τῆς εὐχερείας τοῦ μετάλλου πρὸς μόνιμον ἐπιμήκυνσιν ἄνευ θραύσεως, ρυθμίζεται καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν διελκύσεων πρὸς ἐπίτευξιν ὡρισμένης διαμέτρου, διότι, ὡς γνωστόν, ἡ ὀλκιμότης τῶν μετάλλων ποικίλλει καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φύσεως τοῦ μετάλλου καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς καθαρότητος αὐτοῦ. Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συρματοποιήσεως, λιπαίνεται συνεχῶς ὁ συρματωτὴρ καὶ μετὰ ἀριθμόν τινα διελκύσεων, πρὸς μερικὴν μείωσιν τῆς σκληρότητος, τὸ σύρμα ὑποβάλλεται εἰς ἀνόπτησιν.

Ἡ τεχνικὴ διάταξις τῶν ἐγκαταστάσεων συρματοποιίας συνίσταται ἐκ μεταλλικῆς μακρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας στερεῶς βασίζεται εἰς κάθετον θέσιν ὁ συρματωτὴρ μεταξὺ δύο ἐπίσης καθέτως τοποθετημένων πηνίων, ἐχόντων τὸ σχῆμα ἐλαφρῶς κωνικῶν τυμπάνων, περιστρεφομένων περὶ τὸν ἄξονα αὐτόν. Ἐκ τῶν πηνίων αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτον ἁπλῶς φέρει τὸ πρὸς ἐκλέπτυνσιν σύρμα, τὸ δὲ δεύτερον δέχεται τὸ ἐκλεπτυνθὲν σύρμα, εἶναι δὲ τοῦτο καὶ τὸ μεταδίδον τὴν κίνησιν εἰς τὸ πρῶτον πηνίον μέσῳ τοῦ ὑπὸ διέλκυσιν σύρματος. Αἱ ἐγκαταστάσεις συμπληροῦνται δι' ἐλάστρων προπαρασκευῆς τῶν μεταλλικῶν ράβδων, διὰ κλιβάνων ἀνοπτήσεως καὶ διὰ δεξαμενῶν καθαρισμοῦ δι' ὀξέων καὶ ἀλκαλικῶν λουτρῶν καὶ τέλος δι' ἐγκαταστάσεων ἐπιχαλκώσεως, ἐπιψευδαργυρώσεως, ἠλεκτρικῆς μονώσεως ἢ ἄλλων, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ τῶν ὑπὸ κατασκευὴν συρμάτων. Ἓν ἐργοστάσιον συρματοποιίας συνήθων διαστάσεων κατεργάζεται ἡμερησίως περὶ τοὺς 20 τόννους μετάλλου. Ἡ βιομηχανία αὕτη εἶναι ἀνεπτυγμένη κυρίως ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἐν Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, καὶ διὰ μικρότερα ποσὰ ἐν Βελγίῳ καὶ Ἰταλίᾳ. Ἐν Ἑλλάδι, καίτοι εἰσάγονται σημαντικὰ ποσὰ σύρματος, οὐδεμία ἐγένετο μέχρι τοῦδε τοιαύτη ἐγκατάστασις.

κ. γ. φ.

συρματοποιία (ἡ)· ἡ τέχνη ἢ ἡ βιομηχανία τῆς κατασκευῆς σύρματος.

συρματοποιὸς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς σύρματος.

συρματοποιῶ (*—έω*)· κατασκευάζω σύρμα, μεταβάλλω μέταλλον εἰς σύρμα.

συρματόσχοινον (τό). Σχοινίον κατασκευαζόμενον ἐκ δύο ἢ πλειόνων συρμάτων συνεστραμμένων περὶ αὐτὰ ἢ καὶ ἐκ δύο ἢ πλειόνων σπειρωμάτων περιεστραμμένων περὶ ἑαυτά, ἄνευ ἢ μετὰ ψυχῆς ἐκ καννάβεως. Τὸ συρματόσχοινον, ἕνεκα τῶν συνεχῶς αὐξανουσῶν ἀπαιτήσεων τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῆς τέχνης τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ, κατὰ μέγα μέρος ἀντικατέστησεν ἀπὸ ἑνὸς αἰῶνος τὸ ἐκ καννάβεως σχοινίον. Αἱ κυριώτεραι τῶν χρήσεων αὐτοῦ εἶναι ἡ τηλεδυναμικὴ μεταβίβασις κινήσεως, ἡ ἀνέλκυσις βαρῶν, ἡ κίνησις τῶν σχοινοσύρτων ὑπογείων, ἐπιγείων καὶ ἐναερίων σιδηροδρόμων, ἡ κατασκευὴ κρεμα-

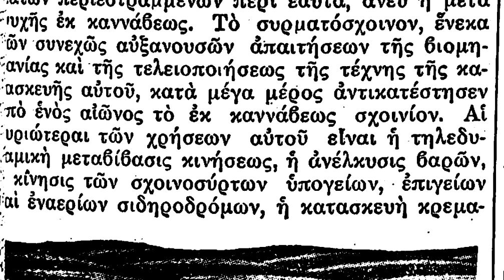

Συρματόσχοινον τηλεδυναμικῆς μεταβιβάσεως κινήσεως καὶ ἕλξεως.

στῶν γεφυρῶν καὶ ἄλλαι ναυτικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ χρήσεις. Διὰ τὴν κατασκευὴν συρματοσχοίνου χρησιμοποιεῖται σιδηροῦν σύρμα καὶ ἀπό τινων ἐτῶν κυρίως σύρμα ἐκ μαλακοῦ χάλυβος καλῆς ποιότητος. Εἰδικοὶ κρατικοὶ κανονισμοὶ προσδιορίζουσιν εἰς ἑκάστην χώραν τοὺς ὅρους τῆς χρήσεως συρματοσχοίνου εἰς τὰ μεταλλεῖα καὶ ἀνελκυστῆρας οἰκιακῆς καὶ βιομηχανικῆς χρήσεως. Ἡ κατασκευὴ ἑνὸς συρματοσχοίνου ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς χρήσεως αὐτοῦ. Πλὴν τῆς ἐπὶ ἐφελκυσμῷ ἀντοχῆς αὐτοῦ, ἥτις ἰσοῦται πρὸς τὸ ἄθροισμα τῆς ἀντοχῆς τῶν ἀπαρτιζόντων τὸ συρματόσχοινον συρμάτων, ἠλαττωμένων συνήθως κατὰ τὸ $^1/_8$, ἐπιζητεῖται εὐκαμψία, ἥτις ἐπιτυγχάνεται, τῶν ἄλλων ὅρων (ποιότητος μετάλλου, βάρους κλπ.) τηρουμένων τῶν αὐτῶν, διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συρμάτων ἑκάστου σπειρώματος καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σπειρωμάτων. Οὕτως ἡ ποικιλία τῶν κατασκευαζομένων σήμερον συρματοσχοίνων εἶναι πολὺ μεγάλη. Δι' εἰδικὰς χρήσεις κατασκευάζεται ἐκ σύρματος τετραγώνου, πεπλατυσμένου ἢ καὶ ἄλλου σχήματος τομῆς. Πρὸς μακροτέραν συντήρησιν τὸ συρματόσχοινον κατασκευάζεται πολλάκις ἀπὸ ἐπιψευδαργυρωμένον σύρμα, προτιμᾶται ὅμως διὰ συρ-

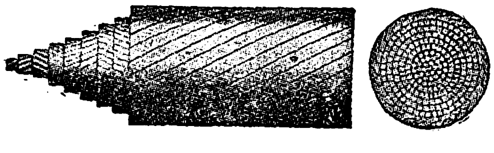

Συρματόσχοινον ἐκ τετραγώνων συρμάτων δι' ἐναερίους σιδηροδρόμους.

ματόσχοινον ὑποκείμενον εἰς πλευρικὴν τριβὴν ἡ διὰ κοινοῦ σύρματος ἐκ μαλακοῦ χάλυβος κατασκευὴ αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς συχνῆς λιπάνσεώς του.

Ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις, ἣν ἔλαβεν ἡ βιομηχανία τῶν συρματοσχοίνων, ἐπέτρεψε τὴν δημιουργίαν τῶν κρεμαστῶν γεφυρῶν, τοῦ νέου τούτου τύπου γεφυρῶν, ὅστις παρέχει σημαντικὰ τεχνικὰ καὶ οἰκονομικὰ πλεονεκτήματα διὰ μεγάλα ἀνοίγματα ἐπὶ τῶν ἄλλων τύπων γεφυρῶν. Οὕτω, μετὰ τὴν μεγάλην γέφυραν τοῦ Brooklyn καὶ τὴν πρό τινος ἐγκαινιασθεῖσαν γέφυραν τοῦ Hudson, ἀμφοτέρας ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ἤδη κατασκευάζεται ἡ νέα κρεμα-

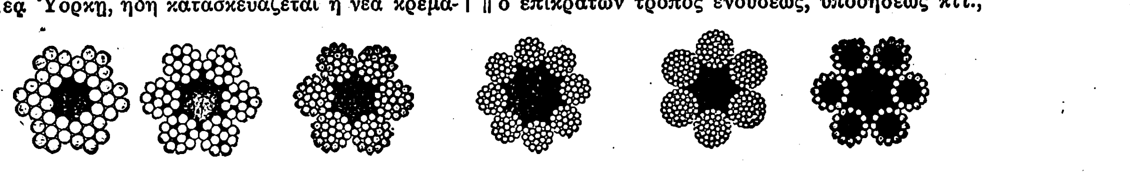

Τομὴ συρματοσχοίνων ποικίλης μορφῆς καὶ χρήσεως.

στὴ γέφυρα τοῦ Golden Gate ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ, ἥτις θὰ εἶναι καὶ ἡ μεγίστη πρὸς τὸ παρὸν πασῶν τῶν γεφυρῶν τοῦ τύπου τούτου. Τὸ ἄνοιγμα τῆς γεφύρας ταύτης εἶναι 1.280 μέτρων, ἕκαστος δὲ τῶν δύο κάλων τῶν βασταζόντων αὐτήν, συνολικοῦ μήκους ὑπὲρ τὰ δύο χιλιόμετρα, ἔχει διάμετρον 0,92 μ. καὶ ἀποτελεῖται ἐξ 27.575 συρμάτων γαλβανισμένων, κατανεμημένων εἰς 61 σπείρας.

κ. γ. φ.

συρματουργεῖον (τό)· *συρματοποιεῖον* (βλ. λ.).

συρματουργὸς (ὁ)· *συρματοποιός* (βλ. λ.).

συρματωτὴρ (ὁ). Ἐργαλεῖον συρματοποιήσεως, συνιστάμενον ἐκ σκληρᾶς μεταλλικῆς πλακὸς διατρήτου ἐκ κωνικῶν ὀπῶν, διὰ μέσου τῶν ὁποίων συμπιεζομένη μεταλλικὴ ράβδος ἐξέρχεται λεπτοτέρα καὶ μακροτέρα. Διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς πλακὸς ταύτης προτιμᾶται εἴτε χυτοσίδηρος, εἴτε κοινὸς σκληρὸς χάλυψ, εἴτε συνηθέστερον εἰδικὸς χάλυψ, διά τινας δὲ ἐργασίας μαλακῶν μετάλλων, ὡς χαλκοῦ, ἐνσφηνοῦται ἐπὶ τῆς μεταλλικῆς πλακὸς διάτρητος ἀδάμας πρὸς παραγωγὴν στιλπνοῦ καὶ κανονικοῦ τὴν περίμετρον σύρματος.

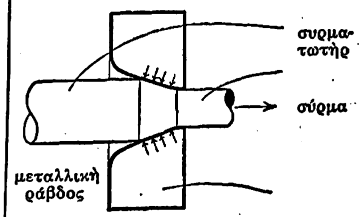

κ. γ. φ.

συρμὴ (ἡ), καὶ ***σουρμή***· αὔλαξ συνήθως αὐτόματος, ὁλκός: «συρμὴ τοῦ νεροῦ» ἄλλως «νεροσυρμή»· || παροιμ. «τὸ φίδι βλέπομε καὶ τὴ σουρμή του γυρεύομε»· || «συρμὴ τῶν μελισσῶν» ἡ διάβασις τῶν μελισσῶν· || τὸ σύνολον τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ πρὸς ἐξυπηρέτησίν της εὑρισκομένων ἐπίπλων καὶ σκευῶν: «προικοδοτεῖ τὴν οἰκίαν του μετὰ τῆς συρμῆς της», «προικοδοτεῖ τὴν συρμὴν τῆς οἰκίας του».

Συρμία (σερβ. *Σρέ(ρε)μ*) *[Γεωγρ.]*. Διοικητικὴ περιφέρεια τῆς Νοτιοσλαυΐας, κατέχουσα τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς καλουμένης εὐρωπαϊκῆς Μεσοποταμίας (τῆς μεταξὺ τῶν ποταμῶν Δραύου, Σαύου καὶ Δουνάβεως χώρας), λαβοῦσα δὲ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ αὐτόθι ἀρχαίου *Σιρμίου*. Ἔκτασις 6.866 τ. χλμ., κάτ. (1921) 407.025. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Βουκοβὰρ* καὶ κύριαι πόλεις τὸ *Σεμλῖνον* καὶ ἡ *Μητροβίτσα*. Ἡ χώρα μετὰ τὴν διάσπασιν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας κατελήφθη διαδοχικῶς ὑπὸ τῶν Οὔννων, Γότθων, Γεπιδῶν καὶ Ἀβάρων καὶ εἶτα περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Βυζαντίου, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Σερβίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας. Ὑπὸ τῆς τελευταίας κατείχετο σχεδὸν συνεχῶς ἀπὸ τοῦ 1180—1521, εἶτα περιῆλθεν εἰς τοὺς Τούρκους, τῷ 1699 καὶ 1718 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἁψβούργων, τῷ 1849 ἀπετέλεσε τμῆμα τῆς Βοϊβοδίνας, τῷ 1872 προσηρτήθη εἰς τὴν Κροατοσλοβενίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1921 εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν.

π. ν. π.

Σύρμιον (Syrmium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σίρμιον*.

Σύρμος. Βασιλεὺς τῶν Τριβαλλῶν, θρᾳκικοῦ λαοῦ κατοικοῦντος ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ. Οὗτος πληροφορηθεὶς τὴν ἐπικειμένην εἰσβολὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν χώραν του, τῷ 335 π. Χ., ἀπέστειλε χάριν ἀσφαλείας τὰ γυναικόπαιδα εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως νησῖδα Πεύκην, ὅπου καὶ αὐτὸς κατέφυγε μετ' ὀλίγον. Ὁ Ἀλέξανδρος, μετ' ἀνεπιτυχῆ ἀπόπειραν ἀποβάσεως εἰς τὴν νῆσον, διῆλθε τὸν ποταμὸν καὶ προσέβαλε τοὺς Γέτας, τοὺς ὁποίους ἐνίκησε. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ὁ Ἀλέξανδρος ἐδέχθη πρεσβείαν τοῦ Σύρμου καὶ τῶν συμμάχων του, ζητούντων τὴν φιλίαν αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος «πᾶσιν ἔδωκε πίστεις καὶ ἔλαβε» (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. Α, 4, 6).

α. θ. σ.

Σύρμος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Θρᾴκης, ὅστις, πηγάζων ἀπὸ τοῦ Κεντρικοῦ Αἵμου, χύνεται εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἕβρου, ὀλίγον κατωτέρω τῆς Φιλιππουπόλεως. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Κιόψας* ἢ *Στριέμα*.

α. θ. σ.

— **Σύρμος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, οὕτω μετονομασθὲν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε εἶχε (1920) 631 κατ. καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Χαριουπόλεως τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Τουρκιστὶ ἐκαλεῖτο *Κεστρίτσα*.

π. ν. π.

συρμοκινητήρ, *—ῆρος* (ὁ). Καλεῖται οὕτως ὁ πρὸς ἕλξιν συρμῶν κινητὴρ πάσης φύσεως.

συρμὸς (ὁ)· τὸ σύρειν, ὤθησις, σύρσιμο, τραβηξιά· || ἁμαξοστοιχία σιδηροδρομική, ἄλλως *τραῖνο*· || ὁ ἐπικρατῶν τρόπος ἐνδύσεως, ὑποδήσεως κτт., κοιν. *μόδα*: «εἶναι πάντοτε ντυμένος τοῦ συρμοῦ»· || ἐπιδημία, νόσος ἐπιδημιακή, συνήθως ἐλαφρά.

—*[Σιδηρ.]* Βλ. *σιδηρόδρομοι* (τ. ΚΑ', σ. 787—789).

—*[Κοινωνιολ.]* Βλ. λ. *μόδα*.

— **συρμὸς *ὑγειονομικὸς*** *[Χειρουργ. Πολ.]*. Ἁμαξοστοιχία σιδηροδρομική, χρησιμεύουσα ἐν πολέμοις πρὸς μεταφορὰν τραυματιῶν καὶ ἀσθενῶν ἐκ τῆς ζώνης τῶν μετόπισθεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πατρίου χώρας. Οἱ ὑγειονομικοὶ συρμοὶ καταρτίζονται καταλλήλως διὰ τῆς τοποθετήσεως ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν συσκευῶν καὶ τῆς ἀναρτήσεως ἐξ αὐτῶν φορείων, ἐφ' ὧν τοποθετοῦνται κατακεκλιμένοι οἱ πρὸς διακομιδὴν πάσχοντες.

ι. π.

Συρμπάνιον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πριόλιθος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας.

Σύρνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 320. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα περιλαμβάνονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Καλύβια* καὶ *Καλυβάκια*.

π. ν. π.

Σύρναι (Syrnae) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικραὶ νῆσοι τοῦ νοτίου Αἰγαίου, ἐν τῷ Καρπαθίῳ πελάγει, μεταξὺ Ἀστυπαλαίας καὶ Καρπάθου.

σ. ε. λ.

σύρνιος (ὁ) (Syrnius) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἁρπακτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *γλαυκιδῶν*, περιλαμβάνον γλαῦκας ἱκανοῦ μεγέθους, ἀπαντώσας ἐν Ἀσίᾳ, Εὐρώπῃ, Ἀφρικῇ καὶ Ἀμερικῇ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σύρνιος ὁ ἀφρικανικὸς* (Syrnius africanus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 70 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει σῶμα καλυπτόμενον ὑπὸ πυκνῶν φαιομελανῶν πτερῶν κατὰ τὰ ἄνω μέρη καὶ ἐρυθροφαίων μετὰ μελανῶν κηλίδων κατὰ τὰ κάτω μέρη.

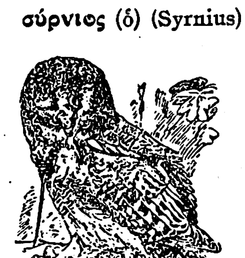

Σύρνιος ὁ ἀφρικανικός.

δ. ν. π.

Σὺρ-Νταρυά, ἢ *Σὺρ-Ντάρυα* *[Γεωγρ.]*. Περσικὸν καὶ τουρκικὸν ὄνομα τοῦ *Ἰαξάρτου* (βλ. λ.). Ὁ ποταμὸς ἔχει μῆκος σήμερον 2.400 χλμ., πηγάζει δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ναρὶν* ἐκ τῆς ἐν τῷ Τουρκεστὰν νοτίας κλιτύος τοῦ ὄρους Τέρσκεϊ-Ἀλὰ-Τάου, ἔχοντος ὕψος 3.600 μ. Εἰσδεχόμενος κατόπιν καὶ ἄλλους παραποτάμους μὲ ὀνόματα τουρκικά, ρέει διὰ χώρας ὕψους 3.000 καὶ πλέον μέτρων καὶ κατερχόμενος βαθμιαίως χαμηλότερον ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀράλην λίμνην. Τὰ ὕδατα αὐτοῦ ἐχρησιμοποιοῦντο ἄλλοτε δι' ἔργα ἀρδευτικά, εἰς αὐτὰ δὲ ὀφείλεται ἡ γονιμότης τῆς περιοχῆς Φέρ-

Digitized by Google

γανα. Εἰς τὸν κάτω αὐτοῦ ῥοῦν, ἐν τῷ ταπεινώματι τῆς Ἀράλης, ὁ ποταμὸς εἶναι καὶ πλωτός. Τὸ δέλτα τῶν ἐκβολῶν του ὑπέστη συχνὰς μεταβολὰς εἴτε τεχνητῶς εἴτε φυσικῶς. Ν. Μ.

—**Σὺρ Νταρυά,** ἢ *Σὺρ-Νταριίνσκ [Γεωγρ.].* Ἐπαρχία τοῦ ρωσικοῦ Τουρκεστὰν ἑκατέρωθεν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς του μέχρι τοῦ Χοτζέντ. Ὁρίζεται βορείως ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Τουργκάϊ, Ἀκμολίνσκ καὶ Σεμιπαλατίνσκ, ἀνατολικῶς ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Σεμιριγιένσκ, νοτίως ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Φέργανα, Ζαραφσάν, Βουχάρας καὶ Χίβας καὶ δυτικῶς ὑπὸ τῆς Χίβας καὶ τῆς Ἀράλης λίμνης. Κάτ. 1.500 000 καὶ πλέον, ἐπιφάνεια 504.658 τ. χλμ., ἀποτελοῦσα τὰ $^5/_6$ ὁλοκλήρου τοῦ Τουρκεστάν. Τὸ ΝΔ. αὐτῆς τμῆμα, καλούμενον *Κυζὺλ-Κοὺμ* (=ἐρυθρὰ ἄμμος) εἶναι ἔρημος. Δύο ἄλλαι ἔρημοι ὑπάρχουν εἰς τὰ ΒΑ. καὶ ΝΑ., καλούμεναι *Ἄκ-κοὺμ* (=λευκὴ ἄμμος), καὶ *Καρὰ-κοὺμ* (=μαύρη ἄμμος). Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Τασκὲντ* (*Τασκένδη*). Τὸ κλῖμα τῆς χώρας εἶναι ψυχρότατον τὸν χειμῶνα καὶ θερμὸν τὸ θέρος. Ν. Μ.

συροαραβικαὶ *γλῶσσαι·* βλ.λ. *σημιτικαὶ γλῶσσαι.*

Σύροζ *[Γεωγρ.].* Τουρκικὸν ὄνομα τῆς πόλεως τῶν *Σερρῶν.*

Συροΐ *[Γεωγρ.]·* βλ. λ. *Σουντάκ.*

Συροκόμλα, *Λαδίσλαος.* Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Πολωνοῦ ποιητοῦ *Κοντρατόβιτς* Λουδοβίκου (βλ. λ.).

συρομάστης (ὁ) (Syromastes) *[Ζῳολ.].* Γένος ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμιπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κορεΐδῶν,* περιλαμβάνον κορέους μετρίου μεγέθους, ἀπαντῶντας πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Συρόξυλο *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τοῦ ΒΑ. τμήματος τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 13′ 40″ Β., μήκ. 26° 02′ 45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia eastern portion) ἀμέσως πρὸς δυσμὰς τοῦ ἀκρωτηρίου Φανερωμένη, ἀνώνυμον ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ καὶ ἀναφερόμενον εἰς τὸν τοῦ Ν. Καλομενοπούλου («Νῆσος Κρήτη»). Περιστοιχίζεται ὑπὸ σκοπέλων παρασυρόντων τὰ πλοῖα εἰς προσαράξεις, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία του. Σ. Ε. Λ.

Συρόπουλος, *Σίλβεστρος.* Ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς τῷ 1401 «παρ' ἀρίστων γονέων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας καὶ γραφεὶς καὶ παιδευθεὶς», ὡς ὁ ἴδιος λέγει, εἰσήχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πατριαρχείων καὶ ὑπηρέτησε πρῶτον ὡς διάκονος, εἶτα δὲ προήχθη εἰς μέγαν ἐκκλησιάρχην καὶ δικαιοφύλακα. Ὅτε ἀπεφασίσθη νὰ συγκληθῇ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ Συρόπουλος μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς καὶ εἶτα μετέβη εἰς Φλωρεντίαν μετὰ τοῦ πατριάρχου Ἰωσὴφ καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας. Μετασχὼν τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου ταύτης (1438—1439) ὑπέγραψε τὸν ὅρον αὐτῆς οὐχὶ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ὡς ἔγραφεν ἔπειτα, «ἐξ ἀνάγκης, ἵνα ἐκπληρώσω τὸν ὁρισμὸν καὶ τὸ θέλημα τὸ βασιλικόν· οἶδε γὰρ ὁ Θεὸς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς μου, ὅτι οὐ στέργω τοῦτο οὐδ' ἑκουσίως ὑπογράφω». Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἠρνήθη νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τοὺς ἑνωτικοὺς πατριάρχας Μητροφάνη καὶ Γρηγόριον τὸν Γ' καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τῶν ἀνθενωτικῶν, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, ἐχρημάτισεν ἴσως καὶ πατριάρχης ἐπὶ ἓν ἔτος (1463—1464), ἂν ὁ Σωφρόνιος Συρόπουλος, ὁ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο πατριαρχεύσας εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ Σίλβεστρος. Παρακινηθεὶς πολλάκις ὑπὸ φίλων ὁ Συρόπουλος συνέγραψεν «Ἀπομνημονεύματα τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου» εἰς 12 βιβλία, ἅτινα τῷ 1660 ἐξέδωκεν ἐν Χάγῃ ὁ Ἄγγλος Ροβέρτος Creygthon μετὰ μακρῶν προλεγομένων καὶ λατινικῆς μεταφράσεως, ἐπιγράψας «Vera historia unionis non verae inter Graecos et Latinos, sive concilii Florentini narratio». Ἀλλὰ καὶ τὸ κείμενον γέμει σφαλμάτων καὶ ἡ μετάφρασις δὲν εἶναι πιστή. Ε. Γ. Π.

—**Συρόπουλος,** *Φραγκούλης.* Εὐγενὴς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις, ἀποσταλεὶς τῷ 1472 ὑπὸ τῆς Ἄννης Παλαιολογίνης εἰς τὴν Δημοκρατίαν τῆς Σιέννης, συνῆψε σύμβασιν, δι' ἧς παρεχωρεῖτο ὁ πύργος τοῦ Montaigu εἰς τὴν ἄνω πριγκίπισσαν, ἵνα ἐγκατασταθῇ ἐν αὐτῷ μετὰ ἑκατὸν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, ἱδρυομένης οὕτω ἑλληνικῆς ἀποικίας, τιμαριωτικῆς μορφῆς, ἐν Ἰταλίᾳ. Ἡ σύμβασις αὐτή, ἐγκριθεῖσα ἐκ δευτέρου τῷ 1474, ἐματαιώθη τῇ ἐπεμβάσει τῆς Βενετίας. Β. Γ. Μ.

Σῦρος (ἡ). Ἡ ἐπισημοτάτη τῶν Κυκλάδων νήσος, ἀναδύουσα εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τῆς Κύθνου πρὸς Δ. καὶ τῆς Μυκόνου πρὸς Α. Πλαισιουμένη ὑπὸ τῶν παραλλήλων 37°32′ Β. καὶ 37°20′ Ἀν., καθὼς καὶ ὑπὸ τῶν Γκηνουΐτς μεσημβρινῶν 24°50′ Ἀν. καὶ 25°01′ Ἀν., ἔχει ἀνάπτυγμα ἀπ' ἐγγὺς παράπλου 25 περίπου μιλίων καὶ ἐμβαδὸν 82 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Ἐπιμήκης 9 $^1/_4$ μιλ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ βαθμηδὸν εὐρυνομένη κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, ἐμφανίζει τὸ μέγιστον εὖρός της 5 $^3/_4$ κατὰ τὸ νότιον αὐτῆς τμῆμα. Τὸ ἔδαφός της συνίσταται ἐξ ἀμφιβολιτικῶν καὶ γλαυκοφανιτικῶν σχιστολίθων καὶ μαρμάρων.

—*[Γεωγρ.]* Ἡ *Σῦρος,* βραχώδης κατὰ βάθος, ὡς καὶ ἡ φοινικικῆς προελεύσεως ὀνομασία της προδίδει (βλ. λ. *σούρ*), παρουσιάζει ἐξ ὑπαμοιβῆς βουνολόφους καὶ πεδινὰ τμήματα, ὧν οὐδὲν τμῆμα, εἰς ὃ δύναται νὰ ἐργασθῇ σκαπάνη μένει ἀκαλλιέργητον. Μέγιστον ὑψόμετρον παρουσιάζει ἡ κορυφὴ *Πύργος,* ἐφ' οὗ ἄλλοτε φρυκτώριον, νῦν δὲ πυραμὶς τριγωνομετρικοῦ σημείου πρώτης τάξεως (ὑψόμ. 442 μ.), οὗ αἱ ἀκριβεῖς συντεταγμέναι (πλάτ. 37°27′32″,78 Β., μήκ. 24°55′17″,878 Ἀν. Γρήν.), εἶναι ἐξηγμέναι ἀπὸ τοῦ γεωδαισιακοῦ δικτύου τοῦ τριγωνισμοῦ τῆς χώρας. Καὶ τὸ μὲν βόρειον ἥμισυ τῆς νήσου, *Ἄνω Μεριὰ* ὀνομαζόμενον, περιλαμβάνει τοὺς βουνοὺς *Πάλος, Σκόπελος, Σύριγγας, Πύργος* καὶ τὰς πεδινὰς πως τοποθεσίας *Κάμπος, Χαλανδριανή, Κυπεροῦσσα, Πλάτος·* τὸ δὲ νότιον τεταρτημόριον, *Μεσαριὰ* ὀνομαζόμενον, περιλαμβάνει τοὺς βουνολόφους τῆς *Ἐπάνω Χώρας* (*Ἄνω Σύρου* ἢ *Ἁγίου Γεωργίου*), *Στόνυχας, Βώλακας, Καλὸν ὄρος, Χαρασσώνας, Σχιστὴ Πέτρα* καὶ τὰς πεδινὰς ἐκτάσεις *Κίνι, Πισκοπειό, Δάνακος, Γαλησσᾶς, Λιβάδια, Μάννα, Ἀγρός, Ρεούδια, Παρακοπή, Βάρσας, Φοίνικας, Ποσειδωνία·* εἰς τὸ ΝΑ. *Βάρη,* οἱ βουνόλοφοι *Μαντηλιδωπή, Σκόπελος, Νῆτες, Κουκουφᾶς, Γερούσι, Τοῦρλος* καὶ αἱ πεδιναὶ ἐκτάσεις *Ροζία, Ἀζόλιμνος, Ἀτελιοῦ, Βάρη, Χροῦσσα·* λεπτομερέστατος χάρτης διὰ τὰς τοπωνυμίας τῆς Σύρου εἶναι ὁ ἐν ἔτει 1892 ὑπὸ Νικολάου Κοτσοβίλλη ἐκδοθείς. Ἐξαιρετικῶς ὀδοντωτὴ ἡ ἀκτὴ τῆς νήσου, ἐμφανίζει πλεῖστα ἀκρωτήρια, ὧν ἐπισημότατα ὁ *Στριμεσσός* (ἢ *Τρίμεσον* ἢ *Πετρίτης*), ἡ βορεία τῆς νήσου ἐσχατιά, *Βελοστάσι* ἢ *Βιγλοστάσι* ἡ νοτία, *Ἀτσιγκανόκαστρο* ἡ δυτικὴ καὶ *Φωκότρυπες* ἡ ἀνατολική· ἀλλὰ καὶ πλεῖστους ὅρμους, ὧν ἐπισημότεροι ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἐπὶ μὲν τῆς δυτικῆς ἀκτῆς οἱ τῶν *Γραμμάτων,* τοῦ *Ἀετοῦ,* τοῦ *Δελφινιοῦ,* τοῦ *Κίνι,* τοῦ *Γαλησσᾶ* καὶ τοῦ *Φοίνικος,* ἐπὶ δὲ τῆς Α. καὶ ΝΑ, ὁ τῆς *Ἑρμουπόλεως,* τῆς *Βάρης* καὶ τοῦ *Ἀχλάδι.* Παράκεινται δὲ νησία καὶ νησῖδες: *Γάϊδαρος* (παλαιότερον *Γράδα,* ἀρχ. *Διδύμη*) καὶ *Στρογγυλό,* ἀμφότεραι πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Ἑρμουπόλεως, *Ἀσπρονήσι* ἢ *Σκάρπα* μὲ τὰς κινδυνωδεστάτας ὑφάλους του, τὸ *Λανάδο* ἢ *Λά Νάτα* εἰς $5^1/_2$ μίλ. ΝΑ. τοῦ Γαϊδουρονήσου, *Στρογγυλό, Σχινονήσι, Ψαχνό, Ἀλατονήσι, Ψαθονήσι* ἐν τῷ λιμένι τοῦ Φοίνικος, *Βαρβεροῦσσα* καὶ *Μαῦρες* ΝΑ. τοῦ ὅρμου τοῦ Ἀετοῦ, *Κομμένο* ἢ Στύφτης 1 μίλ. βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου *Βαπόρια,* καὶ ἄλλαι τινὲς νησῖδες.

Ἡ Σῦρος παρουσιάζει δύο κλασσικὰ παραδείγματα μετατροπῆς χερσονησίδων εἰς νησῖδας καὶ ἀντιστρόφως. Οὕτως, ἡ μὲν προμνησθεῖσα νησὶς *Κομμένο* εἰς τὸν χάρτην τοῦ Owen Stanley («Syra

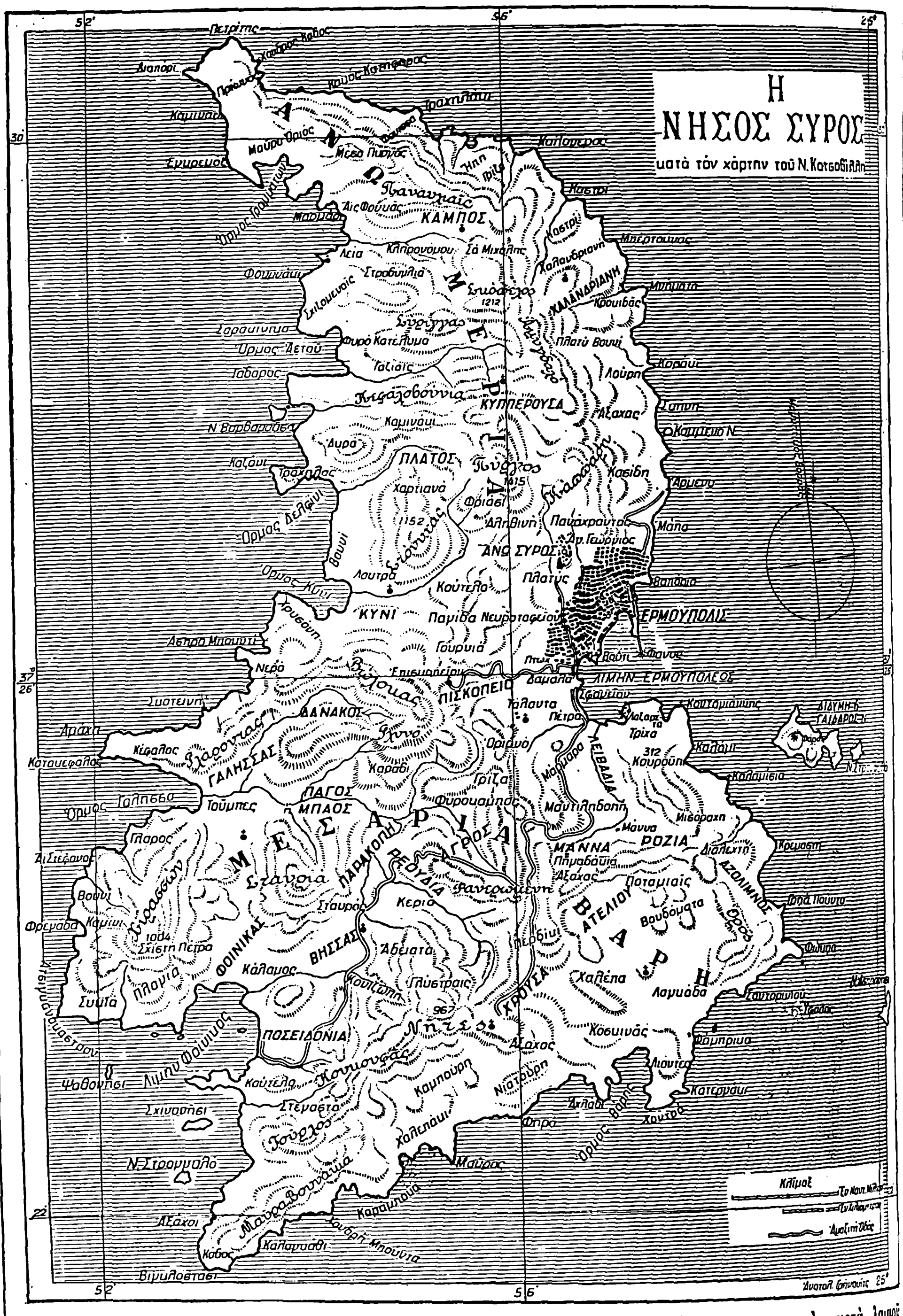

Islaed», 1842) φέρεται χερσονησὶς μετὰ λαιμοῦ χθαμαλοῦ καὶ στενοῦ, εἰς δὲ τὸν χάρτην τοῦ Κοτσοβίλλη εἶχε πλέον γίνει νησίς, διαβρωθέντος τοῦ ἰσθμίσκου, δι' ὃ καὶ *Κομμένο* ὠνομάσθη. Τὸ ἀντίθετον συνέβη μὲ τὴν νησῖδα *Νησάκι,* ἥτις, ὡς τοιαύτη, ἐσχημάτιζε τὸ ΒΑ. τοῦ λιμένος τῆς Ἑρμουπόλεως κέρας, ἀλλ' ἡ ὁποία ἡνώθη, λόγῳ προσχώσεων, πρὸς τὴν κυρίως νῆσον, καθ' ὃν τόπον ἤδη τὸ ἀγγλικὸν τηλεγραφεῖον, διὰ ν' ἀποτελέσῃ περίπατον τῆς πόλεως μὲ ἀφθάστου ὡραιότητος πανόραμα πρὸς τὴν Τῆνον, τὴν Μύκονον καὶ τὴν Δῆλον, καὶ τὸν χῶρον ἐφ' οὗ αἱ ἀποθῆκαι τῶν τελωνείων.

Ναυτικὸς φωτισμὸς τῆς Σύρου. Περὶ τοῦ φάρου τῆς Σύρου (*Γαϊδουρονήσου*), οὗτινος ὁ πύργος, ἀνεγερθεὶς πάντως πρὸ τοῦ 1847, εἶναι ὁ ὑψηλότερος τῶν τοῦ συγχρόνου φωτιστικοῦ μας δικτύου, γνωρίζομεν ὅτι εἶναι ὁ πρῶτος ἀνεγερθεὶς φάρος ἐν Ἑλλάδι. Τὸ μηχάνημα αὐτοῦ, ἀντικατασταθὲν τῷ 1859, ἐκπέμπει ἔκτοτε φῶς λευκὸν σταθερόν, ἐναλλάσσον πρὸς λευκὴν ἀναλαμπὴν ἀνὰ 2 λεπτά. Συγχρόνως πρὸς τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην ἐτέθη εἰς λειτουργίαν (1859) λευκὸς φανός, δεικνύων τὴν

Digitized by Google

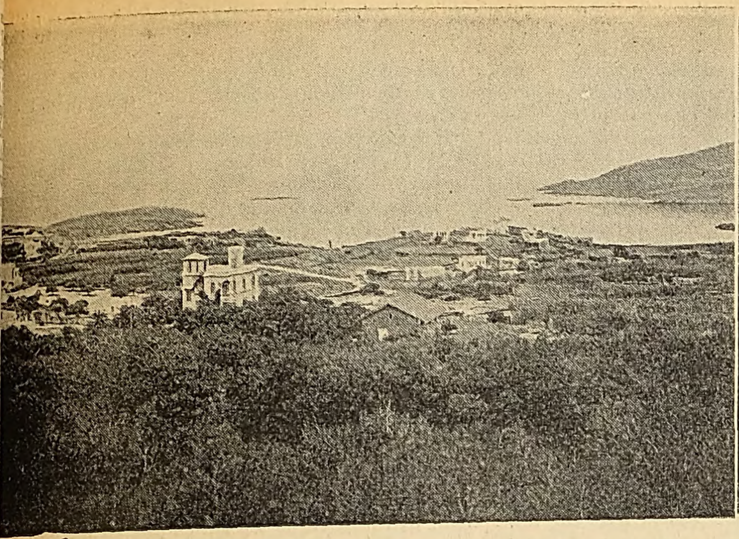

Δύο ἀπόψεις τῆς Ποσειδωνίας (Ντελλαγκράτσια).

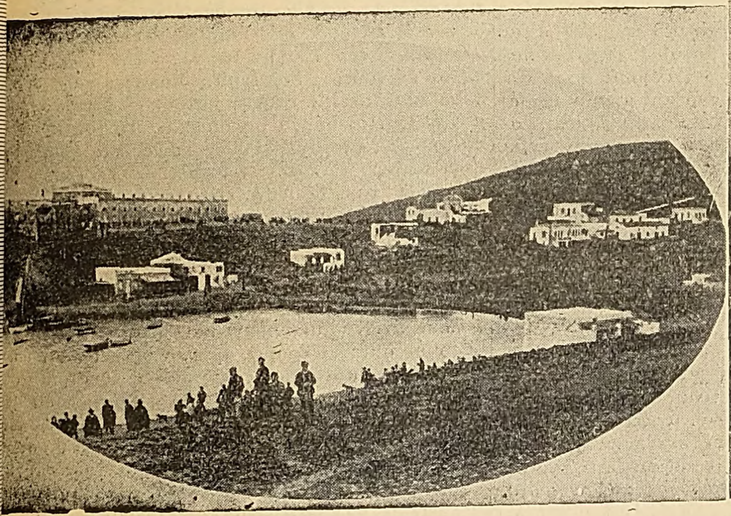
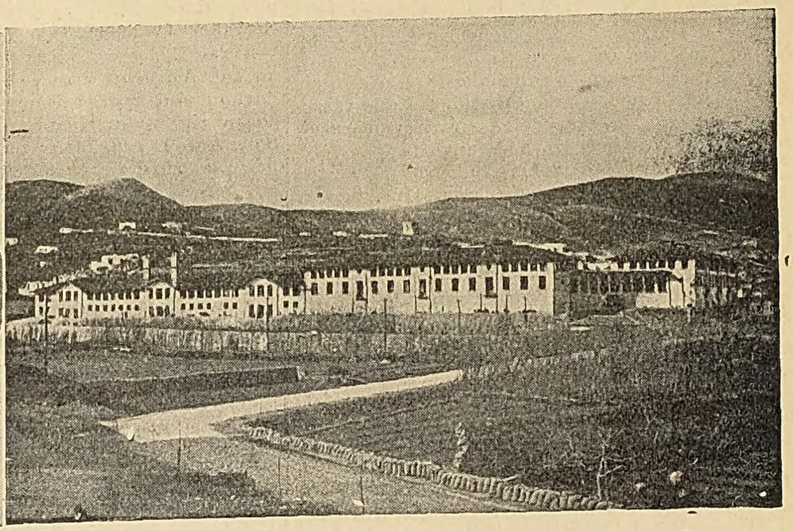

1) Τὸ Λαζαρέτον τῆς Ἑρμουπόλεως. 2) Τὸ ἀμερικανικὸν ὀρφανοτροφεῖον.

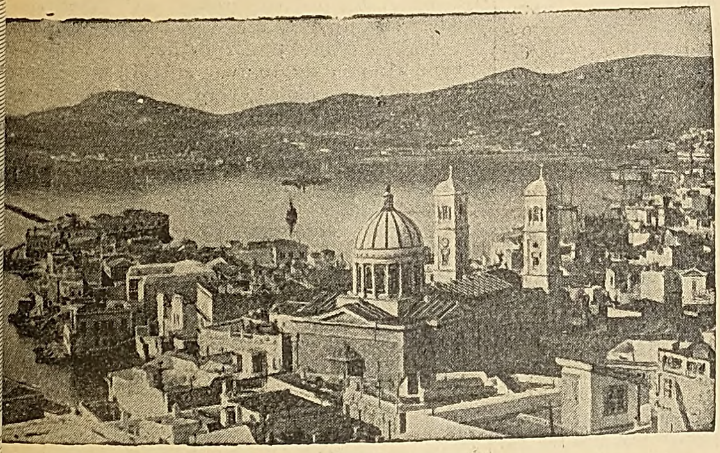
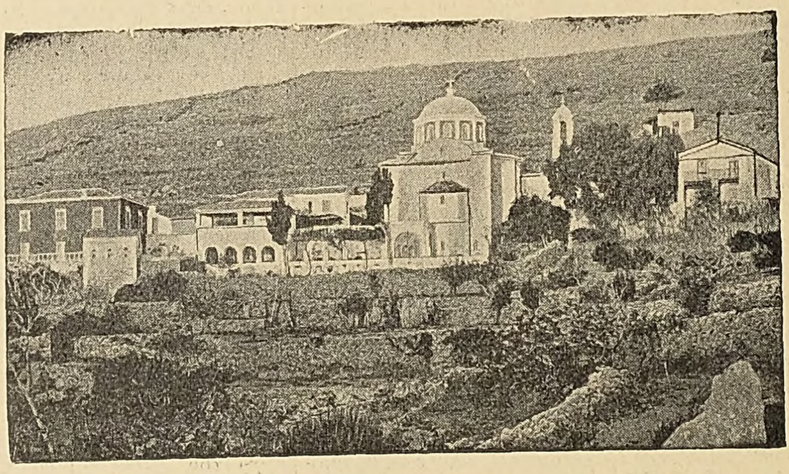

1) Μερικὴ ἄποψις τοῦ λιμένος τῆς Ἑρμουπόλεως. 2) Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

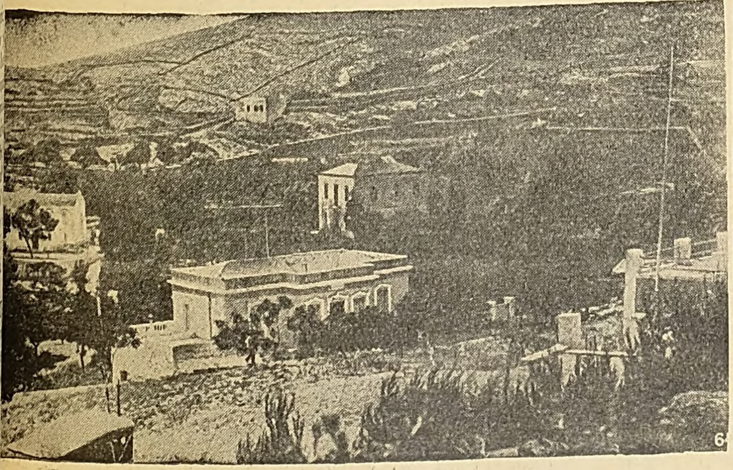
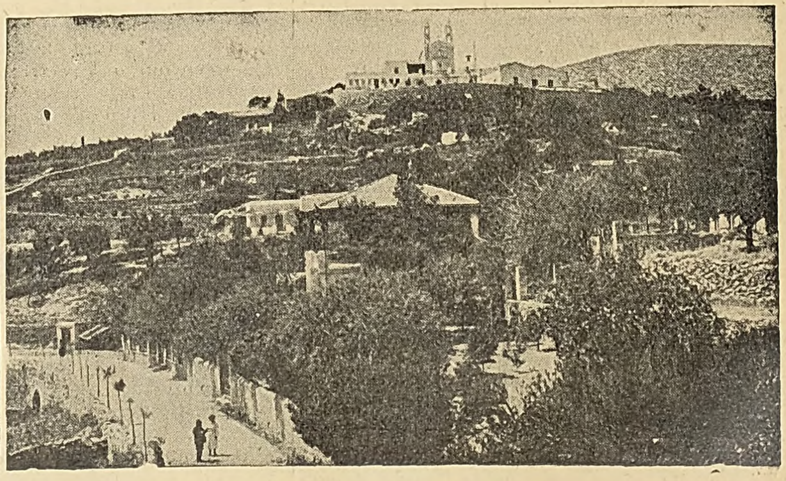

1) Τὸ χωρίον Χροῦσα. 2) Τὸ χωρίον Πισκοπειό.

Digitized by Google

ἄκραν τῆς τότε νησῖδος Νησάκι, ὅστις τῷ 1890 μετετέθη εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κυματοθραύστου, ἀντικατασταθεὶς διὰ δύο κοινῶν φώτων κατακορύφων ἐρυθρῶν, ἅτινα ἀντικατεστάθησαν (1921) διὰ διοπτρικοῦ φανοῦ πρασίνου σταθεροῦ φωτὸς 5 μιλ. Οἱ κίνδυνοι τῆς προσγειώσεως ὑπὸ νότου, λόγῳ τῆς νησῖδος Λανάδο, ἐφ' ἧς πλεῖσται προσαράξεις ἐσημειώθησαν, ἐξουδετερώθησαν διὰ τῆς ἀνεγέρσεως ἐπὶ τῆς νησῖδος ταύτης (1914) αὐτομάτου φάρου Ἄγκα λευκῶν ἐκλάμψεων 15 μιλ., πολυτίμου διὰ τὴν διεθνῆ γραμμὴν Σμύρνης—Μαλέας. Ἀλλὰ καὶ ὁ εἴσπλους εἰς τὸν λιμένα δὲν ἦτο ἄμοιρος κινδύνων ἀπὸ τῆς νοτίας αὐτοῦ ἀκτῆς, οἵτινες ἤρθησαν διὰ τῆς τοποθετήσεως αὐτομάτου φαρίσκου (1921) ἐπὶ τῆς ἄκρας *Κοντογιάννης*, ἐκπέμποντος ἐρυθρὰς ἐκλάμψεις 9 μιλ. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἀπὸ Πειραιῶς πρὸς Ἑρμούπολιν πλοῦς ἦτο ἐν χειμῶνι ἐπικίνδυνος, λόγῳ τοῦ ἀφωτίστου τῆς βορείας ἄκρας τῆς νήσου, ὑφ' ἣν ἐναυάγησε καὶ τὸ ἀκτοπλοϊκὸν ἀτμόπλοιον «Βυζάντιον» ἀλλὰ καὶ ὁ κίνδυνος οὗτος ἤρθη, τοποθετηθέντος (1921) φάρου αὐτομάτου Ἄγκα ζεύγους λευκῶν ἐκλάμψεων 17 μιλ. εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Στριμεσσός*. Ἡ ἐπισήμανσις τῶν ὑφάλων τοῦ Ἀσπρονησίου, εἰς ἃς πλεῖσται προσαράξεις ἐσημειώθησαν, ἀπεδείχθη ἀνέφικτος, διότι πάντες οἱ τοποθετηθέντες συριστικοὶ σημαντῆρες ἐξωρίζοντο, ἀποκοπτομένων τῶν ἁλύσεων αὐτῶν ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἐκεῖ τρικυμίας. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—*[Οἰκ. Γεωγρ.]* Τὸ ἐμπόριον ἐν Σύρῳ, λόγῳ τῆς ἀναπτύξεως τῶν κατὰ ξηρὰν συγκοινωνιῶν, ἀπὸ πολλοῦ φθίνει, ἡ δὲ ναυπηγία περιορίζεται εἰς ὀλίγα μικρὰ σκάφη· ἡ βιομηχανία ἀνέλαβε τελευταῖον διὰ τῆς ἀναπτυχθείσης ἐν τῇ νήσῳ κλωστοϋφαντουργίας καὶ καλτσοβιομηχανίας.

Ἡ Σῦρος ἔχει δύο ὡραίας ἁμαξιτούς, ἀγούσας ἐκ τῆς Ἑρμουπόλεως πρὸς τὴν Ποσειδωνίαν (Δελλαγκράτσιαν, 12 ½ χλμ.) καὶ πρὸς τὸν Ἐπισκοπειὸν (Σταυρός, 5 χλμ.), τῆς συγκοινωνίας διενεργουμένης δι' αὐτοκινήτων. Εἰς τὴν νότιον περιοχὴν τῆς Σύρου κατ' Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον διέρχονται πάμπολλα ἀποδημητικὰ πτηνά, ὀρτύκια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τρυγόνια, διὸ καὶ συρρέουσιν εἰς τὰς ἐξοχὰς αὐτῆς πολυάριθμοι κυνηγοί, ὅπου εὑρίσκονται λαμπραὶ ἐπαύλεις τῶν θηρευτῶν καὶ τῶν παραθεριζόντων κατοίκων. Ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῆς Σύρου χωρίων εἶναι τὰ *Χροῦσα*, ἀπέχοντα ἀπὸ τῆς Ἑρμουπόλεως περὶ τὰ 8 χλμ. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων δὲ τοπίων εἶναι ἡ *Δελλαγκράτσια*, ὁ *Σὰν Μιχάλης*, τὸ *Πισκοπειό*, ἡ *Κυπεροῦσσα*, τὸ *Αυγερόν*, ἡ *Ἀληθινή*, τὸ *Ἑλληνικὸν* καὶ ὁ *Σύριγγας*. Καὶ εἰς μὲν τὸ Ἑλληνικὸν ὑπάρχει ἐντὸς σπηλαίου ἀρχαῖον φρέαρ, τοῦ ὁποίου εἶναι ἀστείρευτον τὸ ὕδωρ, σπήλαιον δ' εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν Σύριγγα, ἔνθα τὸ καθ' ὅλην τὴν νῆσον ὀνομαστὸν ὕδωρ τοῦ Σύριγγα, ἐκρέον ἀφθόνως διὰ σχισμάδος, θεωρούμενον δ' ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ὡς ἰαματικὸν τῆς ψαμμιάσεως. Πιστεύεται δ' ἐν Σύρῳ ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦ Σύριγγα προέρχεται ἐκ τῆς Ἄνδρου, τὴν ὁποίαν καὶ ἀντικρύζει τὸ ἐν ᾧ ῥέει τοῦτο σπήλαιον. Ὑπὸ τὰ ἐκπληκτικῶς δὲ γυμνὰ καὶ κατάξηρα βουνά της ἡ νῆσος ἐμφανίζει σπάνιον φυτικὸν ὀργασμόν, χάρις εἰς τὴν θαυμαστὴν ἐργατικότητα τῶν κηπουρῶν της, καλλιεργούντων εἰς τὰς μικρὰς κοιλάδας, τοὺς ὁμαλοὺς γηλόφους καὶ τὰς εὐφόρους πλαγιάς (*παΐδάρας*) της ποικίλα κηπαῖα προϊόντα, ἀρδευόμενα διὰ ξυλομαγγάνων. Μετέρχονται δὲ τὸν κηπουρὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ γηγενεῖς οἱ πρεσβεύοντες τὸ δυτικὸν δόγμα (*Φραγκοσυριανοί*). Ἐκ τῆς ἐντεταμένης δὲ ταύτης κηπείας τῶν πρωΐμων ἰδίως λαχανικῶν ἀποκομίζει ἡ νῆσος σημαντικὰ κέρδη. Πλὴν δὲ τῶν λαχανικῶν, ὀσπρίων καὶ ὀπωρῶν, τῶν κυριωτέρων τῆς Σύρου προϊόντων, παράγει ἐπίσης ἡ νῆσος ἀρκετὴν κριθήν, ἄφθονα καὶ νόστιμα σῦκα (*λουμπάρδικα*) καὶ ἐκλεκτὸν μέλι, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εὐδοκιμούσης τῆς μελισσοκομίας ἐν τῇ νήσῳ. Δ. Π. Π.

— *[Ἀρχ.]* Ὁ Ὅμηρος τὴν *Σῦρον* ὀνομάζει *Συρίην* καὶ λέγει ὅτι ἦτο δίπολις, χαρακτηρίζει δ' αὐτὴν διὰ τῶν ἐπιθέτων «εὔβοτος, εὔμηλος, οἰνοπληθής, πολύπυρος» (Ὀδυσ. ο, 403). Ἀλλ' εἶναι ἀμφίβολον ἂν ἡ περιγραφὴ αὕτη ἀναφέρεται πράγματι εἰς τὴν Σῦρον. Δι' ἄρθρων δ' ἐπιχειρημάτων ὁ Σβορῶνος προσεπάθησε ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ὁμηρικὴ Συρίη εἶναι ἡ νῆσος *Κέα*. Τοπωνυμία τις ἐν Σύρῳ τὸ πάλαι ἔφερε τὸ ὄνομα *Ἐσχατιαί*. Ἐλατρεύετο δ' ἐν τῇ νήσῳ ὁ Ποσειδῶν Ἀσφάλιος καὶ ἡ Ἀμφιτρίτη, ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Πάν, ἡ Δήμητρα, οἱ Κάβειροι, ὁ Διόνυσος, ὁ Ἑρμῆς, ὁ Ἀπόλλων, ἡ Περσεφόνη καὶ ὁ Ἡρακλῆς. Ἐξ ἐπιγραφῶν δὲ μανθάνομεν ὅτι ἑωρτάζοντο ἐν αὐτῇ τὰ Διονύσια μετὰ ἀγώνος τραγῳδῶν, τὰ Ἡράκλεια καὶ τὰ Δημήτρια. Ὑπῆρχε δ' ἐν Σύρῳ καὶ ἱερὸν Ἑστίας Πρυτανείας καὶ Ἀθηνᾶς Φρατρίας.

Τὰ νομίσματα τῆς Σύρου, ὧν ἔνια εἶναι ἀργυρᾶ, ἄρχονται περὶ τὰ 300 π. Χ. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἀπὸ τοῦ 300—200 π. Χ. εἰκονίζεται ἐπὶ ἀργυροῦ μὲν ἀφ' ἑνὸς κεφαλὴ Ἑρμοῦ φέροντος πέτασον, ἑτέρωθεν δὲ ἡ ἐπιγραφὴ ΣΥΡ καὶ αἲξ ἱσταμένη, ἐπὶ ἄλλων δέ, χαλκῶν τούτων, κεφαλὴ Πανὸς πωγωνοφόρου μετὰ κεράτων αἰγὸς ἀφ' ἑνός, ἑτέρωθεν δὲ αἱ ἐπιγραφαὶ ΣΥΡΙ, ΣΥΡΙΩΝ, αἲξ καὶ στάχυς. Ἐπὶ τῶν περὶ τὸ 200 π. Χ. νομισμάτων της, κεκομμένων ἐν ἀττικῷ σταθμητικῷ κανόνι ἠλαττωμένῳ, εἰκονίζονται ἐπὶ ἀργυροῦ τετραδράχμου ἔνθεν μὲν κεφαλὴ Δήμητρος, ὀψίμου τεχνοτροπίας, ἑτέρωθεν δὲ ἡ ἐπιγραφὴ ΘΕΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ ΣΥΡΙΩΝ· οἱ δύο Κάβειροι εἰκονίζονται γυμνοὶ ἱστάμενοι κατ' ἐνώπιον, στηριζόμενοι ἐπὶ δόρατος ἕκαστος καὶ ἔχοντες ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς ἀστέρα. Ἐπὶ ἄλλων δὲ χαλκῶν τῆς αὐτῆς ἐποχῆς νομισμάτων τῆς Σύρου εἰκονίζονται διάφοροι τύποι, ὧν ἐπικρατέστεροι εἶναι πῖλοι τῶν Καβείρων ἢ Διοσκούρων, ἔχοντες ὑπεράνω ἕκαστος ἀστέρα, κεφαλὴ Ἑρμοῦ, μέλισσα, κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἀφ' ἑνός, ἑτέρωθεν δὲ αἱ ἐπιγραφαὶ ΣΥΡ μετὰ δύο Καβείρων γυμνῶν κατ' ἐνώπιον, ΣΥΡΙ καὶ πάνθηρ τρέχων, ΣΥΡΙ καὶ κηρύκειον, ΣΥ καὶ πῖλος τοῦ ἑνὸς τῶν Καβείρων μετ' ἀστέρος ὑπεράνω, καὶ ΣΥΡΙ μετὰ παραστάσεως αἰγὸς κατακειμένης. Ἐπὶ αὐτοκρατορικῶν δὲ νομισμάτων τῆς Σύρου, κοπέντων ἀπὸ Δομητιανοῦ μέχρις Οὐήρου, αἱ ἐπιγραφαὶ ΣΥΡΙ ΚΑΒΙΡΩΝ, ΕΙΣΙΣ ΣΥΡΙΩΝ, ΕΡΜΗΣ ΣΥΡΙΩΝ, τύποι δὲ κεφαλαὶ τῶν Καβείρων μετὰ στάχυος μεταξὺ αὐτῶν καὶ μελίσσης ἢ ἀστέρος ὑποκάτω, προτομὴ ἢ ὁλόκληρος παράστασις τῆς Ἴσιδος, Ἑρμῆς φέρων κηρύκειον καὶ βαλάντιον. Ἐὰν δ' ἐξαιρέσωμεν τὸ ἀμφίβολον τοπωνυμικὸν *Κάβειροι*, τὰ ἀνωτέρω νομίσματα παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς τὴν μόνην ἀπόδειξιν, ἣν ἔχομεν περὶ τῆς λατρείας τῶν Καβείρων ἐν Σύρῳ.

Αἱ ἐν Σύρῳ σῳζόμεναι ἀρχαιότητες δὲν εἶναι πολλαί. Λείψανα ἐν τούτοις ἀρχαίων κτηρίων παρατηροῦνται ἐγγὺς τοῦ ὅρμου Γαληισσᾶ, παρὰ τὸν λόφον τῆς Ἁγίας Πακοῦς, ἔνθα καὶ μικρὸν φρούριον. Αὐτόθι εὑρέθησαν πολλὰ πήλινα ἀγγεῖα, καθὼς καὶ κατὰ τὴν *περιφέρειαν* Ἀργεφτοῦ, ἔνθα καὶ πύργος ἱστορικῶν χρόνων. Λείψανα ρωμαϊκῆς ἐποχῆς εὕρηνται εἰς τὸν Φοίνικα, ἔνθα καὶ μωσαϊκὸν ἀνῆκον εἰς βαλανεῖον. Εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν εὑρέθησαν καί τινα ἀνάγλυφα. Παρὰ τὴν Ντελλαγκράτσιαν εὕρηται νεκρόπολις προελληνικῶν χρόνων. Τάφοι πάμπολλοι, ἢ μᾶλλον τύμβοι προϊστορικοί, ἀναγόμενοι εἰς τοὺς χρόνους τοῦ κυκλαδικοῦ πολιτισμοῦ, ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὴν ΒΑ. τῆς νήσου κειμένην Χαλανδριανήν, ἐν αὐτοῖς δ' εὑρέθησαν ποικίλα κτερίσματα, χάλκινα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀγγεῖα καὶ πυξίδες λίθιναι, καρφίδες χάλκιναι καὶ ὀστέϊνα πτηνόμορφοι, ἀγαλμάτια Ἀφροδίτης καὶ τα.νια ἀργυρᾶ μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων· πρὸς δὲ σκελετοὶ ἱκανοὶ σῷοι. Ἐπὶ τοῦ ἐγγὺς τῆς Χαλανδριανῆς κρημνώδους καὶ ὀχυρωτάτου βουνοῦ Καστρὶ τάφοι προϊστορικῶν χρόνων καὶ ἀκρόπολις τῆς ἰδίας ἐποχῆς μετὰ πέντε ἐπὶ τῶν τειχῶν αὐτῆς πύργων. Τάφοι προϊστορικῆς κυκλαδικῆς ἐποχῆς εὑρέθησαν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου, ὡς εἰς τὰς θέσεις Κίνι καὶ Ἅγιος Λουκᾶς. Ἐπὶ δὲ τοῦ βουνοῦ Τροχοῦ εὕρηται πύργος μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ἴχνη δ' ἀρχαίου θεάτρου σῴζονται εἰς τὴν Ἑρμούπολιν. Ἑκατοντάδες ἐπιγραφῶν εὕρηνται κεχαραγμέναι ἐπὶ τῶν παρακτίων βράχων τοῦ ἐξ αὐτῶν ὀνομασθέντος ὅρμου Γράμματα. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται, ἀνήκουσαι εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς καὶ βυζαντινοὺς χρόνους, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον εὐχαὶ ναυτίλων ἐπισκοπούντων τὸ πέλαγος πρὶν ἢ ἀποπλεύσωσιν, ἢ ὑπὲρ εὐπλοίας εὐχομένων, ἢ εὐχαριστούντων ἐπὶ τῇ διασώσει αὐτῶν καὶ τῶν πλοίων των, οἱ δὲ θεοί, πρὸς οὓς ἀναφέρονται αἱ εὐχαὶ αὗται, εἶναι ὁ Σέραπις, ὁ Ἀσκληπιός, ὁ Ἥλιος καὶ οἱ Διόσκουροι. Ἐκ δὲ τῶν ἁγίων ὁ ἅγιος Φωκᾶς, οὗ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ καὶ ἱερόν. Κατὰ τὸν Διογένη Λαέρτιον (ἐν βίῳ Φερεκύδου) ὑπῆρχεν ἐν Σύρῳ καὶ ἡλιοτρόπιον.

Ἡ μεταγενεστέρως ἐπικρατήσασα γραφὴ *Σύρα* ἀντὶ Σῦρος ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον παρὰ τῷ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀκμάσαντι Ἡσυχίῳ τῷ Μιλησίῳ ἐν τῷ ἔργῳ του «Περὶ τῶν ἐν παιδείᾳ διαλαμψάντων σοφῶν» (Opuscula Hesychii, σ. 56). Ἐπὶ φραγκοκρατίας δὲ καὶ ἐπὶ πολὺ ὕστερον ἡ Σῦρος ἐλέγετο *Σοῦδα* (Lasudha).

—*[Ἱστορ.]* Περὶ τῆς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἱστορίας τῆς *Σύρου* ὀλίγιστα εἶναι γνωστά. Οἱ πρῶτοι ἐν τούτοις κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν Φοίνικες, μετερχόμενοι τὴν πειρατείαν. Τούτων δ' ἀποδιωχθέντων, ἐπεκράτησαν ἐν αὐτῇ τελευταῖον οἱ Ἴωνες. Εἷς τῶν βασιλέων της ὠνομάζετο *Κτησίας*, ἀναφερόμενος μάλιστα ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου. Κατὰ τὸν ΣΤ' π.Χ. αἰῶνα ἐγεννήθη καὶ ἤκμασεν ἐν τῇ νήσῳ ὁ περιώνυμος φιλόσοφος Φερεκύδης, μαθητὴς τοῦ Πιττακοῦ καὶ διδάσκαλος τοῦ Πυθαγόρου καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλαβον τὸ ὄνομα δύο ἐν τῇ νήσῳ σπήλαια, ἓν κατὰ τὸ ΒΑ. τμῆμα, καλούμενον μέχρι σήμερον *Σπηλιὰ τοῦ Φερεκύδους*, καὶ ἄλλο μεταξὺ Ἑρμουπόλεως καὶ Ἄνω Σύρου, κατὰ τὴν θέσιν Ἀληθινή. Κατὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους ἡ Σῦρος ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Πέρσας. Ταχθεῖσα κατόπιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἐγένετο μετ' οὐ πολὺ φόρου ὑποτελὴς εἰς αὐτάς. Ἐπλήρωνε δὲ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους φόρον κατ' ἀρχὰς μὲν 1.500 δραχμάς, μειωθείσας ὕστερον εἰς 1.000, ἀργότερον δὲ (425) αὐξηθείσας εἰς ἓν τάλαντον. Ἐξηκολούθησεν ὅμως ἀποτελοῦσα αὐτόνομον κράτος, διοικούμενον ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου. Ὑποταγεῖσα εἶτα εἰς τοὺς Μακεδόνας, τῷ 338 π. Χ., διετήρησε τὸ πολίτευμά της καὶ μετὰ τὴν κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα κατάκτησίν της ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, πληρώνουσα εἰς αὐτοὺς φόρον ὑποτελείας. Ἤκμασεν ἐπὶ δύο ἀκόμη αἰῶνας, μεθ' ὃ περιῆλθεν εἰς ἀφάνειαν.

Ἐπὶ φραγκοκρατίας τὴν Σῦρον κατέλαβε κατὰ τὸ 1207 μετὰ τῆς Νάξου καὶ ἄλλων Κυκλάδων ὁ Μᾶρκος Α' Σανοῦδος. Τῷ 1286 ἡ νῆσος ἐξετέθη εἰς τὰ δεινὰ πολιορκίας καὶ τὸν κίνδυνον νὰ ὑποστῇ σημαντικὰς ζημίας ἐκ τοῦ ἑξῆς ἐπεισοδίου. Κατὰ τὸ προμνησθὲν δηλαδὴ ἔτος πειραταὶ ἥρπασαν ἀπὸ τῆς νήσου Τήνου, τῆς ὁποίας δυνάστης ἦτο ὁ Βαρθολομαῖος Γκίζης, ὄνον ὀχευτὴν ἐκ τῶν ὡραιοτέρων, τὸν ὁποῖον ἐπώλησαν εἰς τὸν δυνάστην τῆς Σύρου Γουλιέλμον Σανοῦδον, υἱὸν τοῦ Μάρκου Β' Σανούδου, δουκὸς τῆς Νάξου καὶ Ἄνδρου. Ὁ ἀγοραστὴς δὲν ἠπατήθη περὶ τοῦ κυρίου τοῦ ὄνου, ἐπειδὴ οὗτος ἦτο σεσημασμένος. Ὅθεν ὁ Βαρθολομαῖος Γκίζης, ἀνὴρ ἀλαζὼν καὶ εὐόργητος, ἐξεστράτευσεν ἀμέσως κατὰ τῆς Σύρου, ἐπολιόρκησε τὸ κάστρον αὐτῆς, μικροῦ δὲ δεῖν καὶ ἐκυρίευεν αὐτό. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἁρπαγὴ τοῦ ὄνου ἦτο πρόχειρος ἀφορμὴ πρὸς κατάκτησιν τῆς νήσου, μὴ ἐπαρκῶς φρουρουμένης. Καὶ θὰ ἔφερεν εἰς πέρας τὰς κατακτητικὰς βλέψεις του ὁ Βαρθολομαῖος Γκίζης, ἐὰν στόλος τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Καρόλου Β' τοῦ Ἀνδηγαυοῦ, τυχαίως εὑρεθεὶς εἰς τὸ Αἰγαῖον, δὲν ἐματαίου τὰς προθέσεις του, πλεύσας εἰς βοήθειαν τῆς Σύρου καὶ ἀναγκάσας τὸν Γκίζην νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Εἶχον ἐν τούτοις δαπανηθῆ διὰ τὴν χάριν ἑνὸς ὄνου ἐκστρατείαν ταύτην κατὰ τῆς Σύρου «τριακοντακισχίλια βαρέα σολδία καὶ ὑπερέκεινα», ἀντιστοιχοῦντα πρὸς 18.000 χρυσᾶ δουκᾶτα, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἄλλων ἀπωλειῶν. Τῷ 1383 ὁ καταλαβὼν τὸν θρόνον τοῦ δουκάτου τῆς Νάξου Φραγκῖσκος Κρίσπος παρεχώρησε τὴν νῆσον εἰς τὸν ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρόν του Πέτρον Ἀνδρέαν Ζένον. Κατὰ τὸ πρῶτον δὲ τέταρτον τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ Σῦρος εἶχε περιέλθει εἰς μεγάλην οἰκονομικὴν ἔκπτωσιν καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐτρέφοντο διὰ ξυλοκεράτων (χαρουπίων) καὶ κρέατος τράγων καὶ ἔζων ἐν συνεχεῖ τρόμῳ, ἤθελον δὲ μεταναστεύσει, ἂν θερμὸν αἴσθημα ἐπιτοπίου φιλοπατρίας δὲν συνέδεεν αὐτοὺς στοργικῶς πρὸς τὴν γενέτειραν νῆσον. Δυνάστης, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, τῆς Σύρου ἦτο ὁ Νικόλαος Κρίσπος, ὅστις ἐδυνάστευε καὶ τῆς Σαντορίνης. Τῷ 1494 ἡ Σῦρος ὑπήχθη ὑπὸ τὴν Βενετίαν, τοῦ κατὰ τὸ Αἰγαῖον Βενετοῦ ναυάρχου ἀποστείλαντος ὅπως διοικήσῃ αὐτὴν ἴδιον Βενετὸν ἄρχοντα. Εἶχε δὲ τότε ἡ νῆσος, ὅπως καὶ κατόπιν, ἓν κάστρον, ὅπερ κατέλαβεν ὁ Βενετὸς ρέκτωρ.

Ἐπὶ Ἰωσὴφ Νάζη (1566—1579) ἡ Σῦρος ἤκμαζε σχετικῶς, ἔχουσα τρισχιλίους καὶ πλέον κατοίκους. Μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1579 ἐπισυμβάντα θάνατον τοῦ Νάζη, τὴν Σῦρον μετὰ τῆς Ἄνδρου, Νάξου, Πάρου, Σαντορίνης καὶ Μήλου ἐξεμίσθωσεν ἐπὶ μίαν τριετίαν, ἤτοι μέχρι τοῦ 1582, ὁ τσαούσης Σουλεϊμὰν μπέης. Βραδύτερον ἡ νῆσος, παρέχουσα μετὰ τῆς Ἄνδρου εἰς τὸν τουρκικὸν στόλον μίαν γαλέραν, διῳκεῖτο ὑπὸ μπέη, ἑδρεύοντος ἐν Ἄνδρῳ. Παρεχωρήθησαν δ' εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐξαιρετικὰ προνόμια, τῆς νήσου μὴ ὑπαχθείσης ὑπὸ τὸν καπουδὰν πασᾶν, ὡς αἱ πλεῖσται τῶν ἄλλων Κυκλάδων, ἀλλ' εἰς ἰδίους ἐν Κωνσταντινουπόλει Τούρκους μεγιστᾶνας, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλει σημαντικὸν αὐτῆς ὄφελος, καθόσον ἡ διοίκησις ἦτο ἠπιωτέρα ἐν αὐτῇ, οἱ φόροι ἐλαφρότεροι καὶ αἱ αὐθαιρεσίαι πολὺ ὀλιγώτεραι. Ἐν τούτοις ὁ καπουδὰν πασᾶς ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι συχνὰ κατεπάτει τὰ προνόμια τῆς νήσου καὶ ἀνεμιγνύετο αὐθαιρέτως εἰς τὰ κατ' αὐτήν. Ἐν ἔτει 1617 οἱ κάτοικοι ὑπέστησαν ἀνεκδιήγητα κακὰ ἐξ ἐπιδρομῆς τοῦ Ἀλῆ τσελεπῆ καπουδὰν πασᾶ. Μεταξὺ ἄλλων κακουργημάτων ἐφόνευσεν οὗτος τὸν ἐπίσκοπον τῆς νήσου Ἀνδρέαν Κάργαν καί τινας τῶν προκρίτων, ἀπήγαγε περὶ τοὺς τριακοσίους αἰχμαλώτους, ἐλαφυραγώγησε καὶ κατέστρεψε τὴν πόλιν καὶ ἔκαυσε τοὺς μύλους καὶ μέρος τῶν οἰκιῶν. Ἐπλήρωνον δ' οἱ ραγιᾶδες τῆς Σύρου ἀπὸ τοῦ 13ου ἔτους τῆς ἡλικίας των χαράτζιον τέσσαρα γρόσια κατ' ἄτομον, ἕκαστος δὲ ἱερεὺς δύο. Τῷ 1675 ἡ Σῦρος ἐπλήρωνεν ἐτησίως εἰς τοὺς Τούρκους φόρον χαρατζίου 2.000 γρόσια, βραδύτερον δὲ 3.000. Δικαστικῶς ὑπήγετο ὑπὸ τὸν καδῆν τῆς Ἄνδρου, ὅστις μετέβαινε περιοδικῶς καὶ εἰς αὐτὴν πρὸς ἐκδίκασιν ποινικῶν ἰδίως ὑποθέσεων.

Ἐκτὸς ὀλίγων φεουδαρχῶν, μέτοικοι Φράγκοι ἐλάχιστοι ἐγκατεστάθησαν ἐν Σύρῳ, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ ὀνόματα τῶν κατοίκων, ὄντα πάντα ἑλληνικά, πλὴν εὐαρίθμων ξένων, ἅτινα φέρουσί τινες ὡς ἐπωνύμια, προερχόμενα δ' ἐκ Φράγκων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πειρατῶν, ἐγκατασταθέντων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐν αὐτῇ καὶ φερόντων τὸ ὄνομα τῶν ἐξ ὧν κατήγοντο πόλεων. Ὁ ἐν ἔτει 1700 ἐπισκεφθεὶς τὴν Σῦρον Γάλλος περιηγητὴς Τουρνεφὸρ λέγει περὶ ταύτης ὅτι ἦτο ἡ καθολικωτέρα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, διότι ἐπὶ 7—8 οἰκογενειῶν τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, οἱ τῆς δυτικῆς

Digitized by Google

Ἐκκλησίας ἀνήρχοντο εἰς ἓξ περίπου χιλιάδας ἄτομα. Μεθ' ὑπερβαλλούσης δ' εὐχαριστήσεως διηγεῖται ὁ Τουρνεφὸρ ὅτι πάντα τὰ ἐκ τῶν μεικτῶν γάμων τέκνα ἐβαπτίζοντο εἰς τὴν φραγκικὴν ἐκκλησίαν. Τοὺς Συριανοὺς χαρακτηρίζει ὡς ἐργατικωτάτους καὶ ἀγαθούς. Οἱ καπουκῖνοι, ὡς ἀποστολικοὶ μισσιονάριοι, ἐξεπαίδευον τὸν λαὸν καὶ ἦσαν πολὺ ἀγαπητοί. Δύο μικραὶ ἐκκλησίαι τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος ὑπῆρχον καὶ εἷς μόνος ἱερεύς. Οἱ ἱερεῖς τοῦ δυτικοῦ δόγματος ἦσαν 40 ὑπὸ ἕνα ἐπίσκοπον. Ὁ μόνος Τοῦρκος, ὅστις εὑρίσκετο εἰς τὴν νῆσον, ἦτο ὁ καδῆς, ὁ ὁποῖος καὶ κατέφευγεν εἰς τοὺς καπουκίνους, ὅταν παρουσιάζοντο εἰς τὴν νῆσον πειραταί. Κατ' ἔτος οἱ κάτοικοι ἐπλήρωνον φόρον 4.000 σκοῦδα, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία ἰσοδυνάμει τότε πρὸς τὰ γρόσια. Μεταξὺ ἄλλων προϊόντων ἡ νῆσος παρῆγε καὶ ποσότητά τινα βάμβακος. Ἐπαινεῖ δ' ὁ ἰησουΐτης Ροβέρτος Σωζὲ τὰ ἐκ τοῦ βάμβακος τούτου κατασκευαζόμενα ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῆς νήσου ὑφάσματα. Εἰς τὸν λιμένα εὗρεν ὁ Τουρνεφὸρ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας καὶ μεγάλης τῆς νήσου πόλεως· δημοσιεύει μάλιστα τὴν εἰκόνα ἑνὸς ἀναγλύφου, τὸ ὁποῖον εὗρεν ἐντετοιχισμένον ἀριστερὰ τῆς θύρας τῆς ἐπισκοπῆς, μεταφερθὲν ἐκεῖ ἀπὸ τῆς παραλίας. Ἡ κυριωτέρα τῆς νήσου πηγὴ ἔρρεεν εἰς τὸ βάθος κοιλάδος πλησίον τῆς πόλεως. Εἰς τὴν πηγὴν δὲ ταύτην, κατὰ ἐπιχώριον παράδοσιν, ἐλούοντο τὸ πάλαι οἱ κάτοικοι, ἐξαγνιζόμενοι πρὶν ἢ μεταβοῦν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς ἀπέναντι Δήλου.

Τῷ 1774 ὁ σουλτᾶνος Ἀβδοὺλ Χαμήτ, ἀποκεφαλίσας τὸν μπέην τῆς Σύρας, ἐκληροδότησε τὴν νῆσον μετὰ τῆς Ἄνδρου εἰς τὴν προσφιλῆ του ἀνεψιὰν Σὰχ σουλτάναν, ἀδελφὴν τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν σουλτάνου Σελήμ, ὑφ' ἣν ὑπήχθησαν ἀμφότεραι αἱ νῆσοι ὡς ἰσόβια τιμάρια. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Σὰχ σουλτάνας ἡ Σῦρος, ἀκολουθοῦσα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν τύχην τῆς Ἄνδρου, διῳκεῖτο τὸ πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ δεφτερδάρη τοῦ Ἰράδι Τζεδίδι Χουμαγιούν, κατόπιν δὲ ὑπὸ τοῦ Ζαραπχανᾶ Ἐμίνη. Κατὰ τὸν ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β' πρῶτον Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1768—1774), ἡ νῆσος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων τῷ 1770 καὶ παρέμεινεν ὑπ' αὐτοὺς ἐπὶ μίαν τετραετίαν. Διῳκεῖτο δ' ὑπὸ τριῶν συνδίκων, οὓς οἱ Σύριοι ἐμέμφοντο ὡς αὐθαιρέτους καὶ ἰδιοτελεῖς. Διήρπασαν δὲ τότε οἱ Ρῶσοι ἐκ τῆς νήσου πολλὰς ἀρχαιότητας.

Ἐκκλησιαστικῶς ἡ Σῦρος ἐτέλει τὸ πρῶτον ὑπὸ τὴν ἐπισκοπὴν Δήλου· προϊόντος τοῦ χρόνου τὸ ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ τῆς Σύρας, ἥτις, ἡνωμένη μετὰ τῆς Σερίφου, ἀναγράφεται ὡς ἐπισκοπὴ ὑποκειμένη εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν ἐν τῇ ἐπὶ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886—911) γενομένῃ ἀναγραφῇ, ὡς καὶ μεταγενέστερον. Ἀλλ' ἡ Σῦρος, καὶ μετὰ τῆς Σερίφου ἡνωμένη, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ ἐπισκοπὴν ἰδίαν καὶ βιώσιμον, διότι ἀμφότεραι αἱ νῆσοι αὗται καὶ μικραὶ καὶ ἄσημοι ἦσαν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους καὶ προσόδους εἶχον ὅλως ἀνεπαρκεῖς, διὸ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν περιελήφθησαν καὶ αἱ γείτονες νῆσοι Κέα καὶ Κύθνος, ἐφεξῆς τῆς ἐπισκοπῆς καλουμένης Κέας καὶ Θερμίων, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν ἐπικρατεστέρων νήσων, καὶ ταχθείσης ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας Μανουὴλ Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1181). Παρέμεινε δ' ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1207 φραγκικῆς κατακτήσεως. Ἀλλὰ τῷ 1537, καταληφθεισῶν τῶν νήσων ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἀνασυνέστησε τὴν βίᾳ σχολάσασαν ἐπισκοπὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Σύρας, Τζίας, Θερμίων», τῆς ὁποίας πρῶτον καὶ μόνον ἐπίσκοπον γινώσκομεν τὸν Συμεῶνα, πρὸς τὸν ὁποῖον παρεχωρήθη, κατ' ἐξαρχικὸν ἴσως δικαίωμα, καὶ ἡ φραγκοκρατουμένη Τῆνος. Προαχθείσης τῆς ἐπισκοπῆς Ἄνδρου εἰς ἀρχιεπισκοπὴν ἐπὶ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, καὶ δὴ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1621—1622, ἡ Σῦρος ἀποσπασθεῖσα παρεχωρήθη εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἄνδρου, τιτλοφορούμενον «Ἄνδρου καὶ Σύρας», ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὅμως μὴ μνημονευομένη, διὰ τὸν ἐλάχιστον ἀριθμὸν τῶν ἐν αὐτῇ ὀρθοδόξων κατοίκων. Παρέμεινε δ' ἡ Σῦρος ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ εἶτα μητροπολίτην Ἄνδρου μέχρι καὶ τοῦ 1833.

Πρῶτος Φράγκος ἐπίσκοπος Σύρας, καθόσον τοὐλάχιστον ἱστορικῶς ἔχει ἐξακριβωθῆ, εἶναι ὁ Πέτρος, ἀναφερόμενος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1292, καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1312 γνωστότερος Ἰάκωβος. Τὰ περὶ τοῦ Ἕλληνος ἐπισκόπου Ψύλλου, ὡς ἀπαρνηθέντος τὸ πάτριον θρήσκευμα καὶ τὰς πατρῴας παραδόσεις, μεταστάντος δ' εἰς τὴν φραγκικὴν Ἐκκλησίαν καὶ γενομένου πρώτου Φράγκου τῆς νήσου ἱεράρχου, εἶναι ἀσύστατα, ἅτε μὴ ἐρειδόμενα ἐπὶ αὐθεντικῶν ἱστορικῶν δεδομένων.

Οἱ Φράγκοι κατακτηταὶ ἀνήγειραν ἐπὶ ὑψηλοῦ λόφου, ἀπέχοντος ἐκ τοῦ λιμένος περὶ τὸ ἓν καὶ ἥμισυ χλμ., τὴν σημερινὴν *Ἄνω Σῦρον*, ἣν ὠχύρωσαν διὰ τάφρου καὶ ὀχυροῦ τείχους. Οἱ ἐπιχώριοι ὅμως, ὄντες ἀσυγκρίτως πολυπληθέστεροι τῶν ἐπηλύδων, συνετέλεσαν ὥστε νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Διεδόθη ὅμως ἔκτοτε τὸ ρωμαιοκαθολικὸν δόγμα, ὅπερ διατηρεῖται καὶ σήμερον εἰς τὴν Ἄνω Σῦρον καὶ τοὺς περὶ αὐτὴν ἀγροτικοὺς συνοικισμούς, προσηλυτισθέντων εἰς τοῦτο τῶν κατοίκων κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς φραγκοκρατίας. Ἀλλὰ παρέμεινεν ὁπωσδήποτε ἀνεκρίζωτον καὶ τὸ ὀρθόδοξον ἀνατολικὸν δόγμα καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας, καίτοι παρ' εὐαρίθμων πρεσβευόμενον. Ἐκ διηγήσεως τοῦ παπικοῦ ἐξάρχου Ἀγγέλου Βενιέρη, Φράγκου ἐπισκόπου Τηνίων, τοῦ ἔτους 1687 περὶ τῆς νήσου Σύρας, μανθάνομεν ὅτι μεταξὺ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ αὐτῆς, ἀνερχομένου εἰς 2.206, οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνες μόλις συνεποσοῦντο εἰς 136, διαμένοντες εἰς 44 οἴκους, μετὰ δύο τοῦ δόγματος αὐτῶν ἱερέων. Οὐχ ἧττον ὑπῆρχον ἐν τῇ πόλει δύο ἑλληνικοὶ ναοί, τελοῦντες ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ἄνδρου, τιτλοφορούμενον Ἄνδρου καὶ Σύρας. Γνωρίζομεν δ' ἄλλοθεν ὅτι οἱ Φράγκοι τῆς νήσου παρημπόδιζον διὰ τοῦ Τούρκου καδῆ τὴν ἐπισκευὴν τῶν δύο ἑλληνικῶν ναῶν. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πολλαχῶς παρηνώχλουν τοὺς ὀρθοδόξους, ὥστε οὗτοι κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἐκκλησιασμοῦ των ἠναγκάζοντο νὰ κλείωσιν ἐπιμελῶς τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα τοῦ ναοῦ των καὶ δὲν ἤνοιγον παρὰ ἀφοῦ ἐπείθοντο ὅτι ὁ ζητῶν νὰ εἰσέλθῃ ἦτο ὁμόθρησκός των. Ἐν ἔτει 1494 ἡ Σῦρος ἀναφέρεται ὡς ἔχουσα ἓν φρούριον καὶ τετρακοσίους κατοίκους. Τῷ 1638 ὁ Φραγκῖσκος Λουπαζόλος ἀναφέρει ὅτι ἡ νῆσος περιελάμβανε τρισχιλίους κατοίκους, πάντας τοῦ δυτικοῦ δόγματος. Τελευτῶντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἶχε, κατὰ τὸν Βικέντιον Κορονέλλην, πεντακισχιλίους κατοίκους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον καὶ 15 οἰκογένειαι τοῦ ἑλληνικοῦ δόγματος. Ὁ δὲ ἀββᾶς Δελλαρόκας γράφει, ἐν ἔτει 1790, ὅτι ἀπέναντι μιᾶς δρακὸς Ἑλλήνων τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἦσαν τετρακισχίλιοι περίπου οἱ τοῦ λατινικοῦ δόγματος. Κατὰ τὰς παραμονὰς δὲ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἑρμουπόλεως οἱ κάτοικοι τῆς Σύρου ἦσαν πεντακισχίλιοι, πρεσβεύοντες, ἐκτὸς ὀλίγων, τὸ δυτικὸν δόγμα.

Τῷ 1854 χολέρα ἐνσκήψασα ἐν Σύρῳ ἠρίθμησε πάμπολλα θύματα. Τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη τὴν 24 Ἰουλίου καὶ παρετάθη μέχρι τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Σεπτεμβρίου. Μέχρι τῆς 19 Αὐγούστου οἱ θάνατοι ὑπερέβησαν τοὺς 300. Τὰ τρία τέταρτα τῶν ὑπὸ τῆς νόσου προσβαλλομένων ἀπέθνῃσκον. Αἱ ἀπώλειαι θὰ ἦσαν κολοσσιαῖαι, ἐὰν οἱ κάτοικοι εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων κρουσμάτων δὲν διεσκορπίζοντο τῇδε κἀκεῖσε, καταληφθέντες ὑπὸ πανικοῦ.

Κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ἡ Σῦρος ὑπῆρξε κέντρον ἐπισιτισμοῦ καὶ ἐφοδιασμοῦ τῆς μεγαλονήσου, ἐδέχθη δὲ καὶ περιέθαλψε πολλοὺς ἀπολέμους πρόσφυγας, πλεῖστοι τῶν ὁποίων καὶ ἐγκατεστάθησαν ἔκτοτε μονίμως ἐκεῖ. Ἔξωθεν δὲ τοῦ λιμένος αὐτῆς ἔλαβε χώραν τότε ἡ περιλάλητος ναυμαχία μεταξὺ τῆς ἀποκλειούσης τὴν Σῦρον μοίρας τοῦ τουρκικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Χόβαρτ πασᾶν καὶ τῆς «Ἑνώσεως», μικροῦ ἑλληνικοῦ ὁπλιταγωγοῦ. Κατὰ δὲ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 τὸ τουρκικὸν ἀντιτορπιλλικὸν «Χαμηδιὲ» ἐβομβάρδισεν αἰφνιδιαστικῶς τὸ εἰς τὸν λιμένα αὐτῆς ἠγκυροβολημένον ἑλληνικὸν βοηθητικὸν τοῦ στόλου «Μακεδονία».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Κανονισμὸς τῶν προεστώτων τῆς νήσου Σύρου ἀπὸ 13 Ἰουνίου 1695, ἀφορῶν τὰς ἀγοραπωλησίας τῶν ἀκινήτων καὶ ἐπικυρωθεὶς τῷ 176 , 1763 καὶ 1812 (ἐν *G. Maurer*, Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνηθειῶν ἐξ ἐπισήμων πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τῶν τοπικῶν ἀρχῶν ἀπαντήσεων, κατὰ μετάφρ *Α. Χρυσανθοπούλου*, Ἀθῆναι 1851, σ. 76 κ.ἑ). —Νομικὴ ἐν Σύρῳ ταξις (1695—1812), «Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις». τ. Θ' (1881), σ. 228—272.—*Ἰωάννου Δ. Ζέπου* καὶ *Π. Ι. Ζέπου*, Συλλογὴ τοπικῶν ἑλληνικῶν ἐθίμων, Ἀθῆναι 1931, σ. 61 κ. ἑ).—*Α. Μηλιαράκη*, Προικοσύμφωνον συνταχθὲν ἐν Σύρῳ τῷ 1597, περιοδ. «Ἁρμονία», τ Α' τ. 695—701.—*J. Tournefort*, Relation d'un voyage du Levant. τ Α', Paris 1717.—Σφραγὶς τῆ κοινότητος Ἄνω Σύρου ἐν ἔτει 1771, περιοδ. «Ἑστία» (1880 , σ. 593.—*Grams-Eubel*, Hierarchia Catholica.—*Abbé Della Rocca*, Traité complet sur les abeilles avec une méthode nouvelle de les gouverner telle qu'elle se pratique à Syra, île de l'Archipel précedé d' un précis historique et économique de cette île. Paris 1790, εἰς 3 τ.—*Δανιὴλ καὶ Γρηγοριοι τῶν Δημητριεων*, Γεωγραφία νεωτερική, τ. Α', ἐν Βιέννῃ 1791, σ. 296 —*Jourdain*, Mémoires historiques et militaires sur les événements de la Grèce depuis 1822 jusqu' au combat de Navarin, τ. Β', Paris 1828. σ. 88—94 (αὐτόθι δημοσιεύονται καὶ τινες ἀρχαῖαι ἐπιγραφαὶ τῆς Σύρου).—*Α. Ζ. Μάμουκα*, Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τ. ΙΑ', σ. 210—223.—*Σπυρ. Τρικούπη*, Ἱστορία τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, τ. Β', σ. 385 *Prokesch von Osten*, Denk würdigkeiten und Erinnerungen aus dem Orient. Erster band. Stuttgart 1836, σ. 53—72 - *Ι. Δ. Καρασούτσα*, Μοῦσα θηλάζουσα, ἐν Ἑρμουπόλει, 1840.—*Π. Ζωντανοῦ*, Ἱστορικὴ περίληψις τῆς νήσου Σύρου, ἐν Ἑρμουπόλει, 1842.—*Γ. Ναύτη*, Ἐπιστολὴ περὶ Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως, 1847.—*Κ. Νεστορίδου*, Ἡ Σῦρος, περιοδ. «Εὐτέρπη» τ. ΣΓ', σ. 351 κ. ἑ. — *Δ. Παρασκευᾶ* καὶ *Θ. Σκάση*, Περὶ τῆς ἐν Σύρῳ ἐνσκηψάσης χολέρας, περιοδ. «Ἰατρικὴ Μέλισσα», τ. Β' (1854—1855), σ. 249—267 (πρβλ. καὶ *Clon Stéphanos*, La Grèce au point de vue naturel ..et médical. Paris 1884) —*Θεοδ. Ορφανίδου*, Τιρι-Λίρι, ἤτοι το κυνηγέσιον ἐν τῇ νήσῳ Σύρῳ, Ἀθῆναι 1868.—*Δ. Γ. Ἐλευθεριάδου*, Τὸ ἐν Συρῳ ἀνακαλυφθὲν ψηφοθέτημα. Ἑρμούπολις 1873.—«Αὐτ ς ἔφη», ἐν περιοδ «Καθολικὴ Ἐπιθεώρησις» Κωνσταντινουπόλεως, ἔτ. ΣΤ', σ. 291—293. [Περὶ τοῦ πρώτου δυτικοῦ ἐπισκόπου Σύρου].—*Π. Ι. Φέρμπου*. Παροιμίαι Σύρου, ἐν «Νεοελληνικοῖς Ἀναλέκτοις», τ Α', ἐν Ἀθήναις 1871 —*Κλωνὸς Στεφάνου*, Ἐπιγραφαὶ τῆ νήσου Σύρου τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι μετὰ τοπογραφικῶν καὶ στοιχικῶν παρατηρήσεων περὶ τῆς ἀρχαια Σύρου, ἐν Ἀθήναις 1875.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Κυκλάδων, ἀποσταλέντα ἐπὶ τῆς κατοχῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ρώσων, περιοδ. «Ἀθήναιον», σ. 203 ἑπ.—*Ἀνδρ. Κ. Χούμη*, Περὶ ὀνοματοθεσιῶν τινων ἐν Σύρῳ, περιοδ. «Ἀνατολικὴ Ἐπιθεώρησις», τ. Α' (1873), σ. 6 κ. ἑ.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Παροιμίαι Σύρου καὶ Χίου, ἐν «Νεοελληνικοῖς Ἀναλέκτοις», τ. Α', φυλ. γ', ἐν Ἀθήναις 1871, σ. 435—481.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Συριανὰ παλαιὰ καὶ νέα, ἐν ἐφ. «Ἥλιος» Σύρου, ἔτ. 1903.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Περὶ Σύρου. ἐν περιοδ. «Παρνασσῷ», ἔτ. 1888, σ. 185—193 καὶ 253 ἑπ.—*Τιμ. Δ. Ἀμπελᾶ*, Ἱστορία τῆς νήσου Σύρου, ἐν Ἑρμουπόλει 1874.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἐπήλυα ἢ ρίμαις τῶν Συρίων, ἐν «Ἀθηναϊκῷ Ἡμερολογίῳ» *Δ. Α. Κορομηλᾶ*, ἔτ. 1875, σ. 137 κ. ἑ.—Πρακτικὰ κοινοτικῆς ἐν Σύρῳ συνελεύσεως, ἀφορώσης τὴν ἵδρυσιν γυμνασίου, περιοδ. «Παρνασσός», τ. ΙΑ', σ. 253 κ. ἑ.—*Κλωνὸς Στεφάνου*, Γλωσσάριον Σύρου, ἐν «Bulletin de Correspondance Hellénique», ἔτ. 1879, σ. 20. —Σύρου ἀναμνήσεις ὑπὸ *Ε. Ι. Σ[ταματιάδου]*, ἐν Καζαμίᾳ *Ἀνδρ. Κορομηλᾶ*, ἔτ. 1881, σ. 111 κ. ἑ.—*Β. Ψιλάκη*, Τὰ κατὰ τὴν Δῆλον, τὴν ἵδρυσιν καὶ πρόοδον τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ τοῦ γυμνασίου αὐτῆς, ἐν Ἑρμουπόλει, 1883. — *C. N. Sathas*, Documents inédits relatifs à l'histoire de la Grèce au moyen âge, Venise 1884, τ. ΣΤ', σ. 241. — *Th. Bent*, The Cyclades or life among the insular Greeks, London 1885.—*Ἰωάννου Μ. Δαμβέργη*, Ἀναμνήσεις Ἑρμουπόλεως, περιοδ. «Ἑβδομάς», ἔτ. Ε' (1888), ἀριθ. 19 κ.ἑ. —*Ἰάκ. Χ. Δραγάτση*, Ἀρχαιότητες Σύρου, «Παρνασσός» τ. ΣΤ', σ. 974.—*Γ. Κυριακοῦ*, Καλλιέργεια τῶν πρωΐμων λαχανικῶν ἐν Σύρῳ, Ἀθῆναι 1890.—*Ν. Κοτσοβίλλη*, Χάρτης τῆς νήσου Σύρου, ἐν Σύρῳ 1887 καὶ 1892. — *Ἀνδρ. Κ. Φραγκίδη*, Ἡ νῆσος Σῦρος ὑπὸ τοπογραφικήν, κλιματολογικὴν καὶ ἰατρικὴν ἔποψιν, ἐν Ἑρμουπόλει 1894.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἱστορικὰ Σύρου, ἐν ἐφημ. «Πατρίδι» Σύρου τῆς 31 Ὀκτωβρίου 1898.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ὀνοματοθεσίαι τῆς νήσου Σύρου, ἐν «Ἐφημερίδι» Σύρου, ἔτ. Δ' (1911).—*Χ. Τσούντα*, Ἀρχαιολογικὰ Σύρου, ἐν «Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι» 1899, σ. 74 ἑπ. —Le vénérable André Carga, évêque latin de Syra, Paris 1900.—*Ι. Ν. Σβορώνου*, Τίς ἡ νῆσος «Συρίη» τοῦ Ὁμήρου, «Διεθνὴς Ἐφημερὶς τῆς Νομισματικῆς Ἀρχαιολογίας», τ. Α', σ. 405—432 καὶ τ. Β', σ. 147 ἑπ.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Κοίρανος ὁ Πάριος καὶ τὸ Κοιρανεῖον (ἀρχαϊκὰ νομίσματα τῆς νήσου Σύρου), ἔνθ. ἀν., τ. Γ' (1900), σ. 59 κ. ἑ.—*Alfred Philippson*, Beiträge zur Kenntnis der griechischen inselwelt, Gotha 1901, σ. 34.—*Α. Κ. Χούμη*, Περὶ τυπογραφίας ἐν Σύρῳ (Σῦρος 1901). — *Ἰ. Ψυχάρη*, Ρόδα καὶ μῆλα, 1902, σ. 286 κ. ἑ.—*Ν. Μπαξεβανάκη*, Ἱστορία τῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ Σύρου βιβλιοθήκης, «Ἡμερολόγιον Σύρου» Α. Φουστάνου, ἔτ. Α' (1902), σ. 140 ἑπ.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Περὶ τῆς ὀρθογραφίας λατινικῶν τινων ἐν Σύρῳ ἐπωνυμίων, περιοδ. «Ἀθηνᾶ», ἔτ. 1900, σ. 498.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ ἐν Σύρῳ σκόπελος, ἐν Ἀθήναις, 1909.—*Théophile Saucius*, Eine Stephanephoren—inschrift aus Syros, ἐν «Ath. Mitt.», ἔτ. 1911, σ. 157 κ. ἑ.—*Π. Γ. Ζερλέντη*, «Νησιωτικὴ ἐπετηρίς», τ. Α', σ. 99 ἑπ.—*Const. A. Kténas*, Die Einlagerungen im kristallinen Gebirge der Kykladen auf Syra und Sifnos, 1907.—*Σ. Π. Λάμπρου*, Σύρου (δρμος) Γράμματα, «Νέος Ἑλληνομνήμων», τ. ΙΒ' (1915), σ. 26 κ. ἑ.—*Fr. Hiller de Gaertringen*, Inscriptiones Cycladum, Berolini, MCMIII—MCMIX, σ. XXI καὶ 178—202 καὶ 336.—Ἐπιστολαὶ Κυρίας τῆς Τιμῆς πρὸς φίλην της ἐν Γερμανίᾳ (1837—1842), μετάφρ. *Κ. Τσαουσοπούλου*, ἐν «Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας», τ. Η' (1923), σ. 516 κ. ἑ.—*Ἀντ. Σιγάλα*, Συριανὰ ἔγγραφα, ἐν «Ἡμερολογίῳ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος», ἔτ. 1925, σ. 243 —257.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἐπιστολαὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Καπουκεχαγιάδων τῆς Σύρου ἐπὶ τουρκοκρατίας, περιοδ. «Ἑλληνικά», ἔτ. Β', σ. 11—96.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἐπιστολὴ Παύλου Νεστερὼφ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Σύρου, περιοδ. «Ἑλληνικὰ Γράμματα», τ. Α', σ. 138 κ. ἑ.—*Δ. Π. Πασχάλη*, Συμεών, ἐπίσκοπος Σύρας, Τζίας, Θερμίων, Τήνου, ἐν περιοδ. «Θεολογίᾳ», τ. Γ', καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει, ἐν Ἀθήναις 1925.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ὀλίγαι σελίδες ἐκ τῆς κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας Ἱερὸν Ἀγῶνα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Ἄνδρου καὶ Σύρας, ἐν «Κυκλαδικῷ Βήματι», ἔτ. Α' (1925), ἀριθ. 3.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἀπὸ τὴν νεωτέραν ναυτικὴν ἱστορίαν μας. Ὁ Χόβαρτ πασᾶς εἰς τὴν Σῦρον. Ναυμαχια τῆς «Ἑνώσεως» ἔξωθεν τῆς Σύρου μὲ τὴν ὑπὸ τὸν Χόβαρτ μοῖραν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, περιοδ. «Ναυτικὴ Ἑλλάς», τεῦχος Μαΐου 1930.—Ἀρχεῖον Ὕδρας δημοσιευόμενον ὑπὸ *Ἀντ. Λιγνοῦ*, τ. Η', σ. 541 κ. ἑ., τ. Θ', σ. 40 κ. ἑ., τ. Ι', σ. 125 κ. ἑ καὶ τ. ΙΕ', ἐν Πειραιεῖ 1932.—Τὴν Σῦρον ἠρεύνησε γεωλογικῶς πλὴν τοῦ *Φίλιππσον* καὶ *Κωνσταντίνου Κτενᾶ* καὶ ὁ *Foullon—Goldsmidt*, δημοσιεύσας καὶ γεωλογικὸν χάρτην τῆς νήσου ὑπὸ κλίμακα 1 : 100.000.

Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

— **«Σῦρος»**. Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Ἑρμουπόλει τῷ 1873.

— **Σύρου** *ἐπαρχία [Γεωγρ.]*. Ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων *Σύρου, Μυκόνου, Δήλου, Ρηνείας* καὶ τῆς *Γυάρου*. Ὁ ὅλος τῆς ἐπαρχίας Σύρου πληθυσμὸς ἀνέρχεται (1928) εἰς 32.196 κατ. Ἡ νῆσος Σῦρος, περιλαμβάνουσα 29.043 κατ., διαιρεῖται εἰς τὸν δῆμον *Ἑρμουπόλεως* καὶ εἰς τὰς κοινότητας *Ἄνω Μεριᾶς, Βάρης, Γαλησσᾶ, Μάννας, Πάγου, Ποσειδωνίας* καὶ *Σύρου*. Δ. Π. Π.

— **Σύρου** *κοινότης [Γεωγρ.]*. Κοινότης τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 2.231. Περιλαμβάνει τὰ χωρία καὶ τοὺς συνοικισμούς: *Ἄνω Σῦρος, Βαρλίδια Ἐπισκοπῆς, Κύνι* καὶ τὴν νησῖδα *Γύαρον*. Π. Ν. Π.

— **Σύρου** *πρώην δῆμος [Γεωγρ.]*. Δῆμος τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ, περιλαμβάνων τὰς νῦν κοινότητας *Βάρης, Γαλησσᾶ, Μάννας (Ροζιᾶς), Πάγου, Ποσειδωνίας* καὶ *Σύρου*. Π. Ν. Π.

Σῦρος (Syros), ***Ποπλίλιος***, ὁ ἐπικαλούμενος *Λόχιος* (Lochius). Λατῖνος μιμογράφος τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος, Σῦρος τὴν καταγωγὴν καὶ ἀπελεύθερος, εὐρυτάτης μορφώσεως. Ἐλθὼν εἰς Ρώμην ἔγραψε μίμους σπουδαιοτάτους, οὓς περιελθὼν τὴν Ἰταλίαν ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Διεσώθησαν αὐτοῦ ἑκατοντάδες γνωμικῶν («Sententiae») εἰς ἰαμβικὸν τρίμετρον. Π. Ν. Π.

Σύρος (ὁ)· ὁ κάτοικος τῆς Συρίας ἄλλως *Σύριος*.

Συροφοίνικες (οἱ). Οὕτως ἐνίοτε ὠνομάζοντο οἱ Φοίνικες, ὡς ἀνήκοντες γεωγραφικῶς εἰς τὴν Συρίαν. Γ. Λ. Α.

Συροχαλδαῖοι (οἱ)· βλ. *Νεστοριανοὶ* καὶ *Χαλδαῖοι*.

Συρρᾶκος, ***Χρῖστος***. Ἕλλην ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1881. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἐν

Digitized by Google

'Αθήναις σχολῇ Καλῶν Τεχνῶν, ἧς ἀποφοιτήσας καὶ βραβευθεὶς μετέβη, χάριν πληρεστέρας ἀναπτύξεως τοῦ ταλάντου του, εἰς Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν. Μετὰ τὸ 1922 ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας. Διεκρίθη ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐξεικόνισιν σκηνῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου καὶ τὴν προσωπογραφίαν («Τὸ προσφυγόπαιδο», «Ὁ χωρικός», «Ὁ Σμύρνης Χρυσόστομος»). Ι. Μ. Π.

Συρράκον, ἢ *Σεράκον [Γεωγρ.].* Κωμόπολις τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ περιφερείᾳ Μαλακασίου τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κεῖται ἀνατολικῶς τῶν Ἰωαννίνων καὶ εἰς δεκάωρον ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων κλιτύων τῆς Πίνδου, κάτωθεν τῆς κορυφῆς *Πόλεμος* ἐπὶ τοποθεσίας ἀνάντους, βραχώδους, ἀποκρήμνου καὶ τελείως ἀδένδρου κάτωθεν τῆς ὁποίας χαίνει ἀποτόμως χαράδρα, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ *Χρούσια*, παραποτάμου τοῦ Ἀράχθου. Λόγῳ τῆς μεγάλης κλίσεως τοῦ ἐδάφους αἱ οἰκίαι φαίνονται μακρόθεν ὡς νὰ εἶναι ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης. Ἀνατολικῶς καὶ εἰς χιλιομέτρου ἀπόστασιν κεῖται ἡ ἑτέρα ἀξιόλογος ἠπειρωτικὴ κωμόπολις *Καλαρρύται*, χωριζομένη ἀπὸ τοῦ Συρράκου διὰ βαθείας καὶ ἀποτόμου χαράδρας *Σκάλα* καλουμένης καὶ διαρρεομένης ὑπὸ τοῦ προρρηθέντος παραποτάμου. Ἡ ἐπικοινωνία, τῶν πεζῶν κυρίως, γίνεται διὰ τῆς ἀτραποῦ ταύτης, ἥτις εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι ἐπικίνδυνος ἰδίως κατὰ τὸν χειμῶνα· ἡ διάβασις τοῦ παραποτάμου, ὅστις τρέφει ὡραίας πέστροφας, γίνεται διὰ γεφύρας καλουμένης *Γιοφύρι τοῦ Κωλέτη*. Τὸ Συρράκον εἶναι ἕδρα κοινότητος, ἀριθμούσης τὸ μὲν θέρος 300—350 οἰκογενείας, κτηνοτροφικὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὸν δὲ χειμῶνα 30—40, ἐνίοτε δὲ καὶ ὀλιγωτέρας, διότι αἱ λοιπαὶ κατέρχονται μὲ τὰ ποίμνιά των εἰς Πρέβεζαν καὶ Φιλιππιάδα· αἱ στερούμεναι ποιμνίων μεταβαίνουν εἰς Ἰωάννινα πρὸς ἐξεύρεσιν ἐργασίας ἢ καὶ ἀλλαχοῦ. Εὑρισκόμενον τὸ Συρράκον εἰς ὕψος 1.200 μέτρων ὑπὲρ τὴν θάλασσαν καὶ ἔχον κλῖμα ξηρότατον καὶ ὕδατα δροσερώτατα, εἶναι τερπνοτάτη θερινὴ διαμονή, ἂν καὶ λόγῳ τῆς ἐλλείψεως συγκοινωνίας ἡ διαβίωσις καθίσταται δυσχερής. Οἱ κάτοικοι τοῦ Συρράκου εἶναι Ἕλληνες βλαχόφωνοι (Κουτσόβλαχοι), δὲν ὁμοιάζουν ὅμως τοὺς ἄλλους Κουτσοβλάχους τῆς Πίνδου (Μετσόβου, Ζαγορίου κλπ.), διότι καὶ μικρόσωμοι εἶναι καὶ χαρακτηριστικὰ ἰδιαίτερα ἔχουν. Κατὰ τὴν παράδοσιν τὸ παλαιὸν Συρράκον ἔκειτο ἐκεῖ ὅπου σήμερον τὸ χωρίον *Παλαιοχώρι Συρράκου* καὶ ἡ *Πρόσβαλα* (νῦν *Βοθύπεδον*), κείμενα τρίωρον δυτικῶς τῆς κωμοπόλεως. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν κτηνοτροφίαν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἶναι τυροκόμοι (*μπάτζοι*), κατασκευάζοντες ἰδιαίτερον εἶδος σκληροῦ τυροῦ, καλουμένου *μανούρι*, τὸν ὁποῖον ἐξάγουν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οἱ μὴ ἔχοντες ποίμνια ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κατασκευὴν μαλλίνων ἀντικειμένων, καὶ ἄλλοι εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ἡ ἀκμάζουσα ἄλλοτε αὕτη κωμόπολις νῦν φθίνει, ἕνεκα κυρίως τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν χειμερινῶν βοσκῶν τῆς Πρεβέζης καὶ Φιλιππιάδος, ἥτις συνετέλεσε τὰ μέγιστα νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ κτηνοτροφία, ἥτις σήμερον περιωρίσθη μόλις εἰς 15.000 πρόβατα. Κατὰ τὸν Π. Ἀραβαντινόν, ἀπὸ τοὺς Συρρακιώτας ποιμένας προῆλθον οἱ νομάδες Σαρακατσᾶνοι, ἂν καὶ ἡ παράδοσις λέγει ὅτι οὗτοι προῆλθον ἀπὸ τὸ παρακείμενον χωρίον Βεσταβέτσι (νῦν Πετροβούνι). Τὸ Συρράκον ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ πολιτικοῦ Ι. Κωλέτη καὶ τῶν ποιητῶν Γ. Ζαλοκώστα καὶ Κ. Κρυστάλλη. Τῶν δύο τελευταίων σῴζονται ε.σέτι καὶ αἱ οἰκίαι, τοῦ δὲ πρώτου ἔχει στηθῇ μαρμαρίνη προτομὴ εἰς τὸν τόπον τῆς καταρρευσάσης πλέον οἰκίας του. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, νηπιαγωγεῖον, τηλεφωνεῖον καὶ ταχυδρομεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. Ὁ ἐν Ἰωαννίνοις σύλλογος τῶν Συρρακιωτῶν ἐξέδωσεν ἐπὶ διετίαν κατὰ τὸ 1926 καὶ μηνιαῖον περιοδικόν, τὸν «Κρυστάλλην».

— *[Ἱστορ.]* Τὸ *Συρράκον* εἶναι ἐκ τῶν ἱστορικωτέρων καὶ ἀρχαιοτέρων κωμοπόλεων τῆς Ἠπείρου Πιθανῶς συνῳκίσθη πρὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ὁ Π. Ἀραβαντινὸς ἀναφέρει ὅτι ὁ οἰκιστής του ἦτο προύχων τις Ἰωαννίτης, *Συρράκος* καλούμενος, τοῦτο ὅμως ἐλέγχεται ἀβάσιμον, διότι ἡ λέξις Συρράκον ἐτυμολογεῖται ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῆς βλαχικῆς. Ὁ Ἰ. Λαμπρίδης εἰς τὰ «Ἠπειρωτικὰ Μελετήματα» γράφει ὅτι μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς ἐπαρχίας Μαλακασίου εἰς τοὺς Τούρκους, τὴν γενομένην τῷ 1480, λόγῳ κυρίως τοῦ δυσπροσίτου ἐδάφους, διότι ἡ λοιπὴ Ἤπειρος περιῆλθεν εἰς τοὺς Τούρκους τῷ 1430, τὸ Συρράκον μετὰ τῶν ὁμόρων Καλαρρυτῶν ὑπήχθη εἰς τὸ πασαλίκιον τῶν Τρικκάλων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὅμως τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀποσπασθὲν τῶν Τρικκάλων ὑπήχθη μετὰ πολλῶν ἄλλων χωρίων τοῦ Μαλακασιου εἰς τὰ Ἰωάννινα Ἀπὸ τοῦ 1480 μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, καὶ δὴ μέχρι τοῦ 1803, τὸ Συρράκον μετὰ 42 ἄλλων χωρίων, κατοικουμένων ὑπὸ Βλάχων (Κουτσοβλάχων), ἀπετέλεσαν, ὅπως καὶ αἱ παρακείμεναι Καλαρρύται, ἀνεξάρτητον καὶ αὐτόνομον ὁμοσπονδίαν, διοικουμένην ἀπὸ προκρίτους τοῦ Συρράκου. Ἡ ὁμοσπονδία αὕτη ὑπήγετο ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν βασιλομήτορα (Βαλιδὲ σουλτάναν) καὶ ἐπλήρωνεν ἐτησίως εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτῆς, *σούμπασην* καλούμενον, ὡρισμένον φόρον. Ἡ ἀκμὴ τοῦ Συρράκου ὠφείλετο ἄλλοτε εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν κτηνοτροφικῶν καὶ ἐριουργικῶν προϊόντων. Οἱ κάτοικοί του διῃροῦντο, ὡς καὶ σήμερον, εἰς *καποραφτᾶδες* καὶ *τζομπαναραίους*. Οἱ τζομπαναραῖοι, ἀποτελοῦντες τὴν πλειονότητα τῶν κατοίκων καὶ ἔχοντες περὶ τὰς 40—50 χιλ. πρόβατα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἠσχολοῦντο ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν κτηνοτροφίαν, οἱ δὲ καποραφτάδες ἠσχολοῦντο εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν μαλλίων, ἅτινα ἠγόραζον ἀπὸ τοὺς κτηνοτρόφους συγχωριανούς των καὶ ἐξ ὧν κατεσκεύαζον χονδροὺς μαλλίνους ἐπενδύτας (κάπες ἢ καπότες), τοὺς ὁποίους ἐξῆγον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἐπώλουν εἰς τοὺς ναύτας τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἀδριατικῆς. Τὸ ἐμπόριον τοῦ τυροῦ καὶ τῶν καπῶν ἠνάγκαζε τοὺς Συρρακιώτας νὰ ἀποδημοῦν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν. Τοῦτο ἐγένετο αἰτία νὰ ἱδρύσουν οἱ Συρρακιῶται ἐμπορικοὺς οἴκους εἰς Τεργέστην, Μπαρτέλλαν, Λιβόρνον, Νεάπολιν, Μασσαλίαν, Βιέννην, Μάλταν, Κωνσταντινούπολιν, Μόσχαν, Ὀδησσόν, Σμύρνην καὶ ἀλλαχοῦ.

Κατὰ τὸ 1821 ὁ Χουρσὶτ πασᾶς, ὅστις ἐπολιόρκει ἐν Ἰωαννίνοις τὸν Ἀλῆ πασᾶν, φοβούμενος διακοπὴν τῆς ἐπικοινωνίας του μετὰ τῆς Θεσσαλίας, ἔστειλε στρατὸν πρὸς κατάληψιν τοῦ Συρράκου, ὡς κειμένου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ τῆς Ἠπείρου εἰς Θεσσαλίαν. Οἱ κάτοικοι τότε τοῦ Συρράκου, ὡς καὶ τῶν ὁμόρων Καλαρρυτῶν, τῇ ὑποκινήσει τοῦ Ἰ. Κωλέτη καὶ τοῦ Γ. Τουρτούρη ἐπανεστάτησαν. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ κίνημα ἦτο ἐντελῶς ἀνοργάνωτον, διότι ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης, Ράγγος, Κουτελίδης, Ν. Στουρνάρας καὶ Μπακόλας, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐπαναστατήσει τὰ Χουλιαροχώρια, τὰ Κατσανοχώρια καὶ τὰ Τζουμέρκα, δὲν κατώρθωσαν νὰ ἔλθουν εἰς βοήθειαν ἐγκαίρως, οἱ Τοῦρκοι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἰσμαὴλ Πλιάσα κατέλαβον τὸ Συρράκον καὶ τὰς Καλαρρύτας καὶ τὴν 10 Ἰουλίου 1821 ἐπυρπόλησαν αὐτάς, τοὺς δὲ κατοίκους των ἠνάγκασαν νὰ φύγουν. Κατὰ τὸ 1828 ἐπέστρεψαν ἀρκετοὶ εἰς Συρράκον, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ προσδώσουν πλέον εἰς αὐτὸ τὴν παλαιάν του ἐμπορικὴν ἀκμήν. Τὸ Συρράκον, οὗτινος οἱ κάτοικοι ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν Ἕλληνες ἀκραιφνεῖς, ἠλευθερώθη κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1912 ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

σύρραξις, *—εως* (ἡ)· συμπλοκή, σύγκρουσις, οἷον ἀντιπάλων ὁμάδων ἢ στρατῶν, φιλονικούντων προσώπων: «σύρραξις μεταξὺ ἀποσπασμάτων, — μεταξὺ πολιτῶν καὶ χωροφυλάκων» (ἀντὶ *σύρρηξις*, ἐκ τοῦ *συρρήγνυμαι*).

— *[Τακτ.] Σύρραξις* ἐκαλεῖτο κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ὁ μετὰ τὴν *ἐπέλασιν* ἐπακολουθῶν ἀτομικὸς ἀγὼν μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἱππικῶν. Σήμερον ὁ ὅρος οὗτος ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ: *ἐμπλοκή* (βλ. λ.). Ν. Θ. Κ.

— *[Ναυτ.] Σύρραξις* καλεῖται εἰδικὴ μορφὴ τῆς *συγκρούσεως* δύο πλοίων, τυχαίας ἢ πρὸς πολεμικὴν ἐμβολήν. Ἔγκειται δὲ ἡ διαφορὰ εἰς τὸ ὅτι κατὰ μὲν τὴν συνήθη σύγκρουσιν τὰ συγκρουσθέντα πλοῖα δὲν συγκρατοῦνται ἀμοιβαίως, ἐνῷ ἀντιθέτως κατὰ τὴν σύρραξιν, λόγῳ προσθέτου ἀτυχήματος ἢ καὶ ἐπίτηδες κατὰ τὰς ἐμβολὰς ἐν ναυμαχίᾳ, τὰ δύο σκάφη συγκρατοῦνται ὑπὸ τῶν ἐξαρτίων των ἢ τῶν ἁρπαγῶν τῆς ἐμβολῆς. Σ. Ε. Λ.

συρράπτης (ὁ) (Syrraptes) *[Ζῳολ.].* Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεροκλειδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τοὺς φασιανοὺς πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ διακρινόμενα διὰ τὸ ὡραιότατον πτέρωμά των. Δ. Ν. Π.

Συρράπτης.

συρράπτω, ἀόρ. *συνέρραψα—συνερράφην*, παθ. μετχ. *συνερραμμένος*· ῥάπτω ὁμοῦ, ῥάπτων συνάπτω, συνενώνω· || μεταφ. ἐπὶ συγγραφέως εἰρωνικῶς: «συνέρραψε βιβλίον» κατὰ παρῳδίαν ἀντὶ «συνέγραψε—», «συρράπτει ἀλλοτρίας γνώμας καὶ ἐμφανίζει ὡς ἰδίας».

συρραφὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συρράπτειν, ἡ διὰ ῥαφῆς σύναψις, ἕνωσις.

— *[Ναυτ.] Συρραφὴ* καλεῖται ἡ συνένωσις φύλλων ἢ τεμαχίων ὀθόνης πρὸς κατασκευὴν ἱστίων, σκηνῶν κ. τ. λ., ἐκτελεῖται δὲ αὕτη δι' ἱστιορράμματος διαπερῶντος τὴν ὀπὴν ἱστιορραφίδος, ἣν πάλιν ὠθεῖ πρὸς ἔμπηξιν ἡ παλάμη. Διακρίνομεν δὲ τὴν *κοινὴν συρραφὴν* (κοιν. *μπουκουρέλλο*), τὴν *μεσορραφὴν* (κοιν. *μέντζο-μπουκουρέλλο*), τὴν *μονορραφὴν* (κοιν. *κόμπος*) καὶ τὴν διὰ τοὺς ἐξ ὀθόνης σωλῆνας (κοιν. *τῆς μάνικας*). Σ. Ε. Λ.

Σύρρεντον (Syrrentum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σούρρεντον.*

συρρέω, ἀόρ. *συνέρρευσα* καὶ *συνερρύην*· ῥέω ὁμοῦ ἢ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον: «τὰ ὕδατα τῆς κλιτύος συρρέουσιν εἰς τὸν αὐτὸν χείμαρρον» || μεταφ., συναθροίζομαι: «εἰς τὸν ναὸν συνέρρευσε πλῆθος».

συρρηγνύω, καὶ *—γνυμι*, ἀόρ. *συνέρρηξα—συνερράγην*· ἀρχ.; συντρίβω, θραύω.

σύρριζα· ἐπίρρ. δημοτ., ἀπὸ τὴν ῥίζαν, μὲ τὰς ῥίζας: «ὁ ἄνεμος ἔρριξε τὰ δένδρα σύρριζα» || ἕως τὴν ῥίζαν: «κόβω τὰ μαλλιὰ σύρριζα» μέχρι τοῦ δέρματος, ἐν χρῷ.

συρροὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συρρέειν· || μεταφ., συνάθροισις, συσσώρευσις: «συρροὴ ἀνθρώπων, — πραγμάτων» || «συρροὴ γεγονότων, —περιστάσεων» γεγονότα ἢ περιστάσεις ἀναφερόμεναι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἄποψιν ἢ σχέσιν.

—*[Ἀστ. Δίκ.] Συρροὴ* (concursus duarum causarum lucrat) εἶναι κοινωνία τις εἴτε δικαίων εἴτε ὑποχρεώσεων. Ἡ συρροὴ τῶν δικαίων ἢ τῶν ὑποχρεώσεων οὐδεμίαν φέρει ἀλλοίωσιν εἰς τὰς σχέσεις ταύτας, ἀλλ' ἑκάστη τούτων ἐκπληροῖ πάσας τὰς αὐτῆς λειτουργίας, εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἂν συγχρόνως ἢ κατὰ διαφόρους χρόνους παρήχθησαν τὰ πολλὰ δίκαια ἢ αἱ πολλαὶ ὑποχρεώσεις. Π. χ. δύο πιστωταὶ ἢ δύο ὀφειλέται διαφόρων ἀπαιτήσεων κληρονομοῦσιν ἀλλήλους· ὁ κληρονομήσας πιστωτὴς ἔχει δύο ἀπαιτήσεις καὶ ὁ κληρονομήσας ὀφειλέτης δύο ὀφειλάς· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὅταν πολλοὶ ἀλληλέγγυοι πιστωταὶ ἢ ὀφειλέται κληρονομῶσιν ἀλλήλους. Ἐνταῦθα ὑπάρχει μία ἐνοχὴ ἀλλ' ἔχει δύο αἰτίας. Ἐξαίρεσις γίνεται, ὁσάκις τὰ συνερχόμενα δίκαια δὲν δύνανται, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν, νὰ συνυπάρχωσιν ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ· π. χ. ἐὰν ἰδιοκτησία καὶ δουλεία περιέλθωσιν εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ἀποσβέννυται ἡ δουλεία. Ἐπίσης ἀποσβέννυται τὸ ἐξηρτημένον δίκαιον, ἂν περιέλθῃ εἰς τὸν τὸ κύριον δίκαιον κεκτημένον (π. χ. ὁ πιστωτὴς γίνεται ἰδιοκτήτης τοῦ ἐνεχύρου) ἢ τὸ δίκαιον συναντᾶται πρὸς τὴν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς αὐτὸ ὑποχρέωσιν· π. χ. ὁ πιστωτὴς κληρονομεῖ τὸν ὀφειλέτην, ἢ καὶ ἀντιθέτως.

Ἡ ὕπαρξις πολλῶν δικαίων εἰς διάφορα πρόσωπα κατὰ τοῦ αὐτοῦ ὀφειλέτου ἐμποδίζει ἐνίοτε τὴν πλήρη πάντων τῶν δικαίων ἄσκησιν, ὁπότε ἐπέρχεται σύγκρουσις. Δ. Ι. Π.

— *[Ποιν. Δίκ.] Συρροὴ ἐγκλημάτων* καλεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἐκτέλεσις πλειόνων τῆς μιᾶς ἀξιοποίνων πράξεων (βλ. λ. *ἐμφανίσεις τοῦ ἐγκλήματος*). Ἐκ τοῦ ἄρθρου 109 τοῦ ποινικοῦ νόμου συνάγεται σαφῶς ὅτι δὲν πρέπει, διὰ νὰ ὑπάρχῃ συρροή, νὰ ἔχῃ ἐπέλθει, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς τῶν συρρεουσῶν πράξεων, ἢ ἐπί τινι ἐξ αὐτῶν τελεσίδικος καταδίκη τοῦ δράστου (οὕτω *Κωνστ.* Α Π. 63 τοῦ 1898, 228 τοῦ 1915 κλπ. Coutra *Ἡλιόπουλος*).

Ἡ συρροὴ τιμωρεῖται διὰ τῆς ποινῆς τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς τὴν βαρυτέραν τῶν συρρεουσῶν ἀξιοποίνων πράξεων, τῶν λοιπῶν θεωρουμένων ὡς ἐπιβαρυντικῆς αἰτίας τῆς ποινῆς ταύτης. Ἐντεῦθεν ὅμως δὲν παύει ἡ αὐτοτέλεια ἑκάστου τῶν συρρεόντων ἀδικημάτων (ἥτις διακρίνει τὴν συρροὴν ἀπὸ τὸ κατ' ἐξακολούθησιν ἀδίκημα), οὕτως ὥστε ἡ εἰς ἓν ἐκ τούτων χορηγηθεῖσα ἀμνηστία δὲν ἐκτείνεται καὶ εἰς τὰ λοιπά, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ ἡ ἐκτέλεσις τῆς ποινῆς, ὡς πρὸς ταῦτα, προκαλουμένης ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως, αὐτεπαγγέλτως ἢ αἰτήσει τοῦ καταδικασθέντος, νέας προσμετρήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 109 ποινικοῦ νόμου, πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐκτιτέας συνολικῆς διὰ τὰ μὴ ἀμνηστευθέντα ἀδικήματα ποινῆς καθ' ἣν προσμέτρησιν δὲν λαμβάνεται, ὡς εἰκός, ὑπ' ὄψιν τὸ ἀμνηστευθὲν ἀδίκημα (ἄρθρ. 5 § 2 ποιν. δικον., ὡς συνεπληρώθη δι' ἄρθρ. 1 ν. δ. 20 Ἀπριλίου 1926, κυρωθέντος διὰ νόμου 3661). Ἄνευ ἀνάγκης ὅμως, ἴσως δὲ μόνον πρὸς ὁδηγίαν τοῦ δικαστοῦ κατὰ τὴν νέαν ταύτην προσμέτρησιν, τὸ αὐτὸ νομοθετικὸν διάταγμα, διὰ προσθήκης εἰς τὸ ἄρθρον 81 ποινικῆς δικονομίας, ἐπέβαλε τῷ δικαστῇ, ἐπὶ συγχρόνου ἐκδικάσεως τῶν συρρεόντων ἀδικημάτων, τὸν καθορισμὸν πρότερον τῆς εἰς ἕκαστον τούτων προσηκούσης ποινῆς καὶ τὴν διὰ τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως προσμέτρησιν πασῶν τῶν κατ' ἰδίαν τούτων ποινῶν, κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 109 ποινικῆς δικονομίας. Οὕτως ὅμως παρεγνωρίσθη ἡ ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ καθιερουμένη ἀρχὴ τῆς τιμωρίας τῶν συρρεόντων ἀδικημάτων διὰ μιᾶς μόνον ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἀπαγγελλομένης ποινῆς.

Ἐκ τῆς διατηρήσεως τῆς αὐτοτελείας τῶν συρρεόντων ἀδικημάτων ἕπεται ἐπίσης ὅτι αἱ παρεπόμεναι ποιναὶ (ἄρθρ. 22, 24, 34 Π. Ν.), αἱ συνημμέναι τῇ καταδίκῃ διὰ τὸ ἐλαφρότερον ἐξ αὐτῶν, δὲν συγχωνεύονται μετὰ τῆς δι' αὐτὸ ἐπιβληθείσης ποινῆς εἰς τὴν διὰ τὸ βαρύτερον κυρίαν ποινήν, τὴν μὴ συνεπαγομένην τοιαύτας παρεπομένας ποινάς, ἀλλὰ παραμένουσιν ἰσχυραί, καθόσον ἡ διὰ τὸ βαρύτερον τῶν συρρεόντων ἐπιβαλλομένη, κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 109 Π. Ν.,

Digitized by Google

συνολικὴ ποινὴ εἶναι ποινὴ καὶ τοῦ ἐλαφροτέρου ἀδικήματος, συνεπαγομένη, ὡς τοιαύτη, καὶ τὰς εἰς αὐτὸ ἐπακολουθούσας παρεπομένας ποινάς.
Α. Ν. Μ.

— **συρροὴ** *ἀγωγῶν* [*Νομ.*]. Τοιαύτη συρροὴ (concursus actionum) ὑπάρχει, ὁσάκις πλείονες ἀγωγαὶ ἀπευθύνωνται καθόλου ἢ ἐν μέρει πρὸς τὸ αὐτὸ δικαιον καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἐπὶ συρροῆς πλειόνων ἀγωγῶν, ἡ ικανοποίησις τοῦ δικαιούχου διὰ τῆς μιᾶς ἐπιφέρει ἀπόσβεσιν τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ μόνη ἡ ἐντελὴς ἱκανοποίησις, οὐχὶ δὲ καὶ μόνη ἡ ἔγερσις τῆς μιᾶς τῶν ἀγωγῶν ἢ ἡ καταδίκη τοῦ ἐναγομένου ἢ ἡ παραίτησις ἢ ἀπόρριψις τῆς μιᾶς τῶν ἀγωγῶν. Ἐὰν πλείονες ἀγωγαὶ ἀπευθύνωνται κατὰ πλειόνων προσώπων (π. χ. ἐπὶ πολλῶν συνυποχρέων εἰς ὁλόκληρον), ἐνάγεται δὲ εἷς ἐκ τῶν συνοφειλετῶν, μόνον ἡ παρὰ τοῦ ἡττηθέντος ὀφειλέτου καταβολὴ πρὸς ἐξόφλησιν τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως καὶ οὐχὶ ἁπλῶς ἡ ἔκδοσις τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀπαλλάσσει τοὺς λοιπούς. Αἱ συρρέουσαι ἀγωγαὶ εἶναι τελείως ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, ὑπόκεινται δὲ ἑκάστη εἰς τὴν ἰδίαν ἑαυτῆς παραγραφήν. Ὁ ἐνάγων δύναται νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν ἀγωγῶν τούτων τὴν συμφερωτέραν. Διάφορος περίπτωσις ὑπάρχει, ὁσάκις δύναται μὲν ὁ ἐνάγων νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ πολλῶν ἀγωγῶν, ἀλλ' ἡ ἀγωγὴ καὶ ἄσκησις τῆς μιᾶς ἀποκλείει τὰς λοιπάς· π. χ. ἐπὶ ἀγοραπωλησίας ὁ πωλητὴς ἐκλέγει ἐλευθέρως μεταξὺ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ πράγματος καὶ τῆς ἀπαιτήσεως πρὸς καταβολὴν τοῦ τιμήματος, μεταξὺ τῆς ἀγωγῆς περὶ ἀναστροφῆς πωληθέντος καὶ τῆς περὶ μειώσεως τοῦ τιμήματος.
Δ. Ι. Π.

Σύρροια [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πολίχνη τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Λυδίᾳ, κειμένη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρὸς Β. τῶν Σάρδεων.
Α. Θ. Σ.

σύρσιμο, —*ατος* (τό)· δημοτ., τὸ σύρειν, ἕλξις, τράβηγμα· || ἰδιωματ.,*σούρσιμο*· διάρροια· || ναυτ.,δυσάρεστον πάθημα ἠγκυροβολημένου πλοίου, τοῦ ὁποίου ἡ ἄγκυρα, εἴτε διότι ἔπεσε ἢ ἐγένετο στυπόπλεκτος ἢ ὀνυχόπλεκτος, εἴτε διότι ἡ ποιότης τοῦ βυθοῦ δὲν εἶναι καλή, παρασύρεται ὑπὸ τοῦ πλοίου ὠθουμένου ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ὅπερ οὕτω ἐκτίθεται εἰς σοβαρώτατον κίνδυνον. Διαπιστοῦται τὸ σύρσιμο ποντιζομένης βολίδος ἀπὸ τοῦ προστέγου καὶ παρακολουθουμένης τῆς διευθύνσεως, πρὸς ἣν τείνει τὸ βολιδόσχοινον.
Σ. Ε. Λ.

συρτάρι (τό)· δημοτ., θήκη σχήματος ὀρθογωνίου ἢ τετραγώνου, προσηρμοσμένη εἰς τράπεζαν ἢ καὶ εἰς ἄλλο ἔπιπλον, ἀποσυρομένη πρὸς τὰ ἔξω καὶ πάλιν κατασυρομένη. τουρκ. *μπεζαχτᾶς*: «συρτάρι τοῦ γραφείου, — τοῦ νιπτῆρος, — τῆς ντουλάπας».

συρταρόλι (τὸ) [*'Αλιευτ.*]. Συρτὴ ἐξ ἁρμιδίου μεταξωτοῦ καὶ μεσηνέζας παχείας, βαφείσης πρὸς τὸ ἐρυθρωπὸν δι' ἐμβαπτίσεώς της εἰς μέλανα οἶνον. Ὡς δόλωμα φέρει θύσανον ἐκ πτίλων λευκῶν, μαδηθέντων ἀπὸ μασχάλην λάρου. Ἕλκεται ἀπὸ λέμβου κωπηλατουμένης ἢ ἱστιοπλοούσης μὲ μικρὰν ταχύτητα. Χρησιμοποιεῖται πρὸς ἁλιείαν ζαργανῶν καὶ σαυριδίων.
Σ. Ε. Λ.

Σύρτζι [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς Βοιωτίας, ἀποτελοῦν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κεῖται εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Ὑπάτου, 3 χλμ. πρὸς Β. τοῦ σταθμοῦ Ὕπατον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς—Λαρίσης. —2) Χωρίον καὶ ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 332. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 470) ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Διάσελα* καὶ *Διμάνδρα*.
—Π.

συρτὴ ***τοῦ γεφυριοῦ*** [*'Αλιευτ.*]. Οὕτω ὀνομάζουν οἱ ἁλιεῖς μας τρόπον ἁλιείας τοῦ γοφαριοῦ ἀπὸ τῆς γεφύρας τοῦ Εὐρίπου. Εἰς ἰσχυρὰν πετονιὰν προσδένεται ἡ ἀγκύλη (γάσα) ἰσχυρᾶς συρματίνης χορδῆς (μπουργάνας) κιθάρας, κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας ὑπάρχουν τρία μεγάλα ἀγκίστρια, τὰ ὁποῖα περιβάλλει διανοιγὲν σῶμα ζαργάνας, ραπτόμενον κατόπιν διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς δόλωμα. Ὅταν ὁ ροῦς τοῦ ρεύματος, ἀνοδικὸς ἢ καθοδικός, πλησιάζῃ πρὸς τὸ μέγιστον, ρίπτουν τὴν πετονιὰν ἀπὸ τῆς γεφύρας καὶ τὰ γοφάρια καταπίνουσιν ἀμέσως τὸ δόλωμα, ὅπερ παρασύρει τὸ ρεῦμα, καὶ μὴ δυνάμενα νὰ ἀποκόψουν τὸ σύρμα, ἀνασύρονται. Μὴ ὑπάρχοντος χρόνου διὰ τὴν ἐξαγκίστρωσιν τοῦ ἰχθύος ὑπὸ τοῦ ἁλιεύοντος, ἔχει οὗτος πολλὰ σύρματα δολωμένα, ἅτινα προσδένει εἰς τὴν πετονιάν του.
Σ. Ε. Λ.

Συρτή, ***Ἄνω — καὶ Κάτω —*** [*Γεωγρ.*]. Δύο χωρία τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, οὕτω μετονομασθέντα κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε (1920) εἶχον 199 καὶ 152 κατ. καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Τυρολόης τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Τουρκιστὶ *Ἄνω* καὶ *Κάτω Σίρτκιοϊ*.
—Π.

σύρτης (ὁ)· ὄργανον, δι' οὗ κλείεται ἀσφαλῶς θύρα, παράθυρον κ. τ. τ., σιδηροῦν λειτουργοῦν δίκην ἐμβόλου: «βάλε τὸ σύρτη μὴν ἔρθῃ κανείς», «τράβα τὸ σύρτη ν' ἀνοίξῃ ἡ πόρτα».

— [*'Εγκυκλ.*] Ὁ *σύρτης* εἶναι ραβδίον ἢ ἔλασμα μεταλλικὸν (προσηρμοσμένον καθέτως ἢ ὁριζοντίως ἐπὶ θύρας ἢ παραθύρου), τὸ ὁποῖον, κινούμενον παλινδρομικῶς ἐντὸς δύο ἢ πλειόνων ἀγκυρίδων, χρησιμεύει διὰ τὸ κλείσιμον τῶν θυρῶν καὶ παραθύρων· εἶναι ἐνδιάμεσος μορφὴ μεταξὺ τοῦ *μανδαλου* καὶ *κλείθρου*. Συρτῶν ὑπάρχουν ἄπειροι τύποι, ὧν τελειότεροι εἶναι: οἱ *σύρται ἀσφαλείας*, προσηρμοσμένοι ἐπὶ κλείθρου καὶ προικισμένοι διὰ βαλάνου (γλωσσίδι) καὶ βαλανοδόκης, ὥστε νὰ προσομοιάζουν πρὸς πραγματικὰ κλεῖθρα· οἱ *σύρται μετ' ἀναστολέως*, ἐκτελοῦντες τὴν παλινδρομικήν των κίνησιν ἐντὸς ὡρισμένων ὁρίων· οἱ *σύρται μετὰ στρόφιγγος*, συνήθως διπλοῖ, καὶ χρησιμοποιούμενοι εἰς τὰ παράθυρα, κ. ἄ.
Π. Ν. Π.

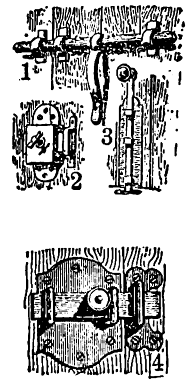

Σύρται.
[1=κοινὸν ἔμβολον, 2=μετὰ στρόφιγγος, 3=παραθύρου, 4=ἐπὶ πλακὸς μετ' ἀναστολέως.]

—[*Ναυτ.*] Μικρὸν καὶ μεγίστης εὐπαθείας μεταλλικὸν τεμάχιον, ἡ ψυχὴ τῶν ὑπηρετικῶν μηχανημάτων, τοῦ τε βάθους καὶ τοῦ γυροσκοπίου, τῆς αὐτοκινήτου τορπίλλης. Ἐλαχίστη αὐτοῦ διαδρομή, ἀπότοκος τῶν κινήσεων τοῦ ὑδροστατικοῦ ἐμβόλου τοῦ ἐκκρεμοῦς ἢ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ γυροσκοπίου, ἐπιτρέπει τὴν εἰσαγωγὴν πεπιεσμένου ἀέρος εἰς τὰ ἔμβολα τῶν ὑπηρετικῶν μηχανημάτων, ἅτινα διὰ τῆς μακροτέρας διαδρομῆς των κατευθύνουν πρεπόντως τὰ οἰκεῖα πηδάλια, πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς τορπίλλης · εἰς τὰ πρέποντα βάθη καὶ τὴν πρέπουσαν κατεύθυνσιν. Ἐπιτευχθείσης τῆς ἐπαναφορᾶς, ὁ σύρτης ἐπανέρχεται εἰς τὴν κανονικήν του θέσιν, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐτέλεσε καὶ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ χρησιμοποιηθέντος πεπιεσμένου ἀέρος. *Σύρτης* ὡσαύτως καλεῖται καὶ ὁ ἀερονομεὺς τῶν κυλίνδρων τῆς κινητηρίου μηχανῆς τῆς τορπίλλης.
Σ. Ε. Λ.

—[*Μηχαν.*] Βλ. λ. *διανομή*.

—[*Μουσ.*] Ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ὀργάνῳ εἶδος ξυλίνου κανόνος φέροντος ἐγγεγραμμένον τὸ ὄνομα ἑκάστης συστοιχίας. Ὁ κανὼν φέρει τόσας ὀπάς, ὅσους φθόγγους ἔχει συστοιχία τις, ἕλκεται δὲ ἢ ἀπωθεῖται κατὰ βούλησιν ὑπὸ τοῦ ὀργανοκρούστου. Ἐὰν αἱ ὀπαὶ κατὰ τὴν ἕλξιν τοῦ σύρτου συναντηθῶσι πρὸς τὰς ὀπὰς τῆς πλακὸς τοῦ ἀεροθαλάμου καὶ τὰς τῶν αὐλῶν, οἱ τελευταῖοι οὗτοι θὰ παραγάγωσιν ἤχους. Ἡ τέχνη τῆς ἐναλλαγῆς καὶ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν συρτῶν εἶναι λίαν περίπλοκος, διότι ἐκ ταύτης ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ποικιλία τῶν χρωμάτων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, ποικιλία δυναμένη νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν τῆς ὀρχήστρας.
Γ. Σ.

— [*Δασολ.*] *Σύρτης* καλεῖται τεχνικὸν ἔργον μεταφορᾶς ξυλείας ἀπὸ τοῦ ὀρεινοῦ τόπου τῆς ὑλοτομίας πρὸς τὴν κοιλάδα. Εἶναι κοίλη τροχιά, εἴτε ἐπὶ τοῦ ἐδάφους χαρασσομένη εἴτε κατασκευαζομένη διὰ κορμοτεμαχίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὀλισθαίνουν τὰ τεμάχια ξυλείας διὰ τοῦ ἰδίου των βάρους.
Α. Ε. Κ.

Συρτικὴ [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Ἡ παράλιος τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Ἀφρικῆς, ἡ περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν δύο Σύρτεων, καὶ δὴ μεταξὺ τῆς Βυζακίτιδος χώρας καὶ τῆς Κυρηναϊκῆς, ἣν ᾤκουν Νασσαμῶνες, Μάκαι καὶ Λίβυες. Τὸ πρῶτον κατέλαβον αὐτὴν Ἕλληνες ἄποικοι ἀπὸ Κυρήνης, ἔπειτα οἱ Καρχηδόνιοι καὶ κατόπιν οἱ Ρωμαῖοι. Ἡ σύγχρονός της ὀνομασία, *Τρίπολις* ἢ *Τριπολῖτις* (Tripoli, Tripolitaine, Tripolitania), ἤρχισεν ἐκτοπίζουσα τὴν παλαιὰν ἀπὸ τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος.
Σ. Ε. Λ.

σύρτις, —*εως* (ἡ) [*'Ωκεανογρ.*]. Ἀμμώδης ἔξαρσις τοῦ θαλασσίου βυθοῦ, κινητὴ ὅμως καὶ ἀλλάσσουσα σχῆμα καὶ ἔκτασιν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ρεύματος. Θεωρεῖται παραγομένη ἐκ τοῦ *σύρω* (*Σύρτεις* οἱ δύο κόλποι τῆς Λιβυκῆς θαλάσσης, ὅπου τὰ τοιαῦτα στήθη). Ἐν τούτοις, παρ' ἄλλων πιστεύεται ὅτι ἡ τοπωνυμία, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀραβικὴν λέξιν «σιέρτ», σημαίνουσαν «ἔρημον», ἔδωσε τὸ ὄνομα καὶ εἰς τὸν ὠκεανογραφικὸν ὅρον.
Σ. Ε. Λ.

— **Σύρτις** ***τῆς Βαχάμας*** (Syrtis of Bahamean islands) [*Γεωγρ.*]. Μεγάλη σύρτις τοῦ δυτικοῦ Ἀτλαντικοῦ, σχηματιζομένη τῇ συναρωγῇ τοῦ Ρεύματος τοῦ Κόλπου καὶ διήκουσα καθ' ἅπασαν τὴν κομβολογιοειδῆ συστάδα τῶν ἐκεῖ νήσων. Διαιρεῖται εἰς *μικρὰν* καὶ *μεγάλην*. Ἡ μεγάλη κεῖται πρὸς Β. τῆς Κούβας καὶ πρὸς Α. τῆς Φλωρίδος, ἡ δὲ μικρὰ πρὸς Α. τῆς ἀνατολικῆς Φλωρίδος καὶ πρὸς Β. τῆς μεγάλης. Ἡ πρώτη τῶν δύο λέγεται καὶ *Παλαιὰ* καὶ ἡ δευτέρα ***Νέα***.
Σ. Ε. Λ.

— **Σύρτις** ***Κυρηναίων*** [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Ὀνομασία, ἣν δίδει ὁ «Σταδιασμὸς τῆς Μεγάλης Θαλάσσης» (ἀπὸ 58 ἕως 84) εἰς τὴν παράλιον τῆς Ἀφρικῆς τὴν ἐκτεινομένην ἀπὸ Βερνικίδος ἢ Βερενίκης ἕως Φιλαίνου Βωμῶν, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς Βεγγάζης μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς Ἀλῆ τῆς Τριπολίτιδος. Ἡ Σύρτις αὕτη εἶναι τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς κυρίως Σύρτεως τῆς Μεγάλης.
Σ. Ε. Λ.

—**Σύρτις** ***Μεγάλη*** [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Μέγας κόλπος, διανοιγόμενος μεταξὺ Κυρήνης καὶ Λιβύης, καὶ δὴ ἀπὸ Βερνικίδος (νῦν Βεγγάζης) μέχρι Σαβράθας (νῦν Σαμπράτα). Ὁ «Σταδιασμός», δεχόμενος καὶ τὴν *Σύρτιν Κυρηναίων*, θεωρεῖ (§ 85) ὡς ἀνατολικὸν ὅριόν της τὴν Φιλαίνων Βωμῶν ἄκραν (νῦν Ras Ali). Ἡ σύγχρονος ἀκρίβεια τοῦ σχήματος τῆς ἀκτογραμμῆς ἐπιτρέπει τὸν καθορισμὸν τοῦ δυτικοῦ ὁρίου τοῦ κόλπου, ὅστις πάντως ἀποτελεῖ τὸ νοτιοανατολικὸν τμῆμα τῆς κολπώσεως τῶν Σύρτεων, κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Ras Zorug (πλάτ. 32° 22′ Β., μηκ. 15° 13′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghazi), συμπῖπτον πρὸς τὰς Κεφαλὰς τοῦ Πτολεμαίου (Δ, γ, 13). Ὑπὸ τῶν ξένων ὀνομάζεται κατὰ παραφθορὰν καὶ Gulf of Sidra, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀράβων Γιοὺν-ἀλ-Καμπρίτ, ἤτοι «κόλπος τῶν θειαφιῶν», ἀπὸ τῶν ἐν τῷ μυχῷ ὀρυχείων θείου, ἀφ' ὧν καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὠνομάζετο κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ Golfo di Sulfano. Αἱ ἀκταί της, ἀμμώδεις καὶ ἄξενοι, ἐγένοντο θέατρον πολλῶν ναυαγίων. Τὸ φαινόμενον τῆς παλιρροίας εἶναι λίαν ἔκδηλον, φθάνον εἰς ἀποστάθμισιν 0,60 μ. Ἐξαιρετικῶς σπογγοβριθὴς ἡ αἰγιαλῖτίς της, εἶναι οἰκεία εἰς τοὺς Αἰγινήτας καὶ Ὑδραίους δύτας.
Σ. Ε. Λ.

—**Σύρτις** ***Μικρὰ*** [*Γεωγρ.*]. Τὸ νοτιοδυτικὸν τμῆμα καὶ μυχὸς τῆς κολπώσεως τῶν Σύρτεων, τὸ σχηματίζον ἴδιον κόλπον, μεταξὺ τῶν νήσων Κέρκιννα πρὸς Β. καὶ Τζίρμπα (ἀρχ. Λωτοφαγίτης) πρὸς Ν., ἔχοντα ἄνοιγμα 42 μιλ. κατὰ τὸ στόμιόν του καὶ εἴσδυσιν 50 μιλ. Νῦν ὀνομάζεται διεθνῶς *κόλπος τοῦ Γκαμπὲς* ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου πόλεως (Gabes: πλάτ. 33° 54′ Β., μῆκ. 10° 07′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 248: Mahedia to Ras Makbabez). Ὁ κόλπος εἶναι ἀβαθής, 12—20 ὀργ. εἰς 12 μίλ. ἀπὸ τῶν ἀκτῶν του καὶ 30 ὀργ. κατὰ τὸ κέντρον του, μὲ βυθὸν ἀμμώδη, χρησιμεύοντα ὡς διηθητήριον πρὸς σχηματισμὸν μικρῶν ἁλμυρῶν λιμνῶν εἰς τὴν ἐνδοχώραν, τὰς ὁποίας οἱ ἰθαγενεῖς ὀνομάζουν *σὸτ* καὶ αἱ ὁποῖαι ξηραίνονται τὸ θέρος, διότι ἡ τροφοδότησίς των δὲν προφθάνει τὴν ἐξάτμισίν των. Λόγῳ τῆς διαμορφώσεώς του καὶ τοῦ σχήματος τῆς ὁριζοντιογραφίας του, σχηματίζεται ρεῦμα ὑπομιμνῆσκον, ὡς μικρογραφία, τὸ Ρεῦμα τοῦ Κόλπου, ἀλλὰ καὶ τὸ φαινόμενον τῆς παλιρροίας ἐμφανίζει ἐκδηλότατον, τῆς ἀποσταθμίσεως φθανούσης τὰ 2,60 μ. κατὰ τὰς συζυγίας τῶν ἰσημεριῶν. Εἶναι λίαν ἰχθυόεις κόλπος καὶ δὴ εἰς ὀστρακόδερμα καὶ κεφαλόποδα, ἐξαιρετικῶς δὲ σπογγοβριθής, δι' ὃ καὶ γνώριμος τῶν Αἰγινητῶν καὶ Ὑδραίων δυτῶν μας.
Σ. Ε. Λ.

— **Σύρτεων** ***κόλπωσις*** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἡ μεγίστη τῶν κολπώσεων τῆς βορείου παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, ἀκτογραφουμένη κατὰ τὴν παράλιον τῆς ἀρχαίας Συρτικῆς, νῦν δὲ γεωγραφοῦσα τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Κυρηναϊκῆς, καὶ τῆς Τριπολίτιδος καὶ τὰς ἀνατολικὰς τῆς Τυνησίας. Διανοίγεται ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μπὸν (Cap Bon, ἀραβ. Ras Addar, ἀρχ. Ἑρμαῖον ἄκρον) μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σὲμ (ἀραβ. Ras Aamar, ἀρχ. Φυκοῦς), ἤτοι ἐπὶ μίλ. 570 περίπου ἀπὶ Δ.ΒΔ. πρὸς Α.ΝΑ. Κατὰ τὰς γεωγραφικὰς ἀντιλήψεις τῶν ἀρχαίων ἃς ὁλοκληροῖ ὁ «Σταδιασμὸς τῆς Μεγάλης θαλάσσης», περιελάμβανεν ἡ κόλπωσις αὕτη τὴν *Σύρτιν τῶν Κυρηναίων*, τὴν *Σύρτιν τὴν Μεγάλην* καὶ τὴν *Σύρτιν τὴν Μικρὰν* μετὰ τοῦ Νεαπολιτικοῦ κόλπου λογιζομένων. Ἐλάχιστα μετήλλαξαν καὶ αἱ σύγχρονοι γεωγραφικαὶ ἀντιλήψεις, δεδομένου ὅτι ἐν αὐτῇ περιλαμβάνονται *Σύρτις ἡ Μεγάλη*, *Σύρτις ἡ Μικρὰ* καὶ ὁ κόλπος Ἀμαμέτ. Ἡ ὀνομασία ἐκ τοῦ φοινικικοῦ «σὲρτ» σημαίνοντος «ἄμμον», διὰ τὸ ἀμμῶδες τῶν τε θινωδῶν παραλίων της καὶ τῶν εἰς τὸν θαλάσσιον βυθὸν κινητῶν ἑρμάτων.
Σ. Ε. Λ.

συρτοθηλειὰ (ἡ), καὶ *συυρτοθηλειά*· δημοτ., θηλειά, βρόχος, δι' οὗ συλλαμβάνονται πτηνὰ ἢ καὶ ζῷα, *ποδάγρα*.

συρτός, —*ή*,—*ό*· δημοτ., ὁ συρόμενος, ὁ μετακινούμενος, οἱονεὶ ἕρπων: «πῆγε 'ς τὸ σπίτι του συρτός», «συρτὸν τὸν ἐπήγανε 'ς τὸ σπίτι του»· || *συρτὸς* (ὁ)· ὡς οὐσ., εἶδος ἑλληνικοῦ χοροῦ χορευομένου ἄνευ ἁλμάτων, ὁ κατ' ἐξοχὴν συρτός· || «συρτοὶ χοροὶ» ἑλληνικοὶ χοροὶ χορευόμενοι ὅπως ὁ κατ' ἐξοχὴν συρτὸς καὶ ὁ καλαματιανός, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς *τσάμικους* ἢ *ἀρβανίτικους*. —Ἐπίρρ. ***συρτὰ*** καὶ ***σουρτά***: «συρτὰ πάει τὰ πόδια του».

συρτός. Γενικὴ ὀνομασία τῶν κυκλίων ἑλληνικῶν χορῶν, οἵτινες χορεύονται μὲ πλάγια, ἐλαφρῶς

Digitized by Google

ὀλισθηρά, βήματα. Οἱ συρτοὶ εἶναι πανελλήνιοι χοροί, χορευόμενοι τόσον ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ὅσον καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, νήσοις τοῦ Αἰγαίου, Κύπρῳ, Πόντῳ κ. ἄ. Κατ' αὐτοὺς οἱ χορευταὶ ἐν ἡμιμετωπικῇ γραμμῇ κρατοῦνται ἐκ τῶν χειρῶν καὶ ἀκολουθοῦσι τὸν κορυφαῖον, ἐκτελοῦντα κατὰ κυκλικὴν διεύθυνσιν τὰ χορευτικὰ βήματα. Ὁ συρτὸς ἀντιτίθεται πρὸς τὸν *πηδηκτὸν* καὶ χορεύεται εἰς διαφόρους κατὰ τόπους ποικιλίας, ὡς *συγκαθιστὸς* ἢ *συγκάθισμα, καλαματιανός, στὰ τρία* ἢ *στὶς τρεῖς, χανιώτικος* κλπ.

Οἱ ἀρχαῖοι πιθανῶς διὰ τοῦ ὅρου *συρτὸς* ἐχαρακτήριζον τοὺς κυκλίους ἐν γένει χορούς, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δὲ ταύτην ἀπαντᾷ ἡ λέξις καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Βοικχίου (ἀριθ. 1626): «καὶ τὴν τῶν συρτῶν πάτριον ὄρχησιν θεοσεβῶς ἐξετέλεσε».

Ὁ κυρίως ὅμως συρτὸς εἶναι ὁ ὑπὸ τῶν νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου χορευόμενος εἰς χρόνον ²/₄, χορὸς ἔγκυκλος, οὗτινος τὰ βήματα ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τῆς promenade τοῦ βάλς. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσίν του ὁ κορυφαῖος κάμνει στροφὰς πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ διαφόρους ἄλλας «φιγούρας», εἰς ἃς συνήθως συμμετέχουν μόνον οἱ τρεῖς πρῶτοι, τῶν ἄλλων χορευτῶν ἀκολουθούντων ἁπλῶς. Εἶναι χορὸς οἰκογενειακός, χορευόμενος ἀπὸ συγγενικὰς ὁμάδας εἰς τὰς πανηγύρεις καὶ ὁ κυρίως χορὸς τῆς νύμφης μετὰ τὸν γάμον, ἔχων ὡς κορωνίδα τὸν *μπάλλον* (*καρσιλαμᾶς* τῶν Μικρασιατῶν), ὃν χορεύει ζεῦγος χορευτῶν ἀποσπώμενον ἐκ τοῦ κύκλου. Ἰδιορρυθμίαν παρουσιάζει ὁ συρτὸς καλαματιανός, χορευόμενος εἰς χρόνον ⁷/₈, καὶ ὁ κρητικὸς *χανιώτικος* (βλ. κατ.), οὗτινος τὰ βήματα εἶναι ἕνδεκα.

— **συρτὸς χανιώτικος.** Ὁ χορὸς οὗτος χορεύεται εἰς τὴν Κρήτην, ἰδίως εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας αὐτῆς. Ὁμοιάζει μὲ τὸν νησιωτικὸν ἑλληνικὸν συρτόν, ἀλλὰ παρουσιάζει διαφοράς τινας εἰς τοὺς βηματισμούς. Εἶναι δὲ κατ' ἐξοχὴν ἐπιδεικτικὸς καὶ οἱ βηματισμοί του εἶναι ἕνδεκα, διανεμόμενοι ὡς ἑξῆς:

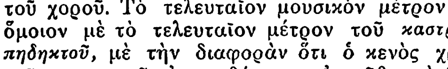

Εἰς ἕκαστον τῶν τριῶν πρώτων μέτρων ἀνήκουν τρεῖς βηματισμοί, δύο γοργοί, ἐκτελούμενοι εἰς τὸν χρόνον ἑνὸς τετάρτου, καὶ εἷς ἁπλοῦς βηματισμός, ἔχων διάρκειαν ἑνὸς τετάρτου. Οὕτως οἱ ἕνδεκα βηματισμοὶ τοῦ συρτοῦ γίνονται εἰς ὀκτὼ τέταρτα. Τὰ δύο τελευταῖα βήματα ἀποτελοῦν τὸ τσάκισμα τοῦ χοροῦ. Τὸ τελευταῖον μουσικὸν μέτρον εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ τελευταῖον μέτρον τοῦ *καστρινοῦπηδηκτοῦ*, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ κενὸς χρόνος τοῦ καστρινοῦ ἀντικαθίσταται ἐνταῦθα μὲ βηματισμὸν εὐκρινῆ καὶ ὄχι λανθάνοντα, ὅπως γίνεται εἰς τὸν πηδηκτόν.

Εἰς τὸ Σέλινον καὶ τὴν Κίσσαμον χορεύεται ὁ συρτὸς μὲ ἐλαχίστας καὶ ἀσημάντους μεταλλαγάς. Ἰδίως εἰς τοὺς *σταυρωτοὺς* καὶ *πηδηκτοὺς* βηματισμούς. Ι. Δ. Μ.

Σύρφαξ. Τύραννος τῆς Ἐφέσου, φιλοπέρσης καὶ πολέμιος τῶν δημοκρατικῶν, λιθοβοληθεὶς μετὰ τοῦ υἱοῦ του Πελάγοντος καὶ τῶν λοιπῶν συγγενῶν του ὑπὸ τῶν Ἐφεσίων ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἰς Ἔφεσον, τῷ 334 π. Χ. (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. Α, 17, 12). Α. Θ. Σ.

συρφετὸς (ὁ)· ὁ πολὺς ὄχλος, ὁ χύδην λαός: «ἀναμιγνύεται εἰς τὸν συρφετόν», «ἀναζητεῖ ὁμόφρονας εἰς τὸν συρφετόν».

συρφετώδης, *—ους* (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ἁρμόζων εἰς συρφετόν, χυδαῖος: «συμπεριφορὰ συρφετώδης».

συρφίδαι (οἱ) (Syrphidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων διπτέρων, περιλαμβάνουσα ἔντομα ποικίλου μεγέθους μὲ ζωηρὰ χρώματα, συνήθως φέροντα λωρίδας ἢ κηλῖδας διαφόρων χρωμάτων, παχέα, μὲ κεραίας τριαρθρους, τρεφόμενα δὲ ἀπὸ γύριν καὶ νέκταρ. Αἱ προνύμφαι ζοῦν εἴτε ἀπὸ ὀργανικὰς οὐσίας ἐν ἀποσυνθέσει, εἴτε εἶναι ἐντομοφάγοι, καὶ δὴ ἀφιδοφάγοι. Ε. Τ. Ε.

σύρφος (ὁ) (Syrphus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν συρφιδῶν. Τὰ εἴδη τῶν ἐντόμων τούτων διὰ τῶν καμπῶν των καθίστανται λίαν ὠφέλιμα, κατατρώγοντα διάφορα εἴδη ἀφίδων. Ε. Τ. Ε.

σύρω, δημοτ. καὶ *σούρνω* καὶ *σέρνω*, ἀόρ. *ἔσυρα—ἐσύρθην*· ἕλκω, τραβῶ, μετακινῶ τι χωρὶς νὰ τὸ σηκώσω, σβαρνῶ: «σύρω τὴν ἅμαξαν,—τὸν λίθον», «σούρνει τὸ ἕνα του πόδι», «γήρασε καὶ σούρνει τὰ πόδια του» || «σύρω τὴν ἄγκυραν» τραβῶ, ἀνέλκω τὴν ἄγκυραν || «σούρνω — ἢ σέρνω τὸ χορὸ» ἐπὶ ἑλληνικοῦ χοροῦ, ὁ ἐξάρχων, ὁ πρῶτος τῆς σειρᾶς || «σούρνεται θέρμη» εἶναι ἐπιδημία πυρετοῦ καὶ ἐπὶ ἄλλων ἐπιδημικῶν νόσων || φρ. «τοῦ 'συρε ὅσα σέρνει σκούπα» τοῦ ἀπέδωκε πολλοὺς ὀνειδισμούς.

Σύρων (Syro). Ἐπικούρειος φιλόσοφος (βλ. *Σίρων*).

σῦς, *—ος* (ὁ, ἡ)· ἀρχ., χοῖρος, γουρούνι, ἄλλως *ὗς* (βλ. λ.).

Σῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κορινθίας (βλ. *Σύθας*).

Σὺς (Suess), *Ἐδουάρδος*. Διάσημος γεωλόγος, καθηγητὴς τῆς γεωλογίας ἐν Βιέννῃ, γεννηθεὶς τῷ 1831 ἐν Λονδίνῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1914. Σπουδαιοτάτης σημασίας σύγγραμμά του εἶναι «Ἡ ὄψις τῆς γῆς» (Das Antlitz der Erde, 3 τόμ., 1883—1909), εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Σὺς δίδει τὰς οὐσιώδεις γραμμὰς τῆς κατασκευῆς ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἐπίσης σπουδαίας σημασίας διὰ τὴν ἐποχήν του ἦτο καὶ ἡ μελέτη του «Ἡ γένεσις τῶν Ἄλπεων» (1875). Ὁ Σὺς ἔγραψε καὶ πολλὰς ἄλλας μικροτέρας μελέτας, περὶ τοῦ Δουνάβεως, τοῦ ἐδάφους τῆς πόλεως τῆς Βιέννης, τοῦ μέλλοντος τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου. Γ. Κ. Γ.

σύσγουρδο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ψωραλέα* (βλ. λ.).

συσκέπτομαι, ἀόρ. *συνεσκέφθην*· σκέπτομαι μετ' ἄλλου, ἀνταλλάσσω τὰς γνώμας μετ' ἄλλων πρὸς λῆψιν ἀποφάσεων.

σύσκευα (τὰ) (κοιν. *παρέλες*) *[Ναυτ.]*. Ἰσχυρότατα σύσπαστα ἀποτελούμενα ἐκ δύο τροχίλων, εἴτε τοῦ ἑνὸς τετραπλοῦ καὶ τοῦ ἄλλου τριπλοῦ, εἴτε ἐκ δύο τριπλῶν, ἐνίοτε δὲ ἐξ ἑνὸς τριπλοῦ καὶ τοῦ ἄλλου διπλοῦ. Κατ' ἐπέκτασιν ὀνομοζονται *σύσκευα* καὶ τὰ μηχανήματα, ἐφ' ὧν τὰ τοιαῦτα σύσπαστα προσαρτῶνται, ὡς οἱ ἀμείβοντες, ἡ ἱστοθέτις, οἱ συγκύπται, οἱ φορτωτῆρες κλπ. Διακρίνονται ὅθεν εἰς σύσκευα ἐπὶ τοῦ πλοίου καταρτιζόμενα καὶ εἰς τοιαῦτα ἐκτὸς τοῦ πλοίου ὑπάρχοντα, ὡς τὰ ἐν τοῖς ναυστάθμοις, ἕτοιμα πρὸς χρῆσιν καὶ δι' εἰδικῶν πλωτῶν μετατρεπόμενα παραπλεύρως τοῦ χρειαζομένου αὐτὰ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

συσκευάζω, ἀόρ. *συνεσκεύασα—συνεσκευάσθην*, παθ. μετχ. *συνεσκευασμένος*· τοποθετῶ ὁμοῦ, στοιβάζω καταλλήλως εἰς δέματα, κιβώτια κττ. πρὸς μετακόμισιν ἢ ἀποστολήν: «συσκευάζω τὰ βιβλία, — τὰ ἔπιπλα κττ.».

συσκευασία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συσκευάζειν, εὐθέτησις πραγμάτων πρὸς ἀποστολὴν ἢ μεταφοράν: «συσκευασία ταχυδρομικοῦ δέματος, — βιβλίων, — ἐπίπλων κττ.».

συσκευαστὴς (ὁ)· ὁ συσκευάζων, ὁ εἰδικῶς ἀσχολούμενος εἰς τὴν συσκευασίαν πραγμάτων: «συσκευαστὴς ταχυδρομικῶν δεμάτων».

συσκευὴ (ἡ)· μηχάνημα ἀποτελοῦν ἓν ὅλον, συνολικὴν λειτουργίαν: «ὁ ἀναπτὴρ εἶναι μικρὰ συσκευὴ παράγουσα φλόγα», «ὁ πομπὸς τῆς τηλεγραφικῆς μηχανῆς εἶναι συσκευὴ ἀνεξάρτητος τοῦ δέκτου». || τὸ ἐκ πολλῶν σκευῶν ἀποτελούμενον σύνολον: «συσκευὴ τεΐου, — γάλακτος κττ.», «συσκευὴ νιπτῆρος» πάντα ὅσα ἀπαιτεῖ ἡ ἀρτιότης τοῦ νιπτῆρος.

— συσκευὴ ***συνδεσμικὴ ἐπιγονατίδος*** *[Ἀνατομ.]*. Τὸ σύνολον τῶν καθεκτικῶν συνδέσμων τῆς ἐπιγονατίδος, δι' ὧν αὕτη προσηλοῦται ἐν τοῖς πλαγίοις· εἶναι δ' οἱ σύνδεσμοι οὗτοι προσεκβολαὶ εἴτε τῆς μηριαίας περιτονίας, εἴτε τοῦ τένοντος τοῦ τετρακεφάλου καὶ διακρίνονται εἰς τὸν τοξοειδῆ, τὸν ὀρθὸν καὶ τὸν ὁριζόντιον καθεκτικὸν σύνδεσμον. Ι. Π.

σύσκεψις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συσκέπτεσθαι, συμβούλιον, ἐξέτασις ζητήματος, ἀνταλλαγὴ γνωμῶν.

σύσκιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὴν σκιάν, κατάσκιος: «σύσκιον ἄλσος».

Σύσκληπος *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυρηνείας. Κάτ. 380 Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

συσκοτασμὸς (ὁ)· τὸ συσκοτάζειν, σκοτείνιασμα.

συσκοτάζω· ποιῶ σκότος, σκοτεινιάζω: συσκοτάζει» ἀρχίζει νὰ γίνεται σκότος.

συσκοτίζω, ἀόρ. *συνεσκότισα—συνεσκοτίσθην*· καθιστῶ τι σκοτεινόν, ἀμαυρόν, συγκεχυμένον: «συσκοτίζει τὰ ζητήματα», «ἡ ἐπέμβασίς του συνεσκότισε μᾶλλον τὸ ζήτημα ἢ διηυκρίνησε».

συσκότισις, *—εως* (ἡ)· σύγχυσις, ἀνακάτεμα: «ἐπέφερε συσκότισιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν».

συσμίγω· σμίγω, μιγνύω, ἀνακατώνω.

σύσπασις, *—εως* (ἡ)· συστολή, μάζεμα: «σύσπασις τῶν ὀφρύων» || «σύσπασις τοῦ προσώπου» συστολὴ τῶν μυῶν, οἷον ὅταν αἰσθανώμεθα πόνον.

—[Νευρολ.] Αἱ *συσπάσεις* εἶναι ὀδυνηραὶ ἢ ἁπλῶς σπασμώδεις, ἀλλ' ἀκούσιαι συστολαὶ τῶν μυῶν ἢ νεύρων, ἀποτελοῦν δὲ σύμπτωμα ἀνῆκον εἰς πλείστας παθήσεις καὶ ποικιλοτρόπως ἐμφανιζόμενον. Μεταξὺ τῶν συσπάσεων διακρίνομεν: 1) Συσπάσεις περιφερικῆς φύσεως: ἀνακλαστικῆς ἢ ἀμυντικῆς φύσεως τύπου ὀστεο-αρθριτικῶν παθήσεων. 2) Συσπάσεις κεντρικῆς φύσεως, αἵτινες ἀναγνωρίζουσιν ὡς αἴτια τὰς τοξινώσεις, λοιμώξεις, ἢ ὀργανικὰς βλάβας τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ἄξονος. Αἱ τοξικαὶ συσπάσεις ἔχουσιν ὡς τύπον τὰς στρυχνικὰς συσπάσεις, αἱ δὲ λοιμώξεις τὰς τοῦ τετάνου. Αἱ ὀργανικαὶ συσπάσεις ὀφείλονται εἰς ἐρεθισμὸν τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος (μηνιγγῖτις, ἡμιπληγία), ἢ εἰς ἀγενεσίαν ἢ ἐκφύλισιν τοῦ πυραμιδικοῦ δεματίου (σπαστικὴ παραπληγία, νόσος τοῦ Little). 3) Συσπάσεις νευρωτικάς, ἐχούσας ὡς τύπον τὰς ὑστερικὰς κρίσεις ἢ ἐπιληπτικὰς τοιαύτας. Ἡ θεραπευτικὴ τῶν συσπάσεων διαφέρει ἀναλόγως τῶν ἑκάστοτε κλινικῶν μορφῶν. Πάντως ἐνδείκνυνται αἱ μαλάξεις ἢ ἠλεκτροθεραπεία ὑπὸ τύπον ἰοντισμῶν, καὶ εἰς περιπτώσεις τινὰς χειρουργικὴ ἐπέμβασις. Μι Ν. Β.

—***σύσπασις ἀρθρώσεων.*** Δυσμορφία συγγενὴς ἢ ἐπίκτητος τῶν ἀρθρώσεων, συνισταμένη εἰς μόνιμον κάμψιν, ἔκτασιν ἢ πρὸς τὰ πλάγια παρέκκλισιν τῶν ἀρθρικῶν αὐτῶν ἐπιφανειῶν, λόγῳ τῆς ὁποίας ἐπέρχεται σημαντικὸς περιορισμὸς τῶν κινήσεων τῆς πασχούσης ἀρθρώσεως, ὡς καί, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, μεγάλη λειτουργικὴ δυσχέρεια τοῦ πάσχοντος μέλους. Ἡ συγγενὴς σύσπασις τῶν ἀρθρώσεων ὀφείλεται εἰς συμπίεσιν αὐτῶν κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμβρύου, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐπέρχεται ρίκνωσις οὐ μόνον τῶν τενόντων, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν ἄρθρωσιν μαλακῶν μορίων, δηλαδὴ τοῦ ἀρθρικοῦ θυλάκου, τῶν συνδέσμων, τοῦ ὑποδορίου συνεκτικοῦ ἱστοῦ καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ δέρματος. Ἡ ἐπίκτητος σύσπασις τῶν ἀρθρώσεων ὀφείλεται ἢ εἰς βλάβας τοῦ νευρικοῦ συστήματος, λόγῳ τῶν ὁποίων ἐπέρχεται ρῆξις τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ ἐκτεινόντων καὶ καμπτήρων μυῶν τῆς ἀρθρώσεως, ὅπως εἰς τὴν πολιομυελίτιδα (παιδικὴ παράλυσις), τὴν νόσον τοῦ Little κλπ., ἢ εἰς τραυματισμόν, φλεγμονὴν ἢ δυσκρασικήν τινα κατάστασιν τῆς πασχούσης ἀρθρώσεως. Ἡ θεραπεία εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἐπιτυγχάνεται ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τῆς παθήσεως, εἴτε ἀναιμάκτως διὰ βαθμιαίας ἢ βιαίας ὑπ' ἀναισθησίαν διορθώσεως τῆς δυσμορφίας, ἢ τῇ βοηθείᾳ ὀρθοπεδικῶν μηχανημάτων, εἴτε δι' ὀρθοπεδικῶν ἐγχειρήσεων (τενοντοτομία, τενοντομεταμοσχεύσεις, διατομὴ τῶν νευρικῶν ριζῶν (Förster), ἢ τῶν νευρικῶν ἀπολήξεων (Stöffel), διέκπρισις κλπ.). Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

συσπαστικός, *—ή, —όν*· ὁ εὐκόλως συσπώμενος, ὁ πάσχων σύσπασιν.

σύσπαστον (τὸ) (κοιν. *παλάγγο*) *[Ναυτ.]*. Σύσκευον ἀποτελούμενον ἐκ δύο τροχίλων, δι' ὧν διαβάλλεται σχοινίον. Τὸ σχοινίον τοῦτο προσδένεται ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῶν τροχίλων διὰ τῆς μιᾶς ἄκρας του, ἥτις ὀνομάζεται ἀρχὴ (κοιν. μάνα), τοῦ μέρους ὅπερ περιβάλλει τὰ καρύλλια ὀνομαζομένου μέσου (κοιν. μπεντένι), τῆς δὲ ἐλευθέρας ἄκρας, ἐξ ἧς ἕλκομεν, ἀποτελούσης τὸ κυρίως ἀγόμενον. Τὰ σύσπαστα χρησιμεύουν εἰς ἄρσιν μεγάλων βαρῶν, ἐπὶ βλάβῃ τῆς διαρκείας τῆς ἄρσεως, ἥτις ἐπὶ τοσοῦτον παρατείνεται, ἐφ' ὅσον θέλομεν νὰ διαθέσωμεν μικροτέραν δύναμιν. Μεγάλη χρῆσις συσπάστων γίνεται εἰς τὸ ναυτικόν, προσλαμβάνουν δὲ ταῦτα ἰδιαιτέραν ἑκάστοτε προσωνυμίαν: *μεσίστιον, τέρθριον, ἐπωτίδιον, ἐπαγόμενον, ἀκροσύρτης* κλ. Πολυσυνθετωτέρα τοῦ συσπάστου μορφὴ εἶναι τὸ *πολύσπαστον*. Σ. Ε. Λ.

Σύσπαστον.
[Α=ἁπλοῦν Β=διπλοῦν.]

σύσπαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ συνεσπασμένος, ὁ παθὼν συστολήν· || ὁ συσπώμενος, ὁ συμπτυσσόμενον: «σύσπαστον βαλάντιον».

συσπείρασις, *—εως* (ἡ), ἢ ***συσπείρωσις***· ἡ εἰς σπεῖραν μεταβολή· || συνάθροισις, συγκέντρωσις περί τινα.

— *[Γυμν.]* Στήριξις τοῦ κορμοῦ διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, μὲ τὰ σκέλη κεκαμμένα καὶ τὰ γόνατα μεταξὺ τῶν χειρῶν. Ἡ ἄσκησις αὕτη χρησιμεύει ὡς ἀφετηρία διὰ τὴν λῆψιν τῆς πρηνοῦς θέσεως. Δ. ΚΑΡ.

— *[Φυσιολ.]* Καλεῖται *συσπείρασις* (agglomération) ἡ συνάθροισις, ἣν προκαλεῖ τὸ αἷμα πασχόντων, ὅταν ἑνωθῇ μετὰ τοῦ μικροβίου τῆς νόσου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται ἰδίᾳ εἰς τὰ πρωτόζῳα καὶ μάλιστα εἰς τὰ τρυπανοσώματα. Εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸ φαινόμενον τῆς συγκολλήσεως τὸ παρατηρούμενον εἰς τὰ βακτηρίδια καὶ κόκκους. Ν. Α. Μ.

— *[Ἱππολ.]* Καλεῖται *συσπείρασις* ἡ θέσις τοῦ ἵππου, καθ' ἣν οὗτος κρατεῖται, ὡς λέγουσι, μεταξὺ τῶν ἡνίων καὶ τῶν κνημῶν τοῦ ἱππέως. Κατὰ ταύτην ἡ κεφαλή του εἶναι κατακόρυφος καὶ οἱ πόδες εὑρίσκονται ἐλαφρῶς ὑπὸ τὸ σῶμα. Παρα-

Digitized by Google

μοιάζεται πρὸς συνεσπειραμένον ἐλατήριον, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Ἡ θέσις αὕτη προηγεῖται πάντοτε τῶν ἀσκήσεων μετὰ χαλινοῦ καὶ ἰδίως τῶν κινήσεων ἀκριβείας καὶ τῶν ἀποτόμων μεταβάσεων ἐκ μιᾶς κινήσεως εἰς ἄλλην. Ὁ ἵππος συσπειρᾶται ἀφ' ἑαυτοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην τοῦ ἅλματος στιγμήν, συγκεντρῶν τοὺς τέσσαρας πόδας εἰς ἐλάχιστον χῶρον. Σ. Κ. Γ.

συσπειρῶ (*—άω* καὶ νεώτ. *—όω*)· μεταβάλλω, ἑλίσσω εἰς σπεῖραν, κουλουριάζω, κουβαριάζω, μαζεύω· || συνεκδ., συναθροίζω, συνάγω περὶ ἕνα τινὰ ὡς περὶ κέντρον, συνήθ. παθ. «συνεσπειράθησαν περὶ αὐτὸν πάντες οἱ κακοποιοί», «φάλαγξ συνεσπειραμένη περὶ τὸν βασιλέα», «ὄφις συνεσπειραμένος».

συσπείρωσις, *—εως* (ἡ)· βλ. λ. *συσπείρασις.*

συσπονδύλωσις, *—εως* (ἡ). Πάθησις χαρακτηριζομένη διὰ τελείας ἀγκυλώσεως τῶν μεταξὺ τῶν σπονδύλων ἀρθρώσεων, καταλαμβάνουσα ἄλλοτε μὲν ὁλόκληρον τὴν σπονδυλικὴν στήλην, ἄλλοτε δὲ τμῆμα αὐτῆς μόνον. Χαρακτηρίζεται διὰ πόνων ἐν ἀρχῇ καὶ ἀκολούθως διὰ δυσκαμψίας τοῦ κορμοῦ καὶ διαταραχῶν τῆς βαδίσεως. Ὀφείλεται εἰς τραυματισμούς, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν χρόνιον ἀγκυλωτικὸν σπονδυλικὸν ρευματισμόν, εἰς λοιμώξεις ἢ διαταραχὰς ἀδένων τῶν ἔσω ἐκκρίσεων. Ἡ θεραπεία εἶναι καθαρῶς παρηγορητική. Πάντως ἡ ἀκτινοθεραπεία καὶ τὰ ἰωδιοῦχα ἀνακουφίζουσι κατά τι τοὺς πάσχοντας. Μ. Ν. Β.

συσπουδάζω· σπουδάζω μετά τινος, εἶμαι συσπουδαστής τινος.

συσπουδαστὴς (ὁ)· ὁ συσπουδάζων, συμμαθητής, συμφοιτητής.

συσπῶ (*—άω*)· συνέλκω, συστέλλω, μαζεύω, συμπτύσσω.

Σύσραν *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Μέσου Βόλγα. Κάτ. (1926) 50.293. Κεῖται πρὸς Δ. ΝΔ. τῆς Σαμάρας καὶ εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Μόσχας—Σαμάρας. Ἔχει σπουδαῖον ἐπὶ τοῦ Βόλγα ποταμολιμένα, καπνοβιομηχανίαν, ζυθοποιίαν, οἰνοπνευματοποιίαν, βυρσοδεψίαν, ἀλευρομύλους καὶ διεξάγει ἐντατικὸν ἐμπόριον σιτηρῶν. —Π.

συσσαρκοῦμαι (*—όομαι*)· σαρκοῦμαι, ἀποκτῶ σάρκα καὶ οὕτως ἑνώνομαι, ἐπὶ τραύματος.

συσσάρκωσις, *—εως* (ἡ). Σύνδεσις ἢ συνένωσις τῶν ὀστῶν πρὸς ἄλληλα διὰ τῆς παρεμβολῆς παρεγκειμένων μυῶν ἢ σαρκῶν, οἵα ἡ συνένωσις τῆς ὠμοπλάτης πρὸς τὰς πλευράς· ἢ διὰ σαρκῶν συνένωσις ἕλκους ἢ τραύματος, συνούλωσις. Ι. Π

συσσέπαλος (ὁ) *[Βοτ.].* Καλεῖται οὕτω ὁ κάλυξ, ὅστις φέρει σέπαλα ἡνωμένα κατὰ τὴν βάσιν των. Ἐπίσης καὶ τὸ ἄνθος, ὅπερ φέρει κάλυκα ἐξ ἡνωμένων σεπάλων, καλεῖται *συσσέπαλον ἄνθος.* Δ Ν.Π.

συσσερσκίτης (ὁ) (Sysserskit), ἢ ***ἰριδόσμιον*** (Iridosmium) *[Ὀρυκτολ.].* Ὀρυκτὸν τῶν μετάλλων τῆς ὁμάδος τοῦ λευκοχρύσου. Ἀποτελεῖ κρᾶμα ἰριδίου καὶ ὀσμίου μὲ παράμειξιν λευκοχρύσου, ροδίου καὶ ρουθενίου καὶ ἔχει σκληρότητα 7 καὶ χρῶμα μολυβδότεφρον. Ἀπαντᾷ εἰς προσχωματικὰ ἐδάφη χρυσοφόρα καὶ λευκοχρυσοφόρα εἰς τὰ Οὐράλια, τὴν Βραζιλίαν, τὴν Καλιφορνίαν καὶ εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Γ. Β.

σύσσημον (τό)· σῆμα, σημάδι διακριτικόν, σύμβολον, κοιν. *σουσσούμι.*

σύσσιτα ***παράσιτα*** *[Μικροβ.].* Οὕτω καλοῦνται τὰ παράσιτα, ἅτινα τρέφονται ἐκ τῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν τοῦ ξενιστοῦ ἢ καὶ ἐκ τῶν τροφῶν, ἃς λαμβάνει ὁ ξενιστὴς πρὸς διατροφὴν αὐτοῦ. Ν. Α. Μ.

συσσιτιάρχης (ὁ) *[Στρατ.].* Καλεῖται οὕτω ὁ δεκανεὺς ὁ ἐκτελῶν, τῇ βοηθείᾳ τῶν μαγείρων, τὴν ἀγοράν, ἐὰν γίνεται ἡ προμήθεια ἐκ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου, τὴν παραλαβήν, ἐὰν γίνεται ἡ προμήθεια ἐξ ἀποθηκῶν τοῦ δημοσίου, ἁπάντων τῶν διὰ τὸ συσσίτιον ἀπαιτουμένων ὑλικῶν, πρὸς δὲ τὴν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου τῶν ἀνδρῶν τοῦ λόχου, ἴλης, πυρβολαρχίας. Ν. Θ. Κ.

συσσίτιον (τό)· τὸ ὁμοῦ σιτεῖσθαι, κοινὸν γεῦμα· || ἰδίᾳ, ἡ τροφοδοσία τῶν στρατιωτῶν.

—*[Ἀρχ.]* Ἐκαλοῦντο *συσσίτια* τὰ κοινὰ δημόσια γεύματα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ καὶ τῇ νήσῳ Κρήτῃ. Ταῦτα ἐν μὲν τῇ Κρήτῃ ἐκαλοῦντο πάντοτε *ἀνδρεῖα*, ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ παλαιότερον μὲν *ἀνδρεῖα* ἢ πληρέστερον *ἀνδρεῖα φιδίτια*, ἤτοι συσσίτια ἀνδρῶν, βραδύτερον δὲ *φιδίτια* ἢ *φειδίτια*. Ἑκάστου τῶν ἐν Κρήτῃ ἀνδρείων προΐστατο παιδονόμος, οἱ δὲ συσσιτοῦντες, καθήμενοι χαμαὶ καὶ φοροῦντες τριβώνιον (εὐτελές τι ἔνδυμα), ἔτρωγον τὸ λιτώτατον φαγητόν των. Τῶν ἐν Σπάρτῃ φιδιτίων ἐπεμελοῦντο οἱ πολέμαρχοι, ἐξ οὗ ἐλέγχεται καὶ ὁ πολεμικὸς χαρακτήρ των, μετεῖχον δὲ αὐτῶν ὑποχρεωτικῶς, φαίνεται, πάντες οἱ Σπαρτιᾶται οἱ ὑπερβάντες τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των, πλὴν τῶν ἰράνων, οἵτινες ἦρχον βούας ἢ ἴλης. Εἰς τοὺς βασιλεῖς κατ' ἀρχὰς φαίνεται ὅτι ἐπετρέπετο νὰ μὴ μεταβαίνουν εἰς τὸ φιδίτιον, βραδύτερον ὅμως ἀπηγορεύετο ὑπὸ τῶν ἐφόρων. Ἐπετρέπετο ὅμως νὰ μὴ μετέχουν οἱ τελοῦντες θυσίαν ἢ ἐπιστρέφοντες ἀργὰ ἐκ θήρας, οἵτινες ἐδείπνουν εἰς τοὺς οἴκους των. Τὰ φιδίτια δὲν ἐλειτούργουν (ἀφίδιτος ἡμέρα) ὁσάκις ἐγίνετο δημοτελὴς θυσία, ὅτε ἐπηκολούθει δημοθοινία. Οἱ συσσιτοῦντες κατενέμοντο καθ' ὁμάδας ἐκ 15 περίπου, ἐκαλοῦντο δὲ τὰ μέλη ἑκάστης ὁμάδος *σύσκηνοι.* Διὰ νὰ εἰσέλθῃ νέον μέλος εἰς μίαν ὁμάδα συσκήνων, ἔπρεπε νὰ γίνῃ δεκτὸν παμψηφεί. Ὁσάκις συνέβαινεν ἐκ τῶν συσκήνων τις νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ τοῦ κυνηγίου μὲ θηράματα ἢ νὰ τελέσῃ θυσίαν, τότε ἐφίλευε τοὺς συσκήνους του καὶ ἐκ τῶν κρεάτων τούτων. Τὰ φιδίτια ἐγίνοντο ἐντὸς σκηνῶν, αἵτινες εἶχον στηθῆ ἐπὶ ὡρισμένου τόπου, τῆς Ὑακινθίδος, πιθανώτατα, ὁδοῦ. Τῶν φιδιτίων οὔτε μετεῖχον οὔτε παρίσταντο εἰς ταῦτα αἱ γυναῖκες· δὲν μετεῖχον αὐτῶν ἐπίσης οἱ παῖδες καὶ οἱ νεανίαι, ἐπετρέπετο ὅμως εἰς τούτους νὰ παρίστανται ὡς θεαταί. ΚΑΨ.

—*[Στρατ.] Συσσίτιον* καλεῖται ἡ κοινὴ παρασκευὴ τοῦ φαγητοῦ τῶν ἀνδρῶν κατὰ λόχον, ἴλην, πυρβολαρχίαν, καθὼς καὶ ἡ κοινὴ συνεστίασις τῶν ἀνδρῶν τῶν μονάδων τούτων. Ν. Θ. Κ.

—*[Ναυτ.]* Καλεῖται *συσσίτιον* κυρίως ἑκάστη τῶν ἀφαιρετῶν τραπεζῶν, εἰς ἣν συντρώγουν ναῦται. Κατ' οὐσιώδη ἐπέκτασιν, ἡ βάσις τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ πληρώματος πολεμικοῦ τινος πλοίου· πρὸς τοῦτο δὲ ἕκαστον τῶν συσσιτίων συγκροτεῖται ὁμοιομόρφως ἐξ ὀκτὼ ἀνδρῶν τῆς αὐτῆς κατὰ τὸ δυνατὸν εἰδικότητος. Τῶν συσσιτίων ἡ ἀριθμολόγησις ἄρχεται ἀπὸ τῆς μονάδος κατὰ τὴν φυσικὴν τῶν ἀριθμῶν σειράν, οἱ δὲ συγκροτοῦντες ἕκαστον συσσίτιον ἄνδρες ἀριθμολογοῦνται ἀπὸ 1 ἕως 8· δι' ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἀριθμῶν σχηματίζεται, διὰ παραθέσεώς των, εἷς ἀριθμὸς λίαν χαρακτηριστικός, ὃν φέρει ἐν τῷ πλοίῳ ὁ ναύτης μέχρι νεωτέρας μεταβολῆς καὶ ὅστις ἐγγράφεται εἰς τὸ συσσιτολόγιον τοῦ πλοίου. Οὕτω ὁ ναύτης 123 εἶναι ὁ τρίτος ἐν τῷ δωδεκάτῳ συσσιτίῳ. Λαμβάνεται ὅμως ἐξ ἴσου πρόνοια, ὅπως ὁ ἐν τῷ συσσιτίῳ ἀριθμὸς τοῦ ναύτου ᾖ συγχρόνως καὶ ὁ τῆς ἐνωμοτίας, εἰς ὃν οὗτος ἀνήκει: οὕτω ὁ προμνησθεὶς ναύτης 123 ἀνήκει συγχρόνως καὶ εἰς τὸ 12 συσσίτιον καὶ εἰς τὴν τρίτην ἐνωμοτίαν. Σ.Ε.Λ.

συσσιτολόγιον (τὸ) *[Ναυτ.].* Βιβλίον ἐπίσημον τοῦ ὁπλονόμου τῶν πολεμικῶν πλοίων, οὗ αἱ σελίδες, παχεῖαι ἐκ ναστοχάρτου καὶ διάτρητοι κατὰ διαστήματα καὶ εἰς πλάτος, ὡς αἱ τῶν φωτογραφικῶν λευκωμάτων, ἐπιτρέπουν τὴν παρεμβολὴν ἢ τὴν ἀφαίρεσιν πρὸς ἀντικατάστασιν ταινιῶν, ἐφ' ὧν εἶναι ἀναγεγραμμένον τὸ ὀνοματεπώνυμον τοῦ ναύτου, οὗ ὁ ἀριθμὸς (βλ. λ. *συσσίτιον*) εἶναι μονίμως ἀναγεγραμμένος εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς ἐγκοπῆς τῆς σελίδος. Σ. Ε. Λ.

σύσσιτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μεθ' οὗ σιτεῖταί τις, ὁ συντρώγων, ὁμοτράπεζος.

συσσιτῶ (*—έω*)· σιτοῦμαι, τρέφομαι ὁμοῦ μετ' ἄλλων, μετέχω συσσιτίου.

συσσωματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συσσωμάτωσιν.

συσσωματῶ (*—όω*)· συνάπτω, ἑνώνω εἰς ἓν σῶμα· || καταρτίζω ἑνότητα ἐκ περισσοτέρων τινῶν· || συμπυκνῶ εἰς μίαν μᾶζαν· || *συσσωματωμένοι, —αι, —α*· ἀποτελοῦντες οἱονεὶ ἓν σῶμα, ὡς εἷς ἄνθρωπος: «οἱ χωρικοὶ συσσωματωμένοι ἐζήτησαν ἐλάττωσιν φόρων».

συσσωμάτωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συσσωματοῦν ἢ εἰς ἓν ὅλον περισσοτέρων τινῶν ἀποκατάστασις: «κρυσταλλικὸν συσσωμάτωμα».

συσσωματώματα ***κρυσταλλικὰ*** (Kristalline Aggregate) *[Κρυσταλλ.].* Ὀνομάζονται οὕτω αἱ συνενώσεις πολλῶν κρυσταλλικῶν ἀτόμων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀρυκτοῦ. Διότι τὰ ὀρυκτὰ σπανίως ἀπαντῶσιν εἰς τὴν φύσιν εἰς μεμονωμένους καὶ αὐτοτελεῖς κρυστάλλους. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ κρυσταλλικὰ ἄτομα αὐτῶν συμφύονται πρὸς ἄλληλα καὶ σχηματίζουν οὕτω τὰ συσσωματώματα. Ἡ συνένωσις τῶν ἐπὶ μέρους κρυσταλλικῶν ἀτόμων εἰς τὰ κρυσταλλικὰ συσσωματώματα γίνεται ἀκανονίστως, οὐδεὶς δὲ ὑφίσταται μεταξὺ αὐτῶν γεωμετρικὸς προσανατολισμός. Ἐν τούτοις, ὁ τρόπος ἐν γένει, κατὰ τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ σύμφυσις, τὸ σχετικὸν ἢ ἀπόλυτον μέγεθος τῶν καθ' ἕκαστα κρυσταλλικῶν ἀτόμων, καθὼς καὶ ἡ ἐξωτερικὴ μορφή, τὴν ὁποίαν λαμβάνουν ὡς ἐκ τούτου τὰ συσσωματώματα τῶν ὀρυκτῶν, εἶναι πολλάκις χαρακτηριστικὰ καὶ χρησιμεύουν ὡς διαγνωστικὰ στοιχεῖα διὰ τοὺς διαφόρους ὀρυκτὰς ἑνώσεις.

Ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν καθ' ἕκαστα κρυσταλλικῶν ἀτόμων καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ταῦτα συνενοῦνται πρὸς ἄλληλα, τὰ συσσωματώματα τῶν ὀρυκτῶν διακρίνονται εἰς ***κατ' ἐξοχὴν κρυσταλλικὰ συσσωματώματα*** καὶ εἰς ***συσσωματώματα κρυσταλλοφυῆ.*** Εἰς τὰ κρυσταλλικὰ συσσωματώματα τὰ ἐπὶ μέρους κρυσταλλικὰ ἄτομα παρουσιάζουν εἰς μίαν ἢ περισσοτέρας πλευρὰς ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν ἑδρῶν. Τοῦτο δὲν παρατηρεῖται εἰς τὰ κρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα, τὰ ὁποῖα ἀφ' ἑτέρου, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν συνιστώντων αὐτὰ κρυστάλλων, χαρακτηρίζονται ὡς *μακροκρυσταλλοφυῆ* ἢ *μικροκρυσταλλοφυῆ*. Τόσον εἰς τὰ μακροκρυσταλλοφυῆ, συσσωματώματα, ὅσον καὶ εἰς τὰ μικροκρυσταλλοφυῆ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναγνώρισις διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ τῶν καθ' ἕκαστα κρυσταλλικῶν ἀτόμων. Τοὐναντίον, ὅταν ἡ τοιαύτη ἀναγνώρισις δὲν εἶναι δυνατή, τὰ συσσωματώματα ὀνομάζονται ***κρυπτοκρυσταλλοφυῆ*** ἢ ***στιφρά.***

Τὰ κρυσταλλικὰ συσσωματώματα διακρίνονται περαιτέρω εἰς *συστάδας* καὶ ***ἀδένας.*** Εἰς τὰς συστάδας τὰ διάφορα κρυσταλλικὰ ἄτομα ἀναπτύσσονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ὑποβαστάζουν ἄλληλα καὶ μόνον μία ὁμὰς ἐξ αὐτῶν νὰ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ὑποβάθρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐμφανίζονται. Ἀντιθέτως, εἰς τοὺς κρυσταλλικοὺς ἀδένας ὅλα τὰ συνιστῶντα αὐτοὺς κρυσταλλικὰ ἄτομα ἀναπτύσσονται ἐπὶ ἑνὸς κοινοῦ ὑποβάθρου, τὸ ὁποῖον καλύπτουν ὑπὸ μορφὴν φλοιοῦ, ἐπιδερμίδος ἢ ἐπανθήματος. Τὸ ὑπόβαθρον τῶν συστάδων ἢ τῶν ἀδένων ἀποτελεῖται ἐξ ὀρυκτοῦ ἐπίσης ἢ καὶ ἐκ πετρώματος. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν δύναται τοῦτο νὰ εἶναι ἐκ τῆς αὐτῆς ἢ καὶ διαφόρου πρὸς τὰς συστάδας καὶ τοὺς ἀδένας ὀρυκτῆς οὐσίας. Αἱ συστάδες, ἀναλόγως τῆς γενικῆς ἐξωτερικῆς των μορφῆς, εἶναι σφαιροειδεῖς, ροδοειδεῖς, θαμνοειδεῖς *κ.ο.κ.* Οἱ ἀδένες, ὅταν τὸ ἐκ πετρώματος ὑπόβαθρον αὐτῶν εἶναι κοῖλον, ὀνομάζονται *γεώδεις.*

Εἰς τὰ κρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα τὰ ἐπὶ μέρους κρυσταλλικὰ ἄτομα δὲν ἐμφανίζουν μὲν περατωτικὰς ἕδρας, ἀλλὰ λαμβάνουν, ἀναλόγως τῆς κρυσταλλογραφικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὀρυκτοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου συνίστανται, διαφόρους κρυσταλλικὰς μορφάς. Ὡς ἐκ τούτου τὰ συσσωματώματα ταῦτα χαρακτηρίζονται ὡς κοκκώδη, λεπιδώδη, φυλλοειδῆ, ραβδοπαγῆ, ἰνώδη, βελονοειδῆ κλπ. Ἰνώδη συσσωματώματα σχηματίζει ὁ ἀμίαντος, κοκκώδη ὁ μαγνητίτης, λεπιδώδη ὁ χλωρίτης καὶ φυλλώδη ὁ μαρμαρυγίας. Ἀφ' ἑτέρου, ἀναλόγως τῆς γενικῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἡ ὀρυκτὴ οὐσία, τὰ κρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα ὀνομάζονται πισσολιθικά, φλοιώδη, ἀκτινωτά, κυλινδροειδῆ, σταλακτιτοειδῆ, βοτρυοειδῆ, νεφροειδῆ κλπ. Τὰ ἀνωτέρω σχήματα λαμβάνουν τὰ κρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα, ὅταν ὁ χῶρος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναπτύσσονται, εἶναι ἐλεύθερος. Τοὐναντίον, ὅταν ὁ χῶρος οὗτος εἶναι περιωρισμένος, ὡς συμβαίνει εἰς τὰς λεπτὰς σχισμάδας τῶν πετρωμάτων, εἰς μικρὰς κοιλότητας αὐτῶν ἢ εἰς πομφόλυγας τῶν ἡφαιστειογενῶν σχηματισμῶν, τότε τὰ κρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα λαμβάνουν τὴν μορφὴν τοῦ κενοῦ χώρου. Γ. Β.

συσσωμάτωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συσσωματοῦν, ἡ εἰς ἓν σῶμα, εἰς μίαν μᾶζαν ἀποκατάστασις περισσοτέρων τινῶν.

—*[Μεταλλ.]* Ἡ *συσσωμάτωσις* εἶναι ἐνέργεια συμπιέσεως ἐπὶ μύδρου πεπυρακτωμένου πολτοπαγοῦς σιδήρου, δι' ἧς ἐκθλίβεται ἡ περιεχομένη σκωρία καὶ ἀποκτᾷ ὁ μύδρος περισσοτέραν ὁμοιογένειαν. Ἡ συσσωμάτωσις γίνεται διὰ τῶν καλουμένων *κροκοδείλων.* Ὅταν ἡ ἐργασία γίνεται διὰ σφυρηλασίας καλεῖται *ἔκθλιψις.* Θ Χ.

συσσώμιος (ὁ) *[Τερατογ.].* Τερατογονικὴ διάπλασις, καθ' ἣν τὰ συσσώμια τέρατα χαρακτηρίζονται διὰ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὁλοσχεροῦς συντήξεως τῶν δύο κορμῶν, ἐνῷ αἱ δύο κεφαλαὶ παραμένουσι τελείως διακεκριμέναι καὶ κεχωρισμέναι. Μ. Ν. Κ.

σύσσωμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· μὲ ὅλον του τὸ σῶμα, ὁλοσώματος: «σύσσωμος ἡ βουλή —, ἡ γερουσία ἀπεφάσισε κλπ.» πάντες οἱ βουλευταί, οἱ γερουσιασταὶ ὡσεὶ ἀποτελοῦντες ἓν σῶμα· || δημ. «ὁ ἅγιος Γεράσιμος εἶναι σύσσωμος» ἄλυτος, ἀδιάλυτος.

συσσώνιος ***ὑποδιάπλασις, — βαθμὶς*** (Suessonien) *[Γεωλογ.].* Ὀνομασία δοθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Α. ντ' Ὀρβιγνὺ εἰς τήν, *παλαιοηώκαινον* μετὰ ταῦτα ἀποκληθεῖσαν, ἀρχαιοτέραν ὑποδιάπλασιν τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Κατ' ἄλλους Γάλλους γεωλόγους ἡ συσσώνιος εἶναι βαθμὶς στρωμάτων ἀνήκουσα εἰς τὴν ἠώκαινον ὑποδιάπλασιν τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως καὶ περιλαμβάνει δύο ὑποβαθμῖδας, τὴν *σπαρνάκιον* καὶ τὴν *ὑπρέσιον.* Ἡ τοιαύτη ἐν τούτοις διάκρισις τῆς συσσωνίου βαθμῖδος δὲν εἶναι πολὺ ἐν χρήσει, καθόσον δὲν ἔχει γίνει δεκτὴ ὑπὸ τῶν γεωλόγων ἄλλων ἐθνικοτήτων. Γ. Κ. Γ.

συσσώρευσις, *—εως* (ἡ)· σώρευσις πολλῶν ὁμοῦ πραγμάτων, τὸ νὰ ἀπόκειται πολλά τινα ὡς ἐν σωρῷ· «συσσώρευσις ἐγγράφων, — ὑποθέσεων, — ἐργασίας».

Digitized by Google

συσσωρευτὴς (ὁ)· συσκευὴ πρὸς συσσώρευσιν, ἐναποταμίευσιν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας.

—*[Ἠλεκτρ.]* Καλεῖται *συσσωρευτὴς* ἡ ἠλεκτροχημικὴ διασκευὴ ἡ ἀποταμιεύουσα τὴν ἐκ τοῦ συνεχοῦς ρεύματος ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν, ὑπὸ μορφὴν χημικῆς ἐνεργείας (βλ. *ἠλεκτρικοὶ* συσσωρευταί, τ. ΙΒ΄, σ. 212 α΄). Λ. Ν. Κ.

συσσωρευτικός, *—ή, —όν*· ὁ προκαλῶν, ὁ ἐπιτυγχάνων συσσώρευσιν: «συσκευὴ συσσωρευτικὴ ἠλεκτρισμοῦ».

συσσωρεύω· συναθροίζω, συνάγω καὶ ἀποθέτω ὡς ἐν σωρῷ, σωρεύω: «συσσωρεύονται καθ' ἑκάστην ἐμπορεύματα εἰς τὰς ἀποθήκας,—εἰς τὴν προκυμαίαν», «συνεσωρεύθη πολλὴ ἐργασία».

συστάδην· ἐπίρρ. εἰς τὴν φρ. «ἐκ τοῦ συστάδην» ἐκ τοῦ πλησίον: «*μάχη* —, συμπλοκὴ ἐκ τοῦ συστάδην» ἐκ τοῦ πλησίον, οὕτως ὥστε νὰ γίνεται χρῆσις τῶν καλουμένων ἀγχεμάχων ὅπλων.

συσταίνω, ἢ *συστένω*· δημοτ., ἀντὶ *συνιστῶ* (βλ.λ.)· «συσταίνω τὸ γράμμα» γράφω τὴν ἐπιγραφήν.

συσταλτικός, *—ή, —όν*· ὁ προκαλῶν συστολήν, σύσπασιν, ἀντίθ. *διασταλτικός*: «*συσταλτικαὶ κινήσεις*». —Ἐπίρρ. *συσταλτικῶς*.

—**συσταλτικὰ** *χάσματα [Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ μικροσκοπικὰ τρήματα τῶν πρωτοζῴων, δι' ὧν ταῦτα ἐκτελοῦσι ποικίλας συσταλτικὰς κινήσεις ἐπιβοηθούσας τὴν ἀναπνοήν. Δ. Ν. Π.

συσταλτικότης, *—ητος* (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ συσταλτικοῦ, ἡ φύσις ἢ ἡ ἱκανότης πρὸς συστολήν: «ἡ συσταλτικότης τῶν μυῶν».

— *[Φυσιολ.]* Ἡ *συσταλτικότης* εἶναι ἰδιότης τῶν μυῶν τοῦ νὰ διεγείρωνται, ὅταν ἐπ' αὐτῶν δράσῃ ἐρέθισμά τι, καὶ νὰ μεταβάλλωσι τὴν μορφὴν αὐτῶν, διὰ βραχύνσεως τοῦ μήκους καὶ αὐξήσεως τοῦ πάχους. Ἡ διέγερσις τῶν μυῶν προκαλεῖται ὑπὸ διαφόρων ἐρεθισμάτων· οἱονδήποτε ὅμως καὶ ἐὰν εἶναι τὸ ἐρέθισμα, ἡ ἐκδήλωσις αὐτοῦ θὰ εἶναι ἡ συστολή. Οἱ μύες ἐρεθίζονται εἴτε διὰ τῶν νεύρων, ἅτινα ἀπολήγουσιν εἰς αὐτούς, ὅτε τὰ ἐρεθίσματα καλοῦνται *ὁμόλογα* ἢ *ἔμμεσος διέγερσις*, ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας ὑπὸ διαφόρων ἐρεθισμάτων, ἅτινα καλοῦνται *τεχνικὰ* ἢ *ἑτερόλογα ἐρεθίσματα* ἢ *ἄμεσος διέγερσις*. Ι. Ν. Μ.

συσταλτός, *—ή, —όν*· ὁ δυνάμενος νὰ συσταλῇ, ὁ ἔχων τὴν ἰδιότητα τοῦ συστέλλεσθαι, ἀντιθ. *διασταλτός*.

συστάς, *—άδος* (ἡ)· ἐπὶ δένδρων, πολλὰ ὁμοῦ καὶ πυκνὰ δένδρα ἀποτελοῦντα ἑνότητα: «συστὰς φοινίκων, — κυπαρίσσων, — δρυῶν».

—*[Δασολ.]* Καλεῖται *συστὰς* ἄθροισμα δένδρων συμβιούντων εἰς ὡρισμένην ἔκτασιν δασικοῦ ἐδάφους ἀπὸ 30 στρεμ. περίπου καὶ ἄνω καὶ εἰς τοιαύτην ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, ὥστε νὰ διατελοῦν εἰς διηνεκῆ ἀλληλεπίδρασιν. Ἕκαστον δένδρον τῆς συστάδος χάνει μὲν ἐκ τῆς ἀτομικότητός του, τὸ σύνολον ὅμως καθίσταται ἰσχυρότερον εἰς τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα. Διακρινομεν συστάδας ἀμιγεῖς ἢ μικτοφυεῖς, ὁμηλίκους ἢ ἀνομηλίκους, κλειστὰς (πυκνὰς) ἢ ἀραιὰς ἢ διαφώτους. Ἡ συστὰς ἀποτελεῖ μονάδα κατὰ τὴν σύγχρονον διαχείρισιν τῶν δασῶν. Μικροτέρα συστάς, 5—30 στρεμ. περίπου, ὀνομάζεται *μικροσυστάς*, ἔτι δὲ μικροτέρα, 2—3 στρεμ., ὀνομάζεται *λόχμη*. Α. Ε. Κ.

συστασιάζω· στασιάζω ὁμοῦ μετ' ἄλλου, εἶμαι συστασιαστής, μετέχω στάσεως, ἀντιπειθαρχικοῦ κινήματος.

σύστασις, *—εως* (ἡ)· τὸ συνίστασθαι, τὸ νὰ ἀποτελῆταί τι ἔκ τινος, σύνθεσις: «ἡ σύστασις τοῦ ἀέρος,—τοῦ ὕδατος,—τοῦ ἀνθρώπου»· ‖ σύνθεσις, θεμελίωσις, ἵδρυσις: «ἀπὸ συστάσεως τοῦ βασιλείου», «σύστασις τῆς τραπέζης, — τῆς ἑταιρείας»· ‖ «σύστασις τοῦ δικαστηρίου» οἱ δικασταί, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ δικαστήριον· ‖ ἡ οἱονεὶ μαρτυρικὴ παρουσίασις, χαρακτηριστικὴ ἰδιότης ἢ γνώρισμα διδόμενον ὑπό τινος: «ἔχει καλὰς συστάσεις»· ‖ καθόλου, παρουσίασις: «νὰ σοῦ δώσω μίαν σύστασιν εἰς τὸν ὑπουργόν», «δὲν ἔχω συστάσεις νὰ πάω εἰς τὸν δεῖνα»· ‖ «σύστασις ἐπιστολῆς» ἐπιγραφὴ καὶ κατεύθυνσις τῆς ἐπιστολῆς· ὁμοίως δέματος κττ.· ‖ «ἐπιστολὴ—,δέμα ἐπὶ συστάσει» ἐπὶ ἀποδείξει, πρὸς μείζονα ἀσφάλειαν τῆς μεταβιβάσεως· ‖ συμφωνία, συνεταιρισμός, συνωμοσία: «ἐνήργησαν ἐκ συστάσεως», «ἀπεδείχθη ἡ σύστασις τῶν διαπραξάντων τὸ ἔγκλημα»· ‖ στρατ., συναγωγή, συνάθροισις στρατευμάτων διεσκορπισμένων.

—*[Ποιν. Δίκ.] Σύστασις* (ἄρθρ. 57 Π. Ν.) καλεῖται ἡ πρὸς ἐκτέλεσιν ὡρισμένου κακουργήματος ἢ πλημμελήματος ἕνωσις δύο ἢ πλειόνων προσώπων, ὑπὸ κοινοῦ συμφέροντος κινουμένων καὶ ἀμοιβαίαν συνομολογησάντων, πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐγκληματικῆς ἀποφάσεως, συνδρομήν. Ἀρκοῦσι λοιπὸν καὶ δύο πρόσωπα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *συμμορίαν* (βλ. λ.), ἀπαιτεῖται ὅμως, ὅπως καὶ **ἐπὶ ταύτης: α)** κοινὴ τῶν ἑνωθέντων ἀπόφασις πρὸς ἐκτέλεσιν ὡρισμένου ἐγκλήματος· β΄) κοινὸν συμφέρον προκαλέσαν τὴν κοινὴν ἀπόφασιν· καὶ γ΄) συνομολόγησις ἀμοιβαίας συνδρομῆς, δυναμένη νὰ γίνῃ εἴτε ρητῶς εἴτε σιωπηρῶς, ἀλλὰ πάντως πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ συμφωνηθέντος ἐγκλήματος· ἂν ἡ συνομολόγησις ἀμοιβαίας συνδρομῆς γίνῃ ἄνευ προηγουμένης συνεννοήσεως, ἀλλ' ἐπέλθῃ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν, ὑφίσταται οὐχὶ σύστασις ἀλλὰ *τυχαία συναυτουργία* (βλ. λ. *αὐτουργός*).

Οἱ ἀνωτέρω τρεῖς ὅροι ἀποτελοῦσι τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον τῆς συστάσεως, προσδιορίζοντες τὸν δόλον τῶν συστασιωτῶν. Ὡς συστασιώτης, κατὰ τὸ ρητὸν γράμμα τοῦ νόμου, θεωρεῖται καὶ ὁ μετὰ τὴν κατάρτισιν τῆς συστάσεως προσχωρήσας (πάντως πρὸ τῆς ἐκτελέσεως) εἰς τὴν γενομένην συμφωνίαν. Ἐξ ἀντικειμένου ἀπαιτεῖται, ὅπως τιμωρηθῇ τις ὡς συστασιώτης, ἡ πρὸ ἢ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως σύμπραξις ἢ συνέργεια ἢ καὶ ἡ ἁπλῆ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν παρουσία αὐτοῦ. Οἱαδήποτε τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἀρκεῖ διὰ νὰ ἐπισύρῃ κατὰ τοῦ συστασιώτου τὴν ποινὴν τοῦ αὐτουργοῦ· οὕτως ὁ νόμος, λόγῳ τοῦ ἐπικινδύνου τῆς ἑνώσεως, ἐξισώνει ὡς πρὸς τὴν ποινὴν μὲ τὸν αὐτουργὸν καὶ τὸν ἁπλῶς συνεργήσαντα συστασιώτην.

Τὰ περὶ τῆς *συμμορίας* (βλ. λ.) ἐκτεθέντα ἐν σχέσει πρὸς τὴν διάκρισιν τῶν μετεχόντων τῆς συστάσεως εἰς *ἀρχηγοὺς* καὶ *ὁδηγοὺς* καὶ τὴν αὐστηροτέραν τιμωρίαν τούτων, ὡς καὶ τὴν ἐπιβαλλομένην τιμωρίαν ἐν περιπτώσει ἐκτελέσεως ἄλλης πράξεως, ἐκτὸς τῆς συμφωνηθείσης, ἔτι δὲ καὶ τὴν εὐθύνην τοῦ συστασιώτου, τοῦ μὴ μετασχόντος (οὐδὲ παραστάντος) εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, καὶ τέλος ἐν σχέσει πρὸς τὴν εὐθύνην τῶν συστασιωτῶν. ὅταν δὲν ἐξετελέσθη ποσῶς ἡ συμφωνηθεῖσα πρᾶξις (ἄρθρα 58—65 Π. Ν.), ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῆς συστάσεως.

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην (Κωστῆς, Ἠλιόπουλος, Α. Π. 182 τοῦ 1908), συστασιώτης δύναται νὰ ᾖ μόνον ὁ δυνάμενος νὰ ἐκτελέσῃ αὐτοπροσώπως, ὡς ἄμεσος δηλαδὴ αὐτουργός, τὸ ἔγκλημα, διότι ἄλλως δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀπαιτουμένη, κατὰ τὸ ἄρθρον 57, ὑπόσχεσις ἀμοιβαίας συνδρομῆς. Ἄρα δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ συστασιώτης βιασμοῦ ἡ βοηθοῦσα κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν γυνή, ἢ ἰδιοποιήσεως ὑπὸ δημοσίου ὑπαλλήλου ὁ βοηθῶν αὐτὸν ἰδιώτης κλπ. (ἀνάπτυξιν τῆς ἀντιθέτου γνώμης ὅρα ἐν *Κωστῆ - Μπουροπούλου* «Ἑρμηνεία Ποινικοῦ Νόμου», τόμ. Α, 1926, σελ. 240 σημ. 4). Α. Ν. Μ.

—*[Ταχυδρ.]* Ἡ *σύστασις* ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον τρόπον διαχειρίσεως ὑπὸ τοῦ ταχυδρομείου τῶν ἀντικειμένων ἀλληλογραφίας δι' ὅσους ἀποστολεῖς ἐπιθυμοῦσι τὴν ἐπὶ ὑπογραφῇ ἐπίδοσιν αὐτῶν εἰς τοὺς παραλήπτας. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἀπῃτοῦντο καὶ εἰδικοὶ ὅροι κλεισίματος τῶν σχετικῶν περικαλυμμάτων τῶν ταχυδρομικῶν ἀποστολῶν, τῇ βοηθείᾳ καὶ σφραγίδων ἐξ ἱσπανικοῦ κηροῦ, σήμερον ὅμως κατηργήθησαν πανταχοῦ οἱ περιορισμοὶ οὗτοι. Διὰ τὰ ὑπὸ σύστασιν ταχυδρομιζόμενα ἀντικείμενα οὐδεμίαν, ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, εὐθύνην ἀναλαμβάνει ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία. Μόνον εἰς περίπτωσιν ἀπωλείας τοῦ ἀντικειμένου παρέχει, ὑπὸ τύπον ποινικῆς ρήτρας, εἰς τὸν ἀποστολέα ὡρισμένην ἀποζημίωσιν, ὑπὸ τῶν ἐσωτερικῶν νόμων καὶ τῶν διεθνῶν ταχυδρομικῶν συμβάσεων καθοριζομένην. Ι. Λ.

— *[Τακτ.] Σύστασις* καλεῖται ἡ συγκέντρωσις τῶν ἀνδρῶν μικρᾶς τινος μονάδος περὶ τὸν ἡγήτορα, ἄνευ ὅμως οὐδεμιᾶς ὀργανικῆς τάξεως. Σύστασις γίνεται εἴτε μετὰ τὴν ἔφοδον τοῦ πεζικοῦ, εἴτε μετὰ τὴν ἐπέλασιν τοῦ ἱππικοῦ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ὅσον τὸ δυνατὸν ταχυτέρας συγκεντρώσεως τῶν ἀνδρῶν, ἀπαραιτήτου κατὰ τὰς στιγμὰς ἀμφοτέρων τῶν ἄνω δράσεων, ἵνα δυνηθῇ τὸ στράτευμα ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ πάσης τυχὸν ἀμέσου ἀντεπιθέσεως (ἐπιθετικῆς ἐπιστροφῆς) ἐκ μέρους τοῦ ἀντιπάλου. Ἡ σύστασις διαφέρει τῆς *συντάξεως* (βλ. λ.) κατὰ τὸ ὅτι εἰς τὴν σύστασιν οἱ ἄνδρες τάσσονται ὁπωσδήποτε, ἄνευ τηρήσεως ὀργανικῆς τάξεως. Ν. Θ. Κ.

συστασιώτης (ὁ)· ἀρχ., ὁ ἀνήκων εἰς τὴν αὐτὴν στάσιν, εἰς τὴν αὐτὴν πολιτικὴν φατρίαν, οἷον δημοκρατικός, ὀλιγαρχικὸς κττ., ἄλλως *στασιώτης*, ἀντίθ. *ἀντιστασιώτης*· ‖ νομ., ὁ συνένοχος (βλ. λ. *σύστασις*).

συστάτης (ὁ)· πληθ., ἐκ τῶν δοκῶν τῆς στέγης αἱ βαστάζουσαι τὴν κορυφήν, αἱ ἐξ ἑκατέρου τῶν παραλλήλων τοίχων ἀρχόμεναι καὶ εἰς τὴν κορυφὴν συναντώμεναι δοκοί, ἄλλως *ἀμείβοντες*.

—**συστάτης** (κοιν. *μπαμπᾶς τοῦ κορακιοῦ*) *[Ναυτ.]*. Ἕκαστον τῶν δύο ἐπισήμων ξυλίνων τευχῶν τῶν χρησιμευόντων διὰ τὴν πρὸς τὸ σκάφος στερέωσιν τοῦ προβόλου ἱστοῦ. Εἶναι δὲ ταῦτα δύο κίονες τοῦ πρωραίου σκελετοῦ τοῦ πλοίου, σχηματίζοντες τὴν ὑποπτερνίδα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγκάθηται τοῦ προβόλου ἡ πτέρνα. Εἰς τὰ παλαιὰ πυροβόλα *συστάται* ὠνομάζοντο τὰ ξύλινα πλευρικὰ τοιχώματα τοῦ κιλλίβαντος ἢ τοῦ ἅρματός των, ἐφ' ὧν ὑπῆρχον αἱ ἐγκαθίσεις τῶν στροφαλίγγων. Σ. Ε. Λ.

συστατικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν σύστασιν, ὁ συνιστῶν, ὁ συμμετέχων ὑποστάσεώς τινος: «συστατικὰ μέρη τοῦ ὅπλου,—τοῦ μηχανήματος». ‖ «συστατικὴ ἐπιστολὴ» ἡ δι' ἧς γίνεται σύστασις, παρουσίασις προσώπου· ‖ *συστατικὸν* (τό)· ὡς οὐσ., κατὰ παράλειψιν τοῦ *μέρος*: «τὰ συστατικὰ τοῦ γάλακτος,—τοῦ οἴνου»· ‖ πληροφορία, εἴδησις ἀναφερομένη εἰς τὸ ἦθος, τὴν ἱκανότητα κ.τ.τ. ἀνθρώπου: «ἔχει καλὰ συστατικὰ» ἄλλως «καλὰς συστάσεις».

— **συστατικαὶ** ***ἐπιστολαὶ*** *[Κανον. Δίκ.]*· βλ.λ. *ἐπιστολαὶ* συστατικαί.

συστέλλω, ἀόρ. *συνέστειλα—συνεστάλην*, παθ. μετχ. *συνεσταλμένος*· κάμνω τι νὰ ἐλαττωθῇ κατ' ὄγκον ἢ κατ' ἔκτασιν, μαζεύω, συμμαζεύω, ἀντίθ. *διαστέλλω* ‖ παθ. *συστέλλομαι*· μαζεύομαι, αἰσθάνομαι συστολήν, ἐντροπήν, ἐκ σεβασμοῦ εἴτε καὶ ἐκ φόβου, κοιν. *ντροπιάζομαι*· ‖ *συνεσταλμένος, —η, —ον*· αἰδήμων κοιν. *ἐντροπαλός*.

σύστημα (τό)· τὸ ἐκ πολλῶν μερῶν συνιστάμενον, σύνθετόν τι ὅλον· ‖ τρόπος, μέθοδος καθ' ἣν διενεργεῖταί τι· ‖ συνήθεια, ἐθισμός: «δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κόψῃ αὐτὸ τὸ κακὸ σύστημα», «κωλυσιεργεῖ ἐκ συστήματος».

— *[Ἐγκυκλ.] Σύστημα* καλεῖται γενικῶς κάθε σύνολον (πραγμάτων, ἐνεργειῶν, ἰδεῶν), τοῦ ὁποίου τὰ μέρη συνδέονται στενῶς πρὸς ἄλληλα καὶ ἀποτελοῦν ἑνιαῖόν τι ὅλον. Οὕτω λ. χ. *σύστημα ὀργάνων* εἶναι τὸ σύνολον ὅλων τῶν ὁμοίας φύσεως στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἀπαντοῦν ἔν τινι ὀργανικῷ ὄντι: νευρικὸν σύστημα, ἀγγειακὸν σύστημα, σύστημα τῶν ὀστῶν κ.λ.π. Κατ' ἐπέκτασιν, καλεῖται *σύστημα* σύνολον ὀργάνων διαφόρου φύσεως, ἀλλὰ συμβαλλόντων εἰς τὴν αὐτὴν λειτουργίαν: πεπτικὸν σύστημα, ἀναπνευστικὸν σύστημα κλπ. *Φιλοσοφικὸν σύστημα* καλεῖται περίπλοκον σύνολον ἰδεῶν ἀλληλοσυνδεδεμένων καὶ ἀνηγμένων εἰς μικρὸν ἀριθμὸν θεμελιωδῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεκτείνονται ἐφ' ὅλων τῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων. Πολλάκις τὸ *σύστημα* ἀντιδιαστέλλεται πρὸ τὴν *θεωρίαν*. Τὸ σύστημα εἶναι σύνολον ἀντιλήψεων στενῶς συνδεδεμένων πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ μὴ ἐπηληθευμένων ἢ καὶ ἀκόμη καταδεδικασμένων ὑπὸ τῆς ἐμπειρίας· ἐνῷ ἡ θεωρία εἶναι σύνολον ἀντιλήψεων ὁμοειδῶν, ἐπιβεβαιουμένων ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἢ τοὐλάχιστον ἑρμηνευουσῶν ἀρκετὸν ἀριθμὸν ἐκ τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν.

— *[Ἀρχ. Μετρ.] Σύστημα* καλεῖται ἡ αὐτοτελὴς ἢ σύνθετος ἐκ στίχων καὶ περιόδων μεγαλυτέρα μετρικὴ σύνθεσις. Συστήματα συναντῶμεν τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ποιήσει κατὰ τὸν Ζ΄ αἰῶνα π. Χ. Τὸ παλαιότερον γνωστὸν ἡμῖν σύστημα εἶναι τὸ ἐλεγειακὸν δίστιχον, διμερὴς δέ, ὡς φαίνεται, ἦτο πρὸ τῆς τελείας διαμορφώσεώς του καὶ ὁ δακτυλικὸς ἑξάμετρος. Καὶ ἡ δημώδης προλυρικὴ ποίησις ἐχρησιμοποίησεν ἁπλουστέρας, μετρικῶς καὶ μουσικῶς, μορφὰς συστημάτων. Ὁ Ἀρχίλοχος εἰσήγαγε πρῶτος τὰ τεχνικώτερα συστήματα, ἀνομοιόμετρα ἢ ἀνισόστιχα. Ἀλλὰ ποικιλίαν ρυθμικὴν καὶ μετρικὴν πολυμέρειαν ἔλαβε τὸ σύστημα ἐν τῇ λυρικῇ ποιήσει. Ἐνταῦθα ἡ ἀνάπτυξις τῆς μουσικῆς καὶ ἡ προσαρμογή της πρὸς τὰς ὀρχηστικὰς κινήσεις ἤγαγε τοὺς ποιητὰς εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν παρεκτεταμένων καὶ λελυμένων συλλαβῶν, τῶν κενῶν χρόνων, τῶν μεικτῶν μέτρων καὶ μάλιστα τῶν ποδῶν τοῦ ἡμιολίου γένους. Οἱ στίχοι τῶν συστημάτων, πεποιημένων διὰ νὰ ᾄδωνται καὶ ν' ἀποδίδωνται μὲ ὀρχηστικὰς καὶ πλαστικὰς κινήσεις, ἔχουν ἄνισον μέγεθος, διάφορον σχῆμα καὶ ποικίλους ρυθμούς. Τὸ σύστημα, ὡς ἀποτελοῦν αὐτοτελῆ ρυθμικὴν ἑνότητα, δὲν ἔχει συνάφειαν πρὸς τὰ ἑπόμενα, λήγει πάντοτε εἰς τελείαν λέξιν καὶ ἀδιάφορον συλλαβήν. Μεταξὺ δὲ τῶν συστημάτων ἐγχωρεῖ καὶ ἡ χασμῳδία, ὅπως ἐγχωρεῖ καὶ μεταξὺ τῶν συστατικῶν των μερῶν, ἤτοι τῶν περιόδων. Αἱ περίοδοι τῶν συστημάτων εἶναι ἄλλοτε ἴσαι, ἄλλοτε ἄνισοι, πολλάκις δ' ἀντίστοιχοι καὶ ὅμοιαι. Τὰ συστήματα διακρίνονται: α) ἀναλόγως τῆς ἰδίας των κατασκευῆς, καὶ β) ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως ἐν τῷ ποιήματι. Καὶ κατὰ μὲν τὴν ἰδίαν κατασκευὴν τὰ συστήματα διακρίνονται εἰς *συστήματα ἐξ ὁμοίων*, ὅταν συνίστανται ἐκ κώλων τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ εἴδους, ὡς τροχαϊκῶν, δακτυλικῶν κλπ., καὶ εἰς *συστήματα ἐξ ἀνομοίων*, ὅταν τὰ κῶλα αὐτῶν ἀποτελοῦνται ἐκ ποδῶν διαφόρων εἰδῶν, ὡς δακτύλων καὶ ἀναπαίστων κλπ. Κατὰ τὴν θέσιν δὲ καὶ τὴν σχέσιν πρὸς ἄλληλα ἐν τῷ ποιήματι τὰ συστήματα διακρίνοντα εἰς *ἀπεριόριστα*, ὅταν ἐξ ὁμοίων συστήματα εὑρίσκωνται μόνα ἐν τῷ ποιήματι, *κατὰ περιορισμοὺς ἀνίσους*, ὅταν ἐξ ὁμοίων συστήματα παρεντίθενται πλείονα ἐν τῷ ποιήματι, εἰς *ἄστροφα*, ὅταν ἐξ ἀνομοίων συστήματα εὑρίσκωνται μόνα ἀποτελοῦντα τὸ ποίημα, καὶ εἰς *ἑτερόστροφα* ἢ *ἀνομοιόστροφα*, ὅταν ἐξ ἀνομοίων συστήματα παρεντίθενται μετ' ἄλλων ἐν τῷ ποιήματι. Πάντα ταῦτα τὰ εἴδη τῶν συστημάτων

Digitized by Google

ἀποτελοῦσι τὰ *ἀπολελυμένα* ποιήματα. Ἐκ τῆς σχέσεως πρὸς ἄλληλα διακρίνονται τὰ ποιήματα εἰς *στροφάς, ἀντιστροφὰς καὶ ἐπῳδούς*, εἰς *προῳδικά, ἐπῳδικά, περιῳδικά, μεσῳδικά*, ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ ἑτέρου καὶ ἀνομοίου τῆς *ἐπῳδικῆς τριάδος* συστήματος. Διὰ τοῦτο πᾶσα στροφὴ εἶναι καὶ σύστημα, οὐχὶ ὅμως καὶ πᾶν σύστημα στροφή. Αἱ στροφαὶ ἀποτελοῦν τὰ *κατὰ σχέσιν* ποιήματα.

Εἰς τὰ ἐξ ἀνομοίων συστήματα γίνεται συνήθως χρῆσις, ἐκ τῶν ἐπισυνθέτων μέτρων, τῶν δακτυλοτροχαίων, ἐν οἷς οἱ τρίσημοι πόδες εἶναι ῥητοί, καὶ τῶν δακτυλεπιτρίτων μὲ τρισήμους ἀλόγους πόδας ἔχοντας μέγεθος ἐπίτριτον ἤτοι κατὰ ἓν τρίτον μεγαλύτερον τοῦ κανονικοῦ.

Τὰ συστήματα ἦσαν μουσικὰ τεμάχια καὶ ἡ τεχνική των πολλαχῶς ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς μουσικῆς. Σήμερον εἶναι δυσχερής, ἂν μὴ ἀδύνατος, ἡ μετρικὴ ἀνάλυσις καὶ ἀπόδοσις τῶν συστημάτων τῆς χορικῆς καὶ μελικῆς ποιήσεως, ἕνεκα τῶν ὀλιγίστων γνώσεών μας περὶ τῆς μουσικῆς τῶν ἀρχαίων. Ἰδίως προσκρούουσιν οἱ μετρικοὶ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀλόγων καὶ κενῶν χρόνων ἢ τῶν παρεκτεταμένων συλλαβῶν, πρὸς δὲ εἰς τὴν κωλομετρίαν καὶ τὴν διαίρεσιν. Τὸ σύστημα τῶν Kossbach καὶ Westphal, τὸ ὁποῖον ἔθετεν ὡς βάσιν τῆς μετρικῆς ἀναλύσεως τῶν συστημάτων τὴν ἀντιστοιχίαν, ἐγκατελείφθη ἐν τῇ πράξει ὑπὸ τῶν ἰδίων, ἠστόχησε δὲ καὶ ὁ J. H. Schmidt ἐν τῇ ἀναλύσει τῶν μελικῶν συστημάτων. Ὁ Ot. Schroeder, μεταθέσας τὴν ἀντιστοιχίαν ἐκ τῶν κώλων εἰς μείζονα τμήματα τῶν συστημάτων, ἐπέτυχε περισσότερα καὶ βασιμώτερα ἀποτελέσματα ἐν τῇ ἀναλύσει καὶ ἀποκαταστάσει τῶν χορικῶν τῶν τριῶν τραγικῶν καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους. Ὁπωσδήποτε, βέβαιον εἶναι ὅτι ἐπὶ πραγματικῆς βάσεως στηρίζεται ἡ *εὐρυθμία*, ἤτοι ὁ ἀντίστοιχος καὶ ἀνάλογος τρόπος κατασκευῆς τῶν ἀρχαίων συστημάτων. Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΤΑΣ

— *[Μουσ.]* Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μουσικῇ ἐκαλεῖτο *σύστημα* μέγα διάστημα—τετάρτης, πέμπτης, ὀγδόης κλπ.—πεπληρωμένον δι' ἐνδιαμέσων φθόγγων· ὡσαύτως *σύστημα τέλειον ἀμετάβολον*, τὸ μὴ παρουσιάζον μετατροπίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *σύστημα τέλειον μετάβολον*, τὸ παρουσιάζον μετατροπίας δι' ἀλλοιουμένων φθόγγων. Κατὰ τὸν μεσαίωνα: systema naturale, systema durum, systema molle, ἐχρησιμοποιεῖτο ἀντὶ τῶν ἀντιστοίχων *ἑξαχόρδων*, φυσικοῦ, τραχέος καὶ μαλακοῦ. Ἀφ' ἑτέρου, ἐν τῇ συγχρόνῳ μουσικῇ *σύστημα τονικὸν* καλεῖται τὸ καθορίζον τὴν θεωρίαν τῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων φθόγγων σχέσεων. Τὸ ἀρχαιότερον σύστημα εἶναι τὸ *πεντάτονον ἀνημιτόνιον*, τὸ περιλαμβάνον δηλαδὴ πέντε τόνους ἐντὸς τῆς περιοχῆς μιᾶς ὀγδόης καὶ στερούμενον ἡμιτονίων. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ ἀρχαιότατον μουσικὸν σύστημα τῶν Κινέζων, τῶν Ἑλλήνων (τῶν προγενεστέρων τοῦ ῥαψῳδοῦ Ὀλύμπου), τῶν Κελτῶν, ὡς καὶ πολλῶν ἀγρίων φυλῶν. Βραδύτερον ἐπεκράτησε τὸ *ἑπτάτονον διατονικὸν σύστημα*, ἐν χρήσει ὡσαύτως παρὰ τοῖς Κινέζοις, τοῖς Ἕλλησι κλπ., ἀποτελοῦν δὲ τὴν βάσιν καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς. Παρὰ τῷ συστήματι τούτῳ ὑπῆρχε τὸ ἐκ δώδεκα ἡμιτονίων *χρωματικὸν* καὶ τὸ ἐξ εἴκοσι τεσσάρων τετάρτων τοῦ τόνου *ἐναρμόνιον σύστημα* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οἱ Ἄραβες ἀφ' ἑτέρου ἐχρησιμοποίησαν τὸ σύστημα τῶν ἐκ δέκα ἑπτὰ ὑποδιαιρέσεων τῆς ὀγδόης, οἱ δὲ Ἰνδοὶ τὸ ἐξ εἴκοσι δύο *στρούτι*, εἰς ἃ χωρίζεται ἡ ὀγδόη. Τέλος ὑφίσταται τὸ *συγκεκραμένον σύστημα*, τὸ χωρίζον τὴν ὀγδόην εἰς δώδεκα ἴσης ὀξύτητος ἡμιτόνια.

Καλεῖται ἀφ' ἑτέρου *σύστημα ἁρμονικόν*, ἢ *σύστημα ἁρμονικῶν φθόγγων*, τὸ ἐξετάζον τὴν γένεσιν τῶν συγχορδιῶν, τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν, ὡς καὶ τὴν συμβολὴν τῶν ἀνιόντων ἢ κατιόντων ἁρμονικῶν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν συγχορδιῶν. Οὕτως ἔχομεν, μετὰ τὰς πρώτας μελέτας τοῦ Τσαρλῖνο, τὰ συστήματα τοῦ Ραμώ, τοῦ Ταρτίνι, τοῦ Βαλλότι, τοῦ Φόγκλερ, τοῦ Χάουπτμαν, τοῦ Κίρνμπεργκερ, τοῦ Ρίμαν κ. ἄ. Τελευταία ἐκδήλωσις ἰδιάζοντος τονικοῦ συστήματος εἶναι ἡ *ἀτονικὴ μουσική*, ἡ βασιζομένη ἐπὶ ἀκαθορίστου τονικότητος. Γ. Σ.

— *[Νομ.]* Ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ῥυθμίσεως τῆς δράσεως τοῦ δικαστοῦ καὶ τῶν διαδίκων ἔν τε τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ ποινικῇ δίκῃ προέκυψαν δύο συστήματα: τὸ *συζητητικὸν* ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τὸ *ἐξεταστικὸν* ἢ *ἀνακριτικὸν* ἐν τῇ δευτέρᾳ. 1) Τὸ σύστημα τῆς συζητήσεως στηρίζεται ἐπὶ τῆς βασικῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ δικαστὴς δὲν ἐνεργεῖ αὐτεπαγγέλτως (iudex ne procedat ex officio), ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αἰτήσεων καὶ ἀποδείξεων τῶν διαδίκων, εἰς οὓς ἐναπόκειται τὸ βάρος τῆς προσκομίσεως ἐν τῇ δίκῃ τοῦ ἀναγκαιοῦντος πραγματικοῦ ὑλικοῦ διὰ τὴν διάγνωσιν τῆς διαφορᾶς, δικαιολογίαν δὲ ἔχει τὸ ἀπαλλοτριωτὸν τῶν ἰδιωτικῶν δικαίων. 2) Κατὰ τὸ ἀνακριτικὸν ἢ ἐξεταστικὸν σύστημα, ὅπερ διὰ τὴν ποινικὴν δίκην ἀποτελεῖ τὴν βάσιν, ὁ δικαστὴς δὲν περιορίζεται εἰς τὰ ὑπὸ τῶν διαδίκων μερῶν προτεινόμενα, ἀλλὰ δικαιοῦται, ἐνεργῶν αὐτεπαγγέλτως, νὰ συλλέγῃ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ὑποθέσεως καὶ νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν ὅσα ὡς ἄτομον γνωρίζει, ἅμα δὲ καὶ νὰ ἀναζητῇ ὁ ἴδιος τὰς ἀναγκαίας ἀποδείξεις διὰ τὴν διακρίβωσιν τῆς ἀληθείας.

Ἀμφότερα τὰ συστήματα ταῦτα, ἀμιγῶς ἐφαρμοζόμενα, παρουσιάζουν ἐλλείψεις, δι' ὃ καὶ κατεκρίθησαν. Τὸ ἀνακριτικὸν ἀπαλλάσσει μὲν τοὺς διαδίκους ἀπὸ τῆς παρεμβάσεως τῶν δικηγόρων καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν μεταξύ των ἰσότητα, πλὴν δίδει μεγάλην καὶ ἀνεξέλεγκτον εἰς τὸν δικαστὴν ἐξουσίαν, ἐπεμβαίνοντα εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον καὶ καθιστάμενον οἱονεὶ τιμητὴν τῶν δικαζομένων, εἰς οὓς ἐπιβάλλει κηδεμονίαν, δημιουργῶν οὕτω μεροληψίαν καὶ πλάνην. Ἀφ' ἑτέρου, τὸ συζητητικόν, ἐνῷ εἶναι ἀπηλλαγμένον τῶν ἄνω κινδύνων, ἐν τούτοις καθιστᾷ τὸν δικαστὴν ἄνευ πρωτοβουλίας καὶ ἕρμαιον τῶν διαδίκων. Ἕνεκα τούτων ὅθεν ὀρθότερον ἐκρίθη τὸ συζητητικὸν σύστημα συγκεκερασμένον μετ' αὐτεπαγγέλτου ἐνεργείας τοῦ δικαστοῦ, ἔνθα αὕτη κρίνεται ἀκίνδυνος καὶ προάγουσα τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας, π. χ. ὡς πρὸς τὴν ἀνάκρισιν τοῦ ἐφαρμοστέου νομικοῦ κανόνος, τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀποδείξεων, τὴν ὑποβολὴν ἐρωτήσεων, τὴν περαίωσιν τῆς συζητήσεως, τὰ τεκμήρια, τὰ πασίδηλα κλπ. Τὸ μεικτὸν τοῦτο σύστημα, ἀλλὰ λίαν περιωρισμένον, θεσπίζεται καὶ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας πολιτικῆς δικονομίας, εἴς τινας ὅμως τῶν ξένων νομοθεσιῶν ἡ αὐτεπάγγελτος ἐνέργεια τοῦ δικαστοῦ εἶναι ἔτι εὐρυτέρα. Α. Κ. Κ.

— **«Σύστημα»** (τό). Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1876.

— **σύστημα *γεωκεντρικὸν*** *[Ἀστρον.]*. Σύστημα κόσμου, τὸ ὁποῖον ἦτο γενικῶς σχεδὸν παραδεδεγμένον ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τοῦ Κοπερνίκου. Κατ' αὐτὸ ὑπετίθετο ὅτι ἡ Γῆ εὑρίσκεται ἀκίνητος εἰς τὸ κέντρον τοῦ Σύμπαντος, ὁ δὲ Ἥλιος μεθ' ὅλων τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ φέρεται κύκλῳ περὶ αὐτήν. Ἡ ἀδιάσειστος πεποίθησις τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ συστήματος τούτου ἐπὶ τὸ ἀλάνθαστον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀπόρροια ἀπατηλῶν ἀντιλήψεων καὶ πεπλανημένης ἑρμηνείας τῆς φαινομένης κινήσεως τῶν ἄστρων ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας. Ἡ ἡμερησία καὶ ἡ ἐτησία κίνησις τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐξελήφθη ὡς ἀποτέλεσμα τῆς πραγματικῆς δῆθεν περὶ τὴν Γῆν περιστροφῆς ὁλοκλήρου τῆς οὐρανίου σφαίρας, ἐφ' ἧς ἐθεωροῦντο ταῦτα προσηλωμένα, καθ' ὃν τρόπον ἐκλαμβάνονται μετακινούμενα τὰ διάφορα ἀντικείμενα ὑπὸ παρατηρητοῦ ἐπιβαίνοντος ὀχήματος καὶ μὴ ἀντιλαμβανομένου τὴν κίνησιν αὐτοῦ, συντελουμένην ἠρέμως καὶ ὁμαλῶς.

Πρὸς πληρεστέραν καὶ ἀκριβεστέραν ἐξήγησιν τῶν οὐρανίων φαινομένων διάφοροι φιλόσοφοι, ὡς ὁ Πλάτων, ὁ Εὔδοξος, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἄλλοι, παρεδέχθησαν ἀντὶ μιᾶς διαφόρους τὸ πλῆθος ὁμοκέντρους πρὸς τὴν Γῆν σφαίρας ἐκ κρυστάλλου, ὧν ἑκάστη φέρει τὸν Ἥλιον, τοὺς πλανήτας καὶ τοὺς ἀπλανεῖς. Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἡ τροχιὰ ἑκάστου ἄστρου, ἥτις φαίνεται ἑλικοειδής, ἔχει τοιοῦτο σχῆμα, διότι τὸ οὐράνιον τοῦτο σῶμα ὑπόκειται εἰς διαφόρους ὁμαλὰς κυκλικὰς κινήσεις, προερχομένας ἐκ τῆς ὁμαλῆς περιστροφῆς τῶν σφαιρῶν, ἄλλων μὲν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς περὶ τὸν ἄξονα τοῦ κόσμου, ἄλλων δ' ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς περὶ ἰδίους ἄξονας.

Τὸ γεωκεντρικὸν σύστημα κατεπολεμήθη ὑπὸ πλείστων Ἑλλήνων φιλοσόφων, οἵτινες ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀναξιμάνδρου καὶ τῶν πυθαγορείων ἐδίδασκον ἤδη ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται. Βραδύτερον ὁ Φιλόλαος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἱκέτας καὶ ὁ Ἔκφαντος καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός, ὁ ἐπικαλούμενος παραδοξολόγος, προελείανον διὰ τῆς διδασκαλίας των τὴν ἀνατροπὴν τοῦ γεωκεντρικοῦ συστήματος. Ὁ τελευταῖος μάλιστα ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πρόδρομος τῶν εἰσηγητῶν τοῦ *ἡλιοκεντρικοῦ* συστήματος, ὅπερ κατ' ἀσφαλεῖς ἀποδείξεις ὑπεστηρίχθη τὸ πρῶτον σαφῶς ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου, τῷ 280 π. Χ. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

— **σύστημα *ἐξισώσεων*.** Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ ἀλγέβρᾳ σύνολον ἐξισώσεων, δι' ἃς ζητεῖται νὰ ἐπαληθεύωνται διὰ τὰς αὐτὰς τιμὰς τῶν ἀγνώστων. Ὅταν τὸ ζητούμενον δὲν εἶναι δυνατόν, τότε λέγομεν ὅτι τὸ σύστημα εἶναι ἄλυτον ἢ ἀδύνατον ἢ ὅτι αἱ ἐξισώσεις εἶναι ἀσυμβίβαστοι. Ἡ εὕρεσις τῶν τιμῶν τῶν ἀγνώστων, δι' ἃς ἐπαληθεύονται αἱ ἐξισώσεις τοῦ συστήματος, λέγεται *λύσις* αὐτοῦ. Ἡ λύσις συστήματος ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων (ὅταν ἐπιδέχηται τοιαύτην) ἀνάγεται εἰς τὴν λύσιν μιᾶς ἐξισώσεως μὲ ἕνα ἢ περισσοτέρους ἀγνώστους· γίνεται δὲ ἡ ἀναγωγὴ αὕτη διὰ τῆς λεγομένης μεθόδου τῆς *ἀπαλοιφῆς*. Σύστημα πρωτοβαθμίων ἐξισώσεων ἐπιδέχεται μίαν καὶ μόνον μίαν λύσιν, ὅταν: 1) ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐξισώσεων εἶναι ἴσος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγνώστων καὶ 2) ἡ ὁρίζουσα τῶν συντελεστῶν τῶν ἀγνώστων εἶναι διάφορος τοῦ μηδενός. Ἔστω ὡς παράδειγμα τὸ σύστημα τῶν ἐξισώσεων:

$$8x + 3y - w = 3$$
$$6x - 2y + z = 11$$
$$x + y + w + z = 5$$
$$7x - y + w - z = 7$$

Τοῦτο ἐπιδέχεται μίαν λύσιν, διότι αἱ ἐξισώσεις εἶναι τέσσαρες, ὅσοι καὶ οἱ ἄγνωστοι, καὶ ἡ ὁρίζουσα

$$\begin{vmatrix} 8 & 3 & -1 & 0 \\ 6 & -2 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 1 \\ 7 & -1 & 1 & -1 \end{vmatrix}$$

εἶναι διάφορος τοῦ μηδενός.

Ἔχομεν δὲ τὴν λύσιν: $x = 1$, $y = -1$, $w = 2$, $z = 3$

Ἔστωσαν γενικῶς αἱ ν πρωτοβάθμιοι ἐξισώσεις, περιέχουσαι ἰσαρίθμους ἀγνώστους:

$$\alpha_1^{(1)} x_1 + \alpha_2^{(1)} x_2 + \ldots \alpha_\nu^{(1)} x_\nu = \beta_1$$
$$\alpha_1^{(2)} x_1 + \alpha_2^{(2)} x_2 + \ldots \alpha_\nu^{(2)} x_\nu = \beta_2$$
$$\cdots\cdots\cdots\cdots$$
$$\alpha_1^{(\nu)} x_1 + \alpha_2^{(\nu)} x_2 + \ldots \alpha_\nu^{(\nu)} x_\nu = \beta_\nu$$

αἱ τιμαὶ τῶν x δίδονται ὑπὸ τῶν τύπων:

$$x_1 = \frac{\delta_1}{\Delta}$$
$$x_2 = \frac{\delta_2}{\Delta}$$
$$\cdots$$
$$x_\nu = \frac{\delta_\nu}{\Delta}$$

ἔνθα Δ εἶναι ἡ ὁρίζουσα τῶν συντελεστῶν τῶν ἀγνώστων καὶ δ_k ἡ αὐτὴ ὁρίζουσα μὲ ἠλλαγμένην τὴν k στήλην, εἰς ἣν ἀντὶ τῶν συντελεστῶν

$$\alpha_k^{(1)}, \alpha_k^{(2)}, \alpha_k^{(3)} \ldots \alpha_k^{(\nu)}$$

ἐτέθησαν οἱ γνωστοὶ ἀριθμοὶ $\beta_1, \beta_2, \beta_3 \ldots \beta_\nu$. Ν. Ε. Γ.

— **σύστημα *ἡλιοκεντρικὸν*** *[Ἀστρον.]*· βλ. λ. *Ἀρίσταρχος* ὁ Σάμιος, *ἡλιοκεντρικὸν* σύστημα, *Κοπέρνικος*.

— **σύστημα *Κοπερνίκειον*** *[Ἀστρον.]*· βλ. λ. *Κοπέρνικος*.

— **σύστημα *κόσμου*** *[Ἀστρον.]*. Θεωρία πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων κινήσεων τῶν ἄστρων ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας. Τοιαῦται θεωρίαι προὐτάθησαν πλεῖσται ὅσαι ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς σοφῶν, σκοπὸς δὲ πασῶν ὑπῆρξε πάντοτε τὸ «σῴζειν τὰ φαινόμενα», ἤτοι ἡ συμφωνία τῶν πορισμάτων τῆς θεωρίας πρὸς τὰ πορίσματα τῆς παρατηρήσεως. Ἐκ τῶν συστημάτων κόσμου κυριώτερα εἶναι τὸ *γεωκεντρικόν*, ἐν ᾧ βασικὴ ἰδέα εἶναι ἡ ἀκινησία τῆς Γῆς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Σύμπαντος. Τροποποίησιν αὐτοῦ, πρὸς ἀκριβεστέραν ἐξήγησιν τῶν κινήσεων τῶν πλανητῶν, ἀποτελεῖ τὸ *Πτολεμαϊκὸν* σύστημα. Τοῦτο ἐπεχείρησε νὰ τροποποιήσῃ ἐπὶ τὸ τελειότερον ὁ Δανὸς ἀστρονόμος Τύχων, προτείνας ἴδιον σύστημα κόσμου, ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ὅπως καὶ ὅλα τὰ προγενέστερα αὐτοῦ, κατέπεσεν, ὡς μὴ στηριζόμενον ἐπὶ ἀληθοῦς βάσεως καὶ ἐπεκράτησε τελικῶς τὸ κατὰ πρῶτον σαφῶς προταθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου, ὅπερ καλεῖται *ἡλιοκεντρικόν*, ὡς παραδεχόμενον τὸν Ἥλιον κατέχοντα τὸ κέντρον, τὴν δὲ Γῆν μετὰ τῶν λοιπῶν πλανητῶν φερομένην κύκλῳ περὶ αὐτόν. Σ.Π.

— **σύστημα *μηχανικόν*.** Σύνολον μηχανικῶν στοιχείων, συνδεομένων μεταξύ των στερεῶς ἢ μή, ἐκτελοῦν μηχανικήν τινα λειτουργίαν, π. χ. μετάδοσιν κινήσεως (*μηχανισμός*), παραλαβὴν καὶ ἐξουδετέρωσιν δυνάμεων (*σύστημα στηρίξεως*) κ.τ.τ.

— **σύστημα *μονάδων*** *[Φυσ.]*· βλ. *μετρικὰ* συστήματα (τ. ΙΖ΄, σ. 104 α΄).

— **σύστημα *νομισματικὸν*** *[Νομισμ.]*· βλ. λ. *νόμισμα* (τ. ΙΗ΄ σ. 359 α΄).

— **σύστημα *οἰκοδομικόν*·** βλ. λ. *οἰκοδομικὸν* σύστημα.

— **σύστημα *Πτολεμαϊκὸν*** *[Ἀστρον.]*· βλ. λ. *Πτολεμαῖος* Κλαύδιος.

— **συστήματα *γεωλογικὰ*** *[Γεωλογ.]*· βλ. *γεωλογικαὶ* διαπλάσεις.

— **συστήματα *ἰσοδύναμα*** *[Μαθημ.]*· βλ. λ. *ἰσοδύναμα* συστήματα.

συστηματικὴ (ἡ) *[Ἐπιστημολ.]*. Καλεῖται ἡ ἐν συγγράμματι συνάρμοσις καὶ σύνθεσις τῶν ἐπιτευχθεισῶν γνώσεων ἔν τινι ἐπιστήμῃ ἢ κλάδῳ αὐτῆς εἰς ὅλον τι συντεταγμένον ὀργανικῶς καὶ διατεταγμένον διαφόρως τῶν εἰς ἄλλα ὁμοίας φύσεως συγγράμματα. Ὁ συστηματικὸς τροποποιεῖ τὸ κρατοῦν τυπικόν, ἀφορμώμενος ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ὅπως προσδώσῃ μείζονα ἑνότητα καὶ εὐταξίαν εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔργου του. Τὸ συστηματικὸν πνεῦμα, ὅπερ δὲν εἶναι μόνον πνεῦμα τάξεως καὶ λογικῆς ἀλλὰ καὶ στηρίζεται ἐπὶ γνώσεων οὐσιωδῶς διαφόρων, διαφερουσῶν, τοὐλάχιστον, κατὰ τὰς σχέσεις των, τῶν κεκτημένων, ἀντιτάσσεται πρὸς τὰ εἰθισμένα καὶ τὰ κρατοῦντα,

Digitized by Google

καθ' ἅπερ κυρίως ἀπρόσφορα διὰ τὴν ἁρμόζουσαν παρουσίασιν τῆς συνθετικῆς του ἐργασίας.

συστηματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς σύστημα, εἰς μέθοδον, εἰς ἀρχήν, ὁ κατὰ σύστημα λαμβάνων ὑπόστασιν: «συστηματικὴ ἔρευνα,—ἐργασία»· || *συστηματικὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. ἀνωτέρω).— Ἐπίρρ. *συστηματικῶς*.

—*[Παθολ.]* Οἱ ὅροι *συστηματικὸς* (systématique) καὶ *συστηματοποιημένος* (systématisé) ἀναφέρονται εἰς τὴν παθολογίαν τῶν νεύρων ἢ τὴν ψυχιατρικὴν καὶ ἀποδίδονται εἰς τὰς παθήσεις ἐκείνας, «αἵτινες εὑρίσκονται περιωρισμέναι εἰς ἓν μόνον σύστημα ἰνῶν τῆς αὐτῆς λειτουργικῆς σημασίας καὶ τῶν ὁποίων ὁ ἀτομικισμὸς ἀποκαλύπτεται ἤδη εἰς τὰς πρώτας ἐποχὰς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὀργανισμοῦ» *(Leyden)*. Μ. Ν. Κ.

—συστηματικὴ (ἡ) *[Ζῳολ.—Βοτ.]*. Τὸ μέρος τῆς ζῳολογίας καὶ τῆς βοτανικῆς, τὸ ἀναφερόμενον εἰς κατάταξιν τῶν ζῴων καὶ φυτῶν εἰς διάφορα ἀθροίσματα, κατηγορίας, οἰκογενείας, γένη, εἴδη καὶ ποικιλίας. Δ. Ν. Π.

—συστηματικὴ *ὀργάνωσις [Οἰκον.]*· βλ. *ὀρθολογιστικὴ* ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας.

συστηματοποίησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συστηματοποιεῖν, ἡ κατὰ σύστημα τακτοποίησις: «αἱ γνώσεις ἔχουν ἀνάγκην συστηματοποιήσεως».

συστηματοποιῶ *(—έω)*· *ἀόρ. ἐσυστηματοποίησα —ἐσυστηματοποιήθην*, παθ. μετχ. *συστηματοποιημένος*· κατατάσσω, τακτοποιῶ κατὰ σύστημα, κατὰ μέθοδον.

συστημένος, *—η, —ο*· παθ. μετχ. τοῦ *συσταίνω—συνιστῶ*, ὁ μετὰ συστάσεως, ὁ φέρων σύστασίν τινος: «ἦρθε συστημένος ἀπὸ καλοὺς φίλους»· || «συστημένη ἐπιστολὴ» ἡ ἐπὶ συστάσει, ἐπὶ ἀποδείξει ἀποστελλομένη· ὁμοίως «συστημένο τηλεγράφημα».

—*[Ταχυδρ.]* Βλ. λ. *σύστασις*.

—*[Ἱστορ.]* *Συστημένος* ἐκαλεῖτο ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Φιλικῶν εἷς τῶν βαθμῶν τῆς ἑταιρείας. «Ὁ συστημένος ἐγίνωσκε διὰ ποῖον λόγον ἐγίνοντο αἱ προπαρασκευαὶ αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ἄνευ διαταγῆς νὰ ἐκτελέσῃ τι», κατὰ τὸν Ι. Φιλήμονα. Τ. Ε. Ε.

συστοιχία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σύστοιχον, εἰς τὴν αὐτὴν σειράν, εἰς τὴν αὐτὴν σχέσιν: «ἠλεκτρικὴ συστοιχία» ἡ συνένωσις πολλῶν ἠλεκτρικῶν στοιχείων, πολλῶν λουγδουνικῶν λαγήνων· || γραμματ., τὸ νὰ εἶναί τι σύστοιχον, ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης ἢ θέματος (βλ. *σύστοιχος*).

—*[Ἠλεκτρ.]* Βλ. *ἠλεκτρικοὶ* συσσωρευταί, *ἠλεκτρικὸν* στοιχεῖον, *ἠλεκτρικὸς* πυκνωτὴρ καὶ *λουγδουνικὴ* λάγηνος.

—*[Μουσ.]* Ὁ ὅρος *συστοιχία* (γαλλ. jeu) εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, σημαίνει δὲ σειρὰν αὐλῶν τῆς αὐτῆς χροιᾶς ἤχου, ἀντιστοιχούντων πρὸς τὰ πλῆκτρα τὰ παιζόμενα διὰ τῶν χειρῶν, ὡς καὶ τὰ τοῦ ποδοπλήκτρου. Αἱ διάφοροι συστοιχίαι ἐναλλάσσονται διὰ σύρτου ἐκ ξύλου, ὃν ὁ ἐκτελεστὴς σύρει ἢ ἀπωθεῖ κατὰ βούλησιν. Κατὰ κανόνα (ἐκτὸς ἐξαιρέσεών τινων) μία συστοιχία κατέχει τὴν ἔκτασιν ὁλοκλήρου τοῦ πληκτροφόρου (βλ. καὶ λ. *ὄργανον* ἐκκλησιαστικόν, *σύρτης καὶ ὄργανα*). Γ. Σ.

σύστοιχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ εἰς τὸν αὐτὸν στοῖχον ἀνήκων, ὁμοταγής, ἀντίθ. *ἀντίστοιχος*· || «σύστοιχον ἀντικείμενον»· αἰτιατικὴ συντασσομένη μετὰ ῥήματος ἀμεταβάτου ἢ παθητικῆς διαθέσεως πρὸς ἐντονωτέραν ἔκφρασιν τῆς ῥηματικῆς ἐννοίας, οἷον: «νοσῶ νόσον ἀγρίαν», «κινδυνεύω κίνδυνον μέγαν»· ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *συνώνυμον ἀντικείμενον*, ἤτοι ὅταν ἡ αἰτιατικὴ εἶναι λέξις ἐκ συνωνύμου ῥίζης ἢ θέματος· οἷον: «κοιμῶμαι ὕπνον νήδημον», «πορεύομαι μακρὰν ὁδὸν» κττ.

—σύστοιχα *μέλη [Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτω οἱ πόδες τῶν τετραπόδων ἢ καὶ τῶν πολυπόδων (ἐντόμων, ἀραχνῶν κλπ.) ζῴων, οἱ τοποθετημένοι πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πλευρὰν τοῦ σώματος ζῴου. Δ. Ν. Π.

συστολεύς, *—έως* (ὁ) (κοινῶς *στίγγος* ἢ *μπρούλι*). Ἕκαστον τῶν πρὸς συστολὴν τοῦ ἱστίου χρησιμοποιουμένων ἀγομένων· σχοινίον δηλαδή, ὅπερ ἑλκόμενον ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τοῦ χειρισμοῦ ἀπὸ τοῦ καταστρώματος φέρει τὸ λῶμα τοῦ ἱστίου πρὸς τὴν κεραίαν. Γενικῶς δὲ ἕλκονται τὰ λώματα πρὸς τὴν προσθίαν ὄψιν τοῦ ἱστίου, πλὴν τῶν ποδεώνων, οἵτινες κατὰ τὴν συστολὴν φέρονται πρύμνηθεν αὐτοῦ. Ἀπὸ τὸ μέγεθος τοῦ ἱστίου ἐξαρτᾶται ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ εἶδος τῶν συστολέων. Οὕτω εἰς τὰ μείζονα σταυρωτὰ ἱστία καὶ τοὺς δόλωνας διακρίνομεν ἐπὶ μὲν τῆς πρυμναίας ὄψεως τοῦ ἱστίου: τοὺς δύο *θρίους* (*σκοτῖνες*), ὧν ἕκαστος ἀνυψοῖ τὸν οἰκεῖον ποδεῶνα μέχρι τοῦ μέσου τῆς κεραίας· συνήθως εἰς τὰ μεγάλα ἱστιοφόρα ὑπάρχουν ἐπιβοηθητικῶς καὶ δύο *παράθριοι* συστολεῖς (κοιν. *κόντρα σκοτῖνες*). Ἐπὶ δὲ τῆς πρωραίας ὄψεως: εἷς *μέσος συστολεὺς* (κοιν. *μέντζο*), ὅστις διὰ τοῦ διχήλου. εἰς ὃ ἀπολήγει, ἀνυψοῖ τὸ πόδωμα τοῦ ἱστίου ἑκατέρωθεν τοῦ μέσου τῆς κεραίας καὶ ὅστις εἰς τὰ μεγάλα ἱστιοφόρα ἐνισχύεται διὰ δύο *παραμέσων* (κοιν. *κόντρα μέτζο*), ὧν ἕκαστος ἀπολήγει εἰς τὸ μέσον ἑκάστου ἡμίσεος τοῦ ποδώματος· δύο *πλάγιοι* (κοιν. *σεραπινὰ* ἢ *σεραπινέλα*), εἷς δι' ἕκαστον τῶν πλαγίων λωμάτων, ἅτινα φέρονται οὕτω κατὰ μῆκος τῆς κεραίας, τῇ βοηθείᾳ κάποτε τῶν *παραπλαγίων* συστολέων (κοιν. *κόντρα σεραπινά*). Οἱ τοιοῦτοι βοηθητικοὶ συστολεῖς (παράμεροι, παραπλάγιοι καὶ παράθριοι) ὀνομάζονται συλλήβδην *παρασυστολεῖς* (κοιν. *κόντρα στίγγοι*). Εἰς τοὺς φώσωνας οἱ συστολεῖς περιορίζονται μόνον εἰς δύο *θρίους* καὶ ἕνα *μέσον*, ἀπὸ δὲ τῶν σιπάρων λείπει καὶ ὁ *μέσος*. Ἡ συστολὴ τοῦ ἐπιδρόμου καὶ τῶν ἡμιολίων, ὧν τὸ κορυφαῖον λῶμα δὲν ὀλισθαίνει ἐπὶ σιδηροδρόμου, ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς μεσουρίας (κοιν. σακκολέβας), διὰ τοῦ ἀναστολέως (κοιν. καπουτσίνου), διὰ τῶν δύο *ἄνω συστολέων* (κοιν. *ἀπάνω στίγγοι*) καὶ τῶν ἰσαρίθμων *κάτω συστολέων* (*κάτω στίγγοι*)· ἐὰν ὅμως τὸ κορυφαῖον λῶμα ὀλισθαίνῃ ἐπὶ σιδηροδρόμου, τότε ἐπέχει θέσιν συστολέως καὶ ἐπιπροσθέτως τὸ *χαλασιήριον* (κοιν. *κάργο*), ὅπερ ἐπίσης δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συστολεὺς τοῦ ἀρτεμονίου, τῶν προτονίδων, τῶν προϊστίων, τῶν λατινίων καὶ τῶν λοιπάδων. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

συστολὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συστέλλειν, περιορισμός, μάζεμα, βράχυνσις, ἀντίθ. *διαστολή*: «συστολαὶ καὶ διαστολαὶ τῆς καρδίας»· || ἔλλειψις θάρρους, αἰδημοσύνη, σεβασμός, μετριοπάθεια: «δμιλεῖ μετὰ συστολῆς»· || γραμματ., βλ. *βράχυνσις*, πρβ. καὶ *μετάπτωσις*.

—*[Ἀρχ. Μετρικ.]* *Συστολὴ* καλεῖται ἡ ὡς βραχέος φθόγγου μέτρησις μακροῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου πρὸ ἑτέρου φωνήεντος κειμένων. Συστολὴ γίνεται συχνότατα ἐπὶ μέτρων δακτυλικῶν, ἀναπαιστικῶν, χοριαμβικῶν, ἰωνικῶν, παιωνικῶν, δοχμιακῶν, οὐχὶ δ' ἐπὶ τροχαϊκῶν καὶ ἰαμβικῶν. Παρὰ δὲ τοῖς Ἀθηναίοις δραματοποιοῖς τὸ πρὸ ἀφώνου καὶ ὑγροῦ κείμενον βραχὺ φωνῆεν λαμβάνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς βραχεῖα συλλαβή, καὶ δὴ ἄνευ ἐξαιρέσεως, ὅταν τὰ δύο σύμφωνα κεῖνται ἐν ἀρχῇ τῆς ἑπομένης λέξεως. Ἡ τοιαύτη συστολή, ὡς ἰδιάζουσα τοῖς Ἀθηναίοις δραματικοῖς, καλεῖται *ἀττική*. Ε. ΔΙ. Κ.

—*[Ἱππ.]* Καλεῖται *συστολὴ* στάσις τοῦ ἵππου, καθ' ἣν οὗτος ὑποχρεοῦται νὰ κρατῇ τὴν κεφαλὴν εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε νὰ δέχηται ὅσον τὸ δυνατὸν εὐκολώτερον τὴν ἐνέργειαν τοῦ χαλινοῦ. Ἡ στάσις αὕτη τοῦ ἵππου, συνδυαζομένη μετὰ τῆς ἐξ ἴσου στηρίξεως τῶν τεσσάρων ποδῶν κατακορύφως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, λαμβάνεται πάντοτε πρὸ τῆς ἐκτελέσεως ὑπ' αὐτοῦ οἱασδήποτε κινήσεως. Σ. Κ. Γ.

—συστολαὶ *ἰνικαί*. Ὅταν διακοπῇ ἡ νευρικὴ συνάφεια τοῦ μυὸς μετὰ τοῦ νευρικοῦ κεντρικοῦ συστήματος, ὁ μῦς παρουσιάζει λιπώδη ἐκφύλισιν. Τοῦτο συμβαίνει μὲ τὴν τομὴν τοῦ νεύρου τοῦ μυὸς ἢ μετὰ τὴν ἔκ τινος παθολογικῆς ἐξεργασίας καταστροφὴν τῶν κινητικῶν γαγγλιακῶν κυττάρων τῶν προσθίων κεράτων τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἐξ ὧν ἐξαρτῶνται αἱ ἶνες τοῦ νεύρου τοῦ μυός. Οἱ μύες, ὧν τὰ νεῦρα ἐβλάβησαν, γίνονται ἀτροφικοὶ καὶ τέλος ἐκφυλίζονται, ἐξαφανιζομένης βαθμηδὸν τῆς συσταλτικῆς μυϊκῆς οὐσίας αὐτῶν. Οἱ παθόντες μύες ἐμφανίζουν ἐν τῷ μεταξὺ αὐτομάτους βραχείας συστολὰς διαφόρων μυϊκῶν δεσμίδων ἐναλλὰξ συστελλομένων, καὶ τοῦτο καλεῖται *ἰνικαὶ* ἢ *ἰνιδικαὶ συστολαί*. Ἡ αἰτία αὐτῶν ἑδράζει ἐντὸς τοῦ μυὸς καὶ οὐχὶ εἰς τὸ νεῦρον αὐτοῦ, διότι καὶ μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς διεγερσιμότητος τοῦ νεύρου αἱ ἰνικαὶ συστολαὶ ἐξακολουθοῦν. Γενικῶς αἱ μυατροφίαι παρουσιάζουσι τὰς συστολὰς αὐτὰς ὡς καὶ αἱ μυοπάθειαι. Μ. Ν. Β

—συστολὴ *ἰσομετρικὴ [Φυσιολ.]*· βλ. λ. *ἰσομετρικὴ* συστολή.

—συστολὴ *ἰσοτονικὴ [Φυσιολ.]*· βλ. λ. *ἰσοτονικὴ* συστολή.

—συστολὴ *καρδίας*. Ἡ καρδία συστέλλεται εὐθὺς ὡς σχηματισθῇ ὁ καρδιακὸς σωλὴν εἰς τὸ ἔμβρυον. Ὁ Haller πρῶτος, κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα, εἶχε διακρίνει καὶ περιγράψει τὰς καρδιακὰς συστολὰς τοῦ ἐμβρύου τῆς ὄρνιθος. Ἡ καρδία συστέλλεται ῥυθμικῶς καὶ περιοδικῶς, ἡ συστολὴ δὲ ἄρχεται ἐκ τοῦ σημείου, καθ' ὃ ἡ ἄνω κοίλη φλὲψ ἐκβάλλει εἰς τὸν δεξιὸν κόλπον καὶ ἐπεκτείνεται κατόπιν εἰς τοὺς κόλπους, οἵτινες συστέλλονται ταυτοχρόνως· εὐθὺς δὲ ὡς περατωθῇ ἡ συστολὴ τῶν κόλπων, συστέλλονται αἱ κοιλίαι. Κατὰ τὴν συστολὴν τῶν κοιλιῶν οἱ κόλποι διαστέλλονται, εἶτα δὲ πάντα τὰ μέρη τῆς καρδίας ἠρεμοῦσι· τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν καρδιακὴν παύλαν. Τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐπιτελοῦνται ἀλληλοδιαδόχως ὡς ἑξῆς: 1) συστολὴ τῶν κόλπων, 2) συστολὴ τῶν κοιλιῶν καὶ 3) παύλα τῆς καρδίας, καθ' ἣν ἡ ὅλη καρδία διαστέλλεται. Πάντα τὰ φαινόμενα ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν καρδιακὴν περίοδον. Ἡ ἐντὸς χρονικοῦ τινος διαστήματος ἀκολουθία τῆς περιόδου ταύτης ὑπὸ ἄλλης ἀποτελεῖ τὸν καρδιακὸν ῥυθμόν.

1) *Συστολὴ τῶν κόλπων*. Οἱ κόλποι μικρὸν κατὰ μικρὸν διατείνονται ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν φλεβῶν εἰσερχομένου εἰς αὐτοὺς αἵματος. Ὅταν οὗτοι πληρωθῶσι, συστέλλονται, τότε δὲ τὸ αἷμα δὲν παλινδρομεῖ εἰς τὰς φλέβας, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἡ συστολὴ τῶν κόλπων ἀποφράσσει σχεδὸν τὰ φλεβικὰ στόμια, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἡ φλεβικὴ πίεσις, καίτοι μικρά, εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἐνδοκοιλιακῆς πιέσεως, ἀλλ' εἰσέρχεται διὰ τοῦ κολποκοιλιακοῦ στομίου εἰς τὴν σύστοιχον κοιλίαν, ἥτις εὑρίσκεται ἐν διαστολῇ. Ἡ συστολὴ τῶν κόλπων καλεῖται *προσυστολή*.

2) *Συστολὴ τῶν κοιλιῶν* ἢ *κυρίως συστολή*. Αὕτη συντελεῖται εἰς δύο χρόνους: τάσεις τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων· χρόνος ἐντάσεως, καθ' ὃν ἡ ἐνδοκοιλιακὴ πίεσις ἰσοῦται τῇ ἐνδοαορτικῇ καὶ ἐκτόξευσις τοῦ αἵματος εἰς τὴν ἀρτηρίαν (πνευμονικὴν ἢ ἀορτήν)· χρόνος μετοχετεύσεως. Ἡ κοιλιακὴ συστολὴ ἄρχεται ἐκ τῆς βάσεως τῶν κοιλιῶν καὶ ἀπολήγει εἰς τὴν κορυφήν· κατ' αὐτὴν ἡ κοιλιακὴ μᾶζα περιστρέφεται περὶ τὸν ἐπιμήκη ἄξονα αὐτῆς.

Ἄλλοτε ἐπρέσβευον ὅτι αἱ κολποκοιλιακαὶ βαλβῖδες ἀπεφράσσοντο ἑρμητικῶς συμπλησιαζόντων τῶν βαλβιδικῶν αὐτῶν χειλέων, ὡς ἐκ τῆς κατὰ τὴν συστολὴν ἐνδοκοιλιακῆς πιέσεως. Ἤδη ὁ Geraudel ἀπέδειξεν ὅτι ἡ κοιλία συστέλλεται ὁμοκέντρως εἰς τὸ βαλβιδικὸν αὐτῆς σύστημα, ἡ δὲ συστολὴ ἐπεκτείνεται ἀπὸ τῆς βάσεως πρὸς τὴν κορυφήν, συστρεφομένης καὶ ἐπιμηκυνομένης τῆς κοιλίας. Εἰς τὴν ἀπόφραξιν τοῦ κολποκοιλιακοῦ στομίου συντελεῖ ἡ πλαστικότης τῶν βαλβίδων, αἵτινες ἐλαστικαὶ οὖσαι ἐντείνονται, συσφίγγονται, συστρέφονται, ἐμφράσσουσαι ὡς διὰ πώματος τὸ κολποκοιλιακὸν στόμιον, καὶ ὁ τόνος τοῦ μυοκαρδίου, ὅστις προκαλεῖ τὴν μυϊκὴν σύσπασιν. Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

συστολικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς συστολήν, ὁ τῆς συστολῆς, ἀντίθ. *διαστολικός*: «συστολικαὶ κινήσεις τῆς καρδίας».

— συστολικὸς *ἦχος [Φυσιολ.]*· βλ. λ. *ἦχος* συστολικός.

συστρατιώτης (ὁ)· ὁ μετ' ἄλλου στρατευθείς, ὁ συνυπηρετῶν μετ' ἄλλου στρατιώτης: «συστρατιῶται καὶ συμπολεμισταί».

σύστρεμμα (τό)· τὸ συνεστραμμένον, οἷον πολλὰ ὁμοῦ νήματα κττ.

συστρέφω, *ἀόρ. συνέστρεψα—συνεστράφην*, παθ. μετχ. *συνεστραμμένος*· στρέφω περὶ ἑαυτό, στριφογυρίζω, στρίβω· || περιστρέφω, κουλλουριάζω, κουβαριάζω.

σύστρεψις, *—εως* (ἡ)· τὸ συστρέφειν, στρίψιμο.

σύστρουρος (ὁ) (Systrurus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κροταλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ δηλητηριωδῶν ὄφεων ἀπαντώντων εἰς τὴν Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

συστροφὴ (ἡ)· τὸ συστρέφειν, ἡ περὶ ἑαυτὸ στροφή, στρίψιμο: «συστροφὴ τῶν ὑδάτων» σχηματισμὸς δίνης.

—*[Μηχαν.]* Ἡ στροφὴ ἐπικήκους σώματος περὶ τὸν ἄξονά του κατὰ γωνίας μεταβαλλομένας ἀναλόγως τῆς ἐπὶ τοῦ ἄξονος τετμημένης, ὅπως π. χ. ὅταν τὸ σῶμα εἶναι στερεωμένον εἰς τὸ ἄκρον του, ἐνεργεῖ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ζεῦγος ῥοπῆς παραλλήλου πρὸς τὸν ἄξονα. Ὁ ἐπιστημονικὸς ὅρος εἶναι *στρέψις*.

— συστροφαὶ (αἱ) *[Ἀστρον.]*. Σμήνη ἀστέρων. Τινὰ ἐξ αὐτῶν ἦσαν γνωστὰ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ὡς ὁ Γαλαξίας αἱ Πλειάδες καὶ Ὑάδες ἐν τῷ Ταύρῳ, ἡ ἀποτελοῦσα ἴδιον ἀστερισμὸν Κόμη τῆς Βερενίκης κτλ. Τὰ σμήνη ταῦτα, ὅπως καὶ πλεῖστα ἄλλα, τὰ ὁποῖα διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ φαίνονται ὡς ἀμυδραὶ νεφέλαι ἢ εἶναι καὶ ἀόρατα, παρατηρούμενα δι' ἰσχυροῦ τηλεσκοπίου διαλύονται εἰς ἑκατοντάδας ἢ καὶ εἰς χιλιάδας ἀπλανῶν, δι' ὃ καὶ ὀνομάζονται *διαλυτοὶ νεφελοειδεῖς*, διακρίνονται δὲ εἰς δύο κατηγορίας: εἰς *ἀμόρφους συστροφὰς* καὶ εἰς *σφαιροειδεῖς*.

Αἱ συστροφαὶ διακρίνονται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ ὑπὸ τὸν ὁποῖον φέρονται εἰς εἰδικοὺς καταλόγους, τοιοῦτοι δὲ εἶναι ὁ τοῦ Messier (1784) περιέχων 103 σμήνη καὶ νεφελοειδεῖς, ὁ τοῦ Dreyer (1887) νέος γενικὸς κατάλογος (N. G. C.), ὅστις περιλαμβάνει 7840 τοιαῦτα σώματα, καὶ ὁ εἰς δύο μέρη (1894 καὶ 1908) συμπληρωματικὸς κατάλογος (Index Catalogue), ὅστις περιέχει ἕτερα 5.386.

Αἱ *ἄμορφοι συστροφαὶ* ἀνέρχονται εἰς 200. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται ὅλα τὰ διὰ τοῦ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὁρατὰ σμήνη. Πλὴν τῆς Κόμης τῆς Βερενίκης, ὅλαι αἱ ἄμορφοι συστροφαὶ εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ Γαλαξίου, τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦσι μέρη. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀστέρων ποικίλει σημαντικώτατα εἰς τὰς συστροφὰς τῆς κατηγορίας ταύτης. Οὕτως, ἐνῷ ἐν τῇ διπλῇ συστροφῇ τοῦ Περσέως (*h* καὶ *x Περσέως*) ἀριθμοῦνται χιλιάδες ἀστέρων, ὑπάρχουσιν ἄλλαι, εἰς τὰς ὁποίας

Digitized by Google

μετὰ δυσκολίας ἀναγνωρίζεται σχέσις τις μεταξὺ τῶν ἀποτελούντων αὐτὰς ἀστέρων. Ὁμοίως μεγάλη ποικιλία παρατηρεῖται εἰς τὴν πυκνότητα τῶν ἀστέρων, ἤτοι τὴν τάσιν συγκεντρώσεως αὐτῶν. Ἐκ τῶν πυκνοτέρων ἀμόρφων συστροφῶν εἶναι ἡ τῶν Πλειάδων, ἐκ δὲ τῶν ἀραιοτέρων ἡ τῆς Κόμης τῆς Βερενίκης, τῆς Μεγάλης Ἄρκτου καὶ τοῦ Σκορπίου. Ἡ ἀσφαλεστέρα ἔνδειξις πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν ἀστέρων, οἵτινες ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν συστροφήν, εἶναι ἡ κοινὴ ἰδία κίνησις αὐτῶν, ἐντεῦθεν δὲ ὁ Shapley ὁρμώμενος ἀπέδειξεν ὅτι ἡ κατὰ σμήνη διανομὴ τῶν ἀπλανῶν εἶναι τόσον καταφανεστέρα, ὅσον λαμβάνομεν ἀστέρας ἀμυδροτέρους τοῦ 12ου μεγέθους. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἰδίων κινήσεων ἀπεδείχθη προσέτι ὅτι ἀστέρες τινές, ἂν καὶ εὑρίσκονται ἐν τῇ περιοχῇ συστροφῆς, δὲν ἀνήκουσιν εἰς αὐτήν. Οὕτω λ. χ. ὁ Λαμπαδίας, ἂν καὶ εὑρίσκεται ἐν μέσῳ τῶν Ὑάδων, ἐν τούτοις δὲν ἀνήκει εἰς αὐτάς, ἀλλ' ὢν ἐγγύτερον ἡμῶν προβάλλεται μετὰ τῶν Ὑάδων ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιοχῆς τῆς οὐρανίου σφαίρας. Ἕτερα γνωρίσματα τῶν ἀστέρων, οἵτινες ἀνήκουν εἰς τὴν ἰδίαν συστροφήν, παρέχουν αἱ ἔρευναι τῶν ἀκτινικῶν κινήσεων καὶ ἡ μελέτη τῶν φασμάτων ἢ τοῦ χρώματος αὐτῶν.

Προκειμένου περὶ τῆς ἀποστάσεως τῶν ἀμόρφων συστροφῶν, διάφοροι μέθοδοι ἐπέτρεψαν τὴν εὕρεσιν ἀρκούντως ἀκριβῶν ἀποτελεσμάτων διὰ πλείστας ἐξ αὐτῶν. Οὕτως εὑρέθη ὅτι αἱ Ὑάδες ἀφίστανται ἡμῶν κατὰ 40 παρσέκ, αἱ Πλειάδες καὶ ἡ Κόμη τῆς Βερενίκης κατὰ 100, ἡ τῆς Περσεφόνης κατὰ 180 κ.τ.λ. Κατὰ τὸν Trumpler αἱ συνήθεις ἀποστάσεις κυμαίνονται μεταξὺ 500 καὶ 2.000 παρσέκ, ὑπάρχουσιν ὅμως συστροφαί τινες οὐχὶ ἐγγύτερον τῶν 3.000 παρσέκ, ἤτοι τῶν 10.000 ἐτῶν φωτός.

Αἱ *σφαιροειδεῖς συστροφαὶ* ὑπολογίζονται εἰς 70 ἐν συνόλῳ, ἀναγνωρίζονται δὲ εὐκόλως ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῶν, ἤτοι ἐκ τῆς μεγάλης συγκεντρώσεως τῶν ἀστέρων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀμυδροί. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν τοιούτων συστροφῶν εἶναι αἱ ἑξῆς: Ἡ γνωστὴ ὡς *ω Κενταύρου*, ἥτις διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ φαίνεται ὡς θολὸς ἀστὴρ καὶ εἶναι ὁρατὴ μόνον ἐν τῷ νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ, ἡ 47 *Τουκάνας* παρὰ τὸ μικρὸν νέφος τοῦ Μαγελάνου, ἡ συστροφὴ τοῦ *Ἡρακλέους* κλπ.

Ἡ διανομὴ τῶν σφαιροειδῶν συστροφῶν εἶναι ὅλως ἰδιάζουσα. Σχεδὸν ἅπασαι εὑρίσκονται πρὸς ἓν μέρος τῆς οὐρανίου σφαίρας, καὶ δὴ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Τοξότου. Κατὰ τὸν Shapley ἡ ὁμὰς τῶν σφαιροειδῶν συστροφῶν ἀποτελεῖ ἐλλειψοειδές, οὗτινος ὁ μέγας ἄξων ἔχει μῆκος 75.000 παρσέκ, τὸ δὲ ἰσημερινὸν ἐπίπεδον συμπίπτει πρὸς τὸ Γαλακτικόν. Τὸ κέντρον ὅμως τοῦ ἐλλειψοειδοῦς τούτου εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 20.000 παρσὲκ ἀπὸ τοῦ Ἡλίου πρὸς τὸ μέρος τοῦ Τοξότου, ὅθεν ἐξηγεῖται καὶ ἡ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου συγκέντρωσις τῶν σφαιροειδῶν συστροφῶν. Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι αἱ τοιαῦται συστροφαὶ δὲν παρουσιάζουσι γαλακτικὴν συγκέντρωσιν, ἀλλ' ἀπαντῶσι καὶ μέχρι 2.000 παρσὲκ ἀπὸ τοῦ Γαλακτικοῦ ἐπιπέδου. Ἐντὸς τῶν σφαιροειδῶν συστροφῶν ἀνεκαλύφθησαν πλεῖστοι μεταβλητοὶ ἀστέρες, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Κηφεῖδαι. Ἐκ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς περιόδου καὶ τοῦ φαινομένου μεγέθους τῶν μεταβλητῶν τούτων, εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορισθῇ ἡ ἀπόστασις τῆς οἰκείας συστροφῆς, οὕτω δὲ εὑρέθη ὅτι ἡ συστροφὴ ω Κενταύρου ἔχει παράλλαξιν 0'',00015, ἤτοι ἀπέχει ἀφ' ἡμῶν περὶ τὰς 6.500 παρσὲκ ἢ 21.000 ἔτη φωτός. Ἡ συστροφὴ τοῦ Ἡρακλέους εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 11.000 παρσέκ, ἀπωτάτη δὲ πασῶν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν εἶναι ἡ N.G.C. 7006, ἥτις ἀπέχει ἡμῶν κατὰ 70.000 παρσέκ, ἤτοι 230.000 ἐτῶν. Συνεπῶς τὸ φῶς τῶν σωμάτων τούτων ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς πηγῆς του πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπὶ τῆς Γῆς. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

—συστροφὴ ***ἀρτηριῶν.*** Οὕτω καθορίζεται τρόπος ἢ μέσον αἱμοστατικὸν κατὰ τῶν αἱμορραγιῶν τῶν ὀφειλομένων εἰς ἀγγεῖα χαίνοντα, κατόπιν ἐγχειρήσεως ἢ τραυματισμοῦ. Ἐκτελεῖται δ' ἡ συστροφὴ αὕτη δι' εἰδικῆς λαβίδος στερεᾶς καὶ διὰ συστροφῆς τοῦ κολοβώματος τῆς ἀρτηρίας εἰς πολλὰς στροφὰς ἢ γύρους περὶ ἑαυτό. Μ. Ν. Κ.

—συστροφὴ ***ἐντέρου*** *[Ἰατρ.]* βλ. λ. *ἐντέρου συστροφή.*

—συστροφὴ ***καρδίας.*** Ἀπὸ τῆς τρίτης ἑβδομάδος τῆς ἐμβρυϊκῆς ζωῆς σχηματίζεται ὁ καρδιακὸς σωλήν, ὅστις κατ' ἀρχὰς εἶναι εὐθὺς καὶ τὸ κάτω αὐτοῦ ἄκρον συγκοινωνεῖ πρὸς τὸ φλεβικόν, τὸ δὲ ἄνω πρὸς τὸ ἀρτηριακὸν σύστημα. Ἀλλεπάλληλοι μεταβολαὶ μεταπλάττουσι τὸ σχῆμα τοῦ καρδιακοῦ σωλῆνος. Κατ' ἀρχὰς οὗτος ἐπιμηκύνεται, ἐλλείψει ὅμως χώρου συστρέφεται ὑφιστάμενος διπλῆν κάμψιν, ὁπότε λαμβάνει σχῆμα σιγμοειδές, ὅτε ἡ ἀορτὴ τίθεται πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ δεξιά, αἱ δὲ φλέβες πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἀριστερά. Οὕτως ὁ ὅλος σωλὴν διαιρεῖται εἰς τρία ἀνευρύσματα, **καθοριζόμενα ὑπὸ δύο στενωμάτων ἢ ἰσθμῶν.** Τὸ ὀπίσθιον ἀποτελεῖ τὸν φλεβώδη κόλπον, σχηματίζοντα δύο ἐκκολπώματα, ἅτινα ἀργότερον ἀποτελοῦσι τοὺς κόλπους καὶ τὰ ὠτία. Τὸ μέσον, καθοριζόμενον μεταξὺ τοῦ κολπικοῦ καὶ ἀλληλείου ἰσθμοῦ, εἶναι ἡ ἀρχέγονος κοιλία, πέραν δὲ τοῦ ἰσθμοῦ τούτου εὑρίσκεται ὁ ἀρτηριακὸς βολβός. Α. Κ

σύστροφος (ὁ) (Systrophus) *[Ζωολ.].* Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελισσιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη μετριοσώμων μελισσῶν, αἵτινες κατασκευάζουσι τὴν φωλεάν των ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Δ. Ν. Π.

σύστυλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλοὺς καὶ πυκνοὺς στύλους, κίονας.

—*[Ἀρχ.]* Ὁ ὅρος *σύστυλος* ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ κτίσματος (ναοῦ ἢ ἄλλου οἰκοδομήματος), τοῦ ὁποίου τὸ μετακιόνιον ἢ μεταστύλιον—ἤτοι τὸ μεταξὺ δύο κιόνων διάστημα—ἦτο δύο ἐμβατῶν, δηλαδὴ ἡ χωρίζουσα δύο κίονας ἀπόστασις ἦτο διπλασία τοῦ πλάτους τοῦ τριγλύφου, ἐὰν τὸ κτίσμα ἦτο δωρικοῦ ρυθμοῦ, ἢ διπλασία τῆς κατωτάτης διαμέτρου τοῦ κίονος, ἐὰν ὁ ρυθμὸς ἦτο ἰωνικός. Κατὰ τὸν Βιτρούβιον, ὑποδειγματικὸς ναὸς τοιαύτης ἀναλογίας ἦτο ὁ τῆς Fortuna Equestris, πλησίον τοῦ λιθίνου θεάτρου τῆς Ρώμης. Β. Δ. Θ.

συσφίγγω, *ἀόρ. συνέσφιγξα—συνεσφίχθην, παθ. μετχ. συνεσφιγμένος·* σφίγγω ἐν τῷ μεταξύ, περισφίγγω, συμπιέζω.

συσφιγκτήρ, *—ῆρος* (ὁ)· ὁ συσφίγγων, ὁ περισφίγγων, οἷον αἱ στεφάναι τῶν βυτίων· ‖ «βόας ὁ συσφιγκτήρ», διότι συσφίγγει διὰ τῶν σπειρῶν του τὰ θύματά του.

σύσφιγξις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ συσφίγγειν, περίσφιγξις.

συσχετίζω, *ἀόρ. συνεσχέτισα—συνεσχετίσθην, παθ. μετχ. συσχετισμένος·* ἀναζητῶ, καθορίζω τὴν σχέσιν μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων πραγμάτων.

συσχετικός, *—ή, —όν·* ὁ ἔχων πρός τινα σχέσιν ἢ ἀναφοράν· προσηγορία τῶν ἐρωτηματικῶν, τῶν δεικτικῶν, τῶν ἀναφορικῶν καὶ τοῦ ἀορίστων ἀντωνυμιῶν διὰ τὴν ἀμοιβαίαν σχέσιν καὶ ἀνταπόδοσιν τῆς ἐννοίας των, ὅθεν λέγονται *συσχετικαὶ ἀντωνυμίαι, ἄλλως ἀνταποδοτικαί.*

—συσχετικαὶ ἀντωνυμίαι. Καλοῦνται οὕτως ἐν τῇ γραμματικῇ αἱ ἀντωνυμίαι, αἱ ὁποῖαι δηλοῦν ὁμοίαν ἔννοιαν (ποιόν, ποσόν, μέγεθος κλπ.) κατὰ διάφορον ἑκάστη τρόπον. Οὕτω συσχετικαὶ εἶναι ἡ ἐρωτηματικὴ *ποῖος*, ἡ ἀόριστος *ποιός*, αἱ δεικτικαὶ *τοιόσδε, τοιοῦτος* καὶ αἱ ἀναφορικαὶ *οἷος, ὁποῖος.* Ἐπίσης συσχετικαὶ εἶναι αἱ ἀντωνυμίαι: *πόσος, ποσός, τοσόσδε, τοσοῦτος, ὅσος, ὁπόσος—πηλίκος, τηλικόσδε, τηλικοῦτος, ἡλίκος, ὁπηλίκος* κλπ. —Ω.

συσχέτισις, *—εως* (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ συσχετίζειν.

— *[Στατιστ.]* Ἀπὸ μακροῦ χρησιμοποιοῦνται εἰδικῶς εἰς τὰς βιολογικὰς ἐπιστήμας, τὴν ἀνθρωπολογίαν καὶ βοτανικήν, ἔτι δὲ εἰς τὴν μετεωρολογίαν, μαθηματικοὶ τύποι σκοποῦντες τὴν διαπίστωσιν τῆς ὑφισταμένης ἢ μὴ ἐξαρτήσεως δύο ἢ πλειόνων διακεκριμένων φαινομένων. Ἀντικείμενον τῶν τύπων τούτων εἶναι ἡ σχηματικὴ ἀναπαράστασις ποσότητος διαπιστώσεων, αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ γίνωσιν ἐξ αἰτίας ἑκάστου τῶν ἀριθμητικῶν δεδομένων τῶν σειρῶν. Κατ' ἀκολουθίαν πρόκειται περὶ ἐπιστημονικῆς μεθόδου, ἥτις, ἐφαρμοζομένη εἰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας, συνοψίζει εἰς μίαν ἔκφρασιν, οἱονεὶ συμπεπυκνωμένην, τὴν πληθὺν τῶν ἀριθμῶν καὶ χρησιμεύει ὡς ὁδηγὸς καὶ ἔρεισμα τοῦ πνεύματος. Ἡ ἄποψις αὕτη δὲν εἶναι ἀνωφελὴς ὡς ἀρχὴ τῆς ὑλικῆς δυσκολίας, ἅτε ὑπομιμνήσκουσα ὅτι τὰ σύμβολα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωσιν ἔννοιαν μᾶλλον ἐκτεταμένην ἢ μᾶλλον βαθεῖαν τῶν φαινομένων, ἅτινα ἀναπαριστῶσιν, ἐκφραζομένων διὰ τύπων, ἐξ ὧν προσδιορίζομεν τὸν συντελεστὴν συσχετίσεως r. Τὰ φαινόμενα, ἅτινα συγκρίνομεν, δὲν συνέχονται στενῶς πρὸς ἄλληλα ἢ ὅταν θεωροῦμεν ταῦτα ὑπὸ τὰ ἁπλᾶ αὐτῶν ἀριθμητικὰ δεδομένα, ἢ ἐὰν ἀναζητήσωμεν διὰ λογικῶν μεθόδων τὰς σχέσεις, αἵτινες εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσι μεταξὺ αὐτῶν. Ἐκ τούτου δὲν ἕπεται ὅτι, ὅταν ὁ συντελεστὴς συσχετίσεως θὰ ἤ κατ' ἀπόλυτον τιμὴν ἀριθμὸς τείνων πρὸς τὴν μονάδα, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ συναγάγωμεν τὸ συμπέρασμα τοῦ στενοτάτου ἀμέσου ἢ ἐμμέσου συνδέσμου, ὅστις θὰ ὑφίσταται μεταξὺ τῶν δύο φαινομένων. Ἐπομένως ὁ συντελεστὴς συσχετίσεως εἶναι μία συνάρτησις ἐνδεικτική, ἐνδιαφέρουσα κυρίως τὸν ἐπιστήμονα, διότι δὲν ἀφήνει αὐτὸν νὰ παρασυρθῇ μακρὰν τοῦ στερεοῦ ἐδάφους τῶν γεγονότων καὶ διότι ὑπενθυμίζει εἰς αὐτὸν ὅτι τὰ στατιστικὰ σύμβολα, δημιούργημα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀξίζωσι περισσότερον τῆς πραγματικότητος.

Κατὰ τὸν Ἄγγλον στατιστικὸν A. L. Bowley, ὁ *ὁρισμὸς* τῆς συσχετίσεως δύναται νὰ δοθῇ ὡς ἑξῆς: «Ὅταν δύο μεταβληταὶ ποσότητες ἔχουσι τοιαύτην σχέσιν, ὥστε αἱ ἐπιδράσεις τῆς μιᾶς συντονίζονται πρὸς τὰς ἐπιδράσεις τῆς ἄλλης, δηλαδὴ ὅταν διαπιστοῦται ὅτι ἡ αὔξησις ἢ ἡ μείωσις τῆς μιᾶς τῶν ποσοτήτων φαίνεται νὰ συνεπάγηται αὔξησιν ἢ μείωσιν ἀνάλογον τῆς ἄλλης (ἢ ἀντιστρόφως), αἱ δύο αὗται ποσότητες λέγονται ὡς τελοῦσαι *ἐν συσχετίσει*». Κατὰ τὸν Γάλλον μαθηματικὸν E Borrel: «Δύο μετρηθέντες χαρακτῆρες εὑρίσκονται ἐν συσχετίσει, ἐὰν εἰς πᾶσαν μεταβολὴν τοῦ ἑνὸς ἀντιστοιχῇ μία μεταβολὴ τοῦ ἄλλου κατὰ ἔννοιαν ὡρισμένην». Ἀπὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ θεωρία τῆς συσχετίσεως ἐφηρμόσθη κατ' ἐπέκτασιν καὶ ἐπὶ ἠθικῶν καὶ οἰκονομικῶν φαινομένων, καὶ δύναται τις εἰπεῖν ὅτι σήμερον αὕτη μεταξὺ τῶν χειρῶν τῶν οἰκονομολόγων παίζει οἷον ρόλον καὶ ἡ ἀνάλυσις παρὰ τοῖς μαθηματικοῖς, εἶναι δηλαδὴ τὸ γονιμώτερον ἐργαλεῖον τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν ἐρεύνης.

Οἱ τύποι τῆς συσχετίσεως ἐμφανίζουσι λίαν στενὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς θεωρίας τῶν σφαλμάτων, καὶ δὴ μετὰ τῆς μεθόδου τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων, δεδομένου μάλιστα ὅτι πρῶτος τὴν ἔννοιαν τοῦ συντελεστοῦ συσχετίσεως ἔδωκεν ὁ Γάλλος μαθηματικὸς Bravais τῷ 1846 διὰ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ «Analyse mathématique sur les probabilités des erreurs de situation d'un point» (Acad. des Sciences). Οὐχ ἧττον πρῶτος ὁ Ἄγγλος βιομέτρης καὶ στατιστικὸς Sir Francis Galton ἔδωκε τὴν πρακτικὴν στατιστικὴν μέθοδον τῆς ἀριθμητικῆς μετρήσεως τοῦ μεγέθους τῆς συσχετίσεως ἐν τῷ «Corelations and their Mesurements» (1888, Proc. Roy. Stat. Soc. XLV). Μεταγενεστέρως οἱ Edgavorth καὶ Pearson ἠπλοποίησαν καὶ ἐκαλυτέρευσαν τὰς μεθόδους τοῦ Galton, ἰδίᾳ δὲ ὁ δεύτερος, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Galton διευθύνει τὰς ἐργασίας τοῦ βιομετρικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ ὁποίου αἱ σχετικαὶ ἐργασίαι καταλαμβάνουσι φύλλα ὁλόκληρα. Μεταξὺ τῶν τελειοποιητῶν τῆς μεθόδου τῆς συσχετίσεως, ὡς καὶ τῶν ποικίλων ἐφαρμογῶν αὐτῆς, καταλεκτέοι οἱ A. Bowley, U. Yule, Mortara, Gini, Turroni-Bresciani, κ.λ.π.

Συντελεστὴς συσχετίσεως ἢ τοῦ ***Bravais.*** Ἐὰν δοθῶσι δύο φαινόμενα, τὰ X καὶ Ψ, καὶ ὑποθέσωμεν ὅτι ταῦτα ἀλληλοεξαρτῶνται, δύναται δὲ ταῦτα ἀναλυτικῶς νὰ ἐκφρασθῶσι διὰ τῶν γραμμικῶν ἐξισώσεων

$$X = \alpha + \beta\,\Psi$$
$$\Psi = \alpha' + \beta'\,X$$

τότε πρὸς λογισμὸν τῶν σταθερῶν β καὶ β' μεταθέτομεν τοὺς ἄξονας παραλλήλως αὐτοῖς, οὕτως ὥστε α καὶ α' νὰ μηδενισθῶσιν, ὅτε αἱ δύο ἄνω ἐξισώσεις γράφονται

$$x = \beta y \quad \text{καὶ} \quad y = \beta' x$$

δηλαδὴ ὑπολογίζομεν τὰ δεδομένα ἑκάστης σειρᾶς ἀπὸ τοῦ μέσου ἀριθμητικοῦ αὐτῆς, ἤτοι $x = X - \overline{X}$ $y = \Psi - \overline{y}$, ὅπου $\overline{x}$, $\overline{y}$ οἱ μέσοι τῶν X καὶ Ψ.

Τῶν ἐξισώσεων $x = \beta y$, $y = \beta' x$ αἱ σταθεραὶ ὑπολογίζονται, ἂν καταστήσωμεν τὰ ἀθροίσματα τῶν τετραγώνων τῶν σφαλμάτων ἐλάχιστα, δηλαδή:

$$\Sigma\,[x - \beta y]^2 \quad \text{καὶ} \quad \Sigma\,[y - \beta' x]^2$$

Τὰ ἐλάχιστα ταῦτα ὑφίστανται διὰ

$$\beta = \frac{\Sigma xy}{\Sigma y^2} \quad \text{καὶ} \quad \beta' = \frac{\Sigma xy}{\Sigma x^2}$$

θέτομεν $\frac{\Sigma xy}{\nu} = \vartheta$ καὶ $\Sigma y^3 = \nu\,\sigma_1^2$, $\Sigma x^2 = \nu\,\sigma_2^2$,

ὅτε αἱ δύο ἐξισώσεις $x = \beta y$ καὶ $y = \beta' x$ γράφονται

$$x = \frac{\vartheta}{\sigma_1^2}\,y \quad , \quad y = \frac{\vartheta}{\sigma_2^2}\,x$$

αἵτινες εἶναι αἱ ἐξισώσεις προβλέψεως. Ἀλλὰ τὰ σημεῖα x_i, y_i δὲν θὰ κεῖνται πάντα ἐφ' ἑκάστης τῶν ὡς ἄνω εὐθειῶν ἀντιστοίχως. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων τῶν οὑτωσὶ διαπιστουμένων σφαλμάτων ἔσται:

$$\Sigma\left(x - \frac{\vartheta}{\sigma_1^2}\,y\right)^2 \quad \text{καὶ} \quad \Sigma\left(y - \frac{\vartheta}{\sigma_2^2}\,x\right)^2$$

καὶ λαμβάνοντες τὸν μέσον ἑκάστου ἀθροίσματος, ὅστις ἔσται τὸ μέσον σφάλμα τετραγώνου, θὰ ἔχωμεν, ἀντιστοίχως

$$A\left(x - \frac{\vartheta}{\sigma_1^2}\,y\right)^2 = A(x^2) - \frac{2\vartheta\,A(xy)}{\sigma_1^2} + \frac{\vartheta^2}{\sigma_1^4}\,A(y^2)$$

$$\text{ἀλλὰ } A(x^2) = \frac{\Sigma x^2}{\nu} = \sigma^2_2, \quad A(y^2) = \frac{\Sigma y^2}{\nu} = \sigma^2_1,$$

$$A(xy) = \frac{\Sigma xy}{\nu} = \vartheta$$

ὅθεν

$$A\left(x - \frac{\vartheta}{\sigma^2_1}\,y\right)^2 = \sigma^2_2 - \frac{2\vartheta^2}{\sigma^2_1} + \frac{\vartheta^2}{\sigma^2_1\,\sigma^2_1}\,\sigma^2_1 =$$

$$\sigma^2_2 - \frac{\vartheta}{\sigma^2_1} = \sigma^2_2\,(1 - r^2) \qquad (\alpha)$$

ὅπου $r = \frac{\vartheta}{\sigma_1 \sigma_2}$, εἶναι ὁ *συντελεστὴς συσχετίσεως*.

Ἐκ τῆς σχέσεως (α) ἕπεται ὅτι $1 \geqq r^2$

Digitized by Google

Ὁμοίως ἐκ τῆς ἄλλης ἐξισώσεως εὑρίσκομεν

$$A\left(y - \frac{\vartheta}{\sigma^2_2} x\right)^2 = \sigma^2_1 (1-r^2).$$

Αἱ διάφοροι μορφαὶ ἃς λαμβάνει ὁ συντελεστὴς συσχετίσεως, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι.

1) $$r = \frac{\vartheta}{\sigma_1 \sigma_2}$$

2) ἐπειδὴ $\vartheta = A(xy) = \frac{\Sigma xy}{\nu}$,

$$r = \frac{A(xy)}{\sigma_1 \sigma_2} = \frac{\Sigma xy}{\nu . \sigma_1 . \sigma_2}$$

3) Ἐπειδὴ $\alpha = X - \overline{x}$ καὶ $y = \Psi - \overline{y}$, $x + \overline{x} = X$ καὶ $y + \overline{y} = \Psi$ ἑπομένως $\Sigma(x+\overline{x})(y+\overline{y}) = \Sigma X\Psi$ ἢ

$$\Sigma xy + \overline{x}\Sigma y + \overline{y}\Sigma x + \nu\overline{x}\overline{y} = \Sigma X\Psi$$

ἀλλὰ $\Sigma x = 0, \Sigma y = 0$, καθ' ὅσον ὡς γνωστὸν τὸ ἄθροισμα τῶν σφαλμάτων ἀπὸ τοῦ μέσου εἶναι μηδέν,

ὅθεν $\Sigma xy = \Sigma X\Psi - \nu\overline{x}\overline{y}$, ἑπομένως

$$r = \frac{\Sigma\Psi X - \nu\overline{x}\overline{y}}{\nu\sigma_1 \sigma_2} = \frac{\frac{\Sigma X\Psi}{\nu} - \overline{x}\overline{y}}{\sigma_1 \sigma_2}$$

Ὁ ἄνω τύπος χρησιμοποιεῖται, ὅταν τὰ δεδομένα ἔχουσι δοθῆ ὑπὸ μορφὴν πινάκων διπλῆς εἰσόδου π. χ. συχνότης γάμων ἀνδρῶν τεταγμένων κατ' αὔξουσαν ἡλικίαν μετὰ γυναικῶν ὁμοίως τεταγμένων.

4) Ἐπειδὴ $\Sigma x^2 = \nu\sigma_2^2$, $\Sigma y^2 = \nu\sigma_1^2$

$$r = \frac{A(xy)}{\sqrt{\frac{\Sigma x^2}{\nu}}\sqrt{\frac{\Sigma y^2}{\nu}}} = \frac{\Sigma(xy)}{\sqrt{\frac{\Sigma x^2 \Sigma y^2}{\nu^2}}} = \frac{\Sigma xy}{\sqrt{\Sigma x^2 \Sigma y^2}}$$

5) ὁμοίως λόγῳ τῆς σχέσεως 3 καὶ 4.

$$r = \frac{A(xy) - \overline{x}\overline{y}}{\sqrt{\frac{\Sigma x^2}{\nu}} \cdot \sqrt{\frac{\Sigma y^2}{\nu}}} = \frac{\Sigma xy - \nu\overline{x}\overline{y}}{\sqrt{\Sigma x^2 . \Sigma y^2}}.$$

Ὁ ἄνω καθορισθεὶς συντελεστὴς συσχετίσεως καλεῖται ἁπλοῦς καὶ ἡ συσχέτισις ἁπλῆ, ὁρίζεται δὲ ὁ συντελεστὴς ἁπλῆς συσχετίσεως ὡς ὁ μέσος γεωμετρικὸς τῶν δύο γνωστῶν συντελεστῶν τῶν ἐξισώσεων $x = \beta y$ καὶ $y = \beta' x$ ἤτοι ὡς $r = \pm\sqrt{\beta\beta'}$

ἢ καὶ $$r = \sqrt{\frac{(\Sigma xy)\ (\Sigma xy)}{\Sigma x^2 .\ \Sigma y^2}} = \frac{\Sigma xy}{\sqrt{\Sigma x^2 . \Sigma y^2}}$$

6) Ἐὰν Z εἶναι τὸ μέσον σφάλμα τετραγώνου τοῦ ἀθροίσματος ἢ τῆς διαφορᾶς τῶν δύο μεταβλητῶν X καὶ Ψ, θὰ ἔχωμεν

$$Z = X \pm \Psi$$

καὶ προφανῶς $z_i = x_i \pm y_i$ θὰ παριστῶσι τὸ σφάλμα ἢ ἀποκλίσεις τῶν ἄνω μεταβλητῶν ἀπὸ τοῦ μέσου αὐτῶν ἀντιστοίχως.

Ἐὰν τὴν ἐξίσωσιν $z_i = x_i \pm y_i$ ὑψώσωμεν εἰς τὸ τετράγωνον καὶ ἀθροίσωμεν διὰ τὰς διαφόρους τοῦ i τιμὰς (i=1, 2, ... ν) θὰ ἔχωμεν

$$\Sigma(z^2) = \Sigma(x^2) + \Sigma(y^2) \pm 2\Sigma(xy)$$

ἀλλὰ $\Sigma(z^2) = \nu . \sigma^2_z$, $\Sigma(x^2) = \nu\sigma^2_x$, $\Sigma(y)^2 = \nu\sigma^2_y$,

$\Sigma(xy) = \nu r\ \sigma_x . \sigma_y$ ὅθεν

$\sigma^2_z = \sigma^2_x + \sigma^2_y \pm 2r\sigma_x . \sigma_y$ ἢ

$$r = \frac{\sigma^2_z - (\sigma^2_x + \sigma^2_y)}{2\,\sigma_x . \sigma_y} \text{ (διὰ ἄθροισμα)}$$

$$r = \frac{\sigma^2_x + \sigma^2_y - \sigma^2_z}{2\,\sigma_x . \sigma_y} \text{ (διὰ διαφοράν)}.$$

Οἱ ἄνω δύο τύποι, ἀδιαφόρως, χρησιμοποιοῦνται διὰ συσχέτισιν ἰδίᾳ σειρῶν χρόνου ἢ ἱστορικῶν, πρὸ παντὸς δὲ σειρῶν ἐκφραζουσῶν κοινωνικο-οἰκονομικὰ φαινόμενα.

Ἐὰν δὲν ὑφίσταται συσχέτισις r=0 καὶ συνεπῶς

$$\sigma_z^2 = \sigma^2_x + \sigma^2_y$$

Συντελεστὴς μερικῆς συσχετίσεως. Ἄχρι τοῦδε ἐξητάσθη ἡ συσχέτισις δύο μόνον μεταβλητῶν, οὐχ ἧττον ἑκάστη ἐξ αὐτῶν δύναται πρὸς μέγαν ἀριθμὸν ἄλλων μεταβλητῶν νὰ τελῇ ἐν συσχετίσει ἀμέσῳ ἢ ἐμμέσῳ. Ἐπειδὴ ἡ ἐξίσωσις προβλέψεως εἶναι ἔκφρασις συνδέουσα τὸ ληφθὲν μεταβλητὸν μετά τινος ἀριθμοῦ ἄλλων, δυνάμεθα νὰ ἀπομονώσωμεν ἓν τούτων, δηλαδὴ τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ, διαφορίζοντες μερικῶς τὴν θεωρουμένην συνάρτησιν, καὶ νὰ προσδιορίσωμεν οὕτω τὴν μεταξὺ δύο οἱωνδήποτε μεταβλητῶν σχέσιν, ἀπαλειφομένων, πρὸς στιγμήν, τῶν ὑπολοίπων μεταβλητῶν. Ἡ τοιαύτη ἐργασία συνιστᾷ τὴν καλουμένην *μερικὴν συσχέτισιν*, ἥτις πρωτεύοντα ρόλον παίζει ἐν τῇ ἐρεύνῃ πλείστων οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν φαινομένων. Παράδειγμα ἁπλοῦν μερικῆς συσχετίσεως παρέχουν αἱ ἐργασίαι τοῦ A Bowley, καθ' ἃς ἐξητάσθη ἡ ὑφισταμένη συσχέτισις μεταξὺ ἐνοικίου, εἰσοδήματος καὶ κατεχομένων δωματίων. Καὶ ὁ συντελεστὴς μερικῆς συσχετίσεως καθορίζεται καθ' ὃν τρόπον ὁ ἁπλοῦς, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τριῶν μεταβλητῶν συνδεομένων διὰ τῆς σχέσεως

$$Z = \alpha + \beta X + \gamma\Psi$$

ὅτε διὰ ταύτης εὑρίσκεται ἡ ἐξίσωσις μερικῆς παλινδρομήσεως καὶ οἱ ὁμώνυμοι συντελεσταί.

Ἂν διὰ r_{12} παρασταθῇ ὁ ἁπλοῦς συντελεστὴς συσχετίσεως μεταξὺ z καὶ x, r_{13} ὁ μεταξὺ z καὶ y καὶ r_{23} ὁ μεταξὺ x καὶ y, τότε ὁ συντελεστὴς μερικῆς συσχετίσεως μεταξὺ δύο μεταβλητῶν, τῶν λοιπῶν θεωρουμένων ὡς σταθερῶν, δίδεται ὑπὸ

$$r_{p+q.\,12....} = \frac{-(1-)^{p+q}\,\Delta pq}{\sqrt{\Delta pp.}\ \sqrt{\Delta qq.}}$$

ὅπως

$$\Delta = \begin{vmatrix} 1 & r_{12} & r_{13} \ldots\ldots & r_{1\nu} \\ r_{12} & 1 & r_{23} \ldots\ldots & r_{2\nu} \\ r_{13} & r_{23} & 1r \ldots\ldots & r_{3\nu} \\ \ldots & \ldots & \ldots & \ldots \\ r_{1\nu} & r_{2\nu} & r_{3\nu} \ldots\ldots & 1 \end{vmatrix}$$

καὶ Δqq ἡ ὁρίζουσα, ἥτις προκύπτει ἐκ τῆς Δ ἀπαλειφομένης τῆς p γραμμῆς καὶ q στήλης, Δpp, Δqq ὁμοίως ὡς ἄνω.

Οὕτω ὁ συντελεστὴς συσχετίσεως μεταξὺ z καὶ x, τοῦ y παραλειπομένου πρὸς στιγμήν, εἶναι

$$r_{12\cdot3} = \frac{\Delta_{12}}{\sqrt{\Delta_{11}}\ \sqrt{\Delta_{22}}} = \frac{r_{12} - r_{12}r_{23}}{\sqrt{1-r^2_{23}}\sqrt{1-r^2_{13}}}$$

Ἡ ὁρίζουσα Δpp καλεῖται *συντελεστὴς ἀποπλανήσεως* καὶ παρίσταται ὑπὸ k^2, ὥστε ἐπειδὴ διὰ p=1,

$\Delta pp = \begin{vmatrix} 1 & r_{23} \\ r_{23} & 1 \end{vmatrix} = 1 - r^3_{23}$ ἕπεται ὅτι

$$k^2_{23} = 1 - r^2_{23} \text{ ἢ } r^2_{23} + k^2_{23} = 1 \text{ κ. λ. π.}$$

Πολλαπλῆ συσχέτισις. Αὕτη, διὰ τοῦ ὁμωνύμου συντελεστοῦ πολλαπλῆς συσχετίσεως, χρησιμεύει εἰς τὴν μέτρησιν τῆς ὑπαρχούσης συσχετίσεως μεταξὺ τῶν ἐμπειρικῶν τιμῶν τοῦ φαινομένου καὶ τῶν διὰ τῆς ἐξισώσεως μερικῆς παλινδρομήσεως ὑπολογισθεισῶν ὡς κανονικῶν τοιούτων αὐτοῦ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ συντελεστὴς πολλαπλῆς συσχετίσεως ἐμφαίνει κατὰ πόσον ἡ διὰ τῆς ἐξισώσεως μερικῆς παλινδρομήσεως γινομένη παρεμβολὴ τῶν ἐκ παρατηρήσεων τιμῶν τοῦ φαινομένου, θεωρουμένου ὡς ἀποτελέσματος τῆς ταυτοχρόνου ἐπιδράσεως τῶν ἄλλων μεταβλητῶν, προσεγγίζει τὴν πραγματικότητα περισσότερον καὶ δὴ κατὰ ποῖον ποσοστόν, σημαινομένου ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ συντελεστοῦ πολλαπλῆς συσχετίσεως.

Καλοῦντες τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων τῶν σφαλμάτων τῆς ἐξισώσεως μερικῆς παλινδρομήσεως s ἀπὸ τῶν ἀντιστοίχων ἐμπειρικῶν τιμῶν, ἔχομεν

$$s^2 = \frac{1}{N}\Sigma\left(\frac{z}{\sigma_3} - R_1\frac{x_1}{\sigma_1} - R_2\frac{x_2}{\sigma_2} - \cdots\right)^2$$

ἐκτελοῦντες τὰς σεσημειωμένας πράξεις, περιοριοριζόμενοι εἰς τρία μόνον μεταβλητὰ καὶ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι

$$\Sigma x^2_1 = N\sigma^2_1, \Sigma x^2_2 = N\sigma^2_2, \Sigma z^2 = \sigma^2_3,$$

$$\Sigma x_1 x_2 = N\sigma_1\sigma_2 r_{12}, \Sigma x_1 z = N\sigma_1\sigma_3 r_{13}, \Sigma x_2 z = N\sigma_2\sigma_3 r_{23},$$

εὑρίσκομεν τελικῶς, ἀφοῦ ἀντικαταστήσωμεν τὰ R_1 R_2 διὰ τῶν ἴσων αὐτῶν

$$s^2 = \frac{1 - r^2_{12} - r^2_{13} - z^2_{23} + 2r_{12}r_{13}r_{23}}{1 - r^2_{12}}$$

Ἐκ τῶν ἄνω καταφαίνεται ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ s δύναται νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν ἀκόλουθον μορφήν, προκειμένου περὶ τριῶν μεταβλητῶν

$$s = \sqrt{\frac{\Delta}{\Delta_{33}}}$$

καὶ γενικῶς περὶ ν τοιούτων 0, 1, 2, ... ν

$$s = \sqrt{\frac{\Delta}{\Delta_{00}}}$$

ὅπου

$$\Delta \equiv \begin{vmatrix} 1 & r_{01} & r_{02} \ldots & r_{0\nu} \\ r_{01} & 1 & r_{12} \ldots & r_{1\nu} \\ \ldots & \ldots & \ldots & \ldots \\ r_{0\nu} & r_{1\nu} & r_{3\nu} \ldots & 1 \end{vmatrix}$$

καὶ Δ_{00} ἡ ἐλάσσων ὁρίζουσα, ὡς προκύπτουσα ἐκ τῆς Δ δι' ἀπαλοιφῆς τῆς 0 γραμμῆς καὶ 0 στήλης καὶ ἂν πρόκειται περὶ τῆς ἐξισώσεως μερικῆς παλινδρομήσεως

$$x_0 = \frac{\sigma_0}{\sigma_1}R_1\,x_1 + \frac{\sigma_0}{\sigma_2}R_2 x_2 + \ldots + \frac{\sigma_0}{\sigma_\nu}R_\nu\,x_\nu$$

Τὸ s καλεῖται μέσον σφάλμα τετραγώνου πολλαπλῆς ἀποπλανήσεως καὶ τιθεμένου $s = k^2_{0.123....\nu}$ καὶ $r^2 = r^2_{0\,1234....\nu}$ λόγῳ τῆς γενικῆς σχέσεως $r^2 + K^2 = 1$, ὁ συντελεστὴς πολλαπλῆς συσχετίσεως ἔσται

$$r_{0\cdot123....\nu} = \sqrt{1 - K^2_{0\cdot123....\nu}} = \sqrt{1 - \left(\frac{\Delta}{\Delta_{00}}\right)^2}$$

Οὕτω προκειμένου περὶ τριῶν μεταβλητῶν x_0, x_1, x_2, ὁ συντελεστὴς πολλαπλῆς συσχετίσεως ἔσται

$$r^2_{0\cdot12} = \frac{r^2_{01} + r^2_{12} - 2r_{01}.r_{12}.r_{02}}{1 - r^2_{12}}.$$

Λόγος συσχετίσεως. Ὅταν τὸ σύνολον τῶν παρατηρήσεων, διδόμενον ὑπὸ τῶν μεγεθῶν x_i y_k, εἶναι οἱονδήποτε, πρὸς ἁπλοποίησιν τῶν λογισμῶν μεταθέτομεν τὴν ἀρχήν, ὥστε νὰ ἔχωμεν A(x)=0 καὶ A(y)=0 τῶν μέσων τούτων λογιζομένων βαρυκεντρικῶς, ἤτοι ἑκάστου σημείου x y λαμβανομένου κατ' ἀριθμὸν ἀνάλογον τῆς ἀντιστοιχούσης πιθανότητος ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, συχνότητος ἐμφανίσεως. Ἡ ἀρχὴ εἶναι πλέον τὸ κέντρον βαρύτητος τῶν σημείων τούτων καὶ ἑπομένως διὰ τὰς ροπὰς ἔχομεν: $A(x^2) = \sigma_1^2$, $A(y^2) = \sigma_2^2$, $A(xy) = \Theta$. Κατ' ἀκολουθίαν ἵνα τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων τῶν σφαλμάτων τῆς εὐθείας $y = \alpha_0 + \alpha_1 x$ εἶναι ἐλάχιστον, ἤτοι τὸ $\Sigma(y_i - \alpha_0 - \alpha_1 x_i)^2$, δέον ὅπως $\alpha_0 = 0$ καὶ $\alpha_1 = \frac{\Theta}{\sigma_1^2}$, ὅτε ἡ εὐθεῖα

$y = \frac{\Theta}{\sigma_1^2}x$ θὰ ᾖ, ὡς γνωστόν, μία τῶν ἐξισώσεων προβλέψεως καὶ ἑπομένως ὁ μέσος τοῦ ἀθροίσματος τῶν τετραγώνων τῶν σφαλμάτων ἔσται

$A\left(y_i - \frac{\Theta}{\sigma_1^2}x_i\right)^2 = \sigma_2^2\,(1 - r^2)$, ὅπου $r = \frac{\Theta}{\sigma_1\sigma_2}$ ὁ συντελεστὴς συσχετίσεως, ὁμοίως θὰ ἔχωμεν

$x = \frac{\Theta}{\sigma_2^2}y$, ὡς τὴν ἄλλην ἐξίσωσιν προβλέψεως καὶ

$$A\left(x_i - \frac{\Theta}{\sigma^2}y_i\right)^2 = \sigma_1^2\,(1 - r^2)$$

Ἐὰν διὰ $\overline{y}_x$ παρασταθῇ ὁ μέσος τῶν y, ἀντιστοιχῶν εἰς τιμὴν τοῦ x δεδομένη, οὗτος ἔσται συνάρτησις τοῦ x καὶ ἡ καμπύλη $y = \overline{y}_x$, τόπος τῶν μέσων τούτων, θὰ ᾖ ἡ *γραμμὴ παλινδρομήσεως* ἢ *προβλέψεως*, ὁ μέσος $x = \overline{x}_y$ ἔσται ἡ δευτέρα γραμμὴ προβλέψεως. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ μέσον σφάλμα τετραγώνου τῆς γραμμῆς $y = \overline{y}_x$ καὶ τῶν τιμῶν τοῦ y τῶν ἀντιστοιχουσῶν εἰς x ἔσται

$$A(y - \overline{y}_x)^2 = A(y^2) - 2A(y\,y_x) + A(\overline{y}_x)^2 =$$

$$\sigma_2^2 - A - (\overline{y}^2_x) = \sigma_2^2(1 - \eta_2^2)$$

ὅπου $A(\overline{y}^2_x) = \sigma_2^2\ \eta_2^2$ καὶ η_2 ὁ εἷς *τῶν λόγων συσχετίσεως*. Ἐκ τῆς εὑρεθείσης σχέσεως ἕπεται $1 - \eta_2^2 \geqslant 0$ ἢ $1 \geqslant \eta_2^2$. Ὁμοίως ἀναχωροῦντες ἐκ τῆς ἐξισώσεως $x = \overline{x}_y$ εὑρίσκομεν

$$A(x - \overline{x}_y)^2 = \sigma^2_1(1 - \eta^2_1), \text{ ὅπου } \eta^2_1 = \frac{A(\overline{x}^2_y)}{\sigma^2_1} \text{ καὶ } \eta^2_1 \leqslant 1$$

Ὁ λόγος συσχετίσεως χρησιμοποιεῖται ἰδίᾳ, ὅταν τὸ ἕτερον μεταβλητὸν παρίσταται ποιοτικῶς, τὸ δὲ ἕτερον ποσοτικῶς, ὅτε ἡ ἔντασις τοῦ ἑνοῦντος ταῦτα λόγου μετρεῖται διὰ τοῦ λόγου συσχετίσεως. Οὐχ ἧττον δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ λόγος συσχετίσεως, ὅταν καὶ ἀμφότερα τὰ μεταβλητὰ ἐκφράζωνται ποσοτικῶς, ἡ δὲ παλινδρόμησις αὐτῶν εἶναι οὐχὶ γραμμική, δηλαδὴ ἐξίσωσις πρώτου βαθμοῦ, ἀλλ' ἀνωτέρου, ὅτε ὑφίσταται *ἀσυμμετρικὴ παλινδρόμησις* ἢ *μὴ γραμμικὴ* τοιαύτη. Ἑπομένως ὁ λόγος συσχετίσεως η εἶναι μέτρον γενικώτερον τῆς διδομένης συσχετίσεως ὑπὸ τοῦ συντελεστοῦ r, διότι περιλαμβάνει ἐν αὐτῷ καὶ τὴν γραμμικὴν παλινδρόμησιν. Πράγματι, ἵνα ὑπάρχῃ γραμμικὴ παλινδρόμησις, δέον τὸ μεταξὺ τῆς καμπύλης παλινδρομήσεως, καὶ ὁμωνύμου εὐθείας μέσ. σφάλμα τετραγώνου νὰ ᾖ μηδέν, ἤτοι δέον

$$A\left(\overline{y}_x - \frac{\Theta}{\sigma^2_1}x\right)^2 = A\left(\overline{y}_x^2\right) - \frac{2A(\overline{y}_x . x)\Theta}{\sigma^2_1} + \frac{A(x^2)\Theta^2}{\sigma^4_1} \text{ ἀλλὰ}$$

$A\left(\overline{y}^2_x\right) = \sigma_2^2\eta_2^2$, $A\left(x^2\right) = \sigma_1^2$, $A\left(x\,\overline{y}_x\right) = \Theta$, ὅθεν

$$A\left(\overline{y}_x - \frac{\Theta}{\sigma_1^2}x\right)^2 = \sigma^2_2\left(\eta_2^2 - r^2\right),$$

ὁμοίως, ἐξ οὗ $\eta_2^2 \geqslant r^2$

$$A\left(\overline{x}_y - \frac{\Theta}{\sigma^2_2}y\right)^2 = \sigma^2_1\left(\eta^2_1 - r^2\right)\eta^2_1 \geqslant r^2$$

Ἵνα ὅθεν αἱ καμπύλαι παλινδρομήσεως ταυτίζωνται πρὸς τὰς ἐξισώσεις προβλέψεως, δέον $\eta_1^2 = \eta_2^2 = r^2$, ὅτε ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ παλινδρόμησις εἶναι γραμμική.

Ἐὰν νῦν τὰς σχέσεις

$$A\left(\overline{y}_2 - \frac{\Theta}{\sigma_1^2}x\right)^2 = \sigma^2_1\left(\eta_2^2 - r^2\right)$$

$$A\left(y - \overline{y}_x\right)^2 = \sigma^2_2\left(1 - \eta_2^2\right)$$

προσθέσωμεν κατὰ μέλη, λαμβάνομεν

$$A\left(y - \overline{y}_x\right)^2 + A\left(\overline{y}_x - \frac{\Theta}{\sigma_1^2}\right)^2 =$$

$$= \sigma_2^2\left(1 - r^2\right) = A\left(y - \frac{\Theta}{\sigma_1^2}x\right)^2$$

Συσχέτισις τάξεων ἢ τοῦ Spearman. Ἐὰν ἡ στοιχεῖα ἔχουσι ταχθῆ εἰς δύο σειρὰς καὶ ν εἶναι ἡ τάξις τῶν στοιχείων x ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ καὶ μ ἐν τῇ δευτέρᾳ, μ καὶ ν δύνανται νὰ λάβωσι τὰς τιμὰς 1, 2, ... ν. Ἡ συσχέτισις μεταξὺ ν καὶ

Digitized by Google

μή ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὸ αὐτὸ στοιχεῖον δίδεται ὑπὸ

$$\varrho = 1 - \frac{6}{\eta^2 - 1} A(v_x - \mu_x)^2 \text{ τοῦ } -1 \leq \varrho \leq +1$$

Ἡ συσχέτισις τάξεων χρησιμοποιεῖται ἰδίᾳ εἰς τὰ test, ἐν τῇ παιδαγωγικῇ, βιολογίᾳ κλπ.

Τετραχωρικὴ συσχέτισις. Ἐὰν πρόκειται περὶ ὁμοβάθμου κατατάξεως δευτέρου βαθμοῦ, τῶν μεταβλητῶν λαμβανόντων τὰς τιμὰς U_1, U_2, V_1, V_2, ἐν τῇ περιπτώσει δύο ἰδιοτήτων U καὶ V, τότε ὁ συντελεστὴς συσχετίσεως δίδεται ὑπὸ τῆς θετικῆς ῥίζης τῆς ἐξισώσεως:

$$\frac{\delta}{N} = r_0 r'_0 + r_1 r'_1 r + r_2 r'_2 r^2 + \ldots + r_v r'_v r_v$$

ὅπου $r_0 = \frac{6+\delta}{N}$, $r'_0 = \frac{\gamma+\delta}{N}$, αἱ δὲ τιμαὶ τῶν λοιπῶν r δίδονται ὑπὸ τῶν πινάκων XXIX (σελ. 42—51) τῶν «Tables for statisticians and biometricians» τοῦ Pearson.

Οὕτω $r_0 = \frac{1}{2}\left(1 - \alpha_1\right)$, $r_0' = \frac{1}{2}\left(1 - \alpha_2\right)$

καὶ ἀπὸ $\frac{1}{2}\left(1 - \alpha\right) = 0{,}001$ ἕως 0,500.

Σχῆμα κατατάξεως δεδομένων

Ἰδιότης V	Ἰδιότης U		Σύνολον
	U_1	U_2	
V_1	α	β	α+β
V_2	γ	δ	γ+δ
Σύνολον....	α+γ	β+δ	N

Συσχέτισις σειρῶν χρόνου. Ἄχρι τοῦδε ἡ συσχέτισις, ἥτις ἐξητάσθη, ἀφεώρα τὴν συσχέτισιν σειρῶν συχνοτήτων, δηλαδὴ μετρήσεων ἀναφερομένων εἰς δεδομένην στιγμήν. Ἡ συσχέτισις τῶν σειρῶν χρόνου ἀποβλέπει τὴν διαπίστωσιν τῶν μεταξὺ δύο σειρῶν λόγων, ἐν αἷς τὰ ζεύγη x_1, y_1· x_2, y_2.... εἶναι μετρήσεις ποσοτήτων ἀναφερομένων εἰς διαδοχικὰ διαστήματα, ὅτε γενικῶς τιμή τις τοῦ x δὲν εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς προηγουμένης ἢ ἑπομένης αὐτῇ· καὶ ὁ διαπιστούμενος λόγος μεταξὺ x καὶ y δύναται ἁπλῶς νὰ ἀντανακλᾷ γενικήν τινα ἐξέλιξιν ἢ περιοδικὴν ἐν τῷ χρόνῳ καὶ ὄχι στενότερόν τινα σύνδεσμον. Σχεδὸν πᾶσαι αἱ σειραὶ τοῦ χρόνου ἔχουσι μίαν τάσιν καὶ αἱ τάσεις αὗται, οἱαιδήποτε καὶ ἂν εἶναι, παρέχουσι συντελεστὴν συσχετίσεως ὑψηλόν, ἔστω καὶ ἂν αἱ ποσότητες εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων. Τὸ τοιοῦτον ἔχει σημασίαν μεγίστην, διότι πάντα τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα παρίστανται διὰ σειρῶν χρόνου. Προαπαιτεῖται ὅθεν ἡ ἀπαλοιφὴ τῶν στοιχείων τοῦ χρόνου. Κατὰ πρῶτον εὑρίσκομεν γραμμὰς παραστατικὰς τῶν φαινομένων, κανονικὰς δι' ἕκαστον μέγεθος x καὶ y καὶ ὑπολογίζομεν τὰς ἀποκλίσεις δι' ἕκαστον ἔτος μεταξὺ τῶν ἐκ παρατηρήσεως τιμῶν καὶ τῶν διὰ τῆς καμπύλης παρεμβολῆς (δηλαδὴ τῆς κανονικῆς γραμμῆς). Τῶν ὡς εἴρηται διαφορῶν ἢ ἀποκλίσεων καθορίζομεν ἀκολούθως τὸν συντελεστὴν συσχετίσεως. Ἐὰν νῦν αἱ σειραὶ εἶναι ἀπολύτως περιοδικαί, καθιστῶμεν οἱονεὶ ἀνάγλυφον τὴν συσχέτισιν, τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν περιοδικότητα διὰ τῆς ἁρμονικῆς ἀναλύσεως. Κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ καθηγητοῦ Persons τῆς Χάρβαρδ ὁ μέσος $\bar{y}$ λογίζεται διὰ μ ἔτη, καθ' ἃ ἡ τάσις (trend) ἐκδηλοῦται κατά τινα διεύθυνσιν καὶ ἄνευ σοβαρᾶς μεταβολῆς τοῦ γωνιώδους συντελεστοῦ καὶ ἡ ἀπλανητικὴ γραμμὴ θεωρεῖται ὡς οὖσα τῆς μορφῆς $y - \bar{y} = kt$, ὅπου t ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς περιόδου, k ὁρίζεται ἐπὶ τῇ συνθήκῃ ὅπως τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων τῶν σφαλμάτων ἀπὸ τῆς γραμμῆς ταύτης, δηλ. ὅπως

$\Sigma[y_t - (\bar{y} + kt)]^2$ εἶναι ἐλάχιστον, y_t οὔσης τῆς παρατηρήσεως, t τὰ ἔτη λογιζόμενα ἀπὸ τοῦ κέντρου, ὅτε

$$K = \frac{\Sigma t y_t}{\Sigma t^2}$$

ἐὰν $K = 2v+1$, $\Sigma t^2 = 2\,(1 + 2^2 + \ldots + v^2) =$

$$= \frac{v\,(v+1)\,(2v+1)}{3}$$

Ἐπιφάνεια συσχετίσεως. Ἐὰν $z = \sigma(x,y)$ εἶναι ἡ συνάρτησις ἡ ἀντιστοιχοῦσα πρὸς δεδομένην συχνότητα· αὕτη παριστᾷ ἐπιφάνειαν πιθανότητος, ἐφ' ἧς κεῖνται τὰ σημεῖα x_i, y_k. Ἐὰν νῦν τὰ μεταβλητὰ x, y εἶναι ἐν συσχετίσει, τότε ἡ πιθανότης τοῦ x_i δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ ἐν ἑκάστῃ στήλῃ καὶ ὅταν ὑπάρχουσι γραμμαὶ καὶ στῆλαι περιέχουσαι πλείονας τιμὰς τοῦ z, διαφόρους τοῦ μηδενὸς (ὁ σύνδεσμος δὲν εἶναι πλήρης), ἡ θεωρία τῆς συσχετίσεως ἐπιτρέπει νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἔντασιν τοῦ συνδέσμου μεταξὺ τῶν μεταβλητῶν. Ἐὰν θεωρήσωμεν δύο μεταβλητὰ X, Ψ καὶ τὰς ἀποκλίσεις τούτων x καὶ y ἀπὸ τῶν μέσων αὐτῶν $\overline{X}, \overline{\Psi}$, τότε ἡ ἐξίσωσις παλινδρομήσεως τοῦ y ὡς πρὸς x ἔσται:

$$y = r\frac{\sigma y}{\sigma x} \cdot x \quad (^1),$$

ὅπου r ὁ συντελεστὴς συσχετίσεως, σx τὸ μ. σ τετρ. τῶν x καὶ σy ὁμοίως τῶν y..· ἡ ἄνω σχέσις γράφεται $y = r\frac{\sigma y}{\sigma x} \cdot x = y$ (παρατήρησις) — y (ὑπολογισμοῦ)=η

$$\text{ἢ}\quad \eta = y - r\frac{\sigma y}{\sigma x} \cdot x$$

Ἡ πιθανότης ἵνα τὸ σφάλμα x περιλαμβάνηται μεταξὺ x καὶ x+δx εἶναι

$$\frac{\delta x}{\sigma_x \sqrt{2\pi}}\, e^{-\frac{x^2}{2\sigma^2 x}}$$

ὁμοίως ἡ πιθανότης ἵνα τὸ σφάλμα η περιλαμβάνηται μεταξὺ η καὶ η+δη εἶναι

$$\frac{\delta\eta}{\sigma_\eta \sqrt{2\pi}}\, e^{-\frac{\eta^2}{2\sigma^2\eta}}$$

καὶ ἡ σύνθετος πιθανότης κατὰ τὸ γνωστὸν θεώρημα τοῦ Moivre.

$$\left(\frac{\delta x}{\sigma x \sqrt{2\pi}} e^{-\frac{x^2}{2\sigma^2 x}}\right)\left(\frac{\delta\eta}{\sigma\eta\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{\eta^2}{2\sigma^2\eta}}\right) =$$

$$= \frac{\delta x.\,\delta\eta}{2\pi.\sigma x.\sigma\eta}\, e^{-\frac{1}{2}\left(\frac{x^2}{\sigma^2 x} + \frac{\eta^2}{\sigma^2\eta}\right)}$$

$$\text{ἢ}\quad \frac{\delta x.\,\delta\eta}{2\pi\,\sigma x.\,\sigma\eta}\, e^{-\frac{1}{2}\left\{\frac{x^2}{\sigma^2 x} + \frac{\left(y - r\frac{\sigma y}{\sigma x}\right)^2}{\sigma^3 x}\right\}}$$

ἐκ τῆς σχέσεως (1) ἢ

$$\frac{\delta x.\,\delta\eta}{2\pi.\sigma x.\sigma\eta}\, e^{-\frac{1}{2}\left\{\frac{v^2}{\sigma^2 x} - 2\,x\,y\,\frac{r\sigma y}{\sigma x.\sigma^2\eta} + x^2\left(\frac{1}{\sigma^2 x} + \frac{r^2\sigma^2 y}{\sigma^2 x\,\sigma^2\eta}\right)\right\}}$$

$$\text{ἀλλὰ}\quad v\sigma^2\eta = \Sigma\left(y - r\frac{\sigma y}{\sigma x}\right) = \Sigma(y^2) - 2r\frac{\sigma y}{\sigma x}\Sigma(xy) + r^2\frac{\sigma^2 y}{\sigma^2 x}\Sigma(x^2)$$

$$\text{ἢ}\quad v\sigma^2\eta = v\sigma^2 y - 2r\frac{\sigma y}{\sigma x} v\sigma x\,\sigma y\, r + r^2\frac{\sigma^2 y}{\sigma^2 x} v\,\sigma^2 x = v\,\sigma^2 y\,(1 - r^2)$$

ὁμοίως $v\,\sigma^2\xi = v\,\sigma^2 x\,(1 - r^2)$, ὅπου $\xi = x - r\frac{\sigma x}{\sigma y} \cdot y$, ὅθεν

$$\frac{\sigma^2\xi}{\sigma^2 x} = \frac{\sigma^2\eta}{\sigma^2 y} = 1 - r^2,\ \text{ἐπὶ πλέον}\ \frac{\sigma y}{\sigma x.\sigma^2 y} =$$

$$\frac{1}{\sigma x.\sigma^2\eta} \cdot \frac{\sigma y}{\sigma\eta} = \frac{1}{\sigma x.\sigma\eta} \cdot \frac{\sigma x}{\sigma\xi} = \frac{1}{\sigma\xi\,\sigma\eta}$$

$$\text{καὶ}\quad \left(\frac{1}{\sigma^2 x} + \frac{r^2\sigma^2 y}{\sigma^2 x\,\sigma^2\eta}\right) = \frac{1}{\sigma^2 x}\left(1 + \frac{r^2\sigma y}{\sigma^2\eta}\right) =$$

$$\frac{1}{\sigma^2 x}\left(1 + \frac{r^2}{1 - r^2}\right) = \frac{1}{\sigma^2 x\,(1 - r^2)} = \frac{1}{\sigma^2\xi}$$

ἑπομένως ἡ σύνθετος πιθανότης ὅπως x περιλαμβάνηται μεταξὺ x+δx καὶ η μεταξὺ η καὶ η+δη δίδεται ὑπὸ

$$z\,\delta x.\,\delta\eta = \frac{\delta x.\,\delta\eta}{2\pi\,\sigma x.\,\sigma y\,\sqrt{1 - r^2}}\, e^{-\frac{1}{2}\left\{\frac{y^2}{\sigma^2\eta} - 2\,x\,y\,r\frac{1}{\sigma\xi\,\sigma\eta} + x^2\frac{1}{\sigma^2\xi}\right\}}$$

καὶ ἂν N ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν παρατηρήσεων

$$Z = \frac{N}{\Sigma\pi\sigma x.\sigma y\ \sqrt{1 - r^2}}\, \bar{e}^{\ \frac{1}{2}\left\{\frac{x^2}{\sigma^2 x} + \frac{y^2}{\sigma^2 y} - 2r\frac{xy}{\sigma x.\sigma y}\right\}\frac{1}{1 - r^2}} \qquad (1)$$

παριστᾷ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς συσχετίσεως τῶν δύο μεταβλητῶν. Τὴν ἄνω σχέσιν γράφομεν ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον, θέτοντες $M = \frac{N}{2\pi\sigma x\,\sigma y\sqrt{1 - r^2}}$

$$Z = M.\bar{e}^{-\frac{1}{2}\left\{\frac{x^2}{\sigma^2 x} + \frac{y^2}{\sigma^2 y} - 2r\frac{xy}{\sigma x\,\sigma y}\right\}\frac{1}{1 - r^2}}$$

ἐὰν νῦν y λάβῃ τὴν τιμὴν y_1, τότε

$$Z = M\bar{e}^{-\frac{1}{2(1 - r^2)}\left\{\frac{y_1^2}{\sigma^2 y}(1 - r^2) + \left(\frac{x}{\sigma x} - \frac{r y_1}{\sigma y}\right)^2\right\}} =$$

$$\text{ἐπειδὴ}\quad x = r\frac{\sigma x}{\sigma y} \cdot y_1$$

$$Z = M\bar{e}^{-\frac{y_1^2}{2\sigma^2 y}}\,\bar{e}^{-\frac{1}{2(1 - r^2)}\left(\frac{x}{\sigma x} - r\frac{y_1}{\sigma y}\right)^2}$$

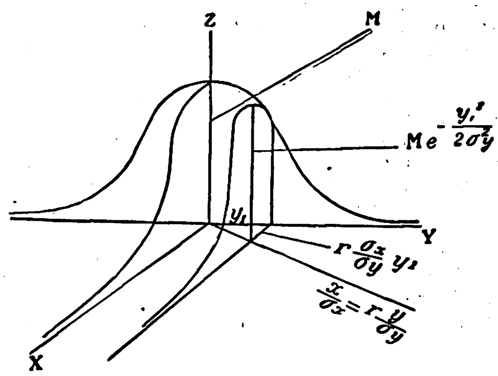

Συχνότητος ἐπιφάνεια δύο ἐν συσχετίσει μεταβλητῶν.

ἥτις εἶναι ἡ κανονικὴ καμπύλη μετὰ τοῦ κέντρου αὐτῆς εἰς $x = r\frac{\sigma x}{\sigma y} \cdot y_1$ καὶ ἡ μεγίστη τεταγμένη

$$\frac{1}{2\pi\sigma x.\,\sigma y\sqrt{1 - r^2}}\, e^{-\frac{y_1^2}{2\sigma^2 y}}$$

ἡ ὁμὰς τῶν συχνοτήτων τῶν x_1, ἡ ἀντιστοιχοῦσα εἰς ὡρισμένην τιμὴν τῶν y, εἶναι ὅθεν κανονικὴ καὶ τὸ μέσον σφάλμα τετραγώνου αὐτῆς εἶναι ἀνεξάρτητον τοῦ y. Ὁ μέσος τῆς ὁμάδος εἶναι δι' ἁπάσας τὰς τιμὰς τοῦ y ἐπὶ τῆς γραμμῆς

$$x = r\frac{\sigma x}{\sigma y}y.$$

Αἱ ὁριζόντιαι τομαὶ εἶναι ὅμοιαι ἐλλείψεις, οὕτω διὰ z=k

$$\log\left(\frac{k}{M}\right) = -\frac{1}{2(1 - r^2)}\left(\frac{x^2}{\sigma^2 x} + \frac{y^2}{\sigma^2 y} - 2r\frac{xy}{\sigma x.\sigma y}\right)$$

$$-2\,(1 - r^2)\log\left(\frac{k}{M}\right) = \frac{x^2}{\sigma^2 x} + \frac{y^2}{\sigma^2 y} - 2r\frac{xy}{\sigma x\,\sigma y}\quad \text{ἢ}$$

$$\frac{x_2}{\sigma^2 x} + \frac{y^2}{\sigma^2 y} - 2r\frac{xy}{\sigma x.\sigma y} = C\ \text{ἐξίσωσις ἐλλείψεως.}$$

ἡ ἄνω ἔλλειψις εἶναι ὁ τόπος τῶν σημείων διὰ z=K, σταθερὸν δηλαδὴ ἡ ὁριζόντιος τομὴ τῆς ἐπιφανείας (1) διὰ τοῦ ἐπιπέδου z=K.

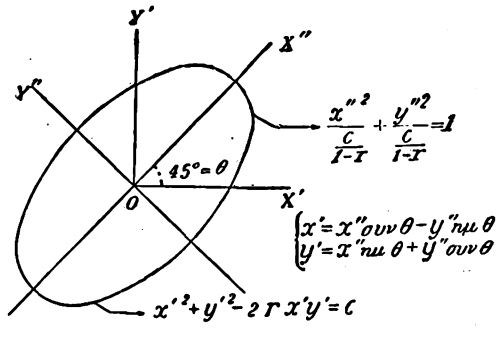

Ἐὰν νῦν οἱ ἄξονες στραφῶσι περὶ τὴν ἀρχὴν κατὰ γωνίαν Θ=45° καὶ τεθῇ

$$\frac{x}{\sigma x} = x_1,\quad \frac{y}{\sigma y} = y_1,$$

$$\text{τότε}\ x_1 = x''\ \text{συν}\ 45 - y''\ \text{ημ}\ 45 = \frac{x'' - y''}{\sqrt{2}}$$

$$y_1 = x''\ \text{ημ}\ 45 + y''\ \text{συν}\ 45 = \frac{x'' + y''}{\sqrt{2}}$$

καὶ ἡ ἐξίσωσις $x_1^2 + y_1^2 - 2\,x_1\,y_1 = c$ γράφεται

$$\frac{(x'' - y'')^2}{2} + \frac{(x'' + y'')^2}{2} - 2r\frac{(x''^2 - y''^2)}{2} = c$$

$$\text{ἢ}\ x''^2 + y''^2 - r\,(x''^2 - y''^2) = c\quad \text{ἢ}$$

$$x''^2\,(1 - r) + y''^2\,(1 + r) = c$$

$$\frac{x''^2}{\frac{c}{1 - r}} + \frac{y''^2}{\frac{c}{1 + r}} = 1.$$

ἤτοι ὁ μὲν μέγας ἡμιάξων εἶναι $\alpha^2 = \frac{c}{1 - r}$, ὁ δὲ μικρὸς $6^2 = \frac{c}{1 + r}$. Τὸ κέντρον τῆς ἐλλείψεως εἶναι τὸ σημεῖον τῆς τομῆς τῶν δύο μέσων τῶν X καὶ Ψ. Ἐὰν r αὐξάνῃ ἀπὸ 0 ἕως 1, ὁ ἡμιάξων αὐξάνει ἀπὸ $\sqrt{c}$ ἕως ∞ καὶ ὁ 6 ἐλαττοῦται ἀπὸ $\sqrt{c}$ ἕως $\sqrt{\frac{c}{2}}$ καὶ ἀντιστρόφως, ἐὰν r ἐλαττοῦνται ἀπὸ 0 ἕως—1. Αἱ διάφοροι ἐλλείψεις ἄς καθορίζομεν, μεταβαλλομένου τοῦ c εἶναι συγκεντρικαί, ὅμοιαι καὶ ὁμοίως διατεταγμέναι. Ἡ ἐπιφάνεια συσχετίσεως καθορίζεται πλήρως διὰ 5 ποσοτήτων, ἤτοι τῶν δύο μέσων, τῶν δύο μέσων σφαλμάτων τετραγώνου καὶ ἑνὸς συντελεστοῦ συσχετίσεως. [Πρβλ. *Κ. Ἀθανασιάδου*, Στατιστική (1932).]

Κ. Α. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

Digitized by Google

Σὺτ (Schütt) *[Γεωγρ.]*. Δύο νῆσοι τοῦ Δουνάβεως μεταξὺ τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ Οὐγγαρίας. Ἡ *Μεγάλη Σὺτ* (τσεχ. *Βελκὺ Σιτνοῦ* "*Οστροβ*, οὐγγρ. *Τσαλόκιο*) ἀνήκει εἰς τὴν Τσεχοσλοβακίαν, σχηματίζεται δὲ μεταξὺ τοῦ κυρίου βραχίονος τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ κάτωθεν τοῦ Πρεσβούργου ἀποσχιζομένου Μικροῦ Δουνάβεως καὶ ἔχει μῆκος 84 χλμ. μέχρι τοῦ Κομόρν, πλάτος 30 χλμ. καὶ ἔκτασιν 1.885 τ. χλμ., διασχιζομένη ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πρεσβούργου—Κομόρν. Παράγει δημητριακά, ὀπώρας καὶ λαχανικά, οἱ δὲ κάτοικοί της εἶναι κατὰ πλειονότητα Οὔγγροι. Ἡ *Μικρὰ Σὺτ* (οὐγγρ. *Σιγκετκιὸς*) σχηματίζεται μεταξὺ τοῦ κυρίου βραχίονος τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ βραχίονος τοῦ Βιζελμπουργκ, ἐκτεινομένη νοτίως τῆς Μεγάλης Σὺτ καὶ ἀνήκει εἰς τὴν Οὐγγαρίαν. Ἔχει μῆκος 45 χλμ., πλάτος 5—8 χλμ. καὶ ἐπιφάνειαν 275 τ. χλμ. Παράγει δημητριακά, λαχανικά, ὀπώρας καὶ ὀρνιθοτροφικὰ προϊόντα. Θ. Χ. Σ.

Σύτη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, οὕτω μετονομασθὲν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε εἶχε (1920) 198 κατ. καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Χαριουπόλεως τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Τουρκιστὶ *Τσίτκιοϊ*. Π. Ν. Π.

Σὺτς (Schütz ἢ Sagittarius), ***Ἐρρῖκος***. Διάσημος Γερμανὸς μουσουργὸς (1585—1672). Ἐσπούδασεν ἀρχικῶς νομικά, ἐμορφώθη δὲ μουσικῶς ἐν Βενετίᾳ, γενόμενος μαθητὴς τοῦ Ἰω. Γκαμπριέλι. Ὁ Σὺτς θεωρεῖται ὡς ὁ πρόδρομος τοῦ Ἰωάννου Σεβαστ. Μπὰχ καὶ τοῦ Χαίνδελ καὶ κατὰ συνέπειαν πατριάρχης τῆς μεγάλης γερμανικῆς μουσικῆς σχολῆς, ἧς ἡ ἡγεμονία διετηρήθη μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς ἐν Κάσσελ, Κοπεγχάγῃ, Βρουνσβίκῃ καὶ Δρέσδῃ. Εἶναι ὁ συνθέτης τοῦ πρώτου καθαρῶς γερμανικοῦ μελοδράματος, τῆς «Δάφνης». Ἡ μουσικὴ τοῦ ἔργου τούτου —δυστυχῶς ἀπολεσθεῖσα συνεπείᾳ πυρκαϊᾶς— ἐγράφη ἐπὶ τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως τῆς «Δάφνης» τοῦ Ρινουτσίνι, ἥτις ὑπῆρξε τὸ πρῶτον συντεθὲν μελόδραμα. Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω σκηνικοῦ ἔργου, ὁ Σὺτς ἔγραψε τὸ μπαλέττο «Ὀρφεὺς καὶ Εὐρυδίκη» (1638), ἐπιδοθεὶς κυρίως εἰς τὴν σύνθεσιν θρησκευτικῆς μουσικῆς, ἐξ ἧς προέχουν: «Οἱ ἑπτὰ λόγοι τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ», «Ἡ ἱστορία τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», «Ἡ ἱστορία τῆς γεννήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ», «Cantiones sacrae 4 vocibus cum basso ad organum» (1625), «Cantate de vitae fugacitate aria quinque vocibus» κλπ. Ἡ μουσικὴ τῶν «Παθῶν» καὶ τῶν «Ἱερῶν ἱστοριῶν» τοῦ Σὺτς εἶναι κρᾶμα πολυφωνικοῦ καὶ μονῳδιακοῦ ὕφους, δὲν στερεῖται δὲ δραματικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ ἐκφραστικότητος. Πλήρης ἔκδοσις τῶν «Ἁπάντων» τοῦ Σὺτς εἰς 16 τόμους ἐγένετο ἐν Λειψίᾳ (1885—1894). Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

—**Σὺτς** (Schütz), ***Λουδοβῖκος-Ἀράλδος***. Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν, τὰ μαθηματικὰ καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀνωτάτης τεχνικῆς σχολῆς τῆς Δαρμστάτης, τῆς ἀνωτάτης ἐπαγγελματικῆς σχολῆς τοῦ Ὀλδεμβούργου καὶ τῆς μηχανικῆς σχολῆς τοῦ Χάγκεν. Ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἀνατολῆς, συνέβαλεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἑταιρείας τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν τῆς Φραγκφούρτης (1911) καὶ ἐγένετο μέλος τῆς ἐθνολογικῆς ἑταιρείας τοῦ Βερολίνου, τῆς ἀνθρωπολογικῆς τῆς Φραγκφούρτης κ.ἄ. Ἔγραψεν: «Ἡ διδασκαλία τοῦ Κομφουκίου» (1909) «Αἱ γλῶσσαι τῶν γερμανικῶν ἀποικιῶν» (1912) κ.ἄ. Π. Ν. Π.

Συτσανμπερζέ, ἢ ***Σύτσενμπεργκερ*** (Schutzenberger), ***Λουδοβῖκος-Φρειδερῖκος***. Γάλλος ζωγράφος ἐκ Στρασβούργου (1825—1903). Μετασχὼν εἰς τὸ Σαλὸν τῷ 1850, ἐγένετο τάχιστα γνωστὸς ὡς ζωγράφος σκηνῶν ἐκ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας καὶ τοῦ συγχρόνου, ἀγροτικοῦ ἰδίως, βίου. Ἐκ τῶν πινάκων του καλύτεροι κρίνονται οἱ ἑξῆς: «Τερψιχόρη» (Μουσεῖον Λουξεμβούργου), «Εἰδύλλιον Γερμανῶν», «Ἡ ἁρπαγὴ τῆς Εὐρώπης ὑπὸ τοῦ Διός», «Ἡ Ἀριάδνη ἐγκαταλελειμμένη», «Ψαρᾶς τοῦ Ρήνου», «Νύμφη κοιμωμένη» κλπ.

— **Συτσανμπερζέ**, ἢ ***Σύτσενμπεργκερ*** (Schützenberger), ***Παῦλος***. Γάλλος χημικὸς (1829—1897). Ἐσπούδασε κυρίως τὴν ἰατρικήν, ἐπιδοθεὶς ἀκολούθως εἰς τὴν φυσικὴν καὶ χημείαν. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας. Ἠσχολήθη περισσότερον μὲ τὴν βιολογικὴν καὶ βιομηχανικὴν χημείαν, καὶ δὴ μὲ τὴν μελέτην τῶν ἀλκαλοειδῶν, τῶν χρωμάτων, τῶν πρωτεϊνικῶν ὑλῶν, ὡς καὶ τῶν ἑνώσεων τῆς πλατίνης κλπ. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ εἶναι: «Χημεία ἐφηρμοσμένη εἰς τὴν φυσιολογίαν καὶ τὴν παθολογίαν τῶν ζώων» (1863), «Περὶ τῶν χρωστικῶν ὑλῶν» (1867), «Γενικὴ χημεία» (7 τόμ. 1880—1894) κ.λ.π. Σ. Γ.

Σύττερμανς, ἢ ***Σύστερμανς*** (Suttermans ἢ **Sustermans**), ***Ἰοῦστος***, Φλαμανδὸς ζωγράφος ἐξ Ἀμβέρσης (1597—1681). Διήγαγε τὸν βίον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα ἀπόκεινται καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν σῳζομένων πινάκων του. Διέπρεψεν ἰδίᾳ ὡς προσωπογράφος. Μεταξὺ τῶν καλλίστων ἔργων του τάσσονται: διάφοροι προσωπογραφίαι ἐν τῷ μουσείῳ Poldi—Pezzoli τοῦ Μιλάνου, «Ὁ Γαλιλαῖος» (πινακοθήκη Οὐφφίτσι, Φλωρεντία), «Φερδινάνδος Β' τῆς Τοσκάνης» καὶ «Vittoria della Rovere» (αὐτόθι), διάφοροι προσωπογραφίαι ἐν τῇ πινακοθήκῃ Κορσίνι τῆς Φλωρεντίας, «Ὁ κόμης Βαλδεμὰρ Χριστιανός» ἐν τῇ πινακοθήκῃ Πίττι τῆς αὐτῆς πόλεως, «Ὁ Φρειδερῖκος Κολόννα» ἐν τῇ πινακοθήκῃ Κολόννα τῆς Ρώμης καὶ διάφοροι προσωπογραφίαι ἐν τῇ πινακοθήκῃ Κορσίνι τῆς αὐτῆς πόλεως. Ι. Μ. Π.

σύφα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σκίρπος* (βλ. λ.).

Σύφαξ. Βασιλεὺς τῶν Μασσυλίων ἢ Μασσαισυλίων, ἀντίπαλος τοῦ Μασσανάσση, βασιλέως τῶν Νουμιδῶν. Τῷ 213 π. Χ., βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, κατενίκησε τοὺς Καρχηδονίους, μετὰ τῶν ὁποίων συνέπραττεν ὁ Μασσανάσσης. Οἱ Καρχηδόνιοι τότε, ἀνακαλέσαντες ἐξ Ἱσπανίας τὸν Ἀσδρούβαν, συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Γάλα, βασιλέως τῶν Μασσυλίων καὶ πατρὸς τοῦ Μασσανάσση, ὁ δὲ Σύφαξ, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀντιστῇ κατὰ τῶν ἡνωμένων αὐτῶν δυνάμεων, ἐνικήθη ἀπολέσας 30.000 ἀνδρῶν καὶ κατέφυγεν εἰς Μαυριτανίαν. Φαίνεται ὅμως ὅτι κατόπιν συνθήκης μετὰ τῶν Καρχηδονίων ἀνέκτησε τὰς ἐπαρχίας του. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἐνῷ ὁ Σκιπίων μεταβὰς εἰς Ἀφρικὴν προσεπάθει νὰ παρασύρῃ τὸν Σύφακα ὑπὲρ τῶν Ρωμαίων, ὁ Ἀσδρούβας ἐπέτυχε νὰ προσεταιρισθῇ αὐτὸν κατὰ τῶν Ρωμαίων, δίδων ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφήν του Σοφωνίσβαν. Τῇ συμβουλῇ τοῦ Ἀσδρούβα, ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ Μασσανάσση κατενίκησεν αὐτὸν καὶ ἐκυρίευσε τὸ βασίλειόν του. Ἐν τούτοις ὁ Μασσανάσσης δὲν ἔπαυσε παρενοχλῶν αὐτόν, μέχρις ὅτου, ἐλθὼν ὁ Σκιπίων μετὰ δυνάμεως εἰς Ἀφρικήν, ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν Καρχηδονίων, τοὺς ὁποίους ἐνίκησε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 203 π. Χ. Ἐπιχειρήσας καὶ πάλιν, τῇ ἐπιμόνῳ παρακινήσει τοῦ Ἀσδρούβα καὶ τῆς συζύγου του, νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Σκιπίωνος, ἐνικήθη κατὰ κράτος, αἰχμαλωτισθεὶς δὲ ἀπεστάλη εἰς Ρώμην, ὅπου ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἐν τῇ φυλακῇ. Α. Θ. Σ.

συφιλιδικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σύφιλιδα, ὁ τῆς συφίλιδος: «συφιλιδικὴ μόλυνσις,—ἐκδήλωσις»· ‖ ὁ πάσχων συφίλιδα.

— **συφιλιδικὴ** ***ὀνυχία*** *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *ὀνυχία* συφιλιδική.

— **συφιλιδικὴ** ***παρωνυχία*** *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *παρωνυχία* συφιλιδική.

— **συφιλιδικὴ** ***φαρυγγῖτις*** *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *φαρυγγῖτις* συφιλιδική.

συφιλιδογραφία (ἡ)· ἡ περιγραφὴ τῆς συφίλιδος, συφιλιδολογία.

συφιλιδοκομεῖον (τό)· θεραπευτήριον συφιλιδικῶν, νοσοκομεῖον ὅπου νοσηλεύονται οἱ πάσχοντες συφίλιδα.

συφιλιδολογία (ἡ)· ὁ εἰδικὸς κλάδος τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὴν γενικὴν καὶ τὴν εἰδικὴν παθολογίαν τῆς συφίλιδος (ἐπικτήτου, κληρονομικῆς καὶ ἐκ συλλήψεως), τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν θεραπείαν αὐτῆς. Γ. Κ. Η.

συφιλιδολογικός, —*ή*, —*όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν συφιλιδολογίαν: «συφιλιδολογικαὶ παρατηρήσεις».

συφιλιδολόγος (ὁ)· ὁ ἰατρὸς ὁ εἰδικῶς ἀσχολούμενος μὲ τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν θεραπείαν τῆς συφίλιδος ‖ κατ' ἐπέκτ., ὁ ἰατρός, ὅστις ἀσχολεῖται μὲ τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν θεραπείαν τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων ἐν γένει.

συφιλίζω· ἐμβολιάζω ἐπιτυχῶς πειραματόζῳον διὰ συφιλιδικοῦ ἰοῦ.

σύφιλις, ἢ ***συφιλὶς*** (ἡ). Ὄνομα λίαν διαδεδομένης ἀφροδισίας νόσου, δοθὲν αὐτῇ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἐκ Βερόνας ἰατροῦ Ἱερωνύμου Φρακαστόρου ἐν τῷ ποιήματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Syphilidis sive morbi gallici», τῷ ἐκδοθέντι τῷ 1530. Ἐν τούτῳ ποιμήν τις ὀνόματι Σύφιλος (Syphilus), φυλάττων τὰ ποίμνια τοῦ βασιλέως Ἀλκιθόου καὶ βλέπων ταῦτα δεκατιζόμενα συνεπείᾳ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος (Σειρίου) ἐκπεμπομένης ὑπερβολικῆς θερμότητος, ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν θεὸν τοῦτον τοῦ Ἡλίου διὰ φράσεων ἀνευλαβῶν καὶ ἵδρυσε βωμὸν ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸν βασιλέα Ἀλκίθοον, πρὸς ὃν προσέφερε καὶ θεϊκὰς τιμάς. Τούτου τὸ παράδειγμα ἠκολούθησαν εἶτα καὶ οἱ λοιποὶ ποιμένες καὶ ἐργάται, δι' ὃ καὶ ὁ Σείριος θυμωθεὶς ἐτιμώρησε τούτους διὰ τῆς νόσου συφίλιδος. Ταλαιπωρούμενοι ὅμως οὗτοι ὑπὸ τῆς νόσου, παρεκάλεσαν νύμφην τινά, ἵνα σώσῃ τούτους ἀπ' αὐτῆς, αὕτη δὲ τοῖς ὑπέδειξε τὸ φυτὸν ἱερόξυλον (gaïac), ὡς φάρμακον εἰδικὸν κατὰ τῆς νόσου. Προκειμένου εἶτα ὁ Σύφιλος νὰ θυσιασθῇ ὡς ἐξιλαστήριον θῦμα εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, οὗτος μετανοήσας ἔθεσεν ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸ θυσιαστήριον ταῦρόν τινα, ὃν ὁ ἱερεὺς ἐφόνευσεν ἀντ' ἐκείνου. Ἡ παραγωγὴ τοῦ ὀνόματος *συφιλὶς* ἀμφισβητεῖται. Τινὲς νομίζουσιν ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ σῦς καὶ φιλῶ, ἄλλοι δ' ἄλλως. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ὁ Φρακαστόρος ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τῆς Νιόβης Σιπύλου, ὃν ἀναφέρει ὁ Ὀβίδιος (Μεταμορφ. 6, 145) καὶ ὃν μεσαιωνικαὶ γραφαὶ ὡς Σίφυλον ἀναγράφουσιν. ΑΡ. Π. Κ.

— [ΑΦΡΟΔΙΣ.] Α'. ***Ἐπίκτητος σύφιλις***. Ι. Ἡ σύφιλις εἶναι γενικὴ χρονία μολυσματικὴ νόσος ὀφειλομένη εἰς τὸ ὠχρὸν τρεπόνημα τῶν Schaudinn καὶ Hoffmann. Διὰ νὰ λάβῃ χώραν συφιλικὴ μόλυνσις, εἶναι ἀπαραίτητον ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ πάσχων ἐκ συφίλιδος νὰ φέρῃ ἀνοικτὰς συφιλιδικὰς ἐκδηλώσεις (ἕλκος—πλάκες), ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ὑφίσταται λύσις συνεχείας, ἔστω καὶ ἀόρατος, ἐπὶ τοῦ δέρματος ἢ τοῦ βλεννογόνου τοῦ ὑγιοῦς, ὅστις ἦλθεν εἰς ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἐπαφὴν μετὰ τῶν μολυσματικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ πάσχοντος ἐκ συφίλιδος. Μόλυνσις δύναται ἐπίσης νὰ λάβῃ χώραν καὶ διὰ τοῦ σιάλου ἢ τοῦ σπέρματος πάσχοντος ἐκ λανθανούσσης συφίλιδος (σύφιλις ἐν ἐνεργείᾳ ἄνευ κλινικῶν ἐκδηλώσεων, ἀλλὰ μὲ τὴν κατὰ Wassermanm ἀντίδρασιν θετικὴν εἰς τὸ αἷμα), ὁσάκις τὰ δύο μνημονευθέντα ἐκκρίματα ἐμπεριέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς συφιλιδικὰ τρεπονήματα καὶ ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν μετὰ λύσεως συνεχείας τοῦ βλεννογόνου ἢ τοῦ δέρματος (διὰ φιλήματος ἢ συνουσίας) ὑγιοῦς ἀτόμου. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται σαφῶς ὅτι ἡ σύφιλις μεταδίδεται καὶ ἄνευ ἀφροδισίου ἐπαφῆς, ὁ δὲ κίνδυνος τῆς μεταδόσεως αὐτῆς, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται ἀπολύτως, καθίσταται μηδαμινός, ὅταν ἐλλείπωσιν αἱ μνημονευθεῖσαι ἀνοικταὶ συφιλιδικαὶ ἐκδηλώσεις (συφιλιδικὸν ἕλκος, πλάκες κλπ.). Μεταδιδομένη καὶ ἀφιεμένη αὕτη ἄνευ θεραπείας, εἶναι δυνατὸν νὰ προσβάλῃ ὅλα τὰ ὄργανα καὶ ὅλους τοὺς ἱστούς, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως, καὶ νὰ προκαλέσῃ βλάβας μεγίστης σοβαρότητος, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἐγκεφαλικὴν συφίλιδα, κινητικὴν ἀταξίαν, προϊοῦσαν γενικὴν παράλυσιν κλπ. Δύναται ὡσαύτως νὰ γίνῃ αἰτία ἀναπτύξεως καρκίνου ἐπὶ τῶν λευκοπλακιῶν τῆς γλώσσης καὶ ἀφορμὴ προώρων τοκετῶν, ὡς καὶ συχνῶν ἐκτρώσεων. Εἶναι εἰς ἄκρον μεταδοτική, δυναμένη νὰ μεταδοθῇ καὶ κληρονομικῶς μέχρι τῆς δευτέρας γενεᾶς, μάλιστα καὶ πέραν αὐτῆς, ἐφ' ὅσον οἱ ἐκ κληρονομικῆς συφίλιδος πάσχοντες δὲν ὑποβάλλονται εἰς θεραπείαν. Σήμερον ἡ σύφιλις εἶναι διαδεδομένη εἰς ὁλόκληρον τὸν παλαιὸν καὶ τὸν νέον κόσμον καὶ ἀποτελεῖ τὴν χειροτέραν μάστιγα τῆς ἀνθρωπότητος.

ΙΙ. *Αἰτιολογία*. Παραγωγὸν αἴτιον τῆς νόσου εἶναι ἡ ὠχρὰ σπειροχαίτη, σπειρόνημα ἢ τρεπόνημα. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1905 ὑπὸ τῶν Schaudinn καὶ Hoffmann ἐντὸς τοῦ ἐκκρίματος τῶν ἀνοικτῶν συφιλιδικῶν ἐκδηλώσεων (συφιλιδικοῦ ἕλκους καὶ συφιλιδικῶν πλακῶν) καὶ τοῦ ὀποῦ τῶν διωγκωμένων λεμφικῶν γαγγλίων. Εἶναι δὲ τοῦτο λεπτὸν νηματοειδὲς μικρόβιον, τοῦ ὁποίου τὸ σῶμα εἶναι κυλινδρικὸν μήκους 6 ἕως 14 χλστμ. κατὰ μέσον ὅρον καὶ πλάτους μέχρι 0,3 χλστμ. περίπου. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 6—30 στενὰς κανονικὰς καὶ ἰσοβαθεῖς σπείρας, καὶ ἀπολήγει ὀξέως, κατ' ἀμφότερα τὰ ἄκρα, δίκην λεπτοτάτης βλεφαρίδος. Ἐξεταζόμενον ζῶν ὑπὸ τὸ ὑπερμικροσκόπιον κινεῖται ζωηρῶς ἐπὶ πολλὰς ὥρας.

Διὰ τῶν συνήθων χρωστικῶν χρώννυται τοῦτο δυσκόλως. Ἀνευρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ ἐπὶ τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους καὶ τῶν συφιλιδικῶν πλακῶν, ὅταν αὗται δὲν ἔχουσιν ὑποβληθῇ εἰς οὐδεμίαν ἀντισηπτικὴν θεραπείαν. Ἀνευρίσκεται ἐπίσης καὶ ἐντὸς τοῦ ὀποῦ τῶν διωγκωμένων λεμφικῶν γαγγλίων, καὶ ἐντὸς τοῦ διὰ σκαριφισμῶν τῶν βλατίδων καὶ κηλίδων ἐπιτυγχανομένου ὀροαιματηροῦ ὑγροῦ. Ὁ Schaudinn ἀνεῦρε τὸ τρεπόνημα εἰς τὸν σπλῆνα, οἱ δὲ Jacquet καὶ Sézary εἰς τὸ περίβλημα τῶν ἐπινεφριδίων. Ἐπίσης ἀνευρέθη καὶ εἰς τὰς μήνιγγας, τὸν ἐγκέφαλον τῶν ἀποθανόντων ἐκ προϊούσης γενικῆς παραλύσεως καὶ τὰ σπλάγχνα τῶν ἐμβρύων τῶν πασχόντων ἐκ κληρονομικῆς συφίλιδος. Τὸ τρεπόνημα εὑρίσκεται ἐπίσης ἐντὸς τοῦ κυκλοφορουμένου αἵματος κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δευτέρας περιόδου τῆς συφίλιδος. Ἡ παραμονὴ ὅμως αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ αἵματος εἶναι σχετικῶς βραχυχρόνιος. Πρῶτος ὁ καθηγητὴς Hoffmann ἀπέδειξε τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ αἵματος τῶν πασχόντων ἐκ προσφάτου συφίλιδος ἐκ τῆς μολυσματικότητος αὐτοῦ. Ἡ παρουσία αὐτοῦ διεπιστώθη καὶ ἐντὸς τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ, τοῦ σπέρματος, τοῦ γάλακτος, τῶν οὔρων καὶ τοῦ σιάλου, ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας. Κατὰ Levaditi καὶ A. Marie ὑπάρχουσι δύο εἴδη τρεπονήματος, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν προσβάλλει ἐκλεκτικῶς τὸ νευρικὸν σύστημα καὶ

Digitized by Google

καλεῖται *νευροτρόπον*, τὸ δὲ ἄλλο προσβάλλει ἐκλεκτικῶς τὸ δέρμα καὶ ὀνομάζεται *δερματοτρόπον*. Ἡ δοξασία ὅμως αὕτη τῶν ἐρευνητῶν τούτων ἀπεδείχθη ἐσφαλμένη.

Ἡ μορφὴ τοῦ τρεπονήματος, ὅπως περιεγράφη ἀνωτέρω, εἶναι μεταβατική, ὅπως ἀποδεικνύουσι νεώτεραι ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι. Κατ' αὐτὰς εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον σήμερον ὅτι τὸ τρεπόνημα, μέχρις ὅτου διαμορφωθῇ, ὡς ἀνωτέρω, διέρχεται καὶ ἑτέρας μεταβατικὰς μορφάς, ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς. Τὸ τοιοῦτον ἀπεδείχθη πειραματικῶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Noguchi, ὅστις διηθήσας σπέρμα συφιλιδικοῦ, ἐμπεριέχον τρεπονήματα, ἐπέτυχε διὰ τοῦ διηθήματος τούτου, τὸ ὁποῖον δὲν ἐμπεριεῖχε πλέον τρεπονήματα ὑπὸ τὴν γνωστὴν αὐτῶν μορφήν, θετικὸν ἐνοφθαλμισμὸν συφίλιδος ἐπὶ πιθήκου Οὕτως ἐξηγεῖται σήμερον καὶ ἡ κληρονομικὴ σύφιλις διὰ τῆς μολύνσεως τοῦ ᾠαρίου ὑπὸ τοῦ σπερματοζωαρίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δύναται νὰ περιλαμβάνεται ὁ συφιλιδικὸς ἰὸς ὑπὸ τὴν διηθητὴν αὐτοῦ μορφήν.

Πολλὰ ἔτη ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς συφίλιδος ἐνομίζετο ὅτι αὕτη ἦτο μολυσματικὴ μόνον διὰ τὸν ἄνθρωπον. Βραδύτερον ἀπεδείχθη ὅτι ἡ δοξασία αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, διότι δύο ἔτη πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ τρεπονήματος ὑπὸ τῶν Schaudinn καὶ Hoffmann, ἤτοι τὴν 28 Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1903, οἱ Roux Metchnikoff ἀπέδειξαν ὅτι ἡ σύφιλις ἦτο ἐνοφθαλμισιμος εἰς τοὺς ἀνθρωποειδεῖς πιθήκους, τοῦθ' ὅπερ ἐπεβεβαίωσαν οἱ Lesser, Neisser κτλ. Μετὰ ταῦτα ἀπεδείχθη ὅτι ἡ σύφιλις εἶναι ἐνοφθαλμίσιμος καὶ ἐπὶ τῶν κατωτέρων πιθήκων, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν κονίκλων, τῶν ἰνδικῶν χοιριδίων, τοῦ κυνὸς καὶ τοῦ προβάτου.

III. *Παθολογικὴ ἀνατομικὴ τῆς συφίλιδος*. 1) Εἰς τὸ σημεῖον τοῦ ἐνοφθαλμισμοῦ τοῦ συφιλιδικοῦ ἰοῦ ἀναπτύσσεται μετὰ πάροδον 3 ἕως 4 ἑβδομάδων χαρακτηριστικὴ παθολογικὴ ἀλλοίωσις, ἥτις ὀνομάζεται *συφιλιδικὸν ἕλκος* (ἢ πρωτόγονος σύφιλις). Διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως παθολογοανατομικῶν παρασκευασμάτων τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους παρατηρεῖται ὅτι σχεδὸν ὁλόκληρον τὸ ἐπιθήλιον τῆς διαβρώσεως ἔχει καταστραφῆ, τὰ δὲ χείλη αὐτῆς δὲν εἶναι ἀποτόμως τετμημένα, ἀλλὰ συνενοῦνται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον πρὸς ἄλληλα καὶ ὅτι ἡ νεοπλασματικὴ διήθησις τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ μονοπυρήνων λεμφοκυττάρων, πλασματοκυττάρων, ἅτινα ἐνίοτε εὑρίσκονται κατὰ σωρούς, καὶ νεοπλάστων κυττάρων συνεκτικοῦ ἱστοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους δημιουργοῦνται, ὅπου ὑπάρχουσιν ἑστίαι συφιλιδικοῦ ἰοῦ, περιαγγειακαὶ διηθήσεις, σαφῶς κεχωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων. Αἱ κατὰ τὸ κέντρον τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους εὑρισκόμεναι διηθήσεις, αὐξανόμεναι βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, συνενοῦνται πρὸς ἀλλήλας, ἐνῷ αἱ κατὰ τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι κεχωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων. Αἱ λευκοκυτταρικαὶ διηθήσεις ἀναπτύσσονται εἰς τὰ μεσοδιαστήματα τοῦ συνεκτικοῦ ἱστοῦ καὶ περὶ τὰ αἱμοφόρα καὶ λεμφικὰ ἀγγεῖα. Μεταξὺ τῶν διαφόρων διηθήσεων ὑπάρχουσι συνήθως ζῶναι συνεκτικοῦ ἱστοῦ μὴ διηθημέναι, αἵτινες χωρίζουσιν αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων. Ἐξ αἰτίας τοῦ ἐρεθισμοῦ, τὸν ὁποῖον προκαλοῦσι τὰ τρεπονήματα διερχόμενα διὰ τῶν τοιχωμάτων τῶν ἀγγείων ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ προκαλουμένου ὑπὸ τῶν περιβαλλόντων αὐτὰ διηθήσεων ἀφ' ἑτέρου, παρουσιάζεται ὑπερπλασία τοῦ ἐνδοθηλίου αὐτῶν, ἥτις μετὰ τῶν βλαβῶν, αἵτινες προεκλήθησαν εἰς αὐτά, ἐκ τῆς διόδου τῶν στοιχείων τῆς διηθήσεως, γεννᾷ θρομβώσεις τῶν ἀγγείων καὶ τέλος ἀποφράσσει τελείως αὐτάς. Τὰ τριχοειδῆ ἀγγεῖα τῶν θηλῶν τοῦ δέρματος διακρίνονται ἐκ τῶν ταχυτάτων διηθήσεων, αἵτινες περιβάλλουσι ταῦτα. Εἰς ἃ σημεῖα αἱ διηθήσεις εἶναι λίαν ἐκσεσημασμέναι, συμπιέζονται τὰ τριχοειδῆ ἀγγεῖα καὶ ἐπακολουθοῦσι διαταραχαὶ τῆς θρέψεως, αἵτινες ἐκδηλοῦνται δι' ἑστιῶν μαλακύνσεως. Ἐξετάζοντες τὰς ἀλλοιώσεις τῶν ἀγγείων, προχωροῦντες ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους πρὸς τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ, παρατηροῦμεν ὅτι αὗται ἐλαττοῦνται φυγοκέντρως, αἱ δὲ περιαγγειακαὶ διηθήσεις ἐκ παραλλήλου καθίστανται ἀσθενέστεραι. Μεγάλας ἀλλοιώσεις ὑφίστανται κυρίως τὰ λεμφικὰ ἀγγεῖα. Αἱ περιαγγειακαὶ διηθήσεις ἀποτελοῦνται ἐκ μονοπυρήνων λεμφοκυττάρων, πλασματοκυττάρων καὶ νεοπλάστων κυττάρων συνεκτικοῦ ἱστοῦ. Ἐκ τούτων τὰ πλασματοκύτταρα εὑρίσκονται συνήθως εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν περιαγγειακῶν λευκοκυτταρικῶν διηθήσεων. Ἐπὶ παλαιῶν συφιλιδικῶν ἑλκῶν ἀνευρίσκονται μικροσκοπικῶς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀρκετὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ εἶναι κατεστραμμένα καὶ ἀντ' αὐτῶν ἀνευρίσκεται αἱμοσιδερίνη. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ συνεκτικοῦ ἱστοῦ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν ὑπὸ τῶν περιαγγειακῶν διηθήσεων προκαλούμενον ἐρεθισμόν. Λόγῳ τοῦ ἐρεθισμοῦ τούτου αὐξάνονται κατ' ἀριθμὸν καὶ τὰ σιτευτικὰ κύτταρα (Mastzellen).

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους παρατηροῦνται ὀλίγα τρεπονήματα μεταξὺ τῶν κυττάρων τοῦ συνεκτικοῦ ἱστοῦ καὶ περισσότερα εἰς τὰ πέριξ τῶν λεμφικῶν χώρων, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ τοιχώματα τῶν τριχοειδῶν. τῶν αἱμοφόρων καὶ λεμφοφόρων ἀγγείων, ἔνθα ἐνίοτε ἀνευρίσκονται κατὰ σωρούς. Πολλὰ τρεπονήματα ἀνευρίσκονται ἐπίσης ἐντὸς ἐνδοθηλιακῶν κυττάρων συνεκτικοῦ ἱστοῦ. Ὅσον παχύτεραι εἶναι αἱ περιαγγειακαὶ λευκοκυτταρικαὶ διηθήσεις, τοσοῦτον μεγαλύτερον ἀριθμὸν τρεπονημάτων περιλαμβάνουσιν αὗται. Τέλος, μεγαλύτερος ἀριθμὸς τρεπονημάτων παρατηρεῖται εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους καὶ εἰς τὰ βαθύτερα στρώματα αὐτοῦ.

2) Διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως παθολογοανατομικοῦ παρασκευάσματος κηλῖδος συφιλιδικῆς ροδάνθης, παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ἐπιθήλιον αὐτῆς εἶναι οἰδηματῶδες, εἰς πλεῖστα δὲ σημεῖα αὐτοῦ τὰ κύτταρα ἀφίστανται ἀπ' ἀλλήλων, λόγῳ τοῦ οἰδήματος. Εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ ἐπιθηλίου ἀνευρίσκονται ἐνίοτε μεμονωμένα ἢ κατὰ σωροὺς μεταναστευτικὰ κύτταρα. Εἰς τὸ θηλῶδες καὶ ὑποθηλῶδες στρῶμα ἡ λευκοκυτταρικὴ διήθησις τῶν ἱστῶν φαίνεται διάχυτος διὰ μικρᾶς μεγεθύνσεως, διὰ μεγαλυτέρας ὅμως διακρίνεται σαφῶς ὅτι αἱ λευκοκυτταρικαὶ διηθήσεις εἶναι κυρίως περιαγγειακαί. Τὰ κύτταρα τοῦ συνεκτικοῦ ἱστοῦ εἶναι ἐξοιδημένα καὶ ἀφίστανται ἀπ' ἀλλήλων, ἰδίᾳ κατὰ τὰς περιαγγειακὰς διηθήσεις. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν πυρήνων τῶν κυττάρων τοῦ συνεκτικοῦ ἱστοῦ εἶναι καταφανὴς εἰς τὸ θηλῶδες στρῶμα καὶ τὸ χόριον. Τὰ τριχοειδῆ ἀγγεῖα τῶν θηλῶν τοῦ δέρματος ἔχουν οὐ μόνον διευρυνθῆ, ἀλλὰ καὶ πολλαπλασιασθῆ. Ἐπίσης ἔχουν διευρυνθῆ τὰ ἀγγεῖα τοῦ θηλώδους στρώματος, τοῦ χορίου καὶ τοῦ δέρματος. Τὰ ἐνδοθηλιακὰ κύτταρα τῶν ἀγγείων εἶναι ἐξοιδημένα καὶ ἐν μέρει κατεστραμμένα, τὰ δὲ τοιχώματα αὐτῶν ἔχουν παχυνθῆ ἐκ τῆς διηθήσεως αὐτῶν ἐκ λευκοκυττάρων. Τὰ αἱμοφόρα ἀγγεῖα περιβάλλονται ὑπὸ περιαγγειακῶν διηθήσεων κατὰ τὴν διαδρομὴν αὐτῶν μέχρι τοῦ δέρματος. Αἱ περιαγγειακαὶ αὗται διηθήσεις ἀποτελοῦνται ἐκ λευκοκυττάρων πολυπυρήνων καὶ λεμφοκυττάρων, ἡ δὲ περίμετρος αὐτῶν ποικίλλει. Αἱ περιαγγειακαὶ διηθήσεις χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ ζωνῶν συνεκτικοῦ ἱστοῦ, οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα διηθημένου ἐκ λευκοκυττάρων. Ἡ ἱστολογικὴ εἰκὼν τῆς συφιλιδικῆς βλατίδος εἶναι διάφορος εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν διαφόρων εἰδῶν αὐτῆς. Ἐπὶ πεπλατυσμένων βλατίδων, ἐπὶ παραδείγματι, αἱ θηλαὶ τοῦ δέρματος εἶναι ἁπλῶς διηθημέναι ὑπὸ λευκοκυττάρων, ἐνῷ ἡ κυριωτέρα λευκοκυτταρικὴ διήθησις ἐντοπίζεται εἰς τὸ ὑποθηλῶδες στρῶμα μὲ ἰδιαιτέραν προτίμησιν περὶ τὰ ἀγγεῖα. Ἐπὶ καλῶς ἀνεπτυγμένων βλατίδων ἡ λευκοκυτταρικὴ διήθησις εἶναι τοιαύτη, ὥστε μετὰ δυσκολίας διακρίνεται ὁ συνεκτικὸς ἱστὸς ἢ δὲν διακρίνεται καθ' ὁλοκληρίαν. Ἐπὶ προσφάτων βλατίδων ἡ λευκοκυτταρικὴ διήθησις ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ λεμφοκυττάρων. Ὁσάκις ὅμως ἡ φλεγμονὴ εἶναι ἔντονος, ἀνευρίσκονται ἐκτὸς αὐτῶν καὶ πολυμορφοπύρηνα. Μεταξὺ τῶν μονοπυρήνων λεμφοκυττάρων ὑπάρχουσιν ἐνίοτε καὶ πλασματοκύτταρα (plasmazellen). Ἐπὶ παλαιῶν βλατίδων παρατηροῦνται καὶ γιγαντοκύτταρα, ἅτινα εὑρίσκονται οὐχὶ καθὼς εἰς τὴν φυματίασιν ἐν τῷ μέσῳ ἐπιθηλιοειδῶν κυττάρων, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ μονοπυρήνων λεμφοκυττάρων. Ἐνίοτε τὰ γιγαντοκύτταρα ἀνευρίσκονται εἰς τὰ ἄκρα τῶν λευκοκυτταρικῶν διηθήσεων καὶ σπανιώτερον ἐντὸς ἐλάχιστα διηθημένου συνδετικοῦ ἱστοῦ μετ' ἐμπυρήνων κυττάρων. Αἱ περιαγγειακαὶ διηθήσεις, ἀκολουθοῦσαι τὴν φορὰν τῶν ἀγγείων, ἐξικνοῦνται ἐνίοτε μέχρι τοῦ ὑποδέρματος. Αἱ ἐλαστικαὶ ἶνες εἶναι κατεστραμμέναι ὅπου ὑπάρχουσι λευκοκυτταρικαὶ διηθήσεις. Ὅπως εἰς τὴν συφιλιδικὴν ροδάνθην, οὕτω καὶ εἰς τὴν συφιλιδικὴν βλατίδα παρατηρεῖται οἴδημα τῆς ἀκανθώδους στιβάδος τοῦ ἐπιθηλίου καὶ μάλιστα πλέον ἐκσεσημασμένον, λόγῳ τοῦ ὁποίου τὰ κύτταρα αὐτῆς ἀφίστανται ἀπ' ἀλλήλων. Πολλὰ ἐπιθηλιακὰ κύτταρα εἶναι ἠλλοιωμένα ἐκ τῆς φλεγμονῆς, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἀνευρίσκονται πολυπύρηνα λευκοκύτταρα. Ἐπὶ βλατιδολεπιδώδους συφιλιδικοῦ ἐξανθήματος παρατηρεῖται πάχυνσις τῆς κερατίνης στιβάδος τοῦ δέρματος. Ἐπὶ βλατιδοεφελκιδώδους ἐξανθήματος παρατηροῦνται ἐφελκίδες, αἵτινες εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὀρώδους διαποτίσεως κατεστραμμένων κυττάρων τῆς ἐπιδερμίδος. Ἐπὶ ἀκμοειδοῦς συφιλιδικοῦ ἐξανθήματος παρατηρεῖται αὔξησις τῶν μεσοθηλωδῶν διαστημάτων κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος, ἐνῷ ταυτοχρόνως παρατηρεῖται οἴδημα τῆς ἀκανθώδους στιβάδος τοῦ ἐπιθηλίου καὶ διήθησις αὐτοῦ ὑπὸ πολυπηρήνων λευκοκυττάρων. Ἐνίοτε, λόγῳ τῆς μεγάλης λευκοκυτταρικῆς διηθήσεως ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς κακῆς θρέψεως ἀφ' ἑτέρου, λόγῳ ἀλλοιώσεων τῶν ἀγγείων, σχηματίζονται μικροαποστημάτια (ἐπὶ βλατιδοφλυκταινωδῶν ἐξανθημάτων).

Ἡ ἱστολογικὴ εἰκὼν τῶν *πλατέων κονδυλωμάτων* εἶναι πολὺ τυπική. Τὸ ἄνωθεν τῶν θηλῶν κείμενον ἐπιθήλιον εἶναι μετρίως ηὐξημένον κατὰ πάχος. Αἱ μεταξὺ τῶν θηλῶν προεξοχαὶ τοῦ ἐπιθηλίου ἔχουσι πολὺ ἐπιμηκυνθῆ, ἐνίοτε δὲ παρουσιάζουσι καὶ πλαγίας ἐπιθηλιακὰς ἐκβλαστήσεις. Ταυτοχρόνως ἔχουσιν ἐπιμηκυνθῆ πολὺ καὶ αἱ θηλαὶ τοῦ δέρματος. Ὁλόκληρον τὸ ἐπιθήλιον εἶναι οἰδηματῶδες, αἱ δὲ μιτώσεις τῶν κυττάρων αὐτοῦ ἔχουσι πολλαπλασιασθῆ. Τὰ λίαν ἐξοιδημένα ἐπιθηλιακὰ κύτταρα δὲν χρωματίζονται, τῶν δὲ ὀλιγώτερον ἐξοιδημένων ὁ πυρὴν χρωματίζεται τόσον ἀσθενῶς, ὥστε μόλις δυνάμεθα νὰ τὸν διακρίνωμεν ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάσματος. Ἡ κερατίνη στιβὰς τῶν πλατέων κονδυλωμάτων ἀποπίπτει, λόγῳ τῆς διαβροχῆς αὐτῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμῶν, οὓς ὑφίσταται, ἀφ' ἑτέρου. Πλὴν τῆς ἐλλείψεως τῆς κερατίνης στιβάδος, παρατηρεῖται ὅτι καὶ τὸ ἄνωθεν τῶν θηλῶν τοῦ δέρματος εὑρισκόμενον ἐπιθήλιον τήκεται εἰς διάφορα μέρη, λόγω τοῦ οἰδήματος καὶ τῆς διαρκῶς αὐξανομένης λευκοκυτταρικῆς διηθήσεως αὐτοῦ. Εἰς τὰ μέρη τὰ ὁποῖα ἔχει ἤδη λάβει χώραν τῆξις τοῦ ἐπιθηλίου, τὸ πάχος αὐτοῦ εἶναι μικρότερον τοῦ πάχους τῶν μερῶν, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ὑποστῆ τῆξιν. Τὸ πάχος μάλιστα τῶν τελευταίων εἶναι κατά τι μεγαλύτερον τοῦ φυσιολογικοῦ. Ἡ κατὰ τόπους τῆξις τοῦ ἐπιθηλίου ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἔντονον λευκοκυτταρικὴν διήθησιν τῶν τηκομένων μερῶν, ἔνθα τὰ λευκοκύτταρα εὑρίσκονται ἐνίοτε κατὰ σωρούς, σχηματίζοντα ἀληθῆ μικροαποστημάτια. Ἡ τῆξις τοῦ ἐπιθηλίου εἶναι πάντοτε ἀνάλογος πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς διηθήσεως: Ἡ λευκοκυτταρικὴ διήθησις τοῦ ἐπιθηλίου, ἡ ἐπιμήκυνσις τῶν μεταξὺ τῶν θηλῶν προσεκβολῶν αὐτοῦ καὶ ἡ πλημμελὴς χρῶσις τῶν ἐπιθηλιακῶν κυττάρων ἀποτελοῦσι χαρακτηριστικὴν ἱστολογικὴν εἰκόνα, τὴν ὁποίαν δίδουν μόνον τὰ πλατέα κονδυλώματα. Ὁ συνδετικὸς ἱστὸς τῶν θηλῶν ἔχει ὑπερτραφῆ. Τὰ τριχοειδῆ ἀγγεῖά των εἶναι διηυρυσμένα καὶ πλήρη αἵματος. Τὸ ἐνδοθήλιον αὐτῶν παρουσιάζει τὰς αὐτὰς ἀλλοιώσεις, τὰς ὁποίας παρουσιάζουν καὶ τὰ τριχοειδῆ τῶν βλατίδων. Αἱ θηλαὶ τοῦ δέρματος εἶναι διηθημέναι ὑπὸ λευκοκυττάρων, τὰ δὲ αἱμοφόρα ἀγγεῖα αὐτῶν περιβάλλονται ὑπὸ λευκοκυτταρικῶν διηθήσεων (ἀποτελουμένων ἐκ λευκοκυττάρων καὶ πλασματοκυττάρων), αἵτινες ἐξικνοῦνται μέχρι τοῦ ὑποδέρματος, περιβάλλουσαι τὰ πέριξ τῶν ἱδρωτοποιῶν ἀδένων αἱμοφόρα ἀγγεῖα. Ἐπὶ πλατέων κονδυλωμάτων παρατηρεῖται πολλάκις αὔξησις τῆς μελαγχρωστικῆς.

Εἰς τὸ *συφιλιδικὸν λευκόδερμα* ἱστολογικῶς παρατηρεῖται ἔλλειψις χρωστικῆς εἰς τὸ μέρος, ἔνθα ἑδράζεται ἡ λευκὴ κηλίς, καὶ ὑπερπαραγωγὴ αὐτῆς εἰς τὰ πέριξ τῆς κηλῖδος, μετὰ μελανοβλαστῶν.

3) Τὰ φυματώδη τριτόγονα συφιλιδικὰ ἐξανθήματα καὶ τὰ κομμιώματα ἀποτελοῦνται ἐξ ἐξοιδημένου κοκκώδους ἱστοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὑπόστρωμα σύγκειται ἐκ πολλῶν ἐπιθηλιοειδῶν κυττάρων, ἐκ μονοπυρήνων λεμφοκυττάρων, διατεταγμένων κατὰ σωρούς, καὶ ἐκ πολυαρίθμων πλασματοκυττάρων. Οἱ ἀποτελοῦντες τὸν ὄγκον ἱστοὶ εἶναι ἀγγειοβριθεῖς. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα καθὼς καὶ τὰ περὶ τὸ κομμίωμα εὑρισκόμενα περιβάλλονται ἐκ περιγεγραμμένων περιαγγειακῶν λευκοκυτταρικῶν διηθήσεων, περιβαλλουσῶν καὶ τὰ κάτωθι τοῦ κομμιώματος εὑρισκόμενα ἀγγεῖα. Αἱ λευκοκυτταρικαὶ διηθήσεις τῶν συφιλιδικῶν κομμιωμάτων εἶναι χαρακτηριστικαί, διότι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὰ ὅρια αὐτῶν διαγράφονται ἀποτόμως καὶ σαφῶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς λευκοκυτταρικὰς διηθήσεις ἄλλων φλεγμονωδῶν διογκώσεων, τῶν ὁποίων τὰ ὅρια δὲν διαγράφονται σαφῶς, ἀλλ' ἡ κατάληξις αὐτῶν εἰς τοὺς πέριξ ὑγιεῖς ἱστοὺς γίνεται διὰ βαθμιαίως ἐξασθενούσης διηθήσεως. Τὰ ἐπιθηλιοειδῆ κύτταρα καταλαμβάνουσι μικρὰς ἢ μεγάλας ἐκτάσεις, ἔνθα τάσσονται ἄνευ οὐδεμιᾶς ἰδιαιτέρας διατάξεως μετὰ τῶν ὑπολοίπων κυττάρων. Ἐνίοτε ἡ διάταξις τῶν ἐπιθηλιοειδῶν κυττάρων εἶναι τοιαύτη, ὥστε ὑπενθυμίζει τὰ φυμάτια τῆς φυματιάσεως. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τὰ μέρη, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχουσι τὰ ἐπιθηλιοειδῆ κύτταρα τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν διάταξιν, εἶναι διηθημένα ἐκ μονοπυρήνων λεμφοκυττάρων καὶ πλασματοκυττάρων. Εἰς ἄλλα μέρη ἀνευρίσκονται περιγεγραμμέναι ἀθροίσεις μονοπυρήνων λεμφοκυττάρων καὶ πλασματοκυττάρων, στερούμεναι παντελῶς ἐπιθηλιοειδῶν κυττάρων. Πανταχοῦ παρατηρεῖται ὑπερπλασία συνδετικοῦ ἱστοῦ μετ' ἀφθόνων πυρήνων. Ἀντιθέτως, ὅπου ὑπάρχουν ἐκσεσημασμέναι λευκοκυτταρικαὶ διηθήσεις, ὁ συνδετικὸς ἱστὸς εἶναι σχεδὸν τελείως κατεστραμμένος. Ἐπὶ φυματωδῶν συφιλιδικῶν ἐξανθημάτων καὶ συφιλιδικῶν κομμιωμάτων ἀνευρίσκονται γιγαντοκύτταρα εἰς διαφόρους ἀναλογίας. Πολλάκις ἀνευρίσκονται τὰ γιγαντοκύτταρα κατὰ σωροὺς ἐπὶ φυματωδῶν συφιλιδικῶν ἐξανθημάτων καὶ μεμονωμένα τῇδε κἀκεῖσε, ἐπὶ συφιλιδικῶν κομμιωτάτων Ἐπὶ τῶν τριτογενῶν συφιλιδικῶν ἐξανθημάτων τὰ γιγαντοκύτταρα εὑρίσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ μέσῳ λεμφοκυττάρων καὶ πλασματοκυττάρων, σπανίως εἰς τὰ χείλη τῶν περιαγγειακῶν λευκοκυτταρικῶν διηθήσεων καὶ ἔτι σπανιώτερον πέραν αὐτῶν, ἐντὸς συνεκτικοῦ ἱστοῦ μετὰ πολλῶν πυρήνων. Ὁσάκις τὰ γιγαντοκύτταρα εὑρίσκονται ἐν τῷ μέσῳ ἐπιθηλιοειδῶν κυττάρων, καθὼς συμβαίνει εἰς ἐξαιρετικάς τινας περιπτώσεις, ἡ διαφορικὴ διάγνωσις τῶν πρωτογόνων συφιλιδικῶν ἐξανθημάτων

Digitized by Google

ἀπὸ τῆς φυματιάσεως καθίσταται δύσκολος, ἂν μὴ ἀδύνατος, ἱστολογικῶς. Τὸ ἐνδοθήλιον τῶν ἐκ λευκοκυτταρικῶν διηθήσεων περιβαλλομένων ἀγγείων ὑπερπλάσσεται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον εἰς τρόπον, ὥστε ὁ αὐλὸς αὐτῶν στενοῦται βαθμιαίως καὶ τέλος ἀποφράσσεται τελείως. Τὰ τοιχώματα τῶν ἀγγείων διηθοῦνται ἐκ λευκοκυττάρων, ὁ ἐλαστικὸς ἱστὸς αὐτῶν καταστρέφεται καὶ ἐνίοτε φθείρονται τελείως. Ὅπου καταστραφοῦν τὰ ἀγγεῖα ἐπακολουθεῖ κατόπιν τῆξις τῶν ἱστῶν μεθ' ὅλων τῶν γνωστῶν ἐπακολούθων. Ὁσάκις λαμβάνουν χώραν τυροειδοποιήσεις ταυτοχρόνως εἰς πλείονα σημεῖα τοῦ φύματος ἢ τοῦ κομμιώματος, ἔχομεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μαλάκυνσιν αὐτοῦ, ἥτις κλινικῶς ἐκδηλοῦται διὰ τοῦ κλυδασμοῦ. Τὸ ἐπιθήλιον τοῦ θόλου τυροειδοποιηθέντων συφιλιδικῶν φυμάτων ἢ κομμιωμάτων εἶναι ἐκλεπτυσμένον καὶ καταφανῶς βεβλαμμένον, τὸ δὲ κάτωθεν αὐτοῦ εὑρισκόμενον στρῶμα τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ εἶναι διαφόρου πάχους. Ἐπὶ ἡλκωμένου συφιλιδικοῦ φύματος ἢ κομμιώματος τὰ χείλη ἀμφοτέρων εἶναι ἀποτόμως τετμημένα. Τὸ ὑφιστάμενον εἰσέτι ἐπιθήλιον εἶναι ἀποτόμως ἀποκεχωρισμένον εἰς τὰ χείλη τῆς ἑλκώσεως. Ἡ βάσις, ἀνώμαλος ἢ λεία, εἶναι διηθημένη ὑπὸ πολυαρίθμων πολυπυρήνων λευκοκυττάρων.

IV. *Συμπτωματολογία.* 1) Πρωτόγονα συμπτώματα. Μετὰ πάροδον τριῶν ἑβδομάδων, κατὰ μέσον ὅρον, ἀπὸ τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβε χώραν ἡ συφιλιδικὴ μόλυνσις, ἀναπτύσσεται εἰς τὸ σημεῖον τοῦ ἐνοφθαλμισμοῦ τοῦ συφιλιδικοῦ ἰοῦ χαρακτηριστικὴ παθολογικὴ ἀλλοίωσις, ἥτις καλεῖται *συφιλιδικὸν ἕλκος*, καὶ συνοδεύεται μετὰ παρέλευσιν μιᾶς ἑβδομάδος περίπου ὑπὸ διογκώσεως τῶν παρακειμένων γαγγλίων. Τὰ διωγκωμένα ταῦτα γάγγλια ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην γαγγλιακὴν πλειάδα, ἡ ὁποία συνοδεύει πάντοτε τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ πλειόνων γαγγλίων διαφόρου μεγέθους, σκληρῶν τὴν σύστασιν, ἀνωδύνων τῇ πιέσει καὶ εὐκόλως διολισθαινόντων ὑπὸ τὸ δέρμα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μεγαλύτερον καλεῖται πρωταγωνιστοῦν γάγγλιον. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ συφιλιδικὸν ἕλκος ἄνευ χαρακτηριστικῆς διογκώσεως τῶν πλησιεστέρων αὐτοῦ γαγγλίων, διὰ τοῦτο ἡ διαγνωστικὴ ἀξία αὐτῆς εἶναι μεγίστη. Ὁ χρόνος, ὅστις μεσολαβεῖ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς μολύνσεως μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἀναφαίνεται κλινικῶς τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος, καλεῖται χρόνος τῆς πρώτης λανθανούσης περιόδου ἢ χρόνος τῆς πρώτης ἐπῳάσεως τῆς συφίλιδος. Εἴς τινας ὅλως ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δευτερόγονον συφίλιδα (syphilis d'emblée), ἄνευ προϋπάρξεως συφιλιδικοῦ ἕλκους. Εἰς τὰς ἐξαιρετικὰς ταύτας περιπτώσεις παραδεχόμεθα ὅτι τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος ἐσχηματίσθη εἰς τὸν ὑποδόριον συνεκτικὸν ἱστόν, ἐὰν ἡ μόλυνσις ἔλαβε χώραν διὰ μεμολυσμένης βελόνης χρησιμοποιηθείσης δι' ὑποδόριον ἔνεσιν ὑγιοῦς, ἢ ὅτι ὁ συφιλιδικὸς ἰὸς εἰσῆλθεν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ αἷμα δι' αἱμοφόρου ἀγγείου, τρωθέντος διὰ μεμολυσμένου αἰχμηροῦ ὀργάνου. Τοιαῦται μολύνσεις λαμβάνουν χώραν κατὰ τὰς ἐγχειρήσεις συφιλιδικῶν ἀτόμων, κατὰ τὰς ὁποίας, τραυματιζόμενοι οἱ χειρουργοὶ ἐξ ἀπροσεξίας, μολύνονται διὰ τῶν αἰχμηρῶν ἐργαλείων, ὡς καὶ ἐπὶ μεταγγίσεων αἵματος, διὰ θεραπευτικὸν σκοπόν, ὁσάκις ὁ αἱματοδότης πάσχει ἐξ ἀγνοουμένης ἢ λανθανούσης συφίλιδος. Τέλος σύφιλις d'emblée, ἤτοι ἄνευ προϋπάρξεως συφιλιδικοῦ ἕλκους, δύναται νὰ ὀνομασθῇ καὶ ἡ ἐκ συλλήψεως σύφιλις τῆς συζύγου συφιλιδικοῦ ἀτόμου. Τεσσαράκοντα πέντε περίπου ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους παρουσιάζονται τὰ ἐξανθήματα τῆς δευτερογόνου συφίλιδος. Ὁ χρόνος, ὅστις παρέρχεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐμφανίσεως τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν παρουσιάζονται τὰ ἐξανθήματα τῆς δευτερογόνου συφίλιδος, ὀνομάζεται *δευτέρα λανθάνουσα περίοδος* ἢ *χρόνος τῆς δευτέρας ἐπῳάσεως* τῆς συφίλιδος. Τὰ δευτερόγονα συφιλιδικὰ ἐξανθήματα εἶναι πολύμορφα καὶ διάσπαρτα, καλοήθη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀλλ' εἰς ἄκρον μολυσματικά. Ἑδράζονται κυρίως ἐπὶ τοῦ δέρματος καὶ τῶν βλεννογόνων καὶ ὑποτροπιάζουν ἐπὶ μῆνας καὶ ἐνίοτε ἐπὶ 2 ἕως 3 ἔτη καὶ πλέον, ὁσάκις οἱ ἄρρωστοι παραμένουσιν ἄνευ ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας ἢ ὑφίστανται ἀνεπαρκῆ καὶ ἄτακτον τοιαύτην. Ἀπὸ τοῦ 4ου ἔτους τῆς συφιλιδικῆς μολύνσεως καὶ ἐφεξῆς δύνανται νὰ ἀναφανοῦν τὰ *τριτόγονα συφιλιδικὰ ἐξανθήματα*. Ταῦτα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐξανθήματα τῆς δευτερογόνου συφίλιδος, ἅτινα εἶναι γενικευμένα, εἶναι ἐντετοπισμένα καὶ πολὺ ὀλιγώτερον μολυσματικά, ἀλλὰ προκαλοῦσι πολὺ βαρυτέρας βλάβας τῶν ἱστῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἑδράζονται. Τὰ τριτόγονα συφιλιδικὰ ἐξανθήματα δύνανται νὰ προσβάλωσιν ὅλα τὰ ὄργανα καὶ ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ δέρματος καὶ τῶν βλεννογόνων, ἰδιαιτέρως δὲ τὸ ἀγγειακὸν καὶ τὸ νευρικὸν σύστημα. Ὁ ἐντοπισμὸς αὐτῶν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο σύστημα εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπικίνδυνος.

Ἡ σύφιλις ἐξελίσσεται εἰς τρεῖς περιόδους, τὴν πρώτην, τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην. Ἡ διαίρεσις αὕτη δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβής, διότι, ἐνῷ, ἐπὶ παραδείγματι, σχηματικῶς ἡ πρώτη περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐμφανίσεως τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους μέχρι τῆς ἡμέρας ἐμφανίσεως τοῦ ἐξανθήματος τῆς δευτέρας περιόδου, πραγματικῶς αὕτη ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς μολύνσεως. Ἐπὶ πλέον μεταξὺ τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης περιόδου τὰ ὅρια εἶναι ἀκαθόριστα, διότι ἄλλοτε τὰ τριτόγονα συφιλιδικὰ ἐξανθήματα ἐμφανίζονται λίαν πρωΐμως, καὶ ἔχομεν τὴν πρώϊμον τριτόγονον συφίλιδα, καὶ ἄλλοτε λίαν ὀψίμως, ὁπότε ἔχομεν τὴν ὄψιμον τριτόγονον συφίλιδα.

Εἰς ἐξαιρετικάς τινας περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας μετὰ τῶν συνήθων δευτερογόνων συφιλιδικῶν ἐξανθημάτων ἐμφανίζονται καὶ ἑλκώσεις πλούσιαι εἰς τρεπονήματα μετὰ χαρακτήρων τριτογόνων συφιλιδικῶν ἐξανθημάτων, ἡ σύφιλις εἶναι βαρείας μορφῆς. Ἐπίσης βαρείας μορφῆς εἶναι ἡ σύφιλις, ὅταν ἀπὸ τῶν πρώτων μηνῶν προκαλῇ νεφρίτιδα, μυελίτιδα ἢ ἡμιπληγίαν, διότι ἐκθέτει εἰς σοβαροὺς κινδύνους τὴν ζωὴν τοῦ ἀρρώστου. *Κακοήθης* ὀνομάζεται ἡ σύφιλις, ὅταν τὸ μὲν ἕλκος ἀποτελῆται ἐξ ἑλκώσεως καὶ οὐχὶ ἐκ διαβρώσεως, τὰ δὲ ἐξανθήματα τῆς δευτέρας περιόδου δὲν ἀποτελοῦνται, ὡς συνήθως, ἐκ συφιλιδικῆς ροδάνθης καὶ συφιλιδικῶν πλακῶν, ἀλλὰ ἐξ ἑλκώσεων, ἐμφανιζομένων ἐπὶ τοῦ δέρματος καὶ τῶν βλεννογόνων κατὰ διαδοχικὰς ἐκθύσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων μετὰ μεγίστης δυσκολίας ἀνευρίσκονται σπανίως τρεπονήματα. Ἐπὶ τοιούτων περιπτώσεων συφίλιδος ἡ κατὰ Wassermann ἀντίδρασις γίνεται θετικὴ μετὰ δύο ἢ τρεῖς μῆνας. Ἡ μορφὴ αὕτη τῆς συφίλιδος ἔχει ὡς ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τὸ ὅτι δὲν ὑποχωρεῖ εἰς τὴν δι' ὑδραργυροῦ καὶ τὴν δι' ἰωδιούχων θεραπείαν, ἐνῷ τὴν ἐπηρεάζουσιν ἀποτελεσματικῶς αἱ ἀρσενικοῦχοι σκευασίαι καὶ τὸ βισμούθιον.

Ὁ A. Fournier περιέγραψεν, ὑπὸ τὸ ὄνομα *παρασυφιλιδικαὶ ἐκδηλώσεις*, ὁλόκληρον σειρὰν παθήσεων, αἵτινες δι' αὐτὸν δὲν ἦσαν οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ ἔμμεσοι ἀπομεμακρυσμέναι συνέπειαι τῆς συφίλιδος, αἵτινες ἐλάχιστα ἢ οὐδόλως ἐπηρεάζοντο ὑπὸ τῆς ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας. Εἰς τὰς παθήσεις ταύτας ὁ Fournier περιελάμβανε τὴν νωτιάδα φθίσιν, τὴν προϊοῦσαν γενικὴν παράλυσιν, ὑστερονευρασθενείας τινάς, τὴν ἐπιληψίαν, τὸ μελαγχρωματικὸν συφιλιδικὸν ἐξάνθημα, τὰς λευκοπλακίας, τὰ ἀνευρύσματα, τὴν ἀρτηριοσκλήρυνσιν κλπ. Σήμερον ἔχει ἀποδειχθῆ, χάρις εἰς τὰ ἐργαστηριακὰ μέσα, ἅτινα διαθέτομεν, ὅτι ἄλλαι μὲν ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν παθήσεων ὀφείλονται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ συφιλιδικὸν τρεπόνημα (προϊοῦσα γενικὴ παράλυσις, ἀνευρύσματα), ἄλλαι δὲ εἶναι οὐλωτικὰ ὑπολείμματα συφιλιδικῶν βλαβῶν (ὡς ἡ ἀρχικὴ περιρριζῖτις τῆς νωτιάδος φθίσεως).

Τὸ *συφιλιδικὸν ἕλκος* ἀναπτύσσεται εἰς τὸ σημεῖον τοῦ ἐνοφθαλμισμοῦ τοῦ συφιλιδικοῦ ἰοῦ μετὰ πάροδον 3 ἕως 4 ἑβδομάδων κατὰ μέσον ὅρον. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου τῆς πρώτης ἐπῳάσεως ἡ θύρα τῆς εἰσόδου τοῦ συφιλιδικοῦ ἰοῦ ἐπουλοῦται, καὶ ἐὰν ἀκόμη ἦτο ὁρατή. Κατ' ἀρχὰς τὸ παράσιτον πολλαπλασιάζεται τοπικῶς, χωρὶς νὰ προκαλῇ οὐδεμίαν καταφανῆ ἀντίδρασιν, καὶ ἀρχίζει ταυτοχρόνως νὰ διεισδύῃ εἰς τὸν ὀργανισμὸν διὰ τῆς λεμφικῆς καὶ τῆς φλεβικῆς ὁδοῦ, δι' ὃ καθίσταται ἀδύνατος ἡ θεραπεία τῆς συφίλιδος διὰ τῆς πρωΐμου χειρουργικῆς ἐξαιρέσεως τοῦ μόλις ἀναφαινομένου συφιλιδικοῦ ἕλκους. Τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος εἶναι στρογγύλη διάβρωσις μεγέθους ἀπὸ φακῆς μέχρι νικελίνου δεκαλέπτου καὶ πλέον, ἄνευ χειλέων καὶ πυθμένος, ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς ὁποίας ἐξέρχεται, διὰ καταλλήλου ἐρεθισμοῦ διὰ κρίκου πλατίνης, ὀρὸς ἐμπεριέχων, ὁσάκις δὲν ἔχει γίνει οὐδεμία τοπικὴ ἢ γενικὴ θεραπεία, ἄφθονα τρεπονήματα. Ἡ χροιὰ αὐτῆς εἶναι ὡς ἡ τῆς μυϊκῆς σαρκός, ἑδράζεται δὲ ἐπὶ βάσεως παρουσιαζούσης σκληρίαν, τῆς ὁποίας ἡ ἔντασις εἶναι διαφόρου βαθμοῦ καὶ συνοδεύεται ὑπὸ δορυφόρου βουβῶνος. Ὁ βουβὼν οὗτος, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ricord, παρακολουθεῖ τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος, ὅπως ἡ σκιὰ ἀκολουθεῖ τὸ κινούμενον σῶμα. Τὰ ἀποτελοῦντα τὸν βουβῶνα γάγγλια ἀνήκουσιν εἰς τὰ γειτονικὰ λεμφικὰ ἀγγεῖα τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους. Εἶναι ᾠοειδῆ, σκληρὰ τὴν σύστασιν, ἀνώδυνα τῇ πιέσει καὶ διολισθαίνουσιν εὐκόλως ὑπὸ τὸ ἐπικαλύπτον αὐτὰ δέρμα, τοῦ ὁποίου ἡ χροιὰ εἶναι φυσιολογική. Τὸ μέγεθος αὐτῶν εἶναι διάφορον, τὸ δὲ μεγαλύτερον ἐξ αὐτῶν καλεῖται πρωταγωνιστοῦν γάγγλιον. Ὅλα ὁμοῦ σχηματίζουσι καταφανεστάτην προεξοχήν. Ὁ βουβὼν τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους ἀναφαίνεται 6 ἕως 10 ἡμέρας μετὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ καὶ παραμένει καὶ μετὰ τὴν ἐπούλωσιν τοῦ ἕλκους ἐπὶ πολλοὺς μῆνας. Τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος ἀφιέμενον ἄνευ οὐδεμιᾶς θεραπείας ἰᾶται αὐτομάτως ἐντὸς 15 ἕως 45 ἡμερῶν, καταλεῖπον εἰς τὴν θέσιν του χαρακτηριστικὴν σκληρίαν, ἥτις εἶναι δυνατὸν ἐνίοτε νὰ αὐξηθῇ μετὰ τὴν ἐπούλωσίν του ἔτι μᾶλλον καὶ παραμένει ἐπὶ πολλοὺς μῆνας. Μετὰ τὴν ἀποθεραπείαν του τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος δὲν ἐγκαταλείπει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὐλήν. Εἰς ἐξαιρετικάς τινας περιπτώσεις, μετὰ πάροδον χρονικοῦ διαστήματος μὴ ὡρισμένου, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναφανῇ ἐπὶ τοῦ σημείου ἔνθα εἶχεν ἀναπτυχθῆ τὸ πρωτοπαθὲς ἕλκος διάβρωσις, ὀνομαζομένη ὑποτροπιάζον ἕλκος (chancre redux). Συνήθως τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος εἶναι μονῆρες, πολλάκις ὅμως παρατηροῦνται 2, 3 ἢ περισσότερα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου. Ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος ἑδράζεται ἐπὶ τῆς βαλανοποσθικῆς αὔλακος, τῆς βαλάνου καὶ τῶν πλαγίων τοῦ χαλινοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ οἱουδήποτε ἄλλου μέρους τοῦ πέους, καθὼς καὶ ἐπὶ τοῦ ὀσχέου καὶ τοῦ ἐφηβαίου. Σπανίως ἑδράζεται ἐπὶ τοῦ στομίου τῆς οὐρήθρας καὶ ἔτι σπανιώτερον ἐντὸς αὐτῆς, ὁπότε διαγιγνώσκεται ἐκ τοῦ ὀρώδους ὑγροῦ, ὅπερ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στομίου τῆς οὐρήθρας, προερχόμενον ἐκ τοῦ ἐντοπισμοῦ τοῦ ἕλκους καὶ ἐκ τῆς συστοίχου χαρακτηριστικῆς συφιλιδικῆς πολυαδενίτιδος. Ἐπὶ γυναικὸς ἑδράζεται ἐπὶ τῶν μεγάλων καὶ μικρῶν χειλέων τοῦ αἰδοίου, ἐπὶ τῆς πόσθης τῆς κλειτορίδος, ἐπὶ τῆς κλειτορίδος καὶ ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ στομίου τῆς οὐρήθρας.

Πρωτόγονος σύφιλις.
[Συφιλιδικὰ ἕλκη τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῆς πόσθης καὶ τοῦ ἐφηβαίου.]

Τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας δὲν εἶναι σπάνιον, παρουσιάζεται δὲ ὑπὸ μορφὴν περιγεγραμμένης διαβρώσεως, ἡ ὁποία ἐμφανίζει σκληρίαν ἀντιληπτὴν διὰ τῆς ψηλαφήσεως. Ἀντιθέτως τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος συναντᾶται σπανιώτατα ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ κόλπου.

Τὰ ἕλκη δύνανται νὰ ὦσι καὶ *ἐξωγεννητικά*. Τὰ ἐξωγεννητικὰ ἕλκη εἶναι σχετικῶς οὐχὶ πολὺ συχνά, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ μὲν Fournier παρετήρησε 1.134 ἐπὶ 10.000 περιπτώσεων συφιλιδικῶν ἑλκῶν, ὁ δὲ Lévy-Bing, ὡς διευθυντὴς ἀντιαφροδισιακοῦ κέντρου τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, 58 ἐπὶ 2.685 συφιλιδικῶν ἑλκῶν. Πολλὰ ἐκ τῶν συφιλιδικῶν ἑλκῶν ἔχουσιν ἀφροδίσιον προέλευσιν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὰ τοῦ ἐφηβαίου καὶ τὰ τοῦ δακτυλίου. Τὰ ἐπὶ τῆς γλώσσης, τῶν χειλέων, τοῦ στόματος, τῶν ἀμυγδαλῶν, τῶν παρειῶν ἐνίοτε καὶ τῶν μαστῶν (ὅταν αἱ πάσχουσαι δὲν εἶναι τροφοί), προέρχονται ἐκ φιλημάτων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα εἶχον βλεννώδεις πλάκας εἰς τὸ στόμα. Τὰ συφιλιδικὰ ἕλκη τῶν μαστῶν τῶν τροφῶν προέρχονται ἐκ τῶν βλεννωδῶν πλακῶν τοῦ στόματος τῶν συφιλιδικῶν βρεφῶν, τὰ ὁποῖα θηλάζουσι. Τὰ λοιπὰ ἐξωγεννητικὰ συφιλιδικὰ ἕλκη προέρχονται ἐξ ἐμμέσων μολύνσεων, λαμβανουσῶν χώραν διὰ διαφόρων μεμολυσμένων ἀντικειμένων, χειρουργικῶν ἐργαλείων, ξυραφίων, ποτηρίων κ. λ. π. ἀντικειμένων οἰκιακῆς χρήσεως. Τέλος ἔχομεν τὰ ἐπαγγελματικὰ ἕλκη τῶν ἰατρῶν, τῶν μαιῶν καὶ τῶν νοσοκόμων. Τῶν δύο πρώτων κατηγοριῶν ἑδράζονται συνήθως ἐπὶ τοῦ δείκτου τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ ἐκλαμβάνονται πολλάκις ὡς παρωνυχίδες. Ὁ συνήθης ἐντοπισμὸς τῶν ἐξωγεννητικῶν τούτων ἑλκῶν εἶναι ἡ κεφαλή, δεδομένου ὅτι τὰ $^2/_3$ ἐξ αὐτῶν ἑδράζονται ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ στόματος, μὲ ἰδιαιτέραν προτίμησιν ἐπὶ τοῦ κάτω χείλους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ὁσάκις ἑδράζονται ἱππαστί, τὸ μὲν βλεννογόνιον τμῆμα αὐτῶν εἶναι διαβεβρωμένον, τὸ δὲ δερματικὸν καλύπτεται ὑπὸ ἐφελκίδος. Μετὰ τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος τῶν χειλέων ἀκολουθεῖ εἰς συχνότητα τὸ τῆς γλώσσης καὶ μετ' αὐτὸ τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος τῶν ἀμυγδαλῶν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μὲ τὴν κυνάγχην, καὶ ἰδίᾳ μὲ τὴν ἑλκομεμβρανώδη τοῦ Vincent,

Digitized by Google

εἶναι μονόπλευρον διαβρωτικὸν ἢ ἑλκωτικόν, καλύπτεται σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ διφθεροειδοῦς ἐπιχρίσματος, ἑδράζεται ἐπὶ βάσεως παρουσιαζούσης ξυλώδη σκληρίαν καὶ εἶναι σχεδὸν ἀνώδυνον. Διαρκεῖ περὶ τὸν μῆνα καὶ συνοδεύεται ὑπὸ λίαν ἐκσεσημασμένης χαρακτηριστικῆς διογκώσεως τῶν παρὰ τὴν γωνίαν τῆς κάτω γνάθου ἀδένων. Τὰ συφιλιδικὰ ἕλκη τοῦ πώγωνος, τῶν βλεφάρων, τοῦ ἐπιπεφυκότος, τῶν ρωθώνων, τῶν οὔλων, τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς κ.λ.π. δὲν ἔχουσι τίποτε τὸ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρον. Τὸ ἐξωγεννητικὸν συφιλιδικὸν ἕλκος ἑδράζεται ὡσαύτως ἐπὶ τῶν μαστῶν, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν τροφῶν γυναικῶν, ὑπάρχουν ὅμως καὶ περιπτώσεις ἐξωγεννητικοῦ συφιλ·δικοῦ ἕλκους τοῦ θώρακος. Ἐπίσης τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος τοῦ δακτυλίου δὲν εἶναι πολὺ σπάνιον εἰς ἀμφότερα τὰ φῦλα. Γενικῶς δὲν ὑπάρχει μέρος τοῦ σώματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ μὴ ἔχῃ παρατηρηθῆ συφιλιδικὸν ἕλκος. Διὰ τὴν διάγνωσιν αὐτοῦ συμβάλλει πολλάκις τὰ μέγιστα ἡ παρουσία τῆς χαρακτηριστικῆς δορυφόρου ἀδενίτιδος, ἡ ὁποία πρώτη συνήθως προκαλεῖ τὴν προσοχήν μας καὶ μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ὀρθὴν διάγνωσιν.

Εἰς ἐξαιρετικάς τινας περιπτώσεις εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνοφθαλμισθῶσι ταυτοχρόνως ἐπὶ τῆς αὐτῆς λύσεως τῆς συνεχείας τοῦ δέρματος ἢ τοῦ βλεννογόνου ὑγιοῦς ἀτόμου τὸ βακτηρίδιον τοῦ Ducrev ἀφ' ἑνὸς καὶ ὁ συφιλιδικὸς ἰὸς ἀφ' ἑτέρου. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, μετὰ πάροδον 3 ἕως 5 ἡμερῶν, ἀναφαίνεται ἐπὶ τοῦ σημείου τοῦ ἐνοφθαλμισμοῦ τὸ μαλακὸν ἕλκος μὲ τοὺς συνήθεις χαρακτῆρας αὐτοῦ. Μετὰ πάροδον ὅμως 3—4 ἑβδομάδων, ἀντὶ νὰ θεραπευθῆ ἢ νὰ ἔχῃ τάσιν πρὸς ἴασιν, καθὼς συμβαίνει ὁσάκις πρόκειται περὶ ἁπλοῦ μαλακοῦ ἕλκους, ἡ βάσις αὐτοῦ παρουσιάζει σκληρίαν, ἡ δὲ ἐπιφάνειά του τροποποιεῖται καὶ λαμβάνει τὴν μορφὴν τῆς ἐπιφανείας συφιλιδικοῦ ἕλκους. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀναφαίνεται καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ διόγκωσις τῶν συστοίχων γειτονικῶν γαγγλίων. Ἐπὶ παρομοίων περιπτώσεων πρέπει νὰ γίνωνται ἀλλεπάλληλοι μικροσκοπικαὶ ἐξετάσεις πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ τρεπονήματος, τόσον ἐν τῷ ὀρῷ τοῦ ἕλκους, ὅσον καὶ ἐν τῷ ὀπῷ τῶν διωγκωμένων γαγγλίων· πρὸς ταχυτέραν ὅμως καὶ ἀσφαλεστέραν διάγνωσιν, δέον νὰ ἐξετάζηται ἐν ἀνάγκῃ, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἤθελεν εἶναι ἐφικτόν, καὶ ἡ μεθ' ἧς ἢ ὁ μεθ' οὗ ἔλαβε χώραν ἡ συνουσία. Τέλος δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ἡ κατ' ἐπανάληψιν ἐξέτασις τοῦ αἵματος κατὰ Wassermann καὶ ὅτι, ἐν ᾗ περιπτώσει ἅπασαι αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι ἐργαστηριακαὶ ἐξετάσεις ἀποβῶσιν ἀρνητικαί, ὁ ἄρρωστος δέον νὰ παραμένῃ ὑπὸ παρατήρησιν καὶ οὐχὶ νὰ ὑποβάλληται εἰς δοκιμαστικὴν ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν, ὅπως κακῶς συμβαίνει ἐνίοτε.

2) Δευτερόγονα συμπτώματα. Μετὰ τὸ τέλος τῆς 7ης ἑβδομάδος καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς 8ης ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους, ὁπότε πλέον τὰ συφιλιδικὰ τρεπονήματα ἔχουσι πολλαπλασιασθῆ εἰς μέγαν βαθμόν, οἱ πάσχοντες ἐμφανίζουν γενικὰ συμπτώματα Κατ' ἀρχὰς αἰσθάνονται ἀδυναμίαν μετὰ γενικῆς ἀτονίας τοῦ σώματος, εἰς τρόπον ὥστε βαρύνονται νὰ ἐκτελέσωσι τὴν συνήθη αὐτῶν ἐργασίαν. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν καθίστανται ἀναιμικοὶ καὶ χάνουσι μέρος τοῦ βάρους τοῦ σώματός των. Αἱματολογικῶς παρουσιάζουσι μεγάλην ἐλάττωσιν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ αὔξησιν τῶν λευκῶν, καθὼς συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς γενικὰς μολύνσεις. Ἐκ παραλλήλου ἀναφαίνεται μικρὸς ἑσπερινὸς πυρετός, ὅστις καλεῖται προεξανθηματικός, διότι προηγεῖται τῶν ἐξανθημάτων τῆς δευτέρας περιόδου. Ἀπὸ τοῦ νευρικοῦ συστήματος παρατηροῦνται διαταραχαί, ὑπὸ μορφὴν μυαλγιῶν, ἀρθραλγιῶν καὶ νευραλγιῶν. Αἱ νευραλγίαι παρουσιάζονται συνήθως ὑπὸ μορφὴν κεφαλαλγίας καὶ πλευροδυνίας ἑσπερινῆς. Ἐν περιπτώσει ὅμως καθ' ἣν εἶναι συνεχεῖς, γίνονται ἐντονώτεραι κατὰ τὰς ἑσπερινὰς καὶ τὰς πρώτας νυκτερινὰς ὥρας. Ἡ κεφαλαλγία εἶναι δύο εἰδῶν: νευραλγικὴ καὶ μηνιγγική. Μετὰ τὸν ἀνωτέρω μνημονευθέντα προεξανθηματικὸν πυρετόν, ὅστις συνήθως παρέρχεται ἀπαρατήρητος, παρουσιάζεται εἰς τὸν κορμὸν καὶ τὰ ἄκρα τοῦ πάσχοντος ἡ *συφιλιδικὴ ροδανθη*, διάχυτον ἐξάνθημα χαρακτηριζόμενον ἐκ διασπάρτων φακοειδῶν ροδοχρόων κηλίδων, ἐξαλειφομένων διὰ τῆς πιέσεως καὶ ἀναφαινομένων ἀκολούθως. Ἡ συφιλιδικὴ ροδάνθη εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτροπιάσῃ πολλάκις ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς νόσου. Αἱ ὑποτροπαὶ ὅμως αὐτῆς ἀποτελοῦνται ἐξ ὀλίγων κηλίδων, συμποσουμένων ἐνίοτε εἰς 5—10, τῶν ὁποίων τὸ σχῆμα δὲν εἶναι φακοειδές, ἀλλὰ δακτυλιοειδὲς ἢ σταυροειδές.

Ἐνίοτε μεταξὺ τῶν στοιχείων τῆς συφιλιδικῆς ροδάνθης συνυπάρχουσι καὶ στερεὰ ἡμισφαιρικὰ ἐπάρματα, χροιᾶς ὡς ἡ τῆς μυϊκῆς σαρκός, ἅτινα καλοῦνται *βλατίδες*, καὶ τότε ἔχομεν τὸ κηλιδοβλατιδῶδες συφιλιδικὸν ἐξάνθημα. Ἄλλοτε πάλιν τὸ ἐξάνθημα τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν ἄκρων ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἐκ βλατίδων, ὁπότε ἔχομεν τὸ βλατιδῶδες συφιλιδικὸν ἐξάνθημα, ὁσάκις δὲ αἱ βλατίδες καλύπτονται καὶ ὑπὸ λεπίων, ἔχομεν τὸ βλατιδο-λεπιδῶδες συφιλιδικὸν ἐξάνθημα. Ὅταν τὸ λέπιον βλατίδος τινὸς ἔχῃ ἀποπέσει ἐκ τῆς κορυφῆς αὐτῆς, ἐξακολουθεῖ ὅμως ὑφιστάμενον κατὰ τὴν περιφέρειαν, ἔχομεν τὸ περιτραχήλιον τοῦ Biett, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἐθεωρεῖτο ὡς παθογνωμονικὸν γνώρισμα τῆς συφίλιδος. Ὅταν αἱ βλατίδες παρουσιάζουσι μικρὰν διάβρωσιν, ἔχομεν τὸ βλατιδο-διαβρωτικὸν συφιλιδικὸν ἐξάνθημα, ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὸ ὄσχεον, τὸν δακτύλιον, τὰς μασχάλας, τὰς μεσοδακτυλίους πτυχὰς κλπ. Ὁσάκις αἱ βλατίδες καλύπτονται ὑπὸ ἐφελκίδων, ἔχομεν τὸ βλατιδο-εφελκιδῶδες συφιλιδικὸν ἐξάνθημα. Ἡ ἐφελκὶς τῶν βλατίδων αὐτοῦ παράγεται ἐκ τῆς ἀποξηράνσεως διαρραγείσης μικρᾶς φυσαλίδος, ἥτις προϋπῆρχεν εἰς τὴν κορυφὴν ἑκάστης βλατίδος. Ὅταν αἱ βλατίδες εἶναι ἡλκωμέναι, ἔχομεν τὸ βλατιδο-ελκωτικὸν συφιλιδικὸν ἐξάνθημα, καὶ ὁσάκις εἶναι κατὰ σωροὺς μὲ μίαν καταφανῶς μεγαλυτέραν εἰς τὸ κέντρον αὐτῶν, ἔχομεν τὸ κορυμβοειδὲς συφιλιδικὸν ἐξάνθημα. Ὁσάκις αἱ βλατίδες ἑδράζονται ἐπὶ τῶν γωνιῶν τοῦ στόματος, λαμβάνουσι τὸ σχῆμα ἀνοικτοῦ βιβλίου, ἡ δὲ ἐπιφάνεια αὐτῶν εἶναι διαβεβρωμένη. Εἰς τὸ μέτωπον παρουσιάζονται ἐνίοτε αἱ βλατίδες ἐν εἴδει στεφάνης (στέφανος ἢ στέμμα τῆς Ἀφροδίτης, corona Veneris). Ὅταν αἱ βλατίδες εἶναι μικραὶ μετὰ πολὺ μικρῶν φλυκταινῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῶν, ἔχομεν τὸ ἀκμοειδὲς συφιλιδικὸν ἐξάνθημα. Ὁσάκις δὲ αἱ μικροβλατίδες εἶναι περιθυλακικαί, ἔχομεν τὸ λειχηνοειδὲς συφιλιδικὸν ἐξάνθημα, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μὲ τὸν χοιραδικὸν λειχῆνα. Κατὰ τὰς ρινοχειλικὰς αὔλακας αἱ μικροβλατίδες διατάσσονται ἐνίοτε κατὰ ἡμικύκλια καὶ κατὰ κύκλους. Ὁσάκις τὰ συνήθη βλατιδώδη ἐξανθήματα καλύπτονται ἐξ ἀφθόνων λεπίων, ὀνομάζονται ψωριασιοειδῆ καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ συγχυθοῦν μὲ τὴν κοινὴν ψωρίασιν. Τὸ βλατιδολεπιδῶδες συφιλιδικὸν ἐξάνθημα τῶν παλαμῶν καὶ τῶν πελμάτων ἀποτελεῖται ἐκ βλατίδων χαλκοχρόων, ἐμπεπαρμένων ἐντὸς τοῦ δέρματος τῶν παλαμῶν καὶ τῶν πελμάτων, τῶν ὁποίων τὰ λέπια ἐνίοτε ἔχουσιν ἀποπέσει κατὰ τὸ κέντρον καὶ ὑφίστανται κατὰ τὴν περιφέρειαν.

Μετὰ τὴν ἀποδρομὴν τῶν συφιλιδικῶν βλατίδων καταλείπονται μελαγχρωματικαὶ κηλῖδες εἰς τὰς θέσεις, ἔνθα προϋπῆρχον αὗται, αἵτινες βαθμηδὸν ἐξαφανίζονται τελείως. Αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος μελαγχρωματικαὶ κηλῖδες ὀφείλονται εἰς ὑπερπαραγωγὴν μελαγχρωστικῆς ὑπὸ τῶν χρωματοφόρων κυττάρων τοῦ δέρματος, ἐφ' οὗ ἑδράζονται αἱ βλατίδες, συνεπείᾳ ἐρεθισμοῦ αὐτῶν ὑπὸ τῶν τοξινῶν τοῦ συφιλιδικοῦ τρεπονήματος. Ὁσάκις ὅμως ὁ ἐντοπισμὸς τῶν συφιλιδικῶν ἐξανθημάτων εἶναι τοιοῦτος, ὥστε πλὴν τοῦ παρασιτικοῦ ἐρεθισμοῦ προστίθεται καὶ ἕτερος, ὡς ὁ τῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, τότε τὰ χρωματοφόρα κύτταρα, ἀφοῦ προηγουμένως ἀποδώσουν τὸ μέγιστον τῆς παραγωγῆς των, χάνουν ἀκολούθως τὴν φυσιολογικὴν αὐτῶν ἀποστολὴν καὶ οὕτω εἰς τὰς θέσεις τῶν κηλίδων τῆς συφιλιδικῆς ροδάνθης ἢ τῶν συφιλιδικῶν βλατίδων ἀναφαίνονται λευκαὶ κηλῖδες, αἵτινες, ἐξεταζόμεναι παθολογοανατομικῶς, ἀποδεικνύονται ἐστερημέναι παντελῶς μελαγχρωστικῆς, ἐνῷ τὸ πέριξ αὐτῶν ὑγιὲς δέρμα ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ τὴν φυσιολογικὴν ποσότητα μελαγχρωστικῆς. Τοιοῦτος ἐντοπισμὸς εἶναι ὁ τοῦ τραχήλου, ἔνθα, μετὰ τὴν ἀποδρομὴν τῶν δευτερογόνων συφιλιδικῶν ἐξανθημάτων, ἀναφαίνεται τὸ συφιλιδικὸν λευκόδερμα, ἀποτελούμενον ἐκ λευκῶν κηλίδων τεταγμένων διασπάρτως ἢ δικτυοειδῶς περὶ τὸν τράχηλον, ὁπότε καλεῖται καὶ περιδέραιον τῆς Ἀφροδίτης. Ἐπειδὴ αἱ γυναῖκες, λόγῳ τῆς φύσεως τῆς ἀμφιέσεώς των, ἔχουν ἐκτεθειμένον τὸν τράχηλον συνηθέστερον τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, διὰ τοῦτο τὸ συφιλιδικὸν λευκόδερμα ἀπαντᾷ πολὺ συχνότερον ἐπ' αὐτῶν. Οὕτω ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν ἀπαντᾷ 80 %, ἐπὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν 20 % μόνον. Ἕτερος λόγος, δι' ὃν τὸ συφιλιδικὸν λευκόδερμα παρουσιάζεται συχνότερον ἐπὶ γυναικῶν, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι αὗται ὑποβάλλονται εἰς θεραπείαν συνήθως μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἐξανθημάτων τῆς 2 περιόδου τῆς συφίλιδος, διότι τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος εἰς τὰς γυναῖκας παρέρχεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπαρατήρητον, ἰδίως ὅταν εἶναι νᾶνον, ἐνῷ ἐπὶ ἀνδρῶν διαγιγνώσκεται ἐγκαίρως καὶ ὑποβάλλονται οὗτοι εἰς θεραπείαν συνήθως πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν δευτερογόνων ἐκδηλώσεων τῆς συφίλιδος. Λευκόδερμα συφιλιδικὸν ἐνεφανίσθη ἐφ' ὅλων τῶν ἀκαλύπτων μερῶν τοῦ σώματος λουομένων κατὰ τὸ θέρος, οἵτινες παρουσίαζον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἡλιοθεραπείας των, συφιλιδικὰ ἐξανθήματα τῆς δευτέρας περιόδου. Τὸ συφιλιδικὸν λευκόδερμα παρουσιάζεται 2 ἕως 4 μῆνας μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους, παραμένει ἐφ' ὅρου ζωῆς, μὴ ὑποχωροῦν εἰς τὴν ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν, καὶ ἀποτελεῖ παθογνωμονικὸν σημεῖον τῆς συφίλιδος. Οἱ πάσχοντες ἐκ κληρονομικῆς συφίλιδος δὲν παρουσιάζουσι ποτὲ συφιλιδικὸν λευκόδερμα, διότι δὲν ἐκτίθενται εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας κατὰ τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν **ἐμφανίζουν ἐρυθηματοβλατιδώδη ἐξανθήματα ἐπὶ** τῶν γλουτῶν, τῶν κάτω ἄκρων, τοῦ τραχήλου κλπ. Τὸ συφιλιδικὸν λευκόδερμα δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μὲ τὸ ψευδολευκόδερμα, ὅπερ καταλείπει ἡ διὰ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἰαθεῖσα ποικιλόχρους πιτυρίασις, ἡ ψωρίασις, ἡ μελανοδερμία συνεπείᾳ φθειριάσεως, καὶ ἡ φυματιώδους φύσεως μελανοδερμία.

Τὴν διόγκωσιν τῶν πλησιεστέρων πρὸς τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος γαγγλίων ἐπακολουθεῖ ἡ *καθολικὴ συφιλιδικὴ ἀδενῖτις*, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται συνήθως πρὶν ἢ παρουσιασθῆ ἡ συφιλιδικὴ ροδάνθη καὶ διαρκεῖ μέχρι τοῦ δευτέρου ἢ τοῦ τρίτου ἔτους τῆς νόσου. Εἰς τὴν διόγκωσιν τῶν ἀγκωνιαίων καὶ τῶν τραχηλικῶν γαγγλίων ἀποδίδεται διαγνωστικὴ σημασία ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων.

Συχνὴ ἐπίσης εἶναι ἡ τριχόπτωσις (ἀλωπεκία) τῶν συφιλιδικῶν, ἥτις ἄρχεται κατὰ τὸν τρίτον περίπου μῆνα, ὁσάκις οἱ ἄρρωστοι δὲν ὑποβάλλονται ἐγκαίρως εἰ. θεραπείαν. Εἰς ἀναλογίαν 60 %, ἐπὶ πάσης ἀναιτίου τριχοπτώσεως, δέον νὰ ὑποψιαζώμεθα τὴν συφίλιδα. Παρατηρεῖται ἐπίσης εἰς τὰς βαρείας καὶ τὰς ἐλαφρὰς μορφὰς τῆς νόσου, εἶναι παροδικὴ καὶ δὲν συνοδεύεται ὑπὸ οὐδενὸς ὑποκειμενικοῦ ἐνοχλήματος. Ἡ ἀραίωσις τῶν τριχῶν τῆς οὐρᾶς τῶν ὀφρύων, συνεπείᾳ πτώσεως αὐτῶν, ἔχει ἰδιαιτέραν διαγνωστικὴν σημασίαν. Ἡ συφιλιδικὴ τριχόπτωσις δὲν προκαλεῖ τροποποιήσεις τοῦ δέρματος.

Συφιλιδικαὶ βλάβαι τῶν ὀνύχων ἐμφανίζονται εἴτε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δευτέρας περιόδου τῆς συφίλιδος μετὰ τῶν δευτερογόνων ἐκδηλώσεων τοῦ δέρματος καὶ τῶν βλεννογόνων, εἴτε πολλάκις εἰς προκεχωρημένην περίοδον αὐτῆς, ὑπὸ μορφὴν μεμονωμένης ὀψίμου δευτερογόνου ἐκδηλώσεως, καὶ τέλος, ἐπὶ κληρονομικῆς συφίλιδος, εἰς οἱανδήποτε ἡλικίαν τοῦ πάσχοντος. Ἡ συφιλιδικὴ βλάβη εἶναι δυνατὸν νὰ ἐντοπίζεται μόνον ἐπὶ τοῦ ὄνυχος, ὁπότε ἔχομεν τὴν συφιλιδικὴν ὄνυξιν. Οἱ πάσχοντες ὄνυχες παρουσιάζουν τροφικὰς διαταραχάς· τὰ ἐλεύθερα ἄκρα αὐτῶν καθίστανται ρωγμώδη καὶ εὔθρυπτα ἢ παρουσιάζουσι γραμμώσεις καὶ ἐν τέλει ἀποκολλῶνται καὶ ἀποπίπτουσιν. Ἄλλοτε πάλιν, πλὴν τοῦ ὄνυχος, πάσχουν καὶ οἱ περὶ αὐτὸν γειτονικοὶ ἱστοί, ὁπότε ἔχομεν, πλὴν τῆς ὀνύξεως, καὶ περιόνυξιν.

Αἱ βλεννώδεις πλάκες, ἕνεκα τῆς μεγίστης μολυσματικότητος αὐτῶν, ἔχουσιν ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως, καθόσον εἰς αὐτὰς ὀφείλεται τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν συφιλικῶν μολύνσεων. Αὗται ἐμφανίζονται συνήθως μετὰ τῆς συφιλιδικῆς ροδάνθης καὶ τῶν λοιπῶν ἐξανθημάτων τῆς δευτέρας περιόδου τῆς συφίλιδος, ἰδίᾳ ὁσάκις ὑπάρχουσι προδιαθέτοντα αἴτια, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι ὁ καπνὸς καὶ οἱ τερηδονισμένοι ὀδόντες διὰ τὰς βλεννώδεις πλάκας τοῦ στόματος καὶ τοῦ φάρυγγος, καὶ ἡ ἀκαθαρσία διὰ τὰς πλάκας τῶν γεννητικῶν ὀργάνων καὶ τοῦ δακτυλίου. Αἱ βλεννώδεις πλάκες ὑποτροπιάζουσι κατ' ἐπανάληψιν κατὰ τὰ πρῶτα δύο ἢ τρία ἔτη τῆς νόσου, σπανίως δὲ καὶ μέχρι τοῦ ὀγδόου ἔτους, καὶ ἔτι σπανιώτερον πέραν αὐτοῦ. Ἐμφανίζονται εἰς οἱονδήποτε μέρος τοῦ στόματος, ἑδράζονται ὅμως κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τῶν ἀμυγδαλῶν, τῶν παρισθμίων ἐν γένει, ἐπὶ τοῦ φάρυγγος καὶ τῆς ἐπιγλωττίδος, τῶν γωνιῶν τοῦ στόματος καὶ εἰς τὰ πέριξ τῶν τερηδονισμένων ὀδόντων, ἐπὶ τοῦ λάρυγγος, τῶν ρωθώνων καὶ τῶν ἐπιπεφυκότων. Εἰς τὰ γεννητικὰ ὄργανα ἐμφανίζονται ἐπὶ τῆς βαλάνου καὶ τῆς πόσθης, εἰς οἱονδήποτε μέρος τοῦ αἰδοίου καὶ περὶ τὸν δακτύλιον. Εἰς τὰς μηρογεννητικὰς πτυχάς, τὰς μασχάλας, τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὰ μεσοδακτύλια διαστήματα ἐμφανίζονται ὡσαύτως βλεννώδεις πλάκες τοῦ δέρματος. Αἱ συφιλιδικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν βλεννογόνων διακρίνονται: α) εἰς *ἐρυθηματώδεις* κηλῖδας, β) εἰς *ὀπαλιοχρόους* πλάκας, γ) εἰς *διφθεροειδεῖς*, δ) εἰς *ἑλκωτικάς*, ε) εἰς *βλατιδοδιαβρωτικὰς* καὶ στ) εἰς *βλατιδο-υπερτροφικάς*.

3) Τριτόγονα συμπτώματα τῆς συφίλιδος. Κατὰ συνθήκην παραδεχόμεθα ὅτι ἡ τρίτη περίοδος τῆς συφίλιδος ἄρχεται 4 ἔτη μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι τοῦτο κατὰ κανόνα ὀρθόν, διότι εἶναι δυνατὸν νὰ παρουσιασθῶσι δευτερόγονοι συφιλιδικαὶ ἐκδηλώσεις καὶ κατὰ τὸ 10ον ἔτος τῆς νόσου, καὶ ἀντιθέτως τριτόγονοι συφιλιδικαὶ ἐκδηλώσεις κατὰ τὸ 3ον ἔτος αὐτῆς. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται σαφῶς ὅτι δὲν ὑπάρχουσι σταθερὰ καὶ ἐντελῶς καθωρισμένα χρονικὰ ὅρια μεταξὺ τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης περιόδου τῆς συφίλιδος. Αἱ δευτερόγονοι ἐκδηλώσεις συνίστανται ἐξ ἐλαφρῶν βλαβῶν τοῦ δέρματος καὶ τῶν βλεννογόνων καὶ ἐλαφρᾶς προσβολῆς τῶν σπλάγχνων καὶ τῶν μηνίγγων. Ἅπασαι αἱ δευτερόγονοι συφιλιδικαὶ ἐκδηλώσεις ὑποχωροῦσι χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψωσιν οὐσιώδεις βλάβας εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἐντοπίσεως αὐτῶν. Ἀντιθέτως αἱ τριτόγονοι ἐκδηλώσεις δὲν εἶναι διάσπαρτοι ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματος καὶ τῶν βλεννογόνων, τῶν σπλάγχνων καὶ τῶν μηνίγγων, ὅπως αἱ δευτερόγονοι. Εἶναι ἐντετοπισμέναι, ἔχουσι τάσιν πρὸς ἐπέκτασιν ἢ ἕλκωσιν καὶ τέ**λος ἰώμεναι προκαλοῦσι καταστροφὰς εἰς τὰ ὄργανα**

Digitized by Google

καὶ τοὺς ἱστούς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐντοπίζονται. Καὶ κατὰ τὴν δευτερόγονον συφίλιδα εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν ἑλκωτικὰ ἐξανθήματα, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἐπὶ κακοήθους συφίλιδος. Ἐν τούτοις καὶ ἡ κακοηθεστέρα μορφὴ αὐτῶν, μολονότι καὶ ταῦτα προκαλοῦσιν ἐνίοτε ἀξιολόγους ἑλκώσεις, δὲν δύναται ποτὲ νὰ προκαλέσῃ τὰς ἑλκώσεις τῆς τριτογόνου συφίλιδος οὔτε κατὰ βάθος οὔτε κατ' ἔκτασιν. Εἰς ἐξαιρετικάς τινας περιπτώσεις παρατηροῦνται τριτόγονοι συφιλιδικαὶ ἐκδηλώσεις, αἵτινες, ἕνεκα τῆς κατὰ βάθος καὶ κατ' ἔκτασιν ἐπεκτάσεως αὐτῶν, δίδουν τὴν εἰκόνα κακοήθων ὄγκων. Ἐπὶ τοιούτων περιπτώσεων αἱ ταχέως μαλακυνόμεναι τριτόγονοι συφιλιδικαὶ ἐκδηλώσεις προχωροῦσι μετ' ἀσυνήθους ταχύτητος κατὰ βάθος καὶ κατ' ἔκτασιν, καταστρέφουσαι ἀδιακρίτως σάρκας καὶ ὀστᾶ. Ἀφιέμεναι ἄνευ ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας, δύνανται νὰ προκαλέσωσιν οὐ μόνον καταστροφὰς τῶν μερῶν, ἐφ' ὧν ἐντοπίζονται, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τοιαύτας τρομακτικὰς καταστροφὰς σπανιώτατα εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ ἡ τριτόγονος σύφιλις εἰς πεπολιτισμένας χώρας. Εἰς τὰς ἀπολιτίστους ὅμως, ὅπου ἡ σύφιλις ἐνδημεῖ, συναντᾷ τις οὐχὶ σπανίως τοιαύτας μορφὰς τριτογόνου συφίλιδος. Ἡ τριτόγονος σύφιλις ὀφείλεται, ὅπως καὶ αἱ ὑποτροπιάζουσαι δευτερόγονοι ἐκδηλώσεις τῆς συφίλιδος, εἰς συφιλιδικὸν ἰόν, ὅστις δὲν κατεστράφη τελείως ὑπὸ τῶν ἀντισυφιλιδικῶν φαρμάκων καὶ τῶν διαφόρων ἀμυντικῶν στοιχείων τοῦ ὀργανισμοῦ. Ὁ ἰὸς οὗτος εὑρίσκετο ἁπλῶς εἰς κατάστασιν ὑπνηλίας καὶ ἀδρανείας εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ σώματος, ἐφ' ὅσον διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας καὶ τῶν ἀμυντικῶν στοιχείων τοῦ ὀργανισμοῦ. Εὐθὺς ὅμως ὡς ἔπαυσεν ἡ ἀντισυφιλιδικὴ θεραπεία, τὰ ἀμυντικὰ στοιχεῖα τοῦ ὀργανισμοῦ μόνα κατέστησαν ἀνίκανα νὰ κρατήσωσι τοῦτον εἰς τὴν ἀκίνδυνον κατάστασιν αὐτοῦ. Τὰ τρεπονήματα, μετὰ τὴν παῦσιν τῆς ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας, ἀρχίζουσι βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον νὰ ἀφυπνίζωνται καὶ σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἀναπτύσσωσι καὶ πάλιν τὰς τοξικὰς αὐτῶν ἰδιότητας, προκαλοῦντα οὕτω εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἐντοπίσεως αὐτῶν τριτογόνους συφιλιδικὰς ἐκδηλώσεις, αἵτινες δὲν εἶναι πλέον γενικευμέναι ἀλλὰ ἐντετοπισμέναι, διότι δὲν ὀφείλονται εἰς διασπορὰν τρεπονημάτων διὰ τῆς κυκλοφορίας, ἀλλ' ἁπλῶς εἰς ὑπολείμματα τοιούτων εἰς μεμονωμένα σημεῖα τοῦ σώματος, ἐκ τῆς πρώτης διασπορᾶς αὐτῶν διὰ τοῦ αἵματος. Αἱ τριτόγονοι συφιλιδικαὶ ἐκδηλώσεις ἀναφαίνονται ὑπούλως. Πολλάκις ἁπλοῦς τραυματισμὸς ἢ ἄλλη τις κάκωσις εἶναι δυνατὸν νὰ τὰς προκαλέσῃ. Ἐντοπίζονται εἰς τὸ δέρμα, τοὺς βλεννογόνους, τὰ σπλάγχνα καὶ τὸ νευρικὸν σύστημα. Διὰ τὸ τελευταῖον ἔχουσιν ἰδιαιτέραν ἐκλεκτικότητα καὶ προκαλοῦσιν εἰς αὐτὸ μεγά-

Τριτόγονος σύφιλις.
[Φυματο-ελκωτικὸν ἑρπιστικὸν συφιλιδικὸν ἐξάνθημα.]

λας βλάβας. Εἰς τὸ δέρμα προκαλοῦσιν ἐπίσης μεγάλας καταστροφάς, αἵτινες δύνανται νὰ φθάσωσι μέχρις ἀκρωτηριασμοῦ μελῶν. Ἡ τριτόγονος σύφιλις παρουσιάζεται ὑπὸ διαφόρους κλινικὰς μορφάς, αἵτινες εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

1ον). Τὸ *τριτόγονον ἐρύθημα*, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ ροδοχρόων κηλίδων διαφόρου μεγέθους μετὰ περιφερείας συνήθως ἀκανονίστου, ἀποτελουμένης ἐκ πλειόνων τόξων κύκλων ἀνίσου μεγέθους, ἑδραζομένων ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν ἄκρων. Θεωρεῖται ὡς ἡ πλέον ἐξησθενημένη μορφὴ τῆς τριτογόνου συφίλιδος καὶ παρουσιάζεται ἐπὶ παλαιῶν συφιλιδικῶν, ἀτάκτως καὶ ἀτελῶς θεραπευθέντων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ πασχόντων ἐκ κληρονομικῆς συφίλιδος.

2ον) Τὴν *φυματώδη τριτόγονον συφίλιδα*, ἥτις ἄρχεται διὰ φύματος ἐπηρμένου, στερεοῦ τὴν σύστασιν, μεγέθους ἀπὸ πίσου μέχρι λεπτοκαρύου ἢ ἐξ ἀθροισμάτων πλειόνων τοιούτων, τεταγμένων κατὰ πλάκας μετὰ περιφερείας ἀκανονίστου, αἵτινες ἐξαπλοῦνται φυγοκέντρως, καταλείπουσαι οὐλὰς κατὰ τὸ κέντρον αὐτῶν, ἰσαρίθμους πρὸς τὰ ἀφ' ἑαυτῶν ἀπορροφηθέντα φύματα, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἀναφαίνονται νέα τοιαῦτα εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτῶν. Ἡ αὐτόματος ἀπορρόφησις τῶν φυμάτων λαμβάνει χώραν ἄνευ προηγουμένης ἑλκώσεως αὐτῶν. Ἐκ τῆς φυγοκέντρου ἢ ἑρπυστικῆς ἐξελίξεως τῶν πλακῶν τῆς φυματώδους τριτογόνου συφίλιδος προκύπτουσιν ἐξανθηματικαὶ πλάκες, τῶν ὁποίων τὸ μὲν κέντρον καταλαμβάνε-

Τριτόγονος σύφιλις.
[Κομμιώματα δεξιᾶς κνήμης.]

ται ἐξ οὐλῶν συρρεουσῶν πρὸς ἀλλήλας, ἡ δὲ περιφέρεια, ἀποτελουμένη ἐκ πλειόνων τόξων κύκλων ἀνίσου μεγέθους, καταλαμβάνεται εἰς διάφορα σημεῖα αὐτῆς ἐκ μεμονωμένων φυμάτων ἢ πλειόνων συρρεόντων πρὸς ἄλληλα. Μετὰ τὴν ἴασιν αὐτῶν παραμένουσι χαρακτηριστικαὶ οὐλαί.

3ον) Τὴν *φυματοελκωτικὴν τριτόγονον συφίλιδα*, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ φυμάτων μεγέθους ἀπὸ πίσου μέχρι λεπτοκαρύου, στερεῶν τὴν σύστασιν, ἅτινα ἑλκούμενα κατὰ κανόνα ἔχουσι τὰ χείλη αὐτῶν ἀποτόμως τετμημένα, τὸν δὲ πυθμένα ἐκκρίνοντα πυοαιματηρὸν ὑγρὸν ἢ κεκαλυμμένον ὑπὸ παχειῶν ὀρφνοκιτρίνων ἐφελκίδων στερρῶς προσκεκολλημένων.

4ον) Τὸ *συφιλιδικὸν κομμίωμα*, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν τύπον τῆς τριτογόνου συφίλιδος, παρατηρεῖται ἐπὶ τοῦ δέρματος, τῶν βλεννογόνων, τῶν σπλάγχνων, τῶν ἀδένων, τοῦ νευρικοῦ συστήματος, τῶν ὀστῶν, τῶν ἀρθρώσεων καὶ τῶν μυῶν. Ἀρχικῶς ἐμφανίζεται μικρὸς ὄγκος μεγέθους ἀπὸ λεπτοκαρύου μέχρις ᾠοῦ ὄρνιθος, στρογγύλος τὸ σχῆμα, σκληρὸς τὴν σύστασιν καὶ ἀνώδυνος τῇ πιέσει. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄγκος μεγεθύνεται ταχέως. Συνήθως ἐμφανίζεται ἓν κομμίωμα, ἐνίοτε ὅμως παρουσιάζονται 2 ἢ 3, σπανιώτερον δὲ καὶ περισσότερα. Τὸ συφιλιδικὸν κομμίωμα ἐξελίσσεται εἰς τέσσαρα στάδια: τὸ στάδιον τῆς διηθήσεως, τὸ στάδιον τῆς μαλακύνσεως, τὸ στάδιον τῆς ἑλκώσεως καὶ ἐκκενώσεως καὶ τὸ στάδιον τῆς ἐπουλώσεως.

5ον) Τὴν *ψωριασιοειδῆ τριτόγονον συφίλιδα* τῶν παλαμῶν καὶ τῶν πελμάτων, ἥτις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δευτερόγονον συφίλιδα τῶν αὐτῶν χω-

Τριτόγονος σύφιλις.
[Κομμίωμα τῆς ὑπερῴας.]

ρῶν, ἡ ὁποία εἶναι πάντοτε συμμετρική, συνήθως παρουσιάζεται ἐπὶ μιᾶς μόνον παλάμης ἢ ἐπὶ ἑνὸς πέλματος καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πλακῶν στρογγύλων ἢ πολυκυκλικῶν, σκοτεινῶς ἐρυθρῶν τὴν χροιάν, λίαν ὑπερκερατωσικῶν μετὰ διασπάρτων φυμάτων, ἐνίοτε κατὰ τὴν περιφέρειαν αὐτῶν. Ἀναφαίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ τὸ 15ον ἔτος τῆς συφιλιδικῆς μολύνσεως. Αἱ ἀνωτέρω περιγραφεῖσαι διάφοροι κλινικαὶ μορφαὶ τῆς τριτογόνου συφίλιδος δύνανται νὰ ἐμφανισθῶσιν ἀδιακρίτως εἰς οἱονδήποτε μέρος τοῦ δέρματος ἢ τῶν βλεννογόνων. Μετὰ ἰδιαιτέρας ὅμως ἐκλεκτικότητος ἐντοπίζονται ἐπὶ τῆς ρινός, τῶν χειλέων, τῆς ὑπερῴας καὶ τοῦ φάρυγγος (ἔνθα ἀπαντῶσι φυματοελκωτικαὶ μορφαὶ καὶ διατιτραίνοντα κομμιώματα), ἐπὶ τῆς γλώσσης, τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπὶ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Σύφιλις τῶν διαφόρων ὀργάνων. Ἡ σύφιλις εἶναι νόσος γενικὴ χρονία μολυσματική, καὶ ὡς ἐκ τούτου προσβάλλει οὐ μόνον τὸ δέρμα καὶ τοὺς βλεννογόνους, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ σπλάγχνα καὶ τὰ ὄργανα, ἐπειδὴ τὸ συφιλιδικὸν τρεπόνημα μεταφέρεται πανταχοῦ διὰ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος. Οὕτω ὁ *στόμαχος* προσβάλλεται ὑπὸ συφίλιδος, ἥτις ἐκδηλοῦται εἴτε ὑπὸ μορφὴν γαστρίτιδος ὀξείας ἢ χρονίας, εἴτε ὑπὸ μορφὴν κομμιώματος τοῦ στομάχου, ὅπερ ἐξελισσόμενον ἀπολήγει εἰς ἕλκος, τὸ ὁποῖον διακρίνεται ἐκ τοῦ κοινοῦ ἕλκους τοῦ στομάχου μόνον ἐκ τῆς ὑποχυλίας, ἥτις ἀποτελεῖ παθογνωμονικὸν γνώρισμα αὐτοῦ. Ὁσάκις τὸ συφιλιδικὸν κομμίωμα ἑδράζεται κατὰ τὸν πυλωρόν, προκαλεῖ φαινόμενα στενώσεως. Εἰς σπανιωτάτας περιπτώσεις, ἐπὶ οἰνοποτῶν, ἡ σύφιλις προκαλεῖ τὴν λεγομένην κίρρωσιν τοῦ στομάχου, καθ' ἣν τὰ ὅρια αὐτοῦ περιορίζονται. Τοῦ *ἐντέρου* ἡ σύφιλις ἐκδηλοῦται ὑπὸ μορφὴν ἐντετοπισμένης ἢ διαχύτου ἐντερίτιδος ἢ κομμιωμάτων, ἅτινα ἐξελισσόμενα ἑλκοῦνται. Συνήθης ἐντοπισμὸς τῶν κομμιωμάτων τῶν ἐντέρων εἶναι τὸ ὀρθὸν ἔντερον. Κατὰ τὴν δευτερόγονον συφίλιδα τὸ *ἧπαρ* ὑφίσταται ἁπλῆν ἀνώδυνον συμφόρησιν, ἥτις ἐνίοτε συνοδεύεται καὶ ὑπὸ ἰκτέρου, ὅστις εἶναι μᾶλλον αἱμολυτικὸς παρὰ ἐκ καταχρατήσεως τῆς χολῆς. Ἡ τριτόγονος σύφιλις τοῦ ἥπατος ἐκδηλοῦται κλινικῶς διὰ διογκώσεως τοῦ ὀργάνου, ὅπερ εἶναι ταυτοχρόνως σκληρόν, ἀνώδυνον καὶ ἀνώμαλον κατὰ τὰ χείλη. Ἡ ἐξέλιξις τῆς τριτογόνου συφίλιδος τοῦ ἥπατος εἶναι προοδευτική, ὁ δὲ θάνατος προέρχεται ἐκ καχεξίας. Αἱ κυριώτεραι μορφαὶ αὐτῆς εἶναι: ἡ λανθάνουσα, ἡ ὑπερτροφικὴ κίρρωσις μετὰ μεγάλου σπληνὸς καὶ ἰκτέρου, ἥτις ἐξελίσσεται ἄνευ ἀσκίτου, καὶ ἡ ἀτροφικὴ κίρρωσις μετὰ μικροῦ ἥπατος, ἀσκίτου καὶ μεγαλοσπληνίας. Ὁ *σπλὴν* διογκοῦται τόσον κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τῆς συφίλιδος, ὅσον καὶ κατὰ τὴν τρίτην, δὲν συνοδεύεται ὅμως ὑπὸ ὑποκειμενικῶν συμπτωμάτων εἰμὴ μόνον ὁσάκις ὑφίσταται καὶ περισπληνῖτις. Τοῦ *παγκρέατος* ἡ σύφιλις ἐκδηλοῦται ὑπὸ μορφὴν διαχύτου παγκρεατίτιδος ἢ ὑπὸ μορφὴν κομμιωμάτων καὶ προκαλεῖ βλάβην τῆς ἐσωτερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐκκρί-

Digitized by Google

σεως αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ *λάρυγγος* παρατηροῦνται κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τῆς συφίλιδος ἐρυθηματώδης λαρυγγῖτις καὶ βλεννώδεις πλάκες κατὰ τὴν ἐπιγλωττίδα, τὰς ἀρυταινοεπιγλωττιδικὰς πτυχὰς καὶ τὰς φωνητικὰς χορδάς. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις οἱ ἄρρωστοι παραπονοῦνται διὰ κνησμὸν κατὰ τὸν λάρυγγα καὶ βράγχος τῆς φωνῆς. Ἡ τριτόγονος σύφιλις τοῦ λάρυγγος ἐκδηλοῦται ὑπὸ μορφὴν κομμιώματος ἢ διαχύτου διηθήσεως, ἰδίᾳ τῶν φωνητικῶν χορδῶν, τῆς ἐπιγλωττίδος καὶ τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος τοῦ λάρυγγος, καὶ ἐξελίσσεται εἰς ἕλκωσιν εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις. Ἡ *τραχεῖα* παρουσιάζει ἐπίσης κατὰ μὲν τὴν δευτέραν περίοδον τῆς νόσου ἁπλοῦν ἐρύθημα, κατὰ δὲ τὴν τρίτην διάχυτον διήθησιν καὶ περιγεγραμμένα κομμιώματα, ἅτινα, μὴ θεραπευόμενα ἐγκαίρως, ἑλκοῦνται, ἰώμενα δὲ μετὰ ταῦτα καταλείπουν στένωσιν. Ἐπὶ τῶν *βρόγχων* ἀναπτύσσονται πολὺ σπανίως κατὰ τὴν τρίτην περίοδον τῆς συφίλιδος περιγεγραμμένα κομμιώματα. Εἰς τοὺς *πνεύμονας* ἡ σύφιλις ἀπαντᾷ ὑπὸ μορφὴν κομμιωμάτων ἢ ὑποδύεται συνήθως τὴν φυματίασιν καὶ ἐξελίσσεται ὑποξέως ἢ χρονίως. Τὰ κυριώτερα συμπτώματα αὐτῆς εἶναι ὁ βήξ ἡ δύσπνοια, ἡ βλεννώδης ἀπόχρεμψις, ἡ αἱμόπτυσις καὶ ἡ ἀπίσχνανσις. Ἡ κυριωτέρα κλινικὴ μορφὴ αὐτῆς εἶναι ἡ ἰνώδης. Ἐκ τῆς *καρδίας* προσβάλλεται ὑπὸ τῆς συφίλιδος συνηθέστερον μὲν τὸ μυοκάρδιον, σπανιώτερον δὲ τὸ ἐνδοκάρδιον καὶ τὸ περικάρδιον. Τὰ συμπτώματα τῆς καρδιακῆς συφίλιδος δὲν διαφέρουσι τῶν ἄλλης φύσεως καρδιοπαθειῶν. Αἱ συγγενεῖς καρδιακαὶ παθήσεις εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συφιλιδικῆς φύσεως. Αἱ ἀλλοιώσεις τοῦ μυοκαρδίου παρουσιάζονται κυρίως κατὰ τὴν τρίτην περίοδον τῆς συφίλιδος, συνυπάρχουν δὲ μετ' αὐτῶν καὶ ἀλλοιώσεις τῶν στεφανιαίων ἀρτηριῶν. Ἐπὶ τῶν *ἀγγείων* ἀναφαίνονται αἱ συφιλιδικαὶ ἀλλοιώσεις ἀπὸ τοῦ τρίτου μέχρι τοῦ δεκάτου ἔτους τῆς συφίλιδος, καὶ σπανίως ἀπὸ τοῦ δεκάτου μέχρι τοῦ τριακοστοῦ. Παρουσιάζονται μόνον ἐπὶ τῶν ἀρτηριῶν καὶ μάλιστα οὐχὶ ἐφ' ὅλων, ἀλλ' ἐκλεκτικῶς ἐπὶ τῶν ἀρτηριῶν τῆς βάσεως τοῦ ἐγκεφάλου (ὑπὸ μορφὴν ἀποφρακτικῆς ἐνδαρτηρίτιδος), τῆς ἀορτῆς (κεγχροειδῆ κομμιώματα ἢ συφιλιδικὴ μεσαορτῖτις, ἥτις ἀπολήγει εἰς ἀνεύρυσμα) καὶ τῶν ἀρτηριῶν τῶν κάτω ἄκρων (ὑπὸ μορφὴν ἀποφρακτικῆς ἐνδαρτηρίτιδος ἐκδηλουμένης κλινικῶς διὰ τῆς διαλειπούσης χωλότητος). Οἱ *νεφροὶ* παρουσιάζουν κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τῆς συφίλιδος ἐλαφρὰν λευκωματουρίαν, ἥτις παρέρχεται συνήθως ἀφ' ἑαυτῆς. Ἐνίοτε ὅμως ἡ λευκωματουρία εἶναι λίαν ἐκσεσημασμένη, ὅπως εἰς τὴν ὀστρακιάν, καὶ συνοδεύεται ὑπὸ οἰδήματος τοῦ προσώπου, ὀλιγουρίας καὶ ζάλης. Τὸ λεύκωμα εἰς τὰ οὖρα κυμαίνεται ἀπὸ 4—25 γραμμάρια, εἰς ἐξαιρετικὰς δὲ περιπτώσεις φθάνει μέχρι 40 κατὰ χγρ. Οὐδὲν ἄλλο νόσημα, πλὴν τῆς ἀμυλοειδοῦς ἐκφυλίσεως τῶν νεφρῶν, δύναται νὰ δώσῃ τοσαύτην ποσότητα λευκώματος Ἴλιγγοι, ἔμετοι ἢ διάρροια δὲν παρουσιάζονται κατὰ τὴν συφιλιδικὴν νεφρίτιδα. Ἡ τριτόγονος σύφιλις τῶν νεφρῶν δὲν παρουσιάζει πολὺ λεύκωμα εἰς τὰ οὖρα Ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ 10 μέχρι τοῦ 20 ἔτους τῆς νόσου, καὶ ἐπὶ πασχόντων ἐκ κληρονομικῆς συφίλιδος ὡς ὄψιμος ἐκδήλωσις αὐτῆς. Ἡ τριτόγονος σύφιλις τῶν νεφρῶν παρουσιάζει ὅλην τὴν συμπτωματολογίαν τῆς βριχθείας νόσου. Οἱ *ὄρχεις* προσβάλλονται πολὺ συχνὰ ὑπὸ τῆς συφίλιδος, ἡ δὲ συφιλιδικὴ ὀρχῖτις ἐξελίσσεται ὑπούλως. Ἐπὶ τῶν *ὀστῶν*, καὶ ἰδίᾳ τῆς κνήμης, ἡ σύφιλις προκαλεῖ περιοστίτιδας, ὀστεομυελίτιδας καὶ σπονδυλίτιδας, ἰδίᾳ τῆς αὐχενικῆς μοίρας τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἐπὶ τῶν *ἀρθρώσεων* ἡ σύφιλις προκαλεῖ ἀρθραλγίας καὶ ἀρθρίτιδας, αἵτινες δὲν ὑποχωροῦν εἰς τὸ ἰωδιοῦχον νάτριον, ὁ δὲ πόνος αὐτῶν αὐξάνεται κατὰ τὴν νύκτα. Ἐπὶ τῶν *μυῶν* ἡ σύφιλις προκαλεῖ μυαλγίας καὶ κομμιώματα, προσβάλλει δὲ κυρίως τὸν δελτοειδῆ, τὸν στερνοκλειδομαστοειδῆ καὶ τὸν γαστροκνημιαῖον. Ὁ *θυρεοειδὴς* ἀδὴν προσβάλλεται συχνότατα ὑπὸ τῆς συφίλιδος. Ὁ *θύμος ἀδὴν* προσβάλλεται ἐπίσης καθὼς καὶ ἡ *ὑπόφυσις*, ἐμφανιζομένων ἐνίοτε συμπτωμάτων ἀποίου διαβήτου, ἀκρομεγαλίας ἢ γιγαντισμοῦ καὶ ὀπτικῶν διαταραχῶν. Τὰ *ἐπινεφρίδια* προσβάλλονται ὡσαύτως, ἡ δὲ προσβολὴ αὐτῶν ἐκδηλοῦται κλινικῶς διὰ τῶν συμπτωμάτων τῆς νόσου τοῦ Adisson. Τὸ *αἷμα* συνεπείᾳ τῶν τοξινῶν τοῦ συφιλιδικοῦ τρεπονήματος ὑφίσταται ἀξιόλογον αἱμόλυσιν, λόγῳ τῆς ὁποίας οἱ πάσχοντες παρουσιάζουν ἀναιμίαν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δευτέρας περιόδου τῆς συφίλιδος.

Τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια τῶν πασχόντων κατέρχονται ἀπὸ 5 ἑκατομμύρια εἰς 3 ἢ 2. Πλὴν τῆς κοινῆς ταύτης ἀναιμίας εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν καὶ κακοήθη ἀναιμίαν μετὰ κλινικῶν φαινομένων καὶ ἐλάττωσιν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων μέχρις 1 ἑκατομμυρίου ἢ 800.000. Κατὰ τὰς ἀναιμίας ταύτας εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν φυσιολογικὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων ἢ ἠλαττωμένον. Ἐπὶ τοῦ *ὀφθαλμοῦ* ἀπαντᾷ σπανίως τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος, ἀπὸ τῆς δευτέρας ὅμως περιόδου καὶ ἐφεξῆς παρατηρεῖται διάμεσος κερατῖτις, ἰρῖτις, χοριοειδῖτις, ἀμφιβληστροειδῖτις, ὑπεραιμία τῆς θηλῆς τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου. θηλοαμφιβληστροειδῖτις καὶ ὀπτικὴ νευρῖτις, ἥτις προκαλεῖται ὑπὸ τῆς τριτογόνου συφίλιδος καὶ καταλήγει εἰς τὴν ἀτροφίαν τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου. Ἡ ἐπὶ νωτιάδος φθίσεως ἀπαντῶσα ἀμφίπλευρος λευκὴ ἀτροφία τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου ἀναφαίνεται 10 ἕως 15 ἔτη μετὰ τὴν συφιλιδικὴν μόλυνσιν καὶ εἶναι ἀνίατος. Ἐπὶ τοῦ *ὠτὸς* εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρηθῶσιν ὅλαι αἱ περίοδοι τῆς συφίλιδος. Τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος ἀπαντᾷ ἐπὶ τοῦ πτερυγίου. Ἐπὶ τοῦ πτερυγίου ἐπίσης καὶ ἐπὶ τοῦ ἔξω ἀκουστικοῦ πόρου παρατηροῦνται δευτερόγονοι καὶ τριτόγονοι ἐκδηλώσεις τῆς συφίλιδος. Τὸ μέσον οὖς παρουσιάζει συφιλιδικὴν μέσην ὠτίτιδα μετὰ βλάβης κυρίως τῆς σφύρας καὶ ἐλάττωσιν τῆς ἀκοῆς, συνεπείᾳ δευτεροπαθοῦς μολύνσεως ἐκ τῆς εὐσταχιανῆς σάλπιγγος Ὑπὸ τοῦ συφιλιδικοῦ ἰοῦ προσβάλλονται ἐπίσης τὸ νεῦρον τοῦ κοχλίου, ὁπότε ἔχομεν βλάβας τῆς ἀκοῆς, καὶ τὸ νεῦρον τῆς αἰθούσης, ὁπότε ἔχομεν βλάβας τῆς ἰσορροπίας καὶ ἴλιγγον.

4) Τεταρτόγονος σύφιλις. Εἰς αὐτὴν κατατάσσομεν ἐνίοτε τὰς δυσιάτους ὀψίμους τριτογόνους ἐκδηλώσεις, ἤτοι τὸ τριτόγονον συφιλιδικὸν ἐρύθημα, τὰς σπλαγχνικὰς σκληρύνσεις καὶ τὰ ἀνευρύσματα. Κυρίως ὅμως αὕτη περιλαμβάνει τὰς ἄλλοτε θεωρουμένας *παρασυφιλιδικὰς* παθήσεις, δηλαδὴ τὴν λευκοπλακίαν, τὴν νωτιάδα φθίσιν καὶ τὴν προϊοῦσαν γενικὴν παράλυσιν. 1) *Λευκοπλακίαι*. Αὗται εἶναι λευκαὶ ἐξανθηματικαὶ πλάκες, αἵτινες σχηματίζονται ἐπὶ τῶν βλεννογόνων, συνεπείᾳ ἐρεθισμοῦ τῶν κυττάρων τοῦ μαλπιγιανοῦ στρώματος αὐτῶν ὑπὸ τῶν τοξινῶν τῶν συφιλιδικῶν τρεπονημάτων. Παρατηροῦνται ἐπὶ τῆς γλώσσης, τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῶν παρειῶν καὶ ἐπὶ τοῦ βλεννογόνου τῶν γεννητικῶν ὀργάνων ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἡ σοβαρωτέρα ἐπιπλοκὴ τῆς λευκοπλακίας εἶναι ἡ ἀνάπτυξις ἐπ' αὐτῆς ἐπιθηλιώματος. 2) *Νωτιὰς φθίσις*. Αὕτη προσβάλλει κυρίως τὸ ἄρρεν φῦλον καὶ ἐμφανίζεται συνήθως ἀπὸ τοῦ 4ου μέχρι τοῦ 10ου ἔτους τῆς νόσου, ἐνίοτε ὅμως καὶ βραδύτερον. Ὑποκειμενικῶς οἱ ἄρρωστοι παραπονοῦνται: διὰ πόνους κατὰ τὴν ὀσφυϊκὴν χώραν καὶ περὶ τὴν λεκάνην, διὰ κνησμὸν κατὰ τὰ ἄκρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀνακουφίζονται μόνον διὰ πιέσεως, διὰ διαταραχὰς τῆς οὐρήσεως (δυσχέρεια οὐρήσεως κλπ.), δι' ἀνικανότητα, διὰ περιοδικοὺς φοβεροὺς πόνους κατὰ τὴν στομαχικὴν χώραν μετ' ἀφθόνων ἐμέτων, οἵτινες διαρκοῦν 2 ἕως 10 ἡμέρας καὶ ἀκολούθως παρέρχονται, διὰ νὰ ἀναφανοῦν βραδύτερον ἐκ νέου, καὶ διὰ πόνους νύσσοντας καὶ διάττοντας κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν νεύρων, ἰδίᾳ κατὰ τὰ ἄνω καὶ κάτω ἄκρα. Διὰ τῆς ἀντικειμενικῆς ἐξετάσεως διαπιστοῦμεν: ἐξασθένησιν ἢ κατάργησιν τῶν ἀντανακλαστικῶν τοῦ γόνατος καὶ τοῦ ἀχιλλείου τένοντος, μερικὴν ἢ ὁλικὴν παράλυσιν τοῦ κοινοῦ κινητικοῦ, ὁπότε ἀναλόγως ἔχομεν πτῶσιν τοῦ ἄνω βλεφάρου, στροφὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ πρὸς τὰ ἔξω, διπλωπίαν Argyll-Robertson καὶ ἀμβλυωπίαν μέχρι τυφλώσεως, συνεπείᾳ ὀπτικῆς νευρίτιδος. 3) *Προϊοῦσα γενικὴ παράλυσις* Αὕτη ἐμφανίζεται συνήθως 10 ἕως 12 ἔτη μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους Ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς ὁ ἄρρωστος μεταβάλλει ἀποτόμως χαρακτῆρα. Καθίσταται νευρικός, εὐερέθιστος καὶ ἀδέξιος εἰς τὴν ἐργασίαν του, ἀδιαφορεῖ διὰ τὸ ἐπάγγελμα, τὴν οἰκογένειάν του καὶ μεριμνᾷ μόνον διὰ τὰς ὑλικὰς τέρψεις. Η διάνοιά του ἐξασθενεῖ καθὼς καὶ ἡ μνήμη του. Ἡ ἐξασθένησις τῆς μνήμης εἶναι σύμπτωμα μεγίστης διαγνωστικῆς ἀξίας. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐξασθενεῖ ἡ κρίσις. Ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν ἠθικήν του ὑπόστασιν καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁδηγεῖται πολλάκις ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου δι' ἀξιοποίνους πράξεις (προσβολὴν τῶν ἠθῶν, κλοπὰς κλπ.). Ἡ προϊοῦσα γενικὴ παράλυσις ὑποδύεται πολλάκις ἐν τῇ ἀρχῇ της τὴν νευρασθένειαν. Ὁ ἀσθενὴς καταλαμβάνεται ὑπὸ ὑπνηλίας, κεφαλαλγίας καὶ ἀκαθορίστου συναισθήματος μελαγχολίας καὶ κόπου, παρουσιάζει δὲ πρὸς τούτοις καὶ διανοητικὴν ἐξασθένησιν. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς τῆς νόσου ὁ πάσχων παρουσιάζει: ψυχικὰς διαταραχάς, ἤτοι παραλήρημα μεγαλομανίας, μανίας καταδιώξεως κλπ., κινητικὰς διαταραχάς, ἤτοι ἀποπληκτοειδεῖς ἢ ἐπιληπτοειδεῖς προσβολὰς μετὰ ἡμιπληγίας καὶ ἀφασίας παροδικῆς, τρόμον τῆς γλώσσης, τῶν χειλέων, τῶν χειρῶν, διαταραχὴν τῆς λαλιᾶς (δυσαρθρία διστακτική) καὶ τῆς γραφῆς, ὀφθαλμικὰς διαταραχάς, ἤτοι ἀνισοκορίαν ἢ ἔλλειψιν ἀντιδράσεως τῶν κορῶν πρὸς τὸ φῶς καὶ τὴν προσαρμοστότητα ἢ μόνον πρὸς τὸ φῶς, διατηρουμένης τῆς πρὸς τὴν προσαρμοστότητα ἱκανότητος, καὶ ἀτροφίαν τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου.

V. *Διάγνωσις* Ἡ ἔγκαιρος διάγνωσις τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κλινικῶν χαρακτήρων αὐτοῦ, καὶ ἡ πρώϊμος θεραπεία τοῦ ἀρρώστου κατὰ τὴν προορολογικὴν περίοδον τῆς νόσου (καθ' ἣν δηλαδὴ ἐποχὴν ἡ κατὰ Wassermann ἀντίδρασις δὲν ἔχει γίνει θετικὴ εἰς τὸ αἷμα), πρὶν ἢ ἐμφανισθῶσιν αἱ δευτερόγονοι ἐκδηλώσεις, ἔχει ὑψίστην σημασίαν ἀπὸ ἀπόψεως προφυλάξεως καὶ **προγνώσεως** τῆς συφίλιδος. Οὐδέποτε ἐν τούτοις πρέπει νὰ ὑποβάλλεται ὁ ἄρρωστος εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἐξακριβωθῇ προηγουμένως ἀπολύτως οὐ μόνον κλινικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐργαστηριακῶς, ὅτι πράγματι πάσχει ἐκ συφίλιδος. Ἐπὶ ὑπόπτων ἑλκῶν δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ὁ χρόνος τῆς ἐπωάσεως αὐτῶν, ἐπὶ δὲ τῶν ἐξωγεννητικῶν ἑλκῶν, ἡ ἡλικία τῶν ἀρρώστων, καὶ τὸ μέρος τῆς ἐντοπίσεως αὐτῶν. Ἡ ὑπό τινων συγγραφέων ὑποστηριζομένη προληπτικὴ ἀντισυφιλιδικὴ θεραπεία ἀτόμων, ἅτινα συνευρέθησαν μετὰ γυναικῶν ἢ ἀνδρῶν, παρουσιαζόντων ἀνοικτὰς συφιλιδικὰς ἐκδηλώσεις. εἶναι οὐ μόνον ἀπορριπτέα καὶ ἀπαράδεκτος, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβής. Ἀπορριπτέα καὶ ἀπαράδεκτος, διότι οὐδέποτε πρέπει νὰ ὑπαβάλληται ἄρρωστος εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐξακριβωθῇ ἀπολύτως καὶ ἀναμφισβητήτως, οὐ μόνον κλινικῶς ἀλλὰ καὶ ἐργαστηριακῶς, ὅτι πράγματι πάσχει ἐκ συφίλιδος· καὶ ἐπιβλαβής, διότι ἡ προληπτικὴ θεραπεία, καθ' ὃν τρόπον ἐκτελεῖται, εἶναι τοσοῦτον ἀνεπαρκής, ὥστε, ἐὰν μὲν πράγματι ἔχει μολυνθῇ ἐκ συφίλιδος τὸ ὑφιστάμενον αὐτὴν ἄτομον, θὰ θεραπευθῇ ἡμιτελῶς πρὸς μεγίστην ζημίαν αὐτοῦ καὶ τῆς κοινωνίας· ἐὰν δὲ κατὰ τύχην ἔχῃ διαφύγει τὴν συφιλιδικὴν μόλυνσιν, ὄχι μόνον θὰ ὑποβληθῇ ἀδίκως εἰς θεραπείαν, οὐχὶ ἀπολύτως ἀκίνδυνον, ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτὴν θὰ εὑρίσκεται ἐφ' ὅρου ζωῆς ὑπὸ διαρκῆ ἀγωνίαν, μὴ τυχὸν δὲν ἔχει ἰαθῆ ριζικῶς διὰ τῆς ἀνεπαρκοῦς θεραπείας, ἣν ὑπέστη.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας δέον νὰ ἐξετάζηται τὸ αἷμα τοῦ ἀρρώστου κατὰ Wassermann, οὐχὶ πλέον διὰ νὰ πεισθῶμεν ὅτι τὸ ἕλκος, ἐξ οὗ πάσχει, εἶναι συφιλιδικόν, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίσωμεν ἐὰν ἡ νόσος του εὑρίσκεται ἢ ὄχι εἰς τὴν προορολογικὴν περίοδον αὐτῆς, πρᾶγμα ὅπερ ἔχει ὑψίστην σημασίαν διὰ τὴν πρόγνωσιν καὶ τὴν διάρκειαν τῆς θεραπείας Πρὸς μεγαλυτέραν μάλιστα ἀσφάλειαν ἡμῶν δέον νὰ ἐξετάζεται τὸ αἷμα τοῦ ἀρρώστου καὶ πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τῆς τρίτης ἐνέσεως Neo—606 0,60, ὁπότε, ἐὰν τυχὸν ὁ ἄρρωστος εὑρίσκεται εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ τέλους τῆς προορολογικῆς περιόδου του, μετὰ τὴν ἀναζωπύρησιν, ἣν ὑφίσταται διὰ τῶν δύο πρώτων μικρῶν δόσεων τοῦ Neo—606 0,30 καὶ 0,45, τὸ αἷμά του ἀπὸ ἀρνητικὸν γίνεται θετικόν, ὁπότε ἡ πρόγνωσις ἀλλάσσει καὶ ἡ διάρκεια τῆς ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας κανονίζεται ἀναλόγως. Συνήθως ἡ κατὰ Wassermann ἀντίδρασις γίνεται θετικὴ εἰς τὸ αἷμα μετὰ τὴν 18ην ἡμέραν τοῦ ἕλκους. Ἐνίοτε ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ καὶ μετὰ τὴν 7ην ἡμέραν. Καθόσον ἀφορᾷ τὴν δευτερόγονον, τὴν τριτόγονον καὶ τὴν τεταρτόγονον συφίλιδα καὶ αὗται διαγιγνώσκονται ἀσφαλῶς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀναμνηστικοῦ τῶν ἀρρώστων καὶ κυρίως τῶν κλινικῶν χαρακτήρων αὐτῶν, ὡς καὶ τὴν ἀπαραίτητον ἐργαστηριακὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς κλινικῆς διαγνώσεως. Ἐπὶ ἐξαιρετικῶν τινων ὅμως περιπτώσεων, ἰδίᾳ τριτογόνου συφίλιδος, καθ' ἃς τὸ ἐργαστήριον δίδει ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα, παρὰ τὴν ὀρθὴν κλινικὴν διάγνωσιν, λύεται τὸ ζήτημα διὰ τῆς δοκιμαστικῆς ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας, δεόντως χρησιμοποιουμένης.

VI. *Πρόγνωσις*. Μολονότι ἡ σύφιλις ἀποτελεῖ βαρεῖαν λοίμωξιν διὰ τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμόν, ἐπειδὴ προσβάλλει ὅλους τοὺς ἱστοὺς καὶ ὅλα τὰ ὄργανα, μὴ ἐξαιρουμένου οὐδ' αὐτοῦ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἐν τούτοις, χάρις εἰς τὰ θεραπευτικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διαθέτει σήμερον ἡ ἐπιστήμη, ἡ πρόγνωσις αὐτῆς ἔχει καταστῇ καλή, διότι θεραπεύεται ριζικῶς, ἰδίᾳ ὅταν ταῦτα χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὴν προορολογικὴν περίοδον τῆς νόσου, καὶ κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἐξαιρετικαί τινες περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ νόσος, παρὰ πᾶσαν θεραπείαν καὶ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, ἐξελίσσεται μέχρι τῆς ἀνιάτου πλέον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, προϊούσης γενικῆς παραλύσεως. Βαρεῖα εἶναι ἐπίσης ἡ πρόγνωσις τῆς συφίλιδος, ὁσάκις αὕτη εἶναι ἀγνοουμένη καὶ παραμείνῃ τοιαύτη μέχρις ὅτου ἐπέλθωσι σοβαραὶ καὶ ἐνίοτε ἀνεπανόρθωτοι βλάβαι σπουδαίων ὀργάνων, λόγῳ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ πλέον ριζικὴ ἴασις. Ὡσαύτως, ὁσάκις οἱ πάσχοντες ἐκ συφίλιδος δὲν ἀνέχονται ἐξ ἰδιοσυγκρασίας τὰ διάφορα ἀντισυφιλιδικὰ φάρμακα ἢ ἔστω καὶ τὸ δραστικώτερον μόνον ἐξ αὐτῶν, ἢ ὁσάκις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χορηγηθῶσιν εἰς αὐτοὺς αἱ ἀναγκαῖαι δόσεις τῶν ἐν λόγῳ φαρμάκων, ἕνεκα σοβαρῶν ἀλλοιώσεων τῶν σπλάγχνων των (ἰδίᾳ τοῦ ἥπατος, τῶν νεφρῶν, τῆς ἀορτῆς καὶ τῆς καρδίας) συφιλιδικῆς φύσεως ἢ μή, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ριζικὴ θεραπεία τῆς συφίλιδος. Καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ὅμως ταύτας, ἀκολουθοῦντες οἱ ἄρρωστοι τὴν διαλείπουσαν συντηρητικὴν ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν, δύνανται νὰ παραμείνωσιν ἐφ' ὅρου ζωῆς ἄνευ συφιλιδικῶν ἐκδηλώσεων, χωρὶς ἡ νόσος νὰ εἶναι ἐπικίνδυνος, οὔτε δι' αὐτοὺς οὔτε διὰ τὸ περιβάλλον των. Ἀπαγορεύεται ἐν τούτοις εἰς αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμον, ἢ νυμφευόμενοι νὰ ἀποκτήσωσι τέκνα, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει κινδυνεύουσιν οὐ μόνον τὰς συζύγους αὐτῶν νὰ μολύνωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ ἴδωσι πάσχοντα ἐκ κληρονομικῆς συφίλιδος.

Digitized by Google

VII. *Σύφιλις ἐκ συλλήψεως.* Ὁ Diday πρῶτος ἐξέφερε τὴν γνώμην τῆς ἐκ συλλήψεως συφίλιδος, καὶ μετὰ τοῦτον ἡ ὑπόθεσις αὕτη υἱοθετήθη ὑπὸ τοῦ Fournier κατόπιν παρατηρήσεως μεγάλου ἀριθμοῦ γεγονότων, ἅτινα οὐδεμίαν ἀφήνουσιν ἀμφιβολίαν ἐπὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς μεταδόσεως τῆς συφίλιδος τοῦ ἐμβρύου εἰς τὴν μητέρα, κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωήν. Τινὲς χαρακτηρίζουν ὡς σύφιλιδα ἐκ συλλήψεως τὴν παρὰ τῇ ἐγκύῳ γυναικὶ ἄνευ καταφανοῦς θύρας εἰσόδου ἐμφανιζομένην. Εἶναι πιθανώτατον ὅτι εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, σπανίας ἄλλως τε, πρόκειται περὶ συνήθους συφίλιδος, ἐν ᾗ τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος ἔχει παρέλθει ἀπαρατήρητον, ἕνεκα τοῦ ἐντοπισμοῦ αὐτοῦ (συφιλιδικὸν ἕλκος τοῦ βλεννογόνου τῆς μήτρας, τῶν φαγωγῶν, τοῦ περιτοναίου), καὶ οὐχὶ περὶ συφίλιδος ἐκ συλλήψεως. Εἰς τὰς περιπτώσεις δηλαδὴ ταύτας, ὅπως πολὺ ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Diday, τὸ πρὸς γονιμοποίησιν σπέρμα, ὅπερ περιέχει ἐν ἑαυτῷ τὸν συφιλιδικὸν ἰόν, ἀντὶ νὰ μολύνῃ τὸ ᾠάριον, μολύνει τὴν μητέρα, ἐρχόμενον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ βλεννογόνου τῆς μήτρας, τῶν φαγωγῶν ἢ μετὰ τοῦ περιτοναίου, ἔνθα ἐμφανίζεται τὸ πρωτόγονον ἕλκος, παραμένον ὡς ἐκ τούτου ἀόρατον. Ἡ παλαιὰ αὕτη ὑπόθεσις τοῦ Diday εἶναι λίαν ἀληθοφανής, συμφωνεῖ δὲ καὶ μὲ τὴν κλινικὴν παρατήρησιν καὶ ἐξηγεῖ κάλλιστα διατὶ τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος εἶναι πολὺ συχνὰ δυσεύρετον εἰς τὰς γυναῖκας. Ἡ μορφὴ αὕτη τῆς συφίλιδος, καίτοι ἀρχομένη ἄνευ καταφανοῦς ἕλκους, ἐξελίσσεται κανονικῶς καὶ ἀκολουθεῖται εἰς τὰ ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα ὑπὸ δευτερογόνων ἐκδηλώσεων. Ἀντιθέτως, ὑπάρχουσι περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ γυνὴ παραμένει φαινομενικῶς ὑγιὴς οὐ μόνον κατὰ τὸ διάστημα τῆς κυήσεως, ἡ ὁποία ἀπολήγει εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων εἰς ἀποβολὴν ἢ πρόωρον τοκετόν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ πολὺ μετ' αὐτήν. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἰσχυρίζοντο οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς ὅτι ἡ μήτηρ δὲν εἶχε μολυνθῆ. Σήμερον γνωρίζομεν, χάρις εἰς τὴν μακρὰν κλινικὴν παρακολούθησιν τοιούτων ἀρρώστων, ὅτι πολλὰ ἔτη μετὰ τὴν ἐκ συλλήψεως μόλυνσιν αὐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ παρουσιάσωσι βλάβην τοῦ κοινοῦ κινητικοῦ, ἐκδηλουμένην κλινικῶς διὰ πτώσεως τοῦ ἄνω βλεφάρου τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ἀνισοκορίας, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν κατὰ Wassermann ἀντίδρασιν ἀσθενῶς θετικὴν εἰς τὸ αἷμα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται σαφῶς ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐκ συλλήψεως συφίλιδος δὲν εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῆς κοινῆς συφίλιδος, μεθ' ὁρατοῦ ἢ ἀοράτου πρωτογόνου ἕλκους, διότι αὕτη δὲν παρακολουθεῖται ὑπὸ δευτερογόνων ἐκδηλώσεων. Ὁ ἰδιαίτερος τρόπος τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς ὀφείλεται, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰς τὸ ὅτι ἡ μήτηρ, μολυνομένη ὑπὸ τοῦ ἐμβρύου. ὅπερ καθίσταται ἀρχικῶς συφιλιδικὸν διὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ σπερματοζωαρίου, ἥτις ἐμπεριέχει τὸ συφιλιδικὸν τρεπόνημα ὑπὸ τὴν διηθητὴν αὐτοῦ μορφήν, προμηθεύεται ταυτοχρόνως ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐσίαν τινά, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐμποδίζεται ἡ ἐμφάνισις τῶν δευτερογόνων ἐκδηλώσεων καὶ ἡ μήτηρ παραμένει φαινομενικῶς ὑγιὴς καὶ μὲ τὴν κατὰ Wassermann ἀντίδρασιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀρνητικὴν εἰς τὸ αἷμα. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη τῶν γεγονότων ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς νόσου.

VIII. *Θεραπεία.* A) *Φάρμακα ἀντισυφιλιδικά.* Διὰ τὴν θεραπείαν τῆς συφίλιδος διαθέτει ἡ σύγχρονος θεραπευτικὴ τέσσαρα φάρμακα: τὸν ὑδράργυρον, τὸ βισμούθιον, τὸ ἀρσενικὸν καὶ τὸ ἰωδιοῦχον κάλι. Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων φαρμάκων τὰ 3 πρῶτα δύνανται οὐ μόνον τὰς συφιλιδικὰς ἐκδηλώσεις νὰ θεραπεύσωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ Wassermann ἀντίδρασιν νὰ μετατρέψωσιν ἀπὸ θετικῆς εἰς ἀρνητικὴν καὶ ὡς ἐκ τούτου θεωροῦνται ὡς εἰδικὰ ἀντισυφιλιδικὰ φάρμακα. Ἀντιθέτως τὸ ἰωδιοῦχον κάλι, οὔτε τὰς συφιλιδικὰς ἐκδηλώσεις δύναται νὰ ἐξαλείψῃ. οὔτε τὴν κατὰ Wassermann ἀντίδρασιν νὰ μεταβάλῃ καὶ ἕνεκα τούτου χρησιμοποιεῖται ὡς βοηθητικὸν ἀντισυφιλιδικὸν φάρμακον, ἰδίᾳ διὰ τὴν θεραπείαν τῶν τριτογόνων συφιλιδικῶν ἐκδηλώσεων.

1) Ὁ *ὑδράργυρος* χορηγεῖται: α) διὰ τοῦ στόματος ὑπὸ μορφὴν καταποτίων τοῦ Ricord καὶ Dupuytren ἢ εἰς διάλυσιν (liqueur de Van Swieten), β) διὰ τοῦ ὀρθοῦ ὑπὸ μορφὴν ὑποθέτων, γ) διὰ τοῦ δέρματος, ὑπὸ μορφὴν ὑδραργυραλοιφῆς χρησιμοποιουμένης δι' ἐντριβῶν, δ) δι' ἐνδομυϊκῶν ἐνέσεων εἰς τοὺς γλουτούς, καὶ ε) δι' ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων, δι' ἃς χρησιμοποιεῖται ὁ κυανιοῦχος ὑδράργυρος. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς δι' ὑδραργύρου θεραπείας οἱ συφιλιδικοὶ δέον νὰ χρησιμοποιῶσιν ἀντισηπτικὰς διαλύσεις διὰ γαργαρισμοὺς τοῦ στόματος, πρὸς ἀποφυγὴν στοματίτιδος. Πλὴν τῆς στοματίτιδος, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δι' ὑδραργύρου θεραπείας παρατηροῦνται ἐνίοτε καὶ γαστροεντερικαὶ διαταραχαί, σπανίως δὲ καὶ ὀστρακιοειδῆ ἐρυθήματα. 2) Τὸ *βισμούθιον* εἰσήχθη ἐν τῇ θεραπευτικῇ τῆς συφίλιδος τῷ 1921 ὑπὸ τῶν Sazerac καὶ Levaditi, εἶναι δὲ δραστικώτερον τοῦ ὑδραργύρου καὶ ἀσθενέστερον τοῦ ἀρσενικοῦ. Χρησιμοποιοῦνται τὰ μὲν διαλυτὰ ἅλατα αὐτοῦ ὑπὸ μορφὴν ἐνδοφλεβίων καὶ ἐνδομυϊκῶν ἐνέσεων, τὰ δὲ ἀδιάλυτα ὑπὸ μορφὴν μόνον ἐνδομυϊκῶν. Συνήθως προτιμῶνται αἱ ἐνδομυϊκαὶ ἐνέσεις τῶν ἀδιαλύτων ἁλάτων αὐτοῦ ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἡμέραν, μέχρις ὅτου συμπληρωθῶσι 10 ἕως 15 ἐνέσεις διὰ μίαν θεραπευτικὴν σειράν. Ἐκ τῶν μᾶλλον ἐν χρήσει σκευασιῶν τοῦ βισμουθίου εἶναι τὸ muthanol, τὸ quimby, τὸ bi-quinyl, τὸ bismogenol, τὸ trepol et neo-trepol καὶ τὸ neo-bismuth (Κωνστανταкάτου). Πρὸ τῆς χρήσεως τοῦ βισμουθίου πρέπει νὰ πιστοποιῆται δι' ἐξετάσεως τῶν οὔρων ἡ καλὴ λειτουργία τῶν νεφρῶν, καθὼς καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐνέσεων ἑκάστης θεραπευτικῆς σειρᾶς. Διαρκούσης τῆς διὰ βισμουθίου θεραπείας, δέον νὰ χρησιμοποιῶσιν οἱ ἄρρωστοι διαφόρους ἀντισηπτικὰς διαλύσεις διὰ γαργαρισμοὺς τοῦ στόματος πρὸς ἀποφυγὴν στοματίτιδος. Κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἁλάτων τοῦ βισμουθίου παρατηροῦνται ἐνίοτε καὶ ἐξανθήματα. 3) Τὸ *ἀρσενικὸν* εἶναι τὸ δραστικώτερον τῶν ἀντισυφιλιδικῶν φαρμάκων, εἶχε δὲ χρησιμοποιηθῆ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν πρὸς θεραπείαν τῆς συφίλιδος ὑπὸ διαφόρους μορφάς, cacodylate de soude κλπ. Βραδύτερον εἰσήχθη ἐν τῇ θεραπευτικῇ τῆς συφίλιδος ἡ atoxyl καὶ ἡ arsacétine, ἀμφότεραι ὅμως αἱ σκευασίαι αὗται ἐγκατελείφθησαν ταχέως, ὡς ἐπικίνδυνοι διὰ τὸ ὀπτικὸν νεῦρον. Ἀκολούθως μετεχειρίσθησαν ὡς ἀντισυφιλιδικὴν ἀρσενικοῦχον σκευασίαν τὴν hectine, ἥτις χρησιμοποιεῖται ὑπό τινων ἀκόμη καὶ σήμερον, καὶ τὸ Enésol (μῖγμα ἀρσενικοῦ καὶ Hg) ὑπὸ μορφὴν ἐνδομυϊκῶν καὶ ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων. Ἐν ἔτει 1909, χάρις εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Ehrlich, ἡ θεραπευτικὴ ἀπέκτησε νέον θεραπευτικὸν ὅπλον κατὰ τῆς σιφίλιδος, τὸ salvarsan (606). Ἡ παρασιτοκτόνος δύναμις τοῦ ἀντισυφιλιδικοῦ τούτου φαρμάκου εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε αἱ συφιλιδικαὶ ἐκδηλώσεις ὑποχωροῦν ταχέως, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν πρώτην ἔνεσιν. Ἕνεκα τούτου ἐνομίσθη κατ' ἀρχάς, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐφευρέτου του, ὅτι ἤρκει μία καὶ μόνον ἔνεσις διὰ τὴν θεραπείαν τῆς νόσου. Βραδύτερον ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἦτο ἐσφαλμένη. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ χρῆσις τοῦ salvarsan ἦτο δύσκολος διὰ διαφόρους λόγους, ἕνεκα τούτου ὁ Ehrlich ἐξηκολούθησε τὰ πειράματα αὐτοῦ, μέχρις ὅτου ἀνεκάλυψε τὸ neo-salvarsan (914), τὸ ὁποῖον ἔκτοτε χρησιμοποιεῖται μέχρι σήμερον. Ἡ νέα αὕτη ἀρσενικοῦχος σκευασία τοῦ Ehrlich εἶναι κόνις χρώματος ἀνοικτοῦ κιτρίνου, διατηρεῖται δὲ ἐντὸς φυσίγγων κενῶν ἀέρος. Ὁσάκις τὸ χρῶμα τῆς ἀνοικτοκιτρίνης ταύτης κόνεως εἶναι ἠλλοιωμένον, δέον νὰ μὴ χρησιμοποιῆται, ἀλλὰ νὰ ἀπορρίπτεται. Τὸ neo-salvarsan φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς φύσιγγας 0,15—0,30—0,45—0,60—0,75 καὶ 0,90. Χρησιμοποιεῖται ὑπὸ μορφὴν ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων, ἀφοῦ προηγουμένως διαλυθῇ ἐντὸς 10 κ. ἑκ. φυσιολογικοῦ ὀροῦ ἢ ἀπεσταγμένου καὶ ἀπεστειρωμένου ὕδατος. Αἱ ἐνέσεις τοῦ neo-salvarsan γίνονται κατὰ προτίμησιν τὴν πρωΐαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ εἶναι ὁ στόμαχος κενός, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ ἔχῃ ἀπαλλαγῆ ὁ ὀργανισμὸς τοῦ γαλακτικοῦ ὀξέος, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν μυῶν τοῦ σώματος. Πρὸς μεγαλυτέραν μάλιστα ἀσφάλειαν καλὸν εἶναι νὰ λαμβάνωσιν ἀφ' ἑσπέρας οἱ ἄρρωστοι καὶ μικρὰν ποσότητα διττανθρακικοῦ νατρίου (σόδας) ἐντὸς ὀλίγου ὕδατος. Αἱ ἐνδοφλέβιοι ἐνέσεις τοῦ neo-salvarsan, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, γίνονται καλῶς ἀνεκταὶ ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας. Ἐνίοτε ὅμως, ἰδίᾳ ὁσάκις οἱ ἄρρωστοι παρουσιάζουσι δευτερογόνους συφιλιδικὰς ἐκδηλώσεις, ἐμφανίζεται πυρετὸς 3 ἕως 9 ὥρας μετὰ τὴν ἔνεσιν. Ὁ πυρετὸς οὗτος κατὰ τὴν ἑπομένην ἔνεσιν εἶναι μικρότερος, μολονότι χρησιμοποιεῖται μεγαλυτέρα δόσις φαρμάκου, μετὰ δὲ τὴν τρίτην ἔνεσιν δὲν ἐμφανίζεται πλέον. Ἄλλοτε εὐθὺς μετὰ τὴν ἔνεσιν οἱ ἄρρωστοι καταλαμβάνονται ὑπὸ νιτριτοειδῶν κρίσεων, κατὰ τὰς ὁποίας παρουσιάζουν ἐρυθρότητα τοῦ προσώπου, οἴδημα αὐτοῦ, ταχυκαρδίαν, αἴσθημα ἀγωνίας καὶ πτῶσιν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως. Τὰ ἀνωτέρω φαινόμενα ἐπακολουθεῖ ὠχρότης τοῦ προσώπου, καὶ μικρὸς σφυγμὸς μετὰ μεγάλης κοπώσεως. Αὕτη εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ προσωπικὴ μορφὴ τῆς νιτριτοειδοῦς κρίσεως. Πλὴν αὐτῆς ὅμως ἔχομεν καὶ τὴν γαστροεντερικὴν μορφήν. Κατ' αὐτήν, εὐθὺς μετὰ τὴν ἔνεσιν, ὁ πάσχων αἰσθάνεται βάρος καὶ στενοχωρίαν κατὰ τὴν κοιλιακὴν χώραν, ἐπακολουθεῖ δὲ ἔμετος καὶ ἐνίοτε καὶ διάρροια. Αἱ νιτριτοειδεῖς κρίσεις παρέρχονται ταχέως τῇ βοηθείᾳ ὑποδορίου ἐνέσεως ἀδρεναλίνης. Αἱ νιτριτοειδεῖς κρίσεις ἐπιπλέκονται σπανίως μετὰ πνευμονικοῦ οἰδήματος, τὸ ὁποῖον εἶναι βαρεῖα ἐπιπλοκὴ δυσκόλως παρερχομένη ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς κρίσεις, αἵτινες παρέρχονται εὐκόλως, θεραπευόμεναι καταλλήλως καὶ ἐγκαίρως. Ἐνίοτε $^{1}/_{2}$ ὥραν καὶ βραδύτερον ἀκόμη μετὰ τὴν ἔνεσιν ὁ ἄρρωστος καταλαμβάνεται ὑπὸ φρικίων μετὰ ῥίγους, γενικῆς κακουχίας, ἀκαμψίας τῶν ἄκρων. ναυτίας, διαρροίας καὶ πυρετοῦ. Τὰ ἀνωτέρω φαινόμενα συνοδεύονται ἐνίοτε καὶ ὑπὸ κνιδωτικοῦ ἐξανθήματος καὶ παρέρχονται μετὰ μίαν ὥραν περίπου, ἄνευ οὐδενὸς δυσαρέστου ἐπακολούθου. Τῆς ὀψίμου ταύτης νιτριτοειδοῦς κρίσεως δέον νὰ ἔχωσι γνῶσιν οἱ ἄρρωστοι ἐκ τῶν προτέρων, διὰ νὰ λαμβάνωσι τὰ κατάλληλα μέτρα ἀφ' ἑνὸς καὶ διὰ νὰ μὴ ἀνησυχῶσιν ἀφ' ἑτέρου.

Εἰς ἐξαιρετικάς τινας περιπτώσεις, σπανίως τὴν αὐτὴν ἡμέραν μετὰ τὴν νιτριτοειδῆ κρίσιν, καὶ συνήθως 3 ἕως 4 ἡμέρας μετὰ τὴν ἔνεσιν, ὁ ἄρρωστος καταλαμβάνεται ἀποτόμως ὑπὸ ἐντόνου κεφαλαλγίας, συνοδευομένης ὑπὸ πυρετοῦ, ἄνευ ἀναλόγου ἀριθμοῦ σφυγμῶν, κυμαινομένου μεταξὺ 39° καὶ 41° καὶ αὐξήσεως τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως μέχρις 20 ἕως 30. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω φαινομένων, ὁ ἄρρωστος παρουσιάζει καὶ ἐπιληπτοειδεῖς παροξυσμούς, μετὰ συσπάσεων παραληρήματος κλπ. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας πρόκειται περὶ τῆς ὀρώδους ἀποπληξίας βαρυτάτης ἐπιπλοκῆς, ἥτις κατ' οὐσίαν εἶναι ὄψιμος τοπικὴ νιτριτοειδὴς κρίσις, ὀφειλομένη εἰς ὑπερβολικὴν διαστολὴν τῶν ἀγγείων τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ ἔχει ὡς ἐπακολούθημα τὸν θάνατον, ἐὰν δὲν ἐπέμβωμεν ἐγκαίρως δι' ἀφθόνου ἀφαιμάξεως, δι' ὑποδορίων ἐνέσεων ἀδρεναλίνης (5 ἕως 6 χιλιοστόγραμμα ἡμερησίως), δι' ὀσφυονωτιαίας παρακεντήσεως καὶ ὑποκλυσμῶν σακχαρούχου ὀροῦ. Ἐπὶ ὀρώδους ἀποπληξίας δυνάμεθα νὰ κάμωμεν χρῆσιν τῆς ἀδρεναλίνης καὶ ἐνδοφλεβίως, ῥίπτοντες ἓν χιλιοστόγραμμον ἐντὸς 100 κ. ἑ. φυσιολογικοῦ ὀροῦ, ὅστις ἐνίεται ἐνδοφλεβίως, ἀκολούθως δὲ συνεχίζεται ἡ θεραπεία δι' ὑποδορίων ἐνέσεων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐνέσεων neo-salvarsan εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμφανισθῶσι διαφόρων μορφῶν ἐρυθήματα, ὀστρακιοειδῆ, ἱλαροειδῆ, κνιδώδη κλπ., μεταξὺ ἐνάτης καὶ ἑνδεκάτης ἡμέρας ἀπὸ τῆς πρώτης ἐνέσεως. Τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐρυθήματα εἶναι βιοτροπικά, συνοδεύονται ὑπὸ πυρετοῦ καὶ παρέρχονται διὰ συμπτωματικῆς θεραπείας, ἄνευ οὐδενὸς σοβαροῦ ἐπακολούθου. Μετὰ τὴν πάροδον αὐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπαναληφθῶσιν ἀμέσως αἱ ἐνέσεις τοῦ neo-salvarsan, εἶναι ὅμως φρόνιμον νὰ συνεχισθῇ ἡ θεραπεία διὰ βισμουθίου ἢ ὑδραργύρου καὶ ἀκολούθως νὰ γίνῃ ἐκ νέου χρῆσις τοῦ neo-salvarsan. Εἴς τινας ὅμως σπανίας περιπτώσεις τὸ ἐξάνθημα ἀναφαίνεται οὐχὶ κατὰ τὰς πρώτας ἐνέσεις τοῦ neo-606, ἀλλὰ πολὺ βραδύτερον μετὰ τὴν 6ην ἑβδομάδα τῆς θεραπείας, καθ' ἣν ἐποχὴν ἔχουν ἤδη χορηγηθῆ 4—5 γραμμάρια neo-salvarsan. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τὸ ἐρύθημα εἶναι τοξικόν. Κατ' ἀρχὰς παρουσιάζεται οἴδημα τοῦ προσώπου καὶ τῶν χειρῶν, συνοδευόμενον ὑπὸ κνησμοῦ, μετὰ διασπάρτων μικρῶν φυσαλίδων, καὶ ἀκολούθως γενικεύεται, λαμβάνον τὸν τύπον τοῦ οἰδηματοφυσαλιδώδους ἀπολεπιστικοῦ ἐξανθήματος. Διὰ τὴν ἴασιν τοῦ τοξικοῦ τούτου ἐρυθήματος, πλὴν τῆς συμπτωματικῆς θεραπείας, χορηγοῦμεν εἰς τοὺς ἀρρώστους τὸ calcium Sandoz καὶ τὸ hyposulfite de soude ὑπὸ μορφὴν ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων ἢ διὰ τοῦ στόματος.

Πλὴν τῶν πρωΐμων βιοτροπικῶν ἐρυθημάτων, ἅτινα ἐμφανίζονται κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἐνέσεις τοῦ neo-salvarsan, καὶ τῶν ὀψίμων τοξικῶν ἐρυθημάτων, ἅτινα ἐμφανίζονται μετὰ ἓξ περίπου ἑβδομάδας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐνέσεων τοῦ neo-606, παρουσιάζεται ἐνίοτε καὶ πρώϊμος καὶ ὄψιμος ἴκτερος. Ἐκ τούτων, ὁ πρώϊμος συνοδεύεται συνήθως καὶ ὑπὸ ἀνοικτῶν συφιλιδικῶν ἐκδηλώσεων, ἡ δὲ κατὰ Wassermann ἀντίδρασις εἶναι θετικὴ εἰς τὸ αἷμα, ἢ μόνον ὑπὸ θετικῆς κατὰ Wassermann ἀντιδράσεως, εἶναι δὲ συφιλιδικῆς φύσεως ἢ τυχαῖος καταρροϊκὸς ἴκτερος. Ἀντιθέτως ὁ ὄψιμος δὲν συνοδεύεται ὑπὸ κλινικῶν συφιλιδικῶν ἐκδηλώσεων, οὔτε ὑπὸ θετικῆς κατὰ Wassermann ἀντιδράσεως εἰς τὸ αἷμα καὶ εἶναι συνήθως τοξικός. Ἐπὶ τοῦ πρωΐμου ἰκτέρου συνεχίζεται ἡ θεραπεία τῶν ἀρρώστων δι' ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων κυανιούχου ὑδραργύρου καὶ κατόπιν δύναται νὰ γίνῃ ἐκ νέου χρῆσις τοῦ neo 606 διὰ τὴν περαιτέρω θεραπείαν τῶν ἀρρώστων. Ἐπὶ ὀψίμου τοξικοῦ ἰκτέρου ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται οὐδέποτε εἰς τὸ μέλλον ἡ χρησιμοποίησις ἀρσενικούχων σκευασιῶν διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς θεραπείας. Εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ χρῆσις τῶν ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων τοῦ neo-salvarsan, ἕνεκα διαφόρων λόγων, ἐνδείκνυται ἡ χρῆσις τοῦ myo-salvarsan ἢ τοῦ sulfarsenol, ἅτινα εἶναι ὀλιγώτερον δραστικὰ τοῦ neo-salvarsan, χορηγοῦνται ὅμως ὑποδορίως καὶ ἐνδομυϊκῶς. Αἱ πενταδύναμοι ἀρσενικοῦχοι σκευασίαι acétylarsan καὶ arsaminol χορηγοῦνται ἐπίσης ὑποδορίως καὶ ἐνδομυϊκῶς, εἶναι ὅμως ἀσθενέστεραι τοῦ myo-salvarsan καὶ τοῦ sulfarsénol καὶ ἕνεκα τούτου ἡ χρῆσις αὐτῶν ἐνδείκνυται μόνον εἰς ἃς περιπτώσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῶσιν οὔτε τὸ myo-salvarsan οὔτε τὸ sulfarsenol. 4) Τὸ *ἰωδιοῦχον κάλι* δὲν εἶναι εἰδικὸν ἀντισυφιλιδικὸν φάρμακον, ἀλλὰ βοηθητικὸν καὶ χορηγεῖται ἐσωτερικῶς ἐπὶ ἐμμόνων κεφαλαλγιῶν τῆς δευτέρας περιόδου καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τριτογόνων συφιλιδικῶν ἐκδηλώσεων, ἀπὸ 2 ἕως 5 γραμμάρια ἡμερησίως, ἔχει δὲ τὸ μειονέκτημα νὰ προκαλῇ στομαχικὰς διαταραχὰς καὶ διάρροιαν. Ἀντὶ τοῦ ἰωδιούχου καλίου ἐσωτερικῶς χορηγοῦνται ἐνδο-

Digitized by Google

μυϊκαὶ ἐνέσεις τοῦ mirion ἢ ὑποδόριοι καὶ ἐνδομυϊκαὶ ἐνέσεις τῆς indoiodine εἰς τὰ μεσοδιαστήματα τῶν ἐνέσεων τοῦ neo-salvarsan.

B) *Ἡ σύγχρονος θεραπεία τῆς συφίλιδος.* Ἡ σύφιλις θεραπεύεται σήμερον ριζικῶς χάρις εἰς τὴν πλειάδα τῶν μνημονευθέντων δεδοκιμασμένων μέσων, τὰ ὁποῖα διαθέτομεν κατὰ τοῦ συφιλιδικοῦ τρεπονήματος, καὶ τῶν πολλῶν βιολογικῶν ἀντιδράσεων διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀποτελεσματικότητος ἢ μὴ αὐτῶν. Ἑπομένως νομίζομεν ὅτι ὑποβάλλοντες συφιλιδικοὺς ἀρρώστους εἰς θεραπείαν, δέον νὰ ἔχωμεν ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀποστείρωσιν αὐτῶν, ἐὰν μὴ εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, τοὐλάχιστον εἰς τὰς περισσοτέρας ἐξ αὐτῶν. Γενικῶς τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐκ συφίλιδος πασχόντων εἶναι δυνατὸν νὰ ἰαθῇ ριζικῶς, ὑποβαλλόμενον εἰς ἔντονον, μεθοδικὴν καὶ λελογισμένην ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν, ἐφ' ὅσον ἀνέχεται τὰ διάφορα ἀντισυφιλιδικὰ φάρμακα, δὲν πάσχει ἐξ οὐδενὸς σοβαροῦ σπλαγχνικοῦ νοσήματος καὶ δὲν ἔχει ὑποστῇ ἀνεπανορθώτους ὀργανικὰς βλάβας ὑπὸ τοῦ συφιλιδικοῦ τρεπονήματος. Ἡ διαλείπουσα συντηρητικὴ θεραπεία, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται ἀκόμη καὶ σήμερον οἱ περισσότεροι τῶν ἰατρῶν, δέον νὰ ἐπιφυλάσσεται μόνον διὰ τοὺς ἀρρώστους ἐκείνους, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν πρέπουσαν θεραπείαν, ὅπως ἰαθῶσι ριζικῶς.

Πρὸς ἐπίτευξιν ριζικῆς ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας ὁ ἰατρὸς ὀφείλει νὰ τηρῇ κανόνας τινάς, οἵτινες εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: 1ον) Νὰ χορηγῇ δόσεις μεγάλας καὶ ἐπαρκεῖς, διότι ἔχει ἀποδειχθῇ πειραματικῶς καὶ κλινικῶς ὅτι μόνον δόσις ἐμποτίζουσα τελείως τὸν ὀργανισμὸν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν καταστροφὴν τοῦ συφιλιδικοῦ τρεπονήματος, ὅπερ κατακλύζει αὐτόν. Ἡ δόσις αὕτη ὡρίσθη ὑπὸ τοῦ Ehrlich εἰς ἓν καὶ ἥμισυ ἑκατοστὸν τοῦ γραμμαρίου διὰ τὸ neo-salvarsan, ὠνομάσθη δὲ ἰδεώδης δόσις. Δι' αὐτῆς καὶ μόνης ἐμποτίζεται τελείως ὁ ὀργανισμός. 2ον) Τὰ μεσοδιαστήματα μεταξὺ τῶν ἐνέσεων ἑκάστης θεραπευτικῆς περιόδου πρέπει νὰ ὦσιν ἀνάλογα πρὸς τὰς χορηγουμένας δόσεις τῶν διαφόρων ἀντισυφιλιδικῶν φαρμάκων. Μόνον οὕτω εἶναι δυνατὸν ν' ἀποφευχθῇ ὁ ἐκ νέου πολλαπλασιασμὸς τοῦ συφιλιδικοῦ τρεπονήματος καὶ βραδέως μέν, ἀλλ' ἀσφαλῶς, νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ τελεία καταστροφὴ αὐτοῦ. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὁ ὀργανισμὸς παραμένει ἐπί τινας ἡμέρας ἄνευ φαρμάκου καὶ ὡς ἐκ τούτου τὰ ἐπιζήσαντα συφιλιδικὰ τρεπονήματα πολλαπλασιάζονται ἐκ νέου, ἡ δὲ τελεία καταστροφὴ αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συντελεσθῇ, καὶ ἂν ἀκόμη διαρκέσῃ ἐπ' ἄπειρον ἡ ἀντισυφιλιδικὴ θεραπεία. 3ον) Νὰ χρησιμοποιῇ πλείονα ἀντισυφιλιδικὰ φάρμακα, διότι ὑπάρχουσι συφιλιδικὰ τρεπονήματα, ἅτινα ἀνθίστανται εἰς ὡρισμένον εἰδικὸν φάρμακον ἢ ἄλλο παραπλήσιον, καὶ ὅταν ἀκόμη χορηγῆται τοῦτο εἰς τοξικὰς δόσεις. Κατὰ Ehrlich ἡ ἀντίστασις αὕτη δύναται νὰ εἶναι κληρονομικὴ ἢ ἐπίκτητος. Εἰς παρομοίας περιπτώσεις ἄλλη εἰδικὴ φαρμακευτικὴ οὐσία δύναται πολλάκις καὶ ἐφ' ἅπαξ μόνον χορηγουμένη νὰ καταστρέψῃ τὴν ἀντίστασιν ταύτην καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ συφιλιδικοῦ τρεπονήματος. Ὑποβάλλοντες ἄρρωστόν τινα εἰς θεραπείαν, ὀφείλομεν νὰ τοῦ χορηγήσωμεν διαδοχικῶς ὅλα τὰ ἀντισυφιλιδικὰ φάρμακα, τὰ ὁποῖα διαθέτομεν, ἐλέγχοντες τὴν θεραπευτικὴν ἐνέργειαν ἑνὸς ἑκάστου ἐξ αὐτῶν. Μόνον οὕτω δυνάμεθα ν' ἀποφύγωμεν τὸν κίνδυνον τῆς χρησιμοποιήσεως φαρμάκου, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀνθίστανται τὰ συφιλιδικὰ τρεπονήματα τοῦ ἀρρώστου. Διὰ τὴν θεραπείαν τῆς συφίλιδος ὁ ἰατρὸς ὀφείλει νὰ μεταχειρίζεται ὅλα τὰ γνωστὰ ἀντισυφιλιδικὰ φάρμακα. Οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι δύνανται νὰ θεραπεύσωσι τοὺς πάσχοντας ἐκ συφίλιδος δι' ἑνὸς μόνου ἐκ τῶν μνημονευθέντων ἀντισυφιλιδικῶν φαρμάκων, τὸ ὀλιγώτερον πλανῶνται. Τὸ βισμούθιον καὶ ὁ ὑδράργυρος εἶναι βαρέα μέταλλα καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χορηγηθῶσιν εἰς δόσεις βαθμηδὸν αὐξανομένας μέχρις τῆς ἰδεώδους τοιαύτης, ὥστε νὰ ἐμποτισθῇ δι' αὐτῶν τελείως ὁ ὀργανισμὸς τῶν πασχόντων καὶ νὰ ἐπιτευχθῇ οὕτως ἡ ἀποστείρωσις αὐτῶν. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ἀνωτέρω μειονεκτήματος, προκαλοῦσι καταβολὴν τῶν δυνάμεων, ἐλάττωσιν τοῦ βάρους τοῦ σώματος κλπ., ἅτινα ἀποφεύγονται ἢ ἐξουδετεροῦνται μόνον διὰ τῆς παρενθέσεως neo-salvarsan μεταξὺ τῶν σειρῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ neo-salvarsan μόνον, ὅπερ στερεῖται τῶν ἀνωτέρω μειονεκτημάτων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ριζικὴ θεραπεία τῆς συφίλιδος, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χορηγῆται ἐπ' ἄπειρον ἀκινδύνως, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν προκαλεῖ δηλητηρίασιν ἐξ ἀρσενικοῦ τῶν ὑπὸ θεραπείαν συφιλιδικῶν μετὰ ὀλικὴν δόσιν, ποικίλλουσαν ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀτόμων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι διὰ τῆς ἐπ' ἄπειρον ἐπαναλήψεως τῆς αὐτῆς δόσεως τοῦ neo-606 ἐθίζονται μοιραίως τὰ συφιλιδικὰ τρεπονήματα πρὸς αὐτὸ καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν φονεύονται ἐκ τῆς παραδεδεγμένως θεραπευτικῆς δόσεως, τὴν ὁποίαν χορηγοῦμεν. 4ον) Νὰ χρησιμοποιῇ διαφόρους ὁδοὺς πρὸς εἰσαγωγὴν τῶν ἑκάστοτε χρησιμοποιουμένων ἀντισυφιλιδικῶν φαρμάκων ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῶν πασχόντων, διότι εἶναι ὑψίστης σημασίας νὰ ἐνεργῇ τις ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῶν διαφόρων ὀργάνων.

Ὁσάκις οἱ ἄρρωστοι ὑποβάλλονται εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν, κατὰ τὴν προορολογικὴν περίοδον τῆς νόσου των, δὲν ἀφήνομεν μεσοδιαστήματα ἀναπαύσεως μεταξὺ τῶν θεραπευτικῶν σειρῶν τῶν διαφόρων ἀντισυφιλιδικῶν φαρμάκων, ἅτινα χρησιμοποιοῦμεν ἐναλλάξ, ἀρχόμενοι πάντοτε διὰ τῶν ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων τοῦ neo-606, κατὰ τὰ μεσοδιαστήματα τῶν ἐνέσεων τῆς πρώτης σειρᾶς τοῦ ὁποίου γίνονται καὶ ἐνδομυϊκαὶ ἐνέσεις βισμουθίου. Ἡ οὕτω διενεργουμένη θεραπεία διαρκεῖ ἐπὶ 12 ἕως 18 μῆνας, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων τὸ αἷμα τῶν ἀρρώστων ἐξετάζεται καθ' ἕκαστον δεύτερον μῆνα κατὰ Wassermann. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἅπασαι αἱ ἐξετάσεις τοῦ αἵματος εἶναι σταθερῶς ἀρνητικαὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐνιαυσίου θεραπείας, τότε ἀφήνονται οἱ ἄρρωστοι ἄνευ οὐδεμιᾶς πλέον θεραπείας ἐπὶ ἓν ἀκόμη ἔτος, κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ὁποίου γίνονται πάλιν ἐξετάσεις τοῦ αἵματος κατὰ Wassermann καθ' ἕκαστον τρίτον μῆνα. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐνιαυσίου παρατηρήσεως γίνεται ἡ ἀναζωπύρησις τῶν ἀσθενῶν, μόνον ἐφ' ὅσον δὲν παρουσιάζουσιν οὗτοι οὐδὲν τὸ ὕποπτον κλινικῶς, αἱ δὲ κατὰ τὸ διάστημα τῆς δωδεκαμήνου παρατηρήσεως ἐξετάσεις τοῦ αἵματος κατὰ Wassermann ὑπῆρξαν ἅπασαι ἀρνητικαί. Ἡ ἀναζωπύρησις συντελεῖται διὰ δύο ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων neo-606 0,30 καὶ μετὰ 2 ἡμέρας 0,45. Ἀκολούθως ἐξετάζεται τὸ αἷμα τῶν ἀρρώστων κατὰ Wassermann, 10 ἡμέρας, 20 ἡμέρας καὶ 30 ἡμέρας μετὰ τὴν τελευταίαν ἔνεσιν neo-606. Ἐὰν ἅπασαι αἱ ἐξετάσεις αὗται δώσωσιν ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα, τότε ἐξετάζεται καὶ τὸ ἐγκεφαλονωτιαῖον ὑγρὸν τῶν ἀρρώστων καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει εὑρεθῇ καὶ τοῦτο κατὰ φύσιν, οὗτοι θεωροῦνται ἰαθέντες καὶ δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην οὐδεμιᾶς πλέον ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας.

Ἄρρωστος μὴ παρουσιάζων εἰσέτι δευτερογόνους ἐκδηλώσεις, ἔχων ὅμως τὴν κατὰ Wassermann ἀντίδρασιν θετικὴν εἰς τὸ αἷμα, δέον νὰ ὑποβάλληται εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν διὰ τῶν διαφόρων τρεπονημοκτόνων φαρμάκων, ἄνευ μεσοδιαστημάτων ἀναπαύσεως μεταξὺ τῶν διαφόρων θεραπευτικῶν σειρῶν, μέχρις ὅτου ἡ κατὰ Wassermann ἀντίδρασις ἀποβῇ ἀρνητική. Μετὰ τὸ πρῶτον ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα τῆς κατὰ Wassermann ἀντιδράσεως, ἐξακολουθοῦμεν τὴν θεραπείαν ἐπὶ 24 μῆνας εἰσέτι, κατὰ τοὺς ὁποίους ἀφήνομεν μεσοδιαστήματα ἀναπαύσεως 15 ἕως 20 τὸ πολὺ ἡμερῶν, μεταξὺ τῶν σειρῶν τοῦ neo-606, Bi καὶ Hg. Ταυτοχρόνως ἐξετάζομεν τὸ αἷμα τῶν ἀρρώστων εἰς τὸ τέλος ἑκάστης θεραπευτικῆς σειρᾶς. Ἐν ᾗ περιπτώσει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θεραπείας τῶν 24 μηνῶν, μετὰ τὴν πρώτην ἀρνητικὴν Wassermann, καταστῇ αὕτη καὶ πάλιν θετική, ἐξακολουθοῦμεν τὴν θεραπείαν, ἄνευ μεσοδιαστημάτων ἀναπαύσεως μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀντισυφιλιδικῶν φαρμάκων, μέχρις ὅτου ἀποβῇ ἐκ νέου ἀρνητική. Μετὰ τὸ τέλος ἑκάστης θεραπευτικῆς σειρᾶς ἐλέγχομεν τὴν θεραπείαν διὰ τῆς κατὰ Wassermann ἐξετάσεως τοῦ αἵματος, καὶ ὅταν αὕτη παραμείνῃ σταθερῶς ἀρνητικὴ ἐπὶ 24 μῆνας, ὁ δὲ ἄρρωστος δὲν παρουσιάσῃ κλινικὸν σύμπτωμα τῆς νόσου, τότε ἀφήνεται ὑπὸ παρατήρησιν (ἄνευ οὐδεμιᾶς θεραπείας) ἐπὶ ἓν ἔτος εἰσέτι, κατὰ τὸ ὁποῖον προσέρχεται καθ' ἕκαστον δεύτερον μῆνα πρὸς κλινικὴν ἐξέτασιν καὶ πρὸς ἐξέτασιν τοῦ αἵματος κατὰ Wassermann. Ἐὰν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἔτους, καθ' ὃ ὁ πάσχων μένει ἄνευ οὐδεμιᾶς θεραπείας, αἱ ἐξετάσεις τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν σταθερῶς ἀρνητικαί, τότε ἐνεργοῦμεν τὴν ἀναζωπύρησιν καὶ μετ' αὐτὴν τὰς ἐξετάσεις τοῦ αἵματος καὶ τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ, ὡς καὶ εἰς τὴν προηγουμένην περίπτωσιν· ἐὰν δὲ ἀποβῶσιν αὗται ἀρνητικαί, ὁ ἄρρωστος θεωρεῖται ὁριστικῶς ἰαθείς.

Ἄρρωστος, ὅστις παρουσιάζει δευτερογόνους ἢ τριτογόνους συφιλιδικὰς ἐκδηλώσεις καὶ τὴν κατὰ Wassermann ἀντίδρασιν εἰς τὸ αἷμα θετικήν, ὑποβάλλεται εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν ἄνευ μεσοδιαστημάτων ἀναπαύσεως, μέχρις ὅτου ἡ κατὰ Wassermann ἀντίδρασις ἀποβῇ ἀρνητικὴ εἰς τὸ αἷμα. Ἀκολούθως ἡ ἀντισυφιλιδικὴ θεραπεία τοῦ ἀρρώστου ἐξακολουθεῖ ἐπὶ 3 ἀκόμη ἔτη, ὡς καὶ εἰς τὴν προηγουμένην περίπτωσιν, μετὰ μεσοδιαστημάτων 20 ἡμερῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων σειρῶν τῶν ἀντισυφιλιδικῶν φαρμάκων. Εἰς τὰ μεσοδιαστήματα τῶν ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων τοῦ neo-salvarsan τῶν παρουσιαζουσῶν δευτερογόνους καὶ ἰδίᾳ τριτογόνους ἐκδηλώσεις γίνονται ἐνέσεις mirion ἢ indoiodine. Ἐπὶ ἀρρώστων εἴτε μὴ ἀνεχομένων ἐξ ἰδιοσυγκρασίας τὰ διάφορα ἀντισυφιλιδικὰ φάρμακα, καὶ ἰδίᾳ τὸ neo salvarsan, εἴτε παρουσιαζόντων βαρείας σπλαγχνικὰς ἀλλοιώσεις συφιλιδικῆς προελεύσεως ἢ μή, ἐνδείκνυται ἡ χρονία διαλείπουσα θεραπεία διὰ μικρῶν δόσεων ἐκ τῶν ἐνδεικνυομένων ἀντισυφιλιδικῶν φαρμάκων.

IX. *Προφύλαξις.* Ἡ σύφιλις μεταδίδεται ἀμέσως διὰ τῆς συνουσίας καὶ τοῦ φιλήματος, ἐπαγγελματικῶς διὰ τῆς ἀμέσου ἐπαφῆς ἀνοικτῶν συφιλιδικῶν ἐκδηλώσεων ἢ ἐμμέσως διὰ μεμολυσμένων ἐργαλείων κατὰ τὴν ἐγχείρησιν συφιλιδικοῦ ἀτόμου καὶ πολὺ σπανίως ἐμμέσως διὰ μεμολυσμένων ἀντικειμένων. Δεδομένου ὅτι, καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ ἂν λάβῃ χώραν ἡ συφιλιδικὴ μόλυνσις, ἡ πηγὴ αὐτῆς εἶναι πάντοτε τὰ συφιλιδικὰ ἄτομα, ἅτινα παρουσιάζουσι μολυσματικὰς ἐκδηλώσεις, ὁ ἰδεώδης τρόπος προφυλάξεως ἀπὸ τῆς συφίλιδος θὰ ἦτο ἡ ὁμαδικὴ ἀποστείρωσις τῶν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς πασχόντων. Τὸ τοιοῦτον ὅμως, διὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους, εἶναι ἀκατόρθωτον, οὐ μόνον διὰ τοὺς ἁπανταχοῦ συφιλιδικούς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς κατοίκους μιᾶς μόνον χώρας, ὁσονδήποτε μικρὰ καὶ ἂν εἶναι αὕτη. Παρ' ὅλα ταῦτα τὰ κράτη ὀφείλουν οὐ μόνον χάριν τῆς δημοσίας ὑγείας, ἀλλὰ καὶ χάριν τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν οἰκονομίας, νὰ συμβάλλωσι διὰ παντὸς ἐνδεδειγμένου μέσου εἰς τὴν προφύλαξιν τῶν πολιτῶν των. Ἡ συμβολὴ αὕτη τῆς πολιτείας ἐπιτυγχάνεται: α) Διὰ τῆς λήψεως κατὰ τῆς πορνείας τοιούτων μέτρων, ὥστε νὰ βελτιωθῇ σὺν τῷ χρόνῳ ἡ θέσις τῶν κοινῶν γυναικῶν, νὰ ἐλαττωθῇ δὲ ταυτοχρόνως ὁ ἐξ αὐτῶν κίνδυνος τῆς μολύνσεως τῶν πολιτῶν. β) Διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἀστιατρικῆς ἐπιβλέψεως τῶν κουρείων, τῶν ξενοδοχείων, καφφενείων, ἑστιατορίων κλπ., πρὸς περιστολὴν τῶν ἐξωγεννητικῶν συφιλιδικῶν μολύνσεων. γ) Διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐξασκήσεως τῆς εἰδικότητος τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων ὑπὸ ἰατρῶν μὴ μετεκπαιδευθέντων εἰδικῶς εἰς αὐτὰ καὶ μὴ ἐξασκηθέντων ἐπὶ διετίαν τοὐλάχιστον εἰς εἰδικὰ νοσοκομεῖα. δ) Διὰ τῆς ἱδρύσεως τῶν ἀπαιτουμένων λαϊκῶν ἰατρείων διὰ τὰς ἀπόρους τάξεις, ἐφοδιαζομένων διὰ τῶν ἀπαραιτήτων μικροβιολογικῶν ἐργαστηρίων καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀναγκαιούντων ἀντισυφιλιδικῶν φαρμάκων. ε) Διὰ τῆς ἀτελοῦς εἰσαγωγῆς τῶν ἀντισυφιλιδικῶν φαρμακευτικῶν σκευασιῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἀντισυφιλιδικὴ θεραπεία νὰ καθίσταται προσιτωτέρα καὶ εὐκολωτέρα καὶ διὰ τὰ λοιπὰ κοινωνικὰ στρώματα. στ) Διὰ τῆς διαφωτίσεως τοῦ κοινοῦ περὶ τῶν τρόπων τῆς μεταδόσεως τῆς συφίλιδος διὰ καταλλήλων διαλέξεων, εἰς τὰ σχολεῖα ὑπὸ τῶν σχολικῶν ἰατρῶν, εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὸ ναυτικὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν, εἰς τὰς φυλακὰς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν τῶν φυλακῶν καὶ εἰς τὰ ἐργοστάσια καὶ τὰ λοιπὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα ζῶσιν ἢ ἐργάζονται ὁμαδικῶς πολλὰ ἄτομα, διὰ καταλλήλων ὁμιλητῶν. ζ) Διὰ τῆς ἐκδόσεως καταλλήλων προπαγανδιστικῶν συντόμων καὶ εὐλήπτων φυλλαδίων. η) Διὰ προβολῆς καταλλήλων κινηματογραφικῶν ταινιῶν, ἐπὶ τούτῳ εἰλημμένων. θ) Διὰ τῆς ἱδρύσεως μουσείων ἐφωδιασμένων διὰ παραστατικῶν προπλασμάτων, ἀναπαριστανόντων τοὺς διαφόρους τρόπους τῆς μεταδόσεως τῆς συφίλιδος. ι) Διὰ τῆς ψηφίσεως αὐστηρῶν νόμων διὰ τὴν τιμωρίαν ἐκείνων, οἵτινες ἢ αἵτινες ἤθελον μεταδώσει ἐν γνώσει των οἱονδήποτε ἀφροδίσιον νόσημα, καὶ μάλιστα συφίλιδα· καὶ ια) Διὰ τῆς καθιερώσεως τοῦ προγαμιαίου πιστοποιητικοῦ καὶ παρ' ἡμῖν, πρὸς ἀποσόβησιν ἔστω καὶ μέρους μόνον τῶν ἐκ τοῦ γάμου συφιλιδικῶν μολύνσεων, συνεπείᾳ ἀτελοῦς ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας ἢ ἀγνοουμένης συφίλιδος τοῦ ἑτέρου τῶν μελλονύμφων.

Μετὰ τὸ κράτος, οἱ γονεῖς δύνανται νὰ συμβάλλωσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν προφύλαξιν ἀπὸ τῆς συφίλιδος, ἀφ' ἑνὸς μὲν διδάσκοντες ἐγκαίρως καὶ καταλλήλως εἰς τὰ τέκνα των τί εἶναι ἡ ἐπικίνδυνος ἀσθένεια σύφιλις, πῶς μεταδίδεται αὕτη καὶ κατὰ ποῖον τρόπον δύναταί τις νὰ προφυλαχθῇ ἐξ αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς συστηματικῆς ἰατρικῆς ἐξετάσεως τοῦ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ των, καὶ ἰδίᾳ τῶν τροφῶν, οὐ μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῆς προσλήψεως αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀκολούθως, κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα. Σπουδαία εἶναι ἐπίσης ἡ συμβολὴ τῶν ἰατρῶν τῶν νοσοκομείων καὶ τῶν μαιευτικῶν καὶ γυναικολογικῶν κλινικῶν, διότι οὗτοι οὐ μόνον τοὺς αἱματοδότας ἐλέγχουν κατὰ τὸ δυνατὸν πρὸ τῶν μεταγγίσεων αἵματος εἰς βαρέως πάσχοντας, ἀλλὰ καὶ διὰ καταλλήλου διδασκαλίας τοῦ κατωτέρου προσωπικοῦ των, νοσοκόμων, μαιῶν κλπ., προλαμβάνουσι πολλὰς ἐπαγγελματικὰς μολύνσεις. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄτομα, ἓν ἕκαστον χωριστά, εἶναι δυνατὸν νὰ συμβάλουν τὰ μέγιστα εἰς τὴν προφύλαξιν τῶν ὁμοίων των ἀπὸ τῆς συφίλιδος.

B. ***Κληρονομικὴ σύφιλις.*** Ὁ ὅρος *κληρονομικὴ σύφιλις* δεν εἶναι ἀκριβής, διότι ἡ σύφιλις μεταδίδεται σχεδὸν πάντοτε διὰ τῆς πλακουντίου κυκλοφορίας ἐκ τῆς μητρὸς εἰς τὸ ἔμβρυον. Καὶ ὑπάρχουν μὲν καὶ ἐξαιρετικαί τινες περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ σύζυγος συφιλιδικοῦ δύναται νὰ λάβῃ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀνδρός της μετὰ τὴν σύλληψιν ἐκ τοῦ ἐμβρύου διὰ τῆς πλακουντίου κυκλοφορίας (σύφιλις ἐκ συλλήψεως) ἢ τὸ τέκνον ὑγιοῦς πατρὸς ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ ᾠαρίου, τὸ ὁποῖον ἐμπεριέχει, καθὼς καὶ τὸ σπερματοζωάριον, ἐν ἑαυτῷ τὸν συφιλιδικὸν ἰὸν ὑπὸ τὴν διηθητὴν αὐτοῦ μορφήν, αἱ περιπτώσεις ὅμως αὗται εἶναι σπάνιαι, καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ ἦτο

Digitized by Google

καταλληλότερος ὁ ὅρος ***συγγενὴς σύφιλις.*** **Τὰ τέκνα τῶν πασχόντων ἐξ ἐπικτήτου συφίλιδος, ἀτελῶς ἢ μηδόλως θεραπευθείσης, λαμβάνοντα τὴν νόσον τῶν γονέων των κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωήν, ἔρχονται εἰς τὸν κόσμον, ὁσάκις φθάσουν μέχρι τοῦ τέρματος τῆς κυήσεως, πάσχοντα ἐκ κληρο-**

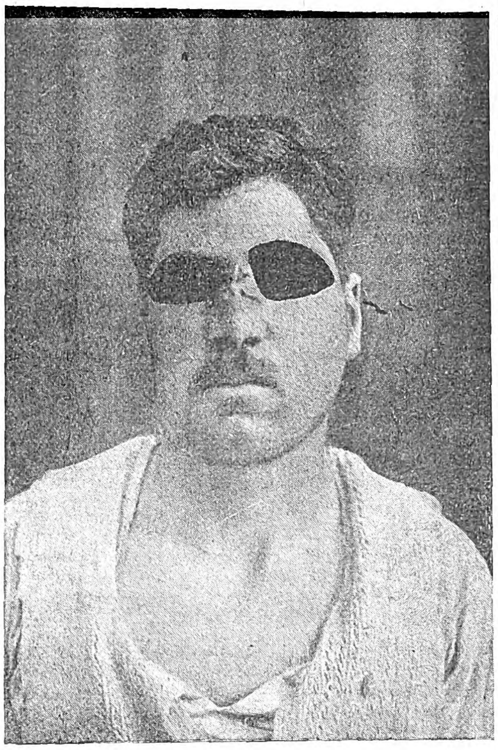

Ὄψιμος κληρονομικὴ σύφιλις.
[Κομμίωμα τῆς ῥινὸς μετὰ διογκώσεως τοῦ στερνικοῦ ἄκρου τῆς δεξιᾶς κλειδὸς (σημεῖον τοῦ Ἡγουμενάκη).]

νομικῆς συφίλιδος. Ἐπίσης τὰ τέκνα τῶν πασχόντων ἐκ κληρονομικῆς συφίλιδος, ὁσάκις δὲν ὑποβάλλονται οὗτοι εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν, ἐρχόμενα εἰς τὸν κόσμον ζῶντα, πάσχουν ἐκ κληρονομικῆς συφίλιδος τῆς δευτέρας γενεᾶς, ὅπως ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Edm. Fournier καὶ ἄλλων, ἀπεδείχθη δὲ ὑπὸ τοῦ Γ. Ἡγουμενάκη τῷ 1923. Ἡ σύφιλις λοιπόν, ἐφ' ὅσον δὲν θεραπεύεται ῥιζικῶς, εἶναι δυνατὸν νὰ μεταδίδεται ἐπ' ἄπειρον ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, καὶ κακῶς ἐπιστεύετο ἄλλοτε ὅτι δὲν μεταδίδεται πέρα τῆς πρώτης γενεᾶς. Ἡ ἐπίκτητος σύφιλις διαφέρει τῆς κληρονομικῆς κατὰ τοῦτο: ἡ τελευταία εἶναι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς σπλαγχνική, στερεῖται πρώτης περιόδου, καὶ ἐπὶ πλέον αἱ δευτερόγονοι αὐτῆς ἐκδηλώσεις, ὡς καὶ αἱ τρι-

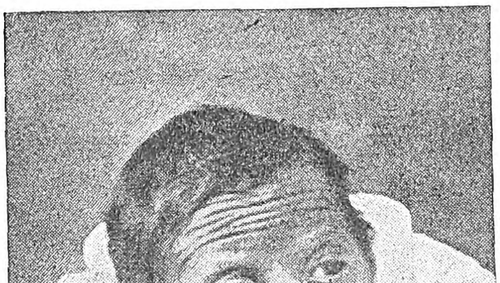

Κληρονομικὴ σύφιλις.
[Μικρὰ κόρη Μ. Δ. ἡλικίας ὀλίγων ἑβδομάδων, ἐμφανίζουσα ὄψιν γραίας ἐν σμικρογραφίᾳ.]

τόγονοι σπλαγχνικαὶ τοιαῦται, διαδέχονται ἀλλήλας ἀκανονίστως ἀντὶ νὰ προηγοῦνται αἱ δευτερόγονοι καὶ νὰ ἕπωνται αἱ τριτόγονοι, καὶ τέλος οἱ πάσχοντες ἐκ κληρονομικῆς συφίλιδος φέρουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δυστροφίας (στίγματα), αἵτινες οὐδέποτε παρατηροῦνται ἐπὶ πασχόντων ἐξ ἐπικτήτου συφίλιδος.

Οἱ ἀπόγονοι τῶν συφιλιδικῶν κατατάσσονται, κατὰ Barthelemy, εἰς τὰς ἀκολούθους τρεῖς κατηγορίας: 1) Εἰς τοὺς γεννηθέντας μετ' ἐλαφροτάτων ἐκδηλώσεων τῆς νόσου, εἴτε διότι ὁ συφιλιδικὸς ἰὸς ἦτο λίαν ἐξησθενημένος, εἴτε διότι τὸ ἔδαφος ἦτο δυσμενὲς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ καὶ ἐδείχθη μεγάλης ἀντοχῆς. 2) Εἰς τοὺς βαρέως προσβεβλημένους καὶ θνήσκοντας πρὸ τοῦ τέρματος τῆς κυήσεως ἢ ταχέως μετὰ τὸν τοκετὸν ἐκ τῆς ἀδυναμίας, τῆς ἀσθενικότητος καὶ τῆς ἀνικανότητος αὐτῶν, ὅπως ἀναπτυχθῶσι καὶ παλαίσωσιν, ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον. 3) Τέλος εἰς ἐκείνους, οἵτινες δὲν εἶναι ἐπαρκῶς προσβεβλημένοι, ὥστε νὰ ἀποθάνωσιν, ἀλλὰ προσεβλήθησαν μερικῶς καὶ μόνον εἴς τινα σημεῖα, οὐχὶ οὐσιώδη διὰ τὴν ζωήν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐπιζῶσι, φέροντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στίγματα, σφραγῖδα δυστροφικὴν τῆς κακῆς αὐτῶν κληρονομικότητος. Ἡ κληρονομικὴ σύφιλις χαρακτηρίζεται ὑπὸ πρωΐμων καὶ ὀψίμων κλινικῶν συμπτωμάτων.

Χαρακτηριστικὰ πρώϊμα συμπτώματα τῆς κληρονομικῆς συφίλιδος εἶναι: ἡ συφιλιδικὴ πέμφιξ, ἡ συφιλιδικὴ ῥινῖτις (coryza syphilitica), αἱ βλεννώδεις πλάκες, ἡ διόγκωσις τοῦ σπληνός, ἡ ψευδοπαράλυσις τοῦ Parrot, ἡ συφιλιδικὴ σαρκοκήλη

Ὄψιμος κληρονομικὴ σύφιλις.
[Φυματο-ἑλκωτικὸν συφιλικὸν ἐξάνθημα.]

καὶ τὸ πολύμορφον ἐρυθηματῶδες συφιλιδικὸν ἐξάνθημα. Τὰ ὄψιμα συμπτώματα τῆς κληρονομικῆς συφίλιδος παρατηροῦνται κατὰ τὴν δευτέραν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ μετ' αὐτήν, ἀκόμη καὶ ἐπὶ γερόντων, καὶ διακρίνονται εἰς εἰδικὰ (μολυσματικὰ) καὶ εἰς δυστροφικά. Τὰ εἰδικὰ (μολυσματικὰ) λαμβάνουσι χαρακτῆρας τριτογόνων συφιλιδικῶν ἐξανθημάτων (κομμιώματος κλπ.), παρατηροῦνται οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ δέρματος, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπερῴας, τοῦ φάρυγγος, τῆς γλώσσης, τῶν ῥινικῶν κοιλοτήτων, τῶν γεννητικῶν ὀργάνων καὶ προκαλοῦσι καταστροφὰς τῶν ἱστῶν καὶ τῶν ὀργάνων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἑδράζονται, ὁσάκις ἑλκοῦνται.

Ἐκ τῶν δυστροφικῶν συμπτωμάτων τῆς κληρονομικῆς συφίλιδος, τὰ πλεῖστα κατὰ Milian, εἶναι συμπτώματα πολὺ ἐξησθενημένης μολυσματικῆς κληρονομικῆς συφίλιδος. Μεταξὺ τῶν *δυστροφιῶν γενικῆς φύσεως* ὑπάγονται: τὸ ἀθρεπτικὸν προσωπεῖον (τὸ παιδίον εἶναι φιλάσθενον, ἰσχνόν, ἀτροφικόν, μεμαραμμένον, ἀσθενικὸν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ θηλάζῃ οὔτε νὰ κραυγάζῃ καὶ μὲ πρόσωπον ἐρρυτιδωμένον), ἡ καθυστέρησις ἀναπτύξεως (παιδικισμός), ὁ ῥαχιτισμός, ὁσάκις ἀναφαίνεται κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς ἐξωμήτρου ζωῆς, καὶ ἡ παχυσαρκία.

Πλὴν τούτων, παρουσιάζονται καὶ *δυστροφίαι μερικῆς φύσεως*, αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποτελοῦσι λείψανα μολυσματικῶν συφιλιδικῶν ἐκδηλώσεων, εὑρισκομένων ἄλλοτέ ποτε ἐν ἐνεργείᾳ. Αὗται ἀποτελοῦσι πραγματικὰ στίγματα τῆς κληρονομικῆς συφίλιδος καὶ ἔχουσι μεγάλην σημασίαν ἐν τῇ ἀναζητήσει τῆς συφιλιδικῆς κληρονομικότητος. Τὰ στίγματα ταῦτα, ἀναλόγως τῆς διαγνωστικῆς ἀξίας αὐτῶν, διαιροῦνται εἰς δύο ὁμάδας: βέβαια καὶ ἀβέβαια. Εἰς βέβαια, διότι ἐκ τῆς παρουσίας καὶ ἑνὸς μόνον ἐξ αὐτῶν διαγιγνώσκομεν κλη-

Κληρονομικὴ σύφιλις.
[Ὑδροκέφαλος μετὰ ἐγκεφαλοκήλης.]

ρονομικὴν συφίλιδα μετὰ πεποιθήσεως, καὶ εἰς ἀβέβαια, διότι ἐκ τῆς παρουσίας ἑνὸς ἢ πλειόνων ἐξ αὐτῶν ὀφείλομεν μὲν νὰ ὑποψιασθῶμεν κληρονομικὴν συφίλιδα, ἀδυνατοῦμεν ὅμως νὰ θέσωμεν τὴν διάγνωσιν: «κληρονομικὴ σύφιλις». Αὕτη τίθεται μόνον ὁσάκις τὸ κληρονομικὸν τῶν φερόντων τοιαῦτα στίγματα εἶναι ἐπιβεβαρημένον καὶ ἔχει συφίλιδα ἐν ἐνεργείᾳ ἓν οἱονδήποτε μέλος τῆς οἰκογενείας (ἐπὶ γονέων ἐπίκτητον ἢ κληρονομικήν, ἐπὶ ἀδελφῶν κληρονομικήν). Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ διαγνωστικὴ σημασία τῶν ἀβεβαίων στιγμάτων δὲν ἐκμηδενίζεται, ἡ δὲ συνισταμένη πλειόνων ἐξ αὐτῶν ἰσοδυναμεῖ σχεδὸν πρὸς βέβαιον στίγμα κληρονομικῆς συφίλιδος καὶ ὡς ἐκ τούτου δέον νὰ λαμβάνεται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν κλινικῶν.

Κληρονομικὴ σύφιλις.
[Ῥὶς ἐν εἴδει ὠτίου χύτρας μετὰ ἐπουλωθέντος κομμιώματος (ὄψιμος κληρονομικὴ σύφιλις).]

1. *Κρανιακὰ στίγματα.* Ταῦτα καταλαμβάνουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ μέτωπον, ἔνθα εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμφανισθῶσιν ὑπὸ τρεῖς μορφάς: ὀλύμπιον μέτωπον, μέτωπον μετὰ πλαγίων ὑβώσεων, τροπιδοειδὲς μέτωπον. Ἐπὶ τῶν πλαγίων καὶ ὀπισθοπλαγίων μοιρῶν τοῦ κρανίου παρατηροῦνται παραμορφώσεις εἴτε ὑπὸ μορφὴν πλαγίων ὀγκωμά-

Digitized by Google

των, εἴτε ὑπὸ μορφὴν πλατύνσεως τοῦ κρανίου κατὰ τὴν ἐγκαρσίαν αὐτοῦ διάμετρον, ὡς τὸ γλουτοειδὲς κρανίον, ὅπερ εἶναι βέβαιον στίγμα. Ἑτέρα παραμόρφωσις εἶναι τὸ ἰνιακὸν ὄγκωμα. Παρατηρεῖται ὡσαύτως ἡ κρανιακὴ ἀσυμμετρία, ἡ μικροκεφαλία καὶ ἡ ὑδροκεφαλία, ἥτις θεωρεῖται βέβαιον στίγμα.

Κληρονομικὴ σύφιλις.
[Ἔλλειψις τῶν δύο ἄνω πλαγίων τομέων καὶ ἐκ ταύτης ἀραίωσις τῶν μεσοδοντίων διαστημάτων ἐπὶ ἀτόμου φέροντος καὶ ἄλλα στίγματα κληρονομικῆς συφιλιδος (ἠλιθιότης, ᾠοειδὴς ὑπερῴα, συγγενὴς ἐλάττωσις τῆς ὁράσεως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ κλπ.).]

2. *Προσωπικὰ στίγματα.* Αἱ παραμορφώσεις τῆς ῥινὸς εἶναι: πλάτυνσις τῆς βάσεως τῆς ῥινὸς (ῥὶς ἐν εἴδει ὠτίου χύτρας) καὶ ῥὶς ἐν εἴδει τουρκικοῦ ἐφιππίου· τῶν *χειλέων*: τὸ λαγώχειλος, ἁπλοῦν ἢ πεπλεγμένον μεθ' ὑπερῴων σχισμῶν (σπάνιον ἀλλὰ παθογνωμονικόν, ὅταν συνυπάρχῃ μετ' ἄλλων στιγμάτων τῆς κληρονομικῆς συφίλιδος), καὶ αἱ γραμμοειδεῖς οὐλαὶ τῶν χειλέων τοῦ στόματος· τῶν *ὀδόντων*: ἐπὶ τῶν ἄνω τομέων ὁ ὀδοὺς τοῦ Hutchinson, ἐπὶ τῶν κυνοδόντων ἀτροφία τοῦ ἐλευθέρου τριτημορίου αὐτῶν, ἐπὶ τοῦ πρώτου γομφίου ὀδόντος χαρακτηριστικὴ ἀτροφία τοῦ ἀνωτέρου τριτημορίου, ἐπὶ τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῶν

Κληρονομικὴ σύφιλις.
[Φῦμα τοῦ Carabelli.]

γομφίων ὀδόντων μαστικὴ προεξοχή, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα φύμα τοῦ Carabelli, ὁ μικροδοντισμός, εἴτε ὑπὸ μορφὴν μικρῶν ὀδόντων, εἴτε ὡς παραμονὴ τῶν ὀδόντων τῆς πρώτης ὀδοντοφυΐας, ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν δύο ἄνω μέσων τομέων ἀπ' ἀλλήλων περισσότερον τοῦ συνήθους, καὶ αἱ πολλαπλαῖ καὶ συστηματοποιημέναι διαβρώσεις τῶν ὀδόντων· τῶν *ὀφθαλμῶν*: αἱ διάμεσοι κερατίτιδες, αἱ νευρίτιδες, αἱ χοριοαμφιβληστροειδίτιδες, ὁ συγκλίνων στραβισμὸς καὶ ἡ βαρεῖα μυωπία· τῶν *ὤτων*: αἱ παρατεταμέναι χρόνιαι πυόρροιαι, αἱ ἐξελισσόμεναι σχεδὸν ἄνευ πόνου, αἱ οὐλαὶ τοῦ τυμπάνου, αἱ παραμένουσαι διατρήσεις αὐτοῦ κλπ., μὲ συνέπειαν τὴν κώφωσιν διαφόρου βαθμοῦ, διάφοροι παραμορφώσεις τοῦ πτερυγίου τοῦ ὠτός· καὶ τέλος ἡ διόγκωσις τοῦ στερνικοῦ ἄκρου τῆς δεξιᾶς κλειδὸς (ὁλοκλήρου ἢ μέρους τοῦ ἔσω τριτημορίου αὐτῆς).

3. *Δυστροφία τῶν μελῶν.* Ἡ συγγενὴς ἐξάρθρωσις τῆς κατ' ἰσχίον ἀρθρώσεως, ἡ κνήμη ἐν εἴδει λεπίδος σπάθης (en lame de sabre), ὁ ῥαιβὸς πούς, ὁ νανισμός, ὁ γιγαντισμός, ἡ πολυδακτυλία, ἡ συνδακτυλία καὶ ἐκ τῶν ἀρθρικῶν παθήσεων ὁ ὑδράρθρος, ἰδίως τοῦ γόνατος, ἡ ὀστεοαρθρῖτις, ὁ συφιλιδικὸς ψευδολευκὸς ὄγκος, ὁ παραμορφωτικὸς ῥευματισμὸς κυρίως τῶν γονάτων, ἀγκώνων καὶ ὤμων, ὅστις ἄρχεται κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν, ἐνῷ ὁ χρόνιος παραμορφωτικὸς ῥευματισμὸς ἄρχεται πάντοτε βραδύτερον.

4. *Δυστροφίαι τῶν γεννητικῶν ὀργάνων.* Παρὰ τῷ ἀνδρί, ἐπὶ τοῦ πέους: ἐπισπαδίας, ὑποσπαδίας, συμφύσεις βαλανοποσθικαὶ καὶ σμικρότης τοῦ πέους· ἐπὶ τοῦ ὀσχέου: διφυὲς ὄσχεον συμπεφυκὸς μετὰ τοῦ πέους· ἐπὶ τῶν ὄρχεων: κρυψορχία

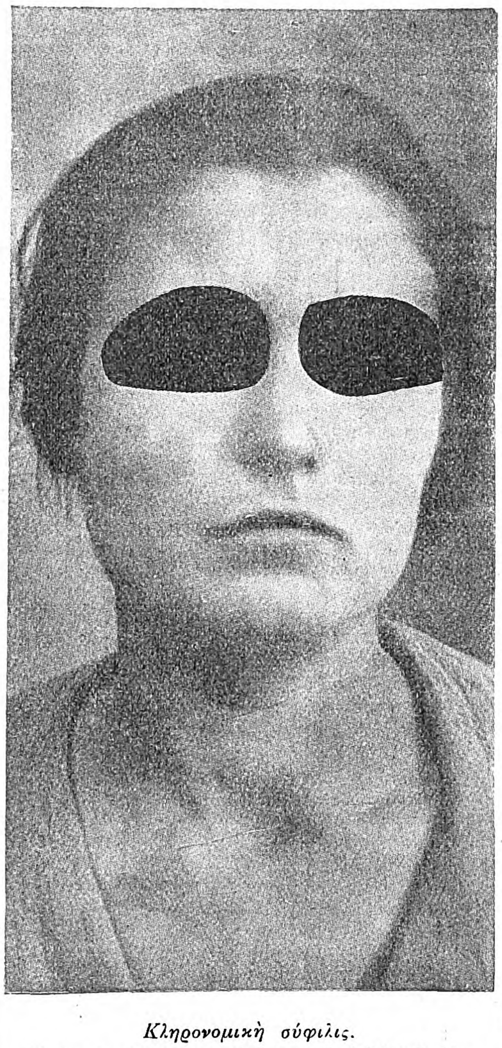

Κληρονομικὴ σύφιλις.
[Διόγκωσις τοῦ στερνικοῦ ἄκρου τῆς δεξιᾶς κλειδὸς (σημεῖον τοῦ Ἡγουμενάκη).]

ἁπλῆ ἢ διπλῆ. Παρὰ τῇ γυναικί: αἰδοιικαὶ παραμορφώσεις: κολπικὸν διάφραγμα, διάφραγμα τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ σώματος τῆς μήτρας, παιδικὴ μήτρα. Τὰ διάφορα στίγματα, ἅτινα ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω, κατὰ Hutinel καὶ Barthelemy, ὁσάκις δὲν ὀφείλονται εἰς τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τοῦ συφιλιδικοῦ τρεπονήματος, εἶναι ἀπότοκα λειτουργικῶν διαταραχῶν τῶν ἀδένων τῆς ἔσω ἐκκρίσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐνδομητρίου ζωῆς, οἱ παλαιότεροι δὲ συγγραφεῖς ἐνόμιζον ὅτι εἶχον προκληθῆ ὑπὸ τῶν τοξινῶν τοῦ συφιλιδικοῦ τρεπονήματος καὶ οὐχὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω περιγραφείσας μορφὰς τῆς κληρονομικῆς συφίλιδος, τῆς μολυσματικῆς καὶ τῆς δυστροφικῆς, ὁ Milian προσέθεσε καὶ τρίτην μορφήν, τὴν *σιγηλήν*. Αὕτη δὲν ἐκδηλοῦται δι' οὐδενὸς ἀντικειμενικοῦ κλινικοῦ συμπτώματος ἢ παραμένει ἀνεκδήλωτος ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν (10—15 ἔτη μετὰ τὴν γέννησιν), ὅπως ἀποκαλυφθῇ βραδύτερον διὰ κλασσικῆς τινος συφιλιδικῆς ἢ δι' οἱασδήποτε ἄλλης σπλαγχνικῆς ἐκδηλώσεως, ἧς ἡ συφιλιδικὴ φύσις δὲν εἶναι ἀκόμη παραδεδεγμένη ὑφ' ὅλων τῶν ἰατρῶν. Τὰ νεογνά, τὰ ὁποῖα ἔρχονται εἰς τὸν κόσμον φέροντα καταδήλους ἐκδηλώσεις τῆς κληρονομικότητός των, εἶναι πολὺ εὐτυχῆ, διότι συνεπείᾳ τῆς διαπιστώσεως αὐτῶν θὰ ὑποβληθῶσιν πάραυτα εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν. Ἀντιθέτως εἶναι πολὺ ἀτυχῆ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔρχονται εἰς τὸν κόσμον, φαινομενικῶς ὑγιᾶ, ἄνευ οὐδενὸς κληρονομικοῦ στίγματος, διότι ταῦτα θὰ ἀφεθῶσιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἄνευ οὐδεμιᾶς θεραπείας, μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν αἰφνιδία τις βαρεῖα ἐκδήλωσις (νεφρικὴ ἀνεπάρκεια, ἡπατική, καρδιακὴ

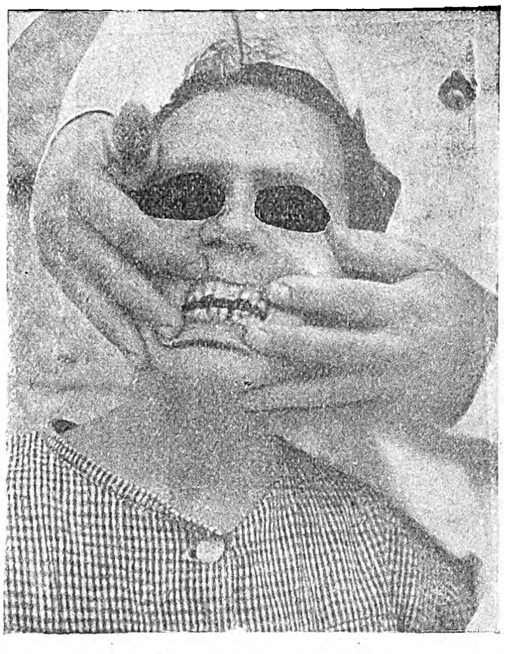

Κληρονομικὴ σύφιλις.
[Πολλαπλαῖ διαβρώσεις τῶν ὀδόντων μετὰ ἀναστρόφου σημείου τοῦ Gaucher.]

κλπ.) θ' ἀποκαλύψῃ τὴν κληρονομικότητά των, πολλάκις ὅμως πολὺ ἀργά, ὅπως καταπολεμηθῇ ἀποτελεσματικῶς. Ἐπὶ παρομοίων περιπτώσεων ἡ κατὰ Wassermann ἀντίδρασις εἶναι ἱκανὴ πολλάκις νὰ ἀποκαλύψῃ καὶ τὴν σιγηλὴν μορφὴν τῆς κληρονομικῆς συφίλιδος.

Θεραπεία τῆς κληρονομικῆς συφίλιδος. Τὰ τέκνα τῶν ἐξ ἐπικτήτου ἢ κληρονομικῆς συφίλιδος πασχόντων, ὁσάκις παρουσιάζουσιν ἓν ἢ περισσότερα στίγματα ἢ τὴν κατὰ Wassermann ἀντίδρασιν θετικὴν εἰς τὸ αἷμα, δέον νὰ ὑποβάλλωνται εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν, καθὼς καὶ ἐκεῖνα, ἅτινα εἶναι φαινομενικῶς ὑγιᾶ καὶ ἔχουσι τὴν κατὰ Wassermann ἀντίδρασιν ἀρνητικὴν εἰς τὸ αἷμα, ἐὰν οἱ γονεῖς αὐτῶν ἔχωσι τὴν κατὰ Wassermann ἀντίδρασιν θετικὴν ἢ ἀριθμοῦσι πλείονας ἀποβολὰς ἢ παιδία ἀποθανόντα κατὰ τὴν μικρὰν αὐτῶν ἡλικίαν. Ὁσάκις πρόκειται περὶ ἐμμέσου δυστροφικῆς συφίλιδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ αἱ παραμορφώσεις ἐπέρχονται λόγῳ τῶν ἀρχικῶν συφιλιδικῶν βλαβῶν ὀργάνου τινὸς (θυρεοειδὴς ἀδήν, ὑπόφυσις κλπ.), ἤτοι ὁσάκις πρόκειται περὶ συφιλιδικῶν ἀλλοιώσεων τῶν ἀδένων τῆς ἔσω ἐκκρίσεως, εἶναι ὀρθὸν νὰ συνδυάζεται ἡ εἰδικὴ θεραπεία πρὸς τὴν ὀποθεραπείαν, ἥτις θὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἀδενικὴν ἀνεπάρκειαν.

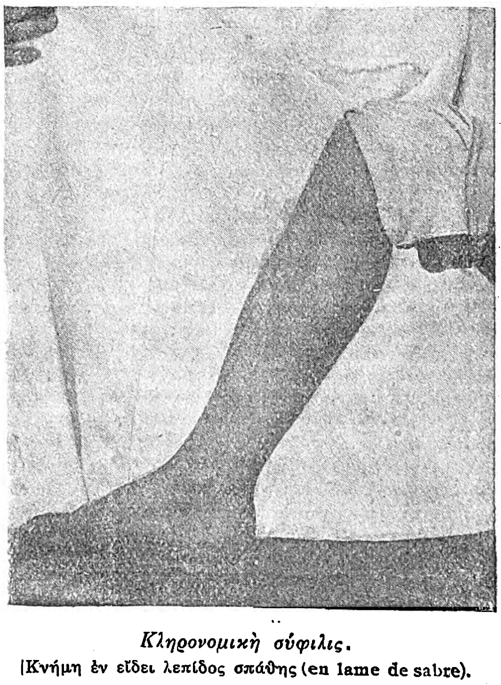

Κληρονομικὴ σύφιλις.
[Κνήμη ἐν εἴδει λεπίδος σπάθης (en lame de sabre).]

Ἡ εἰδικὴ θεραπεία ἐκτελεῖται διὰ τῶν ἀντισυφιλιδικῶν φαρμάκων καὶ δέον νὰ εἶναι διττή: θεραπευτικὴ καὶ προφυλακτική. Μήτηρ πάσχουσα ἐκ συφίλιδος, ἐπικτήτου ἢ κληρονομικῆς, μὴ θεραπευθεῖσα ἢ καίτοι ὑποστᾶσα ἀντι-

Digitized by Google

συφιλιδικὴν θεραπείαν σχοῦσα προηγουμένως ἀποβολὰς ἢ παιδία ἀποθανόντα κατὰ τὴν μικρὰν αὐτῶν ἡλικίαν ἢ τέκνα εὑρισκόμενα εἰσέτι ἐν τῇ ζωῇ, ἀλλὰ φέροντα συφιλιδικὰς δυστροφίας, ὀφείλει νὰ ὑποβάλληται εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κυήσεως.

Ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐφαρμογῆς της ἡ διὰ neosalvarsan θεραπεία τῶν ἐγκύων γυναικῶν ἐθεωρήθη ὑπό τινων μαιευτήρων ὡς ἐπικίνδυνος, δυναμένη νὰ προκαλέσῃ ἐκτρώσεις ἢ μητρορραγίας, λευκωματουρίαν κλπ. Σήμερον γνωρίζομεν ὅτι αἱ ἀρσενικοῦχοι σκευασίαι εἶναι ἀκίνδυνοι διὰ τὰς ἐγκύους γυναῖκας καὶ ὅτι τὰ ἀτυχήματα, ἅτινα παρετηρήθησαν, δὲν ἦσαν εἰμὴ ἁπλαῖ συμπτώσεις. Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν γέννησιν τελείου, φαινομενικῶς ὑγιοῦς καὶ ἄνευ πρωΐμων ἢ ὀψίμων ἐκδηλώσεων τῆς κληρονομικῆς συφίλιδος, δέον νὰ ὑποβάλλωμεν εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν οὐ μόνον τὰς ἀποδεδειγμένως πασχούσας ἐξ ἐπικτή-

Κληρονομικὴ σύφιλις.
[Ἐξαδακτυλία τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.]

του ἢ ἐκ κληρονομικῆς συφίλιδος ἐγκύους, ἀλλὰ καὶ τὰς συζύγους τῶν πασχόντων ἐκ συφίλιδος, ἔστω καὶ ἂν αὗται εἶναι φαινομενικῶς ὑγιεῖς καὶ ἔχουσιν ἐπὶ πλέον καὶ τὴν κατὰ Wassermann ἀντίδρασιν ἀρνητικὴν εἰς τὸ αἷμα. Ὁσάκις αἱ μητέρες ὑποβάλλονται εἰς συστηματικὴν θεραπείαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κυήσεως, ἐπιτυγχάνονται ἔξοχα ἀποτελέσματα, καθὼς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν διαφόρων στατιστικῶν. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς θεραπείας δέον νὰ ἐλέγχηται ἐπιμελῶς ἡ λειτουργία τῶν διαφόρων ὀργάνων καὶ ἰδιαιτέρως τῶν νεφρῶν, ὡς καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς.

Ἡ θεραπεία τῆς κληρονομικῆς συφίλιδος εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τῆς ἐπικτήτου συφίλιδος. Μετὰ τὸν τοκετόν, τὰ νεογνὰ δέον νὰ ὑποβάλλωνται πάραυτα εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν, ἔστω καὶ ἐὰν εἶναι φαινομενικῶς ὑγιᾶ, ἐπὶ 18 μῆνας τοὐλάχιστον, ἐκτὸς ἐὰν φέρωσι μολυσματικὰς ἐκδηλώσεις ἢ ἔχωσι τὴν κατὰ Wassermann ἀντίδρασιν θετικὴν εἰς τὸ αἷμα, ὁπότε, ὅπως καὶ ἐπὶ ἐπικτήτου συφίλιδος, ὑποβάλλονται εἰς ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν, μέχρις ὅτου ἡ κατὰ Wassermann ἀντίδρασις καταστῇ ἀρνητικὴ εἰς τὸ αἷμα, καὶ ἀκολούθως συνεχίζεται ἡ θεραπεία ἐπὶ 18 μῆνας εἰσέτι.

Γ'. Διαιτητικὴ συφιλιδικοῦ. Ἐπειδὴ ἡ σύφιλις προσβάλλει ὅλους τοὺς ἱστοὺς καὶ ὅλα τὰ ὄργανα, καὶ ἐπομένως καὶ τὰ ἀγγεῖα, οἱ πάσχοντες ἐκ συφίλιδος δέον ν' ἀποφεύγωσι παντὸς εἴδους κατάχρησιν, καὶ ἰδίᾳ τὰ οἰνοπνευματώδη ποτὰ καὶ τὸ κάπνισμα. Ὁ καπνός, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐπιδρᾷ διὰ τῆς νικοτίνης αὐτοῦ ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῶν ἀγγείων, ἐνίοτε προκαλεῖ καὶ τὴν ἐμφάνισιν συφιλιδικῶν πλακῶν τοῦ στόματος. Ἡ κατάχρησις τῶν οἰνοπνευματωδῶν προδιαθέτει τὴν κίρρωσιν τοῦ ἥπατος καὶ τοῦ στομάχου. Τὴν ἑσπέραν τῆς προηγουμένης τῶν ἐνέσεων τοῦ neo-salvarsan εἶναι φρόνιμον νὰ ἀποφεύγωνται τὰ ὀξέα φαγητὰ καὶ ποτά, νὰ λαμβάνεται δ' ἐπὶ πλέον καὶ κοχλιάριον καφφὲ διττανθρακικοῦ νατρίου (σόδας), τὴν δὲ ἡμέραν τῆς ἐνέσεως νὰ ἀποφεύγωνται ἐπίσης τὰ ὀξέα φαγητὰ καὶ ποτά, καθὼς καὶ ἡ κόπωσις. Μετὰ τὴν ἔνεσιν συνιστᾶται ἡ ἀνάπαυσις.

Δ'. Σύφιλις καὶ γάμος. Διὰ νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμον οἱ πάσχοντες ἐξ ἐπικτήτου ἢ κληρονομικῆς συφίλιδος, δέον οὐ μόνον νὰ ὑποβάλλωνται εἰς ῥιζικὴν θεραπείαν προηγουμένως, ἀλλὰ καὶ νὰ παραμένωσιν ἀκολούθως ὑπὸ παρατήρησιν ἐπὶ δύο τοὐλάχιστον ἔτη, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων πρέπει ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ μὴ παρουσιάσωσιν οὐδὲν κλινικὸν ἢ ὑποκειμενικὸν σύμπτωμα τῆς συφίλιδος, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ δώσωσιν ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα ὅλαι αἱ κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα γενόμεναι ἐξετάσεις τοῦ αἵματος αὐτῶν κατὰ Wassermann. Μεθ' ἕκαστον τοκετὸν τῶν συζύγων αὐτῶν, δέον νὰ ἐξετάζηται ἐπιμελῶς τὸ βάρος καὶ ἡ σύστασις τοῦ πλακοῦντος, καθὼς καὶ τὰ νεογνά, μὴ τυχὸν ἔχουσι τὸν σπλῆνα ἢ τὸ ἧπαρ διωγκωμένον, ἢ μήπως φέρουσι στίγματα κληρονομικῆς συφίλιδος. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν αἱ σύζυγοι πρώην συφιλιδικῶν ἔχουσιν ἀδικαιολογήτους ἐκτρώσεις ἢ προώρους τοκετούς, δέον νὰ ὑποβάλλωνται ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι εἰς ἔντονον ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν, παρὰ τὴν ἔλλειψιν κλινικῶν συμπτωμάτων καὶ ἐργαστηριακῶν δεδομένων, διότι μόνον οὕτω ὑπάρχει ἐλπὶς νὰ ἀποκτήσωσι τέκνα ὑγιᾶ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἀραβαντινοῦ Ἀν.*, Εἰδικὴ νοσολογία καὶ θεραπευτικὴ (1927).—*Babonneix*, La Syphilis héréditaire du système nerveux (1930).—*Balzer F.*, Maladies vénériennes (Paris 1922).—*Fournier Alfred*, L'hérédité syphilitique (Paris 1889).—*Fournier Alfred*. Syphilis et mariage (Paris 1889).—*Fournier Edmond*, L'hérédo-syphilis de seconde génération (Paris 1905).—*Frieboes*, Histopathologie der Hautkrankheiten (1921)·—*Ἡγουμενάκη Γ.*, Ἡ κληρονομικὴ σύφιλις τῆς δευτέρας γενεᾶς καὶ ἡ σύγχρονος θεραπεία αὐτῆς (Ἀθῆναι 1925).—*Ἡγουμενάκη Γ.*, Ἡ σύγχρονος θεραπεία τῆς συφίλιδο , ἐπικτήτου, κληρονομικῆς καὶ ἐκ συλλήψεως (Ἀθῆναι 1929).—*Hutinel V.*, Le terrain hérédo-syphilitique (1926).—*Jadassohn J.*, Handbuch der Haut- und Geschlechts. Krankheiten.—*Jeanselme* et *Sézary*, Précis de syphiligraphie et des maladies vénériennes (1925).—*Jeanselme*, Traité de la syphilis (1932).—*Κασσαβέτη Σπ.*, Ἡ σύφιλις (Ἀθῆναι 1932).—*Lacapère* et *Laurent*, Le traitement de la syphilis (Paris 1925).—*Milian G.*, Les principes du traitement de la syphilis («Le journal médical Francais», Mars 1923).—*Moutot N.* et *Durand M.*, Thérapeutique des maladies vénériennes (1927).—*Pinard Marcel*, Traitement de la femme syphilitique en état de gestation et du nouveau-né («Journal de médecine et de chirurgie pratique», 10 Février 1921).—*Schamberg J.* and *Wright C.*, Tratment of syphilis.—*Sergent Emile*, La syphilis (1921).—*Sezary A.*, La syphilis nerveuse (Paris 1926).—*Sezary A.*, Le traitement de la syphilis (1930).—*Stadler E.*, Syphilis des Herzens und der Gefässe.

Ἅπασαι αἱ ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ ἄρθρου εἰκόνες ἐλήφθησαν κατὰ προσωπικὰς παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέως.

Γ. Κ. ΗΓΟΥΜΕΝΑΚΗΣ

συφιλισμὸς (ὁ)· ὁ ἀκούσιος ἢ πειραματικὸς μολυσμὸς ὑγιοῦς ἀτόμου ἢ πειραματοζῴου διὰ συφιλιδικοῦ ἰοῦ. Γ. Κ. Η.

συφιλομανία (ἡ). Ψύχωσις προσβάλλουσα προδιαθέτους ὀργανισμοὺς καὶ συνισταμένη εἰς τὴν ὑπέρμετρον αἰτιολογίαν τῆς συφίλιδος. Καὶ ἄλλοι μὲν διαβλέπουσιν εἰς πᾶσαν ἀσθένειαν τὰ ἀποτελέσματα συφίλιδος, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν θεωροῦσιν τοὺς ἑαυτούς των προσβληθέντας ὑπὸ συφίλιδος. Μ. Ν. Β.

συφιλοφοβία (ἡ). Ἰδεοληψία συνισταμένη εἰς διαρκῆ φόβον προσβολῆς ἐκ συφίλιδος ἢ τῶν ἐπιπλοκῶν αὐτῆς, παρατηρουμένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ ψυχασθενῶν παρουσιαζόντων ἐνοχλήσεις καὶ ἄλλας ἐμμόνους ἰδέας.

συφίλωμα (τό). Παθολογικὴ ἐπεξεργασία, ὀφειλομένη εἰς τὸ συφιλιδικὸν τρεπόνημα καὶ ἐμφανιζομένη κατὰ τὴν τρίτην περίοδον τῆς συφίλιδος ἐπὶ ὅλων τῶν ἱστῶν, καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν διαφόρων σπλάγχνων. Γ. Κ. Η.

σύφλογο (τό)· δημοτ., ἡ φλὸξ τῆς πυρᾶς: «νὰ σὲ πάρῃ τὸ σύφλογο» || μεταφ., ἔξαψις, ὀργή, θυμός: «μὲ πιάνει σύφλογο ὅταν τὸν βλέπω».

Συφρὲν (Sufhren), ***Πέτρος-Ἀνδρέας ντὲ*** —. Διάσημος Γάλλος ναύαρχος (1726—1788). Ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας γενόμενος δεκτὸς ὡς ἱππότης τοῦ τάγματος τῆς Μάλτας, ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ναυτικὸν τῶν ἱπποτῶν, προαχθεὶς εἰς ἀξιωματικὸν τῷ 1748. Τῷ 1754 ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ γαλλικὸν ναυτικόν. Προαχθεὶς τῷ 1772 εἰς πλοίαρχον, διεκρίθη εἰς τὰς ἀνατολικὰς καὶ ἀμερικανικὰς θαλάσσας. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1781, ἐπὶ κεφαλῆς μοίρας ἐκ 5 πλοίων τῆς γραμμῆς καὶ μιᾶς κορβέττας, ἐξέπλευσεν ἐκ Βρέστης διὰ τὰς Ἰνδίας, ἔνθα θὰ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κόμητος d' Orves, ἀρχηγοῦ τῶν κατὰ τὰς ἰνδικὰς θαλάσσας γαλλικῶν δυνάμεων. Ἡ ὑπὸ τὸν Συφρὲν παρέπεμπεν ὀκτὼ ἐμπορικὰ σκάφη φέροντα 1000 ἄνδρας. Ὁ Συφρὲν ὤφειλε, συμφώνως πρὸς τὰς δοθείσας αὐτῷ διαταγάς, πρὶν ἢ πλεύσῃ εἰς τὰς Ἰνδίας, νὰ ἀποβιβάσῃ τὸν στρατὸν εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ νὰ ὀχυρώσῃ τοῦτο. Κατὰ τὸν πλοῦν ἀναγκασθεὶς ἕνεκεν βλάβης ἑνὸς τῶν πλοίων του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν πορτογαλικὸν λιμένα Πράγια (νῆσος Πρασίνου ἀκρωτηρίου), ἀντελήφθη ἐντὸς αὐτοῦ τὴν ὑπὸ τὸν Τζόνστον ἐκ 5 πλοίων τῆς γραμμῆς καὶ 2 φρεγατῶν ἀγγλικὴν μοῖραν, ἐναντίον τῆς ὁποίας ὁρμητικῶς ἐπετέθη, παρὰ τὰς ἐπικρατούσας τότε εἰς τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν ἀρχὰς τῆς ἀποφυγῆς ἀποφασιστικῶν συγκρούσεων πρὸς τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα, φρονῶν ὅτι ἡ προσβολὴ καὶ καταστροφὴ τῆς ὠργανωμένης κατὰ θάλασσαν δυνάμεως τοῦ ἀντιπάλου εἶναι τὸ μόνον μέσον πρὸς ἀπόκτησιν τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν του ταύτην, ἕνεκεν ἀδρανείας τινῶν τῶν ὑπ' αὐτὸν κυβερνητῶν καὶ κακῆς ἐκτελέσεως τῶν διαταγῶν του, δὲν κατώρθωσε νὰ καταστρέψῃ τὴν ἀγγλικὴν μοῖραν, ὑπέστη δὲ καὶ αὐτὸς πολλὰς ζημίας, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐκπλεύσῃ τοῦ λιμένος ῥυμουλκῶν τὸ πλοῖον τῆς γραμμῆς «Ἀννίβας», οὗτινος εἶχεν ἐξ ὁλοκλήρου καταστραφῆ ἡ ἐξαρτία. Ἐξελθὼν τοῦ λιμένος καὶ συντάξας πάλιν τὰ πλοῖά του εἰς τάξιν μάχης, προεκάλει τὸν Τζόνστον, ὅστις ἐξέπλευσε μὲν τοῦ λιμένος, ἀλλὰ πτοηθεὶς πρὸ τῆς στάσεως τῶν Γάλλων ἐπανέπλευσεν εἰς αὐτόν. Συνεχίζων τότε τὸν πλοῦν του ὁ Συφρὲν κατέπλευσε τῇ 20 Ἰουνίου εἰς Ἀκρωτήριον, ὅπου ἀποβιβάσας τὸν στρατὸν καὶ ὀργανώσας τὴν ἄμυνάν του διέσωσεν αὐτὸ ἀπὸ ἀγγλικῆς καταλήψεως. Μετὰ δίμηνον παραμονὴν πρὸς ἐπισκευὴν τῶν ἀβαριῶν τῶν πλοίων του ἀπῆρε καὶ τῇ 25 Ὀκτωβρίου κατέπλευσεν εἰς τὴν νῆσον τῆς Γαλλίας, ἔνθα συνήντησε τὴν ὑπὸ τὸν κόμιτα d'Orves μοῖραν, ταχθεὶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Τῇ 7 Δεκεμβρίου 1781 ὁλόκληρος ἡ ναυτικὴ δύναμις, συμποσουμένη εἰς 11 πλοῖα τῆς γραμμῆς, 5 φρεγάτας καὶ 10 μεταγωγικά, ἀποπλέει ἐκ τῆς νήσου τῆς Γαλλίας. Κατὰ τὸν πλοῦν θανόντος τοῦ κόμιτος d'Orves, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου ὁ Συφρέν. Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 14 Φεβρουαρίου 1782 εὑρίσκετο πρὸ τοῦ Μαδρᾶς, ἔνθα ὥρμων τὰ σκάφη τοῦ ὑπὸ τὸν Hughes ἀγγλικοῦ στόλου. Κατορθώσας νὰ παρασύρῃ τὸν Hughes ἔξω τοῦ ἀγκυροβολίου του, ναυμαχεῖ πρὸς αὐτὸν τῇ 17 Φεβρουαρίου· προξενήσας μεγάλας ζημίας εἰς τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, ἠνάγκασε τοὺς Ἄγγλους νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν καὶ διαφύγωσι τὴν νύκτα πρὸς τὴν Κεϋλάνην.

Πέτρος-Ἀνδρέας ντὲ Συφρέν.

Τῇ 12 Ἀπριλίου συνηντήθη ἐκ νέου μετὰ τοῦ Hughes, πρὸς ὃν ναυμαχήσας ἐπροξένησε σοβαρωτάτας ζημίας εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἐν ταῖς ἰνδικαῖς θαλάσσαις νίκης τῶν Γάλλων, οἱ Ἄγγλοι συνέτριψαν τὸν ὑπὸ τὸν de Grasse γαλλικὸν στόλον παρὰ τὰς Ἀντίλλας. Τῇ 2 καὶ 3 Σεπτεμβρίου συνηντήθη ἐκ νέου ἔξωθι τοῦ Τρινκεμαλὲ μετὰ τῶν Ἄγγλων, πρὸς οὓς ναυμαχήσας ἐπήνεγκε μεγάλας ζημίας. Παρέμεινεν εἰς τὰς ἰνδικὰς θαλάσσας μέχρι τῆς εἰρήνης τῶν Βερσαλλιῶν τῷ 1783, ἐμπνέων τὸν τρόμον εἰς τοὺς Ἄγγλους. Ἀσφαλῶς δ' ἤθελε τελείως καταστρέψει τὰς ἐν Ἰνδίαις κατὰ θάλασσαν ἀγγλικὰς δυνάμεις, ἐὰν τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του τεθέντα μέσα ἦσαν πλέον ἐπαρκῆ. Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν ἠξιώθη μεγάλων τιμῶν, προαχθεὶς ἀπ' εὐθείας εἰς ἀντιναύαρχον. Ἐφονεύθη ἔν τινι μονομαχίᾳ. Γ. Ν. Ν.

Σύφφνερ (Schüffner), ***κατάστιξις τοῦ*** — *[Μικροβ.]*· βλ. λ. *ἑλονοσία* (τ. ΙΑ', σ. 27 α').

συφώνωμα τοῦ Χένλε. Ὄγκος (λέγεται καὶ *ἐπιθηλίωμα ᾠοειδὲς καὶ μυξοσάρκωμα*) ἐκ πολλαπλῶν ἱστῶν συγκείμενος, ἔγκυστος, ἑδραζόμενος κυρίως ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ χαρακτηριζόμενος διὰ κυλινδρικῶν σωλήνων ἐπιθηλιακῶν, ἐνεχόντων σωμάτια ᾠοειδῆ. Ι. Π.

Συχαινὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου Πατρέων τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 543. Π. Ν. Π.

Συχαῖος, ἢ ***Συκχαῖος*** *[Μυθολ.]*. Ἀδελφὸς τοῦ Βήλου ἢ Ἀγήνορος, βασιλέως τῆς Τύρου καὶ ἱερεὺς τοῦ Ἡρακλέους, θεῖος δὲ τοῦ Πυγμαλίωνος καὶ τῆς Διδοῦς, τὴν ὁποίαν καὶ ἐνυμφεύθη. Ὁ Πυγμαλίων ὅμως, ἐποφθαλμιῶν τοὺς θησαυρούς του, ἐδολοφόνησεν αὐτὸν ἀνάνδρως, ἐνῷ ἐτέλει θυσίαν ἢ κατ' ἄλλους ἐν κυνηγίῳ, πλήξας αὐτὸν ἐκ τῶν ὄπισθεν, καὶ διέδωκεν ὅτι ὁ θάνατός του ὠφείλετο εἰς ἀτύχημα. Πληροφορηθεῖσα ἡ Διδὼ τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ συζύγου της, ἐπιφανέντος καθ' ὕπνους, παρέλαβε τοὺς θησαυρούς του καὶ ἐπιβιβασθεῖσα πλοίου, μετά τινων ἀφωσιωμένων Τυρίων, ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς πατρίδος της. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προσωρμίσθη εἰς Κύπρον, ἔπειτα δὲ εἰς Ἀφρικήν, ὅπου ἔκτισε τὴν Καρχηδόνα. Α. Θ. Σ.

συχαρίκια (τά)· τὰ ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ εὐτυχοῦς γεγονότος παρεχόμενα δῶρα: «τὰ συχαρίκια μου θέλω»· || φρ. «πάρ' τη σκούφια μου συχαρίκια» ἐπὶ τοῦ μὴ ἀποδεχομένου τὸ ἀναγγελλόμενον ὡς σπουδαῖον.

Συχὲμ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης, ἡ κατόπιν *Νεάπολις* (βλ. λ.).

συχνά· ἐπίρρ., πολλάκις, συχνάκις, κατ' ἐπανάληψιν: «μᾶς ἐπισκέπτεται συχνά»· || «συχνὰ πυκνὰ» πολὺ συχνά.

συχνάζω· μεταβαίνω που συχνά, θαμίζω: «συχνάζω εἰς τὴν λέσχην».

συχνάκις· ἐπίρρ., πολλάκις, συχνά.

σύχνασμα (τό)· τὸ νὰ συχνάζῃ τις, ἡ συχνὴ μετάβασις εἴς τινα τόπον: «τὸ σύχνασμα 'ς τὸ σπίτι τοῦ δεῖνα δὲν μ' ἀρέσει».

συχνο—· σύνθετα ἐκ τοῦ ὀνόματος *συχνός* ὡς πρώτου συνθετικοῦ σχηματίζονται μετὰ παντὸς σχεδὸν ῥήματος: *συχνοδιαβαίνω, συχνοέρχομαι, συχνοπερνῶ, συχνοπηγαίνω, συχνορωτῶ* κ. ἄ.

Digitized by Google

συχνοδυμίτης (ὁ) (Sychnodymit) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν θειοάλας τοῦ κοβαλτίου, τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ νικελίου $(Co\ Cu\ Ni)_4\ S_5$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν ὀκταεδρικήν, ἔχει χρῶμα χαλυβδότεφρον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ Kohlenbach παρὰ τὸ Eiserfeld. Γ. Β.

συχνόμετρον (τό). Καλεῖται ἐν τῇ ἠλεκτροτεχνίᾳ τὸ ὄργανον μετρήσεως τῆς συχνότητος τῶν ἐναλλασσομένων ρευμάτων (βλ. σχῆμα, τόμ. ΙΒ', σελ. 200 β'). Λ. Ν. Κ.

συχνός, *—ή, —όν*· ὁ πολλάκις λαμβάνων ὑπόστασιν, ὁ ἐπαναλαμβανόμενος: «κάμνει συχνὰς ἐρωτήσεις».—'Επίρρ. *συχνὰ* (βλ. λ.).

συχνοσφυγμία(ἡ). Ὅρος δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Spring τῷ 1866 καὶ σημαίνων τὴν συχνότητα τῶν σφύξεων. Εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ταχυκαρδίαν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς πυρετικὰς νόσους καὶ εἰς τὰς λοιμώξεις τοῦ ὀργανισμοῦ. Μ. Ν. Κ.

συχνότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι συχνόν, τὸ νὰ συμβαίνῃ τι κατ' ἐπανάληψιν.

—[Στατιστ.] Τὰ δεδομένα τῶν στατιστικῶν παρατηρήσεων χρησιμεύουσι διὰ τὴν κατάρτισιν τῶν στατιστικῶν ἢ ἐμπειρικῶν ἢ ἐκ παρατηρήσεως συναρτήσεων τῆς μορφῆς $x\,i = \sigma(x\,i)$, ὅπου $\sigma(x\,i)$ ἡ *συχνότης* (fréquence) ἐμφανίσεως τοῦ μεταβλητοῦ $x\,i$ ἢ ἀντιστοιχοῦσα αὐτῷ διὰ $i=1, 2, 3, \ldots\, \nu$. Ἡ κατὰ συχνότητας κατάταξις τῶν δεδομένων θεμελιώδη σκοπὸν ἔχει νὰ ἀποκαλύψῃ τοὺς οὐσιώδεις χαρακτῆρας τῶν στατιστικῶν δεδομένων, ὥστε νὰ ᾖ δυνατὴ ἡ ἐκ τούτων συναγωγὴ ἐπιστημονικῶν συμπερασμάτων ἀποῤῥεόντων ἐκ τῶν παρατηρηθέντων γεγονότων. Ἑκάστη τῶν τιμῶν τοῦ μεταβλητοῦ καλεῖται *τάξις* (classe), *μέγεθος* (grandeur) δὲ ἡ ἔκτασις τοῦ χρησιμοποιουμένου μέτρου ἐντὸς τῆς τάξεως. Εἰδικώτερον *συχνότης* καλεῖται τὸ σύνολον τῶν περιπτώσεων ἢ παρατηρήσεων, αἵτινες ἀνήκουσιν εἰς δεδομένην τάξιν, τὸ σύνολον δὲ τῶν περιπτώσεων, αἵτινες κατανέμονται μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων καὶ συνεπῶς θεωροῦνται ὑπὸ ἔποψιν τῆς κατανομῆς αὐτῶν, καλεῖται *κατανομη κατὰ συχνότητας* (βλ. καὶ λ. *στατιστικαὶ* σειραί). Κ. Α. Α.

—['Ηλεκτρ.] Συχνότης καλεῖται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνὰ 1'' περιόδων (παλμῶν) ἑνὸς ἐναλλασσομένου ρεύματος ἢ γενικώτερον ἑνὸς κυματοειδῶς μεταβλητοῦ ρεύματος. Ἡ συχνότης τῶν βιομηχανικῶν ρευμάτων εἶναι ἀπὸ 16 — 60/1'' διὰ τὴν κίνησιν καὶ 42 — 60/1'' διὰ τὸν φωτισμόν. Λ. Ν. Κ.

—[Μετεωρ.] Συχνότης καλεῖται ὁ ἀριθμός, δι' οὗ ἐκφράζεται τὸ ποσάκις ἓν μετεωρολογικὸν φαινόμενον παρετηρήθη κατὰ τὴν διάρκειαν ὡρισμένης περιόδου. Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν συχνοτήτων σχετίζεται ἀμέσως πρὸς τὰς μεθόδους τῆς στατιστικῆς, ἧς ἀποτελεῖ στοιχειώδη ἐφαρμογήν. Προκειμένου π. χ. περὶ ὁμίχλης, ἡ συχνότης ἐκφράζεται δι' ἀριθμοῦ ἡμερῶν. 'Αντὶ τῆς ἡμέρας εἶναι δυνατὸν νὰ ληφθῇ ἡ ὥρα. Προκειμένου περὶ συνεχῶν φαινομένων, ὅπως ὁ ἄνεμος, ὁ ὑπολογισμὸς τῶν συχνοτήτων (διευθύνσεων ἢ ταχυτήτων) γίνεται γενικῶς ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸν πίνακα, ὅστις περιέχει πάσας τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἀνέμου, ὑπολογίζομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν φορῶν, καθ' ἃς ἑκάστη διεύθυνσις (ἢ ταχύτης) παρετηρήθη. Ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς παρατηρήσεων ἑκάστης διευθύνσεως (ἢ ταχύτητος), διαιρούμενος διὰ τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν παρατηρήσεων, παρέχει τὴν συχνότητα ἑκάστης διευθύνσεως (ἢ ταχύτητος). Αἱ συχνότητες αὗται δύνανται νὰ ἐκφράζωνται εἰς ἑκατοστὰ ἢ χιλιοστά. Οὕτως ἐν 'Αθήναις τῷ 1929 ἡ ἐτησία συχνότης τῶν διαφόρων ἀνέμων ὑπῆρξεν ἡ ἑπομένη

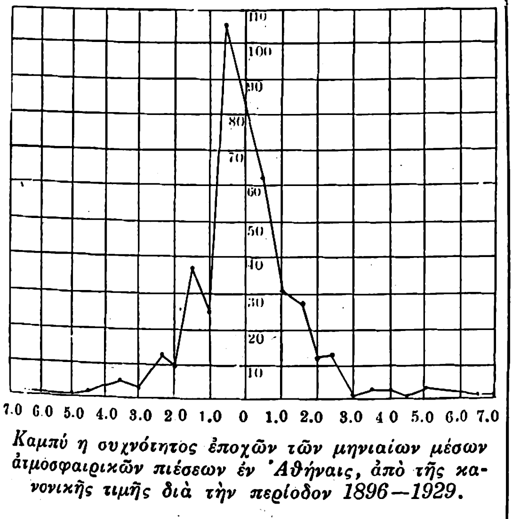

Καμπὺ η συχνότητος ἐποχῶν τῶν μηνιαίων μέσων ἀτμοσφαιρικῶν πιέσεων ἐν 'Αθήναις, ἀπὸ τῆς κανονικῆς τιμῆς διὰ τὴν περίοδον 1896—1929.

N	NNE	NE	ENE	E	ESE	SE	SSE	S.	SSW
497,	1231	1147	187,	127,	26,	98,	285,	616,	735,

SW	WSW	W	WNW	NM	NNW	Νηνεμίαι
414,	233,	235,	130,	221,	285,	2293.

Πολλάκις ἀντὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φορῶν τοῦ φαινομένου χρησιμοποιεῖται, ὅταν ἐξετάζεται ὁ πραγματικὸς ἢ μέσος ἀριθμός, ἡ ἐπὶ τοῖς % συχνότης ἀντὶ τῆς πραγματικῶς παρατηρηθείσης. Ἡ συχνότης πολλάκις δίδεται ὑπὸ μορφὴν καμπύλης, καλουμένης *καμπύλης συχνότητος*. Εἰς τὰς γραφικὰς ταύτας παραστάσεις ἐπενοήθη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν νὰ δίδωνται ταυτοχρόνως, ἐκτὸς αὐτῆς ταύτης τῆς συχνότητος καὶ συμπληρωματικαὶ ἐνδείξεις, ὅπερ εἶναι δύσκολον νὰ παρασταθῇ εἰς τοὺς ἀριθμητικοὺς πίνακας. Θ. Θ. Φ.

—[Φυσ.]. Καλεῖται *συχνότης* εἰς περιοδικὰ φαινόμενα, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀκεραίων ἐπαναλήψεων τοῦ φαινομένου ἐντὸς ὡρισμένου χρονικοῦ διαστήματος, συνήθως τοῦ δευτερολέπτου: π. χ. *συχνότης τοῦ ἤχου* ὁ ἀριθμὸς τῶν ἠχητικῶν παλμῶν, τοὺς ὁποίους τὸ ἠχοῦν σῶμα ἢ τὸ μεταδίδον μέσον ἐκτελεῖ εἰς τὸ διάστημα ἑνὸς δευτερολέπτου, *συχνότης ἐναλλασσομένου ρεύματος*, ὁ ἀριθμὸς τῶν πλήρων περιόδων ἀνὰ δευτερόλεπτον, κτλ. Γ. Θ. Κ.

συχνουρία (ἡ), ἡ *πολλακιουρία*. Ἡ αὔξησις τῆς συχνότητος τῶν ἐπιθυμιῶν πρὸς οὔρησιν. Φυσιολογικῶς ὁ ἄνθρωπος ἔχει 3—6 οὐρήσεις τὸ εἰκοσιτετράωρον, ἀναλόγως τῶν συνηθειῶν του, τῆς θερμοκρασίας, τῶν ἀσκήσεων, τῶν φαγητῶν καὶ τῶν ποτῶν. Συνήθως δὲ ὅλαι αἱ οὐρήσεις αὗται λαμβάνουν χώραν κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐν ἐγρηγόρσει. Τὴν δὲ νύκτα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὕπνου, οὐδεμία οὔρησις γίνεται. 'Απὸ αἰτιολογικῆς ἀπόψεως ἐξεταζομένη ἡ συχνουρία, δύναται νὰ εἶναι ἀποκλειστικῶς νυκτερινή, ἀποκλειστικῶς ἡμερινὴ ἢ ταυτοχρόνως νυκτερινή τε καὶ ἡμερινή. Ἡ νυκτερινὴ συχνουρία παρατηρεῖται εἰς τὴν δυσπεψίαν καὶ εἰς τὴν ὑπερτροφίαν ἢ φλεγμονὴν τοῦ προστάτου. Ἡ ἡμερινὴ συχνουρία ἀπαντᾷ εἰς τοὺς λίθους τῆς κύστεως καὶ τοῦ νεφροῦ, εἰς τὴν παλαιὰν κυστικὴν ἢ προστατικὴν φλεγμονήν, τὸν ἀρθριτισμόν, εἰς ὄγκον τῆς μήτρας, τὴν πρόπτωσιν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων καὶ εἰς τὴν νευραλγίαν τῆς κύστεως. Ἡ ἡμερινή τε καὶ νυκτερινὴ συχνουρία παρατηρεῖται εἰς τὴν ἀτελῆ ἐπίσχεσιν τῶν οὔρων, ὑπερτροφίαν τοῦ προστάτου, ὄγκους τῆς κύστεως, χρονίαν νεφρίτιδα, κυστίτιδα, πυελονεφρίτιδα καὶ προστατίτιδα.
Ἡ θεραπεία τῆς συχνουρίας ποικίλλει, ἀναλόγως τοῦ αἰτίου, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ ταύτην. Συνιστῶνται ἐπίσης ἡ ξηρὰ δίαιτα, ἡ ἀποφυγὴ οὐροτροπίνης καὶ θεραπευτικά τινα. Σ. Ν. Ο.

συχτάρι (τό). Οὕτω καλεῖται ἰδιωματικῶς εἰς τὰς νήσους Κάσον, Ρόδον καὶ ἀλλαχοῦ ἡ σκοῦπα (παραφθορὰ τοῦ *συ(να)χτάρι*). Α. Γ.-Γ.

Σύχτελν (Süchteln) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Ρηνανίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Φίρσεν—Κρέφελντ. Κάτ. (1925) 10 288. Ἔχει χυτήρια σιδήρου, ἐργοστάσια χαρτονίων, μηχανῶν, βιομηχανίαν ὑφασμάτων, κεραμουργεῖον κλπ. Θ.Χ.Σ.

Συχχαρὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυρηνείας. Κάτ. 250, ἅπαντες Ἕλληνες Χριστιανοί. Α. Κ. Α.

συχωράω, καὶ ***σχωράω***, καὶ ***σχωρνάω***, ἀόρ. *ἐ)συχώρεσα καὶ ἐ)σχώρεσα—ἐ)συχωρέθηκα καὶ ἐ)σχωρέθηκα*, παθ. μετχ. *συχωρεμένος καὶ σχωρεμένος*· συγχωρῶ, παρέχω συγχώρησιν, συγγνώμην: «συχώρα με καὶ θεὸς σχωρέσῃ σου», «ἔλα νὰ συχωρεθοῦμε, γιατὶ θὰ μεταλάβωμε»· || «θεὸς σχωρέσῃ» ἢ «θεὸς σχωρέσῃ του» ἐπιφώνησις κατὰ τὴν διανομὴν τῶν κολλύβων ἑκάστου τῶν λαμβανόντων· || «δὲ μὲ σχωρνᾷς» δὲν μ' ἀφήνεις ἥσυχο, ὅταν ἀποδοκιμάζωμεν τὰ λεγόμενα πρὸς ἡμᾶς: «δὲ μὲ σχωρνᾷς, χριστιανέ μου, γίνονται αὐτὰ ποῦ λές;»· || *συχωρεμένος, —η, —ο*· προσηγορία ἀποθανόντος, ἄλλως *μακαρίτης*: «ὁ συχωρεμένος ἦτο φιλάνθρωπος».

συχωρεμένος, *—η, —ο*, καὶ ***σχωρεμένος***· δημοτ. παθ. μετχ. τοῦ *συχωράω*· ἐπὶ ἀποθανόντος, εὐκτικῶς, ποῦ συχωρεμένος νὰ εἶναι, ἄλλως *μακαρίτης*: «ὁ συχωρεμένος ὁ πατέρας μου».

συχώρεση (ἡ), καὶ ***σχώρεση***· συγχώρησις, ἄφεσις ἁμαρτιῶν· || «μὲ συγχώρεση» ἄλλως «μὲ τὸ συμπάθιο», κοιν. «μὲ συγχωρῆτε».

συχώρια (ἡ), καὶ ***σχώρια***· ἰδιωματ., ἐπὶ τῶν τεθνεώτων, συγχώρησις, ἄφεσις ἁμαρτιῶν: «συχώρια νά 'χουν τ' ἀποθαμένα σου».

συχωριανὸς (ὁ), θηλ. *—νή*· ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου καταγόμενος, ἄλλως *χωριανός*.

συχώριο (τὸ) καὶ ***σχώριο***· δημοτ., συγχώρησις τοῦ τεθνεῶτος, ἄφεσις ἁμαρτιῶν: «συχώριο νά 'χῃς» || φρ. «μπουκιὰ καὶ συχώριο» ἐπὶ ἐδέσματος ἡδίστου.

συχωρνῶ, καὶ ***σχωρνῶ***· συγχωρῶ, συγγιγνώσκω, παρέχω ἄφεσιν ἁμαρτιῶν: «συχώρα με καὶ δὲν τὸ ξανακάμνω»· βλ. καὶ *συγχωρῶ*.

Σύψωμος. Ἕλλην λόγιος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τῆς οἰκογενείας του πιθανῶς ἐκ Χίου ἑλκούσης ἀρχικῶς τὴν καταγωγήν, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα, προσενεγκὼν δὲ πολλὰς εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ὑπηρεσίας ἐν Παρισίοις, ἔνθα μονίμως διέτριβεν. Οἱ Γάλλοι ἑλληνισταί, μὴ δυνάμενοι εὐκόλως νὰ ἀναγνώσωσι καὶ ἐξετάσωσι τὰ ἑλληνικὰ χειρόγραφα, ἀνέθεσαν εἰς τὸν πενόμενον Σύψωμον, ἀντὶ τροφῆς καὶ κατοικίας, ἐντριβέστατον ὄντα, νὰ παραβάλῃ τὰ ἀντίγραφα τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Ξενοφῶντος. Πολλαὶ τῶν κλασσικῶν τούτων συγγραφέων ἐκδόσεις τῶν Γάλλων φιλολόγων ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔργα τοῦ Συψώμου. Βραδύτερον οἱ τὴν μεγάλην ἱκανότητα αὐτοῦ ἐκτιμῶντες διαπρεπεῖς Γάλλοι ἑλληνισταὶ Gail καὶ Hase ἐνεπιστεύθησαν εἰς αὐτὸν ἀντιγραφὰς καὶ ἀντιβολὰς χειρογράφων διὰ τοὺς ξένους λογίους. Πλεῖστοι τῶν ξένων φιλολόγων ἐζήτουν τὰς πεφωτισμένας γνώμας καὶ συμβουλάς του. Κατόπιν γηράσας ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς διορθωτὴς εἰς τὰ μεγάλα τυπογραφεῖα τοῦ Διδότου καὶ τοῦ Migne 'Εν τέλει, ἄγων τὸ ἐνενηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, σχεδὸν ἀόμματος καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ πενίᾳ, ἐγένετο δεκτὸς παρὰ τῷ ἐν Παρισίοις 'Ασύλῳ τῶν 'Ανιάτων, ἐν ᾧ καὶ ἀπέθανε σχεδὸν ἑκατοντούτης, περὶ τὸ 1870, λησμονημένος παρὰ πάντων. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

— **Σύψωμος,** ***Δημήτριος***. Πραγματικὸν ὄνομα τοῦ Ἕλληνος ποιητοῦ Λάμπρου *Πορφύρα* (βλ. λ.).

— **Συψώμου,'** ***Αργυρώ***. Ἑλληνὶς δραματικὴ ἠθοποιός, ἐμφανισθεῖσα ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐν 'Αθήναις κατὰ τὸ 1857 εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν. Διεκρίθη ἐνωρὶς εἰς τὴν ὑπόκρισιν τῶν πρώτων δραματικῶν ρόλων, ἀλλ' ἀπεχώρησε τῆς σκηνῆς μετὰ βραχὺ χρονικὸν διάστημα. Π. Α. Κ.

σφαγέβραγχος (ὁ) (Sphagebranchus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαλακοπτερυγίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυραινιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς παρεμφερεῖς πρὸς τὰς μυραίνας, μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ ἐγχελυοειδές, ρύγχος ὀξύληκτον, στόμα μικρόν, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους καὶ χρῶμα φαιοτεφρὸν κατὰ τὴν ράχιν καὶ τὰς πλευρὰς καὶ ὑπόφαιον κατὰ τὴν κοιλίαν. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μεσόγειον, ὧν τινα ἐδώδιμα. Δ. Ν. Π.

Σφαγεῖα *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ τοποθεσία τῶν 'Αθηνῶν, πρὸς τὸ ΝΔ. τμῆμα τῆς πόλεως, ὀνομασθεῖσα οὕτω, διότι ἐκεῖ, καὶ ἐντὸς μεγάλης μάνδρας, ἐσφάζοντο τὰ προοριζόμενα διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων ζῷα. Παλαιότερον ἡ θέσις ἦτο γνωστὴ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Βουνό*. Μέγα μέρος τῆς περιοχῆς τῶν Σφαγείων κατέχει νῦν ὁ συνοικισμὸς *Χαροκόπου*.

σφαγεῖον (τό)· ὁ τόπος ὅπου σφάζονται τὰ σφάγια· || συνεκδ., σφαγὴ ἢ τραυματισμοὶ πολλῶν ἀνθρώπων, οἷον ἐπὶ μάχης ἢ συμπλοκῆς, κοιν. *μακελλιό*.

—['Εγκυκλ.] Τὰ *σφαγεῖα* προορισμὸν ἔχουσι τὴν ὑπὸ ὑγιεινὰς συνθήκας παρασκευὴν καὶ διάθεσιν πρὸς κατανάλωσιν κρέατος ὑγιεινοῦ, ἅμα δὲ καὶ ποιοτικῶς καλοῦ. Πρὸς τοῦτο τὰ ἱδρύματα ταῦτα πρέπει: 1) Νὰ κεῖνται μακρὰν τῶν κατῳκημένων χώρων, πλησίον δὲ σιδηροδρομικῶν σταθμῶν ἢ λιμένων, ἵνα τὰ πρὸς σφαγὴν ζῷα εἰσέρχωνται ἀμέσως ἐν αὐτοῖς καὶ ἀποφεύγηται ἡ διὰ τῶν πόλεων διάβασις. 2) Νὰ κέκτηνται πλούσιον δίκτυον ἀποχετεύσεως, ὑδρεύσεως καὶ φωτισμοῦ. 3) Νὰ εἶναι εὐρύχωρα, ἀρτίας τεχνικῆς κατασκευῆς καὶ νὰ κέκτηνται τὰς ἀπαραιτήτους ἐγκαταστάσεις (ὑπόστεγα πρὸς παραμονὴν καὶ ἀνάπαυσιν τῶν ἀφικνουμένων πρὸς σφαγὴν ζῴων, αἴθουσαι σφαγῆς καὶ καθαρισμοῦ τῶν σφαγίων, ὑπόστεγα ἐπεξεργασίας ἐντέρων, ψυγεῖα κ.τ.λ.), ἵνα οὕτω ἐπιτυγχάνηται ἡ εὐχερὴς καὶ ἀσφαλὴς ἐργασία εἰς τὸ ἐν αὐτοῖς ἐργαζόμενον προσωπικὸν καὶ ἐξασφαλίζηται ἡ φύλαξις καὶ συντήρησις τῶν κρεάτων. 4) Νὰ εἶναι πεπροικισμένα δι' ἀρτίου ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ καὶ ὑλικοῦ (ἐργαστήρια κτλ.), δι' ὧν θὰ ἐπιτυγχάνηται ὁ ὑγιεινὸς καὶ ποιοτικὸς ἔλεγχος τοῦ κρέατος καὶ θὰ περιφρουρῆται οὕτως ἡ δημοσία ὑγεία ἀπὸ τοὺς ἐπαπειλοῦντας αὐτὴν κινδύνους ἐκ τῆς βρώσεως μὴ ὑγιεινοῦ κρέατος. Τὰ σφαγεῖα, ἱδρύματα δημοτικῆς καὶ κοινοτικῆς προνοίας, διευθύνονται ὑπὸ κτηνιάτρων, ὡς ἐκ τῆς εἰδικῆς αὐτῶν μορφώσεως, ἐκ κτηνιάτρων δὲ ἐπίσης ἀπαρτίζεται καὶ ἅπαν τὸ ἐπιστημονικὸν προσωπικὸν αὐτῶν. Θ. Α. Φ.

— *[Νομοθ. Φορολ.]* Οἱ δῆμοι ἢ κοινότητες τοῦ κράτους, μὲ ἠτιολογημένον ψήφισμα τῶν οἰκείων συμβουλίων καὶ γνωμοδότησιν τοῦ οἰκείου νομάρχου, δύνανται νὰ ἱδρύσωσι *σφαγεῖον* μετὰ ἢ ἄνευ ζῳαγορᾶς, τῇ ἐγκρίσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν 'Εσωτερικῶν, ὑπὸ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 247 καὶ ἐπ. τοῦ κώδικος τῆς περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων νομοθεσίας (ἄρθρ. 261). Διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐν 'Αθήναις ἀγορᾶς ἐπετράπη τῷ δήμῳ 'Αθηναίων νὰ ἱδρύσῃ κατάστημα σφαγείου καὶ συνδεδεμένον αὐτῷ παράρτημα ζῳαγορᾶς, κατὰ τὰ ἐν Εὐρώπῃ λειτουργοῦντα τελειότερα συστήματα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ὑπουργείου τῶν

Digitized by Google

Ἐσωτερικῶν (*ἄρθρ.* 247. Κατ' ἀκολουθίαν δὲ τῆς διατάξεως ταύτης, ὁ δῆμος Ἀθηναίων ἀνήγειρε, κατὰ τὸ ἔτος 1914, ἐπὶ δημάρχου Ἐμμ Μπενάκη, παρὰ τὴν Καλλιθέαν καὶ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς, τὰ ἤδη λειτουργοῦντα δημοτικὰ σφαγεῖα. Διὰ δὲ τὸν δῆμον Πατρέων προέβλεψεν εἰδικῶς ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 260 τοῦ μνημονευθέντος κώδικος. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τῶν δημοτικῶν σφαγείων ἀπαγορεύεται ἡ ἀνέγερσις ἢ λειτουργία ἄλλων τοιούτων καὶ ἡ ἐκτὸς τοῦ σφαγείου σφαγὴ ζῴων (*ἄρθρ.* 250). Ὁ νόμος ἐπέτρεψεν εἰς τὸν δῆμον Ἀθηναίων καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς δήμους καὶ κοινότητας νὰ ἐπιβάλλωσι, τῇ ἐγκρίσει τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, τὴν πληρωμὴν δικαιωμάτων σφαγείου καὶ τῆς ζῳαγορᾶς (*ἄρθρ* 256—257), ἐπιβάλλει δὲ ποινὰς διὰ πᾶσαν παράβασιν τῶν περὶ σφαγείων καὶ ζῳαγορᾶς διατάξεών του (*ἄρθρ.* 259). Ὁ δῆμος Ἀθηναίων εἰσπράττει δικαίωμα σφαγῆς δρ. 2 κατὰ κεφαλὴν μικρῶν ζῴων (ἀμνῶν, προβάτων κλπ.) καὶ δρ. 8 κατὰ κεφαλὴν μεγάλων ζῴων (βοῶν, ἀγελάδων, χοίρων, βουβάλων). Γ. Ν. Κ.

σφαγεύς,—*έως* (ὁ)· ὁ σφάζων, κοιν. *μακελλάρης*, *χασάπης*· ‖ συνεκδ., ὁ γενόμενος αἴτιος σφαγῆς, ἐξολοθρεύσεως.

σφαγὴ (ἡ)· τὸ σφάζειν, τὸ ἀποκόπτειν τὴν κεφαλήν, φόνος δι' ἀποκοπῆς τῆς κεφαλῆς, κοιν. *σφάξιμο*· ‖ συνεκδ., τὸ μέρος τοῦ λαιμοῦ, εἰς ὃ ἐμπηγνύουσι τὴν μάχαιραν· ‖ φόνοι ἢ τραυματισμοὶ πολλοί, αἱματοχυσία.

—*[Ἀνατομ.]* Καλεῖται *σφαγὴ* κοίλωμα ὑπερθεν τοῦ ἄνω χείλους τῆς λαβῆς τοῦ στέρνου καὶ μεταξὺ τῶν ἑκατέρωθεν στερνοκλειδικῶν διαρθρώσεων. Ι. Π.

Σφαγία *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σφακτηρία*.

σφαγιάζω, ἀόρ. *ἐσφαγίασα* — *ἐσφαγιάσθην*· φονεύω τινὰ ὡς σφάγιον, ὡς ἱερεῖον, θυσιάζω· ‖ μεταφ., καταστρέφω, ἀφανίζω.

σφαγιασμὸς (ὁ). Τρόπος θανατώσεως τῶν πρὸς διατροφὴν τοῦ ἀνθρώπου προοριζομένων ζῴων. Ὁ σφαγιασμὸς συνίσταται εἰς τὴν παρὰ τὴν βάσιν τῆς κεφαλῆς κατὰ βάθος τομὴν τοῦ τραχήλου καὶ τὴν διάνοιξιν τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων αὐτοῦ, σκοπεῖ δὲ τὴν ὡς οἷόν τε τελείαν ἀφαίμαξιν τοῦ σφαγίου, τουτέστι τὴν ἐκροὴν ἅπαντος εἰ δυνατὸν τοῦ αἵματος αὐτοῦ, πρὸς ἐξασφάλισιν καλῆς συντηρήσεως τοῦ κρέατος. Ὁ σφαγιασμὸς παρουσιάζει τὸ μειονέκτημα ὅτι τὰ δι' αὐτοῦ θανατούμενα ζῷα ὑποβάλλονται εἰς μακρὰν καὶ ὀδυνηρὰν ἀγωνίαν. Δι' ὃ καὶ παρὰ τοῖς καλῶς λειτουργοῦσι σφαγείοις προηγεῖται τοῦ σφαγιασμοῦ, ἰδίᾳ τῶν μεγάλων ζῴων (ἵππου, βοός, χοίρου), ἡ ἀναισθητοποίησις αὐτῶν διὰ τῆς δι' εἰδικῶν ὀργάνων ἐπιτυγχανομένης μερικῆς ἢ ὁλικῆς καταστροφῆς τοῦ ἐγκεφάλου. Θ. Α. Φ.

σφαγιαστὴς (ὁ)· ὁ σφαγιάζων, ὁ φονεύων τὰ σφάγια, τὰ θύματα· ‖ μεταφ., ὁ πρόξενος μεγάλου τινὸς κακοῦ.

σφαγιδιτικὸν *γάγγλιον [Ἀνατομ.]*· βλ. *γάγγλιον* σφαγιδιτικόν.

σφάγιον (τό)· ἀρχ., τὸ πρὸς θυσίαν προωρισμένον ζῷον, ἱερεῖον, θῦμα· ‖ νεώτ., τὸ πρὸς σφαγὴν προωρισμένον ζῷον, τὸ σφαζόμενον: «ὁ φόρος τῶν σφαγίων».

σφαγίτιδες φλέβες *[Ἀνατομ.]*. Τέσσαρες εὐμεγέθεις φλέβες τοῦ τραχήλου, αἵτινες εἰσδέχονται τὸ αἷμα τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ τραχήλου, δύο ἑκατέρωθεν, ἡ *ἔξω* καὶ ἡ *ἔσω*.

Ἔξω σφαγῖτις. Ἀντιστοιχεῖ αὕτη εἰς γραμμὴν ἀγομένην ἀπὸ τῆς γωνίας τῆς κάτω γνάθου εἰς τὸ μέσον τῆς κλειδός. Ἄρχεται διὰ δύο ῥιζῶν, τῆς προσθίας καὶ τῆς ὀπισθίας, ὧν ἡ μὲν προσθία κεῖται ἐντὸς τῆς παρωτίδος καὶ ἐκπορεύεται ἐκ τῆς ὀπισθίας προσωπικῆς φλεβός, ἡ δ' ὀπισθία ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ὀπισθίας ὠτιαίας καὶ ἐκ κλάδου τῆς ἰνιακῆς φλεβός. Τὸ οὕτως ἀπαρτιζόμενον στέλεχος διήκει πρὸς τὰ κάτω μεταξὺ τοῦ μυώδους πλατύσματος καὶ τοῦ στερνοκλειδομαστοειδοῦς μυὸς καὶ ἐκβάλλει συνήθως εἰς τὴν ὑποκλείδιον καὶ μετ' αὐτῆς εἰς τὴν ἀνώνυμον φλέβα. Φέρει δύο βαλβῖδας, μίαν ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἑτέραν κατὰ τὴν ἐκβολήν. Κλάδοι αὐτῆς εἶναι: α') ἡ προσθία σφαγῖτις φλέψ, ἥτις ἀρχομένη ἑκατέρωθεν ἀπὸ τῆς ὑπογενείου χώρας ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔξω σφαγίτιδα ἢ ἐνίοτε εἰς τὴν ὑποκλείδιον, β') ἡ ἐγκαρσία ὠμοπλατιαία, γ') ἡ ὀπισθία ὠτιαία, καὶ δ') ἡ ἰνιακὴ φλέψ.

Ἔσω σφαγῖτις. Ἄρχεται ἀπὸ τοῦ σφαγιτιδικοῦ τρήματος τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ, ὡς ἄμεσος συνέχεια τοῦ σιγμοειδοῦς κόλπου, φέρεται ἐπὶ τὰ κάτω παρακολουθοῦσα τὴν ἔσω καρωτίδα ἀρτηρίαν καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν ἀνώνυμον φλέβα, σχηματίζουσα ἐνταῦθα μετὰ τῆς ὑποκλειδίου φλεβὸς τὴν *φλεβώδη γωνίαν*. Οἱ κλάδοι αὐτῆς ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν φλεβῶν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ τραχήλου, ἐκ τῶν φλεβῶν τῆς σκληρᾶς μήνιγγος, ἐκ τῶν τῆς διπλόης τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου, ἐκ τῶν τοῦ ἐγκεφάλου, ἐκ τῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ ὠτός.

Κοινὴ σφαγῖτις φλέψ. Ἡ μοῖρα τῆς ἔσω σφαγίτιδος φλεβός, ἡ κειμένη κάτωθι τῆς εἰς αὐτὴν ἐκβολῆς τῆς κοινῆς προσωπικῆς φλεβός. Ι. Π.

σφαγιτιδικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σφαγίτιδα φλέβα: «σφαγιτιδικὴ ἐντομή».

— **σφαγιτιδικὴ** ***ἀπόφυσις*** *[Ἀνατομ.]*. Ἐξοχὴ ἐπὶ τοῦ ἔξω χείλους τῶν πλαγίων κονδυλικῶν μερῶν τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ, προέχουσα πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἄνω καὶ διαιροῦσα τὸ ἐν λόγῳ χεῖλος εἰς δύο μοίρας, ὧν ἡ μὲν ὀπισθία συντάσσεται μετὰ τοῦ μαστοειδοῦς τοῦ κροταφικοῦ, ἡ δὲ προσθία ἀφορίζει τὸ ὀπίσθιον ῥηγματῶδες τρῆμα. Ι. Π.

— **σφαγιτιδικὴ** ***ἐντομὴ*** *[Ἀνατομ.]*. Ἐντομὴ εὐρεῖα ἐπὶ τοῦ ἔξω χείλους τῶν κονδυλικῶν μερῶν τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ, ἥτις διὰ τοῦ λιθοειδοῦς ὀστοῦ συμπληροῦται εἰς τρῆμα, τὸ *σφαγιτιδικὸν τρῆμα*, διὰ τὸν βολβὸν τῆς ἔσω σφαγίτιδος φλεβός. Ι. Π.

— **σφαγιτιδικὸν** ***γάγγλιον*** *[Ἀνατομ.]*. Τὸ ἕτερον τῶν δύο γαγγλίων (τὸ ἄλλο εἶναι τὸ *λιθοειδές*), ἐξ ὧν ἐκφύονται αἱ αἰσθητικαὶ καὶ αἰσθητήριοι ἶνες τοῦ γλωσσοφαρυγγικοῦ νεύρου, κατασκηνοῦν ἐν τῷ σφαγιτιδικῷ τρήματι. Ι. Π.

— **σφαγιτιδικὸν** ***νεῦρον*** *[Ἀνατομ.]*. Κλάδος τοῦ ἄνω αὐχενικοῦ γαγγλίου τοῦ συμπαθητικοῦ στελέχους, ἐκφυόμενος ἐκ τοῦ ἄνω πέρατος· διήκει ὄπισθεν τῆς ἔσω καρωτίδος πρὸς τὸ σφαγιτιδικὸν τρῆμα καὶ ἀποσχίζεται εἰς κλωνία, ὧν ἓν συνάπτεται μετὰ τοῦ ὑπογλωσσίου νεύρου κατὰ τὴν ἐκ τοῦ κρανίου ἔξοδον τούτου, τὰ δ' ἄλλα εἰσδύονται εἰς τὰ δύο γάγγλια τοῦ γλωσσοφαρυγγικοῦ νεύρου (σφαγιτιδικὸν καὶ λιθοειδὲς) καὶ εἰς τὸ ὀζῶδες τοῦ πνευμονογαστρικοῦ. Ι. Π.

— **σφαγιτιδικὸς** ***βόθρος*** *[Ἀνατομ.]*. Βόθρος ἐπὶ τῆς κάτω ὀπισθίας (ἐξωκρανίου) ἐπιφανείας τοῦ λιθοειδοῦς τοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ, ἐφ' οὗ ὑπάρχει αὐλάκιον ἀπολῆγον εἰς τὸ τρῆμα τοῦ μαστοειδοῦς σωληναρίου, ὑποδεχομένου τὸν ὠτιαῖον κλάδον τοῦ πνευμονογαστρικοῦ διὰ τὸν ἔξω ἀκουστικὸν πόρον. Ι. Π.

σφαγνοειδῆ (τά), ἢ ***σφαγνίδαι*** (οἱ) (Sphagnaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια κρυπτογαμικῶν φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡπατικῶν*, περιλαμβάνουσα μικρὰ βρύα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης ἀπαντῶντα. Γνωστότερον γένος εἶναι τὸ *σφάγνον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σφάγνον (τὸ) (Sphagnum) *[Βοτ.]*. Γένος κρυπτογαμικῶν φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σφαγνοειδῶν* ἢ *σφαγνιδῶν*, περιλαμβάνον βρυόφυτα μὲ λεπτοφυεῖς διακλαδώσεις, φέρουσας μικρότατα φύλλα κεραμοειδῶς διατεταγμένα καὶ ὑπολεύκου χρώματος. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, φυόμενα ἐντὸς τῶν τελμάτων τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

σφαδάζω· τινάσσομαι μετὰ σφοδρότητος, ταράσσομαι ὑπὸ σπασμῶν, ἀσπαίρω, σκιρτῶ, οἷον ἐπὶ φονευομένου ἀνθρώπου ἢ ζῴου: «σφαδάζει ἀκόμη».

σφαδασμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σφαδάζειν, τίναγμα τῶν μελῶν αὐτόματον, σκίρτημα, σπάραγμα.

σφαδαστικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς σφαδασμόν: «σφαδαστικαὶ κινήσεις».

Σφαέλος, ***Ἀνδρέας***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κεφαλληνίας, λαβὼν ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐθνεγερσίας ἐν ταῖς παραδουναβίοις ἡγεμονίαις. Ἔπεσε μαχόμενος ἐν Σκουλενίῳ. Λ. Χ. Ζ.

— **Σφαέλος,** ***Δημήτριος***. Κατήγετο ἐκ Κεφαλληνίας, ἐν μικρᾷ δὲ ἡλικίᾳ ἀπελθὼν εἰς Βλαχίαν ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον. Κατὰ τὴν σύστασιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1814 κατηχήθη ἐκ τῶν πρώτων εἰς τοὺς σκοποὺς αὐτῆς, ἐπέδειξε δὲ μέγαν ζῆλον πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτῆς. Ἐφ' ᾧ καὶ ὅτε παρουσιάσθησαν ὑπόνοιαι ὅτι μέλος αὐτῆς, ὁ Ἀναγνώστης Δεληγιάννης, ἐδείκνυε τάσεις προδοτικάς, ἀπεστάλη τῷ 1819 ὑπὸ τῶν ἰθυνόντων τὰ τῆς ἑταιρείας διὰ πλοίου εἰς τὴν νῆσον Ἀντιγόνην, ὅπου ὁ Δεληγιάννης διέτριβε, καὶ προσποιούμενος ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἐπιδώσῃ αὐτῷ ἐπιστολὴν ἔπληξε δι' ἐγχειριδίου, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐφόνευσε. Βραδύτερον ὁ Σφαέλος, ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ Εὐμορφοπούλου καὶ Καραβία, ἐφόνευσε τὸν προδότην Κυριακὸν Καμαρινὸν τῇ 20 Φεβρουαρίου 1820. Τ. Ε. Ε.

σφάζω, καὶ ***σφάττω***, ἀόρ. *ἔσφαξα*—*ἐσφάγην*, παθ. μετχ. *ἐσφαγμένος*· φονεύω δι' ἀποκοπῆς τοῦ λάρυγγος: «σφάζω πρόβατον, —αἶγα κτλ.» ᾆσμ. «'ς τὰ Σάλωνα σφάζουν ἀρνιὰ καὶ 'ς τὸ Χρισὸ κριάρια»· ‖ καθόλου, φονεύω διὰ τραύματος· ‖ φρ. «σφάζει μὲ τὸ βαμπάκι», οὗτινος ὁ λόγος δάκνει, ἐκφερόμενος ὑπὸ ἠπίαν μορφὴν τραυματίζει καιρίως.

σφαῖρα (ἡ)· σῶμα στερεόν, οὗτινος πᾶν σημεῖον τῆς ἐπιφανείας ἀπέχει ἐξ ἴσου ἀπὸ σημείου τινός, ὅπερ καλεῖται κέντρον· ‖ πᾶν ὅ,τι ἔχει σχῆμα σφαίρας, κοιν. *μπάλλα*· ‖ «σφαῖρα ἐξ ἐλαστικοῦ» κοιν. *τόπι*, «ὑαλίνη σφαῖρα», «σφαῖρα ἐξ ἐλεφαντόδοντος» κοιν. *μπίλλια*· ‖ «σφαῖρα τῆς γῆς» ἡ γῆ ὡς φυσικῶς ἔχει καὶ περιγράφεται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ ὁμοίωμα, ἀναπαράστασις αὐτῆς· ‖ «σφαῖρα τοῦ οὐρανοῦ» ἢ «οὐρανία σφαῖρα» ὁ οὐρανὸς ὡς κοίλη σφαῖρα μὲ κέντρον τὴν γῆν, κατὰ τὴν ἀπατηλὴν ἀντίληψιν τοῦ ὀφθαλμοῦ· ‖ βλῆμα πυροβόλου ὅπλου: «σφαῖρα τουφεκιοῦ, —κανονιοῦ» κοιν *μπάλλα*· ‖ μεταφ., ἡ ἔκτασις δικαιοδοσίας, δυνάμεως, ἐπιδράσεως, ἄλλως *πεδίον*: «ἡ σφαῖρα τῆς δράσεως, — τῆς ἐρεύνης».

— *[Μαθημ.]* *Σφαῖρα* λέγεται τὸ στερεόν, τοῦ ὁποίου ἓν σημεῖον ἀπέχει ἴσον ἀπὸ πάντων τῶν σημείων τῆς ἐπιφανείας του. Τὸ σημεῖον τοῦτο λέγεται *κέντρον* τῆς σφαίρας· πᾶσα εὐθεῖα, ἑνοῦσα τὸ κέντρον μέ τι σημεῖον τῆς ἐπιφανείας, λέγεται *ἀκτὶς* τῆς σφαίρας, πᾶσα δ' εὐθεῖα περατουμένη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ διερχομένη διὰ τοῦ κέντρου καλεῖται *διάμετρος*. Ἑκάστη διάμετρος εἶναι ἴση πρὸς δύο ἀκτῖνας. Σφαίρας ἐπιφάνεια καὶ ἐπίπεδον ἢ δὲν θὰ ἔχωσι κοινὰ σημεῖα ἢ θὰ ἔχωσιν ἓν μόνον, ὅτε λέγομεν ὅτι ἐφάπτονται, ἢ θὰ τέμνῃ τὸ ἐπίπεδον τὴν ἐπιφάνειαν κατὰ γραμμήν, ἥτις εἶναι περιφέρεια κύκλου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει, ἐὰν τὸ τέμνον ἐπίπεδον διέρχεται διὰ τοῦ κέντρου τῆς σφαίρας, ὁ προκύπτων κύκλος λέγεται μέγιστος κύκλος τῆς σφαίρας. Μικρὸς κύκλος τῆς σφαίρας λέγεται πᾶς κύκλος προκύπτων ἐκ τῆς τομῆς τῆς σφαίρας ὑπὸ ἐπιπέδου μὴ διερχομένου διὰ τοῦ κέντρου αὐτῆς. Πᾶς μέγιστος κύκλος διαιρεῖ τὴν σφαῖραν εἰς δύο ἴσα μέρη, ἅτινα λέγονται *ἡμισφαίρια*. Τὸ ἐπίπεδον παντὸς μικροῦ κύκλου εἶναι κάθετον ἐπὶ τὴν εὐθεῖαν, ἥτις ἑνοῖ τὸ κέντρον τοῦ κύκλου μὲ τὸ κέντρον τῆς σφαίρας. Ὁ μικρὸς κύκλος εἶναι τόσον μικρότερος, ὅσον τὸ κέντρον αὐτοῦ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς σφαίρας. Ἐὰν παρασταθῇ α ἡ ἀκτὶς τοῦ μικροῦ κύκλου, ρ ἡ τῆς σφαίρας καὶ δ ἡ ἀπόστασις τοῦ κέντρου τοῦ κύκλου ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς σφαίρας, τὰ ποσὰ ταῦτα συνδέονται διὰ τῆς ἐξισώσεως:

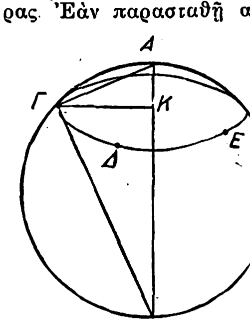

Σχ 1.

$$\rho^2 = \alpha^2 + \delta^2$$

Δοθείσης σφαίρας δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὴν ἀκτῖνα αὐτῆς διὰ τῆς ἑξῆς γραφικῆς κατασκευῆς ἐν ἐπιπέδῳ. Ἔστω (σχ. 1) δοθεῖσα σφαῖρα ἡ ΑΓΒΔΕ. Ἐπὶ σημείου τινὸς Α τῆς ἐπιφανείας τῆς στηρίζομεν τὸ ἓν τῶν ἄκρων σφαιρικοῦ διαβήτου καὶ διὰ τοῦ ἑτέρου ἄκρου αὐτοῦ γράφομεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας περιφέρειάν τινα ΓΔΕΓ, ἐφ' ἧς λαμβάνομεν τρία σημεῖα, τὰ Γ, Δ καὶ Ε. Μετροῦμεν τὰς ἀποστάσεις ΓΔ, ΔΕ καὶ ΕΓ διὰ τοῦ σφαιρικοῦ διαβήτου καὶ εἶτα ἐπὶ φύλλου χάρτου κατασκευάζομεν τρίγωνον μὲ τὰς πλευρὰς αὐτάς. Περὶ τὸ τρίγωνον τοῦτο περιγράφομεν κύκλον, εὑρίσκοντες οὕτω τὴν ἀκτῖνα ΓΚ. Τέλος (σχ. 2) κατασκευάζομεν τὸ τρίγωνον Α'Γ'Κ' ἴσον πρὸς τὸ ΑΓΚ καὶ ἐκ τοῦ σημείου Γ' φέρομεν κάθετον ἐπὶ τὴν Α'Γ', τὴν Γ'Β', ἥτις τέμνει τὴν προέκτασιν τῆς Α'Κ' κατὰ τὸ Β'.

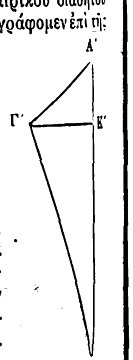

Σχ. 2.

Ἡ εὐθεῖα Α'Β' εἶναι ἴση πρὸς τὴν διάμετρον τῆς σφαίρας καὶ τὸ ἥμισυ αὐτῆς ἡ ζητουμένη ἀκτίς. Τὸ ἐμβαδὸν τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$E = 4\pi\alpha^2$$

ἔνθα α ἡ ἀκτὶς αὐτῆς· ἤτοι ὅλη ἡ ἐπιφάνεια τῆς σφαίρας ἰσοῦται πρὸς τὸ ἐμβαδὸν τεσσάρων μεγίστων κύκλων αὐτῆς. Ὁ δὲ ὄγκος Ω αὐτῆς εἶναι:

$$\Omega = \frac{4}{3}\pi\alpha^3$$

Ν. Ε. Γ.

—*[Γυμναστ.]* Καλεῖται *σφαῖρα* ὄργανον γυμναστικὸν σχήματος σφαιροειδοῦς, ἐκ σιδήρου ἢ ὀρειχάλκου καὶ μολύβδου κατεσκευασμένον. Τὸ βάρος τῆς κανονικῆς σφαίρας ἀγώνων εἶναι 7,257 χλγρ. καὶ τῆς τῶν γυναικῶν 4 χλγρ. Δ. ΚΑΡ.

—*[Παίγν.]* Βλ. *σφαίρισις*.

—*[Πυροβ.]* *Σφαῖρα* καλεῖται τὸ σφαιρικὸν βλῆμα τῶν πυροβόλων ὅπλων καὶ κοινῶς πᾶν βλῆμα φορητοῦ πυροβόλου ὅπλου, ἤτοι αἱ βολίδες. Σφαῖραι ἦσαν ἅπαντα τὰ βλήματα τῶν πυροβόλων ὅπλων μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ κατεσκευάζοντο διὰ τὰ φορητὰ ὅπλα ἐκ μολύβδου, ἐνῷ διὰ τὰ πυροβόλα ἐκ λίθου ἢ χυτοσιδήρου, ὁπότε ἦσαν πλήρη ἢ κοῖλα, πεπληρωμένα διὰ μελανῆς πυρίτιδος. Γ. Α. ΚΤ.

—*[Διεθν. Δίκ.]* Ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου ἐνδιαφέρον παρουσιάζει εἰδικὸν εἶδος σφαιρῶν, τῶν ὁποίων ἄλλοτε ἰδίως ἐγίνετο χρῆσις παρὰ τῶν ἐμπολέμων καὶ αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ ἐξαπλοῦνται εὐχερῶς εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώ-

Digitized by Google

που. Πρόκειται δηλαδὴ περὶ τῶν σφαιρῶν τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *ντοὺμ-ντοὺμ* (ἐκ τῶν ἐν Καλκούτᾳ ὁμωνύμων ἐργοστασίων), τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις ἀπηγορεύθη παρὰ τῆς διεθνοῦς συνδιασκέψεως τῆς Χάγης τοῦ 1899 Εἰς τὴν σχετικὴν ταύτην ἀπόφασιν τῆς συνδιασκέψεως προσεχώρησαν τῷ 1907 ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Πορτογαλία, μόνον δὲ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς δὲν φαίνονται ἀποδεχθεῖσαι αὐτήν. Η. Γ. Κ.

—[*Ἀποκρυφολ.*] Ἡ *σφαῖρα* εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ κόσμου, τῆς παγκοσμίου κυριαρχίας, τὸ σύμβολον τῆς ψυχῆς τοῦ κόσμου.

—[*Φιλοσ.*]. Βλ. *ἁρμονία σφαιρῶν*.

—**«Σφαῖρα»**. Πειραϊκὴ ἐφημερίς, ἐκδιδομένη ἀνελλιπῶς ἀπὸ τῆς 4ης Μαρτίου 1880. Δύο ἔτη μετὰ τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς, ὁ ἱδρυτής της Ἰ. Ν. Καλοστύπης προσέλαβεν ὡς συνεργάτην του τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Δημοσθένην, ὅστις διηύθυνε τὴν «Σφαῖραν» μέχρι τοῦ 1919, ὁπότε τὴν διεύθυνσίν της ἀνέλαβον οἱ Μ. Ἐλευθερίου καὶ Σ. Γ. Γεωργόπουλος. Ἡ «Σφαῖρα» παρέσχε πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν ἐξέλιξιν ἐν γένει τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ τὴν ἀκμὴν τοῦ πρώτου λιμένος τῆς Ἑλλάδος.

—**«Σφαῖρα»**. Τίτλος περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων: —1) Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 18ην Φεβρουαρίου 1851. —2 Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 12ην Αὐγούστου 1876. —3) Λαϊκὴ ἑβδομαδιαία φιλολογικὴ ἐπιθεώρησις, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις, εἰς σχῆμα 4ον, κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1919 ὑπὸ Ἀντ. Μ. Συρίγου.

—**«Σφαῖρα»** (The Sphere). Ἀγγλικὸν ἑβδομαδιαῖον περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ἐν Λονδίνῳ. Ἱδρύθη τῷ 1900 ὑπὸ τῶν Σπόττισγουντ καὶ Σόρτερ καὶ ταχέως κατέλαβεν ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν ἐκδόσεων τοῦ εἴδους του, ἕνεκα τῆς θαυμασίας εἰκονογραφήσεώς του, τῆς ἐκλεκτῆς φιλολογικῆς ὕλης καὶ τῆς αὐστηρᾶς καὶ δηκτικωτάτης κριτικῆς του ἐπιθεωρήσεως ὑπὸ τύπον ἑβδομαδιαίων φιλολογικῶν ἐπιστολῶν. Μ. Δ. Β.

—**σφαῖρα *ἐγκεκλιμένη*** [*Ἀστρον.*]· βλ. *ἐγκεκλιμένη* σφαῖρα.

—**σφαῖρα *ἐπιρροῆς*** [*Διεθν. Δίκ.*]· βλ. λ. *ζώνη* ἐπιρροῆς.

—**σφαῖρα *λιπώδης τοῦ Bichat*** [*Ἀνατομ.*]. Συμπαγὴς καὶ ὑποστρόγγυλος μᾶζα λίπους ἐπὶ τοῦ προσθίου χείλους τοῦ μασητῆρος μυός, ἀφοριζομένη τοῦ λοιποῦ λίπους τῆς παρειᾶς δι' εὐπαγοῦς συνδετικοῦ ἐλύτρου· καλεῖται δὲ καὶ *λιπώδης σφαῖρα τῆς παρειᾶς*. Ι. Π.

—**σφαῖρα *ὀρθὴ*** [*Ἀνατομ.*]. Ἡ ὄψις τῆς οὐρανίου σφαίρας διὰ παρατηρητὴν εὑρισκόμενον ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ τῆς Γῆς, ἤτοι εἰς τόπον ἔχοντα γεωγραφικὸν πλάτος 0°. Διὰ τοιοῦτον παρατηρητὴν οἱ πόλοι τοῦ οὐρανοῦ θὰ κεῖνται ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος, ἤτοι ὁ ἄξων τοῦ κόσμου θὰ διευθύνεται ὁριζοντίως, ὁ δὲ οὐράνιος ἰσημερινὸς θὰ ἀποτελῇ κατακόρυφον κύκλον, συμπίπτοντα μετὰ τοῦ πρώτου κατακορύφου τοῦ τόπου. Ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἅπαντα τὰ οὐράνια σώματα θὰ ἀνατέλλωσι καὶ θὰ δύωσι κατακορύφως, ἤτοι θὰ διαγράφωσιν ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ παραλλήλους κύκλους, καθέτους πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ὁρίζοντος καὶ διχοτομουμένους ὑπ' αὐτοῦ Συνεπῶς ἅπαντες οἱ ἀστέρες, ὅπως καὶ ὁ Ἥλιος, θὰ εὑρίσκωνται δώδεκα ὥρας ὑπεράνω τοῦ ὁρίζοντος καὶ δώδεκα ὥρας κάτωθεν αὐτοῦ, ἡ διάρκεια τουτέστι τῆς ἡμέρας θὰ εἶναι πάντοτε ἴση πρὸς τὴν τῆς νυκτός, μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἐπιδράσεως τῆς διαθλάσεως. Σ. Π.

—**σφαῖρα *οὐράνιος*** [*Ἀστρον.*]· βλ. *οὐράνιος σφαῖρα*

—**σφαῖρα *παράλληλος*** [*Ἀστρον.*]· βλ. *παράλληλος* σφαῖρα.

—**σφαῖρα *ὑδρόγειος*** [*Γεωγρ.*]· βλ. *ὑδρόγειος* σφαῖρα

—**σφαῖραι *Εὐδόξου*** [*Ἀστρον.*]. Νοηταὶ σφαῖραι ὁμόκεντροι πρὸς τὴν Γῆν, τὰς ὁποίας ἐπενόησεν ὁ Εὔδοξος πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων κινήσεων τῶν οὐρανίων σωμάτων. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ὁ ἥλιος συμμετεῖχε τῆς κινήσεως τριῶν ἀνεξαρτήτων σφαιρῶν. Ὁμοίως τρεῖς διάφοροι σφαῖραι ἐκανόνιζον τὴν κίνησιν τῆς Σελήνης. Διὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν κινήσεων ἑκάστου τῶν τότε γνωστῶν πλανητῶν ἀπῃτοῦντο ἀνὰ τέσσαρες σφαῖραι καὶ τέλος μία διὰ τοὺς ἀπλανεῖς, ἤτοι ἐν συνόλῳ 27 σφαῖραι.

Ἂν καὶ ἡ θεωρία αὕτη τῶν ὁμοκέντρων σφαιρῶν κατεπολεμήθη ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς σοφῶν, ἐν τούτοις ἐπέζησε μέχρις αὐτῶν ἔτι τῶν χρόνων τοῦ Κοπερνίκου.

Τὸ περὶ σφαιρῶν ἔργον τοῦ Εὐδόξου δὲν περιεσώθη, γνωρίζομεν δὲ περὶ αὐτοῦ ἐκ χωρίων τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῷ «Μετὰ τὰ φυσικὰ» ἔργῳ αὐτοῦ καὶ ἐκ μακρᾶς ἀναλύσεως τοῦ Σιμπλικίου ἐν συγγράμματι αὐτοῦ ἐπιγραφομένῳ «De Coelo».

Ἐπὶ τῶν σφαιρῶν τοῦ Εὐδόξου ἠσχολήθησαν ὁ Schaubach περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, ὁ Ideler εἰς ὑπομνήματά του δημοσιευθέντα τῷ 1828 καὶ 1830, ὁ Schiaparelli ἐν τῷ ἔργῳ «Le sfere concentriche de Eudosso» (1875) καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς, εἰδικοὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀστρονομίας.

Σημειωτέον ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἀπεδόθη ὑλικὴ ὑπόστασις εἰς τὰς σφαίρας ταύτας, ὑποτιθεμένας παρά τινων ἐκ κρυστάλλου, ἐπὶ πλέον δὲ πρὸς πληρεστέραν καὶ ἱκανοποιητικωτέραν ἐξήγησιν τῶν οὐρανίων φαινομένων προσετίθεντο εἰς τὰς ὑπαρχούσας νέαι διαρκῶς σφαῖραι, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἀριθμός των κατέστη τόσον μέγας, ὥστε τὸ σύστημα τῶν ὁμοκέντρων σφαιρῶν κατήντησεν ἐπὶ τέλους τόσον πολύπλοκον, ὅσον καὶ ἄχρηστον. Σ. Π.

—**σφαῖραι *κυλίσεως***. Σφαιρίδια ἐκ σκληροῦ χάλυβος παρεντιθέμενα μεταξὺ στρεφομένου ἄξονος καὶ τοῦ σταθεροῦ ἑδράνου (κοινῶς *ρουλεμάν*). Διὰ τῆς παρενθέσεως τῶν σφαιριδίων κυλίσεως ἀποφεύγεται ἡ ὀλίσθησις τοῦ ἄξονος ἐπὶ τοῦ ἑδράνου καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς μεγάλη τριβή, ἡ σχετικὴ δὲ κίνησις μεταβάλλεται εἰς κύλισιν τῶν σφαιριδίων ἐπί τε τοῦ ἄξονος καὶ τοῦ ἑδράνου. Τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ἐπιτυγχάνεται καὶ ἐὰν ἀντὶ σφαιριδίων ληφθοῦν μικροὶ κύλινδροι, τοποθετούμενοι μεταξὺ ἄξονος καὶ ἑδράνου, μὲ τὸν ἄξονά των παράλληλον πρὸς τὸν κύριον ἄξονα. Γ. Θ. Κ.

—**σφαῖραι *ὁμόκεντροι*** [*Ἀστρον*]· βλ *σφαῖραι Εὐδόξου*.

—**σφαιρῶν *ἁρμονία*** [*Ἀρχ. Φιλοσ.*]· βλ. *ἁρμονία* σφαιρῶν.

σφαιράγρα (ἡ)· ἄλλως *βολιδάγρα* (βλ. λ.).

σφαίραστρον (τὸ) (Sphaerastrum) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐγχυματικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡλιοζῴων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χλαμυδιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσκοπικοὺς ὑδροβίους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, ἀπαντῶντας ἐντὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων καὶ ζῶντας κατ' ἀποικίας. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς πλεῖστα γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

σφαιρεῖς (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Ἡ πρεσβυτέρα παρὰ Σπαρτιάταις τάξις τῶν ἐφήβων (*Παυσανίας*, Γ' ιδ' 6: «οἱ ἐκ τῶν ἐφήβων εἰς ἄνδρας ἀρχόμενοι συντελεῖν»), ἀποτελοῦσα ὑποδιαίρεσιν τῆς τάξεως τῶν *ἰράνων* (εἰκοσαετῶν—τριακονταετῶν νέων). Ἐκαλοῦντο οὕτω, ἴσως διότι τότε τὸ πρῶτον μετεῖχον τῶν *σφαιρομαχιῶν* (βλ. λ.) ἢ διότι ἡ εἰς τὴν τάξιν των ἀνάδειξις ἐτελεῖτο μετὰ παιδιᾶς σφαιρίσεως. Οἱ σφαιρεῖς ἔθυον εἰς τὸν Ἡρακλέα, οὗ ἀρχαῖον ἄγαλμα παρ' αὐτῶν τιμώμενον ἀπέκειτο εἰς τὸν καλούμενον Δρόμον. Π. Ν. Π.

σφαιρέλλα (ἡ) (Sphaerella) [*Ζῳολ.*]. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφαιριιδῶν*, περιλαμβάνον μύκητας μὲ περιθήκια βυθισμένα ἐν τῷ ὑποστρώματι, φέροντα πόρον καὶ περιέχοντα ἀσκοὺς ἄνευ παραφύσεων καὶ ἀσκοσπόρια ᾠοειδῆ, δικύτταρα, συνήθως ὑελώδη. Τὰ περιθήκια σχηματίζονται ἐπὶ τῶν νεκρῶν ἱστῶν τῶν ὑπὸ τῆς κονιδιακῆς ἢ μυκηλιακῆς μορφῆς τοῦ μύκητος. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολλὰ εἴδη, παράσιτα κυρίως φύλλων. Τὸ εἶδος *S. mori* προσβάλλει τὰ φύλλα τῆς μορέας, ἐφ' ὧν προκαλεῖ τὴν ἐμφάνισιν κηλίδων καστανοχρόων μὲ ἀποτέλεσμα τὴν πτῶσίν των, τὸ S. maculiformis προσβάλλει ὁμοίως τὴν καστανέαν, τὸ S. sentina ὁμοίως τὴν ἀχλαδέαν, τὸ S. cerasella ὁμοίως τὴν κερασέαν, τὸ S. fragariae ὁμοίως τὰ χαμαικέρασα, τὸ S. tabifica προκαλεῖ τὴν νόσον τῆς καρδίας τῶν τεύτλων καὶ τέλος τὸ S. tulasnei προκαλεῖ τὸ μελάνιασμα τῶν σιτηρῶν. Γενικῶς ἐνδείκνυνται ψεκασμοὶ διὰ βορδιγαλλείου πολτοῦ. Ε. Τ. Ε.

σφαιρεχῖνος (Sphaerechinus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐχινοδέρμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐχίνων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐχινομητριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἐχίνων, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς καὶ ἀφρικανικὰς θαλάσσας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σφαιρεχῖνος ὁ κοκκώδης* (Sphaerechinus coccoides), ὅστις ἔχει διάμετρον 13 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Δ. Ν. Π.

—[*Παλαιοζῳολ.*] Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ.Κ.Γ.

σφαιρία (τὰ) (Sphaerulae ἢ granulae) [*Φαρμακοτεχν.*]. Μορφὴ χορηγήσεως φαρμακευτικῶν οὐσιῶν, ἀποτελοῦσα εἴδη *καταποτίων* (βλ.λ.) λίαν περιωρισμένου ὄγκου. Τὰ σφαιρία σκευάζονται ἀναλόγως ἑκάστοτε τῶν χρησιμοποιουμένων οὐσιῶν πάντως πρέπει ἡ εἰς αὐτὰ ὑπάρχουσα δραστικὴ οὐσία νὰ εἶναι ὁμοειδῶς κατανεμημένη. Συνήθως ἡ δρῶσα οὐσία μείγνυται μετὰ γαλακτοσακχάρου. Τὰ σφαιρία ἔχουν βάρος 0,05 γρμ περίπου, ἐγκλείουν δὲ δρῶσαν οὐσίαν κυμαινομένην μεταξὺ 0,5–5 χλγρ. Κ. Γ. Μ.

Σφαιρία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νησὶς καὶ εἶτα ἡ χερσονησίς, ἐφ' ἧς τοῦ Πόρου ἡ πόλις (βλ. λ. *Καλαυρία*).

«Σφαιρία». Λιβυρνὶς ἀποτελοῦσα μονάδα τοῦ στόλου (1833) τοῦ ἀρτισυστάτου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος (*Φωκᾶ*, Χρον. Ναυτ. σ. 6). Σ. Ε. Λ.

σφαιρίδιον (τό)· μικρὰ σφαῖρα, ἰδίᾳ ἡ ἐκ μολύβδου, δι' ἧς ἐξέλεγον παλαιότερον τοὺς αἱρετοὺς ἄρχοντας, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *ψηφοδέλτιον*: «ἐκλογαὶ διὰ σφαιριδίου»· || ἓν ἐκ τῶν πολλῶν μολυβδίνων σφαιρικῶν βλημάτων κυνηγετικοῦ ὅπλου (κοιν. *σκάγι*).

—[*Ἐγκυκλ.*] Τὸ *σφαιρίδιον* ὡς μέσον ψηφοφορίας καθιερώθη παρ' ἡμῖν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Συντάγματος 1864, κατὰ τὸ ἄρθρον 66 τοῦ ὁποίου: «Ἡ βουλὴ σύγκειται ἐκ βουλευτῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν ἐχόντων δικαίωμα πρὸς τοῦτο πολιτῶν δι' ἀμέσου, καθολικῆς καὶ μυστικῆς διὰ σφαιριδίων ψηφοφορίας...» Κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1911 ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864 ἀφῃρέθη ἐκ τοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου ἡ λέξις σφαιρίδιον, ἀφέθη δὲ οὕτω εἰς τὴν νομοθεσίαν ἐλευθερία νὰ καθορίσῃ ὅπως θέλει τὸ μέσον ψηφοφορίας. Ἐξηκολούθησεν ἐν τούτοις καὶ μετέπειτα ἡ χρῆσίς του μέχρι καὶ τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1920, ἔκτοτε δὲ ἀντ' αὐτοῦ καὶ διὰ τὰς βουλευτικὰς καὶ διὰ τὰς γερουσιαστικὰς ἐκλογὰς χρησιμοποιεῖται τὸ ψηφοδέλτιον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἤδη ἀντικαταστήσει τὸ σφαιρίδιον διὰ τὰς δημοτικὰς καὶ κοινοτικὰς ἐκλογὰς δυνάμει τοῦ νόμου ΔΝΖ' περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων. Χ. Γ. Σ.

—[*Κυνηγετ.*] Βλ. *σκάγι*.

—**σφαιριδίων (*σκαγίων*) *φορολογία*** [*Δημοσ. Οἰκον.*]· βλ. λ. *καταναλώσεως* φόρος (φόρος καταναλώσεως ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ σφαιριδίων, τ. ΙΔ', σ. 71 α').

σφαιριδιοφορίδαι (οἱ) (Sphaeridiophoridae) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας πολυετεῖς ἢ θάμνους ἀπαντῶντας πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *γλοβουλαρία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π

σφαιρίζω· ἐπὶ σφαιριστηρίου, βάλλω τὴν σφαῖραν: «σφαιρίζει δεξιῶν»· || καθόλου, ῥίπτω σφαῖραν ἐν παιδιᾷ.

σφαιριίδαι (οἱ) (Sphaeriaceae) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια *μυκήτων* τῆς κλάσεως τῶν *ἀστομυκήτων*, χαρακτηριζομένη ἀπὸ περιθήκια μεμβρανώδη ἢ αἰθαλώδη, οὐδέποτε σαρκώδη, καστανὰ ἢ μελανά, σφαιροειδῆ μὲ πόρον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐξέχοντα. Τὰ περιθήκια δὲν εἶναι βυθισμένα εἰς τὸ ὑπόστρωμα, ἀλλὰ ἐλεύθερα ἢ καθ' ὁμάδας. Οἱ ῥοπαλοειδεῖς ἀσκοὶ μετὰ ἢ ἄνευ παραφύσεων περιέχουν τυπικῶς 8 σπόρια, ὧν τὸ χρῶμα χρησιμεύει διὰ τὴν κατάταξιν. Περιλαμβάνει πλεῖστα γένη, συνήθως σαπρόφυτα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ σοβαρὰ παράσιτα τῶν φυτῶν. Ε. Τ. Ε.

σφαιρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἔχων σχῆμα σφαίρας στρογγύλος: «ἡ κεφαλὴ ἔχει σχῆμα σφαιρικόν»· || ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σφαῖραν, ὁ τῆς σφαίρας: «σφαιρικὴ τριγωνομετρία».—Ἐπίρρ. ***σφαιρικῶς***.

—**σφαιρικὴ *ἀστρονομία*** [*Ἀστρον.*]. Ὁ κλάδος τῆς ἀστρονομίας, ὅστις πραγματεύεται περὶ τῶν κινήσεων τῶν ἄστρων ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας, θεωρῶν ταῦτα ἁπλῶς ὡς ὑλικὰ σημεῖα, κείμενα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, ἤτοι χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος, τὴν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν καὶ τὰς λοιπὰς ἰδιότητας τῶν οὐρανίων σωμάτων. Ἄλλοις λόγοις ἡ σφαιρικὴ ἀστρονομία, ἔχουσα ὡς ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὸν προσδιορισμὸν διευθύνσεων καὶ τὸν ὑπολογισμὸν γωνιωδῶν ἀποστάσεων, ἀποτελεῖ ἁπλῆν ἐφαρμογὴν τῆς σφαιρικῆς τριγωνομετρίας εἰς τὴν ἀστρονομίαν. Σ. Π.

—**σφαιρικὴ *δείκτρια*** [*Μαθημ.*]· βλ. *δείκτρια*.

—**σφαιρικὴ *ζώνη*** [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *ζώνη* σφαιρική.

—**σφαιρικὴ *πυραμίς***. Καλεῖται οὕτως ἡ πυραμίς, ἧς ἡ βάσις εἶναι σφαιρικὸν πολύγωνον σφαίρας ἐχούσης κέντρον τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος. Ἐὰν α κληθῇ ἡ ἀκτὶς τῆς σφαίρας καὶ φ ἡ σφαιρικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἀθροίσματος τῶν γωνιῶν τῆς βάσεως σφαιρικῆς πυραμίδος, ὁ ὄγκος αὐτῆς ω δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου: $\omega = \frac{1}{6}\pi\alpha^3\varphi$. Ν. Ε. Γ.

—**σφαιρικὴ *στοιβάς*, ἢ *σφαιρικὸν στρῶμα***. Καλεῖται οὕτω μέρος τῆς σφαίρας, περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς καὶ τῆς ἐπιφανείας ἑτέρας ὁμοκέντρου σφαίρας. Ὁ ὄγκος τῆς στοιβάδος δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου: $\omega = \frac{4}{3}\pi(A^3 - \alpha^3)$ ἔνθα ω ὁ ὄγκος καὶ Α καὶ α αἱ ἀκτῖνες τῶν σφαιρῶν. Ν. Ε. Γ.

—**σφαιρικὴ *τριγωνομετρία***. Κλάδος τῶν μαθηματικῶν, πραγματευόμενος περὶ τῶν σφαιρικῶν τριγώνων καὶ δίδων τὰς ἀριθμητικὰς σχέσεις τῶν στοιχείων αὐτῶν (πλευρῶν καὶ γωνιῶν). Οἱ τύποι **τῆς σφαιρικῆς τριγωνομετρίας εἶναι γενικώτεροι καὶ** περιπλοκώτεροι τῶν τύπων τῆς ἐπιπέδου, ἥτις πε-

Digitized by Google

ριλαμβάνεται εἰς ἐκείνην. Ἡ ἐπίπεδος τριγωνομετρία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁρικὴ περίπτωσις τῆς σφαιρικῆς. Ν. Ε. Γ.

—**σφαιρικὴ** ***ὑπεροχή*** Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀθροίσματος τῶν γωνιῶν σφαιρικοῦ πολυγώνου ὑπὲρ τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν ἐπιπέδου ὁμωνύμου πολυγώνου. Οὕτω π. χ., ἐνῷ τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν ἐπιπέδου πενταγώνου (κυρτοῦ) εἶναι 6 ὀρθαί, τοῦ σφαιρικοῦ πενταγώνου εἶναι περισσότερον τῶν 6. Τοῦ σφαιρικοῦ τριγώνου ἡ σφαιρικὴ ὑπεροχὴ εἶναι μικροτέρα τῶν 4 ὀρθῶν. Ν. Ε. Γ.

—**σφαιρικὸν** ***ἐμβαδόμετρον*** [*Φυσ.*]· βλ. λ. *ἐμβαδόμετρον*.

—**σφαιρικὸν** ***πολύγωνον***. Μέρος τῆς ἐπιφανείας σφαίρας, περικλειόμενον ὑπὸ τόξων περισσοτέρων τῶν δύο μεγίστων *κύκλων* αὐτῆς. Τὸ ἁπλούστερον σφαιρικὸν πολύγωνον εἶναι τὸ σφαιρικὸν τρίγωνον. Τὰ τόξα τὰ περικλείοντα τὸ σφαιρικὸν πολύγωνον λέγονται *πλευραὶ* αὐτοῦ. Αἱ δὲ γωνίαι, ὑφ' ἃς τέμνονται, ἤτοι αἱ δίεδροι γωνίαι τῶν ἐπιπέδων τῶν μεγίστων *κύκλων*, εἰς οὓς τὰ τόξα ἀνήκουσι, καλοῦνται *γωνίαι* τοῦ σφαιρικοῦ πολυγώνου.
Τὸ σφαιρικὸν πολύγωνον λέγεται *κυρτόν*, ἐὰν ἑκάστη πλευρὰ αὐτοῦ προεκτεινομένη ἀφήνῃ ὁλόκληρον τὸ σχῆμα πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος της. Ν. Ε. Γ.

—**σφαιρικὸν** ***σημεῖον ἐπιφανείας***. Τὸ σημεῖον τῆς ἐπιφανείας ταύτης ἐὰν αἱ δι' αὐτοῦ διερχόμεναι *καμπύλαι*, αἵτινες εἶναι *κάθετοι* τομαὶ τῆς ἐπιφανείας, ἔχωσι πᾶσαι ἴσην ἀκτῖνα καμπυλότητος. Σφαιρικὸν σημεῖον π. χ. τοῦ παραβολοειδοῦς ἐκ περιστροφῆς εἶναι ἡ κορυφὴ αὐτοῦ. Ν. Ε. Γ.

—**σφαιρικὸν** ***τμῆμα*** Μέρος τῆς σφαίρας περιεχόμενον μεταξὺ δύο παραλλήλων ἐπιπέδων καὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ τμήματος σύγκειται ἀπὸ τὴν σφαιρικὴν ζώνην καὶ ἀπὸ τοὺς δύο κύκλους τῶν βάσεών του. *Βάσεις* τοῦ τμήματος εἶναι αἱ βάσεις τῆς ζώνης του καὶ ἑπομένως ἐνδέχεται τὸ τμῆμα νὰ ἔχῃ μίαν βάσιν· *ὕψος* τοῦ τμήματος εἶναι τὸ ὕψος τῆς ζώνης του.
Ὁ ὄγκος τοῦ σφαιρικοῦ τμήματος δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου

$$\omega = \frac{1}{6}\pi\upsilon^3 + \frac{1}{2}\pi\upsilon\,(\beta_1 + \beta_2)$$

ἔνθα ω ὁ ὄγκος, υ τὸ ὕψος τοῦ τμήματος καὶ β_1, β_2 τὰ ἐμβαδὰ τῶν βάσεών του. Ν. Ε. Γ.

— **σφαιρικὸν** ***τρίγωνον***. Μέρος τῆς ἐπιφανείας σφαίρας περιλαμβανόμενον μεταξὺ τριῶν τόξων μεγίστων κύκλων αὐτῆς τεμνομένων ἀνὰ δύο. Τὰ τόξα τὰ περικλείοντα τὸ σφαιρικὸν τρίγωνον λέγονται πλευραὶ αὐτοῦ· αἱ δὲ γωνίαι, καθ' ἃς τέμνονται ταῦτα (δηλαδὴ αἱ γωνίαι τῶν ἐφαπτομένων των) καλοῦνται γωνίαι τοῦ σφαιρικοῦ τριγώνου, αἵτινες εἶναι ἴσαι πρὸς τὰς διέδρους, τὰς ἀντιστοίχους, τῶν ἐπιπέδων τῶν μεγίστων κύκλων, εἰς οὓς τὰ τόξα ἀνήκουσιν. Οὕτω τὸ σχῆμα ΑΒΓ εἶναι σφαιρικὸν τρίγωνον, τὰ δὲ τόξα ΑΒ, ΒΓ καὶ ΑΓ αἱ πλευραὶ αὐτοῦ. Αἱ γωνίαι Α (δηλαδὴ ἡ γωνία ΣΑΤ τῶν ἐφαπτομένων), Β καὶ Γ εἶναι γωνίαι τοῦ σφαιρικοῦ τριγώνου.

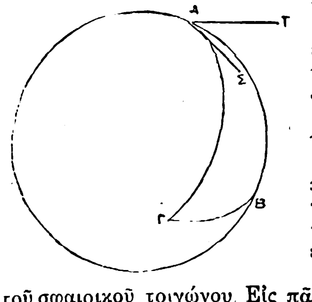

Εἰς πᾶν σφαιρικὸν τρίγωνον ἑκάστη πλευρὰ εἶναι μικροτέρα τοῦ ἀθροίσματος τῶν δύο ἄλλων καὶ μεγαλυτέρα τῆς διαφορᾶς αὐτῶν. Τὸ ἄθροισμα δὲ καὶ τῶν τριῶν πλευρῶν εἶναι μικρότερον τῆς περιφερείας μεγίστου κύκλου. Τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν τοῦ σφαιρικοῦ τριγώνου εἶναι μεγαλύτερον τῶν δύο καὶ μικρότερον τῶν ἓξ ὀρθῶν· ἑκάστη δὲ τῶν γωνιῶν, αὐξανομένη κατὰ δύο ὀρθάς, γίνεται μεγαλυτέρα τοῦ ἀθροίσματος τῶν δύο ἄλλων. Αἱ πλευραὶ καὶ αἱ γωνίαι τοῦ σφαιρικοῦ τριγώνου ὑπὸ κοινὸν ὄνομα λέγονται *στοιχεῖα* αὐτοῦ. Ἐὰν δύο σφαιρικὰ τρίγωνα ἔχωσι τρία στοιχεῖα ἴσα, θὰ ἔχωσι καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα ἴσα εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις: 1) Ὅταν ἔχωσι δύο πλευρὰς ἴσας καὶ τὴν περιεχομένην γωνίαν ἴσην. 2) Ὅταν ἔχωσι μίαν πλευρὰν ἴσην καὶ τὰς προσκειμένας δύο γωνίας ἴσας. 3) Ὅταν ἔχωσι τὰς τρεῖς πλευρὰς ἴσας· καὶ 4) Ὅταν ἔχωσι τὰς τρεῖς γωνίας ἴσας καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν σφαιρικὴν ἐπιφάνειαν. Ἐν τῇ ἐκφράσει ταύτῃ νοεῖται ἡ ἰσότης ὑπάρχουσα μεταξὺ στοιχείου τοῦ ἑνὸς τριγώνου πρὸς στοιχεῖον τοῦ ἄλλου (οὐχὶ δηλαδὴ μεταξὺ στοιχείων τοῦ ἰδίου τριγώνου).
Τὸ ἐμβαδὸν Ε τοῦ σφαιρικοῦ τριγώνου δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου: $E = \frac{1}{2}\pi\alpha^2\varphi$, ἔνθα α ἡ ἀκτὶς τῆς σφαίρας, ἐπὶ τῆς ὁποίας κεῖται, καὶ φ ἡ σφαιρικὴ ὑπεροχὴ αὐτοῦ. Ν. Ε. Γ.

—**σφαιρικὸς** ***ἄτρακτος***. Μέρος τῆς ἐπιφανείας σφαίρας περιλαμβανόμενον μεταξὺ δύο ἡμιπεριφερειῶν μεγίστων κύκλων αὐτῆς. Ἐὰν κληθῇ ω ἡ δίεδρος γωνία τῶν ἐπιπέδων τῶν μεγίστων κύκλων, ὧν τὰ τόξα περικλείουσι τὸν ἄτρακτον, καὶ Ε τὸ ἐμβαδὸν τοῦ ἀτράκτου, θὰ εἶναι: $E = \frac{\pi\alpha^2\omega}{90}$, ἔνθα α ἡ ἀκτὶς τῆς σφαίρας, τοῦ ἀριθμοῦ ω δηλοῦντος μοίρας. Ν. Ε. Γ.

—**σφαιρικὸς** ***διαβήτης***. Ὄργανον γεωμετρικόν, δι' οὗ γράφονται περιφέρειαι κύκλου ἐπὶ σφαιρικῆς ἐπιφανείας. Οὗτος ὁμοιάζει πρὸς τὸν κοινὸν διαβήτην τῶν ἐν ἐπιπέδῳ κατασκευῶν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ σκέλη αὐτοῦ εἶναι καμπύλα κατὰ τὰ ἄκρα καὶ πρὸς τὰ ἔσω, ἵνα καταστῇ κατορθωτὴ ἡ κίνησις ἡ περιστροφικὴ τοῦ ἄκρου τοῦ ἑνὸς σκέλους περὶ τὴν σφαῖραν, ὅταν τὸ ἄκρον τοῦ ἄλλου σκέλους στηρίζηται ἐπί τινος σημείου τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας. Ν. Ε. Γ.

— **σφαιρικὸς** ***ὄνυξ***· βλ. λ. *ὄνυξ*.

— **σφαιρικὸς** ***τομεύς***. Τὸ στερεόν, τὸ ὁποῖον γράφει τομεὺς ἡμικυκλίου, ὅταν τοῦτο, στρεφόμενον περὶ τὴν διάμετρόν του, γράφῃ τὴν σφαῖραν.
Ὁ ὄγκος τοῦ σφαιρικοῦ τομέως εἶναι γινόμενον τοῦ ἐμβαδοῦ τῆς ζώνης τῆς βάσεώς του ἐπὶ τὸ τρίτον τῆς ἀκτῖνος τῆς σφαίρας. Ἔστω τὸ κυκλικὸν τμῆμα ΑΓΒ, ἡμικύκλιον, ὅπερ περιστρεφόμενον περὶ τὴν διάμετρον ΛΒ θὰ γράψῃ τὴν σφαῖραν Κ· τότε τυχὸν τόξον, τὸ ΓΘ, θὰ γράψῃ τὴν σφαιρικὴν ζώνην ΓΖΔΕΗΘΓ, ἥτις λέγεται βάσις τοῦ σφαιρικοῦ τομέως, ὅστις γράφεται ὑπὸ τοῦ κυκλικοῦ τοιούτου ΓΚΘΓ κατὰ τὴν περιστροφὴν ταύτην. Ἐὰν κληθῇ τὸ ἐμβαδὸν τῆς εἰρημένης ζώνης διὰ Ζ καὶ διὰ α ἡ ἀκτὶς ΓΚ, ἔτι δι' ω ὁ ὄγκος τοῦ σφαιρικοῦ τομέως, θὰ εἶναι: $\omega = \frac{1}{3}Z\,\alpha$.

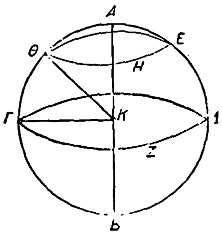

Ν. Ε. Γ.

σφαιρικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σφαιρικόν, στρογγυλότης: «ἡ σφαιρικότης τῆς γῆς».

σφαιρίνη [*Ὀργαν. Χημ.*]· βλ. *γλοβουλῖναι*.

σφαιριογόνιον (τὸ) [*Βοτ.*]· βλ. λ. *καρπογόνιον*.

σφαιριοειδῆ (τὰ) (Sphaerioidaceae) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *δευτερομυκήτων*, χαρακτηριζομένη ἀπὸ πυκνίδια ἁπλᾶ ἢ στρωματογενῆ, καστανὰ ἢ μελανά, μεμβρανώδη ἢ αἰθαλώδη, σφαιροειδῆ ἢ ὑποκωνικά, φέροντα πόρον εἰς τὸ ἄκρον λαιμοῦ, λεῖα ἢ τριχωτά, βυθισμένα εἰς τὸ ὑπόστρωμα, ἐπιφανειακὰ ἢ ἐξεχόμενα τῆς ἐπιδερμίδος. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει πλείστας ὑποοικογενείας καὶ γένη. Ε. Τ. Ε.

σφαίριον (τὸ) (Sphaerium) [*Ζωολ.*]. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροδόντων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυρινηδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ Βορείῳ Ἀμερικῇ. Δ. Ν. Π.

— [*Παλαιοζῳολ.*] Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα εὑρέθησαν ἐντὸς μαργῶν καὶ ἀσβεστολίθων τῆς νεογενοῦς ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ψαχνῶν τῆς Εὐβοίας, ὡς καὶ ἐντὸς ὑποπλειοκαινικῶν ἀργίλλων παρὰ τὸ χωρίον Λιβανάτες. Γ. Κ. Γ.

σφαιρίον (τό)· μικρὰ σφαῖρα, σφαιρίδιον· || μικρὸν καταπότιον εἰς μέγεθος κόκκου σίτου· || σφαιροειδὲς ὀργανικὸν σωμάτιον, οἷον *αἱμοσφαίριον, λιποσφαίριον*.

σφαίρισις, —*εως* (ἡ)· βολὴ σφαίρας ἐν παιδιᾷ.

— [*Παιγν.*] *Σφαίρισις* καλεῖται πᾶσα παιδιὰ ὡς κύριον ὄργανον ἔχουσα τὴν σφαῖραν· διακρίνονται δὲ αἱ σφαιρίσεις, ἀναλόγως τῶν μετεχόντων παικτῶν, εἰς *ἀτομικὰς* καὶ *ὁμαδικάς*, ἀναλόγως δὲ τῶν, πλὴν τῆς σφαίρας, χρησιμοποιουμένων ὀργάνων καὶ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς παιδιᾶς, διακρίνονται εἰς διάφορα εἴδη, ὧν κύρια εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἀντισφαίρισις* (lawn-tennis), *γκὸλφ* (golf), *καλαθοσφαίρισις* (basquet-ball), *κρίκετ* (cricket), *πίνγκ-πόνγκ* (ἢ *ἐπιτραπέζιος ἀντισφαίρισις*· ping-pong, table-tennis), *ποδοσφαίρισις* (foot-ball), *πόλο* (ἢ *ἔφιππος σφαίρισις*· polo), *ρώγκμπυ* (rugby), *ράουντερς* (rounders), *ὑδατοσφαίρισις* (water-polo), *χόκεϋ* (hockey), *χειροσφαίρισις* (volley-ball). Πρὸς τὰς κυρίως σφαιριστικὰς αὐτὰς παιδιὰς συναπτέα καὶ ἄλλα παρεμφερῆ παίγνια, ὡς τὸ *σφαιριστήριον* (billard), ἡ *σφαιροβολία* καὶ αἱ διάφοροι παιδιαὶ *βώλων* (*μπίλιες*, billes) ἢ *παιδικῆς σφαίρας* (*τόπι*· jeux de paume)· εἰς τὰς τελευταίας καταλέγονται τὰ ἐν Ἑλλάδι παίγνια: *ἀλέστες, ἁλώνι, ἀμπάριζα, ἀφάλα, λακκουδάκια, μπαλόνι, πλακούλα, τρία μῆλα, φυσιὰ* κ. ἄ., ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέροντα τὴν σχολικὴν ἀγωγήν. Κύριον ὄργανον πάσης σφαιριστικῆς παιδιᾶς εἶναι ἡ *σφαῖρα*, καλουμένη, κατὰ τὸ σχῆμά της, *μπάλα, μπαλόνι, μπίλια* ἢ *τόπι*, κατασκευαζομένη δὲ συμπαγὴς ἢ κενὴ κατὰ τὸ ἐσωτερικόν. Αἱ συμπαγεῖς σφαῖραι γίνονται ἐκ ρακῶν ἢ συμπαγοῦς ἐρέας (πρόχειρα παιδικὰ τόπια), ἐκ μετάλλου (σφαῖραι σφαιροβολίας), ἐλεφαντόδοντος, κρυσταλλίτου ἢ δουρολίτου (σφαῖραι σφαιριστηρίου), ὑάλου ἢ ὀπτῆς γῆς (μπίλιες παίδων), δερματίνης ἐπενδύσεως περιεχούσης γνάφαλα ἢ ἄμμον, κ. ἄ. Αἱ κεναὶ σφαῖραι κατασκευάζονται ἐκ κυτταρινοειδοῦς (σφαῖραι πίνγκ-πόνγκ, τόπια), ἐξ ἐλαστικοῦ ἀεροθαλάμου (εἰς τὰ τεχνικὰ παίγνια περικλειομένου ἐν σκυτίνῳ περιβλήματι), κτλ. Εἴς τινας σφαιρίσεις πλὴν τῆς σφαίρας χρησιμοποιοῦνται ὡς ὄργανα καὶ εἰδικαὶ τράπεζαι (πίνγκ-πόνγκ, σφαιριστήριον), πλῆκτρα (στέκκες, ρακέττες, κόπανοι), κ. ἄ. (πρβλ. καὶ τὰ περὶ ἑκάστης παιδιᾶς εἰδικὰ ἄρθρα).
Αἱ σφαιρίσεις εἶναι παιδιαὶ ἀναγόμεναι εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, ὅτε ἀντὶ σφαιρῶν ἐχρησιμοποιοῦντο φυσικοὶ σφαιρικοὶ λίθοι ἢ ὀπῶραι. Οἱ Αἰγύπτιοι ἔπαιζον διὰ σκυτίνων σφαιρῶν ἢ πηλίνων μετὰ γραπτῆς διακοσμήσεως, ὡραίας δὲ παιδιὰς αὐτῶν παριστᾷ σειρὰ εἰκόνων τῶν τάφων τοῦ Μπενὶ-Χασάν. Παρ' Ἰουδαίοις ἡ σφαῖρα (ντὺρ) ὡς ὄργανον παιγνίου ἅπαξ μόνον ἀναφέρεται (Ἡσαΐα κβ' 18).
Μεγάλως ἐπεδόθησαν εἰς τὴν σφαίρισιν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι ἀποδίδοντες τὴν εὕρεσιν τῆς σφαίρας εἰς τοὺς Λυδούς, τοὺς Φαίακας, τοὺς Σικυωνίους ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους. Τὸ παίγνιον (σφαιρίζειν, σφαιρομαχεῖν) τὸ πρῶτον ἀναφέρεται παρ' Ὁμήρῳ, τελούμενον συνοδείᾳ ᾄσματος (Ὀδυσ. ζ 100) καὶ ρυθμικῶν κινήσεων (θ 372 κ. ἑ.) παρὰ τῶν κορῶν καὶ τῶν ἐφήβων τῶν Φαιάκων. Τόσον δὲ κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ἀνεπτύχθη, ὥστε νὰ χρησιμοποιοῦνται εἰδικοὶ χῶροι (βλ. *σφαιριστήριον*) καὶ νὰ ὀργανωθοῦν εἰδικὰ σωματεῖα παικτῶν (σφαιρεῖς, pilicrepi) ἐνίοτε τόσον ἰσχυρά, ὥστε νὰ ἐπεμβαίνουν καὶ εἰς τὰ δημόσια πράγματα (ἐν Πομπηΐᾳ). Ὁ Γαληνὸς συνίστα τὴν σφαίρισιν ὡς ἄσκησιν ὑγιεινήν, διεκρίνοντο δὲ ἐπ' αὐτῇ ὁ Καρύστιος Ἀριστόνικος (τιμηθεὶς δι' ἀνδριάντος καὶ τοῦ τίτλου τοῦ πολίτου ἐν Ἀθήναις), ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ τύραννος Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος, οἱ φιλόσοφοι Λύκων καὶ Κτησίβιος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Χαιρεφάνης· ἄριστοι σφαιρισταὶ Ρωμαῖοι ἦσαν ὁ Αὔγουστος, Ἀλέξανδρος Σεβῆρος, Βιργίλιος, Καῖσαρ, Κάτων, Μᾶρκος Αὐρήλιος, Μούκιος Σκαιβόλας, Μαικήνας, Ὁράτιος κ. ἄ. Ἐπαίζοντο σφαιρίσεις πρὸς ἐπίδειξιν χάριτος καὶ εὐκαμψίας ἢ χάριν ἐνασχολήσεως καὶ ἐκγυμνάσεως (ὡς ἡ κωρυκομαχία) καὶ ἀνταγωνισμοῦ τεχνικοῦ· εἰς τὰς τελευταίας καταλέγονται τὰ παίγνια: *ἀπόρραξις* (expulsim ludere), *ἁρπαστὸν* ἢ *φαινίνδα* (raptim ludere), *ἐπίσκυρος* ἢ *ἐπίκοινος* καὶ *ἐφηβική*, *οὐρανία* (datatim ludere), *τρίγωνον* (trigon), κ. ἄ. Παρὰ Λακεδαιμονίοις ἐτελοῦντο καὶ ἐπιδείξεις δημοσίου χαρακτῆρος, τὰ *σφαιρομάχια*, οἱ δὲ πρεσβύτεροι τῶν ἐφήβων ἐκαλοῦντο *σφαιρεῖς* (βλ. λ.). Αἱ σφαῖραι ἦσαν ποικίλων εἰδῶν, καλούμεναι ἁρπαστὴ (pila arenaria) μικρὰ καὶ εὐκόλως ἁρπαζομένη, θύλαξ, (follis) εἶδος ἀεροθαλάμου, φούλλικλος (folliculus), μικροτέρα τῆς προηγουμένης, ἐπινοηθεῖσα παρὰ τοῦ Νεαπολίτου παιδοτρίβου Ἀττικοῦ πρὸς ἄσκησιν τοῦ Πομπηΐου, κώρυκος (pila pugilatoria), ἀσκὸς πλήρης κεγχραμίδων, ἄμμου ἢ ἀλεύρου), τρίγων (pila trigonalis), κ.ἄ. Ἦσαν δὲ ἐπενδύσεις σκύτιναι (σφαῖραι ραπταί, δωδεκάσκυτοι) πλήρεις χώματος, ἐρίου καὶ ἄλλων ὑλῶν, κύστεις βοῶν πλήρεις ἀέρος, σφαῖραι ὑάλιναι (pilae vitreae), κ. τ. τ. Περὶ τῆς σφαιρίσεως διέλαβον ὁ Ἀθήναιος ἐν «Δειπνοσοφισταῖς» (Α' 15. 19. 20, ΙΓ' 599, κ.ἄ.), ὁ Γαληνὸς (ἐν τῷ διασωθέντι «Περὶ τοῦ διὰ μικρᾶς σφαίρας γυμνασίου»), ὁ Λάκων Τιμοκράτης (γράψας «Περὶ σφαιριστικῆς») κ. ἄ.
Οἱ Βυζαντινοὶ κυρίως ἐπεδόθησαν εἰς εἶδος ἐφίππου σφαιρίσεως (μεθ' ἵππου σφαιρίζειν, τζουκανίζειν), τελουμένης παρὰ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ βασιλέως εἰς τὸ τζουκανιστήριον (ἀπὸ τοῦ Περσ. τζοκὰν=σφαῖρα) ἢ σφαιροδρόμιον τῆς πρωτευούσης

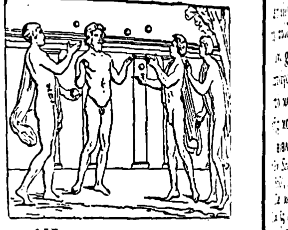

Ἡ παιδιὰ τοῦ τριγώνου.
[Ἐκ ρωμαϊκῆς τοιχογραφίας.]

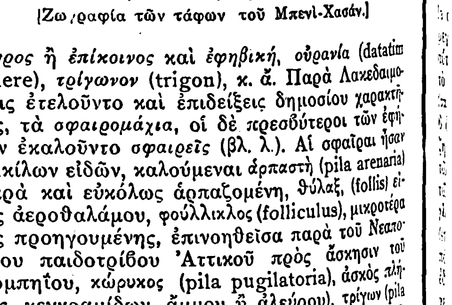

Αἰγύπτιαι σφαιρίζουσαι.
[Ζωγραφία τῶν τάφων τοῦ Μπενὶ-Χασάν.]

Digitized by Google

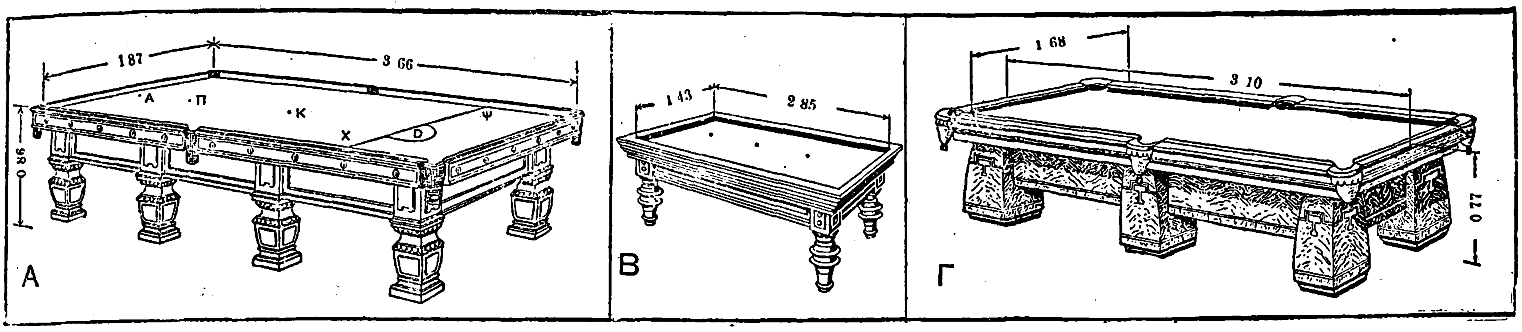

Τύποι σφαιριστηρίων.
[Αἱ παριστάμεναι διαστάσεις εἰς μέτρα. Α=Κανονικὸν ἀγγλικὸν σφαιριστήριον (standard size). Β=Γαλλικὸν (τράπεξα μάτς). Γ='Αμερικανικὸν (full size).]

Περὶ αὐτῆς ἀναφέρουν ὁ Πορφυρογέννητος ("Εκθ. Βασιλ. τάξ. Α πγ') καὶ ὁ Κίνναμος ΣΤ, ε'), ὅστις καλεῖ τὸ παίγνιον «σφαῖρον, ὀλισθηρὰν καὶ κινδυνώδη παιδιάν», παιζομένην διὰ σκυτίνης σφαίρας διαστάσεων μήλου καὶ διὰ πλήκτρων Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπαίζοντο διάφορα ὁμαδικὰ παίγνια, ὡς τὸ σοὺλ τῶν Νορμανδῶν, τὸ κούρα τῶν Βορβεοίνων, giuoco del calcio τῶν Ἰταλῶν κ. ἄ., ἀφ' ὧν κατάγονται αἱ σύγχρονοι σφαιρίσεις, διεπόμεναι ὑπὸ κανονισμῶν καὶ ὁρολογίας καταφανῶς ἀγγλικῆς καὶ ἀμερικανικῆς καταγωγῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Διὰ τὰς ἀρχαίας παιδιάς: αἱ μονογραφίαι τῶν *Scaino* (1555), *Polenus* (1737), *Quadrio* (1751), *Eitner* (1860), *Marquardt* 1879 καὶ τὰ ἄρθρα τῶν *Lafaye* (ἐν λ. pila καὶ *Man* (ἐν λ. Ballspiel) ἐν τοῖς ἀρχαιολογικοῖς λεξικοῖς *Daremberg-Saglio* καὶ *Pauly-Wissaws*, ἔνθα καὶ συναγωγὴ τῶν πηγῶν.—Διὰ τὰς νεοελληνικὰς παιδιὰς βλ. βιβλιογραφίαν εἰς λ. παίγνιον. Π. Ν. Π.

σφαιριστήριον (τό)· ὁ τόπος, ὅπου σφαιρίζουσιν || ἐπιμήκης τράπεζα, ἐπὶ τῆς ὁποίας δύνανται νὰ κυλίωνται σφαῖραι πληττόμεναι καταλλήλως ὑπὸ εἰδικῶν παικτῶν, κοιν. *μπιλλιάρδο*.

—*[Παιγν.] "Οργανα τοῦ παιγνίου*. Ἡ *τράπεζα* (μπιλλιάρδο, γαλλ. billard). Ταύτης κοινότεροι τύποι εἶναι: ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ ἀγγλική. Ἡ *γαλλικὴ* ἔχει σκελετὸν ἐκ μαονίου ἢ ἄλλου ξηροῦ ξύλου, μήκους ἀπὸ 2.10 μέχρι 3.80 μ. καὶ πλάτους ἀπὸ 1.05 μέχρι 1.90 μ. (εἰς τὰς ἐπισήμους συναντήσεις ἐπικρατεῖ ὁ μέγας τύπος 1.55×3.10 μ. καὶ ὁ μικρὸς 1.43×2.85 μ., εἰς δὲ τὰς κοινὰς αἰθούσας σφαιρισμοῦ ὁ τύπος 1.25×2.40 μ.), τὸ πλαίσιον δὲ αὐτῆς στηρίζουν 4 ἢ 6 ἰσχυροὶ καὶ ὀγκώδεις πόδες. Τὴν ἐπιφάνειάν της (ἄλλοτε ξυλίνην) ἀποτελεῖ ἐπίπεδος ὁριζοντία πλὰξ μαρμάρου ἢ σχιστολίθου, ἐπενδεδυμένη διὰ πρασίνου, καλῶς τεταμένου καὶ οὐδεμίαν ραφὴν ἔχοντος τάπητος (τσόχα τοῦ μπιλλιάρδου)· πλαισιοῦται δὲ ὑπὸ 4 ξυλίνων βιδωτῶν χειλωμάτων (σπόντες, ἀπὸ τοῦ ἰταλ. sponda, γαλλ. les bandes) ὕψους 0.05 μ. περίπου. Τὰ χειλώματα ἔχουν τὴν ἔσω ἄνω γωνίαν ἐξέχουσαν κατά τι τῆς ἔσω κάτω τοιαύτης, φέρουν κατὰ τὴν ἔσω πλευρὰν ἐπένδυσιν ἐκ καουτσοὺκ (ἀπὸ τοῦ 1835), σπανιώτατα ἐκ πλακὸς χάλυβος (ἀμερικανικὲς σπόντες), ἄλλοτε δέ, ταχέως ἐγκαταλειφθέντας, ἐλαστικοὺς ἀεροθαλάμους· τὸ ὅλον τοῦ χειλώματος καλύπτει ἐπίσης πράσινος τάπης. Νοητὴ γραμμὴ (τὸ διάμηκες τοῦ σφαιριστηρίου), παράλληλος καὶ ἴσον ἀπέχουσα ἑκάστης τῶν μακρῶν πλευρῶν τῆς τραπέζης, ἔχει ἐπ' αὐτῆς νοητὰ (ἤ, ὡς ἄλλοτε, σημειούμενα διὰ κιμωλίας ἢ μαύρου πανοχάρτου) τὰ τρία σημεῖα (les mouches) τοῦ σφαιριστηρίου: τὸ μεσαῖον (ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ διαμήκους) καὶ τὰ δύο ἀκραῖα (κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως τοῦ μεσαίου ἀπὸ ἑκατέρας τῶν βραχειῶν πλευρῶν τοῦ σφαιριστηρίου). Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ἀκραίου σημείου (τοῦ κάτω σημείου καλουμένου) καὶ καθέτως πρὸς τὸ διάμηκες διερχομένη νοητὴ γραμμμὴ (χορδή, la corde) χωρίζει τὴν τράπεζαν εἰς τὸ ἄνω καὶ μεγαλύτερον καὶ τὸ κάτω καὶ μικρότερον τμῆμα αὐτῆς (le haut—, le bas du billard). Ἄλλοτε τὸ γαλλικὸν σφαιριστήριον εἶχε καὶ 6 θύλακας (σακκοῦλες, les blouses), εἰς οὓς ἀπέληγον 6 ὀπαὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς τραπέζης: ἀνὰ μίαν κατὰ τὸ μέσον ἑκατέρας τῶν μακρῶν πλευρῶν καὶ καθ' ἑκάστην τῶν γωνιῶν τοῦ σφαιριστηρίου. Ἡ *ἀγγλικὴ τράπεζα* ἔχει τυπικὰς διαστάσεις (standard size) 6 ποδῶν 1 $^1/_2$ ἴντσας×12 πόδας (1.87×3.66 μ.) καὶ ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ἄνω πλευρᾶς τῶν χειλωμάτων ἀπὸ 2 πόδας 9 $^1/_2$ ἴν. μέχρι 2 πόδ. 10 $^1/_2$ ἴν. (0.85—0.88 μ.), ὁριζόμενον εἰς τὰς ἐπισήμους τραπέζας εἰς 2 πόδ. 10 ἴν. (0.86 μ.)· τῶν χειλωμάτων ἡ ἄνω ἔσω πλευρὰ ἐξέχει τῆς κάτω ἔσω τοιαύτης κατὰ $^3/_4$ ἴν. (0.02 μ.). Εἰς τὸ μέσον τῆς χορδῆς (baulk line = ὅριον τοῦ ἀγόνου χώρου, ΧΨ ἐν τῇ εἰκόνι), ἀπεχούσης 29 ἴν. (0.74 μ.) ἀπὸ τῆς κάτω βραχείας πλευρᾶς, διαγράφεται ἐπὶ τοῦ κάτω τμήματος τῆς τραπέζης ἡμικύκλιον διαμέτρου 23 ἴν. (0.60 μ.) καλούμενον τὸ Δ (the D), ἔχει δὲ ἡ ἀγγλικὴ τράπεζα 6 θυλάκους (the pockets), 8 πόδας καὶ σημεῖα τὰ ἑξῆς: τὸ κεντρικὸν σημεῖον (the centre spot, Κ ἐν τῇ εἰκόνι) ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ διαμήκους, τὸ σημεῖον τοῦ σφαιριστηρίου ἢ ἐρυθρὸν σημεῖον (the billards spot, the red spot, Α ἐν τῇ εἰκόνι) εἰς 12 $^3/_4$ ἴν (0.32) ἀπὸ τῆς ἄνω βραχείας πλευρᾶς, καὶ τὸ σημεῖον τῆς πυραμίδος (the pyramid spot, Π) κατὰ τὸ μέσον τῆς ἄνω πλευρᾶς καὶ τοῦ κεντρικοῦ σημείου. Ἄλλαι ἐν χρήσει τράπεζαι εἶναι ἡ *ἀμερικανικὴ* (the carom table) μὲ 6 πόδας, 6 θυλάκους, πλάτος ἀπὸ 4 $^1/_2$ πόδ μέχρι 5 πόδ. 6 ἴν. (1.37—1.67 μ.), μῆκος ἀπὸ 9 πόδ. ἕως 10 πόδ. 2 ἴν. (2.74—3.10 μ.) καὶ ὕψος 30 $^1/_2$ ἴν. (0.77 μ.)· ἡ ἐπικλινὴς *ὀλλανδική*, μὲ μικρὰς ἁψῖδας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ σειρὰν λακκίδων ἐπὶ τῆς κάτω βραχείας πλευρᾶς· ἡ *σινική*, μὲ στοὰν ἠριθμημένων διαμερισμάτων, πρὸς ἃ οἱ παῖκται κατευθύνουν τὰς σφαίρας, τέλος δὲ ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία ἰδιοτρόπων καὶ σπανίας χρή-

Σφαιριστήριον Λουδοβίκου ΙΔ' (κατὰ χαλκογραφίαν τῆς ἐποχῆς).

σεως ἑξαγώνων, ὀκταγώνων, κυκλικῶν καὶ ἄλλων τραπεζῶν.

Αἱ *σφαῖραι* (μπάλλες, μπίλλιες, the balls, les billes). Σφαῖραι ἐλεφάντιναι ἢ (συνήθως ἐν τῷ ἀγγλικῷ σφαιριστηρίῳ) ἐκ κρυσταλλίνου, δουρολίτου καὶ ἄλλων συναφῶν ὑλῶν. Ἑκάστη αὐτῶν ἔχει βάρος σύνηθες 133.5 γραμμ. (4 $^3/_8$ οὐγγίας) διάμετρον δὲ ἐν τοῖς γαλλικοῖς σφαιριστηρίοις 0.060—0.062 μ. καὶ ἐν τοῖς ἀγγλικοῖς 2 $^1/_{16}$ ἴν. (0.052 μ.).

Τὰ *πλῆκτρα* (στέκκες, ἀπὸ τοῦ ἰταλ. stecca· les queues, the sticks). Ράβδοι μηλέας ἢ ἀμυγδαλέας, σχήματος κολουροκωνοειδοῦς πρὸς τὸ κυλινδρικόν. Ἔχουν μῆκος 1.35—1.45 μ. (αἱ ἀγγλικαὶ 0.92—1.84 μ.) καὶ βάρος 500—600 γραμμαρίων. Ἡ στενοτέρα των ἄκρα (διαμέτρου 0.013 μ. περίπου) δι' ἧς γίνεται ἡ πλῆξις τῆς σφαίρας, ἔχει ἐπιφάνειαν ἐκ δερματίνου συγκολλητοῦ κυκλίου (ροδέλλα), τὸ ὅλον δὲ πλῆκτρον ἔχει ἔγκρουστα ποικίλματα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἢ ραβδώσεις. Πρὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀντὶ τῶν ράβδων ἐχρησιμοποιοῦντο χονδροειδεῖς σκυτάλαι (les crosses), νῦν δὲ οἱ μεγάλοι παῖκται ἔχουν ἰδίας ἕκαστος φορητὰς ράβδους συμπτυσσομένας.

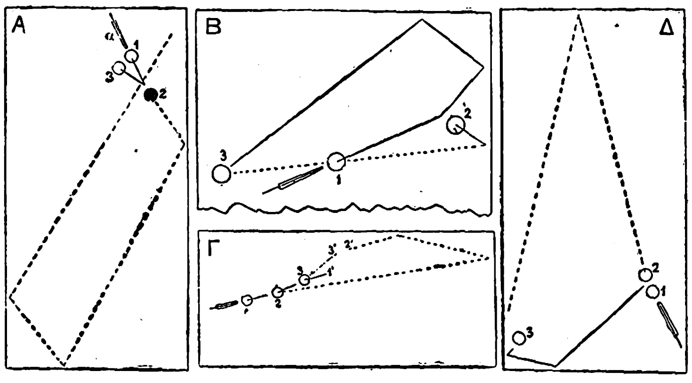

Καραμπόλαι συνήθεις.

[Α=Κλαυστό. Β=Δίσποντος μὲ πρίμο φάλτσο. Γ=Κουλές. Δ=Δίσποντος μὲ κόντρα φάλτσο. 1,2,3=Θέσεις σφαίρας παίκτου, ἐρυθρᾶς καὶ ἀντιπάλου πρὸ τῆς καραμπόλας· αἱ συνεχεῖς γραμμαὶ δεικνύουν τὴν πορείαν τῆς σφαίρας τοῦ παίκτου (πρὸς ἐπίτευξιν τῆς καραμπόλας καὶ μετὰ ταύτην) καὶ αἱ διακεκομμέναι τὴν μετὰ τὴν καραμπόλαν πορείαν τῶν ἄλλων σφαιρῶν· 1',2',3'= Θέσεις σφαιρῶν μετὰ τὴν καραμπόλαν. α=Πλήττουσα ἄκρα τῆς στέκας.]

Τεχνικὴ τοῦ παιγνίου. Πᾶν παίγνιον σφαιριστηρίου ἀποβλέπει διὰ τῆς πλήξεως μιᾶς σφαίρας καὶ κυλίσεως αὐτῆς πρὸς κατάλληλον διεύθυνσιν: α) Τὴν διαδοχικὴν ἐπαφήν της (καραμπόλα, la carambole, the cannon) ἐπὶ τῶν λοιπῶν σφαιρῶν. β) Τὴν ἐνθυλάκωσιν μιᾶς τῶν σφαιρῶν (la bille faite, the hazard) ἔν τινι τῶν θυλάκων. Τὰ κοινότερα τῶν οὕτω συνδυαζομένων παιγνίων εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Καραμπόλες (partie en carambolage). Παίζεται ἐπὶ τῆς γαλλικῆς τραπέζης ὑπὸ δύο παικτῶν (ἢ δύο ζευγῶν παικτῶν) διὰ δύο λευκῶν σφαιρῶν καὶ μιᾶς ἐρυθρᾶς. Ἕκαστος παίκτης, παίζων μὲ ἰδίαν σφαῖραν ἐκ τῶν λευκῶν, ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῶν ὁρισθέντων διὰ τὴν νίκην πόντων, ἀριθμουμένου ἑνὸς πόντου κατὰ καραμπόλαν. Αὕτη ἐπιτυγχάνεται, ἐὰν ἡ σφαῖρα τοῦ ἐν λόγῳ παίκτου, πληχθεῖσα παρ' αὐτοῦ διὰ τοῦ πλήκτρου, θίξῃ κατὰ τὴν διαδρομήν της τὰς δύο ἄλλας. Ἐν ἐπιτυχίᾳ ἐξακολουθεῖ ὁ παίκτης νὰ παίζῃ μέχρις ὅτου ἀποτύχῃ εἰς μίαν καραμπόλαν, ὅτε ἀναλαμβάνει τὴν σειράν του ὁ ἀντίπαλος, παίζων καὶ οὗτος μὲ ἰδίαν σφαῖραν ἐκ τῶν λευκῶν. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ παιγνίου αἱ σφαῖραι τοποθετοῦνται οὕτω: ἡ ἐρυθρὰ ἐπὶ τοῦ ἄνω σημείου, ἡ τοῦ ἀντιπάλου ἐπὶ τοῦ κάτω σημείου καὶ ἡ τοῦ πρώτου παίζοντος δεξιὰ (ἂν ὁ παίκτης εἶναι δεξιόχειρ) ἢ ἀριστερὰ (ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει) τῆς τελευταίας καὶ ἐπὶ τῆς χορδῆς ἢ ὀλίγον ἄνω ἢ κάτω αὐτῆς· ἐνίοτε αἱ λευκαὶ σφαῖραι τοποθετοῦνται ἑκατέρωθεν τοῦ κάτω σημείου. Ἀρχομένου τοῦ παιγνίου ὁ παίκτης πάντοτε βάλλει κατὰ τῆς ἐρυθρᾶς σφαίρας, ἧς ἐὰν ἀστοχήσῃ (δὲν βρῇ μπίλλια) δικαιοῦται ἐν μόνῃ ταύτῃ τῇ περιπτώσει νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ κτύπημα, ἐν τῇ συνεχείᾳ δὲ τοῦ παιγνίου βάλλει ἀδιαφόρως κατὰ τῆς ἐρυθρᾶς ἢ τῆς ἀντιπάλου σφαίρας, ἀμφοτέρων τηρουσῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης κατὰ τὸ κτύπημα τὴν θέσιν, ἣν ἔλαβον μετὰ τὴν προηγουμένην καραμπόλαν.

Τὰ κτυπήματα (les coups) εἶναι δύο κατηγοριῶν: εὐθέα (στὰ μοῦτρα), ἐὰν κατὰ τὸ κτύπημα ἡ προέκτασις τῆς στέκκας ἀποτελῇ διάμετρον τῆς πλησσομένης σφαίρας, καὶ πλάγια (μὲ φάλτσο), ἐὰν συμβαίνῃ τὸ ἐναντίον. Τὰ φάλτσα, ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ σημείου, καθ' ὃ πλήσσεται ἡ σφαῖρα, καὶ τοῦ πλήκτρου ἐν σχέσει πρὸς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς εὐθέος κτυπήματος, διακρίνονται εἰς ἄνω, κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά· ἐὰν δὲ τὸ σημεῖον τῆς ἐπαφῆς εὑρίσκεται πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος τῆς σκοπευομένης σφαίρας, χαρακτηρίζεται ὡς ἴσια (ἢ φάλτσο πρίμο), τῶν ἐναντίων καλουμένων ἀνάποδων φάλτσων (ἢ κόντρα φάλτσο)· ἡ ἀποτυχημένη κατὰ τὸ κτύπημα ἐπαφὴ σφαίρας καὶ πλήκτρου (διολίσθησις τῆς ἄκρας τοῦ πλήκτρου ἐπὶ τῆς σφαίρας, ἰδίως γινομένη ἐπὶ κτυπημάτων μὲ φάλτσο) καλεῖται φαλτσοστέκκα (la fausse queue), πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὁποίας ἡ ροδέλλα τοῦ πλήκτρου τρίβεται δι' εἰδικῆς κιμωλίας (le blanc). Αἱ καραμπόλες ἐπίσης εἶναι δύο εἰδῶν: ἀπ' εὐθείας (bille pas bille), ἐὰν ἐπιτευχθοῦν προτοῦ ἡ σφαῖρα τοῦ παίζοντος θίξῃ ἓν ἢ πλείονα τῶν χειλωμάτων τῆς τραπέζης, καὶ ἔμμεσοι (ἀπὸ σπόντα), ἐὰν συμβῇ τὸ ἐναντίον. Αἱ τελευταῖαι διακρίνονται εἰς δίσποντες, τρίσποντες κ. οὕ. κ., ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θιγομένων χειλωμάτων, καλοῦνται δὲ μπρικόλες (bricoles), ὅταν ἡ σφαῖρα τοῦ παίζοντος πληττομένη θίξῃ ἓν πλείονα τῶν χειλωμάτων, προτοῦ κτυπήσῃ οὐδεμίαν τῶν ἄλλων σφαιρῶν, ἐνῷ εἰς τὴν κοινὴν ἀπὸ σπόντα καραμπόλαν θίγονται κατὰ σειρὰν ἡ σκοπευομένη σφαῖρα, τὸ χείλωμα καὶ τέλος ἡ τρίτη σφαῖρα. Ἄλλα κτυπήματα εἶναι: τὸ κλαυστὸ (coup rétrograde), ὁ κουλὲς (coulé), ὁ πικὲς (piqué), τὸ μασσὲ (massé), ἡ καρότσα (carosse). Ἡ περιγραφεῖσα λειτουργία τοῦ παιγνίου γίνεται ὑπὸ τοὺς ἑξῆς στοιχειώδεις κανόνας: α) Ὁ παίκτης κατὰ τὰ κτυπήματα ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοὐλάχιστον τὸν ἕνα πόδα. β) Ἐὰν μετά τινα καραμπόλαν ἡ σφαῖρα τοῦ παίκτου εὑρεθῇ ἐν ἐπαφῇ μετὰ τῆς ξένης, οὗτος ὀφείλει ἐν τῇ ἑπομένῃ καραμπόλᾳ ἢ νὰ

Digitized by Google

βάλῃ κατὰ τῆς τρίτης ξένης σφαίρας, χωρὶς νὰ κινήσῃ κατὰ τὸ κτύπημα τὴν ἐπὶ τῆς ἰδίας του σφαίρας ἐφαπτομένην ἢ νὰ ἐκτελέσῃ μπρικόλαν ἢ νὰ τοποθετήσῃ τὰς τρεῖς σφαίρας εἰς τὴν θέσιν, εἰς ἣν τίθενται κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ παιγνίου. γ) Ἐὰν ἐξ ἀδεξίας κινήσεως, προτοῦ σκοπεύσῃ καλῶς, κινήσῃ τὴν σφαῖράν του, δικαιοῦται νὰ συνεχίσῃ παίζων, ἀλλὰ μόνον ὅταν ἡ καραμπόλα πρόκειται νὰ γίνῃ ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως. δ) Ἐὰν μετὰ τὴν ἐπίτευξιν καραμπόλας μία τῶν σφαιρῶν ἐξέλθῃ τῆς τραπέζης, ὀφείλει ὁ παίζων ἤ, ἀφοῦ ἀριθμήσῃ τὴν καραμπόλαν ὡς πόντον, νὰ παύσῃ παίζων ἤ, ἀκυρῶν τὴν καραμπόλαν καὶ τοποθετῶν τὴν ἐξελθοῦσαν σφαῖραν εἰς τὴν θέσιν, ἣν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ παιγνιδίου εἶχε, νὰ συνεχίσῃ. Κατὰ τὴν πρόοδον τοῦ παιγνιδίου καλεῖται: στεκκιά, τὸ διάστημα καθ' ὃ ὁ αὐτὸς παίκτης ἐκτελεῖ συνεχῶς ἐπιτυχεῖς καραμπόλες (καὶ φράσις: βγῆκε μὲ 3 στεκκιὲς=ἐπέτυχε τοὺς ἀπαιτουμένους πόντους διακόψας τὸ παίγνιον 2 φοράς) σερὶ (série), ὁ ἀριθμὸς τῶν καραμπολῶν μιᾶς στεκκιᾶς· στρόππια (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. stroppia), ἡ καραμπόλα ἡ ἐπιτυγχανομένη ἔξω τῶν ὑπολογισμῶν τοῦ παίκτου, δηλαδὴ κατὰ τύχην· διπλῆ καραμπόλα, ἐάν, ἀφοῦ ἐπιτευχθῇ ἡ καραμπόλα, ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς κινήσεως τῶν σφαιρῶν καὶ ἄνευ νέου κτυπήματος, γίνῃ καὶ δευτέρα τοιαύτη· κόντρα μπίλλια, ἐὰν ἡ σφαῖρα τοῦ παίκτου, κτυπήσασα τὴν μίαν ξένην σφαῖραν, προσκρούσῃ κατὰ τὴν πορείαν της πάλιν ἐπ' αὐτῆς, ὅτε καὶ ἐξ αἰτίας τῆς συγκρούσεως ταύτης δὲν ἐπιτυγχάνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καραμπόλα.

Αἱ καραμπόλες εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν διεθνῶς ἐπικρατῆσαν παίγνιον σφαιριστηρίου, γαλλικῆς καταγωγῆς, δι' οὗ γίνονται καὶ αἱ μεγάλαι συναντήσεις (τουρνουά, μάτς), αἱ ὀργανούμεναι ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ συνδέσμου ἐρασιτεχνῶν σφαιριστῶν, ὧν τελευταῖαι αἱ ἐν Βασιλείᾳ (1928), Καΐρῳ (1929), Βαρκελώνῃ (1930) καὶ Βισὺ (1931). Κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας, τὸ πρωτάθλημα κατεῖχεν ὁ Σούσσα, τῆς δὲ τελευταίας αἱ ἐπιδόσεις ἔχουν οὕτω:

Νικηταὶ (κατὰ σειρὰν)	*Ἀρ. νικῶν*	*Ἐπιτευχθεῖσαι καραμπόλαι*	*Στεκκιές*	*Μεγαλυτέρα σερὶ*
Mouns Βέλγος	7	3.500	85	489
Σούσσα Αἰγύπτιος	5	2 902	47	500
Gabriel Βέλγος	4	2.370	73	287
Albert Γάλλος	4	2 447	82	279
Feraz Πορτογάλος	4	2.155	50	499
Butron Ἱσπανὸς	3	1.936	74	498
Sicard Γάλλος	3	2.099	98	250
Sevilla Ἱσπανὸς	1	1.627	118	165

Πρὸς μείζονα δυσκολίαν τῶν παικτῶν ἐπενοήθη ἡ καλουμένη ἀμερικανικὴ παρτίδα (partie américaine), τῆς περιγραφείσης καλουμένης ἐλευθέρας παρτίδας (partie libre). Κατὰ τὴν ἀμερικανικὴν παρτίδα χαράσσονται διὰ κιμωλίας ἐπὶ τοῦ τάπητος παράλληλοι πρὸς τὰ χειλώματα καὶ εἰς 0.20 μ. ἀπ' αὐτῶν 4 γραμμαί. Εἰς ἕκαστον τῶν οὕτω σχηματιζομένων 4 γωνιαίων τετραγώνων καὶ 4 ὀρθογωνίων δικαιοῦται ὁ παίκτης νὰ ἐπιτύχῃ μόνον 3 ἐν συνεχείᾳ καραμπόλες, εἰς δὲ τὸ κεντρικὸν διαμέρισμα ὁσασδήποτε.

Ἱσπανικὰ παίγνια (ἱσπ. juegos de los palos, γαλλ. parties aux quilles). Ἐπὶ τοῦ σφαιριστηρίου στήνονται ὄρθια καὶ 5 ξύλινα ραβδία (τζινέττα, τσουνιά· los palos, les quilles). Ἐκ τῶν παιγνίων τούτων συνηθίζονται ἐν Ἑλλάδι ἡ *μπάτσικα* (βλ.λ.) καὶ τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἱσπανικὸ μπιλιάρδο*, ἔχον ὡς ἑξῆς: Στήνονται ἐπὶ μὲν τῶν σημείων τῆς γαλλικῆς τραπέζης τρία ραβδία (παρὰ τὴν βάσιν τῶν ὁποίων διὰ κιμωλίας γράφονται ἐπὶ τοῦ τάπητος οἱ ἀριθμοὶ 1, 5 καὶ 4), ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ μεσαίου σημείου καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν βραχειῶν πλευρῶν τόσην, ὥστε νὰ διέρχεται μόλις ἡ σφαῖρα, ἄλλα δύο (μὲ τοὺς ἀριθμοὺς 2 καὶ 3), σχηματιζομένης οὕτω τῆς ἐν τῷ σχήματι διατάξεως. Αἱ σφαῖραι καὶ οἱ παῖκται (ἅπαντες πλήττοντες τὴν ἐρυθρὰν σφαῖραν) εἶναι ὅσοι καὶ εἰς τὰς καραμπόλας, χρησιμοποιεῖται δὲ ἡ λεγομένη ἱσπανικὴ καραμπόλα, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας ἀρκεῖ ἡ ἐρυθρὰ σφαῖρα νὰ πλήξῃ τὴν μίαν λευκὴν καὶ ἐκείνη τὴν ἄλλην.

	3	
4	5	1
	2	

Ὡς πόντοι ἀριθμοῦνται αἱ καραμπόλες καὶ τὰ ριπτόμενα ραβδία, ἅτινα δέον πάντοτε νὰ κρημνίζωνται παρὰ λευκῆς σφαίρας. Ἡ καραμπόλα λογίζεται ὡς εἷς πόντος καὶ τὰ ριπτόμενα ραβδία τόσοι πόντοι, ὅσους ἐκφράζει τὸ ἄθροισμα τῶν ἀριθμῶν των. Ὁ παίκτης διακόπτει τὴν στεκκιάν του, ὅταν ἀποτύχῃ καραμπόλαν ἢ κρημνισμὸν ραβδίου καὶ ὅταν ρίψῃ ραβδίον διὰ τῆς ἐρυθρᾶς σφαίρας· ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ὁ παίκτης καίεται, δηλαδὴ οἱ κατὰ τὴν στεκκιάν του σημειωθέντες πόντοι (εἰς οὓς ὑπολογίζουν καὶ τὰ ὑπὸ τῆς ἐρυθρᾶς κρημνισθέντα ραβδία) ἀριθμοῦνται ὑπὲρ τοῦ ἀντιπάλου. Τοῦ ἀνωτέρω παιγνίου γαλλικαὶ παραλλαγαὶ εἶναι ἡ patrie de cinq quilles, partie des voltigeurs, cazin, κ. ἄ.

Παίγνια ἐνθυλακίσεως. Κατ' αὐτά, παιζόμενα ἐπὶ ἀγγλικῆς τραπέζης ἢ παλαιᾶς (μετὰ θυλάκων) γαλλικῆς, ἡ στεκκιὰ τοῦ παίκτου, κατὰ προτέραν συμφωνίαν, ἀποτελεῖται ἢ ἐξ ἑνὸς μόνου κτυπήματος (partie sans suivre) ἤ, ὡς εἰς τὰς καραμπόλας, ἐκ πλειόνων, ἐφ' ὅσον συνεχῶς ἐπιτυγχάνει ὁ παίκτης (partie à suivre). Κύρια παίγνια ἐνθυλακίσεως εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Ἀγγλικὴ παρτίδα (the pyramids, γνωστὴ ἐν Ἑλλάδι ὡς *ρωσικὸ μπιλλιάρδο*). Ὡς παίζεται ἐν Ἑλλάδι, μετέχουν δύο παῖκται καὶ χρησιμοποιεῖται ἡ ἀγγλικὴ τράπεζα καὶ σφαῖραι: 15 ἔγχρωμοι, φέρουσαι ἀριθμοὺς ἀπὸ τοῦ 1 μέχρι τοῦ 15, καὶ μία λευκή, δι' ἧς παίζουν ἀμφότεροι οἱ παῖκται. Ὡς πόντοι ὑπολογίζεται ὁ ἀριθμός, ὃν φέρει ἡ σφαῖρα, ἣν διὰ κτυπήματος τῆς λευκῆς ἔρριψεν ὁ παίκτης εἴς τινα τῶν θυλάκων. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ παιγνίου αἱ ἠριθμημέναι σφαῖραι τοποθετοῦνται ἐν σχήματι πυραμίδος ἢ τριγώνου ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς πυραμίδος, ἡ δὲ λευκὴ ἐπὶ τοῦ κέντρου τοῦ D. Ὁ πρῶτος παίκτης βάλλει διὰ τῆς λευκῆς κατὰ τοῦ σωροῦ τῶν ἐγχρώμων σφαιρῶν, ἃς διασκορπίζει. Ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ παιγνίου, ἕκαστος παίκτης, ἀναλόγως τῆς εὐνοϊκῆς ὡς πρὸς τὴν ἐνθυλάκισιν θέσεως μιᾶς σφαίρας, βάλλει κατ' αὐτῆς, ἀναγγέλλων ταυτοχρόνως τὸν ἀριθμόν της καὶ τὸν θύλακον, πρὸς ὃν κατευθύνει αὐτήν. Ἐὰν ρίψῃ τὴν σφαῖραν εἰς ἄλλον τοῦ ἀναγγελθέντος θύλακον ἢ σφαῖραν ἄλλην τῆς ἀναγγελθείσης εἰς οἱονδήποτε τῶν θυλάκων, ὁ παίζων οὐδένα ἀναγράφει πόντον, ἡ δὲ ἐνθυλακισθεῖσα σφαῖρα τοποθετεῖται εἰς ἣν πρὸ τοῦ κτυπήματος εὑρίσκετο θέσιν. Ἐὰν ρίψῃ ἐντὸς θυλάκου τὴν λευκὴν σφαῖραν, ζημιοῦται 5 τῶν πόντων του ὑπὲρ τοῦ ἀντιπάλου, ὅστις τοποθετεῖ τὴν λευκὴν σφαῖραν εἰς οἱονδήποτε σημεῖον τῆς περιφερείας τοῦ ἡμικυκλίου θέλει, παίζων ἀπ' αὐτοῦ. Ἡ παρτίδα συνήθως παίζεται εἰς 60 πόντους, ὅσοι δηλαδὴ εἶναι τὸ ἥμισυ τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀριθμῶν τῶν 15 σφαιρῶν.

Ἐν ἁπλουστέρᾳ μορφῇ τοῦ παιγνίου, αἱ ἔγχρωμοι σφαῖραι δὲν ἔχουν ἀριθμούς, ἀντιστοιχοῦν ἑκάστη πρὸς ἕνα πόντον, κερδίζει δὲ ὁ ἐνθυλακίσας τὰς 8 ἐξ αὐτῶν· ὁ ἐνθυλακίζων τὴν λευκὴν σφαῖραν ζημιοῦται ἕνα πόντον.

Γαλλικὴ παρτίδα (partie ordinaire ἢ le même). Παίζεται ἐπὶ παλαιᾶς γαλλικῆς τραπέζης διὰ τῶν τριῶν σφαιρῶν, ὅπως καὶ εἰς τὰς καραμπόλας, καὶ ὑπὸ δύο παικτῶν, ἐπιδιώκονται δὲ καραμπόλες (ἑκάστη ἰσοδύναμος πρὸς δύο πόντους) καὶ ἐνθυλακίσεις τῶν δύο ξένων σφαιρῶν, διακρινόμεναι εἰς κοινὰς (bille faite au même), ἐὰν ἡ σκοπευομένη σφαῖρα κατευθυνθῇ ἀμέσως πρὸς τὸν θύλακα, καὶ διπλᾶς (bille faite au doublé), ἐὰν ἡ σκοπευομένη σφαῖρα πρὸ τῆς ἐνθυλακίσεώς της προσκρούσῃ ἐπί τινος τῶν χειλωμάτων. Ἡ ἐνθυλάκισις τῆς ἀντιπάλου σφαίρας ἰσοδυναμεῖ πρὸς 2 πόντους, ἐὰν εἶναι κοινή, καὶ 4, ἐὰν εἶναι διπλῆ, ἡ δὲ τῆς ἐρυθρᾶς πρὸς 3 καὶ 6· ἡ ἐνθυλάκισις τῆς ἰδίας τοῦ παίζοντος σφαίρας ζημιοῖ αὐτὸν δύο πόντους. Τεχνικωτέρα παραλλαγὴ τῆς ἀνωτέρω παρτίδας εἶναι τὸ doublet, καθ' ὃ εἰς τοὺς πόντους ὑπολογίζονται αἱ καραμπόλες καὶ μόνον αἱ διπλαῖ ἐνθυλακίσεις καὶ τὰ καλούμενα ἀντικρούσεις (contre-coups, ὅταν ἡ σφαῖρα τοῦ παίκτου κτυπήσῃ τὴν μίαν ξένην, ἐκείνη δέ, ἀφοῦ προσκρούσῃ ἐπὶ χειλώματος, εὕρῃ τὴν ἄλλην καὶ ἐνθυλακίσῃ αὐτὴν) καὶ δυνατὰ κτυπήματα (coups durs, ἐνθυλακίσεις σφαίρας προσκεκολλημένης ἐπὶ χειλώματος). Ἔτι τεχνικώτερον εἶναι τὸ doublet composé.

Ρωσικὴ παρτίδα. Μετέχουν δύο παῖκται, χρησιμοποιοῦντες τρεῖς σφαίρας ἐγχρώμους (ἐρυθράν, κιτρίνην καὶ κυανῆν, τοποθετουμένας κατὰ σειρὰν ἐπὶ τοῦ ἄνω, μέσου καὶ κάτω σημείου τῆς γαλλικῆς τραπέζης) καὶ δύο λευκάς, μίαν δι' ἕκαστον παίκτην. Κατὰ τὴν ἔναρξιν ὁ εἷς παίκτης τοποθετεῖ τὴν σφαῖράν του ὄπισθεν τῆς ἐρυθρᾶς, ἄρχεται δὲ τοῦ παιγνίου ὁ ἕτερος, κατευθύνων ἀπαραιτήτως τὸ πρῶτόν του κτύπημα κατὰ τῆς ἀντιπάλου σφαίρας. Ὡς πόντοι ὑπολογίζονται: ἡ καραμπόλα εἰς 2 καὶ αἱ ἐνθυλακίσεις τῆς ἀντιπάλου σφαίρας εἰς 2, τῆς ἐρυθρᾶς εἰς 2, τῆς κυανῆς εἰς 3 καὶ τῆς κιτρίνης εἰς 6, ἐπιτρέπεται δὲ ἡ ἐνθυλάκισις τῆς μὲν ἀντιπάλου σφαίρας εἰς οἱονδήποτε τῶν θυλάκων, ἐκ δὲ τῶν ἐγχρώμων, τῆς ἐρυθρᾶς καὶ κυανῆς εἰς τοὺς γωνιαίους θύλακας καὶ τῆς κιτρίνης εἰς τοὺς μεσαίους. Πᾶσα μὴ κανονικὴ ἐνθυλάκισις ἐπιφέρει εἰς τὸν παίκτην ἀπώλειαν τόσων πόντων, ὅσους θὰ ἐκέρδιζεν, ἐὰν ἡ ἐνθυλάκισίς του ἐγίνετο κανονική.

Ἱστορία. Τὸ σφαιριστήριον ἐνεφανίσθη ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, κατέστη δὲ τοῦ συρμοῦ παρὰ τῇ αὐλικῇ ἀριστοκρατίᾳ ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΓ', διαρρυθμίσαντος εἰδικὴν αἴθουσαν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Φονταινεμπλώ, καὶ ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ', μανιώδους σφαιριστοῦ. Τοὐλάχιστον μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐπαίζετο ὑπὸ δύο παικτῶν, ὧν ἕκαστος ἐπεδίωκε τὴν διέλευσιν τῆς σφαίρας του ὑπὸ μικρὰς ἁψῖδας, στηνομένας ἐπὶ τραπέζης ἐπιμήκους καὶ ἄνευ χειλωμάτων· ἀργότερον, εἰσαχθείσης καὶ τρίτης σφαίρας, ἐπενοήθη ἡ καραμπόλα. Τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἱδρύθησαν αἱ πρῶται δημόσιαι αἴθουσαι σφαιριστηρίων (1610), ἀνερχόμεναι ἐν Παρισίοις τῷ 1766 εἰς 57. Ἀπὸ τῆς Γαλλίας διεδόθη τὸ παίγνιον πανταχοῦ, εἶχε δὲ ἡ Γαλλία μέχρις ἔτι τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸ μονοπώλιον τῆς κατασκευῆς τραπεζῶν σφαιριστηρίου.

Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων παλαιῶν παικτῶν εἶναι: ἐν Γαλλίᾳ ὁ Paysan εὑρετὴς τῶν ἐν σειρᾷ κτυπημάτων (jeu de série), καὶ ὁ Mingaud εὑρετὴς τοῦ κλαυστοῦ, ἀμφότεροι ἀκμάσαντες κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, νεώτερος δὲ ὁ Vigneau νικήσας τῷ 1880 τὸν Ἀμερικανὸν Slosson ἐν Παρισίοις (ἀνωτέρα σερί: 1531 καραμπόλες), ἱδρύσας Ἀκαδημίαν σφαιριστηρίου (1884) καὶ τῷ 1903 ἀναγορευθεὶς παγκόσμιος πρωταθλητής. Ἐν Ἀγγλίᾳ ὀνομαστὸς ἦτο ὁ νικηθεὶς τῷ 1849 Kentfield, εἶτα δὲ ὁ μέχρι τοῦ 1870 πρωταθλητὴς Ἰωάννης Roberts πατήρ· ἔκτοτε, μέχρι τοῦ 1885, τὸ πρωτάθλημα κατεῖχον οἱ Roberts υἱός, Cook καὶ Bennet, κατὰ δὲ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀνεφάνη ὁ Sydenham Dixon, ἱδρυτὴς τῆς «Billard Association», συγχωνευθείσης τῷ 1919 μετὰ τοῦ «Billards Control Club». Τὸ ἀγγλικὸν πρωτάθλημα ἐρασιτεχνῶν (the Empire amateur championship) ἔλαβον τελευταίως ὁ Ἄγγλος Earlam (1925) καὶ ὁ Νοτιοαφρικανὸς Allar Prior (1927)· τὸ πρωτάθλημα ἐπαγγελματιῶν παικτῶν ἔσχον τῷ 1901—1919 κυρίως οἱ Dawson, Imman καὶ Stevenson, τῷ 1920—1927 οἱ Smithes καὶ Newman καὶ τῷ 1928 ὁ J. Davis. Ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις διάσημος ἦτο ὁ Ἰάκωβος Schaefer, ὁ ἀποκαλούμενος «γόης», πρωταθλητὴς τῷ 1879—1882 καὶ 1886—1890, νικηθεὶς ἐν Βοστώνῃ τῷ 1883 ὑπὸ τοῦ Vigneau. Ἐκ τῶν Γερμανῶν παικτῶν ἐξέχει ὁ Kerkau.

Ἡ κίνησις τῆς σφαίρας τοῦ σφαιριστηρίου κατὰ τὰς διαφόρους της τροχιάς, καὶ ἀναλόγως τῶν ποικίλων κτυπημάτων, ἀπησχόλησε μεγάλως τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν γεωμετρίαν. Πρῶτος ἠσχολήθη ὁ Euler (1758), ὁλοκληρωτὴς δὲ τῆς μαθηματικῆς θεωρίας τοῦ σφαιριστηρίου ὑπῆρξεν ὁ Coriolis (1835)· τοῦτον ἐβελτίωσε καὶ συνεπλήρωσεν ὁ Résal (1883), νεώτερα δὲ εἶναι τὰ πορίσματα τοῦ Hemming (1899). Παρεμπιπτόντως ἠσχολήθησαν ἐν τῇ «Μηχανικῇ» των οἱ Appel, Routh κ. ἄ. Π. Ν. Π.

—[*Ἀρχ.*] *Σφαιριστήριον* (λατιν. sphaeristirium) ἀπεκάλουν οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ἐν ἑκάστῳ γυμνασίῳ ἢ ἀλλαχοῦ εἰδικοὺς χώρους διὰ τὴν ἐκτέλεσιν παιδιῶν ἢ ἀσκήσεων *σφαιρίσεως* (βλ. λ.). Ἐν Ἑλλάδι τοιοῦτο σφαιριστήριον διετήρουν αἱ ἀρρηφόροι τῶν Ἀθηνῶν ἐν ὑπαίθρῳ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Πριήνης κλειστὸν παραπλεύρως τῶν δημοσίων λουτρώνων. Οἱ Ρωμαῖοι σφαιρισταί, μέχρι τέλους τῶν δημοκρατικῶν χρόνων ἐτέλουν τὰς σφαιριστικὰς συναντήσεις των ἐν τῷ Πεδίῳ τοῦ Ἄρεως· ἀπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπέκτησαν ἰδίας κλειστὰς αἰθούσας, παρὰ τὰ γυμνάσια. Ἰδιαιτέρας ὅμως μνείας δέον νὰ τύχουν τὰ περιώνυμα ἰδιωτικὰ σφαιριστήρια τῶν θερμῶν (Ἀγρίππα, Νέρωνος, Τίτου, Τραϊανοῦ κ. ἄ.) καὶ ἐπαύλεων, ἐν οἷς ἡ σφαίρισις συνεδύαζε τὴν παιδιὰν μετὰ τῆς ἰατρικῆς ἀγωγῆς τοῦ σώματος. Οἱ Βυζαντινοὶ τέλος εἶχον τὰ *σφαιροδρόμια* ἢ *τζυκανιστήρια*, ἔνθα ἠσκοῦντο εἰς τὴν ἀφ' ἵππου σφαίρισιν (τζυκάνιον). Π. Ν. Π.

σφαιριστὴς (ὁ)· παίκτης σφαιριστηρίου, μπιλιαρδιστής.

—[*Ρωμ. Ἀρχ.*] Οἱ *σφαιρισταὶ* (pilarii) ἦσαν παρὰ Ρωμαίοις ἐπαγγελματίαι θαυματοποιοὶ (ventilatores), συνήθως ἀπελεύθεροι, ἀπὸ σκηνῆς ἢ κατὰ τὰς μεγάλας δημοσίας τελετὰς τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, ἐκτελοῦντες ἀσκήσεις δεξιοτέχνου σφαιρίσεως. Τοιοῦτος εἶναι ὁ καλούμενος σφαιριστὴς τῆς Μαντούης (ἐπὶ ἀναγλύφου ἀρχαίας σαρκοφάγου τῆς Μαντούης), ἐκτελῶν παιδιὰν σφαιρίσεως δι' ἑπτὰ ταυτοχρόνως σφαιρῶν, ὧν τὰς δύο παίζει διὰ τῶν ποδῶν. Π. Ν. Π.

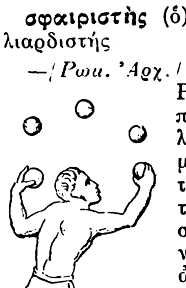

Ὁ σφαιριστὴς τῆς Μαντούης.

σφαιροβολία (ἡ)· τὸ βάλλειν σφαῖραν.

—[*Ἀθλητ.*] Τὸ ἀγώνισμα τῆς *σφαιροβολίας* εἰσήχθη εἰς τοὺς σημερινοὺς ἀγῶνας, κατ' αὐτὸ δὲ ὁ ἀθλητὴς ρίπτει εἰς μῆκος τὴν σφαῖραν μὲ ὡρισμένον τρόπον. Ἡ σφαιροβολία γίνεται ἀπὸ βαλβῖδος κυκλικῆς, τῆς ὁποίας ἡ στεφάνη εἶναι δυνατὸν νὰ κατασκευασθῇ ἀπὸ ξύλον, σχοινίον, χάλυβα ἢ σίδηρον. Μᾶλλον ἐν χρήσει εἶναι αἱ σιδηραῖ στεφάναι. Ἡ κανονικὴ βαλβὶς τῆς σφαιροβολίας δέον νὰ ἔχῃ διάμετρον 2,134 μ. Πρὸ τῆς στεφάνης ταύτης, καὶ ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ἀπὸ τῆς ὁποία θὰ ριφθῇ ἡ σφαῖρα, τοποθετεῖται βαλβὶς ξυλίνη συγκρατήσεως, ἡ ὁποία εἶναι ἀναπόσπαστον μέρος αὐτῆς. Ἔχει μῆκος 1,22 μ., πλάτος 11,5 χιλ., ὕψος 101 χιλιοστὰ καὶ εἶναι λευκή. Χρησιμεύει δὲ διὰ νὰ συγκρατῆται ὁ ἀθλητὴς ἐντὸς τῆς βαλβῖδος κατὰ τὴν ρίψιν τῆς σφαίρας. Ἡ βαλβὶς συγκρατήσεως εἶναι πολὺ εὐεργετικὴ διὰ τοὺς ρίπτας, διότι, διὰ νὰ εἶναι ἔγκυρος ἡ βολή, πρέπει ὁ ἀθλη-

Digitized by Google

τῆς νὰ μὴ πατήσῃ τὴν στεφάνην ἢ ἐκτὸς τῆς βαλβίδος, νὰ ἐξέλθῃ δ' ἐξ αὐτῆς ἀπὸ τὴν ἀντίθετον πλευρὰν καὶ ὅταν ἡ σφαῖρα πέσῃ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Δ. ΚΑΡ.

σφαιροβολῶ (*—έω*)· βάλλω σφαῖραν, ἀσκοῦμαι εἰς τὴν σφαιροβολίαν.

σφαιροβουζοβόλον (τό). Ἐκαλεῖτο οὕτω τὸ ἐμπροσθογεμὲς πεδινὸν πυροβόλον τῶν 12 λιτρῶν, δι' οὗ ἐφωδιάσθη τὸ ἑλληνικὸν πυροβολικὸν ἐν ἔτει 1858. Τούτου ὁ σωλὴν ἦτο βραχύτερος τοῦ τότε παρ' ἡμῖν καλουμένου ὀβουζοβόλου. Γ. Α. Κ.

σφαιρόδερμα (τὸ) (Sphaeroderma) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑποκρεΐδῶν*. Τὰ περιθήκια εἶναι κίτρινα καὶ φέρουν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ πόρου δέσμην ὑελωδῶν τριχῶν. Οἱ ἀσκοὶ εἶναι βραχεῖς καὶ περιέχουν 8 σπόρια ἐλαιόχροα. Ε. Τ. Ε.

σφαιροδιορίτης (τὸ) (Kugeldiorit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα διορίτου, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικά, συγκεντρούμενα εἰς ὡρισμένα σημεῖα ἐντὸς τῆς μάζης αὐτοῦ, λαμβάνουν διάταξιν σφαιροειδῆ. Χαρακτηριστικὸν τοῦ σχηματισμοῦ τούτου εἶναι ὅτι τὸ μὲν κέντρον τῶν σφαιριδίων παρουσιάζει τὴν κανονικὴν ὀρυκτολογικὴν σύστασιν τοῦ διορίτου, ἐνῷ τὸ περίβλημα αὐτῶν εἶναι πτωχὸν εἰς ἀστρίους. Τοιοῦτος σφαιροδιορίτης ἀπαντᾷ εἰς τὴν Κορσικὴν καὶ τὴν Καλιφορνίαν. Γ. Β.

σφαιρόδους (ὁ) *[Παλαιοζῳολ.]*· βλ. *λεπιδωτός*.

σφαιρόδωρον (τὸ) (Sphaerodorum) *[Ζῳολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀρικιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους σκώληκας, ἀπαντῶντας εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σφαιροειδής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ἐς* (τό)· ὁ ἔχων σχῆμα σφαίρας, ὁ ὅμοιος πρὸς σφαῖραν· || *σφαιροειδὲς* (τό)· ὡς οὐσ., τὸ γνώρισμα τοῦ σφαιροειδοῦς: «τὸ σφαιροειδὲς τῆς γῆς».—Ἐπίρρ. *σφαιροειδῶς*.

— σφαιροειδὴς *ἐνάρθρωσις* *[Ἀνατομ.]*. Διάρθρωσις σφαιροειδὴς ἢ ἀρθρωδία, ἧς διαφέρει ὅτι ἡ κοίλη ἀρθρικὴ ἐπιφάνεια (κοτύλη) εἶναι τοσοῦτον βαθεῖα, ὥστε περιλαμβάνει πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς ἀντιστοίχου σφαιρικῆς ἀρθρικῆς κεφαλῆς, οὗ ἕνεκα αὕτη ἀρθροῦται στερρότερον, αἱ δὲ κινήσεις περιστέλλονται, ὡς ἡ κατ' ἰσχίον διάρθρωσις. Ι. Π.

— σφαιροειδὴς *πυρὴν* *[Ἀνατομ.]*. Εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων πυρήνων τοῦ μυελώδους σώματος τῆς *παρεγκεφαλίδος*, ὁ μικρότερος πάντων. Ι. Π.

— σφαιροειδὴς *τριβὴ* (frottement globulaire). Οὕτως ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Simonet αἴσθημα, ἀντιληπτὸν γινόμενον εἰς τὸν ἐφαπτόμενον τῆς κερκιδικῆς ἀρτηρίας δάκτυλον, διαδοχικῆς ὑπ' αὐτὸν διελεύσεως ἀπείρου πλήθους μικρῶν ἀτόμων. Τὸ σημεῖον τοῦτο ἐθεωρήθη, οὐχὶ εὐλόγως, ὡς παθογνωμονικὸν τῆς παρουσίας ἐνδοκαρδίτιδος. Μ.Ν.Κ.

σφαιροειδοκρινοειδῆ (τὰ) *[Παλαιοζῳολ.]*. Συνώνυμον τοῦ *κλαδοκρινοειδῆ* (βλ. λ.).

σφαιροζῦμαι (αἱ) (Tosula) *[Μικροβιολ.]*· βλ. *βλαστομύκητες* (τ. Ζ', σ. 407 β).

σφαιρόζῳον (τὸ) (Volvox) *[Ζῳολ.]*. Γένος πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαστιγωτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *νυκτιλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσκοπικούς, ἀτελεστάτους ὑδροβίους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, ἀπαντῶντας εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Δ. Ν. Π.

σφαιροθήκη (ἡ) (Sphaerotheca) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυσιβιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροτάτων μυκήτων παρασιτικῶς ἐνδιαιτωμένων ἐπὶ διαφόρων φυτῶν, καὶ ἰδίως τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς ἀμπέλου. Δ. Ν. Π.

σφαιρόκερας (τὸ) (Sphaeroceras Bayle) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *στεφανοκερατιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὄστρακον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στενόμφαλον, μὲ πόρους παχεῖς καὶ μᾶλλον πλατεῖς. Αἱ πτυχαὶ τοῦ ὀστράκου δ χάζονται ἐγγὺς τοῦ ὀμφαλοῦ, χωρὶς ἀ σχηματίζωσι κόμβους. Ὁ κατοικίδιος θάλαμος συνήθης, στενούμενος πρὸς τὰ ἐμπρός. Τὸ στόμα φέρει ἐγκόλπωσιν, ἄνευ πλευρικῶν ὤτων. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς βογγερίου (μέσης ἰουρασίου) ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σφαιροκέφαλος (ὁ) *[Ζῳολ.]*· βλ. *γλοβικέφαλος*.

σφαιροκοβαλτίτης (ὁ) (Sphärokobaltit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνθρακικὸν κοβάλτιον, $CoCO_3$ κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα, ὡς ἰσόμορφον πρὸς τὸν ἀσβεστίτην, ἀπαντᾷ δὲ εἰς σφαιροειδῆ συσσωματώματα μὲ διάταξιν ἀκτινωτὴν εἰς τὴν περιοχὴν Schneeberg τῆς Σαξονίας. Γ. Β.

σφαιροκοκκίτης (ὁ) (Sphaerococcites) *[Παλαιοφυτολ.]*. Γένος φυκῶν, ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ ὁποίου (καὶ δὴ τοῦ εἴδους *σφαιροκοκκίτης tenuis*) εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν Εὐβοίᾳ. Γ. Κ. Γ.

σφαιροκρύσταλλοι (οἱ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτω βολβοειδῆ στρογγύλα συγκρίματα ἀκτινοειδοῦς κρυσταλλικῆς ὑφῆς. Οἱ σφαιροκρύσταλλοι ἀποτελοῦνται ἐξ ὀργανικῶν ἢ ἀνοργάνων οὐσιῶν· δυνατὸν ἐπίσης νὰ σύγκεινται καὶ ἐξ ἁλάτων ὀργανικῶν ὀξέων. Οἱ μᾶλλον γνωστοὶ σφαιροκρύσταλλοι εἶναι οἱ τῆς ἰνουλίνης. Οὗτοι δύνανται νὰ ληφθῶσιν εὐκόλως ἐκ τῶν βολβῶν τῆς δαλίας δι' ἀφυδατικῶν μέσων. Ἀπαντοῦν κατὰ μάζας εἰς τὸ παρέγχυμα τῶν βολβῶν τῶν διατηρηθέντων ἐπὶ μακρὸν εἰς ἰσχυρὰν ἀλκοόλην ἢ γλυκερίνην. Ἐπίσης δύνανται νὰ φανῶσι καὶ ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον, ἐὰν τομὴ ἱστοῦ περιέχοντος ἰνουλίνην διαβραχῇ δι' ἀλκοόλης 95°, ὅτε σχηματίζεται γαλακτῶδες ἵζημα, ἐξαφανιζόμενον μετά τινα λεπτά. Ἡ τομὴ ἐμβαπτίζεται ἀκολούθως εἰς τὸ ὕδωρ, ὅτε ἐξαφανίζονται οἱ μικροὶ κόκκοι καὶ καθίστανται ὁρατοὶ οἱ σφαιροκρύσταλλοι. Δρόναι πλούσιαι εἰς σακχαρούχους οὐσίας παρουσιάζουν εἰς τὰ κύτταρα των πλησίον τῶν μεμονωμένων κρυστάλλων συχνάκις καὶ σφαιροκρυστάλλους ἐκ σακχάρου Σφαιροκρύσταλλοι ἑσπεριδίνης λαμβάνονται ἀπὸ μὴ ὥριμα πορτοκάλια, ὡς καὶ ἀπὸ τὰ φύλλα σκιαδινθῶν τινων φυτῶν δι' ἀλκοόλης. Εἰς τὰ ζῶντα κύτταρα τῶν φυτῶν ἀπαντοῦν σφαιροκρύσταλλοι ἐξ ὀξαλικοῦ ἀσβεστίου ἢ φωσφορικοῦ ἀσβεστίου Κ. Γ. Μ.

σφαιρόλιθος (ὁ) (Sphärolith) *[Κρυσταλλ.]*. Σφαιροειδὴς κρύσταλλος μικροσκοπικός, ὁ ὁποῖος ἐγκλείεται ἐντὸς ἄλλων κρυστάλλων, οἱ ὁποῖοι ἀπαρτίζουν τὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ τῶν πετρωμάτων. *Σφαιρόλιθοι* ὀνομάζονται καὶ τὰ σφαιροειδῆ συσσωματώματα ἐντὸς τῆς θεμελιώδους μάζης ὀξίνων τινῶν ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα σχηματίζονται, ὅταν βελονοειδῆ κρυσταλλικὰ ἄτομα αὐτῶν λαμβάνουν διάταξιν ἀκτινωτήν. Γ. Β.

σφαιρομαχία (ἡ)· παιδιὰ παιζομένη διὰ σφαίρας μεταξὺ ἀνταγωνιζομένων.

—*[Ἀρχ.]* *Σφαιρομαχία* ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι πᾶσα παιδιὰ *σφαιρίσεως* (βλ. λ.), εἰδικώτερον δὲ εἶδος πυγμαχίας, καθ' ἣν ἀντὶ πυκτευτικῶν ἱμάντων οἱ πυγμάχοι ἔφερον σφαίρας μετὰ καλυμμάτων καλουμένων *ἐπισφαίρων* ἢ *ἐπισφαιρίων*. Π. Ν. Π.

σφαιρομέτρησις, *—εως* (ἡ)· *σφαιρομετρία* (βλ.λ.).

σφαιρομετρία (ἡ)· ἡ διὰ σφαιρομέτρου εὕρεσις τῆς ἀκτῖνος σφαιρικῆς ἐπιφανείας.

σφαιρομέτριον (τό)· βλ. *βολιδομέτριον*.

σφαιρόμετρον (τό). Ὄργανον μετρήσεως τῆς ἀκτῖνος σφαιρικῶν ἐπιφανειῶν, ὡς καὶ τοῦ πάχους λεπτῶν ἐλασμάτων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τρίποδα φέροντα εἰς τὸ μέσον κοχλιωτὴν ὀπήν, ἐντὸς τῆς ὁποίας περιστρέφεται, μετακινουμένη ταυτοχρόνως καὶ κατὰ τὸν ἄξονά της, ἀκίς, τῆς ὁποίας δύναται νὰ καθορισθῇ, διὰ μικρομετρικοῦ κοχλίου καὶ κανόνος, ἡ ἀκριβὴς ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῶν αἰχμῶν τῶν τριῶν ποδῶν τοῦ σφαιρομέτρου. Ἐκ τῆς ἀποστάσεως ταύτης, ἐπακριβῶς μετρουμένης, ὑπολογίζεται ἡ ἀκτὶς τῆς σφαιρικῆς ἐπιφανείας, ἐπὶ τοῦ σφαιρομέτρου τοποθετουμένου οὕτως, ὥστε καὶ αἱ τρεῖς ἀκίνητοι καὶ ἡ τετάρτη κινητὴ αἰχμὴ νὰ ἐφάπτωνται τῆς ὑπὸ μέτρησιν ἐπιφανείας. Διὰ τὴν μέτρησιν μικρῶν παχῶν, τὸ σφαιρόμετρον τοποθετεῖται ἐπὶ τελείως λείου ἐπιπέδου, τὸ δὲ ὑπὸ μέτρησιν σῶμα ἐπίσης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, ἀλλ' ὑπὸ τὴν κινητὴν ἀκίδα, ἥτις καταβιβάζεται μέχρις ὅτου ἐγγίσῃ τὸ ὑπὸ μέτρησιν σῶμα. Τὸ ζητούμενον πάχος εὑρίσκεται πάλιν ἐκ τῆς σχετικῆς θέσεως τῆς κινητῆς αἰχμῆς. Γ.Θ.Κ.

—*[Ὀφθαλμολ.]* Καλεῖται *σφαιρόμετρον* ἢ *σφαιροκυλινδρόμετρον* ἐργαλεῖον χρησιμεῦον πρὸς καταμέτρησιν τῆς διαθλαστικῆς δυνάμεως τῶν φακῶν. Συνίσταται ἐκ πλακὸς ἀναλόγου πρὸς τὴν τοῦ ὡρολογίου, ἠριθμημένης ἀπὸ 0 μέχρι +20 καὶ ἀπὸ 0 μέχρι —20 διοπτρίας καὶ δείκτου μετακινουμένου ἐπ' αὐτῆς. Ἐπὶ τοῦ τμήματος τοῦ ἀντιστοίχου εἰς τὸ κομβίον τῆς χορδίσεως τοῦ ὡρολογίου ὑπάρχουν τρεῖς ἀκίδες, ὧν ἡ μεσαία, ἡ συνδεομένη μετὰ τοῦ δείκτου, εἶναι κινητή. Ἐφαρμόζομεν τὰς τρεῖς ἀκίδας ἐπὶ τοῦ πρὸς καταμέτρησιν φακοῦ καὶ ἐκ τῆς μετατοπίσεως τῆς μεσαίας ἀκίδος ὁ δείκτης, στρεφόμενος ἐπὶ τῆς πλακός, δεικνύει τὸν ἀριθμὸν τῆς διοπτρίας. Ἐπὶ κυλινδρικῶν ὑάλων αἱ ἀκίδες ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῆς καθέτου πρὸς τὸν ἄξονα ἐπιφανείας αὐτῶν. Β. Α.

σφαιροπλία (ἡ) (Sphaeroplia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *βολβοκιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσκοπικὰ ἄλγη, ἀπαντῶντα εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα, διὰ συζεύξεως πολλαπλασιαζόμενα. Γνωστὰ πολυπληθῆ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σφαῖρος (ὁ) *[Φιλοσ.]*. Καλεῖται οὕτω ὑπὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους ἡ πρωταρχικὴ ἐν πλήρει ἠρεμίᾳ κατάστασις τοῦ σύμπαντος, ὅπερ περιελάμβανε μεμειγμένα πάντα τὰ στοιχεῖα. Ὁ σφαῖρος ἦτο κυκλοτερὴς καὶ ἀκίνητος. Ἐν αὐτῷ οὐδὲν τῶν τεσσάρων στοιχείων ὑπῆρχε διακεκριμένον· πάντα ἦσαν ἐν τελείᾳ ἑνότητι. Ἐκ τοῦ σφαίρου τούτου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθῃ ὁ κόσμος, ἂν μὴ ἐχώριζε τὰ ἐν αὐτῷ στοιχεῖα τὸ *νεῖκος*, ἤτοι ἡ χωρίζουσα καὶ διαιροῦσα ἀρχή. Διηγεῖται λοιπὸν ὁ Ἐμπεδοκλῆς ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ηὐξήθη τὸ νεῖκος ἐν τῷ σφαίρῳ καὶ ἐχώρισε τὰ στοιχεῖα. Συντελεσθέντος δὲ τοῦ χωρισμοῦ τῶν στοιχείων, παρέστη ἡ *φιλότης*, ἤτοι ἡ ἑνοῦσα ἀρχή, ἐν τῷ μέσῳ τῶν διῃρημένων, καὶ ἐπήνεγκε δίνην τινά, δι' ἧς εἱλκύσθησαν κατὰ πρῶτον περί τι σημεῖον μέρη τινὰ τῶν στοιχείων. Ἐκ τοῦ μορφουμένου τούτου κύκλου ἀπεκλείετο τὸ νεῖκος. Ἐνῷ δὲ ἐξηπλοῦτο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἡ κίνησις, καὶ τὸ νεῖκος ἐξεδιώκετο ἀείποτε πορρωτέρω, τὰ κεχωρισμένα στοιχεῖα ἡνοῦντο καὶ ἐκ τῆς ἑνώσεως αὐτῶν συνέστη ὁ νῦν κόσμος μετὰ τῶν θνητῶν αὐτοῦ ὄντων. Θ. Π.

Σφαῖρος *[Μυθολ.]*. Ὁ ἡνίοχος τοῦ Πέλοπος, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐτάφη ἐπὶ νησίδος παρὰ τὴν Τροιζηνίαν, ἥτις διὰ τοῦτο ἐκλήθη *Σφαιρία*. Ἡ θυγάτηρ τοῦ Πιτθέως, βασιλέως τῆς Τροιζῆνος, ἰδοῦσα ὄνειρον ἐκόμισε χοὰς εἰς τὸ μνῆμα τοῦ Σφαίρου. Ἀλλ' ἐκεῖ συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ διὰ τοῦτο ὠνόμασε τὴν νησῖδα *Ἱεράν*. Ἱδρύσασα δὲ ναὸν τῆς Ἀπατουρίας Ἀθηνᾶς, ὥρισεν ἵνα αἱ τῆς Τροιζῆνος παρθένοι ἀναθέτωσιν εἰς αὐτὴν ἀμέσως πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου των τὴν ζώνην αὐτῶν. Ε. ΔΙ. Κ.

σφαιροσιδηρίτης (ὁ) (Sphärosiderit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτόν, συνώνυμον πρὸς τὸν σιδηρίτην, οὗτινος ἀποτελεῖ παραλλαγήν, ἀπαντῶσαν εἰς σφαιροειδῆ ἢ νεφροειδῆ συσσωματώματα μὲ ἀκτινωτὴν διάταξιν τῶν συνιστώντων τὰ συσσωματώματα ταῦτα κρυσταλλίων. Γ. Β.

σφαιροσιδηριτικός, *—ή*, *—όν*. Χαρακτηρισμὸς ἀποδιδόμενος εἰς πέτρωμα συνιστάμενον ἀπὸ ἀργιλλοῦχον σιδηρίτην ὑπὸ μορφὴν φωλεῶν ἢ φακῶν. Τοῦτο ἀποτελεῖ συγκρίματα ἐντὸς ἀργιλλικῶν σχιστολίθων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀλλεπαλλήλους ἀποθέσεις. Γ. Β.

σφαιρουλαρία (ἡ) (Sphaerularia) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματελμίνθων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νηματιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτας ἕλμινθας παρασιτικῶς ἐνδιαιτωμένας ἐπὶ τῶν πεπτικῶν ὀργάνων διαφόρων ἐντόμων, καὶ ἰδίως τῶν μελισσῶν. Δ. Ν. Π.

σφαιρουλίτης (ὁ) (Sphaerulites Delamétherie) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ρουδιστῶν ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ἐξωτερικὴν μορφὴν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ ἱππουρίτου. Τὰ κελύφη των ἔφερον προέχουσαν πτυχὴν κλείθρου, τὸ δ' ἐξώτερον στρῶμα των ἀπετελεῖτο ἀπὸ λεία ἢ κυματοειδῆ ἐλάσματα. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι εὑρίσκονται λείψανα τοῦ εἴδους *σφαιρουλίτης Desmoulinsi* ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς τουρωνείου σειρᾶς τῆς νεοκρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τῆς Μακρυκάπας τῆς βορείου Εὐβοίας, ὡς καὶ λείψανα ἄλλων ἀπροσδιορίστων εἰδῶν ἐντὸς κρητιδικῶν ἀσβεστολίθων διαφόρων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος. Γ. Κ. Γ.

σφαιροψίδαι (οἱ) (Sphaeropsidales) *[Βοτ.]*. Τάξις μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *δευτερομυκήτων*, χαρακτηριζομένη ἀπὸ περιθήκιον μὴ φέρον ἀσκοὺς (πυκνίδιον). Ἡ τάξις περιλαμβάνει 4 οἰκογενείας. Ε. Τ. Ε.

σφαιρόψις (ὁ) (Sphaeropsis) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *δευτερομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφαιροψιδῶν*. Τὰ πυκνίδια εἶναι ὑποδέρμια, σφαιροειδῆ, ὑφῆς μεμβρανώδους ἢ αἰθαλώδους, χρώματος καστανομέλανος, καὶ φέρουν πόρον. Τὰ στυλοσπόρια εἶναι φοειδῆ, συνεχῆ, ἐλαιόχροα ἢ μελανά. Προσβάλλει τὴν μηλέαν, προξενοῦν καρκινώματα ἐπὶ τῶν κλάδων καὶ κηλίδας ἐπὶ τῶν φύλλων. Ε. Τ. Ε.

σφαίρωμα (τό)· τὸ σφαιροειδὲς ἀντίρροπον βάρος τοῦ ρωμαϊκοῦ στατῆρος. κοιν. *βαρίδι* || τὸ ἐστρογγυλωμένον ἄκρον λαβῆς τινος, οἷον τῆς λαβῆς ξίφους, πιστολίου κλπ.

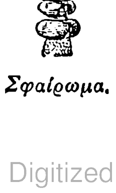

Σφαίρωμα.

—*[Ὁπλομ.]* *Σφαίρωμα* καλεῖται ἡ κορυφὴ τοῦ ξίφους. Εἶναι μεταλλινον καὶ χρησιμεύει πρὸς ἀντιρρόπησιν μὲν τοῦ ἐλάσματος (λεπίδος), πρὸς στερέωσιν δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κώπης. Τ. Ι. Κ.

Digitized by Google

—*[Σαγή] Σφαίρωμα τῆς σέλλας* καλεῖται τὸ ἀνυψωμένον καὶ ἐστρογγυλωμένον μέρος τῆς ἐμπροσθίας ἁψῖδος τῆς σέλλας. Ν. Θ. Κ.

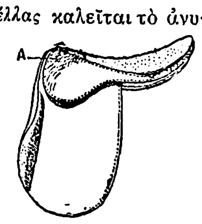

Σφαίρωμα σέλας.

σφαίρωμα (τὸ) (Sphaeroma) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων τῆς οἰκογενείας τῶν *σφαιρωματιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη, ἁπαντῶντα εἰς πλείστας θαλάσσας καὶ γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων θαλασσίων εἰδῶν εἶναι τὸ *σφαίρωμα τὸ πριονωτὸν* (Shaeroma sciatum), ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας καὶ ἐνδιαιτᾶται ὑπὸ τοὺς βράχους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων δὲ εἰδῶν τῶν γλυκέων ὑδάτων εἶναι τὸ *σφαίρωμα τῶν τάφρων* (Sphaeroma fossarum), ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὰ γλυκέα καὶ ὑφάλμυρα ὕδατα τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

σφαιρωματίδαι (οἱ) (Sphaeromatidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἰσοπόδων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη μικρῶν μαλακοστράκων, ἀπαντῶντα εἰς τὰ ἁλμυρά, ὑφάλμυρα καὶ γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης. Γνωστότερον γένος εἶναι τὸ *σφαίρωμα* (βλ λ.). Δ. Ν. Π.

σφαιρωτός, *—ή,—όν*· ὁ ἔχων σχῆμα σφαίρας, σφαιροειδής.

— **σφαιρωτὸς οὐρανὸς** *[Μετεωρολ.]*. Καλεῖται ὁ οὐρανός, ὅταν εἰς ἀρκετὰ μεγάλην ἔκτασιν εἶναι κεκαλυμμένος ὑπὸ νεφῶν ὑψισωρειτῶν μορφῆς σωρῶν ἢ σφαιρῶν μετὰ ἐσκιασμένων τμημάτων. Θ. Θ. Φ.

σφάκα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἐλελίσφακος, νήριον* καὶ *φλομίς*. Δ. Ν. Π.

Σφάκα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 279. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 732. Ν. ΚΛΣ

σφακελία (ἡ) (Sphacelia) *[Βοτ.]*. Γένος *δευτερομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τουβερκουλαριιδῶν*, εὑρισκόμενον εἰς μεταγενετικὴν σχέσιν πρὸς τοὺς πυρηνομύκητας τῆς ὁμάδος τῶν ὑποκρεϊδῶν. Προσβάλλει τὸ σκόροδον. Ε. Τ. Ε.

σφακελινικὸν *ὀξύ*. Οὕτως ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Kobert τῷ 1884 ἡ ἐκ τῆς ἐρυσιβώδους ὀλύρας προερχομένη δηλητηριώδης ῥητίνη, ἥτις ἐλήφθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἰς καθαρὰν μορφὴν ὑπὸ τοῦ Wiggers τῷ 1834. Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ εἰργάσθησαν βραδύτερον πλεῖστοι ἐλέγξαντες τὴν φυσιολογικήν του ἐνέργειαν. Κ.Γ.Μ.

σφακελισμὸς (ὁ) *[Φυτοπαθολ.]* (ἄλλως *σφακέλωμα, σηψιρριζία, λύκος, σαποκώλιασμα κ.λ.π.*). Νόσος τῆς ἀμπέλου καὶ διαφόρων δένδρων, καθ' ἣν σήπονται αἱ ῥίζαι των, τὰ φύλλα κιτρινίζουν καὶ τὸ φυτὸν βαθμιαίως ἀποθνήσκει. Ὁ σφακελισμὸς ὀφείλεται εἰς προσβολὴν τῶν ῥιζῶν ὑπὸ διαφόρων μυκήτων εἰς βαρέα, ἀργιλλώδη καὶ ὑγρὰ ἐδάφη, λιπαινόμενα δι' ἀχωνεύτου ζωϊκῆς κόπρου. Ὁ σφακελισμὸς μεταδίδεται ὑπογείως ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον διὰ τῶν γειτνιαζουσῶν ῥιζῶν, διὰ τῶν ῥιζομόρφων σχοινίων τῶν μυκήτων, ἑρπόντων ὑπογείως. Ἡ καταστολὴ τῆς νόσου εἶναι δυσχερής, δεδομένου ὅτι οἱ μύκητες τοῦ σφακελισμοῦ δύνανται νὰ ζήσουν καὶ σαπροφυτικῶς ἐπὶ τῆς κόπρου ἢ τῶν ὑπολειμμάτων τῶν ὑπ' αὐτῶν καταστραφέντων φυτῶν καὶ νὰ προσβάλλουν τὸ εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ξηρανθέντος φυτευόμενον νέον δένδρον. Διὰ τοῦτο πρέπει ὁ λάκκος ν' ἀπολυμαίνεται διὰ τοῦ πυρὸς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκρίζωσιν τοῦ δένδρου, πρὸ τῆς νέας δὲ φυτεύσεως νὰ παρέρχωνται 2—3 ἔτη καὶ τὸ χῶμα τοῦ λάκκου ν' ἀντικαθίσταται διὰ νέου. Ὁ σφακελισμὸς εἰς τὰ ὑγρὰ ἐδάφη δύναται νὰ προληφθῇ δι' ἀποστραγγίσεως, ἡ δὲ ἐξάπλωσίς του ν' ἀποφευχθῇ δι' ἀνορύξεως πέριξ τοῦ προσβεβλημένου δένδρου βαθείας αὔλακος πληρουμένης δι' ἀσβέστου. Ὅταν ἡ προσβολὴ εἶναι εἰς τὴν ἀρχήν της, ἀνορύσσομεν λάκκον πέριξ τοῦ δένδρου, ὥστε νὰ ἀερισθῶσιν αἱ ῥίζαι, καὶ ἀπολυμαίνομεν δι' ἀσβέστου καὶ θειϊκοῦ σιδήρου. Ε. Τ. Ε.

σφάκελο (τό)· βλ. *φάσκελο*.

σφακελοθήκη (ἡ) (Sphacelotheca) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *βασιδιομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ουστιλαγινιδῶν*. Προκαλεῖ τὸν ἄνθρακα τοῦ σόργου, κοινὸν ἐν Ἑλλάδι. Ε. Τ. Ε.

σφάκελος (ὁ)· φλόγωσις σαρκώδους μέρους τοῦ σώματος· κυρίως ἡ ὑγρὰ *γάγγραινα* (βλ. λ.)· || βιαία, ὁρμητικὴ κίνησις (ἀρχ.): «ἀνέμων σφάκελος».

σφακελοτοξίνη (ἡ) *[Φαρμακογν.]*. Ἐκλήθη οὕτως ὑπὸ τοῦ Jacobj ῥητινῶδες σῶμα μὴ ἀζωτοῦχον, ἀπομονωθὲν ἀπὸ τὴν ἐρυσιβώδη βρίζαν. Εἶναι σῶμα ἀσταθές, μὴ δυνάμενον νὰ ληφθῇ εἰς καθαρὰν κατάστασιν. Κ. Γ. Μ.

σφακελοῦμαι (*—όομαι*)· μεταβάλλομαι εἰς σφάκελον, πάσχω σφάκελον.

σφακελώδης, *—ους* (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σφάκελον.

σφακέλωμα (τό)· βλ. *φασκέλωμα*.

σφακέλωμα (τό) (Sphaceloma) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων, προκαλοῦν τὸν ἄνθρακα τῆς ἀμπέλου. Ε. Τ. Ε.

σφακελώνω· βλ. *φασκελώνω*.

σφακέλωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σφακελοῦσθαι.

σφακιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐλελίσφακος*.

Σφακιανάκης *Ἰωάννης Κ.* Κρὴς πολιτικός, υἱὸς τοῦ Κ. Σφακιανάκη. Ἐγεννήθη ἐν Βραχασίῳ Μεραμβέλλου τῷ 1848, δεκαοκταετὴς δὲ μόλις μετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 Γενόμενος διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τῷ 1873, συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν Βιέννῃ. Τῷ 1897 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ἐπαναστατικῆς συνελεύσεως, βραδύτερον δὲ καὶ πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ πρίγκιπος Γεωργίου, ὁπότε ἀνέλαβε τὴν προεδρίαν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς συντάξεως σχεδίου πολιτεύματος. Μὴ δεχθείς, μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἔργου τούτου, τὴν προταθεῖσαν εἰς αὐτὸν θέσιν τοῦ συμβούλου καὶ εἶτα προέδρου τῆς κυβερνήσεως, ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Ἀργότερον διετέλεσε διευθυντὴς τῆς Τραπέζης Κρήτης ἐν Ἡρακλείῳ, κατὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Θερίσου (1905) ἐτάχθη ὑπὲρ αὐτῆς. Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1924. Ι. Δ. Μ.

—**Σφακιανάκης,** *Κωνσταντῖνος Ἰωάννου*. Κρὴς ἀγωνιστής, γεννηθεὶς τῷ 1824 εἰς τὸ χωρίον Βραχάσι. Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866, ἔλαβεν ἐξ ἀρχῆς ἐνεργὸν μέρος εἰς αὐτήν, παραστὰς ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου εἰς τὴν ἐν Κυδωνίᾳ συνάθροισιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης κατὰ Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἀνακηρυχθεὶς γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἓξ ἀνατολικωτέρων ἐπαρχιῶν τῆς νήσου, διηύθυνε μετὰ περισκέψεως τὰ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας, καταρτίζων, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν λοιπῶν κατ' ἐπαρχίας ἀρχηγῶν, τὰ σχέδια τῶν διαφόρων μαχῶν, εἰς ἃς ἐπρωτοστάτει. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, ὁ Σφακιανάκης μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως κατέθεσεν τὰ ὅπλα εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχάς, τὰ ὁποῖα ὅμως τοῖς ἐχαρίσθησαν. Καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 ὁ Σφακιανάκης ἦτο πάλιν γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν αὐτῶν ἐπαρχιῶν. Ἀπέθανε τῷ 1890. Ι. Δ. Μ.

— **Σφακιανάκης,** *Ματθαῖος Ι.* Κρὴς ἀγωνιστής, υἱὸς τοῦ Ἰωάννου, γεννηθεὶς τῷ 1831 Ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ὡς ἀρχηγός, ἐσημείωσε δὲ σημαντικὴν δρᾶσιν καὶ εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1878 καὶ 1889. Διεκρίνετο διὰ τὴν ὁρμητικότητά του καὶ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὸν θάνατον. Ἀπέθανε τῷ 1907. Ι. Δ. Μ.

— **Σφακιανάκης,** *Μιχαὴλ Κ.* Κρὴς ἀγωνιστής, υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ κατόπιν διετέλεσε βουλευτὴς τῆς κρητικῆς βουλῆς. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1896—1898 ὑπῆρξε πρόεδρος τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς Μεραμβέλλου, ἔλαβε δὲ μέρος καὶ εἰς τὰς μάχας Ἱεράπετρας καὶ Βάθειας. Ὑπῆρξε μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς συνελεύσεως, ἐχρησιμοποιήθη δὲ καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν ἐπαναστατῶν μετὰ τοῦ Ἐ. Βενιζέλου καὶ Κ. Φούμη παρὰ τοῖς ναυάρχοις. Κατὰ τὸν α' Βαλκανικὸν πόλεμον, σχηματίσας ἴδιον σῶμα ἀνταρτῶν προσκόπων, ἔδρασε παρὰ τὸ Μέτσοβον. Διετέλεσε βουλευτὴς Λασηθίου εἰς τὴν ἑλληνικὴν βουλὴν κατὰ τὴν περίοδον τοῦ 1915—1920. Ι. Δ. Μ.

Σφακιανός, ἡ *Σφακιώτης*. Ὁ κάτοικος τῶν Σφακίων· || καὶ ἐπιθετικῶς: «σφακιανὸ τυρί», τὸ ἐν Σφακίοις παραγόμενον. Ν. Β. Τ.

Σφακίων *ἐπαρχία [Γεωγρ.]*. Ἡ μικροτέρα εἰς ἔκτασιν καὶ πληθυσμὸν ἐπαρχία τῆς Κρήτης. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Σελίνου. Εἶναι ὀρεινὴ καὶ ὑγιεινή, ὡς ἐκ τῆς φύσεως δὲ τοῦ ἐδάφους της ἀπρόσιτος εἰς τοὺς κατακτητὰς καὶ τροφὸς ἀνυποτάκτων καὶ γενναίων ὀρεσιβίων. Ἡ ἐπαρχία ὁλόκληρος καλύπτεται ἀπὸ τὰ Λευκὰ Ὄρη (Μαδάρες), ἅτινα ἀπολήγουν πρὸς Δ. ἀποτόμως σχηματίζοντα χαράδρας καὶ φάραγγας καὶ ἀκτὰς βραχώδεις καὶ ἀπροσίτους. Εἶναι δὲ ἡ περιοχὴ βραχώδης καὶ ἄγονος, πλὴν τῶν σχηματιζομένων ὑπὸ τῶν ὀρέων της ὀροπεδίων: τοῦ *Καλλικράτη* (700 μ.), τοῦ *Ἀσκύφου* (658 μ.) καὶ τῆς *Νίμπρου*. Πρὸς Δ. τῆς ἐπαρχίας, παρὰ τὸ ἀκρωτήριον *Μουρί*, κεῖται τὸ *Λουτρό*, ὁ κυρίως λιμὴν τῶν Σφακίων. Περίφημοι εἶναι αἱ σφακιαναὶ φάραγγες, οἷαι αἱ τῆς *Νίμπρου, Σαμαριᾶς*, τοῦ *Λαγκοῦ*, τοῦ *Κατρέ*, ὧν ἡ πρώτη ἔχει μῆκος 6 περίπου χλμ. καὶ ὕψος 300 μ., στενοῦται δὲ κατὰ τὸ πλάτος μέχρι δύο μέτρων ἐνίοτε καὶ εἶναι θεαματικωτάτη καὶ λίαν δύσβατος. Εἰς τὰ Σφακιὰ ὑπάγεται καὶ ἡ πρὸς Δ. νησὶς *Γαῦδος* μετὰ τῆς παρακειμένης *Γαυδοπούλας*.

Ἡ ἐπαρχία μετὰ τοῦ *Ἁγίου Βασιλείου* καὶ τοῦ *Ἀποκορώνου* ἀπετέλει ἄλλοτε τὸν *νομὸν Σφακίων* καὶ διῃρεῖτο εἰς τοὺς δήμους: *Χώρας Σφακίων* (*Ἐμπρόσγιαλου*), *Ἀσκύφου, Καλλικράτη Ἁγίου Ἰωάννου, Ἀνωπόλεως* καὶ *Νίμπρου*. Νῦν ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν κοινοτήτων: *Ἁγίου Ἰωάννου, Ἀνωπόλεως, Ἀσκύφου, Ἀσφένδου, Γαύδου, Ἴμβρου, Πατσιανοῦ, Σκαλωτῆς* καὶ *Χώρας Σφακίων*. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ Χώρα Σφακίων, ὅπου ἑδρεύουν καὶ αἱ ἀρχαί. Τὰ Σφακιὰ κατὰ τὸ 1881 εἶχον 5.187 κατοίκους, κατὰ δὲ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 4.392, συνῳκισμένους εἰς 27 συνοικισμούς, ὧν οἱ τέσσαρες ἐν Γαύδῳ. Μετὰ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου συγκοινωνοῦν δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, ἀγούσης διὰ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Ἀσκύφου εἰς Ἴμβρον (Νίμπρος)· ἔχει χαραχθῇ δὲ ὁδὸς καὶ πρὸς τὸν Ἐμπρόσγιαλον. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν κτηνοτροφίαν, οἱ δὲ πρὸς τὰ παράλια μὲ τὴν ναυτιλίαν.

— *[Ἱστορ.]* Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἤκμασαν ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Σφακίων ἡ *Ἀραδὴν* καὶ ἡ *Ἀνώπολις* (βλ. τὰς λ.), αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὴν συνθήκην 30 κρητικῶν πόλεων μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου Εὐμένους. Γνωστὴ ἀκόμη εἶναι ἡ *Ποικιλασσός*, ὁ *Φοίνιξ* καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῶν κειμένη *Τάρρα* (ὅπου ἡ σήμερον *Ἁγιὰ Ρουμέλη*), πόλις αὐτόνομος κόψασα καὶ ἴδια νομίσματα. Ἐκ τῶν πόλεων αὐτῶν ἤκμασε μετέπειτα ὁ Φοίνιξ, ὅπου ἥδρευεν ἐπίσκοπος κατὰ τοὺς βυζαντιακοὺς χρόνους.

Οἱ Ἑνετοὶ καταλαβόντες τὴν νῆσον ὑπέταξαν καὶ τὰ Σφακιά, τὰ ὁποῖα διῄρεσαν εἰς δύο καστελλανίας: τὴν τῶν *Σφακίων* (Castel di Sfacia) καὶ τοῦ *Φραγκοκαστέλλου* (Castel Franco). Μετὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1570 διωργάνωσαν τοὺς κατοίκους στρατιωτικῶς κατὰ πατριάς. Ὁ διοικητὴς Σφακίων, λαμβανόμενος ἐκ τῶν ἑνετικῆς εὐγενείας κατοίκων τῶν Χανίων, κατὰ προνόμιον, ἥδρευεν εἰς τὸ *Καστέλλι Σφακιά*, κωμόπολιν ἐμπορικὴν ἀκμάζουσαν τότε. Ἐν τούτοις οἱ Σφακιανοὶ προεκάλεσαν τὸν Ὀρνιθοπόλεμον (ἀρχαὶ ΙΖ' αἰῶνος), ἀνταρσίαν προελθοῦσαν ἐκ τῆς καθυστερήσεως καταβολῶν προστίμων ἐκ λιπομαρτυριῶν καὶ ἐκ διώξεων ἐχουσῶν ὅλως μικρὰς καὶ ἀσημάντους ἀφορμάς, οἷον τὴν κλοπὴν ὄρνιθος. Ἀλλ' ἡ Ἑνετία ἠδυνήθη ἀναιμάκτως νὰ καταβάλῃ τὴν στάσιν, ἀμνηστεύσασα τὰς ἐκκρεμεῖς δίκας. Ἁλωθέντων τῶν Χανίων, οἱ Τοῦρκοι προὐχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου. Περὶ τὸ 1650 οἱ Σφακιανοί, παρασυρθέντες ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις τῶν Ἑνετῶν, κατῆλθον εἰς Ἁλμυρὸν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἡττήθησαν ὑπ' αὐτῶν. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰσελάσας τότε εἰς Σφακιὰ ἐξηνδραπόδισε τοὺς κατοίκους. Κατὰ σῳζόμενον, ἐπίσημον δέ, τουρκικὸν ἔγγραφον, ὅπερ διεσώθη, ὁ κατακτητὴς τῆς Κρήτης Γαζῆ Χουσεὶν πασᾶς, διὰ πράξεώς του γενομένης τῷ 1659 ἐνώπιον τοῦ συγκροτηθέντος ἱεροδικαστηρίου, ἀφιέρωσε τὰ χωρία τῶν Σφακίων καὶ τὴν Γαῦδον, μὲ τοὺς κατοικοῦντας εἰς αὐτὰ ὑποτελεῖς, μὲ τὰ τέκνα των, τὰ ὄρη, τὰς βοσκάς, τοὺς ἀγροὺς τῶν εἰς τὰς ἀδεσπότους γαίας κατοικούντων ὑποτελῶν, μὲ τὰ μικρὰ χωρία τὰ καλούμενα μετόχια, μὲ τὴν δεκάτην καὶ ἅπαντα τὰ δικαιώματα, τὸν κεφαλικὸν φόρον τῶν χωρίων τούτων κλπ. εἰς τὰς ἱερὰς πόλεις Μέκκαν καὶ Μεδίναν, ὁρίσας ἐπιστάτην αὐτῶν ἐπὶ τῷ ὅρῳ ν' ἀποστέλλωνται κατ' ἔτος ἐκ τῶν εἰσοδημάτων καὶ τοῦ κεφαλικοῦ φόρου 3.000 γρόσια εἰς τοὺς πτωχοὺς τῆς Μεδίνας καὶ 2.000 εἰς τοὺς τῆς Μέκκας, τὸ δὲ ὑπόλοιπον νὰ διαθέτῃ ὁ ἀφιερωτὴς κατὰ βούλησιν, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἠτόνησεν ἡ διάταξις αὕτη, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τῆς αἰγυπτιακῆς κατοχῆς οἱ ἐν Σφακίοις ἐπλήρωνον φόρους, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι Κρῆτες. Οἱ Τοῦρκοι, προτιμῶντες τὰ εὔφορα καὶ ἀσφαλῆ μέρη, δὲν κατῴκησαν εἰς τὴν κτηνοτρόφον περιοχὴν τῶν Σφακίων. Οἱ κύριοι τῶν πρὸς βοσκὴν χρησίμων γαιῶν Τοῦρκοι κατῴκουν εἰς τὸν γειτονικὸν Ἀποκόρωνα, οὕτω δὲ οἱ Σφακιανοὶ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῆς ἀμέσου δουλοπαροικίας καὶ ἐλεύθεροι νὰ ἐργάζωνται. Ἡ ἐμπορική των ἀκμὴ ἐπέτρεψε νὰ ἐπαναστατήσουν τῷ 1770 μὲ ἀρχηγὸν τὸν πλούσιον ἐμποροπλοίαρχον Ἰωάννην Βλάχον ἢ Δασκαλογιάννην, θέλοντα νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κίνημα τῶν Ὀρλὼφ καὶ εἰς Κρήτην. Ἀλλ' ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἡ καταστροφὴ τῆς Ἀνωπόλεως καὶ τῆς

Digitized by Google

Ἀράδαινας, ἡ σφαγὴ γυναικοπαίδων κλπ. Τὰ τραγικὰ ταῦτα γεγονότα διηγήθησαν ἀγράμματοι ριμαδόροι (ποιητάρηδες), ἀσκοῦντες τὸ ἔργον τοῦ βοσκοῦ, εἰς μακροσκελῆ ποιήματα.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 οἱ Σφακιανοὶ ἐξηγέρθησαν πρῶτοι, ἐσχηματίσθη δὲ προσωρινὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Καγκελλαρία Σφακίων» καὶ κατόπιν φροντιστήρια (ὑπουργεῖα) τῆς νήσου. Εἰς τὸν λιμένα τοῦ Λουτροῦ, ὅθεν ἐξέπλεον περὶ τὰ 40 σφακιανὰ πλοῖα, ἥδρευεν ἡ κεντρικὴ διοίκησις ὑπὸ τὸν Μιχ. Κομνηνὸν Ἀφεντούλιεφ, ἐκεῖ ἦτο τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου καὶ δὴ τοῦ ἐλαίου, ὅπερ ἡ κρητικὴ κυβέρνησις ἐξῆγε μονοπωλιακῶς, ἐκεῖ ἦτο ἡ βάσις τοῦ ἐπισιτισμοῦ καὶ τῶν πολεμεφοδίων καὶ ἐκεῖθεν προῆλθον οἱ διευθύνοντες τὰ στρατιωτικὰ πράγματα τῆς νήσου, γενναῖοι, φιλόδοξοι καὶ τολμητίαι πατριῶται. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1821 ὁ Καούνης μετὰ 4.000 Τούρκων, ὑποχωρῶν ἀπὸ τ' Ἀσκύφου καὶ διερχόμενος τὴν φάραγγα τοῦ Κατρέ, ὑπέστη ἐν αὐτῇ ἐπίθεσιν τῶν ἐντοπίων, οἵτινες κατέστρεψαν τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ. Τὸ αὐτὸ ἐπανελήφθη τῷ 1867, κατὰ τὴν δίοδον τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ Κιριτλῆ, ὅστις «εἶχε πατήσει τὰ Σφακιά». Ἐν γένει κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις οἱ Σφακιανοὶ διεδραμάτισαν πρωτεύοντα ρόλον καὶ λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους των καὶ τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς των. Χαρακτηριστικὸν τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς τῆς ἐπαρχίας εἶναι ὅτι αὕτη ἀντεπροσωπεύετο ἑκάστοτε οὐχὶ κατ' ἀναλογίαν τῶν κατοίκων, ἀλλὰ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς νήσου οἱ κάτοικοι ὠλιγόστευσαν, εἴτε ἀπελθόντες εἰς τὰς πόλεις, εἴτε ἀποδημήσαντες πρὸς βιοπορισμόν. Ἐξ ἀποδημιῶν ἄλλωστε Σφακιανῶν ἀνῳκίσθη ὁ *Ἀδάμας* τῆς Μήλου.

Ἐκκλησιαστικῶς τὰ *Σφακιὰ* ὑπήγοντο κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Φοίνικος ἢ Φοινίκης. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀπήρτιζον μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν Ἁγίου Βασιλείου καὶ Ἀμαρίου τὴν ἐπισκοπὴν *Λάμπης*. Τῷ 1932 ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ρεθύμνης. Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ

σφακομηλιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐλελίσφακος ὁ φαρμακευτικός*.

Σφακοπηγάδι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Περβολακίων τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κάτ. (1928) 133. Ν. ΚΛΣ

Σφακτηρία *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ νοτίου Ἰονίου πελάγους, κλείουσα ὡς χορδὴ τόξου τὸν ὡραῖον τῆς Πύλου φυσικὸν λιμένα καὶ χρησιμεύουσα εἰς αὐτὸν ὡς κυματοθραύστης πελώριος ἐναντίον τῶν φορῶν τῶν ἀγρίων ἐκεῖ ἀπὸ Ζεφύρου τρικυμιῶν. Τὸ μῆκός της εἶναι 2 $^1/_2$ μιλ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν., τὸ δὲ εὖρός της κυμαίνεται μεταξὺ 3 καὶ 5 ναυτικῶν σταδίων, ἐμφανίζει δὲ μέγιστον ὑψόμετρον 504 ποδῶν κατὰ τὴν κορυφὴν *Προφήτης Ἠλίας* (πλάτ. 36° 56′ Β., μῆκ. 21° 40′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1: Bay of Navarin). Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου εἶναι βραχῶδες καὶ δύσβατον, αἱ δὲ δυτικαὶ ἀκταί της διαβεβρωμέναι καὶ ἀκρότομοι. Ἡ βορεία της ἄκρα, *Κόρφος* ὀνομαζομένη, χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ Κορυφασίου (Παλιὸς Ἀβαρῖνος) διὰ τοῦ ἀβαθοῦς πόρου τῆς Συκιᾶς, ἡ δὲ νοτία ἄκρα της, ἧς πρόκειται ἡ νησὶς Τσιχλῆ-Μπαμπᾶ, ἐφ' ἧς φάρος, ἀπέχει ἀπὸ τῆς ἄκρας, ἐφ' ἧς τὸ φρούριον Νιόκαστρο, τρία τέταρτα μιλίου, ὅσον τὸ εὖρος τοῦ νοτίου τοῦ λιμένος στομίου. Οἱ ἀρχαῖοι τὴν ὠνόμαζον καὶ *Σφαγίαν*, κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὠνομάζετο κοινῶς Σφαγιά, ὑπὸ δὲ τῶν ξένων (Sphaghia island) καὶ σήμερον ἀκόμη. Σ. Ε. Λ.

— *[Ἱστορ.]* Κατὰ τὸ ἕβδομον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (424 π. Χ.), μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Πύλου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀπέβησαν εἰς *Σφακτηρίαν* 420 ἐπίλεκτοι Σπαρτιᾶται, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἐπιτάδα. Τὸ τμῆμα τοῦτο ἐλήφθη ἐκ τοῦ εἰς Πύλον ἀποσταλέντος μεγάλου ἐκστρατευτικοῦ τῶν Λακεδαιμονίων σώματος, ὅπερ συνωδεύετο καὶ ὑπὸ 60 τριήρων. Τῶν ἐν Πύλῳ Ἀθηναίων ἐστρατήγει ὁ Δημοσθένης, ὅστις, βλέπων ἐπικειμένην τὴν προσβολήν, ἀνείλκυσε τὰς εἰς τὴν διάθεσίν του τρεῖς τριήρεις πρὸς τὸ χαράκωμα, τοὺς δὲ ναύτας ὥπλισε δι' ἀσπίδων καί τινων ὅπλων εὑρεθέντων εἰς τυχαίως προσελθοῦσαν πειρατικὴν τριακόντορον μεσσηνίαν καὶ ὅμοιον κέλητα, ὧν τὰ πληρώματα παρέσχον καὶ ταῦτα 40 ὁπλίτας. Κατόπιν ἔταξε τὸ πλεῖστον τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν εἰς τὸ ἰσχυρότερον μέρος τῆς θέσεως πρὸς τὴν ξηράν, ὁ ἴδιος δὲ μετὰ 60 ἐπιλέκτων ὁπλιτῶν καί τινων τοξοτῶν ἀνέλαβε τὴν φρούρησιν πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, ὅπερ προησπίζετο διὰ τείχους ἀσθενεστάτου. Μετ' ὀλίγον ἐπῆλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι ὁρμητικῶς ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης διὰ 40 τριήρων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σπαρτιάτου Θρασυμηλίδα. Μετὰ ματαίας ἐπιθέσεις, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ τὴν ἐπαύριον γενομένη ἐπίθεσις εἰς οὐδὲν πάλιν ἀποτέλεσμα κατέληξεν, ὡς ἐκ τούτου δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπέστειλαν πλοῖά τινα, ὅπως φέρωσι πολιορκητικὰς μηχανάς.

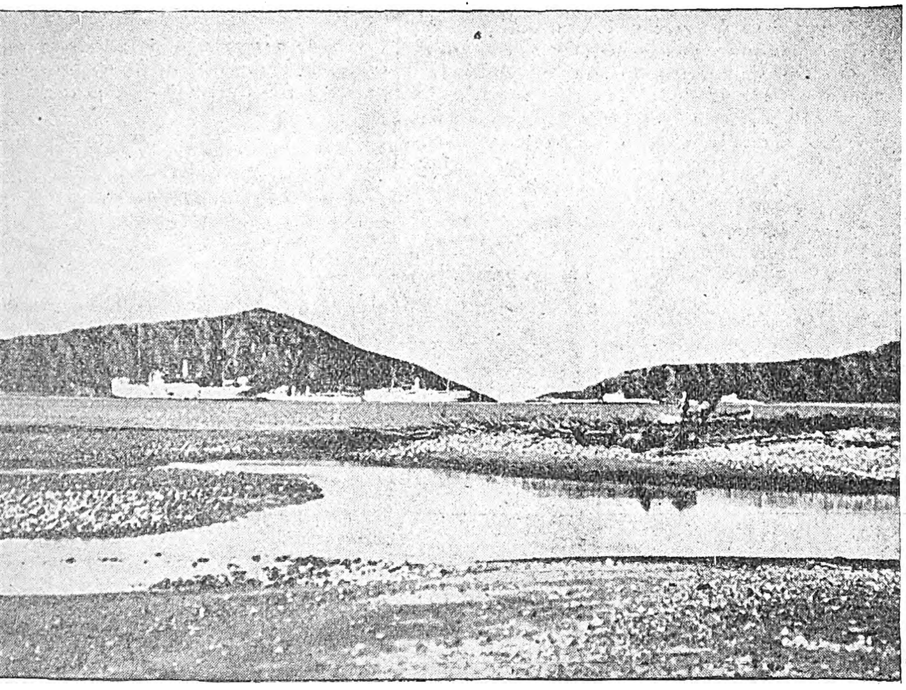

Ἄποψις τῆς Σφακτηρίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως κατέπλευσαν ἐκ Ζακύνθου δύο ἀθηναϊκὰ πλοῖα, μετὰ τῆς ἐν Ναυπάκτῳ μοίρας καὶ τεσσάρων χιακῶν, ἐν ὅλῳ 50 τὸν ἀριθμόν, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Εὐρυμέδοντος. Οὗτος, διανυκτερεύσας παρὰ τὴν νησῖδα Πρώτην, ἔπλευσε τὴν ἐπομένην πρὸς τὴν Πύλον, παρεσκευασμένος ἐπὶ μάχην. Οἱ Πελοποννήσιοι, ἠγκυροβολημένοι πρὸς τὴν γῆν, ἐπεβίβαζον ἡσύχως τὰ πληρώματα ἐπὶ τῶν σκαφῶν, προτιθέμενοι νὰ ναυμαχήσωσιν ἐντὸς τοῦ λιμένος, ἐὰν προσεβάλλοντο. Ὁ Εὐρυμέδων, διανείμας εἰς δύο τὸν στόλον καὶ εἰσπλεύσας ὁρμητικῶς καὶ διὰ τῶν δύο τοῦ λιμένος διόδων, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ τμήματος τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου, ὅπερ εἶχε προφθάσει ν' ἀπάρῃ· οἱ Λακεδαιμόνιοι, τραπέντες εἰς φυγήν, κατέλιπον εἰς χεῖρας τῶν Ἀθηναίων πέντε τριήρεις, ὧν μίαν αὔτανδρον, ἐνῷ πολλαὶ ἄλλαι ἐμβολισθεῖσαι ἐβυθίσθησαν. Μετὰ ταῦτα ὁ Εὐρυμέδων ἐπετέθη κατὰ τῶν καταφυγουσῶν εἰς τὴν ξηρὰν νεῶν, ἐμβάλλων συγχρόνως καὶ κατ' ἐκείνων, αἵτινες δὲν εἶχον εἰσέτι περατώσει τὴν ἐπιβίβασιν τῶν πληρωμάτων. Ἡ σύγχυσις ὑπῆρξε φοβερά· πολλὰ τῶν πλοίων, ἐγκαταλειφθέντα ὑπὸ τῶν πληρωμάτων, κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἐνώπιον τοιαύτης οἰκτρᾶς ἥττης, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἀπεκλείοντο οἱ ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας Σπαρτιᾶται, τὸ πεζικὸν τῶν Λακεδαιμονίων εἰσβαίνει ἔνοπλον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ κρεμάμενον ἀπὸ τῶν αἰχμαλωτισθεισῶν νεῶν, πειρᾶται νὰ τὰς σείρῃ πάλιν πρὸς τὴν ξηράν. Κατόπιν αἱματηρᾶς συμπλοκῆς κατώρθωσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ σώσωσι τὰ κενά των πλοῖα, πλὴν τῶν αἰχμαλωτισθέντων κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς μάχης. Ἐν τέλει οἱ Ἀθηναῖοι, περικλείσαντες στενῶς τὴν Σφακτηρίαν, ὑπεχρέωσαν εἰς παράδοσιν τὴν σπαρτιατικὴν φρουράν. Γ. Ν. Ν.

— «**Σφακτηρία**». —1) Κανονιοφόρος τορπιλλοφόρος, ναυπηγηθεῖσα τῷ 1881 εἰς Σὲν (La Seyne) καὶ μετονομασθεῖσα τῷ 1887 εἰς κανονιοφόρον «*Ἄλφα*» (βλ. λ.). —2) Ὀνομασία, ἥτις ἐδόθη εἰς τὸ ἐμπορικὸν ἀγγλικὸν ταχυδρομικὸν «Bazard», ἀγορασθὲν τῷ 1885 ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς τότε ἐπιστρατεύσεως, ὅπως χρησιμοποιηθῇ ὡς εὔδρομον. Ἐχρησιμοποιήθη κατόπιν ὡς βασιλικὴ θαλαμηγὸς Γεωργίου τοῦ Α' καὶ ἐν τέλει ὡς πλοῖον τῶν φάρων. Σ. Ε. Λ.

σφάκτης (ὁ), κοιν. *σφάχτης*· ὀξὺς πόνος τῶν πλευρῶν: «ἔχω σφάχτη».

σφάλαγγας (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ζῴου *ἀσπάλαξ ὁ εὐρωπαϊκός*.

σφαλάγγι (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὸν ὄνομα διαφόρων εἰδῶν ἀραχνῶν.

σφαλαγγουδιὰ (ἡ)· ὁ ἱστὸς τῆς ἀράχνης: «γέμισε τὸ σπίτι σφαλαγγουδιές».

σφαλαγγόχορτο (τό), ἢ *σφαλαγγοχόρταρο* *[Βοταν.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λαμψάνη*.

σφαλάγκαθο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἠρύγγιον*.

σφαλερίτης (ὁ) (Sphalerit), ἢ ***πλέντα*** (Blende) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν θειοῦχον ἔνωσιν τοῦ ψευδαργύρου, ZnS, περιέχον δὲ συνήθως καὶ ἐλάχιστα ποσὰ ἀργύρου. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ μορφὴν δωδεκαεδρικήν, ἀπαντᾷ ὅμως καὶ εἰς κοκκώδη ἢ στιφρὰ συσσωματώματα. Παρουσιάζει σκληρότητα 3 $^1/_2$—4, εἰδικὸν βάρος 3,9—4,2, λάμψιν ἀδαμαντοειδῆ, καὶ ἐνίοτε ὑαλώδη ἢ μεταλλικήν, καὶ χρῶμα συνήθως καστανόχρουν ἢ μαῦρον, καθὼς καὶ κίτρινον ἢ κόκκινον. Θεωρεῖται ὡς ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μεταλλευμάτων τοῦ ψευδαργύρου, ἐμφανίζεται δέ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ γαληνίτην καὶ σιδηροπυρίτην, εἰς διαφόρους χώρας, ὡς τὴν Γερμανίαν, Ἀγγλίαν Ἱσπανίαν, Β. Ἀμερικήν, Μεξικὸν κ. ἄ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπαντᾷ ἐπίσης μὲ γαληνίτην καὶ σιδηροπυρίτην, κυρίως μὲν εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρείου, εἰς ἀσήμαντα ὅμως ποσὰ καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας περιοχάς. Γ. Β.

σφαλερός, *—ά, —όν*· ὁ ἐσφαλμένος, μὴ ὀρθός, πεπλανημένος: «σφαλερὰ ἀντίληψις, — γνώμη».—Ἐπίρρ. ***σφαλερῶς***.

σφαληχτός, *—ή, —ό*, καὶ ***σφαλιστός***· δημοτ., κεκλεισμένος, ἀντίθ. *ἀνοιχτός*: «τὰ καταστήματα εἶναι σφαληχτά».—Ἐπίρρ. ***σφαληχτὰ*** καὶ ***—λιστά***.

σφαλίζω, καὶ ***σφαλάω***· δημοτ., κλείω τὸ κατάστημα διακοπτομένης τῆς ἐργασίας: «τί ὥρα σφαλᾶτε;»· || κλείω τὴν θύραν, τὸ παράθυρον κ.τ.τ.: «σφάλισε τὸ παράθυρο γιατὶ φυσᾷ».

σφάλλω, ἀόρ. *ἔσφαλα*, κάμνω σφάλμα, πλανῶμαι, ἁμαρτάνω: «ἔσφαλα, συχώρεσέ με», «σφάλλεις, ἐὰν νομίζῃς ὅτι...»· || ἀρχ., κάμνω τινὰ νὰ σκοντάψῃ· || παθ. *σφάλλομαι*, ἀόρ. *ἐσφάλην*, παθ. μετχ. *ἐσφαλμένος*· κάμνω σφάλμα, σφάλλω, ἁμαρτάνω: «ἐσφαλμένη γνώμη, — ἀντίληψις».

σφάλμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σφάλλειν, ἁμάρτημα: «ἀναγνωρίζει τὰ σφάλματά του».

—*[Ἐγκυκλ.] Σφάλμα* εἶναι ἡ ἐξ ἀγνοίας ἢ ἀδυναμίας ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοῦ ὀρθοῦ ἢ τοῦ ἀκριβοῦς. Καὶ τὰ μὲν ἐξ ἀγνοίας προερχόμενα σφάλματα, εἰς οὐδένα ὑποκείμενα κανόνα, δὲν δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς ὡρισμένην ἐξέτασιν (π. χ. ἡ μὴ ὀρθὴ γραφὴ λέξεώς τινος ἐξ ἀγνοίας τῆς ὀρθογραφίας, ἡ ἐξαγωγὴ συμπεράσματος μὴ προκύπτοντος ἐκ τῶν στοιχείων, ἅτινα ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν κλπ.), τὰ ἐξ ἀδυναμίας ὅμως προερχόμενα καὶ ὧν τὰ αἴτια εἶναι γνωστὰ τῷ ἀνθρώπῳ δύνανται, διὰ σειρᾶς ἐνεργειῶν, νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὸ ἐλάχιστον. Τὰ τῆς δευτέρας κατηγορίας σφάλματα, συνήθη εἰς τὰς ἐφηρμοσμένας ἐπιστήμας, συνιστάμενα κυρίως εἰς τὴν διαφορὰν τὴν προκύπτουσαν ἐκ τῆς παραβολῆς μετρηθέντος τινὸς ποσοῦ πρὸς τὸ ἀπολύτως ἀκριβές, καὶ ὄντα κατὰ τὸ πλεῖστον σφάλματα ὀργάνων, ἐξετάζει εἰδικὸν κεφάλαιον τῆς μαθηματικῆς, καθορίζον, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενομένων παρατηρήσεων ἢ καταμετρήσεων, τὸν βαθμὸν τῆς προσεγγίσεως εἰς τὴν ἀκρίβειαν (π. χ. κατὰ τὴν καταμέτρησιν τῶν τριῶν γωνιῶν τριγώνου τινὸς ἐν τῇ τοπογραφίᾳ, συμβαίνει νὰ προκύπτῃ ἀριθμὸς διαφέρων κατὰ μικράν τινα ποσότητα ἐπὶ πλέον ἢ ἔλαττον τῶν 180°, σφάλμα ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἀτέλειαν τοῦ ὀργάνου κ.τ.τ.). Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ κατασκευὴ ὀργάνων ἀπολύτου ἀκριβείας, οἱ κατασκευασταὶ τῶν παντοίας φύσεως ὀργάνων λεπτῆς παρατηρήσεως ἀναγράφουσιν ἐπ' αὐτῶν τὸ ὅριον τῆς ὑπ' αὐτῶν παρεχομένης ἀκριβείας. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐξ ἀδυναμίας σφαλμάτων ὑπάγεται καὶ τὸ ὀφειλόμενον εἰς τὴν διαφοράν, ἣν παρουσιάζουσι τὰ ἀποτελέσματα μετρήσεως ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος διὰ τῶν ἰδίων μὲν μέσων, ἀλλὰ ὑπὸ δια-

Digitized by Google

φόρων προσώπων, γνωστὸν ὡς προσωπικὴ ἐξίσωσις τοῦ παρατηρητοῦ.

—*[Γεωδ.]* Τὸ μέσον *σφάλμα* ἢ ἡ ἀβεβαιότης παρέχει τὸν βαθμὸν ἀκριβείας ἐργασίας τινός. Ἡ ἀκρίβεια δ' αὕτη ἑκάστης ἐργασίας παρέχεται: 1) Ὑπὸ τοῦ μέσου σφάλματος μετρήσεώς τινος ἢ παρατηρήσεως. 2) Ὑπὸ τοῦ μέσου σφάλματος τοῦ γενικοῦ μέσου ὅρου τῶν μετρήσεων ἢ παρατηρήσεως. 3) Ὑπὸ τοῦ σχετικοῦ μέσου σφάλματος.

Τὰ ἀνωτέρω σφάλματα δίδονται διὰ διαφόρων τύπων. Οὕτω τὸ μέσον σφάλμα μιᾶς μετρήσεως δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου $k = \pm\sqrt{\frac{[\upsilon\,\upsilon]}{\nu-1.}}$, ἔνθα $[\upsilon\,\upsilon]$ παριστᾷ τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων τῶν πιθανῶν τιμῶν, καὶ ν τὸ πλῆθος τῶν μετρήσεων ἢ παρατηρήσεων. Τὸ μέσον σφάλμα τοῦ γενικοῦ μέσου ὅρου δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου $M = \pm\frac{k}{\sqrt{\nu.}}$ ἔνθα k= τὸ μέσον σφάλμα μιᾶς μετρήσεως καὶ ν=τὸ πλῆθος τῶν μετρήσεων. Τέλος, τὸ σχετικὸν μέσον σφάλμα διὰ τοῦ τύπου $\frac{k}{s}$, ἔνθα s τὸ μετρηθὲν μῆκος. Γενικῶς τὰ σφάλματα τὰ κατατάσσομεν εἰς τρεῖς κατηγορίας: 1) Εἰς τὰ τυχαῖα ἢ ἀναπόφευκτα σφάλματα. Ταῦτα δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι δὲ τυχαῖα, διότι ἐξαρτῶνται ἐκ τυχαίων γεγονότων, μὴ δυναμένων νὰ προβλεφθῶσι. Μὲ τὰ τυχαῖα ταῦτα σφάλματα ἀσχολεῖται ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ γεωδαισίᾳ ἡ μέθοδος τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων. 2) Εἰς τὰ συστηματικὰ ἢ σταθερὰ σφάλματα, εἶναι δὲ ταῦτα τὰ συστηματικῶς ἐπαναλαμβανόμενα καὶ εὐκόλως ἑπομένως διορθούμενα. 3) Εἰς τὰ χονδροειδῆ σφάλματα, τὰ ὀφειλόμενα κυρίως εἰς τὴν ἀπροσεξίαν τοῦ παρατηρητοῦ. Ὅταν ἐκτελῶνται μετρήσεις βάσεων ἢ γωνιομετρήσεις, εἴτε ἕνεκεν ἀτελείας τῶν διαφόρων ὀργάνων, εἴτε λόγῳ καιρικῶν συνθηκῶν, εἴτε λόγῳ ἀπειρίας τοῦ ἐκτελοῦντος τὰς παρατηρήσεις, συμβαίνει νὰ ἔχωμεν πρὸ ἡμῶν σφάλματα, ἅτινα πρέπει νὰ εὑρίσκωνται ἐντὸς ἀνεκτῶν ὁρίων. Οὕτω, κατὰ τὰς μετρήσεις μιᾶς βάσεως, ἑκάστη τῶν τιμῶν αὐτῆς εἶναι παραδεκτή, ὅταν αἱ διαφοραὶ αὐτῶν εὑρίσκωνται ἐντὸς τοῦ ἀνεκτοῦ ὁρίου τοῦ διδομένου διὰ τοῦ τύπου $0{,}001\sqrt{\mu} + \frac{1}{10{,}000}\mu$, ἔνθα μ εἶναι ἡ μετρηθεῖσα βάσις εἰς μέτρα. Ἐπίσης εἰς τὰς ὁδεύσεις μεγίστης καὶ μεγάλης ἀκριβείας, ὧν αἱ ἀποστάσεις μετροῦνται διὰ μετροταινίας, τὰ ἀποτελέσματα τῆς μετρήσεως αὐτῶν δέον νὰ εὑρίσκωνται ἐντὸς τῶν ἀνεκτῶν ὁρίων τῶν καθοριζομένων διὰ τοῦ κατωτέρου πίνακος ἐπὶ ὁμαλοῦ καὶ ἀνωμάλου ἐδάφους.

	Μεγίστης ἀκριβείας	*Μεγάλης ἀκριβείας*	*Ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνίας*
Ἐπὶ ὁμαλοῦ ἐδάφους	$0{,}001\sqrt{p} + \frac{1}{10.000}p$	$0{,}03\sqrt{p} + \frac{1}{5.000}p$	$0{,}02\sqrt{p} + \frac{1}{2.000}p$
Ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους	$0{,}003\sqrt{p} + \frac{1}{10.000}p$	$0{,}06\sqrt{p} + \frac{1}{2.500}p$	$0{,}03\sqrt{p} + \frac{1}{2.000}p$

ἔνθα p ἡ μετρηθεῖσα βάσις. Ἐπίσης κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν κλειστῶν καὶ ἀνοικτῶν ὁδεύσεων, δέον τὸ γωνιῶδες σφάλμα νὰ εὑρίσκηται ἐντὸς τῶν κάτωθι ἀνεκτῶν ὁρίων, ἔνθα διὰ N παριστῶμεν τὸ πλῆθος τῶν κορυφῶν τῆς ὁδεύσεως.

	Μεγίστης ἀκριβείας	*Μεγάλης ἀκριβείας*	*Μικρᾶς ἀκριβείας*	*Ὑπουργείου Γεωργίας*	
				Ἐπὶ ὁμαλοῦ ἐδάφους	*Ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους*
Πρωτεύουσα ὅδευσις	$0'{,}5\sqrt{N}$	$1'\sqrt{N}$	$2'\sqrt{N}$	$1'6\sqrt{N}.$ $0{,}03\sqrt{N}$	$2'{,}7\sqrt{N}.$ $5'\sqrt{N}.$
Δευτερεύουσα ὅδευσις	$1'\sqrt{N}$	$2'\sqrt{N}$	$4'\sqrt{N}$	$2{,}7\sqrt{N}.$ $5'\sqrt{N}.$	$4'{,}3\sqrt{N}.$ $8'\sqrt{N}.$

Τέλος κατὰ τὴν γωνιομέτρησιν τριγώνου τινὸς κριτήριον τῆς ἀκριβοῦς μετρήσεως εἶναι ἡ συνθήκη, καθ' ἣν τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν αὐτοῦ δέον νὰ εἶναι 180°. Ὡς ἀνεκτὸν ὅριον σφάλματος δεχόμεθα ὅτι ἡ διαφορὰ τῶν γωνιῶν ἀπὸ 180° δέον νὰ εἶναι μικροτέρα τῶν 15 δευτερολέπτων τῆς μοίρας.

Κ. Χ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

—*[Στατιστ.]* Τὰ *σφάλματα* (écarts, erreurs, errori, deviation) ἢ ἀποκλίσεις ἔχουσι θεμελιώδη σημασίαν. Ἐὰν ἔν τινι σειρᾷ δοκιμασιῶν, μ τὸν ἀριθμόν, γεγονός τι τυχαῖον Ε ἐμφανίζεται α φορὰς ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας, ὁ ἀριθμὸς α καλεῖται *ἀπόλυτος συχνότης* ἢ ἁπλῶς *συχνότης* τούτου. Ἡ γνῶσις ὅμως τῆς συχνότητος δὲν ἐξαρκεῖ, ἵνα χαρακτηρίσῃ τὸ γεγονὸς Ε ὡς σπάνιον ἢ ὄχι· ἀπαιτεῖται ὅθεν ἡ γνῶσις τῆς *σχετικῆς* συχνότητος, ἥτις εἶναι τὸ πηλίκον τῆς ἀπολύτου συχνότητος διὰ τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν δοκιμασιῶν μ, ἤτοι ἡ γνῶσις τοῦ λόγου $\frac{\alpha}{\mu}$, ἥτις δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ ἡ ἐμπειρική, ἡ στατιστικὴ πιθανότης τοῦ ὑπ' ὄψιν γεγονότος. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ στατιστικὴ πιθανότης εἶναι διάφορος τῆς μαθηματικῆς, ἐκ τῶν ὑστέρων δεχόμεθα ὅτι τὰ σχετικὰ θεωρήματα τοῦ λογισμοῦ τῶν πιθανοτήτων ἐφαρμόζονται μετά τινος προσεγγίσεως μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλης ἐπὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων γενικῶς, ἅτινα ἐπαναλαμβάνονται ὑπὸ συνθήκας περίπου τὰς αὐτάς. Τὸ τελευταῖον, ὡς γνωστόν, καλεῖται *ἐμπειρικὸς νόμος τοῦ τυχαίου* ἢ *νόμος τῶν μεγάλων ἀριθμῶν* καὶ ἐπιτάσσεται ὡς ἑξῆς: Εἰς σειρὰν κατ' ἐπανάληψιν δοκιμασιῶν, ἀπείρου (θεωρητικῶς) ἀριθμοῦ καὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας, ἕκαστον τῶν τυχαίων δυνατῶν γεγονότων ἐκδηλοῦται μετὰ σχετικῆς συχνότητος αἰσθητῶς ἴσης πρὸς τὴν μαθηματικὴν αὐτοῦ πιθανότητα. Ἡ προσέγγισις αὐξάνει γενικῶς καὶ ταχέως, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν δοκιμασιῶν τείνει πρὸς τὸ ἄπειρον.

Τῶν σφαλμάτων ἢ ἀποκλίσεων διακρίνομεν πλεῖστα εἴδη.

Ἀπόλυτον σφάλμα ἢ *ἐπίδρασις τῆς σειρᾶς* (fluctuation du serie, écart absolu) καλεῖται ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ α τῶν διαπιστωθέντων εὐνοϊκῶν γεγονότων καὶ τοῦ πιθανωτέρου ἀριθμοῦ αὐτῶν, δηλαδὴ τοῦ μέσου ἀριθμητικοῦ τούτων, παρίσταται δὲ συμβολικῶς ὑπὸ $\xi \equiv \alpha - \mu.\,p$, ἔνθα p ἡ πιθανότης.

Σχετικὸν σφάλμα (écart relatif) καλεῖται τὸ πηλίκον τοῦ ἀπολύτου σφάλματος ξ διὰ τοῦ πλήθους τῶν δοκιμασιῶν μ, ἤτοι τὸ $\varepsilon = \frac{\xi}{\mu} = \frac{\alpha - \mu p}{\mu} = \frac{\alpha}{\mu} - p.$ Τὸ ξ δυνατὸν νὰ ᾖ θετικὸν ἢ ἀρνητικὸν ἢ μηδὲν καὶ εἶναι διαφορὰ δύο μεγεθῶν, ὧν τὸ πρῶτον εἶναι μεταβλητὸν ἀπό τινος σειρᾶς δοκιμασιῶν (παρατηρήσεων) εἰς ἄλλην, τὸ δεύτερον εἶναι σταθερὸν καὶ λογιστὸν ἐκ τῶν προτέρων. Τὸ ε εἶναι διαφορὰ δύο κλασμάτων, δι' ὃ καὶ περιλαμβάνεται πάντοτε μεταξὺ −1 καὶ +1, δηλαδὴ $-1 \leqq \varepsilon \leqq +1$.

Μονὰς τοῦ ἀπολύτου σφάλματος, ἢ *μονὰς ἐπιδράσεως* (unité d'écart absolu, ou unité de fluctuation) καλεῖται ἡ ἔκφρασις

$$\varkappa \equiv \sqrt{2pq\mu} \equiv \sqrt{2p\,1-p)\mu},\ \text{ἐπειδὴ}\ p+q=1.$$

Μονὰς σχετικοῦ σφάλματος ἢ *πρότυπον σφάλμα* (Unité d'écart relatif, ou écart étalon) καλεῖται ἡ ἔκφρασις $\varkappa_0 \equiv \frac{\varkappa}{\mu} = \sqrt{\frac{2pq}{\mu}} \equiv \sqrt{\frac{2p(1-p).}{\mu}}$

Ἡ μονὰς τοῦ ἀπολύτου σφάλματος ϰ αὐξάνει ὡς ἡ τετραγωνικὴ ῥίζα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δοκιμασιῶν, ἡ δὲ μονὰς τοῦ σχετικοῦ σφάλματος $\varkappa_0$ εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον μικροτέρα, ἐφ' ὅσον μ καθίσταται μεγαλύτερον, ἐπὶ πλέον δὲ ἀντιστρόφως ἀνάλογος τῆς τετραγωνικῆς ῥίζης τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δοκιμασιῶν.

Ἀνηγμένον σφάλμα (écart reduit) καλεῖται τὸ πηλίκον τοῦ ἀπολύτου σφάλματος διὰ τῆς μονάδος τοῦ ἀπολύτου σφάλματος, δηλαδὴ τοῦτο ἐμφαίνει ποσάκις τὸ ἀπόλυτον σφάλμα περιλαμβάνει τὴν μονάδα τοῦ ἀπολύτου σφάλματος, ἤτοι:

$$\lambda \equiv \frac{\xi}{\varkappa} = \frac{\alpha - p\mu}{\sqrt{\mu pq}} = \frac{\alpha - p\mu}{\sqrt{2p(1-p)\mu}}$$

Μέσον σφάλμα τετραγώνου ἢ *συντελεστὴς διασπορᾶς* (écart quadratique moyen, écart de dispersion, standard deviation, mittlere abweichung) παρίσταται ὑπὸ $\sigma = \sqrt{\mu pq} = \sqrt{\mu(p1-)p.}$

Ὁ τύπος τοῦ μ.σ.τ. προκύπτει ἐκ τῆς διωνυμιακῆς ἢ συμμετρικῆς καμπύλης

$$(p+q)^\mu = p^\mu + \mu p^{\mu-1}q + \frac{\mu(\mu-1)}{2!}.$$

$$p^{\mu-2}q^2 + \ldots\ldots + q^\mu,\ \text{ὅπου}\ p = q = \frac{1}{2}$$

εὑρισκομένων τῶν περὶ τὴν αὐθαίρετον ἀρχὴν ῥοπῶν. Οὕτω διὰ πρώτην μὲν ῥοπὴν ἔχομεν

$$\mu p^{\mu-1}q + \mu(\mu-1)\,p^{\mu-2}q + \ldots + \mu q^\mu =$$

$$= mq(p+q)^{\mu-2} = m\,q,$$

διὰ δευτέραν δὲ ῥοπήν, περὶ τὴν αὐθαίρετον ἀρχήν, εὑρίσκομεν

$$\mu p^{\mu-1}q + 2\mu(\mu-1)\,p^{\mu-2}q^2 + \frac{3}{2}.$$

$$(\mu-1)(\mu-2\,\mu.p^{\mu-3}q^3 + \ldots + m^2q^m\ \text{ἢ}$$

$$\mu p^{\mu-1}q + \mu(\mu-1)p^{\mu-2}q^2 + \frac{\mu(\mu-1)(\mu-2).}{2!} +$$

$$+ \ldots + \mu q^\mu + \mu(\mu-1)p^{\mu-2}q^2 + \ldots \mu(\mu-1)q^\mu\ \text{ἢ}$$

$$\mu q + \mu(\mu-1)\,q^2$$

ὅτε ἡ δευτέρα ῥοπὴ περὶ τὸν μέσον ἀριθμητικὸν εἶναι $\sigma^2 = \mu q + \mu(\mu-1)q^2 - \mu^2q^2 = \mu pq$ ἢ $\sigma = \sqrt{\mu pq}$ δηλαδὴ τὸ μέσον σφάλμα τετραγώνου.

Μέτρον ἀπολύτου ἀκριβείας ἢ *διαστολεὺς ἀκριβείας* (mesure de la précision absolue de la serie, on module de précision, Modulus, Precision index) δίδεται ὑπὸ

$$k = \frac{1}{\varkappa} = \frac{1}{\sqrt{2pq\mu}} = \frac{1}{\sigma\sqrt{2}}$$

Μεταξὺ τοῦ διαστολέως ἀκριβείας καὶ τοῦ ἀνηγμένου σφάλματος ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος σχέσις

$$\lambda = \frac{\alpha - \mu p}{\sqrt{2pq\mu}} = \frac{\xi}{\sigma\sqrt{2}} = \xi.\,k.$$

ἤτοι τὸ ἀνηγμένον σφάλμα ἰσοῦται τῷ γινομένῳ τοῦ ἀπολύτου σφάλματος ἐπὶ τὸν διαστολέα τῆς σειρᾶς.

Μέτρον σχετικῆς ἀκριβείας (mesure de la précision relative) καλεῖται ἡ ἀντίστροφος τιμὴ τῆς μονάδος τοῦ σχετικοῦ σφάλματος, ἤτοι:

$$k_0 = \frac{\mu}{\varkappa}\ \frac{\mu}{\sqrt{2pq\mu}} = \sqrt{\frac{\mu}{2pq}}$$

καὶ αὐξάνει ἀναλόγως τῆς τετραγωνικῆς ῥίζης τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δοκιμασιῶν, εἶναι δὲ ἐπὶ τοσούτῳ μεῖζον, ὅσῳ p q εἶναι μικρότερον δηλαδὴ ὅταν $p = q = \frac{1}{2}.$

Μέσον σφάλμα (écart moyen, mean deviation) καλεῖται ὁ μέσος τῶν ἀπολύτων τιμῶν τῶν σφαλμάτων, δηλαδὴ $\eta = A[\alpha - \mu\varrho] = A|\xi|$

Τὰ διάφορα σφάλματα, προκειμένου περὶ τῆς στατιστικῆς συναρτήσεως $x_i = \sigma(x_i)$, καθορίζονται ὡς ἑξῆς:

1) *Ἀπόλυτα σφάλματα* διὰ τῆς σχέσεως $\xi_i = x_i - A(x)$, ὅπου x_i αἱ κεντρικαὶ τιμαὶ τῶν ὅρων τῆς σειρᾶς τοῦ μεταβλητοῦ x_i καὶ A(x) ὁ μέσος ἀριθμητικὸς τῶν x^i (εὕρεσιν τοῦ A(x) ἴδε εἰς λ. *στατιστική*).

2) *Μέσον σφάλμα*· τοῦτο παρέχεται ὑπὸ τοῦ τύπου

$$\bar{\eta} = \frac{I}{N}\Sigma\left|x_i - A(x)\right|\sigma(x_i)$$

ἔνθα $\sigma(x_i)$ αἱ ἀντιστοιχοῦσαι εἰς x_i συχνότητες διὰ i=1, 2, 3,.... ν καὶ $N = \Sigma\sigma(x_i)$ τὸ πλῆθος τῶν συχνοτήτων.

Συνήθως τὸ μέσον σφάλμα λογίζεται καὶ ἀπὸ τῆς διαμέσου Δ τῆς σειρᾶς. Πρὸς εὕρεσιν τοῦ μέσου σφάλματος τῆς σειρᾶς, χρώμεθα συνήθως τῷ ἀκολούθῳ τύπῳ:

$$\bar{\eta} = \frac{\Sigma\sigma(x_i)\,d + (N\alpha - N\beta)\gamma}{N}$$

ὅπου $d = |x_i - Z|$ αἱ ἀποκλίσεις ἀπὸ τῆς αὐθαιρέτου ἀρχῆς Z, κατ' ἀπόλυτον τιμὴν λαμβανόμεναι, Nα ὁ ἀριθμὸς τῶν συχνοτήτων τῶν μικροτέρων τοῦ μέσου ἢ διαμέσου, Nβ ὁμοίως τῶν μεγαλυτέρων καὶ γ ἡ διαφορὰ τοῦ μέσου ἢ διαμέσου ἀπὸ τῆς αὐθαιρέτου ἀρχῆς κατ' ἀπόλυτον τιμὴν λαμβανομένη. Αἱ διαστάσεις τοῦ $\bar{\eta}$ εἶναι αὐταὶ πρὸς τὰς τοῦ x_i.

3) *Μέσον σφάλμα τετραγώνου.* Τοῦτο δίδεται ὑπὸ

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{N}\Sigma\xi_i^2(\sigma x_i)}\ \text{ὅπου}\ N = \Sigma\sigma(x_i),$$

$$\xi_i = x_i - A(x_i)$$

Οὐχ ἧττον συναρτήσει τῶν περὶ τὴν αὐθαίρετον ἀρχὴν Z τοῦ μεταβλητοῦ x_i ῥοπῶν, δυνάμεθα εὐκολώτερον νὰ καθορίσωμεν τὸ σ. Πράγματι ἔστωσαν $\eta_i = x_i - Z$ τὰ ἀπὸ τῆς αὐθαιρέτου ἀρχῆς σφάλματα $\xi_i = x_i - A(x)$, ὁμοίως τὰ ἀπὸ τοῦ μέσου ἀριθμητικοῦ

ὅθεν $\eta_i = x_i - z = \xi_i + A(x) - Z$, ἐὰν νῦν ἀθροίσωμεν τὴν ἐξίσωσιν ταύτην κατὰ μέλη διὰ i=0,1,2 ..... ν, διαιρέσωμεν διὰ N, θὰ ἔχωμεν τὴν μέσην $A(\eta) = A(x) = Z$, ἐπειδὴ $A(\xi) = 0$, δηλαδὴ ὁ μέσος τῶν σφαλμάτων ἀπὸ τῶν μ ἀριθμῶν εἶναι μηδέν. Ἀλλ' ἐκ τῆς

$\eta_i = \xi_i + A(x) - Z$ καὶ $A(n) = A(x) = Z$, ἕπεται $\eta_i = \xi_i + A(\eta)$· ὑψοῦντες εἰς τὸ τετράγωνον κατὰ μέλη λαμβάνομεν

Digitized by Google

$\eta^2_i = \xi^2_i + 2\xi_i A(\eta) + A^2(\eta)$ καὶ λαμβάνοντες τὸν μέσον διὰ $i = 0, 1, 2, \ldots \nu$, ἔχομεν τελικῶς

$$A(\eta^2) = A(\xi^2) + A^2(\eta) \text{ ἢ } A(\xi^2) = A(\eta^2) - A^2(\eta)$$

$$\text{ἤτοι } \sigma = \sqrt{A(\xi^2)} = \sqrt{A(\eta^2) - A^2(\eta)}.$$

Ἐὰν νῦν αἱ τιμαὶ τοῦ x_i βαίνωσι κατὰ πρόοδον ἀριθμητικὴν λόγου Θ, ὑφίσταται δηλαδὴ ἡ σχέσις $x_i = Z + K.\Theta.$, ἔνθα $K = 0, 1, 2, \ldots \nu - 1$ καὶ Z μεγεθός τι αὐθαιρέτως ληφθὲν ὡς ἀρχή, τότε

$K_i = \frac{1}{\Theta}(x_i - Z) = \frac{\eta_i}{\Theta}$ καὶ συνεπῶς θὰ ἔχωμεν λαμβάνοντες τὸν μέσον ἀμφοτέρων τῶν μελῶν

$$A(\eta) = \Theta A(k) = \Theta \frac{1}{N} \Sigma k_i \, \sigma(x_i)$$

ὁμοίως $A(\eta^2) = \Theta^2 A(k^2) = \Theta^2 \frac{1}{N} \Sigma k_i^2 \sigma(x_i)$

συνεπῶς $\sigma^2 = A(\xi^2) = \Theta^2 [A(k^2) - A^2(k)] = \mu_2$, ὅπου μ_2 ἡ δευτέρα ῥοπὴ τῆς σειρᾶς περὶ τὸν μέσον ἀριθμητικόν. Τὸ σ ἔχει τὰς διαστάσεις τῶν τιμῶν τοῦ μεταβλητοῦ x_i.

4) Ἔχοντες νῦν τὸ σ εὑρίσκομεν τὸ k, ἤτοι τὸν διαστολέα ἀκριβείας διὰ τῆς σχέσεως $K = \frac{1}{\sigma\sqrt{2}}$ καὶ συναρτήσει τοῦ σ ἢ k τὸ ἀνηγμένον σφάλμα

$$\lambda_i = \frac{x_i - A(x)}{\sigma\sqrt{2}} = \xi_i k.$$

Η εὕρεσις τῶν ὡς ἄνω σταθερῶν εἶναι ἀπαραίτητος προκειμένου νὰ γίνῃ ἀναλυτικὴ ἀναπαράστασις τῆς ἐμπειρικῆς σειρᾶς $x_i = \sigma(x_i)$ εἴτε διὰ τοῦ τύπου τοῦ Laplace εἴτε δι' ἀναπτύξεως ταύτης εἰς πολυώνυμα τοῦ Hermite (βλ. λ. *στατιστική*).

5) Αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων σφαλμάτων σχέσεις καθορίζονται ὡς ἕπεται. Ὁ ἀριθμητικὸς μέσος τῶν νυοστῶν δυνάμεων τῶν ἀπολύτων τιμῶν τῶν σφαλμάτων δίδεται ὑπὸ

$$\frac{k}{\sqrt{\pi}} \int_{-\infty}^{+\infty} |\xi|^{\nu} e^{-k^2\xi^2} dz = \frac{2k}{\sqrt{\pi}} \int_0^{\infty} \xi^{\nu} e^{-k^2\xi^2} dz$$

καὶ τιθεμένου $k^2\xi^2 = y$, τότε $2\xi k^2 d\xi = dy$,

$$\xi^{\nu} = \frac{y^{\frac{\nu-1}{2}}}{\sqrt{k^{\nu}}}, \text{ ἤτοι:}$$

$$\frac{1}{k^{\nu}\sqrt{\pi}} \int_0^{\infty} y^{\frac{\nu-1}{2}} e^{-y} dy = \frac{\Gamma\left(\frac{\nu+1}{2}\right)}{k^{\nu}\sqrt{\pi}}$$

Ἂν $\nu = 1$, τότε τὸ μέσον σφάλμα $\eta = \frac{\Gamma(1)}{k\sqrt{\pi}} = \frac{1}{k\sqrt{\pi}}$

Ἂν $\nu = 2$, τότε τὸ μέσον σφάλμα τετραγώνου

$$\sigma^2 = \frac{\Gamma\left(\frac{3}{2}\right)}{k^2\sqrt{\pi}} = \frac{1}{k^2 . 2} \text{ ἢ } \sigma = \frac{1}{k\sqrt{2}}.$$

Ἑπομένως μεταξὺ η καὶ σ ὑφίσταται ἡ σχέσις

$$\frac{\eta}{\nu} = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \quad \text{ἢ} \quad \eta = \sigma\sqrt{\frac{2}{\pi}} = \sigma . 0{,}7979$$

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πιθανότης, ἐν περιπτώσει κανονικῆς σειρᾶς, ἵνα ἡ ἀπόλυτος τιμὴ τοῦ σφάλματος εἶναι μικροτέρα τοῦ λ, δίδεται ὑπὸ

$$\vartheta(\lambda k) = \vartheta\left(\frac{\lambda}{\sigma\sqrt{2}}\right), \text{ ὅπου}$$

$$p(\lambda) = \frac{1}{\sqrt{\pi}} \int_{-\infty}^{\lambda k} e^{-k^2\xi^2} d\xi = \frac{1}{2}[1 + \vartheta(\lambda k)]$$

Εἰς πιθανότητα δεδομένην καὶ ἴσην πρὸς 0,99 ἀντιστοιχεῖ $\lambda = 2{,}636$. Ἑπομένως ὅταν αἱ κατανομαὶ ἀκολουθοῦσι τὸν νόμον τῶν σφαλμάτων, ἡ πιθανότης εἶναι 0,99, ἵνα ἔχωμεν $|\xi| < 2{,}636\sigma$, ἤτοι διάστημα $\sigma . 2{,}636 . 2 = 5{,}272\sigma$ τοῦ μεγέθους καὶ συμμετρικὸν ὡς πρὸς τὸ μέσον θὰ περιέχῃ τὰ 99 τοῖς 100 τῶν παρατηρήσεων.

Ὁμοίως ἡ πιθανότης ὅπως $|x_i - A(x)| < \lambda$

$$\text{ἔσται } \vartheta\left(\frac{\lambda}{\eta\sqrt{\pi}}\right)$$

καὶ τὸ διάστημα τοῦ μεγέθους $6{,}59\eta$ μετὰ τοῦ A(x) ὡς μέσου, θὰ περιέχῃ τὰ 99 τοῖς 100 τῶν παρατηρήσεων.

Πιθανὸν σφάλμα. Τὸ σφάλμα τοῦτο δὲν εἶναι τὸ ἀνώτερον ὅλων τῶν ἄλλων σφαλμάτων, ἀλλ' ὡς, μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν σημείων, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατ' ἀπόλυτον τιμὴν σφαλμάτων, τῶν μεγαλυτέρων τοῦ πιθανοῦ σφάλματος, εἶναι ἴσος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατ' ἀπόλυτον τιμὴν μικροτέρων τούτου ἢ ὑπάρχει ἡ αὐτὴ πιθανότης 50% ὅτι σφάλμα τι εἶναι μεγαλύτερον ὅσῳ καὶ μικρότερον τοῦ πιθανοῦ σφάλματος.

Ἡ πιθανότης ἵνα σφάλμά τι περιλαμβάνηται μεταξὺ $-p$ καὶ $+p$ εἶναι

$$\pi = \frac{k}{\sqrt{\pi}} \int_{-p}^{+p} e^{-k^2\xi^2} d\xi = \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^{kp} e^{-k^2\xi^2} d\xi$$

ἀλλὰ $\pi = \frac{1}{2}$, ὅθεν

$$\frac{1}{4} = \frac{1}{\sqrt{\pi}} \int_0^{kp} e^{-k^2\xi^2} d\xi \quad \text{ἤτοι}$$

$$(kp) = 0{,}476936$$

καὶ $p = \frac{0{,}476936}{k} = \sigma . \sqrt{2} . 0{,}476936 = 0{,}67449 . \sigma.$

ἤτοι πρὸς εὕρεσιν τοῦ πιθανοῦ σφάλματος πολλαπλασιάζομεν τὸ μέσον σφάλμα τετραγώνου ἐπὶ 0,67449 ἢ προσεγγίζοντες ἐπὶ $\frac{2}{3}$

Μεταξὺ p, σ καὶ η ὑφίστανται αἱ ἀκόλουθοι σχέσεις

$$\sigma = 1{,}4826\,p \qquad p = 0{.}67449\,\sigma$$
$$\eta = 1{,}1829\,p \qquad p = 0{,}84535\,\eta$$

προκύπτουσαι ἐκ τῆς σχέσεως $\eta = \sigma\sqrt{\frac{2}{\pi}}$

δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ σ ὑπὸ τοῦ ἴσου αὐτῷ

$$\frac{p}{0{,}67449}$$

Εἰδικὴ σημασία τοῦ σφάλματος. Ἐπειδὴ νῦν ἡ καμπύλη $y = \frac{k}{\sqrt{\pi}} e^{-k^2\xi^2}$ δίδει τὴν πιθανότητα ὅπως σφάλμά τι περιλαμβάνεται μεταξὺ ξ καὶ ξ+dξ, θὰ ἔχωμεν

$$\frac{dv}{d\xi} = -\frac{2k^2\xi k}{\sqrt{\pi}} e^{-k^2\xi^2} = -\frac{2k^3\xi}{\sqrt{\pi}} e^{-k^2\xi^2} \text{ καὶ}$$

$$\frac{d^2y}{d\xi^2} = \left[-\frac{2k^3}{\sqrt{\pi}} - \frac{2k^3\xi(-2k^2\xi)}{\sqrt{\pi}}\right] e^{-k^2\xi^2} \text{ ἤτοι:}$$

πρὸς εὕρεσιν τῆς τετμημένης τῶν σημείων καμπῆς δέον ὅπως $\frac{d^2y}{d\xi^2} = 0$ ἢ $-2k^3 + 4k^5\xi^2 = 0$ ἢ

$$2k^2\xi^2 = 1. \text{ καὶ } \xi = \frac{1}{k\sqrt{2}} = \sigma$$

δηλαδὴ ἡ τετμημένη τοῦ σημείου καμπῆς τῆς κανονικῆς καμπύλης $y = \frac{k}{\sqrt{\pi}} e^{-k^2\xi^2}$ ἰσοῦται τῷ μέσῳ σφάλματι τετραγώνου σ ταύτης.

Κατ' ἐπέκτασιν τὸ πιθανὸν σφάλμα τῶν διαφόρων σταθερῶν δίδεται ὑπὸ τοῦ κάτωθι πίνακος.

— **σφάλματα** ***διαιρέσεων*** *['Αστρον.]* βλ. *μεσημβρινὸς κύκλος.*

— **σφάλμα** ***ἐκκεντρότητος*** *['Αστρον.]* βλ. *μεσημβρινὸς κύκλος.*

— **σφάλμα** ***κάμψεως*** *['Αστρον.]* βλ. *μεσημβρινὸς κύκλος.*

— **σφάλμα** ***κατευθύνσεως*** *['Αστρον.]* βλ. *μεσημβρινὸς κύκλος.*

— **σφάλμα** ***κλίσεως*** *['Αστρον.]* βλ. *μεσημβρινὸς κύκλος.*

— **σφάλματα** ***μεσημβρινοῦ κύκλου*** *['Αστρον.].* Ποσότητες, καθ' ἃς δέον νὰ διορθῶνται αἱ μεσημβριναὶ παρατηρήσεις. Αὗται ὀφείλονται ἐν μέρει μὲν εἰς τὴν ἀτέλειαν τῆς κατασκευῆς τοῦ ὀργάνου, ἐν μέρει δὲ εἰς τὴν ἐκτροπὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς μαθηματικῶς ἀκριβοῦς θέσεώς του. Αἱ ποσότητες αὗται καλοῦνται ὡσαύτως καὶ *σταθεραὶ τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου.* Σ. Π.

— **σφάλμα** ***παραλλάξεως*** *['Αστρον.]* βλ. *μεσημβρινὸς κύκλος.*

— **σφάλματα** ***χαραγῶν*** *['Αστρον.]* βλ. *μεσημβρινὸς κύκλος.*

σφαλνῶ· ἰδιωματ., ἀντὶ *σφαλίζω* (βλ. λ.).

Σφάλτης (ὁ) *['Αρχ.].* Ἐπίθετον τοῦ Βάκχου, ὑπαινισσόμενον τοὺς ἐκ μέθης σφαλλομένους. Ὠνομάσθη δὲ οὕτω, κατὰ τὴν μυθολογίαν, διότι ὅταν ὁ Τήλεφος, υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους, ἠθέλησε νὰ ἀποκρούσῃ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἑλλήνων εἰς Μυσίαν, ὁ θεὸς τοῦ οἴνου ἀνέδωσεν ἐξ αὐτομάτου ἄμπελον, ἐπὶ τῆς ὁποίας «σφήλας» ὁ Τήλεφος ἔπεσε καὶ ἐτρώθη ὑπὸ τῆς λόγχης τοῦ Ἀχιλλέως (*Τζέτζ.* εἰς Λυκόφρ. 206). Α. Θ. Σ.

σφαλῶ· βλ. *σφαλίζω.*

σφάντζικα (ἡ). Παραφθορὰ τοῦ γερμανικοῦ Zwanziger (= εἰκοσάριον), παλαιὸν αὐστριακὸν νόμισμα, ὑποδιαιρούμενον εἰς 20 κρόϊτζερ (Kreuzers), βάρους 2,666 γρ., ἀργυροῦ τίτλου 0,500 Ἐκυκλοφόρει παρ' ἡμῖν ἐπὶ Καποδίστρια, διατιμηθὲν πρὸς 95 λεπτά. Ι. Α. Β.

Σφὰξ (Sfax, Sfaks, Sfakés ἢ Sefakés) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Τύνιδος, ἐπὶ τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ κόλπου Γκαμπὲς ἢ Μικρᾶς Σύρτεως, ἔναντι τῶν νήσων Κερκενάχ. Κάτ. 50.000, ἐξ ὧν 10,000 Εὐρωπαῖοι, κατὰ τὸ πλεῖστον Γάλλοι, Ἰταλοί, Μαλτέζοι καὶ Ἕλληνες. Διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, τὴν *ἄνω πόλιν* καὶ τὴν *κάτω πόλιν* ἢ *Ραμπάτ.* Ἡ πρώτη ἀποτελεῖ ὀρθογώνιον 550 μ. μήκους καὶ 350 μ. πλάτους, περιβεβλημένον ὑπὸ τείχους ὕψους 10—12 μ. μετὰ πύργων εἰς τὰς γωνίας. Ἐν αὐτῇ, κατοικουμένῃ ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Μουσουλμάνων ἰθαγενῶν, εὑρίσκεται καὶ τὸ παλαιὸν φρούριον

Στατιστικαὶ σταθεραὶ	*Πιθανὰ σφάλματα*
Σχετικὴ συχνότης $p = \frac{\alpha}{\mu}$, $q = 1 - p$	$0{,}6745\sqrt{\frac{pq}{\mu}}$
Μέσος ἀριθμητικός	$\frac{0{,}6745\,\sigma}{\sqrt{\nu}}$
Διάμεσος (κανονικὴ κατανομὴ)	$\frac{0{,}8454\,\sigma}{\sqrt{\nu}}$
Μέσον σφάλμα τετραγώνου (κανονικὴ κατανομὴ	$\frac{0{,}6745\,\sigma}{\sqrt{2\nu}} = \frac{0{,}4769\,\sigma}{\sqrt{\nu}}$
Τεταρτημόρια (κανονικὴ κατανομὴ)	$\frac{0{,}9191\,\sigma}{\sqrt{\nu}}$
Τεταρτημοριακὴ ἀπόκλισις (κανονικὴ κατανομὴ)	$\frac{0{,}5306\,\sigma}{\sqrt{\nu}}$
Συντελεστὴς μεταβλητικότητος ΣΜ (κανονικὴ κατανομὴ)	$\frac{0{,}6745 . \Sigma M}{\sqrt{2\nu}}\left[1 + 2\left(\frac{\Sigma M}{100}\right)^2\right]^{\frac{1}{2}}$
Συντελεστὴς συσχετίσεως r	$\frac{0{,}6745\,(1 - r^2).}{\sqrt{\nu}}$
Λόγος συσχετίσεως η	$\frac{0{,}6745\,(1 - \eta^2).}{\sqrt{\nu}}$
Συντελεσταὶ παλινδρομήσεως ἢ προβλέψεως $r.\frac{\sigma y}{\sigma x}$	$0{,}6745\sqrt{\frac{1 - r^2}{\nu}} . \frac{\sigma_y}{\sigma_x}$
Συντελεσταὶ ἀποπλανήσεως $s_y = \sigma_y\sqrt{1 - r^2}$	$0{,}6715\;\sigma_y\sqrt{1 - r^2}$
$s_x = \sigma_x\sqrt{1 - r^2}$	$0{,}6745\;\sigma_x\sqrt{1 - r^2}$
καὶ ν τὸ πλῆθος τῶν παρατηρήσεων	

Ἐὰν ὁ μέσος ἀριθμητικὸς μιᾶς κατανομῆς εἶναι A(x), ἡ πιθανὴ τούτου τιμὴ εἶναι

$$A(x) \pm \frac{0{,}6745\,\sigma}{\sqrt{\nu}} \text{ κ.λ.π} \qquad (1)$$

τοῦθ' ὅπερ καταδεικνύει τὸν τρόπον τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν πιθανῶν σφαλμάτων, καθ' ὅσον διὰ τοῦ τύπου φαίνεται ὅτι ὑπάρχει πιθανότης 50 τοῖς 100 ὅπως ὁ εὑρεθεὶς μέσος A(x) μὴ ἀπέχῃ τοῦ ἀληθοῦς πλέον ἢ ἔλαττον τοῦ $\frac{0{.}6745\,\sigma.}{\sqrt{\nu}}$ Κ. Α. Α.

— **σφάλμα** ***ἀζιμουθίου*** *['Αστρον.]* βλ. *μεσημβρινὸς κύκλος.*

Κάσμπαχ. Ἡ Ραμπὰτ περιβάλλεται ἐπίσης ὑπὸ τείχους καὶ κατοικεῖται κυρίως ὑπὸ Ἰουδαίων καὶ ἐμπόρων ἐλαίου. Μεταξὺ τοῦ τείχους τῆς ἀραβικῆς πόλεως καὶ τῆς θαλάσσης εὑρίσκεται ἡ εὐρωπαϊκὴ συνοικία. Γενικῶς ἡ πόλις παρουσιάζει ὄψιν μεσαιωνικὴν καὶ ἀνατολικὴν καὶ θεωρεῖται ὡς μία τῶν χαρακτηριστικωτέρων ἀραβικῶν πόλεων. Ἔχει ἀσφαλῆ λιμένα, ἀλλὰ ἀβαθῆ, ἕνεκα δὲ τούτου τὰ μεγάλης χωρητικότητος πλοῖα ἀναγκάζονται νὰ ἀγκυροβολοῦν εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς. Πέριξ τῆς πόλεως ἐκτείνεται εὐρεῖα ζώνη ὑπερδεκακισχιλίων κήπων καὶ ἀμπελώνων μετὰ πλήθους καρποφόρων δένδρων καὶ ἑσπεριδοειδῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ συκῆ, ἡ ῥοδῆ, ἡ βερυκοκκέα, ἡ

Digitized by Google

πορτοκαλέα, ἡ μανδαρινέα κ. τ. τ. Ἐκεῖθεν τῶν κήπων τούτων ὑπάρχουν τεράστιοι ἐλαιῶνες. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Τύνιδος, τῆς Γκάφσα καὶ τῆς Γκαμπές. Εἶναι κέντρον ἐξαγωγῆς φωσφορικῶν ἁλάτων τῆς περιοχῆς Γκάφσα, ἐλαίου, ἰχθύων, σπόγγων καὶ ὀκταποδίων, ἅτινα ἐξάγονται κυρίως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐξαγωγὴ ἐλαίου ὑπερβαίνει τὰ 30 ἑκατομμύρια λιτρῶν ἐτησίως. Αἱ κάμηλοι τῆς Σφὰξ θεωροῦνται αἱ καλύτεραι τῆς Βερβερίας. Οἱ ἰθαγενεῖς καταγίνονται καὶ εἰς τὴν σιδηρουργίαν καὶ διαπρέπουν ὡς ἐπιδέξιοι κλειθροποιοὶ καὶ ὑφανταὶ μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ σχοινοποιοί. Εἶναι ἡ *Ταφούρα* τοῦ Πτολεμαίου καὶ *Ταπαρούρα* τοῦ Πεουτιγγεριανου πίνακος, ἐπὶ δὲ τῆς ἀραβικῆς ἐπικρατήσεως ἀπετέλει μίαν τῶν σημαντικωτέρων πόλεων τῆς Μεσογείου καὶ ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὰς ἀγοράς της, τὰ μνημεῖά της καὶ τὴν βιομηχανίαν της. Παρακμάσασα βραδύτερον, ἀνέλαβε καὶ πάλιν ταχέως, χάρις εἰς τὴν εὐφορίαν τοῦ πέριξ ἐδάφους καὶ τὴν φιλοπονίαν τῶν κατοίκων της, οἵτινες φημίζονται ὡς οἱ ἐργατικώτεροι τῶν κατοίκων τῆς Τύνιδος. Ἡ πόλις, ἐπαναστατήσασα μετὰ τὴν συνθήκην τῆς 12 Μαΐου 1881, ἐβομβαρδίσθη τὴν 15 Ἰουλίου ὑπὸ τοῦ Γάλλου ναυάρχου Γκαρνώ, ὁ ὁποῖος κατέλαβεν αὐτὴν τὴν ἐπομένην ἐξ ἐφόδου. Μ. Δ. Β.

σφάξιμο, —*ατος* (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια τοῦ σφάζειν, σφαγή: «τὸ σφάξιμο τοῦ ἀρνιοῦ, — τοῦ χοίρου, — τοῦ κατσικιοῦ»· || φρ. «θέλει σφάξιμο» ἐπὶ βαρέως ἁμαρτήσαντος.

σφαράγγι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀσπάραγος*. Δ. Ν. Π.

Σφάρετς, ἢ ***Σβάρτς*** (Svarez ἢ Schwartz), ***Κάρολος - Θεόφιλος***. Γερμανὸς νομομαθὴς (1746—1798). Ἀνώτερος δικαστικὸς ἐν Βερολίνῳ, συνέταξε τὸ προσχέδιον γενικοῦ κώδικος, εἰς ἓξ μέρη, διὰ τὰ πρωσσικὰ κράτη (1784—1788). Ὁ κῶδιξ οὗτος, ἀναθεωρηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἐδημοσιεύθη τὴν 5 Φεβρουαρίου 1794 ὡς «Γενικὸν δίκαιον τῶν βασιλικῶν πρωσσικῶν κρατῶν». Θ. Κ.

σφαχτάρι (τό)· δημοτ., οἰκιακὸν ἐργαλεῖον, ἐν εἴδει πτυαρίου, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ἀνάδευσιν τῶν ξύλων τοῦ φούρνου (Ρόδος, Κῶς καὶ ἀλ.). Α. Γ.-Γ.

σφάχτης (ὁ)· βλ. *σφάκτης*.

σφαχτὸ (τό)· δημοτ., τὸ ἐσφαγμένον βόσκημα, ἰδίᾳ ἐπὶ αἰγῶν καὶ προβάτων: «δυὸ σφαχτὰ ἐμαγείρεψαν 'ς τὸ γάμο»· || τὸ πρὸς σφαγὴν προωρισμένον βόσκημα, σφάγιον: «πῆγε νὰ φέρῃ σφαχτά».

Σφέγγελος. Ρῶσος ἄρχων, τρίτος μετὰ τὸν Σφενδόσθλαυον, ἡγεμόνα τῶν καταλαβόντων τὴν Βουλγαρίαν Ρώσων. Ὅταν (971) ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννης Α΄ Τσιμισκῆς (969—976) ἐστράτευσε κατ' αὐτῶν καὶ ἔφθασε πρὸ τῆς Πραισθλάβας (κατὰ Μάρτιον 971), ὁ Σφέγγελος ὑπερησπίσθη γενναίως τὴν ὀχυρὰν ἐκείνην πόλιν, μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν δὲ αὐτῆς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ μετ' εὐαρίθμων τινῶν ὀπαδῶν του καὶ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ ἡγεμόνος Σφενδοσθλαύου εἰς Δορύστολον (νῦν Σιλύστριαν), ἔνθα ἐπολέμησε πόλιν ἡρωϊκώτατα καὶ τέλος ἔπεσεν εἴς τινα ἔφοδον κατὰ Ἰούλιον τοῦ ἰδίου ἔτους. Ν. ΚΛΣ

Σφελένικον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ *Πρεβέζης* (βλ. *Δρυόφυτος*).

Σφενδαλὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖος δῆμος τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὰ βοιωτικὰ ὅρια, μεταξὺ Τανάγρας καὶ Δεκελείας, ἀνήκων εἰς τὴν Ἱπποθοωντίδα φυλήν. Ἡ θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι καθωρισμένη, ὑποτίθεται δ' ὅτι κεῖται παρὰ τὸν Αὐλῶνα (Κακοσάλεσι).

Σφενδάλη *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης, κατὰ τὸ 51ον χιλιόμετρον καὶ τὸ χωρίον Μαλακάσα. Ι. Σ. Σ.

σφενδάμι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σφένδαμνος* (βλ. λ.).

Σφενδάμι *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλουμένη *Πάλιανη*. Κάτοικοι (1928) 140. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 1.654), εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἁλώνια*.

σφενδαμνίδαι (οἱ) (Aceraceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα θάμνους, δενδρύλλια καὶ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 100 περίπου γενῶν, ἅτινα περιλαμβάνει ἡ οἰκογένεια αὕτη, γνωστότερον εἶναι ἡ *σφένδαμνος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σφένδαμνος (Acer) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαπινδοειδῶν* ἢ *σαπινδιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα φιλοβόλα, ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν 50 εἰδῶν τοῦ γένους, ὧν τινα εἶναι κοσμητικὰ καὶ ἕτερα παρέχουσι σακχαρώδη χυμὸν ποικίλως χρήσιμον, ἀξιολογώτερα καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶντα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Σφένδαμνος ἡ κρητικὴ* (Acer creticum), κοινῶς λεγομένη ἐν Κύπρῳ *ἐγλενιὸς* καὶ *σφοντάμι*. Εἶναι δένδρον ἢ θάμνος ἀνεπτυγμένος, αὐτοφυὴς εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἀντέχει δὲ εἰς τὴν ξηρασίαν. *Σφένδαμνος ἡ μομπελλιανὴ* (Acer monspessulanum), συνηθέστατον δενδρύλλιον παρ' ἡμῖν, γνωστὸν ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *σφεντάμι* ἢ *σφοντάμι*. *Σφένδαμνος ἡ πεδινὴ* (Acer campestre), γνωστὴ ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *κρέκεζος*, *σφεντάμι* καὶ *σφοντάμι*. Ἀπαντᾷ ὑπὸ πλείστας ποικιλίας τόσον παρ' ἡμῖν, ὅσον καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ εἶναι θάμνος μὲ ξύλον συμπαγές, σκληρὸν καὶ ποικίλως χρησιμοποιούμενον. *Σφένδαμνος ἡ πλατανοειδὴς* (Acer platonoides), κοινῶς *ἀγριοπλάτανος* ἢ *νεροπλάτανος*. Εἶναι δένδρον ἀρκετοῦ ἀναστήματος, σπανίως ἀπαντῶν παρ' ἡμῖν καὶ σύνηθες εἰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης. Τὸ φαιὸν καὶ εὐέργαστον ξύλον του χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ξυλουργικὴν βιομηχανίαν. Ὁ χυμός του εἶναι σακχαρώδης καὶ τὰ φύλλα του καλύπτονται ὑπὸ οὐσίας τινὸς παραπλησίας πρὸς τὸ μάννα, ἥτις χρησιμεύει ὡς τροφὴ τῶν μελισσῶν. *Σφένδαμνος ἡ ψευδοπλάτανος* (Acer pseudoplatanus), σπανίως ἀπαντῶσα παρ' ἡμῖν καὶ ἀφθόνως εἰς τὴν Ἑλβετίαν φυομένη.

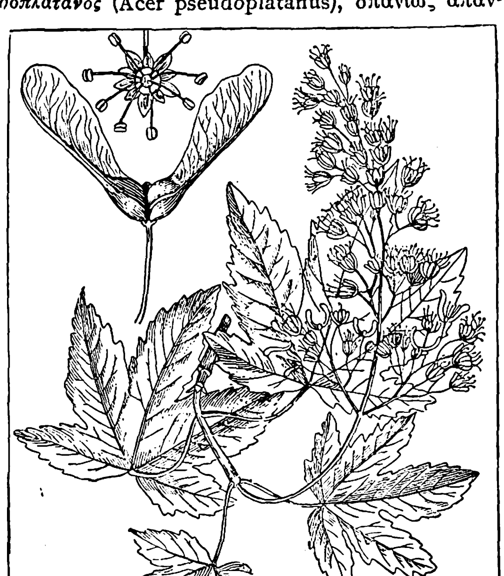

Σφένδαμνος ὁ ψευδοπλάτανος.

Ἐκ τῶν πολλῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι: Ἡ *σφένδαμνος ἡ ἀμερικανικὴ* (Acer negundo). Εἶναι δασικὸν δένδρον καὶ καλλιεργεῖται συγχρόνως καὶ πρὸς κόσμον πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Εἶναι ἰθαγενὲς τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ φέρει χυμὸν σακχαρώδη. *Σφένδαμνος ἡ παλαμόφυλλος* (Acer palamatum), ἰθαγενὴς θάμνος τῆς Ἰαπωνίας, καλλιεργούμενος πολλαχοῦ, ὑπὸ πλείστας ποικιλίας, πρὸς κόσμον. *Σφένδαμνος ἡ σακχαροφόρος* (Acer saccharinum), ἰθαγενὲς δένδρον τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, καλλιεργούμενον διὰ τὸν σακχαρώδη χυμόν του, ἐξ οὗ παρασκευάζεται δι' ἐξατμίσεως σάκχαρον ἰδιαζούσης γεύσεως καὶ χρώματος. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα (ἀμφίβολα ὅμως) τῶν φυτῶν τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ καὶ Γροιλανδίᾳ. Ἀσφαλῆ ὅμως λείψανα (πολυάριθμα χαρακτηριστικὰ φύλλα, ἄνθη καὶ καρποὶ) εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς καὶ τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Βορείῳ Ἀμερικῇ.
Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους σφένδαμνος trilobatum εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης Εὐβοίας καὶ τοῦ Παλαιοκάστρου (Αἰγείρας-Ἀχαΐας). Γ. Κ. Γ.

σφενδόνη (ἡ)· δημοτ., *σφεντόνα*· πλέγμα σχοίνινον, δι' οὗ ρίπτουσι λίθους, χρησιμοποιούμενον παρ' ἀρχαίοις ὡς μαχητικὸν ὄργανον· || τὸ κοίλωμα τοῦ δακτυλίου, ὅπου προσαρμόζεται δακτυλιόλιθος· || πτύχωσις τοῦ σχοινίου, μάζεμα πρὸς βράχυνσιν αὐτοῦ ἄνευ ἀποκοπῆς, κοιν. *μπέζα*· || τὸ κυρτὸν τμῆμα τῶν κερκίδων τοῦ σταδίου.

Σφενδόνι.

— *['Εγκυκλ.]* Ἡ *σφενδόνη* ἀποτελεῖται ἐξ ἱμάντος κατεσκευασμένου ἐκ βύρσης, σχοινίου ἢ ἄλλης τινὸς ὕλης, φέροντος δὲ κατὰ τὸ μέσον τοῦ μήκους του πλάτυσμα (καπάκια), εἰς τὸ ὁποῖον τίθεται τὸ βλῆμα. Ἡ σφενδόνη κρατεῖται ἀπὸ τῶν δύο ἄκρων της, διὰ περιστροφῆς δὲ τὸ βλῆμα, ἕνεκα τῆς ἀναπτυσσομένης φυγοκέντρου δυνάμεως, ἐκφεύγει μετὰ δυνάμεως ὅταν εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν ἀφεθῇ τὸ ἓν ἄκρον τῆς σφενδόνης. Χ. Δ.

— *['Αρχ.]* Ἡ ἐπινόησις τῆς *σφενδόνης* ἀπεδίδετο παρὰ τῶν ἀρχαίων εἰς τοὺς Φοίνικας ἢ τοὺς ἀποίκους των Βαλεαρίτας (ὧν τὸ ὄνομα ἐπλάσσετο ἀπὸ τοῦ βάλλειν), ἐξασκουμένους ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας καὶ δίδοντας ἄρτον εἰς τὰ τέκνα των μόνον ἐφ' ὅσον ταῦτα θὰ κατώρθωνον νὰ ἐπιτύχουν αὐτὸν διὰ τῆς σφενδόνης. Ἡ ἀντικατάστασις τῶν πετροβόλων (μαχητῶν βαλλόντων διὰ τῆς χειρὸς) διὰ τῶν σφενδονητῶν εἶναι ἔργον τῶν κατοίκων τῆς Ἀνατολῆς. Παρ' Ὁμήρῳ δὶς μόνον ἀναφέρεται ἡ σφενδόνη (ἐΰστροφος οἰὸς ἀώτῳ: Ἰλιάδ. Ν. 559, 716), ὁ Στράβων θεωρεῖ εὑρετὰς καὶ εἰσαγωγεῖς αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι τοὺς Αἰτωλοὺς κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν Ἐπειῶν ἀγῶνά των, ἡ παλαιοτέρα δὲ μνημειακὴ ἐξεικόνισις σφενδονητῶν πολεμιστῶν εὕρηται ἐπὶ τεμαχίου ἀργυροῦ μυκηναϊκοῦ ρυτοῦ (βλ. εἰκόνα, τ. ΙΖ', σ 849)· οἱ Ρωμαῖοι παρέλαβον τὴν σφενδόνην (funda) ἀπὸ τῶν Ἐτρούσκων καὶ Ἰταλιωτῶν. Αἱ χρησιμοποιηθεῖσαι παρὰ τῶν ἀρχαίων σφενδόναι ἦσαν κοινοὶ ἱμάντες πλατύτεροι κατὰ τὸ μέσον, ἢ τεμάχιον δέρματος εἰς σχῆμα θυλακίσκου, ἑνῶνον τὰ ἄκρα δύο ἱμάντων, ταινιῶν ἢ ἁλύσεων λεπτῶν, καλουμένων κώλων. Εἰδικῆς μορφῆς ἦσαν ἡ ἀχαϊκὴ σφενδόνη, ἧς ἕκαστον κῶλον συνέκειτο ἐκ συνερραμμένων κατὰ σημεῖα τριῶν παραλλήλων ἱμάντων, ἡ *κεστροσφενδόνη* (βλ. λ.) καὶ αἱ παρὰ Ρωμαίοις fustibalus, ἔχουσα ξυλίνην λαβὴν μήκους 4 ποδῶν, καὶ fundibalus, μηχάνημα (εἶδος βαλλίστρας) εἰς σχῆμα ὀνάγρου. Ἡ βολὴ ἐγίνετο ὀρθίως ἢ γονυπετῶς, καλῶς δὲ ἐξησκημένοι σφενδονῆται εὕρισκον τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀπὸ 300 μέτρων (οἱ Ρόδιοι ἀπὸ 10 πλέθρων). Πρὸς μείζονα ἐπιτυχίαν, ἀναλόγως τῶν ἀποστάσεων, οἱ Βαλεαρῖται ἐχρησιμοποίουν τὴν βραχύκωλον, μέσην ἢ μακρόκωλον σφενδόνην, ἐν μάχῃ κρατοῦντες τὴν μίαν, τὰς δὲ ἑτέρας φέροντες ἐν τῷ μετώπῳ καὶ τῇ ὀσφύϊ ἐν εἴδει διαδήματος ἢ ζωστῆρος. Ἐβάλλοντο κοινοὶ λίθοι μεγέθους μέχρι γρόνθου (Πέρσαι) καὶ βάρους μέχρι μιᾶς μνᾶς (Βαλεαρῖται) ἢ φυσικῶς λελεασμέναι κροκάλαι τῶν ἀκτῶν (Ἀχαιοί)· ἀργότερον ἐπενοήθησαν καὶ τεχνητὰ βλήματα ἤτοι βῶλοι ὀπτοῦ ἀργίλλου μεγέθους ᾠοῦ, θερμαινόμενοι μέχρι πυρακτώσεως καὶ μεταδίδοντες τὸ πῦρ εἰς τὰ ξύλινα στρατόπεδα ἢ πλοῖα (Βισκαῖται), καὶ βλήματα μεταλλικὰ (μολυβδίδες, glandes), ταχέα καὶ φονικώτατα, ἐπινοηθέντα παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ χρησιμοποιηθέντα ἤδη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μαραθῶνος. Ἐν τῇ τακτικῇ τῶν ἀρχαίων ὁ ρόλος τῶν σφενδονητῶν ἦτο ὁ ἑξῆς: Ἐν μάχῃ, τασσόμενοι εἰς τὰς πτέρυγας, παρεσκεύαζον τὴν ἔφοδον τοῦ βαρέος πεζικοῦ διὰ τῆς διασπάσεως τῶν γραμμῶν τοῦ ἐχθροῦ, μετεῖχον τῆς συγκρούσεως καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν προσβολὴν τῶν ἐλεφαντηγῶν. Ἐν πολιορκίᾳ, ἠμπόδιζον τὰς ἐξόδους, ἀπομακρύνοντες συνάμα τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων καὶ οὕτω διευκολύνοντες τὴν ἔφοδον, καὶ ἐν ναυμαχίᾳ μετεῖχον τῆς παρασκευῆς τῆς ἐμβολῆς. Βοηθητικῶς ἐχρησιμοποιοῦντο μετὰ τῶν σφενδονητῶν καὶ οἱ πετροβόλοι. Ὁ ὁπλισμὸς τοῦ σφενδονήτου ἦτο κοινὴ ἀσπὶς καὶ σάκκος λίθων, ἀντικαθιστάμενος ἐνίοτε διὰ θυλάκου σχηματιζομένου ἐκ τῆς ἀναδιπλώσεως τοῦ χιτῶνος. Διεκρίνοντο ὡς σφενδονῆται σπουδαῖοι οἱ Αἰνιᾶνες, Ἀκαρνᾶνες, Θεσσαλοί, Μαλιεῖς, Ρόδιοι, καὶ ἰδίως οἱ Ἀχαιοί, χρησιμοποιούμενοι ὡς μισθοφόροι. Ἀπετέλουν δὲ ἀρκετὴν ἀναλογίαν ἐπὶ τοῦ ὅλου στρατεύματος (10 % ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Γέλωνος τῇ σταλείσῃ εἰς Ἑλλάδα κατὰ τῶν Περσῶν, 14 % ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ δυνάμει κατὰ τὴν εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν). Παρὰ Ρωμαίοις οἱ σφενδονῆται (funditores) ἀπετέλουν ἐπὶ Σερβίου τὴν 5ην τάξιν τῆς παρατάξεως, τασσόμενοι ἔξω τῆς φάλαγγος, μεταξὺ τῶν προδρόμων, ἀκροβολιστῶν καὶ πλεοναζόντων· μέχρι τῶν δημοκρατικῶν χρόνων, ἀνήκοντες εἰς τοὺς ψιλοὺς (levis armatura), ἐτάσσοντο ὄπισθεν τῶν ἡγουμένων καὶ δορυφόρων, ἀπὸ δὲ τοῦ β' Φοινικικοῦ πολέμου ἤρχισαν δεόντως ἐκτιμώμενοι. Π. Κ. Π.

Βάρβαρος σφενδονήτης τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.
['Εκ τῶν ἀναγλύφων τῆς τραϊανῆς στήλης.]

— **«Σφενδόνη».** Ἐφημερὶς ἐν Ζακύνθῳ, ἱδρυθεῖσα τὴν 18ην Ἰουνίου 1881.

— **«Σφενδόνη».** Πολεμικὴ ἀτμοημιολία, ναυπηγηθεῖσα ἐν Γλασκώβῃ, ἀδελφὴ τῆς «Πανόπης» καὶ «Ἀφροέσσης», τῆς «Πληξαύρας» καὶ τῆς μὴ παραδοθείσης «Θεούσης». Τὸ ἐκτόπισμά της ἦτο 257 τόν-

Digitized by Google

νων, αἱ δὲ διαστάσεις της εἰς πόδας 116×21×12 Κατὰ τὰς ἐν Συρίᾳ σφαγὰς τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τῶν Δρούσων, ἡ «Σφενδόνη» ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς τροφοδότησιν τῆς ἐκεῖ σταλείσης (ἔαρ καὶ θέρος τοῦ 1860) ἑλληνικῆς μοίρας. Κατὰ τὴν Ναυπλιακὴν στάσιν (Ἰανουάρ. 1862) ἦτο ἐκ τῶν ἀποκλεισάντων τὸ Ναύπλιον πλοίων, δι' ὃ καὶ μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν μετωνομάσθη εἰς «Ναύπλιον», ὑφ' ὃ ὄνομα ἐξηκολούθει παρέχουσα τὰς ὑπηρεσίας της μέχρι τοῦ 1896, ὅτε ἐπωλήθη λόγω παλαιότητος (βλ. εἰκόνα εἰς λ. «*Ἀφρόεσσα*»). Σ. Ε. Λ.

—**«Σφενδόνη»**. Ἑλληνικὸν ἀντιτορπιλλικόν, ναυπηγηθὲν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1907 ὑπὸ τοῦ *Γιάρρω* (βλ. λ.). Ἐκτοπίσματος 400 τόννων ἔχει διαστάσεις εἰς μέτρα 68,00×6,25×2,75, δύο ἕλικας, ἱπποδύναμιν 6600 ἀτμοΐππων, ταχύτητα 31 μιλ. καθ' ὥραν καὶ κατὰ μέγιστον, Μετὰ τὴν ριζικὴν ἀνακαίνισίν της ἐν Ναυστάθμῳ Σαλαμῖνος (1926), ἀφῃρέθησαν τὸ ἀρχικὰ ταχυβόλα Χότσκιτς, τεθέντων δύο ταχυβόλων Κροὺπ τῶν 80 χιλιοστῶν καὶ 30 διαμετρημάτων, ἅτινα ἀκῆκον εἰς τὰ ποτὲ «Κεραυνὸν» καὶ «Νέαν Γενεάν», ἑνὸς ἀντιαεροπορικοῦ Χότσκιτς τῶν 54 χιλ. καὶ 2 τορπιλλοβλητικῶν σωλήνων τῶν 450 χιλ. Ἀδελφὸν τοῦ μὴ ὑπάρχοντος πλέον «Λόγχη», ἔφερε κατὰ τὰς ναυμαχίας τῶν Βαλκανικῶν πολέμων τὸ σῆμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὁμάδος τῶν ἀντιτορπιλλικῶν. Σ. Ε. Λ

—**Σφενδόνης** ***ἐπανάστασις*** (la Fronde). Ἐκλήθη οὕτω ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ ἐκραγεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ στρεφόμενος ἐναντίον τοῦ Μαζαρίνου καὶ τῆς Ἄννης τῆς Αὐστριακῆς. Ἡ ἐπανάστασις τῆς Σφενδόνης προεκλήθη ἐκ τῆς ἐκ μέρους τοῦ παρλαμέντου καὶ τῶν εὐγενῶν ἀντιδράσεως ἐναντίον τοῦ πολιτικοῦ συστήματος, ὅπερ εἶχεν ἐφαρμοσθῆ ἀπὸ τοῦ καρδιναλίου Ρισελιέ, διήρκεσε δὲ ἀπὸ τοῦ 1648 μέχρι τοῦ 1653. Ἡ κατ' αὐτὴν ἐπαναστατικὴ δρᾶσις διακρίνεται εἰς δύο περιόδους, τὴν *Σφενδόνην τοῦ παρλαμέντου* (Αὔγ. 1648—Μάρτ. 1649) καὶ τὴν *Σφενδόνην τῶν εὐγενῶν* (Ὀκτ. 1649—Σεπτ. 1653). Ἡ ἐκ μέρους τοῦ Μαζαρίνου αὔξησις τῆς φορολογίας πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου, ἥτις εἶχε προκαλέσει τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν, ἀπετέλεσε τὴν ἀφορμὴν τῆς ἐξεγέρσεως. Ὅτε δὲ οὗτος, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ παρλαμέντου τῶν Παρισίων, ἀπήλλαξεν αὐτὸ φορολογικῶν ἐπιβαρύνσεων, αἵτινες εἶχον ἐπιβληθῆ εἰς τὰ ἄλλα παρλαμέντα, τὰ μέλη του δὲν ἐδέχθησαν τὴν διευκόλυνσιν, ἀλλ' ἐκήρυξαν ἑαυτὰ ἀλληλέγγυα μετὰ τῶν ἄλλων συναδέλφων των (Μάϊος 1648). Ὀλίγον βραδύτερον τὸ παρλαμέντον ἐψήφισε νόμον, ἐξ 27 ἄρθρων, διὰ τοῦ ὁποίου ἀφῃρεῖτο ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας τὸ δικαίωμα ἐπιβολῆς νέων φόρων, ἠλαττοῦντο αἱ δημοτικαὶ φορολογίαι κλπ. Ὁ Μαζαρῖνος, ἔχων ἀπόλυτον ἀνάγκην χρημάτων, ἠναγκάσθη κατ' ἀρχὴν νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην καὶ νὰ δεχθῇ πολλὰς ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ νόμου· μετὰ μικρὸν ὅμως, ἐπωφελούμενος τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὃν προεκάλεσεν ἡ νίκη τῶν ὑπὸ τὸν Κονδὲ στρατευμάτων ἐναντίον τοῦ ἀρχιδουκὸς Λεοπόλδου, παρὰ τὸ Λάνς, διέταξε τὴν σύλληψιν τῶν ἡγετῶν τῆς ἐν τῷ παρλαμέντῳ ἀντιδράσεως (Σαρτόν, Μπλανμενὶλ καὶ Μπρουσσέλ). Ὁ λαὸς τότε ἐξεγερθεὶς ἤγειρεν ὁδοφράγματα καὶ ἐξηνάγκασε τὸν Μαζαρῖνον καὶ τὴν ἀντιβασίλισσαν Ἄνναν τὴν Αὐστριακήν, μητέρα τοῦ ἀνηλίκου Λουδοβίκου ΙΔ', εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν κρατουμένων καὶ τὴν κύρωσιν τοῦ φορολογικοῦ νόμου. Οὕτως ἔληξεν ἡ πρώτη περίοδος τῆς ἀνταρσίας, μὲ ἧτταν τοῦ Μαζαρίνου, ὅστις ἀμέσως μετὰ ταῦτα, προτιθέμενος νὰ ἐκδικηθῇ, διέταξε τὴν εἰς Παρισίους προσέγγισιν τῶν στρατευμάτων, κατορθώσας ἅμα νὰ προσεταιρισθῇ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Κονδέ. Ἐξ ἄλλου μεταξὺ τῶν εὐγενῶν οἱ: Κοντὶ (ἀδελφὸς τοῦ Κονδέ), Μπωφόρ, Λογκβὶλ καὶ Ἐλμπέφ, ὑπεστήριζον τὸ παρλαμέντον, ἀποβλέποντες ὅπως διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπιτύχωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν διάφορα ὠφελήματα. Τὸ παρλαμέντον ὅμως, ἀντιλαμβανόμενον τὰ ἐλατήρια τῆς ἐκ μέρους τῶν εὐγενῶν ὑποστηρίξεως καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς ἀντιστάσεως ἐναντίον τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, προετίμησε νὰ συνθηκολογήσῃ δεχθὲν τὴν συνθήκην τοῦ Ρυὲ (1649). Καὶ ἡ νέα ὅμως εἰρήνευσις τῶν πραγμάτων δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν, διότι ὁ Κονδὲ ἤρχισεν ἀπαιτῶν ἀνταλλάγματα ἔναντι τῆς παρασχεθείσης ὑποστηρίξεως, συγκεντρώσας δὲ περὶ αὐτὸν τοὺς δυσηρεστημένους ἐκ τῶν εὐγενῶν, ἤρχισε παρασκευαζόμενος πρὸς πόλεμον. Τότε ὁ Μαζαρῖνος κατέφυγε πρὸς τὸν νεαρὸν καὶ δραστήριον κληρικὸν Παῦλον ντὲ Γκοντί, τοποτηρητὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Παρισίων, ὃν ὑπεσχέθη νὰ προαγάγῃ εἰς καρδινάλιον, τῇ βοηθείᾳ δ' αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συμμαχίαν τοῦ παρλαμέντου. Συνέλαβε τότε τὸν Κονδέ, τὸν ἀδελφόν του Κοντὶ καὶ τὸν γαμβρόν του δοῦκα ντὲ Λογκβίλ, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν πρὸς τὸν Γκοντὶ ὑπόσχεσίν του, προεκάλεσε τὴν ἐχθρότητα τοῦ τελευταίου, ὅστις ἐξεγείρας τὸν λαὸν τῶν Παρισίων ἐξεδίωξε τὸν καρδινάλιον ἐκ τῆς πόλεως καὶ διώρισε πρωθυπουργὸν τοῦ κράτους τὸν Γάστωνα τῆς Ὀρλεάνης. Ὁ Μαζαρῖνος φεύγων ἐκ Γαλλίας διηυθύνθη πρὸς τὴν Χάβρην, ὅπου ἐκρατεῖτο ὁ Κονδὲ καὶ ἀπηλευθέρωσεν αὐτόν. Ὁ Κονδὲ τότε, ἀποτυχὼν νὰ ἐπιβληθῇ, λόγῳ τῆς ἀντιδράσεως τοῦ παρλαμέντου καὶ τοῦ Γκοντί, ἔφυγεν εἰς Ἱσπανίαν (1651) καὶ συγκεντρώσας ἰσχυρὸν στρατὸν ἐβάδισεν ἐναντίον τῶν Παρισίων, εἰς μάχην δὲ δοθεῖσαν παρὰ τὸ προάστιον Σαὶν Ζερμαὶν κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τὰ ὑπὸ τὸν Τυρὲν στρατεύματα χάρις ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑποστήριξιν τῆς ἐξαδέλφης καὶ ἐπιδόξου μνηστῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', δεσποινίδος ντὲ Μονπανσιέ, ἥτις μεταβᾶσα εἰς Βαστίλλην ἔστρεψε τὰ πυροβόλα αὐτῆς ἐναντίον τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων. Γενόμενος ὁ Κονδὲ κύριος τῆς πρωτευούσης, κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τῆς τρομοκρατίας, κατασφάξας τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Μαζαρίνου, μετὰ μικρὸν ὅμως ἀπώλεσε τὴν δημοτικότητά του καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν, εἰς ἣν ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ ἡ αὐλὴ καὶ ὁ Μαζαρῖνος. Ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν ὑπετάγησαν ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι καὶ ἀποκατεστάθη πλήρως ἡ τάξις μὲ διπλῆν νίκην τοῦ στέμματος, καὶ ἐναντίον τῶν εὐγενῶν καὶ ἐναντίον τοῦ παρλαμέντου.

Ἡ προέλευσις τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ὀφείλεται εἰς τὴν εὐρύτατα διαδεδομένην κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παιδιάν, καθ' ἣν οἱ ἀγυιόπαιδες τῶν Παρισίων συνῆπτον μεταξύ των ἀληθεῖς μάχας διὰ σφενδονῶν ἀνὰ τὰς συνοικίας τῶν Παρισίων. Ἡ παιδιὰ αὕτη ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας, οἱ παῖδες ὅμως οὐ μόνον παρήκουον τὴν διαταγήν, ἀλλὰ καὶ ἐλιθοβόλουν διὰ τῶν σφενδονῶν τοὺς φρουροὺς τῆς τάξεως. Οὕτω δέ, κατὰ παρομοίωσιν πρὸς τοὺς σφενδονήτας παῖδας, οἵτινες ἀνθίσταντο πρὸς τοὺς ἀστυνομικούς, ἐκλήθησαν *σφενδονισταὶ* καὶ οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Μαζαρίνου ἐπαναστάται καὶ ἡ ἐπανάστασις *Σφενδόνη*. Χ. Δ.

σφενδόνησις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ τῆς σφενδόνης βολὴ λίθου ἢ ἄλλου βλήματος.

σφενδονήτης (ὁ)· ἀρχαῖος στρατιώτης ἐκ τῶν ἐλαφρῶς ὡπλισμένων, βάλλων διὰ σφενδόνης: «σφενδονῆται καὶ ἀκοντισταί».

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *σφενδόνη*.

σφενδονοειδὴς ***σύνδεσμος τοῦ πέους*** *[Ἀνατομ.]*. Παριστᾷ οὗτος τὸ ὅριον μεταξὺ τῆς περινεϊκῆς ἢ κεκρυμμένης μοίρας τοῦ πέους καὶ τῆς ἐλευθέρας ἢ αἰωρουμένης. Ἐκφύεται ἐκ τῆς λευκῆς γραμμῆς καὶ ἐν τῇ ρίζῃ τοῦ πέους ἀποσχίζεται εἰς δύο πέταλα, ἅτινα, περιβάλλοντα ἐκ τῶν πλαγίων τὸ πέος, ἑνοῦνται κάτωθεν αὐτοῦ δίκην σφενδόνης καὶ ἐν μέρει μεταβαίνουσιν εἰς τὸ διάφραγμα τοῦ πέους. Ι. Π.

σφενδονῶ (*—άω*), καὶ νεώτ. *σφενδονίζω*, δημοτ. *σφεντοναω*· βάλλω διὰ σφενδόνης, ρίπτω κατά τινος λίθους μὲ τὴ σφεντόνα· || δημοτ., πλήττω ὁρμητικῶς: «τοῦ σφεντονάω μιὰ 's τὸ σβέρκο».

Σφενδούρι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος, νήσου καὶ ἐπαρχίας Αἰγίνης τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 97. Κεῖται ἐγγὺς τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς νήσου, ἐπὶ τῶν Ν. ΝΔ. κλιτύων τοῦ Ὄρους. Ἐξ ἐπιγραφῆς ἐκεῖ εὑρεθείσης ἐπὶ ἀσβεστολίθου ἐνομίσθη ὅτι ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἔπρεπεν ἐκεῖ που νὰ ἀναζητηθῇ· ὡς ὅμως ὁ Φουρτβαϊγκλερ ἐξήγησεν, ἐπρόκειτο περὶ ὁροσήμου τῶν ἕως ἐκεῖ ἐκτεινομένων κτημάτων τοῦ ναοῦ. Π. Ν. Π.—Σ. Ε. Λ.

σφεντάμι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *σφένδαμνος* καὶ *φίλυρα* (βλ. λ.).

Σφεντήλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ποταμιῶν τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 86. Ν. ΚΛΣ

Σφεντυλιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μούλετε τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 98. Ν. ΚΛΣ

σφερδούκλι ἢ ***σφερδούλακας*** (ὁ). *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀσφόδελος* (βλ. λ.).

σφετερίζομαι, ἀόρ. *ἐσφετερίσθην*· οἰκειοποιοῦμαι ἀλλότριον κτῆμα, ἰδιοποιοῦμαι.

σφετερισμὸς (ὁ)· τὸ σφετερίζεσθαι, οἰκειοποίησις ἀλλοτρίου κτήματος, ἰδιοποίησις.

σφετεριστὴς (ὁ)· ὁ σφετεριζόμενος, ὁ οἰκειοποιούμενος ἀλλότρια κτήματα.

Σφετοσλαῦος, ***Θεόδωρος***. Τσάρος τῶν Βουλγάρων (βλ. λ. *Σβετοσλάβος*).

σφῆκα (ἡ), ἢ ***σφῆγκα*** (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐντόμου *σφὴξ* (βλ. λ.).

—**«Σφῆκα»** (ἡ). Τίτλος σατιρικῶν περιοδικῶν: —1) Ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν τὴν 16ην Νοεμβρίου 1841, ἀπὸ δὲ τῆς 2ας Ἀπριλίου 1842 μετονομασθὲν «Σφὴξ ἡ ἐξώκεντρος». —2) Ἐν Ἀργοστολίῳ, ἱδρυθὲν τῷ 1867 καὶ ἐκδιδόμενον τετράκις τοῦ μηνός. —3) Ἐν Πάτραις, ἱδρυθὲν τῷ 1873.

Σφῆκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Φλωρίνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 322. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπέσφινα*. Π. Ν. Π.

Σφήκας, ***Γεώργιος***. Λόγιος καὶ μεταφραστὴς ἐκ Ζακύνθου, γεννηθεὶς τῷ 1846. Ἐπλούτισε τὸ ἑλληνικὸν δραματολόγιον διὰ μεταφράσεων τραγῳδιῶν, δραμάτων, κωμῳδιῶν κλπ. Ἀπέθανε τῷ 1921.

Σφήκεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς νήσου Κύπρου «ὥς φησι Φιλοστέφανος ἐν τῷ περὶ Κύπρου, ἀπὸ τῶν ἐνοικησάντων ἀνδρῶν, οἳ ἐκαλοῦντο σφῆκες» (*Τζέτζ.* εἰς Λυκόφρ. 447). Α. Θ. Σ.

«Σφῆκες». Κωμῳδία τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ ποιητοῦ, διδαχθεῖσα ἐν τοῖς Ληναίοις τῷ 422 π. Χ. Ἡ ὑπόθεσις τῆς κωμῳδίας ταύτης ἔχει ὡς ἑξῆς: Ὁ νέος Βδελυκλέων, ὅστις βδελύττεται τὸν Κλέωνα, πειρᾶται νὰ θεραπεύσῃ ἀπὸ τῆς νόσου τῆς φιλοδικίας τὸν γέροντα Φιλοκλέωνα, φίλον τοῦ Κλέωνος. Ἐγκαθείρξας λοιπὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀποδιώκει τοὺς δικαστάς, οἵτινες ἀπὸ πρωΐας ἦλθον, ἵνα παραλάβωσιν αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον. Ἀλλ' ὁ πρεσβύτης, παρὰ τὰς νουθεσίας τοῦ υἱοῦ, δὲν ἀπαλλάσσεται τοῦ πάθους καὶ ἀναγκάζεται ὁ υἱὸς νὰ σχηματίσῃ ἴδιον δικαστήριον ἐν τῷ οἴκῳ. Ἐπεισάγονται δηλαδὴ δύο κύνες, οἵτινες καὶ κρίνονται, ἡ δὲ δίκη εἶναι ἀστειοτάτη παρῳδία τῆς ἔριδος τοῦ Κλέωνος καὶ Λάχητος. Ἐν τῷ μέρει τούτῳ τοῦ δράματος, ὅπερ εἶναι τὸ κύριον, ἐπικρατεῖ ἡ σπουδαιότης τῆς ἠθικῆς ἀγανακτήσεως, ἥτις στρέφεται μὲν κυρίως κατ' ἀρχαίας νόσου τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, τῆς διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ δικαστικοῦ μισθοῦ ἐπιταθείσης ὑπερμέτρως φιλοδικίας, ἀλλὰ συγχρόνως βάλλει καὶ ὀξύτατα βέλη κατὰ τοῦ Κλέωνος καὶ τῶν ἄλλων δημοκολάκων. Κατὰ τὸ τέλος δὲ τὸ δρᾶμα ἀναλαμβάνει τὴν ἀστείαν ὄψιν, ἣν ἔστεργον οἱ φίλοι τοῦ γελοίου καὶ τῶν εὐθύμων καπηλικῶν σκηνῶν. Ὁ γέρων δηλαδὴ Φιλοκλέων εἰσάγεται ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, ἵνα θεραπευθῇ ἐντελῶς, εἰς εὔθυμον συμπόσιον, ἐν τῷ ὁποίῳ, ἀποβάλλων τὴν σκυθρωπότητα, πειρᾶται νὰ θέλξῃ τὴν αὐλητρίδα, ξυλοκοπεῖ τοὺς συμπότας καὶ τέλος ὀρχούμενος καὶ ὀλολύζων μετὰ τοῦ χοροῦ ἐξέρχεται τῆς σκηνῆς. Ἡ κωμῳδία αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν δικαστῶν, οἵτινες παρίσταντο ὡς σφῆκες ἔχοντες ὀξὺ κέντρον, ἕνεκα τῆς χαλεπότητος καὶ σκληρότητος αὐτῶν. Συνδέει δὲ ἡ κωμῳδία αὕτη τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἀδεκάστου πολιτικοῦ πρὸς τὴν ἀνεξάντλητον εὐφυολογίαν τοῦ ποιητοῦ. —Π.

—**«Σφῆκες»**. Ἑβδομαδιαία σατιρικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1908 εἰς σχῆμα 4ον.

Σφηκιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βεροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 536. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βόσσοβα*. Π. Ν. Π.

σφηκίδαι (οἱ) (Sphaegidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων*, περιλαμβάνουσα πολυπληθῆ γένη ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Αἱ θήλειαι ὀρύσσουσιν ὀπὰς εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἐκεῖ ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των. Ἐκ τῶν ᾠῶν ἐκκολαπτόμεναι αἱ νύμφαι, αἵτινες μεταμορφοῦνται ἐντὸς τῆς γῆς εἰς χρυσαλλίδας, διαχειμάζουσι πάλιν ἐντὸς τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 60 περίπου γενῶν, ἅτινα περιλαμβάνει ἡ οἰκογένεια αὕτη, γνωστότερα εἶναι ὁ *κράβρων*, ὁ *νύσσων*, ὁ *ὀξυβελής*, ὁ *σφήξ*, κτλ. Δ. Ν. Π.

σφηκίσκος (ὁ) (κοιν. *ἀντενοκάταρτο*) *[Ναυτ.]*. Ἐπίμηκες τεμάχιον ξύλου, κατάλληλον πρὸς κατασκευὴν ἱστοῦ ἢ κεραίας λέμβου, ἀκόμη δέ, ἂν εἶναι μεγάλων διαστάσεων, καὶ ἐπιστηλίου ἱστοῦ τοῦ πλοίου. Εἶναι δηλαδὴ κορμὸς εὐθυτενοῦς δένδρου, λαβὼν ὡς μόνην κατεργασίαν τὴν ἀποκοπὴν τῶν πλαγίων αὐτοῦ κλάδων καὶ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ φλοιοῦ του. Εἰς τὰ πλοῖα ὑπάρχει ἱκανὸς ἀριθμὸς σφηκίσκων πρὸς τοιαύτας ἀνταλλακτικὰς χρήσεις, ἀλλὰ καὶ πρὸς χρησιμοποίησιν αὐτῶν ὡς ἀντηρίδων τῶν ἀμειβόντων καὶ ὡς ἐμβόλων πρὸς στερέωσιν ραγεισῶν ἢ θραυσθεισῶν κεραιῶν. Σ. Ε. Λ.

σφηκοθήρας (ὁ) (Sphecotheres) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀριολιδῶν*, περιλαμβάνον 4 εἴδη μικρῶν πτηνῶν, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Τιμόρην καὶ διακρινόμενα κυρίως ἐκ τῶν ζωηρῶν καὶ ποικίλων χρωματισμῶν των. Δ. Ν. Π.

σφηκοφωλιὰ (ἡ), καὶ ***σφηγκοφωλιά***· φωλεὰ σφηκῶν· || μεταφ., ὁμὰς κακοποιῶν.

σφηκώδης (ὁ) (Sphecodes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελισσιδῶν*, περιλαμ-

Digitized by Google

βάνον ἱκανοῦ μεγέθους ἔντομα, παρεμφερῆ πρὸς τὰς μελίσσας. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Ἀφρικήν. Δ. Ν. Π.

Σφῆλος *[Μυθολ.]*. Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Βουκόλου, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς Ἴασος, συνεκστρατεύσας μετὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς Τροίαν, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Αἰνείου (Ἰλ. Ο, 338). Α. Θ. Σ.

σφήν, *—ηνὸς* (ὁ). Ὀξὺ στερεὸν πρῖσμα, ὅπερ τεθέμενον μεταξὺ τῶν μερῶν ἑνὸς σώματος καὶ ὠθούμενον ἰσχυρῶς δι' ἐπικρούσεως ἐπιφέρει τὴν ἀποχώρησιν αὐτῶν.

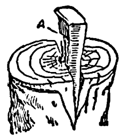

Σφήν.

— *[Ιεωπον.]* Μέρος τοῦ *ἀρότρου* (βλ. λ. ἐν τ. Ε', σ. 644 α').

— *[Πυροβολ.]* Εἰς τὴν σκευὴν πυροβολικοῦ καλεῖται *σφὴν* πᾶν τεμάχιον, ὅπερ ἔχει τὴν μορφὴν σφηνὸς καὶ ἐργάζεται ὡς σφήν. Εἰς τὰ σφηνωτὰ κλεῖστρα καλεῖται *σφὴν* τὸ κύριον τεμάχιον, ἡ μᾶζα, τοῦ κλείστρου, δι' οὗ ἐκτελεῖται τὸ κλείσιμον τοῦ πυγαίου κατὰ τὴν βολὴν καὶ ἐφ' οὗ φέρονται ἅπαντες οἱ μηχανισμοὶ καὶ αἱ ἀσφάλειαι τοῦ κλείστρου, ἐκτὸς τῆς λαβῆς χειρισμῶν καὶ τοῦ ἐξολκέως. Γ. Α. ΚΝ.

— *[Ὀχυρωτ.]* Ἐκαλεῖτο *σφὴν* (γαλλ. redan) ἄφρακτον ἔργον τῆς παλαιοτέρας ὀχυρωτικῆς, ἀποτελούμενον ἐκ δύο εὐθέων προσώπων, ἅτινα σχηματίζουσιν ἐξέχουσαν γωνίαν πρὸς τὸν ἐχθρόν. Τὰ πρόσωπα ταῦτα ὄντα ἐκτεθειμένα εἰς τὰ πλευροκοπικὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχωσι μῆκος μεγαλύτερον τῶν 60 μέτρων. Ὁ σφὴν ἔχει τὸ μειονέκτημα ὅτι παρουσιάζει ἔμπροσθεν αὐτοῦ κώνην ἐστερημένην πυρῶν. Διὰ τὸν περιορισμὸν τοῦ μειονεκτήματος τούτου ἐφρόντιζον ὅπως ἡ ὑπὸ τῶν δύο προσώπων σχηματιζομένη γωνία εἶναι μικροτέρα τῶν 60°. Ὁμοίως ἐξουδετεροῦτο τὸ μειονέκτημα τοῦτο δι' ἀποτμήσεως τῆς γωνίας ἢ καὶ διὰ στρογγυλεύσεως ταύτης. Ὅταν τὸ μῆκος τῶν προσώπων ἦτο μικρότερον τῶν 30 μ., τότε ὁ σφὴν ἐκαλεῖτο *βέλος*. Ἐνίοτε, ὅταν ἡ καταλαμβανομένη ἔκτασις ἦτο μεγάλη, κατεσκευάζοντο διπλοῖ σφῆνες, ἢ σφῆνες μετὰ πλευρῶν. Οἱ σφῆνες κατεσκευάζοντο πρὸ τῶν διόδων τῶν ὀχυρωμάτων, τῶν γεφυρῶν ἢ προγεφυρωμάτων, συνηθέστερον δὲ διετίθεντο μεταξὺ ἐπιμήκων εὐθειῶν γραμμῶν χαρακωμάτων, ἵνα παρέχωσι διασταυρούμενα πυρὰ πρὸ τῶν γραμμῶν τούτων. Σ. Ν.

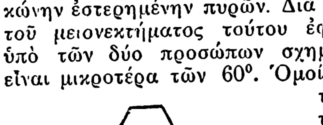

Σφήν.

σφὴν (ὁ) (Sphen) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον τοῦ *τιτανίτου* (βλ. λ.).

Σφήνα, ἢ ***Σφήνια*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀγκαθιᾶς (Γκριτζάλης) τῆς ἐπαρχίας Βεροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 92 —Π.

Σφηνάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πλατάνου τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Κάτ. 210. Ν. ΚΛΕ

Σφήνια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. *Σφήνα*).

σφήνιον (τό)· ἡ προσθία κάτω μετωπιαία (σφηνοειδής) γωνία ἢ κορυφὴ τοῦ βρεγματικοῦ ὀστοῦ ὡς κρανιομετρικὸν σημεῖον. Ι. Π.

σφηνιόφις (ἡ) (Spheniopsis) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀνατινιδῶν ὁμομυαρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σφηνισκίδαι (οἱ) (Spheniscidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηκτικῶν*, περιλαμβάνουσα εὐμεγέθη πτηνὰ μὲ σῶμα εὔρωστον, καλυπτόμενον ὑπὸ βραχέων πτερῶν ἐν εἴδει φολίδων, κεφαλὴν μικράν, ἀπολήγουσαν εἰς ἐπίμηκες καὶ εὐθὺ ῥάμφος, αἰσθητῶς κυρτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του καὶ πόδας βραχεῖς. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ σώματός των εἶναι μελανὸς ἢ μελανοτεφρὸς κατὰ τὰ ἄνω αὐτοῦ μέρη καὶ λευκὸς ἢ τεφρολευκὸς κατὰ τὰ κάτω. Γνωστὰ περὶ τὰ 20 γένη, πάντα ἀπαντῶντα εἰς τὰς ψυχρὰς χώρας τῆς γῆς. Οἱ σφηνισκίδαι νήχονται ἐπιτηδειότατα, ἀλλὰ βαδίζουσιν ἀδεξίως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τρέφονται ἐκ διαφόρων θαλασσίων ζῴων καὶ ἰδίως ἰχθύων. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ὁ *σφηνίσκος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Σφηνίσκος ὁ μικρός.

σφηνίσκος (ὁ) (Spheniscus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν νηκτικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σφηνισκιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἀπαντῶντα κυρίως εἰς τὰς νοτίους χώρας τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σφηνίσκος ὁ μικρὸς* (Spheniscus parvus), ὅστις ἔχει μῆκος 0,55 μ. καὶ ὁμοιάζει καταπληκτικῶς πρὸς μικροῦ μεγέθους *πιγγουῖνον*, πρὸς τὸν ὁποῖον μάλιστα καὶ πολλάκις συγχέεται. Δ. Ν. Π.

Σφήν(ι)τσα, ἢ ***Σφήνισσα*** *[Γεωγρ.]*. Μονὴ σταυροπηγιακὴ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βεροίας, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 παρεδόθη εἰς ἀγγλικὸν σωματεῖον, ὅπερ ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ ὀρφανοτροφεῖον ἀρρένων. Τῷ 1930 τὸ ὀρφανοτροφεῖον διελύθη. —Σ.

σφηνογναθιαῖος *σύνδεσμος* *[Ἀνατομ.]*. Ἐπικουρικὸς σύνδεσμος τῆς κροταφογναθικῆς διαρθρώσεως· ἐκφύεται ἐκ τῆς γωνιακῆς ἀκάνθης τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ καὶ καταφύεται εἰς τὴν γλωσσίδα τῆς κάτω γνάθου. Ι. Π.

σφηνοδοντίδαι (οἱ) (Sphenodontidae) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *ῥυγχοκεφαλίων τοκοσαυρίων* (ἢ *λεπιδοσαυρίων*) ἑρπετῶν. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην κατατάσσονται πολλὰ ἀπολιθωμένα ἐκλείψαντα γένη, ὡς ὁ *βραχυρρινόδους*, ὁ *μαιόσαυρος*, ὁ *ἀρδαιόσαυρος* καὶ ἓν ζῶν, ὁ *σφηνόδους* ἢ *χαττερία*. Τῶν ἐκλειψάντων γενῶν τὰ λείψανα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου (;) καὶ τῆς ἀνωτάτης ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σφηνόδους (ὁ) (Sphaenodon) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς κατηγορίας τῶν *ῥυγχοκεφάλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥυγχοκεφαλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἑρπετῶν ἰθαγενῆ τῆς Ν. Ζηλανδίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σφηνόδους ὁ στικτὸς* (Sphaenodon maculatus), ὅστις ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, ἐπίπεδον κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ κυρτὸν κατὰ τὴν ῥάχιν, κεφαλὴν εὐμεγέθη, ἀπολήγουσαν εἰς ἀπεστρογγυλωμένον ῥύγχος, οὐρὰν ἐπιμήκη ἀπολήγουσαν εἰς διχαλωτὸν ἄκρον, πόδας ἰσχυρούς, ἀρκετὰ ἐπιμήκεις καὶ φέροντας ἰσχυροὺς γαμψοὺς ὄνυχας. Δ. Ν. Π.

Σφηνόδους ὁ στικτός.

σφηνοειδής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σφῆνα, ὁ ἔχων σχῆμα σφηνός: «σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαί».

— **σφηνοειδεῖς *κόγχαι***, ἢ ***βερτίνεια ὀστάρια*** ἢ ***κέρατα*** *[Ἀνατομ.]*. Λεπτότατα ὀστάρια, τρίγωνα τὸ σχῆμα, ὧν ἡ βάσις συγκαμπτομένη πρὸς τὰ πρόσω ἀποτελεῖ μέρος τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ σφηνοειδοῦς. Ἀνήκουσι κυρίως εἰς τὸ ἠθμοειδές, ἐξ οὗ ἀποσπῶνται κατὰ τὴν διάλυσιν τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου. Ι. Π.

— **σφηνοειδεῖς *πόροι*** *[Ἀνατομ.]*. Τρεῖς πόροι ἀσταθεῖς, σχηματιζόμενοι μεταξὺ τοῦ ἄνω χείλους τῆς ὕνεως, τῶν πτερύγων αὐτῆς καὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ, ὀβελιαίως καὶ παραλλήλως φερόμενοι, ὧν εἷς μέσος καὶ δύο ἑκατέρωθεν πλάγιοι. Καὶ ὁ μὲν μέσος καὶ ὁ ἔσω πλάγιος εἰσδέχονται ἀγγεῖα, ὁ δ' ἔξω πλάγιος νευρίδιον. Ι. Π.

— **σφηνοειδεῖς *χόνδροι*** *[Ἀνατομ.]*. Χόνδροι τοῦ λάρυγγος δύο, οἵτινες μετὰ τῶν δύο κερατοειδῶν ἀποτελοῦσι τοὺς μικροτάτους χόνδρους τοῦ λάρυγγος. Ἑκάτερος τῶν σφηνοειδῶν χόνδρων παριστᾷ χόνδρινον ῥαβδίον μήκους 5—8 χλμ. καὶ κατασκηνοῖ ἐντὸς τῆς ἀρυταινεπιγλωττιδικῆς πτυχῆς οὕτως, ὥστε τὸ κάτω αὐτοῦ ἄκρον διήκει μέχρις ἐγγὺς τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τῆς κοιλιακῆς πτυχῆς (=νόθου φωνητικῆς χορδῆς). Ι. Π.

— **σφηνοειδὲς *ζύγωμα*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *ζύγωμα* σφηνοειδές.

— **σφηνοειδὲς *λόβιον*** *[Ἀνατομ.]*. Μέρος τοῦ ἰνιακοῦ λοβοῦ τοῦ ἐγκεφάλου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῶν ἐνσυνειδήτων ὀπτικῶν αἰσθήσεων· κεῖται μεταξὺ τῆς βρεγματοϊνιακῆς καὶ τῆς πληκτραίας σχισμῆς, ἡ δὲ βάσις αὐτοῦ μετέχει εἰς σχηματισμὸν τοῦ ἄνω χείλους τοῦ ἐγκεφαλικοῦ ἡμισφαιρίου. Ι. Π.

— **σφηνοειδὲς *ὀστοῦν κρανίου*** *[Ἀνατομ.]*. Ὀστοῦν μονοφυές, κείμενον δίκην σφηνὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς βάσεως τοῦ κρανίου. Διακρίνομεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ *σῶμα* καὶ ἓξ ἀποφύσεις, ἀνὰ τρεῖς ἑκατέρωθεν, ἤτοι τὰς *ἐλάσσονας πτέρυγας*, τὰς *μείζονας πτέρυγας* καὶ τὰς *πτερυγοειδεῖς ἀποφύσεις*. Τὸ σῶμα, κοῖλον ὂν καὶ κυβοειδές, ἔχει ἓξ ἐπιφανείας καὶ δύο κοιλότητας, τοὺς *σφηνοειδεῖς κόλπους*. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια, ἐστραμμένη πρὸς τὸ κύτος τοῦ κρανίου, φέρει ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν τετράπλευρον καὶ ὑπόκοιλον *ὀσφρητικὴν ἐπιφάνειαν*, ἧς ὄπισθεν ἐγκαρσία αὖλαξ, ἡ *ὀπτικὴ αὖλαξ* ἢ ἡ *αὖλαξ τοῦ ὀπτικοῦ χιάσματος*, ἀπολήγουσα ἑκατέρωθεν εἰς τὸ *ὀπτικὸν τρῆμα*, δι' οὗ διέρχεται τὸ ὀπτικὸν νεῦρον καὶ ἡ ὀφθαλμικὴ ἀρτηρία· ἔτι ὄπισθεν κοίλη ἐπιφάνεια, ὑποδεχομένη τὸν *μυξαδένα* ἢ τὴν *ὑπόφυσιν* τοῦ ἐγκεφάλου, καλουμένη δ' *ἐφίππιον* (τουρκικόν), οὗ ὄπισθεν ἡ *ῥάχις τοῦ ἐφιππίου*, ἧς ὄπισθεν ἐπικλινὴς ἐπιφάνεια, ἀποτελοῦσα μετὰ τῆς βάσεως τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ τὸ *ἀπόκλιμα*, ἐφ' οὗ ἡ γέφυρα τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ὁ προμήκης. Ἡ κάτω ἐπιφάνεια βλέπει πρὸς τὸν φάρυγγα. Ἡ προσθία ἐμφανίζει δύο εὐρείας ὀπάς, τὰ *στόμια τῶν σφηνοειδῶν κόλπων*. Ἡ ὀπισθία συνάπτεται μετὰ τῆς βάσεως τοῦ ἰνιακοῦ ἱστοῦ. Αἱ πλάγιαι ἐπιφάνειαι κατέχονται ὑπὸ τῶν πτερύγων. Αἱ ἐλάσσονες πτέρυγες ἢ ξιφοειδεῖς ἀποφύσεις ἐκφύονται ἑκατέρα ἐκ τοῦ προσθίου ἄνω μέρους τοῦ σώματος διὰ δύο ῥιζῶν, περιλαμβανουσῶν τὸ ὀπτικὸν τρῆμα. Αἱ μείζονες πτέρυγες ἐκφύονται ἐκ τῶν πλαγίων τοῦ σώματος καὶ κέκτηνται πολλὰς ἐπιφανείας καὶ χείλη. Τὸ προσπεφυκὸς αὐτῶν χεῖλος φέρει τρία τρήματα, ἤτοι τὸ *μεῖζον στρογγύλον*, δι' οὗ πορεύεται ὁ 2ος κλάδος τοῦ τριδύμου νεύρου, τὸ *ᾠοειδές*, δι' οὗ διέρχεται ὁ 3ος κλάδος τοῦ τριδύμου, καὶ τὸ *ἔλασσον* ἢ *ἀκανθικὸν τρῆμα*, δι' οὗ φέρεται ἡ ἔσω μηνιγγικὴ ἀρτηρία (βλ. καὶ λ. *πτερυγοειδεῖς ἀποφύσεις*). Ι. Π.

— **σφηνοειδὲς *τρῆμα*** *[Ἀνατομ.]*. Τρῆμα ἐπὶ τῶν κονδυλικῶν μερῶν τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ, σχηματιζόμενον ἔνθεν μὲν ὑπὸ τῆς σπονδυλικῆς σφαγιτιδικῆς ἐντομῆς, ἔνθεν δὲ ὑπὸ τοῦ σφαγιτιδικοῦ βόθρου τοῦ λιθοειδοῦς τοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ καὶ ὑποδεχόμενον τὴν ἀρχὴν τῆς σφαγίτιδος φλεβὸς καὶ τὸν κάτω λιθοειδῆ φλεβώδη κόλπον. Ι. Π.

— **σφηνοειδὲς *φῦμα*** *[Ἀνατομ.]*. 1) Τοῦ *σφηνοειδοῦς ὀστοῦ*· προεξοχὴ ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς μείζονος πτέρυγος τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ τοῦ κρανίου (ἐν τῷ ὑποκροταφίῳ πεδίῳ), ἥτις χρησιμεύει ὡς ὁδηγὸς πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἔσω γναθιαίας ἀρτηρίας. 2) Τοῦ *ταρσοῦ*· ἔπαρμα τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ τοῦ ταρσοῦ, ὅπερ, ψηλαφητὸν ὑπὸ τὸ δέρμα, χρησιμεύει τοῖς χειρουργοῖς ὡς προσδιοριστικὸν σημεῖον τῆς χοπαρτείου διαρθρώσεως. Ι. Π.

— **σφηνοειδῆ *ὀστᾶ ταρσοῦ*** *[Ἀνατομ.]*. Τρία ὀστᾶ τοῦ προσθίου στοίχου τοῦ ταρσοῦ, σχῆμα σφηνὸς ἔχοντα, τὸ ἔσω ἢ 1ον, τὸ μέσον ἢ 2ον καὶ τὸ ἔξω ἢ 3ον, κείμενα μεταξὺ τῶν τριῶν πρώτων μεταταρσίων ὀστῶν καὶ τοῦ σκαφοειδοῦς, πρὸς ἃ καὶ συντάσσονται, ἐνῷ διὰ τῶν πλαγίων ἐπιφανειῶν συντάσσονται πρὸς ἄλληλα. Συναρμόζονται δὲ καὶ τὰ τρία ὀστᾶ οὕτω πρὸς ἄλληλα, ὥστε αἱ μὲν βάσεις αὐτῶν βλέπουσι πρὸς τὴν ῥάχιν, αἱ δὲ κορυφαὶ πρὸς τὸ πέλμα τοῦ ποδός. Ι. Π.

— **σφηνοειδὴς *ἀπόφυσις*** *[Ἀνατομ.]*. Μία ἐκ τῶν τριῶν ἀποφύσεων τοῦ ὑπερῳΐου ὀστοῦ, παριστῶσα τετράγωνον πέταλον, φερόμενον ὁριζοντίως ἐπὶ τὸ σφηνοειδὲς ὀστοῦν, πρὸς ὃ προσκολλᾶται. Ι. Π.

— **σφηνοειδὴς *γραφή***. Ὠνομάσθη *σφηνοειδὴς* ἡ περίφημος αὕτη γραφὴ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων της, σχηματιζομένων διὰ τοῦ συνδυασμοῦ δύο ἢ καὶ περισσοτέρων σφηνῶν. Τὰ γράμματα αὐτῆς ἐχαράσσοντο διὰ στυλίσκου ἐκ καλάμου μὲ τριγωνικὴν τομὴν ἐπὶ μαλακοῦ πηλοῦ, ἐγράφοντο δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, βραδύτερον ὅμως ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά. Τὴν σφηνοειδῆ γραφὴν ἐφεῦρον πιθανώτατα οἱ Σουμέριοι, οἱ παλαιότατοι κάτοικοι τῆς Ν. Μεσοποταμίας (τῆς Σενaὰρ τῆς Π. Διαθήκης). Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτο ἰδεογραφικὴ γραφή· ἐξ αὐτῆς δ' ἐξελίχθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον—πιθανῶς διὰ λόγους καθαρῶς τεχνικούς—εἰς τὴν γνωστὴν σφηνοειδῆ μορφήν της. Παρὰ τῶν Σουμερίων παρέλαβον τὴν σφηνοειδῆ γραφὴν οἱ σημιτικῆς καταγωγῆς Ἀκκάδιοι, οἱ ὁποῖοι, ὑποδουλώσαντες κατὰ τὰ τέλη τῆς Γ' π. Χ. χιλιετηρίδος τοὺς Σουμερίους, ὑπέστησαν εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὑπερτέρου πολιτισμοῦ των. Πλὴν τούτων, τὴν σφηνοειδῆ γραφὴν παρέλαβον οἱ ἐν τῇ Σουσιανῇ κατοικοῦντες πάλαι ποτὲ Ἐλαμῖται, οἱ Χετταῖοι ἢ Χεττῖται (τῶν ὁποίων πλεῖσται ἐπιγραφαὶ ἀνευρέθησαν ἐν Βογάζ-κιοϊ τῆς Καππαδοκίας), οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Πέρσαι, ὡς μαρτυροῦν αἱ περίφημοι ἐπιγραφαὶ τῶν Ἀχαιμενιδῶν, αἱ ἀνευρεθεῖσαι εἰς τὰ ἐρείπια τῶν ἐν Σούσοις καὶ Περσεπόλει ἀνακτόρων των καὶ εἰς τὸν παρὰ τὴν Περσέπολιν τάφον τοῦ Δαρείου, οἱ Ἀρμένιοι καὶ ἄλλοι.

Ἡ σφηνοειδὴς γραφή, τὴν ὁποίαν ἐξέβαλεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἀραμαϊκή, ἦτο συλλαβογραφική, ἤτοι διὰ τῶν γραμμάτων αὐτῆς παριστάνοντο οὐχὶ ἁπλῶς φθόγγοι, ἀλλὰ συλλαβαὶ ὁλόκληροι, αἱ εἰς αὐτὴν δὲ γραφεῖσαι ἐπιγραφαὶ ἀνεγνώσθησαν διὰ πολλῶν καὶ ἐπιμόνων προσπαθειῶν κατὰ πρῶτον μὲν τοῦ ἐν Γοτίγγῃ διδασκάλου Grotenfend (1802), εἶτα δὲ σοφῶν ἐπιφανῶν: τοῦ Γάλλου Burnouf, τοῦ Lassen, τοῦ F. de Shaulcy, τοῦ E. Hincs, τοῦ J. Oppert, τῶν E. Schrader, Fr. Delitsch, ἰδίως δὲ τοῦ πολλοῦ H. Rawlinson (βλ. καὶ λ. *γραφή*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων περὶ τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς πραγματειῶν ἀξιολογώτεραι εἶναι αἱ τοῦ *B. Meissner*, Die Keilschrift (1913) ἐν τῇ γνωστῇ Sam-

Digitized by Google

mlung Göschen.—*E. Unger*, Die Entstehung der Keilschrift (1922).—*A. Deimel*, Keilschrift-Palaeographie (1929).
Γ. Π. Α.

—σφηνοειδὴς ***δεσμὶς*** *['Ανατομ.]*· βλ. *βυρδάχειος* ἢ *σφηνοειδὴς δεσμίς*.

—σφηνοειδὴς ***κόλπος*** *['Ανατομ.]*. 1) Τῆς *ρινικῆς κοιλότητος*· κόλπωμα τοῦ βλεννογόνου τῆς ἰδίως ρινικῆς κοιλότητος ἢ θαλάμης (βλ. *παραρρινικοὶ κόλποι*). 2) Τοῦ *σφηνοειδοῦς ὀστοῦ*· δύο κοιλότητες τοῦ σώματος τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ, χωριζόμεναι διὰ διαφράγματος.
Ι. Π.

—σφηνοειδὴς ***πηγὴ*** *['Ανατομ.]*. Αὐτὴ, καλουμένη καὶ *πλαγία πηγή*, ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ἐγκάρσιον σκέλος τοῦ *πτερυγίου*, ἀπρόσιτος οὖσα τῇ ψηλαφήσει ἕνεκα τοῦ καλύπτοντος αὐτὴν κροταφίτου μυὸς (βλ. *πηγαὶ κρανίου*).
Ι. Π.

σφηνοειδῖτις, —*ιδος* (ἡ). Φλεγμονή, καταρροϊκὴ ἢ πυορροϊκή, τῶν κόλπων τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ τοῦ προσώπου. Χαρακτηρίζεται ἀπὸ ὅλα τὰ συμπτώματα ἑνὸς ρινοφαρυγγικοῦ κατάρρου καὶ κυρίως ἀπὸ πόνους συνεχεῖς τῆς κεφαλῆς καὶ ροὴν πύου, πολλάκις ἀφθόνου, ἐντὸς τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων ἢ τοῦ ρινοφάρυγγος. Εἶναι πάθησις ὀξεῖα ἢ χρονία καὶ συνήθως συνυπάρχει μετὰ φλεγμονῆς καὶ διαπυήσεως τῶν μετωπιαίων κόλπων καὶ τοῦ ἰγμορείου ἄντρου. Σπανίως ἀπαντᾷ μεμονωμένη.
Μ. Μ.

σφηνοειδοϋπερῷϊοι ***κυψέλαι*** *['Ανατομ.]*. Αἱ ἡμικυψέλαι τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ λαβυρίνθου τοῦ ἠθμοειδοῦς ὀστοῦ, αἵτινες συμπληροῦνται εἰς τελείας κυψέλας ὑπὸ τοῦ σφηνοειδοῦς καὶ τοῦ ὑπερῴου ὀστοῦ. Αἱ κυψέλαι αὗται, ὡς καὶ αἱ τῆς προσθίας καὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ λαβυρίνθου, ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν ἄνω καὶ μέσον ρινικὸν πόρον.
Ι. Π.

σφηνοηθμοειδὲς ***κόλπωμα*** *['Ανατομ.]*. Κόλπωμα ὄπισθεν τῶν ὀπισθίων ἄκρων τῶν ρινικῶν κογχῶν, δι' οὗ τὸ ἔξω τοίχωμα τῆς ρινικῆς κοιλότητος ἀφορίζεται ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ.
Ι. Π.

σφηνοκεφαλία (ἡ) *['Ανατομ.]*. Παραμόρφωσις τοῦ κρανίου, καθ' ἣν, ἕνεκα πρωΐμου συνοστεώσεως τῆς ὀβελιαίας ραφῆς, τοῦτο ἐμφανίζεται ὑψηλὸν καὶ ἐπίμηκες καὶ πεπλατυσμένον ἐκ τῶν πλαγίων.
Ι. Π.

σφηνοκέφαλος *[Τερατ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις, ἀναγομένη εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ὠτοκεφάλων, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι λίαν κεχωρισμένοι καὶ ἀφιστάμενοι ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δύο ὦτα προσεγγίζουσι πρὸς ἄλληλα ἢ συνενοῦνται ὑπὸ τὴν κεφαλήν, αἱ δὲ γνάθοι καὶ τὸ στόμα εἶναι σαφῶς καθωρισμένα. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν τεράτων εἶναι σπανιώτατον. Ἡ συνένωσις τῶν δύο ὤτων ὀφείλεται εἰς τὴν ἀτροφίαν, ἥτις προεξάρχει εἰς τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ προσώπου. Τὸ ὑπερῷϊον ὀστοῦν εἶναι συνεπτυγμένον ἐπὶ τοῦ μέσου αὐτοῦ ἐπιπέδου, κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε τὰ τόξα τῶν ὀδόντων ἐγγίζουσιν ἄλληλα. Ἡ κάτω γνάθος ἐλλείπει· τὰ προσεγγίζοντα ἀλλήλοις ὦτα εὑρηνται συνετηγμένα· ὑπάρχει δὲ εἷς καὶ μόνος εὐρύτατος ἀκουστικὸς πόρος.
Μ. Ν. Κ.

σφηνόκλαστον (τὸ) (Sphenoklas) *['Ορυκτολ.]*. 'Ασβεστοῦχος κερατίτης, ὁ ὁποῖος συνίσταται κυρίως ἀπὸ τὰ ὀρυκτὰ γρανάτην καὶ διοψίδιον. 'Αντιστοιχεῖ εἰς τὸν χημικὸν τύπον

$$(CaMgFe\,Mn'_6\,Al_2\,Si_6\,O_{21})$$

σχηματίζει δὲ κοίτας μαζὶ μὲ βολλαστονίτην ἐντὸς κοκκώδους ἀσβεστολίθου τοῦ Gjellebäck τῆς Νορβηγίας.
Γ. Β.

σφηνοκυβικὴ ***διάρθρωσις*** *['Ανατομ.]*. Διάρθρωσις σχηματιζομένη μεταξὺ τοῦ 3ου σφηνοειδοῦς καὶ τοῦ κυβοειδοῦς ὀστοῦ τοῦ ταρσοῦ, ἐνισχυομένη δὲ διὰ τῶν σφηνοκυβοειδῶν συνδέσμων
Ι. Π.

σφηνόλιθος (ὁ) *[Πετρογρ.]*. Ἕκαστος ἐκ τῶν σφηνοειδῶν λίθων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπαρτίζονται τὰ θολοειδῆ ἢ τοξοειδῆ κατασκευάσματα. 'Εκ τοιούτων λίθων κατασκευάζονται λ. χ. τὰ λίθινα τόξα τῶν γεφυρῶν. Ὁ σφηνόλιθος, ὅταν μετέχῃ εἰς τὸν σχηματισμὸν θολοειδῶν συγκροτημάτων, καλεῖται καὶ *θολίτης*.
Γ. Β.

σφηνοπτερίδιον (τὸ) (Sphenopteridium) *[Παλαιοφυτολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων φυτῶν, ἀνῆκον εἰς τὰς *ἀρχαιοπτερίδας τῶν πτεριδοφύτων* ἀγγειοκρυπτογάμων. 'Απολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τὸς ἀνωτέρας δεβονίου καὶ τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ.
Γ. Κ. Γ.

σφηνόπτερις (ἡ) (Sphenopteris) *[Παλαιοφυτολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων φυτῶν, ἀνῆκον εἰς τὰς *σφηνοπτερίδας τῶν πτεριδοφύτων* ἀγγειοκρυπτογάμων. Τὰ φυτὰ ταῦτα εἶχον φύλλα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στρογγύλα ἢ φοειδῆ, πολλαχῶς σύνθετα. 'Απολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου κυρίως διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Ὑπὸ πολλῶν παλαιοβοτανικῶν τὸ ὄνομα σφηνόπτερις χρησιμοποιεῖται μὲ πολὺ εὐρεῖαν ἔννοιαν, κατατασσομένων εἰς τὸ γένος τοῦτο καὶ ἑτέρων τινῶν σφηνοπτεριδικῶν μορφῶν, αἵτινες ὅμως, κατὰ νεωτέρας ἐρεύνας, θεωροῦνται ὡς διαφορετικὰ εἴδη.
Γ. Κ. Γ.

σφηνόπτερος (ὁ) (Sphenopterus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βουπρηστιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους κανθάρους μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ ποικίλους μεταλλικοὺς χρωματισμούς. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν γῆν καὶ ἐκ διαφόρων φυτῶν τρεφόμενα.
Δ. Ν. Π.

σφηνοπώγων, —*ωνος* (ὁ)· ὁ ἔχων πώγωνα ὅμοιον πρὸς σφῆνα.

σφηνόρρυγχος (ὁ) (Sphenorynchus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *πελαργιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη πτηνά, παραπλήσια πρὸς τοὺς πελαργούς, ἀπαντῶντα εἰς τὰς παρὰ τὸν 'Ισημερινὸν χώρας. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σφηνόρρυγχος ὁ δίχρους* (Sphenorynchus bicolor), ὅστις ἔχει μέγα ἀνάστημα, ράμφος ἰσχυρόν, ἐπίμηκες, κωνικόν, ὀφθαλμοὺς μικρούς, κεφαλὴν λεπτήν, λαιμὸν ὑψηλὸν καὶ ἀρκετὰ χονδρόν, σῶμα εὔρωστον καὶ μᾶλλον βραχύ, πτέρυγας εὐρείας καὶ βραχείας, οὐρὰν βραχυτάτην καὶ πόδας λεπτούς, ἰσχυρούς, ὑψηλοὺς καὶ μετὰ μεγάλων ὀνύχων. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανὸς κατὰ τὴν κεφαλήν, τὸν λαιμὸν καὶ τὰς πτέρυγας καὶ τεφρόλευκος κατὰ τὴν κοιλίαν. 'Ενδιαιτᾶται καθ' ὁμάδας ἐξ 25—30 περίπου πτηνῶν καὶ κατασκευάζει τὴν φωλεάν του ἐπὶ τῶν δένδρων. Εἶναι ἥμερον πτηνὸν καὶ δὲν ἀποφεύγει τὴν παρουσίαν τῶν ἀνθρώπων. Τρέφεται ἐκ διαφόρων σκωλήκων, ἑρπετῶν, ἀμφιβίων καὶ ἐντόμων.
Δ. Ν. Π.

Σφηνόρρυγχος ὁ δίχρους.

σφηνοτρησία (ἡ), ἢ *σφηνοθρυψία* καὶ *σφηνοτριψία*. Οὕτω νοεῖται ἐν τῇ μαιευτικῇ ἡ κατὰ τὴν ἐγχείρησιν τῆς ἐμβρυοτομίας ποικιλία, συνισταμένη εἰς τὴν διάτρησιν τοῦ κρανίου δι' εἰδικοῦ τινος ἐργαλείου (τοῦ σφηνοθρύπτου), προωρισμένου ὅπως θρυμματίσῃ τὸ σφηνοειδὲς ὀστοῦν.
Μ. Ν. Κ.

σφηνοϋπερῷια ***νεῦρα*** *['Ανατομ.]*. Κλάδος τοῦ ἄνω γναθικοῦ νεύρου, ἀποτελούμενος ἐκ βραχυτάτων κλωνίων, ὧν τὰ μὲν εἰσδύονται εἰς τὸ σφηνοϋπερῷϊον γάγγλιον ὡς προσαγωγόν, τὰ πλεῖονα δ' ὅμως μεταβαίνουσιν ἄνευ διακοπῆς εἰς τοὺς ἀπαγωγοὺς κλάδους τοῦ γαγγλίου τούτου.
Ι. Π.

— σφηνοϋπερῷϊον ***γάγγλιον*** *['Ανατομ.]*· βλ. *γάγγλιον* σφηνοϋπερῷϊον.

— σφηνοϋπερῷϊος ***ἀρτηρία*** *['Ανατομ.]*. Κλάδος τῆς ἔξω καρωτίδος. Εἶναι ἡ παχυτέρα ἀρτηρία τοῦ κύτους τῆς ρινός, εἰς ὃ εἰσέρχεται διὰ τοῦ σφηνοϋπερῳΐου τρήματος. Διαιρεῖται εἰς δύο κλάδους, ὧν ὁ μὲν διανέμεται εἰς τὸν βλεννογόνον τοῦ ἔξω τοιχώματος τοῦ κύτους τῆς ρινός, ὁ δ' ἀποτελεῖ τὴν ὀπισθίαν ἀρτηρίαν τοῦ ρινικοῦ διαφράγματος, ἥτις ἀναστομοῦται μετὰ τῆς μείζονος ὑπερῴου ἀρτηρίας.
Ι. Π.

σφηνοφόρος (ὁ) (Sphenophorus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους κανθάρους, ἀπαντῶντας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. 'Εκ τῶν 20 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *σφηνοφόρος ὁ πεποικιλμένος* (Sphenophorus ornatus), ὅστις ἔχει μικρὸν μέγεθος, σῶμα ἐπίμηκες καὶ ἀρκοῦντως εὐρύ, κεφαλὴν μικράν, στενήν, ἀπολήγουσαν εἰς ὀξὺ ρύγχος, κεραίας μετρίως μακράς, γωνιοειδεῖς καὶ τελευτώσας εἰς σφαιροειδεῖς ἀποφύσεις, κοιλίαν ἐπιμήκη φοειδῆ, πόδας ἰσχυροὺς καὶ ἐπιμήκεις καὶ χρῶμα μελανὸν μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις καὶ ὑπόλευκα ποικίλματα ἐπὶ τῆς ράχεως. Τρέφεται ἐκ διαφόρων φυτῶν καὶ εἶναι κοινότατος εἰς τὴν Εὐρώπην.
Δ. Ν. Π.

Σφηνοφόρος ὁ πεποικιλμένος.

σφηνόφυλλον (τὸ) (Sphenophyllum) *[Παλαιοφυτολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων φυτῶν, ἀνῆκον εἰς τὰ *ἀρθρωτὰ* ἀγγειοκρυπτόγαμα. 'Απολιθωμένα λείψανα τῶν φυτῶν τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου, λιθανθρακοφόρου καὶ περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ.
Γ. Κ. Γ.

σφηνῶ (—*όω*), δημοτ. *σφηνώνω*· στερεῶ διὰ σφηνός, ἐμβάλλω σφῆνα· || καθόλου, παρενθέτω τι.

σφήνωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σφηνοῦν, σφήνωσις.

σφήνωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σφηνοῦν, στερέωσις διὰ σφηνός.

—*[Στρατ. Τέχν.]* Ἡ *σφήνωσις* τῶν βλημάτων εἰς τὴν θέσιν γεμίσεως, ἤτοι εἰς τὸν κῶνον συναρμογῆς τοῦ σωλῆνος, ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς προσαρμογῆς εἰς τὰ βλήματα πυροβολικοῦ στεφάνης ἐξ ἠλεκτρολυτικοῦ χαλκοῦ, ἥτις ἔχει διάμετρον κατά τι μεγαλυτέραν τοῦ σωλῆνος, ὄχι μόνον εἰς τὸ ὕψος τῶν ραβδώσεων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ βάθος τῶν αὐλακίων. Τὸ βλῆμα οὕτως ἄρχεται κινούμενον, ὅταν ἀναπτυχθῇ πίεσις ἀερίων ἐπαρκής, ὥστε νὰ συντελεσθῇ τὸ ἔργον παραμορφώσεως τῆς *ζώνης σφηνώσεως*, ἤτοι νὰ σχηματισθῶσιν αἱ ἐγκαθίσεις τῶν ραβδώσεων. Διὰ τῆς ζώνης σφηνώσεως ἐπιτυγχάνεται: 1) ἡ ὁμοιόμορφος ἐκκίνησις τοῦ βλήματος, καθόσον ἡ ἀπαιτουμένη δύναμις διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου παραμορφώσεως εἶναι σταθερὰ καὶ ἴση συνήθως πρὸς 400 χλγ./ἑκατ.², 2) ἡ πρόσδοσις περιστροφικῆς ταχύτητος εἰς τὸ βλῆμα, ἥτις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀντιδράσεως τῶν πλευρῶν βολῆς, ἧς μία συνιστῶσα διευθύνεται καθέτως πρὸς τὸν ἄξονα· ἡ δύναμις αὕτη εἶναι συνήθως ἴση πρὸς τὸ 0,008 τῆς προσθετικῆς, καὶ 3) ἡ ἀποφυγὴ διαφυγῶν ἀερίων. Εἰς τὰς βολίδας ἡ σφήνωσις ἐξασφαλίζεται διὰ τοῦ ἐλατοῦ τοῦ περιβλήματος τούτων.
Α. Ι. Π.

—σφηνώσεως ***γωνία*** *['Ατμομηχ.]*. Ἡ γωνία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀκτὶς τοῦ ἐκκέντρου ἀτμομηχανῆς προπορεύεται τῆς ἀκτῖνος τοῦ στροφάλου. Εἰς κανονικῶς κατεσκευασμένας μηχανὰς ἡ γωνία σφηνώσεως εἶναι κατά τι μεγαλυτέρα τῆς ὀρθῆς (βλ. *ἀτμομηχαναί*).

—σφηνώσεως ***γωνία*** *['Ηλεκτρ.]*. Ἡ γωνία, τὴν ὁποίαν σχηματίζει ἡ ἀκτὶς τῶν ψηκτρῶν ἠλεκτρικῆς μηχανῆς, μετὰ τῆς ἀφοῦ αὐτῶν θέσεως, εἰς τὸ μέσον μεταξὺ δύο πόλων. Εἰς μηχανὰς ἄνευ πόλων ἀντισταθμίσεως, ἡ ἀσπίνθηρος λειτουργία τοῦ συλλέκτου ἀπαιτεῖ διαρκῆ ρύθμισιν τῆς γωνίας σφηνώσεως, ἀναλόγως τοῦ φορτίου τῆς μηχανῆς. Εἰς μηχανὰς ἐφωδιασμένας διὰ πόλων ἀντισταθμίσεως, ἡ γωνία σφηνώσεως εἶναι μονίμως ἴση πρὸς τὸ μηδέν.
Γ. Θ. Κ.

Σφηνωτὸ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, πρότερον καλούμενον *Μαζάκια*. Κάτ. (1928) 184. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.
—Π.

σφήξ, —*κὸς* (ὁ), κοιν. *σφῆκα* καὶ *σφήγκα* (ἡ)· ἔντομον ἐμβάλλον κέντρον δηλητηριῶδες· || μεταφ., ἐπὶ ἀνθρώπου ἐνοχλητικοῦ.

— *[Ζωολ.]* Ὁ *σφὴξ* (Vespa) εἶναι γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σφηκιδῶν*, περιλαμβάνον ἄνω τῶν 100 εἰδῶν ἐντόμων, ἀπαντώντων πανταχοῦ τῆς γῆς. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ἐντόμων τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς: Σιαγόνες ἰσχυρόταται, ὀδοντωταὶ κατὰ τὰ ἄκρα των, κεραῖαι νηματοειδεῖς καὶ ἐπιμηκέστεραι τῆς κεφαλῆς, θώραξ βραχύς, ἀπεστρογγυλωμένος κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος καὶ κολοβὸς κατὰ τὸ ὀπίσθιον, πτέρυγες τέσσαρες, μεμβρανώδεις, ἀνισομεγέθεις, διατρεχόμεναι ὑπὸ πολλῶν νευρώσεων, κοιλία φοειδὴς ἢ κωνική, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν, συνδεομένη μετὰ τοῦ θώρακος διὰ βραχέος ποδίσκου, ἕδρα ἐφωδιασμένη εἰς τὰς θηλείας διὰ ἰσχυροῦ ἰοβόλου τερέτρου. 'Εξωτερικῶς αἱ σφῆκες ὁμοιάζουσι καταπληκτικῶς πρὸς τὰς μελίσσας, ἀλλὰ διαφέρουσι τῶν τελευταίων τούτων, διότι ἔχουσι θώρακα ὀλιγώτερον τριχωτόν, ρύγχος βραχύτερον, πτέρυγας ἐν ἀκινησίᾳ ἀναδιπλουμένας κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μήκους των, καὶ ὀφθαλμοὺς τοποθετημένους εἰς βαθείας κόγχας. Οἱ σφῆκες, γενικῶς, ζῶσι κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἀρρένων, τῶν θηλέων καὶ τῶν στείρων θηλέων. Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων ἢ ὑπὸ τὴν ὀροφὴν τῶν ἀποθηκῶν, ὑπογείων κλπ. καὶ ἐκεῖ ὁ θῆλυς ἐναποθέτει τὰ ᾠά του.

Σφῆκες.
[1=Θῆλυς. 2=Ἄρρην. 3—'Εργάτης.]

'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σφὴξ ὁ κοινὸς* (Vespa vulgaris), κοινότατος πανταχοῦ. Ἔχει μέγεθος μελίσσης μὲ σῶμα κατά τι ἐπιμηκέστερον ταύτης καὶ ὁ γενικὸς χρωματισμός του εἶναι ὑπο-

Digitized by Google

μελανός. Τρέφεται ἐκ τοῦ νέκταρος τῶν ἀνθέων καὶ ἐξ ὀπωρῶν. Διὰ τοῦ τερέτρου του ὁ θῆλυς προξενεῖ ὀδυνηρὰς φλυκταίνας. Δ. Ν. Π.

— *['Ιατρ.]* Τὸ νύγμα τοῦ *σφηκὸς* προκαλεῖ ἄλγος τοπικόν, ἐρυθρότητα καὶ μικρὰν ἐξοίδησιν, εἶναι δὲ σχεδὸν ἀκίνδυνον. Πρὸς ἀποφυγὴν ὅμως τῶν φαινομένων τούτων, εὐθὺς μετὰ τὸ νύγμα δέον νὰ ἀπομυζηθῇ ἢ νὰ ἐξαχθῇ ὁπωσδήποτε τὸ ἐγχυθὲν διὰ τοῦ νύγματος δηλητήριον. Τὰ ὑγρὰ ἐπιθέματα εἶναι κατάλληλα πρὸς μετριασμὸν τοῦ ἄλγους καὶ τῆς ἐξοιδήσεως. Μ. Ν. Κ

— *[Πυροβολ.]* *Σφὴξ* ἢ καὶ *σφὶγξ* ἐκαλεῖτο τὸ ἐπὶ στήριγγος τρομπόνι, τὸ παρεμφερὲς πρὸς τὸ ἀρκεβούζιον δι' ἁρπάγης. Ἀναφέρεται ὡς χρησιμοποιηθὲν κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνα. Γ. Α. ΚΝ

Σφηττὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα δήμων τῆς Ἀττικῆς, τοὺς ὁποίους ἵδρυσεν ὁ Κέκροψ. Τὸ ὄνομά του ἐλήφθη ἐκ τοῦ Σφήττου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Τροιζῆνος, ὅστις, μετοικήσας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀναφλύστου, ἵδρυσεν αὐτὸς μὲν τὸν δῆμον Σφηττόν, ἐκεῖνος δὲ τὸν δῆμον Ἀνάφλυστον. Ὁ δῆμος οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀκαμαντίδα φυλήν, ἔκειτο δέ, κατὰ τὸν Leake, εἰς τὰ βόρεια τῆς Μεσογαίας, πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Σπάτα. Κατ' ἄλλους ὁ Σφηττὸς πρέπει νὰ ἔκειτο νοτιώτερον, εἴτε κατὰ τὴν θέσιν τοῦ ὑψώματος τοῦ Ἁγίου Χριστοῦ, βορειοδυτικῶς τοῦ σημερινοῦ χωρίου Κορωπί, ὅπου σῴζονται πολλὰ λείψανα προϊστορικοῦ φρουρίου, εἴτε πλησίον τοῦ χωρίου Μαρκόπουλον, ἔνθα ἀνεκαλύφθησαν τάφοι προϊστορικοῦ συνοικισμοῦ. Ἡ ἀπὸ τοῦ δήμου τούτου εἰς τὰς Ἀθήνας ἄγουσα ὁδὸς ἐκαλεῖτο Σφηττία ὁδός. Β. Δ. Θ.

σφιγγίδαι (οἱ) (Sphingidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακρολεπιδοπτέρων*, περιλαμβάνουσα πολυαριθμότατα γένη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικήν. Τὰ ἔντομα ταῦτα διακρίνονται διὰ τὸ ἐπίμηκες, εὔρωστον καὶ ὑπὸ τριχῶν κεκαλυμμένον σῶμά των καὶ τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἐπίμηκες ῥύγχος των, ὅπερ ἀπολήγει εἰς προβοσκιδοειδῆ ἀπόφυσιν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *ἀχεροντία*, ὁ *μακρόγλωσσος*, ὁ *σμήρυνθος*, ἡ *σφίγξ*, κτλ. Δ. Ν. Π

σφιγγίον (τό)· ἀρχ., περιδέσμιον κόσμημα τραχήλου ἢ βραχίονος· || νεώτ., περιδέσμιον σιδηροῦν πρὸς στερέωσιν, οἷον σωλήνων ἐπὶ τοῦ τοίχου κττ.

σφιγγίτης (ὁ) (Sphingites) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀρκεστιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος ἐπίπεδον, δισκοειδές, εὐρυόμφαλον. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τοῦ μέσου καὶ ἀνωτέρου ἀπλινικοῦ τριασίου συστήματος τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους σφιγγίτης aberrans ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς κατωτέρας καρνίου ὑποβαθμῖδος τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Ἀργολίδα· (ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ λόφου Θεόκαφτα, βορειοδυτικῶς τοῦ Ἀσκληπιείου). Γ. Κ. Γ.

σφιγγομυελίνη (ἡ) (sphingomyéline). Οὕτω καλεῖται οὐσία τις ὀργανική, ἀφθονοῦσα εἰς φωσφοροῦχα στοιχεῖα, ἥτις εὑρίσκεται κυρίως εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ εἰς τὸ στρῶμα τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Μ. Ν. Κ.

σφίγγω, ἀόρ. *ἔσφιξα* — *ἐ)σφίχτηκα*, παθ. μετχ. *σφιγμένος*· στενοχωρῶ, συμπιέζω διὰ δεσμοῦ τινος: «σφίγγω τὴ μέση μου», δηλαδὴ διὰ τῆς ζώνης. «σφίγγω τὴ ζώνη», «σφίγγω τὸν κόμπο νὰ μὴ λυθῇ», «τὸν ἔσφιξα 'ς τὴν ἀγκαλιά μου»· || καθόλου, συμπιέζω, στενοχωρῶ: «μὲ σφίγγουν τὰ παπούτσα, — τὰ φορέματα»· || φρ. «τοῦ 'σφιξε τὰ λουριὰ ὁ πατέρας του» τὸν ἐστενοχώρησε, καὶ ἀμεταβ. «σφίξαν τὰ λουριά του» ἐστενοχωρήθη, ἐπιέσθη ὑπ' ἀναγκῶν, «τώρα ποῦ σφίξαν τὰ λουριά του τρέχει καὶ δὲ φτάνει»· || μεταφ., στενοχωρῶ, πιέζω: «σφίξε τον λίγο, μὴν τὸν ἀφήνῃς ἐλεύθερο», «γιὰ νὰ ἐξοικονομήσω τὴν περίσταση σφίχτηκα πολύ»· || ἐπὶ τοῦ δυσχερῶς ἀποπατοῦντος: «σφίγγεται νὰ ἀποπατήσῃ καὶ δὲν μπορεῖ» καὶ ἐπὶ ὠδινούσης γυναικός: «σφίξου λίγο καὶ θὰ τὸ κάμῃς» || καθίσταμαι συνεστώς, πηκτός· «ἔσφιξε τὸ γλυκό, — ἡ σάλτσα» ἄλλως «ἔδεσε πολύ».

σφιγκτήρ, —*ῆρος* (ὁ)· ὁ σφίγγων, ὁ συσφίγγων καὶ οὕτω κλείων ἄνοιγμά τι, προσηγορία μυῶν τινων τοῦ σώματος τῶν ζῴων: «σφιγκτὴρ τῆς ἕδρας, — τῆς οὐρήθρας, — τῶν βλεφάρων».

— **σφιγκτὴρ** *μῦς* *['Ανατομ.]*. 1) *Σφιγκτὴρ τῶν βλεφάρων*· ἀποτελεῖται ἐκ τοξοειδῶν ἰνῶν, φερομένων ἀπὸ τοῦ ἔσω μέχρι τοῦ ἔξω κανθοῦ. Σύγκειται ἐκ 3 μοιρῶν, τῆς *κογχικῆς*, περιβαλλούσης τὴν εἴσοδον τοῦ κόγχου, τῆς *βλεφαρικῆς*, ἐπικειμένης ἐπὶ τοῦ ταρσοῦ ἑκατέρου τῶν βλεφάρων, καὶ τῆς *δακρυϊκῆς*, ἐκφυομένης ἐκ τῆς ὀπισθίας δακρυϊκῆς ἀκρολοφίας. Συγκλείει τὰ βλέφαρα, ἡ δὲ δακρυϊκὴ μοῖρα συσπωμένη συνθλίβει τὸν δακρυϊκὸν ἀσκὸν καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ἐκκένωσιν τῶν δακρύων πρὸς τὴν ῥῖνα. 2) *Σφιγκτὴρ τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ*· μῦς τῆς ἴριδος, ὅστις ἀπαρτίζεται ἐκ κυκλοτερῶν δεσμίδων λείων μυϊκῶν ἰνῶν, ἀποτελουσῶν δακτύλιον, περιβάλλοντα τὴν κόρην. 3) *Σφιγκτὴρ τῆς οὐρήθρας*· δύο σφιγκτῆρες, ὧν ὁ μὲν ἀποτελεῖται ἐκ λείων μυϊκῶν ἰνῶν, ὁ *ἔσω* ἢ *λεῖος σφιγκτὴρ* τοῦ ἔσω στομίου τῆς οὐρήθρας, ὁ δὲ ἐκ γραμμωτῶν μυϊκῶν ἰνῶν, ἐκτεινομένων καθ' ὅλην τὴν οὐρήθραν, ἀποτελουσῶν δ' ἐν συνόλῳ τὸν ἔξω ἢ *γραμμωτὸν σφιγκτῆρα* τῆς οὐρήθρας (=προαιρετικόν). 4) *Σφιγκτὴρ τοῦ πρωκτοῦ*· βλ. *δακτύλιος*. 5) *Σφιγκτὴρ τοῦ στόματος*· οὗτος περιβάλλει κύκλῳ τὴν στοματικὴν σχισμὴν καὶ σύγκειται ἐκ δύο μοιρῶν, ὧν ἡ μὲν ἔσω ἢ κεντρικὴ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ἐλεύθερον παχύτερον μέρος τῶν χειλέων, ἀποτελοῦσα τὸν ἔσω σφιγκτῆρα, ἡ δ' ἔξω ἢ περιφερικὴ καταλαμβάνει τὴν ῥίζαν τῶν χειλέων καὶ ἀποτελεῖ τὸν ἔξω σφιγκτῆρα. Συγκλείει τὴν στοματικὴν ὀπήν. Ι. Π.

—*['Οφθαλμολ.]* Ἡ παράλυσις τοῦ *σφιγκτῆρος* τῶν βλεφάρων μυὸς καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν σύγκλεισιν τῶν βλεφάρων (=λαγώφθαλμος), ἐξ οὗ προκαλεῖται ἐκτρόπιον τοῦ κάτω βλεφάρου, δακρύρροια, καὶ ἡ ἐκ λαγωφθάλμου κερατῖτις. Ἡ σύσπασις τοῦ σφιγκτῆρος ἢ ὁ *βλεφαρόσπασμος* συνοδεύει πάντα ἐρεθισμὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ (ἐπιπεφυκῖτις, ἀλλότριον σῶμα κλπ.) ἢ εἶναι ἰδιοπαθὴς (βλεφαρόσπασμος ὑστερικός, τὶκ τῶν βλεφάρων, ἐκτρόπιον σπασμωδικὸν κλπ.). Ἡ θεραπεία τῆς παραλύσεως ἢ συσπάσεως εἶναι αἰτιολογική.

Ἡ παράλυσις τοῦ σφιγκτῆρος τῆς κόρης φέρει μυδρίασιν, ἀπαντᾷ δὲ ἐπὶ ἐνσταλάξεως ἀτροπίνης ἢ ἐπὶ γενικῶν νόσων (συφίλιδος κλπ.) ἢ ἐπὶ αὐξήσεως τῆς ἐνδοφθαλμίου πιέσεως. Ἡ σύσπασις τοῦ σφιγκτῆρος φέρει μῦσιν τῆς κόρης καὶ προκαλεῖται ἢ ἐξ ἐνσταλάξεως τῶν μυωτικῶν λεγομένων φαρμάκων ἢ ἐξ ὀφθαλμικῶν τινων νόσων (ἰρῖτις, ἀλλότριον σῶμα κλπ.) ἢ ἐκ γενικῶν νόσων (μηνιγγῖτις κλπ.). Ἡ θεραπεία τῆς συσπάσεως ἢ καὶ τῆς παραλύσεως ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς καταπολεμήσεως τοῦ προκαλοῦντος αὐτὰς αἰτίου. Β.Α.

σφιγκτηραλγία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἄλγος ἑδραζόμενον εἰς τὸν σφιγκτῆρα μῦν τοῦ δακτυλίου, σύνηθες ἐπὶ ῥαγάδων καὶ αἱμορροΐδων, ἰδίως ἐσοχάδων. Μ. Ν. Κ.

σφιγκτηρισμὸς (ὁ)· σύσπασις τοῦ σφιγκτῆρος μυός.

σφιγκτός,—*ή,*—*όν*, κοιν *σφιχτός*· ὁ ἐσφιγμένος, ἀντίθ. *ἀγανός*: «σφιχτὸς κόμπος», «σφιχτὸ ὕφασμα»· || ὁ σφίγγων, ὁ συμπιέζων: «σφιχτὰ παπούτσα», «μοῦ 'ρχεται τὸ καπέλλο σφιχτό»· || «σφιχτὰ κρέατα» τὰ στυφρά, σκληρά, μύες συνεστῶτες, «σφιχτὴ ζύμη» ἀντίθ. ἀναλυτὴ ἢ ντωτή· || φρ. «ἔχει τὰ χέρια του σφιχτὰ» ἐπὶ φιλαργύρου, ἄλλως «εἶναι σφιχτοχέρης»· || φιλάργυρος: «σφιχτὸς ἄνθρωπος, δὲ δίνει τ' ἀγγέλου του νερό».—Ἐπίρρ. ***σφιγκτῶς***, δημοτ. ***σφιχτά***.

σφίγξ, —*γγὸς* (ἡ)· μυθολογικὸν τέρας τῆς ἑλληνικῆς καὶ αἰγυπτιακῆς μυθολογίας· || παράστασις λέοντος μετὰ κεφαλῆς ἀνθρώπου ἢ κριοῦ ἐν Αἰγύπτῳ· || ἐπὶ ἀνθρώπου, κρυψίνους, ὁ μὴ ἐμφανίζων τὰς σκέψεις του.

— *[Μυθολ.]* Κατὰ τοὺς μύθους τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας, ἡ *Σφὶγξ* (ἀρχικῶς φαίνεται ὅτι ἐκαλεῖτο *Φὶξ*) ἦτο ὀρεσίβιον τέρας τῆς Βοιωτίας (γεννηθὲν ἐκ τῆς Ἐχίδνης καὶ τοῦ Τυφῶνος ἢ Ὄρθρου καὶ ἔχον πρόσωπον μὲν γυναικός, στῆθος δέ, κορμὸν καὶ οὐρὰν λέοντος καὶ πτέρυγας ὄρνιθος), τὸ ὁποῖον διδαχθὲν ἀπὸ τὰς Μούσας ἓν αἴνιγμα (τί ἐστιν, ὃ μίαν ἔχον φωνήν, τετράπουν καὶ δίπουν καὶ τρίπουν γίγνεται;) ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ Φικίου ὄρους, τοῦ χωρίζοντος τὴν πεδιάδα τῶν Θηβῶν ἀπὸ τὴν τῆς Κωπαΐδος, καὶ προέτεινε τοῦτο πρὸς λύσιν πρὸς τοὺς διερχομένους ἐκεῖθεν Θηβαίους, τοὺς ὁποίους, μὴ δυναμένους νὰ λύσωσι τοῦτο, κατεβρόχθιζε. Τὸ τέρας τοῦτο ἐλέγετο ὅτι ἐγκατέστησεν ἐπὶ τοῦ Φικίου ὄρους ὁ Ἄρης πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀπογόνων τοῦ φονεύσαντος τὸν δράκοντα τῆς ἐν Θήβαις πηγῆς του Κάδμου. Κατ' ἄλλην παράδοσιν, τὴν Σφίγγα ἐξαπέστειλε κατὰ τῶν Θηβαίων ἐξ Αἰθιοπίας ἡ Ἥρα πρὸς ἐκδίκησιν διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν περιφρόνησίν των. Τὸ αἴνιγμα τῆς Σφιγγὸς ἔλυσεν ὁ Οἰδίπους, ὅστις, ὡς σωτὴρ τῶν Θηβῶν, ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς αὐτῶν καὶ ἔλαβεν ἐν ἀγνοίᾳ του τὴν μητέρα του Ἰοκάστην σύζυγον. Ἡ Σφίγξ, ἡττηθεῖσα διὰ τῆς λύσεως τοῦ αἰνίγματός της, κατεκρημνίσθη ἐκ τοῦ βράχου. Κατὰ τὴν παρὰ Παυσανίᾳ (IX, 26, 3) παράδοσιν, ἡ Σφὶγξ ἦτο νόθον τέκνον τοῦ Λαΐου καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ δοθέντος ἐκ Δελφῶν αἰνίγματος εἶχε διδάξει εἰς ταύτην ἐξ εὐνοίας ὁ πατήρ της, διὰ νὰ προβάλλῃ τοῦτο πρὸς ἑρμηνείαν πρὸς τοὺς διεκδικοῦντας τὸ θρόνον τῶν Θηβῶν, διότι ἦσαν τέκνα τοῦ Λαΐου. Ἐλέγετο ἀκόμη ὅτι ἡ Σφὶγξ ἦτο γυνὴ ἐξ ἄλλης χώρας, ἥτις μὲ τὰ πειρατικὰ πλοῖά της εἶχε προσορμισθῇ εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀνθηδόνος, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἔπειτα εἰς τὸ Φίκιον ὄρος καὶ ἐλυμαίνετο πᾶσαν τὴν Βοιωτίαν, καὶ ὅτι ἀπήλλαξε τὴν χώραν ἀπὸ ταύτης ὁ Οἰδίπους, ἐπελθὼν κατ' αὐτῆς μετὰ πολλοῦ στρατοῦ ἐκ Κορίνθου.

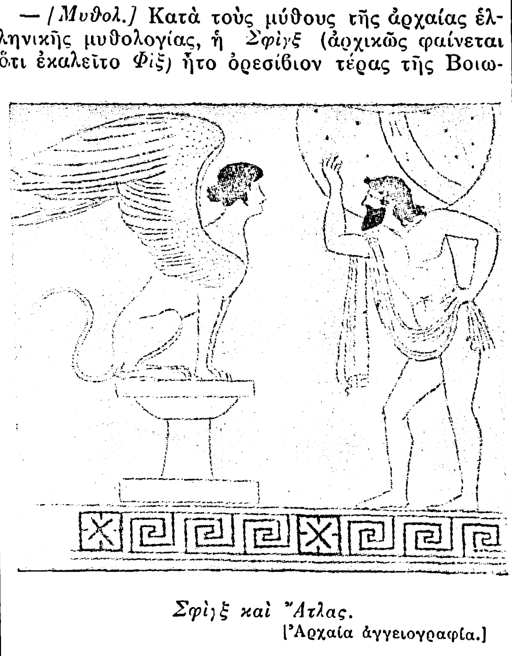

Σφὶγξ καὶ Ἄτλας.
[Ἀρχαία ἀγγειογραφία.]

Ἡ εἰκὼν τῆς Σφιγγὸς ἐμφανίζεται κατὰ πρῶτον, ἀκαθόριστος ὅμως ἀκόμη, εἰς τοὺς σφραγιδολίθους τῆς κρητομηκυναϊκῆς ἐποχῆς. Μετὰ ταῦτα ἐμφανίζεται εἰς ἔργα τῆς τέχνης τοῦ γεωμετρικοῦ ῥυθμοῦ, κατὰ τὸν Η' π. Χ. αἰῶνα, ὅτε ἐμφανίζονται καὶ λέοντες καὶ διάφορα φανταστικὰ ὄντα ἐξ ἐπιδράσεως εἰς τὴν ἑλληνικὴν τέχνην τῆς ἀσιατικῆς. Κατὰ τὸ 560 π. Χ. ἐμφανίζονται εἰκόνες Σφιγγῶν εἰς τὸν περίφημον κρατῆρα τοῦ Ἐργοτίμου καὶ τοῦ Κλιτίου (τὸ λεγόμενον ἀγγεῖον τοῦ François). Καὶ μετ' ὀλίγον ἡ ἐμφάνισις τῶν Σφιγγῶν γενικεύεται εἰς τὰ ἐπιτύμβια ἰδίως μνημεῖα καὶ τὰς σαρκοφάγους, ὡς δαιμόνων τοῦ θανάτου, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα, καὶ εἰς γλυπτὰ ἔργα, καὶ εἰς πήλινα ἀγγεῖα, εἴτε εἰς συμπλέγματα ἔχοντα σχέσιν μὲ τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος, εἴτε καὶ διὰ διακοσμητικοὺς λόγους. Ἐκ τῶν διασωθεισῶν εἰκόνων Σφιγγῶν ὑπερέχει πασῶν ἡ μαρμαρίνη Σφὶγξ τοῦ μουσείου Αἰγίνης μὲ τὴν ὡραίαν δύσθυμον κεφαλήν της (ἔργον τῆς ἀττικῆς τέχνης), μετ' αὐτὴν δὲ τάσσονται ἡ τῶν Ναξίων τοῦ μουσείου τῶν Δελφῶν, ἡ τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου, ἀνευρεθεῖσα εἰς Σπάτα τῆς Ἀττικῆς, αἱ τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἄλλαι. ΚΑΨ.

— *[Αἰγυπτ.]* Η Σφὶγξ ἀπαντᾷ συχνὰ ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν γλυπτικὴν καὶ εἰς μεγέθη διάφορα. Ἐκ τῶν σῳζομένων ἀναφέρομεν τὰς ἀξιολογωτέρας:

1. Ἡ *Σφὶγξ τῆς Γκίζης*. Εἶνε τὸ ἀρχαιότερον γλυπτὸν μνημεῖον τοῦ κόσμου. Προβάλλει ἀπὸ τῶν ἄμμων, αἱ ὁποῖοι καλύπτουν τὰ ἀνατολικὰ κράσπεδα τοῦ βραχώδους ὀροπεδίου, ἐφ' οὗ ὑψοῦνται αἱ τρεῖς μέγισται τῶν πυραμίδων, καὶ ἀκριβῶς 320 μ. ἀπὸ τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας τῆς πυραμίδος τοῦ Χέοπος. Ἔχει ὕψος 20 μ. ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς μέχρι τοῦ βάθρου, ἐφ' οὗ ἀναπαύονται οἱ πρόσθιοι πόδες. Τὸ μῆκός της ἀπὸ τῆς γενέσεως τῆς οὐρᾶς μέχρι τοῦ ἄκρου τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν εἶναι 57 μ. Εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς ὑπάρχει κοιλότης, ἡ ὁποία ἐχρησίμευε διὰ νὰ στηρίζωνται τὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς βασιλικὰ σύμβολα. Σήμερον, παρὰ τὰς φθοράς, τὰς ὁποίας ἔχει ὑποστῆ, διατηρεῖ ἀκόμη ζωηρὰν τὴν ἐπιβλητικὴν ἔκφρασιν δυνάμεως καὶ μεγαλείου καὶ μαρτυρεῖ θαυμασίαν πρόοδον τῆς τεκτονικῆς καὶ γλυπτικῆς τοῦ ΚΘ' αἰῶνος π. Χ.

2. Ἡ *Σφὶγξ τῆς Μέμφιδος*. Ἐξεχώσθη τῷ 1912 ἐν Μέμφιδι. Εἶναι κατεσκευασμένη ἀπὸ ἀλάβαστρον, διατηρεῖται ἄριστα καὶ ἔχει μῆκος 8 μ., ὕψος 4.30 μ. καὶ βάρος 80 τόννων. Ἀνάγεται εἰς τὸν Θ' ἢ Η' αἰῶνα π. Χ. καὶ εἶναι ἡ μεγίστη τῶν γνωστῶν κινητῶν Σφιγγῶν.

3. Ἡ *Σφὶγξ τοῦ Καΐρου*. Ἀπόκειται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Καΐρου, ἀνεκαλύφθη δὲ ἐν Τάνιν ὑπὸ τοῦ Μαριέττ, ὅστις τὴν ἀπέδωκεν ἐσφαλμένως εἴς τινα τῶν Ὑξὼς βασιλέων (βλ. καὶ λ. *Αἴγυπτος*, τ. Β', σ. 554, 559). Γ. Λ. Λ.

— *[Ναυτ.]* Ἐκαλεῖτο *σφὶγξ* (γαλλ. espingole) ἐπιλέμβιον ἢ ἐπιθωράκιον πυροβόλον τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, ἀποτελούμενον ἐκ σωλῆνος πυροβόλου ὀρειχαλκίνου, οὗ αἱ στροφάλιγγες ἐνετίθεντο εἰς τὰ δίκρανα διχαλωτοῦ ὀρθοστάτου, ὅστις ἐπέτρεπεν ἐλευθέρως τὰς σκοπεύσεις καθ' ὕψος τι καὶ κατὰ διεύθυνσιν. Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς σφιγγός, κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἐν Ἱσπανίᾳ, συνίστατο εἰς εὐρύστομον φορητὸν ὅπλον τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ, ὅπερ ἐπληροῦτο διὰ σφαιριδίων λεγομένων chevrotines, εὐρέως διασπειρομένων ἅμα τῇ πυροβολήσει. Ἐνωρίτατα ὅμως ἡ χρῆσίς του εἶχε περιορισθῆ εἰς τὸ ναυτικὸν διὰ τὰς προσβολὰς ἀπὸ τῶν θωρακίων κατὰ τὰς ἐμβολάς, ἢ τῶν πολεμικῶς ἐξωπλισμένων λέμβων κατὰ τὰς βιαίας ἀποβάσεις. Ἐγκατελείφθη καὶ ἀπὸ τὸ ναυτικὸν ἅμα τῇ ἐπινοήσει τῶν μετ' ἐσχάρας καὶ κιλλίβαντος

Digitized by Google

πυροβόλων, πατέρων τῶν συγχρόνων ἐπιλεμβίων τοιούτων. Σ. Ε. Λ.

—«Σφίγξ». Τορπιλλοβόλον, ὅπερ, ἀπορριφθὲν ὑπὸ τῆς ἱσπανικῆς κυβερνήσεως, ἠγοράσθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κατὰ τὰς σπασμωδικὰς ἐνεργείας τῆς (1891) πρὸς σύστασιν στόλου ἐκ τῶν ἐνόντων, ἐπὶ τῇ προβλέψει ἐπιστρατεύσεως διὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Καραλῆ Δερβέν. Ἔφερε περιεργοτάτην δωδεκακύλινδρον μηχανὴν λίαν πολύστροφον, λιπαινομένην δὲ διὰ τῆς περιστροφῆς της ἐν δεξαμενῇ ἐλαίου. Τῶν θερμαστῶν μὴ δυναμένων νὰ παραμένωσιν εἰς τὸ λεβητοστάσιον, λόγῳ τῆς θερμότητος, ἀφῃρέθη ἡ μηχανή, εὑρισκομένη νῦν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ναυτικῆς Σχολῆς τῶν Δοκίμων, καὶ οἱ λέβητες, τὸ δὲ κενὸν σκάφος ἐχρησιμοποιεῖτο μέχρις ἐσχάτων ὡς ὑδροφόρος. Σ. Ε. Λ.

σφὶγξ (ἡ) (Sphinx) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σφιγγιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη εὐμεγέθων ψυχῶν, ἀπαντῶντα εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ἡ *σφὶγξ ἡ πεποικιλμένη* (Sphinx ornata), ἥτις ἔχει κεφαλὴν μικράν, πτέρυγας μεγάλας καὶ χρῶμα μελανοκυανοῦν μετὰ χρυσοκιτρίνων ποικιλμάτων ἐπὶ τῶν πτερύγων καὶ τῆς ῥάχεως. Δ. Ν. Π.

Σφὶγξ ἡ πεποικιλμένη.

σφικτούριον (τό), ἢ *σφιγκτούριον* καὶ *σφιγκτὴρ* *[Βυζαντ.]*. Εἶδος βραχέος καὶ περισφίγγοντος τὸ σῶμα μανδύου, ὃν ἔφερον οἱ δύο δομέστικοι καὶ ὁ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο τῆς ἐκκλησίας χορῶν ἱστάμενος καὶ ψάλλων πρωτοψάλτης. Ε. ΔΙ. Κ.

σφιλάτσο (τὸ) *[Ναυτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *κλύσματος* (βλ. λ.).

Σφίλενγκραντ *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Βουλγαρίας, ἐπὶ τοῦ Ἕβρου, σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς γραμμῆς Φιλιππουπόλεως-Ἀδριανουπόλεως-Ἀλεξανδρουπόλεως. Εἶναι ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῆς Βουλγαρίας πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ Ἑλλάδα, εἰς ἀπόστασιν 85 χλμ. Δ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ 185 ΒΑ. τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως. Κάτ. 6.985. Παρεχωρήθη εἰς τὴν Βουλγαρίαν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1913. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν μεταξουργίαν, τὴν γεωργίαν καὶ ἀμπελουργίαν. Ἄλλοτε ὠνομάζετο *Μουσταφᾶ πασᾶ*. Τ. Β

Σφίλτσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Χρώμιον*).

σφίξιμο, *—ατος* (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια τοῦ σφίγγω, συμπίεσις: «ἔκαμε κάλους ἀπὸ τὸ σφίξιμο τῶν παπουτσιῶν».

Σφίστωφ, ἢ *Σίστωφ* *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, μεταξὺ τῶν στομίων τῶν ποταμῶν Γιάντρα καὶ Ὄσαμ. Κάτ. 12.067. Ἔχει σημαντικὸν λιμένα καὶ ἐργοστάσια σακχαρωδῶν προϊόντων καὶ ἀλεύρων, διεξάγει δὲ ζωηρὸν ἐμπόριον σιτηρῶν. Ἐν αὐτῇ ὑπεγράφη συνθήκη εἰρήνης μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Τουρκίας τῷ 1791. Τ. Β.

σφιχτός, *—ή, —ό*· δημοτ., βλ. *σφιγκτός*.

σφιχτοχέρης (ὁ), θηλ. *—ρα*, οὐδ. *—ρικο*· ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὸ χέρι σφιχτό, φειδωλός, φιλάργυρος.

σφογγίζω· ἀποκαθαίρω διὰ σπόγγου· || καθόλου, ἀποκαθαίρω τοὺς ῥύπους, τὰς ἀκαθαρσίας, ἀπομάσσω, ἄλλως *σπογγίζω* (βλ. λ.).

σφόδρα, ἐπίρρ., ἰσχυρῶς, λίαν: «σφόδρα ἄδικος» (ἐκ τοῦ *σφοδρός*).

Σφοδρίας. Ἐπιφανὴς Σπαρτιάτης, τὸν ὁποῖον ὁ Κλεόμβροτος, ἐπιστρέφων ἐκ τῆς εἰς Βοιωτίαν ἐκστρατείας του, ἀφῆκεν ἁρμοστὴν ἐν Θεσπιαῖς, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ συγκροτήσῃ μισθοφορικὸν στράτευμα (378 π. Χ.). Οὗτος ὅμως, παραπεισθεὶς ὑπό τινος Βοιωτοῦ καὶ ὑπὸ ἰδίας φιλοδοξίας ἐξωθηθείς, ἐπεχείρησεν, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἀρχῶν τῆς Σπάρτης, νὰ καταλάβῃ τὸν Πειραιᾶ, ἂν καὶ ἡ Σπάρτη δὲν εὑρίσκετο εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν πρὸς τὰς Ἀθήνας. Ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχεν ἐξ ἀσυνεσίας τοῦ Σφοδρία, καταληφθέντος ὑπὸ τῆς ἡμέρας, ἐνῷ εὑρίσκετο ἔτι ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ ἀπόπειρά του ἔγινε γνωστὴ εἰς Ἀθήνας καὶ ἐδῄωσεν οὗτος ἀποχωρῶν τὴν παρὰ τὰ ὅρια τῆς Βοιωτίας καὶ πρὸ τοῦ Κιθαιρῶνος ἀττικὴν γῆν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς Σπάρτης, ἀλλ' αὕτη, καθαιρέσασα τοῦτον μόλις ἐγνώσθη ἡ παρασπονδία του, ἐπέτυχε τὴν καθησύχασιν τῶν Ἀθηνῶν. Ὅτε ὅμως ἐγνώσθη εἰς Ἀθήνας ἡ ἀθώωσις τοῦ Σφοδρία, δικασθέντος μάλιστα ἐρήμην, ἕνεκα τῶν σχέσεών του πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς βασιλεῖς τῆς Σπάρτης, ἡ ἀγανάκτησις τῶν Ἀθηναίων ὑπῆρξε τόσον μεγάλη, ὥστε ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ συνάψουν συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν μετὰ τῶν Θηβαίων. Ὁ Σφοδρίας ἐφονεύθη ἐν τῇ ἐν Λεύκτροις μάχῃ (371 π. Χ.), ὢν ἐκ τῶν ἀξιωματούχων τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ (τῶν περὶ δαμοσίαν), μετὰ τοῦ υἱοῦ του Κλεωνύμου. ΚΑΨ.

σφοδρός, *—ά, —όν*· ὁρμητικός, βίαιος: «σφοδρὰ τρικυμία, — ἐπιθυμία».—Ἐπίρρ. *σφοδρῶς*.

— *[Ναυτ.—Μετεωρ.]* *Σφοδρὸς ἄνεμος* (κοιν. *φορτσάδος*, γαλλ. bon frais) καλεῖται ὁ μεταξὺ *λαμπροῦ* καὶ *σκληροῦ*. Κατὰ τὴν κλίμακα Beaufort, ὡς ἐτροποποιήθη δωδεκαδικῶς τῷ 1926, ἔχει ἀριθμὸν ἐντάσεως 7, ταχύτητα μέσην 10 μέτρων κατὰ δεύτερον λεπτόν, ὡριαίαν 19,5 μιλ. ἢ 36 χλμ., ἐξασκεῖ δὲ θλῖψιν 13,5 χιλιογράμμων κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον. Σ. Ε. Λ.

σφοδρὸς (ὁ) (Sphodrus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους κανθάρους, μὲ χρῶμα μελανὸν ἢ φαιόν. Ἀπαντῶσι πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης ἐντὸς τῶν ὑπογείων τῶν οἰκιῶν. Δ. Ν. Π.

σφοδρότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σφοδροῦ, ὁρμητικότης, βιαιότης: «ἡ σφοδρότης τῆς ἐπιθέσεως».

Σφοίνης, *Ἰωάννης*. Σάμιος λόγιος (1800—1875). Ἐσπούδασεν ἐν ταῖς σχολαῖς Χίου, Κυδωνιῶν καὶ Πάτμου, ἔνθα καὶ ἐχρημάτισε κατόπιν διδάσκαλος. Διετέλεσε πρόεδρος καὶ γραμματεὺς πολλῶν τοπικῶν συνελεύσεων τῶν Σαμίων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀγῶνος. Ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις, Χαλκίδι καὶ Λαμίᾳ, κατὰ δὲ τὸ 1859 διωρίσθη γυμνασιάρχης τοῦ Πυθαγορείου γυμνασίου Σάμου. Ἐξέδωκε τὸν «Πανηγυρικὸν» τοῦ Ἰσοκράτους μετὰ σχολίων καὶ ἐπιτομὴν τῆς «Ἠθικῆς» τοῦ Νεοφύτου Βάμβα. Ι. Δ. Β.

σφονδύλι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἡράκλειον*.

σφονδύλια (τὰ) (κοιν. *σφοντύλια*). Σφαιροειδῆ ξύλινα κατασκευάσματα, διάτρητα καθ' ὁριζοντίαν διάμετρον πρὸς διαπέρασιν μέσῳ αὐτῆς, ὡς εἰς κόκκους κομβολογίου, ἀγκοίνης κεραίας ἢ δακτυλίου συγκρατοῦντος τὸ πρωραῖον λῶμα ἡμιολίου ἢ λαίφους πρὸς τὸ παραστήλιον ἢ τὸ ἐπιστήλιον. Σ. Ε. Λ.

σφονδυλομαντεία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Μαντεία, παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι, λαμβανομένη ἐκ τῶν κινήσεων τοῦ σφονδύλου περιστρεφομένης ἀτράκτου, αἵτινες ἐθεωροῦντο ὡς ἔχουσαι προφητικὰς ἰδιότητας. Π. Ν. Π

σφόνδυλος (ὁ). Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ μηχανολογίᾳ (κοιν. *βολάν*, ἐκ τῆς γαλλ. λ. volant) ὁ βαρὺς καὶ μεγάλης ἀκτῖνος τροχός, ὁ προσαρμοζόμενος εἰς τὸν ἄξονα ἐμβολοφόρου κινητηρίου μηχανῆς (ἀτμομηχανῆς ἢ μηχανῆς ἐσωτερικῆς καύσεως) καὶ χρησιμοποιούμενος διὰ νὰ ὑπάρχῃ ὁμοιομορφία εἰς τὰς στροφὰς τοῦ ἄξονος τούτου. Ἐπιτυγχάνεται δὲ τοῦτο λόγῳ τοῦ ὅτι κατὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ κινητηρίου ἔργου ὁ τροχὸς ἀπορροφεῖ ἐνέργειαν, ἥτις ἀποδίδεται εἰς τὸν ἄξονα, ὡς ἐκ τῆς κεκτημένης ταχύτητος τοῦ τροχοῦ, ὅταν τὸ ἔμβολον ἐκτελῇ παθητικὴν διαδρομὴν ἢ διέρχεται διὰ τῶν νεκρῶν σημείων, κατὰ τρόπον ὥστε εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας νὰ μὴ ἐλαττοῦται ὁ ἀριθμὸς περιστροφῶν τοῦ ἄξονος. Ὅσον περισσότερον πολυκύλινδρος εἶναι ἡ κινητήριος ἐμβολοφόρος μηχανή, τόσον μικρότερος εἶναι ὁ σφόνδυλος, καθόσον, ὅταν τὸ ἔμβολον τοῦ ἑνὸς κυλίνδρου ἐκτελῇ παθητικὴν διαδρομήν, τὸ ἔμβολον ἑτέρου κυλίνδρου ἐκτελεῖ ἐνεργητικὴν καὶ οὕτω ὁ ἄξων περιστρέφεται μετὰ μεγαλυτέρας ὁμοιομορφίας καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ ἐνέργεια τοῦ σφονδύλου περιορίζεται. Δ. Κ. Α.

— *σφόνδυλος εὐσταθείας* *[Ναυπηγ.]*. Γυροσκοπικὴ διάταξις κατὰ τοῦ διατοιχισμοῦ τῶν πλοίων, ἥτις εἶχε πραγματοποιηθῇ μόνον διὰ μικρὰ πλοῖα πειραματισμοῦ. Τὰ ειδικὰ ἐργοστάσια Sperry (βλ. λ. *πυξίς*, τ. Κ', σ. 891) ἀνέλαβον τὴν διὰ πρώτην φορὰν ἐφαρμοζομένην ἐπὶ μεγάλου πλοίου τοποθέτησιν τοιούτων σφονδύλων ἐπὶ ὑπερωκεανίου 45 000 τόννων, τοῦ «Conte di Savoia», τῆς ἰταλικῆς ἑταιρείας Λόϋδ Σαμπάουντο. Ἀποτελεῖται δὲ ἡ τοιαύτη ἐγκατάστασις ἀπὸ τρεῖς μεγάλους σφονδύλους, ὧν ἕκαστος ἔχει διάμετρον 4 περίπου μέτρων καὶ βάρος 100 τόννων, ἀποδίδοντας δὲ μεγίστην «ῥοπὴν ἀδρανείας» περὶ ἕκαστον τῶν τριῶν χωριστῶν ἀξόνων περιστροφῆς· χάρις εἰς τὴν ῥοπὴν ταύτην θὰ ἐπιτυγχάνεται μεγίστη τοῦ πλοίου εὐστάθεια, οὕτινος ὁ διατοιχισμὸς δὲν θὰ ὑπερβαίνῃ τὰς 3°, ἔστω καὶ ἐν καταιγίδι (βλ. Ναυτ. Ἐπιθεώρ. τόμ. 20. τεῦχ. 102, σελ. 63). Σ. Ε. Λ

Σφοντράτι (Sfondrati), *Φραγκῖσκος*. Ἰταλὸς καρδινάλιος καὶ ποιητὴς (1493—1563). Σπουδάσας νομικά, ἐδίδαξε τὸ ἀστικὸν δίκαιον εἰς πλεῖστα πανεπιστήμια τῆς Ἰταλίας. Θανούσης τῆς συζύγου του ἐγένετο μοναχός, ὁ δὲ πάπας Παῦλος Γ' ἐχειροτόνησεν αὐτὸν καρδινάλιον. Εἷς τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐγένετο πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Γρηγόριος ΙΔ'*. Μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν τὸν Θεόκριτον (Βενετία 1559), ἔγραψε δὲ καὶ τὸ ἐπικὸν ποίημα «Ἡ ἁρπαγὴ τῆς Ἑλένης». Θ. Β.

σφοντύλι (τό)· σπόνδυλος τῆς ἀτράκτου, ἕνεκα τοῦ ὁποίου στρέφεται κατὰ τὴν κλῶσιν· || φρ. «τοῦ 'φάνη ὁ οὐρανὸς σφοντύλι» δηλαδὴ ἐζαλίσθη τόσον, ὥστε τοῦ ἐφάνη ὅτι ὁ οὐρανὸς περιστρέφεται ὅπως τὸ σφοντύλι.

Σφόρτσα (Sforza). Ὀνομαστὴ ἰταλικὴ οἰκογένεια στρατιωτικῶν, οἵτινες ἡγεμόνευσαν ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα ἐν Μιλάνῳ, ὅπου διεδέχθησαν τοὺς Βισκόντι ἐπὶ τοῦ δουκικοῦ θρόνου. Τὰ κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς:

—1) *Τζιακομοῦτσο Ἀττέντολο* (1369—1424). Ὁ γενάρχης τῆς οἰκογενείας, οὗτινος τὸ πραγματικόν του ὄνομα ἦτο *Ἀττέντολο*, ὠνομάσθη δὲ *Σφόρτσα* λόγῳ τῆς μεγάλης σωματικῆς του δυνάμεως. Υἱὸς χωρικῶν, ἐγένετο καὶ αὐτὸς κατ' ἀρχὰς γεωργός, ἀλλὰ βραδύτερον ἐπεδόθη εἰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, κατορθώσας ταχέως νὰ διακριθῇ καὶ νὰ σχηματίσῃ συμμορίαν μισθοφόρων ἐκ χιλίων ἀνδρῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἕδρα δι' ἴδιον λογαριασμόν, καταστὰς εἷς τῶν ἰσχυροτέρων κοντοττιέρων τῆς ἐποχῆς του. Ἐν ἀρχῇ ὑπηρέτησε τὸν μαρκήσιον τῆς Φερράρας, συνειργάσθη μὲ τὰς συμμορίας τοῦ Ἀλμπερίκο Μπαρμπιάνο καὶ διεκρίθη τῷ 1398 κατὰ τὴν ἄμυναν τῆς Περουγίας ἐναντίον τοῦ Ἰωάννου-Γκαλεάτσο Βισκόντι, ἀλλὰ μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς πόλεως παρέμεινεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τελευταίου τούτου. Κατόπιν ἐγένετο μισθοφόρος τῆς Φλωρεντίας καὶ τῷ 1406 ἐπολέμησε κατὰ τῆς Πίζης, τῷ 1411 ἐνίκησεν ἐν Ροκκασέκκα, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν παπικῶν στρατευμάτων, τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Βλαδίσλαον, ἀλλὰ κακῶς πληρωνόμενος ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰωάννου ΚΓ' μετέστη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Βλαδισλάου καὶ ἠκολούθησε τοῦτον κατὰ τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τοῦ παπικοῦ κράτους, τῷ 1413. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Παντολφέλλο Ἀλόπο, εὐνοούμενος τῆς βασιλίσσης Ἰωάννας, διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφόν του Βλαδίσλαον, ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακὰς τὸν Σφόρτσα διὰ λόγους ζηλοτυπίας. Μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του ὑπηρέτησεν ἐπί τινα καιρὸν ὑπὸ τὸν Λουδοβῖκον Γ' τὸν Ἀνδηγαυϊκὸν καὶ κατόπιν ἐγένετο κοντόσταβλος τῆς βασιλίσσης Ἰωάννας. Μεταβαίνων ὅμως πρὸς βοήθειαν τῆς Ἀκουίλα, πολιορκουμένης ὑπὸ τοῦ Μπράτσιο ντὲ Μοντόνε, ἐπνίγη κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Πεσκάρα. Ὁ νόθος υἱός του *Ἀλέξανδρος* ἐγένετο ἄρχων τοῦ Πέζαρο, διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ υἱός του *Κοστάντσο* (ἀποθανὼν τῷ 1483) καὶ τοῦτον ὁ ἔγγονός του *Ἰωάννης* (ἀποθανὼν τῷ 1516).

—2) *Φραγκῖσκος-Ἀλέξανδρος*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, εἷς τῶν σημαντικωτέρων ἐκπροσώπων τῆς οἰκογενείας (1401—1466). Ἠκολούθησε τὸν πατέρα του εἰς πολλὰς ἐκστρατείας, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀκουίλα κατὰ τοῦ Μπράτσιο ντὰ Μοντόνε. Βραδύτερον ἐπεζήτησαν νὰ προσλάβουν αὐτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των ἡ δημοκρατία τῆς Φλωρεντίας καὶ ὁ Φίλιππος Μαρία Βισκόντι. Προτιμήσας τὸν τελευταῖον, ἡττήθη πρὸ τῆς Μπρέσια, ἀλλὰ κατώρθωσεν εὐθὺς ἀμέσως ν' ἀποπλύνῃ τὴν ἀποτυχίαν του ἐν Γενούῃ, ὅπου κατέπνιξε τὴν ἐκραγεῖσαν κατὰ τοῦ Βισκόντι ἐπανάστασιν. Ἀπεστάλη κατόπιν εἰς τὴν Λούκκαν πρὸς βοήθειαν τοῦ Παύλου Γκουϊνίτζι, ἀπειλουμένου ὑπὸ τῶν Φλωρεντίνων, καὶ τῷ 1430 κατενίκησε τὸν στόλον τῆς Βενετίας ὑπὸ τὸν Νικολὸ Τραβιζάνι ἐπὶ τοῦ Πάδου, ἐνῷ συγχρόνως ὁ Φίλιππος Μαρία Βισκόντι ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα του Μπιάνκα-Μαρίαν. Ἐπειδὴ ὅμως βραδύτερον ὁ Βισκόντι προσεπάθησε νὰ παραβῇ τὴν ὑπόσχεσίν του, ὁ Σφόρτσα προσεχώρησεν εἰς τὴν Βενετίαν, σύμμαχον τῆς Φλωρεντίας. Συμβαλὼν κατόπιν, διὰ τῆς μεσολαβήσεώς του, εἰς τὴν συμφιλίωσιν τῶν ἀντιπάλων δημοκρατιῶν, ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Μιλάνου Βισκόντι τὴν θυγατέρα του Μπιάνκα-Μαρίαν ὡς σύζυγον καὶ ὡς προῖκα ταύτης τμῆμα τῆς ἐπαρχίας τῆς Περγάμου, τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κρεμώνης καὶ τὸ Ποντρέμολι τῷ 1441. Μετὰ δύο ἔτη ὁ πενθερός του, φοβούμενος τὴν ὁλονὲν αὐξάνουσαν δύναμίν του, ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον καὶ ἐξήγειρεν ἐναντίον του τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Ἀλφόνσον. Ὁ Σφόρτσα, συμμαχήσας μετὰ τῆς Βενετίας καὶ τῆς Φλωρεντίας, κατώρθωσε νὰ νικήσῃ. Τῷ 1447 ἀπέθανεν ὁ Φίλιππος Μαρία Βισκόντι, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος δοὺξ τοῦ Μιλάνου τῆς οἰκογενείας ταύτης, οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ δουκάτου, μὴ δυνηθέντες νὰ συμφωνήσουν εἰς

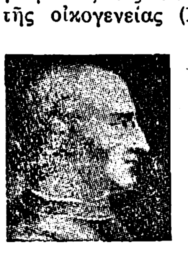

Φραγκῖσκος-Ἀλέξανδρος Σφόρτσα.

Digitized by Google

τὸ πρόσωπον τοῦ διαδόχου, ἵδρυσαν τὴν Ἀμβροσιανὴν δημοκρατίαν τοῦ Μιλάνου καὶ ἐκάλεσαν τὸν Σφόρτσα, ὅπως προστατεύσῃ τὴν χώραν ἀπὸ τὰς ξενικὰς ἐπιθέσεις. Ὁ Σφόρτσα κατ' ἀρχὰς ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν καὶ ἐνίκησε τοὺς Βενετούς, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον συνεννοήθη μὲ τούτους καὶ ἐβάδισε κατὰ τοῦ Μιλάνου, ὅπερ ἐπολιόρκησεν. Ὁ λαὸς τοῦ Μιλάνου, πιεζόμενος ὑπὸ τῆς πείνης, ἀνέτρεψε τὴν δημοκρατίαν καὶ ἀνεκήρυξε τῷ 1450 δοῦκα τὸν Φραγκῖσκον Ἀλέξανδρον Σφόρτσα, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε καλῶς τὸ δουκᾶτον, κατορθώσας νὰ συμμαχήσῃ μὲ τὸν Κοσμᾶν τῶν Μεδίκων καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον Ζ'. Βραδύτερον ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ΙΑ' παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὴν Σαβόνναν καὶ τὰ δικαιώματά του ἐπὶ τῆς Γενούης.

—3) ***Γκαλεάτσο Μαρία***. Δοὺξ τοῦ Μιλάνου (1444—1476), πρωτότοκος υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὃν καὶ διεδέχθη εἰς τὴν ἀρχήν. Εἶχεν ὑπηρετήσει κατὰ τὴν νεότητά του εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' τῆς Γαλλίας καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὰ γράμματα, τὴν προστασίαν πρὸς τοὺς καλλιτέχνας, τὴν εὐγλωττίαν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν σκληρότητά του πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' Μπόναν τῆς Σαβοΐας καὶ συνεδέθη διὰ συμμαχίας ἀλληλοδιαδόχως πρὸς τὸν Λουδοβῖκον ΙΑ' καὶ τὸν Κάρολον τὸν Τολμηρόν. Ἐπιβαρύνας ὅμως τὸν λαὸν διὰ βαρυτάτων φόρων καὶ ἐξορίσας τὴν μητέρα του, τὴν ὁποίαν λέγεται ὅτι ἐδηλητηρίασε, προεκάλεσε γενικὴν κατακραυγὴν ἐναντίον του, ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὸ νὰ δολοφονηθῇ ὑπὸ τριῶν νέων, οἵτινες εἶχον ὁρκισθῇ νὰ μιμηθοῦν τὸ παράδειγμα τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Ἁρμοδίου. Ὁ Γκαλεάτσο Μαρία ἔσχε πολλοὺς υἱοὺς καὶ θυγατέρας. Ἐκ τούτων ὁ μὲν πρωτότοκος τὸν διεδέχθη εἰς τὴν ἀρχήν, ἡ θυγάτηρ του *Ἄννα* ἐγένετο δούκισσα τῆς Φερράρας, ἡ δὲ *Μπιάνκα* ἐνυμφεύθη τὸν αὐτοκράτορα Μαξιμιλιανὸν Α'.

Γκαλεάτσο Μαρία.

— 4) ***Ἰωάννης Γκαλεάτσο Μαρία.*** Δοὺξ τοῦ Μιλάνου (1468—1494), πρωτότοκος υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἦτο μόλις ἐννεαετής, ἐκυβέρνησε δὲ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς μητρός του, ἥτις εἶχεν ὡς σύμβουλον τὸν Τσέκκον Σιμονέτα. Ὁ θεῖος ὅμως τοῦ Ἰωάννου Γκαλεάτσο Λουδοβῖκος ὁ Μαῦρος, ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἐξορίας, ἐδολοφόνησε τὸν Τσέκκον Σιμονέτα, ἐξώρισε τὴν νύμφην του καὶ κατέλαβεν αὐτὸς τὴν ἀρχήν. Τῷ 1489 ὁ Ἰωάννης Γκαλεάτσο ἐνυμφεύθη τὴν Ἰσαβέλλαν τῆς Ἀραγωνίας, θυγατέρα τοῦ Ἀλφόνσου δουκὸς τῆς Καλαβρίας. Ἐπειδὴ ὅμως αὕτη παρεπονέθη διὰ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ συζύγου της, ὁ Λουδοβ κος εὗρε τοῦτο ὡς ἀφορμὴν καὶ τὴν ἐνέκλεισεν εἰς τὸν πύργον τῆς Παβίας μετὰ τοῦ συζύγου της. Φοβηθεὶς ἐκδίκησιν ἐκ μέρους τοῦ δουκὸς τῆς Καλαβρίας, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον Η', ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη τὸν Ἰωάννην Γκαλεάτσο εἰς τὴν φυλακήν του. Ὁ τελευταῖος ἀσθενήσας αἰφνιδίως ἀπέθανε μετ' ὀλίγον, κατόπιν δηλητηριάσεως, συνεπείᾳ διαταγῆς τοῦ Λουδοβίκου. Ἐκ τῆς Ἰσαβέλλας τῆς Ἀραγωνίας, ἀποθανούσης τῷ 1524, ὁ Ἰωάννης Γκαλεάτσο ἀπέκτησε δύο θυγατέρας καὶ ἕνα υἱόν. Μία τῶν θυγατέρων τούτων συνεζεύχθη τὸν Σιγισμόνδον, βασιλέα τῆς Πολωνίας. Ὁ υἱός του *Φραγκῖσκος Σφόρτσα*, γεννηθεὶς ἐν Μιλάνῳ τῷ 1490, ἀπέθανε τῷ 1511 ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ἦτο ἡγούμενος τῆς μονῆς Μαρμουτιέ.

— 5) ***Λουδοβῖκος Μαρία***, ὁ ἐπικαλούμενος *Μαῦρος*. Δοὺξ τοῦ Μιλάνου (1451—1508). Ἦτο υἱὸς τοῦ Φραγκίσκου Σφόρτσα, δουκὸς τοῦ Μπάρι, καὶ τῆς Μπιάνκα-Μαρίας Βισκόντι, διεδέχθη δὲ τὸν ἀνεψιόν του Γκαλεάτσο Μαρία, μετὰ τὸν θάνατόν του, τῷ 1494. Ὁ Λουδοβῖκος, πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν ἀξιώσεων τοῦ Καρόλου Η' καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης ἐπὶ τοῦ Μιλάνου, προσεχώρησεν εἰς τὴν συμμαχίαν, ἥτις εἶχε συναφθῆ μεταξὺ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου ΣΤ', τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ Α', τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φερδινάνδου Ε' καὶ τινων ἰταλικῶν κρατῶν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀναλήψεως ἐκστρατείας κατὰ τῶν Τούρκων, πραγματικῶς ὅμως ὅπως παρεμποδισθοῦν τὰ κατακτητικὰ σχέδια τῆς Γαλλίας. Τῷ 1495, κατόπιν τῆς συνθήκης τοῦ Βερτσέλλι, ἐπέτυχε νὰ παραχωρηθοῦν εἰς αὐτὸν ἡ Νοβάρα καὶ ἡ Γένουα, ἀλλ' ἐξηναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ τὸ Μιλᾶνον εἰς τὸν θανάσιμον αὐτοῦ ἐχθρὸν Τριβούλκιον, φίλον τοῦ Καρόλου Η'. Ὁ Τριβούλκιος ὅμως, συνεπείᾳ τῶν σκληρῶν διώξεων, εἰς τὰς ὁποίας προέβη, κατέστη ταχέως λίαν μισητός, ἕνεκα δὲ τούτου ὁ Λουδοβῖκος, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλβετῶν, ἠδυνήθη νὰ ἀνακτήσῃ τὸ Μιλᾶνον τῷ 1500. Μετ' ὀλίγους ὅμως μῆνας, ἐγκαταλειφθεὶς καὶ προδοθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλβετῶν, συνελήφθη καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸν πύργον τοῦ Λός, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

— 6) ***Μαξιμιλιανός***. Δοὺξ τοῦ Μιλάνου (1491—1530). Ἦτο πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου Σφόρτσα, μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ ὁποίου κατέφυγεν εἰς τὴν Γερμανίαν. Μετὰ δωδεκαετῆ ἐξορίαν, κατώρθωσεν, ἐπὶ κεφαλῆς Ἑλβετῶν μισθοφόρων, οἵτινες ἐνίκησαν τὸν Λουδοβῖκον ΙΒ', νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Μιλᾶνον τῇ βοηθείᾳ τοῦ πάπα Ἰουλίου Β'. Νικήσας κατ' ἀρχὰς τοὺς Γάλλους εἰς Νοβάραν, ὅπου οἱ Ἑλβετοὶ κατώρθωσαν ν' ἀπωθήσουν τὸν Τριβούλκιον, τῷ 1513, ἡττήθη κατόπιν τῷ 1515 ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Α' εἰς τὸ Μαρινιὰν καὶ ἐξηναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ δουκάτου του ἔναντι συντάξεως. Ἔζησε τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τοῦ βίου του εἰς Γαλλίαν.

— 7) ***Φραγκῖσκος Μαρία***. Τελευταῖος δοὺξ τοῦ Μιλάνου ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Σφόρτσα (1492—1535). Ἦτο νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, μετὰ δὲ τὴν μάχην τῆς Μαρινιὰν εἶχεν ἀποσυρθῆ ἐξόριστος εἰς Τρέντο. Τῷ 1521 ὁ πάπας Λέων Ι' καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε' ἐβοήθησαν αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὸ Μιλᾶνον. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Σφόρτσα ἐνίκησε τὸν στρατάρχην Λατρὲκ εἰς τὴν μάχην τῆς Μπικόκκας, ἀλλὰ συνεπείᾳ τῆς μεγάλης νίκης τῶν αὐτοκρατορικῶν εἰς τὴν Παβίαν τῷ 1525, ὁ Σφόρτσα ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν κηδεμονίαν τῶν Ἱσπανῶν. Τῷ 1534 ἐνυμφεύθη τὴν Χριστῖναν τῆς Δανίας, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του (1535) αἱ χῶραί του περιῆλθον εἰς τὸν Κάρολον Ε'.

Μ. Δ. Β.

—**Σφόρτσα** (Sforza), ***Αἰκατερίνη***. Ἰταλὶς πριγκίπισσα, ὀνομαστὴ διὰ τὸν ἡρωϊσμόν της (1463—1509). Ἦτο νόθος θυγάτηρ τοῦ δουκὸς τοῦ Μιλάνου Γκαλεάτσο Μαρία Σφόρτσα καὶ τῷ 1477 ἐνυμφεύθη τὸν ἄρχοντα τοῦ Φορλὶ καὶ ἀνεψιὸν τοῦ πάπα Σίξτου Δ' Ἱερόλαμον Ριάριο. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σίξτου Δ' ὑπέστη σκληρὰς δοκιμασίας. Ὁ λαὸς τοῦ Φορλὶ ἐπαναστατήσας ἐφόνευσεν τὸν σύζυγόν της. Κατὰ τὰς ταραχάς, αἵτινες ἐπηκολούθησαν, ἐπέδειξε μέγαν ἡρωϊσμόν, ἀλλὰ συλληφθεῖσα ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Σάντ' Ἄντζελο, ὁπόθεν ἀπηλευθερώθη βραδύτερον, συνεπείᾳ ἐγγυήσεων τὰς ὁποίας ἔδωσεν ἡ οἰκογένειά της καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ἴμολα, ὅπου ἀνέλαβε τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας. Βραδύτερον ἐνυμφεύθη κρυφίως στρατιώτην τινὰ καλούμενον *Φέο*, ὁ ὁποῖος ἐδολοφονήθη, ἀλλὰ μετά τινα ἔτη ἐνυμφεύθη καὶ ἐκ τρίτου τὸν *Ἰωάννην τῶν Μεδίκων*, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ὡσαύτως μετ' ὀλίγον. Ὅταν ὁ πάπας Ἀλέξανδρος ΣΤ' παρεχώρησε τὴν Ἴμολα καὶ τὸ Φορλὶ εἰς τὸν Καίσαρα Βοργίαν, τῷ 1499, οὗτος ἐπολιόρκησε τὴν Αἰκατερίνην εἰς τὸ Φορλί. Ἡ Ἰταλὶς πριγκίπισσα ἠμύνθη ἡρωϊκῶς ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας, ἀλλ' ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ. Ἀφεθεῖσα μετά τινα καιρὸν ἐλευθέρα, ἀπεσύρθη εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ὅπου ἀφιερώθη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ της *Ἰωάννου*, ὃν εἶχεν ἀποκτήσει ἐκ τοῦ τρίτου γάμου της.

Μ. Δ. Β.

—**Σφόρτσα** (Sforza), ***Ἰωάννης**, κόμις* —. Ἰταλὸς ἱστορικὸς (1846—1922). Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ἐπιδοθεὶς ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἐρεύνας, διωργάνωσε καὶ διηύθυνε τὰ ἀρχεῖα τῆς Μάσσα-Καρράρα καὶ κατόπιν ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ ἀρχειοφυλακείου τοῦ Τουρίνου. Ἐδημοσίευσεν: «Ὁ Δάντης καὶ οἱ Πιζανοί» (1868), «Ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα τῆς Πίζης ἀπὸ τοῦ 1838 μέχρι τοῦ 1871» (1871), «Καστρούτσιο Καστρακάνι» (1891), «Ὁ Γαριβάλδης ἐν Τοσκάνῃ τῷ 1848» (1897), «Ἱστορικὴ βιβλιογραφία» (1910) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—**Σφόρτσα** (Sforza) ***Κάρολος** κόμις*—. Ἰταλὸς διπλωμάτης καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ κατόπιν, εἰσελθὼν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς ὡς γραμματεὺς τῆς ἰταλικῆς πρεσβείας τοῦ Λονδίνου. Τῷ 1911 ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς τὸ Πεκῖνον, τῷ δὲ 1916 διωρίσθη πρεσβευτὴς παρὰ τῇ σερβικῇ αὐλῇ. Κατόπιν διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τῷ 1918 ἀπεστάλη ὡς ἁρμοστὴς τῆς Ἰταλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅτε αὕτη εἶχε τεθῆ ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν ἁρμοστῶν τῶν συμμάχων Δυνάμεων. Ἀνακληθεὶς τῷ 1919, διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἐξελέγη γερουσιαστής. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1920 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Τζιολίττι καὶ τὸν ἑπόμενον μῆνα ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἰταλίαν εἰς τὴν διάσκεψιν τοῦ Σπᾶ, ὑπῆρξεν δὲ εἷς τῶν κυριωτέρων δημιουργῶν τῆς συνθήκης τοῦ *Ραπάλλο*. Παραμείνας ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ κατὰ τὰς μετέπειτα κυβερνήσεις διωρίσθη τῷ 1921 πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀπεσύρθη τῆς διπλωματικῆς ὑπηρεσίας, ὡς ἀντίπαλος τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος. Ὁ Σφόρτσα ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων Ἰταλῶν διπλωματῶν, οἵτινες ἠνόησαν καὶ ἐχειραγώγησαν τὸ κίνημα τοῦ Μουσταφᾶ Κεμὰλ ἐν Τουρκίᾳ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, κατεπολέμησε σφοδρῶς τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν καὶ κατήγγειλε τὴν συμφωνίαν Τιττόνι—Βενιζέλου περὶ παραχωρήσεως τῶν Δωδεκανήσων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Παραμένων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ φασισμοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀπέβη εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς κατ' αὐτοῦ κινήσεως, καταπολεμῶν τοῦτον διὰ διαλέξεων καὶ σφοδρᾶς ἀρθρογραφίας εἰς τὸν διεθνῆ τύπον. Μ. Δ. Β.

σφορτσάντο, ἢ *σφορτσάτο* (ἰταλ. sforzando, ἢ sforzato, συγκεκομμένως δὲ sf, sfz ἢ fz). Μουσικὸς ὅρος ὑποδηλῶν ὅτι ὁ φθόγγος ἐφ' οὗ εὑρίσκεται ἢ ἡ ἐν λόγῳ λέξις ἢ ἡ συντομογραφία αὐτῆς (sf, sfz) δέον νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως. Ὁ τονισμὸς οὗτος ὀφείλει νὰ λάβῃ χώραν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τοῦ φθόγγου, ἐφ' οὗ τὸ σφορτσάντο, ἡ δὲ ἔντασίς του εἶναι πάντοτε σχετική, δηλαδὴ sf μετὰ *πιάνο* (piano) δηλοῖ μᾶλλον *μέτζο-φόρτε*, μετὰ *μέτζο-φόρτε*=*φόρτε* κλπ. Ἐὰν ἀπαιτοῦμεν ἔντασιν ἔτι μεγαλυτέραν, ἀντὶ sf ἢ sfz γράφομεν ffz ἢ sffz. Γ. Σ.

σφόρτσος (ὁ) *[Ναυτ]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων ἄνεμον σφοδρόν. Σ. Ε. Λ.

Σφουγγαρᾶ *[Γεωγρ.]*. Λόφος παρὰ τὴν βορείαν παραλίαν τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς μινωϊκῆς πόλεως Γουρνιά. Παρ' αὐτὸν ἀνευρέθησαν ταφαὶ μινωϊκαί, ἀποτελοῦσαι ὁλόκληρον νεκροταφεῖον. Αἱ ταφαὶ εἶναι ἐντὸς πίθων ἀνεστραμμένων καὶ ἀνήκουν εἰς ὅλας τὰς μινωϊκὰς περιόδους. Κτερίσματα ἀνευρέθησαν ἐλάχιστα (κατὰ τὸ πλεῖστον σφραγῖδες, δακτύλιοι καὶ χρυσοῦν ἐξάρτημα). Ν. Ε. Π.

σφουγγαράδικο (τό)· βλ.λ. *σπογγαλιευτικόν*.

σφουγγαράδικος,—*η*,—*ο*, καὶ *σφογγαράδικος*· ὁ τῶν σφουγγαράδων, σπογγαλιευτικός: «σφουγγαράδικο καΐκι».

σφουγγαρᾶς (ὁ), καὶ *σφογγαρᾶς*· δημοτ., σπογγαλιεύς, ἢ πωλητὴς σφουγγαριῶν.

Σφουγγαρᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων ὅρμος τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Κρήτης ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μεραμπέλλου. Σ. Ε. Λ.

σφουγγάρι (τό), καὶ *σφογγάρι*· σπόγγος: «σφουγγάρι τοῦ λαβομάνου,—τοῦ πατώματος».

σφουγγαρίζω, καὶ *σφογγαρίζω*· ἀπομάσσω, καθαρίζω διὰ σπόγγου: «σφουγγαρίζω τὰ τραπέζια» || ἰδίᾳ, πλύνω τὸ πάτωμα εἴτε διὰ σπόγγου εἴτε διὰ ψήκτρας: «σφουγγαρίζομε κάθε βδομάδα».

σφουγγάρισμα (τό), καὶ *σφογγάρισμα*· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σφογγαρίζω: «τὸ σπίτι θέλει σφουγγάρισμα».

σφουγγαρίστρα (ἡ)· γυνὴ ἐργάτις πλύνουσα τὸ πάτωμα.

σφουγγαρόπαννο (τό)· δημοτ., παννὶ τοῦ σφογγαρίσματος, τὸ δι' οὗ ἀπομάσσουσι τὰ ὕδατα τοῦ πατώματος ἀντὶ σπόγγου.

σφουγγᾶτο (τό), καὶ *σφογγᾶτο* (τό)· δημοτ., τρόπος παρασκευῆς τηγανιστῶν ᾠῶν, ἄλλως *ὀμελέττα* (ἡ προσηγορία ἐκ τῆς ὁμοιότητος τοῦ ἐδέσματος πρὸς σπόγγον).

σφουγίτσα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὰς Ἰονίους νήσους τοῦ ἐντόμου *λεκάνορος*.

Σφουκὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζοῦντος τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 60 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν (1923). Ε. Ι. Χ.

σφουμᾶτο (τὸ) (ἰταλ. sfumato). Ἡ ἕνωσις τῶν σκιῶν μὲ τὰ φωτεινὰ μέρη σχεδίου ἢ εἰκόνος διὰ τὴν διαβάθμισιν καὶ ἁρμονικὴν ἕνωσιν αὐτῶν. Οἱ ζωγράφοι τῆς Ἀναγεννήσεως, ὅπως καὶ οἱ παλαιότεροι, ἐπεζήτησαν τὸ σφουμᾶτο διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἰδεαλιστικῶν παραστάσεων καὶ μορφῶν. Σφουμάτου χρῆσις γίνεται καὶ εἰς τὴν ἁγιογραφίαν διὰ συνένωσιν τῶν σκιῶν καὶ φωτεινῶν μερῶν, ἰδίως διὰ τὰ μέρη τῆς σαρκός, διὰ τοῦ κονδυλίου τοῦ σιντζαπίου (ὅπως ὀνομάζει ὁ ἐκ Φουρνᾶ Διονύσιος εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν ζωγράφων τὸν ἐκ τριχῶν ἰκτίδος χρωστῆρα), μὲ τὸ ὁποῖον κτυπῶν ἐλαφρῶς ἐπὶ τῶν δύο προσκειμένων χρωμάτων προκαλεῖ εἰς τὸ μέσον τὴν κανονικὴν συνένωσιν αὐτῶν. Σ. Ξ.

σφουμίλι (τό), ἢ *σφομίλι*. Κύλινδρος χάρτου ἢ δέρματος, χρησιμεύων ὡς ὄργανον ζωγραφικῆς, αἰχμηρὸς πολὺ ἢ ὀλίγον κατὰ τὰ δύο ἄκρα. Χρῆσις τοῦ σφουμιλίου γίνεται διὰ νὰ ἁπλώσῃ ὁ ζωγράφος ἐπὶ σχεδίου τινὸς τὰς σκιὰς ἢ διὰ νὰ καταστήσῃ αὐτὰς ὁμαλὰς καὶ ἁπαλάς. Διὰ τοῦ σφουμιλίου ἁπλώνονται ἐπὶ τοῦ σχεδίου κόνεις γραφίτου, ἄνθρακος, κρητιδοχρωμάτων, ἐρυθρογραφίτου (sanguine) ἢ καὶ γραμμαὶ μολυβδίδος ἢ γραφίτου, ἀποτελοῦσαι τὰ σκιερὰ μέρη σχεδίου τινός, διὰ τὴν καλυτέραν ἀπόδοσιν τῶν σκιῶν ἢ ἐξομάλυνσιν καὶ διαβάθμισιν αὐτῶν. Σ. Ξ.

σφουρδάκλα, ἢ ***σφουρδακύλα*** (ἡ) */Βοτ./*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ ***συκορριζα*** (βλ. λ.).

Digitized by Google

Σφουρί [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἡ νοτιοδυτικὴ ἄκρα τῆς νήσου Ψερίμου (βλ. λ. *Κριβάνα*).

Σφραγίδιον (τὸ) [*Ἀρχαιολ.*]. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἄντρον τι, ὅπερ ἔκειτο δεκαπέντε περίπου στάδια ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Κιθαιρῶνος. Ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῶν Κιθαιρωνίδων νυμφῶν, ὑπῆρχε δ' ἐν αὐτῷ καὶ παλαιότατον μαντεῖον, ὁπόθεν ἐξεδίδον τοὺς ἑαυτῶν χρησμοὺς αἱ Κιθαιρωνίτιδες ἢ Σφραγίτιδες νύμφαι (*Παυσ.* 9, 3. 9). Ε. ΔΙ. Κ.

σφραγιδογραφία (ἡ)· ἡ διὰ σφραγῖδος γραφή, ὄνομα ἢ σῆμα γραφόμενον διὰ σφραγῖδος.

σφραγιδογραφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν φραγιδογραφίαν, ὁ τῆς σφραγιδογραφίας.

σφραγιδόδενδρον (τὸ) (Sigillaria) [*Παλαιοφυτολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων φυτῶν, ἀνῆκον εἰς τὰ *σφραγιδοδενδρώδη* *λυκοποδιοειδῆ πτεριδόφυτα* ἀγγειοκρυπτόγραμα. Τὰ φυτὰ ταῦτα ἦσαν θάμνοι δενδροειδεῖς μετὰ παχέος κορμοῦ, μεγίστων διαστάσεων, μακροῦ μέχρις εἴκοσι καὶ πέντε μέτρων, στηλοειδοῦς, στερουμένου συνήθως διακλαδώσεων ἢ τὸ πολὺ διχοτομουμένου. Τὰ φύλλα εἶναι μακρότατα, στενά, τρίγωνα ἢ τετράγωνα, ἀπολήγοντα εἰς ὀξύ, διατεταγμένα συνήθως σπειροειδῶς καὶ ἐπικαθήμενα ἐπὶ ἄλλων φύλλων, διὰ τῶν ὁποίων καλύπτεται ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κορμοῦ.

Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν φυτῶν τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σφραγιδόκηρος (ὁ). Ὁ ἱσπανικὸς κηρὸς (βλ. *κηρός*).

σφραγιδοκύλινδρος (ὁ). Οὕτω ἀπεκλήθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων (γερμ. Siegelzylinder, ἀγγλ. seal cylinder) κυλινδρικαὶ σφραγῖδες τῶν Αἰγυπτίων, Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Περσῶν, Χαλδαίων καὶ ἄλλων ἀνατολικῶν λαῶν, ἀνήκουσαι εἰς διαφόρους ἀρχοντας. Εἰδικῶς ἐμελέτησαν αὐτὰς οἱ Ward (1910) καὶ Weber (1920) (βλ. καὶ λ. *κύλινδρος*). Π. Ν. Π.

σφραγιδόλιθος (ὁ). Οὕτω καλεῖται πᾶς λίθος, μικρῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαστάσεων, φέρων συνήθως ἐγγλύφους, σπανιώτερον ἀναγλύφους παραστάσεις. σύμβολα ἢ γράμματα καὶ ἐπιγραφὰς καὶ χρησιμεύων πρὸς σφράγισιν. Τοιοῦτοι λίθοι εἶναι διαφανεῖς, ἡμιδιαφανεῖς καὶ ἀδιαφανεῖς, ἀνάγονται δὲ εἰς πάσας τὰς ἐποχάς, ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων. Οὗτοι δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τοὺς παναρχαίους, τοὺς ἔχοντας ἀτέχνους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παραστάσεις καὶ συμβολικὰ σχήματα, εἰς τοὺς κομβιοσχήμους τῆς Δ' π. Χ. χιλιετηρίδος, εἰς τοὺς σκαραβαίους τῆς Αἰγύπτου καὶ τοὺς κυλίνδρους τῆς Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλωνίας καὶ τοὺς ἄλλους ποικίλων σχημάτων τῶν αὐτῶν χωρῶν καὶ τῆς ἄλλης Ἀνατολῆς, εἰς τοὺς σφραγιδολίθους τῆς κρητομυκηναϊκῆς ἐποχῆς, κυρίως φακοειδεῖς καὶ ἀμυγδαλοσχήμους, καὶ τοὺς δακτυλιολίθους τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Κ. Μ. ΚΣ

σφραγιδοφύλαξ, *—ακος* (ὁ). Ἀνώτερος λειτουργὸς τῆς πολιτείας, εἰς τὴν παραφυλακὴν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἡ μεγάλη τοῦ κράτους σφραγίς.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ σφραγιδοφύλακος ἀνεπτύχθη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα ὁ λόρδος καγκελλάριος ἔφερε συγχρόνως καὶ τὸν τίτλον τοῦ *μεγάλου σφραγιδοφύλακος* (Lord Keep of the Great Seal), ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ἐφύλαττε τὴν μεγάλην σφραγῖδα τοῦ κράτους, δι' ἧς ἐπιστοποιεῖτο ἢ εἰς τὰ δημόσια ἔγγραφα ὑπογραφὴ τοῦ βασιλέως. Ὁσάκις ἡ θέσις τοῦ λόρδου καγκελλαρίου ἦτο κενή, ἐδίδετο τὸ ἀξίωμα, κατὰ συνήθειαν, εἰς ἀνώτερον λειτουργὸν τῆς πολιτείας, ἡ συνήθεια δὲ αὕτη ἐγένετο σὺν τῷ χρόνῳ ἀρχὴ καὶ ὁ νόμος ἀνεγνώρισεν ὡς ἰσόβαθμον πρὸς τὸν λόρδον καγκελλάριον τὸν Lord Keep. Πλὴν τοῦ ἀξιώματος τοῦ μεγάλου σφραγιδοφύλακος ὑπῆρχεν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ λόρδου *μυστικοσφραγιδοφύλακος* (Lord privy Seal), τὸ ὁποῖον ἔχει ἤδη μόνον ἱστορικὴν ἀξίαν, μὴ ὂν ἐνεργόν. Τὸ ἀξίωμα ἦτο γνωστὸν καὶ ἐν Γερμανίᾳ μέχρι τοῦ 1806, ἔνθα σφραγιδοφύλαξ ἦτο ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Μαγεντίας, ὅστις, ὡς ἀρχικαγκελλάριος, ἐφύλαττε τὴν σφραγῖδα τῆς ἐπικρατείας. Ἐπίσης καὶ ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους ὁ σφραγιδοφύλαξ ἐφύλαττε τὴν σφραγῖδα τοῦ κράτους, διώριζεν ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους τῆς καγκελλαρίας καὶ ἔθετε τὴν σφραγῖδα εἰς ὅλας τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως. Νῦν σφραγιδοφύλαξ εἶναι ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἑκάστοτε ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, ὅστις, πλὴν τοῦ τίτλου τοῦ σφραγιδοφύλακος, φέρει συνήθως καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς κυβερνήσεως. Ἐν Ἑλλάδι εἰδικὸς σφραγιδοφύλαξ δὲν ὑπάρχει, ὅπως δὲ ἐν Γαλλίᾳ, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν ἡ μεγάλη τοῦ κράτους σφραγὶς φυλάσσεται ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης καὶ τίθεται εἰς τὰ πρωτότυπα τῶν νόμων, παρακολουθοῦμένη πάντοτε ὑπὸ τῆς προσυπογραφῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης: «Ἐθεωρήθη καὶ ἐτέθη ἡ μεγάλη τοῦ κράτους σφραγίς. Ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Anson* «Loi et pratique constitutionnelles de l'Angleterre» (τ. II 1905, σελ. 191 ἑπ.).—*L. Duguit*, «Traité de droit constitutionnel» (τ. IV, 1924, σελ. 826 ἑπ.). Χ. Γ. Σ.

σφραγίζω, *ἀόρ. ἐσφράγισα*· ἐπιθέτω σφραγῖδα, σημαίνω, ἐπισημαίνω διὰ σφραγῖδος: «σφραγίζω τὸ ἔγγραφον, — τὴν ἐπιστολήν»· ‖ κλείω οἱονεὶ διὰ σφραγῖδος: «σφραγίζω τὸν φάκελον, — τὴν ἐπιστολήν»· ‖ καθόλου, κλείω, πωματίζω: «σφραγίζω τὸ μπουκάλι, — τὸ βαρέλλι», «ἐσφράγισε τ' ἀφτιά του γιὰ νὰ μὴν ἀκούῃ»· ‖ φρ. «τοῦ σφράγισαν τὸ κατάστημα, — τὴν ἀποθήκην» ἐπὶ κατασχέσεως πραγμάτων διὰ πτώχευσιν ἢ καὶ ἐπὶ ἄλλων περιστάσεων, δικαστικῶν ἢ ἀνακριτικῶν.

σφραγίς, *—ῖδος* (ἡ)· τὸ δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἀποτύπωσις σήματος, συμβόλου, γραμμάτων κττ.: «σφραγὶς ἐκ μετάλλου, — ἐξ ἐλαστικοῦ», «σφραγὶς δακτυλίου» καὶ «σφραγὶς ὑπουργείου, — δικαστηρίου, — πανεπιστημίου, — ἑταιρείας, — τραπέζης, — καταστήματος κλπ», «ἡ μεγάλη σφραγὶς τοῦ κράτους». «σφραγὶς ἐπισκοπική, — μοναστηριακή»· ‖ καὶ τὸ διὰ τῆς σφραγῖδος ἀποτυπούμενον: «ἐξήλειψε τὴν σφραγῖδα», «ἡ σφραγὶς ἀπεσβέσθη», «ἐτέθη ἡ μεγάλη σφραγὶς τοῦ κράτους»· ‖ ἐκκλησ «σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου» τὸ χρίσμα διὰ τοῦ ἁγίου μύρου.

— [*Ἐγκυκλ.*] *Σφραγὶς* καλεῖται πᾶν σῶμα ἐκ λίθου ἢ μετάλλου, φέρον ἐγγλύφους ἢ ἀναγλύφους παραστάσεις, σύμβολα, γράμματα ἢ ἐπιγραφάς, καὶ χρησιμεῦον, ἀποτυπούμενον ἐπὶ οἱουδήποτε ἀντικειμένου, ὡς γνώρισμα τοῦ σφραγίζοντος. Αἱ σφραγῖδες δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας: α) Σφραγῖδες ἐκ λίθων πολυτίμων ἢ μή, διαφόρων σχημάτων, κυλινδρικαί, κωνικαί, φακοειδεῖς κτλ. β) Δακτυλιόλιθοι ἀποτελοῦντες τὴν σφενδόνην μεταλλίνων (χρυσῶν, ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν) δακτυλίων. γ) Σφραγῖδες ἐκ μετάλλου αὐτοτελεῖς, εἴτε φέρουσαι λαβήν, εἴτε ἀποτελοῦσαι τὴν σφενδόνην δακτυλίων. δ) Σφραγῖδες ἐκ μετάλλου αὐτοτελεῖς, φέρουσαι λαβὴν ἐξ ἄλλης ὕλης. Ὡσαύτως *σφραγὶς* καλεῖται καὶ ἡ ἐκ πηλοῦ, κηροῦ, ῥητίνης ἢ ἄλλης παραπλησίας ὕλης μᾶζα, ἐφ' ἧς ἀποτυποῦται ἡ σφραγίς, ὡς καὶ τὸ ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου ἢ χαλκοῦ πέταλον, ἐφ' οὗ διὰ τοῦ ἱσπανικοῦ κηροῦ ἀποτυποῦται σφραγίς.

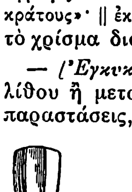

Σφραγίς.

Προϊστορικοὶ καὶ ἱστορικοὶ χρόνοι. Ἡ χρῆσις τῶν σφραγίδων εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἐμφανιζομένη ἤδη εἰς τοὺς προϊστορικοὺς λαούς. Τὸ πρῶτον λίθοι, λαμπρῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρωμάτων, ἐχρησίμευον ὡς κοσμήματα καὶ φυλακτήρια, βαθμιαίως δέ, ἀφ' ὅτου ἤρξαντο χαράσσοντες ἐπ' αὐτῶν διαφόρους ἀτέχνους παραστάσεις καὶ συμβολικὰ σχήματα, ἐχρησιμοποίησαν τοὺς λίθους τούτους καὶ ὡς σφραγῖδας. Ἀπὸ τῆς Δ' π. Χ. χιλιετηρίδος ἐμφανίζονται αἱ λεγόμεναι *κομβιόσχημοι σφραγῖδες*· ἀλλὰ κυρίως ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Μεσοποταμίᾳ ἐδημιουργήθησαν οἱ τύποι τῶν πραγματικῶν σφραγίδων. Καὶ ἐν μὲν τῇ Αἰγύπτῳ ἐπεκράτησαν σφραγῖδες ποικίλων σχημάτων, στρογγύλαι, ἐλλειψοειδεῖς, τετράγωνοι κτλ., ἡ δὲ ὕλη, ἐξ ἧς κατεσκευάζοντο, ἦτο κυρίως ἡ ὀρεία κρύσταλλος, ὁ ἀχάτης, ὁ ἴασπις, ὁ σαρδόνυξ καὶ ἄλλοι παραπλήσιοι. Αἱ σφραγῖδες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔφερον διαμπερῆ ὀπήν, ἐξαρτώμεναι διὰ μηρίνθου ἐκ τοῦ τραχήλου ἢ τοῦ καρποῦ τῆς χειρός. Κυριώτεροι τύποι τῶν αἰγυπτιακῶν σφραγίδων εἶναι ὁ *σκαραβαῖος* (εἰκ. 1), ὅστις σχετίζεται πρὸς τὰς δοξασίας τῶν Αἰγυπτίων περὶ μελλούσης ζωῆς καὶ ἀθανασίας. Αἱ ἐπὶ τῶν σφραγίδων παραστάσεις εἶναι ποικιλώταται, εἰκόνες καὶ σύμβολα θρησκευτικά, σκηναὶ πολεμικαὶ καὶ θηρευτικαὶ (εἰκ. 2) καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου καὶ ἄλλαι παντοῖαι.

Ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, οὕτω καὶ ἐν Βαβυλωνίᾳ καὶ Ἀσσυρίᾳ αἱ σφραγῖδες ἦσαν ἐν μεγίστῃ χρήσει καὶ δὲν φαίνεται ὑπερβολικὴ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἡροδότου ὅτι ἕκαστος τῶν Βαβυλωνίων εἶχεν ἰδίαν σφραγῖδα. Ἐν Βαβυλωνίᾳ καὶ Ἀσσυρίᾳ ἐπεκράτησεν εἰς τὰς σφραγῖδας τὸ σχῆμα τοῦ κυλίνδρου καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τοῦ κώνου, καίτοι εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας ἐμφανίζονται καὶ ἄλλα σχήματα, κυρίως τὸ σφαιροειδές. Οἱ κύλινδροι, ὡς οἱ αἰγυπτιακοὶ σκαραβαῖοι, φέρουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαμπερῆ ὀπήν, ἡ δὲ ὕλη, ἐξ ἧς κατεσκευάζοντο, ἦσαν λίθοι συνήθως λίαν σκληροί, ὡς ὁ μετεωρίτης, ὁ μολοχίτης, ἢ καὶ ὀλιγώτερον σκληροί, ὡς ὁ αἱματίτης.

Αἱ ἐπὶ τῶν κυλίνδρων παραστάσεις εἶναι ποικίλαι, ἐπικρατοῦν ὅμως αἱ ἀνορθούμεναι μορφαὶ ἀνθρωποκεφάλων ταύρων, λεόντων, γρυπῶν καὶ ἄλλων ζῴων, ὡσαύτως εἰκόνες θεῶν (εἰκ. 3, 4, 5) καὶ ἡρώων καὶ σκηνῶν μυθολογικῶν καὶ συμβολικῶν. Ἡ τέχνη πολλῶν ἐκ τῶν κυλίνδρων τούτων εἶναι ἀξία θαυμασμοῦ διὰ τὴν τελειότητα μεθ' ἧς ἀπεικονίζονται τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων. Πλὴν τῶν λίθων, ἐχρησιμοποιοῦντο σπανιώτερον καὶ ὁ χρυσός, ὁ ἄργυρος καὶ ὁ χαλκός. Ἐκ τῆς Μεσοποταμίας ἐξηπλώθησαν αἱ ἔγγλυπτοι σφραγῖδες καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Ἀνατολῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα ἔχομεν τὰς σφραγῖδας τοῦ κρητομυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἐξ αὐτῶν αἱ παλαιότεραι ἀνάγονται εἰς τὴν Γ' π. Χ. χιλιετηρίδα καὶ εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐξ ὕλης ὄχι σκληρᾶς, κυρίως ἐκ στεατίτου καὶ ἐλεφαντόδοντος. Βραδύτερον, κατὰ τὴν μεσομινωϊκὴν ἐποχήν, μετὰ τὴν δευτέραν χιλιετηρίδα, ἐχρησιμοποίησαν λίθους σκληρούς, ὀρείαν κρύσταλλον, χαλκηδόνιον, ἴασπιν, σάρδιον καὶ ἀμέθυστον. Τὸ σχῆμα τῶν κρητομυκηναϊκῶν σφραγίδων εἶναι ποικίλον, ἐπικρατέστερον ὅμως εἶναι τὸ φακοειδὲς καὶ τὸ ἀμυγδαλόσχημον. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φέρουσι διαμπερῆ ὀπήν, ἵνα ἐξαρτῶνται διὰ μηρίνθου ἐκ τοῦ τραχήλου ἢ τοῦ καρποῦ τῆς χειρός, καὶ ἐχρησίμευον συχνάκις, συνδεόμεναι πολλαὶ διὰ μηρίνθου, ὡς περιδέραια ἢ ψέλια, ὅπως οἱ σκαραβαῖοι τῆς Αἰγύπτου. Κυριώτεραι παραστάσεις εἰς τὰς κρητομυκηναϊκὰς σφραγῖδας εἶναι ἄνθη καὶ ζῷα (εἰκ. 6), ἤτοι ταῦροι, ἔλαφοι, ἀντιλόπαι, γρύπες καὶ ἄλλα φανταστικὰ ζῷα, ἰχθύες καὶ μαλάκια, σκηναὶ θήρας, μάχαι ἀνθρώπων πρὸς λέοντας κ. τ. λ. Καὶ εἰς τὰς σφραγῖδας ταύτας ἐμφανίζεται ἡ ἐξέλιξις τῆς τέχνης, ἥτις φθάνει μέχρις ἔργων θαυμαστῆς τελειότητος. Ἀλλ' ὅ,τι κυρίως χαρακτηρίζει τὰς κρητομυκηναϊκὰς σφραγῖδας εἶναι ἡ ἀπεικόνισις τῶν ζῴων. Αἱ παραστάσεις λεόντων ἐπιτιθεμένων κατὰ ταύρων (εἰκ. 7) ἢ ἐλάφων ἔχουσι τοσαύτην τεχνικὴν δύναμιν καὶ ἀκρίβειαν, ὥστε νὰ μὴ ὑπολείπωνται τῶν μεταγενεστέρων ἔργων τῆς ἀκμαίας ἑλληνικῆς σφραγιδογλυφίας. Ἡ τέχνη αὕτη διετηρήθη καὶ εἰς πολὺ μεταγενεστέρους χρόνους, κυρίως εἰς τὰς σφραγῖδας τῶν Κυκλάδων τοῦ Ζ π. Χ. αἰῶνος, ὁπότε ἐμιμοῦντο κατὰ τρόπον πιστὸν τὰς σφραγῖδας τῆς κρητομυκηναϊκῆς ἐποχῆς.

Αἱ σφραγῖδες τῆς ἀρχαϊκῆς ἑλληνικῆς τέχνης τὸ πρῶτον ἐμφανίζονται ὡς μίμησις τῶν αἰγυπτιακῶν καὶ ἀνατολικῶν σφραγίδων, πολλάκις ἔχουσαι σχῆμα σκαραβαίων. Προϊόντος τοῦ χρόνου ἄρχεται ἡ ἐξέλιξις, ἥτις καθιστᾷ τὴν τέχνην ταύτην αὐτοτελῆ. Αἱ σφραγῖδες τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπερέχουσι κατὰ πολὺ καὶ τῶν τελειοτέρων ἔργων τῆς ἀνατολικῆς καὶ αἰγυπτιακῆς σφραγιδογλυφίας. Ὑπάρχουσι σφραγῖδες τῆς ἀρχαϊκῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς, αἵτινες, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως σχεδίου ὅσον καὶ ἐκτελέσεως, εἶναι ἔργα θαυμασίας τελειότητος (εἰκ. 8, 9).

Κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' αἰῶνα ἡ ἑλληνικὴ σφραγιδογλυφία προάγεται ἀναλόγως πρὸς τὴν ἄλλην τέχνην, ἐκ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης περιεσώθησαν θαυμάσιοι τύποι (εἰκ. 10) σφραγίδων. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἐμφανίζονται ἐπὶ τῶν σφραγίδων καὶ ὀνόματα σφραγιδογλύφων. Ἀθανάδας (εἰκ. 11), Φρύγιλλος (εἰκ. 12), Δεξάμενος (εἰκ. 13, 14), Πέργαμος, Ὀλύμπιος, Ὀνάτας (εἰκ. 15) εἶναι οἱ γνωστότεροι τῆς ἐποχῆς ταύτης. Κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον αἱ σφραγῖδες φθάνουσιν εἰς τὴν ὑψίστην ἀκμὴν τῆς τέχνης. Σύγχρονος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου εἶναι ὁ Πυργοτέλης, ὁ μέγιστος τῶν σφραγιδογλύφων. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς μόνον τὸν Πυργοτέλην ἐπέτρεψε ν' ἀπεικονίζῃ ἐπὶ πολυτίμων λίθων τὴν μορφὴν αὐτοῦ. Δυστυχῶς οὐδεὶς περιεσώθη δακτυλιόλιθος φέρων τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου τεχνίτου, καίτοι ὑπάρχουσι θαυμάσιοι ἀνάγλυφοι καὶ ἔγγλυφοι λίθοι, ἀνήκοντες εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην, φέροντες κεφαλὰς καὶ προτομὰς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, οἵτινες θὰ ἠδύναντο ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν Πυργοτέλη (εἰκ. 16).

Κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον ἐγίνετο χρῆσις κατὰ τὰς προηγουμένας κυρίως πολυτίμων λίθων, σμαράγδων, ἰασπίδων, σαρδίων, ὀνύχων, σαρδονύχων, ἀμεθύστων κ.τ.λ. Τὰ θέματα, ἅτινα ἀπεικονίζονται ἐπ' αὐτῶν εἶναι ποικιλώτατα, μυθολογικαὶ παραστάσεις, μορφαὶ θεῶν καὶ ἡρώων, ἱστορικαὶ σκηναί, ἀπεικονίσεις ζῴων καὶ πτηνῶν καὶ ἄλλα παραπλήσια. Ἐκ τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου περιεσώθησαν πολυάριθμοι δακτυλιόλιθοι φέροντες ὀνόματα σφραγιδογλύφων: Φίλωνος, Ἀθηνίωνος, Σελεύκου, Πρωτάρχου, Ἀναξίλα, Σκόπα, Βοήθου, Νικάνδρου καὶ ἄλλων. Κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν περίοδον ἡ σφραγιδογλυφία εὑρίσκεται πάντοτε ἐν ἀκμῇ, ὑπάρχουσι δὲ πολυαριθμότατοι δακτυλιόλιθοι τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἔχοντες μεγίστην ποικιλίαν θεμάτων, κυρίως ἀπεικονίσεις κεφαλῶν καὶ μορφῶν ἐν γένει, σκηνῶν μυθολογικῶν καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, συμβόλων πάσης φύσεως, οἰκοδομημάτων, ζῴων καὶ φυτῶν.

Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ Αὐγούστου κυριαρχεῖ τὸ ὄνομα τοῦ Διοσκουρίδου, τοῦ μεγίστου σφραγιδογλύφου τῆς ἐποχῆς ταύτης, ὡς τὸ ὄνομα τοῦ Πυργοτέλους κυριαρχεῖ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου. Εὐτυχέστερος ὅμως ὁ Διοσκουρίδης τοῦ Πυργοτέλους, ἀφῆκε ἔργα φέροντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ὅτι ἦτο δίκαιος ὁ θαυμασμὸς τῶν ἀρχαίων πρὸς τὸν μέγαν σφραγιδογλύφον (εἰκ. 17, 18, 19).

Τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ δακτυλιόλιθοι περιεσώθησαν καὶ πολλὰ ἄλλα ὀνόματα ἐπιφανῶν σφραγιδογλύφων: Σόλωνος, Ἀσπασίου, Γλύκωνος, Παμφύλου (εἰκ. 20), Ἀπολλωνίου, τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ

Digitized by Google

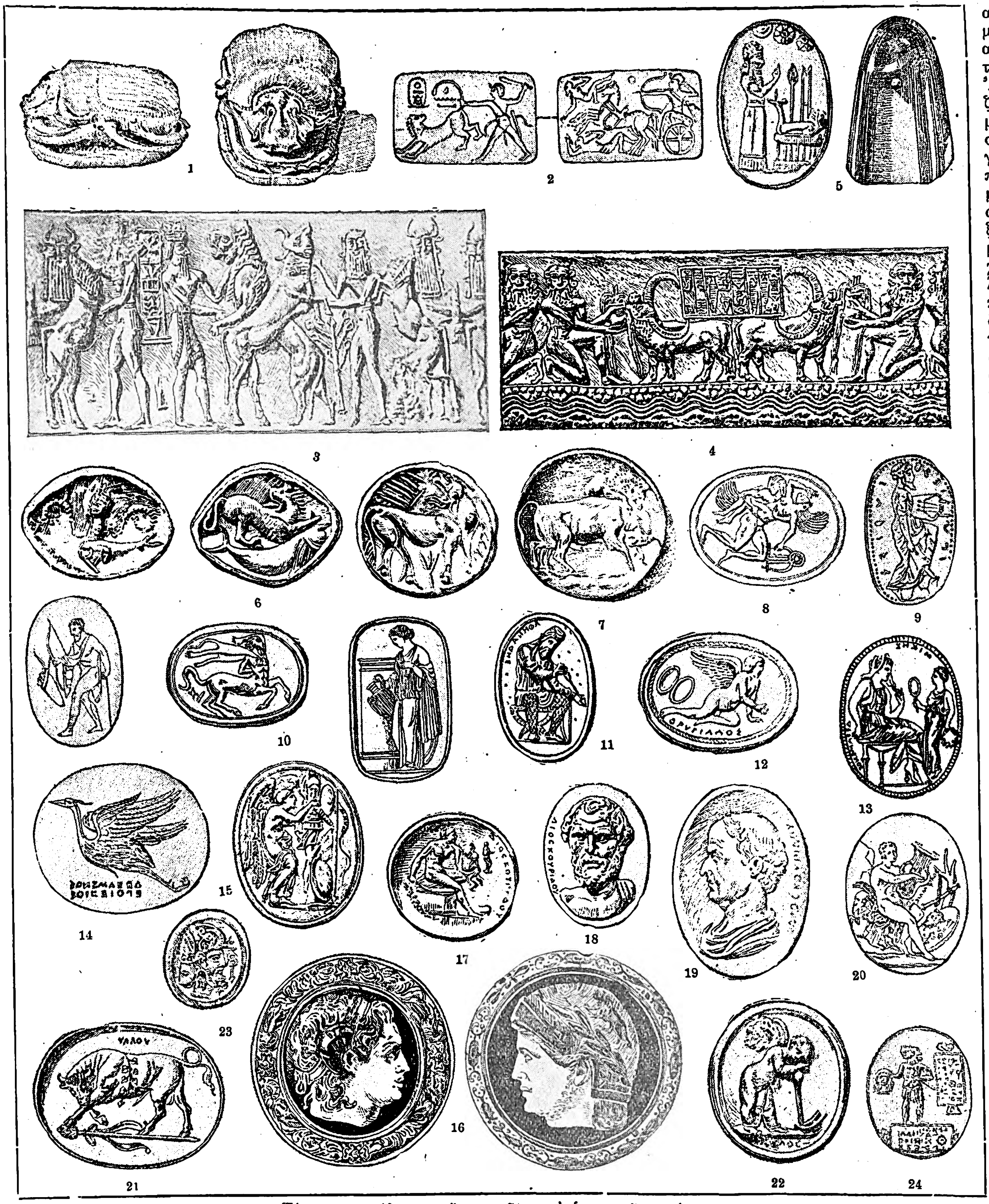

Τύποι σφραγίδων προϊστορικῶν καὶ ἱστορικῶν χρόνων.

Διοσκουρίδου, Εὐτυχοῦς, Ἡροφίλου καὶ Ὕλλου (εἰκ. 21). Ὡσαύτως τῶν σφραγιδογλύφων Αὔλου, (εἰκ. 22), Ἐπιτυγχάνου, Σωστράτου, Μύκωνος, Διοδότου, Τρύφωνος, Εὐόδου καὶ ἄλλων. Ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τοῦ Β′ μ. Χ. αἰῶνος ἄρχεται ἡ παρακμὴ τῆς σφραγιδογλυφίας. Ἡ τέχνη καθίσταται βαθμιαίως ἀτελεστέρα. Δὲν ὑπάρχουσι πλέον τεχνῖται δεξιοί, ὅπως συνεχίσωσι τὰς παραδόσεις τῆς ἑλληνικῆς σφραγιδογλυφίας, πλὴν δὲ σπανίων ἐξαιρέσεων, τὰ θέματα, ἅτινα χαράσσονται ἐπὶ τῶν δακτυλιολίθων, στεροῦνται πρωτοτυπίας καὶ εἶναι ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ἔργα χειρωνακτικά. Ἐπικρατοῦσι κοιναὶ παραστάσεις, ἐπαναλαμβανόμεναι κατὰ τρόπον πολλάκις στερεότυπον. Θεοὶ ἱστάμενοι ἢ καθήμενοι, κεφαλαὶ αὐτῶν, ὁ Μίθρας θυσιάζων ταῦρον. Εἰκόνες ἀλληγορικαί, Τύχη, Ἀφθονία, Σελήνη, Νίκη, Ὑγιεία. Ὡσαύτως αἰγόκερω, κέρας Ἀμαλθείας, ζῷα παντὸς εἴδους, λέοντες, ἵπποι, ταῦροι, κύνες, ἀετοὶ κτλ. Ἀλλὰ καὶ στάχυες, σταφυλαί, φοίνικες, καρποὶ καὶ ἄλλα παραπλήσια.

Κατὰ τὸν Γ′ αἰῶνα μ. Χ. ἦσαν ἐν μεγάλῃ χρήσει οἱ λεγόμενοι *γρύλλοι*, ἤτοι σφραγιδόλιθοι φέροντες ὡς τύπον τρεῖς ἢ τέσσαρας κεφαλὰς ἡνωμένας, ἀνθρώπων καὶ ζῴων (εἰκ. 23). Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ περίπου ἐποχὴν ἐπικρατοῦσι καὶ οἱ γνωστικοὶ λίθοι (ἀβραξὰς) (εἰκ. 24), οἵτινες σχετίζονται πρὸς τὰς τότε ὑπαρχούσας δοξασίας περὶ τῶν μαγικῶν καὶ θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων τῶν πολυτίμων λίθων καὶ ἐχρησίμευον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς φυλακτήρια, φέροντες μαγικὰς καὶ ἀστρονομικὰς παραστάσεις καὶ ἐπιγραφὰς καβαλλιστικάς.

Βυζαντινοὶ χρόνοι. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἦσαν ἐν μεγάλῃ χρήσει ***σφραγῖδες*** (βοῦλλαι) ἐκ μολύβδου, ἰδιαζούσης κατασκευῆς, ἐξαρτώμεναι διὰ μηρίνθου κάτωθεν τῶν δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν ἐγγράφων. Ἀποτελοῦσιν αὗται διακεκριμένην τάξιν τῶν μεσαιωνικῶν ἐν γένει σφραγίδων, αἵτινες ἦσαν ἐν χρήσει τόσον ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ ὅσον καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ Βυζαντιακῇ αὐτοκρατορίᾳ. Καὶ ἐν μὲν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ συνηθέστεραι ἦσαν αἱ ἐκ χαλκοῦ σφραγῖδες ἢ βοῦλλαι, ἄλλοτε μὲν ἀποτυπούμεναι ἐπ' αὐτῶν τῶν μεμβρανῶν τῶν δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν ἐγγράφων, ἄλλοτε δὲ ἐξηρτημέναι κάτωθεν αὐτῶν διὰ μηρίνθου. Οὐχ ἧττον ἦσαν ἐν χρήσει καὶ αἱ μολύβδινοι βοῦλλαι ἐν Ρώμῃ, ἐξ ἧς ἔχομεν μακρὰν σειρὰν τοιούτων σφραγίδων τῶν παπῶν, ἐν Βενετίᾳ, ἐξ ἧς ἔχομεν ὡσαύτως μακρὰν σειρὰν τοιούτων σφραγίδων τῶν δογῶν, καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς ἄλλης μεσαιωνικῆς Εὐρώπης. Ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἀνατολῇ ἐπεκράτησαν αἱ ἐκ μολύβδου σφραγῖδες, καίτοι ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ αἱ ἐκ κηροῦ, ὡς μανθάνομεν ἐκ βυζαντινῶν κειμένων, ἐν οἷς ἀναφέρονται ἔγγραφα *κηρόβουλλα.* Παρ' ἡμῖν ἐπεκράτησεν αἱ ἐκ μολύβδου βυζαντιναὶ σφραγῖδες νὰ ὀνομάζωνται *μολυβδόβουλλα*, ὀρθοτέρα ὅμως εἶναι ἡ ὀνομασία *σφραγῖδες μολύβδινοι* ἢ *βοῦλλαι*, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ πολυαρίθμων βυζαντινῶν κειμένων, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ τοιούτων σφραγίδων. *Μολυβδόβουλλα* ὠνομάζοντο τὰ δι' αὐτῶν σφραγιζόμενα ἔγγραφα. Πλὴν τῶν ἐκ μολύβδου, ἦσαν ἐν χρήσει καὶ σφραγῖδες ἐκ χρυσοῦ, αἵτινες ἦσαν ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῶν αὐτοκρατόρων. Δι' αὐτῶν ἐσφραγίζοντο τὰ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα, ἅτινα, ὡς ἐκ τοῦ εἴδους τῆς σφραγῖδος, ἐκαλοῦντο *χρυσόβουλλα.* Ὡσαύτως ὑπῆρχον καὶ σφραγῖδες ἐξ ἀργύρου, ὧν χρῆσιν ἐποιοῦντο οἱ δεσπόται εἰς τὰ διατάγματα αὐτῶν, ἅτινα ἐκ τούτου ἐκαλοῦντο *ἀργυρόβουλλα.* Χρυσαῖ σφραγῖδες ἢ *βοῦλλαι* περιεσώθησαν ἐλάχισται, αἱ πλεῖσται διατηρούμεναι εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Βατικανοῦ, τῶν Παλαιολόγων Μιχαὴλ Θ′, Ἀνδρονίκου Β′ (εἰκ. 1), Ἰωάννου Ε′ καὶ Ἰωάννου Η′ (εἰκ. 2). Ὡσαύτως ἐν Βιέννῃ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου. Ἔτι δὲ σπανιώτεραι εἶναι αἱ ἐξ ἀργύρου σφραγῖδες (εἰκ. 3). Σημειωτέον ὅτι οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ δεσπόται εἰς τὰ ἄλλα αὐτῶν ἔγγραφα ἐποιοῦντο χρῆσιν σφραγίδων ἐκ μολύβδου, ὧν περιεσώθησαν πολυάριθμοι, ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τῶν Παλαιολόγων.

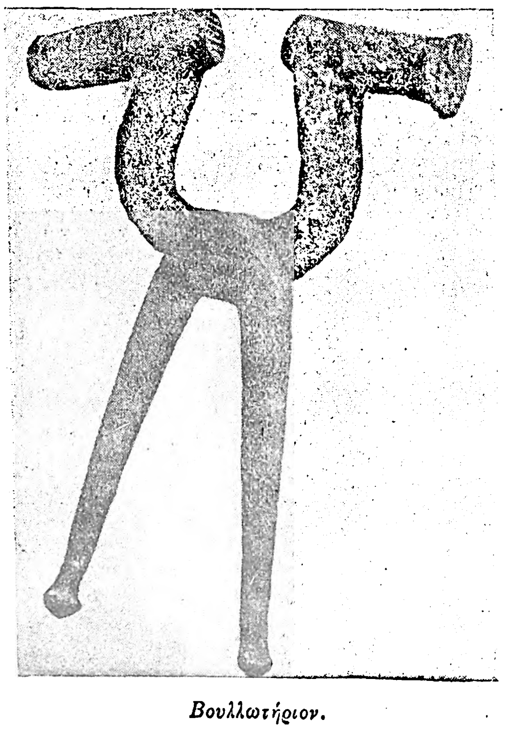

Βουλλωτήριον.

Αἱ σφραγῖδες ἐξηρτῶντο κάτωθεν τῶν δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν ἐγγράφων διὰ μηρίνθου καὶ ἡ τεχνικὴ κατασκευὴ αὐτῶν διέφερε κατὰ τοῦτο, ὅτι τῶν μὲν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν τὸ πέταλον ἀπετελεῖτο ἐκ δύο λεπτῶν φύλλων συγκεκολλημένων, ἐχόντων ἄνοιγμα, δι' οὗ διήρχετο ἡ μήρινθος, ἐνῷ τὸ πέταλον τῶν ἐκ μολύβδου σφραγίδων ἔφερε διαμπερῆ ὀπὴν καθ' ὅλον τὸ πάχος αὐτοῦ, δι' ἧς διήρχετο ἡ μήρινθος, ἐξ ἧς ἐξηρτᾶτο ἡ σφραγὶς ἢ βοῦλλα ἐκ τῆς περγαμηνῆς. Ἡ ἀποτύπωσις ἐπὶ τοῦ πετάλου τῆς σφραγῖδος ἐγίνετο διὰ τοῦ βουλλωτηρίου, ὅπερ ἦτο εἶδος λαβίδος (τανάλιας), ἥτις ἐπὶ τῶν ἄνω ἄκρων τῶν δύο αὐτῆς βραχιόνων, αἵτινες εἶχον σχῆμα περιφερές, ἔφερεν ἐγκεχαραγμένας τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τοὺς τύπους, ἀλλ' ἀντιστρόφως, οὕτως ὥστε ν' ἀποτυπῶνται θετικῶς ἐπὶ τοῦ πετάλου τοῦ μολύβδου. Τότε δι' ἰσχυρᾶς πιέσεως τοῦ βουλλωτηρίου ἀπετυποῦντο ἐπὶ τοῦ πετάλου αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ οἱ τύποι, συγχρόνως δὲ συνεσφίγγετο ἡ μήρινθος ἐν τῇ ὀπῇ τοῦ πετάλου. Σαφῆ ἰδέαν τοῦ τρόπου τῆς ἀποτυπώσεως δύναται νὰ λάβῃ ὁ ἀναγνώστης ἐκ τοῦ εἰκονιζομένου βουλλωτηρίου, ἀποκειμένου ἐν τῷ ἐθνικῷ μουσείῳ τῆς Σόφιας καὶ δημοσιευθέντος ὑπὸ N. A. Mouchinof (Byzantion IV, 189—191).

Αἱ ἐκ μολύβδου βυζαντιναὶ σφραγῖδες δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς πολλὰς κατηγορίας, ἀναλόγως τῆς τεχνοτροπίας καὶ τῶν ἐπ' αὐτων τύπων καὶ ἐπιγραφῶν. Αἱ ἀρχαιόταται ἐξ αὐτῶν, αἵτινες χρονολογικῶς ἀνήκουσιν εἰς τὸν ΣΤ′ καὶ τὸν Ζ′ αἰῶνα, διακρίνονται κυρίως διὰ τὸ πάχος τοῦ πετάλου αὐτῶν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς μεταγενεστέρας,

Digitized by Google

καὶ δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας:

α) Μονογραφήματα ἑκατέρωθεν, ἐφ' ἑνὸς τοῦ ὀνόματος τοῦ κτήτορος τῆς σφραγῖδος καὶ ἐφ' ἑτέρου τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ (εἰκ. 5).

β) Μονογράφημα ἐφ' ἑνὸς τοῦ ὀνόματος τοῦ κτήτορος καὶ ἐφ' ἑτέρου ὁ τίτλος ἢ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ ὁλογράφως (εἰκ. 6).

γ) Ἐφ' ἑνὸς τὸ ὄνομα τοῦ κτήτορος ἑλληνιστί, ἐνίοτε ἐν μονογραφήματι, καὶ ἐφ' ἑτέρου τὸ αὐτὸ ὄνομα λατινιστὶ (εἰκ. 7).

δ) Ἰδιάζων τύπος ἀετοῦ, ἔχων ἀναπεπταμένας πρὸς τὰ ἄνω τὰς πτέρυγας καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν μονογράφημα ἢ ἀστέρα, καὶ ἐφ' ἑτέρου μονογράφημα ἢ ἐπιγραφὴ δίστιχος ἢ τρίστιχος, περιέχουσα τὸ ὄνομα τοῦ κτήτορος τῆς σφραγῖδος ἢ τὴν συνήθη εὐχὴν Θεοτόκε βοήθει (εἰκ. 8. 9. 10). Ἐνίοτε ἄνωθεν τοῦ ἀετοῦ ὑπάρχει μονογράφημα ἀναλυόμενον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κτήτορος τῆς σφραγῖδος καὶ ὄπισθεν ἡ ἐπιγραφὴ δούλου τῆς Θεοτόκου (εἰκ. 11).

Εἰς ἄλλας σφραγῖδας ἐπὶ τῆς ἑτέρας τῶν ὄψεων ὑπάρχει προτομὴ τῆς Θεοτόκου (εἰκ. 12).

ε) Εἰκὼν ζῴου ἢ πτηνοῦ ἐφ' ἑνὸς καὶ μονογράφημα ἐφ' ἑτέρου (εἰκ. 13, 14).

στ) Ἡ Θεοτόκος ἐν προτομῇ (εἰκ. 15), ἢ ὁλόσωμος ἐφ' ἑνὸς καὶ μονογράφημα ἢ ἐπιγραφὴ δίστιχος ἢ τρίστιχος ἐφ' ἑτέρου τοῦ ὀνόματος τοῦ κτήτορος τῆς σφραγῖδος. Ἐνίοτε ἀντὶ τῆς Θεοτόκου εὕρηται εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ (εἰκ. 16) ἢ ἁγίου τινὸς (εἰκ. 17).

ζ) Ἔμπροσθεν ἡ ἐπιγραφὴ «Θεοτόκε βοήθει» καὶ ὄπισθεν τὸ ὄνομα τοῦ κτήτορος τῆς σφραγῖδος (εἰκ. 18).

Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι παραλλαγαὶ τῶν ἀνωτέρω σφραγίδων, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τοὺς τύπους, ἀλλὰ δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς, ὥστε νὰ θεωρηθῶσιν ἀποτελοῦσαι διακεκριμένην κατηγορίαν.

Αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ οἱ τύποι πασῶν τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν περιβάλλονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑπὸ στεφάνου ἰδιαζούσης τεχνοτροπίας.

Κανονικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀνωτέρω σφραγίδων ἀποτελοῦσι δύο ἄλλαι κατηγορίαι, ὧν ἡ μὲν πρώτη, ἥτις χρονολογικῶς ἀνάγεται εἰς τὸν Ζ καὶ Η' αἰῶνα, παρουσιάζει εἰς μὲν τὴν ἐμπροσθίαν ὄψιν σταυροειδὲς μονογράφημα, ἀναλυόμενον εἰς Κύριε ἢ Θεοτόκε βοήθει, εἰς δὲ τὴν ὀπισθίαν τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ κτήτορος ὁλογράφως (εἰκ. 19). Ἡ δὲ δευτέρα κατηγορία φέρει ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως τὸ αὐτὸ μονογράφημα, ἀλλὰ μετὰ τῶν λέξεων τῷ-σῷ-δού-λῳ εἰς τὰς γωνίας τῶν σκελῶν τοῦ σταυροειδοῦς μονογραφήματος. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως εὕρηται ἐπιγραφὴ στοιχηδὸν κεχαραγμένη, ἀναγράφουσα τὸ ὄνομα καὶ τὸ τιμητικὸν καὶ πραγματικὸν ἀξίωμα τοῦ κτήτορος τῆς σφραγῖδος. Ἡ κατηγορία αὕτη χρονολογικῶς ἀνάγεται εἰς τὸν Η' καὶ Θ' αἰῶνα καὶ εἶναι μία τῶν μεγίστων τῆς βυζαντινῆς σιγιλλογραφίας (εἰκ. 20).

Ἐξέλιξιν τῶν δύο ἀνωτέρω κατηγοριῶν ἀποτελεῖ ἑτέρα, ἧς κύριον γνώρισμα εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως σταυρός, φέρων πέριξ τὴν ἐπιγραφὴν Κύριε ἢ Θεοτόκε βοήθει. Ὁ σταυρὸς οὗτος συνήθως εἶναι διπλοῦς (πατριαρχικός), σπανιώτερον δὲ ἁπλοῦς, ἐρείδεται δ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ διβάθμου ἢ τριβάθμου βάσεως. Ἑκατέρωθεν δ' αὐτοῦ εἰκονίζονται ἑλικοειδῆ ἐκβλαστήματα ἐκφυόμενα ἐκ τῆς βάσεως.

Αἱ κυριώτεραι παραλλαγαὶ τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ εἶναι τέσσαρες. Εἰς τὴν πρώτην φέρει ἀκτῖνας ἐν εἴδει X καὶ εἰς τὴν μέσην καὶ εἰς τὴν ἄνω κεραίαν (εἰκ. 21). Εἰς τὴν δευτέραν φέρει ἀκτῖνας μόνον εἰς τὴν μέσην κεραίαν, εἰς τὰ ἄκρα δὲ τόσον τῆς μέσης ὅσον καὶ τῆς ἄνω κεραίας σχηματίζονται διὰ σφαιριδίων ἄλλοι μικρότεροι διακοσμητικοὶ σταυροὶ (εἰκ. 22). Εἰς τὴν τρίτην παραλλαγὴν (εἰκ. 23) ὁ σταυρός, ἁπλοῦς, φέρει εἰς τὰ ἄκρα τῶν κεραιῶν ἄλλας ἐγκαρσίους κεραίας (croix potané). Εἰς τὴν τετάρτην φέρει ἀκτῖνας ἐν εἴδει X καὶ εἰς τὰ ἄκρα τῶν κεραιῶν ἀνὰ ἓν διακοσμητικὸν σφαιρίδιον (εἰκ. 24). Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῶν ἀνωτέρω σφραγίδων, ὡς καὶ εἰς τὰς δύο προηγουμένας κατηγορίας, εὕρηται ἐπιγραφὴ εἰς στοίχους, ἀναγράφουσα τὸ ὄνομα καὶ τὸ τιμητικὸν καὶ πραγματικὸν ἀξίωμα τοῦ κτήτορος τῆς σφραγῖδος. Ἡ κατηγορία αὕτη, ἥτις εἶναι μία τῶν μεγίστων τῆς βυζαντινῆς σιγγιλογραφίας, χρονολογικῶς δύναται νὰ ταχθῇ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Θ' μέχρι τῶν μέσων περίπου τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐποχήν.

Συνέχειαν τῶν ἀνωτέρω ἀποτελοῦσιν αἱ σφραγῖδες αἱ φέρουσαι ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων ἐπιγραφάς, στοιχηδὸν κεχαραγμένας καὶ αἵτινες, ἀναλόγως τῆς τεχνοτροπίας αὐτῶν καὶ τοῦ ρυθμοῦ τῶν γραμμάτων, δύνανται νὰ ταχθῶσιν εἰς τὴν ΙΑ', ΙΒ' καὶ ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα (εἰκ. 25, 26).

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἐμφανίζεται καὶ ἄλλη μεγάλη κατηγορία σφραγίδων, αἵτινες φέρουσιν ἐπὶ μὲν τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου ἢ ἁγίων καὶ ὄπισθεν ἐπιγραφὰς στοιχηδὸν κεχαραγμένας, περιεχούσας τὸ ὄνομα καὶ δύο ἢ περισσότερα τιμητικὰ καὶ πραγματικὰ ἀξιώματα. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ἄρχονται σχεδὸν πάντοτε διὰ τῆς στερεοτύπου ἐπικλήσεως Κύριε ἢ Θεοτόκε βοήθει. Ἐπὶ τῶν σφραγίδων τούτων συχνότερον εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος ὁλόσωμος ἢ ἐν προτομῇ. Ὁλόσωμος εἰκονίζεται ἢ ὀρθία ἢ καθημένη ἐπὶ θρόνου ἢ θώκου. Ὀρθία παρίσταται ἡ Θεοτόκος ἢ ἀνατείνουσα τὰς χεῖρας ἐν στάσει δεήσεως (εἰκ. 27) ἢ φέρουσα τὸ βρέφος διὰ τῆς δεξιᾶς ἢ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς (εἰκ. 28, 29) ἢ ἔχουσα προτομὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ στήθους ἐν δίσκῳ (εἰκ. 31). Καθημένη εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος ἔχουσα ἐπὶ τῶν γονάτων τὸ βρέφος (εἰκ. 30). Ἐν προτομῇ εἰκονίζεται ἢ δεομένη, συχνάκις μετὰ τοῦ βρέφους ἐν δίσκῳ (εἰκ. 31), ἢ φέρουσα αὐτὸ διὰ τῆς δεξιᾶς ἢ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς (εἰκ. 33, 34). Ἐνίοτε εἰκονίζεται παρὰ τὴν Θεοτόκον ἅγιος ἱστάμενος, ὁ Δημήτριος, ὁ Νικόλαος, ὁ Γεώργιος ἢ ἄλλος τις (εἰκ. 35).

Σπανίως ἐμφανίζεται ἐπὶ βυζαντιακῶν σφραγίδων ὁ Χριστὸς ἱστάμενος, εὐλογῶν καὶ φέρων Εὐαγγέλιον, ἢ καθήμενος ἐπὶ θρόνου ἢ ἐν προτομῇ (εἰκ. 36, 37, 38, 39). Ἐκ τῶν ἄλλων ἁγίων συχνότερον εἰκονίζονται ὁλόσωμοι ἢ ἐν προτομῇ οἱ ἅγιοι Γεώργιος, Δημήτριος, Νικόλαος, Θεόδωρος ὁ Στρατηλάτης, Θεόδωρος ὁ Τήρων, Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ὁ ἀρχάγγελος Μιχαὴλ καὶ Βασίλειος ὁ Μέγας. Ἄλλοι ἅγιοι, σπανιώτερον εἰκονιζόμενοι ἐπὶ σφραγίδων, εἶναι Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Παντελεήμων, Εὐστάθιος, Στέφανος, Σάββας, Συμεὼν ὁ Στυλίτης, Ἀκίνδυνος, Πολύκαρπος, οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος καὶ ἄλλοι (εἰκ. 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54). Εἰκονίζονται δὲ συχνάκις καὶ δύο ἅγιοι παραλλήλως ἱστάμενοι, ἢ οἱ δύο Θεόδωροι (εἰκ. 55), ἢ ὁ Νικόλαος καὶ ὁ Γεώργιο., ἢ Δημήτριος ἢ σπανιώτερον καὶ ἄλλοι (εἰκ 56). Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω σφραγῖδες χρονολογικῶς ἀνήκουσιν, ἀναλόγως τῆς τεχνοτροπίας αὐτῶν, εἰς τὴν ΙΑ', ΙΒ', ΙΓ' καὶ ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω εἰκονογραφικῶν τύπων ἐμφανίζονται σπανίως ἐπὶ βυζαντινῶν ἐκ μολύβδου σφραγίδων καὶ πολυπρόσωποι εἰκόνες, ὡς ὁ Εὐαγγελισμὸς (εἰκ 57, 58), ἡ Σταύρωσις καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ (εἰκ. 59), ἡ Γέννησις (εἰκ. 60) καί τινες ἄλλαι.

Ἄλλην κατηγορίαν ἀποτελοῦσιν αἱ σφραγῖδες, αἵτινες φέρουσιν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων ἁγιογραφικοὺς τύπους, ἄλλοτε μὲν ἔχουσαι πέριξ τῶν τύπων τούτων ἐπιγραφάς, συχνότερον δ' ἄνευ αὐτῶν. Αἱ σφραγῖδες αὗται, ἀναλόγως τῆς τεχνοτροπίας αὐτῶν, δύνανται χρονολογικῶς νὰ ταχθῶσιν εἰς τὴν ΙΑ', ΙΒ' καὶ ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Κομνηνῶν ἐμφανίζονται εἰς τὰς μολυβδίνας σφραγῖδας αἱ ἔμμετροι ἐπιγραφαί, παρατεινομένης τῆς χρήσεως αὐτῶν μέχρι τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἀποτελοῦνται ἐκ στίχων τριμέτρων ἰαμβικῶν, ὀλίγαι δ' ἐκ στίχων πολιτικῶν. Αὕτη εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ χρονολογικὴ διαίρεσις τῶν ἐκ μολύβδου βυζαντιακῶν σφραγίδων. Πλὴν ὅμως τῆς χρονολογικῆς κατατάξεως ὑπάρχει καὶ ἄλλη, ἣν κυρίως ἐσυστηματοποίησεν ὁ ἐπιφανὴς Γάλλος βυζαντινολόγος G. Schlumberger, ὅστις ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Sigillographie del' Empire Byzantin» διῄρεσε τὰς βυζαντινὰς ἐκ μολύβδου σφραγῖδας εἰς πέντε μεγάλα τμήματα.

Α) Σφραγῖδες τῆς κατὰ θέματα διοικητικῆς διαιρέσεως τῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ τμῆμα τοῦτο ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο μέρη.

α) *Θέματα τῆς Εὐρώπης ἢ τῆς Δύσεως*, ἤτοι Θεσσαλονίκης, Στρυμόνος, Μακεδονίας, Θρᾴκης, Ἑλλάδος, Πελοποννήσου, Αἰγαίου πελάγους, Νικοπόλεως, Δυρραχίου Δαλματίας, Κεφαλληνίας, Σικελίας, Λογγοβαρδίας, Καλαβρίας καὶ Χερσῶνος. Εἰς τὰς χώρας ταύτας προστίθενται καί τινα ἄλλα διαμερίσματα τῆς Δύσεως. μὴ ὑπαγόμενα εἰς τὴν κανονικὴν διοικητικὴν διαίρεσιν τῶν θεμάτων.

β) *Θέματα Ἀσίας ἢ τῆς Ἀνατολῆς*, ἤτοι Ὀπτιμάτων, Ὀψικίου, Θρᾳκησίων, Σάμου, Κιβυρραιωτῶν, Ἀνατολικῶν, Σελευκείας, Καππαδοκίας, Λυκανδοῦ, Χαρσιανοῦ, Μεσοποταμίας, Χαλδίας, Σεβαστείας, Κολωνείας, Ἀρμενιακῶν, Παφλαγονίας, Βουκιλλαρίων, Κύπρου, διοίκησις Ἀντιοχείας καί τινα ἄλλα διαμερίσματα ἀνεξάρτητα τῶν θεμάτων.

Αἱ κατὰ θέματα σφραγῖδες χωρίζονται εἰς δύο διακεκριμένα μέρη: 1) Σφραγῖδες τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς διοικήσεως αὐτῶν, ἤτοι τῶν στρατηγῶν, κατεπάνω, πρωτονοταρίων, χαρτουλαρίων, κριτῶν, τουρμαρχῶν καὶ ἄλλων τιτουλαρίων τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἱεραρχίας. 2) Σφραγῖδες τῶν ἐκκλησιαστικῶν θρόνων τῶν πόλεων τῶν περιλαμβανομένων εἰς ἕκαστον θέμα, ἤτοι μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, πρὸς τούτοις σφραγῖδες μονῶν, ναῶν, πτωχοτροφείων καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ἱδρυμάτων.

Β) Τὸ δεύτερον τμῆμα περιλαμβάνει τὰς σφραγῖδας τῆς στρατιωτικῆς ἐν γένει ἱεραρχίας, ἤτοι τῶν κατεπάνω, τῶν στρατηγῶν, τῶν δουκῶν, τῶν ἑταιριαρχῶν, τῶν στρατοπεδαρχῶν, τῶν ταξιαρχῶν, τῶν τουρμαρχῶν, τῶν πρωτοκεντάρχων, τῶν ταγματοφυλάκων, τῶν δρουγγαρίων, τῶν μεράρχων, τῶν κλεισουραρχῶν, τῶν στρατοφυλάκων καὶ πολλῶν ἄλλων στρατιωτικῶν λειτουργῶν.

Γ) Τὸ τρίτον τμῆμα περιλαμβάνει τὰς σφραγῖδας τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων ἐν γένει κληρικῶν, ἤτοι τῶν πατριαρχῶν, μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων, ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιπρεσβυτέρων, σακελλαρίων, ἀρχιμανδριτῶν, χαρτοφυλάκων, ὀρφανοτρόφων, γηροκόμων, ἡγουμένων, μοναχῶν, διακόνων καὶ ἄλλων λειτουργῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας.

Δ) Τὸ τέταρτον τμῆμα περιλαμβάνει τὰς σφραγῖδας τῶν ἐν γένει τίτλων, ἀξιωμάτων καὶ λειτουργιῶν καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς τρία διακεκριμένα μέρη: α) Σφραγῖδες τῶν αὐτοκρατόρων. β) Σφραγῖδες τῶν δεσποτῶν. γ) Σφραγῖδες τῆς πολιτικῆς ἱεραρχίας, ἤτοι παρακοιμωμένων, λογοθετῶν, μαγίστρων, κουροπαλατῶν, πατρικίων, προκαθημένων, πρεποσίτων, προέδρων καὶ πρωτοπροέδρων, προνοητῶν, σεβαστῶν, πρωτοσεβάστων, σεβαστοκρατόρων, πρωτοσπαθαρίων, σπαθαρίων, σπαθαροκανδιδάτων, στρατόρων, ταβουλαρίων, πρωτοβεστιαρίων, βεστιαρίων, κουρατόρων, δομεστίκων, ὑπάτων καὶ ἄλλων πολιτικῶν λειτουργῶν.

Ε) Τὸ πέμπτον τμῆμα περιλαμβάνει τὰς σφραγῖδας τῶν βυζαντιακῶν οἰκογενειῶν. Τοιαῦται περιεσώθησαν πολυάριθμοι, ἀνήκουσαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ΙΑ', ΙΒ' καὶ ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα. Αἱ σφραγῖδες αὗται παρέχουσι πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν βυζαντιακὴν προσωπογραφίαν, διότι, πλὴν τῶν ἐξ ἄλλων πηγῶν γνωστῶν, περιέσωσαν καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπώνυμα ἄγνωστα ἄλλοθεν. Ἡ ἀξία τῶν ἐκ μολύβδου σφραγίδων εἶναι μεγάλη διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας. Ἐξ αὐτῶν συμπληροῦνται πολλὰ κενὰ τῶν ἄλλων πηγῶν καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν προσωπογραφίαν τῶν ἐπισήμων ἀρχόντων τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἱεραρχίας καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν γεωγραφικὴν ὀνοματολογίαν καὶ τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν τῶν χωρῶν, ὅσαι ὑπήγοντο εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Ἀνατολῆς. Ἰδίᾳ δὲ πολύτιμος ἀποβαίνει ἡ συμβολὴ τῶν σφραγίδων τούτων διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου. Πολυάριθμοι ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι καὶ ἄλλοι λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐγένοντο τὸ πρῶτον γνωστοὶ ἐκ τῶν μολυβδίνων σφραγίδων. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν βυζαντιακὴν ἁγιογραφίαν αἱ ἐκ μολύβδου σφραγῖδες εἶναι πολύτιμοι, διότι οἱ ἐπ' αὐτῶν ἁγιογραφικοὶ τύποι δύνανται νὰ χρονολογηθῶσι μετὰ σχετικῆς ἀσφαλείας, ὅπως δὲν συμβαίνει εἰς ἄλλα μνημεῖα τῆς μικροτεχνίας καὶ τῆς τορευτικῆς, ἐν οἷς ἀπαντῶσιν εἰκόνες ἁγίων.

Κ. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Νόμ.] Σφραγῖδας ὑπηρεσίας* χρησιμοποιοῦσιν αἱ δημόσιαι ἀρχαί, δύνανται δὲ νὰ ἔχωσι σφραγῖδας καὶ ἰδιῶται, φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα. Ὁ νόμος προστατεύει τὰς σφραγῖδας τῶν ἰδιωτῶν, ἐμπορικῶν οἴκων διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 680 Π. Ν. (βλ. λ. *σύμβολα*), τιμωρεῖ δ' ὡς πλαστογραφίαν (ἄρθρ. 247 Π. Ν.) τὴν ἐν ἐγγράφῳ ἀπομίμησιν τῆς σφραγῖδος ἄλλου καὶ τὴν κατάχρησιν τῆς ἐν λευκῷ τεθείσης γνησίας σφραγῖδος (βλ. λ. *πλαστογραφία*).

Ὡς νόθευσιν δημοσίων σφραγίδων χαρακτηρίζει καὶ τιμωρεῖ ὁ ποινικὸς νόμος (ἄρθρ. 261): α) Τὴν αὐθαίρετον κατασκευὴν ἢ τὴν ἐντολὴν πρὸς κατασκευὴν τῆς μεγάλης ἢ τῆς μικρᾶς σφραγῖδος τοῦ κράτους ἢ τῆς ὑπηρεσιακῆς σφραγῖδος οἱασδήποτε ἀρχῆς. β) Τὴν ἀθέμιτον κατάληψιν τοιαύτης γνησίας σφραγῖδος. Ἄν τις κατέχῃ τὴν γνησίαν σφραγῖδα νομίμως καὶ οὐχὶ ἀθεμίτως, ἀρνεῖται δὲ νὰ τὴν παραδώσῃ εἰς τὴν ἀρχήν, τιμωρεῖται, ὅπως καὶ ὁ ἀρνούμενος νὰ παραδώσῃ τὰς παρὰ τῆς ἀρχῆς παραγγελθείσας σφραγῖδας, εἰς βαθμὸν πταίσματος (ἄρθρ. 679 Π. Ν.).

Τέλος, ὡς παραβίασις καὶ βλάβη τῶν παρὰ τῆς ἀρχῆς τεθειμένων σφραγίδων (ἄρθρ. 154—157 Π. Ν.) τιμωρεῖται ἡ παρ' οἱουδήποτε (καὶ τοῦ ἰδιοκτήτου ἢ τοῦ φύλακος τοῦ σφραγισθέντος πράγματος) αὐτογνωμόνως τελουμένη διάρρηξις, λύσις ἢ βλάβη (τοῦ ἀποτυπώματος) τῆς σφραγῖδος, ἣν ἐπέθεσεν ἡ ἁρμοδία πρὸς τοῦτο δικαστικὴ ἢ ἄλλη δημοσία ἀρχὴ ἐπὶ ἐγγράφων ἢ πραγμάτων κεκλεισμένων πρὸς φύλαξιν (βλ. λ. *σφράγισις*). Ἀπαραίτητος ὅρος τοῦ ἀξιοποίνου εἶναι ἡ δολία τοῦ δρῶντος προαίρεσις, ὑφισταμένη, ὅταν οὗτος οὐδὲν δικαίωμα πρὸς ῥῆξιν τῆς σφραγῖδος ἔχῃ καὶ διατελῇ συνάμα ἐν γνώσει ὅτι αὕτη ἔχει ἐπιτεθῆ παρὰ τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς· ἡ ἐξ ἀμελείας ἢ ἐκ τυχαίου καὶ ἀπροόπτου συμβάντος ἐκτέλεσις τῆς πράξεως δὲν τιμωρεῖται, καταλογίζεται ὅμως εἰς τὸν φύλακα τῶν σφραγίδων, ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ βλάβη ἢ παραβίασις δὲν θὰ ἐπήρχετο, ἐπιμελῶς ἐνεργοῦντος τούτου τὴν ἀνατεθειμένην αὐτῷ ἐπιτήρησιν (ἄρθρ. 156). Ὡς ἰδιαίτεραι ἐπιβαρυντικαὶ περιστάσεις θεωροῦνται: α) Ἡ ὑπὸ τοῦ ἐπιτετραμμένου τὴν φύλαξιν ἐκτέλεσις τῆς πράξεως (ἄρθρ. 155). β) Ἡ ὡς μέσου ταύτης χρῆσις αἰκιῶν εἴτε κατὰ τοῦ φύλακος εἴτε κατὰ τρίτου παρεμβάντος πρὸς παρεμπόδισιν τοῦ δράστου (ἄρθρον 157). Ἐάν, μετὰ τὴν ῥῆξιν ἢ βλάβην τῶν σφραγίδων, ἀφαιρέσῃ ὁ δράστης τὰ ἐσφραγισμένα πράγματα, ὑπάρχει συρροὴ τοῦ ἐγκλήματος τῆς παραβιάσεως τῶν σφραγίδων μετὰ τοῦ τῆς κλοπῆς ἢ αὐτοδικίας κλπ. (βλ. λ. *συρροὴ ἐγκλημάτων*). Α. Ν. Μ.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

— **σφραγὶς δημοσία** (ἡ) *['Αρχ.]*. Τὴν ἀρχὴν τῆς δημοσίας καὶ ἐπισήμου σφραγίσεως, ἤτοι τὴν ἀρχὴν τοῦ σημαίνεσθαι, ἀνευρίσκομεν κατὰ πρῶτον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῶν Ἑλλήνων θρησκείᾳ κατὰ τοὺς ἐξαγνισμοὺς τῶν πιστῶν, καθ' οὓς οὗτοι, ἐν ἱερᾷ μυσταγωγίᾳ καθαιρόμενοι καὶ ἀπαλλαττόμενοι τοῦ βάρους τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν, ἐσημαίνοντο δι' ἱερᾶς σφραγῖδος ὑπὸ ἱερέως, ὅστις οὕτω, διὰ τῆς ἀρχῆς ταύτης τῆς ἐξιλεώσεως, ἐξησφάλιζεν αὐτοῖς τὴν εὔνοιαν τῶν ἐν τῷ Ἅδῃ καταχθονίων θεῶν. Ἐν δὲ τῷ πολιτικῷ βίῳ ἡ χρῆσις δημοσίων σφραγίδων ἀνάγεται εἰς τὸν Δ΄ π. Χ. αἰῶνα. Ἐγίνετο δὲ χρῆσις σφραγῖδος ὡς ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦ δημοσίου, μάλιστα ἐπὶ μαρτυριῶν καὶ βεβαιώσεων. Οὕτως ἡ δημοσία σφραγὶς ἐπετίθετο ἐπὶ τῶν πρωτοτύπων τῶν νόμων, ψηφισμάτων καὶ καθόλου ἐπὶ τῶν δημοσίων γραμμάτων, τῶν ἔπειτα ἐπὶ λιθίνων ἢ χαλκίνων πλακῶν ἀναγραφομένων, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἀντιγράφων τῶν δημοσίων ἐγγράφων, καὶ μάλιστα τῶν διπλουμένων καὶ συμπτυσσομένων ἐκ τούτων, ἅτινα ἢ θὰ κατετίθεντο ἐν τῷ δημοσίῳ ἀρχείῳ ἢ θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ ἰδιωτῶν, ὡς λ. χ. ἐπὶ ἀντιγράφων νόμων, ψηφισμάτων καὶ καθόλου ἐπὶ ἐγγράφων πολιτικῶν ἢ δικαστικῶν ἀποφάσεων, ὧν ἐποιοῦντο χρῆσιν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ δήμου καὶ ταῖς δημοσίαις καθόλου συνελεύσεσι καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις οἱ ἐνδιαφερόμενοι. Τὴν σφράγισιν τῶν τοιούτων ἐγγράφων ἐνήργει ὁ δημόσιος ἀντιγραφεύς, ὅστις πρότερον ἀντέβαλλε καὶ ἠκρίβου τὸ ἀληθὲς τῆς τοῦ ἀπογράφου ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἀντιγραφῆς. Διὰ δημοσίας σφραγῖδος ἐσφραγίζοντο προσέτι τὰ σύμβολα, οἱ δοῦλοι, τὰ δημευόμενα ἢ ἐνεχυριαζόμενα ὑπὸ τοῦ δημοσίου κτήματα, τὰ πρὸς θυσίαν σφάγια καὶ ἐν γένει πᾶν, οὗτινος ἡ κυριότης ἢ ἡ ἀσφάλεια ἦτο δυνατὸν ν' ἀμφισβητηθῇ καὶ νὰ κινδυνεύσῃ Τὰς σφραγῖδας ἐφύλαττον οἱ ἄρχοντες, ἰδίᾳ δ' ἕκαστος τὴν τῆς αὐτοῦ ἁρμοδιότητος. Οὕτω τὴν σφραγῖδα τοῦ κράτους τῶν Ἀθηναίων ἐφύλαττεν ὁ ἐπιστάτης τῶν πρυτάνεων· οἱ ταμίαι, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ θρησκευτικοί, πολιτικοί, δικαστικοὶ κ. λ. π. ἄρχοντες, ἐτήρουν ἕκαστος τὴν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ χρήσιμον σφραγῖδα. Ε. ΔΙ. Κ

— **σφραγὶς ἐκκλησιαστική**. Καλεῖται οὕτω ἡ πρᾶξις, δι' ἧς γίνεταί τις ψάλτης ἢ ἀναγνώστης ἢ καθίσταται εἰς ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα (ὀφφίκιον) ἢ ἐνέργειαν ἱερατικὴν καὶ ἡ ἁγίῳ μύρῳ χρίσις.

— **σφραγὶς ἐπισκοπική**. Καλεῖται οὕτω ἡ σφραγίς, δι' ἧς σφραγίζονται τὰ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἐκδιδόμενα ἔγγραφα. Παρ' ἡμῖν, κατὰ τὸ ἄρθρον 34 τοῦ ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1923 καταστατικοῦ νόμου τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἕκαστος ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχιερεὺς ἔχει ἰδίαν σφραγῖδα κατὰ τὸν ἐν χρήσει τύπον. Ἐν Κρήτῃ, κατὰ τὸ ἄρθρον 10 τοῦ ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1900 καταστατικοῦ νόμου τῆς ἐν Κρήτῃ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὁ μητροπολίτης Κρήτης ἔχει σφραγῖδα εἰκονίζουσαν τὸν καλὸν ποιμένα, φέροντα ἐπ' ὤμων τὸν ἀμνὸν καὶ παρὰ τοὺς πόδας τὰ ποιμενικὰ δοχεῖα καὶ κύκλῳ: «Ἱερὰ μητρόπολις Κρήτης»· ὁ Ἀρκαδίας τὸ μονόγραμμα ἐντὸς κύκλου καὶ πέριξ: «Ἱερὰ ἐπισκοπὴ Ἀρκαδίας»· ὁ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου στήλην ἔχουσαν δώδεκα μικροὺς κύκλους καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐν μέσῳ κλάδων φοινίκων καὶ κύκλου ἀμνόν, ἐφ' οὗ τὸ μονόγραμμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πέριξ «Ἱερὰ ἐπισκοπὴ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου»· ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ναῦν ἀρχαϊκήν, στηριζομένην ἐπὶ ἰχθύος ἀρχαϊκοῦ τύπου καὶ κύκλῳ τὰ γράμματα «Ἱερὰ ἐπισκοπὴ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου»· ὁ Λάμπης καὶ Σφακίων τρίαιναν, διερχομένην δι' ἰχθύος καὶ κύκλῳ τὰ γράμματα «Ἱερὰ ἐπισκοπὴ Λάμπης καὶ Σφακίων»· ὁ Ἱερᾶς καὶ Σητείας σταυρὸν ἀπολήγοντα εἰς ἄγκυραν καὶ κύκλῳ «Ἱερὰ ἐπισκοπὴ Ἱερᾶς καὶ Σητείας»· ὁ Πέτρας βράχον, ἐφ' οὗ ἵσταται ἀμνὸς ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ μονόγραμμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκ τοῦ βράχου ἐξερχομένας τέσσαρας πηγὰς ὑδάτων καὶ κύκλῳ «Ἱερὰ ἐπισκοπὴ Πέτρας»· ὁ Κισάμου καὶ Σελίνου κιβωτὸν μετὰ περιστερᾶς φερούσης κλάδον ἐλαίας καὶ κύκλῳ «Ἱερὰ ἐπισκοπὴ Κισσάμου καὶ Σελύνου». Κ. Μ. Ρ.

— **σφραγὶς μοναστηριακὴ** *['Εκκλ. Δίκ.]*· βλ. λ. *μοναστηριακὴ σφραγίς*.

— **σφραγὶς τοῦ Σολωμῶντος**· βλ. λ. *ἑξάγραμμα*.

— **σφραγὶς ταχυδρομικὴ** *[Φιλοτ.]*. Οἱ συλλέκται γραμματοσήμων, οἱ εἰδικευόμενοι εἰς μίαν ἢ πλειοτέρας χώρας, περιλαμβάνουσι συνήθως εἰς τὸν κύκλον τῆς συλλογῆς των καὶ τὰς ταχυδρομικὰς σφραγῖδας (δηλαδὴ τὰ ἐπὶ γραμματοσήμων, φακέλων ἢ ἐπιστολῶν ἀποτυπώματα τῶν ταχυδρομικῶν σημάντρων) τῶν χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας εἰδικεύονται. Αἱ ταχυδρομικαὶ σφραγῖδες διακρίνονται εἰς: *προγραμματοσημολογικάς*, πολλαὶ τῶν ὁποίων ἐπεῖχον θέσιν γραμματοσήμων, ἐφ' ὅσον διὰ τῆς ἐπιθέσεώς των ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν διετιστοῦτο ἡ πληρωμὴ τοῦ ταχυδρομικοῦ τέλους, καὶ εἰς *μεταγραμματοσημολογικάς*, ὧν τινες, σπανιώταται, προσδίδουσιν ἰδιαιτέραν ἀξίαν εἰς τὰ γραμματόσημα, ἐφ' ὧν εἶναι ἐπιτεθειμέναι. Ἐκ τῶν ἑλληνικῶν σφραγίδων ἰδιαιτέρως ἀναζητοῦνται ὑπὸ τῶν συλλεκτῶν αἱ σφραγῖδες τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἢ Βλαχίᾳ ἑλληνικῶν ταχυδρομικῶν γραφείων τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. (Ε. Φ. Ε.)

σφράγισις, *—εως* (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ σφραγίζειν.

—[Νομ.] Ἡ *σφράγισις*, συνισταμένη εἰς τὴν ἐπίθεσιν σφραγίδων ἐπὶ κινητοῦ πράγματος, πρὸς φύλαξιν αὐτοῦ ἀπὸ ἀφαιρέσεως, ἀποκρύψεως, ἀντικαταστάσεως ἢ ἀλλοιώσεως, εἶναι προφυλακτικὸν μέτρον (ἄρθρα 1049—1058 Πολιτ. Δικ.), δυναμένη νὰ ζητηθῇ παρὰ παντὸς ἔχοντος ἔννομον συμφέρον, καὶ ἰδίᾳ τοῦ προβάλλοντος νομίμους ἐπί τινος κληρονομίας ἀξιώσεις. Δύναται ὅμως καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος ἢ ἐντολῇ τοῦ παρὰ πρωτοδίκαις εἰσαγγελέως νὰ ἐνεργηθῇ, ὅταν δὲν εἶναι παρὼν οὐδεὶς σύνοικος, ὑπηρέτης, ἀντιπρόσωπος ἢ συγγενής, ἢ ὅταν ὁ ἀπὼν ἢ ἀποθανὼν ἐφύλαττε περιουσίαν τοῦ κράτους ἢ ἔγγραφα ἢ ἄλλα πράγματα αὐτοῦ ἢ τὰ κατεῖχεν ὡς δημόσιος ὑπάλληλος, ὅτε ἡ ἐπίθεσις τῶν σφραγίδων γίνεται μόνον ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Τὴν σφράγισιν ἐνεργεῖ ὁ εἰρηνοδίκης, ἐκτὸς δὲ τῆς ἕδρας τούτου ὁ δήμαρχος ἢ ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος, ἀλλὰ μόνον προσωρινῶς, μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ εἰρηνοδίκου, ὃν ὀφείλει ἀνυπερθέτως νὰ εἰδοποιήσῃ. Τῶν σφραγισθέντων πραγμάτων διορίζεται ὑπὸ τοῦ εἰρηνοδίκου μεσεγγυοῦχος, πρὸς φύλαξιν αὐτῶν. Ὅσων ὅμως εἶναι ἀδύνατος ἡ σφράγισις, ὡς ὑποκειμένων εἰς φθοράν, προβαίνει ὁ εἰρηνοδίκης εἰς παραχρῆμα ἐκποίησιν, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 898 πολιτικῆς δικονομίας.

Περὶ τῆς σφραγίσεως συντάσσεται ἔκθεσις περιέχουσα τὰ ἐν ἄρθρῳ 154 πολιτικῆς δικονομίας ἀναφερόμενα. Ἐὰν κατὰ τὴν σφράγισιν προκύψωσι μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων δυσχέρειαι ἢ ἀμφισβητήσεις, ἀποφασίζει προσωρινῶς (ὁριστικῶς ἀποφαινομένου τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν) ὁ εἰρηνοδίκης, καταχωρίζων τὴν ἀπόφασίν του ἐν τῇ ἐκθέσει σφραγίσεως.

Ἡ *ἀποσφράγισις* γίνεται, ὅταν παύσῃ ἡ αἰτία, δι' ἣν ἐγένετο ἡ σφράγισις (ἄρθρα 1062—1068 Πολ Δικ.), διατάσσεται δ' ὑπὸ τοῦ εἰρηνοδίκου μέν, ἐὰν ὅλοι οἱ διάδικοι εἶναι σύμφωνοι καὶ οὐδεὶς τούτων διατελῇ ὑπὸ ἐπιμέλειάν τινα, εἰς πᾶσαν δ' ἄλλων περίπτωσιν ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν, αἰτήσει παντὸς ἔχοντος νόμιμον συμφέρον. Τὴν ἀποσφράγισιν ἐνεργεῖ πάντοτε ὁ εἰρηνοδίκης. ὅστις, ἐὰν κατ' αὐτὴν προκύψῃ περίπτωσις ἀπογραφῆς, προσκαλεῖ τοὺς διαδίκους, τοὺς παρόντας κατὰ τὴν ἀποσφράγισιν, νὰ συμφωνήσωσι περὶ τοῦ διορισμοῦ συμβολαιογράφου πρὸς σύνταξιν τῆς ἀπογραφῆς καὶ ἑνὸς ἢ δύο ἐκτιμητῶν ἢ πραγματογνωμόνων πρὸς ἐκτίμησιν τῶν ἀπογραπτέων ἐὰν δὲν συμφωνήσωσι, παραπέμπει ὁ εἰρηνοδίκης τὴν περὶ τούτου ἔκθεσίν του εἰς τὸν πρόεδρον τῶν πρωτοδικῶν, ὅστις διορίζει τὸν συμβολαιογράφον καὶ τοὺς ἐκτιμητάς, ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀναβάλλεται ἡ ἀποσφράγισις, ἐνεργουμένη εἶτα παρουσίᾳ τῶν διορισθέντων καὶ μετὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ εἰρηνοδίκου ὁρκωμοσίαν των.

Καὶ ἐν τῇ *ποινικῇ διαδικασίᾳ* γίνεται σφράγισις τῶν κατασχετέων (πειστηρίων ἢ ἄλλων μέσων ἀποδείξεως τοῦ ἐγκλήματος καὶ τοῦ δράστου) ὑπὸ τοῦ ἐνεργοῦντος τὴν κατάσχεσιν ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου, πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν κατασχεθέντων ἀπὸ ὑπεξαιρέσεως, ἐξαφανίσεως ἢ ἀλλοιώσεως, τιθεμένων τούτων ἐντὸς σάκκων ἢ δοχείων, ἐφ' ὧν θέτει ὁ ἀνακριτικὸς ὑπάλληλος τὴν σφραγῖδα τῆς ὑπηρεσίας του, ὡς καὶ οἱ βουλόμενοι ἐκ τῶν παραστάντων διαδίκων τὰς ἰδικάς των (ἄρθρ. 174 Ποιν. Δικον.). Ἡ ἀποσφράγισις γίνεται (βεβαιουμένου τοῦ ἀλυμάντου τῶν σφραγίδων, παρουσίᾳ τῶν παραστάντων κατὰ τὴν σφράγισιν, ἐὰν δὲν κωλύωνται), ὅταν πρόκειται νὰ ἐπιδειχθῶσι τὰ σφραγισθέντα εἰς τὸν κατηγορούμενον ἢ τοὺς μάρτυρας πρὸς ἀναγνώρισιν ἢ εἰς πραγματογνώμονας πρὸς ἐξέτασιν (ἄρθρ. 174 § β΄ Ποιν. Δικ.).

Α. Ν. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

σφράγισμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σφραγίζειν: «τὸ γράμμα θέλει σφράγισμα» || τὸ ἀποτύπωμα τῆς σφραγῖδος.

— *['Αρχ.]* *Σφραγίσματα* ὑπάρχουσι διαφόρων ἐποχῶν. Σπουδαιότερα εἶναι τὰ προερχόμενα ἐκ Κρήτης, τῆς πρωτομυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἀνευρεθέντα κατὰ τὰς διαφόρους ἀνασκαφάς. Ὑπάρχουσι μεταξὺ αὐτῶν ὄχι ὀλίγα διακρινόμενα διὰ τὴν θαυμασίαν τέχνην τῶν σφραγίδων, ἐξ ὧν ἀπετυπώθησαν. Ἐκ τῶν παραστάσεων αὐτῶν ἐξάγονται πολύτιμα πορίσματα τόσον διὰ τὴν θρησκείαν, ὅσον καὶ διὰ τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον τῶν Κρητῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὡσαύτως περιεσώθησαν τοιαῦτα σφραγίσματα ἐπὶ πηλοῦ τῶν ἱστορικῶν ἑλληνικῶν χρόνων, πολυάριθμα δὲ εἶναι τὰ τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Κ. Μ. Κ.

— *['Οδοντιατρ.]* *Σφράγισμα* ἢ *ἔμφραξις ὀδόντος* καλεῖται ἐν τῇ ὀδοντιατρικῇ ἡ παρὰ τοῦ ὀδοντιάτρου ἐνεργουμένη ἐπέμβασις ἐπὶ ὀδόντος τερηδονισμένου ἢ ἄλλως πως ἐφθαρμένου, δι' ἧς ἡ ἐκ τῆς βλάβης σχηματισθεῖσα ὀπὴ φράσσεται καὶ ἀποκαθίσταται οὗτος εἰς τὸ κατὰ φύσιν. Σφράγισμα ἐπίσης καλεῖται καὶ τὸ χρησιμοποιούμενον ἐμφρακτικὸν ὑλικόν. Διὰ νὰ ἐμφραχθῇ ὀδούς τις, πρέπει νὰ παρατηρῆται βλάβη τις ἐπ' αὐτοῦ. Τοιαῦται βλάβαι συνήθως εἶναι αἱ ἐκ τερηδόνων τῶν ὀδόντων προερχόμεναι, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀτροφίας, διαβρώσεως, ἀποτριβῆς καὶ καταγμάτων. Προκειμένου νὰ ἐμφραχθῇ ὀδούς τις, ὁ ὀδοντίατρος ἀποφασίζει ποῖον ἐκ τῶν ἐν χρήσει ἐμφρακτικῶν ὑλικῶν πρέπει νὰ χρησιμοποιήσῃ, ἀναλόγως τῆς θέσεως, ἐν ᾗ κεῖται ὁ ὀδοὺς (καθόσον ἐὰν ὁ ὀδοὺς εἶναι πρόσθιος, δι' αἰσθητικοὺς λόγους, ἀντενδείκνυται ἡ χρῆσις ὑλικοῦ διαφόρου χρώματος τοῦ τῶν ὀδόντων), τῆς θέσεως τῆς τερηδόνος, τῆς καταστάσεως τοῦ στόματος τοῦ πάσχοντος, τῆς ὑλικῆς ἱκανότητος αὐτοῦ κλπ. Ἐὰν ὀδούς τις ἐκ τῶν ὀπισθίων ἔχῃ τερηδονισθῇ εἰς μέρος ἔνθα ἐξασκεῖται διὰ τῆς μασήσεως πίεσις ἰσχυρά, ὀφείλει ὁ ὀδοντίατρος νὰ μεταχειρισθῇ ὑλικὸν μεταλλικόν, ἐκτὸς ἐὰν ἄλλοι παθολογικοὶ λόγοι ἐμποδίζουσι τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Ἐὰν πάλιν ὁ ὀδοὺς ἔχῃ τερηδονισθῇ εἰς θέσιν τινὰ πλησίον τῶν οὔλων, ἔνθα ὁ σίελος διαρκῶς διαποτίζει τὸ ἐμφρακτικὸν ὑλικὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ κίνδυνος τῆς ἀποπτώσεως αὐτοῦ εἶναι ἄμεσος, τότε πρέπει ν' ἀποφασίσῃ ὁ ἰατρὸς ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῶν ἄλλων συνθηκῶν τοῦ πάσχοντος. Δηλαδή, ἐὰν ὁ πάσχων εἶναι ὑλικῶς εἰς κατάστασιν νὰ δεχθῇ μεταλλικὸν ἐμφρακτικὸν ὑλικὸν καὶ ποῖον ἐκ τούτων κλπ. Τὰ σφραγίσματα εἶναι διαφόρων εἰδῶν. Καὶ πρῶτον εἶναι αἱ κονίαι, τὰ κοινῶς «τσιμέντα», αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μόνιμα ἐμφρακτικὰ ὑλικά, ἀλλ' ὡς ἡμιμόνιμα τοιαῦτα. Εἰς τὰς κονίας ὑπάγονται καὶ αἱ ἐκ συνθετικῆς πορσελλάνης ἐμφράξεις. Διὰ τῶν κονιῶν, αἵτινες παρέχονται νῦν ὑπὸ τῆς βιομηχανίας εἰς διάφορα χρώματα, σφραγίζονται οἱ πρόσθιοι συνήθως ὀδόντες, ἐνίοτε δὲ καί τινες τῶν ὀπισθίων. Δὲν εἶναι μὲν μεγάλης διαρκείας, ἐξυπηρετοῦσιν ὅμως τὴν αἰσθητικὴν διὰ τῆς πρὸς τὸν ὀδόντα ὁμοιοχρωμίας των. Δεύτερον εἶναι τὰ ἀμαλγάματα τοῦ ἀργύρου. Τὸ ἀμάλγαμα εἶναι ἕνωσις δύο ἢ περισσοτέρων μετάλλων μετὰ ὑδραργύρου. Τὰ συνηθέστερον χρησιμοποιούμενα μέταλλα πρὸς παρασκευὴν τοῦ ὀδοντικοῦ ἀμαλγάματος εἶναι ὁ ἄργυρος 65—72½ %, ὁ κασσίτερος 27½ — 35 %, ὁ χαλκὸς μέχρι 5 %, ὁ χρυσὸς καὶ ἡ πλατίνη μέχρι 3 %, ἅτινα, ἑνούμενα μετὰ τοῦ ὑδραργύρου καὶ καταλλήλως χειραγωγούμενα ἀποτελοῦσι κρᾶμα, ὅπερ πλέον καλεῖται ἀμάλγαμα καὶ δι' οὗ ἐμφράσσονται οἱ ὀπίσθιοι συνήθως ὀδόντες. Οἱ πρόσθιοι δὲν φράσσονται δι' ἀμαλγάματος, καθόσον ἀμαυροῦνται, ἐὰν δὲν τηρηθῶσιν αἱ ἀναγκαῖαι προφυλάξεις. Τρίτον ἐμφρακτικὸν ὑλικὸν εἶναι ὁ συγκολλητικὸς χρυσός. Οὗτος ἔρχεται εἰς λεπτότατα φύλλα ἢ φλοιοὺς καὶ διὰ τῆς καταλλήλου παρὰ τοῦ ἰατροῦ χειραγωγήσεως προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς κοιλότητος τοῦ ὀδόντος, καταλλήλως πρὸς τοῦτο παρασκευασθείσης Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ἀνωτέρω χρυσοῦ, δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ δι' ἔμφραξιν καὶ ὁ συνήθης χρυσὸς 22—24 καρατίων, διὰ τῆς γνωστῆς εἰς τοὺς ὀδοντιάτρους μεθόδου τῶν χρυσῶν ἰνλαίκ. Τέταρτον εἶναι ἡ ὀπτὴ πορσελλάνη, δι' ἧς ἐμφράσσονται οἱ πρόσθιοι κυρίως ὀδόντες κατὰ τρόπον ἐξυπηρετοῦντα τήν τε αἰσθητικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν μονιμότητα. Ν. Γ. Π.

σφραγιστήριον (τό)· τὸ ἐργαστήριον, τὸ κατάστημα, ἔνθα ἐνεργεῖται ἡ σφράγισις τοῦ χαρτοσήμου: «ἐθνικὸν σφραγιστήριον».

— **Σφραγιστήριον ἐθνικόν**. Ὠνομάσθη οὕτω τὸ δημόσιον κατάστημα, τὸ συσταθὲν τὸ πρῶτον διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 15/27 Ἰουνίου 1836 «Περὶ συστάσεως νομισματοκοπείου καὶ σφραγιστηρίου», ἵνα κατασκευάζωνται ἐν αὐτῷ τὰ νομοθετηθέντα χαρτόσημα, συντηρῶνται δὲ προσέτι τὰ πρωτότυπα μέτρα καὶ ζύγια. Τὸ κατάστημα τοῦτο (νομισματοκοπεῖον καὶ σφραγιστήριον) ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τῆς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν γραμματείας. Μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς νομισματικῆς λατινικῆς ἑνώσεως ἔπαυσε νὰ κόπτηται τὸ ἐθνικὸν νόμισμα εἰς τὸ νομισματοκοπεῖον καὶ κατηργήθη τοῦτο σιωπηρῶς, περιωρίσθη δὲ οὕτω τὸ κατάστημα εἰς τὸ σφραγιστήριον. Διὰ τοῦ νόμου ‚ΑΣΚΑ΄ τοῦ 1885 περὶ τοῦ προσωπικοῦ κ.λ.π. τοῦ ἐθνικοῦ σφραγιστηρίου καὶ τοῦ περὶ ἐκτελέσεώς του διατάγματος τῆς 14 Μαρτίου 1887 ἐκανονίσθη τὸ προσωπικὸν καὶ ἡ ὑπηρεσία αὐτοῦ, βραδύτερον δέ, διὰ τοῦ νόμου ‚ΓΤΠΖ΄ (3387) τοῦ 1909, συνεχωνεύθη ἡ ὑπηρεσία τοῦ σφραγιστηρίου μετὰ τῆς τοῦ ἐθνικοῦ τυπογραφείου ὑπὸ κοινὸν διευθυντήν. Ἀλλὰ πολὺ πρότερον, ἀπὸ τοῦ 1898, ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως δηλαδὴ ἐν Ἑλλάδι τῆς Διεθνοῦς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου χρέους ἐκχωρήσεως τοῦ ἐκ χαρτοσήμου ἐσόδου, ἡ κατασκευὴ αὐτοῦ γίνεται ἐν Γαλλίᾳ, καθὼς καὶ τῶν ταινιῶν καπνοῦ καὶ ἄλλων ὑπεγγύων εἰς τὸ δημόσιον χρέος ἐνσήμων, καὶ ὡς ἐκ τούτου περιωρίσθη σημαντικῶς ἡ ἐργασία τοῦ σφραγιστηρίου εἰς τὴν ἐπισφράγισιν εἰδῶν τινων χαρτοσήμου, οἷον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κ. λ. π. Γ. Ν. Κ.

Digitized by Google

σφραγιστὴς (ὁ)· ὁ ἐνεργῶν τὴν σφράγισιν, ὁ σφραγίζων.

σφραγιστικὴ (ἡ)· ἄλλως *σφραγιδογραφία* (βλ. λ.).

σφραγιστικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σφράγισιν, ὁ τῆς σφραγίσεως.

— **σφραγιστικὸς** ἢ *ἰσπανικὸς κηρὸς [Χημ.]*· βλ λ. *κηρός.*

σφραγιστός,—*ή,*—*όν*· ὁ φέρων σφραγῖδα, ὁ διὰ σφραγῖδος σεσημασμένος: «σφραγιστὸς χάρτης» τὸ χαρτόσημον, «ταμίας σφραγιστοῦ χάρτου».

— **σφραγιστὸς** *χάρτης*. Ὠνομάσθησαν οὕτω τὸ πρῶτον διὰ τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ νόμου περὶ χαρτοσήμου τοῦ 1836 τὰ φύλλα *χαρτοσήμου* (βλ. λ.), τὰ κατασκευαζόμενα εἰς τὸ νομισματοκοπεῖον καὶ φέροντα ἰδιαίτερα διακριτικὰ σημεῖα, πωλούμενα δὲ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ καὶ τῶν ἐπαρχιακῶν ταμείων. Ὁ νόμος ΑΧΚΕ΄ τοῦ 1887 περὶ τελῶν χαρτοσήμου διακρίνει τὸ χαρτόσημον εἰς ἐπίσημον (σφραγιστὸν) χάρτην καὶ εἰς τὸ κινητὸν ἐπίσημα. Τὴν αὐτὴν διάκρισιν ποιεῖται καὶ ὁ νῦν ἰσχύων νόμος 4755 τοῦ 1930 (ἄρθρ. 3). Ὁ σφραγιστὸς χάρτης ἔχει πλάτος μὲν 0,406 τοῦ μέτρου, μῆκος δὲ 0,300 καὶ φέρει καθ' ἅπαν τὸ εὖρος τῆς σελίδος κεχαραγμένας γραμμὰς τριάκοντα κατὰ σελίδα καὶ περιθώρια δύο, ὁριζόμενα διὰ καθέτου γραμμῆς καὶ ἔχοντα πλάτος τὸ μὲν πρὸς τὰ ἔσω 0,010, τὸ δὲ πρὸς τὰ ἔξω 0,025 τοῦ μέτρου. Ἀπαγορεύεται ἡ ἐπὶ τοῦ σφραγιστοῦ χάρτου γραφὴ στίχων πλειόνων τῶν τριάκοντα κατὰ σελίδα, ἐπὶ δὲ τοῦ ἔξω περιθωρίου ἐπιτρέπονται μόνον διαγραφαὶ καὶ διορθώσεις ἢ προσθῆκαι λέξεων. Ἐπὶ τοῦ σφραγιστοῦ χάρτου ἐκτυποῦνται σφραγῖδες, ὁριζόμεναι διὰ διαταγμάτων. Ἀπαγορεύεται ἀπολύτως ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ ἀντιτίμου ἢ ἀνταλλαγὴ φύλλων σφραγιστοῦ χάρτου ἅπαξ πωληθέντων ὑπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου, καὶ ἂν ἔτι ταῦτα εἶναι ὅλως ἀμεταχείριστα, ἐκτὸς τῆς ἐξαιρετικῆς περιπτώσεως τῆς § 2 τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ νόμου. Σφραγιστὸς χάρτης, χρησιμοποιηθεὶς ἅπαξ δι' οιονδήποτε σκοπόν, δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ δι' ἕτερον, ἀπαγορευομένης τῆς διπλῆς χρήσεως αὐτοῦ. Ἡ λιανικὴ πώλησις σφραγιστοῦ χάρτου, μέχρι τῆς κλάσεως τῶν δραχμῶν 50 συμπεριλαμβανομένης, γίνεται παρὰ παντὸς λαβόντος εἰδικὴν ἄδειαν δημοσίου ὑπαλλήλου ἢ ἰδιώτου, ἐπὶ προμηθείᾳ μέχρι 2% κατ' ἀνώτατον ὅριον ἐπὶ μόνης τῆς ἀξίας τοῦ σφραγιστοῦ χάρτου. Ἡ πώλησις κλάσεως ἄνω τῶν δραχ. 50 γίνεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν δημοσίων ταμείων. Γ. Ν. Κ.

σφριγηλός,—*ή,*—*όν*· ὁ πλήρης σφρίγους, εὔρωστος, ἀκμαῖος.

σφρῖγος,—*ους* (τό)· ἀφθονία χυμῶν, ὑγείας, ζωηρότης, ἀκμή, εὐρωστία: «νεανικὸν σφρῖγος», «πλήρης ζωῆς καὶ σφρίγους».

σφριγῶ (—*άω*)· εἶμαι πλήρης σφρίγους, εὐρωστίας, ὀργῶ: «εὐσωματεῖ καὶ σφριγᾷ».

σφυγμικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς σφυγμούς, ὁ τῶν σφυγμῶν.

σφυγμοβολομετρία (ἡ). Ἡ μέθοδος ἡ καθορίζουσα τὴν ἐνέργειαν τοῦ σφυγμοῦ. Τὸ σφυγμοβολόμετρον κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Sahli, δι' αὐτοῦ δὲ ἀναζητεῖται ἡ μεγίστη πίεσις, ἐφ' ἧς ὁ σφυγμὸς ἀναπτύσσει τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἐνέργειαν. Α. Κ. Κ

σφυγμογράφημα (τό). Τὸ σφυγμογράφημα ἢ διάγραμμα τοῦ σφυγμοῦ ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς διακυμάνσεων, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἀντιστοιχεῖ πρὸς μίαν σφύξιν. Ἀναλύοντες ἕκαστον κῦμα τοῦ φυσιολογικοῦ σφυγμογραφήματος, διακρίνομεν τὸ ἀνιὸν αὐτοῦ σκέλος ΑΕ, τὴν κορυφὴν Ε καὶ τὸ κατιὸν σκέλος ΕΓ. Ἡ ἀπόστασις ΑΓ μετρεῖ τὴν διάρκειαν τῆς σφύξεως, ἡ δὲ κάθετος ΕΒ τὸ εὖρος αὐτῆς. Ἡ κορυφὴ τοῦ κύματος σχηματίζει γωνίαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὀξεῖαν, τὸ δὲ ἀνιὸν αὐτοῦ σκέλος ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν κοιλιακὴν συστολὴν καὶ τὴν διαστολὴν τῶν ἀγγείων. Τὸ κατιὸν σκέλος εἶναι μᾶλλον κεκλιμένον, ἀντιστοιχεῖ δὲ εἰς τὴν διαστολὴν τῆς κοιλίας καὶ τὴν συστολὴν τῶν ἀγγείων καὶ παρουσιάζει ἔπαρμά τι Δ, *δικροτισμὸν* καλούμενον. Ἡ κορυφὴ τοῦ κύματος παραμορφοῦται ἐπὶ παθολογικῶν καταστάσεων, εἶναι ἐπίπεδος ἐπὶ ὑπερπιέσεως καὶ ἀρτηριοσκληρύνσεως, ὀξύνεται δὲ ἐπὶ ἀνεπαρκείας τῆς ἀορτῆς, ὡς ἐκ τῆς ἀποτόμου πτώσεως τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως μεθ' ἑκάστην συστολήν. Α. Κ. Κ.

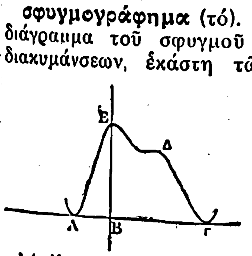

Ἀνάλυσις τῆς καμπύλης τοῦ σφυγμογραφήματος.

σφυγμογραφία (ἡ) Γραφικὴ μέθοδος, δι' ἧς λαμβάνεται τὸ διάγραμμα τοῦ σφυγμοῦ. Ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Marey, ὅστις ἀνεκάλυψε τὸν σφυγμογράφον. Τελευταίως ἡ σφυγμογραφία γίνεται διὰ τῆς ταλαντοσυμμετρικῆς μεθόδου τοῦ Pachon. Α. Κ. Κ.

σφυγμογράφος (ὁ). Ὄργανον, δι' οὗ καταγράφεται ὁ σφυγμός. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Marey τῷ 1860. Ὁ παλαιότερος τύπος σφυγμογράφου μεταδίδει τὰς κινήσεις τῆς κερκιδικῆς ἀρτηρίας εἰς μοχλὸν διὰ μέσου ἐλάσματός τινος, σπανίως ὅμως γίνεται χρῆσις αὐτοῦ, καθόσον μεγαλυτέρα ἐπὶ τοῦ ἐλάσματος πίεσις παραμορφώνει τὸ σφυγμογράφημα. Ὁ διὰ κινητοῦ μοχλοῦ σφυγμογράφος τοῦ Dudgeon εἶναι εὐπαθέστερος, τελειότεροι ὅμως πάντων εἶναι οἱ σφυγμογράφοι τῶν Franc καὶ Ohm. Σήμερον δὲν ἀποδίδεται ἡ σημασία, ἥτις ἀπεδίδετο ἄλλοτε ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων ἰατρῶν ἐπὶ τοῦ σχήματος τοῦ σφυγμογραφήματος. Διὰ τῆς μεθόδου τοῦ Pachon δυνάμεθα νὰ λάβωμεν σφυγμογράφημα καὶ τοῦ ἀσθενεστέρου σφυγμοῦ. Τὸ πρὸς ἐξέτασιν μέλος περιβάλλεται διὰ περιχειρίδος φερούσης ἀεροθάλαμον, αἱ ταλαντεύσεις δὲ τῆς ἀναεροειδοῦς λεκάνης δεικνύουσι τὰς κινήσεις τῆς ἀρτηρίας. Τὸ σφυγμογράφημα τοῦτο δυνατὸν νὰ καταγραφῇ καὶ ἐπὶ κινουμένης ταινίας ἠλεκτροκαρδιογραφήματος. Τὸ φυσιολογικὸν σφυγμογράφημα ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς γραμμῆς ἀνόδου σχεδὸν ἀποτόμου, μιᾶς κορυφῆς ἀντιστοιχούσης εἰς τὸ τέλος τῆς συστολῆς καὶ μιᾶς βραδέως κατιούσης γραμμῆς, ἀνακοπτομένης ὑπὸ μικροῦ κύματος, ὅπερ καλεῖται *δίκροτον κῦμα* καὶ ὀφείλεται εἰς τὴν κατὰ τὴν διαστολὴν κοιλιακὴν ἀναρρόφησιν, ἥτις προκαλεῖ παλίνδρομον κῦμα αἵματος. Φυσιολογικῶς κατὰ τὴν ψηλάφησιν ὁ δικροτισμὸς δὲν γίνεται ἀντιληπτός. Ἡ γραμμὴ ἀνόδου τοῦ σφυγμογραφήματος διακόπτεται ἐνίοτε ὑπὸ μικροῦ κύματος, καλουμένου *ἀνακρότου κύματος*, εἰς ὃ συγγραφεῖς τινες ἀπέδωκαν παθογνωμονικὴν σημασίαν διὰ τὴν διάγνωσιν τῆς ἀρτηριοσκληρύνσεως καὶ τῆς ἀορτικῆς στενώσεως. Ὑπὸ τοῦ Potin ὅμως καὶ τοῦ Gallavardin ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ἀνακροτισμὸς στερεῖται οἱασδήποτε παθογνωμονικῆς σημασίας. Α. Κ. Κ.

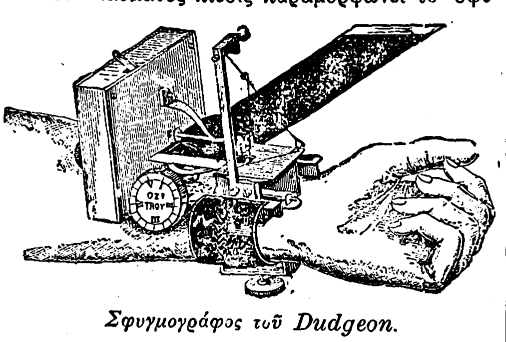

Σφυγμογράφος τοῦ Dudgeon.

σφυγμομανομετρία (ἡ). Μέθοδος μετρήσεως τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως, συνισταμένη εἰς τὴν ἐξάσκησιν πιέσεως ἐπὶ τῆς βραχιονίου ἀρτηρίας καὶ ἐξέτασιν τῶν κάτωθεν τοῦ σημείου τῆς συμπιέσεως σφύξεων. Ἡ συμπίεσις γίνεται διὰ περιβραχιονίου φέροντος κατὰ τὴν ἔσω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν ἀεροθάλαμον, ἡ ἐν τῷ ὁποίῳ πίεσις μετρεῖται διά τινος μεταλλικοῦ μανομέτρου. Ὁ ἀεροθάλαμος πληροῦται ἀέρος διὰ φυσητῆρος καὶ συνθλίβει τὴν βραχιόνιον ἀρτηρίαν, μέχρις οὗ ἐξαφανισθῇ ὁ σφυγμός, εἶτα δὲ ἐλαττοῦται ἡ ἐν αὐτῷ πίεσις, μέχρις οὗ ἔλθῃ στιγμή, καθ' ἣν ἐμφανισθῶσιν αἱ σφύξεις, ὁπότε ἀναγιγνώσκομεν ἐπὶ τοῦ μανομέτρου τὴν συστολικὴν πίεσιν. Πλῆθος τοιούτων μηχανημάτων ὑπάρχουσι, βασιζομένων ἐπὶ τριῶν κυρίως μεθόδων: τῆς διὰ ψηλαφήσεως μεθόδου, ὅτε ἐξετάζεται ὁ σφυγμὸς ἐντεῦθεν τοῦ περιβραχιονίου, τῆς διὰ τῆς ἀκροάσεως, ὅτε ἀντὶ τῆς ψηλαφήσεως ἀκροώμεθα διὰ τοῦ φωνενδοσκοπίου τοὺς ἀρτηριακοὺς τόνους καὶ καθορίζομεν οὕτω τὴν μεγίστην καὶ ἐλαχίστην ἀρτηριακὴν πίεσιν, καὶ τέλος τῆς ταλαντοσυμμετρικῆς μεθόδου, τῆς πλέον περιπλόκου, καθ' ἣν αἱ ἀρτηριακαὶ σφύξεις ἐκ τοῦ περιβραχιονίου μεταδίδονται εἰς ταλαντευομένην βελόνην, ἐκ τῶν ταλαντεύσεων τῆς ὁποίας καθορίζεται ἡ μεγίστη καὶ ἐλαχίστη ἀρτηριακὴ πίεσις. Ἡ ἁπλουστέρα πασῶν τῶν ὡς ἄνω μεθόδων εἶναι ἡ ἀκροαστική. Α. Κ. Κ.

σφυγμομανόμετρον (τό) Μηχάνημα χρησιμεῦον πρὸς μέτρησιν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως, ἥτις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν διάγνωσιν πλείστων νοσημάτων τοῦ κυκλοφορικοῦ ἰδίᾳ συστήματος (βλ. *πιεσις αἵματος*). Α. Κ. Κ.

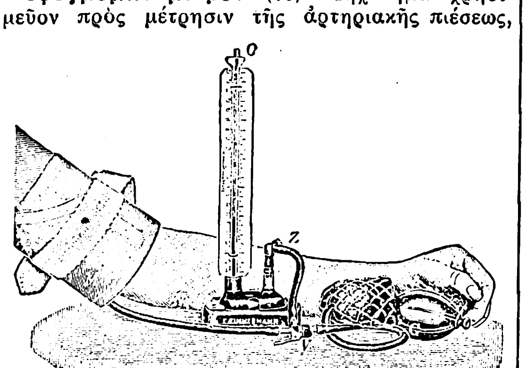

Σφυγμομανόμετρον.

σφυγμομέτρησις, —*εως* (ἡ)· ἡ μέτρησις τῶν σφυγμῶν τῆς καρδίας.

σφυγμόμετρον (τό)· ὄργανον, δι' οὗ μετροῦνται οἱ σφυγμοί.

— *['Εγκυκλ.]* Ὄργανον πρὸς καταμέτρησιν τῶν σφύξεων, ἐπινοηθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ Σαγκτορίου, ὅστις ὑπὸ τὸ ὄνομα pulsologium μετεχειρίσθη τοῦτο πρὸς καθορισμὸν τοῦ βαθμοῦ τῆς ταχύτητος τούτων, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ μεταξὺ τῆς μιᾶς καὶ ἄλλης σφύξεως χρονικοῦ διαστήματος. Τὸ ὄργανον ἀπετελεῖτο ἐξ ἐκκρεμοῦς τινος (νήματος μετὰ σφαίρας μολυβδίνης κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον) καὶ κλίμακος ἠριθμημένης. Διὰ ταυτοχρόνου χρήσεως θερμομέτρου, ἰδίας ἐφευρέσεως, καὶ τοῦ σφυγμομέτρου τούτου, ὁ Σαγκτόριος προσεπάθει ἔτι νὰ συγκρίνῃ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότητα πρὸς τὸ εἶδος τοῦ σφυγμοῦ. Νεώτερον ὄργανον, ἐφευρεθὲν ὑπὸ Herisson, ἀπετελεῖτο ἐκ σωλῆνος πλήρους ὕδατος, κλειομένου κατὰ τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων διὰ φύλλου ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως. Τὸ ἄκρον τοῦτο ἐτίθετο ἐπὶ τῆς ἀρτηρίας, ἧς αἱ σφύξεις, μεταδιδόμεναι εἰς τὸ ἐν τῷ σωλῆνι ὑγρόν, ἠνάγκαζον τοῦτο ν' ἀνέρχηται καὶ κατέρχηται, καθισταμένης οὕτω καταφανοῦς τῆς ταχύτητος καὶ κανονικότητος ἢ μὴ τῶν σφύξεων.

Τὸ σήμερον ἐν χρήσει *σφυγμόμετρον* ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς κυλίνδρου ἐκ χαλκοῦ, περιέχοντος περιεστραμμένον ἔλασμα καὶ φέροντος στέλεχος πεπλατυσμένον εἰς τὸ ἄκρον, δι' οὗ ἐξασκεῖται πίεσις ἐπὶ τοῦ ὄνυχος τοῦ ἀντίχειρος, ὅστις ψηλαφεῖ τὸν κερκιδικὸν σφυγμόν. Πιέζοντες διὰ τοῦ σφυγμομέτρου μέχρι συνθλίψεως τοῦ σφυγμοῦ, ἀναγιγνώσκομεν ἐπὶ τοῦ εἰς ἑκατοστόμετρα ὑδραργύρου ἠριθμημένου ἐμβόλου τὸν βαθμὸν τῆς πιέσεως. Τὸ τελειότερον σφυγμόμετρον εἶναι τὸ τοῦ Bloch-Verdin. Ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ σφυγμομανομέτρου τὸ σφυγμόμετρον περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν. ΑΡ. Π. Κ.—Α. Κ. Κ.

Σφυγμόμετρον.

σφυγμομετρῶ (—*έω*)· μετρῶ τοὺς σφυγμούς, προσδιορίζω τὴν ταχύτητα τῶν σφυγμῶν τῆς καρδίας· || μεταφ. προσπαθῶ νὰ ἐξακριβώσω κατάστασίν τινα: «σφυγμομετρεῖ τὸν λαόν,—τὰ πλήθη» πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν κοινῶν τάσεων, τῶν ἐπιθυμιῶν κλπ.

σφυγμὸς (ὁ)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σφύζειν, ἡ ἐναλλὰξ γινομένη διεύρυνσις καὶ στένωσις τῶν ἀρτηριῶν κατ' ἀκολουθίαν τοῦ παλμοῦ τῆς καρδίας: «σφυγμοὶ ἀραιοί, —συχνοί, —σκληροί, —μαλακοί» || φρ. «τοῦ βρῆκα τὸ σφυγμό του» τὴν ἀδυναμίαν του, τὴν εὐαισθησίαν του: «τοῦ βρῆκα τὸ σφυγμό του καὶ μοῦ κάμνει ὅ,τι θέλω».

— *['Ιατρ.] Σφυγμὸν* καλοῦμεν τὰς συγχρόνους πρὸς τὰς συστολὰς τῆς καρδίας ρυθμικὰς ὤσεις, τὰς ὁποίας ἀντιλαμβανόμεθα ψηλαφοῦντες ἀρτηρίαν τινά. Ὀφείλονται δὲ αὗται εἰς τὸ κῦμα αἵματος, ὅπερ κατὰ τὴν συστολὴν τῆς καρδίας ἐξακοντιζόμενον ἐν τῇ ἀορτῇ προκαλεῖ διάτασιν τῆς ἀρτηρίας. Ὁ σφυγμὸς εἶναι ἀποτέλεσμα δύο ἀνταγωνιστριῶν δυνάμεων, τῆς συστολῆς δηλονότι τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας καὶ τῆς ἀντιστάσεως τῶν ἐλαστικῶν τοιχωμάτων τῆς ἀρτηρίας. Ἐξετάζομεν συνήθως τὸν σφυγμὸν πιέζοντες διὰ τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων μίαν ἀρτηρίαν, συνηθέστερον τὴν κερκιδικήν, τὴν καρωτίδα, τὴν κροταφικὴν ἀρτηρίαν κλπ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν σφύξεων κυμαίνεται εἰς τὸν ἐνήλικα ἀπὸ 60 μέχρις 80 κατὰ λεπτόν, εἶναι δὲ πολὺ συχνότερος εἰς τὰ παιδία (130 εἰς τὸ ἀρτιγέννητον βρέφος, 100 εἰς ἡλικίαν 3 ἐτῶν, 90 εἰς ἡλικίαν 10 ἐτῶν). Ἐνίοτε ἀντιλαμβανόμεθα κατὰ τὴν ψηλάφησιν τοῦ σφυγμοῦ δευτέραν σφύξιν, ἀσθενεστέραν τῆς πρώτης, πολὺ δὲ πλησίον ταύτης κειμένην (*δίκροτος σφυγμὸς*) καὶ ἐγγραφομένην σαφῶς ἐπὶ τοῦ σφυγμογραφήματος εἰς τὸ κατιὸν αὐτοῦ σκέλος. Ὁ δικροτισμὸς παρατηρεῖται κατὰ τὰς νόσους τὰς συνοδευομένας ὑπὸ ἀρτηριακῆς ὑποπιέσεως, ὡς τὸν τυφοειδῆ πυρετόν, τοὺς ὀξεῖς ρευματισμοὺς τῶν ἄρθρων, τὰς ἀφθόνους αἱμορραγίας κλπ.

Ἡ ἐξασθένησις τῆς ἐντάσεως τοῦ σφυγμοῦ κατὰ τὴν εἰσπνοὴν ἀποτελεῖ τὸν *παράδοξον σφυγμόν*·

Digitized by Google

ὅστις κατὰ τὸν Kussmaul εἶναι παθογνωμονικὸν σημεῖον τῆς συμφυτικῆς περικαρδίτιδος. Ὁ παράδοξος ὅμως σφυγμὸς παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ ἄλλων παθήσεων, ὡς κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ βοταλείου ἢ ἀρτηριακοῦ πόρου, τὰς ἐξιδρωματικὰς περικαρδίτιδας, τὸ ἀνεύρυσμα τῆς ἀορτῆς, ὅταν ὁ ὄγκος αὐτοῦ εἶναι μέγας κλπ. Παρετηρήθη προσέτι καὶ ἐπὶ στενώσεως τοῦ λάρυγγος. Ὁ σφυγμὸς ἐπιταχύνεται παροδικῶς κατὰ τὴν συγκίνησιν, τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις, κατὰ τὴν χώνευσιν, κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς κατακλίσεως εἰς τὴν ὀρθοστασίαν μετάβασιν. Ἡ ἐπιτάχυνσις τοῦ σφυγμοῦ καλεῖται ταχυκαρδία. Παραλλήλως πρὸς τὴν αὔξησιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος ἐπιταχύνονται καὶ αἱ σφύξεις.

Ἡ ἐπιβράδυνσις τοῦ σφυγμοῦ κάτω τῶν 60 σφύγξεων κατὰ λεπτὸν καλεῖται *βραδυκαρδία*. Δυνατὸν καὶ φυσιολογικῶς νὰ παρατηρηθῇ βραδὺς σφυγμός· οὕτω ὁ Μέγας Ναπολέων λέγεται ὅτι εἶχε διαρκῆ βραδυσφυγμίαν 40 σφύξεων κατὰ λεπτόν. Παροδικὴ βραδυσφυγμία ἀντανακλαστικῆς φύσεως παρατηρεῖται ἐπὶ γαστρεντερικῶν παθήσεων, ἀσιτίας, αἱμορραγιῶν, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν τῶν λοιμωδῶν νοσημάτων. Κατὰ τὸν *ἐναλλασσόμενον* σφυγμὸν ἐναλλάσσονται κανονικῶς καὶ ἀλληλοδιαδόχως μικρὰ καὶ μεγάλα κύματα σφύξεων· τὸ φαινόμενον τοῦτο ὀφείλεται εἰς διαταραχὴν τῆς συσταλτικότητος τοῦ μυοκαρδίου. Κατὰ τὴν ἀορτικὴν ἀνεπάρκειαν ὁ σφυγμὸς εἶναι ἀπότομος, ὑψηλὸς καὶ εὐπίεστος, καλεῖται δὲ *ἀλλόμενος*. Κατὰ τὴν ἀορτικὴν στένωσιν ὁ σφυγμὸς εἶναι μικρός, βραδὺς καὶ σκληρός. Ἐπὶ στενώσεως τῆς μητροειδοῦς ὁ σφυγμὸς εἶναι ἀσθενὴς καὶ μικρός. Ἐπὶ ἀνεπαρκείας τῆς μητροειδοῦς ὁ σφυγμὸς εἶναι φυσιολογικός, ρυθμικὸς ἢ ἀσθενὴς καὶ μικρός, ὡς ἐκ τῆς μικροτέρας ποσότητος αἵματος τῆς ἐν τῇ ἀορτῇ ἐξακοντιζομένης. Ψηλαφοῦντες τὸν σφυγμὸν ἀναγνωρίζομεν τὸν καρδιακὸν ρυθμόν. Ὁ κατὰ ζεύγη ρυθμὸς ἐκδηλοῦται διὰ *διδύμου σφυγμοῦ*, ἡ καρδιακὴ ἀρρυθμία δι' *ἀρρύθμου σφυγμοῦ*, ἡ ταχυκαρδία διὰ *ταχυσφυγμίας*, ἡ βραδυκαρδία διὰ *βραδυσφυγμίας* κλπ. Αἱ ἔκτακτοι συστολαὶ τῆς καρδίας δὲν μεταδίδονται ἐνίοτε εἰς τὸν σφυγμὸν (ψευδὴς διάλειψις), μολονότι καθίστανται αἰσθηταὶ κατὰ τὴν ἀκρόασιν.

Α. Κ. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

— **σφυγμοῦ** *εἴδη*. Ὁ Ἱπποκράτης ἀναφέρει περὶ τὰ ἑβδομήκοντα εἴδη σφυγμῶν, ἐκ τῆς διακρίσεως τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ διαγιγνώσκῃ ἑκάστοτε τὰς νόσους. Σήμερον ἐν τῇ κλινικῇ ἀναφέρονται δεκαοκτὼ περίπου εἴδη σφυγμῶν, κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν:

α') *Σφυγμὸς ἀσταθής*. Εἶναι ποικιλία τοῦ σφυγμοῦ, χαρακτηριζομένη ἐκ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σφύξεων κατὰ τὴν κεκλιμένην ὑπτίως θέσιν καὶ κατὰ τὴν ὀρθίαν στάσιν. Ὅταν τὸ ἄτομον εὑρίσκηται ὄρθιον, ἡ αὔξησις δύναται νὰ εἶναι 10—20 σφύξεων κατὰ λεπτον. Ὁ ἀσταθὴς σφυγμὸς συνυπάρχει σχεδὸν πάντοτε μετὰ τῆς ἀρτηριακῆς ὑποτάσεως.

β') *Σφυγμὸς βραδὺς ἐμμόνως*. Ὁ τοιοῦτος λέγεται καὶ *βραδυκαρδία* ἢ *νόσος τοῦ* Stokes-Adams. Εἶναι κλινικὸς τύπος, χαρακτηριζόμενος ὑπὸ ἐμμόνου ἐπιβραδύνσεως τοῦ σφυγμοῦ καὶ ὑπὸ νευρικῶν φαινομένων, οἷον ἰλίγγων, ἀποπληκτοειδῶν καὶ ἰδίᾳ ἐπιληπτοειδῶν προσβολῶν.

γ') *Σφυγμὸς δίδυμος*. Λέγεται καὶ *δακτυλιοειδὴς σφυγμός*. Οὕτω καλεῖται ὁ σφυγμὸς ὅταν δύο σφύξεις, βραχέως ἐπερχόμεναι, ἀποχωρίζωνται περιοδικῶς ἐκ τῶν κατόπιν δύο ὁμοίων διὰ διαλείμματος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακροῦ. Ὁ σφυγμὸς οὗτος εἶναι χαρακτηριστικὸς τῆς διὰ δακτυλίτιδος ἐπερχομένης δηλητηριάσεως.

δ') *Σφυγμὸς δίκροτος*. Σφυγμός, οὗτινος ἡ σφυγμογραφικὴ γραμμὴ τῆς καθόδου ἐμφανίζει δύο ἀνάρσεις (ἀνυψώσεις).

ε') *Σφυγμὸς δισυστολικός*. Λέγεται καὶ *σφυγμὸς συνεζευγμένος* (couplé). Εἶναι ποικιλία ἀρρυθμίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ δὲν ὑπάρχει εἰμὴ μία μόνον σφύξις ἐν τῇ κερκιδικῇ ἀρτηρίᾳ, διὰ δύο συστολὰς τῶν κοιλιῶν τῆς καρδίας. Ἡ δευτέρα σφύξις, ἀσθενεστέρα, δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ εἰς τὸν ἐξετάζοντα δάκτυλον.

στ') *Σφυγμὸς ἡπατικός*. Οὕτω καθορίζονται κινήσεις ρυθμικαὶ ἐπεκτάσεως ὁλικῆς (expension) τοῦ ἥπατος, ἐπακολουθοῦσαι ἀμέσως εἰς τὴν ὦσιν τῆς κορυφῆς τῆς καρδίας καὶ προηγούμεναι μόλις τῆς σφύξεως τῆς κερκιδικῆς ἀρτηρίας. Αἱ κινήσεις αὗται τοῦ ἥπατος παρατηροῦνται ἐπὶ τῆς ἀνεπαρκείας τῆς τριγλώχινος καὶ ὀφείλονται εἰς τὴν ἀναρροὴν τοῦ αἵματος ἐν τῇ κοίλῃ φλεβὶ καὶ εἰς τὰς ὕπερθεν τοῦ ἥπατος (ὑπερηπατικὰς) φλέβας.

ζ') *Σφυγμὸς κολπώδης* ἢ *σφυγμὸς τοῦ Bamberger*. Εἶναι σφύξεις τοῦ κόλπου τῆς σφαγίτιδος φλεβός, παρακολουθούμεναι ὑπὸ πλαταγῆς τῶν φλεβικῶν βαλβίδων, τὴν ὁποίαν ἀντιλαμβανόμεθα ἐνίοτε εὐκρινέστατα ὄπισθεν τῆς κλειδὸς ἐπὶ τῶν ἀτόμων τῶν προσβεβλημένων ὑπὸ ἀνεπαρκείας τῆς τριγλώχινος. Αἱ σφύξεις αὗται εἶναι ἰσόχρονοι πρὸς τὴν συστολὴν τῶν κοιλιῶν τῆς καρδίας.

η') *Σφυγμὸς τοῦ Κόρριγκαν* (Corrigan). Ἀνήκει εἰς τὴν ἀορτικὴν ἀνεπάρκειαν, εἶναι δὲ σφυγμὸς ἰσχυρός, ἀναπηδῶν, ὑπομιμνήσκων τὴν αἰφνιδίαν χαλάρωσιν ἐλατηρίου, ἐπακολουθουμένην παρευθὺς ὑπὸ ἀξιοσημειώτου καταπτώσεως. Τὸ σφυγμογραφικὸν διάγραμμα ἐμφανίζει ἀπότομον ἄνοδον, ἀγκύλην καὶ κατάβασιν ταχεῖαν, συνήθως διακοπτομένην ὑπὸ καταφανοῦς δικροτισμοῦ.

θ') *Σφυγμὸς μύουρος*. Σφυγμός, τοῦ ὁποίου αἱ σφύξεις καθίστανται ἐπὶ μᾶλλον ἀσθενεῖς καὶ καταντῶσι νὰ ἐξαφανίζωνται. *Σφυγμὸς ἀμοιβαδὸν μύουρος* καλεῖται ὁ σφυγμός, τοῦ ὁποίου αἱ σφύξεις, ἀφοῦ ἐξασθενοῦσι βαθμηδόν, εἶτα κατ' ὀλίγον ἀνέρχονται καὶ αὖθις, τονούμεναι.

ι') *Σφυγμὸς παράδοξος*. Λέγεται καὶ *διαλείπων εἰσπνευστικὸς σφυγμός*, περιγραφεὶς ὑπὸ τοῦ Küssmaul τῷ 1873 τὸ πρῶτον. Κατ' αὐτὸν παρατηρεῖται ἐξασθένησις, δυναμένη νὰ ἐξιχθῇ μέχρις ἐξαφανίσεως τοῦ κερκιδικοῦ σφυγμοῦ κατὰ τὴν εἰσπνοήν, καίτοι ἡ καρδία ἐξακολουθεῖ παλλομένη κανονικῶς, τοῦθ' ὅπερ εἶναι τὸ ἀντίθετον τῆς κανονικῆς καταστάσεως. Τὸ σύμπτωμα τοῦτο δυνατὸν νὰ παρατηρηθῇ ἐπὶ τῶν μεσοθωρακιτίδων, ἐπὶ τῶν περικαρδικῶν ἐξιδρώσεων καὶ συμφύσεων καὶ τέλος, κατὰ τὸν Franck, ἐπὶ πάσης περιπτώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν κώλυμά τι ἀντιτίθεται εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ἀέρος ἐντὸς τοῦ θώρακος (λαρυγγῖτις, κρούπ, στένωσις τοῦ λάρυγγος).

ια') *Σφυγμὸς τετράδυμος* (pouls quadrigéminé). Λέγεται οὕτω, ὅταν ὁμὰς τεσσάρων σφύξεων διαχωρίζηται περιοδικῶς ἀπὸ παρομοίας ὁμάδος ὑπὸ μεσοδιαλείμματος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακροῦ.

ιβ') *Σφυγμὸς τρίδυμος* (pouls trigéminé). Οὕτω λέγεται ὅταν ὁμὰς τριῶν σφύξεων διαχωρίζηται περιοδικῶς ὑπὸ παρομοίας ὁμάδος ὑπὸ μεσοδιαλείμματος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακροῦ.

ιγ') *Σφυγμὸς τρίκροτος*. Σφυγμός, οὗτινος ἡ σφυγμογραφικὴ γραμμὴ τῆς καθόδου ἐμφανίζει δύο ἀνάρσεις (ἀνυψώσεις).

ιδ') *Σφυγμὸς τριχοειδὴς* (pouls filiforme). Κατ' αὐτὸν παρατηρεῖται ἀλληλοδιαδοχὴ ἐρυθρότητος καὶ ὠχρότητος τοῦ δέρματος, ὀφειλομένη εἰς τὴν διάτασιν καὶ ὑποχώρησιν τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων, αἵτινες παρατηροῦνται ἐπὶ ἀορτικῆς ἀνεπαρκείας. Τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν εἶναι ἀντιληπτὸν εἰμὴ κατὰ τὰ ἀγγειοβριθέστερα σημεῖα, ἤτοι εἰς τὸ δέρμα, ὑπὸ τοὺς ὄνυχας, εἰς τὸ μέτωπον, εἰς τὸν ἀμφιβληστροειδῆ, εἰς τὰς πλάκας τῆς κνιδώσεως, κ. λ. π.

ιε') *Σφυγμὸς φλεβικός*. Οὕτω καλοῦνται σφύξεις καθιστάμεναι ἀντιληπταὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν σφαγίτιδα φλέβα καὶ ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἀναρροὴν τοῦ φλεβικοῦ αἵματος ἐντὸς τῆς κοίλης φλεβὸς κατὰ πᾶσαν συστολὴν τῆς καρδίας.

ιστ') *Σφυγμὸς φλεβικὸς κανονικὸς* ἢ *φυσιολογικός*. Οὕτω καλεῖται κίνησις ἐπεκτάσεως (expansion), παρατηρουμένη κατὰ τὰς σφαγίτιδας, διευρυνομένας κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συστολῆς τοῦ κόλπου. Ὀφείλεται εἰς τὴν διαλείπουσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλήρη στάσιν τοῦ αἵματος καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀναρροὴν τοῦ φλεβικοῦ αἵματος καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὁ σφυγμὸς οὗτος πρὸς οὐδεμίαν κυκλοφορικὴν διαταραχὴν ἀνταποκρίνεται.

ιζ') *Σφυγμὸς φλεβικὸς πρωϊὼν*. Οὕτω καλοῦνται σφύξεις καθυστεροῦσαι τῶν κερκιδικῶν σφύξεων, τὰς ὁποίας δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ κατὰ τὴν συνδρομὴν τῶν φλεγμονῶν, τῆς ἀναιμίας καὶ τῆς ἀορτικῆς ἀνεπαρκείας. Ὁ σφυγμὸς οὗτος παράγεται συγχρόνως μετὰ τοῦ τριχοειδοῦς σφυγμοῦ καὶ ἐμφανίζει κατεύθυνσιν κεντρομόλον· ἐὰν δηλαδὴ πιέσῃ τις τὴν φλέβα, παρατηρεῖ ὅτι μόνον τὸ περιφερικὸν αὐτῆς ἄκρον ἐξακολουθεῖ σφύζον.

ιη') *Σφυγμὸς ψευδοφλεβικός*. Ὀνομασία δοθεῖσα εἰς τὰς σφύξεις τὰς παρατηρουμένας εἰς τὰς σφαγίτιδας φλέβας, ὅταν δὲν παράγωνται ἐκ τῆς ἀναρροῆς τοῦ αἵματος ἐκ τοῦ δεξιοῦ κόλπου τῆς καρδίας πρὸς τὴν κοίλην φλέβα διὰ τοῦ ἀνευρυσμένου τριγλώχινος στομίου τῆς καρδίας. Ὑπάρχουσι δύο ποικιλίαι τοῦ σφυγμοῦ τούτου ἤτοι: ὁ *προσυστολικὸς ψευδοφλεβικὸς σφυγμός*, ὁ ὀφειλόμενος εἰς τὴν φλεβικὴν ἀναρροὴν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συστολῆς τοῦ κόλπου τῆς καρδίας, καὶ ὁ *συστολικὸς ψευδοφλεβικὸς σφυγμός*, ὁ ὀφειλόμενος εἰς τὴν μετάδοσιν τῶν ἀρτηριακῶν σφύξεων τῆς καρωτίδος.

Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

σφυγμόφωνον (τό). Μηχάνημα ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ Laubry, ὅπερ τιθέμενον κάτωθεν τοῦ περιβραχιονίου τοῦ σφυγμομανομέτρου, μεταδίδει σαφῶς τοὺς ἀρτηριακοὺς τόνους, δι' ὧν καθορίζεται ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις.

Α. Κ. Κ.

σφυγμώδης, —*ους* (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ἔχων πολλοὺς σφυγμούς.

σφύζω· ἐπὶ τῶν ἀρτηριῶν, δηλῶ τὸν παλμόν, τὴν κίνησιν τοῦ αἵματος· || μεταφ. «σφύζει ἡ ζωὴ τῆς πόλεως εἰς τὴν ἀγοράν», ἐμφανίζεται ἀκμαία, ἰσχυρά, «σφύζει ἀπὸ ζωὴν» εἶναι ὑγιής, ζωηρός.

σφύξις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σφύζειν, σφυγμός.

σφῦρα (ἡ)· τὸ δι' οὗ πλήττομεν, κατεργαζόμεθα τὰ μέταλλα, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν *ἄκμονα*· φρ. «μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμονος» μεταξὺ δύο κινδύνων· || καθόλου, τὸ δι' οὗ πλήττοντες ἐπιφέρομεν πίεσιν, ὤθησιν κττ. κοιν. *σφυρί*: «ἡ σφῦρα τοῦ χαλκέως, — τοῦ ξυλουργοῦ κτλ.»· || ἓν τῶν ὀσταρίων τοῦ μέσου ὠτὸς διὰ τὸ παρεμφερὲς σχῆμα πρὸς σφῦραν· || ὁ ἐπικρουστὴρ τοῦ πυροβόλου ὅπλου, κοιν. *πετεινός*.

—*['Εγκυκλ.]* Καλεῖται *σφῦρα* μετάλλινον ἐργαλεῖον μετὰ λαβῆς, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιφέρονται πλήγματα πρὸς κατεργασίαν λίθων, μετάλλων, δερμάτων κλπ., ἥλωσιν μετάλλων, ξύλων, δερμάτων, ἐπίκρουσιν παντοειδῶν ἐργαλείων, ἥλων κλπ. Τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ἕω τοῦ πολιτισμοῦ τὴν σήμερον διατηρουμένην ἔτι μορφήν του, στηριζομένην ἐπὶ ὀρθολογικῶν βάσεων. Ὁ γρόνθος τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ἐξέλιξίν του εἰς διάφορα ἐργαλεῖα καὶ ὅπλα ἐμφανίζεται κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν καὶ ὑπὸ μορφὴν σφυρῶν μετὰ ὀπῆς διὰ τὸν στειλεόν. Αἱ σφῦραι κατεσκευάσθησαν κατόπιν ἐκ χαλκοῦ, ὀρειχάλκου, σιδήρου καὶ χάλυβος. Εἰς τὴν σφῦραν διακρίνομεν τὴν ὀπὴν εἰς τὸ μέσον, εἰς ἣν εἰσέρχεται ὁ στειλεός, τὸν *κρόταφον* ἢ *κεφαλήν*, ἀποτελοῦσαν τὸ πεπλατυσμένον ἄκρον, δι' οὗ σφυροκοποῦσι, καὶ τὸ *λεπτὸν ἄκρον* ἢ *γένυς*, τὸ ὁποῖον εἶναι αἰχμηρὸν ἢ κοπτερὸν πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος. Αἱ σφῦραι κατασκευάζονται ἰδίως ἐκ χάλυβος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων μετάλλων, π. χ. ψευδαργύρου, χαλκοῦ κτλ, διὰ ἠπιωτέραν δὲ ἐνέργειαν καὶ ἐκ ξύλου (*ξυλόσφυρα* ἢ *κόπανος, κόπανον*).

Ἡ ἐνέργεια τῆς σφύρας στηρίζεται ἐπὶ τῆς κτωμένης ζώσης δυνάμεως, ἥτις μεταδίδεται εἰς τὴν μᾶζαν αὐτῆς ἣν καλοῦμεν M, διὰ τῆς ταχύτητος υ, ἣν ἔχει περὶ τὸ τέλος τῆς διαδρομῆς αὐτῆς. Ἡ ἐν αὐτῇ ἐναποθηκευομένη κινητικὴ ἐνέργεια εἶναι ἴση πρὸς $\frac{1}{2}$ Mυ² κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς κρούσεως. Ἡ σφῦρα ἐρχομένη π. χ. εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἄκμονος τεμαχίου ὑφίσταται μεταβολὴν τῆς ταχύτητος, συμφώνως δὲ πρὸς τοὺς νόμους τῆς κρούσεως καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῆς δράσεως καὶ ἀντιδράσεως, ὡς καὶ τῆς προτάσεως τῆς μηχανικῆς περὶ ποσότητος κινήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πλαστικῶν καὶ ἐλαστικῶν ἰδιοτήτων τῶν σωμάτων, προκύπτει τὸ μέγεθος: 1) τῆς καταναλισκομένης ἐνεργείας τῆς σφύρας πρὸς παραμόρφωσιν τοῦ τεμαχίου, ὡς καὶ τῆς σφύρας καὶ τοῦ ἄκμονος· 2) τῆς ἀπορροφουμένης ἐνεργείας ὑπὸ τοῦ ἄκμονος καὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ· 3) τῆς ἀποδιδομένης ἀνακλαστικῆς ἐνεργείας ὡς ρύμης εἰς τὴν σφῦραν· 4) τῆς μεταβαλλομένης εἰς θερμότητα, ἥτις προκαλεῖ ὕψωσιν τῆς θερμοκρασίας τῶν κρουομένων σωμάτων· 5) τῶν προκαλουμένων ἐλαστικῶν καὶ ἠχητικῶν δονήσεων.

Ἡ αὔξησις τῆς ταχύτητος τῆς σφύρας αὐξάνει τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς ἀναλόγως πρὸς τὸ τετράγωνον αὐτῆς, ἀλλὰ ταχέως ἐπέρχεται ὅριον ἐκ τῆς ἀντοχῆς τῶν χρησιμοποιουμένων ὑλικῶν πρὸς κατασκευὴν τῆς σφύρας καὶ τοῦ ἄκμονος, ὡς καὶ τοῦ ἀκμονοθέτου. Μεγάλαι σφῦραι χρησιμοποιοῦνται διὰ παραμόρφωσιν μεγαλυτέρων τεμαχίων, ἔμπηξιν πασσάλων κλπ. Πρὸς αὔξησιν τῆς μηχανικῆς ἀποδόσεως τῆς σφύρας προκύπτει ἐκ τῆς πείρας, ὡς καὶ τῆς μηχανικῆς ἀναλύσεως τῶν ἀναπτυσσομένων κατὰ τὴν κροῦσιν δράσεων, ὅτι συμφέρει ἡ χρησιμοποίησις βαρέος ἄκμονος καὶ ἀκμονοθήκης πολλαπλασίου βάρους τοῦ βάρους τῆς σφύρας. Εἰς τὰς μεγάλας ἀτμοσφύρας ὁ ἄκμων καὶ ἡ βάσις αὐτοῦ ἀπορροφοῦσι 3 % τῆς ἐνεργείας. Ὅταν χρησιμοποιῶμεν σφῦραν πρὸς ἐπίκρουσιν ἥλου ἢ ἐργαλείου κοπτικοῦ ἢ διατρητικοῦ, ὡς κοπιδίου, λιθοτόμου κλπ, συμφέρει, ἀντιθέτως, ἡ μᾶζα τοῦ ἐργαλείου νὰ εἶναι μικρὸν κλάσμα τῆς μάζης τῆς σφύρας, πρὸς μείζονα ἀποτελεσματικότητα καὶ καλυτέραν μηχανικὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἔργου τῆς κρούσεως. Τὰ εἴδη τῶν σφυρῶν εἶναι πολυάριθμα: 1) Μεταξὺ τῶν *χειροσφυρῶν* ἢ *ἐγχειριδίων σφυρῶν* διακρίνομεν τὴν *δίχηλον* σφῦραν καὶ τὸν *σφυροπέλεκυν τῶν ξυλουργῶν*, οἵτινες παρ' ἡμῖν χρησιμοποιοῦσι τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ *σκεπάρνου* ὡς σφῦραν. Οἱ κτίσται καὶ οἱ λιθοξόοι χρησιμοποιοῦσι τὴν σφῦραν (σφυρίον) καὶ δὴ τὴν *κεφαλωτὴν* σφῦραν ἢ *τύκον* ἢ *τόκον* (κοιν. *τσουκάνι*), τὸ *σφυροκόπανον* καὶ τὴν *ὀδοντωτὴν κέστραν* ἢ *ἐπικοπίδα* (*θεραπίνα*), τὸ *τυκόκεστρον*, τὴν *κροταφίδα* (*αἰχμηρὰν σφῦραν*). Οἱ σιδηρουργοί, χαλκουργοὶ κλπ. χρησιμοποιοῦσιν ἐπίσης πολλῶν εἰδῶν σφύρας, ἐν συνδυασμῷ μετὰ καταλλήλων ἀκμόνων, ὡς τὴν *χειρόσφυραν*, τὴν *ἐμπροσθοκόπον* σφῦραν, τὴν *πλαγιοκόπον*, τὴν *κοιλαντικὴν* σφῦραν (δι' ἐργασίας κοιλάνσεως), τὴν *στρογγυλοποιόν*, τὴν *ἐπικοπίδα* τὴν *ἡλωτικήν*, τὴν *ρινοχαρακτικὴν* (πρὸς κατασκευὴν ρινῶν), τὴν *γυρωτικὴν* (διὰ γύρωσιν, ἤτοι κατασκευὴν κεφαλῶν δικεφάλων ἥλων), τὴν *γυρωτικήν*, τὴν *χαλκοτυπικὴν* (διὰ χαλκουργίαν), τὴν *ἐπιπεδοποιὸν* (πρὸς ἰσοπέδωσιν ἐλασμάτων) κτλ., ὡς καὶ μεγαλυτέρας σφύρας.

2) Μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων χειροσφυρῶν ἀναφέρομεν τὴν *σφῦραν σιδηρουργοῦ* ἢ *αἴραν* (γαλλ. marteau de forge), χειριζομένην πολλάκις διὰ δύο χειρῶν πρὸς σφυρηλάτησιν τοῦ σιδήρου, καὶ τὸν *ραιστῆρα* (gros marteau), αἵτινες εἶναι εἴδη

ρειῶν σφυρῶν. Ἡ *βαρεῖα σφῦρα* (κοιν. *βαρειά*), ἄλλως *τυπὶς* ἢ *τυπάς*, εἶναι γενικώτερον σφῦρα μεγαλυτέρων διαστάσεων μὲ δύο ἐπιπέδους κεφαλὰς ἢ καὶ κοπὴν δι' ἐνέργειαν ἰσχυροτέρων κρούσεων, χρησιμοποιεῖται δὲ ὑπὸ τῶν σιδηρουργῶν, τῶν λιθοξόων, δι' ἔμπηξιν πασσάλων, ὑπὸ τῶν μεταλλευτῶν καὶ λατόμων, διὰ θραῦσιν πετρωμάτων, δι' ἀνέωξιν ὀπῶν ὑπονόμων μέσῳ λιθοτόμου καὶ δι' ἔμπηξιν σφηνῶν πρὸς ἀπόσπασιν πετρωμάτων κτλ.

3) Ἡ χρησιμοποίησις κινητηρίου δυνάμεως πρὸς κίνησιν τῶν σφυρῶν ἐπεβλήθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τῆς σιδηρουργίας πρὸς κάθαρσιν τοῦ σιδήρου διὰ σφυρηλασίας. Οὕτω κατεσκευάσθησαν πρὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος *αἰρόσφυραι* ἢ *ραιστῆρες* (γαλλ. martinets), κινούμεναι δι' ὑδραυλικῶν τροχῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων μεταδίδεται ἡ κίνησις εἰς ἄξονας φέροντας ἐκκέντρους ἐξοχάς, δι' ὧν ἀνυψοῦνται διαδοχικῶς οἱ στειλεοὶ τῶν προσηρθρωμένων αἰροσφυρῶν. Εἰς τὴν κίνησιν τοιούτων σφυρῶν ἐφηρμόσθη καὶ ὁ ἀτμός. Οἱ κριοί, οἱ πασσαλοπῆκται καὶ οἱ κριοὶ πρὸς τύπωσιν διὰ συμπιέσεως μεταλλικῶν τεμαχίων ἀνάγονται εἰς τὴν τάξιν τῶν τοιούτων συσκευῶν.

καὶ τῶν θωράκων πολεμικῶν πλοίων. Πλὴν τῶν διασήμων ἀτμοσφυρῶν τῶν ἐν Κρεζῷ ἐργοστασίων Schneider, ἀναφέρομεν τὸ ἐν Saint-Chamond παρὰ τὸ Saint-Étienne τῆς Γαλλίας σιδηρουργεῖον, περιλαμβάνον τρεῖς ἀτμοσφύρας, μίαν τῶν 80 τόννων, μίαν τῶν 35 τόννων καὶ μίαν τῶν 28 τόννων. Αἱ σφῦραι αὗται ἐξυπηρετοῦνται ὑπὸ διαφόρων γερανῶν δυνάμεως μέχρις 120 τόννων. Ἐν Μπέτλεεμ τῆς Πενσυλβανίας ὑπάρχει καὶ ἀτμόσφυρα 150 τόννων. Ἡ ἀκμονοθήκη τῆς σφύρας τῶν 80 τόννων εἶναι βάρους 500 τόννων, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα αὐτῆς ἰσοδυναμεῖ πρὸς πίεσιν 15.000 τόννων. Ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ εὐκαμψία τῶν ἀτμοσφυρῶν τούτων ἐγένοντο παροιμιώδεις· οὕτως εἶναι δυνατὸν νὰ βυθίσῃ τις πῶμα φελλοῦ ἐντὸς ὑαλίνης φιάλης μέχρι τοῦ χείλους αὐτῆς ἄνευ θραύσεως ἢ νὰ θραύσῃ ἀμύγδαλον χωρὶς νὰ συντριβῇ ὁ καρπός. Ἐν τοῖς νῦν χρόνοις αἱ μεγάλαι ἀτμόσφυραι ἀντικαθίστανται πολλάκις διὰ πιεστηρίων. Αἱ σφῦραι μέσου βάρους (π. χ. 10 τόννων) καὶ μικροῦ βάρους (50 χγρ. μέχρι 500) εἶναι ἐν μεγίστῃ χρήσει εἰς τὰ ἐργοστάσια μηχανικῶν κατασκευῶν, κινοῦνται δὲ δι' ἀτμοῦ ἢ διὰ πεπιεσμένου ἀέρος, ἀναλόγως τῆς διατεθειμένης πηγῆς ἐξεργασίας μετάλλων κτλ. Αἱ τοιαῦται τὰ μέγιστα διαδοθεῖσαι μικραὶ φορηταὶ ἀεροσφῦραι εἶναι ὀλικοῦ βάρους ἀπὸ 5 ἕως 50 χιλιογράμμων, μὲ σφῦραν μάζης ἑνὸς ἢ ὀλίγων χιλιογράμμων καὶ ταχύτητα 2.500 κρούσεων κατὰ πρῶτον λεπτόν.

Τέλος ἀναφέρομεν τὰς *μηχανὰς σφυρηλασίας* (machines à forger) ἀναγομένας μᾶλλον εἰς τὰ πιεστήρια. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

— *[Στρατ. Τέχν.]* Εἰς τὰ πυροβόλα ὅπλα καλεῖται *σφῦρα* τεμάχιον ἀνῆκον εἰς τὸ σύστημα τοῦ πυροδοτικοῦ μηχανήματος, δι' οὗ εἰς μὲν τὰ φορητὰ πυροβόλα ὅπλα ἐνισχύεται ἡ κρουστικὴ ἐνέργεια τοῦ ἐπικρουστῆρος, εἰς δὲ τὰ πυροβόλα μεταδίδεται διὰ ταύτης κατὰ τὴν πυροδότησιν ἡ ἀναγκαιοῦσα προχωρητικὴ κίνησις τοῦ ἐπικρουστῆρος διὰ τὴν ἐπίκρουσιν τοῦ καψυλίου τῶν φυσιγγίων εἰς τὰ μέν, τοῦ ἐμπυρεύματος εἰς τὰ ἄλλα, καὶ τὴν πρόκλησιν οὕτω τῆς ἐκπυρσοκροτήσεως. Εἰς τὰ πυροβόλα συστήματος Schneider ἡ σφῦρα ἔχει τὴν μορφὴν τῶν κοινῶν σφυρῶν καὶ αἰωρεῖται περὶ ἄξονα φερόμενον εἰς τὴν ὀπισθίαν τομὴν τοῦ πυγαίου καὶ πρὸς τὸ κάτω τμῆμα ταύτης κατὰ τὴν ἔννοιαν χορδῆς ὁριζοντίου. Γ. Α. ΚΝ.

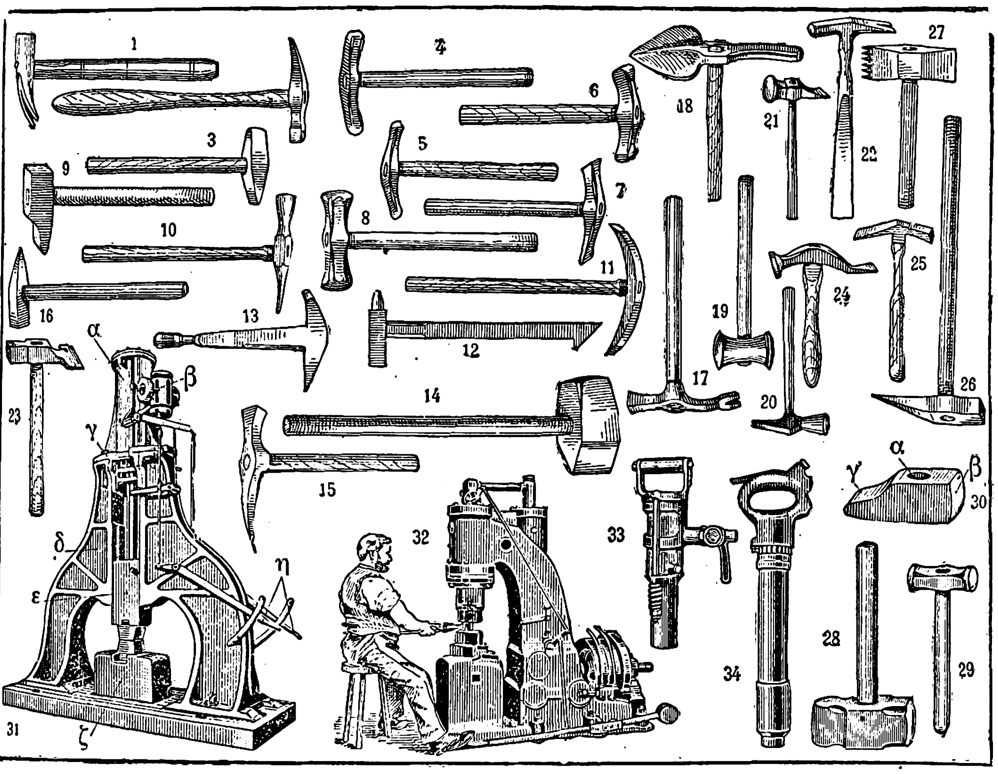

Διάφοροι τύποι σφυρῶν.

[1=Σφῦρα λειάνσεως δερμάτων. 2=Σφῦρα γεωλόγου. 3=Σφῦρα μεταλλευτοῦ. 4=Σφῦρα κοιλαντική. 5=Σφῦρα ἐκθλιπτικὴ (καθαρισμοῦ διὰ σφυρηλασίας). 6=Σφῦρα μὲ λαιμού.. 7=Σφῦρα περικαμπτική. 8=Σφῦρα ἐπιπεδοποιό. 9=Χειρόσφυρα. 10=Σφῦρα λεπτοξυλουργοῦ. 11=Σφῦρα περιξεστική. 12=Σφῦρα πυροσβεστικὴ μετ' ἀγκίστρου. 13=Σφῦρα ἐργάτου στεγῶν (σχιστολιθική). 14=Βαρεῖα σφῦρα σιδηρουργοῦ, ἢ ἐμπροσθοκόπος. 15=Σφυρίον κτίστου. 16=Σφῦρα θραύσεως γαιανθράκων. 17=Σφῦρα ναυπηγοῦ δι' ἥλωσιν. 18=Σφῦρα κυβολιθοστρωτοῦ. 19=Σφῦρα βυρσοδέψου. 20=Σφῦρα ὡρολογοποιοῦ. 21=Σφῦρα τορευτοῦ. 22=Σφῦρα τοποθετητοῦ ὑαλοπινάκων. 23=Σφῦρα τοποθετητοῦ παρκέτων (πατωματοποιοῦ). 24=Σφῦρα ὑποδηματοποιοῦ. 25=Σφῦρα ξυλοπεδιλοποιοῦ. 26=Κεφαλωτὴ σκαπάνη (γενῆς). 27=Ὀξύκεστρον, κέστρα ξυλουργοῦ. 28=Βαρεῖα σφῦρα. 29=Σφῦρα ἐπιπεδοποιός. 30=Λεπτομέρειαι κεφαλῆς σφύρας· α=ὀπή, β=κρόταφος ἢ κεφαλή, γ=γένυς 31=Ἀτμόσφυρα· α=κύλινδρος ἀτμοῦ, β=διανομεύς, γ=θριγκός, δ=σκέλος, ε=κυρίως σφῦρα. ζ=ἀκμονοθήκη, η=μοχλοὶ χειρισμοῦ. 32=Ἀτμοσφαιρικὴ σφῦρα πρὸς κοπάνισμα δερμάτων. 33=Ἀερόσφυρα διατρητικὴ (ἄνευ τοῦ λιθοτόμου). 34=Ἀερόσφυρα γυριστική].

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς μεταλλουργίας ἐγέννησε τὴν ἀνάγκην κατασκευῆς μεγαλυτέρων σφυρῶν· ἡ *ἀτμόσφυρα* (marteau-pilon) ἐπενοήθη κεχωρισμένως τῷ 1841 ὑπὸ τοῦ Schneider ἐν Γαλλίᾳ καὶ τοῦ Ἄγγλου Nasmyth ἐν Σαξωνίᾳ. Ὁ James Watt εἶχε λάβει τῷ 1784 προνόμιον εὑρεσιτεχνίας τοιαύτης σφύρας, οὐδέποτε ὅμως ἐπραγματοποίησεν αὐτό. Αἱ ἀτμόσφυραι ἀποτελοῦνται ἐκ δύο ὀρθοστατῶν ἐν εἴδει σκελῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων κινεῖται κατακορύφως ἡ σφῦρα, συνδεδεμένη μετὰ τοῦ ἄνωθι κειμένου ἀτμοκυλίνδρου, ὅστις εἶναι ἁπλῆς ἢ διπλῆς ἐνεργείας. Εἰς τὰς πρώτας, χρησιμοποιουμένας διὰ τὰς μεγάλας ἀτμοσφύρας, ὁ ἀτμὸς χρησιμεύει μόνον διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς σφύρας, εἰς τὰς δευτέρας ἐνεργεῖ καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὰ κάτω κίνησιν καὶ τότε σφῦρα ἡμίσεος βάρους ἀρκεῖ διὰ νὰ φέρῃ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ χυτοσιδηρᾶ ἀκμονοθήκη, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁ ἄκμων, εἶναι στερεώτατα θεμελιωμένη καὶ ἔχει βάρος ἴσον πρὸς 7,5 φορὰς τὸ βάρος τῆς σφύρας. Ἡ θεμελίωσις περιλαμβάνει μεγάλην μᾶζαν σκυροκονιάματος μέχρι δεκαπλασίου τῆς ἀκμονοθήκης καὶ διάστρωσιν διπλάκων ἐκ δρυὸς πάχους μέχρις .. μ., πρὸς σχηματισμὸν ἐλαστικοῦ βάθρου τῆς ἀκμονοθήκης. Ἡ ἐνέργεια τῆς ἀτμοσφύρας ἰσοδυναμεῖ πρὸς στατικὴν πίεσιν ἴσην πρὸς τὸ βάρος τῆς σφύρας $9^1/_2$ φοράς. Οὕτω, σφῦρα βάρους 10 τόννων ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐξάσκησιν στατικῆς πιέσεως 945 τόννων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἀκμονοθήκη εἶναι βάρους 75 τόννων.

Αἱ ἀτμόσφυραι ἀνεπτύχθησαν μεγάλως περὶ τὸ 1879, λόγῳ τῆς τότε αὐξήσεως τῶν διαστάσεων τῶν πυροβόλων, τοπομαχικῶν καὶ ναυτικῶν, ὡς ἐνεργείας. Ὁ πεπιεσμένος ἀὴρ ἔχει μὲν κατωτέραν μηχανικὴν ἀπόδοσιν τῆς ὅλης ἐγκαταστάσεως, ἀλλ' ἐνίοτε προσαρμόζεται καλύτερον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ σφῦραι καλοῦνται *ἀερόσφυραι*.

Ἀτμοσφαιρικαὶ ἢ *πνευματικαὶ σφῦραι*. Καλοῦνται αἱ δεχόμεναι κίνησιν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ ἄξονα ἢ ἠλεκτροκινητῆρα καὶ φέρουσαι ἀεροσυμπιεστὴν καὶ κύλινδρον κινητήριον τῆς σφύρας. Εἰς ταύτας ὁ πεπιεσμένος ἀὴρ χρησιμεύει ἐπίσης ὡς μέσον μεταδόσεως τῆς κινήσεως ἐπὶ τόπου. Ἐπίσης ὑπάρχουσι σφῦραι παντοειδεῖς κινούμεναι διὰ μοχλῶν, στροφαλοφόρων ἀξόνων καὶ διωστήρων, μέσῳ ἐλατηρίων κτλ. ἀνυψούμεναι διὰ τριβῆς.

Ἡ χρησιμοποίησις τῆς κινητηρίου δυνάμεως ἐγένετο τὸ πρῶτον διὰ κίνησιν σχετικῶς βραδεῖαν σφυρῶν μεγάλου βάρους, μεγάλη ὅμως τάξις νεωτέρων μηχανικῶν σφυρῶν στηρίζεται ἐπὶ ταχείας κινήσεως μάζης ἀσυγκρίτως μικροτέρας. Τὸ πρῶτον αἱ διὰ πεπιεσμένου ἀέρος διατρητ. καὶ μηχαναὶ (perforatrices) ἐπήνεγκον μέσῳ ἐμβόλου ταχεῖαν παλινδρομικὴν κίνησιν ἐπὶ λιθοτόμου ἀπ' εὐθείας συνδεδεμένου πρὸς ἀνόρυξιν ὑπονόμων. Ἡ τελειοποίησις αὐτῶν καὶ ἡ ἐλάττωσις τῶν διαστάσεων ἤγαγε πρὸ τριακονταετίας εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τῆς *φορητῆς ἀεροσφύρας* (marteau pneumatique ἢ à air comprimé), διαδοθείσης ταχέως ὄχι μόνον εἰς τὰ ὀρυχεῖα, ἀλλὰ καὶ εἰς παντοίας ἐργασίας, ἔνθα εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῇ ταχεῖα κροῦσις μάζης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καταλλήλως προσηρμοσμένου ἐργαλείου, ἀνεξαρτήτου καὶ οὐχὶ πλέον ἀπ' εὐθείας συνδεδεμένου, ὡς λιθοτόμου, ἐκσκαπτικοῦ αἰχμηροῦ ὀργάνου, πτυοσκαπάνης, σφύρας πρὸς ἥλωσιν ἢ κοίλανσιν ἐλασμάτων, κοπιδίων ἐπε-

— *[Πολεμ. Τέχν.]* Ἡ πολεμικὴ *σφῦρα* ἦτο σχετικῶς μὲ βραχὺν στειλεὸν (0,40 μ.). Ἦτο ὅπλον μᾶλλον τῶν πεζοπόρων, φέρον ἐνίοτε ἐντὸς τοῦ κοίλου τοῦ στειλεοῦ πιστόλιον. Ἡ αἰχμὴ ἦτο εὐθεῖα καὶ ὀξεῖα, πρὸς διάρρηξιν τῶν πανοπλιῶν. Ἐν Γερμανίᾳ διετηρήθη μέχρι καὶ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ εἰς ἀνατολικούς τινας λαοὺς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Θ. Χ.

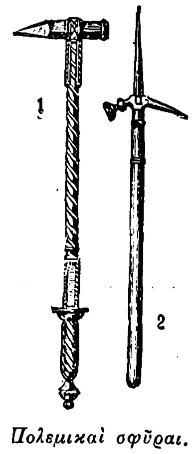

Πολεμικαὶ σφῦραι.
[1=τοῦ ΙΖ' αἰῶνος 2=ἱππέως.]

— *[Ἀνατομ.]* Ἡ *σφῦρα* εἶναι ἓν ἐκ τῶν 3 ὀσταρίων τοῦ μέσου ὠτός, ἅτινα ἀποτελοῦσιν ἅλυσιν, δι' ἧς ὁ ὑμὴν τοῦ τυμπάνου κοινωνεῖ πρὸς τὸ ἔσω οὖς. Παρεμφερὴς πρὸς σφῦραν πρόσκειται καθέτως ἐπὶ τῆς ἔσω ἐπιφανείας τοῦ τυμπανικοῦ ὑμένος καὶ ἐμφανίζει κεφαλήν, αὐχένα, λαβὴν καὶ δύο ἀποφύσεις· καὶ ἡ μὲν κεφαλὴ ἐπίκειται ἐπὶ τοῦ ἄνω χείλους τοῦ ὑμένος τοῦ τυμπάνου καὶ φέρει ὄπισθεν ἀρθρικὴν ἐπιφάνειαν πρὸς σύνταξιν μετὰ τοῦ ἄκμονος· ὁ αὐχὴν κεῖται κάτωθεν τῆς κεφαλῆς· ἡ δὲ λαβὴ διήκει πρὸς τὰ κάτω ἐντὸς τοῦ τυμπανικοῦ ὑμένος. Τῶν ἀποφύσεων ἡ μὲν ἔξω, βραχεῖα οὖσα, ἐκφύεται μεταξὺ τοῦ αὐχένος καὶ τῆς λαβῆς, προωθοῦσα πρὸς τὰ ἔξω τὸν τυμπανικὸν ὑμένα καὶ σχηματίζουσα τὸ σφυραῖον ἔπαρμα, ἡ δὲ προσθία, μακροτέρα, ἐκφύεται ἐκ τοῦ αὐχένος. Ι. Π.

— **«Σφῦρα»**. Σατυρικὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1896.

— **σφῦρα τοῦ *Βάγκνερ*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *μαγνητικὴ* σφῦρα.

Σφῦρα */Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης (βλ. *Γκιουντζελέρ*).

σφυραία *ταινία [Ἀνατομ.]*. Ταινία λευκάζουσα ἐπὶ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τοῦ τυμπανικοῦ ὑμένος, φερομένη λοξῶς ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ ὀπίσω καὶ παραγομένη ὑπὸ τῆς λαβῆς τῆς σφύρας· τῆς ταινίας ταύτης τὸ ἄνω ἄκρον ἀντιστοιχεῖ εἰς κωνοειδὲς ἔπαρμα, τὸ *σφυραῖον ἔπαρμα*, παραγόμενον ὑπὸ τῆς βραχείας ἀποφύσεως τῆς σφύρας. Ι. Π.

σφύραινα (ἡ) (Sphyraena) */Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *σφυραινιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους τούτου εἶναι:

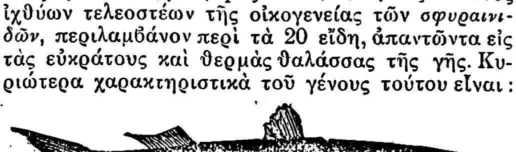

Σφύραινα ἡ κοινή.

Ρύγχος ὀξύ, σιαγόνες ἰσχυραί, ἐφωδιασμέναι δι' αἰχμηρῶν καὶ κοπτερῶν ὀδόντων, σῶμα κυλινδρικὸν καὶ ὑπὸ λεπτῶν λεπίων κεκαλυμμένον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τῶν ἀπαντώντων εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν εἶναι ἡ *σφύραινα ἡ κοινὴ* (Sphyraena vulgaris), ἧς τὸ μῆκος κυμαίνεται μεταξὺ 60 καὶ 80 ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει χρωματισμὸν τεφροφαιοπράσινον κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ ἀργυρόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ἑλληνικὰς ἀκτὰς καλούμενον ὑπό τινων καὶ *λοῦτσος*. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *σφυραινῶν* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου (ὀδόν-

τες εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν, ἄλλα λείψανα εἰς τὸ Monte Bolca), τῆς ὀλιγοκαίνου (εἰς τὸ Vicentin, Krain) καὶ τῆς μειοκαίνου (εἰς τὴν Κροατίαν καὶ Νότιον Γαλλίαν) ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σφυραινίδαι (οἱ) (Sphyraenidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκανθοπτερυγίων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ εὐμεγέθων ἰχθύων, ἁπαντώντων εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *σφύραινα*(βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σφυραινόδους (ὁ) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *σκομβριδῶν ἀκανθοπτερυγίων* ἰχθύων. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου καὶ ὀλιγοκαίνου (ἐν Εὐρώπῃ) καὶ τῆς μειοκαίνου (εἰς τὸ New Jersey) διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Συνώνυμον: *δικτυόδους*. Γ. Κ. Γ.

σφυρηλασία (ἡ)· ἡ διὰ τῆς σφύρας κατεργασία μετάλλου.

—*[Μεταλλοτ.]* Καλεῖται *σφυρηλασία* (γαλλ. forgeage) ἡ κατεργασία ἐν θερμῷ ἢ ἐν ψυχρῷ μετάλλων διὰ σφύρας. Τὰ πρὸς κατεργασίαν τεμάχια μετάλλων τοποθετούμενα ἐπὶ ἄκμονος δέχονται τὴν ἐνέργειαν τῆς σφύρας. Ἡ ἐνέργεια τῆς σφύρας συνίσταται εἰς τὴν ἀπότομον καὶ στιγμιαίαν ἀνάπτυξιν πιέσεως δυνάμει τῶν νόμων τῆς κρούσεως, λόγῳ δὲ τοῦ στιγμιαίου τῆς ἐνεργείας ἀναπτύσσονται καὶ μεγάλαι δυνάμεις ἐξ ἀδρανείας. Ἡ πίεσις συμπιέζει τὸ τεμάχιον εἰς τὰ σημεῖα ἐπαφῆς καὶ ἐκτείνει αὐτὸ εἰς τὰ ἄλλα. Ἂν καὶ ἐπέρχεται οἰκονομία ἐνεργείας διὰ τῆς ἐπιτεύξεως ἑνὸς μόνου κτυπήματος, ἡ πεῖρα τῆς ἐργασίας δεικνύει ὅτι καλύτερον εἶναι νὰ γίνωνται βαθμιαῖαι παραμορφώσεις δι' ἐπανειλημμένων κρούσεων αὐξούσης ἐνεργείας. Κατὰ τὴν σφυρηλασίαν ἀναπτύσσεται θερμότης ἐκ τῆς κρούσεως, ἥτις συντείνει εἰς τὴν διατήρησιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ μετάλλου. Τὸ μέγεθος τῆς σφύρας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ τεμαχίου καὶ τῆς θερμοκρασίας. Ὅταν εἶναι ψυχρότερον, ὡς περὶ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας, γίνεται χρῆσις σχετικῶς βαρυτέρας σφύρας.

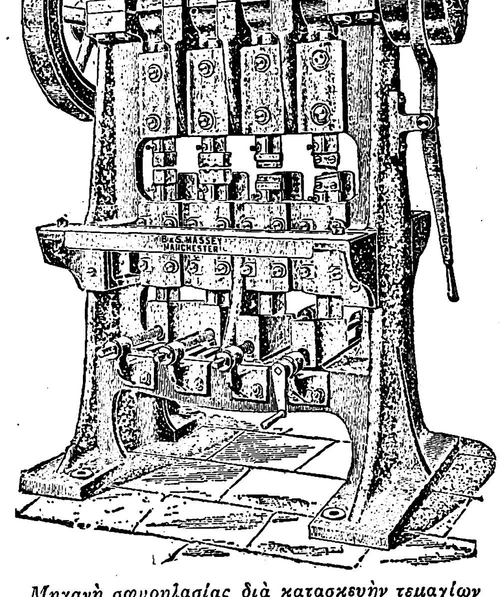

Μηχανὴ σφυρηλασίας διὰ κατασκευὴν τεμαχίων διὰ πιέσεως.

Ἡ σφυρηλασία, ἧς ἡ χρῆσις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν μετάλλων, χρησιμοποιεῖται πρὸς κάθαρσιν τοῦ πολτοπαγοῦς σιδήρου, ὡς καὶ διὰ τὴν κατεργασίαν ἐν θερμῷ ἢ ἐν ψυχρῷ παντοίων ἐλατῶν μετάλλων. Σήμερον διὰ σφυρηλασίας, πλὴν τῶν βιοτεχνικῶν ἢ χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν, κατεργάζονται μικρὰν ποσότητα πολτοπαγοῦς σιδήρου καὶ ποσότητος πολὺ μεγαλυτέρας χαλύβων (ἢ σιδήρων) Σίμενς Μαρτέν, περιεχόντων ἐλαχίστην ἀναλογίαν θείου καὶ φωσφόρου. Ὁ δὲ χάλυψ καὶ σίδηρος, προερχόμενος ἐκ τῶν στρόμβων Βέσσεμερ καὶ Θωμᾶ, προορίζονται μᾶλλον δι' ἔλασιν ἐντὸς ἐλάστρων. Τὰ πρὸς σφυρηλασίαν πλινθώματα ἀναθερμαίνονται εἰς εἰδικὰς καμίνους ἀναθερμάνσεως, ἀπαραιτήτου συμπληρώματος πάσης ἐγκαταστάσεως σφυρῶν καὶ πιεστηρίων, εἰς θερμοκρασίαν μέχρις 900° τὰ ἐκ λίαν σκληροῦ χάλυβος 0,65 % ἄνθρακος), τὰ ἐκ σκληροῦ χάλυβος εἰς θερμοκρασίαν μέχρι 1000°, τὰ ἐξ ἡμισκλήρου εἰς 1100°, τὰ ἐκ μαλακοῦ (0,20 ἕως 0,20 % ἄνθρακος) εἰς 1150°, καὶ τὰ ἐκ λίαν μαλακοῦ χάλυβος εἰς ἀναλογίας 0,06 ἕως 0,10 % ἄνθρακος μέχρι 1200° βαθμῶν. Ἡ θέρμανσις γίνεται ἐπιμελῶς καὶ ἀποφεύγεται πᾶσα ὀξείδωσις. Ἡ σφυρηλασία γίνεται διὰ σφυρῶν ποικιλωτάτων διαστάσεων, εἶναι δ' ἐργασία λίαν βραδεῖα ἔναντι τῆς ἐλάσεως, δι' ὃ καὶ ἀποφεύγεται, ἀντικαθιστωμένης δι' αὐτῆς ὁσάκις εἶναι δυνατόν.

Ἡ χρῆσις πιεστηρίων ὑδραυλικῶν (ἢ διὰ κοχλιῶν τῶν μικροτέρων) ἐπιτρέπει σχετικῶς ταχυτέραν ἐπεξεργασίαν.

Ἀπεδείχθη ἐκ τῆς πείρας ὅτι τὰ πιεστήρια πρέπει νὰ εἶναι, δι' ὅμοια ἀποτελέσματα, δυνάμεως πιέσεως ἴσης πρὸς τὸ τεσσαρακοντάπλασιον ἕως τὸ ἑκατονταπλάσιον τοῦ βάρους ἀτμοσφύρας. Τὰ εἰς τὰ μεγάλα χαλυβουργεῖα μεγάλως διαδεδομένα πιεστήρια εἶναι δυνάμεως μέχρι 10.000 τόννων. Κατὰ τὸν Ledebur ἀπητοῦντο τρεῖς ἑβδομάδες καὶ 33 ἀναθερμάνσεις ἐν Sheffield πρὸς σφυρηλασίαν δι' ἀτμοσφύρας 40 τόννων πλινθώματος 36,5 τόννων πρὸς κατασκευὴν τοῦ πυροσωλῆνος πυροβόλου. Ἐνῷ διὰ πιεστηρίου 4 000 τόννων ἤρκεσαν δι' ὅμοιον πλίνθωμα τέσσαρες ἡμέραι καὶ 15 ἐναθερμάνσεις. Τὸ πιεστήριον παρέχει μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν καὶ ἐπιτρέπει καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἐργασιῶν κοιλάνσεως, τυπώσεως, ἐπιβολῆς. Ἐν τούτοις ἡ σφῦρα εἶναι καταλληλοτέρα διὰ πλείστας ἐργασίας ἐν θερμῷ καὶ ἐν ψυχρῷ, ὡς καὶ διὰ ἐπιβολὴν κλπ.

Διὰ σφυρηλασίας (ἢ διὰ πιεστηρίων) κατασκευάζονται πλῆθος μεγάλων τεμαχίων, ὡς ἀτράκτων πλοίων, τηλεβόλων, θωράκων κτλ. μεγάλων σφυρηλάτων τεμαχίων ἐν γένει (pièces de forge), μεγάλων στροφαλοφόρων ἀτράκτων, ὡς καὶ μικρῶν τεμαχίων σφυρηλάτων ἢ ἐξ ἐπιβολῆς, π. χ. ἀγκίστρων βαγονίων, ἀτράκτων κινητήρων αὐτοκινήτων, διωστήρων, τροχῶν κτλ. ἰδίως διὰ πιεστηρίων καλουμένων μηχανῶν σφυρηλασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Leon Geuze*, Forgeage et laminage (Παρίσιοι 1922).—*Η. Γούναρη*, Μεταλλογνωσία καὶ Μεταλλοτεχνία (Ἀθῆναι 1930). Θ. Χ.

σφυρηλάτης (ὁ)· ὁ σφυρηλατῶν, ὁ διὰ τῆς σφυρηλασίας κατεργαζόμενος μέταλλα.

σφυρηλατήσιμος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ σφυρηλατηθῇ: «τὰ μέταλλα εἶναι σφυρηλατήσιμα».

σφυρηλάτησις,—*εως* (ἡ)· *σφυρηλασία* (βλ. λ.).

σφυρηλατῶ (—*έω*)· εἶμαι σφυρηλάτης, ἐλαύνω, κατεργάζομαι τὰ μέταλλα διὰ τῆς σφύρας.

Σφυρῆς, ***Κωνσταντῖνος Διον.*** Ἐγεννήθη τῷ 1887 ἐν Ἰθάκῃ. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν πανεπιστημιακῶν σπουδῶν του ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ἐσπούδασεν εἰδικῶς ἀνθρωπογεωγραφίαν καὶ οἰκονομικὰς ἐπιστήμας εἰς τὰ πανεπιστήμια Γοττίγγης, Βερολίνου καὶ Λειψίας. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἵδρυσε καὶ διηύθυνεν ἐν Ἑλβετίᾳ τὴν «Agence Hellénique Suisse». Τῷ 1921 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γεωοικονομίας καὶ γεωπολιτικῆς ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν, ἀλλὰ μὴ ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη, διὰ δευτέραν φοράν, τῷ 1927 καὶ ἐξακολουθεῖ ἔκτοτε διατηρῶν τὴν ἕδραν. Εἰσήγαγε πρῶτος παρ' ἡμῖν τὴν ἀνθρωπογεωγραφίαν, γεωοικονομίαν καὶ γεωπολιτικήν, καὶ ἰδιοτύπους μεθόδους ἐρεύνης τοῦ ἑλληνικοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον ἐρευνᾷ ἐν ὅλῃ τῇ ὀργανικῇ καὶ λειτουργικῇ συναρτήσει του, ἐξύφανε δὲ τὴν θεωρίαν, καθ' ἣν τὰ βαθύτερα αἴτια τῆς ἑλληνικῆς κρίσεως καὶ τοῦ δημογραφικοῦ ἀδιεξόδου δέον ν' ἀναζητηθῶσιν εἰς τὴν ἀνέκαθεν ἰδιόμορφον φύσιν τῆς ἑλληνικῆς περιοχῆς, τὴν ἰδιότυπον ὑφήν, σύνθεσιν καὶ διαδικασίαν προσαρμογῆς τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ τὴν πατροπαράδοτον ἐθνικιστικὴν μεγαλοελλαδικὴν πολιτικήν, ἥτις, ἐκφανεῖσα ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐφηρμόσθη ἐνεργῶς ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Βαλκανικῶν πολέμων. Ἡ ἀπὸ τοῦ 1912—1913 ἀντιτουρκικὴ καὶ ἀντιμεσευρωπαϊκὴ πολιτική, ἥτις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν συνταύτισιν κράτους καὶ ἔθνους καὶ ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς Μικρασίας καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν, ἀνέθαινε, κατ' αὐτόν, πρός τε τὴν φύσιν καὶ ἀποστολὴν τῆς περιοχῆς καὶ τοῦ ἔθνους τοῦ ἑλληνικοῦ, τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ ἔδει νὰ παραμείνῃ ἀμφίβιον ἔθνος ἐν διασπορᾷ.

Ἔγραψεν: «Ἀνθρωπογεωγραφία καὶ στατιστική» (γερμανιστί, Λειψία 1911), «Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης» (1912), «Ἑλλὰς καὶ Γερμανία» (γερμανιστί, Δρέσδη 1916), «Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Διεθνής» (γερμανιστί, Βέρνη 1917), «Κοινωνία Ἐθνῶν καὶ Βαλκανικὴ Ἕνωσις» (γερμανιστί, Ζυρίχη 1919), «Αἱ ἑλληνογαλλικαὶ σχέσεις» (γαλλιστί, Παρίσιοι 1922), «Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν καὶ ἡ Διεθνὴς Οἰκονομικὴ Διάσκεψις τῆς Γενεύης» (1927), «Γεωοικονομία καὶ οἰκονομία» (1930), «Ὑπὸ ποίας προϋποθέσεις ἡ Ἑλλὰς εἶναι βιώσιμος» (1931). Πλὴν τούτων, ἐδημοσίευσε μελέτας καὶ ἄρθρα εἰς τὸν ξένον καὶ εἰς τὸν ἑλληνικὸν περιοδικὸν καὶ ἡμερήσιον τύπον. Ἐκπρόσωπος τῆς ἀπαισιοδόξου οἰκονομικῆς θεωρίας περὶ τῆς ἑλληνικῆς βιωσιμότητος καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος, χαρακτηρίζει τοῦτο ὡς «ὠμότατον πρόβλημα νοσηρῶς ἀπολύτου ὑπερπληθυσμοῦ». Εἰς μίαν τῶν ἐπανειλημμένων ἀπὸ μέρους του ἀναπτύξεων τῆς θεωρίας ταύτης ἐπάγεται ἐν κατακλεῖδι ταῦτα: «Ἡ ἑλληνικὴ περιοχή, ὡς αὐτοτελὴς οἰκονομική, πολιτικὴ καὶ ἐθνικοφυλετικὴ μονάς, ὑφ' οὓς ὅρους διαβιοῖ, δὲν εἶναι βιώσιμος. Ἀντιστρέφων δὲ τὸ τοῦ Χαριλάου Τρικούπη λέγω: Ἡ σημερινὴ Ἑλλάς, ὡς ἔχει, προώρισται νὰ μὴ ζήσῃ». —Ω.

σφύριγμα (τό)· βλ. *σύριγμα*.

σφυρίδα (ἡ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *σερρανος ὁ κοινός*.

σφυρίζω, καὶ ***σουρίζω,*** ἀόρ. *ἐσφύριξα* καὶ *ἐσούριξα*· συστέλλων τὰ χείλη ποιῶ ἦχον ὀξύν, συρίζω: «σφυρίζει σὰν τὴν ὀχιά, — σὰν τὸ φίδι» ‖ διὰ συρίγματος ὡς συνθήματος δηλῶ, εἰδοποιῶ, γνωστοποιῶ: «πέρασα πρωὶ καὶ τοῦ σφύριξα» ‖ ὑποβάλλω λόγον ἢ γνώμην: «ποιὸς σοῦ τὸ σφύριξε;» ‖ ἀποδοκιμάζω διὰ συριγμάτων: «τὸν ἐσφύριξαν 'ς τὸ θέατρο, — 'ς τὴν πλατεῖα» ‖ φρ. «σφυρίζουν τ' αὐτιά μου» βομβοῦσι τὰ ὦτά μου.

σφυρίζω· δημοτ., σφυρηλατῶ: «σφυρίζω τὰ ἀλογόκαρφα».

σφυρίον (τό)· μικρὰ σφῦρα· ‖ κοιν. *σφυρί*· οἱαδήποτε σφῦρα: «μικρὸ —, μεγάλο σφυρί» ‖ φρ. «βγάζω 'ς τὸ σφυρί» ἐκθέτω εἰς δημοπρασίαν, διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς σφύρας ὑπὸ τοῦ κήρυκος κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς δημοπρασίας: «τοῦ 'βγαλαν 'ς τὸ σφυρὶ ὅλην τὴν περιουσίαν του».

σφυρίκτρα (ἡ)· βλ. λ. *συρίκτρα*.

σφυρῖτις ***ἐπιφάνεια*** *['Ανατομ.]*. 1) *Ἔξω σφυρῖτις*· ἡ ἔξω ἀρθρικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἀστραγάλου, σχῆμα τριγώνου ἔχουσα, ἥτις συντάσσεται μετὰ τοῦ ἔξω σφυροῦ. 2) *Ἔσω σφυρῖτις*· στενὴ ἀρθρικὴ ἐπιφάνεια πρὸς τὰ ἄνω τῆς ἔσω ἐπιφανείας τοῦ ἀστραγάλου, μηνοειδὴς τὸ σχῆμα, συντασσομένη μετὰ τοῦ ἔσω σφυροῦ. Ι. Π.

σφυριχτάρι (τὸ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *πηνελόπη*.

σφυριχτός,—*ή,*—*ό,* καὶ ***σουριχτός***· δημοτ., ὁ διὰ συρίγματος γινόμενος· ‖ συνήθ. ἐπίρρ. *σφυριχτὰ* καὶ *σουριχτά*· διὰ σφυρίγματος: «εἶπε τὸ τραγούδι, — τὸ σκοπὸ σφυριχτά».

Σφυρίχτρες *[Γεωγρ.]*. Ὑψίπεδον καὶ συνοικισμὸς κατὰ τὴν βορείαν κλιτὺν τοῦ Ὄρους τοῦ Πανελληνίου Διὸς ἐν Αἰγίνῃ, χρησιμεῦον ὡς ἀναπαυτήριον εἰς τοὺς ἀναβαίνοντας. Ἐπ' αὐτοῦ ἀρχαιότατον ἱερὸν (βλ. λ. *Αἴγινα*, τόμ. Β', σελ. 468). Σ. Ε. Λ.

σφύρνα (ἡ) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων (βλ. λ. *μύραινα*).

σφυροβολία (ἡ). Ἀγώνισμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ρίπτεται σφαῖρα σιδηρᾶ, ὀρειχαλκίνη ἢ μολυβδίνη, συνδεδεμένη διὰ σύρματος πάχους τοὐλάχιστον 3,175 χιλιοστῶν ἢ χορδῆς ἀριθ. 6 πάχους 2,591 χιλιοστῶν, καταληγούσης εἰς λαβήν. Τὸ βάρος τῆς σφύρας εἶναι 7,257 χιλιογρ. καὶ τὸ μῆκος 1 μ. 219 χιλιοστ. Δ. ΚΑΡ.

σφυροδακτυλία (ἡ). Δυσμορφία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπίκτητος, ἐνίοτε καὶ συγγενής, ἀφορῶσα τοὺς δακτύλους τοῦ ποδός, καὶ ἰδίως τὸν δεύτερον, σπανιώτερον δὲ τὸν τρίτον ἢ τέταρτον. Συνίσταται δ' ἡ σφυροδακτυλία εἰς ὑπερέκτασιν ἐλαφρὰν τῆς πρώτης φάλαγγος τοῦ πάσχοντος δακτύλου, ἐνῷ ἡ δευτέρα αὐτοῦ φάλαγξ φέρεται εἰς κάμψιν ὑπὸ ὀρθὴν ἢ καὶ ὀξεῖαν ἀκόμη γωνίαν πρὸς τὴν πρώτην. Ἡ τρίτη τέλος φάλαγξ τοῦ δακτύλου ἢ παραμένει εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῆς δευτέρας, ὁπότε ἔχομεν τὴν λεγομένην παραμόρφωσιν ἐν εἴδει λαιμοῦ κύκνου, ἢ παρεκκλίνει πρὸς τὰ ἄνω, ὁπότε ἔχομεν τὴν λεγομένην παραμόρφωσιν ἐν εἴδει Ζ. Ἡ πάθησις αὕτη ἐξελίσσεται κατ' ἀρχὰς ἀνωδύνως, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ, ἰδίως μετὰ τὸ 10ον ἢ 12 ἔτος, καθίσταται λίαν ἐπώδυνος, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς προστριβῆς τῆς ραχιαίας ἐπιφανείας τοῦ δακτύλου ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑποδήματος (δι' ὃ καὶ σχηματίζεται συχνὰ τύλος εὐμεγέθης κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς προστριβῆς τοῦ δακτύλου), ἀφ' ἑτέρου δέ, λόγῳ τῆς συμπιέσεως, ἣν ὑφίσταται τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου ἐπὶ τοῦ πέλματος τοῦ ὑποδήματος, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐπέρχεται τριβὴ καὶ ἐπώδυνος ἐρεθισμὸς τοῦ ὄνυχος. Ἐξ οὗ καὶ ἡ βαρεῖα πρόγνωσις τῆς παθήσεως.

Ἡ συχνὴ ἐντόπισις τῆς δυσμορφίας κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τοῦ β' δακτύλου τοῦ ποδὸς συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς μηχανικῆς παθογονίας αὐτῆς, ἥτις παρατηρεῖται συνήθως εἰς τοὺς φέροντας στενὰ καὶ βραχέα ὑποδήματα. Κατὰ τὸ διάταγμα σωματικῆς ἀνικανότητος (ἄρθ. 119) οἱ πάσχοντες ἐκ σφυροδακτυλίας κρίνονται βοηθητικοί· δι' ὃ καὶ οἱ κληρωτοὶ συχνὰ προκαλοῦσι ταύτην εἴτε προσδένοντες δι' ἐπιδέσμου εἰς κάμψιν τὰς φάλαγγας τοῦ δακτύλου, εἴτε τέμνοντες τὸν ἐκτείνοντα τὸν δάκτυλον τένοντα, εἴτε προκαλοῦντες τεχνητὸν τραῦμα

Digitized by Google

κατὰ τὴν πελματιαίαν ἐπιφάνειαν τοῦ δακτύλου, ὅπερ παράγει συρρικνωτικὴν οὐλὴν ἐμποδίζουσαν τὴν εὐθείασιν τῶν φαλάγγων.

Θεραπεία. Κατὰ τὸ ἀρχικὸν στάδιον τῆς παθήσεως ἡ συντηρητικὴ ὀρθοπεδικὴ θεραπεία δύναται νὰ ἐπιφέρῃ βελτίωσιν, ἀλλὰ κατὰ τὸ προκεχωρημένον στάδιον ἐνδείκνυται ἡ ἐγχείρησις, συνισταμένη εἰς διέκπρισιν μερικὴν τῶν ὀστῶν τῶν φαλάγγων καὶ οὐχὶ εἰς ἀκρωτηριασμὸν τοῦ δακτύλου. Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

σφυροκόπανον (τό). Σφυρίον κτίστου μὲ κεφαλὴν ὀρθογώνιον καὶ γένυν αἰχμηράν.

σφυροκόπημα (τὸ)· τὸ σφυροκοπεῖν, ἡ διὰ τῆς σφύρας κατεργασία μετάλλου, καθόλου, ἡ χρησιμοποίησις τῆς σφύρας.

σφυροκοπία (ἡ)· τὸ σφυροκοπεῖν.

σφυροκόπος (ὁ)· ὁ πλήττων διὰ τῆς σφύρας, ὁ σφυροκοπῶν.

σφυροκοπῶ (*—έω*)· πλήττω, κτυπῶ μὲ τὴν σφῦραν, σφυρηλατῶ.

σφυρὸν (τὸ) *['Ανατομ.].* 1) *Ἔξω σφυρόν·* τὸ κάτω ἄκρον τῆς περόνης, προέχον κατωτέρω τῆς κνήμης. 2) *Ἔσω σφυρόν·* ἀπόφυσις τῆς ἔσω ἐπιφανείας τοῦ κάτω ἄκρου τῆς κνήμης, ὀξυκορύφως πρὸς τὰ κάτω τελευτῶσα. Ι. Π.

σφυροπέλεκυς, *—εως* (ὁ)· ὁ πέλεκυς διὰ κοπὴν ξύλων, φέρων εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κρόταφον σφύρας || εἶδος σκεπάρνου, τοῦ ὁποίου ἡ κόψις ἔχει σχισμὴν διὰ τὴν ἐκβολὴν ἥλων. Θ. Χ.

Σφωράκιον *[Βυζ.].* Ὄνομα συνοικίας τοῦ Βυζαντίου, κληθείσης οὕτω ἐκ τοῦ ἐκεῖ μεγάρου τοῦ πατρικίου Σφωρακίου, ζήσαντος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀρκαδίου (395—408). Εἰς τὴν συνοικίαν ἐκείνην, ἥτις ἔκειτο εἰς τὸ ΝΑ. τμῆμα τῆς πόλεως, ὑπῆρχον ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Κύρου καὶ Ἰωάννου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου. Ν. ΚΛΣ

σχαδών, *—ῶνος* (ἡ). Οὕτω καλοῦνται αἱ μαλακαί, ἄποδες, κυλινδροκωνικαὶ προνύμφαι ἐντόμων τινῶν καὶ δὴ τῆς τάξεως τῶν διπτέρων καὶ ὑμενοπτέρων, ὡς π. χ. τῆς κοινῆς μυίας, τῆς μελίσσης, τῆς σφηκὸς κλπ. Ε. Τ. Ε.

σχάζω, κοιν. *σκάζω·* ἀνοίγω σχάσμα, σχίζω: «σχάζουν τὰ σῦκα» διανοίγονται, διχοτομοῦνται· || ἐπὶ ἰατρῶν: «σχάζω δοθιῆνα, — ἀπόστημα κττ.»· || δημοτ, διαρρήγνυμαι κυριολ. καὶ μεταφ.: «ἔσκασε τὸ παιδὶ ἀπὸ τὰ κλάματα», «σκάσαμε 'στὰ γέλια»· || ἐπιφώνησις «σκάσε» σιώπα, μὴ ὁμιλῇς.

Σχαὶλ (Schoell), ***Ἀδόλφος.*** Γερμανὸς ἀρχαιολόγος (1805—1879). Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς αἰσθητικῆς καὶ τῆς ἀρχαιολογίας, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, περιελθὼν δ' εἶτα τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα δι' ἐπιστημονικὰς μελέτας ἐπέστρεψεν εἰς Γερμανίαν καὶ ἐδίδαξεν ἀρχαιολογίαν εἰς Χάλλην. Ἔγραψε: «Ζητήματα περὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τραγῳδίας», «Βιογραφία καὶ ἔργα τοῦ Σοφοκλέους», «Ἀρχαιολογικαὶ ἐν Ἑλλάδι ἀνασκαφαὶ 1843». Μετέφρασε γερμανιστὶ τὸν Ἡρόδοτον καὶ τὸν «Αἴαντα» τοῦ Σοφοκλέους. Θ. Β.

Σχαιλλάνδη (Själland, Seeland) *[Γεωγρ.].* Ἡ μεγαλυτέρα καὶ σημαντικωτέρα νῆσος τῆς Δανίας. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κάττεγκατ, πρὸς Α ὑπὸ τοῦ πορθμοῦ τῆς Σούντ, ὁ ὁποῖος τὴν χωρίζει ἀπὸ τῆς νοτιοδυτικῆς ἄκρας τῆς Σουηδίας καὶ ὑπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ πορθμοῦ Ὕλασουντ, ὁ ὁποῖος τὴν χωρίζει ἀπὸ τὴν νῆσον Μέεν, ὑπὸ τοῦ πορθμοῦ Μάσνενσαντ, ὁ ὁποῖος τὴν χωρίζει ἀπὸ τὴν νῆσον Φάλστερ, καὶ ὑπὸ τῶν νήσων Λάαλαντ καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ πορθμοῦ Μεγάλου Μπέλτ, ὁ ὁποῖος χωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τῆς νήσου Φιονία. Περιλαμβάνεται μεταξὺ 54° 57' 35'' καὶ 56° 7' 40'' Β. πλάτ. καὶ 10° 54' 59'' καὶ 12° 37' 59' Α. μήκ. Ἔχει μέγιστον μῆκος 131 χλμ. καὶ μέγιστον πλάτος 113 χλμ., τὸ δὲ ἐμβαδὸν αὐτῆς εἶναι περίπου 7.516 τ. χλμ Κάτοικοι 1.399.389. Ἔχει ἔδαφος χθαμαλόν, διασχιζόμενον ἀπὸ λόφους τινάς, ὧν τὸ μέγιστον ὕψος ...υμαίνεται περὶ τὰ 120 μ. Εἰς τὸ κέντρον τῆς νήσου εὑρίσκονται μεγάλαι καὶ εὔφοροι πεδιάδες καὶ ...φθονοι νομαί. Ἔχει πολλοὺς μικροὺς ποταμοὺς ...αὶ πολλὰς μικρὰς λίμνας, αἵτινες καλύπτουν ἔκτα...ν 124 τ. χλμ. Αἱ ἀκταὶ εἶναι πολυσχιδεῖς, σχη...ατίζουσαι βαθεῖς κόλπους καὶ φιόρδ. Ἔχει κλῖμα ...ενικῶς ὑγρὸν καὶ παράγει σιτηρά, γεώμηλα, λα...ανικά, ὀπώρας, κριθὴν καὶ ἐξάγει λιγνίτην. Ἀκμάζ...ει ἐν αὐτῇ καὶ ἡ κτηνοτροφία ἐκτρέφουσα ὀνο...αστὰ γένη κερασφόρων, καὶ ἡ ἁλιεία. Ἐν τῇ ...ήσῳ εὑρίσκεται καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς Δανίας ...οπεγχάγη καὶ πολυάριθμοι ἐκ τῶν κυριωτέρων ...μένων τῆς χώρας. Αἱ συγκοινωνίαι εἶναι εἰς μέ...ν βαθμὸν ἀνεπτυγμέναι, καθότι διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν διωρύγων καὶ πυκνοτάτου δικτύου σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Διαιρεῖται εἰς ἓξ νομούς. Μ.Δ.Β.

Σχάϊμαν (Schoemann), ***Γεώργιος.*** Γερμανὸς ἑλληνιστὴς (1793—1870). Ἐπεσκέφθη δὶς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐδίδαξεν ἀρχαιολογίαν εἰς διάφορα πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας. Συνέγραψε πολυάριθμα ἔργα, ἐν οἷς: «Περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις φυλῶν», «Λόγοι τοῦ Ἰσαίου», ἐξέδωκε τὸν «Προμηθέα δεσμώτην», τὰς «Εὐμενίδας» μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως καὶ τὴν «Θεογονίαν» τοῦ Ἡσιόδου. Τὰ ἄριστα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Ἑλληνικαὶ ἀρχαιότητες» εἰς δύο τόμους καὶ τὰ «Ἤθη καὶ ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων». Θ. Β.

Σχαῖμπελ (Schoebel), ***Κάρολος.*** Γερμανὸς ἀσιανολόγος (1813—1888). Ἔγραψε γαλλιστί: «Ἀναλογίαι τῆς γερμανικῆς γλώσσης πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν καὶ ταύτης πρὸς τὴν σανσκριτικήν», «Περὶ Βουδισμοῦ», «Περὶ παγκοσμίου κατακλυσμοῦ», «Ὁ Σατανᾶς καὶ ἡ πτῶσις τοῦ ἀνθρώπου» κ. τ. λ. Θ. Β.

σχαλίς, *—ίδος* (ἡ)· κλῖμαξ μονοσκελὴς φέρουσα ἐπαλλήλους πασσαλίσκους.

Σχάλκεν (Sshalcken), ***Γοδοφρεῖδος.*** Ὁλλανδὸς ζωγράφος ἐκ Δορδρέχτης (1643—1706). Ἐμελέτησεν ἐν Ντύσσελντορφ πληθὺν προσωπογραφιῶν καὶ πινάκων εἰκονιζόντων ἐνδιαφερούσας σκηνὰς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Διεκρίθη ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἡμίφωτος. Ἡ τεχνοτροπία του εἶναι λεπτολόγος καὶ ἐξεζητημένη. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσεται ἡ «Ράπτουσα γυνὴ» τῆς πινακοθήκης Οὐφφίτσι τῆς Φλωρεντίας. Ι. Μ. Π.

Σχαμαλινίχων *['Αρχ. Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Κολχικῆς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τζάνων, τὸ ὁποῖον ὠχύρωσεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

σχαμανιστὴς (ὁ)· ὀπαδὸς τοῦ σαμανισμοῦ, *σαμανιστὴς* (βλ. λ.).

Σχάουβεν (Schouwen) *[Γεωγρ.].* Νῆσος τῆς Ὁλλανδίας, κατὰ τὴν βορείαν ἄκραν τῆς Ζηλανδίας, ἐγγύτατα τῆς νήσου Ντουΐβελαντ. Ἔχει ἐμβαδὸν 228 τ. χλ. καὶ (1928) 24.056 κατοίκους. Πρωτεύουσα *Ζίρικζε.* Θ. Κ.

Σχάουτεν (Schouten) *[Γεωγρ.].* —1) Συστὰς νήσων, καλουμένη καὶ ἄλλως *Μισδραι*, κειμένη εἰς τὸν κόλπον Γκέλβινκ καὶ ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁλλανδικὴν Νέαν Γουϊνέαν. Ἔχουσιν ἐμβαδὸν 2.257 τ.χλμ., κατοικοῦνται καὶ εἶναι λίαν εὔφοροι.—2) Ὀκτὼ ἡφαιστειογενεῖς νῆσοι (τινὲς μετὰ ἡφαιστείων ἐν ἐνεργείᾳ), δασοσκεπεῖς, κείμεναι πρὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Αὐτοκράτειρα Αὐγούστα, ἐν τῇ πρώην γερμανικῇ ἀποικίᾳ Νέα Γουϊνέᾳ, σχεδὸν ἀκατοίκητοι. Θ. Κ.

Σχάπμαν (Schaepman), ***Ἑρμᾶνος - Ἰωάννης - Ἀλοΐσιος - Μαρία.*** Ὁλλανδὸς κληρικός, ποιητὴς καὶ πολιτικὸς (1844—1903). Διετέλεσε καθηγητὴς ἀπὸ τοῦ 1870, ἐχειροτονήθη παπικὸς ἱεράρχης καὶ ἀποστολικὸς πρωτονοτάριος τῷ 1902, καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς κατὰ τὰς περιόδους 1880—1903. Ὑπῆρξε δεινὸς ῥήτωρ καὶ ἱδρυτὴς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ ὁλλανδικοῦ καθολικοῦ κόμματος. Τὰ ποιητικά του ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ «Ἁγία Σοφία», ἐξεδόθησαν τῷ 1887 καὶ τῷ 1905. Θ. Κ.

σχάρα (ἡ)· βλ. λ. *ἐσχάρα.*

σχαράτσι (τὸ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *οἰνάνθη.*

Σχάρμπεκ (Schaerbeek) *[Γεωγρ.].* Βορειοανατολικὸν προάστιον τῶν Βρυξελλῶν. Κάτ. (1927) 112.070. Ἔχει σημαντικὴν βιομηχανίαν καὶ πολλοὺς ὀπωρῶνας. Θ. Κ

σχάσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σχάζειν, διάνοιξις, σχίσιμο: «σχάσις δοθιῆνος».

— *[Χειρουργ.]* *Σχάσις* καλεῖται ἡ ἐγχείρησις, ἥτις συνίσταται ὁτὲ μὲν εἰς τὴν μεγέθυνσιν πληγῆς ἢ τραύματος, νύξεως, ἢ συριγγίου τινός, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ὑποβοηθῆται ἡ διέξοδος τοῦ πύου, ἡ ἔκκρισις ὑγρῶν, ἢ ὅπως διευκολύνωνται αἱ ἀντισηπτικαὶ πλύσεις κτλ., ἄλλοτε δὲ συνίσταται εἰς τὴν τομὴν μεμβρανώδους τινὸς ἱστοῦ (ἀπονευρώσεως λ. χ.), ὅστις συνθλίβει ἢ περισφίγγει τοὺς ὑπ' αὐτὸν εὑρισκομένους φυσιολογικοὺς ἱστούς· ἄλλοτε πάλιν ἡ σχάσις διενεργεῖται πρὸς διεύρυνσιν φυσικοῦ τινος τρήματος ἢ ὀπῆς, ὅπως οὕτω διευκολυνθῇ ἡ ἐκβολὴ ἢ ἔξοδος ἀλλοτρίου τινὸς σώματος, ἢ ὅπως διὰ τοῦ τρήματος τούτου καταστήσωμεν εὐχερῆ τὴν εἰσαγωγὴν ἐξελθόντος ἢ διαφυγόντος ὀργάνου τινός, ὡς λ. χ. κατὰ τὴν βουβωνικὴν κήλην κτλ. Ἡ σχάσις τελεῖται κυρίως διὰ μαχαιρίου, ἀλλὰ καὶ διὰ θερμοκαυτῆρος καὶ διὰ μαχαιριδίου ἠλεκτρικοῦ, προλαμβάνοντος καὶ τὴν κατ' αὐτὴν αἱμορραγίαν. Μ. Ν. Κ.

σχαστηρία (ἡ). Ἐκαλεῖτο οὕτως εἰς τοὺς ἀρχαίους ἱπποδρόμους σχοινίον τεταμένον πρὸ τῆς ἀφέσεως καὶ δίδον διὰ τῆς πτώσεώς του τὸ σημεῖον τῆς ἐκκινήσεως. Χ. Δ.

— *[Στρατ. Τεχν.]* Καλεῖται *σχαστηρία* τεμάχιον ἀνῆκον εἰς τὸ σύστημα ἐπικρούσεως (πυροδοτήσεως) τῶν φορητῶν ἰδίᾳ πυροβόλων ὅπλων, δι' οὗ συγκρατεῖται ὁ ἐπικρουστὴρ εἰς τὴν θέσιν ὁπλίσεως δι' ἀγκιστρώσεως. Μέσῳ τῆς σκανδάλης, ὅταν ἐπὶ ταύτης ἐνεργῇ ὁ στρατιώτης, μεταδίδεται εἰς τὴν σχαστηρίαν κατὰ τὴν κατάλληλον ἔννοιαν κίνησις, ὁπότε ἐλευθεροῦται ἀπαγκιστρούμενος ὁ ἐπικρουστὴρ καὶ ἐπέρχεται ἡ ἐπίκρουσις τοῦ καψυλίου. Γ. Α. ΚΥ.

σχαστήριον (τό). Ὄνομα διδόμενον παρ' ἀρχαίοις εἰς χειρουργικὸν ὄργανον, εἶδος ἰατρικοῦ μαχαιρίου, δι' οὗ ἐξετελεῖτο ἡ φλεβοτομία. Χ. Δ.

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *σχαστήριον* (κοιν. *κασκαβάλι*) τεμάχιον παντὸς ἐπιστηλίου, χρησιμεῦον διὰ τὴν συγκράτησιν αὐτοῦ εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν του. Εἶναι δὲ τὸ σχαστήριον σιδηροῦς ἢ ξύλινος λοστὸς τετραγωνικῆς τομῆς, διαπερῶν ἐγκαρσίως τὴν ἕδραν τοῦ ἐπιστηλίου, ἔχουσαν ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο ὀπὴν κατάλληλον καὶ ἑδραζόμενον οὕτω ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν τοῦ θωρακίου ἢ τῶν διζύγων. Τὸ σχαστήριον τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ δόλωνος ὑφίσταται τὸ βάρος καὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ φώσωνος καὶ τῶν κεραιῶν τοῦ τε φώσωνος καὶ τοῦ σιπάρου καὶ τῆς συναφοῦς πρὸς αὐτὰ ἐξαρτίας. Σ. Ε. Λ.

σχβάννειον ***ἔλυτρον*** *['Ανατομ.].* Καλεῖται οὕτω τὸ νευρείλημα τῶν νευρικῶν ἰνῶν (=νευριτῶν) τῶν περιφερικῶν νεύρων, ὅπερ παριστᾷ σωλῆνα ἐκ λεπτοτάτου ὑμένος, διαφανοῦς μὲν καὶ ἀνύφου, ἀλλ' ἐλαστικοῦ, προσκολλωμένου στενότατα τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ νευράξονος. Ι. Π.

Σχεὰτ (Scheat ἢ Sheat) *['Αστρον.]*· βλ. *Πήγασος, Σεὰτ* καὶ *Σκάτ.*

σχέδην (κοιν. *μὲ σοκάρο*). Ἐπίρρημα σημαῖνον τὴν ἠρέμα παρέασιν σχοινίου ἑλκομένου ὑπὸ δυνάμεώς τινος, βάρους ἢ ἐνεργείας ἀνέμου ἐπὶ ἱστίου κλπ., καὶ ἀφοῦ τὸ ἐντεινόμενον τοῦ τοιούτου σχοινίου μέρος σχηματίσῃ στροφὴν πέριξ τύλου ἢ κιονίσκου. Εὐχρηστότερος ὅμως ὁ ταυτόσημος ὅρος *ἐξ ἀπολαβῆς.* Σ. Ε. Λ.

σχεδία (ἡ) (κοιν. *σάλι*) *[Ναυτ.].* Κυρίως πλωτὸν αὐτοσχεδίως κατασκευαζόμενον, διὰ σφηκίσκων, ἢ κορμῶν δένδρων προσδενομένων παραπλεύρως ἀλλήλων. Ὑπῆρξε δὲ ὑπὸ τὴν τοιαύτην της μορφὴν τὸ πρωτόγονον πλοῖον τῶν παραλιμνίων καὶ παραποταμίων πληθυσμῶν, ὅπερ διεκυβερνᾶτο διὰ κοντῶν ἀπωθούντων ἀπὸ τῶν ἀβαθῶν βυθῶν· ἐπὶ τοιούτου δὲ κατασκευάσματος ὠρθώθη ὁ πρωτόγονος ἱστός, ἀφ' οὗ ἀνεπετάσθη καὶ τὸ πρωτόγονον ἱστίον, δορὰ ζῴου. Περιώνυμος δὲ ἐν τῷ μύθῳ ἡ τοῦ Ὀδυσσέως σχεδία. Τοιούτου πλωτοῦ, ἐκ διφθερῶν κατεσκευασμένου, ἐχρῶντο οἱ βάρβαροι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ξενοφῶντος (Κύρου Παιδεία Β, δ, 28) πρὸς διαμετακόμισιν τροφίμων ἀπὸ ὄχθης εἰς ὄχθην τοῦ Τίγρητος.

Ἀρχαία σχεδία.

Ἡ σχεδία, ἐκ σφηκίσκων καὶ ἐπηγγενίδων κατασκευαζομένη ἐν βίᾳ, ἀποτελεῖ ἐσχάτην προσπάθειαν σωτηρίας τῶν ἐπιβατῶν ἐγκαταλειπομένου πλοίου. Ἐπιβιβάζονται δὲ ταύτης αὐτοσχέδιος ἱστὸς καὶ ἱστίον, διπυρίτης, ἀλίπαστον κρέας, βαρέλλια μεθ' ὕδατος καὶ οἰνοπνεύματος, πυξὶς καὶ κῶπαι.

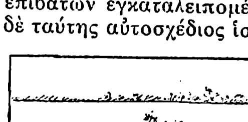

Σημερινὴ σχεδία.

Σχεδία ὡσαύτως ὀνομάζεται καὶ τετράγωνον ἁλιτενὲς κοῖλον σκάφος, ἔχον κατάστρωμα, οὐχὶ ὅμως τρόπιδα, χρησιμοποιούμενον δὲ εἰς τοὺς λιμένας πρὸς τροπισμὸν τῶν ἱστιοφόρων ἢ πρὸς ἐπίκαυσιν καὶ ἐπιχάλκωσιν τῆς γάστρας αὐτῶν· αἱ τοιαῦται σχεδίαι φέρουν κἄποτε καὶ φορτωτῆρα, ἀμείβοντας ἢ γέρανον, πρὸς ἄρσιν βαρῶν. Σ. Ε. Λ.

Σχεδία *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸ δέλτα τοῦ Νείλου καὶ ἐπὶ τῆς διώρυχος τῆς συνδεούσης πρὸς τὸ Κανωβικὸν στόμα τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων σχοίνων ἀπὸ ταύτης. Κατὰ ταύτην, λαβοῦσαν τὸ ὄνομα ἀπὸ σχεδίας ἐζευγμένης ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ διὰ τὰς διαπορθμεύσεις μεταξὺ τῶν ὄχθῶν, ὑπῆρχε «τὸ ναύσταθμον τῶν θαλαμηγῶν πλοίων, ἐφ' οἷς οἱ ἡγεμόνες εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀναπλέουσιν· ἐνταῦθα δὲ καὶ τὸ τελώνιον τῶν ἄνωθεν καταγομένων καὶ ἀναγομένων» (*Στράβ.* ΙΖ' 800). Ἴσως διὰ τὴν τελευταίαν

Digitized by Google

ταύτην λεπτομέρειαν ὠνομάζετο ἡ πόλις καὶ *Φυλακὴ* (*Ἀγαθαρχ.* Περὶ τῆς Ἐρυθρ. θαλ. ἐκλογαὶ § 22). Ταὐτότης ἀνεξακρίβωτος, τῶν μὲν τοποθετούντων αὐτὴν κατὰ τὴν λίμνην Ἀβουκίρ, ἄλλων δὲ κατὰ τὸ χωρίον Τζχεντιέ, οὗ τὴν ὀνομασίαν ὑπολαμβάνουν παραφθορὰν τῆς ἀρχαίας τοιαύτης. Σ. Ε. Λ.

σχεδιάγραμμα (τό)· ὀρθότ. *σχεδιογράφημα* (βλ.λ.).

σχεδιάζω· διατυπῶ ἐν σχεδίῳ, σχεδιογραφῶ· ‖ σκοπεύω, διανοοῦμαι νὰ πράξω τι: «σχεδιάζω νὰ τὸν παρακαλέσω» ἢ «σχεδιάζω μὲ τὸν νοῦν μου νά...».

σχεδίασις, —*εως* (ἡ). Ἡ ἐργασία, ἣν ἐκτελοῦμεν ἐπὶ τοῦ χάρτου διὰ μολυβδίδος ἢ μελάνης διὰ νὰ παραστήσωμεν εἴτε γεωμετρικὰ σχήματα, εἴτε διαφόρους χάρτας, εἴτε γενικῶς τὰς μορφὰς διαφόρων ἀντικειμένων. Κ. Χ. Α.

σχεδίασμα (τό)· διατύπωσις ἐν σχεδίῳ, σχεδιογράφησις· ‖ σχεδιογράφημα.

σχεδιασμὸς (ὁ)· σχεδίασμα, προσχέδιον.

σχεδιαστήριον (τό). Ἡ αἴθουσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτελοῦνται σχεδιάσεις.

σχεδιαστὴς (ὁ)· ὁ σχεδιάζων· ‖ ὁ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀναλαμβάνων τὴν παρασκευὴν σχεδιογραφημάτων.

— [*Ἐγκυκλ.*] Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουν σχολαί, τὸ πλεῖστον ἀνεγνωρισμέναι ὑπὸ τοῦ κράτους, ἔνθα μετὰ ὀλιγοετῆ ἐπιτυχῆ φοίτησιν λαμβάνει τις τὸ πτυχίον τοῦ σχεδιαστοῦ. Οὗτοι χρησιμοποιοῦνται εἰς τεχνικὰς ὑπηρεσίας.

σχεδιογράφημα (τό), καὶ ***σχεδιαγράφημα***· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σχεδιογραφεῖν, ἡ διὰ σχεδιογραφήσεως παράστασις ἀντικειμένου τινός.

— [*Ἐγκυκλ.*] Καλεῖται *σχεδιογράφημα* ἡ προβολὴ ἑνὸς ἀντικειμένου ἐπὶ ἐπιπέδου τινός. Ἡ τοιαύτη ἐργασία ἐκτελεῖται συνήθως, ὅπως σχηματισθῇ ἀκριβεστέρα ἀπεικόνισις τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ἡ ἀκρίβεια αὕτη ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς κλίμακος, καθ' ἣν ἐκτελεῖται τὸ σχεδιάγραμμα.

σχεδιογράφησις, —*εως* (ἡ), καὶ ***σχεδιαγράφησις***· ἡ ἐν σχεδίῳ γραπτῷ διατύπωσις, ἡ διὰ γραμμῶν ἐπὶ ἐπιπέδου προβολὴ ἀντικειμένου τινός: «σχεδιογράφησις πόλεως,—λιμένος,—ποταμοῦ,—οἰκίας κττ.».

σχεδιογράφος (ὁ, ἡ), καὶ ***σχεδιαγράφος***· ὁ γράφων σχέδια, σχεδιαστής.

σχεδιογραφῶ (—*έω*), καὶ ***σχεδιαγραφῶ***· γράφω σχέδια, σχεδιάζω.

σχέδιον (τό)· ἡ γραφικὴ διατύπωσις ἀντικειμένου τινὸς εἴτε ὑπάρχοντος, εἴτε μέλλοντος νὰ λάβῃ ὕπαρξιν: «σχέδιον ναοῦ,—οἰκίας,—λιμένος,—πόλεως»· ‖ τὸ σχῆμα, ἡ μορφή, πρὸς ἣν προσαρμόζεταί τι: «τί σχέδιο ροῦχα εἶναι αὐτὰ ποῦ ἔκαμες», «δὲν μ' ἀρέσει αὐτὸ τὸ σχέδιο τοῦ καπέλου σου»· ‖ γραμμικὸν ποίκιλμα ἐπὶ ὑφασμάτων, χάρτου κττ.· ‖ «σχέδιον πόλεως» ἡ ὅλη ἔκτασις τῆς πόλεως μετὰ τῆς προβλεπομένης ἐπεκτάσεως: «οἰκίαι ἔξω τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως»· ‖ «σχέδιον ἐπιθέσεως, —ἀμύνης,—κυκλώσεως, — ὑποχωρήσεως» στρατιωτικὴ ἐνέργεια ἐσχεδιασμένη πρὸς ἐπίθεσιν, πρὸς ἄμυναν κλπ.

— [*Ἐγκυκλ.*] Καλεῖται *σχέδιον* ἡ διὰ γραμμῶν, γραφιτοκονδύλου ἢ μελάνης ἀναπαράστασις ἀντικειμένου ἐπί τινος ἐπιφανείας, χάρτου ἢ ἄλλης ὕλης δι' ἐλευθέρας χειρὸς ἢ διὰ τῶν σχεδιαστικῶν ἐργαλείων, κανόνος, γνώμονος, γραμμοσύρτου κλπ. (γεωμετρικὸν σχέδιον), ἡ ἀναπαράστασις ὑπὸ κλίμακα ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων, οἰκοδομήματος, γεφύρας, ὁδοῦ, σιδηροδρομικῆς γραμμῆς (ἀρχιτεκτονικὸν σχέδιον), μέρους μικροῦ ἢ μεγάλου τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς (τοπογραφικὸν σχέδιον), πόλεως (σχέδιον πόλεως), μηχανήματος (μηχανουργικὸν σχέδιον) καὶ ἐν γένει πάσης ἐκτελέσεως ἔργου τινὸς (τεχνικὸν σχέδιον). Σ. Ξ.

—[*Στρατηγ.—Τακτ.*] *Σχέδιον* καλεῖται ἡ διὰ πᾶσαν στρατηγικὴν ἢ τακτικὴν ἐνέργειαν βασικὴ σκέψις τῆς σχετικῆς διοικήσεως, ἀποκρυσταλλωθεῖσα εἰς ἀποφάσεις καὶ διαταγάς. Ὑπάρχουσι δύο εἰδῶν σχέδια: τὸ *πολεμικὸν* (plan de guerre) καὶ τὸ τῶν *ἐπιχειρήσεων* (plan d' opérations), τὸ εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς καλούμενον *σχέδιον ἐκστρατείας* (plan de campagne). Τὸ *πολεμικὸν σχέδιον* εἶναι ἔργον τῆς κυβερνήσεως ἑκάστης χώρας, καθ' ὃ στηριζόμενον ἐπὶ καθωρισμένης διεθνοῦς καταστάσεως (συμμαχιῶν, συνεννοήσεων κτλ.). Κατὰ τὰς πολὺ παλαιὰς ἐποχάς, δηλαδὴ τὰς μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, τὰ ἀφορῶντα τὸν πόλεμον ἐξητάζοντο μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐκλογῆς τοῦ θεάτρου ἐπιχειρήσεων, τῆς συγκροτήσεως τοῦ ἀναγκαιοῦντος στρατοῦ, καὶ κυρίως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς μελέτης τῆς γεωγραφικῆς καὶ τοπογραφικῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐκλεγέντος θεάτρου, τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν του, τῶν στρατηγικῶν του σημείων κτλ. Ἀπτὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἐπικρατοῦντος τότε πνεύματος ὑπερτιμήσεως τῆς σημασίας τοῦ ἐδάφους, ἀποτελεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ μελέτη τοῦ σχεδίου ἐκστρατείας καὶ τῶν κινήσεων τοῦ στρατοῦ (des mouvements des armées, κατὰ τὰς ἐκφράσεις τῶν τότε ἐποχῶν) ἦτο ἀνατεθειμένη ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὸ τότε τοπογραφικὸν τμῆμα, τὸ ἀποτελοῦν μέρος τῆς ὑπηρεσίας ἥτις ἐκαλεῖτο *πολεμικὸν ἀρχεῖον* (τὸ γνωστὸν dépôt), δηλαδὴ ὑπηρεσίας δυναμένης νὰ παραλληλισθῇ πρὸς τὸ συγχρόνου ἐννοίας γενικὸν ἐπιτελεῖον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ἡ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου ἤρχισεν ἐξεταζομένη ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ἁπασῶν τῶν λεπτομερειῶν. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἐξετάζειν τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου, συνεπῶς τὴν κατάστρωσιν τοῦ πολεμικοῦ σχεδίου, ἐτελειοποιήθη διαρκοῦντος τοῦ ΙΘ αἰῶνος. Σήμερον τὸ πολεμικὸν σχέδιον ἀποβλέπει: α) εἰς τὴν ὑπόδειξιν τῶν στρατιωτικῶν συμβάσεων,. β) εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ σκοποῦ τοῦ πολέμου, γ) εἰς τὴν προπαρασκευὴν καὶ τὸν συντονισμὸν τοῦ συνόλου τῶν πάσης φύσεως πηγῶν (ἐμψύχων καὶ ἀψύχων) τῆς χώρας, δ) εἰς τὸ νὰ τάξῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀρχιστρατήγου ἅπαντα τ' ἀναγκαῖα μέσα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ νὰ τῷ ὑποδείξῃ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸν σκοπόν, δι' ὃν ἀνελήφθη ὁ πόλεμος (π. χ. κατάκτησιν ξένου ἐδάφους, ἁπλῆν τήρησιν τοῦ φιλίου ἐδάφους κτλ.), ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει πρόκειται περὶ πλειόνων θεάτρων πολέμου, εἰς τὸ νὰ ὑποδείξῃ εἰς τοὺς ἀρχιστρατήγους τὴν ἀνάλογον σημασίαν ἑνὸς ἑκάστου θεάτρου, ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐπιζητούμενον πολιτικοδιπλωματικὸν σκοπόν. Αἱ σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἰδέαι τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ δὴ αἱ ἐκ τοῦ τελευταίου Παγκοσμίου πολέμου προκύψασαι οὐδόλως εἶναι διάφοροι ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων (πρβλ. *Vial*, «Cours d' art et d' histoire militaires» 1863, τ. Β', σ. 199.—*Culmann*, «Stratégie» 1924, σ. 573).

Τὸ *σχέδιον ἐπιχειρήσεων* εἶναι ἔργον τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου, ὑπεισερχόμενον ἐξ ὁλοκλήρου ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς καὶ ἐξετάζον τὰς ἐπιχειρήσεις ἑνὸς καὶ μόνον θεάτρου (δι' ἕκαστον θέατρον ὑπάρχει ἴδιον σχέδιον ἐπιχειρήσεων). Ὁ ἀρχιστράτηγος, παραμένων πάντοτε ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ *πολεμικοῦ σχεδίου*, ἐκλέγει τοὺς στρατηγικοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τοῦ θεάτρου του, διαβλέπων μὲν ἁπάσας τὰς πιθανὰς περιπτώσεις ἐπὶ τῶν σχεδίων τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλ' ἀποφεύγων πάντοτε ν' ἀποδεχθῇ μίαν καὶ μόνην ὡρισμένην ἀπόφασιν τοῦ ἀντιπάλου. Ἐπὶ τῇ βάσει ἑκάστου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ καταστρώνει ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τοὺς ἐκτελεστέους δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν στρατηγικοὺς ἑλιγμούς, τὰς διατεθησομένας δι' ἕκαστον ἑλιγμὸν δυνάμεις, κτλ. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων καταρτίζεται συναφῶς τὸ *σχέδιον προκαλύψεως* καὶ τὸ *σχέδιον συγκεντρώσεως*, εἰς ὃ συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ *σχέδιον μεταφορῶν*, δηλαδὴ τὸ καθορίζον τὰς λεπτομερείας τοῦ τρόπου μεταφορᾶς τῶν διαφόρων μονάδων εἰς τὸν χῶρον συγκεντρώσεως, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ γίνῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπωφελεστέρα χρῆσις τῶν ὑφ' ἑκάστης χώρας διατιθεμένων μέσων μεταφορᾶς. Διὰ τὴν καλὴν ἐπιστράτευσιν ἀπαιτεῖται *σχέδιον ἐπιστρατεύσεως*, καθορίζον ἁπάσας τὰς λεπτομερείας τῆς προσελεύσεως τῶν ἐφέδρων καὶ τῆς μεταφορᾶς τούτων εἰς τὰς ἕδρας τῶν σωμάτων των. Τὸ σχέδιον ὅμως ἐπιστρατεύσεως δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων, διότι διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πασης φύσεως πολέμου καὶ τῶν πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεων προαπαιτεῖται ἀπαραιτήτως ἐκτέλεσις ἐπιστρατεύσεως. Ἅμα ὡς μία ἑκάστη ὑποτεταγμένη μονὰς λάβῃ γνῶσιν τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων τοῦ ἀρχιστρατήγου, καθορίζει τὸ δι' αὐτὴν σχέδιον ἐπιχειρήσεων. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὁ καταρτισμὸς σχεδίου ἐπεξετάθη μέχρι καὶ τῶν μικρῶν μονάδων· ἐπειδὴ δ' ἐπὶ τριετίαν ὁλόκληρον ἐπρόκειτο ἐν τῷ δυτικῷ θεάτρῳ περὶ στασιμότητος, δι' αὐτὸ τὸ *σχέδιον ἀμύνης* ἐπεξετείνετο μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν μικροτάτων μονάδων. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἤρχισαν καταρτιζόμενα διὰ πρώτην φορὰν *σχέδια πυρὸς* πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ἀποβλέποντα εἰς τὸν λεπτομερῆ καθορισμὸν τοῦ πυρὸς ὑφ' ἑκάστης μονάδος πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ (συμπεριλαμβανομένου τοῦ καθορισμοῦ τῆς θέσεως πυροβόλων καὶ πολυβόλων, παρατηρητηρίων, σταθμῶν διοικήσεως, κτλ.), ἀποτελοῦντα δὲ τὸν κυριώτερον παράγοντα τῆς ἀμυντικῆς ἐνεργείας ἑκάστης μονάδος. Τὰ σχέδια πυρὸς ἦσαν λεπτομερέστατα καὶ πολυπλοκώτατα κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, καθ' ὃ ἐξυπηρετοῦντα ἀγῶνα στασιμότητος, δηλαδὴ ἀγῶνα, καθ' ὃν αἱ θέσεις τοῦ ἀντιπάλου, ἡ περίπου τακτική του κατάστασις κτλ., ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον γνωσταί· ἐπειδὴ ὅμως τὰ τοιαῦτα δὲν εἶναι δυνατὰ εἰς περίπτωσιν ἀγῶνος κινήσεων καὶ ἑλιγμῶν, δι' αὐτὸ τὰ σχέδια πυρὸς εἶναι σήμερον πολὺ ἁπλᾶ, περιοριζόμενα εἰς τὸν καθορισμὸν ἐντολῶν ἐν ταῖς πολὺ γενικαῖς γραμμαῖς. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—**σχέδια κινούμενα** [*Ἐγκυκλ.*]. Καλοῦνται οὕτω αἱ φωτειναὶ εἰκόνες ἀντικειμένου τινὸς (ἀνθρώπου, ζῴου, ἁμάξης κλπ.), αἵτινες, ἰχνογραφούμεναι ἐπὶ διαφανοῦς πλακὸς καὶ προβαλλόμεναι διαδοχικῶς, διὰ προβολέως, ἐπὶ πετάσματος, παρουσιάζουσι τὸ εἰκονιζόμενον ἐν κινήσει. Πρώτην σοβαρὰν ἐπιτυχίαν ἐσημείωσαν τὰ κινούμενα σχέδια τῷ 1892, ὅτε ὁ Reynaud, εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθὲν ἐν Παρισίοις «Ὀπτικὸν θέατρον», κατώρθωσε νὰ προβάλῃ ὁλοκλήρους σκηνὰς ἔργων, εἰς τὰς ὁποίας τὰ δρῶντα πρόσωπα ἦσαν ἀνάλογα ἰχνογραφήματα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, ἐπικρατήσαντος τοῦ κινηματογράφου, εἰς ὃν ἡ παράστασις τῆς κινήσεως ἐπιτυγχάνεται διὰ σειρᾶς φωτογραφιῶν τοῦ ἀντικειμένου, ἐπὶ μακρᾶς διαφανοῦς ταινίας, ἔπαυσεν ἡ κατασκευὴ τῶν διὰ χειρὸς ζωγραφιζομένων κινουμένων σχεδίων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιήθησαν ἐφεξῆς μόνον πρὸς διαφήμισιν διαφόρων προϊόντων.

Ἡ παραγωγὴ κινηματογραφικῶν ταινιῶν διὰ σειρᾶς ἰχνογραφημάτων ἤρχισε καὶ πάλιν τῷ 1928, ὅτε ὁ Ἀμερικανὸς Βὰλτ Ντίσνεϋ ἐπενόησε τὸν «Μίκκυ-μάους», ποντικὸν ἥρωα διαφόρων κωμῳδιῶν, αἵτινες ἐσημείωσαν καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν, συνδυασθεῖσαι μετὰ μουσικῆς. Ἡ κατασκευὴ τῶν κινουμένων σχεδίων βασίζεται ἐπὶ τῆς ἰδιότητος τοῦ ὀφθαλμοῦ, καθ' ἣν ἡ ὀπτικὴ ἐντύπωσις δὲν ἀποσβέννυται εὐθὺς ὡς ἐκλείψῃ τὸ προκαλέσαν αὐτὴν αἴτιον, ἀλλὰ διατηρεῖται ἀναλλοίωτος ἐπὶ χρονικὸν διάστημα ποικίλλον ἀπὸ $^1/_{12}$ μέχρις $^1/_{20}$ τοῦ δευτερολέπτου. Ἐὰν λοιπὸν κατασκευασθῇ σειρὰ 17 κατὰ μέσον ὅρον ἰχνογραφημάτων, παριστώντων τὰς διαδοχικὰς θέσεις καὶ στάσεις κινουμένου ἀντικειμένου, ἃς πραγματοποιεῖ τοῦτο εἰς διάστημα ἑνὸς δευτερολέπτου, προβληθῶσι δὲ τὰ ἰχνογραφήματα ταῦτα διαδοχικῶς ἐπὶ ὀθόνης ἐντὸς τῆς αὐτῆς χρονικῆς διαρκείας, τότε ὁ ὀφθαλμὸς ἔχει τὴν ἐντύπωσιν τῆς συνεχοῦς κινήσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐργασία αὕτη, ὡς γινομένη διὰ χειρός, ἀπαιτεῖ, λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν εἰκόνων (5000 εἰκόνες διὰ ταινίαν 200 μέτρων), μακρὸν χρονικὸν διάστημα, κατανέμεται ἡ κατασκευὴ των μεταξὺ πολλῶν σχεδιαστῶν, τὰ δὲ οὕτω κατασκευζόμενα ἰχνογραφήματα τοποθετοῦνται ἐνώπιον τοῦ «φόντου» (εἰκόνος τῆς σκηνῆς, πρὸ τῆς ὁποίας πρόκειται νὰ ἐκτυλιχθῇ ἡ παράστασις) καὶ φωτογραφοῦνται. Μεγάλη προσπάθεια ἀπαιτεῖται διὰ τὸν πλήρη συγχρονισμὸν τῶν κινήσεων μετὰ τῆς μουσικῆς. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀπαιτεῖ ἐξησκημένους σχεδιαστάς, καθόσον αἱ κινήσεις σχεδιάζονται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μουσικῆς, ἥτις γράφεται ἐκ τῶν προτέρων καὶ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ παρασταθησόμενον ἔργον. Ν. Φ.

— **σχέδια πόλεων** [*Πολεοδ.*]. Ὅταν αἱ ὑλικαὶ καὶ πνευματικαὶ ἀνάγκαι ἑνὸς πληθυσμοῦ καταστοῦν ἐνσυνείδητοι καὶ σαφεῖς, οὗτος διὰ τοῦ πολεοδόμου καὶ τῶν τεχνικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα διαθέτει, προβαίνει εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ σχεδίου πόλεως. Αἱ ηὐξημέναι (φυσικαὶ) πόλεις ἀνεγείρονται ἄνευ προηγουμένης γνώσεως καὶ ἐνσυνειδήτου ἀντιλήψεως τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν κατοίκων. Περὶ ἕνα ὁποιονδήποτε πυρῆνα (φρούριον, ἀνάκτορον, ναὸν κ. λ. π.) προστίθενται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀτάκτως καὶ ἄνευ ὀργανισμοῦ τὰ οἰκοδομικὰ διαμερίσματα τῆς πόλεως. Αἱ πόλεις αὗται τάχιστα ἀχρηστεύουν καὶ δημιουργεῖται ἡ ἀνάγκη τοῦ σχεδίου πόλεως. Ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς ηὐξημένης πόλεως εἰς τὴν διὰ σχεδίου εἶναι μετάβασις εἰς τὴν γεωμετρικὴν πόλιν.

I. *Ἱστορικὴ ἀνασκόπησις*, Εἰς τὸν ἀρχαῖον ἀνατολικὸν πολιτισμὸν παρατηρεῖται κατὰ πρῶτον ἡ προσπάθεια πρὸς ἀνέγερσιν πόλεων μὲ κυκλοφοριακὸν καὶ οἰκοδομικὸν σύστημα ὁπωσδήποτε ὠργανωμένον. Ἡ Ἡλιούπολις τῶν Αἰγυπτίων ἀνηγέρθη ἐπὶ προσχεδιασθέντος σχεδίου πόλεως. Ἡ

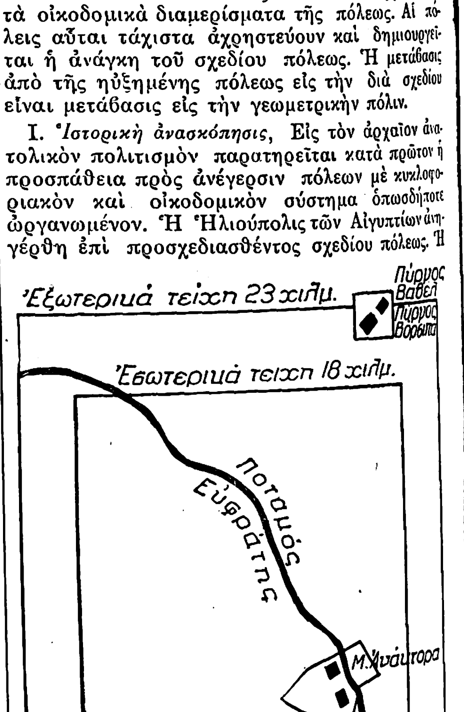

Τὸ σχέδιον πόλεως τῆς Βαβυλῶνος.

Βαβυλὼν παρουσιάζει αὐστηρῶς γεωμετρικὸν ὀρθογώνιον σχέδιον, ὀργανικὴν τοποθέτησιν τῶν κυριωτέρων διοικητικῶν καὶ θρησκευτικῶν κέντρων καὶ ἀρτίας ὀχυρωματικὰς ἐγκαταστάσεις, περικλείουσας ὁλόκληρον τὴν πόλιν.

Τὰς ἀρχὰς τῆς πολεοδομικῆς ἐδιδάχθησαν οἱ ἀ-

Digitized by Google

χαῖοι Ἕλληνες παρὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Ἀσσυρίων. Ὁ Ἱππόδαμος ἐκ Μιλήτου ἐδημιούργησε σύστημα ἀνεγέρσεως πόλεων μὲ βάσιν γεωμετρικὸν σχέδιον ὀρθογωνίου ἐπιφανείας. Τὸ ὁδικὸν δίκτυον σχηματίζει ὀρθογώνια οἰκοδομικὰ τετράγωνα. Αἱ κύριαι ὁδοὶ διασχίζουν τὴν πόλιν κατὰ μῆκος. Τὸ

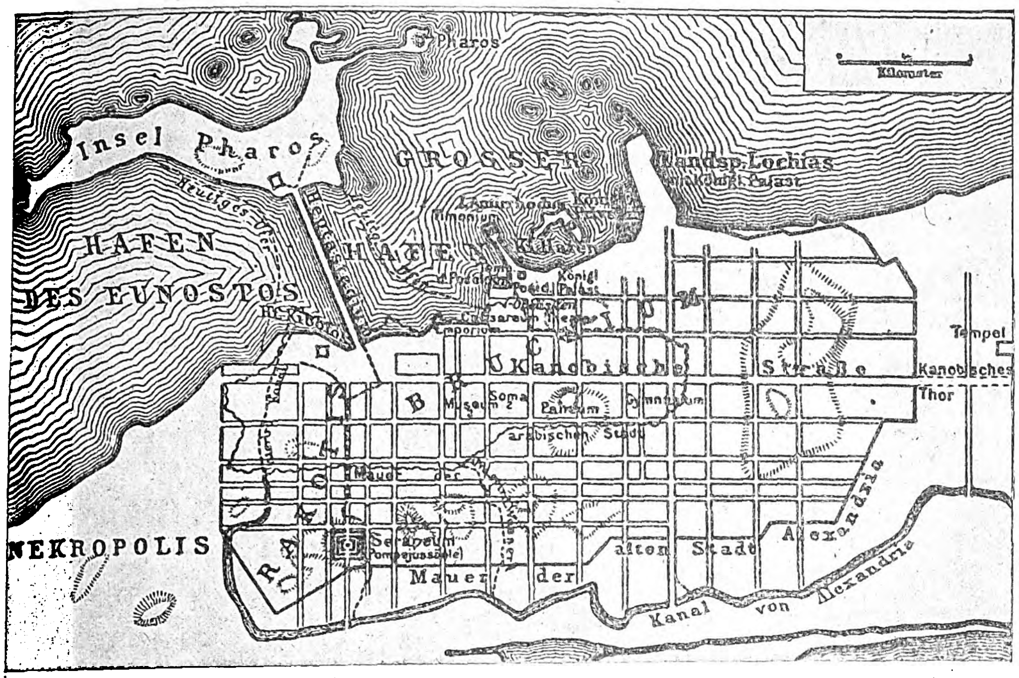

Τὸ σχέδιον πόλεως Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τοῦ πολεοδόμου Δεινοκράτους.

ἱπποδάμειον γεωμετρικὸν σύστημα ἀνεγέρσεως πόλεων ἀπετέλεσε τὸν τύπον σχεδίου πόλεως κατὰ τὴν ἀλεξανδρινὴν καὶ ἑλληνιστικὴν ἐποχήν. Ὑπὸ τοῦ πολεοδόμου Δεινοκράτους ἀνηγέρθη κατὰ τὸ ἀνωτέρω σύστημα ἡ Ἀλεξάνδρεια, καθὼς καὶ πλῆθος ἑλληνιστικῶν πόλεων τῆς Ἀσίας καὶ Β. Ἀφρικῆς.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐξηκολούθησαν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἱπποδαμείου γεωμετρικοῦ συστήματος μὲ λεπτομερειακὰς μόνον παραλλαγάς. Ἡ ἐκλογὴ τῆς τοποθεσίας ἐξηρτᾶτο πάντοτε ἐξ οἰκονομικῶν ἢ στρατηγικῶν λόγων, ἡ δὲ ἐκλογὴ τοῦ ἐδάφους ἐκ τῶν ὑγιεινῶν ἀναγκῶν. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ προσανατολισμοῦ ὑπῆρχον διαφορετικαὶ ἀντιλήψεις· ἐν τούτοις ἐπεζητεῖτο πάντοτε ἡ προφύλαξις τῶν πόλεων ἀπὸ τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος. Σπουδαιότατον ζήτημα κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐδάφους πρὸς ἀνέγερσιν πόλεων ἦτο ἡ δυνατότης ὑδρεύσεως καὶ ἀποχετεύσεως. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἡ ὕδρευσις πόλεων ἐτελειοποιήθη δι' ἀρτίων ἐγκαταστάσεων ὑδραγωγείων.

Αι μεσαιωνικαὶ πόλεις τῆς Ἀνατολῆς διετήρησαν κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ αὐστηρὸν γεωμετρικὸν σχέδιον πόλεως. Ἐρείπια ἐγκαταλελειμμένων πόλεων ἐν Μεσοποταμίᾳ καταδεικνύουν τὸ σχεδὸν τετραγωνικὸν σχῆμα τῆς πόλεως, μὲ ἐπίσης ὀρθογώνιον ὁδικὸν δίκτυον (Ρεσάφα ἐν Μεσοποταμίᾳ).

Ὁ δυτικὸς μεσαίων ἠγνόησε τὸ αὐστηρῶς γεωμετρικὸν σχέδιον πόλεως. Αἱ πόλεις κατ' αὐτὸν αὐξάνουν φυσικῶς μὲ πυρῆνα τὸν πύργον τοῦ ἄρχοντος. Βαθμηδόν, καὶ κατόπιν ἐργασίας πολλῶν αἰώνων, διαμορφοῦται τὸ ἀκτινοειδὲς σχῆμα πόλεως καὶ τὸ περιφερειακόν. Αἱ μεγάλαι συγκοινωνιακαὶ ὁδοί, αἱ συνδέουσαι τὴν πόλιν μετὰ τῶν ἄλλων πόλεων καὶ χωρῶν, εἰσήρχοντο διὰ ἰδιαιτέρως ὠχυρωμένων πυλῶν. Τὰς κυρίας ὁδοὺς συνέδεον περιφερειακαὶ ὁδοί. Συνήθως αἱ μεσαιωνικαὶ πόλεις ἀνηγείροντο κατὰ μῆκος ποταμῶν ἢ στρατιωτικῶν ὁδῶν. Ἕνεκα τῆς συμπυκνώσεως τῶν κατοίκων ἐντὸς περιωρισμένων φρουρίων, πρὸς καλυτέραν ἄμυναν, αἱ ὑγιειναὶ συνθῆκαι κατοικήσεως καὶ ἐργασίας ἦσαν ἐλαττωματικαί. Ἐν τούτοις κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀνηγέρθησαν πόλεις ἐξόχου ἀρχιτεκτονικῆς. Αἱ μεσαιωνικαὶ πόλεις τῆς Ἀνατολῆς ἐξηφανίσθησαν, ἐνῷ αἱ τῆς Δύσεως κατὰ τὸ πλεῖστον διετηρήθησαν μέχρι σήμερον.

Κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἐγένοντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπεκτάσεις ὑπαρχουσῶν μεσαιωνικῶν πόλεων ἐπὶ προδιαγεγραμμένου σχεδίου πόλεως. Τὰ σχέδια πόλεων ἢ ἐπεκτάσεων δημιουργοῦνται ἐπὶ βάσεων στρατηγικῶν ἀναγκῶν ἢ διαπνέονται ἀπὸ τὸ αἴσθημα ματαιοδοξίας καὶ ἐπιδείξεως τῶν ἡγεμόνων. Ἡ προπολεμικὴ ἐποχή, παρὰ τὰ σχέδια πόλεων καὶ τὸν οἰκοδομικὸν κανονισμόν, ἐπέτυχε μόνον τὴν τελείαν ἀπαθλίωσιν τῶν σχηματισθεισῶν μεγαλοπόλεων. Κατὰ τὸ πλεῖστον ἐφηρμόσθησαν γεωμετρικὰ σχέδια πόλεων χωρὶς νὰ ἱκανοποιήσουν οὐδεμίαν ἀπὸ τὰς ζωτικὰς ἀνάγκας τῶν πόλεων. Εἰς τὰ ἐκπονηθέντα σχέδια πόλεως αἱ συγκοινωνιακαὶ ἀνάγκαι ἀγνοοῦνται, αἱ δὲ στοιχειώδεις ὑγιειναὶ ἀρχαὶ κατοικίας καὶ ἐργασίας τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ παραμελοῦνται χάριν ἐντατικωτέρας ἐκμεταλλεύσεως τῶν οἰκοπέδων. Οὕτω ἐσχηματίσθησαν αἱ γνωσταὶ ὑπερτροφικαὶ μεγαλοπόλεις (σχέδιον πόλεως Ν. Ὑόρκης) μὲ συνθήκας κατοικίας, ἐργασίας καὶ κυκλοφορίας ἐξωφρενικάς. Οὐδεμία τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς πολεοδομικῆς ἐτηρήθη. Οὕτω ἡ σύγχρονος ἐποχὴ ἐκληρονόμησε πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἀληθῆ καρκινώματα διὰ τὸν πληθυσμόν, ἀλλὰ δυσκόλως δύνανται νὰ ἐγκαταλειφθοῦν. Ἐν τῇ σοβιετικῇ Ρωσίᾳ, ὅπου ὑπερίσχυσε νέον κοινωνικὸν σύστημα καὶ ἐφαρμόζονται νέαι κοινωνικαὶ ἀρχαί, ἐτέθησαν πρὸς ἐπίλυσιν δύο προβλήματα: τὸ πρόβλημα τῆς ἐξυγιάνσεως τῶν ὑφισταμένων πόλεων καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεγέρσεως νέων σοσιαλιστικῶν πόλεων.

II. *Τὸ σχέδιον ἐξυγιάνσεως τῶν πόλεων.* Ἡ περίοδος τῆς βιομηχανοποιήσεως ἐπέφερε συσσώρευσιν ἐκ τῆς ὑπαίθρου χώρας ἀριθμοῦ κατοίκων δυσαναλόγως μεγάλου πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν μεγαλοπόλεων. Ἐπίσης μέγα πλῆθος προσῆλθε μόνον ἐκ τῆς ἐπιθυμίας νὰ εὑρίσκεται εἰς τὴν μεγαλόπολιν, ἔστω καὶ μὴ ἀπολαμβάνον τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς. Οὕτω τὸ μέγιστον μέρος τῶν πληθυσμῶν πιθανὸν μὲν κατ' ἀρχὰς νὰ ἐξοικονομήθη ἕνεκα τῶν ἀτελῶν τεχνικῶν μέσων βιομηχανίας, ἀπαιτούντων περισσοτέρους ἐργάτας, καὶ τῆς μονομεροῦς βιομηχα-

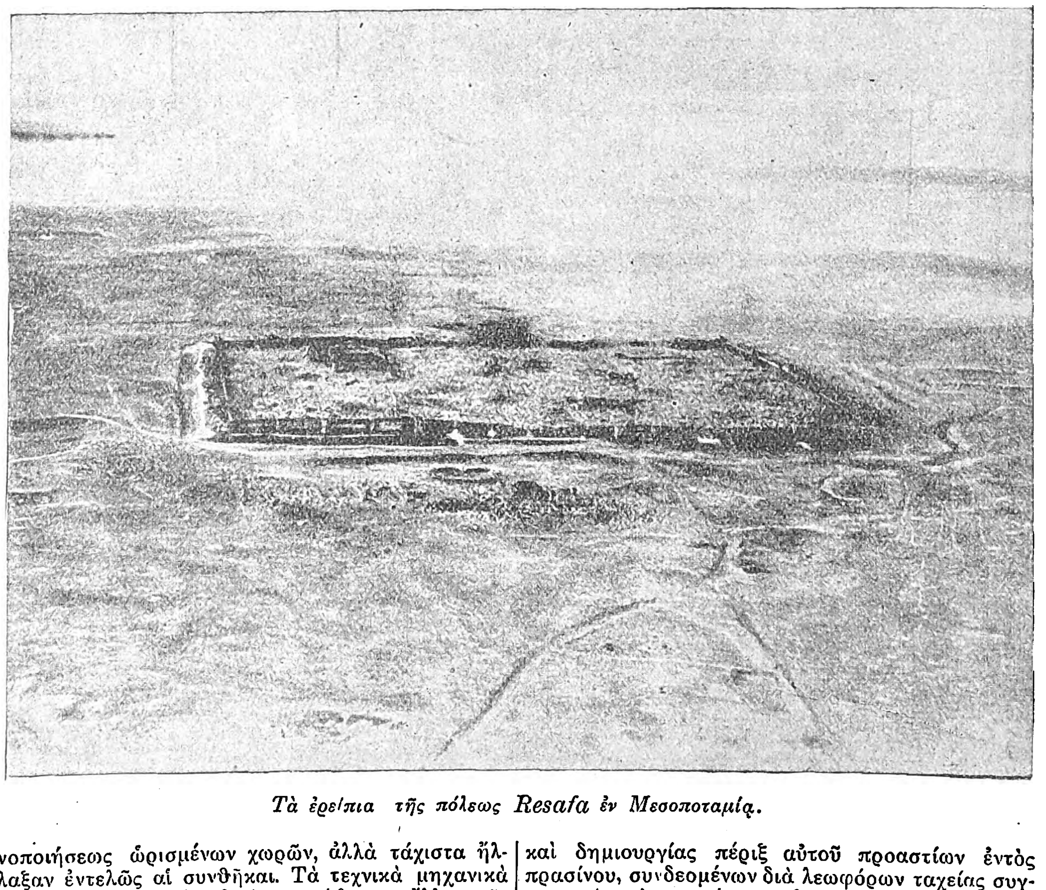

Τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως Resafa ἐν Μεσοποταμίᾳ.

νοποιήσεως ὡρισμένων χωρῶν, ἀλλὰ τάχιστα ἤλλαξαν ἐντελῶς αἱ συνθῆκαι. Τὰ τεχνικὰ μηχανικὰ καὶ λειτουργικὰ μέσα ἐτελειοποιήθησαν, ἄλλαι χῶραι ἐβιομηχανοποιήθησαν, αἱ οἰκονομικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν λαῶν κατέστησαν δύσκολοι. Οἱ συσσωρευθέντες πληθυσμοὶ τῶν μεγαλοπόλεων, οἱ πρὸς καιρὸν ἐξοικονομηθέντες, ἀντὶ τῆς εὐμαρείας, τὴν ὁποίαν ἤλπισαν, ἔφθασαν εἰς φρικώδη ἀπαθλίωσιν, ζῶντες ἐντὸς ὑγρῶν καὶ ἀνηλίων συνοικισμῶν. Τὸ ζήτημα λοιπὸν ἐξυγιάνσεως τῶν μεγαλοπόλεων τίθεται σαφές. Ὁ πληθυσμὸς δέον ν' ἀραιωθῇ καὶ νὰ κατανεμηθῇ ὀργανικῶς κατὰ οἰκονομικὸν καὶ παραγωγικὸν σχέδιον καθ' ὅλην τὴν χώραν. Αἱ ὑφιστάμεναι ἐγκαταστάσεις κατοικίας καὶ ἐργασίας νὰ ἐξυγιανθοῦν κατόπιν μελετῶν τῶν ζητημάτων, καταρτιζομένων λεπτομερῶς στατιστικῶν ὅλων τῶν λειτουργιῶν τῆς πόλεως.

Ἤδη εἰς πολλὰς μεγαλοπόλεις (Βερολῖνον) αἱ ἀρχαὶ προβαίνουν εἰς ἐξυγίανσιν τῶν ὅρων κατοικίας διὰ δημιουργίας περιφερειακῆς ζώνης συνοικισμῶν, περιβαλλούσης τὸ κέντρον καὶ χωριζομένης δι' εὐρείας περιφερειακῆς ζώνης πρασίνου. Τὸ κέντρον τῆς μεγαλοπόλεως βαθμηδὸν ἀποκρυσταλλοῦται εἰς κέντρον ἐργασίας, ἐμπορικὸν καὶ διοικητικόν, πρὸς τὸ ὁποῖον συρρέουν ἐκ τῆς περιφερείας δι' ἀρτίων συγκοινωνιακῶν μέσων οἱ κάτοικοι, διερχόμενοι ἑκάστοτε διὰ τῆς ζώνης πρασίνου. Ἡ βιομηχανία κατανέμεται εἰς κέντρα μὴ βλάπτοντα οὔτε τὸ κέντρον οὔτε τὴν περιφέρειαν συνοικισμῶν. Πρὸς τοῦτο δέον νὰ μελετηθῇ τὸ ζήτημα τῶν κυριαρχούντων ἀνέμων, νὰ τοποθετηθῇ δὲ τὸ βιομηχανικὸν κέντρον πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς κυριαρχούσης κατευθύνσεως ἀνέμων, ὥστε καπνιὰ καὶ ἀναθυμιάσεις νὰ μὴ ἐξαπλοῦνται ὑπεράνω τῆς πόλεως. Τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ κέντρου ἐργασίας, περιβαλλομένου ὑπὸ ζώνης πρασίνου καὶ ζώνης συνοικισμῶν, συνδεομένων ἀκτινοειδῶς διὰ λεωφόρων ταχείας κυκλοφορίας, εἶναι μὲν ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς ἄριστον, ἐν τούτοις παρουσιάζει συμφορικὰ ἐλαττώματα συγκοινωνίας κατὰ τὸ κέντρον. Τὸ ἀνωτέρω σύστημα, ἐφ' ὅσον ἡ πόλις δὲν πρόκειται νὰ ἐπεκταθῇ ὑπερβολικά, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἄρτιον. Ἐν περιπτώσει ὅμως ἐπεκτάσεως τοῦ κέντρου καὶ τῆς περιφερείας, ἀναφαίνεται καὶ πάλιν τὸ ζήτημα τῆς ὑπερβολικῆς συμπυκνώσεως τῆς πόλεως. Ἀντὶ τῆς κυκλικῆς ζώνης συνοικισμῶν, ἡ ἀραίωσις καὶ ἐπέκτασις δύναται νὰ γίνῃ ἀκτινοειδῶς ἐκ τοῦ κέντρου, ὁπότε ζήτημα νέας συμπυκνώσεως εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναφανῇ. Ἀμφότεραι αἱ ἀνωτέρω περιπτώσεις συστήματος ἐξυγιάνσεων ἐφαρμόζονται ἤδη εἰς πολλὰς μεγαλοπόλεις, κυρίως τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, βάσει προδιαγεγραμμένου σχεδίου οἰκονομικοτεχνικοῦ. Πρωτίστη ὅμως ἀπαίτησις εἶναι, ὅπως τὸ κράτος ἢ αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ γίνουν κύριοι τοῦ ἐδάφους καὶ ἀποκλεισθῇ πᾶσα ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία.

Τὸ Λονδῖνον ἦτο καὶ εἶναι ἀκόμη ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ μεγαλόπολις μὲ τὰς ἀθλιωτέρας ὑγιεινὰς συνθήκας κατοικίας καὶ ἐργασίας ἐν Εὐρώπῃ, διὸ καὶ πρῶτον ἀνέλαβε τὸ ἔργον τῆς ἐξυγιάνσεως. Οὕτω ἀνηγέρθησαν τὰ ὑποδειγματικὰ προάστια Letchworth (35 χιλ.) καὶ Welwyn (40 χιλ.). Διὰ τῆς ἐξυγιάνσεως τοῦ κέντρου ἐργασιας καὶ δημιουργίας πέριξ αὐτοῦ προαστίων ἐντὸς πρασίνου, συνδεομένων διὰ λεωφόρων ταχείας συγκοινωνίας, ἐπιτυγχάνεται ἀρτία λύσις καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν μελλοντικῆς ἐπεκτάσεως, ἀλλὰ παρουσιάζεται καὶ πάλιν συμφορικὴ κυκλοφορία πρὸς τὸ κέντρον ἐργασίας. Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν

Digitized by Google

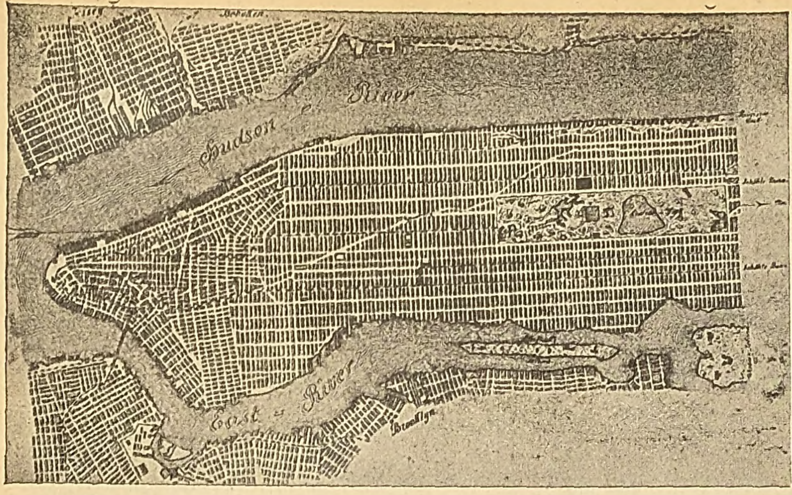

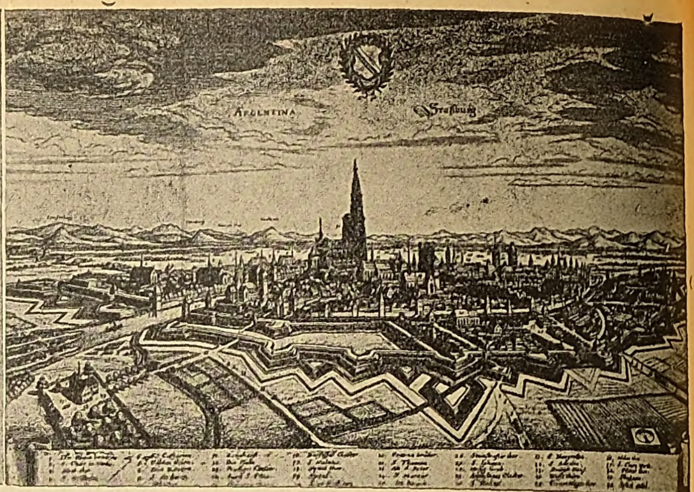

1) Τὸ σχέδιον πόλεως Neuyork. 2) Ἡ πόλις Strassburg κατὰ τὸν Μεσαίωνα.

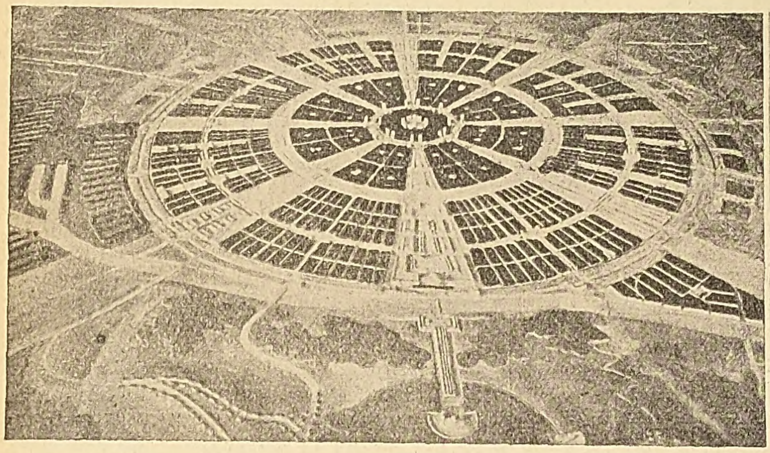

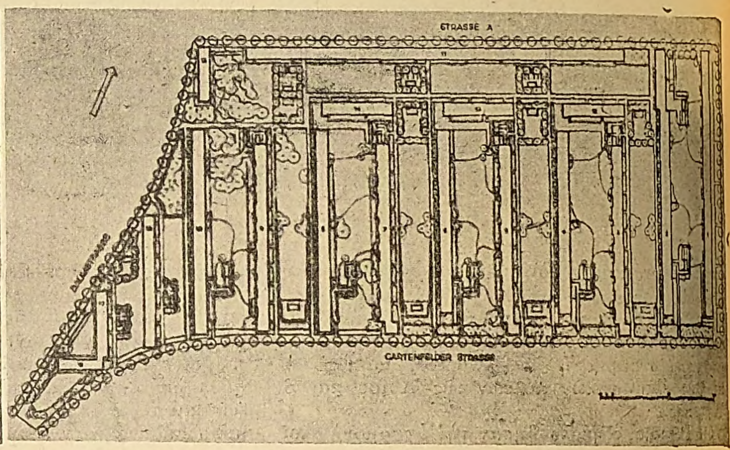

1) Τὸ σχέδιον ὑγιεινῆς μεγαλοπόλεως ὑπὸ Stadtbaurat Dr. Ing. P. Wolf καὶ M. Arlt, Dresden 2) Συνοικισμὸς Spandau-Haselhorst παρὰ τὸ Βερολῖνον. Architekt Fred Forbat.

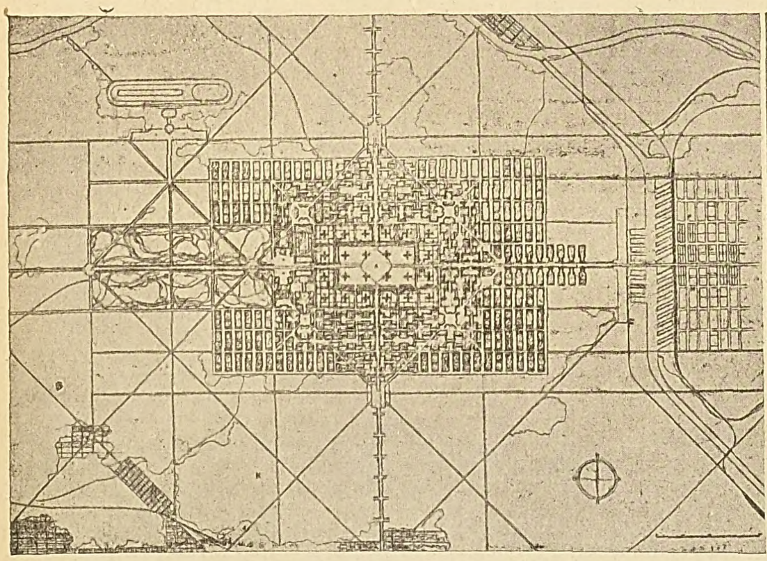

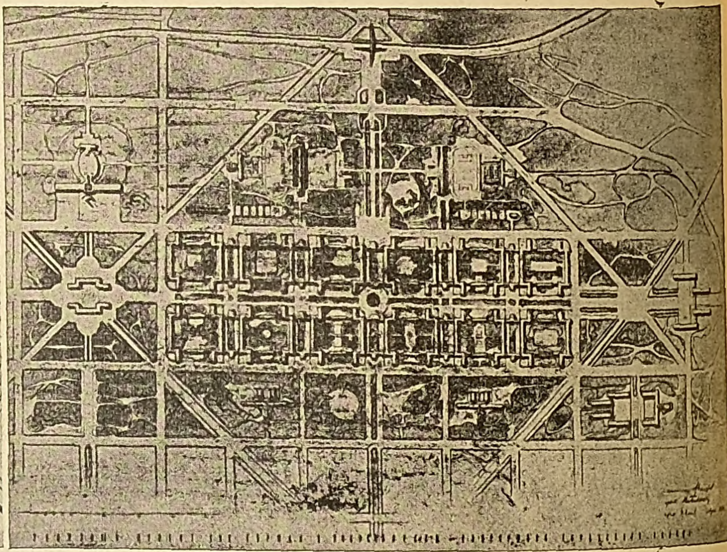

1) Le Corbusier. Σχέδιον μεγαλοπόλεως. 2) Ἀρχιτ. Babenkow, Wlasow, Poljanow. Τμῆμα τοῦ σχεδίου τῆς σοσιαλιστικῆς πόλεως Novosibirsk.

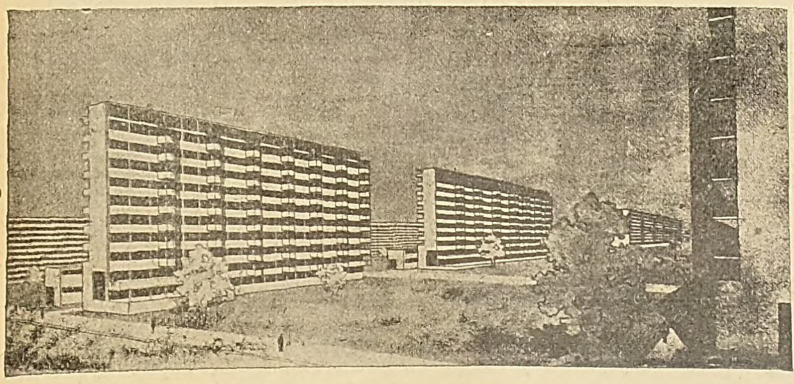

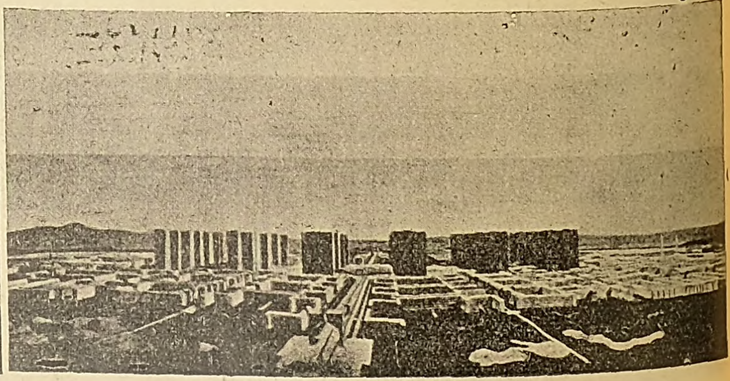

1) Ἀρχιτ. W. Gropius. Ἄποψις συνοικισμοῦ ἐκ 10ωρόφων κατοικιῶν ἐντὸς εὐρείας ἐπιφανείας πρασίνου. 2) Γενικὴ ὄψις τῆς πόλεως κατὰ τὸ σχέδιον Le Corbusier.

Digitized by Google

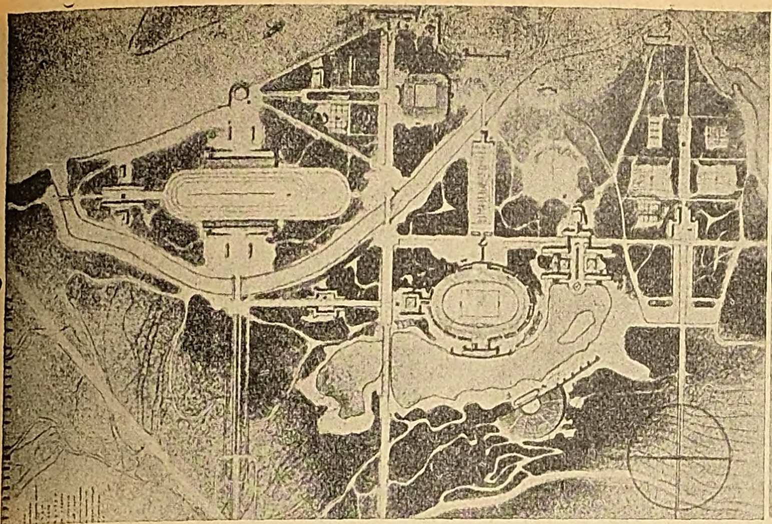

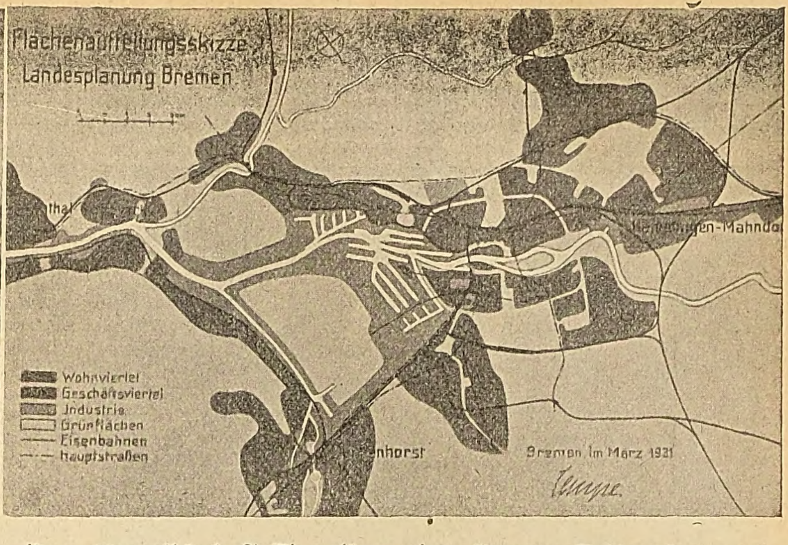

1) Ἀρχιτ. Babenkow, Wlasow, Poljakow. Κέντρον φυσικῆς ἀγωγῆς τῆς πόλεως Novosibirsk. 2) Τὸ σχέδιον χώρας Bremen. Σχέδιον ἐπιφανειῶν χρησιμότητος, ὑπὸ Prof. Dr. Ing. O. Blumm-Hannover καὶ Prof. Dr. Ing. Schumader-Hamburg.

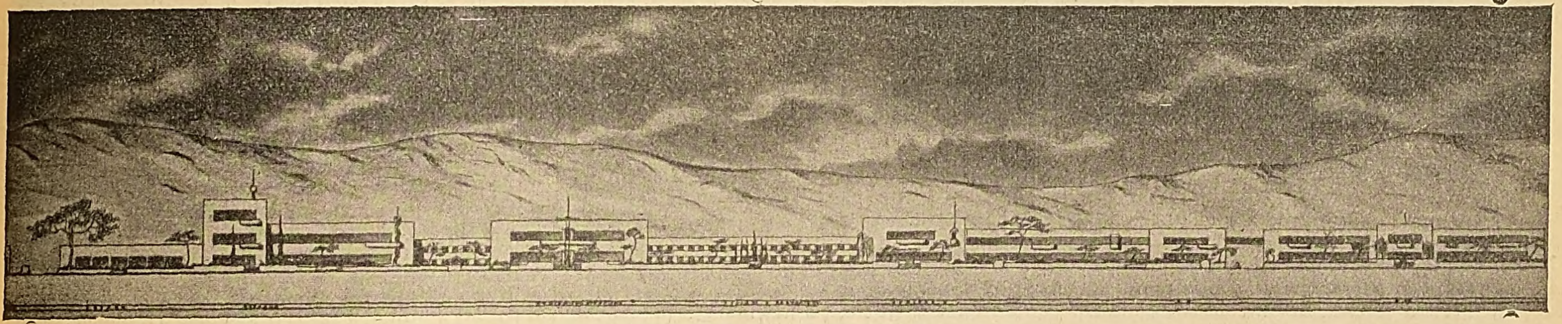

Διοικητικὸν κέντρον πόλεως. Ἀρχιτέκτων Ι. Γ. Δεσποτόπουλος.

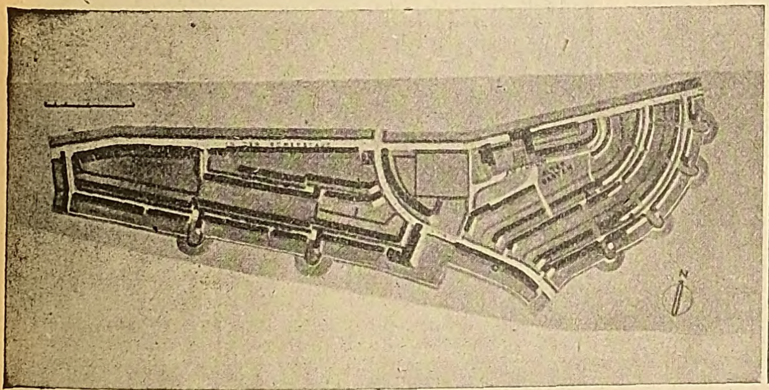

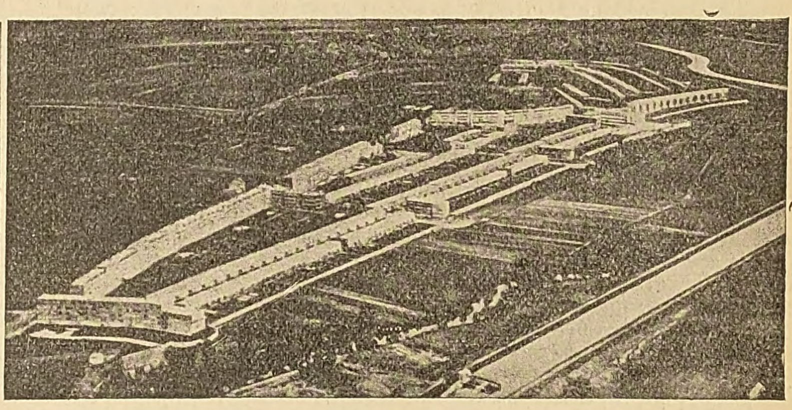

1) Τὸ προάστειον «Römerstadt» τῆς Frankfurt a/m. Architekt Rudloff. 2) Τὸ προάστειον «Römerstadt» τῆς Frankfurt a/m. Architekt Rudloff.

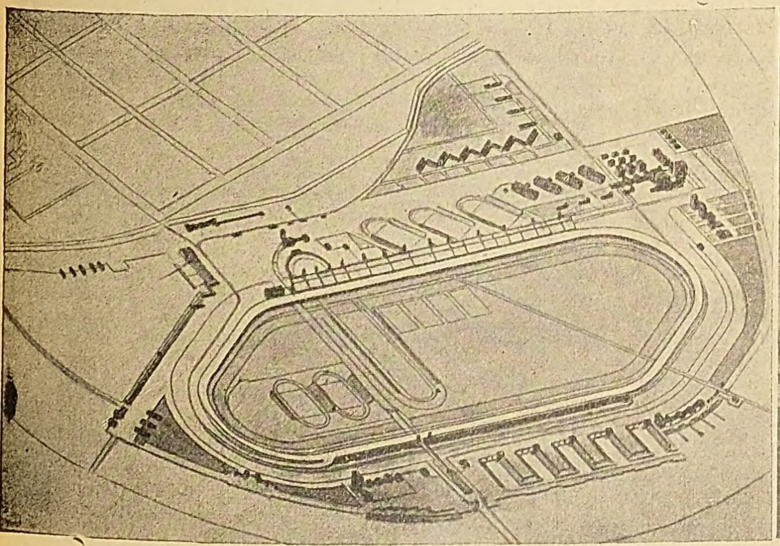

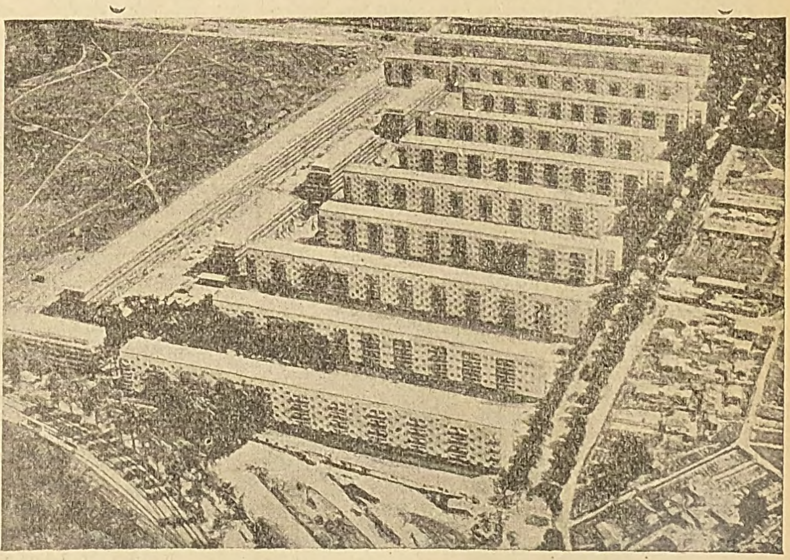

1) M. Korschew. Κέντρον φυσικῆς ἀγωγῆς ἐν Μόσχᾳ διὰ 200.000 ἄτομα. 2) Συνοικισμὸς Spaudau-Haselhorst παρὰ τὸ Βερολῖνον. Architekt Fred Forbat.

Digitized by Google

ἀνωτέρω συστημάτων δέον νὰ τοποθετηθῇ ὀρθῶς τὸ βιομηχανικὸν κέντρον, πρὸς ἀποφυγὴν ἑστιῶν καὶ ἀναθυμιάσεων ἐπιβλαβῶν εἰς τὴν ὑγείαν τῶν κατοίκων.

III. *Τὸ σχέδιον τῆς σοσιαλιστικῆς πόλεως.* Γενικαὶ ἀρχαί, ἐκ τῶν ὁποίων δημιουργεῖται ἡ πόλις τοῦ

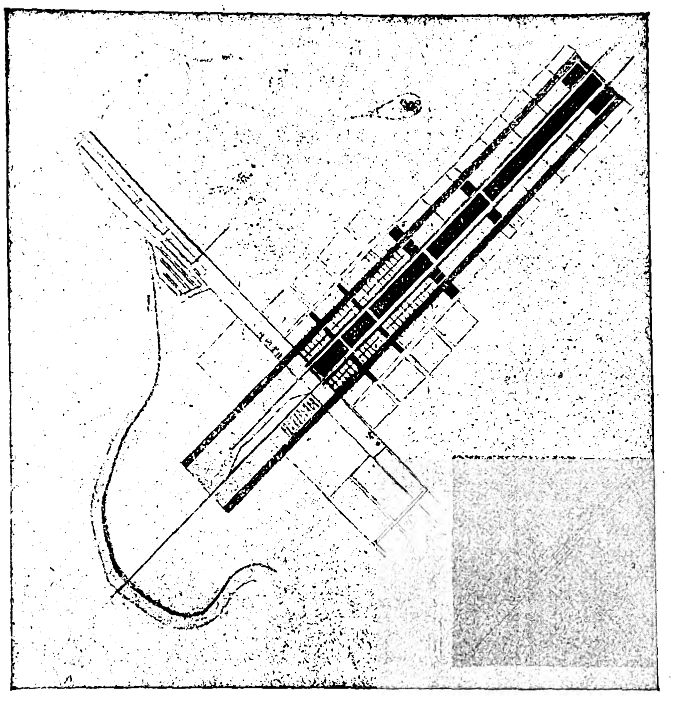

B. Lawrow (Wchutein). *Σχέδιον πόλεως σχήματος ταινίας.*

νέου κοινωνικοῦ συστήματος εἶναι: α) Αἱ σοσιαλιστικαὶ ἀρχαί, αἱ καθορίζουσαι τὴν ὑπόστασιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς λειτουργίας τῶν σοσιαλιστικῶν κοινωνιῶν, αἱ ὑγιεινοτεχνικαί, αἱ διοικητικαί, αἱ οἰκονομικαὶ-παραγωγικαί, αἱ πνευματικαί, αἱ συγκοινωνιακαὶ καὶ τὰ τεχνικὰ ἐν γένει μέσα καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ πρόοδοι, τὰς ὁποίας διαθέτει καὶ θὰ διαθέσῃ ἡ νέα κοινωνία πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἰδεωδῶν της Κατὰ τὸ σοσιαλιστικὸν σύστημα κατανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰ παραγωγικὰ διαμερίσματα τῆς χώρας, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων καὶ εἰς τὰς μεγαλυτέρας πόλεις περιορίζεται πολύ. Ἡ μεγαλόπολις αὐτομάτως διαλύεται. Αἱ νέαι πόλεις, εἰς ὅλα των τὰ διαμερίσματα, συγχωνεύονται μετὰ τῆς φύσεως, διαμορφοῦνται δὲ δύο συστήματα πρὸς ἀνέγερσιν πόλεων.

Ἡ τάσις πρὸς διαχωρισμὸν τῶν διαμερισμάτων τῶν πόλεων διὰ διαμορφώσεως κέντρων ὁμογενοῦς λειτουργίας, ἀπεκρυσταλλώθη εἰς τὸ *κεντρικὸν* σύστημα σχεδίου πόλεως, σχήματος κυκλικοῦ ἀκτινοειδοῦς ἢ ὀρθογωνίου. Κατὰ τὸ πρῶτον σχῆμα τὸ κέντρον τοῦ κύκλου κατέχει τὸ ἐμπορικὸν καὶ διοικητικὸν κέντρον. Ἀκτινοειδῶς τοποθετοῦνται οἱ συνοικισμοὶ καὶ εὐρεῖαι ἐπιφάνειαι πρασίνου. Κατὰ τὸ κέντρον τῶν πόλεων αἱ οἰκοδομαὶ εἶναι πολυώροφοι (Hochhäuser), βαθμηδὸν δὲ τὸ ὕψος ἐλαττοῦται πρὸς τὴν περιφέρειαν μέχρι τελείως ἀγροτικῶν ἐγκαταστάσεων, ἀποτελουμένης οὕτω συνεχείας τῆς πόλεως μὲ τὴν φύσιν ἐκ τοῦ κέντρου πρὸς τὴν περιφέρειαν. Αἱ λεωφόροι ταχείας κυκλοφορίας συρρέουν πρὸς τὴν πόλιν, συνδέονται δὲ καὶ διὰ κυκλικῶν τοιούτων. Αἱ οἰκοδομικαὶ γραμμαὶ συνοικισμῶν λαμβάνουν τὸν καταλληλότερον προσανατολισμὸν ἀναλόγως τοῦ κλίματος τῆς χώρας, μὲ τὰς κατοικησίμους πλευρὰς ἐστραμμένας πρὸς τὸ πράσινον, ὅλας δὲ πρὸς τὰς λεωφόρους συγκοινωνίας. Τὸ σχέδιον τοῦτο πόλεως παρουσιάζει ὁπωσδήποτε φορμαλιστικὰς τάσεις· διὰ τοῦτο γίνεται σπανιώτερον χρῆσις αὐτοῦ. Τὸ σχέδιον Le Corbusier ἀνήκει εἰς τὸ ἴδιον κεντρικὸν σύστημα.

Τὸ ὁδικὸν δίκτυον μὲ τὰς λεωφόρους ταχείας κυκλοφορίας ἀποτελεῖ ὀρθογώνιον πλέγμα Τὰ διάφορα κέντρα πόλεως, ἐμπορικόν, διοικητικόν, συνοικισμῶν, πνευματικόν, φυσικῆς ἀγωγῆς καὶ βιομηχανικόν, τοποθετοῦνται ὀργανικῶς. Αἱ οἰκοδομαὶ κατὰ τὸ κέντρον ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολυώροφα κτήρια, οὐρανοξύστας, βαθμηδὸν δέ, κατὰ τὰς πλευρὰς τῆς ὀρθογωνίου ἐπιφανείας τῆς πόλεως, τὸ ὕψος ἐλαττοῦται. Ὁ πληθυσμὸς διαμοιράζεται εἰς κατοίκους τοῦ κέντρου, τῶν προαστίων καὶ ἀναμείκτους. Οἱ κάτοικοι τῶν προαστίων ἐργάζονται εἰς τὸ ἔξω τῆς πόλεως βιομηχανικὸν διαμέρισμα καὶ ζοῦν εἰς ἀγροτικὸν συνοικισμόν. Τὸ σχέδιον πόλεως Le Corbusier ἐπέφερε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πολεοδομικῆς, κυρίως δὲ ἐν τῇ Ἑνώσει τῶν Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν. Τὸ σχέδιον ὅμως τοῦτο εἶναι κατ' ἐξοχὴν συμπυκνωτικόν, κατὰ τὸ κέντρον δὲ καὶ πρὸς τοὺς οὐρανοξύστας, παρὰ τὰς μεγάλας ὁδικὰς ἐπιφανείας καὶ πλατείας, ὁ συνωστισμὸς θὰ εἶναι μέγας, ἡ δὲ κυκλοφορία συμφορική.

Αἱ σοσιαλιστικαὶ ἀρχαὶ πρὸς διαμόρφωσιν πόλεων τείνουν εἰς τὴν διάλυσιν (Auflösung) τῶν μεγαθηριακῶν μεγαλοπόλεων. Ἐν τούτοις τὸ σχέδιον Le Corbusier δέον ὡς σχῆμα πόλεως καὶ μορφὴ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἓν τῶν πλέον χρησίμων καὶ διδακτικῶν ἐκ τῶν δημιουργηθέντων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Τὸ σχέδιον τῆς σοσιαλιστικῆς πόλεως Novosibirsk ὑπὸ τῶν ἀρχιτεκτόνων Babenkow καὶ Poljakow εἶναι λαμπρὸν δημιούργημα νεωτέρας πολεοδομικῆς. Τὸ κέντρον πνευματικῆς καὶ φυσικῆς ἀγωγῆς τοποθετεῖται ἐντὸς ἐλευθέρου πρασίνου καὶ εἰς θέσιν εὐκόλως προσιτήν. Τὸ σχέδιον πόλεως σχήματος ταινίας (Bandstadt, Linienstadt), ὑπὸ τῶν Ginsburg καὶ Ochitowitsch, εἶναι ἀντιουρμπανιστικόν. Διαλύει τελείως τὸν κεντρικὸν τύπον καὶ πυρῆνα πόλεων καὶ συγχωνεύει πόλιν καὶ φύσιν. Οἱ συνοικισμοὶ δὲν τοποθετοῦνται περὶ τὸ βιομηχανικὸν ἢ ἐμπορικὸν κέντρον, ἀλλὰ κατὰ μῆκος τῆς λεωφόρου ταχείας κυκλοφορίας, ἡ ὁποία συνδέει τούτους μετὰ τῶν ἄλλων κέντρων. Ἑκάστη οἰκογένεια ἢ ὅμιλος λαμβάνει μικρὰν κατοικίαν. Τὸ σύστημα τοῦτο σχεδίου πόλεων μέχρις ὡρισμένου μεγέθους εἶναι ἄριστον. Τὸ διαμέρισμα πνευματικῆς καὶ φυσικῆς ἀγωγῆς τοποθετεῖται ἐν ὀργανικῇ σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα διαμερίσματα τῆς πόλεως. Τὸ σύστημα τοῦτο σχεδίου πόλεων στηρίζεται ἐπὶ τῶν αὐστηρῶν σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν, ἐπὶ τοῦ ὁμαδικοῦ συστήματος ζωῆς καὶ τῆς ὁμαδικῆς οἰκονομίας.

Μεταπολεμικῶς ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη καταρτισμοῦ ἀκριβοῦς σχεδίου χώρας μὲ βάσιν τὰς οἰκονομικάς, συγκοινωνιακάς, ἐποικιστικὰς καὶ ὑγιεινὰς ἀπαιτήσεις. Ἡ ἐξέτασις καὶ ὁ καθορισμὸς ἐν τῷ γενικῷ σχεδίῳ τῶν ἀνωτέρω ἀπαιτήσεων ἀποτελεῖ τὸ σχέδιον τῶν ἐπιφανειῶν χρησιμότητος ἢ σχέδιον οἰκονομικῆς λειτουργίας τῆς πόλεως. Σπουδαιότατον διὰ τὸ γενικὸν σχέδιον εἶναι, ἐκτὸς τῶν γεωγραφικῶν-τοπογραφικῶν συνθηκῶν, καὶ ἡ μελέτη τῆς θέσεως τῆς πόλεως, τῆς πυκνότητος κατοικίας καὶ κινήσεως τῶν κατοίκων, τῆς θέσεως τῶν παραγωγικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ τῆς ἐξελίξεως τούτων. Τὸ σχέδιον χώρας καὶ ἐπιφανειῶν χρησιμότητος εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος πρὸς μελέτην καὶ καθορισμὸν τῶν ἀναγκῶν καὶ ἐν γένει τῶν λειτουργιῶν τῆς πόλεως, καθὼς καὶ τῆς μελλοντικῆς ἐξελίξεως αὐτῆς. Κατὰ πρῶτον καθορίζονται αἱ ἐπιφάνειαι τῆς πόλεως κατὰ σκοπιμότητα καὶ χρῆσιν, δηλαδὴ αἱ ἐπιφάνειαι ἐμπορίου, διοικητικοῦ κέντρου, συνοικισμῶν, προαστίων, βιομηχανικοῦ κέντρου, συγκοινωνίας (Verkchosflächen) καὶ πρασίνου. Μετὰ τὸν καθορισμὸν τῶν γενικῶν ζητημάτων ἐν τῷ σχεδίῳ ἐπιφανειῶν πρωτεύει λεπτομερὴς μελέτη τῶν συγκοινωνιακῶν. Δέον νὰ καταρτισθῇ τὸ γενικὸν σχέδιον τῶν μεγάλων συγκοινωνιῶν διὰ θαλάσσης ἢ ποταμῶν, σιδηροδρομικῶν, ταχέων αὐτοκινητικῶν καὶ ἀεροπορικῶν καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ τελεία καὶ ἀπρόσκοπτος λειτουργία τῶν μακρινῶν συγκοινωνιῶν, τῶν συνδεουσῶν τὴν πόλιν μετὰ τῶν ἄλλων παραγωγικῶν κέντρων. Τὸ λεπτομερὲς σχέδιον τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς πόλεως ἐκπονεῖται μὲ βάσιν τὴν σκοπιμότητα τῶν ὁδῶν. Σπουδαῖον εἶναι τὸ ζήτημα ὑπολογισμοῦ τοῦ πλάτους τῶν ὁδῶν. Αἱ πολὺ πλατεῖαι ὁδοὶ εἶναι τόσον ἐλαττωματικαί, ὅσον καὶ αἱ πολὺ στεναί. Ὡς στοιχεῖον πλάτους δέον νὰ ληφθῇ ὁ μέσος ὅρος τοῦ πλάτους τροχοφόρων, δηλαδὴ 2,50 μ. Τὸ ζήτημα τῆς ἀρτίας λύσεως τῶν συγκοινωνιακῶν ζητημάτων τῆς πόλεως εἶναι ἐντελῶς βασικὸν διὰ τὴν ἐκπόνησιν τοῦ σχεδίου πόλεως.

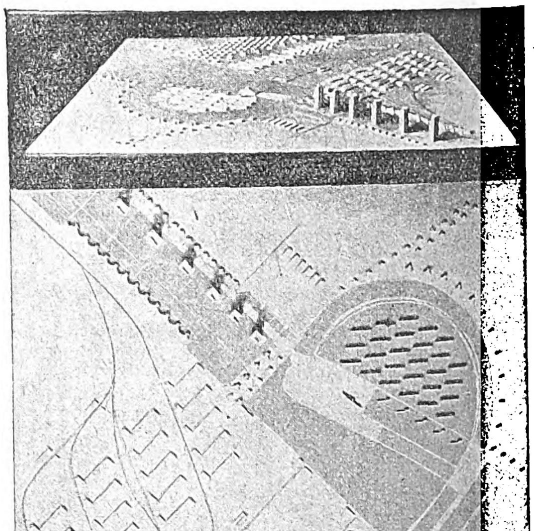

N. Ladowski. *Ἡ πόλις τῆς* «Werkkommune» Kostino».

Τὸ ἐμπορικὸν καὶ διοικητικὸν κέντρον διαμορφοῦται εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Αἱ λεωφόροι ταχείας κυκλοφορίας συνδέουν τοῦτο μὲ τὸ βιομηχανικὸν κέντρον καὶ τὰ προάστια κατοικίας. Οἰκοδομικῶς διαμορφοῦται εἰς μεγάλα πολυόροφα κτήρια, κείμενα καὶ αὐτὰ εἰς ἐλευθέραν ἐπιφάνειαν, πρὸς ἄρτιον φωτισμὸν καὶ ἀερισμόν. Τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα κ.λ.π. (Geschäftszentrum) τοποθετοῦνται εἰς τὰς θορυβώδεις ἐμπορικὰς ὁδούς, τὰ δὲ κτήρια γραφείων καὶ διοικήσεων (Verwaltung) εἰς τὰς παρακειμένας ἡσύχους ὁδοὺς καὶ ἐντὸς ἐλευθέρων ἐπιφανειῶν πρασίνου. Ὁ τόπος ἐργασίας δέον νὰ εἶναι τόσον εὐχάριστος καὶ ὑγιεινός, ὅσον καὶ ὁ τόπος κατοικίας. Ἡ θέσις τοῦ βιομηχανικοῦ κέντρου ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν θαλασσίων, ποταμίων καὶ σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν. Τὸ βιομηχανικὸν κέντρον δέον νὰ κεῖται κατὰ τρόπον, ὥστε οἱ ὑπερισχύοντες ἄνεμοι νὰ μὴ φέρουν τὴν καπνιὰν καὶ ἀναθυμιάσεις πρὸς τὴν πόλιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν. Μεταξὺ τῶν βιομηχανικῶν κέντρων καὶ τῶν συνοικισμῶν δέον νὰ προβλέπεται εὐρεῖα ἐπιφάνεια πρασίνου. Καὶ τὸ βιομηχανικὸν κέντρον διαμορφοῦται καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς.

Ὁ καθορισμὸς τῆς πυκνότητος πληθυσμοῦ (Bevölkeniugsdichte) καὶ τῆς πυκνότητος κατοικίας (Wohudichte) εἶναι ζήτημα ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ γενικοῦ συστήματος πρὸς διαμόρφωσιν πόλεως. Ἡ ἐπιδιωκομένη ἀραίωσις τοῦ πληθυσμοῦ διὰ διαλύσεως τῶν μεγαλοπόλεων θὰ ἐπιφέρῃ τεραστίαν ἀραίωσιν τῆς πυκνότητος πληθυσμοῦ καὶ κατοικίας. Οἱ συνοικισμοὶ ἢ προάστια δέον νὰ συνδέωνται διὰ λεωφόρων ταχείας κυκλοφορίας πρὸς τὰ διαμερίσματα ἐργασίας τοῦ κέντρου. Αἱ οἰκοδομικαὶ γραμμαὶ εἶναι κάθετοι ποὸς τὰς συγκοινωνιακὰς γραμμάς, μὲ προσανατολισμὸν τὸν καταλληλότερον ἀναλόγως τοῦ κλίματος τῆς χώρας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη προέκυψε τὸ ζήτημα καθορισμοῦ τῶν προβλημάτων ἀνεγέρσεως συνοικισμῶν, εἰς τὰ διεθνῆ δὲ συνέδρια πολεοδομίας καὶ συνοικισμῶν ἐξακολουθεῖ ἡ ἔντονος ἔρευνα καὶ μελέτη πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν ὀρθοτέρων λύσεων. Τὸ σύστημα τῶν πολυωρόφων κατοικιῶν (Hochhäuser, Gropius, Le Corbusier) ἐφαρμόζεται παραλλήλως πρὸς τὸ σύστημα τῶν χαμηλῶν ἰδιοκατοικιῶν (Ernst May κτλ.). Οἱ πλεῖστοι ὅμως μεγάλοι συνοικισμοὶ μεγαλοπόλεων (Βερολῖνον κλπ.) ἀνηγέρθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἐφαρμοσθέντος συστήματος τετραωρόφων καὶ ἑξαωρόφων κατοικιῶν. Εἰς τὰς νέας σοσιαλιστικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἀνεγείρονται ἐν Ε.Σ.Σ.Δ., ἐφαρμόζονται τὰ δύο πρῶτα συστήματα τῶν πολυωρόφων κατοικιῶν μὲ ἐντελῶς ὁμαδικὴν λειτουργίαν, καὶ τῶν χαμηλῶν ἰδιοκατοικιῶν, μὲ ὁπωσδήποτε προσωπικὴν (individuell) λειτουργίαν. Ἡ ὁμαδικὴ (kollektiv) λειτουργία ζωῆς ἀποκρυσταλλοῦται εἰς ὀργανισμὸν μεγάλων πολυωρόφων κατοικιῶν (Kommunenhäuser), περιεχουσῶν ὅλας τὰς ἐγκαταστάσεις ὁμαδικῆς ζωῆς (Klubs, ἑστιατόρια, γυμναστήρια κτλ.). Τὰ μεγάλα πολυώροφα κτήρια προβλέπονται πάντως εἰς περιωρισμένον ἀριθμόν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ παραμένει εἰς τὰς χαμηλὰς κατοικίας. Οἱ συνοικισμοὶ τοποθετοῦνται ἐντὸς ἐλευθέρων ἐπιφανειῶν πρασίνου καὶ ἀνθώνων. Παρὰ τοὺς συνοικισμοὺς καὶ ὀργανικῶς πρὸς τούτους ἀνεγείρονται τὰ κέντρα

Digitized by Google

πνευματικῆς καὶ φυσικῆς ἀγωγῆς (σχολεῖα, γυμναστήρια, παιδοκομεῖα, Klubs κτλ.).

Μεγίστη προσοχὴ δίδεται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ὅλων τῶν προόδων τῆς ἐπιστήμης δι᾿ ὑγιεινὰς ἐγκαταστάσεις. Αἱ τεχνικαὶ ἐγκαταστάσεις ὑδρεύσεως, ἀποχετεύσεως, φωτισμοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, τηλεφώνων κτλ., δέον νὰ μελετηθοῦν καὶ ἐκτελεσθοῦν συγχρόνως μὲ τὴν ἐκπόνησιν τοῦ σχεδίου πόλεων. Τὸ πράσινον εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ὑγείαν τῶν κατοίκων. Τὰ χέρσα ἐδάφη πέριξ τῆς πόλεως πρέπει νὰ φυτευθοῦν διὰ δασῶν. Τὸ πράσινον, ἀποτελούμενον ἀπὸ δάση, πάρκα καὶ κήπους, εἰσέρχεται μέχρι τοῦ κέντρου τῆς πόλεως. Τὸ κέντρον σωματικῆς ἀγωγῆς συγκροτεῖται ἐκ τῶν γυμναστηρίων, σταδίων κλπ., τοποθετεῖται δὲ πλησίον τῶν συνοικισμῶν καὶ ἐντὸς τοῦ πρασίνου, ὀργανικῶς πρὸς τοῦτο καὶ πλησίον συγκοινωνιακῆς λεωφόρου ταχείας κυκλοφορίας. Εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ε. Σ. Σ. Δ. ἐδημιουργήθησαν τέλειαι ἐγκαταστάσεις κέντρων φυσικῆς ἀγωγῆς καὶ πάρκων ἀναπαύσεως καὶ διασκεδάσεως τῶν κατοίκων. Εἰς τὸ πράσινον τῶν πόλεων, εἰς ὅσας δὲν ἔχει ἐφαρμοσθῆ γενικῶς τὸ σύστημα τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν, ἀνήκουν καὶ τὰ νεκροταφεῖα. Διὰ τὰς μεγαλοπόλεις δέον νὰ τοποθετηθοῦν νεκροταφεῖα εἰς διάφορα μέρη.

Ἐν Γερμανίᾳ προβλέπονται κατὰ κάτοικον διὰ πάρκα, δάση καὶ κήπους 15 μ^2, διὰ γυμναστήρια καὶ στάδια 4 μ^2, διὰ μικροκήπους 5 μ^3 καὶ διὰ νεκροταφεῖα 4 μ^2, δηλαδὴ ὁλικῶς 28 μ^2 ἐλευθέρας ἐπιφανείας πρασίνου. Αἱ πλατεῖαι τῶν πόλεων δέον νὰ θεωροῦνται ὡς χῶροι συγκεντρώσεως δι᾿ ὡρισμένους σκοπούς, πολιτικούς, διασκεδάσεως, ἀναπαύσεως κλπ., νὰ τοποθετοῦνται δὲ ὀργανικῶς καὶ σκοπίμως. Τὰ δένδρα, τὰ ἄνθη καὶ ἡ καλλιέργεια τούτων ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς μεγαλοπόλεως ἐξασκοῦν μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ψυχικότητος τῶν κατοίκων. Ἡ σοσιαλιστικὴ πόλις, λύουσα τὰ τεθέντα προβλήματα, ἀποτελεῖ τὴν κατ᾿ ἐξοχὴν ἔκφρασιν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ πολιτισμοῦ (Kultur) τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας καὶ ὀργανώσεως. Ἡ ὠργανωμένη σοσιαλιστικὴ ζωὴ ἐξαπλοῦται καθ᾿ ὅλην τὴν χώραν καὶ συνδέεται πρὸς ὅλον τὸν κόσμον διὰ τῶν τεχνικῶν μέσων τῆς ἐπιστήμης, τὰ ὁποῖα διαθέτει ἡ νέα ἐποχή. Ἡ οὕτω δημιουργουμένη νέα κουλτοὺρ εἶναι παγκόσμιος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Blum-Schimpff-Schmidt*, Städtebau.—*Sierks*. Der wirtschafliche Städtebau.—*Stübben*, Städtebau. —*Le Corbusier*, Urbanisme.—*El. Lisinski*, Russland.—*Hilbersheimer*, Grosstadtarchitektur. — *Wolf*. Die gesunde Stadt. D. B. Z.-*Ilyin*, Städtebauliches aus Russland — *Gropius*, Flach-Mittel-oder Hochbau? (Waschmuts Mouatshefte f. Architektur & Städtebau Deutsche Bauzeitung-Städtebau).

Ι. Γ. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Νομοθ.]* Τὰ *σχέδια πόλεων* προβλέπονται ὑπὸ τῆς νομοθεσίας καὶ ἀπορρέουσιν ἐκ τοῦ δικαιώματος τῆς πολιτείας νὰ ἀσκῇ τὴν ἐπὶ τῶν πόλεων καὶ οἰκοδομῶν ἀστυνομίαν αὐτῆς, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ δημοσίου συμφέροντος καὶ ἰδίως τῆς ὑγείας τῶν κατοίκων. Ἡ θέσις τῶν πόλεων καὶ ἡ διαρρύθμισις αὐτῶν, ὁ ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ, τυγχάνουσι τῆς ἰδιαιτέρας προσοχῆς διὰ τὴν θεμελίωσιν πόλεως καὶ τὸ σχέδιον αὐτῆς σχετίζεται πρὸς θέσιν τῆς πόλεως διευκολύνουσαν τὴν μετὰ τῶν περιχώρων συγκοινωνίαν, ἀπέχουσιν τελμάτων καὶ νοσηρῶν τόπων καὶ μὴ προσβαλλομένην ὑπὸ πολλῆς θερμότητος ἢ δυνατοῦ ψύχους καὶ τὴν προμήθειαν ὕδατος ποσίμου καὶ ἐν ἐπαρκούσῃ ποσότητι. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ νομοθεσία εἶχε προβλέψει διὰ τοῦ πρώτου ἐκδοθέντος διατάγματος τῆς 3 Ἀπριλίου 1835, «Περὶ ὑγιεινῆς οἰκοδομῆς πόλεων καὶ κωμῶν», διὰ τοὺς ὅρους, καθ᾿ οὓς πρέπει πόλεις καὶ κῶμαι ν᾿ ἀνεγείρωνται Διὰ δὲ τοῦ διατάγματος τῆς 9 Ἀπριλίου 1836, «Περὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν» καὶ τῶν συμπληρωτικῶν αὐτοῦ διαταγμάτων τῆς 12 Νοεμβρίου 1836, τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1837 καὶ ἄλλων νεωτέρων, ἐλήφθη εἰδικὴ πρόνοια περὶ οἰκοδομῶν τῆς πόλεως ταύτης, ἰδιαίτερα δὲ διατάγματα τῆς 10 Φεβρουαρίου 1838, τῆς 5 Ἰουνίου 1842 καὶ ἄλλα, ἐπεξέτειναν τὰς ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν διατάξεις καὶ ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς πόλεις, κώμας καὶ χωρία. Πάντα ὅμως τὰ νομοθετήματα ταῦτα κατηργήθησαν διὰ τοῦ ἄρθρου 84 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 17 Ἰουλίου 1923 «Περὶ σχεδίων πόλεων, κωμῶν καὶ συνοικισμῶν τοῦ κράτους καὶ οἰκοδομῆς αὐτῶν», διὰ τοῦ ὁποίου ἐκωδικοποιήθη καὶ ἀνεκαινίσθη πᾶσα ἡ σχετικὴ νομοθεσία.

Κατ᾿ ἀρχὴν ἀναγραφομένην ἐν ἄρθρῳ 1 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τούτου, «πᾶσα πόλις καὶ κώμη τοῦ κράτους δέον νὰ διαρρυθμίζηται καὶ ν᾿ ἀναπτύσσεται βάσει ὡρισμένου ἐγκεκριμένου κατὰ τὰς διατάξεις αὐτοῦ σχεδίου, ἐξασφαλίζοντος τὴν θεραπείαν τῶν προβλεπομένων αὐτῆς ἀναγκῶν κατὰ τοὺς ὑπὸ τῆς ὑγιεινῆς, τῆς ἀσφαλείας, τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς αἰσθητικῆς ἐπιβαλλομένους ὅρους». Πρὸ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ σχεδίου συστάσεως νέας πόλεως, κώμης ἢ συνοικισμοῦ οἱουδήποτε, δέον νὰ προηγῆται ἐξακρίβωσις καὶ ἀναγνώρισις τῆς ἀνάγκης τῆς συστάσεως, ἥτις ἐκτελεῖται κατὰ τὰ κεκανονισμένα δι᾿ ἐκτελεστικοῦ διατάγματος. Ἐπίσης διὰ διαταγμάτων ἐκδοθέντων ἢ ἐκδοθησομένων, κανονίζονται: α᾿) οἱ γενικοὶ ὅροι ὑγιεινῆς, συγκοινωνίας, ἀσφαλείας, οἰκονομίας καὶ αἰσθητικῆς, πρὸς οὓς δέον νὰ συμμορφοῦται πᾶν νέον σχέδιον πόλεως, κώμης κλπ. καὶ πᾶσα ἀναθεώρησις, τροποποίησις καὶ ἐπέκτασις παλαιοῦ τοιούτου σχεδίου. 6᾿) Τὰ πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῶν πόλεων, κωμῶν κλπ. ἐκτελεστέα γενικῆς φύσεως ἔργα, ὑδρεύσεως, ἐξυγιάνσεως, συγκοινωνίας, ἐξωραϊσμοῦ, ἀναψυχῆς κλπ., οἱ ὅροι καὶ ὁ τρόπος μελέτης ἐκτελέσεως καὶ χρήσεως τῶν ἔργων τούτων. γ᾿) Αἱ διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ συντήρησιν τῶν ἔργων τούτων ὑποχρεώσεις τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων καὶ ἰδιοκτητῶν, οὓς ἐν πάσῃ περιπτώσει βαρύνει μέρος τοὐλάχιστον τῶν δαπανῶν διαμορφώσεως, κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως τῶν πρὸ τῶν οἰκοπέδων των ὁδῶν, πλατειῶν καὶ λοιπῶν κοινοχρήστων χώρων, καὶ ὁ τρόπος ἐπιβολῆς τῶν ὑποχρεώσεων τούτων· καὶ δ᾿) Πᾶν ἕτερον γενικῆς φύσεως ζήτημα, συναφὲς πρὸς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς πόλεως.

Ἡ ἐκπόνησις τῶν σχεδίων καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐν τῇ μελέτῃ καὶ ἐφαρμογῇ αὐτῶν προπαρασκευαστικῶν τεχνικῶν ἐργασιῶν εἶναι ὑποχρέωσις τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων, δυναμένων καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν νὰ ἐπιβαρύνωνται ἀμέσως διὰ μέρους τῶν δαπανῶν των. Διὰ διαταγμάτων κανονίζονται αἱ περὶ τούτων λεπτομέρειαι. Τὰ σχέδια πόλεων καθορίζουσιν, ἀναλόγως τῶν προβλεπομένων ἀναγκῶν, τὰς ὁδοὺς καὶ πλατείας, τοὺς κοινοχρήστους κήπους, πρασιὰς καὶ ἄλση καὶ ἐν γένει τοὺς πρὸς κοινωφελεῖς σκοποὺς ἀναγκαιοῦντας κοινοχρήστους χώρους, τὰ πρὸς ἀνέγερσιν δημοσίων, δημοτικῶν καὶ θρησκευτικῶν κτηρίων, καὶ τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν οἱωνδήποτε ἑτέρων κοινῆς ὠφελείας ἔργων ἀναγκαιοῦντα οἰκόπεδα καὶ τοὺς οἰκοδομησίμους χώρους καὶ ἐν γένει τὴν χρησιμοποίησιν ἑκάστης θέσεως πρὸς ὡρισμένον κοινωνικὸν σκοπόν. Τὸ νομοθετικὸν διάταγμα καὶ τὰ περὶ ἐκτελέσεως αὐτοῦ διατάγματα καθορίζουσι τὰς λεπτομερείας τῆς συντάξεως τῶν σχεδίων καὶ τὴν τηρουμένην διαδικασίαν μέχρι τῆς διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐγκρίσεώς των, ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ ἐπὶ τῆς Συγκοινωνίας ὑπουργοῦ, κατόπιν προηγουμένης γνωμοδοτήσεως τοῦ οἰκείου δημοτικοῦ ἢ κοινοτικοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ συμβουλίου τῶν δημοσίων ἔργων (ἄρθρον 3). Τὸ νομοθετικὸν διάταγμα ἀποτελεῖται ἐξ 85 ἄρθρων, διαιρουμένων εἰς 8 κεφάλαια, ὧν τὸ Α΄ (ἄρθρα 1—8) διαλαμβάνει τὰ περὶ συντάξεως, ἐγκρίσεως καὶ ἐφαρμογῆς σχεδίων πόλεως, κωμῶν καὶ συνοικισμῶν καὶ τοὺς γενικοὺς ὅρους ἀναπτύξεως αὐτῶν, τὰ δὲ λοιπὰ ἀφορῶσι τοὺς ἐκ λόγων δημοσίου συμφέροντος περιορισμούς, τοὺς ἐπιβαλλομένους διὰ λόγους ὑγιεινῆς, ἀσφαλείας, αἰσθητικῆς καὶ κανονικῆς τῶν πόλεων, κωμῶν κ. λ π. ἀναπτύξεως καὶ τοὺς ὅρους ἐκτελέσεως ἐργασιῶν δομήσεως, τὰ περὶ ἀπαλλοτριώσεων ἀκινήτων πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἐγκεκριμένων σχεδίων τῶν πόλεων, κωμῶν κ. λ. π. καὶ ἐξασφάλισιν τῆς κανονικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως καὶ ἐπεκτάσεως κ. λ. π. Λόγῳ τοῦ ἀπολύτου δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας, ὁ κύριος δύναται νὰ οἰκοδομήσῃ κατὰ βούλησιν, ἐφ᾿ ὅσον δὲν προσβάλλει δικαιώματα τρίτων· ἀλλ᾿ ὁ νόμος ἐπιβάλλει περιορισμούς τινας εἰς τὸ ἀπόλυτον τοῦτο δικαίωμα ἐκ λόγων δημοσίου συμφέροντος, ἀσφαλείας, ὑγείας, κ. λ. π., ἀναγραφομένους λεπτομερῶς εἰς τὸ νομοθετικὸν διάταγμα. Τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 17 Ἰουλίου 1923 εἶναι γενικόν, ἰσχῦον καθ᾿ ὅλον τὸ κράτος, συνεπληρώθη δὲ καὶ ἐτροποποιήθη διὰ μεταγενεστέρων νομοθετημάτων καὶ ἐκτελεστικῶν διαταγμάτων, ὡς ὁ νόμος 3155 τοῦ 1924, οἱ νόμοι 3976 καὶ 4343 τοῦ 1928 καὶ ἄλλοι. Ἴδια νομοθετήματα προβλέπουσι περὶ σχεδίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, ὡς ὁ νόμος 1709 «Περὶ σχεδίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν», ὁ νόμος 1728 «Περὶ σχεδίου τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης», τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 27 Μαρτίου 1923 «Περὶ σχεδίου τῆς πόλεως Σερρῶν» καὶ τὰ συμπληρώσαντα τοὺς νόμους τούτους νεώτερα νομοθετήματα. Γ. Ν. Κ.

— **σχέδιον τοῦ λόγου** *[Θεοσοφ.]*. Ὁ ἡλιακός, ὅπως καὶ ὁ παγκόσμιος λόγος ἢ θεός, ἀκολουθεῖ ἓν ὡρισμένον σχέδιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἐξέλιξις τῶν διαφόρων κατὰ μέρος συνειδήσεων, τῶν δημιουργουμένων εἰς ἑκάστην του ἐκδήλωσιν. Ἡ ἐξέλιξις αὕτη ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς συνειδήσεως ἐντὸς διαφόρων μορφῶν, αἱ ὁποῖαι γίνονται συνεχῶς καταλληλότεραι πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ἱκανοτήτων τῆς περιωρισμένης συνειδήσεως εἰς ὅλην τὴν πληρότητά των. Π. Π. Χ

Σχεδίος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Ἰφίτου καὶ τῆς Ἱππολύτης, ἀρχηγὸς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἐπιστρόφου τῶν ἐκ Πανοπέως Φωκέων κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος. Τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ ἐκομίσθησαν εἰς Ἀντίκυρα τῆς Φθιώτιδος, ὅπου ἐδεικνύετο ὁ τάφος τῶν δύο ἀδελφῶν, εἰς δὲ τὴν Λέσχην τῶν Δελφῶν ὑπῆρχεν ἡ εἰκὼν αὐτοῦ, σῳζομένη ἐπὶ τοῦ περιηγητοῦ Παυσανίου.

—2) Υἱὸς τοῦ Περιμήδους, ἀρχηγὸς Φωκέων καὶ οὗτος, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος.

—3) Εἷς τῶν ἐκ Δουλιχίου 57 μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως κατὰ τὴν μνηστηροφονίαν. Α. Θ. Σ.

Σχεδίος (ὁ) (Schedius) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *χαλκιδιδῶν*. Εἶναι ἔντομα ὠφέλιμα. Ε. Τ. Ε.

σχεδογραφία (ἡ). Διδακτικὴ μέθοδος ἑρμηνείας ἀρχαίων ἢ θρησκευτικῶν κειμένων, διαμορφωθεῖσα καὶ χρησιμοποιηθεῖσα κατὰ τοὺς τελευταίους μεσαιωνικοὺς αἰῶνας. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην ἐτεχνολογοῦντο οἱ ἀσυνήθεις τύποι, αἱ σπάνιαι λέξεις κλπ. Αἱ ἐτυμολογίαι καὶ αἱ γραμματικαὶ παρατηρήσεις παρενείροντο συνήθως ἐν τοῖς διαστίχοις τῶν γραμμῶν τοῦ κειμένου καὶ ὑπεράνω τῆς σχετικῆς λέξεως. Ἐνίοτε πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεων ἢ ἐκ διδακτικῶν λόγων, αἱ τεχνολογίαι ἐγράφοντο ἰδιαιτέρως, συνήθως κατὰ τὸ σύστημα τῆς *ἀντιστοιχίας*, ἤτοι τῆς λεξικολογικῆς κατατάξεως τῶν λέξεων, οὐχὶ κατ᾿ ἀλφαβητικὴν ἀλλὰ κατὰ φθογγολογικὴν σειράν. Σκοπὸς τῆς σχεδογραφίας ἦτο ἡ ἄρσις τῶν ἑρμηνευτικῶν δυσκολιῶν, κυριώτατα δὲ ἡ πρακτικὴ διδασκαλία καὶ ἐξάσκησις εἰς τὴν γραμματικήν. Ἐχρησιμοποιεῖτο κυρίως εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις, βραδύτερον ὅμως ἀπετέλεσε τὴν κυρίαν ἐπίδοσιν τῶν σπουδαζόντων. Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ ὀνομάζει τὴν σχεδογραφίαν «παιδαριώδη σχολήν», ἥτις παρακωλύει τὴν ἀνωτέραν μόρφωσιν καὶ τὴν σπουδὴν τῆς ρητορικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας. Ἡ μέθοδος ἐξηκολούθησε χρησιμοποιουμένη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, εἰς εὐρυτέραν μάλιστα κλίμακα καὶ ὑπὸ ποικίλας μορφάς, καλουμένη *ψυχαγωγία*. Δείγματα τῆς σχεδογραφικῆς μεθόδου διεσώθησαν τὸ «Περὶ σχεδῶν» ἔργον τοῦ Μοσχοπούλου καὶ ἡ τούτου διασκευὴ τοῦ Ψευδοβασιλείου, τὸ τοῦ Λογγιβάρδου «Παρεκβόλαιον σχεδογραφίας», πρὸς δὲ καὶ «Σχεδογραφικὸν λεξικὸν» ἔμμετρον ἐξ 907 πολιτικῶν στίχων. Γ. Μ. Β.

σχεδόν· ἐπίρρ., ὡς ἔγγιστα, περίπου, ἀντίθ. *ἀκριβῶς*: «ἔμεινε σχεδὸν ἀδέκαρος».

σχέδος, —*ους* (τό). Τεμάχιον κειμένου ἢ καὶ συνεχὲς κείμενον τεχνολογημένον κατὰ τὴν σχεδογραφικὴν μέθοδον, ἰδίως κατὰ τὸ εἶδος αὐτῆς, καθ᾿ ὃ αἱ γραμματικαὶ παρατηρήσεις, ἀναλύσεις, τεχνολογίαι κλπ. γράφονται ὑπεράνω τῶν σχετικῶν λέξεων. Γ. Μ. Β.

σχεδόφιλος (ὁ) (Schedophilus) *[Ζῳολ]*. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκομβριδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μετριοσώμους, ἀπαντῶντας κυρίως εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σχεδόφιλος ὁ μεδουσοφάγος* (Schedophilus medusophagus), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, σῶμα ἐπίμηκες καὶ κεφαλὴν ἀπολήγουσαν εἰς βραχὺ ρύγχος. Τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς, ἡ ράχις καὶ τὰ ἄκρα τῶν πτερυγίων εἶναι βαθέως μελανά, τὸ δὲ ὑπόλοιπον σῶμα τεφρόφαιον μὲ μελανὰς κηλῖδας ἐπὶ τοῦ πλευροῦ τῆς κοιλίας καὶ τῆς οὐρᾶς. Τρέφεται ἐκ μικρῶν μεδουσσῶν, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία του. Δ. Ν. Π

Σχέλερ, *Ἀλέξανδρος Κωνσταντίνοβιτς*. Ρῶσος συγγραφεὺς (1838—1905). Ἀπὸ τοῦ 1865 ἤρξατο δημοσιεύων μυθιστορήματα, ἐκ τῶν ὁποίων «Τὰ σάπια τέλματα καὶ «Ἡ ζωὴ τοῦ Σούπωφ» ἐπαγίωσαν τὴν φιλολογικήν του φήμην. Ἠκολούθησαν κατόπιν τὰ μυθιστορήματα: «Αἱ παλαιαὶ φυλακαί», «Ξέναι ἁμαρτίαι», «Οἱ σύζυγοι», «Ὁ πρῶτος ἔρως», «Οἱ ξυπόλυτοι», «Ὁ προφήτης», «Εἰς διαφόρους ἀκτὰς» κ. ἄ. Εἶτα, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν μυθιστοριογραφίαν, συνέγραψε διάφορα κοινωνικὰ συγγράμματα, ἐν οἷς: «Οἱ συνεταιρισμοὶ ἐν Γαλλίᾳ», «Τὰ τέκνα μας», «Ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις ἐν Ρωσίᾳ», καὶ τὰς ἱστορικὰς πραγματείας: «Ἡ ταραχώδης ἐποχὴ τῆς ἀναβαπτίσεως», «Ἱστορία τῶν κοινωνισμῶν» κ.τ.λ. εἰς 8 τόμους κ. ἄ. Θ. Β.

σχελίς, —*ίδος* (ἡ)· ἡ *σκελίς* (βλ. λ.).

Σχένδος, ***Μιχαήλ***. Κρὴς ἰατρὸς τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ΄ καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν Παταβίῳ, κατόπιν δέ, ἀπελθὼν εἰς Βλαχίαν (1711), διωρίσθη ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Μαυροκορδάτου. Ἕνεκεν φιλολογικῆς συζητήσεως πρὸς τὸν ἡγεμόνα, ἐξωρίσθη τῷ 1722 εἰς Ρωσίαν, ὅπου ἐπέτυχε τὴν θέσιν ἀρχιάτρου τοῦ νοσοκομείου Μόσχας, ἀντὶ τοῦ Κρητὸς Ἀντωνίου Σεβαστοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἐξωρίσθη εἰς Σιβηρίαν, ὁπόθεν ἀνακληθεὶς ἀνέλαβε τὰ ἀξιώματά του καὶ ἔγραψεν ἱκανὰ ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστί. Τ. Ε. Ε

σχένδυλα (ἡ), καὶ ***σχενδύλη***· ἀρχ., ἐργαλεῖον χαλκέων, ναυπηγῶν κλπ., εἶδος λαβίδος.

Σχερία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὁμηρικὴ νῆσος, ἣν ᾤκησαν Φαίακες ὑπὸ τὸν γόνον τοῦ Ποσειδῶνος Ναυσίθοον, ὅτε ἐγκατέλιπον τὴν προτέραν αὐτῶν πατρίδα Ὑπερείαν, διὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Κυκλώπων. Ὅτε ὁ Ὀδυσσεὺς ἐξεκυματίσθη, καταστραφείσης τῆς σχεδίας του, ἦρχε τῆς νήσου ὁ Ἀλκίνοος. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἦσαν ἄριστοι ναυτίλοι. Τοπογραφικαί τινες διαμορφώσεις τῆς

Digitized by Google

Κερκύρας συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ταυτότητός της πρὸς τὴν Σχερίαν, ὡς λ. χ. ἡ βραχονησὶς *Κραβι* ἢ *Καραβι* τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου, ὑπομιμνήσκουσα κατά τινας τὸ ἀπολιθωθὲν τοῦ Ὀδυσσέως πλοῖον. Σ. Ε. Λ.

σχέσις, —*εως* (ἡ)· ἀναφορά, ἐξάρτησις ἀπό τινος, κοινός τις δεσμός: «οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν μεταξύ των»· || φιλικὸς δεσμός, ἐπικοινωνία, συναναστροφή: «ἔχω —, συνάπτω σχέσεις», «διεκόψαμεν τὰς σχέσεις μας»· || «διπλωματικαὶ σχέσεις» αἱ ἐπίσημοι σχέσεις μεταξὺ κρατῶν· || «ἐρωτικαὶ σχέσεις» ἐρωτικὴ συνάφεια· || φρ. «ἐν σχέσει», ἄλλως «ἐν ἀναφορᾷ», ἐν συγκρίσει.

— *[Φιλοσ.]* Καλεῖται γενικῶς *σχέσις* ἡ μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων πραγμάτων ἢ φαινομένων ἢ ἰδεῶν ἀναφορά, ἀναλογία, ὁμοιότης ἢ σύνδεσις. Αἱ σχέσεις διακρίνονται εἰς σταθεράς, καθολικὰς καὶ ἀναγκαίας καὶ εἰς κατὰ συμβεβηκὸς σχέσεις. Αἱ *σταθεραί, καθολικαὶ* καὶ *ἀναγκαῖαι* σχέσεις, αἱ ὑπάρχουσαι μεταξὺ φαινομένων ἢ ὁμάδων ἀντικειμένων καὶ φαινομένων ἀποτελοῦν τὸν *νόμον* τῶν φαινομένων τούτων καὶ τῶν ὁμάδων, ἐνῷ αἱ *κατὰ συμβεβηκὸς* σχέσεις ἐκφράζουν μόνον παροδικὰς καὶ στιγμιαίας καταστάσεις καὶ δὲν ἐπαναλαμβάνονται ἀναγκαίως, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ προβλεφθοῦν.

— *[Ἀρχ. Μουσ.] Σχέσις* ἐκαλεῖτο ἐν τῇ ἑλληνικῇ μουσικῇ ὁ ἐν ἑκάστῳ μουσικῷ διαστήματι μετρητικὸς λόγος τῆς ἀποστάσεως διαστήματός τινος συγκρινομένου πρὸς ἕτερον. Ν. Α. Χ.

— **σχέσεις *ἀθέμιτοι μὲ ξένας ἀρχὰς*** *[Ποιν. Δίκ.]*. Εἰς βαθμὸν πταίσματος, κατὰ τὸ ἄρθρον 526 τοῦ ποινικοῦ νόμου, τιμωρεῖται: α) ἡ ἐπικοινωνία μὲ ξένας δημοσίας ἀρχὰς ἢ μὲ πράκτορας αὐτῶν, ἐπὶ σκοπῷ ἀνακοινώσεως εἰς ταύτας ἀπορρήτων σχέσεων τοῦ κράτους ἢ ἐπὶ σκοπῷ ἐπιδράσεως εἰς οἱανδήποτε δημοσίαν σχέσιν αὐτοῦ, καὶ β) ἡ ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ ἀποδοχὴ ἐντολῆς διδομένης ἐκ μέρους τοῦ ξένου κράτους ἢ τῶν πρακτόρων αὐτοῦ. Στοιχεῖα τοῦ ἀξιοποίνου ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσιν εἶναι ἡ ἔλλειψις ἀδείας τῆς ἁρμοδίας ἡμεδαπῆς ἀρχῆς καὶ προσέτι δολία προαίρεσις τοῦ δράστου, τείνουσα εἰς ἐπίτευξίν τινος τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν, ἀδιαφόρου ὄντος ἂν ἐπετεύχθη ἢ οὐ οὗτος. Ρητῶς ἐπιφυλάσσεται ὑπὸ τῆς αὐτῆς διατάξεως ἡ ἐφαρμογὴ κατὰ τοῦ δράστου τῶν βαρυτέρων ποινικῶν ὁρισμῶν, ἐὰν διά τινος τῶν ἀνωτέρω ἐνεργειῶν του (ἐπικοινωνίας ἢ ἀποδοχῆς ἐντολῆς) συνετελέσθη ἄλλο τι βαρύτερον ἔγκλημα, οἷον ἐσχάτη προδοσία ἢ προδοσία τῆς πατρίδος ἢ παράβασις τῆς περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἐχεμυθίας κλπ. Α. Ν. Μ.

— **σχέσις *ἁρμονικὴ*** *[Μουσ.]*· βλ. *ἁρμονικὴ* σχέσις.

σχετίζω· φέρω εἰς σχέσιν, εἰς ἀναφοράν, συγκρίνω, συνάπτω: «σχετίζω τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο καὶ εὑρίσκω τὴν διαφοράν»· || παθ. *σχετίζομαι*· συνδέομαι διὰ φιλικῶν σχέσεων: «σχετίζονται ἀπὸ χρόνια».

σχετικοκρατία (ἡ) (relativismus) *[Φιλοσ.]*. Καλεῖται οὕτω γενικῶς κάθε γνωσιολογικὴ θεωρία, ὑποστηρίζουσα τὴν σχετικότητα τῆς γνώσεως καὶ ἀρνουμένη τὴν δυνατότητα τῆς πλήρους γνώσεως τοῦ ἀπολύτου. Ὑπὸ τὴν γενικὴν ταύτην ἔννοιαν μορφὰς τῆς σχετικοκρατίας ἀποτελοῦν ὁ ἀγνωστικισμός, ἡ πιθανοκρατία, ὁ σκεπτικισμός, ὁ ὑποκειμενισμός ὁ ἀνθρωπολογισμός, ὁ ψυχολογισμὸς καὶ ἡ φαινομενοκρατία. Εἰδικώτερον σχετικοκρατία καλεῖται ἡ θεωρία, καθ' ἣν δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος ἀλήθεια, ἀνεξάρτητος προσώπων, τόπου καὶ χρόνου. Ἡ ἀλήθεια τελεῖ εἰς ἄμεσον σχέσιν καὶ ἐξάρτησιν πρὸς τὸ ὑποκείμενον, τὸν ἄνθρωπον, τὴν κατασκευήν του καὶ τὴν σύστασίν του. Ἡ ἀλήθεια ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐξωτερικῶν παραγόντων, ἀπὸ τῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ ζῇ τις, ἀπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τοῦ εἴδους τοῦ πολιτισμοῦ κ.λ.π. Ἀπολύτως ἰσχύουσαι γνώσεις δὲν ὑπάρχουν, αἱ δὲ ὑπάρχουσαι ἰσχύουν μόνον εἰς ὡρισμένας σχέσεις. Τὴν γνώμην ταύτην ὑπεστήριξαν οἱ σοφισταὶ («πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος») καὶ οἱ σκεπτικοὶ τῆς ἀρχαιότητος. Σχετικοκρατία ἐπίσης καλεῖται ἡ θεωρία, καθ' ἣν τὸ κῦρος τῶν γνώσεών μας εἶναι περιωρισμένον. Οἱ ἄνθρωποι δὲν γνωρίζουν τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτό, τὸ ὄντως ὄν, ἀλλὰ μόνον τὰς ἐννόμους μεταξὺ τῶν φαινομένων σχέσεις. Γνῶσις εἶναι οἱ νόμοι, τοὺς ὁποίους τὸ πνεῦμα ἐπιβάλλει εἰς τὰ πράγματα. Αἱ γνώσεις ἡμῶν εἶναι σχετικαί, διότι πηγάζουν ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ νοῦ ἡμῶν. Ἂν ὁ νοῦς ἡμῶν ἦτο ἄλλως διαπεπλασμένος, θὰ ἦτο διάφορος καὶ ἡ γνῶσις ἡμῶν. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως αἱ γνώσεις ἡμῶν εἶναι γενικαί, ἰσχύουν δηλαδὴ δι' ὅλους καὶ εἶναι ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὸν λόγον, διότι τὸ πνεῦμα παρ' ἅπασι τοῖς ἀνθρώποις εἶναι ὁμοίως διαμεμορφωμένον, ἔχει τοὺς αὐτοὺς τύπους καὶ δι' αὐτῶν γνωρίζει τὴν πραγματικότητα. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην ὑπεστήριξε κυρίως ὁ Κάντ, ἀλλὰ καὶ ὁ Σπένσερ καὶ ὁ Κόντ. Ἡ σχετικοκρατία ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν ἠθικήν, ὑποστηριχθέντος ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἀπόλυτοι ἠθικαὶ ἀξίαι καὶ γενικῶς ἰσχύοντες ἠθικοὶ κανόνες. Οἱ ἠθικοὶ κανόνες εἶναι κανόνες ὡρισμένης ἐποχῆς καὶ ὡρισμένων συνθηκῶν ζωῆς, ὑπαγορευόμενοι ὑπ' αὐτῶν καὶ μεταβαλλόμενοι μετ' αὐτῶν. Θ. Π

σχετικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἔχων σχέσιν ἢ ἀναφορὰν πρός τι, ὁ σχετιζόμενος, ὁ συνδεόμενος ὁπωσδήποτε, ἀντίθ. *ἄσχετος*: «ἐξητάσθησαν ὅλα τὰ σχετικὰ ζητήματα»· || ὁ ἐν σχέσει πρός τι ὑφιστάμενος, ἀντίθ. *ἀπόλυτος*: «ἡ τιμὴ εἶναί τι σχετικόν, οὐχὶ ἀπόλυτον», δηλαδὴ τὸ κριτήριον αὐτῆς εἶναι ἄλλοτε ἄλλο· || ὁ συνδεόμενος διὰ φιλικῶν ἢ κοινωνικῶν σχέσεων: «εἴμεθα πολὺ σχετικοί».—Ἐπίρρ. ***σχετικῶς***.

—**σχετικοὶ *τόνοι*** (γαλλ. relatif. γερμ. Parallel). Καλοῦνται οὕτως ὁ μείζων καὶ ὁ ἐλάσσων, οἱ ἔχοντες τὸν αὐτὸν ὁπλισμόν· π.χ. σχετικὸς τόνος τοῦ *ντο μείζονος* εἶναι ὁ *λα ἐλάσσων*, καὶ ἀντιθέτως· σχετικὸς τοῦ *λα ὕφεσις μείζονος* εἶναι ὁ *φα ἐλάσσων*, καὶ ἀντιθέτως. Ἀφ' ἑτέρου *σχετικαὶ συγχορδίαι* μεταξὺ μείζονος καὶ ἐλάσσονος τρόπου εἶναι αἱ ἑξῆς, ἔχουσαι κοινὴν μίαν μεγάλην τρίτην· π. χ.:

λα ντο μι σολ

τρίτη Γ. Σ.

—**σχετικὸν *βάθος***. Ἡ διαφορὰ τῆν ὑψομέτρων δύο σημείων ὡς πρὸς τὸ χαμηλότερον αὐτῶν· *σχετικὸν* δὲ *ὕψος* μεταξὺ τῶν αὐτῶν σημείων ἡ διαφορὰ τῶν ὑψομέτρων ὡς πρὸς τὸ ὑψηλότερον αὐτῶν λογιζομένη. Σ. Ε. Λ.

—**σχετικὸς *ἄνεμος*** *[Ναυτ.]*. Ἡ διεύθυνσις καὶ ἡ ἔντασις τοῦ ἀνέμου, ἣν αἰσθάνεταί τις ἐπὶ τοῦ κινουμένου πλοίου, οἵα ἡ τῆς συνισταμένης τοῦ πνέοντος ἀνέμου πράγματι καὶ τῆς εἰς τὴν ταχύτητα τοῦ πλοίου ὀφειλομένης ἐντάσεως τοῦ ἀνέμου. Σ. Ε. Λ.

σχετικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σχετικοῦ, τὸ νὰ εἶναί τι σχετικόν.

—**σχετικότητος *θεωρία*** *[Φυσ.—Μαθ.]*· βλ. μετὰ τὸ ἄρθρον *χωρόχρονος*· πρβλ. ἐπίσης καὶ λ. *Ἀϊνστάϊν*.

—*[Φιλοσ.]* Βλ. *σχετικοκρατία*.

Σχετλανδικαὶ *νῆσοι* (Shetland) *[Γεωγρ.]*· βλ.λ. *Σετλάνδαι* νῆσοι.

σχετλιάζω· χαρακτηρίζω ἐμαυτὸν σχέτλιον, ἀγανακτῶ, μεμψιμοιρῶ, παραπονοῦμαι.

σχετλιασμός· χαρακτηρισμός τινος ὡς σχετλίου, ὡς ἀθλίου, μεμψιμοιρία, κοιν. *κλάψιμο*.

σχετλιαστικός, —*ή,* —*όν*· ὁ δηλῶν σχετλιασμόν: «σχετλιαστικὰ ἐπιφωνήματα», οἷον *φεῦ, ἀλίμονον, ἄχ* κτλ.—Ἐπίρρ. *σχετλιαστικῶς*.

σχεϋζερία (ἡ) (Scheuchzeria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σχεϋζεριοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη διακρινόμενα ἐκ τῶν βαθέως διεσχισμένων φύλλων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σχεϋζερία ἡ τῶν τελμάτων* (Scheuchzeria palustris), ἥτις φέρει ἄνθη πρασινοκίτρινα καὶ ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς μέσης καὶ δυτικῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

σχεϋζεριοειδῆ (τά), ἢ ***σχεϋζερίδαι*** (οἱ) (Scheuchzeriaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν μονοκοτυληδόνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑδροχαρῶν*, περιλαμβάνουσα πόας πολυετεῖς ἐντὸς τῶν στασίμων ὑδάτων φυομένας, μὲ ἄνθη ἑρμαφρόδιτα, χρώματος ὑποπρασίνου. Γνωστὰ γένη τινά, ὧν ἀξιολογώτερον ἡ *σχεϋζερία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σχεφερδία (ἡ) (Shepherdia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλαιαγνοειδῶν* ἢ *ἐλαιαγνιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους φυλλοβόλους ἢ δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *σχεφερδία ἡ ἀργυρᾶ* (Shepherdia argentea), ἥτις παράγει ἐδωδίμους καρποὺς καὶ εὐδοκιμεῖ εἰς πάντα τὰ εὔκρατα κλίματα τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π

σχῆμα (τό)· τὸ ἐσχηματισμένον, μορφή, ὄψις: «ἡ Πελοπόννησος ἔχει σχῆμα φύλλου πλατάνου»· || γραμμικὴ παράστασις γεωμετρικῶν ἐννοιῶν: «σχῆμα κύκλου,—τριγώνου,—πολυγώνου,—πυραμίδος κττ.»· || «σχήματα στερεομετρίας» μικρὰ ἐκ ξύλου (ἢ ἄλλης ὕλης) ὁμοιώματα ἑκάστης τῶν μορφῶν, τὰς ὁποίας ἐξετάζει ἡ στερεομετρία· || χαιρετισμὸς στρατιωτικός, ἰδίᾳ ὁ τοῦ κατωτέρου· || «ὅταν μὲ βλέπῃ, μοῦ κάμνει σχῆμα» δηλαδὴ ὡς σημεῖον ὑποταγῆς· || γραμματ., παράβασις ἀπὸ τῆς συνήθους καὶ ὁμαλῆς συντάξεως.

— *[Λογικ.]* Καλοῦνται ἐν τῇ λογικῇ *σχήματα* αἱ μορφαί, τὰς ὁποίας ὑποδύονται οἱ κατηγορικοὶ συλλογισμοί, ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ μέσου ὅρου ἐν αὐτοῖς. Τοιαῦτα σχήματα ὑπάρχουν τέσσαρα: εἰς τὸ *πρῶτον*, ὁ μέσος ὅρος εἶναι ὑποκείμενον τῆς μείζονος καὶ κατηγορούμενον τῆς ἐλάσσονος προτάσεως· εἰς τὸ *δεύτερον*, εἶναι κατηγορούμενον ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προκειμέναις· εἰς τὸ *τρίτον*, εἶναι ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προκειμέναις ὑποκείμενον καὶ εἰς τὸ *τέταρτον*, εἶναι ἐν μὲν τῇ μείζονι κατηγορούμενον, ἐν δὲ τῇ ἐλάσσονι ὑποκείμενον (βλ. καὶ λ. *συλλογισμός*).

—*[Γεωμ.]* Ὁ ὅρος *σχῆμα* εἶναι ἔννοια γενική, προκύπτουσα ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν φυσικῶν σωμάτων καὶ μετ' ἀφαίρεσιν τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν τῆς ὕλης καὶ δυνάμεως. Τὰ σχήματα τοῦ ἀντιληπτοῦ κόσμου εἶναι στερεά, ἐπιφάνειαι, γραμμαὶ καὶ σημεῖα ἢ τριῶν διαστάσεων (τὰ στερεά), δύο (αἱ ἐπιφάνειαι), μιᾶς (αἱ γραμμαὶ) καὶ μηδενικῆς (τὰ σημεῖα).

Ἡ λέξις *σχήματα* σημαίνει καὶ τὰς γραφικὰς παραστάσεις, ἃς μεταχειριζόμεθα εἰς τὴν γεωμετρίαν διὰ τὴν σπουδὴν τῶν ὁμωνύμων ἰδιοτήτων τῶν σωμάτων. Οὕτω, λέγοντες τὸ σχῆμα ΑΒΓ, ἐννοοῦμεν τὸ γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ χάρτου τρίγωνον ΑΒΓ, λέγοντες δὲ τὸ σχῆμα ἑνὸς οἰκοπέδου, ἐννοοῦμεν τὸν τρόπον καθ' ὃν περατοῦται τὸ οἰκόπεδον τοῦτο. Ν. Ε. Γ.

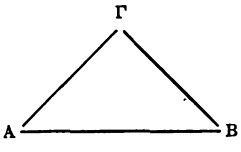

—*[Βιβλιολ.]* Βλ. *βιβλίον* (τ. Ζ', σ. 227 γ' καὶ 228 α' β').

—*[Ἰατρ.] Σχῆμα* (schema) καλεῖται ἐν τῇ ἀνατομικῇ καὶ τῇ φυσιολογίᾳ ἡ εἰκών, ἥτις, κατὰ τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀποδείξεως τῆς γενικῆς διατάξεως συστήματός τινος ἢ τῆς διαδοχῆς τῶν καταστάσεων ὄντος τινὸς ἢ ὀργάνου, ἐπιτελεῖται καὶ καθορίζεται μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν καὶ τὴν ἐξάλειψιν λεπτομερειῶν τινων σχήματος, ὄγκου, κατευθύνσεως ἢ σχέσεων τῶν τμημάτων ἢ μερῶν· τοῦτο δέ, διότι αἱ λεπτομέρειαι αὗται θὰ παρεκώλυον νὰ συλλάβωμεν καὶ κατανοήσωμεν ἐκ πρώτης ὄψεως ἢ ταχέως τὸ σύνολον τῶν γνώσεων καὶ ἐννοιῶν, τὰς ὁποίας πρόκειται νὰ καταστήσωμεν γνωστὰς καὶ σαφεῖς (Littré). Μ. Ν. Κ.

—*[Κανον. Δίκ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *σχῆμα* δηλοῦται: α) Ἡ κληρικὴ ἰδιότης· οὕτως ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ τοῦ ὅρου ποιεῖται χρῆσιν αὐτοῦ ὁ Βαλσαμὼν ἐν τῷ ὑπομνήματι εἰς τὸν κανόνα στ' τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου. β) Ἡ μοναχικὴ ἰδιότης· οὕτω λ. χ. ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ὅρου ὁ κανὼν β' τῆς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας συνόδου, ἀπαγορεύων εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς τὴν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἐπιλογήν. Τὸ ζήτημα ἂν ἐπιτρέπεται ἡ ἄσκησις τῶν ἀρχιερατικῶν εἰς τὸν μετὰ τὴν ἀρχιερωσύνην τυχόντα τοῦ μεγάλου σχήματος μοναχὸν ἐλύθη ὑπό τινων μὲν καταφατικῶς, διότι ἡ κουρά, προηγηθεῖσα τῆς ψηφίσεως, κατέστησε περιττὴν τὴν δευτέραν ἀπόκαρσιν, δι' ὃ καὶ δὲν ἰσχύουσιν ὡς πρὸς τὸν τοιοῦτον τὰ τοῦ κανόνος β' τῆς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας συνόδου, ἀλλ' ἐκράτησεν ἡ ἀντίθετος γνώμη, ἣν καὶ ὁ Βαλσαμὼν ἐδέξατο, καθ' ἣν ἀπόκαρσις κυρίως εἶναι ἡ τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος περιβολή, τοῦ μικροῦ σχήματος μὴ ὄντος ἢ ἁπλοῦ ἀρραβῶνος ἐκείνου, ἐξ οὗ ἀκολουθεῖ ὅτι τοῦ μικροῦ σχήματος ἀναιροῦντος τὴν ἀρχιερωσύνην, κατὰ μείζονα λόγον ἀναιρεῖ ταύτην ἡ τελεία ἀπόκαρσις. γ) Ἡ κατήφεια· ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐννοίᾳ ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ὅρου ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτοῦ εἰς τὸν κανόνα γ' τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου: «Σχῆμα δὲ ἡ ἔξωθεν φαινομένη κατήφεια τὴν λύπην δηλοῦσα, ὃ καὶ βίου ταπεινότητα ὠνόμασεν ὁ κανών». δ) Ἡ πρόφασις ἢ ὑπόκρισις· ἐν τοιαύτῃ ἐννοίᾳ ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ὅρου ὁ Βαλσαμὼν ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτοῦ εἰς τὸν κανόνα νγ' Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, ἔνθα ὁ λόγος περὶ ἁρπαγῆς οὐχὶ ἀληθοῦς, ἀλλ' ἐσχηματισμένης πρὸς δευτερογαμίαν.

(*Κ. Μ. Ράλλη* «Περὶ παραιτήσεως ἐπισκόπων», κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, 1911, σελ. 38—39.) Κ. Μ. Ρ.

— *[Ρητορ.] Σχῆμα* καλεῖται «λόγος ἐξηλλαγμένος τοῦ ἐν ἔθει, κατά τινα πλάσιν, κόσμου ἢ χρείας χάριν. Κάλλος μὲν γὰρ τοῖς λόγοις περιτίθησι διὰ τῆς ποικιλίας καὶ μεταβολῆς τοῦ λόγου, καὶ σεμνοτέραν ἀπεργάζεται τὴν φράσιν· χρείαν δέ, εἰς τὸ ἐξᾶραι καὶ ἐπιτεῖναι τὰς ποιότητας καὶ δυνάμεις τῶν πραγμάτων» (*Πλούταρχος*). Τὰ σχήματα διαφέρουσι τῶν *τρόπων*, διότι οὗτοι μὲν γίνονται ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τῆς κυρίας σημασίας τῶν λέξεων, ταῦτα δὲ ἐκ τῆς διαφόρου θέσεως τῶν λέξεων καὶ τῆς συνθέσεως ἢ ἐκθέσεως τῶν ἐννοιῶν, εἴτε κυριολεκτικῶς, εἴτε τροπικῶς ἐκληφθῶσιν αἱ λέξεις. Μεταβάλλονται δὲ οἱ μὲν τρόποι ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς σημασίας, τὰ δὲ σχήματα ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς θέσεως καὶ τῆς συνθέσεως. Ταῦτα διαιροῦσι συνήθως εἰς σχήματα *λέξεως* καὶ εἰς σχήματα *διανοίας*.

Σχήματα λέξεως. Τῶν λεκτικῶν σχημάτων ἡ κατάλληλος καὶ ἀνεπιτήδευτος χρῆσις συντελεῖ καὶ εἰς δύναμιν καὶ εἰς κάλλος λόγου. Τοῦτο δὲ ἐπιτυγχάνεται: α') κατὰ πρόσθεσιν λέξεως, β') κατ' ἀφαίρεσιν λέξεως, καὶ γ') καθ' ὁμοίωσιν, ὅταν δηλαδὴ αἱ λέξεις ἔχωσιν ὁμοιότητά τινα κατὰ τὴν προφοράν. *Κατὰ πρόσθεσιν* σχήματα εἶναι τὰ

Digitized by Google

ἑξῆς: *ἐπαναφορά, κύκλος* ἢ *ἐπανάληψις, ἀναδίπλωσις* ἢ *ἐπαναστροφή, συνωνυμία, ἀντιστροφή, συμπλοκή, ἐπάνοδος, κλῖμαξ, πολύπτωτον, πολυσύνδετον* καὶ *ὑπερβατόν*. Σχήματα *κατ' ἀφαίρεσιν* εἶναι: *ἀσύνδετον, ἔλλειψις, συνεζευγμένον*. Σχήματα *καθ' ὁμοίωσιν* εἶναι: *παρονομασία, παρήχησις, ὁμοιοτέλευτον, ἰσόκωλον* καὶ *πάρισον*.

Σχήματα διανοίας· βλ λ. *διανοίας* σχήματα. Ι. Φ. Δ.

— **σχῆμα *ἐγκάρσιον,*** ἢ ***λοξόν,*** ἢ ***ἐπὶ κορμόν,*** ἢ ***ἐπ' ὦμον*** */Μαιευτ./*. Τὸ σοβαρώτερον ἐκ πάντων τῶν σχημάτων (λεγόμενον καὶ *προβολὴ*) διά τε τὴν μητέρα καὶ τὸ ἔμβρυον, ὅπερ εἶναι καταδεδικασμένον ἄνευ τῆς ἐγκαίρου μαιευτικῆς παρεμβάσεως. Κατ' αὐτό, ὁ ἐπιμήκης ἄξων τοῦ ἐμβρύου διασταυροῦται πρὸς τὸν κάθετον ἄξονα τῆς μήτρας, συνηθέστερον εἰς λοξὴν κατεύθυνσιν, ὥστε ὁ ἕτερος τῶν δύο πόλων τοῦ ἐμβρύου, καὶ δὴ ἡ κεφαλή, κεῖται βαθύτερον καὶ ἐγγύτερον πρὸς τὴν πυελικὴν εἴσοδον ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν λαγονίων βόθρων, ἐνῷ τὰ ἰσχία εὑρίσκονται ἀπωτέρω τῆς πυελικῆς εἰσόδου, ἐν τῷ ἀντιθέτῳ ὑποχονδρίῳ, ἐξ οὗ καὶ *λοξὸν* τὸ σχῆμα καλεῖται. Τὰ κυριώτερα αἴτια τούτου εἶναι: ἡ στένωσις τῆς πυέλου, ἡ ἀνώμαλος ἔμφυσις τοῦ πλακοῦντος, ὁ πρόδρομος πλακοῦς, ἡ ὕπαρξις ὄγκου εἰς τὸ κατώτερον τμῆμα τῆς μήτρας ἢ ἐπὶ τῆς πυέλου, τὸ μικρὸν ἔμβρυον, τὸ πολυάμνιον καὶ αἱ πολλαπλαῖ κυήσεις. Πρὸς διάγνωσιν τούτου κατὰ τὴν κύησιν, ἡ προσοχὴ ἐφελκύεται εἰς τὴν ἐγκαρσίαν κατεύθυνσιν τοῦ μεγάλου ἄξονος τῆς μήτρας. Διὰ τῆς ψηλαφήσεως δὲν ἀντιλαμβανόμεθα τὰ μέλη τοῦ ἐμβρύου πρὸς τὰ ἄνω, οὔτε δὲ καὶ πρὸς τὰ κάτω τῆς μήτρας, ἀλλ' εἴς τινα τῶν πλαγίων εἰλεακῶν βόθρων συναντῶμεν ὀγκῶδές τι σῶμα κυκλοτερὲς καὶ σκληρόν, τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐμβρύου, καὶ τὰ ἰσχία τούτου εἰς τὸ ἀντίθετον ὑποχόνδριον· μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων πόλων, συνδέον τούτους, ἐπίπεδον ἀνθιστάμενον, σκληρόν, ὅπερ εἶναι ἡ ῥάχις τοῦ ἐμβρύου. Ὅταν ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐπὶ τὰ δεξιά οἱ ἦχοι τῆς καρδίας ἀκούονται παρὰ τὸ ἐφήβαιον· ὅταν δ' ἐπὶ τὰ ἀριστερά, ἡ ἑστία τῶν ἤχων τῆς καρδίας εἶναι παρὰ τὸν ὀμφαλόν. Κατὰ τὸν τοκετὸν καὶ πρὸ τῆς ῥήξεως τῶν ὑμένων διαγιγνώσκομεν ὅτι ἡ πυελικὴ κοιλότης εἶναι κενὴ καὶ τὸ θυλάκιον εὐμέγεθες. Μετὰ τὴν ῥῆξιν τῶν ὑμένων, προπίπτει μέλος τι τοῦ ἐμβρύου, ἡ χείρ· τότε, διὰ τοῦ δακτύλου ἐξετάζοντες, συναντῶμεν μικρὰ τόξα κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων δι' ἐντομῶν, τὴν πλευρικὴν ἐσχάραν, ὡς καὶ ἄλλα ἐμβρυϊκὰ τμήματα. Ὁσάκις ἡ ῥάχις εὑρίσκεται ἐπὶ τὰ πρόσω (σχῆμα προσθιορραχιαῖον), ὁ ἐμφανιζόμενος ὦμος εἶναι ταυτώνυμος τοῦ ὑπὸ τοῦ κεφαλικοῦ ἄκρου κατεχομένου πλευροῦ. Ὅταν τὸ ἄνω ἄκρον προπίπτῃ ἐν τῷ κολεῷ, ἡ κατεύθυνσις τοῦ ἀντίχειρος δεικνύει τὸ ὄνομα τοῦ προβάλλοντος ὤμου. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ ἀντίχειρ διευθύνηται πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς γυναικός, ὁ βραχίων ἀνήκει εἰς τὸν δεξιὸν ὦμον, καὶ ἀντιθέτως. Ἡ θέσις τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου διαγιγνώσκεται διὰ τῆς κατευθύνσεως τοῦ κοίλου τῆς μασχάλης, ὅπερ ἀνακαλύπτομεν ἀκολουθοῦντες τὸν βραχίονα τοῦ ἐμβρύου, ὡς ἀκολούθως Κεφαλὴ ἐπὶ τὰ δεξιὰ + ὦμος δεξιὸς = θέσις ὀπισθιορραχιαία Κεφαλὴ ἐπὶ τὰ δεξιὰ + ὦμος ἀριστερὸς = θέσις προσθιορραχιαία. Κεφαλὴ ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ + ὦμος ἀριστερὸς = θέσις ὀπισθιορραχιαία. Κεφαλὴ ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ + ὦμος δεξιὸς = θέσις προσθιορραχιαία.

Προφυλακτικῶς δέον νὰ μεταβάλλωμεν δι' ἐξωτερικοῦ μετασχηματισμοῦ τὰ ἐγκάρσια σχήματα εἰς ἐπιμήκη, φέροντες ἐπὶ τὰ κάτω τὸ κεφαλικὸν ἄκρον, καὶ νὰ συγκρατῶμεν τὸν μετασχηματισμὸν τοῦτον διὰ τῆς εὐτόκου ζώνης τοῦ Pinard ἢ ἐπιθέτοντες ἑκατέρωθεν τοῦ κατωτέρου ἐμβρυϊκοῦ πόλου παχὺ βύσμα ἐκ βάμβακος, συγκρατούμενον διὰ πλατείας ταινίας ἐκ λινοῦ ὑφάσματος ἢ ἐκ φλανέλλας. Κατὰ τὸν τοκετόν, δέον ἐν πρώτοις νὰ ἐπιχειρῶμεν τὸν δι' ἐξωτερικῶν χειρισμῶν μετασχηματισμόν. Ἀλλ' ἐὰν οὗτος εἶναι ἀκατόρθωτος, μετὰ τὴν τελείαν διαστολὴν καὶ τὴν ῥῆξιν τοῦ θυλακίου προβαίνομεν εἰς τὸν δι' ἐσωτερικῶν χειρισμῶν μετασχηματισμὸν τοῦ ἐμβρύου καὶ τὴν ἄμεσον ἐξαγωγὴν αὐτοῦ. Ἐπὶ βαθείας ὅμως σφηνώσεως τοῦ ὤμου καὶ συνεσπασμένης μήτρας ἀπέχομεν πάσης ἀπὸ τῶν φυσικῶν ὁδῶν ἐπεμβάσεως, καθόσον ὑπάρχει ὁ κίνδυνος τῆς ῥήξεως τῆς μήτρας, ὁπότε ἐκτελοῦμεν τὴν καισαρικὴν τομήν, ἐὰν τὸ ἔμβρυον εἶναι ἐν τῇ ζωῇ. Ἐπὶ νεκροῦ ἐμβρύου προσφεύγομεν εἰς τὴν ἐμβρυοτομίαν καὶ ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὴν ὑστερεκτομίαν κατὰ Porro.

Σχῆμα ἐπὶ μέτωπον ἢ *μετωπικὴ προβολὴ* (présentation du front). Εἶναι σπάνιον καὶ ἀπαντᾷ εἰς γυναῖκας μετ' ἐστενωμένης πυέλου καὶ ἐμβρύου εὐμεγέθους· συνίσταται δὲ εἰς τὴν προβολὴν τῆς κεφαλῆς διὰ τῆς μείζονος αὐτῆς διαμέτρου, τῆς πωγωνοϊνιακῆς (13 ½ ἑκτστμ.), προσπαθούσης νὰ διέλθῃ διὰ τῆς λοξῆς διαμέτρου τῆς πυέλου (12 ἑκτστμ.), ὅπερ ἀκατόρθωτον. Ὁ ἐξετάζων ἀπὸ τοῦ κολεοῦ δάκτυλος ἀναχαιτίζεται πρὸ τῆς κυρτῆς μοίρας τοῦ μετώπου, εὑρίσκει δ' ἀκολουθῶν τὴν προεξοχὴν ταύτην ἀφ' ἑνὸς τὴν βρεγματικὴν πηγὴν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ τόξον τῶν ὀφθαλμικῶν κόγχων, τὴν ῥῖνα καὶ τὴν ἄνω γνάθον. Ἡ διάγνωσις τῆς θέσεως παρέχεται ἐκ τῆς ἐρεύνης τῆς ῥινός: ὅταν οἱ ῥώθωνες στρέφωνται ἐπὶ τὰ δεξιὰ καὶ ἐγκαρσίως, πρόκειται περὶ γναθοδεξιᾶς ἐγκαρσίας θέσεως· αἱ δὲ ἐγκάρσιαι αὗται ποικιλίαι εἶναι καὶ αἱ σταθερώτεραι. Ἡ κεφαλή, παραμεμορφωμένη ἤδη, ἐκ τῆς εὐχεροῦς ἐμπεδώσεως, παραμένει ἀκίνητος ἐν τῇ πυέλῳ· καίτοι δ' ἡ μήτρα συστέλλεται ἰσχυρῶς, οὐδεμία παρατηρεῖται πρόοδος τῆς κεφαλῆς, ἥτις πιέζει τὰς χώρας, ὧν ἐφάπτεται. Ἡ πρόγνωσις εἶναι βαρεῖα διά τε τὴν μητέρα καὶ τὸ ἔμβρυον· ἡ μήτρα δυνατὸν νὰ ὑποστῇ ῥῆξιν, τὸ δὲ ἔμβρυον νὰ νεκρωθῇ, ἕνεκα τῆς μακρᾶς διαρκείας τοῦ τοκετοῦ ἢ καὶ ἐκ προπτώσεως τῆς ὀμφαλίδος. Ὁ τοκετὸς τελεῖται πάντοτε δι' ἐπεμβάσεως. Ἐπὶ διερρηγμένου θυλακίου καὶ διαστολῆς τελείας διενεργοῦμεν τὸν μετασχηματισμὸν δι' ἐσωτερικῶν χειρισμῶν, ἀρκεῖ ἡ πύελος νὰ μὴ εἶναι ἐστενωμένη καὶ ὁ ὄγκος τοῦ ἐμβρύου δυσανάλογος πρὸς τὰς διαστάσεις τῆς πυέλου· ἄλλως ἐκτελοῦμεν τὴν καισαρικὴν τομὴν διὰ τὸν φόβον ῥήξεως τῆς μήτρας. Ὅταν ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐμπεπεδωμένη, ἀναμένομεν μεθ' ὑπομονῆς, καθόσον ἐλπίζομεν εἰς τὸν αὐτόματον τερματισμὸν τοῦ τοκετοῦ, διὰ τῆς σμικρύνσεως τοῦ ὄγκου τοῦ μήπω συνωστεωμένου κρανίου καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἐμβρυουλκοῦ. Ἡ ἐνσφήνωσις ὅμως τῆς κεφαλῆς ἐν τῇ πυέλῳ θέλει ἀναγκάσει ἡμᾶς, ἐπὶ ζῶντος ἐμβρύου, εἰς τὴν διεύρυνσιν τῆς πυέλου, εἴτε διὰ συμφυσιοτομίας, εἴτε διὰ ἡβικοστεοτομίας (ἐγχείρησις τοῦ Gigli), ἐπὶ δὲ νεκροῦ ἐμβρύου, διὰ βασιοθρυψίας.

Σχῆμα ἐπὶ πρόσωπον ἢ *προσωπικὴ προβολὴ* (présentation de la face). Ἀπαντᾷ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ τοκετοῦ. Διὰ τῆς ψηλαφήσεως ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι τὸ κεφαλικὸν ἔπαρμα εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πλευροῦ, ἐφ' οὗ καὶ ἡ ῥάχις τοῦ ἐμβρύου, καὶ ὅτι μεταξὺ τοῦ προέχοντος μέρους τοῦ κεφαλικοῦ ἄκρου καὶ τῆς ῥάχεως τοῦ ἐμβρύου ὑφίσταται ἐντομὴ λίαν σαφής. Διὰ τῆς κολπικῆς ἐξετάσεως εὑρίσκομεν τὴν βρεγματικὴν πηγὴν πρὸς τὸ ἄκρον τῆς πλαγίας διαμέτρου τῆς πυέλου, τὴν μεσομετωπιαίαν ῥαφὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν ῥίζαν τῆς ῥινός, ἑκατέρωθεν δὲ ταύτης τὰ κογχικὰ τόξα καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, παρέχοντας τὴν αἴσθησιν μικρῶν κυκλοτερῶν καὶ μαλθακῶν μαζῶν, τὴν ῥῖνα δὲ δίκην πυραμίδος, ἧς μία τῶν πλευρῶν εἶναι διάτρητος ὑπὸ τῶν δύο ῥωθώνων, τέλος δὲ μεῖζόν τι τμῆμα κυκλοτερές, τὸ στόμα, ἐν ᾧ εὑρίσκομεν τὰ φατνιακὰ χείλη. Τὸ σημεῖον τῆς ἀφετηρίας πρὸς καθορισμὸν τῆς θέσεως εἶναι τὸ γένειον (πώγων)· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο καθοδηγούμεθα ὑπὸ τῶν ῥωθώνων, οἵτινες πάντοτε εἶναι ἐστραμμένοι πρὸς τὸ γένειον. Ἐὰν λ. χ. οἱ ῥώθωνες στρέφωνται ἐπὶ τὰ δεξιὰ καὶ κατευθύνωνται πρὸς τὴν ἱεροειλεακὴν σύμφυσιν, πρόκειται περὶ θέσεως ὀπισθίας (γενειο-ειλεακῆς δεξιᾶς ὀπισθίας) κλπ. Ἡ προσωπικὴ προβολὴ εἶναι σπανία, ἀπαντῶσα ἅπαξ ἐπὶ 250 τοκετῶν· συγχέεται δὲ πρὸς τὴν ἰνιακὴν προβολήν, ὅταν αὕτη δὲν εἶναι ἐν τελείᾳ κάμψει, καὶ πρὸς τὸ ἐπὶ πύελον σχῆμα, καθόσον αἱ οἰδηματώδεις παρειαὶ ἐκλαμβάνονται ἀντὶ τῶν γλουτῶν. Ὁ τοκετὸς τερματίζεται συνήθως αὐτομάτως ἐν ἀναλογίᾳ 52 ἐπὶ 57 περιπτώσεων· πρέπει δὲ νὰ ἀποφεύγωμεν πάντα χειρισμὸν μετατροπῆς τῆς προσωπικῆς προβολῆς εἰς ἰνιακὴν τοιαύτην, ὡς λίαν ἐπικίνδυνον. Κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ ἐμβρύου παρεμποδίζομεν τὴν πρὸς κάμψιν κίνησιν τῆς κεφαλῆς, ἐφ' ὅσον τὸ ὑποπωγώνιον δὲν ἐτοποθετήθη ὑπὸ τὴν σύμφυσιν, καὶ ἐπιβραδύνομεν τὴν ἔξοδον τοῦ προσώπου ἕως οὗ διαταθῇ ὁ περίνεος. Ἐὰν αἱ διαστάσεις τῆς πυέλου ἐπιτρέπωσι, διενεργοῦμεν τὸν ἐσωτερικὸν μετασχηματισμόν· ἀλλ' ἐὰν τὸ θυλάκιον διερράγη ἀπὸ πολλοῦ καὶ ἡ πύελος εἶναι ἐστενωμένη, τότε ἐνδείκνυται ἡ συμφυσιοτομία ἢ ἡ ἡβικεκτομία ἢ ἡ καισαρικὴ τομή, καὶ ἐπὶ νεκροῦ ἐμβρύου ἡ βασιοθρυψία. Ὅταν δὲ ἡ κεφαλὴ εὑρίσκηται ἐν ἐμπεδώσει, δυνάμεθα νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν ἐμβρυουλκίαν, ὁπότε ἡ κοιλότης τῶν σκελῶν τοῦ ἐμβρυουλκοῦ δέον νὰ στρέφηται πρὸς τὸ μέρος τοῦ πώγωνος. Δέον δὲ νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ κάθοδος τῆς κεφαλῆς κατορθοῦται μόνον ὅταν ὁ πώγων τοποθετηθῇ ὑπὸ τὴν ἡβικὴν σύμφυσιν.

Σχῆμα ἐπὶ πύελον ἢ *ἐπὶ ἰσχία* (*ἰσχιακὴ προβολή*, présentation du siège ἢ des fesses). Κατ' αὐτό, τὸ ἔμβρυον ἐμφανίζεται εἰς τὸ ἄνω πυελικὸν στόμιον διὰ τῆς πυέλου, ὁτὲ μὲν μετὰ τῶν ποδῶν (τέλειον ἐπὶ ἰσχία), ὁτὲ δὲ ἔχον τὰ κάτω ἄκρα ἐπὶ τὰ ἄνω, πρὸς τὴν κοιλίαν καὶ τὸν θώρακα (ἀτελές, ἐπὶ γλουτούς)· ἀπαντᾷ κυρίως παρὰ ταῖς πολυτόκοις ἐν ἀναλογίᾳ 1 : 30. Εἶναι δὲ ἀνώμαλον σχῆμα, ἐλλείψει κανονικῆς προσαρμογῆς τῆς κεφαλῆς, ἕνεκα στενώσεως τῆς πυέλου, χαμηλῆς ἐμφύσεως τοῦ πλακοῦντος, πλημμελοῦς διαμορφώσεως τῆς μήτρας, ὑδροκεφαλίας κλπ. Κατὰ τὴν κύησιν διὰ τῆς ψηλαφήσεως εὑρίσκομεν κενὴν τὴν πυελικὴν κοιλότητα, ὕπερθεν δὲ τοῦ ἄνω πυελικοῦ στομίου μαλθακὴν μᾶζαν μετὰ μικρῶν ἄκρων εὐκινήτων· πρὸς τὸν πυθμένα δὲ τῆς μήτρας αἰσθανόμεθα τὴν κεφαλὴν ἐν εἴδει σκληρᾶς, κυκλοτεροῦς καὶ εὐκινήτου μάζης, ἅμα δὲ καὶ τὴν κεφαλικὴν ἀντιτυπίαν· ἐπὶ δὲ τῶν πλαγίων τῆς μήτρας εὑρίσκομεν τὴν ῥάχιν. Οἱ καρδιακοὶ παλμοὶ ἀκούονται πρὸς τὸν ὦμον τοῦ ἐμβρύου, περὶ τὸν ὀμφαλὸν τῆς γυναικός. Κατὰ τὸν τοκετὸν διὰ τῆς δακτυλικῆς ἐξετάσεως εὑρίσκομεν, καὶ δὴ μετὰ τὴν τελείαν διαστολὴν καὶ τὴν ῥῆξιν τῶν ὑμένων, ἐπιφάνειαν μαλθακὴν καὶ ἀκανόνιστον, ἄνευ ῥαφῶν καὶ πηγῶν, τὴν μεσογλουτιαίαν αὔλακα καὶ εἰς τὸ τέρμα αὐτῆς τὸν κόκκυγα, πρὸ τοῦ ὁποίου τὸν δακτύλιον· ἡ αὖλαξ αὕτη χρησιμεύει ὡς ἀφετηρία πρὸς διάγνωσιν τῆς θέσεως τοῦ ἐμβρύου· πολλάκις ψηλαφῶμεν καὶ τὸ ὄσχεον. Αἱ πρόσθιαι ἱεροειλεακαὶ ἀριστεραὶ θέσεις εἶναι συχνότεραι τῶν δεξιῶν προσθίων ἱεροειλεακῶν· αἱ δὲ ὀπίσθιαι ἧττον συχναί.

Κατὰ τὴν κύησιν, εὐθὺς ὡς διαγνωσθῇ τὸ πυελικὸν σχῆμα, δέον νὰ μετατραπῇ εἰς κεφαλικὸν δι' ἐξωτερικοῦ μετασχηματισμοῦ, συγκρατουμένου διὰ καταλλήλου ζώνης· ὁ τοιοῦτος χειρισμὸς εἶναι κατορθωτὸς πολλάκις καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ τοκετοῦ. Ὁ τοκετὸς κατὰ τὰ διάφορα αὐτοῦ στάδια εἶναι σχεδὸν ὁμαλός· ἡ κεφαλὴ μόνον παραμένει τελευταία, ἀπαιτοῦσα τὴν ἐπέμβασιν, διὰ τοῦ χειρισμοῦ τοῦ Mauriceau, πρὸς ἐξαγωγήν. Εὐθὺς ὡς ἐμφανισθῇ ὁ ὀμφαλὸς τοῦ ἐμβρύου, ἕλκομεν μικρὸν τὸν λῶρον καὶ σχηματίζομεν ἀγκύλην τούτου. Μετὰ τὴν αὐτόματον ἔξοδον τῶν κάτω ἄκρων, συλλαμβάνομεν δι' ἀσήπτων χειρῶν καὶ σπληνίων ἀπεστειρωμένων τοὺς μηροὺς τοῦ ἐμβρύου καὶ ἕλκομεν ἐπὶ τὰ κάτω μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ὀμφαλοῦ· ἀνυψοῦμεν δ' εἶτα τὸ ἔμβρυον καὶ διὰ τῆς ἑτέρας χειρὸς βαίνομεν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ βραχίονος τοῦ ἐμβρύου, ὃν ἕλκομεν πρὸς τὰ ἐκτός, κατόπιν, καταβιβάζοντες τὸ σῶμα τοῦ ἐμβρύου, ἀναζητοῦμεν τὸν ἕτερον βραχίονα καὶ εἶτα ἐξάγομεν τὴν κεφαλὴν διὰ τοῦ χειρισμοῦ τοῦ Mauriceau. Ἐὰν ἡ ἐπέμβασις ἐπιβάλληται πρὸ τῆς ἐμπεδώσεως τοῦ ἐμβρύου, εἰσάγομεν τὴν χεῖρα ἐν ὑπτιασμῷ καὶ συλλαμβάνομεν τὸν πόδα τὸν ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸν πρόσθιον γλουτὸν καὶ ἕλκομεν αὐτὸν ἐκτὸς τοῦ αἰδοίου πάντοτε ἐπὶ τὰ κάτω μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ προσθίου γλουτοῦ, καὶ εἶτα ὁριζοντίως, ἵνα κατέλθῃ ὁ ὀπίσθιος γλουτός.

Ἐὰν δὲ τὸ κάτω ἄκρον δὲν ἐξέρχηται αὐτομάτως, ἐνῷ ὁ γλουτὸς εὑρίσκεται ἐκτὸς τοῦ αἰδοίου, ἕλκομεν τότε ἐφ' ἑνὸς ἄκρου, συλλαμβάνοντες αὐτὸ ἀπὸ τοῦ μηροῦ, μέχρι τῆς ἐξόδου τῆς ὀμφαλίδος, καὶ διὰ τῆς πρὸς τὴν ῥάχιν χειρὸς ἀπαλλάσσομεν τὸ ὀπίσθιον κάτω ἄκρον τοῦ ἐμβρύου, προβαίνοντες εἶτα εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τῶν χειρῶν καὶ τῆς κεφαλῆς. Ὅταν ὅμως ἡ κεφαλὴ δὲν ἐμπεδοῦται αὐτομάτως διὰ τῶν ἐνεργουμένων ἑλκυσμῶν, προσφεύγομεν τότε εἰς τὸν χειρισμὸν τοῦ Champetier de Ribes. Ὅταν ὁ τοκετὸς εὑρίσκηται εἰς τὸ τέρμα, οὐδέποτε ἐπεχειροῦμεν τὴν διὰ τῆς πυέλου ἐξαγωγήν, ἐὰν θέλωμεν νὰ φέρωμεν νεογνὸν ἐν τῇ ζωῇ· προτιμοτέρα εἶναι ἡ καισαρικὴ τομή. Εἰς τὸ τέλειον ἐπὶ ἰσχία σχῆμα χρησιμοποιεῖται πολλάκις τὸ ἄγκιστρον τοῦ Delore, τοποθετούμενον μεταξὺ τῶν μηρῶν τοῦ ἐμβρύου εἰς τὸ βάθος τῆς βουβωνικῆς πτυχῆς, δι' οὗ ἕλκομεν ἐν πρώτοις ἐπὶ τὰ κάτω, ἵνα τὸ πρόσθιον ἰσχίον τεθῇ καλῶς ὑπὸ τὴν ἡβικὴν σύμφυσιν, εἶτα δὲ βαθμηδὸν ἐπὶ τὰ ἄνω· προσπαθοῦμεν ὅμως νὰ ἀποφύγωμεν αὐτό, ὡς ἐπικίνδυνον πολλάκις διὰ τὸ ἔμβρυον. Τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐκπληροῦσι καὶ οἱ βρόχοι ἐκ ταινιῶν λινοῦ ὑφάσματος. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

— **σχῆμα *κακόζηλον*** *[Ρητορ.]*· βλ. λ. *κακόζηλον* σχῆμα.

— **σχῆμα *κατὰ τὸ νοούμενον,*** ἢ ***κατὰ σύνεσιν***· βλ. λ. *νοούμενον*, σχῆμα κατὰ τὸ —.

— **σχήματα *ἠλεκτρικὰ*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτρικὰ* σχήματα.

Σχηματάρι, ἢ ***Σχισματάρι*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐν τῇ εὐφόρῳ πεδιάδι τῆς ἀρχαίας Τανάγρας καὶ κατὰ τὸν σταθμὸν Τανάγρα τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης (65ον χιλιόμ.). Ἔχει μικρὸν μουσεῖον, ἐν ᾧ φυλάσσονται ὅσα ἐκ τῶν εὑρημάτων τῆς παρακειμένης ἀρχαίας Τανάγρας δὲν μετεφέρθησαν εἰς Ἀθήνας, ὡς στῆλαί τινες, σαρκοφάγοι κ. ἄ. Εἰς τὴν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν (1928) 1.545 κατ., περιλαμβάνεται καὶ τὸ κατὰ τὸν Εὐβοϊκὸν χωρίον *Δήλεσι*. Παράγει σιτηρὰ καὶ οἶνον. *Σχηματάρι — Οἰνόη* καλεῖται καὶ ὁ κατὰ τὸ 62ον χλμ. σιδηροδρομικὸς σταθμός, καθ' ὃν ἄρχεται ἡ πρὸς τὴν Χαλκίδα διακλάδωσις τῆς γραμμῆς. Ι. Σ. Σ.

σχηματίζω· δίδω σχῆμα, μορφήν: «σχηματίζω κύκλον, — τρίγωνον, — πυραμίδα» || κάμνω νὰ λάβῃ ὑπόστασιν, δημιουργῶ: «ἐσχημάτισε περιουσίαν», «σχηματίζω γνώμην» || παθ., λαμβάνω ὑπόστασιν, γίνομαι, συντελοῦμαι: «ἐκ τοῦ ἄνθους σχηματίζεται ὁ καρπός».

σχηματικός, *—ή, —όν,* ὁ ἀναφερόμενος εἰς σχῆμα, ὁ τοῦ σχήματος: «σχηματικὴ παράστασις».

— **σχηματικὴ *παράστασις,*** ἢ ***σχηματογραφία.*** Καλεῖται ἡ ἐπίλυσις ἐξισώσεων διὰ γραφικῶν παραστάσεων. Ν. Β. Γ.

Digitized by Google

σχηματισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σχηματίζειν ‖ γραμματ., κλίσις: «σχηματισμὸς ὀνόματος, — ρήματος».

—*[Τακτ.]* *Σχηματισμὸς* στρατεύματός τινος καλεῖται ἡ ἑκάστοτε διάταξις τῶν διαφόρων αὐτοῦ μονάδων ἐν σχέσει πρὸς ἀλλήλας, καὶ τῶν ἐν ἑκάστῃ μονάδι διαφόρων μαχητικῶν στοιχείων ἐν σχέσει πρὸς ἄλληλα. Ἐν παντὶ σχηματισμῷ, ἡ μὲν μεταξὺ τῶν παραπλεύρων μονάδων ἢ στοιχείων ἔκτασις καλεῖται *διάστημα*, ἡ δὲ μεταξὺ τῶν κατὰ βάθος τοιούτων καλεῖται *ἀπόστασις*. Ἡ κατὰ πλάτος (κατὰ τὴν κάθετον ἔννοιαν τοῦ ἄξονος κατευθύνσεως) ἔκτασις παντὸς σχηματισμοῦ καλεῖται *μέτωπον*, ἡ δὲ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄξονος κατευθύνσεως *βάθος*, τὰ ἑκατέρωθεν ἐξωτερικὰ μέρη τοῦ σχηματισμοῦ *πλευρά*, τὸ δ' ἀντίθετον τοῦ μετώπου μέρος *νῶτα* τοῦ σχηματισμοῦ. Αἱ σχετικαὶ πρὸς ἀλλήλας θέσεις τῶν μονάδων καὶ τῶν στοιχείων δύνανται νὰ εἶναι τριῶν εἰδῶν: 1) *Παράταξις*, ἤτοι σχηματισμός, καθ' ὃν αἱ διάφοροι μονάδες ἢ τὰ μαχητικὰ στοιχεῖα τάσσονται παραπλεύρως ἀλλήλων. Εἶναι ὁ μᾶλλον ἑτοιμόμαχος σχηματισμός, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ μετώπου του. 2) *Φάλαγξ*, ἤτοι σχηματισμός, καθ' ὃν αἱ διάφοροι μονάδες ἢ τὰ μαχητικὰ στοιχεῖα τάσσονται ὄπισθεν ἀλλήλων. Δὲν εἶναι σχηματισμὸς ἑτοιμόμαχος, ἀλλ' ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι τηρεῖ τὸ ἑτοιμόμαχον ἐν ἐφεδρείᾳ, καθόσον ἐκ τῆς φάλαγγος δύναται νὰ γίνῃ παράταξις πρὸς οἱανδήποτε κατεύθυνσιν, συνεπῶς νὰ καταστῇ τὸ στράτευμα ἑτοιμόμαχον πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν. 3) *Κλιμάκωσις*, ἤτοι σχηματισμός, καθ' ὃν αἱ διάφοροι μονάδες ἢ τὰ μαχητικὰ στοιχεῖα τάσσονται κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μετέχωσι τῆς τε παρατάξεως καὶ ἐν ταὐτῷ τῆς φάλαγγος, διότι δὲν τάσσονται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους, οὐδὲ ἐπὶ τοῦ ἄξονος κατευθύνσεως, ἀλλὰ προκεχωρημένα ἢ ὑποκεχωρημένα κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς παρατάξεως, ἐκτὸς δὲ τοῦ ἄξονος τῆς κατευθύνσεως κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ βάθους. Εἶναι σχηματισμος ἔχων τὸ πλεονέκτημα τῆς πλευρικῆς προασπίσεως.

Ὁ σχηματισμὸς καλεῖται *ἁπλοῦς*, ὅταν καὶ αἱ μονάδες καὶ τὰ στοιχεῖα εὑρίσκωνται ἐν τῷ αὐτῷ ὁμοιομόρφῳ σχηματισμῷ, *σύνθετος* δ' ὅταν αἱ μονάδες ἢ τὰ στοιχεῖα εὑρίσκωνται ἐν διαφόρῳ σχηματισμῷ. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ στράτευμα εὑρίσκεται ὑπὸ διαφόρους ἑκάστοτε καταστάσεις, φυσικὸν εἶναι νὰ χρησιμοποιῇ ἑκάστοτε διαφόρους σχηματισμούς, ἀναλόγους πρὸς τὴν ἑκάστοτε κατάστασιν. Διὸ ὑπάρχουσι:

1) *Σχηματισμοὶ συνάξεως*, χρησιμοποιούμενοι πάντοτε ἐκτὸς τοῦ πεδίου μάχης, συνεπῶς οὐδεμίαν μαχητικὴν ἀξίαν ἔχοντες. Κατὰ τοὺς σχηματισμοὺς τούτους, αἱ διάφοροι μονάδες καὶ τὰ στοιχεῖα τάσσονται μὲ πυκνὰ διαστήματα καὶ πυκνὰς ἀποστάσεις εἶναι δηλαδὴ σχηματισμοὶ λίαν συγκεντρικοί. 2) *Σχηματισμοὶ πορείας*, οἵτινες εἶναι οἱ χρησιμοποιούμενοι κατὰ τὰς πορείας. Δεδομένου δ' ὅτι αἱ πορεῖαι ἐκτελοῦνται ἐπὶ ὁδῶν ἢ ἐπὶ ὁδεύσεων, ὁ ἐπιβαλλόμενος σχηματισμὸς πορείας εἶναι ὁ τῆς φάλαγγος, ἵνα τοιουτοτρόπως καταλαμβάνηται μικρὸν μέτωπον. Μέχρις ἐσχάτων ὁ σχηματισμὸς πορείας μακρὰν τοῦ ἐχθροῦ δὲν ἐνεῖχε μαχητικὴν σημασίαν, ἅτε εὑρισκόμενος ἐκτὸς τῆς ὁράσεως καὶ τοῦ πυρός· σήμερον ὅμως ὁ σχηματισμὸς οὗτος εὑρίσκεται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἀντιπάλου ἀεροπορίας, συνεπῶς πρέπει νὰ λαμβάνωνται αἱ κατάλληλοι διατάξεις ὡς πρὸς τὴν ὁρατότητα καὶ τὴν τρωτότητα. 3) *Σχηματισμοὶ ἑλιγμῶν*, οἵτινες χρησιμοποιοῦνται ἐντὸς τοῦ πεδίου μάχης (τοῦ τακτικοῦ πεδίου), ἀλλὰ πρὶν ἢ ἄρξηται ἡ πρὸς μάχην ἀνάπτυξις, οἱ σχηματισμοὶ δηλαδὴ οὗτοι διαδέχονται τοὺς σχηματισμοὺς πορείας καὶ εἶναι οἱ προκαταρκτικοὶ τῶν σχηματισμῶν μάχης. Οἱ σχηματισμοὶ ἑλιγμῶν, ὡς χρησιμοποιούμενοι κατὰ τὴν προσπέλασιν, καλοῦνται καὶ *σχηματισμοὶ προσπελάσεως*. Κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης δυνατὸν τὸ στράτευμα νὰ εἶναι ὁρατὸν ἢ μὴ ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ, νὰ δέχηται ἢ μὴ ἐχθρικὰ πυρά. Τὸ ὅτι τὸ στράτευμα δὲν εἶναι ὁρατὸν ἐπιγείως, δὲν σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι ὁρατὸν ἐναερίως, ὡς ἐπίσης τὸ ὅτι δὲν δέχεται πυρά, δὲν ἕπεται ὅτι δὲν θὰ δεχθῇ τοιαῦτα ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν. Διὸ οἱ σχηματισμοὶ ἑλιγμῶν (προσπελάσεως) πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ εἶναι τοιοῦτοι, ὥστε νὰ προσφέρωνται εἰς ἄμεσον ἀνάπτυξιν πρὸς μάχην καὶ νὰ καθίστανται ὅσον τὸ δυνατὸν δυσδιάκριτοι καὶ ὀλιγώτερον τρωτοί. Οἱ καταλληλότεροι σχηματισμοὶ ἑλιγμῶν εἶναι σήμερον οἱ καλούμενοι *ἀρθρωτοί*, δηλαδὴ διάταξις μὲ εὐρέα διαστήματα καὶ εὐρείας ἀποστάσεις, καὶ ἐν ἀνάγκῃ μὲ κλιμάκωσιν, ὥστε καὶ ἡ κίνησις καὶ ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους νὰ εἶναι εὔκολος, ἡ δὲ πρὸς πλείστας κατευθύνσεις ταχεῖα ἀνάπτυξις πρὸς μάχην νὰ εἶναι ἐν πάσῃ στιγμῇ δυνατή. 4) *Σχηματισμοὶ μάχης*, οἵτινες χρησιμοποιοῦνται διὰ τὸν ὁπωσδήποτε χειρισμὸν τοῦ ὁπλισμοῦ (πῦρ, κροῦσιν) καὶ τὴν διὰ τὸν κατάλληλον χειρισμὸν ἀπαραίτητον κίνησιν. Εἶναι οἱ σχηματισμοὶ οἱ ἐπακολουθοῦντες τοὺς τῶν ἑλιγμῶν (τῆς προσπελάσεως). Ἐπειδὴ οἱ σχηματισμοὶ μάχης εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁρατοὶ καὶ συγχρόνως δέχονται πυρά, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι ἀρκετὰ ἀραιοί, ἵνα τοιουτοτρόπως καθίστανται περισσότερον δυσδιάκριτοι καὶ ὀλιγώτερον τρωτοί. Ν. Θ. Κ.

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *σχηματισμὸς* (γαλλ. la formation d'ordre, ἀγγλ. order) ἡ κίνησις τῶν πλοίων στόλου ἢ μοίρας πρὸς κατάληψιν παρ' ἑκάστου τῆς πρεπούσης θέσεως ἐν τῇ ὁρισθείσῃ τάξει, ἥτις καλεῖται ἐπίσης σχηματισμός. Τὰ οὑτωσὶ καὶ πρὸς τοῦτο κινούμενα πλοῖα ἀκολουθοῦν μόνον τὸν κανονισμὸν πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων. Σ. Ε. Λ.

— **σχηματισμοῦ *κέντρον*** *[Τακτ.]*· βλ. λ. *κέντρον* σχηματισμοῦ.

σχηματογράφημα (τό)· τὸ διατυπωθὲν γραμμικὸν σχῆμα.

σχηματογραφία (ἡ)· τὸ γράφειν σχήματα, οἷον ἡ διὰ σχημάτων παράστασις τῶν γεωμετρικῶν ἐννοιῶν.

σχηματοποίησις,—*εως* (ἡ)· ἡ διαγραμματικὴ ἔκφρασις, ἡ μορφικὴ (σχηματικὴ) ὑποτύπωσις μιᾶς ἐννοίας.

σχίδαξ, —*ακος* (ὁ)· ἀρχ., τεμάχιον ἀποσπώμενον ἀπὸ ἄλλου δι' ἀποσχίσεως, ἄλλως *σχίδη*.

σχίζα, —*ης* (ἡ)· μικρὸν τεμάχιον ξύλου ἀποσχιζόμενον ἀπὸ ἄλλου: «σχίζες γιὰ τὴ φωτιά».

Σχίζα *[Γεωγρ.]*. Νῆσος ἐλάσσων κατὰ τὰ νότια τῆς Μεσσηνίας (πλάτ. 36°44' Β., μῆκ. 21°46' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 682: Gulf of Kalamata), ἐν τῇ συστάδι τῶν Οἰνουσσῶν, 2 μίλ. νοτιοανατολικῶς τῆς Σαπιέντζας. Μακρὰ $3^1/_2$ μιλ. καὶ εὐρεῖα $1^1/_2$. ἔχει ἐμβαδὸν 11 τετρ. χιλ. καὶ ὕψος 196 μέτρ. Ἔχει ἀσφαλῆ φερώνυμον λιμενίσκον. Σ. Ε. Λ.

σχιζαία (ἡ) (Schizaea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σχιζαιοειδῶν* ἢ *σχιζαιιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 10 εἴδη ποωδῶν φυτῶν, ἀπαντώντων εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἅτινα καλλιεργοῦνται εἰς τὴν Εὐρώπην ἐντὸς θερμοκηπίων, γνωστότερα εἶναι: ἡ *σχιζαία ἡ κομψὴ* (Schizaea elegans), ἰθαγενὴς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, καὶ ἡ *σχιζαία ἡ μικρανθὴς* (Schizaea parviflora), ἰθαγενὴς τῆς Ὠκεανίας. Ἀμφότερα λίαν διακοσμητικά. Δ. Ν. Π.

σχιζαιοειδῆ, ἢ ***σχιζαιίδαι*** (τά, οἱ) (Schizaeaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πτερίδων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη πτερίδων, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ὠκεανίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *σχιζαία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Σχίζαλη *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀμυγδαλιᾶς τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ καὶ νήσου Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 67. Π. Ν. Π.

σχίζανθος (ὁ) (Schizanthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σολανοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐνιαυσίους, ἰξώδεις, μὲ ἄνθη ζυγόμορφα κατὰ βότρυς διατεταγμένα εἰς τὴν κορυφὴν τῶν κλάδων καὶ μὲ καρπὸν κάψαν μεμβρανώδη, διανοιγομένην εἰς δύο ὅμοια ἡμίση. Γνωστὰ περὶ τὰ 7 εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς καὶ κυρίως τῆς Χιλῆς, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον εἰς τὰ θερμοκήπια τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σχίζανθος ὁ πτεροειδὴς* (Schizanthus pennatus), ὅστις ἔχει ἰώδη ἄνθη μὲ κίτρινα στίγματα. Δ. Ν. Π.

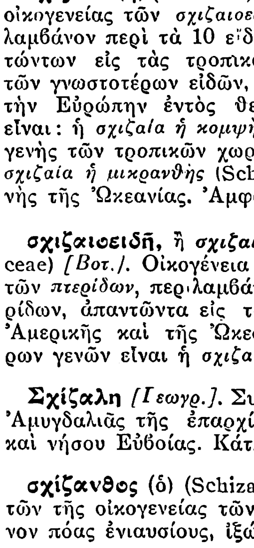

Σχίζανθος ὁ πτεροειδής.

σχιζαστὴρ (ὁ) (Schizaster) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐχινοδέρμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀστέρων* τῆς κατηγορίας τῶν *ἀκανονίστων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπαλαγγιδῶν*, περιλαμβάνον ἀστερίας μὲ κόγχην μελανήν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ θαυμασίως διακεκοσμημένην. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *σχιζαστὴρ ὁ εὔθραυστος* (Schizaster fragilis), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὰ εὐρωπαϊκὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἔχει κόγχην λεπτήν, εὔθραυστον, μὲ θαυμασίας διαυλακώσεις ποικιλοσχήμους καὶ χρῶμα φαιομελανὸν μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις. Δ. Ν. Π.

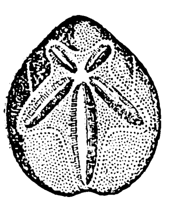

Σχιζαστὴρ ὁ εὔθραυστος.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα εὑρέθησαν: α') Τοῦ εἴδους *σχιζαστὴρ aff. Scillae* ἐντὸς τῶν μειοκαινικῶν ἀσβεστολίθων τοῦ λεκανοπεδίου τῶν Ἀθηνῶν-Φαλήρου. β') Τῶν εἰδῶν *σχιζαστὴρ canaliferus* καὶ *cf. Aichinoi* ἐντὸς τῶν πλειοκαινικῶν τόφφων τῆς νήσου Μήλου. Γ. Κ. Γ.

σχίζαφις (ὁ) (Schizaphis) *[Ζῳολ.]*. Συνώνυμον τοῦ γένους *ροπαλοσιφων* (βλ. λ.). Ε. Τ. Ε.

σχιζογονία (ἡ) *[Βιολ.]*. Καλεῖται τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ὁ πολλαπλασιασμὸς ζῴων τινῶν, ἰδίως τῶν κατωτέρων ζῳολογικῶν βαθμίδων, λαμβάνει χώραν διὰ καταμερισμοῦ τοῦ πυρῆνός των. Δ.Ν.Π.

σχιζοδάκτυλος (ὁ) (Schizodactylus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *λοκουστιδῶν*. Τὸ εἶδος *S. monstrosus*, 35–50 χλστμ. μήκους, κιτρινωπόν, ζῇ ὑπογείως, κυρίως πλησίον ρεόντων ὑδάτων, καὶ τρέφεται ἀπὸ κάμπας, ἔντομα καὶ μικροὺς βατράχους. Κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὑπογείων στοῶν του ἀποκόπτει ρίζας διαφόρων φυτῶν καὶ προξενεῖ ζημίας εἰς τὸ τεῖον, τὸν καπνόν, τὸ ἰνδικὸν κλπ. Ε. Τ. Ε.

σχιζοειδὴς *χαρακτὴρ* *[Ψυχοπαθολ.]*. Ἡ σχιζοειδία, πρώτη μορφὴ τῶν σχιζώσεων, εἶναι ἰδιοσυστασία διπολικοῦ χαρακτῆρος, τῆς ὁποίας αἱ συναισθηματικαὶ ἐνέργειαι χάνουσι τὴν ἔντασιν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ περιβάλλοντος. Οἱ σχιζοειδεῖς ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἔχουσι τάσεις πρὸς τὴν μόνωσιν, πρὸς σύννοιαν, πρὸς αὐτοσυγκέντρωσιν, τὴν βαθεῖαν μελέτην τοῦ ἐγὼ καὶ ἐν γένει πρὸς ὀνειροπόλησιν. Προτιμῶσι κυρίως τὴν ἐσωτερικήν των ζωὴν ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν τοιαύτην, δύνανται ὅμως νὰ προσαρμόζωνται, φαινομενικῶς τοὐλάχιστον καὶ ἐπαρκῶς, καὶ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς καθημερινῆς των ζωῆς. Ἡ δραστηριότης των εἶναι γενικῶς ἠλαττωμένη καὶ ἄτακτος, καὶ ἰδίως ἄγονος ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῶν πραγματικοτήτων. Ἡ παθολογικὴ αὐτὴ κατάστασις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν μελλοντικὴν ἐμφάνισιν τῆς σχιζομανίας καὶ σχιζοφρενίας. Ὁ ὅρος σχιζοειδία ὀφείλεται εἰς τὸν Kretschmer, ὅστις διὰ τούτου ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ εἰς διάφορα ἄτομα τὴν ἔλλειψιν προσαρμογῆς πρὸς τὸ περιβάλλον. Ἐπὶ τοῦ πεδίου ὅμως τῆς κλινικῆς καὶ ψυχολογίας ἡ μελέτη τοῦ σχιζοειδοῦς χαρακτῆρος καὶ σχιζοφρενίας σφάλλεται κατὰ τὸν Bleuler, ὅστις κατώρθωσε νὰ ἀπομονώσῃ τὴν συνδρομὴν ταύτην μεταξὺ πλείστων ἄλλων ψυχώσεων, αἵτινες εἶχον τὴν ἰδίαν βάσιν. Ἀκολούθως πλεῖστοι ἐρευνηταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Claude καὶ οἱ μαθηταί του Minkowski, Henyer, Boul κτλ., παρετήρησαν ὅτι μεταξὺ πλείστων ἀσθενῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχον θέσει διάγνωσιν πρωτογόνου ἀνοίας, ἀρκετοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν ἦσαν ἄνοες, καὶ ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς παθήσεώς των ἦτο ἐνίοτε μεταγενεστέρα τῆς ἐφηβικῆς των ἡλικίας.

Ὡς κύρια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ψυχώσεως ταύτης ὁ Bleuler ἔθεσε: 1) Τὸν αὐτισμόν, ἤτοι τὴν ἀπώλειαν τῆς συνοχῆς τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν πραγματικότητα. 2) Τὴν ἐξασθένησιν τῆς συναισθηματικότητος τόσον πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν ζωήν, ὅσον καὶ πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν κοινωνίαν. Ἡ πραγματικότης διὰ τὰ ἄτομα αὐτὰ δὲν ὑφίσταται καὶ διάγουσιν ἀναλόγως τῶν σκέψεων καὶ συναισθημάτων τῆς καθαρῶς ἐσωτερικῆς των ζωῆς. Ζῶσι καὶ σκέπτονται διὰ τὸν ἑαυτόν των καὶ μόνον. 3 Τὴν ὑπερτροφίαν λειτουργιῶν τινων τοῦ ἀνωτέρου ψυχισμοῦ. Σχιζοειδεῖς τινες, τουτέστιν, ὄχι μόνον εἶναι δυνατόν, πλὴν τῆς ἰδιαζούσης ἀτομιστικῆς των καταστάσεως, νὰ διάγωσι βίον τελείως φυσιολογικόν, ἀλλὰ καὶ ἀνωτέραν κοινωνικὴν δρᾶσιν νὰ ἐπιδεικνύωσιν. 4) Τὴν ἔξαρσιν τῆς φαντασίας: ἤτοι τὴν διαρκῆ ὀνειροπόλησιν καὶ τὴν ὑπέρμετρον ἀνάλυσιν τόσον τῶν κινήσεών των, ὅσον καὶ τῶν συναισθημάτων των. Οἱ σχιζοειδεῖς, λόγῳ τῆς προσηλώσεώς των πρὸς τὴν ἐσωτερικήν των ζωήν, παρουσιάζουσιν ἀνισορροπίαν τοῦ ἐν γένει ψυχισμοῦ, ἐκδηλουμένην δι' ἐναλλαγῶν τοῦ νευροψυχικοῦ τόνου, ἀδιαφορίαν καὶ ἀμέλειαν πρὸς τὴν ἐξωτερικήν των ἐμφάνισιν, ἄγνοιαν καὶ ἀναισθησίαν τῆς καταστάσεώς των καὶ τῆς κοινωνικῆς των καταπτώσεως. Παρουσιάζουσι διαταραχὰς τοῦ συνδυασμοῦ τῶν παραστάσεων καὶ συναισθημάτων, ἤτοι, ἐνῷ ἀποστρέφονται ἕνα πρόσωπον, ταυτοχρόνως καὶ τὸ ἀγαπῶσιν. Ὅλαι αἱ σκέψεις τῶν σχιζοειδῶν ἐπενδύονται συμβολικὰς ἐκφράσεις, τὰς ὁποίας δὲν δύναταί τις νὰ ἐξηγήσῃ εἰμὴ δι' ἐπισταμένης ψυχαναλύσεως.

Πλεῖσται σχιζοφρενίαι προοδευτικῶς ἐξελίσσονται πρὸς ἄνοιαν κατατονικοῦ τύπου· ἄλλαι παρουσιάζουσι συνδρομὰς ψυχικοῦ αὐτοματισμοῦ μετὰ διαφόρων ψευδαισθητικῶν παραληρημάτων, ἔνθα κυριαρχοῦν αἱ ἰδέαι μεγαλομανίας. Ἐν τέλει ὁ διχασμὸς τῆς προσωπικότητος τοῦ σχιζοφρενοῦς, ἤτοι ἀφ' ἑνὸς ἡ ἔλλειψις τῆς προσαρμογῆς πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, καὶ ἡ δημιουργία ἀφ' ἑτέρου ἰδιαιτέρου ἐσωτερικοῦ κόσμου, τείνουν νὰ ἐκλαμβάνωνται ὡς χρόνια συστηματικὰ παραληρήματα καὶ ἡ σύγχυσις αὐτὴ ἀρχίζει νὰ γίνεται φανερά· ὥστε ὁ ὅρος σχιζοειδὴς χαρακτὴρ

Digitized by Google

ἀποβαίνει ὅρος συγκεχυμένος, ὅπως ὁ τῆς ψυχικῆς ἐκφυλίσεως. Τὰ αἴτια τῆς σχιζοφρενίας εἶναι διάφορα· πάντως ἡ ἀτομικὴ προδιάθεσις, ἡ κληρονομικότης, τὸ περιβάλλον καὶ ἴσως καὶ αἱ λοιμώξεις κατέχουσι πρωτεύουσαν θέσιν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Μ. Ν. Β.

σχιζοειδία (ἡ)· βλ. *σχιζοειδὴς χαρακτήρ.*

σχιζοθώραξ (ὁ). Διαμαρτία τῆς διαπλάσεως, χαρακτηριζομένη διὰ διαιρέσεως τοῦ θωρακικοῦ τοιχώματος. Ι. Π.

σχιζοκάρπιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται ὁ καρπός, ὅστις κατὰ τὴν ὡρίμανσίν του διανοίγεται εἰς ἰσάριθμα πρὸς τὰ καρπόφυλλα αὐτοῦ μέρη. Δ. Ν. Π.

σχιζόκερως (ὁ) (Schizocerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τενθρηδονιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἔντομα, παρεμφερῆ πρὸς τοὺς σφῆκας καὶ ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ κυρίως. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σχιζόκερως ὁ ἐρυθρὸς* (Schizocerus roseus), ὅστις ἔχει χρῶμα ἐρυθρὸν μὲ φαιοτεφρὰς ἀποχρώσεις. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν ἀνθέων καὶ τρέφεται ἐκ τοῦ νέκταρος αὐτῶν. Δ. Ν. Π.

Σχιζοκερως ὁ ἐρυθρός.

σχιζοκέφαλος (ὁ). Τεράτωμα, οὗτινος ἡ κεφαλὴ διῄρηται κατὰ μῆκος. Ι. Π.

σχιζόλαχνος (ὁ) (Schizolachnus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀφιδιδῶν*. Τὸ εἶδος *S. tomentosus* προσβάλλει τὰς βελόνας διαφόρων εἰδῶν πεύκης. Ε. Τ. Ε.

σχιζομανία (ἡ). Ψύχωσις, ἥτις ἐξελίσσεται παρὰ τοῖς σχιζοειδέσι συνεπείᾳ συναισθηματικῶν ἀνωμαλιῶν, λοιμοτοξικῶν καταστάσεων καὶ χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἀσθενὴς εἶναι κατὰ τρόπον συνεχῆ ἢ κατὰ περιόδους τελείως ἀπροσάρμοστος πρὸς τὸ περιβάλλον. Ἡ ἐλάττωσις τῶν αὐτιστικῶν τάσεων δὲν εἶναι πλέον δυνατή, ἡ συμπεριφορὰ εἶναι διατεταραγμένη καὶ ἡ πραγματικότης ἀγνοεῖται λόγῳ τῶν συναισθηματικῶν διαταραχῶν. Ἡ νοσηρὰ ὀνειροπόλησις, ὁ ἀπροσάρμοστος συμβολισμός, ἡ μῆνις, τὸ οἰκογενειακὸν μῖσος εἶναι τὰ κλινικὰ γνωρίσματα τῆς σχιζομανίας. Ὁ ἀρνητισμός, ἡ φυγή, αἱ ἀπότομοι ἀντιδράσεις, τὸ ἄστατον τοῦ χαρακτῆρος, αἱ παραδοξολογίαι συνοδεύουσι πάντοτε τὴν σχιζομανίαν. Μ. Ν. Β.

σχιζόμυια (ἡ) Schizomyia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων *διπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κηκιδομυιιδῶν*, συνώνυμον τοῦ *εὐμαρσαλία*. Τὸ εἶδος *S. gennadii*, μήκους 3,5 χιλιοστ., προσβάλλει τοὺς τρυφεροὺς καρποὺς τῆς χαρουπέας, προξενοῦν, ἰδίᾳ ἐν Ἑλλάδι καὶ Κύπρῳ, ἀρκετὰ σοβαρὰς ζημίας. Ἐνδείκνυται ἡ συλλογὴ τῶν προσβεβλημένων καὶ ἡ καῦσίς των. Ε. Τ. Ε.

σχιζομύκητες (οἱ), ἢ ***σχιζόφυτα***, ἢ ***βακτηρίαι*** *[Μικροβ.]*. Μονοκύτταροι μικροργανισμοὶ σφαιρικῆς, κυλινδρικῆς ἢ σπειροειδοῦς μορφῆς, ἄνευ χλωροφύλλης, διατρεφόμενοι ὑπὸ λευκωμάτων ἢ ἄλλων πολυσυνθέτων ὀργανικῶν ἑνώσεων καὶ ὧν ἄλλοι μὲν ἔχουσιν ἰδίαν κίνησιν, ἄλλοι δὲ στεροῦνται τοιαύτης. Πρόκειται περὶ τῶν μικροσκοπικῶν ὀνταρίων, ἅτινα ἀνεκαλύφθησαν κατὰ καιροὺς ὑπὸ διαφόρων ἐρευνητῶν καὶ διὰ τὰ ὁποῖα ὁ Λινναῖος, μὴ δυνάμενος νὰ τὰ κατατάξῃ, ἵδρυσε τὴν τάξιν *χάος*. Περὶ τὴν κατάταξιν τῶν ὄντων τούτων ἐγένοντο εὐρεῖαι συζητήσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων φυσιοδιφῶν καὶ βοτανολόγων. Οἱ Otto Müller, Ehrenberg καὶ Dujardin κατέτασσον ταῦτα, ὡς ἔχοντα ἰδίαν κίνησιν καὶ στερούμενα χλωροφύλλης, εἰς τὸ βασίλειον τῶν ζῴων. Βραδύτερον ὅμως, ὅτε ὁ Davaine παρετήρησεν ὅτι πολλὰ τούτων στεροῦνται κινήσεως καὶ πολλαπλασιάζονται διὰ διχοτομήσεως, οἱ Perty (1852) καὶ F. Cohn (1853) κατέταξαν αὐτὰ εἰς τὰ φυτά, καὶ δὴ εἰς τὰ Oscillariées. Ἐν τούτοις, ἐὰν αἱ ἰδιότητες τῶν ὄντων τούτων ἐξετασθῶσιν οὐχὶ μεμονωμένως, ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ, βλέπομεν ὅτι ἡ κατάταξις αὕτη δὲν δικαιολογεῖται ἐπαρκῶς. Τούτου δ' ἕνεκα ὁ μὲν Haeckel κατέταξε ταῦτα εἰς τοὺς πρωτίστους, ὁ δὲ Pasteur εἰς τὰ ἐγχυματικά. Ὁ Van Tieghem στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως τῆς χλωροφύλλης κατέταξεν αὐτὰ εἰς τὰ φύκη, ἐνῷ οἱ Naegeli, De Bary καὶ F Cohn, λαβόντες ὑπ' ὄψιν καὶ τοὺς ἄλλους χαρακτῆρας τῶν μικροργανισμῶν τούτων, κατέταξαν αὐτοὺς εἰς τοὺς μύκητας. Καὶ ὁ μὲν Naegeli (1857) ὠνόμασεν αὐτοὺς *σχιζομύκητας*, ὁ δὲ Cohn *σχιζόφυτα*. Ὁ αὐτὸς ἐρευνητὴς ἀργότερον (1872), στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ σχήματος τῶν μικροργανισμῶν τούτων, ὠνόμασεν αὐτοὺς *βακτηρίας*, κατατάξας αὐτοὺς εἰς τὰ φυτά. Πάντως ἡ ἔλλειψις χλωροφύλλης, ἡ ἱκανότης αὐτῶν νὰ διατρέφωνται ὑπὸ λευκωματοειδῶν οὐσιῶν καὶ πολυσυνθέτων ὀργανικῶν ἑνώσεων, ἡ ἰδιότης αὐτῶν νὰ πολλαπλασιάζωνται διὰ διχοτομήσεως καὶ νὰ παράγωσι γνησίας διακλαδώσεις, ὡς καὶ νὰ κινῶνται διὰ βλεφαρίδων, μᾶς ἀναγκάζει νὰ κατατάξωμεν αὐτὰ εἰς τὸ μεταίχμιον τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων καὶ νὰ τὰ ὀνομάζωμεν σχιζομύκητας ἢ βακτηρίας.

Τῷ 1917 ἡ ἐπιτροπή, ἡ συσταθεῖσα ὑπὸ τῆς ἑταιρείας τῶν Ἀμερικανῶν μικροβιολόγων πρὸς χαρακτηρισμὸν καὶ ταξινόμησιν τῶν βακτηριακῶν τύπων, κατόπιν ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἵδρυσεν ἰδίαν ὁμοταξίαν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *βακτηρίαι* ἢ *σχιζομύκητες* ἢ *σχιζόφυτα*, ἥτις περιλαμβάνει πέντε τάξεις, ἤτοι τὰ *μυξοβακτήρια*, τὰ *θειοβακτήρια*, τὰ *χλαμυδοβακτήρια*, τοὺς *ἀκτινομύκητας* καὶ τὰ *εὐβακτήρια*, ἅτινα εἶναι καὶ τὰ πολυπληθέστερα. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην, διαιρουμένην εἰς ἓξ οἰκογενείας (*νιτροβακτηριοειδῆ*, *ψευδομοναδοειδῆ*, *σπειρυλλοειδῆ*, *κοκκοειδῆ*, *βακτηριοειδῆ* καὶ *βακιλλοειδῆ*), ἀνήκουσι πάντα σχεδὸν τὰ γνωστὰ παθογόνα μικρόβια τῆς ὁμοταξίας τῶν σχιζομυκήτων.

Οἱ σχιζομύκητες εἶναι τὰ μικρότερα γνωστὰ ὄντα, ἀφοῦ καὶ τὰ μεγαλύτερα τούτων, ὁρώμενα μόνον διὰ τοῦ μικροσκοπίου, ἔχουσι μέγεθος ὀλίγων μόνον μικροχιλιοστομέτρων. Εἶναι τόσον μικρά, ὥστε τινὰ τούτων δύνανται νὰ διέλθωσι καὶ διὰ τῶν πόρων τῶν ἠθμῶν τῶν Chamberland καὶ Berkefeld. Ἐμφανίζονται ὑπὸ τρεῖς μορφάς, ὡς σφαιροειδῆ, κυλινδροειδῆ καὶ σπειροειδῆ, καὶ διαιροῦνται εἰς κόκκους ἢ μικροκκόκους, εἰς βακτηρίδια καὶ εἰς σπειρίδια. Πολλαπλασιάζονται διὰ διχοτομίας ἢ σπορογονίας, ἀποτελοῦνται ἐκ πυρῆνος καὶ πρωτοπλάσματος καὶ περιβάλλονται ὑπὸ ἐξωτερικοῦ ὑμένος, ὅπερ καλοῦμεν ἔλυτρον. Τινὰ τούτων κινοῦνται διὰ βλεφαρίδων ἢ κροσσῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ κινούμενα παρουσιάζουν ἐνίοτε βρασύνειόν τινα κίνησιν.

Ἐκ τῶν σχιζομυκήτων, ὅσοι μὲν ἔχουσιν ἀνάγκην ὀξυγόνου ὅπως ἀναπτυχθῶσιν ὀνομάζονται *ἀερόβιοι*, ὅσοι δὲ ἀναπτύσσονται καὶ μακρὰν ἀέρος καλοῦνται *ἀναερόβιοι*. Παράγουσι τοξικὰ δηλητήρια, ἅτινα, ὅταν μὲν ἐκχύνωνται ἐκτὸς τοῦ σώματος αὐτῶν, ὀνομάζονται ἐξωτοξῖναι, ὅσαι δὲ εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ σώματος αὐτῶν, ἐκχεόμεναι μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν καλοῦνται ἐνδοτοξῖναι. Πολλοὶ τούτων προκαλοῦσι ζυμώσεις. Πάντες σχεδὸν καλλιεργοῦνται τεχνητῶς εἰς κατάλληλα θρεπτικὰ ὑποστρώματα καὶ ἐν θερμοκρασίᾳ κυμαινομένῃ μεταξὺ 5° καὶ 45°.

Τέλος, τὰ προκαλοῦντα νόσους εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτὰ καλοῦνται *παθογόνα*, τὰ δ' ἕτερα *σαπρόφυτα* (βλ. λ. *μικρόβια*, *βακτήρια*).

Ν. Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

σχιζονέλλα (ἡ) (Schizonella) *[Μικροβ.]*. Γένος *βασιδιομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *οὐστιλαγινιδῶν*, φέρον χλαμυδοσπόρια δικύτταρα. Τὸ εἶδος *S. melanogramma* ζῇ ἐπὶ τῶν φύλλων διαφόρων φυτῶν τοῦ γένους Carex, ὅπου προκαλεῖ τὴν ἐμφάνισιν σωρῶν μελανῶν πλήρων κόνεως σποριών. Ε. Τ. Ε.

σχιζόνευρος (ὁ) (Schizoneurus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀφιδιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς κορέους, ἀπαντῶντας πολλαχοῦ τῆς γῆς, καὶ ἰδίως ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ σχιζόνευροι διακρίνονται κυρίως ἐκ τῶν μικρῶν φυματίων, ἅτινα φέρουσι κατὰ τὸ ἄκρον τῆς κοιλίας των, καὶ τοῦ λευκοῦ χνοῦ, ὅστις καλύπτει ὁλόκληρον τὸ σῶμά των. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *σχιζόνευρος ὁ χνοώδης* (Schizoneurus lanigera), ὅστις ἀναφαίνεται ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῶν κορμῶν τῶν μηλεῶν καὶ ὅστις εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Ἀμερικῆς, μεταφερθεὶς ἐκεῖθεν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα καὶ ἐξαπλωθεὶς ἔκτοτε καταπληκτικῶς. Θεωρεῖται ἐκ τῶν ἐπιβλαβεστέρων ἐντόμων τῶν μηλεῶν, διότι κατατρώγει τὰ φύλλα, τοὺς βλαστοὺς καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν φλοιὸν τοῦ κορμοῦ. Ἐνδείκνυται ὁ ψεκασμὸς τῶν προσβληθέντων δένδρων δι' ἀσβεστούχου ὕδατος, ὡς καὶ οἱ ψεκασμοὶ δι' ἐλαίου ἢ γλυκερίνης. Ἕτερον εἶδος εἶναι ὁ *σχιζόνευρος ὁ τῆς πτελέας* (Schizoneurus ulmi), ὅστις κατατρώγει τὰ φύλλα τῶν πτελεῶν. Δ. Ν. Π.

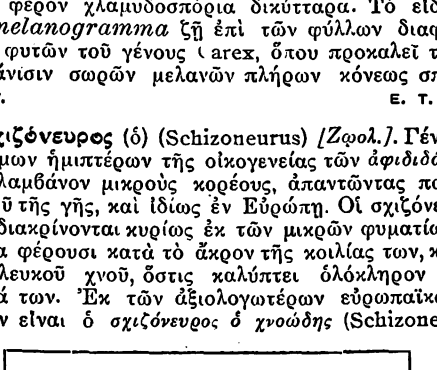

Σχιζόνευρος ὁ χνοώδης.

(1=Μικρὸν ἔντομον. 2=Ἔντομον ἄπτερον. 3=Τὸ αὐτὸ ἔντομον κατὰ τον χειμῶνα, ὁπόταν ἀναπτύσσωνται αἱ χνοώδεις ἀποφύσεις τῆς κοιλίας. 4=Πτερωτὸν ἔντομον. 5=Κλάδος μηλέας προσβεβλημένος ὑπὸ σχιζονεύρου.)

σχιζονημερτεῖς (οἱ) (Schizonimertini) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία σκωλήκων νημερτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατελμίνθων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ, μετρίου ἢ καὶ μεγάλου μεγέθους σκώληκας, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, ταινιοειδὲς καὶ πεπλατυσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Γνωστὰ ἀρκετὰ γένη, ἀπαντῶντα ἐντὸς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν θαλασσῶν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σχιζόποδα (τὰ) (Schizopoda) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ποδοφθάλμων*, περιλαμβάνουσα ζῷα μὲ ὄστρακον ἐπίμηκες, μεμβρανῶδες καὶ φέρον ὀκτὼ ζεύγη ποδῶν φυλλοειδῶν, συχνάκις ἐφωδιασμένων διὰ βραγχίων ἐλευθέρων. Τὰ σχιζόποδα γενικῶς ἔχουσι μικρὸν μέγεθος καὶ εἶναι θαλάσσια προσομοιάζοντα πρὸς τὰ δεκάποδα τὰ μάκρουρα. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι: *μυσιίδαι*, *εὐφωσιίδαι*, *λοφογαστρίδαι* καὶ *χαλαρασπίδαι*. Δ. Ν. Π.

σχιζοπρόσωπος (ὁ). Διαμαρτία περὶ τὴν διάπλασιν, ἐμφανίζουσα διαίρεσιν ὅλου σχεδὸν τοῦ προσώπου κατ' ἐπέκτασιν τῆς σχισμῆς τῆς λαγωχειλίας. Ι. Π.

σχιζόρχις (ἡ) (Schizorchis) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιοφαγιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σχιζόρχις ἡ λοφιοφόρος* (Schizorchis cristatus), ἥτις φέρει ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς θύσανον πτερῶν ἐν εἴδει λοφίου. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ πτηνοῦ εἶναι τεφροπράσινος μετὰ ποικιλοχρώμων κηλίδων ἐπὶ τῶν ἄνω μερῶν τοῦ σώματος καὶ πυρρόφαιος κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

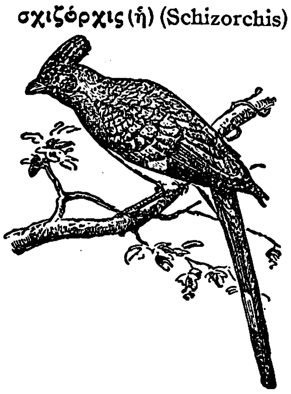

Σχιζόρχις ἡ λοφιοφόρος.

σχιζοτετράνυχος (ὁ) (Schizotetranychus) *[Ζῳολογ.]*. Γένος ἀκάρεων τῆς οἰκογενείας τῶν τετρανυχιδῶν. Τὸ εἶδος *Schizotetranychus schizopus* προκαλεῖ τὴν ἀποξήρανσιν καὶ πτῶσιν τῶν φύλλων τῆς ἰτέας, τὸ δὲ *Schizotetranychus latitarsus* ἐν Καλιφορνίᾳ προσβάλλει τὸ βαμβού. Ε. Τ. Ε.

σχιζοτριχία (ἡ) Ἡ σχάσις τῶν τριχῶν, ὀφειλομένη ἴσως εἰς ἐξαιρετικὴν ξηρασίαν αὐτῶν. Συνιστᾶται ἡ συστηματικὴ λίπανσις τῶν τριχῶν. Κ.Κ.Κ.

σχιζοτρυπανωσία (ἡ). Ἡ καλουμένη καὶ ἀμερικανικὴ *τρυπανοσωμίασις* (βλ. λ.).

σχιζοφρενία (ἡ) *[Ψυχοπαθολ.]*. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον ὁ Bleuler ὑπήγαγεν ὁμάδα κλινικῶν εἰκόνων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζετο ἄλλοτε ἡ πατροπαράδοτος πρωτόγονος ἄνοια. Σήμερον διὰ τοῦ ὅρου *σχιζοφρενία* ἐννοοῦμεν κάθε ψυχικὴν κατάστασιν, ἥτις ἐμφανίζει ὡς κύριον σύνδρομον τὴν ἔλλειψιν ἀντιλήψεως τῆς πραγματικότητος, ὁπότε ὁ πάσχων ζῇ τρόπον τινὰ ἐντὸς ἐσωτερικοῦ φαντασιώδους κόσμου. Κατὰ ταῦτα, ἡ σχιζοφρενία περιλαμβάνει τὰς πλείστας τῶν ψυχώσεων, ὡς τὴν πρωτόγονον ἄνοιαν τοῦ Kraepelin, τὰς παραφρενίας, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν μανιῶν καὶ μελαγχολιῶν, πλείστων παραληρημάτων, ὑποχονδριῶν, διανοητικῶν συγχύσεων κτλ. Ἡ συνδρομὴ αὐτὴ περιλαμβάνει ἀκόμη καὶ τοὺς ἁπλοῦς ἀνωμάλους ψυχολογικοὺς τύπους, μὴ καθαρῶς παθολογικούς, ὡς τοὺς ὀνειροπόλους.

Ὁ Bleuler ὡς κύρια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ψυχώσεως ταύτης ἔθεσε: 1) Τὴν ἔλλειψιν συμπτωμάτων ἀνηκόντων εἰς ἄλλας παθήσεις (διαταραχὰς ἀντιλήψεως, ἢ τῆς μνήμης, τῆς κινητικότητος, τοῦ προσανατολισμοῦ). 2) Τὴν ἐλάττωσιν τοῦ κοινοῦ συνδυασμοῦ ἰδεῶν. 3) Τὴν ἐξασθένησιν τῆς συναισθηματικότητος, ἐνίοτε παράδοξον καὶ ἀμφιταλάντευτον (δηλαδὴ ἐνῷ ἀποστρέφεται κάτι, τὸ ἀγαπᾷ συγχρόνως). 4) Τὸν αὐτισμόν, ἤτοι τὴν ἀπώλειαν τῆς συνοχῆς τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν δημιουργίαν ἐσωτερικοῦ φανταστικοῦ κόσμου. Πλὴν τῶν κυρίων αὐτῶν συμπτωμάτων, ὑπάρχουσιν ἐνδεχομένως καὶ ἕτερα συμπτώματα, ὡς ψευδαισθήσεις, κατατονία κ. τ. λ.

Digitized by Google

Ἡ σχιζοφρενία ἀπὸ τῆς ἁπλῆς μορφῆς μέχρι τῆς σοβαρωτέρας ἀντιστοιχεῖ πάντως εἰς ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις τῶν νευρικῶν κέντρων. Ἡ ἐξέλιξις τῆς παθήσεως εἶναι διάφορος, ἀναλόγως τῆς παρουσιαζομένης περιπτώσεως. Ὡς κύρια αἴτια τῆς σχιζοφρενίας ἀναγνωρίζουσι τὰς ἀποτόμους συγκινήσεις, ἠθικοὺς κλονισμούς, ὑπερκοπώσεις, τελευταίως δὲ τὰς λοιμώξεις καὶ αὐτοδηλητηριάσεις. Πάντως τὸ ἔδαφος καὶ ἰδίως ἡ νευρικὴ ἰδιοσυγκρασία κατέχουν πρωτίστην θέσιν. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν ἀπομόνωσ ν τοῦ πάσχοντος, χλιαρὰ λουτρά, πραϋντικά, πυρετοθεραπείαν καὶ ἐνέσεις ὀξυγόνου. Μ. Ν. Β.

σχιζοφρενικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σχιζοφρενίαν, ὁ τῆς σχιζοφρενίας· || ὁ πάσχων σχιζοφρενίαν.

σχιζοφύκη (τὰ) *[Βοτ.]*. Κατηγορία φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν*, διακρινομένων κυρίως ἐκ τῆς παρουσίας, πλὴν τῆς πρασίνης, ἣν ἐνέχουσι, καὶ κυανῆς χρωστικῆς οὐσίας. Τὰ σχιζοφύκη εἶναι νηματοειδῆ ἄλγη, φέροντα, πλὴν τῶν συνήθων κυττάρων των, καὶ ἕτερα κύτταρα, μὴ ἐπιδεχόμενα περαιτέρω καταμερισμὸν καὶ ἅτινα καλοῦνται *ἑτεροκύστεις*. Γνωστὰ πλεῖστα γένη καὶ εἴδη, ἀπαντῶντα ἐντὸς τῶν θαλασσίων καὶ γλυκέων ὑδάτων. Δ. Ν. Π.

σχιζόφυλλον (τὸ) (Schizophyllum) *[Βοτ.]*. Γένος βασιδιομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγαρικιδῶν*. Τὸ κοινότατον εἶδος S. alneum προσβάλλει τὸν φλοιὸν καὶ τὸ ξύλον τῆς μορέας, καστανέας, σπεριδοειδῶν κλπ., εἰς τὸν ὁποῖον εἰσέρχεται διὰ πληγῶν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀποξήρανσιν τοῦ δένδρου. Αἱ καρποφορίαι ἐμφανίζονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ φλοιοῦ, εἶναι δὲ λευκαί, ὁριζοντίως διηυθετημέναι, ἄμισχοι, 2—4 ἑκατ. πλάτους. Ε.Τ.Ε.

σχιζόφυτα (τὰ) *[Βοτ.]*. Κατηγορία θαλλοφύτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κρυπτογάμων*, περιλαμβάνουσα ἁπλουστάτους μονοκυττάρους θαλασσίους ὀργανισμούς, μονήρεις ἢ σχηματίζοντας ἀποικίας. Δ. Ν. Π.

σχίζω, ἀόρ. *ἔσχισα—ἐσχίσθην*, παθ. μετχ. *ἐσχισμένος*· ἀποχωρίζω δι' ἀποσπάσεως, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *κόπτω*: «σχίζω ξύλον, — ὕφασμα, — χάρτην,— σάρκας», «ἔσχισα τὸ πανταλόνι μου»· || συνεκδ. «τὸ πλοῖον σχίζει τὸ ὕδωρ», «τὸ ἀεροπλάνον σχίζει τὸν ἀέρα» διέρχεται ὁρμητικῶς· || «ὁ ποταμὸς παρὰ τὰς ἐκβολὰς σχίζεται εἰς δύο» διακλαδοῦται· || δημοτ. «σχίζω τὰ σῦκα» διχοτομῶ πρὸς ἀποξήρανσιν· || ἀποσπῶ διὰ τέμνοντος ὀργάνου: «σχίζω σανίδας,— μαρμαρίνας πλάκας κ.τ.τ. διὰ πρίονος».

σχιζώσεις (αἱ). Σύμπλεγμα ψυχικῶν παθήσεων αὐξανούσης βαρύτητος, ἐξελισσόμενον ἐπὶ εἰδικῆς ψυχοπαθητικῆς ἰδιοσυστασίας, τῆς σχιζοειδίας, ἥτις ἐν ταῖς γενικαῖς γραμμαῖς συμφωνεῖ μετὰ τῆς σχιζοθυμίας καὶ σχιζοειδίας τοῦ Kretschmer. Κατὰ τὸν Claude καὶ τὴν σχολὴν αὐτοῦ ἡ σχιζοφρενία τοῦ Bleuler ὀφείλει νὰ εἶναι διῃρημένη εἰς δύο εὐδιακρίτους παθήσεις: 1) εἰς τὴν πρωτόγονον ἄνοιαν, καὶ 2) εἰς τὸ πλέγμα τῶν σχιζώσεων. Αἱ σχιζώσεις εἶναι ἀνώμαλοι ψυχικαὶ καταστάσεις χαρακτηριζόμεναι: α) δι' ἐλαφρῶν ἐκδηλώσεων διαταραχῶν τοῦ ψυχισμοῦ, αἵτινες δὲν θίγουσι τὴν πνευματικὴν ἱκανότητα καὶ διαύγειαν κατὰ βάθος· β) ἐμφανίζονται κυρίως κατὰ τὰς δυσκόλους στιγμὰς τῆς ζωῆς: ἠθικοὶ κλονισμοί, ἀπότομοι συγκινήσεις· γ) προσβάλλουσι κυρίως τὴν συναισθηματικότητα, μὴ πλήττουσαι οὐδόλως τὴν διάνοιαν. Μ. Ν. Β.

Σχιῖται (οἱ), ἢ *Σιῖται*. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς μιᾶς ἐκ τῶν δύο μεγάλων διαιρέσεων τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας, ἧς ἡ ἑτέρα, ἡ τῶν *Σουννιτῶν*, ἀξιοῖ ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὸ ὀρθόδοξον ἐν τῷ μωαμεθανισμῷ δόγμα. Ἀρχὴ τῆς διαιρέσεως τοῦ μωαμεθανισμοῦ εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα εἶναι οἱ περὶ διαδοχῆς (χαλιφείας) τοῦ Μωάμεθ ἐμφύλιοι τῶν Μωαμεθανῶν σπαραγμοὶ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς διαδόσεως τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας καὶ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἀραβικοῦ κράτους. Τὴν διαδοχὴν τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας διεξεδίκει ὁ ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Χασιμιτῶν ἐπὶ θυγατρί, τῇ Φατίμᾳ, γαμβρὸς καὶ πρωτεξάδελφος τοῦ Μωάμεθ, Ἄλη μπὲν Ἄμπου - Ταλίπ, ὅστις, ἀποκλεισθεὶς τρίς, ἂν καὶ πλησιέστερος συγγενής, διὰ τῶν ραδιουργιῶν καὶ ἀντενεργειῶν τῆς Ἀϊσᾶ, χήρας τοῦ Μωάμεθ, κατέλαβεν ὡς Δ' χαλίφης τὸ χαλιφικὸν ἀξίωμα τῇ 17 Ἰουνίου 656 μ. Χ., φονευθέντος τοῦ Γ' χαλίφου Ὀθμάν. Οἱ ἐμφύλιοι ὅμως σπαραγμοὶ καὶ οἱ αἱματηροὶ πόλεμοι τῶν ὀπαδῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ Ὀμαγιᾶ (ἐξ οὗ ἡ δυναστεία τῶν Ὀμεϊαδῶν) ἐξηκολούθησαν ἐπὶ τρία ἀκόμη ἔτη, μέχρι ὅτου τὸν Ἰανουάριον τοῦ 658 ἡ διαιτησία, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη καὶ ὁ Ἄλη καὶ ὁ Ὀμεϊάδης Μωαβιά, ἐκήρυξεν ἔκπτωτον τὸν Ἄλη Οὗτος ἐδολοφονήθη μετὰ δύο ἔτη (22 Ἰανουαρίου 661) ἐν Κούφᾳ τῆς Μεσοποταμίας. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἤνοιξε βαθύτερον τὸ σχίσμα, τὸ ὁποῖον ἐχώριζε τοὺς Μωαμεθανούς, καὶ ἀπεσπάσθη ὁριστικῶς ἡ αἵρεσις τῶν Σιιτῶν. Οὗτοι δὲν ἔπαυσαν θεωροῦντες ὅτι ἡ διαδοχὴ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας, ἡ ἄλλως *χαλιφεία* (τὸ χαλιφᾶτον), ἀνήκει εἰς μόνην τὴν οἰκογένειαν τοῦ Μωάμεθ, ἐπομένως δὲ εἰς τὸν Ἄλη. Κατ' αὐτοὺς ἡ χαλιφεία εἶναι ἀξίωμα θεόδοτον, μὴ δυναμένη νὰ δοθῇ διὰ διορισμοῦ γινομένου ὑπὸ ἀνθρώπων. Ἡ πίστις εἰς τὴν τοιαύτην τῆς διαδοχῆς τάξιν εἶναι θεία ἐντολὴ καὶ θρησκευτικὸν δόγμα, ὁ δὲ μὴ δεχόμενος τοῦτο εἶναι ἄπιστος. Ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἄλη ἦσαν Πέρσαι, οὗτοι εἰσήγαγον εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰσλὸμ πλείστας δοξασίας τῆς ἀρχαίας αὐτῶν θρησκείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καί τινας πολιτικῆς μᾶλλον φύσεως, ὡς ἡ πίστις εἰς τὴν θειότητα τοῦ βασιλέως ἢ ἡγεμόνος καὶ τὸ καθῆκον τῆς πρὸς αὐτὸν λατρείας. Ἐκτὸς ὅμως τούτων, εἰσήχθησαν εἰς τὸ μουσουλμανικὸν σχιιτικὸν δόγμα καὶ στοιχεῖα γνωστικὰ ἐκ τῆς ἀρχαίας βαβυλωνιακῆς θρησκείας. Οὕτως ἀνεπτύχθη παρὰ τοῖς ὀπαδοῖς τοῦ Ἄλη ἡ ἰδέα τῆς ἀπολύτου προσωπικῆς καὶ κληρονομικῆς μοναρχίας. Καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ ἰσλαμισμῷ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία δὲν χωρίζεται ἀπὸ τῆς πνευματικῆς, φυσικὸν καὶ θεμελιῶδες τοῦ σχιιτισμοῦ δόγμα ἦτο ὅτι ἡ ὑπεράνθρωπος ἐξουσία τοῦ Μωάμεθ μετεβιβάσθη εἰς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του (εἰς τὸν Ἄλη καὶ τοὺς ἀπογόνους του), οὕτως ὥστε οὗτοι δύνανται νὰ ἑρμηνεύωσι τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ προλέγωσι τὰ μέλλοντα. Ἐπομένως ὁ πολιτικὸς καὶ θρησκευτικὸς ἀρχηγός, ὁ *ἰμάμης*, εἶναι ἀλάθητος καὶ ὁ ὁδηγὸς τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων (μάχδη).

Ἡ διάδοσις τοῦ σχιιτισμοῦ ἐν Περσίᾳ ἐξηγεῖται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν ᾐσθάνετο ὁ λαὸς τοῦ μαραινομένου περσικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον κατέρρευσε ταχέως ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν Ἀράβων, νὰ εὕρῃ νέον στήριγμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τοῦ ρεύματος τῆς δυσαρεσκείας, ὅπερ ἐσχηματίσθη εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ τοῦ μεγάλου ἀραβικοῦ κράτους ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος τῶν Ὀμεϊαδῶν τῆς Δαμασκοῦ. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο στοιχείων, τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Περσῶν, χάσμα κατέστη βαθύτερον συνεπείᾳ τοῦ φόνου τοῦ Χοσαΐν, υἱοῦ τοῦ Ἄλη, ἐπαναστατήσαντος κατὰ τοῦ Ὀμεϊάδου χαλίφου Γεζίτ, ἡττηθέντος ἐν Κερμπελᾶ τῆς Μεσοποταμίας (10 Ὀκτωβρίου 680) καὶ τιμωμένου ἔκτοτε ὑπὸ τῶν Περσῶν ὡς μάρτυρος τῆς πίστεως.

Ἀλλὰ μετὰ τὸν πρῶτον ὑπὲρ τοῦ Ἄλη φανατικὸν ἐνθουσιασμὸν ἤρχισαν νὰ διαμορφοῦνται καὶ ἐντὸς τοῦ σχιιτισμοῦ διάφοροι αἱρέσεις. Μία τῶν πρώτων τοιούτων ἦσαν οἱ *Σαβαΐται* (Σάμπαϊγιά), ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Ἀμπνταλλὰχ ἴμπν - Σαμπᾶ, ὅστις ἐνείχετο εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ χαλίφου Ὀθμάν, κηρύξας τὴν θειότητα τοῦ Ἄλη, ἀλλ' ἀποδοκιμασθεὶς καὶ τιμωρηθεὶς ὑπὸ τούτου. Παρὰ ταῦτα μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἄλη ἐκήρυξεν ὅτι ἡ θεία ἐξουσία του μετεβιβάσθη εἰς τοὺς διαδόχους του, τοὺς ἰμάμηδες. Ἄλλη αἵρεσις ἦτο ἡ τῶν *Καϊσανιτῶν* (Καϊσανιγιά), ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Καϊσάν, ἀπελευθέρου τοῦ Ἄλη. Οὗτοι ἐπίστευον εἰς τὴν ὑπεράνθρωπον δύναμιν τοῦ Μωχάμμετ ἴμπν Χαναφίγια, υἱοῦ τοῦ Ἄλη, οὐχὶ ἐκ τῆς Φατίμας. Κατ' αὐτοὺς θρησκεία εἶναι ἡ ὑπακοὴ οὐχὶ εἰς νόμους, ἀλλ' εἰς ἓν ὡρισμένον πρόσωπον. Ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν εἰς τὸν κόσμον κάποιου ἰμάμου ὡς εἴδους Μεσσίου, οὐχὶ ὅμως ἐξ οὐρανῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἡσυχαστηρίου του. Ἄλλος αἱρεσιάρχης ἦτο κάποιος τυχοδιώκτης ὀνόματι Μοχτὰρ (Μουχτάρ). Οὗτος ἐδίδασκεν ὅτι ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ γνῶσις εἶναι μεταβληταί. Ἐφονεύθη τῷ 687. Πολλοὶ ἀρχηγοὶ τοῦ σχιιτισμοῦ μετεβίβασαν τὴν πίστιν των ἀπὸ τοῦ Ἄλη εἰς τὸν Ἀββᾶς, θεῖον τοῦ Μωάμεθ, καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ πῶς οἱ εἰς τοῦτον ἀνάγοντες τὴν καταγωγήν των Ἀββασίδαι κατώρθωσαν νὰ ἐπικρατήσωσι τῶν Ὀμεϊαδῶν, μεταθέσαντες ὡς ἐκ τούτου τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους εἰς Βαγδάτην, ὅπως εὑρίσκωνται πλησιέστερον πρὸς τὴν Περσίαν Οἱ πρῶτοι μάλιστα Ἀββασίδαι χαλίφαι ἐπρέσβευον ἐν μέρει τὰ σχιιτικὰ δόγματα. Ἄλλος σχιίτης αἱρεσιάρχης, ὁ Ἐλ-Ἀμπλὰκ Ραβεντὶ (ὁ ἐκ Ραβὲντ λεπρός), ζήσας περὶ τὸ 775, ἐδίδαξεν ὅτι τὸ ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ πνεῦμα ἐνεσαρκώθη κατόπιν εἰς τὸν Ἄλη καὶ μετὰ τοῦτον εἰς τοὺς ἰμάμας, οἵτινες ἦσαν καὶ αὐτοὶ θεοί. Αἱ παράδοξοι αὗται δοξασίαι, στρεφόμεναι περὶ τὸ δόγμα τῆς μετεμψυχώσεως, ἤρχισαν νὰ διαδίδωνται τόσον, ὥστε ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ ἐθανάτωσε πολλοὺς ἐκ τῶν τοιούτων ἰμαμῶν. Ἡ αἵρεσις ὅμως τοῦ Ραβεντὶ ἐξηκολούθει νὰ διαδίδεται, ἐκδηλουμένη καὶ δι' ἐπαναστατικῶν κινημάτων.

Αἱ κυριώτεραι ὅμως ὑποδιαιρέσεις τῶν Σχιιτῶν εἶναι πέντε: οἱ *Καϊσανῖται*, οἱ *Ζεϊδῖται* (Ζεϊντιγέ), οἱ *Ἰμαμῖται* (ἰμαμιγέ), οἱ *Γαλῖται* (Γαλιγὲ) καὶ οἱ *Ἰσμαηλῖται*. Ἐκ τούτων οἱ Γαλῖται εἶναι οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἴμπν - Σαμπᾶ, οἱ δὲ Καϊσανῖται τοῦ Καϊσάν Οἱ Ζεϊδῖται, ὀπαδοὶ τοῦ Ζέϊτ, ἐγγόνου τοῦ Χουσεΐν, εἶναι οἱ μετριοπαθέστεροι τῶν Σχιιτῶν, διότι, ἂν καὶ πιστεύοντες ὅτι τὸ ἰμαμᾶτον ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Ἄλη διὰ τῆς Φατίμας, δέχονται ὅτι αἱ περιστάσεις δυνατὸν νὰ ἐπιτρέψουν τὸν διορισμὸν ἄλλου προσωρινοῦ χαλίφου. Ἐπομένως ἀναγνωρίζουν ὡς χαλίφας τὸν Ἄμπου-Μπὲκρ καὶ τὸν Ὀμάρ, ἂν καὶ ὁ Ἄλη ἐδικαιοῦτο περισσότερον αὐτῶν νὰ γίνῃ χαλίφης. Εἷς κλάδος τῶν Ζεϊδιτῶν τούτων ὑπάρχει ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν Ὑεμένῃ. Οἱ Ἰσμαηλῖται εἶναι ὀπαδοὶ τοῦ Ἰσμαὴλ, πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Δζαφφὰρ - ἐλ - Σάντικ, ἕκτου ἰμάμου. Ὁ πατήρ του εἶχεν ἀποκλείσει αὐτὸν ἀπὸ τῆς διαδοχῆς, διότι ἦτο οἰνοπότης. Ἐν τούτοις ἀπέκτησεν ἱκανοὺς ὀπαδούς, ἐκ τῶν ὁποίων διεμορφώθησαν κατόπιν οἱ Φατιμῖται, οἱ Ἀσασῖνοι καὶ οἱ σημερινοὶ Δροῦσοι. Ἰσμαηλῖται ὑπάρχουν σήμερον ὀλίγοι ἐν Ἰνδίαις, κυρίως περὶ τὴν Βομβάην.

Οἱ Ἰμαμῖται, πιστεύοντες ὅτι πᾶς ἰμάμης ἔχει διορισθῆ τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ προκατόχου του, διῃρέθησαν εἰς πολλοὺς κλάδους, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος εἶχε τὸν ἰμάμην του. Ὁ σπουδαιότερος ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ τῶν Δώδεκα (Ἴθνα - Ἀράριγια), οἵτινες δέχονται ὡς νομίμους ἰμάμας τοὺς δώδεκα πρώτους διαδόχους τοῦ Ἄλη, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγονται καὶ οἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμενοι Ζέϊτ καὶ Ἰσμαὴλ (δισέγγονος τοῦ Ἄλη). Ὁ δωδέκατος ἰμάμης, ὁ Μωχάμμετ - ἐλ - Μάχδη, πιστεύεται ὅτι ἐξηφανίσθη, ὢν ἀόρατος, ἀλλὰ θὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν λαόν του ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅταν θέλῃ οὗτος. Αἱ θρησκευτικαὶ δοξασίαι τῶν ὀπαδῶν του εἰσήχθησαν εἰς Περσίαν ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Σαφαβιτῶν, παραμένουσαι καὶ σήμερον ὡς ἐπίσημος θρησκεία τοῦ κράτους.

Ἐκτὸς τῶν περὶ διαδοχῆς τοῦ Μωάμεθ καὶ περὶ ἀρνήσεως τῆς σουννιτικῆς παραδόσεως, οἱ Σχιῖται ἔχουν καὶ ἄλλας τινὰς διαφοράς, αἵτινες τοὺς χωρίζουν ἀπὸ τοὺς Σουννίτας. Εἰς τὸ ζήτημα τῶν τεσσάρων κυριωτέρων καθηκόντων τοῦ Μουσουλμάνου (τὸ περιτέμνεσθαι, τὸ προσεύχεσθαι, τὸ προσκυνῆσαι εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ τὸ νηστεύειν κατὰ τὸν μῆνα τοῦ Ραμαζανίου) οἱ Σχιῖται εἰσήγαγον ὡρισμένας τροποποιήσεις. Αἱ προσευχαὶ εἶναι σχεδὸν αἱ αὐταί, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸ δημοσίᾳ προσεύχεσθαι, διότι δὲν ὑπάρχει σήμερον νόμιμος ἰμάμης, ὅστις νὰ διευθύνῃ τὰς προσευχὰς τῆς κοινότητος. Ἡ εἰς Μέκκαν προσκύνησις δύναται νὰ γίνῃ δι' ἐπὶ τούτῳ μισθουμένου ὑποκαταστάτου, τὸ δὲ εἰς Μέκκαν προσκύνημα δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ ταξίδιον εἰς τοὺς (πολὺ πλησιέστερον πρὸς τὴν Περσίαν) κειμένους τάφους τῶν ἁγίων τοῦ σχιιτισμοῦ, ἢ τὸν ἐν Νετζὲφ τῆς Μεσοποταμίας τάφον τοῦ Ἄλη, τὸν ἐν Κερμπελᾶ τῆς Μεσοποταμίας τοῦ Χουσεΐν, τὸν ἐν Μεσχὲτ τῆς Περσίας τοῦ Ριζᾶ καὶ τὸν ἐν Κοὺμ τῆς Περσίας τάφον «Φατίμα τῆς ἀσπίλου». Ἐξ ὅλων τῶν Μουσουλμάνων οἱ Σχιῖται εἶναι οἱ περισσότερον λατρεύοντες ἁγίους, πραγματικοὺς ἢ ὑποθετικοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἄλη, καὶ οἱ περισσότερον συρρέοντες, ὅπως προσκυνήσουν τοὺς τάφους των. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πέρσαι ἠγάπων ἀρχαιόθεν τὰς τελετὰς καὶ τὰς πανηγύρεις, οἱ Σχιῖται ἐπενόησαν πομπώδεις θρησκευτικὰς ἑορτάς. Τοιαῦται εἶναι, ἐκτὸς τοῦ κοινοῦ μετὰ τῶν Τούρκων βαϊραμίου, αἱ δέκα πρῶται ἡμέραι τοῦ μηνὸς Μουχαρρέμ, καθιερωμέναι ὡς πένθιμοι ἀναμνηστικαὶ τελεταὶ τῆς θανατώσεως τοῦ Χουσεΐν, ἡ γενικὴ ἡμέρα χαρᾶς τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας (9ης Μαρτίου), πρώτης τοῦ νέου ἔτους (Νὲβ-ρούζ), ἥτις καθαγιάζεται καὶ θρησκευτικῶς, διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ὡς πιστεύουν οἱ Σχιῖται, ἀνέθεσεν ὁ Μωάμεθ τὴν χαλιφείαν εἰς τὸν Ἄλη.

Οἱ Σχιῖται ἀπορρίπτουν τὴν διδασκαλίαν τῶν τεσσάρων μεγάλων νομοδιδασκάλων τοῦ σουννιτισμοῦ. Κατ' αὐτοὺς πᾶς νόμος δέον νὰ πηγάζῃ ἐκ τοῦ Κορανίου, τοῦ ὁποίου μόνοι ἔγκυροι ἑρμηνευταὶ εἶναι οἱ μολλᾶδες, ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τοὺς οὐλεμᾶδες τῶν Ἀράβων. Ἀνωτάτη θεολογικὴ σχολὴ (μεδρεσές), πρὸς μόρφωσιν Σχιιτῶν μολλάδων, εἶναι ἡ ἐν Κερμπελᾶ (τοῦ σημερινοῦ κράτους τοῦ Ἰράκ). Ὁ τελειοδίδακτος τῆς θεολογίας διορίζεται κατ' ἀρχὰς ἁπλοῦς μολλᾶς εἰς μικρὰς πόλεις, εἶδος εἰρηνοδίκου, πρωτοδίκου καὶ συμβολαιογράφου. Εἰς τὰς μεγαλυτέρας πόλεις ὑπάρχει συμβούλιον τοιούτων μολλάδων ὑπὸ ἀρχηγὸν καλούμενον *σεῖχ - οὐλ - ἰσλάμ*. Τοὺς μουφτῆδες τῶν Τούρκων ἀντικαθιστοῦν οἱ λεγόμενοι *ἰμὰμ-δζουμά*, πρόεδροι τῆς κοινότητος τῶν μεγάλων τζαμιῶν, φέροντες τὸν τίτλον μουτζτεχίτ. Παρὰ Πέρσαις ὁ κιιδῆς εἶναι κατώτερος δικαστής, ἐνεργῶν εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ σεῖχ-οὐλ-ἰσλάμ, ὁ δὲ μουφτῆς εἶναι εἶδος εἰσαγγελέως. Ν. Μ.

Σχινάρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ζακύνθου, ἡ βορεία τῆς νήσου ἐσχατιὰ (πλάτ. 37°56'03'' Β., μῆκ. 20°42'18'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Kastro Tornese to Venetico with Zante island), ὀνομαζόμενον καὶ *Ἀπολυταρέας*. Ἔχει ὡραῖον φάρον γ' τάξεως, τὸν πρῶτον λειτουργήσαντα (1897) ἐν Ἑλλάδι διὰ μηχανήματος ἀστραπιαίων ἐκλάμψεων, 58 ἀνὰ πᾶν λεπτόν, φωτοβολίας 23 μιλ. Ἐγγὺς τοῦ φάρου ἀναβλύζουν πηγαὶ θειοῦχοι. Σ. Ε. Λ.

Σχινᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων ὅρμος ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μιραμπέλλου τῆς Κρήτης, κατὰ τὴν νοτίαν μασχάλην τῆς χερσονησώδους προβο-

Digitized by Google

λῆς τοῦ Ἀφωρεσμένου κάβου (ἢ Ἁγίου Ἰωάννου) καὶ κατέναντι τῆς νησῖδος τῆς Σπιναλόγγας. Ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ, κατονομάζεται εἰς τὸν χάρτην Ν. Καλομενοπούλου (1897). Σ. Ε. Λ.

Σχινᾶς, *Δημήτριος*. Ἕλλην λόγιος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν εἰς τὰ ἰταλικὰ πανεπιστήμια καὶ διέτριψεν ἐπ' ἀρκετὸν ἐν Βενετίᾳ. Διὰ τὴν ἐπιστημονικήν του κατάρτισιν καὶ τὴν βαθεῖάν του ἑλληνομάθειαν συγκατελέχθη ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου Οὐγγροβλαχίας ἑταῖρος τῆς φιλολογικῆς Ἀκαδημίας Βουκουρεστίου, τῷ 1806. Ἐχρημάτισε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐπιμελητὴς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ κόμιτος Γύλφορδ ἐν Λονδίνῳ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἀρχομένης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Πλὴν τῶν ἐπιγραμμάτων καὶ μικροτέρων φιλολογικῶν ἐργασιῶν, ὁ Σχινᾶς ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Ἀνδρέου Μουστοξύδου διάφορα ἀνέκδοτα χειρόγραφα ὑπὸ τὸν τίτλον «Συλλογὴ ἀποσπασμάτων ἀνεκδότων ἑλληνικῶν μετὰ σημειώσεων» (εἰς ἑπτὰ τεύχη, ἐν Βενετίᾳ 1816—1817). Γ. Μ. Β.

— **Σχινᾶς,** ***Κωνσταντῖνος Δ.*** Ἕλλην ἱστορικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Φαναρίῳ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1801 καὶ τελευτήσας ἐν Βιέννῃ τῷ 1857. Τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του διήνυσεν ἐν τῇ γενετείρᾳ, τὰς δ' ἐπιστημονικὰς ἐν Βερολίνῳ καὶ

Κωνσταντῖνος Δ. Σχινᾶς.

Παρισίοις. Κατελθὼν εἰς Ἀθήνας διωρίσθη (1833) μέλος τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν μοναστηρίων, ἐχρημάτισεν ὡσαύτως μέλος καὶ πρόεδρος ἑτέρας ἐπιτροπῆς πρὸς διοργανισμὸν τῶν σχολείων. Κατὰ Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους διωρίσθη ὑπουργικὸς σύμβουλος εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Παιδείας γραμματείαν καὶ κατὰ Ἰούλιον ἐπίτροπος τῆς ἐπικρατείας παρὰ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ. Κατ' Ὀκτώβριον διωρίσθη γραμματεὺς (ὑπουργὸς) τῆς ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης. Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1834, ἀπαλλαγεὶς τῆς ὑπηρεσίας, ἀπῆλθεν εἰς Ἑσπερίαν, ὁπόθεν ἐπανελθὼν μετὰ ἓν ἔτος διωρίσθη ἅμα τῇ ἱδρύσει τοῦ πανεπιστημίου (1837) τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας καὶ πρῶτος αὐτοῦ πρύτανις. Διορισθεὶς τῷ 1841 σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, κατέστη ἐπίτιμος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καὶ τῷ 1844 ἐγένετο αὖθις τακτικός. Τῷ 1843 παρέστη ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πανεπιστημίου εἰς τὸ ἐν Ulm συγκροτηθὲν συνέδριον τῶν φιλολόγων. Ἐφεξῆς ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1851, ὅτε διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Μονάχῳ καὶ εἶτα ἐν Βιέννῃ, ἔνθα ἐτελεύτησεν. Ὁ Σχινᾶς ὑπῆρξε καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς συλλογὴν ἐράνων διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ πανεπιστημιακοῦ μεγάρου, πρὸς δὲ καὶ τῆς διὰ τὰς ἀρχαιότητας ἐπιτροπείας. Ἐπίσης ἐξελέγη καὶ βουλευτὴς τοῦ πανεπιστημίου, δεύτερος κατὰ σειρὰν μετὰ τὸν Φίλιππον Ἰωάννου. Συνέγραψε καὶ ἐξέδωκεν «Ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων λαῶν» (Α' Ἀσιανὰ καὶ Λυβικὰ ἔθνη, Ἀθῆναι 1845). Δ. Η. Δ.

—**Σχινᾶς,** ***Νικόλαος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1844, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, τελειοποιήσας τὰς σπουδάς του ἐν Γαλλίᾳ καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ὀχυρωτικῆς εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον ὑπαξιωματικῶν, τῷ δὲ 1909 ὑπηρέτησεν ὡς φρούραρχος Ἀθηνῶν. Ἦτο ἀξιωματικὸς μεγάλης ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως, περιοδεύσας, ἰδίοις ἀναλώμασιν, ἐπανειλημμένως εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικήν. Εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, κατώρθωσεν ὁ Σχινᾶς, τῇ μυστικῇ συγκαταθέσει τῆς τότε κυβερνήσεως, νὰ περιέλθῃ βῆμα πρὸς βῆμα ἅπασαν τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν πέραν τοῦ Ἀράχθου Ἤπειρον, μετημφιεσμένος καὶ νὰ συντάξῃ «Ὁδοιπορικὰ Μακεδονίας» (1887), «Ὁδοιπορικὰ Ἠπείρου» (1890), πολύτιμα διὰ τὴν τότε ἐποχήν. Ἀπέθανε τῷ 1912. Ν. Θ. Κ.

σχινδύλησις (ἡ) *[Ἀνατομ.]*. Παραλλαγὴ συνδεσμώσεως, καθ' ἣν τὸ ὀξὺ χεῖλος ὀστοῦ τινος ἐναρμόζεται εἰς αὐλακοειδῆ σχισμὴν ἑτέρου ὀστοῦ· τοιαύτη ἡ μεταξὺ τῆς βάσεως τοῦ σφηνοειδοῦς καὶ τῆς ὕνεως. Ι. Π.

σχινιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πιστάκη ἢ σχῖνος*.

Σχῖνοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, πρότερον δὲ καλούμενον *Μπασχῖνι*. Κάτ. (1928) 905. Κεῖται εἰς 4 χλμ. πρὸς Α. τῆς Ζαχάρως (35 χλμ. σιδηροδρόμου Πύργου-Καλαμῶν), ἐγγὺς τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαίας *Πύλου*. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἐλαιοτριβεῖα, 3 γεωργικοὺς-πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ συνεταιρισμὸν πωλήσεως σταφιδοκάρπου. —Π.

σχινοκαρπία (ἡ) *[Φυτοπαθ.]*. Τερατομορφικὴ καρποφορία ποικιλιῶν τινων ἐλαίας (λιανολιά, θρουμπολιά), καθ' ἣν, ἀντὶ ν' ἀναπτυχθῇ ὁ κανονικὸς δι' ἑκάστην ποικιλίαν ἐλαίας ἀριθμὸς καρπῶν ἐφ' ἑκάστου ἀνθικοῦ ἄξονος, ἀναπτύσσονται περισσότεροι καρποί, παραμένοντε, μικροὶ καὶ προσομοιάζοντες πρὸς τοὺς καρποὺς τοῦ σχίνου. Ἡ σχινοκαρπία πιθανῶς ὀφείλεται εἰς ἔλλειψιν ἀνοργάνων οὐσιῶν καὶ ἀζώτου κατὰ τὴν γονιμοποίησιν καὶ παρουσιάζεται ἐπὶ ἐξησθενημένων δένδρων. Πρὸς πρόληψιν τῆς νόσου ἐνδείκνυται ἡ λίπανσις, ἡ καλλιέργεια καὶ τὸ κλάδευμα τῶν ἐλαιῶν. Ε. Τ. Ε.

σχῖνος (ὁ) (Schinus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνακαρδιοειδῶν* ἢ *ἀνακαρδιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ καὶ δένδρα ἀειθαλῆ, ἰθαγενῆ τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος καὶ ὧν τινα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον, γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Σχῖνος ὁ τερεβινθόφυλλος* (Schinus terebinthifolius), δενδρύλλιον κοσμητικόν, ὅπερ καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, καὶ *σχῖνος ὁ μόλλειος* (Schinus Mollei), δένδρον κοσμητικόν, γνωστότατον καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *πιπεριὰ* ἢ *ψευτοπιπεριὰ* καὶ χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν διακόσμησιν τῶν δενδροστοιχιῶν καὶ δημοσίων κήπων. Δ. Ν. Π.

Σχῖνος τερεβινθόφυλλος.
[Α=ἄνθος.]

Σχῖνος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσονησίζουσα προβολή, ἀποφυομένη ὑπὸ τοῦ μέσου τοῦ νοτίου κορμοῦ τῆς Ἰθάκης καὶ χωροῦσα πρὸς ΒΔ. ἐπὶ 7 ναυτικὰ στάδια. Σχηματίζει δυτικῶς αὐτῆς (πλάτ. 38°23'15" Β., μῆκ. 20°44'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia) ὡραῖον ὅρμον φερώνυμον, πρῶτον τῷ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κόλπον τοῦ Μώλου. Σ. Ε. Λ.

—**Σχῖνος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτιοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς Κέω (πλάτ. 37°31'50"Β., μῆκ. 24°18'50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens and Zea island), $1^1/_2$ μίλ. βορειοανατολικῶς τοῦ φάρου τοῦ ἀκρωτηρίου Ταμέλος. Σ. Ε. Λ.

Σχινοῦσα *[Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων νῆσος τοῦ Αἰγαίου (πλάτ. 36°52' Β., μῆκ. 25°33' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos islands), νοτίως τῆς Νάξου καὶ βορειοδυτικῶς τῆς Ἀμοργοῦ, εἰς τὸ κέντρον τῆς συστάδος Ἀρακλειὰ—Κουφονήσια—Κέρος—Ἀντίκερος καὶ τῶν εἰς αὐτὰς προσκειμένων νησίδων. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα (κάτ. 270) ἐκ δύο χωρίων, *Μεσσαρᾶς* καὶ *Παναγία*. Ἔχει ὡραῖον μικρὸν λιμένα *Μερσινιά*, ὅστις ὑπῆρξεν ἄλλοτε καταγώγιον πειρατῶν. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς της μεσαιωνικὸς πύργος σκοπιωρικός, πολλαχοῦ δὲ τῆς νήσου ἐρείπια μεσαιωνικὰ καὶ ἴχνη παλαιᾶς καλλιεργείας. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐκαλεῖτο Echinosa. Σ. Ε. Λ.

σχινόχωμα (τό)· τὸ ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως τῶν ἱστῶν τοῦ σχίνου προερχόμενον.

Σχινοχῶρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 403. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο ἐλαιοτριβεῖα. Κεῖται εἰς 12 χλμ. πρὸς ΒΔ. τοῦ Ἄργους, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰνάχου (Πανίτσα). —Π.

σχίνοψις (ἡ) (Schinopsis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνακαρδιοειδῶν* ἢ *ἀνακαρδιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σχίνοψις ἡ λορέντειος* (Schinopsis Lorentii), ἰθαγενὲς δένδρον τῆς Ἀργεντινῆς, τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Παραγουάης, τὸ ξύλον τοῦ ὁποίου, χρώματος ἐρυθροῦ, χρησιμοποιεῖται ποικίλως εἰς τὴν ξυλουργικὴν βιομηχανίαν. Δ. Ν. Π.

Σχιντὰμ (Schiedam) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ὁλλανδίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νοτίου Ὁλλανδίας, κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Σχί. Κάτ. (1928) 42.381. Συνέχεται μετὰ τοῦ Ρόττερνταμ καὶ ἔχει ναυπηγεῖα καὶ βιομηχανίαν στεατοκηρίων, χαρτοποιίας καὶ οἰνοπνευματοποιίας. Θ. Κ.

σχιοσία (ἡ) (Schiosia) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καπρινιδῶν ἑτεροδόντων ὁμομυαρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος μὲ δύο ἀνίσους θύρας, διαυλακουμένας ὑφ' ἁπλῶν κοιλωμάτων. Ἡ κάτω θύρα ἦτο μικρὰ καὶ κάπως σπειροειδής. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συνηντήθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κενομανίου σειρᾶς τῆς νεοκρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἐν τῇ Ἄνω Ἰταλίᾳ. Γ. Κ. Γ.

σχίσιμο, *—ατος* (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σχίζειν: «τὰ ξύλα θέλουν σχίσιμο», «τί σχίσιμο εἶν' αὐτὸ 'ς τὸ φόρεμα».

σχίσις, *—εως* (ἡ)· ἀρχ., σχίσιμο.

σχίσμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σχίζειν, σχισμή. || μεταφ., διάσπασις, διαίρεσις: «ἐπῆλθε σχίσμα εἰς τὸ κόμμα,—εἰς τὴν ὁμάδα»· || «σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν» ἡ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα διαίρεσις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν Ἐκκλησίαν.

—*[Κανον. Δίκ.] Σχίσμα* καλεῖται ὁ ἀπὸ τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας ἀποχωρισμὸς διὰ τῆς συμπήξεως ἰδίας θρησκευτικῆς κοινωνίας. Αἰτίαν ἔχει τὸ σχίσμα ἔριδα κυρίως οὐχὶ περὶ δογματικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας (schisma haereticum), ἀλλὰ περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν καὶ εὐταξίαν (schisma purum). Οὕτως ὁ Ζωναρᾶς σχισματικοὺς ἀποκαλεῖ τοὺς περὶ τὴν πίστιν καὶ τὰ δόγματα ὑγιῶς ἔχοντας, διά τινας δ' αἰτίας ἀποσχίζοντας καὶ ἀντισυνάγοντας. Τὸ σχίσμα δύναται νὰ γένηται ὑπὸ πλειόνων, ὡς κατοίκων ἐπικρατείας, ἐπαρχίας, ἐπισκοπῆς κλπ., ὑφ' ἑνὸς δέ, μόνον ὁσάκις οὗτος, ἀποσκιρτῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, προσέρχεται τῷ ἤδη ὑφισταμένῳ σχίσματι. Οἱ τοῦ σχίσματος ἡγέται καὶ οἱ τούτων ὀπαδοί, κληρικοὶ μὲν ὄντες καθαιροῦνται, λαϊκοὶ δ' ὄντες ἀφορίζονται, ὡς μερίζοντες τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ σχισματικοὶ καλοῦνται οἱ Χριστιανοὶ οἱ ἀρνούμενοι τὴν πρὸς τὸν πάπαν ὑποταγὴν ἢ τὴν κοινωνίαν μετὰ τῶν τῷ πάπᾳ ὑποκειμένων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Τῶν μυστηρίων δύνανται οἱ σχισματικοὶ νὰ τύχωσιν, ἂν καλῇ τῇ πίστει πλανῶνται, ἀποκηρύξωσι δὲ τὴν πλάνην καὶ καταλλαγῶσι πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Οἱ σχισματικοὶ τιμωροῦνται διὰ τοῦ ipso facto ἐπερχομένου ἀφορισμοῦ. Μὴ διορθούμενοι μετὰ νουθεσίαν, ἀποβάλλουσι πᾶν ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα καὶ τίτλον καὶ κηρύσσονται ἄτιμοι, κληρικοὶ δ' ὄντες, μετὰ ἐπαναληφθεῖσαν νουθεσίαν, παύονται τῆς θέσεως. Οἱ ἀνήκοντες εἰς μὴ καθολικὴν θρησκευτικὴν κοινωνίαν ἢ οἱ καταλεγόμενοι ὡς μέλη τοιαύτης τιμωροῦνται διὰ τῆς αὐτοδικαίως ἐπερχομένης ποινῆς τῆς ἀτιμίας, κληρικοὶ δ' ὄντες ἀποβάλλουσι eo ipso τὸ ἑαυτῶν ἀξίωμα, μετὰ μάτην δ' ἀποβᾶσαν νουθεσίαν καθαιροῦνται. Κ. Μ. Ρ.

—*[Ἐκκλ. Ἱστορ.]* Ἕνεκα τοῦ διαφόρου πνεύματος καὶ τῶν διαφόρων συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διετέλει ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, διαφόρως ἔν τισιν ἀνεπτύχθη παρ' αὐταῖς οὐ μόνον τὸ πολίτευμα καὶ ἡ λατρεία, ἀλλὰ καὶ ἡ διδασκαλία. Οὕτως, οὐ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀρχέγονον κατάστασιν τῶν πρωτοπλάστων, τὰ ἀποτελέσματα τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας διάφορος ἀνεπτύχθη μεταξὺ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Ἐκκλησίας διδασκαλία, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἣν λίαν ἐνωρὶς ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία παρεδέχετο ὡς γινομένην ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ἐνῷ δὲ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ πολίτευμα ἀνεπτύχθη δημοκρατικῶς, θεωρουμένων τῶν ἐπισκόπων ὡς ἴσων πρὸς ἀλλήλους, ἀνωτάτης δὲ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς τῆς συνόδου καὶ δὴ τῆς Οἰκουμενικῆς, ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνεπτύχθη μοναρχικῶς, θεωρηθέντος τοῦ πάπα ὡς τῆς ἀνωτά-

Digitized by Google

της ἀρχῆς, ὑφ' ἣν ὑπέκειντο οὐ μόνον οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ αἱ σύνοδοι, καὶ αὐταὶ αἱ Οἰκουμενικαί. Καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ δὲ καὶ τῷ καθόλου ἐκκλησιαστικῷ βίῳ ἀνεπτύχθησαν διαφοραί, ἐν αἷς ἡ ἀναγκαστικὴ ἀγαμία καὶ τῶν κατωτέρων κληρικῶν, ἡ νηστεία τοῦ Σαββάτου καὶ ὁ διάφορος τρόπος τῆς νηστείας, τὸ τελεῖν τὸν ἐπίσκοπον τὸ χρίσμα, ἡ κατάργησις τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος, τὸ εἰκονίζειν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸν Χριστὸν ὡς ἀμνόν, ἡ χρῆσις ἀγαλμάτων ἐν τοῖς ναοῖς καὶ ἄλλα. Αἱ διαφοραὶ αὗται ἐπέφερον κατ' ὀλίγον τὸ σχίσμα τῆς δυτικῆς ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, οὗτινος κυρία αἰτία ὑπῆρξεν ἡ ἀλαζονεία τῶν παπῶν, ἡ ἐπιδιώκουσα αὐταρχικὴν παντοκρατορίαν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἀφορμὴ δὲ ἁπλῶς ἡ καθαίρεσις τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἰγνατίου καὶ ἡ ἀνύψωσις ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Φωτίου.

Ὁ Μιχαὴλ ὁ Γ' (842—867), προτρεπόμενος ὑπὸ τοῦ Βάρδα, ἐξώρισεν εἰς Τερέβινθον τὸν Κωνσταντινουπόλεως Ἰγνάτιον, βίᾳ ἢ ἑκουσίως παραιτηθέντα τοῦ θρόνου (857), ἄνδρα εὐσεβῆ, ἀλλ' ἄνευ μεγάλης παιδείας καὶ τραχὺν τοὺς τρόπους, καὶ ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτοῦ ἄκοντα τὸν Φώτιον, ἄνδρα εὐσεβῆ καὶ σοφόν, ὅστις ἀπὸ λαϊκοῦ, διελθὼν ἐντὸς ἓξ ἡμερῶν τοὺς κατωτέρους βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης, ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Συρακουσῶν Γρηγορίου τοῦ Ἀσβεστᾶ (858). Σύνοδος συνελθοῦσα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 859, ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν ταύτην. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ περὶ τὸν Ἰγνάτιον ἐτάρασσον τὴν Ἐκκλησίαν, ἐστράφησαν δὲ καὶ πρὸς τὸν Ρώμης, ἀπεφασίσθη ἡ σύγκλησις μεγάλης συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον ὁ ἐκ τῶν εἰκονομάχων σάλος δὲν εἶχεν ἔτι τελείως καταπαύσει. Πρὸς τοῦτο προσεκλήθη καὶ ὁ Ρώμης, πρὸς ὃν ὅ τε αὐτοκράτωρ ἀπέστειλεν ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ἐξέθετε τὰ γενομένα ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς πρὸς τὴν καταβίβασιν ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Ἰγνατίου καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ Φωτίου, καὶ ὁ Φώτιος τὴν κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔθος ἐνθρονιστήριον αὐτοῦ ἐπιστολὴν (859).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πάπας τῆς Ρώμης ἦτο ὁ Νικόλαος ὁ Α' (858—867), ἀνὴρ φιλόδοξος καὶ ἀλαζών, ὅστις πρὸς ὑποστήριξιν τῶν αὐταρχικῶν ἀξιώσεων τῆς Ρώμης εἶχεν ἀναγνωρίσει ὡς γνησίας τὰς πρό τινος ἀναφανείσας ψευδοϊσιδωρείους διατάξεις. Οὗτος κομισάμενος τὰς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστολάς, ἀποστέλλει εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἀπεσταλμένους αὐτοῦ δύο ἐπισκόπους, τὸν Ροδόαλδον καὶ Ζαχαρίαν, μετὰ ἐπιστολῶν πρός τε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Φώτιον. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ, ἀφοῦ ἀνέπτυσσε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Πέτρου ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους καὶ ἑπομένως καὶ τοῦ Ρώμης ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους, κατέκρινεν ὡς ἀντικανονικὴν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου ἄνευ τῆς ἀδείας του καὶ ἄθεσμον τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ, τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ἀσβεστᾶ, ἐν δὲ τῇ πρὸς τὸν Φώτιον κατέκρινε τὴν ἀπὸ λαϊκοῦ χειροτονίαν αὐτοῦ εἰς ἐπίσκοπον. Παρὰ ταῦτα σύνοδος συνελθοῦσα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 861, ἐν ᾗ παρευρέθησαν 300 ἐπίσκοποι, ἐν οἷς καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ πάπα, ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου. Τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ταύτης ἐστάλησαν εἰς Ρώμην, μετ' αὐτῶν δὲ ἐπιστολὴ τοῦ Φωτίου πρὸς τὸν Νικόλαον, ἐν ᾗ ὁ Φώτιος ὑπεδείκνυεν ὅτι καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ ἐγένοντο ἐκ λαϊκῶν ἐπίσκοποι. Οὕτω, πληροφορηθεὶς ὁ πάπας τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει γενόμενα, γράφει πρός τε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Φώτιον, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, ἀποδοκιμάζων τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τοῦ Ἰγνατίου καὶ τοῦ Φωτίου ἀποφασισθέντα καὶ ἀξιῶν ὅπως ἀμφότεροι, ἐρχόμενοι εἰς τὴν Ρώμην, κριθῶσι παρ' αὐτοῦ, συγκαλεῖ δὲ τῷ 863 ἐν Ρώμῃ σύνοδον, ἥτις κατεδίκασε τὸν Φώτιον καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς κανονικὸν ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως τὸν Ἰγνάτιον.

Τὰς μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν σχέσεις ἐπεδείνωσεν ἔτι μᾶλλον ἐπέμβασις τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐν Βουλγαρίᾳ. Οἱ Βούλγαροι εἶχον προσέλθει εἰς τὸν Χριστιανισμὸν διὰ τῶν ἐκ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀποσταλέντων Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου (860), ἡ δὲ νεοπαγὴς αὐτῶν Ἐκκλησία ὑπήγετο ὑπὸ τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Βόγορις, ὁ προσελθὼν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ μετονομασθεὶς Μιχαήλ, φοβούμενος ἐκ πολιτικῶν λόγων τὴν ἐξάρτησιν ταύτην, ἐζήτησε νὰ συνάψῃ σχέσεις πρὸς τὸν Ρώμης, ὅστις εὐχαρίστως, δραξάμενος τῆς εὐκαιρίας, στέλλει, παρὰ τοὺς κανόνας, ἀπεσταλμένους εἰς τὴν Βουλγαρίαν, οἵτινες ἤρχισαν εἰσάγοντες ἐν αὐτῇ τὰς καινοτομίας τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τότε ὁ Φώτιος ἐξέδωκε τὴν περίφημον αὐτοῦ ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς (867), ἐν ᾗ, κατακρίνων τὰς καινοτομίας τῶν δυτικῶν, προσεκάλει αὐτοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς συγκρότησιν συνόδου. Ἡ σύνοδος αὕτη, συνελθοῦσα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 867, ἀφώρισε τὸν πάπαν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ κοινωνοῦντας. Τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ταύτης ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Ρώμην.

Μετ' ὀλίγον ὅμως μεταβάλλονται τὰ πράγματα ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν καταλαμβάνει τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως (867—886) φονεύσας τὸν Μιχαήλ, ἐπειδὴ δὲ ὁ Φώτιος δὲν ἤθελε νὰ κοινωνήσῃ αὐτόν, καταβιβάζει αὐτὸν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ ἀναβιβάζει ἐπ' αὐτοῦ τὸν Ἰγνάτιον, ἀναγγέλλει δὲ τὰ γενόμενα εἰς τὸν πάπαν Ρώμης, τὸν διαδεξάμενον τὸν Νικόλαον Ἀδριανὸν τὸν Β', ὅστις συγκροτήσας σύνοδον ἐν Ρώμῃ (868), ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀπεσταλμένων, κατακρίνει τὸν Φώτιον καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ συγκροτηθεῖσαν σύνοδον τοῦ 867 καὶ ζητεῖ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν σύγκλησιν μεγάλης συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἡ σύνοδος αὕτη, ἣν οἱ δυτικοὶ θεωροῦσιν ὡς Η' Οἰκουμενικήν, συνελθοῦσα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 869, παρουσίᾳ καὶ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ πάπα, κατέκαυσε τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπὶ Φωτίου γενομένης συνόδου τοῦ 867 καὶ ἀνεθεμάτισε τὸν Φώτιον. Μετὰ παρέλευσιν ὅμως τριῶν ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀναβάσεως αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον, ὁ Βασίλειος, στερεωθεὶς ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἔχων ἀνάγκην πεπειραμένου συμβούλου, ἀνακαλεῖ ἐκ τῆς ἐξορίας τὸν Φώτιον, τὸν ὁποῖον προσλαμβάνει ὡς σύμβουλον ἐν τῇ διοικήσει τοῦ κράτους καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Οὕτως ἐπανέρχεται ὁ Φώτιος εἰς Κωνσταντινούπολιν, συνδιαλλάσσεται μετὰ τοῦ Ἰγνατίου καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (878) ἀναβιβάζεται τὸ δεύτερον ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Ὁ Φώτιος, γενόμενος τὸ δεύτερον πατριάρχης, πείθει τὸν αὐτοκράτορα νὰ συγκαλέσῃ σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς ἥν, συνελθοῦσαν τῷ 879 ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἔλαβον μέρος καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ Η'. Ἡ σύνοδος αὕτη, θεωρουμένη παρὰ πολλῶν τῶν ἀνατολικῶν ὡς Η' Οἰκουμενική, κατεδίκασε τὴν σύνοδον τοῦ 869 καὶ ἐδικαίωσε κατὰ πάντα τὸν Φώτιον. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης ὁ Η' μαθὼν τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου κατέκρινε ταύτας καὶ ἀφώρισε τόν τε Φώτιον καὶ τὴν σύνοδον.

Τὸ ἐπὶ τοῦ Φωτίου ἀρξάμενον σχίσμα συνεπληρώθη ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου (1053—1054), ὅστις ἀπέστειλε διὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Βουλγαρίας Λέοντος ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Τρανῶν Ἰωάννην, ἐν ᾗ κατέκρινε τὰς καινοτομίας τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἡ ἐπιστολὴ αὕτη γνωσθῇ καὶ εἰς ἄλλους ἐπισκόπους τῆς Δύσεως, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πάπαν. Ἡ ἐπιθυμία αὕτη ἐξεπληρώθη, διότι ὁ παρὰ τῷ Τρανῶν διατρίβων τότε ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα Οὔμβερτος, μεταγλωττίσας αὐτὴν ἀπέστειλε πρὸ τὸν πάπαν Λέοντα τὸν Θ', ὅστις ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μιχαήλ, ἐν ᾗ ἐτόνιζε τὸ κράτος τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ κατηγορῶν αὐτοῦ ἀφροσύνην προέτρεπεν εἰς μετάνοιαν. Παρὰ τὸ ἰταμὸν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Λέοντος, ἀπήντησαν εἰς αὐτὴν ὅ τε πατριάρχης καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος, ὅστις παρεκάλει τὸν πάπαν νὰ στείλῃ ἀπεσταλμένους εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τότε ὁ πάπας ἀπέστειλε μετ' ἄλλων τὸν Οὔμβερτον, ὅστις ἐκόμισε πρός τε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν πατριάρχην ἐπιστολὰς τοῦ πάπα, ἐν αἷς ἀπῄτει τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Βουλγαρίας καὶ Ἰλλυρίας καὶ κατηγόρει τὸν Κηρουλάριον ὡς ἀναθεματίσαντα τοὺς μεταχειριζομένους ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ ἄζυμα καὶ οἰκειοποιούμενον τὸν τίτλον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Ὁ Οὔμβερτος, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1054, ἐνεχείρισε τὰς ἐπιστολὰς τοῦ πάπα, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τοῦ πατριάρχου, εἰσῆλθε τῇ 16 Ἰουλίου τοῦ 1054 εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ κατέθηκεν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης αὐτῆς ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾧ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκάλει τοὺς Ἀνατολικοὺς Σιμωνιακούς, Οὐαλεντιανούς, Ἀρειανούς, Δονατιστάς, Νικολαΐτας, Σευηριανούς, Πνευματομάχους, Μανιχαίους καὶ Ναζαρηνούς. Τότε ὁ πατριάρχης, καλέσας τὴν ἐνδημοῦσαν σύνοδον, ἀνταφώρισε καὶ ἀνεθεμάτισε τοὺς γράψαντας καὶ συναινοῦντας τῷ ἀφορισμῷ τούτῳ. Οὕτω τὸ ἐπὶ Φωτίου ἀρξάμενον σχίσμα τῆς δυτικῆς ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐπερατώθη ἐπὶ τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου, τῷ 1054.

Ἔκτοτε, καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐγένοντο πολλαὶ ἀπόπειραι πρὸς ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ὅμως ἀπέτυχον πᾶσαι, καὶ τοῦτο διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ ὑπερφίαλοι ἀξιώσεις τῶν παπῶν σὺν τῷ χρόνῳ, καὶ δὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ζ' τοῦ Ἰλδεμβράνδου, ἐκορυφώθησαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ πρὸς ἕνωσιν ἀπόπειραι ἐγένοντο καὶ ὑπεστηρίζοντο ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ἐπιδιωκόντων πολιτικοὺς μόνον σκοπούς, τὴν στρατιωτικὴν δηλαδὴ βοήθειαν τῆς Δύσεως πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπαπειλούντων τὸ βυζαντινὸν κράτος κινδύνων. Ἡ ἀποτυχία τῶν ἀποπειρῶν τούτων ὠφείλετο ἀναμφιβόλως καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων κατάληψιν χωρῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος καὶ τὴν βανδαλικὴν πρὸς τοὺς κατοίκους αὐτῶν συμπεριφορὰν τῶν σταυροφόρων, ὡς καὶ τὴν ἀπηνῆ δίωξιν ἀνατολικῶν καὶ τὰς παντοειδεῖς βεβηλώσεις τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, αἵτινες ἀναμφιβόλως ἐξῆψαν τὸ πολιτικὸν καὶ θρησκευτικὸν μῖσος τῶν ἀνατολικῶν πρὸς τοὺς δυτικοὺς καὶ μάλιστα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πολλοὶ τῶν ἀνατολικῶν ὀλίγον πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων νὰ προτιμῶσι νὰ ἴδωσιν ἐν αὐτῇ φακιόλιον βασιλεῦον Τούρκων ἢ καλύπτραν λατινικήν. Αἱ κυριώτεραι τῶν ἀποπειρῶν τούτων ἐγένοντο:

1. Ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1081—1118), ὅτε ὁ μὲν Οὐρβανὸς ὁ Β' (1088—1099) συνεκάλεσε μεγάλην σύνοδον ἐν Βάρῃ (1098) παρουσίᾳ καὶ ἀνατολικῶν ἱεραρχῶν, ἐν ᾗ ὁ Ἄνσελμος Κανταουρίας ἀνέπτυξε τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζήτημα, ὑποστηρίζων τὴν δυτικὴν διδασκαλίαν, ὁ δὲ Πασχάλης ὁ Β' (1099—1118) ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μεδιολάνων Πέτρον τὸν Χρυσολᾶνον, ὑπερασπίσαντα ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς συνόδου τὴν διδασκαλίαν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας.

2. Ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ (1118—1143), ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Γερμανίας Λωθάριος ὁ Β' ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Ἄνσελμον, τὸν μετὰ ταῦτα ἐπίσκοπον Ἀβελβέργης (1135).

3. Ἐπὶ Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτζη (1222—1255), ὅτε οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Θ' (1233), καὶ ἔπειτα τοῦ Ἰννοκεντίου τοῦ Δ' (1250), συνεζήτησαν μετὰ τῶν ἀνατολικῶν περὶ ἑνώσεως ἐν Νικαίᾳ.

4. Ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Η' τοῦ Παλαιολόγου (1259—1282), ὅτε οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν Γρηγόριον τὸν Ι' (1271—1276), ἐλθόντες μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Λουγδούνῳ σύνοδον (1274), ἀνεγνώρισαν τὸ πρωτεῖον, τὸ ἔκκλητον καὶ τὸ μνημόσυνον τοῦ πάπα.

5. Ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' (1328—1341), ὅστις, ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ὑπὸ τὸν Ὀσμὰν ἢ Ὀθμὰν καταλήψεως πάσης σχεδὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ αὐτῆς τῆς Προύσης (1332), ἀπέστειλε τὸν ἀρχιμανδρίτην Βαρλαὰμ εἰς Ἀβηνιῶνα (1339), τὴν ἕδραν τοῦ τότε πάπα Βενεδίκτου τοῦ ΙΒ' (1334—1342).

6. Ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Ε' τοῦ Παλαιολόγου (1341—1391), ὅστις, ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι ἤρξαντο ἐγκαθιστάμενοι ἐν Εὐρώπῃ, καταλαβόντες ὑπὸ τὸν Ὀρχὰν τὴν Καλλίπολιν (1355) καὶ ἔπειτα ὑπὸ τὸν Μουρὰτ τὸν Α' τὴν Ἀδριανούπολιν (1361), ἀπετάθη πρὸς τὸν Ἰννοκέντιον τὸν ΣΤ' (1352—1362) καὶ ἔπειτα πρὸς τὸν Οὐρβανὸν τὸν Ε' (1362—1370), πρὸς ὃν καὶ αὐτοπροσώπως μετέβη (1369).

7. Ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Ζ' τοῦ Παλαιολόγου (1425—1448), ὅστις ἀπετάθη πρὸς τὸν Μαρτῖνον τὸν Ε' (1415—1431) καὶ ἔπειτα πρὸς τὸν Εὐγένιον τὸν Δ' (1431—1447). Οὗτος συνεκρότησεν ἐν Φερράρᾳ σύνοδον (1438), ἥτις μετετέθη ἔπειτα εἰς Φλωρεντίαν (1439). Εἰς τὰς συνόδους ταύτας ἔλαβε μέρος αὐτοπροσώπως ὁ αὐτοκράτωρ παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ δεσπότου Δημητρίου, τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωσήφ, τοῦ Μάρκου Ἐφέσου, τοῦ Νικαίας Βησσαρίωνος, τοῦ Ἡρακλείας Ἀντωνίου, τοῦ Γεωργίου Σχολαρίου, Γεωργίου Γεμιστοῦ, Γεωργίου Ἀμηρούτζη, Σιλβέστρου Συροπούλου καὶ ἄλλων. Οἱ ἀνατολικοί, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πιεζόμενοι, ἐδέχθησαν τὴν περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῶν ἀζύμων, τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς καὶ τοῦ παπικοῦ πρωτείου διδασκαλίαν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὑπογράψαντες, πλὴν τοῦ Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, τὸν ὅρον τῇ 5 Ἰουλίου τοῦ 1439, ὅστις ὅμως, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἀπεκηρύχθη ἔπειτα ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

8. Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ ΙΒ' τοῦ Παλαιολόγου (1449—1453), ὅστις, ἐνῷ κατ' ἀρχὰς διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθούσης τῷ 1450 ἢ 1451 συνόδου ἀπεκήρυξε τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδῆ ἕνωσιν, ἔπειτα, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πιεζόμενος, ἐζήτησε τὴν ἕνωσιν, καλέσας εἰς βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης Κωνσταντινουπόλεως τὸν πάπαν Νικόλαον τὸν Ε'. Ὅτε ὅμως οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτοῦ ἐτέλεσαν λειτουργίαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐγένετο στάσις ἐν Κωνσταντινουπόλει, πάντες δὲ οἱ κληρικοὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, οἱ λαβόντες μέρος εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην, ἀφωρίσθησαν καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀνεκαινίσθη ἐκ νέου, ὡς μολυνθεῖσα ὑπὸ τῆς λειτουργίας τῶν δυτικῶν. Ἡ μετ' ὀλίγον γενομένη πτῶσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως (29 Μαΐου 1453) ἔδωσε τέρμα εἰς τὰς πρὸς ἕνωσιν ἀποπείρας τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Ἔκτοτε ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία ἐπεδίωξε τὴν ἕνωσιν τῶν ἀνατολικῶν διὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ αὐτῶν, ἀναθέσασα τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὰ τάγματα ἰδίᾳ τῶν ἰησουϊτῶν καὶ τῶν δομινικανῶν καὶ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπινοηθεῖσαν Οὐνίαν. Ἀλλὰ καὶ αἱ προσπάθειαι αὗται οὐδὲν σχεδὸν ἔφερον ἀποτέλεσμα. Ἡ ἀνακήρυξις τέλος διὰ τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ (1870) τοῦ πάπα ὡς τῆς ἀλαθήτου κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας κατέστησεν ἀδύνατον τὴν ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Digitized by Google

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν πρβλ. *I. Βαλέττα*, ἐπιστολαὶ Φωτίου (1864).—*Hergenroether*, Photius (1867).—*A. Pichler*, Gesch. d. Kirch. Trennungzwischen dem Orient und Occident (1864—1865).—*Guettée*, La papauté schismatique (1863).—*Α. Δημητρακοπούλου*, Ἱστορία τοῦ σχίσματος (1867).—*Συλβέστρου Συροπούλου*, Ἱστορία τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοῦς ἑνώσεως (1660).—*Φιλαρέτου Βαφείδου*, Τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα Ρώμης ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐκκλησίας ἐξελισσόμενον — *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*, Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης (1930). Πρβλ. ἔτι *Hefele* Conciliengescht. (τόμ. XI) *Mansi* Concilia (τόμ. 15, 16 καὶ 17) καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἱστορίας. Κ. Ι. Δ.

— **σχίσμα *αἰδοιικὸν*** *[Ἀνατομ.]*. Προσθιοπισθία σχισμὴ τοῦ γυναικείου αἰδοίου, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ ἐφηβαίου ἢ ὄρους τῆς Ἀφροδίτης μέχρι τοῦ περινέου καὶ χωριζομένη ἀφ' ἑκατέρου μηροῦ διὰ τῆς αἰδοιομηρικῆς αὔλακος. Ι. Π.

— **σχίσμα *ἱερὸν*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *ἱερὸν σχίσμα*.

— **σχίσμα *ὑπερκόγχιον*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. *ὑπερκόγχιον σχίσμα*.

σχισμάδα (ἡ)· δημοτ., σχισμή.

Σχισμάδα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Φυλιαδῶνος (Χιλιαδοῦς) τῆς ἐπαρχίας Δομοκοῦ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 66. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καραχασάν*.

σχισματικός, —ή, —όν· ὁ ἀνήκων εἰς σχίσμα ἐκκλησιαστικόν, αἱρετικός: «ἐκηρύχθησαν σχισματικοί».

σχισματογλωττὶς (ἡ) (Schismatoglottis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀροειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν Μαλαισίων νήσων. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι ἡ *σχισματογλωττὶς ἡ οὐλόφυλλος* (Schismatoglottis crispata) καὶ *σχισματογλωττὶς ἡ μακρανθὴς* (Schismatoglottis longispatha), ἀμφότεραι πολλαχοῦ πρὸς κόσμον καλλιεργούμεναι. Δ. Ν. Π.

Σχισμένο βουνὸ *[Γεωγρ.]*. Χαρακτηριστικὸς ὀρθόπαγος, μικρὸς καὶ βραχώδης, πρὸς τὸ βόρειον μέσον τῆς Αἰγίνης, κατὰ τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ χειμάρρου Κοντὸς καὶ μεταξὺ Ξάντος, Παλιοχώρας καὶ Μεσαγροῦ. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Παλαιᾶς χώρας ἡ ἐπισκοπὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου. Σ. Ε. Λ.

σχισμὴ (ἡ)· τὸ ἐκ σχίσεως ἄνοιγμα, σχίσιμο, ρωγμή.

—*[Ὀδοντιατρ.]* Ἡ ἀτελὴς ἕνωσις τῆς ἀδαμαντίνης, ἰδίως εἰς τὰς μασητικὰς ἐπιφανείας τῶν ὀδόντων, ἀφήνει κενά τινα, τὰ ὁποῖα καλοῦνται *σχισμαὶ τῶν ὀδόντων*. Αἱ σχισμαὶ αὗται, ὁπουδήποτε τοῦ ὀδόντος παρατηρούμεναι, δέον νὰ ἐμφράσσωνται ἀμέσως, διότι ἡ ζωὴ τοῦ πολφοῦ τοῦ ὀδόντος ἀπειλεῖται διὰ τῆς προόδου τῆς τερηδόνος. Ἐκτὸς τῶν μασητικῶν ἐπιφανειῶν τοιαύτας σχισμὰς παρουσιάζουν καὶ αἱ γλωσσικαὶ ἐπιφάνειαι τῶν προσθίων, ἔνθα τὸ βοθρίον, τὸ παρειακὸν βοθρίον τῶν ἄνω καὶ κάτω γομφίων, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ τὸ γλωσσικὸν βοθρίον τῶν γομφίων τῆς ἄνω καὶ κάτω γνάθου. Ν. Γ. Π.

—**σχισμαὶ *ἐγκεφάλου*** *[Ἀνατομ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὁλικαὶ αὔλακες τῶν ἡμισφαιρίων τοῦ ἐγκεφάλου, αἱ χρησιμεύουσαι ὡς ὅρια τῶν λοβῶν αὐτοῦ· εἶναι δ' αὗται τρεῖς: ἡ πλαγία σχισμὴ (=συλουΐειος), ἡ κεντρικὴ αὔλαξ (= ρολάνδειος) καὶ ἡ βρεγματοϊνιακὴ σχισμὴ (βλ. *ἐγκέφαλος*). Ι. Π.

—**σχισμὴ *λεπιδοειδὴς*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *λεπιδοειδὴς σχισμή*.

σχισμογενὲς *σχῆμα* (Spaltform). Τὸ σχῆμα, τὸ ὁποῖον λαμβάνει ὁ κρύσταλλος ἑνὸς ὀρυκτοῦ κατόπιν σχισμοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ πάντοτε πρὸς μίαν κρυσταλλικὴν μορφὴν δυνατὴν εἰς τὸ ὀρυκτὸν τοῦτο. Τὸ σχισμογενὲς σχῆμα τοῦ γαληνίτου π. χ. εἶναι τὸ ἑξάεδρον, τοῦ δὲ ἀσβεστίτου τὸ ρομβόεδρον. Γ. Β.

— **σχισμογενὴς *ἕδρα*** (Spaltfläche). Ὀνομάζεται οὕτως ἡ ἕδρα, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται εἰς ἕνα κρύσταλλον συνεπείᾳ σχισμοῦ καὶ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ σχισμογενὲς σχῆμα αὐτοῦ. Ἡ σχισμογενὴς ἕδρα δὲν εἶναι πάντοτε καὶ ἕδρα ἐλευθέρας κρυσταλλικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὀρυκτοῦ. Γ. Β.

σχισμὸς (ὁ) (Spaltung, Spaltbarkeit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀνομάζεται οὕτως ἡ ἰδιότης τῶν ὀρυκτῶν, καθ' ἣν ταῦτα σχίζονται κατὰ ὡρισμένα ἐπίπεδα, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐκόλως. Ἀποτελεῖ φυσικὸν γνώρισμα, χαρακτηρίζον τὴν κρυσταλλικὴν ὕλην, προερχεται δὲ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ συνοχὴ αὐτῆς κατὰ μὴ μόρια παρουσιάζουν κατὰ ὡρισμένας διευθύνσεις μικροτέραν συνοχήν. Ἕνεκα τούτου εἰς τὰ ἄμορφα ὀρυκτὰ οὐδέποτε ἐμφανίζεται σχισμός. Τὰ ἐπίπεδα, κατὰ τὰ ὁποῖα ὀρυκτόν τι παρουσιάζει σχισμόν, δὲν ἀντιστοιχοῦν πάντοτε πρὸς τὰς ἕδρας τοῦ κρυστάλλου αὐτοῦ. Ἐν τούτοις τὸ σχισμογενὲς σχῆμα ἀνταποκρίνεται πρὸς μίαν ἁπλῆν κρυσταλλικὴν μορφήν, δυνατὴν εἰς τὸ σύστημα, καθ' ὃ κρυσταλλοῦται τὸ ὀρυκτὸν τοῦτο. Οὕτω τὸ ὀρυκτὸν φθορίτης, τὸ ὁποῖον κρυσταλλοῦται εἰς ἑξάεδρα τοῦ κυβικοῦ συστήματος, σχίζεται κατὰ ὀκτάεδρα, ἤτοι συνήθη κρυσταλλικὴν μορφὴν τοῦ αὐτοῦ συστήματος.

Ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὀρυκτὸν δύναται νὰ ἐμφανίζῃ σχισμὸν διαφόρου βαθμοῦ τελειότητος κατὰ διάφορα ἐπίπεδα. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως αὐτὴν τὰ ἐπίπεδα ταῦτα ἀντιστοιχοῦν πρὸς ἕδρας διαφόρων κρυσταλλικῶν σχημάτων τοῦ ὀρυκτοῦ, διότι κατὰ ἐπίπεδα, τὰ ὁποῖα ἀντιστοιχοῦν πρὸς ἕδρας τοῦ αὐτοῦ κρυσταλλικοῦ σχήματος, ὁ σχισμὸς παρουσιάζει πάντοτε τὸν αὐτὸν βαθμὸν τελειότητος. Τὸ ὀρυκτὸν ὀρθόκλαστον λ. χ. ἐμφανίζει τρεῖς διαφόρους σχισμούς, ἤτοι ἕνα κατὰ ἐπίπεδα, τὰ ὁποῖα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς ἕδρας τοῦ τρίτου πινακοειδοῦς, ἄλλον κατὰ τὸ δεύτερον πινακοειδὲς καὶ ἄλλον ἕνα κατὰ τὸ τρίτον πρῖσμα. Ἕκαστον ὀρυκτὸν παρουσιάζει ἴδιον σχισμόν, ἀναλόγως καὶ τῆς κρυσταλλογραφικῆς του ἀναπτύξεως. Ὡς ἐκ τούτου ἡ σπουδὴ τοῦ σχισμοῦ τῶν ὀρυκτῶν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πολλάκις καὶ ὡς μέσον πρὸς διάγνωσιν αὐτῶν. Γ. Β.

σχιστὰ (τὰ) *[Βιολ.]*. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν πρωτοζῴων καὶ ἰδίᾳ τῶν σποροζῴων συντελεῖται εἴτε διὰ πολλαπλῆς τμήσεως (σχιζογονία) εἴτε διὰ γονιμοποιήσεως (σπορογονία). Κατὰ τὴν σχιζογονίαν τὰ παράσιτα, ἀναλόγως τῆς προελεύσεως αὐτῶν, ἔχουσι διάφορον σχῆμα. Οὕτω τὰ ἑλοπαράσιτα, ἐὰν προέρχωνται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ κώνωπος, εἶναι λεπτὰ ἐπιμήκη σωμάτια καὶ ὀνομάζονται *σποροζωΐδια*· ἐὰν προέρχωνται ἐκ τοῦ παρασίτου τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια τοῦ ἀνθρώπου, ἔχουσι μορφὴν σφαιριδίου. Καὶ αἱ δύο ὅμως μορφαί, εἰσερχόμεναι εἰς τὴν κυκλοφορίαν καὶ εἰσδυόμεναι ἐντὸς τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, λαμβάνουσι μορφὴν ἀμοιβαδοειδῆ καὶ καλοῦνται σχιστὰ (schizontes ἢ agamontes). Τὰ σχιστὰ ταῦτα, ἅτινα κατ' ἀρχὰς εἶναι ἄχροα, εἶτα δέ, προσλαμβάνοντα μελανίνην, γίνονται καστανομέλανα, ἀποτελοῦνται ἐκ πρωτοπλάσματος καὶ στρογγύλου ἢ ᾠοειδοῦς πυρῆνος, περιβαλλομένου ὑπὸ κενοτοπίου. Τὰ σχιστὰ ταῦτα, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, διαιροῦνται διὰ πολλαπλῆς τμήσεως εἰς περισσότερα νεαρὰ παράσιτα, ἅτινα καλοῦνται *μεροζωΐδια* καὶ ἅτινα εἰσερχόμενα εἰς τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια μετατρέπονται πάλιν εἰς *σχιστὰ κοῦκ.* (ἄγαμος ἢ σχιζογονικὸς κύκλος). Ν. Α. Μ.

σχιστέλαιον (τό). Καλεῖται οὕτω τὸ ὀρυκτέλαιον τὸ λαμβανόμενον διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως τῶν πισσοσχιστολίθων. Σ. Γ.

Σχιστὴ *ὁδὸς* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Στενωπὸς ἄγουσα ἐκ Δελφῶν διὰ τοῦ Παρνασσοῦ εἰς Δαυλίδα, Ἀμβάδειαν καὶ Στεῖριδα, ἥτις, λόγῳ τῶν τριῶν διακλαδώσεών της, ἐκαλεῖτο καὶ *Τρεῖς Κέλευθοι*. Ἐνταῦθα ἐμυθολογεῖτο ὅτι ὁ Οἰδίπους ἐφόνευσε τὸν ἄγνωστον αὐτῷ πατέρα του Λάϊον, τοῦ ὁποίου ὁ τάφος ἐδεικνύετο «ἐν μεσαιτάτῳ τῆς τριόδου» (*Παυσ.* X, 5, 4). Τὸ σημεῖον τοῦτο καλεῖται σήμερον *Σταυροδρόμι τοῦ Μέγα*, μεταξὺ τοῦ ὑψώματος Βαρδανὰ πρὸς Β. καὶ τοῦ Καστρὶ πρὸς Ν., κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Λεβαδείας—Θηβῶν καὶ Λεβαδείας—Διστόμου. Α. Θ. Σ.

—**Σχιστὴ** ***Πέτρα*** *[Γεωγρ.]*. Χαρακτηριστικὴ κορυφὴ καὶ γνώρισμα διὰ τοὺς παραπλέοντας τῆς νοτίου Σύρου, τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς χερσονήσου Χαρασῶνας (ὑψόμ. 1024 ποδ., πλάτ. 37° 24' Β., μήκ. 24° 52' ½ Ἀν., χάρτ. *Κοτσοβίλλη*, Νῆσος Σῦρος). Σημεῖον συγκεντρώσεως μεγάλου πλήθους καὶ ποικιλίας ἀποδημητικῶν πτηνῶν. Σ. Ε. Λ.

σχίστης (ὁ)· ὁ σχίζων· || «σχίστης λίθος» ἢ ἀπολ. «σχίστης» λίθος εὐκόλως διαιρούμενος εἰς λεπτὰ στρώματα.

σχιστόγλωσσα (τὰ) (Fissilinguia) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων*, περιλαμβάνουσα σαύρας χαρακτηριζομένας κυρίως ἐκ τῆς ἐκτατῆς γλώσσης των, ἥτις εἶναι βαθέως διεσχισμένη. Ἀξιολογώτεραι οἰκογένειαι τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι αἱ ἑξῆς: *ἀμεῖβαι, ξαντουσίδαι, ὁλοδερμίδαι* κλπ. Δ. Ν. Π.

σχιστοκέφαλος (ὁ) (Schistocephalus) *[Ζωολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεστωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *βοθριοκεφαλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετοῦ μεγέθους σκώληκας, παρασιτικῶς ἐνδιαιτωμένους ἐπὶ τοῦ σώματος διαφόρων ζῴων καὶ ἰδίως πτηνῶν. Δ. Ν. Π.

σχιστόλιθος (ὁ) (Schiefer) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ἡ σχιστότης, ἤτοι ἡ ἰδιότης τοῦ νὰ σχίζεται κατὰ παράλληλα ἐπίπεδα. Ἡ σχιστότης εἶναι ἀποτέλεσμα πιέσεως, τὴν ὁποίαν οἱ σχιστόλιθοι ὑπέστησαν κατὰ τὴν γεωλογικήν των ἐξέλιξιν ἐπὶ τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, θεωρεῖται δὲ ἄσχετος πρὸς τὴν στρῶσιν, ἡ ὁποία ἀντιθέτως προέρχεται ἐκ τῆς ἀλλεπαλλήλου ἀποθέσεως τοῦ ἀπαρτίζοντος τὰ πετρώματα ταῦτα ὑλικοῦ. Ἕνεκα τούτου οἱ σχιστόλιθοι ἐμφανίζονται ἰδίως εἰς πτυχωσιγενεῖς περιοχάς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ σχιστότης αὐτῶν δὲν συμπίπτει πάντοτε καὶ πρὸς τὴν στρῶσίν των. Οἱ σχιστόλιθοι ἀνήκουν εἰς τὰς κατηγορίας τῶν ἰζηματογενῶν καὶ τῶν κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων.

Οἱ *ἰζηματογενεῖς* σχιστόλιθοι συνίστανται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ἀργίλλους. Ἀναλόγως τῆς διαγενέσεως, τὴν ὁποίαν ἔχουν ὑποστῆ οἱ σχιστόλιθοι οὗτοι καὶ ἡ ὁποία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γεωλογικῆς των ἡλικίας καὶ ἐκ τῆς ἐξασκηθείσης ἐπ' αὐτῶν πιέσεως, διακρίνονται εἰς *σχιστὰς ἀργίλλους* (Schiefertone) καὶ εἰς *ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους* (Tonschiefer). Αἱ σχισταὶ ἄργιλλοι εἶναι πετρώματα ἀργιλλικά, τὰ ὁποῖα διαφέρουν ἀπὸ τὰς συνήθεις ἀργίλλους, διότι παρουσιάζονται συμπαγῆ καὶ ἐμφανίζουν ὁπωσδήποτε σχισμὸν κατὰ ἐπιφανείας παραλλήλους πρὸς τὴν στρῶσίν των. Ἀντιθέτως οἱ ἀργιλλικοὶ σχιστόλιθοι ἔχουν ὑποστῆ εἰς μείζονα βαθμὸν τὴν διαγένεσιν. Ὡς ἐκ τούτου παρουσιάζονται περισσότερον συμπαγεῖς παρὰ αἱ σχισταὶ ἄργιλλοι καὶ σχίζονται εὐκολώτερον κατὰ παράλληλα ἐπίπεδα, χωρὶς ταῦτα νὰ συμπίπτουν πάντοτε πρὸς τὴν στρῶσιν τῶν ἐν λόγῳ πετρωμάτων. Οἱ ἀργιλλικοὶ σχιστόλιθοι περιέχουν πολλάκις καὶ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, ὁπότε μεταπίπτουν πρὸς τοὺς *ἀσβεστομιγεῖς ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους* (Kälkton-schiefer).

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω πετρωμάτων, εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἰζηματογενῶν σχιστολίθων ὑπάγονται καὶ οἱ *ψαμμῖται* (Sandsteine), καθὼς καὶ οἱ *κερατόλιθοι* (Hornsteine), οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζουν ἐπίσης τὴν χαρακτηρίζουσαν τὰ πετρώματα ταῦτα σχιστότητα. Οἱ ψαμμῖται μάλιστα, συνηθέστατα, ἀλλὰ καὶ οἱ κερατόλιθοι πολλάκις, ἐναλλάσσονται μὲ ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους κατὰ παχείας ἢ λεπτὰς διαστρώσεις. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὰ ἐν λόγῳ πετρώματα ὀνομάζονται *σχιστοψαμμιτικὰ* (Schiefer-Sandsteine) καὶ *σχιστοκερατολιθικὰ* (Schiefer-Hornsteine). Ἀνώτατον βαθμὸν διαγενέσεως μεταξὺ τῶν ἰζηματογενῶν σχιστολίθων παρουσιάζουν οἱ *φυλλῖται* (Phyllite). Τὰ πετρώματα ὅμως αὐτὰ ἀναπτύσσονται συνηθέστερον εἰς τὰς κρυσταλλοσχιστώδεις περιοχάς, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀνήκουν μᾶλλον εἰς τοὺς κρυσταλλικοὺς σχιστολίθους.

Οἱ *κρυσταλλοπαγεῖς* ἢ *κρυσταλλικοὶ* σχιστόλιθοι (Kristalline Schiefer) ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ προϋπάρχοντα ἀντίστοιχα πυριγενῆ ἢ ἰζηματογενῆ πετρώματα συνεπείᾳ ἀλλοιώσεως, ἡ ὁποία καλεῖται μεταμόρφωσις. Τὰ συνηθέστερα ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ *μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι* (Glimmerschiefer) καὶ οἱ *γνεύσιοι* (Gneisse), ἐκ τῶν ὁποίων οἱ γνεύσιοι ἀνταποκρίνονται εἰς πετρώματα ὑποστάντα εἰς μείζονα βαθμὸν τὴν μεταμόρφωσιν παρὰ οἱ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι. Τὸ ἀρχικὸν πέτρωμα, ἐξ οὗ προέκυψαν οἱ γνεύσιοι, δύναται νὰ εἶναι ἐξ ἴσου πυριγενὲς ἢ ἰζηματογενές, οἱ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι ὅμως εἶναι πάντοτε προϊόντα μεταμορφώσεως τῶν ἀργιλλικῶν σχιστολίθων. Εἰς τοὺς κρυσταλλικοὺς σχιστολίθους ἀνήκουν καὶ οἱ *φυλλῖται* (Phyllite). Οὗτοι εἶναι ἀργιλλικοὶ σχιστόλιθοι ὑποστάντες εἰς ἥσσονα βαθμὸν τὴν μεταμόρφωσιν, ὡς ἐκ τούτου δὲ κατέχουν τὴν ἐνδιάμεσον θέσιν μεταξὺ τῶν ἀργιλλικῶν καὶ τῶν μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων. Ἐπίσης κρυσταλλικοὶ σχιστόλιθοι εἶναι οἱ *χλωριτικοὶ* καὶ *ταλκικοὶ σχιστόλιθοι* (Chlorit—und Talkschiefer), οἱ *ἀμφιβολῖται* (Amphibolite) καὶ τὰ *μάρμαρα* (Marmore).

Οἱ σχιστόλιθοι, τόσον οἱ ἰζηματογενεῖς ὅσον καὶ οἱ κρυσταλλοσχιστώδεις, μετέχουν σημαντικὰ εἰς τὴν σύστασιν τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἐμφανίζονται δὲ εἰς ὅλας τὰς διαπλάσεις, ἀπὸ τοῦ ἀρχαιολιθικοῦ μέχρι τοῦ δευτερογενοῦς. Εἰς τὸ τριτογενὲς ἀναπτύσσονται μόνον ἰζηματογενεῖς σχιστόλιθοι, καὶ ἰδίως εἰς τὸ παλαιογενές, ἐνῷ ἡ σχιστὴ ἄργιλλος ἐμφανίζεται καὶ εἰς στρώματα τοῦ νεογενοῦς. Οἱ κρυσταλλοπαγεῖς σχιστόλιθοι ἀπαντῶσιν εἰς περιοχάς, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζονται ὡς κρυσταλλοσχιστώδεις. Οἱ φυλλῖται ἐμφανίζονται ὄχι μόνον εἰς κρυσταλλοσχιστώδεις περιοχάς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἰζηματογενεῖς, εἰς τὴν τελευταίαν ὅμως περίπτωσιν ἰδίως ἐντὸς τῶν παλαιοζωϊκῶν διαπλάσεων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ σχιστόλιθοι καταλαμβάνουν σημαντικωτάτας ἐκτάσεις. Στρώματα αὐτῶν, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους καὶ ψαμμίτας, ἀπαρτίζουν τὴν διάπλασιν τοῦ φλύσχου. Ἡ διάπλασις αὕτη, ἡ ὁποία φθάνει ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου κρητιδικοῦ μέχρι τοῦ ὀλιγοκαίνου, ἀναπτύσσεται εὐρύτατα εἰς τὴν ζώνην τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης μεγάλην ἐπιφανειακὴν ἀνάπτυξιν παρουσιάζουν καὶ τὰ στρώματα τῆς σχιστοκερατολιθικῆς διαπλάσεως, τὰ ὁποῖα συνίστανται ἀπὸ ἐρυθροὺς κερατολίθους, ἐναλλασσομένους πρὸς ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους. Εἰς τὴν ζώνην τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος τὰ στρώματα αὐτὰ ἀποκτοῦν καὶ οἰκονομικὴν σημασίαν, διότι ἐγκλείουν μεγάλας ἐμφανίσεις σερπεντινῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀπαντῶσι κοιτάσματα χρωμιτῶν καὶ λευκολίθων. Στρώματα σχιστοκερατολιθικὰ παρατηροῦνται ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ζώνην τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸ τμῆμα αὐτῆς Πίνδου—Ὠλονοῦ. Ἡ σχιστοκερατολιθικὴ διάπλασις τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἐν γένει ἰουρασικῆς ἡλικίας. Σχιστόλι-

Digitized by Google

θοι παλαιοτέρας ἡλικίας ἀπαντῶσιν ἐν Ἑλλάδι εἰς τὰς παλαιοζωϊκὰς ἰδίως διαπλάσεις. Εἶναι χαρακτηριστικὴ εἰς τὴν ζώνην τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἡ ἐμφάνισις σχιστοψαμμιτικῶν στρωμάτων τοῦ λιθανθρακοφόρου. Τὰ στρώματα ταῦτα ἀπαντῶσιν εἰδικώτερον εἰς τὴν Ὄθρυν καὶ τὸν Πάρνηθα, καθὼς καὶ εἰς τὰς νήσους Σαλαμῖνα καὶ Ὕδραν, μεταπίπτουν δὲ ἐνίοτε κατὰ θέσεις πρὸς φυλλίτας. Φυλλῖται ὅμως ἐμφανίζονται καὶ εἰς παλαιοτέρας τοῦ λιθανθρακοφόρου διαπλάσεις.

Οἱ κρυσταλλικοὶ σχιστόλιθοι ἀπαντῶσιν εἰς τὰς κρυσταλλοσχιστώδεις περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος. Τοιαῦται εἶναι ἡ περιοχὴ τοῦ νοτίου Αἰγαίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν αἱ περισσότεραι ἐκ τῶν Κυκλάδων, ἡ νότιος Εὔβοια καὶ ἡ Λαυρεωτικὴ μέχρι τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τῆς Πεντέλης καὶ ἡ κρυσταλλοσχιστώδης περιοχὴ τοῦ βορείου Αἰγαίου, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνονται τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς Θεσσαλίας καὶ ἡ κεντρικὴ καὶ ἀνατολικὴ Μακεδονία μετὰ τῶν προσκειμένων πρὸς αὐτὴν νήσων. Κρυσταλλικοὶ σχιστόλιθοι παρατηροῦνται ἐπίσης καὶ εἰς τὸν Πάρνωνα καὶ τὸν Ταΰγετον τῆς κεντρικῆς Πελοποννήσου. Εἰς τὰς κρυσταλλοσχιστώδεις περιοχὰς τοῦ νοτίου καὶ τοῦ βορείου Αἰγαίου ἐμφανίζονται ὅλαι αἱ κατηγορίαι τῶν κρυσταλλικῶν σχιστολίθων, ἀπὸ τῶν μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων μέχρι τῶν γνευσίων. Εἰς τὴν κεντρικὴν ὅμως Πελοπόννησον παρατηροῦνται μόνον μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι, φυλλῖται καὶ μάρμαρα. Γ. Β.

Σχιστόλιθος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σιδηροκάστρου τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 131. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γερμάνι*. — Π.

σχιστομελανίαι (οἱ) *[Μετεωρολ.]*. Εἶδος κατωτέρων νεφῶν τῆς οἰκογενείας τῶν μελανιῶν (Fracto-Nimbus), ἀποτελουμένων ἐκ στρωμάτος μελανιῶν ἐσχισμένων εἰς μικρὰ ράκη. Θ. Θ. Φ.

σχιστός, *—ή, —όν*, κοιν. *σκιστός*· ὁ ἐσχισμένος, ὁ φέρων σχισμήν.

— **σχιστὴ** *ἄργιλλος* (Schieferton) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἰζηματογενές. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄργιλλον συμπαγῆ, ἡ ὁποία σχίζεται παραλλήλως πρὸς τὰς ἐπιφανείας στρώσεως, κατέχει δὲ ὡς ἐκ τούτου, ἀπὸ ἀπόψεως διαγενέσεως, τὴν ἐνδιάμεσον βαθμίδα μεταξὺ τῆς ἀργίλλου καὶ ἀργιλλικοῦ σχιστολίθου. Γ. Β.

σχιστόστρωμα (τὸ) *[Μετεωρολ.]*. Παραλλαγὴ νεφῶν τῆς οἰκογενείας τῶν στρωμάτων (Fracto-stratus), σχηματιζομένων ὅταν τὰ στρῶμα (Stratus) σχίζεται εἰς ράκη ἀνόμοια, οἷα βλέπομεν πολλάκις ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν ὀρέων. Θ. Θ. Φ.

σχιστοσωμίασις (ἡ) *[Παθολ.—Μικροβ.]*. Καλοῦνται *σχιστοσωμιάσεις* παθολογικαὶ καταστάσεις προκαλούμεναι ὑπὸ τῶν *σχιστοσώμων*, εἰδικῶν παρασίτων τῆς οἰκογενείας τῶν σχιστοσωμιδῶν, τὰ ὁποῖα ἐγκαθίστανται εἰς τὸ φλεβικὸν σύστημα τοῦ ἀνθρώπου εἰς διαφόρους τροπικὰς καὶ ὑποτροπικὰς χώρας. Τρία εἴδη σχιστοσώμων εἶναι παθογόνα διὰ τὸν ἄνθρωπον: *σχιστόσωμον τὸ αἱματόβιον*, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὴν κυστικὴν σχιστοσωμίασιν, *σχιστόσωμον Μάνθον*, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὴν ἐντερικὴν σχιστοσωμίασιν, καὶ *σχιστόσωμον τὸ ἰαπωνικόν*, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὴν ἀρτηριοφλεβικὴν σχιστοσωμίασιν. Τὸ ἄρρεν σχιστόσωμον ἔχει μῆκος 10—15 χμ., σῶμα πλατὺ καὶ χείλη συστρεφόμενα, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν τὸν γυναικοφόρον σωλῆνα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατασκηνοῖ τὸ θῆλυ. Τὸ ἄρρεν φέρει ἐπάρματα εἰς τὴν ραχιαίαν ἐπιφάνειαν καὶ δύο μυζητῆρας εἰς τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ σώματος. Τὸ θῆλυ τοῦ σχιστοσώμου αἱματοβίου ἀποθέτει τὰ ῳά του συνήθως εἰς τὰ τοιχώματα καὶ τὴν βλεννομεμβρᾶναν τὴν κύστεως καὶ προκαλεῖ τὴν *κυστικὴν σχιστοσωμίασιν*, ἥτις χαρακτηρίζεται ὑπὸ συμπτωμάτων αἱματουρίας καὶ κυστίτιδος ἐν ἀρχῇ. Βραδύτερον παρουσιάζονται ἐκβλαστήσεις ἐν εἴδει πολυπόδων ἀπὸ τῆς βλεννομεμβράνης τῆς κύστεως. Δυνατὸν νὰ σχηματισθῇ καὶ λίθος τῆς κύστεως μὲ πυρῆνα τὰ ῳάρια τοῦ σχιστοσώμου. Τὸ θῆλυ τοῦ σχιστοσώμου Μάνθου ἀποθέτει τὰ ῳά του εἰς τὰ τοιχώματα καὶ τὴν βλεννομεμβρᾶναν τοῦ ἐντέρου καὶ προκαλεῖ τὴν *ἐντερικὴν σχιστοσωμίασιν*, μὲ δυσεντεροειδῆ φαινόμενα καὶ μὲ ἐκβλαστήσεις ἐν εἴδει πολυπόδων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὀρθοῦ. Αἱ ἐκβλαστήσεις τόσον τῆς κύστεως ὅσον καὶ τοῦ ὀρθοῦ δυνατὸν ἐνίοτε νὰ ἐκφυλισθῶσιν εἰς κακοήθεις ὄγκους. Τὰ ῳάρια ἐξέρχονται τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου εἰς μὲν τὴν κυστικὴν μορφὴν διὰ τῶν οὔρων, εἰς δὲ τὴν ἐντερικὴν μορφὴν διὰ τῶν ἀποχωρημάτων.

Εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ ὕδωρ τὸ κέλυφος τοῦ ῳοῦ ρήγνυται, καὶ διὰ τῆς πλαγίας σχισμῆς ἐξέρχεται τὸ *βλεφαριδοφόρον ἔμβρυον* ἢ *μειρακίδιον*, τὸ ὁποῖον πλέει εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἐνδιαμέσου ξενιστοῦ κοχλίου. Ἐὰν ἐπὶ 24 ὥρας δὲν συναντήσῃ τὸν κοχλίαν, ἀποθνήσκει. Τὸ σχιστόσωμον αἱματόβιον ἔχει ὡς ἐνδιάμεσον ξενιστὴν κοχλίαν τοῦ εἴδους: *φῦσα συνεστραμμένη* (Bullinus contortus), τὸ δὲ σχιστόσωμον Μάνθου κοχλίαν τοῦ εἴδους: *ὁμαλὸς* (Planorbis boissyi). Μετὰ τὴν ἐξέλιξίν του ἐντὸς τοῦ κοχλίου ἐξέρχεται εἰς ἀναζήτησιν τοῦ τελικοῦ φορέως, τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου διαπερᾷ τὸ δέρμα ἢ τὴν βλεννομεμβρᾶναν τοῦ στόματος καὶ φέρεται εἰς τὰς φλέβας, ὅπου ἐξελίσσεται εἰς τὰ δύο φῦλα: ἄρρεν καὶ θῆλυ. Τὸ θῆλυ, γονιμοποιούμενον, ἀποθέτει τὰ ῳά του εἰς διάφορα ὄργανα καὶ προκαλεῖ τὰς διαφόρους τῆς νόσου μορφάς. ΑΓΓ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

σχιστόσωμον (τὸ) (Schistosomum). Ἕλμινς τῆς τάξεως τῶν *τρηματωδῶν* τῆς ὑποδιαιρέσεως τῶν *διστομιδῶν*, προκαλοῦσα τὴν *σχιστοσωμίασιν* (βλ.λ.).

σχιστόσωμος (ὁ), ἡ *σχιστοσώμιος* (schistosome) *[Τερατολ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις, ἐμφανίζουσα κοιλιοπτωσίαν πλαγίαν ἢ τῆς μέσης γραμμῆς καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς κοιλίας καὶ τελείαν ἔλλειψιν πυελικῶν ἄκρων ἢ λίαν ἀτελῆ τοιαῦτα. Ἡ ἔλλειψις τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος ἀντικαθίσταται ὑπὸ ὀρθόδου τινὸς μεμβράνης διαφανοῦς, διὰ μέσου τῆς ὁποίας διαφαίνονται τὰ σπλάγχνα, μὴ ἀποτελοῦντα κήλην. Ἐὰν κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐξωθήσεως τοῦ τοκετοῦ ἡ μεμβρᾶνα αὕτη διαρραγῇ, τὰ σπλάγχνα εὑρίσκονται ἀπροστάτευτα καὶ προβάλλονται. Ἡ ποικιλία αὕτη τῶν τεράτων, ἀνήκουσα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν κοιλιοσώμων, εἶναι σπανιωτάτη. Μ. Ν. Κ.

σχιστοσωρεῖται (οἱ) *[Μετεωρολ.]*. Παραλλαγὴ νεφῶν τῆς οἰκογενείας τῶν σωρειτῶν (Fractocumulus), ἀποτελουμένων ἐκ σωρειτῶν ἐσχισμένων. Θ. Θ. Φ.

σχιστότης, *—ητος* (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ σχίζεσθαι, τὸ νὰ δύναταί τι νὰ σχισθῇ.

—*[Πετρογρ.]* Καλεῖται *σχιστότης* ἡ ἰδιότης τῶν πετρωμάτων τοῦ νὰ σχίζωνται κατὰ ἐπίπεδα παράλληλα. Ἡ σχιστότης εἶναι διάφορος πρὸς τὴν στρῶσιν τῶν πετρωμάτων, πολλάκις συμπίπτει πρὸς αὐτήν, ἀλλ' ἡ σύμπτωσις αὕτη δὲν εἶναι πάντοτε ἀναγκαία. Ἡ σχιστότης εἶναι ἀποτέλεσμα πιέσεως, τὴν ὁποίαν ὑφίστανται τὰ πετρώματα εἴτε συνεπείᾳ πτυχώσεων, ἢ καὶ ἁπλῶς ἐκ τοῦ βάρους τῶν ὑπερκειμένων στρωμάτων. Εἰς τὰ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα ἡ σχιστότης προέρχεται ἐκ τῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν τὴν γένεσιν τῶν πετρωμάτων τούτων. Ἡ σχιστότης αὕτη ὀνομάζεται κρυσταλλοσιγενής, χαρακτηρίζεται δὲ ἐκ τῆς παραλλήλου διατάξεως τῶν συνιστώντων τὰ ἐν λόγῳ πετρώματα ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν. Γ. Β.

σχιστοφυὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἔχων ἢ παρουσιάζων ἐκ φύσεως τὴν ἰδιότητα τῆς σχιστότητος. Ὁ χαρακτηρισμὸς ἀποδίδεται ἰδίως εἰς ὡρισμένα ἰζηματογενῆ πετρώματα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται σχιστόλιθοι, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὰ κρυσταλλοσχιστώδη. Ἐκ τῶν τελευταίων σχιστοφυῆ ἐμφανίζονται κυρίως οἱ γνεύσιοι, οἱ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι, καθὼς καὶ οἱ ταλκικοὶ καὶ χλωριτικοὶ σχιστόλιθοι. Γ. Β.

σχιστόφυτα (τὰ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *σχιζόφυτα*.

σχλεμμιανὸς *σωλὴν* *['Ανατομ.]*· βλ. λ. *φλεβώδης κόλπος τοῦ σκληροῦ*.

Σχοινᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γιδᾶ τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτοικοι (1928) 401. — Π.

σχοινάκι (τό), ἡ *σκοινάκι*· μικρὸν σχοινίον.

—*[Παιγν.]* Παιδιά, καθ' ἣν ὁ παίζων κρατεῖ δι' ἑκατέρας τῶν χειρῶν τὰ ἄκρα ἀρκούντως ἐπιμήκους σχοινίου, ἀναπηδῶν δὲ περιστρέφει τοῦτο διαδοχικῶς ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν καὶ ὑπὸ τοὺς πόδας του, παραμένων εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον ἢ καὶ βαδίζων ταυτοχρόνως. Ὁμαδικῶς παίζεται ἡ παιδιὰ ὡς ἑξῆς: τὰ ἄκρα τοῦ σχοινίου κρατοῦν καὶ περιστρέφουν δύο παῖδες, διὰ δὲ τοῦ σχηματιζομένου ἐκ τῆς περιστροφῆς κύκλου διέρχονται διαδοχικῶς οἱ λοιποὶ παῖκται. — Π.

σχοίνανθος (ὁ) *[Βοτ.]*· βλ. *ἀνδροπώγων* ὁ σχοίνανθος.

Σχοινάρι, ἢ *Φάρος* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βολιμῶν Μέσου τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ζακύνθου. Κάτ. (1928) 275. — Π.

σχοινᾶς (ὁ), καὶ *σκοινᾶς*· ὁ κατασκευαστὴς σχοινίων.

Σχοινεὺς *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀθάμαντος, βασιλέως τῶν Μινυῶν ἐν τῷ βοιωτικῷ Ὀρχομενῷ, καὶ τῆς Θεμιστοῦς, πατὴρ τῆς Ἀταλάντης (*Ἀπολλόδ.* Α, 8, 2). Ἀπ' αὐτοῦ λέγεται ὅτι ἐπωνομάσθη ἡ ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Ἀρκαδίᾳ πόλις Σχοινοῦς. Α. Θ. Σ.

Σχοινιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καλαμοκάστρου (Καργαλῆ-Σάρτζα) τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενον *Τσαμπάζ-Τσιφλίκ*. Κάτ. (1928) 574. — Π.

σχοινιάζω, ἰδιωματ., ἐπὶ λαχάνων μὴ πεσσομένων διὰ τοῦ βρασμοῦ: «ὅταν μαραθοῦν τὰ χόρτα, δὲν βράζουν καλά, σχοινιάζουν».

Σχοινιάς, ἢ *Σκινιὰς* *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης. Κάτ. 448. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία: *Βακιῶτες* (78 κ.), *Ἴνι* (ἀρχαία Ἴνατος) μὲ 330 κατ. καὶ δημοτικὸν σχολεῖον, *Λαγούτα* (153 κ.), *Μαχαιρᾶ* (232 κ.) καὶ *Μοναστηράκι* (33 κ.). Ε. Γ.

— **Σχοινιὰς** *[Γεωγρ.]*. Ἰχθυοτροφεῖον τῆς λιμνοθαλάσσης Μεσολογγίου. Ἡ περιφέρειά του ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ ἰχθυοτροφείου Κόμμα (θέσις Γιδοῦ) καὶ φθάνει μέχρι τῆς νησῖδος Σκλήρα. Ἡ ἐτησία του ἰχθυοπαραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 25 χιλιάδας ὀκάδας καὶ εἰς 2 χιλιάδας τεμάχια αὐγοτάριχα. Χ. Γ. Ε.

σχοίνιασμα (τό)· τὸ νὰ σχοινιάζῃ τι, ἰδίᾳ ἐπὶ λαχάνων κακῶς βραζομένων.

σχοινίδαι (οἱ) (Schinaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῆς Νέας Ζηλανδίας. Εἴδη τινὰ καλλιεργοῦνται ἐντὸς τῶν θερμοκηπίων τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον. Γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *ἀστε ία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σχοινίδιον (τὸ) (κοιν. *σάγουλα*) *[Ναυτ.]*. Τὸ κύριον μέρος τοῦ δρομομέτρου. Εἰς μὲν τὰ κοινὰ δρομόμετρα εἶναι τὸ μῆκος τοῦ σχοινίου τὸ ἀπὸ τοῦ δελτωτοῦ μέχρι τοῦ ἐξελίκτρου, εἰς δὲ τὰ τεχνικὰ δρομόμετρα τὸ μῆκος τοῦ σχοινίου ἀπὸ τῆς ἑλικοφόρου ἀτράκτου τῆς ἐν τῇ θαλάσσῃ μέχρι τοῦ ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἐπὶ τῆς κορώνης. Σ. Ε. Λ.

σχοίνικλος (ὁ) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *χαραδριιδῶν* (βλ. λ. *αἰγιαλόρνιθες*).

σχοίνινος, *—η, —ον*· ὁ ἐκ σχοινίου κατεσκευασμένος.

σχοινιοειδής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ σχοινίον, ὁ ἔχων μορφὴν σχοινίου.

— **σχοινιοειδῆ** *σώματα* *['Ανατομ.]*. Ταῦτα, κείμενα ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ προμήκους μυελοῦ, καλοῦνται καὶ κάτω σκέλη τῆς παρεγκεφαλίδος καὶ ἀποτελοῦνται ἐκ πολλῶν δεσμίδων δίκην συνεστραμμένου σχοινίου, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία. Ι. Π.

σχοινιόμορφος *κεραμεικὴ* (Schnurkeramik). Ὠνομάσθη οὕτως ὑπὸ τοῦ Klopfleisch (ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν ταινιόμορφον κεραμεικὴν) ὁ τύπος ἐκεῖνος τοῦ στολισμοῦ τῶν ἀγγείων, καθ' ὃν τὰ διάφορα σχήματα ἔχουν ἐκτελεσθῆ διὰ τῆς μεθόδου τῆς πιέσεως σχοινίου ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ ἀκόμη πηλοῦ. Εἶναι χαρακτηριστικὴ σαφῶς περιγεγραμμένου κύκλου νεολιθικῆς ἐποχῆς καὶ γερμανικῶν περιοχῶν, μὲ κέντρον τὴν Σαξονίαν-Θουριγγίαν, φαίνεται δὲ ἐξελιχθεῖσα βαθμηδόν, ἐκ βορειοτέρων πολιτισμῶν, τῆς Δανίας, τῶν ἀρχῶν τῆς νεολιθικῆς περιόδου (Κουέκκενμέντιγκεν), ἰδίᾳ κατὰ τὸ νεώτερον νεολιθικόν. Ι. Γ. Κ.

σχοινίον (τό), κοιν. *σκοινί*· τὸ ἐκ σχοίνου ἢ καννάβεως ἢ ἐξ ἄλλης ὕλης ἐπίμηκες, στρογγύλον καὶ εὔκαμπτον σῶμα, δι' οὗ δένομεν φορτία, ἀποσκευὰς κττ. πρὸς συγκράτησιν: «σχοινὶ ψιλό,—χοντρό,—καννάβινο,—τρίχινο»· ‖ συνεκδ., ἡ ἀγχόνη, ὡς ἐκ σχοινίου κατασκευαζομένη· ‖ «ἔβαλε τὸ σχοινὶ 'ς τὸ λαιμό του» ἐπὶ ἀνθρώπου, ὅστις ἀνέλαβεν εἰς ἄκρον ἐπαχθῆ ὑποχρέωσιν, ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς οἱονεὶ θάνατον δι' ἀγχόνης· ἄλλως «πῆγε καὶ κρεμάστηκε» ‖ φρ. «ἄνθρωπος τοῦ σχοινιοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ» ἄξιος ἀγχόνης καὶ ἀνασκολοπισμοῦ, ἐπὶ κακοποιοῦ τὸ πᾶν τολμῶντος.

— *['Εγκυκλ.]* Τὸ *σχοινίον* εἶναι σύστρεμμα ἢ σύμπλεγμα ἰνῶν, λαμβανομένων κυρίως ἐκ τῆς καννάβεως τῆς ἡμέρου καὶ τῆς ἀγαύης (κοιν. ἀθανάτου, τζίβα, sisal). Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν, κατασκευάζονται σχοινία καὶ ἐκ δερματίνων ἱμάντων, καθὼς καὶ ἐκ μεταλλικῶν συρμάτων. Τὰ σχοινία χρησιμεύουσι κυρίως πρὸς μεταβίβασιν τῆς δυνάμεως ἀπὸ τοῦ ἕλκοντος εἰς τὸ ἑλκόμενον, καὶ ἑπομένως εἰς τὴν ἄρσιν βαρῶν, στερέωσιν ἀντικειμένων κττ. Χωρίζονται δὲ εἰς δύο κυρίας κατηγορίας, τὰ γεωργικὰ σχοινία καὶ τὰ βιομηχανικῆς χρήσεως, ὧν τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀποτελοῦν τὰ ναυτικὰ σχοινία. Κατὰ τὸ ἑλληνικὸν τελωνειακὸν δασμολόγιον, τὰ ἐκ φυτικῶν ἰνῶν συστρέμματα χαρακτηρίζονται ὡς *σχοινία*, ἐφ' ὅσον ἡ διάμετρος τῆς τομῆς αὐτῶν εἶναι ἄνω τῶν τεσσάρων χιλιοστῶν τοῦ μέτρου, ὡς *σπάγγοι* δέ, ἐφ' ὅσον ἡ διάμετρος αὐτῶν εἶναι ἀπὸ τέσσαρα χιλιοστὰ καὶ κάτω.

Ἐκ τῶν φυτικῶν σχοινίων τὰ πλεῖστα κατασκευάζονται ἐκ καννάβεως καὶ μικρὸν μόνον μέρος ἐκ τζίβας, ἐξ ἧς κατασκευάζονται κυρίως τὰ προοριζόμενα εἰς ἐργασίας ἐντὸς ὕδατος, ἵνα μὴ σήπωνται ταχέως. Τὰ ἐκ καννάβεως σχοινία εἶναι δύο εἰδῶν, τὰ μακρόϊνα καὶ τὰ βραχύϊνα. Μετὰ

Digitized by Google

τὸν συγκομιδὴν τοῦ φυτοῦ καὶ τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ καρποῦ, ἐκτίθενται τὰ στελέχη αὐτοῦ εἰς τὸν ἥλιον, ἵνα ἀποξηρανθῶσιν, ἐπὶ 15 περίπου ἡμέρας, βρέχονται κατόπιν καὶ κοπανίζονται, ὅπως ἀπαλλαγῶσι τοῦ ξυλώδους μέρους αὐτῶν, καὶ παραδίδονται εἰς τὴν βιομηχανίαν κατασκευῆς σχοινίων ὡς ἶνες. Αἱ ἶνες αὗται χωρίζονται κατὰ μεγέθη καὶ κτενίζονται δι᾿ εἰδικῶν μηχανημάτων, ὅπως ἀπαλλαγοῦν πάσης ξυλώδους ἢ ξένης οὐσίας, καὶ κατόπιν, προκειμένου νὰ κατασκευασθῶσι μακρόϊνα σχοινία, ἐκτείνονται αἱ ἐξ αὐτῶν ἔχουσαι μῆκος ἀπὸ 0,80—1 μ. ἐπὶ ἑτέρας μηχανῆς, τοῦ ἁπλωτῆρος, καὶ διευθετοῦνται οὕτως, ὥστε τὸ ἄκρον ἑκάστης ἰνὸς νὰ συμπίπτῃ πρὸς τὸ μέσον τῆς παρακειμένης αὐτῷ καὶ διὰ σειρᾶς πιέσεων ἐξέρχονται ὑπὸ μορφὴν ταινίας ἐκ τοῦ μηχανήματος, μικροῦ πάχους, πλάτους περὶ τὰ δέκα ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου καὶ μήκους ἀπεριορίστου. Ἡ ταινία αὕτη ἀποτελεῖ τὴν βάσιν, ἐξ ἧς κατασκευάζονται τὰ πρῶτα νήματα διὰ τὴν πλοκὴν τοῦ σχοινίου. Ἂν ὅμως αἱ ἶνες τῆς καννάβεως δὲν εἶναι μακραί, τότε διέρχονται διὰ μηχανήματος, ὅπου λαναρίζονται, κόπτονται εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ κατόπιν κτενίζονται, ἀποχωρίζονται ἀπ᾿ αὐτῶν αἱ ξέναι οὐσίαι καὶ παραδίδονται εἰς τὸν ἁπλωτῆρα, ὁπόθεν ἐξέρχονται καὶ αὗται ὑπὸ μορφὴν ὁμοίας ταινίας. Τὰ ἐκ βραχειῶν ἰνῶν σχοινία εἶναι μικροτέρας ἀντοχῆς. Ἡ οὕτω παρασκευαζομένη ταινία διέρχεται δι᾿ ἑτέρου μηχανήματος, ὅπου διὰ σειρᾶς κτενίων ἀποχωρίζεται εἰς δεσμίδας ἐξ ὀλίγων ἰνῶν, αἵτινες ἐξερχόμεναι τοῦ μηχανήματος συστρέφονται καὶ περιτυλίσσονται εἰς καρύλλια, σχηματιζομένων οὕτω τῶν πρώτων νημάτων τῶν σχοινιων. Ὁμὰς τοιούτων νημάτων συνεστραμμένων, ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, προσδένεται ἐπὶ στρεφομένου ἐκ δεξιῶν πρὸς τ᾿ ἀριστερὰ δίσκου, ὅπου συστρεφόμενα κατὰ τὴν νέαν φορὰν ἀποτελοῦσι τὰ *κλώσματα*. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων σχηματίζονται τὰ *ἔμβολα* καὶ ἐκ τούτων τὰ σχοινία, ἀντιστρεφομένης ἑκάστοτε τῆς διευθύνσεως τῶν στροφῶν.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατασκευῆς αὐτῶν τὰ ἐκ καννάβεως σχοινία ὑφίστανται καὶ ἄλλας κατεργασίας, ὡς ἡ λεύκανσις, ἐπιτυγχανομένη διὰ τῆς ἐμβαπτίσεως τῶν κλωσμάτων ἐντὸς λουτροῦ χλωριούχου ἀσβέστου, καὶ ἡ κέδρωσις, καθ᾿ ἣν ἐμβαπτίζονται ἐντὸς θερμανθείσης κεδρίας προσθήκῃ βιτριολίου τοῦ σιδήρου εἰς ἀναλογίαν 15 %, ὅπως καταστῶσι τὰ σχοινία μᾶλλον ἀδιάβροχα. Συνήθως τὰ λευκασμένα σχοινία ὑποκρύπτουσι κακὴν ποιότητα. Ἡ καλὴ ποιότης τῶν σχοινίων ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ μήκους καὶ τῆς ποιότητος τῶν ἰνῶν, ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται, ἔχουσι τὸ φυσικὸν τοῦ καννάβεως χρῶμα, ἐλαφρῶς χρυσίζον, καὶ μεγαλύτερον ἀριθμὸν συστροφῶν.

Τὰ γεωργικὰ σχοινία ἀποτελοῦσιν αἱ διαφόρων διαμέτρων *τριχιὲς* ἀπὸ 0,008 μ. ἕως 0,015 μ., αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται κυρίως ὡς φορτώματα, ὀνομαζόμενα ἀπὸ τὸ μῆκος τῶν τεμαχίων κατὰ τὰ ὁποῖα πωλοῦνται καὶ ὀκτάρικα, δεκάρικα, δωδεκάρικα, κ. τ. τ. Τὰ ἀπὸ 4—6 χιλιοστῶν διαμέτρου γεωργικὰ σχοινία χρησιμοποιοῦνται καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ χαλινοῦ.

Τὰ ναυτικὰ σχοινία εἶναι διαφόρων κατηγοριῶν, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν, εἶναι δὲ τά: *μονόπλοκα* (κοιν *σπαρτσίνα*), ἅπερ ὀνομάζονται καὶ *δεξιόπλοκα*, ἐκ τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ συστροφῆς τῶν ἐμβόλων αὐτῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συστραφέντων ἐμβόλων καὶ *ἔντριτα* καὶ *ἐντέταρτα*. Τὸ μονόπλοκον σχοινίον ὀνομάζεται καὶ *κῶλον*, ὅταν πρόκειται νὰ συστραφῇ μετὰ δύο ὁμοίων, πάντως δὲ κατ᾿ ἀντίθετον φορὰν στροφῆς ἢ ἐκεῖναι πρὸς ἀποτέλεσιν τοῦ *διπλόκου* σχοινίου (κοιν. *καρλίνο*). κατὰ κανόνα δέ, πρὸς ἀποφυγὴν παραμορφώσεως τῶν σχοινίων, ἡ περιέλιξις τῶν μονοπλόκων σχοινίων γίνεται περὶ ἓν κεντρικὸν ἔμβολον ὀνομαζόμενον *μίτρα* (κοιν. *κολαοῦζος*), ὅπερ ὡς εἰκός, ἀποτελεῖ ἐν τέλει τὸν ἄξονα τοῦ σχοινίου. Ὡς μέτρον τῶν διαστάσεων τῆς ὀρθῆς τομῆς τοῦ σχοινίου λαμβάνεται τὸ ἀνάπτυγμα τῆς περιφερείας της ἐκπεφρασμένον παρὰ μὲν τοῖς Ἄγγλοις (ὡς καὶ παρ᾿ ἡμῖν) εἰς δακτύλους, παρὰ δὲ τοῖς Γάλλοις εἰς χιλιοστόμετρα. Αἱ διαβαθμίσεις τῶν κανναβίνων σχοινίων εἶναι, ἀπὸ τῶν λεπτοτάτων πρὸς τὰ παχύτατα: Τὸ *ράμμα* (κοιν. *κλωστὴ τῶν πανιῶν*), ἐκ δύο συνεστραμμένων ἀκεδρώτων νημάτων, ἔχον δὲ περιφέρειαν 3 χιλ. Ὁ *μέρμιθος* (κοιν. *μερλίνο*), ἐκ τριῶν ραμμάτων ἀντιθέτως συστραφέντων. Ἡ *δετηρία* (κοιν. *λιγαδούρα*), ἐκ τριῶν μερμίθων ἀντιθέτως συστραφέντων, ἔχουσα δὲ περιφέρειαν 20—27 χιλιοστομ. Τὸ *δίστροφον* (κοιν. *τριβίλιο*), παραγόμενον διὰ συστροφῆς δύο κλωσμάτων διὰ τῆς χειρὸς ἢ διὰ στροφείου. Τὸ *σηματόσχοινον*, ἐπιμεμελημένης κατασκευῆς ὂν καὶ ἀποτελούμενον ἐκ πολλῶν κλωσμάτων, ὧν ἕκαστον ἀποτελεῖται ἐκ δύο νημάτων ἀκεδρώτων καὶ συνεστραμμένων. Τὸ *βαθμιδόσχοινον*, περιφερείας 27—45 χιλιοστομ., χρησιμεῦον διὰ τὴν κατασκευὴν βαθμίδων τῶν ἐπιτόνων καὶ τῶν ἀγομένων τῶν λέμβων, ἔχει, κατὰ τὴν χρῆσίν του, 27—45 χιλιοστομέτρων ἀνάπτυγμα περιφερείας. Τὸ *ρυμάτιον* (κοιν. ἢ *τσίμα*) εἶναι παχύτερον τοῦ βαθμιδοσχοίνου καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν ἀνάδεσιν ἢ ρυμουλκίαν τῶν λέμβων. Τὰ *πείσματα* (κοιν. *ρεμέντζα*), ἔτι παχύτερα ὄντα, χρησιμεύουν διὰ τὴν ὅρμισιν, τὴν ρυμούλκησιν ἢ τὴν μεταστροφὴν τοῦ πλοίου. Τὸ *ρῦμα* (κοιν. *λαντζάνα*) ἔχει περιφέρειαν κυμαινομένην μεταξὺ 3 καὶ 12 δακτ., χρησιμεῦον εἰς ὅ,τι καὶ τὸ πεῖσμα. Ὁ *τόνος* (κοιν. *καρλίνι*), δίπλοκον σχοινίον ὄν, ἀποτελεῖται ἐκ 3 ἢ 4 κώλων, δηλαδὴ ἐξ 9 ἢ 12 ἐμβόλων, τῆς περιφερείας του μὴ ὑπερβαινούσης τὰ 340 χιλ. Τὰ σχοινία, ἅτινα ὑπερβαίνουν τὴν τοιαύτην περιφέρειαν, ὀνομάζονται *κάλωες*· ἀμφότερα χρησιμοποιοῦνται διὰ ρυμουλκίας, παλαιότερον δὲ ἀντὶ ἀγκυρίων ἁλύσεων· παρ᾿ ἡμῖν ὀνομάζονται κοινῶς *λαντζάνες* τὰ λεπτότερα καὶ *τόνοι* τὰ παχύτερα. Ὡς πρὸς τὴν ἀντοχὴν τῶν κανναβίνων σχοινίων δίδεται αὕτη διὰ τῶν τύπων: $\Delta = 0{,}50\,\pi^2 = 6{,}23\,K$, ἔνθα $\Delta =$ ἡ ἀντοχὴ εἰς χιλιόγραμμα, π ἡ περιφέρεια τοῦ σχοινίου εἰς χιλιοστὰ καὶ K τὸ ἐμβαδὸν τῆς ὀρθῆς τομῆς του εἰς τετραγωνικὰ χιλιοστά. Ἂν καὶ τὰ ὅρια τῆς κατὰ τετραγωνικὸν χιλιοστὸν ἀντοχῆς αὐξάνουν ὅσον τὸ σχοινίον εἶναι λεπτότερον, παραδέχονται ἐν τῇ πράξει ὡς φορτίον ἀσφαλείας τὸ 1 χιλιόγραμμον ἀνὰ τετραγωνικὸν χιλιοστόν. Εἰς τὰ ἀκέδρωτα σχοινία τὸ ὅριον εἶναι ἔτι μεγαλύτερον. Τὰ ἐκ σπάρτου σχοινία εἶναι ἀσθενέστερα τῶν κανναβίνων, πλεονεκτοῦν ὅμως αὐτῶν, καθόσον ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ἐπιπλέουν εἰς τὴν θάλασσαν, τοῦθ᾿ ὅπερ πολὺ εὐκολύνει τὴν πρόσδεσιν πρυμνησίων εἰς δέστρας κρηπιδώματος ἢ τῆς πρώρας τοῦ πλοίου εἰς ἀγκύλιον ναυδέτου.

Εἰς τὸ σύγχρονον ναυτικόν, διὰ τὰ ἄνω τοῦ μετρίου τοὐλάχιστον σκάφη, ἔπαυσαν χρησιμοποιούμενα κανναβινα σχοινία διὰ τὴν μόνιμον ἐξαρτίαν (ἐπιτόνους, παρατόνους, προτόνους καὶ τὰ στερεόδετα ἐν γένει σχοινία αὐτῆς), ὑποκατασταθέντα διὰ σχοινίων ἀπὸ σιδηροῦ ἢ χαλυβδίνου ἐπιψευδαργυρωμένου σύρματος. Πράγματι πλεονεκτοῦν τῶν κανναβίνων, ὧν ἡ χρῆσις περιωρίσθη μόνον διὰ τὰ καλῴδια τῶν χειρισμῶν, καὶ διὰ τὸ σχεδὸν ἀπεριόριστον τῆς διαρκείας των καὶ διὰ τὸ ἐλαφρότερόν των, καὶ διὰ τὴν μικρὰν ἐπιφάνειαν, ἣν παρουσιάζουν εἰς τὸν ἀέρα ἢ τὸν ἄνεμον, καὶ διὰ τὸ ἄφθαρτον αὐτῶν παρὰ τὴν ἐπήρειαν τοῦ καπνοῦ τῶν καυσίμων· μειονεκτοῦν ὅμως διὰ τὸ δύσκαμπτον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εὔθραυστόν των, ὅταν πάθουν συστροφὴν (κοιν. βερόναν) καὶ δὴ ἐν ψύχει.

Ἡ χρῆσις τῶν συρματίνων σχοινίων ἐγενικεύθη σχεδὸν πρὸ πάντων εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ δὴ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀντιτορπιλλικῶν δικτύων τοῦ Μπούλιβαν καὶ τῆς ἐπιχειρίας αὐτῶν. Ἄλλοτε ἐχρησιμοποιοῦντο, εἰδικῶς δὲ ὡς οἰακόσχοινα, δερμάτινα σχοινία, ὡς ὑπεράγαν εὔκαμπτα. Ἐπεῖχον δὲ εἰς αὐτὰ θέσιν κλωσμάτων, ἱμάντες 6—8 χιλ., οἵτινες ἀπεκόπτοντο εἰς μήκη 500—600 μέτρων, σπειροειδῶς, ἀπὸ τοῦ βοείου δέρματος δι᾿ εἰδικῆς μηχανῆς ἢ διὰ τῆς χειρός. Τὰ ἔμβολά των ἀπετελοῦντο ἐκ 4 ἢ 5 τοιούτων ἱμάντων, ἦσαν δὲ τὰ τοιαῦτα σχοινία εἴτε ἔντριτα μονόπλοκα εἴτε δίπλοκα ἐκ τεσσάρων μονοπλόκων καὶ ἑνὸς ἱμάντος ὡς μήτρας. Ἄριστα σχοινία πάντων τῶν ὡς ἄνω εἰδῶν κατεσκευάζοντο ἐν τῷ ρωσικῷ αὐτοκρατορικῷ ναυστάθμῳ τῆς Κρονστάνδης, ἤδη δὲ ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τῆς «Société des ardoisières d'Angers».

Ἐξ ἀρχαίων πηγῶν προκύπτει ὅτι ἡ κάνναβις ἐχρησιμοποιεῖτο παλαιότατα καὶ πρὸς ὕφανσιν ὀθόνης δι᾿ ἱστία καὶ πρὸς σχοινοπλοκίαν, προτιμωμένη διὰ τὰ πλεονεκτήματά της τοῦ λίνου πρὸς τοιαύτην χρῆσιν (*Ἡροδ.* Δ, 74, *Διοσκορ.* Ὑλ. Ἰατρ.)· ἀλλὰ καὶ ἡ κέδρωσις τῶν σχοινίων ἦτο ὡσαύτως γνωστὴ καὶ ἐν χρήσει καὶ δὴ εἰς τὰ πλοῖα Ἱέρωνος τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν (*Ἀθην.* Δειπνοσ. Ε, 40), οὗ ὁ ναύσταθμος ἐφωδιάζετο διὰ καννάβεως καὶ πίσσης ἐκ τῶν περὶ τὸ δέλτα τοῦ Ροδανοῦ τόπων.

Περὶ τῶν ἐκ συρμάτων κατασκευαζομένων σχοινίων βλ. λ. *συρματόσχοινον*.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν σχοινίων ὑπάγονται ἐμπορευματολογικῶς καὶ οἱ *σπάγγοι*, οἵτινες εἶναι ἐπίσης κανναβινα νήματα, συνεστραμμένα καὶ ἐμβεβαπτισμένα εἰς κόλλαν ἐξ ἀλεύρου γεωμήλων. Διαιροῦνται εἰς κοινοὺς σπάγγους καὶ εἰς *πετονιὲς* ἢ *σπάγγους παραγαδιῶν*, οἵτινες κατασκευάζονται ἀκριβῶς κατὰ τὸν τύπον τῶν σχοινίων. Ποικιλίαν τῶν κοινῶν σπάγγων ἀποτελεῖ τὸ εἰς τὴν δέσιν τῶν καπνοδεμάτων τῆς Μακεδονίας χρησιμοποιούμενον *σιτζίμι*, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ δεσμίδων μήκους δώδεκα μέτρων. Αἱ πετονιὲς φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ διαφόρους ἀριθμοὺς (νούμερο 40, 20 κτλ.), δηλοῦντας τὸν ἀριθμὸν τῶν δεσμίδων, δι᾿ ὧν ἀποτελεῖται βάρος μιᾶς ὀκᾶς. Ἡ διάμετρος τῶν σπάγγων, ἀρχομένη ἀπὸ κλάσματος τῆς γραμμῆς, φθάνει τὰ 4 χιλιοστά. Μεγάλη ποικιλία σπάγγων χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν συσκευασίαν δεμάτων, εἰδικὴ δ᾿ ἐξ αὐτῶν κατηγορία κατασκευάζεται ἐκ συνεστραμμένου λευκοῦ χάρτου.

Σ. Ε. Λ.—Ν. Φ.

— **σχοινίον λευκὸν** *[Ναυτ.]*· βλ.λ. *λευκὸν* σχοινίον.

σχοινισμὸς (ὁ)· ἀρχ., ἡ διὰ σχοινίου καταμέτρησις πρὸς διανομὴν τῆς γῆς εἰς κληρούχους· || εἶδος στρεβλώσεως.

— **σχοινισμοῦ σημεῖον** *[Ἰατρ.]*· βλ. *Πὶτρ* σημεῖον.

σχοινοβασία (ἡ)· ἡ ἐπὶ σχοινίων τεταμένων βάδισις καὶ γυμνασμάτων ἐκτέλεσις.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *σχοινοβασία* εἶναι εἶδος ἀκροβασίας, συνιστάμενον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἐπικινδύνων ἰσορροπιῶν, βηματισμῶν ἢ γυμνασμάτων ἐπὶ σχοινίου τεταμένου ὁριζοντίως ἢ ἐπικλινῶς ἐνίοτε τῇ βοηθείᾳ μικροῦ κοντοῦ. Ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἤδη χρόνων ἦσαν γνωσταὶ αἱ σχοινοβατικαὶ ἀσκήσεις, εἰκονιζόμεναι ἐπὶ ἑλληνικῶν νομισμάτων, ἀγγείων ἢ τοιχογραφιῶν, μετεδόθησαν δὲ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰς Ρώμην, ἔνθα κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἐξεπαιδεύθησαν πρὸς σχοινοβασίαν καὶ

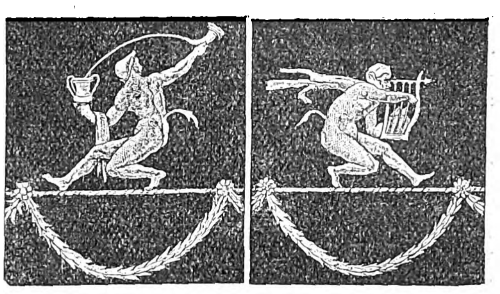

Σχοινοβάται ὀρχούμενοι.
[Κατὰ τοιχογραφίαν τοῦ Ἡρακλείου.]

ζῷα ἔτι (ἐλέφαντες κ. ἄ.). Οἱ ἀρχαῖοι σχοινοβάται (λατιν. funambuli) ἐξετέλουν ἐπὶ σχοινίου ὀρχήσεις, γυμνάσματα ταχείας ἀποδύσεως καὶ ἐνδύσεως, οἰνοχοΐας κ. ἄ., ἐγνώριζον δὲ καὶ τὸν *κατάδρομον* (catadromus), σχοινίον τεταμένον ἐπικλινῶς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους πρὸς τὴν κορυφὴν πασσάλου ὀρθίου, στέγης κττ., ἐφ᾿ οὗ ἐξετέλουν ἐπικινδύνους ἀναβάσεις καὶ καταβάσεις καὶ ἔφιπποι ἔτι ἐπὶ ἐλεφάντων. Παρεμφερῆ γυμνάσματα ἐξετέλουν καὶ οἱ ἀποκαλούμενοι *αἰθεροβάται, κρημνοβάται, νευροβάται, ὀρειβάται* καὶ *τειχοβάται*. Π. Ν. Π.

σχοινοβάτης (ὁ), θηλ. *—βάτις, —ιδος*· ὁ βαίνων, ὁ βαδίζων ἐπὶ σχοινίου τεταμένου καὶ ἐκτελῶν γυμνάσματα, πρβ. *ἀκροβάτης*.

σχοινοβατῶ (*—έω*)· εἶμαι σχοινοβάτης, ἐκτελῶ ἀκροβατικὰ γυμνάσια.

σχοινόβιος (ὁ) (Schoenobius) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων *λεπιδοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πυραλιδῶν*. Τὸ εἶδος Schoenobius bipunctifer εἰς τὰς τροπικὰς χώρας καὶ Ἄπω Ἀνατολὴν προσβάλλει τὴν ὄρυζαν καὶ διάφορα αὐτοφυῆ ἀγρωστώδη. Αἱ κάμπαι κατατρώγουν τὰ φύλλα καὶ εἰσέρχονται ἐντὸς τοῦ στελέχους, τὸ ὁποῖον κατατρώγουν ἐσωτερικῶς ἐν εἴδει δακτυλίου. Ε. Τ. Ε.

σχοινοβόλον (τό). Πυροβόλον ἐγκατεστημένον εἰς ναυαγοσωστικοὺς σταθμούς, βάλλον δὲ βλῆμα εἴδους ἀγκυρίου κάποτε (σχοινοβόλος κερκέτης), εἰς ὃ προσδένεται τὸ ἄκρον μακροῦ, λεπτοῦ, ἀλλ᾿ ἰσχυροτάτου σχοινίου, οὗτινος τὸ σπείρωμα εὑρίσκεται ἐν τῷ σταθμῷ. Τὸ σχοινίον πίπτον ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ λαμβανόμενον ὑπὸ τῶν ναυαγῶν ἕλκεται ἔνδον, σύρον ὄπισθέν του χονδρὸν σχοινίον, ὅπερ δένει ὁ σταθμὸς πρὸς ἀποκατάστασιν μέσου ἐπικοινωνίας του πρὸς τὸ πλοῖον. Σ. Ε. Λ.

σχοινοειδής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σχοῖνον ἢ πρὸς σχοινίον.

— **σχοινοειδὲς** *πολύγωνον*, ἢ *σχοινοπολύγωνον*· βλ. *δυναμοπολύγωνον*.

σχοινοζῶσται (οἱ). Μοναχοὶ καθολικοὶ τοῦ τάγματος τῶν φραγκισκανῶν (βλ. λ. *κορδελιέροι*).

Σχοινοκάφαλα, ἢ *Σκινοκάψαλα [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὀρεινοῦ τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 165. Ε. Γ.

σχοινοκίνητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κινούμενος διὰ σχοινίου.

σχοινοκλῖμαξ, *—ακος* (ἡ)· κλῖμαξ ἐκ σχοινίου.

Σχοινόλακκος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πύλου τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 150. Π. Ν. Π.

Σχοινονήσι *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς νοτιοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σύρου ἐν τῷ ὅρμῳ τοῦ Φοίνικος (Δελλαγράτζιας). Ἀνώνυμον εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην, σημειοῦται εἰς τὸν τοῦ Ν. Κοτσοβίλλη («Νῆσος Σῦρος»). Σ. Ε. Λ.

σχοινόπλεκτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐκ σχοινίου πεπλεγμένου ἀποτελούμενος.

σχοινοπλοκεῖον (τό)· τὸ ἐργαστήριον τοῦ σχοινοπλόκου, *σχοινάδικο*.

σχοινοπλοκία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ σχοινοπλόκου, κατασκευὴ σχοινίων.

Digitized by Google

σχοινοπλόκος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πλέκων, ὁ κατασκευάζων σχοινία.

σχοινοπολύγωνον (τό)· βλ. *δυναμοπολύγωνον.*

σχοινοπούλι (τὸ) */Ζῳολ./*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *σχοινικλος ὁ λοφοφόρος.* Δ. Ν. Π.

σχοῖνος (Schoenus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπειροειδῶν* ἢ *κυπειριδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 60 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερον, καὶ παρ' ἡμῖν ἁπαντῶν, εἶναι ὁ *σχοῖνος ὁ μελανὸς* (Schoenus niger), ὃν ὁ Διοσκορίδης ἐκάλει *ἕλειον σχοῖνον* καὶ ὁ Θεόφραστος *μελάγκρανιν.*

Παρ' ἀρχαίοις *σχοῖνοι* ἢ *ὀξύσχοινοι* ἐκαλοῦντο γενικῶς διάφορα ἑλοχαρῆ φυτά, ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς καὶ σήμερον διὰ τὴν κατασκευὴν πλεκτῶν ἐπίπλων καὶ ἄλλων σκευῶν. Δ. Ν. Π.

σχοῖνος */Μετρολογ./*. Ἀρχαία μετρικὴ μονὰς μηκῶν διὰ μεγάλας χερσαίας ἀποστάσεις· ἡ καταγωγή του καὶ τὰ ἰσοδύναμά του προκύπτουν ἐκ τοῦ Ἡροδότου (Β, 6 καὶ 9), λέγοντος: «δύναται δὲ ὁ μὲν παρασάγγης τριάκοντα στάδια, ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος, μέτρον ἐὸν Αἰγύπτιον, ἑξήκοντα στάδια»· ἡ πληροφορία αὕτη, μεταφραζομένη εἰς συγχρόνους γεωγραφικὰς ναυτικὰς μονάδας, φέρει τὸν μὲν παρασάγγην ἴσον πρὸς τὴν ναυτικὴν λεύγαν τῶν 20 κατὰ μοῖραν πλάτους, τὸν δὲ σχοῖνον πρὸς δύο τοιαύτας λεύγας. Ἡ σταθερότης ἐν τούτοις τοῦ ἰσοδυνάμου τοῦ αἰγυπτιακοῦ σχοίνου, ὅστις ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς σταδιακὴν ἐπισήμανσιν τῶν διὰ παρόλκου κινουμένων ποταμοπλοίων (βαρίδων) τοῦ Νείλου, φαίνεται ὅτι δὲν διετηρήθη καὶ μεταγενεστέρως. Ὁμοίαν ὀνομασίαν εἶχε καὶ μετρικὴ μονὰς χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν Ἡρακλεωτῶν τῆς Λουκανίας διὰ τὴν μέτρησιν μετρίων ἀποστάσεων, ἰσοδυναμοῦσα δὲ πρὸς 120 πόδας ἢ 30 βήματα. Σ. Ε. Λ.

Σχοῖνος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βοιωτίας ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β, 497), ἐπώνυμος Σχοινέως, υἱοῦ τοῦ Ἀθάμαντος. Κατὰ τὸν Στράβωνα (Θ, 408) ὁ Σχοῖνος ἔκειτο «κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ Ἀνθηδόνος, διέχουσα τῶν Θηβῶν ὅσον πεντήκοντα σταδίους. Ρεῖ δὲ καὶ ποταμὸς δι' αὐτῆς Σχοινοῦς». Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον κατείχετο ὑπὸ τῶν Θηβαίων. Τοποθετεῖται παρὰ τὸ χωρίον *Μορίκι.* Σ. Ε. Λ.

— **Σχοῖνος** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ δήμου καὶ ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 41. Ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ διαλελυμένη μονὴ τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου*, κρησφύγετον τῶν κλεφτῶν τοῦ Ἀρακύνθου. Εἶναι μοναδικὸν θέρετρον τῆς περιφερείας Μεσολογγίου. Χ. Γ. Ε.

σχοινοτενής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ τεταμένος ὡς σχοινίον, μακρός, λίαν διεξοδικός: «σχοινοτενὴς λόγος».

Σχοινοῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀρχαία κώμη κατὰ τὰ μέσα τῆς Ἀρκαδίας πρὸς τῷ Μεθυδρίῳ (*Παυσ.* Η, 35, 10). —2) Ποτάμιον τῆς Βοιωτίας πηγάζον ἀπὸ τοῦ Ὑπάνου καὶ ρέον ἀνατολικῶς τῆς λίμνης Ἑλίκης, εἰς ἣν καὶ ἐκβάλλει. —3) Μικρασιατικὸς κόλπος ἐλάσσων ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Δωρίδος, ὁ νῦν λεγόμενος κόλπος τοῦ *Ἀρινέ.* —4) Λιμὴν κατὰ τὰ ΒΔ. τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ ἐν τῇ μεγίστῃ στενότητι τοῦ Ἰσθμοῦ, ἐπίνειον τῆς Κορίνθου, βορείως τῶν Κεγχρεῶν. Ἐγγὺς αὐτοῦ ἦτο ὁ *Δίολκος*, διὰ τοῦ ὁποίου ἐγίνετο ἡ ὑπερνεώλκησις τῶν πλοίων ἀπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ εἰς τὸν Κορινθιακὸν καὶ ἀντιστρόφως. Ταυτίζεται πρὸς τὸ σύγχρονον *Καλαμάκι.* Σ. Ε. Λ.

σχοινοφιλίνδα (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Παιδιά, καθ' ἣν οἱ παῖκται ἐκάθηντο χαμαὶ ἐν κύκλῳ, πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου εἶχον ἐστραμμένον τὸ πρόσωπον. Ἕτερος παίκτης, περιερχόμενος τὸν κύκλον, ἀπέθετε λάθρα ἐγγύς τινος τῶν καθημένων μικρὸν σχοινίον· ἐὰν ὁ καθήμενος ἀντελαμβάνετο τοῦτο, ἀνελάμβανε τὸ σχοινίον καὶ ἐδίωκε τύπτων τὸν ἀποθέσαντα, ὅστις περιέτρεχε τοὺς καθημένους, ἐὰν δὲ συνέβαινε τὸ ἐναντίον, ὁ ἀποθέσας ἀνήγειρε τὸν καθήμενον, ὃν ἐδίωκε μετὰ κτυπημάτων. Π. Ν. Π.

Σχοινοχώρι *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σχινοχώρι.*

σχολάζω, ἀόρ. *ἐσχόλασα*, δημοτ. ***σκολάζω*** καὶ ***σκολνῶ***· ἄγω σχολήν, ἀπέχομαι ἐργασίας, ἀναπαύομαι, ἰδίᾳ ἕνεκα ἑορτῆς· || τελειώνω τὴν ἐργασίαν μου, τὸ μάθημα: «σκολάζομε 'ς τὶς πέντε», «σκόλασα ἀπὸ τὴ δουλειά»· || μεταβ. «δὲ σκόλασε ὁ δάσκαλος τὰ παιδιά», «τὸν σκολάσανε ἀπὸ τὴν δουλειά» τὸν ἀπέλυσαν, τὸν ἔπαυσαν· || ἀρχ., εὐκαιρῶ, εὐκαιρῶν καταγίνομαι εἴς τι, οἱονεὶ πάρεργον· ἐντεῦθεν «σχολάζω πρός τι ἢ περί τι» καταγίνομαι εἴς τι, φροντίζω περί τινος.

—σχολάζουσα κληρονομία *[Νομ.]*· βλ. λ. *κληρονομία* ἐκκειμένη.

—σχολάζων ἐπίσκοπος */Καν. Δίκ./*. Καλεῖται ὁ ἀρχιερεὺς ὁ οὐχὶ ὅλως παροδικῶς κωλυόμενος εἰς τὴν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ ἄσκησιν τῶν ποιμαντορικῶν του καθηκόντων, εἴτε διότι κρατεῖται ἡ ἐπισκοπὴ ὑπὸ ἐθνικῶν, εἴτε διότι ἐξεβλήθη αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ λαοῦ, ἢ καὶ οὐδόλως ἐγένετο δεκτὸς ὑπ' αὐτοῦ, ἀντιταχθέντος εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐγκαθίδρυσιν αὐτοῦ, εἴτε διότι ᾐχμαλωτίσθη ἢ ἐξωρίσθη κλπ. Σχολάζων ἐπίσκοπος χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐν ἄλλῃ σχολαζούσῃ ἢ χηρευούσῃ ἐπισκοπῇ, καὶ δή: α) Διὰ μεταθέσεως, ἀπαγορευομένης τῆς αὐθαιρέτου αὐτοῦ ἐπιτηδήσεως εἰς ἄλλην ἐπισκοπήν. Οὕτως ὁ κανὼν δέκατος ἕκτος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου (341) ὥρισεν ὅτι σχολάζων ἐπίσκοπος, ὅστις εἰς σχολάζουσαν Ἐκκλησίαν ἤθελεν ἐπιρρίψει ἑαυτὸν καὶ ὑφαρπάσει τὸν ἐπισκοπικὸν αὐτῆς θρόνον ἄνευ ἀποφάσεως ἐπαρχιακῆς συνόδου, ἔσται ἀπόβλητος καὶ ἂν ἔτι σύμπας ὁ ἐκεῖ λαὸς ἤθελε κηρυχθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁ σχολάζων ἐπίσκοπος δύναται, ὡς εἰκός, νὰ παραμείνῃ ἐν ἑτέρᾳ ἐπισκοπῇ καὶ ἀσκῇ ἐν αὐτῇ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, τὰ ἀρχιερατικά, ἀείποτε τῇ ἀδείᾳ τοῦ ἐπισκόπου. β') Διὰ καταστάσεως: 1) Ἐν ἑτέρᾳ ὡσαύτως σχολαζούσῃ Ἐκκλησίᾳ ἥτις συγχωνεύεται μετ' ἐκείνης. Οὕτως ἡ μητρόπολις Ἀλασίας ἡνώθη μετὰ τῆς μητροπόλεως Σωτηρουπόλεως, ἵνα ἐν αὐτῇ ἔχῃ καθέδραν ὁ ἐστερημένος τοιαύτης ἐν τῇ μητροπόλει αὐτοῦ. Ἡ ἕνωσις τῶν δύο τούτων μητροπόλεων ἐγένετο τὸ δεύτερον διὰ τῆς ἀπὸ Αὐγούστου 1347 συνοδικῆς πράξεως τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰσιδώρου. 2) Ἐν ἐπισκοπῇ ἥτις ἀποσπωμένη τῆς ὑφ' ἣν τελεῖ μητροπόλεως προσαρτᾶται αὖθις τῇ ἀρχικῇ αὐτῆς μητροπόλει. Οὕτω διὰ τῆς ἀπὸ Αὐγούστου 1347 συνοδικῆς πράξεως τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰσιδώρου ἀπεσπάσθη ἀπὸ τοῦ μητροπολίτου Ξανθείας ἡ ἐπισκοπὴ Μοσυνοπόλεως, ὑπεβλήθη δὲ αὖθις τῷ διὰ τὴν «βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν» ἐστερημένῳ καθέδρας ἀρχικῷ μητροπολίτῃ ταύτης Τραϊανουπόλεως. γ') Διὰ καταστάσεως ὡς ἀρχιερατικῶς προϊσταμένου ἐπισκοπῆς μὴ ὑπαγομένης τῇ μητροπόλει ἢ ὑπαγομένης ταύτῃ. Οὕτω διὰ τῆς ἀχρονολογήτου συνοδικῆς πράξεως τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωάννου ΙΓ' τοῦ Γλυκέος ὁ ἐπίσκοπος Ζήλου προέστη ἀρχιερατικῶς τῆς ὑφ' ἣν ἡ ἐπισκοπὴ αὐτοῦ ὑπήγετο μητροπόλεως Ἀμασείας ἐστερημένης ἀπὸ πολλοῦ ἀρχιερέως διὰ τὴν «περσικὴν τυραννίδα». Δύναται δὲ ὁ ἐπίσκοπος σχολάζων νὰ κατασταθῇ ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος οὐχὶ μόνον μιᾶς σχολαζούσης μητροπόλεως ἀλλὰ καὶ πλειόνων.

Ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος σχολαζούσης ἐπισκοπῆς (sede impedita) οὐδ' ἐγγράφως δύναται νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, τῆς ἐπισκοπῆς τὴν διοίκησιν ἔχει—ἐφ' ὅσον ὁ πάπας δὲν ἤθελεν ὁρίσει ἄλλως— ὁ γενικὸς βικάριος ἢ ἕτερος πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ὁριζόμενος ἐντολοδόχος ἢ καὶ πλείονες. Ἂν δὲ μὴ ὑπάρχῃ γενικὸς βικάριος ἢ ἐντολοδόχος τοῦ σχολάζοντος ἐπισκόπου ἢ καὶ οἱ ὑπάρχοντες τυχὸν τοιοῦτοι εἶναι αἰχμάλωτοι ἢ ἐξόριστοι ἢ πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς σχολαζούσης ἐπισκοπῆς ἀνίκανοι, τότε, ὡς καὶ ἐπὶ χηρείας τοῦ θρόνου, αἱρεῖται τὸ καθεδρικὸν καπίτουλον βικάριον, ὅστις θὰ διοικῇ τὴν ἐπισκοπὴν ὡς βικάριος τοῦ καπιτούλου. Ὁ καθ' ἕνα τῶν τοιούτων τρόπων ἐπιλαβόμενος τῆς διοικήσεως τῆς σχολαζούσης ἐπισκοπῆς ὀφείλει τάχιον νὰ γνωρίσῃ τὸ πρᾶγμα τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ.

Ἐν ᾗ περιπτώσει τελεῖ ὁ ἐπίσκοπος ὑπὸ τὴν ποινὴν τοῦ ἀφορισμοῦ ἢ τῆς ἀπαγορεύσεως ἢ τῆς ἀργίας, τὸ πρᾶγμα γνωρίζεται τῷ πάπᾳ, ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ἢ τοιούτου μὴ ὄντος ὑπὸ τοῦ ἀρχαιοτέρου ἐν τῇ μητροπόλει ὑποκειμένου ἐπισκόπου, ἵνα μεριμνήσῃ δεόντως. Τὰ περὶ τούτου ὁρίζονται εἰς τοὺς κανόνας 429 κ.ἑπ. τοῦ κώδικος τοῦ κανονικοῦ δικαίου. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

σχολαῖος, *—α, —ον*· βραδύς, νωθρός.

Σχολάριοι (οἱ) */Βυζ./*. Ἐκαλοῦντο ἐν Βυζαντίῳ οἱ ἄνδρες οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ σῶμα τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, τῆς καλουμένης *σχολαί.* Ν. ΚΛΣ

Σχολάριον */Γεωγρ./*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Τριλόφου (Ζαμπάτες) τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *Μπασιλῆ.* Κάτ. (1928) 136.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Προφήτου (Κλείσαλι) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *Σαράϊ.* Κάτοικοι (1928) 415. Π. Ν. Π.

— **Σχολάριον** */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ἔχον κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν (1920) 1.696 κατοίκους καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ραιδεστοῦ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Τουρκιστὶ καλεῖται *Ἰσικλάρ.* Π. Ν. Π.

— **Σχολάριον** *Κάτω /Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀνιαλί.* Κάτ. (1928) 619. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀλευρομύλους καὶ συνεταιρισμοὺς γεωργικὸν πιστωτικὸν καὶ καπνοπαραγωγικόν. Π. Ν. Π.

Σχολάριος. Ἐπίθετον τοῦ πατριάρχου *Γενναδίου Β'* (βλ. λ.).

σχολαρχεῖον (τό). Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ τριταξίου σχολείου μέσης ἐκπαιδεύσεως, ὅπερ ἐπισήμως ἐν τῇ νομοθεσίᾳ ἐκαλεῖτο *ἑλληνικὸν σχολεῖον.* Κυριολεκτικώτερον ἐσήμαινε τὴν τρίτην, τὴν ἀνωτέραν, τάξιν τοῦ σχολείου τούτου, εἰς ἣν ἐδίδασκεν ὁ *σχολάρχης*, ὁ διευθυντὴς δηλονότι τοῦ σχολείου. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1918, ἀφ' ὅτου δηλαδή, μετὰ τὸν νόμον 1381, ἐξέλιπεν ὁ ὑπηρεσιακὸς τίτλος καὶ βαθμὸς τοῦ σχολάρχου, ὀνομασθέντος ἔκτοτε ἁπλῶς *διευθυντοῦ*, ἐξέλιπε καὶ ἡ δικαιολογητικὴ βάσις τῆς τοιαύτης ὀνομασίας τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1929 κατηργήθη καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ σχολεῖον ὡς σχολεῖον ἰδιαιτέρας βαθμῖδος τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἀπορροφηθὲν ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ γυμνασίου καὶ πρακτικοῦ λυκείου ἀφ' ἑτέρου, ὁ τύπος τῶν ὁποίων ὡρίσθη ἔκτοτε ἑξατάξιος (νόμοι 4373, 4397). Τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα (σχολαρχεῖα), ἅτινα ἐλειτούργουν κατὰ τὴν μεταρρύθμισιν εἰς πόλεις ἔνθα δὲν ὑπῆρχον γυμνάσια ἢ πρακτικὰ λύκεια, μετετράπησαν εἰς διτάξια ἡμιγυμνάσια, ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τῶν ἑξαταξίων γυμνασίων. Γ. Α. Μ.

σχολάρχης (ὁ)· ὁ ἀρχηγὸς σχολῆς, οἷον φιλολογικῆς, καλλιτεχνικῆς κ.λ.π.· || διευθυντὴς τριταξίου σχολείου μέσης ἐκπαιδεύσεως.

σχολαρχία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις σχολάρχης καὶ ἡ περίοδος καθ' ἣν εἶναι σχολάρχης: «ἐπὶ σχολαρχίας τοῦ δεῖνος».

σχόλασμα (τό), καὶ ***σκόλασμα***· τὸ σχολάζειν, ἡ ἀπὸ τῆς ἐργασίας, τοῦ μαθήματος κλπ. παῦσις, διακοπή.

Σχολαστική, *ἁγία.* Ἀδελφὴ τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου τοῦ ἐκ Νουρσίας. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὰ θεῖα, ὅτε δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς ἵδρυσε τὸ περίφημον μοναστήριον ἐν Monte Cassino, διανείμασα τὴν μεγάλην περιουσίαν αὐτῆς εἰς πτωχούς, ἵδρυσε, πέντε μίλια μακρὰν αὐτοῦ, ἕτερον μοναστήριον γυναικῶν. Ἀμφότεροι ἀπέθανον τῷ 543 καὶ ἐτάφησαν ἐν τῷ ναΐσκῳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐπὶ τοῦ ὄρους Cassino, ἡ μνήμη δὲ τῆς Σχολαστικῆς ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 10 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

σχολαστικίζω· εἶμαι, ἐμφανίζομαι σχολαστικός.

σχολαστικισμὸς (ὁ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σχολαστικοῦ, ἀνικανότης πρὸς γενικωτέραν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων, μικρολογία.

σχολαστικός, *—ή, —όν*· ὁ σφόδρα σχολάζων περί τι, ὁ μονομερῶς ἐξετάζων τι, ὁ μὴ ἔχων γενικωτέραν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων, μικρολόγος.

—[Φιλοσ.] Σχολαστικοὶ ἐκαλοῦντο κατ' ἀρχὰς οἱ διδάσκαλοι τῶν ἑπτὰ ἐλευθέρων τεχνῶν, βραδύτερον δὲ οἱ περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν καθόλου ἀσχολούμενοι, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἐπιστημῶν τούτων κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, οἱ συνεχίζοντες κατά τινα τρόπον τὴν φιλοσοφίαν τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς διακρίνουσιν αὐτοὺς θεμελιώδεις τινὲς διαφοραί. Ἐν πρώτοις διαφέρουσιν ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα, ὅπερ ἀπασχολεῖ τὰς δύο περιόδους. Οἱ μὲν πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀγωνίζονται, ὅπως διαμορφώσουν καὶ διατυπώσουν τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν τῇ βοηθείᾳ τῆς φιλοσοφίας, οἱ δὲ σχολαστικοὶ ὅπως ἐμβαθύνουν εἰς τὸ ἀπηρτισμένον πλέον σύστημα καὶ θεμελιώσουν αὐτὸ φιλοσοφικῶς. Ἔπειτα, κατὰ μὲν τὴν περίοδον τῆς φιλοσοφίας τῶν πατέρων πρόκειται περὶ ὑποταγῆς τῆς φιλοσοφίας ὑπὸ τὴν θρησκείαν, ἐνῷ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας περὶ ὑποταγῆς αὐτῆς ὑπὸ τὴν θεολογαν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἔννοια τῆς θρησκείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ μεγάλην δύναμιν κέκτηται τὸ συναίσθημα, τὸ μὴ δεκτικὸν λόγου καὶ τὸ μυστηριῶδες, εἶναι πολὺ εὐρυτέρα τῆς ἐννοίας τῆς θεολογίας, ἥτις ἀνάγει τὰς θρησκευτικὰς ἀξίας εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς φιλοσοφίας, ἕπεται ὅτι ὑποταγὴ τῆς φιλοσοφίας ὑπὸ τὴν θεολογίαν σημαίνει πολὺ περισσότερον τῆς ὑπὸ τὴν θρησκείαν ὑποταγῆς αὐτῆς. Ἡ δημιουργικὴ ἐνέργεια εἶναι κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν πολὺ περισσότερον περιωρισμένη ἢ κατὰ τὴν πρώτην. Ἐνταῦθα ἔγκειται ὁ λόγος, δι' ὃν ἡ σχολαστικὴ φιλοσοφία περιορίζεται κατὰ κανόνα κυρίως εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἐκ τῆς φιλοσοφίας ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον μόνον εἰς δευτερεύοντα σημεῖα κατορθώνει νὰ μετασχηματίσῃ, ἐν ἀντιθέσει λ.χ. πρὸς τὸν Ὠριγένην καὶ τὸν Αὐγουστῖνον, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἀπαντῶμεν ζωντανὴν καὶ διὰ τοῦτο δημιουργικὴν φιλοσοφικὴν διανόησιν. Ὁ παθητικὸς οὗτος καὶ δεκτικὸς χαρακτὴρ τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας τὴν αἰτίαν αὐτοῦ δὲν ἔχει μόνον εἰς τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὴν θεολογίαν, ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος ὀφείλε-

Digitized by Google

ται καὶ εἰς τὴν περὶ ἀληθείας ἀντίληψιν τῆς περιόδου ταύτης. Ἡ ἀλήθεια θεωρεῖται, ὡς ἤδη καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὥς τι ἀντικειμενικῶς καὶ ἐκτὸς ἡμῶν ὑπάρχον, ὥς τι ἐκ τῶν προτέρων δεδομένον, τοῦ δὲ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἔργον εἶναι ἡ πρόσληψις καὶ ἡ ἀφομοίωσις αὐτῆς. Ἡ ἀλήθεια εἶναί τι ἤδη εὑρημένον, πραγματικῶς δεδομένον, ὄχι μόνον κατ' ἀρχήν, ὡς παρὰ Πλάτωνι καὶ Ἀριστοτέλει, ἀνεκαλύφθη ἤδη ὑπὸ μεγάλων φιλοσόφων καὶ θεολόγων τοῦ παρελθόντος. Οὕτω ἡ ἀλήθεια παρὰ τοῖς σχολαστικοῖς τὸ μὲν φέρει ἀντικειμενικὸν καθαρῶς χαρακτῆρα, τὸ δὲ μεταδίδεται διὰ τῆς παραδόσεως. Ἡ φιλοσοφία κατὰ ταῦτα δὲν δύναται νὰ κατατείνῃ εἰς νέας λύσεις τῶν προβλημάτων της, ἀλλ' εἰς τὴν νέαν ἑκάστοτε διατύπωσιν καὶ εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν παραδεδομένων λύσεων, εἰς τὴν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους παράδοσιν τοῦ συνόλου τῶν ἤδη εὑρημένων ἀληθειῶν. Εἶναι ἐντεῦθεν αὐτονόητον ὅτι εἰς τοὺς εὑρέτας τῶν ἀληθειῶν τούτων ὀφείλεται ἀπόλυτος σεβασμὸς καὶ ὅτι θεωροῦνται ὡς αὐθεντίαι, ἐπὶ τῶν ὁποίων δέον νὰ στηρίζεται πᾶσα φιλοσοφικὴ ἢ θεολογικὴ γνώμη. Αἱ ἀλήθειαι δὲ αὗται ἀποτελοῦν κοινὸν πνευματικὸν κτῆμα, παράδοσιν, ἥτις ἀσκεῖ ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον καὶ ἥτις φέρει ὅλως ἀπρόσωπον χαρακτῆρα. Φορεὺς αὐτῆς δὲν εἶναι τὸ ἄτομον, ἀλλ' ἡ ἐπὶ κοινῶν δοξασιῶν συγκεκροτημένη κοινότης, ἡ σχολή. Οἱ καθ' ἕκαστον φιλοσοφοῦντες, ὅπου διακρίνονται καὶ ἐξέχουν τοιοῦτοι, σκέπτονται καὶ γράφουσιν ἐν στενῇ σχέσει καὶ συναρτήσει πρὸς τὸ σύνολον ὁμοφρόνων πνευμάτων, τελοῦσιν, ἄλλαις λέξεσιν, εἰς στενὴν ἐπαφὴν πρὸς τὴν σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν, εἶναι σχολαστικοί, ἄνδρες φιλοσοφοῦντες καὶ θεολογοῦντες συμφώνως πρὸς τὰς κεντρικὰς κατευθύνσεις τῆς ἰδίας αὐτῶν σχολῆς. Τὸ ἔργον αὐτῶν συνίσταται, κατὰ τὸν κράτιστον γνώστην τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας Grabmann, εἰς τὴν θεμελίωσιν καὶ τὴν ἀναίρεσιν, οὐχὶ εἰς τὴν εὕρεσιν. «Ἡ σχολαστικὴ μέθοδος θέλει διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς φιλοσοφίας ἐπὶ τῶν ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθειῶν νὰ διαφωτίσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως, νὰ προσεγγίσῃ τὸ περιεχόμενον τῶν ὑπερφυσικῶν ἀληθειῶν εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, νὰ συγκροτήσῃ συστηματικὴν καὶ ὀργανικῶς συνηρμολογημένην ἔκθεσιν τῆς περὶ σωτηρίας διδασκαλίας καὶ νὰ ἀντικρούσῃ τὰς ἐκ μέρους τοῦ λογικοῦ προβαλλομένας ἐνστάσεις». Οὕτω οἱ φιλόσοφοι τῶν μέσων αἰώνων δὲν εἶναι δημιουργοὶ κοσμοθεωρίας, ἀλλὰ ἐργάται τῆς ἤδη εὑρημένης μιᾶς ἀληθείας καὶ τοῦ ἑνὸς συστήματος τῆς γνώσεως, ἄνευ πρωτοβουλίας καὶ γενικῶς εἰπεῖν ἄνευ ἰδίας προσωπικότητος, ἀκριβῶς ὅπως οἱ οἰκοδόμοι τῶν τεραστίων γοτθικῶν ναῶν, εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν ὁποίων ἐργάζονται ὁλόκληροι σειραὶ γενεῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο πειρῶνται νὰ ἀνοικοδομήσουν αἱ «Summae» κατὰ προδιαγεγραμμένον σχέδιον, χρησιμοποιοῦσαι ὡς θεμέλια τὰ δόγματα, τὰς ῥήσεις τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς θεμελιώδεις ἀληθείας, τὰς ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν φιλοσοφικῶν αὐθεντιῶν περιεχομένας. Τὰς ῥήσεις καὶ τὰς ἀληθείας ταύτας συλλέγουσιν εἰς τὰ βιβλία τῶν γνωμικῶν, ὧν περιφημότατον τὸ τοῦ Πέτρου Λομβάρδου. Τὰ γνωμικὰ ὅμως ταῦτα εἶναι ἀνάγκη νὰ συμβιβάσωσι πρὸς ἄλληλα, διὰ τοῦτο ἡ μεταξὺ αὐτῶν ἐναρμόνισις εἶναι ἔργον, περὶ ὃ διαρκῶς ἀσχολοῦνται οἱ σχολαστικοί. Ἐκ τῆς προσπαθείας δὲ ταύτης γεννᾶται ἡ ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ σχολαστικὴ μέθοδος, ἡ μέθοδος τοῦ «Sic et non», ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν ἀντιπαραβολὴν τῶν γνωμῶν τῶν πατέρων καὶ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων τῶν σχετικῶν πρὸς τὰ διάφορα προβλήματα καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν τὰς γνώμας ταύτας συμβιβάζουσαν λύσιν.

Αἱ πηγαί, ἐκ τῶν ὁποίων ἀντλοῦν οἱ σχολαστικοί, εἶναι πρῶτον ἡ φιλοσοφία τῶν πατέρων, ἰδίᾳ ὁ Αὐγουστῖνος, εἶτα ὁ Βοήθιος, Ψευδοδιονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Παρὰ ταύτην ὡς δευτέρα πηγὴ χρησιμεύει εἰς αὐτοὺς ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία. Ἐκ ταύτης ἀντλοῦν τὸ μὲν ἐμμέσως, τὸ δὲ ἀμέσως. Πλεῖστα στοιχεῖα αὐτῆς γνωρίζουσι διὰ τῶν πατέρων καὶ ἐκκλησ αστικῶν συγγραφέων, ὡς λ.χ. πλατωνικὰ διὰ τοῦ Αὐγουστίνου, ἀριστοτελικὰ διὰ τοῦ Βοηθίου καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ νεοπλατωνικὰ διὰ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου φερομένων συγγραμμάτων. Ἀμέσως ἀντλοῦσιν ἐκ διαλόγων τινῶν τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Τιμαίου κατὰ μετάφρασιν τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Χαλκιδίου, τοῦ Μένωνος καὶ τοῦ Φαίδωνος κατὰ μετάφρασιν τοῦ Ἑρρίκου Ἀριστίππου· ἐκ νεοπλατωνικῶν συγγραμμάτων, πρὸ πάντων τοῦ Πρόκλου, προκειμένων καὶ τούτων ἐν λατινικῇ μεταφράσει· ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους, τῶν ὁποίων ἡ μετάφρασις συντελεῖται πλήρως κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΒ΄ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος, καὶ δὴ τὸ μὲν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀραβικῆς· τέλος ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Σενέκα καὶ Σίξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ Εἰς τὰς πηγὰς ταύτας προστίθεται βραδύτερον, ὡς τρίτη κυρία πηγή, ἡ ἀραβικὴ καὶ ἡ ἰουδαϊκὴ φιλοσοφία, ἥτις καὶ αὐτὴ ἐπιχειρεῖ σύνθεσίν τινα ἑλληνικῆς διανοήσεως καὶ θρησκευτικῆς πίστεως, ἐπὶ τῇ βάσει πρὸ πάντων τοῦ Ἀριστοτέλους, προάγουσα εἰς φῶς τὸ μὲν συστηματικὰ ἔργα, τὸ δὲ μεταφράσεις τοῦ Σταγειρίτου καὶ ὑπομνήματα εἰς αὐτόν.

Ἐν τῇ σχολαστικῇ φιλοσοφίᾳ διακρίνουσι συνήθως τρεῖς περιόδους, τὴν ἀρχαίαν σχολαστικήν, ἀπὸ τοῦ Θ΄—ΙΒ αἰῶνος, τὴν μέσην, περιλαμβάνουσαν τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα, καὶ τὴν μεταγενεστέραν, ἀπὸ τοῦ ΙΔ΄—ΙΕ΄ αἰῶνος. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ἐπικρατεῖ ὁ Αὐγουστῖνος καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πραγματικὴν καὶ ἐκτὸς ἡμῶν ὕπαρξιν τῶν γενικῶν ἐννοιῶν. Μοναδικὸν ὑποκείμενον τῆς φιλοσοφικῆς νοήσεως εἶναι ὁ θεὸς καὶ ἡ ψυχή, σκοπὸς δέ, πρὸς ὃν κατατείνει αὕτη, ἡ συστηματικὴ θεμελίωσις τοῦ δόγματος διὰ τῶν μέσων τῆς λογικῆς καὶ ἡ ἀπόδειξις τῆς συμφωνίας τῶν ἐκπροσώπων τῆς θεολογικῆς καὶ τῆς φιλοσοφικῆς αὐθεντίας. Ἰδιαζούσης προσοχῆς ἀξιοῦνται τὰ δύο εἰδικῶς χριστιανικὰ δόγματα, τὸ τῆς τριάδος καὶ τὸ τῆς ἐνσαρκώσεως. Ἡ δευτέρα περίοδος στηρίζεται ἐπὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἐνδιαφέρεται περὶ τῆς συστηματικῆς συγκροτήσεως καθολικῆς κοσμοθεωρίας, τὸ κέντρον καὶ τὴν κορυφὴν τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ὁ θεός. Τὴν φυσικὴν καὶ λογικὴν γνῶσιν συμπληρώνει ἡ ἀποκάλυψις, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας γνωρίζομεν τὴν ὑπερφυσικὴν οὐσίαν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν τρίτην τέλος περίοδον συντελεῖται ἡ πλήρης διάλυσις τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἰδανικοῦ τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας, ἐπέρχεται δηλαδὴ ὁ πλήρης χωρισμὸς τῆς θύραθεν φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐκ θείας ἀποκαλύψεως πηγαζούσης πίστεως. Ἡ συντηρητικὴ καὶ ἐπιφυλακτικὴ ἀντίδρασις τῶν φραγκισκανῶν κατὰ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῆς συνδέσεως τῆς ἐπιστήμης τῆς φύσεως πρὸς τὴν θεολογίαν μεταβάλλεται εἰς ἀνεπιφύλακτον καὶ ῥιζοσπαστικήν. Οὕτω, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνακτᾷ ἡ ἐπιστήμη τῆς φύσεως τὰ ἑαυτῆς δίκαια, ἀποκρούεται δὲ ἀφ' ἑτέρου ἡ κοσμοθεωρία Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἐρημίαν τῆς ψυχῆς, ἐντεθειμένης ἐντὸς κόσμου ξένου πρὸς τὸν θεόν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ περὶ κόσμου καὶ ἐμμόνου χαρακτῆρος τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ ἀντιλήψεις τῆς θωμιστικῆς φιλοσοφίας. Μόλις εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ μεταγενεστέρα σχολαστικὴ παρασκευάζει τὴν ὁδὸν οὐ μόνον πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀλλὰ διὰ τῆς πρὸς τὸν Αὐγουστῖνον στροφῆς καὶ τὴν θρησκευτικότητα τῆς Μεταρρυθμίσεως.

Ἡ ἀρχὴ τῆς σχολαστικῆς. Ἡ σχολαστικὴ φιλοσοφία ἐμφανίζεται μετὰ τὴν ἑδραίωσιν τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἐξεπήγασαν ἐκ τῆς μεταναστεύσεως τῶν λαῶν. Αἱ πρῶται ἐπιστημονικαὶ προσπάθειαι ἀναφαίνονται ἐπὶ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, ὅστις ἐπεμελήθη τῆς ἱδρύσεως σχολείων καὶ τῆς προαγωγῆς τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν. Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν συμπαραστάται αὐτοῦ κατὰ τὴν προσπάθειαν ταύτην, ἐξέχουσαν κατέχει θέσιν ὁ Ἀλκουῖνος († 804), τὸν ὁποῖον ἐχαρακτήρισαν ὡς πατέρα τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας ἐν Γαλλίᾳ. Οὗτος διεκρίθη οὐ μόνον ὡς ὀργανωτὴς τῆς παιδείας, ἀλλὰ καὶ ὡς συγγραφεύς, εἰ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ εἶναι συμπιλήματα ἐκ διαφόρων πηγῶν, στερούμενα πάσης πρωτοτυπίας. Ὁ Ἀλκουῖνος ἐξαίρει ἐν αὐτοῖς τὴν σημασίαν τῶν ἐλευθέρων τεχνῶν διὰ τὴν θεολογίαν καὶ διακρίνει αὐτὰς εἰς δύο κύκλους, ὧν ὁ μὲν πρῶτος περιλαμβάνει τὴν γραμματικήν, τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν διαλεκτικήν, ὁ δὲ δεύτερος τὴν ἀριθμητικήν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὴν μουσικήν. Αὗται εἶναι κατ' αὐτὸν οἱ ἑπτὰ στῦλοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἵδρυται τὸ οἰκοδόμημα τῆς θεολογίας. Τὸ ἕτερον τῶν δύο σπουδαιοτέρων φιλοσοφικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων περιλαμβάνει τὴν πρώτην ψυχολογίαν τῶν μέσων αἰώνων. Ὡς πρὸς τὸν ὁρισμὸν τῆς ψυχῆς, τὴν διάκρισιν εἰς ψυχικὰς δυνάμεις καὶ τὴν μεταξὺ σώματος καὶ ψυχῆς σχέσιν ἐξαρτᾶται ἐντελῶς ἐκ τῶν πλατωνικῶν περὶ τῶν προβλημάτων τούτων ἰδεῶν τοῦ Αὐγουστίνου. Οὕτω διὰ τοῦ ἔργου τούτου μετοχετεύει οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς φιλοσοφίας τοῦ μεγάλου ἐπισκόπου τῆς Ἱππῶνος καὶ μετ' αὐτῶν στοιχεῖα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν σχολαστικὴν φιλοσοφίαν. Ταῦτα καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῆς φιλοσοφίας πρὸς θεολογικοὺς σκοποὺς συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὴν γένεσιν τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφικῆς διανοήσεως. Ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ μὲν Maurus ἐξαίρει κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τῶν ἐλευθέρων τεχνῶν διὰ τὴν θελογίαν, ὁ δὲ Candidus ἐπιχειρεῖ πρῶτος ἐπιστημονικὴν ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ, ἥτις ἐμφανίζει ὡς πρὸς τὴν μέθοδον πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν τοῦ Ἀνσέλμου.

Ἐνῷ τὸ ἔργον τῶν ἀνδρῶν τούτων συνίσταται εἰς τὴν συλλογὴν τῶν πνευματικῶν δημιουργημάτων τοῦ παρελθόντος, διακρίνεται ὁ κατὰ τὸ 810 ἐν Ἰρλανδίᾳ γεννηθεὶς *Ἰωάννης Σκῶτος Ἐριγένης*, ἐπὶ φιλοσοφικῇ πρωτοτυπίᾳ καὶ θεωρητικῇ ἱκανότητι, γενόμενος ὁ ἱδρυτὴς τοῦ πρώτου φιλοσοφικοῦ συστήματος τῶν μέσων αἰώνων καὶ ἐπικληθεὶς δικαίως Ὠριγένης τῆς Δύσεως. Γνώστης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὅσον ὀλίγοι, ἐμβάλλει διὰ τῶν μεταφράσεων αὐτοῦ τὸ ῥεῦμα τῶν νεοπλατωνικῶν ἰδεῶν εἰς τὸν πνευματικὸν βίον τῆς Δύσεως καὶ δημιουργεῖ τῇ βοηθείᾳ τῆς φιλοσοφίας ταύτης καὶ τῆς τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τὸ σύστημα αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον φέρει φιλοσοφικὸν ἅμα καὶ θεολογικὸν χαρακτῆρα. Τὸ κέντρον τοῦ συστήματος τούτου ἀποτελεῖ ἡ ἔννοια τῆς φύσεως, ἥτις διακρίνεται εἰς τέσσαρας μορφάς: Πρώτη εἶναι ἡ δημιουργοῦσα καὶ ἄκτιστος φύσις, ἥτις εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὸν θεόν. Τούτου μετέχουσιν ὅλα τὰ ὄντα, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι ἔμμεσος συγχρόνως καὶ ὑπερβατικός. Ἕνεκα ὅμως τῆς ὑπερβατικότητος αὐτοῦ, εἶναι ἡ φύσις τοῦ θεοῦ ἀπρόσιτος εἰς τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν, πᾶν δὲ ὅ,τι κατηγοροῦμεν αὐτοῦ φέρει συμβολικὸν μόνον χαρακτῆρα. Ἐκ τῆς πρώτης ταύτης μορφῆς ἀπορρέει ἡ δευτέρα, ἡ κτιστὴ καὶ δημιουργοῦσα φύσις, τὰ πρωτότυπα, τὰ εἴδη καὶ αἱ μορφαί, ἐν τοῖς ὁποίοις περιλαμβάνονται ἐκ τῶν προτέρων οἱ ἀναλλοίωτοι λόγοι ὅλων τῶν δημιουργημάτων. Ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἑνότητα διὰ τοῦ θείου λόγου, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχονται ὡς ἰδέαι τῶν ὄντων. Ὁ κόσμος οὗτος τῶν ἰδεῶν ἀναπτύσσεται εἰς τὸν πραγματικὸν κόσμον, εἰς τὴν κτιστὴν καὶ μὴ δημιουργοῦσαν φύσιν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἡ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον τελεσιουργουμένη ἀπόρροια τοῦ κόσμου ἐκ τῆς θεότητος εἶναι αἰωνία ἐνέργεια, διὰ τῆς ὁποίας ἡ θεία φύσις ἀναπτύσσεται εἰς τὸν κόσμον, αὐτοαποκάλυψις τοῦ θεοῦ, θεοφάνεια. Οὕτω τὴν ἐσωτάτην καὶ πραγματικὴν φύσιν τοῦ κόσμου ἀποτελεῖ ὁ θεός, ἡ ἀσώματος θεία οὐσία. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ἡ ὕλη δὲν ἀνήκει εἰς τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων. Ὁ θεὸς περιβάλλεται ἐν τῷ ὑλικῷ κόσμῳ δι' ὡρισμένων ἀσωμάτων ἰδιοτήτων, αἵτινες ἐμφανίζονται ὡς ὁρατὰ σώματα. Ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ κόσμου τούτου ἵσταται ὁ ἄνθρωπος, ὅστις συγκεντρώνει ἐν ἑαυτῷ ὁλόκληρον τὴν δημιουργίαν, ὥσπερ μικρόκοσμος. Πεπροικισμένος μετὰ λόγου καὶ ἐλευθέρας βουλήσεως, ἔκαμε κατάχρησιν αὐτῶν, τραπεὶς ἐπὶ τὰ πεπερασμένα ἀγαθά. Οὕτω ἐγεννήθη τὸ κακὸν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἀλλ' ἡ οὕτω εἰς πραγματικὸν κόσμον ἀναπτυσσομένη θεία οὐσία ἐπιστρέφει πάλιν εἰς ἑαυτὴν καὶ τοιουτοτρόπως ἀποτελεῖται ἡ τετάρτη μορφὴ τῆς φύσεως, ἥτις οὔτε κτιστὴ εἶναι οὔτε δημιουργεῖ. Ἡ φύσις αὕτη εἶναι κατ' οὐσίαν ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν πρώτην, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι ὁ θεὸς δὲν εἶναι πλέον ἡ δημιουργὸς αἰτία, ἀλλ' ὁ τελικὸς σκοπὸς τῶν ὄντων. Ἡ ἐπιστροφὴ αὕτη εἰς τὸν θεὸν ἐνεργεῖται διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ λόγου, ὅστις ἀναλαμβάνει δι' αὐτῆς τὴν ὅλην δημιουργίαν εἰς ἑαυτὸν καὶ ἑνώνει αὐτὴν μεθ' ἑαυτοῦ. Οὕτω ἡ δημιουργία ἐπιστρέφει εἰς τὴν πηγὴν αὐτῆς ἐν Χριστῷ καὶ θεοποιεῖται. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ τοῦ Ἐριγένους εἶναι καταφανὴς ὁ συνδυασμὸς χριστιανικῆς πίστεως καὶ νεοπλατωνικῶν ἰδεῶν, ὡς συμβαίνει καὶ περὶ τὸ σύστημα τοῦ Ὠριγένους. Τὰς νεοπλατωνικὰς ταύτας ἰδέας, αἵτινες δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὴν ἐκδοχὴν τῆς πραγματικότητος ὡς κυκλικῆς τινος διαδρομῆς, ἀπορρεούσης ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ ἐπιστρεφούσης εἰς αὐτόν, παραλαμβάνει ὁ Ἐριγένης ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ψευδοδιονυσίου. Ἐξ αὐτοῦ κατάγεται καὶ ἡ ἀρνητικὴ θεολογία αὐτοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ θεία φύσις εἶναι καὶ ἀκατάληπτος καὶ ἀνέκφραστος. Χριστιανικὴ τοὐναντίον εἶναι ἡ ἰδέα τῆς θείας ἀποκαλύψεως, τὴν ὁποίαν ὅμως ἑρμηνεύει τῇ βοηθείᾳ τοῦ νεοπλατωνισμοῦ τοῦ μυστικοῦ ἐκείνου θεολόγου. Κατὰ ταῦτα τὸ σύστημα τοῦ Ἐριγένους εἶναι κρᾶμα ἐκ θρησκείας καὶ φιλοσοφίας, χριστιανικὸς πανθεϊσμός, ὅστις, ὡς παρετήρησαν, ὑπενθυμίζει ἐν πολλοῖς τὴν πανθεΐαν τοῦ Σπινόζα. Ὁ πανθεϊσμὸς οὗτος ἀναζῇ μὲν κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα, χωρὶς ὅμως νὰ ἀσκήσῃ ἀξίαν λόγου ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας. Οἱ δύο μετ' αὐτὸν αἰῶνες εἶναι πτωχοὶ εἰς ἐπιστημονικὰ καὶ φιλοσοφικὰ διαφέροντα. Ἀφύπνισιν αὐτῶν ἀπαντῶμεν μόλις κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα, ὁ ὁποῖος συνταράσσεται ὑπὸ τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν καὶ τῶν πολεμίων τῆς διαλεκτικῆς, ὡς καὶ ὑπὸ τῆς μεταξὺ ῥεαλιστῶν καὶ νομιναλιστῶν ἔριδος.

Ἡ πρὸς τὴν διαλεκτικὴν σπουδή, τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν ἤδη παρὰ τῷ Ἀλκουίνῳ, ὡδήγησε σὺν τῷ χρόνῳ εἰς μονομερῆ θεραπείαν αὐτῆς καὶ εἰς ὑπερβολικὴν ἐκτίμησιν. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἄλλου ἐγεννήθη, ὡς ἦτο φυσικόν, ἀντίδρασις κατὰ τῆς μονομερείας ταύτης, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἡ διαλεκτικὴ ἤρχισε νὰ χρησιμοποιῆται καὶ εἰς τὴν θεολογίαν, ἐμφανίζονται εἰς ἡμᾶς κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα δύο ῥοπαί, ἡ τῶν *διαλεκτικῶν* καὶ ἡ τῶν *ἀντιδιαλεκτικῶν*, αἵτινες ἐκπροσωποῦσι δύο ἀντιθέτους τύπους ἀνθρώπων, τὸν νοησιαρχικὸν καὶ λογοκρατικὸν καὶ τὸν συναισθηματικὸν καὶ εἰς τὴν κατὰ παράδοσιν αὐθεντίαν προσκεκολλημένον. Τῆς πρώτης ῥοπῆς ἡγέτης ἐγένετο *Βερεγγάριος ὁ ἐκ* Τουρόνων (Beranger de Tours, † 1088). Ἡ πίστις δέον νὰ ὑποτάσσεται κατ' αὐτὸν εἰς τὴν γνῶσιν, ἡ αὐθεντία εἰς τὸν λόγον καὶ ἡ ἁγία Γραφὴ εἰς τὴν διαλεκτικήν. Μόνον ὁ πρὸς λογικὴν ἔρευναν ἀνίκα-

Digitized by Google

νος πρέπει νὰ ἀρκῆται εἰς τὴν αὐθεντίαν· ἀλλ' ἀνώτερος αὐτοῦ εἶναι ὅστις ἐπιζητεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν διὰ τοῦ λογικοῦ. Τὰς ἀρχὰς ταύτας ἐφήρμοσεν ὁ Βερεγγάριος εἰς τὴν ἔρευναν τῆς περὶ θείας εὐχαριστίας θεολογικῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν ὑπέβαλεν εἰς αὐστηρὰν κριτικήν, γενόμενος οὕτω ἀφορμὴ ὅπως ἐκραγῇ ἡ περίφημος περὶ μετουσιώσεως ἔρις. Τὸ πρόβλημα λοιπὸν τῆς μεταξὺ πίστεως καὶ γνώσεως σχέσεως καθορίζεται οὕτως, ὥστε ὁ κύριος καὶ οὐσιώδης παράγων νὰ εἶναι ἡ γνῶσις, ὡς ἤδη ἐδίδασκε καὶ ὁ Ἐριγένης, ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τοῦ ὁποίου ἐμπνέεται ὁ Βερεγγάριος. Αἱ θεολογικαὶ αὗται συνέπειαι τῆς ὑπερτιμήσεως τῆς ἀξίας τῆς διαλεκτικῆς προὐκάλεσαν ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν, οἱ φορεῖς τῆς ὁποίας ἐξῆρον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς διαλεκτικούς, τὴν πίστιν καὶ ἐδίδασκον τὴν ὑποταγὴν τῆς γνώσεως εἰς τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως ἀλήθειαν. Τῆς ῥοπῆς ταύτης κυριώτερος ἐκπρόσωπος εἶναι ὁ *Πέτρος Δαμιανὸς* (Νταμιάνι, † 1072), ὅστις κηρύσσει ἰδέας συγγενεῖς πρὸς τὰς τοῦ Τερτυλλιανοῦ. Πλήρης ἀσκητικοῦ φρονήματος καὶ δυσπιστίας πρὸς τὴν θύραθεν ἐπιστήμην, προσπαθεῖ νὰ καταδείξῃ πόσον ἐπισφαλεῖς εἶναι αἱ βάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ διαλεκτική. Πρὸς τοῦτο διαμφισβητεῖ τοὺς νόμους τῆς νοήσεως, οἱ ὁποῖοι κέκτηνται κατὰ τὴν γνώμην του ἀξίαν μόνον διὰ τὸ πεπερασμένον, ὄχι δὲ καὶ διὰ τὸ ἄπειρον ὂν καὶ τὰς ὑπερβατικὰς ἀληθείας. Ὁ λόγος λ. χ. τῆς ἀντιφάσεως δὲν ἰσχύει ὡς πρὸς τὸν θεόν. Διὰ τοῦτο ἡ διαλεκτικὴ ὀφείλει νὰ εἶναι ἁπλῆ θεραπαινὶς τῆς πίστεως, ὡς ἤδη ἤθελεν Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Ἡ φιλοσοφία στερεῖται λοιπὸν αὐτοτελείας ἔναντι τῆς πίστεως, ὑπὸ τοὺς νόμους τῆς ὁποίας ὀφείλει νὰ τελῇ. Μέσην τινὰ ὁδὸν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων πρὸς ἀλλήλας ῥοπῶν ἀκολουθεῖ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κανταβριγίας *Λανφράνκ* († 1089), ὅστις, ἀποκρούων τὴν ὑπερτίμησιν τῆς διαλεκτικῆς, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας κλονίζεται τὸ κῦρος πάσης αὐθεντίας καὶ τὸ λογικὸν ὑψοῦται εἰς μοναδικὸν κανόνα, πειρᾶται νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἀξίαν τῆς διαλεκτικῆς καθ' ἑαυτὴν διὰ τῆς καταδείξεως τῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας προσφέρει εἰς τὴν θεολογίαν. Ἐφ' ὅσον δὲν ὑπερβαίνει τὰ προσήκοντα ὅρια καὶ ἐφ' ὅσον χρησιμοποιεῖται ὀρθῶς, συντελεῖ ὅ,τι πλεῖστον εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ τὴν στερέωσιν τῆς πίστεως. Πρὸς πίστωσιν δὲ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου ἐπικαλεῖται τὸν Αὐγουστῖνον, ὅστις ἐτίμα μεγάλως τὴν διαλεκτικήν. Καὶ ὁ ἴδιος δὲ ποιεῖται πλουσίαν χρῆσιν αὐτῆς καὶ χαράσσει οὕτω τὴν ὁδόν, ἐπὶ τῆς ὁποίας κινοῦνται ὅλοι οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἀρχαίας σχολαστικῆς.

Ἡ μεταξὺ διαλεκτικῶν καὶ ἀντιδιαλεκτικῶν ἔρις ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὸν ἑπόμενον αἰῶνα ὡς ἀγὼν τοῦ μυστικισμοῦ κατὰ τῆς νοησιαρχίας, τοῦ θρησκευτικοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοῦ λογικοῦ. Εἰσηγητὴς τοῦ μυστικισμοῦ τούτου τῶν μέσων αἰώνων ἐγένετο *Βερνάρδος ὁ ἐκ Κλαιρβὼ* (1091—1153), ὅστις δικαίως ὠνομάσθη ἡ θρησκευτικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος. Αἱ θρησκευτικαὶ ἀξίαι ἀπορροφοῦν παρ' αὐτῷ πάσας τὰς ἄλλας, κεντρικὴ ἀξία τῆς ψυχῆς του εἶναι ὁ θεός, ὅστις ἀπεκαλύφθη ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐπιστημονικῶν μεθόδων ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς θρησκευτικῆς πίστεως αἰσθάνεται ὁ Βερνάρδος ὡς βεβήλωσιν αὐτῶν. Παρὰ ταῦτα δὲν εἶναι κατ' ἀρχὴν πολέμιος τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ μόνον τῆς ἀνεπιφυλάκτου καὶ ἀπεριορίστου χρησιμοποιήσεως αὐτῆς ἐν τῇ θεολογίᾳ. Ὁ ἴδιος ποιεῖται χρῆσιν τῆς ἐπιστήμης καὶ πειρᾶται νὰ ἀνυψώσῃ τὸ θρησκευτικὸν βίωμα τοῦ μυστικοῦ εἰς θεωρίαν περὶ αὐτοῦ. Ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας συντελεῖται κατ' αὐτὸν ὑπὸ δύο μορφάς, τὴν παρατήρησιν καὶ τὴν θεωρίαν. Τὸ ὕψιστον αὐτῆς σημεῖον ἐπιτυγχάνει ἡ δευτέρα αὕτη ἐν τῇ ἐκστάσει, ἥτις σημαίνει τὴν εἴσοδον τοῦ καθαροῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν φύσιν τοῦ θεοῦ ἢ τὴν κάθοδον τῆς θεότητος εἰς τὴν ψυχήν. Δι' αὐτῆς γίνεται ὁ ἄνθρωπος κοινωνὸς τῆς θείας ζωῆς, ἑνοῦται μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ μετέχει τρόπον τινὰ τῆς θείας οὐσίας. Οὕτω ἀναλαμβάνει ὁ μέγας μυστικὸς τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος τὴν περὶ θεώσεως ἰδέαν τοῦ Ἐριγένους. Ἡ πρὸς τὰ ἔνδον τροπή, ἥτις χαρακτηρίζει τοὺς μυστικούς, συμβάλλει εἰς τὴν γένεσιν ἰσχυροῦ διαφέροντος πρὸς τὴν ψυχολογίαν. Ἀλλ' ἐκ τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀξιοῦται τὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως, ὅπερ ἀπασχολεῖ κατ' ἐξοχὴν καὶ τὸν Βερνάρδον. Τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν ἐκδέχεται ὡς ἐλευθερίαν τὸ μὲν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς δυστυχίας, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἀναγκαιότητος. Ἡ ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης ἐλευθερία ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἠθικῆς, δι' αὐτῆς δὲ διακρίνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ κτήνους. Παρὰ τὸν Βερνάρδον ἀναφαίνονται καὶ ἄλλοι μυστικοὶ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπουσιν οἱ *Οὖγος καὶ Ριχάρδος, οἱ ἐκ τοῦ Ἁγίου Βίκτωρος*. Ὁ πρῶτος τούτων (1096—1141) διακρίνεται ἐπὶ τῷ καθολικῷ χαρακτῆρι τοῦ πνεύματος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν φίλον του Βερνάρδον, ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ὁποίου αἱ θρησκευτικαὶ ἀξίαι ἀπορροφοῦν, ὅλας τὰς λοιπάς. Εἶναι συγχρόνως μυστικὸς καὶ σχολαστικός, ἄνθρωπος τῆς θρησκευτικῆς ἐσωτερικότητος καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἐν τῇ ἐπιστημολογίᾳ αὐτοῦ διακρίνει τὰς ἐπιστήμας εἰς θεωρίαν (θεολογία, μαθηματικά, φυσική), εἰς πρᾶξιν (ἠθική, οἰκονομία, πολιτική), εἰς μηχανικὴν (αἱ ἐλεύθεραι τέχναι) καὶ εἰς λογικήν. Τὰς θύραθεν ἐπιστήμας θεωρεῖ ὡς προπαιδείαν τῆς θεολογίας καὶ συνιστᾷ τὴν ἐνδελεχῆ αὐτῶν σπουδήν. Ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ ἀποδείκνυται ὀπαδὸς τῆς ἐμπειριοκρατίας, διδάσκων ὅτι ἡ κατ' αἴσθησιν ἀντίληψις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἀφαιρέσεως, χωρὶς ὅμως νὰ ὑποτιμᾷ τὴν συνεργίαν τοῦ νοῦ. Πρὸς τὰς γνωσιολογικὰς ταύτας ἀρχὰς ἀνταποκρίνονται αἱ περὶ θεοῦ ἀποδείξεις τοῦ Οὔγου, πρὸς τὰς ὁποίας ἀφορμᾶται ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τέως ἐπικρατοῦσαν μέθοδον. Ἐν τῇ ψυχῇ διακρίνει τρεῖς τρόπους γνωστικῆς ἐνεργείας, τὸν σαρκικὸν ὀφθαλμόν, δι' οὗ γνωρίζομεν τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, τὸν λογικόν, δι' οὗ γιγνώσκομεν ἡμᾶς αὐτούς, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς θεωρίας, δι' οὗ θεωροῦμεν τὸν θεόν. Ἡ ἁμαρτία, ἐπισκοτίσασα τὸν τελευταῖον τοῦτον, κατέστησε τὴν πίστιν ἀναγκαίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἶναι δὲ ἡ πίστις βεβαιότης περὶ τοῦ ὑπεραισθητοῦ, στηριζομένη ἐπὶ τῆς βουλήσεως. Κατὰ ταῦτα, κατὰ τὸν τρόπον τῆς βεβαιότητος, διαφέρει ἡ πίστις ἀπὸ τῆς γνώσεως. Ἡ μὲν βεβαιότης τῆς γνώσεως ἐρείδεται ἐπὶ τῆς παρουσίας τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς, ἡ δὲ βεβαιότης τῆς πίστεως δημιουργεῖται μόνον διὰ τῆς βουλήσεως καὶ τοῦ συναισθήματος. Λέγων δὲ πίστιν ἐννοεῖ ὄχι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, ἀλλὰ ὡρισμένην ἐν τῇ ψυχῇ λειτουργίαν, ὡρισμένον συναίσθημα. Οὕτως ἡ περὶ πίστεως ἔννοια αὐτοῦ ὑπομιμνῄσκει τὴν τοῦ Σλάϊερμάχερ. Ὁ μαθητὴς καὶ διάδοχος αὐτοῦ *Ριχάρδος* († 1173) ἐξαίρει ἔτι μᾶλλον τὴν σημασίαν τοῦ λογικοῦ καὶ διαλεκτικοῦ στοιχείου διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν θεολογίαν. Διὰ τοῦτο πειρᾶται νὰ διαφωτίσῃ τῇ βοηθείᾳ τῆς λογικῆς τὰ μυστήρια τῆς πίστεως καὶ ἀπαιτεῖ ἀποδεικτικοὺς λόγους τῆς ἀληθείας αὐτῶν, ὡς πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἄνσελμος. Καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἐπιζητεῖ, ὅπως ὁ Οὖγος, νὰ στηρίζῃ τὰς περὶ θεοῦ ἀποδείξεις ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας. Ἀλλὰ συγχρόνως σύνοιδεν ὅτι τὰ θεῖα μυστήρια εἶναι ὡς πρὸς τὴν βαθυτέραν αὐτῶν φύσιν ἀκατάληπτα καὶ ἀνέκφραστα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ἡ διαφορά, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ σχολαστικῆς φιλοσοφίας καὶ μυστικισμοῦ. Ἐκείνη φέρει νοησιαρχικὸν χαρακτῆρα, ἐν τούτῳ ἐπικρατεῖ τὸ συναισθηματικὸν καὶ βουλητικὸν στοιχεῖον. Ἐκεῖ ἐπικρατεῖ ἡ ὑπερατομικὴ καὶ ψυχρὰ μέθοδος τῆς λογικῆς, ἐνταῦθα τὸ πᾶν εἶναι ἡ ζωντανὴ πνοὴ τοῦ προσωπικοῦ βίου.

Ὀλίγας δεκαετηρίδας πρότερον ἐκρήγνυται ἡ πολυθρύλητος περὶ τῶν γενικῶν ἐννοιῶν ἔρις, ἥτις ὁμοῦ μετὰ τῆς μεταξὺ διαλεκτικῶν καὶ ἀντιδιαλεκτικῶν ἔριδος παρέχει εἰς τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα τὴν ἰδιότυπον αὐτοῦ σφραγῖδα, ἂν καὶ ὁ συνεπείᾳ τοῦ προβλήματος τούτου ἐκκαφθεὶς ἀγὼν συνεχίζεται ὁπωσδήποτε καὶ κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους. Τὸ γνωσιολογικὸν τοῦτο πρόβλημα χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ πρώτου αἰῶνος τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ μόλις κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος μετατοπίζεται εἰς τὸ κέντρον τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης. Συνείδησιν αὐτοῦ ἔλαβον οἱ σχολαστικοὶ διὰ τῆς Εἰσαγωγῆς τοῦ νεοπλατωνικοῦ Πορφυρίου, ἥτις εἶχε μεταφρασθῆ εἰς τὴν λατινικὴν ὑπὸ τοῦ Βοηθίου. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Πορφύριος καταλείπει ἄλυτον τὸ ζήτημα, ὅπερ ὁ ἴδιος θέτει, ἂν δηλαδὴ αἱ γενικαὶ ἔννοιαι, αἱ κατηγορίαι, τὰ γένη καὶ τὰ εἴδη, ὑπάρχουσι καθ' ἑαυτά, μόνον ἐν τῇ νοήσει ἡμῶν ἢ ἐν τοῖς πράγμασιν ἐπιχειροῦν οἱ σχολαστικοὶ νὰ ἀπαντήσωσιν εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα τοῦ νεοπλανωνικοῦ Πορφυρίου. Αἱ ἀπαντήσεις ὅμως αὐτῶν δὲν συμφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλας, διακρινόμεναι εἰς τρεῖς κατευθύνσεις, ἀναλόγους πρὸς τὰ τρία ἐκεῖνα ἐρωτήματα. Κατὰ τὴν πρώτην αἱ γενικαὶ ἔννοιαι ὑφίστανται καθ' ἑαυτὰς καὶ πρὸ τῶν καθ' ἕκαστον ἀντικειμένων (universalia ante rem). Ἡ ἄποψις αὕτη, ἡ ὁποία τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς πλατωνικῆς γνωσιολογίας, καλεῖται ἄκρος ῥεαλισμός. Ἡ δευτέρα λύσις τοῦ προβλήματος συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι τὰς γενικὰς ἐννοίας ἐκδέχονται, συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὡς μόνον ἐν τοῖς πράγμασιν ὑπαρχούσας (universalia in re), καὶ εἶναι γνωστὴ ὡς μέσος ἢ κεκερασμένος ῥεαλισμός. Ἡ τρίτη τέλος ἀπάντησις ἰσχυρίζεται ὅτι αἱ γενικαὶ ἔννοιαι οὔτε πρὸ τῶν πραγμάτων οὔτε ἐν τοῖς πράγμασιν ὑφίστανται, ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ νῷ ἡμῶν, οὖσαι τὸ αὐτὸ πρὸς τὰς ἐννοίας καὶ τὰς λέξεις, διὰ τῶν ὁποίων χαρακτηρίζομεν πολλὰ ὁμοειδῆ ἀντικείμενα (universalia post rem). Τὴν ἄποψιν ταύτην, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ γενικὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ κοινὸν ὄνομα, καλοῦσι νομιναλισμόν. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας ἐπικρατεῖ ὁ ῥεαλισμός, καὶ δὴ ὑπὸ τὰς δύο αὐτοῦ μορφάς, τὴν πλατωνικὴν καὶ τὴν ἀριστοτελικήν. Τοῦ ῥεαλισμοῦ ὑπερμαχεῖ ὁ Ἰωάννης Σκῶτος Ἐριγένης, τοῦ δὲ νομιναλισμοῦ, ὅστις κατάγεται ἐκ τοῦ Βοηθίου, ὁ Ροσκελῖνος, ὅστις ἀποδέχεται μόνον αἰσθητὰ καὶ συγκεκριμένα περιεχόμενα τῆς γνώσεως, ἐκδεχόμενος τὰ ἀφῃρημένα καὶ γενικὰ μόνον ὡς ὑποκειμενικὰς ἐννοίας τοῦ πνεύματος, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἀντιστοιχεῖ ἐκτὸς ἡμῶν πραγματικόν τι. Τὴν γνωσιολογικὴν ταύτην θεωρίαν ἐφαρμόζει ὁ Ροσκελῖνος ἐπὶ τοῦ περὶ τριάδος δόγματος καὶ καταντᾷ οὕτως εἰς συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα ἐκκλίνουσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας. Διότι, ἐὰν ἡ ἔννοια δὲν ἀνταποκρίνεται εἴς τι πραγματικόν, ἀλλ' ὑφίσταται μόνον ἐν τῷ νῷ, αἴρεται ἡ ἑνότης τῆς φύσεως τῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδος, ἐὰν δὲ μόνον τὰ καθ' ἕκαστον ἔχουσι πραγματικὴν ὕπαρξιν, τὰ τρία πρόσωπα τῆς τριάδος εἶναι τρία θεῖα ἄτομα ἄνευ ἑνότητος τῆς οὐσίας, ὅτε καταντῶμεν εἰς τριθεΐαν. Ἕνεκα τῶν ἀτόπων τούτων πορισμάτων κατεπολεμήθη ὀξέως ὁ νομιναλισμὸς τοῦ Ροσκελίνου καὶ μόλις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεταγενεστέρας σχολαστικῆς ἀναφαίνεται πάλιν διὰ τοῦ Ὄκκαμ. Ἐν τούτοις, ἀνεξαρτήτως τῶν ἀτόπων ἐκείνων, ἡ προσπάθεια αὐτοῦ ἐναντίον τῆς ὑποστασιώσεως τοῦ νοεροῦ δὲν στερεῖται σημασίας, ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ ἡ ὅλη περὶ τὰς γενικὰς ἐννοίας ἔρις εἶναι λίαν σημαντική. Διότι ὄπισθεν αὐτῆς ὑποκρύπτεται τὸ ζήτημα τῆς ἀξίας τῆς νοήσεως καὶ τῶν ἰδανικῶν αὐτῆς περιεχομένων, τὸ ἀντικειμενικὸν κῦρος τῆς ὁποίας ἐκινδύνευε νὰ διαλυθῇ καὶ ἀθετηθῇ ὑπὸ σχετικοκρατίας καθαρῶς ὑποκειμενικῆς.

Τὴν προσπάθειαν τοῦ Λανφράνκ, ὅστις, ὡς εἴδομεν, ἔτεμε μέσην τινὰ ὁδὸν μεταξὺ διαλεκτικῶν καὶ ἀντιδιαλεκτικῶν, ἐσυνέχισεν ὁ ἐκ τῆς σχολῆς αὐτοῦ προελθὼν *Ἄνσελμος ὁ Κανταβριγίας*, πραγματοποιήσας τὸ ἰδανικὸν τοῦ διδασκάλου (1033—1109). Συγγενὴς κατὰ τὴν ψυχικὴν ὑφὴν πρὸς τὸν Αὐγουστῖνον καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἐκτραφείς, κατώρθωσε νὰ καθορίσῃ τὴν μεταξὺ πίστεως καὶ γνώσεως σχέσιν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ θεωρῆται ὡς ὁ ἀληθὴς πατὴρ τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἤσκησε διὰ τῆς λύσεως τοῦ κεντρικοῦ ἐκείνου προβλήματος τὴν μεγίστην ῥοπήν. Ὡς ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ Ὠριγένης, ἐπιθυμεῖ καὶ ὁ Ἄνσελμος νὰ ἀναγάγῃ τὴν πίστιν εἰς γνῶσιν. Ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ Αὐγουστίνου ἀντλῶν, θεωρεῖ τὴν πίστιν ὡς τὸ πρῶτον καὶ τὸ θεμελιῶδες. Δὲν γινώσκομεν ἵνα πιστεύσωμεν, λέγει, ἀλλὰ πιστεύομεν ἵνα γνωρίσωμεν. Credo ut intelligam. Ἡ πίστις εἶναί τι αὐτοτελὲς καὶ δὲν χρῄζει λογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς βάσεως. Ἀλλ' ὅμως ῥέπει πρὸς λογικὴν σύλληψιν καὶ διασαφήνισιν τοῦ περιεχομένου αὐτῆς. Διότι ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ φύσει νὰ διαγνώσῃ τὴν λογικὴν ἀναγκαιότητα τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, τὰς ὁποίας ἐν ταπεινοφροσύνῃ ἀπεδέχθη. Ἀλλ' ὅμως οὐδαμῶς ἐπιτρέπεται, ἵνα ὁ λόγος καθίσταται κριτὴς τῆς πίστεως. Τοὐναντίον ἡ πίστις ἀποτελεῖ ἀπόλυτον κανόνα καὶ διὰ τὸν λόγον. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἀδυναμία αὐτοῦ πρὸς κατανόησιν ἀληθείας τινὸς τῆς πίστεως, δὲν ἀποτελεῖ λόγον ἀπορρίψεως αὐτῆς ὑπ' αὐτοῦ. Οὕτω ὁ Ἄνσελμος ὑπερμαχεῖ τόσον τῆς αὐτοτελείας τῆς πίστεως, ὅσον καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ λόγου ἢ τῆς φιλοσοφίας. Ὀρθῶς κατὰ ταῦτα χαρακτηρίζουν αὐτὸν ὡς πιστὸν ὀπαδὸν τῆς παραδόσεως καὶ ἅμα ὡς λογοκρατικόν. Τὸ δεύτερον τοῦτο γνώρισμα αὐτοῦ μαρτυρεῖ πρὸ πάντων ἡ πεποίθησις αὐτοῦ ὅτι κέκτηται ἀποδεικτικοὺς λόγους τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, διὰ τῶν ὁποίων καταδείκνυνται αὗται ὡς λογικῶς ἀναγκαῖαι. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν περὶ ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ ἀποδείξεων αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς ἀποπείρας πρὸς λογικὴν θεμελίωσιν καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὡς πρὸς τὴν ὕπαρξιν τοῦ θεοῦ ὁ Ἄνσελμος προσάγει τέσσαρας ἀποδείξεις ἐν τῷ Μονολόγῳ αὐτοῦ, ἀφορμώμενος ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀγαθοῦ, ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ μεγάλου, ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ εἶναι καὶ ἐκ τῆς ἱεραρχικῆς κλίμακος τῶν ὄντων. Αἱ ἀποδείξεις αὗται εἶναι αἱ πρῶται ἐν τῇ σχολαστικῇ περὶ θεοῦ ἀποδείξεις, αἵτινες ἀναπτύσσονται ἐν διαλεκτικῇ μορφῇ. Ταύτας ὅμως ἐπεσκότισεν ἡ ἐν τῷ Προσλογίῳ περιεχομένη ὀντολογικὴ ἀπόδειξις, ἥτις ἐστερέωσε καὶ διέδωσε τὴν φήμην αὐτοῦ. Ἡ φύσις αὐτῆς συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ θεοῦ συνάγεται ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ. Ὁρίζων τὸν θεὸν ὡς τὸ ὕψιστον ὄν, ἀνώτερον τοῦ ὁποίου δὲν δύναται νὰ νοηθῇ, καταδεικνύει ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ τοῦτο μόνον ἐν τῷ νῷ ἡμῶν. Διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ὑπῆρχεν ἀνώτερον αὐτοῦ, τουτέστιν ὄν, ὅπερ θὰ εἶχε καὶ πραγματικὴν ὕπαρξιν. Ἐντεῦθεν ἀκολουθεῖ ὅτι τὸ ὕψιστον ὄν, ὅπερ εἶναι ὁ θεός, ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ ὄχι μόνον ἐν τῷ νῷ, ἀλλὰ καὶ πραγματικῶς. Κατὰ παραπλήσιον τρόπον προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ λογικῶς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τῆς δι' αὐτῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡ ἐνοχὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ ἐξιλεωθῇ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἐπειδὴ εἶναι ἁμαρτία κατὰ τοῦ θεοῦ. Κατ' ἀκολουθίαν μόνον ὁ θεὸς ἦτο δυνατὸν νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ.

Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ δικανικὴ αὕτη θεμελίωσις τοῦ δόγματος καὶ ἡ εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ λογικοῦ μετάθεσις αὐτοῦ μειώνει τὸ ζωντανὸν θε-

Digitized by Google

σκευτικὸν περιεχόμενον αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ἡ διαρκὴς προσπάθεια τῶν μυστικῶν, ὅπως προφυλάττουν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ κινδύνου τούτου τῆς λογικῆς αὐτοῦ ἐξατμίσεως. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ δύναμις τῶν ἀποδείξεων τοῦ Ἀνσέλμου ἠμφεσβητήθη καὶ ὑπὸ τῶν μὴ μυστικῶν καὶ ἤδη ὑπὸ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ. Οὕτω λ.χ. παρατηρεῖ ἤδη ὁ μοναχὸς Γκαουνίλο ὅτι ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐννοίας ἐν τῷ νῷ δὲν δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν τὴν πραγματικὴν αὐτῆς ἐκτὸς ἡμῶν ὕπαρξιν, ὡς ἐκ τῆς ἐννοίας τελείας νήσου δὲν ἕπεται ἀναγκαίως καὶ ἡ πραγματικὴ αὐτῆς ὕπαρξις. Κατὰ τοὺς ἔπειτα αἰῶνας, ἄλλοι μὲν τῶν σχολαστικῶν ἀποδέχονται τὴν ὀντολογικὴν ἀπόδειξιν τοῦ Ἀνσέλμου, ἄλλοι δὲ ἀρνοῦνται εἰς αὐτὴν πᾶσαν δύναμιν. Πρὸ πάντων ἀναγνωρίσεως τυγχάνει αὕτη ὑπὸ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν πλατωνίζουσαν ῥοπὴν τοῦ αὐγουστινισμοῦ, ἐπειδὴ ἀφορμᾶται λεληθότως ἀπὸ τῆς πλατωνικῆς γνωσιολογίας, ἐνῷ οἱ ἀριστοτελικοὶ ἀποκρούουσιν αὐτήν, ὡς ἰδίᾳ Θωμᾶς ὁ Ἀκινᾶτος, ὅστις ἐπαναλαμβάνει κατ' οὐσίαν τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Gaunilo ἐναντίον αὐτῆς. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ὁ Ἄνσελμος ἐπέδρασεν ἰσχυρῶς ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας, διὰ δὲ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ καθορισμοῦ τῆς μεταξὺ πίστεως καὶ ἐπιστήμης σχέσεως εἰσήγαγεν εἰς αὐτὴν νέαν περίοδον θεολογικῶν συζητήσεων καὶ θεωριῶν.

Ἐντελῶς ἄλλην ψυχικὴν ὑφὴν ἐμφανίζει ὁ *Πέτρος Ἀβαιλάρδος* (1079—1142), ὁ γνωστὸς πολέμιος τοῦ νομιναλισμοῦ, ἀνήσυχον καὶ ἐν διηνεκεῖ ζητήσει καὶ ἀγῶνι ζῶν πνεῦμα, περισσότερον φιλόσοφος παρὰ θεολόγος. Ὁ Ἀβαιλάρδος ἀνήκει εἰς τοὺς πνευματωδεστέρους συγγραφεῖς τῶν μέσων αἰώνων. Τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Sic et non» γνωστὸν ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ μᾶλλον ἀποτελεσματικὴ ἔκθεσις καὶ ἐφαρμογὴ τῆς σχολαστικῆς μεθόδου, τῆς συνισταμένης εἰς τὴν ἀντιπαραβολὴν καὶ τὴν ἐναρμόνισιν τῶν φορέων τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς φιλοσοφικῆς αὐθεντίας, ἐνῷ ἐξ ἄλλου τὸ ἠθικὸν αὐτοῦ σύγγραμμα «Scito te ipsum» ἀναπτύσσει ἀντίληψιν περὶ ἠθικῆς, ἥτις ἐξαίρει τὴν συνείδησιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ φρονήματος καὶ εἶναι ἅμα ὀλιγώτερον θεοκεντρικὴ καὶ περισσότερον ἀνθρωποκεντρική. Καθόλου δὲ ὁ Ἀβαιλάρδος, παρὰ τὴν μεγίστην ἀξίαν, ἣν ἀποδίδει εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἀξίας, δὲν ὑποτιμᾷ τοὺς λοιποὺς ἀξιολογικοὺς κύκλους τοῦ πνευματικοῦ βίου οὐδὲ παραμελεῖ ὅ,τι εἶναι φυσικὸν καὶ ἐγκόσμιον. Τοῦτο καταφαίνεται ἤδη ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἀρχαίους φιλοσόφους συμπαθείας αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει εἰς τὴν φιλοσοφίαν, καὶ ἰδίᾳ τὴν διαλεκτικήν. Διότι πιστεύει ὅτι πᾶσα ἐπιστήμη ἀπορρέει ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο εἶναι χρήσιμος, ὡς ἐμφαίνεται ἤδη ἐκ τῆς διαλεκτικῆς, ἡ ὁποία βοηθεῖ ἡμᾶς, ἵνα διακρίνωμεν τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς καὶ παρέχει τὰ μέσα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πίστεως κατὰ τῶν παραχαρακτῶν αὐτῆς. Εἶναι κατὰ ταῦτα αὐτονόητον ὅτι ὁ Ἀβαιλάρδος ἐπιθυμεῖ πολὺ περισσότερον τοῦ Ἀνσέλμου τὴν χρησιμοποίησιν τῆς διαλεκτικῆς ἐν τῇ θεολογίᾳ. Εἰς τοῦτο παρέχει αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ παράδειγμα, πραγματευθεὶς κατὰ διαλεκτικὴν μέθοδον τὸ περὶ τριάδος δόγμα. Ἑρμηνεύων τὰ θεῖα πρόσωπα ὡς τρόπους ὑπάρξεως τοῦ θείου, συσχετίζει ταῦτα πρὸς τὴν παντοδυναμίαν, τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀγαθότητα τῆς θεότητος. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἰδιότητες αὗται τοῦ θεοῦ εἶναι γνωρισταὶ ἐκ τῆς δημιουργίας, τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος καθίσταται προσιτὸν εἰς τὴν φυσικὴν γνῶσιν τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου. Δὲν εἶναι κατ' ἀκολουθίαν παράδοξος ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτοῦ, καθ' ὃν οἱ ἐθνικοὶ φιλόσοφοι εἶχον γνῶσιν τῆς τριάδος, ἰδίᾳ δὲ ὁ Πλάτων ἐν ὅσοις λέγει περὶ ἀγαθοῦ, νοῦ καὶ ψυχῆς τοῦ κόσμου. Οὕτω αἴρονται τὰ τὴν πίστιν ἀπὸ τῆς γνώσεως χωρίζοντα ὅρια διὰ τῶν λογοκρατικῶν ὑπερβολῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐξωλίσθησεν ὁ φιλόσοφος καὶ αἱ ὁποῖαι ἐπέσυρον ἐναντίον αὐτοῦ τὴν μῆνιν τοῦ Βερνάρδου, συνηγοροῦντος ὑπὲρ τῆς ἁπλῆς καὶ ἀφελοῦς πίστεως Χριστιανισμοῦ δι' ἔργων ἐνεργουμένου.

Πλὴν τῆς σημασίας τῆς διαλεκτικῆς ὡς μεθόδου ἀπαραιτήτου πρὸς διασαφήνισιν τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἀβαιλάρδου προσείλκυσε πρὸ πάντων τὸ πρόβλημα τῆς φύσεως τῶν γενικῶν ἐννοιῶν. Μετὰ τοῦ Ροσκελίνου, τοῦ ὁποίου τὸν νομιναλισμὸν καταπολεμεῖ, εἶναι σύμφωνος εἰς τὴν ἀπόρριψιν τοῦ ἄκρου ρεαλισμοῦ. Καὶ αὐτὸς δέχεται ὅτι τὸ γενικὸν δὲν εἶναι πραγματικότης. Ἐξ ἴσου ὅμως ἀποκρούει καὶ τὴν γνώμην ὅτι εἶναι ἁπλῶς λέξις ἢ φθόγγος. Τοὐναντίον πιστεύει ὅτι τὸ γενικὸν συνίσταται εἰς τὴν λέξιν ἐν τῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τὰ ἀντικείμενα, περὶ τῶν ὁποίων λέγεται, εἰς τὸ νόημα καὶ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Δὲν εἶναι λοιπὸν κατὰ τὴν γνώμην του ὑποκειμενικὴ ἁπλῶς ἔννοια, ἀλλὰ κέκτηται ἀντικειμενικὴν σημασίαν καὶ στηρίζεται ἐπὶ ἀντικειμενικῆς βάσεως, τουτέστιν ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος ἢ ἐπὶ τῶν κοινῶν ἰδιοτήτων τῶν καθ' ἕκαστον ἀντικειμένων. Δὲν μετέχουσι μὲν αἱ γενικαὶ ἔννοιαι αὐτοτελοῦς πραγματικότητος, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι ταυτόσημοι πρὸς τὸ μηδέν, ἐπειδὴ ἀναφέρονται εἰς τὰ κοινὰ γνωρίσματα τῶν ὁμοειδῶν ἀντικειμένων, ὅπερ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως συλλαμβανόμενα χαρακτηρίζονται δι' ἑνιαίου ὀνόματος. Διὰ τῆς τοιαύτης περὶ γενικῶν ἐννοιῶν ἐκδοχῆς προσεγγίζει προφανῶς ὁ Ἀβαιλάρδος εἰς τὸν μέσον ἢ κεκερασμένον ρεαλισμὸν τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας. Διὰ τοῦ φιλοσόφου τούτου προσέλαβε καὶ ἡ ἠθικὴ αὐτοτελῆ φιλοσοφικὴν ὑπόστασιν καὶ διαμόρφωσιν. Ἔργον αὐτῆς εἶναι, ὡς λέγει, ὁ καθορισμὸς τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ καὶ τῶν μέσων, ἅπερ ὁδηγοῦν εἰς αὐτό. Καὶ τὸ μὲν ὕψιστον ἀγαθὸν εἶναι ὁ θεός, τὰ δὲ πρὸς αὐτὸν ἄγοντα μέσα ἡ ἀρετή, ἡ ὁποία ἱκανοῖ τὸν ἄνθρωπον πρὸς ἀγαθὰς πράξεις. Ἡ ἀξία ὅμως τῆς ἠθικῆς διαγωγῆς δὲν ἔγκειται εἰς τὰς πράξεις ταύτας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὡς τοιαῦται ἠθικῶς ἀδιάφοροι, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ φρόνημα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπορεύονται. Ἐξ ἄλλου ὅμως εἰσάγει ὁ Ἀβαιλάρδος εἰς τὴν ἠθικὴν τὴν σχετικότητα, ἐφ' ὅσον τοὺς ἠθικοὺς κανόνας ἀνάγει ὄχι εἰς τὴν αἰωνίαν καὶ ἀναλλοίωτον οὐσίαν τοῦ θεοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν ἐλευθέραν αὐτοῦ βούλησιν. Κατὰ ταῦτα, ὡς ὁ ἴδιος γράφει, ἡ μεταξὺ ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ διαφορὰ ἐξαρτᾶται οὕτως ἐκ τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως τοῦ θεοῦ, ὥστε ἡ αὐτὴ πρᾶξις, ἡ τελουμένη συνεπείᾳ τῶν ἐντολῶν ἢ ἀπαγορεύσεων αὐτοῦ, ἄλλοτε εἶναι καλὴ καὶ ἄλλοτε κακή. Οὕτω διασείει ὁ Ἀβαιλάρδος πλήρως τὰ θεμέλια τῆς ἠθικῆς. Τέλος μεγάλην ἤσκησε ῥοπὴν ἐπὶ τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας καὶ διὰ τοῦ ἀπαρτισμοῦ διδακτικῆς μεθόδου τῇ βοηθείᾳ τῆς διαλεκτικῆς. Ἡ μέθοδος αὕτη περιλαμβάνεται ἐν τῷ μνησθέντι ἔργῳ αὐτοῦ «Sic et non», ὅπου συνεκέντρωσε μέγα πλῆθος χωρίων ἐκ τῶν παλαιῶν συγγραφέων, τὰ ὁποῖα φαίνονται ὅτι ἀντιφάσκουσι πρὸς ἄλληλα. Διὰ τοῦ βιβλίου τούτου θέλει νὰ καταδείξῃ τὴν ἀνάγκην καὶ τὸ δυνατὸν τῆς ἐξομαλύνσεως τῶν διαφορῶν, αἵτινες εὕρηνται ἐν τοῖς ἔργοις τῶν αὐθεντικοτήτων τοῦ παρελθόντος, καὶ τῆς ἐναρμονίσεως τῶν γνωμῶν αὐτῶν, τῇ βοηθείᾳ τῆς διαλεκτικῆς. Τοὺς κανόνας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων καθίσταται τοῦτο δυνατόν, ἐκθέτει ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἔργου τούτου. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἔδωκεν ὁ Ἀβαιλάρδος τὴν διαλεκτικὴν μορφὴν τῆς ἐρεύνης εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῶν μέσων αἰώνων. Πολυάριθμα εἶναι τὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ εἰρημένου ἔργου αὐτοῦ. Ἐκ τούτων εὐρυτάτης διαδόσεως ἔτυχε τὸ τοῦ *Πέτρου Λομβαρδοῦ* (†1164), ὅστις διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὠνομάσθη magister sententiarum. Διὰ τοῦ βιβλίου τούτου, τὸ ὁποῖον ἀποβαίνει τὸ ἐπίσημον διδακτικὸν βιβλίον τῶν περὶ τὴν θεολογίαν σπουδαζόντων, ἄγεται εἰς πέρας τὸ ἔργον, ὅπερ ἔλαχε κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς ἄνδρας τῆς ἀρχαίας σχολαστικῆς, ἡ συλλογὴ τῆς παραδόσεως τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐξομάλυνσις τῶν ἐν αὐτῇ περιεχομένων ἀντιθέσεων.

Ἀνώτεροι τοῦ Ἀβαιλάρδου ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως εἶναι οἱ ἐκ τῆς σχολῆς τῆς Σάρτρης ἀναδειχθέντες ἄνδρες, ἥτις καθίσταται ἡ ἑστία καὶ ἡ πηγὴ νέας σημαντικῆς κινήσεως ἐν τῷ πνευματικῷ βίῳ τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος. Τὴν κίνησιν ταύτην διακρίνει ἔκδηλος συμπάθεια πρὸς τὸν Πλάτωνα καὶ ἀνθρωπιστικὴ ῥοπή, ἐκδηλουμένη διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς σπουδῆς τῶν κλασσικῶν. Συγχρόνως ἀναφαίνεται ἐνταῦθα ζωηρὸν ἐνδιαφέρον πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῆς φύσεως. Οὕτω ἡ κίνησις αὕτη φέρει χαρακτῆρα μᾶλλον ἐγκόσμιον καὶ ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν σύγχρονον αὐτῇ κίνησιν τοῦ μυστικισμοῦ, ἥτις ἀσχολεῖται μονομερῶς περὶ καθαρῶς θεολογικὰ ζητήματα. Ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐρεύνῃ ἐπιδιώκουσι τὸν συνδυασμὸν ἀπαγωγικῆς καὶ ἐπαγωγικῆς μεθόδου, τὸ πρῶτον δὲ παρ' αὐτοῖς παρατηροῦμεν τὴν ἐπίδρασιν ἀραβικῶν συγγραμμάτων, πρὸ πάντων ἰατρικοῦ, μαθηματικοῦ καὶ φυσικοῦ περιεχομένου. Κυριώτατοι φορεῖς τοῦ πνεύματος τῆς σχολῆς ταύτης εἶναι *Βερνάρδος* καὶ *Τιερρὺ οἱ ἐκ Σάρτρης*, *Γιλβέρτος ὁ Πορρετανός*, *Ἰωάννης ὁ ἐκ Σαλισβουρίας*, *Ἀλανὸς ὁ ἐκ Λίλλης*. Ὁ *Βερνάρδος* († 1130) θεωρεῖται ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ὡς ὁ κράτιστος γνώστης τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, τὴν ὁποίαν ὅμως μεταβάλλει ἐλαφρῶς, θεωρῶν τὰς ἰδέας αἰωνίας μέν, ἀλλ' οὐχὶ εἰς ὃν βαθμὸν εἶναι ὁ θεός. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ *Τιερρὺ* († 1150) συγκιρνᾷ αὐτὴν μετὰ ἀριστοτελικῶν καὶ νεοπυθαγορειακῶν στοιχείων. Οὕτω ἐφαρμόζει εἰς τὴν περὶ θεοῦ διδασκαλίαν τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τετραπλοῦ αἰτίου καὶ ὑπολαμβάνει τὸν μὲν πατέρα ὡς ἐνεργὸν (causa efficiens) καὶ ὑλικὴν (causa materialis) αἰτίαν, τὸν δὲ υἱὸν ὡς εἰδολογικὴν αἰτίαν (causa formalis) καὶ τέλος τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὡς τελικὸν αἴτιον (causa finalis). Τῇ βοηθείᾳ δὲ τῶν περὶ ἀριθμῶν στοχασμῶν τῶν πυθαγορείων, πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὕπαρξιν τοῦ θεοῦ καὶ τὸ τριαδικὸν αὐτοῦ. Ὡς οὗτοι, τοιουτοτρόπως ρεαλιστὴς εἶναι καὶ ὁ *Γιλβέρτος ὁ Πορρετανὸς* († 1154), ὅστις διακρίνει τὸ ὑπάρχον ἀντικείμενον ἀπὸ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Κατ' ἀκολουθίαν διακρίνει καὶ μεταξὺ θεοῦ καὶ θεότητος, μεταξὺ τῆς θείας φύσεως καὶ τῶν τριῶν θείων προσώπων, καὶ συγκρούεται ἕνεκα τούτου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Πολλοῦ λόγου ἄξια εἶναι τὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ εἰς τὸν Βοήθιον, τῶν ὁποίων ἡ ὁρολογία χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν ἔπειτα σχολαστικῶν εὐρύτατα. Ὁ *Ἰωάννης ὁ ἐκ Σαλισβουρίας* († 1180) εἶναι ἔνθερμος θιασώτης τῶν ἐλευθέρων τεχνῶν καὶ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν καὶ συγγραφεὺς τῆς πρώτης φιλοσοφίας τοῦ κράτους κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας. Τὸ κράτος ἐκδέχεται ὡς ὀργανισμόν, ὅστις ἐμψυχοῦται ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ καὶ κυβερνᾶται κατὰ λόγον καὶ δικαιοσύνην. Εἰς τὴν τοιαύτην περὶ κράτους ἰδέαν ὡρμήθη ἐκ τῆς ψυχολογίας αὐτοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ διάφοροι ψυχικαὶ δυνάμεις ἀποτελοῦν ὀργανικὴν ἑνότητα. Ἰσάξιος πρὸς αὐτὸν ἀνθρωπιστὴς εἶναι ὁ *Ἀλανὸς ὁ ἐκ Λίλλης* († 1203), ἐπικληθεὶς doctor universalis διὰ τὴν καθολικότητα τῆς μορφώσεως αὐτοῦ. Οὗτος ἐφαρμόζει τὴν ἀπαγωγικὴν μέθοδον τῶν μαθηματικῶν ἐπὶ τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, πειρώμενος νὰ παραγάγῃ ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον τῆς θεολογίας ἐξ ἀλόγων τινῶν ὑστάτων ἀξιωμάτων. Τὴν αὐτὴν μέθοδον εὑρίσκομεν καὶ εἰς ἄλλο τι ἔργον, ὅπερ ἀπεδόθη ἐσφαλμένως εἰς τὸν Alanus καὶ ὅπερ φέρει τὸν τίτλον Ars catholicae fidei. Τοῦτο εἶναι συντεταγμένον κατὰ τὸ πρότυπον τῆς γεωμετρίας τοῦ Εὐκλείδου. Ὡς ἡ ἠθικὴ τοῦ Σπινόζα, ἀφορμᾶται ἀπὸ ὁρισμῶν, αἰτημάτων καὶ ἀξιωμάτων καὶ παράγει εἶτα ἐξ αὐτῶν τὰ θεολογικὰ θεωρήματα. Ἡ σχολὴ τῆς Σάρτρης τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Πλάτωνος. Εἶναι δι' αὐτὴν ὁ φιλόσοφος κατ' ἐξοχήν, ὅπως διὰ τοὺς ἑπομένους αἰῶνας ὁ Ἀριστοτέλης. Οὕτως ὁ πλατωνισμὸς ἐνεργεῖ ἅπαξ ἔτι δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, ἵνα παραχωρήσῃ μετ' ὀλίγον διὰ μικρὸν χρόνον τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀριστοτέλη.

Ἡ ἀκμὴ τῆς σχολαστικῆς. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Β΄ αἰῶνος παρατηρεῖται μεγάλη πνευματικὴ κίνησις, διήκουσα δι' ὅλης τῆς Εὐρώπης καὶ καταντῶσα εἰς τὴν δημιουργίαν νέας ἐποχῆς διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Τὰ αἴτια, ἅπερ συνήργησαν εἰς τὴν ἀναδημιουργίαν ταύτην, εἶναι ἡ γνῶσις τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους, ἡ ἐπαφὴ πρὸς τὴν ἀραβικὴν (καὶ ἰουδαϊκὴν) φιλοσοφίαν, ἡ ἵδρυσις τῶν πανεπιστημίων, ὡς καὶ τῶν μοναχικῶν ταγμάτων τῶν φραγκισκανῶν καὶ τῶν δομινικανῶν. Πλὴν τῶν λογικῶν συγγραμμάτων τοῦ Σταγειρίτου, ἅπερ μόνα ἦσαν τέως γνωστά, μεταφράζονται νῦν καὶ τὰ ὑπόλοιπα, τὸ μὲν ἐκ τῆς ἀραβικῆς, τὸ δὲ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ἑλληνικῆς. Πρὸς τούτοις μεταγλωττίζονται καὶ τὰ ἔργα τῶν Ἀράβων καὶ Ἰουδαίων φιλοσόφων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συσσωρεύεται μέγας πλοῦτος νέων γνώσεων καὶ γεννᾶται τὸ πρόβλημα τῆς συνδέσεως καὶ τῆς προσαρμογῆς αὐτῶν πρὸς τὴν παραδεδομένην. Μετὰ πολλὰς ἔριδας καὶ ταλαντεύσεις ἀναγνωρίζεται καὶ ἐπισήμως ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κύκλων ἡ ἀνάγκη τῆς γνώσεως καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ ὅλου Ἀριστοτέλους, ὅστις εἶχεν ἤδη εἰσαχθῆ εἰς τὰ πανεπιστήμια. Ἡ ἵδρυσις τούτων ἀποτελεῖ τὸ δεύτερον αἴτιον τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος. Διότι δι' αὐτῶν ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἀπέκτησεν ἑνότητα διὰ τῆς συγκεντρώσεως καὶ τῆς συνεργασίας, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ σχετικὴν ἐλευθερίαν διὰ τῆς θεραπείας τῆς φιλοσοφίας ὑπὸ ἰδίας σχολῆς, διακεκριμένης ἀπὸ τῆς θεολογικῆς. Τέλος εἰς τὴν πνευματικὴν ἐκείνην ἀκμὴν συνέβαλε καὶ ἡ ἵδρυσις τῶν εἰρημένων μοναχικῶν ταγμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπέβησαν ἑστίαι ἐπιστημονικῆς ἐργασίας καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων προῆλθον οἱ σημαντικώτατοι φορεῖς τῆς φιλοσοφικῆς κινήσεως τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος.

Τὸ ἔδαφος πρὸς ἀποδοχὴν τῆς ἀραβικῆς φιλοσοφίας εἶχεν ἤδη παρασκευασθῆ ὑπὸ τῆς σχολῆς τῆς Σάρτρης, διὰ τῆς προσλήψεως πολλῶν στοιχείων τῆς ἀραβικῆς ἐπιστήμης. Ὁ σημαντικώτατος καὶ διὰ τὴν Δύσιν σπουδαιότατος ἀντιπρόσωπος τῆς ἀραβικῆς φιλοσοφίας εἶναι ὁ *Ἀβερρόης* († 1198), οὗ τὰ ἔργα εἶναι κατ' οὐσίαν παραφράσεις τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ὑπομνήματα εἰς αὐτόν. Τὴν θρησκείαν ὑπολαμβάνει ὡς συμβολικὴν παράστασιν τῆς φιλοσοφικῆς ἀληθείας, τουτέστι πιστεύει ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως εἶναι ἁπλῶς ἑτέρα μορφὴ τῆς φιλοσοφικῆς γνώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου. Πρὸς τούτοις πρεσβεύει ὁ Ἀβερρόης τὸν μονοψυχισμόν, ἀποδέχεται δηλαδὴ ἑνιαῖον ὑπερατομικὸν ἀνθρώπινον νοῦν, θεωρῶν ὡς αἴτιον τῆς πολλότητος τῶν ἀνθρωπίνων ἀτόμων τὴν ὕλην. Συνέπεια τοῦ μονοψυχισμοῦ τούτου εἶναι ἡ ἄρνησις τῆς ἀθανασίας τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς. Ἡ γνῶσις τῆς ἀραβικῆς φιλοσοφίας μεταδίδεται εἰς τὴν χριστιανικὴν Δύσιν διὰ τῶν Ἰουδαίων φιλοσόφων καὶ τῶν μεταφράσεων καὶ ὑπομνημάτων αὐτῶν. Ἐξ αὐτῶν ἰδίας μνήμης ἄξιοι εἶναι ὁ *Ἴμπν Γκαμπιρὸλ* (1020—1070), θρησκευτικὸς ποιητὴς καὶ φιλόσοφος, καὶ ὁ *Μαϊμωνίδης* (1135—1204), ὁ σημαντικώτατος ὅλων τῶν Ἰουδαίων φιλοσόφων. Ὁ πρῶτος πηγὴν τῆς ζωῆς θεωρεῖ τὴν βούλησιν τοῦ θεοῦ. Αὕτη καὶ οὐχὶ ὁ λόγος εἶναι ἡ δημιουργὸς δύναμις, ἐξ ἧς ἀπορρέουν τὰ εἴδη τῶν ὄντων. Ταῦτα συνδέονται μετὰ τῆς ὕλης, ἥτις διαφοροποιεῖται εἰς σωματικὴν καὶ ψυχικὴν καὶ διὰ τῆς ὁποίας πραγματοποιοῦνται τὰ εἴδη τῶν ὄντων. Ἡ ὕλη λοιπὸν εἶναι δι'

Digitized by Google

αὐτὸν ἡ ἀρχὴ τῆς ἀτομικότητος. Ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ φέρει ἐμφανῆ τὰ ἴχνη νεοπλατωνισμοῦ κεκερασμένου μετὰ ἀριστοτελικῶν ἰδεῶν, ὡς ἐμφαίνεται πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἀποπείρας αὐτοῦ, ὅπως συμβιβάσῃ τὴν παράστασιν τοῦ θεοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πρὸς τὴν περὶ θεοῦ ἔννοιαν τῶν νεοπλατωνικῶν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτὸν εἶναι ὁ Μαϊμωνίδης ἀμιγὴς ἀριστοτελικός. Οὐδεὶς πλὴν τῶν προφητῶν προσήγγισεν εἰς τὴν ἀλήθειαν ὅσον ὁ Σταγειρίτης. Ὡς δὲ ὁ Φίλων, εἶναι καὶ αὐτὸς πεπεισμένος περὶ τῆς πλήρους συμφωνίας μεταξὺ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς καθαρῶς λογικῆς γνώσεως. Διὰ τοῦτο τὴν ῥοπὴν πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας διὰ τοῦ ἰδίου λογικοῦ θεωρεῖ αὐτὸ τοῦτο θρησκευτικὸν καθῆκον. Καὶ μάλιστα φρονεῖ ὅτι, ὅπου ὑπάρχει ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ περιεχομένου τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς λογικῆς γνώσεως, τὴν τελευταίαν λέξιν ἔχει ὁ ἀνθρώπινος λόγος, βοηθούμενος ὑπὸ τῆς ἀλληγορικῆς ἑρμηνείας. Δὲν εἶναι κατόπιν τούτων παράδοξον ὅτι παρ' αὐτῷ ἀπαντᾷ διὰ πρώτην φορὰν ἡ ἰδέα καθαρῶς λογικῆς θρησκείας, ἥτις συγκροτεῖται ὑπὸ τοῦ νοῦ ἀνεξαρτήτως τῆς ἀποκαλύψεως, συμπληρουμένη μόνον ὑπ' αὐτῆς δι' ἀληθειῶν τινων, ἀπροσίτων μὲν εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν καὶ ὑπὲρ λόγον, ἀλλ' ὅμως οὐχὶ παραλόγων. Τὴν ἀριστοτελικὴν βάσιν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Μαϊμωνίδου βλέπομεν καὶ ἐν τῇ ἠθικῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ. Ὁ λόγος κυριαρχεῖ τῶν παθῶν καὶ δεικνύει μεταξὺ αὐτῶν τὴν μέσην ὁδόν, ἥτις εἶναι ἡ μόνη ὀρθή. Καθόλου εἰπεῖν ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἰουδαίου ἀριστοτελικοῦ ἐμφανίζει συνδυασμὸν εὐσεβοῦς πίστεως καὶ σκεπτικισμοῦ, ἀκριβῶς ὡς ἡ τοῦ ὁμοφύλου αὐτοῦ *Ἰούδα Ἁλεβῆ*, ὅστις πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἀσυμβίβαστον τῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν πίστιν, καὶ ἡ τοῦ Ἄραβος *Ἀλγαζέλη*, πυρρωνιστοῦ συγχρόνως καὶ μυστικιστοῦ, ἀμφισβητοῦντος καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐννοίας τῆς αἰτίας.

Ἡ πρὸς τὴν ἀριστοτελικὴν ταύτην φιλοσοφίαν καὶ τὸν κόσμον τῶν ἐπ' αὐτῆς στηριζομένων ἰδεῶν τῶν Ἀράβων φιλοσόφων σχέσις ἀποτελεῖ τὸ κεντρικὸν πρόβλημα τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς τῆς σχολαστικῆς. Κατὰ τὰς διαφόρους λύσεις τοῦ προβλήματος τούτου διακρίνομεν τρεῖς κυρίας ῥοπὰς ἐν αὐτῇ, τὸν Ἀβερροϊσμόν, ὅστις προσοικειοῦται τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῇ μορφῇ, τὴν ὁποίαν προσέδωκεν εἰς αὐτὴν ὁ Ἀβερρόης, τὸν Αὐγουστινισμόν, ὅστις ἐμμένει εἰς τὴν πλατωνίζουσαν παράδοσιν τοῦ Αὐγουστίνου, εἰ καὶ ἀναλαμβάνει πολλὰ ἀριστοτελικὰ στοιχεῖα, καὶ τὸν Ἀριστοτελισμόν, ὅστις ἐρείδεται ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σταγειρίτου, τροποποιῶν αὐτὴν διὰ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Ἐννοεῖται ὅτι τόσον ὁ Αὐγουστινισμὸς ὅσον καὶ ὁ Ἀριστοτελισμὸς προσλαμβάνουν ἀμοιβαίως ἀπ' ἀλλήλων στοιχεῖα καὶ ἐπιχειροῦσιν ἀμφότεροι νὰ ἐναρμονίσωσι τὴν νέαν, τὴν ἀριστοτελίζουσαν θεολογίαν, πρὸς τὴν παλαιάν, τὴν ἀπὸ τοῦ Αὐγουστίνου ἀπορρεύσασαν. Ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος ἐν πνεύματι μᾶλλον συντηρητικῷ καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ μυστικισμοῦ τοῦ μεγάλου ἐπισκόπου τῆς Ἱππῶνος, ὁ δὲ δεύτερος ἀνεξαρτήτως τῆς τέως παραδόσεως, ἐπὶ τῇ βάσει ἀποκλειστικῶς σχεδὸν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους. Φορεῖς τῆς μὲν ἐν ὀνόματι τοῦ Αὐγουστίνου προσπαθείας εἶναι οἱ φραγκισκανοί, κατ' ἐξοχὴν ὁ Βοναβεντούρας, τῆς δὲ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀριστοτέλους οἱ δομινικανοί, τῶν ὁποίων τὸ τάγμα ἀποβαίνει ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν Ἀλβέρτου τοῦ Μεγάλου καὶ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου ἡ ἑστία τῶν ἀριστοτελικῶν σπουδῶν. Ἀμφότεραι αἱ προσπάθειαι κατατείνουσιν εἰς τὴν συγκρότησιν καθολικοῦ τινος καὶ τῆς ὅλης γνώσεως περιεκτικοῦ συστήματος, ὅπερ περιλαμβάνει πάντας τοὺς κύκλους τῆς πραγματικότητος, ἀπὸ τῆς γῆς μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, σύστημα πασῶν τῶν ἐπιστημῶν, ἐπιστεφόμενον ὑπὸ τῆς θεολογίας, παραπλήσιον πρὸς τοὺς γοτθικοὺς ναοὺς τῶν αὐτῶν χρόνων, οἵτινες ἀπὸ τῆς γῆς ἀνυψούμενοι φαίνονται ὅτι ψαύουσι τὸν οὐρανόν. Παρὰ τὰς τρεῖς ταύτας κυρίας κατευθύνσεις ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὑπάρχει καὶ τετάρτη τις δευτερεύουσα ῥοπή, συγγενὴς πρὸς τὴν πλατωνίζουσαν ἀνθρωπιστικὴν ῥοπὴν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, τὴν ἐκ τῆς σχολῆς τῆς Σάρτρης ἐκπηγάσασαν. Ἡ ῥοπὴ αὕτη ἀφορμᾶται ἀπὸ τοῦ νεοπλατωνισμοῦ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς εἶναι ἐστραμμένον κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὴν ἔρευναν τῆς φύσεως. Ὁ λατινικὸς Ἀβερροϊσμὸς ἐκπροσωπεῖ τὴν καθαρὴν φιλοσοφίαν τοῦ Σταγειρίτου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Θωμᾶ, ὅστις ἐκχριστιανίζει αὐτὴν καὶ ἀναμειγνύει μετὰ στοιχείων εἰλημμένων ἐκ τοῦ Αὐγουστίνου. Καλεῖται δὲ οὕτω, διότι ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους, οἷον εἶδεν καὶ ἡρμήνευσεν αὐτὸν ὁ μέγας Ἄραψ ὑπομνηματιστὴς αὐτοῦ. Τοῦ ἀραβικοῦ τούτου ἀριστοτελισμοῦ σπουδαιότατος ἐκπρόσωπος ἐχρημάτισεν ὁ *Σίγκρος* (Siger) *ὁ ἐκ Βραβάνης* (1220—1282). Δι' αὐτὸν ὁ Ἀριστοτέλης μετὰ τοῦ ὑπομνηματιστοῦ του εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἀλήθεια. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἀριστοτελικὸν σύστημα τελεῖ ἐν πολλοῖς εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ὁ Siger, ἀντὶ νὰ φροντίσῃ ὅπως ἄρῃ τὴν ἀντίφασιν ταύτην καὶ συμβιβάσῃ πρὸς ἀλλήλας τὰς δύο κοσμοθεωρίας, διαλύει τὴν ἰδέαν τῆς ἀληθείας καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτὸ νὰ εἶναι συγχρόνως ἀληθὲς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ψευδὲς ἐν τῇ θεολογίᾳ, καὶ τἀνάπαλιν, γενόμενος οὕτω εἰσηγητὴς τῆς περὶ διπλῆς ἀληθείας θεωρίας. Ἡ τυφλὴ πίστις αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὸν Ἀβερρόην ἐξηγεῖ τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ ἐξάρτησιν ἀπ' αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν μεταφυσικήν. Ἀποκρούων τὴν ἄμεσον ὑπὸ τοῦ θεοῦ δημιουργίαν τοῦ κόσμου, διδάσκει ὅτι οὗτος ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ τελευταίου κοσμικοῦ πνεύματος, ὅπερ κατόπιν σειρᾶς ἄλλως ἀπέρρευσεν ἐκ τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ οὗτος, ὡς καθαρὸν πνεῦμα καὶ ἄυλος αἰτία, μόνον ἄυλα πνεύματα δύναται νὰ παράγῃ. Ὡς ἔμμεσον δὲ δημιούργημα τοῦ θεοῦ ὁ κόσμος, δὲν ἀποτελεῖ ἀντικείμενον τῆς θείας γνώσεως καὶ προνοίας. Συγχρόνως δέχεται ὁ Siger τὴν ὕλην καὶ τὴν κίνησιν ὥς τι αἰώνιον, καθὼς καὶ τὰ διάφορα εἴδη τῶν ὄντων. Μόνον τὰ ἄτομα εἶναι φθαρτά, τὰ εἴδη τοὐναντίον ἄφθαρτα καὶ αἰώνια. Τοιοῦτον εἶδος εἶναι καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν ψυχὴν ὅμως ταύτην δὲν ἐκδέχεται ὁ φιλόσοφος οὗτος ὡς ἀτομικὴν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀπορρίπτει τὰς καθ' ἕκαστον ψυχὰς τῶν ἀτόμων, ἀσπαζόμενος τὸν μονοψυχισμόν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ πνευματικὴ ἢ νοοῦσα ψυχὴ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐν ὅλοις τοῖς ἀνθρωπίνοις ἀτόμοις, τουτέστι δὲν ὑπάρχουσι τόσαι ψυχαὶ ὅσα καὶ ἄτομα, ἀλλὰ μία καὶ μοναδικὴ ψυχή, κοινὴ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Τοῦτο δέ, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ εἶναι καθαρὰ μορφὴ καὶ διὰ τοῦτο ἀποκλείεται ἀτομικὸς πολλαπλασιασμὸς αὐτῆς, εἰμὴ μόνον ἐξατομίκευσις διὰ τῆς ὕλης, ἥτις κατὰ ταῦτα θεωρεῖται ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξατομικεύσεως ταύτης. Ὁ μονοψυχισμὸς οὗτος ὁδηγεῖ κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς προσωπικῆς ἀθανασίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Διότι, ἐὰν τὸ πνευματικὸν στοιχεῖον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἶναί τι ὑπερατομικόν, ἀτομικὴ ἀθανασία ἀποκλείεται. Ἐπίσης εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως. Εἶναι ἐντεῦθεν εὐνόητον ὅτι ὁ Siger ὑπερμαχεῖ τῆς ψυχολογικῆς ἑτεραρχίας, τὴν ὁποίαν ὅμως ἐξαρτᾷ ἐκ μεταφυσικῆς τινος καθολικῆς ἑτεραρχίας, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν πάντα τὰ ἐπὶ γῆς τελούμενα εἶναι συνέπεια ἀναγκαία τῆς κινήσεως τῶν ἀστέρων. Εἰς τοὺς κύκλους τῶν ἀστέρων ἀνταποκρίνονται ἱστορικοὶ κύκλοι ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου ἀνὰ ὡρισμένας περιόδους ἐπιστρέφουσι καὶ ἐπανεμφανίζονται οἱ ἱστορικοὶ πολιτισμοὶ καὶ αἱ διάφοροι θρησκεῖαι. Οὕτω εὑρίσκομεν ἐνταῦθα τὴν ἰδέαν τῆς αἰωνίας ἐπιστροφῆς καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀνακυκλήσεως.

Εἶναι καταφανὴς ἡ ἀντίθεσις τῶν ἰδεῶν τούτων πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἕνεκα τούτου κατεπολεμήθη ὁ λατινικὸς ἀβερροϊσμὸς καὶ ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκ μέρους τῆς ἐπιστήμης. Ἀλλά, παρὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καταδίκην αὐτοῦ καὶ τὸν ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεβλήθη, ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ καὶ κατὰ τοὺς ἔπειτα αἰῶνας. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὑπερμαχεῖ τῆς θεωρίας τῆς διπλῆς ἀληθείας Ἰωάννης ὁ ἐκ Jandun. Οὗτος θεωρεῖ τὴν περὶ μονοψυχισμοῦ καὶ ἑνότητος τῆς νοητικῆς ψυχῆς διδασκαλίαν ὡς ἐπιστημονικῶς ἀκαταμάχητον. Συγχρόνως ὅμως πιστεύει ἀκραδάντως ὡς εὐσεβὴς Χριστιανὸς εἰς τὴν ἀντίθετον διδασκαλίαν. Διότι, ὡς λέγει, καὶ ὅ,τι εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, εἶναι δυνατὸν παρὰ τῷ Θεῷ. Τὸν ἀβερροϊσμὸν τοῦτον ἀπαντῶμεν καὶ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἔτι ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ *Πέτρου τοῦ Ἀβανοῦ*.

Τὸ πρόβλημα τῶν φραγκισκανῶν συνίσταται εἰς συγχώνευσιν τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Αὐγουστίνου, τοῦ ὁποίου φορεῖς καὶ θεματοφύλακας συναισθάνονται ἑαυτούς, πρὸς τὰς νέας ἀριστοτελικὰς ἰδέας, αἵτινες ἀπεκαλύφθησαν διὰ τῆς μεταφράσεως τοῦ ὅλου Ἀριστοτέλους εἰς τὴν λατινικήν. Τοῦ προβλήματος τούτου ἡ λύσις ἐπιτυγχάνεται, κατόπιν ἀτελῶν ἀποπειρῶν τῶν προκατόχων του, ὑπὸ τοῦ *Βοναβεντούρα* (1221—1274), τοῦ σημαντικωτάτου ἐκπροσώπου τοῦ αὐγουστινισμοῦ τῶν μέσων αἰώνων, ὅστις κατορθώνει νὰ διαφυλάξῃ κατὰ τὴν συγχώνευσιν ἐκείνην ἀλωβήτους τὰς θεμελιώδεις ἰδέας τοῦ Ἀφρικανοῦ ἀετοῦ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, σχολαστικὸς ἅμα καὶ μυστικός, εἶναι ἐξ ὅλης ψυχῆς πλατωνικός, χωρὶς νὰ ὑποτιμᾷ ὅμως τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους. Τὸ σύστημα αὐτοῦ ἀποτελεῖ, ὡς ὑπεδηλώθη, σύνθεσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναλαμβάνει ὅ,τι ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Ἀριστοτέλους φαίνεται εἰς αὐτὸν ὅτι ἔχει ἀξίαν. Τὸν συνθετικὸν τοῦτον χαρακτῆρα δεικνύει ἤδη ἡ γνωσιολογία αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Αὐγουστῖνον ἡ φιλοσοφικὴ γνῶσις ἀπορρέει ἐκ θείας ἐλλάμψεως. Τοῦτο πιστεύει καὶ ὁ Βοναβεντούρας, ἐξαίρων τὴν ἄμεσον ἐπαφὴν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πρὸς τὴν ἐν τῷ θεῷ αἰωνίαν ἀλήθειαν. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Αὐγουστῖνος διδάσκει ὅτι ὄχι μόνον αἱ αἰώνιαι ἀλήθειαι, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀνώταται ἡμῶν ἔννοιαι ἐμφυτεύονται ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, δέχεται ὁ Βοναβεντούρας ὅτι ὁ ἄνθρωπος σχηματίζει τὰς τελευταίας ταύτας διὰ τῆς ἀφαιρέσεως, συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἀλλ' ἐνῷ αἱ ἔννοιαι γεννῶνται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἐνεργοῦ νοῦ, φρονεῖ ἐξ ἄλλου ὅτι αἱ μεταξὺ αὐτῶν σχέσεις ἀποκτοῦν διὰ τὸ πνεῦμα βεβαιότητα μόνον τῇ βοηθείᾳ τοῦ θείου φωτός. Κατὰ ταῦτα ὁ Βοναβεντούρας ὑποστηρίζει τὴν ἄποψιν, καθ' ἣν τὸ μὲν περιεχόμενον τῆς γνώσεως ἔχομεν διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, τὴν δὲ βεβαιότητα τῆς γνώσεως διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ θείου λόγου. Οὕτω πρὸς ἀποτέλεσιν τῆς γνώσεως ἀπαιτεῖται ἡ συνεργία ἀφαιρέσεως καὶ ἐλλάμψεως, τοῦ φωτὸς τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ τοῦ φωτὸς τοῦ θείου λόγου ἐξ ἴσου. Παρὰ ταῦτα, προκειμένου περὶ τῆς γνώσεως τοῦ θείου, ἐπιστρέφει ὁ Βοναβεντούρας εἰς τὴν καθαρὰν γνωσιολογίαν τοῦ Αὐγουστίνου, διδάσκων ὅτι τὸ πρῶτον ὅπερ γιγνώσκει ὁ ἀνθρώπινος νοῦς εἶναι τὸ ἀπολύτως εἶναι, ἄλλαις λέξεσιν ὅτι τὸ ἐπὶ μέρους μόνον ἐκ τοῦ γενικοῦ δύναται νὰ γνωσθῇ, τὸ πεπερασμένον ἐκ τοῦ ἀπείρου, τὸ ἐν χρόνῳ ἐκ τοῦ ἀχρόνου ὡς ἀνταύγεια τοῦ αἰωνίου. Τοῦτο ὅμως τελεῖ εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὰς γνωσιολογικὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀριστοτέλους, καθ' ἃς γνῶσιν τοῦ γενικοῦ λαμβάνομεν ἐπαγωγικῶς καὶ δι' ἀφαιρέσεως ἀπὸ τοῦ καθ' ἕκαστον καὶ τὰς ὁποίας ὑπέβαλε βάσει καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γνωσιολογίας. Ἡ ἀντίφασις αὕτη ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ σχολαστικὸς οὗτος εἶναι συγχρόνως μυστικιστής, τουτέστι δέχεται ἄμεσον γνῶσιν τοῦ θεοῦ, ἔμφυτον εἰς τὴν ψυχήν. Παρὰ τὴν λογικὴν γνῶσιν τοῦ θεοῦ, ὑπάρχει δι' αὐτὸν καὶ ἄμεσος γνῶσις αὐτοῦ δι' ἐνοράσεως. Ἀφ' ἑνὸς μὲν γινώσκομεν τὴν ὕπαρξιν τοῦ θεοῦ ἐκ μόνης τῆς ἡμῖν ἐννοίας τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο, συμφώνως πρὸς τὴν πεποίθησίν του ταύτην, ἀναλαμβάνει τὴν ὀντολογικὴν ἀπόδειξιν τοῦ Ἀνσέλμου. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἐνδιαφέρεται πολὺ περισσότερον, συμφώνως πρὸς τὰ μυστικοπαθῆ βιώματα αὐτοῦ, νὰ δείξῃ πῶς γινώσκεται ὁ θεὸς ἀμέσως καὶ δι' ἐνοράσεως ὑπὸ τῆς ψυχῆς. Ὅπως ὅλοι οἱ μυστικοί, οὕτω καὶ ὁ doctor seraphicus αἰσθάνεται ὅτι ὁ θεὸς ζῇ καὶ ἐντὸς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς δίκην φωτός, ὅπερ φωτίζει καὶ λάμπει ἐν ἡμῖν. Ὅθεν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν αἴσθησιν αὐτοῦ καὶ ἀμέσως διὰ τοῦ πνευματικοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς ψυχῆς. Εἰς τὸν ὕψιστον ὅμως βαθμὸν τῆς τοιαύτης θεωρίας φθάνομεν διὰ τῆς ἐκστάσεως, δυνάμει τῆς ὁποίας τὸ πνεῦμα ἐξέρχεται ὡς εἰπεῖν ἑαυτοῦ, διὰ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ νὰ εὕρῃ ἐν αὐτῷ τὴν αἰωνίαν εἰρήνην. Τοιουτοτρόπως ἡ γνωσιολογία αὐτοῦ καταλήγει εἰς νεοπλατωνισμόν, ὅστις οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν Ἀριστοτέλη. Ξένη πρὸς αὐτὸν εἶναι καὶ ἡ περὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου διδασκαλία του. Ἡ ἰδέα αἰωνίου κόσμου φαίνεται εἰς αὐτὸν ἄτοπος καὶ ἀντιφατική. Διὰ τοῦτο ψέγει τὸν Σταγειρίτην, ὅστις καταπολεμεῖ τὴν γνώμην τοῦ Πλάτωνος περὶ χρονικῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου, τὴν γένεσιν τοῦ ὁποίου θεωρεῖ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργικῆς ἐπενεργείας τοῦ Θεοῦ. Τοὐναντίον ὡς πρὸς τὰ ὄντα τοῦ κόσμου ποιεῖται παραχωρήσεις τινὰς εἰς τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν, εἰ καὶ κατ' οὐσίαν αἱ περὶ αὐτῶν θεωρίαι αὐτοῦ ἀποτελοῦν μονιμὸν παράδοσιν τῆς σχολῆς τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου. Μία ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ περὶ σπερματικῶν λόγων, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ εἴδη τῶν ὄντων δὲν παρήχθησαν ἐκ τοῦ μηδενός, ἀλλὰ περιέχονται δίκην σπερμάτων ὡς ἐνεργοὶ δυνάμεις ἐν τῇ ὕλῃ, ἐξ αὐτῶν δὲ γεννῶνται ἐκεῖνα διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν φυσικῶν δυνάμεων. Εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ Βοναβεντούρας συνδυάζει ἐνταῦθα τὴν περὶ σπερματικῶν λόγων ἰδέαν τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τῶν στωικῶν πρὸς τὴν περὶ εἴδους ἔννοιαν τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἀνάλογόν τι παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ περὶ τῶν πνευματικῶν ὄντων. Ταῦτα συνίστανται, συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν τῆς σχολῆς, ἐξ ὕλης καὶ πνεύματος. Ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ὕλης ὑπολαμβάνει ἐν ἀριστοτελικῇ ἐννοίᾳ οὐχὶ ὡς ἔκτασιν, ἀλλ' ὡς τὸ δυνάμει εἶναι, ὡς ἀτελῆ δυνατότητα, τὴν ὁποίαν ἔστιν εὑρεῖν πανταχοῦ ὅπου πρόκειται περὶ μεταβλητῆς καὶ πεπερασμένης ὑπάρξεως. Ἐντεῦθεν ἀκολουθεῖ ὅτι ἡ ὕλη ἀποτελεῖ συστατικὸν στοιχεῖον παντὸς δημιουργήματος καὶ συνεπῶς καὶ τῶν καθαρῶν πνευμάτων, ἐν οἷς καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ταῦτα εἶναι συντεθειμένα ἐκ πραγματικότητος καὶ δυνατότητος ἢ ἐξ εἴδους καὶ ὕλης. Ἐν τῇ ψυχῇ διακρίνει τρεῖς δυνάμεις, ἀκολουθῶν τὸν Αὐγουστῖνον, μνήμην, λόγον καὶ βούλησιν. Τὰς δυνάμεις ὅμως ταύτας δὲν θεωρεῖ κατ' οὐσίαν διαφόρους τῆς ψυχῆς, ἀλλ' οὔτε ὁμοουσίας πρὸς αὐτήν, ἐνδιαφερόμενος ὅπως συμβιβάσῃ τὰς ἀφισταμένας ἀπ' ἀλλήλων ἀντιλήψεις τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Παραπλήσιον συμβιβασμὸν ἐπιχειρεῖ καὶ διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῆς μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος σχέσεως, τὴν σύνδεσιν τῶν ὁποίων δὲν θεωρεῖ ὥς τι ἀκατάληπτον θαῦμα, ὡς ὁ Αὐγουστῖνος, ἀλλὰ πειρᾶται νὰ καταστήσῃ καταληπτὴν τῇ βοηθείᾳ τῆς περὶ ὕλης καὶ εἴδους ἀριστοτελικῆς δόξης. Τέλος καὶ ἐν τῇ γνωστικῇ δυνάμει τοῦ ἀνθρώπου διακρίνει μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους τὸν ποιητικόν, ἐνεργὸν καὶ δυνάμει νοῦν. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων μαθητῶν τοῦ Βοναβεντούρα οἱ μὲν ἀρχαιότεροι ἔχονται στερρῶς τῶν αὐγουστιν-

Digitized by Google

αὐτοῦ θεωρημάτων, καταπολεμοῦντες τὰ ἀντίθετα αὐτοῖς διδάγματα τοῦ χριστιανικοῦ ἀριστοτελισμοῦ, οἱ δὲ νεώτεροι τοὐναντίον ἀπομακρύνονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τοῦ Αὐγουστίνου, ἐπιζητοῦντες προσέγγισιν εἰς τὴν ἀριστοτελίζουσαν κατεύθυνσιν, τῆς ὁποίας εἶναι ἐμφανὴς ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασις.

Τῆς κατευθύνσεως ταύτης φορεῖς εἶναι, ὡς εἴπομεν, οἱ δομινικανοί. Αὐθεντικὸς καὶ κατ' ἐξοχὴν φιλόσοφος θεωρεῖται ἐνταῦθα ὁ Ἀριστοτέλης, τὸν ὁποῖον δὲν ἀποκρούουν, εἶναι ἀληθές, οἱ φραγκισκανοί, ἀλλ' ὑποτάσσουσιν ὅμως αὐτὸν εἰς τὸν ἱερὸν Αὐγουστῖνον. Μεταξὺ τούτων καὶ ἐκείνων ἐκρήγνυνται ἕνεκα τούτου μακροχρόνιος ἔρις, ἥτις διήρκεσε τόσον πολύ, ἐπειδὴ ὄπισθεν τῆς ἀντιθέσεως τῶν θεωρημάτων ὑπεκρύπτετο ἡ ἀντίθεσις ψυχολογικῶν τύπων, τοῦ νοησιαρχικοῦ καὶ τοῦ μυστικοπαθοῦς, τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ. Οἱ ἀριστοτελικοὶ ἀπορρίπτουσι τὴν ἄμεσον καὶ δι' ἐνοράσεως συντελουμένην γνῶσιν τοῦ θεοῦ, τὴν ἰδέαν ἰδίου θρησκευτικοῦ τρόπου γνώσεως, τὴν ὁποίαν ἀντικαθιστοῦν διὰ τῆς ἐμμέσου αἰτιώδους σχέσεως μεταξὺ θεοῦ καὶ πνεύματος. Τοῦτο συναισθάνονται οἱ ὀπαδοὶ τῆς αὐγουστινείου εὐσεβείας ὡς προσβολὴν καὶ βεβήλωσιν. Διὰ τοῦτο ἀγωνίζονται ὅπως διασώσωσι τὰ δικαιώματα τῆς ἀμέσου γνώσεως τοῦ θεοῦ, τῆς μυστικιζούσης θρησκευτικότητος. Ἀπέναντι ἀλλήλων ἵστανται δύο διάφοροι ψυχολογικοὶ τύποι, δύο διάφοροι θρησκευτικότητες, καὶ συνεπῶς δύο διάφοροι κοσμοθεωρίαι, ἡ πρὸς ἀλλήλας ἀντίθεσις τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ ἴσως, ὡς λέγει ὁ Heim, τὸ θέμα ὁλοκλήρου τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως.

Ἱδρυτὴς τῆς ἀριστοτελικῆς ταύτης ῥοπῆς ἐγένετο *Ἀλβέρτος ὁ Μέγας* (1193—1280), ὅστις δικαίως ἐκλήθη doctor universalis, ἐπειδὴ συνεκέντρωσεν ὁλόκληρον τὸ ἀριστοτελικὸν ὑλικόν, κατέταξεν αὐτὸ συστηματικῶς καὶ συνεδύασεν αὐτὸ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν κατώρθωσε βεβαίως νὰ συγχωνεύσῃ ὀργανικῶς τὰς δύο κοσμοθεωρίας εἰς πάντα αὐτῶν τὰ σημεῖα. Ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὰς σχολὰς τῆς Δύσεως καὶ εἰς τὴν τεραστίαν ἐξάπλωσιν αὐτῆς. Πρὸς τούτοις ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐρειδομένου σχολαστικοῦ ἐκείνου συστήματος, τοῦ ὁποίου τὴν μεγαλοπρεπῆ τελείωσιν ἀνέλαβε καὶ ἐπέτυχεν ὁ μέγας αὐτοῦ μαθητὴς Θωμᾶς. Τοῦ συστήματος τούτου προτάσσει ὁ Ἀλβέρτος τὴν λογικήν, ὡς τὸ ὄργανον τῆς γνώσεως καὶ ὡς εἰσαγωγὴν καὶ προπαιδείαν τοῦ μαθητοῦ εἰς τὴν τεχνικὴν αὐτῆς, τὸν ὁρισμόν, τὴν κρίσιν, τὸν συλλογισμόν. Ἀκολουθεῖ ἡ κυρίως φιλοσοφία, διακεκριμένη εἰς δύο μέρη, τὴν θεωρίαν περὶ τοῦ ἀπὸ τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀνεξαρτήτου Εἶναι καὶ τὴν θεωρίαν περὶ τοῦ ἐκ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ ἐξηρτημένου Εἶναι, τουτέστι τὴν πραγματικὴν καὶ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν. Καὶ ἡ μὲν πρακτικὴ ὑποδιαιρεῖται εἰς πολιτικήν, οἰκονομικὴν καὶ ἠθικήν, ἡ δὲ πραγματικὴ εἰς θεολογίαν, ὡς ἐπιστήμην τοῦ ὑψίστου καὶ ἀπολύτου Εἶναι, μαθηματικήν, ὡς ἐπιστήμην τοῦ ἀριθμοῦ καθ' ἑαυτὸν (ἀριθμητική), τῆς σχέσεως τῶν ἀριθμῶν πρὸς ἀλλήλους (μουσική), τῶν ἀκινήτων μεγεθῶν (γεωμετρία) καὶ τῶν κινητῶν (ἀστρονομία), καὶ τέλος φυσικήν, ὡς ἐπιστήμην τῶν ἀντικειμένων, ὧν ἡ γνῶσις καὶ ἡ ὕπαρξις δὲν δύναται νὰ χωρισθῇ τῆς ὕλης. Τὸ σύστημα τοῦτο ἀποτελεῖ πυραμίδα γνώσεων, ὧν ἑκάστη ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰς αὐτὴν ὑποβεβηκυίας οὕτως, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται τελειότης τοῦ συστήματος καὶ νὰ ὑπάρχῃ ἡ βεβαιότης ὅτι περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ πάντα τὰ δυνατὰ ἀντικείμενα καὶ πάντα τὰ περιεχόμενα τῆς γνώσεως. Τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος ταύτης ἀποτελεῖ ὁ θεός, τὸ ἔσχατον αἴτιον καὶ τὸ πρῶτον κινοῦν. Ἐξ αὐτοῦ ἀφορμώμενοι κατερχόμεθα ἀπὸ τοῦ αἰτίου εἰς τὸ ἀποτέλεσμα, ἀπὸ τοῦ ἐνεργοῦ εἰς τὸν παθητικὸν παράγοντα, ἀπὸ τοῦ καθαροῦ εἴδους εἰς τὴν ὕλην. Οὕτω τὸ σύστημα τοῦτο χωρεῖ συγχρόνως γενετικῶς, δεικνύον οὐ μόνον τὰς διαφορὰς τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξ ἀλλήλων γένεσιν αὐτῶν, καὶ εἶναι θεοκεντρικόν, τουτέστι κορυφοῦται εἰς τὸν θεόν, ἐκ τοῦ τὰ πάντα καὶ εἰς ὃν τὰ πάντα, ἐπειδὴ δὲν εἶναι μόνον τὸ ὕψιστον καὶ ἀπόλυτον ὄν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὕψιστον ἀγαθόν.

Τὸ σύστημα τοῦτο τελειοῖ, ὡς εἴρηται, *Θωμᾶς ὁ Ἀκινᾶτος*, ὅστις ἐπετέλεσεν ἐν τῇ χριστιανικῇ σχολαστικῇ ὅ,τι ὁ Ἀβερρόης ἐν τῇ ἀραβικῇ καὶ ὁ Μαϊμωνίδης ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ, τουτέστιν ἐνέβαλεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θεολογίαν τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν, εἰ καὶ ὁ ἀριστοτελισμὸς αὐτοῦ δὲν στερεῖται στοιχείων ἐκ τοῦ Αὐγουστίνου καταλοίπων. Πρὸς τὴν σύνθεσιν ταύτην χριστιανικοῦ δόγματος καὶ ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας ἱκανοὶ τὸν doctorem angelicum ἡ ἀξιοθαύμαστος πρὸς συστηματοποίησιν δύναμις, διὰ τῆς ὁποίας εἶναι προικισμένος. Εἶναι πνεῦμα ὀξυνούστατον, ὅπερ εἰσδύνει νὰ ἀναλύῃ μέχρι τῶν ἐσχάτων λεπτομερειῶν τὸ παραδεδομένον πνευματικὸν ὑλικὸν καὶ νὰ συναρμολογῇ πρὸς ἄλληλα τὰ διάφορα στοιχεῖα αὐτοῦ. Δὲν εἶναι μὲν δημιουργικὸς νοῦς, στερεῖται τῆς ἐνοράσεως τῶν μεγάλων πνευμάτων, ἥτις εἶναι πηγὴ πρωτοτυπίας καὶ δημιουργικότητος, ἀλλὰ κέκτηται εἰς μέγιστον βαθμὸν τὴν δύναμιν τῆς σαφηνείας καὶ τῆς τάξεως, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας κατορθώνει νὰ μεταβάλῃ τὸ χάος εἰς κόσμον. Τοῦτο βλέπομεν ἤδη ἐν τῷ τρόπῳ, καθ' ὃν καθορίζει τὰς μεταξὺ φιλοσοφίας καὶ θεολογίας, πίστεως καὶ γνώσεως σχέσεις. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπικρατεῖ μέχρις αὐτοῦ σύγχυσις καὶ ἀσάφεια. Ὁτὲ μὲν ῥέπουσιν ἵνα καταστήσωσι τὰ μυστήρια τῆς πίστεως ὑποκείμενα τῆς λογικῆς νοήσεως, ὁτὲ δὲ ἵνα χωρίσωσιν ἐντελῶς αὐτὰ ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς σχολαστικῆς ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ «credo ut intelligam», συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν τὸ αὐτὸ περιεχόμενον δέον πρῶτον νὰ πιστευθῇ καὶ ἔπειτα νὰ γνωσθῇ, νὰ διαφωτισθῇ ὑπὸ τῆς λογικῆς νοήσεως. Ὁ Ἀκινᾶτος τοὐναντίον χωρίζει τὰς δύο πηγὰς τῆς γνώσεως, τὴν ἀποκάλυψιν καὶ τὸν λόγον ἢ τὴν ἐμπειρίαν. Ἡ σφαῖρα τῆς πίστεως καὶ ἡ σφαῖρα τῆς γνώσεως οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας. Ὑπάρχουν μυστήρια τῆς πίστεως, τὰ ὁποῖα εἶναι ὑπὲρ λόγον, οἷα ἡ ἁγία τριάς, ἡ ἐνανθρώπησις καὶ ἡ ἀπολύτρωσις. Ἐξ ἄλλου δύναται ὁ ἀνθρώπινος λόγος νὰ γνωρίσῃ, δηλαδὴ νὰ ἀποδείξῃ τὸν θεόν, τουτέστι τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ καὶ τὰς ἰδιότητας. Οὕτω ὁ Θωμᾶς διαγράφει διὰ πρώτην φορὰν σαφῆ ὅρια μεταξὺ λόγου καὶ ἀποκαλύψεως, ἐπιστήμης καὶ πίστεως. Γνῶσις σημαίνει ἀποδεικνύναι, πίστις τοὐναντίον δέχεσθαί τι ὡς ἀληθὲς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐθεντίας. Ἡ γνῶσις προπαρασκευάζει τὴν πίστιν, εἶναι ὁ πρόναος, δι' οὗ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν ναὸν τῶν θείων μυστηρίων. Δημιουργεῖ τὰ λογικὰ θεμέλια τῆς πίστεως, προηγεῖται ἑπομένως αὐτῆς. Οὕτω παρὰ τὸ credo ut intelligam τοῦ Ἀνσέλμου ἰσχύει καὶ τὸ intelligo ut credam. Εἶναι φανερὸν ὅτι τοῦτο σημαίνει εἰσαγωγὴν τῆς νοησιαρχίας εἰς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα, ἥτις εἶναι ὅλως ἀντίθετος πρὸς τὰς ἰδέας τῆς ἀπὸ τοῦ Αὐγουστίνου ἀφορμωμένης ῥοπῆς, καθ' ἣν ἡ πίστις δὲν στηρίζεται ἐπὶ λογικῶν βάσεων, ἀλλὰ τὸ κῦρος αὐτῆς καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀντλεῖ ἐκ τῆς ἀμέσου βεβαιότητος τῆς θρησκευτικῆς ἐνοράσεως.

Τὴν ἀπὸ τοῦ Αὐγουστίνου ἀπομάκρυνσιν βλέπομεν καὶ ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ τοῦ Θωμᾶ. Κατὰ τὴν γνωσιολογικὴν ἐκδοχὴν αὐτοῦ πηγὴ τῆς γνώσεως εἶναι ἡ ἐμπειρία. Ἐκ τῶν καθ' ἕκαστον ἀντικειμένων αὐτῆς συνάγει ὁ νοῦς δι' ἀφαιρέσεως τὴν γενικὴν αὐτῶν φύσιν, σχηματίζει τουτέστι γενικὰς ἐννοίας, ἐκ τούτων δὲ διὰ περαιτέρω νοητικῆς ἐνεργείας δημιουργεῖ τὰς γενικωτάτας ἐννοίας, τὰ ὕψιστα ἀξιώματα τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αἱ μεταξὺ τῶν ἐννοιῶν τούτων ὑφιστάμεναι σχέσεις διαγιγνώσκονται ὑπὸ τῆς φυσικῆς νοήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἀποκροὐει λοιπὸν ὁ Θωμᾶς τὴν ἐκδοχὴν τοῦ Βοναβεντούρα καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τοῦ Αὐγουστίνου, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν, ὡς εἴδομεν, ἡ θεία ἔλλαμψις εἶναι ἀναγκαία πρὸς γνῶσιν τῶν ὑψίστων ἀρχῶν καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας. Πρὸς ἐπίτευξιν τῆς φυσικῆς γνώσεως ἀρκεῖ ὁ ἀνθρώπινος λόγος, ὅστις στοχάζεται τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ διὰ τῆς ἐμμόνου αὐτῷ ἱκανότητος καὶ δυνάμεως. Κατὰ ταῦτα τὸ γενικὸν ὑφίσταται μετὰ τὰ πράγματα ὡς γενική τις παράστασις αὐτῶν, ὡς ἔννοια συνδέουσα τὰ ἐν αὐτοῖς κοινά. Συγχρόνως ὅμως ὑπάρχει κατὰ τὸν Θωμᾶν τὸ μὲν πρὸ τῶν πραγμάτων, ὡς ἰδέα ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ, τὸ δὲ ἐν τοῖς πράγμασιν, ὡς ἡ φύσις αὐτῶν καὶ τὸ ἐνεργὸν εἶδος. Τὰς συνεπείας τῆς γνωσιολογίας ταύτης ἀντιλαμβανόμεθα ἐν ὅσοις λέγει ὁ Ἀκινᾶτος περὶ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ. Ἡ γνῶσις αὕτη εἶναι δι' αὐτὸν μόνον ἔμμεσος, λογικὴ γνῶσις, δὲν στηρίζεται λοιπὸν ἐπὶ ἀμέσου ἐνοράσεως, ὡς ὑποστηρίζει ἡ αὐγουστινίζουσα ῥοπή. Τὴν ὕπαρξιν τοῦ θεοῦ πειρᾶται νὰ καταδείξῃ τῇ βοηθείᾳ πέντε ἀποδείξεων, αἵτινες στηρίζονται ὅλαι ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐκ τῶν προτέρων ἐκείνην μέθοδον τοῦ Ἀνσέλμου, τὴν ὁποίαν ἐφαρμόζει εἰς τὴν λεγομένην ὀντολογικὴν ἀπόδειξιν. Ἀκριβέστερον ἀφορμᾶται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς αἰτιότητος, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποδίδει ἀπόλυτον κῦρος, ἐπειδὴ θεωρεῖ αὐτὴν αὐτοφανῆ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς βεβαίαν ἀρχὴν τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ μόνον ἡ ἐκ τῶν διαφόρων βαθμίδων τῆς τελειότητος τὴν ὕπαρξιν τοῦ θεοῦ συνάγουσα ἀπόδειξις, ἥτις κατάγεται ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Αὐγουστίνου. Διὰ τῶν ἀποδείξεων τούτων καταντῶμεν κατὰ τὸν Θωμᾶν οὐ μόνον εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ. Οὕτω γνωρίζομεν τῇ βοηθείᾳ αὐτῶν τὸν θεὸν ὡς τὸ πρῶτον κινοῦν καὶ ὡς καθαρὰν ἐνέργειαν· ὡς πρῶτον αἴτιον καὶ ὡς αὐταίτιον· ὡς κατ' ἀνάγκην ὄν, οὗ ἡ φύσις εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ὕπαρξιν, τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ ὡς ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα· ὡς τὸ τέλειον ὂν καὶ ὡς ὑψίστη νόησιν. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι πᾶσαι αὗται αἱ ἀποδείξεις εἶναι πιθανοὶ λόγοι, τοὺς ὁποίους δύναται νὰ προσαγάγῃ ὁ λόγος ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως, οὐχὶ δὲ ἀναγκαῖοι, ἀποδεικτικοὶ λόγοι, ὡς θεωρεῖ τὰς ἑαυτοῦ ἀποδείξεις ὁ Ἄνσελμος, ἐφ' ὅσον ἀναφέρονται εἰς τὸ εἰδικὸν περιεχόμενον τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως. Ὡς ἡ θεολογία ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ὀντολογία τοῦ Ἀκινάτου ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους. Τὰ φυσικὰ ὄντα ἐκδέχεται καὶ αὐτὸς ὡς συνιστάμενα ἐξ ὕλης καὶ εἴδους. Ἀλλ' ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Βοναβεντούραν θέλει τὰ ἀσώματα ὄντα καθαρὰ εἴδη, ἄνευ ὕλης. Ἀλλ' ἡ τελευταία αὕτη εἶναι καὶ δι' αὐτὸν δυνάμει μόνον, καθαρὰ δυναμικότης, ὄχι πραγματικὸν Εἶναι. Ἐξ ἄλλου θεωρεῖ αὐτὴν ὡς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξατομικεύσεως, τουτέστιν εἶναι ὁ πραγματικὸς λόγος τῆς πολλότητος τῶν ἀτόμων ἐν τῷ αὐτῷ εἴδει. Ἐπειδὴ δέ, ὡς ὑπεδηλώθη, τὰ πνευματικὰ ὄντα στεροῦνται ὕλης, ἕκαστον αὐτῶν ἀποτελεῖ ἴδιον εἶδος, τουτέστι δὲν ὑφίσταται πολλότης ἀτόμων ἐν τῷ αὐτῷ εἴδει. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι ἡ εἰδοποιὸς ἀρχή, ὅπως ἡ ὕλη ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξατομικεύσεως. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Βοναβεντούρας δέχεται πλείονα τοῦ ἑνὸς εἴδη ἐν ἑκάστῳ ὄντι, διδάσκει ὁ Θωμᾶς ὅτι ἕκαστον αὐτῶν κέκτηται ἓν μόνον εἶδος. Τὸ αὐτὸ εἶδος ἀποτελεῖ τὴν πλαστικὴν ἀρχήν, διὰ τῆς ὁποίας ὀργανικόν τι ὂν διαμορφοῦται εἰς σῶμα καὶ εἰς ἔμψυχον σῶμα. Ἐκ τῆς θεωρίας ταύτης περὶ ἑνότητος τοῦ εἴδους ἐξαρτᾶται κατ' οὐσίαν ἡ ψυχολογία τοῦ Ἀκινάτου. Ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ μόνη εἰδοποιὸς ἀρχὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Τὸ σῶμα δὲν κέκτηται ἴδιον εἶδος, ὡς ἐδίδασκεν ὁ Βοναβεντούρας, ἀλλὰ μετὰ τῆς ζωῆς λαμβάνει καὶ τὴν σωματικὴν μορφὴν διὰ τῆς ψυχῆς. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατὰ ταῦτα ψυχοφυσικὸν ὄν, ἑνότης ἀποτελουμένη ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. Ὡς δὲ ἐνταῦθα, οὕτω ἀπομακρύνεται ὁ Θωμᾶς τῆς παραδόσεως τῆς σχολῆς τοῦ Αὐγουστίνου καὶ ἐν τῷ καθορισμῷ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας διακρίνει εἰς πέντε εἴδη, τὴν φυτικήν, τὴν αἰσθητικήν, τὴν ὀρεκτικήν, τὴν κινητικὴν καὶ τὴν πνευματικήν, ἐνῷ ὁ Βοναβεντούρας γνωρίζει μόνον τὴν ψυχὴν ὡς τὴν ἄμεσον ἀρχὴν τῶν διαφόρων αὐτῆς ἐνεργειῶν, ἀγνοῶν δυνάμεις διαφόρους πραγματικῶς ἀπὸ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς. Τοὐναντίον ὁ doctor angelicus συμφωνεῖ πλήρως πρὸς τὸν doctorem seraphicum ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν αὐτοτελῆ ὑπόστασιν, τὴν πνευματικὴν φύσιν καὶ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. Παρὰ τὴν ὀργανικὴν αὐτῆς ἑνότητα μετὰ τοῦ σώματος, εἶναι καὶ κατ' αὐτὸν ἡ ψυχὴ ἀνεξάρτητος αὐτοῦ κατά τε τὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ὕπαρξιν. Ἐντεῦθεν συνάγει καὶ τὴν ἀθανασίαν αὐτῆς, ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνηγορεῖ καὶ ὁ πρὸς αὐτὴν ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀνεξάλειπτος πόθος. Νοησιαρχικὸς εἶναι ὁ Θωμᾶς καὶ ἐν τῇ ἠθικῇ. Οἱ ἠθικοὶ κανόνες ἐκπηγάζουσι καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς λογικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἠθικὴ δὲ συμπεριφορὰ εἶναι τὸ πρὸς τὴν φύσιν ταύτην σύμφωνον. Κριτήριον κατὰ ταῦτα τῆς ἠθικῆς πράξεως εἶναι ἡ πρὸς τὴν λογικὴν φύσιν συμφωνία αὐτῆς. Ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι ἀριστοτελική. Ἀλλὰ μετ' αὐτῆς συνδέει ὁ Ἀκινᾶτος τὴν ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Αὐγουστίνου κυριαρχοῦσαν ἰδέαν τοῦ αἰωνίου νόμου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκφράζεται ἡ βούλησις τοῦ θεοῦ. Οἱ ἠθικοὶ κανόνες, τὸ σύνολον τῶν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐμφύτων ἠθικῶν αἰτημάτων, συγκροτοῦσι τὸν φυσικὸν νόμον. Ἡ πρὸς αὐτὸν συμφωνία ἀποτελεῖ, ὡς εἴπομεν, τὸ κριτήριον τῆς ἠθικῆς διαγωγῆς. Ἀλλ' ὁ φυσικὸς οὗτος νόμος εἶναι πραγμάτωσις τῆς θείας περὶ κόσμου οἰκονομίας, ἥτις συνιστᾷ τὸν αἰώνιον νόμον. Οὕτω ἡ πρὸς τὸν φυσικὸν νόμον συμφωνία εἶναι συγχρόνως συμφωνία πρὸς τὸν αἰώνιον νόμον, τὴν αἰωνίαν βούλησιν τοῦ θεοῦ. Τῆς συμφωνίας ταύτης ὅρος ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως, τὴν ὁποίαν ὁρίζει ὁ Θωμᾶς ὡς αὐταίτιον, ἀκολουθῶν καὶ ἐνταῦθα τὸν Σταγειρίτην. Συμφώνως δὲ πρὸς τὸν νοησιαρχικὸν χαρακτῆρα τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ, πηγὴ τῆς ἐλευθερίας ταύτης εἶναι ὁ ἀνθρώπινος λόγος. Οὗτος προβάλλει εἰς τὴν βούλησιν διαφόρους σκοποὺς καὶ διάφορα ἀγαθά, καθιστῶν δυνατὴν τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν καὶ κατευθύνων τὴν βούλησιν. Ἐκ τῆς ἰδέας ἐκείνης τοῦ φυσικοῦ νόμου παράγει καὶ τὴν περὶ τὸ δίκαιον φιλοσοφίαν αὐτοῦ. Ἐν τῷ φυσικῷ νόμῳ περιλαμβάνεται τὸ φυσικὸν δίκαιον, ὅπερ ὑπόκειται βάσις τοῦ θετοῦ δικαίου. Τοῦτο δὲ πάλιν ἀπορρέει ὡς συμπέρασμα ἐκ τοῦ φυσικοῦ δικαίου καὶ συνίσταται εἰς ἀκριβεστέρους καὶ συγκεκριμένους καθορισμοὺς ἐκείνου. Οὕτω μεταξὺ δικαίου καὶ ἠθικῆς ὑφίσταται στενὴ σχέσις, ἐφ' ὅσον ὁ φυσικὸς νόμος ἀποτελεῖ τὸν συνδετικὸν κρίκον, ὅστις ἑνώνει τὴν ἠθικὴν τάξιν πρὸς τὴν ἔννομον τάξιν. Ἡ τολμηρὰ αὕτη σύνθεσις χριστιανικῶν καὶ ἀριστοτελικῶν ἰδεῶν, Αὐγουστίνου καὶ Ἀριστοτέλους, προσέκρουσεν, ὡς πᾶν νέον, εἰς τὴν ἀντίστασιν καὶ εἰς τὸν πόλεμον οὐ μόνον τῶν φραγκισκανῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ φιλοσόφου τάγματος. Παρὰ τοὺς πολεμίους ὅμως ἀνέστησαν καὶ ἔνθερμοι ὑπέρμαχοι τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου συστήματος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ὁ ἀγών, τὸν ὁποῖον προεκάλεσεν, ἔληξε διὰ τῆς πλήρους νίκης. Τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν ἐκήρυξε τέλος τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Θωμᾶ ὡς ἰδίαν αὐτοῦ φιλοσοφίαν, περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶ-

Digitized by Google

νος ἤρθη ἡ καταδίκη τῶν διδαγμάτων τοῦ μεγάλου δομινικανοῦ, ἥτις εἶχεν ἐκσφενδονισθῆ κατ' αὐτῶν ἐν τῇ ὀξύτητι τοῦ ἀγῶνος. Τὸ σύστημα αὐτοῦ ἀποτελεῖ μέχρι τῆς σήμερον τὴν ἐπίσημον φιλοσοφίαν τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἥτις κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ μάλιστα καὶ ἀξιοσημείωτον θωμιστικὴν κίνησιν κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν.

Ἡ πλατωνίζουσα ἀνθρωπιστικὴ κίνησις, τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ σχολαστικῇ, συνεχίζεται τρόπον τινὰ ὑπὸ τῆς πρὸς τὴν ἔρευναν τῆς φύσεως κατατεινούσης καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας τελούσης ῥοπῆς, ἥτις, ὡς ἐλέχθη, ἀποτελεῖ δευτερεύουσάν τινα κατεύθυνσιν ἐν τῷ πνευματικῷ βίῳ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἧς ἡ ἔκθεσις συμπληροῖ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ. Ὁ κυριώτερος ἐκπρόσωπος αὐτῆς εἶναι ὁ *Ρογῆρος Βάκων* (1215—1294), καθολικὸν πνεῦμα γενικωτάτης μορφώσεως, ὡς ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Ἀλβέρτος ὁ Μέγας, οὗ ὅμως τὸ ἐπιστημονικὸν ἰδανικὸν ἀπορρίπτει, ὅπως ἀποκρούει καὶ τὴν ἀριστοτελικὴν λογικήν. Ἐχθρὸς τῆς τυφλῆς πίστεως εἰς τὴν αὐθεντίαν, χρησιμοποιεῖ τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὸ πείραμα ὡς πηγὰς τῆς γνώσεως, τιμώμενος ὡς ἡ κορυφὴ τῶν φυσιοδιφῶν τῶν μέσων αἰώνων. Τὴν γνῶσιν διαιρεῖ εἰς δύο κατηγορίας, εἰς γνῶσιν δι' ἀποδείξεως καὶ εἰς γνῶσιν δι' ἐμπειρίας, τὴν ὁποίαν διακρίνει εἰς ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικήν. Ἡ δι' ἀποδείξεως γνῶσις κέκτηται ἀξίαν ἐν τοῖς μαθηματικοῖς, ὅπου ὁδηγεῖ εἰς πλήρη βεβαιότητα καὶ διὰ τοῦτο θεωρεῖ ὁ Βάκων αὐτὰ ὡς τὴν βάσιν καὶ τὸ ἰδανικὸν πάσης ἐπιστήμης. Ἡ δι' ἐμπειρίας γνῶσις ἰσχύει ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐπιστήμαις. Τὸ ἕτερον εἶδος αὐτῆς, ἡ ἐξωτερικὴ ἐμπειρία, ὑποκείμενον αὐτῆς ἔχει τὴν φύσιν καὶ τὰ ὄντα τῆς φύσεως. Διὰ τοῦ ἑτέρου εἴδους, τῆς ἐσωτερικῆς ἐμπειρίας, λαμβάνομεν γνῶσιν τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ὑπεραισθητῶν καθόλου ἀντικειμένων. Ἡ ἐσωτερικὴ λοιπὸν αὕτη ἐμπειρία εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ἐμπειρίαν. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Βάκων ὅτι αὕτη συνίσταται εἰς ἔλλαμψιν τῆς ψυχῆς διὰ τοῦ θεοῦ, εἰς ἐνοράσεις καὶ ἐμπνεύσεις, ὧν πεῖραν λαμβάνομεν διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τούτου ὀργάνου. Τῆς ἐμπειρίας ταύτης διακρίνει ἑπτὰ βαθμῖδας ἢ στάδια, ὧν ὕψιστον ἡ ἔκστασις, διὰ τῆς ὁποίας ἑνοῦται ἡ ψυχὴ ἀμέσως μετὰ τοῦ θεοῦ. Παρὰ τὴν ἐμπειριοκρατίαν λοιπὸν τοῦ Βάκωνος, ἔχομεν ἐνταῦθα καὶ μυστικίζουσαν γνωσιολογίαν, παρὰ τὴν ἔρευναν τῆς φύσεως τὸν μυστικισμόν, παρὰ τὴν θεωρίαν περὶ μαθηματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς γνώσεως θεωρίαν περὶ θρησκευτικῆς γνώσεως. Ἡ τελευταία αὕτη εἶναι διάφορος καὶ τῆς διὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς λογικῆς γνώσεως, οὔτε ἐκ τῶν αἰσθήσεων προέρχεται οὔτε ἐκ τῆς νοήσεως. Πρόκειται λοιπὸν περὶ τρίτης θεωρίας, περὶ τρόπου γνώσεως, ὅστις ὑπενθυμίζει, ὡς παρατηρεῖ ὁ Hessen, τὴν γνωσιολογίαν τῆς σχολῆς τοῦ Dilthey καὶ τῆς φαινομενολογίας τοῦ Husserl. Ἡ περὶ ἐλλάμψεως θεωρία, ἣν ἔχει κοινὴν ὁ Βάκων πρὸς τὴν σχολὴν τοῦ Αὐγουστίνου, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπεκτείνει ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς γνώσεως, ὁδηγεῖ κατ' ἀκολουθίαν τὸν Βάκωνα εἰς ἰδιάζοντα καθορισμὸν τῶν μεταξὺ θεολογίας καὶ φιλοσοφίας σχέσεων. Διότι καὶ ἡ φιλοσοφία ἐκπηγάζει ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ θείου φωτός. Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει εἶναι συγγενὴς πρὸς τὴν ἀποκάλυψιν. Οὕτω μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς θεολογίας δὲν ὑπάρχει οὐσιώδης διαφορά. Αἱ ἰδέαι αὗται ὑπενθυμίζουν τὴν περὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ θρησκείας καὶ ἐπιστήμης θεωρίαν μερικῶν ἐκ τῶν φιλοσόφων τῶν χρόνων ἡμῶν, ἰδίᾳ τῆς σχολῆς τοῦ Kayserling. Καθόλου δὲ ἡ φιλοσοφία τοῦ Βάκωνος τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ νεοπλατωνισμοῦ. Περισσότερον ἐξηρτημένοι ἀπ' αὐτοῦ εἶναι ἄλλοι τινὲς φυσιοδίφαι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, πρὸ πάντων ὁ Witelo μετὰ τῆς περὶ φωτὸς μεταφυσικῆς αὐτοῦ καὶ τῶν διαφόρων ἀπορροῶν, καὶ Dietrich ὁ ἐκ Freiberg, κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ ὄντα γνωρίζομεν ἐν τῷ φωτὶ τοῦ θεοῦ. Εἰς τὴν νεοπλατωνίζουσαν ταύτην ῥοπὴν δέον νὰ συγκαταλεχθῇ καὶ ὁ ποιητὴς τῆς «Θείας Κωμῳδίας».

Τὸ τέλος τῆς σχολαστικῆς. Κατὰ τὴν τρίτην ταύτην περίοδον τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας, ἡ μεταξὺ δομινικανῶν καὶ φραγκισκανῶν ἀντίθεσις φθάνει εἰς τὸ ὕψιστον αὐτῆς σημεῖον. Τὸ ἰδανικὸν τῆς σχολαστικῆς, ἡ ἐναρμόνισις πίστεως καὶ γνώσεως, διαλύεται. Ἐπέρχεται πλήρης χωρισμὸς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως γνώσεως, τελεία διάκρισις μεταξὺ θρησκευτικότητος καὶ φυσικῆς γνώσεως. Ἐξ ἄλλου παρατηρεῖται κατ' αὐτὴν στροφὴ πρὸς τὸν νομιναλισμὸν καὶ κατ' ἀκολουθίαν πρὸς τὴν θεωρίαν περὶ τῆς πραγματικῆς ὑπάρξεως μόνον τῶν καθ' ἕκαστον ἀτομικῶν ὄντων. Τέλος τὴν νοησιαρχίαν τῶν μεγάλων συστηματικῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος διαδέχεται νῦν ἡ βουλησιαρχία, ἡ θεωρία περὶ τοῦ πρωτείου τῆς βουλήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἐν μέρει ἡ μεταξὺ θρησκευτικότητος καὶ φυσικῆς γνώσεως διάκρισις.

Εἰς τὸ μεταίχμιον μεταξὺ μέσης καὶ μεταγενεστέρας σχολαστικῆς ἵσταται ὁ *Δοὺνς Σκῶτος* (1270—1308), ὁ ἱδρυτὴς τῆς νεωτέρας σχολῆς τῶν φραγκισκανῶν. Πρώτης τάξεως κριτικὸν πνεῦμα, δι' ὃ doctor subtilis ἐπικληθείς, απομακρύνεται ἔν τισι τῆς παραδόσεως τοῦ τάγματος, εἰ καὶ παραμένει πάντοτε πολέμιος τῆς φιλοσοφίας τοῦ Θωμᾶ. Ἡ πρὸς αὐτὸν ἀντίθεσις καταφαίνεται ἤδη εἰς τὴν περὶ πίστεως καὶ γνώσεως διδασκαλίαν αὐτοῦ. Χωρὶς νὰ δέχεται ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν δύο φαινομένων, ἐξαίρει τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου πρὸς γνῶσιν τοῦ θεοῦ καὶ περιορίζει μεγάλως τὰ ὅρια τῆς φυσικῆς γνώσεως. Πλεῖσται ἰδιότητες τοῦ θεοῦ εἶναι ἀπρόσιτοι εἰς τὸν νοῦν. Ὡσαύτως δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. Περὶ τούτων καὶ ἄλλων ζητημάτων βεβαιότητα παρέχει εἰς ἡμᾶς μόνον τὸ ὑπερφυσικὸν φῶς τῆς πίστεως. Διακρίνει λοιπὸν αὐστηρότερον ὁ Δοὺνς Σκῶτος μεταξὺ λογικῶν ἀληθειῶν καὶ ἀληθειῶν τῆς πίστεως. Μεταξὺ αὐτῶν ὑφίσταται συνάρτησις, ἀλλ' αὕτη εἶναι πολὺ χαλαρωτέρα ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἰσχυρίζετο ὁ Ἀκινᾶτος. Παρὰ ταῦτα προσάγει καὶ ὁ doctor subtilis λογικὰς ἀποδείξεις περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ. Ἀλλὰ ἡ μαθηματικὴ αὐτοῦ νοοτροπία δὲν ἐπιτρέπει εἰς αὐτὸν νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὰς ἀποδεικτικὴν δύναμιν. Χρησιμεύουν μόνον πρὸς στήριξιν τῆς πίστεως. Ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τῶν γενικῶν ἐννοιῶν συμφωνεῖ ὁ Δοὺνς Σκῶτος μετὰ τοῦ Θωμᾶ εἰς τὴν ἀπόρριψιν τοῦ νομιναλισμοῦ. Διακρίνει καὶ αὐτὸς τρεῖς τρόπους τῆς ὑπάρξεως τοῦ γενικοῦ, ἀλλὰ ἐν τῷ καθορισμῷ τοῦ ἐν τῷ πράγματι γενικοῦ προβάλλει ἴδια διδάγματα. Ἕκαστον πρᾶγμα, λέγει, ἐμφανίζει γενικάς, ειδικὰς καὶ ἀτομικὰς ἰδιότητας, διότι εἰς τὰς ἐννοίας τοῦ γένους καὶ τοῦ εἴδους προστίθεται καὶ ἡ ἰδιότης τῆς ἀτομικότητος. Αἱ ἰδιότητες αὗται δὲν διαφέρουσι βεβαίως κατ' οὐσίαν ἀλλήλων, ἀλλ' ὅμως ἡ διαφορὰ αὐτῶν δὲν εἶναι καὶ ἁπλῶς λογική. Πρόκειται μᾶλλον περὶ εἰδολογικῆς διαφορᾶς, ἥτις ἵσταται μέση μεταξὺ πραγματικῆς καὶ λογικῆς διαφορᾶς. Ἀλλ' ἐν τῷ ζητήματι τῆς καταγωγῆς τῶν ἐκ τῶν προτέρων στοιχείων τῆς γνώσεως ἀπομακρύνεται ἀπὸ τῆς σχολῆς τοῦ Αὐγουστίνου. Διότι, ἀποκρούων τὴν ἰδέαν τῆς θείας ἐλλάμψεως, προσκολλᾶται εἰς τὴν ἀριστοτελικὴν θεωρίαν καὶ δέχεται ὅτι ὁ ἀνθρώπινος λόγος εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς θέσιν νὰ γνωρίσῃ τὰς φυσικὰς ἀληθείας. Κατ' ἀκολουθίαν ἀποδέχεται καὶ φυσικὴν γνῶσιν τοῦ θεοῦ ἐκ τῶν ὑστέρων. Ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ οὔτε ἀμέσως βεβαία εἶναι, οὔτε ἐκ τῶν προτέρων δύναται νὰ ἀποδειχθῇ. Μόνον ἐκ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν δημιουργημάτων εἶναι δυνατὸν νὰ συμπεράνωμεν τὴν ὕπαρξιν πρώτου αἰτίου, ὅπερ εἶναι συγχρόνως καὶ τελικὸν αἴτιον. Παρὰ ταῦτα οἰκειοποιεῖται καὶ τὴν ὀντολογικὴν ἀπόδειξιν τοῦ Ἀνσέλμου, ἧς ἡ μέθοδος τελεῖ ἄντικρυς εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὴν ἀπαίτησιν αὐτοῦ περὶ ἐμπειρικῆς βάσεως τῶν ἀποδείξεων τῆς ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ. Ἐν τῇ μεταφυσικῇ ἀπομακρύνεται πάλιν ὁ Σκῶτος ἀπὸ τοῦ Θωμᾶ, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε προσεγγίσει ὡς πρὸς σημεῖά τινα τῆς γνωσιολογίας. Ἐνῷ κατὰ τὸν Ἀκινᾶτον ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξατομικεύσεως κεῖται ἐν τῇ ὕλῃ, ὑπολαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Σκώτου ὡς ἴδιον εἶδος. Ἄλλαις λέξεσιν εἰς τὸν γενικὸν καὶ εἰδικὸν καθορισμὸν προστίθεται ὡς τρίτον εἶδος ἡ ἀτομικὴ διαφορά. Κατ' ἀκολουθίαν ὑπάρχει καὶ εἰς τὸν κόσμον τῶν πνευμάτων ἡ πολλότης τῶν ἀτόμων, τὴν ὁποίαν ἠρνεῖτο ὁ Θωμᾶς. Ὡσαύτως ταῦτα σύγκεινται ἐξ ὕλης καὶ εἴδους, ὅπερ καὶ τοῦτο ἀποκρούει ἐκεῖνος. Τέλος καὶ τὴν ὕλην ἐκδέχεται οὐχὶ ὡς καθαρὰν δυναμικότητα, ἀλλά, συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ σχολῆς, ἀναγνωρίζει εἰς αὐτὴν πραγματικήν τινα ὕπαρξιν. Πρὸς τὴν παράδοσιν τῆς σχολῆς τῶν φραγκισκανῶν συμφωνεῖ καὶ ὡς πρὸς τὴν ψυχολογίαν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Ἀκινᾶτον, δέχεται δύο πλαστικὰς ἀρχάς, δύο εἴδη πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐπειδὴ ἡ ὕλη δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ δεχθῇ ἀμέσως ὡς εἶδος αὐτῆς τὴν λογικὴν ψυχήν. Διὰ τοῦτο, παρὰ ταύτην ὑπάρχει κατ' αὐτὸν καὶ δεύτερον εἶδος, τὸ τῆς σωματικότητος. Οὕτω ὁ Σκῶτος παραμένει πιστὸς εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἀρχαιοτέρας σχολῆς τῶν φραγκισκανῶν, ἥτις ἀποδέχεται πλείονα εἴδη ὡς συστατικὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Διάφορα τοῦ Θωμᾶ διδάσκει καὶ ὡς πρὸς τὰς θεμελιώδεις δυνάμεις τῆς ψυχῆς. Πρὸ πάντων καταπολεμεῖ τὴν ψυχολογικὴν νοησιαρχίαν αὐτοῦ, ἀναγνωρίζων τὸ πρωτεῖον τῆς βουλήσεως ἔναντι τοῦ νοῦ καὶ εἰσηγούμενος οὕτω τὴν ψυχολογικὴν βουλησιαρχίαν. Οὐχὶ ἡ νόησις, ἀλλ' ἡ βούλησις εἶναι τὸ πρῶτον καὶ θεμελιῶδες ἐν τῇ ψυχῇ, κατευθύνουσα τὴν νόησιν καὶ ἄρχουσα αὐτῆς.

Ἡ νόησις ἐκτελεῖ χρέη θεράποντος διὰ τὴν βούλησιν, ἥτις εἶναι αὐτοτελὴς καὶ αὐτενεργός. Ὅθεν ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον βουλητικὸν ὄν. Τὴν ὑπεροχὴν τῆς βουλήσεως ἐξαίρει ὁ Σκῶτος καὶ ἐν τῷ θεῷ. Ἐντεῦθεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν καταντᾷ κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν ἠθικὴν σχετικοκρατίαν, διδάσκων ὅτι τὸ ἀγαθὸν εἶναι τοιοῦτον ἐπειδὴ θέλει ὁ θεός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐνισχύεται εἰς τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀναποδείκτου τῶν δογμάτων ἐκείνων, ἅπερ ἀπορρέουσιν ἐκ μόνης τῆς βουλήσεως τοῦ θεοῦ, οἷα τὸ περὶ ἐνανθρωπήσεως καὶ ἀπολυτρώσεως. Αἱ ἀρνητικαὶ καὶ κριτικαὶ ῥοπαὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Δοὺνς Σκώτου κληροδοτοῦνται ὑπ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν σκωτικὴν καλουμένην σχολήν, τῆς ὁποίας ἱδρυτὴς ἐγένετο. Ἤδη δὲ παρά τισι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ παρατηροῦμεν τὴν κατεύθυνσιν ἐκείνην, ἥτις κυρίως χαρακτηρίζει τὴν μεταγενεστέραν σχολαστικὴν καὶ ἥτις εἶναι γνωστὴ ὡς νομιναλισμός.

Τῆς κατευθύνσεως ταύτης τοῦ νομιναλισμοῦ τῆς μεταγενεστέρας σχολαστικῆς εἰσηγητὴς ἐγένετο κυρίως ὁ *Γουλιέλμος Ὄκκαμ* (1300—1349), τὸ σπουδαιότατον πνεῦμα τῆς περιόδου ταύτης. Κατὰ τὸν ἀνανεωτὴν τοῦτον τοῦ νομιναλισμοῦ τῆς πρώτης περιόδου, πᾶσα ἡ πραγματικότης ἀποτελεῖται ἐξ ἀτομικῶν καθ' ἕκαστον ὄντων. Γενικὰ ἀντικείμενα ὑπάρχουσι μόνον ἐν τῇ ὑποκειμενικῇ συνειδήσει, ἔχουσιν ἰδεατὴν μόνον ἐκ τοῦ πνεύματος ἀπορρέουσαν ὕπαρξιν. Τοῦτο βεβαίως δὲν σημαίνει ὅτι στεροῦνται σπουδαιότητος ἢ ὅτι οὐδεμίαν ἔχουν σχέσιν πρὸς τὴν πραγματικότητα. Στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος τῶν πραγματικῶν ἀντικειμένων, ἐπὶ τῶν κοινῶν γνωρισμάτων τῶν καθ' ἕκαστον ὄντων. Εἶναι τὰ σύμβολα, διὰ τῶν ὁποίων ἐκφράζομεν τὸ κοινὸν καὶ γενικὸν τοῦτο, ὅπως καὶ ἡ λέξις, διὰ τῆς ὁποίας χαρακτηρίζομεν αὐτὰ καὶ διακρίνομεν ἀπ' ἀλλήλων. Ἐκ τῶν γνωσιολογικῶν τούτων προϋποθέσεων ἐξαρτᾶται ὁ καθορισμὸς τῆς μεταξὺ πίστεως καὶ γνώσεως σχέσεως παρὰ τῷ Ὄκκαμ. Ἀφοῦ μόνον τὸ καθ' ἕκαστον ὑπάρχει πραγματικῶς, βάσις πάσης γνώσεως εἶναι ἡ ἐμπειρία. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι οὔτε ἡ ὕπαρξις καὶ αἱ ἰδιότητες τοῦ θεοῦ οὔτε ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῶσιν ἐν τῇ αὐστηρᾷ, ἐπιστημονικῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως. Πᾶσα λοιπὸν ἡ περὶ τοῦ ὑπερβατικοῦ κόσμου γνῶσις ἡμῶν στηρίζεται ἐπὶ τῆς πίστεως, ἐπὶ τῆς αὐθεντίας τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ ταῦτα διακρίνει ὁ Ὄκκαμ αὐστηρῶς ἀπ' ἀλλήλων τὴν θεολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Χωρῶν περαιτέρω τοῦ Σκώτου, ἀρνεῖται οὐ μόνον τὸ δυνατὸν τῆς ὁλομεροῦς γνώσεως τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καθόλου τὸ δυνατὸν τῆς γνώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου. Οὗτος οὔτε νὰ γνωρίσῃ τὸν θεὸν μετὰ βεβαιότητος δύναται οὔτε νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ. Ὁ νομιναλισμὸς τοῦ Ὄκκαμ καθορίζει καὶ τὸ φαινόμενον τῆς γνώσεως. Ἡ ἀριστοτελικὴ θεωρία περὶ ἀφαιρέσεως, δι' ἧς συλλαμβάνομεν τὸ ἐν τοῖς πράγμασι γενικόν, ἀπογυμνοῦται τῶν ἀναγκαίων αὐτῆς βάσεων, ἀφοῦ κατὰ τὸν Ὄκκαμ τὸ γενικὸν δὲν ὑπάρχει οὐδ' ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν. Ἀπορρίπτει κατ' ἀκολουθίαν τὴν θεωρίαν περὶ τῶν νοητῶν εἰδώλων, τὰ ὁποῖα τρόπον τινὰ ἐκπορευόμενα ἐκ τῶν ἀντικειμένων εἰσέρχονται εἰς τὸ πνεῦμα ἡμῶν. Ὁ νοῦς γνωρίζει πρῶτον τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀντικειμένων δι' ἐνοράσεως, ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας. Πρὸς τὴν τοιαύτην γνῶσιν συνδυάζεται ἔπειτα ἡ δι' ἀφαιρέσεως, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας σχηματίζομεν ὑποκειμενικὰς ἐννοίας, χρησιμευούσας ὡς σημεῖα, ὡς σύμβολα δι' ὁμοειδεῖς ὁμάδας καθ' ἕκαστον ἀντικειμένων. Εἰς τὴν ἐξαρσιν ταύτην τῆς ἐνοράσεως καὶ τῆς σημασίας αὐτῆς διὰ τὴν γνῶσιν ἔγκειται ἡ ἀξία τῆς γνωσιολογίας τοῦ Ὄκκαμ. Ἐν τῇ ψυχολογίᾳ ἀντιπροσωπεύει διδασκαλίαν μὴ ἀφισταμένην τῆς σχολῆς τοῦ Αὐγουστίνου. Τὰς ψυχικὰς δυνάμεις οὔτε ἀπ' ἀλλήλων οὔτε ἀπὸ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς διακρίνει ὡς πραγματικῶς διαφόρους. Ἐπίσης εἶναι καὶ αὐτὸς βουλησιαρχικός, εἰς μείζονα μάλιστα βαθμὸν ἢ ὁ Δοὺνς Σκῶτος. Ἡ βούλησις ἀποτελεῖ αὐτὸ τοῦτο τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς, συνεργοῦσα καὶ κατὰ τὰς νοητικὰς λειτουργίας τοῦ πνεύματος. Πρὸς τὸν Σκῶτον συμφωνεῖ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἠθικήν. Ὅλος ὁ ἠθικὸς κόσμος στηρίζεται μόνον ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως τοῦ θεοῦ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατο καὶ νὰ μεταβληθῇ κατ' ἀρέσκειαν. Ἀλλ' ἐνῷ ἐκεῖνος ἐξαιρεῖ τὰς δύο πρώτας ἐντολὰς τοῦ Δεκαλόγου, θεωρεῖ ὁ inceptor venerabilis ὁλόκληρον τὸν πίνακα τῶν ἐντολῶν ἐξηρτημένον ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς θείας βουλήσεως. Πρόκειται λοιπὸν ἐνταῦθα περὶ ἀπολύτως ἑτερονόμου ἠθικῆς, ἥτις συγχρόνως αἴρει τὸ ἀπόλυτον κῦρος τῶν ἠθικῶν κανόνων. Καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν τῇ μεταφυσικῇ, τὸ αὐτὸ λοιπὸν χάσμα μεταξὺ πίστεως καὶ γνώσεως, ὅπερ ὁδηγεῖ μέχρι τῶν ὁρίων τῆς διπλῆς ἀληθείας τοῦ ἀβερροϊσμοῦ.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ὄκκαμ εὗρε πολλοὺς ὀπαδοὺς κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα. Οὕτω, παρὰ τὰς δύο ὑφισταμένας ῥοπάς, τὴν τοῦ Θωμᾶ καὶ τὴν τοῦ Δοὺνς Σκώτου, προσετέθη καὶ τρίτη κα[...]ρία ῥοπὴ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεταγενεστέρας σχολαστικῆς, ἡ τοῦ Ὄκκαμ. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐξέχουσαν κατέχει θέσιν ὁ *Νικόλαος ὁ ἐξ Ὠτρεκοὺρ* († 1350), ὅστις ὑποβάλλει εἰς βαθεῖαν κριτικὴν ἀνάλυσιν τὴν ἔννοιαν τῆς οὐσίας καὶ τῆς αἰτιότητος, ἐπικληθεὶς δικαίως Χιοὺμ τῶν μέσων αἰώνων, καὶ ἀμφισβητεῖ καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἐκτὸς ἡμῶν κόσμου. Ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Ὄκκαμ προῆλθε καὶ ὁ *Ἰωάννης Μπουριντὰν* († 1360), ὅστις ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς νεωτέρας μηχανικῆς πρὸ τοῦ Κοπερνίκου καὶ τοῦ Γαλιλαίου. Συνοπτικὴν τέλος ἐκθ[...]

Digitized by Google

σιν τοῦ συστήματος τοῦ διδασκάλου, ἐκ τῆς ὁποίας ἤντλησε καὶ ὁ Λούθηρος, ὀφείλομεν εἰς τὸν *Γαβριὴλ Μπὶλ* (Biel † 1495), ὅστις ἐκλήθη ὁ τελευταῖος τῶν σχολαστικῶν.

Καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀπαντῶμεν ὡς δευτερεύουσαν ῥοπὴν τὸν μυστικισμόν, ὅστις οὔτε ἀπὸ τῆς πρώτης, οὔτε ἀπὸ τῆς δευτέρας περιόδου ἐλλείπει, ὡς εἴδομεν. Κύριοι ἐκπρόσωποι αὐτοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μέσης σχολαστικῆς ἦσαν οἱ φραγκισκανοί. Οὗτοι ἦσαν ἀπ' ἀρχῆς οἱ φορεῖς τῆς ἐπὶ τοῦ Αὐγουστίνου στηριζομένης παραδόσεως, καὶ συνεπῶς καὶ τῶν μυστικῶν ῥοπῶν, τῶν συνδεομένων μετ' αὐτοῦ. Σὺν τῷ χρόνῳ συντελεῖται ἐν τῷ τάγματι τούτῳ ὁ χωρισμὸς τῆς φυσιογνωσίας καὶ τῆς μυστικῆς ταύτης θρησκευτικότητος. Ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα καλλιεργοῦνται ἐξ ἴσου καὶ βαίνουν παραλλήλως παρ' αὐτοῖς. Τοῦτο καθίσταται δυνατὸν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς βουλησιαρχίας, τῆς θεωρίας περὶ πρωτείου τῆς βουλήσεως, ἥτις τρέπεται τὸ μὲν πρὸς τὴν γνῶσιν, τὸ δὲ τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὁδὸν καὶ καθιστᾷ οὕτω τὸν ἄνθρωπον κοινωνὸν δύο κόσμων, τῆς φύσεως καὶ τῆς χάριτος. Κατὰ τὴν νέαν περίοδον φορεῖς τῆς μυστικιζούσης ῥοπῆς καθίστανται οἱ δομινικανοί. Παρ' ὡρισμένοις ἐξ αὐτῶν ἐμφανίζεται ἰσχυρὰ ἡ μυστικὴ διάθεσις, τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν ἤδη παρὰ τοῖς μεγάλοις ἀριστοτελικοῖς τῆς μέσης περιόδου. Ἐκ τούτων παραλαμβάνουν οἱ δομινικανοὶ οὗτοι τὰ ἐν τοῖς συστήμασιν αὐτῶν ὑπάρχοντα νεοπλατωνικὰ στοιχεῖα, ἐξοβελίζοντες τὸν συστηματικὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν πρὸς τὴν φυσιογνωσίαν ῥοπήν, ἅπερ διακρίνουν τὸ ἔργον ἐκείνων. Οὕτω ἡ φιλοσοφία αὐτῶν γίνεται κατ' οὐσίαν ἔκφρασις τῆς μυστικῆς θρησκευτικότητος, τῶν βαθῶν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν μυστικισμὸν τῶν φραγκισκανῶν, τελεῖ ἡ τοιαύτη φιλοσοφία αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τοῦ νεοπλατωνισμοῦ.

Τοῦτο ἰσχύει ἰδίᾳ περὶ τοῦ μεγίστου μεταξὺ αὐτῶν, τοῦ *Ἔκκαρτ* (1260—1327). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν νομιναλισμὸν καὶ παραπλησίως πρὸς τὸν Ἰωάννην Σκῶτον Ἐριγένην συγχωνεύει ὁ μέγας μυστικιστὴς τὴν πίστιν καὶ τὴν γνῶσιν καὶ κατ' ἀκολουθίαν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν. Ἡ πίστις εἶναι γνῶσις δι' ἐνοράσεως, ἡ θρησκευτικὴ δὲ αὐτὴ γνῶσις παράγει ἐξ ἑαυτῆς τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως. Τὸ κέντρον τῆς κοσμοθεωρίας αὐτοῦ ἀποτελεῖ ὁ θεός, ἡ δὲ νόησις αὐτοῦ περιδινεῖται ἀποκλειστικῶς περὶ αὐτὸν καὶ τὴν ψυχήν. Ἀλλ' ὁ θεὸς οὗτος εἶναι δι' αὐτόν, ὅπως δι' ὅλους τοὺς μυστικούς, ἀκαθόριστος κατὰ τὴν βαθυτάτην αὐτοῦ φύσιν. Διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζει αὐτὸν «καθαρὸν μηδέν». Οὕτω τὸ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου χάσμα εἶναι ἀπέραντον. Ἐν τούτοις αἴρει πάλιν αὐτὸ ὁ Ἔκκαρτ, διδάσκων τὴν ἐκ τῆς φύσεως τοῦ θεοῦ ἀπορροὴν ὁλοκλήρου τῆς δημιουργίας καὶ τὴν συμμετοχὴν αὐτῆς εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ. Θείας ἰδίᾳ φύσεως εἶναι ὁ ψυχικὸς πυρήν, ὁ ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς σπινθήρ, τὸν ὁποῖον ὑπολαμβάνει ἐντελῶς διάφορον τῶν φυσικῶν δυνάμεων αὐτῆς. Εἶναι ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἕδρα τῆς θεότητος καὶ διὰ τοῦτο κατορθώνει ὁ ἄνθρωπος νὰ ὑψωθῇ δι' αὐτοῦ εἰς τὴν ἄμεσον θεωρίαν τοῦ θεοῦ καὶ εἰς τὴν μετ' αὐτοῦ ἕνωσιν. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖται παντελὴς ἀποστροφὴ ἀπὸ παντὸς ἐξωτερικοῦ καὶ ὑλικοῦ καὶ πλήρης συγκέντρωσις εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου καταντᾷ ὁ πιστὸς εἰς τὴν ἔκστασιν, πληροῦται τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, γεννᾶται ἐν αὐτῷ ἡ θεότης. Ἡ γέννησις αὐτὴ τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν καὶ ἡ ἐντεῦθεν τελετουργουμένη θέωσις ἀποτελεῖ τὴν τελείωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ σημαίνει συγχρόνως ἐπιστροφὴν τῆς πεπερασμένης φύσεως εἰς τὴν θείαν, τὴν αἰωνίαν αὐτῆς πηγήν. Ἡ ἀπολύτρωσις, ὅπως καὶ ἡ δημιουργία, παύουν νὰ εἶναι ἅπαξ γενόμεναι ἐν χρόνῳ ἐνέργειαι τοῦ Θεοῦ καὶ μεταβάλλονται εἰς αἰώνια ἐνεργήματα κατ' ἀνάγκην τελούμενα. «Ὁ θεὸς δύναται νὰ στερηθῇ ἡμῶν τόσον ὀλίγον ὅσον καὶ ἡμεῖς αὐτοῦ». Ἐκ τῶν ἄλλων ἐκπροσώπων τοῦ γερμανικοῦ μυστικισμοῦ, ἐπὶ τῶν ὁποίων μεγάλην ἤσκησεν ὁ Ἔκκαρτ ἐπίδρασιν, ἄξιοι ἰδίας μνείας εἶναι ὁ *Ταουλερ* († 1361), ὁ *Σούσων* († 1366), ὁ ἄγνωστος συγγραφεὺς τῆς «Γερμανικῆς θεολογίας», τὴν ὁποίαν ἀνεκάλυψε καὶ ἐξέδωκεν ὁ Λούθηρος, καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ γνωστοῦ βιβλίου «Περὶ τῆς μιμήσεως τοῦ Χριστοῦ» *Θωμᾶς ὁ ἐκ Κέμπης* (†1471).

Ἡ ἐπισκόπησις τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας πείθει ὅτι αὐτὴ διεπνέετο ὑπὸ γνησίου φιλοσοφικοῦ διαφέροντος, ὅπερ ἐκδηλοῦται διὰ πλήθους φιλοσοφικῶν κατευθύνσεων. Τὰ προβλήματα, περὶ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται, εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς ἐκεῖνα, ἅπερ καὶ σήμερον ἀπασχολοῦν τὴν φιλοσοφικὴν διανόησιν, περιβεβλημένα μόνον ἄλλην μορφήν. Πολλαὶ θεωρίαι καὶ λύσεις αὐτῆς ἀναφαίνονται κατὰ τοὺς ἔπειτα αἰῶνας, πολλαὶ ἰδέαι γονιμοποιοῦσι τὴν φιλοσοφίαν τῶν νεωτέρων χρόνων. «Ἡ σχολαστικὴ φιλοσοφία διεῖδεν ἀσφαλῶς τοὺς ὑψίστους σκοποὺς τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ αὐτοὺς μετὰ θαυμαστῆς καὶ οὐδέποτε ἀποκαμνούσης ὀξυνοίας, μετὰ πιστῆς χρησιμοποιήσεως ὅλων τῶν γνωστικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν της».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Baeumker*, Die christliche Philosophie des Mittelalters (1913).—*Verweyen*, Die Philosophie des Mittelalters (1921).— *Grabmann*, Die Philosophie des Mittelalters (1921). — *Wichmann*, Die Scholast ker (1921). — *Bernhart*, Die philosophische Mystik des Mittelalters (1922). — *Hessen*, Patristische und scholastische Philosophie (1922 .— *Τοῦ αὐτοῦ*, Augustinische und thomistiche Erkenntnislehre (1921).— *Grabmann*, Mittelalterches Geistesleben (1926). — *Dempf*, Die Hauptform mittelaltl. Weltanschanuug (1925).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— /*Πολιτ. Οἰκον.*/ Ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος καὶ ἄλλοι τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου ἐκηρύσσοντο ἀπολύτως ἢ ἐν μέρει ἐναντίον τῆς ἰδιοκτησίας, τοῦ τόκου, τοῦ ἐμπορικοῦ κέρδους καὶ τοῦ διὰ τοῦ ἐμπορίου πλουτισμοῦ κ.τ.τ. Τὰς διδασκαλίας ταύτας προσεπάθησαν, στηριζόμενοι καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς κανόνας τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ν' ἀνατρέψουν οἱ λεγόμενοι σχολαστικοὶ οἰκονομολόγοι, δικαιολογοῦντες τὴν ἀνάγκην ὑπάρξεως τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς λήψεως τόκου, τὴν ἀρχομένην τότε ἐμπορικὴν κίνησιν, τὴν ἐμφάνισιν τοῦ νομίσματος, τῆς συναλλαγματικῆς καὶ τῆς πίστεως, τὸν δανεισμὸν χρημάτων καὶ τὰς παντὸς εἴδους χρηματικὰς συναλλαγάς.

Οἱ διαπρεπέστεροι τῶν σχολαστικῶν, οἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἐπιστήμης τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, εἶναι κατὰ σειρὰν οἱ *Ντοὺνς Σκῶτος, Αἰγίδιος, Λεσσῖνος, Μπουριντάν, Ὀρέσμιος, Λαγκενστάϊν, Ἀντωνῖνος τῆς Φλωρεντίας* καὶ *Γαβριὴλ Μπίελ*. Ἐξ αὐτῶν ὁ Ντοὺνς Σκῶτος διὰ σειρᾶς ὅλης σοβαρῶν ἐπιχειρημάτων ὑπερασπίζεται τοῦ ἐμπορίου, ἀποκαλῶν τοῦτο «ἔντιμον καὶ ἐπωφελὲς» καὶ τονίζων ὅτι ἄνευ τῆς συμβολῆς τούτου ἐλαχίστην ἀξίαν θὰ εἶχον τὰ ἐμπορεύματα.

Ἐξ ἄλλου, ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1328 πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων Ἰωάννης Μπουριντάν, εἷς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων οἰκονομολόγων τοῦ μεσαίωνος, διετύπωσε δύο θεωρίας, αἵτινες καὶ σήμερον ἀκόμη θεωροῦνται πρωτεύουσαι, τὴν τῆς δικαίας τιμῆς καὶ τὴν περὶ τοῦ νομίσματος τοιαύτην, καθ' ἣν τὸ χρῆμα χρησιμεύει ὡς μέσον ἀνταλλαγῆς καὶ ὡς μέτρον ἀξίας. Γενικῶς, οἱ σχολαστικοὶ οἰκονομολόγοι, διὰ τῶν συγγραμμάτων των, συνετέλεσαν εἰς τὴν κατάρριψιν τῶν δοξασιῶν ἐκείνων τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες καθίστων δυσχερεστάτην τὴν πρόοδον καὶ ἐξέλιξιν τῆς οἰκονομίας.

Δ. Θ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

σχολαστικότης, —ητος (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σχολαστικοῦ, μικρολογία, στενοκαρδιά.

σχολεῖον (τό), κοιν. *σκολειό*· ὁ τόπος ὅπου σχολάζουσιν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐργασιῶν, παιδευτήριον, διδασκαλεῖον πολλῶν ὁμοῦ ἀνθρώπων: «σχολεῖα δημοτικῆς, — μέσης ἐκπαιδεύσεως», «στρατιωτικὸν σχολεῖον», «σχολεῖον χωροφυλακῆς».

— [*Ἐκπ.*] *Σχολεῖον* καλεῖται εἰδικὸν ἵδρυμα, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ παιδιὰ φοιτοῦν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, ἵνα, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν εἰδικῶν ἀνδρῶν, μάθουν ὁμοῦ μετ' ἄλλων ὁμηλίκων γράμματα, μορφωθοῦν πνευματικῶς καὶ ἀναπτύξουν καταλλήλως τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικάς των δυνάμεις. Ἐπειδὴ δὲ τὰ σχολεῖα σκοπὸν ἔχουν τὴν μόρφωσιν τῶν μελλόντων πολιτῶν καὶ θεωροῦνται ἐθνικὰ ἱδρύματα, ὄργανα ἀνυψώσεως τοῦ ὅλου ἔθνους, διὰ τοῦτο ἐθεωρήθη ὅτι ἡ πολιτεία πρέπει νὰ φροντίζῃ περὶ αὐτῶν. Εἶναι λοιπὸν τὰ σημερινὰ σχολεῖα ἢ δημόσια, ἱδρυόμενα καὶ συντηρούμενα ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἢ ἰδιωτικά, ἀνήκοντα μὲν εἰς ἄτομα, ἀλλ' ὀφείλοντα νὰ λειτουργοῦν κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῆς πολιτείας καὶ νὰ τελοῦν ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν της. Ἀναλόγως δὲ τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν τὰ σχολεῖα εἶναι δύο εἰδῶν: ἢ σχολεῖα γενικῆς μορφώσεως ἢ ἐπαγγελματικά. Τὰ πρῶτα σκοπὸν ἔχουν τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων. Αἱ γνώσεις, τὰς ὁποίας μεταδίδουν. καὶ αἱ δεξιότητες, τὰς ὁποίας ἀναπτύσσουν, καθιστοῦν ὥριμους τοὺς νέους πρὸς κατανόησιν τῶν προόδων τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ καὶ χωρὶς νὰ εἰσάγουν εἰς τὴν σπουδὴν ὡρισμένου ἐπαγγέλματος, ἀποτελοῦν τὰ θεμέλια τῶν εἰδικῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας παρέχουν τὰ διάφορα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα ἢ σχολαί, ἑκάστη τῶν ὁποίων δι' ὡρισμένον ἐπάγγελμα ἢ ἐπιστήμην μορφώνει τοὺς φοιτῶντας. Τὰ σχολεῖα τῆς γενικῆς μορφώσεως, ἀναλόγως τοῦ μέτρου τῆς παιδεύσεως τὴν ὁποίαν παρέχουν καὶ τῆς καθολικῆς προπαρασκευῆς εἰς τὸν πρακτικὸν βίον εἴτε διὰ τὴν περαιτέρω εἰδικὴν μόρφωσιν, διαιροῦνται εἰς σχολεῖα *κατωτέρας, μέσης* καὶ *ἀνωτέρας* ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ αὐστηρὰ διάκρισις, ἥτις ὑπῆρχεν ἄλλοτε μεταξὺ τῶν σχολείων τῆς γενικῆς μορφώσεως καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν, ἤρχισεν ἤδη νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι καὶ τὰ σχολεῖα τῆς γενικῆς μορφώσεως πρέπει νὰ προπαρασκευάζουν ἀμεσώτερον διὰ τὸν πρακτικὸν βίον τοὺς μαθητάς των.

Π. Α. Β.

— **σχολεῖα** *ἐφαρμογῆς* [*Στρατ.*]· βλ. λ. *ἐφαρμογῆς σχολεῖα.*

— **σχολεῖα** *μονοτάξια*· βλ. λ. *μονοτάξια σχολεῖα.*

— **σχολεῖα** *πειραματικά*. Τὰ σχολεῖα εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῶν μαθητῶν πρὸς προαγωγὴν τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης. Τὰ σχολεῖα ταῦτα, ἐπειδὴ ἔχουν προσηρτημένον ἐργαστήριον πειραματικῆς παιδαγωγικῆς, παρέχουν ὑλικὸν μαθητῶν πρὸς παρατηρήσεις φυσιολογικὰς καὶ ψυχολογικάς, σχετικὰς μὲ τὴν παιδαγωγικήν· π. χ. περὶ τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδίων, περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς γλωσσικῆς ἱκανότητος, τῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας, τῆς ἀντιλήψεως, τῆς μνήμης, τῆς πνευματικῆς κοπώσεως κλπ. Ἐπειδὴ δὲ συνάμα ἔχουν ἐν τῇ διαρρυθμίσει τοῦ προγράμματος καὶ τῶν λοιπῶν σχολικῶν ἐργασιῶν ἐλευθερίαν, ὅπως ἁρμόζει εἰς ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα, μὴ περιοριζόμενα, ὅπως τὰ ἄλλα τὰ σχολεῖα, ὑπὸ τῶν σχετικῶν διατάξεων, δύνανται νὰ ὑποβάλλουν εἰς πειραματικὴν ἐξέτασιν νέας παιδαγωγικὰς θεωρίας καὶ ἐκπαιδευτικὰς ἰδέας, οὐχὶ βεβαίως ἀβασανίστους καὶ ἀσκόπους, ἀλλ' ὅ,τι κατόπιν θεωρητικῆς μελέτης καὶ ἐπιστημονικῆς διερευνήσεως ἐθεωρήθη ὀρθὸν καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὁποίου τελείως κατηρτίσθη· κατὰ ταῦτα εἰσάγονται καὶ δοκιμάζονται διάφοροι μεταβολαὶ εἰς τὸ ὡρολόγιον καὶ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, νέα ἐποπτικὰ μέσα διδασκαλίας, διαφορετικοὶ τρόποι διατυπώσεως σχολικῶν βιβλίων, διάφοροι παιδονομικοὶ τρόποι καὶ νέαι μέθοδοι ἐν τῇ γενικῇ καὶ εἰδικῇ διδακτικῇ. Οὕτως εἰς τὰ τοιαῦτα σχολεῖα, ὑπὸ τὴν λελογισμένην ἑνιαίαν διεύθυνσιν εἰδικοῦ καὶ πεπειραμένου ἀνδρός, ρυθμίζοντος τὴν ἐνέργειαν ὁλοκλήρου τοῦ προσωπικοῦ, συνάγονται περὶ πλείστων ζητημάτων συμπεράσματα ἀσφαλῆ, ὁποῖα δὲν δύνανται ἀπὸ ἄλλων σχολείων πάντοτε νὰ συναχθοῦν. Ὅ,τι δὲ ζήτημα τῆς ἐπιστημονικῆς παιδαγωγικῆς ἐπέτυχεν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του εἰς τὰ σχολεῖα αὐτά, δύναται κατόπιν νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὰ λοιπὰ σχολεῖα τοῦ κράτους· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιτελεῖται ἀσφαλὴς πρόοδος καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὰ σχολεῖα.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἱδρύσεως τῶν τοιούτων σχολείων ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· σήμερον δὲ λειτουργοῦν πλεῖστα ἐξ αὐτῶν ἐν Γερμανίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Ρωσίᾳ. Ἀλλ' ἐθεωρήθη ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουν ταῦτα καὶ ἄλλον σκοπόν, ἤτοι νὰ χρησιμεύουν ὡς πρότυπα σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ παρακολουθοῦν οἱ μέλλοντες νὰ γίνουν ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοί, πῶς ἐφαρμόζονται πλήρως τὰ παραγγέλματα τῆς παιδαγωγικῆς, τὰ ὁποῖα θεωρητικῶς ἐδιδάχθησαν.

Ἐν Ἑλλάδι διὰ νόμου τῷ 1929 ἐθεσπίσθη ἡ ἵδρυσις πειραματικῶν σχολείων εἰς τὰ πανεπιστήμια τῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ μόνον τοῦ ἐν Ἀθήναις σχολείου ἤρχισεν ἔκτοτε ἡ λειτουργία. Τοῦτο διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ καθηγητοῦ τῆς παιδαγωγικῆς καὶ περιλαμβάνει ἑξατάξιον γυμνάσιον, ἑξατάξιον δημοτικὸν καὶ μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον· σκοπὸν δ' ἔχει τὴν θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν μόρφωσιν τῶν μελλόντων καθηγητῶν τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἅμα δὲ καὶ τὴν θεραπείαν τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης (ἄρθρον 1). Πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ πρώτου μέρους τοῦ σκοποῦ τούτου, οἱ πτυχιοῦχοι τῆς φιλοσοφικῆς, θεολογικῆς καὶ τῆς σχολῆς τῶν φυσικῶν καὶ τῶν μαθηματικῶν, προτοῦ γίνουν καθηγηταί, ὀφείλουν νὰ ἀσκηθοῦν ἐπὶ ἑξάμηνον εἰς τὸ ἑξατάξιον γυμνάσιον τοῦ πειραματικοῦ σχολείου, οἱ δὲ μετεκπαιδευόμενοι δημοδιδάσκαλοι εἰς τὸ μονοτάξιον καὶ ἑξατάξιον δημοτικόν. Πρὸς πραγματοποίησιν δὲ τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ σκοποῦ τοῦ πειραματικοῦ σχολείου ἐπιτρέπεται (ἄρθρ. 4) εἰς τὸν σύλλογον τοῦ σχολείου τούτου νὰ ἐπιφέρῃ, χάριν πειραματισμοῦ, μεταβολὰς εἰς τὸ ὡρολόγιον καὶ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῶν μαθημάτων, τὴν διάταξιν τῆς ὕλης, τὰς μεθόδους τῆς μεταδόσεως αὐτῆς, τὸν τρόπον τῶν ἐξετάσεων καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν μαθητῶν κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ ἐπόπτου τοῦ πειραματικοῦ σχολείου.

Π. Α. Β.

— **σχολεῖα** *πρακτικά*· βλ. λ. *πρακτικὰ σχολεῖα.*

— **σχολεῖα** *πρότυπα* [*Παιδαγωγ.*]· βλ. λ. *πρότυπα σχολεῖα.*

— **«Σχολεῖον»** (τό). Ἐκπαιδευτικὸν περιοδικόν, ἱδρυθὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1894 ὡς ὄργανον τοῦ «Συνδέσμου Ἑλλήνων δημοδιδασκάλων».

— **σχολεῖον** *στρατιωτικόν*. Τὸ σχολεῖον, τὸ χρησιμεῦον διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν εἴτε νέων προωρισμένων νὰ καταλάβωσι τὸν βαθμὸν τοῦ ἀξιωματικοῦ (π. χ. σχολεῖον εὐελπίδων), εἴτε κληρωτῶν προωρισμένων ν' ἀποκτήσωσι τὸν βαθμὸν τοῦ ἐφέδρου ἀξιωματικοῦ (π. χ. σχολεῖον ἐφέδρων ἀξιωματικῶν), εἴτε νέων προωρισμένων νὰ καταλάβωσι τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπαξιωματικοῦ (π. χ. προπαρασκευαστικὸν σχολεῖον ὑπαξιωματικῶν), εἴτε ἀξιωματικῶν διαφόρου βαθμοῦ, προωρισμένων νὰ τελειοποιήσωσι τὰς σπουδάς των καὶ νὰ λάβωσι πτυχίον τι (π.χ. σχολεῖον ἱππευτικῆς, σχολὴ πολέμου κτλ.). Κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς στρατιωτικὰ σχολεῖα δὲν ὑπῆρχον, ὡς φοιτηταὶ δὲ εἰς

Digitized by Google

αὐτὰ ἐλογίζετο ἡ ὑπηρεσία παρὰ τοῖς μεγάλοις στρατηγοῖς· π. χ. ὁ Τυρὲν ἐμορφώθη εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ θείου του Μαυρικίου ντὲ Νασσάου, παρ' ᾧ ὑπηρέτει, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ρισελιέ, μέγας ἀριθμὸς εὐγενῶν Γάλλων. Ἡ τοιαύτη ὅμως μόρφωσις ἦτο καθαρῶς πρακτική. Ἡ πρώτη στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις ὠργανώθη ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Λουβουὰ τῷ 1682 εἰς τὰς ἀποκληθείσας «École des cadéts», τὸ καθαυτὸ ὅμως πρῶτον στρατιωτικὸν σχολεῖον (École militaire) ὠργανώθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ' τῷ 1751 εἰς τὴν Vincennes. Ν. Θ. Κ.

—**σχολεῖον *ἐργασίας***. Τρεῖς εἶναι αἱ ἀρχαί, ἀπὸ τῶν ὁποίων προῆλθε τὸ σχολεῖον τοῦτο: Πρώτη εἶναι ἡ σπουδαιότης τῶν χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν, αἵτινες αὐξάνουν τὰς σωματικὰς δεξιότητας, συντελοῦν εἰς τὴν ἀπόκτησιν σαφῶν παραστάσεων, μορφώνουν τὸν χαρακτῆρα καὶ ἔχουν μεγάλην οἰκονομολογικὴν σημασίαν· ἡ σπουδαιότης αὐτῶν διεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Κομενίου, τοῦ Ρουσσώ, τοῦ Πεσταλότσι, διὰ δὲ τῶν ἑρβαρτιανῶν ἀνεγνωρίσθη παντοῦ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἡ χειροτεχνία εἰσήχθη εἰς τὰ σχολεῖα ὡς ἰδιαίτερον μάθημα· ἰδίως ὅμως ἐξετιμήθη πολὺ ἐν Ἀμερικῇ. Δευτέρα ἀρχὴ εἶναι ὅτι τὸ σχολεῖον δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ ἐμβάλῃ ἰδίως πληθὺν γνώσεων εἰς τὸν μαθητήν, χωρὶς νὰ τὸν μάθῃ νὰ τὰς χρησιμοποιῇ, ἀλλὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμά του, ὥστε εἰς πᾶσαν περίστασιν τοῦ βίου του νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ εὑρίσκῃ τί πρέπει νὰ κάμῃ· πρὸς τοῦτο δὲ τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ ἀναπτύξῃ τὴν αὐτενέργειαν τοῦ μαθητοῦ, νὰ τὸν διδάξῃ διὰ τῆς πνευματικῆς αὐτενεργείας νὰ εὑρίσκῃ τὸ ὀρθὸν καὶ διὰ τῆς ἐργασίας νὰ δύναται νὰ τὸ κατορθώσῃ, νὰ ἀποκτήσῃ αὐτοπεποίθησιν καὶ ἐνισχύσῃ τὴν βούλησίν του. Τρίτη ἀρχὴ εἶναι ὅτι, ἀφοῦ τὸ παιδίον θὰ ζήσῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, πρέπει τὸ σχολεῖον νὰ τὸ προπαρασκευάσῃ διὰ τὸν κοινωνικὸν βίον. Οὕτως ἐμορφώθησαν ἐν τῇ Ἀμερικῇ τὰ σχολεῖα ἐργασίας, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν περιωρίσθησαν εἰς τὰς χειροτεχνικὰς ἑκάστου μαθητοῦ ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ συνέπηξαν, ἐκτὸς τῶν *σχολικῶν κοινοτήτων*, καὶ *ἐργατικὰς κοινότητας* καὶ διὰ τῆς ἱδρύσεως *σχολικῶν βιβλιοθηκῶν* ἠθέλησαν νὰ συνηθίσουν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν ἐλευθέραν μελέτην τῶν βιβλίων, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὁποίων, ὡς καὶ περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων, ἐπακολουθεῖ συζήτησις μεταξὺ διδασκάλων καὶ μαθητῶν, ἐλευθέρως ἐκδηλούντων τὰς σκέψεις των. Τὸ σχολεῖον ἐργασίας ἤρχισεν ἤδη νὰ εἰσάγεται εἰς ἀρκετὰ μέρη τῆς Εὐρώπης.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι σχολεῖον ἐργασίας εἶναι ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ μάθησις γίνεται οὐχὶ κυρίως δι' ἀκροαματικῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐλευθέρας πνευματικῆς ἐργασίας ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτενεργούντων καὶ διὰ τῆς ἐξασκήσεως αὐτῶν διὰ τῶν χειρῶν, εἰς τὸ νὰ δύνανται νὰ ἐνεργοῦν καὶ ἐκτελοῦν μετὰ λόγου ὅ,τι εἶναι χρήσιμον εἰς αὐτοὺς ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Κατὰ ταῦτα, τὸ σχολεῖον ἐργασίας δὲν προσπαθεῖ νὰ μεταδώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας γνώσεις, τὰς ὁποίας οἱ μαθηταὶ ἄτλως νὰ μανθάνουν, πολλάκις παθητικῶς, ἀλλὰ θέλει νὰ ἀναπτύξῃ τὴν παρατηρητικότητα αὐτῶν, διὰ τῆς εὑρέσεως ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν πρὸς παρατήρησιν ἀντικειμένων, ἐπιζητεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν τελείαν ἐντύπωσιν αὐτῶν καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἱκανότητος εἰς τὸ νὰ χρησιμοποιοῦν τὰς ἐξ αὐτῶν γνώσεις διὰ τῆς ἀναπαραστάσεως αὐτῶν διὰ τῆς πλαστιλίνης, τῆς ξυλοτεχνίας, τῆς ἰχνογραφήσεως, τῆς προφορικῆς ἢ γραπτῆς αὐτῶν διατυπώσεως καὶ τοῦ καταρτισμοῦ συλλογῶν· ἐπιδιώκει τὴν ἀπόκτησιν τῆς αὐτοπεποιθήσεως καὶ πνευματικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν μαθητῶν. Εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ προγράμματος παρέχεται ποιά τις ἐλευθερία εἰς τοὺς διδάσκοντας· τὸ ποσὸν ὅμως τῆς διδασκομένης ὕλης δὲν εἶναι πολύ. Π. Α. ΒΑΛΑΚΗΣ

σχολέπαυλις, —εως (ἡ) (γαλλ. (ferme-école). Οὕτω καλοῦνται τὰ κτήματα τὰ καλλιεργούμενα ὑποδειγματικῶς πρὸς καταρτισμὸν γεωργοτεχνιτῶν, ἤτοι μεμορφωμένων γεωργικῶν ἐργατῶν (κλαδευτῶν, ἐμβολιαστῶν, κηπουρῶν, ἀνθοκόμων, ἀμπελουργῶν, τυροκόμων κ. λ. π.). Ἡ φοίτησις εἶναι συνήθως μονοετής, εἰσάγονται δὲ εἰς αὐτὰς ἀπόφοιτοι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ἡ διδασκομένη θεωρητικὴ ὕλη περιορίζεται εἰς τὰς ἀπαραιτήτους γνώσεις πρὸς ἐνσυνείδητον ἐκτέλεσιν τῶν διαφόρων γεωργικῶν ἐργασιῶν, κυρίως δὲ οἱ μαθηταὶ ἐργάζονται πρακτικῶς, ἵνα ἀποκτήσουν τὴν ἀπαιτουμένην πεῖραν καὶ ἐξάσκησιν. Αἱ πρακτικαὶ γεωργικαὶ σχολαὶ ἐν Ἑλλάδι οὐσιαστικῶς εἶναι σχολεπαύλεις. Ε. Τ. Ε.

σχόλη (ἡ), καὶ συνήθως *σκόλη*· δημοτ., ἡμέρα ἀργίας δι' ἑορτήν: «σήμερα εἶναι σκόλη».

σχολὴ (ἡ)· ἀποχὴ ἢ διακοπὴ ἐργασίας, χρόνος ἀναπαύσεως: «κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς δέχεται τοὺς φίλους του»· || ἀρχ. «σχολὴν ἄγω ἀπό τινος» σχολάζω, δὲν ἀσχολοῦμαι εἴς τι, «ἐπὶ σχολῆς» ἢ «κατὰ σχολὴν» ὅταν ἔχῃ τις καιρόν, καθ' ἡσυχίαν, «οὐ **σχολὴ** αὐτῷ» δὲν ἔχει καιρόν· || ὁ χρόνος καθ' ὅν, σχολάζων τις ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐργασιῶν, ἀσχολεῖται εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἔτι δὲ καὶ ὁ τόπος (*Πλάτ.* Νόμ. 820)· || σχολεῖον, ὀργανισμὸς ἐκπαιδευτικὸς ἀνωτέρων σπουδῶν: «πανεπιστημιακαὶ σχολαί», «σχολὴ φιλοσοφική,—νομικὴ κ.λ.π.». || τὸ σύνολον τῶν καθηγητῶν τῆς σχολῆς ὡς ἑνιαία ἐκπροσώπησις: «ἀπόφασις τῆς νομικῆς σχολῆς»· || «ξέναι ἀρχαιολογικαὶ σχολαὶ» μόνιμοι ἀποστολαὶ ἀλλοδαπῶν ἀρχαιολόγων πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἀρχαιολογικῶν σκοπῶν.

—*[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *σχολὴ* (ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, τῇ τέχνῃ κ. λ. π.) ἐν στενοτέρᾳ μὲν ἐννοίᾳ ὁμὰς φιλοσόφων ἢ ζωγράφων ἢ γλυπτῶν κ. λ. π., ἐχόντων οὐ μόνον κοινὰς ἀντιλήψεις ἐπὶ τοῦ τομέως μὲ τὸν ὁποῖον ἀπασχολοῦνται, ἀλλὰ καὶ ὀργάνωσιν ἰδιαιτέραν, ὡρισμένον τόπον συγκεντρώσεως καὶ ἀρχηγόν, ἐν εὐρυτέρᾳ δὲ ἐννοίᾳ ὁμὰς φιλοσόφων ἢ καλλιτεχνῶν· ἀκολουθούντων τὰς αὐτὰς ἀρχάς.

—*[Ἐκπ.] Σχολὴ* λέγεται συνήθως πᾶν σχολεῖον εἰδικῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ σχολεῖα γενικῆς μορφώσεως. Εἰς τὰς σχολὰς ταύτας ὁ μαθητὴς ἀποκτᾷ τὰς θεωρητικὰς γνώσεις, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἐπιστήμην ἢ τέχνην, τὴν ὁποίαν θέλει νὰ μάθῃ, καὶ συγχρόνως ἐξασκεῖται πρακτικῶς πρὸς σκόπιμον ἐφαρμογὴν τῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας τοῦ παρέσχεν ἡ θεωρία. Ἀναλόγως δὲ τοῦ ἐπαγγέλματος, διὰ τὸ ὁποῖον μορφώνουν αἱ σχολαί, ὀνομάζονται *γεωργικαί, ἐμπορικαί, βιοτεχνικαί, οἰκοκυρικαί, δασικαί, ἱερατικαί, ἐμποροπλοιάρχων* κτλ. Εὐνόητον δ' εἶναι ὅτι ὁ μαθητὴς πρέπει πρῶτον νὰ προπαρασκευασθῇ καταλλήλως εἰς σχολεῖον γενικῆς μορφώσεως, διὰ νὰ εἰσαχθῇ εἰς ἐπαγγελματικὴν σχολήν· ἀναλόγως λοιπὸν τοῦ σχολείου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου γίνονται δεκτοὶ μαθηταὶ εἰς αὐτήν, ἔχομεν τριῶν τάξεων ἐπαγγελματικὰς σχολάς: κατωτέρας, δεχομένας ἀποφοίτους δημοτικῶν σχολείων, μέσης, εἰς τὰς ὁποίας γίνονται δεκτοὶ ἀπόφοιτοι τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ γυμνασίου (ἄλλοτε τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου), καὶ ἀνωτέρας, παραλαμβανούσας μόνον ἀποφοίτους γυμνασίου. Π. Α. Β.

—*[Βυζ.]* Ἐκαλοῦντο ἐν Βυζαντίῳ *σχολαὶ* οἱ στρατῶνες, ἐν οἷς ἐστρατωνίζετο ἓν τῶν σωμάτων τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ σῶμα τοῦτο ὠνομάζοντο *σχολάριοι*. Ἀλλὰ καὶ τὸ σύνολον τῶν στρατευμάτων ἐλέγετο *σχολαί*, ἐκ τούτου δὲ καὶ ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ μεγάλης τινὸς περιφερείας ὠνομάζετο *δομέστικος τῶν σχολῶν*. Ν. ΚΛΣ

—**σχολαὶ *ἀστικαί***. Ἐκαλοῦντο ἐν τῇ τουρκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι σχολεῖα μὲ 7 ἢ 8 ἢ καὶ περισσοτέρας τάξεις, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ μὲν 6 πρῶται ἀντεστοίχουν πρὸς τὰς τάξεις τοῦ παρ' ἡμῖν πλήρους δημοτικοῦ σχολείου, αἱ δὲ λοιπαὶ εἶχον πρόγραμμα παρεμφερὲς πρὸς τὸ τῶν ἀντιστοίχων τάξεων τῶν παρ' ἡμῖν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων. Προσέτι δὲ ὑπῆρχον καὶ μέσα σχολεῖα θηλέων, ὀνομαζόμενα ἀστικὰ σχολεῖα θηλέων ἢ ἀνώτερα παρθεναγωγεῖα ἢ γυμνασιακὰ παρθεναγωγεῖα. Π. Α. Β.

—**σχολαὶ *ἐμπορικαί***· βλ. λ. *ἐμπορικὴ ἐκπαίδευσις*.

—**σχολαὶ *ἐμποροπλοιάρχων***· βλ. λ. *ἐμποροπλοιάρχων σχολαί*.

—**σχολὴ *κλασσικὴ*** *[Οἰκον.]*· βλ. λ. *κλασσικὴ σχολή*.

—**Σχολή, *Μεγάλη τοῦ Γένους*—**. Οὕτως ὀνομάζεται ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνωτάτη ἑλληνικὴ σχολή, ἥτις πρὸ τῆς ἁλώσεως (1453) ἐκαλεῖτο *Πατριαρχικὴ Σχολή*, ὡς διατελοῦσα ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πατριαρχείου καὶ ὑπ' αὐτοῦ διατηρουμένη. Ἐδιδάσκοντο δ' ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ φιλοσοφία, ἡ θεολογία, τὰ μαθηματικὰ καὶ τὰ φυσικὰ καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς ἐξερχόμενοι νέοι ἄλλοι μὲν κατελάμβανον ἀνωτάτας θέσεις ἔν τε τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἄλλοι δὲ ἐπεδίδοντο εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἔργον ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι. Οἱ διαπρεπέστεροι τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους καὶ τῶν συγγραφέων αὐτοῦ, πολλοὶ πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς καὶ μεγάλοι διερμηνεῖς τῆς Πύλης καὶ ἡγεμόνες τῶν παραδουναβίων χωρῶν, ἐκ τῆς σχολῆς ταύτης ἐξῆλθον. Σχολάρχαι δ' αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἁλώσεως μέχρι τῆς σήμερον ἀναφέρονται περὶ τοὺς ἑξήκοντα, ὧν ἐπιφανέστεροι εἶναι ὁ πρῶτος μετὰ τὴν ἅλωσιν Ματθαῖος Καμαριώτης, συγγραφεὺς δοκίμων φιλολογικῶν καὶ θεολογικῶν ἔργων, Μανουὴλ ὁ Κορίνθιος, ποιητὴς πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, Μιχαὴλ ὁ Ἑρμόδωρος «ἐπὶ σοφίᾳ θρυλούμενός τε καὶ ὑπερθειαζόμενος», Ἰωάννης ὁ Ζυγομαλᾶς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεοδόσιος, συγγραφεῖς φιλολογικῶν καὶ θεολογικῶν ἔργων καὶ φίλοι τοῦ Κρουσίου, ὁ πολυγραφώτατος Θεόφιλος ὁ Κορυδαλλεύς, ὁ πολὺς Ἀλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος ὁ ἐξ ἀπορρήτων, ὁ πάππος τοῦ Κοραῆ Διαμαντῆς ὁ Ρύσιος, ὁ κλεινὸς Εὐγένιος Βούλγαρις, Σέργιος ὁ Μακραῖος, συγγραφεὺς ἀξιολογωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, Κωνσταντῖνος Κούμας, συγγραφεὺς τῆς δωδεκατόμου παγκοσμίου ἱστορίας καὶ πολλῶν ἄλλων φιλολογικῶν καὶ μαθηματικοφυσικῶν ἔργων, Στέφανος Λογάδης, ὁ σπουδαιότατος συνεργάτης τῆς περιφήμου «Κιβωτοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης», κ. ἄ. Ε. Γ. Π.

—**σχολὴ *πολέμου*** *[Στρατ.]*· βλ. λ. *πολέμου σχολή*.

σχολιάζω· γράφω σχόλια, ἑρμηνευτικὰς σημειώσεις, ὑπομνηματίζω: «σχολιάζω τὸν Ὅμηρον, — τὸν Δημοσθένη»· || κρίνω ἢ ἐπικρίνω γεγονός τι: «ἐσχολιάσθη δυσμενῶς ἡ ἐνέργειά του»· || κρίνω, διαβάλλω, κοιν. *κοτσομπολεύω*: «σχολιάζει τὸ κάθε τι».

σχολιανός, *—ή, —ό,* καὶ συνήθ. *σκολιανός*· ὁ τῆς σχόλης, τῆς ἑορτῆς. «τὰ σκολιανά μου ροῦχα».

σχολιαστὴς (ὁ)· ὁ ἑρμηνεύων τι ἢ ἐξηγῶν, ὁ διασαφῶν ἀσαφές τι ἢ δυσνόητον διὰ *σχολίων*: «σχολιαστὴς τοῦ Ὁμήρου, — τοῦ Δημοσθένους».

— *[Φιλολογ.]* Οἱ *σχολιασταὶ* ἀνεφάνησαν κυρίως κατὰ τοὺς ἀλεξανδρεωτικοὺς χρόνους (βλ. λ. *ἑρμηνευτική*, τ. ΙΑ', σ. 559, καὶ *κλασσικαὶ σπουδαί*, τ. ΙΔ', σ. 500 α), ὅτε ἡ ἔλλειψις λογοτεχνικῆς πρωτοτυπίας ἤγαγεν εἰς τὴν μελέτην τῶν κλασσικῶν ἔργων, ἥτις ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκην διασαφήσεως τοῦ κειμένου αὐτῶν. Τῶν σχολιαστῶν δὲ τῶν χρόνων τούτων ὡς καὶ τῶν βυζαντινῶν διεσώθησαν σχόλια εἰς τοὺς ἑξῆς ἀρχαίους ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς, κατὰ χρονικὴν σειράν:

1) Εἰς τὸν *Ὅμηρον*. Ἐν τοῖς σχολίοις τῆς Ἰλιάδος μνημονεύονται ὑπὲρ τοὺς 135 συγγραφεῖς σχολιασταὶ ἢ ἑρμηνευταί· τὰ εἰς τὴν Ὀδύσσειαν σχόλια περιῆλθον εἰς ἡμᾶς λίαν ἠκρωτηριασμένα. Ἀλφαβητικὸν κατάλογον πάντων τῶν ἀρχαίων σχολιαστῶν τοῦ ποιητοῦ παρέχει ὁ Fabricius (Bibl. Gr. I, 502—527). Πολύτιμοι δὲ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ὁμήρου εἶναι αἱ «Παρεκβολαὶ» τοῦ Εὐσταθίου.

2) Εἰς τὸν *Ἡσίοδον*. Τὰ εἰς τὸν ποιητὴν τοῦτον σχόλια ἀνάγονται εἰς τὸν Δίδυμον καὶ τὸν Ἀριστόνικον, ὅστις ἦτο σύγχρονος τοῦ Στράβωνος καὶ ἔγραψε «Περὶ τῶν σημείων τῶν ἐν Θεογονίᾳ τοῦ Ἡσιόδου»· ἄλλοι ἀρχαῖοι ἑρμηνευταὶ τοῦ Ἡσιόδου ἐγένοντο Ζηνόδοτος, Ἀπολλώνιος, Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος, Ἀρίσταρχος μεθ' ὑπομνήματος, Κράτης, Δημήτριος Ἰξίων καὶ Διονύσιος ὁ Κορίνθιος (ἀμφότεροι γνωστοὶ ἐκ τοῦ Σουΐδα ὡς ἑρμηνευταί), Πλούταρχος, Πρόκλος, Ἰωάνν. Τζέτζης, Τρικλίνιος.

3) Εἰς τὸν *Πίνδαρον*. Κυρία πηγὴ τῶν εἰς αὐτὸν σχολίων εἶναι ὁ Δίδυμος, ἑξηκοντάκις μνημονευόμενος· ἐκ τῶν 30 ἀρχαίων γνωστῶν τοῦ Πινδάρου ἑρμηνευτῶν ἢ κριτικῶν ἀξιομνημόνευτοι μάλιστα εἶναι οἱ: Ζηνόδοτος, Καλλίμαχος, Ἀριστοφάνης, Ἀρίσταρχος, Κράτης, Ἀμμώνιος, Χρύσιππος (οὐχὶ ὁ Στωϊκός), Ἀρτέμων, Παλαμήδης (εἷς τῶν δειπνοσοφιστῶν τοῦ Ἀθηναίου), Δράκων, Ἡφαιστίων, Εὐστάθιος, Θωμᾶς Μάγιστρος, Μοσχόπουλος, Δημήτριος Τρικλίνιος καὶ ἄλλοι.

4) Εἰς τὸν *Αἰσχύλον*. Ἑρμηνευταὶ τούτου μνημονεύονται: Γλαῦκος («Περὶ Αἰσχύλου μύθων»), Ἀριστοφάνης, Ἀρίσταρχος· ταμεῖον δὲ τῶν σχολίων τούτων ἐγένετο ὁ Δίδυμος· ἀλλ' ἐν τοῖς πολυτίμοις σχολίοις τοῦ ποιητοῦ οὐδεὶς ὀνομαστὶ ἀναγράφεται (πρβλ. τὰς ἐκδόσεις τῶν νεωτέρων *J. Richter*, 1839, σελ. 120 —*J. J. Frey*, Bonn 1857, σελ. 39.—*Paley*, Cambridge 1878 καὶ *Wilamowitz*, Hermes XXV 161).

5) Εἰς τὸν *Σοφοκλῆ*. Κύριος σχολιαστὴς αὐτοῦ εἶναι ὁ Δίδυμος, ἄλλοι δὲ ὑπομνηματισταί: Φιλόχορος («Περὶ Σοφοκλέους μύθων»), Δικαίαρχος, Ἴστρος, Σάτυρος, Δοῦρις, Σαλούστιος καὶ μάλιστα ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ὁ Ἀρίσταρχος.

6) Εἰς τὸν *Εὐριπίδην*. Μόνον ἐννέα δραμάτων αὐτοῦ («Ἑκάβης», «Ὀρέστου», «Φοινισσῶν», «Μηδείας», «Ἱππολύτου», «Ἀλκήστιδος», «Ἀνδρομάχης», «Τρῳάδων», «Ρήσου») σῴζονται σχόλια. Ἑρμηνευταὶ δὲ φέρονται οἱ: Διονύσιος, Δίδυμος, Δικαίαρχος, Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλός, Ἀριστοφάνης, Καλλίστρατος, Ἀρίσταρχος, Κράτης.

7) Εἰς τὸν *Ἀριστοφάνη*. Ἐν ταῖς «Νεφέλαις», τῇ «Εἰρήνῃ» καὶ τοῖς «Ὄρνισι» σημειοῦται: «κεκώλισται ἐκ τοῦ Ἡλιοδώρου, παραγέγραπται ἐκ τοῦ Φαείνου καὶ Συμμάχου καὶ ἄλλων τινῶν» (ὧν ὁ μὲν Καλλίστρατος ὀνομάζεται τριακοντάκις, ὁ Ἀρίσταρχος εἰκοσιεξάκις, ὁ Δίδυμος ἑξηκοντάκις, ὁ Ἡρωδιανὸς εἰκοσάκις καὶ ἄλλοι πολλάκις). Ἐκ τῶν νεωτέρων πρβλ. *Rutherford*, Schol. Arist, τόμ. III, σελ 494.—*A. Römer*, Studien zu Arist, Lips. 1902 σελ. XIV, 196.

8) Εἰς τὸν *Θουκυδίδην*. Τὰ εἰς αὐτὸν σχόλια, ἐν οἷς ὁ πολύτιμος βίος τοῦ Μαρκελλίνου, ἀνάγονται εἰς τὸν Δίδυμον· ὑπομνηματισταὶ δὲ φέρονται ὁ Διονύσιος («Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀμμαῖον»), ὁ Καίδιος Δίδυμος, Πορφύριος, Ἀσκληπιάδης· ὡσαύτως παπυρικὸν ἀπόσπασμα μακρόν, εὑρεθὲν ὑπὸ Drenfell καὶ Hund, ἐξ ὑπομνήματος εἰς τὸ β' βιβλίον τοῦ Θουκιδίδου (πρβλ. διατριβὴν *Γ. Ιαρδίκα* ἐν «Ἀθηνᾶς, τόμ. ΛΓ').

9) Εἰς τὸν *Πλάτωνα*. Σῴζονται πλεῖστα σχόλια λεξικογραφικά, ἐξηγητικά, ῥητορικά, ὀφειλόμενα

Digitized by Google

εἰς τούς: Σπεύσιππον, Ξενοκράτη, Διογένην Λαέρτιον, Ὀλυμπιόδωρον, Ἀμμώνιον, Ποσειδώνιον, Πλούταρχον, Γαληνόν, Λογγῖνον, Πορφύριον, Διονύσιον, Καικίλιον.

10) Εἰς τὸν *Ἀριστοτέλη*. Ὑπομνηματισταὶ αὐτοῦ εἶναι: Νικόλαος ὁ Δαμασκηνός, Ἀλέξανδρος ὁ ἐξ Αἰγῶν, Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιεύς, ὁ μέγιστος τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, Πορφύριος, Θεμίστιος, Ἰωάννης Φιλόπονος, Βοήθιος.

11) Εἰς τὸν *Δημοσθένη*. Εἰς 18 λόγους σῴζονται σχόλια τοῦ Οὐλπιανοῦ, τοῦ Ζωσίμου, τοῦ Λιβανίου, ἀπόσπασμα εἰδικοῦ λεξικοῦ εἰς τὸν κατ' Ἀριστοκράτους λόγον καὶ λείψανα τῶν σχολίων τοῦ Διδύμου· ἀπωλέσθησαν δὲ τὰ σχόλια Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, Ἑρμίππου, Καικιλίου, Λογγίνου, Ἑρμογένους.

12) Εἰς τὸν *Αἰσχίνην*. Τὰ εἰς αὐτὸν σχόλια ἀνάγονται εἰς τὸν Δίδυμον καὶ τὸν Καικίλιον.

13) Εἰς τὸν *Λυκόφρονα*. Εἰς τὸ σκοτεινὸν τούτου ποίημα, τὴν «Ἀλεξάνδραν», πολύτιμον ὑπόμνημα ἔχει ὁ Ἰω. Τζέτζης εἰς Θέωνα στηριζόμενον.

14) Εἰς *Ἀπολλώνιον τὸν Ῥόδιον*. Ἐν τῷ κώδικι Med. παράκεινται τὰ σχόλια ἐκ τῶν Λουκίλλου Ταρραίου (130 μ. Χ.) καὶ Σοφοκλέους (150 μ. Χ.) καὶ Θέωνος, ἀρχαιοτέρου τούτων. Τὰ σχόλια ταῦτα εἶναι τὰ πλουσιώτερα καὶ διδακτικώτερα τῶν διασωθέντων ἡμῖν.

15) Εἰς τὸν *Καλλίμαχον*. Ἐνδεῆ καὶ μικρᾶς ἀξίας εἶναι τὰ διασωθέντα εἰς τοὺς «Ὕμνους» σχόλια· ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἡρμήνευσαν ὁ Ἀρτεμίδωρος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θέων καὶ ὁ Ἐπαφρόδιτος τὰ «Αἴτια», Ἀρχίβιος ὁ Ἀπολλωνίου τὰ «Ἐπιγράμματα» καὶ Σαλούστιός τις τὴν «Ἑκάλην». Μνημονεύεται προσέτι «Ὑπόμνημα εἰς Καλλίμαχον τὸν ποιητὴν» ὑπὸ Ἀστυάγους (200 μ. Χ.).

16) Εἰς τὸν *Ἄρατον*. Διεσώθησαν σχόλια καὶ βίος ὑπὸ τοῦ μαθηματικοῦ Θέωνος καὶ σχόλια ὑπὸ Ἱππάρχου τοῦ περιφήμου ἀστρονόμου, ὑπὸ Γεμίνου (= Ποσειδωνίου). Ἐκ τῶν ὑπερτριάκοντα ἑρμηνευτῶν τοῦ Ἀράτου σπουδαιότεροι ἦσαν: Ἄτταλος ὁ Ῥόδιος, Βόηθος ὁ Σιδώνιος, Διόδωρος, Σπόρος ὁ ἐκ Νικαίας.

17) Εἰς τὸν *Θεόκριτον*. Σχολιασταὶ εἶναι: ὁ Ἀρτεμίδωρος, ὁ Θέων, ὁ Ἀσκληπιάδης ὁ Μυρλεανός, Μουνάτιος, Ἀμάραντος, Ἐρατοσθένης καὶ Νικάνωρ ὁ Κῷος.

18) Εἰς τὸν *Νίκανδρον*. Σχόλια ἔγραψαν οἱ: Θέων, Πλούταρχος, Δημήτριος ὁ Χλωρός, Ἀντίγονος, Πάμφιλος καὶ Δίφιλος ἐκ Λαοδικείας.

19) Εἰς *Διονύσιον τὸν Περιηγητήν*. Περιεσώθησαν πολύτιμα ἀρχαῖα σχόλια τοῦ Δ'—Ε' αἰῶνος, ἐκτενὲς ὑπόμνημα τοῦ Εὐσταθίου καὶ μία ἐξήγησις εἰς τὴν Διονυσίου «Περιήγησιν». Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

σχολικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σχολὴν ἢ τὸ σχολεῖον, ὁ τοῦ σχολείου: «σχολικὸν ἔτος», «σχολικὸς κῆπος».

— **σχολικαὶ** ***διακοπαὶ*** *['Ἐκπαιδευτ.]*· βλ. *διακοπαὶ σχολικαὶ* (τ. Θ', σ. 222 β').

— **σχολικαὶ** ***ἑορταὶ*** *['Ἐκπαιδ.]*. Αἱ ἑορταὶ αὗται γίνονται διὰ διαφόρους λόγους, π. χ. ἐπὶ τῇ 25ῃ Μαρτίου, τῇ 1ῃ Μαΐου, ἐπὶ τῇ ἐνάρξει ἢ τῇ λήξει τῶν σχολικῶν ἐργασιῶν κλπ. Αἱ ἑορταὶ διεξάγονται εἰς τὴν ἐξοχὴν εἴτε εἰς τὸ σχολεῖον· ὅταν γίνωνται εἰς τὴν ἐξοχήν, οἱ μαθηταὶ ὁδηγοῦνται εἰς κατάλληλον μέρος, συλλέγουν ἄνθη ἐκ τῶν ἀγρῶν, ψάλλουν, ἀπαγγέλλουν ποιήματα, χορεύουν κτλ. Ὅταν γίνωνται εἰς τὸ σχολεῖον, καταλλήλως ὑπ' αὐτῶν διακοσμούμενον, ἀκούουν τὴν ἑρμηνείαν τῆς ἑορτῆς μὲ ὀλίγους, ἁπλοῦς λόγους, ἀλλὰ προκαλοῦντας τὰ κατάλληλα συναισθήματα, ἀπαγγέλλουν προσευχήν, ποιήματα, παριστάνουν παιδικὰ δράματα καὶ ᾄδουν. Εἰς τὴν ἑορτὴν πρέπει νὰ λαμβάνουν μέρος ἐνεργὸν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότεροι μαθηταί. Π. Α. Β.

— **σχολικὴ** ***βιβλιοθήκη***. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐν ἑκάστῳ σχολείῳ ὑπάρχουσα βιβλιοθήκη. Αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, εἰς βιβλιοθήκην τῶν διδασκόντων καὶ εἰς μαθητικὴν βιβλιοθήκην. Καὶ αἱ μὲν βιβλιοθῆκαι τῶν διδασκόντων περιλαμβάνουν ἰδίως παιδαγωγικὰ συγγράμματα καὶ περιοδικά, σπουδαῖα ἔργα ἀρχαίας καὶ νέας λογοτεχνίας, συγγράμματα ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν ὕλην τῆς διδασκαλίας τῶν διαφόρων μαθημάτων κλπ. Ἡ δὲ μαθητικὴ βιβλιοθήκη ἔχει σκοπὸν κυρίως νὰ ἐμβάλῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ βιβλίον, νὰ ἀποτρέψῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς μελέτης ἀκαταλλήλων ἢ κακογραμμένων ἔργων, νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ ἤθους των, νὰ διευκολύνῃ τὴν κατανόησιν τῶν διδασκομένων καὶ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν φιλομάθειαν. Συνήθως αἱ μαθητικαὶ βιβλιοθῆκαι εἶναι μόνον δανειστικαί, ἀλλὰ δύνανται νὰ ἔχουν καὶ μαθητικὰ ἀναγνωστήρια, ἰδίως διὰ μικροτέρας τάξεις, ὅπου διδάσκονται οἱ μαθηταὶ πῶς νὰ ἀναγινώσκουν ἐκτενέστερα ἔργα, νὰ ἐννοοῦν τὸ σύνολον κλπ. Εἰς αὐτὰ ἢ δύνανται πολλοὶ μαθηταὶ νὰ ἀναγνώσουν τὸ αὐτὸ ἔργον ἢ νὰ τὸ ἀκούσουν ἀναγινωσκόμενον. Βιβλιοφύλαξ ὁρίζεται τῆς μὲν τῶν διδασκόντων εἷς ἐξ αὐτῶν, τῆς δὲ μαθητικῆς μαθηταὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν διδάσκοντός τινος· ὑπ' αὐτοῦ τηρεῖται ὁ γενικὸς καὶ ὁ κινητὸς κατάλογος, ὁ κατάλογος τῶν δανειζομένων βιβλίων κλπ. Τῶν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν ἐξεδόθη καὶ παρ' ἡμῖν ἐκτελεστικὸν διάταγμα καὶ κανονισμὸς τῷ 1901. Π. Α. Β.

— **σχολικὴ** ***κοινότης***. Διὰ νὰ συνηθίσουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὸν σύγχρονον κοινωνικὸν βίον, εἰς τὴν αὐτοδιοίκησιν, εἰς τὴν ἑκουσίαν ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους, εἰσήχθη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἔπειτα εἰς πολλὰ σχολεῖα τῆς Εὐρώπης ὁ θεσμὸς τῶν σχολικῶν κοινοτήτων. Κατ' αὐτὸν οἱ μαθηταί, ἀφοῦ ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον συνηθίσουν διὰ τῆς βοηθείας τῶν διδασκόντων εἰς τήρησιν τῆς τάξεως, διεξαγωγὴν ἐκδρομῶν, ἑορτῶν κλπ. καὶ ἀποκτήσουν ἱκανότητά τινα εἰς τὸ νὰ αὐτοδιοικῶνται, καταρτίζονται εἰς κοινότητας· κατ' ἀρχὰς μὲν ἑκάστη τάξις ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔπειτα δὲ ὅλον τὸ σχολεῖον ἑνοῦται εἰς μίαν. Ἡ δρᾶσις τῆς κοινότητος ἐπεκτείνεται κατὰ μικρόν, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθητῶν καὶ τὰς ἰδιαιτέρας ἀνάγκας τοῦ σχολείου· ἡ κοινότης ἐκλέγει τοὺς ἄρχοντάς της, συνέρχεται εἰς συνεδρίας, φροντίζει περὶ τῆς τηρήσεως τῆς τάξεως, τῆς καθαριότητος, τῆς ἁρμοζούσης διεξαγωγῆς ἐκδρομῶν, ἑορτῶν, ἀποφυγῆς ἀπουσιῶν, βοηθείας παντὸς εἴδους εἰς συμμαθητάς, περὶ τῆς βιβλιοθήκης, τοῦ σχολικοῦ κήπου, περὶ μαθητικῶν διαλέξεων, καταρτίζει κατὰ μικρὸν τὰς διατάξεις καὶ τοὺς κανονισμοὺς τοὺς διέποντας αὐτήν, ἱδρύει σχολικὸν ταμεῖον, καθιστᾷ ἐνίοτε καὶ εἶδος παιδικοῦ δικαστηρίου κλπ. Εὐνόητον εἶναι ὅτι μόνον μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ οἱ τῶν γυμνασίων δύνανται νὰ σχηματίσουν ἐπιτυχῶς κοινότητας· ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν πρέπει νὰ ἀφήνωνται ἀνεπιτήρητοι ἀπὸ τοὺς διδάσκοντας, οἵτινες παρίστανται εἰς τὰς συνεδρίας καὶ εἰς κάθε περίστασιν προλαμβάνουν πᾶσαν παρεκτροπήν, χωρὶς νὰ φαίνωνται ὅτι περιορίζουν τὰ δικαιώματα τῆς κοινότητος. Ἀλλὰ καὶ αἱ ὑπερβολαὶ πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται, ὥστε ἡ δρᾶσις τῆς κοινότητος νὰ μὴ ἀφαιρῇ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τὸν ἀναγκαῖον διὰ τὴν κυρίαν ἐργασίαν των χρόνον καὶ ἀπ' αὐτῆς νὰ ἀποσπᾷ τὴν προσοχήν των. Π. Α. Β.

— **«Σχολικὴ** ***Πρᾶξη»***. Ἐκπαιδευτικὸν περιοδικόν, ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1927—1928, ὡς παράρτημα τοῦ περιοδικοῦ «Ἀναγέννηση», ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Δ. Γληνοῦ καὶ Γ. Σωτηρίου.

— **σχολικὴ** ***ὑγιεινή***. Ἡ σχολικὴ ὑγιεινὴ σκοπὸν ἔχει τὴν ἁρμονικὴν καὶ ὑγιᾶ ἀνάπτυξιν τῶν σωματικῶν καὶ διανοητικῶν δυνάμεων τοῦ μαθητοῦ. Ἡ ἐπιστήμη αὕτη, κατ' ἐξοχὴν ἑλληνική, ἐκαλλιεργήθη μετ' ἀπαραμίλλου τέχνης ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ παραγάγουν τοὺς ὡραιοτέρους καὶ ὑγιεστέρους διανοητικῶς καὶ σωματικῶς ὀργανισμούς. Ἡ ἰσόρροπος ἀνάπτυξις τοῦ σώματος καὶ τῆς διανοίας, ἡ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, Ξενοφῶντος καὶ ἄλλων τοσοῦτον σαφῶς καὶ ἐπιστημονικῶς καλλιεργηθεῖσα, παρημελήθη κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἐδέησε δὲ εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους νὰ τονισθῶσιν ἐπανειλημμένως τὰ κακά, ἅτινα συνεπάγεται ἡ μόρφωσις, ὅταν περιορίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν διανοητικὴν ἀγωγήν, ἄνευ μερίμνης περὶ τῆς φυσικῆς καὶ ὑγιεινῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδίου. Ἡ πολιτεία ἤρχισε νὰ προσέχῃ τὸ ζήτημα τοῦτο μόλις ἀπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καὶ δὴ ἀπὸ τῶν ἐργασιῶν τῶν Lorinser (1836), Parow (1865) καὶ Colin (1866) ἐν Γερμανίᾳ, τοῦ Jannssen (1874) ἐν Βελγίῳ, τῶν Orfila (1834), Javal, Binet κ. ἄ. ἐν Γαλλίᾳ, τῶν Treves, Saffioti, Ferrari κλπ. ἐν Ἰταλίᾳ, τοῦ μεγάλου Stanley Hall, τοῦ πατρὸς τῆς παιδολογίας, ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἔκτοτε εἰδικαὶ ὑπηρεσίαι (σχολικαὶ κ. ἄ.) καὶ ἐργαστήρια ἱδρύθησαν, πλεῖστα περιοδικὰ καὶ συγγράμματα ἐδημοσιεύθησαν, συνέδρια καὶ σύνοδοι συνεκλήθησαν καὶ πάντα τὰ κράτη ἁμιλλῶνται ὑπὲρ τῆς καλυτέρας ὀργανώσεως τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ προστασίαν τῶν εἰς τὰ σχολεῖα φοιτώντων παιδίων.

Παρ' ἡμῖν ὁ καθηγητὴς Σάββας (1904) πρῶτος ἐνώπιον τοῦ α' ἐκπαιδευτικοῦ συνεδρίου ἀνέπτυξε τὰ τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς καὶ ἐκάλεσε τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς λειτουργοὺς εἰς συνεργασίαν πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν ἀρχῶν αὐτῆς, δώσας τὸ παράδειγμα ὁ ἴδιος, διότι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνέλαβεν ἀμισθὶ τὴν θέσιν τοῦ σχολιάτρου Ἀττικῆς. Μετ' οὐ πολὺ ἱδρύθη ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας (1910) τὸ γραφεῖον τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς, ἐξελιχθὲν εἰς τμῆμα, ὡς προϊστάμενος δ' αὐτοῦ διωρίσθη μετὰ διαγωνισμὸν ὁ ἰατρὸς Ἐμμ. Λαμπαδάριος (1911).

Ἡ σχολικὴ ὑγιεινὴ σκοπεῖ: α) Τὴν *ὑγιεινὴν τῶν διδακτηρίων*, ἤτοι τὸ κτήριον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου λειτουργεῖ τὸ σχολεῖον καὶ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἔχῃ εὐρυχωρίαν (τοὐλάχιστον 10 μ.² κατὰ μαθητὴν τὸ γήπεδον), νὰ εἶναι εἰς κατάλληλον καὶ ὑγιεινὸν μέρος, νὰ ἔχῃ μεγάλην αὐλήν, ἀποχωρητήρια, λουτρά, ἑστιατόριον, βιβλιοθήκην, διαδρόμους εὐρεῖς καὶ φωτεινούς, γραφεῖα προσωπικοῦ καὶ αἰθούσας καταλλήλους (διὰ διδασκαλίαν, χειροτεχνίαν, σχεδιάσεις, μουσικήν, ἑορτὰς κλπ.), εὐρυχώρους (1—1, 50 μ.² ἐμβαδὸν καὶ 5—7 μ.³ κυβ. χῶρον κατὰ μαθητήν), φωτεινὰς (ἐξ ἀριστερῶν φωτισμόν), καλῶς ἀεριζομένας καὶ θερμαινομένας. β) Τὴν *ὑγιεινὴν τοῦ μαθητοῦ*. Ἡ διδασκαλία δέον νὰ γίνηται συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἐξελίξεως τοῦ μαθητοῦ. Παραθέτομεν κατωτέρω πίνακας τῆς κατὰ μῆκος καὶ βάρος ἀναπτύξεως τοῦ Ἕλληνος μαθητοῦ.

Τὸ ἀνάστημα τοῦ Ἕλληνος μαθητοῦ
(Στατιστικὴ Λαμπαδαρίου 1920)

Ἡλικία ἔτη	Ἄρρενα: Μέσος ὅρος ἀναστήματ. εἰς ἑκατοστ.	Ἄρρενα: Ἐτησία αὔξησις εἰς ἑκατοστ.	Θήλεα: Μέσος ὅρος ἀναστήματ. εἰς ἑκατοστ.	Θήλεα: Ἐτησία αὔξησις εἰς ἑκατοστ.
3	83,5		85	
4	91,5	8	94	9,0
5	100	8,5	99,7	5,7
6	105	5	104,5	4 8
7	111	6	111	6 5
8	115	4	115,7	4,7
9	120	5	122,4	6,7
10	126	6	129,5	4,1
11	131	5	135	8,5
12	138	7	140	5
13	148	10	145	5
14	155	7	151	6
15	161	6	153	2 5
16	164	3	156	2,5
17	167	3	158	2
18	169	2	160	2
19			161	1
20			164	3

Τὸ βάρος τοῦ Ἕλληνος μαθητοῦ
(Στατιστικὴ Λαμπαδαρίου. 1920)

Ἡλικία ἔτη	Ἄρρενα: Μέσος ὅρος βάρους εἰς χιλιόγραμ.	Ἄρρενα: Ἐτησία αὔξησις	Θήλεα: Μέσος ὅρος βάρους εἰς χιλιόγραμ.	Θήλεα: Ἐτησία αὔξησις
4	14,7		15,2	
5	17,3	2,6	18,2	3,0
6	17,7	0,4	19,4	1,2
7	18,3	0,6	20,4	1 0
8	18,8	0,5	21,0	0,6
9	21,9	3,1	24,7	3,7
10	25,4	3,5	26,2	1,5
11	18.4	3		
12	30,9	2,5	30,2	3,0
13	37,8	6,8	35,0	5,8
14	43,5	5,7	39,5	4,5
15	48,2	4,7	42,5	3,0
16	53,0	4,8	43,5	1,0
17	55,3	2,3	45,0	1,7
18	56,7	1,4	45,2	0,2
19	58,8	2,1	45,7	0,5
20	90,2	1,4	46,3	0,6
21	62,1	1,9	48,0	2,0

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ σωματικὴ ἐξέλιξις τοῦ Ἑλληνόπαιδος δὲν διαφέρει τῆς τῶν ἑλληνολατινικῶν ἐθνῶν. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς διανοητικῆς ὑπερκοπώσεως τοῦ μαθητοῦ κανονίζονται τὰ ὡρολόγια προγράμματα οὕτως, ὥστε ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τὸ σύνολον τῆς ἡμερησίας ἐργασίας τοῦ μαθητοῦ ἐν τῷ σχολείῳ διὰ τὴν ἄνω τῶν 10 ἐτῶν ἡλικίαν οὐδέποτε νὰ ὑπερβαίνῃ τὰς 4—5 ὥρας, διὰ δὲ τὴν κατωτέραν ἡλικίαν τὰς 2—3 ὥρας. Ἡ διάρκεια ἑκάστου μαθήματος ὁρίζεται διὰ τὰ διδασκαλεῖα καὶ τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν εἰς 45' ὥρας, διὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον εἰς 30' τῆς ὥρας καὶ τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ εἰς 20' τῆς ὥρας. Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν σχολείων σήμερον κατήργησαν τὴν ἀπογευματινὴν ἐργασίαν.

Πρὸς καταπολέμησιν τῆς μαθητικῆς νοσηρότητος, ἐκτὸς τῆς ὑγιεινῆς διαρρυθμίσεως τοῦ σχολείου, ἐξετάζει ὁ σχολίατρος πάντα ἐγγραφόμενον μαθητὴν καὶ καταστρώνει τὸ *ἀτομικὸν δελτίον* αὐτοῦ. Ἀνευρίσκει πᾶσαν ἀνωμαλίαν ἢ προδιάθεσιν καὶ προλαμβάνει τὴν χειροτέρευσιν διὰ τῆς καταλλήλου θεραπείας εἰς τὰς μαθητικὰς πολυκλινικὰς ἢ ἀποστολῆς εἰς τὰς παιδικὰς ἐξοχάς, συσσίτια, ὑπαίθρια σχολεῖα κ. τ. τ.

Ἐν περιπτώσει λοιμώδους νόσου (ὀστρακιᾶς, διφθερίτιδος, κλπ.) λαμβάνει τὰ κατάλληλα μέτρα. γ) Τὴν *ὑγιεινὴν τοῦ διδασκάλου*, ἥτις εἶναι σπουδαιοτάτη, διότι, ἕνεκα πολλῶν λόγων, ὁ διδάσκαλος ἔχει μεγάλην νοσηρότητα, ἰδίως ἐκ φυματιάσεως καὶ νευρικῶν νόσων. δ) Τὴν *διδασκαλίαν τῆς ὑγιεινῆς*. Ἀπαραίτητος θεωρεῖται ἡ ἐκλαΐκευσις τῆς ὑγιεινῆς διὰ τοῦ σχολείου καὶ διὰ τοῦτο αὕτη διδάσκεται ἀπὸ τῆς κατωτάτης τάξεως μέχρι τῆς ἀνωτάτης τῶν σχολείων μετ' ἐπιδείξεων καὶ πρακτικῶν ἀσκήσεων. ε) Τὴν *σχολικὴν ἀντίληψιν*, διὰ τῆς ὁποίας ἀνακουφίζεται ὁ πτωχὸς μαθητής, ἐνισχύεται ὁ ὀργανισμός του καὶ καθίσταται ἱκανὸς νὰ παρακολουθήσῃ τὰ μαθήματα. Ἔργα σχολικῆς ἀντιλήψεως εἶναι τὰ μαθητικὰ συσσίτια, λουτρά, ἰατρεῖα καὶ πολυκλινικαί, αἱ παιδικαὶ ἐξοχαί, preventoria καὶ ὑπαίθρια σχολεῖα. στ) Τὴν *σχολιατρικὴν ὑπηρεσίαν*. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐξ ἰατρῶν καταλλήλως ἐκπαιδευθέντων καὶ τῶν σχολικῶν νοσοκόμων, ἀποκλειστικὸν δ' ἔργον αὐτῶν εἶναι ἡ ἐπίβλεψις καὶ παρακολούθησις τῆς ὑγιεινῆς τῶν σχολείων.

Ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς ἐγένετο ἀξιοσημείωτος ἐργασία.

Digitized by Google

Διωρίσθησαν σχολίατροι εἰδικῶς ἐκπαιδευθέντες. Ἐκτίσθησαν μέχρι σήμερον ἄνω τῶν 3 500 ὑγιεινῶν διδακτηρίων μετὰ ἀναλόγων θρανίων, τὰ προγράμματα μετερρυθμίσθησαν ἐπὶ τὸ ὑγιεινότερον, οἱ διδάσκαλοι ἐκπαιδεύονται εἰς τὴν ὑγιεινήν, ἥτις διδάσκεται ἀπὸ τοῦ 1929 συστηματικῶς. Ἡ νοσηρότης τῶν μαθητῶν βαίνει μειουμένη, διότι ἀπὸ 34,25% (1915—1916) κατῆλθεν εἰς 18,25% (1930—1931), πλεῖστα ἔργα σχολικῆς ἀντιλήψεως ἱδρύθησαν (μαθητικαὶ πολυκλινικαί, λουτρά, παιδικαὶ ἐξοχαί, συσσίτια, κλπ.), πάντα δὲ ταῦτα μὲ ἐλαχίστην πίστωσιν (ἐτήσιος προϋπολογισμὸς 1.500.000—1.850 000 δρχ.).

[*Ἐμμ. Λαμπαδαρίου*, Γενικὴ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν σχολικὴν ὑγιεινήν.]

Ε. ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΣ

—**σχολικὸν *μουσεῖον*.** Εἰς τὰ μουσεῖα ταῦτα ἐκτίθενται: 1) Σχέδια σχολικῶν οἰκοδομημάτων, θερμάνσεως αὐτῶν, ἀερισμοῦ κλπ. 2) Διὰ τὴν διδασκαλίαν ὅλων τῶν μαθημάτων χάρται, πίνακε., εἰκόνες, γύψινα καὶ ξύλινα προπλάσματα, σφαῖραι γήϊναι καὶ οὐράνιαι, συλλογαὶ ὀρυκτολογικαὶ καὶ ἐν γένει φυσικῆς ἱστορίας, μηχανήματα πειραμάτων, σχήματα γεωμετρικά, ἐργαλεῖα διὰ συλλογάς, καταμετρήσεις, παρατηρήσεις, χειροτεχνίαν, ὄργανα γυμναστικῆς, μηχανήματα προβολῶν καὶ κινηματογραφικά. 3) Ἰδιαίτερα μέσα διδασκαλίας δι' ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα καὶ σχολεῖα τυφλῶν, κωφαλάλων καὶ διάφορα αὐτῶν κατασκευάσματα. 4) Εἰς κατάλληλον ἀναγνωστήριον κατάλογοι καὶ ἐπεξηγηματικὰ βιβλία τῶν ἐν τῷ μουσείῳ ἐκτιθεμένων, διαφημήσεις καὶ κατάλληλοι πληροφορίαι καταστημάτων παρεχόντων αὐτά· προσέτι πληροφορίαι διὰ σχολικὰς βιβλιοθήκας κ.τ.τ. Τοιοῦτον ἐκπαιδευτικὸν μουσεῖον ἱδρύθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1905 ὑπὸ τοῦ «Συλλόγου Ὠφελίμων Βιβλίων» Π. Α. Β.

—**σχολικὸν *οἰκοδόμημα*.** Τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ εἶναι εἰς θέσιν κατάλληλον, ὥστε νὰ μὴ ἐπηρεάζηται ἀπὸ τοὺς θορύβους τῆς ὁδοῦ ἢ συνοικίας· δεύτερον νὰ κεῖται εἰς εὐρεῖαν ὁδὸν ἢ πλατεῖαν καί, εἰ δυνατόν, εἰς μικρὰν ἔξαρσιν τοῦ ἐδάφους, νὰ εἶναι εὐήλιον καὶ εὐάερον· τρίτον νὰ ἔχῃ ἀπαραιτήτως αὐλήν. Εἰς πυκνῶς κατῳκημένας πόλεις, ὅπως εἶναι ἡ Νέα Ὑόρκη καὶ τὸ Λονδῖνον, ὡς αὐλὴ χρησιμοποιεῖται ἡ στέγη τοῦ σχολείου. Ἐκτὸς τῶν αἰθουσῶν τῆς παραδόσεως, εἰς τὸ οἰκοδόμημα περιλαμβάνονται: διευθυντήριον (εἰ δυνατὸν μετὰ δωματίου ἀναμονῆς), γραφεῖον διδακτικοῦ προσωπικοῦ, ἐργαστήρια φυσικῆς, φυσικῆς ἱστορίας, χημείας, δωμάτια χαρτῶν καὶ πινάκων, σχολικῶν συλλογῶν, ἐργαλείων διὰ πειράματα, δι' ἐπιδιορθώσεις, διὰ τὴν σχολικὴν βιβλιοθήκην, αἴθουσαι παραδόσεως φυσικῶν μαθημάτων, μαθηματικῶν, μουσικῆς, ἰχνογραφίας, σκοτεινὸς θάλαμος διὰ φωτογραφίας, δωμάτιον χειροτεχνίας, μαθητικὰ λουτρά, αἴθουσα προγεύματος καὶ μικρὸν δωμάτιον παρὰ τὴν εἴσοδον διὰ τὸν ἐπιστάτην, ἐκτὸς μικρᾶς κατοικίας δι' αὐτὸν καὶ τὴν καθαρίστριαν. Εἰς τὰ μεγάλα σχολεῖα εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ἰδιαιτέρα μεγάλη αἴθουσα ἑορτῶν (aula).

Π. Α. Β

—**σχολικὸν *ταμεῖον*.** Διὰ τὴν συντήρησιν καὶ καθαριότητα τῶν σχολικῶν οἰκοδομημάτων, τὴν προμήθειαν σχολικῶν σκευῶν καὶ παντοειδῶν διδακτικῶν ὀργάνων, τὸν πλουτισμὸν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν, τὴν βοήθειαν ἀπόρων μαθητῶν καὶ ἐν γένει τὴν πλήρωσιν ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν τῆς διδακτικῆς ἐργασίας καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῆς ἱδρύθησαν παρ' ἡμῖν σχολικὰ ταμεῖα ἐν ἑκάστῳ σχολείῳ. Ταῦτα διευθύνονται ὑπὸ σχολικῆς ἐπιτροπῆς ἀπαρτιζομένης ἀπὸ τὸν διευθυντὴν τοῦ σχολείου καὶ μέλη ἐκλεγόμενα ὑπὸ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν, ἀποτελούσης ἴδιον νομικὸν πρόσωπον, ἀλλ' ἐποπτευομένης ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων σχολικῶν ἀρχῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη φροντίζει καὶ διὰ τὴν τέλεσιν ἑορτῶν καὶ τὴν εὔρυθμον τοῦ σχολείου λειτουργίαν. Διάφορον τοῦ σχολικοῦ τούτου ταμείου εἶναι τὸ ταμεῖον τῆς σχολικῆς μαθητικῆς κοινότητος.

Π. Α. Β.

—**σχολικὸν *ταμιευτήριον*.** Πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ συναισθήματος τῆς οἰκονομίας καὶ ἀποταμιεύσεως, συνεστήθησαν εἰς πολλὰ μέρη, ἐκτὸς τῶν ταμιευτηρίων τῶν τραπεζῶν καὶ τῶν ταχυδρομικῶν, καὶ σχολικὰ ταμιευτήρια. Ἀλλ' ὑπό τινων κατεκρίθησαν ταῦτα, διότι ἡ οἰκονομία τοῦ χρήματος δὲν γίνεται δι' ὡρισμένον σκοπόν. Διὰ τοῦτο προτιμότερα εἶναι τὰ δι' ὡρισμένον σκοπὸν σχολικὰ ταμιευτήρια, π. χ. ταμιευτήρια ἐκδρομῶν. Π. Α. Β.

σχόλιον (τό)· σημείωμα σύντομον ἑρμηνευτικὸν εἰς χωρία συγγραφέων ἢ ποιητῶν ἀσαφῆ καὶ σκοτεινά, δεόμενα ἑρμηνείας καὶ ἀποσαφήσεως: «σχόλιον εἰς Ὅμηρον, — εἰς Δημοσθένην». || συνεκδ., κρίσις καὶ συνήθ. ἐπίκρισις γεγονότος: «ἤρχισαν τὰ σχόλια».

— *Φιλολ.]* Βλ. λ. *σχολιαστής*.

σχολνῶ, καὶ ***—νάω***· ἰδιωματ., ἀντὶ *σχολάζω* (βλ. λ.).

Σχότελ (Schotel), ***Ἰωάννης-Χριστιανός***. Ὀλλανδὸς ζωγράφος (1787—1838). Διέπρεψεν ὡς θαλασσογράφος, λίαν ἐκτιμηθεὶς ὑπὸ τῶν συγχρόνων του. Ἐξειργάσθη πληθὺν ἔργων διεσπαρμένων ἀνὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ μουσεῖα (Ἄμστερνταμ, Χάγης, Ἀμβούργου, Βερολίνου κλπ.). Μεταξὺ τῶν ἐξοχωτέρων πινάκων του τάσσονται: «Παραλία» καὶ «Καλύβαι ἁλιέων» (Ἄμστερνταμ). Ι. Μ. Π.

σχροιττερίτης (ὁ) (Schrötterit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν ἔνυδρον πυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου κολλοειδές, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ἀλλοφανοῦς. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀλλοϋσίτου, ἔχει χρῶμα πράσινον ἢ φαιὸν μὲ λάμψιν ὑαλώδη, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Steiermark καὶ Alabama. Γ. Β.

Σχώνεφελντ (Schouneveldt) [*Γεωγρ.*]. Ὅρμος ἀμμώδης καὶ ἀβαθὴς κατὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Φλάνδρας, νοτίως τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Σκάλδιος. Ἐντεῦθεν ὁρμηθεὶς ὁ ὁλλανδικὸς στόλος, ὑπὸ τὸν Ρόϋτερ, ἐνίκησε τὸν ἰσχυρότερον ἡνωμένον ἀγγλογαλλικὸν στόλον, ὑπὸ τὸν Ροῦπρεχτ τοῦ Παλατινάτου, τὴν 7 καὶ 14 Ἰουνίου 1673. Θ. Κ.

Σχωρέτσανα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἄρτης (βλ. *Καταρράκτης*).

Σχωρετσᾶνον [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καταρράκτης* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων.

Σχῶτα *Ρουστανέλ*. Γεωργιανὸς ποιητὴς (βλ. *Ρουσθαβελῆς*).

Σῶ (Sceaux) [*Γεωγρ.*]. Κωμόπολις τῆς Γαλλίας, 10 χιλ. νοτίως τῶν Παρισίων ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων—Σάρτρ. Κατ. (1926) 6.589. Ἔχει βιομηχανίαν φαγεντιανῶν εἰδῶν καὶ οἰνοπαραγωγήν. Θ. Κ.

Σῶ (Saulx). Γαλλικὴ οἰκογένεια (βλ. *Ταβάν*).

Σὼ (Shaw), ***Γεώργιος-Μπέρναρ***. Ἰρλανδὸς δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Δουβλίνῳ τῷ 1856. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς πνευματώδους μητρός του, ἥτις ὑπῆρξεν ἀρίστη μουσικός, ἀφωσιώθη ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας εἰς τὴν μουσικήν, βραδύτερον δὲ εἰς τὴν ζωγραφικήν. Τὸ πρωΐμως ἐκδηλωθὲν ἐνδιαφέρον του ὑπὲρ τῆς τέχνης συνετέλεσεν ὥστε νὰ παραμελήσῃ τὰς συστηματικὰς σπουδάς του. Διετέλεσεν ἐπὶ πενταετίαν γραμματεὺς καὶ εἶτα ταμίας ἑταιρείας τινός, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο κατεγίνεν εἰς τὴν μελέτην. Ἐγκατασταθεὶς ἀπὸ τοῦ 1876 ἐν Λονδίνῳ πλησίον τῆς μητρός του, μετερχομένης ἐκεῖ τὸ ἐπάγγελμα τῆς μουσικοδιδασκάλου,

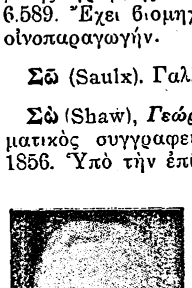

Μπέρναρ Σώ.

ἀνεμίχθη ἐνεργῶς οὐ μόνον εἰς τὴν λογοτεχνικὴν καὶ δημοσιογραφικήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν κίνησιν τοῦ Λονδίνου, γενόμενος ἀπὸ τοῦ 1884 μέλος τῆς Φαβιανῆς ἑταιρείας. Ἐπίσης εἰργάσθη ὡς θεατρικὸς καὶ μουσικὸς κριτικὸς εἰς τὰς ἐφημερίδας «Ἀστήρ», «Κόσμος» καὶ «Ἐπιθεώρησις τοῦ Σαββάτου». Ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τοῦ κοινωνικοῦ θεάτρου τοῦ Ἴψεν, τὸν ὁποῖον ἐθαύμαζε καὶ διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ὁποίου ἐν Ἀγγλίᾳ εἰργάσθη μετὰ φανατισμοῦ («Ἡ πεμπτουσία τοῦ Ἰψενισμοῦ» 1891), ἤρχισε δημοσιεύων διηγήματα, πλήρη σαρκασμοῦ καὶ πολεμικοῦ μένους ἐναντίον τῶν ψευδῶν ἰδανικῶν τῆς ἀγγλικῆς κοινωνίας, ὡς καὶ τὰς πρώτας κωμῳδίας του, αἵτινες, παρὰ τὴν πανταχόθεν ἀνομολογουμένην πρωτοτυπίαν των, διέθεσαν κατὰ τὸ πλεῖστον δυσμενῶς τὸ κοινὸν ἐναντίον του διὰ τὴν τολμηρότητα τῶν ἐν αὐταῖς ὑποστηριζομένων ἀπόψεων. Αἱ κωμῳδίαι αὗται («Σπιτικὰ χήρων», «Ὁ ἐρωτύλος», «Τὸ ἐπάγγελμα τῆς κ. Γουῶρρεν», «Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ὅπλα», «Κάντιντα», «Τί μπορεῖς νὰ πῇς» καὶ «Ὁ ἄνθρωπος τοῦ πεπρωμένου») ἐξεδόθησαν τῷ 1898 εἰς ἰδίαν σειράν, φέρουσαν τὸν γενικὸν τίτλον «Δράματα τερπνὰ καὶ ἄτερπνα». Ἠκολούθησεν ὁ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τρία δράματα διὰ Πουριτανοὺς» τόμος, ἐν ᾧ περιλαμβάνονται τὰ ἔργα: «Ὁ μαθητὴς τοῦ διαβόλου», «Καῖσαρ καὶ Κλεοπάτρα» καὶ «Ὁ προσηλυτισμὸς τοῦ πλοιάρχου Μπρασμπάουντ». Ἡ φήμη τοῦ Σὼ ἤρχισεν ἔκτοτε νὰ ἐξαπλοῦται πέραν τῶν συνόρων τῆς πατρίδος του, τὰ δὲ μεγάλα θέατρα τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἀναγράφουσιν ἤδη μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὰ ρεπερτόριά των τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ τὰ τελευταῖα, περὶ τῶν ὁποίων διὰ μακρῶν ἠσχολήθη καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀσχολῆται ἡ παγκόσμιος κριτική. Μεταξὺ τούτων διακρίνονται: «Τὸ δίλημμα τοῦ δόκτωρος», «Ὁ γάμος», «Ἄνθρωπος καὶ ὑπεράνθρωπος», «Τὸ ἄλλο νησὶ τοῦ Τζὼν Μπούλ», «Μικρὰ δράματα», «Πυγμαλίων», «Ὁ Ἀνδροκλῆς καὶ ὁ Λέων», «Μεγάλη Αἰκατερίνη» (5 μονόπρακτα), «Ὀπίσω πρὸς τὸν Μαθουσάλαν», «Ἰωάννα ντ' Ἄρκ», «Τὸ καρδιοκαμένο σπίτι», «Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ἀμερικῆς», «Τὸ κάρρο μὲ τὰ μῆλα», καὶ τὸ «Τόσο ἀληθινό, ὥστε νὰ μὴν εἶναι καλό». Ἡ ἀξία τοῦ Σὼ ὡς δραματικοῦ ποιητοῦ ἔγκειται εἰς τὴν ἐπινοητικότητα καὶ τὴν ἔντεχνον πλοκὴν τοῦ μύθου, εἰς τὸν πλήρη ζωηρότητος καὶ πνεύματος διάλογον καὶ εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἀπεικονιζομένων προσώπων, καίτοι μεθ' ὑπερβολῆς ἐνίοτε ἐμφανιζομένων ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν ἀδυναμιῶν των. Ἰδεολογικῶς ὁ Σὼ παρουσιάζεται ἀμείλικτος σαρκαστὴς παντὸς ψεύδους καὶ πάσης συμβατικότητος ἔν τε τῷ κοινωνικῷ καὶ πολιτικῷ καὶ τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων, ἔτι δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἱστορικῶν προσώπων, ἅτινα προσπαθεῖ νὰ ἐμφανίσῃ εἰς τὰ ἔργα του ἐστερημένα τῆς θρυλικῆς αἴγλης των καὶ μὲ μόνα τὰ καθαρῶς ἀνθρώπινα γνωρίσματά των. Ἀλλ' ἡ σαρκαστικὴ αὕτη διάθεσις τοῦ Σὼ ἔχει προφανέστατον κίνητρον τὴν βαθυτέραν ἀγάπην του πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον θέλει νὰ ἴδῃ εἰλικρινέστερον καὶ καλύτερον. Πλὴν τῶν θεατρικῶν ἔργων του, ὁ Σὼ ἐδημοσίευσε καί τινα ἄλλα, κριτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιεχομένου («Ὁ τέλειος Βαγνερίτης», «Ὁ ὁδηγὸς τῆς ἔξυπνης γυναίκας διὰ τὸν σοσιαλισμὸν καὶ καπιταλισμὸν» κ. ἄ.) Ὁ Σὼ ἐτιμήθη τῷ 1925 διὰ τοῦ βραβείου Νόμπελ, τὸ δὲ σχετικὸν χρηματικὸν ἔπαθλον διέθεσε πρὸς διάδοσιν τῆς σουηδικῆς λογοτεχνίας, εἰς ἃς χώρας λαλεῖται ἡ ἀγγλική. Ἐκ τῶν ἔργων του μετεφράσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν «Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ὅπλα» (Λ. Παλαμᾶ), ἀπὸ δὲ τῆς σκηνῆς ἑλληνικῶν θεάτρων ἐδιδάχθησαν: «Τὸ δίλημμα τοῦ δόκτωρος», «Τὸ ἐπάγγελμα τῆς κ. Γουῶρρεν», «Ὁ ἄνθρωπος τοῦ πεπρωμένου», «Ὁ προσηλυτισμὸς τοῦ καπετὰν Μπρασμπάουντ» κ. ἄ. Λ. Κ.

— **Σὼ** (Shaw), ***Θωμᾶς***. Ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ἀπὸ τοῦ 1918, τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος, ἀπὸ τοῦ 1922, ἐχρημάτισε γραμματεὺς τοῦ διεθνοῦς σοσιαλιστικοῦ γραφείου καὶ τοῦ διεθνοῦς γραφείου τῶν ἐργατῶν ὑφαντουργίας, ὑπουργὸς τῆς Ἐργασίας τῷ 1924 καὶ τοῦ Πολέμου τῷ 1929.

Θ. Κ.

σωβαγεσία (ἡ) (Sauvagesia Bayle) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ρουδιστῶν ἑτεροδόντων ὁμομυαρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Ἡ σωβαγεσία εἶχε κέλυφος μετὰ δύο καθέτων ἐπιμήκων ταινιῶν καὶ μετὰ πτυχῆς. Λείψανα ἀπολιθωμένα εὑρίσκονται πολλαχοῦ ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ἢ νεοκρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τοῦ εἴδους *σωβαγεσία Nicacsei* εὑρέθησαν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς κενομανίου σειρᾶς τῆς νεοκρητιδικῆς διαπλάσεως εἰς τὴν Εὔβοιαν (ὄρη Γερακοβούνι, Πυξαριά, Ξηρονόρος, Σούκαρον, Ἀπόκρημνο). Γ. Κ. Γ.

Σωβὰζ (Sauvage), ***Πέτρος-Λουδοβῖκος-Φρειδερῖκος***. Γάλλος μηχανικὸς (1785—1857). Τῷ 1821 κατεσκεύασεν ἀνεμόμυλον, ὅστις παρῆγε συνεχῆ κίνησιν οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου, βραδύτερον δὲ ἐπενόησεν εἶδος παντογράφου διὰ τὴν γλυπτικὴν καὶ ἄλλας ἐφευρέσεις· Ἠσχολήθη μὲ τὴν μελέτην τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἕλικος εἰς τὰ πλοῖα. Χ. Α.

— **Σωβὰζ *ντὲ Λακρουᾶ*** (Sauvages de La Croix), ***Φραγκῖσκος-Μπουασσιέ***. Γάλλος ἰατρὸς καὶ βοτανικός. Τῷ 1734 ἐγένετο καθηγητὴς εἰς Μομπελιέ, ἀποπειραθεὶς νὰ ἀνατρέψῃ τὰς ἰσχυούσας τότε ἰατρομηχανικὰς θεωρίας, εἰσηγούμενος τὸν Σταλιανισμόν. Τῷ 1740 ἀνέλαβε καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς βοτανικῆς. Μέλος πλείστων Ἀκαδημιῶν, ἔσχε μεγίστην διεθνῆ φήμην. Τῷ 1759 ἐδημοσίευσε τὴν «Μεθοδικὴν παθολογίαν», ἣν ἀμέσως ἐπηκολούθησε τὸ κύριον πεντάτομόν του ἔργον τῆς νοσολογίας «Nosologia methodica sistens morborum κτλ.» (1760, 1763, 1768), τὸ βασισθὲν ἐπὶ ἀτομικῶν του παρατηρήσεων καὶ μεταφρασθὲν εἰς πλείστας ξένας γλώσσας. Εἰς τὸ ἐν λόγῳ ἔργον ἐταξινόμησεν οὗτος τὰς νόσους κατὰ τὸ φυτολογικὸν σύστημα τοῦ Λινναίου, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλεσε τὴν πρώτην καὶ καλυτέραν προσπάθειαν πρὸς συστηματοποίησιν τῶν νόσων. Ἔγραψεν ἐπίσης διαφόρους πραγματείας καὶ ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον «De natura rediviva» (1760), ἐν ᾧ ἐκθέτει τὸ σύστημά του τῆς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς ὡς ἀρχῆς τῶν κινήσεων τῆς καρδίας. Ο. Ρ.

Σωβασσαίνι (Chauvasaigne). Γάλλος φιλέλλην ἀξιωματικός, κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1821. Καταταγεὶς εἰς τὸ σῶμα τῶν φιλελλήνων ἐπολέμησε γενναίως ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πέτα, καθ' ἣν ἔπεσε κρατῶν τὴν τουρκικὴν σημαίαν, ἣν ἐπὶ τοῦ πεδίου ἐκυρίευσε φονεύσας τὸν Τοῦρκον σημαιοφόρον. Τ. Ε. Ε.

Σωβὲ (Chauvet), ***Αὔγουστος-Ἐμμανουήλ***. Γάλλος φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1819 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1910. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ École normale supérieure, τῷ δὲ 1855 ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τῆς φιλολογίας. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς διάφορα λύκεια καὶ εἰς τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Caen. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς: «Des théories de l' entendement humain dans l' antiquité» (1855), «La psychologie de Galien» (1870), «L' éducation» (1868), «Les médecins

Digitized by Google

philosophes contemporains» (1870), «Deux chapitres de morale pratique chez les anciens» (1875), «Le travail, études morales» (1885), «La philosophie des médecins grecs» (1895) κλπ. θ. π.

Σωβελὲν (Chauvelin), ***Γερμανὸς-Λουδοβῖκος ντὲ —***. Γάλλος πολιτικὸς (1685—1762), διατελέσας γενικὸς εἰσαγγελεὺς ἐν τῷ παρλαμέντῳ, σφραγιδοφύλαξ καὶ γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων. Ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος σύμβουλος τοῦ καρδιναλίου Φλερύ, ὅστις ὅμως, φοβούμενος τὴν αὐξάνουσαν ἐπιρροήν του, ἐξώρισεν αὐτόν. Χ. Δ.

Σωβὲν (Chauvin), ***Ἰωάννα***. Γαλλὶς φεμινίστρια καὶ δικηγόρος (1862—1926). Διὰ τῆς ἐναισίμου ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβῆς της, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπαγγέλματα προσιτὰ εἰς τὰς γυναῖκας» (1897), ἐκήρυξε τὸν πρακτικὸν φεμινιστικὸν ἀγῶνα, πρὸς ἐπαγγελματικὴν ἐξίσωσιν τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἄνδρα, ἔκτοτε δὲ δὲν ἔπαυσεν ἀγωνιζομένη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἐπιμονῇ αὐτῆς ἐψηφίσθη τῷ 1900 ὁ νόμος ὁ ἐπιτρέπων εἰς τὰς γυναῖκας τὴν ἄσκησιν τῆς δικηγορίας. Ὑπῆρξεν ἡ δευτέρα γυνὴ δικηγόρος ἐν Γαλλίᾳ. Θ. Κ.

Σωβὲρ (Sauveur), ***Ἰωσήφ***. Γάλλος μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς (1653—1716). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ κολλέγιον τῶν ἰησουιτῶν καὶ γενόμενος καθηγητὴς ἐδημοσίευσε πραγματείαν περὶ «Ὀχυρωτικῆς». Εἶτα ἐγένετο καθηγητὴς εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας καὶ τῷ 1696 μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Τὴν μεγάλην αὐτοῦ φήμην τὴν ὀφείλει εἰς τὰ πειράματά του περὶ ἀκουστικῆς καὶ τὴν περὶ μουσικῆς θεωρίαν. Κατώρθωσε, τῇ συμπράξει ἐξόχων μουσικοδιδασκάλων, νὰ προσδιορίσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν κραδασμῶν ἐν σχέσει πρὸς ὡρισμένον τόνον, λαμβανόμενον ὡς ὅρον συγκρίσεως. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα σχετικὰ πρὸς τὴν ἀκουστικὴν καὶ μουσικήν. Θ. Β.

Σωβιὰκ (Sauviac), ***Ἰωσὴφ-Ἀλέξανδρος***. Γάλλος στρατηγὸς (1757—1817). Λοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ, συνεμερίσθη τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ γενόμενος στρατηγὸς συμμετέσχεν εἰς πλείστας μάχας εἰς τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Ὁλλανδίαν, ἔνθα ἐπληγώθη. Ἀπεστάλη εἶτα εἰς Πυρηναῖα, ὅπου ἀνέπτυξεν ἔκτακτον στρατηγικὴν ἱκανότητα. Θ. Β.

σωβινισμὸς (ὁ) chauvinisme). Καλεῖται οὕτω κυρίως ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ προσήλωσις εἰς τὴν παρῳχημένην ἐθνικὴν δόξαν, γενικώτερον δὲ ὁ μέχρι παραληρήματος ἐξικνούμενος παθολογικὸς ἐθνικισμός, εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ὁποίου κάθε ἄλλος λαὸς εἶναι περιφρονητέος καὶ κατώτερος καὶ ἄξιος ὑποδουλώσεως. Ὁ ὅρος ἐπλάσθη ἐκ τοῦ Chauvin, ἥρωος τοῦ θεατρικοῦ ἔργου τοῦ Σκρίμπ: «Ὁ Νικόλαος Σωβέν», ὃν ὁ συγγραφεὺς ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς κωμῳδίας τῶν ἀδελφῶν Κουανιάρ: «Τὸ τρίχρωμον ἐθνόσημον» (1831). Ἐν τῇ κωμῳδίᾳ ταύτῃ εἷς τῶν πρωταγωνιστῶν, ὁ Σωβέν, ἔχει τὴν μανίαν ν' ἀφηγῆται ἱστορίας πολεμικὰς κατὰ τρόπον ὁ ὁποῖος, καὶ τότε ἀκόμη, προεκάλει τοὺς ἀκρατήτους γέλωτας τῶν θεατῶν. Ἦτο ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῶν ὀπισθοδρομικῶν, τῶν προσηλωμένων εἰς τὸ παρελθόν, ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους μόνον εἰς τὰς στρατιωτικὰς παρατάξεις. Ἐκ τοῦ Σωβὲν τούτου ἀμέσως ἐπλάσθησαν οἱ ὅροι: *σωβινισμὸς* καὶ *σωβινιστής*, οἱ ὁποῖοι περιελήφθησαν εἰς τὸ λεξικὸν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας μόλις τῷ 1878, μὲ τὸν ὁρισμόν: «σωβινισμός· δημώδης ἔκφρασις, λεγομένη διὰ νὰ γελοιοποιηθῇ τὸ ἐκχειλίζον συναίσθημα ἐκ τῆς δόξης τῶν γαλλικῶν ὅπλων». Σήμερον λέγοντες σωβινισμὸν ἐννοοῦμεν τὸν ὑπερεθνικισμόν, μὲ βασικὸν χαρακτηριστικὸν τὸ στρατοκρατικὸν πνεῦμα. Τὰ ὅρια μεταξὺ ἐθνικισμοῦ καὶ σωβινισμοῦ εἶναι δυσδιάκριτα, ἡ δὲ μετάβασις ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς τὸν δεύτερον ἐξαρτᾶται πολλάκις ἀπὸ ἐντελῶς δευτερευόντων περιστατικῶν καὶ συμβαίνει κατὰ κανόνα εἰς πολεμικὰς περιόδους. Θ. Π.

σωβινιστὴς (ὁ), *—ίστρια* (ἡ)· ὁ μέχρις ὑπερβολῆς ἐθνικιστής, ὁ ὑπερπατριώτης, ὁ ὑπερεθνικιστής (βλ. λ. *σωβινισμός*).

σωβινιστικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σωβινισμόν, ὁ τοῦ σωβινισμοῦ: «σωβινιστικὴ πολιτική, — ἀντίληψις».—Ἐπίρρ. ***σωβινιστικῶς***.

σώβρακο (τό) δημοτ., ἐσωτερικὴ περισκελίς, *ὑπόβρακον* (βλ. λ.).

Σωβὼ - Λαγκὰρντ (Chauveau-Lagarde), ***Κλαύδιος - Φραγκῖσκος***. Γάλλος δικηγόρος (1756—1841). Ἀσπασθεὶς (?) ... ἐνστερνισθεὶς τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐξέδιδεν ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἀναγέννησις τῆς Γαλλίας», ἀλλ' ἀντετίθετο κατὰ τῆς ἀσκουμένης τρομοκρατίας. Πολλοὺς τῶν κατηγορουμένων κατώρθωσε διὰ τῶν συνηγοριῶν του ἐνώπιον τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου, πολλάκις μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, νὰ σώσῃ ἀπὸ τῆς λαιμητόμου. Ἀπαγορευθείσης τῆς παραστάσεως συνηγόρων ἀπεσύρθη εἰς Σάρτρ καὶ κατεδικάσθη ἐρήμην εἰς θάνατον. Συλληφθεὶς μετήχθη εἰς Παρισίους καὶ λησμονηθεὶς εἰς τὴν εἱρκτήν, ἀπηλλάγη μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ροβεσπιέρρου. Βραδύτερον ὑπερησπίσθη ἐπὶ αὐτοκρατορίας πλείστους κατηγορουμένους, ἐν οἷς καὶ τὸν στρατηγὸν Ζουρντέ. Ὁ Σωβὼ ἐδημοσίευσεν «Ἱστορικὰ σημειώματα» ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Μαρίας Ἀντουανέτας καὶ τῆς πριγκιπίσσης Ἐλισάβετ. Θ. Β.

σὼγκ (saugue). Εἶδος πλοίου ἁλιευτικοῦ τῶν περὶ τὴν Μασσαλίαν τόπων. Σ. Ε. Λ.

Σωδάμας. Ἀρχαῖος ὀλυμπιονίκης, ἐκ τῆς ἐν τῇ Τρῳάδι πόλεως Ἄσσου, νικήσας ἐν ἀγῶνι δρόμου ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ε. Δι. Κ.

Σώδερλαντ (Sutherland=νοτία χώρα) */Γεωγρ./*. Κομιτεία τῆς Σκωτίας. Κάτ. (1928) 15.000. Πρωτεύουσα ἡ Ντόρνοχ. Θ. Κ.

Σώδερλαντ (Sutherland), ***δοῦκες τοῦ —***. Παλαιὸς τίτλος εὐγενῶν τῆς Σκωτίας, ἀπονεμηθεὶς κατὰ πρῶτον τῷ 1515 εἰς τὴν οἰκογένειαν *Γόρδον*, τοῦ ὁποίου ἡ τελευταία κόρη καὶ κληρονόμος ὑπανδρεύθη τῷ 1785 τὸν κόμιτα *Γεώργιον Γκρανβὶλ Λῆβσον Γκόουερ*, μαρκήσιον τοῦ Στάφφορντ, ὀνομασθέντα δοῦκα τοῦ Σώδερλαντ, τῷ 1833. Σημερινὸς δούξ, πέμπτος κατὰ σειράν, εἶναι ὁ *Γεώργιος Γκρανβὶλ Σώδερλαντ Λῆβσον Γκόουερ*, γεννηθεὶς τῷ 1888, ὑφυπουργὸς ἐν τῇ κυβερνήσει Μπάλντουϊν, ἐκ τῶν πλουσιωτάτων γαιοκτημόνων τῆς Ἀγγλίας. Θ. Κ.

Σώδυ (Southey), ***Ροβέρτος***. Ἄγγλος συγγραφεύς, κοινωνιολόγος καὶ ἱστορικὸς (1774—1843). Μαθητὴς ἔτι ὢν ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Οὐεστμίνστερ, ἐξέδιδε περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ μαστιγωτής». Ἐσπούδασε βραδύτερον θεολογίαν, κατὰ δὲ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν ὑπῆρξεν ἐνθουσιώδης ὀπαδὸς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, γράψας τῷ 1793 τὸ ἔπος «Ἰωάννα ντ' Ἄρκ». Τῷ 1794 ἐπεχείρησε νὰ ἱδρύσῃ ἐν Ἀμερικῇ, μετὰ τοῦ φίλου του ποιητοῦ Κόλριτζ, εἶδος κομμουνιστικῆς ἀποικίας, ὑπὸ ἰδιόρρυθμον πολίτευμα, ὅπερ ὠνόμασε παντισοκρατίαν (pantisocraty) καὶ ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχὴν τῆς ἀσφετερησίας (asfeterism). Πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀπαιτουμένων πρώτων χρημάτων οἱ δύο ἱδρυταί, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθη ὡς τρίτος καὶ ὁ ποιητὴς Λόουελ, νυμφευθέντες ἐν τῷ μεταξὺ τὰς τρεῖς ἀδελφὰς Φρίκκερ, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Ἡ ἐπιχείρησις ὅμως αὕτη δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ εὐοδωθῇ, ἐλλείψει ἐπαρκῶν πόρων, καὶ παρέμειναν εἰς τὸ στάδιον ἁπλῆς οὐτοπίας. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἰδεῶν του ἔγραψε πλεῖστα ποιήματα, ἄρθρα καὶ τραγῳδίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι αἱ: «Οὒὼτ Τάϋλερ» καὶ ἡ «Πτῶσις τοῦ Ροβεσπιέρρου», καὶ ἔκαμε πολλὰς διαλέξεις. Τῷ 1795 μετέβη εἰς Λισσαβῶνα, ὅπου ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ μελετήσῃ τὴν πορτογαλικὴν λογοτεχνίαν καὶ ἱστορίαν, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του δὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐγκατεστάθη ἐν Γκρέτα Χώλ, παρὰ τὰς λίμνας τῆς Κουμβερλάνδης, ὅπου ἔκτοτε διῆλθε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς του. Παρὰ τὰς λίμνας ταύτας ἦσαν ἐπίσης ἐγκατεστημένοι καὶ οἱ φίλοι του ποιηταὶ Κόλριτζ καὶ Οὐώρτσουωρθ, μετὰ τῶν ὁποίων ἀπετέλεσε τὴν τριάδα τῶν ἐπικληθέντων «Λιμναίων ποιητῶν», ὧν τὰ ἔργα ἐπέδρασαν μεγάλως ἐπὶ τῆς συγχρόνου των ἀγγλικῆς ποιήσεως. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ὁ Σώδυ μετέβαλεν ἰδέας καὶ ἐγένετο συντηρητικὸς καὶ ἐχθρὸς τῆς Γαλλίας, γράψας «Θριαμβευτικὰς ᾠδὰς» διὰ τὴν νίκην τοῦ Οὐέλλιγκτον, καὶ τὸ «Ὅραμα τῆς θείας κρίσεως», εἶδος ἀποθεώσεως, μετὰ πολλῶν κολακειῶν πρὸς τὸν βασιλέα Γεώργιον Γ', πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὰς ἐπικρίσεις πολλῶν, καὶ ἰδίως τοῦ Βύρωνος, ὁ ὁποῖος ἔγραψε δι' αὐτὸν δηκτικώτατα ἐπιγράμματα. Ὁ Σώδυ εἶναι ἐκ τῶν πολυγραφωτέρων Ἄγγλων συγγραφέων, γράψας πλεῖστα ποιητικά, ἱστορικὰ καὶ ἄλλα ἔργα, ἀποτελοῦντα 109 τόμους καὶ 59 φυλλάδια. Μεταξὺ τῶν ποιητικῶν του ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν τῷ 1837—1838 εἰς 10 τόμους, εἶναι, πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων, τά: «Ταλάμπα ὁ καταστροφεύς», ποίημα ἀραβικῆς ὑποθέσεως, «Ἔμμετρα διηγήματα», «Μάντοκ», «Ἡ κατάρα τοῦ Κεχάμα», ἐκ τῆς ἰνδικῆς μυθολογίας, «Ροδρῖγος ὁ τελευταῖος τῶν Γότθων», ἔπος μεταφρασθὲν εἰς πολλὰς γλώσσας, κ.ἄ. Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν του πεζῶν ἔργων, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν εἰς 40 τόμους, εἶναι: «Ἱστορία τῆς Βραζιλίας» εἰς 3 τόμους (1810—1819), «Ἱστορία τοῦ πολέμου τῆς Χερσονήσου» εἰς 3 τόμους (1823—1832), «Χρονολογικὴ ἱστορία τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν», εἰς 3 τόμους (1827), «Ὁ βίος τοῦ Νέλσωνος» (1813), «Δοκίμιον ἠθικῆς καὶ περὶ πολιτικῆς» (1832), «Ὁ δόκτωρ» εἰς 5 τόμους (1834—1835), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

σωζάλη (ἡ) (Sozalum ἢ Aluminium sulfocarbonicum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτως ἐκλήθη τὸ παραφαινολοσουλφονικὸν ἀργίλλιον:

$$\left(C_6H_4 \begin{matrix} \diagup OH \\ \diagdown SO_3 \end{matrix}\right) 6\,Al_2:$$

Εἶναι φάρμακον στυπτικὸν καὶ ἀντισηπτικὸν μὲ ἀναλόγους ἰδιότητας πρὸς τὰς τῆς ἀλουμνάλης. Κ. Γ. Μ.

Σωζέ, ***Ροβέρτος***. Γάλλος ἰησουΐτης, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διέμενε διαρκῶς ἐν Νάξῳ, ἔνθα καὶ συνέγραψε τὸ ἔργον «Histoire nouvelle des anciens ducs et autres souverains de l'Archipel κλπ.», δὶς ἐκδοθὲν ἀνωνύμως ἐν Παρισίοις, τῷ 1698 καὶ 1699. Τὸ ἔργον τοῦτο θεωρεῖται πολύτιμον διὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἄλλως ἀγνώστων ἱστορικῶν εἰδήσεων καὶ πληροφοριῶν, καίτοι ὑπάρχουσιν οἱ οὐχὶ ἀλόγως φρονοῦντες ὅτι αἱ παρεχόμεναι ὑπ' αὐτοῦ εἰδήσεις δὲν εἶναι πάντοτε ἀξιόπιστοι. Μετεφράσθη ἑλληνιστὶ ὑπὸ Ἀλεξ. Μ. Καράλη (ἐν Ἑρμουπόλει, 1878), συμπλήρωμα δ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐξεδόθη τῷ 1879. Δ. Π. Π.

Σωζοαγαθοπόλεως *μητρόπολις*. Παλαιότατα ἦτο ἐπισκοπὴ Σωζοπόλεως, ὑποκειμένη τῇ μητροπόλει Ἀδριανουπόλεως. Ἐπισκόπων αὐτῆς ὀνόματα ἀναγινώσκονται μεταξὺ τῶν ὑπογραφῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν ἐν τῷ μεταξὺ συγκροτηθεισῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, ὡς τὸ τοῦ Πέτρου ἐν τοῖς τῆς ΣΤ' ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 680, τοῦ Εὐθυμίου ἐν τοῖς τῆς Ζ' ἐν Νικαίᾳ τῷ 787 καὶ τοῦ Ἰγνατίου ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἐπὶ Φωτίου τῷ 879. Τῷ 1622, παραιτηθέντος τοῦ μητροπολίτου Σωζοπόλεως «διὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς πόλεως ἐκ τῶν συχνῶν αἰχμαλωσιῶν τῶν Ρώσων καὶ τῶν περισπασμῶν τῶν Ἀγαρηνῶν», ἡ μητρόπολις Σωζοπόλεως συνηνώθη ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας μετὰ τῆς μητροπόλεως Μηδείας, ἀφ' ἧς ἀπεχωρίσθη τῷ 1631. Ἀπὸ τοῦ 1829 ἡ ἐκκλησιαστικὴ τῆς Σωζοπόλεως περιφέρεια συνηνώθη τῇ τῆς Ἀγαθοπόλεως καὶ ὁ μητροπολίτης τιτλοφορεῖται *Σωζοαγαθοπόλεως*. Κατὰ τὸν ἀνθελληνικὸν ἐν Βουλγαρίᾳ διωγμὸν τῷ 1906 ἡ μητρόπολις, ἕνεκα τῆς περινοίας τῶν Σωζοπολιτῶν διεφυλάχθη, κατελύθη ὅμως καὶ αὕτη τῷ 1914, ἐκδιωχθέντος τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου καὶ καταληφθέντων τῶν ἀρχείων της. Κ.-Μ. Α.

σωζοϊωδόλη (ἡ). Ἀντισηπτικὸν παρασκεύασμα. Εἶναι ἰωδιοπαράγωγον τοῦ π-φαινολοσουλφοξέος. Σ. Γ.

σωζολικὸν ***ὀξὺ*** (Acidum sozolicum) */Φαρμ. Χημ./*. Εἶναι τὸ ἄλλως καλούμενον καὶ *ἀσηπτόλη ὀρθοξυφαινυλοσουλφονικὸν ὀξύ*. Ὑγρὸν ροδόχρουν σιροπιῶδες, ὀσμῆς φαινόλης καὶ γεύσεως ὀξίνου. Εἶναι σκεύασμα ἀντισηπτικόν, θεωρούμενον ὡς ἰσχυρότερον τῆς φαινόλης καὶ τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος. Κ. Γ. Μ.

Σωζόμενος. Ὁ Ἑρμεῖος Σωζόμενος (καὶ μεταγενεστέρα γραφὴ *Ἑρμείας Σωζομενός*), καταγόμενος πιθανώτατα ἐκ τοῦ χωρίου Βηθελία παρὰ τὴν Γάζαν τῆς Παλαιστίνης, διατελέσας συνήγορος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔγραψε συνέχειαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Εὐσεβίου, ἧς λείπει τὸ τέλος, περιλαμβάνουσαν τὰ ἀπὸ τοῦ 324 μέχρι τοῦ 439 συμβάντα. Δύο βιβλία, περιέχοντα ἐπιτομὴν τῆς μέχρι τοῦ 323 ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, δὲν ἐσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τοῦ Σωζομένου, γραφεῖσα πρὸ τοῦ τῷ 450 συμβάντος θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Β', ᾧ καὶ ἀφιεροῦται, ὁμοιάζει ἐν τοῖς πλείστοις τόσον, πολλάκις καὶ κατὰ λέξιν, πρὸς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Σωκράτους, ὥστε εἶναι σαφὴς ἡ ἐξ αὐτῆς ἐξάρτησις ἤ, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, ἡ ἐξάρτησις ἀμφοτέρων ἐκ κοινῆς πηγῆς. Λογοτεχνικῶς ἀνώτερος τοῦ Σωκράτους, ὑστερεῖ ὁ Σωζόμενος εἰς τὴν κριτικότητα καὶ τὸ ἀξιόπιστον. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τοῦ Σωζομένου ἐξεδόθη ἐν Ἑλληνικῇ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne (67, 844—1630) καὶ ἑτοιμάζεται ἔκδοσις Ἀκαδημίας Βερολίνου ὑπὸ J. Bidez (πρβλ. *G. Schoo*, «Die Quellen des Kirchenhistorikers Sozomenus».— *Δ. Σ. Μπαλάνου*, «Πατρολογία», σ. 424). Δ. Σ. Μ.

— Σωζόμενος, ***Ἰάσων***. Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κυπρίων Σωζομένων. Ἐσπούδασε ρητορικὴν καὶ φιλοσοφίαν ἐν Ρώμῃ, ὅπου ἀργότερον ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς. Παραιτηθεὶς τοῦ καθηγητικοῦ ἀξιώματος, προσελήφθη εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Κερκύρας ὡς θεματοφύλαξ. Συνέγραψε διαφόρους λόγους πανηγυρικοὺς καὶ ἐγκωμιαστικούς, πρὸς δὲ ἑρμηνείαν εἰς τὴν «Ποιητικὴν» τοῦ Ἀριστοτέλους. Γ. Μ. Β.

— Σωζόμενος, ***Ἰωάννης***. Κύπριος λόγιος, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1626. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ ἑλληνικὸν γυμνάσιον φιλοσοφίαν καὶ ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, τὴν ὁποίαν, μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του, ἐδίδαξεν εἰς τὸ αὐτὸ γυμνάσιον. Παραιτηθεὶς μετ' ὀλίγον παρηκολούθησε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1596. Μετῴκησε μετὰ ταῦτα εἰς Ἑνετίαν, ὅπου ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἐξασκῶν συγχρόνως καὶ τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα παρὰ τῇ συγκλήτῳ τῆς πολιτείας ταύτης. Εὐδοκιμήσας καὶ διακριθείς, διωρίσθη ἐπιστάτης τῆς Μαρκιανῆς

Digitized by Google

βιβλιοθήκης, τῆς ὁποίας συνέταξε τὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων καὶ ἐντύπων, ἐξήσκει δὲ συγχρόνως καὶ τὴν λογοκρισίαν τῶν ἐν Βενετίᾳ ἐκδιδομένων βιβλίων. Ἀργότερον διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Ἐξέδωκε λατινικὴν ἀνάλυσιν τῆς «Πολιτείας» τοῦ Πλάτωνος (Βενετία 1626) καὶ μετέφρασε τὰ δύο τοῦ Γαληνοῦ ὑπομνήματα εἰς τὸ περὶ Ἐπιδημιῶν τοῦ Ἱπποκράτους, ἐκδοθέντα τῷ 1617 ἐν Βενετίᾳ, πρὸς τούτοις δὲ ἔγραψε καὶ ὑπομνήματα εἰς τὸ «Περὶ ὕψους» σύγγραμμα, τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Λογγῖνον. Γ. Μ. Β.

— **Σωζόμενος**, *Ἰωάννης*. Ἕλλην λόγιος ἐκ Λευκωσίας τῆς Κύπρου, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἄμυναν τῆς πατρίδος του, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων (1570) πολιορκίαν της. Μετὰ τὴν ἅλωσίν της ἡ οἰκογένειά του εὗρεν οἰκτρὰν τύχην, αὐτὸς δὲ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ κατέφυγεν εἰς Βενετίαν. Ἐκεῖ συνέγραψε τὰ ἀπομνημονεύματά του ἐκ τοῦ πολέμου, εἰς ἃ δίδει πολλὰς πληροφορίας περὶ προσώπων καὶ πραγμάτων. Ταῦτα ἐπεξεργασθεὶς καὶ τακτοποιήσας ἐξέδωκεν ὁ Φραγκῖσκος Ἀλτάμιρος ἐν Βονωνίᾳ τῷ 1576 ὑπὸ τὸν τίτλον «Narratione della guerra di Nicosia fatta nel regno di Cipro da'Turchi l'anno 1570» (εἰς 4ον). Γ. Μ. Β.

— **Σωζόμενος**, *Κλαύδιος*. Υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Σωζομένου, τοῦ συγγραφέως τῶν περὶ Κύπρου ἀπομνημονευμάτων. Ἐγένετο τῷ 1583 ἐπίσκοπος Πώλης. Τὸν διεδέχθη ἕτερος *Σωζόμενος, Κλαύδιος* καὶ οὗτος ὀνομαζόμενος. Γ. Μ. Β.

Σωζόπετρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Κιλικίᾳ, ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Συρίας, ὑπαγομένη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κομμαγηνῆς. Ἐνταῦθα ἐγεννήθη ὁ Ἀββασίδης Ἀλ-Μοτασίμ, καλίφης τῆς Βαγδάτης, ὅστις ἐπροίκισεν αὐτὴν διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν καὶ ἐχορήγησε πολλὰ προνόμια εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Εἰς τοὺς κατὰ τῶν Ἀράβων πολέμους, ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Θεόφιλος ἐπολιόρκησεν αὐτὴν τῷ 836, καί, παρὰ τὴν παράκλησιν τοῦ Μοτασὶμ ὅπως φεισθῇ τῆς γενετείρας του, ἐπέμεινεν εἰς τὴν πολιορκίαν, καὶ ἀφοῦ ἐξεπόρθησεν αὐτήν, ἐξηνδραπόδισε τοὺς κατοίκους της καὶ ἀνέσκαψεν αὐτήν. Ἐκδικούμενος τότε ὁ Μοτασὶμ εἰσέβαλεν ἐπὶ κεφαλῆς 500.000 ἀνδρῶν εἰς Φρυγίαν τῷ 838 καὶ ἐκυρίευσε τὸ Ἀμόριον, πατρίδα τοῦ Θεοφίλου, συναποκομίσας πλούσια λάφυρα καὶ 30.000 αἰχμαλώτων. Α. Θ. Σ.

Σωζόπολις, ἢ *Σωζούπολις*, ἢ *Σώζουσα* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις κειμένη ἐν Πισιδίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παρὰ τὴν πόλιν Ἀντιόχειαν, ἢ κατ' ἄλλους ἐν τῇ Παμφυλίᾳ. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐκαλεῖτο *Σουζούπολις* καὶ κατόπιν *Σουζού*. Κατὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ τουρκικοῦ κράτους τοῦ Ἰκονίου ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων Σελτζουκιδῶν, δυσκόλως δ' ἠλευθερώθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, διότι ἡ θέσις αὐτῆς ἦτο, κατὰ Νικήταν, «δυσάλωτος», «δυσέμβολος» καὶ «περίκρημνος». Ε. ΔΙ. Κ.

Σωζόπολις (καθ' ἀπλοποίησιν *Ζόπολις*, βουλγ. *Σωζοπόλ*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας παρὰ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, κατὰ τὴν νότιον εἴσοδον τοῦ κόλπου Πύργου. Κάτοικοι περὶ τοὺς 4.000, ἐξ ὧν ὑπὲρ τοὺς 2.000 Ἕλληνες, οἱ δὲ λοιποὶ Βούλγαροι πρόσφυγες. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1905 οἱ κάτοικοι ἀνήρχοντο εἰς 3.500 περίπου, ἦσαν δὲ ἅπαντες Ἕλληνες, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἠλαττώθη ἀπὸ τοῦ 1906 ἕνεκα μεταναστεύσεως πολλῶν εἰς Ἑλλάδα, ἐγκατασταθέντων εἰς Τοψὶν τῆς Μακεδονίας. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ βραχώδους ἐκ γρανίτου χερσονήσου, ἡνωμένης μετὰ τῆς ξηρᾶς διὰ ταπεινοῦ ἡμιαμμώδους ἰσθμοῦ μήκους 450 περίπου μέτρων καὶ πλάτους ὀλίγῳ μικροτέρου, κάτωθεν ὑψιπέδου ὕψους 30 περίπου μέτρων μετὰ τεχνητῶν στενῶν πρὸς τὴν χερσόνησον παρόδων. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἰσθμοῦ κεῖται ὁ δημοτικὸς κῆπος μετὰ τοῦ λευκοῦ ναΐσκου τοῦ πολιούχου τῆς πόλεως ἁγίου Ζωσίμου. Ἡ ἀνατολικὴ ἀμμώδης παραλία τοῦ ἰσθμοῦ χρησιμοποιεῖται διὰ θαλάσσια λουτρὰ καὶ ἡλιοθεραπευτήριον (plage), ἡ δὲ δυτική, ἡ πρὸς τὸν λιμένα, ὡς νεώριον, ἔχουσα καὶ ἀποβάθραν.

Δυτικῶς τοῦ ἰσθμοῦ κεῖται ὁ φυσικὸς καὶ ἀσφαλέστατος ἐν τῷ Εὐξείνῳ λιμὴν τῆς Σωζοπόλεως, ἔχων σχῆμα ἀνισοσκελοῦς πετάλου, εὐρύχωρος καὶ βαθύς, δυνάμενος νὰ περιλάβῃ πολλὰ καὶ μεγάλης χωρητικότητος πλοῖα. Ἡ πρὸς ἀνατολὰς ἐστραμμένη εἴσοδος αὐτοῦ προφυλάσσεται ἀπὸ τῶν βορειοανατολικῶν ἀνέμων διὰ τριῶν βραχωδῶν νήσων, αἵτινες εἶναι: τὸ *Μεγάλο νησὶ* ἢ ὁ *Ἅις Γιάννης*, 1300 μ. ἀπέχουσα τῆς πόλεως, μετὰ σηματοδότου καὶ φάρου, ὀνομαζομένη οὕτως ἐκ τῆς ἀκμασάσης ποτὲ ἐν αὐτῇ βυζαντινῆς αὐτοκρατορικῆς μονῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, καταστραφείσης μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1623—1626 ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ ἄδενδρος καὶ ἔρημος *Ἅις Πέτρος* καὶ ἡ πρὸ τῆς εἰσόδου ἀκριβῶς τοῦ λιμένος καὶ περὶ τὰ 300 περίπου μέτρα δυτικῶς τῆς πόλεως *Μικρὸ Νησὶ* ἢ *Ἅις Κήρυκος*, ἐξ ὁμωνύμου ἠρειπωμένου μοναστηρίου. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς νήσου ταύτης, ἥτις ἐσχάτως ἡνώθη μετὰ τῆς πόλεως διὰ κυματοθραύστου, ἀνηγέρθη τῷ 1925 ἁλιευτικὴ πρακτικὴ σχολή.

Οἱ κάτοικοι πάντες ἀσχολοῦνται περὶ τὴν ἀμπελουργίαν καὶ πρὸ παντὸς περὶ τὴν ἁλιείαν, διότι ἡ Σωζόπολις εἶναι ἡ πρώτη ἁλιευτικὴ πόλις κατὰ τὴν βουλγαρικὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

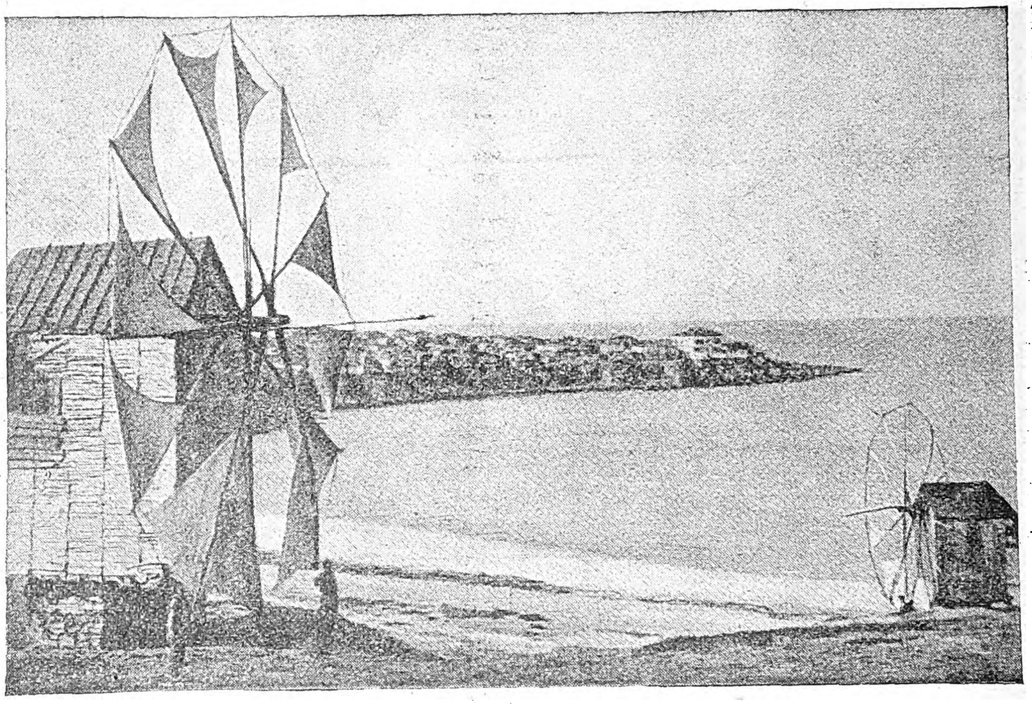

Ὁ λιμὴν τῆς Σωζοπόλεως.

Εἰς τὰ δίκτυα ἐμπίπτουν πλήθη σκόμβρων καὶ τσίρων, κατερχομένων σμηνηδὸν ἐκ τῶν στομίων τῶν ποταμῶν τῆς Ρωσίας πρὸς τὸν Βόσπορον. Τὰ εἰς τὸν λιμένα τῆς Σωζοπόλεως καταπλεύσαντα τῷ 1929 πλοῖα ἀνῆλθον εἰς 1149, τόννων 105 χιλιάδων, ἀπέπλευσαν δὲ τὰ αὐτὰ μὲ φορτίον 11.000 τόννων. Τὸ κλίμα τῆς πόλεως εἶναι εὔκρατον καὶ ὑγιεινόν. Ἡ Σωζόπολις ἦτο ἕδρα τῆς μητροπόλεως Σωζοαγαθοπόλεως καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινότης της μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1906 καταλύσεώς της συνετήρει ἀστικὴν σχολὴν ἀρρένων καὶ παρθεναγωγεῖον. Ἡ σχολή της συνέστη τῷ 1817 ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Σωζοπολίτου Θεοφίλου Βατοπεδινοῦ. Πρότερον δέ, ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μέχρι τοῦ 1625, ἀξιόλογον φυτώριον τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ὑπῆρξεν ἡ ἐν τῷ νησίῳ κειμένη μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Ἡ Σωζόπολις εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχαία *Ἀπολλωνία*, ἀποικία τῶν Μιλησίων, ἱδρυθεῖσα φθίνοντος τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ φιλοσόφου Ἀναξιμάνδρου κατὰ τὸν Αἰλιανόν, τῇ συμμετοχῇ καὶ Ροδίων κατὰ τὸν Στέφανον τὸν Βυζάντιον. Ἡ πόλις περιεβάλλετο δι' ἰσχυροῦ τείχους, οὗ τὰ θεμέλια πολλαχοῦ, ἐκ μεγάλων λίθων συγκείμενα, διασῴζονται, περιέχοντος ὅλην τὴν χερσόνησον, ἥτις τότε ἦτο νῆσος καὶ εἶχε δύο λιμένας μεγάλους. Ἕνεκα τῆς τοποθεσίας της ἦτο τὸ πρῶτον ἀγκυροβόλιον τῶν ἀναπλεόντων ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου τὸν Εὔξεινον. Ἐξίκετο ἐν βραχεῖ εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ διῳκεῖτο ὑπὸ βουλῆς καὶ δήμου, κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἑλληνικῶν ἐπὶ Θρᾴκης ἀποικιῶν. Περιώνυμος ἦτο ὁ ἐν τῇ νησῖδι τοῦ Ἁγίου Κηρύκου ναὸς τοῦ πολιούχου αὐτῆς σωτῆρος Ἀπόλλωνος, ὃν ἐκόσμει τὸ κολοσσιαῖον τοῦ θεοῦ χαλκοῦν ἄγαλμα, ἔργον τοῦ περιφήμου Καλάμιδος, ὅπερ ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Μ. Λούκουλλος μετεκόμισεν εἰς τὴν Ρώμην, κατὰ τὸν Στράβωνα, καὶ ἀνέστησεν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου, σῳζόμενον μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Πλινίου. Ἡ πόλις ἀντιστᾶσα κατὰ τῶν Ρωμαίων κατεστράφη ὑπ' αὐτῶν τῷ 72 π. Χ.. κατὰ τὸν Εὐτρόπιον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον αὖθις συνῳκίσθη καὶ ἐπισκευασθέντων τῶν τειχῶν της ὑπό τινος Μητόκου Ταρούλου ἀνέλαβε τὴν αὐτονομίαν της, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τῶν ἐπὶ ρωμαιοκρατίας νομισμάτων της, ἀπὸ Δομιτιανοῦ μέχρι Γορδιανοῦ τοῦ Γ'. Τὸ ὄνομα αὐτῆς τελευταῖον μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Μαρκελλίνου Ε' μ. Χ. αἰῶνα).

Τὰ παλαιότερα νομίσματα τῆς Ἀπολλωνίας ἦσαν ἀργυρᾶ καὶ ὀρειχάλκινα, χρονολογίας 450—300 π. Χ., αἱ πλείονες δὲ τῶν ἀνευρεθεισῶν ἐπιγραφῶν εἶναι ἐπιτύμβιοι, ἀναγόμεναι μέχρι τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Ἐκ τῶν πλαστικῶν εὑρημάτων μνημονευτέα ἡ ἐπιτύμβιος ἀνάγλυφος στήλη ἀνδρός, κάλλιστον ἔργον τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, κοσμοῦν νῦν τὸ μουσεῖον τῆς Σόφιας, ὅμοιον καὶ ἐφάμιλλον τῆς ἐν τῷ κεντρικῷ μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν κειμένης ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου ἐξ Ὀρχομενοῦ τῆς Βοιωτίας στήλης, ἔργου τοῦ Ἀλεξήνορος. (βλ. καὶ λ. *Ἀπολλωνία* ἡ ποντική).

Ἀπὸ τῶν χριστιανικῶν χρόνων ἡ Ἀπολλωνία μετονομάζεται Σωζόπολις, προφανῶς ἕνεκα τοῦ σωτηρίου εἰς τοὺς ναυτιλλομένους ἐν τῷ πόντῳ λιμένος της καὶ κατ' ἐπίδρασιν εἰς τοὺς ἐκχριστιανισθέντας Ἀπολλωνιάτας τοῦ ἐπιθέτου σωτήρ, ὅπερ ἔφερεν ὁ πάλαι πολιοῦχος θεὸς Ἀπόλλων. Τὸ ὄνομα Σωζόπολις ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον τῷ 431 ὡς ἕδρα ἐπισκόπου. Μετὰ ἕνα αἰῶνα μνημονεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους. Ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν ἡ πόλις ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς τόπος ἐξορίας τῶν ἐπισήμων. Ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων (ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰών), ἀναπτυχθείσης ἐκ νέου τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ ἐμπορίας, ἡ Σωζόπολις ἤνθησε πάλιν καὶ μνημονεύεται ὑπὸ τῶν συγγραφέων Γρηγορᾶ καὶ Καντακουζηνοῦ ὡς πόλις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος. Ἐν τοῖς τότε ἰταλικοῖς χάρταις καὶ τοῖς ἐμπορικοῖς βιβλίοις καλεῖται *Σισόπολι* καὶ *Σιξόπολι*. Τῷ 1352 ἐκυριεύθη καὶ ἐδῃώθη ὑπὸ τῶν Γενουησίων. Ἐπί τινα ἔτη περιέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων, ἀλλ' ἀνακατελήφθη ταχέως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ παρέμεινεν ἑλληνικὴ μέχρι τῆς ἁλώσεώς της ὑπὸ τῶν Τούρκων, γενομένης ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἀγχιάλου καὶ Μεσημβρίας ἅμα τῇ πτώσει τῆς βασιλευούσης (1453).

Κατὰ τὰς πειρατικὰς τῶν Κοζάκων ἐπιδρομὰς (1623—1626) πρὸς τὸν Βόσπορον, ὁ τουρκικὸς στόλος εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Σωζοπόλεως, ὅπου εἶχον καταφύγει οἱ Κοζάκοι, καὶ κατέστρεψε τὴν ἐν τῇ νήσῳ ἀνθοῦσαν βυζαντιακὴν ἀπὸ τῶν Παλαιολόγων μονὴν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Τῷ 1829 ἡ Σωζόπολις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἀλλ' ἐξεκενώθη μετὰ τὴν συνομολογηθεῖσαν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ρωσίας εἰρήνην, πλείστων κατοίκων της μετὰ τοῦ ἀρχιερέως ἀκολουθησάντων τοὺς Ρώσους. Κατὰ τὸν τελευταῖον Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον εἰς αὐτὴν εὗρον ἄσυλον ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας Χριστιανῶν ἐκ τῶν περιχώρων, διαφυγόντες τὸ φάσγανον τῶν Κιρκασίων καὶ τῶν βασιβουζούκων.

Οἱ Σωζοπολῖται διεκρίθησαν καὶ ὡς ναυτικοὶ καὶ πολλοὶ διετέλεσαν πλοηγοὶ εἰς τοὺς λιμένας τοῦ Εὐξείνου ὁδηγοῦντες διάφορα ξένα πλοῖα. Κ.-Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Σώζουσαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία, ἣν κατὰ Στέφανον Βυζάντιον (596, 17) ἔφερον ἀρχαῖαι «πόλεις τρεῖς Φοινίκης, Πισιδίας καὶ Αἰθιοπίας». Σ. Ε. Λ.

— **Σώζουσαι** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κυρηναϊκῆς (βλ. Ἀπολλωνία κατὰ Κυρήνην).

σῴζω, καὶ *σώζω*, ἀόρ *ἔσωσα—ἐσώθην* (ἄνευ ὑπογεγραμμένου)· ἀπαλλάττω τινὰ τοῦ κινδύνου, προφυλάττω, διασῴζω: «ὁ ἰατρὸς τὸν ἔσωσεν ἀπὸ βεβαίου θανάτου», «ἐσώθη διὰ τῆς ἐγχειρήσεως», «τοὺς ἔσωσαν τὰ παιδιά του» ‖ διατηρῶ, διασῴζω: «σῴζονται ὑπολείμματά τινα τῆς περιουσίας του», «σῴζει τὰ προσχήματα» δηλαδὴ τοὺς τύπους, τῆς οὐσίας ἄλλως ἐχούσης ‖ φρ. «ὁ σῴζων ἑαυτὸν σωθήτω» ἐπὶ γενικοῦ ὀλέθρου, ὁπότε οὐδεὶς δύναται νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄλλον.

Σώζων, *μάρτυς*. Ἐκ Λυκαονίας καταγόμενος ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ καὶ ὡς μάρτυς ἑορτάζεται τὴν 7 Σεπτεμβρίου δι' ἰδίας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν ὁ Θεοφάνης. Ε. Γ. Π.

Σώζων, ἢ *Σῶζος* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ βορείου Εὐβοϊκοῦ καὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Λοκρίδος, μεταξὺ γλώσσης Λόγγος καὶ φάρου

Digitized by Google

Ἀρκίτζας (πλάτ. 38° 45′ 00″ Β, μῆκ. 23° 00′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels). Ὀλίγον δυτικῶς ἡ ἐκβολὴ ποταμίου Ἅγιος Νικόλαος καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἀλώπης. Σ. Ε. Λ.

σωθιακός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σῶθιν, τὸν Σείριον ἀστέρα: «σωθιακὸς κύκλος» περίοδος 1460 ἐτῶν.

σωθικὰ (τά)· δημοτ., τὰ ἐντόσθια: «μοῦ ἔφαγε τὰ σωθικά μου».

Σῶθις (ἡ) /*Ἀστρον.*/. Ἀρχαία ὀνομασία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐφέρετο παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ὁ ἀπλανὴς ἀστὴρ α *Μεγάλου Κυνὸς* ἢ *Σείριος* (βλ. λ.). Σ. Π.

Σωΐνιγκαν Φῶλλς (Shawinigan Falls=Καταρράκται τοῦ Σ.) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Καναδᾶ ἐν τῇ περιφερείᾳ Κεμπέκ, παρὰ τοὺς ὁμωνύμους καταρράκτας, ὕψους 41 μ., τοῦ ποταμοῦ Σαὶν Μώρις. Κάτ. (1921) 10.625. Εἶναι τὸ μέγιστον ἐν Καναδᾷ κέντρον παραγωγῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, ἐκ τῶν ὑδατοπιέσεων, καὶ χαρτοποιίας, συνδεόμενον μετὰ τῶν ἐθνικῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ. Θ. Κ.

Σωκαρὰ (*στοῦ*—) /*Γεωγρ.*/. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου, τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 333 κατ. Εἰς τὴν κοινότητα ἀνήκουν καὶ τὰ χωρία: *Ἀπούνι* (117 κάτ.), *Μετόχια* (74 κάτ.) καὶ *Φαραγγιανὰ* (143 κάτ.). Ε. Γ.

Σώκαστρο /*Γεωγρ.*/. Νησίον τῆς Καρπάθου (πλάτ 35° 36′ Β., μῆκ. 27° 05′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2824: Scarpanto and Kassos), ἐπώνυμον τῆς δυτικῆς ἐσχατιᾶς τῆς νήσου, ἧς εἶναι ἀπόθραυσμα. Σ. Ε. Λ.

σωκήπι (τό)· ἐσωκήπιον· ὁ ἐντὸς κήπων καλλιεργούμενος καπνός: «καπνὰ σωκήπια».

Σώκια /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰωνίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κειμένη παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Μαιάνδρου καὶ ἐπὶ τῶν νοτίων ὑπωρειῶν τοῦ Γκιουμοὺς δάγ. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Σμύρνης (120 χλμ.), διακλαδουμένης τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σμύρνης - Ἀϊδινίου εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Μπαλατζὶκ (99 χλμ. ἀπὸ Σμύρνης). Ὡσαύτως συνδέεται δι' ἁμαξιτῶν μετὰ τῆς Νέας Ἐφέσου—Ἀγιασουλούκ, μετὰ τοῦ Μπαλατζὶκ—Ἀγιασουλοὺκ καὶ μετὰ τῆς Παλατίας (Μιλήτου).

—/*Νεωτ. Ἱστορ.*/ Τῇ 3ῃ Μαΐου 1919 (π. ἡ.), ἑπομένῃ τῆς καταλήψεως ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῆς Σμύρνης, ἀπεβιβάσθη εἰς Νέαν Ἔφεσον ἰταλικὸς στρατός, ὅστις ἐκεῖθεν ἐπεξέτεινε τὴν κατοχήν του ταχύτατα πρὸς Σώκια καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Μαιάνδρου. Ἐπειδὴ δὲ τουρκικὰ ἐθελοντικὰ σώματα, ὁρμώμενα ἀπὸ τῆς ἰταλικῆς αὐτῆς ζώνης κατοχῆς, ἐξετέλουν ἐπιδρομὰς καὶ διέκοπτον τὴν σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν Σμύρνης—Ἀϊδινίου, ἐδέησεν ἡ Ι ἑλληνικὴ μεραρχία, ἡ καταλαβοῦσα πρώτη τὴν Σμύρνην, νὰ διαθέσῃ τμήματά τινα αὐτῆς πρὸς κατάληψιν ἐπικαίρων τινῶν σημείων ἐντὸς τῆς ἰταλοκρατουμένης ζώνης, τοῦ τριγώνου Σωκίων, δυτικῶς τοῦ τμήματος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπαλατζὶκ—Ἀγιασουλούκ, ὥστε νὰ ἀσφαλίζηται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ἀτάκτων. Τὸ μέτρον ὅμως τοῦτο προὐκάλεσε τὰς διαμαρτυρίας τῶν Ἰταλῶν καὶ τὴν ἐπέμβασιν παρὰ τῷ Ἕλληνι ὑπάτῳ ἁρμοστῇ Σμύρνης τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου Κάλθορπ, ἀπαιτήσαντος τὴν ἀνάκλησιν τῶν νοτίως τῆς φανταστικῆς εὐθείας γραμμῆς Ἀγιασουλοὺκ—Ἀϊδινίου εὑρισκομένων ἑλληνικῶν τμημάτων στρατοῦ. Ἀλλ' ἐπειδή, πραγματοποιουμένης τῆς τοιαύτης ἀπαιτήσεως, θὰ ἐξετίθετο προφανῶς εἰς κίνδυνον ἡ ἀσφάλεια τῶν περὶ τὸ Ἀϊδίνιον—Ναζλὶ ἑλληνικῶν τμημάτων στρατοῦ, ἡ Ι μεραρχία δὲν ἀπεδέχθη τὴν αἴτησιν τοῦ ναυάρχου Κάλθορπ. Ἐν τῷ μεταξύ, περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου 1919, ἐκοινοποιήθη πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ κατοχῆς τῆς Σμύρνης ἡ συνομολογηθεῖσα συμφωνία Βενιζέλου—Τιτόνι, καθ' ἣν ὡρίζετο ὡς γραμμὴ διαχωρισμοῦ τῶν ζωνῶν κατοχῆς (ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς) ἡ γραμμή: Ἐκβολαὶ Καΰστρου—κοίτη Καΰστρου μέχρι συναντήσεως τῆς ὁδοῦ Νέας Ἐφέσου—Ἀγιασουλοὺκ—Παλαιὰ Ἔφεσος, ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ Μπασλοὺκ δερὲ 600 μ., δυτικῶς ἢ νοτίως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῆς—κοίτη Μουσλοὺκ δερὲ μέχρι συναντήσεως τοῦ Μαιάνδρου καὶ τέλος κοίτη τοῦ Μαιάνδρου μέχρι τοῦ Κιόσκ. Συνέστη κατόπιν τούτου μικτὴ ἐξ Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν ἀξιωματικῶν ἐπιτροπὴ πρὸς καθορισμὸν ἐπὶ τόπου τῆς ῥηθείσης γραμμῆς, ἀλλ' ὁ Ἰταλὸς ἀντιπρόσωπος συνταγματάρχης Μπερζέρα παρείλκυε χαρακτηριστικῶς ἐπὶ ἓν περίπου ἔτος τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιτροπῆς, οὕτως ὥστε διηνεκῶς ὑφίσταντο παρενοχλήσεις σοβαρὰς ὑπὸ τσετῶν τῆς ἰταλικῆς ζώνης αἱ συγκοινωνίαι Σμύρνης—Ἀϊδινίου—Ναζλί. Ἠναγκάσθη ὡς ἐκ τούτου τὸ Α′ σῶμα στρατοῦ καὶ διέταξε τὴν Ι μεραρχίαν, ἵνα προωθήσῃ τμήματα πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς Ἀζιζιὲ—Ἀλᾶ ντὰγ—Ὀτοὺζ Μπὶρ Μπουρνοῦ πρὸς πλήρη ἀσφάλειαν τοῦ τμήματος ἐκείνου τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπαλατζὶκ—Ἀγιασουλούκ. Ἐπηκολούθησεν ὅμως τότε σύγκρουσις τῶν τμημάτων τούτων πρὸς τὰ ἰταλικὰ φυλακεῖα ἐν τῷ τριγώνῳ Σωκίων κατὰ τὰς 20 καὶ 21 Ἰουνίου 1920, ἐκ δὲ τῶν συμπλοκῶν ἐκείνων ἀμφότεροι οἱ διαμαχόμενοι ἔσχον ἀπωλείας. Προσωρινὴ συμφωνία σχετικὴ ἀμέσως τότε ἐπετεύχθη μεταξὺ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ι μεραρχίας καὶ τοῦ συνταγματάρχου διοικητοῦ τῆς ἰταλικῆς ζώνης, ἕως οὗ, περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου 1920, καθωρίσθη τέλος ὁριστικῶς ἡ γραμμὴ διαχωρίσεως τῶν δύο ζωνῶν ὑπὸ συσταθείσης μικτῆς ἐπιτροπῆς ἐξ ἀξιωματικῶν ἀμφοτέρων τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν.

Τὴν 7ην Ἀπριλίου 1922 οἱ Ἰταλοὶ ἐξεκένωσαν τὸ τρίγωνον Σωκίων, ὁπότε μικτὸν ἀπόσπασμα τῆς ἀνωτέρας γενικῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως Σμύρνης (ἐκ 2 ταγμάτων πεζικοῦ, 1 τάγματος μηχανικοῦ, 1 πυροβολαρχίας καὶ τοῦ 2ου συντάγματος ἱππικοῦ) προελάσαν ἐξ Ἀγιασουλούκ, Ἀζιζιὲ καὶ Μπαλατζὶκ κατέλαβε τὸ μεταξὺ κάτω Καΰστρου καὶ κάτω Μαιάνδρου ἐκκενωθὲν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τμῆμα Σωκίων—Νέας Ἐφέσου. Κατ' Αὔγουστον 1922 τὰ κατέχοντα τὸ τρίγωνον Σωκίων τμήματα (1ον τάγμα τοῦ 18ου συντάγματος πεζικοῦ, ἡμιλαρχία τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως Ὀδεμησίου, 4ος λόχος τοῦ ἀνεξαρτήτου συντάγματος χωροφυλακῆς, τμῆμα ἐφίππων Κιρκασίων (Ἀμὲτ ἐφένδης) καὶ ἓν χειρουργεῖον) ἀπεσύρθησαν τμηματικῶς ἀπὸ 23—25 Αὐγούστου 1922 πρὸς Μπαλατζίκ, ὅπου ἡνώθησαν μετὰ τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως Ὀδεμησίου, ἐκεῖθεν δὲ περαιτέρω εἰς Τζελὰτ—Σεβδήκιοϊ ᾐχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τῶν προκαταλαβόντων αὐτὰ Τούρκων. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι Σωκίων ἐν ἀπογνώσει ἀπεχώρησαν εἰς Νέαν Ἔφεσον καὶ εἰς Σπηλιάν, ὁπόθεν διεπεραιώθησαν εἰς Σάμον. Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Σωκινιανοὶ (οἱ). Αἵρεσις ἐν Πολωνίᾳ (βλ. *Σοκινιανοί*).

Σωκλῆς /*Μυθολ.*/. Εἷς τῶν 50 υἱῶν τοῦ Λυκάονος, βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας, κατακεραυνωθεὶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ὑπὸ τοῦ Διός, διότι «πάντας ἀνθρώπους ὑπερέβαλλον ὑπερηφανίᾳ καὶ ἀσεβείᾳ» (*Ἀπολλοδ.* III, 8, 1). Α. Θ. Σ.

Σῶκλος. Ἀττικὸς ἀγγειοπλάστης ἀκμάσας κατὰ τὸ β′ ἥμισυ τῆς ΣΤ′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Σώκλου τούτου διεσώθησαν ἔνια μελανόμορφα ἀγγεῖα φέροντα τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἐργοστασιάρχου. Τὰ καλύτερα τούτων εἶναι δύο μελανόμορφοι κύλικες, ἡ μὲν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου, ἡ δὲ ἐν τῷ τῆς Μαδρίτης φέρουσα τὴν παράστασιν τοῦ Ἡρακλέους παλαίοντος κατὰ λέοντος τῆς Νεμέας. Β. Δ. Θ.

— **Σῶκλος.** Ἀττικὸς γλύπτης ἐκ τοῦ δήμου Ἀλωπεκῆς, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε π. Χ. αἰῶνος. Ὁ καλλιτέχνης οὗτος εἶναι γνωστὸς μόνον ἐκ τοῦ ἀνευρεθέντος τῷ 1836 ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καταλόγου δαπανῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ζῳφόρου τοῦ Ἐρεχθείου. Κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, ἥτις ἐγράφη τῷ 407 π. Χ., ὁ Σῶκλος ἐξετέλεσεν ἀνάγλυφον παριστῶν ἄνδρα κρατοῦντα χαλινόν. Ὁ Bergk, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν ἄλλων ἕνδεκα τεχνιτῶν τῶν ἀναφερομένων ἐν τῷ καταλόγῳ, φρονεῖ ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Σώκλου παρίστα ὑπηρέτην ἐφήβου, προετοιμάζοντα τὸν ἵππον τοῦ κυρίου του διὰ τοὺς ἀγῶνας, ὁ δὲ L. Pallat ὑποθέτει ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν τούτων ἐκτελεσθεῖσα ζῳφόρος ἐκόσμει τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἀδύτου τοῦ Ἐρεχθείου. Β. Δ. Θ.

Σῶκος /*Μυθολ.*/. Υἱὸς τοῦ Ἱππάσου, ἔγγονος τοῦ Πριάμου, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως (*Ὁμ.* Ἰλ. Λ, 427). Α. Θ. Σ.

Σωκράκι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον καὶ ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 709. Κεῖται εἰς 18 χλμ. πρὸς ΒΔ. τῆς πρωτευούσης ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν (450 μ. ὕψος) τῆς κορυφῆς Πυλίδος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, κοινοτικὰ ἐλαιοτριβεῖα πριονιστήρια καὶ ὑδρομύλους. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 789) ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Πυλίδας*. —Π.

Σωκράτης. Μέγας Ἕλλην φιλόσοφος (470—399 π. Χ.). Ὁ Σωκράτης εἶναι ὁ πρῶτος γηγενὴς φιλόσοφος, ἐκ τῶν πτωχῶν τάξεων τοῦ λαοῦ καταγόμενος, υἱὸς ἀποχειροβιώτων ἀνθρώπων, τοῦ Σωφρονίσκου καὶ τῆς Φαιναρέτης. Ὡς ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐκέκτητο καὶ αὐτὸς μικράν τινα περιουσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέζη μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ξανθίππης καὶ τῶν τριῶν τέκνων του Πενιχρότατα ἐνδεδυμένος, διῆγε τὸν βίον ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἦτο τόσον προσκεκολλημένος εἰς τὸ ἔδαφος τῶν Ἀθηνῶν, ὥστε οὐδὲ τὴν Ἀττικὴν ἤθελε νὰ περιοδεύσῃ, ἐπειδή, ὡς ἔλεγεν, οὐδὲν εἶχε νὰ διδαχθῇ ἀπὸ τῶν δένδρων. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὸν ὀλίγον χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγκατέλιπε τὴν πόλιν χάριν στρατιωτικῆς θητείας, οὐδέποτε κατὰ τὸν ἑβδομηκονταετῆ βίον του ἀπεμακρύνθη αὐτῆς. Ἡ ὀλιγάρκεια αὐτοῦ καὶ ἡ δύναμις ὅπως ὑπομένῃ τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν καὶ τὸ ψῦχος, κατέστησαν παροιμιώδη καὶ προὐκάλεσαν τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων του. Ἡ ἀνάμνησις τῶν γνωρισμάτων τούτων τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ ἐπέζησε διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὡς καὶ ἡ παράδοσις περὶ τοῦ ἐκτάκτως δυσειδοῦς τῆς μορφῆς. Ὑπερμεγέθης καὶ φαλακρὰ κεφαλή, προεξέχον μέτωπον, ὀφθαλμοὶ ἐξέχοντες καὶ διαπεραστικοί, σιμὴ ῥίς, παχέα χείλη. Ἡ κεφαλὴ δὲ αὕτη ἐπεκάθητο ἐπὶ μικροῦ καὶ κεκυρτωμένου σώματος, μέγα μέρος τοῦ ὁποίου κατελάμβανεν ἡ προτεταμένη κοιλία. Οὕτω ὁ Σωκράτης διακρίνεται καὶ κατὰ τὴν μορφὴν ὡς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ λαοῦ, ἀποτελῶν ἅμα ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀριστοκρατικὸν ἰδανικὸν τοῦ κάλλους, ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατείχοντο οἱ ἀνώτεροι κύκλοι τῶν Ἑλλήνων. Ὅ,τι γνωρίζομεν περὶ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ εἶναι μυθοπλαστίαι τῶν μεταγενεστέρων. Οὐδεὶς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες διηγοῦνται περὶ αὐτοῦ, ἐγνώρισεν αὐτὸν ὡς ἔφηβον. Φαίνεται ὅτι μόνον ὡς ὥριμος πλέον ἀνὴρ ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν συμπολιτῶν του. Εἰς τὴν μνήμην τῶν Ἀθηναίων ζῇ μόνον ὁ γέρων Σωκράτης, περὶ τοῦ ὁποίου τόσας ἀντιφατικὰς πρὸς ἀλλήλας εἰδήσεις παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς ἡ ἱστορία. Ὁ ἴδιος, ὡς ὅλοι οἱ πολὺ μεγάλοι, οὐδὲν ἔγραψε. Διδάσκαλος τῶν ἀνθρώπων κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφέρεται μόνον περὶ τῆς ἀπὸ ψυχῆς εἰς ψυχὴν ἐπαφῆς, ἡ ὁποία ἀναφλέγει, ἀναδημιουργεῖ καὶ διαμορφώνει. Ἡ περὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ δημιουργηθεῖσα φιλολογία συνέστη ἄνευ τῆς συνεργίας αὐτοῦ. Οἱ συγγραφεῖς αὐτῆς ἐνδιαφέρονται ὅπως ἀναπαραστήσουν ὄχι τὴν διδασκαλίαν του, ἀλλὰ τὴν προσωπικότητά του πρὸ πάντων. Ἐγράφησαν ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν συζητήσεων περὶ τῆς ἀληθοῦς φύσεως καὶ τοῦ γνωστοῦ χαρακτῆρος τοῦ διδασκάλου. Τὸ πολυτιμότατον μνημεῖον ἐξ ὅλης ταύτης τῆς φιλολογίας εἶναι ἡ Ἀπολογία. Ὁ καλλιτέχνης Πλάτων ἠθέλησε δι' ὀλίγων, ἀλλὰ ἁδρῶν γραμμῶν νὰ παράσχῃ ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα τῆς προσωπικότητος τοῦ μεγάλου διδασκάλου. Ὁ εὐλαβὴς μαθητὴς Πλάτων συνῃσθάνετο συγχρόνως τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀποδώσῃ πιστῶς τὴν τελευταίαν μεγάλην πρᾶξιν τοῦ πεφιλημένου διδασκάλου, παρέχων οὕτω ἀπέρριτον ὅσον καὶ ἀληθὲς τεκμήριον τῆς πραγματικῆς φύσεως αὐτοῦ, ἥτις ἐπικυροῖ ἑαυτὴν διὰ τῆς ὑστάτης δυνατῆς ἀποδείξεως, τοῦ θανάτου.

Μετὰ τοῦ Σωκράτους ἄρχεται ἡ ἀνθρωπολογικὴ περίοδος τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Διότι οὗτος δὲν ἀσχολεῖται, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ, εἰς μεταφυσικὰ καὶ γνωσιολογικὰ προβλήματα, ἀλλ' ἀφορμᾶται ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἀποβαίνει τὸ κύριον ὑποκείμενον τῆς φιλοσοφικῆς του ἐρεύνης. Ὁ Σωκράτης ἐξετάζει τὰ πάντα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἠθικοῦ αἰτήματος, ὅλη δὲ ἡ ἔρευνα αὐτοῦ διέπεται ὑπὸ ἠθικῶν ἀρχῶν. Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ ἐπανίδρυσις αὐτῶν, ὡς καὶ καθόλου τῆς φιλοσοφικῆς νοήσεως, ἐπὶ ἀσφαλῶν καὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς σοφιστάς, οἵτινες ὑπέσκαπτον διὰ τῶν θεωριῶν αὐτῶν τὰς βάσεις τῆς ἠθικῆς καὶ τῶν νόμων, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν παράδοσιν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπεδίωκε νὰ ἐξυψώσῃ τὸ ἕνεκα διαφόρων λόγων καὶ ἰδίᾳ συνεπείᾳ τῶν θεωριῶν ἐκείνων κλονισθὲν ἠθικὸν αἴσθημα τοῦ λαοῦ, ἰδιαζόντως δὲ τῆς νεολαίας, καὶ νὰ ὁδηγήσῃ εἰς ἀληθῶς εὐδαίμονα βίον. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Σωκράτης οὔτε φιλολογικὰ ἔργα παρήγαγεν, οὔτε νέα εἴδη αὐτῶν ἐνεκαινίασε, καθιστᾷ ἐξαιρέτως δυσχερῆ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ ὡς ἱστορικοῦ προσώπου. Διότι πρόκειται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει περὶ ἀνασυγκροτήσεως μιᾶς προσωπικῆς ὑπάρξεως καὶ ἑνὸς προσωπικοῦ βίου ἐκ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡρμήνευσαν αὐτὰ οἱ σύγχρονοι, οἵτινες πιθανὸν καὶ νὰ μὴ ἐνόησαν ἢ νὰ παρενόησαν τὴν ἑρμηνευτέαν προσωπικότητα. Ὁ Σωκράτης διατελεῖ καὶ δι' ἡμᾶς ἐντὸς σκότους, ὅπερ ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν βαθεῖαν γνῶσιν, τὴν ὁποίαν περὶ τῆς ἐποχῆς του κατέχομεν. Εἶναι καὶ δι' ἡμᾶς αἴνιγμα, ὅπως ἦτο κατὰ βάθος καὶ διὰ τοὺς συγχρόνους του. Δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ κατανοήσωμεν, νὰ ἑρμηνεύσωμεν αὐτὸν ἐντελῶς, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀντιφατικῶν πρὸς ἀλλήλας ἑρμηνειῶν. Ἡ ἀδυναμία αὕτη τῆς πλήρους ἑρμηνείας ἐνυπάρχει καὶ ἐν τῷ ἰσχυρισμῷ τοῦ Νίτσε, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Σωκράτης δὲν προσαρμόζεται εἰς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, τοῦ ὁποίου εἶναι μᾶλλον ἄρνησις. Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος στηρίζεται ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, τὸ ὁποῖον τίθεται ἐκ τῶν προτέρων ὡς βάσις τῆς ἑρμηνείας. Τὸν περιορισμὸν τοῦτον ἀποκρούων δικαίως ὁ Ἑρρῖκος Μάϊερ, ὑπέβαλε τὰς πηγὰς εἰς νέον κριτικὸν ἔλεγχον καὶ ἐνεφάνισεν εἰκόνα τοῦ Σωκράτους πολὺ διάφορον τοῦ κατὰ παράδοσιν. Ἀλλ' ὅμως εἰς τὸν Σωκράτην τοῦτον ἐνέβαλε πολὺ νεώτερον πνεῦμα καὶ μάλιστα, ὡς παρετηρήθη, ἐκ τοῦ προτεσταντικοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτόν, προσεπάθησεν ὁ Στένσελ νὰ ἑρμηνεύσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς πόλεως, δηλαδὴ νὰ ἐμβάλῃ αὐτὸν εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ζωῆς, τῶν συνηθειῶν καὶ τῆς παραδόσεως τῶν Ἀθηνῶν,

Digitized by Google

τῶν ὁποίων πολίτης ἦτο. Πρὸς τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ φιλόσοφος ἡρμηνεύθη καλύτερον ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν προτέρων δεδομένον τῆς ἑρμηνείας, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀδιάβλητον προϋπόθεσιν. Ἄλλοι ἐπειράθησαν νὰ ἑρμηνεύσωσιν αὐτὸν εἰδικώτερον ἐκ τῆς ἀντιθέσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς σοφιστάς. Ὁ Σωκράτης δὲν ἦτο σοφιστής. Ἐνῷ οὗτοι ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι παντογνώστης, βεβαιοῖ ἐκεῖνος ὅτι ἓν οἶδε καὶ ἡ γνῶσίς του αὕτη συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι οὐδὲν οἶδε. Οἱ σοφισταὶ ἦσαν δυναστικαὶ φύσεις, ἄνθρωποι, οἵτινες καὶ πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ἄλλων δύναμιν κατέτεινον καὶ τούτους ἐπεδίωκον νὰ καταστήσουν πρὸς τὸ ἄρχειν ἱκανούς. Ὁ Σωκράτης τοὐναντίον ἦτο ξένος πρὸς πᾶσαν πολιτικὴν φιλοδοξίαν, αἰωνίως διδασκόμενος καὶ ἀναζητῶν, καὶ διὰ τοῦτο μετριόφρων καὶ ταπεινός. Ἐκεῖνοι ἦσαν ἀριστοτέχναι περὶ τὴν ῥητορικήν, ἠγάπων τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐμφάνισιν, τὴν ἠθοποιΐαν· ὁ Σωκράτης τοὐναντίον δὲν ἀπήγγελλε λόγους, ἦτο ἁπλοῦς καὶ ἀπέριττος, ἔφερε τὸν αὐτὸν πτωχικὸν χιτῶνα πανταχοῦ καὶ πάντοτε. Οἱ σοφισταὶ ἐκέρδιζον χρήματα ἐμπορευόμενοι τὴν σοφίαν αὐτῶν, ἐνῷ ὁ υἱὸς τῆς Φαιναρέτης ὄχι μόνον δὲν ἐλάμβανε χρήματα, ἀλλὰ καὶ διέθεσε μέρος τῆς πενιχρᾶς του περιουσίας διὰ νὰ μαθητεύσῃ πτωχὸς ἔφηβος παρά τινι τῶν περιφημοτάτων σοφιστῶν. Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐκείνων εἶναι καταφανής. Ἀλλὰ καθίσταται καταφανεστέρα, ἐὰν συγκρίνωμεν τὸ περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας του πρὸς τὰ διδάγματα καὶ τοὺς σκοποὺς ἐκείνων. Ὁ Σωκράτης ἀφορμᾶται ἀπὸ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἡ ἠθικὴ συνείδησις ἀποτελεῖ τὴν κυρίως φύσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ παρ' ὅλοις τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι αἱ ἠθικαὶ ἔννοιαι, αἵτινες εἶναι ἡ μόνη βάσις τοῦ ἠθικοῦ βίου τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν, ὑπάρχουν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λανθάνουσαι ἐν τῇ ψυχῇ ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν ὑφίσταται ἀντικειμενικῶς καὶ καθολικῶς ἰσχῦον κριτήριον τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψευδοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ. Τοὐναντίον οἱ σοφισταὶ εἶναι κήρυκες ὑποκειμενισμοῦ, διότι ὡς κριτήριον τῶν ἀξιῶν θεωροῦσι τὸν καθ' ἕκαστον, τὸ ἄτομον καὶ οὐχὶ τὸν ἄνθρωπον ὡς γένος, τὴν ἀνθρωπότητα ἐν τῇ κοινῇ αὐτῆς συνειδήσει. Ἐκ τῆς ἀντιθέσεως πρὸς τὸν ὑποκειμενισμὸν τοῦτον, ὅστις διασείει τὴν ἠθικήν, τὴν παράδοσιν, τὴν θρησκείαν, τὴν ἔννοιαν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ἐπιστήμην, ἀνίσταται ὁ Σωκράτης ἐν ὀνόματι τῆς κοινῆς συνειδήσεως. Ἀλλ' ὅπως καταστήσῃ δυνατὴν τὴν κρίσιν τοῦ συνόλου περὶ ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ὁδηγήσῃ τὸν καθ' ἕκαστον εἰς σαφῆ ἔννοιαν τοῦ ἠθικοῦ περιεχομένου τῆς συνειδήσεως, παρέχων τὴν ἀφορμὴν ἵνα ἕκαστος ἀναπτύξῃ ἐξ ἑαυτοῦ τὰς ἐν τῇ ψυχῇ του λανθανούσας ἠθικὰς ἐννοίας. Διὰ τοῦτο ὕψιστον δίδαγμα αὐτοῦ πρὸς τοὺς ὁμιλητὰς εἶναι τὸ δελφικόν: «γνῶθι σαυτόν», διότι μόνον τότε ἀποκτᾷς σαφῆ ἔννοιαν τῆς ἠθικῆς σου φύσεως καὶ τοῦ ἠθικοῦ σου προορισμοῦ.

Εἰς τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς σοφιστὰς προστίθεται ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν Ἀθηνῶν, ὡς αὕτη εἶχε διαμορφωθῆ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἡ πόλις εἶχεν ὑποστῆ τεραστίαν μεταβολήν. Οἱ νέοι τρέχουσιν ὄπισθεν τῶν ξένων διδασκάλων νέας σοφίας. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἠχοῦσι νῦν νέοι τόνοι μετὰ νέου νοήματος. Ὁ τριακονταετὴς πόλεμος ἀνατρέπει τὴν κρατοῦσαν τέως τάξιν καὶ συνεπάγει ὅ,τι συνήθως φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἧττα. Οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες ἀγωνίζονται περὶ τῆς εὐνοίας τοῦ λαοῦ, οἱ ἐξοστρακισμοὶ διαδέχονται ἀλλήλους. Ὁ βίος ἐμφανίζεται προβληματικός, πᾶσα προσπάθεια ἄσκοπος. Ὁ Σωκράτης, ξένος ἐκ φύσεως, ἐκ καταγωγῆς καὶ μορφώσεως πρὸς ὅλα ταῦτα, φυσικὸν εἶναι νὰ θέλῃ νὰ ἐρωτᾷ περὶ πάντων, νὰ μανθάνῃ περὶ πάντων. Ἀρχίζει νὰ σπουδάζῃ τὸν βίον καὶ τὰς συνθήκας τῆς ἰδίας αὐτοῦ πόλεως. Ἐρωτᾷ τοὺς πάντας ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐν τοῖς γυμνασίοις, ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις. Ἐρωτᾷ κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἁπλῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, δηλαδὴ προβάλλει ἐρωτήσεις, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι δύσκολος πᾶσα πλήρως ἱκανοποιητικὴ ἀπάντησις. Παρατηρεῖ ὅτι ὅλοι, σοφοί, καλλιτέχναι, πολιτικοί, γνωρίζουν περισσότερα αὐτοῦ, ἀλλ' ἀγνοοῦν τὸ ἀπολύτως ὀρθόν, δὲν γνωρίζουν τί εἶναι καλὸν καὶ τί εἶναι αἰσχρόν, τί δίκαιον καὶ ἄδικον, τί ἀγαθὸν καὶ τί πονηρόν. Ταῦτα ἀγνοεῖ καὶ ὁ ἴδιος. Γνωρίζει ὅτι ὑπερέχει αὐτῶν ἐν τούτῳ, ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπάρχει ὁ ἀσίγητος πόθος τῆς ἐκζητήσεως αὐτοῦ. Τὴν ζήτησιν ταύτην ἐπιθυμεῖ νὰ συνεχίσῃ καὶ ἂν ἀκόμη ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ αὐτὴν διὰ τῆς ζωῆς του. Καὶ εἰς τὴν ἀπόφασίν του ταύτην ἐνισχύεται ὑπὸ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν. Ὅτε ὁ Χαιρεφῶν χάριν ἀστειότητος μᾶλλον ζητεῖ νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ μαντείου τίς ὁ σοφώτατος τῶν ἀνθρώπων, λαμβάνει γνησίως δελφικὴν ἀπάντησιν, παραπλησίαν πρὸς τὰς ἀπαντήσεις, αἵτινες ἐδίδοντο εἰς τὰ συνήθη ἐρωτήματα περὶ τοῦ σοφωτάτου, εὐτυχεστάτου, πλουσιωτάτου τῶν ἀνθρώπων. Οἱ πεφωτισμένοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Χαιρεφῶν, ἐγέλων διὰ τὴν δεξιότητα τῶν δελφικῶν ἱερέων, οἵτινες ἐγνώριζον νὰ ἀποφεύγωσιν ἀριστοτεχνικῶς τὸν κίνδυνον, ὅστις ἐνυπῆρχεν εἰς τὰς τοιαύτας ἐρωτήσεις. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν πεφωτισμένων τούτων. Καὶ διὰ τοῦτο προσπαθεῖ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ νόημα τῆς ἀπαντήσεως, ἥτις ἐκήρυττεν αὐτὸν σοφώτατον ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τίνι συνίστατο ἡ σοφία του αὕτη; Ἵνα διευκρινήσῃ τοῦτο πορεύεται πρὸς ὅλους ἐκείνους, οἵτινες ἐφαίνοντο ὅτι εἶναι σοφώτεροι αὐτοῦ. Καὶ ἐκ τῆς ζητήσεως ταύτης ἀποκομίζει τὸ συμπέρασμα ὅτι οὐδεὶς ἔχει γνῶσιν τῆς ἀγνοίας του. Τὸ νόημα λοιπὸν τῆς ἀπαντήσεως τοῦ θεοῦ συνίστατο εἰς τοῦτο, δηλαδὴ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀγνοίας του, τῆς ὁποίας συνείδησιν μόνος αὐτὸς εἶχεν. Εἶναι ὁ σοφώτατος ὅλων, ἐπειδὴ μόνος αὐτὸς ἐγνώριζεν ὅτι οὐδὲν γνωρίζει. Οὕτω τὴν ἀπάντησιν ἑρμηνεύει ὡς ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ὅπως δημιουργήσῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν αὐτογνωσίαν. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ εἶναι ὑπηρεσία πρὸς τὸν θεόν, ἀφιερώνει ὅλας του τὰς δυνάμεις.

Ἀπὸ τοῦ γεγονότος τούτου τῆς πρὸς ὡρισμένον σκοπὸν ἐκζητήσεως, τῆς διαρκοῦς ἐρωτήσεως πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀφορμᾶται ὁ Spranger, διὰ νὰ διεισδύσῃ εἰς τὸ κέντρον τῆς προσωπικότητος τοῦ Σωκράτους καὶ ἑρμηνεύσῃ οὕτως αὐτόν. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου θὰ ἠδυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὴν κοσμοθεωρίαν ἢ τοὐλάχιστον τὴν ψυχικὴν ὑφὴν τοῦ φιλοσόφου, ἀπὸ τῆς ὁποίας εἶναι ἔπειτα δυνατὸν νὰ ἑρμηνεύσωμεν αὐτὸν καὶ τὸ ἔργον του, ἀφοῦ ἐλλείπει πᾶσα εἴδησις περὶ τῆς ἐξωτερικῆς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ. Διατί ἐρωτᾷ ὁ Σωκράτης; Ἢ ὅπως διδαχθῇ ὁ ἴδιος ἢ ὅπως ὑψώσῃ εἰς σαφήνειαν τὴν γνῶσιν τῶν ἄλλων. Ἀλλ' ἴσως καὶ ἵνα κλονίσῃ τὴν βεβαιότητα τῆς ἀπόψεως τοῦ ἄλλου ἐξ ἐριστικῆς προδιαθέσεως καὶ ἀπὸ σκεπτικισμόν. Ἐὰν ὅμως ὁ Σωκράτης ἠρώτα, διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἄλλους ὅπως σχηματίσουν σαφῆ γνῶσιν, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιπροσώπευεν ὁ ἴδιος ὡρισμένην καὶ ἀσφαλῆ διδασκαλίαν. Τοιοῦτον διδάσκαλον ὑπέλαβον αὐτὸν οἱ πλεῖστοι τῶν μαθητῶν του, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλως. Οἱ μὲν θεωροῦσιν αὐτὸν κήρυκα τῆς ἡδονῆς, οἱ δὲ τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς ἀποχῆς, οἱ δὲ τέλος τοῦ διδακτοῦ τῆς ἀρετῆς. Ἐὰν πάλιν αἱ ἐρωτήσεις του ἦσαν ἀπόρροια σκεπτικισμοῦ καὶ προήρχοντο ἐξ ἐριστικοῦ πνεύματος, ὅπερ ἀγαπᾷ τὴν παιδιὰν τῶν ἀντιμαχομένων λόγων καὶ τῶν ἀντιρρήσεων, θὰ ἠρκεῖτο ὁ Σωκράτης εἰς τὸ συναίσθημα τῆς ὑπεροχῆς ἔναντι τῶν ἄλλων, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖται ἐν τῇ ψυχῇ ἐκείνων, ὅσοι ἀρέσκονται νὰ διασείουν διὰ λόγων καὶ ἀντιλόγων τὴν βεβαιότητα τῶν πεποιθήσεων. Τινὲς ὑπέλαβον αὐτὸν ἀληθῶς οὕτω, κατ' οὐσίαν λοιπὸν δυναστικὴν φύσιν, ὡς ἦσαν οἱ σοφισταί. Ἀλλ' οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο ἐξηγεῖ τὸν θάνατον τοῦ φιλοσόφου. Διότι δὲν ἀποθνῄσκει τις χάριν ὁρισμῶν καὶ μεθόδων οὔτε λαμβάνει μετὰ τηλικαύτης εὐψυχίας τὸ κώνειον χάριν ἐριστικῆς σκέψεως. Ὁ θάνατος εἶναι ἡ τελευταία ἀπόδειξις ἀνεκφράστου καὶ ἀκαθορίστου βεβαιότητος, ἥτις κεῖται εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς καὶ ἀποτελεῖ τὴν βαθυτάτην φύσιν τῆς προκρινούσης αὐτὸν προσωπικότητος. Ἡ βεβαιότης αὕτη ὑπάρχει ὡς προϋπόθεσις τοῦ βίου καὶ τῶν σκέψεων παρ' ἅπασι τοῖς ἀνθρώποις. Στηρίζεται ἐπὶ ἀμέσου τινὸς ἐνοράσεως, εἶναι βεβαιότης ἐκπηγάζουσα ἐκ τοῦ συναισθήματος, ἡ φωνὴ τρόπον τινὰ τοῦ θεοῦ ἐν τῇ ψυχῇ, ὅ,τι ὁ Σωκράτης ἐκάλει *δαιμόνιον*. Οὕτω ὁ πυρὴν ὅλης τῆς προσπαθείας αὐτοῦ ἀνήκει ὄχι εἰς τὸ λογικόν, ἀλλ' εἰς τὸ ἠθικὸν πεδίον. Ἡ σύνολος δρᾶσις αὐτοῦ ἀπορρέει ἐκ τοῦ κέντρου τούτου τῆς προσωπικότητός του, ἐκ τῆς ἐσωτάτης βεβαιότητος, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ὁποίαν οὐδεμία λογικὴ προσπάθεια εἶναί ποτε εἰς θέσιν νὰ καθορίσῃ. Αὕτη ὑπάρχει πρὸ πάσης λογικῆς κατανοήσεως καὶ τελεῖ πέραν αὐτῆς. Τοῦτο ἴσως οὐδ' αὐτὸς ὁ Πλάτων ἀντελήφθη ἐντελῶς, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ ἐπεκράτει ἰσχυρὰ λογικὴ ἀνάγκη. Ἀλλ' ὁ Πλάτων ἐνίκησε τὸν Σωκράτην καὶ ἡ πλατωνικὴ διαφώτισις τῆς σωκρατικῆς ἀληθείας ἦτο τῇ ἀληθείᾳ ἐπισκότισις αὐτῆς. Παρὰ ταῦτα ἡ πρὸς ὁρισμοὺς καὶ πρὸς λογικὴν καθόλου διατύπωσιν προσπάθεια τοῦ Σωκράτους δὲν ἐστερεῖτο ἀξίας δι' αὐτόν, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐχρησίμευεν εἰς αὐτὸν ὡς ἀφετηρία πρὸς τὸν σκοπόν, τὸν ὁποῖον ἐπεδίωκεν. Ὁ σκοπὸς οὗτος συνίστατο εἰς τὴν πρὸς τὸν ἄλλον βοήθειαν, τουτέστι προήρχετο ἐξ ἐλατηρίων ἠθικῶν, ἅπερ μεθίστανται εἰς παιδαγωγικά. Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν βοήθειαν ταύτην συνίσταται εἰς τὰ ἑξῆς: Ὁ Σωκράτης ὁμολογεῖ τὴν ἄγνοιάν του, τουτέστι τὴν ἔλλειψιν σαφηνείας καὶ ἐναργείας λογικῶς καθοριστῆς. Ἀλλὰ συγχρόνως καθοδηγεῖ τὸν νεανίαν εἰς τὴν λογικὴν ζήτησιν δι' ἐρωτήσεων καὶ ἀπαντήσεων. Οὐδεμία ὅμως τῶν ἀπαντήσεων τούτων ἱκανοποιεῖ λογικῶς. Ἔγκειται ὁ λόγος τούτου εἰς τὴν ἀσάφειαν τῶν ἐννοιῶν; Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔδει νὰ βοηθήσῃ ὁ Σωκράτης διὰ σαφεστέρων ἐννοιῶν. Οὐδὲν ὅμως τοιοῦτο πράττει ὁ φιλόσοφος, ἀλλ' ἐγκαταλείπει τὸν νεανίαν ἐν τῇ ἀντιφάσει. Διότι ἡ ἀτέλεια τῆς ἐννοίας ὑποδηλοῖ ὅτι καὶ ἐκεῖνος εἶναι ἔτι ἄωρος καὶ ἀτελής. Ἐγκαταλείπει λοιπὸν αὐτόν, ἀφοῦ ἐνέβαλεν εἰς αὐτὸν τὴν συνείδησιν τοῦ προβλήματος καὶ τῆς ἀγνοίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προπαρασκευάζει ἐν τῇ ψυχῇ του τὰς ἐν αὐτῇ λανθανούσας προϋποθέσεις πρὸς σύλληψιν τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Γνῶθι σαυτὸν καὶ θὰ ἐννοήσῃς ὅτι δὲν ἔγινες ἀκόμη ἐν ὑψηλοτέρᾳ ἐννοίᾳ ἐκεῖνο, ὅπερ κυρίως εἶσαι. Ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος γεννᾶται διὰ τῆς ζητήσεως ἑαυτοῦ καὶ τῆς αὐτογνωσίας. Τὴν σοφὴν ὅμως ἄγνοιαν τοῦ διδασκάλου ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ μετέβαλεν ὁ Πλάτων εἰς σύστημα καὶ εἰς ἐπιστήμην, μετονομάσας τὴν ἀκαθόριστον βεβαιότητα ἐκείνου εἰς θεωρίαν καὶ ἀνακάλυψιν τῆς ἰδέας καὶ πειραθεὶς νὰ διασαφήσῃ τὴν πρὸς πᾶσαν ἐμπειρίαν γνῶσιν ταύτην διὰ συγκρίσεως πρὸς τὴν μαθηματικήν. Εἶναι ὅμως ἀληθὲς ὅτι ἡ πτῆσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν ὕπαρξιν δὲν δύναται νὰ ἀναπληρωθῇ ὑπὸ τῆς συστηματικῆς γνώσεως. Ἀνάγκη νὰ γεννήσῃ τις πρότερον αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς συνειδήσεως τοῦ προβλήματος, διὰ τῆς γνώσεως τῆς μεταξὺ νοήσεως καὶ ὑπάρξεως ἀντιφάσεως, διὰ τῆς συναισθήσεως τῆς ἀσυμφωνίας, ἥτις ἐμφιλοχωρεῖ μεταξὺ τῆς ἐννοίας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἰδίας πραγματικῆς καταστάσεως. Εἰς τοῦτο ὁδηγοῦν αἱ πρὸς ὁρισμὸν τῆς ἀρετῆς ἀπόπειραι, δηλαδὴ εἰς τὴν ἄγνοιαν, ἥτις σημαίνει ἀφύπνισιν τοῦ προβλήματος. Κατὰ ταῦτα ὁ Σωκράτης δὲν ἀφορμᾶται ἀπὸ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ, ἥτις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως, ἀλλ' ἀπευθύνεται εἰς τὸ ἄτομον καὶ ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ καθ' ἕκαστον. Τὸ κριτήριον τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ ἔγκειται εἰς τὴν συμφωνίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἑαυτόν, πρὸς τὰ ἐσώτατα βάθη τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως. Ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ἐν αὐτῷ ἡ ἀντίφασις μεταξὺ ἐννοίας τῆς ἀρετῆς καὶ προσ-

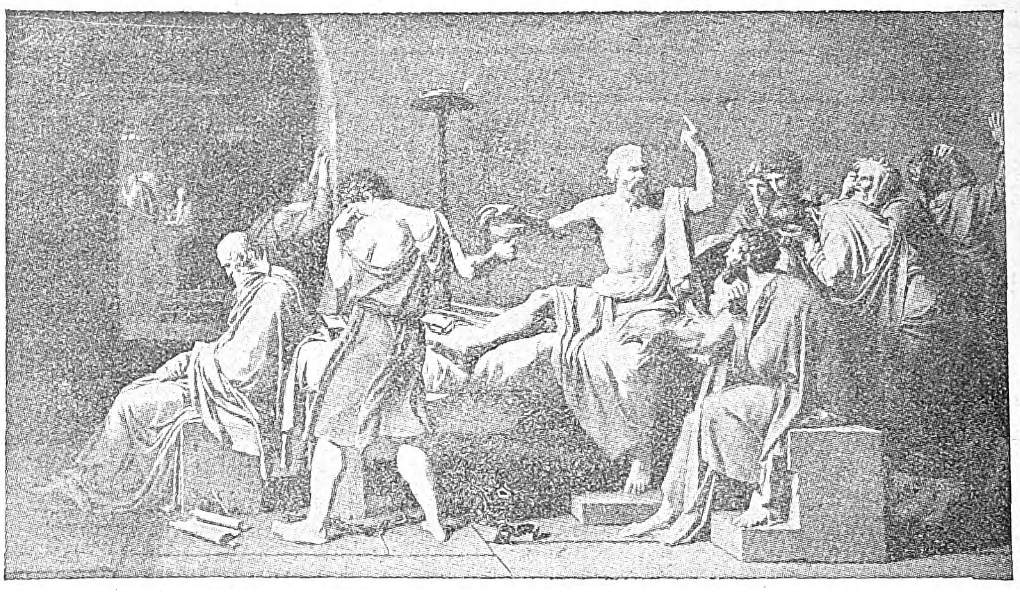

Δαυΐδ: Ὁ Σωκράτης πίνων τὸ κώνειον.

Digitized by Google

πικῆς συμφωνίας πρὸς αὐτήν, ἡ δωρικὴ ἐκείνη ἁρμονία, ἡ ἑνότης τῆς προσωπικότητος, εἶναι ἀκατόρθωτος. Εἶναι δύσκολον νὰ βεβαιώσωμεν ἐὰν ὁ Σωκράτης ἐκέκτητο αὐτὴν ἢ ἐὰν τοὐναντίον ἔζη ἐν τῇ διαρκεῖ ἀνησυχίᾳ, ὡς ὁ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους μαθητής του Kierkegaard. Τὸ πρῶτον φαίνεται πιθανώτερον. Διότι μόνον χάριν σταθερᾶς τινος βεβαιότητος πορεύεταί τις εἰς τὸν θάνατον, ἐνῷ ἡ αἰωνία ἐν τῷ προβληματικῷ ἐμμονὴ στερεῖται τῆς δυνάμεως πρὸς ὑπερνίκησιν. Καὶ διὰ τὸν Σωκράτη τὸ κριτήριον κατ' ἐξοχὴν τῆς ἠθικῆς συμφωνίας πρὸς ἑαυτὸν ἦτο τὸ γεγονὸς ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀποθάνῃ. Ἡ βεβαιότης αὐτοῦ, ἡ συμφωνία πρὸς ἑαυτόν, παρεῖχεν εἰς αὐτὸν τὸ ὕστατον νόημα τῆς ὑπάρξεως. Ἡ πίστις εἰς αὐτὸ μόνη ἐμβάλλει τὴν δύναμιν, ὅπως μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου ἐκλέξωμεν τὸν θάνατον. Ὁ δὲ τοιοῦτος θάνατος ἀποτελεῖ τὴν ὑστάτην δι' ἔργων ἀπόδειξιν τῆς μεταφυσικῆς πίστεως τοῦ σοφοῦ.

Ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον χωρεῖ ὁ Σωκράτης, ὅπως ἀφυπνίσῃ τὴν συνείδησιν τοῦ προβλήματος καὶ ἐμβάλῃ τὴν ὁρμὴν πρὸς τὴν αὐτογνωσίαν, ἐξελίσσεται παρ' αὐτῷ εἰς λεπτὴν φιλοσοφικὴν μέθοδον. Αὕτη εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «σωκρατικὴ μέθοδος» ἢ «σωκρατικὸς διάλογος» καὶ διακρίνεται εἰς δύο μέρη, ἀρνητικὸν καὶ θετικόν. Ἐν ἀρχῇ διερευνᾷ τὰς γνώμας τοῦ μεθ' οὗ διαλέγεται, ἐμφανίζων ἑαυτὸν ὡς ἀδαῆ καὶ χρῄζοντα μαθήσεως. Βαθμηδὸν ὅμως περιπλέκει αὐτὸν δι' ἐρωτήσεων καὶ συμπερασμάτων εἰς ἀντιφάσεις, ἵνα ὁδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν συνείδησιν τῆς ἀγνοίας του. Τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος ἐκλήθη «σωκρατικὴ εἰρωνεία». Κατόπιν, ἐν διαλογικῇ πάλιν μορφῇ, χειραγωγεῖ τὸν ἄλλον εἰς τὴν εὕρεσιν καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐννοίας τῇ βοηθείᾳ τῆς ἐπαγωγῆς, τῆς ὁποίας καὶ εἶναι ὁ εἰσηγητής. Ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων ἐπὶ μέρους περιπτώσεων, διὰ τῆς συγκρίσεως αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ τῆς ἐξάρσεως τοῦ ὁμοειδοῦς καὶ οὐσιώδους, συνάγεται ἡ ἔννοια καὶ ὑψοῦται εἰς πλήρη σαφήνειαν. Τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος ἀποτελεῖ τὴν περίφημον «μαιευτικήν», ἐπειδὴ ὁ Σωκράτης δίκην μαίας φροντίζει διὰ τῆς συμπαραστάσεως αὐτοῦ, ἵνα ἔλθουν εἰς τὸ φῶς τῆς συνειδήσεως αἱ ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς λανθάνουσαι ἠθικαὶ ἔννοιαι καὶ τὸ καθολικὸν κῦρος αὐτῶν. Οὐδέποτε μεταχειρίζεται τὸν ἄλλον ὡς ἀντίπαλον, διὰ τοῦτο καὶ ἡ σωκρατικὴ εἰρωνεία οὔτε σαρκασμὸς εἶναι οὔτε θρίαμβος ἐπὶ τῇ νίκῃ. Πρόκειται ἁπλῶς περὶ ὡρισμένου τρόπου πραγματείας, τὸν ὁποῖον χαρακτηρίζει πλήρης μετριοφροσύνη. Διότι ὁ Σωκράτης ἐπιθυμεῖ τὸ καλὸν μόνον δι' ἐκείνους, πρὸς οὓς διαλέγεται. Ἐπιδιώκει νὰ γεννήσῃ εἰς αὐτοὺς ἐσωτερικὴν ἀνησυχίαν καὶ οὕτω νὰ ἀφυπνίσῃ ἐν αὐτοῖς τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν σοφίαν, πρὸς τὴν ἀρετήν. Αὕτη ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον τῶν διαλόγων αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους. Πρὸς αὐτὴν τείνουσι πάντες ἐν Ἀθήναις, καὶ αὐτοὶ οἱ σοφισταὶ αὐτὴν ἔχουσιν ὡς σκοπὸν τῆς διδασκαλίας των. Ἀλλὰ πρῶτος ὁ Σωκράτης προβάλλει τὸ ἐρώτημα: Τί εἶναι ἀρετὴ καὶ εἰς τί συνίσταται τὸ ἀγαθόν, καὶ πειρᾶται νὰ ἐξεύρῃ τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν αὐτῆς. Διότι εἶναι, φαίνεται, πεπεισμένος ὅτι οὐδείς, ἐφ' ὅσον κέκτηται τὴν ὀρθὴν περὶ ἀρετῆς καὶ ἀγαθοῦ γνῶσιν, δύναται νὰ εἶναι κακός. Διότι τοῦτο θὰ ἐσήμαινε νὰ πράττῃ ἐναντίον τῆς ἐσωτάτης αὐτοῦ φύσεως. Τὴν γνῶσιν δὲ ταύτην δέον νὰ δημιουργήσωμεν διὰ τῆς νοήσεως. Τοῦτο εἶναι λογοκρατία. Ἀλλ' ὅμως ὅπου ἡ λογικὴ νόησις δὲν ἀρκεῖ, ὅπου ὁ λόγος ἀδυνατεῖ νὰ στοχασθῇ τοῦ σκοποῦ, ἐκεῖ ὑπάρχει διὰ τὸν Σωκράτη ἡ ἄμεσος βεβαιότης, ἡ ἐνόρασις, ὁ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δαίμων. Οὕτω ὁ φιλόσοφος ἐπιστρέφει εἰς τὴν πηγήν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀφωρμήθη πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν παιδαγωγικὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Πρὸς τὴν λογοκρατίαν συνδέει τὸν μυστικισμὸν ἐν θαυμαστῇ ἁρμονίᾳ.

Ὁ Σωκράτης ἀπέθανε, διότι ἐγένετο ἡ ζωντανὴ συνείδησις τῶν Ἀθηνῶν διὰ τῆς δράσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τοῖς γυμνασίοις, εἰς τοὺς μὲν σκάνδαλον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους μωρία, εἰς δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς μόνους ὁ ὑποφήτης νέου ἀληθοῦς καὶ γνησίου βίου. Πῶς ὅμως ἦτο δυνατὸν νὰ κατηγορηθῇ ἐν τῇ πόλει τοῦ φωτὸς καὶ τῆς φιλοσοφίας ὡς εἰσηγητὴς καινῶν δαιμονίων; Ἡ δίωξις τῶν φιλοσόφων δὲν ἦτο τι ἀσυνήθες ἐνταῦθα. Ἀλλὰ εἰς τὴν δίωξιν τοῦ Σωκράτους συνετέλεσεν ἡ ὅλη κατάστασις, ὅπως ἐδημιουργήθη αὕτη μετὰ τὸν ἀτυχῆ πρὸς τοὺς Πελοποννησίους πόλεμον. Εἰς τὴν δημοκρατίαν τοῦ Περικλέους ἀπεδίδοντο ὅλα τὰ κακὰ καὶ ὅλη ἡ δυστυχία τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τοῦτο ἀναλαμβάνει ὁ Θρασύβουλος, μετὰ τὴν τρομοκρατικὴν περίοδον τῶν τριάκοντα τυράννων, νὰ ἀνασυστήσῃ τὸ παλαιὸν πολίτευμα, τὴν δημοκρατίαν τῶν μαραθωνομάχων, διὰ τῆς ὁποίας ἐμεγαλούργησεν ὁ δῆμος. Πρὸς τοῦτο ἦτο ἀνάγκη νὰ στραφῇ πρὸς τοὺς νέους. Οὗτοι ὅμως, οἱ ἄριστοι τοὐλάχιστον μεταξὺ αὐτῶν, εἶχον συλληφθῇ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους. Ἐξ αὐτῶν ὁ Πλάτων, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Ἀντισθένης ᾐσθάνοντο φανερὰν ἔχθραν πρὸς τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατεγέλων τὸ φιλελεύθερον αὐτοῦ πολίτευμα. Ἐξ ἄλλου ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις τόσον κακῶς ἐπολιτεύθη, ἐχρημάτισε καὶ αὐτὸς μαθητής του. Ἦτο λοιπὸν ὁ Σωκράτης ἐπικίνδυνος ἀνατροπεὺς ὅσον καὶ οἱ σοφισταί. Μήπως ἄλλωστε δὲν ἐφωράθη πολλάκις ἀναστρεφόμενος πρὸς τοὺς ἀρνητὰς τούτους τῆς θρησκείας τῆς πόλεως καὶ ἐπαναστάτας κατὰ τῶν παραδόσεων αὐτῆς; Μήπως δὲν ἀντέτασσεν ὁ ἴδιος τὸ ἄτομον καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ συνείδησιν κατὰ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ καὶ κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει ἰσχυόντων; Ἤδη αἱ «Νεφέλαι» τοῦ Ἀριστοφάνους συνέχεον αὐτὸν πρὸς τοὺς ἐπήλυδας ἐκείνους εἰσαγωγεῖς ὀθνείας σοφίας. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ κατ' αὐτοῦ κατηγορία καὶ ἡ καταδίκη αὐτοῦ. Διὰ πρώτην φορὰν δημηγορεῖ ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἵνα ἀποκαλύψῃ τὴν ἐσωτάτην φύσιν τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ. Ὁμιλεῖ περὶ τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς καὶ περὶ τοῦ ἰδανικοῦ, ὅπερ ἐκίνει αὐτόν, ἵνα ἐργασθῇ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀπόφασις εἶναι καταδικαστικὴ κατὰ πλειοψηφίαν ὀλίγων ψήφων. Κατὰ τὴν συνήθειαν προσκαλεῖται ἵνα ὁρίσῃ τὴν ποινήν. Μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας προτείνει δι' ἑαυτὸν τὴν ὑψίστην τιμήν, τὴν σίτισιν ἐν τῷ πρυτανείῳ. Τὸ δικαστήριον συσκέπτεται ἐκ νέου καὶ ὁ Σωκράτης καταδικάζεται διὰ μεγάλης πλειοψηφίας εἰς θάνατον. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς εὑρίσκομεν αὐτὸν διὰ τελευταίαν φορὰν μετὰ τῶν φίλων του. Κατὰ τὸ δειλινὸν πίνει ἡσύχως τὸν κώνειον μετὰ τῆς εὐχῆς πρὸς τοὺς θεούς, ἵνα ἡ ἀπὸ τοῦ ἐνθάδε εἰς τὸ ἐπέκεινα πορεία εὐοδωθῇ. Προηγουμένως εἶχε παρακαλέσει νὰ ὁδηγήσουν τὴν Ξανθίππην μετὰ τοῦ νεωτάτου τέκνου οἴκαδε, ἐπειδὴ δὲν ἤκουεν εὐχαρίστως θρηνοῦντας ἀνθρώπους. Συνιστᾷ δὲ καὶ εἰς τοὺς φίλους ἵνα μὴ κλαύσουν καὶ πενθήσουν δι' αὐτόν. Θωπεύσας δὲ τὴν μακρὰν κόμην τοῦ νεαροῦ Φείδωνος, παρακαλεῖ νὰ μὴ κείρῃ αὐτὴν εἰς ἔνδειξιν πένθους, ὅταν ἐπέλθῃ ὁ θάνατος.

Διὰ πολλῶν ὀνομάτων, ὡς παρατηρεῖ που ὁ Spranger, δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν ὅ,τι ὁ Σωκράτης ἀνεκάλυψε διὰ τὴν ἀνθρωπότητα: τὴν ἀρχὴν τῆς ἐσωτερικότητος ἔναντι τῶν ἐξωτερικῶν ὁρατῶν μορφῶν· τὴν ἀρχὴν τῆς συνειδήσεως ἔναντι τῆς ἁπλῆς τεχνικῆς γνώσεως τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν ειδικότητα τοῦ ἐπαγγέλματος· τὴν ἀρχὴν τῆς πίστεως, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὸν βαθύτατον πυρῆνα τῆς προσωπικότητος, εἰς τὸ αἰώνιον ἔναντι τοῦ προσωρινοῦ καὶ παροδικοῦ. Ὅλα ταῦτα, παιδαγωγικῶς νοούμενα, σημαίνουν ὅτι ὁ Σωκράτης ἐπανήγαγε τὸν γιγνόμενον ἄνθρωπον εἰς τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον, ὅτι ἐπεδίωξε τὴν ἀφύπνισιν τῆς συνειδήσεώς του καὶ ὅτι προσεπάθησε νὰ γεννήσῃ ἐν αὐτῷ ὑστάτην τινὰ πίστιν. Τὸ νέον εἶναι ἡ ἀλήθεια, καθ' ἣν τὴν βεβαιότητα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δὲν δημιουργεῖ ἡ αὐθεντία καὶ ἡ παράδοσις οὔτε ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ παιδαγωγός. Ταύτην ἀνάγκη τοὐναντίον νὰ γεννήσῃ τις ἐξ ἑαυτοῦ. Διότι συνείδησιν καὶ πίστιν δὲν παρέχομεν ἡμεῖς εἰς τοὺς ἄλλους, δυνάμεθα μόνον νὰ βοηθήσωμεν εἰς τὴν γέννησιν αὐτῶν. Ἕνεκα τῆς μεγάλης ταύτης ἀληθείας, συνεχίζει ὁ Spranger, εἶναι ὁ Σωκράτης ὁ μέγας διδάσκαλος ὅλων ἐκείνων, ὅσοι θέλουν νὰ ἑρμηνεύσουν τὸ νόημα καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς. Ἡ τέχνη, τὴν ὁποίαν ὁ διδάσκαλος τοῦ Πλάτωνος ὑπονοεῖ, εἶναι ἔργον βαθυτάτης εὐθύνης, διότι ἀπαιτεῖ νὰ καταγάγωμεν τὸν ἐν τῷ γίγνεσθαι ἄνθρωπον εἰς τὰ τοιαῦτα βάθη τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως, ὥστε νὰ ἀνακαλύψῃ ἐκεῖ τοὺς αἰωνίους ἐκείνους ἀστέρας, οἵτινες καταυγάζουσι τὸν βίον καὶ τῶν ὁποίων ἡ αἴγλη οὐδὲ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου ὠχριᾷ. Πρόκειται λοιπὸν περὶ γνώσεως τῶν ψυχῶν καὶ περὶ καθοδηγήσεως τῶν ψυχῶν. Ἀλλὰ δὲν ὁδηγοῦμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι. Μόνος ὁ θεὸς χαρίζει κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἱερᾶς γεννήσεως τὸν ἄνθρωπον εἰς ἑαυτὸν καὶ βοηθεῖ τὸ ἐν αὐτῷ θεῖον νὰ προσλάβῃ μορφήν. Ἡ προπαρασκευὴ τῆς ὥρας ταύτης ἦτο ἡ βασικὴ ὁρμὴ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Σωκράτους.

Ἐν τῇ προσωπικότητι τοῦ Σωκράτους ὑπῆρχον συνηνωμένα ἡ ῥοπὴ πρὸς τὴν γνῶσιν, ἡ ὁρμὴ πρὸς τὸν κατ' ἀρετὴν βίον καὶ τὸ αἴτημα τῆς μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένης εὐδαιμονίας. Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐστράφησαν ἄλλοι πρὸς ἄλλο γνώρισμα τῆς πλουσίας ταύτης προσωπικότητος, ἑρμηνεύσαντες μονομερῶς, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ παρερμηνεύσαντες, αὐτήν. Μόνος ὁ Πλάτων περιέλαβεν εἰς τὸ περιεκτικὸν σύστημα τῆς φιλοσοφίας του πάσας τὰς πλευρὰς τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτους.

Οἱ πρὸς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς φιλοσοφίας τοῦ διδασκάλου τραπέντες σωκρατικοὶ διακρίνονται εἰς δύο ῥοπάς, εἰς ἐκείνους δηλαδή, οἵτινες κατατείνουσιν εἰς τὸν κατ' ἀρετὴν βίον, καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κηρύττουσιν ὡς ἀρχὴν τοῦ βίου τὴν εὐδαιμονίαν. Οἱ μὲν πρῶτοι εἶναι γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κυνικοί*, οἱ δὲ ἄλλοι ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἡδονικοί*. Οἱ κυνικοὶ διαβλέπουσι τὸν σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ πιστεύουσιν ὅτι αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς γνώσεως καὶ εἶναι διὰ τοῦτο διδακτή. Ἡ γνῶσις ὅμως, εἰς τὴν ὁποίαν καταντῶσι, συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι μόνον ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἀγαθῶν ἐξασφαλίζει τὸν κατ' ἀρετὴν βίον. Ἐντεῦθεν κηρύττουσι τὴν αὐτάρκειαν καὶ τὴν λιτότητα, τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἀτόμου εἰς ἑαυτὸ καὶ εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου. Καὶ αὐτὴ ἡ γνῶσις, ὡς προκαλοῦσα εὐαρέστησιν, δέον νὰ περιφρονῆται. Κυριώτατος ἐκπρόσωπος τῆς βιοθεωρίας ταύτης εἶναι Διογένης ὁ Κύων, ὅστις, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ κυνικοί, περιφρονεῖ πᾶν κοινωνικὸν καὶ ἐθνικὸν καθῆκον, πᾶν ἀγαθὸν καὶ πᾶσαν τιμήν, ἀδιαφορεῖ πρὸς πάντα φιλικὸν ἢ συγγενικὸν δεσμόν, καὶ ἀπηλλαγμένος ἀπὸ πάσης φυσικῆς ἢ πνευματικῆς ἀπολαύσεως διάγει βίον πτωχὸν καὶ αὐτάρκη, ἀποζῶν ἐκ τῆς ἐπαιτείας. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν σχολὴν ταύτην, ἧς ἱδρυτὴς ἐχρημάτισεν ὁ Ἀντισθένης, διδάσκει ὁ ἱδρυτὴς τῆς σχολῆς τῶν ἡδονικῶν Ἀρίστιππος ὅτι σκοπὸς τοῦ βίου εἶναι ἡ εὐδαιμονία. Συνίσταται δὲ αὕτη εἰς τὴν ἡδονήν, οὐχὶ εἰς πᾶσαν ἡδονήν, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τοῦ λόγου καὶ τῆς συνέσεως διεπομένην καὶ περιοριζομένην. Διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ ἀπαλλάσσεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῶν προλήψεων καὶ τῶν ταπεινῶν παθῶν καὶ νὰ ἀναπτύσσεται ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς μορφώσεως τοῦ πνεύματος. Τὴν ὑψίστην βαθμίδα ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν ἡδονῶν κατέχουσιν αἱ πνευματικαί, αἵτινες οὔτε τὸ σῶμα οὔτε τὴν ψυχὴν βλάπτουσι. Κατὰ παραπλήσιον τρόπον ἀντιλαμβάνεται τὴν ζωὴν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ Θεόδωρος ὁ ἐπικληθεὶς Ἄθεος, ὁ Ἡγησίας καὶ ὁ Ἀννίκερις. Τὰ διδάγματα ταῦτα τῶν ἡδονικῶν ἀναλαμβάνονται βραδύτερον ὑπὸ τῆς σχολῆς τοῦ Ἐπικούρου, ὡς τὰ τῶν κυνικῶν ὑπὸ τῆς στοᾶς.

Οἱ ἀπὸ τῶν θεωρητικῶν στοιχείων τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους ἀφορμηθέντες διακρίνονται εἰς τὴν μεγαρικὴν σχολὴν καὶ τὴν τῆς Ἤλιδος. Ἱδρυτὴς τῆς μὲν πρώτης ἐγένετο Εὐκλείδης ὁ Μεγαρεύς, τῆς δὲ δευτέρας ὁ Φαίδων. Ὡς ὁ Σωκράτης, διδάσκουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἑνότητα ὅλων τῶν ἀρετῶν. Δὲν ἐνδιαφέρονται ὅμως τόσον διὰ τὴν πρακτικὴν ἄσκησιν αὐτῶν ὅσον διὰ τὴν θεωρητικὴν ἀπόδειξιν τοῦ διδάγματος τούτου. Πρὸς τοῦτο συνεμείγνυον τὴν φιλοσοφίαν τῶν Ἐλεατῶν πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους, ταυτίζοντες οὕτω τὸ ἀγαθὸν πρὸς τὸ ὄντως ὄν. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ὁ μεταφυσικὸς πανθεϊσμὸς τῆς ἐλεατικῆς σχολῆς μετεβλήθη ὑπ' αὐτῶν εἰς ἠθικόν. Ἀλλὰ βαθμηδὸν ὅμως ἀπώλεσαν τὴν συνοχὴν πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ οὕτω ἡ διαλεκτικὴ αὐτῶν κατήντησε κενὴ σοφιστεία. Ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Φαίδωνος προῆλθε βραδύτερον ἡ τῆς σκέψεως, τῆς ὁποίας οἱ θιασῶται πειρῶνται νὰ ἀποδείξωσι τὸ ἀδύνατον πάσης καθόλου γνώσεως. Τὰ σωκρατικὰ διδάγματα καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ διδασκάλου ἡρμηνεύθησαν κατὰ ταῦτα μονομερῶς ὑπὸ πασῶν τούτων τῶν σχολῶν καὶ ἐνοθεύθησαν διὰ ξένων πρὸς αὐτὰ στοιχείων. Τοὐναντίον ὁ Πλάτων συνεκέντρωσε καὶ διέσωσεν αὐτὰ ἐν καθολικῷ συστήματι, ὅπερ ἤσκησε τεραστίαν ῥοπὴν ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως. Ἡ συστηματοποίησις ὅμως αὕτη σημαίνει συγχρόνως ἀλλοίωσιν τῆς διδασκαλίας καὶ παρερμηνείαν τῆς προσωπικότητος τοῦ Σωκράτους εἰς πλεῖστα σημεῖα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *H. Maier*, Sokrates, sein Werk und seine geschichtliche Stellung (1913).—*Kafka*, Sokrates, Plato und der sokratische Kreis (1921).—*Schrempf*, Sokrates (1928).—*Kühnemann*, Grundlechren der Philosophie. Sokrates und Plato (1899).—*Joël*. Der echte und der xenophontische Sokrates (1893—1901).—*Spranger*, Sokrates.

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

—Σωκράτης. —1) Στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ὅστις, ἐπὶ κεφαλῆς στόλου ἐξ ἑκατὸν πλοίων, χιλίων ὁπλιτῶν καὶ τετρακοσίων τοξοτῶν, περιέπλευσε τὴν Πελοπόννησον, ἠρήμωσε τὴν περὶ τὴν Μεθώνην χώραν, ὡς καὶ τὴν Ἦλιδα, καταλαβὼν καὶ τὴν Φειάν (*Θουκ.* ΙΙ. 23 καὶ 25), κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος (431 π. Χ.) τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

—2) Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν μισθοφόρων, οἵτινες ἠκολούθησαν Κῦρον τὸν νεώτερον εἰς τὴν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου ἐκστρατείαν (401 π. Χ.). Ἦτο Ἀχαιὸς τὴν πατρίδα καὶ εἶχε πεντακοσίους ὁπλίτας ὑπὸ τὰς διαταγάς του. Συλληφθεὶς διὰ δόλου μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀρχηγῶν ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους, ἀπεστάλη πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἀπεκεφαλίσθη ἄγων ἡλικίαν 35 ἐτῶν (*Ξεν.* Κύρου Ἀνάβ. ΙΙ. 6. 1).

—3) Ἴλαρχος τῆς ἐξ Ἀπολλωνίας ἴλης τοῦ στρατοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην (334 π. Χ.), κατὰ τὴν ὁποίαν πρώτη αὕτη, ἔχουσα σειρὰν νὰ ἡγῆται τοῦ ὅλου ἱππικοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ποταμὸν ἐπιτιθεμένη κατὰ τοῦ ἐν τῇ ἀντιπέραν ὄχθῃ παρατεταγμένου περσικοῦ ἱππικοῦ.

ΚΑΨ.

—Σωκράτης. Ἀρχαῖος γραμματικὸς ἐκ τῆς νήσου Κῶ, ἀκμάσας πρὸ τοῦ Πλουτάρχου. Οὗτος συνέγραψε τὸ ἔργον «Ἐπικλήσεις θεῶν», εἰς ἓξ βιβλία, οὗ μόνον ἀποσπάσματα διεσώθησαν, καὶ πιθανῶς τὸ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀναφερόμενον ἔργον «Περὶ ὁσίων».

Ε. ΔΙ. Κ.

—Σωκράτης. Ἀρχαῖος ποιητὴς ἐπιγραμμάτων, ἀναφερόμενος ὑπὸ Διογένους τοῦ Λαερτίου. Ἐν

Digitized by Google

τῇ «Ἑλληνικῇ ἀνθολογίᾳ» σῴζεται ἐπίγραμμά τι αὐτοῦ. Φαίνεται ὅτι ὁ Σωκράτης οὗτος εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ἀναφερόμενος, ἐφ' ὃν οὗτος ἀποδίδει καὶ τὸ ἔργον «Ποιήματα». Ε. ΔΙ. Κ.

—Σωκράτης. Ἀρχαῖος Ρόδιος ἱστορικὸς συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων Αὐγούστου. Ἔγραψεν ἱστορικὸν σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «Ἐμφύλιος πόλεμος Ρωμαίων» μέχρι τῆς παρὰ τὸ Ἄκτιον ναυμαχίας (30 π. Χ.) εἰς τρία βιβλία. Ἀποσπάσματα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ἐν τοῖς «Fragm. Histor. Graecorum» (III. 326). Ε. ΔΙ. Κ.

—Σωκράτης. Ἀρχαῖος περιηγητὴς καὶ συγγραφεὺς ἐξ Ἄργους, ἀκμάσας πιθανῶς περὶ τὸ 150 μ. Χ. Ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς γράψας μυθικόν τι σύγγραμμα: «Πρὸς Εἰδόθεον» καὶ «Περιήγησιν Ἄργους» πλήρη μύθων, ἐξ ἧς πολλὰ ἠρύσθησαν οἱ σχολιασταὶ τοῦ Πινδάρου καὶ Εὐριπίδου, ὡς καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν ταῖς «Γυναικῶν ἀρεταῖς». Ε. ΔΙ. Κ.

—Σωκράτης. Ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς τοῦ Ε' αἰῶνος. Ζῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐξασκῶν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ συνηγόρου, δι' ὃ καὶ «ὁ σχολαστικός» ἐπικαλεῖται, ἔγραψεν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, συνέχειαν τῆς τοῦ Εὐσεβίου, περιλαμβάνουσαν τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἔν τισι τὰ πολιτικὰ γεγονότα ἀπὸ τοῦ 305 μέχρι τοῦ 439. Τὸ ἔργον τοῦτο, ὡς ἔχει σήμερον, ἀναθεωρηθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἐγράφη πρὸ τοῦ 450. Ἀδιαφορῶν διὰ τὴν «καλλιλεξίαν», διακρίνεται ἐπὶ σαφηνείᾳ, φιλαληθείᾳ καὶ κριτικῇ ὁπωσδήποτε χρήσει τῶν πηγῶν. Ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία» τοῦ Σωκράτους εὑρίσκεται ἐν «Ἑλληνικῇ Πατρολογίᾳ» τοῦ Migne (67, 33—841). Κριτικὴ ἔκδοσις ἀνετέθη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐκδιδούσης τοὺς Ἕλληνας πατέρας, ἐπιμελείᾳ τῆς Βερολινίου ἀκαδημίας τῷ L. Parmentier, ἥτις ὅμως, λόγῳ τοῦ θανάτου του, διεκόπη. [Προβλ. *Fr. Geppert*, Die Quellen des Socrates scholasticus, 1898.—*Δ. Σ. Μπαλάνου*, Πατρολογία, σελ 422—424.] Δ. Σ. Μ.

—Σωκράτης ἅγιος. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τρεῖς μάρτυρες, ἤτοι: —1) Ὁ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου (222—235), πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σιδηρᾶς Ἀγκύρας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀβρητηνῇ τῆς Μυσίας, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ Θεοδότης καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῆς τὴν 21 Ὀκτωβρίου. —2) Ὁ ἐν Πέργῃ τῆς Παμφυλίας τῷ 140 (ἢ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ, 270—275) μετὰ Θεοδώρου καὶ Διονυσίου μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 19 Ἀπριλίου. —3) Ὁ ἐν Τιβεριουπόλει τῆς Μακεδονίας τῷ 361 μοναχὸς μετὰ 15 ἄλλων ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων κληρικῶν μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος μετὰ τῶν συναθλητῶν τὴν 28 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Σωκράτης (*Σταυρίδης*). Μητροπολίτης Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὄρους, γεννηθεὶς ἐν Συληβρίᾳ τῷ 1866. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ (1878—1884), ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ Ἀθηνῶν καὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας (1890—1893). Ὡς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐδίδαξε τὰ ἀνώτερα μαθήματα καὶ τὴν διδακτικὴν εἰς τὰ Ἀρχιγένεια διδασκαλεῖα Ἐπιβατῶν (1893—1896), καὶ τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ θρησκευτικὰ εἰς τὴν Ἐμπορικὴν σχολὴν Χάλκης (1896—1903). Ἐπὶ δεκαετίαν διετέλεσεν ἀρχιερατικὸς προϊστάμενος ὡς ἀρχιμανδρίτης ἐν Μακροχωρίῳ τῆς ἐπαρχίας Δέρκων καὶ εἰργάσθη γονίμως ὑπὲρ τῆς μορφώσεως καὶ τῆς καλλιεργείας τοῦ λαοῦ. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1911, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἰωακείμ, ἐγένετο ἐπίσκοπος Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὄρους. Ἐν τῇ ἕδρᾳ του Ἀρναίᾳ ἵδρυσε γυμναστικὸν καὶ μορφωτικὸν σύλλογον νέων, τὸν «Ἀπόλλωνα», γυναικεῖα σωματεῖα καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ ἔτη εἰς τὸ ἡμιγυμνάσιον. Τῷ 1924 προήχθη εἰς μητροπολίτην. Α. Γ.-Γ.

Σωκράτους *νῆσος* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νῆσος τοῦ Ἀραβίου κόλπου Ἐκ τῶν συντεταγμένων τοῦ Πτολεμαίου (ΣΤ, ζ, 44) προκύπτει ταὐτότης της πρός τινα τῶν νήσων τῆς συστάδος Φαρισάν. Σ. Ε. Λ.

σωλέα (ἡ)· βλ. λ. *σολέας*.

σωλήν, *—ῆνος* (ὁ)· σῶμα ἐπίμηκες καὶ διάτρητον ὡς ὁ κάλαμος: «σωλὴν σιδηροῦς, — ἀργυροῦς, —ξύλινος», «σωλὴν πυροβόλου, —καπνοσύριγγος κλπ.», «διοχέτευσις τοῦ ὕδατος —, τοῦ φωταερίου διὰ σωλήνων» ‖ «πεπτικὸς σωλὴν» τὸ ἀπὸ τοῦ στόματος μέχρι τοῦ δακτυλίου ὄργανον τῆς πέψεως ‖ εἶδος θαλασσίου ὀστρακοδέρμου εἰς σχῆμα σωλῆνος.

— [*Ὑδροτεχν.*] Βλ. *σωλήνωσις*.

— [*Στρατ. Τεχν.*] *Σωλὴν* καλεῖται τὸ κύριον καὶ βασικὸν τεμάχιον παντὸς πυροβόλου ὅπλου, ἰδίᾳ ὅμως τῶν πυροβόλων (προκειμένου περὶ φορητῶν ὁ ὅρος εἶναι *κάννη*), ἐν ᾧ εἰσάγεται τὸ βλῆμα καὶ ἡ πυρῖτις καὶ δι' οὗ ἐξασφαλίζεται τὸ βλῆμα καὶ ἡ πυρῖτις καὶ δι' οὗ ἐξασφαλίζεται ἡ ὑπὸ κανονικὰς καὶ καθωρισμένας συνθήκας κίνησις τοῦ βλήματος, ὥστε ἡ κατόπιν πτῆσίς του ἐν τῷ ἀέρι νὰ ᾖ κανονικὴ ἐπίσης. Τοῦ πυροβόλου θεωρουμένου ὡς βλητικῆς μηχανῆς, *σωλὴν* καλεῖται ὁ κύλινδρος τῆς μηχανῆς ταύτης, ἐν ᾧ ἡ συμπεπυκνωμένη χημικὴ ἐνέργεια (ἡ πυρῖτις) μετατρέπεται εἰς κινητικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐμβόλου τῆς μηχανῆς, ἤτοι τοῦ βλήματος.

Οἱ σωλῆνες τῶν πυροβόλων παλαιότερον κατεσκευάζοντο ἐκ κρατερώματος ἢ χυτοσιδήρου καὶ ἦσαν ἁπλοῖ, ἤτοι ἀπετελοῦντο ἐξ ἑνὸς ὁλομεροῦς τεμαχίου. Οἱ σωλῆνες τῶν συγχρόνων πυροβόλων εἶναι σύνθετοι, ἤτοι ἀποτελοῦνται ἐκ πλειόνων τεμαχίων—τοῦ κοίλου, τῶν χιτωνίων ἢ τῶν κρατυσμάτων—καὶ μόνον οἱ αὐτεπίστεπτοι εἶναι ἁπλοῖ. Ἐσωτερικῶς τοῦ σωλῆνος διακρίνεται ἐκ τῶν ὄπισθεν: ἡ ἐγκάθισις τοῦ κλείστρου, ἡ θαλάμη, ὁ κῶνος συναρμογῆς καὶ τὸ ἡυλακωμένον μέρος. Τὸ ὀπίσθιον ἥμισυ τοῦ σωλῆνος τὸ ἐνισχυμένον καλεῖται πυγαῖον καὶ τὸ ἐμπρόσθιον, τὸ πρὸς τὸ στόμα, προτομή. Γ. Α. ΚΥ.

— **σωλὴν** *ἱερὸς* [*Ἀνατομ.*]· βλ. λ. *ἱερὸς σωλήν*.

— **σωλὴν** *ἠλεκτρονικὸς* [*Φυσ.*]· βλ. λ. *ἠλεκτρονικὸς σωλήν*.

—**σωλὴν** *καρπιαῖος* [*Ἀνατομ.*]. Πόρος ἢ σωλήν, ὅστις σχηματίζεται ὑπὸ τῆς αὔλακος ἢ καμάρας τοῦ καρποῦ (τῆς χειρὸς) καὶ ὑπὸ τοῦ μεταξὺ τοῦ κερκιδικοῦ καὶ τοῦ ὠλενίου χείλους αὐτῆς ἐντεινομένου ἐγκαρσίου συνδέσμου τοῦ καρποῦ· σωλήν, δι' οὗ πορεύονται οἱ τένοντες τῶν καμπτήρων μυῶν καὶ τοῦ μέσου βραχιονίου νεύρου. Ι. Π.

—**σωλὴν** *καρωτιδικὸς* [*Ἀνατομ.*]. Ὁ εὐρύτερος τῶν διελαυνόντων τὸ κροταφικὸν ὀστοῦν σωλήνων, ὅστις διὰ μὲν τοῦ ἄνω στομίου ἐκβάλλει μετ' ἀνώμαλον πορείαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λιθοειδοῦς, διὰ δὲ τοῦ κάτω ἐπὶ τῆς ὀπισθίας κάτω ἐπιφανείας αὐτοῦ. Διὰ τοῦ σωλῆνος τούτου διέρχεται ἡ ἔσω καρωτὶς καὶ κλῶνες τοῦ συμπαθητικοῦ νεύρου. Ι. Π.

—**σωλὴν** *μητροκολεϊκὸς* [*Ἀνατομ.*]. Εἶναι οὗτος σωλὴν ἑνιαῖος, παραγόμενος κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν διάπλασιν ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τῶν δύο κάτω (=οὐραίων) μοιρῶν τῶν μυλλερείων πόρων. Παριστᾷ τὴν καταβολὴν τῆς μήτρας καὶ τοῦ κολεοῦ, διὸ ἐφεξῆς διακρίνεται εἰς δύο ἄνισα μέρη, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, ὧν τὸ μὲν ἄνω, κοῖλον ὄν, ἐμφανίζει τὴν καταβολὴν τῆς μήτρας, τὸ δὲ κάτω, ἄκοιλον ὄν, τὴν καταβολὴν τοῦ κολεοῦ. Ι. Π.

— **σωλὴν** *νωτιαῖος*, ἢ *σπονδυλικὸς* [*Ἀνατομ.*]· βλ. λ. *νωτιαῖος* ἢ *σπονδυλικὸς σωλήν*.

—**σωλῆνες** *ἠχητικοὶ* [*Φυσ.*]· βλ. λ. *ἠχητικοὶ σωλῆνες*.

—**σωλῆνες** *Κούλιτζ* (Coolidge) [*Φυσ.*]· βλ. *ἀκτῖνες* Ραῖντγκεν (τ. Γ', σ. 293 κ.ἑξ.).

σωλὴν (ὁ) (Solen) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακίων σιφωνοφόρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λεπιδοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σωληνιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ κόγχην ἐπιμηκεστάτην καὶ εὐθεῖαν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σωλὴν ὁ σωληνοειδὴς* (Solen vagina), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς πάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας καὶ παρ' ἡμῖν καὶ εἶναι ἐδώδιμος. Δ. Ν. Π.

— [*Παλαιοζῳολ.*] Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους σωλὴν vagina ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Γ. Κ. Γ.

σωληνανθῆ (τὰ) (Tubiflorae) [*Βοτ.*]. Κατηγορία φυτῶν συμπετάλων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας πανταχοῦ τῆς γῆς ἀπαντώσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων οἰκογενειῶν τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι αἱ *βοραγινίδαι* ἢ *βοραγινοειδῆ*, τὰ *σολανοειδῆ* κλπ. Δ. Ν. Π.

σωληναράχναι (αἱ) (Tubitelariae) [*Ζῳολ.*]. Κατηγορία ἀραχνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀραχνωδῶν*, περιλαμβάνουσα μικρὰς ἢ ἀρκετοῦ μεγέθους ἀράχνας, ἀπαντώσας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Σωληνάρι [*Γεωγρ.*]. —1) Κοινότης τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Μεταμόρφωσις*). —2) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 412. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμοὺς ἀναγκαστικὸν καὶ γεωργικὸν πιστωτικόν. Κεῖται ἐπὶ τῆς βορείων κρασπέδων τοῦ Τιλφωσσοῦ, πρὸς Ν. τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Θηβῶν—Λεβαδείας. Ἐγγὺς τοῦ χωρίου ἡ θέσις τῶν ἀρχαίων *Ἀλαλκομενῶν*.—3) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἄλλως καλούμενον καὶ *Ρούβαλι*, νῦν δὲ μετονομασθὲν *Νέα Χώρα*. Κάτ. (1928) 231. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

σωληνάριον (τὸ)· μικρὸς σωλήν ‖ ἰδίᾳ, ἐπὶ τῶν περιεχόντων ὀρούς: «σωληνάριον δαμαλίδος».

— [*Φαρμακοτεχν.*] Καλοῦνται *σωληνάρια* τὰ ἐξ ὑάλου κατεσκευασμένα ἐπιμήκη ἐν εἴδει σωλήνων δοχεῖα, ἅτινα χρησιμεύουσιν ἐν τῇ χημείᾳ καὶ μικροβιολογίᾳ. Τοιαῦτα εἶναι τὰ δοκιμαστικὰ σωληνάρια, τὰ σωληνάρια πρὸς καλλιέργειαν τῶν μικροβίων, τὰ σωληνάρια, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς διαφόρους ὀροδιαγνωστικὰς μεθόδους, ὡς καὶ τὰ ζυμωτικὰ σωληνάρια, ἔχοντα ᾠοειδὲς σχῆμα καὶ χρησιμεύοντα πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ζυμωσιογόνου δυνάμεως διαφόρων μικροβίων. Ν. Α. Μ.

—**σωληνάρια** *τοῦ Μπελλίνι* [*Ἀνατομ.*]· βλ. *Μπελλίνι* Λαυρέντιος.

—**σωληνάρια** *ὀδοντικὰ* [*Ἀνατομ.*]· βλ. λ. *ὀδοντικὰ σωληνάρια*.

—**σωληνάριον** *μαστοειδὲς* [*Ἀνατομ.*]. Τοῦτο διελαύνει τὸ κροταφικὸν ὀστοῦν, ὑποδέχεται δὲ τὸν ὠτιαῖον κλάδον τοῦ πνευμονογαστρικοῦ. Καὶ τὸ μὲν ἔσω στόμιον αὐτοῦ εὕρηται ἐπὶ τῆς ὀπισθίας κάτω ἐπιφανείας τοῦ λιθοειδοῦς, τὸ δ' ἔξω ἀμέσως πρὸ τῆς μαστοειδοῦς ἀποφύσεως. Ἡ πορεία αὐτοῦ εἶναι σχεδὸν ἐγκαρσία ἐκ τῶν ἔσω πρὸς τὰ ἔξω. Ι. Π.

σωληνίδαι (οἱ) (Solenidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια μαλακίων σιφωνοφόρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λεπιδοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα θαλάσσια ζῷα, ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς θαλάσσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *σωλὴν* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σωληνῖτις, *—ιδος* (ἡ). Ἐκρηκτικὴ ὕλη, ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1894. Εἶναι εἶδος κορδίτιδος σωληνωτῆς μορφῆς καὶ ἔχει τὴν σύστασιν: κολλοδιοβάμβαξ 66%, νιτρογλυκερίνη 33% καὶ βαζελίνη 1%. Σ. Γ.

σωληνόβραχυς (ὁ) (Solecurtus) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλασματοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυακιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια μαλάκια μὲ κόγχην ἐπιμήκη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σωληνόγαστρα (τὰ) (Solenogastra) [*Ζῳολ.*]. Κατηγορία μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀμφινεύρων*, περιλαμβάνουσα μαλάκια μὲ σῶμα ἐπίμηκες, σωληνοειδὲς καὶ ἄνευ κόγχης. Ἀπαντῶσιν εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι: *νεομηνιίδαι*, *λεπιδομηνιίδαι*, *προνεομηνιίδαι*, κτλ. Δ. Ν. Π.

σωληνόγλυφα (τὰ) (Solenoglypha) [*Ζῳολ.*]. Κατηγορία ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων*, περιλαμβάνουσα μετρίου ἢ καὶ μεγάλου μεγέθους ὄφεις ἰοβόλους, ἀπαντῶντας πολλαχοῦ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σωληνόγναθος (ὁ) (Solenognathus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λοφοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *συγγναθιδῶν*. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

— [*Παλαιοζῳολ.*] Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ ὄρος Λίβανον. Γ. Κ. Γ.

σωληνόδους (ὁ) (Solenodus) [*Ζῳολ.*]. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐντομοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυοξιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους ζῷα. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ τὴν Κούβαν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σωληνώδους ὁ παράδοξος* (Solenodus paradoxus), ὅστις ἔχει μῆκος 0,60 μ. περίπου καὶ σῶμα μελανὸν μὲ κιτρινόφαιον ῥύγχος. Δ. Ν. Π.

Σωληνώδους ὁ παράδοξος.

σωληνοειδής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σωλῆνα, ὁ ἔχων σχῆμα σωλῆνος: «σωληνοειδὴς κοιλότης».

—[*Φυσ.*] Ἐν τῇ φυσικῇ καλοῦμεν *σωληνοειδὲς* σῦρμα ἀγωγὸν περιειλιγμένον σπειροειδῶς. Ὅταν σωληνοειδὲς διαρρέεται ὑπὸ ρεύματος καὶ ἐξαρτᾶται καταλλήλως, ὥστε νὰ δύναται νὰ περιστρέφηται περὶ κατακόρυφον ἄξονα, προσανατολίζεται ὁμοιοτρόπως πρὸς μαγνητικὴν βελόνην.

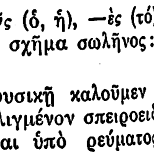

Γενικῶς, σωληνοειδὲς διαρρεόμενον ὑπὸ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος δεικνύει τὰς ἰδιότητας μαγνήτου. Ἡ ἔντασις τοῦ μαγνητικοῦ πεδίου ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ σωληνοειδοῦς, ἔνθα τὸ πεδίον εἶναι ὁμοιόμορφον, παρέχεται διὰ τοῦ τύπου:

$$H = \frac{4\pi N i}{l}$$

ὅπου N ὁ ἀριθμὸς τῶν σειρῶν, i ἡ ἔντασις τοῦ

Digitized by Google

ρεύματος καὶ l τὸ μῆκος τοῦ σωληνοειδοῦς. Τὸ γινόμενον Νi καλεῖται ἀριθμὸς ἀμπεροστροφῶν τοῦ σωληνοειδοῦς. κ. π.

— σωληνοειδεῖς ***ἀδένες*** *[Ἀνατομ.]*. Ἀδένες ἀποτελούμενοι ἐκ σωλήνων. Καὶ ἂν μὲν ὁ ἐκφορητικὸς πόρος αὐτῶν εἶναι ἄσχιστος, καλοῦνται *ἁπλοῖ*, ἂν δ' ἀποσχίζεται, *σύνθετοι*. Μορφαὶ τῶν σωληνοειδῶν ἀδένων εἶναι οἱ ὡς κυλινδροειδῆ σωληνάρια ἐμφανιζόμενοι, οἱ καὶ *κρύπται* καλούμενοι (μητριαῖοι ἀδένες), οἱ *σπειροειδεῖς*, ὧν τὸ τελικὸν πέρας ἑλίσσεται πολυειδῶς (ἱδρωτοποιοί, δωδεκαδακτυλικοί), οἱ *σχιστοί*, ὧν τὸ τελικὸν πέρας σχίζεται εἰς πολλοὺς σωλῆνας, οἱ *σωληνοκυψελοειδεῖς*, ὧν τὸ ἐκκριτικὸν μέρος ἀποτελεῖται ἐκ σωλήνων καὶ ἐκ κυψελωτῶν κυστιδίων. ι. π

σωληνοθαλῆ (τὰ) *[Βοτ.]*. Ἄθροισμα φυτῶν κρυπτογαμικῶν, ἀπαντώντων εἰς τὰς θαλάσσας ἢ τὰ ὕφυγρα ἐδάφη. Εἶναι ἁπλοῖ μονοκύτταροι ὀργανισμοί, διακλαδιζόμενοι κατόπιν εἰς πολυάριθμα νημάτια διαχωριζόμενα διὰ μεμβράνης καὶ ἀποτελοῦντα πολυκύτταρους φυτικοὺς ὀργανισμούς. Κυριωτέρα οἰκογένεια τοῦ ἀθροίσματος τούτων εἶναι οἱ *βωχεριίδαι* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σωληνοκάτοικοι (οἱ) (Tubicolae) *[Ζῳολ.]*· βλ. λ. *σωληνοσκώληκες*.

σωληνόκογχα (τὰ) (Solenoconchae) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκαφιπόδων*, περιλαμβάνουσα θαλάσσια ζῷα μὲ σῶμα ἐπίμηκες. Αἱ κόγχαι τῶν ζῴων τούτων διατρυποῦσι τὸ στερεὸν ὑπόθεμα, ἐφ' οὗ εἶναι προσκεκολλημέναι, καὶ ἐκβάλλουσι πρὸς τὰ ἐκτὸς τοὺς σίφωνας, δι' ὧν ἀπομυζῶσι τὸ ὕδωρ καὶ τὰς τροφάς. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰ παράλια τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν θαλασσῶν τῆς γῆς. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγεται ἡ οἰκογένεια τῶν *φαλαινωδῶν* καὶ ἄλλαι. Δ. Ν. Π.

σωληνόμορφος (ὁ) (Solenomorpha) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *σωληνοψιδῶν δεσμοδόντων ὁμομυαρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος ἰσχυρῶς ἐπιμεμηκυσμένον, δισκοειδές, λεῖον, κατὰ τὴν προσθίαν μοῖραν βραχὺ καὶ ἀπεστρογγυλωμένον, κατὰ δὲ τὴν ὀπισθίαν μακρὸν καὶ χαῖνον. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς δεβονίου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μέχρι τῆς τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σωληνόμυια (ἡ) (Solenomyia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων ἀκεφάλων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονομύων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφυριδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια διακρινόμενα κυρίως ἐκ τοῦ συνελκτῆρος μυός, ὅστις παρεντίθεται μεταξὺ τῶν δύο θυρίδων τῆς κόγχης. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει δύο εἴδη, ὧν τὸ ἓν ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὰς αὐστραλιακὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν μαλακίων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους σωληνόμυια Doderleiny ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἑλβετίου (2ας μεσογειακῆς) βαθμίδος τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μολίτσα ποταμοῦ τῆς Ἠπείρου. Γ. Κ. Γ.

σωληνοποιίδαι (οἱ) (Tubifidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀλιγοχαιτῶν*, περιλαμβάνουσα μικρούς, μετρίους ἢ ἀρκετὰ μεγάλους θαλασσίους σκώληκας, ἐνδιαιτωμένους ἐντὸς τῆς ἄμμου τοῦ βυθοῦ τῶν θαλασσῶν. Δ. Ν. Π.

σωληνοπορίδαι (οἱ) (Tubiporidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἀνθοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλκυοναρίων*, περιλαμβάνουσα θαλασσίους ζωϊκοὺς ὀργανισμοὺς σχηματίζοντας πολυπληθεῖς ἀποικίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *σωληνοπόρος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σωληνοπόρος (ὁ) (Tubipora) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀνθοζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *σωληνοποριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σωληνοσκώληκες (οἱ) (Tubicolae) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν*, περιλαμβάνουσα μικροὺς θαλασσίους σκώληκας, ἐνδιαιτωμένους ἐντὸς σωλήνων ἀσβεστολιθικῆς συστάσεως, οὓς σχηματίζουσιν ἐξ ἐκκρίσεως τοῦ ἰδίου αὐτῶν σώματος. Ἀπαντῶσιν εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σωληνόστομος (ὁ) (Solenostomus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λοφοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν συγγναθιδῶν, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροσώμων ἰχθύων, διακρινομένων διὰ τὸ ἰδιόρρυθμον αὐτῶν σῶμα καὶ ἀπαντώντων εἰς τὸν Εἰρηνικὸν καὶ Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σωληνόστομος ὁ παράδοξος* (Solenostomus paradoxus), ὅστις ἔχει μικρὸν μέγεθος, σῶμα βραχύ, πεπλατυσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, ταινιοειδές, μακρότατον ρύγχος, δύο ραχιαῖα πτερύγια, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἀρκετὰ ἀνεπτυ-

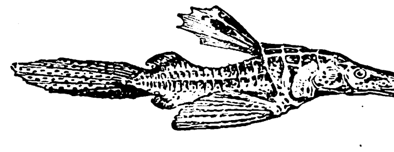

Σωληνόστομος ὁ παράδοξος.

γμένον καὶ τὸ δεύτερον ὑποτυπῶδες, εὐρέα στηθιαῖα πτερύγια, ὑποτυπῶδες ἑδραῖον καὶ ἀνεπτυγμένον οὐραῖον. Φθάνει εἰς μῆκος 0,10 μ. περίπου καὶ ἔχει χρῶμα κυανοῦν κατὰ τὴν ράχιν καὶ κυανοαργυρῶδες κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

σωληνοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων σωλῆνας, ὁ μετὰ σωλήνων.

σωλήνοψις (ἡ) (Solenopsis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν μυρμηκιδῶν Τὰ διάφορα εἴδη τοῦ γένους τούτου προσβάλλουν τὰ ἑσπεριδοειδῆ, τὰ καφφεόδενδρα, τὰ κακαόδενδρα, τὰ δαμάσκηνα, τὰ γεώμηλα, τὸν ἀραβόσιτον, τὴν ὄρυζαν κ. λ. π. Ε. Τ. Ε.

σωληνῶ *(—όω)*· ὁπλίζω διὰ σωλῆνος, τοποθετῶ σωλῆνα.

σωληνώδης, *—ους* (ὁ, ἡ), *—ες*· ὁ πλήρης σωλήνων· || ὁ ὅμοιος πρὸς σωλῆνα.

— σωληνώδη ***ἐπιθηλιώματα*** *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *ἐπιθηλίωμα*.

— σωληνῶδες ***φύσημα*** *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *βρογχικὴ ἀναπνοή*.

— σωληνώδης ***φωνὴ*** *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *βρογχοφωνία*.

σωλήνωσις, *—εως* (ἡ)· ὅπλισις διὰ σωλήνων, τοποθέτησις σωλήνων: «ἀεραγωγὸς σωλήνωσις» || τὸ σύνολον τῶν σωλήνων μηχανῆς τινος.

— *[Ὑδροτεχν.] Σωλήνωσις* καλεῖται ἐν τῇ ὑδροτεχνίᾳ ὁ ἀγωγός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δύναται νὰ κυκλοφορήσῃ ρευστὸν ὑπὸ πίεσιν. Ἡ σωλήνωσις κατασκευάζεται κατὰ κανόνα ἐκ μικροτέρου μήκους στοιχείων, βιομηχανικῶς κυρίως παραγομένων καὶ συναρμολογουμένων πρὸς ἄλληλα στεγανῶς. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα καλοῦνται *σωλῆνες* Οἱ σωλῆνες ἔχουν, σχεδὸν πάντοτε, διατομὴν κυκλικήν. Ὁ κύκλος εἶναι, διὰ τὰ ρεύματα, ἡ διατομὴ τῆς ἥσσονος κινηματικῆς ἀντιστάσεως, διότι ἡ ἀντίστασις αὕτη, ἀνάλογος οὖσα τῆς περιμέτρου τῆς διατομῆς, γίνεται ἐλαχίστη εἰς τὸν κύκλον, παρουσιάζοντα ἐξ ὅλων τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων τοῦ αὐτοῦ ἐμβαδοῦ τὴν ἐλαχίστην περίμετρον. Τὰ πάχη τῶν σωλήνων ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν εἰδικὴν πίεσιν τοῦ ρεύματος, ἀπὸ τὴν ἐπὶ ἐφελκυσμῷ ἀντίστασιν τοῦ ἐξ οὗ ὁ σωλὴν ὑλικοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν διάμετρον. Ἐὰν τὸ ρεῦμα εἶναι ὑδάτινον, τὸ θεωρητικὸν πάχος δίδεται ἀπὸ τὸν τύπον:

$$α = \frac{δ.φ.}{2.R}$$

εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι: α τὸ πάχος τοῦ σωλῆνος εἰς μέτρα, δ ἡ ἐσωτερικὴ διάμετρος τοῦ σωλῆνος εἰς μέτρα, φ ἡ εἰδικὴ πίεσις τοῦ ρεύματος εἰς μέτρα (τὸ φορτίον τοῦ ρεύματος) καὶ R ἡ ἐπιτρεπομένη ἐπὶ ἐφελκυσμῷ τάσις τοῦ ὑλικοῦ εἰς τόνους ἀνὰ μέτρον τετραγωνικόν.

Οἱ δόκιμοι σωλῆνες πρέπει νὰ ἔχουν μικρὰν ἀξίαν, νὰ εἶναι κατεσκευασμένοι ἐξ ὑλικοῦ ὑδατοστεγοῦς ὑπὸ μεγάλα φορτία, νὰ παρουσιάζουν ἀντίστασιν κατὰ τῆς φθορᾶς τῆς προκαλουμένης εἴτε ἐκ τῶν ὅρων τῆς λειτουργίας των εἴτε ἐκ τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος, νὰ ἔχουν τὴν ἀπαιτουμένην κατὰ τῶν πιέσεων τοῦ ρεύματος ἀντοχήν, νὰ προέρχωνται ἐξ ὑλικοῦ μαλακοῦ, ἀφ' ἑνὸς διὰ νὰ μὴ θραύωνται ἀπὸ τὰς κρούσεις, τὰς ὁποίας ὑφίστανται κατὰ τὰς μεταφοράς, ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ εἶναι εὐκατέργαστοι πρὸς εὐχερῆ κοπὴν ἢ διάτρησιν.

Διὰ τὰς διοχετεύσεις ὑδατίνων ρευμάτων χρησιμοποιοῦνται σήμερον σωλῆνες ἐξ ὀπτῆς ἀργίλλου (πηλοσωλῆνες), ἐκ ξύλου, ἐκ μολύβδου, ἐκ χαλκοῦ, ἐκ σκυροκονιάματος μετὰ ἢ ἄνευ ὁπλισμοῦ, ἐξ ἀργιλλοπυριτίου (grès), ἐκ μίγματος σιμέντου καὶ ἀμιάντου (Eternit ἢ Italit), ἐκ σιδήρου, ἐκ χυτοσιδήρου, ἐκ χάλυβος. Οἱ ἐκ χυτοσιδήρου καὶ χάλυβος σωλῆνες εἶναι οἱ συνηθέστερον χρησιμοποιούμενοι διὰ τὰς μεγάλας καὶ σοβαρὰς διοχετεύσεις. Οἱ ἐκ τῶν ὑπολοίπων ὑλικῶν σωλῆνες χρησιμοποιοῦνται εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔχουν περιωρισμένην ἐφαρμογήν.

Χυτοσιδηροῖ σωλῆνες. Ἡ βιομηχανία ἐν Εὐρώπῃ κατασκευάζει κανονικῶς δύο τύπους χυτοσιδηρῶν σωλήνων: τοὺς ἐλαφροὺς (salubres), προοριζομένους κυρίως δι' ἀποχετεύσεις μελανῶν ὑδάτων (ὑδάτων ἀκαθάρτων), κυκλοφορούντων μὲ μικρὰ φορτία, καὶ τοὺς βαρεῖς, τῶν ὁποίων τὰ πάχη εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀντιστῶσι μετ' ἀσφαλείας εἰς φορτία 100 μ. ὕδατος. Οἱ βαρεῖς σωλῆνες δοκιμάζονται εἰς τὸ ἐργοστάσιον εἰς φορτία 200 μ. περίπου Διὰ φορτία μεγαλύτερα οἱ χυτοσιδηροῖ σωλῆνες παράγονται κατόπιν εἰδικῆς παραγγελίας καὶ κατασκευάζονται εἴτε μὲ μεγαλύτερον πάχος εἰς βάρος τῆς ἐσωτερικῆς διαμέτρου, εἴτε μὲ χαυβδίνους ζωστῆρας, οἱ ὁποῖοι ὡς νευρώσεις περισφίγγουν ἐξωτερικῶς τὸν σωλῆνα ἀνὰ διαστήματα 0,75 μ. περίπου. Ἡ κατασκευὴ τῶν χυτοσιδηρῶν σωλήνων ἀπαιτεῖ σοβαρὰς ἐγκαταστάσεις καὶ χειρισμοὺς προσεκτικούς. Ἐξ ἀμελείας ἢ ἀδεξιότητος δύνανται νὰ προκύψουν σωλῆνες μὲ ἀνομοιόμορφον πάχος ἢ μὲ κενὰ ἐν τῇ μάζῃ των, προερχόμενα ἀπὸ φυσαλλίδας ἀέρος φυλακισθέντος εἰς τὸ τετηκὸς μέταλλον. Ἀποφεύγουν ἐν μέρει τὰ μειονεκτήματα ταῦτα διὰ τῆς ἐκτυπώσεως τῶν σωλήνων εἰς τύπους κατακορύφως τοποθετημένους. Εἰς τὰ καμπύλα ὅμως καὶ ἐν γένει εἰς τὰ μὴ εὐθύγραμμα τεμάχια ἡ κατακόρυφος ἐκτύπωσις εἶναι ἀνέφικτος καὶ ἀντιμετωπίζεται διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ πάχους ἡ ἐκ τῶν μνησθέντων μειονεκτημάτων προκύπτουσα μείωσις τῆς ἀντοχῆς. Ὡς ἐπιτρεπομένην ἐπὶ ἐφελκυσμῷ τάσιν τοῦ χυτοσιδήρου δέχονται 3.000 τον/$μ^2$ καὶ συνεπῶς τὸ θεωρητικὸν πάχος τῶν χυτοσιδηρῶν σωλήνων δίδεται ἐκ τοῦ τύπου α=0,00016 δ.φ.

Διὰ νὰ ἐνισχυθῇ ὅμως ἡ ἀντοχὴ τοῦ σωλῆνος κατὰ τῶν κρούσεων καὶ τῶν πληγμάτων τῆς μεταφορᾶς, αὐξάνουν τὸ πάχος κατὰ σταθερὰν ποσότητα καὶ ὡς πρακτικὸν τύπον δέχονται ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τὸν ἑξῆς:

$$α = 0,008 + 0,00016\ δ\ φ.$$

Προσφάτως ἡ βιομηχανία ἤρχισε κατασκευάζουσα χυτοσιδηροῦς σωλῆνας διὰ μεθόδου καλουμένης φυγοκεντρικῆς. Τὸ ρευστὸν μέταλλον χύνεται ἐντὸς κλειστῶν τύπων, εἰς τοὺς ὁποίους δίδεται ταχυτάτη περὶ τὸν ἄξονά των περιστροφικὴ κίνησις. Ἡ ἐκ ταύτης ἀναπτυσσομένη φυγόκεντρος δύναμις ἐξακοντίζει πρὸς τὸ τοίχωμα τοῦ τύπου τὰ ὑγρὰ μόρια, ἅτινα συνωθούμενα καὶ συμπιεζόμενα σχηματίζουν ὁμογενῆ καὶ ἰσοπαχῆ μᾶζαν ἄνευ κενῶν καὶ μὲ ἱστὸν πυκνὸν καὶ συνεσφιγμένον. Οἱ διὰ τῆς μεθόδου ταύτης παραγόμενοι σωλῆνες καλοῦνται φυγοκεντρικοί, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς πρώτους, καλουμένους χυτοὺς κατακορύφως (coulés verticalement). Ἡ ἐπὶ ἐφελκυσμῷ ἀντίστασις τοῦ μετάλλου εἰς τοὺς φυγοκεντρικοὺς σωλῆνας παρουσιάζεται λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας πυκνότητος ηὐξημένη, καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ βάρος τῶν σωλήνων τούτων εἶναι μικρότερον τοῦ βάρους τῶν κατακορύφως χυτῶν. Προκύπτει ἐκ τούτου οἰκονομία εἰς τὰς δαπάνας παραγωγῆς, μεταφορᾶς καὶ δασμολογήσεως. Παρὰ τὰ ἐκτεθέντα πλεονεκτήματά των, οἱ φυγοκεντρικοὶ σωλῆνες δὲν ἔχουν ἀκόμη εὐρέως διαδοθῆ, διότι τὸ μέταλλον κατὰ τὴν φυγοκεντρικὴν κατεργασίαν ὑφίσταται ἓν εἶδος βαφῆς, ἡ ὁποία τὸ καθιστᾷ εὔθραστον, δυσκατέργαστον καὶ ἴσως εὐοξείδωτον. Εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀγορὰς οἱ χυτοσιδηροῖ σωλῆνες πωλοῦνται μὲ τὸ βάρος ὡς μέτρον τῆς τιμῆς των. Ἡ συνήθης τιμὴ εἶναι περίπου 8 λίραι Ἀγγλίας ἀνὰ τόννον c. i. f. ἑλληνικὸν λιμένα. Διὰ τὰς μεγάλας διαμέτρους (250 χιλ. καὶ ἄνω) ἡ τιμή των μειοῦται. Αἱ τιμαὶ νοοῦνται διὰ τὰ εὐθύγραμμα τεμάχια. Διὰ τὰ εἰδικὰ τεμάχια ἡ τιμὴ αὐξάνει κατὰ 50 % περίπου.

Χαλύβδινοι σωλῆνες. Διὰ τὰς διοχετεύσεις ὑδατίνων ρευμάτων μεγάλου φορτίου χρησιμοποιοῦν σωλῆνας χαλυβδίνους τῶν ἑξῆς τύπων:

Μετὰ ραφῆς διὰ συγκολλήσεως ἢ ἡλώσεως ἐπὶ χαλυβδίνων φύλλων καὶ ἄνευ ραφῆς διὰ διατρήσεως τοῦ θερμοῦ μετάλλου ἐν πλαστικῇ καταστάσει διερχομένου δι' εἰδικῶν ἐλάστρων. Οἱ ἄνευ ραφῆς καλοῦνται καὶ σωλῆνες Mannesmann, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐφευρέτου τῆς μεθόδου παραγωγῆς των. Οἱ μετὰ ραφῆς σωλῆνες χρησιμοποιοῦνται διὰ μεγάλας παροχὰς καὶ ὑψηλὰ φορτία καὶ κατασκευάζονται εἰδικῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς χρήσεώς των. Ἀντιθέτως, ἡ κατασκευὴ τῶν σωλήνων Mannesmann εἶναι πολὺ συχνοτέρα ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων τύπων. Τὰ πάχη των ὑπολογίζονται μὲ ἐπιτρεπομένην ἐπὶ ἐφελκυσμῷ τάσιν τοῦ χάλυβος 10.000 τόν./$μ^2$ καὶ διὰ φορτία 500 μέτρων. Ἡ δοκιμή των εἰς τὸ ἐργοστάσιον γίνεται εἰς διπλάσιον φορτίον. Τὰ μήκη των φθάνουν μέχρις 9 μ. καὶ ἐξωτερικῶς ἐπενδύονται μὲ ἠσφαλτωμένον ὕφασμα ἐκ φυτικοῦ νήματος (jute). Εἰς τὸ ἐμπόριον ἡ τιμὴ τῶν μὲν ἄνευ ραφῆς δίδεται ἐπὶ τῆς μονάδος τοῦ βάρους, τῶν δὲ Mannesmann ἐπὶ τῆς μονάδος τοῦ χρησίμου μήκους χωριστὰ δι' ἑκάστην διάμετρον.

Μεταξὺ τῶν βιομηχανιῶν, ἀφ' ἑνὸς τοῦ χυτοσιδηροῦ σωλῆνος καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ σωλῆνος Mannesmann, διεξάγεται ἀπὸ μακροῦ ὀξὺς βιομηχανικὸς πόλεμος. Ἡ πρώτη, ἐξαίρουσα τὴν μακροβιότητα τοῦ προϊόντος της λόγῳ τοῦ δυσοξειδώτου τοῦ χυτοσιδήρου, κατηγορεῖ τοὺς σωλῆνας Man-

Digitized by Google

nesmann διὰ τὴν μεγάλην εἰς τὴν ὀξείδωσιν εὐπάθειαν, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας εἶναι τὸ βραχὺ τῆς διαρκείας των εἰς ὑπογείους τοποθετήσεις. Ἀναφέρει πολλὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἠναγκάσθησαν νὰ ἀντικαταστήσουν σωληνώσεις ἐκ Mannesmann μετὰ ὀλιγοχρόνιον χρῆσιν. Ἀντιθέτως, ἡ δευτέρα ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἐπένδυσις τοῦ σωλῆνος διὰ τοῦ ἠσφαλτωμένου ὑφάσματος τὸν προφυλάσσει ἐπαρκῶς κατὰ τῆς ὀξειδώσεως. Κατηγορεῖ περαιτέρω τὸν χυτοσιδηροῦν σωλῆνα ὡς εὔθραυστον εἰς τὰς κρούσεις, περιωρισμένης στατικῆς ἀντιστάσεως, ἐστερημένον εὐλυγισίας καὶ βαρύτερον. Αἱ ἀμοιβαῖαι αὗται κατηγορίαι ἔχουν ἑκατέρωθεν δόσιν ὑπερβολῆς. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἀμφότερα τὰ προϊόντα ἀποτελοῦν πολύτιμον διὰ τὴν ὑδροτεχνίαν ὑλικόν, καὶ ἕκαστον τούτων ἔχει τὴν θέσιν του, προσδιοριζομένην ἀπὸ τὰς εἰδικὰς ἑκάστου θέματος συνθήκας.

Διὰ τὴν συναρμολόγησιν τῶν σωλήνων μεταξύ των πρὸς ἀποτέλεσιν τῆς σωληνώσεως, χρησιμοποιοῦσι μεγάλην ποικιλίαν συνδέσμων δυναμένων νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὰς ἑξῆς τρεῖς τυπικὰς μορφάς: α) σύνδεσμος διὰ δίσκου (à brides), β) σύνδεσμος διὰ δακτυλίου (à bague), γ) σύνδεσμος δι' ἐγκιβωτίσεως (à emboitement). Εἰς τὸν διὰ δίσκου σύνδεσμον ὁ σωλὴν ἀπολήγει εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα του εἰς δίσκον μὲ ὀπάς. Οἱ δίσκοι δύο συνεχῶν σωλήνων προσεγγίζουν καὶ συσφίγγονται διὰ μέσου κοχλιοφόρων ἥλων, διερχομένων διὰ τῶν ὀπῶν τῶν δίσκων. Πρὸς ἐπιτυχίαν ἀπολύτου στεγανότητος παρεντίθεται μεταξὺ τῶν δίσκων φύλλον μολύβδου ἢ ἐλαστικοῦ ἢ δέρματος. Ὁ διὰ δίσκου σύνδεσμος εἶναι ὁ στεγανώτερος. Εἶναι ὅμως δαπανηρὸς καὶ καθιστᾷ τὴν σωλήνωσιν ἄκαμπτον καὶ ἀνεπίδεκτον θερμοκρασιακῆς διαστολῆς. Ἀναγκάζονται ὡς ἐκ τούτου, ἰδίως ὅταν ἡ σωλήνωσις εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τὸν ἀέρα, νὰ παρεμβάλλουν ἀνὰ διαστήματα εἰδικὰ ὄργανα (ἁρμοὺς διαστολῆς), ἐπιτρέποντα τὴν διαστολὴν τῆς σωληνώσεως. Μὲ τὸν διὰ δακτυλίου σύνδεσμον τὰ ἄκρα τῶν συνεχομένων σωλήνων τοποθετοῦνται εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων χιλιοστῶν ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ οὕτω σχηματιζόμενος ἁρμὸς καλύπτεται ὑπὸ δακτυλίου ἐσωτερικῆς διαμέτρου κατά τι μεγαλυτέρας τῆς ἐξωτερικῆς διαμέτρου τοῦ σωλῆνος, καὶ τὸ κενὸν πληροῦται διὰ βύσματος συμπιεζομένου ἰσχυρῶς. Βύσματα ἐν χρήσει εἶναι ὁ μόλυβδος, τὸ καννάβινον νῆμα, τὸ ἐλαστικόν, τὸ τσιμεντοκονίαμα.

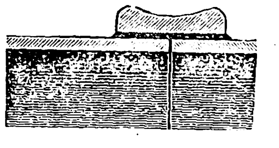
Σύνδεσμος διὰ δακτυλίου.

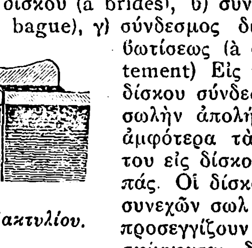
Ἁρμὸς διαστολῆς.

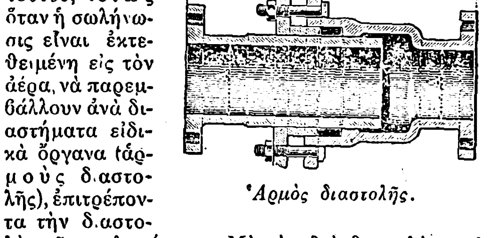
1) *Σύνδεσμος διὰ δίσκου.* 2) *Σύνδεσμος διὰ δίσκου ἐνισχυμένος.*

Εἰς τὸν δι' ἐγκιβωτίσεως σύνδεσμον τὸ ἓν τῶν δύο ἄκρων τοῦ σωλῆνος διευρύνεται εἰς μῆκος 10 περίπου ἑκατοστῶν καὶ ἀποτελεῖ κιβώτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰσδύει τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ συνεχομένου σωλῆνος μὲ εὐρυχωρίαν ὀλίγων χιλιοστῶν. Τὸ περιθώριον τοῦτο πληροῦται διὰ βύσματος. Προκειμένου περὶ χυτοσιδηρῶν σωλήνων καὶ σωλήνων Mannesmann, συνδεομένων δι' ἐγκιβωτίσεως τὸ χρησιμοποιούμενον βύσμα εἶναι καννάβινον νῆμα κατραμωμένον καὶ ἐπ' αὐτοῦ μόλυβδος.

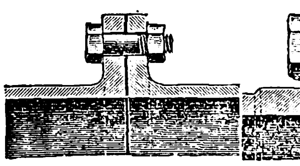
Σύνδεσμος δι' ἐγκιβωτίσεως.

Ὁ δι' ἐγκιβωτίσεως σύνδεσμος εἶναι ὁ οἰκονομικώτερος καὶ ὁ συνηθέστερον χρησιμοποιούμενος εἰς τὰς ὑδρεύσεις. Ἐπιτρέπει τὴν θερμοκρασιακὴν διαστολὴν καὶ τὴν εὐλυγισίαν τῆς σωληνώσεως καὶ τοὺς κραδασμοὺς καὶ ὑποχωρήσεις τοῦ ἐδάφους. Διὰ φορτία ὅμως ὑπερβαίνοντα τὰ 200 μέτρα, ὁ σύνδεσμος οὗτος δὲν εἶναι ἄξιος συστάσεως. Ἡ σωλήνωσις δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ μόνον μὲ εὐθυγράμμους σωλῆνας. Ἀπαιτοῦνται σχεδὸν πάντοτε ὡρισμένης μορφῆς τεμάχια, ἐπιτρέποντα τὴν ἀλλαγὴν κατευθύνσεως τῆς σωληνώσεως ἢ τὸν διχασμόν της ἢ τὴν μεταβολὴν τῆς διαμέτρου της ἢ τὴν παρεμβολὴν ὀργάνων ἀπαραιτήτων διὰ τὴν καλὴν κυκλοφορίαν τοῦ ρεύματος. Τὰ τεμάχια ταῦτα καλοῦνται εἰδικὰ τεμάχια (raccords). Τὰ περισσότερον χρησιμοποιούμενα εἶναι: αἱ καμπύλαι, τὰ Τ, οἱ σταυροί, αἱ συστολαί, τὰ περιλαίμια (manchons), καὶ τὰ τεμάχια ἀλλαγῆς συνδέσμου (bouts d'extrêmité).

Ἐν Ἑλλάδι ἡ βιομηχανία τῶν σωλήνων εἶναι περιωρισμένη· κατασκευάζει μόνον σωλῆνας ἐξ ὀπτῆς ἀργίλλου, ἐκ μολύβδου, καὶ ἐκ σιμεντοσκυροκονιάματος μετὰ ἢ ἄνευ ὁπλισμοῦ. Προσφάτως ἱδρύθη ἐν Ν. Φαλήρῳ ἐργοστάσιον κατασκευῆς σωλήνων ἐκ σιμεντοσκυροκονιάματος μὲ τὴν φυγοκεντρικὴν μέθοδον. Α. Γ. Κ.

—*[Στρατ. Τεχν.]* *Σωλήνωσις* καλεῖται ἀντικατάστασις τοῦ ἐφθαρμένου κοίλου σωλήνων πυροβόλων δι' ἑτέρου καινουργοῦς. Οὕτως ἐπέρχεται ἀνακαίνισις τοῦ πυροβόλου καὶ χρησιμοποιοῦνται ἐκ νέου τὰ χιτώνια καὶ τὰ κρατύσματα τοῦ σωλῆνος, ὁπότε ἀποφεύγεται ἡ δαπάνη ἀντικαταστάσεως ὁλοκλήρου τοῦ σωλῆνος.

Σωλήνωσις καλεῖται ἐπίσης ἡ ἐργασία εἰσαγωγῆς ἐντὸς παλαιῶν σωλήνων, λειανθέντων προηγουμένως ἐσωτερικῶς, κοίλου μικροτέρου διαμετρήματος, ὁπότε τὸ σύνολον τοῦ παλαιοῦ σωλῆνος, χρησιμοποιεῖται ὡς χιτώνιον τοῦ νέου κοίλου. Τοιαύτης κατασκευῆς ἦσαν τὰ γερμανικὰ ὑπερτηλεβόλα τῶν 21 ἑκατ. Γ. Α. ΚΝ.

Σωλιάκ (Chauliac), ***Γουΐδων ντὲ*** —. Γάλλος χειρουργός, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Διετέλεσεν ἐν Ἀβινιὸν ἰατρὸς τριῶν παπῶν: τοῦ Κλήμεντος ΣΤ', Ἰννοκεντίου ΣΤ' καὶ Οὐρβανοῦ Ε' (1342—1370). Ἐν Ἀβινιὸν συνέγραψεν ἐπίσης τῷ 1343 τὸ κυριώτερον αὐτοῦ ἔργον χειρουργικῆς: «Inventorium sive collectorium partis chirurgicalis medicinae», μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Laurent Zoubert μὲ τὸν τίτλον «Μεγάλη χειρουργική» (1592). Ο. Ρ.

Σώλλιβαν (Sullivan), ***Ἀρθοῦρος.*** Ἄγγλος μουσικοσυνθέτης (1842—1900). Τῷ 1861 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς συνθέσεως ἐν τῇ Βασιλικῇ Ἀκαδημίᾳ μουσικῆς τοῦ Λονδίνου καὶ ἀπὸ τοῦ 1876 μέχρι τοῦ 1881 διετέλεσε διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Σχολῆς μουσικῆς ἐν Λονδίνῳ. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀρίστων Ἄγγλων συνθετῶν καὶ ἐκ τῶν δημοφιλεστέρων μουσικῶν τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ διεκρίθη ἰδίως εἰς τὸ ἐλαφρὸν μελόδραμα. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι ἡ μελοποίησις τῶν δραμάτων τοῦ Σαίξπηρ: «Ὁ ἔμπορος τῆς Βενετίας», «Ἑρρῖκος Η'» καὶ «Μάκβεθ», ἡ μπαλλάντα «Τὸ μαγεμένο νησί» (1864), τὰ ὀρατόρια: «Τὸ φῶς τοῦ κόσμου» καὶ «Ὁ ἄσωτος υἱός», διάφορα τεμάχια μουσικῆς δωματίου καὶ αἱ ὀπερέτται του, ἐκ τῶν ὁποίων «Ὁ μικάδος» ἐσημείωσε μεγίστην ἐπιτυχίαν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἔγραψεν ἐπίσης τὸ μελόδραμα «Ἰβανόης» (1891), διάφορα ᾄσματα, ἔργα δι' ὀρχήστραν, κ. τ. λ. —Ω.

Σώλλυ (Sully), ***Ἰάκωβος.*** Ἄγγλος ψυχολόγος, τῆς συνειρμικῆς σχολῆς (1842—1923). Σπουδάσας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ κατόπιν ἐν Goettingen καὶ Βερολίνῳ, ἐχρημάτισεν ἀπὸ τοῦ 1892 μέχρι τοῦ 1903 καθηγητὴς τῆς ὑπὸ τοῦ Grote ἐπιχορηγουμένης ἕδρας τῆς φιλοσοφίας. Ἡ διδασκαλία του παρουσιάζει πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὴν τοῦ Bain, πολλὰ δὲ τῶν ἔργων του ἀποτελοῦν ὑπόδειγμα μεμετρημένης καὶ σαφοῦς διατυπώσεως, χωρὶς ὅμως μεγάλην πρωτοτυπίαν. Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν πρώτων ἀσχοληθέντων μὲ τὴν ψυχολογίαν τοῦ παιδός. Ἔργα: «Sensation and intuition» (1874), «Illusions» (1881), «Outlines of Psychology» (1884) «Teacher's Handbook of Psychology» (1886), «Studies of Childhood» (1895), «Children's Ways» (1897), «Essay on Laugchter» (1902) κ. ἄ. Ε. Λ.

Σωλμούγρα ***ἔλαιον*** ἢ ***βούτυρον*** (Huile de Chaulmoogra) *[Φαρμακογ.]*. Προέρχεται ἐκ τῶν σπερμάτων γυνοκαρδίας τῆς εὐόσμου (Gynocardia odorata). Τὸ ἔλαιον παρασκευάζεται δι' ἐκθλίψεως τῶν σπερμάτων ἀρχικῶς ἐν ψυχρῷ καὶ εἶτα ἐν θερμῷ καὶ εἶναι κιτρινόλευκος ἀλοιφώδης μᾶζα τηκομένη εἰς 20° καὶ εἰδικῆς βάρους. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 0.951, εἶναι διαλυτὸν εἰς τὰ ὀργανικὰ διαλυτικὰ ὑγρὰ καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ τριγλυκερίδια τῶν ὀξέων: παλμιτικοῦ, κοκκινικοῦ, γυνοκαρδικοῦ καὶ στεατικοῦ. Τὸ γυνοκαρδικὸν ὀξὺ εἶναι μᾶζα στερεὰ λιπώδης, λευκή, τηκομένη εἰς 29°. Τὸ ἔλαιον τοῦτο χρησιμοποιεῖται ἐξωτερικῶς, μὲ ἐλαχίστην ὅμως ὠφέλειαν, ἐπὶ λέπρας. Δίδεται εἰς δόσεις ὀλίγων σταγόνων, αὐξανομένων μέχρις 20 ἡμερησίως ἐν γάλακτι. Ἐπίσης ἐνίεται ὑποδορίως ἢ γίνονται ἐξ αὐτοῦ κλύσματα μέχρι 5 γρ. Ὁμοίως δίδεται τὸ ἔλαιον καὶ εἰς κερατινωθέντα καταπότια. Δευτερευούσας δράσεις παρουσιάζει τὸ ἔλαιον στομαχικὰς διαταραχάς, ἐπὶ μακρὰς δὲ χρήσεως καρδιακὴν κατάρρειψιν. Κατὰ τῆς λέπρας τὸ ἔλαιον τοῦ σωλμούγρα δίδεται καὶ ὡς ἀντιλεπρόλη, ἥτις εἶναι ὁ αἰθυλεστὴρ τοῦ γυνοκαρδικοῦ ὀξέος. Κ. Γ. Μ.

σωλμουγρικὸν ***ὀξὺ*** *[Χημ.]*. Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{18}H_{32}O_2$, ἀνευρεθὲν εἰς τὸ ἔλαιον τοῦ σωλμούγρα. Τήκεται εἰς 68°. Ε. Γ.

Σώλσμπερυ (Salisbury) *[Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῆς Ἀγγλίας, καλουμένη καὶ *Νιοῦ Σάρεμ* (New Sarum), πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Οὐΐλτ, ἐπὶ τοῦ Ἄβον ποταμοῦ, εἰς ἀπόστασιν 38 χλμ. δυτικῶς τοῦ Οὐΐντσεστερ, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. 22.861 (1921). Ἔχει καθεδρικὸν ναὸν γοτθικοῦ ρυθμοῦ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος (1220—1350) μετὰ κωδωνοστασίου ὕψους 124 μ., τοῦ ὑψηλοτέρου τῆς Ἀγγλίας, καλλιτεχνικὴν ἐπαγγελματικὴν σχολήν, μουσεῖα καὶ βιομηχανίαν ταπήτων, ζυθοποιίας, δερμάτων, χαλυβδίνων εἰδῶν.—2) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς κατὰ τὰ δυτικὰ τῆς πολιτείας Β. Καρολίνας, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. 16.310 (1923).—3) Πόλις ἐν τῇ Ν. Ἀφρικῇ, πρωτεύουσα τῆς νοτίου Ροδεσίας, εἰς ὕψος 1.600 μ., ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Καΐρου—Ἀκρωτηρίου. Κάτοικοι 38.000 (1927). Θ. Κ.

Σώλσμπερυ (Salisbury). Παλαιὰ ἀγγλικὴ οἰκογένεια εὐγενῶν κομίτων καὶ μαρκησίων, ὧν ὁ τίτλος ἀνήκει νῦν εἰς τὴν οἰκογένειαν Σέσιλ. Ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Τῷ 1198 ὁ *Γουλιέλμος Λογκεπέ*, νόθος υἱὸς τοῦ Ἑρρίκου Β', ἐνυμφεύθη τὴν Ἔλα, κόμισσαν τοῦ Σώλσμπερυ, τῆς ὁποίας οὕτω ἀπέκτησε καὶ τὸν τίτλον. Τῷ 1213 ὁ Γουλιέλμος κατέστρεψε μέρος τοῦ στόλου τοῦ Φιλίππου τῆς Γαλλίας, ὅστις παρεσκεύαζεν εἰσβολὴν εἰς τὸ ἀγγλικὸν ἔδαφος. Τῷ 1216 μετέστη ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος προσῆλθε πάλιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ καὶ εἰς τὴν ἀγγλικὴν αὐλήν, τῷ δὲ 1219 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σταυροφορίαν τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ διεκρίθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Δαμιέττης. Τῷ 1225 συνώδευσε τὸν Ριχάρδον τῆς Κορνουάλλης εἰς τὴν ἐκστρατείαν του κατὰ τῆς Γασκωνίας, τῇ δὲ 1226 ἀπέθανε, δηλητηριασθείς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου ντὲ Μπέργκ, ὁ ὁποῖος ἐπεθύμει νὰ νυμφεύσῃ τὸν ἀνεψιόν του μετὰ τῆς συζύγου του. Τούτου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ Γουλιέλμος Λογκεπὲ (1212—1250), ὁ ὁποῖος συνώδευσεν ἐπίσης τὸν Ριχάρδον τῆς Κορνουάλλης εἰς τὴν σταυροφορίαν τοῦ 1240—1242, ἐπολέμησε μὲ τὸν Ἑρρῖκον Γ' εἰς τὴν Γασκωνίαν καὶ ἐφονεύθη μαχόμενος γενναίως κατὰ τῶν Σαρακηνῶν παρὰ τὴν Μανσούραν. Ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος τοῦ Σώλσμπερυ περιῆλθε τῷ 1337 εἰς τὸν *Γουλιέλμον ντὲ Μοντακὺτ* (1301—1344), ἕνα ἐκ τῶν μᾶλλον εὐνοουμένων τοῦ Ἐδουάρδου Γ'. Οὗτος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ Μόρτιμερ. Ἐπολέμησεν ἐν Σκωτίᾳ, ἐξετέλεσε διαφόρους διπλωματικὰς ἀποστολὰς διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἕνωσιν τῶν γερμανικῶν κρατῶν καὶ τῶν Κάτω Χωρῶν κατὰ τῆς Γαλλίας (1337), ἐπολέμησεν ἐν Φλάνδρᾳ καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος ἐν Λίλλῃ τῷ 1340. Ἀπελευθερωθεὶς μετὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τουρναὶ (1341), ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐφονεύθη ἐν μονομαχίᾳ. Ὁ *Γουλιέλμος Μοντακύτ*, δεύτερος κόμις τοῦ Σώλσμπερυ, υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1328—1397), διετέλεσεν ἀρχηγὸς τμήματος τῆς στρατιᾶς τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ποατιὲ (1356), ἐπολέμησεν ἐκ νέου ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1357 καὶ 1373 καὶ κατώρθωσε νὰ τροφοδοτήσῃ τὴν Βρέστην, πολιορκουμένην ὑπὸ τοῦ Ντὺ-Γκεσλέν. Τῷ 1375 διετέλεσεν ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸ συνέδριον τῆς Μπρύζ, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τοῦ 1377 πρὸς σύναψιν εἰρήνης μετὰ τῆς Γαλλίας, καθὼς καὶ εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῷ 1389 καὶ 1392 πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ὁ *Ἰωάννης*, τρίτος κόμις τοῦ Σώλμσπερυ (1350—1400), ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μᾶλλον εἰσακουομένων συμβούλων τοῦ Ριχάρδου Γ' καὶ ἔλαβε σημαντικὸν μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ γάμου τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς Ἰσαβέλλας, εἶχεν ὅμως καταστῇ λίαν μισητὸς παρὰ τῷ λαῷ, ὡς ὑπεύθυνος τῆς πτώσεως τοῦ Γλούσεστερ καὶ τοῦ Βάρβικ. Μετὰ τὴν ἄνοδον τοῦ Ἑρρίκου Δ' εἰς τὸν θρόνον ἐφυλακίσθη εἰς τὸν πύργον τοῦ Λονδίνου, ἀλλὰ βραδύτερον ἀφέθη ἐλεύθερος παρὰ τὴν ἀπαίτησιν τῶν κατοίκων τοῦ Λονδίνου, οἵτινες ἐζήτουν τὴν θανάτωσίν του. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του διωργάνωσε συνωμοσίαν κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ συνελήφθη μετὰ τοῦ Κὲντ καὶ τοῦ Λώμλεϋ ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ ἀπεκεφαλίσθη. Ὁ υἱὸς τούτου *Θωμᾶς*, τέταρτος κόμις τοῦ Σώλσμπερυ, ὁ ὁποῖος εἶχε διακριθῆ ὡς ἱκανὸς στρατιωτικὸς (1388—1428), εἶχε θυγατέρα τὴν Ἀλίκην, ἥτις ἐνυμφεύθη τὸν *Ριχάρδον Νέβιλ*, εἰς ὃν περιῆλθεν ὁ τίτλος τῷ 1428. Ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος τοῦ Σώλσμπερυ περιῆλθε βραδύτερον εἰς τὴν οἰκογένειαν Σέσιλ, εἰς ἣν ἀπενεμήθη τῷ 1605, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ *Ροβέρτου Σέσιλ*, δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ λόρδου Μπέρλυ. Ὁ ἕβδομος κόμις τοῦ Σώλσμπερυ *Ἰάκωβος Σέσιλ* (1748—1823) ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τῆς οἰκογενείας, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τῷ 1789 παρὰ τοῦ βασιλέως τὸν τίτλον τοῦ μαρκησίου.

Digitized by Google

Ὁ δεύτερος μαρκήσιος τοῦ Σώλσμπερυ, *Ἰάκωβος Μπρόουνλω Γουλιέλμος Γκάσκοϋν Σέσιλ* (1791—1868), διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐν τῷ ὑπουργείῳ Ντέρμπυ τῷ 1852 καὶ πρόεδρος τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου τοῦ βασιλέως ἀπὸ τοῦ 1858 μέχρι τοῦ 1859. Τούτου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ διάσημος Ἄγγλος πολιτικὸς *Ροβέρτος Ἀρθοῦρος Τῶλμποτ Γκάσκοϋν Σέσιλ*, τρίτος μαρκήσιος τοῦ Σώλσμπερυ (περὶ οὗ βλ. κατωτέρω). Μ. Δ. Β.

— **Σώλσμπερυ** (Salisbury), ***Ἰάκωβος-Ἐδουάρδος-Οὐμβέρτος-Γκάσκοϋν-Σέσιλ***, *τέταρτος μαρκήσιος τοῦ* —. Ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1861. Εἶναι ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ τρίτου μαρκησίου Ροβέρτου Ἀρθούρου Τῶλμποτ Γκάσκοϋν-Σέσιλ καὶ ὁ ἐπιζῶν κληρονόμος τοῦ τίτλου τοῦ μαρκησίου Σώλσμπερυ. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ Ἤτον καὶ ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν βουλευτὴς τῷ 1885, εἰσελθὼν κατόπιν εἰς τὴν βουλὴν τῶν Λόρδων τῷ 1903, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του. Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν νοτιοαφρικανικὸν πόλεμον καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐγένετο ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῷ 1903 καὶ τῷ 1905 ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου ἐν τῇ κυβερνήσει Μπάλφουρ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐτήρησεν ἀνεξάρτητον στάσιν, μετὰ δὲ τὸν πόλεμον ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς διακοπῆς τῆς συνεργασίας τῶν συντηρητικῶν μετὰ τῶν φιλελευθέρων καὶ ἀντεπροσώπευσε τὴν κυβέρνησιν ἐν τῇ βουλῇ τῶν Λόρδων κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὑπουργείων Μπόναρ Λῶ καὶ Μπάλντουϊν. Ἐν τῷ δευτέρῳ ὑπουργείῳ Μπάλντουϊν ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ λόρδου Κῶρζον τῷ 1925 ὡρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος ἐν τῇ βουλῇ τῶν Λόρδων. Μ. Δ. Β.

— **Σώλσμπερυ** (Salisbury), ***Ἰωάννης***. Ἄγγλος σχολαστικὸς φιλόσοφος τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος (βλ. λ. *Ἰωάννης ὁ ἐκ Σαλισβουρίας*).

— **Σώλσμπερυ** (Salisbury), ***Ροβέρτος-Ἀρθοῦρος-Τῶλμποτ-Γκάσκοϋν-Σέσιλ***, *τρίτος μαρκήσιος τοῦ* —. Διάσημος Ἄγγλος πολιτικὸς (1830—1903). Ἐγεννήθη ἐν Χαῖτφιλντ τῆς κομιτείας Χέρτφορντ καὶ ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ δευτέρου μαρκησίου Ἰακώβου Σέσιλ Σώλσμπερυ. Μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ πρεσβυτέρου του ἀδελφοῦ ἔφερεν ἁπλῶς τὸ ὄνομα *Ροβέρτος Σέσιλ*, τῷ 1865 ὅμως ἐκληρονόμησε τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος τοῦ Κραίνμπορν καὶ τῷ 1868 καὶ τὸν τίτλον τοῦ μαρκησίου τοῦ Σώλσμπερυ, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐγένετο γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ κολλεγίῳ Ἤτον καὶ ἐν Ὀξφόρδῃ,

Ροβέρτος Σώλσμπερυ.

μετὰ δὲ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του, λόγῳ τοῦ ἐπισφαλοῦς τῆς ὑγείας του, ἐπεχείρησε ταξίδιον ἀνὰ τὸν κόσμον, διαρκέσαν ἐπὶ δύο ἔτη. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τῷ 1853 ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν βουλευτὴς εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ κόμματος τῶν συντηρητικῶν. Στερούμενος ἐπαρκῶν χρημάτων, ὅπως ἀνταποκριθῇ εἰς τὰ ἔξοδά του, ἠναγκάσθη ἀπὸ τοῦ 1857 νὰ ἐπιδοθῇ καὶ εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, γενόμενος συνεργάτης τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Σαββάτου» («Saturday Review») καὶ κατόπιν τῆς «Τριμηνιαίας ἐπιθεωρήσεως» («Quarterly Review»), ὅπου ἔγραψε διάφορα ἄρθρα καὶ μελέτας, διακρινομένας διὰ τὴν δύναμιν τοῦ ὕφους καὶ τὴν σαφήνειαν τῶν νοημάτων. Τὰ ἄρθρα του ταῦτα καὶ οἱ λόγοι του ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων τὸν ἀνέδειξαν ταχέως. Τῷ 1864 προεκάλεσε τὴν γενικὴν προσοχὴν διὰ τῶν ἀγορεύσεών του, δι' ὧν κατήγγειλε τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ἐπὶ ἐγκαταλείψει τῆς Δανίας, κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ Γερμανία κατελάμβανε τὰ δουκᾶτα τοῦ Σλέσβιχ Ὁλσταϊν. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς κυβερνήσεως τοῦ λόρδου Ρῶσσελ, ὁ Σώλσμπερυ προσελήφθη ἐν τῇ νέᾳ κυβερνήσει τοῦ λόρδου Ντέρμπυ ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἰνδιῶν. Μετά τινας μῆνας ὅμως ἠναγκάσθη, τῷ 1867, νὰ παραιτηθῇ, διότι ἡ κυβέρνησις τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος, τῆς ὁποίας ἀπετέλει μέλος, ἀπεφάσισε νὰ υἱοθετήσῃ τὸ μεταρρυθμιστικὸν νομοσχέδιον τοῦ Γλάδστωνος, ὅπερ εἶχε καταπολεμήσει, θεωρῶν τὴν νῦν υἱοθέτησιν τούτου ὡς ἀνήθικον πρᾶξιν καὶ ἀντικοινοβουλευτικὴν τὴν δι' αὐτοῦ καθιέρωσιν τῆς διὰ τῆς ψήφου τοῦ οἰκογενειάρχου ἀντιπροσωπεύσεως τῶν φρονημάτων ὁλοκλήρου τῆς οἰκογενείας. Ἕνεκα τούτου ἐπῆλθε διάστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Δισραέλι, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, τῷ 1868, κατέλαβε τὴν ἕδραν αὐτοῦ εἰς τὴν βουλὴν τῶν Λόρδων καὶ ἠκολούθησεν ἀνεξάρτητον πολιτικήν, χωρὶς ὅμως νὰ παύσῃ καταπολεμῶν τὴν κυβέρνησιν τοῦ Γλάδστωνος. Τῷ 1870 ἐξελέγη πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ λόρδου Ντέρμπυ, μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον τῶν συντηρητικῶν εἰς τὴν ἀρχήν, κατόπιν τῆς νίκης κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1874, ὁ Δισραέλι, ἀναλαβὼν διὰ δευτέραν φορὰν τὴν πρωθυπουργίαν, προσέφερεν εἰς αὐτὸν καὶ πάλιν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἰνδιῶν, ὅπερ ὁ Σώλσμπερυ, ἀρνηθεὶς κατ' ἀρχάς, ἕνεκα τῆς παλαιᾶς διαστάσεως μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ του, ἐδέχθη ἐν τέλει. Κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς νέας του ὑπουργίας ὁ Σώλσμπερυ ἀντεμετώπισεν ἐπιτυχῶς σοβαρὸν λιμόν, ὁ ὁποῖος ἠπείλησε τὰς Ἰνδίας συνεπείᾳ κακῆς ἐσοδείας. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον περιῆλθεν ἐκ νέου εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν ἀρχηγόν του, λόγῳ διαφορᾶς ἀντιλήψεων ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν νομοσχεδίων, ἐξ ἧς ἠπειλήθη πρὸς στιγμὴν νέα κυβερνητικὴ κρίσις, ἀποσβηθεῖσα κατόπιν ὑποχωρήσεως τοῦ Δισραέλι.

Ἡ σπουδαιοτέρα ὅμως δρᾶσις τοῦ Σώλσμπερυ, ἥτις ἀνέδειξεν αὐτὸν ἕνα τῶν σημαντικωτέρων διπλωματῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1876, ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδημιουργήθη σοβαρὰ κρίσις ἐν τῇ ΝΑ. Εὐρώπῃ, συνεπείᾳ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως. Ἡ ἐξέγερσις αὕτη, καὶ ἰδίως τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Βοσνίων, εἶχε προκαλέσει τὴν ἀνταλλαγὴν πολυπληθῶν διακοινώσεων καὶ πρωτοκόλλων μεταξὺ τῶν ὑπογραψασῶν τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων δυνάμεων, ἡ Σερβία εἶχε λάβει τὰ ὅπλα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν καταδυναστευομένων ὁμοθρήσκων της, ἡ δὲ Ρωσία εἶχεν ἐν τέλει ἐπιστρατευθῆ καὶ εἶχε δηλώσει ὅτι θὰ ἐπενέβαινε μόνη, ἔστω καὶ ἐὰν αἱ ἄλλαι μεγάλαι δυνάμεις ἀπέφευγον τὴν δρᾶσιν. Πρὸς ἀποφυγὴν εὐρυτέρας ῥήξεως, ἀπεφασίσθη τότε ἡ σύγκλησις εἰδικῆς διασκέψεως ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μεγάλων Δυνάμεων τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1876 πρὸς σύνταξιν σχεδίου μεταρρυθμίσεων, τῶν ὁποίων ἡ ἐφαρμογὴ ὑπὸ τῆς Πύλης ἀπεφασίσθη νὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τῆς ἀπειλῆς τῆς κηρύξεως ἀμέσου πολέμου. Ὁ Σώλσμπερυ ἀπεστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν διάσκεψιν ταύτην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς ὁποίας καὶ διηύθυνε τὰς συζητήσεις, διακριθεὶς διὰ τὴν ζωηρότητά του, τὴν εὐστροφίαν του καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά του καὶ χαράξας ἐν πολλοῖς ἰδίαν πολιτικὴν γραμμήν, ἔξω τῶν ὁδηγιῶν τὰς ὁποίας ἐλάμβανεν ἐκ Λονδίνου. Κατὰ τὴν διάσκεψιν ταύτην ὁ Σώλσμπερυ ἀπέβλεψε κυρίως εἰς ἀποτροπὴν ῥωσοτουρκικοῦ πολέμου καὶ ἐπρότεινε τὴν παραχώρησιν τοπικῆς αὐτονομίας εἰς τὴν Βοσνίαν, Ἑρζεγοβίνην καὶ Βουλγαρίαν, τὴν διατήρησιν τοῦ ἐν Σερβίᾳ καθεστῶτος μετὰ τῆς προσαρτήσεως εἰς αὐτὴν τοῦ Μικροῦ Ζμπόρνικ καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ Μαυροβουνίου διὰ τῆς παραχωρήσεως ἀγόνων τινῶν διαμερισμάτων. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν μεγάλων Δυνάμεων συνεφώνησαν πλήρως εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις ταύτας, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι πληρεξούσιοι ἠρνήθησαν νὰ τὰς δεχθοῦν. Ὁ Σώλσμπερυ τότε ὑπέδειξε τὴν λῆψιν πιεστικῶν μέτρων ἐκ μέρους ὅλων τῶν μεγάλων Δυνάμεων, κατὰ τὰ ἀρχῆθεν συμπεφωνημένα, ἀλλ' αἱ κυβερνήσεις τῶν Δυνάμεων τούτων δὲν συνεφώνησαν εἰς τὴν ἔνοπλον ἐπέμβασιν καὶ ἡ διάσκεψις διέκοψε τὰς ἐργασίας της, ἐν πλήρει ἀποτυχίᾳ. Ἡ Ρωσία τότε, ἐκτελοῦσα τὴν προτέραν της ἀπειλήν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1877, ἐνῷ ὁ Σώλσμπερυ, κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν ἐν τῇ ἀγγλικῇ βουλῇ, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς οὐδετερότητος καὶ ἔπεισε τὴν πλειοψηφίαν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου νὰ ταχθῇ ὑπὲρ αὐτῆς. μὲ τὴν προειδοποίησιν τῆς Ρωσίας ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ ἠνείχετο ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐπειδὴ ὅμως, μετὰ τὴν ἧτταν τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, ὁ ῥωσικὸς στρατὸς προήλασε πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ Σώλσμπερυ ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἀποστολὴν ἀγγλικοῦ στρατοῦ καὶ στόλου πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Βοσπόρου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν παραίτησιν τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν λόρδου Ντέρμπυ, ὁ ὁποῖος ἐν τούτοις ἐπείσθη ν' ἀποσύρῃ ταύτην, συνεπείᾳ τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἀνακωχῆς μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων. Ἡ ἐπακολουθήσασα ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ ἡ διὰ ταύτης δημιουργία μεγάλου σλαυϊκοῦ κράτους περὶ τὰ Βαλκάνια ἐπέτεινε τὴν ἐχθρότητα μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, ἡ ὁποία ἠρνήθη νὰ ὑποβάλῃ τὴν συνθήκην ταύτην ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν εὐρωπαϊκοῦ συνεδρίου, ὅπερ εἶχε προτείνει ὁ προέχουσαν γνώμην ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔχων ἐν τῇ ἀγγλικῇ κυβερνήσει λόρδος Σώλσμπερυ. Ἡ ἄρνησις αὕτη ἐδημιούργησε κίνδυνον ἀμέσου πολέμου μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν καὶ ἐπροκάλεσεν ἐπιστράτευσιν τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Ἄγγλος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν λόρδος Ντέρμπυ παρῃτήθη καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ λόρδου Σώλσμπερυ, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο ὁ μόνος ἐνδεδειγμένος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ διευθύνῃ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Ἀγγλίας καὶ νὰ χειρισθῇ τὸ προκῦψαν ζήτημα. Ὁ λόρδος Σώλσμπερυ, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπέστειλεν εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς πρωτευούσας τηλεγράφημα, ὅπερ κατέστη περίφημον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐγκύκλιος τοῦ Σώλσμπερυ». Διὰ τοῦ τηλεγραφήματος τούτου κατήγγελλε τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὡς θέτουσαν εἰς μεγαλύτερον κίνδυνον τὰ εὐρωπαϊκὰ συμφέροντα διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας εἰς κράτος ὑποτελές, παρ' ὅσον θὰ ἐκινδύνευον ταῦτα, ἐὰν ἡ Ρωσία προέβαινεν εἰλικρινῶς εἰς τὸν διαμελισμὸν ταύτης ὑπὲρ ἑαυτῆς. Ἕνεκα τούτου ἐζήτει ὅπως ἡ συνθήκη αὕτη τεθῇ ὑπὸ τὴν κρίσιν τῶν ἐνδιαφερομένων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο προεκάλεσε μεγίστην ἐντύπωσιν εἰς πάντα τὰ οὐδέτερα εὐρωπαϊκὰ κράτη, ἅτινα ἐτάχθησαν ὁμοφώνως ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως τῆς Ἀγγλίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξηνάγκασε τὴν Ρωσίαν νὰ δεχθῇ τὴν σύγκλησιν εὐρωπαϊκοῦ συνεδρίου, ἵνα ὑποβάλῃ ὑπὸ τὴν κρίσιν αὐτοῦ τὰ προκαλέσαντα τὴν γενικὴν ἐξέγερσιν ἄρθρα τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ δημιουργηθεῖσα ἀτμοσφαῖρα ἦτο τοιαύτη, ὥστε εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας τοῦ συνεδρίου ὁ γενικὸς πανευρωπαϊκὸς πόλεμος θὰ ἦτο ἄφευκτος, ὁ Σώλσμπερυ, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ῥήξεως, προῆλθε, πρὸ τῆς συγκροτήσεως αὐτοῦ, εἰς ἰδιαιτέρας μυστικὰς συμφωνίας τόσον μετὰ τῆς Ρωσίας ὅσον καὶ μετὰ τῆς Τουρκίας, ὑπογράψας μυστικὰς συνθήκας μετὰ τοῦ Ρώσου μὲν ἀντιπροσώπου τὴν 31 Μαΐου 1878, μετὰ δὲ τοῦ Τούρκου πληρεξουσίου τὴν 4 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Διὰ τῆς πρώτης ἡ Ἀγγλία ὑπέσχετο εἰς τὴν Ρωσίαν νὰ ὑποστηρίξῃ ταύτην, ὅπως διατηρήσῃ τὴν κυριαρχίαν της ἐπὶ τῶν παραχωρηθέντων εἰς αὐτὴν ἐδαφῶν ἐν Ἀσίᾳ, διὰ δὲ τῆς δευτέρας, ἡ μὲν Ἀγγλία ἀνελάμβανε νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν Τουρκίαν ἐνόπλως εἰς περίπτωσιν ἀποπείρας τῆς Ρωσίας ὅπως καταλάβῃ νέα τουρκικὰ ἐδάφη ἐν Ἀσίᾳ, ἡ δὲ Τουρκία εἰς ἀντάλλαγμα παρεχώρει εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν Κύπρον καὶ ὑπέσχετο διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Μετὰ τὰς προπαρασκευὰς ταύτας τὸ περίφημον συνέδριον συνῆλθεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρίγκιπος Μπίσμαρκ ἐν Βερολίνῳ τὴν 13 Ἰουνίου 1878 (βλ. λ. *Βερολίνου* συνέδριον). Κατὰ τοῦτο ἀντεπροσώπευσαν τὴν Ἀγγλίαν ὁ πρωθυπουργὸς λόρδος Μπήκονσφιλντ (Δισραέλι) καὶ ὁ λόρδος Σώλσμπερυ, ὁ ὁποῖος συνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρουμανίας, καθότι ἐν αὐτῷ ἐπρόκειτο νὰ ληφθοῦν ἀποφάσεις περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιελαμβάνοντο καὶ τὰ κράτη ταῦτα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βερολινίου συνεδρίου ὁ λόρδος Σώλσμπερυ ὑπεστήριξε καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀποδοχὴν ἄρθρου (φέροντος τὸν ἀριθμὸν ΚΔ′ ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Βερολίνου), διὰ τοῦ ὁποίου αἱ Δυνάμεις ἐπεφύλασσον εἰς ἑαυτὰς τὸ δικαίωμα μεσολαβήσεως παρὰ τῇ τουρκικῇ κυβερνήσει, ἐν ᾗ περιπτώσει αὕτη ἠρνεῖτο νὰ προβῇ εἰς τὰς γενομένας δεκτὰς κατ' ἀρχὴν παραχωρήσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καθ' ἃς τὰ σύνορα τῶν δύο κρατῶν ἔδει ν' ἀκολουθήσουν ἐν μὲν τῇ Θεσσαλίᾳ τὸν ῥοῦν τοῦ Πηνειοῦ, ἐν δὲ τῇ Ἠπείρῳ τὸν ῥοῦν τοῦ Θυάμιδος. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου ὁ λόρδος Σώλσμπερυ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ἐν τῇ ἀγγλικῇ βουλῇ, ὅπου ἐδήλωσεν ὅτι ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ «ἔντιμον εἰρήνην».

Αἱ διπλωματικαί του αὗται ἐπιτυχίαι εἶχον καταστήσει τὸν λόρδον Σώλσμπερυ διάσημον καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ὅταν δέ, μετὰ δύο ἔτη, τῷ 1880, τὸ συντηρητικὸν κόμμα, ὑποστὰν κατὰ τὰς ἐκλογὰς σοβαρὰν ἧτταν, περιῆλθεν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ λόρδος Μπήκονσφιλντ ἀπέθνῃσκε τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὁ Σώλσμπερυ ὑπεδείχθη παρὰ πάντων ὡς ὁ ἐνδεδειγμένος διάδοχος αὐτοῦ καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κόμματος, ἐπιδείξας ἐν τῇ βουλῇ τῶν Λόρδων μεγάλην ἱκανότητα εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιθέσεων κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Γλάδστωνος καὶ καταπολεμήσας μετὰ σφοδρότητος τὰς παραχωρήσεις αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰρλανδίαν καὶ τὴν πολιτικήν του ἐν Αἰγύπτῳ. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Γλάδστωνος, συνεπείᾳ τῶν ἀγγλικῶν ἀποτυχιῶν ἐν Σουδάν, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1885, ὁ Σώλσμπερυ ἐγένετο διὰ πρώτην φορὰν πρωθυπουργός, κρατήσας συγχρόνως δι' ἑαυτὸν καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἡ πρώτη αὕτη πρωθυπουργία τοῦ Σώλσμπερυ διήρκεσεν ὀλίγους μῆνας μόνον, παραταθεῖσα μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1886. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ θέσις τῆς Ἀγγλίας, ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, εὑρίσκετο εἰς κρισιμώτατον σημεῖον, παλαιοὶ δὲ ἀνταγωνισταί, ὅπως ἡ Ρωσία καὶ ἡ Αὐστρία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Γερμανία, εἶχον ἀρχίσει νὰ ἔρχωνται εἰς συνεννοήσεις πρὸς σύναψιν συμμαχιῶν εἰς βάρος τῶν ἀγγλικῶν συμφερόντων.

Τῷ 1885, ὅτε ἡ Βουλγαρία ἐκήρυξε τὴν ἕνωσιν μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ὁ Σώλσμπερυ εὗρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ ἀναστηλώσῃ τὸ γόητρον τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Ρωσία, κηρυχθεῖσα κατὰ τῆς ἑνώσεως, ἐζήτησε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν της εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ὁ Σώλσμπερυ τότε προεκάλεσε νέαν διάσκεψιν τῶν Δυνάμεων,

Digitized by Google

αἵτινες ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ρωσικῆς ἀπόψεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Ἀλλ' ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργὸς ἀντέταξε σθεναρὰν ἄρνησιν εἰς τὴν πρότασιν τῶν ἄλλων Δυνάμεων, ὅπως οἱ Βούλγαροι ὑποχρεωθοῦν νὰ ἐκκενώσουν τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, ἕνεκα δὲ τούτου, τὴν 25 Νοεμβρίου 1885, ἡ διάσκεψις ἔληξεν ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Σερβία, συνεπείᾳ τῆς παρανόμου προσαρτήσεως νέων ἐδαφῶν ὑπὸ τῆς γείτονός της Βουλγαρίας, ἐπεστρατεύθη καὶ εἰσέβαλεν εἰς αὐτήν. Τὰ βουλγαρικὰ ὅμως στρατεύματα ἐνίκησαν τοὺς Σέρβους, ὁ δὲ Σώλσμπερυ κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὰς Δυνάμεις ὅπως ὑποχρεώσουν τὴν Τουρκίαν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1885. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἐπιστρατευθῆ πρὸς τὸν σκοπὸν ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ τῇ προτάσει τοῦ Σώλσμπερυ ἐστάλησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν δύο συλλογικαὶ ἀνακοινώσεις ἐκ μέρους τῶν ἓξ μεγάλων Δυνάμεων, διὰ τῆς πρώτης τῶν ὁποίων ἐκαλεῖτο αὕτη ν' ἀποστρατευθῇ, διὰ δὲ τῆς δευτέρας ἐγνωστοποιεῖτο ὅτι δὲν θὰ ἐπετρέπετο ἐπίθεσις κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἡ νέα ὅμως αὕτη ἐπιτυχία τοῦ Σώλσμπερυ, καίτοι ἡδραίωσε τὴν φήμην αὐτοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ τὸν συγκρατήσῃ εἰς τὴν ἀρχήν, καθότι αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ τοῦ Νοεμβρίου ἐνίσχυσαν μεγάλως τὸ ὑπὲρ τῆς αὐτονομήσεως τῆς Ἰρλανδίας κόμμα, ὅπερ μετὰ τὴν δήλωσιν τοῦ Γλάδστωνος, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1855, ὅτι θὰ ὑποστηρίξῃ τὴν αὐτοδιοίκησιν τῆς Ἰρλανδίας προσεχώρησεν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν καταψήφισιν τῆς κυβερνήσεως τῶν συντηρητικῶν ἐν τῇ βουλῇ, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1886. Ἡ ὑποβολὴ ὅμως εἰς τὴν βουλὴν τοῦ νομοσχεδίου περὶ αὐτοδιοικήσεως τῆς Ἰρλανδίας ἐπέφερε ρῆγμα εἰς τὰς τάξεις τῶν φιλελευθέρων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀπεχώρησαν 90 φιλελεύθεροι βουλευταί, ἡ δὲ σχηματισθεῖσα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1886 νέα κυβέρνησις τοῦ Γλάδστωνος κατεψηφίσθη τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Τοῦτο ἐπέφερε τὴν διάλυσιν τῆς βουλῆς, τὴν διενέργειαν νέων ἐκλογῶν καὶ τὴν νίκην τῶν συντηρητικῶν, οἵτινες ἐσχημάτισαν καὶ πάλιν τὴν κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν λόρδον Σώλσμπερυ, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1886. Ἡ δευτέρα αὕτη πρωθυπουργία τοῦ Σώλσμπερυ διήρκεσεν ἐπὶ ἓξ ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι τοῦ 1892. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὁ Σώλσμπερυ προσεπάθησε νὰ βελτιώσῃ τὰς σχέσεις τῆς Ἀγγλίας μὲ τὰς Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας, χωρὶς ὅμως νὰ συνδεθῇ πρὸς αὐτὰς κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ ἔντασιν τῶν σχέσεων πρὸς τὴν Γαλλίαν, καὶ κατέστειλε μετὰ μεγάλης σκληρότητος τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἰρλανδῶν πατριωτῶν. Τῷ 1891 ἐπεσκέφθη τὸν Σώλσμπερυ, κατὰ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ παραμονήν του, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Γουλιέλμος Β΄, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τότε προεκάλεσε μεγάλας συζητήσεις διὰ τοὺς ἀπωτέρους σκοποὺς τῆς ὑποτεθείσης συνεννοήσεως. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Βίσμαρκ, τῷ 1890, ἐκ τῆς πολιτικῆς, ὁ λόρδος Σώλσμπερυ εἶχεν ἀποβῆ ἡ μᾶλλον ἐξέχουσα πολιτικὴ φυσιογνωμία τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς ὅμως τοῦ 1892 ἐνίκησαν οἱ φιλελεύθεροι ὑπὸ τὸν Γλάδστωνα, ὁ ὁποῖος καὶ διεδέχθη τὸν Σώλσμπερυ εἰς τὴν ἀρχήν. Ἀλλ' αἱ νέαι ἐκλογαὶ τοῦ 1895 ἔδωσαν καὶ πάλιν τὴν νίκην εἰς τοὺς συντηρητικοὺς καὶ ὁ λόρδος Σώλσμπερυ ἐσχημάτισε διὰ τρίτην φορὰν κυβέρνησιν, διὰ τῆς προσλήψεως καὶ τοῦ πρῴην ριζοσπαστικοῦ Τσάμπερλαιν, ὁ ὁποῖος διεδραμάτισεν ἐν τῇ νέᾳ κυβερνήσει ἕνα τῶν σημαντικωτέρων ρόλων. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην πρωθυπουργίαν του συρροὴ διεθνῶν ζητημάτων καὶ ἐπεισοδίων ἔθεσεν ἐπανειλημμένως ἐν κινδύνῳ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου. Χάρις ὅμως εἰς τὴν ἔντονον ἀλλὰ καὶ συμβιβαστικὴν συγχρόνως στάσιν τοῦ Σώλσμπερυ κατωρθώθη καὶ πάλιν ν' ἀποφευχθῇ ἡ παγκόσμιος σύρραξις. Μεταξὺ τῶν ζητημάτων τούτων εἶναι τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, τὰ ὁποῖα ἐπέφερον ἔντασιν τῶν σχέσεων μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας, αἱ σφαγαὶ τῶν Ἀρμενίων ἐν Τουρκίᾳ, ἡ διένεξις πρὸς τὴν Βενεζουέλαν, τὸ κρητικὸν ζήτημα καὶ ὁ ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897 καὶ τὸ περίφημον ζήτημα τῆς Φασόδας. Αἱ σφαγαὶ τῶν Ἀρμενίων προεκάλεσαν ζωηρὰν ἐξέγερσιν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Σώλσμπερυ, ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν σύμπραξιν τῆς Γερμανίας πρὸς λῆψιν δραστικῶν μέτρων κατὰ τῆς Τουρκίας. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως τῆς συμπράξεως ταύτης, ἀπηυθύνθη τῷ 1896 πρὸς τὰς χριστιανικὰς Δυνάμεις πρὸς συνεργασίαν διὰ τὴν ἐπιβολὴν μεταρρυθμίσεων ἐν Τουρκίᾳ πρὸς ὄφελος τῶν Χριστιανῶν. Ἡ κατόπιν τῆς προτάσεως ταύτης τοῦ Σώλσμπερυ ἐπιτευχθεῖσα «συναυλία τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων», ὡς ἀπεκλήθη τότε ἡ συνεργασία αὐτῶν ἔναντι τῆς Τουρκίας, ἐπέδρασε σημαντικῶς ἐπὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κρητικοῦ ζητήματος. Ὁ Σώλσμπερυ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο κατώρθωσε νὰ διατηρηθῇ ἡ ὁμοφωνία τῶν Δυνάμεων καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ αὐτονόμησις τῆς Κρήτης. Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τῷ 1897, ὁ Σώλσμπερυ κατώρθωσε νὰ ἐντοπισθῇ οὗτος μεταξὺ τῶν δύο ἐμπολέμων καὶ νὰ μειώσῃ τὰς δυσμενεῖς συνεπείας αὐτοῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα, περιορίσας οὕτω τὰ ἀποτελέσματα τῆς φιλοτουρκικῆς πολιτικῆς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου Β΄. Αἱ προσπάθειαι ὅμως τοῦ Σώλσμπερυ ὑπὲρ τῶν Ἀρμενίων δὲν ἐτελεσφόρησαν ἐξ ὁλοκλήρου, λόγῳ τῆς ἀντιδράσεως τῆς Ρωσίας, βοηθουμένης καὶ ὑπὸ τῆς Γερμανίας. Δύο ἔτη προηγουμένως, τὸ θέρος τοῦ 1895, χάρις καὶ πάλιν εἰς τὴν συμβιβαστικότητα τοῦ Σώλσμπερυ, ἀπεφεύχθη ἀπειληθεῖσα ρῆξις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, συνεπείᾳ διενέξεως περὶ τῶν συνόρων Βενεζουέλας καὶ Βρεττανικῆς Γουϊάνης, ἡ ὁποία εἶχε προκαλέσει ζωηρὰν ἐξέγερσιν ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Σώλσμπερυ ἐπέτυχε νὰ παραπεμφθῇ τὸ ζήτημα εἰς τὴν διαιτησίαν οὐδετέρων, ἡ ἀπόφασις τῆς ὁποίας, ἐκδοθεῖσα τῷ 1899, ἐδικαίωσε τὰς βρεττανικὰς ἀπόψεις. Τῷ 1898 ἠπειλήθη κίνδυνος πολέμου μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, συνεπείᾳ τῆς ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων καταλήψεως τῆς Φασόδας ἐν τῷ Σουδάν. Ὁ Σώλσμπερυ ὅμως, ἐπιδείξας τὴν φορὰν ταύτην ἄκαμπτον στάσιν, ὑπεχρέωσε τὴν Γαλλίαν εἰς ὑποχώρησιν. Τὸ τελευταῖον καὶ σημαντικώτερον γεγονὸς τῆς τελευταίας ταύτης περιόδου τῆς πρωθυπουργίας τοῦ Σώλσμπερυ ὑπῆρξεν ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀναληφθεῖσα κατάκτησις τοῦ Τράνσβααλ καὶ τῆς Ὀράγγης καὶ ὁ συνεπείᾳ ταύτης ἐκραγεὶς Νοτιοαφρικανικὸς πόλεμος (1898—1902), κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Ἀγγλία ὑπέστη μεγάλην δοκιμασίαν. Τῷ 1900 ὁ Σώλσμπερυ παρῃτήθη τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅπερ κατεῖχε μέχρι τότε ὁμοῦ μετὰ τῆς πρωθυπουργίας, τὸν δὲ Ἰούλιον 1902 παρῃτήθη καὶ ἐκ τῆς πρωθυπουργίας, μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου καὶ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης, καὶ ἀπέθανε τὸ ἑπόμενον ἔτος, κατ' Αὔγουστον τοῦ 1903. Ὁ λόρδος Σώλσμπερυ ὑπῆρξεν ὁ τύπος τοῦ παλαιοῦ ἀριστοκράτου συντηρητικοῦ καὶ ἐπίστευε μετὰ φανατισμοῦ εἰς τὴν ἰδεολογίαν του. Ἦτο κατ' ἀρχὴν εἰρηνόφιλος, χάρις δὲ εἰς τὴν εἰρηνοφιλίαν του ταύτην ἀπεφεύχθη πλειστάκις ὁ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἀπειληθεὶς πανευρωπαϊκὸς καὶ παγκόσμιος πόλεμος. Διεκρίνετο διὰ τὴν πολυμάθειάν του, ἐκτὸς δὲ τῆς πολιτικῆς εἶχον ἀπασχολήσει αὐτὸν καὶ σοβαραὶ ἐπιστημονικαί, ἱστορικαὶ καὶ θεολογικαὶ μελέται. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν, τῷ 1905 καὶ 1908, δύο τόμοι μελετῶν του ἐπὶ θεμάτων ἐξωτερικῆς πολιτικῆς μετὰ βιβλιογραφιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μελέται». Μ. Δ. Β.

Σωλσὺ (Saulcy), ***Λουδοβῖκος, Καινιὰρ ντὲ*** —. Γάλλος ἀρχαιολόγος (1807—1880). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολὴν καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἰδίως τὴν νομισματολογίαν. Τῷ 1842 ἐγένετο μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ τῷ 1859 γερουσιαστής. Ἐδημοσίευσε πολυάριθμα συγγράμματα, ἀνεδείχθη δὲ κυρίως διὰ τοῦ βραβευθέντος ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἔργου του «Χρονολογικὴ ταξινόμησις τῶν βυζαντινῶν νομισμάτων». Ἐκτὸς τοῦ ἔργου τούτου, ἐπίσης ἐξαιρετικὴν θέσιν κατέλαβον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τὰ ἔργα του: «Νομίσματα τῶν σταυροφοριῶν», «Ἰουδαϊκὰ νομίσματα», «Νομίσματα τῶν δουκῶν τῆς Λωρραίνης» κτλ. Τῷ 1850 μετέβη εἰς Παλαιστίνην πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, δισχυρίσθη ὅτι ἀνεῦρε τὰ ἐρείπια τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρων, καὶ ἐδώρησεν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου τὴν σαρκοφάγον τοῦ Δαυΐδ, περὶ τῆς γνησιότητος τῆς ὁποίας πολλαὶ ἠγέρθησαν ἀντιρρήσεις. Ἐκτὸς τῶν νομισματικῶν μελετῶν του ἐδημοσίευσε πλείστας ἄλλας, ἐν αἷς: «Περὶ τῶν σφηνοειδῶν γραμμάτων», «Ζητήματα χρονολογικὰ περὶ τῶν βασιλέων τῆς Νινευΐ, τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῶν Ἐκβατάνων», «Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Ἱερουσαλήμ», «Τοπογραφικὸν λεξικὸν τῆς Ἁγίας γῆς» κτλ. Θ. Β.

Σῶλτ Λαίηκ (Sault Lake) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (βλ. *Ἁλμυρὰ λίμνη*).

—**Σῶλτ Λαίηκ Σίτυ** (Sault Lake City) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (βλ. *Ἁλμυρά*).

Σῶλτερ (Salter), ***Γουλιέλμος-Μάκκινταϊρ*** (Mackintire). Ἀμερικανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1853. Ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Χάρβαρντ, τοῦ Γιάλε καὶ τῆς Γοτίγγης. Ἀπὸ τοῦ 1909 μέχρι τοῦ 1913 ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Σικάγου. Ἀφιερώθη εἰδικῶς εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἠθικοθρησκευτικῶν προβλημάτων καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ ἱδρύσεως θρησκείας» (1879), «Ἠθικὴ θρησκεία» (2α ἔκδ. 1889), «Ἠθικοὶ λόγοι» (γερμ. 1889), «Οἱ ἠθικοὶ σκοποὶ τῆς ζωῆς» (γερμ. 1894), «Τὰ πρῶτα βήματα ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ». κτλ. Γ. Ι. Β.

σῶμα (τό)· ὁ ἄνθρωπος ἢ τὸ ζῷον ὡς φυσικῶς ἔχει, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ψυχήν, πρὸς τὸ πνεῦμα, πρὸς τὴν ζωήν: «τὸ μὲν σῶμα θνητόν, ἡ δὲ ψυχὴ ἀθάνατος», «σῶμα κομψὸν ἢ ἄκομψον, — χαρίεν ἢ ἄχαρι», «ἔχει σῶμα ὡραῖον»· || φρ. «ψυχῇ τε καὶ σώματι» καθ' ὁλοκληρίαν: «τοῦ εἶναι ἀφωσιωμένος ψυχῇ τε καὶ σώματι»· || τὸ κύριον μέρος ἑνὸς ὅλου, ὁ κορμὸς κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ παραρτήματα ἢ τὰ ἄκρα· || πᾶν ὑλικὸν ἀντικείμενον: «τὰ σώματα διαιροῦνται εἰς στερεά, ὑγρὰ καὶ ἀέρια· || σύνολον στρατοῦ ἔχουν ἑνότητα: «στρατιωτικὰ σώματα», «ἔφιππον σῶμα», «σώματα ἀτάκτων»· || «νομοθετικὰ σώματα» ἡ βουλὴ καὶ ἡ γερουσία ὡς σύνολον· ὁμοίως: «δικαστικὸν σῶμα» τὸ σύνολον τῶν δικαστῶν, «διπλωματικὸν σῶμα» οἱ παρά τινι κυβερνήσει διαπεπιστευμένοι διπλωμάται· || φρ. «ἐν σώματι» ὅλοι μαζί: «τὸ συμβούλιον τῆς ἑταιρείας ἐπεσκέφθη τὸν ὑπουργὸν ἐν σώματι»· || ἐπὶ βιβλίων, πᾶν ἀντίτυπον (εἴτε ὡς αὐτοτελὲς εἴτε κατὰ μέρη): «εἴκοσι σώματα τριτόμου λεξικοῦ» ἢ «εἴκοσι σώματα τοῦ πρώτου τόμου»· || «οὐράνια σώματα» πάντες οἱ ἀστέρες.

—*[Ἀνατομ.]* Ὁ ὅρος *σῶμα* (soma, corps), χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν συγκριτικὴν ἀνατομικὴν καὶ εἰς τὴν βιολογίαν διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ συνόλου τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, ἐξαιρουμένου μόνον τοῦ γεννητικοῦ ἱστοῦ (germen).

—*[Φυσιολ. Ψυχολ.]* Τὸ *σῶμα* εἶναι κατοικία καὶ ὄργανον συγχρόνως τῆς ψυχῆς. Καίτοι δὲ τὰ ψυχικὰ φαινόμενα εἶναι ἐντελῶς διαφόρου φύσεως ἢ τὰ σωματικὰ καὶ οὐδεμία μεταξὺ αὐτῶν σύγκρισις χωρεῖ, ἐν τούτοις ἀναμφισβήτητος εἶναι μία ἀλληλεξάρτησις μεταξὺ αὐτῶν. Ὡρισμέναι δηλαδὴ λειτουργίαι ἢ ὄργανα τοῦ σώματος προκαλοῦν ὡρισμένα ψυχικὰ φαινόμενα καὶ ἀντιστρόφως, ὡρισμέναι ψυχικαὶ καταστάσεις προκαλοῦν ὡρισμένα σωματικὰ φαινόμενα. Οὕτω π. χ. διατάραξις τῆς πέψεως προκαλεῖ αἴσθημα πόνου (ψυχικὸν φαινόμενον) καὶ τὸ συναίσθημα τῆς αἰδοῦς προκαλεῖ ἐρύθημα εἰς τὰς παρειὰς (σωματικὸν φαινόμενον). Ἡ ἀμοιβαία αὕτη ἐπίδρασις σώματος καὶ ψυχῆς δὲν λαμβάνει χώραν ἀπ' εὐθείας, ἀλλὰ διὰ μεσάζοντός τινος καὶ ὁ μεσάζων οὗτος εἶναι τὸ νευρικὸν σύστημα, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐξ αἰσθητηρίων καὶ κινητηρίων νεύρων καὶ τοῦ νευρικοῦ κέντρου, τοῦ ἐγκεφάλου. Καὶ τὰ μὲν αἰσθητήρια νεῦρα μεταβιβάζουν τὴν ἐπὶ τῶν σωματικῶν ὀργάνων ἐρέθισιν εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ προκαλοῦν οὕτω ψυχικὰ φαινόμενα, τὰ αἰσθήματα, τὰ δὲ κινητήρια μεταβιβάζουν ἐπιταγὰς τῆς ψυχῆς εἰς ὡρισμένους μῦς τοῦ σώματος καὶ θέτουν αὐτοὺς εἰς κίνησιν. Χ. Σ.

—*[Φιλοσ.]* Καλεῖται γενικῶς *σῶμα* κάθε ὑλικὸν ἀντικείμενον, ἀποτελοῦν ὁμάδα ἰδιοτήτων καὶ θεωρούμενον ὑφ' ἡμῶν ὡς σταθερόν, ἀνεξάρτητον ἀφ' ἡμῶν καὶ κείμενον ἐν τῷ διαστήματι. Τὸ τριχῇ διαστατὸν καὶ ἡ μᾶζα εἶναι αἱ θεμελιώδεις ἰδιότητες τῶν σωμάτων.

—*[Μαθημ.]* *Σῶμα* ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν ἀριθμῶν καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἀριθμῶν, οἵτινες προκύπτουσιν ἐξ ἑνὸς ἀλγεβρικοῦ ἀριθμοῦ, ὅταν οὗτος συνδυάζηται πρὸς τοὺς ρητοὺς μὲ τὰς τέσσαρας στοιχειώδεις πράξεις. Ἔστω ἀλγεβρικός τις ἀριθμὸς ὁ θ, τότε πᾶς ἀριθμὸς τοῦ *σώματος* τοῦ θ δίδεται ὑπὸ τῆς μορφῆς:

$$\alpha = \frac{\varphi_1(\vartheta)}{\varphi_2(\vartheta)} \qquad (1)$$

ἔνθα φ_1 καὶ φ_2 ἀκέραια πολυώνυμα τοῦ θ μὲ ρητοὺς τοὺς συντελεστάς. Ἐὰν ὁ θ εἶναι βαθμοῦ ν, ἡ μορφὴ (1) τοῦ α ἀνάγεται πάντοτε εἰς τὴν $\alpha = \sigma(\vartheta)$, ἔνθα σ ἀκέραιον πολυώνυμον, μὲ ρητοὺς συντελεστάς, βαθμοῦ τὸ πολὺ (ν—1). Τὸ ἄθροισμα, ἡ διαφορά, τὸ γινόμενον καὶ τὸ πηλίκον δύο ἀριθμῶν τοῦ αὐτοῦ σώματος εἶναι ὁμοίως ἀριθμοὶ τοῦ ἰδίου σώματος.

Ἡ θεωρία τῶν σωμάτων ἀριθμῶν εἶναι μία ἐκ τῶν σπουδαίων μαθηματικῶν θεωριῶν, ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γάλλου μαθηματικοῦ Galois πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων οἱουδήποτε βαθμοῦ. Ν. Ε. Γ.

—*[Στρατ.]* *Σῶμα* καλεῖται πᾶσα αὐθύπαρκτος καὶ ἀνεξάρτητος μικρὰ *μονὰς* (βλ. λ.) τοῦ στρατοῦ, ἔχουσα ἰδίαν διοίκησιν καὶ ἰδίαν οἰκονομικὴν αὐτοτέλειαν· ὡς π. χ. τὸ σύνταγμα, τὸ αὐθύπαρκτον τάγμα, ἡ αὐθύπαρκτος μοῖρα, κτλ. Ὁ διέπων τὴν διοικητικὴν ὑπηρεσίαν τῶν μονάδων τούτων κανονισμὸς καλεῖται Κανονισμὸς Σωμάτων καὶ Καταστημάτων, ἅτε καὶ τοῦ καταστήματος (π. χ. στρατιωτικοῦ σχολείου κτλ.) ὄντος ἰσοτίμου πρὸς σῶμα. Ν. Θ. Κ.

— **σῶμα ἀκτινωτὸν** *[Ἀνατομ.]*. Ἡ μέση μοῖρα τοῦ ἀγγειώδους χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἡ μεταξὺ τῆς ἴριδος, κειμένης ἔμπροσθεν, καὶ τοῦ χοριοειδοῦς χιτῶνος, κειμένου ὄπισθεν (βλ. *ὀφθαλμοί*). Ι. Π.

— **σῶμα ἀνθρώπου.** Ὁ περίφημος κανὼν τοῦ Πολυκλείτου περὶ τῶν ἀναλογιῶν τοῦ ἀνθρωπείου σώματος καθώριζεν ὅτι ἡ κεφαλὴ περιλαμβάνεται ἑπτὰ καὶ ἡμίσειαν φορὰς εἰς τὸ ὁλικὸν ὕψος τοῦ σώματος· ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοῦ κανόνος τούτου κατεσκεύασεν οὗτος καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Δορυφόρου. Ὁ Γάλλος γλύπτης Guillaume, διὰ τὴν καταμέτρησιν τῶν ἀναλογιῶν καὶ διαστάσεων τοῦ ἀνθρωπείου σώματος, ἐπροτίμησε νὰ λάβῃ ὡς

Digitized by Google

μέτρον τὸ πλάτος τῆς παλάμης τῆς ἀνδρικῆς χειρὸς κατὰ τὴν ῥίζαν τῶν δακτύλων. Πολλαὶ σχετικαὶ ἔρευναι ἐγένοντο εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ὑπὸ τοῦ Bertillon, τοῦ Quetelet καὶ ἄλλων διὰ τὴν καταμέτρησιν ἐπὶ πολλῶν καὶ διαφόρων σωμάτων. Ὁ Richet ἀπεδέχθη ὡς μονάδα καταμετρήσεως τοῦ σώματος τὸ ὕψος τῆς κεφαλῆς.

Τὸ ὕψος τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου ἐμφανίζει διαφοράς, οὐχὶ ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ κατὰ φυλὴν καὶ κατὰ φῦλον (βλ. *ἀνάστημα*). Ὁ σκελετὸς τῆς γυναικὸς εἶναι κατά τι μικρότερος καὶ ἐλαφρότερος τοῦ σκελετοῦ τοῦ ἀνδρός. Τὰ ὀστᾶ τῆς γυναικὸς εἶναι ἐν γένει ἐλαφρότερα, αἱ δὲ κυρτώσεις, γωνιώσεις καὶ καμπαὶ αὐτῶν εἶναι ἠπιώτεραι. Κατὰ γενικὸν δὲ κανόνα τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς ἔχει κανονικώτερον τὸν σχηματισμόν, μὴ ἐμφανίζον τὰς ἁδρότητας τοῦ ἀνδρικοῦ σώματος τὰς σχηματιζομένας ἐξ ὑβώσεων καὶ προεξοχῶν ὀστικῶν καὶ μυϊκῶν. Τοῦτο δέ, διότι ὁ ὑποδόριος συνεκτικὸς ἱστός, καθὼς καὶ ὁ λιπώδης ἱστός, εὑρίσκονται ἀφθονώτεροι παρὰ τῇ γυναικὶ συγκαλύπτοντες τὰς τοιαύτας ἀνωμαλίας. Τὸ κρανίον τῆς γυναικὸς εἶναι μικρότερον καὶ λεπτότερον τοῦ τοῦ ἀνδρός· ἕνεκα τούτου δὲ τὸ πρόσωπον παρὰ τῇ γυναικὶ φαίνεται στρογγυλώτερον· τὰ ὑπερόφρυα τόξα τοῦ γυναικείου μετώπου προέχουσιν ὀλιγώτερον. Τὸ βάρος τοῦ γυναικείου κρανίου εἶναι κατὰ τὸ ἓν ἕκτον περίπου ἐλαφρότερον τοῦ τοῦ ἀνδρικοῦ· τὸ βάρος τῆς γνάθου κατὰ τὸ 1/4 ἐλαφρότερον καὶ τὸ βάρος τοῦ γυναικείου ἐγκεφάλου εἶναι κατὰ τὸ ἓν ἔνατον ἐλαφρότερον τοῦ βάρους τοῦ ἀνδρικοῦ ἐγκεφάλου.

Ἐπὶ τῆς γυναικὸς τὸ ὀστοῦν τοῦ στέρνου εἶναι μακρότερον καὶ αἱ πλευραὶ εὐθύτεραι ἢ ἐπὶ τοῦ ἀνδρός· ἐκ τῆς τοιαύτης διατάξεως ἐπέρχεται ἐλάττωσις τῆς ἀναπνευστικῆς ἱκανότητος παρὰ τῇ γυναικὶ ἐκ μειώσεως τῶν θωρακικῶν διαμέτρων, ἰδίᾳ δὲ τῆς προσθιοπισθίας. Ἡ ὀσφυϊκὴ μοῖρα τῆς σπονδυλικῆς στήλης εἶναι μακροτέρα, ἐπιμηκεστέρα παρὰ τῇ γυναικί, ἡ δὲ πύελος αὐτῆς εἶναι κατὰ 2 καὶ πλέον ἑκ. εὐρυτέρα τῆς τοῦ ἀνδρός· τοὐναντίον δὲ τὸ ἱερὸν ὀστοῦν αὐτῆς εἶναι βραχύτερον. Ὁ αὐχὴν τοῦ μηριαίου ὀστοῦ φέρεται ὁριζοντιώτερον παρὰ τῇ γυναικί, ἐκ τούτου δὲ ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο μηριαίων κυρτωμάτων εἶναι μεγαλυτέρα ἐπὶ τῆς γυναικὸς ἢ ἐπὶ τοῦ ἀνδρός. Κατὰ δὲ τὸν Quételet ὁ πούς τῆς γυναικὸς εἶναι μικρότερος. Ὁ λάρυγξ εἶναι μικρότερος παρὰ τῇ γυναικὶ καὶ ἧττον προέχων, αἱ δὲ φωνητικαὶ αὐτοῦ χορδαὶ εἶναι βραχύτεραι· ἐκ τούτου προέρχεται καὶ τὸ ὀξύτερον καὶ λεπτότερον τῆς γυναικείας φωνῆς. Κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν ὁ λάρυγξ τῆς κορασίδος ἀναπτύσσεται ὀλιγώτερον καὶ βραδύτερον ἢ ὁ τῶν ἀρρένων. Ἐπὶ τῶν νεανίδων κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην ἡ φωνὴ ὑποβιβάζεται κατερχομένη κατὰ δύο μόνον τόνους, ἐνῷ ἐπὶ τῶν ἀρρένων νεανιῶν κατέρχεται καὶ μέχρις ὀκτὼ ὁλοκλήρων τόνων.

Τὸ βάρος τοῦ σώματος, ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸ ὕψος αὐτοῦ, εἰς χιλιόγραμμα ὑπολογιζόμενον, πρέπει νὰ εἶναι τόσων χιλιογράμμων, ὅσα ἑκατοστόμετρα ὑπὲρ τὸ μέτρον εἶναι τὸ ὕψος· δηλαδὴ ἐὰν τὸ ὕψος εἶναι 1 μέτρον καὶ 72 ἑκστ., τὸ βάρος τοῦ σώματος τὸ κανονικὸν πρέπει νὰ εἶναι 72 χιλών. Μ. Ν. ΚΑΙΡΗΣ

— *[Δογμ.]* Κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν ἱερὰν Παράδοσιν ὁ Θεός, δημιουργήσας τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκ χοός, ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὸ πνοὴν ζωῆς, οὕτω δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο εἰς ψυχὴν ζῶσαν (Γεν. 2, 7). Ὡς δὲ ἡ ζωὴ ἐπέρχεται διὰ τῆς ἑνώσεως τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος, οὕτω καὶ ὁ θάνατος, ὅστις εἶναι ὁ μισθὸς τῆς ἁμαρτίας (Ρωμ. 5, 12. 6, 23), ἐπέρχεται διὰ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, ὅπερ μετὰ θάνατον ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη (Γεν. 3, 19). Ὁ χωρισμὸς ὅμως οὗτος δὲν θὰ εἶναι αἰώνιος. Κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου θὰ ἀναστηθῶσι τὰ σώματα πάντων τῶν νεκρῶν (*Ἰωάν.* 5, 28) καὶ θὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν ψυχῶν, «ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακόν» (Β' Κορ. 5, 10). Τὰ ἐγερθησόμενα σώματα θὰ εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ ἐν τῇ ἐπιγείῳ ζωῇ, ἀλλὰ πνευματικά, ἐν ἀφθαρσίᾳ, ἐν δόξῃ, ἐν δυνάμει (Α' Κορ. 15, 43 ἑ.), διότι ὁ Θεὸς θὰ μετασχηματίσῃ «τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ» (Φιλ. 3, 21). Οἱ κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ζῶντες δὲν θὰ ἀποθάνωσιν, ἀλλὰ τὰ σώματα αὐτῶν θὰ ἀλλαγῶσι, συμμορφούμενα πρὸς τὰ σώματα τὰ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα (Α' Κορ. 15, 51. Α' Θεσ. 4, 16). Κ. Ι. Δ.

— *[Θεοσοφ.]* Ὁ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ φυσικοῦ του σώματος μὲ τὰς φυσικὰς αἰσθήσεις, κατέχει καὶ ἄλλους λεπτοτέρους φορεῖς τῆς συνειδήσεως του, ὅπως τὸ αἰθερικόν του σῶμα (φορέα τῆς ζωτικότητος, «πράνα»), τὸ συναισθηματικὸν ἢ ἀστρικόν του σῶμα, ὄργανον τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ συναισθημάτων του, τὸ νοητικὸν σῶμα, δημιουργὸν τῶν σκέψεών του, καὶ τὸ ἀνώτερον νοητικὸν ἢ αἰτιῶδες σῶμα, κέντρον τοῦ αὐτενσυνειδήτου του Ἐγώ. Τὰ διάφορα αὐτὰ σώματα ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὕλην τῶν ἀντιστοίχων πεδίων τῆς φύσεως καὶ εἶναι ὁρατὰ εἰς τὸν διορατικὸν ὡς φοειδῆ καὶ πολύχρωμα, καὶ καταλαμβάνουν τὸν αὐτὸν περίπου χῶρον μὲ τὸ φυσικὸν σῶμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπεισέρχονται ὡς πολὺ λεπτότερά του. Καὶ εἰς τὰ ἀκόμη λεπτότερα πεδία τῆς φύσεως (βουδικὸν καὶ νιρβανικὸν) ἡ ἀνθρωπίνη συνείδησις ἔχει τοὺς φορεῖς της, οἱ ὁποῖοι ὅμως δυσκόλως δύνανται νὰ ὀνομασθοῦν σώματα. Π. Π. Χ.

— **σῶμα τοῦ ἐγκλήματος** *[Ποιν. Δικον.]*. Καλεῖται οὕτω πᾶν τὸ μαρτυροῦν τὴν τέλεσιν αὐτοῦ, κυρίως δὲ τὰ ὑλικὰ ἴχνη, ἅτινα κατέλιπεν αὕτη, π. χ. τὸ πτῶμα τοῦ φονευθέντος, τὰ λείψανα ἐμπρησθέντος πράγματος, τὸ πλαστογραφηθὲν ἔγγραφον, τὸ ἐξυβριστικὸν ἢ δυσφημητικὸν ἢ ἀπειλητικὸν ἔγγραφον ἢ ἔντυπον. Τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος διακρίνεται ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα χρησιμεύουσιν ὡς ἀποδεικτικὰ τῆς τελέσεως τοῦ ἐγκλήματος καὶ τοῦ δράστου μέσα (βλ. λ. *πειστήρια*), καίτοι εἴς τινας περιπτώσεις δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ καὶ τοῦτο ὡς ἀποδεικτικὸν μέσον. Ἄλλοτε, ἄνευ τῆς καταλήψεως τοῦ σώματος τοῦ ἐγκλήματος, δὲν ἐπετρέπετο ἡ κήρυξις τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου καὶ ὅταν ἔτι οὗτος προέβαινεν εἰς ὁμολογίαν (*Vidal - Magnol*, ἔκδ. 7η, § 717.— *Garraud*, Instr. Crim. I, § 251). Νῦν ὅμως, μετὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθέρας ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἐκτιμήσεως τῶν ἀποδείξεων (ἄρθρ. 92 ποιν. δικ.), ἀπώλεσε τὴν δεσμευτικὴν διὰ τὸν δικαστὴν σημασίαν τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος, χωρὶς βεβαίως νὰ παύσῃ ὂν ἓν τῶν κυριωτέρων ἀποδεικτικῶν μέσων. Α. Ν. Μ.

— **σῶμα κύριον** *[Τακτ.]*. Καλεῖται οὕτω, κατὰ τὰς πορείας, τὸ ἀποτελοῦν τὸν κύριον ὄγκον τοῦ πορευομένου στρατεύματος (βλ. λ. *ἐμπροσθοφυλακή, ὀπισθοφυλακή*). Ν. Θ. Κ.

— **σῶμα στρατοῦ** *[Στρατ.]*. Ἡ ἀνωτέρα ὀργανικὴ *μεγάλη μονὰς* τοῦ στρατοῦ. Ὀργάνωσις τοῦ στρατοῦ εἰς σώματα ἐγένετο διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος τῷ 1803, ταύτην δὲ ἠκολούθησαν ἔκτοτε ὅλοι οἱ μεγάλοι στρατοί, ἐνῷ οἱ μικροὶ (Ἑλλάδος, Βουλγαρίας κτλ.) ἀπεδέχθησαν τὴν τοιαύτην ὀργάνωσιν μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913. Τὸ σῶμα στρατοῦ ἀποτελεῖται ἐκ 2 ἢ 3 μεραρχιῶν, ἐκ διαφόρων μονάδων πυροβολικοῦ, ἱππικοῦ, μηχανικοῦ, καλουμένων μὴ μεραρχιακῶν στοιχείων, καὶ ἐκ τῶν ἀναλόγων βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν (ἐπιμελητειακῶν, ὑγειονομικῶν, κτλ.). Τὸ σῶμα στρατοῦ εἶναι ἡ συνήθης στρατηγικὴ μονὰς τῆς σήμερον καὶ ἀποτελεῖ τὴν μονάδα τοῦ στρατηγικοῦ ἑλιγμοῦ τῶν μικρῶν στρατῶν (τῶν μεγάλων στρατῶν εἶναι σήμερον ἡ *στρατιά*). Ν. Θ. Κ.

— **σῶμα Χριστοῦ**. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐνανθρωπήσας Χριστὸς εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἔχων σῶμα ἐμψυχωμένον ψυχῇ λογικῇ. Ἐπίσης ὁ ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ εὐλογούμενος ἄρτος καὶ οἶνος μεταβάλλεται εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ (*Ματθ.* 26, 26 ἑ., *Μάρκ.* 14, 22 ἑ., *Λουκ.* 22, 19 ἑ., Α' Κορ. 11, 23 ἑ.). Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καλεῖται μεταφορικῶς ἡ Ἐκκλησία *σῶμα Χριστοῦ* (Ἐφ. 1, 23. Α' Κορ. 12, 27), οὗτινος κεφαλὴ εἶναι ὁ Χριστὸς (Ἐφ. 5, 23, Κολ. 1, 18. 2, 19), μέλη δὲ οἱ πιστοὶ (Α' Κορ. 6, 15), ἅτινα, ὡς ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι, ἑνοῦνται μετὰ τοῦ σώματος καὶ τῆς κεφαλῆς (Α' Κορ. 12, 2, Ἐφεσ. 1, 22—23). Οἱ πιστοὶ ἔχοντες ἓν πνεῦμα, ἕνα Κύριον, ἕνα Θεὸν καὶ πατέρα, ἓν βάπτισμα καὶ μίαν πίστιν, ἀποτελοῦσιν ἓν σῶμα ἐν Χριστῷ, ὅπερ πληροῦται ὑπὸ ἑνὸς Πνεύματος. Οὕτως ὑπάρχει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κοινωνία τῶν πιστῶν μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀλλήλων, ἥτις ἐπέρχεται διὰ τῆς θείας κοινωνίας (Α' Κορ. 10, 16—17). Κ. Ι. Δ.

— **σώματα ἑτερόλογα** *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. λ. *ἑτερόλογα σώματα*.

— **σώματα ἑτερόφωτα** *[Ἀστρον.]*· βλ. λ. *ἑτερόφωτα σώματα*.

— **σώματα θερμοπερατὰ** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *θερμοπερατὰ σώματα*.

— **σώματα ξένα** *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *ἀλλότρια σώματα*.

— **Σώματος Κυρίου ἑορτή**. Ἀκολουθία τῆς διδασκαλίας τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς μετουσιώσεως τῶν τιμίων δώρων ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ ἦτο ἡ ἀπονομὴ πρὸς αὐτὰ τιμῆς καὶ προσκυνήσεως. Κατά τινα παράδοσιν, ἡ μοναχὴ Ἰουλιάνα τῆς μονῆς Κορνιγιὸν-Μόντ, παρὰ τὸ Λύττιχ, ἰδοῦσα καθ' ὕπνον ὅτι ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ἑορτῶν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐλλείπει ἡ ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου, ἀνεκοίνωσε τοῦτο εἰς τὸν ἐπίσκοπον, ὅστις εἰσήγαγε τὴν ἑορτὴν ταύτην εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν περιφέρειαν τοῦ Λύττιχ. Ὁ Οὐρβανὸς Δ' ἀνεκήρυξε ταύτην ὡς ἑορτὴν τῆς δυτικῆς καθόλου Ἐκκλησίας διὰ βούλλας, ἥτις ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος Ε' (1264). Τέλος ὁ Ἰωάννης ὁ ΚΒ' συνέδεσε τὴν ἑορτὴν ταύτην μετὰ λιτανείας, τὴν δὲ ἀκολουθίαν τῆς ἑορτῆς συνέγραψεν ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινᾶτος ἐντολῇ τοῦ Οὐρβανοῦ Δ'. Οὕτως ἐπεκράτησεν ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ ἑορτὴ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου (Festum corporis Domini), ἥτις ἑορτάζεται τὴν Πέμπτην μετὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἁγίας Τριάδος. Ὅτε ὁ Λούθηρος ἐξηγέρθη κατὰ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, μεταξὺ τῶν ἄλλων προσέβαλε καὶ τὴν ἑορτὴν ταύτην, ἀπαγορεύσας τὴν τέλεσιν αὐτῆς παρὰ τοῖς διαμαρτυρομένοις. Κ. Ι. Δ.

— **σωμάτων πτῶσις** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *πτῶσις τῶν σωμάτων*.

Σῶμα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας (βλ. λ. *Σόμα*).

Σωμαὶζ (Saumaise), **Κλαύδιος**. Γάλλος φιλόλογος (βλ. *Σαλμάσιος*).

Σωμαρᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐπισκοπῆς τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 245. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Ε. Γ.

Σωμαρὲζ (Sausmarez), **Τζαίημς λόρδος** —. Ἄγγλος ναύαρχος (1757—1836). Ἡ οἰκογένειά του, νορμανδικῆς καταγωγῆς, ἀναφέρεται εἰς τὰς παλαιοτάτας παραδόσεις τῶν νήσων τῆς Μάγχης. Καταταχθεὶς δεκατριετὴς μόλις ὡς δόκιμος εἰς τὸν στόλον τοῦ ναυάρχου Γκούντωλλ, προήχθη ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ εἰς ὑποπλοίαρχον κατὰ τὴν ἐν Ἀμερικῇ προσβολὴν τοῦ Τσάρλεστον καὶ εἰς ἀντιπλοίαρχον κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Dogger Bank, καθ' ἣν ὁ ἀγγλικὸς στόλος τοῦ Χάϊντ Πάρκερ ἐνίκησε (Αὔγ. 1781) τὸν ὑπὸ τὸν Ζούτμαν ὁλλανδικόν. Ἡ ἐπιτυχία του νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἐν Ζαμάϊκᾳ στόλον τοῦ Χοὺντ περὶ τοῦ ἐπίπλου γαλλικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Γκοσὲν πρὸς βοήθειαν τοῦ στόλου τοῦ ντὲ Γκράς, ἡ δρᾶσίς του κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς 12 Ἀπριλίου 1782 (βλ. λ. *Ῥόδνεϋ*) καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἅλωσις τῆς γαλλικῆς φρεγάτας «Reunion» πρὸ τοῦ Χερβούργου, ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πλοιάρχου, ὑφ' ὃν διεκρίθη ὡς κυβερνήτης τοῦ δικρότου «Ὠρίων» ὑπὸ τὸν ναύαρχον Τζέρβις κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἁγίου Βικεντίου καὶ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Κάδιξ ὑπὸ τὸν Νέλσωνα, καὶ ὡς κυβερνήτης τοῦ «Καίσαρος» κατόπιν, συνοδεύσαντος εἰς Ἀγγλίαν τὰ κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀβουκὶρ αἰχμαλωτισθέντα πλοῖα (1799). Προαχθεὶς εἰς ὑποναύαρχον (1801), ἀρχηγὸν τοῦ στολίσκου τῶν πρὸς ἀποκλεισμὸν τοῦ Γιβραλτὰρ ἐπιχειρήσεων, εὑρέθη ἐν ἀρχῇ εἰς δυσχερεστάτην θέσιν, ἀφ' ἧς ἐξῆλθεν ἐν τέλει νικητὴς κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἀλγεθίρας, ὀνομασθεὶς μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Ἀμιέννης λόρδος καὶ λαβὼν ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν 1200 λιρῶν. Ἀλλὰ καὶ ὡς διπλωμάτης ἐπέτυχε τὴν ὑπὸ τοῦ Βερναδόττου ἐξασφάλισιν τῆς οὐδετερότητος τῆς Σουηδίας, χάρις εἰς τὴν ἐπιρροήν του ἐπὶ τοῦ τέως βασιλέως της Καρόλου τοῦ ΙΓ'. Τῷ 1814 προήχθη εἰς ἀρχιναύαρχον, μεθ' ὃ ἀποστρατευθεὶς ἐγένετο πρόεδρος τῆς Τρίνιτυ Χάουζ. Σ. Ε. Λ.

σωμασκία (ἡ)· ἄσκησις, γυμνάσια τοῦ σώματος, γυμναστική.

σωματάρχης (ὁ) *[Στρατ.]*. Ὁ διοικητὴς σώματος στρατοῦ, ὡς ἐπίσης, προκειμένου περὶ διοικητικῆς ὑπηρεσίας, ὁ διοικητὴς πάσης αὐθυπάρκτου μικρᾶς μονάδος, γινομένης συνήθως χρήσεως ὑπὸ τὴν ἔκφρασιν οἱ *σωματάρχαι*, π. χ. Ἀθηνῶν, Λαρίσης κλπ. Ν. Θ. Κ.

Σωματᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀρμένων τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 49. Ε. Γ.

σωματειακὸν κράτος. Πολιτεία, τῆς ὁποίας ἡ ὀργάνωσις ἔχει ὡς βάσιν τὰς εἰς σωματεῖα ἢ συνδικᾶτα ὀργανώσεις τῶν παραγωγῶν. Ἐν τῷ σωματειακῷ κράτει τὴν θέσιν τῶν ἀτόμων ἀντικαθιστᾷ ἡ θέσις τῶν παραγωγῶν, ὄντων ὑποχρεωτικῶς ὠργανωμένων εἰς σωματεῖα. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, πάντα τὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐπαγγέλματα ἔχουν ἀντίστοιχα συνδικᾶτα καὶ ἓν δι' ἕκαστον ἐπάγγελμα. Τὰ συνδικᾶτα ταῦτα εἶναι θεσμὸς δημοσίου δικαίου, δυνάμενα ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ καθορίζουν αὐτονόμως τὴν δρᾶσιν τῶν μελῶν των, ἐπιβάλλοντα εἰς αὐτὰ φορολογίαν ἢ ὑποχρεοῦντα αὐτὰ διὰ συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μετέχουν εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν λειτουργιῶν τῆς πολιτείας εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως. Ἐν μέρει τύπον σωματειακοῦ κράτους παρέχει ἡ σημερινὴ φασιστικὴ Ἰταλία, ἔνθα τὸ συνδικᾶτον ἔχει ἀναγνωρισθῆ ὡς θεσμὸς δημοσίου δικαίου, ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ σύστασις αὐτοῦ ἔχει ἐγκριθῆ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Σωματείων. Τὰ συνδικᾶτα ταῦτα ἔχουν ὀργανωθῆ εἰς δέκα πέντε τὸ ὅλον συνομοσπονδίας, ἀντιπροσωπευούσας ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα. Κυριώτεραι ἁρμοδιότητες τῶν συνδικάτων τούτων εἶναι ἡ ἐπιβολὴ συνεισφορῶν ἐπὶ τῶν μελῶν των, ἡ σύναψις συμβάσεων ἐργασίας, ὑποχρεουσῶν ὅλα τὰ μέλη τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ ἡ ὑπόδειξις τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν. Ἀλλ' ἡ θέσις γενικώτερον τῶν

Digitized by Google

συνδικάτων ἐν Ἰταλίᾳ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ φασιστικοῦ κόμματος, διότι καὶ ἡ ὕπαρξις αὐτῶν νομιμοποιεῖται μόνον δι' ἐγκρίσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Σωματείων, καὶ ἡ ὑπόδειξις τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν ἔχει ἁπλῶς συμβουλευτικὸν χαρακτῆρα, τοῦ μεγάλου φασιστικοῦ συμβουλίου δυναμένου νὰ μὴ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν πρότασιν τῶν συνδικάτων διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν. x. Γ. Σ.

σωματεῖον (τό)· ἕνωσις πολλῶν προσώπων, συνήθως ὁμοτέχνων, πρὸς προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν αὐτῶν συμφερόντων, συντεχνία: «σωματεῖον τῶν ἀρβυλοποιῶν, — τῶν παντοπολῶν, — τῶν ἀρτοποιῶν κλπ.» || γενικώτερον, ἕνωσις πολλῶν προσώπων πρὸς ἐπιτυχίαν ἀνωτέρου τινὸς σκοποῦ, οἷον τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν, τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀπόρων, τὴν προστασίαν τῶν ἀνηλίκων κτλ.

—*[Νομ.] Σωματεῖον* γενικῶς ὀνομάζεται ἡ ὁμὰς τῶν φυσικῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ἑνοῦνται πρὸς ἐπιδίωξιν θεμιτοῦ τινος διαρκοῦς σκοποῦ, οὐχὶ κερδοσκοπικοῦ. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ νεωτέρου νόμου περὶ σωματείων (νόμ. 281, ἄρθρον 1 καὶ 24), σωματεῖον εἶναι σύλλογος ἢ ἕνωσις ἑπτὰ τοὐλάχιστον φυσικῶν προσώπων, ἅτινα συγκεντροῦσι κατὰ τρόπον διαρκῆ τὰς γνώσεις των ἢ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἀφορῶσιν εἰς κερδοσκοπίαν. Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου τοῦ νόμου, τὰ σωματεῖα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς λοιπὰς ἑνώσεις φυσικῶν προσώπων, καὶ δὴ τοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ τὰς ἐμπορικὰς ἢ ἀστικὰς ἑταιρείας, ἐπιδιώκουσι πάντα ἄλλον θεμιτὸν σκοπὸν ἐκτὸς τῆς κερδοσκοπίας, καὶ δὴ ἀλληλοβοηθητικούς, φιλανθρωπικούς, πολιτικούς, πνευματικούς, ἐκπαιδευτικούς, καλλιτεχνικούς, ψυχαγωγικούς, σωματικῆς ἀγωγῆς καὶ κοινωνικοὺς ἐν γένει (νόμ. 281, ἄρθρον 12 καὶ 24). Ἐν τούτοις αὐτὸς οὗτος ὁ νόμος 281 καὶ ἄλλοι συναφεῖς πρὸς αὐτὸν ἀναγνωρίζουσι καὶ ρυθμίζουσι τὰ οὕτω καλούμενα *ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα*, τὰ ὁποῖα ἀποκλειστικὸν σκοπὸν ἔχουσι τὴν μελέτην, τὴν προστασίαν καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν ἢ ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν αὐτῶν, ἀποτελοῦνται δὲ συνήθως ἐκ προσώπων ἀσκούντων συνήθως τὸ αὐτὸ ἢ συναφὲς βιομηχανικόν, ἐμπορικὸν ἢ γεωργικὸν ἢ ἄλλο οἱονδήποτε ἐπάγγελμα (πρβλ νόμ. 981 ἄρθρ. 19, νόμ. 957, 977, 1207, 2151, 2652 κλπ.).

Ἡ σύστασις σωματείου ἐπιτρέπεται ἐλευθέρως, ἐφ' ὅσον ὁ σκοπὸς αὐτοῦ δὲν ἀντιβαίνει εἰς τὸν νόμον καὶ τὴν ἠθικήν. Μάλιστα τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐξασφαλίζεται εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ ρητῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 14 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Τὰ σωματεῖα συνιστῶνται διὰ τῆς δηλώσεως τῆς βουλήσεως τῶν πρώτων μελῶν αὐτῶν, τῶν καὶ ἱδρυτῶν καλουμένων, βεβαιουμένης διὰ συντάξεως πρακτικοῦ. Νομικὴν προσωπικότητα ὅμως ἀποκτῶσιν, ὡς κατωτέρω ἐκτίθεται, ἀπὸ τῆς διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἀναγνωρίσεως αὐτῶν. Μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν συμφωνίαν μεταξὺ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ σωματείου περὶ συστάσεως αὐτοῦ, συντάσσεται τὸ καταστατικὸν αὐτοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου κανονίζονται τὰ τῆς λειτουργίας τοῦ σωματείου. Εἰς τὸ καταστατικὸν πρέπει νὰ ἀναφέρωνται ρητῶς ὡρισμένα στοιχεῖα, καὶ δὴ ὁ τίτλος καὶ ἡ ἕδρα τοῦ σωματείου, ὁ σκοπὸς αὐτοῦ, οἱ ὅροι τῆς παραδοχῆς τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν μελῶν, τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις αὐτῶν, ὁ τρόπος τῆς παρὰ τῆς συνελεύσεως ἐκλογῆς τῶν διοικούντων προσώπων, ἡ διάρκεια καὶ ἡ ἔκτασις τῆς ἐντολῆς αὐτῶν κλπ. (νόμ. 281 ἄρθρ. 2). Ἐκτὸς τῶν ὅρων τούτων, τὸ καταστατικὸν δύναται νὰ περιέχῃ καὶ ἄλλους, ἀναγομένους εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ σωματείου, ἀρκεῖ οὗτοι νὰ μὴ ἀντιβαίνωσι πρὸς τὰς ἀπαγορευτικὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Τὸ καταστατικὸν δέον νὰ ψηφισθῇ καὶ νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν μελῶν. Ψηφισθέντος τοῦ καταστατικοῦ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως, ὑφίσταται τὸ σωματεῖον, ἀλλὰ δὲν ἀποκτᾷ καὶ νομικὴν προσωπικότητα πρὶν ἢ ἀναγνωρισθῇ δι' ἀποφάσεως τοῦ ἁρμοδίου πρωτοδικείου. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου πηγάζει καὶ ἡ διάκρισις τῶν σωματείων εἰς *ἀνεγνωρισμένα* καὶ *μὴ ἀνεγνωρισμένα*.

Πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν σωματείων ὑποβάλλεται αἴτησις εἰς τὸ πρωτοδικεῖον τῆς περιφερείας, ὅπου πρόκειται νὰ ἑδρεύσῃ τὸ σωματεῖον. Μετ' αὐτῆς ὑποβάλλονται καὶ δύο ἀντίγραφα τοῦ καταστατικοῦ, ἀντίγραφον τοῦ πρακτικοῦ τῆς ἱδρύσεως καὶ πίναξ τῶν ὀνομάτων τῶν ἱδρυτῶν καὶ τῶν ἀποτελούντων τὴν διοίκησιν μετὰ τῶν διευθύνσεών των καὶ τῶν ἀπαιτουμένων πληροφοριῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι χρήσιμοι, ἵνα κριθῇ κατὰ πόσον κέκτηνται τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου διὰ τοὺς δικηγόρους καθοριζόμενα προσόντα.

Τὸ πρωτοδικεῖον, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς αἰτήσεως, ἐξετάζει ἐὰν ἐτηρήθησαν αἱ διατάξεις τοῦ νόμου. Ἀποδεικνυομένης παραβάσεώς τινος τοῦ νόμου ἢ προκύπτοντος ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ σωματείου εἶναι παράνομος ἢ ἀνήθικος, ἀπορρίπτει τὴν περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ σωματείου αἴτησιν. Βεβαιουμένης, ἀντιθέτως, τῆς τηρήσεως τῶν διατάξεων τοῦ νόμου, διατάσσει τὴν τοιχοκόλλησιν τοῦ καταστατικοῦ εἰς τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ ἐπὶ δεκαήμερον καὶ μετὰ ταῦτα τὴν καταχώρισιν τοῦ σωματείου εἰς εἰδικὸν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Βιβλίον ἀνεγνωρισμένων σωματείων». Μετὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν διατυπώσεων τούτων τὸ σωματεῖον εἶναι ἀνεγνωρισμένον καὶ ἀποκτᾷ νομικὴν προσωπικότητα.

Ἀνάλογοι διατυπώσεις τηροῦνται διὰ τὴν ἔγκρισιν τῆς τροποποιήσεως τοῦ καταστατικοῦ τοῦ σωματείου. Κατὰ τῆς ἀπορριπτούσης τὴν αἴτησιν ἀναγνωρίσεως σωματείου ἀποφάσεως συγχωρεῖται, εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις, ἡ ἄσκησις ἀναιρέσεως ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Μέλη τοῦ σωματείου δύνανται νὰ εἶναι καὶ ἀνήλικοι ἄνω τῶν 16 ἐτῶν καὶ γυναῖκες ὕπανδροι, ἐκτὸς ἐὰν ἐναντιωθῶσιν ἐγγράφως ὁ πατήρ, ὁ ἐπίτροπος, ὁ κηδεμὼν ἢ ὁ σύζυγος. Κατὰ τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ὁ ἀνήλικος ἢ ἡ γυνὴ δύνανται νὰ προσφύγωσι πρὸς τὸν εἰρηνοδίκην. Ἐκτὸς τῶν τακτικῶν μελῶν, τὸ καταστατικὸν δύναται νὰ ἀναγνωρίζῃ καὶ ἐπίτιμα τοιαῦτα, μὴ μετέχοντα εἰς τὰς συνελεύσεις. Τὰ μέλη τοῦ σωματείου ὑποχρεοῦνται εἰς καταβολὴν εἰσφορᾶς, ὁριζομένης ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ.

Πᾶν μέλος δύναται νὰ ἀποσυρθῇ ὁποτεδήποτε, καταβάλλον τὴν εἰσφορὰν τοῦ τρέχοντος ἔτους. Μέλος καθυστεροῦν τὴν εἰσφορὰν ἑνὸς ἔτους ἀποκλείεται αὐτοδικαίως τῶν συνελεύσεων τῶν σωματείων. Τὸ καταστατικὸν δύναται νὰ περιορίζῃ ἔτι πλέον τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα.

Ἕκαστον σωματεῖον πρέπει νὰ ἔχῃ διοίκησιν. Κατὰ τὸν νόμον, ἡ διοίκησις δύναται νὰ ἀνατεθῇ εἰς πλείονα πρόσωπα, ἄνδρας ἢ γυναῖκας. Πάντως ὅμως ἀπαιτεῖται ὅπως τὰ μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου εἶναι πολῖται Ἕλληνες, ἐνήλικοι ἢ χειράφετοι, ἔχοντες τὴν ἐλευθέραν διαχείρισιν τῆς περιουσίας των, νὰ ἀπολαύωσι τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ νὰ εἶναι τακτικὰ μέλη τοῦ σωματείου. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται, ὅπως τῆς διοικήσεως μετέχωσι καὶ ἀλλοδαποί.

Τῆς διοικήσεως προΐσταται ἓν ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς, πρόεδρος καλούμενος. Τὰ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου καὶ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἐν γένει καθορίζει τὸ καταστατικόν. Ἰδίᾳ ὁ πρόεδρος ἐκπροσωπεῖ τὸ σωματεῖον ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν, συμβάλλεται δὲ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ νόμου καὶ τοῦ καταστατικοῦ.

Ἓν ἐκ τῶν μελῶν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἐκλέγεται ταμίας. Κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ νόμου ἀπαγορεύεται ἡ ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ σύμπτωσις ἰδιοτήτων τοῦ προέδρου καὶ τοῦ ταμίου. Τοῦτο ἀποτελεῖ συνέπειαν τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν τὸ αὐτὸ πρόσωπον δὲν δύναται νὰ εἶναι ἐλέγχων καὶ ἐλεγχόμενος.

Τὰ μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου εὐθύνονται διὰ τὰς ἐκ πταίσματος αὐτῶν προσγενομένας ζημίας εἰς τὸ σωματεῖον. Ἀπαλλάσσονται τῆς εὐθύνης τὰ μέλη τὰ μὴ παρόντα κατὰ τὴν συνεδρίασιν, καθ' ἣν ἐλήφθη ἡ τὴν ζημίαν προξενήσασα ἀπόφασις, ἢ τὰ διαφωνήσαντα, ἐφ' ὅσον ἡ διαφωνία βεβαιοῦται ἐκ τοῦ πρακτικοῦ τῆς συνεδριάσεως τοῦ συμβουλίου.

Τὰ σωματεῖα συνέρχονται εἰς γενικὰς συνελεύσεις, συγκαλουμένας ὑπὸ τῆς διοικήσεως αὐτῶν εἴτε ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας εἴτε κατόπιν ἐγγράφου αἰτήσεως τοῦ $^1/_{20}$ τῶν ἐκπληρωσάντων τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν μελῶν. Ἀρνουμένης τῆς διοικήσεως, καλεῖ τὴν συνέλευσιν ἡ ἐποπτεύουσα τὸ σωματεῖον ἀρχή.

Αἱ συνελεύσεις τῶν σωματείων δὲν δύνανται νὰ λαμβάνωσιν ἀποφάσεις, ἂν καὶ κατ' αὐτὰς δὲν παρίσταται τὸ $^1/_4$ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν τακτικῶν μελῶν. Μὴ γενομένης ἀπαρτίας κατὰ τὴν πρώτην συνέλευσιν, γίνεται νέα τοιαύτη ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν, ἧς τὴν ἀπαρτίαν καθορίζει τὸ καταστατικόν.

Αἱ ἀποφάσεις τῶν συνελεύσεων τοῦ σωματείου δύνανται νὰ προσβληθῶσιν ἐνώπιον τοῦ εἰρηνοδίκου ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συνελεύσεως, δι' αἰτήσεως ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τοῦ $^1/_{20}$ τοὐλάχιστον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν. Οἱ ὑπογράφοντες τὴν αἴτησιν δέον νὰ ἔχωσιν ἐκπληρώσει τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως ἀποφαίνεται ὁ εἰρηνοδίκης, κρίνων ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ἀκούσῃ τοὺς ἐνδιαφερομένους. Κατὰ τῆς ἀποφάσεώς του συγχωρεῖται ἔφεσις ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν.

Τὰ σωματεῖα τελοῦσιν ὑπὸ ἐποπτείαν, ἀσκουμένην ὑπὸ τῆς ἐπιθεωρήσεως ἐργασίας, προκειμένου περὶ ἐργατικῶν σωματείων, ἢ ὑπὸ τοῦ νομάρχου, προκειμένου περὶ τῶν λοιπῶν σωματείων. Ἀνωτέρα ἐποπτικὴ ἀρχὴ τῶν σωματείων εἶναι ἐπὶ μὲν τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ ἀλληλοβοηθητικῶν τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν τὸ ὑπουργεῖον, εἰς τὴν μέριμναν τοῦ ὁποίου ὑπάγεται ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ σωματείου.

Ἡ ἐποπτεία τῶν σωματείων ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς τρία τινά, καὶ δή: 1) Τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ νόμου περὶ σωματείων. 2) Τὴν τήρησιν τοῦ καταστατικοῦ αὐτῶν καὶ 3) Τὸν ἔλεγχον τῆς ταμειακῆς διαχειρίσεως αὐτῶν.

Πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἐπιβαλλομένου ἐλέγχου ἡ διοίκησις τοῦ σωματείου ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν ἁρμοδίαν ἀρχὴν 3 ἀντίτυπα τοῦ καταστατικοῦ, ἀπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προηγουμένου ἔτους κλπ.

Τὰ νομίμως ἀναγνωρισμένα σωματεῖα, ἀποτελοῦντα νομικὰ πρόσωπα, δύνανται νὰ ἀποκτῶσι δικαιώματα καὶ νὰ ἀναλαμβάνωσιν ὑποχρεώσεις καὶ νὰ δέχωνται δωρεάς, κληροδοτήματα, κληρονομίας. Τὸ ἀντίθετον ἰσχύει ὡς πρὸς τὰ μὴ ἀνεγνωρισμένα σωματεῖα (νόμ. 281, ἄρθρα 27 καὶ 45).

Δύο ἢ πλείονα σωματεῖα, ἐπαγγελματικὰ ἢ ἄλλων σκοπῶν, δύνανται νὰ ἑνῶνται εἰς *σύνδεσμον* ἢ *ἑνώσεις* πρὸς ἐπιδίωξιν τῶν κοινῶν συμφερόντων αὐτῶν, διατηροῦντα τὴν οἰκονομικὴν καὶ διοικητικὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Αἱ τοιαῦται ἑνώσεις δύνανται νὰ ἀναγνωρίζωνται διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας ὅρους τοῦ νόμου. Εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ τὰς ἀποφάσεις τοιούτων ἑνώσεων ἕκαστον σωματεῖον διαθέτει ἀριθμὸν ψήφων ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκπληρωσάντων τὰς ὑποχρεώσεις μελῶν.

Διάλυσις σωματείου δύναται νὰ ἀπαγγελθῇ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων: α) Ὅταν τὸ σωματεῖον δὲν συμμορφοῦται πρὸς ὡρισμένας διατάξεις τοῦ νόμου περὶ σωματείων. β) Ὅταν ἡ περιουσία τοῦ σωματείου χρησιμοποιῆται πρὸς σκοπὸν διάφορον ἐκείνου, διὰ τὸν ὁποῖον συνέστη. γ) Ὅταν τὸ σωματεῖον ἐκτραπῇ τῶν σκοπῶν, δι' οὓς ἀνεγνωρίσθη. δ) Ὅταν τὸ σωματεῖον ἠδράνησεν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον, ὥστε κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου συνάγεται ὅτι ἐγκατέλιπε τὸν σκοπόν του. Ἡ ἀπεργία δὲν ἀποτελεῖ λόγον λύσεως τοῦ σωματείου (νόμ. 281, ἄρθρον 32).

Τὴν διάλυσιν δύνανται νὰ ζητήσουν ὁ ἁρμόδιος ὑπουργός, ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν πρωτοδικῶν ἢ τὸ $^1/_{20}$ τοὐλάχιστον τῶν ἐκπληρωσάντων τὰς ὑποχρεώσεις μελῶν. Ἡ διάλυσις ζητεῖται δι' αἰτήσεως ἀπευθυνομένης πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ ἁρμοδίου πρωτοδικείου, ὁ ὁποῖος, κατόπιν ἐξετάσεως τῆς βασιμότητος αὐτῆς ἢ ἀπορρίπτει ταύτην ἢ προσκαλεῖ τὸ σωματεῖον νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸν νόμον, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ὁποίας εἰσάγει τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστήριον. Τὸ πρωτοδικεῖον ἀποφαίνεται ἐκ τῶν ἐνόντων καί, ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ τεθέντων στοιχείων καὶ ἐκ τῶν διεξαχθεισῶν ἀποδείξεων πεισθῇ περὶ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, κηρύσσει τὴν διάλυσιν τοῦ σωματείου, διατάσσον τὴν διαγραφὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν ἀνεγνωρισμένων σωματείων, τὴν ἐπὶ δεκαήμερον τοιχοκόλλησιν τῆς ἀποφάσεως καὶ τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς διὰ δύο ἐφημερίδων. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ πρωτοδικείου συγχωρεῖται ἔφεσις εἰς τὸ ἐφετεῖον. Τὸ ἐφετεῖον ἀποφαίνεται κατὰ τὴν αὐτὴν διαδικασίαν. Ἀναίρεσις δὲν συγχωρεῖται.

Ἐκτὸς τῆς διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως διαλύσεως, τὸ σωματεῖον δύναται νὰ διαλυθῇ καὶ κατὰ τὸν παρὰ τοῦ καταστατικοῦ ἀναφερόμενον τρόπον.

Σωματεῖον διαλυθέν, κατὰ τ' ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, περιέρχεται ἀμέσως εἰς κατάστασιν ἐκκαθαρίσεως καὶ θεωρεῖται ὑφιστάμενον πλέον μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκκαθαρίσεως. Οἱ ἐκκαθαρισταί, ἐφ' ὅσον δὲν ὁρίζονται διὰ τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Σωματείου, ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν μελῶν. Ἐὰν ἡ συνέλευσις δὲν προβῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν, διορίζονται ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῆς ἐποπτικῆς ἀρχῆς τοῦ σωματείου.

Τὸ μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ σωματείου (πληρωμὴν χρεῶν κλπ.) ἀπομένον κεφάλαιον διατίθεται καθ' ὃν τρόπον ὁρίζει τὸ καταστατικόν. Ἐν ἐλλείψει τοιούτου ὁρισμοῦ, τὸ ποσὸν τοῦτο διατίθεται διὰ διατάγματος ὑπὲρ φιλανθρωπικοῦ σκοποῦ. Κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ νόμου ἀπαγορεύεται ἡ διανομὴ τοῦ ποσοῦ τούτου μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ σωματείου. Ἐὰν ἡ περιουσία προέρχεται ἐκ δωρεᾶς ἢ κληροδοσίας, ἐπιστρέφεται εἰς τὸν δωρητὴν ἢ καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, ἢ τῷ καταλιπόντι τὸ κληροδότημα, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει τοιοῦτος ὅρος ἐν τῇ δωρεᾷ ἢ ἐν τῇ κληροδοσίᾳ. Ἄλλως διατίθεται κατὰ τὸν ἄνω τρόπον. Ἐὰν τὸ σωματεῖον διαλύηται κατ' ἄλλον τρόπον, ἡ τύχη τοῦ ἀπομένοντος ἐνεργητικοῦ κανονίζεται, ἐν ἐλλείψει διατάξεων τοῦ καταστατικοῦ, ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν μελῶν ἐντὸς ἑνὸς ἔτους ἀπὸ τῆς διαλύσεως· ἄλλως διατίθεται καὶ τότε διὰ διατάγματος ὑπὲρ φιλανθρωπικοῦ σκοποῦ.

Τὰ ἀνωτέρω ἐφαρμόζονται γενικῶς ἐπὶ παντὸς εἴδους σωματείου. Ὡς πρὸς τὰ ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα ὅμως ἰσχύουσιν εἰδικαὶ διατάξεις, αἱ ὁποῖαι τροποποιοῦσιν ἐν μέρει ταῦτα (πρβλ. νόμ. 281, ἄρθρ. 19—23, νόμ. 2151, νόμ. 2652). Ὁμοίως εἰδικοὶ περιορισμοὶ ἰσχύουσιν ὡς πρὸς τὰ σωματεῖα καὶ τὰς ὀργανώσεις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων δυνάμει τοῦ νόμου 4879.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἀλ. Σβώλου*, «Τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι καὶ τὸ δίκαιον τῶν σωματείων».—*Μομφερράτου* «Γεν. Ἀρχαὶ» (§ 82).—*Leist*, «Vereinsherschaft und Vereinsfreiheit» (1899), «Untersuchungen zum inneren Vereinsreht» (1904).—*Waltenburg*, «Privatrechtliche Verhältnisse der Vereine», (1899).—*Schwabe*, «Die juristiche Person und des Vereinsrecht (1900), «Die Körperschaft mit und

Digitized by Google

ohne Persönlichkeit» (1904).—*Bülow*, «Das Vereinsrecht» (1902).—*Wiedemann*, «Beiträge zur Lehre vou den idealen Vereinc» (1908).
Γ. Θ. ΡΑΜΜΟΣ

—σωματεῖα *ἐπαγγελματικὰ [Νομ.—Κοινων.]*· βλ. λ. *ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα.*

—σωματεῖα *ἐργατικά*· βλ. λ. *ἐργατικὰ σωματεῖα.*

σωματεμπορία (ἡ)· ἐμπορία τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, ἀγορὰ καὶ πώλησις ἀνθρώπων, συνήθ. μαύρων τῆς Ἀφρικῆς, ἄλλως *δουλεμπορία*· || ἐκμαυλισμὸς γυναικῶν καὶ παίδων.

—*[Ποιν. Δίκ.]* Βλ. *ἠθῶν* βλάβη καὶ *πορνεία.*

—*[Διεθν. Δίκ.]* Κατὰ πρωτοβουλίαν τῆς Γαλλίας συνεκλήθη ἐν Παρισίοις διεθνὴς συνδιάσκεψις, ἡ ὁποία τὴν 25 Ἰουλίου 1902 κατήρτισε σύμβασιν πρὸς καταστολὴν τῆς σωματεμπορίας τῶν γυναικῶν διὰ σοβαρᾶς ἐπ' αὐτῶν ἐπαγρυπνήσεως. Ἐν Παρισίοις ὡσαύτως συνῆλθε νέα διεθνὴς συνδιάσκεψις, ἡ ὁποία καὶ ἀπεδέχθη σύμβασιν, ὑπογραφεῖσαν τὴν 4 Μαΐου 1910 ὑπὸ τῆς Γερμανίας, Αὐστροουγγαρίας, Βελγίου, Μ. Βρεττανίας, Δανίας, Ἱσπανίας, Ἡνωμένων Πολιτειῶν, Γαλλίας, Ἰταλίας, Ρωσίας, Κάτω-Χωρῶν, Πορτογαλίας καὶ Ἑλβετίας. Ἡ σύμβασις αὕτη ἐτέθη ἐκ νέου ἐν ἰσχύϊ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Γερμανίαν, Αὐστρίαν καὶ Οὐγγαρίαν διὰ τῶν ἄρθρων 282, 234 καὶ 217 τῶν συνθηκῶν τῶν Βερσαλλιῶν, Ἁγίου Γερμανοῦ καὶ Τριανόν. Μεταγενεστέρως ἀνέλαβεν αὐτὴ αὕτη ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν τὸν ἔλεγχον τῆς ἐφαρμογῆς τῶν προηγουμένως συνομολογηθεισῶν σχετικῶς διεθνῶν συμβάσεων, ὡς καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς λήψεως περαιτέρω μέτρων πρὸς καταστολὴν τῆς σωματεμπορίας. Δι' ἀποφάσεως δὲ ἀπὸ 15 Ὀκτωβρίου 1920 τῆς συνελεύσεως τῆς Κοινωνίας προετείνετο ἡ σύγκλησις διεθνοῦς συνδιασκέψεως, ἥτις, συνελθοῦσα ἐν Γενεύῃ, κατήρτισε τὴν 5 Ἰουλίου 1921 τελικὴν πρᾶξιν, ἐπικυρωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ συμβουλίου καὶ τῆς συνελεύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἔλαβε μορφὴν διεθνοῦς συμβάσεως καὶ ὑπεγράφη ὑπὸ τριάκοντα τριῶν κρατῶν μέχρι τῆς πρὸς τοῦτο καθορισθείσης προθεσμίας τῆς 31 Μαρτίου 1922.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Appleton*, «La traite des blanches» (1903). —*Schrank*, Der Mädchenhandel und seine Bekämpfung» (1901).—*Dreyfus*, «La répression de la traite des blanches» (1905).
Δ. ΔΡΟΣΟΣ

— σωματεμπορία *τῶν Κινέζων ἐργατῶν* (coolies). Διάφοροι ἐκμεταλλευταὶ ἐστρατολόγουν εἰς τοὺς λιμένας τῆς Κίνας Κινέζους ἐργάτας, οὓς καὶ ἀπέστελλον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν συμβολαίων ἐργασίας, τὰ ὁποῖα εἶχον μετ' αὐτῶν συνάψει. Ἡ στρατολογία αὕτη ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἐργάται οὗτοι, ὧν τὸ ἠθικὸν συνήθως δὲν ἦτο ἄμεμπτον, ἔπιπτον θύματα ἀπανθρώπου ἐκμεταλλεύσεως, ἐργαζόμενοι εἰς ἐπικίνδυνα ἔργα ἀντὶ εὐτελοῦς ἡμερομισθίου, ἡ Κίνα ἐξέδωκε τῷ 1866 εἰδικὸν κανονισμόν, καθορίζοντα τὸν τρόπον στρατολογίας καὶ ἐξασφαλίζοντα τὴν πρόληψιν καταχρήσεων καὶ ἐκμεταλλεύσεων. Τὴν 17 Νοεμβρίου 1880 συνῆψεν ἡ Κίνα σχετικῶς σύμβασιν μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, δι' ἧς αἱ τελευταῖαι αὗται θὰ ἠδύναντο νὰ περιορίσωσι τὴν ἐγκατάστασιν Κινέζων ἐργατῶν, ἂν αὕτη παρεβίαζε τὰ συμφέροντα τῆς χώρας ἢ ἠπείλει τὴν δημοσίαν τάξιν, δὲν θὰ ἠδύναντο ὅμως ν' ἀπαγορεύσωσιν ἀπολύτως τὴν ἐγκατάστασιν. Τῷ 1888 συνήφθη νέα σύμβασις, δι' ἧς ἀπηγορεύετο ἡ ἐπὶ ἀμερικανικοῦ ἐδάφους ἀποβίβασις Κινέζων ἐργατῶν. Ἡ σύμβασις αὕτη δὲν ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς Κίνας καὶ τῷ 1894 συνωμολογήθη ἑτέρα σύμβασις, δι' ἧς ἀπηγορεύετο ἐπὶ μίαν δεκαετίαν ἡ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας μετανάστευσις Κινέζων ἐργατῶν, ἐκτὸς ἐκείνων, οἵτινες ἐξεπλήρουν ὡρισμένους ὅρους. Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ στρατολογία καὶ ἡ ἐγκατάστασις Κινέζων ἐργατῶν τίθεται νῦν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον πρακτόρων τῶν δύο κρατῶν, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ ἐργάτου ἀναλαμβανομένη ὑποχρέωσις δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπερβῇ τὰ πέντε ἢ ἑπτὰ ἔτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Cailleux*, «La question chinoise aux États-Unis et dans les possessions des Puissances européennes» (1898).
Δ. ΔΡΟΣΟΣ

—σωματεμπορία *τῶν μαύρων.* Ἄλλοτε ὑφίστατο εἰς πολλὰ τμήματα τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἡ δουλεία τῶν μαύρων, δυναμένων ν' ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενον ἰδιοκτησίας εἴτε κράτους εἴτε ἑταιρείας εἴτε ἁπλοῦ ἰδιώτου. Ἡ δουλεία ὑφίστατο καὶ εἰς πολλὰς ἀποικίας τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, συντηρουμένη διὰ τῆς σωματεμπορίας τῶν μαύρων δούλων, ἡ ὁποία χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Πορτογάλων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ σωματεμπορία αὕτη διεξήγετο ἐν μεγάλῃ κλίμακι, ἐπὶ τῇ βάσει διεθνῶν συμφωνιῶν ἢ εἰδικῶν παραχωρήσεων πρὸς ἑταιρείας διαφόρου ἐθνικότητος. Τὰ πεπολιτισμένα κράτη ἤρξαντο ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος νὰ λαμβάνωσι νομοθετικὰ μέτρα πρὸς πλήρη κατάργησιν τῆς δουλείας τῶν μαύρων εἰς τὰς ἀποικίας αὐτῶν, τὴν ὁποίαν ἡ Μ. Βρεττανία κατήργησε τῷ 1834, ἡ Γαλλία ὁριστικῶς τῷ 1848, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῷ 1865, ἡ Βραζιλία τῷ 1888, ἡ Κίνα τῷ 1910.

Ἡ ὕπαρξις τῆς δουλείας εἶναι ζήτημα ἐσωτερικοῦ δημοσίου δικαίου, ἀλλὰ τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων, ἰδίᾳ τὸ κατὰ θάλασσαν, ὑπάγεται εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον καὶ διὰ τοῦτο ἡ καταστολὴ τούτου καὶ τῶν ἀνηκούστων φρικαλεοτήτων, τὰς ὁποίας προεκάλεσεν ἐπὶ σειρὰν αἰώνων, θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ δι' εἰδικῶν διεθνῶν μέτρων. Ἡ ἐν τούτῳ πρωτοβουλία ὀφείλεται εἰς τὴν Μ. Βρεττανίαν. Κατ' ἀκολουθίαν τοῦ προσθέτου ἄρθρου 1 εἰς τὴν ἀπὸ 30 Μαΐου 1814 συνθήκην τῶν Παρισίων, τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης ἐξέδωκε σχετικῶς μακρὰν διακήρυξιν θεωρητικῆς σημασίας. Διὰ νὰ δοθῇ εἰς ταύτην καὶ πρακτικὴ σημασία, ἡ Ἀγγλία συνῆψεν εἰδικὰς συνθήκας μετ' ἐνίων κρατῶν, παρὰ τὴν πείσμονα ἀντίστασιν, ἣν συνήντησεν ἐκ μέρους τῶν ἐνδιαφερομένων κύκλων. Τὴν 30 Νοεμβρίου 1831 συνήφθη σύμβασις μεταξὺ τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ τῆς Γαλλίας, δι' ἧς εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς τὰ πολεμικά των πλοῖα θὰ εἶχον ἀμοιβαίως δικαίωμα νηοψίας πρὸς καταδίωξιν τῆς δουλεμπορίας τῶν μαύρων. Ἡ σύμβασις αὕτη συνεπληρώθη δι' ἑτέρας ἀπὸ 22 Μαρτίου 1833, ἡ ὁποία καὶ καθώριζεν ἔνια τεκμήρια σωματεμπορίας (ἄρθρ. 6). Τὴν 20 Δεκεμβρίου 1841 συνήφθη ἐν Λονδίνῳ συνθήκη μεταξὺ Γαλλίας, Μ. Βρεττανίας, Πρωσσίας, Αὐστρίας καὶ Ρωσίας, δι' ἧς ἐπετράπη εἰς τὰ πολεμικὰ αὐτῶν πλοῖα, ὅπως προβαίνωσιν εἰς νηοψίας ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ συμβληθέντα μέρη, ἐφ' ὅσον συνηντῶντο εἰς ὡρισμένα τμήματα θαλασσῶν. Ἡ σωματεμπορία τῶν μαύρων ἐξωμοιώθη πρὸς τὴν πειρατείαν, ἰδίᾳ διὰ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῆς Πρωσσίας, Αὐστρίας καὶ Ρωσίας (ἄρθρ. 1). Ἡ σύμβασις δὲν ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῶν λοιπῶν συμβληθέντων κρατῶν, εἰς ταύτην δὲ προσέβη τὸ Βέλγιον τῷ 1848. Τὴν 29 Μαΐου 1845 συνήφθη νέα ἀγγλογαλλικὴ σύμβασις, δι' ἧς κατηργεῖτο τὸ δικαιωμα τῆς νηοψίας, τὸ ὁποῖον δὲν ἠνείχετο ἡ Γαλλία, παρεχωρεῖτο δὲ εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν δύο κρατῶν μόνον τὸ δικαίωμα τῆς ἐξακριβώσεως τῆς ἐθνικότητος τῶν ἐμπορικῶν των πλοίων, τῶν συναντωμένων εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ἐφ' ὅσον ἐθεωροῦντο ὕποπτα διεξαγωγῆς σωματεμπορίας.

Πρὸς πλήρη κατάργησιν τῆς σωματεμπορίας θὰ ἔπρεπε νὰ ληφθῶσι μέτρα, ὅπως παταχθῇ ἡ ἀγοραπωλησία τῶν μαύρων, εἰς ἃς χώρας αὕτη διεξήγετο. Πρὸς τοῦτο ἡ ἀπὸ 26 Φεβρουαρίου 1885 γενικὴ πρᾶξις τῆς ἐν Βερολίνῳ ἀφρικανικῆς συνδιασκέψεως ὁρίζει ὅτι τὰ συμβαλλόμενα μέρη ὑποχρεοῦνται ὅπως ὑποβοηθήσωσι τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας τῶν μαύρων, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, καὶ ἰδίᾳ τῆς σωματεμπορίας αὐτῶν εἰς τὰ ἐδάφη τῆς λεκάνης τοῦ Κόνγκο, ἐφ' ὧν ἐνασκοῦσι κυριαρχίαν ἢ ἄλλην ἐξουσίαν (ἄρθρ. 6). Τῇ ἀγγλικῇ πρωτοβουλίᾳ συνεκλήθη διεθνὴς συνδιάσκεψις ἐν Βρυξέλλαις, ἧς ἡ ἀπὸ 2 Ἰουλίου 1890 τελικὴ πρᾶξις καθώρισε λεπτομερὲς πρόγραμμα τοπικῶν διοικητικῶν μέτρων πρὸς παρεμπόδισιν τῆς σωματεμπορίας τῶν μαύρων εἰς τὰ ἀφρικανικὰ ἐδάφη (ἄρθρ. 1). Τὸ ἄρθρον 21 διαγράφει λεπτομερῶς τὴν θαλασσίαν ζώνην, ἐντὸς τῆς ὁποίας θὰ ἠδύναντο νὰ ἐνασκηθῶσι μέτρα ἐποπτείας, προκειμένου περὶ πλοίων χωρητικότητος μικροτέρας τῶν 500 τόννων. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα θὰ εἶχον ἁπλῶς δικαίωμα ἐπισκέψεως πρὸς ἔλεγχον τῶν ναυτιλιακῶν ἐγγράφων (ἄρθρ. 42), δικαίωμα δὲ νηοψίας μόνον ἀπέναντι τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον προηγουμένως συγκατατεθῇ εἰς τοῦτο (ἄρθρ. 45). Ἐν περιπτώσει ἀνακαλύψεως περιπτώσεως σωματεμπορίας, τὸ πλοῖον καὶ τὸ φορτίον του παρακρατοῦνται, ὁ δὲ πλοίαρχος καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ πληρώματος παραπέμπονται εἰς τὰ δικαστήρια τοῦ ἰδίου αὐτῶν κράτους (ἄρθρ. 52). Ἐν περιπτώσει παρανόμου καταλήψεως, ὑπάρχει δικαίωμα πρὸς ἀποζημίωσιν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐντεῦθεν ἐπελθοῦσαν ζημίαν εἰς τὸ πλοῖον (ἄρθρ. 53). Τὸ ἄρθ. 74 ἐγκαθιστᾷ ἐν Ζανζιβάρῃ διεθνὲς γραφεῖον, οὗ σκοπὸς θὰ ἦτο ἡ συγκέντρωσις πασῶν τῶν χρησίμων πληροφοριῶν πρὸς καταστολὴν τῆς δουλεμπορίας τῶν μαύρων. Ἡ Γαλλία ἐπεκύρωσε μερικῶς μόνον τὴν ἀνωτέρω πρᾶξιν τῶν Βρυξελλῶν (12 Φεβρουαρίου 1892), ἥτις ἐπέστεψεν ἐπιτυχῶς τὸ σύνολον τῶν μέχρι τοῦδε ληφθέντων ἐπὶ τοῦ θέματος μέτρων.

Ἡ Γαλλία, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι τὰ ἀγγλικὰ πολεμικὰ πλοῖα προέβαινον εἰς νηοψίας ἐπὶ ἁπλῇ ὑπονοίᾳ, προξενουμένων οὕτω ζημιῶν χρόνου εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἐνήργησε καὶ συνωμολογήθη τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1919 ἐν Ἁγίῳ Γερμανῷ νέα σύμβασις, ἡ ὁποία καὶ κατήργησε τὰς ἀνωτέρω πράξεις τῶν Βρυξελλῶν καὶ τοῦ Βερολίνου. Ἡ σύμβασις ὁρίζει ἐν ἄρθρῳ 11 ὅτι τὰ συμβαλλόμενα μέρη θὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν πλήρη κατάργησιν τῆς δουλείας, ὡς καὶ τῆς σωματεμπορίας τῶν μαύρων, εἰς τὰ ἀφρικανικὰ ἐδάφη, ἐφ' ὧν ἐνασκοῦσι κυριαρχίαν ἢ ἄλλην τινὰ ἐξουσίαν. Νῦν τὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν δουλείαν ὑπάγονται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς Κοινωνίας Ἐθνῶν, ἥτις ἔλαβε (1926) καὶ λαμβάνει τὰ προσήκοντα μέτρα πλήρους καταργήσεώς της. Οὕτω, τὴν 25 Σεπτεμβρίου 1926, συνήφθη ἐν Γενεύῃ σύμβασις, κυρωθεῖσα ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ νόμου τῆς 10 Φεβρουαρίου 1930, κατὰ τὸ 2 ἄρθρον τῆς ὁποίας τὰ συμβληθέντα μέρη, ἐφ' ὅσον δὲν ἔλαβον ἤδη τὰ κατάλληλα μέτρα, ὑποχρεοῦνται νὰ προλαμβάνωσι καὶ καταστέλλωσι τὴν σωματεμπορίαν τῶν δούλων, ἐπιδιώκοντα τὴν παντελῆ αὐτῆς ἐξάλειψιν. Κατὰ τὸ 4 ἄρθρον, τὰ μέρη θὰ ἐλάμβανον τὰ προσήκοντα νομοθετικὰ μέτρα, ὅπως αἱ παραβάσεις τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, τῶν ἐκδοθέντων πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς συμβάσεως, τιμωροῦνται αὐστηρῶς, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ποινικὴ νομοθεσία ἑκάστου κράτους εἶναι τυχὸν πρὸς τοῦτο ἀνεπαρκής. Ἡ σύμβασις ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τῆς 9 Μαρτίου 1927.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Actes de la Conférence de Bruxelles (1889—1890).—*Lentner*, «Der afrikanische Sklavenhandel» (1891).—*Sarrien*, «La traite des nègres» (1910).—*Levy*, «La traite des noirs et les Puissances (1894).—*Queneuil*, «De la traite des noirs et de l'esclavage (1907).
Δ. ΔΡΟΣΟΣ

σωματέμπορος (ὁ)· ὁ ἀσκῶν σωματεμπορίαν, ὁ ἐμπορευόμενος δούλους, δουλέμπορος· || ὁ ἐκμαυλιστὴς γυναικῶν καὶ παίδων.

σωματερία (ἡ) (Somateria) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατυρραμφῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *νησσιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους νήσσας, ἀπαντώσας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου καὶ διακρινομένας διὰ τὸν λαμπρὸν χρωματισμὸν τοῦ πτερώματός των.
Δ. Ν. Π.

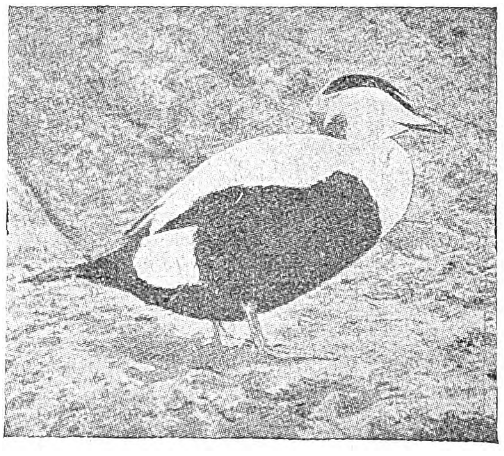

Σωματερία.

σωμάτια *Γκόλτζι* (Golgi) *[Ἀνατομ.]*. Σωμάτια ἀτρακτοειδῆ, εἰς ἃ ἀπολήγουσιν αἱ νευρικαὶ ἶνες τῶν τενόντων, ἀπαντῶντα κατὰ τὸ ὅριον μεταξὺ τῆς γαστρὸς καὶ τοῦ τένοντος τοῦ μυός.
Ι. Π.

Σωματιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κουτήφαρι τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 70.
Π. Ν. Π.

σωματίδιον *[Φυσ.]*· βλ. λ. *κβάντα*, θεωρία τῶν — (τ. ΙΔ' σ. 169 κ. ἑξ.).

—σωματιδίων *φιλοσοφία* ἢ *θεωρία* (Corpuskularphilosophie) *[Φιλοσ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ τῆς φυσικῆς θεωρία, ἥτις ἐξηγεῖ τὰ συνολικὰ φαινόμενα διὰ παραδοχῆς ἀοράτων ἐν τῇ σμικρότητί των σωματιδίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀποδίδει τὴν αἰτίαν τῶν φαινομένων (Βάκων, Καρτέσιος κλπ.).

σωματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ σῶμα, ὁ τοῦ σώματος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ψυχήν: «σωματικὴ δύναμις, — ρώμη»· || «σωματικὴ ἔρευνα» ἔρευνα ἐπὶ ἀνθρώπου τινὸς μήπως φέρει τι ὕποπτον· || «σωματικαὶ ποιναί» κάκωσις τοῦ σώματος πρὸς τιμωρίαν.—Ἐπίρρ. *σωματικῶς.*

— σωματικὰ *αἰσθήματα [Ψυχολ.]*. Τὰ αἰσθήματα, δι' ὧν παρέχονται εἰς τὴν ψυχὴν πληροφορίαι περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ὅλου σώματος ἢ ὀργάνου τινὸς αὐτοῦ. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ περιπτώσει λέγονται καὶ *ὀργανικά*. Τοιαῦτα εἶναι π. χ. ἡ εὐεξία καὶ ἡ καχεξία, ἡ πεῖνα ἢ δίψα καὶ ὁ κορεσμός, ἡ ἐκ διαταράξεως τῆς λειτουργίας τῆς πέψεως ψυχικὴ κατάστασις κ. ἄ. Εἰς τὰ ὀργανικὰ αἰσθήματα ἀνήκει καὶ ὁ πόνος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἰσχυρὸν σωματικὸν αἴσθημα. Χαρακτηριστικὰ τῶν αἰσθημάτων τούτων εἶναι ὅτι εἶναι ἀκαθόριστα καὶ ὡς πρὸς τὴν ποιότητα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰσχὺν καὶ ὅτι συνοδεύονται ὑπὸ ἰσχυρῶν συναισθημάτων ἡδονῆς ἢ λύπης. Οἱ προκαλοῦντες αὐτὰ ἐρεθισμοὶ εἶναι συνήθως ἢ φυσιολογικὰ γεγονότα εἰς τὸν σωματικὸν ὀργανισμόν, ὡς ἐπίσχεσις ἢ συρροὴ αἵματος εἰς τὸ κυκλοφοριακὸν σύστημα, ἢ χημικαὶ καὶ θερμικαὶ ἐπιδράσεις ἐπὶ ὅλου ἢ μέρους τοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς δηλητηρίασις ἢ φλόγωσις.
Χ. ΣΣ

— σωματικὰ *κύτταρα [Ἀνατομ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ κύτταρα, ἅτινα μετὰ τῶν *γεννητικῶν* κυττάρων

Digitized by Google

ἀποτελοῦσι τὴν καταβολὴν παντὸς πολυκυττάρου ὀργανισμοῦ. Τὰ *σωματικὰ* κύτταρα, πληθυνόμενα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διαπλάσεως καὶ ἀναλόγως τῆς λειτουργίας ἑτεροιούμενα, ἀποτελοῦσι τὰς γενικὰς ἐπεξεργασίας τῆς ἀτομικῆς ζωῆς, ἤτοι πάσας τὰς λειτουργίας τὰς χρησίμους εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ ζωῇ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *γεννητικὰ* κύτταρα, ἅτινα χρησιμεύουσι μόνον εἰς τὸν πληθυσμὸν καὶ εἰς τὴν δι' αὐτοῦ διατήρησιν τοῦ εἴδους. Ι. Π.

— **σωματικαὶ** ***βλάβαι*** *[Ποιν. Δίκ.]*. Καλεῖται *σωματικὴ βλάβη* πᾶσα κάκωσις τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, συνεπαγομένη βλάβην τῆς ὑγείας, δύναται δὲ νὰ ἐπενεχθῇ «καθ' οἱονδήποτε τρόπον» (ἄρθρ. 307 Π. Ν.), εἴτε διὰ ἀμέσου σωματικῆς τοῦ δρῶντος ἐπιδράσεως, εἴτε διὰ χρησιμοποιήσεως μηχανήματος ο ουδήποτε ἢ ζῴου ἐπιτηδείως διατεθέντος ἢ ἐξ ἀμελείας μὴ παρεμποδισθέντος, εἴτε ἄλλως (π. χ. δι' ἐμποιήσεως αἰφνιδίου τρόμου), καὶ ἐν γένει διὰ θετικῆς ἐνεργείας, ὡς καὶ διὰ παραλείψεως ὀφειλομένης τοιαύτης. Ἂν ἐγένετο χρῆσις, πρὸς σωματικὴν βλάβην, δηλητηρίου, ἡ πρᾶξις λαμβάνει τὸν χαρακτῆρα τῆς *φαρμακείας* (βλ. λ. *ἀνθρωποκτονία*, τ. Δ', σ. 759β').

Ἡ σωματικὴ βλάβη πρέπει (ἄρθρ. 307) νὰ ἐπενεχθῇ εἰς ἄλλον, ἀπαιτεῖται δηλαδὴ τὸ ἐνεργητικὸν ὑποκείμενον νὰ ᾖ διάφορον τοῦ παθητικοῦ. Κατ' ἐξαίρεσιν κολάζεται ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας (ἄρθρ. 202, ἐδ. γ') ὁ *αὐτοτραυματισμός*, ὅταν γίνηται πρὸς ἀποφυγὴν τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας.

Ἡ σωματικὴ βλάβη πρέπει προσέτι νὰ ᾖ παράνομος ἢ ἄδικος (βλ. λ. *ἀνθρωποκτονία* τ. Δ', σ. 758 β'), δύναται δὲ νὰ πραχθῇ ἐκ δόλου, προμεμελετημένου ἢ ἀπρομελετήτου, ἢ ἐξ ἀμελείας. Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν τῆς σωματικῆς βλάβης δέον νὰ ὑφίσταται αἰτιώδης σύνδεσμος μεταξὺ τῆς ἐνεργείας ἢ παραλείψεως τοῦ ὑπαιτίου καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἐπελθούσης βλάβης (ἄρθρα συνδεδ. 316 καὶ 287 Π. Ν.).

Ποινή. Τὴν ποινὴν καθορίζει ὁ νόμος, διακρίνων τὰς ἐκ προμελέτης σωματικὰς βλάβας (ἄρθρον 307) ἀπὸ τῶν ἀπρομελετήτων (ἄρθρον 308) καὶ τῶν ἐξ ἀμελείας (ἄρθρον 310). Ἐπὶ τῶν δύο πρώτων ἡ ποινὴ διαβαθμίζεται ἀναλόγως τοῦ ἐπελθόντος βλαπτικοῦ ἀποτελέσματος, μηδόλως σκοπουμένου ἂν τοῦτο ἐνέκειτο ἢ οὐ εἰς τὸν δόλον τοῦ πράττοντος (ἄρθρον 41 Π. Ν.). Ὡς πταῖσμα τιμωρεῖται ἡ σωματικὴ βλάβη, εἴτε ἐκ δόλου εἴτε ἐξ ἀμελείας γενομένη, ὅταν ἐκ ταύτης προέκυψε νόσος ἢ ἀνικανότης τοῦ παθόντος πρὸς ἐργασίαν, μὴ διαρκοῦσα πλέον τῶν τριῶν ἡμερῶν (ἄρθρα 688 καὶ 689 Π. Ν., βλ. καὶ λ *αἰκία*).

Τὰ ἐπὶ τῶν ἐκ δόλου σωματικῶν βλαβῶν προσδιορίζοντα τὴν ποινὴν ἐπιβλαβῆ τῆς ὑγείας ἀποτελέσματα διακρίνονται, ἀναλόγως τῆς βαρύτητος αὐτῶν, εἰς τέσσαρας κατηγορίας:

Α') Ἐν τῇ πρώτῃ (ἄρθρα 307 § 1 καὶ 308 § 1) περιλαμβάνονται: α') ἡ τελεία καὶ διαρκὴς ἀνικανότης τοῦ παθόντος πρὸς ἐργασίαν· β') ἡ στέρησις τῆς γλώσσης (δηλαδὴ καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ λαλεῖν), τῆς ἀκοῆς, τοῦ ἑτέρου ἢ ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ τῶν βραχιόνων, τῶν χειρῶν ἢ ποδῶν ἢ τῆς χρήσεως αὐτῶν· γ) ἡ πρὸς παιδοποιίαν ἀνικανότης· δ) ψυχικὴ νόσος, περὶ τῆς θεραπείας τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει πιθανότης· ε) στέρησις τῆς ζωῆς.

Β') Ἐν τῇ δευτέρᾳ κατηγορίᾳ (ἄρθρα 307 § 2 καὶ 308 § 2) κατατάσσονται: α) ἀκρωτηριασμὸς οἱουδήποτε μέλους τοῦ σώματος· β) ἡ ἀποβολὴ τῆς χρήσεως μέλους τινός, ἄλλου ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ Α' κατηγορίᾳ (β) ἀναφερομένων· γ) ἡ παραμόρφωσις τοῦ προσώπου τοῦ παθόντος· δ) ἡ πρόσκαιρος, ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς τρεῖς μῆνας, ἀνικανότης τοῦ παθόντος πρὸς ἐργασίαν.

Γ') Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ κατηγορίᾳ (ἄρθρα 307 § 3 καὶ 308 § 3) κατατάσσεται πᾶσα ἄλλη βλάβη τοῦ σώματος (ἐκτὸς τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὰς δύο πρώτας κατηγορίας), συνεπάγουσα νόσον ἢ ἀνικανότητα πρὸς ἐργασίαν τοῦ παθόντος ὑπὲρ τὰς 30 ἡμέρας, ἀλλ' ὄχι καὶ ὑπὲρ τοὺς τρεῖς μῆνας· δέον ὅμως «νὰ μὴ φαίνηται ὅτι τὸ διάστημα τοῦτο παρῆλθε μόνον ἐξ αἰτιῶν μὴ δυναμένων νὰ καταλογισθῶσιν εἰς τὸν πράξαντα», ἤτοι ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ διάρκεια τῆς νόσου προῆλθεν ἐξ αἰτιῶν, αἵτινες ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν ἐκ τῆς δράσεως τοῦ ὑπαιτίου, ὅτι δηλαδὴ ὑφίσταται ἐν τούτῳ αἰτιώδης σύνδεσμος.

Δ') Ἐν τῇ τετάρτῃ κατηγορίᾳ (ἄρθρ. 307 § 4 καὶ 308 § 4) τάσσεται ἡ νόσος ἢ πρὸς οἱανδήποτε ἐργασίαν ἀνικανότης τοῦ παθόντος ἔλαττον τῶν 30 ἡμερῶν, ἀλλὰ πάντως πλέον τῶν τριῶν, διότι ἄλλως ἡ βλάβη τιμωρηθήσεται, ὡς εἴρηται, ὡς πταῖσμα.

Ἡ ἐξ ἀμελείας σωματικὴ βλάβη τιμωρεῖται ὡς πλημμέλημα, ἐὰν ἡ νόσος ἢ πρὸς ἐργασίαν ἀνικανότης τοῦ παθόντος (ἥτις πάντως πρέπει νὰ ἐπῆλθε) διήρκεσεν ὑπὲρ τὰς τρεῖς ἡμέρας (ἄρθρ. 310)· εἶναι δ' ἀδιάφορον πόσον πέραν τῶν τριῶν ἡμερῶν διήρκεσεν ἢ ἂν ἔτι ἀπέβη διαρκὴς καὶ ἰσοβία. Ἂν δὲν ὑπερέβη τὰς τρεῖς ἡμέρας, ἡ ἐξ ἀμελείας σωματικὴ βλάβη τιμωρεῖται ὡς πταῖσμα (ἄρθρ. 688 § 4). Ὁσάκις δ' ἡ ἐξ ἀμελείας βλάβη προῆλθεν ἐκ τῆς ἀνεπιτηδείου ἐφαρμογῆς τέχνης, ἐπιστήμης ἢ ἐπιτηδεύματος ὑπὸ τοῦ μετερχομένου ταύτην (π. χ. ἰατροῦ, φαρμακοποιοῦ, ὁδηγοῦ ἁμάξης κλπ.), στερεῖται προσέτι διὰ τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ὁ ἔνοχος, διαρκῶς ἢ προσκαίρως, τὴν ἄδειαν τοῦ μετέρχεσθαι τὴν ἐπιστήμην, τέχνην ἢ ἐπάγγελμα (ἄρθρ. 301 καὶ 310 § 6' Π. Ν.). Ἰδίαν περίπτωσιν σωματικῆς βλάβης ἐξ ἀμελείας προβλέπει τὸ ἄρθρον 314, τιμωροῦν τὴν ἐξ ὀλιγωρίας καὶ μὴ τηρήσεως τοῦ προσήκοντος μέτρου ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ δικαιώματος τοῦ κατ' οἶκον σωφρονισμοῦ (ὑπὸ τοῦ γονέως, ἐπιτρόπου, ἀνατροφέως κλπ.) ἐπερχομένην εἰς τὸν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των σωματικὴν βλάβην, ἥτις πάντως πρέπει νὰ προὐκάλεσε νόσον ἢ πρὸς ἐργασίαν ἀνικανότητα πλέον τῶν τριῶν ἡμερῶν.

Σωματικαὶ βλάβαι ἐν συμπλοκῇ. Τὰ ἄρθρα 311 καὶ 312 ποινικῆς νομοθεσίας καθορίζουσι τίνες θεωροῦνται ὡς αὐτουργοὶ ἢ συμμέτοχοι σωματικῶν βλαβῶν, αἵτινες ἐπηνέχθησαν ἐν συμπλοκῇ, καθ' ἣν ἀγνοεῖται ὁ ὑπαίτιος τοῦ ἐπελθόντος ἐκ τῶν πολλῶν πληγῶν ἀποτελέσματος, προϋποθέτουσι δὲ τὴν ἐν συμπλοκῇ δι' ἐπιβολῆς χειρῶν ἐκ μέρους πολλῶν διάπραξιν θανατηφόρου ἢ ἄλλης σωματικῆς βλάβης εἴτε κατά τινος τῶν μετασχόντων τῆς συμπλοκῆς εἴτε κατὰ τρίτου (π. χ. τυχαίως διερχομένου ἢ παρεμβάντος).

Συμπλοκὴ ὑπάρχει, ὅταν δύο ἢ πλείονες, μὴ συνδεόμενοι ἀλλήλοις ὡς συστασιῶται ἢ ὡς συνεργοὶ (διότι ἄλλως θὰ ἐφηρμόζοντο κατ' αὐτῶν οἱ περὶ συστάσεως κλπ. ὁρισμοί), ἀλλ' ἐν τυχαίᾳ συναυτουργίᾳ διατελοῦντες (βλ. λ. *σύστασις*), ἐπιτίθενται ἐπὶ σκοπῷ βιαιοπραγιῶν καθ' ἑνὸς ἢ πλειόνων· ἐὰν οἱ ἐπιτεθέντες «ἐπέβαλον χεῖρα εἴς τινα», ἤτοι ἐπήνεγκον αὐτῷ σωματικὴν βλάβην, εἶναι δ' οὗτοι ἄγνωστοι, ὁ νόμος, λαμβάνων ὡς δεδομένον ὅτι, ἕνεκα τῆς ὑπὸ πολλῶν ἐπιβολῆς χειρὸς εἰς τὸν παθόντα, πλείονες τῆς μιᾶς πληγαὶ ἐπηνέχθησαν αὐτῷ, πρὸς καθορισμὸν τοῦ ὑπευθύνου διὰ τὸ ἐπελθὸν ἀποτέλεσμα (π. χ. θάνατον, στέρησιν ὁράσεως, ἀκοῆς κλπ.), διακρίνει:

1) Τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν βεβαιοῦται τίνες ἐπήνεγκον τὰς πληγάς, ὅτε: α) ἐὰν μὲν ἀποδεικνύηται ὅτι ἡ σύμπτωσις τῶν πολλῶν πληγῶν ἐπέφερε τὸ ἀποτέλεσμα, τότε πᾶς, ὅστις ἐπήνεγκε μίαν ἐκ τῶν πληγῶν (ἀδιαφόρως τῆς σοβαρότητός της), τιμωρεῖται ὡς αὐτουργὸς τοῦ ἀποτελέσματος· καὶ β') ἐὰν ὅμως βεβαιωθῇ ὅτι ὡρισμέναι μόνον ἐκ τῶν πληγῶν ἐπέφερον τὸ ἀποτέλεσμα, τότε ὡς αὐτουργὸς τιμωρεῖται πᾶς ἐπενεγκὼν μίαν ἐκ τῶν πληγῶν τούτων, αἱ δὲ λοιποὶ ἐπιβαλόντες χεῖρα τιμωρηθήσονται ἀναλόγως τῶν ἐλαφροτέρων πληγῶν, τῶν μὴ συντελεσασῶν εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀποτελέσματος, ἕκαστος δ' ἐκ τούτων δι' ἐκείνην τῶν τοιούτων πληγῶν, ἣν ἤθελεν ἀποδειχθῇ ὅτι προὐξένησε (ἄρθρ. 311 Π. Ν.).

2) Τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν βεβαιοῦται μὲν ὅτι ὡρισμέναι ἐκ τῶν πολλῶν πληγῶν ἐπήνεγκον τὸ ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐξακριβωθῇ τίνες ἐπήνεγκον τὰς ὡρισμένας ταύτας πληγάς· ἀποχωρίζων τότε ὁ νόμος ἐκείνους τῶν ἐπιβαλόντων χεῖρα, περὶ ὧν εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι δὲν ἐπήνεγκόν τινα τῶν πληγῶν τούτων, τιμωρεῖ αὐτοὺς ὡς αὐτουργοὺς τῶν ἄλλων, ἐλαφροτέρων πληγῶν, αἵτινες εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ παθόντος, πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς θεωρεῖ ὑπευθύνους διὰ τὸ συμβὰν βαρύτερον ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ τιμωρεῖ ἠπιώτερον τῆς δι' αὐτὸ ὁριζομένης ὑπὸ τοῦ νόμου (ἄρθρ. 307 καὶ 308) ποινῆς, ἤτοι, ἀντὶ τῶν προσκαίρων δεσμῶν, ἐπιβάλλει ποινὴν εἱρκτῆς τὸ πολὺ ὀκτὼ ἐτῶν, ἀντὶ τῆς εἱρκτῆς ποινὴν διετοῦς τὸ πολὺ φυλακίσεως καὶ ἀντὶ τῆς φυλακίσεως ἠλαττωμένην ἀναλόγως φυλάκισιν ἢ χρηματικὴν ποινήν.

Ἐπιβαρυντικαὶ καὶ ἐλαφρυντικαὶ περιπτώσεις. Ἐπὶ πάσης σωματικῆς βλάβης, ἡ ἰδιότης τοῦ παθόντος ὡς ἀνιόντος ἢ κατιόντος ἐξ αἵματος, συζύγου ἢ ἀδελφοῦ, ἐπιτρόπου ἢ ἐπιμελητοῦ ἢ διδασκάλου ἢ προϊσταμένου τοῦ δράστου, προκειμένου δὲ περὶ παθούσης γυναικὸς ἐγκύου, ἡ γνῶσις τοῦ δράστου ὅτι αὕτη ἦν ἔγκυος, καὶ τέλος ἡ ἰδιότης τοῦ παθόντος ὡς προσώπου ἐν γένει, πρὸς ὃ ὁ δράστης ὤφειλεν ἰδιαίτερον σέβας, θεωρεῖται ὡς ἰδιαιτέρα ἐπιβαρυντικὴ περίπτωσις (ἄρθρ. 313). Αὐστηρότερον τιμωρεῖται καὶ ἡ διπλῆ ὑποτροπὴ (ἄρθρ. 315 Π.Ν.).

Ὡς ἐλαφρυντικὴ περίπτωσις, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῶν ἄνευ προμελέτης σωματικῶν βλαβῶν, θεωρεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ παθόντος ἐρέθισις τοῦ δράστου δι' ἀθεμίτων ὀνειδισμῶν καὶ ὕβρεων, ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ διὰ χαλεπῶν ὕβρεων ἢ βαρείας αἰκίας ἐρέθισις (ἄρθρ. 309, βλ. καὶ λ. *ἀνθρωποκτονία*, τ. Δ', σ. 759 α').

Δίωξις. Αἱ ἐκ προμελέτης σωματικαὶ βλάβαι διώκονται αὐτεπαγγέλτως ὡς καί, ἐκ τῶν ἀπρομελετήτων, ἡ σχοῦσα ἓν ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, περὶ ὧν ὁ ἀριθμὸς 1 τοῦ ἄρθρου 307 (βλ. ἀνωτέρω, ποινὴ Α). Πᾶσα ἄλλη σωματικὴ βλάβη διώκεται κατ' ἔγκλησιν τοῦ παθόντος, ἐκτὸς ἐὰν ἔσχεν ὡς ἐπακόλουθον τὴν διατάραξιν τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ εὐταξίας ἢ ἐὰν ἐπράχθη ὑπὸ τῶν νομίμων ἀντιπροσώπων τοῦ παθόντος καὶ δὲν εἶναι οὗτος εἰς κατάστασιν νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν τῆς ἀρχῆς, ὅτε τιμωρεῖται αὐτεπαγγέλτως (ἄρθρ. 317 Π. Ν.).

Α. Ν. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

— **σωματικαὶ** ***ποιναὶ*** *[Ποιν. Δίκ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ πλήττουσαι τὸ σῶμα τοῦ καταδικαζομένου. Τοιαῦται ἦσαν ἄλλοτε (πρὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὅτε ὁ κυριαρχῶν σκοπὸς τῆς ποινῆς ἦν ὁ ἐξαγνισμὸς τοῦ ἐνόχου καὶ ἡ ἐκφόβισις τοῦ κοινοῦ), ὁ ἀκρωτηριασμός, ὁ εὐνουχισμός, οἱ ῥαβδισμοί, αἱ βάσανοι κλπ. Ἐκ τούτων ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ὁ γαλλικὸς ποινικὸς κῶδιξ τοῦ 1810 διετήρησε τὴν ἀποκοπὴν τοῦ καρποῦ τῆς χειρὸς τοῦ πατροκτόνου, ἐνεργουμένην πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, καὶ τὴν διὰ καίοντος σιδήρου σήμανσιν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου τῶν εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα καταδικαζομένων. Αἱ ποιναὶ ὅμως αὗται ἀπηλείφθησαν κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1832 ἀναθεώρησιν τοῦ κώδικος. Ἀλλὰ καὶ ἐν Γερμανίᾳ μόλις κατὰ τὸ 1848 διὰ τοῦ Deutschen Grunrechte κατηργήθησαν τὰ ὑπολείμματα τῶν σωματικῶν ποινῶν. Νῦν, μόνη σωματικὴ ποινὴ εἶναι ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου (βλ. λ. *ποινή*). Α. Ν. Μ.

—*[Ἐκκλησ. Δίκ.]* Ἡ σωματικὴ ποινὴ ἦτο ἐν χρήσει κατὰ μοναχῶν μὲν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χριστιανικῶν χρόνων, κατὰ κληρικῶν δέ, μάλιστα ἐν τῇ Δύσει, ἀπὸ ἀρχομένου τοῦ Ε' αἰῶνος, καὶ δὴ τὸ πρῶτον μὲν κατὰ κληρικῶν τῶν ὑποδεεστέρων βαθμῶν, βραδύτερον δὲ καὶ κατὰ τῶν ἀνωτέρων, ἀλλὰ σπανιώτερον, καὶ μόνον ἐπὶ τῶν βαρυτέρων παραπτωμάτων.

Ἡ ἰουδαϊκὴ δικαστικὴ πρακτική, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κατ' ἐπανάληψιν ὑποβληθέντος αὐτῇ ἀποστόλου Παύλου, φοβουμένη μὴ ἐξ ἐσφαλμένης ἀριθμήσεως γίνῃ ὑπέρβασις τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ἀπαγορεύοντος περισσοτέρας τῶν τεσσαράκοντα μαστιγώσεων, ἐπέτρεπεν ὡς ἀνώτατον ὅριον τριάκοντα καὶ ἐννέα. Ἐν ἀρχῇ ἐτήρει τὴν ἰουδαϊκὴν ταύτην πρακτικὴν καὶ ἡ τὴν ποινὴν ταύτην παραλαβοῦσα Ἐκκλησία. Ἐν τῇ Δύσει κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχαιότητα πιθανῶς αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἐπίσκοποι ἐξετέλουν ἰδίᾳ χειρὶ τὴν σωματικὴν ποινήν· τοῦτο ὅμως ἀπηγόρευσεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἰς τοὺς ἐπισκόπους ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς νεαρᾶς ρκγ' (κεφ. ια'). [Βλ. *Κ. Μ. Ῥάλλη*, «Ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (1907, σελ. 80—97), «Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου» (τεῦχ. Α' 1927, σελ. 112—113).] Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

—**σωματικὴ** ***κοιλότης*** *[Ἀνατομ.]*. Εὐρεῖα κοιλότης τοῦ κορμοῦ τοῦ σώματος, ἐν ᾗ κατασκηνοῦσι τὰ διάφορα σπλάγχνα. Αὕτη ἀπὸ τῶν ἑρπετῶν καὶ ἀνωτέρω διαιρεῖται διὰ τοῦ διαφράγματος εἰς δύο μοίρας, τὸ *κύτος τοῦ θώρακος*, ὅπερ περιλαμβάνει τὰ ὄργανα τῆς ἀναπνοῆς καὶ τὴν καρδίαν, καὶ τὸ *κύτος τῆς κοιλίας*, ὅπερ περιέχει τὰ ὄργανα τοῦ ἐντερικοῦ καὶ τοῦ οὐροποιογεννητικοῦ συστήματος. Ι. Π.

σωμάτιον (τό)· μικρὸν σῶμα, μικρὸν τεμάχιον ὕλης.

— **σωμάτια** ***ἀρχικά***. Ἔμμορφα στοιχεῖα ἀνευρισκόμενα εἰς τὴν δαμαλίδα καὶ τὰ τραχώματα, παριστῶντα ἴσως περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν *στρογγυλοσωμάτων*. Τοιαῦτα ἀνευρέθησαν καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον τῶν ἐκ λύσσης θανόντων ζῴων, ὡς καὶ εἰς τὴν εὐλογίαν. Τὰ πρῶτα, ὡς ἀνευρεθέντα ὑπὸ τοῦ Negri, ὠνομάσθησαν *σωμάτια Νέγκρι*, τὰ δὲ δεύτερα, παρατηρηθέντα ὑπὸ τοῦ Guarnieri, ἐκλήθησαν διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου. Ν. Α. Μ.

— **σωμάτια** ***Ἁσσάλεια*** (Hassal) ἢ *στιβαδωτὰ [Ἀνατομ.]*. Μορφώματα ἴδια τῆς μυελώδους οὐσίας τοῦ θύμου ἀδένος, ὧν ἕκαστον παριστᾷ σφαίραν κυτταρώδη, ἐνέχουσαν ἐν τῷ κέντρῳ ἓν ἢ πλείονα ὑποστρόγγυλα κύτταρα. Ι. Π.

— **σωμάτια** ***σπληνικὰ*** ἢ ***μαλπιγιανὰ*** *[Ἀνατομ.]*. Σφαιρικὰ ἢ προμήκη φαιὰ σωμάτια ἢ κοκκία ἐκ δικτυωτοῦ λεμφώδους ἐλύτρου, πλήρη λευκοκυττάρων, σχηματιζόμενα ὑπὸ τοῦ λευκοῦ πολφοῦ τοῦ σπληνὸς πέριξ τῶν τελικῶν ἀποσχίσεων τῶν ἀρτηριῶν, σποράδην κείμενα, ὁρατὰ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, ὧν ὁ ἀριθμός, παραλλάσσων κατ' ἄτομον, καθ' ἡλικίαν καὶ κατὰ τὴν ἔντονον ἢ οὐ λειτουργίαν, ὑπελογίσθη ὑπὸ τοῦ Sappey εἰς 7–8 χιλιάδας· γενικῶς δ' ὅμως κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν ταῦτα ἐλαττοῦνται ἢ καὶ τέλεον ἐξαφανίζονται. Ι. Π.

— **σωμάτια** ***τελικὰ*** *[Ἀνατομ.]*. Αἱ νευρικαὶ ἶνες τοῦ δέρματος καὶ τοῦ ὑποδερματίου ἱστοῦ, αἱ ἐν ἰδίοις τελικοῖς σωματίοις ἀπολήγουσαι (ἐνσω[...] ἀπολήξεις). Τὰ σωμάτια ταῦτα ποικίλα ὄντα καλοῦνται: 1) ***ἁπτικὰ σωμάτια τοῦ Meissner*** 2) [...] ***καὶ κορύναι τοῦ Krause*** ἢ *κορυνοειδῆ σωμάτια* 3) *γεννητικὰ νευροσωμάτια*· καὶ 4) *πακινιανά*. Καὶ τὰ μὲν ἁπτικὰ σωμάτια τοῦ Meissner ἀπαντῶσι πολυαριθμότατα ἐν τῇ παλαμιαίᾳ καὶ τῇ πελματιαίᾳ ἐπιφανείᾳ τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς καὶ τοῦ ποδός, σπανιώτερα δὲ ἐν ταῖς λοιπαῖς χώραις, καὶ μάλιστα ταῖς τριχωταῖς. Ὑπολαμβάνονται ὡς ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν αἴσθησιν τῆς πιέσεως. Τὰ δὲ κ[...]

Digitized by Google

ρυνοειδῆ σωμάτια, σμικρότατα ὄντα, ἀπαντῶσιν ἐν τῷ ἐπιπεφυκότι καὶ τοῖς βλεννογόνοις, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν τῷ χορίῳ καὶ τῷ ὑποδορίῳ ἱστῷ καὶ ὑπολαμβάνονται ὡς ὄργανα τῆς αἰσθήσεως τοῦ ψύχους. Τὰ δὲ γεννητικὰ σωμάτια, μείζονα ὄντα καὶ ἐπίπλοκα, ἀπαντῶσιν ἄφθονα ἐν τῷ δέρματι τῶν ἔξω γεννητικῶν ὀργάνων, καὶ μάλιστα ἐν τῇ βαλάνῳ, τῇ κλειτορίδι καὶ τῇ ἀκροποσθίᾳ. Τὰ δὲ *πακινιανὰ* σωμάτια (βλ. λ.), τὰ εὐμεγεθέστερα τῶν τελικῶν σωματίων, ἀπολήγουσιν ἐν τῷ ὑποδερματίῳ ἱστῷ. Ι. Π.

—**σωμάτιον *ὠχρὸν*** *['Ανατομ.]*· βλ. *ὠχρὸν* σωμάτιον.

σωματογραφία (ἡ) *['Ανθρωπολογ.]*. Πρὸς ἀπεικόνισιν ἀνθρωπολογικοῦ ὑλικοῦ ἔχομεν, πλὴν τῆς φωτογραφίας, καὶ τὴν γεωμετρικὴν σχεδίασιν, ἥτις προβάλλει τὰς ἀληθεῖς διαστάσεις τοῦ ἀντικειμένου, ἅτε παριστῶσα παράλληλον προβολὴν αὐτοῦ. Τὴν σωματογραφίαν ταύτην χρησιμοποιοῦμεν διὰ τὴν λῆψιν τῶν διαγραμμάτων τοῦ κρανίου, τῶν κρανιογραμμάτων (*κρανιογραφία*), ἢ κεφαλογραμμάτων, δυνάμεθα ὅμως νὰ τὴν χρησιμοποιήσωμεν καὶ δι' ἄλλα ὀστᾶ (*ὀστεογραφία*), ὡς καὶ ἐπ' ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος, ἰδίᾳ διὰ τὰ περιγράμματα τῶν χειρῶν ἢ τῶν ποδῶν (*σωματογραφία* κατ' ἐξοχήν).

Διὰ μὲν τὴν λοιπὴν σωματογραφίαν, τῶν χερῶν κλπ, χρησιμοποιοῦμεν τὴν ἁπλουστάτην μέθοδον τῆς σχεδιάσεως, τιθεμένου τοῦ ἄκρου ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἀλλὰ καὶ εἰδικὰ ἐργαλεῖα (*ποδογράφος* κλπ.), ἰδίᾳ διὰ τὴν σκολίωσιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Διὰ δὲ τὴν κρανιογραφίαν ἔχομεν πλεῖστα ἐργαλεῖα, ἀπὸ τῆς ἁπλῆς μολυβδίνης ταινίας, τοῦ παλαιοῦ, ἀλλὰ χρησιμωτάτου, στερεογράφου τοῦ Broca, καὶ τῶν κεφαλογράφων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχετικοῦ μηχανήματος τῶν πιλοποιῶν, μέχρι τῶν πολυτελεστάτων διοπτρογράφων, διαγράφων κλπ. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

σωματόζη (ἡ) (Somatose) *[Φαρμ. Χημ.]*. Κόνις ραιὰ διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, παρασκευαζομένη ἐκ τοῦ κρέατος καὶ ἀποτελοῦσα θρεπτικὸν σκεύασμα. Περιέχει 85 % ἀλβουμόζης. 5 γρ. τοῦ σκευάσματος ἀντιστοιχοῦν πρὸς 30 γρ. κρέατος. Χορηγεῖται εἰς τοὺς ἐνηλίκους εἰς δόσιν κοχλιαρίου σούπας ἡμερησίως, εἰς δὲ τὰ παιδία εἰς δόσιν αἰχμῆς μαχαιρίου. Κ. Γ. Μ.

σωματολογία (ἡ)· ἡ ἐπιστημονικὴ παρακολούθησις καὶ ἐξέτασις τῶν διαφόρων μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ὑφίσταται ἢ ὑπέστη τὸ σῶμα ἐξωτερικῶς κατὰ τὴν πρόοδον τῆς ἡλικίας, ἰδίᾳ μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως.

—*['Ανθρωπολογ.]* Ἐν τῇ ἀνθρωπολογικῇ ἐπιστήμῃ καλεῖται ἰδίᾳ *σωματολογία* ὁ ἕτερος τῶν κλάδων τῆς εἰδικῆς ἀνθρωπολογίας, ὁ μελετῶν τὰς ποικιλίας τῆς μορφῆς τοῦ σώματος τῶν ἀνθρώπων γενικῶς, ὡς ἐμφανίζεται τοῦτο μετὰ τῶν μαλακῶν μορίων, δηλαδὴ τὰς ποικιλίας τῆς ἐξωτερικῆς του μορφῆς. Ἡ σωματολογία, ἀναλόγως τῶν μεθόδων, ἃς χρησιμοποιεῖ, διακρίνεται εἰς *σωματογραφίαν*, *σωματομετρίαν* καὶ *σωματοσκοπίαν*. Ἡ σωματολογία, ὡς ἀνθρωπολογικὴ ἐπιστήμη, διακρίνεται τελείως τῆς ἀνατομικῆς. Αὕτη μελετᾷ τὸ ἄτομον ἀπολύτως, ἐνῷ ἡ ἀνθρωπολογικὴ σωματολογία μελετᾷ τὰς ὁμάδας τῶν ἀνθρώπων, τὰς ποικιλίας δηλαδὴ τοῦ σώματος τῶν ἀνθρώπων. Ι. Γ. Κ.

σωματολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σωματολογίαν, ὁ τῆς σωματολογίας: «σωματολογικὴ ἐξέτασις τοῦ παιδός».—Ἐπίρρ. ***σωματολογικῶς***.

σωματομετρία (ἡ) *['Ανθρωπολογ.]*. Μία τῶν μεθόδων τῆς σωματολογίας. Περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν μετρήσεων, δι' ὧν μελετῶμεν τὰς σωματικὰς ποικιλίας τῶν ἀνθρώπων, ποσοτικῶς, κατὰ τὰ διάφορα χαρακτηριστικὰ τὰ δυνάμενα νὰ μετρηθῶσιν ἐπακριβῶς. Ἡ σωματομετρία δύναται νὰ καλῆται καὶ *νεκρομετρία*, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ μελέτης διὰ μετρήσεων τοῦ ὅλου νεκροῦ σώματος. Τμῆμα δὲ τῆς σωματομετρίας εἶναι ἡ *κεφαλομετρία* (τῆς κεφαλῆς μετὰ τῶν μαλακῶν μορίων), ἀλλὰ καὶ ἡ *θωρακομετρία*, *ἀκρομετρία* κλπ., ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ μερῶν τοῦ σώματος ζῶντος (ἢ νεκροῦ, μετὰ τῶν μαλακῶν μορίων). Διὰ τὴν σωματομετρίαν ὑπάρχουν ὡρισμέναι μέθοδοι καὶ ὡρισμένα ἐργαλεῖα (ἀνθρωπόμετρον κλ.). Αἱ μετρήσεις δὲ λαμβάνονται μετὰ καθορισμὸν ὡρισμένων σωματομετρικῶν σημείων, σταθερῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Ἐκ τῶν διαμέτρων δὲ λαμβάνομεν τοὺς σχετικοὺς δείκτας, δι' ὧν χαρακτηρίζομεν τὴν μορφὴν ἑκάστοτε τοῦ σώματος ἢ τοῦ μέρους, ὅπερ μελετῶμεν. Ἡ σωματομετρία χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὴν ἰατροδικαστικήν, πρὸς καθορισμὸν τῆς ταυτότητος τοῦ ἀτόμου κλπ. Ι. Γ. Κ.

σωματομετρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σωματομετρίαν, ὁ τῆς σωματομετρίας: «σωματομετρικὴ ἐξέτασις τῶν μαθητῶν».—Ἐπίρρ. ***σωματομετρικῶς***.

σωματόπλευρα (τά), ἢ ***σωματικὸν πέταλον***. Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ ἐμβρυολογίᾳ πέταλον τοῦ μεσοδέρματος ἐφηρμοσμένον πρὸς τὸ ἐκτόδερμα. Τὸ πέταλον τοῦτο εἶναι προωρισμένον, ὅπως σχηματίσῃ τὸ δέρμα, τὸν ὑποδόριον κυτταρικὸν ἱστόν, τοὺς μῦς καὶ τὸν σκελετὸν τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν ἄκρων. Μ. Ν. Κ.

σωματοποίησις, *—εως* (ἡ)· ἡ εἰς σῶμα μεταβολή, σώματος πλάσις, καταρτισμός: «σωματοποίησις τοῦ βιβλίου» ὁ ἐκ τῶν κατὰ χώραν τυπογραφικῶν φύλλων καταρτισμός.

σωματοποιῶ *(—έω)*· μεταβάλλω τι εἰς σῶμα, πλάττω, καταρτίζω τι εἰς σῶμα: «σωματοποιῶ βιβλίον» καταρτίζω τὸ βιβλίον ἐκ τῶν κατὰ χώραν τυπογραφικῶν φύλλων.

σωματόση (ἡ)· βλ. *σωματόζη*.

σωματοσκόπησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐξέτασις τῶν σπλαγχνικῶν κοιλοτήτων τοῦ σώματος διὰ καταλλήλου μεθόδου.

σωματοσκοπία *['Ανθρωπολογ.]*. Ἡ διὰ τῆς ἐπισκοπήσεως σπουδὴ τῶν ποικιλιῶν τοῦ ὅλου σώματος τῶν ἀνθρώπων ἢ μερῶν αὐτοῦ φερόντων ἀκόμη τὰ μαλακὰ μόρια. Δεδομένου ὅτι ὁ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς ἐμφανίζει μεγάλην ποικιλίαν μορφῆς, ἕνεκα τῆς πλαστικότητός του, εἶναι ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιῆται πάντοτε, ἐν μέτρῳ, παρὰ τὴν σωματομετρικὴν μέθοδον καὶ ἡ μέθοδος τῆς *σωματοσκοπίας*. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐκείνην, ἡ σωματοσκοπία ἀσχολεῖται μὲ τὰ ποιοτικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ζῶντος σώματος, ἅτινα περιγραφικῶς ἢ διὰ σχημάτων μελετῶνται.

Ἡ σωματοσκοπία ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὴν θρέψιν τοῦ σώματος καὶ τὴν κατάστασιν ὑγείας, τὸ χρῶμα καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ δέρματος, τὴν αἰσθητικότητα, τὴν ὀσμὴν καὶ τὰς παραμορφώσεις τοῦ σώματος (στίξιν, ζωγράφησιν, οὐλὰς κλπ.), τέλος τὰς δακτυλικὰς ἀκρολοφίας (*δακτυλοσκοπία*), τὸ χρῶμα καὶ τὴν μορφὴν τῶν τριχῶν καὶ τὸ τρίχωμα τοῦ σώματος καθόλου, τὸ χρῶμα τῆς ἴριδος, διάφορα χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, τῆς κεφαλῆς (πτυχῶν, κλπ.), τῶν ὀδόντων, τοῦ κορμοῦ (μαστῶν, γεννητικῶν ὀργάνων κλπ.), τῶν ἄκρων. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

σωματοσκοπικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σωματοσκοπίαν, ὁ τῆς σωματοσκοπίας: «σωματοσκοπικὴ ἐξέτασις τοῦ ἀσθενοῦς».—Ἐπίρρ. *σωματοσκοπικῶς*.

σωματοφύλαξ, *—ακος* (ὁ)· ὁ φυλάττων τὸ σῶμα, τὴν ζωήν τινος, δορυφόρος.

σωματῶ *(—όω)*· μεταβάλλω εἰς σῶμα, σωματοποιῶ.

σωματώδης, *—ους* (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ἔχων μέγα σῶμα, ὑψηλὸς ἅμα καὶ παχύς.

σωμάτωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ εἰς σῶμα μεταβολή, σωματοποίησις.

Σωμὲ (Chaumeix), ***'Ανδρέας***. Γάλλος δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκός, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ τῷ 1898 ἐστάλη εἰς Ρώμην, ὡς μέλος τῆς ἐκεῖ γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς. Ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλιπε τὸ στάδιον τοῦτο καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογικὴν δημοσιογραφίαν, γενόμενος φιλολογικὸς συνεργάτης τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Ὡραίων Τεχνῶν» καὶ διαφόρων περιοδικῶν. Τῷ 1901 προσελήφθη ὡς πολιτικὸς καὶ φιλολογικὸς συντάκτης τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων», ἧς ἐγένετο κατόπιν καὶ ἀρχισυντάκτης. Συνειργάσθη συνάμα εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο κόσμων», ἧς ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῷ 1920, εἰς τὴν «Ἑβδομαδιαίαν Ἐπιθεώρησιν», εἰς τὸν «Φιγκαρῶ». Τῷ 1931 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, διὰ τὴν δημοσιογραφίαν, εἰς τὴν ἕδραν τὴν κενωθεῖσαν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Γεωργίου Κλεμανσῶ. Θ. Κ.

Σωμερίτης. Ὄνομα οἰκογενείας ἐκ Ζακύνθου, περιληφθείσης εἰς τὴν βίβλον τῶν εὐγενῶν ἀπὸ τοῦ 1587. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης διεκρίθησαν οἱ ἑξῆς:

—1) ***'Αντώνιος***. Ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ, ὑπῆρξε μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐφέτης ἐπὶ Ἀγγλικῆς προστασίας.

— 2) ***'Ιωάννης***. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ κατόπιν ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς ἐν γυμνασίοις τῆς Ἑλλάδος. Συνέγραψε: «Πραγματεία περὶ τῆς γαλλικῆς στιχουργίας» (1879), «Ἀνωτέρα γραμματικὴ τῆς γαλλικῆς γλώσσης» (1888) κ. ἄ.

—3) ***Διονύσιος***. Ἐγεννήθη τῷ 1849, ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ κατόπιν ἐδικηγόρησεν ἐν Ζακύνθῳ, ἔνθα ἐξέδιδε τὴν ἐφημερίδα «Ἐλπὶς» (1874—1926). Ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀθήναις, διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης (1908) καὶ νομικὸς σύμβουλος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Συνέγραψε: «Διαφωνίαι ἐπὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος ἀστικοῦ δικαίου» (1874), «Δικονομικαὶ μελέται» (1880), «Αἱ βουλαὶ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Α'» (1893), «Νομικὸς ὁδηγὸς» (1897), «Ὁδηγίαι πρὸς τοὺς σπουδαστὰς τῆς νομικῆς», «Περὶ τῆς γερουσίας ἐν Ἑλλάδι» (1924) καὶ πλείστας διατριβὰς εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἀπέθανε τῷ 1927.

— 4) ***Στράτης***. Θετὸς υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐγεννήθη ἐν Καλκούτᾳ τῶν Ἰνδιῶν τῷ 1901 ἐκ πατρὸς Ἰωάννου Γεωργακοπούλου καὶ μητρὸς Ἀγγελικῆς Σ. Γουργουράκη. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ δικηγορεῖ ἐν Ἀθήναις. Ἀπὸ τοῦ 1927 ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν κίνησιν καὶ συνέγραψε πλείστας πολιτικάς, οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς μελέτας ὑπὸ τὸ ὄνομά του καὶ μὲ τὰ ψευδώνυμα *Πέτρος 'Ατρείδης*, *Πέτρος Φωτεινός*, Lapidus, κ.λ.π., δημοσιευθείσας αὐτοτελῶς, καὶ εἰς ἄρθρα εἰς τὸν σοσιαλιστικὸν τύπον (1927—1933). Ἐκ τῶν αὐτοτελῶν ἐργασιῶν του κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: ἡ μετάφρασις τῆς «Κυρᾶς τῆς Θάλασσας» τοῦ Ἴψεν (Γεννάρης—1922), «Πρὸς τάσεις καὶ σκοποὺς νεοελληνικούς», («Γράμματα» Ἀλεξανδρείας, 1923), «Ἱστορικὸς ὑλισμὸς καὶ κριτικὸς φιλισταιισμὸς» (1929) καὶ «Σοσιαλιστικὴ προοπτικὴ» (1932). Ἤδη (1933) εἶναι γενικὸς γραμματεὺς τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος καὶ διευθύνει τὸ θεωρητικὸν περιοδικὸν αὐτοῦ «Σοσιαλιστικὴ Ἐπιθεώρησις» (1933). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

Σωμερὺ (de Saumery). Γάλλος περιηγητής, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τῷ 1742 ἐδημοσίευσεν ἐν Λιέγῃ τὸ ἔργον του «Ἀπομνημονεύματα καὶ περιπέτειαι ταξιδίου εἰς τὴν Ἀνατολήν», ἐν ᾧ, σὺν ἄλλοις, παρέχονται διάφοροι ἀξιοπερίεργοι πληροφορίαι περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν αὕτη διετέλει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Δ. Π. Π.

σωμῖται (οἱ), ἢ ***σωμοτόμια*** (τὰ) *['Εμβρυολ.]*. Τὰ τμήματα, εἰς ἃ δι' ἐγκαρσίων ἐντομῶν διαιρεῖται ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ τοῦ κυήματος ἡ μεταμερὴς ζώνη. Κεῖνται δ' οἱ σωμῖται ἑκατέρωθεν τῆς νωτιαίας χορδῆς καὶ τῆς μυελικῆς αὔλακος ἢ σωλῆνος· ἐξ αὐτῶν δὲ παράγονται ἐφεξῆς οἱ μύες, τὰ ὀστᾶ καὶ τὸ δέρμα. Ι. Π.

Σῶμμιτ (Summit) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Ν. Ὑερσέης. Κάτ. 11.137. Εἶναι τόπος παραθερισμοῦ. Θ. Κ.

Σῶμνερ (Sumner), ***Κάρολος***. Ἀμερικανὸς πολιτικὸς (1811—1874). Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ δημοσίου καὶ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Χάρβαρντ καὶ γερουσιαστὴς ἀπὸ τοῦ 1850. Σφοδρὸς πολέμιος τῆς δουλείας καὶ λαμπρὸς ῥήτωρ, ἐγένετο εἷς τῶν ἀρχηγῶν τοῦ νέου κόμματος τῶν ρεπουμπλικάνων. Διὰ τῶν ἀγώνων του συνετέλεσεν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν Μαύρων τῆς Ἀμερικῆς. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν εἰς 15 τόμους ἀπὸ τοῦ 1874—1883. Θ. Κ.

Σωμὸν (Chaumont), ***Μαρία-Σελίν***. Γαλλὶς ἠθοποιός, γεννηθεῖσα τῷ 1848. Ἀνῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν ἀπὸ τοῦ 1862, διεκρίθη δὲ ἰδίᾳ εἰς πρωταγωνιστοῦντας ρόλους τῶν ἔργων τοῦ Δουμᾶ, τοῦ Σαρντοὺ καὶ τοῦ Μελέκ. Χ. Δ

Σωμονὼ (Saumoneau), ***Λουΐζα***. Γαλλὶς δημοσιογράφος, γεννηθεῖσα τῷ 1875. Ἀποφοιτήσασα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἔγινε ράπτρια. Τῷ 1896, ἐγκατασταθεῖσα ἐν Παρισίοις, ἐνεγράφη εἰς νυκτερινὰς σχολὰς καὶ ἐφοίτα εἰς σοσιαλιστικὰς συγκεντρώσεις. Τῷ 1899 ἵδρυσε μετὰ τῆς E. Renaud τοὺς γυναικείους σοσιαλιστικοὺς ὁμίλους, οἵτινες ἐνεγράφοντο τότε εἰς τὸ κόμμα τῶν ἀνεξαρτήτων (Ζωρές, Μιλλεράν, Βιβιανί). Τῷ 1900 ἵδρυσε τὸ ἔκτοτε ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «La femme socialiste». Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Ὁμίλου τῶν γυναικῶν, τοῦ Γαλλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος μέχρι τοῦ 1930, μέλος τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς τῶν Σοσιαλιστριῶν (1922—1930). Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 συνελήφθη διὰ τὴν ἀντιπολεμικὴν προπαγάνδαν της καὶ ἐφυλακίσθη «ὡς κατάδικος ἐπὶ κατασκοπείᾳ». Ἀποφυλακισθεῖσα ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν, ἐξελέγη γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς «διὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν διεθνῶν σχέσεων», μετατραπεῖσαν ἔπειτα εἰς «Ἐπιτροπὴν διὰ τὴν Γ' Διεθνῆ». Μετὰ τὸ συνέδριον τοῦ Στρασβούργου, ἐγκαταλείψασα αὐτήν, ἔγινε μόνιμος προπαγανδίστρια τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Ἐκτὸς τῶν φεμινιστικῶν ζητημάτων καὶ τοῦ ἀγῶνός της κατὰ τοῦ πολέμου, ἠγωνίσθη διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος εἰς συζητήσεις περὶ τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς τακτικῆς τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος καὶ τῆς κοινοβουλευτικῆς πειθαρχίας. Α. Γ.-Γ.

Σωμούρια *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σουμούρια* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λέσβου.

Σωμὺρ (Saumur) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα ἐπαρχίας ἐν τῷ νομῷ Μαὶν-ἑ-Λουάρ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λείγηρος. Κάτ. 16.200. Ἔχει περίφημον ἱππευτικὴν στρατιωτικὴν σχολὴν καὶ διεξάγει ἐμπόριον ἀφρωδῶν οἴνων, σιτηρῶν, δερμάτων κλπ. Χ. Δ.

Σωμὺρ (Saumyr), ***Παῦλος ντὲ*** —· βλ. λ. *Παῦλος* ντὲ Σωμύρ.

Digitized by Google

Σὼν (Saône) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας ὁ μέγιστος τῶν παραποτάμων τοῦ Ροδανοῦ, μῆκους 445 χλμ. Πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Φωσίγ, διέρχεται διὰ τῆς πεδιάδος τῆς Βουργουνδίας καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὴν Λυών. Συνδέεται διὰ διωρύγων μετὰ τῶν ποταμῶν Λείγηρος, Σηκουάνα, Μάρνη, Μεύσιος, Μόζελ καὶ Ρήνου. θ. κ.

Σὼν ἐ Λουὰρ (Saône et Loire) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς ἐν τῇ Κεντρικῇ Γαλλίᾳ, ΝΔ. τμῆμα τῆς παλαιᾶς Βουργουνδίας, ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τῶν ποταμῶν Σὼν καὶ Λουὰρ (Λείγηρος), οἵτινες διαρρέουσιν αὐτόν. Ἔχει ἐμβαδὸν 8.627 τ.χλ. καὶ κατ. 549.240. Πρωτεύουσα εἶναι τὸ *Μακόν*. Παράγει δημητριακὰ καὶ οἴνους καὶ ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν. θ. κ.

Σώνη (Shawnee) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πολιτείας Ὀκλαχόμα. Κάτ. 16.384. Ἔχει βιβλιοθήκην, βιομηχανικὰ ἐργαστήρια καὶ διεξάγει ἐμπόριον βάμβακος καὶ βαμβακελαίου. θ. κ.

Σωνιέρος, ***Σπυρίδων***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Ζακύνθου, γεννηθεὶς τῷ 1798, ἐκ πατρὸς Γάλλου καὶ μητρὸς Ζακυνθίας. Ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον καὶ κατετάγη εἰς τὸν ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Δημήτριον Ὑψηλάντην τακτικὸν στρατόν. Λαβὼν μέρος εἰς τὰς μάχας τοῦ Νεοκάστρου (30 Ἰανουαρίου 1822), τοῦ Λάλα καὶ τῆς Τριπολιτσᾶς, προήχθη διὰ τὴν γενναιότητά του τῷ 1825 εἰς λοχαγὸν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ. Τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου 1826 ὁ συνταγματάρχης Φαβιέρος προήγαγεν αὐτὸν εἰς ταγματάρχην καὶ τὸν διώρισε διοικητὴν τοῦ συγκροτηθέντος τότε τι ίτου πεζικοῦ τάγματος. Ἀποπλεύσαντος τοῦ Φαβιέρου κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1826 εἰς τὴν κατὰ τῆς Εὐβοίας καὶ Καρύστου ἐκστρατείαν, ὁ Σωνιέρος διωρίσθη διοικητὴς τῆς ἐν

Σπυρίδων Σωνιέρος.

Ἀθήναις φρουρᾶς τῶν τακτικῶν, εἰς οὓς ἐδίδασκε τὰ στρατιωτικά. Μετέσχε τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας τοῦ 1827 καὶ κατόπιν τῷ 1829, πρὸς κατάληψιν τῆς Ναυπάκτου. Ἐλευθερωθείσης τῆς Ἑλλάδος καὶ παραμείνας ἐν τῷ στρατῷ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Καταφερόμενος κατὰ τοῦ Ὄθωνος, ἐξωρίσθη εἰς Νεόκαστρον. Ἀπέθανε τῷ 1864. Λ. Χ. Ζ.—Τ. Ε. Ε.

Σώνμπερυ (Sunbury) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Πενσυλβανίας. Κάτ. 16.425 (1923). Ἔχει ξυλουργικὴν βιομηχανίαν. θ. κ.

Σωντὰρ (Chaudard), ***Πέτρος-Ἰωάννης-Βαπτιστής***· βλ. λ. *Νιεφόρζ*.

Σωντὲ (Saudey), ***Ἄγγελος-Γουσταῦος***. Γάλλος πολιτικὸς (1817—1871). Δήμαρχος διαμερίσματος τῶν Παρισίων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1871, διέταξε καὶ ἐπυροβόλησαν κατὰ τοῦ ἐξεγερθέντος πλήθους, δι' ὃ καὶ συλληφθεὶς ἐτυφεκίσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ εἰσαγγελέως τῆς Κομμούνας Ριγκώ. θ. κ.

—Σωντὲ (Chaudet), ***Ἀντώνιος-Διονύσιος***. Γάλλος γλύπτης (1763—1810). Ἔτυχε τοῦ μεγάλου βραβείου τῆς Ρώμης καὶ ἀνεδείχθη εἷς τῶν διαπρεπεστέρων ὀπαδῶν τῆς σχολῆς τοῦ Δαβίδ. Ἐκ τῶν ἔργων του διακρίνονται τὰ ἑξῆς: «Ὁ ἔρως θέλγων τὴν ψυχὴν» (μουσεῖον Λούβρου), «Βελισσάριος», «Παῦλος καὶ Βιργινία», «Ἡ Εἰρήνη», ἄγαλμα ἐξ ἀργύρου, τοποθετημένον εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κεραμεικοῦ, τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ Ναπολέοντος Α', ἀνατραπὲν ἐκ τῆς στήλης τῆς Βανδώμης μετὰ τὴν παλινόρθωσιν. θ. κ.

Σωντεζαίγκ (Chaudesaigues) *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Καντάλ, εἰς ὕψος 650 μ. Κάτ. 2.000. Εἶναι γνωστὴ διὰ τὰς περιφήμους θερμὰς ἀνθρακοϊωδιοβρωμιούχους πηγάς της, θερμοκρασίας 57—81°, ὠφελίμους εἰς τὰς παθήσεις ρευματισμῶν καὶ ἀρθριτισμοῦ. θ. κ.

Σώντερλαντ ***κόμιτες*** (Sunderland). Τίτλος εὐγενείας τῆς ἀγγλικῆς οἰκογενείας *Σπένσερ*, ἧς διασημότερα μέλη ὑπῆρξαν:

— 1 ***Ροβέρτος***, *κόμις τοῦ* —. Ἄγγλος πολιτικὸς 1640—1702). Πρεσβευτὴς ἐν Μαδρίτῃ, ἀντιπρόσωπος εἰς τὸ συνέδριον τῆς Κολωνίας (1673), ὑπουργὸς τῷ 1679, ὑπέπεσε τῷ 1688 εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ βασιλέως, τότε δὲ συνωμότησε κατ' αὐτοῦ, μετὰ τοῦ μνηστῆρος τοῦ θρόνου Γουλιέλμου τῆς Ὀράγγης. Διωχθεὶς κατέφυγεν εἰς Ὀλλανδίαν, ὁπόθεν ἐπανῆλθε μετὰ τριετίαν καὶ ὠνομάσθη αὐλάρχης τοῦ Γουλιέλμου Γ'.

— 2) ***Κάρολος***, *δοὺξ τοῦ* —. Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ στρατηγὸς (1674—1722), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διετέλεσεν ὑπουργὸς καὶ πρωθυπουργός. θ. κ.

Σῶ ντὲ φὸν (Chaux-de-Fonds) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἑλβετίας ἐν τῷ καντονίῳ Νοϋενμπουργκ, εἰς ὕψος 992 μ., ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νεσατὲλ—Μορτώ. Κάτ. 37.675. Ἔχει σχολὴν καὶ βιομηχανίαν ὡρολογοποιίας, παραγούσης ἐτησίως 300.000 ὡρολόγια, ἐν οἷς καὶ χρονόμετρα. θ. κ.

Σωντιὲρ (Chaudière) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Καναδᾶ, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Λόρεντς, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κεμπέκ. Πηγάζων ἐκ τῆς λίμνης Μεγκάντικ, σχηματίζει μεγαλοπρεπεῖς καταρράκτας, ὕψους 40 μ. Ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 200 χλμ. ἔναντι τῆς πόλεως Κεμπέκ. *Σωντιὲρ καταρράκται* καλοῦνται, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, καὶ οἱ 15 μ. ὕψους τοῦ ποταμοῦ Ὀττάβα, παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Διὰ τῆς ἐκ τούτων παραγομένης ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας κινοῦνται τὰ ἐκεῖ ἱδρυμένα τεράστια ἐργοστάσια-πριονιστήρια ξυλείας, τὰ μεγαλύτερα τοῦ κόσμου. θ. κ.

Σώντμπωρυ (Sudbury) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Σώφφοκ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Στούρ. Κάτ. 7.045. Παράγει εἴδη ἐκ μετάξης καὶ ὀπτοπλίνθους. —2) Πόλις τοῦ Καναδᾶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Οντάριο, βορείως τῆς λίμνης Χουρόνεν. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται μεταλλωρυχεῖα χαλκοῦ καὶ ἰδίᾳ νίκελ (90 τοῖς % τῆς ὅλης παγκοσμίου παραγωγῆς). θ. κ.

Σωνὺ (Chauny) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ Αἰν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὐάζ. Κάτ. 11 444. Ἔχει σακχαροποιεῖα καὶ ἐργοστάσια κατασκευῆς κρυστάλλων. θ. κ.

σώνω, *ἀόρ. ἔσωσα—ἐ)σώθηκα, παθ. μετχ. σωμένος*· δημοτ., διασῴζω, σῴζω: «ἔσωσε τὴν περιουσία του», «σώθηκε ἀπὸ τὰ παιδιά του» || ἐξαρκῶ, φθάνω: «δὲν μᾶς σώνει τὸ φαΐ, μένομε νηστικοί» || ἐξαντλῶ, ἀναλίσκω «τὰ 'σωσε τὰ λεφτά, δὲν ἔχει ἄλλα», «οἱ σοδειές μας ὅσο πάνε καὶ σώνονται» || διωματ., δύναμαι νὰ λάβω τι, φθάνω: «εἶναι ψηλὰ καὶ δὲν τὸ σώνω, βάλε σκάλα νὰ τὸ σώσῃς» || φρ «ἔσωσε κ' ἦρθε πρὶν πιάσῃ ἡ βροχὴ» ἐπρόφθασε, ἐπρόλαβε «σώνει καὶ καλὰ νὰ φύγῃ» ἐπιμένει νὰ φύγῃ || «νὰ μὴ 'σώσῃς», ἀπευχή: «νὰ μὴ σώσῃ νὰ ἰδῇ τὰ παιδιά του» νὰ μὴ κατορθώσῃ, «ποῦ νὰ μὴ σώσῃς» καὶ «νὰ δώσῃ ὁ θεὸς νὰ μὴ σώσῃς» νὰ μὴ κατορθώσῃς ὅ,τι ἀπειλεῖς.

Σωοδίνα (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπίκλησις τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος, ὡς προστατρίας τῶν τοκετῶν (βλ. λ. *Λ χεια*).

σῶος,—*α*,—*ον*· ἀβλαβής, ἀκέραιος, ἄρτιος: «ἔμεινα σῶος καὶ ὑγιής».

σωπαίνω, *ἀόρ. ἐσώπασα, παθ. μετχ. σωπασμένος*· προστακτ. *σώπαινε* καὶ *σώπα*· δημοτ., σιωπῶ, δὲν ὁμιλῶ ἢ σταματῶ τὴν ὁμιλίαν· «δὲ σωπαίνει ἀπὸ τὸ πρωΐ ὡς τὸ βράδυ». «σώπασε τὸ παιδί», «σωπάσανε οἱ φωνές, — τὰ κλάματα κττ.» || μεταβ., κάμνω τινὰ νὰ σιωπήσῃ, ἐπιβάλλω σιωπήν: «τὸν ἐσώπασαν μὲ τὰ λεφτὰ ποὺ τοὺ 'δωσαν».

Σωπασῆς, ***Γεώργιος***. Ἀγωνιστὴς τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866, γνωστὸς ὑπὸ τὸ παρεπίθετον *Κοῦβος* (βλ. λ.).

Σωπάτρα, ***ἁγία***. Θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μαυρικίου (582—602), ἐγνωρίσθη ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν μετὰ τῆς εὐσεβοῦς κόρης *Εὐστολίας*. Λαβοῦσα ἄδειαν παρὰ τοῦ πατρός της περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ μετὰ τῆς Εὐστολίας εἰσῆλθεν εἰς μοναστήριον, οὗτινος ἡγουμένη κατέστη ἡ Εὐστολία καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἡ Σωπάτρα. Ἑορτάζονται ὡς ὅσιαι ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 9 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Σώπατρος. Περίφημος σοφιστὴς ἐξ Ἀπαμείας τῆς Συρίας, ἀκμάσας περὶ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Ἰαμβλίχου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου συνεδέθη διὰ φιλίας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν. Οὗτος βραδύτερον ἐθανάτωσεν αὐτὸν ὡς ἐθνικόν. Ἔργα αὐτοῦ ἀναφέρονται: «Περὶ προνοίας» καὶ «Περὶ τῶν παρ' ἀξίαν εὐπραγούντων ἢ δυσπραγούντων». Ε. ΔΙ. Κ.

— **Σώπατρος**. Ἀρχαῖος Ἕλλην φλυακογράφος, ἤτοι συγγραφεὺς ἀστείων δραμάτων, ἐκ Πάφου, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ Πτολεμαίου Β'. Ὁ Ἀθήναιος λογοπαικτῶν ἀποκαλεῖ αὐτὸν *Φάκιον* ἀντὶ Πάφιον, ἐκ τοῦ τίτλου ἑνὸς τῶν δραμάτων αὐτοῦ, ὅπερ ἐτιτλοφορεῖτο «Φακῆ». Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἀστεῖα δράματα εἰς τριμέτρους ἰαμβικοὺς κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ εἰς ὕφος λεπτὸν καὶ ἐπιμεμελημένον. Ἔργα αὐτοῦ ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «Βακχίς», «Βακχίδος γάμος», «Βακχίδος μνηστῆρες», «Γαλάται», «Εὐβουλοθεόμβροτος», «Ἱππόλυτος», «Κνιδία», «Μύσται», «Μυστάκου Θητίον», «Νέκυια», «Ὀρέστης», «Πύλας», «Σίλφαι», «Φακῆ», «Φυσιολόγος». Διεσώθησαν ἀποσπάσματά τινων ἐκ τῶν ἔργων. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Σώπατρος**. Τεχνογράφος ἐξ Ἀπαμείας, ἀκμάσας κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου χρόνους. Τούτου ἀναφέρονται καὶ ὑπομνήματα εἰς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Σώπατρος**. Ἀρχαῖος ῥήτωρ ἐξ Ἀπαμείας τῆς Συρίας ἢ ἐξ Ἀλεξανδρείας, ἀκμάσας περὶ τὴν ΣΤ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Διέτριψεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἐδίδαξε τὴν ῥητορικήν. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ διεσώθησαν: «Σχόλια εἰς τὰς στάσεις τοῦ Ἑρμογένους», «Διαίρεσις ζητημάτων», «Προλεγόμενα εἰς Ἀριστείδην τὸν ῥήτορα». Ἐκ δὲ τῶν ἀπολεσθέντων ἔργων αὐτοῦ ἀναφέρονται: «Ἐκλογαὶ διάφοροι» εἰς 12 βιβλία, ὧν διεσώθη περίληψις παρὰ Φωτίῳ, «Τέχνη ῥητορική,» κ. ἄ. Ε. ΔΙ. Κ.

Σώπη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἤλιδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928 255. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

σωπήκι (τό). Εἶδος καπνοῦ, ἄλλως *γιούρτι* (βλ.λ.).

Σωπική *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Βορείου Ἠπείρου, κείμενον παρὰ τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα καὶ κατοικούμενον ἀπὸ 100 καὶ πλέον ἑλληνικὰς οἰκογενείας. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἶχεν ἀνθοῦντα σχολεῖα. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἐπαγγελλόμενοι διάφορα μικροεπαγγέλματα καὶ ἰδίως τοῦ βαρελλοποιοῦ (βαγενᾶ), ἔχουν συνθηματικὴν ἰδίαν γλῶσσαν, τὰ *σώπικα* ἢ *σωπικιώτικα* ἢ *βαγενάδικα*, τὴν ὁποίαν ὁμιλοῦν ὅταν περιέρχωνται τὰ χωρία πρὸς ἐργασίαν, διὰ νὰ μὴ γίνωνται ἀντιληπτοὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων (βλ. «Ἠπειρ. χρον.», τ. Ε', σ. 266). Χ. Ι. Ι.

Σώπολις. —1) Στρατηγὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διοικῶν τὸ ἐκ Βοττιαίας καὶ Ἀμφιπόλεως ἱππικὸν εἰς τὴν κατὰ τῶν Τριβαλλῶν ἐκστρατείαν αὐτοῦ, τῷ 335 π. Χ. Ἐπίσης ἔλαβε μέρος καὶ κατὰ τὴν ἐν Ἀρβήλοις μάχην, ὡς διοικητὴς τῆς ἴλης ἱππικοῦ, τῷ 331 π. Χ Βραδύτερον ἀπεστάλη εἰς Μακεδονίαν μετὰ τοῦ Ἐποκίλλου καὶ Μενίδα, πρὸς στρατολογίαν.

—2) Ἰατρός, μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ (Λεξιφ. 18) ὡς «συνετὸς ἀνὴρ καὶ πολλοὺς ἐμμανεῖς καὶ κορυζῶντας ἀπαλλάξας».

—3) Ἰατρὸς τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος, διδάξας τὴν ἰατρικὴν εἰς τὸν ἐξ Ἀντιοχείας Ἀέτιον τὸν αἱρετικόν.

—4) Διάσημος Ἕλλην ζωγράφος, ἀγνώστου πατρίδος, ἀκμάσας ἐν Ρώμῃ περὶ τὰ μέσα τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, τοῦ ὁποίου αἱ εἰκόνες ἐπλήρουν τὰς πινακοθήκας τῆς Ρώμης. Θεωρεῖται ὡς ἀρχηγὸς σχολῆς καὶ διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν προσωπογραφίαν. Α. Θ. Σ.

Σωποτὸν *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σοπωτόν*.

Σωποτσέλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων (βλ. *Δίλοφον*).

Σωπὺ (Chaupy), ***Καμπαρτῖνος-Βερτράνδος ντὲ*** —. Γάλλος ἀρχαιοδίφης (1720—1798). Διέτριψεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν ἐν Ρώμῃ, ὅπου ἐπεδόθη εἰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας. Εἶναι κυρίως γνωστὸς ἐκ τῆς συγγραφῆς του: «Ἀνακάλυψις τῆς ἐξοχικῆς διαμονῆς τοῦ Ὁρατίου» (1767—1769, τόμ. 3). Π. Ν. Π.

Σώρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Λατίου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐόλσκων, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Λείριος ποταμοῦ (Garigliano), πρὸ τῆς μετὰ τοῦ Φιβρίνου συμβολῆς του. Κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 345 π. Χ., ἐπανεστάτησε τῷ 315, ἀλλ' ἐτιμωρήθη αὐστηρότατα. Βραδύτερον περιῆλθεν εἰς τοὺς Σαμνίτας, καὶ ἔπειτα πάλιν εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἀνυψωθεῖσα εἰς ἰσοπολῖτιδα καὶ δεχθεῖσα ἐκ νέου ἀποίκους ἐπὶ Αὐγούστου. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Σόρα* (Sora) ἐν τῷ νομῷ Φροζινόνε, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς (τείχη πολυγωνικὰ κλπ.). Α. Θ. Σ.

— **Σώρα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Ἐρήμου Ἀραβίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε', 18), πιθανῶς ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Σωρακτίαν* τοῦ Πλινίου (VI, 32, 4). Ἀγνώστου ταυτότητος. Α. Β. Ε.

Σῶραι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς τῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Δ', 2, 5) πρὸς Β. τῶν Μασαισύλων. Α. Β. Ε.

σωράκιον (τό)· ἰσχυρὸν σχοινίον, χρησιμοποιούμενον πρὸς ἀνέλκυσιν τοῦ πυροβόλου.

σωρακίς,—*ίδος* (ἡ)· τρίχινον ἢ ὁπωσδήποτε τραχὺ ὕφασμα, διὰ τοῦ ὁποίου περιβάλλουν οἱ ἱπποκόμοι τὴν χεῖρα καὶ τρίβουν πρὸς καθαρισμὸν τοὺς ἵππους μετὰ τὸ ξύστρισμα· ἡ σωρακὶς συνήθως ἔχει σχῆμα χειροκτίου ἄνευ δακτύλων.

Σώρακτον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεμονωμένον ὄρος τῆς μεσημβρινῆς Ἐτρουρίας ἐν Ἰταλίᾳ, ἠγερμένον δεξιὰ τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ. Ἐπὶ τῆς κορυ-

Digitized by Google

φῆς αὐτοῦ ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος. Σήμερον ὀνομάζεται Monte Sant'Oreste. Α. Θ. Σ.

Σωρανός. Περίδοξος Ἕλλην ἰατρός, ἐξ Ἐφέσου, υἱὸς τοῦ Μενάνδρου καὶ τῆς Φοίβης, σπουδάσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀσκήσας τὸ ἐπάγγελμα ἐν Ρώμῃ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ (περὶ τὸ 110 μ. Χ.). Ὀπαδὸς τῆς μεθοδικῆς σχολῆς, ἐστήριξε ταύτην ἐπὶ στερροτέρων βάσεων, δι' ὃ καὶ ὡς «methodicorum princeps» ὑπὸ τοῦ Καιλίου Αὐρηλιανοῦ καλεῖται. Κατὰ Σουΐδαν συνέταξε πλεῖστα καὶ κάλλιστα βιβλία, κατὰ τὸν Muscio τριάκοντα τὸν ἀριθμόν, ἄδηλον ὅμως τίνα ἀκριβῶς, διότι τινὰ μὲν τούτων ὑπελείφθησαν ἡμῖν ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἄλλων δὲ μόνον οἱ τίτλοι (συγγραμμάτων ἢ κεφαλαίων τούτων) διεσώθησαν, ἄλλων δέ τινων τέλος μεταφράσεις, ἐρανίσματα ἢ διαρρυθμίσεις εἰς λατινικὴν γλῶσσαν. Ἐκ τούτων εἰς μὲν τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς εἰσηγήσεις τῆς ἰατρικῆς ἀνήκουσι: 1) «Βίοι ἰατρῶν καὶ αἱρέσεις καὶ συντάγματα» (καὶ «ἰατρῶν διαδοχαί»), εἰς 10 κατὰ Σουΐδαν βιβλία, ἐν οἷς περιελαμβάνετο καὶ ὁ διασωθεὶς βίος τοῦ Ἱπποκράτους. 2) «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἰατρικὴν τέχνην» (Ad artem medendi isagoge), ὡς νόθος κοινῶς θεωρουμένη. 3) «Ὑπομνήματα» εἰς ἔργα τοῦ Ἱπποκράτους. Εἰς τὴν ἀνατομικὴν καὶ φυσιολογίαν, εἰς ἃς ἠσχολήθη, παρὰ τὰς ἐναντίας γνώμας τῶν μεθοδικῶν, ὑπάγονται: 4) «Περὶ ὀφθαλμοῦ» (de oculo). 5) «Περὶ σπέρματος», ὅπερ μᾶλλον εἶναι ἁπλοῦν κεφάλαιον γενικωτέρου ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον: 6) «Φυσικὰ περὶ ζωογονίας». 7 καὶ 8) «Περὶ μήτρας καὶ γυναικείου αἰδοίου», ἅτινα εἶναι κεφάλαια εἰλημμένα ἐκ τοῦ «Περὶ γυναικείων νοσημάτων» ἔργου αὐτοῦ. 9) «Περὶ ψυχῆς» εἰς 4 τοὐλάχιστον βιβλία. 10) «Μονόβιβλον περὶ ὀνομασιῶν (ἐτυμολογιῶν καὶ κατασκευῆς) πάντων τῶν μελῶν καὶ τῶν στοιχείων». Εἰς τὴν γενικὴν παθολογίαν ἀνήκουσι περαιτέρω: 11) τὸ «Περὶ κοινοτήτων» (de coenotatis), κατὰ τὰς μεθοδικὰς ἰδέας, εἰς δύο τοὐλάχιστον βιβλία. 12) «Περὶ αἰτιολογουμένων ἢ παθῶν αἰτιῶν» (Cael. Aurel. Ὀξ. I, 8 καὶ Χρον. I, 3), εἰς ἃς ἠσχολήθη, παρὰ τὰς ἰδέας τῶν μεθοδικῶν, καθ' ἃς ἡ γνῶσις τῆς αἰτιολογίας εἶναι περιττὴ διὰ τὸν ἰατρόν. 13) «Περὶ σφυγμῶν», ὅπερ θεωρεῖται νόθον. Εἰς τὴν παθολογικὴν ἀνατομικὴν καταλέγεται: 14) «Περὶ τῶν παρὰ φύσιν», εἰς δὲ τὴν εἰδικὴν νοσολογίαν τὸ σπουδαιότατον αὐτοῦ ἔργον: 15) «Περὶ ὀξέων καὶ χρονίων παθῶν», ὅπερ δυστυχῶς διεσώθη μόνον ἐν μεταφράσει ἢ διαρρυθμίσει λατινικῇ, γενομένῃ κατὰ τὴν ΣΤ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ὑπὸ Καιλίου Αὐρηλιανοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: «De morbis acutis et chronicis». Τὸ περὶ χρονίων νόσων μέρος τοῦ συγγράμματος τούτου εἶναι τὸ ἀρχαιότερον ἐκ τῶν περισωθέντων ἡμῖν ὁμοίων ἔργων, μετὰ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ μεθοδικοῦ ἰατροῦ Θεσσαλοῦ γραφέν, ὅπερ καὶ ἀπωλέσθη, καὶ 16) «Περὶ πυρετῶν», ἴσως τμῆμα τοῦ προηγουμένου. Εἰς τὴν φαρμακευτικὴν καὶ φαρμακολογίαν ἀνήκουσι: 17) «Περὶ φαρμακείας» εἰς 4 τοὐλάχιστον βιβλία. 18) «Μονόβιβλον φαρμακευτικόν», 19) «Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν», θεωρούμενον νόθον. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ὑπάγεται: 20) «Περὶ θεραπευτικῶν βοηθημάτων» (De adjutoriis), εἰς δὲ τὴν χειρουργικήν, ὡς κεφάλαια μεγάλου τινὸς χειρουργικοῦ ἔργου:) «Περὶ σημείων καταγμάτων», διασωθὲν ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐν τῇ χειρουργικῇ συλλογῇ τοῦ Βυζαντινοῦ συγγραφέως Νικήτα καὶ ἐκδοθὲν ὑπὸ ...eler (ἐν Med. et phys. graeci minores I, 248), ...ὶ νεωστὶ ὑπὸ J. Ilberg μετὰ τῶν λοιπῶν ἑλληνιστὶ διασωθεισῶν πραγματειῶν τοῦ Σωρανοῦ ἐν τῷ «Corpus med. graecorum» (Λειψ. 1926, σ. 155—158). Ἐν ...πραγματείᾳ ταύτῃ ὡς οἷόν τε συντόμως πρόκειται ὁ λόγος περὶ καταγμάτων τοῦ κρανίου, ῥινός, ...υος, κλειδός, ὠμοπλάτης, ῥάχεως, στέρνου, πλευ...ῶν, ἰσχίων, βραχίονος, πήχεως, καρποῦ, μετακαρπίων, δακτύλων, μηροῦ, κνήμης, ταρσοῦ, ἀστραγάλου. Λίαν χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ κατακλεὶς τοῦ ...ου, ἐν ᾗ ὁ λόγος περὶ ἐπιπεπλεγμένων καταγμάτων καὶ ὁμοίων μετὰ τρώσεως τῶν ἀρθρώσεων. ...ινῶς, λέγει, ἐπὶ πάντων σημειωτέον κίνδυνον, ὅπου ...ὰ τραύματος καὶ μετ' ἐκπορπήσεως τῶν καταγέντων ...ῶν γέγονεν ἡ πεῖσις (=τὸ πάθημα), ἐπινύσσεται δὲ ...α μέρη καὶ συμπάθεια παρακολουθεῖ καὶ μελα...ι καὶ ἀφωνίαι καὶ καταψύξεις· καὶ παρὰ τοῖς ἄρ...ις δὲ γινόμενα τῶν κατὰ μέσα τὰ κῶλα χαλεπώ... σημειωτέον, οὐ γὰρ ἐξ ἴσου δέχεται τὴν ἐπίδεσιν». «Περὶ ἐπιδέσμων», ἀρίστη πραγματεία, ἐκδο...α μετὰ τῶν ἐν τῷ χειρογράφῳ (Θ' αἰῶνος) ...νων ἐν τῇ ῥηθείσῃ ὑπὸ Ilberg ἐκδόσει (σελ. —171). Οἱ ἐπίδεσμοι ἀφορῶσιν εἰς τὴν κεφαλὴν («πιλίον», «σκαφίον», «μίτρα» κλπ.), τὴν μασχάλην, τὴν κλεῖδα, τὸν θώρακα, τὴν ῥάχιν («μονομερής», «διμερής», «γερανός», «κεραύνιος» κλπ.), τὸν βουβῶνα, τὸ ὄσχεον, τὴν ἕδραν, τὸ ἐφήβαιον καὶ ...ἄνω καὶ κάτω ἄκρα («σφενδόνη», «σκέπαρνος», ...ώνη», «ῥόμβος» κλπ.). Εἰς τὴν μαιευτικὴν καὶ γυναικολογίαν ἀνήκει τὸ σπουδαιότατον αὐτοῦ ἔργον, τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: 23) «Περὶ γυναικείων νοσημάτων», ὅπερ ὡσαύτως ὑπελείφθη ἡμῖν ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Τὸ ἔργον, ἀνευρεθὲν ὑπὸ Dietz, ἐξεδόθη μετὰ τὸν θάνατον τούτου τῷ 1838, εἶτα ὑπὸ Ermerins ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ τῷ 1869, καὶ ὑπὸ Rose τῷ 1882, νεωστὶ δὲ καὶ πάλιν ὑπὸ Ilberg ἐν τῇ ῥηθείσῃ ἐκδόσει. Ἐράνισμα καὶ διαρρύθμισις τούτου εἶναι τὸ ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ ἔργον τοῦ Muscio, οὗτινος πάλιν μετάφρασις εἰς τὴν ἑλληνικὴν εἶναι ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *Μοσχίωνος* φερομένη. Ἡ «Περὶ γυναικείων» πραγματεία τοῦ Σωρανοῦ, ἥτις καὶ δι' εἰκόνων ἐπεξηγουσῶν τὸ κείμενον εἶχε κοσμηθῆ, προωρίζετο κυρίως διὰ μαίας, δι' ὃ καὶ διαιρεῖται εἰς δύο λόγους, τὸν «Περὶ μαίας» καὶ τὸν «Περὶ τῶν ὑποπιπτόντων τῇ μαίᾳ». Μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ Hergott (1882), γερμανιστὶ δὲ ὑπὸ Lüneburg —Huber (1894). Εἰς τὴν ὑγιεινὴν τέλος ὑπάγεται: 24) «Τὸ ὑγιεινὸν ἢ ὁ ὑγιεινὸς λόγος» («Salutaria praecepta» κατὰ Καίλιον Αὐρηλιανόν). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σωρανοῦ φέρονται ἐπίσης τὸ ὑπὸ τοῦ Daremberg ἀνευρεθὲν «De medicamentis», τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ Rose καὶ τὰ ὑπὸ τούτου ἐπίσης ἐκδοθέντα «Questiones medicinales», «De pulsibus» καὶ «De digestionibus» (*Rose*, Anecdota graeca et graeco-latina, Βερολ. 1872). Ὡς ἔργα τοῦ Σωρανοῦ, διασκευὰς ἢ ἐρανίσματα ἀπὸ τούτων, δέον νὰ θεωρήσωμεν καὶ πάντα ἔτι τὰ εἰς τὸν Καίλιον Αὐρηλιανὸν ἀποδιδόμενα συγγράμματα, ὡς π. χ. τὰ «Interrogationes et responsa», τὰ «Libri contra» ἢ «intra sectas» καὶ τὰ «Libri problemateci» (Cael Aurel. Χρον. παθ. III, 3). Τούτων αἱ μὲν «Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις» εἶχον ἀφιερωθῆ τῷ γνώστῃ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης Λουκρητίῳ, ἀπετελοῦντο δὲ κατὰ τὸν Häser ἐκ τριῶν βιβλίων, ἐν οἷς περιελαμβάνετο πᾶσα ἡ ἰατρική. Καὶ ἐν μὲν τῷ α' ὁ λόγος ἦτο περὶ διαιτητικῆς, ἐν δὲ τῷ β' περὶ τῶν χειρουργουμένων καὶ ἐν τῷ γ' περὶ γυναικείων νόσων. Τὰ «Libri intra sectas» ἐστηρίζοντο ἐπὶ τοῦ περὶ βίου ἰατρῶν ἔργου τοῦ Σωρανοῦ, τὰ δὲ «Libri problematici» ἐπὶ ἀπολεσθέντος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα βιβλίου τοῦ Σωρανοῦ, παρομοίου πρὸς τὰ διασωθέντα ἡμῖν ὑπὸ τὸν τίτλον «Προβλήματα» τῶν μεταγενεστέρων (π. χ. τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀφροδισιέως). Ἐκ τούτων δῆλον ὅτι ὁ Σωρανὸς ὑπῆρξεν ἐπιφανέστατος ἰατρὸς καὶ συγγραφεύς, θεμελιωτὴς δὲ τῆς μεθοδικῆς σχολῆς, ἧς τὰς ἀρχάς, οὐ μόνον τυφλῶς δὲν ἠκολούθησε (ἀπόρριψις ἀνατομίας, αἰτιολογίας νόσων), ἀλλὰ τοὐναντίον ἔτρεψεν ἐπὶ εὐθυτέραν ὁδόν. Δι' ὃ καὶ ἐτιμᾶτο μεγάλως ὑπό τε τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων ἰατρῶν, καὶ δὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ Γαληνοῦ, τοῦ τόσῳ πολεμίου τῶν μεθοδικῶν, ὅστις παρέλαβε μάλιστα ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ καὶ οὐκ ὀλίγας θεραπευτικὰς μεθόδους καὶ συνταγὰς τοῦ Σωρανοῦ (XII, 414, 493—495, καὶ ἀλλαχοῦ). Ἰδίᾳ δὲ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἐξηκολούθησαν τυγχάνοντα μεγίστης τιμῆς ἐπὶ μακρὸν ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις, ἐγένοντο δ' ἡ κυρία πηγὴ ἐξ ἧς ἤντλησαν ἀφθόνως οἱ κατόπιν ἰατροί· τὰ ἀπὸ τούτων δ' ἐρανίσματα ἐν λατινικῇ γλώσσῃ κατέστησαν τὰ πολυτιμότερα ἐγκόλπια τῶν ἐν Δύσει ἰατρῶν καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα (Aurelius, Esculapius, oxea et chronica κλ.) ΑΡ. Π. Κ.

— **Σωρανὸς** (Soranus), ***Βαρέας***. Ρωμαῖος πολιτικός, ἀκμάσας ἐπὶ Νέρωνος. Ἐγένετο ὑποκατάστατος ὕπατος (52 μ. Χ.) καὶ διοικητὴς τῆς Ἀσίας, ἔνθα ἐσπούδασε τὴν στωϊκὴν φιλοσοφίαν. Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὠσταρίου Σαβίνου ἐπὶ φιλίᾳ μετὰ τοῦ Ρουβελίου Πλαύτου, ἐπὶ δωροδοκίᾳ κατὰ τὴν ἐν Ἀσίᾳ διοίκησίν του καὶ ἐπὶ μαγείᾳ, ἐθανατώθη τῷ 66 μ. Χ. μετὰ τῆς θυγατρός του Σερβιλίας. Ὁ κατήγορός του ἠμείφθη διὰ 100.000 σηστερτίων καὶ τῆς θέσεως τοῦ τιμητοῦ, ὁ δὲ ὑπερασπιστής του πλούσιος Βιθυνὸς Κάσσιος Ἀσκληπιόδοτος ἐτιμωρήθη δι' ἐξορίας καὶ δημεύσεως. Ὁ Τάκιτος ἐπαινεῖ μεγάλως τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ Σωρανοῦ. Π. Ν. Π.

— **Σωρανὸς** (Soranus), ***Κόϊντος-Οὐαλέριος***. Ρωμαῖος ποιητής, σύγχρονος τοῦ Ἀντωνίου καὶ Κράσσου. Ἀναφέρει αὐτὸν ὁ Κικέρων ὡς «λογιώτερον ἁπάντων τῶν πολιτῶν» (literatissimus omnium togatorum). Π. Ν. Π.

— **Σωρανὸς *ὁ Μαλλώτης***. Ὁ ἄριστος τῶν μετὰ τὸν Ἱπποκράτη ἰατρῶν, κατ' Ἀσκληπιόδοτον.

σωρεία (ἡ)· σωρός, μέγα πλῆθος πραγμάτων οἱονεὶ ἐν σωρῷ ἀποκειμένων: «σωρεία ἐμπορευμάτων, — ἐγγράφων κττ.»· || «μὲ ἀπασχολεῖ σωρεία ὑποθέσεων»· μέγα πλῆθος ὑποθέσεων.

Σωρεία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀρχαίας Ἠπείρου ἐν Χαονίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Π. Ἀραβαντινὸν (Χρονογρ. τ. Β', σ. 164) εἰς τὰ σημερινὰ ἐρείπια τὰ εὑρισκόμενα παρὰ τὴν τοποθεσίαν Σωρονιὰ ἢ Σαρονιά, βορείως τῆς λίμνης τοῦ Βουθρωτοῦ. Χ. Ι. Σ.

σωρείτης (ὁ)· ὁ οἱονεὶ σεσωρευμένος, ἐπὶ νεφῶν.

— *[Λογικ.]* Καλεῖται *σωρείτης* σύνθετος βραχυλογικὸς συλλογισμός, ἐν τῷ ὁποίῳ παραλείπονται τὰ κατὰ μέρος συμπεράσματα καὶ τίθεται μόνον τὸ τελικόν. Οἱ σωρεῖται κατὰ τὴν πορείαν διακρίνονται εἰς ἀναλυτικοὺς καὶ εἰς συνθετικούς. Οἱ *ἀναλυτικοὶ* (ἢ *ἀριστοτελικοί*, ἀπὸ τοῦ πρώτου πραγματευθέντος αὐτοὺς) ὁρμῶνται ἀπὸ μερικωτέρων ἐννοιῶν καὶ ὑπάγουν ταύτας ὑπὸ γενικωτέρας. Π. χ.

Ἡ ἐλαία εἶναι δένδρον·
τὸ δένδρον εἶναι φυτόν·
τὸ φυτὸν εἶναι ὀργανισμός·
ὁ ὀργανισμὸς εἶναι φθαρτός·
―――――――――
ἡ ἐλαία ἄρα εἶναι φθαρτή.

Οἱ *συνθετικοὶ* (ἢ *γοκλήνειοι*, ἀπὸ τοῦ Γοκληνίου, ὅστις πρῶτος ὡμίλησε περὶ αὐτῶν) ὁρμῶνται ἀπὸ γενικωτέρων ἐννοιῶν καὶ ὑπάγουν εἰς ταύτας ἄλλας μερικωτέρας. Π. χ.

Πᾶς ὀργανισμὸς φθαρτός·
πᾶν φυτὸν ὀργανισμός·
πᾶν δένδρον φυτόν·
ἡ ἐλαία δένδρον·
―――――――――
ἡ ἐλαια ἄρα φθαρτή.

Οἱ σωρεῖται ἐκφέρονται καὶ *ὑποθετικῶς*. Τὸ συμπέρασμα τῶν ὑποθετικῶν σωρειτῶν εἶναι ὑποθετικὸν μέν, ἐὰν πᾶσαι αἱ προτάσεις αὐτοῦ εἶναι ὑποθετικαί, κατηγορικὸν δέ, ἐὰν εἶναι κατηγορικὴ ἡ τελευταία. Π. χ.

Ἐὰν ὑπάρχῃ ἐλευθερία σκέψεως, ὑπάρχει ἔρευνα·
ἐὰν ὑπάρχῃ ἔρευνα, ὑπάρχει ἐπιστήμη·
ἐὰν ὑπάρχῃ ἐπιστήμη, δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἀληθὴς πολιτισμός·
―――――――――
ἐὰν ἄρα ὑπάρχῃ ἐλευθερία σκέψεως, δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἀληθὴς πολιτισμός.

ἢ

Ἐὰν ὑπάρχῃ ἐπιστήμη, δύναται νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἀληθὴς πολιτισμός·
ἐὰν ὑπάρχῃ ἔρευνα, ὑπάρχει καὶ ἐπιστήμη·
ἐὰν ὑπάρχῃ ἐλευθερία σκέψεως, ὑπάρχει καὶ ἔρευνα.
―――――――――
ἐὰν ἄρα ὑπάρχῃ ἐλευθερία σκέψεως, δύναται νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἀληθὴς πολιτισμός.

[Πρβλ. *Θ. Βορέα*, Λογικὴ (Ἀθῆναι 1932), σ. 139 κ. ἑξ.] Θ. Π.

— *[Μετεωρολ.]* Βλ. λ. *νέφος*.

σωρειτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς σωρείτην, ὁ τοῦ σωρείτου.

— **σωρειτικοὶ *σωρεῖται*** *[Μετεωρολ.]*. Παραλλαγὴ νεφῶν τῆς οἰκογενείας τῶν σωρειτῶν (βλ. λ. *νέφος*).

— **σωρειτογενεῖς *σωρεῖται*** *[Μετεωρολ.]*. Παραλλαγὴ νεφῶν τῆς οἰκογενείας τῶν ὑψισωρειτῶν (βλ. λ. *νέφος*). Θ. Θ. Φ.

— **σωρειτοειδεῖς *μελανίαι*** *[Μετεωρολ.]*. Χαρακτηριστικὸν εἶδος νεφῶν τῆς οἰκογενείας τῶν μελανιῶν (Nimbus Cumuliformis), ἀποτελούμενον ἐκ μελανιῶν ὑπὸ μορφὴν ἀσυνεχοῦς στιβάδος (βλ. λ. *νέφος*). Θ. Θ. Φ.

— **σωρειτοειδεῖς *ὑψισωρεῖται*** *[Μετεωρολ.]*. Μορφὴ νεφῶν τῆς οἰκογενείας τῶν ὑψισωρειτῶν (Altocumulus cumulogenitus), σχηματισθεῖσα ἐκ τολυπῶν προσομοιαζουσῶν πρὸς μικροὺς σωρείτας ἄνευ βάσεως (βλ. λ. *νέφος*). Θ. Θ. Φ.

σωρειτομελανίαι (οἱ) *[Μετεωρολ.]*. Μεγάλη οἰκογένεια νεφῶν τῆς τάξεως τῶν ἀνοδικῶν ῥευμάτων (βλ. λ. *νέφος*). Θ. Θ. Φ.

σωρειτόμορφος *θύσανος* *[Μετεωρολ.]*. Παραλλαγὴ νεφῶν τῆς οἰκογενείας τῶν ἀνωτέρων *νεφῶν* (βλ. λ.). Θ. Θ. Φ.

Σωρὲν (Saurin).—1) ***Ἠλίας***. Ἐγεννήθη τῷ 1639 ἐν τῇ γαλλικῇ Ἑλβετίᾳ. Μετὰ τὸ πέρας τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ σπουδῶν, γενόμενος τῷ 1661 ἱερεύς, ἐγκατέλειψε τῷ 1664 τὴν Ἑλβετίαν καὶ μετέβη εἰς Ὁλλανδίαν, ἔνθα ἔμεινε δρῶν ὡς ἱερεὺς ἐπὶ 38 ἔτη. Ἐτελεύτησε τῷ 1703. Κλίνων πρὸς τὸν μυστικισμὸν καὶ ἔχων τάσεις συγγενεῖς πρὸς τὸν σωκινιανισμόν, ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς ἀντιπρόσωπον τῆς «καθαρᾶς θρησκείας» καὶ τῆς «θρησκείας τῆς καρδίας». Ἐγένετο γνωστὸς διὰ τὰς πρὸς τὸν Ζουριὲ ἔριδας, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἔγραψε καὶ τὴν δικαίωσιν τῆς διδασκαλίας του εἰς δύο τόμους. Ἐξέδωκε πλεῖστα ἔργα, ὧν ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι αἱ δύο αὐτοῦ πραγματεῖαι τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν (1701), καὶ τὸν πλησίον (1704), ὡς καὶ ἡ «Ὑπεράσπισις τῆς ἀληθοῦς διδασκαλίας τῆς μεταρρυθμισμένης Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πίστεως» (εἰς δύο τόμους).

—2) ***Ἰάκωβος***. Διάσημος καλβινιστὴς ἐκκλησιαστικὸς ῥήτωρ. Ἐγεννήθη τῷ 1677 ἐν Nîmes τῆς Γαλλίας, ὁπόθεν, μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ διατάγματος τῆς Νάντης, ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ, ἐγκαταλείψασα τὴν Γαλλίαν, ἐγκατεστάθη ἐν Γενεύῃ τῆς Ἑλβετίας (1685). Μετὰ τὸ πέρας τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ σπουδῶν ἐν Γενεύῃ, διωρίσθη κατ' ἀρχὰς ἱεροκῆρυξ γαλλικῆς τινος κοινότητος καλβινιστῶν ἐν Λονδίνῳ (1701—1705) καὶ ἔπειτα ἐν Χάγῃ (1705), ἔνθα ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του (1730). Θαυμαζόμενος διὰ τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ δεινότητα, ἐκλήθη Χρυσόστομος τῶν διαμαρτυρομένων καὶ Βοσσουέτος τῶν μεταρρυθμιστῶν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Λόγοι ἱστορικοί, κριτικοί, θεολογικοὶ καὶ ἠθικοὶ ἐπὶ τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων γεγονότων τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης» (1720, εἰς δύο τόμους), «Ἡ κατάστασις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ» (1725—1727), περιέχουσα συλλογὴν ἐπιστολῶν γραφεισῶν πρὸς τοὺς ἕνεκα τῆς πίστεως

Digitized by Google

καταδιωκομένους, καὶ «Λόγοι» (1707—1725), εἰς πέντε τόμους, εἰς οὓς προσετέθησαν ἔπειτα ἄλλοι ἑπτά. Ἡ τελευταία ἔκδοσις τούτων ἐγένετο ἐν Παρισίοις (1829—1835). Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ Ἰακώβου Σωρὲν ἔχουσι μεταφρασθῆ εἰς πολλὰς γλώσσας. Κ. Ι. Δ.

σώρευσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐν σωρῷ τοποθέτησις, συσσώρευσις.

— **σώρευσις ἀγωγῶν** *[Πολ. Δικ.]*. Εἶναι τὸ δικαίωμα, ὅπερ δίδεται ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς τὸν ἐνάγοντα, ἵνα ἐπιδιώξῃ διὰ τοῦ αὐτοῦ δικογράφου ἀγωγῆς πλείονας ἀπαιτήσεις διαφόρους καὶ κατὰ τὴν βάσιν καὶ κατὰ τὸ ἀντικείμενον. Ἡ σώρευσις δικαιολογίαν ἔχει τὸ ὅτι ἐκ τῆς κακῆς συνεκδικάσεως εὐχερεστέρα καὶ οἰκονομικωτέρα καθίσταται αὕτη, διαφέρει δὲ τῆς *συρροῆς*, διότι ἐπὶ ταύτης δὲν πρόκειται περὶ πολλῶν ἀπαιτήσεων, ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαιώματος, ὅπερ ἔχει ὁ ἐνάγων νὰ ζητήσῃ διὰ πλειόνων ἀγωγῶν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Σώρευσις ἀγωγῶν κυρίως ὑπάρχει, ὅταν ἐν τῷ αὐτῷ δικογράφῳ ἑνοῦνται πολλαὶ ἀπαιτήσεις τοῦ αὐτοῦ ἐνάγοντος καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐναγομένου. Ἡ ἕνωσις πολλῶν ἀπαιτήσεων πολλῶν ἐναγόντων ἢ κατὰ πολλῶν ἐναγομένων εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὁμοδικίας. Ἡ τελευταία αὕτη σώρευσις καλεῖται *ἐξ ὑποκειμένου*, ἐνῷ ἡ πρώτη *ἐξ ἀντικειμένου*.

Κατὰ ταῦτα ὅθεν σώρευσις ἀγωγῶν συγχωρεῖται: α) ὁσάκις τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον αἰτεῖται δυνάμει πλειόνων βάσεων, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἀντιφάσκωσι καὶ ἀποκλείῃ ἡ μία τὴν ἄλλην· β) ὁσάκις ζητοῦνται πλείονα ἀντικείμενα διὰ τῆς αὐτῆς βάσεως, καὶ γ) ὅταν πλείονα τοιαῦτα διὰ πολλῶν βάσεων. Ἡ σώρευσις τῶν ἀγωγῶν εἶναι δικαίωμα τοῦ ἐνάγοντος καὶ οὐχὶ ὑποχρέωσις, ἀπαραίτητος δὲ προϋπόθεσις αὐτῆς εἶναι ὅπως αἱ κατὰ σώρευσιν εἰσαγόμεναι ἀγωγαὶ εἶναι τῆς αὐτῆς ἁρμοδιότητος καὶ τῆς αὐτῆς διαδικασίας. Δι' ἑκάστην ἀγωγὴν ἀπαιτεῖται ἰδία νομικὴ καὶ ἱστορικὴ αἰτία, καὶ τὸ ἐκκλητὸν κανονίζεται ἐκ τοῦ ποσοῦ ἑκάστης. Τὸ δικαστήριον δύναται, ἐφ' ὅσον περιπλέκεται ἡ δίκη, νὰ διατάξῃ τὸν χωρισμόν. Ὡς ἐπιτρέπεται σώρευσις ἀγωγῶν, ἐπιτρέπεται καὶ ἀνταγωγῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐνδίκων μέσων. Α. ΚΩΝ.

σωρεύω· τοποθετῶ, ἀθροίζω ἐν σωρῷ, συσσωρεύω.

σωρηδὸν· ἐπίρρ. ἐν σωρῷ, εἰς μέγαν ἀριθμόν, εἰς μέγα πλῆθος: «εὑρίσκονται ἐμπορεύματα εἰς τὰς ἀποθήκας σωρηδόν», «προσφέρεται συνάλλαγμα σωρηδόν».

σωρία (ἡ)· ἀντὶ *σωρεία* (βλ. λ.).

Σώρμπιτον (Surbiton) *[Γεωγρ.]*. Προάστιον τοῦ Λονδίνου ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λονδίνου—Γκίλντφορντ. Κάτοικοι 13.520 (1921). Θ. Κ.

Σωροβίγλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας βλ. λ. *Στράτος*).

Σωρονιά, ἡ *Σαρανιὰ [Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σωρεία*.

σωρὸς (ὁ)· συνάθροισις πολλῶν ὁμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, μεγάλη ποσότης, μέγα πλῆθος: «σωροὶ χώματος, —μεταλλεύματος» ‖ καθόλου μεγάλη ποσότης: «τρώει ἕνα σωρὸ φαΐ», «μᾶς εἶπε ἕνα σωρὸ ψέματα, — ἕνα σωρὸ κουβέντες» ‖ φρ. «σωρὸ κουβάρι» ἐπὶ πολλῶν πραγμάτων ἀποκειμένων ἄνευ τάξεως: «ἦρθαν τὰ πράγματα, — τὰ βιβλία, σωρὸ κουβάρι».

— *[Μυκητολ.]* Καλοῦνται *σωροὶ* μικραὶ προεξοχαὶ διαφόρων μεγεθῶν, σχημάτων καὶ χρωμάτων, γεννώμεναι ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος τῶν πρασίνων μερῶν διαφόρων φυτῶν προσβεβλημένων ὑπὸ σκωριάσεων καὶ ἐντὸς τῶν ὁποίων σχηματίζονται τὰ οὐρεδοσπόρια (οὐρεδοσωροὶ) καὶ τὰ τελευτοσπόρια (τελευτοσωροί). Ε. Τ. Ε.

Σωρὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Δημητρίου (Μπραχάμι) τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 840. —Π.

—**Σωρὸς** *[Γεωγρ.]*. Βουνὸς τῆς Βοιωτίας σχιστολιθικὸς (ὑψομ. 614 μ.) παρὰ τὸ Σχηματάρι. Εἶναι ἡ *Τευμησὸς* τοῦ Παυσανίου (Βοιωτ. Θ, ϑ, 1). Σ. Ε. Λ.

—**Σωρὸς** *[Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων νησὶς τοῦ Ἰονίου ἐν τῇ συστάδι τῶν Ἐχινάδων (πλάτ. 38° 25′ 50″ Β., μήκ. 21° 02′ 15″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia) μεταξὺ Γκραβάρη καὶ Ἄπασας, νοτίως δὲ τῆς Δραγονέρας. Σ. Ε. Λ.

Σώρρεϋ (Surrey)· βλ. λ. *Σέρρεϋ*.

Σωσάνδρα. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται περιώνυμον χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ Καλάμιδος, πιθανῶς παριστῶν τὴν Ἀφροδίτην. Ἀνατεθὲν τῷ 460 π. Χ. ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν παρὰ Καλλίου τοῦ Ἱππονίκου, διεσῴζετο κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτῆς τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ τέλους περίπου τοῦ Β′ μ. Χ. αἰῶνος (*Παυσαν.* Α′ κγ′ 2), μέρος δὲ τοῦ βάθρου μετὰ τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς περιεσώθη μέχρις ἡμῶν. Ὁ Λουκιανὸς (Εἰκον. 6) ἐπαινεῖ τὸ «μειδίαμα τὸ σεμνὸν καὶ λεληθὸς» καὶ «τὸ εὐσταλὲς καὶ κόσμιον τῆς ἀναβολῆς» τῆς παριστωμένης. Π. Ν. Π.

Σωσάνδρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος περὶ τὴν Κρήτην. Ταυτότης ἀκαθόριστος. Σ. Ε. Λ.

— **Σωσάνδρα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας (Ἐνωτίας) τοῦ νομοῦ Πέλλης, κείμενον παρὰ τὴν ἑλληνοσερβικὴν μεθόριον, εἰς ἀπόστασιν ὥρας ἀπὸ τῆς Ἀρδέας. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πρεμποδιστα*. Κάτ. (1928) 908. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 1.592) ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Λυκόστομο* (Στρούμπινο). —Π.

Σωσάννα. Πρόσωπον τῆς Π. Διαθήκης. Ἐγεννήθη ἐν Ἰουδαίᾳ ἐκ πατρὸς Χελκίου καὶ ἐνυμφεύθη τὸν Ἰωακείμ, πλούσιόν τινα ἐκ Βαβυλῶνος. Κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐξορίαν τῶν Ἰουδαίων (*Δαν.* 1—64), ἡ Σωσάννα ἐγένετο θῦμα τῆς διαβολῆς δύο ἀσελγῶν γερόντων κριτῶν τῆς γερουσίας, οἱ ὁποῖοι καιροφυλακτήσαντες αὐτὴν ἐν τῷ λουτρῷ ἐπεχείρησαν νὰ ἱκανοποιήσωσι σαρκικὰς ὀρέξεις των καὶ ἀποτυχόντες διέδωσαν πρὸς ἐκδίκησιν ὅτι τὴν κατέλαβον μοιχευομένην μετά τινος νέου διαφυγόντος. Εἰς τὴν γενομένην δίκην, μὲ τοὺς κατηγόρους κριτάς, κατεδικάσθη ἡ Σωσάννα εἰς λιθοβολισμόν, ἀλλ' ὁ δωδεκαετὴς ἔτι προφήτης Δανιήλ, φωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀπέδειξε διὰ τῆς ἀσυμφωνίας τῶν κατηγόρων περὶ τοῦ τόπου τῆς μοιχείας τὴν διαβολὴν καὶ ἀποκατέστησε τὴν τιμὴν τῆς τιμίας καὶ εὐσεβοῦς Σωσάννης. Μετὰ τοῦτο οἱ συκοφάνται ἐλιθοβολήθησαν.

Τὴν ὑπόθεσιν ἐξεμεταλλεύθη τὸ θρησκευτικὸν θέατρον τῶν Βυζαντινῶν. Εἶναι γνωστὸν ὁμώνυμον δρᾶμα, ποιηθὲν ὑπὸ Ἰωάννου ἢ Νικολάου Δαμασκηνοῦ, ἀλλ' ἀπολεσθέν. Τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἔχει καὶ τὸ ἐξ ὀγδοήκοντα πολιτικῶν ἀρχαϊζόντων στίχων διδακτικὸν ποίημα τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος, τὸ τιτλοφορούμενον «Ἱστορία τῆς Σωσάννης». Ὁ Ζακύνθιος στιχουργὸς τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος Μάρκος Δεφεράνας ἐχρησιμοποίησε τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, πιθανώτατα μιμηθεὶς τὴν «Ἱστορίαν τῆς Σωσάννης», εἰς τὸ ἐκ 376 δεκαπεντασυλλάβων ὁμοιοκαταλήκτων στίχων ἠθικολογικὸν ποίημά του εἰς κοινὴν γλῶσσαν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐκ τῶν τοῦ Δανιὴλ περὶ τῆς Σωσάννης». Ἡ ὑπόθεσις ἐχρησιμοποιήθη καὶ εἰς τὰς ξένας λογοτεχνίας καὶ δὴ τὸ θέατρον. Τὸ ἐπεισόδιον τῆς Σωσάννης ἐνέπνευσε καὶ πλείστους καλλιτέχνας, ὡς τὸν Ροῦμπενς, τὸν Ρέμπραντ κ. ἄ. Γ. Μ. Β.

—**Σωσάννα, ἁγία.** Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναφέρονται φέρουσαι τοῦτο τὸ ὄνομα αἱ ἑξῆς: —1) Ἡ μετὰ Μαρκιανῆς καὶ Παλλαδίας ἐν Γαλατίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ′ αἰῶνος μαρτυρήσασα καὶ συνεορταζομένη μετ' αὐτῶν τὴν 24 Μαΐου. —2) Ἡ ἐν Ἐλευθεροπόλει τῆς Παλαιστίνης τῷ 310 ἐξ ἐθνικῶν γονέων γεννηθεῖσα, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν βαπτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Σιλβανοῦ καὶ διαμοιράσασα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς εἰς πτωχούς, εἰσῆλθεν εἰς μοναστήριον καὶ τῷ 362 μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστᾶσα ἑορτάζεται τὴν 15 Δεκεμβρίου (20 Σεπτεμβρίου ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας). —3) Ἡ μαθήτρια τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐν Σικελίᾳ Ταυρομενίου Παγκρατίου, μαθητοῦ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἑορταζομένη μετὰ τῆς συμμαθητρίας Αἰσίας τὴν 7 Ἰουνίου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. —4) Ἡ ἀνεψιὰ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Γαΐου (283—296), μαρτυρικὸν ὑποστᾶσα θάνατον τῷ 296 καὶ ἑορταζομένη τὴν 11 Αὐγούστου ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

Σωσαρήθιοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἰλλυρίας (βλ. *Ἐγχέλειοι*).

Σωσθέν(ε)ιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὕφορμος τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου (βλ. λ. *Λασθέν(ε)ιον*).

Σωσθένης. Εὐγενὴς Μακεδὼν στρατηγός, ζήσας κατὰ τὸν Γ′ π. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸ 280 π. Χ., ὅτε, φονευθέντος τοῦ ὑπὸ τῶν Κελτῶν αἰχμαλωτισθέντος βασιλέως τῆς Μακεδονίας Πτολεμαίου Κεραυνοῦ, ἐλυμαίνετο τὴν χώραν ἡ ἀναρχία, ὁ Σωσθένης ἐξηνάγκασε τὸν ἀναγορευθέντα βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀντίπατρον, ἀνεψιὸν τοῦ βασιλέως Κασσάνδρου, νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου, καὶ καλέσας εἰς τὰ ὅπλα τοὺς δυναμένους νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὸν στρατὸν ἠγωνίσθη μετὰ τόλμης κατὰ τῶν διεσπαρμένων πρὸς διαρπαγὴν στιφῶν τῶν Κελτῶν, τὰ ὁποῖα καὶ συνέτριψεν, ἐλευθερώσας ἀπ' αὐτῶν τὴν χώραν. Ὁ στρατὸς προσηγόρευσε τότε τοῦτον βασιλέα, ἀλλ' ὁ Σωσθένης ἀπεποιήθη τὸ βασιλικὸν διάδημα, ἀρκεσθεὶς νὰ ὀνομασθῇ στρατηγός. Ἂν ἀπήλλαξεν ὅμως ὁ Σωσθένης τὴν πατρίδα του τῶν κελτικῶν στιφῶν κατὰ τὸ 280, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ καὶ τὸν Βρέννον κατὰ τὸ 279 νὰ διελάσῃ διὰ τῆς Μακεδονίας πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, ἡγούμενος στρατοῦ 200 χιλιάδων περίπου ἀνδρῶν, παρὰ τὴν ἡρωικὴν ἄμυναν, τὴν ὁποίαν ἀντέταξε κατ' αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Κελτῶν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐκ τούτων ἀπαλλαγὴν τῆς Μακεδονίας, ὁ Σωσθένης ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾷ τὴν πατρίδα του, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον μόνον χρόνον, διότι κατὰ τὸ 278 ἀπέθανε. ΚΑΨ.

— **Σωσθένης, ἅγιος.** Συνεργάτης τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐν τῷ κηρύγματι τοῦ Εὐαγγελίου (Α′ Κορινθ. α′, 1), ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Κολοφῶνος καὶ ὡς ἅγιος ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 8 Δεκεμβρίου (28 Νοεμβρίου ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας). Ἕτερος Σωσθένης, ὑποστὰς ἐν Χαλκηδόνι τῷ 307 μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ Βίκτωρος, συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 16 Σεπτεμβρίου (10 ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας). Ε. Γ. Π.

Σωσθενίου, *πρῴην δῆμος* — *[Γεωγρ.]*. Πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ′ δῆμος τῆς ἐπαρχίας Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, περιλαμβάνων τὰς νῦν κοινότητας *Στενῆς* καὶ *Φαλατάδου*.

σωσίας (ὁ)· ὁ ἔχων μεγάλην ὁμοιότητα πρός τινα, ὥστε νὰ ἐμφανίζεται ὁ ἕνας ἀντὶ τοῦ ἄλλου: «εἶναι ὁ σωσίας του», «ἔχει τὸ σωσία του».

Σωσίας. Ἀττικὸς ἀγγειοπλάστης τοῦ τέλους τοῦ ΣΤ′ καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε′ π.Χ. αἰῶνος, γνωστὸς ἐκ δύο ἐρυθρομόρφων ἀγγείων φερόντων τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ ὡς ἐργοστασιάρχου. Τὸ ἓν τῶν ἀγγείων τούτων, εὑρεθὲν ἐν Vulci τῆς Ἰταλίας, ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου καὶ εἶναι κύλιξ φέρουσα ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν ἐρυθρομόρφους παραστάσεις τοῦ αὐστηροῦ λεγομένου ρυθμοῦ. Ἡ ἐξωτερικὴ παράστασις εἰκονίζει τέσσαρα ζεύγη θεῶν καθημένων ἐπὶ θρόνων, ἐπενδεδυμένων διὰ δορᾶς ζῴου. Ἡ ἐσωτερικὴ παράστασις εἰκονίζει τὸν Ἀχιλλέα ἐπιδένοντα τὸ τραῦμα τοῦ Πατρόκλου. Ἡ μετ' ἐπιμελείας παράστασις τῶν μορφῶν καὶ ἡ ἰδιαιτέρα τεχνοτροπία, μεθ' ἧς ἐξετελέσθησαν αἱ παραστάσεις αὗται, ἐν συνδυασμῷ καὶ μετὰ τῆς διασωθείσης καταλήξεως τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ἀγγειογράφου, ἔκαμαν πολλοὺς ἀρχαιολόγους, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν Beazley καὶ τὸν Pfull, νὰ συμπεράνωσιν ὅτι ὁ ἀγγειογράφος τῶν ἀγγειοπλαστικῶν τούτων ἔργων ἦτο ὁ Εὐφρόνιος. Τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν προκαλεῖ καὶ πούς ἑτέρας ἀπολεσθείσης κύλικος ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Σωσίου, ἐφ' οὗ διατηρεῖται ἡ μορφὴ ὀκλάζοντος Σειληνοῦ. Β. Δ. Θ.

— **Σωσίας.** —1) Δοῦλος τοῦ Ἀθηναίου Φιλοκλέωνος, ἓν τῶν διαλεγομένων προσώπων τοῦ Ἀριστοφάνους εἰς τοὺς Σφῆκάς του. —2) Ἄθεός τις φιλόσοφος παρ' Αἰλιανῷ (Ποικ. Ἱστορ. Β′ 31). Α. Θ. Σ.

σωσίβιον (τό). Ἐπιπλέον κατασκεύασμα πρὸς διάσωσιν ἀνθρώπου πεσόντος εἰς τὴν θάλασσαν. Τὰ κοινὰ τούτων χαρακτηριστικὰ εἶναι κρίκος ἐξ

Σωσίβιον δακτυλιοειδές, συνδεόμενον πρὸς φωτεινὴν πηγὴν αὐτομάτως ἀνάπτουσαν.

ὀθόνης ἰσχυρᾶς, παραγεμισμένος διὰ ρινισμάτων φελλοῦ καὶ χρωματισμένος ἔξωθεν δι' ἐλαιοχρώματος χάριν τοῦ ὑδατοστεγοῦς. Τὸ χρῶμα τῆς βα-

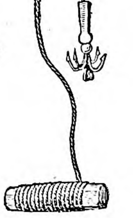

Σχοινοβόλος κεροκέτης Brunel.

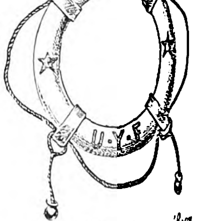

Δακτυλιοειδὲς σωσίβιον κοινόν.

φῆς ἔχει μεγάλην σημασίαν· δεδομένου δὲ ὅτι τὸ μὲν λευκὸν εἶναι μᾶλλον εὐδιάκριτον τὴν νύκτα, τὸ δὲ ἐρυθρὸν μᾶλλον εὐδιάκριτον ἐν ἡμέρᾳ, χρωματίζουν τὰ σωσίβια συνήθως κατὰ τὸ ἥμισυ ἐρυθρὰ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ λευκά. Πάντως τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου δέον νὰ ἀναγράφηται ἐπὶ τοῦ σωσ-

Digitized by Google

βίου, ὡς καὶ ὁ λιμὴν νηολογήσεως, ἂν πρόκειται περὶ ἐμπορικοῦ. Ἅμα ὡς ὁ σκοπός, ἀντιληφθεὶς ἄνθρωπον πεσόντα εἰς τὴν θάλασσαν, ἀνακράξῃ τὸ «ἄνθρωπος εἰς τὴν θάλασσαν», ρίπτονται ἀμέσως σωσίβια καὶ διοπτεύονται διὰ τῆς πυξίδος διαρκῶς, πρὸς εὐκολωτέραν ἀναζήτησίν των ὑπὸ τῆς σωτηρίας λέμβου. Τοιαῦτα ὅμως κρικοειδῆ (κυκλικὰ) σωσίβια ἀρτῶνται ἀπὸ μηχανικοῦ σωσιβίου ἀνὰ τρία. Τὸ κύριον σῶμα τοῦ μηχανικοῦ σωσιβίου ἀρτᾶται ἀπὸ ἰδικῆς ἐπωτίδος, πρὸς τὴν ὁποίαν συνδέεται καὶ ἡ καλύπτρα ἡ ἐπικαλύπτουσα τὸν αὐλόν· κοπτομένου οὕτω διὰ πελέκεως τοῦ σχοινίου τῆς ἀρτήσεως, τὸ μηχανικὸν σωσίβιον πίπτει εἰς τὴν θάλασσαν πλὴν τῆς καλύπτρας της, ἣν συγκρατεῖ τὸ σχοινίδιόν της, ἀποκαλυπτομένου οὕτω τοῦ αὐλοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται, τὴν μὲν ἡμέραν ἐλατηριωτῶς ὠθηθεῖσα μικρὰ ἐρυθρὰ σημαία, τὴν δὲ νύκτα φλόξ· ἡ τελευταία αὕτη παράγεται εἰς τὸ ἄκρον τοῦ αὐλοῦ δι᾽ αὐτομάτου ἀναφλέξεως φωσφορούχου ὑδρογόνου, ὅπερ γεννᾶται τῇ ἐπιδράσει τοῦ θαλασσίου ὕδατος ἐπὶ φωσφορούχου οὐσίας περικλειομένης ἐν τῷ πλωτῆρι τοῦ μηχανικοῦ σωσιβίου. Πάντως, ὅταν τὸ σύνολον πέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, τὰ κυκλικὰ σωσίβια (κουλοῦρες) ξαγκιστροῦνται καὶ ἁπλοῦνται περὶ τὸ μηχανικὸν σωσίβιον ὅσον τὸ μῆκος τοῦ σχοινίου, δι᾽ οὗ εἶναι προσδεδεμένα εἰς αὐτό, τοῦθ᾽ ὅπερ καθιστᾷ εὐχερεστέραν πως εἰς τὸν ναυαγὸν τὴν ἀνάληψιν ἑνὸς τῶν τριῶν τοιούτων· τούτου κατορθωθέντος, ὁ ναυαγὸς θέτει περὶ τὸ σῶμά του τὸ κυκλικὸν σωσίβιον, ὅπερ τὸν ὑποβαστάζει κατὰ τὰς μασχάλας. Ὑπάρχουν καὶ σωσίβιοι ζῶναι ἐξ ὀθόνης, φέρουσαι συνερραμμένα τεμάχια φελλοῦ καὶ δυνάμεναι νὰ συγκρατήσουν ἐπιπλέοντα τὸν ναυαγόν· τοιαύτη ζώνη πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰς πᾶν ἄγκλιμα (κοκκέταν) ἐπιβάτου ἢ ἀνδρὸς τοῦ πληρώματος Πρὸς ἀπόπειραν διασώσεως ἐπιβατῶν καθ᾽ ὁμάδας, ὅταν παρίσταται ἀνάγκη ἐγκαταλείψεως τοῦ πλοίου, ὑπάρχουν εἴδη σωσιβίων συσκευῶν, ἐξ ἑνὸς μεγίστου πλωτῆρος ἐν σχήματι κρίκου, πρὸς ὃν εἶναι ὑδατοστεγῶς συνδεδεμένος ἀδιάβροχος κυλινδρικὸς σάκκος, ἐν τῷ ὁποίῳ τίθενται οἱ ναυαγοὶ φοροῦντες ἐπιπροσθέτως σωσιβίους ζώνας. Ἀλλὰ

Σωσίβιον προστήθιον τύπου τῆς Société centrale de Sauvetage.

Ζώνη σωσίβιος διὰ τεμαχίων φελλοῦ.

Περιστήθιον σωσίβιον, διὰ ρινημάτων φελλοῦ πεπληρωμένον.

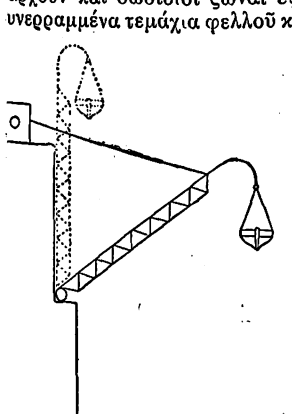

Σύστημα Fourier πρὸς ταχίστην καθαίρεσιν λέμβου.

καὶ σωσίβιοι σχεδίαι ἐξ ἐλαφροῦ ξύλου, μετὰ μεταλλικῶν σιγαροειδῶν πλωτήρων μεγάλης πλευστότητος, τὸν αὐτὸν ἐξυπηρετοῦν σκοπόν· τοιούτων σχεδιῶν ἐγένετο ἀφαντάστως μεγάλη χρῆσις κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον πρὸς διάσωσιν τῶν ἐπιβατῶν τῶν πλοίων, ἅτινα προσέκρουον εἰς νάρκας ἢ κατεστρέφοντο ὑπὸ ὑποβρυχίων. Σ. Ε. Λ.

σωσίβιος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ σῴζων τὸν βίον, ὁ χρησιμεύων πρὸς διάσωσιν τῆς ζωῆς: «σωσίβιος λέμβος» ‖ *σωσίβιον* (τό)· βλ. λ.

— **σωσίβιος *ἐνδυμασία*.** Ἐνδυμασία ἀδιάβροχος καὶ ὑπομιμνήσκουσά πως τὸ σκάφανδρον, χρησιμοποιουμένη δὲ κυρίως μὲν διὰ τὴν διάσωσιν τοῦ πληρώματος βυθισθέντος ὑποβρυχίου, ἐν ἀνάγκῃ δὲ πρὸς ἀπελευθέρωσιν ὑποβρυχίου ἐμπλακέντος εἰς ἀνθυποβρυχιακὰ φράγματα. Ἡ ἀπὸ τοῦ ὑποβρυχίου εἰς τὴν θάλασσαν ἔξοδος τῶν τὴν τοιαύτην ἐνδυμασίαν περιβεβλημένων ἀνδρῶν καὶ ἡ ἐν τῷ ὑποβρυχίῳ ἐπάνοδός των γίνεται μέσῳ διαδρόμου διπλῆν ἔχοντος θύραν στεγανήν, ὁπότε ἡ ἐπικοινωνία ἐπιτυγχάνεται ἄνευ κινδύνου κατακλύσεως τοῦ σκάφους τοῦ ὑποβρυχίου. Ἡ σωσίβιος ἐνδυμασία καταλαμβάνει ἐν ἀποθέσει ἐλάχιστον ὄγκον. Σ. Ε. Λ.

— **σωσίβιος *λέμβος* [*Ναυτ.*]**· βλ. λ. *λέμβος*.

Σωσίβιος. Ὁ σπουδαιότερος τῶν πολιτικῶν συμβούλων τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Δ΄ τοῦ Φιλοπάτορος, ζήσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Γ΄ π. Χ. αἰῶνος. Ἔχων εἰς χεῖράς του, μετὰ τοῦ ἑτέρου συμβούλου, τοῦ Ἀγαθοκλέους, πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν, διότι ὁ βασιλεὺς ἦτο παραδεδομένος εἰς τὰς ἀπολαύσεις, καὶ φοβούμενος ὅτι εἶναι δυνατὸν ν᾽ ἀπολέσῃ ταύτην ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν δυσμενείας τῆς βασιλομήτορος Βερενίκης, προέβη εἰς τὸν φόνον αὐτῆς ὡς καὶ τοῦ υἱοῦ της, καὶ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως, Μάγα, ἀρχηγοῦ τῶν μισθοφόρων, καὶ τοῦ θείου τοῦ βασιλέως Λυσιμάχου. Μετὰ ταῦτα ἔγινεν ὁ πρωταίτιος τῆς αὐτοκτονίας τοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Πτολεμαίων διατρίβοντος βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους τοῦ Γ΄, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιρροὴν ἐφοβεῖτο. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐπακολουθησάσης παντοδυναμίας τοῦ Σωσιβίου ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Πτολεμαίων ἦτο ἡ πλήρης ἐξαχρείωσις τῆς διοικήσεως ἐν Αἰγύπτῳ. Αἱ μόναι ὑπηρεσίαι πρὸς τὴν πατρίδα του τοῦ ἀνδρὸς τούτου εἶναι ἡ σωτηρία τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸ 219 π. Χ, ὅτε ἐξεστράτευσε κατ᾽ αὐτῆς Ἀντίοχος ὁ Γ΄ ὁ Μέγας, μὲ τὸ ἄνοιγμα τῶν διωρύχων τοῦ Νείλου, τῶν ὁποίων τὰ πλημμυρήσαντα ὕδατα ἠμπόδισαν τὴν πορείαν τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων, καὶ κατὰ τὸ 217, ὅτε τὰ μισθοφορικὰ στρατεύματα τῆς Αἰγύπτου, ὑπὸ τοῦ Σωσιβίου συγκροτηθέντα, ἐνίκησαν παρὰ τὴν Ραφίαν τῆς Συρίας τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀντιόχου. Συνεχίσας ὁ Σωσίβιος τὸ ἔργον τοῦ συκοφάντου, ἔπεισε τὸν βασιλέα του νὰ φονεύσῃ καὶ τὴν ἀδελφὴν καὶ σύζυγόν του Ἀρσινόην, ἔσχεν ὅμως καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον τέλος, φονευθεὶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος (205 π. Χ.) διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀγαθοκλέους. ΚΑΨ.

— **Σωσίβιος.** Ἀρχαῖος Ἕλλην λόγιος, γραμματικὸς καὶ ἱστορικὸς ἐκ Λακεδαίμονος, ἀκμάσας περὶ τὸ 250 π. Χ. ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, σύγχρονος τοῦ ἐπικοῦ ποιητοῦ Καλλιμάχου. Ἐπιδοθείς, πλὴν ἄλλων, καὶ εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις συγγραφεῦσιν ἑρμηνευτικῶν δυσχερειῶν, ἐπεκλήθη *Λυτικό*.. Ἔζησε δ᾽ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐγένετο μέλος τοῦ Μουσείου. Ἔργα αὐτοῦ ἀναφέρονται: «Περὶ χρόνων ἢ Χρόνων ἀναγραφή,» ἤτοι ἱστορικὴ χρονογραφία, ἐν ᾗ καθώριζε τὴν χρονολογίαν μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων, ὡς λ. χ. τὴν τῆς ἁλώσεως τῆς Τροίας (τῷ 1171 π. Χ.) τὴν τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν (τῷ 1091) κλπ. Τοῦ ἔργου τούτου διέσωσεν ὁ Ἀθήναιος πλεῖστα ἀποσπάσματα. Ἄλλα ἔργα αὐτοῦ ἀναφέρονται: «Περὶ Ἀλκμᾶνος» εἰς δύο βιβλία, «Περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι θυσιῶν», «Περὶ Βασιλείας», «Ὁμοιότητες» Ἐπραγματεύθη δ᾽ ἐπίσης εἰς ἔργα αὐτοῦ ποικίλας σπαρτιατικὰς παραδόσεις. Οὕτως ἔν τινι τῶν ἔργων αὐτοῦ παρεῖχεν εἰδήσεις περὶ τῆς δωρικῆς κωμῳδίας τῶν *δικηλιστῶν* (βλ. λ.) καὶ τῶν μίμων. Ὁ Σωσίβιος ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἱστορικὴ πηγὴ ὑπὸ πλείστων ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου καὶ Παυσανίου. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Σωσίβιος.** Ἀθηναῖος γλύπτης τοῦ Α΄ π. Χ. αἰῶνος, γνωστὸς ἐξ ἐνεπιγράφου μαρμαρίνου ἀμφορέως μετ᾽ ἀναγλύφων, ἀποκειμένου νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου τῶν Παρισίων. Ἀνήκει εἰς τὴν σχολὴν τῶν νεοαττικῶν, ἤτοι εἰς τοὺς ἐρασιτέχνας τοῦ ἐλευθέρου λεγομένου ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα εἶναι ἀντίγραφα ἢ μετασκευαὶ παλαιοτέρων ἔργων, ὅπου συμφύρονται πᾶσαι αἱ τεχνοτροπίαι, ἡ ἀρχαϊκή, ἡ κλασσικὴ καὶ ἡ ἑλληνιστική. Β. Δ. Θ.

— **Σωσίβιος.** Ἕλλην παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος, διατρίψας ἐν Ρώμῃ περὶ τὸν Α΄ μ. Χ. αἰῶνα. Ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ Βρεττανικοῦ, υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου καὶ τῆς Μεσσαλίνας, ἀλλ᾽ ἔτη τινὰ μετὰ τὸ 47 μ. Χ. ἐθανατώθη ραδιουργίαις τῆς Ἀγριππίνας. Ε. ΔΙ. Κ.

Σωσιγένης. Ἕλλην φιλόσοφος, μαθηματικὸς καὶ ἀστρονόμος ἐξ Αἰγύπτου, ἀκμάσας κατὰ τὸν Α΄ π. Χ. αἰῶνα. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Γαΐου Ἰουλίου Καίσαρος διώρθωσε καὶ μετερρύθμισε μετ᾽ αὐτοῦ τὸ ἡμερολόγιον ἐν ἔτει 46 π. Χ. Ἔργα τοῦ Σωσιγένους ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Θεμιστίου καὶ τοῦ Πρόκλου τὸ «Περὶ ἀνελιττουσῶν» καὶ τὸ «Περὶ ὄψεως», ἅτινα ἀπωλέσθησαν. Ἔγραψε προσέτι, πλὴν πολλῶν ἔργων ἀστρονομικῶν, καὶ «Ὑπομνήματα» εἰς τὸ «Περὶ Οὐρανοῦ» ἔργον τοῦ Ἀριστοτέλους (*Διων. Κασσίου* 43. 26). Ε. ΔΙ. Κ.

Σωσίθεος. Ἀρχαῖος Ἕλλην τραγικὸς ποιητὴς ἐξ Ἀθηνῶν ἢ Συρακουσῶν ἢ πιθανώτερον ἐξ Ἀλεξανδρείας Τρῳάδος, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ΄ π. Χ. αἰῶνος καὶ ἀνήκων εἰς τὴν Πλειάδα. Ἐπανήγαγε τὸ σατυρικὸν δρᾶμα εἰς τὴν ἐπὶ Πρατίνα ἀγροτικὴν αὐτοῦ μορφήν. Ἔγραψε δὲ πλὴν ἄλλων καὶ σατυρικὸν δρᾶμα ἐπιγραφόμενον «Δάφνις ἢ Λυτιέρσας», οὗ διεσώθη ἀπόσπασμα, παρὰ δὲ Στοβαίῳ διεσώθησαν στίχοι τινὲς ἐξ ἄλλου ἔργου αὐτοῦ ἐπικαλουμένου «Ἐξ Ἀ(ε)θλίου». Ε. ΔΙ. Κ.

Σωσικλῆς. Γλύπτης, πιθανῶς, ἴσως τοῦ Α΄ μ. Χ. αἰῶνος. Τὸ ὄνομά του, ἄνευ ὅμως τοῦ διακριτικοῦ «ἐποίησε», ἀπαντᾷ ἐπὶ τῆς βάσεως ἑνὸς ἀντιγράφου τῆς πληγωμένης Ἀμαζόνος τοῦ Πολυκλείτου, τὸ ὁποῖον ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Καπιτωλίου τῆς Ρώμης καὶ ἐπὶ τῆς πλίνθου ἑνὸς τεμαχίου ἀγάλματος εὑρεθέντος ἐν Tusculum. Ἴσως ὁ Σωσικλῆς οὗτος νὰ ἦτο ἀντιγραφεύς. Β. Δ. Θ.

Σωσικράτης. Ὑποστράτηγος τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τὸν πόλεμον τούτων ἐναντίον τῶν Ρωμαίων (147 π. Χ.). Ἀνῆκεν εἰς τὴν φιλειρηνικὴν πολιτικὴν μερίδα τῶν Ἀχαιῶν, ἥτις κατισχύσασα ἐν τῇ συνόδῳ ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν ἐπερχόμενον ἐκ Βοιωτίας κατὰ τῆς Κορίνθου Μέτελλον, διὰ νὰ ἔλθουν μετ᾽ αὐτοῦ εἰς διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης. Ὅτε ὅμως ἐπανῆλθον εἰς Κόρινθον οἱ πρέσβεις, κομίζοντες ἀνεκτοὺς παρὰ τοῦ Μετέλλου ὅρους, διότι οὗτος ἔσπευδε νὰ περατώσῃ τὸν πόλεμον πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Μομμίου, ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν Δίαιος εἶχεν ἐρεθίσει τοσοῦτον τὸν μαινόμενον φιλοπόλεμον ὄχλον, ὥστε τοὺς μὲν πρέσβεις ἐκακοποίησεν οὗτος καὶ ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακάς, τὸν δὲ Σωσικράτη, συλληφθέντα καὶ καταδικασθέντα εἰς θάνατον ὡς ἔνοχον ἐσχάτης προδοσίας, ἐφόνευσε διὰ σκληροτάτων βασάνων. ΚΑΨ.

—**Σωσικράτης.** Ἀρχαῖος Ἕλλην κωμῳδιογράφος, ἀκμάσας κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους, ἀνήκων δ᾽ εἰς τὴν σειρὰν τῶν ποιητῶν τῆς κληθείσης νέας κωμῳδίας. Τούτου ἀναφέρονται ἔργα ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Παρακαταθήκη» καὶ «Φιλάδελφος». Ε. ΔΙ. Κ.

—**Σωσικράτης *ὁ Φαναγορίτης*.** Ἀρχαῖος Ἕλλην ποιητής, ἀκμάσας κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους. Τούτου ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἠοῖοι». Ε. ΔΙ. Κ.

—**Σωσικράτης.** Ἀρχαῖος Ἕλλην συγγραφεὺς ἐκ Ρόδου, ἀκμάσας κατὰ τὸν Α΄ π. Χ. αἰῶνα. Ἔργα αὐτοῦ ἀναφέρονται, πλὴν ἄλλων: «Φιλοσόφων διαδοχαί», ἃς πολλάκις ἀναφέρει Διογένης ὁ Λαέρτιος, εἰς τρία τοὐλάχιστον βιβλία, καὶ «Κρητικὰ» εἰς δύο βιβλία. Τούτων ἐσώθησαν ἀποσπάσματά τινα. Ε. ΔΙ. Κ.

σωσίκρεας (τό)· βλ. *κρεόσωτον*.

σωσιμελής, —*οῦς* (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ σῴζων τὰ μέλη, ὁ δι᾽ οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ διάσωσις τῶν μελῶν τοῦ σώματος: «σωσιμελὴς ἀγωγή».

— **σωσιμελὴς *ἀγωγὴ* [*Χειρ.*].** Ἡ θεραπευτικὴ προσπάθεια πρὸς διάσωσιν πάσχοντος μέλους. Οὕτω π. χ., ἐνῷ εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς πολλάκις ἐπὶ σοβαρῶν τραυμάτων τῶν ἄκρων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐλαφροτέρων ἐνίοτε, καθίστατο ἀναγκαῖος ὁ ἀκρωτηριασμὸς τοῦ μέλους, σήμερον σπανιώτατα ἐκτελεῖται ὁ ἀκρωτηριασμὸς ἐπὶ τοιούτων περιπτώσεων. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται πρὸ παντὸς μὲν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀσηψίας καὶ τῆς ἀντισηψίας, δι᾽ ὧν προλαμβάνονται ἢ ἀνακόπτονται βαρεῖαι τραυματικαὶ λοιμώξεις, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τεχνικὰς προόδους, δι᾽ ὧν γίνεται δυνατὴ ἡ διατήρησις ὄχι μόνον τοῦ μέλους, ἀλλά, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, καὶ τῆς λειτουργικῆς ἀκεραιότητος αὐτοῦ (ραφὴ ἀγγείων, νεύρων, τενόντων κλπ.). Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων παθήσεων, πλὴν τῶν τραυματικῶν, ἐφαρμόζεται σήμερον ἐπιτυχῶς ἡ σωσιμελὴς ἀγωγὴ ἐπὶ φυματιάσεως π. χ. ὀστῶν καὶ ἀρθρώσεων κατὰ τὰ ἄκρα ἐπιτυγχάνεται πολλάκις ἡ ἴασις διὰ τῆς συντηρητικῆς θεραπείας (ἀναπαύσεως καὶ τονωτικῆς τροφῆς, ἀεροθεραπείας καὶ ἡλιοθεραπείας, καταλλήλων ἐπιδέσμων κττ.), σπανιώτατα δὲ εἶναι ἀναγκαῖος ὁ ἀκρωτηριασμός. Δ. Χ. ΚΟΚΚΟΡΗΣ

Σωσίνου *μονή*. Ἀρχαία σταυροπηγιακὴ πατριαρχικὴ μονή, κειμένη παρὰ τὸ χωρίον Πογδό-

Digitized by Google

ριανη τῆς Ἠπείρου, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς *Θεοτόκου τῆς Εὐαγγελιστρίας*. Ἡ μονὴ ἐκτίσθη πρὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐρημωθεῖσα δὲ κατ' αὐτὴν ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Σιμωτᾶ κατὰ τὸ 1598. Τῷ 1517 ὁ Σιμωτᾶς κατώρθωσε νὰ δίδεται ἐτησίως ἐπιχορήγησις παρὰ τοῦ Νιάγου Βοδόδα Βασσαράβα. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἐλειτούργει ἐπὶ τουρκοκρατίας σχολὴ σπουδαία, ἡ ὁποία πολλὰς ὑπηρεσίας προσέφερεν εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν περιοίκων. Ἡ μονὴ αὕτη, σήμερον ἐγκαταλειφθεῖσα, βαίνει πρὸς τὴν ἐρήμωσιν. Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

Σωσίπατρος. Ἀρχαῖος Ἕλλην ποιητὴς κωμῳδιῶν τῆς σχολῆς τῆς καλουμένης νέας ἀττικῆς κωμῳδίας. Ἐκ τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ ἀναφέρει ἀποσπάσματά τινα ὁ Ἀθήναιος (ἐν Δειπνοσ. 9,377—379), διεσώθη δὲ καὶ μέγα ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Καταψευδόμενος» κωμῳδίας αὐτοῦ (*Meinecke*, «Fragment. Comic. Graec.», IV). Ε. ΔΙ. Κ.

— **Σωσίπατρος.** Ἀναφέρεται ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῇ ὡς συγγενὴς τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Ρωμ. 16, 21). Πιθανῶς ὁ αὐτός, ὁ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ἀναφερόμενος *Σώπατρος*, ὁ καταγόμενος ἐκ Βεροίας (Πράξ. 20, 4). Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Σωσίπατρος, γενόμενος ἐπίσκοπος Ἰκονίου, ἦλθεν ἔπειτα μετὰ τοῦ Ἰάσωνος, τοῦ μνημονευομένου ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Ρωμ. 16, 21) καὶ γενομένου ἐπισκόπου Ταρσοῦ, εἰς Κέρκυραν, ἔνθα ἐκήρυξαν τὸν Χριστιανισμὸν ὑποστάντες μαρτύρια. Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην ἀμφοτέρων τῇ 29 Ἀπριλίου, μία δὲ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐκκλησιῶν τῆς Κερκύρας τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν. Τὴν ἀκολουθίαν αὐτῶν ἐξέδωκε καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας Σεβ. Νικοκάβουρας (ἐν Κερκύρᾳ 1909). Τὴν μνήμην τοῦ Σωσιπάτρου ἑορτάζει ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία καὶ τῇ 10 Νοεμβρίου. Κ. Ι. Δ.

— **Σωσίπατρος** ***Χαρίσιος*** (Flavius Sosipater Charisius). Λατῖνος γραμματικός, ἀκμάσας πρὸ τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος. Ἔγραψεν «Ars grammatica» εἰς 5 βιβλία, ἧς ἴσως μέρη εἶναι τὰ παρὰ Παλαίμονι καὶ Ἰουλίῳ Ρωμανῷ ἀναφερόμενα ἀποσπάσματα περὶ ἀναλογίας, ἐγκλίσεων, βαρβαρισμοῦ, κ. ἄ. Τὸ ἔργον του διεσώθη σχεδὸν πλῆρες ἐν Νεαπολιτανῷ κώδικι, ἀποσπάσματα δὲ αὐτοῦ ἐν Παρισινῷ. Κυρία ἔκδοσις ἡ παρὰ Keil ἐν τοῖς «Grammatici latini» (τόμ. 1, 1857). Π. Ν. Π.

— **Σωσιπάτρου** καὶ ***Ἰάσονος ναός.*** Εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων ναῶν ἐν Κερκύρᾳ (βλ. λ. *Ἰάσονος* καὶ Σωσιπάτρου ναός).

Σωσίπολις *[Ἀρχ.]*. Ἐπιχώριος θεότης τῶν ἀρχαίων Ἠλείων, λατρευομένη εἴς τε τὴν ἀρχαίαν Ὀλυμπίαν, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Εἰλειθυίας, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Ἦλιν, ἔν τινι στοᾷ παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς θεᾶς Τύχης, ἔνθα παρίστατο διὰ γραπτῆς εἰκόνος ὁ θεὸς ὡς παῖς, περιβεβλημένος ποικίλην ἐξ ἀστεροειδῶν κοσμημάτων χλαμύδα καὶ κρατῶν εἰς τὴν ἑτέραν τῶν χειρῶν τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας (*Παυσ.* VI. 25. 4). Τὰ ἱερατικὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ὀλυμπίᾳ πρὸς τὸν Σωσίπολιν ἔργα ἤσκει πρεσβῦτις, ἡ ὁποία καὶ λουτρὰ προσέφερεν εἰς τὸν θεὸν καὶ μάζας μετὰ μέλιτος κατέθετεν εἰς τὸ ἄδυτον τοῦ ἱεροῦ τῆς Εἰλειθυίας (εἰς τὸ ὁποῖον μόνη αὐτὴ ἐπετρέπετο νὰ εἰσέρχεται κεκαλυμμένη τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον μὲ λευκὸν ὕφασμα), ἐνῷ παρθένοι καὶ γυναῖκες ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τῆς Εἰλειθυίας προσέφερον ἐπὶ τοῦ βωμοῦ της θυμιάματα καὶ ᾖδον ὕμνον. Ὁ ὅρκος πρὸς τὸν θεὸν τοῦτον εἰς ἅπασαν τὴν ἀρχαίαν Ἠλείαν ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν σοβαρωτέρων. Περὶ δὲ τῆς προελεύσεως καὶ πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ θεοῦ τούτου ἐλέγοντο τὰ ἑξῆς (*Παυσ.* VI. 20 2—6): Κατά τινα ἐπιδρομὴν τῶν Ἀρκάδων εἰς τὴν Ἠλείαν, ἐνῷ ἦτο ἀντιπαρατεταγμένος ὁ στρατὸς τῶν Ἠλείων πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιδρομέων, ἐνεφανίσθη πρὸς αὐτοὺς γυνὴ πρεσβῦτις θηλάζουσα νήπιον παῖδα, ἥτις εἶπεν ὅτι αὐτὴ ἐγέννησε τὸ βρέφος καὶ ὅτι τὸ προσφέρει ὡς σύμμαχον, σύμφωνα μὲ ἐνύπνιον τὸ ὁποῖον εἶδε, κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἠλείων τότε ἔλαβον τὸ βρέφος παρὰ τῆς πρεσβύτιδος καὶ ἔθεσαν χαμαί, μεταξὺ τοῦ στρατοπέδου των καὶ τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ βρέφος αἰφνιδίως τότε μετεμορφώθη εἰς τεράστιον δράκοντα, τοῦ ὁποίου ἡ θέα ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς Ἀρκάδας. Εὐγνωμονοῦντες τότε οἱ Ἠλεῖοι διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς χώρας των καὶ τῆς πόλεως Ὀλυμπίας ἀνήγειραν ναὸν πρὸς τιμὴν τοῦ νέου τούτου θεοῦ (τὸν ὁποῖον ὠνόμασαν *Σωσίπολιν*) εἰς τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον εἰσέδυσεν ὁ δράκων, καὶ τὴν πρεσβῦτιν ἐκείνην γυναῖκα, ἡ ὁποία ἐπίστευσαν ὅτι ἦτο ἡ θεὰ Εἰλείθυια. ΚΑΨ.

Σώσιππος. Μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστοὶ δύο ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι, εἷς ὀλυμπιονίκης, καὶ εἷς κωμικὸς ποιητὴς τῆς νέας κωμῳδίας. ΚΑΨ.

Σωσίππου λιμὴν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας ἐπὶ τοῦ Ἀραβίου Κόλπου (Ἐρυθρᾶς θαλάσσης) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἐλισσάρων καὶ μεταξὺ Ἐμπορίου Μούζας καὶ Ψευδοκήλιος (*Πτολεμ.* ΣΤ, ζ, 7). Εἶναι ὁ σύγχρονος λιμὴν τῆς *Μόκκας* (Mokha road: πλάτ. 13° 18' Β., μῆκος 43° 28' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 143: Jabel-Teir to Perim island). Σ. Ε. Λ.

Σῶσις. Συρακούσιος, συνεκστρατεύσας ἐπὶ κεφαλῆς 300 ὁπλιτῶν μισθοφόρων μετὰ Κύρου τοῦ νεωτέρου, τῷ 401 π. Χ. Α. Θ. Σ.

Σωσιφάνης. Ἀρχαῖος Ἕλλην τραγικὸς ποιητής, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου καὶ ἀνήκων εἰς τὴν κληθεῖσαν πλειάδα τῶν περὶ τὸ 280 π. Χ. ἀκμασάντων ποιητῶν. Ἔγραψεν 73 δράματα, ἐξ ὧν ἀναφέρεται ὁ τίτλος μόνον τῆς τραγῳδίας «Μελέαγρος». Ἐνίκησε δὲ διὰ τῶν δραμάτων αὐτοῦ ἐν τῷ θεάτρῳ ἑπτάκις. Ἐκ τῶν ἔργων του μόνον ἀποσπάσματα διεσώθησαν. Ε. ΔΙ. Κ.

Σωσκουηχάνα (Susquehanna) *[Γεωγρ.]*. Ὁ κύριος ποταμὸς τῆς βορειοαμερικανικῆς πολιτείας Πενσυλβανίας, μήκους 750 χλμ. Σχηματίζεται ἐκ τῆς ἑνώσεως τοῦ *Ἀνατολικοῦ Σωσκουηχάνα* τῆς πολιτείας Νέας Ὑόρκης καὶ τοῦ *Δυτικοῦ Σωσκουηχάνα*, πηγάζοντος ἐκ τῶν ὀρέων Ἀγεγκάνις, καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Ὡς ἐκ τῆς ταχύτητος τοῦ ρεύματος καὶ τῶν ἀποτόμων κλίσεων, ἐξ ὧν σχηματίζονται πολλοὶ καταρράκται, δὲν εἶναι πλωτός, χρησιμοποιούμενος μόνον διὰ τὴν μεταφορὰν τῆς ὑλοτομουμένης ξυλείας. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ ὑπάρχει πυκνὸν δίκτυον διωρύγων. Θ. Κ.

σῶσμα (τό)· δημοτ. ἐπὶ οἴνου, ἡ τελευταία ποσότης ἡ διὰ τῆς στρόφιγγος ἀντλουμένη ἀπὸ οἰνοφόρου βυτίου, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *γιοματάρι*.

Σῶσος. Διάσημος ψηφοθέτης, ἤτοι συνθέτης χρωματιστῶν εἰκόνων οὐχὶ διὰ βαφῆς, ὅπως ἐν τῇ κυρίως ζωγραφικῇ, ἀλλὰ διὰ πολυχρώμων τεμαχίων λίθων ἢ ὑελομάζης ἢ ὀπτοῦ πηλοῦ. Κατὰ τὸν Πλίνιον, περίφημον ἔργον αὐτοῦ ἦτο «*ὁ ἀσάρωτος οἶκος*», δηλαδὴ δωμάτιον ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῶν βασιλέων τῆς Περγάμου, τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον τοῦ ὁποίου παρίστανεν ἀπορρίμματα δείπνου καὶ μεταξὺ αὐτῶν λεκάνην ὕδατος, ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς ὁποίας ἐκάθηντο περιστεραί. Μία τῶν περιστερῶν τούτων παρίστατο πίνουσα ὕδωρ μὲ τὴν κεφαλὴν σκιάζουσαν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, ἄλλαι δὲ ἢ ἡλιάζοντο ἢ ἐξύνοντο ἢ ἀνεπαύοντο ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ δοχείου. Κατὰ τὸν Brunn, ὁ Σῶσος ἤκμασεν ἀπὸ τοῦ 241—133 π. Χ. Τὴν φήμην αὐτοῦ ὡς μεγάλου καλλιτέχνου εἰς τὰ ψηφιδωτὰ ἐκθειάζει καὶ ὁ Statius, ἀποδεικνύουσι δὲ καὶ πολλαὶ σῳζόμεναι ἀπομιμήσεις καὶ ἀντιγραφαί, ὡς εἶναι λ. χ. τὸ ψηφιδωτὸν τοῦ Ἡρακλείτου ἐν τῇ ἐπαύλει τοῦ Ἀδριανοῦ παρὰ τὸ Tivoli, τὸ ὁποῖον παριστᾷ λεκάνην μὲ τὰς περιστερὰς ἐπὶ τῶν χειλέων της. Β. Δ Θ.

Σώσσεξ (Sussex) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰ ΝΑ. αὐτῆς. Μέχρι τοῦ 1888 ἦτο κομιτεία, ἔκτοτε δὲ κατενεμήθη εἰς τὴν *ἀνατολικὴν Σώσσεξ* (2.147 τ. χλμ. μετὰ 532.206 κατ.), καὶ εἰς τὴν *Δυτικὴν Σώσσεξ* (1.626 τ. χλμ. μετὰ 195.795 κατ.). Πρωτεύουσα τῆς μὲν πρώτης εἶναι ἡ πόλις *Λιούϊς*, τῆς δὲ δευτέρας ἡ *Κλίσεστερ*. Παλαιότερον ἀπετέλει τὸ μικρότερον ἐκ τῶν ἀγγλοσαξονικῶν κρατῶν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Βραδύτερον οἱ βασιλεῖς τοῦ Σώσσεξ ἐτέλουν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν βασιλέων τοῦ Κέντ καὶ τοῦ Μάρτσια, καὶ ἀπὸ τοῦ 685 τοῦ Οὐέσσεξ. Θ. Κ.

Σώσσεξ ***γενεὰ*** (ἡ) *[Ζωολ.]*. Ποικιλία χοίρων, βοῶν, κονίκλων καὶ ὀρνίθων, ἀπαντῶσα εἰς τὸ ὁμώνυμον ἀγγλικὸν διαμέρισμα. Δ. Ν. Π.

Σωσιὲ (Chaussier), ***Φραγκῖσκος.*** Ἐπιφανὴς Γάλλος ἀνατόμος καὶ χειρουργὸς (1746—1828). Ἀσχοληθεὶς εἰς ἐρεύνας χημικὰς καὶ ἰατροδικαστικάς, ἐγένετο τῷ 1780 καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς καὶ συγχρόνως ἐξελέγη ἰσόβιος γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας Dijon. Τῷ 1797 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς καὶ φυσιολογίας εἰς τὴν νεοϊδρυθεῖσαν κεντρικὴν ὑγειονομικὴν σχολὴν Παρισίων. Κατέστη γνωστὸς διὰ τὰς ἰατροδικαστικάς του ἐργασίας: «Dissertations sur la manière de procéder à l'ouverture des cadavres dans les cas judiciaires» (1811), «Mémoires sur l'ecchymose, la sigillation, la contusion, l'empoisonnement par le sublimé» κ. ἄ., ὡς καὶ διὰ τῆς ἐφευρέσεως μεταλλικοῦ λαρυγγικοῦ σωλῆνος μήκους 18—20 ὑφκτμ. (*σωλὴν Σωσιὲ*) πρὸς ἐμφύσησιν ἀέρος εἰς τοὺς πνεύμονας τῶν ἀσφυκτικῶν νεογνῶν. Ὡς *σημεῖον Σωσιὲ* χαρακτηρίζεται ὁ ἐπιγαστρικὸς πόνος, θεωρούμενος πρόδρομος τῆς ἐκλαμψίας. Ο. Ρ.

Σωσσὸν (Chausson), ***Ἐρνέστος.*** Διακεκριμένος Γάλλος μουσουργὸς (1855—1899). Ἐκ τῶν ἐπιλέκτων μαθητῶν τοῦ Φράνκ, ὁ Σωσσὸν μετὰ τοῦ ντ' Ἐντὺ θεωρεῖται ὡς ὁ ἀμεσώτερον συνδεδεμένος πρὸς τὴν τέχνην τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ. Διετέλεσεν ἐπὶ δεκαετίαν σχεδὸν γραμματεὺς τῆς «Ἐθνικῆς Μουσικῆς Ἑταιρείας» τῶν Παρισίων, ἧς ὑπῆρξε φανατικὸς ὑπέρμαχος. Ἡ μουσική του ἀποπνέει πάντοτε εἰλικρινῆ συγκίνησιν καὶ εὐγενὲς πάθος, ἀνάμεικτον μετά τινος μελαγχολίας· γενικῶς δὲ ἡ τέχνη του εἶναι κάτοπτρον τῆς λεπτῆς καὶ εὐαισθήτου αὐτοῦ ψυχῆς. Τὰ κλασσικώτερα ἐκ τῶν ἔργων του, τὰ διεθνῶς γενόμενα γνωστά, εἶναι ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ τελεία, ἀπὸ ἀπόψεως ἀναλογιῶν, συμφωνία εἰς σι ὕφεσις, ὡς καὶ τὸ πλῆρες πάθους ποίημα διὰ βιολίον καὶ ὀρχήστραν. Ὡς συνθέτης ἀφ' ἑτέρου μελῳδιῶν ὁ Σωσσὸν εὑρίσκεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν μετὰ τοῦ Ντυπὰρκ καὶ τοῦ Φωρέ. Ἐξ ἴσου ἀξιόλογος εἶναι καὶ ἡ μουσικὴ δωματίου τοῦ μουσουργοῦ, ἡ περιλαμβάνουσα τὸ μεστὸν αὐθορμήτου αἰσθήματος κουαρτέττο μετὰ κλειδοκυμβάλου, καὶ τὸ ἡμιτελὲς κουαρτέττο ἐγχόρδων. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων τοῦ Σωσσὸν ἄξια μνείας εἶναι τὰ συμφωνικὰ ποιήματα: «Viviane» καὶ «Les caprices de Marianne», ὁ «Βεδικὸς ὕμνος», καὶ διὰ χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν τὸ «Ποίημα τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς θαλάσσης», δι' ᾆσμα καὶ ὀρχήστραν, ἡ σκηνικὴ μουσικὴ διὰ τὴν «Τρικυμίαν» τοῦ Σαίξπηρ, τὴν «Ἑλένην» τοῦ Λεκὸντ Ντελὶλ καὶ τὸν «Θρῦλον τῆς Ἁγίας Καικιλίας» τοῦ Μπουσόρ. Τὸ μόνον μελόδραμα τοῦ Σωσσόν: «Le Roi Arthus», οὗτινος ὁ συνθέτης ἔγραψε καὶ τὸ κείμενον, ἀνεβιβάσθη ἀπὸ σκηνῆς ἐν Βρυξέλλαις 4 ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μουσουργοῦ. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ἀντιπροσωπευτικῶν τῆς ἰδιοφυΐας τοῦ Γάλλου διδασκάλου. Γ. Σ.

Σῶσσος, ***μάρτυς.*** Διάκονος ὢν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Καμπανίᾳ τῆς Ἰταλίας τῷ 304 μετὰ τοῦ ἐπισκόπου *Ἰανουαρίου*, τῶν διακόνων *Προκούλου* καὶ *Φαύστου*, τοῦ ἀναγνώστου *Δεσιδερίου* καὶ τῶν λαϊκῶν *Εὐτυχίου* καὶ *Ἀκουτίωνος*, μεθ' ὧν συνεορτάζεται τὴν 21 Ἀπριλίου (19 Σεπτεμβρίου ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας). Ε. Γ. Π.

Σωσσὺρ (Saussure), ***Ἐρρῖκος ντὲ —.*** Ἑλβετὸς ζωολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1829. Ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν ἐντομολογίαν, ἔγραψε: «Mélanges orthoptérologiques», «Analecta entomologica» κ. ἄ. Χ. Δ.

— **Σωσσὺρ** (de Saussure), ***Θεόδωρος-Νικόλαος.*** Ἑλβετὸς φυσιοδίφης (1767—1845), υἱὸς τοῦ Ὁρατίου-Βενεδίκτου Σωσσύρ. Διὰ τῶν ἐρευνῶν του προσήνεγκε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν φυσιολογίαν τῶν φυτῶν καὶ ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς φυτοχημείας. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ὀρυκτολογίας καὶ γεωλογίας ἐν Γενεύῃ καὶ ἔγραψε: «Χημικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς βλαστήσεως» (1804). Σ. Γ.

— **Σωσσὺρ** (Saussure), ***Νικόλαος-Θεόδωρος*** ντὲ —. Ἑλβετὸς φυσικὸς καὶ χημικὸς (1767—1845), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Αἱ ἐργασίαι του περὶ τῆς θρέψεως καὶ τῆς διαπνοῆς τῶν φυτῶν, τῆς συνθέσεως τοῦ οἰνοπνεύματος, τῆς μεταβολῆς τοῦ ἀμύλου εἰς σάκχαρον κλπ. θεωροῦνται ὡς μοναδικαί. Ἄριστον ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Recherches chimiques sur la végétation» (1804). Χ. Δ.

— **Σωσσὺρ** (Saussure), ***Νικόλαος ντὲ —.*** Ἑλβετὸς γεωπόνος (1709—1790). Συνέγραψε πλείστας πραγματείας, ὧν κυριώτεραι εἶναι: «Produits des blés tirés des pays méridionaux» (1733), «Manière de provigner la vigne sans engrais» (1755), «Essai sur la cause de la disette du blé» (1776), «Le feu, principe de la fécondité des plantes et de la fertilité de la terre» (1783). Χ. Δ.

— **Σωσσὺρ** (Saussure) ***Ὁράτιος Βενέδικτος*** ντὲ —. Διακεκριμένος Ἑλβετὸς φυσιοδίφης καὶ φυσικὸς (1740—1799). Εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν ἦτο καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Γενεύῃ. Ἀσχολούμενος εἰς βοτανολογικὰς καὶ γεωλογικὰς μελέτας, ἐπεχείρησε μεγάλας ἐπιστημονικὰς ἐκδρομὰς ἀνὰ τὰς Ἄλπεις καὶ κατώρθωσεν ἐκ τῶν πρώτων νὰ φθάσῃ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Λευκοῦ ὄρους (1787), συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὁδηγοῦ Ἰακώβου Μπαλμά. Κατὰ τὰς ἐκδρομὰς ταύτας προέβη εἰς ποικίλας γεωλογικὰς ἰδίᾳ, παρατηρήσεις, ἐξ ὧν αἱ ἀφορῶσαι τοὺς παγετῶνας θεωροῦνται σπουδαιόταται. Ἐπίσης ἀνεκάλυψε πρῶτος διάφορα μεταλλεύματα καὶ ἐπενόησε ποικίλα ὄργανα φυσικῆς, ἐν οἷς ὑγρόμετρον, κυανόμετρον καὶ διαφανόμετρον, ἀκτινόμετρον, ἀνεμόμετρον κ. ἄ. Ἐπίσης ὑπῆρξεν ἐκ τῶν δημιουργῶν τῆς ἐφηρμοσμένης μετεωρολογίας. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν κυριώτερον τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ταξίδιον εἰς τὰς Ἄλπεις» (1779—1796), ἔργον μεγάλης λογοτεχνικῆς ἀξίας, ὅπερ προσεπόρισεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ «Ζωγράφου τῶν Ἄλπεων». Χ. Δ.

— **Σωσσὺρ** (Saussure), ***Φερδινάνδος*** ντὲ —. Εἷς τῶν διαπρεπεστέρων Γάλλων γλωσσολόγων (1857—1913). Ἐδίδαξεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὴν συγκριτικὴν γλωσσικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γενεύης καὶ ἐν τῇ École pratique des Hautes Études τῶν Παρισίων. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Mémoire sul le système primitif des voyelles dans les langues indo-européennes» (1879), ἔργον θεμελιῶδες, δι' οὗ διεφωτίσθη τὰ μάλιστα σπουδαῖον κεφάλαιον (τὸ περὶ τῶν φωνηέντων) τῆς ἰαπετικῆς· «Cours de linguistique générale» (La-

Digitized by Google

sanne-Paris 1916), *συνταχθὲν καὶ ἐκδοθὲν* μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν μαθητῶν του, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκ τῶν παραδόσεων αὐτοῦ σημειώσεων. Ἔγραψε καὶ πολλὰς εἰδικὰς πραγματείας, ὡς «Περὶ τῆς χρήσεως τῆς γενικῆς ἀπολύτου ἐν τῇ σανσκριτικῇ» (1880), ὧν ἱκαναὶ ἐδημοσιεύθησαν καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του. Γ. Π. Α.

σωσσυρίτης (ὁ) (Saussurit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ὅπερ σχηματίζεται κατόπιν ἀλλοιώσεως τῶν πλαγιοκλάστων εἰς τοὺς γάββρους καὶ τοὺς νορίτας. Εἶναι λεπτόκοκκον ἕως στιφρόν, ἔχει χρῶμα λευκὸν ἕως ἀνοικτοπράσινον καὶ θραυσμὸν σκληθρώδη, ἀποτελεῖ δὲ παράμειξιν διαφόρων ἀσβεστοαργιλλούχων πυριτικῶν ὀρυκτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἰδίως ὁ ζοϊσίτης καὶ ὁ σκαπόλιθος. Γ. Β.

σωσσυριτικὸς *γάββρος* (Saussiritgabbro) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον. Διὰ τῆς ὀνομασίας ταύτης χαρακτηρίζεται ὁ γάββρος, εἰς τὸν ὁποῖον τὰ πλαγιόκλαστα ἔχουν ὑποστῆ ἀλλοίωσιν μεταβληθέντα εἰς σωσσυρίτην. Ἡ ἀλλοίωσις αὕτη, ἡ ὁποία θεωρεῖται συνέπεια δυναμομεταμορφώσεως, καλεῖται *σωσσυριτίωσις*, τὰ δὲ προϊόντα αὐτῆς εἶναι ὁ ζοϊσίτης, τὸ ἐπίδοτον, ὁ ἀλβίτης κ.ἄ. Γ. Β.

Σῶστ (Soest) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βεστφαλίᾳ, ἐν τῇ πεδιάδι Χέλλβεγκ Κάτ. 20.995. Ἔχει βιομηχανίαν ἠλεκτρικῶν συσσωρευτῶν καὶ λαμπτήρων, σακχαροποιίας καὶ μηχανῶν. Θ. Κ.

σωστά· ἐπίρρ., κατ᾽ ἀκρίβειαν: «ζυγίζει σωστά, οὔτε πρόσβαρα οὔτε ξύκικα» || ὀρθῶς, ἀληθῶς, δικαίως: «σωστὰ μιλεῖ» || καθόλου, ὡς κατάφασις πρὸς τὰ ὑπ᾽ ἄλλου λεγόμενα, ἔτσι εἶναι, δίκαιον ἔχεις

Σώστη (*τοῦ —*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἤλιδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα Κάτ. (1928) 437. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργοκτηματικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

Σώστης *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενον *Σουζούρκιοϊ*. Κάτ. (1928) 818. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ γεωργικὸν-πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κερασιὰ* (*Κεραολῆ*), *Λινός*, *Μέγα Πιστὸν* (*Μουσελίμ*), *Μελέτη* (*Μελεκλί*), *Μίσχος* (*Τσιπεκλὶ*) καὶ *Πόα* (*Κουγιοὺν-Νιερέ*). Π. Ν. Π.

—Σώστης *[Γεωγρ.]*. Νησὶς τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου προσκειμένη εἰς τὴν αἰτωλικὴν ἀκτήν, ΝΔ. ἄκρον τοῦ στομίου τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Μεσολογγίου (Sosti island: πλάτ. 38° 19′ 15″ Β., μῆκ. 21° 23′ 37″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1676: Gulf of Patras). Ἔχει φάρον ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων (1859) τοῦ ἑλληνικοῦ φωτιστικοῦ δικτύου. Σ. Ε. Λ.

—Σώστης *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὅρμος τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Ἀντιπάρου (πλάτ. 36° 57′ 15″ Β., μῆκ. 25° 04′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos), ἀσφαλὲς ἀγκυροβόλιον μικρῶν πλοίων διὰ πάντα καιρὸν πλὴν Ἀπηλιώτου.

—2) Ἀκρωτήριον τῆς Φθιώτιδος ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Ὠρεῶν (πλάτ. 38° 56′ 45″ Β., μῆκ. 23° 00′ 45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels), ΒΑ. κέρας τοῦ ὅρμου Γλύφα. Εἰς 3 μίλ. Α.ΒΑ. αὐτοῦ ἡ ὕφαλος τῶν Ὠρεῶν.

—3) Χερσονησώδης προβολὴ τοῦ Ὄρους τῆς Αἰγίνης, τερματίζουσα πρὸς ΝΔ. τὴν νῆσον καὶ ἀντικρύζουσα τὸ νησίον Μονή. Κατὰ τὰς μασχάλας της σχηματίζονται οἱ ὅρμοι *Καριώτη* πρὸς Β. καὶ *Σάρπα* πρὸς Ν., εἰς τὸ μέσον δὲ τοῦ μετώπου της (πλάτ. 37° 41′ 15″ Β., μῆκ. 23° 27′ 25″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana) ὁ ὅρμος καὶ τὸ χωρίον *Πέρδικα*. Σ. Ε. Λ.

σωστικός, *—ή, —όν*· ὁ εἰς τὸ σῴζειν ἁρμόδιος: «σωστικὰ μέτρα».

—σωστικὸς *σταθμὸς* *[Ναυτ.]*. Σταθμὸς ἱδρυμένος εἰς τόπον, παρὰ τὸν ὁποῖον συμβαίνουν συνήθως ναυάγια. Εἶναι ἐφωδιασμένος διὰ σωσιβίων λέμβων, πυροβόλου βάλλοντος σχοινοβόλον κερκέτην καὶ ἐν γένει διὰ μέσων καθιστώντων ἐφικτὴν τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἐπιβατῶν ναυαγήσαντος πλοίου πρὸς τὸν τοιοῦτον σταθμόν. Σ. Ε. Λ.

σωστός, *—ή, —ό*· ἐπὶ ποσότητος, ὁ κατ᾽ ἀκρίβειαν ἠριθμημένος ἢ μεμετρημένος: «τὰ μέτρησα καὶ βγῆκαν σωστὰ ὅσα μᾶς εἶπε» || ἐπὶ ἀνθρώπου, δίκαιος φιλαλήθης, αὐθέκαστος: «δὲν εἶναι σωστὸς ἄνθρωπος, λέει καὶ ξελέει» || ***σωστὸ*** (τό)· ὡς οὐσ., ὀρθόν, δίκαιον: «δὲν εἶναι σωστὸ ἀδέρφια σεῖς νὰ μαλώνετε», «νὰ μοῦ πῇς τὸ σωστό» || φρ. «τὸ σωστὸ σωστὸ» ὅτι πρέπει τις νὰ μὴ ἀρνῆται τὸ ἀληθές || «μὲ τὰ σωστά σου εἶσαι» ἄλλως «εἶσαι 'ς τὰ καλά σου» ἔχεις τὰς φρένας σώας || «μὲ τὰ σωστά σου τὸ λὲς» σοβαρῶς, σπουδαιολογῶν.—Ἐπίρρ. *σωστὰ* (βλ. λ.).

σῶστρα (τά)· ἀμοιβὴ διὰ τὴν διάσωσιν, ἰδίᾳ ἐπὶ ναυαγίων.

— *[Νομ.]* *Σῶστρα* εἶναι ἡ ἀμοιβή, εἰς ἣν δικαιοῦται ὁ ἀνακαλύψας καὶ διασώσας ἐν τῇ θαλάσσῃ ἢ ἐν τῷ βυθῷ αὐτῆς πλοῖον ναυαγημένον ἢ ἐγκαταλειμμένον ὑπὸ τοῦ πληρώματος εἴτε λείψανα τοῦ πλοίου ἢ τοῦ φορτίου (βλ. λ. *ναυαγιαιρεσία*). Κ. Β. Σ.

Σωστράτη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σουσιανῆς (νῦν Κουσιστάν), νοτιοδυτικῆς ἐπαρχίας τῆς Περσίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πασιτίγρητος (Κουράν), πρὸς Α. τῶν Σούσων. Ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν *Σοῦστερ* (Chouster), τοῦ Ἀραβιστὰν τῆς Περσίας, ὅπου σῴζονται μεγαλοπρεπῆ κτήρια τῆς ἐποχῆς τῶν Σασσανιδῶν. Α. Θ. Σ.

Σώστρατος, ἢ ***Σωσίστρατος***. Συναρχηγὸς μετὰ τοῦ συμπολίτου του Ἡρακλείδου τοῦ ἐν Συρακούσαις ὀλιγαρχικοῦ κόμματος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τιμολέοντος. Κατὰ τὸ 314 π. Χ. ἐπολιόρκησε τὸ Ρήγιον, ἀλλὰ διέλυσε τὴν πολιορκίαν ἄνευ ἀποτελέσματος, προσδραμόντος πρὸς βοήθειαν τῶν Ρηγίων τοῦ Ἀγαθοκλέους (τοῦ κατόπιν τυράννου τῶν Συρακουσίων), ἀρχηγοῦ τότε ἰδίου σώματος. Ὅτε δέ, κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος, κατῆλθεν εἰς Συρακούσας ὁ Ἀγαθοκλῆς, μετὰ πρόσκλησιν τῶν συμπολιτῶν του δημοκρατικῶν, καὶ ἀνηγορεύθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῶν Συρακουσίων, ὁ Σώστρατος καὶ οἱ ἄλλοι ὀλιγαρχικοί, ὅσοι διέφυγον τὸν θάνατον, κατέφυγον εἰς Ἀκράγαντα, ὅθεν ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπέλθουν κατὰ τῶν Συρακουσῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου βασιλόπαιδος Ἀκροτάτου, ἀλλ᾽ ἡ ἐπιχείρησις ἀπέτυχεν ἕνεκα τῆς βιαιότητος τοῦ τελευταίου, ὅστις καὶ τὸν Σώστρατον ἐφόνευσε (313 π. Χ.) τότε.

—Σώστρατος. Συρακούσιος, ὅστις ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ συμπολίτου του Θοίνωνος, ἐπιδιώξαντος ν᾽ ἀναγορευθῇ τύραννος τῶν Συρακουσῶν μετὰ τὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ ἔξωσιν τοῦ Ἱκέτα. Διὰ νὰ κατισχύσῃ τοῦ ἀντιπάλου του κατέλαβε διὰ τῆς βίας τὸν Ἀκράγαντα, γενόμενος τύραννος αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐξεδίωξε τὸν τύραννον Φιντίαν, ἀλλ᾽ οὗτος βοηθηθεὶς ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἀνακατέλαβε τὸν Ἀκράγαντα ἐκδιώξας τὸν Σώστρατον. Οὗτος καταφυγὼν εἰς Συρακούσας ἐπανέλαβε τοὺς κατὰ τοῦ Θοίνωνος ἀγῶνάς του. Κατὰ τὸ 275 π. Χ., ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἐκ Σικελίας ἐπιστροφῆς τοῦ Πύρρου εἰς Ἰταλίαν, ὁ μὲν Θοίνων, διαμαρτυρηθεὶς κατὰ τοῦ Πύρρου διὰ τὴν ἀπολυταρχικήν του διοίκησιν, ἐφονεύθη, ὁ δὲ Σώστρατος ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς. ΚΑΨ.

— Σώστρατος. Περίφημος ἀρχαῖος Ἕλλην παγκρατιαστὴς ἐκ Σικυῶνος, νικήσας πολλάκις ἐν ἀγῶνι πάλης ὁμοῦ καὶ πυγμῆς. Ὁ Σώστρατος ἐφημίζετο ἐπὶ μεγίστῃ δυνάμει. Ἐπεκλήθη δὲ καὶ *ἀκροχερσίτης*, διότι ἄκραις χερσί, ἤτοι διὰ τῶν δακτύλων καὶ τῶν καρπῶν τῶν χειρῶν, καὶ ἄνευ πάλης τοῦ σώματος καὶ περαιτέρω ἀγῶνος καὶ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ συνελάμβανε διὰ τῶν ἄκρων χειρῶν τοὺς ἀνταγωνιστὰς αὐτοῦ, οὓς οὕτω συνέθλιβε καὶ κατέβαλλεν ἀμέσως, ὥστε οὗτοι, ἀναγνωρίζοντες τὴν ἧτταν αὐτῶν, ἀφίσταντο τοῦ ἀγῶνος. Παρὰ τὴν ἀρχαίαν ἀχαϊκὴν πόλιν Δύμην καὶ πρὸς δεξιὰν τῆς πρὸς τὴν Ἦλιν ὁδοῦ ἦτο ἱδρυμένον τὸ ἡρῷον τοῦ Σωστράτου καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ, ἐφ᾽ οὗ ἐπέκειτο στήλη μετ᾽ ἀναγλύφου παραστάσεως τοῦ Ἡρακλέους, σῳζομένη ἐπὶ Παυσανίου. Ἐκεῖ οἱ ἐπιχώριοι ἐτέλουν καὶ ἐναγίσματα, ἤτοι νεκρικὰς θυσίας, εἰς μνήμην τοῦ Σωστράτου. Ε. ΔΙ. Κ.

— Σώστρατος. Περιώνυμος Κνίδιος ἀρχιτέκτων, υἱὸς Δεξιφάνους. Φίλος τῶν βασιλέων Πτολεμαίου Α′ Σωτῆρος καὶ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Πτολεμαίου Β′ τοῦ Φιλαδέλφου, ἀνήγειρεν ἐπ᾽ αὐτῶν τὸν *Φάρον τῆς Ἀλεξανδρείας*. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται αἱ περὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης ἐν Κνίδῳ στοαὶ καὶ τὸ «κρεμαστὸν περιπατητήριον» («pensilum ambulanionem», Plin. Hist. Natur. 36, 18) καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ὑποταγὴ τῆς Μέμφιδος ἄνευ πολιορκίας, δι᾽ ἁπλῆς ἐκτροπῆς τῶν ὑδάτων τοῦ Νείλου. Ἐκ ψηφίσματος εὑρεθέντος ἐν Δήλῳ (*An. Havette Besnault*, Inscrip. Déléen, ἐν Bul. de Corr. Hellén. 1883, σελ. 6) προκύπτει ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς «ὁμοσπονδίας τῶν νησιωτῶν» πρὸς τὸν Σώστρατον, ἥτις ἐστεφάνωσεν αὐτὸν χρυσῷ στεφάνῳ δι᾽ ὅσας εὐκολίας παρεῖχε καὶ διὰ λόγων καὶ δι᾽ ἔργων πρὸς τοὺς νησιώτας τοὺς μεταβαίνοντας παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πληροφοριῶν προκύπτει ὅτι ὁ Σώστρατος ἦτο ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δράσεώς του περὶ τὸ 280 π.Χ. Σ. Ε. Λ.

— Σώστρατος. Περίδοξος κατὰ Κέλσον Ἀλεξανδρινὸς ἰατρὸς τῆς Α′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, κυρίως χειρουργὸς καὶ ἰολόγος. Ἔγραψε «Περὶ ζῴων» εἰς 2 ἢ 4 βιβλία καὶ ἕτερον βιβλίον «Περὶ βλητῶν ἢ δακέτων». Παρὰ Γαληνῷ διεσώθη ἀντίδοτος κατὰ δηγμάτων ἐχίδνης ἐπαινουμένη ὑπ᾽ αὐτοῦ (XIV, 184). Διέκρινε δὲ ἐκτὸς τῆς ἐκ προπτώσεως ἐντέρου ἢ ἀθροίσεως ὑγρότητος ὀμφαλοκήλης καὶ σαρκόμφαλον μετὰ ἐκφυλίσεως ἢ καρκινωματώδους ἐξαλλαγῆς (*Κέλσ.* VII. 14). Τὰ τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων συρίγγια ἐθεώρει οὗτος ἀνίατα (αὐτ. VII. 4. 3). Ἰδιαιτέρως ἀναφέρεται ὡς ἐφευρέτης διαφόρων εἰδῶν ἐπιδέσεως ἢ βελτιώσεως ἄλλων. Ἐπὶ ἐγκατεχομένου ὑστέρου συνεβούλευεν «ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ προέχοντος καὶ οὕτως ἐξέλκειν» (*Σωραν.* I, 22, 71), ἐπὶ ἐγκατεχομένης δὲ κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου συνίστα τὴν διὰ τοῦ δακτύλου, εἰσβιβαζομένου εἰς τὸ ὀρθόν, προώθησιν ταύτης, ἐνῷ ἡ δεξιὰ χεὶρ ἐξακολουθεῖ προσερχομένη ἀρωγὸς διὰ τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων (*Σωραν.* II, 19. 64). ΑΡ. Π. Κ.

Σωσὺ (Caignart de Saulcy), ***Λουδοβῖκος-Φελισιὲν-Ἰωσήφ, Καινιὰρ ντὲ —***. Γάλλος ἀρχαιολόγος καὶ ἱστορικὸς (1807—1880). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πολυτεχνείῳ τῶν Παρισίων, ἀλλὰ κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν νομισμάτων, τῶν ἀρχαίων γραφῶν καὶ τῆς ἱστορίας. Ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ γραμμάτων (1842) καὶ διετέλεσε γερουσιαστὴς (1859). Ἔγραψε: «Δοκίμιον ταξινομήσεως τῶν βυζαντινῶν νομισματικῶν σειρῶν» (1836), «Φοινικικὴ νομισματική» (1843), «Νομισματικὴ τῶν σταυροφοριῶν» (1847), «Ἀσσυριακὴ σφηνοειδὴς γραφή» (1847), «Ἐπιγραφαὶ τῶν Ἀχαιμενιδῶν» (1849), «Χρονολογία τῶν αὐτοκρατοριῶν τῆς Νινευΐ, Βαβυλῶνος καὶ Ἐκβατάνων» (1850), «Ἱστορία τῆς ἰουδαϊκῆς τέχνης» (1858), «Ἰουδαϊκὴ νομισματική» (1854), «Ἑπτὰ αἰῶνες ἰουδαϊκῆς ἱστορίας» (1874) κ.ἄ. Π. Ν. Π.

Σωσύλος, ἢ ***Σώσιλος***. Ἕλλην ἱστορικὸς συγγραφεὺς καὶ ἴσως καὶ στρατιωτικὸς ἐκ Λακωνικῆς, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ′ π. Χ. αἰῶνος. Ἀναφέρεται ὡς διδάξας τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Καρχηδονίων Ἀννίβαν, ὃν παρηκολούθησεν εἰς πολλὰς ἐκστρατείας καὶ οὗτινος ἔγραψε τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ: «Τὰ περὶ τὸν Ἀννίβαν» εἰς βιβλία ἑπτά. Ὁ Πολύβιος (3.20) κρίνει δυσμενέστατα τὸν Σωσύλον, ὡς μεροληπτήσαντα ὑπὲρ τοῦ Ἀννίβου καὶ ὡς συγγράψαντα οὐχὶ ἱστορίαν ἀλλὰ φλυαρίας («λαλιὰν (φλυαρίας) κουρείων»). Εἰς τὸ περὶ τοῦ Ἀννίβου ἔργον τοῦ Σωσύλου ἀναφέρεται καὶ ὁ ἐν Βύρτσβουργ ἀποκείμενος πάπυρος, ἐφ᾽ οὗ εἰκονίζεται ἡ κατὰ τὸ 217 π.Χ. γενομένη ναυμαχία τῶν Ρωμαίων, Μασσαλιωτῶν καὶ Καρχηδονίων. Ε.ΔΙ.Κ.

σωτάδειον *μέτρον* *[Μετρικ.]*. Οὕτως ἐκλήθη τὸ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ *Σωτάδου* εἰσαχθὲν μέτρον, ὅπερ σύγκειται ἐκ δύο ἴσων κώλων ἰωνικῶν ἀπὸ μείζονος διμέτρων, τοῦ μὲν πρώτου ἀκαταλήκτου, τοῦ δὲ δευτέρου καταληκτικοῦ, χωριζομένων ἀπ᾽ ἀλλήλων διὰ διαιρέσεως. Τὸ κανονικὸν σχῆμα τοῦ σωταδείου μέτρου εἶναι τὸ ἑξῆς:

—′—◡◡—′—◡◡ | —′—◡◡—′◡̲Λ

ὡς ἐν τῷ παρ᾽ Ἡφαιστίωνι στίχῳ «Ἥρην ποτέ | φασιν Δία || τὸν τερπικέ | ραυνον». Τὸ κανονικὸν δ᾽ ὅμως τοῦτο σχῆμα εἶναι σπάνιον, συχνότερον δ᾽ εὑρεται τὸ σωτάδειον μέτρον μετὰ λύσεων μακρῶν συλλαβῶν ἢ συναιρέσεως βραχειῶν ἢ ἀλόγου μακρᾶς ἀντὶ βραχείας ἢ ἀνακλάσεως, δι᾽ ἧς μάλιστα δύναται ν᾽ ἀντικατασταθῇ ὁ ἰωνικὸς ποὺς διὰ τροχαϊκῆς διποδίας ἐν οἱαδήποτε τῶν τριῶν πρώτων χωρῶν τοῦ στίχου εἴτ᾽ εἰς δύο εἴτ᾽ ἐν ἁπάσαις, ὥστε ὁ στίχος δύναται νὰ λάβῃ ἑπτὰ διάφορα μετρικὰ σχήματα, ὡς λ.χ. ἐκ τῆς ἐν τῇ β′ χώρᾳ θέσεως

— — ◡◡ —′ ◡ — ◡

τροχαϊκῆς διποδίας: «εἰ καὶ βασι | λεὺς πέφυκας ||

— — ◡ —′ ◡̲ Λ

ὡς θνητὸς ἄκουσον» (πρβλ. καὶ «Μετρικὴν» *Α. Σκιᾶ*, ἐν σελ. 172 ἑξ.). Ε. ΔΙ. Κ.

Σωτάδης. Ἀρχαῖος Ἀθηναῖος κωμῳδιογράφος τῆς κληθείσης μέσης ἀττικῆς κωμῳδίας. Τούτου ἀναφέρονται οἱ τίτλοι δύο κωμῳδιῶν: «Ἐγκλειόμεναι» καὶ «Παραλυτρούμενος», ὧν μόνον ἀποσπάσματα διεσώθησαν. Ε. ΔΙ. Κ.

— Σωτάδης. Ἀρχαῖος Ἕλλην ποιητὴς ἐκ Μαρωνείας, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς τῆς ἀκολάστου σκωπτικῆς ποιήσεως τῶν *κιναιδολόγων* ἢ *κιναιδογράφων*, καθ᾽ ἃ μαρτυροῦσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, καὶ δὴ ὁ Στράβων (ΙΔ′ 648). Τὰ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Σωτάδου ἔγραψεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀπολλώνιος καὶ ὁ κριτικὸς Καρύστιος ὁ ἐκ Περγάμου. Ὁ δὲ Ἀθήναιος (Δειπνοσ. 14, 620 Ε) ψέγει τὸν Σωτάδην ὅτι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μέν, παρὰ τῷ βασιλεῖ Πτολεμαίῳ διατρίβων, ἐδυσφήμει διὰ τῆς ποιήσεως αὐτοῦ τὸν βασιλέα Λυσίμαχον, παρ᾽ αὐτῷ δ᾽ ἐν Ἀντιοχείᾳ παραμένων ἔσκωπτε μάλιστα τὸν Πτολεμαῖον δι᾽ ἄλλα τε καὶ διὰ τὸν μετὰ τῆς Ἀρσινόης γάμον αὐτοῦ. Διὰ τὸν ἀθέμιτον τοῦτον γάμον ἔγραψεν ὁ Σωτάδης στίχον τινὰ οὕτω δηκτικὸν κατὰ τοῦ βασιλέως, ὥστε ἐδιώχθη ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ διαφυγὼν ἐξ Ἀλεξανδρείας συνελήφθη ἐν τῇ νήσῳ Καύνῳ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Πτολεμαίου Πατρόκλου, ὑφ᾽ οὗ ἐγκλεισθεὶς ἐντὸς μολυβδίνου κιβωτίου ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν. Τῶν ἔργων τοῦ Σωτάδου ἐσώθησαν μόνον τίτλοι τινές: «Εἰς Ἅδου κατάβασις», «Πρίηπος», «Εἰς Βελεστίχην» (ἐρωμένην τοῦ Πτολεμαίου), «Ἀμαζὼν» κ. ἄ., ὡς καί τινα ἀποσπάσματα δημοσιευθέντα ὑπὸ Hermann (ἐν «Element. doctrinae metricae», σελ. 444 ἑξ.). Ἡ ὕλη τῶν ποιημάτων τοῦ Σωτάδου ἐλήφθη ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας ἐν παρῳδίᾳ, τὸ δὲ ὕφος αὐτῶν ἦτο ἄσημον καὶ ἀναι-

Digitized by Google

δές, εἰς ἄκρον σκωπτικὸν καὶ μετὰ παρρησίας ἀκαίρου ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ εὐφυὲς καὶ χαριτολόγον. Παρὰ τὴν βωμολοχίαν τοῦ Σωτάδου ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ταῦτα περιεῖχον ἑκασταχοῦ καὶ γνώμας, ἤτοι ἠθικὰ παραγγέλματα, καθ' ἃ μαρτυροῦσιν οἱ παρὰ Στοβαίῳ διασωθέντες ἠθοπλαστικοὶ αὐτοῦ στίχοι. Τὰ ποιήματα τοῦ Σωτάδου ἐκαλοῦντο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γραμματολογίᾳ καὶ «φλύακες» ἢ «κίναιδοι» ἢ καὶ «ἰωνικοὶ λόγοι», διότι ἦσαν γεγραμμένα ἐν ἰωνικῇ διαλέκτῳ. Ὡς δ' ἐν τῇ ὕλῃ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἐν τῇ μετρικῇ αὐτῶν κατασκευῇ ὁ Σωτάδης ἐκαινοτόμησεν, εἰσαγαγὼν νέον μέτρον, τὸ ἀπὸ μείζονος ἰωνικὸν καταληκτικὸν τετράμετρον, ὅπερ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐκλήθη *σωτάδειον* (βλ. λ.). Ε. ΔΙ. Κ.

Σωταὶ (Sautai), ***Παῦλος-Αἰμίλιος***. Γάλλος ζωγράφος (1842—1901). Εἰργάσθη κυρίως ἐπὶ ἁγιογραφικῶν θεμάτων καὶ ἱστορικῶν σκηνῶν («Ὁ ἅγιος Μποναβεντούρας», «Ἡ ἁγία Ἐλισάβετ τῆς Οὐγγαρίας», «Ὁ Δάντης ἐξοριζόμενος» κ.ἄ.) καὶ εἰς ἀπεικονίσεις ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων. Χ. Δ.

Σώταινα */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 168. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Σώτακος. Ἀρχαῖος Ἕλλην συγγραφεὺς ἐκ Καρύστου, πραγματευθεὶς θέματα ἐκ τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων καὶ «Περὶ πολυτίμων λίθων» ἴδιον σύγγραμμα, ὅπερ ἐχρησιμευσεν ὡς πηγὴ εἰς τὸν Πλίνιον. Ε. ΔΙ. Κ.

σωταρχίζω· μεσαιων., εἰσάγω (εἰς φρούριον) τροφὰς καὶ ἄλλα ἐφόδια: «τὰ κάστρη ἐσωτάρχισεν κι' ἐρρόγεψε φουσᾶτα» (Χρονικὸν Μορέως). Ἐντεῦθεν οὐσ. *σωτάρχισις* (ἡ)· ἐφοδιασμός: «σωτάρχισιν εἶχαν δυνατὴν ὤλπιζαν νὰ βαστάξουν» (Χρ. Μορ.). Ἐκ τοῦ ἀρχαίου *σιτάρκεια* κατὰ παραφθορὰν *σιτάρχειων* καὶ ἐκ τοῦ *σιταρκῶ* τὸ *σωταρχίζω—σωτάρχισις* (βλ. «Ἀθηνᾶν» 23, 84).

σωτὲ (τὸ) (γαλλ. sauté). Τρόπος παρασκευῆς τοῦ κρέατος. Τὰ παρ' ἡμῖν: 1) *στὸ τηγάνι ἢ σωτὲ στιγμιαῖον*, ὅταν πρόκειται δι' εἴδη κρεάτων ἀρκουμένων εἰς ὀλιγόστιγμον ψῆσιν· 2) *καπαμᾶς μωρ(ί)τικος ἢ σωτὲ βραζόμενον* μὲ σάλτσαν, ὅταν πρόκειται διὰ πουλερικά, κυνήγι, συκωτάκια κτλ. Τρόπος ἑτοιμασίας: Τὸ στιγμιαῖον σωτὲ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ, νὰ διατηρήσῃ δηλαδὴ τὴν τρυφερότητά του, πρέπει νὰ γίνεται εἰς τηγάνι μὲ φωτιὰν μᾶλλον δυνατήν, διὰ νὰ κοκκινίσῃ γρήγορα καὶ ἀφοῦ προηγουμένως πασπαλισθῇ μὲ ἄλευρον, διὰ τοῦ ὁποίου φράσσονται οἱ πόροι καὶ συγκρατοῦνται οἱ χυμοί, σχηματίζεται δὲ γύρω λεπτὴ κρούστα· τοιαῦτα σωτὲ εἶναι αἱ μπριζόλες, σνίτσελ, τουρνεντό, ἐσκαλόπ, μπιφτέκ, ραμστέκ, φιλὲ-μινιὸν κτλ. Ἀφοῦ τοποθετηθοῦν εἰς τὴν πιατέλαν ψημένα, περιχύνονται μὲ σάλτσαν, ἑτοιμαζομένην εἰς τὸ ἴδιον τηγάνι, ἀφοῦ ρίψωμεν εἰς τὸ ὑπολειφθέντα ζωμὸν ἀρκετὸν λεμόνι. Εἰς τὰ βραζόμενα σωτέ, τὸ κρέας μετὰ τὸ τηγάνισμα ἀφήνεται νὰ βράσῃ μέσα εἰς σάλτσαν ἀπὸ τομάταν.

σώτειρα (ἡ)· θηλ. τοῦ *σωτὴρ* (βλ. λ.).

Σώτειρα, *Ἀντιόχεια* ἡ — */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Πόλις ἐν Ἀρείᾳ, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου τοῦ Α', τοῦ ἐπικληθέντος Σωτῆρος, καὶ ἐπώνυμος αὐτῷ. Σ. Ε. Λ.

— **Σωτείρας** *λιμὴν* */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ὁ τῆς παραλίας Αἰθιοπίας τῆς ὑπὸ Αἴγυπτον «λιμήν, ὃν ἐκ κινδύνων μεγάλων τινὲς σωθέντες τῶν ἡγεμόνων, ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος οὕτως ἐκάλεσαν» (*Στράβ* ΙΣΤ' 770). *Σωτηρίας λιμὴν* κατὰ Διόδωρον (Ἀγαθάρχ. § 83) καὶ *Σωτήρων Θεῶν λιμὴν* κατὰ Πτολεμαῖον (Δ, ζ, 6), εἶναι τὸ σύγχρονον Port Sudan (πλάτ. 19° 37' Β., μῆκ 37°14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 8 c: Red Sea, sheet 3) τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Σ. Ε. Λ.

Σώτερ */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Φλωρίνης (βλ. *Σωτὴρ*).

Σωτὲρν (Sauternes) */Γεωγρ./*. Κώμη τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Γιρόνδης (κάτ. 900), περίφημος διὰ τὸν ἐν αὐτῇ παραγόμενον φερώνυμον λευκὸν οἶνον. Χ. Δ.

Σωτήλης, ***Ναπολέων***. Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1860, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, τελειοποιήσας τὰς σπουδάς του ἐν Γαλλίᾳ καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, μετέσχεν ὡς διοικητὴς λόχου μηχανικοῦ παρὰ τῷ στρατῷ Θεσσαλίας. Τῷ 1898 μετέσχεν ὡς μέλος τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς πρὸς ἐκκένωσιν τῆς Θεσσαλίας ἐκ τοῦ καταλαβόντος ταύτην τουρκικοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὴν κατόπιν ἐποχήν, φέρων τὸν βαθμὸν ταγματάρχου καὶ ἀντισυνταγματάρχου, ὑπηρέτησεν ὡς ἐπιτελάρχης διαφόρων μεραρχιῶν καὶ ὡς διοικητὴς τοῦ ἐν Κερκύρᾳ σχολείου ἐφέδρων ἀξιωματικῶν. Προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ὑπηρέτησε παρὰ τῷ γενικῷ ἐπιτελείῳ. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913 μετέσχεν ἀρχικῶς ὡς διοικητὴς τῆς ὑπηρεσίας μετόπισθεν, ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους Ὀκτωβρίου 1912 ὡς διοικητὴς τῆς 7ης μεραρχίας. Εὐθὺς μετὰ τὸν πόλεμον προήχθη εἰς ὑποστράτηγον καὶ ἐξηκολούθησε διοικῶν τὴν ἐν Καβάλλᾳ 7ην μεραρχίαν. Ἀπὸ τοῦ 1915 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν σώματος στρατοῦ, ἀρχικῶς τοῦ ἐν ἐπιστρατεύσει 5ου καὶ κατόπιν τοῦ ἐν Πάτραις 2ου, προαχθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἀντιστράτηγον. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1917—1920 παρέμεινεν ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος, ἐξορισθεὶς εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Ἀνακληθεὶς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, ὑπηρέτησεν ὡς ἀνώτερος στρατιωτικὸς διοικητὴς Μακεδονίας. Ἀπεστρατεύθη τὸν Δεκέμβριον 1922. Ν. Θ. Κ.

σωτήρ, —ῆρος (ὁ)· ὁ σῴζων, ὁ διασώσας τινὰ ἀπὸ θανάτου ἢ ἄλλου ὀλέθρου: «ὁ δεῖνα ἰατρὸς ὑπῆρξε σωτήρ μου»· ‖ παρ' ἀρχαίοις ἐπίθετον θεῶν ὡς προστατῶν: ««Ζεὺς —, Ἀπόλλων σωτήρ»» ‖ παρὰ Χριστιανοῖς προσηγορία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: «ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου», «Σῶτερ σῶσον ἡμᾶς»· ‖ «ἑορτὴ τοῦ Σωτῆρος» ἡ ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ‖ δημοτ. «τῆς ἁγίας Σωτήρας» καὶ κατ' ὀνομ. «ἡ ἁγία Σωτήρα» ὁ ναὸς ὁ ἀφιερωμένος εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος.

— */Θρησκειολ./* Ὅρος, δι' οὗ σημαίνεται γενικῶς ὁ ἐν ἐξαιρετικαῖς περιστάσεσι βοηθός, ὅστις συμβάλλει ἅμα καὶ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς κανονικῆς καταστάσεως. Αὕτη ἀπειλεῖται ἐν στιγμαῖς κινδύνου ὑπὸ τῆς ἐπεμβάσεως ἀνωτέρων δυνάμεων· πρὸς τὰς στιγμὰς ταύτας συνδέεται ἡ ἔννοια σωτήρ, πρὸς χαρακτηρισμὸν ο ουδήποτε θεοῦ, οὗ καθίσταται ἐπώνυμον καὶ παρ' οὗ ἐλπίζεται ἡ ἀπὸ τοῦ κινδύνου ἀπαλλαγή. Κυρίως ὅμως διακρίνονται ὡρισμέναι ὁμάδες θεῶν σωτήρων, ἐν οἷς ὁ Ἀσκληπιός, ἡ Ὑγίεια, οἱ Διόσκουροι, ἡ Ἄρτεμις, ὁ Ποσειδῶν, ἡ Κόρη, ἡ Μήτηρ, ὁ Ἀπόλλων, ὁ Ἡρακλῆς, οἵτινες λαμβάνουσι τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐξ ὡρισμένων ἀφορμῶν σχετιζομένων πρὸς τὸ εἶδος τοῦ κινδύνου ἢ τοῦ κακοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου προσδοκᾶται ἡ ἀπαλλαγή. Ἐξαίρετον ποιοῦνται ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ζεύς, οἵτινες ἀπαλλάσσονται κατ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς ὡρισμένης ἀφορμῆς καὶ καλοῦνται σωτῆρες, ὡς προασπισταὶ καὶ συντηρηταὶ τῆς ὑπάρξεως καθόλου.

Πλὴν τῶν θεῶν, προσαγορεύονται διὰ τοῦ ἐπωνύμου τούτου καὶ ἄνθρωποι, συμφώνως πρὸς τὴν συνήθειαν τῶν Ἑλλήνων νὰ ἀναγνωρίζουν θειότητα εἰς τὰ ἐξαιρετικὰ κατορθώματα ὑπερεχόντων ἀνθρώπων. Τὸ ἐπώνυμον σωτὴρ ἀπαντῶμεν ἀποδιδόμενον καὶ εἰς ἀνθρώπους ἀπὸ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος πρὸς ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης διὰ σωτηρίαν καὶ ἐξαιρετικὰς εὐεργεσίας, ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος διὰ πολιτικὰς ὑπηρεσίας (λ. χ. εἰς τὸν Βρασίδαν καὶ τὸν Λύσανδρον). Παρὰ ταῦτα ὁ ὅρος δὲν προσκτᾶται εὐρυτέραν σημασίαν, διότι ἡ κοινότης, ἧς ἡ σωτηρία δημιουργεῖ τὴν τιμὴν ταύτην, εἶναι πάντοτε ἡ πόλις. Ἐπίσης οὐδὲν οὐσιωδῶς νέον προστίθεται εἰς τὴν ἔννοιαν καὶ ὅτε κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου τὸ ἐπώνυμον σωτὴρ ἀποδίδεται εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ κράτους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Διότι καλοῦνται μὲν οὗτοι σωτῆρες, ἀλλὰ ἀφ' ἑνὸς μὲν πρόκειται περὶ συνεχίσεως τοῦ παλαιοτέρου ἐθίμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ δικαιολογεῖται ἡ ἐπωνυμία ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ὑπ' αὐτῶν ἱδρύσεως πόλεων. Ἡ πρὸς τοὺς παλαιοτέρους χρόνους διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὴν μείζονα ἐλευθεριότητα, μεθ' ἧς ἀπονέμεται νῦν ὁ τίτλος ἐκεῖνος. Διότι καὶ ἰδιῶται ἀκόμη χαρακτηρίζονται ὡς σωτῆρες, ὡς ἔκ τινων ἐπιγραφῶν μαρτυρεῖται. Ἀλλ' ὅμως εἶναι ἐξ ἄλλου φυσικὸν ὅτι ἡ ἐπωνυμία αὕτη προσλαμβάνει ἄλλην σημασίαν προκειμένου περὶ μεγάλου κράτους, διάφορον ἐκείνης, ἣν κέκτηται εἰς τοὺς στενοὺς ὁρίους τῆς πόλεως. Διότι ἐκπηγάζει ἐκ τοῦ ἀπεράντου θαυμασμοῦ, ὃν αἰσθάνονται πρὸς τὸν μέγαν καὶ κραταιὸν ἡγεμόνα καὶ ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοσυναισθήματος, ὅπερ συνοδεύει τὴν συνείδησιν ὅτι ἀνήκει τις εἰς μέγα καὶ δυνατὸν κράτος. Ἡ αὔξησις τῆς σημασίας εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν διαθέτει ὁ ἡγεμών. Πρὸς τὴν αὔξησιν δὲ ταύτην δὲν εἶναι ξένη ἡ ἀνατολικὴ παράστασις περὶ τῆς θείας φύσεως ἢ τῆς θείας καταγωγῆς τοῦ ἡγεμόνος, ἥτις ἀσκεῖ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Ὁ ἡγεμὼν προσαγορεύεται *σωτήρ*, πρὸ πάντων ἐπειδὴ ἐμφανίζεται ὡς εὐεργέτης τῶν ἀνθρώπων καὶ ὡς προστάτης τοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον προάγει. Ἡ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ λατρεία αὐτοῦ μεταφέρεται εἶτα καὶ ἐπὶ τοὺς θεούς, οἵτινες ὑπολαμβάνονται οὕτω ἡγεμόνες τῆς παλαιᾶς ἀρχαιότητος, τυχόντες θείων τιμῶν ἕνεκα τῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εὐεργεσιῶν. Ἐν τούτῳ συνίσταται ἡ φιλοσοφία τῆς θρησκείας τοῦ Εὐημέρου καὶ ἰδίᾳ τοῦ Εὐημέρου καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ. ἡ Ἶσις ὑμνεῖται ὡς ἱδρύτρια τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἡ δὲ ἔννοια τοῦ ὅρου σωτὴρ εὐρύνεται, ἐπεκτεινομένη μέχρι τοῦ σύμπαντος, ὅπερ ἡ θεὰ διεκόσμησε, καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐν τούτοις ὁ ὅρος διατηρεῖ τὸ ἔμμονον αὐτοῦ καὶ τὴν ἐνδοκοσμικὴν σημασίαν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Ἄλλως ἔχουσι τὰ πράγματα, ἀφ' ὅτου οἱ Ρωμαῖοι διαδέχονται ἐν τῇ κοσμοκρατορίᾳ τὰ ἑλληνικὰ κράτη τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἔννοια προσλαμβάνει νῦν νέον χαρακτῆρα καὶ νέον περιεχόμενον διὰ τῆς ἐπιδράσεως παραστάσεων, αἵτινες ἦσαν διαδεδομέναι τόσον ἐν Αἰγύπτῳ ὅσον καὶ ἐν τῇ ἐγγὺς Ἀνατολῇ. Ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ ἡ προσδοκία κοσμοκράτορος, ὅστις ὡς σωτὴρ μέλλει νὰ εἰσηγηθῇ νέαν περίοδον εὐτυχίας, ἀσφαλείας καὶ εἰρήνης. Ἡ παράστασις δὲ αὕτη ἐνισχύεται κατ' ὀλίγον ὁλονὲν περισσότερον, ὅτε ἡ πρὸς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀσφάλειαν νοσταλγία καθίσταται ὑπερδύναμος ὑπὸ τὸ κράτος τῶν καταστρεπτικῶν καὶ συνεχῶν πολέμων, δηώσεων καὶ εἰσβολῶν. Ἐν τοῖς χρησμοῖς, οὓς ἔχει ὑπ' ὄψιν ὁ Βιργίλιος εἰς τὴν 4 «Ἐκλογὴν» αὐτοῦ, φαίνεται σαφῶς ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ διάδοσις τῆς παραστάσεως καὶ προσδοκίας ταύτης. Ὡς δὲ εἶναι γνωστόν, μέγιστον τμῆμα τῆς τότε ἀνθρωπότητος διαβλέπει τὴν πλήρωσιν αὐτῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Αὐγούστου. Ἀπὸ τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος ὁ ὅρος προσλαμβάνει νέον πάλιν περιεχόμενον, ἕνεκα τῆς τροπῆς τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν Ἐγὼ καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἅπερ ἀποδείκνυνται ἐφήμερα, ἀβέβαια καὶ ἐπισφαλῆ. Ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς σημασίας τοῦ ὅρου σωτὴρ συντελεῖται κατὰ διττὸν τρόπον. Ἀφ' ἑνὸς δηλαδὴ ἡ περὶ σωτηρίας παράστασις γίνεται πνευματικὴ καὶ προσκτᾶται χαρακτῆρα ἐσωτερικότητος. Σωτηρία εἶναι τώρα ἰσοδύναμος πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τοῦ κράτους τῆς εἱμαρμένης, ἀπὸ τῆς ὑπὸ τὴν φύσιν δουλείας, κέκτηται πλέον αὐστηρῶς θρησκευτικὴν σημασίαν καὶ φέρει χαρακτῆρα μᾶλλον ὑπερβατικόν, μεταφυσικὸν καὶ ἐν μέρει ἠθικόν. Ἀφ' ἑτέρου τὸ συναίσθημα τῆς ἰδίας ἀδυναμίας διαβλέπει ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ σωτῆρος τὴν ἀπόδειξιν τοῦ δυνατοῦ τῆς ἀπὸ τῆς εἱμαρμένης ἀπαλλαγῆς. Τοῦτο δέ, ἐπειδὴ ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα τοῦ σωτῆρος συσχετίζονται πρὸς τὰ ἔργα καὶ τὸν βίον τοῦ μύστου. Οὕτω ὁ ἄνθρωπος κέκτηται πρότυπον καὶ ὑπόδειγμα συγκεκριμένον, ἐν τῷ ὁποίῳ καταδείκνυται δυνατὴ ἡ ὑπερνίκησις τῶν σκοτίων δυνάμεων. Ἡ ἀνάγκη δὲ πρὸς τὸ τοιοῦτον ὑπόδειγμα μεταφέρεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ πεδίου, ἐπειδὴ ἐκλείπει ἡ πεποίθησις ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ ἠθικὸν ἰδανικὸν διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων. Μετὰ τῆς ἀνάγκης ταύτης συνδέεται ἡ παράστασις ἀποστόλου καὶ ἀγγέλου τῆς θεότητος, ὅστις ἀποστέλλεται εἰς τὸν κόσμον ὡς λυτρωτής, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸ θρησκευτικὸν κήρυγμα τῶν περὶ Χριστὸν χρόνων, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τῆς σωτηρίας. Οὕτω ἡ ἔννοια τοῦ σωτῆρος ἀπαλλάσσεται ἀπὸ παντὸς ἐξωτερικοῦ στοιχείου, ἡ δὲ σωτηρία ὑπολαμβάνεται ὡς καθαρῶς ἐσωτερικὸν βίωμα.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ ἔννοια *σωτὴρ* συγχωνεύεται πρὸς τὴν ἔννοιαν *λυτρωτής*, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπ' ἀρχῆς συγγενεύει. Τοῦτο ἰσχύει πρὸ πάντων περὶ τοῦ τρίτου λεγομένου τύπου τῆς ἐννοίας τοῦ λυτρωτοῦ, ὅστις ἐκδέχεται αὐτὸν ὡς ἱστορικὴν προσωπικότητα, εἴτε ἀνήκει αὕτη εἰς τὸ παρελθὸν εἴτε προσδοκᾶται διὰ τὸ μέλλον. Τοιοῦτοι λυτρωταὶ πιστεύονται ὁ Πυθαγόρας, Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς, ὁ Ζωροάστρης καὶ ἐν μέρει ὁ Μωάμεθ, ὁ Βούδας. Ἡ ἱστορικὴ φύσις καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἐπισκοτίζεται ὑπὸ τοῦ θρύλου ἢ ὑπὸ τοῦ μύθου, ὅστις φέρει παρ' ἅπασι κοινά τινα θεμελιώδη γνωρίσματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Lietzmann*, Der Weltheiland (1909) — *Wendland*, Die hellenistische-römische Kultur κλπ (β' ἐκδ. 1912) — *Τοῦ αὐτοῦ*, Σωτὴρ ἐν «Zeitschrift für die neutestamentl Winemchaft» (1904). — *Norden*, Geburt des Kindes (1924) — *Breysing*, Dic Enstehung des Gottesgedankens und der Heilbringer (1905) — *Brunner*, Der Mittler (1927) — *Bornhausen*, Der Erlöser (1927). Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

«Σωτὴρ» */Ναυτ. Ἱστορ./*. Ὡραῖος καὶ ἰσχυρὸς πάρων μετὰ δραστικοῦ πυροβολικοῦ, δῶρον τῆς ἐν Παρισίοις φιλελληνικῆς ἑταιρείας καὶ προστεθεὶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ἀγῶνος εἰς τὸν στόλον. Κυβερνώμενος ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου φιλέλληνος Θωμᾶ, ἀπετέλεσεν ἐν ἀρχῇ μετὰ τῶν πυρπολικῶν ὁμοίων του «Νέλσωνος» τοῦ Παπανικολῆ καὶ «Ἡρακλέους» τοῦ Γιαννίτζη μονάδα τῆς ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μιαούλην ναυτικῆς δυνάμεως, ἧς προόθεσις ἦτο ἡ διακοπὴ τῶν διὰ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου συγκοινωνιῶν τοῦ Ρεσὶτ (Ἀπρίλιος 1827). Ἀπετέλεσε κατόπιν τὴν δευτέραν μονάδα ἀπὸ ἀπόψεως ἰσχύος τῆς μοίρας τοῦ Ἄστιγγος, ἥτις, παραβιάσασα τὰ Μικρὰ Δαρδανέλλια (Ρίον—Ἀντίρριον), ἐβύθισεν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀμφίσσης (τῆς Σκάλας τῶν Σαλώνων, ὡς ἡ ναυμαχία αὕτη εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν ἱστορίαν) ἐννέα τῶν ἐν τῷ κόλπῳ ἕνδεκα τουρκικῶν πλοίων, τραυματισθέντων ὅμως ἐλαφρῶς μὲν τοῦ κυβερνήτου τοῦ «Σωτῆρος» Θωμᾶ, θανασίμως δὲ τοῦ ὑπάρχου του Γουλιέλμου Σκάλλ, Ἰρλανδοῦ. Ὁ «Σωτὴρ» ἐβυθίσθη ἐν τῷ λιμένι τῆς Χίου, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Φαβιέρου, ἕνεκα σφοδρᾶς καταιγίδος. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

Σωτήρ, *πάπας Ρώμης*. Ἐκ Καμπανίας τῆς Ἰταλίας καταγόμενος, διεδέχθη τὸν Ἀνίκητον περὶ τὸ 166 ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ θρόνῳ τῆς Ρώμης. Ἐτελεύτησε κατὰ τὸ 174 πιθανῶς, μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάς, καὶ ὡς μάρτυς ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 22 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

Σωτὴρ */Γεωγρ./*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμυνταίου (Σόροβιτς) τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. (1928) 137. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σώτερ*. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Καρδαμύλων τῆς ἐπαρχίας, τοῦ νομοῦ καὶ τῆς νήσου Χίου. Κάτ. (1928) 56. —Π.

Σωτήρα (ἡ)· δημ., «ἡ ἅγια Σωτήρα»· βλ. *σωτήρ*.

Σωτήρα */Γεωγρ./*. —1) Χωρίον τοῦ δήμου Τρικκαίων τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 234. —2) Χωρίον καὶ ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης, πρότερον καλούμενον *Λούκοβιτς*. Κάτ. (1928) 384 Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 1333) ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Λύκοι* (Βουλκογιάννοβο), *Μαργαρίτα* (Πότσεφ), *Νέα Ζωὴ* καὶ *Σαμάρι* (Σαμάρ). —3) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βαλτεσινίκου τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 8. —4) Εἷς ἐκ τῶν πέντε συνοικισμῶν, οἱ ὁποῖοι συγκροτοῦν τὴν κοινότητα Μαρωνιᾶς τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης. Κάτ. 53. Ε. Γ.

—**Σωτήρα** */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, μετονομασθὲν οὕτω κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν. Εἶχε (1920) 82 κατοίκους καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Τουρκιστὶ *Μουσελίμ*. —Π.

—**Σωτήρα** */Γεωγρ./*. —1) Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ διαμερίσματι Ἀμμοχώστου. Κάτ 600 περίπου, Ἕλληνες. —2) Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ καὶ τῷ διαμερίσματι Αὐδήμου. Κάτ. 150 περίπου, Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

Σωτῆρας */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Λήμνου (πλάτ. 40°01′ Β., μήκ. 25°23′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Lemnos island), 4 μίλ. Δ. ΝΔ. τοῦ φάρου τῆς Πλάκας, ἀνατολικὸν δὲ κέρας τοῦ κόλπου τῆς Πουρνιᾶς. Σ. Ε. Λ.

Σωτήρης. Ρῶσος πρόξενος. Ταγματάρχης (ματσιῶρος) ὤν, διωρίσθη τῷ 1782 πρόξενος ἐν Χιμάρᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ Ἠπείρῳ, ἵνα ὑποδαυλίζῃ τὸ λεγόμενον «ἑλληνικὸν σχέδιον», ἤτοι τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων ἡνωμένων μετὰ τῶν Ἀλβανῶν. Πιθανῶς κατήγετο ἐξ Ἀθηνῶν. Τ. Ε. Ε.

— **Σωτήρης**, ***Γρηγόριος***. Ἱερομόναχος, ἱδρύσας τὸ πρῶτον σχολεῖον ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἐλθὼν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος εἰς Ἀθήνας ἐξ Ἰταλίας, ὅπου ἐσπούδασε τὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ γράμματα, ἔκτισεν, ἰδίοις ἀναλώμασιν, οἰκίαν, τὴν ὁποίαν μετεσκεύασεν εἰς σχολεῖον καὶ γυμνάσιον μαθημάτων ἑλληνικῶν καὶ οὐ μόνον ἐστάθη ὁ κτήτωρ, ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτος διδάσκαλος τῆς ἰδίας σχολῆς, παραδίδων ἀμισθὶ εἰς τοὺς φοιτῶντας Τῷ 1782, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ πατριάρχου, ὁ λόγιος ἱερομόναχος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Μονεμβασίας. Τὸν Γρηγόριον Σωτήρην διεδέχθησαν, εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν σχολήν, ὁ Ἰθακήσιος Παῦλος καὶ ὁ Λήμνιος Κοσμᾶς.

Σωτήρια (τὰ) */Ἀρχ./*. Ἀγῶνες μουσικοί, γυμνικοὶ καὶ ἱππικοί, τελούμενοι ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν Διὸς τοῦ Σωτῆρος καὶ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου καὶ εἰς ἀνάμνησιν τῆς σωτηρίας ἀπὸ τῶν Γαλατῶν. Ἐτελοῦντο ἀρχικῶς ἀνὰ πενταετίαν καὶ κεχωρισμένως τῶν ἐν Δελφοῖς ἐπίσης ἀγομένων Πυθίων, ἀργότερον ὅμως κατ' ἐνιαυτὸν ἢ ἀνὰ τριετίαν, ὥστε πολλάκις να συμπίπτουν μετὰ τῶν Πυθίων. Οἱ νικηταὶ ἐλάμβανον ὡς βραβεῖον ἁπλοῦν στέφανον (ἀγῶνες στεφανῖται), ἀλλ' αἱ ἰδιαίτεραι πατρίδες των ἐπεδαψίλευον εἰς αὐτοὺς μεγάλας ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς ἀμοιβάς. Θ. Σ. Τ

σωτηρία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σῴζειν, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κακοῦ, ἀπὸ κινδύνου, λύτρωσις, διάσωσις: «δὲν ὑπάρχει σωτηρία», «ἡ σωτηρία του ἦτο ὅτι...», «ὁ δεῖνα γιατρὸς ἦτο ἡ σωτηρία μου» ‖ «σωτηρία ψυχῆς» λύτρωσις ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

—*[Δογμ.]* Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ καλεῖται σωτηρία ἡ ἀσφάλεια τῆς προσωπικῆς ζωῆς δι' ἀποκρούσεως παντὸς εἴδους βλάβης, ἑπομένως καὶ ἐχθρικῶν πιέσεων καὶ αἰχμαλωσίας, καὶ ἡ ἐπικράτησις διαρκοῦς εἰρήνης καὶ εὐημερίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐξωτερικὴ αὕτη σωτηρία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θρησκευτικο-ἠθικῆς διαγωγῆς τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, διὰ τοῦτο ἡ σωτηρία προέρχεται, κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, εἴτε διὰ ἐκ τοῦ θρησκευτικο-ἠθικοῦ τρόπου τοῦ ζῆν, διὰ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῆς ἠθικῆς ἀναγεννήσεως Τὸ τελευταῖον τοῦτο τονίζεται ἰδιαζόντως ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ἥτις διδάσκει ὅτι ἡ σωτηρία, οὖσα ἡ διάσωσις, ἡ ἀπαλλαγή, ἡ ἀπολύτρωσις ἀπὸ τῆς ἕνεκα ἰδίᾳ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος τιμωρίας τῆς θείας δικαιοσύνης, τῆς ἀπωλείας καὶ τοῦ θανάτου, ἑδράζεται ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς θρησκευτικο-ἠθικῆς ἀναγεννήσεως. Οὕτω μετὰ τῆς σωτηρίας συνδέεται στενῶς ἡ εἴσοδος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Αἰτία τῆς σωτηρίας κατὰ τὴν Καινὴν Διαθήκην εἶναι ἡ εὐσπλαγχνία καὶ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ὅρος δὲ τῆς προσδοχῆς αὐτῆς ἡ πίστις καὶ τὰ ἀγαθὰ ἔργα. Κ. Ι. Δ.

—**«Σωτηρία», *φθισιατρεῖον***—. Θεραπευτήριον φυματικῶν, ἱδρυθὲν τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Σοφίας Σχλῆμαν διὰ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 28 Μαΐου 1902. Κεῖται παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὑμηττοῦ, ἀπέχει τῶν Ἀθηνῶν περὶ τὰ 4 χλμ. καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλαπλᾶ περίπτερα. Τὸ πρῶτον ἱδρυθὲν τοιοῦτον ἔλαβε τὸ ὄνομα «Σωτηρία», ἐξ οὗ καὶ τὸ γενικὸν ὄνομα τοῦ θεραπευτηρίου. Τὰ ἄλλα περίπτερα τοῦ ἱδρύματος φέρουσι τὰ ὀνόματα τῶν φιλογενῶν καὶ φιλανθρώπων δωρητῶν, οἵτινες ἔδωσαν τὰ χρηματικὰ μέσα τῆς οἰκοδομῆς αὐτῶν. Τὸ γήπεδον τῆς «Σωτηρίας» παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς μονῆς τῶν Ἀσωμάτων Πετράκη, ἥτις καὶ κατελέγεται μεταξὺ τῶν πρώτων ἱδρυτῶν. Τὴν «Σωτηρίαν» διηύθυνε μέχρι τοῦ Μαΐου 1919 ἡ ἱδρύτρια αὐτοῦ Σοφία Σχλῆμαν, ὅτε καὶ παρεχώρησε ταύτην εἰς τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβε τὴν συντήρησιν καὶ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ. Ἡ γενικὴ ἐποπτεία τοῦ ἱδρύματος καὶ μέρος τῆς διοικήσεως ἀνετέθη εἰς ἐφορείαν διοριζομένην ὑπὸ τοῦ κράτους, ἥτις προέβη εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἱδρύματος. Ὑπὸ τῆς ἐφορείας ταύτης ᾠκοδομήθησαν πολλὰ νέα περίπτερα καὶ ἐπεξετάθησαν αἱ ἐγκαταστάσεις τῶν βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν, ὥστε ἡ «Σωτηρία» νὰ νοσηλεύῃ περὶ τοὺς 1.400 ἀσθενεῖς. Δ. ΑΣΙΜΗΣ

— **Σωτηρίας**, ***Ἐπιτροπὴ κοινῆς*** — (Comité de salut public). Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνεστήθη ὑπὸ τῆς συμβατικῆς συνελεύσεως τῆς Γαλλίας τὴν 6 Ἀπριλίου 1793, ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν μελῶν αὐτῆς ὡρίσθη εἰς ἐννέα, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατελέγοντο ὁ Δαντών, ὁ Μπαρρέρ, ὁ Καμπὼν κ. τ. λ. Σκοπὸς αὐτῆς ἦτο ἡ ὑπεράσπισις διὰ μέσων ἐκτάκτων τῆς κινδυνευούσης ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν ξένων χώρας. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνέκειτο μέχρι τῆς 31 Μαΐου 1793 ἀπὸ πληρεξουσίους Ὀρεινοὺς καὶ Γιρονδίνους, ἐφεξῆς ὅμως ἐξελέγησαν εἰς αὐτὴν Ὀρεινοὶ κατὰ πλειοψηφίαν, ἐκ τῶν σφόδρα δημοκρατικῶν. Καὶ ἔμεινε μὲν ὁ Μπαρρέρ, εἰσῆλθεν ὅμως ὁ Ροβεσπιέρρος καὶ ὑπερίσχυσε τὸ κόμμα αὐτοῦ διὰ τοῦ Σαιντ-Ζύστ, τοῦ Κολλὺ-ντ' Ἑρμποά, καὶ τῶν Μπιγιὼ-Βαρὲν καὶ τοῦ Κουτόν. Ὁ Σαὶν-Ζύστ ἀνέλαβε τὴν ἐπιτήρησιν τῶν κομμάτων καὶ τὴν καταιήνυσιν αὐτῶν, ὁ Μπιγιὼ-Βαρὲν καὶ ὁ Κολλὺ-ντ' Ἑρμποὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀποστελλομένων εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐπιτροπῶν, ὁ Καρνὼ τὴν στρατιωτικὴν διεύθυνσιν, ὁ Καμπὼν τὰ τῆς οἰκονομίας καὶ οἱ ἄλλοι τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως. Ὁ Σαὶν-Ζύστ ἐπρότεινεν εἰς τὴν συμβατικὴν συνέλευσιν τὴν δικτατωρίαν, καθόσον εἰς ἃς περιστάσεις εὑρίσκετο ἡ Γαλλία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ Σύνταγμα. Γενομένης δεκτῆς τῆς προτάσεως ταύτης, ἡ ἐπιτροπὴ διέθετε τὰ πάντα κατὰ τὴν ἰδίαν της βούλησιν ἐν ὀνόματι τῆς συνελεύσεως, ἥτις ἐγένετο ὄργανόν της. Αὕτη διώριζε καὶ ἔπαυε τοὺς ὑπουργούς, τοὺς στρατηγοὺς καὶ ὡς κυρίαρχος διηύθυνε τὰ πάντα. Διὰ τοῦ περὶ ὑπόπτων νόμου ἦτο κυρία τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τῶν ἀτόμων, διὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου τῆς ζωῆς των καὶ διὰ τοῦ νόμου τῶν διατιμήσεων τῆς περιουσίας των. Ἡ δικτατωρία αὕτη ὡς ὑποστήριγμα εἶχε τὸν ὄχλον, ὅστις συνήρρεεν εἰς τὰς λέσχας καὶ διετίθετο κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς. Ἡ ἐξουσία αὐτῆς παρετάθη μέχρι τῆς 8 Θερμιδώρ. Τὴν 27 Ἰουλίου 1794, μὲ τὴν ἀνατροπὴν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ροβεσπιέρρου, περιωρίσθη ἡ ἐξουσία αὐτῆς. Θ. Β.

—**σωτηρίας *ζώνη*** */Ναυτ./*· βλ. λ. *ζώνη* σωτηρίας.

—**σωτηρίας *σῆμα*** (γαλλ. sauve-qui-peut, ἀγγλ. signal for dispersing) */Ναυτ./*. Σῆμα, δι' οὗ ὁ ἀρχηγὸς παραπομπῆς τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ ἢ στολίσκου ἀφήνε τὰ πλοῖά του ἐλεύθερα νὰ φύγωσιν, ὅπως ἔκρινον ἀσφαλέστερον διασκορπιζόμενα, ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει σκαφῶν πολεμίων πολυπληθῶν. Σ. Ε. Λ.

—**Σωτηρίας *στρατός***. Ὁ «στρατὸς τῆς σωτηρίας» ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Μπουθ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Αἰκατερίνης, οἵτινες τὴν ὑπ' αὐτῶν ἱδρυθεῖσαν μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν των ἐκ τῶν μεθοδιστῶν, «χριστιανικὴν ἱεραποστολὴν» διωργάνωσαν ἔπειτα στρατιωτικῶς, ἀποτελέσαντες οὕτω ἐκκλησιαστικὴν κοινότητα στρατιωτικῶς διωργανωμένην, σκοποῦσαν τὴν σωτηρίαν καὶ κληθεῖσαν τούτου ἕνεκα «στρατὸς σωτηρίας». Τῷ 1878 συνῆλθεν ἐν Λονδίνῳ «συμβούλιον πολεμικόν», ὅπερ ἐξέδωκε τὸν ὀργανισμὸν τοῦ «στρατοῦ τῆς σωτηρίας» ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Διατάξεις καὶ κανόνες τοῦ στρατοῦ τῆς σωτηρίας». Κατὰ τὰς διατάξεις ταύτας τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τοῦ «στρατοῦ τῆς σωτηρίας» ἔχει ὁ στρατηγός, περὶ δὲ ὑπάρχει ἐπιτελεῖον ἐξ ἑκατὸν ἀξιωματικῶν ἐπιτελῶν. Ἐκτὸς τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν ὑπαξιωματικῶν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ «στρατῷ τῆς σωτηρίας», ὅστις διαιρεῖται εἰς μεραρχίας, ἀντιστράτηγοι, ὑποστράτηγοι, ταγματάρχαι, λοχαγοί, ἀνθυπολοχαγοὶ καὶ σημαιοφόροι. Τὰ ἀξιώματα ταῦτα καταλαμβάνουσιν οἱ διακρινόμενοι ἐν τῷ «στρατῷ τῆς σωτηρίας» οὐ μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες, αἱ ψάλλουσαι συνήθως τὸ ἀλληλούϊα ἐν ταῖς συναθροίσεσι καὶ τούτου ἕνεκα καλούμεναι «στρατιῶται τοῦ ἀλληλούϊα». Πρὸς μόρφωσιν τῶν ἀξιωματικῶν ὑπάρχουσιν ἴδια στρατιωτικὰ σχολεῖα. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸν «στρατὸν τῆς σωτηρίας», μάλιστα οἱ ἀξιωματικοί, φέρουσιν ἰδίας στολάς, ἐρυθρὰς μὲν οἱ ἄνδρες, κυανᾶς δὲ αἱ γυναῖκες. Αἱ σημαῖαι αὐτῶν εἶναι ἐρυθραί, φέρουσαι ἐν τῷ μέσῳ δύο διασταυρούμενα ξίφη καὶ ὄφιν ἐπὶ σταυροῦ, κάτωθεν δ' αὐτοῦ τὰς λέξεις «αἷμα καὶ πῦρ», δι' ὧν δηλοῦται τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ πῦρ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐξ ὧν ἡ σωτηρία. Ἡ ὅλη κοινότης ἔχει διοργανωθῆ στρατιωτικῶς καὶ αἱ ἐνέργειαι τῶν μελῶν αὐτῆς χαρακτηρίζονται δι' ἐκφράσεων στρατιωτικῶν. Οὕτω π. χ. ἡ δρᾶσις τοῦ «στρατοῦ τῆς σωτηρίας» καλεῖται πόλεμος κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ διαβόλου, ἄλωσις διὰ τὸν Χριστόν, οἱ τόποι, ἔνθα ἡ λατρεία, στρατῶνες καὶ οἱ τόποι, ἔνθα διαμένουσι, καταλύματα. Ὁμιλοῦσι περὶ βομβῶν σωτηρίας, περὶ λογχῶν, περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ ἐδάφους, προσβολῶν καὶ ἐφόδων κατὰ πόλεων, κανονιοβολισμῶν, ἀναπετάσεως τῆς σημαίας, περὶ τροπαίων καὶ ἑξῆς. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ «στρατοῦ τῆς σωτηρίας» ἐλαχίστην ἀποδίδουσι σημασίαν εἰς τὴν πίστιν, ἀπαιτοῦντες ἰδίᾳ ἠθικὴν μεταβολὴν διὰ τῆς μετανοίας καὶ βίον ἠθικόν. Προσδέχονται Χριστιανοὺς ἐξ ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ Ἰουδαίους, Μωαμεθανοὺς καὶ ἐθνικούς, μὴ ἀναγκάζοντες αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείπωσι τὰς Ἐκκλησίας των καὶ τὰς θρησκευτικὰς των ἰδέας. Διὰ τὰ μέλη τοῦ «στρατοῦ τῆς σωτηρίας» ἀρκεῖ νὰ πιστεύσωσιν ὅτι διὰ τῆς πτώσεως εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος τελεία διαφθορά, ἐξ ἧς δύναταί τις διὰ τῆς μετανοίας νὰ σωθῇ. Τὸ βάπτισμα καὶ ἡ εὐχαριστία οὐδεμίαν ἔχουσι σημασίαν, οὐδὲ ἐπιφέρουσι σωτηρίαν. Ἡ λατρεία αὐτῶν εἶναι ἁπλῆ. Κατ' ἀρχὰς ψάλλουσιν ἐκκλησιαστικὰ τινα ᾄσματα, παρακινοῦντες τοὺς παρευρισκομένους νὰ συμψάλλωσιν. Ἔπειτα εἷς τῶν ἀξιωματικῶν ἀναγινώσκει περικοπὴν ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς, τὴν ὁποίαν ἑρμηνεύει συντόμως μετὰ προτροπῶν καὶ ἠθικῶν συμβουλῶν. Μετὰ ταῦτα ψάλλουσι πάλιν ᾆσμά τι, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου ἐγείρονταί τινες τῶν παρόντων μελῶν καὶ διηγοῦνται δι' ἁπλῆς καὶ συγκινητικῆς διηγήσεως τὴν εὐτυχίαν, ἣν αἰσθάνονται νῦν ἀπαρνηθέντες τὴν ἁμαρτίαν καὶ προσελθόντες εἰς τὸν «στρατὸν τῆς σωτηρίας». Εἰς τὰς διηγήσεις ταύτας ἀποδίδουσι μεγάλην ἀξίαν, διότι δι' αὐτῶν κατορθοῦσι νὰ πείσωσι πολλοὺς νὰ ἀπαρνηθῶσι τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀκολουθήσωσι τὴν ἀρετήν. Μετὰ ταῦτα ψάλλουσι διάφορα ᾄσματα, ἐνῷ δὲ ψάλλονται ταῦτα, γίνονται συλλογαὶ ἐράνων ὑπὲρ τῶν πτωχῶν. Τέλος γονατίζουσιν οἱ ἀξιωματικοὶ μετὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν βουλομένων ἐκ τῶν παρευρισκομένων, ὑψοῦσι τὰς χεῖρας, τὰς λόγχας ὡς λέγουσι, πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ προσεύχονται, παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν νὰ πέμψῃ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ προσελκύσῃ τοὺς παρόντας ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς διαφθορᾶς εἰς τὴν ἀρετήν. Αἱ προσευχαὶ αὗται εἶναι τόσον θερμαί, τόσον ἐγκάρδιαι καὶ συγκινητικαί, ὥστε πολλοὶ τῶν παρευρισκομένων κλαίοντες καὶ στενάζοντες ἐξομολογοῦνται τὰς ἁμαρτίας των, ζητοῦντες δι' αὐτοὺς συγχώρησιν. Τότε προτρέπονται να γονατίσωσιν ἐπὶ τοῦ «θρονίου τῆς μετανοίας», οἱ δὲ πράξαντες τοῦτο ἐγγράφονται εἰς τὸν «στρατὸν τῆς σωτηρίας». Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1922 ὁ «στρατὸς τῆς σωτηρίας» ἐργάζεται εἰς 73 χώρας, διαιρούμενος εἰς 12.221 σώματα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμμίσθων ἀξιωματικῶν ἀνέρχεται εἰς 25 217, τῶν δὲ ἀμίσθων εἰς 74.469 καὶ τῶν ψαλτῶν εἰς 30 943. Ἐκδίδουσιν 83 περιοδικὰ καὶ συντηροῦσι 1.286 κοινωνικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα. Κ. Ι. Δ.

Σωτηρία (Salus) */Μυθολ./*. Ρωμαϊκὴ θεότης, σαβελλικῆς κατά τινας καταγωγῆς, προσωποποίησις τῆς ἐννοίας τῆς σωτηρίας. Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὰ ἔπη τῶν Σαλίων (Salus publica) ὁμοῦ μετὰ τῆς *Εἰρήνης* καὶ *Ὁμονοίας*, ὡς προστάτις τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας. Ἀργότερον ἔλαβε χαρακτῆρα ἰδιωτικώτερον, ταυτισθεῖσα κατά τι μετὰ τῆς *Τύχης* (Fortuna), ἀπὸ δὲ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἐπιδαυρείου λατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς *Ὑγιείας* (Γ΄ π. Χ. αἰὼν) ἐταυτίσθη πλήρως μετὰ τῆς τελευταίας. Ὁ ἀρχαιότερος αὐτῆς ναὸς ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου λόφου, τοῦ ὁποίου τὸ πρὸς Β. τμῆμα ἐκαλεῖτο collina Salutaris. Ἡ ἀρχαιοτέρα πρὸς τιμήν της τελετὴ ἦτο τὸ augurium Salutis, ἐτησία κατ' ἀρχάς, καθ' ἣν ἀνεπέμποντο δεήσεις ὑπὲρ τῆς γενικῆς εὐημερίας· εἶτα ἐτελεῖτο εἰς ἐξαιρετικὰς μόνον περιστάσεις. —Π.

Σωτηριάδης, ***Γεώργιος***. Ἕλλην φιλόλογος, ἀρχαιολόγος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου καὶ ἀκαδημαϊκός, γεννηθεὶς ἐν Σιδηροκάστρῳ τῆς Μα-

Digitized by Google

κεδονίας τῷ 1852. Ἐσπούδασε τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ γενετείρᾳ του, κατόπιν δὲ ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἐφοίτησεν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. Ἐπεράτωσε τὰς σπουδάς του καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν Μονάχῳ. Ἤρξατο τοῦ συγγραφικοῦ του ἔργου τῷ 1877. Μετὰ τὰς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ σπουδάς του ἐδίδαξεν ἐν Ὀδησσῷ, Φιλιππουπόλει, Ἰωαννίνοις καὶ Ἀθήναις, ἀπὸ δὲ τοῦ 1892 ἐδημοσιογράφησεν εἰς τὴν «Ἐφημερίδα» τοῦ Κορομηλᾶ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη. Κατόπιν, παραιτηθεὶς τῆς θέσεως τοῦ γυμνασιάρχου, διωρίσθη ἔφορος ἀρχαιοτήτων, ἐπροτίμησε δὲ τὴν θέσιν ταύτην ὡς συμφωνοτέραν πρὸς τὰς ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς σπουδάς, εἰς ἃς κατέγινεν ἐν Βόννῃ, Βασιλείᾳ καὶ Μονάχῳ. Ὡς ἔφορος ἀρχαιοτήτων ἐξετέλεσε πλείστας ἀνασκαφὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας ἐν Θέρμῳ τῆς Αἰτωλίας, ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν του τούτων καὶ ἄλλων, ἐν Αἰτωλίᾳ, Δωδώνῃ, Θήβαις, Σελλασίᾳ κτλ. ἐδημοσίευσε πλείστας πραγματείας εἰς τὴν «Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα» καὶ εἰς ἄλλα ξένα περιοδικὰ καὶ εἰς τὰ «Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν». Ἡ πραγματεία του «Περὶ τῆς τοπογραφίας τῶν ἀρχαίων Θηβῶν» ἐδημοσιεύθη δαπάνῃ τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῷ 1904. Τῷ 1912 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, τῷ δὲ 1926 παρετάθη ἡ καθηγεσία του ἐπὶ τετραετίαν ἐν τῷ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἱδρυθέντι πανεπιστημίῳ, οὗτινος διετέλεσε καὶ πρῶτος πρύτανις. Τῷ 1928 ἤρχισε τὰς ἐν Δίῳ παρὰ τὴν Κατερίνην ἀνασκαφάς, καθὼς καὶ τὰς ἐν Μαραθῶνι ἐρεύνας του. Τῷ 1925 ἐγένετο τακτικὸν μέλος τῆς ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων του καταλέγονται: «Ἱστορία τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος», «Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι καὶ ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἐν Τουρκίᾳ» (γερμανιστί), «Ὁ Μένανδρος καὶ ἡ ἀρχαία κωμῳδία». Ὁ δισεκατομμυριοῦχος τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν», «Τὰ ἑλληνικὰ στρατόπεδα ἐν Μακεδονίᾳ», «Τὰ ἐλλειψοειδῆ κτίσματα τοῦ Θέρμου», «Ἡ ἀκρόπολις καὶ τὸ μουσεῖον αὐτῆς». Μετέφρασεν ἐπίσης τὴν τριλογίαν «Ὀρέστεια» τοῦ Αἰσχύλου, τὴν «Ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας» τοῦ Κρουμβάχερ κτλ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». θ. β.

— **Σωτηριάδης, *Δαμιανός***. Ἕλλην μικροβιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1878. Διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1899), τελειοποιηθεὶς ἐν Παρισίοις, διετέλεσεν ἐπιμελητὴς τοῦ Παμπουκείου ἰνστιτούτου (1895—1903), ἵδρυσε τὴν «Ἑταιρείαν ὑγιεινῆς» (1915) καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς εὐρωπαϊκὰ καὶ ἑλληνικὰ ἰατρικὰ περιοδικὰ πολλὰς ἐργασίας, ἐν αἷς αἱ ἑξῆς: «Les serums opalescents et lactoscents», «Acétonémie et la séroréaction Vidal», «Examen du sang du paludisme», «La séroréaction de Wassermann dans 48 cas de lèpre», «Le B. typhique dans le cerveau d'un typhique», «Ἀζωθαιμία καὶ ἀζωτουρία» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Σ. Λιβιεράτου. «Ὀροαντιδράσεις Βάσσερμαν ἐν τῇ προϊούσῃ παραλύσει», «Αἱματολογικὴ ἔρευνα ἐπὶ συνυπάρξεως ἑλομιάνσεως καὶ φυματιώσεως», «Συνύπαρξις βακτηριδίων φυματιώσεως καὶ λέπρας», «Πειραματικὴ ἔρευνα ἐπὶ τῶν διαταραχῶν τοῦ ἀλκαλικοῦ ἀποταμιεύματος τοῦ αἵματος κατὰ τὰς μολύνσεις» κ. ἄ. Μετὰ τῶν ἰατρῶν Δρ. Παμπούκη καὶ Γ. Θώμη ἐξέδωκε τὸ ἔργον «Φυσικοχημικαὶ ἐφαρμογαὶ ἐν τῇ ἰατρικῇ» (1932), τυχὸν τοῦ συμβουλιδείου βραβείου. ο. ρ.

— **Σωτηριάδης, *Ἰωάννης***. Ναύαρχος τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐπιστημονικῆς μορφώσεως ἀξιωματικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1836 πρώτην ἐπὶ βασιλείας Ὄθωνος προσπάθειαν πρὸς δημιουργίαν στόλου. Κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, ἐκ πατριωτισμοῦ καὶ μεγάλης πρὸς τὴν θάλασσαν κλίσεως, ἠκολούθησε, παῖς εἰσέτι ὤν, τὸν ἐκ τῶν ναυμάχων τῆς ἐπαναστάσεως Λεμπέσην, ἐπιβιβασθεὶς τοῦ πλοίου τούτου ἐξ Αἰγίου, ὅπου συχνὰ μετέβαινε μετὰ τοῦ πατρός του, καὶ διατελέσας γραμματεὺς αὐτοῦ. Μεταβὰς βραδύτερον εἰς Ἀγγλίαν ἐσπούδασε τὰ ναυτικὰ εἰς τὴν ἐν Portsmouth ναυτικὴν σχολήν. Ναυτικὸς σύμβουλος ἐπί τινα χρόνον τοῦ πρώτου ἐν Λονδίνῳ πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος Σπυρίδωνος Τρικούπη, κατετάγη εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον, ἐν ᾧ ὑπηρέτησεν ὡς τακτικὸς Ἄγγλος ἀξιωματικὸς ἱκανὰ ἔτη, καὶ δὴ ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς φρεγάτας «Μαδαγασκάρη», δι' ἧς ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα. Παραιτηθεὶς τότε τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ κατετάγη εἰς τὸ ἑλληνικὸν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποπλοιάρχου. Πρῶτος ἐπιστήμων ἐκπαιδευτὴς τοῦ τότε δημιουργουμένου στόλου, προσήνεγκε μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὸ ναυτικόν, εἰς ὅ, μετὰ τῶν βραδύτερον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν καταταγέντων διαπρεπῶν ἀξιωματικῶν Α. Παλάσκα καὶ Κουμελᾶ, ἔδωσε τὴν ὤθησιν διὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν καὶ ὀργανωτικὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ. Προαχθεὶς εἰς ναύαρχον τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου καὶ ἱκανὰ ὑπηρετήσας ἔτη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦτον, ἀπεβίωσε τῷ 1874.

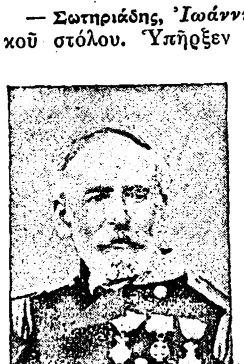

Ἰωάννης Σωτηριάδης.

Σωτηριάνικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 174. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ ἐλαιοτριβεῖα. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 279) ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Τρικότσοβα*. —π.

Σωτηρίας *νῆσοι* (γαλλ. Iles du Salut) *[Γεωγρ.]*. Ὁμὰς τριῶν μικρῶν νήσων τῶν ἀκτῶν τῆς γαλλικῆς Γουυάνης, κειμένων εἰς ἀπόστασιν 7 μιλίων ἀπὸ τῆς παραλίας καὶ ἔναντι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Κουρού. Καταλαμβάνουσιν ἔκτασιν 3 περίπου μιλίων ἑκάστη, εἶναι δὲ κατάφυτοι καὶ ὀνομάζονται *Βασιλική*, τοῦ *Ἁγίου Ἰωσὴφ* καὶ τοῦ *Διαβόλου*. Ἡ τελευταία αὕτη εἶναι γνωστὴ ὡς τόπος ἀπομονώσεως βαρυποινιτῶν καταδίκων. χ. δ.

Σωτηρίδας. Ἕλλην γραμματικὸς καὶ μετρικὸς ἐξ Ἐπιδαύρου, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Καλιγούλα. Ἔγραψε, κατὰ Σουΐδαν, ὁμηρικὰς ζητήσεις, ὑπόμνημα εἰς Μένανδρον καὶ ἕτερον εἰς Εὐριπίδην, πραγματείαν περὶ κωμῳδίας, περὶ μέτρων καὶ ἱστορίαν πιθανώτατα μουσικῆς εἰς τρία βιβλία, ὧν οὐδὲν μᾶς διεσώθη. Τὴν ἱστορίαν ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς ἢ συζύγου του Παμφίλης. γ. μ. β.

σωτηριολογία (ἡ). Ἡ περὶ τῆς σωτηρίας διδασκαλία, τὸ τμῆμα τῆς δογματικῆς τὸ πραγματευόμενον τὰ τῆς σωτηρίας. Ἐπειδὴ ἡ σωτηρία προέρχεται ἐκ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς προσοικειώσεως αὐτοῦ διὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν μυστηρίων, ἡ σωτηριολογία ἐν τῇ δογματικῇ περιλαμβάνει τὰ ἀκόλουθα κεφάλαια: περὶ τοῦ Χριστοῦ (τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ), περὶ τῆς προσοικειώσεως (κλήσεως, ἀναγεννήσεως, δικαιώσεως καὶ ἁγιασμοῦ), περὶ Ἐκκλησίας καὶ περὶ μυστηρίων. κ. ι. δ.

Σωτήριον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Λαρίσης, πρότερον καλούμενον *Γιαχαλάρ*. Κάτ. (1928) 238. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 280) ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Πέτρα*. —π.

σωτήριος, *—α, —ον*· ὁ σῴζων, ὁ ἀπαλλάσσων ἀπὸ κινδύνου, ἀπὸ κακοῦ, σωστικός: «σωτήριον φάρμακον»· || «σωτήριον ἔτος» τὸ ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἀριθμούμενον: «ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἐννεακοσιοστῷ τριακοστῷ τρίτῳ».

Σωτηρίου, *Γεώργιος*. Φιλόλογος ἐκ Σάμου (1849—1930). Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν Ἀθήναις καὶ Γερμανίᾳ, ἐχρημάτισε δὲ καθηγητὴς καὶ γυμνασιάρχης τοῦ Πυθαγορείου γυμνασίου Σάμου καὶ γυμνασιάρχης τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς Σμύρνης. Ἐπίσης ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Κρήτῃ καὶ γυμνασιάρχης ἐν Μοναστηρίῳ καὶ Ἰωαννίνοις. Ἐξέδωκε τὸν «Κατὰ Λεωκράτους» λόγον τοῦ Λυκούργου καὶ συνέγραψε τὴν «Φιλολογικὴν ἐπιστολὴν πρὸς Ἀλφρέδον Ἐμιρσῶνα, ἤτοι ἑρμηνευτικῆς καὶ κριτικῆς παραχορηγήματα». ι. δ. β.

— **Σωτηρίου, *Γεώργιος Α.*** Ἕλλην ἀρχαιολόγος, εἰδικῶς τῆς χριστιανικῆς καὶ βυζαντινῆς τέχνης, γεννηθεὶς ἐν Σπέτσαις τῷ 1880. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ (1899) καὶ τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1904), μετέβη δὲ εἶτα εἰς Γερμανίαν καὶ Αὐστρίαν πρὸς σπουδὴν τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἱστορίας καθόλου τῆς χριστιανικῆς καὶ βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἐπιγραφικῆς καὶ ἐργασθεὶς εἰς τὰ φροντιστήρια καὶ ἰνστιτοῦτα Λειψίας, Βερολίνου καὶ Βιέννης παρὰ τοῖς καθηγηταῖς: V. Gardthausen, Nik. Müller, O. Wulff καὶ Josef Strzygowski. Διετέλεσε τὸ πρῶτον καθηγητὴς τοῦ διδασκαλείου καὶ ἀρσακείου Λαρίσης (1908), εἶτα δὲ καὶ καθηγητὴς ἐν γυμνασίοις τῶν Ἀθηνῶν (1912—1915). Ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου 1915 διωρίσθη ἔφορος τῶν βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων κατὰ δὲ τὸ 1923 τῷ ἀνετέθη καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ βυζαντινοῦ μουσείου Ἀθηνῶν, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐταξινόμησεν ἐν τοῖς ἰσογείοις τῆς ἀκαδημίας, διωργάνωσε δὲ αὐτὸ ὡς νέον μουσεῖον τῷ 1930 εἰς τὸ μέγαρον τῆς δουκίσσης τῆς Πλακεντίας (ἐν ὁδῷ Κηφισίας) ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Γ' ἐν Ἀθήναις συνεδρίου τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν. Τῷ 1924 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἐπιγραφικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Τῷ 1926 ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός· ὁμοίως ἐξελέγη τῷ 1930 ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς ρουμανικῆς Ἀκαδημίας. Μετέσχεν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως εἰς τὰ ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ Βελιγραδίῳ, κατὰ τὰ ἔτη 1924 καὶ 1927, συγκροτηθέντα συνέδρια τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν.

Κατ' ἐντολὴν τοῦ κράτους καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐνήργησε μεγάλας ἀνασκαφάς: ἐν Θεσαλονίκῃ μετὰ τὴν πυρκαϊὰν τοῦ ἔτους 1917, ἐν τῇ βασιλικῇ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ὅπου ἀνεῦρε τὴν ἐκτεταμένην κρύπτην τοῦ ναοῦ μετὰ τοῦ κιβωρίου τοῦ μάρτυρος (ἐδημοσιεύθη ἐν «Ἀρχαιολογικῷ Δελτίῳ Ὑπουργείου Παιδείας» τοῦ ἔτους 1918), ἐν Ἐφέσῳ (κατὰ τὰ ἔτη 1921 καὶ 1922), ὅπου ἀνεῦρε τὸν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἱδρυθέντα μέγαν σταυρικὸν ναὸν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (ἐδημοσιεύθη ἐν «Ἀρχαιολογικῷ Δελτίῳ» τοῦ ἔτους 1922), ἐν Νέᾳ Ἀγχιάλῳ (1924—1929), ὅπου ἀνεῦρε τὰ κυριώτερα χριστιανικὰ μνημεῖα (βασιλικὰς τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος) τῆς ἀγνώστου μέχρι τοῦδε παλαιοχριστιανικῆς πόλεως τῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας (ἐδημοσιεύθη εἰς ὁλόκληρον τὸν τόμον τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος» τοῦ ἔτους 1929 μετὰ παραρτήματος τῶν μέχρι τοῦδε ἀνευρεθεισῶν ἐν Ἑλλάδι παλαιοχριστιανικῶν μνημείων), ἐξετέλεσε δὲ καὶ ἄλλας μικροτέρας ἀνασκαφάς, ὡς ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἀνεῦρε τῷ 1916 τὴν χριστιανικὴν βασιλικὴν παρὰ τὸν Ἰλισσὸν (ἐδημοσιεύθη ἐν «Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι» τοῦ ἔτους 1919), ἐν τῷ Κάστρῳ Χλουμουτσίου, ὅπου ἀνεῦρε τῷ 1918 τὸ φραγκικὸν νομισματοκοπεῖον (ἐδημοσιεύθη ἐν «Journal intern. d'archéol. numismatique» τῷ 1919) ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας, ὅπου ἀνεῦρε τὸν βυζαντινὸν ναὸν τοῦ Θ' αἰῶνος Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (ἐν «Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι» τοῦ ἔτους 1924) κ. ἄ.

Ἐκ τῶν λοιπῶν μελετῶν του ἀναφέρομεν: «Ὁ Χριστὸς ἐν τῇ τέχνῃ» (1914), «Καλὸς ποιμὴν Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου» («Ἀρχ. Ἐφ.», 1915), «Ἐρείπια βυζαντινοῦ ναοῦ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου» («Ἀρχ. Δελτ.» 1916), «Χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς νήσου Χίου» («Α. Δ.», 1916), «Ἡ μονὴ τοῦ Μ. Σπηλαίου» («Α. Δ.», 1918), «Ἡ μονὴ Φανερωμένης Σαλαμῖνος» («Ἐπετηρὶς Ἑταιρ. Βυζ. σπουδῶν», 1924), «Ἡ μονὴ τῆς ἁγίας Λαύρας» («Ἡμερ. Μ. Ἑλλάδος», 1925), «Ἡ μονὴ τῆς Νταοὺ-Πεντέλης» («Ἡμερ. Ὁδοιπ. Συνδέσμου», 1925), «Ἡ μονὴ Ὀλυμπιωτίσσης Ἐλασσῶνος» («Ἐπ. Ἑτ. Βυζ. σπ.», 1927), «Ἡ μονὴ τοῦ Τσάγεζι Θεσσαλίας» («Ἐπ. Ἑ. Β. σπ.», 1928), «Ἡ βασιλικὴ τῆς Καλαμπάκας» («Ἐ Ἑ. Β. σπ.», 1929), «Αἱ μοναὶ τῶν Μετεώρων» «(Ἐπ. Ἑ. Β. σπ.», 1932), «Τὸ κάστρον τῶν Ρωγῶν Ἠπείρου» («Ἠπειρ. Χρονικά», τόμ. Β'), «Ἡ κατακόμβη τῆς νήσου Μήλου» («Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν», 3, 1928), «Ἀραβικὰ λείψανα ἐν Ἀθήναις» («Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν», 4, 1929), «Τὸ ἔνδυμα τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου» («Γρηγ. Παλαμᾶς» Θεσσαλονίκης, τοῦ ἔτους 1919), «Τὸ ὁράριον τοῦ διακόνου» («Ἐπιστημ. Ἐπετηρὶς Θεολογ. σχολῆς πανεπιστημίου Ἀθηνῶν», Α' 1926), «Ὁδηγὸς τοῦ βυζαντινοῦ μουσείου Ἀθηνῶν» (β' ἔκδ. ἑλλην. καὶ γαλλ., 1931), ἔργα λαϊκὰ ἐκδοθέντα εἰς τὸν «Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων» κλπ.: «Τὸ Ἅγιον Ὄρος», «Ἡ Ἁγία Σοφία», «Τὰ χριστιανικὰ μνημεῖα Μ. Ἀσίας» (καὶ εἰς β' ἔκδ.) καὶ πλεῖσται ἄλλαι μελέται εἰς περιοδικά, ἐφημερίδας κλπ. Ἐκ τῆς συνεργασίας του εἰς ξένα σχετικὰ πρὸς τὸν κλάδον του περιοδικὰ καὶ ἀναμνηστικὰ τεύχη, πλὴν βιβλιοκρισιῶν κλπ., σπουδαιότερα εἶναι: «Βυζαντιναὶ ἀνάγλυφοι εἰκόνες» ἐν «Recueil d' études byzantines, dédiés à la mémoire de Kondakov» (Prague 1926), «Bulletin de l' art byzantin 1924—1928» (ἐν «Byzantion», Bruxelles 1929, τόμ. IV), «Βυζαντιναὶ βασιλικαὶ Μακεδονίας καὶ Παλαιᾶς Ἑλλάδος» (ἐν «Byzant Zeitschrifft» Μονάχου, τόμ. 30, 1930), «La sculpture sur bois dans l' art byzantin» (ἐν «Mélanges Charles Diehl», Paris 1931), «Die Ausgrubungen christl. Denkmäler in Griechenland» (ἐν «Bull. de l' Académie Roumaine», sect. hist. XI 1924), «Die byzantinische Malerei des XIII Jahrh. in Griechenland» (ἐν «Ἑλληνικά», Α' 1929), «Peintures murales byzantines du XI s. dans la crypte de St Luc en Phocide» (ἐν «Actes du III congrès international des études byzantines d' Athènes», 1932) κ. ἄ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». —α

—**Σωτηρίου, *Ζήσης***. Μακεδὼν ἐξ Ὀλύμπου, ἀγωνιστὴς τοῦ 1821. Συνεπολέμησε μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Ἐμμανουὴλ Παπᾶν ἐπαναστατῶν τῆς Χαλκιδικῆς καὶ μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς αὐτόθι ἐπαναστάσεως ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας ἔν τε τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1834. Λόγιος ὤν, κατεγίνετο περὶ τὴν πατριωτικὴν φιλολογίαν τοῦ Ἀγῶνος καὶ ἐξέδιδε διάφορα φυλλάδια. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν Ὀλυμποχωρίων, γέρων ἤδη καὶ ἀρχιφύλαξ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς ἀκροπόλεως, ἐξέδωκε τὸ ἔργον: «Τὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ ἀνατολικῷ ζητήματι» (Ἀθῆναι 1878), εἶδος ὑπομνήματος πρὸς τὰς ἐξ μεγάλας Δυνάμεις καὶ τοὺς διπλωμάτας περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἐπαναστατησασῶν χωρῶν. τ. ε. ε.

Σωτηρίτσα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καπίτσα*.

Σωτήριχος. Ἀρχαῖος Ἕλλην μαθηματικὸς ἐξ Ἀλεξανδρείας γράψας, πλὴν ἄλλων, «Ὑπομνήματα

Digitized by Google

εἰς τὸ ἔργον τοῦ Νικομάχου τοῦ Γερασηνοῦ «Ἀριθμητικὴ εἰσαγωγή». Ε. ΔΙ. Κ.

— **Σωτήριχος.** Ἀρχαῖος Ἕλλην ἐπικὸς ποιητὴς ἐξ Ὑάσεως ἢ Ὀάσεως τῆς Λιβύης, ἀκμάσας κατὰ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα, ἐπὶ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ, οὗ ἔγραψε καὶ ἐγκώμιον. Ἔργα τοῦ Σωτηρίχου ἀναφέρονται: τὸ μυθολογικὸν ἔπος «Βασσαρικά», ἤτοι διονυσιακὰ εἰς 4 βιβλία, «Τὰ κατὰ Πάνθειαν τὴν Βαβυλωνίαν», «Τὰ κατὰ Ἀριάδνην», «Πύθων ἢ Ἀλεξανδρειακός» καὶ ἄλλα ἱστορικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ περιεχομένου, ὡς: «Βιβλιογραφία Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως», «Ἱστορίαι Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος». ἔπος ἱστορικόν, ἐν ᾧ περιείχετο ἡ ἅλωσις τῶν Θηβῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, «Καλυδωνιακά» καὶ «Περὶ τῆς Ὑάσεως ἢ Ὀάσεως» (τῆς πατρίδος αὐτοῦ). Ἐκ τούτων πάντων μόνον ἀποσπάσματά τινα διεσώθησαν. Ε. ΔΙ. Κ.

Σωτήριχος, *μάρτυς.* Οὗτος μετὰ τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Οὐαλεντίνου ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορτάζονται τὴν 24 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

—**Σωτήριχος,** ἐπίσκοπος *Κερκύρας.* Ἀναφέρεται ὡς μετασχὼν εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι συνελθοῦσαν Οἰκουμενικὴν σύνοδον τοῦ 451. Π. Θ. Σ

—**Σωτήριχος** *Παντεύγενος.* Θεολόγος, ὅστις, ὅτε ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180) ἠγέρθη καὶ τὸ ζήτημα ἐὰν ὁ Χριστὸς προσήνεγκε τὴν ὑπὲρ τοῦ κόσμου θυσίαν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἢ τῇ ἁγίᾳ Τριάδι καθόλου, καὶ ἑπομένως καὶ ἑαυτῷ, ἐδέχθη μετά τινων θεολόγων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὴν πρώτην γνώμην ἐκ δογματικῶν λόγων, διότι, ὡς ἔλεγεν ὁ Σωτήριχος, ἐὰν δεχθῇ τις ὅτι ὁ Χριστὸς προσέφερε τὴν θυσίαν εἰς ἑαυτὸν «εἰς δύο πρόσωπα πάντως ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς διαστήσεται». Πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου συνεκλήθη σύνοδος (1156), ἥτις κατέκρινε τὴν γνώμην τοῦ Σωτηρίχου καὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτόν. Τότε ὁ Σωτήριχος ἔγραψε διάλογον, ἐν ᾧ θεολογικῶς ὑπεστήριξε τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ δευτέρα σύνοδος (1158) κατεδίκασεν αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. Ἀναίρεσιν τοῦ διαλόγου τοῦ Σωτηρίχου ἔγραψεν ὁ Νικόλαος ὁ Μεθώνης, ὅστις ἔγραψε καὶ τρεῖς λόγους πρὸς τὸν Μανουὴλ κατὰ τοῦ Σωτηρίχου.

Τὸν διάλογον τοῦ Σωτηρίχου ἐξέδωκε πρῶτος ὁ Τάφελ (Annae Comnenae Suppl. 1832, σ. 8—17), ἔπειτα ὁ Μάϊ (Suppl. Ron 1884, σ. 3—15), ὅστις ἐξέδωκε καὶ τὸ κείμενον τῶν πρακτικῶν τῆς συνόδου τοῦ 1156, καὶ τέλος ὁ Ντραίζεκε (Zeitsch. für wiss. Theol. 1886, σ. 224—237). Τὴν ἀπολογίαν τοῦ Σωτηρίχου κατὰ τῆς συνόδου ἐξέδωκεν ὁ Ἰωάννης Σακελίων (Πατμ. Βιβλ. 1870, σ. 328—331), καὶ τοὺς δύο τελευταίους λόγους τοῦ Νικολάου Μεθώνης (ὁ πρῶτος, φαίνεται, ἔχει ἀπολεσθῇ) ὁ Δημητρακόπουλος (Ἐκκλ.Βιβλ. 1866, σ. 321—380). Κ. Ι. Δ.

σωτηριώδης,—*ους* (ὁ,ἡ),—*ες* (τό)' ὁ φέρων σωτηρίαν, σωτήριος, σωστικός: «σωτηριώδης ἐνέργεια».

Σωτηρόπολις *[Βυζαντ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (βλ. *Γιάλοβα*).

Σωτηρόπουλος, *Παναγιώτης.* Ὑποσωματάρχης ἐκ Ναυπακτίας, ἀποκαλούμενος *Κραββαρίτης* καὶ *Γιώτης.* Οὗτος, πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὸ Μεσολόγγιον ὁ καπετὰν Κώστας Χορμοβίτης ὁ Λαγουμτζῆς, κατεσκεύασεν, εἰδικώτατος ὤν, τὰς ὑπονόμους, δι' ὧν ἀνετινάχθησαν τουρκικὰ προχώματα, ἐξ οὗ πολλοὶ Τοῦρκοι εὗρον τὸν θάνατον. Ἦτο ἀνὴρ πεπροικισμένος ὑπὸ πολλῆς εὐφυΐας καὶ τόλμης. Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1825 ἐτοποθετήθη ἐπὶ τῆς Κλεισόβης ὡς ὑποφρούραρχος, θριαμβεύσας κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων (βλ. λ. *Κλείσοβα* [*Ἱστορ.*]).

Κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου ὁ Σωτηρόπουλος, ἡγούμενος τῆς φρουρᾶς τῆς Κλεισόβης, διεσώθη. Ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸ 1838 ἐν Αἰτωλικῷ. Χ. Γ. Ε.

—**Σωτηρόπουλος,** *Σωτήριος.* Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1831—1898). Σπουδάσας νομικά, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν ὡς πληρεξούσιος Τριφυλίας εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ 1863. Διακριθεὶς ἐν αὐτῇ καὶ καταγίνας ἰδιαιτέρως εἰς οἰκονομικὰς μελέτας, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Κωνσταντίνου Κανάρη τῷ 1864. Ταχθεὶς εἶτα εἰς τὸ Κουμουνδουρικὸν κόμμα, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὰς κυβερνήσεις Κουμουνδούρου 1865, 1870, 1876, 1877 καὶ 1880. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου Κουμουνδούρου ἐπεδίωξεν ἵν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κόμματός του συμπράττων μετά τινων ὁπαδῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπεσκελίσθη ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Δηλιγιάννη, παρέμεινε δὲ ἀνεξάρτητος καὶ ἡγούμενος εὐαρίθμου πολιτικῆς ὁμάδος. Τῷ 1893, παραιτηθέντος τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, ἕνεκα τῶν ἀναφυεισῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ὁ σχηματισμὸς κυβερνήσεως τὴν 9 Μαΐου 1893, ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ Δημητρίου Ράλλη, ἀνατραπείσης ἐν τῇ Βουλῇ τὴν 30 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ὁ Σωτηρόπουλος συλληφθεὶς ὑπὸ λῃστῶν περιήχθη αἰχμάλωτος ἐπὶ μῆνα εἰς τὰ ὄρη καὶ ἀφέθη ἐλεύθερος ἐπὶ καταβολῇ ἱκανῶν λύτρων. Ἔγραψε τὰς περιπετείας τῆς αἰχμαλωσίας του εἰς βιβλίον φέρον τὴν ἐπιγραφήν: «Τριάκοντα μιᾶς ἡμερῶν αἰχμαλωσία μου». Θ. Β.

Σωτῆρος *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θάσου τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 439. Ἔχει Τ. Τ. Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ ἐλαιοτριβεῖα. Π. Ν. Π.

—**Σωτῆρος** *[Παραλ. Γεωγρ.]* Ἐπίνειον τῆς βορειοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς Θάσου (πλάτ. 40° 43′ 50″ Β., μῆκ. 24° 34′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thaso and Lemnos). Ἔχει προβλῆτα φορτώσεως μεταλλευμάτων καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ φερωνύμου χωρίου. Ὑπὸ τῶν Τούρκων ὠνομάζετο *Καβαμίδ.* Σ. Ε. Λ.

— **Σωτῆρος,** *κάβο — [Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τοῦ βορείου Εὐβοϊκοῦ καὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας (πλάτ. 38° 39′ 10″ Β., μῆκ 23° 28′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels), 4 ½ μιλ. Β. ΒΔ. τῶν Πολιτικῶν. Εἶναι ἀπόληξις τοῦ ὄρους Κουρούμπλια τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Τελεθρίου. Σ. Ε. Λ.

— **Σωτῆρος** *Εὐεργέτου μονή* βλ. λ. *Εὐεργέτου* Σωτῆρος μονή.

— **Σωτῆρος** *μονή.* Μονὴ τῆς Εὐβοίας, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Κύμης τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας. Μοναχοὶ (1928) 16.

— **Σωτῆρος** *μονή.* Μονὴ κειμένη ἐν τῇ νησῖδι τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, ἱδρυθεῖσα ἀγνώστου πότε, πάντως ὅμως εἰς παρῳχημένην ἐποχήν, ὁπότε ἱδρύθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν τῇ νησῖδι κείμεναι μοναί. Ἡ μονὴ αὕτη, καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν κατὰ τὸ 1822, ἐπανιδρύθη ἐκ νέου κατὰ τὸ 1851 ὑπὸ τὴν μορφήν, ὑφ' ἣν σήμερον εὑρίσκεται. Νῦν ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα τῆς νήσου Ἰωαννίνων, ἔχει κοινὸν ἡγούμενον μετὰ τῆς μονῆς Ἐλεούσης καὶ περὶ τοὺς 70 μοναχούς.

— **Σωτῆρος** *μονή.* Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουν αἱ ἑξῆς μοναὶ ἐν Κρήτῃ: —1) Ἀγκαράθου, ἀνήκουσα εἰς τὴν κοινότητα Σαμπᾶ, μὲ 41 κατ. μοναχοὺς καὶ λαϊκούς. Ἐνταῦθα ἐμόνασαν ὁ Γεώργιος Παλαιόκαπας, ἡγούμενος καὶ ὕστερον ἐπίσκοπος Κισάμου. καὶ ὁ Μελέτιος Πηγᾶς, μοναχὸς καὶ ὕστερον πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἦτο δὲ καὶ ἕδρα τοῦ ἐπισκόπου Χερσονήσου. —2) Χαλέπας, μὲ 18 κατ., ἀνήκουσα εἰς τὴν κοινότητα Ἀϊμόνου (Ἀείμονος). Εἶναι παλαιοτάτη, κειμένη ἐπὶ τῶν βορείων κλιτύων τῆς Ἴδης καὶ εἶχε πρὸ τοῦ 1821 μοναχοὺς 70. Τότε κατεστράφη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τῷ 1822 (Αὔγουστον) ἡττήθησαν ἐνταῦθα οἱ Τοῦρκοι, τῷ δὲ 1867 (Μάϊον) ὡσαύτως παρὰ τὴν θέσιν Ἀράπη-Σπηλαιάν. —3) Καλοειδαινα, ἀρχαιοτάτη μονὴ ἐπὶ τοῦ Κεδρίου ὄρους, παρὰ τὸ χωρίον Ἄνω-Μέρος Ἀμαρίου, καταστραφεῖσα τῷ 1821 ὑπὸ τῶν Τούρκων. Σῴζεται μόνον ὁ ναὸς καὶ λειτουργεῖται ἐνίοτε. —4) Μονὴ Καλογράδων (Κεράμου) παρὰ τὴν Φουρνὴν Μεραμβέλλου Κρήτης. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ μονὴ ἦτο γυναικεία. Σῴζεται ὁ ναὸς ταύτης καὶ ἐρείπια τῶν κελλίων. Ε. Γ.

Σωτηρούδα *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καστανιῶν (Γκερμπασὲλ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 101. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βεργιατούρ.* Π. Ν. Π.

Σωτιανοί, ἢ *Σωτιᾶται* *['Αρχ.].* Κελτικὸς λαὸς ἐν Γαλατίᾳ, γείτων τῶν Ναρβώνων, Οὐοκατῶν καὶ Ταρουσατῶν. Οἱ Σωτιανοὶ ἐφημίζοντο ὡς ἐξαίρετοι ἱππεῖς καὶ λίαν δεξιοὶ μεταλλωρύχοι. Ὁ Ἀθήναιος (ΣΤ' 249 6) ἀναφέρει βασιλέα τινὰ αὐτῶν Ἀδιάτομον, περιστοιχιζόμενον, κατὰ συνήθειαν ἐθνικήν, ὑπὸ 600 πιστῶν, καλουμένων ἐπιχωρίως σιλοδούρων (ἑλληνιστὶ ἀποδιδομένην εὐχωλιμαῖοι)' οὗτοι, φέροντες τὴν αὐτὴν μετὰ τοῦ βασιλέως ἐσθῆτα, ὁμοίως αὐτῷ διαιτώμενοι καὶ συνδυναστεύοντες, ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συναποθάνωσι μετ' αὐτοῦ εἴτε ἐν πολέμῳ εἴτε ἄλλως πως ἀπέθνησκεν ὁ βασιλεύς. Π. Ν. Π.

Σωτίων. Ἕλλην φιλόσοφος, περιπατητικός, καταγόμενος ἐξ Ἀλεξανδρείας, ὅπου ἤκμασε περὶ τὸ 200—170 π. Χ. Εἶναι κυρίως γνωστὸς ἀπὸ τὸ ἔργον του «Διαδοχαὶ τῶν φιλοσόφων», τὸ ὁποῖον κατέστη τὸ πρότυπον πολλῶν ἄλλων μεταγενεστέρων συγγραμμάτων ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον, φαίνεται δὲ ὅτι τὸ μετεχειρίσθη ὡς πηγὴν εἰς μεγάλον βαθμὸν καὶ Διογένης ὁ Λαέρτιος, μολονότι ὄχι κατ' εὐθεῖαν, ἀλλ' ἐμμέσως. Τὸ ἔργον αὐτὸ περιελάμβανε 13 βιβλία, ὁ δὲ Ἀθήναιος (VIII, 336D) ἀναφέρει καὶ ἄλλο ἔργον, εἰδικῶς πραγματευόμενον τοὺς Σίλλους τοῦ Τίμωνος. Αἱ Διαδοχαὶ εἰσάγουν ὡς κατευθύνουσαν ἀρχὴν κατὰ τὴν κατάταξιν τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν θεωριῶν τὴν σχέσιν μεταξὺ διδασκάλων καὶ μαθητῶν - διαδόχων καὶ προσπαθοῦν νὰ καθορίσουν καὶ τὴν ἀμοιβαίαν σχέσιν μεταξὺ τῶν διαφόρων σχολῶν ἐκ τοῦ ὅτι συχνάκις ὁ ἱδρυτὴς μιᾶς νέας σχολῆς ὑπῆρξε μαθητὴς προηγουμένης. Ἀλλὰ τὸ δεύτερον τοῦτο δὲν κατορθοῦται νὰ ἐφαρμοσθῇ τελείως, ὥστε νὰ δοθῇ εἰς τὸν ἀναγνώστην μία συνολικὴ ἐποπτικὴ γνῶσις τῆς φιλοσοφικῆς κινήσεως. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι χωρίζει τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ τὴν ἀνάγει εἰς διπλῆν γενεαλογικήν, οὕτως εἰπεῖν, ῥίζαν, τὴν ἰωνικὴν καὶ τὴν ἰταλικήν. Εἰς τὴν πρώτην κατατάσσει τοὺς ὑλοζωϊστάς, τὴν Ἀθηναϊκὴν σχολὴν κ. λ. π., εἰς δὲ τὴν δευτέραν τοὺς ἀτομιστάς, τὸν Ἡράκλειτον, Πυθαγόραν, τοὺς σοφιστὰς κ. λ. π. (πρβ *Ueberweg-Praechter* (I), *Zeller* (III) καὶ ἐν *Pauly-Wissowa,* ἐν λέξει).

— **Σωτίων.** Ἕλλην φιλόσοφος, γνωστὸς ἰδίως ἐπειδὴ ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Σενέκα, περὶ τὸ 20—30 μ.Χ., ὃν εἰσήγαγεν εἰς τὰς πυθαγορικὰς θεωρίας. Ἡ κυρία περὶ αὐτοῦ πηγὴ εἶναι ἡ ὑπ' ἀριθ. 108 ἐπιστολὴ τοῦ Σενέκα καὶ ἀποσπάσματα ἔργου «Περὶ ὀργῆς», ἅτινα ἀναφέρονται παρὰ Στοβαίῳ. Ὁ Σωτίων ἀνῆκεν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Σεξτίου, γεννηθέντος περὶ τὸ 70 π. Χ. καὶ ἱδρύσαντος μίαν ἀπὸ τὰς ἀπειραρίθμους καὶ βραχυβίους φιλοσοφικὰς αἱρέσεις τῆς ἐποχῆς, συνδυάζουσαν τὰς θεωρίας τῶν στωϊκῶν μὲ ποιάν τινα ἀπόχρωσιν κυνισμοῦ καὶ μὲ λείψανα πλατωνικῶν καὶ ἀριστοτελικῶν στοιχείων. Ὁ Σωτίων παρεδέχετο τὸ δόγμα τῆς μετεμψυχώσεως καὶ διῆγεν ἀσκητικὸν βίον, ἀπέχων τῆς κρεοφαγίας. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἡ σχολὴ τοῦ Σεξτίου εἶχεν ἤδη ἐκφυλισθῆ εἰς ἁπλοῦν ἐκλεκτισμόν, ὅπου ἐκυρίαρχουν τὰ στωϊκὰ στοιχεῖα, καὶ ἐξ αὐτῶν πάλιν ἰδίως τὰ ἀποκλειστικῶς ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἠθικήν, καὶ δὴ τὴν πρακτικὴν τοιαύτην. Ὁ ἴδιος ἐδίδασκε τὸ ἐπιτευκτὸν τῆς ἀρετῆς καὶ ἐξῄσκει τὸν πυθαγόρειον ἡμερήσιον αὐτοέλεγχον. Ἐπίσης παρεδέχετο, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς στωϊκούς, τὴν ἄϋλον καὶ ἔξω τόπου φύσιν τῆς ψυχῆς (πρβλ. *Zeller* III, ιδ' ἔκδ., σελ. 699 κ. ἑ., *Pauly-Wissowa,* ἐν λέξει. *P. Rabbow,* «Antike Schriftsteller ueber Seelenheilung und Seelenleitung», σελ. 82—97). Ε. Λ.

σῶτρον (τό)' ἡ ξυλίνη ἢ μεταλλικὴ περιφέρεια τοῦ τροχοῦ τῆς ἁμάξης, εἰς ἣν περατοῦνται καὶ προσαρμόζονται αἱ ἀκτῖνες.

— *[Σιδηρ.]* Οἱ τροχοὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων ἔχουσι συνήθως καὶ *ἐπίσωτρον,* ἤτοι ἑτέραν μεταλλικὴν κωνικὴν στεφάνην περιβάλλουσαν τὸ σῶτρον καὶ ἀντικαθισταμένην μετὰ ὡρισμένην φθορὰν (βλ. καὶ λ. *σιδηρόδρομος* καὶ *ἐπίσωτρον*).

σωτρόπι (τὸ) *[Ναυτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *ἐσωτροπίου* (βλ. λ.).

Σῶττον (Sutton) *[Γεωγρ.].* Ἀγροτικὸν προάστιον τοῦ Λονδίνου, εἰς ἀπόστασιν 18 χιλ. νοτίως αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ Λονδίνου. Κάτ. (1921) 21.063. Θ. Κ.

Σῶττον ἰν Ἄσφηλντ (Sutton in Ashfield) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Νόθιγχαμ, ἐπὶ τῆς γραμμῆς Νόθιγχαμ-Κλόουν. Κάτ. (1921) 23.855. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφαντουργίας καὶ περικνημίδων. Θ. Κ.

Σῶττον Κόλντφηλντ (Sutton Coldfield) *[Γεωγραφ.].* Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Οὐόρικ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βίρμιγχαμ-Λίχφηλντ. Κάτ. (1921) 23.020. Ἔχει βιομηχανίαν εἰδῶν ἐξ ὀπτῆς γῆς. Θ. Κ.

Σῶυφις. Πέμπτος φαραὼ τῆς Γ' δυναστείας. Κατὰ Μανέθωνα *Σώζης.*

Σωφαγασῆνος. Βασιλεὺς τῶν Ἰνδιῶν, μεθ' οὗ συνεμάχησεν Ἀντίοχος ὁ Μέγας καὶ παρὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τοὺς ἐλέφαντας, ὅτε διῆλθε τὸν Ἰνδικὸν Καύκασον. Θ. Β.

Σωφάνης. —1) Ἀθηναῖος ἐκ Δεκελείας, διακριθεὶς εἰς τὸν κατὰ τῶν Αἰγινητῶν ἐν ἔτει 491 π. Χ. πόλεμον, ὅτε καὶ ἐφόνευσεν ἐν μονομαχίᾳ τὸν βοηθοῦντα τοὺς Αἰγινήτας νικητὴν πεντάθλου εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Νεμείων Ἀργεῖον Εὐρυβάτην. Ἐπίσης διεκρίθη κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην (479 π. Χ.). Ἐφονεύθη ἐν Θρᾴκῃ μετὰ τοῦ συστρατήγου του Λεάγρου, κατὰ τὸ 465 π. Χ., μαχόμενος ἐναντίον τῶν Ἠδωνῶν πρὸς κατάληψιν τῆς χρυσοφόρου χώρας των, καὶ ἐτάφη ἐπὶ τῆς ἐκ τοῦ Κεραμεικοῦ εἰς Ἀκαδήμειαν ἀγούσης ὁδοῦ, ἔνθα ἐθάπτοντο οἱ ὑπὲρ πατρίδος πεσόντες (*Παυσαν.* I, 29, 4—5).

—2) Ὁ τρίτος τῶν στρατηγῶν τῶν Φωκέων (οἱ δύο ἄλλοι ἦσαν ὁ Δεινοκράτης καὶ ὁ Καλλίας), οἵτινες κατεστάθησαν ἐν ἔτει 346 π. Χ., μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Φαλαίκου. Οὗτοι εἰσβαλόντες εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ πολιορκήσαντες τὸν Ὀρχομενὸν καὶ τὴν Κορώνειαν ἐξηνάγκασαν τοὺς ἐν ἀμηχανίᾳ εὑρεθέντας Θηβαίους νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου, ὅστις ἔδωκε πέρας εἰς τὸν Ἱερὸν πόλεμον. ΚΑΨ.

Digitized by Google

Σωφηνὴ (*ἀρμενιστὶ Τσόφχ, χαλδαϊστὶ Σουπανὶ*) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Χώρα τῆς βορειοδυτικῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἐκτεινομένη ἀριστερὰ τοῦ Εὐφράτου, χωρίζοντος αὐτὴν ἀπὸ τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, Καππαδοκίας καὶ Κομμαγηνῆς, καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ Μασίου ὄρους (νῦν Ἐλ-Τούρ), χωρίζοντος αὐτὴν ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας. Κατ' ἀρχὰς μετὰ τῆς Ἀκιλισηνῆς ἀπετέλει ἴδιον βασίλειον, μέχρις οὗ ὁ Τιγράνης Β' (96—56 π. Χ.) προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἀρμενίαν. Καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λουκούλλου καὶ Πομπηΐου, παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Νέρωνος εἰς τὸν Σώχαιμον μετὰ βασιλικῶν δικαιωμάτων (*Τακ.* Χρον. XIII, 7, 2).

Κυριωτέρα αὐτῆς πόλις σήμερον εἶναι τὸ Χαρποὺτ ἢ Μαμουρὲτ-οὐλ-Ἀζίζ. Α. Θ. Σ.

Σῶφθα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Σόφθα*.

Σώφιλος. Ἀρχαῖος Ἕλλην ποιητής, ἐκ Σικυῶνος ἢ Θηβῶν, ἀκμάσας περὶ τὸ 340 π. Χ. καὶ ἀνήκων εἰς τὴν τάξιν τῶν ποιητῶν τῆς μέσης ἀττικῆς κωμῳδίας. Τούτου ἀναφέρονται τίτλοι κωμῳδιῶν οἱ ἑξῆς: «Ἀνδροκλῆς», «Δηλία», «Ἐγχειρίδιον», «Κιθαρῳδός», «Λήδα ἢ Τυνδάρεως», «Παρακαταθήκη», «Συντρέχοντες», «Φύλαρχος», ἐξ ὧν μόνον ἀποσπάσματα διεσώθησαν, δημοσιευθέντα ὑπὸ Kock (ἐν Ἀποσπ. Ἀττικ. Κωμ., τ. 2, 444—447). Ε. ΔΙ. Κ.

Σωφιρὰ [*Βιβλ. Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ὀφείρ*.

σωφρονίζω, ἀόρ. *ἐσωφρόνισα* — *ἐσωφρονίσθην*· ποιῶ τινα σώφρονα, συνετίζω: «τὸν ἐσωφρόνισεν ἡ φτώχεια», «μὲ τίποτε δὲν σωφρονίζεται αὐτός».

Σωφρόνιον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, οὕτω μετονομασθὲν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, ὅτε εἶχε (1920) 202 κατοίκους καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ραιδεστοῦ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Τουρκιστὶ *Χασουνλοῦ*. Π. Ν. Π.

Σωφρόνιος, ἅγιος. Ὄνομα ἁγίων ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν: —1) Ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων (βλ. λ. *Σωφρόνιος Α'*), ἑορταζόμενος τὴν 11 Μαρτίου δι' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν ὁ Θεοφάνης. —2) Ὁ τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνος ἐπίσκοπος κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, ἑορταζόμενος τὴν 8 Δεκεμβρίου. Ἐν δὲ τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται προσέτι. —3) Ὁ ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ μαρτυρήσας μετὰ Σιλβέστρου καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 1 Μαρτίου. —4) Ὁ Ἀθηναῖος μοναχός, ὅστις μετὰ τοῦ Βαρνάβα ἵδρυσεν ἐν Πόντῳ τὴν περιώνυμον μονὴν Σουμελᾶ, ἑορταζόμενος τὴν 18 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

—Σωφρόνιος, ἀρχιεπίσκοπος ***Ἀθηνῶν***. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀρχιεπισκόπων Ἀθηνῶν ἀναγράφονται φέροντες τὸ ὄνομα τοῦτο: —1) Ὁ *Α'* (1565—1570), ὅστις ἐξ Ἀθηνῶν καταγόμενος καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένων ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, διάδοχος τοῦ Καλλίστου. Παραμείνας ἐπί τινα χρόνον μετὰ τὴν χειροτονίαν του ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ συνυπογράψας μετὰ πεντήκοντα ἄλλων ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν, συνελθόντων εἰς σύνοδον, τὴν καθαίρεσιν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ Β' (1555—1565), κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας τῷ 1565. Λίαν πεπαιδευμένος ἱεράρχης, εἰργάσθη μετὰ πολλοῦ ζήλου ὑπὲρ τῆς ἀναζωογονήσεως τοῦ θρησκευτικοῦ βίου παρὰ τῷ λαῷ τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ μετὰ ἓξ ἔτη ἀπεμακρύνθη ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῇ ἀποφάσει τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καταραδιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ πολυπράγμονος Ἀθηναίου κληρικοῦ Θεοφάνους Καρύκη.

—2) Ὁ *Β'* (1633—1636). Πρωτοσύγκελλος ὢν τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, προήχθη εἰς ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν (1620—1633). Ε. Γ. Π.

—Σωφρόνιος, μητροπολίτης ***Αἴνου*** Διεδέχθη τὸν Κύριλλον, κατὰ Μάϊον 1831. Ἂν καὶ ἐστερεῖτο μεγάλης παιδείας, ἐν τούτοις ὑπῆρξε χρηστὸς καὶ ἐνάρετος ἱεράρχης καὶ ἀξιαγάπητος εἰς τὸ ποίμνιόν του. Τῷ 1849 ἐξελέγη μητροπολίτης Κρήτης, ἀλλ' οἱ ἐπαρχιῶται του δὲν ἀφῆκαν αὐτὸν νὰ ἀναχωρήσῃ, μολονότι ἐπὶ τούτῳ εἶχεν ἀποσταλῆ ἔξαρχος εἰς Αἶνον. Ἐλθὼν τέλος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὑπέβαλε τὴν ἀπὸ τῆς νέας ἐπαρχίαν παραίτησιν καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν νῆσον Ὀξείαν τῶν Πριγκιποννήσων, ὅπου ἔζη σχεδὸν ἐν ἐξορίᾳ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ λαὸς τῆς Αἴνου κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῷ σουλτάνῳ Μετζὴτ τὴν ἔκδοσιν σουλτανικοῦ ἰραδέ, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Σωφρόνιος ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, ὅπου ἀπέθανε τῷ 1855. Α. Θ. Σ.

— Σωφρόνιος, μητροπολίτης ***Ἐλευθερουπόλεως***. Καλούμενος κατὰ κόσμον *Σωτήριος Α. Σταμούλης*, ἐγεννήθη ἐν Σηλυβρίᾳ τῷ 1875. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐξέμαθεν ἐν τῇ πατρίδι του, ἀποφοιτήσας δὲ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς ἠκολούθησεν ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ τὰ μαθήματα τῆς νομικῆς σχολῆς καὶ ἐξῆλθεν αὐτῆς τῷ 1898 διδάκτωρ. Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του ταβὰς εἰς Γερμανίαν, παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ ἓξ περίπου ἔτη καὶ διήκουσε παιδαγωγικὰ μαθήματα, φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν εἰς τὰ πανεπιστήμια Βερολίνου, Γοτίγγης καὶ Ἰέννης. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰέννης, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ τῷ 1906 προσῆλθεν εἰς τὴν διακονίαν τοῦ μητροπολίτου Βεροίας καὶ Ναούσης Ἀποστόλου. Χειροτονηθεὶς παρὰ τούτου ἐν Βεροίᾳ ὡς ἀρχιδιάκονος, προήχθη ἀμέσως εἰς ἀρχιμανδρίτην καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Νάουσαν ὡς ἐπίτροπος ἐκείνου. Μετ' εὐδόκιμον ἐκεῖ ὑπηρεσίαν διωρίσθη μητροπολιτικὸς ἐπίτροπος ἐν Καβάλλᾳ (1908—1909), ἀνεκλήθη ὅμως ἐκεῖθεν συντόμως, διότι ἀναμιχθεὶς μετὰ τοῦ τότε Δράμας καὶ μετέπειτα ἐθνομάρτυρος Σμύρνης Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἐθνικιστικὴν κίνησιν τῆς Μακεδονίας προεκάλεσε τὴν μῆνιν τῶν Νεοτούρκων. Τὸ πατριαρχεῖον ἐκτιμῶν τὴν μόρφωσιν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Σωφρονίου διώρισεν αὐτὸν ἐπόπτην τῶν σχολείων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ὡς τοιοῦτος διετέλεσε μέχρι τοῦ 1917, ὁπότε ἀνεδείχθη μητροπολίτης Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως. Ἐγκαταλειφθείσης τῆς Θρᾴκης τῷ 1922 κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας καὶ παρέμεινε μελετῶν καὶ ἐφησυχάζων. Τῷ 1924 ἐξελέγη μητροπολίτης Βεροίας καὶ Ναούσης καὶ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1927 μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ε. Σ. Σ.

— Σωφρόνιος, πατριάρχης ***Ἱεροσολύμων***. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς:

—1) ***Σωφρόνιος Α'*** (634—638). Ἐγεννήθη περὶ τὸ 575 ἐν Δαμασκῷ τῆς Συρίας, ὅπου ἐκπαιδευθεὶς ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ συνηγόρου. Νέος ἔτι ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἐμόνασεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀββᾶ Θεοδοσίου. Ἐκεῖθεν ἐθρήνησε τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἅλωσιν τῆς ἁγίας πόλεως (614) δι' ὡραίου ἀνακρεοντείου. Ἐν τῇ μονῇ συνεδέθη στενότατα μετὰ τοῦ μοναχοῦ Ἰω. Μόσχου, μεθ' οὗ καὶ συνεταξίδευσεν εἰς Αἴγυπτον καὶ Ρώμην. Θανόντος τοῦ Μόσχου ἐν Ρώμῃ (620), ὁ Σωφρόνιος ἐπανῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, συνανακομίζων καὶ τὸ λείψανον τοῦ φίλου του, ὅπερ ἔθαψεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀββᾶ Θεοδοσίου, ἔνθα ἐξηκολούθησε μονάζων μέχρι τοῦ 631, ὅτε, φεύγων τὰς συμφορὰς τῆς Παλαιστίνης, μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ Κωνσταντινούπολιν· ἐκεῖ κατεπολέμησε τὴν αἵρεσιν τοῦ Μονοθελητισμοῦ. Ἐπανελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐξελέγη τῷ 634 πατριάρχης Ἱεροσολύμων καὶ τοιοῦτος διετέλεσε μέχρι τοῦ θανάτου του (638), ἐργασθεὶς μετὰ ζήλου κατὰ τοῦ Μονοθελητισμοῦ. Ἐπιζήσας τῆς ἁλώσεως τῆς ἁγίας πόλεως ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ ἐργασθεὶς ὑπερανθρώπως διὰ τὴν ἄμυναν αὐτῆς, εὑρέθη εἰς τὴν λυπηρὰν θέσιν νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν, μετὰ διετῆ πολιορκίαν, εἰς τὸν Ὀμὰρ (637).

Ὁ Σωφρόνιος διεκρίθη καὶ ὡς συγγραφεύς. Ἐκτὸς πραγματείας του κατὰ τοῦ Μονοθελητισμοῦ, ἥτις ἀπωλέσθη, ἐσώθησαν μέχρις ἡμῶν ἡ ἐνθρονιστική του ἐπιστολή· βίοι τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, τῆς Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας καί, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Μόσχου, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος· 10 λόγοι εἰς ἑορτὰς καὶ βιβλικὰ πρόσωπα· 23 ἀνακρεόντεια ἀναφερόμενα εἰς ἑορτὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα καὶ γραφέντα πρὸ τῆς ἀναρρήσεώς του εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον· ἰδιόμελά τινα καὶ ἐπιγράμματα. Ἡ μνήμη τοῦ Σωφρονίου ἐπιτελεῖται τῇ 11ῃ Μαρτίου. Τὰ ἔργα του εὕρηνται ἐν Migne (Ἑλληνικὴ Πατρολογία 87, 3, 3116 κ. ἑ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Ἰω. Φωκυλίδου*, «Ἡ ἱερὰ Λαύρα Σάββα τοῦ ἡγιασμένου» (Ἀλεξάνδρεια 1927, σ 246—252 (αἱ ᾠδαὶ τοῦ Σωφρονιου) καὶ 259—282).— *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*, «Τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου Σωφρονίου Ἱεροσολύμων». (ἐν «Νέᾳ Σιὼν» Ἱεροσολύμων 17, 1922, σ. 130—141) —*Δ. Σ. Μπαλάνου*, «Πατρολογία» (σ. 534—536 καὶ 560). Δ. Σ. Μ.

—2) Ὁ ***Β'***. Ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἔζησε δὲ ἴσως μέχρι τοῦ 1084. Ἐπ' αὐτοῦ οἱ Σελτζουκίδαι κατέλαβον τὰ Ἱεροσόλυμα.

3) Ὁ ***Γ'***. Διεδέχθη μετὰ τὸ 1244 τὸν Ἀθανάσιον, κατεδιώχθη δὲ καὶ οὗτος ὑπὸ τῶν βαρβάρων καὶ κατ' ἄγνωστον χρόνον ἐτελεύτησεν ἐν τῇ εἱρκτῇ.

4) Ὁ ***Δ'*** (1579—1608). Ἀνεψιὸς τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ, ὃν καὶ διεδέχθη. Ἦτο δραστήριος, μεριμνήσας περὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν κτημάτων τῆς Ἁγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος. Πρὸς συλλογὴν ἐράνων μετέβη καὶ ὁ ἴδιος τῷ 1584 εἰς Μολδαυίαν καὶ Βλαχίαν, λαβὼν ὡς δῶρον εἰς τὴν Ἁγιοταφιτικὴν Ἀδελφότητα τὸ ἐν Βλαχίᾳ μοναστήριον τὸ καλούμενον Γκρούϊα. Τῷ 1608, βεβαρημένος ἐκ τῶν πολλῶν μόχθων καὶ ἀγώνων ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου, παραιτηθεὶς διώρισε διάδοχον αὐτοῦ τὸν συγγενῆ του Θεοφάνη.

— 5) Ὁ ***Ε*** (1771—1775) Ἐκ Χαλεπίου τῆς Συρίας καταγόμενος, βαθὺς γνώστης τῆς ἀραβικῆς καὶ τῆς τουρκικῆς, διετέλεσε μητροπολίτης Πτολεμαΐδος τῷ 1771, ὅτε διεδέχθη ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ τὸν Ἀθηναῖον Ἐφραίμ, ἀποθανόντα. Τῷ δὲ 1774 διεδέχθη τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Σαμουὴλ τὸν Χατζερῆν μετακληθεὶς ἐξ Ἱεροσολύμων ὡς Β' Κωνσταντινουπόλεως (1775—1780). Ε. Γ. Π.

— Σωφρόνιος, ἀρχιεπίσκοπος ***Κύπρου*** (1865—1900). Γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ τῷ 1825, ἐσπούδασεν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ σχολῇ τῆς Σμύρνης καὶ τῇ Ριζαρείῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῷ 1865 διεδέχθη τὸν Μακάριον ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπικῷ θρόνῳ τῆς Κύπρου. Ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν τοῦ πνευματικοῦ ποιμνίου του διὰ τοῦ τακτικοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου καὶ τῆς ἱδρύσεως σχολείων πολλαχοῦ τῆς Κύπρου, ἀνεδείχθη εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων ἀρχιεπισκόπων αὐτῆς. Μεταβὰς δὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὸ μὲν πρῶτον ἐπέτυχε παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐλάττωσιν τῶν φόρων καὶ ἄλλα ἀνακουφιστικὰ μέτρα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐκ τῆς ἀνομβρίας παθόντων Κυπρίων, τὸ δὲ δεύτερον μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐκεῖ συνελθούσης τοπικῆς συνόδου ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος. Μετασχὼν ἐνεργῶς πάντων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ γενικῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, τοιαύτην κατεῖχε θέσιν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, ὥστε τῷ 1871, ὅτε παρῃτήθη ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Γρηγόριος ὁ ΣΤ', ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ πατριαρχείου προὐτάθη ὡς ὑποψήφιος καὶ ὁ Σωφρόνιος, ἀλλ' ἡ Ὑψηλὴ Πύλη διέγραψε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ὑποψηφίων. Τῷ 1899 μετέβη εἰς Λονδῖνον, ὅπως συνηγορήσῃ παρὰ τῇ ἀγγλικῇ κυβερνήσει ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Κύπρου. Ἐκεῖ ἐγένετο τιμητικώτατα δεκτὸς ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ ἔλαβεν ὑποσχέσεις καὶ παρὰ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ὅτι εὐμενῶς θὰ ἐξητάζετο τὸ ὑπόμνημα αὐτοῦ. Ἐπανελθὼν εἰς τὴ Κύπρον ἀπέθανε κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (*Χάκκετ-Παπαϊωάννου*, «Ἱστορία τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου», ἐν Ἀθήναις 1923, 331.—*Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*, «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ἐπὶ τουρκοκρατίας», ἐν Ἀθήναις 1929, 124). Ε. Γ. Π.

— Σωφρόνιος, πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως***. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσιν οἱ ἑξῆς:

—1) Ὁ ***Α'*** (1463—1464), ὁ *Συρόπουλος*, πιθανῶς ὁ αὐτὸς καὶ ὁ Σίλβεστρος *Συρόπουλος* (βλ. λ.), ὅστις ἓν μόνον ἔτος πατριαρχεύσας ἐπαύθη δι' ἄγνωστον λόγον.

—2) Ὁ ***Β'*** (1775—1780)· βλ. λ. *Σωφρόνιος Ε'*, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.

—3) Ὁ ***Γ'*** (1863—1866). Ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐχρημάτισε τὸ πρῶτον διάκονος τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ε', κατόπιν προήχθη εἰς μητροπολίτην Χίου τῷ 1839 καὶ ἐκ ταύτης μετετέθη εἰς Ἀμάσειαν τῷ 1855 καὶ τῷ 1863 ἀνῆλθεν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον. Φιλόμουσος ἱεράρχης, εἰργάσθη δραστηρίως ὑπὲρ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, ἱδρύσας μὲν τὴν κεντρικὴν ἐκπαιδευτικὴν ἐπιτροπήν, διορίσας δὲ διευθυντὴν τῆς σχολῆς τὸν διαπρεπῆ θεολόγον Εὐστάθιον Κλεόβουλον. Τῷ 1865 ἐξέδωκε τόμον, δι' οὗ προσήρτησε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἰονίου κράτους εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος. Τῷ 1866, κατηγορηθεὶς ἐπὶ παραβάσει τῶν ἐθνικῶν κανονισμῶν, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ καὶ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν Πρίγκιπον τῆς Προποντίδος. Τῷ 1870 ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας, δεινῶς ταρασσομένη ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἐκλογῆς πατριάρχου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικάνορος, ἀπηυθύνθη εἰς τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, ὅπως διορίσῃ διάδοχον αὐτοῦ, ὡς τοιοῦτον δ' ἐξέλεξεν ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὸν Σωφρόνιον. Ὡς πατριάρχης δ' Ἀλεξανδρείας εἰργάσθη μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ μετριοπαθείας πρὸς εἰρήνευσιν τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς, πρὸς ἐπαύξησιν τῶν οἰκονομικῶν πόρων τοῦ πατριαρχείου καὶ ἵδρυσιν ναῶν, σχολείων καὶ φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων ἐν πολλαῖς ἑλληνικαῖς παροικίαις τῆς Αἰγύπτου καὶ τῷ 1899 ἀποθανὼν κατέλιπε μνήμην χρηστοτάτου καὶ φιλομουσοτάτου ἱεράρχου. Ε. Γ. Π.

—Σωφρόνιος, (*Εὐστρατιάδης*), μητροπολίτης ***Λεοντοπόλεως***. Ἐγεννήθη ἐν Σιγῇ τῆς Βιθυνίας τῷ 1872. Μετὰ τὴν ἐν τῇ πατρίδι ἐκπαίδευσιν ἀπῆλθε τῷ 1890 δεκαοκταετὴς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ Θεολογικὴν σχολήν, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν ἀριστεύσας τῷ 1898. Κατ' Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, χειροτονηθεὶς διάκονος, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Χαλκηδόνος Γερμανοῦ εἰς Βιέννην ὡς διάκονος τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτόθι κοινότητος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Τὰ διακονικὰ αὐτοῦ καθήκοντα ἐκτελῶν, δὲν ἠμέλησε καὶ τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ σπουδὰς καὶ ἐγγραφεὶς φοιτητὴς τῆς φιλοσοφικῆς καὶ θεολογικῆς σχολῆς διέτριψε σπουδάζων ἐπιμελῶς. Περατώσας τὰς σπουδὰς ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχείων τῆς κοινότητος καὶ πόρισμα αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ ἔκδοσις τοῦ ἔργου: «Ὀρθόδοξος ἑλληνικὴ κοινότης Βιέννης» (Ἀλεξάνδρεια 1913). Τῷ 1908, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Φωτίου, μετέβη εἰς Αἴγυπτον, ἐχειροτονήθη δὲ τῇ 14 Σεπτεμβρίου ἐν Καΐρῳ μητροπολίτης Λεοντοπόλεως (Ζαγαζίκ), ἔνθα ἐπεδείξατο ἐθνικωτάτην πολιτείαν. Τῷ 1912, παραιτηθεὶς χάριν τῶν προσφιλῶν αὐτοῦ σπουδῶν, ἀπῆλθεν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ Ἅγιον Ὄρος πρὸς

Digitized by Google

ἐξερεύνησιν τῶν αὐτόθι χειρογράφων, τῶν ὁποίων πόρισμα ὑπῆρξεν ἡ ἔκδοσις 1) τῶν ἐν τῇ μονῇ Βατοπεδίου χειρογράφων (Angers 1924) 2) τῶν τῆς Λαύρας μετὰ δύο παραρτημάτων (Paris 1925)· 3) συμπληρώματος τῶν τοῦ Βατοπεδίου καὶ Λαύρας· 4) τῶν τῆς σκήτης Καυσοκαλυβίων καὶ τῶν δέκα καλυβῶν αὐτῆς· 5) «Ἡ Θεοτόκος ἐν τῇ ὑμνογραφίᾳ» (Paris 1930)· 6) τὴν «Πηγὴν Ἁγιάσματος». 7) τὸ «Εἱρμολόγιον». Ἀναχωρήσας δ' ἔπειτα, τῷ 1918, εἰς Παρισίους, ἐξακολουθεῖ τὸ συγγραφικὸν αὐτοῦ ἔργον, τοῦ ὁποίου προϊόντα εἶναι πλεῖστα, ἐν οἷς: «Ὁμιλίαι εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ» ἐκ χειρογράφων Βιέννης (Τεργέστη 1904), «Ὁ ἀπόστολος Παῦλος» (αὐτόθι 1904), «Λεξικὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης» (Ἀλεξάνδρεια 1910), «Ἀρχὴ καὶ σύστασις τῆς ἐν Λειψίᾳ ἑλληνικῆς κοινότητος» (αὐτόθι 1910), «Ρωμανὸς ὁ μελῳδὸς καὶ ἡ ἀκάθιστος» (Θεσσαλονίκη 1917), «Κατάλογος τῶν ἐν τῇ μονῇ Βλατέων κωδίκων» (αὐτόθι 1918), «Εὑρετήριον τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀρχείων τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης ἐγγράφων» (αὐτόθι 1919), «Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ, εἰς τὰς ἀπορίας τῆς Θείας Γραφῆς κεφάλαια» (τόμ. Α' Ἀθ. 1906, Β' Ἀλεξάνδρεια 1911), «Γρηγορίου Κυπρίου, ἐπιστολαὶ καὶ μῦθοι» (Ἀλεξάνδρεια 1910), «Ἀποκαλυπτικὰ» (Ἀθ. 1925) καὶ πλείστας διατριβὰς ἐν περιοδικοῖς καὶ ἐφημερίσιν. Ἤδη ἑτοιμάζει 20 τόμους «Ἁγιορειτικῆς βιβλιοθήκης», ἐκδίδων ἀπὸ τοῦ Μαΐου (1932) καὶ παράρτημα Ἁγιορειτικῆς Βιβλιοθήκης «Ρωμανὸς ὁ Μελῳδός». Τ. Ε. Ε.

— **Σωφρόνιος**, ἐπίσκοπος ***Μυρίνης***. Κατὰ τὸ β' ἥμισυ τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος γεννηθεὶς ἐν Ἄνδρῳ, περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον ταύτην μονῇ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῷ 1804. Μεταβὰς εἰς Μ. Ἀσίαν προήχθη εἰς ἐπίσκοπον Μυρίνης. Κατὰ τὸ 1822, παρεπιδημῶν εἰς τὰ Ψαρά, ὑπεδέχθη τὸν ἐπανελθόντα μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος Κανάρην καὶ ἰδίαις χερσὶ μετέδωκεν αὐτῷ τῆς θείας μεταλήψεως. Τῷ 1824 διωρίσθη ἐπισκοπικὸς τοποτηρητὴς Νάξου καὶ τῷ 1825 Σύρου, ὅπου καὶ ἐχειροτόνησεν ἱερέα τὸν συμπολίτην του Θεόφιλον Καΐρην. Εἰς τὴν πρωτοβουλίαν δὲ καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ Σωφρονίου ὀφείλεται ἡ ἀνέγερσις τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐν Σύρῳ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Τῷ 1833, ἐν Ναυπλίῳ εὑρισκόμενος, ὑπέγραψε μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων τὸ πρωτόκολλον ὑπὲρ τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ διωρίσθη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ἣν συνέστησεν ὁ Μάουρερ πρὸς μελέτην τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Τῷ 1836, προτάσει τῆς Ἱερᾶς συνόδου, διεδέχθη τὸν ἀποθανόντα ἐπίσκοπον Ἄνδρου Διονύσιον τὸν Καρκάκην (1810—1835) καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἀπέθανε τῇ 15 Μαρτίου τοῦ 1837 (*Δ. Πασχάλη* ἐν «Θεολογίᾳ» Ε' (1927), 214 καὶ ἑξῆς). Ε. Γ. Π.

— **Σωφρόνιος**, ***Στόϊκο Βλαντισλαύωφ***. Βούλγαρος ἐπίσκοπος Βράτσης, ὁ δεύτερος τῶν ἀποστόλων τῆς ἐθνικιστικῆς κινήσεως ἐν Βουλγαρίᾳ, μετὰ τὸν Παΐσιον, γεννηθεὶς ἐν Κότελ καὶ ἀποθανὼν ἐν Βουκουρεστίῳ (1739—1815). Μικρὸς τὴν ἡλικίαν ἔμεινεν ὀρφανός, ἐξέμαθεν ἐν τούτοις τὴν σλαυϊκὴν καὶ ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐχειροτονήθη ἱερεὺς τῷ 1762, ἐκήρυττε τὸν θεῖον λόγον εἰς ἁπλῆν βουλγαρικὴν γλῶσσαν καὶ ἐδίδασκεν ἐν τῷ σχολείῳ. Καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐκλείσθη εἰς μονήν τινα τῆς ἐπαρχίας Τυρνόβου, ἔνθα καὶ ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Βράτσης τῷ 1794. Ὡς τοιοῦτος ὑπέστη τὰ πάνδεινα, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν τῶν Κυρτζαλήδων καὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ Πασβάνογλου, κινδυνεύσας πολλάκις νὰ θανατωθῇ καὶ κρυπτόμενος ἐπὶ ἡμέρας ἄνευ τροφῆς εἰς τὰ δάση, πολλάκις δὲ φυλακισθείς, μέχρις ὅτου κατέφυγεν εἰς Βουκουρέστιον (1803). Μετέφρασεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς τὸν Συντίπαν καὶ τὸν Αἴσωπον, τῷ δὲ 1804 συνέγραψεν ἐν Βουκουρεστίῳ τὴν αὐτοβιογραφίαν του «Βίος καὶ παθήματα τοῦ ἁμαρτωλοῦ Σωφρονίου», περιγράφων ἐν αὐτῇ εἰς ἁπλῆν γλῶσσαν καὶ τὴν ἐν Βουλγαρίᾳ κατάστασιν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, μετέφρασε δὲ πρὸς τούτοις καὶ ἐξέδωκε τῷ 1806 τὸ «Κυριακοδρόμιον» τοῦ Θεοτόκη, τὸ πρῶτον ἐκτυπωθὲν βουλγαρικὸν βιβλίον, εἰς λαϊκὴν γλῶσσαν. Τ. Β.

Σωφρονίσκος. Ὁ πατὴρ τοῦ Σωκράτους, ἐκ τοῦ δήμου Ἀλωπεκῆς τῆς Ἀττικῆς, γλύπτης ἢ μᾶλλον λιθουργὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Β. Δ. Θ.

σωφρονισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σωφρονίζειν, τὸ νὰ γίνῃ τις σώφρων, συνέτισις: «ἐτιμωρήθη πρὸς σωφρονισμόν».

σωφρονιστήρ, —*ῆρος* (ὁ)· ἐπὶ τῶν ὀδόντων, ἕκαστος ἐκ τῶν τεσσάρων τελευταίων, τῶν φυομένων συνήθως μετὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος, ἄλλως *φρονιμίτης*, *σωφρονίτης*.

— *[Ἀνατ.]* Βλ. λ. *γομφίος*.

σωφρονιστήριον (τό)· τόπος ἢ ἵδρυμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποκλείεταί τις πρὸς σωφρονισμόν: «σωφρονιστήριον μαθητῶν, — ἱερωμένων κτλ.» || καθόλου, φυλακὴ εἰς τὴν ὁποίαν κλείεταί τις πρὸς ἔκτισιν τῆς ἐπιβληθείσης ποινῆς.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ὁ ὅρος *σωφρονιστήριον* εἶναι γενικός, ὑποδηλῶν τὰ πάσης κατηγορίας ἱδρύματα, ὅπου εἰσάγονται οἱ ἐγκληματοῦντες ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀποβολῆς τῶν κακῶν ἕξεων καὶ τάσεων αὐτῶν καὶ ἐπαναπροσαρμογῆς των εἰς τὴν ἐλευθέραν κοινωνικὴν ζωήν, αἱ φυλακαὶ τουτέστι καὶ τὰ παρεμφερῆ πρὸς ταύτας καταστήματα ἐκτίσεως τῶν στερητικῶν τῆς ἐλευθερίας ποινῶν. Ὁ ὅρος *σωφρονιστήριον*, ἐν χρήσει ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, κυριολεκτεῖται μόνον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὁπότε, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀρχῶν τῆς φιλανθρωπίας, ἡ ποινὴ ἤρχισεν ἀποβάλλουσα τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐξοντωτικῆς ὠμότητος, ὑφ' οὗ πρότερον ἐκυριαρχεῖτο, καὶ προσλαμβάνουσα μορφὴν διαπαιδαγωγήσεως καὶ σωφρονισμοῦ τῶν κρατουμένων.

Ἡ ἀνέγερσις τῶν σωφρονιστηρίων ἢ *ἐξιλαστηρίων οἴκων* (prisons pénitentiaires) συμπίπτει ἢ μᾶλλον εἶναι ἀπόρροια τῆς ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ ἐπικρατήσεως τῶν ποινῶν τῆς ἐλευθερίας ἔναντι τῶν λοιπῶν μορφῶν καταστολῆς τῆς ἐγκληματικότητος, ἤτοι τῶν ποινῶν τῆς ζωῆς, τῶν σωματικῶν τοιούτων, τῶν κατὰ τῆς περιουσίας ποινῶν καὶ λοιπῶν ἀτιμωτικῶν ποινῶν (ἐξορίας, ἐκπτώσεως ἀπὸ τίτλων καὶ δικαιωμάτων κτλ.), αἵτινες ἐπεκράτουν πρὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Ἡ κατίσχυσις τῶν ποινῶν τῆς ἐλευθερίας ὀφείλεται ἐν μεγάλῳ μέτρῳ εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ κανονικοῦ δικαίου καὶ τὰς προτιμήσεις τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, θεωρητικῶς τοὐλάχιστον, ἀπηχθάνετο τὰς σωματικὰς ποινὰς καὶ τὸν θάνατον (Ecclesia abhorret a sanguine). Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία, πιστεύουσα εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν διὰ τῆς μετανοίας, ἐπροπαγάνδισε τὰς ἠθοπλαστικὰς ἀρετὰς τῆς στερήσεως τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐν ἀπομονώσει διαβιώσεως, ὅτε δέ, κατὰ τὴν λεγομένην ἐποχὴν τοῦ φωτισμοῦ, οἱ Beccaria, Voltaire, Howard καὶ ἄλλοι φιλόσοφοι καὶ κοινωνιολόγοι, διὰ τῆς σθεναρᾶς συνηγορίας των, κατέδειξαν τὸ βάρβαρον καὶ ἀνωφελὲς τῶν μεσαιωνικῶν μεθόδων καταστολῆς τοῦ ἐγκλήματος, ὁ ἀποχωρισμὸς τοῦ ἀδικοπραγοῦντος ἀπὸ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, καὶ ἡ ὑποταγὴ τούτου εἰς ὡρισμένην ἠθοπλαστικὴν μεταχείρισιν ἐντὸς εἰδικῶν σωφρονιστικῶν καταστημάτων, ἐθεωρήθη ὡς ὁ μᾶλλον ἠθικῶς ἐνδεδειγμένος καὶ κοινωνικῶς ὠφέλιμος τρόπος προστασίας τῆς κοινωνίας ἀπὸ τοῦ ἐγκλήματος.

Ἡ ἀλλαγὴ τῆς μορφῆς καὶ τῶν ἐπιδιώξεων τῆς ποινῆς ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἀναζήτησιν ἰδίων κανόνων ἀρχιτεκτονικῆς τῶν φυλακῶν καὶ ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκην μορφώσεως εἰδικοῦ προσωπικοῦ διοικήσεως καὶ φυλάξεως τῶν φυλακῶν καὶ ἐξευρέσεως ἀναλόγων καὶ προσφόρων μεθόδων μεταχειρίσεως τῶν κρατουμένων.

Ἐντεῦθεν ἤρχισε διαμορφούμενος ἴδιος κλάδος ἐπιστήμης, βοηθητικὸς κατ' ἀρχὰς τοῦ ποινικοῦ δικαίου, καὶ ἤδη αὐτοτελής, λόγῳ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς σημασίας τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν, ἀποκληθεὶς «Σωφρονιστικὴ ἐπιστήμη». Ἐντεῦθεν προέκυψαν καὶ τὰ διάφορα σωφρονιστικὰ συστήματα. Η. Λ.

σωφρονιστὴς (ὁ)· ὁ σωφρονίζων, ὁ κολαστὴς ἐπὶ σωφρονισμῷ || παρ' ἀρχαίοις Ἀθηναίοις, ὁ προϊστάμενος τῶν ἐφήβων ἑκάστης φυλῆς καὶ ἐπιμελούμενος αὐτῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς στρατιωτικῆς παιδεύσεως αὐτῶν.

— *[Ἀρχ.]* *Σωφρονισταὶ* ἐκαλοῦντο καθόλου ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἑλληνικαῖς πολιτείαις αἱρετοί τινες ἄνδρες, ἔργον ἔχοντες ἵνα, ἐμπνέοντες ταῖς νέοις καὶ ἐφήβοις τὴν πρὸς τὴν σωφροσύνην ἀγάπην, προφυλάττωσιν αὐτοὺς ἀπὸ πάσης φαυλότητος καὶ κακίας. Οὕτω λ. χ. ἐν Σπάρτῃ μὲν ἀναφέρονται οἱ τῶν ἐφήβων ἐπιμεληταί, σωφρονιστῆρες ἢ σωφρονισταὶ καλούμενοι, οἵτινες κακῶς ὑπό τινων ἐξελήφθησαν ὡς οἱ αὐτοὶ τοῖς ὑπὸ τὸν παιδονόμον μαστιγοφόροις. Ἐν Ἀθήναις δὲ οἱ σωφρονισταὶ ἦσαν δέκα ἄρχοντες, ἐκλεγόμενοι εἷς ἐξ ἑκάστης τῶν 10 φυλῶν διὰ χειροτονίας ὑπὸ τῆς τοῦ δήμου ἐκκλησίας ἢ ὑπὸ τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλῆς. Οὗτοι, λαμβάνοντες ἕκαστος ἡμερήσιον μισθὸν δραχμήν, ἔργον εἶχον ἵνα, παρόντες καὶ κατὰ τὰς ἐν τῷ γυμνασίῳ ἀσκήσεις τῶν ἐφήβων καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἐπιβλέπωσιν αὐτοὺς καὶ ἐπιμελῶνται αὐτῶν, ὅπως διάγωσι σωφρόνως καὶ ἐναρέτως, ἔχοντες ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῶν τούτῳ βοηθοὺς τοὺς κοσμητάς. Ε. ΔΙ. Κ.

σωφρονιστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σωφρονισμόν, ὁ ἐπιφέρων σωφρονισμόν: «σωφρονιστικὰ μέτρα», «φυλακαὶ σωφρονιστικαί».

—**σωφρονιστικὰ** *συστήματα*. Σωφρονιστικὸν σύστημα καλεῖται τὸ σύνολον τῶν τεχνικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ ἠθικῶν κανόνων, τοὺς ὁποίους ἡ πολιτεία θέτει εἰς ἐνέργειαν διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀποκατάστασιν τῶν πρὸς ἔκτισιν ποινῆς ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐγκλειομένων. Τὰ γνωστὰ καὶ ἐν ἐφαρμογῇ σωφρονιστικὰ συστήματα εἶναι σήμερον τρία: α) Τὸ *ἀπομονωτικὸν* ἢ *Πενσυλβάνιον* ἢ *Φιλαδέλφειον* ἢ *Βελγικὸν* (Système cellulaire). 6) Τὸ *μεικτὸν* ἢ *Ὠβούρνειον* καὶ γ) Τὸ *προοδευτικὸν* ἢ *Ἰρλανδικόν*.

Μεταξὺ τούτων κατατάσσουν τινὲς καὶ τὸ σύστημα τῆς ἀπὸ κοινοῦ συμβιώσεως τῶν κρατουμένων (regime en commun). Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποτελεῖ, κυρίως εἰπεῖν, ἴδιον σωφρονιστικὸν σύστημα, ἀλλ' εἶναι ἀπόρροια τῆς ἔν τινι κράτει ἐλλείψεως καταλλήλων κτηρίων διὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἑνὸς ἐκ τῶν τριῶν πρώτων συστημάτων, ὁπότε κατ' ἀνάγκην οἱ κρατούμενοι διαβιοῦσιν ὁμαδικῶς ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς εἰς μεγάλους θαλάμους, χωρὶς οὐδεμία νὰ εἶναι δυνατὴ ἐπιλογὴ καὶ κατανομὴ τούτων ἀνὰ ποινικάς, ἠθικὰς ἢ ὑγειονομικὰς κατηγορίας. Τὰ τρωτὰ τοῦ συστήματος τούτου εἶναι πασιφανῆ. Ὁ συμφυρμὸς εἰς κοινοὺς θαλάμους προσώπων ἐντελῶς διαφορετικῶν χαρακτήρων καὶ τάσεων ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἠθικὴν καὶ σωματικὴν διαφθορὰν τῶν καλυτέρων ὑπὸ τῶν μᾶλλον διεφθαρμένων, τὴν ὑπὸ τῶν δευτέρων τελειοποίησιν τῶν πρώτων εἰς τὰς ἐγκληματικὰς μεθόδους, τὴν τρομοκράτησιν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀσθενεστέρων ὑπὸ τῶν μᾶλλον ἰσχυρῶν καὶ τὴν ἀδυναμίαν ἐπιβολῆς ἐκ μέρους τῆς διοικήσεως, τάξεως, καθαριότητος καὶ πειθαρχίας ἐν τῇ φυλακῇ.

1) *Ἀπομονωτικὸν σύστημα*. Χρονολογικῶς εἶναι τὸ πρῶτον ἐμφανισθὲν ἀφ' ἧς ἤρχισαν ἐπικρατοῦσαι αἱ περὶ παραδειγματισμοῦ καὶ βελτιώσεως τῶν καταδίκων ἀντιλήψεις. Βάσιν τοῦ συστήματος τούτου ἀποτελεῖ ὁ περιορισμὸς ἑκάστου κρατουμένου τελείως μόνου, ἡμέρας τε καὶ νυκτός, ἐντὸς μικροῦ θαλάμου ἢ κελλίου καὶ ἡ ἀπαγόρευσις πάσης ἐπαφῆς τούτου μετ' ἄλλων προσώπων, πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ τῶν φυλακῶν προβλεπομένων. Προϋπόθεσις τῆς ἐφαρμογῆς του εἶναι ὅτι τὸ κτήριον τῆς φυλακῆς ἔχει διαιρεθῆ εἰς τόσον ἀριθμὸν κελλίων ὅσοι εἶναι καὶ οἱ κρατούμενοι.

Ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀπομονωτικοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος ὑπεστηρίχθη ἰδίως ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ἐξῃρέθη δὲ ὑπὸ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν συνόδων (Beziers). Αἱ ἐπισκοπικαὶ δικαιοδοσίαι παρέπεμπον τοὺς καταδικαζομένους εἰς κελλία τῶν μοναστηρίων (detrusio in monasterium). Ἀρχαὶ ἐφαρμογῆς τοῦ ἀπομονωτικοῦ συστήματος ἀνευρίσκονται ἀπὸ τοῦ 1603 ἐν Ὁλλανδίᾳ, ἔτι δὲ πρότερον ἐν Ἀμβούργῳ.

Τὸ πρῶτον πλῆρες ἀπομονωτικὸν σωφρονιστήριον, ὁ «Ἅγιος Μιχαήλ», ἀνηγέρθη ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ πάπα Κλημεντίου ΙΑ' ἐν ἔτει 1718 καὶ περιελάμβανεν 64 κελλία. Εἶχε χαρακτῆρα μᾶλλον νοσοκομείου παρὰ φυλακῆς καὶ προωρίζετο κυρίως δι' ἀνηλίκους. Εἰς τὴν εἴσοδον αὐτοῦ χρυσοῖς γράμμασιν ἀνεγράφετο ἡ ἑξῆς παραστατικὴ τοῦ σκοποῦ του ἐπιγραφή: parvum est coercere improbos poena nisi efficias probos disciplina (= «Ὀλίγον ὠφελεῖ ἡ ἁπλῆ ἐπιβολὴ ποινῆς ἄνευ πνευματικῆς μορφώσεως τοῦ κακοποιοῦ»). Τὴν μεγάλην ὅμως ὤθησιν διὰ τὴν πλήρη ἀποδοχὴν τοῦ ἀπομονωτικοῦ συστήματος ὑπὸ τῶν περισσοτέρων κρατῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔδωκεν ἡ ὑπὸ τοῦ ὑποκόμιτος Vilain ΙΓ' ἐν ἔτει 1772 ἀνέγερσις καὶ λειτουργία τῆς μεγάλης ἀπομονωτικῆς φυλακῆς τῆς Γάνδης ἐν Βελγίῳ, ἡ ὁποία θεωρεῖται καὶ σήμερον ἀκόμη ὡς μία ἐκ τῶν καλυτέρων τοῦ εἴδους της. Ἐντεῦθεν τὸ ἀπομονωτικὸν σύστημα ἀπεκλήθη καὶ Βελγικόν.

Εἰσηγηταὶ τῆς ἀπομονωτικῆς φυλακῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπῆρξαν οἱ Howard καὶ Blackstone, οἵτινες τῇ ἐντολῇ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως κατήρτισαν κατὰ τὸ 1779 νομοσχέδιον καταργοῦν τὴν μέχρι τότε ἰσχύουσαν ποινὴν τῆς ἐξορίας καὶ ἀντικαθιστῶν ταύτην διὰ τῆς ἐν ἀπομονώσει φυλακίσεως, μετ' ἀναλόγου ἐργασίας καὶ ἠθικῆς διδαχῆς. Τοιαύτη φυλακὴ ἱδρύθη ἐν Glocester ἐν ἔτει 1791. Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος ὁ Bentham ἐξέδωκε τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Πανοπτικὸν» (Panopticum) πραγματείαν του, ἐν ᾗ ὑπεδείκνυε τὸν τρόπον ἀνεγέρσεως φυλακῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτηρῶνται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ οἰκοδομήματος διαμένοντος διευθυντοῦ. Ἐφαρμογὴν τοῦ ὑπὸ τοῦ Bentham ὑποδειχθέντος τύπου πανοπτικοῦ ἀπομονωτικοῦ σωφρονιστηρίου ἀπετέλεσεν ἡ ἐν ἔτει 1822 ἱδρυθεῖσα φυλακὴ τοῦ Millbank. Ὑπὸ τὴν ὤθησιν τῶν ἰδίων ἰδεῶν ὁ Φραγκλῖνος, ἐπιστρέφων ἐξ Ἀγγλίας εἰς Ἀμερικήν, ἵδρυσε κατὰ τὸ 1790 εἰς Φιλαδέλφειαν τῆς Πενσυλβανίας τὴν πρώτην φυλακὴν πλήρους ἀπομονωτικοῦ συστήματος. Ἡ ἀνέγερσις τῆς φυλακῆς ταύτης ἐν Valnut-Street καὶ ἡ ἐκεῖ ἐφαρμοσθεῖσα ἀρχὴ τῆς πλήρους ἀπομονώσεως διηυκολύνθησαν μεγάλως ὑπὸ τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἰδεῶν τῶν Ἀμερικανῶν κουακέρων. Ἐκ τῆς ἀμερικανικῆς ταύτης φυλακῆς τὸ σύστημα ἐπωνομάσθη καὶ *Φιλαδέλφειον* ἢ *Πενσυλβανικόν*.

Ἔκτοτε τὸ ἀπομονωτικὸν σύστημα ἐπεξετάθη εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ πεπολιτισμένα κράτη, εὑρισκόμενον εἰσέτι ἐν ἐφαρμογῇ ἰδίως ἐν Βελγίῳ καὶ Γαλλίᾳ.

Εἶναι δύσκολον νὰ ἀρνηθῇ τις τὰ μεγάλα προτερήματα τοῦ συστήματος τούτου. Διὰ τῆς ἀπομονώσεως ἡ ποινὴ καθίσταται ἐπαχθεστέρα καὶ θεραπεύεται οὕτω ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκφοβίσεως. Ἀποφεύγονται αἱ μεταξὺ καταδίκων ἐπαφαί, ἐξ ὧν πολλάκις ὑπάρχει κίνδυνος ἀμοιβαίας σωματικῆς

Digitized by Google

καὶ ἠθικῆς διαφθορᾶς αὐτῶν. Ἀποκλείεται ἡ συνεννόησις μεταξὺ καταδίκων δι' ὁμαδικὰς ἀποδράσεις, διὰ τὴν συγκρότησιν συμμοριῶν εὐθὺς ἅμα τῇ ἐξόδῳ των, ἢ διὰ τὴν διάπραξιν ὡρισμένων ἀδικημάτων, ἐφ' ὧν εἶχον λάβει προηγουμένως κοινὰς ἀποφάσεις ἐντὸς τῆς φυλακῆς. Ἡ ἐμπέδωσις τῆς τάξεως καὶ πειθαρχίας ἐν φυλακῇ μὲ κελλία εἶναι εὐχερής, διότι ὁ ἀνὰ τὰ κελλία χωρισμὸς καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν συνένωσιν τῶν προσπαθειῶν τῶν ἀτιθάσων κρατουμένων καὶ παρεμποδίζει τὴν δημιουργίαν τῆς τυφλῆς ὁμαδικῆς ψυχολογίας τοῦ πλήθους.

Ἀπὸ ἠθοπλαστικῆς ἀπόψεως ἡ ἀπομόνωσις διευκολύνει τὴν μεταχείρισιν ἑκάστου κρατουμένου συμφώνως πρὸς τὴν ἀτομικότητα αὐτοῦ καὶ διαφυλάσσει ἀκέραιον τὸ αἴσθημα τῆς αἰδοῦς καὶ ἀξιοπρεπείας. Ἐξ ἄλλου, δὲν παρέχει ἀφορμὴν πρὸς ὑπέρμετρον χρῆσιν πειθαρχικῶν ποινῶν, διότι ὁ κατάδικος εὑρίσκεται ἐλάχιστα ἐκτεθειμένος εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς παραβιάσεως τοῦ κανονισμοῦ. Ἡ τήρησις τῆς ἀτομικῆς καὶ γενικῆς καθαριότητος καὶ ἡ καλυτέρα ὑγιεινὴ κατάστασις ἐπιτυγχάνεται εὐκολώτερον εἰς τὰ ἀπομονωτικὰ καταστήματα. Τέλος ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ἀπομόνωσις ἐξαναγκάζει τὸν κρατούμενον εἰς περισυλλογὴν καὶ σκέψιν, ἀφαιρεῖ τοῦτον ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τοῦ περιβάλλοντος καὶ τοῦ δημιουργεῖ συνθήκας εὐνοούσας τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ τὴν ἠθικήν του ἀναγέννησιν.

Κατὰ τὴν πρώτην του ἐμφάνισιν τὸ ἀπομονωτικὸν σύστημα δὲν συνεπήγετο ὑποχρεωτικότητα ἐργασίας τοῦ κρατουμένου ἐν τῷ κελλίῳ του. Βαθμηδὸν ὅμως, ἀποδειχθέντος ὅτι ἡ ἔλλειψις ἀπασχολήσεως ἔχει ψυχοφθόρα ἀποτελέσματα, ἡ ἐν τῷ κελλίῳ ἐργασία τοῦ κρατουμένου ἀπετέλεσε στοιχεῖον τῆς ἐκτίσεως τῆς ποινῆς, εἰς τρόπον ὥστε παντοῦ ὅπου ἐπικρατεῖ σήμερον τὸ ἀπομονωτικὸν σύστημα, ἡ ἐργασία ἀπαιτεῖται κατ' ἴσον λόγον, ὅπως καὶ εἰς τὰ λοιπὰ συστήματα. Ἐπίσης τὸν κρατούμενον ἐπισκέπτονται συχνὰ ἐν τῷ κελλίῳ του πρὸς νουθεσίαν ὁ διευθυντής, ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διδάσκαλος τῆς φυλακῆς.

Παρὰ τὰ προτερήματά του, ἔχει, κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην, πλεῖστα ὅσα τρωτὰ τὸ σύστημα τοῦτο. Τὸ κεφαλαιωδέστερον εἶναι ὅτι παραγνωρίζει τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἥτις χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ βαθύτατον ἔνστικτον τῆς κοινωνικότητος. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ὁ ἄνθρωπος, ὅστις θὰ δυνηθῇ νὰ ζήσῃ τελείως ἀπομεμονωμένος ἀπὸ τοὺς ὁμοίους του, πρέπει νὰ εἶναι ἢ θεὸς ἢ κτῆνος. Τὸ ἀπομονωτικὸν σύστημα δημιουργεῖ μίαν νόθον κατάστασιν διαβιώσεως, ἥτις καταρρέει μὲ τὴν ἐκ τῶν φυλακῶν ἀπόλυσιν τοῦ καταδίκου, διότι, μὴ καθιεροῦν διαμέσους σταθμοὺς μεταξὺ τῆς πλήρους ἀπομονώσεως καὶ τῆς πλήρους ἐλευθερίας, καθιστᾷ κατὰ κανόνα ἀδύνατον τὴν κοινωνικὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀπολυομένων καταδίκων, οἵτινες χάσαντες, ὡς ἐκ τῆς μακροχρονίου κρατήσεώς των τὴν συνήθειαν τοῦ ζῆν μεταξὺ ἀνθρώπων, ἔρχονται μοιραίως εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν κοινωνίαν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἀπελευθερώσεώς των.

Ἔχει ἐξ ἄλλου τὸ μειονέκτημα ὅτι εἶναι δαπανηρότατον καὶ δὲν ἐπιτρέπει τὴν καλὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργασίας διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν τῶν κρατουμένων, ἥτις εἶναι πρωταρχικὸς ὅρος τῆς ἐκτίσεως τῆς ποινῆς. Διότι μόνον διὰ τῆς ἐκμαθήσεως ἐργασίας καὶ τῆς ἐξειδικεύσεως εἴς τι ἐπάγγελμα θὰ δυνηθῇ ὁ κατάδικος νὰ ἐξεύρῃ πόρον ζωῆς μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του καὶ δὲν θὰ ἐξαναγκασθῇ νὰ ὑποπέσῃ ἐκ νέου εἰς τὸ ἔγκλημα.

Κυριώτεροι ἀντίπαλοι τοῦ ἀπομονωτικοῦ συστήματος εἶναι οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἰταλικῆς θετικῆς ποινικολογικῆς σχολῆς, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁποίας Ferri ἀποκαλεῖ τοῦτο τὸν μεγαλύτερον παραλογισμὸν τοῦ αἰῶνός μας.

Μεικτὸν ἢ Ὠβούρνειον σύστημα. Πρὸς ἄρσιν τῶν σημειωθέντων ἀτόπων, καὶ ἐπειδή, κατὰ τὴν πρώτην ἰδίως ἐφαρμογήν της, ἡ πλήρης ἀπομόνωσις ὑπῆρξεν ἀφορμὴ κρουσμάτων παραφροσύνης μεταξὺ τῶν κρατουμένων, αὐτοκτονιῶν καὶ ἀποπειρῶν ἀποδράσεως μετὰ προφανοῦς κινδύνου ζωῆς τῶν δραπετῶν, ἐτέθη τὸ πρῶτον εἰς ἐφαρμογὴν ἐν Auburn τῆς Νέας Ὑόρκης τὸ μεικτὸν λεγόμενον ἢ Ὠβούρνειον σύστημα. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐπιδιώκεται ἡ ἀπομόνωσις τῶν καταδίκων οὐχὶ διὰ τῆς σωματικῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς πνευματικῆς, τρόπον τινά, ἀποχωρίσεως, ἐπιτυγχανομένης διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἀπαγορεύσεως πάσης μεταξὺ τῶν καταδίκων συνομιλίας. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ ἀνακίνησις ἰδεῶν καὶ ἡ ἀλληλεπίδρασις τῶν κρατουμένων ματαιοῦται, ἐνῷ ἐξ ἄλλου ἀποφεύγονται τὰ κακὰ τῆς πλήρους ἀπομονώσεως. Διότι οἱ κατάδικοι, τηροῦντες ἄκραν σιγήν, ἐργάζονται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐν κοινοῖς ἐργοστασίοις ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν εἰδικῶν ἐποπτῶν, οἵτινες ἐπιμελοῦνται τῆς ἐπαγγελματικῆς αὐτῶν καταρτίσεως, τὴν δὲ νύκτα κοιμῶνται ἕκαστος εἰς ἰδιαίτερον κελλίον. Ἡ ἠθικὴ καὶ σχολικὴ διδασκαλία γίνεται ὑπὸ τῶν πρὸς τοῦτο τεταγμένων ὑπαλλήλων τῶν φυλακῶν πρὸς τὸ σύνολον ἢ πρὸς ὁμάδας κρατουμένων εὐκολώτερον καὶ ἀδαπανώτερον ἢ κατὰ τὸ ἀπομονωτικὸν σύστημα, ὅπου τό τε σχολεῖον καὶ ἡ ἐκκλησία εἶναι ἀπομονωτικά. Ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἐργασία τονώνει τὸ αἴσθημα τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης καὶ συνηθίζει τοὺς ἀσχολουμένους εἰς ὑπακοὴν τῶν ἀνωτέρων των καὶ σεβασμὸν τῶν κανονισμῶν τῆς ἐργασίας καὶ τῆς φυλακῆς.

Προοδευτικὸν ἢ Ἰρλανδικὸν σύστημα. Καὶ τὸ μεικτὸν σύστημα δὲν εἶναι ἄμοιρον ἐλαττωμάτων. Τόσον αὐτὸ ὅσον καὶ τὸ ἀπομονωνικὸν προσπαθοῦν νὰ ἐπιτύχουν τοὺς πολλαπλοῦς σκοπούς, τοὺς ὁποίους κατὰ τὴν σύγχρονον ἀντίληψιν ἐπιδιώκει ἡ ποινὴ δι' ἑνὸς καὶ μόνου τύπου ἐκτελέσεως, ἐνῷ λογικῶς ἕκαστος τῶν σκοπῶν προϋποθέτει καὶ ἴδιον τρόπον καὶ μέσα ἐπιδιώξεως. Τὸ ὁμοιόμορφον τῆς ἐκτελέσεως ἐπὶ μακροχρονίων στερητικῶν τῆς ἐλευθερίας ποινῶν ἐξασθενεῖ τὴν ἠθικὴν ἐπίδρασιν τῆς ποινῆς ἐπὶ τοῦ καταδίκου, ὅστις ἢ ἐξοικειοῦται βαθμηδὸν πρὸς τὴν ἀπομόνωσιν, ἀμβλυνομένης τῆς πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ σωματικῆς αὐτοῦ εὐαισθησίας, ἢ ἀποθηριοῦται, λόγῳ τοῦ ἠθικοῦ καμάτου καὶ τῆς μονοτονίας. Ἐξοβελίζεται δηλαδὴ ἐν τῇ προσπαθείᾳ πρὸς ἀναμόρφωσιν τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον, ἡ τόνωσις τῆς θελήσεως τοῦ κρατουμένου πρὸς ἀνόρθωσιν.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑφ' ὅρον ἀπολύσεως ἐκ τῶν φυλακῶν, ὅστις ἴσχυεν ἐν Ἀγγλίᾳ ὡς εὐχέρεια παρεχομένη εἰς τὸν διευθυντὴν τῶν φυλακῶν, ὅπως χαρίζῃ τὸ $1/3$ τῆς ποινῆς εἰς τοὺς ἐπιμελῶς καὶ σωφρόνως διάγοντας καταδίκους, ἤγαγε τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῶν Ἄγγλων εἰς τὴν καθιέρωσιν τοῦ προοδευτικοῦ ἢ Ἰρλανδικοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος. Ὁ Crofton, ἐμβαθύνων εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος Maconochie ἐφήρμοσεν ὡς διευθυντὴς τῶν φυλακῶν τῆς νήσου Norfolk, διεμόρφωσεν ὡς ἑξῆς περίπου τὸ προοδευτικὸν σύστημα.

Ἡ βελτίωσις καὶ ἀποκατάστασις ἐν τῇ κοινωνίᾳ πρέπει νὰ εἶναι ἔργον αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ καταδίκου καταλλήλως χειραγωγουμένου. Ἐφ' ὅσον ἡ τοιαύτη πρὸς βελτίωσιν τάσις, ὑποβοηθηθεῖσα, ἀρχίζει αὐξάνουσα, ἐπὶ τοσοῦτον ὁ κατάδικος ἀλλάσσει στάδια ἐκτίσεως τῆς ποινῆς του. Ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ παροράται ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκφοβίσεως ἐν τῇ ποινῇ, τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἐκτίσεως, διαρκείας 9 μηνῶν μέχρις 1 ἔτους, γίνεται ὑπὸ πλήρη ἀπομόνωσιν. Κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτην ὁ κρατούμενος εὑρίσκεται εἰς συχνὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἱερέα καὶ διευθυντὴν τῆς φυλακῆς, παρὰ τῶν ὁποίων νουθετεῖται δεόντως. Ἐπιτευχθέντος τοῦ πρώτου σκοποῦ, ἕπεται δεύτερον στάδιον, ἀποβλέπον εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν κατάρτισιν τοῦ κρατουμένου.

Ἡ ἐν τῇ φυλακῇ ἐργασία κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο διαιρεῖται εἰς 4 τάξεις, ἡ δὲ προαγωγὴ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην τάξιν διακρίνεται δι' ἰδιαιτέρας ἐνδυμασίας καὶ διαφόρου τρόπου μεταχειρίσεως. Ὁ χρόνος τῆς διαρκείας τοῦ σταδίου τούτου εἶναι ἀπροσδιόριστος. Δύναται νὰ εἶναι μικρός, ἐφ' ὅσον ὁ κατάδικος διὰ τῆς ἐργατικότητος, πειθαρχίας, καθαριότητος καὶ ἐπιμελείας διέλθῃ πάσας τὰς τάξεις τοῦ σταδίου τούτου, ἢ τοὐναντίον νὰ παραταθῇ μέχρι τῆς ὁλοσχεροῦς ἐκτίσεως τῆς ποινῆς του, ἐφ' ὅσον δὲν παρέχει σαφῆ δείγματα βελτιώσεως. Σημειωθήτω ὅτι, πλὴν τῆς προαγωγῆς ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν, δύναται νὰ λάβῃ χώραν καὶ ὑποβιβασμὸς τοῦ καταδίκου εἰς κατωτέραν ἀπὸ ἀνωτέρας τάξεως, ὁσάκις ἡ διαγωγή του δὲν εἶναι ἡ ἁρμόζουσα. Εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις ἡ ἔκτισις τῆς ποινῆς λαμβάνει ἠπιώτερον χαρακτῆρα, ἀφιεμένης πρωτοβουλίας εἰς τὸν κρατούμενον, ὅστις τοποθετεῖται καὶ εἰς αὐτοτελεῖς ὑπηρεσίας ἄνευ ἐπιβλέψεως. Κατὰ τὰς ἡμέρας μας, μὲ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐργασίας τῶν καταδίκων ἐν ὑπαίθρῳ, τὸ δεύτερον στάδιον πραγματοποιεῖται διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ κρατουμένου εἰς τὰς ἀγροτικὰς φυλακάς, ὅπου ἡ τελευταία τάξις τοῦ σταδίου τούτου ἰσοδυναμεῖ πρὸς πλήρη σχεδὸν ἐλευθερίαν. Διότι εἰς τὸν κατάδικον ἀνατίθενται διάφοροι ἐργασίαι ἐκτὸς τοῦ καταστήματος τὰς ὁποίας ἐκτελεῖ περιφερόμενος ἐλεύθερος καὶ ἀπομακρυνόμενος πάσης ἐπιβλέψεως ἐπὶ τῇ ἁπλῇ δόσει λόγου τιμῆς ὅτι δὲν θέλει δραπετεύσει (travail sur parole). Ἡ περίοδος αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ὁριστικὴν προπαρασκευὴν τοῦ καταδίκου διὰ τὴν ἐκ νέου εἴσοδον εἰς τὴν ἐλευθέραν κοινωνικὴν ζωήν, πρὸς ἣν ἔχει ἤδη ἐθισθῆ διὰ τοῦ τρόπου τῆς τελευταίας ἐν τῇ φυλακῇ διαβιώσεώς του. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ δευτέρου σταδίου ἐπακολουθεῖ, ὡς τρίτον καὶ τελευταῖον στάδιον, ἡ ὑφ' ὅρον ἐκ τῶν φυλακῶν ἀπόλυσις, ἥτις συνήθως ἀποτελεῖ τὸ $1/3$ ἢ $1/4$ τῆς διαρκείας τῆς καταγνωσθείσης ποινῆς.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω σωφρονιστικῶν συστημάτων, ἐν Ἑλλάδι ἐγένετο δεκτὸν τὸ προοδευτικόν, καθιερωθὲν διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1925 «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως διατάξεων τινων τῶν κειμένων περὶ φυλακῶν τοῦ κράτους νόμων». Λόγῳ ὅμως τῆς ἐλλείψεως καταλλήλων κτηρίων τὸ σύστημα τοῦτο εἰς ἐλαχίστας ἐφαρμόζεται φυλακάς, ἐπικρατοῦντος εἰς τὰς ἄλλας τοῦ ἀπὸ κοινοῦ συστήματος, οὗτινος τὰ μειονεκτήματα, ὡς προεξετέθη, εἶναι πλεῖστα καὶ σοβαρά.

Η. ΛΑΓΑΚΟΣ

σωφρονίτης (ὁ)· ἰδιωματ. ἐπὶ ὀδόντος, ὁ σωφρονιστήρ, ἄλλως *φρονιμίτης*.

σωφρονῖτις (ἡ) (Sophronites) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ποῶν, ἰθαγενῆ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, καὶ ἰδίως τῆς Βραζιλίας. Εἴδη τινὰ καλλιεργοῦνται ἐντὸς θερμοκηπίων ἐν Εὐρώπῃ πρὸς κόσμον.

Δ. Ν. Π.

σωφρονῶ (*—έω*)· εἶμαι σώφρων, συνετός, δὲν ἀτακτῶ, δὲν παρεκτρέπομαι· || σκέπτομαι ὀρθῶς, ὀρθοφρονῶ.

σωφροσύνη (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σώφρονος, σύνεσις, ἐγκράτεια, ἐχεφροσύνη, φρόνησις.

— *[Φιλοσοφ.]* *Σωφροσύνη* κατὰ τὸν Πλάτωνα (Συμπ. 196 c) εἶναι «τὸ κρατεῖν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν»· θεωρεῖ δ' ὁ φιλόσοφος αὐτὴν ὡς μίαν τῶν τεσσάρων κυρίων ἀρετῶν. Ἀκριβέστερον, σωφροσύνη εἶναι ἡ ἱκανότης τοῦ καθορίζειν τὸ ἑκάστοτε πρακτέον ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ σκοπῶν καὶ οὐχὶ ὑπὸ τὴν ὤθησιν ὁρμῶν, ἐπιθυμιῶν καὶ παθῶν, ἐν ἄλλαις λέξεσιν αὐτοκυριαρχία. Ἡ σωφροσύνη παρουσιάζεται κατὰ τὴν ἠθικὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὑπὸ δύο μορφάς: τῆς *ἐγκρατείας*, ἤτοι τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθίστασθαι εἰς τὰς ἐπιθυμίας προκειμένου διὰ τῆς ἱκανοποιήσεως αὐτῶν νὰ κινδυνεύσῃ οὐσιῶδες τοῦ βίου ἀγαθόν, καὶ τῆς *ἀνδρείας*, ἤτοι τῆς ἱκανότητος τοῦ καταφρονεῖν τοῦ λυπηροῦ καὶ τοῦ θανάτου, ὅταν τὴν καταφρόνησιν ταύτην ἀπαιτῇ ἡ διατήρησις οὐσιώδους τοῦ βίου ἀγαθοῦ, ὡς τῆς τιμῆς, τῆς ἐλευθερίας κττ.

Χ. Σ.

σώφρων, *—ονος* (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων σώας τὰς φρένας, ὁ ἐγκρατὴς τῶν ὁρμῶν του, συνετός, φρόνιμος, νηφάλιος, σκεπτικός.—Ἐπίρρ. ***σωφρόνως***.

Σώφρων. Περίφημος μιμογράφος ἐκ Συρακουσῶν, ἀκμάσας περὶ τὸ 430 π. Χ. Ἔγραψε «Μίμους ἀνδρείους», ἤτοι μίμους ἀναφερομένους εἰς ἄνδρας, καὶ «Μίμους γυναικείους», ἀναφερομένους εἰς γυναῖκας, ἐν διαλέκτῳ δωρικῇ καὶ ἐν ρυθμικαῖς περιόδοις πεζοῦ λόγου δραματικῆς λογοτεχνικῆς ὑφῆς πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ οὐχὶ πρὸς παράστασιν ἐν θεάτρῳ, δι' ὃ καὶ ἐστεροῦντο χοροῦ. Περιέγραφε δ' ἐν τοῖς μίμοις αὐτοῦ ὁ Σώφρων τὸν φυσικὸν βίον κατωτέρων κοινωνικῶν τάξεων πιστῶς καὶ ἀκριβῶς. Τοὺς μίμους τοῦ Σώφρονος ἐμιμήθη ἐν τοῖς «Μιμιάμβοις» αὐτοῦ ὁ Ἡρώνδας. Εἰς Ἀθήνας εἰσήγαγεν αὐτοὺς ὁ Πλάτων, ἐξέδωκε δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δημοσθένους ὁ Ἀθηναῖος Ἀπολλόδωρος.

Ε. ΔΙ. Κ.

Σωφφὰρ (Chauffard), ***Ἀνατόλιος - Μάριος - Αἰμίλιος***. Διαπρεπὴς Γάλλος ἰατρὸς (1855—1932). Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς (1908) καὶ κατόπιν τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς (1911), μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς (1902), ἐδημοσίευσε σημαντικὰς ἐργασίας ἐπὶ τῶν νόσων τῶν νεφρῶν, τοῦ παγκρέατος, ἐπὶ τῶν ὑδατίδων κύστεων, τῶν πλευριτίδων κλπ., ἐπλούτισε τὴν παθολογίαν καὶ θεραπευτικὴν τῶν νόσων τοῦ ἥπατος καὶ τῶν χοληφόρων ὁδῶν (χολοστεριναιμία, αἱμολυτικὸς ἴκτερος, ἴκτερος καταρροϊκός), ὑπῆρξεν ἐκ τῶν εἰσηγητῶν τῆς χημικῆς ἐρεύνης εἰς τὰς ἡπατικὰς νόσους καὶ ἐμελέτησε τὰ ἀμοιβαδικὰ ἀποστήματα τοῦ ἥπατος, ὡς καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐνέργειαν τῆς ἐμετίνης.

Ο. Ρ.

— **Σωφφὰρ** (Chauffard), ***Μάριος-Διονύσιος-Στέφανος - Ὑάκινθος***. Γάλλος ἰατρὸς (1796—1880). Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων, ἔγραψεν: «Ἐσωτερικαὶ φλεγμοναί» (1831 εἰς 2 τ.), «Πρακτικὴ ἰατρική» (1848, 3 τ.).

Ο. Ρ.

—**Σωφφὰρ** (Chauffard), ***Παῦλος-Αἰμίλιος***. Γάλλος ἰατρὸς (1823—1897), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γενικῆς παθολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς καὶ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ἔξοχος ῥήτωρ καὶ γλαφυρὸς συγγραφεύς, ἔγραψε πληθὺν ἔργων, ἐν οἷς: «Ἡ φιλοσοφία ὡς θετικὴ ἐπιστήμη καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς μετὰ τῆς ἰατρικῆς» (1863), «Ἡ ζωή, μελέται καὶ προβλήματα τῆς γενικῆς βιολογίας» (1878).

Ο. Ρ.

Σῶφφοκ (Suffolk) *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ κομιτεία τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ Βορείῳ θαλάσσῃ, ἐμβαδοῦ 3.837 τ. χλμ. καὶ 400.058 κατοίκων, κατανεμηθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1888 εἰς τὴν *Ἀνατολικὴν Σῶφφοκ* (2.255 τ. χλμ., 291.073 κάτ.) καὶ εἰς τὴν *Δυτικὴν Σῶφφοκ* (1.528 τ. χλμ., 108 985 κάτ.). Πρωτεύουσα τῆς μὲν πρώτης εἶναι ἡ πόλις *Ἴψουιτς*, τῆς δὲ δευτέρας ἡ *Μπῶρυ Σαίντ Ἔντμοντς*. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι γενικῶς πεδινόν, διακοπτόμενον ἀπὸ μικροὺς λόφους. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν πολλῶν μικρῶν ποταμῶν, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι οἱ Οὐάβενεϋ, Ντέμπεν, Ὄργουελ,

Digitized by Google

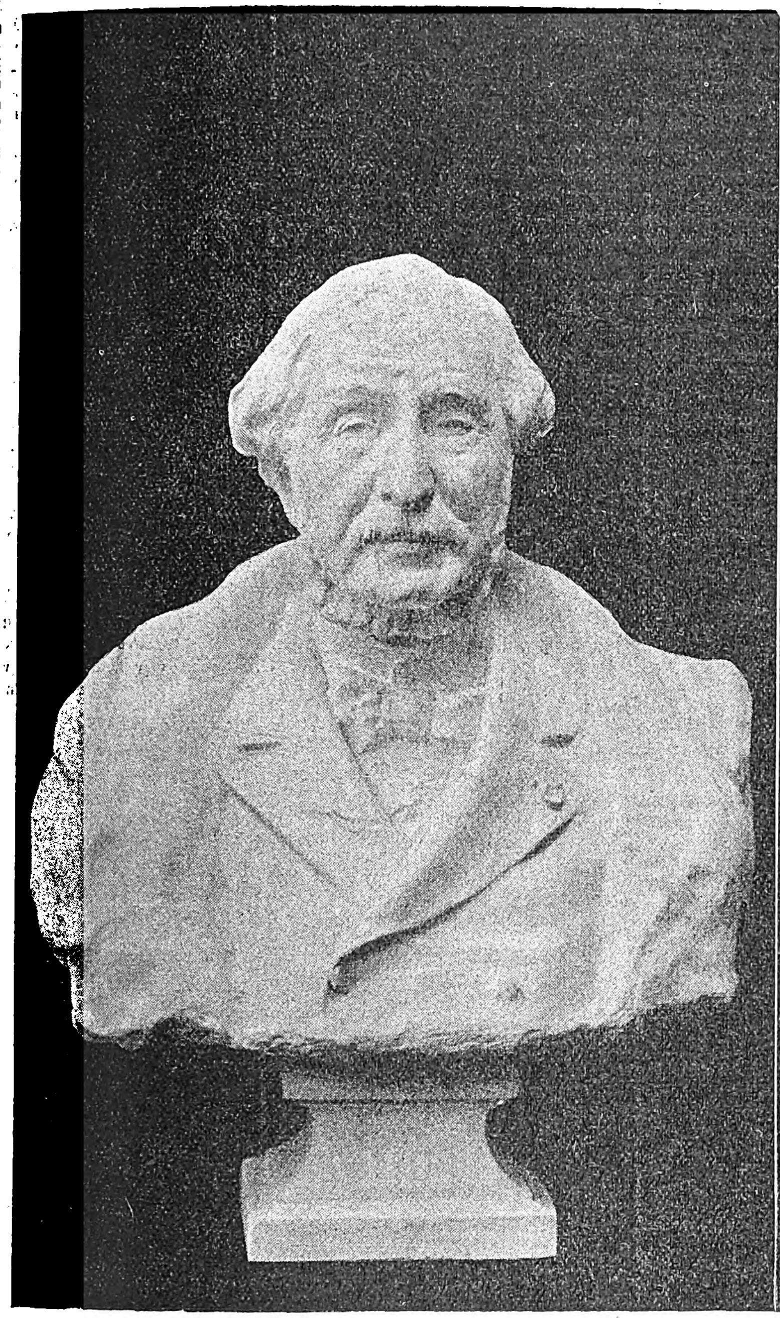
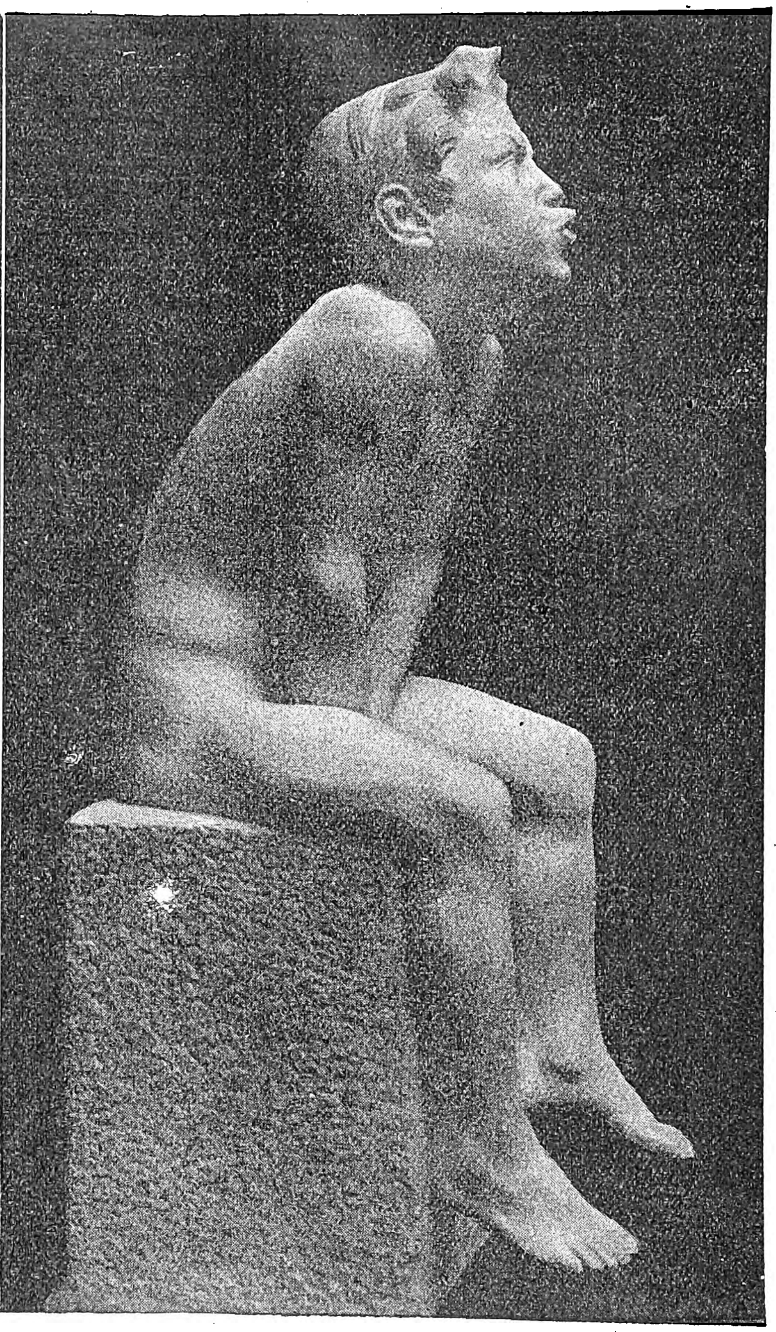

1) Λαζάρου Σιώχου : Προτομὴ τοῦ Ζαρίφη. 2) Ἀντωνίου Σώχου : Σιντριβάνι.

Στούρ, Μπλὺθ καὶ Λάρκ. Εἶναι χώρα γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφική, ὀνομαστὴ διὰ τὸ ἐξαίσιον γένος ἵππων, ὅπερ ἐκτρέφεται ἐν αὐτῇ. Λίαν ἀνεπτυγμένη εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ ἁλιεία καὶ ἡ καλλιέργεια σιτηρῶν. Οἱ κυριώτεροι λιμένες ἐξαγωγῆς αὐτῆς ἐπὶ τῆς Βορείου θαλάσσης εἶναι ἡ Φέλιξταουν καὶ ἡ Σάουθγουολντ. Ἡ χώρα αὕτη κατῳκεῖτο κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Ἰκηνῶν μετὰ δὲ τὴν κατάκτησιν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὠχυρώθη καὶ ἀπέβη μία τῶν σημαντικωτέρων ἐπαρχιῶν τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ρωμαϊκῆς ἀποικίας. Κατὰ τὴν Σαξωνικὴν κατάκτησιν ἀνῆκεν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἀνατολικῆς Ἀγγλίας, ὅπερ βραδύτερον διηρέθη εἰς δύο κομιτείας, τὴν Νόρφωκ καὶ τὴν Σῶφφοκ. Ἡ κομιτεία τοῦ Σῶφφοκ ὑπέστη πολλὰς ἐπιδρομὰς Δανῶν πειρατῶν, οἱ ὁποῖοι πολλάκις τὴν κατέστρεψαν. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐθεωρεῖτο ἡ πλουσιωτέρα ἐπαρχία τῆς Ἀγγλίας, ἡ δὲ βιομηχανία τῶν ὑφασμάτων εἶχεν ἀναπτυχθῇ ἐν αὐτῇ τὰ μέγιστα.

Μ. Δ. Β.

— **Σῶφφοκ** (Suffolk) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἔχει ἔκτασιν 1.380 τ. χλμ. καὶ 110.246 κατ. Περιλαμβάνει τὸ κεντρικὸν καὶ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς Λὸνγκ-Ἄϊλαντ.

Μ. Δ. Β.

— **Σῶφφοκ** (Suffolk) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Μασσαχουσσέτης. Ἔχει ἔκτασιν 88 τ. χλμ. καὶ 835.522 κατ. Εἶναι ἐκ τῶν μικροτέρων κομιτειῶν τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἡ μᾶλλον σημαντική, καθότι περιλαμβάνει ἐν αὐτῇ τὴν πρωτεύουσαν Μπόστον.

Μ. Δ. Β.

— **Σῶφφοκ** (Suffolk) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Βιργινίας, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Νάουζαμοντ. Κάτ. 11.923. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Νάουζαμοντ καὶ εἶναι σημαντικὸν σιδηροδρομικὸν κέντρον. Ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν σιδήρου καὶ ἐργοστάσια κατασκευῆς θερμαστρῶν. Ν. Δ. Β.

Σῶφφοκ (Suffolk), ***κόμιτες καὶ δοῦκες τοῦ —***. Ἀγγλικὸς τίτλος εὐγενῶν, ὃν ἐκέκτηντο κατ' ἀρχὰς οἱ πρωτότοκοι τῆς οἰκογενείας Κρίφφορντ ὡς κόμιτες καὶ ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος οἱ πρωτότοκοι τῆς οἰκογενείας Πὸλ ὡς δοῦκες. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὁ Ἐρρῖκος Η' μετεβίβασε τὸν τίτλον τοῦτον εἰς τὸν εὐνοούμενόν του Κάρολον Μπράντον, σύζυγον τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας. Τούτου ὁ γαμβρὸς Ἐρρῖκος Γκραίϋ ὠνομάσθη δοὺξ τοῦ Σῶφφοκ ὑπὸ τοῦ Ἐδουάρδου ΣΤ' τῷ 1551, ἀλλὰ τῷ 1554 λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἀπόπειραν τῆς ἀναρρήσεως τῆς ἀδελφῆς του Ἰωάννας Γκραίϋ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀνγλίας, συνελήφθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη μετ' αὐτῆς. Τῷ 1603 ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος τοῦ Σῶφφοκ περιῆλθεν εἰς τὸν λόρδον Θωμᾶν Χόβαρτ, υἱὸν τοῦ τετάρτου δουκὸς τοῦ Νόρφωκ, ὁ ὁποῖας εἶχε διακριθῇ διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἀνδρείαν κατὰ τὴν κατατρόπωσιν τῆς Ἀηττήτου Ἀρμάδας καὶ εἶχεν ὀνομασθῇ ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλέως Ἰακώβου Α'. Ἐξ αὐτοῦ κατάγονται οἱ νῦν κόμιτες τοῦ Σῶφφοκ καὶ τοῦ Μπέρκσαϊρ. Ἀντιπρόσωπος τοῦ οἴκου τούτου εἶναι σήμερον ὁ Κάρολος Ἐρρῖκος Γεώργιος Χόβαρτ, κόμις τοῦ Σῶφφοκ καὶ τοῦ Μπέρκσαϊρ, ὑποκόμις τοῦ Ἄντοβερ, γεννηθεὶς τῷ 1906. Μ. Δ. Β.

—**Σῶφφοκ** (Suffolk), ***Κάρολος-Μπράντον*** (Brandon), *δοὺξ τοῦ—*. Ἄγγλος στρατηγὸς (1484—1545) Υἱὸς τοῦ Γουλιέλμου Μπράντον, αὐλικοῦ τοῦ Ἐρρίκου Ζ', εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρρίκου Η', παρ' οὗ ἔλαβε τῷ 1513 τὸν τίτλον τοῦ ὑποκόμιτος Λὶσλ πρὸς ἐπιβράβευσιν τῶν ἀνδραγαθιῶν του εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον, καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὸν τοῦ δουκὸς τοῦ Σῶφφοκ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΒ', ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ὑποθέσεων τῆς χήρας βασιλίσσης Μαρίας, ἀδελφῆς τοῦ Ἐρρίκου, συνεδέθη ἐρωτικῶς καὶ ἐτέλεσε μυστικὸν γάμον μετ' αὐτῆς, ἀναγνωρισθέντα καὶ ἐπισήμως μετά τινα χρόνον. Κατὰ τὴν δευτέραν εἰσβολὴν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ εἰς Γαλλίαν, τῷ 1544, συμμετέσχε ταύτης ὡς διοικητὴς σώματος. Θ. Κ.

σωφφέτης (ὁ), ἢ ***σουφφέτης***. Τὸ ἀνώτατον πολιτικὸν ἀξίωμα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Καρχηδόνι. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πολιτεύματος τῆς πλουτοκρατικῶς κυβερνωμένης ταύτης πόλεως εὑρίσκοντο οἱ δύο σωφφέται, οἵτινες ἦσαν ἐνιαύσιοι ἄρχοντες, ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν τιμούχων πολιτῶν (τῶν πλουτοκρατῶν) ἐκλεγόμενοι. Ἡ ἐκλογὴ τούτων ὅμως ἔπρεπε νὰ ἐπικυρωθῇ καὶ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τοῦ λαοῦ, τοῦ συμβουλίου τῶν 104 μελῶν καὶ τῆς γερουσίας τῆς Καρχηδόνος. Εἶχον εἰς χεῖράς των τὴν ἀνωτάτην πολιτικὴν ἐξουσίαν, προήδρευον τῆς γερουσίας καὶ ἦσαν ὅ,τι οἱ δύο βασιλεῖς εἰς τὴν ἀρχαίαν Σπάρτην (ἀλλ' ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος) ἢ οἱ δύο ὕπατοι εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην. Τὸ ἔργον των ἤσκουν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς γερουσίας. ΚΑΨ.

Σῶχα, ἢ ***Σωχοὶ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλισμα τῆς Ἀσσυρίας εἰς ἀπόστασιν δύο σταθμῶν ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων πυλῶν. Ἐνταῦθα, λόγῳ τοῦ ἀναπεπταμένου πεδίου, καταλλήλου πρὸς κίνησιν τοῦ πολυαρίθμου περσικοῦ ἱππικοῦ, ἐστρατοπέδευσεν ὁ Δαρεῖος, τῇ συμβουλῇ τοῦ Μακεδόνος αὐτομόλου Ἀμύντα τοῦ Ἀντιόχου, ὅτε ἐβάδιζε κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Bauer ταυτίζει τὰ Σῶχα πρὸς τὰς *Ὄγχας (Ἀμύκης πεδίον)*, ἔνθα ὁ Δαρεῖος κατέφυγε μετὰ τὴν μάχην. Π. Ν. Π.

Σῶχος, ***Ἀντώνιος***. Ἕλλην γλύπτης, γεννηθεὶς εἰς Ὑστέρνια τῆς Τήνου τῷ 1888. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις σχολῇ τῶν Καλῶν τεχνῶν, λαβὼν ἐπανειλημμένως ἀβερώφεια βραβεῖα. Ἀποσταλεὶς πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς εἰς Παρισίους, ἐξέθεσε πλέον ἢ ἅπαξ ἔργα του εἰς τὰ Salon National καὶ Salon d'Automne. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας, διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν σχολὴν τοῦ πολυτεχνείου. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Νίκη» τῆς Δοϊράνης, τοποθετημένη ἔμπροσθεν τῆς ὁμωνύμου λίμνης ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ τὸ παρὰ τὰ σερβοβουλγαρικὰ σύνορα

Digitized by Google

ἐν Πειραιεῖ ἀνεγερθὲν μνημεῖον πρὸς τιμὴν τῶν πεσόντων Ἑλλήνων κατὰ τὸ 1918, ὕψους 12 μέτρων. Ἐπίσης ἐξέδωσε τὸ βιβλίον «Ἡ λαϊκὴ τέχνη στὴν Τῆνο» Ἀθῆναι 1932. Ν. Δ. Σ.

— **Σῶχος**, ***Λάζαρος***. Ἕλλην γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1862 εἰς τὰ Ὑστέρνια τῆς Τήνου. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν, ἔνθα ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Δρόσῃ. Τῷ 1881 μετέβη εἰς Παρισίους πρὸς συμπλήρωσιν τῆς καλλιτεχνικῆς του καταρτίσεως καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκεῖσε σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν, ὅπου ἔσχε διδάσκαλον τὸν Μερσιέ. Τῷ 1897, κηρυχθέντος τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, ὁ Σῶχος διαφλεγόμενος ὑπὸ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, κατήρτισεν ἐν Παρισίοις σῶμα Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων ἐθελοντῶν, μετὰ τοῦ ὁποίου μετέσχε τῆς μάχης τοῦ Δομοκοῦ. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ μακρόν. Τῷ 1905, προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἀνεστήλωσε τὸν Λέοντα τῆς Χαιρωνείας καὶ ἐπετήρησε τὰς ἐν Ὀλυμπίᾳ γενομένας ἀνασκαφὰς ἐπί τι διάστημα. Τῷ 1908 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γλυπτικῆς ἐν τῇ σχολῇ Καλῶν τεχνῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ μόνον ἠδυνήθη νὰ διδάξῃ. Ἀπέθανε τῷ 1911, ταφεὶς ἐν Ἀθήναις. Τῷ 1928 ἡ ἀδελφότης τῶν ἐν Ἀθήναις Τηνίων, τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρός, μετεκόμισε τὰ ὀστᾶ του εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα.

Ὁ Λάζαρος Σῶχος ὑπῆρξεν εἷς τῶν γνωστοτέρων καὶ παραγωγικωτέρων καλλιτεχνῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἡ μακρά του διαμονὴ ἐν τῇ ξένῃ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ γίνῃ καὶ εἰς τὸν διεθνῆ κύκλον γνωστὸς καὶ νὰ ἐκτιμηθῇ προσηκόντως. Τὸ τάλαντόν του ὑπῆρξε γόνιμον καὶ ἰσχυρόν. Ὡς μεγάλους του διδασκάλους ἔσχε τὴν φύσιν ἀφ' ἑνός, τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα ἀφ' ἑτέρου· ἀπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐδανείσθη τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν πλήρη γαλήνης ἐπιβλητικότητα τῶν πλαστικῶν ὄγκων. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἐπέτυχε νὰ δημιουργήσῃ καὶ ἰδίαν, αὐθύπαρκτον καὶ αὐθυπόστατον ἀντίληψιν περὶ τοῦ αἰσθητικοῦ καλοῦ, τὴν ὁποίαν ἐξέφρασεν εἰς μακρὰν σειρὰν ἔργων καὶ ἰδίᾳ εἰς προτομάς, τὰς ὁποίας διακρίνει τελειότης ἐκτελέσεως καὶ ψυχογραφικὴ ἱκανότης.

Ἐν τῶν πρώτων σημαντικῶν ἔργων τοῦ Σώχου εἶναι ἡ «Μοῦσα ἐπιστρέφουσα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν», ὅπερ ἔτυχεν α' βραβείου ἐν Παρισίοις τῷ 1890. Μετὰ δέκα ἔτη ἐξέθηκεν ἐν Παρισίοις τὸ πρόπλασμα τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη (ἐν Ἀθήναις, ἀντίγλυφον τούτου ἐν Ναυπλίῳ) καὶ ἐτιμήθη διὰ χρυσοῦ βραβείου. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐβραβεύθη καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Ρώμῃ Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν. Ἕτερα ἀξιοσημείωτα ἔργα τοῦ Λαζάρου Σώχου εἶναι τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει μαυσωλεῖον τοῦ Ζαρίφη, τὸ μαυσωλεῖον τοῦ Ν. Πουρναρᾶ ἐν Ἀθήναις, «Ἡ θνήσκουσα κόρη», διακοσμητικὸν σύμπλεγμα διὰ τὸ γαλλικὸν ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας (βραβευθὲν τῷ 1887 εἰς τὸν μέγαν ἐτήσιον διαγωνισμὸν τῆς παρισινῆς σχολῆς τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν), τὸ μνημεῖον τοῦ Παύλου Μελᾶ (ἐν Ἀθήναις), τὸ μνημεῖον τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ (Α' νεκροταφεῖον Ἀθηνῶν), αἱ προτομαὶ τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ (νεκροταφεῖον Montparnasse, Παρίσιοι), Μιστριώτου, Πεσμαζόγλου, Τζιβανοπούλου, Κοντοσταύλου, Γεροκωστοπούλου κλπ. Ι. Μ. Π.

Σωχὸς *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 3.694. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Αὐγή*. Ἔχει ἡμιγυμνάσιον, οἰκονομικὴν ἐφορείαν, ταμεῖον, ἀστυνομικὸν τμῆμα. Παράγει σιτηρά, καπνὰ καὶ ἔχει σηροτροφίαν, κτηνοτροφίαν καὶ χειροτεχνίαν (τριχίνων σάκκων). Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ δευτέρου Βαλκανικοῦ πολέμου κατέλαβον τὴν κωμόπολιν δι' αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως οἱ Βούλγαροι, ἀπεδιώχθησαν ὅμως ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτην ἧττάν των. Ι. Σ. Ι.

Σωχώ, ἢ ***Σωχὰ*** (ἑβρ. *Σωκὼ* ἢ *Σωκὼχ*) *[Βιβλ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ὀρεινῆς Ἰουδαίας, ἔνθα τὸ νῦν *Χιρμπὲτ Σουεϊκέ*, 16 χλμ. πρὸς ΝΔ τῆς Χεβρῶνος. Σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς ἐν καλλίστῃ καταστάσει, ἐν μέσῳ δ' αὐτῶν ἐρείπια μουσουλμανικῶν τεμενῶν ἐπὶ τῶν θεμελίων χριστιανικῶν ναῶν.

— ***Σωχώ, Σαωχώ, Σο(κ)χὼθ*** *[Βιβλ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰουδαίας, παρὰ τὴν ὁποίαν διεξήχθη ἡ μονομαχία τοῦ Δαυῒδ καὶ Γολιάθ. Πιθανῶς πρόκειται περὶ τῆς αὐτῆς μὲ τὴν προηγουμένην πόλεως. Π. Ν. Π.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Σ

Digitized by Google

T

T. Τὸ *ταῦ* εἶναι τὸ δέκατον ἔνατον γράμμα τοῦ ἑλληνικοῦ, τὸ εἰκοστὸν δὲ γράμμα τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου, προῆλθε δὲ ἐκ τοῦ φοινικικοῦ tau, τελευταίου γράμματος τοῦ οἰκείου ἀλφαβήτου, δηλοῦντος σταυρόν.

—*[Παλαιογραφ.]* Τὸ μὲν φοινικικὸν tau ἐγράφετο ὡς + ἢ (ἐν τῇ περιφήμῳ ἐπιγραφῇ τοῦ βασιλέως Μέσα ἢ Μεσᾶ, τοῦ Ι' αἰῶνος π. Χ.) ὡς Χ, ἐν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ ἦτο ἐκ τῶν ὀλιγίστων γραμμάτων (τοῦ ζῆτα, τοῦ ὠμέγα, εἰς ὀλιγώτερον δὲ βαθμὸν τοῦ ἰῶτα καὶ τοῦ ὕψιλον), τὰ ὁποῖα ἐγράφοντο σχεδὸν πανταχοῦ ὁμοιομόρφως, καὶ δὴ καθ' ὅλους τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἤτοι ὡς τὸ ἡμέτερον κεφαλαῖον Τ. Ἐν τῇ λατινικῇ τὸ μὲν ἀντίστοιχον κεφαλαῖον γράμμα παριστάνετο ὁμοίως πρὸς τὸ ἑλληνικόν, δηλαδὴ ὡς Τ, τὸ δὲ μικρὸν ἐγράφετο ὀλίγον τι διαφόρως ἀπὸ τὸ ἡμέτερον στοιχεῖον τοῦ μικρογραμμάτου ρυθμοῦ, δηλαδὴ ὡς t. Εἰς τὰ ἀλφάβητα τῆς «ἐπισεσυρμένης» γραφῆς (ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ. μέχρι τῶν μέσων τοῦ Η' αἰῶνος μ. Χ.) ἐμφανίζεται ὑπὸ τὰς ἑξῆς μορφάς:

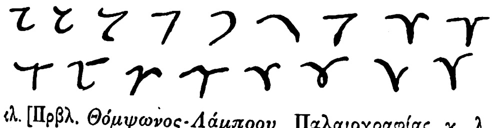

κλ. [Πρβλ. *Θόμψωνος-Λάμπρου*, Παλαιογραφίας κ. λ. τὸν ἐν τέλει ἐπισυναπτόμενον δεύτερον πίνακα]

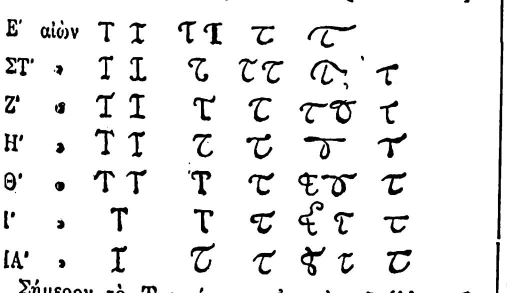

Σήμερον τὸ Τ γράφεται ἐν μὲν τῇ ἑλληνικῇ:

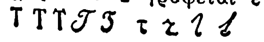

εἰς δὲ τὰς λατινοφθόγγους γλώσσας:

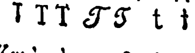

Κατὰ τὴν γοτθικὴν τέλος γραφὴν φέρεται ὑπὸ διαφόρους ἐπίσης μορφάς:

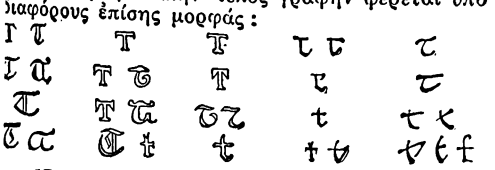

—*[Γλωσσολογ.]* Τὸ ταῦ ἀνήκει εἰς τὰ ἄηχα, κλειστὰ καὶ ἀκαριαῖα, κατὰ δὲ τὸν τόπον τῆς ἀρθρώσεως εἰς τὰ φατνιακά. Ὅπως δὲ τὰ λοιπὰ ψιλὰ (κ, π), διέσωσε καὶ τὸ Τ τὴν ἀρχαίαν προφοράν του. Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ὑπέστη διαφόρους ἐπὶ διαφόροις ὅροις ἀλλοιώσεις, ἤτοι:
1) Πρὸ τοῦ ἑπομένου Σ ἀφωμοιώθη πρὸς αὐτό: δάτ—σασθαι=*δάσσασθαι*, *νὺκτ—ς=*νὺκ(σ)ς* ἢ *νὺξ* κ. λ. (καὶ λατ. *milet—s=mile s)s, meto=θερίζω, τοῦ ὁ ἀόρ. *metsui=messui κ.οὕ.κ.).
2) Πρὸ τῶν ι καὶ υ ἐτράπη τσ καὶ τέλος εἰς σ: δότις—*δόσις*, πότις (καὶ λατ. potis)—*ποσις*, θέτις—*θέσις* κ.λ., δωρ. *φατί*, *φαντὶ*—ἰων. ἀττ. *φησί*, *φασί* κ λ., *πλούτιος*, *ἐνιαύτιος* (ὡς ἀπαντοῦν ἐν τῇ δωρικῇ)—πλούσιος, ἐνιαύσεως κ λ., *διακατίοι*, *τριακάτιοι* κ λ. δωρ.—*διακόσιοι*, *τριακόσιοι* κ λ. *πέρυτι*, εἴκατι δωρ.—*πέρυσι*, *εἴκοσι* κ. λ., *πάντ!α — **πάν*σ)α - *πάνσα*—*πᾶσα*, *φέροντ!α—φέρονσ(σ'α — *φέρουσα* κ.οὕ κ. τὺ=σὺ κ.λ., ἀλλά, προηγουμένου Σ, τὸ Τ ἔμεινεν ἀμετάβλητον: *πίσ—τις*, *πύσ—τις* (ἐκ τοῦ **πύθ—τις*, πρβλ. *ἐπυθ—όμην* κ.λ.). Ἐπίσης διεσώθη τὸ ἀρχικὸν Τ ὡς ἀρκτικτὸν λέξεως: *τίς*, *τιμῶ* κ.λ. καὶ ὁσάκις ἐτονίζετο: *ἀκτίς*, *ρητίνη*, *ἐναντίος* κ.λ., πολλάκις δὲ καὶ ἐν τέλει λέξεως (ἄνευ οὐδενὸς ἄλλου ληκτικοῦ συμφώνου): *ἀντί*, *ἄρτι*, *ἔτι* κ.λ. κ.λ. Καὶ ἐν τῇ λατινικῇ ἡ συλλαβὴ—ti—κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπροφέρετο ὡς ΤΙ (πρβλ. hospitium—*ὀσπίτιον*—*σπίτι*, palatium—*παλάτι* κ.λ.), ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ. ἐτράπη καὶ παρὰ τοῖς Λατίνοις εἰς ts, ὡς δηλοῖ καὶ ἡ γραφή: nuncius (ἀντὶ τοῦ προηγουμένου: nuntius) κ. λ.

Εἰς ὡρισμένας διαλέκτους τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τὸ Τ ἀφωμοιώθη πρὸς διάφορα σύμφωνα: Β, Γ, Δ, Κ, Π, Φ, Μ κλ.: *κάββαλε*, (κὰτ γόνυ) *κὰγ γόνυ*, *καδδῦναι*, κὰτ κεφαλῆς—*κὰκ κεφαλῆς*, κὰτ μέσον—*κὰμ μέσον*, καὶ ἀντιθέτως διάφορα σύμφωνα ἀφωμοιώθησαν πρὸς τὸ ἑπόμενον Τ: νυκτὶ—*νυττὶ* (κρητ.), λέλεκται—*λέλετται*, ἀν(α)σταθι—ἄσταθι—*ἄτταθι* (λακων.), ἐς τὰν—*ἐττὰν* (=εἰς τήν), ἔστε—*ἔττε*, ἴστω—*ἴττω* (βοιωτ.) κλ. Εἶναι δὲ τὸ Τ διαφόρου εἰς τὰς διαφόρους λέξεις ἀρχῆς, ἤτοι εἰς ἄλλας μὲν προῆλθεν ἐξ ἀρχικοῦ (ἤτοι ἰαπετικοῦ) Τ: *τιμῶ*, *μήτηρ* κλ., εἰς ἄλλας δὲ ἐξ ὑπερωϊκοχειλικοῦ qu πρὸ τῶν λεπτοτέρων φωνηέντων Ε καὶ Ι: *penque—*πέντε*, quis—*τίς*, que—*τὲ* κλ. κλ., εἰς ἄλλας ἐξ ἀνομοιώσεως: *θριχὸς—θριχὶ=*τριχὸς*—*τριχὶ* (*θρέψω*, ἀλλά:) *τρέφω*, *τροφή*, *τροφός*, κλ., *θέ-θεικα, *θέ-θειμαι=*τέθεικα*, *τέθειμαι* κ. οὕ. κ. Ἀντὶ δὲ τοῦ διπλοῦ σσ εἰς τὴν ἀττικὴν καὶ βοιωτικὴν διάλεκτον ἦτο ἐν χρήσει τὸ διπλοῦν ττ (*γλῶττα*, *θάλαττα*—*πράττω*, *κηρύττω* κλ. ἀντὶ τῶν εἰς τὰς ἄλλας διαλέκτους *γλῶσσα*, *θάλασσα*, *πράσσω*, *κηρύσσω* κ. οὕ. κ.).

Εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν τὸ Τ ὑπέστη διαφόρους κατὰ τόπους καὶ ἰδιώματα ἀλλοιώσεις: εἰς τὴν Κρήτην μέν, τὸ Μελένικον κ.ἀ., ὅταν μετ' αὐτὸ ὑπέστη συνίζησιν τὸ φωνῆεν Ι, ἐτράπη τὸ Τ εἰς Θ: τὰ *σπίτ!α*—*σπίθ!α*, τὰ *μάτ!α*—*μάθ!α*, ἡ *ματ!ὰ*—ἡ *μαθ!ά*, τὰ *κομμάτ!α*—*κουμάθ!α* κλ., εἰς δὲ τὴν Κύπρον τὸ μὲν ἐκ τῆς συνιζήσεως προελθὸν ἡμίφωνον j ἐτράπη εἰς Κ, τὸ δὲ πρὸ αὐτοῦ ἄηχον Τ ἐτράπη εἰς ἠχηρὸν Δ: *σπίτ!α*—*σπίδκ!α*, *μάτ!α*—*μάδκ!α*, *φωτ!α*—*φωδκ!ὰ* κ. οὕ. κ. Ἐνιαχοῦ τῆς Μυτιλήνης καὶ ἐν Τσακωνιᾷ τὸ Τ πρὸ τοῦ Ι (=ι, υ, ει, κλ.) ἐτράπη εἰς Κ (καππακισμός): τυρὶ—*κυρὶ* (Μυτιλ.), τιμῶ-τιμοῦ—*κιμοῦ*, ἀτιμία—*ἀκινία*, τυφλὸς—*κυφλὲ* κλ. (Τσακων.) Κοινὴ εἶναι εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν ἡ εἰς Τ τροπὴ τοῦ Θ (προηγουμένων τῶν συμφώνων Χ, Σ): θ' ἀνοιχθῇ—*θ' ἀνοιχτῇ*, χθεσινὸς—*χτεσινὸς* κλ., ἐσχίσθη—*σχίστηκε*, ὑβρίσθη—*βρίστηκε* κλ. κλ. Γ. Π. Α.

—*[Βραχυγρ.]* Τὸ *τ* (*T*) χρησιμοποιεῖται βραχυγραφικῶς καὶ συμβολικῶς εἰς ποικίλας περιστάσεις. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ ὡς ἀριθμητικὸν τονούμενον ἄνωθεν (*T'* ἢ *τ'*) ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸν ἀριθμὸν τριακόσια καὶ μὲ τὸ τακτικόν του καὶ τὸ ἐπιρρηματικόν του, τονούμενον δὲ κάτωθεν (*͵T* ἢ *͵τ*) μὲ τὸν ἀριθμὸν 300 000 καὶ μὲ τὸ τακτικόν του καὶ τὸ ἐπιρρηματικόν του. Εἰς τὰς ἐκδόσεις ὅμως τῆς «Ἰλιάδος» καὶ τῆς «Ὀδυσσείας» τοῦ Ὁμήρου τὸ Τ σημαίνει ὄχι τὴν τριακοσιοστήν, ἀλλὰ τὴν 19ην ραψῳδίαν, διότι εἰς τὴν ἀρίθμησίν των ἐλήφθη ἁπλῶς ἡ σειρὰ τοῦ ὁριστικοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Εἰδικώτερον ἐπεκράτησεν, ὅπως διὰ μὲν τοῦ *T* (κεφαλαῖον) σημαίνηται ἡ 19η ραψῳδία τῆς «Ἰλιάδος», διὰ δὲ τοῦ *τ* (μικροῦ) ἡ 19η τῆς «Ὀδυσσείας». Ἐκ τῶν ἀντιστοίχων πρὸς τὸ τ γραμμάτων τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν, τὰ ἑβραϊκὰ *θαῦ* καὶ *τὴθ* ἰσοδυνάμουν τὸ πρῶτον πρὸς 400 καὶ τὸ δεύτερον πρὸς 9, τὸ δὲ ἀραβικὸν *τὰ* πρὸς 400. Εἰς μεσαιωνικὰ λατινικὰ κείμενα τὸ *T* ἁπλοῦν ὡς ἀριθμητικὸν σημαίνει 160, μετὰ γραμμῆς δὲ ἄνωθεν: $\overline{T}$ 160 000. Ἐν λατινικαῖς ἐπιγραφαῖς τὸ Τ τίθεται πολλάκις ἀντὶ τῶν ὀνομάτων Titus, Tullus καὶ διαφόρων λέξεων, ὡς: templum, terra, tribunus, tribus κλπ. Ἐπὶ παλαιῶν γαλλικῶν νομισμάτων τὸ Τ σημαίνει ὅτι ταῦτα ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ νομισματοκοπείου τῆς Νάντης. Ἐν παραπομπαῖς εἰς βιβλία ἢ περιοδικὰ κλπ. τὸ *τ.* ἢ *τόμ.* ὑποδηλοῖ τὸν τόμον τοῦ ἔργου, εἰς ὃν γίνεται ἡ παραπομπή, ἢ τὸν ἀριθμὸν τῶν τόμων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸ σύνολον ἔργον. Ἐν κειμένοις τὸ τ. μετὰ τοῦ ἕ. (τ. ἕ.), τίθεται πολλάκις βραχυγραφικῶς ἀντὶ τῆς λέξεως: τουτέστι. Κατόπιν ἀριθμῶν συνήθως τὸ *τ.* ἢ *τον.* δηλοῖ τοὺς τόννους. Ἐπὶ σημάτων ἢ σημαιῶν τὸ Τ δηλοῖ τὸ τελωνεῖον, Τ Τ Τ δὲ τὴν ὑπηρεσίαν: ταχυδρομείων, τηλεγράφων καὶ τηλεφώνων. Ἐκ τῆς ὀνομαστικῆς ἀπαγγελίας τῶν Τ Τ Τ προῆλθεν ἡ φράσις: *τρία ταῦ* καὶ ἐκ ταύτης τὸ παράγωγον: *τριατατικός*. Ἐν τῇ μουσικῇ τὸ Τ δηλοῖ: Tenor (δηλαδὴ τὸ μέρος τοῦ ὀξυφώνου εἰς τὰς χορῳδίας). Τ 1°, δηλαδὴ tempo primo (ἐπάνοδον εἰς τὴν ἀρχικὴν ἀγωγήν)· t, ἀντὶ a. t. (δηλαδή: a tempo)· t. c. = tutte corde, δηλαδή: ἄνευ τοῦ ἀριστεροῦ ποδοπλήκτρου (εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον), t. s. = tasto solo. —Ω.

Ἐκ τῶν ξένων ὀνομάτων ἀπεδόθησαν ἐνταῦθα διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ *T*, *τ*: 1) τὰ ὀνόματα λατινοφθόγγων γλωσσῶν, τὰ ἀπὸ T, t ἀρχόμενα· 2) πολλὰ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχόμενα ἀπὸ Th—, π. χ. *Τόμας* (τὰ ὑπόλοιπα ζητητέα εἰς *Θ*, π. χ. *Θόμψων*—Thompson)· 3) τὰ ἀπὸ Th— ἀρχόμενα τῶν ἄλλων γλωσσῶν. Ἐξαιροῦνται τὰ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς προερχόμενα, ὧν τὸ ἀρχικὸν εἶναι Θ ἢ τὰ ἐξηλληνισμένα. Διὰ τοῦ *Τζ* ἀπεδόθησαν: 1) τὰ ἰταλικὰ καί, ἐν μέρει, τὰ ἀγγλικὰ τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ Ge—, Gi— καὶ Gy—· 2) ἰταλικά τινα ἀρχόμενα ἀπὸ Z—· 3) τὰ ἀγγλικὰ τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ J—, καθὼς καὶ τὰ ξένα ὀνόματα τὰ γραφόμενα εἰς τὴν ἀγγλικὴν διὰ τοῦ J—, ἅτινα εἰς ἄλλας γλώσσας ἀποδίδονται διὰ τοῦ Dj—, Ds—, Dsch— ἢ Dz—· 4) τὰ τουρκικὰ τὰ ὁποῖα γράφονται ἤδη διὰ τοῦ C—. Διὰ τοῦ συμπλέγματος *Τσ*— ἀπεδόθησαν: 1) τὰ γερμανικά, ἰταλικὰ καὶ ρουμανικὰ τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ Ce—, Ci— καὶ Cy—· 2) τὰ ἱσπανικὰ καὶ ἀγγλικὰ τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ Ch—, καθὼς καὶ τὰ ἰνδικὰ καὶ ἄλλα ἀνατολικὰ τὰ γραφόμενα εἰς τὴν ἀγγλικὴν διὰ τοῦ Ch—, ἅτινα εἰς ἄλλας γλώσσας ἀποδίδονται διὰ τῶν Ts—, Tsch—, Tsh—, ἢ Tz—· 3) τὰ οὑγγρικὰ τὰ ἀρχόμενα ἐκ Cs—· 4) τὰ πολωνικὰ ἐκ Cz—· 5) τὰ τουρκικὰ τὰ γραφόμενα ἤδη διὰ τοῦ Ç—· 6) τὰ σλαυικὰ ἐκ Č—· 7) τὰ ρουμανικὰ ἐκ Ţ—· 8) τὰ γερμανικὰ καὶ πολλὰ ἰταλικὰ ἐκ Z— (βλ. καὶ τὰ γράμματα: *Γ*, *Δ*, *Θ* καὶ *Κ*).

—*[Ἀρχ. Μουσ.]* Ἐν τῇ ἀλφαβητικῇ παρασημαντικῇ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς τὸ κεφαλαῖον τοῦ ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου στοιχεῖον Τ, προτασσόμενον ἑτέρου τοῦ αὐτοῦ ἀλφαβήτου κεφαλαίου στοιχείου, εὕρηται, παρ' Ἀλυπίῳ, κατὰ τρεῖς τρόπους: Α') Ταῦ ἀνεστραμμένον καὶ ἡμίαλφα δεξιὸν ἄνω νεῦον, ἐδείκνυε τὰς ἑξῆς τονιαίας θέσεις: α') τὴν νήτην συνημμένων ἐν τῷ ὑπερφρυγίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος (ζω τῆς μέσης· si_2), β') τὴν νήτην ὑπερβολαίων ἐν τῷ δωρίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος (ζω τῆς μέσης· si_2), γ') τὴν νήτην διεζευγμένων ἐν τῷ ὑπερδωρίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος (ζω τῆς μέσης· si_2), δ') τὸν συνημμένων διάτονον ἐν τῷ ὑπερλυδίῳ τρόπῳ (ζω τῆς μέσης· si_2), ε') τὸν ὑπερβολαίων διάτονον ἐν τῷ φρυγίῳ τρόπῳ (ζω τῆς μέσης· si_2), στ') τὸν διεζευγμένων διάτονον ἐν τῷ ὑπερφρυγίῳ τρόπῳ (ζω τῆς μέσης· si_2), ζ') τὴν χρωματικὴν παρανήτην ὑπερβολαίων ἐν τῷ λυδίῳ τρόπῳ (νη τῆς νήτης ἐν ὑφέσει· $do_3\flat$), η') τὴν χρωματικὴν παρανήτην διεζευγμένων ἐν τῷ ὑπερ-

Digitized by Google

λυδίῳ τρόπῳ (νη τῆς νήτης ἐν ὑφέσει· $do_{3}^{\flat}$), θ′) τὴν χρωματικὴν παρανήτην ὑπερβολαίων ἐν τῷ αἰολίῳ τρόπῳ (ζω τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· $si_{2}^{\flat}$), ι′) τὴν χρωματικὴν παρανήτην διεζευγμένων ἐν τῷ ὑπεραιολίῳ τρόπῳ (ζω τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· $si_{2}^{\flat}$), ια′) τὸν χρωματικὸν λιχανὸν μέσων ἐν τῷ φρυγίῳ τρόπῳ (ζω τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· $si_{2}^{\flat}$), ιβ′) τὴν ἐναρμόνιον παρανήτην ὑπερβολαίων ἐν τῷ λυδίῳ τρόπῳ (ζω τῆς μέσης· si_2), ιγ′) τὴν ἐναρμόνιον παρανήτην διεζευγμένων ἐν τῷ ὑπερλυδίῳ τρόπῳ (ζω τῆς μέσης· si_2) καὶ ιδ′) τὴν ἐναρμόνιον παρανήτην διεζευγμένων ἐν τῷ ὑπεραιολίῳ τρόπῳ (κε τῆς μέσης· la_2).

Β) Ταῦ καὶ δίγαμμα ἀπεστραμμένον ἐδείκνυε τὰς ἑξῆς τονιαίας θέσεις: α′) τὴν ὑπάτην μέσων ἐν τῷ αἰολίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὰ τρία γένη (διάτονον, χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνιον) (δι τῆς μέσης· sol_2), β′) τὴν ὑπάτην ὑπάτων ἐν ὑπεραιολίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὰ τρία γένη (δι τῆς μέσης· sol_2), γ′) τὴν μέσην ἐν τῷ ὑποαιολίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος (δι τῆς μέσης· sol_2), δ′) τὴν παραμέσην ἐν τῷ ὑποϊαστίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος (δι τῆς μέσης· sol_2), ε′) τὸν μέσων διάτονον ἐν τῷ δωρίῳ τρόπῳ (κε τῆς μέσης· la_2), στ′) τὸν συνημμένων διάτονον ἐν τῷ ὑποδωρίῳ τρόπῳ (κε τῆς μέσης· la_2), ζ′) τὸν ὑπάτων διάτονον ἐν τῷ ὑπερδωρίῳ τρόπῳ (δι τῆς μέσης· sol_2), η′) τὴν χρωματικὴν παρανήτην συνημμένων ἐν τῷ ὑποφρυγίῳ τρόπῳ (ζω τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· $si_{2}^{\flat}$), θ′) τὸν χρωματικὸν λιχανὸν ὑπάτων ἐν τῷ ὑπερφρυγίῳ τρόπῳ (ζω τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· $si_{2}^{\flat}$), ι′) τὸν χρωματικὸν λιχανὸν μέσων ἐν τῷ ἰαστίῳ τρόπῳ κε τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· $la_{2}^{\flat}$), ια′) τὴν χρωματικὴν παρανήτην συνημμένων ἐν τῷ ὑποϊαστιῳ τρόπῳ (κε τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· $la_{2}^{\flat}$), ιβ′) τὸν χρωματικὸν λιχανὸν ὑπάτων ἐν τῷ ὑπεριαστίῳ τρόπῳ (κε τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· $la_{2}^{\flat}$), ιγ′) τὴν χρωματικὴν παρανήτην διεζευγμένων ἐν τῷ ὑποδωρίῳ τρόπῳ (κε τῆς μέσης ἐν ὑφέσει $la_{2}^{\flat}$), ιδ′) τὸν ἐναρμόνιον λιχανὸν μέσων ἐν τῷ φρυγίῳ τρόπῳ κε τῆς μέσης· la_2), ιε′) τὴν ἐναρμόνιον παρανήτην συνημμένων ἐν τῷ ὑποφρυγίῳ τρόπῳ (κε τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· $la_{2}^{\flat}$), καὶ ιστ′) τὸν ἐναρμόνιον λιχανὸν ὑπάτων ἐν τῷ ὑπερφρυγίῳ τρόπῳ (κε τῆς μέσης la_2).

Γ′) Ταῦ πλάγιον ἀπεστραμμένον καὶ ταῦ ὀρθὸν ἐδείκνυε τὸν προσλαμβανόμενον ἐν τῷ ὑποϊαστίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος γα τῆς ὑπάτης· fa_1),

Αἱ ἀνωτέρω τονιαῖαι θέσεις τῶν διατόνων (συνημμένων, διεζευγμένων καὶ ὑπερβολαίων) ἦσαν ὀξύτεραι τῶν μὲν ἀντιστοίχων χρωματικῶν κατὰ λεῖμμα (= $^{56}/_{48}$), τῶν δὲ ἐναρμονιων κατὰ ἐπόγδοον τόνον (= $^{9}/_{8}$). Αἱ χρωματικαὶ παρανῆται (συνημμένων, διεζευγμένων καὶ ὑπερβολαίων) ἦσαν βαρύτεραι τῶν μὲν ἀντιστοίχων διατονικῶν κατὰ λεῖμμα, τῶν δὲ ἐναρμονίων ὀξύτεραι κατ᾽ ἀποτομὴν ἐπογδόου τόνου (= $^{2187}/_{2048}$) Αἱ ἐναρμόνιοι παρανῆται (συνημμένων, διεζευγμένων καὶ ὑπερβολαίων) ἦσαν βαρύτεραι τῶν μὲν ἀντιστοίχων διατόνων κατὰ ἐπόγδοον τόνον (= $^{9}/_{8}$), τῶν δὲ χρωματικῶν κατ᾽ ἀποτομὴν ἐπογδόου τόνου. Ὁμοίως καὶ οἱ λιχανοὶ (ὑπάτων καὶ μέσων) ἦσαν ἐν τῷ χρωματικῷ γένει βαρύτεροι τῶν ἀντιστοίχων διατόνων κατὰ λεῖμμα, ἐν δὲ τῷ ἐναρμονίῳ τῶν μὲν διατόνων κατὰ ἐπόγδοον τόνον, τῶν δὲ χρωματικῶν κατ᾽ ἀποτομὴν ἐπογδόου τόνου. Ν. Α. Χ.

—*[Ναυτ. Τακτ.]* Πλεονεκτικὴ θέσις ἐκείνου τῶν δύο τῶν ναυμαχούντων στόλων, ὅστις πλέων εἰς γραμμὴν παραγωγῆς κατορθοῖ νὰ διασταυρώσῃ τὴν γραμμὴν τοῦ κατὰ τὴν ἰδίαν τάξιν πλέοντος ἐχθρικοῦ στόλου, ὅστις οὕτω θὰ ἀποτελῇ τὴν οὐρὰν τοῦ Τ, ἐνῷ ὁ διασταυρώσας αὐτὸν θὰ ἀποτελῇ τὴν κεραίαν. Συνίσταται δὲ τὸ πλεονέκτημα τοῦ διασταυρώσαντος στόλου εἰς τὸ ὅτι πάντα τὰ πλοῖά του θὰ δύνανται νὰ βάλλωσι κατὰ τῶν ἐπὶ κεφαλῆς πλοίων τοῦ ἐχθροῦ συγκεντρωτικῶς, ἐνῷ τὰ ἐπ᾽ οὐρᾶς πλοῖα τοῦ διασταυρωθέντος θὰ βάλουν ἄνευ μεγάλου ἀποτελέσματος, διὰ τὸ πολὺ τῆς ἀποστάσεως. Σ. Ε. Λ.

τά· πληθ. τοῦ ἄρθρ. *τὸ* (βλ. λ.).

—τα *[᾽Αρχ. Μουσ.]*. Εἷς τῶν τεσσάρων μονοσυλλάβων μουσικῶν φθόγγων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Διὰ τοῦ μουσικοῦ τούτου φθόγγου ἐφθέγγετο ἡ πρώτη τονιαία θέσις, ἡ καὶ βαρυτέρα, τῶν τετραχόρδων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, ὑπάτων, μέσων, συνημμένων, διεζευγμένων καὶ ὑπερβολαίων. Δηλαδή, ἡ ὑπάτη ὑπάτων (ζω τῆς μέσης· si_1), ἡ ὑπάτη μέσων (βου τῆς μέσης· mi_1), ἡ τρίτη συνημμένων (ζω τῆς νήτης ἐν ὑφέσει· $si_{2}^{\flat}$), ἡ παραμέση (ζω τῆς νήτης· si_2) καὶ ἡ νήτη διεζευγμένων (βου τῆς νήτης· mi_2) Ν. Α. Χ.

Ταὰζ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΝΑ Ἀραβίας, ἐν τῷ σημερινῷ βασιλείῳ τῆς Ὑεμένης, εἰς ἀπόστασιν 7 χλμ βορειοανατολικῶς τοῦ λιμένος τῆς Μόκας Κάτ 1.200 Ἦτο ἄλλοτε μεγάλη καὶ εὐδαίμων Ν Μ

Τάαλ (Taal) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῶν Φιλιππίνων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μπατάνγκας τῆς νήσου Λουσών, ἐν τῷ κόλπῳ Μπαλαγιὰν καὶ παρὰ τὴν ἐκβολὴν ὁμωνύμου αὐτῇ ποταμοῦ. Ἔχει καλὸν λιμένα, διεξάγοντα ζωηρὸν ἐμπόριον ξυλείας, προϊόντων τῶν τροπικῶν κ. λ. π. καὶ εἶναι τὸ κυριώτερον ἐμπορικὸν κέντρον τῆς ἐπαρχίας Μπατάνγκας. Ἔχει ἐπίσης καθαριστήρια ὀρύζης, βιομηχανίας ψιάθων κ. λ π. Κάτ 23.500 —2) Λίμνη ἐπὶ τῆς νήσου Λουσὼν τῶν Φιλιππίνων, κειμένη παρὰ τὸν πορθμὸν τὸν ἑνοῦντα τὰ δύο τμήματα τῆς νήσου (βόρειον καὶ νότιον). —3) Ἐνεργὸν ἡφαίστειον τῆς Λουσών, κείμενον ἐπὶ νησῖδος ἀναδυομένης ἐν τῷ μέσῳ τῆς λίμνης. Χ. Δ.

Τάαλ Διὰ τῆς ὀλλανδικῆς ταύτης λέξεως (Taal= γλῶσσα) δηλοῦται ἡ εἰς τὰς νοτιοαφρικανικὰς ἀποικίας (τοῦ Τράνσβααλ, τῆς Ὀράγγης, τῆς Νατάλης κ. λ. π.) ὁμιλουμένη ὀλλανδική, ἀνάμεικτος μὲ ποικίλα ξένα (γαλλικά, ἀγγλικὰ καὶ ἰθαγενῆ) γλωσσικὰ στοιχεῖα. Οἱ λαλοῦντες αὐτὴν ἀνέρχονται εἰς 1.135.000 περίπου. Γ. Π. Α.

Ταανάς, ἢ ***Ταανακοῦ*** *[᾽Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις χαναναία πρὸς Β. τοῦ Καρμήλου. Κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν κατάκτησιν ἔμεινε μεταξὺ τῶν ὀχυρῶν, τὰ ὁποῖα δὲν κατεκτήθησαν Εἶναι ἡ *Θααννὰχ* τῆς Π. Διαθήκης (Κριτ. Ε′, 19). Ἀνασκαφαὶ εἰς τὸν λόφον ὅπου ἔκειτο ἀπέδειξαν τὴν μεγάλην της ἀρχαιότητα. Ἀπεκαλύφθη τὸ ἀρχαῖον ἱερόν, ὅπου εὑρέθησαν λάγηνοι περιέχουσαι ὀστᾶ θυσιασθέντων παιδίων, καθὼς καὶ ποικίλα κεραμουργήματα βαθυτάτης ἀρχαιότητος, μεταξὺ δὲ τούτων πλινθίδες κεκαλυμμέναι ἀπὸ σφηνοειδῆ γραφήν. Γ. Λ. Α.

Τάαφφε (Taaffe), ***᾽Εδουάρδος***, *κόμις*—. Αὐστριακὸς πολιτικὸς (1833 1895) Παιδικὸς φίλος τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσήφ, εἰσῆλθεν εἰς τὴν διοικητικὴν ὑπηρεσίαν τῷ 1852, ἐκτάκτως δὲ διακριθείς, ἐγένετο τῷ 1867 ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῆς Παιδείας, πρωθυπουργὸς (1868—1870), ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν (1870—1871). γενικὸς διοικητὴς τοῦ Τυρόλου, καὶ τῷ 1879 ἐκ νέου πρωθυπουργός, μέχρι τοῦ 1893 Ἦτο κεκηρυγμένος ὑπὲρ τοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς Αὐστροουγγαρίας εἰς ὁμοσπονδιακὴν μοναρχίαν, ἀλλ᾽ ἡ προσπάθεια αὐτοῦ προσέκρουσεν εἰς τὰς ὑπερβολικὰς ἀξιώσεις τῶν κληρικοφρόνων, τῶν Πολωνῶν καὶ τῶν Τσέχων, οἵτινες εἶχον συμμαχήσει ὑπὲρ τῆς ὁμοσπονδίας Πρὸς ὑπερπήδησιν τῶν δυσχερειῶν τούτων ἐπεζήτησεν ὁ Τάαφφε τῷ 1893 μεταρρύθμισιν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. Ἀλλὰ συνασπισθέντα τότε τὰ κόμματα τῆς ἀριστερᾶς, τῶν Πολωνῶν καὶ τοῦ κέντρου, ἐπέτυχον τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ. Θ. Κ.

Τάβαι *[᾽Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Καρίᾳ, κειμένη παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Φρυγίας, ἐπὶ ὀχυρᾶς θέσεως τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους Σαλβάκου, πρὸς Ν. τῆς Ἀφροδισιάδος, ἔν τινι κοιλάδι δεξιὰ τοῦ Ἁρπάσου (νῦν Ἂκ-Τσάϊ). Ἦτο πολυάνθρωπος καὶ κατῳκεῖτο ὑπὸ μεικτοῦ πληθυσμοῦ Φρυγῶν, Πισιδῶν καὶ Καρῶν, ἐξηλληνίσθη δὲ ἐνωρίτατα (*Στραβ.* XII, 570) Κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὑπῆρξε πιστὴ εἰς τοὺς κατὰ τοῦ Μιθριδάτου τοῦ Μεγάλου πολέμους αὐτῶν. Κατὰ τὸν ΣΤ′ αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 30 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Καρίας, ὑπὸ κονσουλάριον, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Σταυρουπόλεως ἢ Ἀφροδισιάδος. Σῴζονται ἀργυρᾶ νομίσματα αὐτῆς, ἀναγόμενα εἰς τὰ τέλη τοῦ Β′ π Χ αἰῶνος, ἀποτελούμενα δὲ ἐκ δραχμῶν καὶ ἡμιδράχμων ἠλαττωμένου ροδίου καὶ ἀττικοῦ σταθμοῦ, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΤΑΒΗΝΩΝ καὶ ἀρχαίων διαφόρων παραστάσεων. Ἐπίσης καὶ χαλκᾶ, ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι Σαλωνίνης. Σήμερον καλεῖται *Ταβάς*. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς καὶ τῆς περιφερείας. *Ταβαλῆδες* καλούμενοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὀλίγοι Ἕλληνες πρὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς (1922), θεωροῦνται ὡς Ἕλληνες ἐξισλαμισθέντες κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἀνέρχονται δὲ εἰς 60.000 περίπου. Α. Θ. Σ.

Τάβαλος. Πέρσης σατράπης, τὸν ὁποῖον ὁ Κῦρος ὁ πρεσβύτερος κατέλιπεν ὡς ἀρχηγὸν τῆς φρουρᾶς τῶν Σάρδεων, μετὰ τὴν ἅλωσιν αὐτῶν τῷ 546 π. Χ., ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὴν κατάκτησιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πολιορκηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατήσαντος Λυδοῦ Πακτύου, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Κῦρος ἐνεπιστεύθη τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου, ὅπως μετακομίσῃ εἰς Ἐκβάτανα, ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μαζάρη (*Ἡροδ.* Α′, 161). Α. Θ. Σ.

Ταβὰν (Tavannes). —1) ***Γάσπαρος ντὲ Σώ***, *ἄρχων ντὲ* —. Γάλλος στρατάρχης (1509—1573). Ἦτο κατ᾽ ἀρχὰς ἀκόλουθος τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου Α′, ὃν συνώδευσε κατὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείαν, συνελήφθη δὲ μετ᾽ αὐτοῦ αἰχμάλωτος ἐν Παβίᾳ. Ἀπελευθερωθεὶς βραδύτερον, ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Γκαλιὸτ ντὲ Ζενουαγιὰκ καὶ εἶτα εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως, δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης. Μετασχὼν τῆς εἰς Προβηγκίαν ἐκστρατείας τοῦ 1536, διέπρεψε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σεριζόλ, τὴν πολιορκίαν τοῦ Μέτς, τὴν μάχην τοῦ Ραντρὺ καὶ τὴν ἅλωσιν τοῦ Καλαὶ (1558). Διωρίσθη ἀκολούθως ἀντιπρόσωπος τοῦ βασιλέως ἐν Βουργουνδίᾳ καὶ κατώρθωσε νὰ καταστείλῃ τὰς ἐξεγέρσεις τῶν διαμαρτυρομένων. Διακριθεὶς ἐξόχως εἰς τὰς μάχας τοῦ Ζαρνὰκ καὶ τοῦ Μονκοντούρ, ὠνομάσθη στρατάρχης καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων ὑποκινητῶν τῆς σφαγῆς τῆς νυκτὸς τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου (1572). Διωρίσθη τότε διοικητὴς τῆς Προβηγκίας καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ναυάρχου τῶν θαλασσῶν τῆς Ἀνατολῆς. —2) ***Γουλιέλμος***. Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1553—1633) Ὑπῆρξε πιστὸς φίλος τοῦ βασιλέως κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Λίγκας, διεκρίθη δὲ ὡς πολεμιστὴς κατὰ τὴν μάχην τῆς Φονταὶν Φρανσαιζ (1595). Διεκρίθη καὶ ὡς συγγραφεὺς ἀπομνημονευμάτων. —3) *Ἰωάννης*. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Γασπάρου (1555-1630). Ὑπῆρξεν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀδελφόν του, φανατικὸς ὀπαδὸς τῆς Λίγκας καὶ διεκρίθη ὡς στρατιωτικός. Χ. Δ.

ταβάνι (τό), καὶ *νταβάνι*· δημοτ., ἡ ὀροφή: φρ «περιμένει νὰ τοῦ πέσῃ ἀπ᾽ τὸ ταβάνι» ἐπὶ ἀδρανοῦς ἢ ὀκνηροῦ (λ. τουρκ.).

τάβανος (ὁ) (Tabanus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ταβανιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 40 εἴδη, ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους τούτου τῶν ἐντόμων εἶναι: ρύγχος κάτι μακρότερον τῆς κεφαλῆς καὶ ἀπολῆγον εἰς δύο ἰσχυρὰς σιαγόνας, σιαγονικαὶ προσακτρίδες ἐπιμήκεις, διωγκωμέναι κατὰ τὸ ἄκρον των εἰς τὰ ἄρρενα, κεφαλὴ εὐρεῖα καὶ σχεδὸν ἡμισφαιρική, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι καὶ διωγκωμένοι, κοιλία ἐπιμήκης καὶ πεπιεσμένη ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ πόδες μετρίως μακροὶ καὶ ἀρκετὰ ἰσχυροί Τὰ ἐνήλικα ἔντομα κρατοῦσι τὰς πτέρυγάς των ἡμιανοίκτους ὅταν εὑρίσκωνται ἐν ἀκινησίᾳ. Τὸ μέγεθός των κυμαίνεται ἀπὸ 12 μέχρις 24 χλστ, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Εἶναι ἔντομα γνωστότατα καὶ ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν βοῶν, τῶν ἵππων, τῶν ὄνων καὶ τῶν ἡμιόνων, διατρυπῶντα τὸ δέρμα των καὶ ἀπορροφοῦντα τὸ αἷμά των. Ἡ θήλεια γεννᾷ ἐπὶ τῶν χόρτων 200—400 ᾠά. Αἱ ἐκκολαπτόμεναι μετὰ 10 ἢ 12 ἡμέρας νύμφαι ἐν διαιτῶνται εἰς τόπους ὑγρούς. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 400 εἴδη, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *τάβανος ὁ βόειος* (Tabanus bobinus), ὁ μεγαλύτερος τοῦ γένους, ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους, χρῶμα μελανοκυανοῦν καὶ ἀναφαίνεται ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου. Δ. Ν. Π.

ταβανοσάνιδο (τό)· σανὶς λεπτή, κατάλληλος πρὸς ἐπένδυσιν ὀροφῆς.

ταβανόσκουπα (ἡ)· σκούπα, σάρωθρον μετὰ μακροῦ κονταρίου, μὲ τὸ ὁποῖον σκουπίζουν, καθαρίζουν τὸ ταβάνι.

ταβάνωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ταβανώνω*: «τὸ σπίτι θέλει ταβάνωμα».

ταβανώνω δημοτ., κατασκευάζω τὸ ταβάνι, ἐπενδύω τὴν ὀροφὴν διὰ σανίδος ἢ διὰ κονιάματος.

Ταβάρκα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Θάβρακα*.

ταβᾶς (ὁ), καὶ *νταβᾶς* (βλ. λ.).

Ταβὰς *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου διοικήσεως ἐν τῷ νομῷ Δενιζλὶ εἰς ἀπόστασιν 20 χλμ. νοτίως τῆς πόλεως Δενιζλὶ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Χονὰς-δάγ. Κάτ. (1927) 3.254. Ἡ ὑποδιοίκησις ἔχει ἐπιφάνειαν 2.450 τ. χλμ καὶ κατ. (1927) 30.908. Ν Μ

Τάβασσοι (οἱ) *[᾽Αρχ.]*. Λαὸς τῶν ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. VII, 1, 65) ἐν Δαχιναβάδῃ (νῦν Dekhan τοῦ Ἰνδοστὰν) μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ναμάδα (νῦν Νερβούδα ἢ Ναρβάδα) καὶ τοῦ Γοάρεως (νῦν Godavery). Α. Θ. Σ.

ταβατούρι (τό), καὶ *νταβατούρι*· δημοτ., θόρυβος, σύγχυσις, φωναὶ σύμμικτοι, ἀταξία (λ. τουρκ.).

ταβεβουΐα (ἡ) (Tabebuia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βιγνονιοειδῶν* ἢ *βιγνονιωδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *ταβεβουΐα ἡ πεντάφυλλος* (Tabebuia pentaphylla), ἥτις ἔχει ξύλον βαρύ, συμπαγές, εὐκατέργαστον καὶ χρήσιμον εἰς τὴν ξυλουργικὴν καὶ τὴν ἐπιπλοποιίαν. Δ. Ν. Π.

ταβελλίων (ὁ) *[Βυζ.]*. Ἐλέγετο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὁ συμβολαιογράφος, ὁ «ἅπαντα ἐκκαλῶν τὰ τῶν πολιτῶν γραμματεῖα, ἕκαστον αὐτῶν οἰκείοις ἐπισφραγίζων γράμμασιν». Ν. ΚΟ

Ταβεννησιῶται (οἱ)· βλ. *Παχώμιος*.

Ταβέννησος *[᾽Αρχ. Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς Ἄνω Αἰγύπτου ἐν τῷ Νείλῳ καὶ παρὰ τὴν Δέσναν. Εἰς τὴν ἐπ᾽ αὐτοῦ μονήν, ἱδρυθεῖσαν κατὰ τὸν Δ′ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ ἁγίου Παχωμίου, συνέρρεον πολλοὶ ἀσ-

Digitized by Google

ταί, οἵτινες ὠνομάζοντο διὰ τοῦτο *Ταβεννησιῶται*. Σ. Ε. Λ.

Τάβερ [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς Ἱσπανίας τῆς Ταρρακωνησίας (βλ. *Τάδερ*).

ταβεργίτης (ὁ) (Tabergit) *'Ορυκτ.*]. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ σύμφυσιν κλινοχλώρου μὲ βιοτίτην. Ἀπαντᾷ εἰς εὐμεγέθη φυλλάρια χρώματος κυανοῦ εἰς τὸ Taberg τῆς Wermland. Γ. Β.

ταβέρνα (ἡ)· δημοτ., οἰνοπωλεῖον, κρασοπουλειὸ (λατ. taberna).

Ταβέρνα [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Παραλία* Λαχανάδας (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας.

—**Ταβέρνα** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Σάμου (πλάτ. 37°46′ Β, μῆκ. 26°57′ Ἀν, χάρτ ἀγγλ. 1530: Samos Strait), δεξιὰ τῷ καταπλέοντι τὸν κόλπον, εἰς οὗ τὸν μυχὸν ὁ Λιμὴν τοῦ Βαθέος. Σ. Ε. Λ.

Ταβέρναι (Tabernae) [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις ἐν τῇ Ἄνω Γερμανίᾳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Νεμήτων, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ Ρήνου καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀργεντοράτου (νῦν Στρασβοῦργον) εἰς Νοβιόμαγον (νῦν Speier) ὁδοῦ. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Rheinzabern. Α. Θ. Σ.

ταβερναιμοντάνη (ἡ) (Tabernaemontana) [*Βοταν.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυνοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Αἱ ταβερναιμοντάναι εἶναι δένδρα ἢ δενδρύλλια με φύλλα ἀντίθετα, ἀνισομήκη μεταξύ των, ᾠοειδῆ, λεῖα, ἀκέραια, ἄνθη ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἐκ πεντασεπάλου κάλυκος καὶ μὲ στεφάνην γαμοπέταλον. Ἡ φωθήκη εἶναι ἀπόκαρπος, λεία καὶ φέρει δίσκον ἀποτελούμενον ἐκ μικρῶν, ἐλευθέρων μεταξύ των, λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων. Τὰ ἄνθη εἶναι κατὰ μασχαλιαίους ἢ καταληκτικοὺς κορύμβους διατεταγμένα. Ὁ καρπὸς ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἡμίσεων διωγκωμένων καὶ περικλείει σπέρματα μαλακὰ καὶ σαρκώδη. Αἱ ταβερναιμοντάναι φύονται κυρίως εἰς τὰς Ἰνδίας, τὰς Ἀντίλλας νήσους καὶ τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ φθάνουσιν ἐνίοτε εἰς μέγα ὕψος. Τὰ φύλλα τῆς χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν φαρμακευτικὴν καὶ ἐνδείκνυνται κατὰ τῶν δηγμάτων τῶν ἰοβόλων ὄφεων. Πάντα τὰ μέρη τοῦ φυτοῦ τούτου καὶ ἰδίως ὁ κορμὸς καὶ οἱ κλάδοι του ἐκκρίνουσι γαλακτώδη πυκνόρρευστον ὀπόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ταβερναιμοντάνη ἡ στεφανωματική* (Tabernaemontana coronata), ἥτις καλλιεργεῖται καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικὸν φυτὸν διὰ τὰ μεγάλα λευκὰ ἄνθη της, ἅτινα, ἰδίως κατὰ τὴν νύκτα, ἀναδίδουσι λεπτότατον ἄρωμα. Δ. Ν. Π.

Ταβερναιμοντάνη ἡ στεφανωματική.

Ταβέρνι (Taverni), *Ρωμαῖος*. Ἰταλὸς παιδαγωγὸς (1848—1898). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς παιδαγωγικῆς εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Παδούης καὶ τῆς Κατάνης, ἔλαβε μέρος εἰς τὸ συνέδριον τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας τῆς Γενεύης τῷ 1896 καὶ ἔγραψε πολλὰ παιδαγωγικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα, τινὰ τῶν ὁποίων θεωροῦνται πρότυπα εἰς τὸ εἶδος των. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Περὶ τοῦ Πυθαγόρα ὡς παιδαγωγοῦ» (1882), «Περὶ ἀγωγῆς κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη» (1884), «Περὶ τοῦ «Παιδαγωγοῦ» τοῦ Τίτου Φλαβίου Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ» (1885), «Ἡ σωκρατικὴ παιδαγωγικὴ ἐν τῇ «Κύρου παιδείᾳ» τοῦ Ξενοφῶντος» (1888), «Ἡ ἀγωγὴ κατὰ τὸν Φρειδερῖκον Φρατβελ» (1891), «Ἡ θεωρία τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως», «Περὶ τῆς αἰσιοδοξίας καὶ τῆς ἀπαισιοδοξίας καθ' ἑαυτὰς καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν παιδαγωγικήν», «Θεωρία τῆς ἀκουσίας καὶ ἐκουσίας προσοχῆς», «Θεωρία τοῦ ἐνστίκτου ἐν σχέσει πρὸς τὴν παιδαγωγικήν», κ. ἄ. Μ. Δ. Β

ταβερνιάρης (ὁ), καὶ —*βερνάρης*· ὁ ἰδιοκτήτης ταβέρνας, οἰνοπώλης.

Ταβερνιὲ (Tavernier), *'Αδόλφος-Εὐγένιος*. Γάλλος φιλόθλος, δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1854. Ἵδρυσε τὴν εἰδικὴν ἀθλητικὴν ἐφημερίδα «Ἡ ξιφασκία» καὶ διετέλεσε συνεργάτης τῶν ἐφημερίδων «Ζὶλ Μπλάς», «Τὸ συμβὰν» καὶ «Ἠχὼ τῶν Παρισίων», καθὼς καὶ διαφόρων ἄλλων ἐφημερίδων καὶ ἀθλητικῶν περιοδικῶν, γράψας διάφορα ἀθλητικὰ ἄρθρα ὑπὸ τὸ ὄνομά του καὶ ὑπὸ διάφορα ψευδώνυμα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τά: Σπάντα, Φρονσάκ, Ροαγιομόν, Σαὶν-Ζὼρζ, Σφὶγξ κτλ. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἔργα: «Ἐπὶ τοῦ πεδίου» (1884), «Ὁ μάρτυς» (1885), «Φίλαθλοι καὶ αἴθουσαι ξιφασκίας ἐν Παρισίοις» (1886), «Διὰ τὴν πατρίδα. Ἀρχαί, ἱστορία καὶ σκοπὸς τῶν ἑταιρειῶν σκοποβολῆς» (1887) κ. ἄ. Τὸ κυριώτερον ὅμως τῶν ἔργων του, διὰ τὸ ὁποῖον κατέστη παγκοσμίως γνωστός, εἶναι «Ἡ τέχνη τῆς μονομαχίας» (1888), ὅπερ ἔσχε πλείστας ἐκδόσεις, μετεφράσθη εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γλώσσας καὶ χρησιμεύει ὡς εἶδος κώδικος τῆς μονομαχίας διὰ τὸν κανονισμὸν τῶν διεξαγομένων μονομαχιῶν, εἰς ἃς χώρας ἐπιτρέπεται αὐτή. Τ. Ι. Κ.

—**Ταβερνιὲ** (Tavernier), *'Ιωάννης-Βαπτιστής*. Περιηγητής, φλαμανδικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1605 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κοπεγχάγῃ τῷ 1689. Ὑπηρέτησε τὸ πρῶτον ὡς ἀκόλουθος τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Οὐγγαρίας, εἶτα δὲ τοῦ δουκὸς τῆς Μαντούης. Διέτρεξε τὰς πλείστας τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, γλωσσομαθέστατος ὤν. Τῷ 1636 μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατόπιν δ' εἰς Περσίαν, Μογγολίαν, Ἰνδίας, Σουμάτραν καὶ ἀλλαχοῦ καὶ μετέφερεν ἐκεῖθεν ὑφάσματα καὶ πολυτίμους λίθους, ἀποκομίσας ἐκ τῆς πωλήσεως αὐτῶν σημαντικὰ κέρδη. Νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα πλουσίου ἐν Παρισίοις κοσμηματοπώλου, ἔμαθε παρ' αὐτοῦ τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τῶν πολυτίμων λίθων, μεθ' ὃ ἐπεχείρησε πέντε ἀλλεπάλληλα ταξίδια ἐν Ἀσίᾳ, ἅτινα ἀπέβησαν λίαν κερδαλέα, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τῷ 1668 ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' ἠγόρασε παρ' αὐτοῦ ἀδάμαντας ἀξίας τριῶν ἑκατομμυρίων φράγκων. Ἀνακηρυχθεὶς τῷ 1669 εὐγενής, ἠγόρασε τὴν βαρωνίαν Ὠμπὸν ἐν Ἑλβετίᾳ, ἀποκτήσας δὲ λαμπρὸν μέγαρον ἐν Παρισίοις, διῆγε πολυδάπανον βίον μεγάλου εὐπατρίδου. Ἀτυχήσας βραδύτερον ἐγκατέλειψε τὴν Γαλλίαν τῷ 1687, πιθανῶς διότι ἦτο διαμαρτυρόμενος, διορισθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου διευθυντὴς ἑταιρείας τινὸς ἐν Ἰνδίαις, ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιχειρήσῃ νέον εἰς τὴν Ἀσίαν ταξίδιον, ὅτε κατέλαβεν αὐτὸν ὁ θάνατος ἐν Κοπεγχάγῃ. Μετὰ τριετίαν, τῷ 1692, ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις εἰς τρεῖς τόμους «Les voyages de Tavernier en Turquie, en Perse et aux Indes (1676—1679)». Ἐν τῷ ἔργῳ εὑρηνται περίεργοι καὶ ἀψευδεῖς εἰδήσεις περὶ τῶν χωρῶν τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη, καθὼς καὶ ἄξιαι λόγου λεπτομέρειαι περὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐμπορικῶν ὁδῶν. Δ. Π. Π.

Ταβία [*Γεωγρ.*]. Κωμόπολις μεσαιωνικὴ τῆς Ἀρκαδίας, ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῆς ὅλης Πελοποννήσου κατὰ τὸν ΙΕ' μ. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸ 1418 ἐπέδραμε κατ' αὐτῆς ἐκ Ναβαρρίνου ὁ Γενουήνσιος Κεντυρίων, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ναβαρραίων, πρὸς διάδοσιν τῆς ἰσχύος του ἐν Πελοποννήσῳ ἐπὶ βλάβῃ τῶν τε δεσποτῶν τοῦ Μυστρᾶ Παλαιολόγων καὶ τῶν Βενετῶν. Κατὰ τὸ 1423 ἐν ταύτῃ ἐξωλόθρευσε τοὺς ὀχυρωθέντας ἐκεῖ ὑπὸ ἴδιον ἀρχηγὸν Ἀλβανοὺς ὁ μέγας Τοῦρκος στρατηγὸς Τουραχάν. Πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν μάχην, 800 δέ, αἰχμαλωτισθέντες, ἐσφάγησαν μετ' αὐτὴν—λέγεται ὅτι ἐκ τῶν ἀλβανικῶν κρανίων ἐστήθησαν πύργοι.—Τὸ ὄνομα τῆς μεσαιωνικῆς ταύτης πόλεως διεσώθη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ σημερινοῦ χωρίου *Δαβιά* ἢ *Νταβιά*. ΚΑΨ.

Ταβιάνα [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Νῆσος τοῦ Περσικοῦ κόλπου πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Περσίδος (*Πτολεμ.* ΣΤ, ε, 8). Πιθανῶς ἡ σύγχρονος Kharak. Σ. Ε. Λ.

Ταβιηνοὶ [*'Αρχ.*]. Λαὸς τῆς Αἰθιοπίας, κατοικῶν, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 1, 5), πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ Νείλου, μεταξὺ τῶν Κολοβῶν καὶ Σιρτιβέων. Κατὰ τινας τῶν νεωτέρων ἀνευρίσκονται πιθανῶς εἰς τοὺς συγχρόνους Changalla Dobiena, κατοικοῦντας τὰ βόρεια κράσπεδα τοῦ ἀβησσυνιακοῦ ὀροπεδίου. Α. Θ. Σ.

«Ταβινάνο» *ζήτημα*. Τὴν 25 Ἰανουαρίου 1912, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἰταλοτουρκικοῦ πολέμου, ἰταλικὸν πολεμικὸν πλοῖον κατέλαβε τὸ γαλλικὸν ἀτμόπλοιον «Ταβινάνο». Ἠγέρθη ἀμέσως ἀμφισβήτησις μεταξὺ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας περὶ τοῦ ἀκριβοῦς σημείου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγένετο ἡ κατάληψις, τῆς Ἰταλίας ἰσχυριζομένης ὅτι αὕτη ἔλαβε χώραν ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ. Ἡ Γαλλία ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ κατάληψις ἐγένετο παρανόμως ἐντὸς τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης τῆς Τύνιδος, διατελούσης, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τὸ προτεκτοράτον τῆς Γαλλίας. Ἐν τέλει, τὴν 20 Μαΐου 1912, συνεφωνήθη ὅπως ἀνατεθῇ εἰς διεθνῆ ἐξεταστικὴν ἐπιτροπὴν ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ἐγένετο ἡ κατάληψις. Ἡ ἐπιτροπὴ συνέστη ἐκ δύο ἀξιωματικῶν τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ἐκ δύο τοιούτων τοῦ ἰταλικοῦ καὶ ἑνὸς τρίτου, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο ἀνώτερος βαθμοῦ τῶν ὡς ἄνω ἀξιωματικῶν καὶ θὰ ὑπεδεικνύετο ὑπὸ τῆς Μ. Βρεττανίας. Οὗτος θὰ ἦτο καὶ ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ ἔκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς ὑπεβλήθη μὲν τὴν 23 Ἰουλίου 1912, ἀλλ' αὕτη δὲν κατώρθωσεν ὅπως προσδιορίσῃ ἐπακριβῶς τὸ σημεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγένετο ἡ κατάληψις τοῦ γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου, ἵνα ἐντεῦθεν καθορισθῇ ἡ νομιμότης αὐτῆς ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου. Ἕνεκεν τοῦ λόγου τούτου, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία συνεφώνησαν, ὅπως τὸ ὅλον ζήτημα παραπεμφθῇ πρὸς ἐπίλυσιν εἰς τὸ ἐν Χάγῃ μόνιμον διαιτητικὸν δικαστήριον, ἀλλὰ πρὶν ἢ τὸ δικαστήριον τοῦτο ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του, τὰ δύο κράτη κατώρθωσαν νὰ συμβιβασθῶσι σχετικῶς, τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως παραδεχθείσης ὅτι θὰ ὤφειλε νὰ καταβάλῃ χρηματικὰς ἀποζημιώσεις εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας τοῦ γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου διὰ τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς καταλήψεως.

[Πρβλ. *De Boeck*, Les incidents franco-italiens, ἐν τῇ «Journal du droit international privé», τ. 39, σ. 449.] Δ. ΔΡΟΣΟΣ

Τάβιον, ἢ *Ταβία* [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Γαλατίᾳ (βλ. *Ταούϊον*). Α. Θ. Σ.

ταβιστοκκίτης (ὁ) (Tavistochit) [*'Ορυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν φωσφορικὸν ἅλας βασικὸν τοῦ ἀργιλλίου καὶ ἀσβεστίου $[PO_4]_2 Al_2 Ca_3 [OH]_6$. Ἀπαντᾷ εἰς ἶνας λευκάς, ἀστεροειδῶς διατεταγμένας εἰς τὸ Tavistock. Γ. Β.

ταβίτης (ὁ) (Tawit) [*Πετρογρ.*]. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον. Συνίσταται κυρίως ἀπὸ σοδάλιθον καὶ πυρόξενον, ἔχει ἱστὸν χονδροκοκκώδη, ἀνήκει δὲ εἰς τοὺς ἐλαιολιθικοὺς συηνίτας, τῶν ὁποίων θεωρεῖται μέλος πτωχὸν εἰς ἀστρίους. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν Lujawrit τοῦ Kola, ἐγγὺς τοῦ Tawajok. Γ. Β.

τάβλα (ἡ)· δημοτ. σανίς: «τάβλες γιὰ πάτωμα, — γιὰ πορτοπαράθυρα» ‖ τραπέζι, σοφρᾶς: «τοῦ 'στρωσε τάβλα νὰ φάῃ», ᾆσμ. «στρῶσέ του τάβλα νὰ γευτῇ» ‖ «εἴχανε τάβλα», εἶχον προσκεκλημένους εἰς συμπόσιον ‖ μεταφ. «εἶναι τάβλα στὸ μεθύσι», ἐπὶ σφόδρα μεθύοντος (ἐκ τοῦ λατ. tabula).

ταβλᾶς (ὁ)· ὁ ξύλινος δίσκος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοποθετοῦν κουλούρια, στραγάλια κ. τ. τ., οἱ πλανόδιοι πωληταί.

τάβλι (τό). Εἰδικὸν ἀβαθὲς ξύλινον κιβώτιον, ἀνοιγόμενον ἐν εἴδει διπτύχου ‖ παίγνιον, παιζόμενον διὰ τῆς ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐσωτερικῶν ἐπιφανειῶν τοῦ κιβωτίου τούτου μετακινήσεως δύο ὁμάδων πεσσῶν, καθ' ὡρισμένους κανόνας καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀριθμῶν, τοὺς ὁποίους δίδουσι δύο κύβοι (ζάρια), ριπτόμενοι ἑκάστοτε ὑπὸ τῶν παικτῶν.

—[*'Εγκυκλ.*] Τὸ κιβώτιον τοῦ ταβλίου ἔχει ἑκάστην τῶν ἐσωτερικῶν αὐτοῦ ἐπιφανειῶν ἐν σχήματι ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου, οὗτινος ἑκάστη τῶν μικρῶν πλευρῶν ἀποτελεῖ κοινὴν βάσιν ἓξ ἰσοσκελῶν τριγώνων. Ἐπ' αὐτῶν μετακινοῦνται

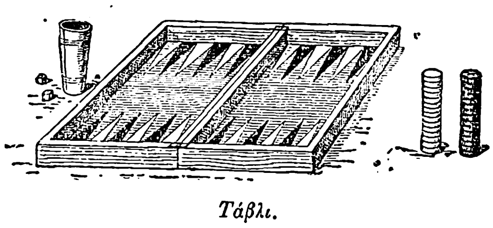

Τάβλι.

οἱ πεσσοί, οἵτινες ἔχουσι σχῆμα δισκοειδὲς καὶ εἶναι 30 ἐν ὅλῳ, διῃρημένοι εἰς δύο ὁμάδας (ἐκ 15 ἑκάστην), διακρινομένας ἀπ' ἀλλήλων ἐκ τοῦ διαφόρου χρωματισμοῦ. Τὰ ἐπὶ τοῦ ταβλίου παιζόμενα παίγνια εἶναι πολλῶν εἰδῶν, ἰσχύουσι δὲ διάφοροι εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν κανόνες. Ἐξ αὐτῶν τὰ γνωστότερα παρ' ἡμῖν εἶναι: αἱ *πόρτες* ἢ *χτυπητό*, τὸ *μουλτεζίμ* (βλ. λ.), τὸ *πλακωτὸ* καὶ τὸ *γκιούλ*. Κοινὸν χαρακτηριστικὸν πάντων τῶν ἀνωτέρω παιγνίων εἶναι ὅτι νικητὴς λογίζεται ἐκεῖνος ἐκ τῶν δύο συμπαικτῶν, ὅστις θὰ «σηκώσῃ» ἐν τέλει πρῶτος ὅλους τοὺς πεσσούς του. Τότε ὁ νικητὴς ὑπολογίζει ἕνα μὲν βαθμόν, ἂν ὁ ἀντίπαλος προλάβῃ νὰ σηκώσῃ ἐν τῷ μεταξὺ ἕνα τοὐλάχιστον ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ πεσσῶν, δύο δέ, ἂν δὲν ἐσήκωσεν οὔτε ἕνα. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει τὸ παιγνίδι καλεῖται *διπλὸ* ἢ *μάρς*. Ὅστις ἐκ τῶν συμπαικτῶν συγκεντρώσῃ πρῶτος τοὺς προκαθορισθέντας βαθμοὺς (συνήθως 5 ἢ 7), κερδίζει τὴν «παρτίδα». Εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν παρτίδα οἱ παῖκται παίζουσιν εἴτε τὸ αὐτὸ πάντοτε εἶδος παιγνίου (π. χ. μόνον πόρτες ἢ μόνον πλακωτό), εἴτε διαδοχικῶς δύο ἢ πλείονα ἐξ αὐτῶν (π. χ. πόρτες—πλακωτό—μουλτεζίμ—πόρτες κλπ.). Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς παρτίδας ἕκαστος ἐκ τῶν συμπαικτῶν ρίπτει τὸν ἕνα κύβον (ἢ καὶ ἀμφοτέρους), ὅστις δὲ ἐκ τῶν δύο «φέρῃ» τὸν μεγαλύτερον ἀριθμόν, ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐνάρξεως τοῦ παιγνιδίου. Εἰς τὸ ἑπόμενον ὅμως παιγνίδιον πρῶτος παίζει ὁ νικητὴς τοῦ προηγουμένου. Τὸ παίγνιον *πλακωτὸ* εἶναι ἐκ τῶν τεχνικωτέρων καὶ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων. Κατ' αὐτὸ ἕκαστος τῶν ἀντιπάλων τοποθετεῖ τοὺς 15 πεσσούς του ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν πρὸς τὴν πλευράν του ἐξωτερικῶν γωνιῶν τοῦ ταβλίου, κινεῖ δὲ αὐτοὺς οὕτως, ὥστε νὰ διέλθωσιν ἐξ ὅλων τῶν θέσεων καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ τεταρτημόριον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκκινεῖ ὁ ἀντίπαλος. Κυριώτεραι ἰδιοτυπίαι του εἶναι: α) ὅτι ἀπαιτοῦνται δύο τοὐλάχιστον πεσσοί, διὰ νὰ

Digitized by Google

ἀποτελεσθῇ φραγμὸς («πόρτα»), ὅπως εἰς τὸ παιγνίδι *πόρτες* καὶ 6) ὅταν εἷς πεσσὸς τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν παικτῶν κατέχῃ μόνος μίαν θέσιν καὶ φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ πεσσὸς τοῦ ἀντιπάλου, τότε, ἀντὶ νὰ τὸν ἐκτοπίσῃ, ὅπως εἰς τὶς πόρτες, τοποθετεῖται ἐπ' αὐτοῦ («τὸν πλακώνει», ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παιγνίου) καὶ τὸν ὑποχρεώνει νὰ μὴ μετακινηθῇ παρὰ μόνον ὅταν τὸν ξεσκεπάσῃ. Ἐξαιρετικῶς ἐπικίνδυνος περίπτωσις εἶναι, ὅταν ὁ πεσσὸς συλληφθῇ εἰς τὸ τεταρτημόριον ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκκινεῖ, ειδικῶς δὲ εἰς τὴν πρώτην μετὰ τὴν ἐκκίνησιν θέσιν (ἥτις καλεῖται «παραμάνα»). Ὅταν σκεπασθῇ ἡ ἀρχικὴ γωνιαία θέσις («μάνα»), τότε ὁ παίκτης, εἰς ὃν ἀνήκει αὕτη, θεωρεῖται ὅτι ἔχασε τὸ παιγνίδι διπλό, ὁπουδήποτε ἄλλου καὶ ἂν ἔχῃ σκεπάσει τὸν ἀντίπαλον. Τὸ παίγνιον *γκιοὺλ* εἶναι ὅμοιον σχεδὸν μὲ τὸ *μουλτεζὶμ* (βλ. λ.), μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι αἱ διπλαῖ εἰς αὐτὸ παίζονται ἐντελῶς ἰδιοτύπως. Δηλαδή, ἐνῷ εἰς τὰ ἄλλα παίγνια τοῦ ταβλίου, ὅταν οἱ κύβοι πέσωσι καὶ οἱ δύο μὲ τὴν αὐτὴν πλευρὰν πρὸς τὰ ἄνω (π. χ. φέρωσι 2 τεσσάρια ἢ 2 ἑξάρια κλπ.), ὁ παίκτης παίζει δὶς τοὺς ὑποδεικνυομένους ἀριθμοὺς (π. χ. 4 τεσσάρια, 4 ἑξάρια κλπ.), εἰς τὸ γκιοὺλ ὁ παίκτης παίζει δὶς τοὺς ἐλθόντας ἀριθμοὺς καὶ εἶτα ὅλους τοὺς μετ' αὐτοὺς μέχρι τοῦ ἑξαριοῦ (π. χ. ὁ φέρων ἄσσους παίζει: 4 ἄσσους, 4 δυάρια, 4 τριάρια, 4 τεσσάρια, 4 πεντάρια καὶ 4 ἑξάρια, ὁ φέρων τεσσάρες παίζει: 4 τεσσάρια, 4 πεντάρια καὶ 4 ἑξάρια κ.ο.κ.).

Τὸ τάβλι εἶναι παίγνιον ἀνατολικῆς (περσικῆς) μᾶλλον προελεύσεως, ἦτο δὲ γνωστὸν ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος, καλούμενον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν *τάβλα* ἢ *τάβλη*. Σήμερον εἶναι διαδεδομένον ὑπὸ διαφόρους μορφὰς καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ, ὅπου καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν Γάλλων jacquet καὶ tric-trac, ὑπὸ τῶν Ἄγγλων back-gammon, ὑπὸ τῶν Γερμανῶν Brettspiele, ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν tavoliere κλπ. Χ. Δ.

ταβλιστής (ὁ)· παίκτης ταβλίου.

Ταβλοσούνιον *[Γεωγρ.]* Κωμόπολις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ σαντζακίῳ (ἐπαρχίᾳ) Καισαρείας, περὶ τὴν μίαν ὥραν ἀνατολικῶς τῆς Καισαρείας, ἔχουσα κλῖμα ὑγιεινότατον. Διὰ τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων της, ἐμπορευομένων εἰς Αἴγυπτον, Σμύρνην, Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀλλαχοῦ, ἐκαλεῖτο Μικρὰ Αἴγυπτος. Μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 4.000 κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων 1 500 Ἕλληνες, διατηροῦντες σχολεῖα καὶ ἐκκλησίαν. Τουρκιστὶ καλεῖται *Ταβλουσούν*. Α. Θ. Σ.

Ταβολάρα (Tavolara) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος προσκειμένη εἰς τὴν βορειοανατολικὴν πλευρὰν τῆς Σαρδηνίας (πλάτ. 40°55' Β., μηκ. 9°44' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 163: Cape Ferro to cape Brandinchi) μεταξὺ τῶν λιμένων Taverna καὶ Brandinchi. Ἔχει μέγαν φάρον. Καχῶς ταυτίζεται παρὰ πολλῶν πρὸς τὴν *Φικαριαν* τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

Ταβόρα (Tavora), ***Ἰσαβέλλα***. Πορτογαλὶς (1718—1759), σύζυγος τοῦ Φραγκίσκου Ταβόρα. Γυνὴ πολυμήχανος, ἀνεμιγνύετο εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ συνεδέετο μετὰ τοῦ κλήρου, ἐζήτησε δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας Ἰωσὴφ Α' τὴν ἀπονομὴν εἰς τὸν σύζυγόν της τοῦ τίτλου τοῦ δουκὸς καὶ ἀποτυχοῦσα, πρὸς ἐκδίκησιν συνώμοσε μετὰ τοῦ συζύγου, τῶν τέκνων της καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως. Ἀνακαλυφθείσης τῆς συνωμοσίας, ἅπασα ἡ οἰκογένεια Ταβόρα κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Οἱ Ἰησουῖται ἔκτοτε ἐξεδιώχθησαν τοῦ πορτογαλικοῦ κράτους. Θ. Β.

—**Ταβόρα** (Tavora), ***Φραγκῖσκος***. Πορτογάλος πολιτικὸς (1703—1759). Διαπρέπων ἐπὶ παιδείᾳ, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας Ἰωάννου Ε' ἀντιβασιλεὺς ἐν Γόᾳ τοῦ Ἰνδοστάν, ὁπόθεν ἐπέστρεψεν εἰς Λισσαβῶνα τῷ 1755. Ἀναμιχθεὶς εἰς συνωμοσίαν κατὰ τοῦ βασιλέως Ἰωσὴφ Α', κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐξετελέσθη τὴν 7 Ἀπριλίου 1759. Θ. Β.

Ταβούδιον (Tabudium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις μεσόγειος τοῦ ΝΑ. τμήματος τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς, νοτίως τῆς Τριπολίτιδος, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πλινίου (5, 37). Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

Ταβουλάρης, *Ἀναστάσιος Δ.* Ἕλλην στρατιωτικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1882. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς τὴν ἰατρικὴν καὶ κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς τῆς Νεαπόλεως, τῆς Μοδένης καὶ τῆς Πάρμας, ὁπόθεν ἐξῆλθε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πεζικοῦ. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς τὸν ἰταλικὸν στρατὸν καὶ κατόπιν, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατετάγη εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, ὅπου ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν δημιουργῶν τοῦ στρατιωτικοῦ κινήματος τοῦ 1909, κατὰ δὲ τὰ ἔτη 1918—1920 καὶ 1922—1923 διετέλεσε στρατιωτικὸς ἀκόλουθος ἐν τῇ ἑλληνικῇ πρεσβείᾳ τῆς Ρώμης. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην ἔλαβε μέρος ὡς στρατιωτικὸς σύμβουλος τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας εἰς τὴν διάσκεψιν τοῦ Σὰν-Ρέμο τοῦ 1920, ὅπου εἶχον τεθῆ αἱ στρατιωτικαὶ βάσεις τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ἀναμιχθεὶς κατόπιν εἰς τὴν πολιτικήν, ἐξελέγη τῷ 1923 βουλευτής, τῷ δὲ 1925 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας ἐπὶ τῆς δικτατορίας Παγκάλου. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς δικτατορίας κατέφυγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁπόθεν ἐπανῆλθε καὶ ἐδικάσθη μετὰ τῶν ἄλλων συναδέλφων του ἐν τῇ κυβερνήσει ὑπὸ εἰδικοῦ δικαστηρίου. Ἐπανεξελέγη βουλευτὴς τῷ 1928 καὶ τῷ 1932. Μ. Δ. Β.

—**Ταβουλάρης**, ***Διονύσιος***. Ἐκ τῶν κορυφαίων πρωταγωνιστῶν καὶ θιασαρχῶν τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1840 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1928. Τὸ θεατρικόν του δαιμόνιον ἐξεδηλώθη ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας, ὁπότε μετ' ἄλλων συνομηλίκων, τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ γενικοῦ εἰσαγγελέως Μάρκου Ρώσση, τοῦ Γεωργίου Καν-

Διονύσιος Ταβουλάρης.
[Προσωπογραφία Γ. Ροϊλοῦ.]

διάνου Ρώμα καὶ τοῦ Σπυρίδωνος Ὑΐόρκ, ἔδιδεν ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν παραστάσεις, εἰς ἃς πάντοτε πρωτηγωνίστει καὶ ὧν ἡ πρώτη ἦτο τὸ γνωστὸν μυστήριον «*Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ*». Τοῦ ἐρασιτεχνικοῦ τούτου θιάσου μετεῖχον οἱ Διονύσιος Σιγοῦρος, μετέπειτα ἰατρός, οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Μάρκου Ρώσση Ἀντώνιος καὶ Ἀλέξανδρος, ὑποδυόμενοι τοὺς γυναικείους ρόλους, ὁ Σπ. Μονδῖνος, ὁ Διονύσιος Γερουλᾶνος, ὁ Σπυρ. Ταβουλάρης, ὁ Φρειδερῖκος Καρρέρ, ὁ κατόπιν νομάρχης καὶ βουλευτής, ὁ Ἰω. Λαγουϊδάρας καὶ ἄλλοι. Διαλυθέντος τοῦ θιάσου τῷ 1857, ὁ Δ. Ταβουλάρης, ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῆς πανθομολογουμένης ὑποκριτικῆς ἐπιτυχίας του, ἀπῆλθε τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἔδιδε παραστάσεις ὁ περίφημος Ἀνδρονόπουλος, μεθ' οὗ καὶ συνειργάσθη. Εἶτα, καταρτίσας ἴδιον θίασον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Σπυρίδωνος καὶ τῆς συζύγου του Σοφίας ὡς πρωταγωνιστρίας, περιῆλθεν, ἐκτὸς τῶν ἑλληνικῶν, τὰς κυριωτέρας πόλεις τοῦ ἐν Ρωσίᾳ, Ρουμανίᾳ καὶ Τουρκίᾳ ἑλληνισμοῦ, ἐξαιρετικῆς πάντοτε τυγχάνων ὑποδοχῆς. Τὰς μεγαλυτέρας ἐπιτυχίας του ἐσημείωσεν εἰς τὰ σαιξπήρεια ἔργα: «Ἄμλετ», «Ὀθέλλος», «Ἠθοποιὸς Κὴν» τοῦ Δουμᾶ, «Ἐρνάνης» τοῦ Β. Οὐγγώ. «Σεβῆρος Τορέλλι» τοῦ Κοππέ, «Μιχ. Στρογκὼφ» καὶ εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἔργα: «Φαῦστα» τοῦ Βερναρδάκη ὡς Μ. Κωνσταντῖνος, Πυγμαλίων εἰς τὴν «Γαλάτειαν» τοῦ Βασιλειάδου, Μῆτρος εἰς τὸν «Ἀγαπητικὸν τῆς βοσκοπούλας» τοῦ Δημ. Κορομηλᾶ κλπ. Ὁ Ταβουλάρης διετέλεσε καὶ ἠθοποιὸς τοῦ Βασιλικοῦ θεάτρου, συνειργάσθη δ' ἐπὶ βραχὺ διάστημα μὲ τὴν «Νέαν σκηνὴν» τοῦ Κωνστ. Χρηστομάνου. Κάτοχος τῆς ἰταλικῆς, ἀγγλικῆς καὶ γαλλικῆς, δὲν ἔπαυσε μέχρι βαθυτάτου γήρατος μελετῶν καὶ μεταφράζων διὰ τὸ θέατρον, διὰ τὸ ὁποῖον ἔγραψε τὰ ἐκδοθέντα τῷ 1930 «Θεατρικὰ ἀπομνημονεύματα». Π. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

—**Ταβουλάρη**, ***Σοφία***. Ἑλληνὶς δραματικὴ ἠθοποιός, γεννηθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1843 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1916. Συζευχθεῖσα εἰς πρῶτον γάμον τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει δικηγόρον Π. Πανᾶν καὶ χηρεύσασα, ὑπανδρεύθη τῷ 1867 τὸν Διονύσιον Ταβουλάρην, εἰς τὸν θίασον τοῦ ὁποίου διετέλεσε πρωταγωνίστρια ἐπὶ 40 περίπου ἔτη. Π. Α. Κ.

—**Ταβουλάρης**, ***Σπυρίδων***. Ἕλλην ἠθοποιός, ἀδελφὸς τοῦ Διονυσίου Ταβουλάρη. Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1842 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1910, ὢν ἠθοποιὸς τοῦ Βασιλικοῦ θεάτρου. Ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Διονυσίου, διεκρίθη πρωτίστως εἰς τοὺς λεπτοὺς κωμικοὺς τύπους, ὅπου ἦτο ἀνυπέρβλητος. Π. Α. Κ.

—**Ταβουλάρη**, ***Χαρίκλεια***. Ἑλληνὶς δραματικὴ ἠθοποιὸς (1866—1924), σύζυγος τοῦ Σπυρίδωνος Ταβουλάρη, ἀνελθοῦσα ἐπὶ σκηνῆς τῷ 1889 ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου συζύγου της Ἀθανασοπούλου. Κυρίως διεκρίθη εἰς τοὺς ρόλους τῶν εὐγενῶν μητέρων. Π. Α. Κ.

Ταβούλας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, ἀναφερόμενος μόνον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II 9, 1), τοῦ ὁποίου αἱ ἐκβολαὶ κεῖνται εἰς Ἀν. μῆκ. 23° 30' καὶ βόρ. πλάτ. 53° 30'. Ταυτίζεται πρὸς τὸν σύγχρονον Escaut, τὸν *Σκάλδιν* τῶν ἀρχαίων. Α. Θ. Σ.

ταβουλατοῦρα (λατ. tabulatura, ἰταλ. intavolatura, γαλλ. tablature, γερμ. Tablatur) *[Μουσ.]*. Παλαιὸν σύστημα σημειογραφίας τῆς ἐνοργάνου μουσικῆς, συνώνυμον ἀρχικῶς πρὸς τὸ παρτιτοῦρα. Ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ σύστημα τοῦτο κυρίως διὰ τὰ πολυφωνικὰ ὄργανα: κλαβικύμβαλον, ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, δι' ὁλόκληρον τὴν οἰκογένειαν τῶν λαούτων κλπ. Ἡ ταβουλατοῦρα λαούτου ἐποίκιλλεν ἀναλόγως τῆς χώρας· οὕτως ἔχομεν τὴν ἰταλικὴν ταβουλατοῦραν, ἀποτελουμένην ἐξ ἓξ γραμμῶν, ἀντιστοιχουσῶν πρὸς τὰς ἓξ χορδὰς τοῦ λαούτου· αἱ γραμμαὶ ἐσύροντο πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ ὄργανον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐκτελεστοῦ· οἱ ἀριθμοὶ ἢ τὰ γράμματα ἐδείκνυον τὸ ἐπὶ τῆς γλώσσης χώρισμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ πιέσῃ ὁ δάκτυλος τῆς ἀριστερᾶς χειρός, καθ' ὃν χρόνον τὰ δάκτυλα τῆς δεξιᾶς ἔκρουον τὰς χορδάς. Τὰ ἄνωθεν τοῦ διαγράμματος φθογγόσημα, ἐλάχιστα διαφέροντα τῶν σημερινῶν, ἐδείκνυον τὴν ρυθμικὴν ἀξίαν τῶν φθογγοσήμων.

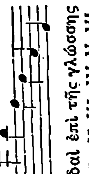

Χορδαί:	κενή	I χώρισμα	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	X	X^{1}	X^{11}
Χορδαὶ ἐπὶ τῆς γλώσσης VI	Σολ	Σολ#	Λα	Σι♭	Σι	Ντο	Ντο#	Ρε	Μι♭	Μι	Φα	Φα#	Σολ
V	Ντο	Ντο#	Ρε	Μι♭	Μι	Φα	Φα#	Σολ	Σολ#	Λα	Σι♭	Σι	Ντο
IV	Φα	Φα#	Σολ	Σολ#	Λα	Σι♭	Σι	Ντο	Ντο#	Ρε	Μι♭	Μι	Φα
III	Λα	Σι♭	Σι	Ντο	Ντο#	Ρε	Μι♭	Μι	Φα	Φα#	Σολ	Σολ#	Λα
II	Ρε	Μι♭	Μι	Φα	Φα#	Σολ	Σολ#	Λα	Σι♭	Σι	Ντο	Ντο#	Ρε
I	Σολ	Σολ#	Λα	Σι♭	Σι	Ντο	Ντο#	Ρε	Μι♭	Μι	Φα	Φα#	Σολ

Ἡ γαλλικὴ ταβουλατοῦρα λαούτου εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν ἰταλικήν, χρησιμοποιεῖ πέντε ἢ ἓξ γραμμάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ὑψηλοτέρα εἶναι ἀντίστοιχος πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν χορδήν· ἐπίσης ἀσθέτως ἐν αὐτῇ οἱ ἀριθμοὶ ἀντικαθιστῶνται διὰ τῶν γραμμάτων: a b c d e f g h i k l m n δηλαδή:

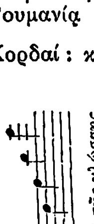

Χορδαί:	κενή	I χώρισμα	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n
Χορδαὶ ἐπὶ τῆς γλώσσης I	Σολ	Σολ#	Λα	Σι♭	Σι	Ντο	Ντο#	Ρε	Μι♭	Μι	Φα	Φα#	Σολ
II	Ρε	Μι♭	Μι	Φα	Φα#	Σολ	Σολ#	Λα	Σι♭	Σι	Ντο	Ντο#	Ρε
III	Λα	Σι♭	Σι	Ντο	Ντο#	Ρε	Μι♭	Μι	Φα	Φα#	Σολ	Σολ#	Λα
IV	Φα	Φα#	Σολ	Σολ#	Λα	Σι♭	Σι	Ντο	Ντο#	Ρε	Μι♭	Μι	Φα
V	Ντο	Ντο#	Ρε	Μι♭	Μι	Φα	Φα#	Σολ	Σολ#	Λα	Σι♭	Σι	Ντο
VI	Σολ	Σολ#	Λα	Σι♭	Σι	Ντο	Ντο#	Ρε	Μι♭	Μι	Φα	Φα#	Σολ

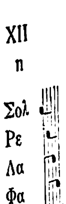

Digitized by Google

Διὰ τὴν γερμανικὴν ταβουλατοῦραν δὲν ὑφίσταται ἀνάγκη διαγράμματος· ἐν αὐτῇ αἱ πέντε χορδαὶ ὑπεδεικνύοντο διὰ τῶν ἀριθμῶν 1 2 3 4 5, ἐνῷ ἀλφάβητον, διατεταγμένον πλαγίως τῶν χορδῶν, ὑπεδείκνυε τοὺς φθόγγους ἐπὶ τῆς γλώσσης:

5 e k p v 9 ē	λα	σι♭	σι	ντο	δο♯	κλπ.
4 d i o t e d̄	μι	φα	φα♯	σολ	σολ♯	λα
3 c h n s z c̄ =	σι	ντο	ντο♯	ρε	ρε♯	μι
2 b g m r y b̄	σολ	σολ♯	λα	σι♭	σι	ντο
1 a f l q x af	ρε	ρε♯	μι	φα	φα♯	σολ

Πλὴν τῆς ταβουλατούρας λαούτου, ἡ μᾶλλον σημαντικὴ εἶναι ἡ ταβουλατοῦρα ὀργάνου. Καὶ ἡ μὲν ἰταλικὴ τοιαύτη ὁμοιάζει μὲ σύγχρονον παρτιτοῦραν ἐπὶ δύο πενταγράμμων ἢ ἐπὶ διαγραμμάτων ἐπὶ περισσοτέρων τῶν πέντε γραμμῶν· ἡ γερμανικὴ ταβουλατοῦρα ὀργάνου, ἥτις ἀπὸ τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος εἶναι ἤδη κοινῆς χρήσεως, δὲν χρησιμοποιεῖ διάγραμμα, οὔτε φθογγόσημα, ἀλλὰ τὰ γράμματα τῆς ἀλφαβητικῆς σημειογραφίας, ἐπιτεθειμένα τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δέ. Διὰ τὴν ὑπόδειξιν τῆς ρυθμικῆς ἀξίας μεταχειρίζεται τὰ ἑξῆς σημεῖα: ♦ ρόμβον διὰ τὸ βραχὺ (brevis) τῆς ἐμμέτρου σημειογραφίας, κάθετον γραμμὴν | διὰ τὸ ἡμίβραχυ (semibrevis = 𝅝), μίαν ἀγκύλην διὰ τὸ ἐλάχιστον (minima = 𝅗𝅥), δύο ἀγκύλας διὰ τὸ ἡμιελάχιστον (semiminima = 𝅘𝅥), τριπλῆν ἀγκύλην διὰ τὴν φούζα (fusa = 𝅘𝅥𝅮). Τὰ αὐτὰ σημεῖα ἄνωθεν ὁριζοντίου γραμμῆς ἐχρησιμοποιοῦντο ἀντὶ παύσεων. Ἐὰν πλειότερα σημεῖα μετ' ἀγκυλῶν διεδέχοντο ἄλληλα, τότε, ἀντὶ τῶν ἀγκυλῶν ἐγίνετο χρῆσις ὁριζοντίων γραμμῶν: a g f e. Χαρακτηριστικὸν ὡσαύτως τῆς ταβουλατούρας τόσον τοῦ ὀργάνου ὅσον καὶ τοῦ λαούτου εἶναι ὅτι ἐχρησιμοποίει τὰς διαστολὰς πολὺ πρὶν αὗται εἰσαχθῶσιν ἐν τῇ ἐμμέτρῳ σημειογραφίᾳ. Ἡ ἀρχαιοτέρα σῳζομένη ταβουλατοῦρα ὀργάνου εἶναι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος, ἡ δὲ λαούτου, ἡ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πετρούτσι (Spinaccino, Intavolatura di lauto, 1507).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *O. Körte,* Laute und Lautenmusik bis zur Mitte des XVI Jahrh. mit besonderer Berücksichtigung der deutschen Lautentabulatur («Beiheft III der I.M.G.» 1902).—*Oscar Chilesotti*, Notes sur les Tablatures de luth et de guitare (ἐν τῇ *Lavignac,* Encyclopédie de la Musique, 1912). Γ. Σ.

ταβουλλάριος (ὁ) *[Βυζ.]*. Ἐλέγετο οὕτω ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὁ γραμματοφύλαξ ἢ ἀρχειοφύλαξ. Ὁ προϊστάμενος αὐτῶν ἐκαλεῖτο *πριμμικήριος τῶν ταβουλλαρίων*. Ὁ ταβουλλάριος ἐξελέγετο ὑπὸ τοῦ «πριμμικηρίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ταβουλλαρίων», ἔπρεπε δὲ νὰ εἶναι διαγωγῆς ἀνεπιλήπτου, «σεμνὸς τὸ ἦθος καὶ τῇ φρονήσει ἀκέραιος» καὶ προσέτι κάτοχος ὡρισμένων νομικῶν γνώσεων καὶ νὰ γνωρίζῃ ἀρτίως τὴν γλῶσσαν, «ὡς μὴ διαμαρτάνειν ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν ἢ διολισθαίνειν περὶ τὴν λέξιν». Μετὰ τὴν ἐξακρίβωσιν ὅλων τῶν ἀνωτέρω προσόντων, παρουσιάζετο ἐνώπιον τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως, συνοδευόμενος ὑπὸ πάντων τῶν ταβουλλαρίων καὶ τοῦ πριμμικηρίου αὐτῶν, οἵτινες ὡρκίζοντο ὅτι ἐξέλεξαν αὐτὸν «μὴ διά τινα χάριν ἢ παράκλησιν ἢ συγγένειαν ἢ φιλίαν, ἀλλὰ δι' ἀρετὴν καὶ γνῶσιν καὶ σύνεσιν καὶ τὸ ἱκανὸν εἶναι ἐν πᾶσιν». Ν. ΚΛΣ

Ταβοῦρνος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἰταλίας ἐν Σαμνίῳ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Καμπανίας, ἐκτεινόμενον ἀριστερὰ τῶν ποταμῶν Καλόρε καὶ Βολτούρνου, πρὸς Β. τῆς πόλεως Βενεβέντου, καὶ καταλῆγον πρὸς Ν. εἰς τὰ περίφημα Καυδιανὰ δίκρανα (fauces ἢ furculae Caudinae), ὅπου οἱ Ρωμαῖοι ἡττήθησαν κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Σαμνιτῶν κατὰ τὸν δεύτερον Σαμνιτικὸν πόλεμον, τῷ 321 π. Χ. Εἶναι δασῶδες καὶ κατάλληλον διὰ κτηνοτροφίαν, ἐπὶ δὲ τῶν ὑπωρειῶν του εὐδοκιμεῖ ἡ ἐλαία. Σήμερον καλεῖται Monte Vergine ἢ Taburno. Α. Θ. Σ.

Τάβρακα, καὶ ***Τάβραχα*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Νουμιδίᾳ (βλ. λ. *Θαβρακα*).

Ταβὼ (Taveau), ***Λουδοβῖκος***. Γάλλος ἐπαναστάτης (1676—1830). Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Παρισίους καὶ τῷ 1792 ἐξελέγη πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν, διακριθεὶς μεταξὺ τῶν ρητόρων αὐτῆς. Ἐψήφισε τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΣΤ΄ καὶ κατόπιν ἐγένετο δημόσιος κατήγορος εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν δικαστήριον. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων κατεδικάσθη νὰ καταλίπῃ τὸ γαλλικὸν ἔδαφος καὶ ἀπέθανεν ἐξόριστος ἐν Βρυξέλλαις. Θ. Β.

Ταγαῖον *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἰάσμου τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης Κάτ. (1928) 25. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κουσοῦ-τσάϊ*.

ταγαλικὴ *γλῶσσα [Γλωσσολ.]*. Καλεῖται οὕτως γλῶσσα, ἥτις—μετὰ τῆς βισαϊκῆς καὶ τῆς βικολικῆς—ὁμιλεῖται εἰς τὰς ἀνατολικῶς τῆς Ἰνδοσινικῆς καὶ τῆς Κίνας κειμένας Φιλιππίνας νήσους. Καὶ ἡ μὲν ταγαλικὴ ὁμιλεῖται ὑπὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου ἐκ τῶν κατοίκων των, ἡ βισαϊκὴ ὑπὸ διπλασίου σχεδὸν πληθυσμοῦ, ἡ δὲ ἐν Λουσὼν (τῇ βορειοτέρᾳ ἐκ τῶν ρηθεισῶν νήσων) ὁμιλουμένη βικολικὴ ὑπὸ ἡμίσεος περίπου ἑκατομμυρίου. Αἱ γλῶσσαι αὗται ἀνήκουν εἰς τὴν λεγομένην ἰνδοσινικὴν ὁμάδα τῶν μαλαϊκο-πολυνησιακῶν γλωσσῶν. Γ. Π. Α.

Ταγάλοι (οἱ) (Tagales, Tagalen). Λαὸς τῶν Φιλιππίνων, ἐγκατεστημένος νοτίως τῆς νήσου Λουσών, περὶ τὴν Μανίλλαν. Ὑπάγονται εἰς τὴν βόρειον ὁμάδα τῶν μαλαϊκῶν φυλῶν, ὁ ἀριθμός των δὲ ὑπερβαίνει τὸ $1^1/_2$ ἑκατομμύριον. Οἱ Ταγάλοι εἶναι ἐπιδέξιοι ναυτικοί. Θ. Χ. Σ.

Τάγανα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. Ἀφρικανικῆς ἠπείρου, ἐν τῇ Ἔσω Λιβύῃ, «ἐν τῷ παραθαλασσίῳ τμήματι» κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 6, 7). Ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν Tugana, κειμένην πρὸς Α. τοῦ Μαρόκου, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Tensif. Α. Θ. Σ.

Ταγανρὸγκ ***κόλπος*** *[Γεωγρ.]*. Ρωσικὴ καὶ διεθνὴς (Taganrog gulf) ὀνομασία τοῦ κόλπου τοῦ Ταϊγανίου. Σ. Ε. Λ.

Τάγαρα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἐντὸς Γάγγου Ἰνδικῆς, μεσόγειος, ἐν τῇ Ἀριακῇ καὶ δυτικῶς τοῦ Βήνδα ποταμοῦ, μεταξὺ Σαρισαβίδος καὶ Βαιθάνων, πρωτευούσης τοῦ βασιλείου τοῦ Συροπτολεμαίου (*Πτολεμ.* Ζ, α, 82). Ταυτότης ἀνεξακρίβωτος. Σ. Ε. Λ.

Ταγαρᾶδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βασιλικῶν τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 478. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ταγαρτζῆδες*.

ταγάρι (τό)· δημοτ., σακκίδιον φέρον τὴν ταγὴν τοῦ ὑποζυγίου, ἄλλως *ἀλογοτάγαρο*· ‖ καθόλου, ὁδοιπορικὸν σακκίδιον ἢ πρὸς ἐναπόθεσιν μικρᾶς τινος ποσότητος καρπῶν, τροφῆς κττ., κοιν. *ντουρβᾶς*: «ἕνα ταγάρι ἀραποσίτι».

—*['Εγκυκλ.]* Τὸ *ταγαρι* χρησιμοποιεῖται κυρίως ὑπὸ τῶν χωρικῶν καὶ τῶν ὁδοιπόρων πρὸς ἔνθεσιν τροφῆς καὶ ἄλλων χρειωδῶν. Κατασκευάζεται ἐξ ἐγχωρίου χονδροῦ ὑφάσματος, φέροντος συνήθως ὑφαντὰς διακοσμήσεις, καὶ ἀναρτᾶται ἀπὸ τοῦ ὤμου (βλ. καὶ λ. *πήρα*).

Τάγαρις, ***Μανουήλ***. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β΄ (1282—1328) καὶ ἐπὶ Ἀνδρονίκου Γ΄ (1328—1342). Κατήγετο ἐξ ἀφανοῦς καὶ ταπεινῆς οἰκογενείας, ἀλλά, διακριθεὶς εἰς διαφόρους ἐκστρατείας κατὰ τῶν Τούρκων, ἐξετιμήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου Β΄ Παλαιολόγου, ὅστις ἀνηγόρευσεν αὐτὸν συγκλητικὸν καὶ μέγαν στρατοπεδάρχην καὶ τῷ ἔδωσε σύζυγον τὴν ἀνεψιάν του Θευδώραν. Συμμετέσχεν ὡσαύτως εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου Γ΄ κατὰ τῶν Τούρκων, τῷ 1329. Ν. ΚΛΣ

Ταγαρμὶς *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ὑδρόμυλος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Ταγαροχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου καὶ ἐπαρχίας Βεροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 197. Καλεῖται ἐπίσης καὶ *Τεραμώνιον*.

Ταγαρτζῆδες *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ταγαρᾶδες* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Ταγάστη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Νουμιδίας, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ Βαγράδα ποταμοῦ (νῦν Medjerda) μεταξὺ Ἱππῶνος τοῦ Βασιλικοῦ (νῦν Βόνη) καὶ τῆς Sicca Veneria (νῦν El-Kef). Ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου (354—430), ἐπισκόπου τοῦ Ἱππῶνος, παρ' αὐτὴν δ' ἀπέθανεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀδεοδᾶτος, περὶ τὸ 390. Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ πόλις Souk-Ahras ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Guelma τοῦ νομοῦ Κωνσταντίνης ἐν Ἀλγερίῳ, ἀριθμοῦσα 700 κατοίκους. Α. Θ. Σ.

ταγατόζη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Κετοεξόζη ἰσομερὴς πρὸς τὴν *φρουκτόζην*. Τήκεται εἰς 124° καὶ δὲν ζυμοῦται. Σ. Γ.

ταγγάδα (ἡ), καὶ *τσαγγάδα*· δημ., τὸ γνώρισμα τοῦ ταγγοῦ, ἐκτροπίασις ἐλαίου, βουτύρου, ἐλαιωδῶν καρπῶν κτλ., προκαλοῦσα δυσάρεστον γεῦσιν: «αὐτὸ τὸ λάδι ἔχει μιὰ ταγγάδα καὶ πιάνει 'ς τὸ λαιμό».

Ταγγαῖον *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ταγαῖον*.

Ταγγανίκα (Tanganika) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ταγκανίκα*.

Ταγγέρη (γαλλ. Tanger, ἀγγλ. Tangier, ἱσπαν. Tanger, ἀραβ. *Τάντσα*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τοῦ Μαρόκου, ἐν τῇ ΒΔ. Ἀφρικῇ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου διοικητικῆς περιφερείας τοῦ γαλλικοῦ προτεκτωράτου τοῦ Μαρόκου. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 22 χλμ. ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Σπαρτὲλ καὶ 61 χλμ. νοτιοδυτικῶς τοῦ Γιβραλτάρ, εἶναι δὲ ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῶν κλιτύων ἀσβεστολιθικοῦ λόφου. Ὁ λιμὴν προστατεύεται ἀσφαλῶς ἀπὸ τῆς δυτικῆς καὶ τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς ἀπὸ τῶν ἀνέμων καὶ εἶναι ἐκ τῶν ἀσφαλεστάτων τοῦ Μαρόκου. Ἡ πόλις ἔχει κατοίκους (1929) 46.270, ἡ δὲ περιφέρεια 70.000 (ὧν 10.000 Ἱσπανοὶ καὶ 2.350 Γάλλοι) καὶ ἔκτασιν 373 τ. χλμ. Ἡ Ταγγέρη εἶναι ἀρχαιοτάτη πόλις, κτίσμα κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀνταίου, ὑπῆρξε δὲ παλαιὸν ἐμπορεῖον τῶν Φοινίκων. Βραδύτερον, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τιγγις*, ὑπῆρξε ρωμαϊκὴ ἀποικία, κατὰ δὲ τὴν μωαμεθανικὴν κατάκτησιν ἔφθασεν εἰς μεγάλην οἰκονομικὴν ἀκμήν. Τῷ 1471 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Πορτογάλων τῷ δὲ 1662 περιῆλθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὡς προὶξ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Βραγάντσας, συζύγου τοῦ Καρόλου Β΄, καὶ παρέμεινεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἄγγλων μέχρι τοῦ 1683. Ἔκτοτε ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν κέντρον πειρατῶν. Τῷ 1844, διαρκούσης τῆς ἀνταρσίας τοῦ Ἀμπντ-ἐλ-Καντέρ, ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στόλου, ὅστις κατέστρεψε τὰ προστατεύοντα τὸν λιμένα φρούρια. Τῷ 1905 λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν Ταγγέρῃ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου Β΄, τὴν ἐπομένην ἀκριβῶς τῆς συνομολογήσεως τῶν ἀγγλογαλλικῶν καὶ γαλλοϊσπανικῶν συνθηκῶν περὶ τοῦ Μαρόκου, προεκάλεσεν ἐπικίνδυνον ἔντασιν τῶν γαλλογερμανικῶν σχέσεων, διότι δι' αὐτοῦ ὁ κάϊζερ ἐπεβεβαίωσε καὶ ἀνεγνώρισε τὰ ἐπὶ τοῦ Μαρόκου δικαιώματα τοῦ σουλτάνου. Τὸ δημιουργηθὲν ζήτημα ἐρρυθμίσθη διὰ τῆς διασκέψεως τῆς Ἀλγεθίρας, δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἱσπανίαν δικαίωμα ἀστυνομίας ἐπὶ τῶν κυριωτέρων λιμένων τοῦ Μαρόκου, ἐγκατεστάθη δὲ ἐν Ταγγέρῃ Ἑλβετὸς ὕπατος ἁρμοστής, ὅστις θὰ ἐπώπτευε τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀνωτέρω συνθήκης. Τὸ σημερινὸν διεθνὲς καθεστὼς τῆς πόλεως ἐρρυθμίσθη ὁριστικῶς διὰ συνθήκης ἀγγλο-γαλλο-ἱσπανικῆς, ὑπογραφείσης ἐν Παρισίοις τῇ 27 Νοεμβρίου 1912 καὶ διὰ τῆς νεωτέρας μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω Δυνάμεων συνθήκης τῆς 18 Δεκεμβρίου 1923, ὑπογραφείσης ἐπίσης ἐν Παρισίοις. Συμφώνως πρὸς τὰς ἀνωτέρω συνθήκας καί τινας νεωτέρας τροποποιήσεις καὶ συμπληρώσεις αὐτῶν, ἡ Ταγγέρη μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἀποτελεῖ αὐτόνομον διαμέρισμα ὑπὸ την ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου τοῦ Μαρόκου, ὅστις διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ ἀσκεῖ ἔλεγχον ἐπὶ τῶν ἀρχῶν, τῶν μουσουλμανικῶν δικαστηρίων καὶ ἄλλων τινων ζητημάτων. Ἡ νομοθετικὴ συνέλευσις συγκροτεῖται ἐξ 26 μελῶν, ὧν 4 Γάλλοι, 4 Ἱσπανοί, 3 Ἄγγλοι, 3 Ἰταλοί, 1 Βέλγος, 1 Ὁλλανδός, 1 Πορτογάλος, 1 Βορειοαμερικανός, 6 Μωαμεθανοὶ καὶ 3 Ἑβραῖοι (οἱ 9 τελευταῖοι διορίζονται ὑπὸ τοῦ ἀναπληρωτοῦ τοῦ βασιλέως). Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ τετραμελοῦς συμβουλίου ἐξ ἑνὸς Γάλλου, ἑνὸς Ἱσπανοῦ, ἑνὸς Ἄγγλου καὶ ἑνὸς Ἰταλοῦ, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρώτου. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑπὸ μικτῶν δικαστηρίων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γαλλικοῦ δικαίου. Ἐπίσης ἡ ἀστυνομία εἶναι γαλλική. Χ. Δ.

τάγγη (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ δυσάρεστος ὀσμὴ καὶ γεῦσις ἡ ἀναπτυσσομένη κατὰ τὴν τάγγισιν τῶν λιπῶν καὶ ἐλαίων, ὡς καὶ τῶν διαφόρων τροφίμων καὶ εὐφραντικῶν τῶν περιεχόντων λιπαρὰς ὕλας. Σ. Γ.

ταγγίζω· εἶμαι ἢ γίνομαι ταγγός: «ταγγίζει τὸ λάδι,—τὸ βούτυρο», «τὰ καρύδια δὲ βαστοῦν πολύ, ταγγίζουν».

ταγγινίνη (ἡ) (Tanghinin) *[Φαρμακογ.]*. Γλυκοζίτης ἀπαντῶν εἰς τὸ φυτὸν Tanghinia madagascarensis. Ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν σύνθεσιν $C_{27}H_{44}O_{10}$ καὶ ἀποτελεῖ ἄχροους κρυστάλλους τηκομένους εἰς 182°. Οἱ κρύσταλλοι εἰς τὸν ἀέρα διαρρέουν καὶ δίδουν μὲ ἰσχυρὰ ὀξέα καὶ ἀλκάλια κιτρίνην χροιάν. Κ. Γ. Μ.

τάγγισις (ἡ), ἢ ***τάγγισμα*** (τό). Συχνάκις παρατηρουμένη ἀλλοίωσις τῶν λιπῶν καὶ ἐλαίων, ὀφειλομένη εἰς τὴν δρᾶσιν μικροοργανισμῶν καὶ διαφόρων φυσικῶν αἰτίων ὡς λ. χ. ἀέρος, φωτός, θερμότητος κλπ. Κατὰ τὴν τάγγισιν ἐπιτελεῖται κυρίως ὑδρολυτικὴ διάσπασις τῶν γλυκεριδίων εἰς γλυκερίνην καὶ λιπαρὰ ὀξέα, δι' ὃ καὶ παρατηρεῖται συχνότατα αὔξησις τῆς ὀξύτητος τῆς λιπαρᾶς ὕλης, ὡς καὶ διάφοροι ἄλλαι διασπαστικαὶ ἀντιδράσεις, ἔχουσαι ὡς συνέπειαν τὸν σχηματισμὸν δυσαρέστου ὀσμῆς ἢ γεύσεως ὑλῶν. Τὰ ταγγὰ λίπη καὶ ἔλαια δὲν δύνανται πλέον νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς βρώσιμα. Σ. Γ.

ταγγός,—*ή,*—*όν*, καὶ δημοτ. *τσαγγός*· ἐπὶ ἐλαιωδῶν, ἠλλοιωμένος, ἐκτροπίας, παρέχων γεῦσιν δυσάρεστον: «ταγγὸν ἔλαιον, — βούτυρον», «καρύδι τσαγγό».

Ταγγοῦτοι (οἱ) (Tangoutes, Tanguten). Λαὸς νομαδικὸς τοῦ Β. Θιβέτ, ἐν τῇ κινεζικῇ ἐπαρχίᾳ Καμσού, καὶ ἰδίως ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἄνω Χοάγκ-Χό. Οἱ Ταγγοῦτοι εἶναι συγγενὴς τῶν Θιβετανῶν φυλὴ καὶ πρεσβεύουν τὸν βουδισμόν. Ζῶσιν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς κτηνοτροφίας βονάσων καὶ προβάτων καὶ κατοικοῦσιν ὑπὸ σκηνὰς καὶ καλύβας. Κλάδος τῶν Ταγγούτων εἶναι οἱ λεγόμενοι Καράταγγουντ, ἤτοι Μαῦροι Ταγγοῦτοι, διακρινόμενοι τῶν λοιπῶν ἐκ τοῦ σκοτεινοτέρου χρώματός των. Τὸ κατὰ τὸ 1004 ἱδρυθὲν κράτος τῶν Ταγγούτων

Digitized by Google

ἡ Σι-Χία, ἀναγνωρισθὲν τῷ 1032 ὑπὸ τῶν Κινέζων, διετηρήθη μέχρι τοῦ 1227, ὁπότε κατελύθη ὑπὸ τοῦ Δζίγκις-Χάν, συλλαβόντος καὶ θανατώσαντος τὸν τελευταῖον βασιλέα Λι-Χιέν. Σήμερον οἱ Ταγγοῦτοι αὐτοδιοικοῦνται ὑπὸ Κινέζους τοποτηρητάς. Θ. Χ. Σ.

ταγὴ (ἡ)· ἡ παρεχομένη τροφὴ εἰς τὰ ζῷα καὶ μάλιστα εἰς τὰ ὑποζύγια, κυρίως δὲ ἡ *βρόμη* || μεσαιων., σιτηρέσιον παρεχόμενον δωρεάν.

ταγῆνι (τό), καὶ *ταγίνι*, καὶ *ταΐνι*· δημοτ., ταγή, σιτηρέσιον, μερὶς φαγητοῦ || μεταφ. «τοῦ 'δωσε ἕνα καλὸ ταΐνι» ἕνα καλὸ ξύλο, μαστίγωμα.

Τάγης *[Μυθολ.]*. Μυστηριῶδες ὂν παρὰ τοῖς Ἐτρούσκοις (Τυρρηνοῖς), θεωρούμενον ὡς υἱὸς διογενοῦς τινος πνεύματος (Genius Jovialis) καὶ ἔγγονος τοῦ Διός. Κατὰ τὸν μῦθον, ὅτε ποτὲ ὁ Τάρχων ἀροτριῶν τὴν γῆν ἤνοιξε βαθεῖαν αὔλακα, ἐξεπήδησεν ἐκ τοῦ ἐδάφους ὁ Τάγης, ὑπὸ μορφὴν παιδὸς ἔχοντος φρόνησιν πρεσβύτου, καὶ ἐδίδαξεν εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς συναθροισθέντας Τυρρηνοὺς τὴν τέχνην τοῦ οἰωνοσκοπεῖν. Τὰ διδάγματα αὐτοῦ γραφέντα ἀπετέλεσαν τὰ μαντικὰ βιβλία τοῦ Τάγη, ἀνερχόμενα κατά τινας εἰς δώδεκα (*Κικέρ.* De Divin. B, 23, 50, *Ὀβιδ.* Μεταμ. XV, 558). Α. Θ. Σ.

—**Τάγης**. Ὕπαρχος τοῦ Τισσαφέρνους ἐν Μ. Ἀσίᾳ περὶ τὰ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, βοηθήσας τῷ 412 π. Χ. τοὺς ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀποστατήσαντας Τηΐους εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ πρὸς τὴν ἤπειρον ὑπ' αὐτῶν ἀνεγερθέντος τείχους (*Θουκ.* VIII, 16). Φέρεται ὑπὸ τὴν γραφὴν *Τάγης*, *Ὀτάγης* ἢ *Γάγης*. Ὀρθοτέρα ὅμως ἡ γραφὴ *Στάγης*, ὅπως παρὰ Ξενοφῶντι (Ἑλλην. Α. 2, 5). Α. Θ. Σ.

Τάγης, *Ἀναστάσιος*. Φιλόλογος (1839—1900). Καταγόμενος ἐκ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου, ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ κατόπιν ἐδίδαξεν ἐν τῷ γυμνασίῳ Σάμου, γυμνασιάρχης ἐν Κρήτῃ καὶ καθηγητὴς τῆς ἐμπορικῆς σχολῆς Χάλκης. Τῷ 1869 ἵδρυσεν ἐν τῷ Πέραν Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῶν Μιλτ. Πανταζῆ, Γ. Χασιώτη καὶ Χρ. Καλωταίου τὸ «Ἑλληνικὸν Λύκειον» (μετέπειτα «Λύκειον Χρ. Χατζηχρήστου»). Γνώστης ἄριστος τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης, ἐδίδαξεν αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου του εἰς τὸ Ζάππειον παρθεναγωγεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ 27 ἔτη, εἰς τὸ Ζωγράφειον καὶ τὸ λύκειον Faure. Συνέγραψεν «Ἑρμηνείαν τοῦ ἀριστοτελείου ὁρισμοῦ τῆς τραγῳδίας», ἐποίησεν ἐλεγείας εἰς Κ. Ζάππαν, τὸν πατριάρχην Ἄνθιμον Ζ', Χρ. Ζωγράφον, πινδαρικὰς ᾠδὰς εἰς Ἀβέρωφ, εἰς Κρήτην καὶ Π. Στεφάνοβικ, ἐσχολίασε τὸν Ξενοφῶντα (Κύρου Ἀνάβασιν καὶ Κύρου Παιδείαν) καὶ τοὺς Αἰσωπείους μύθους. Ἄριστος χειριστὴς τῆς ἀρχαίας γλώσσης, συνεπλήρωσε τῷ 1894 τὸν ὕμνον τοῦ Ἀπόλλωνος. Α. Γ.-Γ.

—**Τάγης**, *Θεοχάρης*. Καταγόμενος ἐκ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου (1845—1881), ἐσπούδασε πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς ἐπιστήμας ἐν Παρισίοις. Κατόπιν ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς εἰς τὴν σχολὴν Χαλκηδόνος, τὴν ἐμπορικὴν σχολὴν Χάλκης, τὴν ὀθωμανικὴν πολιτικὴν σχολὴν Κωνσταντινουπόλεως. Συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε τὴν πρώτην ἐν Ἀνατολῇ ἐμπορικὴν ἀριθμητικὴν καὶ λογιστικήν. Συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἡρ. Βασιάδου εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ «Φιλολογικοῦ συλλόγου» Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Ζαππείου παρθεναγωγείου. Α. Γ.-Γ.

—**Τάγης**, *Φίλιππος Ἰ.* Φιλόλογος (1848—1905), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ. Ἐδίδαξεν ἐν τῷ γυμνασίῳ Τραπεζοῦντος, ἐν τῷ Ζωγραφείῳ γυμνασίῳ καὶ ἐν τῷ Ζαππείῳ παρθεναγωγείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν διδασκαλίαν του ἐχαρακτήριζε βαθυτάτη γνῶσις μαθημάτων, ἐνθουσιασμὸς καὶ εὐγλωττία. Α. Γ.-Γ.

Τάγια (Thaya) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἐν Μοραβίᾳ, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Μοράβα, μήκους 288 χλμ., πηγάζων παρὰ τὸ Ραάμπς καὶ ἐκβάλλων παρὰ τὸ Χοχενάου. Εἰς πλεῖστα σημεῖα ἀποτελεῖ τὸ ὅριον μεταξὺ Κάτω Αὐστρίας καὶ Μοραβίας. Θ. Κ.

ταγιαδόρος (ὁ)· δημοτ., ξυλογλύπτης, κατασκευαστὴς γλυπτῶν ἐκκλησιαστικῶν κοσμημάτων (ἰταλ. tagliatore).

Ταγιὰ-χαντὶν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Νίκης τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 488 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Παραμάνα*.

Ταγιὰντ (Tailhade), *Λαυρέντιος*. Γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1854. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ σεμινάριον τοῦ Bagnères-de Bigone, προωρίζετο δὲ διὰ τὸ ἱερατικὸν στάδιον. Ἀλλ' ἡ λογοτεχνία τὸν εἵλκυε περισσότερον, διὸ καὶ παρῃτήθη πάσης ἱερατικῆς φιλοδοξίας. Τῷ 1880 ἐξέδωκε τὴν πρώτην ποιητικήν συλλογήν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Le jardin de rêves», ἥτις προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ. Εἰς τὰ μεταγενέστερα ἔργα του, ἐξ ὧν σπουδαιότερα εἶναι: «Bagnères-Thermal» (1887), «La terre latine» (1898), «A travers les groins» (1849), «Imbéciles et gredins» (1900), ἐκδηλώνει τὴν περιφρόνησίν του πρὸς τὴν κρατοῦσαν συμβατικότητα καὶ χυδαιότητα. Ἔνθερμος ἀπολογητὴς τοῦ ἀναρχικοῦ ἰδεώδους, ἐτραυματίσθη βαρέως εἰς τὴν κεφαλὴν τῷ 1894 ἐκ τῶν θραυσμάτων βόμβας τεθείσης ὑπὸ ἀναρχικῶν. Θ. Π.

Ταγιαντιὲ (Taillandier), *Ρενὲ-Γάσπαρ-Ἐρνέστος*, ἐπιλεγόμενος *ἅγιος Ρενέ*. Γάλλος φιλόλογος (1817—1879). Ἐπεράτωσε τὰς ἐπιστημονικάς του σπουδὰς εἰς Γερμανίαν καὶ ἐδίδαξε φιλολογίαν εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Στρασβούργου καὶ τοῦ Μομπελλιέ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1868 ἐδίδαξε γαλλικὴν φιλολογίαν εἰς τὴν Σορβόννην ἐν Παρισίοις. Τῷ 1870 ἐγένετο γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, τῷ δὲ 1873 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ὡς συγγραφεὺς διέπρεψε, δημοσιεύσας πλείστας ἱστορικάς, κριτικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας, ἰδίως εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο κόσμων». Ἐκ τούτων σημειοῦμεν: «Σκῶτος Ἐριγένης καὶ ἡ σχολαστικὴ φιλοσοφία», «Μελέται ἐπὶ τῆς γερμανικῆς ἐπαναστάσεως», «Ἱστορία τῆς νέας Γερμανίας», «Γερμανία καὶ Ρωσία, μελέται ἱστορικαὶ καὶ φιλολογικαί», «Βοημία καὶ Οὐγγαρία», «Σερβία», «Ὁ στρατηγὸς Φίλιππος ντὲ Σεγκύρ», «Ξένη φιλολογία, συγγραφεῖς καὶ ποιηταί». Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὰ ἔργα τοῦ Ρώσου ποιητοῦ Μιχαὴλ Λέρμοντωφ κτλ. Θ. Β.

ταγιλίτης (ἡ) (Tagilit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν φωσφορικὸν ἅλας τοῦ χαλκοῦ βασικὸν PO_4Cu [Cu. OH]. H_2O. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, εἰς κρυστάλλους μικροτάτους ἢ εἰς βοτρυοειδῆ, ἰνώδη ἢ καὶ γεώδη συσσωματώματα, ἔχει δὲ σκληρότητα 3, εἰδικὸν βάρος 4, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα σμαραγδοπράσινον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Nisclme-Tagilsk, Gross-Kamsdorf κ. ἀ. Γ. Β.

Ταγιαπέρας. Ναυτικός, χρηματίσας, ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, πλοίαρχος ἐν τῷ ἐνετικῷ στόλῳ. Διεκρίθη ἐν τῇ καταδιώξει τῶν πειρατῶν τῆς Μεσογείου καὶ τῶν ἑλληνικῶν παραλίων καὶ ἐν μεγάλῃ ναυμαχίᾳ ἔσωσε τὴν Κέρκυραν ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς των. Τὸν βίον καὶ τὰ κατορθώματά του ἐξύμνησεν ὁ Ἕλλην ποιητὴς Ἰάκωβος Τριβώλης εἰς τὸ ποίημά του: «Ἱστορία τοῦ Ταγιαπέρα». Γ. Μ. Β.

Ταγιαπιέρας (*Ταλιαπιέρας* καὶ *Ταλιαπιέτρας*), *Διονύσιος*. Ἰατροφιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1777 ἐν Ζακύνθῳ, ὅπου καὶ ἐμορφώθη, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1842. Φιλελευθέρων φρονημάτων, κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ζακύνθου ὑπὸ τῶν Γάλλων (1797) ἠκολούθησε τὰς δημοκρατικὰς ἀρχάς, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἐπὶ τῇ ἀφίξει τῶν Ρωσο-Τούρκων καὶ τῇ ἀνασυστάσει τῆς ἀριστοκρατίας, φοβηθεὶς ἀντεκδικήσεις ἀνεχώρησεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ ζωγραφίαν. Ἐπανελθὼν εἰς Ζάκυνθον ἀνεχώρησε κατόπιν εἰς Ἰωάννινα παρὰ τῷ Ἀλῇ πασᾷ, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἔτυχε τιμῶν. Ἐκεῖ ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Βηλαρᾶ, ὁ ὁποῖος ἔγραψε δι' αὐτὸν ποίημα: «Ἡ τηγανίτες τοῦ Ταγιαπιέρου». Ἀναχωρήσας τῷ 1820 ἐξ Ἰωαννίνων, ἐπέστρεψεν εἰς Ζάκυνθον, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐφυλάκισαν ἐπὶ ἓξ μῆνας, ὡς μεταρρυθμιστήν. Ἀποφυλακισθεὶς μετέβη εἰς Ναύπλιον παρὰ τῷ Καποδιστρίᾳ, καὶ τῷ 1831 ἐπέστρεψεν εἰς Ζάκυνθον καὶ συνέγραψε λογοτεχνικά τινα ἔργα. Τὸν Ταγιαπιέραν σατιρίζει ὁ Σολωμὸς ἐν τῷ «Ἰατροσυμβουλίῳ» του (*Λ. Χ. Ζώη*, Λεξικὸν Ζακύνθου, τόμ. Δ', σελ. 1097). Λ. Χ. Ζ.

Ταγιὰρ *πασᾶς* (*Μεχμέτ*). Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Γ'. Ἐπωνομάσθη *Ταγιὰρ* (=ἱπτάμενος), ὡς διακριθεὶς διὰ τὴν ταχύτητα τῆς δράσεώς του ἐναντίον ἀνταρτικῶν φυλῶν. Τῷ 1638 διορισθεὶς μέγας βεζύρης, ἡγήθη τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ ἅλωσιν τῆς Βαγδάτης. Ν. Μ.

—**Ταγιάρ**, *Τζαφὲρ* —. Τοῦρκος στρατηγὸς (βλ. λ. *Δζαφὲρ*-Ταγιάρ).

Τάγιας, *Δημήτριος*. Ἕλλην συγγραφεὺς ναυτικῆς γεωγραφίας, Ἠπειρώτης καὶ πιθανώτατα Πάργιος, συγγράψας λιμενοδείκτην (βλ. λ. *Πορτολᾶνος*), ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1573. Σ. Ε. Λ.

Ταγιεπιὲ (Taillepied), *Νοέλ*. Γάλλος ἱστορικὸς καὶ ἑλληνιστὴς (1530—1589). Σπουδάσας θεολογίαν ἐν Παρισίοις, ἐγένετο μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Καπουκίνων. Συνέγραψε διάφορα ἱστορικὰ συγγράμματα, ἐν οἷς: «Ἄποικοι Ἕλληνες ἐν Γαλλίᾳ». Ἐπίσης συνέγραψε «Σύνοψιν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους», δημοσιευθεῖσαν ἐν Παρισίοις τῷ 1574, εἰς δύο τόμους. Θ. Β.

ταγιὲρ (τό). Γυναικεῖον φόρεμα, ἀπαρτιζόμενον ἀπὸ φοῦσταν καὶ ζακέτταν ἀνδρικοῦ σχεδίου, μὲ αὐστηρὰς εὐθείας γραμμάς, θεωρούμενον ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν σοβαρὸν ἔνδυμα. Ἐπὶ πολὺ τὰ ταγιὲρ κατεσκευάζοντο μόνον ὑπὸ ἀνδρῶν ραπτῶν, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία (γαλλ. tailleur=ράπτης).

ταγίζω· παρέχω ταγήν, τροφήν, κάμνω τινὰ νὰ φάγῃ: «ταγίζω τὰ ζῷα, — τὶς κόττες, — τὸ παιδί», «δὲν ἠμπορεῖ νὰ φάῃ μόνος του, πρέπει νὰ τὸν ταγίσουν».

Ταγὶ-ἰ-Μπιλλάχ. Εἰκοστὸς τέταρτος ἀββασίδης χαλίφης, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 974 μέχρι τοῦ 690.

Ταγῖναι. Θέσις κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας τῶν κλιτύων τῶν Ἀπεννίνων ὀρέων (τῆς Ἰταλίας), πρὸς νότον τῆς πόλεως Ἀριμίνου (Rimini) καὶ βορειοδυτικῶς τοῦ Ἀγκῶνος. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὁ βυζαντινὸς στρατός, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ναρσῆ, ἐνίκησε, κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 553, τοὺς κατέχοντας τὴν Ἰταλίαν Γότθους, ὁδηγουμένους ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Τουτύλα. Ν. ΚΑΙ

τάγισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ταγίζειν, παροχὴ τῆς ταγῆς, τῆς τροφῆς εἰς τὰ ζῷα εἰς τὰ πτηνά, εἰς τὰ παιδία: «θέλει τάγισμα, δὲν ἠμπορεῖ νὰ φάῃ μόνος του».

τάγιστρον (τό)· τὸ σακκίδιον τῆς ταγῆς τῶν ὑποζυγίων, κοιν. *τράστο*.

ταγίτης (ὁ) (Tagetes) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας, ἰθαγενεῖς τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 20 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι: ὁ *ταγίτης ὁ ὀρθοφυὴς* (Tagetes ereta), ὁ *ταγίτης ὁ κορυμβανθὴς* (Tagetes corymbosa) καὶ *ταγίτης ὁ στιλπνὸς* (Tagetes lucida). Πάντα καλλιεργοῦνται ὡς κοσμητικὰ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *κατιφέδες*. Δ. Ν. Π.

Τάγκ. Ἡ δεκάτη τρίτη κινεζικὴ δυναστεία, ἄρξασα ἀπὸ τοῦ 618—907 μ. Χ. (Βλ. καὶ λ. Κίνα τ. ΙΔ' σ. 400α).

Τὰγκ (Tag), *Χριστιανὸς-Γκόττχιλφ*. Γερμανὸς ὀργανοκρούστης, κλαβικυμβαλιστὴς καὶ συνθέτης (1735—1811). Ἔγραψεν: ἓξ «Πρελούντια χορικῶν», 12 πρελούντια καὶ μίαν συμφωνίαν δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, ᾄσματα μετὰ συνοδείας κλαβικυμβάλου, κατάντας, λειτουργίας, μοτέττα, ἀποσπάσματα παθῶν, συμφωνίας δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον καὶ ὀρχήστραν κλπ. Γ. Σ.

Ταγκανρὸγκ *[Γεωγρ.]*. Ρωσικὴ ὀνομασία τῆς ἐν Ἀζοφικῇ πόλεως *Ταϊγάνιον* (βλ. λ.).

Τάγκερ *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τοῦ Μαρόκου (βλ. λ. *Ταγγέρη*).

ταγκινία (ἡ) (Tanghinia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυανοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ δένδρων μὲ εὐθυτενῆ κορμὸν καὶ λευκὰ ἄνθη, φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

Ταγκμπαλαῖοι (οἱ) (Tagbalais). Φυλὴ μαλαϊκὴ τῶν Φιλιππίνων, ἐγκατεστημένη βορειοανατολικῶς τῆς νήσου Μινδανάος. Θ. Χ. Σ.

ταγκὸ (τό), ἢ *τάγκο* (tango). Εἶδος χοροῦ (βλ. λ. *τάνγκο*).

Ταγκόπουλος, *Δημήτριος Π.* Ἕλλην πεζογράφος, θεατρικός, μυθιστοριογράφος, ἱδρυτής, διευθυντὴς καὶ ἐκδότης τοῦ «Νουμᾶ». Ἐγεννήθη τῷ 1867 ἐν Ὕδρᾳ, μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ πανεπιστημίου τῶν ὁποίων ἐξῆλθε τῷ 1890 διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς. Μετὰ διετίαν μετέβη πρὸς ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος εἰς Σοφάδες, ἐπανέκαμψεν ὅμως ἐκεῖθεν τῷ 18.. εἰς Ἀθήνας, ὅπου παραμείνας ἔκτοτε ἀδιαλείπτως ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἐτράπη εἰς τὸ δημοσιογραφικὸν στάδιον. Ἐχρημάτισεν ἀρχισυντάκτης τῆς καθημερινῆς «Ἐστίας», συγχρόνως δὲ καὶ ὁ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Νουμᾶς» χρονογράφος αὐτῆς (1899—1903), ἔπειτα ἐξέδωκε τὸν «Νουμᾶν», ὃν διηύθυνε μετὰ διακοπῶν ἀπὸ τοῦ 1903 μέχρι τοῦ 1925 (α' περ. 1903—1917, β' 1918—1922, γ' 1922—1924). Τῷ 1919 κ. ἑ. διετέλεσε γραμματεὺς τῆς σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, κατὰ δὲ τὰ ἔτη 1920—1922 διευθυντὴς τοῦ ἐκδοτικοῦ Οἴκου Χ. Γανιάρης καὶ Σια. Τῷ 1923 ἐτιμήθη διὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀριστείου Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1921—1923 συνειργάσθη ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἔθνος» δι' ἡμερησίων χρονογραφημάτων ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Ὁ κ. Ἱερεμίας». Διετέλεσε μέλος τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν καὶ τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἑλλήνων Θεατρικῶν Συγγραφέων. Ἀπέθανε τῷ 1926. Εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐνεφανίσθη ἐν τῷ ... τῆς ἐφημερίδος «Ραμπαγᾶς» τοῦ Κλ. Τ... φύλλου δι' ἔργων ἐμμέτρων καὶ πεζῶν (18..-1890), ἀκολούθως δὲ συνειργάσθη ἐν τῷ ... ρικῷ «Ἄστει» κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη τῆς ἐκδόσεώς του. Ἅπασα ἡ μετέπειτα ἐργασία αὐτοῦ ἐνεφανίσθη ἀπὸ τοῦ «Νουμᾶ», ἀνετυπώθη δὲ εἰς ἴδια βιβλία, ἐξ ὧν: Ποιητικά: «Πρῶτοι ...» (1890), «Τὰ τραγούδια τοῦ Ραμπαγᾶ» (1898). ...

Digitized by Google

1) Ἐντυπώσεις καὶ σημειώματα: «Τοῦ Νουμᾶ, Φαινόμενα καὶ Πράγματα» (1901). «Σκόρπιες μολυβιές» (1915, «Πίσω ἀπ' τὰ κάγκελλα» (1919, β' ἔκδ. 1921). «Φιλολογικὰ πορτραῖτα, 1886—1920» (1922). 2 Δράματα: «Ζωντανοὶ καὶ πεθαμένοι» (τρίπρακτον, ὁμοῦ μετὰ τοῦ διηγήματος «Χρυσαυγή», 1905), «Ὁ Ἄσωτος» (1906), «Οἱ ἁλυσίδες» (τρίπρακτον, διδαχθὲν τῷ 1907 ἀπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Θωμ. Οἰκονόμου καὶ τοῦ θιάσου του, 1908), «Στὴν ὀξώπορτα» (μονόπρακτον διδαχθὲν ἀπὸ τοῦ θεάτρου της ὑπὸ τῆς Κυβέλης Θεοδωρίδου καὶ τοῦ θιάσου της, 1909), «Ὁ ἀρχισυντάκτης» (σκηνικὴ σάτυρα σὲ τρία μέρη, 1912), «Δραματικὲς Σκηνές: Στὴν ὀξώπορτα, Τὸ Μαῦρο χέρι, Ὀλόγυρα στοὺς τάφους» (1913), «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας» (1918), «Δράματα α' τόμος» (ἀνατύπωσις τρ.ῶν ἐκ τῶν ἀνωτέρω, 1920), «Ὁ λυτρωμὸς» (δραματικὸς ἐπίλογος, 1921), «Ἡ μητέρα» (τρίπρακτον, 1923). 3) Μυθιστορήματα καὶ διηγήματα: «Οἱ ἀπόγονοι» (1914), «Τρία διηγήματα» (1919), «Πλάϊ στὴν ἀγάπη» (1920, 6' ἔκδ. 1923, γ' ἔκδ. 1926), «Ἀγαπῶντας, κι' ἄλλα διηγήματα» (1922), «Θέμης Βρανᾶς» (1923), «Δυὸ ἀγάπες, ἀθηναϊκὸ μυθιστόρημα» (ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἁλυσίδες» δράματος αὐτοῦ διασκευὴ καὶ ἐπέκτασις, 1924). 4) Κριτικά: «Ὁ προφητικὸς» (ἀνάλυσις τμήματος ἀπὸ τὸν «Δωδεκάλογον τοῦ γύφτου» τοῦ Κ. Παλαμᾶ, 1929). 5 Ἔργα πολεμικῆς φιλολογίας ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Στέφ Κρατερός»: «Οἱ οὐλᾶνοι τοῦ θανάτου» (1917), «Ἡ τραγῳδία ἑνὸς βασιλέως» (1918), «Τὸ ὄνειρο τοῦ ἐφέδρου» (1918), «Οἱ Βούλγαροι» ἱστορικὴ μελέτη, ὁμοῦ μετὰ τοῦ διηγήματος «Εὐλογημένες χῶρες» (1918). Ἐξεπόνησεν ἐπίσης καὶ ὀγκώδη «Νέαν λαϊκὴν ἀνθολογίαν» ἐκ τοῦ ἔργου τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν (1899).

Γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν, μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ «Νουμᾶ» καὶ ἐπέκεινα μέχρι τέλους, ἔγραψε πᾶν αὐτοῦ κείμενον ὁ συγγραφεύς, ὑπῆρξεν ἡ ριζοσπαστικὴ δημοτική. Ὡς ἐν τῇ πολεμικῇ, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ μοχθῶν πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ ἐντὸς τῆς σφαίρας τοῦ ὅλου πεζοῦ λόγου, καλλιτεχνικοῦ τε καὶ ἐπιστημονικοῦ, ἀσπαζόμενος δὲ κατὰ τὴν πρᾶξιν τὰς γλωσσικὰς πεποιθήσεις τοῦ Ψυχάρη. ἐχώρει ἐλευθέρως καὶ εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν λέξεων, ἀλλ' οὐχ ἧττον καί, ἐν ἐλλείψει ἀντιστοίχων ἐννοιῶν της δημοτικῆς, εἰς τὴν δημιουργίαν τύπων διὰ μετατροπῆς τῶν καταλήξεων τῆς καθαρευούσης) κατὰ τὴν φύσιν τοῦ δημώδους τυπικοῦ. Ἡ σύνταξις αὐτοῦ εἶναι ἁπλῆ καὶ πᾶσα τοῦ λόγου ἡ σύνθεσις, ἀδρομερὴς καὶ ἀπέριτεχνος ὅλως, ἀποβλέπει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐνάργειαν. Ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου, τὸ θεατρικὸν μὲν ἔργον τοῦ Ταγκοπούλου, ὑπαγόμενον εἰς τόν, ἀντίστοιχον τοῦ νατουραλιστικοῦ μυθιστορήματος, δραματικὸν νατουραλισμόν, ἐχαρακτηρίσθη ὡς συνέχεια τοῦ θεάτρου τοῦ Καμπύση. Ὁπωσδήποτε, ἀντικείμενον αὐτοῦ εἶναι οὐχὶ συγκεκριμέναι μεταρρυθμίσεις θετῶν κοινωνικῶν ἀξιῶν ἀλλὰ γενικώτερα προβλήματα συνειδήσεως, ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας καὶ χριστιανικῆς ἠθικῆς. Τὸ μυθιστορηματικόν, αὐτοβιογραφικὸν ἐν πολλοῖς, ἔργον τοῦ Ταγκοπούλου χαρακτηρίζεται ὑπὸ μείζονος φυσικότητος καὶ θερμότητος ἐν τῇ ἀφηγήσει, ἐπὶ εὐαισθησίᾳ μᾶλλον ἀντὶ θετικοῦ ἰδεαλισμοῦ, ὑπὸ ἐπιδράσεώς τινος τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἐφταλιώτη ἰδίως ἀναπτυχθέντος αὐτόχθονος φιλολογικοῦ «προρραφαηλιτισμοῦ», συνάμα ὅμως καὶ ὑπὸ ἄλλον συγκεκριμένων μεταρρυθμιστικῶν τάσεων, ...ία ἡ τοῦ ἐλευθέρου γάμου («Πλάϊ στὴν ἀγάπη») ... ἄ Τέλος ἡ δρᾶσις αὐτοῦ ἐν τῷ περὶ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἀγῶνι ὑπῆρξε καιρία καὶ κρίσιμος, ...λεσθεῖσα καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Νουμᾶ», ἀλλ' οὐχ ἧττον καὶ διὰ τῆς προσωπικῆς ἐν αὐτῷ συμμετοχῆς τοῦ συγγραφέως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. «*Ὁ Νουμᾶς*» περιοδ., περίοδος Γ', χρόνος κβ' (930), τεῦχ 6 (791), ἀφιερωμένον εἰς τον Δ. Ταγκόπουλον.—*Παν. Δ. Ταγκοπούλου*, «Ἡ ἱστορία τοῦ «Νουμᾶ» περιοδ. «Ἑλληνικὰ γράμματα», περίοδ. β', ἔτος 1929).—*Π. Ταγκοπούλου*, «Ὁ Νουμᾶς» («Φιλολογικὰ πορτραῖτα», ...θ. ἀν.).

Τ. Α.

— **Ταγκόπουλος, *Πᾶνος Δ.*** Νέος Ἕλλην πεζογράφος ποιητής, υἱὸς τοῦ *Δημητρίου*. Ἐγεννήθη τῷ 1895 εἰς Σοφάδες τῆς Θεσσαλίας, ἐκπαιδευθεὶς δ' ἐν Ἀθήναις ἔλαβε πτυχίον τῆς Ἐμπορικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἐξέμαθε τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Τραπεὶς ἐνωρὶς εἰς τὰ γράμματα, ...του, ἀπὸ τοῦ «Νουμᾶ», εἶχεν ἀπὸ τοῦ 1912 ἐμ...χνισθῇ, ἵδρυσε καὶ διηύθυνε τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν «Πυρσὸς» (1917 — 1919), ὀλίγον μετὰ τὴν ἐπανέκδοσιν τοῦ «Νουμᾶ» (1919) ἐγένετο τακτικὸς τοῦ συντάκτης, τέλος δέ, ἀποσυρθέντος τοῦ πατρός, ἀνέλαβε καὶ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ (Ὀκτώβρ. 1929—Δεκεμβρ. 1930), ἣν καὶ διετήρησε μέχρις ὀλίγου χρόνου πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος ἐν Ἀμαρουσίῳ τῷ 1931. Ἔκαμε διαλέξεις περὶ Παλαμᾶ, Μαβίλη, Θρ. Σταύρου, Ἰωσ. Ραυτοπούλου, Ρίζου Ἰακωβάκη Νερουλοῦ, Ψυχάρη καὶ Καρκαβίτσα. Τὸ εἰς βιβλία ἔργον αὐτοῦ εἶναι τὸ κατωτέρω: α') Πεζά: «Πρόζες» (πεζὰ ποιήματα, 1915), «Λουλούδια, ἔρωτες, ταξίδια» (λυρικὲς πρόζες 1924), «Ἡ ζωὴ ποὺ πέρασε» (ἱστορίες τοῦ πολέμου καὶ τῆς παλιᾶς Ἀθήνας, 1928), «Ἕνα διαμάντι ποὺ πέρασε» (1929). 6') Ποιητικά: «Δροσοσταλίδες» (μὲ πρόλογον Κωστῆ Παλαμᾶ, 1916), «Λυρικὰ» (1921), «Γυρίσματα στὸ ξέφωτο» (1924).

Ἐπὶ μετρικῆς κατὰ κανόνα ἰαμβικῆς, ἀλλ' ἐπὶ ποικιλωτάτων στροφικῶν συστημάτων, διατεταγμένων εἴτε εἰς αὐτοτελῆ στιχουργήματα εἴτε εἰς σειρὰς στροφῶν (stauces), εὐμοιρουσῶν καὶ ἐπιμεμελημένης ὁμοιοκαταληξίας, ἡ ποίησις τοῦ Ταγκοπούλου, ὄχι ξένη καὶ πρὸς ρεύματα ἐκ τῆς ἀγγλικῆς τοιαύτης, ἥ τε ἔμμετρος καὶ ἡ πεζή, χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ πλάτους τοῦ τόνου μᾶλλον. Καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, πάντοτε ἀκραιφνῶς λυρικόν, εἴτε περιστρέφεται τοῦτο περὶ τὴν ἑλληνικὴν φυσιολατρείαν, εἴτε περὶ ὑψηλότερόν τινα ἐπικουρισμόν, εἴτε τέλος περὶ τοὺς λυρικοὺς τόπους τῆς συντριβῆς καὶ τοῦ πένθους ἐπιδιώκει πάντοτε τήν, ὁμόλογον πρὸς τὴν μορφήν, ἀρρενωπὴν αὐτοῦ ἔκφρασιν. Τὰ καθαυτὸ πεζογραφήματα τοῦ Ταγκοπούλου, ἐπὶ τῆς ἀντιστοίχου πρὸς τὴν γαλλικὴν argot νεοελληνικῆς ἀστικῆς συνθηματικῆς γλώσσης, εἶναι ἐπιτυχεῖς ἠθογραφίαι τύπων τῶν κατωτέρων στρωμάτων τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας, προσωπικαὶ ἀναμνήσεις κ. ἄ [Βλ. καὶ περιοδ. Νουμᾶς», περίοδ. Γ', χρόνος κγ' (1931), τεῦχ. 5 (—6) [802 (—803] ἀφιερωμένον εἰς τὴν μνήμην τοῦ Π. Δ. Ταγκοπούλου.—*Κ. Μ. Μιχαηλιδη*: «Π. Ταγκόπουλος» (περιοδ. «Λόγος», 1931.]

Τ. Α.

Ταγκὸρ (Tagore), ***Ἀμπανίντρα-Νάθ***. Ἰνδὸς καλλιτέχνης, γεννηθεὶς τῷ 1871. Εἶναι ἀνεψιὸς τοῦ πρίγκιπος *Ντβάυια-Νὰθ Ταγκὸρ* καὶ ἐξάδελφος τοῦ ποιητοῦ *Ραμπιννтρανάθ*. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ σανσκριτικῷ κολλεγίῳ τῆς Καλκούτας καὶ διετέλεσε τῷ 1905 διευθυντὴς κυβερνητικῆς σχολῆς Καλῶν τεχνῶν τῆς Καλκούτας, πρόεδρος τῆς «Ἰνδικῆς ἑταιρείας τῆς Ἀνατολικῆς τέχνης» καὶ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ἐν Λονδίνῳ «Συνδέσμου τῶν Συμμάχων καλλιτεχνῶν». Ἐξετέλεσε πλεῖστα διακοσμητικὰ ἔργα, τὴν ἔγχρωμον εἰκονογράφησιν τῶν ἔργων τοῦ Ραμπιννтρανὰθ Ταγκὸρ «Τὸ μεσόγιομο φεγγάρι», «Τὰ παραμύθια τῆς ἀδελφῆς Νιβεντίτα» καὶ τὰ «Ἰνδικὰ παραμύθια», καθὼς καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμὰρ Καγιάμ, Ἐζωγράφησεν ἐπίσης ὑπὲρ τοὺς 200 πίνακας, οὓς ἐξέθεσεν εἰς διαφόρους ἐκθέσεις. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ διάφορα ἔργα περὶ τέχνης, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Μαθήματα τέχνης», «Μικρὲς ἱστορίες ἀπὸ τὴν σανσκριτικὴν λογοτεχνίαν» κ. ἄ. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετεφράσθη τὸ ἔργον του «Οἱ ἓξ κανόνες τῆς ζωγραφικῆς ἢ οἱ βασικὲς ἀρχὲς τῆς τέχνης» ὑπὸ Τζιούλιο Καΐμη (1932).

Μ. Δ. Β.

—**Ταγκὸρ** (Tagore), ***Ραμπιννтρανάθ***. Ἰνδὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1861 ἐν Καλκούτᾳ. Ἀνήκει εἰς πλουσίαν βραχμανικὴν οἰκογένειαν καὶ εἶναι υἱὸς τοῦ ὀνομαστοῦ Ἰνδοῦ σοφοῦ ἀσκητοῦ *Ντεβεντρανὰθ Ταγκὸρ* (ἀποθανόντος τῷ 1905) καὶ ἀνεψιὸς τοῦ πρίγκιπος Ντβαρκανὰθ Ταγκόρ, ἀναδιοργανωτοῦ καὶ ἀρχηγοῦ τῆς Βράχμα Σαμάϊ, μιᾶς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἰνδικῶν θρησκευτικῶν αἱρέσεων, αἵτινες ἀνεφάνησαν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ εὐρωπαικοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἀνήκουν ἐπίσης εἰς τὸν κύκλον τῶν Ἰνδῶν διανοουμένων, τοῦ μὲν μεγαλυτέρου ἐξ αὐτῶν διακριθέντος ὡς φιλοσόφου, τοῦ δευτέρου διατελέσαντος ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως καὶ τῆς μικροτέρας ἀδελφῆς του διευθυνούσης τὸ περιοδικὸν «Μπχαράτι» (= Παιδεία). Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν Ἰνδίαις καὶ τῷ 1877 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν Ἀγγλίαν πρὸς σπουδὴν τῶν νομικῶν. Ἐπειδὴ ὅμως διέβλεπεν ὅτι τὸ στάδιον τῶν νομικῶν δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὸν χαρακτῆρά του καὶ τὴν κλίσιν του, ἐπέστρεψε ταχέως εἰς τὴν χώραν του, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ ἤρχισε νὰ γράφῃ εἰς περιοδικὰ τῆς Βεγγάλης Φύσις μυστικοπαθὴς καὶ εὐαίσθητος, εἶχεν ἤδη ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἀσχοληθῆ μὲ τὴν ποίησιν καὶ εἶχε γράψει πολλὰ ποιήματα, εἰς ἡλικίαν δὲ 18 ἐτῶν εἶχε δημοσιεύσει ἓν λυρ κὸν δρᾶμα καὶ ἓν μυθιστόρημα. Ἰδίως ὅμως ὁ Ταγκὸρ ἐγένετο γνωστὸς ἀπὸ τὰ λυρικά του ποιήματα, ἅτινα τὸν κατέστησαν ἔνδοξον καὶ δημοφιλῆ, οὐχὶ μόνον μεταξὺ τῶν διανοουμένων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ φήμη του ἐπεξετάθη λίαν ταχέως καὶ ἔξω τῶν ὁρίων τῆς χώρας του, ὅπου θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος τῶν

Ραμπιννтρανὰθ Ταγκόρ.

συγχρόνων του Ἰνδῶν ποιητῶν. Τῷ 1913 ἐτιμήθη μὲ τὸ βραβεῖον Νόμπελ τῆς φιλολογίας, τῷ δὲ 1915 μὲ τίτλον εὐγενείας, ἀπονεμηθέντα εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὅμως τῷ 1919 παρῃτήθη εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας διὰ τὰ χρησιμοποιηθέντα βίαια ἀγγλικὰ μέτρα πρὸς κατάπνιξιν τῶν ταραχῶν τοῦ Πέντζαπ. Τῷ 1901 ἵδρυσεν εἰς Μπολποὺρ τὴν περίφημον Σαντινικετάν, ὑπαίθριον σχολὴν ἥτις ἐξειλίχθη εἰς σημαντικώτατον ἐκπαιδευτικὸν ἵδρυμα ἐλευθέρας διδασκαλίας. Ἐπεσκέφθη πολλάκις τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀμερικήν, τὴν Ἰαπωνίαν καὶ ἄλλας χώρας. Ἔλαβε μέρος τῷ 1913 εἰς τὸ ἐν Παρισίοις συνελθὸν συνέδριον τῶν θρησκειῶν, τῷ δὲ 1924 ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ταγκὸρ κατέγινεν ἐπίσης καὶ εἰς τὴν μουσικήν, μελοποιήσας πλεῖστα ποιήματά του καὶ συνθέσας παθητικωτάτας μελῳδίας. Τὰ περισσότερα τῶν ποιημάτων του εἶναι εἰδύλλια καὶ ἐρωτικὰ ᾄσματα πλήρη τρυφερότητος καὶ ἁπλότητος. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ πατριωτικὰ ᾄσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ψάλλει διάφορα ἡρωϊκὰ κατορθώματα καὶ ἐκθέτει τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη τῶν Ἰνδῶν καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πόθους των. Μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς συζύγου του καὶ τῶν δύο υἱῶν του, ἐνετάθη μεγάλως ἡ ἐν αὐτῷ ἔμφυτος μυστικοπάθεια, ἡ δὲ ποίησίς του, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1897 καὶ ἐντεῦθεν, προσέλαβε θρησκευτικὸν καὶ βαθὺν φιλοσοφικὸν χαρακτῆρα. Ἔγραψεν ὡσαύτως καὶ πολλὰ πεζὰ θρησκευτικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα, καθὼς καὶ δράματα. Τὰ ἔργα του γενικῶς διαπνέονται ὑπὸ βαθυτάτου μυστικισμοῦ, διακρινόμενα συγχρόνως διὰ τὴν ἁπλότητά των, τὴν σαφῆ διατύπωσιν τῶν νοημάτων καὶ τῶν αἰσθημάτων, διὰ τὸ πάθος των καὶ διὰ τὴν δύναμιν τῆς ἐπιβλητικότητός των. Ἐν αὐτοῖς ὑπερεκχειλίζει ἡ συνείδησις τῆς ὑπάρξεως Θεοῦ, ὃν ἐπικαλεῖται πλειστάκις, ἀναβλύζει μία ἐντελῶς ἐξαιρετικὴ ἀγάπη πρὸς τὰ παιδία, διὰ τὰ ὁποῖα ἔχει ἀφιερώσει πλεῖστα ἔργα, ἐνῷ συγχρόνως διαχέεται μετὰ σπατάλης ὁ ἄδολος καὶ ἐκστατικὸς θαυμασμός του πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ σύμπαν Ὁ Ταγκὸρ διαπνέεται ὑπὸ πλήρους αἰσιοδοξίας. Δὲν φοβεῖται τὸν θάνατον, διότι ἐλπίζει εἰς τὴν ἀθανασίαν, ἀλλ' ἀγαπᾷ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὡραιότητα τοῦ κόσμου. Ὁ Ταγκὸρ ἔγραψεν εἰς τὴν βεγγαλικὴν γλῶσσαν, τὰ πλεῖστα δὲ τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν εἰς ἁπάσας σχεδὸν τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου. Τὴν ὡραίαν ποιητικήν του συλλογὴν «Τζιτανγιάλι» (1913) μετέφρασεν ὁ ἴδιος ἀγγλιστὶ εἰς θαυμάσιον ρυθμικὸν πεζὸν λόγον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιητικὰ ἀφιερώματα» (Song Offerings). Ἡ συλλογὴ αὕτη θεωρεῖται ἓν τῶν σημαντικωτέρων καὶ χαρακτηριστικωτέρων του ἔργων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 103 ποιήματα, ἅτινα ἀποπνέουν βαθεῖαν μυστικοπάθειαν, ἀναμεμειγμένην μὲ αἰσθήματα βιβλικῆς μακαριότητος καὶ χαρμοσύνου, αἰσιοδοξίας. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔργων του, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων μετέφρασεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὁ γραμματεύς του Ἄγγλος κληρικὸς Ἄντριους καὶ τὰ ὁποῖα ἐκ τῆς ἀγγλικῆς μετεφράσθησαν κατόπιν εἰς τὰς ἄλλας γλώσσας, εἶναι ἡ «Συλλογὴ καρπῶν» (1916), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ συμπλήρωμα τοῦ προηγουμένου, μὲ ποιήματα πραγματευόμενα περὶ τῆς ψυχῆς ὑπὸ τὴν μεταφορικὴν σημασίαν τοῦ ἄνθους καὶ τοῦ καρποῦ, περὶ θεοῦ καὶ περὶ ἱστορικῶν τινων ἐπεισοδίων τῆς ζωῆς Ἰνδῶν τινων ἀσκητῶν. «Ὁ κηπουρὸς» (1914) εἶναι συλλογὴ ποιηματίων ἀφιερωμένων εἰς τὴν λατρείαν τῆς φύσεως καὶ εἰς τὸν ἔρωτα, διακρινόμενα διὰ τὸ αὐθόρμητον καὶ πηγαῖον τῆς ἐμπνεύσεως, τὴν δροσερότητα καὶ τὴν ζωηρότητά των. «Τὸ μεσόγιομο φεγγάρι» (1913) ἀποτελεῖ πλήρη χαρμοσύνου δροσερότητος ὕμνον πρὸς τὰ παιδία, τὰ ὁποῖα παρομοιάζει πρὸς τὴν σελήνην μὲ τὰς διαφόρους φάσεις της. «Τὸ δῶρον τοῦ ἐραστοῦ» (1917) περιλαμβάνει ποιήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκθέτει τὰς ἀντιλήψεις του περὶ τῆς ζωῆς, περὶ τοῦ ἔρωτος καὶ περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ θανάτου. Τὰ «Ἑκατὸν ποιήματα τοῦ Καμπίρ» (1915) εἶναι ἔμμετρος μετάφρασις εἰς τὴν βεγγαλικὴν θρησκευτικῶν ποιημάτων ἑνὸς Ἰνδοῦ ἀσκητοῦ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, Ἐκ τῶν δραμάτων του καὶ τῶν κωμῳδιῶν του τὰ κυριώτερα εἶναι: ὁ «Τσίτρα», θρησκευτικῆς ὑποθέσεως ληφθείσης ἐκ τῆς «Μαχαβαράτα», «Τὸ ταχυδρομεῖον» καὶ τὸ πατριωτικῆς ὑποθέσεως «Ἡ θυσία». Ἔγραψεν ἐπίσης τὰ ἔργα: «Ἀναμνήσεις» (1917), «Σαντκάνα» διαλέξεις ἅς ἔκαμεν ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀγγλίᾳ, «Ἐθνικισμὸς» (1917), «Διηγήματα καὶ μικραὶ ἱστορίαι», «Σακούνταλα» (1920), «Τὸ σπίτι καὶ ὁ κόσμος» κ. ἄ. Ἐκ τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τά: «Λυρικὰ ἀφιερώματα» (1921) ὑπὸ Κ. Τρικογλίδη, «Τὸ μισόγιομο φεγγάρι» (1928) ὑπὸ Ἔφης Λαγοπούλου-Ἀποστολίδου, «Ἰνδικὰ παραμύθια».

Παρὰ τὴν μεγίστην ἐπιρροήν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἐν Ἰνδίαις, ὅπου τὰ ποιήματά του φέρονται εἰς ὅλα τὰ στόματα τοῦ λαοῦ ὡς σύμβολα ἐθνικῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως, ὁ Ταγκὸρ ἀπέφυγε ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ἐθνικιστικὰς κινήσεις τῶν Ἰνδιῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, φρονῶν ὅτι ἡ πολιτικὴ ἀπελευθέρωσις πρέπει νὰ ἐπέλθῃ ὡς ἐπακολούθημα τῆς κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἀναγεννήσεως, ἥτις εἶναι ἀνάγκη, κατ' αὐτόν, νὰ προ-

Digitized by Google

ηγηθῇ. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὁ Ταγκὸρ ἐπεχείρησε μακρὸν ταξίδιον εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικήν, ὅπου προέβη εἰς διαλέξεις, διὰ τῶν ὁποίων προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τὰ ἀναγκαῖα μέσα πρὸς ἵδρυσιν ἰνδικοῦ πανεπιστημίου, ὅπερ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῆς χώρας του. Ἡ σημαντικωτέρα τῶν διαλέξεων τούτων εἶναι ἡ δοθεῖσα ἐν Ζυρίχῃ τὴν 10 Ἰουνίου 1921: «Ἐπὶ τῆς συγκρούσεως μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως».

Τὸν Μάϊον τοῦ 1922 ὁ Ταγκὸρ μετέβαλε τὴν σχολήν του ἐν Μπολποὺρ εἰς διεθνὲς πανεπιστήμιον, ἐν τῷ ὁποίῳ φοιτοῦν διάφοροι διανοούμενοι τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς πρὸς ἐκμάθησιν τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων τῶν Ἰνδῶν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν διακεκριμένων Εὐρωπαίων καὶ ἐντοπίων καθηγητῶν. Ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τούτῳ διδάσκονται ἐπίσης καὶ αἱ κυριώτεραι κλασσικαὶ καὶ ζῶσαι γλῶσσαι τοῦ κόσμου. Μ. Δ. Β.

Ταγκότα (οἱ) (Tagota). Φυλὴ παπουανικὴ τῆς Νέας Γουϊνέας. Θ. Χ. Σ.

Τάγκουλα, ἢ *Ταγκουλένταγκ* (Tagula ἢ Tagulendang) *[Γεωγρ.]*. Μία ἐκ τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους *Σάγκι* (βλ.λ.) τῶν ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν μετὰ 4.000 κατοίκων. Θ. Κ.

Ταγκρέδος (Tancrède). Εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων ἀρχηγῶν τῆς πρώτης Σταυροφορίας, τῆς ὁποίας μετέσχε τῷ 1096 ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Νορμανδῶν τῆς Σικελίας. Ἀνεψιός, ἐκ τῆς μητρός του Ἔμμας, τοῦ Ροβέρτου Γυϊσκάρδου, συνεξεστράτευσε μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου του Βοημούνδου καὶ ἀποβιβασθεὶς ἐπὶ τῶν ἠπειρωτικῶν ἀκτῶν ἐνίκησε τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ διεκρίθη πρὸ πάντων ἐν Ἀσίᾳ εἰς τοὺς ἐναντίον τῶν Μουσουλμάνων ἀγῶνας τῶν σταυροφόρων. Ἐκπορθήσας τὴν Ταρσὸν καὶ καταλαβὼν σημαντικὸν μέρος τῆς Κιλικίας, περιῆλθεν εἰς ἔριδας πρὸς τὸν Βαλδουῖνον, μεθ' ὃ κατέλαβε τὰ Ἄδανα. Ἡ ἀνδρεία καὶ αἱ ἄλλαι πολεμικαὶ ἀρεταί του διέλαμψαν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀντιοχείας. διοικῶν δὲ τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τῆς πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα προελαυνούσης στρατιᾶς, πρῶτος αὐτός, ὡς λέγεται, ἔστησε τὴν σημαίαν του ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῶν τειχῶν τῆς ἁγίας πόλεως. Ἐπιχειρήσας νὰ ἱδρύσῃ ἴδιον κράτος ἐν Γαλιλαίᾳ ἢ Τιβεριάδι, δὲν κατώρθωσε τοῦτο, ἕνεκα ἀντιδράσεως τοῦ ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένου βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ Βαλδουΐνου Α'. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, τῷ 1099, παρεχωρήθη εἰς αὐτὸν ἡ ἡγεμονία αὕτη. Τῷ 1100 μάτην ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ νὰ ἀναγορευθῇ βασιλεὺς αὐτῆς. Ὑπερήσπισε τὴν Ἀντιόχειαν καὶ κατέλαβε τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς (1104—1111) καθ' ὃν χρόνον ὁ ἡγεμὼν αὐτῆς Βοημοῦνδος, διατελῶν αἰχμάλωτος, ἀπουσίαζεν ἐκ ταύτης. Ἀνέλαβε δὲ συγχρόνως καὶ τὴν διοίκησιν τῆς κομιτείας τῆς Ἐδέσσης. Ἀπέθανεν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῷ 1112. Ὁ Ταγκρέδος καταλέγεται μεταξὺ τῶν λαμπροτέρων ἡρώων τῆς «Ἐλευθερωθείσης Ἱερουσαλὴμ» τοῦ Τάσσου, ἔνθα ὁ ποιητὴς ἐξιδανίκευσε καθ' ὑπερβολὴν τὸν ἀγχίστροφον καὶ ἐν πολλοῖς δόλιον χαρακτῆρα αὐτοῦ. Τὸν περιπετειώδη βίον του ἐξιστόρησαν πολλοί, πρῶτος δὲ λατινιστὶ ὁ Ραοὺλ de Caen, ὅθεν μετεφράσθη καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Γκιζὸ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθέντα ὑπομνήματα περὶ τῆς γαλλικῆς ἱστορίας. Δ. Π. Π.

τάγμα (τό)· τὸ τεταγμένον || ἀρχ., πλῆθος, πολλοὶ ὁμοῦ, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν ἕνα: «κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ τάγμα ἡμιλλῶντο» (*Ξεν.*)· || ὡρισμένον πλῆθος στρατιωτῶν ὡς τμῆμα συντάγματος· || «τάγμα μοναχικὸν» σύνολον μοναχῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν ἢ ὡρισμένον σκοπὸν ἐπιδιωκόντων· || «τάγμα τοῦ Σωτῆρος» οἱ φέροντες τὸ παράσημον τὸ ὠνομασμένον «σταυρὸς τοῦ Σωτῆρος»· || «τεκτονικὸν τάγμα» οἱ τέκτονες ὡς ἀποτελοῦντες ὠργανωμένον σῶμα· || δημοτ. *τάμα* (βλ. λ.).

— *[Στρατ.]* *Τάγμα* καλεῖται μία τῶν μικρῶν μονάδων τοῦ στρατοῦ· ἡ μεταξὺ λόχου καὶ συντάγματος. Τὸ τάγμα, ὡς μονάς, ὑφίστατο ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ὡς τὸ τάγμα. ὡς ἀνεξάρτητος μονάς, ἀπὸ τῶν πολὺ παλαιῶν ἐποχῶν (τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τοῦ Τυρέν, τοῦ ἑλβετικοῦ πεζικοῦ, κ. λ. π.), τάγμα ὅμως κατὰ τὴν σύγχρονον ἔννοιαν ὠργανώθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, καθορίσαντος ὅτι ἕκαστον τάγμα θὰ ἀπετελεῖτο ἐξ 6 λόχων, δύο δὲ τάγματα θὰ ἀπετέλουν τὸ σύνταγμα. Ἔκτοτε τὸ τάγμα ἐξηκολούθησεν ὑφιστάμενον μέχρι σήμερον. μὲ παραλλαγὰς μόνον κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸ τάγμα ἀπετελεῖτο ἐξ 6 λόχων, χωριζομένων διὰ τὴν δρᾶσιν εἰς τρεῖς διλοχίας (ἡ διλοχία αὕτη ἐκαλεῖτο ἐν Γαλλίᾳ division). Ἀπὸ τοῦ 1875 καθωρίσθη ὅτι τὸ τάγμα ἀποτελεῖται ἐκ 4 λόχων, συνεπῶς τὸ τάγμα ἦτο ἄθροισμα 800 ἕως 1000 περίπου ἀνδρῶν, ὁμοιομόρφως ὡπλισμένων, ἔκτοτε δὲ μέχρι τοῦ 1916 τοιαύτη ὀργάνωσις ἐξηκολούθει ὑφισταμένη παρ' ἅπασι τοῖς στρατοῖς. Ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1916 εἰσαγωγῆς τοῦ ὁπλοπολυβόλου καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης ριζικῆς μετατροπῆς ἐν τῇ ὀργανώσει τοῦ λόχου, τὸ τάγμα ἔπαυσεν ἀποτελοῦν μονάδα ἀνδρῶν ὁμοιομόρφως ὡπλισμένων, καθόσον σήμερον ἀποτελεῖται, παρ' ἅπασι τοῖς στρατοῖς, ἐκ 3 λόχων, ἐξ ἑνὸς λόχου πολυβόλων καὶ ἐκ μηχανημάτων συνοδείας (Γαλλία, Ἑλλάς, κ.τ.λ.), ἐκ 3 λόχων καὶ ἐξ ἑνὸς λόχου βαρέων πυροβόλων (Γερμανία). Ἀριθμός τις ταγμάτων, συνήθως 3, ἀποτελεῖ τὸ σύνταγμα. Καίτοι δὲ ἠλαττώθη σημαντικῶς ἡ ἀριθμητικὴ δύναμις τοῦ τάγματος (σήμερον περὶ τοὺς 500 ἄνδρας ἀπέναντι τῶν 900 περίπου τῆς μέχρι τοῦ 1916 ἐποχῆς), ἐξ ἀντιθέτου ἡ ἰσχὺς τοῦ παρεχομένου παρὰ τοῦ τάγματος πυρὸς ἐτετραπλασιάσθη περίπου, καθόσον τὸ σύγχρονον πεζικὸν εἶναι ἐφωδιασμένον δι' αὐτομάτων ὅπλων (συμπεπυκνωμένου πεζικοῦ).

Κατ' ἀρχήν, τὸ τάγμα ἀποτελεῖ τὴν τακτικὴν μονάδα τοῦ πεζικοῦ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—*[Βυζ.]* Ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ τὸ *τάγμα* ἐκαλεῖτο καὶ *τάξις* καὶ *νούμερο* καὶ *ἀριθμὸς* καὶ *βάνδον*, εἶχε δέ, εἴς τε τὸ ἱππικὸν καὶ πεζικόν, δύναμιν 200—400 ἀνδρῶν καὶ ἀπετέλει τὴν μικροτέραν τακτικὴν καὶ διοικητικὴν μονάδα. Τάγμα δυνάμεως μικροτέρας τῶν 200 ἀνδρῶν ἐλέγετο *ἀπόμοιρον τάγματος*.

Ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος ἐλέγετο ταγματάρχης καὶ ταξίαρχος καὶ τριβοῦνος καὶ κόμης. Κατώτεροι βαθμοφόροι, ἢ «ἄρχοντες» τοῦ τάγματος, ἦσαν: ὁ ἑκατόνταρχος (ἢ κένταρχος ἢ κεντηρίων), ὁ πεντηκόνταρχος, ὁ δέκαρχος (οὕτως ἐλέγετο καὶ λοχαγός), ὁ πένταρχος καὶ ὁ τετράρχης. Εἰς τὰ τάγματα τοῦ ἱππικοῦ ὁ ἀρχαιότερος τῶν ἑκατοντάρχων ἐλέγετο καὶ ἰλάρχης. Οὗτος ἀνεπλήρου τὸν ταγματάρχην ἀπόντα ἢ ὁπωσδήποτε κωλυόμενον.

Ἐν τούτοις ὀργανικαὶ ὑποδιαιρέσεις τοῦ τάγματος, ἀνταποκρινόμεναι εἰς τοὺς ἀνωτέρω βαθμοφόρους, δὲν ὑπῆρχον. Τὸ τάγμα ὑποδιῃρεῖτο μόνον εἰς *στοίχους*, οἵτινες ἐλέγοντο καὶ *ἀκίαι* καὶ *κουντουβέρνια* καὶ *λόχοι*. Ἕκαστος στοῖχος τοῦ ἐν παρατάξει τάγματος ἀπετελεῖτο συνήθως εἰς μὲν τὸ πεζικὸν ἐκ 16 ἀνδρῶν, εἰς δὲ τὸ ἱππικὸν ἐξ 8—10 ἀνδρῶν, ἄρα τὸ μὲν τάγμα πεζικοῦ παρετάσσετο εἰς 16 ζυγούς, τὸ δὲ τοῦ ἱππικοῦ εἰς 8—10 ζυγούς. Οἱ πρῶτοι καὶ οἱ τελευταῖοι ζυγοὶ ἀπετελοῦντο ἐξ ὁπλιτῶν, δηλαδὴ ἐξ ἀνδρῶν βαρέως ὡπλισμένων, οἱ δ' ἐνδιάμεσοι ἐκ πελταστῶν καὶ ψιλῶν (βλ. λ. *ἀκία*). Βαρέως ὡπλισμένοι ἦσαν καὶ ἅπαντες οἱ ἄνδρες τῶν δύο ἀκραίων στοίχων τῆς παρατάξεως.

Κατὰ τὴν μάχην τὸ τάγμα ἀνεπτύσσετο, ἀναλόγως τῶν τακτικῶν ἀναγκῶν, καὶ ἐπὶ μείζονος μετώπου, συνεπῶς δὲ εἰς ὀλιγωτέρους ζυγούς.

Ἕκαστον τάγμα εἶχε τὴν σημαίαν αὐτοῦ, ἥτις ἐλέγετο καὶ βάνδον (βλ. καὶ λ.) καὶ σημεῖον καὶ σίγνον. Ὁ σημαιοφόρος ἐλέγετο βανδοφόρος καὶ δρακονάριος. Εἶχεν ὡσαύτως δύο σαλπιγκτάς, οἵτινες ἐλέγοντο βουκινάτωρες ἢ τουβάτωρες, ἕνα ὁδηγόν, ὅστις ἐλέγετο καμπιδούκτωρ, δύο ἀγγελιαφόρους, οἵτινες ἐλέγοντο μανδάτωρες, ἕνα ἱερέα, ἕνα ἰατρόν, 6—10 νοσοκόμους, οἵτινες ἐλέγοντο δηποτᾶτοι καὶ σκρίβωνες, ἕνα ῥήτορα, ὅστις ἐλέγετο καντάτωρ καὶ παρακλήτωρ, δύο ἀνιχνευτάς, οἵτινες ἐλέγοντο σκουλκάτορες, δύο ἐρευνητὰς τῶν ὁδῶν, οἵτινες ἐλέγοντο ἀντικίνσωρες, δύο χαράκτας τῶν στρατοπέδων, οἵτινες ἐλέγοντο μίνσωρες ἢ μινσουράτωρες καὶ ἕνα οἰκονομικόν, ὅστις ἐλέγετο ὀπτίων. Πλὴν τούτων, ἕκαστον τάγμα εἶχε καὶ τὰ μεταγωγικὰ αὐτοῦ ἅτινα ἐλέγοντο τοῦλδον, εἶχεν ὡσαύτως τοὺς τεχνίτας του (ὁπλοποιοὺς κλπ.) καὶ τέλος εἶχε τοὺς ὑπηρέτας τῶν στρατιωτῶν οἵτινες ἐλέγοντο πάλλικες ἢ παλλικάρια (βλ. οἰκείας λ.).

Πλὴν τῶν ταγμάτων πεζικοῦ ἢ ἱππικοῦ, τὰ ὁποῖα, ὡς εἴπομεν, περιελάμβανον ὁπλίτας, πελταστὰς καὶ ψιλούς, ἐσχηματίζοντο ἐνίοτε καὶ τάγματα ἐκ τοξοτῶν μόνον (πεζῶν ἢ ἱππέων), οἵτινες ἐλέγοντο σαγγιττάτωρες. Οἱ διοικηταὶ τῶν τοιούτων ταγμάτων ἐλέγοντο ἀρχισαγγιττάτωρες. Τὰ τοιαῦτα τάγματα ἐσχηματίζοντο ὁσάκις τακτικοὶ λόγοι ἐπέβαλλον τοῦτο (ἐπιχειρήσεις εἰς ὀρεινὰ ἐδάφη), ἢ ὁσάκις οἱ σαγγιττάτωρες ἐπλεόναζον. Πλείονα τάγματα (3—15, ἀναλόγως τῆς δυνάμεως αὐτῶν) ἀπετέλουν μίαν *μοῖραν* ἢ *δροῦγγον*, ἧς ὁ διοικητὴς ἐκαλεῖτο μοιράρχης καὶ δρουγγάριος καὶ δούξ, τρεῖς δὲ μοῖραι ἀπετέλουν ἓν *μέρος* ἢ *τοῦρμαν*, ἧς ὁ διοικητὴς ἐκαλεῖτο μεράρχης καὶ τουρμάρχης καὶ στρατηλάτης Ν. ΚΛΕ

—*[Ἐκκλ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἱδρύθησαν ἐν τῇ Δύσει ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου καὶ Δομινίκου δύο νέαι μοναχικαὶ ἀδελφότητες, αἱ τῶν φραγκισκανῶν καὶ δομινικανῶν, αἵτινες ἐκλήθησαν *τάγματα* (ordines religiosi) Ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτά, αἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπάρχουσαι ἐν τῇ Δύσει μοναχικαὶ ἀδελφότητες συνηνώθησαν εἰς ἴδιον τάγμα, ὅπερ ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου διοργανωτοῦ τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐν τῇ Δύσει Βενεδίκτου Οὕτως ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος οἱ μοναχοὶ τῆς Δύσεως διεκρίθησαν εἰς τάγματα, ἐνῷ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐπειδὴ ὁ μοναχικὸς βίος θεωρεῖται ὡς ἑνιαῖος ὀργανισμός, δὲν ὑπάρχουσι μοναχικὰ τάγματα. Παρὰ ταῦτα, ὅτε, κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, περιῆλθον τὰ ἐν τῇ νοτίῳ Ἰταλίᾳ μοναστήρια τῶν ὀρθοδόξων εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν, ἀπετέλεσαν ταῦτα ἴδιον τάγμα, τὸ κληθὲν τῶν *βασιλειανῶν*, ὡς ἀκολουθοῦν τοὺς κανόνας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Τὰ μοναχικὰ τάγματα ἐν τῇ Δύσει, διακρινόμενα ἐκ τοῦ διαφόρου αὐτῶν ἐνδύματος, ἐπιδιώκουσιν ὡρισμένον τινὰ σκοπόν, ὡς π. χ. τὴν καταπολέμησιν τῶν αἱρετικῶν, τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ, τὴν περίθαλψιν τῶν πασχόντων καὶ ἄλλους. Κατὰ τὰς σταυροφορίας ἱδρύθησαν ἐν τῇ Δύσει καὶ τὰ καλούμενα *ἱπποτικὰ* τάγματα, ὧν τὰ μέλη, εὐχόμενα, ὡς οἱ μοναχοί, παρθενίαν, πτωχείαν καὶ ὑπακοήν, εἶχον ὡς ἔργον νὰ ὑπερασπίζωνται τὴν χριστιανικὴν πίστιν καθόλου καὶ ἰδίᾳ τοὺς ἀποδημοῦντας εἰς τοὺς ἁγίους τόπους Χριστιανοὺς ἀπὸ τῶν προσβολῶν τῶν ἀπίστων (Ἰωαννῖται, Ναΐται, Τεύτονες ἱππόται καὶ ἄλλα). Κ. Ι. Δ.

— ***τάγματα ἱπποτικά*** · βλ. λ. *ἱππόται*.

— ***τάγματα ἐργατικὰ*** *[Στρατ.]* · βλ. λ. *ἐργατικὰ τάγματα*.

ταγματάρχης (ὁ) *[Στρατ.]*. Ὁ φέρων τὸν κατώτερον βαθμὸν μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ. Ὁ ταγματάρχης διοικεῖ τάγμα, μοῖραν, ἐπιλαρχίαν παρὰ συντάγματι, ἢ εἶναι ὑποδιοικητὴς αὐθυπάρκτου τάγματος ἢ μοίρας. Ν.Θ.Κ.

Ταγόνιος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς Ἱσπανίας τῆς Ταρρακωνησίας διαρρέων τὴν χώραν τῶν Καρπετανῶν, παραπόταμος τοῦ Τάγου, πρὸς τὸν ὁποῖον συμβάλλει βορείως τοῦ Τωλήτου (ταν. Toledo). Εἶναι ὁ σύγχρονος Tajuna (*Schrader*, Atl. Géogr. Moderne 25, G, e). Σ. Ε. Λ.

Τάγος (πορτογαλ. Tejo, προφ. *Τέζου*· ἱσπαν. Tajo, προφ. *Τάχο*) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Εὐρώπης ἐν τῇ Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ, εἷς τῶν σημαντικωτέρων καὶ ὁ μεγαλύτερος τῆς χερσονήσου, διασχίζων αὐτὴν ἀπὸ Α. πρὸς Δ. σχεδὸν ἐγκαρσίως καὶ ἀνήκων κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ τμῆμα, πρὸς τὸ μέρος τῶν πηγῶν, εἰς τὴν Ἱσπανίαν, κατὰ δὲ τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα, πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐκβολῶν, εἰς τὴν Πορτογαλίαν. Ἔχει μῆκος 1006 χλμ., ἐξ ὧν τὰ 731 χλμ. εὑρίσκονται ἐπὶ ἱσπανικοῦ ἐδάφους, τὰ δὲ 275 χλμ. ἐπὶ πορτογαλικοῦ, καὶ διαρρέει λεκάνην καταλαμβάνουσαν 55 000 τ. χλμ. ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ 25.000 τ. χλμ. ἐν Πορτογαλίᾳ. Ἡ λεκάνη αὕτη ἀποτελεῖ εἶδος εὐρείας καὶ μεγάλης ρωγμῆς τοῦ κεντρικοῦ ἐδάφους τῆς χερσονήσου, ὅπου εὑρίσκονται καὶ αἱ δύο πρωτεύουσαι τῶν ἰβηρικῶν κρατῶν Μαδρίτη καὶ Λισσαβών. Ὁ Τάγος πηγάζει ἐν Ἀραγωνίᾳ τῆς Ἱσπανίας ἐπὶ τῶν ὀρέων Οὐνιβερσάλες, ἀνηκόντων εἰς τὴν ὀροσειρὰν Ἀλμπαρραθίν. Δέχεται τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν Γκαντερράμα, Ἀλμπέρτσε, Τιετάρ, Ἀλμόντε, Χεχέρα καὶ ἄλλων, εἰσέρχεται δὲ εἰς τὸ πορτογαλικὸν ἔδαφος μετὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀλακὸν καὶ διέρχεται τὰ ὡραῖα στενὰ Πόρτας ντὲ Ροντάν. Μετὰ τὴν Βιλλαφράνκα σχηματίζει τὸν θαυμάσιον καὶ εὐρὺν ποταμόκολπον τῆς Λισσαβῶνος, ὁ ὁποῖος διὰ στενοῦ στομίου ἑνοῦται πρὸς τὸν Ἀτλαντικόν. Ὁ Τάγος ἔχει ἄφθονα ὕδατα, ἀλλ' ἀκανόνιστα καὶ ἐλάχιστα χρησιμοποιούμενα πρὸς ἄρδευσιν καὶ πρὸς ναυσιπλοΐαν, ἥτις, λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ καὶ τοῦ ἀβαθοῦς τῶν στενῶν διαβάσεων, ὅπου τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ θραύεται εἰς ἐπικινδύνους καὶ καταρρακτώδεις ἀποκλίσεις, δὲν καθίσταται δυνατὴ εἰμὴ μόνον κατὰ τὸ τελευταῖον τμῆμα τοῦ ροῦ τοῦ ποταμοῦ, ἰδίως ἀπὸ τοῦ Ἀμπραντές. Μετὰ τὸ Σαντάρεμ τὸ βάθος τοῦ ποταμοῦ ἐπιτρέπει τὸν πλοῦν καὶ εἰς μεγάλα πλοῖα. Ὁ Τάγος, διαιρῶν σχεδὸν ἐγκαρσίως τὴν Ἰβηρικὴν χερσόνησον εἰς δύο τμήματα, εἶχε, κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἰδίως χρόνους, μεγάλην στρατηγικὴν σημασίαν, πολλάκις χρησιμεύσας ὡς ὅριον ἀναχαιτίσεως διαφόρων εἰσβολῶν, καὶ ἰδίως τῶν Γότθων ἀπὸ βορρᾶ καὶ τῶν Μαυριτανῶν ἀπὸ νότου. Μ.Δ.Β.

ταγὸς (ὁ)· ἀρχ., ὁ τάσσων, ὁ διατάσσων, ὄνομα ἀνωτάτων πολιτικῶν ἀρχόντων ἐν Θεσσαλίᾳ.

— *[Ἀρχ.]* *Ταγὸς* ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐν γένει μὲν πᾶς στρατιωτικὸς ἄρχων ἀσκῶν τὸ ἔργον τῆς ἐν τῇ μάχῃ διατάξεως τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, ἰδίᾳ δ' ἐν Θεσσαλίᾳ *ταγὸς* ἦτο ἀνώτατος καὶ ἀπόλυτος οὐ μόνον στρατιωτικός, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς ἄρχων ἐκλεγόμενος ὑπὸ πάντων τῶν Θεσσαλῶν ἐν κρισίμοις ἰδίᾳ ἐξωτερικοῦ κινδύνου περιστάσεσι καὶ οὗτινος ἡ ἐξουσία ἦτο ἴση καὶ ἀνάλογός που πρὸς τὴν τοῦ ἐν Ρώμῃ δικτάτωρος, διότι ἐφ' ὅσον χρόνον ἦρχεν ὁ ταγός, ὅστις ἐκαλεῖτο (ἀπὸ τοῦ ἔτους 1000 — 450 π. Χ.) καὶ *βασιλεὺς* καὶ *ἀρχός*, ἡ χώρα διετέλει «ἐν ταγᾷ», ἤτοι ἐν ἐμπολέμῳ καὶ ὑπὸ στρατιωτικὸν νόμον καταστάσει. Ταγοὶ ἐν τῇ πολιτικῇ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ ἐκαλοῦντο καθόλου μὲν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν οἱ ἄρχοντες, ἐν δὲ Θεσσαλίᾳ ἀνώτατοι πολιτικοὶ ἄρχοντες, τρεῖς ἢ πέντε ἢ ἑπτά, ἐκλεγόμενοι ὑφ' ἑκάστης θεσσαλικῆς πόλεως ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεγόντων τούτους πολιτῶν. Οἱ ταγοὶ προήδρευον τῆς συνελεύσεως τοῦ δήμου, προέτεινον ἐν αὐτῇ νόμους, ψηφίσματα κλπ., ἐξεπροσώπουν τὴν πόλιν ἔν τε τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ἐδέχοντο πρέσβεις, διεξῆγον διαπραγματεύσεις κλπ.

Digitized by Google

Διά τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, ὡς ἀνωτάτων ἀρχόντων, καθωρίζετο ἰδίᾳ ἡ χρονολογία δημοσίων πράξεων. Ἡ τῶν ταγῶν ἀρχή, καταστᾶσα σὺν τῷ χρόνῳ τυραννική, κατελύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου (τῷ 354 π. Χ.), εἰσαγαγόντος εἰς τὰς θεσσαλικὰς πόλεις τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα. Ε. ΔΙ. Κ.

Ταγουλὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Θαγουλίς*.

Τάγουρα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Νουμιδίας (νῦν 'Αλγέριον), κόψασα αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα μετὰ τὴν ἐν Θάψῳ νίκην τοῦ Καίσαρος, τῷ 46 π. Χ., πιθανὸν δὲ μέχρι τοῦ Αὐγούστου. Φέρουσι καρχηδονιακὰς ἐπιγραφάς, τύπους δέ: κεφαλὴν πωγωνοφόρον καὶ ὄπισθεν ἵππον ἀνορθούμενον, ὑπεράνω δ' αὐτοῦ ἀστέρα. Α. Θ. Σ.

Τάγροι *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κατοικῶν πρὸς Ν. τῶν Βασταρνῶν, παρὰ τὰ δακικὰ μεθόρια (*Πτολ.*, Γεωγρ. III, 5, 11). Α. Θ. Σ.

Ταγχέρης. Ὄγδοος φαραὼ τῆς Ε' δυναστείας (βλ. λ. *Δαδκέρης*).

«Ταγχώυζερ» (Tannhäuser) *[Μουσ.]*. Μελόδραμα εἰς τρεῖς πράξεις (ποίησις καὶ μουσικὴ Ριχάρδου Βάγνερ), ἀναβιβασθὲν τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς ἐν Δρέσδῃ τῇ 21 'Οκτωβρίου 1845. Τὸ ἔργον φέρει ὡς ὑπότιτλον «Ὁ ἀγὼν τῶν ἀοιδῶν τῆς Βάρτμπουργκ» καὶ ἔχει τὴν ἑξῆς ὑπόθεσιν: Ὁ ἱππότης Ταγχώυζερ ἐγκαταλείπει τὴν ἰδεώδη μνηστήν του Ἐλισάβετ, ἀνεψιὰν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Θουριγγίας, ἵνα μεταβῇ εἰς τὸ Ὄρος τῆς 'Αφροδίτης, ἑλκυόμενος ἀπὸ τὴν θεὰν τοῦ ἔρωτος. Κορεσθεὶς ὅμως ἀπὸ τὰς ἡδονὰς ἐπανέρχεται εἰς Βάρτμπουργκ παρὰ τῇ μνηστῇ του. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ λαμβάνει χώραν ἀγὼν ἀοιδῶν, εἰς ὃν μετέχει ὁ Ταγχώυζερ καὶ ὁ Βόλφραμ τοῦ Ἔσενμπαχ, ὅστις καὶ αὐτὸς ἠγάπα κρυφὰ τὴν Ἐλισάβετ. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀγῶνος, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Βόλφραμ ψάλλει τὸν ἁγνὸν καὶ ἰδεώδη ἔρωτα, ἡ 'Αφροδίτη ψιθυρίζει εἰς τὸ οὖς τοῦ Ταγχώυζερ τὴν βλασφημίαν: «θνητοί, ὅσοι δὲν ἐγνωρίσατε τὸν ἔρωτα, φύγετε ἀμέσως διὰ τὸ Ὄρος τῆς 'Αφροδίτης», ἣν ἐπαναλαμβάνει ὁ Ταγχώυζερ. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι αἱ γυναῖκες φεύγουν τρομαγμέναι, οἱ δὲ λοιποὶ ἀοιδοὶ ῥίπτονται ἐπὶ τοῦ Ταγχώυζερ, ὃν σῴζει μόνον ἡ ἐπέμβασις τῆς Ἐλισάβετ. Ὁ Ταγχώυζερ ἀναχωρεῖ μετὰ τῶν προσκυνητῶν εἰς Ρώμην. Τὸ φθινόπωρον ἔχει ἔλθει· ἡ Ἐλισάβετ χάριν τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς τοῦ Ταγχώυζερ προσφέρει τὴν ζωήν της εἰς τὴν Παρθένον καὶ ἡ εὐχή της εἰσακούεται. Ὁ Ταγχώυζερ ἐπανέρχεται φανταζόμενος ὅτι εἶναι τόσον ἀδύνατον νὰ λυτρωθῇ ἡ ψυχή του, ὅσον ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀνθίσῃ καὶ πάλιν ἡ ῥάβδος, τὴν ὁποίαν κρατεῖ εἰς τὰς χεῖράς του. 'Ασυνειδήτως προφέρει τὸ ὄνομα τῆς Ἐλισάβετ καὶ εἰς τὸ βάθος βλέπει τὴν πένθιμον πομπήν, ἥτις ὁδηγεῖ εἰς τὸν τάφον τὴν μνηστήν του· ὁ Ταγχώυζερ ἀποθνήσκει παρὰ τὸ λείψανόν της, ἐνῷ οἱ προσκυνηταὶ ὑψώνουν πρὸς τὸν οὐρανὸν τὴν ῥάβδον, ἡ ὁποία ἤνθισε καὶ πάλιν.

Μολονότι ὁ Βάγνερ ἀποκαλεῖ τὸν «Ταγχώυζερ» δρᾶμα (Handlung), εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι οὗτος μορφικῶς καὶ λόγῳ χρήσεως διωδῶν, συνόλων, εἰσαγωγῆς κλπ., συγγενεύει μᾶλλον πρὸς τὸ μελόδραμα, καὶ μάλιστα τὸ τοῦ Βέμπερ. Μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων σελίδων τοῦ ἔργου ἀξίαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ μνημειώδης εἰσαγωγή, ὁ βακχικὸς χορὸς καὶ ὁ χορὸς τῶν σειρήνων ἢ ἐπταφδία (σεπτέττο), ἡ μεγάλη ἄρια τῆς Ἐλισάβετ ἐκ τῆς δευτέρας πράξεως, τὸ περίφημον ἐμβατήριον καὶ ὁ χορῳδίαι κατὰ τὸν ἀγῶνα τῶν ἀοιδῶν, ὁ ὕμνος πρὸς τὴν 'Αφροδίτην τοῦ Ταγχώυζερ, ὁ χορὸς τῶν προσκυνητῶν, ἡ πασίγνωστος ῥομάντσα τοῦ ἄστρου κτλ. Γ. Σ.

Τάγωδα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐν 'Ασίᾳ 'Αλβανίας νῦν Νταγεστάν), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (*Γεωγρ.* V, 11, 3). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

τάδε (ὁ, ἡ, τό), δημοτ. *τάδες*· ἀόριστος ἀντωνυμία ἄκλιτος, ἀντὶ οὐσιαστικοῦ γενικῶς καὶ ἀορίστως ὀνομαζομένου, ἄλλως *δεῖνα*: «τὸ βιβλίον τοῦ τάδε μαθητοῦ» || ἀρχ. πληθ. τῆς ἀντων. *ὅδε* (βλ.λ.).

Τάδερ (Tader) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ΝΑ πλευρᾶς Ἱσπανίας τῆς Ταρρακωνησίας, ἐκβάλλων εἰς τὴν Ἰβηρικὴν θάλασσαν βορείως τῆς Καρθαγένης (Cartago Nova). Εἶναι ὁ σύγχρονος Segura. Σ. Ε. Λ.

Ταδμὸρ *[Γεωγρ.]*. Σημερινὸν ἀραβικὸν ὄνομα τῆς ἐν Συρίᾳ *Παλμύρας*.

ταδόρνα (ἡ) (Tadorna) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν νηκτικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ταδορνιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον. Αἱ ταδόρναι χαρακτηρίζονται κυρίως ἐκ τοῦ ῥάμφους των, ὅπερ εἶναι ὑψηλὸν καὶ εὐρὺ πρὸς τὴν βάσιν του. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ὅπερ ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἰδίως παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Βαλτικῆς καὶ τῆς Βορείου θαλάσσης, εἶναι ἡ *ταδόρνα ἡ κοινὴ* (Tadorna tadorna), παρομοία πρὸς τὴν κοινὴν νῆσσαν, μὲ εὐρωστότερον καὶ ἐπιμηκέστερον σῶμα. Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 60 ἑκατοστόμετρα, τὸ δὲ χρῶμά της εἶναι λευκὸν μὲ κεφαλὴν πρασίνην, ἐρυθρὰν ταινίαν περὶ τὴν κοιλίαν καὶ πτέρυγας μελανὰς μὲ λευκὰ πράσινα, κυανᾶ καὶ ἐρυθρὰ στίγματα καὶ κηλίδας. Ἡ θήλεια εἶναι μικροτέρα τοῦ ἄρρενος καὶ ἔχει ὀλιγώτερον λαμπρὰ χρώματα. Βαδίζει κάκιστα ἀλλὰ κολυμβᾷ ἐπιτηδειότατα. Τρέφεται ἐξ ἰχθυδίων, μαλακίων καὶ ἑτέρων ὑδροβίων ζῴων. Τὴν φωλεάν της κατασκευάζει ἐντὸς τῆς ἄμμου καὶ ἡ θήλεια γεννᾷ 10—14 ᾠὰ λευκοῦ χρώματος. Τὰ μικρὰ ἐκκολάπτονται μετὰ 30 ἡμέρας. Ἅμα τῇ ἐκκολάψει των τὰ μικρὰ ὁδηγοῦνται ὑπὸ τῶν γονέων των εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐξημεροῦται εὐκόλως, ἀλλ' ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ δυσκόλως ἀναπαράγει. Θηρεύεται διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας της. Δ. Ν. Π.

ταδορνίδαι (οἱ) (Tadornidae) *[Ζωολ.]* Οἰκογένεια πτηνῶν νηκτικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στεγανοπόδων*, περιλαμβάνουσα νήσσας μεγάλου μεγέθους, ἀπαντώσας εἰς τὴν βορειοανατολικὴν Εὐρώπην, τὴν 'Ασίαν καὶ τὴν 'Αφρικήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *ταδόρνα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

τάελ (τό), ἢ *λιάνγκ*, ἢ *γιὲν-λιάνγκ*. Μέτρον βάρους τῆς Κίνας (ἡ σινικὴ οὐγγία), χρησιμοποιούμενον ὡς ἀργυρᾶ νομισματικὴ μονὰς εἰς τὰς τραπεζικὰς καὶ ἐμπορικὰς συναλλαγάς. Ὑποδιαιρεῖται: 1 τάελ=10 *μάς* ἢ *τσιέν*, 1 μ. = 10 *κανταρέν*, *κόντορνι* ἢ *φέν*, 1 κ. = 10 *κας*, *σαπὲκ* ἢ *λί*, 1 λ. = 10 *χάο*, 1 χ.=10 *σέν*, 1 σ. = 10 *χὸν* καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς ὡρισμένην ποσότητα ἀργύρου, ποικίλλουσαν, ἀναλόγως τῆς περιφερείας, ἀπὸ 35 — 39 γραμμ. 16 *τάελ* ἀποτελοῦσι μίαν *κάττι* ἢ *τσὶν* (σινικὴν λίτραν). Τὰ ἐν χρήσει εἴδη τάελ ὑπολογίζονται εἰς 170 περίπου, τίτλου καὶ βάρους πάντοτε διαφόρου, τὰ κυριώτερα δὲ τούτων εἶναι: 1) Τὸ τάελ τῆς Καντῶνος, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ζύγισιν τοῦ εἰσαγομένου εἰς Κίναν ἀργύρου· βάρος ἐπισήμων 37,783 γραμμ. ἢ 583 20, καίτοι ὑπολογίζεται συνήθως πρὸς 579.84 κὸκ ἢ 37 58 γραμμ. 2) *Κούπιν-τάελ* (ταμειακόν), βάρους 37.24 γραμμ., εἰς ὃ κατεβάλλοντο οἱ δασμοί, πλὴν τῶν τελωνειακῶν. 3) Τὸ τῆς Σαγκάϊ *τσάο-πὶν* ἢ *σόπιν* (συμβατικόν), εἰς ὃ ἀναγράφεται ὑπὸ τῶν τραπεζῶν ἡ τιμὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος, καλούμενον «tribute tael» (ὑποτελείας) διὰ τὸν λόγον ὅτι χρησιμοποιεῖται ὡς βάσις πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀξίας τῶν εἰς εἴδη καταβαλλομένων ὑπὸ ὡρισμένων ἐπαρχιῶν φόρων. Βάρος 36,61 γραμμ. περίπου τίτλου 0,985. 4) Τὸ *χαϊκκουαν* (τελωνειακόν), ἀντικατασταθὲν ἐσχάτως διὰ χρυσοῦ νομίσματος. 5) Τὸ *νιοὺς γουὰν τράνσφ ρ τάελ* ἢ *κουόλου τάελ* (συμψηφιστικόν), χρησιμεῦον ὡς βάσις πρὸς συμψηφισμὸν τῶν λογαριασμῶν μεταξὺ τῶν πελατῶν τῶν τραπεζῶν. Ι. Α. Β.

Τάες *[Γεωγρ.]* βλ. *Τάϊς*.

Ταζαρούτ (Tazarut) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Μαρόκου, ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ ἱσπανικοῦ προτεκτοράτου, ἕδρα τοῦ περιφήμου φυλάρχου Ραϊσουλῆ, οὗτινος διατηρεῖται εἰσέτι τὸ πολυτελὲς ἀνάκτορον. Θ. Κ.

Ταζερουάλτ (Tazerouält) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν διαμέρισμα τοῦ νοτίου Μαρόκου, διαιρούμενον εἰς δύο καντόνια, τὸ τοῦ *Ἴλιγκ* μετὰ 45 000 κατ., καὶ τὸ τοῦ *Ἴντα ὅ Σεμλὰλ* μετὰ 40 000 κατ. Θ. Κ.

Τάζο *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς νήσου Λουσὸν τῶν Φιλιππίνων (βλ. λ. *Καγκαγιάν*).

Ταζὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις μεσόγειος τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου (*Πτολεμ.* Γ', στ. 5). Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

τάζω, ἀόρ. *έταξα - ε)τάχτηκα*, παθ. μετχ. *ταμένος*· δημοτ., ὑπόσχομαι νὰ δώσω: «τοῦ τάζουν μεγάλη προῖκα», «τοῦ 'ταξαν λαγοὺς μὲ πετραχήλια» || ἀφιερῶ παρέχω ὡς ἀφιέρωμα: «έταξε 'στὴν Παναγία μιὰ λαμπάδα ὡς τὸ μπόϊ του».

Ταθαγάτα *[Θρησκειολ.]*. Ἓν τῶν ἐπιθέτων τοῦ Βούδα, σημαῖνον τὸν «εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ φωτισμοῦ ἐξικόμενον».

Ταθυρὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου (βλ. *Τέντυρα*).

Ταΐ (Tai, Thai). Μογγολικὴ φυλή, ἄλλως καλουμένη *Σὰν* (βλ. λ.).

Τάϊ (Tai, Thai). Οὕτως ὀνομάζεται ὁμὰς ἐθνῶν, ἅτινα εἶναι ἐγκατεστημένα εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν Κίναν καὶ εἰς μεγάλας ἐκτάσεις τῆς βορείου Ἰνδοκίνας. Εἰς τοὺς Τάϊ ὑπάγονται οἱ Σιαμαῖοι (ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν), οἱ Λάο βορείως τοῦ Σιάμ, μεταξὺ τῶν Σαλδὶν καὶ Μεκόγκ, οἱ Λοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Καϊνγκούνγκ, οἱ Κοῦνοι εἰς τὸ Καινγκτούν, οἱ Καμτὶ παρὰ τὸν Ἄνω Ἰραβάδην, οἱ Σάνοι ἐν Βιρμανίᾳ καὶ εἰς τὰς περιοχὰς τὰς ἀνατολικῶς καὶ βορειοανατολικῶς τοῦ Μπάμο, καὶ οἱ Τάϊ (ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν) ἀνατολικῶς τοῦ 'Ασσάμ. Οἱ Τάϊ, ἀνήκοντες γενικώτερον εἰς τὴν κιτρίνην φυλήν, ἀποτελοῦσι μέσον τύπον μεταξὺ Κινέζων, Θιβετανῶν καὶ Μαλαίων, ἐμφανίζουσαν καὶ ἰνδοαυστραλιανὰ λείψανα. Ἡ προέλευσις τῶν Τάϊ δὲν διηυκρινήθη εἰσέτι. Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Κίνας, οἱ Μιαοῦτσοι καὶ οἱ Παΐοι, φαίνονται ἀνήκοντες εἰς αὐτούς. Ἡ γλῶσσα τῶν Τάϊ (ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν), καλουμένη *ἀχομική*, δὲν ὁμιλεῖται πλέον. Θ. Χ. Σ.

Ταΐα. Βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου (ΙΔ' π. Χ. αἰών), σύζυγος τοῦ φαραὼ 'Αμενόφιος Γ' καὶ μήτηρ 'Αμενόφιος τοῦ Δ' (ιη' δυναστεία). Ἦτο εὐτελοῦς καταγωγῆς καὶ ἀλλοδαπή, ἤσκησε δὲ σπουδαιοτάτην ἐπιρροὴν ἐπί τε τοῦ συζύγου καὶ τοῦ υἱοῦ της, ὅστις, τῇ ὑποδείξει της πιθανῶς, εἰσήγαγε θρησκευτικὰς μεταρρυθμίσεις, ἰδίᾳ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἄμμωνος. Ἐν τῷ τάφῳ τῆς Ταΐας, ὅστις ἔκειτο ἐγγὺς τοῦ τάφου τοῦ συζύγου της, διεσώθησαν πολλὰ βαρύτιμα κοσμήματα, ἀποκείμενα ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Καΐρου, ὅπου φυλάσσεται καὶ κολοσσικὸν ἄγαλμά της. Χ. Δ.

Τάϊ - Βὰν (Tai - Wan) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ταϊνάν*.

τάϊγι (γαλλ. taille). Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ ὀξυφώνου, ἐγκαταλειφθεῖσα νῦν. *Τάϊγ* εἰς τὴν ἐνόργανον μουσικὴν ὑπεδήλου τὸν «τενόρον τῆς βιόλας» ἢ ὄργανον κατέχον γενικῶς τὸ κέντρον τῆς μουσικῆς κλίμακος. Γ. Σ.

Ταϊγάνιον (ρωσ. *Ταγκανρὸγκ*) *[Γεωγρ.]*. Ρωσικὴ πόλις, κειμένη εἰς τὸν μυχὸν τῆς 'Αζοφικῆς θαλάσσης καὶ εἰς ἀπόστασιν 30 χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δὸν (Τανάϊδος), ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κούρσκ - 'Αζώφ - Χάρκοβ. Ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι ὁ σπουδαιότερος τῆς μεσημβρινῆς Ρωσίας μετὰ τὸν τῆς Ὀδησσοῦ, ἐξυπηρετῶν τὴν ἐξαγωγὴν σίτου εἰς τὴν Μεσόγειον. Πρὸ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως τὰ καταπλέοντα εἰς αὐτὸν σκάφη ἀνήρχοντο εἰς 650 περίπου ἐτησίως, τόννων 1.200 000, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν τρίτην θέσιν εἶχον τὰ φέροντα ἑλληνικὴν σημαίαν. Ἡ πόλις ἐθεμελιώθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου τῷ 1699, ὀνομασθεῖσα κατ' ἀρχὰς *'Αγία Τριάς*, μετά τινα δ' ἔτη παρεχωρήθη εἰς τὴν Τουρκίαν, συνεπείᾳ τῆς μετ' αὐτῆς συνθήκης τοῦ Προύθου (1711). Καταληφθεῖσα καὶ πάλιν ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' ὑπὸ τῶν Ρώσων, τῷ 1768, ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ νέου σχεδίου μὲ εὐρυτάτας ὁδούς, πλατείας καὶ δημοσίους κήπους. Τὸ Ταϊγάνιον ὡς ἐκ τοῦ εὐκραοῦς κλίματος καὶ τῆς γεωγραφικῆς του θέσεως ταχέως ηὐξήθη εἰς πληθυσμόν, ἀριθμεῖ δὲ σήμερον 95,000 κατοίκων. Εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων πόλεων τῆς Ρωσίας, ἔχουσα διάφορα μουσεῖα, ἐν οἷς ἱστορικόν, τοῦ Τσέχωφ, γεννηθέντος αὐτόθι, καὶ διεθνὲς ἰνστιτοῦτον πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἐργασίας, ἐργατικὸν πανεπιστήμιον, ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἀσύρματον τηλέγραφον, φθισιατρεῖον κτλ.

Ἐκ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῆς πόλεως ταύτης ὑπῆρξαν οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ἔδωκαν μεγάλην ὤθησιν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ συνεστήθη μεγάλη ἑλληνικὴ παροικία (βλ. λ. *Ρωσία*, τ. ΚΑ', σ. 382 β). Θ. Β.

Ταϊγανίου *κόλπος [Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *'Αζοφική*. Σ. Ε. Λ.

Τάϊ - Γιουὰν (Tai-yuen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας, πρωτεύουσα τῆς γενικῆς διοικήσεως Σανσί, κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πεκίνου - Χάνκαου. Περιβάλλεται ὑπὸ τειχῶν μήκους 13 χλμ., ἔχει 400 περίπου ναοὺς καὶ εἶναι κέντρον περιφερείας πλουσίας εἰς κοιτάσματα γαιανθράκων καὶ σιδηρομεταλλευμάτος. Κάτ. 25.000. Χ. Δ.

τάϊγκα (ἡ) *[Φυτογεωγρ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ ὑπαρκτικὴ συνεχὴς δασικὴ ζώνη κωνοφόρων, ἡ ἐκτεινομένη κατὰ τὰ βόρεια ἄκρα τῆς Εὐρώπης, 'Ασίας καὶ 'Αμερικῆς, καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς Φινοσκανδίας μέχρι τῆς ἀνατολικῆς Σιβηρίας. Κεῖται πρὸς Ν τῆς *τούνδρας*. Εἶναι ὁ εὐρύτερος τόπος ὁμοιογενοῦς φυσικῆς βλαστήσεως ἐν τῇ ὑφηλίῳ, ἐν ᾧ ἀπαντῶν κυρίως κωνοφόρα (πεύκη, λάριξ ἡ σιβηρική, ἐλάτη κτλ.) καὶ ἐλάχιστα πλατύφυλλα. Ἠρευνήθη ὑπὸ τῶν Κρύλωφ (1898), Καγιάντερ (1901), Ποντιπέρα (1925) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Τάϊγκα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν Δυτικῇ Σιβηρίᾳ. Κάτ. (1926) 10.929. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου, εἰς ἀπόστασιν 90 χλμ. ἀπὸ τοῦ Τόμσκ καὶ εἶναι κέντρον γαιανθρακοφόρου περιοχῆς. Π. Ν. Π.

Τάϊς *[Γεωγρ.]*· βλ. *Τάϊς*.

ταΐζω· ἀντὶ *ταγίζω* (βλ. λ.).

Ταίιλορ (Taylor), βλ. λ. *Ταίυλορ*.

Ταίιμπλ *κόλπος* (Table bay) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Νοτίου 'Αφρικῆς (βλ. λ. *Τραπέζης κόλπος*).

— **Τάιμπλ** *ὄρος* (Table Mountain) *[Γεωγρ.]*, Ὄρος τῆς Νοτίου 'Αφρικῆς (βλ. λ. *Τραπέζης ὄρος*).

Digitized by Google

Ταΐτ (Tait), ***Πέτρος - Γουώθρη.*** Σκῶτος μαθηματικὸς (1831—1901). Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν Μπέλφαστ καὶ ἀπὸ τοῦ 1860 τῆς φυσικῆς ἐν Ἐδιμβούργω, ἔγραψε: «Μελέται περί τινων προσφάτων προόδων ἐν τῇ φυσικῇ» (1876), «Στοιχειώδης πραγματεία περὶ τετραδικῶν ἀριθμῶν» (1867), «Ἰδιότητες τῆς ὕλης» (1885), «Δυναμική» (1895), «Ἐπιστημονικοὶ χάρται» (1898 καὶ 1900). Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Στούαρτ ἐξέδωκε: «Τὸ ἀόρατον σύμπαν» καὶ «Παράδοξος φιλοσοφία», μετὰ δὲ τοῦ λόρδου Κέλβιν τό: «Πραγματεία περὶ φυσικῆς φιλοσοφίας». θ. κ.

Ταΐτ-Λῶζον (Tait-Lawson). Ἄγγλος χειρουργὸς (βλ. λ. *Λῶζον-Ταΐτ*).

Ταΐτ Μακένζη (Tait Mackenzie). Καναδὸς ἰατρὸς καὶ γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1867. Καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πενσυλβανίας, ἐπεδόθη συγχρόνως εἰς τὴν γλυπτικὴν καὶ ἐποίησεν ἐξαίρετα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων ἄριστα εἶναι: «Ὁ ἀεροπόρος» καὶ τὸ μνημεῖον εἰς μνήμην τῶν νεκρῶν τῆς κομιτείας τοῦ Καΐμπριτζ. θ. κ.

«Ταΐκόκι». Ἰαπωνικὴ συγγραφή, ἀνήκουσα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν λεγομένων «Ζιτσουρόκου-Μόνο» (=ἀληθεῖς διηγήσεις). Εἶναι βιογραφία τοῦ πολεμιστοῦ Τάϊκο, γραφεῖσα τῷ 1625 εἰς 18 βιβλία καὶ ἀποτελοῦσα ἐξαίρετον ἱστορικὴν πηγήν. π. ν. π.

Ταΐκούν, ἢ ***Σογκοὺν*** (Taikun ἢ Shogun). Τίτλος ἐν Ἰαπωνίᾳ, ἀρχικῶς σημαίνων τὸν ἀρχιστράτηγον, βραδύτερον δὲ ἀπονεμόμενος εἰς τοὺς ἀξιωματούχους τοὺς συνασκοῦντας μετὰ τοῦ μικάδου τὴν κρατικὴν κυριαρχίαν. Ἐγένετο κληρονομικὸς ἀπὸ τοῦ 1186, διὰ διατάγματος τοῦ αὐτοκράτορος Γιοριτόμο. Τῷ 1868 κατηργήθη καὶ ἡ ἐξουσία καὶ ὁ τίτλος. θ. κ.

Τάϊ-Κὺν (Tai-Kyn) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἐν Τσόζεν (Κορέας), πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Τσεΐσο. Κεῖται 30 χλμ. ΝΑ. τῆς Σεούλ, μεθ᾽ ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς, καὶ εἶναι κέντρον ἐμπορίου ὀπωρῶν, καπνοῦ καὶ σιτηρῶν. Κάτ. 30.000. χ. Δ

Τάϊλε (Theile), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς μουσουργὸς (1646—1724). Συμπληρώσας τὰς σπουδάς του ὑπὸ τὸν διάσημον Σύτς, ἐγκατεστάθη ἐν Στεττίνῳ ἐπί τινα χρόνον καὶ κατόπιν ἐν Ἀμβούργῳ, ὅπου ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ μελοδράματος, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἔγραψε πλεῖστα σκηνικὰ ἔργα εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν. Ὁ Τάϊλε ἦτο δεινότατος θεωρητικὸς τῆς ἀντιστίξεως, ὡς ἀποδεικνύουσιν οὐχὶ μόνον αἱ συνθέσεις του, ἀλλὰ καὶ τὰ 5 αὐτοῦ θεωρητικὰ βιβλία. Τὰ δὲ κυριώτερα ἔργα του εἶναι: 20 λειτουργίαι κατὰ τὸ ὕφος Παλεστρίνα, πολλὰ τεμάχια ἐνοργάνου μουσικῆς, ἓν γερμανικὸν «Πάθος», τὸ ὀρατόριον τῶν «Χριστουγέννων» κ. ἄ. γ. σ.

Ταῖλμαν (Taelmann), ***Ἐρνέστος.*** Γερμανὸς πολιτικός, κοινοβουλευτικὸς ἀρχηγὸς τῶν Γερμανῶν κομμουνιστῶν, γεννηθεὶς τῷ 1886 ἐν Ἀμβούργῳ. Ναυτικὸς τὸ ἐπάγγελμα, ἤρχισε πολιτευόμενος τῷ 1903, ὡς μέλος τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. Τῷ 1919 προσεχώρησεν εἰς τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα τῆς Γερμανίας, οὗτινος ἀνεδείχθη βουλευτὴς καὶ ἀρχηγὸς ἐν τῷ Ράϊχσταγ. Κατὰ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1925 καὶ τοῦ 1932 ἐξετέθη ὡς ὑποψήφιος τῶν κομμουνιστῶν, ἀντίπαλος τοῦ ἐκλεγέντος στρατάρχου Χίντεμπουργκ. Μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 5 Μαρτίου 1933 καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἐθνικοσοσιαλιστῶν συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη. θ. κ.

Ταῖλτς (Toelz, συνηθέστερον Bad Toelz) *[Γεωγρ.]*. Ἰαματικὴ λουτρόπολις καὶ κέντρον χειμερινοῦ ἀθλητισμοῦ ἐν Ἄνω Βαυαρίᾳ, κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ ποταμοῦ Ἴζαρ ἐκ τῶν Ἄλπεων, εἰς ὕψος 670 μ. Κάτ. 6.200. Ἡ παλαιὰ πόλις, μετὰ οἰκοδομῶν κεκοσμημένων διὰ τοιχογραφιῶν ἐκ τῶν εἰκόνων τῆς Βίβλου, κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς δὲ αἱ διὰ νοσήματα γυναικῶν, χοιραδώσεις καὶ ἀρτηριοσκλήρυνσιν ἰαματικαὶ πηγαὶ μετὰ τῶν λουτήρων καὶ ξενώνων. Κατ᾽ ἔτος ἐπισκέπτονται τὴν πόλιν 10 000 ἀσθενεῖς. θ. κ.

Ταϊμόρο (Taimoro). Φυλὴ μαλγασικὴ τῆς Μαδαγασκάρης, κατοικοῦσα εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν παραλίαν τῆς νήσου. θ. χ. σ.

Τάϊ-μπὰτ *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]*· βλ. λ. *Θιβέτ*.

«Τάϊμς» («The Times», ἤτοι «Οἱ Καιροί»). Μεγάλη ἀγγλικὴ καθημερινὴ ἐφημερίς, ἐκδιδομένη ἐν Λονδίνῳ ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1785. Ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου *Οὐῶλτερ* (βλ. λ.) ὑπὸ τὸ ὄνομα «Νταίηλυ Οὐνιβέρσαλ Ρετζίστερ» (=«Ἡμερησία Παγκόσμιος Ἐπιθεώρησις»), ὅπερ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1788 μετεβλήθη εἰς «Τάϊμς». Ὁ Οὐῶλτερ εἶχε γνωρίσει τῷ 1782 τὸν τυπογράφον Ἑρρῖκον Τζόνσον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐφεύρει νέον σύστημα τυπογραφίας, ὀνομασθὲν «λογοτυπία». Ὁ Οὐῶλτερ ἠγόρασεν ἀπὸ τὸν Τζῶνσον τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην καὶ προσεπάθησε νὰ τὴν τελειοποιήσῃ. Ἡ ἐφεύρεσις συνίστατο εἰς τὴν χρησιμοποίησιν εἰς τὴν τυπογραφίαν, ἀντὶ μεμονωμένων στοιχείων τοῦ ἀλφαβήτου, συνδυασμῶν γραμμάτων πλειόνων τοῦ ἑνὸς ἢ καὶ λέξεων ἢ τμημάτων λέξεων, ἰδίως ῥιζῶν ἢ ἀρχικῶν συνθέτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν χυθῆ εἰς ἑνιαῖον στοιχεῖον, χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τοῦ ἐργάτου διὰ μιᾶς μόνης κινήσεως τῆς χειρός. Πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐφευρέσεώς του ὁ Οὐῶλτερ ἵδρυσεν ἐκδοτικὴν ἐπιχείρησιν, ἥτις ὅμως ἀπέτυχε. Τότε ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐφεύρεσίν του εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐξέδωκε τὴν ἐφημερίδα «Νταίηλυ Οὐνιβέρσαλ Ρετζίτσερ». Κατ᾽ ἀρχὰς ἡ ἐφημερὶς αὕτη τοῦ Οὐῶλτερ, τόσον ὑπὸ τὸ πρῶτόν της ὄνομα, ὅσον καὶ ὑπὸ τὸ δεύτερον καὶ ὁριστικὸν τοιοῦτον τῶν «Τάϊμς», δὲν εἶχε μεγάλην κυκλοφορίαν, διεκρίνετο ὅμως διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ φρονήματος καὶ διὰ τὴν ζωηρότητα τῆς κριτικῆς της, ἕνεκα τῆς ὁποίας ὁ Οὐῶλτερ πολλάκις ἐφυλακίσθη διὰ λιβέλλους, οὓς ἔγραψεν ἐναντίον τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, τοῦ δουκὸς τῆς Ὑόρκης, τοῦ λόρδου Κοῦπερ καὶ ἄλλων. Ἡ ἰδιοκτησία καὶ ἡ διεύθυνσις τῶν «Τάϊμς» περιῆλθε κατόπιν εἰς τὸν υἱόν του, καλούμενον ἐπίσης *Ἰωάννην Οὐῶλτερ*, καὶ κατόπιν εἰς τὸν ὁμώνυμον υἱὸν τούτου. Πρὸς διάκρισιν ἀπ᾽ ἀλλήλων, οἱ τρεῖς οὗτοι Οὐῶλτερ ἀναφέρονται μὲ τὰ ἐπίθετα πρῶτος, δεύτερος καὶ τρίτος. Ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου Οὐῶλτερ τοῦ δευτέρου οἱ «Τάϊμς» ἀνεπτύχθησαν μεγάλως καὶ κατέστησαν ἡ μεγαλυτέρα ἀγγλικὴ ἐφημερίς, τῆς ὁποίας τὸ κῦρος ἀπέβη παγκόσμιον. Τὴν ἀνάπτυξίν της ταύτην ὀφείλει εἰς τὴν θαυμασίαν ὀργάνωσιν τοῦ συστήματος πληροφοριῶν, τόσον ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὅσον καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὑπῆρξε δὲ ὁ πρῶτος Ἄγγλος δημοσιογράφος, ὁ ὁποῖος ἐπέδειξε πλήρη ἀνεξαρτησίαν εἰς τὸ πληροφοριακὸν μέρος τῆς ἐφημερίδος του, καθότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ ἐνημερότης τοῦ τύπου, ἰδίως εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα, ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν παροχὴν πληροφοριῶν ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε κυβερνήσεων. Κατανοήσας τὴν μεγίστην σημασίαν διὰ τοὺς ἀναγνώστας νὰ μανθάνουν τὰς εἰδήσεις ὅπως πράγματι ἔχουν καὶ οὐχὶ ὅπως πολλάκις ἔχουν συμφέρουν νὰ τὰς παρουσιάζουν αἱ ἑκάστοτε κυβερνήσεις, καὶ μάλιστα νὰ τὰς μανθάνουν ταχέως, ὠργάνωσεν εὐρύτατον καὶ πλῆρες σύστημα πληροφοριῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς τὰς κυριωτέρας πρωτευούσας τοῦ κόσμου ἰδιαιτέρων ἀνταποκριτῶν, οὓς ἐξέλεξε μεταξὺ τῶν ἐχόντων τὴν μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν δημοσιογράφων καὶ πολιτικῶν καὶ εἰς τοὺς ὁποίους παρέσχεν ἄφθονα τὰ μέσα τῆς προμηθείας καὶ τῆς διαβιβάσεως τῶν πληροφοριῶν των. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου εἶχε κατορθώσει νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας του μεγάλα διεθνῆ γεγονότα πρὶν ἢ ταῦτα γίνουν γνωστὰ εἰς τὴν κυβέρνησιν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡ νίκη τοῦ Βατερλώ. Ἡ κυκλοφορία οὕτω τῆς ἐφημερίδος ἔφθασε τῷ 1851 εἰς 50.000 φύλλα. Ὁ Οὐῶλτερ ὁ δεύτερος ἐνεκαινίασεν ἀπὸ τοῦ 1810 τὸ σύστημα τῆς προσλήψεως ἰδιαιτέρων διευθυντῶν, κρατήσας δι᾽ ἑαυτὸν τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ πρῶτος τῶν διευθυντῶν τούτων ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Στόνταρτ, ὁ κατόπιν διοικητὴς τῆς Μάλτας. Τοῦτον διεδέχθη τῷ 1816 ὁ Θωμᾶς Μπάρνες, ὃν κατὰ τὴν ἀσθένειάν του ἀντικατέστησεν ὁ λοχαγὸς Ἐδουάρδος Στέρλινγκ, τοῦ ὁποίου ἡ σθεναρὰ ἀρθρογραφία ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐπικράτησιν παρὰ τῷ ἀγγλικῷ λαῷ ὡς παρωνυμίου τῶν «Τάϊμς» τοῦ τίτλου «Ὁ Ἐρίγδουπος» («the Thunderer»), ἀποδιδομένου εἰς τὸν Καρλάϋλ. Τῷ 1841, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μπάρνες, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν «Τάϊμς» ὁ νεαρὸς τότε Ἰωάννης Θαδδαῖος Ντελάϊν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ηὔξησεν ἔτι πλέον τὸ κῦρος τῆς ἐφημερίδος. Τοῦτον τῷ 1877 διεδέχθη ὁ Θωμᾶς Τσένερυ, ὃν ἀποθανόντα τῷ 1884 ἀντικατέστησεν ὁ Γεώργιος κόμις Μπάκλ. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τούτου, τῷ 1912, ἡ διεύθυνσις τῶν «Τάϊμς» ἀνετέθη εἰς τὸν Τζόφφρεϋ Ντῶσον. Οὗτος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, λόγῳ διαφωνίας πρὸς τὸν λόρδον Νόρθκλιφ, ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Οὐΐκκαμ Στήντ. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ λόρδου Νόρθκλιφ ἡ διεύθυνσις τῆς συντάξεως τῶν «Τάϊμς» περιῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὸν Τζόφφρεϋ Ντῶσον. Πρὸς κατανόησιν τῆς ὀργανώσεως ἥτις διέπει τὴν σύνταξιν τῆς ἐφημερίδος εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι πᾶν κείμενον δημοσιευομένου χειρογράφου, μέχρις ὅτου φθάσῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην διέρχεται ἀπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν χειρῶν καὶ τῶν ὀμμάτων εἴκοσι τοὐλάχιστον προσώπων. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸν Ἰωάννην Οὐῶλτερ τὸν δεύτερον, ἀποθανόντα τῷ 1847, διεδέχθη εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν «Τάϊμς» ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης Οὐῶλτερ ὁ τρίτος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐφημερὶς ἐξειλίχθη ἔτι πλέον καὶ κατέστη σημαντικωτάτη δύναμις καὶ τὸ ἰσχυρότερον δημοσιογραφικὸν ὄργανον ὄχι μόνον ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ἅπαντα τὸν κόσμον. Οὗτος εἰσήγαγε πλείστας βελτιώσεις, ἰδίως εἰς τὰς μηχανικὰς ἐγκαταστάσεις τῆς ἐφημερίδος, εἰς αὐτὸν δὲ ὀφείλεται καὶ ἡ παρατηρηθεῖσα ἔκτοτε πρόοδος τῶν πιεστηρίων δι᾽ ἐφημερίδας καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν πρώτων κυλινδρικῶν καὶ πολυκυλινδρικῶν πιεστηρίων, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν κατόπιν ὡς βάσις τῶν σημερινῶν ταχυπιεστηρίων. Τὸν Ἰωάννην Οὐῶλτερ τὸν τρίτον, ἀποθανόντα τῷ 1894, διεδέχθη ὁ υἱός του Ἀρθοῦρος Οὐῶλτερ, ὁ ὁποῖος παρέμεινεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ τῶν «Τάϊμς» μέχρι τοῦ 1908, ὁπότε μετέτρεψε τὸν ὀργανισμὸν τοῦτον εἰς ἑταιρείαν, τῆς ὁποίας ἡ πλειοψηφία τῶν μετοχῶν περιῆλθεν εἰς τὸν λόρδον Νόρθκλιφ. Τὸν Ἀρθοῦρον Οὐῶλτερ, παραμείναντα ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διευθύνσεως τῆς ἐφημερίδος, διεδέχθη, ἀποθανόντα τῷ 1910, ὁ υἱός του Ἰωάννης Φραῖζερ Οὐῶλτερ, ὁ ὁποῖος παρέμεινεν ἐν τῇ διευθύνσει ἀπὸ τοῦ 1910 μέχρι τοῦ 1923. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ λόρδου Νόρθκλιφ, ἡ πλειοψηφία τῶν μετοχῶν τῶν «Τάϊμς» μετεβιβάσθη εἰς τὸν Ἰάκωβον Ἄστορ, ὅστις ἔκτοτε ἔχει τὴν κυρίαρχον γνώμην ἐν τῷ δημοσιογραφικῷ ὀργανισμῷ καὶ τῇ ἑταιρείᾳ. Κατὰ τὴν μεταβίβασιν τῶν μετοχῶν τοῦ λόρδου Νόρθκλιφ εἰς τὸν Ἰάκωβον Ἄστορ συνήφθησαν εἰδικαὶ συμφωνίαι διὰ τὴν κυριότητα τῶν μετοχῶν, αἵτινες δὲν ἐπιτρέπουν τὴν πώλησιν αὐτῶν εἰς ἄλλο πρόσωπον ἐκτὸς τοῦ Ἰακώβου Ἄστορ ἢ τοῦ Ἰωάννου Φραῖζερ Οὐῶλτερ ἢ τῶν κληρονόμων των, εἰμὴ μόνον κατόπιν συγκαταθέσεως ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἀπὸ τὸν ἑκάστοτε ἀνώτατον δικαστὴν ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸν ἑκάστοτε διευθυντὴν τοῦ κολλεγίου τῶν «Ὢλ Σάουλς», τὸν ἑκάστοτε πρόεδρον τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας, τὸν ἑκάστοτε πρόεδρον τοῦ Λογιστικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τὸν διοικητὴν τῆς Τραπέζης τῆς Ἀγγλίας, πρὸς ἀποσόβησιν παρεκκλίσεως ἀπὸ τὰς παραδόσεις τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἀπροσωποληψίας διὰ τῆς εἰς ἁπλοῦν ἐπιχειρηματίαν μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος τῆς ἐφημερίδος, ἥτις θεωρεῖται ὡς ἀποτελοῦσα «ἐθνικὸν θεσμόν».

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ′ αἰῶνος ἡ κυκλοφορία τῆς ἐφημερίδος ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἰσχυροῦ συναγωνισμοῦ τῶν λαϊκῶν ἐφημερίδων, αἵτινες διὰ διαφόρων μεθόδων καὶ τῆς ὑποβιβάσεως τῆς τιμῆς κατώρθωσαν ν᾽ ἀποσπάσουν ἀπὸ τοὺς «Τάϊμς» τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἰς τὴν διάδοσιν παρὰ τῷ κοινῷ. Ἡ ἀπώλεια δὲ αὕτη μεγάλου μέρους τῆς κυκλοφορίας της ἐπέφερε τεραστίας ζημίας εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἰδιοκτήτης αὐτῆς ἠναγκάσθη τῷ 1908 νὰ παραχωρήσῃ τὴν πλειοψηφίαν τῶν μετοχῶν εἰς τὸν λόρδον Νόρθκλιφ. Ὁ λόρδος Νόρθκλιφ προέβη εἰς ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἐφημερίδος, εἰς ἐλάττωσιν τῆς τιμῆς αὐτῆς καὶ εἰς νεωτερισμούς τινας, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐπῆλθεν αὔξησις τῆς κυκλοφορίας, χωρὶς ὅμως αὕτη νὰ φθάσῃ πλέον εἰς τὴν πρώτην γραμμήν.

Οἱ «Τάϊμς» κατ᾽ ἀρχὴν εἶναι συντηρητικῶν ἀρχῶν, διατηροῦν ὅμως πλήρη τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν εἶναι κεκηρυγμένοι ὑπὲρ τοῦ στενοῦ συνδέσμου τῶν τμημάτων τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας πρὸς τὴν μητρόπολιν. Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῶν «Τάϊμς» εἶναι ἡ συστηματικωτάτη ὀργάνωσις τῆς συντάξεως αὐτῶν, διὰ τῆς κατανομῆς αὐτῆς εἰς εἰδικὰ τμήματα, συντασσόμενα καὶ διευθυνόμενα ἀπὸ εἰδικοὺς ἀποδεδειγμένης ἀξίας καὶ φήμης. Εἶναι ἡ μόνη ἐφημερὶς τῆς ὁποίας τὰ πρακτικὰ τῶν δικῶν ἀναγνωρίζονται ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν δικαστηρίων ὡς αὐθεντικά, συντασσόμενα ἀπὸ διακεκριμένους νομομαθεῖς ρεπόρτερ. Ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα ἀποδίδει εἰς τὰς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ πληροφορίας, αἵτινες ἀναγνωρίζονται γενικῶς ὡς αἱ μᾶλλον αὐθεντικαί, παρεχόμεναι εἰς αὐτὴν ὑπὸ μεγάλου ἐπιτελείου ἀνταποκριτῶν εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τοῦ κόσμου, ὁ περιφημότερος τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ὁ Μπλόβιτς, ὁ ὁποῖος, πλὴν ἄλλων ἐπιτυχιῶν του, κατώρθωσε νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὴν ἐφημερίδα του καὶ νὰ δημοσιεύσῃ ὁλόκληρον τὸ αὐθεντικὸν κείμενον τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου τῷ 1878 κατὰ τὴν ἡμέραν καθ᾽ ἣν εἶχεν ὑπογραφῆ αὕτη. Ἡ ἀλληλογραφία τῶν «Τάϊμς» εἶναι ἐπίσης ἓν τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τῆς ἐφημερίδος, ἀναγινωσκομένη μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἀναφερομένη εἰς ποικιλώτατα θέματα.

Οἱ «Τάμϊς», ἐκδοθέντες κατ᾽ ἀρχὰς τετρασέλιδοι ἐκδίδονται ἤδη εἰς 24 32 σελίδας, πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τῶν καθημερινῶν πληροφοριῶν των ἐκδίδουν ἀνεξάρτητα εἰδικὰ ἑβδομαδιαῖα παραρτήματα: Φιλολογικόν, ἐκπαιδευτικόν, ἐμπορικόν, δικαστικὸν καὶ μηχανικόν, ἑβδομαδιαῖον παράρτημα περιλαμβάνον τὰς κυριωτέρας εἰδήσεις καὶ ἄρθρα τῆς ἐφημερίδος καὶ τριμηνιαῖον «Ἴντεξ» ὅλων τῶν γεγονότων τῆς ἡμέρας, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐφημερίδα. Κατὰ περιόδους ἐκδίδει ἔκτακτα παραρτήματα ἐπὶ μεγάλων ἐνδιαφερόντων ζητημάτων, ὡς εἶναι τὸ περὶ Ν. Ἀμερικῆς (28 Δεκεμβρίου 1909), τὸ περὶ Ἰαπωνίας (19 Ἰουλίου 1910), τὸ περὶ Ρωσίας (15 Δεκεμβρίου 1911), τὸ περὶ ἀμερικανικῶν σιδηροδρόμων (28 Ἰουνίου 1912) κ. ἄ. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐκδόσεων τούτων παρέχονται εἰς τοὺς ἀναγνώστας δωρεὰν ἢ διὰ μικρᾶς αὐξήσεως τῆς συνδρομῆς. Ὁ δημοσιογραφικὸς ὀργανισμὸς τῶν «Τάϊμς» προβαίνει ἐπίσης καὶ εἰς διαφόρους ἐκδόσεις, ὡς εἶναι ἡ τοῦ «Ἄτλαντος τῶν Τάϊμς», ἑνὸς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τοῦ εἴδους του, ἡ ἐνάτη ἔκδοσις τῆς «Βρεττανικῆς Ἐγ-

Digitized by Google

κυκλοπαιδείας» καὶ ἡ πώλησις αὐτῆς εἰς μικρὰς μηνιαίας δόσεις, ἡ ἔκδοσις τοῦ «Λεξικοῦ τῆς ἑκατονταετηρίδος», ἡ ἀνατύπωσις τῶν φύλλων τῶν 50 πρώτων ἐτῶν τοῦ σατιρικοῦ περιοδικοῦ «Πώντς», οἱ 11 νέοι συμπληρωματικοὶ τόμοι τῆς ἐνάτης ἐκδόσεως τῆς «Βρεττανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας», ἡ «Ἱστορία τοῦ νοτιαφρικανικοῦ πολέμου τοῦ 1899—1902» καὶ ἄλλων. Οἱ εἰς τοὺς «Τάϊμς» ἐργαζόμενοι ἐργάται ὑπερβαίνουν τοὺς 500. Μ. Δ. Β.

«Τάϊμς τῆς Νέας Ὑόρκης» (The Times of New York). Μεγάλη ἐφημερὶς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐκδιδομένη ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ. Ἱδρύθη τὴν 18 Σεπτεμβρίου 1851 ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου Ραίυμοντ καὶ ἔσχε κατ' ἀρχὰς μεγάλην κυκλοφορίαν. Βραδύτερον ἐξέδωσε καὶ ἑβδομαδιαῖον φιλολογικὸν παράρτημα. Ὁ συναγωνισμὸς ὅμως ἄλλων μεγάλων ἐφημερίδων περιώρισε μεγάλως τὴν κυκλοφορίαν της, ἀλλὰ τῷ 1896 ἠγόρασεν αὐτὴν ὁ Ἀδόλφος Ὂξ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπανέλαβε τὴν προτέραν της ἀκμὴν καὶ ἀνεπτύχθη ἔτι περισσότερον βλ καὶ λ. *Ὂξ*, Ἀδόλφος). Μ. Δ. Β

«Τάϊμς τῶν Ἀθηνῶν» (The Athens Times). Ἀγγλόφωνος ἑβδομαδιαία ἐφημερίς, ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις. Ἱδρύθη τῷ 1929 ὑπὸ τοῦ Χάουορθ Γούντλεϋ. Μ. Δ. Β.

Τάϊμυρ (Taimyr) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ἐσχάτη πρὸς Β. χερσόνησος τῆς Ἀσίας ἐν Σιβηρίᾳ, κειμένη μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ἰενισέϊ καὶ τοῦ κόλπου Κατάνγκα, ἀπολήγουσα δὲ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Τσελυούσκιν. Χ. Δ.

Ταὶν (Taine), ***Ἱππόλυτος-Ἀδόλφος.*** Πεφημισμένος Γάλλος φιλόσοφος καὶ κριτικός, γεννηθεὶς ἐν Βουζιὲ τῶν Ἀρδεννῶν τῷ 1828, ἀποθανὼν δὲ ἐν Παρισίοις τῷ 1893.

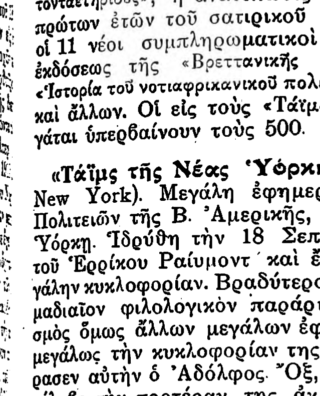

Ἱππόλυτος Ταίν.

Υἱὸς ἐπαρχιώτου δικογράφου, ἀπομείνας ὀρφανὸς πατρὸς ἐν ἡλικίᾳ δώδεκα ἐτῶν, ἐσπούδασε τὸ πρῶτον ἐν Ρετέλ, μετὰ ταῦτα δὲ ἐν Παρισίοις, ἐν τῷ κολλεγίῳ τῶν Βουρβώνων, εἶτα δὲ ἐν τῇ École Normale (1848), ἔνθα συνεφοίτησεν, ἐπὶ διάστημά τι, μετὰ τοῦ Ἀμποὺ καὶ τοῦ Σαρσέ, θεωρούμενος παρὰ τῶν διδασκάλων του, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν συμμαθητῶν του, ὡς ἐξαιρετικὴ προσωπικότης. Ἀπορριφθεὶς ὅμως τῆς ὑφηγεσίας (1851), περιωρίσθη εἰς τὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Νεβὲρ παράδοσιν μαθημάτων τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ μετὰ τὸ πραξικόπημα Ναπολέοντος τοῦ Γ' κατέλιπε τὴν ἕδραν του καὶ ἐπεδόθη εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας. Διδάξας ὀλίγον μετὰ ταῦτα τὴν ρητορικὴν ἐν Πουατιέ, βραδύτερον δὲ ἐν Μπεζανσόν, παρῃτήθη και τῆς νέας ταύτης θέσεως, ἐπιτυχὼν τέλος τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος διὰ τῆς μελέτης του περὶ τοῦ Λὰ Φονταὶν (1853). Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς τοῦ Ταίν, ἐστερημένη ἐξωτερικῶν ἀξιοσημειώτων γεγονότων, δὲν ἀποτελεῖ ἢ ἱστορίαν τῆς ἠθικῆς ἐξελέξεως αὐτοῦ, τῆς πνευματικῆς διαμορφώσεως καὶ τῆς ἐν γένει φιλοσοφικῆς καὶ ἀνωτέρας κριτικῆς δημιουργίας, πλὴν ἀλλεπαλλήλων ταξιδίων, κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὰ Πυρηναῖα (1854), ἐπανειλημμένως εἰς Ἀγγλίαν (1858 καὶ μετὰ ταῦτα), εἰς Ἰταλίαν (1864), ἀκολούθως εἰς τὰς Κάτω Χώρας, τελευταῖον δὲ εἰς Γερμανίαν (1870) Διορισθεὶς ἐπιπροσθέτως μέλος τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γερμανικῆς γλώσσης παρὰ τῇ ἐν Σαὶν-Σὺρ περιωνύμῳ στρατιωτικῇ σχολῇ (1863), ἔλαβε τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως περιοδεύσῃ ἐν ἀνέσει τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Γαλλίας. Ὀνομασθεὶς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης καὶ τῆς αἰσθητικῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν (1864), ὑπῆρξεν εἷς τῶν τακτικῶν συνδαιτυμόνων τῶν περιφήμων δείπνων τοῦ Μανώ. τῶν ὁποίων μετεῖχον οἱ ἐκλεκτότεροι τῶν τότε Γάλλων διανοουμένων, ἐν οἷς ὁ Ρενάν, ὁ Μπερτελό, ὁ Σαίντ-Μπέβ, ὁ Φλωμπὲρ καὶ οἱ Γκονκούρ. Συζευχθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ Γάλλου ἀρχιτέκτονος Ντενυὲλ (1868), μετέβη δι' ὀλίγον εἰς Λονδῖνον, τὴν ἐποχὴν τῆς γαλλικῆς Κομμούνας, δοὺς ἅμα ἐν Ὀξφόρδῃ ἓξ μαθήματα ἐπὶ τῆς γαλλικῆς λογετεχνίας. Ἐκλεγεὶς τῷ 1878 μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἐπισήμως ἐγένετο δεκτὸς ἐν ταύτῃ μετὰ διετίαν (1880) Ἀποθανὼν ἐν πλήρει φήμῃ καὶ ἀκμῇ, δεκατρία ἔτη μετὰ ταῦτα, ἔτυχε κηδείας ἐξαιρέτου, τελεσθείσης ὅμως, κατ' ἐξαίρεσιν, κατὰ τὸν τρόπον τῶν διαμαρτυρομένων, συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν του. Πανθωμολογημένη ὑπῆρξεν ἡ εὐθύτης καὶ ἀξιοπρέπεια αἱ χαρακτηρίζουσαι αὐτὸν καθ' ἅπαντα τὸν βίον.

Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: 1) «Δοκίμιον ἐπὶ τῶν μύθων τοῦ Λὰ Φονταὶν» («Essai sur les Fables de La Fontaine», 1853), ἐναίσιμος διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ, ἐκδοθεῖσα μετὰ ταῦτα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Λὰ Φονταὶν καὶ οἱ μῦθοί του» («La Fontaine et ses Fables», 1861) καὶ ὑπὸ νέαν ἐντελῶς μορφήν. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἀναλύει τὸν Λὰ Φονταὶν ὡς τύπον μᾶλλον ἀντιπροσωπευτικὸν τῆς χώρας αὐτοῦ καὶ τῆς φυλῆς, ἢ ὡς ἄτομον, αὐτὸ καθ' ἑαυτό, προσπαθῶν διὰ τῆς σταθερᾶς ἐρεύνης τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διεμορφώθη, καὶ τῶν ἰδιαιτέρων ἐπιδράσεων τοῦ φυσικοῦ ἐν γένει περιβάλλοντος νὰ ἑρμηνεύσῃ καὶ νὰ καθορίσῃ τὴν ποιητικήν του ἱκανότητα, συσχετίζων ταύτην πρὸς ἐκείνας, καὶ καταλήγει διὰ τῆς γενικωτέρας μελέτης εὐρυτέρων προβλημάτων οἷον τοῦ πῶς οἱ ποιηταὶ γεννῶνται καὶ εἰς τὶ συνίσταται ἡ ποίησις. 2) «Ταξίδιον εἰς τὰ Λουτρὰ τῶν Πυρηναίων» («Voyage aux Eaux des Pyrénées», 1855), ἐκδοθὲν κατόπιν ὑπὸ τίτλον «Ταξίδιον εἰς Πυρηναῖα» («Voyage aux Pyrénées», 1858) ἐν τῷ ὁποίῳ προσπαθεῖ νὰ διακρίνῃ ἐπὶ τῶν κατοίκων καὶ τῶν ζῴων τῶν γαλλοϊσπανικῶν αὐτῶν ὀρέων τὴν σφραγίδα τῶν ἀμέσων ἐπιδράσεων τῶν διαφόρων ὅρων τῆς ὑπάρξεως, ὡς τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος αὐτῶν 3) «Δοκίμιον ἐπὶ τοῦ Τίτου Λιβίου» («Essai sur Tite-Live», 1854), ἔργον, ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα, βραβευθὲν παρὰ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἐν ᾧ διερωτᾶται ὡς ἑξῆς: «Αἱ ἀνθρώπινοι, ἐν γένει, ἱκανότητες, ὡς τὰ ἀλληλένδετα ὄργανα τῶν φυτῶν, ἐξαρτῶνται αἱ μὲν ἀπὸ τὰς δέ, διεπόμεναι, ἐν πάσῃ λειτουργίᾳ των, ὑπὸ νόμου κοινοῦ, μοναδικοῦ; Ἅπαξ δοθέντος τοῦ ὑπάτου τούτου νόμου, δυνάμεθα ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ ἐκ τῶν προτέρων νὰ ὑπολογίσωμεν πᾶσαν μελλοντικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν, πᾶσαν, ἐπωφελῆ ἢ τοὐναντίον, προσεχῆ συνέπειαν αὐτῶν; Ἐκ τῶν διαφόρων δεδομένων δυνάμεθα νὰ ἀποκαταστήσωμεν τὴν φυσιογνωμίαν ἑνὸς ὄντος, ὡς πράττουσιν οἱ παλαιοντολόγοι, διὰ τὴν σχετικὴν ἀνασυγκρότησιν ὡρισμένων ἀπολιθωμάτων; Ὑπάρχει μήπως, ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, κεντρικὴ καὶ κορυφαία δύναμις, ἧς ἡ ὁμοιόμορφος ἐνέργεια μεταδίδεται εἰς ἕκαστον τροχὸν τῆς πολυπλόκου μηχανῆς ἡμῶν, διαφόρως ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ, ἐντυπώνουσα, ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, ἐπὶ τῆς ὅλης ταύτης μηχανῆς, σύστημα κινήσεων ὅλως ἐπιβεβλημένων, προβλεπομένων δὲ ἑκάστοτε, κινήσεων;» Ἡ ἀπάντησις ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος, ἂν καὶ δογματική, δίδεται κατὰ τρόπον ἀπαράμιλλον. 4) «Οἱ Γάλλοι φιλόσοφοι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος» («Les philosophes français du XIX siècle», 1857), ἐκδοθέν, μετὰ ταῦτα, ὑπὸ τίτλον «Οἱ κλασσικοὶ φιλόσοφοι κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐν Γαλλίᾳ» («Les philosophes classiques au XIX siècle en France», 1868), ἔργον, δι' οὗ δριμέως ἐπιτίθεται, υἱοθετῶν τὰς θεωρίας τοῦ Ἑγέλου, κατὰ τῆς θεωρίας τοῦ Κουζέν, ἀποτελούσης τότε τὴν ἐπίσημον ἀκαδημαϊκὴν φιλοσοφίαν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν βαρυνούσης ἐπὶ πασῶν τῶν μορφῶν καὶ ἐκδηλώσεων τῆς τότε γαλλικῆς διανοήσεως. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἐμφανίζεται ἀντιτάσσων αὐτῷ, ὡς φιλοσόφους, μᾶλλον ἀξίους τοῦ ὀνόματος ἐκείνου, τοὺς ἀλληγορικοὺς Πέτρον καὶ Παῦλον, ὑπαινισσόμενος διὰ τοῦ τελευταίου τὸν προσφιλῆ καθηγητὴν αὐτοῦ, ἐν τῇ École Normale, Βασερώ. Τὸ ἔργον τοῦτο, προκαλέσαν σκάνδαλον εἰς τοὺς κύκλους τῶν διανοουμένων, ὑπῆρξε, μολαταῦτα, ἀφορμή, ὅπως ὁ Ταὶν θεωρῆται τοῦ λοιποῦ ὡς κατ' ἐξοχὴν ὑπολογίσιμος, σημαίνων καὶ βαθύνους κριτικός. 5) «Δοκίμια κριτικῆς καὶ ἱστορίας» («Essais de critique et d'histoire»), σειρὰ ἄρθρων δημοσιευθέντων ἤδη, ἀπὸ τοῦ 1855, ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως» καὶ τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο κόσμων», ὧν προέχουσιν ἐξαίρετοι μελέται περὶ τοῦ Γκιζώ, τοῦ Μισελέ, τοῦ Σαὶν-Σιμὸν καὶ τῆς ντὲ Λὰ Φαγιέτ. 6) «Ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας» («Histoire de la littérature anglaise», 1863, εἰς τρεῖς τόμους. εἰς οὓς τὸ αὐτὸ ἔτος προσετέθη καὶ τέταρτος, ὁ περὶ τῶν «Συγχρόνων»), ἔργον θεωρούμενον δικαίως, ὡς μία τῶν ὑπάτης σημασίας καὶ κεφαλαιωδῶν αὐτοῦ συνθέσεων. Κατὰ τὸν Ταίν, πᾶσα λογοτεχνία ἀποτελεῖ τὸ μᾶλλον ἀξιόλογον ἱστορικὸν καὶ ψυχολογικὸν μνημεῖον τῆς ζωῆς ἑνὸς λαοῦ, ὑφισταμένη ἐν τῇ διαμορφώσει της τρεῖς ἀναμφισβητήτους ἐπιδράσεις, τὴν τῆς φυλῆς, ἣν ἀντιπροσωπεύει, τὴν τοῦ γενικωτέρου περιβάλλοντος, τοῦ φυσικοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναπτύσσεται, καὶ τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς στιγμῆς. Ἡ μελέτη τῶν μεγάλων συγγραφέων ἄγει μοιραίως εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ ἐν ἑκάστῳ τούτων ποσοστοῦ τῆς τριπλῆς ἐκείνης ἐπιδράσεως, λογιζομένων ὡς ἐκπροσωπούντων καὶ ἐκφραζόντων ἐντελέστερον αὐτήν. Δίδει μετὰ θαυμαστῆς δυνάμεως, ἐπιστημονικῆς μεθοδικότητος καὶ γλαφυρότητος φράσεως καὶ ὕφους, πλήρη καὶ πιστὴν εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τῆς ὅλης ἀγγλικῆς λογοτεχνίας, ὡς αὕτη ἐγεννήθη ἀνεπτύχθη καὶ διεπλάσθη διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Χάρις εἰς τὴν λαμπρότητα τῶν ἐν αὐτῷ εἰκόνων, συνάμα δὲ τὸν πλοῦτον τῶν ἐν αὐτῷ παρεχομένων πληροφοριῶν, τὸ περισπούδαστον τοῦτο σύγγραμμα ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως αὐτοῦ ἔσχε σημαντικὴν ἐπιτυχίαν, καταστὰν ἐξίσου κλασικόν, τόσον ἐν τῇ ἰδίᾳ του πατρίδι, ὅσον καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. ὅλως δὲ ἰδιαιτέρως ἐν Ἀγγλίᾳ, ἧς ὁ Ταίν, ἐρευνητὴς ἀντικειμενικός, ἀνέκαθεν ὑπῆρξε θαυμαστής, ὑποτιμῶν ἐνίοτε ἀδίκως τὰς ἀρετὰς τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ καὶ τὸ γαλλικόν, ἐν γένει, πνεῦμα, ἔναντι ὡρισμένων ἐκδηλώσεων, φυλετικῶν ἢ καλλιτεχνικῶν, τοῦ ρωμαλέου, ἐνεργητικοῦ, ὑπερηφάνου ἀγγλικοῦ λαοῦ. 7) «Φιλοσοφία τῆς τέχνης» («Philosophie de l'art», 1865), «Φιλοσοφία τῆς τέχνης ἐν Ἰταλίᾳ» («Philosophie de l' art en Italie», 1866), «Περὶ τοῦ Ἰδεώδους ἐν τῇ τέχνῃ («De l' Idéal dans l' art», 1867), «Φιλοσοφία τῆς τέχνης ἐν ταῖς Κάτω Χώραις» (Philosophie de l'art dans les Pays-Bas», 1868) καὶ Φιλοσοφία τῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι» (Philosophie de l' art en Grèce», 1869), πέντε μελέται ἐκτενεῖς, αὐτοτελεῖς, ἂν καὶ κατ' οὐσίαν ἀλληλένδετοι, ἐκδοθεῖσαι διαδοχικῶς ἐπὶ πέντε ἔτη συναπτὰ καὶ ἀποτελέσασαι ἓν ἔργον, ἐκδοθὲν εἰς δύο τόμους, μετὰ ταῦτα, ὑπὸ τίτλον γενικὸν «Φιλοσοφία τῆς τέχνης» («Philosophie de l'art», 1880). Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπαρτίζεται ὁλόκληρον ἐκ τῶν παραδόσεων τοῦ Ταίν, τῶν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν κατὰ περιόδους γενομένων. Αἱ δύο πρῶται τῶν ἐν λόγῳ μελετῶν περιέχουσιν, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὰς θεωρίας του περὶ αἰσθητικῆς, ὑποβαλλομένης παρ' αὐτοῦ εἰς ἔλεγχον ἐπιστημονικόν, ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης. Ὁ Ταὶν ὑποστηρίζει ἐν αὐταῖς ὅτι βασικὸς σκοπὸς τῆς τέχνης εἶναι λεπτὴ μίμησις τῆς φύσεως, θεληματικῶς ἀνακριβής, διότι διὰ τῆς ἀνακριβείας ἐπιτυγχάνεται ἀκριβέστερον ἡ πιστὴ καὶ πλήρης ἀπόδοσις τοῦ οὐσιώδους ταύτης χαρακτῆρος, διαφεύγοντος, ἐν πρώτῃ ἐμφανίσει, ἐνίοτε, τὴν ἄμεσον ἀντίληψιν, διατυπώνει δὲ σαφέστερον τὸν νόμον τῆς κατ' αὐτὸν μοιραίας ἐπιδράσεως τῶν κατὰ τόπους ὡρισμένων συνθηκῶν, καὶ τοῦ συγκεκριμένου περιβάλλοντος, ἐν ᾧ γεννᾶται καὶ διαμορφοῦται ἡ τέχνη. Προβαίνει εἰς ἐπισταμένην ἔρευναν τεσσάρων σχετικῶν, ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένων, περιπτώσεων: τῆς γλυπτικῆς ἐν τῇ κλασσικῇ Ἑλλάδι, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῷ μεσαίωνι, τῆς τραγῳδίας ἐν Γαλλίᾳ, κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, καὶ τῆς μουσικῆς, κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ἐξηγεῖ, τέλος, πῶς ἑκάστη ἐποχὴ ἐκφράζεται καὶ ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ μιᾶς προσωπικότητος ἐξόχου, διερμηνευούσης ἐν συνόψει τὰς ἱκανότητας, τὰς τάσεις καὶ ἀνάγκας, τὰς μᾶλλον ταύτην χαρακτηριζούσας, καὶ πῶς ἡ προσωπικότης αὕτη, ἀτελῶς ἐν τῇ ζωῇ πραγματοποιουμένη, ἀποτελεῖ τὸν τύπον, τὸ ὑπόδειγμα, ὅπερ ἡ τέχνη προσπαθεῖ ἑκάστοτε, δι' ὅλων της τῶν μέσων, νὰ συλλάβῃ. Ἡ μελέτη καὶ ἡ διονύχισις τῶν προϊόντων ἑκάστης ἐποχῆς, δίδει τὸ μέτρον τῆς ἀξίας τούτων, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ σημαντικότητος—τῆς φιλοσοφικῆς των σημασίας—τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀγαθῆς των ἐπιδράσεως—τῆς ἠθικῆς τουτέστι σημασίας—καὶ τῆς συμπτώσεως τῶν ἀποτελεσμάτων—τῆς κυρίως καλλιτεχνικῆς. Αἱ τρεῖς ἑπόμεναι συμπληρωματικαὶ μελέται, ἀποτελοῦσι τὰς ἐφαρμογὰς τῆς θεωρίας τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος. 8) «Νέα δοκίμια κριτικῆς καὶ ἱστορίας» («Nouveaux essais de critique et d'histoire», 1865), τῶν ὁποίων κυριώτερα λογίζονται τὸ ἀφορῶν τὸ ἔργον τοῦ Μπαλζάκ, τοῦ ὁποίου τὸν ρεαλισμὸν ἐθαύμαζε, καὶ τὸ σχετικὸν πρὸς τὸν Ρακίναν, τὸν ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ ἐμφανίσῃ ὡς ἔκφρασιν ἁπλῆν και φυσικὴν τῆς ἐν γένει κλασσικῆς μορφώσεως τῆς ἰδιαιτέρας ἐποχῆς, ἐν ᾗ οὗτος ἀνεπτύχθη, καὶ τῆς αὐλικῆς ἁβροφροσύνης. 9) «Ταξίδιον εἰς Ἰταλίαν» («Voyage en Italie», 1866, εἰς δύο τόμους). 10) «Σημειώσεις περὶ Παρισίων» («Notes sur Paris»), ἤτοι: «Βίος καὶ γνῶμαι τοῦ κ. Φρειδερίκου - Θωμᾶ Γκραιννтόρζ, διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἰένας, κυρίου δὲ ἑτερορρύθμου συνεταίρου τοῦ οἴκου Γκραιννтὸρζ καὶ Σια» (1867), ἀποτελοῦν ἐξόχως λογικήν, πλήρη θυμοσοφίας, κριτικὴν τῆς τότε κοινωνίας, παρισινῆς καὶ γαλλικῆς, ἐν γένει, θεωρουμένης εἰδικῶς ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν προσφιλῶν αὐτοῦ θεωριῶν 11) «Περὶ τῆς διανοίας» («De l'Intelligence», 1870, εἰς δύο τόμους), ἐν ᾧ ἐπιδιώκει τὴν ἐξήγησιν τοῦ πολυπλόκως συγκεκροτημένου μηχανισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Μελέτη λίαν διεισδυτικῆς ἐπιστημονικῆς ψυχολογίας, ὅλως θετικῶς στηριζομένης ἐπὶ ὡρισμένων δεδομένων τῆς συγκριτικῆς παθολογίας, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γλωσσολογίας. Ἀναγνωρίζει, ἐν αὐτῇ τὰς ἐπιδράσεις τῶν θεωριῶν τοῦ Κοντιγιάκ, τοῦ Στιοῦαρτ Μίλλ, προσέτι δὲ τοῦ Μπαίν. 12) «Σημειώσεις περὶ τῆς Ἀγγλίας», («Notes sur l' Angleterre», 1872), ζωηρὰ καὶ γλαφυρὰ εἰκὼν τῆς ἐν γένει ἀγγλικῆς ζωῆς. 13) «Περὶ τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας» («Du suffrage universel et de la manière de voter», 1872), μικρὸς τόμος περιέχων ἄρθρον, χαρακτῆρος κοινωνιολογικοῦ, δημοσιευθὲν προγενεστέρως ἐν φύλλῳ τῆς ἐφημερίδος «Χρόνος». 14) «Ἀφήγησις διαμονῆς ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1792 μέχρι τοῦ 1795, ἐπιστολαὶ αὐτόπτου μάρτυρος τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» («Un séjour en France de 1792 à 1795, lettres d' un témoin de la Révolution française», 1872), μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ. 15) «Αἱ ἀρχαὶ τῆς συγχρόνου Γαλ-

Digitized by Google

λίας» («Les origines de la France contemporaine»): «Τὸ παλαιὸν πολίτευμα» (1876), «Ἡ ἐπανάστασις» (τ. Α' «Ἡ ἀναρχία» 1878, τ. Β' «Ἡ κατάκτησις τῶν Ἰακωβίνων» 1881, τ Γ' «Ἡ ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις» 1884) καὶ «Τὸ νεώτερον πολίτευμα» (1891—1893, ἡμιτελὲς καὶ ἐκδοθὲν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ), ἔργον ἑνδεκάτομον, ἐν ᾧ πειρᾶται τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἔρευναν τοῦ γεγονότος τῆς ἐπαναστάσεως, τιθέμενος ἀπέναντι αὐτοῦ, ὡς μελετηρὸς φυσιοδίφης, ἔναντι τῶν λεπτῶν μεταμορφώσεων, τῶν διαδοχικῶν, ἑνὸς ἐντόμου, προσπαθῶν ὅπως ἀνεύρῃ ἐν αὐτῇ, συμφώνως τῇ γνωστῇ του θεωρίᾳ, τὰς ἀναποφεύκτους ἐπιδράσεις τῆς φυλῆς, τῆς στιγμῆς, τοῦ περιβάλλοντος. Παρὰ τὰ ὡρισμένα ἐλαττώματα, τὴν καταφανῆ μεροληψίαν, τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτήν, ἡ ἐκτενὴς καὶ θαυμαστὴ μελέτη αὕτη παραμένει ἀναμφισβητήτως ὡς μνημεῖον τέχνης καὶ συνθέσεως, ἀπαράμιλλος εἰς δύναμιν καὶ βάθος. 16) «Τελευταῖα δοκίμια κριτικῆς καὶ ἱστορίας» («Derniers essais de critique et d'histoire», 1894), ἐκδοθὲν ὁμοίως μετὰ θάνατον καὶ περιλαμβάνον σειρὰν ἄρθρων, ὧν προέχουσι τὸ περὶ τοῦ Σαὶντ-Μπὲβ καὶ τὸ περὶ τῆς Γεωργίας Σάνδης· καὶ 17) «Σημειωματάριον ταξιδίων, σημειώσεις περὶ τῶν ἐπαρχιῶν» («Carnets de voyage, Notes sur la Province», 1863—1865, ἐκδοθὲν τῷ 1896), ἐντυπώσεις ἐκ τῶν περιοδειῶν τῶν γενομένων κατὰ τὸ διάστημα τῆς θητείας αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν εὐελπίδων τοῦ Σαὶν-Σύρ, ἔργον βαθείας καὶ λεπτῆς παρατηρήσεως παντὸς ἰδιαιτέρου φαινομένου, ὅπερ συνᾴδει πρὸς τὰ δόγματα αὐτοῦ. Ὁ Ταίν, εὐρὺς καὶ θετικὸς ἐρευνητής, θεωρεῖται μετὰ τοῦ Ρενὰν — ἴσως δὲ καὶ περισσότερον ἐκείνου — ὡς ἓν τῶν μᾶλλον ἰσχυρῶν πνευμάτων, τῶν ἐξαιρετικῶς ἐπιδρασάντων ἐπὶ τοῦ γενικοῦ σχηματισμοῦ τῆς φιλοσοφικῆς διανοήσεως κατὰ τὸν διαρρεύσαντα αἰῶνα. Βασίζων τὴν κυρίαν θεωρίαν του ἐπὶ ὡρισμένων δεδομένων τῶν καλουμένων φυσικῶν ἐπιστημῶν, καθυποτάξας δὲ ὁμοίως καὶ τὴν ἔρευναν πάσης ἐν τῇ τέχνῃ ἐκδηλώσεως εἰς τὴν θετικὴν ἐκείνην μέθοδον διὰ τῆς ἀναγωγῆς εἰς δόγμα ὅτι πᾶσα ἐκδήλωσις τοιαύτη ἀποτελεῖ τὴν ἔκφρασιν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν διανοεῖται ἢ αἰσθάνεται ὡρισμένη ἐπὶ γῆς φυλὴ ἐν δεδομένῳ χρόνῳ καὶ στιγμῇ, καὶ ὑπὸ συνθήκας ὡρισμένας, ὑπῆρξε πρόδρομος πασῶν τῶν νεωτέρων φιλοσοφικῶν θεωριῶν, ἀντιταχθεὶς ἐξ ἴσου πρὸς τὸν ἄκαμπτον ἀκαδημαϊκὸν δογματισμόν, ὅσον, καὶ πρὸ παντός, εἰς τὰς ἀκρότητας τῆς κυριαρχούσης μέχρις ὥρας ρωμαντικῆς φαντασιοπληξίας. Παρὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν προσήλωσιν, τὴν ἔμμονον καὶ ἀποκλειστικήν, εἰς τὸ θεμελιῶδες τοῦτο δόγμα, ἀποτελοῦσαν ἐπίσης μειονέκτημα, τὸ γοργὸν καὶ ζωηρὸν ὕφος αὐτοῦ, τὸ γλαφυρὸν καὶ παραστατικόν, ἡ ὑποβλητικότης τῶν εἰκόνων καὶ ἡ λεπτὴ παρατηρητικότης, αἵ χαρακτηρίζουσαι τὸ ἔργον του, καθιστῶσι τοῦτο μνημειῶδες. Ὅλως ἀσχέτως δὲ πρὸς τὴν μετέπειτα ἀμφισβήτησιν τῆς γενικῆς ὀρθότητος τῆς θεωρίας τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος, λογιζομένης ὡς ἀνεπαρκοῦς, διὰ τὴν πλήρη καὶ ὁλοκληρωικὴν ἑρμηνείαν τῆς προσωπικότητος, αὕτη συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν διονύχισιν καὶ ἔρευναν, ἐπὶ βάσεων ἐπιστημονικῶν, τῶν κυριωτέρων ζητημάτων τῆς τέχνης, ὅσον καὶ τῆς ἱστορίας, ἀποκτήσασα ἐπὶ μακρὸν διάστημα θερμοὺς προασπιστὰς καὶ θιασώτας. Ἀξιοσύστατα ἔργα καὶ μελέται, ἀναφερόμεναι εἰς τοῦτον καὶ τὸ ἔργον του, εἶναι μεταξὺ ἄλλων τὰ ἑπόμενα: «Συνομιλίαι τῆς Δευτέρας» ὑπὸ Σαίντ-Μπὲβ (τόμος XIII, 1857), «Περὶ μιᾶς νέας κριτικῆς μεθόδου» ὑπὸ Γουλιέλμου Γκιζὼ (1857), «Σύμμικτα θρησκευτικῆς κριτικῆς» καὶ «Κριτικαὶ μελέται ἐπὶ τῆς συγχρόνου φιλολογίας» ὑπὸ Ἐδμόνδου Σερὲρ (1860), «Εἰδοποίησις πρὸς τὴν νεολαίαν καὶ τοὺς οἰκογενειάρχας» ὑπὸ Ντυπανλοὺ (1863), «Δοκίμια συγχρόνου ψυχολογίας» ὑπὸ Παύλου Μπουρζὲ (1883), «Ἱστορία τῆς φιλολογίας», «Ζητήματα κριτικῆς», «Νέα ζητήματα κριτικῆς» καὶ «Ἐξέλιξις τῆς κριτικῆς» ὑπὸ Φ. Μπρυνετιὲρ (1883, 1887, 1889 καὶ 1900), «Νεανικαὶ ἀναμνήσεις» ὑπὸ Φ. Σαρσὲ (1888), «Ἱππόλυτος Ταίν» ὑπὸ Μπουτμὺ (1893), «Ἱππόλυτος Ταίν» ὑπὸ ντὲ Μαρζερὶ (1894), «Ἱππόλυτος Ταίν», ἐν τῷ ἔργῳ «Διδάσκαλοι τῆς ἱστορίας», ὑπὸ Γαβριὴλ Μονὼ (1894), «Οἱ ἐκριζωμένοι» Μαυρικίου Μπαρρὲς (1898), «Πολιτικοὶ καὶ ἠθικοὶ ἰδεολόγοι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος» ὑπὸ Φαγκὲ (1900), «Δοκίμιον ἐπὶ τοῦ Ταίν, τοῦ ἔργου καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτοῦ» ὑπὸ Β. Ζιρὼ (ἔργον περιλαμβάνον ἀκριβεστάτην βιβλιογραφίαν καὶ ἀποσπάσματα ἑξήκοντα καὶ πλέον ἄρθρων αὐτοῦ καὶ δημοσιευμάτων μὴ περιεχομένων ἐν τοῖς ἔργοις του, 1901), τέλος «Ἱππόλυτος Ταίν» ὑπὸ Μπαρτσελλόττι (εἰς τὴν ἰταλικήν, Ρώμη 1895) Ἐκ τῆς «Φιλοσοφίας τῆς τέχνης», τοῦ κεφαλαιώδους αὐτοῦ ἔργου, ἡ «Φιλοσοφία τῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι» καὶ ἡ «Φιλοσοφία τῆς τέχνης ἐν Ἰταλίᾳ», ἔχουσι μεταφρασθῇ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ Α. Ἀγαθονίκου.

Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Ταϊνάν, ἢ ***Τάϊ-βὰν*** (Tainan ἢ Tai-Wan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἰαπωνικῆς νήσου Φορμόζας, κειμένη ἐπὶ τῆς ΝΔ. παραλίας, εἰς ὀλίγων χιλιομέτρων ἀπόστασιν ΝΑ. τοῦ λιμένος αὐτῆς Ἄνπινγκ, συνδεομένη δὲ σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου Τάϊχοκου. Ἡ Ταϊνὰν ἦτο ἡ κυριωτέρα ὁλλανδικὴ πόλις τῆς νήσου κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, κατὰ δὲ τὴν περίοδον τῆς ὑπὸ τῶν Κινέζων κατοχῆς τῆς νήσου ἦτο πρωτεύουσα αὐτῆς. Κάτ. 57 000.

Χ. Δ.

Ταινάρια (τὰ) *['Αρχ.]*. Παλαιοτάτη κοινὴ ἑορτὴ τῶν Λακώνων, τελουμένη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ Ποσειδῶνος, ὅστις ἐλατρεύετο ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον Ταινάριος.

ΚΑΨ

Ταιναρία *ἄκρα* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Πτολεμαῖον (ΣΤ' ε, 8) ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου *Ταίναρον*.

Σ. Ε. Λ.

Ταινάριον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλισμα παράλιον τῆς Λακωνικῆς καὶ ἐπὶ τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου, ΝΔ. τῆς Καινῆς ἢ Καινηπόλεως. Εἶναι ὁ εἷς τῶν δύο λιμένων *Βαθὺ* ἢ *'Ασώματος*.

Σ. Ε. Λ.

Ταινάριος (ὁ) *['Αρχ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Ποσειδῶνος, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐλατρεύετο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ, ἔνθα εἶχεν ἴδιον τέμενος, παρὰ τὰ ἡρῷα τοῦ Λέλεγος, τοῦ Ἴοπος καὶ τοῦ Ἀμφιαράου, ἅτινα ἔκειντο ἐπὶ τῆς Ἀφεταΐδος ὁδοῦ. Οἱ λατρευταί του ἀπετέλουν ἴδιον σύλλογον καὶ ἐπεκαλοῦντο *Ταιναριασταί*.

ΚΑΨ

Ταίναρον *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπισημότατον ἀκρωτήριον τῆς Μεσογείου, δυτικὸν τοῦ Λακωνικοῦ καὶ ΝΑ. τοῦ Μεσηνιακοῦ κόλπου κέρας, ἀποτελοῦν τὴν νοτιωτάτην ἐσχατιὰν τῆς χερσονήσου τοῦ Ταϋγέτου, τῆς Πελοποννήσου, τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Εἶναι περίπου *ἀντίσκιον* πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Ὀνομαζόμενον *Ματαπᾶς* κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, διατηρεῖ ἔτι καὶ νῦν τὴν ὀνομασίαν του ταύτην καὶ παρὰ τοῖς ξένοις (cap Matapan καὶ cape Matapa) καὶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ναυτικοῖς, εἰς οὓς εἶναι οἰκεῖον διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ Ἰονίου πρὸς τὸ Αἰγαῖον μετάπλουν καὶ τἀνάπαλιν καὶ διὰ τὸν ἐπ' αὐτοῦ φάρον (πλάτ. 36° 42' 22'' Β., μῆκ. 22° 28' 44'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 3772: Kolpos Lakonikos). ὅστις ἱδρυθεὶς τῷ 1887 καὶ ἀνακαινισθεὶς τῷ 1930 ἐκπέμπει φῶς λευκὸν σταθερὸν μετὰ μιᾶς ἀνὰ 2 λεπτὰ ἐρυθρᾶς ἀναλαμπῆς φωτοβολίας 23 μιλ. Ἀποτελεῖ δὲ τὸ ἀκρωτήριον χερσονησῖδα $2^1/_2$ μιλ. ἐπιμήκη, ἀποτελοῦσαν τὸ τέρμα τοῦ Ταϋγέτου πρὸς ἣν συνδέεται δι' ἰσθμοῦ σχηματίζοντος ἑτέρωθέν του ὅρμους ἀμφιπύγους, τὸν *Μαρμάρι* ἢ *Μαρινάρι* (ἀρχ *'Αχίλλειον*) καὶ τὸν *Πορτοκάγιο* (ἀρχ. *Ψαμαθοῦς*) ἐξ Α. Ἀνατολικῶς δὲ τῆς ταιναρίας χερσονησῖδος ὑπάρχουν δύο ἔτι ὅρμοι καλοί, ὁ *Βαθὺ* πρὸς Β. καὶ ὁ *'Ασώματος* πρὸς νότον τῆς χερσονησώδους προβολῆς Κιστέρνες. Οἱ ὅρμοι οὗτοι, ὡς καὶ ἡ ὅλη χερσονησίς, εἶναι πολύτιμα καταφύγια διὰ τὰ πλοῖα, ἅτινα κατευθυνόμενα πρὸς δυσμὰς εὑρίσκουν ἐκεῖ ὑπήνεμον, ἐνῷ ὀλίγον ἀπωτέρω μαίνεται ὁ Ζέφυρος, καραδοκοῦντα τὴν καλυτέρευσιν τοῦ καιροῦ, ὅπως ἐντὸς ὀλίγης ὥρας εὑρεθοῦν εἰς τὸ ἀναπεπταμένον πέλαγος. Ἀποσπασθὲν ἀπὸ τοῦ ὄγκου τοῦ Ταϋγέτου, πρὸς ὃν συνεδέετο ἐφεξῆς διὰ χθαμαλοῦ πως ἰσθμοῦ, εἶχε λατομίας πολυτίμου λίθου, ὀνομαζομένου *ταιναρίου*. Κατὰ τὸν Στράβωνα ἔκειτο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ Φυκοῦντος μεσημβρινοῦ, ὅπερ δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς πραγματικότητος. Παρὰ Πτολεμαίῳ (Γ, ιστ, 9) φέρεται ὡς *Ταιναρία ἄκρα* (βλ. καὶ λ. *Ταίναρος*).

Ἄποψις τοῦ φάρου τοῦ Ταινάρου.

[Φωτογραφία Π. Καλονάρου.]

Σ. Ε. Λ.

—**Ταίναρον** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη ὀνομασία τῆς Λακωνικῆς πόλεως *Καινῆς* ἢ *Καινηπόλεως* (*Πτολεμ.* Γ, ιδ, 9).

Σ. Ε. Λ.

Ταίναρος, ἢ *Ταίναρον* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω ἡ ἐπὶ τῆς μικρᾶς (μήκους 6 χλμ.) χερσονήσου τοῦ ἀκρωτηρίου Ταινάρου, τῆς συνδεομένης διὰ στενοῦ λαιμοῦ, σχηματιζομένου μεταξὺ τῶν ὅρμων Μαρμαρίου (Ἀχιλλείου) καὶ Πόρτο-Κάγιο (Ψαμαθοῦντος), πολίχνη, τῆς ὁποίας ὁ λιμήν, κατά τε τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ὑπῆρξεν ἐξαγωγικὸς λιμὴν μισθοφορικῶν στρατευμάτων πρὸς τὴν Κρήτην, Ἀφρικὴν καὶ Ἰταλίαν. Παρ' αὐτὴν ἔκειτο τὸ περίφημον ἱερὸν τοῦ Ἀσφαλίου Ποσειδῶνος (περιβαλλόμενον ὑπὸ ἄλσους), εἰς τὸ ὁποῖον εὕρισκον ἄσυλον οἱ ἐγκληματίαι (*Θουκ.* Ι. 128), καὶ τὸ ἄντρον τούτου, τὸ ὁποῖον ἐπιστεύετο ὡς εἴσοδος εἰς τὸν Ἅδην. Ἐκ τῶν πλουσίων ἀναθημάτων του ἐφημίζετο ὁ χαλκοῦς ἐπὶ χαλκοῦ δελφῖνος κιθαρῳδὸς Ἀρίων. Τὸ ἱερὸν τοῦτο τοῦ Ποσειδῶνος ὑπῆρξε καὶ τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῶν πόλεων τῶν Ἐλευθερολακώνων.

ΚΑΨ.

—**Ταίναρος** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Βυζαντινὴ ὀνομασία ποταμοῦ τῆς Θρᾴκης, τοῦ *Τεάρου* τῶν ἀρχαίων, τοῦ *Τέαρα Σοῦ* τῶν Τούρκων (βλ. λ. *Ιέννα* Ἀν. Θρᾴκης).

Σ. Ε. Λ.

Ταίναρος *[Μυθολ.]*. —1) Ἥρως ἐπώνυμος τοῦ ἀκρωτηρίου Ταινάρου καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ πόλεως. Ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Διός, ἀδελφὸς τοῦ Καλαυροῦ καὶ τοῦ Γεραιστοῦ καὶ ἱδρυτὴς τοῦ ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ Ταινάρῳ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Κατ' ἄλλον μῦθον ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰκαρίου ἢ τοῦ υἱοῦ τούτου Ἐλάτου καὶ τῆς Εὐρυμέδης, θυγατρὸς τοῦ Δαμασύκλου. Ὁ τάφος τοῦ ἥρωος τούτου ἐδεικνύετο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ ἐν θέσει «Ἀγιαδῶν».

ΚΑΨ.

ταινία (ἡ)· στενὸν καὶ ἐπίμηκες δέμα, δι' οὗ ἀνέδουν τὴν κεφαλὴν οἱ ἀρχαῖοι· || καθόλου, πᾶν στενὸν καὶ ἐπίμηκες εἴτε ἐξ ὑφάσματος εἴτε ἐκ χάρτου εἴτε ἐκ μετάλλου κλπ., κοιν. *κορδέλλα*· || συνεκδ. «ταινία γῆς», μέρος γῆς στενὸν καὶ ἐπίμηκες· || «ταινία κινηματογράφου» (βλ. κατωτέρω).

— *['Αρχ.]* *Ταινία* ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις πᾶν καθόλου στενὸν καὶ ἐπίμηκες τεμάχιον ὑφάσματος, ἐρίου ἢ λινοῦ, ἤτοι λωρὶς πρὸς παντοίας χρήσεις, ποικίλων εἰδῶν καὶ χρωμάτων. Οὕτως ἐχρησιμοποιεῖτο παρ' ἀρχαίοις ἡ ταινία πρὸς ἀνάδεσιν τῆς κόμης ὡς σημεῖον νίκης, ὡς δεῖγμα ἀξιώματός τινος, ὡς ἀνάδημα ἢ διάδημα ἢ στρόφιον τοῦ μετώπου, τῆς κεφαλῆς, ὡς δέμα ὑπὸ τὸ στῆθος τῶν παρθένων καὶ γυναικῶν καὶ ὡς ζώνη περὶ τὴν κοιλίαν, ὡς ἐπίδεσμος. Προσέτι εἰς διακόσμησιν ἐν ταῖς θυσίαις τοῦ ἱερέως, τοῦ βωμοῦ καὶ τῶν θυμάτων, ὡς καὶ τῶν εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς πανηγύρεις φερομένων στεφάνων, εἰς ἀνάρτησιν παρασήμων κλπ. *Ταινία* ἐκαλεῖτο καὶ ἡ ἀπὸ τῶν πλοίων ἐκτεθειμένη ὡς ἀνεμοδείκτης καὶ ἡ ὡς σημαία τῶν πλοίων χρησιμοποιημένη στενόμακρος λωρίς.

Ε. ΔΙ. Κ.

— *['Αρχιτεκτ.]* *Ταινία* ἐκαλεῖτο ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τοῦ ἀρχαίου δωρικοῦ ρυθμοῦ ἡ μακρὰ καὶ ἐπίπεδος ἐπιφάνεια, ἡ χωρίζουσα τὸ ἐπιστύλιον ἀπὸ τῆς ζωφόρου. ὡς καὶ αὐταὶ αἱ ἐπιφάνειαι, εἰς ἃς ἐν τῷ ἰωνικῷ καὶ τῷ κορινθιακῷ ρυθμῷ χωρίζεται τὸ ἐπιστύλιον.

Ε. ΔΙ. Κ.

—*[Στρατ. Τεχν.]* *Ταινία* (ἐννοεῖται φυσιγγιοφόρος) καλεῖται ἡ ὑπὸ τῶν αὐτομάτων ὅπλων καὶ ἰδίᾳ τῶν πολυβόλων χρησιμοποιουμένη, ἐν ᾗ φέρονται τὰ φυσίγγια, δι' ὧν κατὰ τὴν βολὴν τροφοδοτεῖται τὸ ὅπλον. Αἱ ταινίαι ὑποδιαιροῦνται εἰς: 1) *εὐκάμπτους*, τὰς ἐξ ὑφάσματας κατεσκευασμένας, μετὰ ἢ ἄνευ μεταλλικῶν συνδέσεων· 2) *ἀκάμπτους*, ἤτοι τὰς μεταλλικάς· 3) *ἀρθρωτὰς* μεταλλικὰς ταινίας (βλ. καὶ λ. *πολυβόλον*).

Γ. Λ. ΚΥ.

—*['Ανατομ.]* *Ταινία γεφυρική*. Δεσμὶς νευρικῶν ἰνῶν, αὕτη, καλουμένη καὶ *γεφυρικὰ νημάτια*, ἄρχεται μεταξὺ τοῦ ἄνω καὶ μέσου σκέλους τῆς παρεγκεφαλίδος καὶ φερομένη πρὸς τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τῆς γεφύρας διήκει κατὰ μῆκος τοῦ προσθίου χείλους αὐτῆς, διασταυρουμένη μετὰ τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τοῦ ἐγκεφαλικοῦ σκέλους.

Ταινία γναθιαία. Πέταλον περιτονίας, ὅπερ χωρίζει ἀπ' ἀλλήλων τὰς θήκας τῆς παρωτίδος καὶ τοῦ ὑπογναθίου ἀδένος διὸ ἀποστήματα τῆς παρωτίδος δὲν ρήγνυνται εἰς τὴν ὑπογνάθιον θήκην, ἀλλ' ἢ εἰς τὸ δέρμα ἢ εἰς τὸν φάρυγγα ἢ εἰς τὸ καρωτιδικὸν τρίγωνον.

Ταινία διαγώνιος. Ἕλιξ τοῦ ὀπισθίου ὀσφρητικοῦ λοβοῦ τῆς περιφερικῆς χώρας τοῦ ρινικοῦ ἐγκεφάλου.

Ταινία ἐνσένειος. Ταινία στιλπνὴ τοῦ καλυπτηρίου ὑμένος τοῦ κορτιανοῦ ὀργάνου.

Ταινία θαλαμική. Λεπτὴ ὀδοντωτὴ παρυφή, ἐκτεινομένη κατὰ μῆκος τῆς μυελίνης ταινίας τοῦ ὀπτικοῦ θαλάμου, ἀπὸ τοῦ κωναρίου μέχρι τοῦ μεσοκοιλιακοῦ τρήματος.

Ταινία λαγονοκνημιαία ἢ *τοῦ Μαισιὰ* (Maissiat). Εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ πλατεῖα ἢ μηριαία περιτονία, ἡ σύμπαντας τοὺς μῦς τοῦ μηροῦ περιβάλλουσα, ἥτις, κατὰ μῆκος τῆς ἔξω πλευρᾶς τοῦ μηροῦ παχυτέρα ἀποβαίνουσα δίκην λωρίδος, λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τένοντος τοῦ μεγάλου γλουτιαίου μυὸς καὶ τελευτᾷ εἰς τὸν ἔξω κόνδυλον τῆς κνήμης.

Ταινία ὀδοντική· βλ. *ὀδοντικὴ* ἕλιξ ἢ *ταινία* καὶ *ὀδοντικὴ ταινία*.

Ταινία ὀπτική· βλ. λ. *ὀπτικὴ ταινία*.

Ταινία ὀσφρητική· βλ. λ. *ὀσφρητικὴ ταινία*.

Ταινία τελικὴ ἢ *μεθόριος*· βλ. λ. *μεθόριος ταινία*.

Digitized by Google

Ταινία χοριοειδής. Δύο λεπταὶ ταινίαι ἀφορίζουσαι τὴν χοριοειδῆ σχισμὴν (=ἰδίως διχάτειον), ἥτις παράγεται μετὰ τὴν ἀπόσπασιν τοῦ ἀποφράσσοντος αὐτὴν χοριοειδοῦς πλέγματος, ἄγουσα εἰς τὸ κροταφικὸν κέρας.

Ταινίαι ἀποφρακτικαὶ ἢ συγκολλητικαί. Στερεωτέρα τις οὐσία, ἥτις δίκην στενῶν ταινιῶν παρεμβαλλομένη μεταξὺ τῆς ἐλευθέρας ἐπιφανείας τῶν ἐπιθηλιακῶν κυττάρων, ἰδίως ἐπὶ τοῦ πολυστοίβου καὶ τοῦ κυλινδρικοῦ ἐπιθηλίου, ἀποφράσσει ἐνταῦθα τοὺς μεσοκυτταρίους χώρους.

Ταινίαι ἐπιτενόντιοι. Παχεῖαι ἐπιμήκεις ἶνες τῆς παλαμιαίας ἀπονευρώσεως.

Ταινίαι κολικαί· βλ. λ. *κολικαὶ* ταινίαι.

Ταινίαι μεσοτενόντιοι. Αἱ πρὸς τοὺς ἑλμινθοειδεῖς μῦς τῶν δακτύλων δέσμαι τῆς παλαμιαίας ἀπονευρώσεως.

Ταινίαι μυϊκαί. Προσεκβολαὶ δίκην πτυχῶν τοῦ βασικοῦ ὑμένος τοῦ μυοτομίου κατὰ τὴν ἀρχέγονον καταβολὴν τοῦ μυϊκοῦ συστήματος. Ι. Π.

—*['Εμβρυολ.] Ταινία γεννητική.* Ταινία ἐπιθηλιακή, ἥτις, παραγομένη ἐκ παχύνσεως τοῦ ἐπιθηλίου τοῦ τοιχώματος τοῦ σπλαγχνικοῦ κοιλώματος, παριστᾷ ἐν τῷ ἀρχεγόνῳ κυήματι τὴν πρώτην καταβολὴν τοῦ γεννητικοῦ ἀδένος.

Ταινια νεφρογόνος. Συσπαστικὸν μέρος τῆς ἀρχικῆς καταβολῆς τοῦ οὐροποιητικοῦ συστήματος.

Ταινία σαλπιγγική. Πτυχὴ ἐμβρυϊκή, ἐγκλείουσα τὸν βολφιανὸν καὶ τὸν μυλλέρειον πόρον.

Ταινία στερνική· βλ *στερνικὴ* ταινία ἢ ἡμίστερνον. Ι. Π.

—**«Ταινία** ***πρασίνη*»**. Σουηδικὸν παράσημον (βλ. λ. *Βάζα* τάγμα).

—**ταινίαι** ***φορολογικαὶ*** *[Δημοσ. Οἰκον.]·* βλ. λ. *καταναλώσεως* φόρος.

ταινία (ἡ) (Taenia) *[Ζωολ.].* Γένος σκωλήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *ταινιιδῶν*, περιλαμβάνον σκώληκας ἐπιμηκεστάτους, μὲ σῶμα ἀρθρωτόν, λίαν διακεκριμένον, κεφαλὴν ἐφωδιασμένην διὰ κροσσῶν, δι' ὧν προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν διαφόρων ζῴων. Ἡ κεφαλή των εἶναι μικροτάτη καὶ δυσδιάκριτος, ἐνῷ τὸ σῶμά των φθάνει εἰς μῆκος 10—12 μέτρων. 'Εκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ κάτωθι :

Ταινία ἡ μονηρης (Taenia solium). Ζῇ ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλῆνι τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 4,5—5,5 μέτρα καὶ τὸ σῶμά της ἀποτελεῖται ἐξ 850 ἀρθρώσεων, αἵτινες καλοῦνται προγλωττίδες καὶ βαίνουσιν εὐρυνόμεναι. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς λεπτοτέρας ἀρθρώσεως εὑρίσκεται ὁ σκώληξ, ὅστις συνήθως ὀνομάζεται στόμα τῆς ταινίας. Διὰ τοῦ σκώληκος προσκολλᾶται ἡ ταινία ἐπὶ τῶν βλεννωδῶν τοιχωμάτων τοῦ ἐντέρου καὶ εἰς τοῦτον ὀφείλονται καὶ αἱ νέαι σχηματιζόμεναι προγλωττίδες. Ὁ σκώληξ ἔχει μορφὴν ᾠοειδῆ, διωγκωμένην καὶ τελευτᾷ εἰς μικρὰν προεξοχήν, τὴν προβοσκίδα, ἥτις φέρει ἀπομυζητικὰ ὄργανα, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων ἡ ταινία προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν ξενιζόντων ταύτην σωμάτων. Ἡ προγλωττὶς ἔχει σχῆμα τραπέζης καὶ φέρει εἴς τινα ἐκ τῶν πλαγίων ἄκρων της τὸ γεννητικὸν τρῆμα. Ἡ ταινία δὲν φέρει πεπτικήν, κυκλοφορικὴν καὶ ἀναπνευστικὴν συσκευήν. Ἡ ἐκκριτικὴ συσκευὴ ἀποτελεῖται ἐκ φυσαλλίδων, αἵτινες εἶναι διεσπαρμέναι εἰς ὁλόκληρον τὸ σῶμα, ἑκάστη δὲ τούτων φέρει ἐντὸς κινητικὴν βλεφαρωτὴν ἀπόφυσιν. Αἱ φυσαλλίδες αὗται συνέχονται μὲ ἀναστομουμένους ὀχετούς, διανοιγομένους εἰς τοὺς γενικοὺς συλλογεῖς, οἵτινες εἶναι τοποθετημένοι ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ ζῴου. Οἱ συλλογεῖς οὗτοι, δύο τὸν ἀριθμόν, εὑρίσκονται ἑκατέρωθεν τοῦ σώματος καὶ διήκουσιν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου μέχρι τοῦ ἄλλου τοῦ σώματος τῆς ταινίας, διασχίζουσι πάσας τὰς προγλωττίδας καὶ διανοίγονται εἰς τὴν τελευταίαν τοιαύτην. Τὸ νευρικὸν σύστημα κεῖται ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τοῦ σώματος καὶ φέρει ἀρκετὰ νευρικὰ νημάτια, ἐξ ὧν τινα, μεγαλύτερα τῶν λοιπῶν, διήκουσι καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ σώματος τοῦ ζῴου. 'Εν τῷ σκώληκι συνενοῦνται διὰ συστήματος γαγγλίων.

Ἑκάστη προγλωττὶς περικλείει ἀνὰ ἓν ἑρμαφρόδιτον γεννητικὸν ὄργανον. Τὸ ἄρρεν τοιοῦτον περιλαμβάνει ἀρκετὸν ἀριθμὸν φολιδωτῶν ὄρχεων, οἵτινες ἀφθονοῦσιν ἰδίως κατὰ τὴν ραχιαίαν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος. Ἕκαστος τῶν ὄρχεων τούτων συγκοινωνεῖ μὲ σωληνίσκον, τὸ σύνολον δὲ τῶν σωληνίσκων τούτων σχηματίζει κοινὸν σωλῆνα, ὅστις ἔχει πλαγίαν διεύθυνσιν καὶ διανοίγεται εἰς τὸ γεννητικὸν τρῆμα, ὅπερ εἶναι τοποθετημένον ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῆς προγλωττίδος. Τὸ ἄκρον τοῦ γεννητικοῦ τρήματος φέρει μυκώδη ἀπόφυσιν, τὸ πέος. Τὸ θῆλυ γεννητικὸν ὄργανον περιλαμβάνει δύο ᾠοθήκας, ἔνθα σχηματίζονται τὰ ᾠάρια, εἶναι δὲ τοποθετημένον ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τῆς προγλωττίδος καὶ κατὰ τὴν κοιλιακὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ζῴου. Τὰ ᾠάρια, ὡς καὶ τὰ λεκιθικὰ κύτταρα, εὑρίσκονται ἐντὸς κοιλότητος, ἥτις καλεῖται ᾠότυπος. Ἕκαστον ᾠάριον περικλείει πλείονα λεκιθικὰ κύτταρα καί τινα σπερματοζῳάρια. 'Εκ τῆς ᾠοτύπου ἐκφύονται δύο ὀχετοί, ὁ κολεὸς (τῆς μήτρας), ὅστις διευθύνεται πρὸς τὸ γεννητικὸν τρῆμα, καὶ ἡ ὑστέρα, ἥτις διευθύνεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐπὶ τῆς μεσαίας γραμμῆς τῆς προγλωττίδος, τελευτῶσα εἰς κλειστὸν σάκκον, ἔνθα τὰ γόνιμα ᾠὰ συναθροίζονται καὶ ἄρχεται ἡ ἀνάπτυξις τούτων. Τὰ γεννητικὰ ὄργανα ἀναφαίνονται ἀπὸ τῆς 250ῆς ἀρθρώσεως· οἱ ἄρρενες γεννητικοὶ ἀδένες ὡριμάζουσι πρῶτοι, ἀπὸ τῆς 400ῆς καὶ ἐπέκεινα ἀρθρώσεως. Τὰ σπερματοζῳΐδια τότε εἰσέρχονται εἰς τὸν κολεὸν τῆς μήτρας καὶ ἀναμένουσι τὴν ὡρίμανσιν τῶν ᾠαρίων. Βαθμηδὸν τὰ ἄρρενα γεννητικὰ ἀτροφοῦσιν, ἐνῷ ἀντιθέτως τὰ θήλεα ἐξακολουθοῦν νὰ αὐξάνωνται. Τὰ ᾠάρια ὡριμάζουσι, καθίστανται γόνιμα καὶ διεισδύουσιν ἐντὸς τῆς ὑστέρας, ἥτις διογκοῦται ἔτι περισσότερον καὶ ἐπαναπαύεται ἐπὶ τῆς προγλωττίδος, ἥτις, πεπληρωμένη ἤδη ᾠῶν, ἀποσπᾶται καὶ ἐξέρχεται μετὰ τῶν ἐκκριμάτων. Τὰ οὕτω ἐξερχόμενα μετὰ τῆς προγλωττίδος ᾠὰ περικλείουσιν ἀνεπτυγμένον ἤδη ἔμβρυον, ὅπερ χαρακτηρίζεται ἐκ τῶν 6 ἀγκιστροειδῶν ἀποφύσεών του, αἵτινες εἶναι κατὰ ζεύγη διατεταγμέναι, καὶ ὀνομάζεται ἑξάκανθον ἔμβρυον. Τὸ ἔμβρυον τοῦτο δὲν ἐκκολάπτεται, παρὰ μόνον ὅταν ἐγκυστωθῇ εἰς ἕτερον ζῷον, ὅπερ θὰ

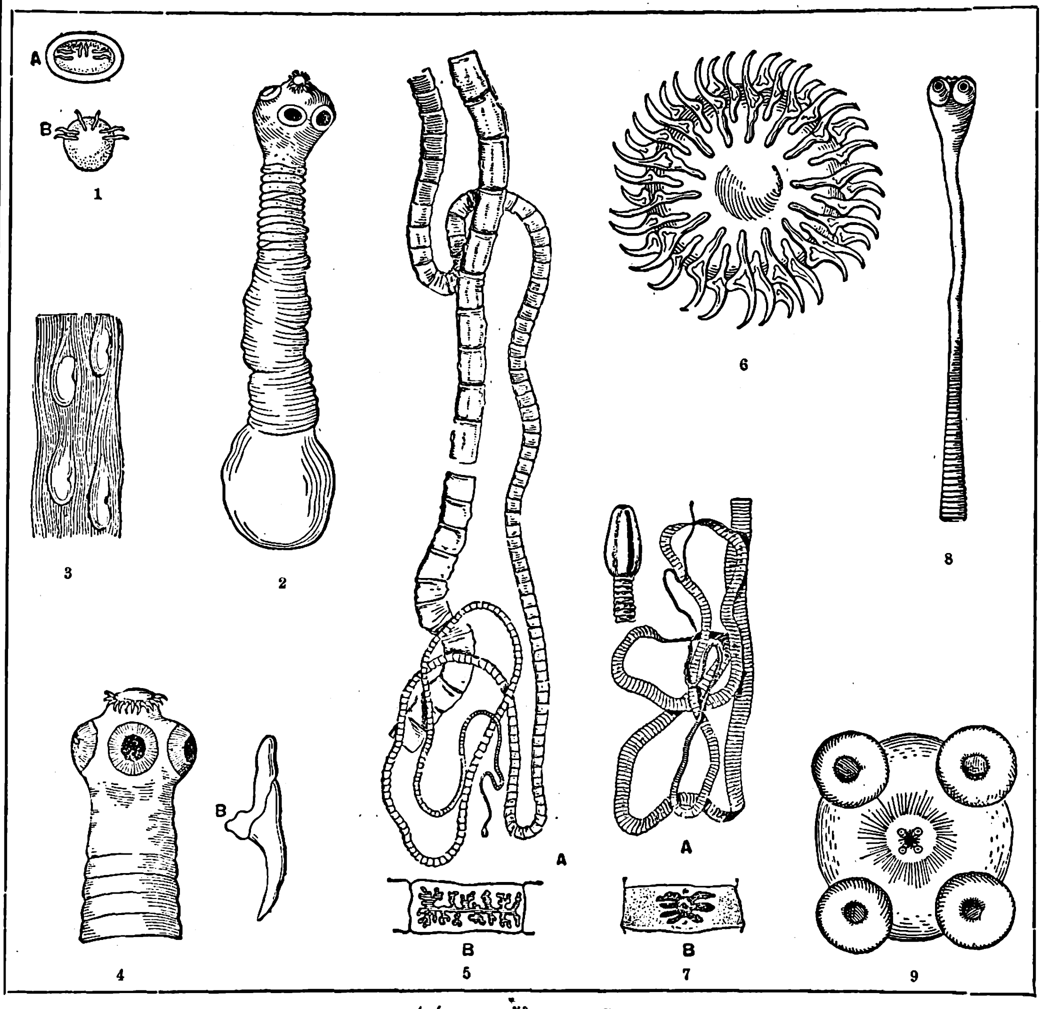

Διάφορα εἴδη ταινιῶν.

1=*Ταινία ἡ μονήρης* (Α='Ωόν. Β="Εμβρυον). 2=*Ταινία ὑπὸ μορφὴν κυστικέρκου.* 3=*Ταινία ἡ μονήρης* (Α=Σκώληξ Β="Αγκιστρον). 5—*Ταινία ἡ μονήρης* (Α=Τὸ ζῷον. Β="Αρθρωσις). 6=*Ταινία ἡ μονήρης* (Κεφαλὴ ἐν μεγεθύνσει). 7=*Ταινία ἡ βοθριοκέφαλος* (Α=Τὸ ζῷον. Β="Αρθρωσις). 8=*Ἀνώτερον τμῆμα τοῦ σώματος τῆς ταινίας τῆς μονήρους.* 9=*Κεφαλὴ (ἐν μεγεθύνσει) τῆς ταινίας τῆς μονήρους.*]

ξενίσῃ τοῦτο· καὶ τοιοῦτον ζῷον εἶναι συνήθως ὁ χοῖρος, ὅστις τρώγων χόρτα, καὶ ἰδίως φύλλα κολοκύνθης, καταπίνει καὶ τὰ ἔμβρυα, ἅτινα εὐθὺς ἐκκολάπτονται, διασχίζουν τὰ τοιχώματα τοῦ ἐντέρου καὶ ἀνερχόμενα πρὸς τὰ ἄνω ἐγκυστοῦνται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον τῆς γλώσσης τοῦ ζῴου, ὅπου μετὰ 20 περίπου ἡμέρας τὸ ἐγκυστωθὲν ἔμβρυον μεταμορφοῦται εἰς *κυστίκερκον.* Ἕκαστος κυστίκερκος ἀποτελεῖται ἐκ κύστεως, ἥτις παρουσιάζει εἴς τι τμῆμά της βαθεῖαν ἐνθυλάκωσιν, εἰς τὸ βάθος δὲ ταύτης ἀναπτύσσονται ὄργανα, ἅτινα φέρει τὸ τέλειον ζῷον. 'Εντὸς 3 μηνῶν ὁ κυστίκερκος ἔχει τελείως διαμορφωθῆ, ἀποθνήσκει ὅμως μετὰ πάροδον ὀλίγου χρόνου, ἐὰν δὲν ξενισθῇ ἐντὸς τῆς πεπτικῆς συσκευῆς ζῴου τινός. 'Εὰν ὁ ἄνθρωπος γευθῇ κρέατος χοίρου προσβληθέντος ὑπὸ κυστικέρκου, μὴ ἑψημένου δὲ καλῶς, προσβάλλεται ὑπὸ κυστικέρκου, ὅστις ἀναπτυσσόμενος καταλήγει εἰς ταινίαν. Ἄλλο εἶδος, ἀπαντῶν συχνάκις ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἡ *ταινία ἡ αἱματώδης* (Taenia sanguinea). Τὸ μῆκός της κυμαίνεται μεταξὺ 3 καὶ 10 μέτρων καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρθρώσεών της φθάνει τὰς 1.200. Ὁ σκώληξ της ἔχει τέσσαρας σικυοειδεῖς ἀποφύσεις καὶ μεταδίδεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ βοός, ὅταν τὸ κρέας τοῦ προσβεβλημένου βοὸς τρώγεται οὐχὶ καλῶς ἑψημένον.

Ἄλλα εἴδη εἶναι: Ἡ *ταινία τοῦ κυνὸς* (Taenia canina), ἥτις ἑδρεύει εἰς τὸ λεπτὸν ἔντερον τοῦ κυνός, ὡς καὶ εἰς τὸ περιτόνιον τοῦ κονίκλου.

Ἡ *ταινία ἡ κροσσωτὴ* (Taenia marginata), ἐπίσης παρασιτικὴ τοῦ κυνός, ἀπαντῶσα συγχρόνως ὑπὸ μορφὴν κυστικέρκου καὶ εἰς πολλὰ μηρυκαστικὰ ζῷα. Ἡ *ταινια ἡ τῆς γαλῆς* (Tainia gattus) ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν γαλῆν καὶ ὑπὸ μορφὴν κυστικέρκου εἰς τὸν μῦν καὶ τὸν ἀρουραῖον. Ἡ *ταινια ἡ ἐχινόκοκκος* (Tainia echinococcus), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὸν κύνα ὑπὸ μορφὴν κυστικέρκου (βλ. *ἐχινόκοκκος*). Ὁ κανονικὸς βίος τῆς ταινίας εἶναι 15 περίπου ἔτη. Καθ' ἑκάστην σχηματίζονται 13-14 νέαι ἀρθρώσεις, ἑκάστη τῶν ὁποίων περιλαμβάνει 8 800 ᾠά. Ἕκαστος σκώληξ παράγει περίπου 75.000 ἀρθρώσεις σχηματιζούσας ἅλυσιν μήκους 400 περίπου μέτρων, περιέχουσαν περίπου περὶ τὰ 600.000.000 ᾠά. Δ. Ν. Π.

—*[Παθολ.]* Ἡ ἐντὸς τῶν ἐντέρων διαβίωσις τῶν *ταινιῶν* προκαλεῖ διαταραχάς, αἵτινες γενικῶς εἶναι αἱ αὐταὶ δι' ὅλα τὰ εἴδη τῶν ταινιῶν. Ἡ βαρύτης τῶν φαινομένων τούτων εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογος πρὸς τὸ φυσιολογικὸν μέγεθος τῆς ταινίας, ὥστε αἱ μικρότεραι (νᾶνος ταινία) προκαλοῦσι τὰς μεγαλυτέρας διαταραχάς. 'Ενίοτε, καὶ δὴ ἐπὶ ἀτόμων ρωμαλέων καὶ ὑγιῶν, ἡ παρουσία τῶν παρασίτων δυνατὸν νὰ μὴ προκαλῇ παθολογικόν τι φαινόμενον καὶ ν' ἀποκαλύπτηται μόνον διὰ τῆς ἀποβολῆς ὡρίμων δακτυλίων. Οἱ φορεῖς ταινίας ἔχουσι πολλάκις βουλιμιώδη ὄρεξιν, τὴν ὁποίαν ζητοῦσι νὰ κορέσωσι διὰ παντοίων μέσων· δυνατὸν ὅμως ἡ τοιαύτη ὄρεξις νὰ ἐλλείπῃ τελείως εἴς τινας περιπτώσεις. Συχναὶ εἶναι αἱ ναυτίαι καὶ οἱ ἔμετοι, ὡς καὶ αἱ διαταραχαὶ τῆς πέψεως (κολικοί, ὄξινοι ἐρυγαί, διάρροιαι, κλπ.). Αἱ κοιλιακαὶ αὗται διαταραχαὶ ἐπιτείνονται συνήθως κατ' ἀκολουθίαν λήψεως τροφίμων τινῶν, ὡς λ.χ. κρομμύων, σκορόδου, ἀρίγγης κλπ. Αἱ δὲ πεπτικαὶ διαταραχαὶ φαίνονται ὀφειλόμεναι μᾶλλον εἰς τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τοῦ παρασίτου ἐπὶ τὰ ἔντερα. 'Επὶ γυναικῶν δὲ καὶ παιδίων αἱ διαταραχαὶ αὗται εἶναι συχνότεραι καὶ βαρύτεραι, φύσεως δὲ ἀντανακλαστικῆς (ἀπὸ τοῦ νευρικοῦ συστήματος).

'Απὸ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων οἱ ταινιοπαθεῖς ἐκδηλοῦσι διαφόρους διαστροφὰς τῆς γεύσεως καὶ κυρίως τῆς ὁράσεως, ἐξικνουμένας καὶ μέχρι τυφλώσεως. Οἱ ὀφθαλμικοὶ μύες δυνατὸν νὰ ἐμφανίζωσι σπασμωδικὰς συσπάσεις, ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτει διαστολὴ τῆς κόρης, στραβισμὸς καὶ βλεφαροσπαστία. 'Ενίοτε παρατηροῦνται καὶ μετωπικαὶ νευραλγίαι, ἴλιγγοι καὶ μηνιγγιτικαὶ διαταραχαὶ (μηνιγγισμός). 'Επὶ τῶν παιδίων **αἱ συ-**

Digitized by Google

χνότερον παρατηρούμεναι διαταραχαὶ εἶναι: οἱ σπασμοί, οἱ ὑστερικοὶ καὶ ἐπιληπτοειδεῖς παροξυσμοὶ καὶ παραλύσεις μυῶν τινων τοῦ προσώπου καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐνίοτε δὲ παράλυσις ὑπὸ τύπον ἡμιπληγίας. Συχνάκις παρατηροῦνται σπασμοὶ τοῦ φάρυγγος, παροξυσμοὶ πνιγμονῆς καὶ παρατεταμένη δύσπνοια, ἥτις δύναται νὰ προκαλέσῃ κυάνωσιν, ἀσφυξίαν καὶ τέλος τὸν θάνατον. Συχνάκις παρατηρεῖται ἀναιμία κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἔντονος, ὀφειλομένη κυρίως εἰς τὴν αἱμολυτικὴν ἐπίδρασιν τοξίνης τινός, ἐκκρινομένης ὑπὸ τοῦ παρασίτου τῆς ταινίας. Εἰς τὸ αἷμα γενικῶς ἐμφανίζεται αὔξησις τῶν ἐωσινοφίλων λευκοκυττάρων (11—33%).

Πρὸς θεραπείαν ἀποτελεσματικὴν κατὰ τῆς ταινίας, δέον ὁ πάσχων, 24 ὥρας πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς, νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ἀπόλυτον διὰ γάλακτος δίαιταν. Ὁ Pouchet ἀντ' αὐτοῦ συνιστᾷ τὴν χορήγησιν κρεάτων ἁλιπάστων ἢ καπνιστῶν, ἀρίγγης (ρέγγας), σκορόδων καὶ κρομμύων. Τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης ἡμέρας δέον νὰ κενωθῇ ὁ ἐντερικὸς σωλὴν δι' ὑποκλυσμοῦ. Τὸ ἁπλούστερον καὶ προχειρότερον κατὰ τῆς ταινίας φάρμακον εἶναι φύραμά τι (ζύμη), παρασκευαζόμενον ἐκ σπερμάτων κολοκύνθης ἐρυθρᾶς (ποσότητος 25—50 γραμμαρ. διὰ παιδία καὶ 60—80 γραμμαρ. δι' ἐνηλίκους) μεμειγμένων πρὸς ἴσην ποσότητα μέλιτος ἢ σακχάρου καὶ λαμβανόμενον τὴν πρωΐαν. Ἀποτελεσματικωτέρα εἶναι ἡ ἀρρενόπτερις ἐν συνδυασμῷ μετὰ καλομέλανος. Μετὰ τὴν λῆψιν τοῦ φαρμάκου τούτου δὲν χορηγεῖται κίκινον ἔλαιον, ὡς διευκολῦνον τὴν ἀπορρόφησιν τῆς τοξικῆς φιλικίνης· ἐνῷ μετὰ τὴν λῆψιν τῶν ὡς ἄνω σπερμάτων κολοκύνθης δέον νὰ χορηγῆται τὸ κίκινον ἔλαιον μετὰ δίωρον. Ἡ θυμόλη εἶναι ὡσαύτως ἄριστον ταινιοκτόνον. Καὶ ἕτερα φάρμακα, ὡς τὸ κοῦσον, τὸ μέλαν ὀξείδιον τοῦ χαλκοῦ, ἡ πελλετιερίνη, τὸ τερεβινθέλαιον, ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιτυχῶς. Κατὰ τὴν ἀποβολὴν τῆς ταινίας δέον νὰ λαμβάνωνται προφυλάξεις τινὲς ὅπως μὴ διαιρεθῇ αὐτή, ἀλλ' ἀπεκβληθῇ αὐτούσιος, καὶ δὴ ὅπως μὴ παραμείνῃ ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλῆνι ἡ κεφαλὴ αὐτῆς (τὸ λεπτότερον μέρος τοῦ ὅλου παρασίτου), ὁπότε δέον νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ θεραπεία. Μ. Ν. ΚΑ'Ι ΡΗΣ

ταινία (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *μονελμβακία*.

ταινιάνωτος (ὁ) (Taenianotus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *τριγλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς περὶ τὴν Μαλαισίαν θαλάσσαν. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *ταινιάνωτος ὁ τριάκανθος* (Taenianotus triacanthus), ἐκ τῶν ἰδιορρυθμοτέρων ἰχθύων. Οὗτος ἔχει ἀρκετὸν μῆκος, σῶμα χονδρόν, κεφαλὴν μεγάλην, ἀπολήγουσαν εἰς εὐρυτάτην σωματικὴν σχισμήν, ὀφθαλμοὺς παμμεγίστους πλησίον ἀλλήλων κειμένους καὶ χρωματισμὸν μελανὸν κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὰ στηθιαῖα καὶ κοιλιακὰ πτερύγια καὶ φαιοτεφρὸν κατὰ τὰς πλευράς, τὰ λοιπὰ πτερύγια καὶ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

ταινιίδαι (οἱ) (Taeniidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια σκωλήκων κεστοειδῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατελμίνθων*, περιλαμβάνουσα ἓν καὶ μόνον γένος, τὴν *ταινίαν* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ταινιόγλωσσα (τὰ) (Taenioglossa) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τῶν θυρίδων τοῦ ὀστράκου των καὶ τῶν ζωηρῶν χρωματισμῶν τῆς κόγχης των. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι *βερινιτίδαι*, *λιτορινίδαι*, *μελανιίδαι*, *πυραμιδελλίδαι*, *τριτωνίδαι* καὶ ἄλλαι πολλαί. Δ. Ν. Π.

ταινιοειδής,—*οῦς* (ὁ, ἡ),—*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ταινίαν.

ταινιόθριψ (ὁ) (Taeniothrips) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων θυσανοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *θριπιδῶν*. Εἶναι σοβαρὸς ἐχθρὸς τῶν ὀπωροφόρων πυρηνοκάρπων καὶ ἄλλων δένδρων, ὧν προσβάλλει τοὺς ἀνθοφόρους καὶ φυλλοφόρους βλαστούς, τὰ ἄνθη, φύλλα καὶ καρπούς. Ε. Τ. Ε.

ταινιοκάμπη (ἡ) (Taeniocampa) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *νυκτιιδῶν*. Προσβάλλει διάφορα δασικὰ καὶ ὀπωροφόρα δένδρα. Ε. Τ. Ε.

ταινιοκτόνα (τὰ) *[Φαρμ.]*. Καλοῦνται τὰ φάρμακα τὰ χορηγούμενα κατὰ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν ταινιῶν τῶν βιουσῶν εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Κ. Γ. Μ.

ταινιόμορφος ***κεραμεική*** (Bandkeramik). Περιληπτικὸν ὄνομα πρὸς διάκρισιν τύπου στολισμοῦ τῶν προϊστορικῶν ἀγγείων τῆς βορείου Εὐρώπης, χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Klopffleisch, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *σχοινιόμορφον κεραμεικήν*. Τοιαύτη κεραμεικὴ ἀνευρέθη ἀπὸ τοῦ Βελγίου καὶ τῆς ἀνατολικῆς Γαλλίας μέχρι τῆς νοτίου Ρωσίας, φθάνει δὲ βορείως μέχρι τῆς Σουηδίας καὶ νοτίως εἰς τὴν βόρειον Βαλκανικήν. Κοιτίδα καὶ παλαιοτέραν ἑστίαν φαίνεται νὰ παριστᾷ τὸ εὕρημα τοῦ Hinkelstein (τάφος), μὲ τὰς βασικὰς μιμήσεις τῶν σχημάτων τῆς καλαθοπλεκτικῆς (ταινίαι καὶ ζίκζάκ). Ἐξ αὐτῶν ἔχομεν βραδύτερον πλείστους ρυθμοὺς (ροσσένιος ρυθμός, σπειροειδὴς κλπ.), ὧν ἡ ποικιλία δὲν δικαιολογεῖ πλέον τὸν περιληπτικὸν αὐτὸν ὅρον. Ἀποδίδεται δὲ ἡ ταινιόμορφος αὕτη κεραμεική, εἰς τὴν βόρειον γενικῶς φυλὴν τῆς Εὐρώπης, ἂν καὶ οἱ σκελετοὶ δὲν δεικνύουν ὁμοιομορφίαν. Γενικῶς ὑπερτερεῖ ἡ δολιχοκεφαλία καὶ ἡ λεπτόσωμος διάπλασις. Ι. Γ. Κ.

ταινιόπλεγμα (τό)· πλέγμα ἐκ ταινιῶν ὡς κόσμημα.

ταινιόπλεκτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀποτελούμενος ἐκ ταινιῶν πεπλεγμένων.

ταινιόπτερος (ὁ) (Tæniopterus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν ξηροβατικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀδοντοραμφῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *τυραννιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ταινιόπτερος δίχρους* (Tæniopterus bicolor), μικροῦ μεγέθους πτηνόν, μὲ οὐρὰν μακροτάτην καὶ χρῶμα λευκὸν κατὰ τὰς παρειὰς καὶ τὴν ῥάχιν, λευκοτεφρὸν κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ λαιμοῦ, τὸ στῆθος καὶ τὴν κοιλίαν, καὶ μελανὸν κατὰ τὰς κυρίας πτέρυγας καὶ τὴν οὐράν. Δ. Ν. Π.

ταινιοπτέρυξ (ὁ) (Tæniopteryx) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ψευδονευροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *περλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

ταινιορραμφίδαι (οἱ) (Tænioramphidæ) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυιοθηρῶν*, περιλαμβάνουσα εὐμεγέθη πτηνά, μὲ κεφαλὴν ἐπιμήκη, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, ῥάμφος στενόν, πτέρυγας βραχείας καὶ ὀξυλήκτους καὶ οὐρὰν ἀπολήγουσαν εἰς ὀδοντωτὸν ἄκρον. Δ. Ν. Π.

ταινιοσκώληκες (οἱ) *[Ζωολ.]*. Καλοῦνται ὑπό τινων φυσιοδιφῶν οἱ πλατέλμινθες ζῳνοσκώληκες, ἐπειδὴ προσομοιάζουν πρὸς ταινίαν.

ταινίτης (ὁ) (Tänit) *[Ὀρυκτολ.]*. Παραλλαγὴ τοῦ μετεωρικοῦ σιδήρου πλουσία εἰς νικέλιον, τὸ ὁποῖον διατάσσεται ἐλασματοειδῶς ἐντὸς αὐτῆς. Χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ταινιοειδῆ της κατασκευήν. Γ. Β.

ταινιῶ (—*όω*)· περιβάλλω, διακοσμῶ διὰ ταινιῶν.

ταινιωτός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀποτελούμενος ἐκ ταινιῶν.

Ταίννιες (Tönniës), ***Φερδινάνδος***. Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ κοινωνιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1855. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1891 μέχρι τοῦ 1923 καθηγητὴς ἐν Κιέλῳ. Κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἡ πορεία τῆς κοινωνιολογικῆς ἐξελίξεως μᾶς παρουσιάζεται ὡς μία μετάβασις ἀπὸ τὴν μορφὴν τῆς κοινότητος πρὸς τὴν κοινωνικὴν μορφήν. Ἡ κοινότης εἶναι βιολογικὴ μορφὴ ὀργανικῆς φύσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὰ ἄτομα συνδέονται πρὸς ἄλληλα στενότατα, ἐνῷ ἀπεναντίας ἡ κοινωνία ἀποτελεῖ εἶδος μηχανισμοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ λειτουργία τῆς μηχανοποιήσεως προοδεύει διαρκῶς καὶ ἀποσυνθέτει τέλος τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς ἀνθρωπίνης κοινότητος. Τοῦτο ἐπέρχεται κυρίως διὰ τῶν θεωριῶν καὶ τῶν ἐφαρμογῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅστις δὲν εἶναι εἰμὴ ὀργάνωσις ἀτόμων λαμβανομένων ἀφῃρημένως ὡς ἴσων, χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ὀργανικὴ αὐτῶν διαφοροποίησις. Ἡ ὀργανικὴ κοινότης ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀσυνείδητον συνολικὴν βούλησιν τοῦ γένους, ἐνῷ ἡ μηχανοποιημένη, ἀπὸ τὴν αὐθαίρετον βούλησιν τὴν ὑποκειμένην εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ λογικοῦ. Εἰς τὴν διάκρισιν τῶν δύο αὐτῶν εἰδῶν τῆς βουλήσεως καὶ τὴν ἀξιολογικὴν προτίμησιν τοῦ πρώτου διαφαίνεται παρὰ τῷ Ταίννιες καθαρὰ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Schopenhauer. Ἔργα: «Gemeinschaft und Gesellschaft» (1887, ζ' ἔκδ. 1925), «Hobbes' leben und Lehre» (1896, γ' ἔκδ. 1925), «Politik und Moral» (1901), «Philosophische Terminologie in psychologisch-soziologischer ansicht» (1906), «Das Wesen der Soziologie» (1907), «Die Entwicklung der sozialen Frage» (1907, γ' ἔκδ. 1919), «Kritik der oeffentlichen Meinung» (1922), «Soziologische Studien und Kritiken» (1925 1926, 2 τ.). Ε. Λ.

Ταΐνὸ Taino) Φυλὴ ἐρυθροδέρμων τῆς Ἀμερικῆς, ἐκλιποῦσα σήμερον, ἥτις κατῴκει τὰς Μικρὰς Ἀντίλλας πλὴν τῆς Κούβας. Οἱ Ταΐνὸ ἀνῆκον εἰς τὴν γλωσσικὴν οἰκογένειαν τῶν Ἀρουάκ, ἦσαν δὲ ἱκανοὶ ναυσιπόροι, χρησιμοποιοῦντες μονόξυλα πλοιάρια. Ἀπὸ τῆς γλώσσης αὐτῶν ἐλήφθη ἡ παρὰ τοῖς εὐρωπαϊκοῖς λαοῖς ὀνομασία τοῦ καπνοῦ (tabaco), τοῦ ἀραβοσίτου (maïs) κλπ. —Ω

Ταΐνσμπεργκ (Toensberg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νορβηγίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Βέστφολντ μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. (1927) 11.969. Ἔχει ναυπηγεῖα καὶ διεξάγει μεγάλην ἁλιείαν φαλαινῶν καὶ φωκῶν εἰς τον Β Παγωμένον ὠκεανόν. Διὰ τῆς ὁμωνύμου διώρυγος συνδέεται μετὰ τοῦ κόλπου τοῦ Ὄσλο (Χριστιανίας. Θ. Κ.

Ταίξαλοι, ἢ ***Ταίζαλοι*** *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς ΒΑ. παραλίας τῆς Βρεττανίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β' 5, 9) ἐν Καληδονίᾳ (Σκωτίᾳ). Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἡ *Δηουάνα* (*Ἀβερδήν*). Α. Θ. Σ.

Ταίξαλον ***ἄκρον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον ἐπίσημον Ἀλουΐωνος νήσου τῆς Βρεττανικῆς ἐπὶ τοῦ Γερμανικοῦ ὠκεανοῦ, προέχον ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς χώρας τῶν Ταιξάλων μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Καίλιος ἢ Κελνίου (Doberan) καὶ τοῦ Δηούα (Dee). Εἶναι τὸ ἐπὶ τῆς Βορείου θαλάσσης ἐπισημότατον ἀκρωτήριον Kinnaird head. ΒΑ. τῆς Σκωττίας ἐσχατιὰ καὶ ΝΑ. κέρας τοῦ κόλπου Murray Firth. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ *Ταιζαλον*. Σ. Ε. Λ.

Τάϊον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βιθυνίας (βλ. *Τοττάϊον*).

Ταΐπλερ (Toepler), ***Αὔγουστος***. Γερμανὸς φυσικὸς (1836—1912), καθηγητὴς τοῦ πολυτεχνείου ἐν Ρίγᾳ, Γκράτς, καὶ ἀπὸ τοῦ 1876 μέχρι τοῦ 1900 ἐν Δρέσδῃ. Ἐκαινοτόμησεν εἰς νέας θεωρίας καὶ παρατηρήσεις. Διὰ τῆς μελέτης αὐτοῦ «Ὀπτικαὶ μελέται κατὰ τὴν μέθοδον τῆς ἀνίσου διαθλάσεως» (1865) κατέδειξεν ὅτι δύνανται νὰ κατασταθῶσιν ὁρατὰ διάφορα φαινόμενα διαφεύγοντα τῆς συνήθους παρατηρήσεως. Κατεσκεύασεν ἀεραντλίαν δι' ὑδραργύρου. Θ. Κ.

Ταΐπφερ (Tœpfer), ***Ἰωάννης-Γκόττλομπ***. Γερμανὸς ὀργανοκρούστης (1791—1870). Μετὰ σοβαρὰς σπουδὰς ἐν Βαϊμάρῃ, ὠνομάσθη τῷ 1817 καθηγητὴς τοῦ σεμιναρίου, τῷ δὲ 1830 ὀργανοκρούστης τῆς πόλεως ταύτης. Ἐμελέτησε θεωρητικῶς τὰ τῆς κατασκευῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων καὶ ἔγραψεν: «Ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων» (1833), «Ἡ μέθοδος χορδίσματος τοῦ Σαΐμπλερ» (1842), «Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον» (1843) «Θεωρητικο-πρακτικὴ μέθοδος ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου» (1845), «Μέθοδος κατασκευῆς ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου» (4 τόμοι, 1856) κλπ. Γ. Σ.

Ταΐπφφερ (Töpffer), ***Ροδόλφος***. Ἑλβετὸς ζωγράφος καὶ συγγραφεὺς (1799—1846). Ἀφιερωθεὶς ἐνωρὶς εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἐγκατέλειψε ταύτην συνεπείᾳ παθήσεως τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ ἠκολούθησε τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα. Διετέλεσεν ἐπὶ ἔτη διευθυντὴς ἐκπαιδευτηρίου καὶ καθηγητὴς τῆς Ἀκαδημίας τῆς Γενεύης. Ἔγραψε τὰ μεγάλως ἐκτιμηθέντα διὰ τὴν οὑμοριστικὴν διάθεσιν καὶ τὴν χάριν των διηγήματα: «Nouvelles génévoises» (1840), «La bibliothèque de mon oncle» (1843), «Voyages en zigzag» (1844), «Rose et Gertrude» (1845), «Nouvelles voyages en zigzag» (1854) κ. ἄ. Ὡς ζωγράφος διεκρίθη κυρίως εἰς τὰ πλήρη χάριτος καὶ πνεύματος γελοιογραφικὰ σχεδιάσματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐκόσμησε τὰς ἐκδόσεις τῶν ἔργων του καὶ ἰδίᾳ τῶν «Voyages en zigrag». Λ. Κ.

Ταίραικ Σὲντ Μίκλος (Toeroekszentmiklos) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ναγκοκοὺν—Σόλνοκ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σόλνοκ—Πυσπαικλαντάνι. Κάτ. 26.303 (1920). Ἔχει βιομηχανίαν γεωργικῶν μηχανῶν καὶ παράγει ἔλαιον καὶ δημητριακά. Θ. Κ.

Τάϊρεν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μαντζουρίας (βλ. λ. *Ντάϊρεν*).

ταίρι (τό)· δημοτ., τὸ ἕτερον μέρος, τὸ ἓν τῶν δύο ὁμοίων μερῶν, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ζεῦγος, οἷον: «τὸ ταίρι τοῦ παπουτσιοῦ, —τῆς κάλτσας, —τοῦ γ[illegible]κτίου κττ.»· || ἐπὶ περιστερῶν, ἐπὶ συζύγων: «ἔχασε τὸ ταίρι του» || φρ. «δὲν ἔχει τὸ ταίρι του» δὲν ἔχει τὸν ὅμοιον, πάντας ὑπερβάλλει: «δὲν ἔχει τὸ ταίρι του 's τὴν κακία».

ταιριάζω, ἀόρ. *ἐ)ταίριασα*, παθ. μετχ. *ταιριασμένος*· συνδυάζω, συναρμόζω, κάμνω δύο πράγματα νὰ συμφωνήσουν, κάμνω ταίρια: «ταιριάζω τὶς κάλτσες, —τὰ σκουλαρίκια κττ.»· || καθόλου, φέρω εἰς συμφωνίαν, εἰς ἁρμονίαν: «ταιριάζω τὰ χρώματα» || ἀμεταβ., συνδυάζομαι, εἶμαι εἰς συμφωνίαν, εἰς ἁρμονίαν: «δὲν ταιριάζουν οἱ κάλτσες, — τὰ χρώματα κττ.»· || «δὲν ταιριάζουν τὰ χνότα μας» δὲν εἴμεθα σύμφωνοι εἰς τὰ φρονήματά μας, «ἂν δὲν ταιριάζαμε, δὲ συμπεθεριάζαμε»· || παθ. μετχ. *ταιριασμένος*, —*η*,—*ο*· προσηρμοσμένος, εὐάρμοστος, ἀντίθ. *αταίριαστος*: «ταιριασμένο ἀντρόγυνο».

ταίριασμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ταιριάζω*, προσαρμογή, συναρμογή, εὐαρμοστία.

ταιριαστός,—*ή*,—*όν*· ταιριασμένος, εὐάρμοστος.

Ταΐρνερ (Turner), ***Ἰωσὴφ-Μάλλορντ-Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ζωγράφος (1775—1851). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν σημαντικωτέρων Ἄγγλων καλλιτεχνῶν τοῦ

Digitized by Google

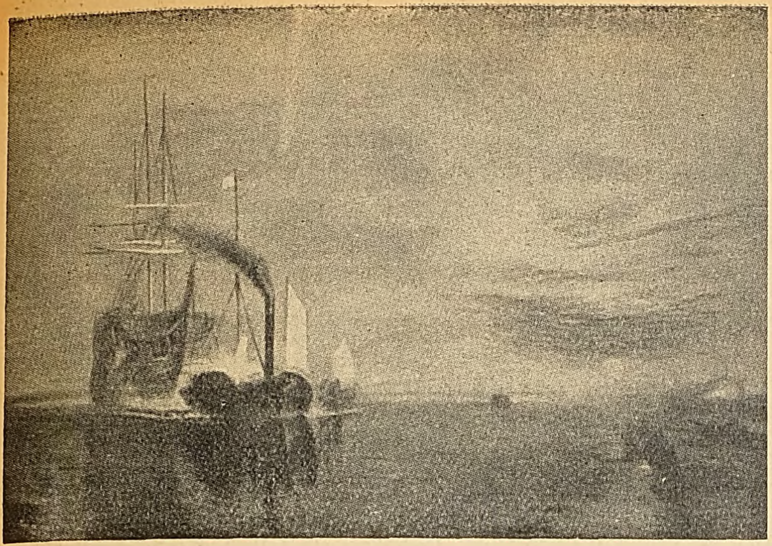

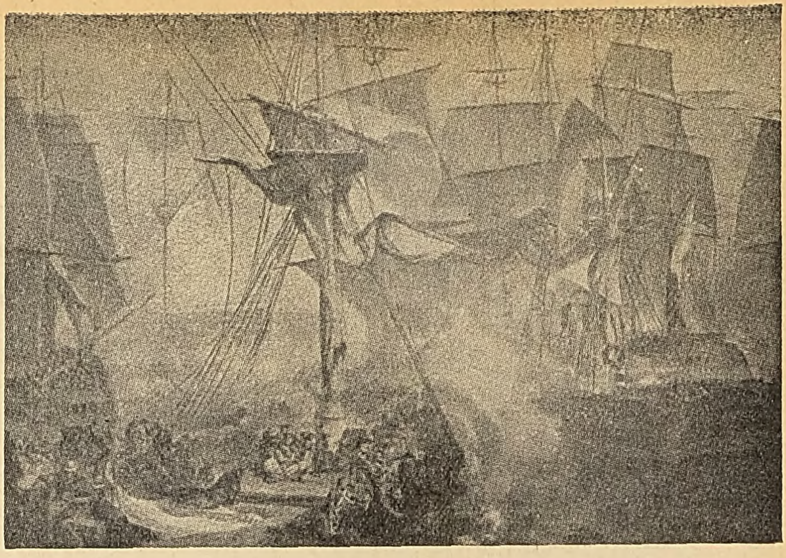

1) Ρυμούλκησις τοῦ «Τολμηροῦ». [Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου, 1839.] 2) Θάνατος τοῦ Νέλσωνος ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τοῦ Τραφαλγκάρ. [Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου, 1808.]

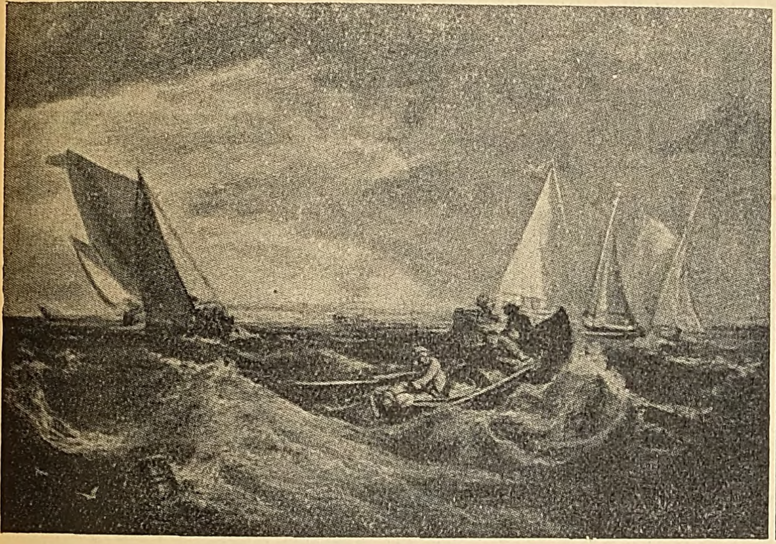

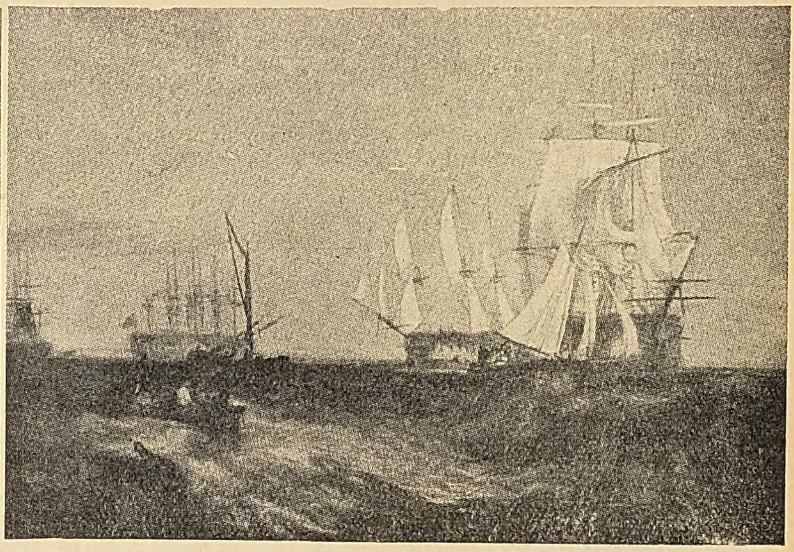

1) Ψαροκάϊκα στὴ φουσκοθαλασσιά. [Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου, 1801.] 2) Σαλπάρισμα.

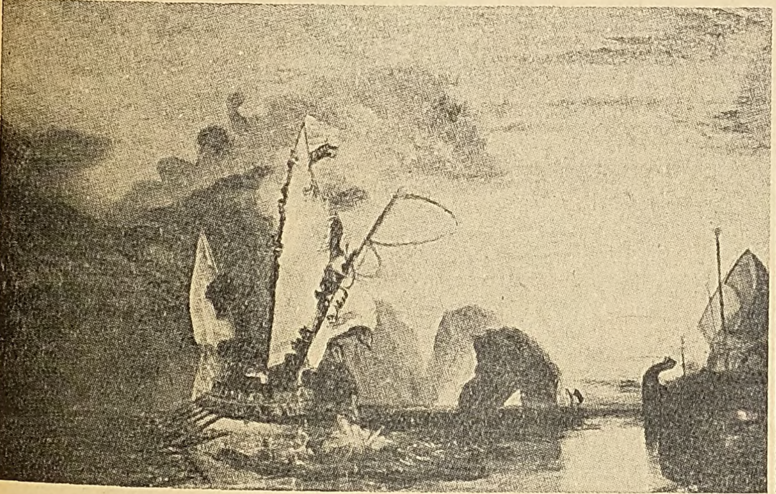

1) Ὀδυσσεὺς καὶ Πολύφημος. [Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου, 1829.] 2) Τοπίον. [Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου, 1823.]

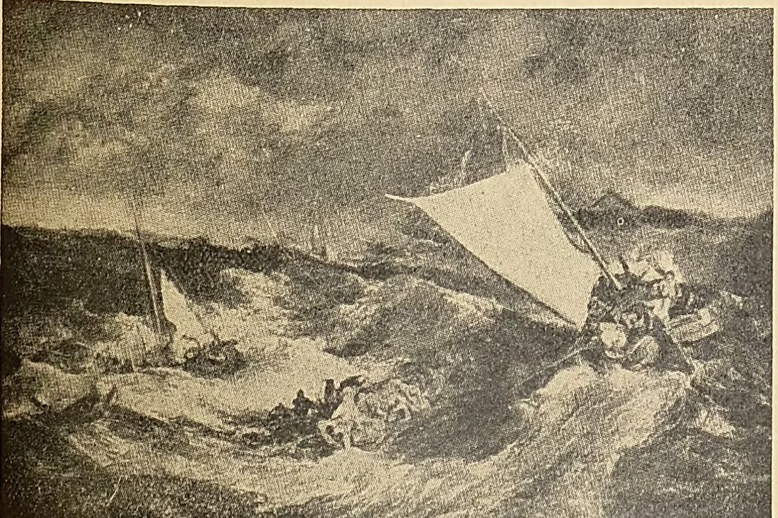

1) Τὸ ναυάγιον. [Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου, 1805.] 2) Ἡ Διδὼ ἱδρύουσα τὴν Καρχηδόνα. [Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου, 1815.]

Digitized by Google

α' ἡμίσεος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Καταγόμενος ἐξ οἰκογενείας πτωχῆς, κατώρθωσε διὰ τῆς πρωΐμου ἐκδηλώσεως τῆς ἰσχυρᾶς καλλιτεχνικῆς του ἰδιοφυΐας νὰ ἑλκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ὑψηλῶν κύκλων τῆς ἀγγλικῆς πρωτευούσης καὶ νὰ σπουδάσῃ τὴν ζωγραφικὴν ὡς ὑπότροφος τῆς ἐν Λονδίνῳ βασιλικῆς ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν. Ἐταξίδευσεν ἐπὶ μακρὸν εἰς διαφόρους χώρας, ἐξέθηκε δὲ πίνακάς του εἰς πλείστας ἐκθέσεις καὶ ἐτιμήθη ἐξαιρέτως ὑπὸ τῶν συγχρόνων του. Τῷ 1802 ὠνομάσθη μέλος τῆς Βασιλικῆς ἀκαδημίας.

Τὸ τάλαντόν του ὑπέστη πολλὰς καὶ βαθείας ἐπιδράσεις, ἐξ ὧν σημαντικώταται ὑπῆρξαν αἱ τῶν μεγάλων Γάλλων τοπιογράφων, μάλιστα δὲ τοῦ Κλαυδίου Λορραὶν καὶ τοῦ Νικολάου Πουσσέν, καὶ τῶν Ὁλλανδῶν διδασκάλων. Βραδύτερον ὅμως, δυνηθεὶς ν' ἀπαλλαγῇ ἐπαρκῶς πάσης ξένης ἐπιρροῆς, ἐξειργάσθη σειρὰν πινάκων ἐμφαινόντων πλουσίαν χρωματιστικὴν καὶ φωτιστικὴν ἱκανότητα, οἵτινες, παρὰ τὰς ὑπερβολάς των, ἐχρησίμευσαν ἐπὶ πολὺ ὡς ὑπόδειγμα εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα Ἄγγλους τοπιογράφους. Ὁ Ταΐρνερ ἐχαρακτηρίσθη ὡς «ἐραστὴς τοῦ φωτὸς μέχρις ἐκστάσεως, Κλαύδιος Λορραὶν ρωμαντικός, ἐμπύρετος καὶ ἐνίοτε θεατρικός». Ἰδιαίτερον γνώρισμα τῆς τέχνης του εἶναι ἡ συχνὴ χρῆσις ἀπεικονίσεων ἀρχιτεκτονημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνίοτε προσδίδει ὄψιν αὐτόχρημα φαντασιώδη.

Ἡ καλλιτεχνική του σταδιοδρομία διαιρεῖται εἰς τρεῖς περιόδους. Κατὰ τὴν πρώτην, ἐξικνουμένην μέχρι τοῦ 1800, ἐξειργάσθη ἰδίας τοπιογραφίας. Κατὰ τὴν δευτέραν, ἀπὸ τοῦ 1800 μέχρι τοῦ 1815, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐξεικόνισιν ἱστορικῶν θεμάτων. Κατὰ τὴν τρίτην δέ, ἀπὸ τοῦ 1815 καὶ ἐπέκεινα, ἀναπτύσσων αὐτονόμως τὸ τάλαντόν του, παρήγαγε τὸ καλύτερον καὶ πλουσιώτερον τμῆμα τοῦ ἔργου του, ἀποβλέψας κυρίως εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς διαθέσεως διὰ τῆς ἰδιοτύπου, κατὰ τὸ δυνατόν, χρήσεως τοῦ χρώματος καὶ τοῦ φωτός. Εἰς τὸν βίον του ὁ Ταΐρνερ ὑπῆρξεν ἐκλεκτικός. Ἐπώλει σπανίως ἔργα του καὶ εἰς ὑψηλὰς τιμάς. Ἀποθνήσκων ἐκληροδότησε τοὺς ἐναπολειπομένους πίνακάς του εἰς τὴν Βασιλικὴν ἀκαδημίαν τοῦ Λονδίνου καὶ κατέλιπεν 140.000 λιρῶν πρὸς ἵδρυσιν ἀσύλου τῶν πτωχῶν καλλιτεχνῶν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του πινάκων τάσσονται: «Ἡ Διδὼ ἱδρύουσα τὴν Καρχηδόνα», «Ἡ Ρώμη θεωμένη ἀπὸ τοῦ Βατικανοῦ», «Ὁ Ὀδυσσεὺς προκαλῶν τὸν Πολύφημον», «Τὸ λουτρὸν τῆς Φρύνης», «Ἡ ἐπίσκεψις εἰς τὸν τάφον» κλπ. [Πρβλ. *W. Armstrong*, Turner, (2 τόμοι, Λονδῖνον, 1902).— *A. Wherry*, Turner, Λονδῖνον, 1903.] Ι. Μ. Π.

— **Ταΐρνερ,** *σὲρ* ***Οὐΐλλιαμ.*** Ἄγγλος ἀνατόμος τοῦ Ἐδιμβούργου, γεννηθεὶς ἐν Lancaster τῷ 1832. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ μέλος πλείστων ἀκαδημιῶν, συνέγραψε δέ: «Ἄτλας ἀνατομικῆς καὶ φυσιολογίας τοῦ ἀνθρώπου», «Περὶ τῶν ἐγκεφαλικῶν ἑλίκων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοπογραφικὴν ἔποψιν» (1868), «Συγκριτικὴ ἀνατομικὴ τοῦ πλακοῦντος» (1876) κλπ. καὶ ἐδημοσίευσε πληθὺν πραγματειῶν εἰς διάφορα ἀγγλικὰ περιοδικά. Ο. Ρ.

Ταΐς (ἢ *Ταΐζ*, ἢ *Τάας*, ἢ *Τάες*) *[Γεωγρ.]*. Ἀκμαία ἄλλοτε πόλις τῆς Ἀραβίας, ἐν Ὑεμένῃ, κειμένη εἰς ἐπίκαιρον θέσιν, ἔνθα διασταυροῦνται πολλαὶ ὁδοὶ καραβανίων. Κατὰ τὴν περίοδον 1229—1454 ἦτο ἕδρα ἡγεμονίας καὶ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων πόλεων τῆς Ν. Ἀραβίας, σήμερον ὅμως ἔχει παρακμάσει, ἀριθμοῦσα μόνον 5 000 περίπου κατοίκων. Χ. Δ.

Ταϊτὶ (Taiti ἢ Tahiti) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγίστη, ὑψηλοτέρα καὶ σπουδαιοτέρα νῆσος τοῦ ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ ὁμωνύμου γαλλικοῦ ἀρχιπελάγους ἢ ἀρχιπελάγους τῆς Ἑταιρείας. Ἔχει ἐμβαδὸν 104 τ. χλμ. καὶ 8 585 (1926) κατ., ἀποτελεῖται δὲ ἐκ δύο ὀρεινῶν συγκροτημάτων, ἡφαιστειογενῶν, ἀνωτέρου ὕψους 2.237 μ., συνδεομένων πρὸς ἄλληλα διὰ στενοῦ ἰσθμοῦ πλάτους 2 χλμ. Ἔχει θαυμασίους ὅρμους καὶ ἀγκυροβόλια. Τὰ ὄρη εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον δασοσκεπῆ, εἰς δὲ τὰς πεδινὰς ἐκτάσεις παράγονται φοινικόκαρυα, σακχαροκάλαμον, ἀρτόκαρπος καὶ καφφές. Τὸ κλῖμα εἶναι εὔκρατον. Οἱ κάτοικοι κατάγονται ἐκ τῆς πολυνησιακῆς φυλῆς. Ἀλλ' οἱ ἰθαγενεῖς ἐξαφανίζονται ὀλονέν, ἀντικαθιστάμενοι διὰ μιγάδων. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1606 ὑπὸ τοῦ Κοϊρος, κατελήφθη τῷ 1767 ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Οὐάλλις καὶ τῷ 1768 ὑπὸ τοῦ Γάλλου Μπουγκαινβίλ, ὀνομασθεῖσα *Νέα Κύθηρα*, ἕνεκα τῶν λίαν ἐλευθερίων ἠθῶν, τὰ ὁποῖα ἐπεκράτουν μεταξὺ τῶν κατοίκων. Τεθεῖσα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας τῷ 1843, προσηρτήθη ὁριστικῶς εἰς αὐτὴν τῷ 1880. Θ. Κ.

Ταϊτοῦ-***Οὐϊζέρο.*** Δευτέρα σύζυγος τοῦ Μενελὶκ Β', αὐτοκράτορος τῆς Ἀβησσυνίας, γεννηθεῖσα τῷ 1856, συζευχθεῖσα αὐτὸν τῷ 1883 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1913. Αὐταρχικὴ καὶ εὐφυής, ἐξήσκησεν ἰσχυρὰν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ ὁποίου κατεῖχεν ἀμέριστον τὴν καρδίαν. Εἶχεν ὑπὲρ αὐτῆς τὸν κλῆρον καὶ τὸν χριστιανικὸν λαόν, ὁσάκις δὲ ὁ Μενελὶκ ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὴν ἕδραν του, αὕτη ἤσκει τὴν ἀντιβασιλείαν. Ἀπὸ τοῦ 1908, ὅτε ὁ Μενελὶκ προσεβλήθη ἀπὸ γενικὴν παράλυσιν, ἡ Ταϊτοῦ συνεκέντρωσεν εἰς χεῖράς της ὅλην τὴν ἐξουσίαν. Ἀμέσως ὅμως ἤρχισαν νὰ πλέκωνται ποικίλαι ραδιουργίαι περὶ τὸν θρόνον. Ὁ ρὰς Μακόννεν, πατὴρ τοῦ νῦν αὐτοκράτορος Σελασιὲ καὶ ἀνέκαθεν δεξιὸς βραχίων τοῦ Μενελίκ, θεωρούμενος βέβαιος διάδοχος, ἀπέθανε τῷ 1909. Ὁ γαμβρὸς τοῦ Μενελὶκ ρὰς Μικαὴλ ἀπέκτησε κατόπιν τούτου ἰσχὺν καὶ ἔπεισε τὸν Μενελὶκ ν' ἀνακηρύξῃ διάδοχόν του τὸν Λὶτζ Γιασσοῦ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ρὰς Τασσάμα, παρὰ τὴν θέλησιν τῆς Ταϊτοῦ, ἡ ὁποία ἐφρόντισεν ἐγκαίρως νὰ εὕρῃ στηρίγματα τῶν βλέψεών της, διορίσασα διοικητὰς τῶν κυριωτέρων ἐπαρχιῶν ἰδικούς της συγγενεῖς καὶ ἀρνηθεῖσα νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Λὶτζ Γιασσοῦ. Παρὰ τὰς προσπαθείας της ὅμως ἀνετράπη ὑπὸ τοῦ Λὶτζ Γιασσοῦ καὶ ἀπέθανε μακρὰν τῆς ἀρχῆς (βλ. καὶ λ. *Σελασιέ*). Γ. Λ. Α.

Τάϊτωσβιλ (Titusville) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Πενσυλβανίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Ὄϊλ Κρήκ. Κάτ. 10 000. Εἶναι σημαντικὸν κέντρον ἐξαγωγῆς καὶ ἐμπορίου πετρελαίων. Παρ' αὐτὴν ἠνοίχθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀμερικῇ φρέαρ διὰ τὴν ἐξαγωγὴν πετρελαίου τῷ 1859. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1892 ὁ ποταμὸς Ὄϊλ Κρὴκ πλημμυρήσας κατέστρεψε πολλὰ φρέατα καὶ μέγα μέρος τῶν δεξαμενῶν πετρελαίου, ὅπερ κατέκλυσε τὴν πόλιν. Ἐξερράγη τότε πυρκαϊά, ἐκ τῆς ὁποίας πολλοὶ κάτοικοι ἀπηνθρακώθησαν καὶ πλεῖσται οἰκίαι κατεστράφησαν. Ἀνοικοδομηθεῖσα ταχέως, ἀνέκτησεν ἀμέσως τὴν βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν αὐτῆς σημασίαν. Μ. Δ. Β.

Ταΐυ (Tay) *[Γεωγρ.]*. Ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Σκωτίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Πέρθ. Πηγάζει ἐκ τῶν Γραμβιανῶν ὀρέων, εἰς ὕψος 1113 μ., καὶ ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 193 χλμ. εἰς τὸν ὁμώνυμον ποταμόκολπον, ἔχοντα μῆκος 39 χλμ. καὶ πλάτος 1.500—5.600 μ. Ἐπὶ τοῦ ποταμοκόλπου τούτου ὑπάρχει σιδηροδρομικὴ γέφυρα μήκους 3.171 μ., κατασκευασθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1884—1890 καὶ θεωρουμένη ὡς μία τῶν μεγαλυτέρων τοῦ κόσμου. Μ. Δ. Β.

Ταΐυλορ (Taylor), ***Ἀλφρέδος-Ἐδουάρδος.*** Ἄγγλος φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Ὀξφόρδης, τοῦ Σαὶντ-Ἄντριουζ καὶ τοῦ Μάντσεστερ καὶ ἀπὸ τοῦ 1896 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλοσοφίας ἐν Μάντσεστερ, τῷ 1908 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Σαὶντ Ἄντριουζ καὶ τῷ 1924 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μοντρεάλ, τῷ 1918 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἐδιμβούργου. Ἐδίδαξεν ἐπίσης φιλοσοφίαν καὶ εἰς ἄλλα πανεπιστήμια καὶ εἶναι μέλος τῆς Βασιλικῆς Βρεττανικῆς Ἀκαδημίας. Θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἐκπροσώπων τοῦ ἀγγλοσαξονικοῦ ἰδεαλισμοῦ καὶ ἀνήκει εἰς τὴν σχολὴν τῶν Γκρήν, Μπαζανκὲτ καὶ Μπράντλεϋ. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Τὸ πρόβλημα τῆς μεταφυσικῆς» (1900), «Στοιχεῖα μεταφυσικῆς» (1903), «Οἱ πρόδρομοι τοῦ Ἀριστοτέλους» (1907), «Ἀλήθεια καὶ πραγματικότης» (1905), «Ἡ θέσις τῆς ψυχολογίας ἐν τῇ ταξινομήσει τῶν ἐπιστημῶν» (1906), «Θωμᾶς Χόμπς» (1908), «Πλάτων» (1909), «Ἐπίκουρος» (1910), «Ἀριστοτέλης», «Ἀνάλυσις τοῦ ὅρου ἐπιστήμη», «Περὶ ἐξελίξεως» (1925), «Σχόλια εἰς τὸν Τίμαιον τοῦ Πλάτωνος» κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

— **Ταΐυλορ** (Taylor) ***Ἄννα.*** Ἀγγλὶς ποιήτρια (1782—1866). Ἔγραψε κυρίως παιδικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἔσχον μεγίστην ἐπιτυχίαν. Οἱ «Παιδικοὶ ὕμνοι» (1810) ἐξεδόθησαν εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῶν 20 ἐτῶν εἰς πλείονας τῶν 100 ἐκδόσεων. Τὰς περισσοτέρας τῶν ποιητικῶν της συλλογῶν ἐξέδωκε μετὰ τῆς ἀδελφῆς της *Ἰωάννας* (1783—1824). Τὰ ἅπαντα τῶν δύο ἀδελφῶν ἐξεδόθησαν τῷ 1877. Μ. Δ. Β.

—**Ταΐυλορ** (Taylor), ***Βαϋάρδος.*** Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς (1825—1878). Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς μαθητευόμενος τυπογράφος, τῷ δὲ 1844 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην αὐτοῦ ποιητικὴν συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ξιμένη». Ἐπεδόθη κατόπιν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐπεχείρησε διάφορα ταξίδια, τῷ δὲ 1846 ἐξετέλεσε πεζῇ τὸν γῦρον τῆς Εὐρώπης, ὃν περιέγραψεν εἰς τὸ βιβλίον του «Ἐντυπώσεις πεζοπόρου» (1846). Τῷ 1847 προσελήφθη εἰς τὴν ἐφημερίδα «Τὸ βῆμα τῆς Νέας Ὑόρκης», διὰ λογαριασμὸν τοῦ ὁποίου ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Καλιφορνίαν, τὸ Μεξικόν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὰς Ἰνδίας, τὴν Κίναν, τὴν Ἰαπωνίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Σουηδίαν καὶ τὴν Ρωσίαν, καὶ περιέγραψεν εἰς θαυμασίας ἀναπαροκρίσεις τὰς ἐντυπώσεις του, τὰς ὁποίας ἐξέδωσε κατόπιν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους, ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Ἡμερολόγιον τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς» (1854), «Αἱ χῶραι τῶν Σαρακηνῶν» (1855), «Μία ἐπίσκεψις εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Κίναν καὶ τὴν Ἰαπωνίαν», «Βορεινὰ ταξίδια» (1857), «Ταξίδια εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ρωσίαν» (1859). Βραδύτερον εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον καὶ τῷ 1862 διωρίσθη γραμματεὺς τῆς πρεσβείας Πετρουπόλεως, τῷ δὲ 1878 προήχθη εἰς πρεσβευτὴν ἐν Βερολίνῳ. Συνέγραψεν ἐπίσης τὰ μυθιστορήματα: «Ἄννα Θῶρστον» (1863), «Ἡ ζωὴ τοῦ Ἰωάννου Γκόντφρεϋ» (1864), «Ὁ Ἰωσὴφ καὶ οἱ φίλοι του» (1870), τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Ὁ προφήτης» (1874), «Ὁ Δευκαλίων» (1878), τὰς μελέτας: «Περὶ τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας» (1878), «Κριτικὰ σημειώματα» (1880) καὶ μετέφρασεν ἐμμέτρως εἰς τὴν ἀγγλικὴν τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε (1870—1871). Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν τῷ 1881 καὶ 1902 ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Ταξίδια» καὶ «Ποιητικὰ καὶ δραματικὰ ἔργα». Μ. Δ. Β.

— **Ταΐυλορ** (Taylor) ***Ἐρρῖκος.*** Ἄγγλος ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1800—1886). Ἤρξατο γράφων στίχους καὶ ἄρθρα εἰς τὴν «Τριμηνιαίαν ἐπιθεώρησιν» καὶ κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν θεατρικῶν ἔργων, γράψας τὸ δρᾶμα «Ἰσαὰκ Κομνηνός» (1827) καὶ τὴν ἱστορικὴν τραγῳδίαν «Φίλιππος βὰν Ἀρτεβέλντε» (1829), ἥτις θεωρεῖται τὸ καλύτερον τῶν ἔργων του. Μεταξὺ τῶν ἄλλων θεατρικῶν του ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐπαίχθησαν πολλάκις μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας, εἶναι τά: «Ἔντβιν ὁ ὡραῖος» (1842), «Ἡ παρθένος χήρα» (1850), «Ἡ παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος», κ. ἄ. Ὀνομαστὸν εἶναι ἐπίσης τὸ ἔργον του «Ὁ πολιτικός» (1836), συλλογὴ οὐμοριστικῶν πεζογραφημάτων. Μ. Δ. Β.

— **Ταΐυλορ** (Taylor), ***Ἐρρῖκος-Ὄσμπορν.*** Ἀμερικανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῷ 1856. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Χάρβαρντ καὶ νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κολομβίας καὶ διετέλεσε κατόπιν καθηγητὴς τῆς φιλολογίας εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Χάρβαρντ καὶ Κοννέκτικωτ. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, κοινωνικοῦ ἰδίως περιεχομένου, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Μελέτη ἐπὶ τοῦ νόμου τῶν ἰδιωτικῶν σωματείων» (1902), «Τὰ ἀρχαῖα ἰδανικά» (1913), μελέτη ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἑδραιώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, «Ἡ κληρονομία τοῦ μεσαίωνος» (1925), «Τὸ πνεῦμα τοῦ μεσαίωνος» (1925), «Ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος ἐν τῇ ἱστορίᾳ» (1924) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—**Ταΐυλορ** (Taylor), ***Ζαχαρίας.*** Ἀμερικανὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (1784—1850), δωδέκατος πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἐγεννήθη ἐν τῇ πολιτείᾳ Βιργινίᾳ καὶ ἦτο ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ συνταγματάρχου Ριχάρδου Ταΐυλορ διακριθέντος κατὰ τὸν πόλεμον τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἠκολούθησε τὸ στρατιωτικὸν στάδιον καὶ διεκρίθη κατὰ τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Ἐρυθροδέρμων τοῦ Ἀρκάνσας τῷ 1812, τοῦ Ἰλλινόϊς τῷ 1832 καὶ τῆς Φλόριντα τῷ 1836. Τῷ 1846 διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Μεξικοῦ. Παρὰ τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκῶν δυνάμεων, καθότι διέθετεν ἐν ἀρχῇ τῶν ἐχθροπραξιῶν μόνον 4 000 ἄνδρας, κατώρθωσε ν' ἀντιστῇ ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Μεξικανῶν καὶ νὰ κερδίσῃ τὰς μάχας τοῦ Πάλο Ἄλτο καὶ τοῦ Ρεσάκο, κυριεύσας καὶ τὴν ὠχυρωμένην πόλιν Μοντερρέϋ, καίτοι ὑπερησπίζετο αὐτὴ ὑπὸ κατὰ πολὺ ἀνωτέρων δυνάμεων. Οἱ Μεξικανοὶ τότε, διαθέτοντες 21.000 ἄνδρας ὑπὸ τὸν ἱκανὸν στρατηγὸν Σάντα Ἄννα, προήλασαν κατ' αὐτοῦ καὶ ἀνέλαβον γενικὴν ἐπίθεσιν. Καίτοι ὅμως ὁ Ταΐυλορ ἐζήτησε καὶ δὲν ἔλαβε διὰ πολιτικοὺς λόγους ἐνισχύσεις, κατώρθωσε νὰ κατατροπώσῃ καὶ πάλιν τοὺς Μεξικανοὺς τὴν 23 Φεβρουαρίου τοῦ 1847. Συνεπείᾳ τῆς νίκης ταύτης ἡ Καλιφορνία καὶ τὸ Νέον Μεξικὸν προσηρτήθησαν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Τὰ πολιτικὰ κατορθώματα τοῦ Ταΐυλορ προεκάλεσαν μέγαν ἐνθουσιασμὸν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὑπὲρ αὐτοῦ, ἕνεκα δὲ τούτου τὸ κόμμα τῶν Οὐΐγων, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκε, προέτεινεν αὐτὸν ὡς ὑποψήφιον πρόεδρον τῆς συμπολιτείας κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1848, καθ' ἃς ἐξελέγη διὰ μεγάλης πλειοψηφίας. Διῴκησε μετὰ δικαιοσύνης καὶ ἐτήρησεν οὐδετερότητα εἰς τὸ ζήτημα τῆς διενέξεως τῶν διαφόρων πολιτειῶν διὰ τὸ ζήτημα τῆς δουλείας. Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τῆς ζωῆς του ἡ ὑγεία του εἶχε κλονισθῆ μεγάλως, συνεπείᾳ τῶν πολλῶν κακουχιῶν, τὰς ὁποίας εἶχεν ἄλλοτε ὑποστῆ εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, καὶ ἀπέθανεν ἐκ χολέρας, 16 μῆνας μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς. Μ. Δ. Β.

Ζαχαρίας Ταΐυλορ.

—**Ταΐυλορ** (Taylor), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος ἑλληνιστὴς (1704—1766), καθηγητὴς ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Cambridge. Ἐγένετο γνωστότατος ὡς ἐκδότης τοῦ Λυσίου τῷ 1739 καὶ 1740 καὶ λόγων τινῶν τοῦ Δημοσθένους (τόμ. Γ 1748, Β 1757, ὁ Α' οὐδέποτε ἐφάνη). Πρῶτος οὗτος ἐδημοσίευσε καὶ ἐξήγησε τὴν σπουδαίαν ἐπιγραφήν, τὴν περιέχουσαν τοὺς λογισμοὺς τοῦ ἐν Δήλῳ ναοῦ ἐν ἔτει 377—374 π. Χ. (μάρμαρον Sandw-

Digitized by Google

cense 1743, νῦν ἐν τῷ προθύρῳ τῆς ἐν Trinity βιβλιοθήκης). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1747 τακτικὸς καθηγητὴς καὶ πρύτανις ἐν Lawford τοῦ Essex ἀπὸ τοῦ 1751 μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Μετέσχε τῆς ἀγγλικῆς ἐκδόσεως τοῦ «Θησαυροῦ τῆς λατινικῆς γλώσσης», τῆς γενομένης ὑπὸ Ροβέρτου Στεφάνου. Γ. Κ. Γ.

—Ταίυλορ (Taylor), ***Ἰωάννης***. Ἄγγλος ποιητὴς (1580—1654). Κατήγετο ἐκ πτωχῆς οἰκογενείας καὶ κατ' ἀρχὰς εἰργάζετο ὡς ὑδρονομεύς. Βραδύτερον προσελήφθη ὡς κλητὴρ τραπέζης καὶ κατόπιν ἤνοιξε καπηλεῖον εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Λονδίνου. Εἶχε γίνει γνωστὸς ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας διὰ τὴν στιχουργικήν του ἱκανότητα καὶ ἰδίως διὰ τὰ παρoίνια ποιήματά του, καθὼς καὶ διὰ τὰς ἐκκεντρικότητάς του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι διάφορα ταξίδιά του ἀπὸ Λονδίνου εἰς Ρότσεστερ διὰ μέσου χαρτίνης λέμβου ἰδικῆς του κατασκευῆς καὶ ἡ πεζοπορία του ἀπὸ Λονδίνου εἰς Ἐδιμβοῦργον, ἄνευ οὐδεμιᾶς προμηθείας. Ἀπέζη κυρίως ἐκ τοῦ καπηλείου του καὶ ἔγραψεν ὑπὲρ τοὺς 80 τόμους ποιημάτων λαϊκῆς ἐμπνεύσεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ θρίαμβος τῆς τιμῆς» (1630). Τὰ ἅπαντα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔργα τοῦ Ταίυλορ» τῷ 1654. Μ. Δ. Β.

—Ταίυλορ (Taylor), ***Ἰσαάκ***. Ἄγγλος συγγραφεὺς (1787—1865). Συνειργάσθη εἰς διαφόρους ἐπιθεωρήσεις καὶ ἔγραψε πολλὰ σημαντικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Τὰ στοιχεῖα τῆς γνώσεως» (1823, 11η ἔκδ. 1867), «Φυσικὴ ἱστορία τοῦ ἐνθουσιασμοῦ» (1829, 10η ἔκδ. 1845), «Ἑσπέρα Σαββάτου» (1832), ὅπερ ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ καὶ μετεφράσθη εἰς πολλὰς γλώσσας, «Φυσικὴ ἱστορία τοῦ φανατισμοῦ» (1833), «Πνευματικὸς δεσποτισμὸς» (1836), «Ἄκρος πολιτισμὸς» (1860), «Τὸ πνεῦμα τῆς ἑβραϊκῆς ποιήσεως» (1861), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—Ταίυλορ (Taylor), ***Ἰσαάκ***. Ἄγγλος κληρικὸς καὶ συγγραφεὺς (1829—1901). Ἀφιερώθη εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαιολογίας καὶ φιλολογίας, γράψας πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Τὸ ἀλφάβητον, ἱστορία τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν γραμμάτων» (2 τόμ. 1883, β' ἔκδ. 1899), «Λέξεις καὶ τοποθεσίαι» (1864), «Ἐτρουσκικαὶ ἔρευναι», (1874), «Ἡ ἐτρουσκικὴ γλῶσσα» (1876), «Ἕλληνες καὶ Γότθοι, ἱστορία τῶν ρουνικῶν γραμμάτων» (1879), «Ἡ ἀρχὴ τῶν Ἀρίων» (1890), «Ὀνόματα καὶ αἱ ἱστορίαι αὐτῶν» (1896), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—Ταίυλορ (Taylor), ***Κάρολος Ο***. Ἄγγλος ξυλογράφος καὶ ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1879. Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ εἶναι ἡ προπαρασκευὴ τῶν πινάκων τοῦ «μπιάνκο-ἒ-νέρο» δι' ἐγχρώμων δοκιμίων, πρᾶγμα εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλεται ἡ ἀκρίβεια τῶν τόνων καὶ τοῦ φωτός. Διακρίνεται κυρίως ὡς τοπιογράφος, ἐχάραξεν ὅμως καὶ πλείστας προσωπογραφίας, ὀνομαστὰς διὰ τὴν ζωηρότητα καὶ τελειότητα τοῦ σχεδίου. Κατέγινεν ὡσαύτως καὶ εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἐκτελέσας πλείστας ἐλαιογραφίας. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Τὸ ἕλος», «Τὸ ὑπόγειον Λονδῖνον», «Τὸ τσάϊ τοῦ ἀπογεύματος» (1925), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—Ταίυλορ (Taiylor), ***Λεονάρδος Κάμπελ***. Ἄγγλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἤρχισεν ἐκθέτων ἀπὸ τοῦ 1898 εἰς διαφόρους ἐκθέσεις ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἔργα του, ἅτινα ταχέως ἐξετιμήθησαν μεγάλως καὶ κατέταξαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων συγχρόνων Ἄγγλων ζωγράφων. Ἀρέσκεται κυρίως εἰς θέματα ρωμαντικοῦ περιεχομένου, ἡ δὲ τεχνοτροπία του καὶ ἡ προσήλωσίς του εἰς προρραφαηλιτικοὺς τύπους ἔσχε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν συγχρόνων του καλλιτεχνῶν ἐν Ἀγγλίᾳ. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Τὸ σταχτὶ σάλι» «Τὸ σαλόνι τῆς μουσικῆς», «Μία καὶ ὁ ἱππότης τοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ», θεωρούμενον τὸ ἀριστούργημά του, κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

—Ταίυλορ (Taylor), ***Τόμ***. Ἄγγλος θεατρικὸς συγγραφεύς, εὐθυμογράφος καὶ τεχνοκρίτης (1817—1880). Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικὰ καὶ κατ' ἀρχὰς διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου, ἔπειτα δὲ ἐγένετο δικηγόρος. Ὑπῆρξε τεχνοκρίτης τῶν «Τάϊμς» καὶ ἀπὸ τοῦ 1872—1880 διευθυντὴς τοῦ σατιρικοῦ περιοδικοῦ. Ἐπιδοθεὶς κατόπιν εἰς τὸ θέατρον διεκρίθη διὰ τὴν γονιμότητά του, γράψας ὑπὲρ τὰ 100 ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ Ἀμερικανὸς ἐξάδελφός μας», «Τὰ βαθιὰ νερά», «Τὸ ἄνισον μάτς», τὰ ἱστορικά: «Ἰωάννα ντ' Ἄρκ», «Ἄννα Μπόλλεϋν» καὶ πολλαὶ βιογραφίαι μεγάλων ἀνδρῶν. Μ. Δ. Β.

—Ταίυλορ (Taylor), ***Φρειδερῖκος - Οὐΐνσλοου***. Ἀμερικανὸς μηχανικός, εἰσηγητὴς τοῦ φέροντος τὸ ὄνομά του συστήματος ἐπιστημονικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας (1856—1915). Κατήγετο ἐκ παλαιᾶς οἰκογενείας κουακέρων τῆς Φιλαδελφείας. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶχε διακριθῆ ὡς λόγιος, ἡ δὲ μήτηρ του, *Αἰμιλία Οὐΐνσλοου*, εἶχε καταστῆ ὀνομαστὴ διὰ τοὺς ἀγῶνάς της ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς καὶ πρὸς κατάργησιν τῆς δουλείας. Κατ' ἀρχὰς εἰσήχθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Χάρβαρντ, πρὸς σπουδὴν τῆς μηχανικῆς, ἀλλὰ συνεπείᾳ παθήσεως τῶν ὀφθαλμῶν ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς σπουδάς του. Βραδύτερον εἰργάσθη ὡς ἁπλοῦς ἐργάτης εἰς μηχανουργικὰ ἐργοστάσια τῆς Φιλαδελφείας. Βελτιωθείσης τῆς ὑγείας του ἠκολούθησεν ἑσπερινὰ μαθήματα καὶ τῷ 1883 ἔλαβε δίπλωμα μηχανικοῦ. Λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶν χαρισμάτων του καὶ τῆς μεγάλης δραστηριότητος καὶ μεθοδικότητός του, προήχθη ταχέως εἰς ἀρχιεργάτην καὶ κατόπιν εἰς μηχανικὸν καὶ ἀρχιμηχανικόν, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του 6.000 ἐργάτας μόλις ἓξ ἔτη ἀπὸ τῆς εἰσόδου του εἰς τὸ σιδηρουργικὸν ἐργοστάσιον, ὅπου εἰργάζετο. Τῷ 1900, μετὰ εἰκοσαετεῖς πειραματισμούς, ἀνεκάλυψε τοὺς ταχυχάλυβας καὶ τοὺς κανόνας τῆς διὰ κοπῆς κατεργασίας τῶν μετάλλων, οἵτινες συνέβαλον εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τῆς μεταλλοτεχνίας.

Κατὰ τὸ μακρὸν χρονικὸν διάστημα τῆς ἐργασίας του εἰς διάφορα ἐργοστάσια ἔλαβε 50 διπλώματα εὑρεσιτεχνίας διὰ διαφόρους ἐφευρέσεις του, ἀναφερομένας κυρίως εἰς τελειοποιήσεις μηχανημάτων κατεργασίας σιδήρου καὶ εἰς τρόπους διαφόρων κατασκευῶν. Ἀλλ' ὁ Ταίυλορ ἐγένετο κυρίως γνωστὸς ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς ἐπιστημονικῶν μεθόδων διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐργοστασίων. Τῷ 1906 παρῃτήθη πάσης ἐνεργοῦ ἐργασίας εἰς ἐργοστάσια καὶ κατέγινεν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐφαρμοσθεισῶν ἀρχῶν τοῦ συστήματος τῆς ἐπιστημονικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας, ὅπερ ἐγένετο γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ταιυλορισμός*, βασιζόμενον κυρίως ἐπὶ τοῦ πνεύματος συνεργασίας ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν καὶ βελτιώσεως τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας. Μ. Δ. Β.

ταιυλορισμὸς (ὁ)· βλ. λ. *ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας*.

Τάϊφ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀραβίας ἐν τῷ σημερινῷ βασιλείῳ τῆς Χετζάζης. Κάτ. 8.000. Παράγει σταφυλὰς καὶ ὀπωρικὰ ἀποστελλόμενα εἰς Μέκκαν. Ἔχει καὶ στοιχειώδη βυρσοδεψικὴν βιομηχανίαν. Ἐπὶ τοῦ Τούρκου σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ Β' ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς τόπος ἐξορίας. Ἐκεῖ ἐξωρίσθη καὶ ἐδολοφονήθη κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου τούτου ὁ πρωτεργάτης τοῦ τουρκικοῦ Συντάγματος Μιτχὰτ πασᾶς (1883). Ν. Μ.

Τάϊχμαν (Teichmann), ***Γουλιέλμος***. Φιλέλλην ἐκ Πρωσσίας, ὅστις, ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, κατῆλθε μετ' ἄλλων συμπολιτῶν του καὶ κατετάχθη εἰς τὸ σῶμα τῶν φιλελλήνων, ὅπερ ἀπεδεκατίσθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πέτα (4 Ἰουλίου 1822). Ὁ Τάϊχμαν ἔδειξεν ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν ὡς σημαιοφόρος, τραυματισθεὶς δὲ καὶ προσδέσας τὴν σημαίαν εἰς τὴν ξιφολόγχην του ἀπέθανε, κρατῶν αὐτὴν τοσοῦτον σφιγκτά, ὥστε ἵνα ἀποσπάσουν αὐτὴν ἀπέκοψαν μέρος. Τ. Ε. Ε.

— Τάϊχμαν (Teichmann), ***Λουδοβῖκος-Σταβιάρσκι*** (1823—1895). Γερμανὸς ἱστολογοανατόμος, καθηγητὴς τῆς περιγραφικῆς καὶ συγκριτικῆς ἀνατομικῆς ἀπὸ τοῦ 1868 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Krakau. Διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν ἀντιπρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ πρόεδρος τοῦ τμήματος ἐπιστημῶν τῆς πόλεως ταύτης. Ἀνεκάλυψε τοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομά του φερομένους κρυστάλλους αἱματίνης (1853, ἀνευρισκομένους δι' ἐξατμίσεως ἐπὶ ἀντικειμενοφόρου πλακὸς μιᾶς σταγόνος αἵματος μεμιγμένης μετὰ μιᾶς σταγόνος διαλύσεως χλωριούχου νατρίου καὶ προσθήκης ὀλίγου ὀξικοῦ ὀξέος, ὅπερ ἐξατμίζεται διὰ τῆς θερμάνσεως. Ἐδημοσίευσε σχετικὴν πραγματείαν περὶ «αἱματίνης» εἰς τὸ περιοδικὸν Heule καὶ Pfeufer (1853) καὶ «Περὶ τοῦ λυμφατικοῦ συστήματος ὑπὸ ἀνατομικὴν ἔποψιν» (Λειψία 1861) κτλ. Ο. Ρ.

Ταϊχμύλλερ (Teichmüller), ***Γουσταῦος***. Ἐπιφανὴς Γερμανὸς φιλόλογος καὶ φιλόσοφος (1832—1888). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἐν Πετρουπόλει, κατόπιν ἐν Γοττίγγῃ, ἐν Βασιλείᾳ καὶ τὰ τελευταῖα 17 ἔτη τοῦ βίου του διῆλθεν ἐν Dorpat. Ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Studien», «Neue Studien zur Geschichte der Begriffe» (1874, τ. 1, 1876—1878 τ. 3), «Darwinismus und Philosophie» (1877), «Die wirtliche und die scheinbare Welt» (1882) κτλ. Γ. Γ.

Ταΐχο (Tahoe) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς, κατὰ τὰ μεθόρια τῶν πολιτειῶν Καλιφορνίας καὶ Νεβάδας, εἰς ὕψος 2049 μ., ἐμβαδοῦ 530 τ. χλμ. καὶ βάθους μέχρι 450 μ. Θ. Κ.

Τάϊχοκου, ἢ ***Τάϊ-Πὲ-Φοὺ*** (Taihoku ἢ Tai-Peh-Fu) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς ἰαπωνικῆς νήσου Φορμόζας, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ταμσούϊ, εἰς ἀπόστασιν 19 χλμ. ἀπὸ τοῦ λιμένος καὶ ἐπινείου αὐτῆς Ταμσούϊ, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Εἶναι κέντρον περιοχῆς παραγούσης ἰούταν, ὄρυζαν, τέϊον κλπ. Κάτ. 102.500. Χ. Δ.

Τάϊ-χοὺ (Tai-hu) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Κίνας ἐν τῇ γενικῇ διοικήσει Κιανγκσοῦ, ἔχουσα περιφέρειαν 240 χλμ. περίπου. Ἐν αὐτῇ ἀναδύονται πολλαὶ κατάφυτοι νησῖδες, κοσμούμεναι ὑπὸ ναῶν καὶ ἐπαύλεων τῶν κατοίκων τοῦ Χάνγκ-τσόου. Συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς μεγάλης διώρυγος. Χ. Δ.

τακαδιαστάση (ἡ). Ἔνζυμον σακχαροποιοῦν τὸ ἄμυλον. Ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἀσπεργίλλου τῆς ὀρύζης καὶ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ. Σ. Γ.

Τακαζζὲ *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Νείλου. Μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Κυανοῦ Νείλου πρὸς Ν. τῆς Μερόης διῃτᾶτο ἡ φυλὴ τῶν Ροχρέχσα, ἴσως οἱ Ραῦσοι τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Ἀδούλιδος, οἱ Ράψιοι τοῦ Κλ. Πτολεμαίου. Μεταξὺ δὲ αὐτοῦ καὶ τῆς παρακτίου τῆς Ἐρυθρᾶς ὀροσειρᾶς διῃτῶντο οἱ Μάδοι ἢ Μαδῖτοι. Γ. Λ. Α.

Τάκαλοι (οἱ), ἢ ***Τάκουλοι***, ἢ ***Κάρριερς*** (Takali, Takuli, Carriers) Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐξηπλωμένη εἰς τὴν ἐνδοχώραν τῆς βορειοδυτικῆς παραλίας τοῦ Καναδᾶ. Οἱ Τάκαλοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν μεγάλην γλωσσικὴν οἰκογένειαν τῶν Ἀθαπαύκων. Ἀσχολοῦνται εἰς τὸ κυνήγιον τῆς ταράνδου, ἐλάφου, μοσχοβουβάλου, κ. ἄ. Διακρίνονται τῶν λοιπῶν Ἀθαπαύκων καὶ κατὰ τὸ ὅτι ἡ σκέπη τῶν κατοικιῶν των ἀποτελεῖται ἐκ φλοιοῦ δένδρων μὲ στέγην ἐν εἴδει ἀετώματος. Οἱ ἀρχηγοί των κατὰ τὰς τελετὰς διακοσμοῦνται μὲ γυναικείαν κόμην ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ μὲ θύσανον ἐκ τριχῶν γενείων φώκης. Συνήθης εἶναι ἡ χρῆσις ὀδοντωτῶν κογχυλίων ὡς στολίσματος. Ἐπικρατεῖ ὁ δι' ἁρπαγῆς γάμος. Ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωσις καὶ αἱ θρησκευτικαὶ σχέσεις δὲν εἶναι εἰσέτι ἐξειλιγμέναι. Θ. Χ. Σ.

Τακαμάτσου (Takamatsu) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Καγκάβα, κατὰ τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς νήσου Σικοκοῦ, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. 71.897. Ἔχει ἀσφαλῆ λιμένα καὶ βιομηχανίαν βερνικίων καὶ ὑφαντουργίας. Θ. Κ.

τακαμαχὰκ (τὸ) (takamahak) *[Φαρμακογν.]*. Εἶναι τὸ ἄλλως καλούμενον *βάλσαμον Μαρίας* (Balsamum Mariae). Ἀρχικῶς ἐκλήθη οὕτως ἡ ρητίνη τοῦ φυτοῦ *καλλοφύλλου τοῦ ἰνοφύλλου* (Calophyllum inophyllum), ἥτις φέρεται ἐκ τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κοχιγκίνας εἰς κοίλας κάψας ἐν τῷ ἐμπορίῳ. Εἶναι ρητίνη ὠχροκιτρίνη ἢ πρασινωπή, ἐνίοτε καὶ κιτρινόφαιος, διαφανὴς μὲ λιπώδη ἀναλαμπήν, ὀσμῆς λαβαντίδος καὶ γεύσεως ἀρωματώδους καὶ πικρᾶς. Ἡ ἐκ τοῦ καλοφύλλου προερχομένη ρητίνη τακαμαχὰκ εἶναι μόνον ἡ ἀφρικανικὴ τοιαύτη, προελεύσεως Bourbon καὶ Μαδαγασκάρης. Αὕτη εἶναι διχροϊκή: εἰς τὸ ἀνακλώμενον φῶς πρασίνη καὶ εἰς τὸ διερχόμενον φαιά. Εἰς τὸ στόμα μαλακύνεται, ἔχει γεῦσιν ἀρτυματώδη, ὀσμὴν κουμαρίνης, εἰδικὸν βάρος 1,032, τήκεται εἰς 75° καὶ καίεται ἄνευ ὑπολείμματος. Εἰς τὸν αἰθέρα καὶ τὴν θερμὴν ἀλκοόλην εἶναι διαλυτή. Τὸ καλούμενον *ἀμερικανικὸν τακαμαχὰκ* προέρχεται ἐκ διαφόρων εἰδῶν τοῦ ἐλαφρίου. Ἀποτελεῖ τεμάχια στερεὰ ὀλίγον διαφανῆ, μὲ ἐπίπεδον θραῦσμα, εὐχαρίστου ὀσμῆς, μὴ μαλακυνόμενα κατὰ τὴν μάσησιν. Κ. Γ. Μ.

Τακανὰ (οἱ) (Takana). Ἰνδιᾶνοι τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἐξηπλωμένοι εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ρίο Μπένι καὶ Μάδρ Ντὲ Ντίος ἐν Βολιβίᾳ. Ὁ πολιτισμός των ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῶν πολιτισμῶν τῶν φυλῶν τῶν Ἄνδεων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Πάνος, μετὰ τῶν ὁποίων ἀνεμείχθησαν οἱ Τακανὰ ἐν τῇ περιοχῇ τῶν πηγῶν τοῦ Μάδρ Ντὲ Ντίος. Θ. Χ. Σ.

Τακάο (Takao) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας κατὰ τὴν ΝΔ. ἀκτὴν τῆς νήσου Ταϊβὰν (Φορμόζης). Κάτ. 46.754. Ἔχει ἐλεύθερον λιμένα καὶ ἐμπόριον ξυλείας, ἐλαιοχρωμάτων καὶ βερνικίων. Θ. Κ.

Τακάπη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλις τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ Μικρᾷ Σύρτει, μεταξὺ Γιχθίδος (Djorf bou Grara) καὶ ἐκβολῶν Τρίτωνος (Sebcha el Haudiad) κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, εἰς ὃν φέρεται καὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Κάπη* (Δ, γ, 11), ἡ μεταξὺ τῆς Κιδιφθῆς καὶ τῆς Νεαπόλεως κατὰ τὸν Σταδιασμὸν τῆς Μεγάλης Θαλάσσης (107). Ἐθεωρεῖτο δ' ἄλλοτε μὲν ἀνήκουσα εἰς τὴν Βυζακηνὴν καὶ ἄλλοτε εἰς τὴν Τριπολίτιδα. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Γκαμπές*. Σ. Ε. Λ.

Τακαρίγκουα (Tacarigua, ἢ ἄλλως Valencia) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Βενεζουέλας, ἐπὶ τῶν Κορδιλλιερῶν, εἰς ὕψος 410 μ., μήκους 45 χλμ., πλάτους μέχρις 20, βάθους 70 μ. καὶ ἐμβαδοῦ 550 τ. χλμ. Ἔχει πολλὰς νησῖδας. Θ. Κ.

Τακασάκι (Takasaki) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῷ νομῷ Γκούμμα τῆς νήσου Χόντο. Κάτ. 45.698. Θ. Κ.

Τακάτα (Takata) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῷ νομῷ Νιγκάτα, ἐγγὺς τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τῆς νήσου Χόντο. Κατ. 30.897. Ἔχει ὑφαντουργίαν βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Θ. Κ.

Digitized by Google

Τακατύη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῷ Ὀλκαχίτῃ κόλπῳ, ΝΔ. τοῦ Μικροῦ Κόλλοπος. Εἶναι ὁ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ἀλγερινοῦ ποταμοῦ Γουαντὶ-ελ-Κεβὶρ ὅρμος καὶ πολίχνη *Σιδι-μπου-Μερουανὲ* (πλάτ. 37° 02′ Β., μῆκ. 7° 15′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 252: Cape Bugaroni to Fratelli rocks). Σ. Ε. Λ.

Τακαφουρὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις μεσόγειος τῆς Μαρμαρικῆς, μεταξὺ Λευκῶν Ναπῶν καὶ Διοσκόρων. Ἀπαντᾷ καὶ ὡς *Τακαφωρίς*. Σ. Ε. Λ.

Τακαχάσσι (Takahashi). Ἰάπων διεθνολόγος. Καθηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Τόκιο, ἐδημοσίευσεν εἰς ἀγγλικὴν γλῶσσαν ἐνδιαφερούσας πραγματείας, ἐν αἷς: «Cases on international law during the chino-japanese war» (1899) καὶ «International law applied to the russo-japanese war» (1908). Δ. Δ.

Τακαχοῦνα (οἱ), ἢ *Τακουνχοῦνα* (Takahuna, Takunhuna). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Βραζιλίας, ἐξηπλωμένη δυτικῶς τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Τοκαντὶν καὶ Ἀραγκουάγια. Θ. Χ. Σ.

Τακβὶ (οἱ), ἢ *Τάουγκε* (Takwy, Taüge). Φυλὴ Σαμογετῶν κατοικοῦσα ἀπὸ τοῦ Ἰεννησέη μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ Χατάγκα ἐν τῇ Λευκῇ θαλάσσῃ. Θ. Χ. Σ.

Τακέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἁγίου Γεωργίου τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 65.

Τακελώτης. Δύο ὁμώνυμοι φαραὼ τῆς ΚΒ′ Σαϊτικῆς δυναστείας. Ἐπὶ Τακελώτου Β′ ἡ ἀποσύνθεσις τῆς αὐτοκρατορικῆς ἑνότητος κατέστη λίαν ἐμφανής. Ὁ υἱὸς τούτου Ὀζορκών, ἀρχιπροφήτης τοῦ Ἄμμωνος, ἠγωνίσθη πρὸς συγκράτησιν τοῦ κύρους τοῦ θρόνου, ἀλλ' ἐπὶ τῶν διαδόχων του κατέρρευσεν οὗτος. Γ. Λ. Α.

Τάκερμαν (Tuckerman). —1) ***Βαγιάρδος***, Ἀμερικανὸς συγγραφεύς. —2) ***Κάρολος***, Ἀμερικανὸς διπλωμάτης (βλ. λ. *Τώκκερμαν*).

τακερός,—ά,—όν· ὁ εὐκόλως τηκόμενος, εὔτηκτος: «τακερὸς κηρός»· || ἐπὶ ὀσπρίων, ὁ εὐκόλως βια τοῦ βρασμοῦ πεσσόμενος, εὔτηκτος, ἑψανός, κοιν. *καλόβραστος*: «τακεροὶ κύαμοι, —ἐρέβινθοι»· || ἐπὶ ὕδατος, τὸ ἐν ᾧ εὐκόλως βράζουν τὰ ὄσπρια (ἀρχ.)· || «τακερὸν βλέμμα» ἐπὶ στίλβοντος, πλήρους πάθους ὀφθαλμοῦ.

Τάκεφ, *Μιχαήλ*. Βούλγαρος πολιτικὸς (1864—1920). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν καὶ ἠκολούθησε κατ' ἀρχὰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑπολοχαγοῦ καὶ τιμηθεὶς διὰ μεταλλίου ἀνδρείας κατὰ τὸν Σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον (1885). Παραιτηθεὶς τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ ἠκολούθησε νομικὰς σπουδὰς ἐν Παρισίοις, ὁπόθεν, ἐπανελθὼν τῷ 1893, διετέλεσεν ἐπ' ὀλίγον δικηγόρος καὶ κατόπιν ἐπολιτεύθη. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος καὶ σημαντικώτατον μέλος αὐτοῦ, διατελέσας πολλάκις ὑπουργός. Ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του. Τ. Β.

Τακὶλ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, τὸ ΝΔ. κέρας τοῦ νοτίου τοῦ πορθμοῦ στομίου (πλάτ. 45° 06′ 00″ Β., μῆκ. 36° 28′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2205: Kertch strait). Εἶναι ἡ *Ἄκρα* τοῦ ὑπὸ ἀνωνύμου συγγραφέως «Περίπλου τοῦ Εὐξείνου» (§ 50). Σ. Ε. Λ.

τακίμι (τό)· λέξις τουρκικὴ σημαίνουσα σύνολον πραγμάτων χρησιμοποιουμένων ὅλων ὁμοῦ (π. χ. ἐργαλείων καὶ ὀργάνων, συσκευῶν, σκευῶν κλπ.)· || ἄνθρωποι ἐργαζόμενοι ὁμοῦ, τμῆμα σώματος ἀτάκτων πυροσβεστῶν («α'—, β' τακίμι»)· || μία διμοιρία τοῦ στρατοῦ. Ν. Μ.

Τάκιτος (Tacitus), ***Μᾶρκος-Κλαύδιος***. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ, ἀποθανὼν τῷ 276 μ. Χ. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ ὑπὸ συνωμοσίας ὀργανωθείσης ὑπὸ τοῦ ἀπελευθέρου του Μνησθέως, οἱ λεγεῶνες ἀπέστειλαν πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν σύγκλητον ἀντιπροσώπους καὶ παρεκάλουν, ὅπως αὐτὴ ὡς σῶμα ἐκλέξῃ τὸν διάδοχον τοῦ Αὐρηλιανοῦ (275). Οἱ συγκλητικοί, κατόπιν πολλῶν συζητήσεων, ἀπεφάσισαν καὶ ἐξέλεξαν ἐξ ἑαυτῶν ὡς αὐτοκράτορα τὸν παλαιὸν ὑπατικὸν καὶ μεγάλως ἐκτιμώμενον Μᾶρκον Κλαύδιον Τάκιτον, τὴν δ' ἐκλογὴν ταύτην ἐπεκύρωσαν καὶ οἱ λεγεῶνες. Ὁ Τάκιτος ἦτο ἄνθρωπος ἀκεραίου χαρακτῆρος, ἐδείχθη δὲ πλήρης ὑποχωρητικότητος ἀπέναντι τῆς συγκλήτου καὶ ἐνεφορεῖτο ὑπὸ ἀγαθῶν προθέσεων. Δυστυχῶς ἡ προκεχωρημένη ἡλικία του (ἦτο 75 ἐτῶν) δὲν τὸν ἐβοήθει ὅπως ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ κράτους, αἱ ὁποῖαι ἀπῄτουν ἀρχηγὸν νέον, ἐνεργητικόν, ἀρχικόν, δυνάμενον νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ καὶ ν' ἀντιπαραταχθῇ πρὸς τοὺς ἐπερχομένους βαρβάρους. Ὁ Τάκιτος κατέβαλεν ὅλας του τὰς δυνάμεις διὰ ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὸ καθῆκον τοῦτο. Ἔσπευσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ρώμην καὶ μετέβη εἰς Θρᾴκην, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἣν ἐλεηλάτουν οἱ Ἀλανοὶ καὶ οἱ Γότθοι. Ἀλλὰ μετά τινας μῆνας ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἰδίων του στρατιωτῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Τάκιτος ἰσχυρίζετο ὅτι κατήγετο ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ Τακίτου καὶ διὰ τοῦτο εἶχε φροντίσει ν' ἀποστάλουν ἀντίγραφα τῶν ἔργων τοῦ προγόνου του εἰς ὅλας τὰς βιβλιοθήκας τῆς αὐτοκρατορίας. Θ. Π.

—**Τάκιτος** (Tacitus), ***Πόπλιος Κορνήλιος***. Ὁ μεγαλύτερος τῶν Ρωμαίων ἱστορικῶν, ζήσας ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Α′ μ. Χ. αἰῶνος μέχρι τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Β′ μ. Χ. αἰῶνος. Τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου του καὶ ὁ τόπος τῆς καταγωγῆς του παραμένουν ἄγνωστα, γενικῶς δὲ ἐλάχιστα γνωρίζομεν περὶ τοῦ βίου του. Ἦτο υἱὸς τοῦ Κορνηλίου Τακίτου, προκουράτωρος τῆς Βελγικῆς Γαλατίας, καὶ ἔλαβεν ἐπιμεμελημένην ἀνατροφήν. Παρηκολούθησε μετὰ ζήλου τὰς διδασκαλίας τῶν μεγάλων συγχρόνων του ρητόρων, τοῦ Μ. Ἄπρου καὶ τοῦ Ἰουλίου Σεκούνδου, ἀπέβη δὲ εὐγλωττος ρήτωρ καὶ περιφημισμένος δικηγόρος. Τῷ 77 συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ ὑπάτου Γν. Ἰουλίου Ἀγρικόλα. Κατόπιν ἀνεμείχθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔλαβεν διαδοχικῶς διάφορα ἀνώτερα ἀξιώματα. Τῷ 79 ἢ 81, ἐπὶ Τίτου, ἐγένετο ταμίας, τῷ 82 ἢ 84, ἐπὶ Δομιτιανοῦ, δήμαρχος καὶ τῷ 88 πραίτωρ. Κατόπιν ἀπουσίασεν ἐκ Ρώμης ἐπὶ τριετίαν ἢ καὶ περισσότερον, ἐπιφορτισθεὶς προφανῶς μὲ ἐπίσημόν τινα ἀποστολὴν εἰς ἐπαρχίαν. Τῷ 93 ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην καὶ παρέμεινεν ἀπαθὴς θεατὴς τῶν ὀργίων καὶ τῶν ἐγκλημάτων, τὰ ὁποῖα πληροῦν τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Δομιτιανοῦ. Ἐπὶ Νέρβα, τῷ 97, ἐγένετο ὕπατος, τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνθύπατος τῆς Ἀφρικῆς, πολὺ βραδύτερον δέ, περὶ τὸ 110, ἀνθύπατος τῆς Ἀσίας. Ἔζη πιθανῶς κατὰ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ἀπέθανε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 117 καὶ 120. Ἡ πολιτικὴ σταδιοδρομία τοῦ Τακίτου ὑπῆρξε λαμπρά, ἀλλ' ἡ πραγματικὴ του δόξα ὀφείλεται εἰς τὰ συγγράμματά του.

Ἐκ τῶν ἔργων του Τακίτου περιῆλθον εἰς ἡμᾶς πέντε, τὰ ἑξῆς: «Dialogus de oratoribus», «De vita et moribus Julii Agricolae», «De moribus Germanorum», «Historiae» καὶ «Annales». Ἐκτὸς τούτων εἶχε συνθέσει καὶ ποιήματα καὶ λόγους ρητορικούς. Εἰς τὸ πρῶτον ἔργον, τὸν «Διάλογον περὶ τῶν ρητόρων», τοῦ ὁποίου ἡ γνησιότης, ἄλλοτε ἀδικαιολογήτως ἀμφισβητηθεῖσα, ἀναγνωρίζεται σήμερον παγκοίνως, γίνεται παραλληλισμὸς μεταξὺ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ρητορικῆς καὶ ἀνερευνῶνται τὰ αἴτια τῆς καταπτώσεως τῆς ρητορικῆς. Ὁ διάλογος γίνεται μεταξὺ τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ Ματέρνου καὶ δύο φίλων του ρητόρων, τοῦ Ἄπρου καὶ τοῦ Σεκούνδου, αἱ δ' ἐν αὐτῷ ἐκτιθέμεναι ἰδέαι εἶναι κικερώνειοι. Ἡ καλὴ διεξαγωγὴ τοῦ διαλόγου, ἡ ζωηρότης τῆς συζητήσεως καὶ ἡ πρωτοτυπία τῆς ἐκθέσεως ἐξουδετερώνουν κάπως τὸ τετριμμένον τοῦ θέματος. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐγράφη πιθανῶς ἐπὶ Δομιτιανοῦ, ἀλλὰ πάντως δὲν ἐδημοσιεύθη πρὸ τοῦ 98. Τὸ δεύτερον ἔργον, «Περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἤθους τοῦ Ἀγρικόλα», γραφὲν τῷ 98 ἐπὶ Νέρβα, ἀποτελεῖ ἐγκώμιον μᾶλλον καὶ ὄχι ἱστορικὴν βιογραφίαν τοῦ Ἀγρικόλα, πενθεροῦ τοῦ Τακίτου καὶ κυβερνήτου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Ἡ παρατηρουμένη διαφορὰ ὕφους μεταξὺ τοῦ «Διαλόγου» καὶ τοῦ «Ἀγρικόλα» δύναται νὰ ἀποδοθῇ βεβαίως καὶ εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ περιεχομένου, ἀλλ' ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ συγγραφέως. Τὸ τρίτον ἔργον, ὅπερ κοινῶς ἀναφέρεται μὲ τὸν τίτλον «Γερμανία», ἐδημοσιεύθη πιθανῶς τῷ 98 καὶ ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἠθῶν, τῶν κοινῶν παρ' ἅπασι τοῖς Γερμανοῖς καὶ περὶ τῶν ἰδικῶν ἑκάστης γερμανικῆς φυλῆς. Ὁ Τάκιτος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, δὲν εἶχε ζήσει ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλ' εἶχε τὰ μέσα νὰ λάβῃ πολλὰς καὶ ἀσφαλεῖς πληροφορίας, αἱ ὁποῖαι, φαίνεται, ἀπετέλεσαν καὶ τὴν κυριωτέραν πηγήν του. Πάντως τὸν ἐβοήθησε πολὺ καὶ ὁ Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος, ὁ ὁποῖος εἶχε γράψει 20 βιβλία περὶ τῶν γερμανικῶν πολέμων. Συγγράφων τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Τάκιτος, ἐσκόπει ὄχι μόνον νὰ περιγράψῃ τὰ ἤθη ἑνὸς ξένου λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ν' ἀντιπροβάλῃ εἰς τὴν πολυτέλειαν τῆς ἐν παρακμῇ Ρώμης τὴν ἁπλότητα τῶν βαρβάρων. Τὸ τέταρτον ἔργον, αἱ «Ἱστορίαι», ἐγράφη ἐπὶ Τραϊανοῦ (98—117) καὶ ἱστορεῖ τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νέρωνος (68), μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Δομιτιανοῦ (96) συμβάντα γεγονότα, ἤτοι τὴν βασιλείαν τοῦ Γάλβα, τοῦ Ὄθωνος, τοῦ Βιτελλίου, τοῦ Βισπασιανοῦ, τοῦ Τίτου καὶ τοῦ Δομιτιανοῦ. Ἀπετελεῖτο πιθανῶς ἐκ 14 ἐν ὅλῳ βιβλίων, ἐξ ὧν σῴζονται τὰ 4 πρῶτα καὶ τμῆμα τοῦ πέμπτου. Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Τακίτου, τὰ «Χρονικά», ἐγράφη μετὰ τὰς «Ἱστορίας», ἀλλ' ἱστορεῖ παλαιότερα γεγονότα: τὴν βασιλείαν τοῦ Τιβερίου (14—37), τοῦ Καλιγούλα (37—41), τοῦ Κλαυδίου (41—54) καὶ τοῦ Νέρωνος (54—68). Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπετελεῖτο πιθανῶς ἐκ 16 ἢ κατ' ἄλλους ἐκ 18 βιβλίων. Ἐξ αὐτοῦ σῴζονται τὰ βιβλία I—VI καὶ XI—XVI, ἀλλὰ μὲ πολλὰ καὶ μεγάλα χάσματα. Τὰ ἓξ πρῶτα βιβλία ἱστοροῦν τὴν βασιλείαν τοῦ Τιβερίου· τὰ βιβλία XI—XII τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Κλαυδίου, καὶ τὰ βιβλία XIII—XVI τὴν βασιλείαν τοῦ Νέρωνος μέχρι τοῦ ἔτους 66. Λείπει τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου, ὁλόκληρος ἡ βασιλεία τοῦ Καλιγούλα, ἡ ἀρχὴ τῆς βασιλείας τοῦ Κλαυδίου καὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Νέρωνος.

Ὁ Τάκιτος, μολονότι ἀναφέρει ἐνίοτε καὶ τὰ ἐπίσημα ἱστορικὰ μνημεῖα ὡς πηγάς του, δὲν τὰ ἐχρησιμοποίησε τόσον, ὅσον τὰ χρησιμοποιοῦν οἱ νεώτεροι ἱστορικοί. Εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν «Ἱστοριῶν» καὶ τῶν «Χρονικῶν» του ἐστηρίχθη κυρίως ἐπὶ τῶν διηγήσεων τῶν πρὸ αὐτοῦ ἱστορικῶν, τὰς ὁποίας παρέβαλε πρὸς ἀλλήλας, οὐδόλως μνημονεύων αὐτὰς εἰς τὰ σημεῖα τῆς συμφωνίας των ἢ ἀναφέρων τὰς διαφόρους γνώμας ἐν περιπτώσει διαφωνίας. Οὕτω συνεβουλεύθη ὄχι μόνον γενικὰ ἔργα, ὅπως ἡ «Ἱστορία» τοῦ Πλινίου, ἀλλ' εἰδικώτερα, καὶ πρωτοτυπώτερα ὅπως τὰ «Ἀπομνημονεύματα» τῆς Ἀγριππίνης, μητρὸς τοῦ Νέρωνος. Ἐπίσης πολλὰ ἠρύσθη ἀπὸ προφορικὰς πληροφορίας, ἀπὸ πληροφορίας ληφθείσας δι' ἀλληλογραφίας καὶ ἀπὸ διηγήσεις γερόντων περὶ τοῦ παρελθόντος. Ὁ Τάκιτος εἶναι ἀξιοθαύμαστος διὰ τὴν ἐνάργειαν, τὴν ἀκρίβειαν τῆς σκέψεως καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ ζωογονῇ τὰ πρόσωπα. Περιγράφει τὰ συναισθήματα ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις των ἢ μὲ σύντομον καὶ γνωμικὸν ὕφος, μαρτυροῦν βαθεῖαν ψυχολογικὴν ἱκανότητα. Προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπον ν' ἀποφεύγῃ πᾶν ὅ,τι εἶναι κοινὸν καὶ τετριμμένον, καὶ ἐπιδιώκει πάντοτε τὸ ἐντυπωσιακὸν καὶ ἀπρόοπτον. Εἰς τὴν προσπάθειάν του αὐτὴν ὀφείλεται τὸ ὅτι αἱ φράσεις του εἶναι συγκεκομμέναι, ἰδιότροποι καὶ ἀσύμμετροι. Τὸ ὕφος του, ἀπὸ τοῦ «Διαλόγου» μέχρι τῶν «Χρονικῶν», παρουσιάζει ἀξιοσημείωτον ἐξέλιξιν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ σπουδή της θὰ ἠδύνατο νὰ καθορίσῃ ἐπακριβῶς τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς συγγραφῆς τῶν ἔργων του, ἂν αὕτη δὲν ἦτο γνωστὴ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων. Αἱ χαρακτηριστικαὶ ἰδιότητες τοῦ ὕφους τοῦ Τακίτου καθίστανται ὁλονὲν καταφανέστεραι, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ἡ ἡλικία του. Ἀπὸ τοῦ ἑνὸς βιβλίου εἰς τὸ ἄλλο ἀποβαίνουν ἀφθονώτεραι αἱ σπανιόχρηστοι καὶ παράδοξοι φραστικαὶ κατασκευαί, καθὼς καὶ αἱ σπάνιαι, ἀρχαϊκαὶ καὶ ποιητικαὶ λέξεις, ἐνῷ μειοῦνται αἱ κανονικαὶ καὶ σύμμετροι φραστικαὶ κατασκευαί.

Ὁ Τάκιτος, καθὼς τεκμαιρόμεθα ἐκ τῶν ἔργων του, ἐθεώρει τὴν αὐτοκρατορίαν ὡς ἀναγκαίαν, ἀλλ' ἐπροτίμα πάντοτε τὸ ἐξιδανικευμένον παρελθὸν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῶν χρόνων του. Ἐθαύμαζε τὴν ἀρετὴν καὶ περιεφρόνει τὴν κακίαν, μολονότι δὲ δὲν ἀνῆκεν εἰς καμμίαν φιλοσοφικὴν σχολήν, φαίνεται πολὺ ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν στωϊκισμόν. Διακηρύσσει ὅτι θέλει νὰ γράψῃ «sine ira et studio» καὶ πολλάκις, σχεδὸν πάντοτε, τὸ κατώρθωσεν. Ἡ φιλαλήθειά του ἀπεδείχθη ἀπὸ τὰς μαρτυρίας ἄλλων ἱστορικῶν ἐντελῶς διαφορετικῶν ἀπὸ αὐτόν, ὅπως τοῦ Σουητωνίου καὶ τοῦ Δίωνος Κασσίου. Ἀπαισιόδοξος κατὰ βάθος, φέρεται ἀκατανικήτως εἰς τὸ νὰ βλέπῃ πάντοτε τὴν κακὴν πλευρὰν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων. Ἡ κρίσις του περὶ τῶν καισάρων, καίτοι ἀκριβὴς ἐν τῷ συνόλῳ της, ἔχει ποιάν τινα δόσιν μελαγχολικῆς ὑπερβολῆς. Ρέπων εἰς τὴν εὐκολωτέραν παραδοχὴν τῶν δυσμενῶν διαδόσεων, ἀδικεῖ πολλάκις καὶ πλανᾶται, ὅπως π.χ. προκειμένου περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Χριστιανῶν.

Ὁ Τάκιτος διηγεῖται τὰ γεγονότα ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, χωρὶς ν' ἀποκλείῃ ὅμως ἀπολύτως καὶ τὰ ἱστορικὰ πρωθύστερα καὶ τὰς ἐπιστροφὰς καὶ τὴν λογικὴν συναρμολόγησιν τῶν γεγονότων. Ὅπως πολλοὶ ἀρχαῖοι ἱστορικοί, παρεμβάλλει εἰς τὴν διήγησιν δημηγορίας ἐν μέρει πλασματικάς. Αἱ δημηγορίαι αὗται, συντομώτεραι ἀλλ' ὀλιγώτερον φυσικαὶ τῶν δημηγοριῶν τοῦ Τίτου Λιβίου, θέλγουν ἐν τούτοις μὲ τὴν ρωμαλέαν καὶ ἀπηχρειωμένην ὑφήν των.

Παρὰ τὴν πνευματικήν του δύναμιν, ὁ Τάκιτος δὲν ἤσκησε διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐπίδρασιν δυναμένην νὰ παραβληθῇ μὲ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Κικέρωνος π. χ. ἢ τοῦ Βιργιλίου. Ἀναμφιβόλως ἔχαιρε μεγάλην ἐκτίμησιν μεταξὺ τῶν συγχρόνων του, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀκολούθους αἰῶνας σπανίως μνημονεύεται. Ὁ μεσαίων καὶ ἡ Ἀναγέννησις τὸν ἠγνόησαν. Ἡ φήμη του ἤρχισε ν' ἀποκαθίσταται ἀπὸ τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν. Σήμερον ὁ Τάκιτος εἶναι πολὺ περισσότερον ἀνεκτὸς ἀπὸ τὸν Κικέρωνα.

Σπουδαιοτέρα ἐκ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Τακίτου εἶναι ἡ κριτικὴ ἔκδοσις τοῦ C. Halm εἰς δύο τόμους ἐν Λειψίᾳ καὶ τῇ Τεουβνεριανῇ βιβλιοθήκῃ (1889—1897, δ′ ἔκδ.). Ἡ πρώτη ἔκδοσις ἐγένετο τῷ 1470 ἐν Βενετίᾳ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ph. Fabia*, Les sources de Tacite (Paris 1893).— *G. Boissier*, Tacite (γ′ ἔδ., Paris 1903). — *Marchesi*, Tacito (Messine 1924). — *E. Courbaud*, Les procédés d'art de Tacite dans les «Histoires» (Paris 1918). — *L. Constans*, Étude sur la langue de Tacite (Paris 1893). — *A. Dräger*, Über Syntax und Stil des Tacitus (Leipzig 1882). — *A. Gerber - A. Greef*, Lexicon Taciteum (Leipzig 1903). Θ. Π.

Digitized by Google

τάκκα (ἡ) (Tacca) /*Φυτολ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 10 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ἡ *τάκκα ἡ πτερόφυλλος* (Tacca pinnatifolia), ἰθαγενὴς πόα τῆς Πολυνησίας, καλλιεργουμένη διὰ τὰς ῥίζας της, αἵτινες ἐνέχουσιν εἶδος ἀμύλου. Δ. Ν. Π.

Τάκκα /*Γεωγρ.*/. Λίμνη τῆς Πελοποννήσου ΝΔ. τῆς Τριπόλεως, περὶ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν αὐτῆς, εἰς ὕψος 657 μ. Κατὰ τὰ βροχερὰ ἔτη κατακλύζει περὶ τὰς 12 χιλιάδας στρεμμάτων εὐφορωτάτου ἐδάφους. Ὅταν δὲ πλημμυρῇ, σχηματίζει τρεῖς κόλπους, ἕνα πρὸς τὸ χωρίον Στρίγκου, ἕτερον πρὸς τὸ χωρίον Καμάρι καὶ ἕτερον πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Παλλαντίου. Τὸ ὄνομα ἔλαβεν ἡ λίμνη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας (Tacca=ἐγκοπή, ἐντομή, ῥωγμή). Φανερὸν εἶναι ὅτι διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐδηλοῦτο ἡ μεγάλη ὑπὸ τὸ Βόρειον ὄρος καταβόθρα, κοινῶς *Σπηλιά*, ἐκ ταύτης δὲ μετεδόθη καὶ εἰς ὅλην τὴν πεδιάδα τὴν ὑπὸ τῶν ὑδάτων κατακλυζομένην. Κατά τινα παράδοσιν, τὰ ὕδατα τῆς λίμνης ἀναδύονται εἰς Ζωρὸν ἢ Τορὸν (Μέγα Κεφαλόβρυσον), πλησίον τοῦ χωρίου Κονιδίτσης. Κοιλὰς εὔφορος ἁπλοῦται κάτωθεν τῆς πηγῆς ταύτης, ἥτις κεῖται πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς Τάκκας. Ἡ καταβόθρα Σπηλιὰ ἔχει πλάτος 40 μ. καὶ ὕψος 30. Πρὸ τοῦ πυλῶνος αὐτῆς ἔχει κατασκευασθῆ λιθόκτιστον πρόφραγμα φέρον θύραν κιγκλιδωτὴν σιδηρᾶν, ὅπως διὰ ταύτης παρακωλύηται ἡ δίοδος θάμνων, κλάδων, κλπ. Ὁ φυσικὸς ἄνωθεν θόλος τῆς καταβόθρας στενοῦται κατὰ μικρὸν καὶ ἀπολήγει εἰς ὀπήν, ἥτις εἶναι ἡ ἀληθὴς εἴσοδος τοῦ βαράθρου.

Ἡ καταβόθρα τοῦ *Δράκοντος*, κοινῶς *Δράγκου* ἢ *Δραγκοῦ* καλουμένη, κεῖται ἐντεῦθεν τοῦ χωρίου Χῶμα. Αὕτη εἶναι βάραθρον κατακόρυφον βάθους 10 μ. Δεξιὰ αὐτῆς διανοίγεται νέον βάραθρον κατακόρυφον, ἔχον λίαν στενὴν τὴν εἴσοδον. Τὸ βάθος τούτου εἶναι 20 μ., ἀλλὰ τὸ ἀναδυόμενον ἐξ αὐτοῦ ἀνθρακικὸν ὀξὺ δὲν ἐπιτρέπει τὴν κατάβασιν. Πλὴν τῶν καταβοθρῶν κατὰ μῆκος τοῦ βουνοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ χωρίον Χῶμα, ὑπάρχουσι τέσσαρα ἀπορροφητικὰ φρέατα λιθόκτιστα ἐσωτερικῶς, βάθους 3,50—6 μ. καὶ διαμέτρου 1,50—3, λειτουργοῦντα κανονικῶς. Ν. Κ. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

Τάκκι (Tacchi), *Ἰλαρίων*. Ἰταλὸς φιλόλογος, ζήσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ'. Ἐπί τινα ἔτη ἐγένετο ἀφορμὴ ζωηρῶν συζητήσεων ἐξ αἰτίας ἀνεκδότων χειρογράφων τῶν Γκασπάρο Γκότζι καὶ Ἰακώβου Λεοπάρδι, τὰ ὁποῖα διετείνετο ὅτι ἀνεῦρεν εἰς μίαν βιβλιοθήκην. Πολλοὶ κριτικοὶ κατήγγειλαν αὐτὸν ἐπὶ πλαστογραφίᾳ, βεβαιώσαντες ὅτι τὰ ἀναφερόμενα κείμενα ἦσαν ἴδιά του χειρόγραφα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε καὶ τὴν διεξαγωγὴν σχετικῆς δίκης. Τὸ κυριώτερον ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ «Ἱστορία τῶν νέων ἀνεκδότων συγγραμμάτων τοῦ Γκασπάρο Γκότζι καὶ Ἰακώβου Λεοπάρδι». Λ. Χ. Ζ.

τακκίδαι (οἱ) (Taccidae) /*Βοτ.*/. Οἰκογένεια φυτῶν δικοτυληδόνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρτοριζείων*, περιλαμβάνουσα φυτὰ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς, διακρινόμενα κυρίως ἐκ τῶν σαρκωδῶν ῥιζῶν των, αἵτινες τρώγονται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῶν τόπων ἐκείνων. Δ. Ν. Π.

Τακκινάρντι (Tacchinardi). Διακεκριμένος Ἰταλὸς ὀξύφωνος (1772—1859). Τυχὼν ἐξαιρετικῆς μουσικῆς μορφώσεως, ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς τῷ 1804 ἐν Λιβόρνῳ καὶ Πίζῃ, εἶτα δὲ ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ Βενετίᾳ. Ἐπεβλήθη ὅμως κυρίως ἀφ' ἧς ἐνεφανίσθη εἰς τὴν «Σκάλαν» τοῦ Μιλάνου καὶ ἐν Ῥώμῃ, ἔνθα ἐπὶ πέντε συνεχῆ ἔτη ἦτο ὁ εὐνοούμενος ἀοιδὸς τοῦ κοινοῦ. Ἀποσυρθεὶς ὁριστικῶς τῆς σκηνῆς τῷ 1831, διετήρησε μόνον τὴν θέσιν ἀοιδοῦ τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Τοσκάνης. Ἔγραψε τὸ πονημάτιον «Dell' opera in musica sul teatro italiano e de suoi difetti»). Κόρη τοῦ Τακκινάρντι ἦτο ἡ διάσημος ἀοιδὸς *Περσιάνι*. Γ. Σ.

Τακκίνι (Tacchini), **Πέτρος**. Ἰταλὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Μοδένᾳ τῷ 1838. Ἀρχικῶς ἐχρημάτισε διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς γενετείρας του, ἀπὸ δὲ τοῦ 1863 ἀστρονόμος ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Παλέρμου. Τῷ 1879 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Collegio Romano ἐν Ῥώμῃ. Ἠσχολήθη κυρίως εἰς ἐρεύνας ἀφορώσας εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς πραγματικῆς συστάσεως τοῦ Ἡλίου καὶ μετέσχε διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν πρὸς παρατήρησιν τῶν ὁλικῶν ἐκλείψεων τοῦ Ἡλίου. Τῷ 1871 μετέβη εἰς Ἰνδίας πρὸς παρατήρησιν ἐκεῖθεν τῆς διαβάσεως τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἵδρυσε μετὰ τοῦ Σέκκι τὴν «Ἰταλικὴν Φασματοσκοπικὴν Ἑταιρείαν». Κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Il passaggio di Venere sul Sole dell 8—9 Dec. 1874» (Palermo 1875), «Eclissi totali di Sole del 1870, 1882, 1883, 1886 e 1887» (Roma 1888). Σ. Π.

τακκοειδῆ (τὰ) (Taccaceae) /*Βοτ.*/. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονοκοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας μὲ ῥίζωμα κονδυλῶδες καὶ φύλλα ῥιζωματικά, ἄνθη ἑρμαφρόδιτα καὶ καρπὸν σαρκώδη, διῃρημένον εἰς τρεῖς συνήθως λοβούς. Εἶναι πάντα φυτὰ τῶν τροπικῶν ἀσιατικῶν καὶ ἀφρικανικῶν χωρῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *τάκκα* (βλ.λ.) Δ. Ν. Π.

Τακλὰ-Μακλὰν /*Γεωγρ.*/. Ἔρημος ἔκτασις τοῦ Σινικοῦ Τουρκεστάν, συνεχομένη μετὰ τοῦ λεκανοπεδίου *Ταρίμ*, ἄλλοτε δὲ θεωρουμένη τμῆμα δυτικὸν τῆς ἐρήμου Γκόμπι, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ νεωστὶ ἀνακαλυφθείσης ἀντηρίδος τοῦ Τιὲν-Σάν. Ἔχει ἔκτασιν 650.000 τ. χλμ. καὶ μέσον ὕψος 100—120 μ. Διασχίζεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Χοτάν, ἔχει ἔδαφος ἀμμῶδες, πενιχρὰν ἁλατόφιλον βλάστησιν καὶ θερμοκρασίαν ἀπὸ —5°Κ μέχρι +30°Κ. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ ὁμωνύμου πόλεως, ταφείσης ὑπὸ τῆς ἄμμου, ἠρευνήθη δὲ τῷ 1273 ὑπὸ τοῦ Μάρκο-Πόλο, τῷ 1896 ὑπὸ τοῦ Σβὲν Χέντιν (ἀνασκάψαντος ἐρείπιῶνα ἑλληνοβουδικοῦ πολιτισμοῦ παρὰ τὸν ποταμὸν Κερίγια) καὶ τῷ 1907 ὑπὸ τοῦ Αὐρηλίου Στάϊν. Π. Ν. Π.

Ταкμὰκ (ἡ *Ἐσμὲ*) /*Γεωγρ.*/. Ὀρεινὴ πόλις τῆς Τουρκίας ἐν τῇ Δυτικῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τῆς Φιλαδελφείας εὐρέος ὁμωνύμου ὀροπεδίου, περὶ τὰ 4 χλμ. βορείως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Φιλαδελφείας—Οὐσὰκ καὶ περίπου εἰς τὸ μέσον τῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων ἀποστάσεως. Συνδεόμενον δι' ἁμαξιτῶν ἢ καρροποιήτων ὁδῶν μετὰ τῶν Κούλων—Φιλαδελφείας (πρὸς Δ.), τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ἐνβανλὰρ (πρὸς Ν.), τοῦ Γκιουμπὲκ — Οὐσὰκ (πρὸς Α.) καὶ τοῦ Σιμὰβ (πρὸς Β.), προσαποκτᾷ μεθ' ὅλον τοῦ περὶ αὐτὸ ὑψηλοῦ ὀροπεδίου σημαντικὴν στρατηγικὴν σπουδαιότητα Κατ' Ἰούλιον 1922 ὁ Ἕλλην ἀρχιστράτηγος Γ. Χατζανέστης ἐπὶ τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς περὶ τὸ Τακμάκ, ἤτοι ἐπὶ τοῦ Μπὲς Καγιὰ ντάγ—Ὀμὲρ Μπαμπᾶ ντάγ—Καριτζαλῆ ντάγ, ἐμελέτα νὰ περιορίσῃ τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος τῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας, συμπτυσσόμενον ἀπὸ τῆς περὶ τὸ Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ προεχούσης αὐτοῦ, ὅπου τοῦτο τότε εὑρίσκετο. Ἀπὸ τοῦ Τακμὰκ ἐξώρμησε τῇ 15 Αὐγούστου 1920 ἡ 13η μεραρχία πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψιπέδου Οὐσάκ. Τῇ 19 Αὐγούστου 1922, ὅτε τὸ Νότιον Συγκρότημα, ὑπὸ τὸν ὑποστράτηγον Ἀθ. Φράγκου, ὑπεχώρει αὐτοβούλως ἀπὸ Οὐσὰκ πρὸς δυσμάς, ἡ Στρατιὰ Μικρᾶς Ἀσίας εἶχε διατάξει αὐτὸ νὰ καταλάβῃ τὴν γραμμήν: Σαραντὶκ Σάρκ—Τακμὰκ (προηγμένα πρὸς Α. σημεῖα τοῦ Μπὲς Καγιὰ ντάγ)—Κεμὲρ ντάγ (προηγμένον πρὸς Α. σημεῖον τοῦ Ὀμὲρ Μπαμπᾶ ντάγ)—Ἐλεχὲν—Ἐλισλὲρ (ἐπὶ τοῦ Καριτζαλῆ ντάγ)—ὑψώματα Α. τοῦ Μπουλαντάν, καὶ ν' ἀντιστῇ ἐκεῖ ἐρρωμένως, ἐγκαθιστάμενον ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας ταύτης. Οὕτω δὲ πράγματι ἐγκατεστάθησαν τῇ 20 Αὐγούστου 1922: περὶ μὲν τὸ Τακμὰκ ἡ 7η Μεραρχία διὰ τῶν 22ου καὶ 37ου συνταγμάτων πεζικοῦ, ἐνῷ τὸ 23ον σύνταγμα αὐτῆς εἶχεν ἐξ ἰδίας αὐτοβουλίας τοῦ διοικητοῦ του ἀχθῇ βορειοδυτικώτερον εἰς Κοῦλα καὶ ἐκεῖθεν εἶτα εἰς τὴν ὀρεινὴν δίοδον τοῦ Καμπακᾶ ντάγ, περὶ δὲ τὸ Ἐνβανλὰρ ἡ 1η μεραρχία καὶ περὶ τὸ Ἐλεχὲν ἡ 2α τοιαύτη, ἐπεκτείνουσαι νοτιώτερον τὴν παράταξιν τοῦ ὅλου συγκροτήματος, πᾶσαι μὲ μέτωπον πρὸς ἀνατολάς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν 21 Αὐγούστου 1921 ἡ προπορεία τῶν Τούρκων, ἐνεργούντων καταδίωξιν, προσέβαλε τὸ ἀριστερὸν τῆς 7ης μεραρχίας περὶ τὸ Τακμὰκ (22ον σύνταγμα πεζικοῦ), ἠπείλησε δὲ ἀπὸ τῆς μετόπης ταύτης καὶ τὴν ἀποκοπὴν τῆς πρὸς Φιλαδέλφειαν γραμμῆς ὑποχωρήσεως τῆς μεραρχίας. Μετὰ μάχην διαρκέσασαν, μετὰ διαλειμμάτων, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἡ 7η μεραρχία (κυρίως τὸ 22ον σύνταγμα πεζικοῦ) ἐγκατέλιπε τὴν ὁρισθεῖσαν αὐτῇ τοποθεσίαν καὶ ὑπεχώρησεν, ὑπὸ τὴν κάλυψιν τῆς ἡμιλαρχίας αὐτῆς πεζομαχησάσης καὶ ἑνὸς τάγματος πεζικοῦ, ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς: Μπὲς Καγιὰ ντάγ — Καλὲ Τεπὲ—Ὀμὲρ Μπαμπᾶ ντάγ. Ἡ ὑποχώρησις αὕτη τῆς 7ης μεραρχίας ὑπεχρέωσε τὸ Νότιον Συγκρότημα εἰς νέαν ὑποχώρησιν ἐπὶ τῆς γραμμῆς: Γιουρούκ κιοΐ—Σουμπᾶς (2α μεραρχία)— Σουπροῦ —σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Κινλὶκ (1η μεραρχία) —Παχλατζὶκ (7η μεραρχία), ἐνῷ εἰς Μπαντέμτζα (ὀπίσω τῆς 2ας μεραρχίας) ἐτηρήθη ὡς ἐφεδρεία ἡ 4η μεραρχία, τῶν λοιπῶν νέων μεραρχιῶν 5ης, 9ης, 12ης καὶ 13ης μεραρχιῶν ἀχθέντων δυτικώτερον εἰς Φιλαδέλφειαν. Σημειωτέον ὅτι εἰς Τακμὰκ συνηνώθησαν τὸ πρῶτον τὰ ἀιχμαλωσίας μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ Βεϊὰν τμήματα τῶν μεραρχιῶν τοῦ Β' σώματος στρατοῦ μετὰ τοῦ συγκροτήματος Φράγκου, ὑφ' ὃ καὶ ὑπήχθησαν ταῦτα ἔκτοτε. Ν. ΣΣ

Τάκνα (Tacna) /*Γεωγρ.*/. —1) Βορεία ἐπαρχία τῆς Χιλῆς, μέχρι τοῦ 1929, ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἐμβαδοῦ 24.000 τ.χλμ. μετὰ 44.379 κατ. Τὸ πλεῖστον τῆς περιοχῆς εἶναι ἔρημος. Ὑπάρχουν ὅμως ἐν αὐτῇ πολύτιμα μεταλλεῖα χαλκοῦ, κασσιτέρου, θείου καὶ ἀργύρου.

— 2) Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἀνήκουσα ἀπὸ τοῦ 1929 εἰς τὴν Περουβίαν. Κάτ. 16.376. Ἡ πόλις αὕτη μετὰ τοῦ ἐπινείου της *Ἀρίκα* εἶχεν ἐκχωρηθῆ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1883 ὑπὸ τῆς Περουβίας εἰς τὴν Χιλήν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως μετὰ πάροδον 10 ἐτῶν κριθῇ ὁριστικῶς ἡ τύχη τῆς περιφερείας διὰ δημοψηφίσματος. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς προθεσμίας, τὸ ζήτημα ἐλύθη τῷ 1929, διὰ διαιτησίας τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς Χοῦβερ. Κατὰ ταύτην ἡ μὲν Περουβία ἔλαβε τὸ βορεινὸν τμῆμα τῆς ἐπαρχίας μετὰ τῆς πόλεως Τάκνα (10.000 τ.χλμ. καὶ 24.000 κατ.), ἡ δὲ Χιλὴ τὸ νότιον μετὰ τοῦ λιμένος Ἀρίκα καὶ τῆς πρὸς Βολιβίαν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς (13.000 τ.χλμ. καὶ 20.000 κάτ.). Θ. Κ.

Τάκοβο (Takovo) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Νοτιοσλαυΐας, ἐν τῷ νομῷ Σουμαδίας, μετὰ 589 κατοίκων. Εἶναι ὀνομαστὸν ἐν τῇ ἐθνικῇ ἱστορίᾳ τῶν Σέρβων, διότι ἐν αὐτῷ ὁ Μίλος Ὀβρένοβιτς Α' ἐκήρυξε τῇ 11 Ἀπριλίου 1815 τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιλᾶνος, μετὰ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ (1889), ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ κόμητος τοῦ Τάκοβο. Θ. Κ.

Τακόμα (Tacoma) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Οὐάσιγκτων, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Πὴρς. Κάτ. 110 000. Εὑρίσκεται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Κομμένσμεντ, εἶναι ἀκραῖος σταθμὸς τοῦ βορειοειρηνικοῦ σιδηροδρόμου καὶ εἷς τῶν σημαντικωτέρων λιμένων συγκοινωνίας μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀλάσκας. Ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν χάλυβος καὶ ἐπίπλων καὶ διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον σιτηρῶν, ξυλείας καὶ δερμάτων. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ὁμώνυμον ἐσβεσμένον ἡφαίστειον, ὕψους 4.316 μ., γνωστότερον ὡς *ὄρος Ραινιέ*. Μ. Δ. Β.

Τακόνη /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Αἰγύπτου ἐν Ἐπτανομίδι, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ Νείλου, εἰς τὸ ὕψος τῆς Ἱππόνου (Hibeh). Ὑπό τινων ταυτίζεται πρὸς τὴν Halfieh. Α. Θ. Σ.

Τακοράντυ (Takorady) /*Γεωγρ.*/. Λιμὴν νεωτάτης κατασκευῆς (1928) ἐν τῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ, μετὰ κυματοθραυστῶν, ἀποθηκῶν, ψυγείων, προκυμαιῶν καὶ γεράνων. Εἶναι ὁ κύριος λιμὴν τῆς Χρυσῆς Ἀκτῆς, ὁ μόνος βαθὺς ὅρμος μεταξὺ Σιέρρα Λεόνε καὶ Νιγερίας, ἀκραῖος σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου πρὸς Κουμάσι. Δι' αὐτοῦ ἐνεργεῖται κυρίως ἐξαγωγὴ μεταλλευμάτων, καὶ δὴ μαγγανίου. Θ. Κ.

τάκος (ὁ)· δημοτ., τεμάχιον ξύλου, ἀπόκομμα· || τεμάχιον ἄρτου ξηροῦ, γαλέττα (ἰταλ. tacco).

Τακοῦ (Taku) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Κίνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τσιλί, νοτίως τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Παιχό. Εἶναι γνωστὸν ὡς παλαιὸν φρούριον, περίφημον διὰ τὰς ἰσχυρὰς ὀχυρώσεις, καταληφθὲν τῷ 1858 καὶ 1860 ὑπὸ τῶν βρεττανικῶν καὶ γαλλικῶν στρατευμάτων, καὶ τῷ 1900, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Μπόξερς, ὑπὸ εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀμερικανικῶν. Ἔκτοτε ἐξέλιπεν ἡ ἀξία αὐτοῦ ὡς φρουρίου. Θ. Κ.

Τακουαρεμπὸ (Tacuarembo) /*Γεωγρ.*/. Νομὸς τῆς Οὐρουγουάης, ἐμβαδοῦ 21 015 τ. χλμ. μετὰ 82.247 κατ. Ἔχει ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Σὰν Φρουκτουόζο*. Θ. Κ.

Τακουάρυ (Taquary ἢ Tacoary) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Μάτο Γκρόσσο, μήκους 950 χλμ. Πηγάζει βορείως τῆς Σέρρα Καγιαπὸ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν ποταμὸν Παραγουάην, παρὰ τὴν Κορουμπά. Κατὰ τὸν ῥοῦν σχηματίζει καταρράκτας. Θ. Κ.

Τακουβά, καὶ *Τακουβὶς* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις μεσόγειος τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Λουσιτανῶν, μεταξὺ Σκαλυβίσκου (Santarem) καὶ Κογκορβίας. Εἶναι ἡ σύγχρονος πόλις Abrantès τῆς πορτογαλικῆς Ἐστρεμαδούρας. Σ. Ε. Λ.

Τακουκβᾶνοι (οἱ) (Takukwan). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τοῦ Καναδᾶ, ἐγκατεστημένη εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Εἰρηνικοῦ ἐν τῇ Βρεττανικῇ Κολομβίᾳ. Οἱ Τακουκβᾶνοι ἀνήκουν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Θλινκίτ. Θ. Χ. Σ.

Τάκουλοι (οἱ)· βλ. *Τάκαλοι*.

Τακουμπάγια (Tacubaya) /*Γεωγρ.*/. Προάστιον τῆς πόλεως Μεξικοῦ, ἐν Μεξικῷ. Κάτ. 54.775 (1921). Ἔχει ἀστεροσκοπεῖον. Θ. Κ.

τακούνι (τό). Τὸ ὑπὸ τὴν πτέρναν μέρος τοῦ ὑποδήματος. Κατασκευάζεται ἀπὸ δέρμα ἢ ξύλον καὶ προσαρμόζεται εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς σόλας. Τὸ ὕψος αὐτοῦ ποικίλλει ἀπὸ 1—2 ἑκατοστ., διὰ παιδικὰ καὶ ἀνδρικὰ ὑποδήματα, καὶ ἀπὸ 3—7 ἢ 8 ἑκατοστ. διὰ γυναικεῖα ὑποδήματα.

Τάκουοι (οἱ) (Takue). Φυλὴ χαμιτικὴ τῆς περιοχῆς τοῦ Μεσαίου Βαράκη, βορειοανατολικῶς τῆς Ἀβησσυνίας. Θ. Χ. Σ.

Digitized by Google

Τακουτοὺ (Tacutù) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ἐν Βραζιλίᾳ. Πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Σελήνης καὶ ῥέων πρὸς Ν. ἀποτελεῖ ἐπὶ ἱκανὸν διάστημα τὸ σύνορον μεταξὺ Βραζιλίας καὶ Βρεττανικῆς Γουϊάνης· κατόπιν στρέφεται πρὸς τὰ ΝΔ. καὶ χύνεται εἰς τὸ Ρίο Μπράνκο, μετὰ ροῦν 550 χλμ. Μ. Δ. Β.

Τακοχὰν ἀντασσὶ *[Παρὰλ. Γεωγρ.]*. Νησία παρὰ τὴν Τένεδον (πλάτ. 39° 56′ Β, μηκ. 26° 04′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1599: Eski Stamboul to Kum Kalé), ὑπὸ τῶν ἀρχαίων *Καλύδναι* ἢ *Λαγοῦσαι*, ὑπὸ τῶν ξένων Rabbit islands, ὑπὸ τῶν ναυτικῶν μας *Κουνελονήσια* ἢ *Μαυριὰ* καλούμενα. Σ. Ε. Λ.

Ταχπένουα (οἱ) (Tagbenua). Φυλὴ μαλαϊκή, ἐξηπλωμένη εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν πλευρὰν τῆς νήσου Παλαβάνης τῶν Φιλιππίνων. Οἱ Ταχπένουα ὑπάγονται εἰς τοὺς βορείους Μαλαίους. Θ. Χ. Σ.

τὰκτ (τό)· ἡ ἰδιαιτέρα ἐκείνη δεξιότης, ἡ ὁποία προσδίδει χάριν, λεπτότητα εἰς τοὺς λόγους ἢ εἰς τὴν ἐμφάνισίν τινος: «ἔχει τὰκτ εἰς ὅλα του» (γαλλ. tact, καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ λατ. tactus).

τακτικά· ἐπίρρ. δημοτ., κατὰ τὴν προσήκουσαν τάξιν, ἀνελλιπῶς: «πληρώνει τακτικά» || συχνά, πολλάκις, ἐπανειλημμένως: «ἔρχεται τακτικὰ καὶ τὸν βλέπομεν».

«Τακτικὰ» ἢ **«*Ἐκθέσεις*»** *[Ἐγκυκλ.]*. Ὀνομάζονται οὕτω ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ οἱ κατάλογοι τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, οἱ περιέχοντες τὰς μητροπόλεις, αὐτοκεφάλους ἀρχιεπισκοπὰς καὶ ἐπισκοπὰς αὐτοῦ κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν.

Γένεσις, πηγαὶ καὶ μορφὴ τῶν ἀναγραφῶν καθόλου. Αἱ ἀναγραφαὶ προῆλθον ἐκ σημειωμάτων διαφυλαττομένων ἐν τοῖς πατριαρχείοις. Ἐν αὐτοῖς καθωρίζετο ἡ τάξις προκαθεδρίας τῶν ἱεραρχῶν, ἰδίᾳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐν ταῖς συνόδοις καὶ τῷ ἱερῷ παλατίῳ, ὡς καὶ εἰς πᾶσαν ἐπίσημον συγκέντρωσιν. Περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἤρχισε νὰ σχηματίζηται τὸ ἀρχικὸν «Τακτικόν», δὲν ἔχομεν ἱστορικὰς εἰδήσεις. Τὸ ἀρχαιότερον διασωθὲν ἀνήκει εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ′ αἰῶνος. Οὐχ ἧττον ὅμως δυνάμεθα ἐκ τῶν πρακτικῶν τῶν συνόδων τῆς ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς νὰ συμπεράνωμεν, κατὰ προσέγγισιν, περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐνάρξεως τῆς διατυπώσεως τῆς τάξεως. Συμφώνως πρὸς τὰς μέχρι τοῦδε γενομένας ἐρεύνας, δέον νὰ θεωρήσωμεν ὡς πιθανὴν τὴν ὕπαρξιν τάξεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤρχισε νὰ σχηματίζηται τὸ ἀρχικὸν «Τακτικόν», τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ Ε′ αἰῶνος καὶ ἑξῆς διῃρεῖτο εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιελάμβανε τὰς μητροπόλεις καὶ αὐτοκεφάλους ἀρχιεπισκοπάς, τὸ δὲ δεύτερον τὰς ἐπαρχίας, ἤτοι τὰς μητροπόλεις μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν. Τοῦ πρώτου μέρους προετάσσετο συνήθως μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ι′ αἰῶνος κατάλογος τῶν 5 πατριαρχικῶν θρόνων. Τὰ δύο τμήματα συνεδέοντο μεταξύ των διὰ τῆς ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τμήμασιν ἀκολουθουμένης τάξεως. Ἀνεξαρτησία τις τῶν τμημάτων τούτων ὑπῆρχεν, ὡς δεικνύουν ἀφ' ἑνὸς μὲν τμηματικὴ παράδοσις τούτων καὶ ἀφ' ἑτέρου διαφοραί τινες εἰς τὴν τάξιν μεταξὺ τοῦ α′ καὶ β′. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι οὐδὲν «Τακτικὸν» διεσώθη περιέχον μόνον μητροπόλεις ἢ ἀρχιεπισκοπάς. Τοῦ κανόνος τούτου ἐξαιροῦνται τρεῖς ἀναγραφαί, αἵτινες διάφορον ἔχουσι τῶν συνήθων «Τακτικῶν» σκοπόν.

Ἀρχαιότης τῶν χειρογράφων. Τὰ πλεῖστα τῶν ὑπαρχόντων κειμένων ἀνήκουσιν εἰς τὴν νεωτέραν ἐποχὴν (μετὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα). Τὰ ἐν Ἀνατολῇ διασωθέντα χειρόγραφα εἶναι κατὰ πολὺ νεώτερα τῶν ἐν τῇ Δύσει, ἐν τῇ ὁποίᾳ δὲν εἶναι σπάνια χειρόγραφα τοῦ Ι′ καὶ ΙΑ′ αἰῶνος. Τὰ πλεῖστα τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀθηνῶν καὶ Ἄθω σῳζομένων χειρογράφων «Τακτικῶν» ἀνήκουσι κυρίως εἰς τὸν ΙΖ′ καὶ ΙΗ αἰῶνα. Παρὰ ταῦτα ἡ ἀξία αὐτῶν εἶναι μεγάλη, διότι ἀποτελοῦσι πλεῖστον ἀκριβῆ ἀντίγραφα ἀρχαιοτέρων χειρογράφων.

Σημασία τῶν ἀναγραφῶν. Αἱ ἀναγραφαί, αἵ τε πολιτικαὶ καὶ αἱ ἐκκλησιαστικαί, ἀποτελοῦσι πολλάκις τὴν μοναδικὴν γεωγραφικὴν πηγὴν τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν ἀνήκουσιν. Ἐξαιρετικὴ εἶναι ἡ σημασία τῶν «Τακτικῶν» διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξελίξεως τῆς τάξεως καὶ δικαιοδοσίας τῶν θρόνων τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, διότι παρουσιάζουσιν ὅλας τὰς μεταβολάς, αἵτινες ἐπῆλθον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ε′ αἰῶνος μέχρι τῶν τουρκικῶν χρόνων. Οὐχὶ ἀσήμαντος εἶναι ἡ συμβολὴ τούτων καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα συνδέονται πρὸς τοῦτο καὶ τῶν ὁποίων ἀπαραίτητον συμπλήρωμα εἶναι οἱ κανόνες τῶν συνόδων καὶ αἱ νεαραὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων.

Χρονολόγησις τῶν ἀναγραφῶν. Ἡ μὴ διάσωσις τῶν πρωτοτύπων τῶν «Τακτικῶν» ἀφ' ἑνὸς καὶ αἱ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων γινόμεναι ἑκάστοτε προσθῆκαι τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν γενομένων μεταβολῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ πατριαρχείου ἀφ' ἑτέρου, ὡς καὶ ἡ ἔλλειψις ἐν τοῖς πλείστοις τῶν «Τακτικῶν» χρονολογικῶν σημειώσεων, συντελοῦσιν ὥστε αἱ ὑπάρχουσαι ἀναγραφαὶ νὰ στεροῦνται χρονολογικῆς ἀκριβείας. Τούτου ἕνεκα εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ καταφεύγωμεν εἰς ἐξωτερικὰς ἱστορικὰς μαρτυρίας περὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῶν περιλαμβανομένων ἐν τοῖς «Τακτικοῖς» (ἰδίᾳ τὰ πρακτικὰ συνόδων, ἐπιγραφὰς καὶ ἄλλας ἱστορικὰς εἰδήσεις), δι' ὧν κατορθοῦμεν τὴν κατὰ προσέγγισιν χρονολόγησιν τούτων. Ἡ ἱστορία τῶν «Τακτικῶν» δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τέσσαρας περιόδους, αἵτινες συμπίπτουσι πρὸς τὰς περιόδους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας: 1) ἀπὸ τοῦ Δ′ αἰῶνος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Η′, 2) ἀπὸ τοῦ Η′ μέχρι τοῦ 1453, 3) ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ′, καὶ 4) ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Α′. Ἀρχαία ἐποχή: 1) *Μητροπόλεις*: Τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μητροπόλεων τῶν ἀρχῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐπέτυχον οἱ βυζαντινολόγοι H. Gelzer καὶ E. Gerland διὰ τῶν ἐπὶ τῶν πρακτικῶν τῶν συνόδων ἐργασιῶν αὐτῶν.

α′) Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Δ′ μέχρις ἀρχῶν τοῦ Ε′ αἰῶνος: 1) Καισαρείας, 2) Ἐφέσου, 3) Ἡρακλείας (Θράκης), 4) Ἀγκύρας, 5) Κυζίκου, 6) Σάρδεων, 7) Νικομηδείας, 8) Σίδης, 9) Σεβαστείας, 10) Ἀμασείας, 11) Μελιτηνῆς 12) Τυάνων (Καππαδοκίας β′), 13 Γάγγρας, 14) Κλαυδιουπόλεως, 15) Νεοκαισαρείας, 16) Πισσηνοῦντος, 17) Μύρων, 18) Σταυρουπόλεως, 19) Λαοδικείας (Φρυγίας), 20) Συνάδων, 21) Ἰκονίου, 22) Ἀντιοχείας (Πισιδίας), 23) Πέργης, 24) Φιλιππουπόλεως, 25) Τραϊανουπόλεως, 26) Ρόδου, 27) Ἀδριανουπόλεως, 28) Μαρκιανουπόλεως. Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπ' αὐτὰς ἐπισκοπῶν δὲν ἔχομεν ἀκριβεῖς πληροφορίας.

β′) Ἀπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου (451). Αἱ μητροπόλεις ηὐξήθησαν εἰς 30, προστεθεισῶν τῶν νέων μητροπόλεων Νικαίας ὡς 8ης καὶ Χαλκηδόνος ὡς 9ης. Διὰ τῆς παρεμβολῆς ταύτης ὑπεβιβάσθησαν αἱ λοιπαὶ κατὰ δύο θέσεις.

γ′) Ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α′ (527) μέχρι τῶν Ἰσαύρων (733). Τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπικρατήσασαν τάξιν διέσωσεν ἡμῖν τὸ πρῶτον εἰς ἡμᾶς γνωστὸν «Τακτικόν», ἡ λεγομένη «Ἔκθεσις τοῦ Ἐπιφανίου», ἡ ἐσφαλμένως ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου εἰς τὸν Ἐπιφάνιον ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου († 403) ἀποδοθεῖσα, ἐνῷ συνετάχθη, ὡς ἐξ ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν καταφαίνεται ἐνδείξεων, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου (ἀρχαὶ Ζ′ αἰῶνος). Ἀντίγραφα τῆς ἐκθέσεως ταύτης διεσώθησαν δύο, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον καὶ ἐλλιπέστερον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Parthey (σ. 150 ἑξ.), τὸ δὲ δεύτερον ἀνευρέθη καὶ ἐξεδόθη κριτικῶς ὑπὸ Gelzer ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Κωνσταντινουπόλει (χειρόγρ. 522). Τὸ «Τακτικὸν» εἶναι πλῆρες. Αἱ νέαι μεταβολαὶ αἱ ἐπελθοῦσαι εἰς τὴν τάξιν εἶναι ἐλάχισται. Νέαι μητροπόλεις προσετέθησαν τρεῖς, ἤτοι ἡ Μωκησσοῦ ὡς 26η, ἡ Φάσιδος ὡς 27 καὶ ἡ Ἱεραπόλεως ὡς 33η (τελευταία). Αἱ αὐτοκέφαλοι ἀρχιεπισκοπαὶ ἀνῆλθον εἰς 34, αἱ δὲ ἐπισκοπαὶ εἰς 352.

2) *Αὐτοκέφαλοι ἀρχιεπισκοπαί.* Κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε γενομένας ἐρεύνας, φαίνεται ὅτι ὁ κατάλογος τῶν ἀρχιεπισκοπῶν, αἵτινες δὲν ἐξηρτῶντο ἐκ τοῦ μητροπολίτου τῆς περιφερείας εἰς ἣν ἀνῆκον, ἀλλ' ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ πατριαρχείου, προῆλθεν ἱστορικῶς, δηλαδὴ αἱ νέαι ἀρχιεπισκοπαὶ προσετίθεντο εἰς τὸ τέλος τοῦ καταλόγου καὶ δὲν παρενεβάλλοντο μεταξὺ τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν, ὡς τοῦτο συνέβη εἰς τὸν κατάλογον τῶν μητροπόλεων. Ὁ κατάλογος τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔχει οὕτω: Μέχρι τοῦ 431: Ἱεράπολις, 1) Ὀδησσοῦ, 2) Τόμης. Μέχρι 459: 3) Βιζύης, 4) Πομπηϊουπόλεως, 5 Σμύρνης, 6) Λεοντοπόλεως, 7) Μαρωνείας, 8) Ἀπαμείας, 9) Μαξιμιανουπόλεως, 10) Γερμίων, 11) Ἀρκαδιουπόλεως, 12) Βερόης, 13) Μυτιλήνης, 14) Παρίου. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 518, 519, 520 καὶ 536: 15) Μιλήτου, 16) Νικοπόλεως (Θράκης), 17) Προκονήσου, 18) Ἀγχιάλου, 19) Σηλυβρίας, 20) Μεθύμνης, 21) Κίου, 22) Ἄκρων, 23) Κυμψάλων, 24) Χερσῶνος, 25) Βοσπόρου, 26) Νικόψεως. Μέχρι τοῦ 553: 27) Κοτράδων, 28) Εὐχαΐτων. 29) Καρπάθου, 30) Αἴνου, 31) Δριζιπάρων. Μέχρι τοῦ Ἡρακλείου: 32 Μεσημβρία., 33) Ἡρακλειουπόλεως, 34) Σεβαστουπόλεως καὶ ἴσως ἐπί τινα χρόνον ἡ Σεβαστουπόλεως ὡς 35η. Ὁ κατάλογος τῶν 34 ἀρχιεπισκοπῶν συμπίπτει πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς «Ἐκθέσεως τοῦ Ἐπιφανίου» διασωθέντα.

Β′ Μεσαῖον (ἀπὸ τῶν Ἰσαύρων μέχρι τοῦ 1453). Τὰ «Τακτικὰ» τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς:

α′) «Τακτικὸν» τῶν εἰκονοκλαστῶν (χειρόγραφον Παρισινοῦ Κώδικος 1555 Α). Ἡ προσάρτησις τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον συνετελέσθη κανονικῶς, διὰ τῆς κατατάξεως τῶν νέων μητροπόλεων καὶ ἀρχιεπισκοπῶν ἐν τῇ ὑπαρχούσῃ τάξει. Ἡ σύνταξις τοῦ πρωτοτύπου τοῦ κώδικος δέον νὰ τεθῇ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 733—746. Ἡ σημασία τοῦ «Τακτικοῦ» τούτου εἶναι μεγάλη, διότι οὐ μόνον παρέχει ἡμῖν ἐνδιαφέρουσαν εἰκόνα τῆς νέας τάξεως, ὡς αὕτη φαίνεται ἐπικυρουμένη ὑπὸ τῶν πρακτικῶν τῆς Ζ Οἰκουμενικῆς συνόδου (787), ἀλλὰ καὶ διότι ἀποτελεῖ μοναδικὴν πηγὴν διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν γεωγραφικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἀκριβῶς ἰσχυρίσθη ὁ Fallmereyer ὅτι ἡ χώρα κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων Σλαύων. Οὐχὶ ἀσήμαντος εἶναι ἡ συμβολὴ τοῦ «Τακτικοῦ» τούτου εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Θρᾴκης, τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Φρυγιῶν καὶ πρὸ πάντων τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἥτις φαίνεται ὅτι ἀπώλεσε προσωρινῶς τὸ αὐτοκέφαλον κατὰ τὸν Η′ αἰῶνα, ἕνεκα τῶν ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν. Κατὰ τὸ «Τακτικὸν» τοῦτο αἱ μητροπόλεις ἀνῆλθον εἰς 51, αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ εἰς 40 καὶ αἱ ἐπισκοπαὶ εἰς 608.

β′) «Τακτικὸν» τῶν ἀρχῶν τοῦ Θ′ αἰῶνος. Τὰ ὑπ' ἀριθμοὺς 6, 8, 9 καὶ 1 «Notitia» παρὰ Parthey ἀποτελοῦσι μεταξὺ τῶν «Τακτικῶν» ἰδίαν ὁμάδα, ἥτις παρουσιάζει ἀρκετὰς ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς δυσχερείας εἰς τὴν ἔρευναν, ἕνεκα τῶν μεγάλων διαφορῶν αὐτῶν ἔναντι τοῦ ἀνωτέρω παρισινοῦ «Τακτικοῦ» ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ «Τακτικοῦ» τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἀφ' ἑτέρου. Ἡ ἐν αὐτοῖς τάξις συμφωνεῖ πλήρως πρὸς τὴν τοῦ «Τακτικοῦ» τοῦ Ψευδεπιφανίου, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι αἱ νέαι μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ προστίθενται ἐν τέλει εἴτε αὐτοτελῶς, εἴτε ὡς συνέχεια τῶν σχετικῶν τμημάτων. Παρὰ ταῦτα δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὰ «Τακτικὰ» ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἀντιγραφὴν τοῦ Ἐπιφανίου, διότι παρουσιάζουσιν οὐσιώδεις διαφορὰς πρὸς αὐτόν. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον δέον νὰ θεωρηθῇ βέβαιον, εἶναι ὅτι τὰ «Τακτικὰ» ταῦτα προῆλθον ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ «Τακτικοῦ», καὶ ἴσως καὶ τοῦ Ἐπιφανίου, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου τῆς ἀναγραφῆς τοῦ παρισινοῦ κώδικος 1555 Α. Ἐν τοῖς ἀνωτέρω «Τακτικοῖς» δὲν ἀναγράφονται ἐπισκοπαὶ τῶν ἐπαρχιῶν Ἑλλάδος, Μακεδονίας, Ἠπείρου, ἀλλὰ μόνον τῆς Κρήτης (Notitia 8 καὶ 9). Τὰ Notitia 1 καὶ 8 εἶναι πλήρη, ἐνῷ τὰ Notitia 6 περιλαμβάνουν μόνον τὸ α′ μέρος, τὰ δὲ Notitia 9 μόνον τὸ β′.

γ′) «Τακτικὰ» Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καὶ τὰ «Νέα τακτικὰ» τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (886—959). Ἡ κατάταξις τῶν μητροπόλεων τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας, συντελεσθεῖσα κατὰ τοὺς χρόνους τῶν εἰκονομαχικῶν ἐρίδων καὶ ἐν μέσῳ μεγάλης συγχύσεως ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁριστική. Ἡ κατάπαυσις τῶν ἐκ τῶν μεταβολῶν προελθουσῶν διενέξεων ἐθεωρήθη ἐπιτακτική. Διὰ τοῦτο δ' ὁ Λέων, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ τότε πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ (901—907 καὶ 912—915) συνεκάλεσε σύνοδον μεταξὺ τῶν ἐτῶν 901—907, ἐν τῇ ὁποίᾳ καθωρίσθη ὁριστικῶς ἡ τάξις τῶν μητροπόλεων καὶ ἀρχιεπισκοπῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ «Τακτικοῦ» τοῦ Ψευδεπιφανίου ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ «Τακτικοῦ» τῶν εἰκονοκλαστῶν ἀφ' ἑτέρου. Τὸ «Τακτικὸν» τοῦτο διέσωσεν ὁ ὑπ' ἀριθ. 522 κῶδιξ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου (ΙΖ′ αἰών). Αἱ μητροπόλεις ἀνῆλθον εἰς 51, αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ εἰς 51 καὶ αἱ ἐπισκοπαὶ εἰς 522 (ἐν ὅλῳ 624). Ἕνεκα τῆς θεμελιώδους σημασίας, τὴν ὁποίαν ἔσχε τὸ «Τακτικὸν» τοῦ Λέοντος διὰ τὴν μεταγενεστέραν ἐποχήν, παραθέτομεν τὰ κύρια αὐτοῦ σημεῖα: 1) Μητροπόλεις: α) Καισαρείας (15), β) Ἐφέσου (34), γ) Ἡρακλείας (15), δ) Ἀγκύρας (8), ε) Κυζίκου (12), στ) Σάρδεων (25), ζ) Νικομηδείας (12), η) Νικαίας (6), θ) Χαλκηδόνος (0), ι) Σίδης (16), ια) Σεβαστείας (4), ιβ) Ἀμασείας (5), ιγ) Συρακουσῶν (13), ιδ) Τυάνων (3), ιε) Γαγγρῶν (3), ιστ) Θεσσαλονίκης (5), ιζ) Κλαυδιουπόλεως (5), ιη) Νεοκαισαρείας (3), ιθ) Πισσηνοῦντος (7), κ) Μύρων (33), κα) Σταυρουπόλεως (26), κβ) Λαοδικείας (22), κγ) Συνάδων (20), κδ) Ἰκονίου (15), κε) Ἀντιοχείας τῆς Πισιδίας (21), κστ) Πέργης (18), κζ) Κορίνθου (7), κη) Ἀθηνῶν (10), κθ) Μωκισοῦ (4), λ) Σελευκείας (22), λα) Ρηγίου (Καλαβρίας (12), λβ) Πατρῶν (4), λγ) Ναυπάκτου (8), λδ) Λαρίσης (10), λε) Ναυπάκτου (8), λστ) Φιλιππουπόλεως (10), λζ) Τραϊανουπόλεως (7), λη) Ρόδου (10), λθ) Φιλίππων (Μακεδονίας 6), μ) Ἀδριανουπόλεως (11), μα) Ἱεραπόλεως (9), μβ) Δυρραχίου (4), μγ) Σμύρνης (4), μδ) Κατάνης (0), με) Ἀμωρίου (5), μστ) Καμάχου (5), μζ) Κοτυαείου (3), μη) Ἁγίας Σωκρίνης τῆς Καλαβρίας (4), μθ) Μυτιλήνης (5), ν) Νέων Πατρῶν (1), να) Εὐχαΐτων (7).

2) Ἀρχιεπισκοπαί: α) Βιζύης, β) Πομπηϊουπόλεως, γ) Λεοντοπόλεως, δ) Μαρωνείας, ε) Ἀπαμείας, στ) Γιρμίων, ζ) Ἀρκαδιουπόλεως, η) Παρίου, θ) Μιλήτου, ι) Προκονήσου, ια) Σηλυβρίας, ιβ) Μηθύμνης, ιγ) (Κίου), ιδ) (Ἄτρου), ιε) Ρουσίου, ιστ) Κυψέλων, ιζ) Ὑδροῦντος, ιη) Νικοπόλεως, ιθ) Νεαπόλεως, κ) Σέλγης, κα) Χερσῶνος, κβ) Μεσήνης, κγ) Γαρέλλων, κδ) Βρύσεως, κε) Δέρκων, κστ) Σερρῶν, κζ) Καριβιζύης, κη) Ἀμάστριδος, κθ) Λήμνου, λ) Λευκάδος, λα) Νακωλείας, λβ) Ἀ

Digitized by Google

σθείας, λγ) Κολωνείας, λδ) Χωνῶν, λε) Θηβῶν, λστ) Σωτηριουπόλεως, λζ) Πηδαχθόης, λη) Γέρμης, λθ) Βοσπόρου, μ) Κοτραδίας, μα) Ροΐνων, μβ) Καρπάθου, μγ) Αἴνου, μδ) Μεσημβρίας, με) Ρυζαίου, μστ) Γοτθίας, μζ) Σουγδίας. μη) Φούλλων, μθ) Σεβαστοπόλεως, ν) Αἰγίνης, να) Κερκύρας.

Πρὸς τὸ ἀνωτέρω «Τακτικὸν» συνδέονται στενότατα τὰ «Νέα Τακτικὰ» τοῦ υἱοῦ τοῦ Λέοντος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, τὰ ὁποῖα συνετάχθησαν πρὸ τοῦ 959. Αἱ μεταβολαί, αἱ δι' αὐτῶν ἐπελθοῦσαι, δὲν ἦσαν μεγάλαι. Εἰς αὐτὰ αἱ μητροπόλεις ἀνῆλθον εἰς 54, προστεθεισῶν καὶ τῶν ἑπομένων τριῶν: νβ) Ἀμάστριδος, νγ) Ἀσωμάτων, νδ) Χωνῶν. Τὴν 13ην θέσιν κατέλαβε καὶ πάλιν ἡ ἀνακτηθεῖσα Μελιτηνὴ τῆς Ἀρμενίας. Αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ κατῆλθον εἰς 49, προστιθεμένης ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς παραλειφθείσης Σεβαστοπόλεως καὶ ἀφαιρουμένων τῶν ἐσφαλμένως ἀναγραφομένων ὡς ἀρχιεπισκοπῶν/μητροπόλεων. Αἱ ἐπισκοπαὶ κατῆλθον εἰς 509.

δ') Τὸ «Τακτικὸν» τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ (969—976). Τὰς μεταβολὰς τὰς ἐπελθούσας εἰς τὴν τάξιν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μητροπόλεων καὶ τῶν ἀρχιεπισκοπῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Φωκᾶ καὶ τοῦ Τσιμισκῆ διέσωσε μέχρις ἡμῶν ὁ ὑπ' ἀριθ. 1372 κῶδιξ τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Ἀθηνῶν, ἐκδοθεὶς κριτικῶς ὑπὸ τοῦ Gelzer (σ. 568—572) καὶ τὸ κατὰ πάντα ὅμοιον χειρόγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Σερανίου (*Deissmann.* Forschungen und Funde im Lerei, Berlin 1932). Κατὰ τὸ «Τακτικὸν» τοῦτο αἱ μητροπόλεις ἀνῆλθον εἰς 56. Αἱ νέαι μητροπόλεις ἦσαν τρεῖς: νδ) Ὑδροῦντος (Ἰταλίας), νε) Κελτζηνοῦ καὶ νστ) Ταρῶν. Ἐκ τῶν παλαιῶν μητροπόλεων δὲν ἀναγράφεται ἡ τῆς Συλευκείας, ἥτις, ἀνακαταληφθείσης τῆς Ἀντιοχείας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὑπήχθη καὶ αὖθις ὑπὸ τὸ πατριαρχεῖον αὐτῆς. Τὴν θέσιν αὐτῆς κατέλαβεν ἡ μητρόπολις Σμύρνης. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρχιεπισκοπῶν ἀνῆλθεν εἰς 50 (ἀφαιρουμένων τῶν διπλογραφιῶν). Αἱ νέαι ἀρχιεπισκοπαὶ ἦσαν αἱ ἑξῆς: στ) Μαξιμιανουπόλεως, μθ) Φαρσάλων, ν) Ματράχων, ἤτοι Ζικχίας.

ε') «Τακτικὸν» τῆς ἐποχῆς τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου (976—1025). Ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 ἀναγραφὴ τοῦ Parthey διέσωσεν ἡμῖν τὴν τάξιν τῶν ἀρχῶν τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου. Φαίνεται ὅτι τὸ ἀρχέτυπον συνετάχθη περὶ τὸ ἔτος 980. Εἰς τὰς μητροπόλεις φέρεται ὡς τελευταία ἡ Κολωνείας. Διασωθέντος μόνον τοῦ β' μέρους, δὲν γνωρίζομεν περὶ μεταβολῶν ἐπελθουσῶν τυχὸν εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀρχιεπισκοπῶν. Τὸ «Τακτικὸν» παρουσιάζει ἐν τέλει δύο προσθήκας, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη, ἀφορῶσα τὸ Ἰλλυρικόν, ἐλήφθη πιθανώτατα ἐκ τοῦ «Τακτικοῦ» τοῦ Βασιλείου, ἡ δὲ δευτέρα περὶ τῶν δύο Ρωσιῶν εἶναι μεταγενεστέρα.

στ') «Τακτικὸν» τῆς ἐποχῆς Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (1081—1118). Ἡ ἀναγραφὴ αὕτη, συνταχθεῖσα πιθανώτατα ὀλίγον μετὰ τὸ 1084, φέρεται ψευδῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Λέοντος. Τὸ «Τακτικόν», φέρον τὴν ἐπιγραφήν: «Ἡ γεγονυῖα διατύπωσις παρὰ τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ὅπως ἔχουσι τάξεως οἱ θρόνοι τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ὑποκειμένων τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως», περιλαμβάνει μόνον τὸ α' μέρος, ἤτοι τὰς μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπάς. Αἱ μητροπόλεις ἀνῆλθον εἰς 80, προστεθεισῶν τῶν ἑξῆς νέων: νζ) Θηβῶν, νη) Σερρῶν, νθ) Πομπηϊουπόλεως, ξ) Ρωσίας, ξα) Ἀλανίας, ξβ) Αἴνου, ξγ) Τιβεριουπόλεως, ξδ) Εὐχανίας, ξε) Κερασοῦντος, ξστ) Νακωλείας, ξζ) Γερμανίας (δηλαδὴ Γερμίων), ξη) Μαδύτων, ξθ) Ἀπαμείας, ο) Βασιλέου (ἢ Βασιλαίου), οα) Δρύστρας, οβ) Ναζιανζοῦ, ογ) Κερκύρας, οδ) Ἀβύδου, οε) Μεθύμνης, οστ) Χριστιανουπόλεως, οζ) Ρουσίου, οη) Λακεδαίμονος, οθ) Ναξίας καὶ π) Ἀτταλείας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρχιεπισκοπῶν κατῆλθεν εἰς 39, ἕνεκα τῆς προαγωγῆς πολλῶν ἐκ τούτων εἰς μητροπόλεις. Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπισκοπῶν οὐδὲν γνωρίζομεν. Ἐν τέλει τοῦ «Τακτικοῦ» ὑπάρχει προσθήκη, περιλαμβάνουσα τὰς 11 ἐπισκοπὰς τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

ζ') «Τακτικὸν» τῆς ἐποχῆς Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180). Ἐν ἔτει 1143 ὁ ἀρχιμανδρίτης Νεῖλος Δοξαπατρῆς, ἐκτελῶν ἐντολὴν τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ρογήρου τοῦ Β' (1101—1154), συνέταξε τὸ «Περὶ τῆς τάξεως τῶν πατριαρχικῶν θρόνων» σύγγραμμα αὐτοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέλαβε τὰ περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας τῶν 5 πατριαρχῶν καὶ τὴν τάξιν τῶν μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν καὶ ἐπισκοπῶν αὐτῶν, προσθέσας ἱστορικάς τινας εἰδήσεις. Τοῦ «Τακτικοῦ» τούτου ἐγένοντο διάφοροι διασκευαί, μέχρις ὅτου, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1170—1179, συνετάχθη ἡ ὁριστικὴ τάξις, ἧς διέσωσαν ἡμῖν τὸ β' μέρος, οἱ ὑπ' ἀριθ. 1371, 1379 καὶ 1374 (πρὸ πάντων ὁ α') κώδικες τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, διότι οἱ ἄλλοι διέσωσαν μόνον δύο καταλόγους τῶν μητροπόλεων. Τῶν κωδίκων τούτων δὲν ἐγένετο πλήρης δημοσίευσις ὑπὸ τοῦ Gelzer, ὅστις καὶ ἀνεῦρεν αὐτούς, ἀλλὰ μερική, ἐφ' ὅσον τὸ α' μέρος, μέχρι δηλαδὴ τῆς 49ης μητροπόλεως, εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν προηγουμένων ἀναγραφῶν. Τὸ «Τακτικὸν» παρουσιάζει τὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Νέας μητροπόλεις ἔχομεν τέσσαρας: μγ) Μεσημβρίας, μδ) Μιλήτου (Καρίας), με) Σηλυβρίας, μστ) Ἄπρων.

η') «Τακτικὸν» τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰσαὰκ Ἀγγέλου (1186—1196). Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσαὰκ Ἀγγέλου ἐξεδόθη ἀναθεώρησις τῆς διατυπώσεως τοῦ Λέοντος, φέρουσα τὸν τίτλον: «Τάξις προκαθεδρίας μητροπόλεων καὶ ἀρχιεπισκοπῶν τελουσῶν ὑπὸ τὸν ἀποστολικὸν θρόνον ταύτης τῆς θεοφυλάκτου βασιλίδος πόλεως, καθὼς ἐν τοῖς κώδιξι τοῖς ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ ἀναγράφονται» καὶ παρουσιάζουσα ἀξιοσημειώτους προσθήκας. Ὁ Gelzer ἐξέδωκε ταύτην ἐπὶ τῇ βάσει δύο παρισινῶν χειρογράφων (Analecta byzantina, Index lectionum, Jena 1891—1892). Αἱ μητροπόλεις ἀνῆλθον εἰς 93, εἶναι δὲ ἀπὸ τῆς 81ης αἱ ἑξῆς: πα) Μεσημβρίας, πβ) Ἄπρου, πγ) Σηλυμβρίας, πδ) Μιλήτου, (καὶ αἱ νέαι) πε) Γαρδικίου, πστ) Φιλαδελφείας, πζ) (Προκον) Νήσου, πη) Ὑπαίπων, πθ) Πυργίου, ϟ) Ἀρκαδιουπόλεως, ϟα) Ἄργους, ϟβ) Προύσης, ϟγ) Ἀχυράους. Ὁ κατάλογος τῶν ἀρχιεπισκοπῶν παρουσιάζει 3 νέας, ἤτοι: λζ) Διδυμοτείχου, λη) Λοπαδιου, λθ) Μελαγίνων. Πρὸς τὸ «Τακτικὸν» τοῦτο συνδέεται στενῶς ἡ ὑπ' ἀριθ. 4, μεταγενεστέρα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἀναγραφὴ (παρὰ τῇ Parthey) φέρουσα τὸν τίτλον: «Περὶ τῆς τάξεως τῶν θρόνων τῶν μητροπολιτῶν· τίνες αὐτῶν λέγονται ἔξαρχοι καὶ ὑπέρτιμοι, τίνες ὑπέρτιμοι μόνον».

θ') «Τακτικὸν» τῆς ἐποχῆς Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου (1251—1282). Ἡ ἀνάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, γενομένη κατὰ τὸ 1261, ἀποκατέστησε τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, τὸ ὁποῖον ἀναδιωργανώθη. Τὰς νέας μεταβολὰς διέσωσαν μέχρις ἡμῶν κυρίως οἱ κώδικες τῆς Λειψίας (Νο 66), ὅστις εἶναι ἐλλιπὴς (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Parthey ὡς Notitia 10) καὶ ὁ ὑπ' ἀριθμὸν XXIII κῶδιξ τῆς Γενεύης (Gelzer, σ. 592 ἑξ.), ἐκτὸς τμημάτων τινῶν διασωθέντων εἰς παρισινοὺς κώδικας. Αἱ ἐν τῷ «Τακτικῷ» τούτῳ ἀναγραφεῖσαι μητροπόλεις ἀνῆλθον εἰς 100, αἱ δὲ ἀρχιεπισκοπαὶ εἰς 40. Αἱ μητροπόλεις ἀπὸ τῆς 81ης εἶναι αἱ ἑξῆς: πα) Σηλυβρίας, πβ) Ἀρκαδιουπόλεως, πγ) Μεσημβρίας, πδ) Μιλήτου, πε) Γερδικίων, πστ) Ὑπαίπων, πζ) Φιλαδελφείας, πη) Ἄργους, πθ) Ρυζαίας, ϟ) Πυργίου, ϟα) Σεβαστουπόλεως. ϟβ) Εὐρίπου, ϟγ) Κυβίσων, ἤτοι τοῦ Ἡρακλέους, ϟδ) Ἀντιοχείας τῆς Μαιάνδρου, ϟε) Ἀχυράους, ϟστ) Διδυμοτείχου, ϟζ) Πηγῶν καὶ Παρίου, ϟη) Μονεμβασίας, ἤτοι Ταινάρου, ϟθ) Περγάμου, ρ) Προύσης.

Ἀρχιεπισκοπαί: α) Βιζύης, β) Λεοντοπόλεως, γ) Μαρωνείας, δ) Ἀπαμείας, ε) Παρίου, στ) Προικονήσου (ἡ δ καὶ στ ὑπεβιβάσθησαν ἀπὸ μητροπόλεων), ζ) Κίου, η) Κυψέλλων, θ) Νίκης, ι) Νεαπόλεως, ια) Σέργης, ιβ) Χερσῶνος, ιγ) Μεσσήνης, ιδ) Γαρέλλας, ιε) Βρύσεως, ιστ) Δέρκων, ιζ) Καραβιζύης, ιη) Λήμνου, ιθ) Λευκάδος, κ) Μισθείας, κα) Σωτηριουπόλεως, κβ) Πηδαχθόης, κγ) Γέρμης, κδ) Βοσπόρου, κε) Κοτραδίας, κστ) Ροινῶν, κζ) Καρπάθου, κη) Γοτθίας, κθ) Σουγδαίας. λ) Φούλλων, λα) Αἰγίνης, λβ) Λοπαδίου (;), λγ) Ἀγχιάλου, λδ) Φαρσάλων, λε) Ζηκχίας, λστ) Κόδρων, λζ) Διδυμοτείχου, λη) Ἀσπόνης, λθ) Βηρινουπόλεως, μ) Μελαγγείων. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ περιεχομένου προκύπτει ὅτι ἡ σύνταξις καὶ δημοσίευσις τοῦ «Τακτικοῦ» τούτου δέον νὰ τεθῇ πιθανώτατα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1260—1270.

ι') Ἔκθεσις Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου (1282—1328). Ἡ ἔκτασις τῆς αὐτοκρατορίας τῶν χρόνων τούτων δὲν ἀνταπεκρίνετο πλὴν πρὸς τὸν τυπικῶς ἰσχύοντα κατάλογον τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. Ἕνεκα τούτου ἐπεβάλλετο ἡ ἀναθεώρησις τῆς τάξεως, συμφώνως πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν σημασίαν τῶν πόλεων τῆς μικρᾶς πλέον αὐτοκρατορίας. Ἐν τούτοις ὅμως ἐπὶ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Β' δὲν ἐγένοντο μεγάλαι μεταβολαί. Περὶ τούτων πληροφοροῦσιν ἡμᾶς πολυάριθμα χειρόγραφα τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἐκ τῶν ὁποίων δύο μὲν ἐδημοσίευσεν ὁ Parthey (Not. 12 καὶ 11), ἕτερα δὲ δύο ὁ Gelzer (σ. 597) ἐκ παρισινῶν κωδίκων. Αἱ μεταξὺ τούτων διαφοραὶ εἶναι ἔν τισι σημείοις σημαντικαί, ἕνεκα δὲ τούτου δὲν ἐγένετο ἄμεσος κριτικὴ ἀποκατάστασις τοῦ πρωτοτύπου κειμένου.

ια') Ἡ λεγομένη «Ἔκθεσις Ἀνδρονίκου τοῦ Γ'». Τοῦ «Τακτικοῦ» τούτου διεσώθησαν δύο ἀντίγραφα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν «Ἔκθεσις τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως κυροῦ Ἀνδρονίκου, τρίτου τῶν Παλαιολόγων κλπ.» (Gelzer σ. 607 ἑξ.). Ἡ ἔκθεσις αὕτη εἶναι ἐξαιρετικῶς σπουδαία διὰ τὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, διότι, ὡς ἔχει σήμερον τὸ «Τακτικὸν» τοῦτο, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνῆκον εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀνδρονίκου Γ', ἐφ' ὅσον περιέχει προσθήκας καὶ μεταβολάς, αἵτινες μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγχύσεως, ἤτοι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1341—1355 εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλαβον χώραν. Ἡ μορφὴ τῆς ἐκθέσεως ταύτης εἶναι ἔν τινι μέτρῳ διάφορος τῶν προηγουμένων. Δηλαδὴ περιέχει κατὰ τὰ δύο τρίτα τὸν κατάλογον τοῦ Ἀνδρονίκου ἀναθεωρημένον εἴς τινα σημεῖα καὶ σημείωσιν τῶν νέων θέσεων μητροπόλεών τινων, αἵτινες εἴτε κατέλαβον τὰς θέσεις ἐκλειψασῶν παλαιῶν μητροπόλεων, ἕνεκα τῶν τουρκικῶν κατακτήσεων, εἴτε ἐτέθησαν μεταξὺ ἄλλων μητροπόλεων, ἀλλ' ἄνευ ἀριθμήσεως τῆς τάξεως.

Γ' Νέα ἐποχή. Μὲ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἐπῆλθεν ἀποκατάστασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατεῖχε κυρίως τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας τῆς δυτικῆς παραλίας αὐτῆς, ἐφ' ὅσον ὁ ἑλληνισμὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶχε πρὸ πολλοῦ καταστραφῆ. Πρὸς τὴν νέαν ταύτην κατάστασιν τῶν ἐπαρχιῶν ὤφειλε νὰ προσαρμοσθῇ ὁ κατάλογος τῶν μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν καὶ ἐπισκοπῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου τῶν τουρκικῶν χρόνων. Τὰ «Τακτικὰ» τῶν χρόνων τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς:

α') Τὸ α' «Τακτικὸν» τῶν τουρκικῶν χρόνων. Συνταχθὲν κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, διεσώθη εἰς πολλὰ χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα ἀνεῦρε πρῶτος ὁ Gelzer καὶ ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν κριτικὴν τῶν «Τακτικῶν» ἔκδοσιν (σ. 628 ἑξ.). Ὁ τίτλος τοῦ «Τακτικοῦ» τούτου ἔχει ὡς ἑξῆς: «Τάξις προκαθεδρίας τῶν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν καὶ αἱ μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαί, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται τὴν σήμερον καὶ εἶναι ὑποκείμεναι τῇ βασιλίδι Κωνσταντινουπόλει».

Τὸ «Τακτικὸν» τοῦτο παρουσιάζει τὴν ἑξῆς εἰκόνα. Αἱ 9 πρῶται μητροπόλεις παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ Φιλαδέλφεια κατέλαβε τὴν θέσιν τῶν Σάρδεων. Ἡ Θεσσαλονίκη ἐτέθη 10η, ἡ Τουρνόβου (Βουλγαρίας) 11η καὶ 13η ἡ Ἀδριανούπολις. Αἱ μητροπόλεις Σίδης καὶ Σεβαστείας διεγράφησαν καὶ ἀκολουθεῖ ἡ Ἀμασείας. Μετὰ ταῦτα ἕπονται ἡ Προῦσα, Νεοκαισάρεια, Ἰκόνιον, Βέρροια, Πισιδία, διαγραφεισῶν τῶν πρὸ ἀρκετοῦ χρόνου ἐκλειψασῶν 11 μητροπόλεων (ἀπὸ Μιτιληνῆς μέχρι Συννάδων). Ἐπίσης διεγράφη καὶ τὸ Σύλαιον. Ἀκολουθοῦν αἱ μητροπόλεις Κορίνθου, Μονεμβασίας, Ἀθηνῶν (ιθ-κα). Αἱ μητροπόλεις Μωκισοῦ, Καλαβρίας καὶ Κρήτης διεγράφησαν. Μετὰ ταῦτα ἐτέθησαν α μητροπόλεις τοῦ «Τακτικοῦ» τοῦ Ἀνδρονίκου, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι διεγράφησαν ἡ Ἱεράπολις καὶ τὸ Δυρράχιον (κβ, λδ). Μεταξὺ τῶν μητροπόλεων: Μελενίκου, Νέων Πατρῶν, Θηβῶν, Αἴνου, Κερασοῦντος, Βιδύνης καὶ Μεθύμνης (μα), διεγράφησαν 23 μητροπόλεις, 2 ὑπεβιβάσθησαν, ἡ Ρωσία ἀπέκτησεν αὐτονομίαν καὶ ἡ Κέρκυρα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν. Ἡ μητρόπολις Φαρσάλων δὲν ἀναγράφεται. Μετὰ τὴν Χριστιανούπολιν ἐλλείπει τὸ Ρούσιον. Μὲ τὰς μητροπόλεις: Παροναξίας, Λακεδαιμονίας, Μεσημβρίας, Σηλυβρίας τελειώνει τὸ «Τακτικὸν» τῶν Κομνηνῶν καὶ ἐπακολουθοῦν αἱ μητροπόλεις: Ἄργους, Ναυπλίου καὶ Εὐρίπου. Ἡ τάξις τῶν μητροπόλεων (ν—οβ) εἶναι ἐντελῶς νέα. Αἱ μητροπόλεις εἶναι αἱ ἑξῆς: Σοφίας, Μηδείας, Ἀγχιάλου, Βάρνης, Δρίτσης, Προϊλάβου, Καραβιζύης, Μαρωνείας, Περιθωρίου, Ζυχνῶν, Δράμας, Νικοπόλεως, ἤτοι Νευροκόπου, Γάνου, Ροιζαίου, Λαζίας, Γοτθίας, Καρᾶς, Χίου, Λήμνου, Ἰσχανίου, Ἴμβρου, Οὐγγροβλαχίας, ἤτοι Μπουγδανίας, καὶ Μουντοβλαχίας. Αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ κατῆλθον εἰς 8, Προικονήσου, Καρπάθου, Αἰγίνης, Πωγωνιανῆς, Ἐλασσῶνος, Κῶ, Λευκάδος καὶ Φαναρίου. Τινὰ τῶν χειρογράφων ἀναγράφουσιν ὡς 8ην τὴν Ἔζωβαν ἀντὶ τοῦ Φαναρίου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκοπῶν κατῆλθεν εἰς 73 ἢ κατ' ἄλλα χειρόγραφα εἰς 80. β) «Τακτικὸν» τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Τὸ «Τακτικὸν» τοῦτο διέσωσαν ἡμῖν οἱ ὑπ' ἀριθ. 1422 καὶ 1466 κώδικες τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ σημασία τούτου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν μᾶς παρουσιάζει ἐν πολλοῖς τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τῶν ἐπισκοπῶν τῆς ἐποχῆς του, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀναγράφει τινὰς ἐξ αὐτῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Parthey*, Hierocles Synecdimus et Notitiae Graecae Episcopatuum (Berolini 1866).—*H. Gelzer*: Ungechruckte und ungenügend veröffentlichte Texte der Notitiae Episcopatuum (ἐν «Abhand. den Ba er Akademie», Phil.-Hist. classe. Band XXI 1901).—*Er. Gerland*: Corpus Notitiarum Episcopatuum ecclesiae Orientalis Graecae Band I, Τεῦχος α' Einleitung. (Κωνσταντινούπολις 1931).—*Γ. Ι. Κονιδάρη*. Αἱ μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ ἡ τάξις αὐτῶν. Τεῦχ. α' (Ἀθῆναι 1933).

Γ. Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ

τακτικη (ἡ)· ὁ τρόπος τοῦ λέγειν ἢ ἐνεργεῖν τι καὶ καθόλου τοῦ συμπεριφέρεσθαι: «δὲν μοῦ ἀρέσει ἡ τακτική του», «ἡ τακτική του εἶναι ἀνάρμοστος», «ἐφαρμόζει τὴν τακτικὴν τῆς κολακείας»· || ἡ τέχνη τῆς στρατιωτικῆς τάξεως, τοῦ γυμνάζεσθαι, μάχεσθαι κττ.

— *[Στρατ.] Τακτικὴ* καλεῖται ἡ τέχνη τοῦ ἐκτελεῖν ἐκτὸς μὲν τοῦ πεδίου μάχης τὰς πορείας, σταθμεύσεις κτλ. τῶν στρατευμάτων, ἐντὸς δὲ τοῦ πεδίου μάχης (τακτικοῦ πεδίου) τὴν χρησιμοποίησιν τῶν διαφόρων ὅπλων τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν μάχην. Συνεπῶς, εἶναι ἡ τέχνη ἡ ἀσχολουμένη μὲ τὴν χρησιμοποίησιν διαφόρων ὅπλων, δηλαδὴ ἀνομοιομόρφων εἰδῶν, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *στρατηγικήν*, τὴν ἀσχολουμένην μὲ τὴν χρησιμοποίησιν μεγάλων μονάδων τοῦ στρατοῦ, δηλαδὴ ὁμοιομόρφων εἰδῶν. Ὁρισμοὶ τῆς τακτικῆς ἔχουσι δοθῆ πολλοί, ἐξ ὧν οἱ κυριώτεροι εἶναι. «Ἡ τακτικὴ περιλαμβάνει ἁπάσας τὰς διατάξεις, τὰς ἀφορώσας τὴν χρησιμοποίησιν τῶν διαφόρων ὅπλων κατὰ τὴν μάχην» (*φὸν ντὲρ Γκόλτς*),

Digitized by Google

«Τακτικὴ εἶναι ἡ τέχνη τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν στρατευμάτων ἐν τῇ μάχῃ» (*φὸν Κλάουζεβιτς*), «Τακτικὴ εἶναι ἡ τέχνη τοῦ διευθύνειν τὰ στρατεύματα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης» (*Ζομινί*). Ὁπωσδήποτε, ὡς καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ *στρατηγικὴ* (βλ. λ.) ἐλέχθη, τὰ ὅρια τὰ χωρίζοντα τοὺς δύο κλάδους τῆς πολεμικῆς τέχνης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῶσιν ἐπακριβῶς, καθόσον: «Ἡ στρατηγικὴ καὶ ἡ τακτικὴ συμπληροῦσιν ἀλλήλας καὶ συχνάκις ἀναμιγνύονται» (*Μπάλκ*). Χωρὶς οὐδὲ πόρρωθεν νὰ ἐπιτρέπηται νὰ θεσπισθῶσι κανόνες, ἐν τούτοις δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ μὲν τακτικὴ εὑρίσκει ἐφαρμογὴν μέχρι τῆς μεραρχίας, συμπεριλαμβανομένης, ἡ δὲ στρατηγικὴ ἀπὸ τοῦ σώματος στρατοῦ καὶ ἄνω, διότι ἡ μεραρχία εἶναι ἡ ἀνωτέρα μονάς, ἐν ᾗ ὁ διοικῶν χρησιμοποιεῖ ὅπλα, τὸ δὲ σῶμα στρατοῦ καὶ ἄνω εἶναι μονάδες, ἐν αἷς ὁ διοικῶν δὲν χρησιμοποιεῖ διάφορα ὅπλα, ἀλλ' ὑποδεεστέρας αὐτοτελεῖς ὁμοιομόρφους μονάδας. Καίτοι ἡ τακτικὴ δὲν ἔχει ἀνάγκην συλλήψεως τόσον ὑψηλῶν ἰδεῶν, ὡς ἡ στρατηγική, ἡ δὲ δρᾶσίς της εἶναι πολὺ πλέον περιωρισμένη ἀπὸ τὴν τῆς στρατηγικῆς, καθ' ὅσον αὕτη περιορίζεται ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τοῦ πεδίου μαχης (τακτικοῦ πεδιου), ἐν τούτοις ἡ ἐν τῇ πράξει εφαρμογή της δὲν εἶναι διόλου εὔκολος, καθόσον ἀπαιτεῖ ἐκ μέρους τῶν ἀξιωματικῶν πλήρη γνῶσιν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀξιωμάτων της, μεγάλην πρακτικὴν ἐξάσκησιν καὶ συγχρόνως μεγίστην πρωτοβουλίαν. Ὑπάρχουσιν εὐάριθμοί τινες, διατεινόμενοι ὅτι ἡ τακτικὴ δὲν ἔχει εἰμὴ θεωρητικὴν μόνον ἀξίαν, καθόσον ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης παραμελοῦνται, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ αὐταὶ αἱ βασικώτεραι ἀρχαί, καθόσον τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν περιστάσεων· ἀλλ' ἡ κρίσις αὐτῶν εἶναι ἐπιπολαία. Ἐκ τῆς ὑπάρξεως ὑγιῶν τακτικῶν ἀρχῶν καὶ ἐκ τῆς ὁμοιομόρφου διαδόσεως αὐτῶν (δόγματος, doctrine) ἐξαρτᾶται ἡ ἀξία καὶ ἡ ἰσχὺς παντὸς στρατοῦ· πεπλανημένη δ' ἡ ἀντίληψις ὅτι ἡ μάχη εἶναι ζήτημα ἁπλῆς ἰσχύος καὶ ὑπεροχῆς ὁπλισμοῦ· γράφει σχετικῶς ὁ στρατηγὸς Ντυφουὺρ (« ours de tactique»): «Μελετῶν τις τὴν ἱστορίαν, ἐκπλήσσεται βλέπων ὅτι οἱ νικηταὶ λαοὶ ὑπερεῖχον ἐπὶ τῶν ἀντιπάλων των διὰ τῆς τακτικῆς των. Οἱ προηγούμενοι τῆς μάχης ἑλιγμοὶ ἀπολήγουσι πάντοτε εἰς ἀποτυχίαν, ἐὰν δὲν ὑπερέχῃ ὁ στρατὸς ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου του».

Ἀναλόγως τῆς μαχητικῆς καταστάσεως, ἡ τακτικὴ εἶναι στοιχειώδης καὶ γενική. *Στοιχειώδης τακτικὴ* καλεῖται ἡ ἐξετάζουσα τὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι ἑνὸς ἑκάστου ὅπλου· δι' ὃ ὑπάρχει τακτικὴ πεζικοῦ, τακτικὴ πυροβολικοῦ, τακτικὴ ἱππικοῦ, τακτικὴ ἀεροπορίας. *Γενικὴ τακτικὴ* καλεῖται ἡ ἐξετάζουσα τὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι τῶν τεσσάρων ὅπλων ἐν συνδυασμῷ· δηλαδὴ ἡ τακτική, ἡ ἐξετάζουσα τοὺς πρό, κατὰ ἢ μετὰ τὴν μάχην ἐκτελουμένους ἑλιγμούς, τὴν ἐπισκόπησιν τοῦ ἐδάφους ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως (καταλλήλων τοποθεσιῶν κλπ. διὰ προφυλακάς, προκάλυψιν κλπ.), τοὺς ἐν τῇ μάχῃ συνδυασμοὺς τὴν μετὰ τὴν μάχην καταδίωξιν ἢ ὑποχώρησιν. Κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἡ τοιαύτη τακτικὴ ἐκαλεῖτο *τακτικὴ τῶν τριῶν ὅπλων* ἢ *μεγάλη τακτικὴ* (πρῶτος ὁ Ζομινὶ ἔγραψε τὴν ὀνομασίαν ταύτην, ἣν ἠκολούθησαν πάντες οἱ συγγραφεῖς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος)· σήμερον ὅμως ἀποκαλεῖται ὑφ' ἁπάντων τῶν συγχρόνων συγγραφέων (π.χ. Κύλμαν, Ἀλλεώ, Λεμουὰν κλπ.) *γενικὴ τακτική*. Ἡ τακτικὴ ἐξετάζεται θεωρητικῶς καὶ ἐφηρμοσμένως. *Θεωρητικὴ τακτικὴ* καλεῖται ἡ ἐξετάζουσα τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἀξιώματα, ἐφ' ὧν βασίζεται ὁ κλάδος οὗτος τῆς πολεμικῆς τέχνης. Διαρκὴς δὲ σύμβουλος, ὁδηγὸς καὶ διδάσκαλος τῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιωμάτων τῆς τακτικῆς εἶναι ἡ στρατιωτικὴ ἱστορία δι' ὃ γράφει ὁ Μπάλκ: «Ἐν τῇ πολεμικῇ τέχνῃ δέον νὰ διδάσκηταί τις ἐκ τῆς πείρας τῶν ἄλλων. Ἡ ἀτομικὴ πεῖρα πληρώνεται ἀκριβὰ καὶ ἀποκτᾶται πάντοτε πολὺ ἀργά». *Ἐφηρμοσμένη τακτικὴ* καλεῖται ἡ ἐφαρμόζουσα τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἀξιώματα ἐπὶ ὡρισμένης ἑκάστοτε τακτικῆς καὶ ἐδαφικῆς καταστάσεως. Ἡ τοιαύτη ἐφαρμογὴ ἐκτελεῖται ἐπὶ θεμάτων ἐκτελουμένων ἐπὶ τοπογραφικοῦ χάρτου. Ἡ ἐφηρμοσμένη τακτικὴ δὲν εἶναι δευτερεῦόν τι καὶ ἁπλῶς συμπληρωματικόν, καθόσον σημασίαν ἔχει οὐχὶ τὸ ἀποφθέγγεσθαι ἀρχὰς καὶ ἀξιώματα, ἀλλὰ τὸ γινώσκειν τὴν ἐπιτυχῆ καὶ κατάλληλον ἐφαρμογὴν τούτων ἐν δεδομένῃ ἐδαφικῇ καὶ τακτικῇ καταστάσει καὶ ἐν ὡρισμένῃ στιγμῇ. Πρέπει ὅμως νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐπίλυσις ἑνὸς τακτικοῦ θέματος πρέπει νὰ χρησιμεύῃ ὡς ἁπλοῦς ὁδηγὸς διὰ τὰ λοιπὰ θέματα καὶ οὐχὶ ποτὲ ὡς τύπος. Κατὰ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα: «Οἱ κανονισμοὶ εἶναι οἱ ἄξονες, οἱ ἀξιωματικοὶ ὀφείλουσι νὰ διαγράφωσιν ἑκάστοτε τὴν ἀνάλογον καμπύλην».

Ἱστορία τῆς ἐξελίξεως τῆς τακτικῆς. *Προϊστορικὴ ἐποχή*. Κατὰ τὰς παναρχαίας προϊστορικὰς ἐποχὰς (τῶν Ἀσσυρίων 2 000 π.Χ., τῶν Αἰγυπτίων 1500 π.Χ., τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον 1200 π.Χ.), καθ' ἃς τὰ ἐκηβόλα ὅπλα (σφενδόνη, τόξον) οὐδεμίαν σχεδὸν ἀποτελεσματικότητα εἶχον ἀπέναντι τοῦ ἀμυντικοῦ ὁπλισμοῦ (ἀσπίδος, περικεφαλαίας κλπ.), ὁ καθ' αὐτὸ ἀγὼν διεξήγετο διὰ τῆς κρούσεως συμπαγῶν ἐμψύχων μαζῶν, καθ' ἣν ἐγίνετο χρῆσις τῶν ἀγχεμάχων ὅπλων (δόρατος, ροπάλου κλπ.), καὶ συγχρόνως ἐπέλασις διὰ τῶν ἁρμάτων. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους, τὸ πᾶν ἐνέκειτο ἐν τῷ, κατὰ τὸ δυνατόν, πυκνοτέρῳ καὶ συμπαγεστέρῳ σχηματισμῷ τῆς μάζης κρούσεως, ὁπότε ναὶ μὲν ἡ κροῦσις ἦτο ἰσχυρά. ἀλλ' ἡ κίνησις τῆς βαρείας ταύτης μάζης ἦτο δύσκολος. Εἴς τινας λαοὺς (ὡς π.χ. τὸν ἰνδικὸν) ἐγίνετο χρῆσις τῶν ἐλεφάντων, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔφερεν ἐπὶ τῆς ῥάχεώς του μικρόν τινα τεθωρακισμένον πύργον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκάθηντο ἄνδρες τινές. Οἱ ἐλέφαντες οὗτοι προηγοῦντο τῆς μάζης καὶ ἔδιδον τὴν πρώτην κροῦσιν. Τὸ ἰνδικὸν τοῦτο σύστημα ἐφήρμοσαν βραδύτερον οἵ τε Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι. Χρῆσις ἱππικοῦ δὲν ἐγίνετο κατὰ τὰς παναρχαίας ἐποχάς.

Ἀρχαία Ἑλλάς. Ἐν Ἑλλάδι (Ἀθηναῖοι, Σπαρτιᾶται, Θηβαῖοι) ἐπεζητήθη, ὅπως ὁ σχηματισμὸς τῆς μάχης κρούσεων καταστῇ κάπως εὔκαμπτος, και τότε καθωρίσθη ἡ γνωστὴ ἑλληνικὴ φάλαγξ καὶ ἤρχισαν ἐφαρμοζόμεναι πραγματικαὶ ἀρχαί. Ὁ μοναδικὸς σχηματισμὸς μάχης τῶν Ἑλλήνων ἦτο ὁ τῆς τάξεως τῶν ἐλαφρῶν πεζῶν (ψιλῶν) πρὸ τοῦ μετώπου τῆς φάλαγγος καὶ ὁ τῆς τάξεως τῶν ἱππέων πρὸς ἀμφότερα τὰ πλευρὰ τῆς φάλαγγος (ἀδιασπάστου πάντοτε, καὶ οὐδέποτε ὑποδιαιρουμένης). Πρῶτος ὁ Μιλτιάδης τῷ 490 π.Χ., ἐσχημάτισε τὴν φάλαγγα κατ' ἀνομοιομερῆ τρόπον, δηλαδὴ μὲ τὰς πτέρυγας ἐνισχυομένας, τοῦθ' ὅπερ ἐνέχει ἐν κυττάρῳ τὴν ἰδέαν τοῦ ἑλιγμοῦ. Ἡ τακτικὴ μάχης συνίστατο εἰς τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος διὰ τῆς δράσεως τῶν ψιλῶν (ἐλαφροῦ πεζικοῦ), τῶν πρὸ τοῦ μετώπου τῶν ὁπλιτῶν (βαρέος πεζικοῦ) τῶν σχηματιζόντων τὴν φάλαγγα, μεθ' ὃ εἰς τὴν ἀπόσυρσιν τῶν ψιλῶν πρὸς τὰ ἑκατέρωθεν πλευρὰ τῆς φάλαγγος, καὶ τέλος εἰς τὴν κροῦσιν διὰ τῆς συμπαγοῦς μάζης τῆς φάλαγγος ταύτης (10.000 ἕως 12.000 ἀνδρῶν). Ἡ ἰδέα τοῦ τακτικοῦ ἑλιγμοῦ ἐπεξετάθη περισσότερον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐπαμεινώνδα (περὶ τὸ 355 π.Χ.) ἐνισχύοντος μίαν μόνον τῶν πτερύγων συνεπῶς δρῶντος διὰ τῆς γνωστῆς λοξῆς φάλαγγος, τῆς ἐγκλειούσης ἐν ἑαυτῇ τὴν πρωτόγονον ἰδέαν τῆς πλευρικῆς προσβολῆς τοῦ ἀντιπάλου. Ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ ναὶ μὲν κατετμήθη εἰς χιλιαρχίας, οὐχ ἧττον ἐξηκολούθει νὰ εἶναι βαρυτάτη καὶ δυσέλικτος· ὁπωσδήποτε ἐτάσσετο συνήθως λοξῶς, συμφώνως τοῖς διδάγμασι τοῦ Ἐπαμεινώνδα (ὁ Φίλιππος, κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰς Θήβας παραμονῆς του ὡς ὁμήρου, ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ἐπαμεινώνδᾳ). Ἐν τῇ τακτικῇ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου παρουσιάζονται δύο σπουδαῖα χαρακτηριστικά: 1) ὅτι διὰ πρώτην φορὰν ἐθεσπίσθη ἡ διὰ συμπαγοῦς ὄγκου ἐπέλασις τοῦ ἱππικοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤρχισεν ἡ ἐν τῇ μάχῃ ἐπικράτησις τοῦ ἱππικοῦ. 2) ὅτι ἡ φάλαγξ, ναὶ μὲν εἶχε καταστῇ τεῖχος ἀδιαπέραστον εἰς τὴν κροῦσιν τῆς ἀντιπάλου μάζης, ἀλλ' ἦτο ἀκατάλληλος διὰ προχώρησιν καὶ ἐπίθεσιν.

Ρώμη. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἡ τακτικὴ ἐξειλίχθη σπουδαίως, λόγῳ τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐκ 5 000 ἀνδρῶν γνωστῆς λεγεῶνος (περὶ τὸ 380 π.Χ.), τῆς ἐχούσης μὲν τὰ πλεονεκτήματα τῆς κρούσεως, ἀλλ' οὔσης συγχρόνως ἀρκετὰ εὐκινήτου καὶ εὐελίκτου, λόγῳ τῆς κατατμήσεώς της εἰς ὑποδεεστέρας μονάδας, τὰς σπείρας (manipules), καὶ βραδύτερον (ἀπὸ τοῦ 106 π.Χ.) τὰς κοόρτεις, πρὸς δὲ λόγῳ τῆς κατατμήσεως τοῦ ἱππικοῦ εἰς τοῦρμες. Κατὰ τὰς τακτικὰς ἀρχὰς τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἡ λεγεὼν σπανίως συνετάσσετο εὐθυγράμμως (κατὰ παράλληλον πρὸς τὸν ἐχθρὸν τάξιν), δηλαδὴ κατὰ τάξιν ἀποκλείουσαν πᾶσαν ἰδέαν ἑλιγμοῦ, ἀλλ' εἴτε μὲ τὴν μίαν πτέρυγα προκεχωρημένην (λοξὴν φάλαγγα). δηλαδὴ κατὰ τάξιν ἐνέχουσαν τὴν ἰδέαν τοῦ ἑλιγμοῦ καθ' ἑνὸς πλευροῦ τοῦ ἀντιπάλου, εἴτε μὲ ἀμφοτέρας τὰς πτέρυγας προκεχωρημένας δηλαδὴ κατὰ τάξιν ἐνέχουσαν τὴν ἰδέαν τοῦ ἑλιγμοῦ κατ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τοῦ ἀντιπάλου, εἴτε μὲ τὸ κέντρον προκεχωρημένον (σφήν), δηλαδὴ κατὰ τάξιν ἐνέχουσαν τὴν ἰδέαν τῆς διαρρήξεως τοῦ ἀντιπάλου μετώπου διὰ τῆς κορυφῆς τοῦ σφηνὸς καὶ κατόπιν τῆς διευρύνσεως τοῦ ῥήγματος διὰ τῶν ἐπακολουθουσῶν πτερύγων. Τὰ χαρακτηριστικὰ ἐν ταῖς τακτικαῖς ἀρχαῖς τῶν Ρωμαίων εἶναι ὅτι: 1) λόγῳ τῆς κατατμήσεως εἰς ὑποδεεστέρας μονάδας ἐτηρεῖτο καὶ τρίτη γραμμή, ἐνέχουσα τὴν ἰδέαν τῆς ἐφεδρείας· 2) διὰ τῆς στηρίξεως τοῦ ἑνὸς πλευροῦ τῆς φάλαγγος ἐπὶ ἐδαφικοῦ κωλύματος ἀπηλευθεροῦτο τὸ ἱππικὸν τοῦ πλευροῦ τούτου, δυνάμενον νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀλλαχοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἐνέχει τὴν ἰδέαν τῆς οἰκονομίας τῶν δυνάμεων· 3) διὰ τῆς ὀργανώσεως τῶν στρατοπέδων ἀπεκτᾶτο μεγάλη τάσις ὀχυρώσεως τῶν θέσεων μάχης. Κατὰ τοὺς Καρχηδονιακοὺς πολέμους οἱ Ρωμαῖοι ἐδιδάχθησαν πολλὰς τακτικὰς ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, τὴν ὑπερκέρασιν π.χ. διὰ τοῦ ἱππικοῦ (μάχη τοῦ ποταμοῦ Τεσὶν τῷ 218 π.Χ.), αἰφνιδιασμὸν (μάχη τῆς λίμνης Τρασιμένης τῷ 217 π.Χ.).

Βυζάντιον. Κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν αἱ αὐταὶ περίπου ἀρχαὶ ἐτηρήθησαν, καθόσον οἱ Βυζαντινοὶ ἐτήρησαν κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ διδάγματα τοῦ παλαιοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ.

Μεσαίων. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ φεουδαλισμοῦ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ (εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρλομάγνου, τῷ 814) ἡ τακτική, σχεδὸν εἰπεῖν, παρήκμασε, διότι, κατὰ τοὺς πλείστους συγγραφεῖς, ἡ τακτικὴ προϋποθέτει μελέτην καὶ γνώσεις· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ἀμάθεια ἐβασίλευε καὶ παρ' αὐτῇ τῇ τάξει τῶν εὐγενῶν. Διαρκοῦντος τοῦ φεουδαλισμοῦ δὲν διεξήγοντο ἀγῶνες κανονικοὶ στρατευμάτων, ἀλλ' ἀγχέμαχοι ἀγῶνες ἀτόμων πρὸς ἄτομα, καθ' οὓς ἐκυριάρχει μόνη ἡ σωματικὴ ἀνδρεία τῶν ἱπποτῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ ἀγὼν συνίστατο εἰς τὴν συνάντησιν τῶν ἀντιπάλων ἱππικῶν, ἄνευ προηγουμένης ἐκτελέσεως ἑλιγμῶν, ἀπολήγουσαν εἰς σύρραξιν, καθ' ἣν διεξήγετο ἀτομικὴ ἔφιππος πάλη. Ἀποτέλεσμα τῆς διεξαγωγῆς τοιούτων ἀγώνων ἦτο τὸ νὰ ἐπικρατήσῃ, καθ' ἅπασαν τὴν ἀπὸ Ι' μέχρι ΙΕ' αἰῶνος ἐποχήν, ὡς κύριον ὅπλον τὸ ἱππικόν, ἢ μᾶλλον οἱ ἱππόται, τὸ δὲ πεζικὸν νὰ περιέλθῃ ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ. Καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ σταυροφόροι, οἱ ἀποτελοῦντες φεουδαλικὸν μὲν ἀλλ' ἐπίλεκτον στρατόν, οὐδόλως προήγαγον τὴν τακτικὴν κατὰ τὰς σταυροφορίας των.

ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνες. Χαρακτηριστικὸς σταθμὸς ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς τακτικῆς σημειοῦται κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, καθ' ὃν ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ πρῶτα πυροβόλα (βομβάρδα, πύροφις), ἰδίως δὲ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, καθ' ὃν ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ πρωτόγονα τυφέκια (ἀρκεβούζιον, μουσκέτον), λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ναὶ μὲν ἡ πυρῖτις ἐφευρέθη περὶ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, οὐχ ἧττον ὅμως ἡ πρακτικὴ χρῆσις τῶν μετὰ πυρὸς ὅπλων ἐγενικεύθη κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα (πυροβόλα) καὶ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα (φορητὰ ὅπλα). Ἀπὸ τῶν ἐποχῶν τούτων ἤρχισε τὸ πεζικὸν νὰ κατακτᾷ ὁλονὲν ἔδαφος, καταστὰν ἐν ἀρχῇ μὲν ἰσόπαλον πρὸς τὸ ἱππικόν, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ὑπέρτερον τοῦ ἱππικοῦ, τὸ κύριον τουτέστιν ὅπλον ἐν τῇ μάχῃ. Ναὶ μὲν τὸ πῦρ τῶν τότε ἐποχῶν ἦτο μικρᾶς ἀξίας, δι' ὃ ἡ κροῦσις, εἴτε διὰ πεζικοῦ εἴτε δι' ἱππικοῦ, ἐξηκολούθει ν' ἀποτελῇ τὸν μοναδικὸν τρόπον δράσεως, οὐχ ἧττον ἐπεκράτησαν ἐντελῶς νέαι τακτικαὶ ἀρχαί, ὧν αἱ κυριώτεραι εἶναι ὅτι: 1) τὸ πεζικὸν διέθετε τὸ μέσον (πῦρ) τῆς ἐπί τινα χρόνον, βεβαίως τότε πολὺ μικρόν, συγκρατήσεως τοῦ ἀντιπάλου ἱππικοῦ· 2) παρίστατο ἀνάγκη περιβολῆς τῆς φάλαγγος τῶν δορατοφόρων (piquiers) διὰ μικρῶν μονάδων τυφεκιοφόρων, ἀποτελούντων εἶδος προμαχώνων· 3) παρίστατο ἀνάγκη δράσεώς τινος πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ· 4) καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἱππικόν, τὸ μέχρις ὥρας κρατοῦν τὰ σκῆπτρα ἐν τῇ μάχῃ, ἠναγκάζετο νὰ ποιῆται χρῆσιν τοῦ πυρὸς (εἷς ἕκαστος ζυγὸς τοῦ ἱππικοῦ ἐρχόμενος διαδοχικῶς πρῶτος, ἐπυροβόλει, ἐφίππως πάντοτε, διὰ τῶν πιστολίων του κατὰ τῆς ἀντιπάλου μάζης τοῦ πεζικοῦ) πρὶν ἢ ἐπελάσῃ. Ὁ κλασσικὸς μαχητικὸς τύπος τῆς εὐθὺς μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ πυρὸς ἐποχῆς εἶναι ὁ κάτωθι: Τὸ πεζικὸν (δορατοφόροι) ἐν τῷ μέσῳ, ἔχον πρὸς τὰ ἑκατέρωθεν πλευρὰ τοὺς τυφεκιοφόρους, χρησίμους διὰ τὴν παροχὴν πυρός, πρὸς ἀμφότερα δὲ τὰ ἄκρα τῶν πτερύγων κατανεμημένον τὸ ἱππικόν, ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ πυροβολικόν, τεταγμένον συνήθως πρὸ τοῦ μετώπου (τὰ πυροβόλα τῶν τότε ἐποχῶν ἠδυνάτουν νὰ βάλλωσιν ἄνωθεν τῶν φιλίων στρατευμάτων), κατανεμημένον ἐφ' ὅλης τῆς ἐκτάσεως, σπανίως δὲ πυροβόλα τινὰ πρὸς τὰ πλευρά.

ΙΖ' αἰών. Ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος ἐτελειοποίησε τὰς ἀνωτέρω ἀρχὰς τῆς τακτικῆς, ἐντείνας τὰς προσπαθείας του εἰς τὴν ἔτι μείζονα ἐκμετάλλευσιν τοῦ πυρός, θεσπίσας ὡς ἀξίωμα τὴν ἐπιζήτησιν τῆς λύσεως διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πυρός. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πεζικόν, καίτοι ἔχον τοὺς δορατοφόρους, ἐν τούτοις δύναται νὰ θεωρῆται ὡς τὸ πρῶτον πεζικὸν κατὰ τὴν νεωτέραν ἔννοιαν, διότι ὁ Γουσταῦος ἐσυστηματοποίησε τὴν ἀπόδοσιν τοῦ πυρὸς διὰ τῆς χρήσεως εἴδους χαρτίνων φυσιγγίων ἐπιτρεψάντων μείζονα ταχυβολίαν, ἐξ ἧς προέκυψεν ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζυγῶν εἰς τέσσαρας καὶ διὰ τῆς χρήσεως τῶν ὁμαδὸν πυρῶν. Ἐπειδὴ δ' ἡ προχώρησις τῶν δορατοφόρων ἤρχισε καθισταμένη κάπως δύσκολος, λόγῳ τοῦ πυρὸς τοῦ ἔχοντος μεῖζον βεληνεκὲς τοῦ τῶν παλαιοτέρων ἐκηβόλων ὅπλων (τόξων, βαλλιστρίδων), παρέστη ἀνάγκη ὑποστηρίξεως τῆς προχωρήσεως ταύτης διὰ τοῦ πυρὸς τῶν τυφεκιοφόρων· ἡ δρᾶσις αὕτη ἦτο ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἰδέας τῆς ὑποστηρίξεως. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πυροβολικόν, ἔρριψεν ὁ Γουσταῦος τὴν πρώτην ἰδέαν συγκροτήσεως μάζης πυροβολικοῦ (π. χ. μάχη τῆς Λειψίας 1631, κτλ.) συντελέσας εἰς τὸ νὰ ἐπιβληθῇ ἡ ἀξία τοῦ πυρὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἐν τῇ μάχῃ, θεσπισθείσης τότε διὰ πρώτην φορὰν τῆς τακτικῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιπυροβολήσεως τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ μεγάλην πρόοδον, καθόσον ἐνέχει τὸ σπέρμα τῆς μετὰ δύο περίπου αἰῶνας θεσπισθείσης ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος τοῦ πυροβολικοῦ. Ὅσον

Digitized by Google

δ' ἀφορᾷ τὸ ἱππικόν, ἠραίωσεν ὁ Γουσταῦος πολὺ τοὺς σχηματισμούς του, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑφίσταται ὀλιγωτέραν τρωτότητα, καθορίσας τότε ὅτι οἱ μὲν δύο πρῶτοι ζυγοὶ θὰ ἔβαλλον ἐφίππως διὰ τῶν πιστολίων των, ὁ δὲ τρίτος θὰ ἦτο ἕτοιμος νὰ παρέμβῃ ἐν πάσῃ στιγμῇ διὰ τῆς σπάθης, μέχρις οὗ ἅπαντες οἱ ζυγοὶ ἀναλάβωσι τὴν ἐπέλασιν. Διαρκοῦντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐφήρμοσεν εἰς Γαλλίαν ὁ Τυρὲν τὰς σουηδικὰς ἀρχὰς τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου, καὶ τελειοποιήσας ταύτας ἐθέσπισε τὰς κάτωθι τακτικὰς ἀρχάς: 1) ηὔξησε τὴν δραστικότητα τοῦ πυρὸς διὰ τῆς μεγάλης αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τυφεκιοφόρων· 2) ἐχρησιμοποίησε τὸ ἔδαφος, ἐν τῇ πρωτογόνῳ ἐννοεῖται ἐννοίᾳ, καθορίσας ὅτι οἱ τυφεκιοφόροι (μουσκετοφόροι), τασσόμενοι ἐντὸς χανδάκων, ὄπισθεν τοίχων κτλ., ἔδει νὰ βάλλωσι κατὰ τοῦ ἱππικοῦ, ἐπιτυγχανομένης τοιουτοτρόπως τῆς ὁλονὲν μείζονος ἀξίας τοῦ πεζικοῦ. Ἡ πρὸς μάχην τάξις τοῦ Τυρὲν περιελάμβανε δύο γραμμὰς πεζικοῦ μὲ μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, ἑκάστη δὲ γραμμὴ ἦτο κατατετμημένη μὲ σχετικὰ διαστήματα καὶ κατὰ τρόπον ὥστε τὰ τμήματα τῆς δευτέρας γραμμῆς ν' ἀνταποκρίνωνται εἰς τὰ κενὰ διαστήματα τῆς πρώτης (τάξις κατ' ἀβάκιον), ἵνα τοιουτοτρόπως ἡ ἑκάστοτε δευτέρα γραμμὴ δύναται ν' ἀντικαθιστᾷ τὴν ἑκάστοτε πρώτην, ἅμα ὡς αὕτη ἐξηντλεῖτο. Ὑπῆρχε δὲ καὶ τρίτη γραμμὴ πεζικοῦ, ἀποτελοῦσα τὴν ἐφεδρείαν. Τὰ πυροβόλα ἐτάσσοντο εἰς τὰ κενὰ διαστήματα τῆς πρώτης γραμμῆς, τὸ δ' ἱππικὸν εἰς ἀμφότερα τὰ πλευρά. Ἡ προχώρησις τῶν δορατοφόρων διὰ τὴν ἐπίθεσιν δὲν ἤρχετο, ἂν μὴ τὰ πυροβόλα καὶ τὸ πῦρ τῶν μουσκετοφόρων παρεσκεύαζον τὴν ἐπίθεσιν, ὁπότε οἱ δορατοφόροι ἐπέφερον τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ ἀντιπάλου, τὸ δ' ἱππικὸν κατεδίωκεν.

ΙΗ' αἰών. Ἡ κατὰ τὸ 1703 ἐφεύρεσις ὑπὸ τοῦ Βωμπὰν τῆς ξιφολόγχης (τιθεμένης ἐπὶ τοῦ τυφεκίου διὰ δακτυλίου, δηλαδὴ κατὰ τρόπον μὴ παρακωλύοντα τὴν βολήν, καθ' ὃν χρόνον ἡ λόγχη εἶναι ἐπὶ τοῦ ὅπλου) ἐπέφερε σοβαρὰν αὔξησιν τῆς ἀξίας τοῦ πυρός, καθόσον κατηργήθησαν οἱ δορατοφόροι καὶ συνεπῶς τὸ πεζικὸν ἀπετελέσθη ἐξ ἀθροίσματος ἀνδρῶν ὁμοιομόρφως ὡπλισμένων διὰ τυφεκίου καὶ ξιφολόγχης.

Γραμμικὴ τακτική. Αἱ προσπάθειαι ὅλων ἐστράφησαν τότε πρὸς τὴν μείζονα ἀπόδοσιν τοῦ πυρός, δι' ὃ ἠλάττωσαν τοὺς ζυγούς, καθορίσαντες αὐτοὺς εἰς τρεῖς (ἡ ταχύτης τῆς γεμίσεως τὸ ἐπέτρεπε) καὶ συγχρόνως συμπυκνώσαντες κατὰ μέτωπον τὰ τμήματα, εἰς τρόπον ὥστε ἐξέλιπον τὰ μεταξὺ τῶν τμημάτων διαστήματα (κατάργησις τῆς κατ' ἀβάκιον τάξεως τοῦ Τυρέν). Ἐπειδὴ τὸ πεζικὸν ἐτάσσετο εἰς ἀνεπτυγμένην, λεπτὴν (ἐπὶ τριῶν μόνον ζυγῶν), μακρὰν (παρέχουσαν ἀφθονίαν πυρὸς) καὶ συνεχῆ γραμμήν, δι' αὐτὸ ἡ τακτικὴ αὕτη ἀπεκλήθη *γραμμικὴ τακτική*. Ὁ τύπος τοῦ μαχητικοῦ σχηματισμοῦ ἦτο τότε ὁ ἑξῆς: Τὸ πεζικὸν ἐτάσσετο ἐπὶ δύο ὁμοιομόρφων γραμμῶν ἀφισταμένων περὶ τὰ 200 μέτρα, πρὸς τὰ ἑκατέρωθεν δὲ πλευρὰ μικρὰ τμήματα ἔφρασσον τὰ πλευρὰ ταῦτα· τὸ τοιουτοτρόπως σχηματιζόμενον ὀρθογώνιον καλεῖται ἔκτοτε *ὀρθογώνιον τῆς γραμμικῆς τακτικῆς* (βλ. σχ. ἐν τ. ΙΘ', σ. 669). Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι, λόγῳ τῆς ἀνυπαρξίας διακένων ἐν ἑκάστῃ γραμμῇ, ἡ ἐν πρώτῃ γραμμῇ τάξις τῆς δευτέρας γραμμῆς (ἑκάστοτε ἀντικατάστασις) καθίστατο ἀδύνατος, δι' αὐτὸ ἡ δευτέρα γραμμὴ ἐχρησίμευε πρὸς τροφοδότησιν τῆς πρώτης, τοῦθ' ὅπερ ἐσήμαινε ῥιζικὴν μετατροπὴν τῶν ἕως τότε ἰσχυουσῶν τακτικῶν ἀρχῶν (τοῦ Τυρέν). Τὸ ἱππικὸν ἐτάσσετο πρὸς τὸν ἔξω τῶν πλευρῶν χῶρον, τὰ δὲ πυροβόλα πρὸ τοῦ μετώπου καὶ ἐκτὸς τῶν πλευρῶν, ἐσωτερικῶς ὅμως πάντοτε τοῦ ἱππικοῦ. Βεβαίως ὁ τοιοῦτος μαχητικὸς σχηματισμὸς παρεῖχε ἓν δραστικώτατον πῦρ διὰ τὴν τότε ἐποχήν, ἀλλ' ἦτο πολὺ ξηρὸς καὶ τελείως δύσκαμπτος, ἀπαιτῶν δὲ διὰ τὴν λῆψίν του ἔδαφος ὁμαλὸν καὶ ἀπηλλαγμένον παντὸς ἐδαφικοῦ κωλύματος (χάνδακος, τάφρου, φράκτου, κτλ.), διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὁ σχηματισμὸς ἐξηρθροῦτο, ὁπότε ἤρετο ἡ θεμελιώδης βάσις τῆς ἐν πλήρει συνοχῇ, συνεκτικότητι καὶ εὐθυγραμμίσει προσπελάσεως τοῦ σχηματισμοῦ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐφόδου.

Φρειδερίκειος τακτική. Ὁ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος δράσας Μέγας Φρειδερῖκος ἐθέσπισε νέας τακτικὰς ἀρχάς, αἵτινες ἔδωσαν τότε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν κρατῶν τοῦ κόσμου εἰς τὸν πρωσσικὸν στρατόν, δι' ὃ ἡ τακτικὴ αὕτη καλεῖται ἔκτοτε *φρειδερίκειος τακτική*. Ὁ Φρειδερῖκος εἶναι ὁ πρῶτος καινοτομήσας εἰς τὸ ζήτημα τῆς τακτικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ὑφισταμένων μονάδων, ἣν ἐπεξέτεινε μέχρι τῶν λόχων. Τοῦτο εἶναι ζήτημα σπουδαιότατον, διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης μία καὶ μόνη διοίκησις ὑπῆρχεν, ἡ τοῦ ἀρχιστρατήγου, δεδομένου ὅτι οἱ διοικηταὶ τῶν ὑφισταμένων μονάδων δὲν εἶχον ἄλλην ἀποστολὴν εἰμὴ τὸ νὰ φροντίζωσι διὰ τὴν τήρησιν τῆς συνοχῆς καὶ τῆς εὐθυγραμμίσεως. Ὁ Φρειδερῖκος, διὰ τῆς πρωτοβουλίας, ἣν ἔδωσε μέχρι τῶν λόχων, κατώρθωσε νὰ κινῶνται οὗτοι ἀνεξαρτήτως καὶ ...πως νὰ ἑλίσσωνται, ἀλλὰ πάντοτε κατ' οὐλαμοὺς καὶ οὐδέποτε κατὰ μονάδας μικροτέρας, συνεπῶς ἐχαλάρωσε κατά τινα τρόπον τὸ δύσκαμπτον τοῦ μαχητικοῦ σχηματισμοῦ. Ὁ Φρειδερῖκος διετήρησε τὸ ὀρθογώνιον τῆς γραμμικῆς τακτικῆς, ἀλλὰ κατέστησε τοῦτο κάπως εὔκαμπτον καὶ εὐέλικτον, καθόσον καθώρισεν ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τοῦ ὀρθογωνίου θὰ ἐτάσσοντο τὰ καλύτερα στρατεύματα, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τὰ κατωτέρας ἀξίας καὶ δυνάμεως μικροτέρας τῆς τῆς πρώτης γραμμῆς εἰς τρόπον, ὥστε αἱ δύο μεγάλαι πλευραὶ τοῦ ὀρθογωνίου δὲν ἦσαν οὔτε ἰσότιμοι οὔτε ἰσάριθμοι· ἡ προχώρησις δὲ τῆς πρώτης γραμμῆς ἐγίνετο διὰ διαδοχικῶν ἁλμάτων κατ' οὐλαμοὺς (πρῶτος ὁ Φρειδερῖκος ἐχώρισε τὸν λόχον εἰς δύο οὐλαμούς), κατὰ τρόπον ὥστε παρ' ἑκάστῳ τάγματι τὸ ἥμισυ τῶν ἀνδρῶν νὰ εὑρίσκηται πάντοτε ἐν θέσει βολῆς. Ὁ Φρειδερῖκος εἶναι ὁ πρῶτος ἀντιληφθεὶς ὅτι ἡ μείζων εὐθιξία ἐνυπάρχει εἰς τὰ πλευρά, δι' αὐτὸ ἐσκέφθη ὅτι ἡ κατὰ τοῦ πλευροῦ ἐπίθεσις εἶναι πολὺ συντελεστικωτέρα τῆς κατὰ τοῦ μετώπου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν συνέτασσε τὸ ὀρθογώνιον παραλλήλως τῷ ἐχθρικῷ μετώπῳ, ἀλλὰ λοξῶς, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἐχθρικοῦ πλευροῦ τοῦ κρινομένου ὡς προσφορωτέρου διὰ τὴν ἐπίθεσιν, ἐλαμβάνετο ὅμως πάντοτε ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ τὰ μέγιστα βαρύνων παράγων ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ προσβλητέου πλευροῦ ἦτο τὸ ὁμαλὸν καὶ εὐπρόσιτον τοῦ ἐδάφους. Μετὰ λοξὴν προχώρησιν τοῦ μαχητικοῦ σχηματισμοῦ ἐπετυγχάνετο πλευρικὴ ἀπειλὴ καὶ τέλος ὑπερκέρασις. Ὁ λοξὸς οὗτος σχηματισμὸς φέρεται ἔκτοτε ὑπὸ τὸ ὄνομα λοξὴ παράταξις τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου. Τὴν ἰδέαν τῆς λοξῆς φάλαγγος εἶχεν ἤδη δώσει πρῶτος ὁ Ἐπαμεινώνδας.

Κατὰ τὴν φρειδερίκειον τακτικὴν ἐθεσπίσθησαν αἱ ἀρχαί: 1) ὅτι πρέπει νὰ ἐπιτίθηται τις πρῶτος, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀσθενέστερος· 2) τῆς κατὰ μάζας δράσεως τοῦ πυροβολικοῦ, ἥτις ἀρχὴ παρέμεινεν ἔκτοτε μέχρι σήμερον ἀκλόνητος· 3) ὅτι τὸ ἱππικὸν πρέπει νὰ δρᾷ πάντοτε δι' ἱππομαχίας (ἐπελάσεως, κρούσεως), καὶ δὴ ἐπερχόμενον πρῶτον κατὰ τοῦ ἀντιπάλου ἱππικοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φρειδερίκου ἤρχισε γινομένη ὑπὸ τοῦ πεζικοῦ διὰ πρώτην φορὰν χρῆσις διεσπαρμένης τάξεως διὰ τὴν ἐκτέλεσιν πυρός, ἧς οἱ ἄνδρες ἀπεκλήθησαν ἀκροβολισταί, ὅπερ ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν σταθμὸν ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς τακτικῆς, διότι ἐπὶ 38 αἰῶνας (2000 π. Χ. ἕως 1800 μ. Χ.) ὁ μοναδικὸς μαχητικὸς σχηματισμὸς εἰς ἓν καὶ μόνον ἀπέβλεπεν, εἰς τὴν κροῦσιν. Ἔκτοτε ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀκροβολιστικοῦ σχηματισμοῦ ἀποτελεῖ μίαν τῶν κυριωτέρων καὶ θεμελιωδεστέρων βάσεων τῆς μέχρι σήμερον (1933) τακτικῆς. Περὶ τῆς ἐξελίξεως ταύτης βλ. λ. *ἀκροβολιστικός*.

Ναπολεόντειος τακτική. Ὁ Μέγας Ναπολέων ἐκαινοτόμησε λίαν, θεσπίσας ἀρχὰς ἀποτελούσας τὴν *ναπολεόντειον τακτικήν*. Κατὰ ταύτην ἐδόθη μεγάλη πρωτοβουλία εἰς τοὺς διοικητὰς τῶν ὑφισταμένων μονάδων, τὸ δὲ πάντων κύριον ἀνεξαρτησία δράσεως, ἐξ ἧς ἀπέρρευσε τὸ δυνατὸν τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ἐδάφους, ἀποφευγομένου ἐπιμελῶς τοῦ καθορισμοῦ τυπικοῦ σχηματισμοῦ μάχης. Ἐθεσπίσθη τότε διὰ πρώτην φορὰν ἡ ἀρχὴ ὅτι ἕκαστος ὑφιστάμενος διοικητὴς ὀφείλει νὰ ἐκλέγῃ τὸν καταλληλότερον ἑκάστοτε σχηματισμὸν διὰ τὴν μονάδα του. Τὸ πεζικὸν ἔδρα διὰ δύο γραμμῶν, τεταγμένων τῆς μὲν πρώτης εἰς ἀκροβολισμόν, τῆς δὲ δευτέρας εἰς βαθεῖς πυκνοὺς σχηματισμοὺς (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς φάλαγγα τάγματος), ἥτις καὶ ἐχρησίμευσεν ἀφ' ἑνὸς μὲν διά τινα μικρὰν ἐνίσχυσιν τῆς ἀκροβολιστικῆς γραμμῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν πυρῶν ἐν πυκνῇ τάξει (ὁμάδων πυρῶν) καὶ διὰ τὴν ἐν καιρῷ ἀνάληψιν τῆς ἐφόδου (κρούσεως). Τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐφόδου ἐξετέλει διὰ τοῦ πυρός της ἡ γραμμὴ τῶν ἀκροβολιστῶν, οἵτινες ὅμως, κατὰ τὴν ἐξόρμησιν τῶν φαλάγγων διὰ τὴν ἔφοδον, δὲν συμμετεῖχον τῆς ἐφόδου, ἀλλ' ἀπεσύροντο πρὸς τὰ πλευρὰ καὶ ἐξηκολούθουν παρέχοντες τὴν ὑποστήριξίν των διὰ τοῦ πυρός των· τοῦτο σημαίνει ὅτι κατὰ τὴν ναπολεόντειον τακτικὴν τὸ πεζικὸν ἐχωρίζετο εἰς δύο ὁμάδας, ὁμάδα πυρὸς (ἀκροβολιστὰς καὶ ὁμάδα κρούσεως (φάλαγγας ἐφόδου), ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι ἡ ἰδέα τῆς κρούσεως διὰ μαζῶν τοῦ πεζικοῦ ὄχι μόνον δὲν ἀπέλιπεν οὐδ' αὐτὸν τὸν Ναπολέοντα, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπετέλει τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς τακτικῆς του. Ἐπειδὴ δέ, κατὰ τὴν ναπολεόντειον τακτικήν, αἱ διὰ τὴν ἔφοδον φάλαγγες ἐτάσσοντο εἰς ἀλλεπαλλήλους πυκνὰς γραμμὰς κατὰ βάθος τεταγμένας καὶ καθέτως πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ μετώπου, δι' αὐτὸ ἡ τακτικὴ αὕτη καλεῖται *κάθετος τακτική*, εἰς ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν γραμμικὴν τακτικήν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πυροβολικὸν ἐθεσπίσθη: 1) ἡ ὀργάνωσις τοῦ πυροβολικοῦ τῶν μεραρχιῶν (κατάργησις τῶν πυροβόλων συνταγμάτων πεζικοῦ), ἥτις ἐνέχει τὴν σημασίαν τῆς συστηματικωτέρας ὑποστηρίξεως τοῦ φιλίου πεζικοῦ· 2) ἡ ὀργάνωσις τῆς *ἐφεδρείας πυροβολικοῦ* (βλ. λ. τόμ. Κ, σ. 922), ἥτις ἐνέχει τὴν σημασίαν τῆς διαφυλάξεως ἀθίκτου πυροβολικοῦ διὰ τὴν φάσιν τῆς ἀποφασιστικῆς ἐπιθέσεως· 3) ἡ συγκέντρωσις τοῦ πυρὸς τοῦ πυροβολικοῦ πρὸς ἐνδεδειγμένον τι σημεῖον, ἥτις ἀρχὴ ὑπεδείχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἀποτελεῖ σημαίνουσαν πρόοδον, καθόσον ἐπρόκειτο περὶ ἐποχῆς καθ' ἣν τὸ δραστικὸν βεληνεκὲς τῶν τότε λείων ἐμπροσθογεμῶν πυροβόλων δὲν ὑπερέβαινε τὰ 500 μέτρα. Σημαίνουσαι καινοτομίαι τοῦ Ναπολέοντος εἶναι: 1) ἡ τάξις ἐμπροσθοφυλακῆς, ὡς ὀργάνου ἀσφαλείας, καὶ ἡ χρησιμοποίησις αὐτῆς κατὰ τρόπον παρεμφερῆ πρὸς τὸν σύγχρονον, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ἕως τότε ἐμπροσθοφυλακήν, τὴν οὖσαν μαχητικὸν μόνον κλιμάκιον καὶ ἐλάχιστα ἀσφαλιστικόν· 2) ἡ κατανομὴ τῶν δυνάμεων δὲν ἦτο ὁμοιόμορφος ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου, ἀλλ' εἴς τινα μέρη μείζων, εἰς ἕτερα ἐλάσσων, ἀναλόγως τῆς σημασίας τοῦ ἀπέναντι σημείου τοῦ ἐχθρικοῦ μετώπου (στρατηγικὸν σημεῖον ἢ μή, ἐγγύτης ἢ μὴ τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν ἢ τῶν ἐφεδρειῶν τοῦ ἐχθροῦ, κ. τ. λ.), ἥτις ἀρχὴ οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ ἡ *οἰκονομία* (βλ. λ.) τῶν δυνάμεων. Ὁ ὑποδειγματικὸς καὶ κλασσικὸς τύπος μάχης τῆς ναπολεοντείου τακτικῆς εἶναι: μετωπικὸς ἀγὼν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐξαναγκασθῇ ὁ ἀντίπαλος ν' ἀναπτύξῃ ἁπάσας τὰς δυνάμεις του, πλευρικὴ προσβολὴ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ν' ἀπολέσῃ ὁ ἀντίπαλος τὰς ὀργανικὰς διατάξεις του κατὰ τὴν προσπάθειάν του ὅπως ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς πλευρικῆς προσβολῆς, τέλος *ἀποφασιστικὴ ἐπίθεσις* (βλ. λ. καὶ λ. *μάχη*) δι' ὅλων τῶν δυνάμεων ἐναντίον ἑνὸς σημείου. Ὁ τρόπος οὗτος μάχης συνοψίζεται εἰς τὸ ναπολεόντειον ἀξίωμα: «ἀπασχολεῖν πανταχοῦ καὶ ἐπιτίθεσθαι ἐφ' ἑνὸς σημείου».

Μόλτκειος τακτική. Ἐφ' ὅσον ὁ ὁπλισμὸς ἐτελειοποιεῖτο, αἱ βαθεῖαι φάλαγγες ἐφόδου τῆς ναπολεοντείου τακτικῆς καθίσταντο ὁλονὲν ἀχρησιμοποίητοι, λόγῳ τῆς ὁλονὲν αὐξανομένης τρωτότητός των. Δι' ὅ, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἀκροβολιστικὴ τάξις ἐκέρδιζεν ἔδαφος, εἰς βάρος πάντοτε τῆς βαθείας φάλαγγος, φθάσασα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐλακωτοῦ ὁπλισμοῦ (1840—1855) εἰς τὸ νὰ θεωρῆται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὴν βαθεῖαν φάλαγγα, καταλήξασα δέ, μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὀπισθογεμοῦς ὁπλισμοῦ (1845—1865), νὰ ἐπικρατήσῃ ἐξ ὁλοκλήρου. Ἡ ἀκροβολιστικὴ τάξις ἐχρησιμοποιήθη διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τῶν Πρώσσων κατὰ τὸν Αὐστροπρωσσικὸν πόλεμον τοῦ 1866, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀπόδοσιν πυρός, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἔφοδον. Ἀπέβαλε τότε τὴν μορφὴν τῆς διὰ τῆς μάζης τοῦ πεζικοῦ κρούσεως καὶ προσέλαβε τὴν σύγχρονον μορφήν, τὴν τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐχθροῦ λόγῳ τῆς ἐπικρατήσεως διὰ τοῦ πυρὸς (ὁ πόλεμος τοῦ 1866 ἐσημείωσε τὸ τέρμα τῆς ναπολεοντείου τακτικῆς).

Ἡ Πρωσσία ναὶ μὲν ἀπὸ τοῦ 1812 ἀπεδέχθη τὴν ναπολεόντειον τακτικήν, ὑπὸ τοιαύτας δ' ἀρχὰς ἐπολέμησε κατὰ τὰς ἐκστρατείας 1814 καὶ 1815, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον διερρύθμισε ταύτην, κατὰ τρόπον, ὥστε ἀπὸ τοῦ 1847 νὰ τηρῆται μὲν ἡ κάθετος τακτική, ἀλλὰ μὲ πυκνὴν ἀκροβολιστικὴν γραμμὴν καὶ τὸ πάντων κύριον μὲ ἄφθονον τροφοδότησιν τῆς γραμμῆς ταύτης, πρὸς δὲ μὲ ἀραιοὺς σχηματισμοὺς τῶν ὄπισθεν γραμμῶν. Αἱ ἀρχαὶ αὗται ἀπεκρυσταλλώθησαν κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας πολέμους τοῦ 1866 καὶ 1870. Διὰ τοὺς ἄνω λόγους ἡ τακτικὴ αὕτη καλεῖται *μόλτκειος ἢ πρωσσική*, κατά τινας δὲ *νεωτέρα γραμμικὴ τακτική*, διότι ναὶ μὲν τηρεῖται διάταξις κατὰ βάθος, ἀλλ' ἡ κυρία γραμμὴ μάχης, πρὸς ἣν ἀπολήγουσιν ἅπασαι αἱ ὄπισθεν γραμμαί, εἶναι ἀκροβολιστικῆς τάξεως, (ἅπασαι αἱ ὄπισθεν κατὰ βάθος πυκναὶ γραμμαὶ μετατρέπονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ἀραιοὺς σχηματισμούς, καὶ τέλος καταλήγουσιν εἰς ἀκροβολιστικὴν τάξιν). Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς μολτκείου τακτικῆς εἶναι: 1) Ἡ πλήρης ἐπικράτησις τοῦ ἀκροβολιστικοῦ σχηματισμοῦ καὶ ἡ κατάργησις τῶν φαλάγγων ἐφόδου, θεσπισθέντος ὅτι ἡ ἅλυσις τῶν ἀκροβολιστῶν καθίσταται ὄχι μόνον τὸ προπαρασκευαστικὸν στοιχεῖον τῆς ἐφόδου ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν στοιχεῖον ταύτης. Διὰ τῆς ἐκφράσεως *νεωτέρα γραμμικὴ τακτικὴ* δὲν ὑπονοεῖται ὅτι κατηργήθη ἡ κατὰ βάθος διάταξις, καθόσον τοιαύτη καὶ μέχρι σήμερον ὑφίσταται, χρησιμοποιεῖται ὅμως οὐχὶ διὰ τὴν ἐνέργειαν κρούσεως, ἀλλὰ διὰ τὴν διαρκῆ τήρησιν τῆς ἰδίας πυκνότητος τῆς ἁλύσεως ἀκροβολιστῶν (ἀντικατάστασιν φονευομένων καὶ τραυματιζομένων) καὶ συγχρόνως διὰ τὴν βαθμιαίαν ἐνίσχυσιν τῆς ἁλύσεως ταύτης. 2) Ἡ ἀπόκτησις τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πυρός. 3) Ἡ κατάργησις τῆς ἐφεδρείας τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἡ ἀντ' αὐτῆς ὀργάνωσις τοῦ πυροβολικοῦ σώματος, ἥτις ἐνέχει μεγίστην τακτικὴν σημασίαν, καθόσον τὸ πυροβολικὸν τάσσεται πολὺ προηγμένον εἰς τὰς φάλαγγας πορείας, συνεπῶς δυνάμενον νὰ ἐπέμβῃ ἐγκαίρως ἐν τῇ μάχῃ. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἀρχὴ σημαίνει τὴν κατάργησιν μιᾶς ἐπὶ πλέον ἀρχῆς τῆς ναπολεοντείου τακτικῆς. 4) Ὁ καθορισμὸς τοῦ ἀγῶνος τοῦ πυροβολικοῦ (πάλης ἢ μονομαχίας τοῦ πυροβολικοῦ), δηλαδὴ ἡ πρὸ πάσης ἄλλης δράσεως χρησιμοποίησις ὁλοκλήρου τοῦ πυροβολικοῦ διὰ τὴν βολὴν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ. Ὁ ὑποδειγματικὸς τύπος μάχης τῆς μολτκείου τακτικῆς εἶναι: ἐπίθεσις ἐκδηλουμένη διὰ διαφόρων μερικῶν ἐπιθέσεων, κα-

Digitized by Google

τευθυνομένων κατὰ τοῦ μετώπου καὶ τινος τῶν πλευρῶν· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν χῶρον, καθ' οὗ ἡ ἐπίθεσις πρέπει νὰ εἶναι ἰσχυροτέρα (πλευρὸν ἢ μέτωπον), οὗτος ἐξευρίσκετο ἐκ τῶν δεδομένων τῆς ἀναγνωρίσεως (μεγάλη πεποίθησις τῶν Γερμανῶν ἐπὶ τὸ ἱππικόν των, εἰς τὸ μοναδικὸν μέσον ἀναγνωρίσεως τῆς τότε ἐποχῆς). Ἐν τοῖς ὀλίγοις τούτοις ἔγκειται ἡ βασικὴ καὶ ριζικὴ διαφορὰ τῆς μολτκείου τακτικῆς ἀπὸ τῆς ναπολεοντείου, καθόσον ἐν τῇ μολτκείῳ δὲν εὑρίσκει ἐφαρμογὴν τὸ ἀξίωμα τῆς ναπολεοντείου τακτικῆς «ἀπασχολεῖν πανταχοῦ καὶ ἐπιτίθεσθαι ἐφ' ἑνὸς σημείου», δηλαδὴ τὸ δρᾶν κατὰ δύο διαφόρους τρόπους ἀναλόγως τῆς φάσεως τῆς μάχης (παρασκευαστικῆς μάχης, ἀποφασιστικῆς ἐπιθέσεως), ἀλλ' ἡ ἀρχὴ τοῦ ὅτι ἡ δρᾶσις πρέπει νὰ γίνηται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὁπουδήποτε τοῦ πεδίου μάχης, μὲ διαφορὰν μόνον ἰσχύος καὶ ἐντάσεως, ἀναλόγως τῶν χώρων, διὸ ὅρος ἀποφασιστικὴ ἐπίθεσις οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐν Γερμανίᾳ.

Προπολεμικὴ ἐποχή. Καθ' ἅπασαν τὴν κατόπιν ἐποχήν, μέχρι τῆς πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου συμπεριλαμβανομένης, ἐξηκολούθησαν ὑφιστάμεναι δύο τακτικαί, συναντώμεναι πλήρως εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐπίθεσις εἶναι ὁ μοναδικὸς τρόπος δράσεως, διαφέρουσαι ὅμως ριζικῶς ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως. Ἐν Γερμανίᾳ ἴσχυεν ἡ μόλτκειος τακτική, ἡ διὰ τοῦ πυρὸς τουτέστι προπαρασκευὴ καὶ προλείανσις τῆς διὰ τῆς λόγχης ἐπιθέσεως. Κατὰ τὴν τακτικὴν ταύτην ἡ μάχη στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πυρός· οἱ Γερμανοὶ δὲν παραδέχονται ὅτι μόνη ἡ προχώρησις εἶναι ἐπαρκὲς στοιχεῖον, ἵνα κατατριβῇ ὁ ἀντίπαλος, ἀλλὰ θεωροῦσιν ὅτι ἡ κατατριβὴ θὰ ἐπέλθῃ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τοῦ πυρὸς (συμφώνως τῷ γερμανικῷ ἀξιώματι: «οὐχὶ διὰ τῶν κνημῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ πυρὸς καταβάλλεται ὁ ἀντίπαλος»), εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἀπώθησις τοῦ ἐχθροῦ νὰ μὴ εἶναι τίποτε ἄλλο, εἰμὴ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπελθούσης ἤδη διὰ τοῦ πυρὸς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου. Ἐν Γαλλίᾳ, ναὶ μὲν δὲν παρεβλέποντο τὰ διδάγματα τῶν νεωτέρων πολέμων, ἀλλ' ἕνεκα λόγων ἐθνικοῦ ἐγωϊσμοῦ (καίτοι ὁ ὁπλισμὸς τοῦ 1900 διέφερεν οὐσιωδῶς καὶ καταπληκτικῶς ἀπὸ τοῦ τοῦ 1800), ἐξηκολούθει μέχρι τοῦ 1912 ἰσχύουσα ἡ ναπολεόντειος τακτική, ἡ διὰ πάσης θυσίας τουτέστι προχώρησις καὶ ἐπίθεσις διὰ τῆς λόγχης, τοῦ πυρὸς θεωρουμένου οὐχὶ ὡς μέσου ἐκτελέσεως, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς βοηθητικοῦ στοιχείου τῆς προχωρήσεως, μέχρις ὅτου ἡ ἄλυσις τῶν ἀκροβολιστῶν προαχθῇ μέχρι τῆς ἀποστάσεως τῆς ἐφόδου, ὁπότε τὸ κύριον ἔργον ἀναλαμβάνει ἡ ἄλυσις, ἐνεργοῦσα διὰ τῆς κρούσεως καὶ τῆς λόγχης (λεπτομερείας περὶ τῶν ριζικῶν διαφορῶν ἐπὶ τῆς τακτικῆς, τῶν ἰσχυσασῶν καθ' ὅλην τὴν προπολεμικὴν ἐποχὴν βλ. «Deux tactiques en présence», Culmann. 1904).

Βαλκανικοὶ πόλεμοι. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913 ἡ τακτικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἶχε τὰ κάτωθι χαρακτηριστικά: 1) Ἡ ἐπίθεσις ἦτο ὁ μοναδικὸς τρόπος δράσεώς του. 2) Ὁ Ἕλλην πεζὸς δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι ἠδιαφόρει διὰ τὴν προκάλυψιν, χρησιμοποιῶν μὲν τὰ φυσικὰ ἐδαφικὰ προκαλύμματα, ἀλλὰ παρεμπιπτόντως καὶ ἐπιπολαίως· συνέπεια ἦτο ἡ ἀπέχθεια πρὸς τὸ ὀρύσσειν τὴν γῆν. 3) Ἡ μεγάλη ὁρμητικότης τοῦ πεζοῦ, τοῦ εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀποβλέποντος εἰμὴ εἰς τὸ πῶς νὰ φθάσῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν ἀπόστασιν τῆς ἐφόδου· σημειωτέον ὅμως ὅτι τὴν ἔφοδον δὲν τὴν ἠννόει ὡς κροῦσιν μάζης, ἀλλ' ὡς ἀτομικὸν ἀγῶνα σώματος πρὸς σῶμα, διὰ τῆς λόγχης, ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι ναί μέν, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, προσέκλινεν ὁ Ἕλλην πεζὸς πρὸς τὰς ναπολεοντείους ἀρχάς, ἀλλ' ὑπὸ διάφορον πνεῦμα, ἅτε ἐφαρμόζων τὰς ἀρχὰς τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς λόγχης Σουβάρωφ καὶ Δραγομιρώφ· τὸ ἀξιοσημείωτον δ' εἶναι ὅτι ταῦτα δὲν ἦσαν ἀπόρροια ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐξασκήσεως, ἀλλ' ὁ Ἕλλην τὰ ἐφήρμοσεν ὡς ἐξ ἐνστίκτου καὶ λόγῳ τῆς φυσικῆς του ἀλκῆς. 4) Ἡ τοιαύτη ὁρμητικότης ἔφθανε μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ προχωρῇ ὁ Ἕλλην πεζὸς πρὶν ἢ τὸ πῦρ ἐπιφέρῃ τὰ ἀποτελέσματά του, ν' ἀντιπαρέρχηται ἐνίοτε τὸ στάδιον τῆς διὰ τοῦ πυρὸς προπαρασκευῆς, νὰ περιφρονῇ τέλος τὴν ὑποστήριξιν τοῦ φιλίου του πυροβολικοῦ.

1913. Ἐν Γαλλίᾳ μόλις τῷ 1913 ἀπηρνήθησαν τὴν ναπολεόντειον τακτικήν, θεσπίσαντες νέας τακτικὰς ἀρχάς, συμφώνως ταῖς ὁποίαις δὲν ὑπῆρχεν οὐδ' ἡ ἐλαχίστη διαφορὰ τρόπου ἐπιθέσεως: «Ἅπασαι αἱ ἐπιθέσεις διεξάγονται συμφώνως ταῖς ἰδίαις ἀρχαῖς» (Γαλλ. Καν. Ἐκστρατ. 1913 § 107). Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν γαλλικῶν τακτικῶν ἀρχῶν τοῦ 1913 εἶναι: 1) Ὁ κλασσικὸς τύπος μάχης ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἐμπλοκῆς, δηλαδὴ ἀναγνωρίσεως καὶ ἀγῶνος ἐμπροσθοφυλακῆς, χωρὶς ὅμως τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ περαιτέρω ἐπίθεσις ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς (ἀρχὴ ἰσχύσασα μέχρι τοῦ 1913), ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ κυρίου σώματος, ἀποσκοπούσης τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ ἀντιπάλου, ἐπιτυγχανομένην διὰ τοῦ κανονισμοῦ πλειόνων ἐπιθέσεων, ἐξ ὧν ἐκείνη, δι' ἧς ἀναμένει ὁ διοικητὴς τὸ ἐπωφελέστερον ἀποτέλεσμα, θεωρητέα ὡς κυρία ἐπίθεσις (αὕτη δέον νὰ παραμένῃ ἐν τῇ διανοίᾳ μόνον τοῦ διοικητοῦ, ἐκδηλουμένη μόνον διὰ τῆς εἰς τὴν ἐπίθεσιν ταύτην παροχῆς μειζόνων δυνάμεων)· καὶ ὑπὸ τὴν ἀπαραίτητον αἵρεσιν ὅτι ἅπασαι αἱ ἐπιθέσεις (ἀνεξαρτήτως ἂν εἶναι κύριαι ἢ μή) πρέπει νὰ διεξάγωνται ὁμοιομόρφως, ὅ ἐστιν ἐξ ἴσου δραστικῶς καὶ ὁρμητικῶς. 2) Ἡ κατάρριψις τῆς νοσηρᾶς ἀρχῆς τῆς μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας διαφυλάξεως τῆς ἐφεδρείας μέχρι πέρατος τῆς μάχης, καθόσον ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ σημείου τοῦ νὰ διαφυλάσσηται ἐφεδρεία ἔστω καὶ ἂν ἡ διεξαγωγὴ τοῦ ἀγῶνος διεκυβεύετο. Ἐθεσπίσθη ὅθεν ὅτι καλὸν εἶναι νὰ διατηρῶνται ἐφεδρεῖαι, ἀλλ' ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ ἀνάγκη ἐπιβάλλει τὴν ἄμεσον χρησιμοποίησίν των, οὐδεμία συζήτησις ἢ σκέψις ἔχει θέσιν. 3) Ἡ ὑποστήριξις ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ πρέπει νὰ παρέχηται κατὰ τὸν χρόνον τῆς προχωρήσεως τοῦ φιλίου πεζικοῦ (ἀρχὴ τοῦ στρατηγοῦ Περσέν), καὶ οὐχί, ὡς ἐγίνετο μέχρι τοῦ 1913, διὰ τῆς προπαρασκευῆς ὑπὸ τοῦ πυρὸς πυροβολικοῦ (ἀρχὴ τοῦ στρατηγοῦ Λανγκλουά). Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὅμως τοιαύτη τις ὑποστήριξις ἐκ μέρους τοῦ πυροβολικοῦ, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ στενὴ συνεργασία τῶν δύο ἀδελφῶν ὅπλων, πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ἥτις ἀποκτᾶται διὰ δύο εἰδῶν συνδέσμου, τοῦ συνδέσμου ἐκ τῶν ἄνω καὶ τοῦ συνδέσμου ἐκ τῶν κάτω.

Μεταπολεμικὴ ἐποχή. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου 1914—1918, αἱ τελευταῖαι αὗται ἰδέαι ἐξηκολούθησαν ἐπικρατοῦσαι, προκειμένου περὶ μάχης κινήσεων καὶ ἑλιγμῶν (μάχης ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου), ἐξελιχθεῖσαι ὅμως κατά τι. Κατὰ τὴν σύγχρονον μεταπολεμικὴν ἐποχήν, ἡ μάχη χωρίζεται εἰς τὰς φάσεις: *προσπέλασιν, ἐπαφὴν καὶ ἐμπλοκήν, ἐπίθεσιν, ἔφοδον, ἐκμετάλλευσιν* (βλ. λ.). Ὁ Παγκόσμιος πόλεμος ἐπέφερε ριζικὰς μετατροπὰς ἐν τῇ τακτικῇ, διότι ἐν ταύτῃ ὑπεισῆλθον οἱ παράγοντες νέου ὁπλισμοῦ (αὐτομάτων ὅπλων, ἁρμάτων, πυροβόλων τινῶν) καὶ νέων μηχανημάτων (μέσων ἀναγνωρίσεως, μεταβιβάσεως κλπ.). Ὡς τακτικὰ πορίσματα τοῦ πολέμου τούτου προέκυψαν τὰ κάτωθι:

1) Ἡ τελειοποίησις τοῦ ὁπλισμοῦ, ἰδίως τῶν αὐτομάτων ὅπλων, προσέδωσε μεγάλην ἰσχὺν εἰς τὴν ἄμυναν, ἅτε ἐπιφέρουσα, ἀφ' ἑνὸς μὲν μεγάλην φθορὰν εἰς τὸν ἐπιτιθέμενον, ἀφ' ἑτέρου δὲ μεγάλην χρονικὴν παράτασιν τοῦ ἀγῶνος. Ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τῆς πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐποχῆς ἡ ἄμυνα ἐτίθετο ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ (πόρισμα τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου 1870), κατὰ τὸν πόλεμον ὅμως τοῦτον κατεδείχθη ὅτι ἡ ἄμυνα παρουσιάζει πολλὰ πλεονεκτήματα, δι' ὃ ἀποτελεῖ τὸν ἕτερον τῶν τρόπων δράσεως πάσης μάχης, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅμως πάντοτε ὅτι ἡ ἄμυνα οὐδέποτε δύναται νὰ προσδώσῃ ὁριστικὰ ἀποτελέσματα, ν' ἀγάγῃ τουτέστιν εἰς τὴν νίκην.

2) Ἡ μακρὰ χρονικὴ παράτασις τῆς συγχρόνου μάχης. Ἐνῷ κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς πᾶσα μάχη ἐπερατοῦτο ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἢ τὸ πολὺ ἐντὸς δύο ἡμερῶν, ἀπὸ τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου καὶ ἐντεῦθεν ἡ διάρκεια ἤρχισε παρατεινομένη ἐπί τινας ἡμέρας, καταλήξασα κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον νὰ εἶναι διαρκείας πολλῶν ἑβδομάδων, πολλῶν μηνῶν ἐνίοτε. Τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῆς παρουσιαζομένης μεγάλης ἀντοχῆς ἐν τῇ ἀμύνῃ, τῆς ἐξαναγκαζούσης τὴν ἐπίθεσιν νὰ ὀργανοῦται καὶ αὐτὴ ἀμυντικῶς, εἰς τρόπον ὥστε, κατὰ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν δράσεων (ἐπιθέσεως καὶ ἀμύνης), νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε ἀντιμετώπισις ἀμυντικῆς ὀργανώσεως, ἔστω καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ἀγῶνος ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου.

3) Τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἐπέρχεται διὰ τῆς κρούσεως ἰσχυρῶν μαζῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ πυρός. Βεβαίως τὸ ἀξίωμα: «ὅ,τι εἶναι ἀποφασιστικὸν δὲν εἶναι ἡ μᾶζα, ἀλλὰ τὸ πῦρ», ἴσχυεν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, κατὰ τὸν Παγκόσμιον ὅμως πόλεμον ἐπεξετάθη ἔτι περισσότερον, τοῦ πυρὸς καταστάντος ἀπολύτου κυριάρχου τοῦ πεδίου μάχης. Τοῦτο ἐπέτρεψαν ἡ εὐρυτάτη εἰσαγωγὴ τῶν αὐτομάτων ὅπλων, τῶν μετὰ τοῦ πυροβόλου ἀποτελούντων τὸ ἄψυχον ὑλικὸν πάσης φύσεως, ἡ ὑπεραύξησις τοῦ ποσοῦ τῶν ἐκηβόλων ὅπλων, ἡ καταπληκτικὴ κατανάλωσις πυρομαχικῶν, πρὸς δὲ τὸ ἄνωθεν τοῦ πεδίου μάχης ἐπερχόμενον πῦρ τῆς ἀεροπλοΐας. Αὐθυπονοεῖται ὅτι τὸν ὡριμάσαντα διὰ τοῦ πυρὸς καρπὸν δὲν δρέπει εἰμὴ μόνον τὸ ἔμψυχον ὑλικὸν (ὁ πεζός).

4) Μέχρι τῆς πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐποχῆς ἐθεωρεῖτο ὡς ἀξίωμα ὅτι: «τὸ πυροβολικὸν δρᾷ διὰ τοῦ πυρός, τὸ ἱππικὸν διὰ τῆς κινήσεως, τὸ πεζικὸν διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς κινήσεως», σήμερον ὅμως τὸ ἀξίωμα τοῦτο δὲν εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ὀρθόν· διότι, ἐκτὸς τοῦ πυροβολικοῦ συνοδείας, ἔχουσιν ὀργανωθῆ εἴδη πυροβόλων (π.χ. πυροβόλον καὶ ὅλμος πεζικοῦ ἐν Γαλλίᾳ, βομβολόλον (μινενουέρφερ) ἐν Γερμανίᾳ), παρακολουθούντων κατὰ πόδας τὸ φίλιον πεζικὸν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, συνεπῶς δρώντων κάπως καὶ διὰ τῆς κινήσεως. Τὸ ἱππικὸν (ἐννοεῖται τὸ ἔφιππον) ἔχασε πλέον τὴν ἰδιότητα τῆς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης κινήσεως (τῆς τακτικῆς κινήσεως), λόγῳ τοῦ συγχρόνου πυρός. Τὸ πεζικὸν ἀδυνατεῖ συνήθως νὰ κινῆται μόνον του ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἄνευ τῆς σοβαρᾶς ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τοῦ φιλίου πυροβολικοῦ, πολλάκις δ' ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τῶν φιλίων ἁρμάτων.

5) Τὸ ἠθικὸν ἀποτελεῖ ἕνα τῶν πρωτευόντων παραγόντων πάσης ἐπιτυχίας. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἴσχυεν ἀνέκαθεν, ἀλλὰ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατέστη τοῦτο θεμελιῶδες, καθόσον τὸ μακροχρόνιον τῆς συγχρόνου μάχης προπαρασκευάζει πρόσφορον ἔδαφος διὰ τὴν καιάπτωσιν τοῦ ἠθικοῦ.

6) Κατέπεσε παταγωδῶς ἡ ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς ἐπικρατήσασα ἰδέα, ἐν εὐρυτάτῃ κλίμακι ἐν Γαλλίᾳ, ἐν πολὺ μικροτέρᾳ ἐν Γερμανίᾳ, ὅτι «ἡ σκαπάνη ὀρύσσει τὸν τάφον τῆς ἐπιθέσεως» (πόρισμα τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου 1870), καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐθεσπίσθη σήμερον, μέχρις ὑπερβολῆς, ἡ ἀρχὴ τῆς ὑπερμέτρου χρησιμοποιήσεως τῆς ἀμυντικῆς ὀργανώσεως.

7) Τὸ ἱππικὸν ἐξακολουθεῖ πάντοτε διαδραματίζον σοβαρὸν ἔργον ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ ἀγῶνος. Πεπλανημένη ἡ ἀντίληψις ὅτι τὸ ἱππικὸν ἔπαυσε πλέον τοῦ ν' ἀποτελῇ σπουδαῖον μαχητικὸν παράγοντα· διότι, ναὶ μὲν δὲν δρᾷ ἐφίππως διὰ μεγάλων μαζῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, δὲν ἐκτελεῖ δηλαδὴ ἐπελάσεις, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ ἰσχυροῦ ὁπλισμοῦ, παρεμφεροῦς πρὸς τὸν τοῦ πεζικοῦ, δι' οὗ διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐφωδιάσθη, ἀποτελεῖ σήμερον ἰσχυροτάτην ἐφεδρείαν πυρός, δυναμένην νὰ μεταφερθῇ τάχιστα ὅπου ἡ τακτικὴ ἀνάγκη τὸ ἐπιβάλλει (τὸ ἱππικὸν σήμερον ἑλίσσεται ἐφίππως καὶ μάχεται πεζῇ διὰ τοῦ πυρός). Προσέτι ναὶ μὲν ἔχασε τὰ σκῆπτρα ἐν τῇ στρατηγικῇ ἐρεύνῃ, ἀντικατασταθὲν ἐν αὐτῇ διὰ τῆς ἐναερίου ἐρεύνης, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ πάντοτε ἐκτελοῦν τὴν τακτικὴν ἔρευναν, καὶ δὴ πολὺ τελειότερον, ἅτε δυνάμενον, λόγῳ τοῦ συγχρόνου ὁπλισμοῦ του, νὰ διεισδύσῃ καλύτερον καὶ ν' ἀναγνωρίζῃ. Προκειμένου δὲ περὶ καταδιώξεως (ἐκμεταλλεύσεως, κατὰ τὰς συγχρόνους ἐκφράσεις) τὸ ἱππικὸν ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον ἀποτελοῦν τὸ κυριώτερον μέσον δράσεως, χρησιμοποιοῦν, ἐννοεῖται, κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ πῦρ του. Ἀπόδειξις αἱ μετὰ τὰς διαρρήξεις τῶν διαφόρων μετώπων, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, περίλαμπροι ἐνέργειαι τοῦ γερμανικοῦ ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Schmettow εἰς Ρουμανίαν τῷ 1916, τοῦ ἀγγλικοῦ (αὐστραλιακοῦ) ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Hodgson εἰς Παλαιστίνην τῷ 1918, τοῦ γαλλικοῦ (ἀφρικανικοῦ) ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Ζουϊνὼ Γαμβέττα εἰς Μακεδονίαν τῷ 1918, αἱ ἀρξάμεναι ἀπὸ τῆς σφαίρας τακτικῆς καὶ μεταπεσοῦσαι κατόπιν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς στρατηγικῆς.

8) Ἡ ἀξία τοῦ πυροβολικοῦ ηὔξησε τεραστίως διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Ἀνέκαθεν ἡ ὑποστήριξις τοῦ πυροβολικοῦ πρὸς τὸ φίλιον πεζικὸν ἦτο πολύτιμος καὶ ἀπαραίτητος, διαρκοῦντος ὅμως τοῦ πολέμου κατεδείχθη ὅτι ἄνευ μεγάλης ποσότητος πυροβολικοῦ, καὶ δὴ βαρέος, εἶναι ἀδύνατος ἡ διεξαγωγὴ μάχης. Δι' αὐτὸ τὸ πυροβολικὸν ἀπεκλήθη ὁ πρωτεργάτης τῆς νίκης.

Συμπέρασμα. Αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ ἀξιώματα τῆς τακτικῆς ὑφίστανται μεγάλην ἐξέλιξιν, καθόσον ὑφίστανται τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῆς προόδου τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας, καὶ δὴ τὴν ἀμεσωτάτην τῆς προόδου τοῦ ὁπλισμοῦ. Ἡ ἐπίδρασις δ' ὑφίσταται ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐφαρμογῆς τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιωμάτων (ὡς συμβαίνει ἐν τῇ στρατηγικῇ), ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν τούτων τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς τακτικῆς, διότι ἡ ἑκάστοτε πρόοδος τοῦ ὁπλισμοῦ (βεληνεκές, ταχυβολία, δραστικότης πυρῶν, ἀνυπαρξία καπνοῦ, σκοπευτικὰ μηχανήματα, ἀεροπορία, ἅρματα, ἀέρια κτλ.) δὲν δύναται εἰμή, ἀπὸ ἐποχῆς εἰς ἐποχήν, νὰ μεταβάλῃ ἄρδην αὐτὰς ταύτας τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς καὶ ἀξιώματα τῆς τακτικῆς. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται ἐπέρχονται σήμερον πολὺ πλέον συχνότερον καὶ ριζικώτερον, ἀκολουθοῦσαι τὰς προόδους τοῦ ὁπλισμοῦ καὶ τῆς ἐν γένει βιομηχανίας.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *τακτικὴ* ἡ τέχνη τοῦ ἑλίσσειν ναυτικὴν ἐν γένει δύναμιν, πρὸς ἐκτέλεσιν χειρισμοῦ τινος ἢ ναυμαχίας, ἀφ' ἧς οἱ ἀντίπαλοι στόλοι ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν (βλ. λ. *στρατηγική [Ναυτ.]*). Ἡ τακτικὴ ὑπαγορεύεται ὑπὸ τῶν ἐν χρήσει ὅπλων καὶ σκαφῶν, τῆς ἐξελίξεως τούτων ἀμέσως καὶ σπουδαιότατα ἐπὶ τῆς τακτικῆς ἐπιδρώσης, ἀλλὰ δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι ἡ ἑκάστοτε ἐφαρμοσθεῖσα τακτικὴ ἐπηρέασε κατά τι τὴν ἐξέλιξιν τῶν ὅπλων, ἑκάστου τῶν δύο τούτων παραγόντων ἐπιδρῶντος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου.

Ὡς καὶ ἐν τῇ στρατηγικῇ, οὕτω καὶ ἐν τῇ τακτικῇ διακρίνομεν τρεῖς μεγάλας περιόδους: τὴν τοῦ κωπήρους ναυτικοῦ, τὴν τοῦ ἱστιοφόρου καὶ τὴν τοῦ ἀτμήρους.

α') *Ἡ τακτικὴ τοῦ κωπήρους ναυτικοῦ.* Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἰδίως δὲ ἀπὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας (480 π. Χ.), ὁπότε ἤρχισε τὸ κυρίως πολεμιστήριον σκάφος, ἡ *τριήρης* (βλ. λ.), νὰ ἐξελίσσεται πρὸς τὴν ὁριστικήν της μορφήν, τα

Digitized by Google

κυρίου ὅπλου τῶν τότε κωπήρων σκαφῶν ὄντος τοῦ ἐμβόλου, ἡ χρησιμοποιουμένη τακτικὴ ἦτο ἡ ἐπιδιώκουσα τὸν ἐμβολισμὸν τοῦ ἀντιπάλου σκάφους εἰς τὰ πλευρὰ ἢ εἰς τὴν πρύμνην. Οὕτως ὁ ἐπίπλους ἐγένετο συνήθως ἐν γραμμῇ μετώπου, ἑκατέρου τῶν ἀντιπάλων προσπαθοῦντος νὰ ἐμπήξῃ τὸ ἔμβολόν του εἰς τὰς πλευρὰς τῆς πολεμίας τριήρους. Πολλάκις ἐπίσης ἡ προσέγγισις πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐπετυγχάνετο διὰ γραμμῆς παραγωγῆς, ὁπότε διὰ μετατάξεως ἀθρόας ἐλαμβάνετο θέσις ἐπιθέσεως ἐν γραμμῇ μετώπου. Προσπάθεια ἐπίσης κατεβάλλετο, ἐν περιπτώσει μάχης ἐγγὺς τῇ ξηρᾷ, ὅπως τὸ ἓν τῶν κεράτων στηρίζηται ἐπὶ τῆς φιλίας ἀκτῆς, πρὸς ἀποφυγὴν ὑπερφαλαγγίσεως (βλ. λ. *Σαλαμῖνος* ναυμαχία). Ἀλλ' ἡ τακτικὴ τῶν ἐκ τριήρων στόλων ἔφθασεν εἰς τὸ μέγιστον σημεῖον τῆς ἀκμῆς της ἐπὶ Περικλέους, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὁπότε ἡ τέχνη τῆς ναυπηγίας εἶχε μεγάλως προαχθῆ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ναυπηγουμένων ταχυπλόων καὶ λίαν εὐελίκτων τριήρων μετὰ πλήρους καταστρώματος, ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐκπαίδευσιν ἀξιωματικῶν καὶ πληρωμάτων, ἐπιτευχθέντος τοῦ ὑψίστου βαθμοῦ ναυτικῆς ἱκανότητος, ἰδίως λόγῳ τῆς κατὰ τὸ πλεῖστον μονιμότητος τῶν πληρωμάτων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ φιλουμένη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων τακτικὴ ἦτο ἡ «τοῦ διέκπλου καὶ ἀναστροφῆς». Αἱ ἀθηναϊκαὶ τριήρεις δηλαδή, ὁρμητικῶς διερχόμεναι διὰ τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως, ἀνέστρεφον ταχύτατα καὶ ἐπετίθεντο διὰ τοῦ ἐμβόλου κατὰ τῶν πλευρῶν ἢ τῆς πρύμνης τοῦ διασπασθέντος πολεμίου, ἢ προσεπάθουν ἐπιπλέοντες νὰ συντρίψωσι τὰς κώπας του. Ὁ αἰφνιδιασμός, τὸ εὐέλικτον καὶ ἡ συγκέντρωσις, συμπληρούμενα διὰ τῶν κατὰ μονάδα συγκρούσεων τῶν πλοίων, ἐπέφερον τὴν νίκην. Τοιαῦται ἐγένοντο αἱ νικηφόροι ναυμαχίαι καὶ τακτικαὶ νῖκαι τῶν Ἀθηναίων ἐν Κερκύρᾳ, Ναυπάκτῳ, Κυνὸς Σήματι, Ἀργινούσαις, ἀξιοσημείωτα παρέχουσαι δείγματα τακτικῆς ἱκανότητος τῶν Ἀθηναίων.

Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν, τὰ ναυτικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ἔβαινον φθίνοντα, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τὸν Συμμαχικὸν κληθέντα πόλεμον, λόγῳ τῶν ἐμφυλίων διχονοιῶν, ἡ ναυτικὴ τῆς Ἑλλάδος δύναμις κατελύθη (βλ. λ. *ναυτικόν*).

Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ὑπὸ τὴν ὤθησιν αὐτοῦ οἱ Συρακούσιοι ἀπέκτησαν σὺν τῷ χρόνῳ ἰσχυρότατον στόλον, ναυπηγηθεισῶν τότε κατὰ πρῶτον πεντήρων. Ἐπίσης ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ ἰδίως τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἤρχισαν ναυπηγούμεναι τετρήρεις καὶ πεντήρεις, ἐτελειοποιοῦντο δὲ καὶ τὰ ἐκηβόλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὅπλα καὶ πολεμικαὶ μηχαναί. Οὕτως, ὅπως καὶ βραδύτερον κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἡ τακτικὴ τοῦ διέκπλου καὶ τῆς ἀναστροφῆς καὶ οἱ μετὰ χάριτος καὶ ναυτικῆς ἱκανότητος χειρισμοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐγκατελείφθησαν, τῶν ναυμαχιῶν μεταβληθεισῶν εἰς πεζομαχίας δι' ἀντιπρῴρου προσβολῆς. Τοιαύτη ἦτο ἡ τακτικὴ κατὰ τὰς ναυμαχίας Μυλῶν, Ἐκνόμου, Λιλυβαίου κ.λ.π. μέχρι τῆς ναυμαχίας τοῦ Ἀκτίου, ἔνθα βλέπομεν τὸν ναύαρχον τοῦ Ὀκταβίου Ἀγρίππαν ἀναδιοργανοῦντα τὸ ρωμαϊκὸν ναυτικὸν καὶ καταρτίζοντα τὸν στόλον ἐξ ἐλαφρῶν λιβυρνίδων καὶ διὰ τούτων νικῶντα τὰ βαρέα καὶ δυσκίνητα τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας σκάφη.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἐπεκράτει ἡ αὐτὴ τακτικὴ τῆς ἀντιπρῴρου προσβολῆς καὶ τῆς μεταβολῆς τῆς ναυμαχίας εἰς πεζομαχίαν, μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος μηχανικοῦ Καλλινίκου ἐφευρέσεως τοῦ ὑγροῦ πυρός, ὅπερ ἐπέφερεν ἀναστάτωσιν εἰς τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τακτικήν, τῆς μάχης πλέον συναπτομένης ἐξ ἀποστάσεως δι' ἐκσφενδονήσεως τοῦ ὑγροῦ πυρός. Διατάξεις ναυτικῆς τακτικῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης σῴζονται ἐν τῇ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα ΣΤ΄ ἀποδιδομένῃ πραγματείᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Λέοντος Τακτικά». Ἐν τῷ ιδ΄ κεφαλαίῳ αὐτῆς («Περὶ ναυμαχίας») ἀναγράφονται διάφοροι ὁδηγίαι τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν «Στρατηγὸν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως», ἀφορῶσαι τὴν διαίρεσιν καὶ ἐκπαίδευσιν τοῦ στόλου καὶ ἐν γένει τακτικὰς ὁδηγίας καὶ τοιαύτας μάχης (βλ. καὶ λ. *δρόμων*).

Μὲ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ βυζαντινοῦ ναυτικοῦ (1453 μ. Χ.) ἐπέρχεται καὶ ἡ λῆξις τῆς πρώτης περιόδου τοῦ κωπήρους ναυτικοῦ, ἵνα μετ' ὀλίγον ἄρξηται ἡ δευτέρα περίοδος τούτου, ἡ τῶν γαλερῶν, ἡ μέχρι τῆς ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου (1571 μ. Χ.) διαρκέσασα. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, καθ' ἣν ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ πρῶτον τὰ πυροβόλα, ἡ τακτικὴ ἦτο συνέχειά τις τῆς τοῦ βυζαντινοῦ ναυτικοῦ, τοῦ ἐπίπλου γινομένου ἐν γραμμῇ μετώπου ἢ μηνοειδεῖ, τῶν γαλερῶν ἀντιπυροβολουμένων, ἅμα εἰς ἐγγυτάτην ἔφθανον ἀπόστασιν, καὶ τοῦ διὰ τοῦ ἐμβόλου ἐμβολισμοῦ καθισταμένου δυσχεροῦς. Λόγῳ τοῦ δυσελίκτου τῶν σκαφῶν, ἡ συμπλοκὴ κατέληγεν εἰς τὴν ἐμβολὴν (abordage), καθ' ἣν ἐπεκράτει τὸ κάλλιον ὡπλισμένον καὶ πολυαριθμότερον ἐπιβατικὸν πλήρωμα. Διὰ τοῦτο βλέπομεν τὸν Βαρβαρόσσαν μὴ δεχόμενον εἰς τὰς γαλέρας τῆς μοίρας, ἣν αὐτοπροσώπως διῴκει, ἐρέτας Χριστιανούς, ἀλλὰ μόνον Μουσουλμάνους, ἵνα δύναται νὰ τοὺς ἐξοπλίζῃ κατὰ τὴν μάχην καὶ οὕτω πολλαπλασιάζῃ τὴν ἰσχὺν καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἐπιβατικοῦ του στρατοῦ (βλ. καὶ λ. *γαλέρα*). Ἡ μελέτη τῆς καθόλου ἱστορίας τοῦ κωπήρους ναυτικοῦ μᾶς δίδει σαφῆ ἔννοιαν τῆς ἐφαρμοζομένης τότε τακτικῆς, σκοπούσης τὴν καταστροφὴν τῆς εὐκινησίας τοῦ ἀντιπάλου διὰ τῆς δι' ἐμβόλου προσβολῆς ἢ συντριβῆς τῶν κωπῶν, τὴν ἀπομόνωσιν τμήματος τῆς ἐχθρικῆς διατάξεως καὶ τῶν δι' ἐμβολῆς καταστροφῶν αὐτοῦ. Ὁ αἰφνιδιασμός, ἡ εὐκινησία καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν δυνάμεων, καθὼς καὶ τὸ ὁρμητικὸν πνεῦμα τῆς ἐπιθέσεως ἀποτελοῦσι τὸ γνώρισμα τῆς τακτικῆς, ἣν ἐχρησιμοποίουν οἱ μεγάλοι ἡγήτορες τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

β) *Ἡ τακτικὴ τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ*. Τῶν πυροβόλων ἡ γενικευθεῖσα χρῆσις καὶ ἡ κατὰ τὰς πλευρὰς τῶν πλοίων εἰς κανονιοθυρίδας τοποθέτησις, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἱστίων ἡ χρῆσις, ὡς προωστῆρος χρησιμοποιημένου τοῦ ἀνέμου, ἀντὶ τῆς μυϊκῆς δυνάμεως τῶν κωπηλατῶν, ἐπέφερον ριζικὰς μεταβολὰς εἰς τὴν τακτικήν. Ἀντὶ τῆς ἀντιπρῴρου ἐπιθέσεως, ἡ κατὰ πλευρὰν μάχη, πρὸς χρησιμοποίησιν τοῦ μεγίστου ἀριθμοῦ πυροβόλων, ἐπροτιμήθη ἰδίᾳ σὺν τῇ αὐξήσει τοῦ βεληνεκοῦς καὶ τῶν βλητικῶν ἰδιοτήτων τοῦ πυροβόλου. Ἐπεζητεῖτο ὅθεν ἡ ἐπίτευξις προσηνέμου, ὡς πρὸς τὸν ἐχθρόν, θέσεως, ὥστε νὰ εὐκολύνηται ἡ ἐπίθεσις, ἥτις ἐγίνετο προηγουμένων τῶν πυρπολικῶν καί, ἐὰν ὁ ἐχθρὸς δὲν ἐτρέπετο εἰς φυγήν, κατέληγεν ἐν τέλει εἰς τὴν ἐμβολὴν (abordage), μετὰ τὸν ἀντιπυροβολισμόν. Ἡ συγκέντρωσις καὶ ἡ οἰκονομία δυνάμεων ἐπεζητεῖτο διὰ τῆς τηρήσεως ὑπὸ τοῦ στόλου κανονικῆς γραμμῆς μάχης, ὅπερ καὶ ἐπετυγχάνετο σὺν τῷ χρόνῳ, ἡ δ' εὐκινησία διὰ τῆς συνεχοῦς βελτιώσεως τῆς σημάνσεως, τῆς τελειοποιήσεως τῆς κατασκευῆς τῶν σκαφῶν, τῆς καλῆς ἐπιχαλκώσεως τῶν ὑφάλων, τῆς καλυτέρας σχεδιάσεως καὶ ἰσορροπήσεως τῆς ἱστιοφορίας καὶ τῆς ἐξευρέσεως μέσων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν διαρροῶν τῶν ὑφάλων (βλ. λ. *ἱστιοφόρον*). Καίτοι ἡ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου (1571) ἦτο ἡ τελευταία διὰ κωπήρων ἀποκλειστικῶς σκαφῶν γενομένη μάχη, οὐχ ἧττον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1500 δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι τὰ πρὸς τὸν ὠκεανὸν τετραμμένα κράτη εἶχον ἀρχίσει νὰ χρησιμοποιῶσι τὸ ἱστιοφόρον ὡς πολεμικὸν σκάφος. Ἀπὸ τοῦ 1530 ὁ Ἱσπανὸς Alonzo de Chaves ἐδημοσίευσε πραγματείαν περὶ τακτικῆς τῶν ἱστιοφόρων στόλων, ἀλλ' αὕτη μᾶλλον φαίνεται ὡς συνέχεια τῆς τακτικῆς τοῦ κωπήρους στόλου, οὗ αἱ ἀρχαὶ καὶ παραδόσεις φαίνονται πολὺ ἐπιδράσασαι ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ συγγραφέως. Ἀλλ' αἱ περὶ τακτικῆς τῶν ἱστιοφόρων στόλων ἰδέαι ἤρχισαν νὰ διαμορφοῦνται καλύτερον κάπως ἀπὸ τοῦ 1588 εἰς τὰς ἐκθέσεις τοῦ διασήμου Ἄγγλου καταδρομέως καὶ ναυάρχου Sir Francis Drake καὶ εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Sir William Corges ἐκδοθείσας κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁδηγίας, καὶ βραδύτερον εἰς τὰς κατὰ τὸ 1617 ὁδηγίας τοῦ Sir Waller Raleich. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πρώτου ὀλλανδικοῦ πολέμου (1652), οἱ Ἄγγλοι ναύαρχοι Blake, Deane καὶ Monk, τῷ 1653 ἐξέδωκαν «Ὁδηγίας διὰ τὴν καλυτέραν διάταξιν τοῦ στόλου κατὰ τὴν μάχην», ἐν αἷς ἐμφανίζεται ἡ γραμμὴ παραγωγῆς ὡς σχηματισμὸς μάχης ἑκάστης μοίρας. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι οἱ προαναφερθέντες τρεῖς ναύαρχοι δὲν ἦσαν ναυτικοί, ἀλλὰ στρατιωτικοί, εἰς μεγάλην ἡλικίαν ἀναλαβόντες διοίκησιν ναυτικῶν δυνάμεων. Ἐν συνόψει αἱ ὁδηγίαι αὗται ἐδίδασκον ὅτι ὁ στόλος πρέπει νὰ τηρῆται ἡνωμένος καὶ ἀφοῦ πλέον σχηματισθῇ ἡ γραμμὴ μάχης νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀρχομένης οὕτω τῆς μονομαχίας τοῦ πυροβολικοῦ, μεθ' ὅ, ὅταν ὁ ἐχθρικὸς στόλος ἔχανε τὴν συνοχήν του, διὰ τῆς ἐκτὸς μάχης θέσεως μεμονωμένων πλοίων, νὰ ἐπιτευχθῇ τὸ ἀποτέλεσμα διὰ γενικῆς διώξεως.

Συμφώνως περίπου πρὸς τὰς ἄνω ἀρχὰς ἐγένοντο αἱ ναυμαχίαι τοῦ πρώτου ὀλλανδικοῦ πολέμου (ναυμαχίαι Cabbart καὶ Texel). Κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ δευτέρου ὀλλανδικοῦ πολέμου (1665—1667), ὁ Ἄγγλος ναύαρχος κόμις τοῦ Sandwick ἐξέδωκε τὴν 1 Φεβρουαρίου 1665 ὁδηγίας τακτικῆς διὰ τὸν σχηματισμὸν γραμμῆς μετώπου καὶ τὸν ἐκ ταύτης μετασχηματισμὸν εἰς γραμμὴν παραγωγῆς δεξιὰ ἢ ἀριστερά. Αἱ ὁδηγίαι αὗται συνεπληρώθησαν βραδύτερον δι' ὁμοίας τοῦ δουκὸς τῆς Ὑόρκης, δι' ἧς ἐτονίζετο ἡ διαφορὰ μεταξὺ προσηνέμου καὶ ὑπηνέμου ἐπιθέσεως, ὡρίζετο ἡ γραμμὴ παραγωγῆς εἰς τὴν ὀξυτέραν ἐγγυτάτην (βλ. λ. ἱστιοδρομία) ὡς ἀμυντικὸς σχηματισμὸς κατ' ἐχθροῦ προσβάλλοντος προσηνέμως, ἐκανονίζετο ἡ μεταξὺ τῶν πλοίων ἀπόστασις εἰς ἥμισυ στάδιον, ἀπηγορεύετο εἰς πᾶν πλοῖον ἡ ἐγκατάλειψις τῆς γραμμῆς μάχης πρὸς δίωξιν ἢ κατοχὴν ἐχθρικοῦ πλοίου τεθέντος ἐκτὸς μάχης, ὡρίζοντο δὲ τέλος σήματα πρὸς διαδοχικὴν ἀναστροφὴν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἢ τῆς οὐρᾶς, χειρισμὸν καταστήσαντα λίαν εὔκαμπτον καὶ εὐέλικτον τὴν παράταξιν. Κατὰ τὸν τρίτον ὀλλανδικὸν πόλεμον κυριαρχεῖ ἡ μορφὴ τοῦ διασήμου Ὀλλανδοῦ ναυάρχου Ρόϋτερ, ὅστις τετράκις ναυμαχήσας κατὰ τῶν ἡνωμένων Ἄγγλων καὶ Γάλλων, ἐχόντων τὴν ὑπεροπλίαν (εἰς τὸ Solebay 28 Μαΐου 1672, εἰς Schoonevelt 28 Μαΐου 1673 καὶ 4 Ἰουνίου 1673, καὶ εἰς Texel 11 Αὐγούστου 1673), κατώρθωσε διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, τῆς συγκεντρώσεως καὶ τῆς οἰκονομίας τῶν δυνάμεων, νὰ κρατήσῃ ἐν ἀκινησίᾳ τὴν γαλλικὴν μοῖραν, προσβάλλων αὐτὴν δι' ὀλίγων πλοίων ὑπὸ τὸν ἐφάμιλλον τούτου ἀντιναύαρχον Bankert καὶ ἐπιτιθέμενος σκληρῶς κατὰ τῆς ἀγγλικῆς μοίρας νὰ σώσῃ ἐν τέλει τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος του ἀπὸ τῆς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς. Κατὰ τὰς ναυμαχίας τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ, πλὴν τοῦ «πλοίου τῆς γραμμῆς», ὅπερ ἦτο τὸ κυρίως πλοῖον μάχης, καὶ ἄλλη σημαντικὴ μονὰς ἐχρησιμοποιεῖτο, τὸ πυρπολικὸν (βλ.λ. *μπουρλότο*), ὅπερ τοσούτῳ δεξιῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς μετεχειρίσθησαν οἱ ἡρωϊκοὶ ναυμάχοι τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος τῷ 1821.

Τὸ πυρπολικὸν οὐδέποτε ἐπέτυχε δρῶν μεμονωμένως καὶ μὴ συνεργαζόμενον μετὰ τῶν βαρέων τοῦ στόλου πλοίων. Λαμπρὰν δὲ χρῆσιν τοῦ πυρπολικοῦ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἄλλου στόλου, ἔκαμαν οἱ Ὀλλανδοί. Οὕτω, κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Solebay ὁ Ρόϋτερ εἶχε 33 πυρπολικὰ καὶ 53 πλοῖα τῆς γραμμῆς. Ἐκ τῶν πυρπολικῶν του 30 εἶχε συγκεντρώσει εἰς τὸ κέντρον καὶ τὴν οὐρὰν τῆς γραμμῆς του, τῆς ἐπιθέσεώς των ὑποστηριζομένης ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῶν πλοίων τῆς γραμμῆς. Αἱ διαταγαὶ τοῦ Ρόϋτερ, ἐκδοθεῖσαι ἕνα μῆνα πρὸ τῆς ναυμαχίας τοῦ Solebay, περιλαμβάνουσι τὴν ἑξῆς παράγραφον: «Ἕκαστον πυρπολικὸν δέον νὰ πλέῃ ἐγγὺς καὶ ὑπὸ κάλυψιν πλοίου τῆς γραμμῆς, ἵνα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν πυροβόλων του καὶ τοῦ ἐκ τούτων καπνοῦ δύναται ἀποφασιστικῶς νὰ προσβάλλῃ τὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς τοῦ ἐχθροῦ». Διὰ τῆς συνεργασίας τῶν δυνάμεων καὶ τῆς συγκεντρώσεως ἐναντίον τῶν πλοίων τῆς γραμμῆς καὶ τῶν κυριωτέρων ναυαρχίδων ἐπεζητήθη ἀποφασιστικὸν ἀποτέλεσμα κατὰ ζωτικοῦ σημείου τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως.

Κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα σημαντικὸς παράγων, ἐπιδράσας ἐπὶ τῆς τακτικῆς, ἦτο καὶ ἡ λόγῳ τῆς ὁσημέραι αὐξήσεως τοῦ ἐκτοπίσματος τῆς ὁλκῆς καὶ τοῦ βεληνεκοῦς τῶν πυροβόλων ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων, ὅστις, ἐνῷ κατὰ τὰς ναυμαχίας τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ἀνήρχετο εἰς 50—100 σκάφη, κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα περιωρίσθη εἰς 20 — 30. Ἡ ἐλάττωσις αὕτη σὺν τῇ τελειοποιήσει τῆς διὰ τῶν σημάτων συνεννοήσεως, διηυκόλυνε τὴν μεγαλυτέραν συγκέντρωσιν τῆς διοικήσεως. Τῷ 1763 ἐδημοσιεύθη ἐν Γαλλίᾳ τὸ περίφημον ἔργον «Ναυτικὴ τακτική, ἢ πραγματεία ἐπὶ τῶν ἑλιγμῶν καὶ σημάτων» ὑπὸ τοῦ Bigot de Morogues, τοῦ ὁποίου ἐδημοσιεύθη ἐν Ἀγγλίᾳ μετάφρασις τῷ 1767, ἀφιερωμένη τῷ Hawkt. Ἐπίσης τῷ 1765 ἐδημοσιεύθη ἄλλο γαλλικὸν βιβλίον ὑπό τινος ἀξιωματικοῦ τῆς ἑταιρείας τῶν Γαλλικῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, πραγματευόμενον τὴν ἐξήγησιν ἀριθμητικῆς διὰ σημάτων συνεννοήσεως (μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ σημασία τῶν σημάτων ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ σημείου τῆς ἐξαρτίας, εἰς ὃ ἐπήρροντο). Αἱ εἰς τὴν ἀγγλικὴν μεταφράσεις τῶν δύο τούτων βιβλίων ἴσχυον διὰ τὸ ἀγγλικὸν ναυτικὸν μέχρι πέρατος τῆς περιόδου τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ. Αἱ τακτικαὶ ἰδέαι τοῦ Morogues δύνανται ν' ἀνακεφαλαιωθῶσιν εἰς τὰ ἑξῆς: Τὰ ὑπέρτατα μέσα τῆς ἐπιτεύξεως ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ ἐν τῷ κατὰ θάλασαν πολέμῳ εἶναι ἡ ἐπιβολὴ ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἀποτελεσματικῆς νίκης. Μὲ ὅπλον τὸ πυροβόλον, δεδομένης τῆς εὐκολίας μεθ' ἧς ἀποφεύγει τις τὸν ἀντίπαλον κατὰ θάλασσαν (πρόκειται περὶ ἱστιοφόρων σκαφῶν), ἀποτελεσματικὸν τέρμα δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ συγκεντρώσεως ἀνωτέρου πυροβολικοῦ καὶ διὰ μεγίστης εὐκινησίας. Τὰ καλύτερα πρὸς τοῦτο μέσα εἶναι ἡ χρησιμοποίησις μεγάλων πλοίων καὶ μεγάλων πυροβόλων.

Ἀπὸ τοῦ πολέμου τῆς ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας ἄρχεται ἐπὶ μᾶλλον ἡ χρησιμοποίησις τοῦ σηματολογίου καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ συστήματος τῶν ὁδηγιῶν μάχης, καθ' ὃ ἕκαστος ναύαρχος ἠδύνατο νὰ σημάνῃ τοῖς ὑπ' αὐτὸν τὰς κινήσεις ἐκείνας, αἵτινες περιελαμβάνοντο εἰς εἰδικὸν ἄρθρον τῶν ὁδηγιῶν, ἐὰν δὲ ἤθελε νὰ ἐκτελεσθῇ τι ἐπὶ πλέον, ἔδει ν' ἀποστείλῃ λέμβον ἢ ἀποσπάσῃ φρεγάταν πρὸς μεταβίβασιν προφορικῶς τῶν διαταγῶν του. Οὕτω ὁριστικὴ παραδοχὴ τοῦ ἀριθμητικοῦ συστήματος σημάνσεως ἐν τῷ ἀγγλικῷ ναυτικῷ ἐγένετο τῷ 1782 διὰ τῆς ἐκδόσεως βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρῶτος κῶδιξ σημάτων τοῦ λόρδου Howe 1782». Οὕτω, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς τακτικῆς ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι: Τὰ πλοῖα μάχονται πλέοντα τὴν ἐγγυτάτην μὲ ἠλαττωμένην ἱστιοφορίαν, ὅπως τὸ πλεῖστον τοῦ πληρώματος ἀσχολῆται εἰς τὸ πυροβολικὸν· ἐπίσης ἓν ἱστίον νὰ τηρῆται παῖζον, νὰ μὴ κολποῦται τουτέστι συνεχῶς, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ αὐξομείωσις τῆς ταχύτητος τοῦ πλοίου πρὸς διευκόλυνσιν τῆς τηρήσεως τῆς θέσεως.

Digitized by Google

Περὶ τακτικῆς τοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 παραλαμβάνομεν ἐκ τῆς ἐπιτόμου ναυτικῆς ἱστορίας τοῦ Κ. Ράδου (σελ. 60 ἑξ.). Ἡ τακτικὴ τοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἶναι ἡ τακτικὴ τῶν Ὁλλανδῶν, Ἄγγλων καὶ Γάλλων τοῦ αἰῶνος τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ΄. Τὸ σηματολόγιον ὅμως αὐτοῦ εἶναι ἐντελέστερον, συγκροτηθὲν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σηματολογίου τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὅπερ δὲν εἶναι πλέον ἁπλοῦν βρεφῶν ψέλλισμα, ἀλλ' ὁλόκληρος καὶ τελεία γλῶσσα. Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ περισωθέντος ἀντιτύπου—τετυπωμένου κατ' αὐτὸ τὸ πρῶτον τῆς ἐπαναστάσεως ἔτος ἐν τῇ ὑδραϊκῇ τυπογραφίᾳ Κ. Τόμπρα—εὐθέως συνάγεται ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐν τῷ ναυτικῷ τοῦ Ἀγῶνος κρατησάσης τάξεως, πειθαρχίας καὶ σοφοῦ ὀργανισμοῦ... Εἰς τὸ σῆμα τοῦ ναυάρχου τὰ πλοῖα τάσσονται εἰς «λίνεαν»—δηλαδὴ γραμμὴν παραγωγῆς—ἀναπτύσσονται μετωπηδόν, «ξεκόβουσι δεξιὰ ἢ ἀριστερά», ἵνα κυκλώσωσι τὸν ἐχθρόν, τὰ πυρπολικὰ ἐπιπλέουσι προασπιζόμενα ὑπό τινων πλοίων τῆς «λινέας». Ὅταν δὲ πάλιν μετὰ τὴν ἐμβολὴν ἐπίκειται ἡ ἐπάνδρωσις τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου, ὁ ναύαρχος σημαίνει «προσέξατε μήπως εἶναι μπουρλότο ἢ μήπως ἔχει θανατικό», δηλαδὴ μεταδοτικὸν νόσημα... Ἄξια προσοχῆς εἶναι τὰ παραγγέλματα σήματα, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς ἀποβάσεις—δισπάρκα—εἰς τὴν πλαγιοθέτησιν, εἰς τὴν προσβολὴν τῶν φρουρίων, εἰς τὰς ἐκτιμήσεις τῶν ἀποστάσεων, εἰς τὸν κανονισμὸν τοῦ ρίμματος καὶ εἰς τὰ ἐν γένει τὸ πυροβολικὸν ἀφορῶντα, περὶ βολῆς, φυγῆς καὶ διώξεως, περὶ βολῆς εἰς τοὺς ἱστούς, εἰς τὸ σκάφος, εἰς βυθισμόν. Ὁ ἐμβριθῶς μελετῶν τὰ τοῦ ἐν τῷ Ἀγῶνι ναυτικοῦ ἡμῶν πληροῦται ὑπὸ θαυμασμοῦ καὶ εὐλαβείας πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο τῶν πατέρων μας. Οἱ συνδυασμοὶ τῶν διαφόρων σημάνσεων τὴν μὲν ἡμέραν ἐξετελοῦντο διὰ 10 σημάτων, ἅτινα ἀπεκαλοῦντο «μπανδιέραι», καὶ δι' 6 ἐπισειόντων, «φιάμολες» καλουμένων, τὴν δὲ νύκτα διὰ φανῶν...»

Τὰ τρίκροτα καὶ γενικῶς τὰ μεγάλα πλοῖα τῆς γραμμῆς τίθενται εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ οὐρὰν πρὸς προστασίαν τῆς γραμμῆς μάχης ἀπὸ περιβολῆς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ διὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον οἱουδήποτε σημείου τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς μάχης· κροῦσις δι' ὅλης τῆς μάζης τῶν πλοίων τῆς γραμμῆς κατὰ τμήματος μόνον τῆς ἐχθρικῆς τοιαύτης· ἐν τέλει προσπάθεια ἐπιτεύξεως ὁριστικῶν ἀποτελεσμάτων. Τὴν τελευταίαν ταύτην ἀρχὴν ἐφήρμοσαν περισσότερον παντὸς ἄλλου ὁ Γάλλος ναύαρχος Suffren καὶ ὁ Νέλσων (βλ. λ. *Ἀβουκὶρ* καὶ *Τράφαλγαρ*). Ὁ διάσημος Γάλλος ναύαρχος καὶ ναυτικὸς ἱστορικὸς Ζουριὲν ντὲ λὰ Γκραβιὲρ ὡς ἑξῆς γράφει περὶ τοῦ Νέλσωνος (*E Jurien de la Gravière*, «Guerres Maritimes sous la République et l'Empire» τόμ. 1, σελ. 3). «Ἡ φύσις τὸν εἶχε θαυμασίως προικίσει μὲ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἡγήτορος πλοίων, διατεθειμένων ν' ἀκολουθῶσιν αὐτὸν καὶ νὰ ἐμπλέκωνται μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπικινδυνωδέστερον σημεῖον τῆς συμπλοκῆς. Διστακτικὴ ὑποστήριξις ἐκ μέρους τῶν κυβερνητῶν του, ἀναποφάσιστον ἢ δειλία εἰς τοὺς χειρισμούς των, θὰ ἦσαν ὀλέθρια διὰ τὴν δόξαν του, διότι ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν ἐφεύρισκε νέαν τινὰ τακτικήν, ὅσον κατήργει τοὺς σώφρονας καὶ συντηρητικοὺς κανόνας τῆς παλαιᾶς σχολῆς. Ἐὰν ἐνεφανίζετο ἐν τῇ μεθόδῳ τῆς προσβολῆς, ἣν παρεδέχθη, ἐπιζητῶν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἀσθενῶν σημείων διὰ μαζῶν πολὺ ὑπερτέρων, ἐξ ἄλλου, εἰς τὰς πλείστας τῶν περιστάσεων, εὑρέθη ἐκτεθειμένος εἰς τὸν κίνδυνον συντριβῆς ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ ὑπερτέρου πυρός, ὡς μὴ λαβὼν τὴν πρόνοιαν νὰ πυκνώσῃ τὰς στήλας του καὶ συγκεντρώσῃ τὰ πλοῖά του. Ὁ Νέλσων οὐχ ἧττον ἦτο πρὸ τῆς ναυμαχίας προνοητικὸς μέχρι λεπτολογίας, καίτοι ἐσυνήθιζε νὰ λέγῃ ὅτι ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν πολέμῳ δέον νὰ ἐπαφίεταί τις κατά τι καὶ εἰς τὴν τύχην. Ἐλάμβανε πρόνοιαν νὰ καταστρώνῃ τὸ σχέδιόν του πολὺ πρότερον καὶ νὰ ἐξοικειώνῃ πρὸς αὐτὸ τοὺς ἀξιωματικούς του, ἀλλ' ἀφ' ἧς ἤρχετο ἐν ὄψει τοῦ ἐχθροῦ ἐφαίνετο μὴ φροντίζων ἢ πῶς τὸ ταχύτερον νὰ συμπλακῇ μετ' αὐτοῦ».

γ) *Ἡ τακτικὴ τοῦ ἀτμήρους ναυτικοῦ*. Κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ ΙΘ αἰῶνος ὁ ἀτμὸς ἤρχισε χρησιμοποιούμενος ὡς κινητήριος δύναμις τῶν πλοίων, ἡ δ' Ἑλλὰς πρώτη ἐχρησιμοποίησεν ἀτμῆρες σκάφος ἐν πολέμῳ (βλ. λ. *Ἄστιγξ* καὶ «*Καρτερία*»). Κατ' ἀρχὰς μὲν τὰ ἀτμοκίνητα σκάφη ἐχρησιμοποίησαν σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν τακτικὴν τῶν ἱστιοφόρων· ἡ μεταβολὴ τῆς κινητηρίου δυνάμεως ἐπηρέασε τὴν στρατηγικὴν μᾶλλον ἢ τὴν τακτικήν. Ἀπὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ὁπότε ἤρχισεν ἡ θωράκισις τῶν πλοίων (λόγῳ τῆς αὐξούσης δυνάμεως τῶν πυροβόλων), καὶ κατὰ τὰ μετὰ ταῦτα ἔτη, ὁπότε ὁ θώραξ ὑπερίσχυε τῶν λείων πυροβόλων, ἐπανῆλθεν ἐπὶ βραχὺν χρόνον τὸ ἔμβολον ὡς κύριον ὅπλον, τοῦτο δὲ ἤγαγεν εἰς τὴν τακτικὴν τοῦ κωπήρους ναυτικοῦ, δηλαδὴ τὴν γραμμὴν μετώπου ἢ τὸ ἔμβολον τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (βλ. λ. *Λίσσα*), καταργηθείσης πλέον τῆς γραμμῆς παραγωγῆς τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ· διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἡ τοποθέτησις τῶν μεγάλων πυροβόλων, ὧν περιωρίσθη ὁ ἀριθμός, ἐγένετο κατὰ πρῷραν καὶ πρύμναν, ἀντὶ ἐξ ἑκατέρων τῶν πλευρῶν, ὅπως ἐπὶ τῶν ἱστιοφόρων πλοίων τῆς γραμμῆς καὶ τῶν πρώτων ἀτμηλάτων μικτῶν πλοίων. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἡ βελτίωσις τοῦ πυροβολικοῦ, ἡ παραδοχὴ τῶν αὐλακωτῶν πυροβόλων καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς τορπίλλης ἐπέβαλον τὴν ἀνάγκην τῆς αὐξήσεως τῶν ἀποστάσεων μάχης. Αἱ ἐπηυξημέναι ἀποστάσεις μάχης καὶ ἡ διαρκῶς αὐξανομένη ταχύτης τῶν πλοίων ἐπηρέαζον τὸ ζήτημα τῆς προσπελάσεως· ὅθεν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ στόλου εἰς τὴν γραμμὴν μάχης ἐπεβάλλετο νὰ γίνῃ ἐγκαίρως (παράδειγμα ἡ ναυμαχία τῆς Τσουσίμα, καθ' ἣν δυσχερῶς ἐτάχθησαν εἰς γραμμὴν μάχης, λόγῳ τῆς ταχέως γενομένης ἐπαφῆς). Αἱ ναυμαχίαι τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου, καὶ ἰδίως ἡ τῆς Τσουσίμας, ἤγαγον εἰς σοβαρὰς τροποποιήσεις τοῦ τε πυροβολικοῦ, τοῦ θώρακος καὶ τῆς ὑφάλου προασπίσεως. Οὕτως ἡ ταχυβολία καὶ τὸ διαμέτρημα τῶν πυροβόλων ηὐξήθη, ἡ τακτικὴ συγκέντρωσις περιωρίσθη ὑπὸ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς τεχνικῆς βολῆς, καὶ ὅλα τὰ ναυτικὰ κράτη ἤχθησαν εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ τύπου πλοίων ἐφωδιασμένων διὰ πλειόνων μεγάλων πυροβόλων ἑνὸς μόνον διαμετρήματος (βλ. λ. *δρέντνωτ*). Ἡ αὔξησις αὕτη τοῦ βεληνεκοῦς πρακτικῶς οὐδὲν τμῆμα τοῦ συμπλεκομένου στόλου ἀφήνει ἐκτὸς βολῆς πυροβολικοῦ, ὅπως συχνὰ συνέβαινε κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχήν, καθ' ἣν ἐπὶ βραχὺ μόνον διάστημα ὅλα τὰ πλοῖα ἦσαν ὑπὸ τὴν δραστικὴν βολὴν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου πᾶσαι αἱ ναυτικαὶ Δυνάμεις προσεπάθουν ν' ἀναπτύξωσι τὴν τακτικὴν τῆς μάχης, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τοὺς διαφόρους **τύπους** τῶν πλοίων (βαρέος σκάφους, ἐλαφροῦ εὐδρόμου **καὶ** τορπιλλικοῦ). Αἱ τακτικαὶ ἰδέαι κατέληγον **πᾶσαι** εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ σχηματισμοῦ Τ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως εἰς τρόπον ὥστε, ἐνῷ ὁ ἐπιτυγχάνων τοῦτο στόλος θὰ ἔβαλλε δι' ὅλων τῶν πυροβόλων σχεδὸν πάντων τῶν πλοίων του, ὁ ἀντίπαλος δὲν θὰ ἠδύνατο, λόγῳ τῆς συγχρόνου διατάξεως τοῦ πυροβολικοῦ, νὰ βάλλῃ ἢ δι' ἐλαχίστων κατὰ πρῷραν πυροβόλων. Αἱ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον παρουσιασθεῖσαι τελειοποιήσεις πλοίων καὶ ὅπλων καὶ ἡ τοῦ ὑποβρυχίου δραστικὴ ἐνέργεια ἤγαγον εἰς πλείστας τακτικὰς μεταβολάς, τῆς ἀσφαλείας καὶ διατάξεως τῶν δυνάμεων, καὶ πρὸ τῆς ἐπαφῆς τῶν στόλων, γενομένης πλέον ἀντικειμένου σοβαρωτάτης μελέτης. **Οὕτως** ὁ ἑλίγδην πλοῦς, τὰ ἐκ καπνοῦ προπετάσματα, τὰ πεδία ναρκῶν, τὸ ὑποβρύχιον, τὸ τορπιλλοπλάνον κ.τ.λ., ἐπέφερον ἀναστάτωσιν εἰς τὴν ναυτικὴν τακτικήν, ἧς τὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν ἀδύνατον νὰ προΐδῃ τις. Ἡ ναυτικὴ τακτικὴ τῆς σήμερον ἀσχολεῖται μὲ τὴν συνδεδυασμένην χρῆσιν πλείστων ὅπλων καὶ τύπων πλοίων. Τὰ ὅπλα εἶναι: τὸ πυροβόλον (ἀπὸ τοῦ μικροῦ ταχυβόλου **καὶ** ἀντιαεροπλοϊκοῦ μέχρι τοῦ διαμετρήματος τῶν 0,42), ἡ τορπίλλη ἡ νάρκη, ἡ βόμβα, ἡ βόμβα βυθοῦ, τὰ δηλητηριώδη ἀέρια, τὰ προπετάσματα καπνοῦ· οἱ δὲ τύποι πλοίων: τὰ θωρηκτὰ μάχης, τὰ εὔδρομα μάχης, τὰ ἐλαφρὰ εὔδρομα, τὰ ἀντιτορπιλλικά, τὰ ὑποβρύχια καὶ τὰ ἀεροπλανοφόρα πρὸς μεταφορὰν τῶν διαφόρου τύπου ἀεροπλάνων, ὑδροπλάνων καὶ τορπιλλοπλάνων.

Γ. Ν. ΝΙΚΟΤΣΑΡΑΣ

—[*Ἀεροπορ.*] Ἡ *ἐναέριος τακτικὴ* περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν τεχνικῶν κανόνων, βάσει τῶν ὁποίων ἑλίσσεται καὶ δρᾷ ἡ ἐναέριος δύναμις ἐν ἐπαφῇ ἢ μὴ πρὸς τὰς ἐπιγείους δυνάμεις. Ἡ περιωρισμένη πεῖρα τοῦ ἐναερίου πολέμου δὲν ἐπέτρεψεν εἰσέτι τὸν λεπτομερῆ καθορισμὸν τακτικῶν μεθόδων. Βάσει ὅμως τῶν τεχνικῶν ἐπιδόσεων τῶν ἀεροσκαφῶν καὶ τῶν ἐπιτευχθέντων μέχρι σήμερον ἀποτελεσμάτων διετυπώθησαν πλεῖσται τακτικαὶ θεωρίαι, αἵτινες εἰς ὡρισμένα τούτων σημεῖα ἐξελίχθησαν εἰς πολεμικὰ δόγματα.

Αἱ εὐρύταται βλέψεις τῆς ἐναερίου στρατηγικῆς καθιστῶσι πολυτρόπους τὰς τακτικὰς μεθόδους. Αἱ τεχνικαὶ ἀνάγκαι, αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ συνθῆκαι, ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐδάφους (ἀεροδρόμια, μέσα συνεννοήσεως κλπ.), τὰ ἀντιαεροπορικὰ μέσα καὶ πλεῖστοι ἄλλοι συντελεσταὶ ἐπηρεάζουσιν ἐξ ἄλλου τὰς μεθόδους χρησιμοποιήσεως ἐναερίου δυνάμεως.

Λόγῳ τῆς ἐλευθέρας κινήσεως τῶν ἀεροσκαφῶν εἰς τὸ διάστημα ὑπεισέρχεται ὡς κύριος παράγων τὸ ὕψος. Ἰδιαίτερον ἐκ τούτου χαρακτηριστικὸν τοῦ ἐναερίου πολέμου εἶναι ἡ καθ' ὕψος ἐπικράτησις. Κατ' ἀρχὴν τὸ εἰς ἀνώτερον ὕψος ἀεροσκάφος πλεονεκτεῖ δυναμικῶς τοῦ ἀντιπάλου τοῦ εὑρισκομένου εἰς μικρότερον ὕψος, ἐνῷ ἐξ ἄλλου ἀποφεύγει τὰς ἐκ τοῦ ἐδάφους προσβολάς. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐνθυμίζει τὴν πλεονεκτικὴν θέσιν τοῦ προσηνέμου ἱστιοφόρου ἔναντι τοῦ ὑπηνέμου ἀντιπάλου του. Ἡ καθ' ὕψος ἐπικράτησις ρυθμίζει κυρίως τὴν δρᾶσιν τῶν ἀεροπλάνων διώξεως.

Ἡ συντριβὴ τῆς ἐχθρικῆς δυνάμεως καὶ ἡ σταθεροποίησις ὡρισμένων πλεονεκτημάτων, κύριος σκοπὸς τῆς στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς τακτικῆς, ἀντιμετωπίζονται διαφόρως ὑπὸ τῆς ἐναερίου τακτικῆς. Ἡ ἰσχυροτέρα ἐναέριος στρατιὰ δὲν ἐπιδιώκει συστηματικῶς τὴν ἐναέριον μάχην. Ὁ ἐξ

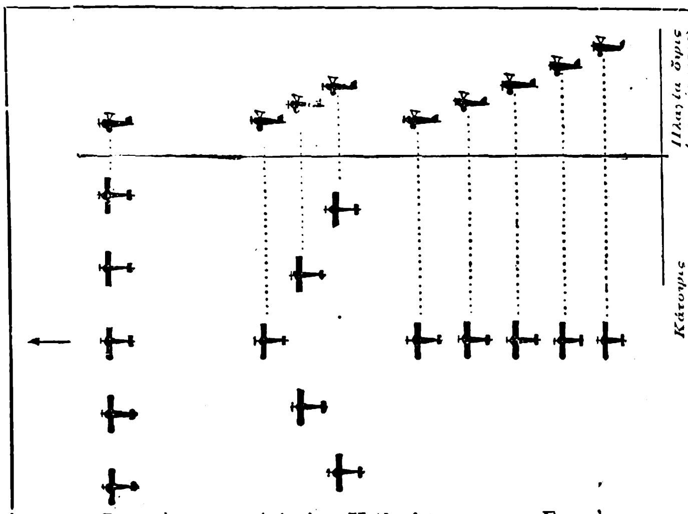

Γραμμὴ μετώπου. *Διάταξις V (διπλῆ γραμμὴ διοπτεύσεως).* *Γραμμὴ παραγωγῆς.*

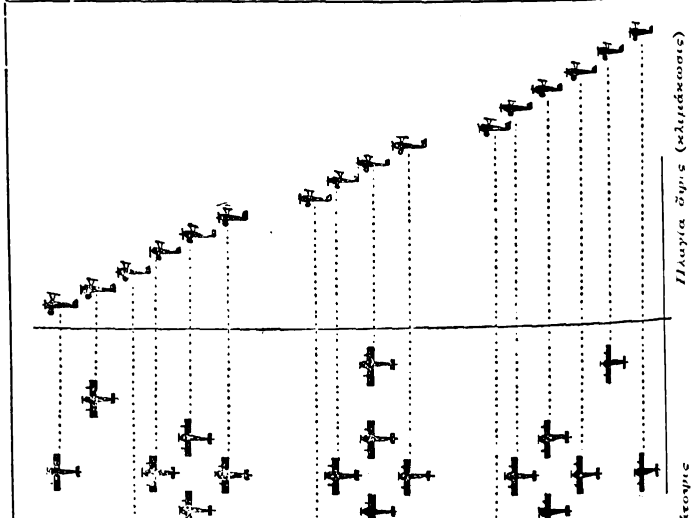

Προσπέλασις ὁμάδος τριθεσίων βομβαρδισμοῦ.

ἀναγκασμὸς πράγματι τοῦ ἐχθροῦ πρὸς μάχην καὶ ἡ διατήρησις τῆς ἐπαφῆς εἶναι δυσχερής. Τὴν ἐναέριον ἐμπλοκὴν τὴν χαρακτηρίζει ἡ ταχύτης, ὁ αἰφνιδιασμὸς καὶ τὸ εὐέλικτον, παράγοντες ἐπιτρέποντες συνήθως εἰς τὸν ἀντίπαλον νὰ ἀποχωρήσῃ, ὅταν κρίνῃ τοῦτο σκόπιμον.

Ἡ ἐναέριος ὑπεροχή, χρονικῶς καὶ τοπικῶς θεωρουμένη, εἶναι μᾶλλον συμπτωματική. Ἡ εὐκινησία τῶν ἐναερίων δυνάμεων εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ δύναται ὁ ἀρχηγὸς νὰ ἐξασφαλίζῃ τοπικὴν ὑπεροχὴν ἐπί τινα χρόνον διὰ συντόνου συγκεντρώσεως μεγάλων δυνάμεων. Ἡ δυνατότης αὕτη ὑποβοηθεῖ καὶ τὴν τακτικὴν τῶν ἀντεπιδρομῶν καὶ ἀντιποίνων. Γενικῶς ἡ δρᾶσις τῶν τριῶν κυρίων ἀεροποριῶν, διώξεως, παρατηρήσεως, βομβαρδισμοῦ, ἐναρμονίζεται εἴτε ἐν πνεύματι ἀμύνης (παρατήρησις ὑποστηριζομένη ὑπὸ σμηνῶν διώξεως), εἴτε ἐπιθέσεως (ἐπιδρομὴ βομβαρδιστικῶν, ἰδίᾳ τὴν ἡμέραν, συνοδείᾳ σμηνῶν διώξεως). Ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἀεροπορίας παρατηρήσεως συντονίζεται πρὸς τὰς ἐπιγείους ἐπιχειρήσεις καὶ ἔχει μᾶλλον παθητικὸν χαρακτῆρα. Τῆς ἀεροπορίας διώξεως ἐπίσης ἡ δρᾶσις εἶναι κυρίως ἀμυντικὴ καὶ τοπική.

Τὴν κυρίαν ἀεροπορικὴν δύναμιν ἀποτελεῖ ἡ ἀεροπορία βομβαρδισμοῦ, χαρακτῆρος ἀποκλειστικῶς ἐπιθετικοῦ. Δρᾷ τὴν ἡμέραν ἢ τὴν νύκτα εἰς τομεῖς τοῦ μετώπου ἢ ἐναντίον ἀπομεμακρυσμένων κέντρων, πλανωμένη εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ ἐχθροῦ ἢ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἀντιπάλου χώρας.

Κύριαι τακτικαὶ μέθοδοι χρησιμοποιήσεώς της εἶναι:

α') Κατὰ μάζας, ἰδίᾳ ἐναντίον ἰδίων καθωρισμένων στόχων, ὁπότε αἱ πιθανότητες ἐπιτυχίας πολλαπλασιάζονται. Τὴν δρᾶσιν ταύτην εἰς μεγάλην κλίμακα ὑπεστήριζεν ἀπὸ ἐτῶν ὁ Ἰταλὸς στρατηγὸς Douhet, ἐφαρμοζομένη ἤδη εἰς Ἰταλίαν.

β') Δρᾶσις διεσπαρμένη, κυρίως κατὰ τὴν νύκτα, ἐναντίον ὁλοκλήρου ἐχθρικῆς ζώνης καὶ πρὸς ἐπίτευξιν ἠθικοῦ κλονισμοῦ.

γ') Προσπέλασις κατὰ μάζας πρὸς ἐπίθεσιν ἐναντίον πλοίων (ἢ στόχων μεμονωμένων), ἀκολουθουμένη ὑπὸ διαδοχικῆς μεμονωμένης καταδρομῆς ὑπὸ διαφόρων τομέων.

Αἱ ἀνωτέρω ἐπιθέσεις ἄλλοτε γίνονται ἀπὸ μετρίου ὕψους (2.000 μ. περίπου), ἄλλοτε ἀπὸ μεγάλου ὕψους (περίπτωσις διεσπαρμένης δράσεως), τέλος δὲ ἀπὸ ἐλαχίστου ὕψους (volo rasente). Αἱ ἐπιθέσεις τορπιλλοπλάνων γίνονται ἀπὸ μικροῦ ὕψους (10—40 μέτρων) καὶ διαφόρων τομέων. Προβλέπονται δὲ καὶ ὁμαδικαὶ τοιαῦται ἐναντίον γραμμῆς πλοίων πρὸς ἐξασφάλισιν τακτικῶν πλεονεκτημάτων.

Αἱ ἐναέριοι ἐπιθέσεις συνδυάζονται εὐρύτατα μὲ τὴν χρῆσιν καπνοφραγμάτων. Τὰ παρατιθέμενα διαγράμματα δίδουσιν ἰδέαν τῶν χρησιμοποιουμένων συνήθως σχηματισμῶν. Α. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΓΑΚΗΣ

τακτικός, *—ή, —όν*· ὁ τακτός, ὁ καθ' ὡρισμένην τάξιν ἢ ὡρισμένον χρόνον ἢ τρόπον λαμβάνων ὑπόστασιν, ἀντιθ. *ἄτακτος, ἔκτακτος*: «τακτικαὶ πρόσοδοι, — δαπάναι»· || ὁ μὴ παραβαίνων τὰ καθήκοντά του, τὰς ὑποχρεώσεις του κττ., ὁ τηρῶν τάξιν καὶ ἀκρίβειαν: «τακτικὸς εἰς τὰς πληρωμάς του, — εἰς τὰς παραγγελίας του, — εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του κττ.»· || ***τακτικὸς*** (ὁ)· ὡς οὐσ., ὁ εἰδήμων τῆς στρατιωτικῆς τάξεως, τῆς πολεμικῆς· || ***τακτικὰ*** (τά)· ὡς οὐσ., σύγγραμμα περὶ τακτικῆς· || ***τακτικὴ*** (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.)· || «τακτικὸς καθηγητὴς» κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν «ἔκτακτον καθηγητήν», τὸν οἱονεὶ ἀναπληροῦντα ἐν ἀνάγκῃ τὸν τακτικόν· || «τακτικὸς στρατὸς» ὁ ὠργανωμένος καὶ ὑπὸ αὐστηρᾶς πειθαρχίας συνεχόμενος, ἀντιθ. «ἄτακτος στρατός»· || ***τακτικὸς*** (ὁ)· ὡς οὐσ., ὁ εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν ὑπηρετῶν στρατιώτης· || «τακτικὰ ἀριθμητικὰ» τὰ σημαίνοντα τὴν κατ' ἀριθμητικὴν σειρὰν τάξιν τοῦ οὐσιαστικοῦ, εἰς ὃ ἀναφέρονται.—Ἐπίρρ. ***τακτικῶς*** ἢ *τακτικὰ* (βλ. λ.).

—τακτικὴ *ἐμπροσθοφυλακὴ* *[Στρατ.—Τακτ.]*· βλ. λ. *ἐμπροσθοφυλακή*.

—τακτικὸς *στρατὸς* */Στρατ./*. Καλεῖται οὕτω ὁ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 συγκροτηθεὶς ὀργανικὸς στρατὸς ἀποκληθεὶς οὕτως εἰς ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν *ἄτακτον στρατὸν* (ἀεικίνητα σώματα, κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐκφράσεις τῆς τότε ἐποχῆς), τὸν ἀποτελούμενον δηλαδὴ ἐκ τῶν παλληκαριῶν καὶ ὁπλαρχηγῶν. Ὁ πρῶτος συγκροτηθεὶς κατὰ τὸν Ἀγῶνα τοῦτον τακτικὸς στρατός, δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι εἶναι ὁ γνωστὸς *Ἱερὸς Λόχος*, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι ὁ πρῶτος συγκροτηθεὶς εἶναι ὁ ἐν Καλάμαις τὸν Ἰούλιον 1821, ὃν ἐπηκολούθησαν ἄλλοι δύο τακτικοὶ στρατοὶ (ὁ ἐν Κορίνθῳ τὸν Ἀπρίλιον 1822, ὁ ἐν Ναυπλίῳ τὸν Ἰούλιον 1824), μεθ' οὓς συνεκροτήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸν Ἰούλιον 1825, ὁ ὑπὸ τὸν Φαβιέρον τακτικὸς στρατός. Ν. Θ. Κ.

Τακτικούπολις *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τροιζηνίας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 297. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βαλαριόν*, *Βίδι*, *Λασιὰ* καὶ *Τζῆφια*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δάρα*.

τακτισμὸς (ὁ)· βλ. *τροπισμός*.

τακτοποίησις, *—εως* (ἡ)· ἡ εἰς τὴν προσήκουσαν τάξιν τοποθέτησις, κανονικὴ διάταξις, ταξινόμησις.

τακτοποιῶ (*—έω*)· τοποθετῶ κατὰ τὴν προσήκουσαν τάξιν, ταξινομῶ, διευθετῶ, κανονίζω: «ἐτακτοποίησα τὰ βιβλία, — τὰ πράγματα, — τὶς δουλειές μου»· || «τακτοποιῶ λογαριασμόν», ξεκαθαρίζω, κανονίζω, ἀναγνωρίζω.

τακτός, *—ή, —όν*· τεταγμένος, κανονισμένος, ὡρισμένος: «εἰς τακτὰς ἡμέρας καὶ ὥρας».

Τακφαρίνας. Ἐκ Νουμιδίας καταγόμενος, ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ μισθοφορικὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα ἐπὶ Τιβερίου. Λιποτακτήσας καὶ καταρτίσας ἴδιον σῶμα, ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν Μουσουλαμίων, ἰσχυροῦ λαοῦ τῆς Νουμιδίας, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Μαυριτανίας. Τῷ 18 μ. Χ. ἑνωθεὶς μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Μαζίππαν Μαύρων, παρηνώχλει τοὺς Ρωμαίους, ἀλλ' ἡττήθη ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Ἀφρικῆς Φουρίου Καμίλλου. Μετὰ πολλοὺς τέλος ἀγῶνας κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐφονεύθη τῷ 24 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου Δολαβέλλα, βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, βασιλέως τῆς Μαυριτανίας. Α. Θ. Σ.

Τάλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου. Κάτ. 400, πάντες Ἕλληνες, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Α. Κ. Α.

Ταλαάτ. Εἷς τῶν ἡγετῶν τοῦ νεοτουρκικοῦ κόμματος τῆς «Ἑνώσεως καὶ Προόδου», ἀνελθὼν μέχρι τοῦ πρωθυπουργικοῦ ἀξιώματος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει τῷ 1874 ἐκ γονέων πτωχῶν, τυχὼν δὲ μόνον στοιχειώδους μορφώσεως εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων ὡς κατώτερος ὑπάλληλος. Τῷ 1908, ὑπηρετῶν ὡς τηλεγραφητὴς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐγένετο μέλος τοῦ νεοτουρκικοῦ κομιτάτου τῆς «Ἑνώσεως καὶ Προόδου» καὶ ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν προς ἐπαναφορὰν τοῦ συνταγματικοῦ καθεστῶτος κίνησιν ἐναντίον τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμίτ. Ἀναφέρεται μάλιστα ὅτι κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς 10/23 Ἰουλίου 1908 ἐξελθὼν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀναρριχηθεὶς ἐπὶ τηλεγραφικοῦ στύλου, διεβίβασεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν γενικὴν διοίκησιν Μακεδονίας πλαστὸν τηλεγράφημα τῆς ἀρχιγραμματείας τοῦ Γιλδίζ, ἀκυροῦν προηγουμένην τηλεγραφικὴν διαταγὴν περὶ λήψεως αὐστηρῶν μέτρων κατὰ τῶν μελῶν τῆς «Ἑνώσεως καὶ Προόδου». Ἔκτοτε ἐθεωρεῖτο ὡς εἷς τῶν κορυφαίων τῆς διευθυνούσης ἐπιτροπῆς τοῦ νεοτουρκικοῦ κομιτάτου, ἀσκήσας ἐν αὐτῇ μεγάλην ἐπιρροὴν κατὰ τὴν προπαρασκευὴν τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1908 καὶ κατόπιν ὡς βουλευτὴς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς βουλῆς. Τῷ 1911, ὅτε τὸ νεοτουρκικὸν κομιτάτον ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖράς του, ὁ Ταλαὰτ ἔγινεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν τῷ ὑπουργείῳ Χακὴ πασᾶ, ἐν ᾧ ἴσχυε τὰ μέγιστα. Ὡς ὑπουργὸς ἐδημιούργησε σοβαρὰς δυσαρεσκείας οὐχὶ μόνον μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν μὴ τουρκικῶν μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν (τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Ἀλβανῶν), ἕνεκα τῶν σκληρῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἔλαβε διὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐξεγέρσεως τινων τῆς Ὑεμένης καὶ τῆς ἀνυποταξίας τῶν ἐκ τοῦ χαμιτικοῦ καθεστῶτος εἰθισμένων εἰς ταύτην Ἀλβανῶν. Ἡ δυσαρέσκεια αὕτη, συνδυασθεῖσα καὶ πρὸς τὴν ἀντιπολίτευσιν τοῦ ἐν τῇ βουλῇ καὶ ἔξω ταύτης δρῶντος κόμματος τῆς «Ἐλευθερίας καὶ Συνεννοήσεως», ἐπήνεγκε τὴν πτῶσιν τῆς νεοτουρκικῆς κυβερνήσεως. Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα πόλεμον τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν ἐναντίον τῆς Τουρκίας ὁ Ταλαὰτ ἔπαιξε ρόλον σκοτεινὸν ὡς ὁπλίτης εἰς τὸ μέτωπον Σαράντα Ἐκκλησιῶν, προκαλέσας, ὡς διέδωκαν οἱ ἀντίπαλοί του, τὸν πρῶτον πανικὸν εἰς τὴν πρώτην ὑποχώρησιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ διευκολύνας οὕτω τὴν προέλασιν τῶν Βουλγάρων χάριν ἀντιπολιτευτικοῦ σκοποῦ. Κατὰ τὰς πρώτας περὶ εἰρήνης συνεννοήσεις τῆς ὑπὸ τὸν Κιαμὶλ πασᾶν κυβερνήσεως, ὁ Ταλαάτ, ὁ (τότε) συνταγματάρχης Ἐμβὲρ καὶ ἄλλοι κορυφαῖοι Νεότουρκοι, ὀργανώσαντες κίνημα, εἰσῆλθον βίᾳ εἰς τὸ μέγαρον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐν πλήρει συνεδρίᾳ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἐφόνευσαν τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Ναζὶμ πασᾶν καὶ ἀνατρέψαντες τὸ ὑπουργεῖον Κιαμὶλ πασᾶ ἐπέβαλον εἰς τὸν σουλτᾶνον τὸν διορισμὸν κυβερνήσεως ἰδικῆς των ὑπὸ τὸν Μαχμοὺτ Σεβκὲτ πασᾶν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Ταλαὰτ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων καὶ κατόπιν τῶν Ἐσωτερικῶν. Μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, ὅτε οἱ Γερμανοὶ ὀργανωταὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ὑπέδειξαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἐκ Θρᾴκης καὶ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ Ταλαὰτ ἐπρωτοστάτησεν εἰς τοὺς ἐκτοπισμοὺς τῶν ἐν ταῖς περιοχαῖς ταύταις ἀπὸ χιλιετηρίδων ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων. Βραδύτερον, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὁ Ταλαάτ, ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων κορυφαίων τοῦ νεοτουρκικοῦ κομιτάτου, ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος ὑποκινητὴς καὶ ὀργανωτὴς τῶν σφαγῶν καὶ τῶν ἐκτοπισμῶν τῶν Ἀρμενίων, ἐφαρμόσας τὸ ὅλον σχέδιον τῆς ἐξοντώσεως τῶν ἀρμενικῶν πληθυσμῶν μετ' ἀνηκούστου ὠμότητος.

Ταλαὰτ πασᾶς.

Μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Τουρκίας καὶ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου (30 Ὀκτωβρίου 1918), ὁ Ταλαὰτ πασᾶς μετὰ τῶν ἄλλων κορυφαίων τοῦ κομιτάτου (Ἐμβὲρ πασᾶ, Δζεμὰλ πασᾶ, Μπεχαεττὶν Σακὶρ βέη καὶ Ναζὶμ βέη) ἐδραπέτευσεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιβὰς ἐν Στένῃ (τοῦ Βοσπόρου) γερμανικοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ. Ὁ Ταλαὰτ ἐγκατεστάθη ἐν Βερολίνῳ, λαβὼν πιστοποιητικὸν ταυτότητος τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Ἀλὴ Σαγὺ βέης, μέλος τῆς ὑγειονομικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ἐρυθρᾶς Ἡμισελήνου». Ἐν Βερολίνῳ ἵδρυσε σύνδεσμον των μουσουλμανικῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν, προσπαθῶν νὰ παίξῃ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς πολιτικὸν ρόλον. Ἐσχηματίσθη οὕτως ἐν Βερολίνῳ κέντρον Τούρκων πολιτικῶν ἐξορίστων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ταλαάτ.

Τὴν 15ην Μαρτίου 1921 ὁ Ταλαὰτ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Ἀρμενίου Ταϋλιριάν, ἐκδικοῦντος, ὡς εἶπεν ὁ ἴδιος κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δίκην, τὰς σφαγὰς τῶν Ἀρμενίων καὶ ἀθωωθέντος χάρις εἰς τὰς μαρτυρίας καὶ συνηγορίας γερμανικῶν τινων φιλαρμενικῶν κύκλων, οἵτινες εἶχον ἐργασθῇ πρὸς διάδοσιν τοῦ προτεσταντισμοῦ μεταξὺ τῶν Ἀρμενίων. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ταλαβέρα (Talavera). Ὀνομαστὰ ἐργοστάσια κεραμεικῆς, εὑρισκόμενα ἐν τῇ πόλει Ταλαβέρα ντὲ λὰ Ρέϊνα τῆς Ἱσπανίας καὶ λειτουργοῦντα ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τὰ ἐργοστάσια ταῦτα εἶχον κατασταῖ περίφημα διὰ τὰ θαυμάσια ἔργα διακοσμητικῆς εἰς θαυμασίους χρωματισμοὺς καὶ ὡραιότατα σχέδια, ὀφειλόμενα εἰς ἐξέχοντας ζωγράφους, οἵτινες ἀπησχολοῦντο ἐν αὐτοῖς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται ὁ Γκρέκο καὶ πολλοὶ μαθηταί του. Ἐν τῇ πόλει Ταλαβέρα ντὲ Ρέϊνα ὑπάρχει πλουσία συλλογὴ ἐκ τῶν ἔργων τούτων, ἄλλα τῶν ὁποίων εὑρίσκονται εἰς ναοὺς καὶ μέγαρα τῆς πόλεως ταύτης, καθὼς καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Μ. Δ. Β.

Ταλαβέρα ντὲ λὰ Ρέϊνα (Talavera de la Reina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ Τολέδου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μαδρίτης-Λισσαβῶνος. Κάτ. 11.688. Ἔχει λείψανα ρωμαϊκῶν καὶ μαυριτανικῶν τειχῶν, στίβον ταυρομαχιῶν καὶ βιομηχανίαν ὑφασμάτων καὶ δερμάτων. Παρ' αὐτὴν ἐνίκησε τὴν 27—28 Ἰουλίου 1809 ὁ ἀγγλοϊσπανικὸς στρατός, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Οὐέλιγκτον, τὴν ναπολεόντειον στρατιὰν ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Βικτὸρ καὶ Ζουρντάν. Θ. Κ.

Ταλάβριγα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου, ἐπὶ τῆς ἐπὶ τοῦ ὠκεανοῦ ἀκτῆς τῆς χώρας τῶν Λουσιτανῶν, μεταξὺ τῶν πόλεων Κονκορδία καὶ Ρουστικάνα καὶ κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Βάκκα (Vouga). Εἶναι ἡ σύγχρονος Aveiro τοῦ νομοῦ Beira τῆς Πορτογαλίας. Σ. Ε. Λ.

Ταλαβρόκη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ἐν Ὑρκανίᾳ (Μαζαντεράν), εὐδαίμων καὶ ἀξιόλογος κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΑ' 508). Α. Θ. Σ.

ταλαγάνι (τό), ἢ ***ταλαγκάνι***. Δημώδης ὀνομασία ἀνδρικοῦ χειμερινοῦ ἐπανωφορίου ποιμενικῶν καὶ ἀγροτικῶν πληθυσμῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὅπως τὸ φοροῦν ὁμοιάζει πελερίναν, μὲ ὑψηλὸν γιακάν, μανίκια μὴ χρησιμοποιούμενα (ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου) καὶ κουκούλαν ἢ χουχούλαν (Χαλκιδική) ἢ κατσούλαν (Ἀττικὴ καὶ ἀλλαχοῦ). Εἰς τὴν ὕφανσιν καὶ τὴν κατασκευὴν ὁμοιάζει τὴν φλοκάταν, ἀλλ' εἶναι στενότερον καὶ βραχύτερον αὐτῆς. Ἔχει μῆκος 1,10 μ., κατασκευάζεται δὲ ἀπὸ χονδρὸν ἐγχώριον ὑφαντὸν μὲ μαλλὶ προβά-

Digitized by Google

του, ὁπότε εἶναι διάβροχον, ἢ αἰγός, γινόμενον ἀδιάβροχον, φυσικοῦ χρώματος σταχτὶ ἢ καφὲ ἢ ἄσπρου, ἀρκούντως χνουδωτοῦ, χωρὶς κατὰ τὴν ὕφανσίν του νὰ περνῶνται φλόκια. Τὰ ταλαγάνια βαφόμενα μαῦρα χρησιμοποιοῦνται γενικώτερον ἀπὸ τοὺς ταξιδεύοντας μὲ ζῷα ἐμπόρους κλπ. τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν. Τὸ ταλαγάνι διακοσμεῖται μὲ ἁπλοῦν βαμβακερὸν σειρήτι λευκὸν εἰς ὅλον τὸν περίγυρον. Α. Γ.-Γ.

Ταλαγιάνη *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μαρμαρισίου καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Κάλβιος (νῦν Νταλιὰν τσάϊ), ἐπέχον τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Καύνου.* Ἡ περιοχὴ αὐτοῦ, ἔχουσα ἄφθονον ξυλείαν, κατῳκεῖτο πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) ὑπὸ πολλῶν Ἑλλήνων, ἀσχολουμένων μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν μεταφορὰν τῆς ξυλείας.

Ταλαδούσιοι (οἱ) *['Αρχ.].* Λαὸς τῆς βορειοδυτικῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου, κατοικῶν τὰ δυτικὰ τῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας (Μαρόκου), πρὸς Ν. τῶν Ἑρπεδιτανῶν «ὑπὸ τὰ καλούμενα Χαλκωρυχεῖα» (*Πτολ.* Δ', 2, 5). Α. Θ. Σ.

Ταλαῖα *ὄρη ['Αρχ. Γεωγρ.].* Οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν Κρήτῃ: —1) Διακλάδωσις ΒΔ τῆς Ἴδης, ἀνήκουσα εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ἀρχαίας Ἐλευθέρνης (ὁ σημερινὸς Κουλούκωνας), ὕψους 1 092 μ., μὲ βραχώδεις καὶ ἀποκρήμνους κλιτῦς πρὸς τὸ Κρητικὸν πέλαγος Ἐπ' αὐτῆς εὑρίσκεται τὸ ἄντρον, νῦν *Γεροντόσπηλιος*, ὅπου ἐλατρεύετο ἡ παναρχαία θήλεια κρητικὴ θεότης, ὁ νομοφύλαξ τοῦ Μίνωος *Τάλως* (ὅθεν πιθανῶς τὸ ὄνομα), ἢ ὁ Ζεύς, ἢ ὁ Ἑρμῆς. —2) Κλιτὺς τοῦ ὀρεινοῦ συμπλέγματος τῆς Δίκτης κατὰ τὴν ἀνώμαλον χώραν τῆς Ὀλοῦντος, μὲ ἱερὸν τοῦ Ταλαίου Διός, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐτελοῦντο καὶ ἀγῶνες. Ε. Γ.

Ταλαιδίτης *ἀγὼν ['Αρχ.].* Γυμνικὸς ἀγὼν τελούμενος πρὸς τιμὴν τοῦ Ταλαίου Διὸς (ἴσως καὶ τοῦ Ταλαίου Ἑρμοῦ) ἐν τῷ ἱερῷ τῶν Ταλαίων ὀρέων, ὅπου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ὀλοῦς. Ε. Γ.

Ταλαιμένης *[Μυθολ.].* Πατὴρ τοῦ Μάσθλου καὶ Ἀντίφου, ἐλθόντων εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Μαιόνων κατὰ τὸ ἔνατον ἔτος του πολέμου. Α. Θ. Σ.

Ταλαΐνγκ (οἱ) (Talaing). Κουρκουαναμιτικὴ φυλὴ τῆς Ἰνδοκίνας, συγγενὴς τῶν Χμέρ, ἐξηπλωμένη περὶ τὸν κόλπον τοῦ Μαρταβάν, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Δέλτα τοῦ Ἰραβάδη. Οἱ Ταλαΐνγκ ἀνέρχονται εἰς 320.000 ψυχάς. Θ. Χ. Σ.

Ταλαῖος *Ἑρμῆς ['Αρχ.].* Οὕτως ὠνομάσθη ὁ Ἑρμῆς ἐκ τῶν *Ταλαίων ὀρέων*, εἰς ἄντρον τῶν ὁποίων ἐλατρεύετο. Ε. Γ.

—**Ταλαῖος** *Ζεὺς ['Αρχ.].* Οὕτως ὠνομάσθη ὁ Ζεὺς ἐκ τῶν *Ταλαίων ὀρέων*, εἰς ἄντρον τῶν ὁποίων ἐλατρεύετο. Ε. Γ.

ταλαιπωρία (ἡ)· δυσχέρεια, ἀγωνία, κακοπάθεια, ἀθλιότης: «μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας ἔφθασαν ὑγιεῖς».

ταλαίπωρος (ὁ, ἡ), *—ον* τό)· δυστυχής, ἄθλιος, ἐπίμοχθος: «ταλαίπωρε ἄνθρωπε», «ὁ ταλαίπωρος ματαίως ἐκοπίαζε».

ταλαιπωρῶ (*—έω*)· καθιστῶ τινα ταλαίπωρον, κάμνω τινὰ νὰ στενοχωρηθῇ, νὰ κινδυνεύσῃ, νὰ δυσανασχετήσῃ: «ταλαιπωρεῖ τοὺς ὑπαλλήλους του»· || παθ., εἶμαι ταλαίπωρος, ἀγωνιῶ, στενοχωροῦμαι, ὑποφέρω: «ταλαιπωρεῖται ματαίως».

ταλάλιος (ὁ) (κοιν. *τελάλης* ἢ *ταλάλης*)· δημόσιος κῆρυξ· παράγωγα: *τελαλῶ* διαλαλῶ, καὶ *τελάλισμα* προκήρυξις διὰ δημοσίου κήρυκος.

— *['Εγκυκλ.]* Ἡ λέξις *ταλάλιος* ἢ *ταλλάλιος* παράγεται ἀπὸ τὴν περσικὴν dallal, ἡ ὁποία εἶναι συνώνυμος τῆς simsar καὶ ἰσοδυναμεῖ, κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, μὲ τὸν ὅρον *μεσίτης* τῶν Βυζαντινῶν. Κατὰ τὸ Tâdj al-Arûs «ὁ ταλλάλης ἦτο ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ὑπεδείκνυεν εἰς τὸν ἀγοραστὴν τὴν ὁδὸν τοῦ ἐμπορεύματος, εἰς δὲ τὸν πωλητὴν καθώριζε τὰς τιμάς». Ἡ ὑπηρεσία δὲ αὕτη ἐχαρακτηρίζετο μὲ τὸν ὅρον dalâla. Οἱ ταλάλιοι ἢ ταλάληδες ἐξεπλήρουν συχνάκις καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ διερμηνέως μεταξὺ δύο ἀγοραστῶν ξένης καταγωγῆς. Ἀργότερον, ὅτε ὁ ρόλος τοῦ μεσίτου εἶχε κάπως μονοπωληθῆ εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τοῦ κράτους, ἡ ὀνομασία dallal ἐδίδετο εἰς τὸν φωνάζοντα τὰς τιμὰς κατὰ τὰς δημοπρασίας καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς κάθε εἴδους διαλαλητήν, ὁ,τιδήποτε καὶ ἂν διελάλει ἢ διεκήρυττεν οὗτος, ἐξ οὗ καὶ ἡ σύγχρονος σημασία τῆς λέξεως. Ὁ ὅρος ἀπαντᾷ καὶ εἰς ἐπιγραφὴν τῆς Τραπεζοῦντος τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὅπερ δεικνύει ὅτι ἐνωρίτατα εἶχεν οὗτος ἐκ τῶν Τούρκων μεταδοθῆ καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς. Β. Λ. Κ.

Ταλαμάνκα (οἱ) (Talamanca). Μεγάλη γλωσσικὴ οἰκογένεια Ἰνδιάνων τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἐξηπλωμένη ἐν Κοσταρίκα. Γενικώτερον οἱ Ταλαμάνκα ὑπάγονται εἰς τοὺς Τσίπτσα. Εἰς τοὺς Ταλαμάνκα ἀνήκουν οἱ Τέρραβα (Terraba), οἱ Βορούκα (Boruka) ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εἰρηνικοῦ, οἱ Δοράσκοι (Dorasque), οἱ Γκουάϊμοι (Guaimi) εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῶν Μπάχια ντὲλ Ἀμιράντε, οἱ Τσιρίπο (Chiripo) καὶ οἱ Βρίβροι (Bribri) εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ρίο Τιριρί. Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ταλαμάνκα ὑστερεῖ κατὰ πολὺ τῶν βορειοτέρων ἐν Χονδούρας καὶ Μεξικοῦ ἐγκατεστημένων ἰνδιανικῶν φυλῶν. Κυρία ἀσχολία αὐτῶν εἶναι τὸ κυνήγιον καὶ ἡ ἁλιεία, συμπληρωματικῶς δὲ καλλιεργοῦσι βανανέας καὶ εἴδη τινὰ φοινίκων. Τὰς ἐνδυμασίας των κατασκευάζουσιν ἐκ φλοιοῦ δένδρων. Αἱ οἰκίαι των εἶναι στρογγύλαι καὶ ᾠοειδεῖς. Ὡς πρὸς τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα διακρίνονται οἱ Ταλαμάνκα, πλὴν ἄλλων, καὶ κατὰ τὸ ὅτι ἀπομονοῦνται αὐστηρῶς ἡ λεχώ, ἥτις ἐπὶ μακρὸν κατοικεῖ κεχωρισμένως ὡς ἀκάθαρτος, μέχρις οὗ ἀποκαθαρθῇ διὰ μαγικῶν πράξεων τοῦ ἰατροῦ μὲ ἐπιθέσεις ὀδόντων ζῴων, ράμφους πτηνοῦ κτλ. Κυριαρχεῖ πρὸς τούτοις ἡ μητριαρχία καὶ ἡ ἐξωγαμία. Θ. Χ. Σ.

Ταλαμὰν-τσάϊ *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ Ἰνδὸς τῶν ἀρχαίων, διαρρέων τοὺς νομοὺς Δενιζλὶ καὶ Μουγλὰ καὶ χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μαρμαρᾶ (Marmaris). Ν. Μ.

Ταλαμίνη *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις Ἱσπανίας τῆς Ταρρακωνησίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σεδουρρῶν (*Πτολεμ.* Β. στ 27). Εἶναι ἡ κατὰ τὴν Sierra Constantino τοῦ νομοῦ Γκαλίθια ἱσπανικὴ πόλις Sarria. Σ. Ε. Λ.

Ταλάμο (Talamo), ***Σαλβατώρ.*** Ἰταλὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1843. Διετέλεσε γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἁγίου Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου καὶ ἵδρυσε καὶ διηύθυνε τὴν «Διεθνῆ ἐπιθεώρησιν τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν». Ἔγραψεν: «Ὁ ἀριστοτελισμὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλοσοφίας» (1873), «Νέον εἶδος σοσιαλισμοῦ», «Θεωρία τῆς ἐξελίξεως ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ δικαίου», «Ἀρχαὶ καὶ ἀνάπτυξις τοῦ συγχρόνου ὑλισμοῦ» (1874), «Ἡ δουλεία κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην» κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

Ταλαμόνε (Talamone) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Γκροσσέττο. Κάτ. 10.000. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Τελαμών.* Μ. Δ. Β.

ταλανίζω, *ἀόρ. ἐταλάνισα*· ὀνομάζω, ἀποκαλῶ τινα τάλανα, δυστυχῆ, ἐλεεινολογῶ, οἰκτίρω.

ταλανισμὸς (ὁ)· τὸ νὰ ταλανίζῃ τις, ἐλεεινολογία.

Ταλὰνς (Talence) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Δυτικῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Γιρόνδης, προάστιον τοῦ Μπορντώ. Διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον οἴνων. Κάτ. 11.830. Χ. Δ.

Τάλαντα *[Γεωγρ.].* —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 233. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μάννας (πρώην Ροζιᾶς) τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 79.

—**Τάλαντα** *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἡ ὑπὸ τῶν ξένων ὀνομασία τοῦ τε βορείου Εὐβοϊκοῦ (Talanta channel) καὶ τοῦ Ὀπουντίου κόλπου (Talanta bay). Προφανῶς ἡ παραφθορὰ τῆς ὀνομασίας *Ἀταλάντη.* Σ. Ε. Λ.

ταλάντευσις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ ταλαντεύεταί τις, τὸ νὰ κλίνῃ πότε ἐδῶ πότε ἐκεῖ: «ταλάντευσις τοῦ ζυγοῦ».

ταλαντευτήρ, *—ῆρος* (ὁ)· ὁ ταλαντεύων, ὄργανον δι' οὗ προκαλεῖται ταλάντευσις, ἄλλως *ταλαντωτής.*

ταλαντευτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ταλάντευσιν, ὁ προκαλῶν ταλάντευσιν.

ταλαντεύω· κάμνω τι νὰ κινῆται πότε ἐδῶ πότε ἐκεῖ· || *παθ. ταλαντεύομαι*· κινοῦμαι ὡς αἱ ἰσοβαρεῖς πλάστιγγες, κλίνων πότε ἐδῶ πότε ἐκεῖ· || μεταφ., δὲν ἔχω σταθερὰν γνώμην ἢ ἀπόφασιν, ἐπαμφοτερίζω, ἀμφιρρέπω: «ταλαντεύομαι ἀκόμη, δὲν ἀπεφάσισα ὁριστικῶς».

—***ταλαντευομένη ἀτμομηχανὴ*** *[Μηχανολ.].* βλ. λ. *παρανεύουσα* ἀτμομηχανή.

Ταλάντη *[Γεωγρ.].* Μεσαιωνικὴ ὀνομασία τῆς *Ἀταλάντης* (βλ. λ.).

Ταλαντία *['Αρχ. Γεωγρ.].* Τὸ ἀρχαιότατον ὄνομα τῆς ἐν τῇ Εὐβοίᾳ πόλεως *Ἱστιαίας* (βλ. λ.). Ι. Σ. Σ.

Ταλαντιὲ (Talantier), ***Πέτρος-Θεόδωρος-Ἀλφρέδος.*** Γάλλος πολιτικὸς καὶ δημοσιογράφος (1822—1890). Διετέλεσε βουλευτὴς καὶ ἐξέδωσε τὴν «Δημοκρατικὴν Ἄμυναν» καὶ εἶτα τὴν «Δημοκρατίαν» ἐν Λιμόζ. Θ. Κ.

Ταλάντιον *[Γεωγρ.].* Μεσαιωνικὴ ὀνομασία τῆς *Ἀταλάντης* (βλ. λ.).

Ταλαντίου *μονή.* Κεῖται εἰς κοιλάδα τοῦ ὄρους Ἀραχναίου τῆς Ἀργολίδος καὶ πλησίον τοῦ χωρίου Ἀραχναίου (Χελίου), εἰς ἀπόστασιν 4½ ὡρῶν ἀπὸ τοῦ Ναυπλίου. Τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ ἔχει 6 μοναχούς. Ι. Σ. Σ.

τάλαντον (τό)· ἡ ζυγαριὰ καὶ ἑκατέρα τῶν πλαστίγγων τῆς ζυγαριᾶς (ἀρχ.)· || μονὰς βάρους 34 περίπου ὀκάδων· || ὡρισμένον ποσὸν νομισμάτων τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν μὲ διαφοράς τινας· || νεώτ., ἐνδιάθετος τάσις, φυσικὴ δεξιότης πρός τι, ἰδιοφυΐα, δημοτ. *ταλέντο* (βλ. λ. *ἰδιοφυΐα*): «μουσικὸν —, καλλιτεχνικὸν τάλαντον», κατ' ἀπόδοσιν τοῦ γαλλ. talent ἢ τοῦ ἰταλ. talento.

— *['Αρχ.]* Τὸ *τάλαντον* ἦτο: 1) Μετρικὴ μονάς, ποικίλλουσα ὡς πρὸς τὸ βάρος κατὰ τοὺς διαφόρους τόπους· οὕτως, ἐνῷ τὸ ἀττικὸν τάλαντον ἐξισοῦτο πρὸς 52 γαλλικὰς λίτρας, τὸ συριακὸν ἢ πτολεμαϊκὸν ἐξισοῦτο πρὸς 13 γαλλικὰς λίτρας καὶ 10 οὐγγίας, καὶ τὸ κορινθιακὸν πρὸς 80 λίτρας. Μεταφορικῶς δὲ ἐδηλοῦτο καὶ ἡ πλάστιγξ. 2) Νομισματικὴ συμβατικὴ ποσότης, ποικίλλουσα ἐπίσης κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ ἐπικρατείας. Ἐν Ἀττικῇ τὸ τάλαντον ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς 60 μνᾶς ἢ 6.000 δραχμὰς ἀρχαίας, ἐν Αἰγίνῃ εἶχεν ἀξίαν 100 μνῶν, ἐν Εὐβοίᾳ 50 καὶ ἐν Βαβυλῶνι ἑβδομήκοντα. Ὑπῆρχεν ἐπίσης τὸ μέγα ἀττικὸν ἢ κορινθιακόν. Τὸ τάλαντον ἦτο χρυσοῦν, ἀργυροῦν καὶ χάλκινον. Τὸ χρυσοῦν εἶχε δεκαπλασίαν ἀξίαν τοῦ ἀργυροῦ καὶ ἑκατονταπλασίαν τοῦ χαλκίνου. Πάντα ἦσαν διῃρημένα εἰς ἡμίση, τρίτα καὶ τέταρτα. Ι. Δ. Ζ.

Τάλαντον *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 92 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Ταλισμάν.*

Ταλαντονήσι *[Γεωγρ.].* Κοινὴ ὀνομασία τῆς νησῖδος *Ἀταλάντη* (βλ. λ.).

ταλαντοῦχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων πολλὰ τάλαντα, μεγάλην περιουσίαν (ἡ λ. μᾶλλον [illegible]σμένη).

ταλαντῶ (*—όω*)· ἀντὶ *ταλαντεύω* (βλ. λ.).

ταλάντωθρον (τὸ) (γαλλ. balancier) *[Μηχανολ.].* Μοχλὸς στρεπτὸς περὶ ἄξονα, συνήθως ὁριζόντιον, χρησιμεύων εἰς τὴν δι' ἀντιβάρου ἢ ἐλατηρίων ἐξουδετέρωσιν τοῦ βάρους βαρέων ἀντικειμένων, ἅτινα διὰ τεχνικοὺς λόγους δὲν δύνανται νὰ στερεωθῶσιν ἄλλως. Γ. Θ. Κ.

ταλαντωσίμετρον (τό). Τὸ ὄργανον τοῦτο ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Pachon, συνίσταται δὲ ἐκ περιβραχιονίου χρησιμεύοντος πρὸς συμπίεσιν τῆς ἀρτηρίας, ἐκ μεταλλικοῦ μανομέτρου σημειοῦντος τὴν ἀρτηριακὴν πίεσιν, ἐκ μιᾶς λεπτοτάτης καὶ λίαν εὐαισθήτου ἀναεροειδοῦς κάψης, συνεχομένης πρὸς τὴν βελόνην τοῦ ταλαντωσιμέτρου καὶ ἐκ μιᾶς καταθλιπτικῆς ἀντλίας. Διὰ τοῦ ταλαντωσιμέτρου μετροῦμεν τὴν ἀρτηριακὴν πίεσιν καὶ προσδιορίζομεν τὸ ταλαντωσιμετρικὸν εὖρος τῶν ἀρτηριῶν. Α. Κ. Κ.

ταλάντωσις, *—εως* (ἡ)· ἄλλως *ταλάντευσις* (βλ. λ.).

— *['Εγκυκλ.]* Εἰς τὰς λίμνας παρατηροῦνται ἐνίοτε χαρακτηριστικαί τινες κυμάνσεις τοῦ ὕδατος κατὰ μῆκος καὶ πλάτος αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν, δι' *ἀνακλάσεως* καὶ *συμβολῶν*, καὶ ἄλλας. Τὰ τοιαῦτα *στάσιμα* κύματα, τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται καὶ εἰς τὰς θαλάσσας, καλοῦνται *ταλαντώσεις*. Αἱ κυμάνσεις αὗται τοῦ ὕδατος εἶναι λίαν ἀπότομοι καὶ ἐξαιρετικῶς ἰσχυραὶ ἐν Γενεύῃ, παρατηρούμεναι ἐνίοτε εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως ταύτης στενὸν καὶ ἀβαθὲς ἄκρον τῆς λίμνης Leman. Συνεπείᾳ αὐτῶν, ἀποσυρομένου τοῦ ὕδατος, τὰ ἐκεῖ ὁρμοῦντα πλοῖα παρέμενον ἐνίοτε ἐπὶ τῆς ξηρᾶς (à sec), διὸ καὶ ὠνομάσθησαν seiches. Ἐπειδὴ αἱ λίμναι ἔχουν μικρὰν σχετικῶς ἔκτασιν, δὲν δύνανται νὰ ἔχουν αἰσθητὰς σεληνοηλιακὰς παλιρροίας, ἑπομένως αἱ ταλαντώσεις δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς παλιρροϊκῆς φύσεως. Τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου μάτην ἐπεδίωξαν νὰ ἀνεύρωσι πολλοὶ νεώτεροι ἐρευνηταὶ τῶν λιμνικῶν ζητημάτων. Πρῶτος ὁ Ἑλβετὸς φυσιοδίφης Forel ἔλυσεν ἀκριβῶς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀποδώσας αὐτό, ὡς καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἀριστοτέλης, εἰς διαφόρους μηχανικὰς ἐνεργείας. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην αἱ τοιαῦται κυμάνσεις τοῦ ὕδατος, καθ' ἃς ἡ λίμνη ταλαντεύεται ἑκατέρωθεν μέσου τινὸς ἄξονος, παράγονται ὑπὸ τῶν ἀνέμων, τῶν ἀποτόμων μεταβολῶν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, τῶν καταιγίδων, τῶν ραγδαίων βροχῶν κλπ. Αἱ ἐνέργειαι αὗται ἐπιφέρουν προσωρινὴν μεταβολὴν τῆς διευθύνσεως τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, ἥτις προσβάλλει, εὐθὺς ὡς παύσῃ ἡ σχετικὴ ἐνέργεια, σεισ[illegible]

Digitized by Google

ρυθμικῶν κυμάνσεων κατὰ τὰς κυρίας διαμέτρους καὶ μάλιστα κατὰ μῆκος τῆς λεκάνης, μέχρις ἀποκαταστάσεως τῆς ἰσορροπίας τῆς στάθμης αὐτῆς. Αἱ σειραὶ αὗται τῶν ταλαντώσεων ἄρχονται μετὰ τὴν διάβασιν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς διαταράξεως, τὰ δὲ σχετικὰ κύματα ἐκτείνονται εἰς ὁλόκληρον τὴν μᾶζαν τοῦ ὕδατος. Ἀναλόγως δὲ τῆς θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνεργεῖ ἡ αἰτία τῆς κυμάνσεως, ἡ μᾶζα τοῦ ὕδατος ὑποδιαιρεῖται εἰς ἓν ἢ πλείονα τμήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων παρουσιάζει ἰδίας ἰσοχρόνους κυμάνσεις, ἤτοι: *στάσιμα κύματα* (*μονόδεσμα, δίδεσμα, πλειόδεσμα*), τὰ ὁποῖα, ὡς ἐδείχθη ἤδη ὑπὸ τοῦ πειράματος καὶ τῆς παρατηρήσεως, προκαλοῦν ἐντὸς τῶν ἀβαθῶν λεκανῶν ὁριζοντίας μετατοπίσεις τοῦ ὕδατος, ἤτοι *ρεύματα*, ἅτινα ἐμφανίζονται εἰς τὰς ἀκτὰς ὡς *πλημμυρίδες* καὶ *ἀμπώτιδες*. Ἡ ἐκμηδένισις τοῦ εὔρους τῆς ταλαντώσεως εἶναι ἐξαιρετικῶς βραδεῖα, διαρκοῦσα εἰς τὴν λίμνην Leman μέχρι δέκα ἡμερῶν ἐνίοτε.

Αἱ ταλαντώσεις σχηματίζονται καὶ εἰς τὰς θαλάσσας, ἰδίως τὰς ἐχούσας πολλοὺς κόλπους καὶ στενὰ ἐν γένει· εἶναι δὲ πολὺ διαδεδομέναι εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ μάλιστα εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὰς στενὰς θαλάσσας τῆς πολυπλόκου τὴν μορφὴν ἀνατολικῆς λεκάνης αὐτῆς, καὶ ἰδίως εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Ταλαντώσεις παρετηρήθησαν ἤδη εἰς τὸν λιμένα τῆς Λήμνου ὑπὸ τοῦ A. Thomson, εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Makaroff, εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς Αἰγίνης καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Μεσογείου. Τοιαῦται ταλαντώσεις συμβαίνουν καὶ εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον, ὡς ὑπέθεσε πρῶτος ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Forel, ἐπιχειρήσας νὰ λύσῃ δι' αὐτῶν τὸ ἀρχαῖον ζήτημα τῶν ἐν τῷ Εὐρίπῳ *ἀκανονίστων ρευμάτων*, συμφώνως πρὸς τὴν σχετικὴν θεωρίαν, τὴν καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους διατυπωθεῖσαν, πρὸς ἐξήγησιν ἐν γένει τῶν τοιούτων φαινομένων. Ἀλλ' ὡς ἐδείχθη ἤδη (*Δ. Αἰγινήτου*, Τὸ πρόβλημα τοῦ Εὐρίπου, Πραγματεῖαι Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τ. Α', 1) οὔτε τὸ ἀκανόνιστον ρεῦμα τοῦ Εὐρίπου ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὰς ταλαντώσεις, ὡς ὑπέθεσεν ὁ Forel, οὔτε ὅλαι αἱ εἰς αὐτὸν καὶ τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον ἐν γένει συμβαίνουσαι ἢ ἔξωθεν τούτων προερχόμεναι ταλαντώσεις ὀφείλονται εἰς τὰ ἀτμοσφαιρικὰ καὶ λοιπὰ αἴτια, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει οὗτος. Ἂν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, κατὰ τὴν κοινὴν παράδοσιν, ηὐτοκτόνησε, μὴ δυνηθεὶς νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τοῦ Εὐρίπου, ἐν τούτοις αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ἀρχαίων, ὅστις ἔλυσεν ὄντως αὐτό, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ ἓν μόνον ἐκ τῶν πολλῶν ζητημάτων του, εἰς ὃ περιωρίζετο τοῦτο ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἤτοι σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς φύσεως καὶ τῶν αἰτίων τοῦ ἀκανονίστου ρεύματος. Καὶ δὲν ἔλυσεν ἁπλῶς καὶ μόνον τὸ ζήτημα τοῦτο τοῦ Εὐρίπου, ἀλλὰ διὰ μιᾶς ὅλα τὰ τοιαῦτα ζητήματα πάντων τῶν πορθμῶν, τῶν κόλπων καὶ τῶν στενῶν ἐν γένει τῆς θαλάσσης. Πράγματι εἰς τὰ «Μετεωρολογικὰ» αὐτοῦ (Β', 1) γράφει: «*Ρέουσα δ' ἡ θάλαττα φαίνεται κατὰ τὰς στενότητας εἴ που διὰ τὴν περιέχουσαν γῆν εἰς μικρὸν ἐκ μεγάλου συνάγεται πελάγους, διὰ τὸ ταλαντεύεσθαι δεῦρο κἀκεῖσε πολλάκις*». Εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ ὁ Ἀριστοτέλης, πρὸ 2.200 ἐτῶν, διατυπώνει ὡς νόμον τὰς *ταλαντεύσεις* τῆς θαλάσσης, αἱ ὁποῖαι πατηροῦνται, ὡς εἴδομεν, ὄχι μόνον εἰς τὸν Εὔριπον, ἀλλ' ἐν γένει εἰς τὰς μικρὰς θαλασσίας λεκάνας καὶ στενότητας. Πρὸς τούτοις, ὡς παρατηρεῖ ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς Endros, ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους χρησιμοποιουμένη λέξις *ταλάντωσις*, διὰ δήλωσιν τοῦ φαινομένου τῶν seiches, ἐκφράζει ἄριστα τὸ φαινόμενον τοῦτο καὶ κατὰ τρόπον ἐπιτυγχανόμενον ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἄλλης γλώσσης. Πράγματι δὲ τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι παρόμοιον πρὸς τὴν κίνησιν τοῦ τάλαντος (ζυγοῦ)· κατ' αὐτὸ ἡ θάλασσα ἢ ἡ λίμνη, συνεπείᾳ μηχανικῆς ἐπιδράσεως, ταλαντεύεται, ἤτοι ἀνέρχεται ἐφ' ἑνὸς καὶ κατέρχεται ἀφ' ἑτέρου, ὡς τὰ δύο ἄκρα τοῦ ζυγοῦ. Πρὸς τούτοις ὁ Ἀριστοτέλης, πλὴν τοῦ φαινομένου τῶν ταλαντώσεων ἐγνώριζε καί τινα τῶν αἰτίων αὐτοῦ, ὡς τοὺς ἀνέμους, τὰς θερμὰς πηγὰς καὶ τοὺς σεισμούς, εἰς ἃ καὶ σήμερον ἀποδίδονται αὗται. Γενικώτερον τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλ' ἄνευ τῶν σχετικῶν αἰτίων, διετύπωσε τὴν αὐτὴν σχεδὸν θεωρίαν ὁ Ἐρατοσθένης. Κατὰ τὸν Στράβωνα, ὁ Ἐρατοσθένης θεωρεῖ ὡς αἰτίαν εἰς τὸν Εὔριπον καὶ τοὺς πορθμοὺς ἐν γένει παρατηρουμένων ρευμάτων τὴν ἑκατέρωθεν αὐτῶν ἑκάστοτε διαφορὰν τοῦ ὕψους τῆς στάθμης. Τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν ἀποδίδει ὁ Ἐρατοσθένης καὶ εἰς τὰς παλιρροίας τῶν θαλασσῶν καθόλου, τὰς ὁποίας θεωρεῖ ὡς τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τὰς πλημμυρίδας καὶ τὰς ἀμπώτιδας τῶν στενῶν τῆς θαλάσσης ἐν γένει (βλ. καὶ λ. *παλίρροια*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Forel*, C. R. LXXXIV (1879).—*Δ. Αἰγινήτου*, Τὸ πρόβλημα τοῦ Εὐρίπου (Πραγματεῖαι Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τ. Α, 1).—*D. Eginitis*, Le problème de la marée de l'Euripe (Annales de l'Observatoire d'Athènes XI).

Δ. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ

— **ταλαντώσεις *ἠλεκτρικαί*** *Φυσ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτρικαὶ* ταλαντώσεις.

ταλαντωτὴς (ὁ). Καλοῦμεν ἐν τῇ φυσικῇ *ταλαντωτὴν γραμμικὸν* ὑλικὸν σημεῖον ταλαντευόμενον περὶ τὴν θέσιν ἰσορροπίας αὐτοῦ. Ὁμοίως ἐν τῇ ἀσυρμάτῳ τηλεγραφίᾳ καλοῦμεν *ταλαντωτὴν γραμμικὸν* εὐθὺ σύρμα ἀγωγὸν διαρρεόμενον ὑπὸ ρεύματος ὑψηλῆς συχνότητος. Κ. Π.

Ταλαοὺτ (Talaut) *[Γεωγρ.]*. Σύμπλεγμα νήσων, ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ, ἀνῆκον εἰς τὰς Ὀλλανδικὰς Ἰνδίας. Ἔχει μετὰ τῶν νησίδων *Νανούσα* ἐμβαδὸν 1.215 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 24.000 κατοίκων, ἀσχολουμένων κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἁλιείαν. Θ. Κ.

ταλαρᾶς (ὁ)· δημοτ., αὐτὸς ποὺ ἔχει πολλὰ τάλαρα, πολλὰ χρήματα, πλούσιος.

Τάλαρες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ἀρχαῖον ἔθνος Ἠπειρωτικόν, κατοικοῦν παρὰ τὸν Ἀμβρακικόν. Ι. Σ. Σ

τάλαρος (ὁ)· εἶδος τυροκομικοῦ ξυλίνου ἀγγείου εὐμεγέθους, εἰς ὃ ἀναποθέτουσι τὸν τυρὸν προχείρως· || παρεμφερὲς ξύλινον δοχεῖον καὶ πρὸς ἄλλας βιοτικὰς χρήσεις· || ἀρχ., μικρὸς πλεκτὸς κάλαθος εἰς ὃν ἐναπέθετον τὸν τυρὸν πρὸς ἀποστράγγισιν, κοιν. *τυροβόλι*.

— *[Ἀρχαιολ.] Τάλαροι* ἐκαλοῦντο οἱ ἐκ πολυτίμου τινὸς μετάλλου κατασκευαζόμενοι κάλαθοι, ἐν οἷς αἱ γυναῖκες ἐνέθετον τὰ πρὸς κλῶσιν ἔρια καὶ καθόλου τὰ ἐργόχειρα αὐτῶν. Προσέτι ἐκαλοῦντο οὕτω οἱ πλεκτοὶ κάλαθοι ἐκ καλάμου, ἰτέας, λυγαριᾶς κ. λ. π. πρὸς διαφόρους χρήσεις. Ἐχρησιμοποίουν δὲ ταλάρους πρὸς ἔνθεσιν νέου τυροῦ δι' ἐκροὴν τοῦ ὀροῦ, πρὸς ἐναπόθεσιν σταφυλῶν, ἀνθέων καὶ πρὸς πλείστους ἄλλους σκοπούς. Μεγάλοι κόφινοι χρησιμοποιούμενοι διὰ τὰς ὄρνιθας, ὡς ὀρνιθῶνες, ἐκαλοῦντο ἐπίσης τάλαροι. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἀγάλματά τινα κορῶν, ὡς ἐν Μεγαλοπόλει, φεροουσῶν ποδήρεις χιτῶνας ἐκαλοῦντο τάλαροι, διότι ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν κάνιστρα ἀνθοφόρα. Ε. ΔΙ. Κ.

τάλας, —*αινα,* —*αν*· δυστυχής, ταλαίπωρος, ἄθλιος: «*ὁ τάλας τί ἔπαθε!*».

Ταλὰς *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς παρὰ τὴν Καισάρειαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πόλεως *Μονταλασκη:* (βλ. λ.). Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην κατέστη λίαν γνωστὴ ὡς κέντρον στρατοπεδεύσεως Ἑλλήνων αἰχμαλώτων κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφήν.

ταλασιουργία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἐκαλεῖτο ἡ τῶν ἐρίων ἐπεξεργασία καὶ ἡ κλῶσις αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν, τῶν κορῶν καὶ τῶν δούλων, ἐν ἰδίοις τῆς ἀρχαίας οἰκίας διαμερίσμασιν, ἅτινα ἐκαλοῦντο καὶ *ἱστεῶνες* ἢ *ἱστῶνες*. Ε. ΔΙ. Κ.

Ταλάσσιος *[Ρωμ. Μυθολ.]*. Νεανίας τις, ὅστις, ἐπειδὴ ἀπέβησαν εὐτυχεῖς οἱ γάμοι του μετά τινος Σαβίνης νεάνιδος ὑπ' αὐτοῦ ἁρπαγείσης, ἐπεφωνεῖτο κατὰ τὰς γαμηλίους τελετὰς ὡς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὁ *Ὑμέναιος*. Ε. ΔΙ. Κ.

τάλβεγκ (γερμαν. thalweg). Διεθνὴς ὅρος, ἀποδιδόμενος ἑλληνιστὶ διὰ τῶν *μισγάγκεια* καὶ *συνάγκεια* (βλ. τὰς λ.).

Ταλγίρσκ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Ἀζοφικῆς. Εἶναι ὁ *Ψάθιος* τοῦ Πτολεμαίου (Ε, ϑ, 46). Σ. Ε. Λ

Τάλε (Thale) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Σαξονίᾳ, ἐπὶ τοῦ ὄρους Χάρας καὶ τοῦ ποταμοῦ Μπόντε. Κάτ. 13 688. Ἔχει ἰαματικὰς ἀλκαλικὰς πηγάς, ὡς ἐκ τοῦ ὡραίου δὲ κλίματός της εἶναι καὶ τόπος χειμερινῆς διαμονῆς, προσελκύων πλέον τῶν 23.000 ἐπισκεπτῶν κατ' ἔτος. Θ. Κ.

ταλέγαλλος (ὁ) (Talegallus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μεγαποδιδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τοὺς ἰνδιάνους πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ταλέγαλλος ὁ Λαθάμιος* (Talegallus Lathamii), ἰθαγενὴς τῆς Νέας Γουϊνέας. Οὗτος φθάνει εἰς μῆκος 85 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει ράχιν φαιοκεραμόχρουν, κοιλίαν κεκοσμημένην ὑπὸ φαιῶν γραμμώσεων, γυμνὰς παρειὰς ἐρυθρὰς καὶ λαιμὸν φέροντα εὐμέγεθες σαρκόχρουν κάλλαιον, ὅπερ κατὰ βούλησιν ἀνεγείρει ἢ καταβιβάζει. Ζῇ κατὰ μικρὰς ὁμάδας. Ἡ θήλεια κατασκευάζει τὴν φωλεάν της ἐντὸς κοιλότητος τοῦ ἐδάφους καὶ πληροῖ αὐτὴν ξηρῶν φύλλων· εἶτα ἐναποθέτει τὰ ᾠά της ἐντὸς τῶν φύλλων καὶ ἀφήνει ταῦτα νὰ ἐκκολαφθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Ὁ ἄρρην κάθηται πλησίον τῆς φωλεᾶς καὶ ἀνασύρει τὰ φύλλα τὰ καλύπτοντα τὰ ᾠά, ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι καυστικός, ἀντιθέτως δὲ καλύπτει ταῦτα διὰ τῶν φύλλων, ὅταν αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες δὲν ἔχουσι μεγάλην θερμαντικὴν δύναμιν. Δ. Ν. Π.

Ταλέγαλλος ὁ Λαθάμιος.

Τάλεια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 341 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων ἐκαλεῖτο *Ταλισμάν*.

Ταλετὸν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ Ταϋγέτου (νῦν *Ἅϊ-Λιᾶς*, ὕψ. 2.409 μ.), ἥτις ἦτο τόπος ἱερὸς τοῦ θεοῦ Ἡλίου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐθυσίαζον ἐν ταύτῃ ἵππους. Μεταξὺ δὲ τῆς κορυφῆς ταύτης καὶ τῆς κορυφῆς Εὐόρα ἔκειντο αἱ ἀρχαῖαι Θῆραι, ἔνθα ἐγίνετο ἡ θήρα καὶ ἄλλων ἀγρίων ζῴων, καὶ ἰδίως ἀγρίων αἰγῶν, ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἔβλεπεν ἀγαλλομένη καὶ ἡ Λητὼ τὴν κόρην της Ἄρτεμιν νὰ θηρεύῃ κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν. ΚΑΨ.

τάληρον (τό). Ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τῆς γερμανικῆς λέξεως thaler (βλ. λ. *τάλληρον*).

Τάλης *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἰάσμου τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 30. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ντολοῦ*.

Ταλθύβιος *[Μυθολ.]*. Σπαρτιάτης, κῆρυξ καὶ θεράπων τοῦ Ἀγαμέμνονος, τιμώμενος ὡς ἥρως ἐν Σπάρτῃ. Μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ὡδήγησεν ἀποικίαν εἰς Κρήτην, ὅπου ἔκτισε τὴν Τεγέαν. Τάφος καὶ μνῆμα αὐτοῦ ἐδεικνύετο ἐν Σπάρτῃ παρὰ τὸ Ἑλλήνιον καὶ ἐν Αἰγίῳ, ὅπου «*αἱ πόλεις ἐναγίζουσιν ἀμφότεραι*» (*Παυσ.* Ζ', 24, 1). Ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιᾶται ἐφόνευσαν τοὺς πρέσβεις τοῦ Δαρείου, οἱ θεοὶ δὲν ἐδέχοντο εὐμενῶς τὰς θυσίας αὐτῶν. Γενομένης συσκέψεως, ἐγνώσθη ὅτι τοῦτο ὠφείλετο εἰς τὴν μῆνιν τοῦ Ταλθυβίου καὶ ὅτι τότε μόνον θὰ ἀπηλλάσσοντο αὐτῆς, ἐὰν προσεφέρετο αὐτοπροαιρέτως θάνατος ὑπὲρ τῆς Σπάρτης. Τότε προσεφέρθησαν δύο εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι Σπαρτιᾶται, ὁ Βοῦλις καὶ ὁ Σπερθίος, ὅπως προσέλθωσιν εἰς τὸν Ξέρξην «*ποινὴν τίσειν τῶν Δαρείου κηρύκων τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀπολομένων*». Θαυμάσας ὅμως ὁ Ξέρξης τὴν μεγαλοφροσύνην αὐτῶν, ἀφῆκεν ἐλευθέρους νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Σπάρτην, ἥτις ἀπηλλάγη προσωρινῶς ἀπὸ τὴν μῆνιν τοῦ Ταλθυβίου. Βραδύτερον, ἐπὶ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὴν μῆνιν τοῦ Ταλθυβίου ἀπέτισαν μὲ τὰς κεφαλὰς τῶν υἱῶν τοῦ Νικόλα καὶ Ἀνηρίτου, οἵτινες συλληφθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὅτε ἐστέλλοντο ὡς ἄγγελοι τῶν Λακεδαιμονίων εἰς Περσίαν, ἐφονεύθησαν ἐν Ἀθήναις. Οὕτω κατὰ τὸν Ἡρόδοτον «*θεῖον ἐγένετο πλῆγμα*» καὶ κατέπαυσε τελείως ἡ μῆνις τοῦ Ταλθυβίου. Ἐξ αὐτοῦ κατήγοντο οἱ *Ταλθυβιάδαι*, οἵτινες ἐξήσκουν κληρονομικῶς τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἱερῶν κηρύκων, πρὸς αὐτοὺς δὲ καὶ μόνους, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν γενάρχην, ἀπενεμήθη ὑπὸ τῶν Δωριέων κατακτητῶν ἰσοπολιτεία. Α. Θ. Σ.

Τάλι, ἢ **Τάλι-Φοῦ** (Tali ἢ Tali-Fu) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ γενικῇ διοικήσει Γιουννάν, κειμένη παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Ἐρχάϊ. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦτο πρωτεύουσα ἰθαγενοῦς βασιλείου, καταλυθέντος ὑπὸ τῶν Μογγόλων τῷ 1253. Ἡ πόλις περιβάλλεται ὑπὸ τειχῶν ἱδρυθέντων τῷ 1382 ὑπὸ τῆς δυναστείας τῶν Μίνγκ. Κάτ. 10.000. Χ. Δ.

Ταλιαδοῦρος, *Σπυρίδων Ἀθ.* Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Καρδίτσῃ τῷ 1881. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐπεδόθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ἐν Καρδίτσῃ, ὅπου τῷ 1914 καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διετέλεσε πρόεδρος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. Βραδύτερον ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς τῷ 1926 ὡς ὀπαδὸς τοῦ κόμματος τῶν Ἐλευθεροφρόνων καὶ ἐγένετο τῷ 1928 ὑφυπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας ἐπὶ κυβερνήσεως συνασπισμοῦ. Ἐπανεξελέγη βουλευτὴς κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1932 καὶ 1933 ὡς ὀπαδὸς τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος καὶ τῷ 1933 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐπὶ κυβερνήσεως Τσαλδάρη. Μ. Δ. Β.

ταλιαδῶρος (ὁ)· ἰδιωμ., ὁ μπαγκιέρης εἰς τὴν πασσέταν: ἀλλαχοῦ *κόφτης*.

Ταλιακότσο (Tagliacozzo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Ἀκουΐλα τῶν Ἀβρουζίων, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Ρώμης—Σουλμόνα—Καστελλαμάρε. Κάτ. 12.890. Ἔχει δύο ναοὺς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ μεσαιωνικὰ μέγαρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχει τὸ τοῦ οἴκου Κολόννα, ὅπου ὑπάρχουν ἐνδιαφέρουσαι τοιχογραφίαι τῆς σχολῆς τοῦ Τζιόττο. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην Κάρολος ὁ Ἀνδηγαυϊκὸς ἐνίκησε καὶ ᾐχμαλώτισε τὸν υἱὸν τοῦ Κορράδου Β' Κορραδῖνον, τῷ 1268. Μ. Δ. Β.

ταλιαμᾶς (ὁ)· δημοδ. ναυτ. (ἰταλ.=ὁ κόπτων τὴν θάλασσαν). Θαλασσοτόμος, φάλκης: «*πλώρη-ταλια-*

Digitized by Google

μᾶς» ἡ πρῷρα ἡ οὐχὶ κάθετον, ὡς ἡ τῶν φορτηγῶν, ἔχουσα τὴν στεῖραν, οὐδ' ἡ ἐμβολοειδὴς ὡς τινων τῶν πολεμικῶν, ἀλλ' ἡ ἔξω τῆς θαλάσσης προέχουσα ὡς πρὸς τὴν *στεῖραν*, οἷαι αἱ πρῷραι τῶν θαλαμηγῶν καὶ πολλῶν ἐπιβατηγῶν. Σ. Ε. Λ.

Ταλιαμέντο (Tagliamento) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Βενετο. Πηγάζει ἐκ τῶν Καρνικῶν Ἄλπεων, ἐκ τῆς ΒΑ. πλευρᾶς τοῦ ὄρους Κρίντολα (ὕψους 2.582 μ.), καὶ χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς Βενετίας διὰ πολλῶν βραχιόνων, μετὰ ροῦν 170 χλμ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Α') Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ Διευθυντηρίου (βλ. λ., τ. Θ' σ. 340 καὶ σχ. 4) εὑρέθησαν τὰς ἀρχὰς Μαρτίου 1797, ὁ μὲν αὐστριακὸς στρατὸς (60.000 ἄνδρες ὑπὸ τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον) ἐν ὑποχωρήσει ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ταλιαμέντο, ὁ δὲ γαλλικὸς στρατὸς (40.000 ἄνδρες ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτην) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πιάβε. Τὴν 10 Μαρτίου 1797 ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἤρξατο προελαύνων, τὴν δὲ 12 Μαρτίου προσεπέρασε τὸν Πιάβε καὶ προὐχώρησε πρὸς τὸν Ταλιαμέντο μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ προσπεράσῃ καὶ τοῦτον, ἵνα ἐκδιώξῃ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης τεταγμένους Αὐστριακούς. Φθάσας ὁ γαλλικὸς στρατὸς τὴν πρωΐαν τῆς 16 Μαρτίου πρὸ τοῦ Ταλιαμέντο (ἐπὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ ὄχθης), ἤρχισε σφοδρὸν βομβαρδισμὸν διὰ τοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης (τῆς ἀριστερᾶς) τεταγμένων Αὐστριακῶν, καὶ συγχρόνως ἀπεπειράθη νὰ προσπεράσῃ τὸν Ταλιαμέντο διὰ τοῦ ἱππικοῦ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Ἰδὼν ὁ Βοναπάρτης ὅτι τοιαύτη βιαία προσπέρασις τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν Αὐστριακῶν ἦτο ἀδύνατος, προσέφυγεν εἰς στρατήγημα. Διέταξε τὴν ἀπότομον παῦσιν τοῦ πυρὸς καὶ τὴν ἐν καταυλισμῷ τάξιν τῶν στρατευμάτων του (ληπτέον ὑπ' ὄψιν ὅτι πάντα ταῦτα ἐγίνοντο κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ ἀντιπάλου)· τοῦτο ἤρκεσεν ἵνα ἐξαπατηθῇ ὁ Κάρολος καὶ νὰ νομίσῃ ὅτι οἱ Γάλλοι παρῃτήθησαν ἀπὸ τῆς ἐκβιάσεως τοῦ ποταμοῦ Ταλιαμέντο, δι' ὃ διέταξε τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα ν' ἀποσυρθῶσιν ἐκ τῶν θέσεων μάχης καὶ νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς τοὺς καταυλισμούς των. Μετὰ δύο ὅμως ὥρας ἤρχισαν ἀποτόμως οἱ Γάλλοι βομβαρδίζοντες τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ προσπερῶντες τὸν ποταμόν, καθ' ὃν χρόνον οἱ Αὐστριακοί, αἰφνιδιασθέντες καὶ μὴ προλαβόντες οὐδὲν νὰ πράξωσιν, εὑρέθησαν ἀνέτοιμοι πρὸς μάχην καὶ ἐγγύτατα ἀντιμέτωποι πρὸ τῶν Γάλλων, ταχθέντων ἤδη πρὸς μάχην ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ταλιαμέντο δηλαδὴ ἐφ' ἧς καὶ οἱ Αὐστριακοί. Διεξήχθη τότε μικρός τις ἀγών, καθ' ὃν οὐδὲν ἄλλο ἠδυνήθησαν νὰ πράξωσιν οἱ Αὐστριακοί, εἰμὴ νὰ ὑποχωρήσωσι ταχέως πρὸς τὸν Ἰζόντσο, ἵνα, διὰ τοῦ αὐχένος Τάρβις ἀποκτήσωσι τὴν πρὸς Βιέννην ἄγουσαν. Ἀλλὰ προφθάσας ὁ Βοναπάρτης, κατέλαβε τὸν αὐχένα τοῦτον, καὶ τοιουτοτρόπως ἀπέκοψε τὴν ὁδὸν ὑποχωρήσεως τῶν Αὐστριακῶν. Συνελήφθησαν τότε ὑπὸ τῶν Γάλλων 5.000 Αὐστριακοὶ αἰχμάλωτοι (οἱ λοιποὶ κατώρθωσαν νὰ διεκφύγωσι κατὰ μεμονωμένας ὁμάδας διὰ τῶν ὀρέων) καὶ περὶ τὰ 30 πυροβόλα.

Β') Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὁ ἰταλικὸς στρατός, μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Καπορέττο, ὑπεχώρησε, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1917, πρὸς τὸν Ταλιαμέντο. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην τμῆμα τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ προσεπάθησε νὰ συγκρατήσῃ τὰ αὐστριακὰ στρατεύματα ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ, μέχρι τῆς συμπληρώσεως τῶν ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης ἐκτελουμένων ἀμυντικῶν ἔργων. Ἐνταῦθα ὅμως τρία ἰταλικὰ σώματα στρατοῦ, ὑπερφαλαγγισθέντα, ᾐχμαλωτίσθησαν, ὁ δὲ ἰταλικὸς στρατὸς ἐξηναγκάσθη νὰ συνεχίσῃ τὴν ὑποχώρησίν του πρὸς τὸν Πιάβε (βλ. καὶ λ. *Βενετία*, τ. Ζ', σ. 30). Ν. Θ. Κ.

Τάλιανη (τουρκ. *Ταλιάν*) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ χωρίδιον μικρασιατικὸν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κουτσοὺκ Μενδερὲ ἢ Καΰστρου (πλάτ. 37° 57' Β., μήκ. 27° 18' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3446: Paspargo islet to Samoe strait). Χρησιμοποιεῖται ὡς ἀγκυροβόλιον πλοίων κομιζόντων περιηγητὰς διὰ τὰς ἀρχαιότητας τῆς Ἐφέσου. Ἐρείπιόν τι ἐκεῖ φέρεται κατὰ παράδοσιν ὡς ἡ φυλακὴ Παύλου τοῦ ἀποστόλου. Σ. Ε. Λ.

—**Τάλιανη** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ δυτικὸς πόρος πρὸς τὸν λιμένα Ἀϊβαλῆ (Κυδωνιῶν), διανοιγόμενος μεταξὺ τῆς Μοσχονήσου καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς χερσονήσου Τοὺζ-μπουρνοῦ (πλάτ. 39° 19' Β., μήκ. 26° 40' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1672: Moskonissi and Aivali bay). Ἐκσκάπτεται διαρκῶς πρὸς διατήρησιν πλοΐμου ὑφαλαύλακος κατὰ τὸν ἄξονά του. Σ. Ε. Λ.

ταλιάνι (τό)· βλ. λ. *ἰχθυοτροφεῖον*.

Τάλιαρος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον χερσονησίζον τῆς Ἀστυπαλαίας (πλάτ. 36° 30' 45'' Β., μήκ. 26° 18' 30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1888: Stampalia island), νοτιοδυτικὴ ἐσχατιὰ τοῦ δυτικοῦ κορμοῦ καὶ τῆς ὅλης νήσου. Περιβάλλεται ὑπὸ σκοπέλων. Σ. Ε. Λ.

Ταλιάτα, ἡ *Ταλιατίς* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Μοισίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 9, 3) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, πρὸ τῆς Ἔγκτας (νῦν Brza-Palanga). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Προκοπίου ὡς φρούριον ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565) ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τανάτας*. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται ἡ σύγχρονος Μιλάνοβατς ἐν Νοτιοσλαυΐᾳ. Α. Θ. Σ.

Ταλιὲν (Ta-lien-ouan) *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος εὐρὺς τῆς Μαντζουρίας, ἐν τῇ Κιτρίνῃ θαλάσσῃ, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς χερσονήσου Λιάο-Τούνγκ. Καταληφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων τῷ 1894, ἐξεχωρήθη μετὰ τοῦ Πὸρτ-Ἄρθοὺρ εἰς τὴν Ρωσίαν, τῷ 1898, ἀνεκτήθη δὲ ὑπὸ τῆς Ἰαπωνίας τῷ 1905. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Πεκίνου. Θ. Κ.

ταλιέρι (τὸ) (ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. *τάλαρος*)· χαλαθάκι διὰ τὸ νῆμα τῆς ρόκας, διὰ καρπούς, διὰ νεόπηκτον τυρὸν κλπ. ‖ σκεῦος οἰκιακόν, ἐπίπεδον καὶ σχήματος στρογγύλου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπεξεργάζονται τὴν ζύμην. Α. Γ.-Γ.

Ταλιέσιν (Taliesin). Οὐαλλὸς ποιητὴς (βλ. λ. *Ταλίσιν*).

ταλίκα (ἡ). Εἶδος ἁμάξης χρησιμευούσης ὡς λεωφορείου καὶ διὰ μεταφοράς. Ἦτο ὑψηλή, τετράτροχος, λίαν ἀβαθὴς καὶ ἐσύρετο ὑπὸ δύο ἵππων. Οἱ ἐπιβάται ἐκάθηντο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς δύο σειρὰς ὀκλαδόν, σπανιώτερον δὲ ὑπῆρχον καὶ καθίσματα (μπάγκοι) κατὰ μῆκος τοῦ ὀχήματος καὶ παρὰ τὰς πλευράς. Ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ ἀδιαβρόχου ὑφάσματος ἢ ψιάθων εἰς ἡμικυλινδρικὸν σχῆμα. Κατὰ τὰς διαδρομὰς ἤλλασσεν ἵππους εἰς διαφόρους ἐνδιαμέσους σταθμοὺς (πανδοχεῖα, χάνια).

ταλικός, —ή, —ό· καλοῦνται κυρίως ταλικὰ (ἐν Χίῳ) τὰ λεπτὰ καὶ στρογγυλὰ ἀμύγδαλα, τὰ καὶ *κελυφὰ* καὶ *ντελικᾶτα* ἄλλως ὀνομαζόμενα ὡς ἐκ τῆς λεπτότητος καὶ τοῦ εὐθράστου αὐτῶν· ‖ συνεκδ., λεπτός, ἀδύνατος, ἀσθενικός, λεπτοφυὴς ἐπὶ πραγμάτων, ζῴων καὶ ἀνθρώπων.

Ταλὶν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ἐρζιντζὰν ἢ Ἐρζιγκιάν, ἐπέχουσα τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Θαλίνας* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

ταλίνη (ἡ) *[Χημ. Τροφ.]* βλ. λ. *κόκκου* ἔλαιον.

τάλινον (τὸ) (Talinum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λυτικοειδῶν* ἢ *λυτικιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς σαρκοφύλλους, ἰθαγενεῖς τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ *τάλινον τὸ χαῖνον* (Talinum patens), ἰθαγενὴς πόα τῆς Ἀργεντινῆς καὶ τοῦ Μεξικοῦ καλλιεργουμένη πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν σπανιώτερον καὶ χρησιμοποιουμένη ὡς λαχανικόν. Δ. Ν. Π.

Ταλιόνι (Taglioni), ***Μαρία - Σοφία***. Χορεύτρια ἰταλικῆς καταγωγῆς, γεννηθεῖσα ἐν Στοκχόλμῃ τῷ 1804 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1884. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν Βιέννῃ, εἶτα δὲ ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν μεγαλυτέρων θεάτρων τῆς Εὐρώπης. Μετὰ συνεχεῖς θριάμβους ἀπεσύρθη εἰς Ἰταλίαν τῷ 1847. Τὰ ἔργα εἰς ἃ κατ' ἐξοχὴν διέπρεψε λόγῳ τῆς χάριτος, τῆς ἐλαφρότητος καὶ τῆς εὐκινησίας της, ἦσαν ἡ «Σιλφὶς» καὶ ἡ «Κόρη τοῦ Δουνάβεως». Γ. Σ.

Τάλιο ντὶ Πὸ (Taglio di Po) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ροβίγκο, παρὰ τὸν ποταμὸν Πάδον. Κάτ. 13.900. Μ. Δ. Β.

Ταλὶς *[Γεωγρ.]*. Ρωσικὴ χώρα ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τοῦ Ἀζερμπαϊτζὰν (βλ. λ. *Ταλὸς*).

Ταλισμὰν *[Γεωγρ.]*. —1) Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ (νομὸς Καλλιπόλεως) χωρίου *Τάλαντον* (βλ. λ.). —2) Ὁμοίως τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ραιδεστοῦ χωρίου *Τάλεια* (βλ. λ.).

ταλῖται (οἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἑξασθενεῖς ἀλκοόλαι τοῦ τύπου $C_6H_{14}O_6$. Διακρίνομεν d-, l- καὶ i-ταλίτην. Ὁ d-ταλίτης λαμβάνεται δι' ἀναγωγῆς τῆς ἀντιστοίχου ἀλδεϋδαλκοόλης τῆς d-ταλόζης, εἶναι δεξιόστροφος καὶ τήκεται εἰς 86°. Ὁ l-ταλίτης δὲν ἔχει εἰσέτι παρασκευασθῆ. Ὁ i-ταλίτης συνθετικῶς παρασκευασθεὶς τήκεται εἰς 67°. Σ. Γ.

Ταλίτζιν, *Δημήτριος Ἀλεξέγιεβιτς*. Ρῶσος ναύαρχος (1716—1788). Ἐσπούδασε ναυτικὰ ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ Γαλλίᾳ καὶ διεκρίθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ Πετρόβνας, συντελέσας μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τῆς Ρωσίας. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συνεδέθη μετὰ τῆς συζύγου τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου πρίγκιπος Πέτρου Θεοδώροβιτς, τῆς κατόπιν Αἰκατερίνης Β', καὶ ἐγένετο εἷς τῶν ἐμπίστων αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πέτρου Γ' (1762) ἔφερε τὸν βαθμὸν τοῦ ναυάρχου καὶ ἐκυβέρνα τὴν ναυτικὴν μοῖραν τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης. Μετέχων τῆς συνωμοσίας πρὸς ἐκθρόνισιν τοῦ νέου τσάρου, ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Αἰκατερίνης ὡς αὐτοκρατείρας καὶ διέθετε πρὸς τοῦτο τὸν στόλον. Τὴν 28 Ἰουνίου 1762 ἠκολούθησε ταύτην ἐκ Πετερχὼφ εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ἐγένετο ἡ ἀνακήρυξις αὐτῆς ὡς αὐτοκρατείρας, καὶ κατόπιν κατέλαβε τὸ φρούριον τῆς Κρονστάνδης. Ὁ ἐκθρονισθεὶς αὐτοκράτωρ ἔπλευσεν εἰς Κρονστάνδην, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῆς φρουρᾶς, ἀλλὰ συλληφθεὶς ἐφονεύθη τὴν ἑπομένην. Κατὰ τὴν βασιλείαν τῆς Αἰκατερίνης Β' ὁ Ταλίτζιν ἐγένετο σύμβουλος τῆς αὐτοκρατορίας. Θ. Ε.

τάλιτρος (ὁ) (Talitrus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀμφιπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχηστιιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τάλιτρος ὁ πηδητὴς* (Talitrus saltator), μικρότατον μαλακόστρακον, γνωστὸν κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα *ψεῖρα τῆς θάλασσας*, ὅπερ ἔχει μῆκος 16 χλστμ. περίπου καὶ προσκολλᾶται ἐπὶ διαφόρων ἀλγῶν. Δ. Ν. Π.

Τάλιτρος ὁ πηδητής.

τὰλκ (τό)· βλ. λ. *τάλκης*.

Τάλκα (Talca) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς κεντρικῆς Χιλῆς. Ἐμβαδὸν 10.000 τ. χλμ. Κάτ. 134.712 (1926). —2) Πόλις, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ τῆς Χιλῆς, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Χιλλὰν—Σαντιάγο. Κάτ. 35.304 (1926). Ἔχει ζωηρὸν εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον. Θ. Κ.

Ταλκαουάνο (Talcahuano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λίμνη τῆς Χιλῆς, ἐν τῷ νομῷ Κονσεψιόν. Κάτ. 24.579 (1926). Εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος λιμὴν τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ εἷς τῶν σπουδαιοτέρων λιμένων τῆς Χιλῆς. Θ. Κ.

ταλκαπατίτης (ὁ) (Talkapatit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀπατίτου ἀπεσεσαθρωμένην, πλουσίαν δὲ εἰς μαγνήσιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν Kusinsk τῶν Οὐραλίων. Γ. Ε.

τάλκης (ὁ) (Talk), ἢ ***στεατίτης*** (Steatit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἔνυδρον πυριτικὸν ἅλας τοῦ μαγνησίου, $H_2 Mg_3 Si_4 O_{12}$. Κρυσταλλοῦται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς ὁμοιότητός του πρὸς τὸν μαρμαρυγίαν καὶ τὸν χλωρίτην, ἀπαντᾷ ὅμως ἀποκλειστικῶς εἰς συσσωματώματα, ἰδίως εἰς φυλλώδη καὶ λεπιδώδη, πολλάκις δὲ καὶ εἰς στιφρὰ (στεατίτης). Ἔχει σκληρότητα 1—1 ½, εἰδικὸν βάρος 2,6—2,8, λάμψιν στεατώδη ἢ μαργαριτώδη, ἐνίοτε ὅμως εἶναι ἀλαμπής, καὶ χρῶμα λευκόν, κίτρινον, ὑποπράσινον ἢ ὑποκόκκινον. Ἀποτελεῖ συστατικὸν τοῦ ταλκικοῦ σχιστολίθου, ὁ ὁποῖος ἀνήκει εἰς τὰ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα, συνήθως ὅμως ἐμφανίζεται καὶ ἐντὸς πυριγενῶν πετρωμάτων καὶ μάλιστα τῶν περιδοτιτῶν, ὡς προϊὸν χημικῆς ἀποσαθρώσεως τοῦ ὀλιβίνου καὶ τῶν ρομβικῶν πυροξένων, τὰ ὁποῖα ἐνυπάρχουν εἰς τὰ πετρώματα ταῦτα ὡς ὀρυκτολογικὰ συστατικά. Ἐν Ἑλλάδι ὁ τάλκης ἀπαντᾷ ἐντὸς τοῦ χλωριτοταλκικοῦ σχιστολίθου εἰς τὴν Σῦρον καὶ τὴν Σίφνον, καθὼς καὶ εἰς τοὺς στρεπεντίνας τῆς περιοχῆς Μαντουδίου τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Πανόρμου τῆς Τήνου. Τὰ κοιτάσματα τῆς Πανόρμου ὑφίστανται ἐκμετάλλευσιν. Ὁ τάλκης χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν χαρτοποιίαν, τὴν σαπωνοποιίαν, τὴν ὑαλουργίαν, τὴν κεραμεικήν, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Γ. Ε.

— *[Φαρμ. Χημ.]* Ὁ χρησιμοποιούμενος πρὸς φαρμακευτικοὺς σκοποὺς τάλκης εἶναι κόνις λευκή, λιπώδης τὴν ἀφήν, εἰδικοῦ βάρους 2,5—2,7, μὴ ἀλλοιουμένη κατὰ τὴν πύρωσιν εἰς δοκιμαστικὸν σωλῆνα. Χρησιμοποιεῖται πρὸς ἐπίπασιν καταπλασμάτων, ὡς καὶ παρασκευὴν διαφόρων κόνεων ἐπιπάσεως, ὡς διαυγαστικὸν μέσον, εἰς τὴν παρασκευὴν πούδρας, ψιμυθίων κτλ., πρὸς συντήρησιν εἰδῶν ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως κτλ. Κ. Γ. Ν.

ταλκικὸς *σχιστόλιθος* (Talkschiefer) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα κρυσταλλοσχιστῶδες. Συνίσταται ἐκ λεπιδώδη ἕως φυλλώδη συσσωματώματα τάλκου συνήθως παραλλήλως διατεταγμένα καὶ μὲ χρῶμα ἀνοικτοπράσινον, ὡς ἐπουσιώδη ὅμως ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ περιέχει μαγνητίτην καὶ χρωμίτην, ἐπίσης δὲ μαρμαρυγίαν, ἀκτινόλιθον, κεροστίλβην καὶ σιδηροπυρίτην. Ἀποτελεῖ ἐνστρώσεις ἐντὸς τῶν κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων, ἰδίως εἰς τοὺς ἀνωτέρους ὁρίζοντας αὐτῶν, συνοδεύεται δὲ μὲ σερπεντίνην καὶ χλωριτικοὺς καὶ ἀεροπυριτικοὺς σχιστολίθους. Πολλάκις παρουσιάζει αὐξημένην περιεκτικότητα εἰς χλωρίτην καὶ μεταπίπτει οὕτως εἰς χλωριτικὸν σχιστόλιθον. Γ. Ε.

Τάλκινον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις μεσόγειος τῆς Κορσικῆς (*Πτολεμ.* Γ, γ, 7) μεταξὺ Σερμιγίου ...

Digitized by Google

Serragio) καὶ Οὐενικίου (νῦν Vezzano). Κατὰ τὸν Cluver τὴν θέσιν του ἐπέχει τὸ χωρίδιον Palconi. Σ. Ε. Λ.

ταλκοσίτης (ὁ) (Talcosit) *Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ καρλινου παρεμφερῆ πρὸς τάλκην. Ἔχει χρῶμα ὑποπράσινον ἕως κιτρινόλευκον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Victoria. Γ. Β.

Ταλλὰρ (Tallard), ***Κάμιλλος ντ' Οστέν, δοὺξ ντὲ —***. Γάλλος στρατάρχης 1652—1728). Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ρύσβικ διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Ἀγγλίᾳ (1698) καὶ συνωμολόγησε μετὰ τοῦ Γουλιέλμου τῆς Ὀράγγης τὰς συνθήκας τῆς Χάγης (1699) καὶ τοῦ Λονδίνου (1700) Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου τῆς διαδοχῆς τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου ἐπολέμησεν ἐν Φλάνδρᾳ, εἰς τὰς παραρρηνίους χώρας καὶ ἐν Λωρραίνῃ Τῷ 1703 ἔλαβε τὴν στραταρχικὴν ράβδον. Ἀκολούθως ἐνίκησεν ἐν Σπὶρ τὸν πρίγκιπα τῆς Ἔσσης, ἡττηθεὶς ὅμως παρὰ τὸ Χόχστεντ ᾐχμαλωτίσθη. Ἀπελευθερωθεὶς βραδύτερον ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, ὅπου ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' διὰ διαφόρων ἀξιωμάτων. Χ. Δ.

Ταλλεμὰν (Tallemant), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος ἑλληνιστὴς (1620—1693). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν ἐν Παρισίοις. Γενόμενος κληρικὸς διετέλεσεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν ἐφημέριος τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ διωρίσθη τῷ 1651 μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μετέφρασε τοὺς «Παραλλήλους βίους» τοῦ Πλουτάρχου, τοὺς ὁποίους ἐξέδωκεν εἰς 8 τόμους τῷ 1668, συνοδεύσας αὐτοὺς μετὰ προλεγομένων καὶ πολυαρίθμων σχολίων. Θ. Β.

—**Ταλλεμὰν ντὲ Ρεὼ** (Tallemant des Réaux), ***Γεδεών***: Γάλλος ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1619—1692). Ἔγραψε τὴν τραγῳδίαν «Οἰδίπους» καὶ πολυάριθμα μαδριγάλια, ἐπιγράμματα, κωμειδύλλια, σοννέτα, ἰδίᾳ ὅμως ἐγένετο διάσημος διὰ τοῦ ἔργου του «Historiettes», συλλογῆς σκανδαλιστικῶν ἀνεκδότων τῆς ἐποχῆς Ἑρρίκου Δ' καὶ τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ'. Χ. Δ.

Ταλλεϋράνδος, ἢ ***Ταλεϋράνδος*** (Talleyrand, ἢ Taleyrand). Προσωνυμία, τὴν ὁποίαν ἔλαβον, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, πολλὰ μέλη τοῦ γαλλικοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου τῶν κομίτων τοῦ *Περιγκόρ*. Ἓν τῶν πρώτων μελῶν τοῦ οἴκου τούτου ἦτο ὁ κόμις *Ἠλίας ὁ Ε'*, θανάσιμος ἐχθρὸς τῶν Ἄγγλων, κατόχων τότε μεγάλου μέρους τῆς Γαλλίας. Μετέσχε τοῦ ἐναντίον Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου συνασπισμοῦ τῶν Γάλλων χωροδεσποτῶν καὶ ἐπολέμησε νικηφόρως ἐναντίον τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων, ἀπέθανε δὲ τῷ 1205 ἐν Παλαιστίνῃ, ὅπου εἶχεν ἐκστρατεύσει. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπιφανέστατοι ὑπῆρξαν ὁ *Ρογῆρος-Βερνάρδος* καὶ ὁ *Ἀρσαμπὼ ὁ Ε'*, ἐξηκολούθησαν νὰ ἄρχωσι τῆς κομιτείας τοῦ Περιγκὸρ μέχρι τοῦ 1399, ὅτε, ἐκδιωχθέντος τοῦ *Ἀρσαμπὼ ΣΤ'*, τελευταίου κόμιτος τῆς οἰκογενείας, ἡ χώρα περιῆλθε διαδοχικῶς εἰς τὸν δοῦκα τῆς Ὀρλεάνης, τὸν Ἰωάννην τοῦ Μπλουᾶ (ἀπὸ τοῦ 1437) καὶ τὸν Ἀντώνιον τῶν Βουρβώνων, τέλος δὲ ἡνώθη μετὰ τοῦ γαλλικοῦ στέμματος, τῷ 1588. Ὁ νεώτερος κλάδος τῆς οἰκογενείας τῶν Ταλλεϋράνδων Περιγκὸρ διετηρήθη μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, ἔσχε δὲ πολλὰ ἐπιφανῆ μέλη. Χ. Δ.

— **Ταλλεϋράνδος** (Talleyrand), ***Ἑρρῖκος***. Κόμις τοῦ Σαλαί, υἱὸς τοῦ κόμιτος τοῦ Σαλαί, Δανιὴλ (1599—1626). Ὑπῆρξεν ἀρχιματιοφύλαξ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΓ' καὶ φίλος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γάστωνος, ἀναμιχθεὶς δὲ εἰς διαφόρους μηχανορραφίας, στρεφομένας ἐναντίον τοῦ καρδιναλίου Ριτσελιέ, συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀποκεφαλισμοῦ θάνατον. Οἱ πολυάριθμοι φίλοι του, θέλοντες νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἀναβολὴν τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ματαιώσεως αὐτῆς, συνέλαβον καὶ ἀπέκρυψαν τὸν δήμιον. Ὡρίσθη τότε ὡς δήμιος εἷς κακοποιός, ὅστις ὅμως, λόγῳ ἀδεξιότητος, δὲν κατώρθωσε νὰ ἀποχωρίσῃ τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ σώματος παρὰ μόνον εἰς τὸ 36ον κτύπημα τοῦ πελέκεως. Χ. Δ.

—**Ταλλεϋράνδος-*Περιγκὸρ*** (Talleyrand-Périgord), ***Ἀλέξανδρος-Ἀγγελικός, δοὺξ —***. Καρδινάλιος καὶ πολιτικὸς (1736—1821), υἱὸς τοῦ μαρκησίου Δανιὴλ Ταλλεϋράνδου καὶ θεῖος τοῦ διαπρεποῦς πολιτικοῦ Ταλλεϋράνδου, πρίγκιπος τοῦ Βενεβέντου. Τῷ 1777 ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ρέμς, κατὰ δὲ τὴν συνέλευσιν τῶν τάξεων τοῦ 1789 ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τοῦ κλήρου τῆς περιφερείας του. Ἀντιταχθεὶς εἰς ὅλας τὰς ἀποφάσεις τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, ἠναγκάσθη, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἐπαναστάσεως, νὰ ἐκπατρισθῇ, ὑπῆρξε δὲ ἐν τῇ ἐξορίᾳ σύμβουλος τοῦ κόμιτος τῆς Προβηγκίας. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων (1814), ὠνομάσθη ὁμότιμος, τῷ 1817 προήχθη εἰς καρδινάλιον καὶ τέλος εἰς ἀρχιεπίσκοπον Παρισίων (ἀπὸ τοῦ 1819). Παροιμιώδης ὑπῆρξεν ἡ ἀποστροφή του πρὸς τὸν διπλωμάτην ἀνεψιόν του. Χ. Δ.

—**Ταλλεϋράνδος-*Περιγκὸρ*** (Talleyrand-Périgord), ***Ἠλίας***. Καρδινάλιος, υἱὸς τοῦ κόμιτος τοῦ Περιγκὸρ Ἠλία τοῦ Ζ' (1301—1364). Διετέλεσεν ἐπίσκοπος τῆς Λιμὸζ (1324), τῆς Ὠξέρρης (1329) καὶ τοῦ Ἀλμπάνο, τῷ δὲ 1331 ὠνομάσθη καρδινάλιος. Ἔκτοτε ἤσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν τῇ παπικῇ αὐλῇ, εἰς τὴν ὑποστήριξιν δ' αὐτοῦ ὀφείλουσι τὴν ἐκλογήν των τρεῖς πάπαι, οἱ: Βενέδικτος ΙΒ', Κλήμης ὁ ΣΤ' καὶ Οὐρβανὸς ὁ Ε'. Ἀνεμίχθη ἐπίσης ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ διετέλεσε λεγᾶτος τῆς Ἁγίας Ἕδρας ἐν Γαλλίᾳ, ἐν τῇ ἰδιότητι δὲ ταύτῃ προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ εἰρήνευσιν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας πρὸ τῆς μάχης τοῦ Πουατιὲ (1356). Χ. Δ.

—**Ταλλεϋράνδος-*Περιγκὸρ*** (Talleyrand-Perigord), ***Κάρολος-Μαυρίκιος***, *πρίγκιψ τοῦ Βενεβέντου*. Διαπρεπὴς Γάλλος πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης (1754—1838), υἱὸς τοῦ κόμιτος Καρόλου Δανιὴλ Ταλλεϋράνδου. Ἐπειδὴ ἦτο χωλός, κατ' ἄλλους μὲν ἐκ γενετῆς, κατ' ἄλλους δὲ λόγῳ ἀτυχήματος ἐπισυμβάντος κατὰ τὴν βρεφικήν του ἡλικίαν, δὲν ἠκολούθησε τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ὡς συνέβαινε τότε μὲ τὰ πρωτότοκα μέλη τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν, ἀλλ' ἐγένετο κληρικός. Εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν ἦλθεν εἰς Παρισίους, κατώρθωσε δέ, χάρις εἰς τοὺς εὐγενεῖς τρόπους καὶ τὸ λεπτὸν πνεῦμά του, νὰ κατακτήσῃ τὴν γενικὴν συμπά-

Κάρολος Ταλλεϋράνδος - Περιγκόρ.

Προσωπογραφία τοῦ Προυντὸν ἐν τῷ μουσ. Καρναβαλαί.]

θειαν καὶ νὰ συνδεθῇ μετὰ πολλῶν ἐπιφανῶν προσωπικοτήτων τῆς ἐποχῆς του, ἐν αἷς ὁ δοὺξ τοῦ Λωζέν, ὁ Μιραμπώ, ὁ Μπυφφὸν κ. ἄ. Τῷ 1780 ἐγένετο γενικὸς ἐπίτροπος τοῦ κλήρου τῆς Γαλλίας, χάρις δ' εἰς τὸ ὑπούργημα τοῦτο ἀπέκτησε πολλὰς οἰκονομολογικὰς γνώσεις καὶ ἐμυήθη εἰς τὰς περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ πολιτεύματος θεωρίας, αἵτινες ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν εὐρύτατα διαδεδομέναι εἰς τοὺς κύκλους τῶν διανοουμένων. Τῷ 1788 ὁ Ταλλεϋράνδος ἐγένετο ἐπίσκοπος Αὐγουστοδούνου (Ὀτέν), τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος ἐστάλη εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν τάξεων ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ κλήρου τῆς περιφερείας του, συνταχθεὶς δὲ μὲ τὴν ἄποψιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, οἵτινες, συγκροτηθέντες εἰς ἴδιον σῶμα, εἶχον κηρύξει αὐτὸ συντακτικὴν ἐθνοσυνέλευσιν, κατέκτησεν ἀμέσως τὴν γενικὴν συμπάθειαν. Ὡς μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, ὁ Ταλλεϋράνδος εἰσηγήθη πολλὰς μεταρρυθμίσεις, ἐν αἷς τὴν κατάργησιν τῆς ὑπὲρ τοῦ κλήρου εἰσπραττομένης δεκάτης καὶ τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἰς ὑπευθύνους ὑπουργούς. Ἐπίσης ὡς μέλος τῆς συνταγματικῆς ἐπιτροπῆς συνειργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τῆς περιφήμου «Διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου» καὶ προέτεινε τὴν παραχώρησιν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς χώρας, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Ἑβραίων, καὶ τὴν θέσπισιν νόμου, καθ' ὃν πάντες οἱ πολῖται θὰ ἠδύναντο νὰ καταλάβωσι δημόσια ἀξιώματα. Ὅτε, τὴν 13 Φεβρουαρίου 1790, ἡ συνέλευσις ἐψήφισε τὸν νόμον, δι' οὗ κατηργοῦντο τὰ μοναχικὰ τάγματα, ὁ Ταλλεϋράνδος, ἂν καὶ κληρικός, οὐδόλως ἀνεμίχθη εἰς τὰς ζωηρὰς διαμαρτυρίας τοῦ γαλλικοῦ κλήρου, μετά τινα δὲ χρόνον παρῃτήθη καὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ του ἀξιώματος (Δεκέμβριος 1790). Ὀλίγους μῆνας πρότερον, κατὰ τὸν πανηγυρισμὸν τῆς περιφήμου ἑορτῆς τῆς Fédération, ἥτις ἐγένετο εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἁλώσεως τῆς Βαστίλλης (14 Ἰουλίου), ἐχοροστάτησε κατὰ τὴν τελεσθεῖσαν ἐν τῷ Πεδίῳ τοῦ Ἄρεως λειτουργίαν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Ταλλεϋράνδος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων μελῶν τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, ὁ δὲ Μιραμπὼ ἀποθνήσκων ὥρισεν αὐτὸν ἐκτελεστὴν τῆς διαθήκης του καὶ τοῦ ἀνέθηκε νὰ ἀπαγγείλῃ ἐν τῇ συνελεύσει τὴν τελευταίαν του ἀγόρευσιν περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, τὴν ὁποίαν ὁ διάσημος οὗτος ρήτωρ εἶχε συντάξει τὰς παραμονὰς τοῦ θανάτου του. Περίφημα νομοσχέδια, ἐκ τῶν ὑποβληθέντων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὑπὸ τοῦ Ταλλεϋράνδου, ἦσαν τὸ περὶ καθιερώσεως ἑνιαίων μέτρων καὶ σταθμῶν καὶ τὸ περὶ μεταρρυθμίσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἥτις μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εὑρίσκετο κυρίως εἰς χεῖρας τοῦ κλήρου. Ὅτε ἡ συντακτικὴ ἐθνοσυνέλευσις ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς, ἀνετέθη εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον μυστικὴ ἀποστολὴ εἰς Ἀγγλίαν, μὲ τὴν ἐντολὴν τῆς συνάψεως συνθήκης συμμαχίας ἢ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἀγγλικῆς οὐδετερότητος ἐν περιπτώσει πολέμου, δεδομένου ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἐλάμβανον ἤδη ἐχθρικὴν στάσιν ἔναντι τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀποτυχὼν εἰς τὴν πρώτην του ταύτην διπλωματικὴν ἀποστολήν, ἀνέλαβε καὶ δευτέραν, εἶτα δὲ καὶ τρίτην πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην, καὶ καθ' ὃν χρόνον εὑρίσκετο εἰσέτι ἐν Λονδίνῳ, κατηγορηθεὶς ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως ὡς βασιλόφρων, ἐπροτίμησε νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς Παρισίους, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐκδηλοῦται ἡ τρομοκρατία. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶδεν ἑαυτὸν ἐντελῶς ἀπομεμονωμένον, διότι καὶ οἱ δημοκρατικοὶ ὑπωπτεύοντο αὐτὸν καὶ οἱ βασιλόφρονες τὸν ἐμίσουν. Ἀπεφάσισε τότε, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τοὺς σαρκασμοὺς τῶν εὐγενῶν ἐξορίστων, νὰ φύγῃ εἰς Ἀμερικὴν (1794), ὅπου ἠσχολήθη μὲ τὸ ἐμπόριον. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς τρομοκρατίας (9 Θερμιδώρ), ὁ Ταλλεϋράνδος ἐζήτησε παρὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἐπάνοδός του, ἐπιτυχὼν δὲ τὴν σχετικὴν ἄδειαν ἦλθεν εἰς Παρισίους κατὰ Μάρτιον 1796. Ἀμέσως ἤρχισεν ἀναμιγνυόμενος εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κατώρθωσε, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς φίλης του κυρίας ντὲ Στάελ, νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Μπαρράς, ὅστις εὑρίσκετο τότε ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ διευθυντηρίου, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος (Ἰούλιος 1797) ἐπέτυχε νὰ τοῦ ἀνατεθῇ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης διαγνώσας τὰς ἱκανότητας τοῦ νεαροῦ τότε στρατηγοῦ Βοναπάρτου, ἀρχηγοῦ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ στρατιᾶς, ἤρχισε καλλιεργῶν φιλικὰς μετ' αὐτοῦ σχέσεις, ἐξεμεταλλεύετο δὲ πᾶσαν διδομένην εὐκαιρίαν, διὰ νὰ διαδηλώσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν καὶ ἐμπιστοσύνην του. Ἡ ἐπὶ τοῦ διευθυντηρίου ὑπουργία τοῦ Ταλλεϋράνδου διήρκεσε μέχρι τοῦ Νοεμβρίου 1799, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, κατόπιν τῆς ἀποκαλύψεως διαφόρων σκανδάλων διὰ δωροδοκίας εἰς τὰς ὁποίας κατηγορεῖτο ὅτι εἶχεν ἀναμιχθῇ. Προσέφερε τότε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἐπιστρέψαντα Βοναπάρτην καὶ κατέστρωσε μετ' αὐτοῦ τὸ σχέδιον τῆς καταλήψεως τῆς ἐξουσίας, ὑπῆρξε δὲ ὁ κυριώτερος βοηθός του κατὰ τὸ πραξικόπημα τῆς 18ης Ὁμιχλώδους, εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὁποίου μεγάλως συνέβαλεν, ἐνεργήσας μετ' ἀξιοθαυμάστου ψυχραιμίας. Ἀναλαβὼν τότε ἐκ νέου τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν (Νοέμβριος 1799), συνηγωνίσθη ἐπὶ ὁλόκληρον ὀκταετίαν τοὺς στρατιωτικοὺς θριάμβους τοῦ Ναπολέοντος διὰ μεγάλων διπλωματικῶν ἐπιτυχιῶν, ἐν αἷς ἡ συνομολόγησις συνθήκης συμμαχίας μετὰ τῆς Ρωσίας, ἡ ὑπογραφὴ τῶν συνθηκῶν τῆς Λανοβίλλης (Φεβρουάριος 1801) καὶ τῆς Ἀμιένης (Μάρτιος 1801), ἡ ὑπογραφὴ τοῦ κονκορδάτου μετὰ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ζ' κλπ. Παραλλήλως ὅμως ἀνεμίχθη ἐνεργῶς καὶ εἰς διαφόρους βδελυρὰς ἐνεργείας τοῦ Ναπολέοντος, συγκεκριμένως δὲ κατηγορήθη ὡς ὁ εἰσηγητὴς τῆς δολοφονίας τοῦ δουκὸς τῆς Ἀγγιέν. Τῷ 1804 ὁ Ταλλεϋράνδος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐνθερμοτέρων ὀπαδῶν τῆς ἰδέας τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Ναπολέοντος εἰς αὐτοκράτορα, ἐπρωτοστάτησε δὲ καὶ εἰς τὴν σύστασιν μεγαλοπρεποῦς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς καὶ ἔλαβε πρῶτος τὸν τίτλον τοῦ κλειδούχου, διατηρήσας συγχρόνως καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους. Ἡ διπλωματική του δρᾶσις ἐσυνεχίσθη τότε διὰ τῆς συμπήξεως τῆς ὁμοσπονδίας τοῦ Ρήνου (1806), τῆς συνομολογήσεως τῆς συνθήκης τοῦ Τιλσὶτ καὶ ἄλλων ἐπιτυχιῶν, δι' ἃς ἐτιμήθη τῷ 1806 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τῆς παραχωρήσεως τοῦ πριγκιπάτου τοῦ Βενεβέντου, ὅπερ εἶχεν ἀποσπασθῇ ἀπὸ τοῦ παπικοῦ κράτους. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Ταλλεϋράνδος παρῃτήθη τῆς θέσεώς του ὡς ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν (1807), διότι ὁ μετριοπαθὴς χαρακτήρ του δὲν συνεβιβάζετο πλέον πρὸς τὰς ὑπερφιάλους βλέψεις τοῦ Ναπολέοντος, δὲν ἔπαυσεν ὅμως νὰ χρησιμοποιῆται

Digitized by Google

εἰς σπουδαιοτάτας διπλωματικὰς ἀποστολάς, λαβὼν καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἀρχικαγκελλαρίου. Τῷ 1808 ἐπέτυχε τὴν ἀπὸ τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου παραίτησιν τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Δ', παρέστη εἰς τὴν ἐν Ἐρφούρτῃ συνέντευξιν μεταξὺ τσάρου καὶ Ναπολέοντος καὶ ἀνέλαβε βραδύτερον τὴν διενέργειαν διαπραγματεύσεων, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν γάμον τοῦ Ναπολέοντος (διαζευγνυμένου τὴν Ἰωσηφίνην) μετὰ μιᾶς Ρωσίδος πριγκιπίσσης.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης αἱ μεταξὺ Ναπολέοντος καὶ Ταλλεϋράνδου σχέσεις ἤρχισαν διαρκῶς νὰ ὀξύνωνται, μόνον δὲ χάρις εἰς τὴν ἑτοιμότητα καὶ τὴν πολιτικότητά του κατώρθωνεν ὁ Ταλλεϋράνδος ν' ἀποφύγῃ τὴν πλήρη ἀποπομπήν του. Διαισθανόμενος τότε ὅτι ὁ ἀστὴρ τοῦ Ναπολέοντος ἔδυε καὶ συναισθανόμενος ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἐφ' ὅσον θὰ ἦρχεν οὗτος ἀπεκλείετο πᾶσα νέα χρησιμοποίησίς του εἰς ἀνώτατα δημόσια ὑπουργήματα, ἤρχισε κινούμενος διὰ τὴν συντριβὴν τοῦ ἀνθρώπου, χάριν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ὁποίου ἐπανειλημμένως εἶχε μοχθήσει εἰς τὸ παρελθόν. Μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν τῆς Ρωσίας, ὁ Ναπολέων, κατόπιν ἐπιμονῆς τῶν κυριωτέρων συμβούλων του, ἐκάλεσε παρ' αὐτῷ τὸν Ταλλεϋράνδον, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν γνώμην του ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Κατὰ τὴν συνέντευξιν ὁ Ταλλεϋράνδος ἐδέχθη νὰ ἀναλάβῃ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην εἰρήνης οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦσαν οἱ ὅροι τῶν ἀντιπάλων. Μὴ ἐπιτευχθείσης συμφωνίας, ὁ Ταλλεϋράνδος παρέμεινεν ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων, ὅτε δὲ οἱ σύμμαχοι εἰσῆλθον εἰς Παρισίους (1814), κατώρθωσε νὰ πείσῃ αὐτοὺς διὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων, ἥτις ὀφείλεται εἰς αὐτὸν κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος. Τὴν 1 Ἀπριλίου 1814 ἡ γερουσία ἐκήρυσσε τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας καὶ διώριζε τὸν Ταλλεϋράνδον πρόεδρον τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ' ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἐξεπροσώπησε τὴν Γαλλίαν εἰς τὸ Βιενναῖον συνέδριον, κατὰ δὲ τὸ Ἑκατονθήμερον ἔφυγε μετὰ τῆς αὐλῆς εἰς Γάνδην. Ἐπανελθών, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ, διεξήγαγεν ἐπιτυχῶς τὰς μετὰ τῶν νικητῶν συμμάχων διαπραγματεύσεις, τὸν Νοέμβριον ὅμως τοῦ 1815 ἠναγκάσθη να παραιτηθῇ, ἀναλαβὼν εἰς ἀντιστάθμισμα τὰ καθήκοντα τοῦ μεγάλου κλειδούχου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης ἤρχισε νὰ περιπίπτῃ εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ βασιλέως, ἀπολέσας δὲ πᾶσαν ἐλπίδα περὶ τῆς ἐκ νέου ἀνόδου του εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἐφ' ὅσον θὰ ἦρχεν ὁ Λουδοβίκος ΙΗ' καὶ ὁ ἀδελφός του Κάρολος ὁ Γ', ἤρχισεν ἐργαζόμενος πρὸς νέαν μεταπολίτευσιν, εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 ἔσπευσε νὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου τῆς Ὀρλεάνης, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἤδη φροντίσει νὰ καλλιεργήσῃ ἀγαθὰς σχέσεις. Ὁ Λουδοβίκος ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὰς Δυνάμεις, ἐὰν θὰ ἦσαν διατεθειμέναι νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ θρόνου ἄνοδόν του. Διεξαγαγὼν ἐπιτυχῶς τὴν ἀποστολὴν ταύτην, διωρίσθη ἀκολούθως πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ, ὅπου κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ ἓν παλαιόν του ὄνειρον, θέσας τὰς βάσεις τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνθήκης συμμαχίας, ἥτις ἀπεκλήθη «ἐγκάρδιος συνεννόησις» (Entente cordiale) καὶ ἐξασφαλίσας οὕτως εἰς τὴν Γαλλίαν μακρὰν περίοδον εἰρήνης. Τὸν Νοέμβριον 1834 ἐζήτησε τὴν ἀνάκλησίν του καὶ ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους παρέμεινεν ἔκτοτε ἰδιωτεύων.

Ὁ Ταλλεϋράνδος ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διπλωματῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἡ μακρὰ πεῖρα, ἡ ἔκτακτος ψυχραιμία, οἱ λεπτοί του τρόποι καὶ ἡ ἑτοιμότης τοῦ πνεύματος, ἀπετέλουν τὰ κυριώτερα προσόντα του. Ἐξ ἄλλου, ἦτο ὀλιγόλογος καὶ εἰς ἄκρον ἀκριβολόγος, κατώρθωνε δὲ διὰ μιᾶς φράσεως ἢ καὶ μιᾶς μόνον λέξεως νὰ περατώνῃ καὶ τὰς μᾶλλον πολυπλόκους συζητήσεις. Ἀξιοθαύμαστος ἐπίσης ὑπῆρξεν ἡ εὐφυΐα, μὲ τὴν ὁποίαν κατώρθωνεν ἐπὶ ὁλόκληρον πεντηκονταετίαν νὰ εὑρίσκεται παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἰσχυρῶν, εἰς περίοδον ἐκτάκτως ἀνώμαλον, καθ' ἣν διεδέχοντο ἀλλήλας καταστάσεις ἐντελῶς ἀσυμβίβαστοι μεταξύ των. Ὁ Λαμαρτῖνος, γράφων σχετικῶς περὶ αὐτοῦ, λέγει: «ὁ Ταλλεϋράνδος παρηκολούθει τὴν εὐτυχίαν. Ἐξυπηρέτει τοὺς ἰσχυρούς, ἀπηχθάνετο τοὺς ἀδεξίους καὶ ἐγκατέλειπε τοὺς δυστυχεῖς». Παρὰ τὴν ἀνεγνωρισμένην ἀξίαν του, ὁ Ταλλεϋράνδος ἔσχε καὶ πολλοὺς ἐπικριτάς, κατηγορήθη δὲ ὡς χρηματιζόμενος ἐκ τῆς πολιτικῆς, ὡς ἀνήθικος καὶ ὡς ἐστερημένος πάσης πεποιθήσεως καὶ πίστεως εἰς ἀνώτερα ἰδανικά. Ἂν καὶ κληρικός, δὲν διεκρίθη ἐπ' ἀρετῇ οὔτε κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν. Ὅτε κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Διευθυντηρίου ἦτο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐγνωρίσθη μετά τινος κυρίας Γκράν, γυναικὸς ἐξόχου καλλονῆς, ἀλλὰ ταπεινῆς καταγωγῆς καὶ ἐστερημένης μορφώσεως. Ἔκτοτε συνέζη μετ' αὐτῆς, ἠναγκάσθη δὲ βραδύτερον καὶ νὰ τὴν συζευχθῇ κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Ναπολέοντος. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν ὅμως τῶν Βουρβώνων διεζεύχθη, διότι δὲν ἐπροξένει ἀγαθὴν ἐντύπωσιν ὁ πρώην ἐπίσκοπος νὰ εἶναι ἤδη νυμφευμένος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Sallé*, Vie politique de Charles Maurice, prince de Talleyrand (Παρίσιοι, 1834). — *Duc de Broglie*, Mémoires de Talleyrand (Παρίσιοι 1891—1892). — *G. Touchard-Lafosse*, Talleyrand, histoire politique et vie intime (Παρίσιοι, 1848). — *G. Michaud*, Histoire politique et privée de Talleyrand (Παρίσιοι, 1853). — *A. Pichot*, Souvenirs intimes sur Talleyrand (Παρίσιοι, 1870).

Χ. Δ.

Τάλληρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Σαράντα Ἐκκλησιῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 136 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Κοτζᾶ-Ταρλά*.

τάλληρον (τό). Νόμισμα διαφόρων χωρῶν (βλ. πίνακα εἰς λ. *νόμισμα*). Παρ' ἡμῖν, κοινῶς, πᾶν πεντάδραχμον νόμισμα ἢ χαρτονόμισμα, ὡς καὶ πᾶν νόμισμα ἀξίας περίπου πενταπλασίας τοῦ παλαιοῦ χρυσοῦ φράγκου (ἐκ τοῦ γερμανικοῦ thaler).

Ι. Α. Β.

ταλλιγγίτης (ὁ) (Tallingit) *[Ὀρυκτολ.]*. Σπάνιον ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς τὴν Κορνουαλλίαν. Συνίσταται ἀπὸ χλωριοῦχον χαλκὸν καὶ ὑδροξείδιον τοῦ χαλκοῦ μεθ' ὕδατος, $CuCl_2 \cdot 4\,Cu(OH)_2 + aq$. καὶ ἔχει χρῶμα πρασινοκύανον.

Γ. Β.

Ταλλιὲν (Tallien), *Ἰωάννης-Λαμπέρ*. Γάλλος ἐπαναστάτης καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1769—1820). Τυχὼν ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς, διωρίσθη ὡς ὑπάλληλος εἰς τὰ ὑπουργικὰ γραφεῖα τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῶν Οἰκονομικῶν. Ἔνθερμος ὀπαδὸς τῆς ἐπαναστάσεως, ἵδρυσεν εἰς τὸ Παλαὶ-Ρουαγιὰλ λέσχην ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἀδελφικὴ Κοινωνία» καὶ ἀπέκτησε δημοτικότητα ὡς συντάκτης τοῦ «Φίλου τῶν πολιτῶν» (1791), ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπεστήριξε μετὰ θέρμης τὰς ἐπαναστατικὰς ἰδέας. Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' ἐν Βαρέν, ὑπεστήριξε τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας καὶ μετέσχεν εἰς ὅλα τὰ γεγονότα, ἅτινα ὡδήγησαν εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ βασιλέως. Μέλος καὶ γραμματεὺς τῆς Κομμούνας τὴν 10 Αὐγούστου 1792, συνέδεσε τὸ ὄνομά του πρὸς ὅλα τὰ ἐπαναστατικὰ μέτρα, εἰς τὰ ὁποῖα αὕτη ἐπρωτοστάτησε, κατηγορήθη δέ, χωρὶς ὅμως τοῦτο καὶ ν' ἀποδειχθῇ, ὡς ὁ κυριώτερος ὑποκινητὴς τῶν σφαγῶν τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἐκλεγεὶς μέλος τῆς Συμβατικῆς ἐν τῇ περιοχῇ Σὲν-ἐ-Ουάζ, ὑπῆρξεν ἀπὸ τῶν πρώτων συνεδριάσεων ὁ εὐγλωττότερος ἀπολογητὴς τῆς Κομμούνας κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Γιρονδίνων. Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς δίκης τοῦ βασιλέως, ἐζήτησεν ὅπως οὗτος δικασθῇ χωριστὰ ἀπὸ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, καὶ εψήφισεν ὑπὲρ τῆς θανατικῆς καταδίκης αὐτοῦ. Ὑπῆρξε συνήγορος τοῦ Μαρά, ὅταν οὗτος κατηγορήθη ὑπὸ τῶν Γιρονδίνων, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν πτῶσιν καὶ καταδίκην τούτων, ἀκολούθως δὲ ἐστάλη εἰς Βανδέαν μὲ εἰδικὴν ἀποστολήν, ἣν καὶ ἔφερεν ἐπιτυχῶς εἰς πέρας. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἀπέκρουσε τὰς κατὰ τοῦ Ροσσινιὸλ ἐκτοξευθείσας κατηγορίας, εἶτα δέ, ἐν μέσῃ τρομοκρατίᾳ, ἐπεφορτίσθη ὅπως διωργανώσῃ τὴν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν τοῦ Μπορντώ. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μετὰ τῆς ὡραιοτάτης Θηρεσίας Καμπαρρύς, μαρκησίας ντὲ Φοντεναί, ἥτις εἶχεν ἐγκλεισθῇ ὡς ὕποπτος εἰς τὰς φυλακάς, ἡ γνωριμία του δὲ αὕτη ἐπέδρασεν ἀποφασιστικῶς ἐπὶ τῆς σταδιοδρομίας του. Ὅπως κατακτήσῃ τὴν ὡραίαν ἀριστοκράτιδα, ἣν ἠγαπα, ἠρωτεύθη παραφόρως, ἐγκατέλειψε τὰς ἀδιαλλάκτους ἐπαναστατικάς του ἰδέας καὶ ἐπέδειξε μετριοπάθειαν. Ἡ μεταβολὴ αὕτη ὑπῆρξε τοσοῦτον απότομος, ὥστε ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Κοινῆς Σωτηρίας ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ. Ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς ἐρωμένης του, ἅμα ὅμως τῇ ἐπανόδῳ του περιεστοιχίσθη ὑπὸ κατασκόπων τοῦ Ροβεσπιέρρου, ὅστις καὶ ἐζήτησε τὴν διαγραφήν του ἐκ τῆς λέσχης τῶν Ἰακωβίνων. Τοῦτο ἰσοδυνάμει σχεδὸν πρὸς τὴν θανατικὴν καταδίκην του, ὁ δὲ Ταλλιὲν ἀντελήφθη ὅτι μόνη σωτηρία τῷ ἀπέμενεν ἡ ἀνατροπὴ τοῦ Ροβεσπιέρρου. Ἡ σύλληψις τῆς Θηρεσίας Καμπαρρὺς καὶ ἡ εἰς δίκην παραπομπὴ τῆς κατέρριψαν τοὺς τελευταίους δισταγμούς του. Συνεννοηθεὶς μετ' ἄλλων βουλευτῶν, ἐξ ἴσου πρὸς αὐτὸν ἀπειλουμένων, ὑπῆρξεν ὁ πρωτουργὸς τῆς Συμβατικῆς συνελεύσει τὴν 9ην Θερμιδὼρ διαδραματισθέντων γεγονότων, ἅτινα κατέληξαν εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ Ροβεσπιέρρου. Εἰσελθών, τρεῖς ἡμέρας ἀργότερον, εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Κοινῆς Σωτηρίας ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πρὸς περισυλλογὴν κινήσεως, κατήργησε τὸ ἐπαναστατικὸν δικαστήριον, ἔκλεισε τὴν λέσχην τῶν Ἰακωβίνων, εἰσήγαγεν εἰς δίκην τοὺς Φουκιὲ-Τενβίλ, Καρριὲ καὶ Λεμπὸν καὶ διέλυσε τὰς διαφόρους ἐπαναστατικὰς ἐπιτροπάς. Συνετέλεσε σπουδαίως εἰς τὴν καταστολὴν τῆς λαϊκῆς ἐξεγέρσεως τῆς 2ας Πραιριὰλ τοῦ γ' ἔτους τῆς δημοκρατίας, ἀλλ' ἐκ παραλλήλου ἀντετάχθη μετὰ τῆς αὐτῆς ἀποφασιστικότητος κατὰ τῶν ἀποπειρῶν πρὸς ἀνατροπὴν τῆς δημοκρατίας, ὑπερασπίσας ἐπιτυχῶς τὴν Συμβατικὴν κατὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς 13 Βαντεμιαίρ. Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Ταλλιὲν ἐξέλιπε μὲ τὴν διάλυσιν τῆς Συμβατικῆς. Ἐκλεγεὶς μέλος τῆς βουλῆς τῶν Πεντακοσίων, εὑρέθη μεταξὺ τῶν δύο παρατάξεων τῶν ἄκρων, τῶν βασιλοφρόνων καὶ τῶν δημοκρατικῶν, ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένων. Οἱ μὲν τὸν κατηγόρουν διὰ τὰς σφαγὰς τοῦ Σεπτεμβρίου, οἱ δὲ ὡς προδώσαντα τὰς ἐπαναστατικὰς ἀρχάς. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς βουλευτικῆς του περιόδου δὲν ἐπανεξελέγη, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ σύζυγός του τὸν ἐγκατέλιπεν. Ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς αὐτῆς ἐγκαταλείψεως ὁ Βοναπάρτης, εὐγνώμων διὰ τὴν ὑποστήριξιν, ἣν ἄλλοτε ὁ Ταλλιὲν τῷ εἶχε παράσχει, τὸν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Αἴγυπτον, ὡς μέλος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις τὸν συνώδευσε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν του. Ἐν Αἰγύπτῳ διηύθυνε τὴν «Αἰγυπτιακὴν Δεκάδα» καὶ ἐγένετο μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Καΐρου. Ἐπιστρέφων τῷ 1801 εἰς Γαλλίαν, ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ ὡδηγήθη εἰς Λονδῖνον, ἔνθα ἔτυχε θερμῶν ἐκδηλώσεων ἐκ μέρους τῶν Οὐΐγων. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος πρόξενος ἐν Ἀλικάντε, ὅπου ὅμως προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ καὶ ἀπώλεσε τὸν ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους, περιῆλθε κατὰ τὴν παλινόρθωσιν εἰς πλήρη ἔνδειαν, ἀναγκασθεὶς ὅπως πωλήσῃ διὰ τὴν συντήρησίν του τὴν πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην του. Τῷ 1816 ἐζήτησε τὴν μεσολάβησιν τοῦ πρίγκιπος Εὐγενίου Μπωαρναί, ὅπως τύχῃ τῆς ἀδείας νὰ παραμείνῃ ἐν Βαυαρίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Λαμπέρ*, παρέμεινεν ὅμως κρυφίως ἐν Παρισίοις.

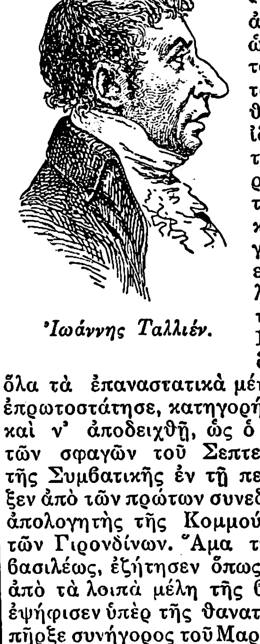

Ἰωάννης Ταλλιέν.

—**Ταλλιὲν** (Tallien), ***Θηρεσία Καμπαρρὺς*** (Cabarrus), *κυρία* —. Σύζυγος τοῦ προηγουμένου καὶ μία τῶν ἡρωΐδων τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ Διευθυντηρίου, γεννηθεῖσα ἐν Μαδρίτῃ (1775—1835). Θυγάτηρ τοῦ κόμιτος Καμπαρρύς, τραπεζίτου καὶ κατόπιν ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπὶ Φερδινάνδου Ζ' καὶ Ἰωσὴφ Βοναπάρτη, ἦλθεν εἰς Παρισίους μετὰ τοῦ πατρός της, πρεσβευτοῦ τῆς Ἱσπανίας, εἰς ἡλικίαν δεκατεσσάρων ἐτῶν, γενομένη δεκτὴ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀριστοκρατῶν. Ἡ καλλονή της, μόλις τότε διαφαινομένη, καὶ ἡ περιουσία της προσείλκυσαν περὶ αὐτὴν πλῆθος θαυμαστῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων αὕτη ἐξέλεξε τὸν μαρκήσιον ντὲ Φοντεναί, σύμβουλον ἐν τῷ παρλαμέντῳ τῶν Παρισίων. Οὗτος, ἔκδοτος καὶ ἀκόλαστος, κατεσπατάλησε τὴν περιουσίαν τῆς συζύγου του, ἣν καὶ ἐγκατέλιπε μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὰς σφαγὰς τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἡ κυρία ντὲ Φοντεναὶ ἀντιθέτως, καίπερ χαρακτῆρος ἐπιπολαίου καὶ κλίνουσα περισσότερον πρὸς τὰς διασκεδάσεις ἢ τὴν πολιτικήν, ἠσπάσθη μετὰ θέρμης τὰς ἐπαναστατικὰς ἀρχάς. Ἐν τῷ πρώτῳ μάλιστα ἐνθουσιασμῷ της ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Συμβατικὴν ἀξιοσημείωτον ὑπόμνημα περὶ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς καὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων. Παρὰ τὰς ἐπαναστατικάς της ὅμως ἰδέας, φοβηθεῖσα κατὰ τὴν περίοδον τῆς τρομοκρατίας, ἐπεχείρησε νὰ μεταβῇ εἰς Μαδρίτην πλησίον τοῦ πατρός της. Συλληφθεῖσα ὡς ὕποπτος καθ' ὁδὸν ἐν Μπορντώ, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀκριβῶς μετέβαινεν ἐκεῖ ὁ Ταλλιέν, ὅπως ἀποστείλῃ εἰς τὴν λαιμητόμον καὶ τοὺς τελευταίους Γιρονδίνους. Τὸ ἐπαναστατικὸν δικαστήριον εἶχεν ἤδη ἱδρυθῇ καὶ ἡ λαιμητόμος εἶχε τεθῇ ἐν ἐνεργείᾳ, ὅτε ὁ Ταλλιὲν ἐγνώρισε καὶ ἠράσθη μετὰ μανίας τὴν ὡραίαν Καμπαρρύς. Αὕτη τῷ παρεδόθη, μετ' ἀποστροφῆς ἴσως, ἀφοῦ ἐπρόκειτο περὶ τῆς ζωῆς της, καὶ καταστᾶσα ἐρωμένη του ἤσκησε μεγίστην ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρροήν. Ὁ μέχρι τότε ἀδιάλλακτος ἐπαναστάτης μετεβλήθη εἰς συντηρητικὸν καὶ κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τῆς ἀποστολῆς του εἰς Μπορντώ, ἤτοι μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1794, κατέστη, λόγῳ τῆς διαλλακτικότητός του, ὕποπτος εἰς τὸν Ροβεσπιέρρον, ὅστις καὶ ἐνήργησε τὴν ἀνάκλησίν του. Εἰς Παρισίους κατώρθωσε φαινομενικῶς νὰ δικαιολογήσῃ τὴν διαγωγήν του, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ τῆς διαταγῆς περὶ συλλήψεως καὶ παραπομπῆς τῆς ἐρωμένης του πρὸ τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου. Ὁ Ροβεσπιέρρος, ὅστις μόλις εἶχεν ἀποστείλει τὸν Δαντὼν εἰς τὴν λαιμητόμον καὶ ἐσχεδίαζε νὰ ἀποστείλῃ καὶ τὸν Ταλλιέν, ἤθελε διὰ τῆς συλλήψεως τῆς Καμπαρρὺς νὰ κτυπήσῃ τὸν ἐχθρόν του εἰς τὸ περισσότερον εὐαίσθητον σημεῖόν του. Τοῦτο ὅμως ἐπέφερεν τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς ἀποτέλεσμα, καθόσον ὁ κίνδυνος, ὃν ἡ ἐρωμένη του διέτρεχεν, ἐδω-

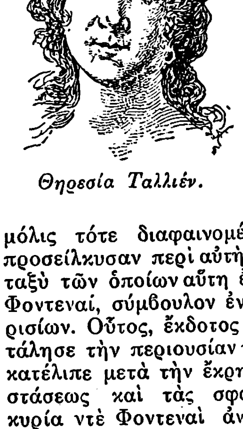

Θηρεσία Ταλλιέν.

Digitized by Google

σεν εἰς τὸν Ταλλιὲν τὸ θάρρος καὶ τὴν τόλμην ὅπως θέσῃ τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ πανισχύρου τρομοκράτου, ὅστις ἐκυριάρχει τῆς Συμβατικῆς, τῶν Ἰακωβίνων καὶ τῆς Κομμούνας. Τὴν 7 Θερμιδὼρ ἡ Θηρεσία Καμπαρρὺς ἀπέστειλε κρυφίως ἐκ τῆς φυλακῆς της εἰς τὸν Ταλλιὲν τὸ ἑξῆς σημείωμα: «Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἔφυγεν ἀπ' ἐδῶ ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας. Ἦλθε διὰ νὰ μοῦ ἀναγγείλῃ ὅτι αὔριον θὰ μεταβῶ εἰς τὸ δικαστήριον, δηλαδὴ εἰς τὸ ἰκρίωμα. Πόσο λίγο μοιάζουν ὅλα αὐτὰ μὲ τὸ ὄνειρο, ποῦ εἶχα χάνει αὐτὴ τὴ νύκτα! Ὁ Ροβεσπιέρρος δὲν ὑπῆρχε πιὰ καὶ αἱ φυλακαὶ εἶχαν ἀνοίξει.... Ἀλλά, ἐξ αἰτίας τῆς ἀλόγου δειλίας σου, δὲν θὰ βρεθῇ κανεὶς πιὰ στὴ Γαλλία ἱκανὸς νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ὄνειρό μου». Τὸ σημείωμα αὐτὸ ἐδημιούργησε τὴν 9ην Θερμιδὼρ καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ Ροβεσπιέρρου. Τὴν ἑπομένην ἡ κυρία ντὲ Φοντεναὶ ἀφέθη ἐλευθέρα, ὀλίγον δὲ βραδύτερον ἐνυμφεύθη τὸν Ταλλιέν.

Ἡ κυρία Ταλλιὲν ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῆς ἀντιδράσεως, ἥτις ἐξεδηλώθη μετὰ τὴν λῆξιν τῆς τρομοκρατίας. Ἐπὶ τοῦ ἀδιαλλάκτου δημοκρατικοῦ καθεστῶτος αἱ γυναῖκες εἶχον τεθῆ εἰς τελευταίαν μοῖραν. Μετὰ τὴν πτῶσίν του τὴν αὐ-]τηρότητα τῶν ἠθῶν διεδέχθη ἄνευ ὁρίων ἔκλυ-]ις. «Τὸ σύνθημα, γράφει ὁ Μισελέ, ἐδόθη τὴν]ην Θερμιδώρ. Μανιώδη βακχανάλια ἤρχισαν ἀπὸ τὴν]μέραν ἀκόμη. Εἰς τὴν διαδρομήν, ἥτις ἐγένετο ὅπως]δηγηθῇ ὁ Ροβεσπιέρρος εἰς τὸ ἰκρίωμα, τὸ τρομερώ-]ερον ὅλων ὑπῆρξε τὸ θέαμα τῶν παραθύρων, ἐνοι-]ιασμένων ἀντὶ οἱασδήποτε τιμῆς....... Αἱ γυναῖκες πρὸ]αντὸς ἐνεφάνιζον θέαμα ἀνυπόφορον. Μὲ ὕφος ἄσεμνον,]μίγυμνοι, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ Ἰουλίου, μὲ τὸ στῆ-]ος φορτωμένον ἀπὸ ἄνθη, στηριζόμεναι εἰς τοὺς]ξώστας ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνός των, κατὰ τὸ ἥμισυ κρεμά-]μεναι ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Ὀνορέ, μὲ τοὺς ἄνδρας]πισθέν των, ἐκραύγαζον μὲ ὀξεῖαν φωνήν: Εἰς θά-]ατον! Στὴ λαιμητόμο! Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἐνεδύθησαν]ὰς πολυτελεῖς των ἐνδυμασίας καὶ παρεκάθισαν εἰς]εύματα. Οὐδεὶς ἐναντιοῦτο πλέον εἰς αὐτάς...... Τὸ]αλαὶ-Ρουαγιὰλ ἐξῆμει ἐκ νέου παίκτας καὶ γυναῖκας,]αὶ αἱ κυρίαι, ἡμίγυμνοι, προεκάλουν τὴν ἐντροπὴν καὶ]ς αὐτὰς τὰς ἱεροδούλους». Ἐξ ὅλων αὐτῶν τῶν γυναι-]ῶν, αἵτινες στερηθεῖσαι ἐπὶ μακρὸν τῶν ἑορτῶν]αρεσύροντο τώρα εἰς ὅλας τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἀκρό-]ητας, περισσότερον μανιώδης ὑπῆρξεν ἡ κυρία]αλλιέν. Πρώτη αὕτη υἱοθέτησε τὴν ἀμφίεσιν τῶν]ρχαίων Ἑλληνίδων ἑταιρῶν καὶ ἐνεφανίζετο εἰς τὸ]αλαὶ-Ρουαγιάλ, ὅπως ἄλλοτε ἡ Λαῒς ἢ ἡ Φρύνη]ς τοὺς κήπους τῆς Ἀκαδημίας, ἐνδεδυμένη μό-]ις διαφανῆ ἐσθῆτα, μὲ τὸ στῆθος, τοὺς βραχίο-]ας καὶ τοὺς πόδας γυμνούς, καὶ ἀφήνουσα μετ']φελείας νὰ διαφαίνεται τὸ ὑπόλοιπον σῶμα ὑπὸ]ὸ ἀραχνοΰφαντον ἔνδυμά της. Ὑπῆρξεν ἐξ αὐτοῦ]στόχος τῶν ἀδιαλλάκτων δημοκρατικῶν καὶ τὸ ἀν-]κείμενον συνεχῶν δημοσιευμάτων: «Ἡ μορφή]ς, ἔγραφον, δὲν ἀξίζει παρὰ ἐπαίνους, καὶ δὲν δύνα-]ι τις παρὰ νὰ θαυμάσῃ τὸ θαυμάσιον ἀνάστημά]ς καὶ τὸ κάλλος τοῦ βραχίονός της... Ἐδῶ ὅμως]ρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸν χρωστῆρά μας. Ὅσοι]ιθυμοῦν νὰ μάθουν περισσότερα, ἂς ἀπευθυνθῶσιν] τὸν κύριον ντὲ Φοντεναὶ ἐν Γερμανίᾳ, τοὺς κ. κ.]αμὲτ ἐν Ἑλβετίᾳ, τὸν κ. ντ' Αἰγκιγιὸν ἐν Ἀγγλίᾳ,]ὶ τὸν κ. Φελὶξ Λεπελλετιὲ ἐν Γαλλίᾳ».

Εἰς πεῖσμα τῶν λιβέλλων τούτων, ἡ ἐπιρροὴ]ς κυρίας Ταλλιὲν παρέμεινε μεγίστη, εἰς αὐτὴν] δέον νὰ ἀποδοθῶσι πάντα τὰ μέτρα τὰ ἐπακο-]υθήσαντα τὴν 9ην Θερμιδώρ. Οὐσιαστικῶς αὕτη]υβέρνησε κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὴν Γαλ-]αν καὶ εἰς τὰς αἰθούσας της συνηντῶντο πάντες] ἐπιφανεῖς Θερμιδωριανοί. Αἱ ἑσπερίδες τοῦ με-]ρου της παρέμειναν παροιμιώδεις διὰ τὴν μεγα-]πρέπειαν, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἐν αὐταῖς]ατοῦσαν ἐλευθεριότητα καὶ πάντες οἱ ὁπωσδή-]τε σημαίνοντες ἐπεζήτουν νὰ παρευρίσκωνται] αὐτάς, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων καὶ ὁ Ναπολέων]ναπάρτης, ὅστις ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μετὰ τῆς Ἰω-]φίνας Μπωαρναί. Κατὰ βάθος ἐν τούτοις ἡ κυ-]α Ταλλιὲν ἀπεστρέφετο τὸν σύζυγόν της, εἰς ὃν]ἔβλεπε πάντοτε τὸν παλαιὸν τρομοκράτην, εἰς]ῦτο δὲ κυρίως δέον νὰ ἀποδοθῇ τὸ ὅτι ἐπεζήτησε]ν ἔρωτα ἐκτὸς τῆς συζυγικῆς στέγης. Καὶ ἐφ' ὅ-]ν μὲν ὁ Ταλλιὲν ἴσχυε, συνέζη μετ' αὐτοῦ, ὅπως]ινοποιῇ τὴν ἄμετρον φιλοδοξίαν της, νὰ ἐπι-]κνύεται καὶ νὰ ἀρέσκῃ. Μόλις ὅμως οὗτος]υσεν ἰσχύων, τὸν ἐγκατέλιπε καὶ συμπεριε-]ρθη πρὸς αὐτὸν μετὰ τοιαύτης περιφρονήσεως,]τε ὁ Ταλλιὲν ἐπεδίωξε νὰ ἐκπατρισθῇ. Ἐκ τοῦ]ου των εἶχον μία θυγατέρα, τὴν Ρόζαν-Θερ-]ώρ-Θηρεσίαν, τὴν κατόπιν κόμισσαν Ναρμπὸν-λέ, ἀπὸ τοῦ 1800 μέχρι τοῦ 1802 ἐγεννήθησαν]α ἄλλα τέκνα, ἅτινα ἐπολιτογραφήθησαν ὑπὸ]ὄνομα Καμπαρρύς. Τῷ 1803 ἐπέτυχε νὰ δια-]χθῇ τὸν Ταλλιέν, ὀλίγον δὲ κατόπιν ἐνυμφεύθη] κόμιτα ντὲ Καραμάν, τὸν κατόπιν πρίγκιπα] Σιμαί. Ὁ γάμος οὗτος τὴν μετεμόρφωσεν]ελῶς, μετ' αὐτοῦ δὲ ἔληξε καὶ ὁ ρόλος της ὡς]μικῆς γυναικός. Κατέστη σοβαρά, σύζυγος ὑπο-]γματική, καὶ μόνη της μέριμνα ὑπῆρξε νὰ ἐξα-]ψῃ τὴν ἀνάμνησιν τῆς «πολίτιδος Ταλλιέν», τῆς]φρᾶς καὶ σκανδαλώδους «Παναγίας τοῦ Θερμι-]», ὡς ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῶν θαυμαστῶν της.] τοῦ τρίτου γάμου της ἔσχε τρία ἔτι τέκνα, ὀλίγον δὲ μετὰ τὸν θάνατόν της διεξήχθη ἐν Παρισίοις πολύκροτος καὶ σκανδαλώδης δίκη, μεταξὺ τούτων καὶ τῶν τριῶν νόθων υἱῶν της, οἵτινες ἐζήτησαν καὶ ἐπέτυχον τὴν νόμιμον ἀναγνώρισίν των. Γ. Α. Κ.

Τάλλιν, καὶ *Ταλλὶν* (Tallinn) /*Γεωγρ.*/. Ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἐσθονίας (βλ. λ. *Ρεβάλ*).

Τάλλις (Tallis ἢ Tallys), *Θωμᾶς*. Ἄγγλος μουσικὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀποθανὼν τῷ 1585. Διετέλεσεν ὀργανοκρούστης ἐν τῇ αὐλῇ τῶν βασιλέων Ἑρρίκου Η', Ἐδουάρδου ΣΤ' καὶ τῶν βασιλισσῶν Μαρίας καὶ Ἐλισάβετ. Αἱ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Μπὲρντ ἐκδοθεῖσαι συνθέσεις τοῦ Τάλλις εἶναι: «Cantiones quae ab argumento κλπ.» (1575). Ἀφ' ἑτέρου ἐν νέαις ἐκδόσεσιν εἶδον τὸ φῶς: ἡ «Full cathedral service» τοῦ Τάλλις, τὸ «Order of daily service with the musical notation», τὸ περίφημον μοτέττο διὰ 40 φωνὰς (8 χορούς): «Spem in alium non habui» (1888) κλπ. Γ. Σ.

Τάλλοβιστ (Tallovist), ***δοκιμασία*** τοῦ—. Ταύτης, λεγομένης καὶ *δοκιμασίας αἱματολογικῆς δι' ἀναποτικοῦ χάρτου*, γίνεται χρῆσις πρὸς πίστωσιν ὑπάρξεως ὀλιγοκυτταραιμίας, χλωροαναιμίας, λευχαιμίας. Μ. Ν. Κ.

Ταλμὰ (Talma), ***Φραγκῖσκος-Ἰωσήφ***. Ἐπιφανὴς Γάλλος τραγικὸς ἠθοποιός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1763 καὶ ἀποθανὼν αὐτόθι τῷ 1826.

Φραγκῖσκος Ταλμά.

Ἀναγκασθεὶς κατ' ἀρχὰς ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ὀδοντιατρικὸν ἐπάγγελμα τοῦ πατρός του, ἀνῆλθε τὴν σκηνὴν τὴν 21 Νοεμβρίου 1787, ὑποδυθεὶς τὸν ρόλον τοῦ Σεῒδ εἰς τὴν τραγῳδίαν «Μωάμεθ» τοῦ Βολταίρου καὶ τυχὼν ἰδιαιτέρας ἐκτιμήσεως ὑπό τε τοῦ κοινοῦ καὶ τοῦ τύπου. Κατὰ τὸ 1789, προσληφθεὶς εἰς τὸ Théâtre Français (τὴν νῦν Γαλλικὴν Κωμῳδίαν) ἀνέλαβε μετὰ τῶν συναδέλφων του δεσποινίδος Κλαιρὸν καὶ τοῦ Λεκαὶν ἔντονον ἀγῶνα, διὰ νὰ ἐξοστρακισθῇ ἡ ἐν χρήσει στομφώδης καὶ φορτικὴ ἀπαγγελία, καὶ νὰ προσδοθῇ εἰς τὸ λεκτικὸν τῆς σκηνῆς ἡ ἀληθὴς τεχνικὴ μορφή του, χωρὶς νὰ ἀφαιρεθῇ τὸ ἐλάχιστον ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δύναμίν του. Ὁ Ταλμὰ πρῶτος ἐγκαινίασε τὸ ἱστορικὸν ἔνδυμα, ἐμφανισθεὶς ἀπὸ σκηνῆς μὲ ρωμαϊκὴν τήβεννον εἰς τὸν μικρὸν ρόλον Πρόκουλος τῆς τραγῳδίας «Βροῦτος» τοῦ Βολταίρου. Τῷ 1791 ἐνυμφεύθη τὴν Ἰουλίαν Καρὼ καὶ τῷ 1802 τὴν Καρλότταν Βανχόβε. Ἰδιαιτέρως ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ἔτυχε τῆς ὑψίστης τιμῆς νὰ παίξῃ τὸν «Θάνατον τοῦ Καίσαρος» εἰς τὸ Ἔρφουρτ ἐνώπιον ἀκροατηρίου ἀποτελουμένου ἀπὸ βασιλεῖς, ἡγεμόνας, πρίγκιπας, δοῦκας καὶ λοιποὺς μεγιστᾶνας. Κυρίως ἐθριάμβευσεν εἰς τοὺς πρώτους ρόλους τῶν ἔργων Σαίξπηρ (Ἄμλετ, Ὀθέλλος κλπ.), Κορνηλίου, Ρακίνα καὶ Βολταίρου. Τὴν 21ην Μαρτίου 1826 ἔδωκε τὴν ἀποχαιρετιστήριον παράστασίν του. Ὁ Ταλμὰ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων ἠθοποιῶν τῆς ἐποχῆς του, κατορθώνων διὰ τῆς τέχνης του νὰ θριαμβεύῃ εἰς ρόλους ἀκόμη ἔργων μετρίας ἀξίας. Διέπρεπε κυρίως εἰς τὴν τραγῳδίαν, χάρις εἰς τὴν παθητικὴν καὶ λιτήν του ὑπόκρισιν, ὑπεδύθη ὅμως πολλάκις καὶ ρόλους κωμῳδιῶν μετ' ἀρκετῆς ἐπιτυχίας. Ἡ δὲ κυρία Ντὲ Στάελ γράφει ὅτι ζωγράφοι, γλύπται, λογοτέχναι καὶ πάσης φύσεως καλλιτέχναι ἤντλουν χρήσιμα διδάγματα παρακολουθοῦντες καὶ μελετῶντες αὐτόν. Τόση ἦτο ἡ δόξα τοῦ Ταλμά, ὥστε τὰ θεατρικὰ ἐνδύματά του, ἐκτεθέντα εἰς πλειοδοσίαν, ἠγοράσθησαν ὑπό τινος ἠθοποιοῦ, ὀνόματι Ντελαίτρ, ὅστις περιερχόμενος τὰς ἐπαρχίας, ἔγραφεν εἰς τὰ προγράμματα: «Ὁ Ντελαίτρ θὰ παίξῃ ἀπόψε μὲ τὰ ἐνδύματα τοῦ Ταλμά». Περὶ τῆς θεατρικῆς τέχνης ἔγραψε περισπούδαστον πραγματείαν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Réflexions sur Lekain et sur l'art théâtral» (1825), κατέλιπε δὲ καὶ ἀπομνημονεύματα ἐκδοθέντα τῷ 1826 ὑπὸ τοῦ Μορὼ καὶ τῷ 1850 ὑπὸ τοῦ Ἀλ. Δουμᾶ. Π. Α. Κ.

Τάλμενα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Παράλιος πόλις τῆς Γεδρωσίας ἐν Ἀσίᾳ (νῦν Βελουχιστάν), παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Σαμυδάκη (νῦν Rapidji), μετὰ καλοῦ λιμένος. Εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Σαμυδάκην* τοῦ Μαρκιανοῦ (Περ. Ἔξ. Θαλ. Α, 28), ἀπέχουσαν 400 στάδια τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ταυτίζεται δὲ μὲ τὴν σύγχρονον Ras Maki. Α. Θ. Σ.

Ταλμὶς /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἱερὰ κώμη τῆς Αἰθιοπίας, κέντρον τῆς φανατικῆς λατρείας πρὸς τὰ εἴδωλα τῶν Ἀβησσυνῶν πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ. Εἶχε μέγαν ναὸν ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἥλιον, ὅστις ἐτύγχανε κοινῆς λατρείας ἐκεῖ, ὡς καὶ ὁ Ὄσιρις καὶ ἡ Ἶσις.

Ταλμοὺδ (τό). Διὰ τῆς περιληπτικῆς ταύτης ἑβραϊκῆς ὀνομασίας (=μελέτη, διδασκαλία) δηλοῦνται συνήθως αἱ συλλογαὶ ἐκεῖναι τῶν ἰουδαϊκῶν βιβλίων, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην *Μίσναν*, τουτέστι τὸν κώδικα τοῦ προφορικοῦ νόμου καὶ τὴν ἐξήγησιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ κώδικος τούτου, τὴν λεγομένην Γεμάραν. Ὑπὸ τὴν στενοτέραν δ' ὅμως τῆς λέξεως ἔννοιαν, Ταλμοὺδ εἶναι κυρίως ἡ *Γεμάρα*. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ ἐπειδὴ ἡ Γεμάρα εἶναι διττή, τὸ μὲν παλαιστινή, ἀναπτυχθεῖσα καὶ κωδικοποιηθεῖσα ἐν Παλαιστίνῃ, τὸ δὲ βαβυλωνιακή, διαμορφωθεῖσα ἐν Βαβυλωνίᾳ, διακρίνονται καὶ δύο εἴδη Ταλμούδ, τὸ *ἱεροσολυμιτικὸν* ἤ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, *παλαιστινόν*, καὶ τὸ *βαβυλωνιακόν*. Τὸ περιεχόμενον ἀμφοτέρων τούτων τῶν Ταλμοὺδ εἶναι τὸ μὲν χαλαχικῆς (χαλαχὰ = τὸ κατὰ παράδοσιν δίκαιον, κατ' ἐπεξεργασίαν τοῦ νόμου), τὸ δὲ χαγγαδικῆς φύσεως (χαγγαδὰ = ἡ μὴ νομικὴ διδασκαλία, τουτέστιν ἡ συστᾶσα κατ' ἐπεξεργασίαν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ ἱστορικοῦ καὶ διδακτικοῦ ὑλικοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης). Καὶ τὸ μὲν *παλαιστινὸν Ταλμούδ*, καταγόμενον κατ' οὐσίαν ἐκ τοῦ Δ' καὶ Ε' μ. Χ. αἰῶνος, εἶναι προϊὸν τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐν Παλαιστίνῃ, καὶ μάλιστα ἐν Τιβεριάδι, Ἰουδαίων λογίων, ἡ δὲ γλῶσσα αὐτοῦ εἶναι τὸ μὲν ἀραμαϊκή, τὸ δὲ ἑβραϊκή. Ἡ γνωστοτάτη πασῶν ἔκδοσις τοῦ Ταλμοὺδ τούτου εἶναι ἡ ἐν Κρακοβίᾳ τῷ 1609 γενομένη (in folio). Καὶ γαλλικὴν μὲν μετάφρασιν αὐτοῦ ἐφιλοπόνησεν εἰς 11 τόμους ὁ M. Schwab (Παρίσιοι 1878—1890), γερμανικὴν δὲ μετάφρασιν τῶν χαγγαδικῶν μερῶν αὐτοῦ ἐφιλοπόνησεν ὁ A. Wünsche (Ζυρίχη 1880).

Τὸ δὲ *βαβυλωνιακὸν Ταλμούδ*, ὅπερ καὶ εἶναι σχεδὸν πενταπλάσιον τοῦ παλαιστινοῦ κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ πολὺ σπουδαιότερον, συνετάχθη κατὰ τὸν Ε' καὶ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ῥὰβ-Ἀσὶ καὶ ἄλλων ραββίνων, καὶ μάλιστα τῶν λεγομένων Σαβοραίων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐν Βαβυλωνίᾳ ἰουδαϊκῶν σχολῶν ἐν ἑβραϊκῇ καὶ ἀνατολικῇ ἀραμαϊκῇ γλώσσῃ. Ἑβραϊστὶ φέρονται καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τῷ παλαιστινῷ Ταλμούδ, κυρίως αἱ ρήσεις τῶν παλαιοτέρων ραββίνων. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ Μίσνα, ἧς ἑρμηνείαν καὶ συμπλήρωσιν ἀποτελεῖ καὶ τὸ βαβυλωνιακὸν ὡς καὶ τὸ παλαιστινὸν Ταλμούδ, ἤχθη εἰς Βαβυλῶνα διὰ τοῦ Ἀμπὰ-Ἀρεκά. Ἡ Χαγγαδὰ εἶναι μᾶλλον ἀνεπτυγμένη ἐν τῷ βαβυλωνιακῷ ἢ ἐν τῷ παλαιστινῷ Ταλμούδ. Τὸ βαβυλωνιακὸν Ταλμοὺδ μετεφράσθη γερμανιστὶ μὲν ὑπὸ τοῦ L. Goldschmidt, ἐν μέρει δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ A. Wänsche, ἀγγλιστὶ δὲ ὑπὸ τοῦ M. Rodkinson. Τὸ ὕφος τῶν Ταλμοὺδ εἶναι λίαν σκοτεινόν, περιέχουσι δὲ ταῦτα καὶ πολλὰς ἀνακριβείας καὶ δὲ καὶ συκοφαντίας ἐναντίον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου. Ἀλλ' ὅμως, παρὰ τὰ πολυάριθμα καὶ λίαν σοβαρὰ μειονεκτήματα αὐτῶν, ἡ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐπιφυλάξεως μελέτη αὐτῶν λογίζεται σήμερον ὡς χρήσιμος εἰς τὴν καλυτέραν κατανόησιν οὐ μόνον τῆς ἐξελίξεως τοῦ μεταγενεστέρου Ἰουδαϊσμοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τοὐναντίον δὲ ἡ ἀπρόσεκτος καὶ ἄνευ κριτικῆς ἐπιστάσεως γινομένη μελέτη δύναται νὰ ἀγάγῃ καὶ ἔχει ἀγάγει εἰς πλείστας πλάνας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Bédarride*, «Étude sur le Talmud» (1869). —*Mielzinner*, «Introduction to the Talmud» (1894).—*Bernfeld*, «Der Talmud, seid Wesen, seine Bedeutung u. seine Geschichte» (1990) καὶ τὸ κλασσικὸν ἔργον τοῦ *Strack*, «Einleitung i. den Talmud» (ε' ἔκδ.), ἔνθα καὶ πλήρης βιβλιογραφία.

Π. Ι. Μ.

ταλμουδικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ *Ταλμοὺδ* (βλ. λ.).

ταλμουδιστὴς (ὁ)· ὁ ἀσπαζόμενος τὰ δόγματα τοῦ Ταλμούδ.

Τάλμπεργκ (Thalberg). Διάσημος κλειδοκυμβαλιστής, γεννηθεὶς ἐν Γενεύῃ τῷ 1812 καὶ ἀποθανὼν ἐν Νεαπόλει τῷ 1871. Νόθος υἱὸς τοῦ πρίγκιπος Ντίτριχστάϊν, ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ δεκαπενταετὴς ἐπροκάλει ἤδη τὸν θαυμασμὸν τοῦ ἀκροατηρίου. Δεκαεξαετὴς συνέθετεν ἔργα διὰ κλειδοκύμβαλον, ἐξ ὧν τὰ ὑπ' ἀριθ. 1—3 εἶναι φαντασίαι ἐπὶ θεμάτων τῆς «Εὐρυάνθης», ἑνὸς σκωτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ τῆς «Πολιορκίας τῆς Κορίνθου». Ἡ φήμη του ὅμως διεδόθη κυρίως ἀφ' ἧς, τῷ 1835, ἐπεσκέφθη τοὺς Παρισίους, ἔνθα ἐτέθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν Λίστ. Βραδύτερον ἔδρεψε δάφνας ἐν Βελγίῳ, Ὁλλανδίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ρωσίᾳ, κατόπιν περιώδευσε τὴν Ἀμερικήν, τῷ δὲ 1858 ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Νεαπόλει. Εἰς τὸν Τάλμπεργκ ὀφείλεται ἡ ἐπινόησις τῆς συγκεντρώσεως τῆς μελῳδίας, τῆς ἁρμονίας καὶ τῶν δεξιοτεχνικῶν σχημάτων καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ κλειδοκυμβάλου, χωρὶς νὰ παραμένῃ κενὸν περὶ τὸ μέσον· ἐπέτυχε δὲ τοῦτο διὰ τῆς διανομῆς τῶν ἑρπυσμάτων εἰς τὰς δύο χεῖρας, ὥστε νὰ περιβάλλωσι ταῦτα τὴν μελῳδίαν. Ὁ Τάλμπεργκ ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες ἐπεζήτουν κυρίως τὴν ἐπίδειξιν τῆς δεξιοτεχνίας, διὸ καὶ αἱ συνθέσεις του δεικνύουσι φανερὰ τὴν ἐπίδρασιν ταύτην· εἶναι δ' αὗται: ἓν κοντσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον, μία μεγάλη σονάτα, καπρίτσια

Digitized by Google

(ἔργα 15, 19), ντιβερτιμέντο (ἔργον 7), «Μεγάλη φαντασία», «Σκέρτσο» (ἔργον 31), «Andante» (ἔργον 32), 12 σπουδαί, 6 νυκτῳδίαι, «Μουσικὸν δεκαήμερον» (σπουδαί), «Ἀποθέωσις», πολλαὶ φαντασίαι ἐπὶ μελοδραμάτων τοῦ Μόζαρτ, Ροσσίνι, Μπελλίνι, Βέμπερ κ.λ.π. Συνέθεσεν ὡσαύτως τὰ μελοδράματα: «Florinda» (1851) καὶ «Cristina di Suezia» (1855). Γ. Σ.

Ταλμπὸ (Talbot), ***Εὐγένιος***. Γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἑλληνιστής (1814—1894). Σπουδάσας ἐν Παρισίοις φιλολογίαν, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς εἰς τὸ κολλέγιον Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου καὶ τῷ 1854 εἰς τὸ λύκειον τοῦ Βοναπάρτου. Συνέγραψε: «Περὶ τοῦ μύθου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐν τοῖς γαλλικοῖς μυθιστορήμασι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος», ἔργον προκαλέσαν μακρὰς φιλολογικὰς συζητήσεις, «Περὶ συνθέσεως λόγου καὶ ἐπιστολιμαίου ὕφους» εἰς δύο τόμους, ἐδημοσίευσε πλείστας πραγματείας καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν γαλλικὴν τὸν Λουκιανόν, τὸν Ξενοφῶντα, τὸν Σοφοκλέα, τοὺς «Παραλλήλους βίους» τοῦ Πλουτάρχου, τὸν Ἰσοκράτην κ. ἄ. Προέβη εἰς νέαν ἔκδοσιν τῆς μεταφράσεως τοῦ Ἡροδότου τῆς γενομένης τῷ 1575 ὑπὸ τοῦ Πέτρου Σαλλιά, μετὰ πολλῶν διορθώσεων, σχολίων, ἀναλυτικῶν πινάκων καὶ λεξιλογίων. Θ. Β.

Τάλμποτ (Talbot)· βλ. λ. *Τῶλμποτ*.

Τάλμποτ (Talbot) /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ὀνομασία ὑφάλου τοῦ Αἰγαίου, τῆς μὲν βορείως τῆς Τενέδου, τῆς δὲ παρὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως καὶ πρὸ τοῦ ὅρμου Σουβλά. Σ. Ε. Λ.

ταλμποτυπία (ἡ) (Talbotypie) /*Φωτογρ.*/. Ἡ ὑπὸ Φὸξ Τάλμποτ ἐπιτευχθεῖσα κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν πρὸς τὴν *δαγεροτυπίαν* φωτογραφικὴ μέθοδος (1835). Ἡ μέθοδος αὐτή, ὡς τὴν ἐτελε οποίησε, συνίστατο εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ὡς φωτογραφικῆς πλακὸς φωτοπαθοῦς φύλλου χάρτου. Τὸ φύλλον τοῦτο ἐκαλύπτετο διὰ διαλύματος νιτρικοῦ ἀργύρου, εἶτα διὰ διαλύματος βρωμιούχου καλίου καὶ τέλος πάλιν διὰ νιτρικοῦ ἀργύρου καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο, ἀφοῦ καθίστατο στεγνόν, ὡς φωτογραφικὴ πλάξ. Ὁ χρόνος ἐκθέσεως ὁ ἀπαιτούμενος διὰ τῶν πλακῶν αὐτῶν ἦτο 6—7'. Τὰς λαμβανομένας εἰκόνας, αἵτινες ἦσαν ἀνάστροφοι, ἐστερέωνεν εἰς διάλυμα σιδηροκυανιούχου καλίου ἀρχικῶς, βραδύτερον δὲ εἰς διάλυμα ὑποθειώδους νατρίου, τὸ ὁποῖον τοῦ ὑπέδειξεν ὁ φίλος του Herschel. Ἡ μέθοδος αὐτὴ ἐλάχιστον ἐχρησιμοποιήθη. Κ.Γ.Μ.

Τάλνοε (προφ. Τάλνογιε, οὐκραν. *Τάλινε*) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐν τῷ πρώην κυβερνείῳ τοῦ Κιέβου. Κάτ. (1926) 10.652, ἰδίως Ἰουδαῖοι. Κεῖται ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Οὐγκόσκ-Τίκιτς καὶ εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Βαπνιάρκα-Τοβέστοβο. Π. Ν. Π.

Τάλλντομ /*Γεωγρ.*/. Ἡ μέχρι τοῦ 1921 ὀνομασία τῆς ῥωσσικῆς πόλεως *Λένινοκ* (κυβερνείου Μόσχας).

Ταλὸ (Talot), ***Μιχαήλ***. Γάλλος ἐπαναστάτης (1755—1828). Δικαστὴς κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἠσπάσθη τὰς ἀρχάς της καὶ διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς ἐν τῇ πατρίδι του. Γενόμενος μέλος τῆς βουλῆς τῶν Πεντακοσίων, ἀντετάχθη κατὰ τοῦ διευθυντηρίου. Τῷ 1809 ἐβοήθησε τὸν Βερναδόττην πρὸς ἔξωσιν τῶν Ἄγγλων ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους. Θ. Β.

ταλοβλεννικὰ *ὀξέα* /*Ὀργ. Χημ.*/. Τετραϋδροξυλιωμένα *ἀλιπικὰ* ὀξέα, ἰσομερῆ πρὸς τὰ *σακχαρικὰ* ὀξέα. Τὸ d-ταλοβλεννικὸν ὀξὺ τήκεται εἰς 158°, δὲν ἀνάγει τὸ φελίγγειον ὑγρὸν καὶ εἶναι εὐδιάλυτον εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ καὶ τὴν θερμὴν ἀλκοόλην. Σ. Γ.

ταλόζαι (αἱ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Εἶναι ἀλδόζαι, αἵτινες μετατρέπονται δι' ἀναγωγῆς εἰς *ταλίτας*. Σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ d-ταλόζη ἢ d-*ἐπιγαλακτόζη*. Αὐτὴ παράγεται δι' ἐπιδράσεως ἀλκαλίων ἐπὶ τῆς d-*γαλακτόζης*, ὡς καὶ δι' ἀναγωγῆς τοῦ d-ταλονικοῦ ὀξέος. Εἶναι δεξιοστρόφος, ζυμοῦται διὰ ζύμης καὶ παρέχει τὴν αὐτὴν μὲ τὴν d-γαλακτόζην ὀζαζόνην. Σ. Γ.

ταλονικὰ *ὀξέα* /*Ὀργ. Χημ.*/· βλ. *γαλακτονικὰ* ὀξέα καὶ *ἑξονικὰ* ὀξέα.

Ταλούνδια /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Χερσονησὶς καὶ ὅρμος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνατολικοῦ κορμοῦ τῆς Ἀστυπαλαίας, βορείως τοῦ ἰσθμοῦ της (πλάτ. 36° 36' 50'' Β., μήκ. 24° 26' 30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1888: Stampalia island), ἀριστερὰ πλευρὰ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος Βαθύ. Σ. Ε. Λ.

Ταλουχὲτ (οἱ) (Taluhet). Φυλὴ ἱππικὴ τῶν Πάμπας ἐν Νοτίῳ Ἀμερικῇ, ἀποτελοῦσα μίαν τῶν τριῶν φυλῶν τῶν Πουέλτσε. Θ. Χ. Σ.

Ταλτὰλ (Taltal) /*Γεωγρ.*/. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Χιλῆς, ἐν τῷ νομῷ Ἀντοφαγκάστα, ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Κάτ. 7.227 (1926). Εἶναι σπουδαῖος λιμὴν ἐξαγωγῆς μεταλλευμάτων, νίτρου, χαλκοῦ, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Θ. Κ.

Ταλτὰλ (Taltal). Φυλὴ ἀφρικανική, ὑπαγομένη εἰς τὰς φυλὰς τῶν Δανακίλ, κατοικοῦσα δὲ εἰς τὰ βορειοανατολικὰ τῶν ὀρέων Τίγρης. Θ. Χ. Σ.

Ταλὺς /*Γεωγρ.*/. Νοτιοανατολικὴ ἐπαρχία τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας Ἀζερμπαϊτζάν, χωριζομένη ἀπὸ τοῦ βορείου τμήματος τοῦ περσικοῦ Ἀζερμπαϊτζὰν ὑπὸ τῶν στεππῶν Μουγκάν. Ὀρεινὴ κατὰ τὸ δυτικὸν αὐτῆς, ἔχει ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ *Μάρα-Γιοὺρτ* (2.507 μ.). Κατοικεῖται ὑπὸ τῶν Ταλυσῶν, ἔχει δὲ πρωτεύουσαν τὴν ἐπὶ τῆς Κασπίας *Λενκοράν* (1926: 12 835 κάτ.). Ἄλλοτε ἀπετέλει χανᾶτον, ὑποταγεῖσα δὲ ὑπὸ τῶν τσάρων ὑπήχθη εἰς τὸ κυβερνεῖον τοῦ Ἐριβάν. Π. Ν. Π.

Ταλύσ(αι) (οἱ). Ἰρανικὸς λαὸς τῆς Κασπίας· ἀριθμῶν περὶ τὰ (1922) 75.000 ἄτομα, κατοικοῦντα τὸ σοβιετικὸν Ταλὺς καὶ ἐν μέρει τὸ περσικὸν Γκιλάν. Εἶναι νομάδες Μωαμεθανοὶ τῆς αἱρέσεως τῶν σιιτῶν. Π. Ν. Π.

Ταλχάϊμ (Thalheim) /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξονίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τσβαΐνιτς. Κάτ. 8.051. Ἔχει βιομηχανίαν περικνημίδων, κλειδοκυμβάλων, δίσκων φωνογράφων καὶ μηχανῶν. Θ. Κ.

Ταλὼν (Talon), ***Ματθαῖος***. Γάλλος στρατηγὸς (1783—1853). Ἐξελθὼν τῆς πολεμικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων, ἐπολέμησεν ἐν Πορτογαλίᾳ (1808—1811). Ἐπὶ τῆς παλινορθώσεως τῶν Βουρβώνων διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς καὶ κατόπιν διοικητὴς τῶν θωρακοφόρων ἱππέων. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 ἔστρεψε τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ συνώδευσε τὸν φυγαδευθέντα Κάρολον Ι' εἰς Χερβοῦργον. Θ. Β.

Τάλως /*Μυθολ.*/. —1) Κατὰ τοὺς ἀττικοὺς μύθους κατήγετο ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Ἐρεχθειδῶν καὶ ἦτο υἱὸς τῆς Πέρδικος, ἀδελφῆς τοῦ Δαιδάλου, εἰς τὸν ὁποῖον παρεδόθη ὑπὸ τῆς μητρός εἰς μικρὰν ἡλικίαν πρὸς ἐκμάθησιν τῆς τέχνης. Ἀλλὰ φθονηθεὶς ὑπὸ τοῦ θείου διὰ τὸ καλλιτεχνικὸν αὐτοῦ τάλαντον, καθόσον διὰ τῆς εὐφυΐας του ἐφεῦρε τὸν πρίονα, ἐκ σιαγόνος ὄφεως ἢ ἰχθύος ὁρμηθείς, τὸν κεραμευτικὸν τροχόν, τὸν τόρνον καὶ τὸν διαβήτην ἐρρίφθη ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἐφονεύθη, ἐδεικνύετο δὲ καὶ τάφος αὐτοῦ παρὰ τὸ Διονυσιακὸν θέατρον. Κατά τινας ὅμως ἐσώθη ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἔκτοτε ὠνομάσθη καὶ *Πέρδιξ*, οὗτινος καὶ ἱερὸν μνημονεύεται. Φέρεται καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κάλως*.

—2) Κατὰ τοὺς κρητικοὺς μύθους ἦτο υἱὸς τοῦ Κρητὸς καὶ πατὴρ τοῦ Ἡφαίστου, δεύτερος ἐν τῇ σειρᾷ τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης. Κατ' ἄλλους ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου ἐκ χαλκοῦ εἰς ἀνάστημα γίγαντος, τριγίγας ὑπὸ τοῦ Ὀρφέως (Ἀργοναυτ. 1359) ἐπονομαζόμενος, καὶ ἐδόθη εἰς τὸν Μίνωα πρὸς ἐπαγρύπνησιν ὑπὲρ τῆς τηρήσεως τῶν νόμων εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν, διότι «κατὰ τὸ ἄστυ νομοφύλακι ἐχρῆτο τῷ Ῥαδαμάνθυϊ. Ὁ .... Τάλως τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ περιῄει κατὰ τὰς κώμας, φυλάττων τοὺς νόμους ἐν αὐταῖς, ἐν χαλκοῖς γραμματείοις ἔχων γεγραμμένους .... ὅθεν χαλκοῦς ἐκλήθη» (*Πλάτ.* Μίνως 320 c). Ὁ Ἀπολλόδωρος καὶ ἄλλοι παραδίδουσιν ὅτι τρὶς τῆς ἡμέρας περιήρχετο τὴν νῆσον καὶ ἠμπόδιζε καὶ τὴν ἀπόβασιν ξένων, κατακαίων τοὺς τολμητίας διὰ τοῦ πυρός, ὅπερ ἀπέπνεεν, ἢ σφίγγων εἰς τοὺς φλογώδεις βραχίονάς του. Τοὺς Ἀργοναύτας ἐπανερχομένους ἐκ τῆς Κολχίδος ἠμπόδισε νὰ προσεγγίσωσιν εἰς Κρήτην, ῥίπτων κατὰ τοῦ πλοίου των πελωρίους βράχους. Ἡ Μήδεια δὲ ἐξηπάτησεν αὐτόν, πείσασα ὅτι θὰ τὸν καταστήσῃ ἀθάνατον, καὶ ἐδέχθη νὰ ἀφαιρεθῇ ὁ ἧλος, ὅστις συνεκράτει τὴν μόνην φλέβα αἵματος, τὴν ὁποίαν εἶχε διήκουσαν ἀπὸ τοῦ αὐχένος εἰς τὰ σφυρά. Καὶ οὕτω χυθέντος τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἀπέθανεν. Ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἀπέθανε διὰ φαρμάκων τῆς Μηδείας ἢ τοξευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ποίαντος εἰς τὰ σφυρά. Εἰς νομίσματα τῆς Φαιστοῦ ἀναγράφεται ΤΑΛΩΝ καὶ παρίσταται νεανίας γυμνός, πτερωτός, τρέχων.

—3) Υἱὸς Οἰνοπίωνος, υἱοῦ τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀριάδνης, ὅστις ἐλθὼν μετὰ τοῦ υἱοῦ Τάλω ἐκ Κρήτης εἰς Χίον, ἐβασίλευσεν ἐκεῖ (*Παυσαν.* Ζ', 4, 8. 5, 13). Ε. Γ.

ταμ (τό). Μέτρον βάρους τοῦ Χόνγκ-Κόνγκ, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 133,3 ἀγγλικὰς λίτρας avoirdupois ἢ 60, 479 χιλιόγρ. Ι. Α. Β.

τάμα (τό) δημοτ., ἐκεῖνο ποὺ τάζομε, ὅ,τι ὑποσχόμεθα νὰ ἀφιερώσωμεν εἰς ἅγιον ἢ εἰς ναόν, ἀνάθημα, ἀφιέρωμα, ἄλλως τάξιμο: «τὸ 'χω τάμα 's τὴν Παναγία».

—/*Λαογρ.*/ Τάμα ἢ τάξιμο καλεῖται γενικῶς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἡ ὑπόσχεσις, ἣν δίδει ὁ πιστὸς πρὸς τὸ θεῖον περὶ ἀφιερώματος ἢ περὶ ἐκτελέσεως εὐχαριστηρίου πράξεως, ὅταν εὑρίσκεται ἐν κινδύνῳ ἢ ἀσθενείᾳ αὐτὸς ἢ προσφιλεῖς του. Τὰ τάματα εἶναι δύο εἰδῶν: καταθέσεις ἀφιερωμάτων ἢ ἐκτελέσεων εὐσεβῶν πράξεων. Τὰ ἀφιερώματα κατατίθενται μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τοῦ κινδύνου, ὅστις ἐπροκάλεσε τὴν προσφυγὴν εἰς τὴν θείαν συνδρομήν, ἀποτελοῦνται δὲ συνήθως ἐκ μικρῶν ὁμοιωμάτων, ἐκ πλακῶν χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, τοῦ σωθέντος προσώπου (ἀσημόπαιδα, θωπάρια) ἢ καὶ τῶν ἰαθέντων μελῶν τοῦ σώματος (ὀφθαλμῶν, χειρῶν, ποδῶν κ.λ.π.). Ὡς εὐχαριστήρια ἐπίσης ἀφιερώματα χρησιμεύουν καὶ λαμπάδες, κανδῆλαι, μανουάλια, εἰκόνες καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ἀντικείμενα μικρᾶς ἢ μεγάλης ἀξίας, ἀναλόγως τῆς ὑποσχέσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀντοχῆς τοῦ πιστοῦ. Τὰ ἀργυρᾶ ἢ χρυσᾶ ὁμοιώματα ἀνθρώπων ἢ ἀνθρωπίνων μελῶν κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν χρυσοχόων, οὐδεμίαν δὲ συνήθως ἔχουν τεχνικὴν ἀξίαν. Τὸ δεύτερον εἶδος τῶν ταμάτων ἀποτελοῦν ποικίλαι πράξεις εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης. Οὕτω λ. χ. οἱ ἐκ κινδύνου ἢ νόσου σωθέντες μεταβαίνουν, κατόπιν τάματος, εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ἢ ἐργάζονται ἐφ' ὡρισμένον χρόνον ἀμισθὶ πρὸς ὄφελος τοῦ ναοῦ ἢ ἐνδύονται ῥάσα (τὰ παιδία συνήθως) ἢ μελανειμονοῦν (τὰ θήλεα ἰδίως) ἢ νηστεύουν ἢ μεταβαίνουν ἀνυπόδητοι εἰς προσκύνημά τι ἢ ἀφιεροῦνται εἰς τὸ ἱερατεῖον κ.λ.π. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἦτο σύνηθες καὶ κατὰ τοὺς προχριστιανικοὺς χρόνους ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι. Καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐσυνηθίζετο ἡ ἀφιέρωσις εἰς τὰ ἱερὰ τῶν θεραπευτικῶν θεῶν ὁμοιωμάτων ἢ τύπων, ὡς ὠνομάζοντο, τῶν θεραπευθέντων ἢ μόνον τῶν μελῶν αὐτῶν, τῶν τυχόντων τῆς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐπικουρίας. Τὰ ὁμοιώματα ταῦτα ἦσαν ἀνάγλυφα ἐπὶ λίθου ἢ πηλοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ χαλκοῦ, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου (ἀργυρώματα). Παρὰ τῆς ἀρχαιότητος παραληφθὲν τὸ ἔθιμον, διετηρήθη μέχρι σήμερον, ἀπαντᾷ δὲ οὐ μόνον ἐν τῇ ἀνατολικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ ἰδιαίτερος λόγος, εἰς ὃν ὀφείλεται τὸ ἔθιμον τοῦτο, εἶναι πιθανῶς ἡ παμπαλαία δοξασία ὅτι ἡ νόσος ἢ ὁ κίνδυνος ἀνθρώπου, ζῴου ἢ πολυτίμου κτήματος εἶναι ἔνδειξις θελήσεως θείου ὄντος, ὅπως λάβῃ τοῦτο ὡς ἴδιον κτῆμα. Ὅθεν αἱ εὐχαὶ περὶ ἀναθέσεως ὁμοιωμάτων σκοπὸν ἔχουν, ὅπως, ἐξευμενιζόμενον τὸ θεῖον, δεχθῇ τὴν ὑποκατάστασιν τοῦ ζητουμένου διὰ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, ἥτις κατὰ τὰς πρωτογενεῖς δοξασίας θεωρεῖται ἰσοδύναμος τοῦ ἀντιεικονιζομένου. [Πρβλ. *Κ. Α. Ρωμαίου*, Ἀσημόπαιδα (ἐν «Μελέτῃ» 1909, σ. 298—304).—*Ν. Ι. Πολίτου*, Ἀναθήματα κατ' εὐχὴν (ἐν «Λαογραφίᾳ» τ. Β' 1910, σ. 125—130).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Παροιμίαι» (τ. Γ', σ. 490 κ. ἑξ.).] Θ. Π.

Τάμα (οἱ) (Tama). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ὑπαγομένη εἰς τοὺς Μπέτουα. Εἶναι ἐγκατεστημένοι παρὰ τὸν Ρίο Ὑάρι. Θ. Χ. Σ.

— Τάμα (Tama). —1) Φυλὴ τουρκοταταρικὴ τοῦ Τουρκεστάν, κατοικοῦσα παρὰ τὸν Μεσαῖον Οὐράλην, νοτίως τῆς Οὐράλσκης. —2) Φυλὴ τουρκικὴ τοῦ Τατζικιστάν, ἐξηπλωμένη βορείως τῆς Σαμαρκάνδης καὶ ἀνατολικῶς τοῦ Ἰαξάρτη. Θ. Χ. Σ.

ταμαδούλη (ἡ) (Tamadula) /*Ζωολ.*/. Γένος νωδῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρμηκοφαγιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα παραπλήσια πρὸς τοὺς μυρμηκοφάγους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ταμαδούλη ἡ Γουϊάνειος* (Tamadula Guyanensis), ἥτις ἔχει σῶμα μέτριον, ῥύγχος ἐπιμηκέστατον, αἰχμηρὸν κατὰ τὸ ἄκρον του, κεφαλὴν κυλινδρικήν, στόμα μικρότατον, λαιμὸν παχύτατον, οὐρὰν ἰσομήκη πρὸς τὸ σῶμα, τριχωτὴν κατὰ τὸ ἄκρον της καὶ συλληπτήριον. Φέρει τέσσαρας δακτύλους εἰς ἕκαστον τῶν προσθίων ποδῶν καὶ πέντε εἰς ἕκαστον τῶν ὀπισθίων. Τὸ δέρμα του εἶναι στιλπνόν, χρώματος φαιοϋποκιτρίνου μὲ ἀνοικτοτέρου χρώματος ταινιοειδεῖς ἀποχρώσεις. Τρέφεται ἐκ μυρμήκων, οὓς συλλαμβάνει διὰ τῆς μακροτάτης τριχοειδοῦς γλώσσης του. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς δασώδεις ἐκτάσεις τῆς Γουυάνης. Δ. Κ. Γ.

ταμάμ· λέξις τουρκικὴ σημαίνουσα ἀκριβῶς, πλήρως, «σωστά».

Ταμὰν (προφ. *Ταμάνς*) /*Γεωγρ.*/. Χερσόνησος τοῦ Βορείου Καυκάσου, μεταξὺ Εὐξείνου καὶ Ἀζοφικῆς, ἀποτελοῦσα τὸ ἀνατολικὸν κέρας τοῦ στενοῦ τοῦ Κέρτς. Ἑκατέρωθεν τοῦ πορθμοῦ ἀνοίγονται οἱ κόλποι Τεμριοὺκ (Ἀχανιζόφσκυϊ-λιμάν) καὶ Κουρτσάνσκυϊ-λιμάν, ἐπὶ δὲ τοῦ πορθμοῦ κεῖται ἡ πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς *Τεμριούκ*, ἐγγὺς τῆς ὁποίας πληθὺς ἡφαιστείων (ἄνω τῶν 100) περὶ τὰ Β. συμπλέγματα φρεάτων νάφθης καὶ κοιτάσματα σιδήρου. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ χερσόνησος ἀπετέλει τὴν ἡγεμονίαν *Τμουταρακάν*, καταληφθεῖσαν τῷ 1774 ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ περιληφθεῖσαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κουμπάν. Ἐπὶ τῆς [illegible] τίας ἀκτῆς καὶ εἰς 23 χλμ. ἀπὸ τοῦ κοζακικοῦ οἰκισμοῦ Ταμάνσκαγια κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς *Φαναγορείας*. Π. Ν. Π.

— Ταμὰν /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Μεγάλη λιμνοθάλασσα τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κέρτς καὶ φερώνυμος πόλις ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης της. Καὶ ἡ μὲν λίμνη εἶναι ἡ *Κορoκονδαμῖτις* τῶν ἀρχαίων, ἡ δὲ πόλις (πλάτ. 45° 13' Β., μήκ. 36° 44' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2205: Kertch strait) ἡ *Κοροκονδάμη*. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

Ταμανάκοι (οἱ) (Tamanako). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Βενεζουέλας, κατοικοῦσα παρὰ τὸν Μεσαῖον Ὀρινόκον. θ. χ. σ.

Ταμὰνγκ (οἱ), ἢ *Ταμὰν* (Tamang, Taman). Φυλὴ τῆς Νεπάλης, ὑπαγομένη εἰς τὴν νεπαλικὴν ὁμάδα τῶν θιβετικῶν φυλῶν. Ο Ταμάνγκ ἐξαπλοῦνται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Γανδάκη καὶ ἐπὶ τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς μεταξὺ Γανδάκη και Καουσίκη. Εἰς τοὺς Ταμάνγκ ὑπάγονται οἱ Γκουρούνγκ καὶ οι Μοῦρμοι. θ. χ. σ.

Ταμάνιο (Tamagno), *Φραγκῖσκος*. Ἰταλὸς ὀξύφωνος, γεννηθεὶς ἐν Τουρίνῳ τῷ 1851 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βαρέζε τῷ 1903. Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς ...ιρτοποιός, εἶτα ὡς μαθητευόμενος σιδηρουργείου· ...ραδύτερον ἐγένετο δεκτὸς ἐν τῷ Ὠδείῳ τοῦ Τουρίνου, ἔνθα ἐμαθήτευσεν ὑπὸ τὸν Πεντρόττι. Ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀνῆλθεν ἀρχικῶς ὡς χορῳδός, ...ιτα ἔπαιξε μικρούς τινας ρόλους, τῷ δὲ 1872 ...ρωτηγωνίστησεν εἰς ἔργον τι τοῦ διδασκάλου ...ου. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐγνώρισε τὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ...έατρον Μπελλίνι τοῦ Παλέρμου, τῷ δὲ 1874 ...ξετέλεσε τὸ μέρος τοῦ ὀξυφώνου εἰς τὸ μελόδραμα «Polinto» τοῦ Ντονιζέττι, κατὰ τρόπον ...στις τὸν ἀνέδειξε μεταξὺ τῶν πρώτων καλλιτεχνῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Ταμάνιο ἐνεφανίσθη διαδοχικῶς ἐν Φερράρᾳ, Ροβίγκο, Βενετίᾳ, ...αρκελώνῃ, ἐπεβλήθη εἰς τὴν Σκάλαν τοῦ Μιλάνου καὶ ἐγνώρισε θριάμβους ἐν Παρισίοις, Λισσαβῶνι κλπ. Μετὰ μακρὰν περιοδείαν ἐν Ἀμερικῇ μετὰ τῆς Ἀδελίνας Πάττι, ἐπανῆλθεν εἰς Εὐρώπην καὶ ἔπαιζεν ἐν Τεργέστῃ, Νικαίᾳ, Παρισίοις κλπ. Ὁ Βέρντι ἔγραψεν εἰδικῶς διὰ τὸν Ταμάνιο τὸν «Ὀθέλλον», εἰς ὃν ρόλον οὐδεὶς καλλιτέχνης ἠδυνήθη μέχρι σήμερον νὰ τὸν ἀναπληρώσῃ. Ὁ Ταμάνιο εἶχε φωνὴν ἐξαιρετικῆς ἐντάσεως καὶ δραματικότητος, εἰς ἃ προσόντα προσετίθεντο πραγματικὸν αἴσθημα, ἠθοποιία καὶ πλή...ς ἔκτασις τῆς φωνητικῆς κλίμακος. Ἀπεσύρθη ...ιστικῶς τῆς σκηνῆς τῷ 1902. Ἄλλα ἔργα, εἰς ... ὁποῖα κατ' ἐξοχὴν διέπρεπεν ὁ Ταμάνιο, εἶναι: ...ολύευκτος», «Τροβατόρε», «Προφήτης», «Γουλιέλμος ...λλ», «Ἀϊδᾶ», «Οὐγενότοι» καὶ «Γκουαρανύ». γ. σ.

...ταμανίτης ὁ [*Ὀρυκτολ.*]. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ...υκτοῦ *ἀναπαΐτης* (βλ. λ.).

Ταμανούνα, ἢ *Θαμαλλούλα* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. ...όλις τῆς Ἀν. Μαυριτανίας Καισαρηνσίας (νῦν ...λγέριον), κειμένη νοτιοδυτικῶς τῆς Σιτίφεως ...ιν Σετίφ). Ταυτίζεται μὲ τὴν νῦν Aïn Tou...ella, παρὰ τὴν Tocqueville. Α. Θ. Σ.

Ταμαουλίπας (Tamaulipas) [*Γεωγρ.*]. Πολιτεία ...ῦ Μεξικοῦ, κειμένη εἰς τὸ ΒΑ. αὐτοῦ τμῆμα, ἐν ... Μεξικανικῷ κόλπῳ. Ἔχει ἔκτασιν 79.861 τ. χλμ. ...ι 287.957 κατ. Παράγει σιτηρά, ζαχαροκάλαμον, ...υβακα, ὄρυζαν καὶ ἐξαιρέτους ὀπώρας. Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα, καὶ ἰδίως ... ἄργυρον, χρυσόν, χαλκόν, γαιάνθρακας κτλ. ...ίσης ἔχει ἀφθόνους καὶ πλουσίας πετρελαιοπηγάς. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Βικτωρία*, πρώην ...ν *Σαντάντερ*. Μ. Δ. Β.

...Γαμὰρ [*Βιβλ. Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Παλμύρα*.

...Γαμάρας [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς βορει...ιτικῆς Ἱσπανίας ἐν Γαλικίᾳ, ὅστις διαρρέων τὴν ...ραν τῶν Ἀρτάβρων ἐκβάλλει, κατὰ τὸν Πτολε...ον (Γεωγρ. Β, 6, 2), πρὸς νότον τοῦ Νερίου ...ωτηρίου (νῦν Φινιστέρου), παρὰ τὴν πόλιν Νο... (νῦν Noya). Σήμερον καλεῖται Tambre. Α. Θ. Σ.

...αμάρη [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς νοτιοδυτι... παραλίας τῆς Βρεττανίας, κειμένη, κατὰ τὸν ...λεμαῖον (Γεωγρ. Β, 3, 13), ἐπὶ τοῦ Οἰστρυμνι... κόλπου (νῦν κόλπος τοῦ Πλύμουθ), παρὰ τὰς ...ολὰς τοῦ Ταμάρου ποταμοῦ (νῦν Tamer). Εἶ...ἡ σύγχρονος κωμόπολις Tamerton. Α. Θ. Σ.

...αμαρικοειδῆ (τὰ) (Tamaricaceae) [*Βοτ.*]. Οἰ...ένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδό*... περιλαμβάνουσα δένδρα ἢ δενδρύλλια μὲ φύλλα ...θετα, βραχέα, ἀκέραια, σαρκώδη, εὐρέα κατὰ ... βάσιν των καὶ λεπτοφυῆ κατὰ τὴν κορυφήν ... γλαυκοῦ χρώματος καὶ ἄμισχα. Τὰ ἄνθη των ... λευκὰ ἢ ὑπέρυθρα, κατὰ στάχυς διατεταγμένα, ἔχουσι κάλυμμα πεντασέπαλον, στεφάνην πεν...ταλον, ᾠοθήκην ἐλευθέραν, τριγωνικὴν καὶ τὸν κάψαν μὲ τρεῖς καὶ σπανιώτερον τέσσα...βολβούς. Γνωστὰ ἀρκετὰ γένη, ἀπαντῶντα εἰς θερμὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου, προ...ντα ὑφάλμυρα ἐδάφη. Ἀξιολογώτερον γένος ...ι ὁ *ταμαριξ*. Δ. Ν. Π.

...ιμάρινδος (ὁ) (Tamarindus) [*Βοτ.*]. Γένος ...ν τῆς οἰκογενείας τῶν *ελλοβοκάρπων*, περι...άνον δένδρα ἀνεπτυγμένα, μακρόβια, ἰθαγενῆ ...τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρο... Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους ε ναι ...*μάρινδος ὁ φαρμακευτικὸς* Tamarindus offici...), ἰθαγενές, μέγα δένδρον τῆς Ἀσίας, ἀειθα... ὅπερ καλλιεργεῖται διὰ τὸν καρπόν του, ὅστις ... λοβὸς μήκους 15 περίπου ἑκατοστ. καὶ διαμέτρου 3 ἑκτοσ. καὶ ὅστις ἐγκλείει πλεῖστα σπέρματα, ἅτινα ἐνέχουσιν ἄφθονον πολτώδη, γλυκόξινον χυμόν. Δ. Ν. Π.

—[*Φαρμακογν.*] Ἐκ τοῦ *ταμαρίνδου τοῦ Ἰνδικοῦ* φέρεται ὡς δρόγη ὁ καρπὸς καὶ ἡ σὰρξ αὐτοῦ (Fructus et pulpa Tamarindi). Τὸ παραγωγὸν φυτὸν τῆς δρόγης ἀνθεῖ εἰς Ἰάβαν ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔτους του κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν. Μετὰ τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν θραύονται οὗτοι καὶ ἀφαιρεῖται ἡ σὰρξ των. Ἡ δρόγη, ἀναλόγως τῶν τόπων προελεύσεως, διακρίνεται: 1) εἰς σάρκα ταμαρίνδου τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ἥτις εἶναι βαρεῖα καὶ λίαν ἐκτιμωμένη, 2) εἰς προϊὸν αἰγυπτιακὸν ἢ τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ὅπερ φέρεται ὡς μᾶζα δισκοειδὴς ἐρυθρόφαιος, καὶ 3) εἰς προϊὸν τῶν Δυτικῶν Ινδιῶν, ὅπερ εἶναι μᾶλλον ἀνοικτοῦ χρώματος. Ἡ δρόγη περιέχει 1,5—3,5 % τρυγικὸν ὀξύ, 6—9 % κιτρικὸν ὀξὺ καὶ μηλικὸν ὀξύ, 12—15 % καλαμοσάκχαρον, ρητινώδεις καὶ γλισχρασματώδεις οὐσίας, ὕδωρ καὶ ἄμυλον. Τὰ ἀνωτέρω ὀξέα εὑρίσκονται ἡνωμένα μετὰ καλίου ἢ ἀσβεστίου. Ἡ σὰρξ τοῦ ταμαρίνδου ἀναγράφεται, νήστεως τοῦ στομάχου, ὡς ὑπακτικὸν καὶ ἀναψυκτικόν. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνικὴν χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν σιροπίου (Sirupus Tamarindi), ἐκλείγματος σέννης (Electuarium Senna), διαφόρων κονσερβῶν κλπ. Ἡ δρόγη μετὰ τῶν ἀλκαλίων δὲν πρέπει νὰ ἀναγράφηται. Κ. Γ. Μ.

ταμάριξ (ἡ) (Tamarix) [*Βοτ.*]· βλ. λ. *μυρίκη*.

Τάμκρον *ἄκρον* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Ἔξω τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς, πρὸς βορρᾶν τῆς Χρυσῆς χερσονήσου (νῦν χερσονήσου τῆς Μαλάκκας), «εἰς περιφερῆ καὶ μύουρον γραμμὴν ἀπολῆγον» (*Στράβ.* ΙΑ, 519). Χωρίζει τὸν Γαγγητικὸν τοῦ Σαβαρικοῦ κόλπου καὶ ὡς τοιοῦτον εἶναι τὸ σύγχρονον Cap Negrais (*Schrader*, Atl. Géogr. Moderne, 42, B, c), τὸ χωρίζον τὸν κυρίως κόλπον τῆς Βεγγάλης ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Martaban. Ὁ Πομπώνιος Μέλας (3, 67) τὸ ἀναφέρει ὡς Tamus. Σ. Ε. Λ.

Τάμαρος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. —1) Μικρὸς ποταμὸς τῆς νοτιοδυτικῆς παραλίας τῆς Βρεττανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Δουμνονίων, ἐκβάλλων εἰς τὸν Οἰστρυμονικὸν κόλπον (νῦν κόλπον τοῦ Πλύμουθ), παρὰ τὴν πόλιν *Ταμάρην*. Εἶναι ὁ σημερινὸς Tamer.

—2) Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Σαμνίῳ, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Τιφέρνου (νῦν Monte Matese) καὶ διαρρέων τὴν χώραν τῶν Πέντρων καὶ Ἱρπίνων συμβάλλει εἰς τὸν Καλόρε (Calore), τὸν ὁποῖον συναντᾷ πρὸ τοῦ Βενεβέντου. Σήμερον καλεῖται Tammaro. Α.Θ.Σ.

Ταμαρουγκὰλ (Pampa de Tamarugal) [*Γεωγραφ.*]. Ἔρημος ἐπιμήκης περιοχὴ ἐν Χιλῇ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ταραπακά, ἐκεῖθεν τῶν παρακτίων Κορδιλιερῶν, μήκους 330 χλμ., πλάτους 40—45 χλμ. καὶ ὕψους 1.000—1.100 μ. Ἔχει πλούσια κοιτάσματα νίτρου καὶ βόρακος. Θ. Κ.

Ταμασίδαυα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Δακίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 10, 8) παρὰ τὸν Ἱέρασον ποταμὸν (νῦν Sereth). Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Ταμασίου, *τέως δῆμος*— [*Γεωγρ.*]. Παλαιὸς δῆμος τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, κείμενος κατὰ τοὺς πρὸς τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα πρόβουνους τῶν Ἀγράφων καὶ περιλαμβάνων τὰς σημερινὰς κοινότητας *Ἀσ·ανάρ, Δρανίτσας, Καΐτσης, Πάπας, Τσαμασιου* καὶ *Χαλαμπρεζιου*, ἔχων δὲ πρωτεύουσαν τὴν *Δρανίτσαν*. Ἡ ὀνομασία αὕτη προῆλθεν ἐκ κακοζήλου ἐξελληνισμοῦ τοῦ ὀνόματος *Τσαμάσι*, ὅπερ οἱ τότε ὀνοματοθέται (τῷ 1883) ἀπέδωσαν αὐθαιρέτως εἰς τὸ ὑπερκείμενον τοῦ χωρίου τούτου ὄρος, τὸ *Κατάχλωρο* (ὕψ. 984 μ.). Ι. Χ. Σ

Ταμὰσπ ὁ *Α'* (*Ἀμποὺλ-Μονταβὲρ-Μπεχαντὲρ-Χάν*) Σάχης τῆς Περσίας (1513—1576), υἱὸς τοῦ Ἰσμαήλ, ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας τῶν Σόφις. Διεδέχθη τὸν πατέρα του εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν καὶ ἐβασίλευσεν ἐπὶ 50 ἔτη μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδόν του, ἐνίκησε τοὺς εἰς Χορασὰν εἰσβαλόντας Οὐσμπέκους, ἀπωθήσας αὐτοὺς πέραν τοῦ Τζιχούν, εἶτα δ' ἐπολέμησε νικηφόρως καὶ ἐναντίον τῶν Οὐσμπέκων τοῦ Χαρίσμ. Τῷ 1529 κατέλαβε τὴν Βαγδάτην, ἐλθὼν ὅμως ἀκολούθως εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν φυλὴν τῶν Τεκελού, ἐνίκησε μὲν καὶ διεσκόρπισεν αὐτούς, προεκάλεσεν ὅμως τὴν μῆνιν τοῦ σουλτάνου τῶν Τούρκων Σουλεϋμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, τοῦ ὁποίου τὴν βοήθειαν εἶχον οὗτοι ἐπικαλεσθῆ. Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα πόλεμον, παρὰ τὴν ἀπόλυτον ὑπεροχὴν τῶν ἀντιπάλων του, ὁ Ταμάσπ κατώρθωσεν, ἀποφεύγων τὴν σύναψιν κρισίμου μάχης, νὰ ὑποστῇ ἐν τέλει ὀλιγωτέρας ἢ αὐτοὶ ζημίας. Ἀπώλεσεν ὅμως τότε τὴν Βαγδάτην, τὴν Μοσούλην καὶ πολλὰ ὀχυρὰ τοῦ Ἰρὰκ καὶ τοῦ Ντιαρμπεκίρ. Τῷ 1538 κατώρθωσε νὰ ἑνώσῃ μετὰ τῆς Περσίας τὸ Χιρβὰν καὶ διώρισε διοικητὴν αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν του Ἐλκὰς-Μιρζά. Οὗτος, ἐπαναστατήσας κατὰ τοῦ Ταμάσπ καὶ ἡττηθείς, κατέφυγε πρὸς τὸν σουλτᾶνον τῆς Τουρκίας Σουλεϋμὰν τὸν Μεγαλοπρεπῆ, τὸν ὁποῖον ἐκίνησεν εἰς νέον ἐναντίον τοῦ Ταμάσπ πόλεμον, ἀποβάντα εἰς βάρος τῶν Τούρκων (1548). Βραδύτερον ὁ Ταμάσπ, καταλαβὼν τὴν Γεωργίαν, συνεπλάκη καὶ εἰς τρίτον πρὸς τὸν Σουλεϋμὰν πόλεμον, ὅστις ἐτερματίσθη τῷ 1554 διὰ τῆς ὑπογραφῆς συνθήκης εἰρήνης ἐν Ἀμασείᾳ. Ἔκτοτε ἔζησεν εἰρηνικῶς μέχρι τοῦ θανάτου του, ἀπέθανε δὲ δηλητηριασθεὶς πιθανῶς ὑπό τινος ἐκ τῶν γυναικῶν του. Χ. Δ.

—**Ταμὰσπ** *ὁ Β'*. Σάχης τῆς Περσίας τῆς δυναστείας τῶν Σόφις, υἱὸς τοῦ σάχου Χουσεΐν, ἀποθανὼν τῷ 1739. Τῷ 1722, ἐνῷ ὁ πατήρ του ἐπολιορκεῖτο ἐν Ἰσπαχὰν ὑπὸ τῶν Ἀφγανῶν, ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Κασμπὺν πρὸς ἀσφάλειαν. Εὑρισκόμενος αὐτόθι καὶ πληροφορηθεὶς τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν σάχην, ἡττηθεὶς ὅμως μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ Μὶρ-Μαχμούτ, ὅστις εἶχε κατορθώσει νὰ καταστῇ κύριος τοῦ Ἰσπαχάν, ἀπεσύρθη εἰς Ταυρίδα καὶ ἐπεδόθη εἰς διασκεδάσεις, παραμελήσας τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους του, καθ' ὃν χρόνον οἱ μὲν Τοῦρκοι προήλαυνον ἐκ δυσμῶν, οἱ δὲ Ρῶσοι τοῦ Μεγάλου Πέτρου ἀπὸ βορρᾶ. Μετ' ὀλίγον ἐγκατέλειψε καὶ τὴν πόλιν ταύτην καὶ καταφυγὼν εἰς Φεχραμπάντ, παρηκολούθει ἀπαθῶς τὸν διαμελισμὸν τοῦ κράτους του. Ἐνῷ ὅμως ἐπέκειτο ἡ διάλυσις τῆς Περσίας, ἐνεφανίσθη ὁ περίφημος Ναντίρ, ὅστις, διοικῶν τὰ περσικὰ στρατεύματα, κατώρθωσε νὰ ἀνακαταλάβῃ τὸ Ἰσπαχὰν καὶ τὴν Α. Περσίαν (1729) καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον. Ὁ Ταμάσπ, ζηλοτυπῶν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ στρατηγοῦ του, ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ δημόσια πράγματα καὶ διαρρήξας τὴν συνθήκην, τὴν ὁποίαν εἶχεν οὗτος συνάψει μετὰ τῶν Τούρκων, συνῆψε νέαν ἀτιμωτικήν. Ἀπελπισθεὶς τότε διὰ τὴν ἀναξιότητά του ὁ Ναντίρ, ἐξεθρόνισεν αὐτὸν καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τὸν νεαρὸν Ἀμπᾶς τὸν Γ' (1732). Ὁ Ταμάσπ ἔζησεν εἰσέτι 7 ἔτη, ἀπέθανε δὲ δολοφονηθεὶς πιθανῶς κατὰ διαταγὴν τοῦ Ριζᾶ-Κούλι-Μιρζά, υἱοῦ τοῦ Ναντίρ. Χ. Δ.

Ταμασσὸς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μία τῶν ἀρχαιοτάτων πόλεων τῆς νήσου Κύπρου, κειμένη εἰς τὸ κέντρον περίπου αὐτῆς, ἐπὶ εὐφορωτάτης πεδιάδος, βορειοανατολικῶς τῶν Σόλων, πλησίον πλουσιωτάτων μεταλλείων χαλκοῦ. Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καλεῖται *Ταμέση* (Ὀδυσσ. α, 180). Τὸ ἐθνικὸν *Ταμασσίτης* ἢ *Ταμάσσιος*. Τὰ πλούσια αὐτῆς χαλκωρυχεῖα ἐλειτούργουν μέχρι καὶ τῆς ρωμαιοκρατίας, «ἐν οἷς τὸ χαλκανθὲς γίνεται καὶ ὁ ἰὸς τοῦ χαλκοῦ πρὸς τὰς ἰατρικὰς δυνάμεις χρήσιμος» (*Στράβ.* XIV, 684). Ἐν αὐτῇ ἐτιμᾶτο ὁ Ἀπόλλων ὁ Ὑλάτης, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ἄλλοι. Εἰς Ταμασσὸν ἐπεκράτησεν ἐπὶ πολὺ ἡ φοινικικὴ ἀποικία, μόλις δὲ μετὰ ὀκτὼ αἰῶνας ἐγένετο δωρική, ἀναδείξασα καὶ ἰδίους βασιλεῖς, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν διεσώθησαν, πλὴν τοῦ Πασικύπριδος τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ὅτι ἦτο τόσον ἄσωτος καὶ σπάταλος, ὥστε ἐπώλησε τὸ βασίλειόν του ἀντὶ 50 ταλάντων εἰς τὸν Πυγμαλίωνα, βασιλέα τοῦ Κιτίου. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 13 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Κύπρου ὑπὸ κονσουλάριον, κατὰ δὲ τὸν Ι' ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ὡς μία τῶν 15 πόλεων τοῦ ὁμωνύμου θέματος. Κατὰ τὸν Σακελλαρίου (Κυπριακά, σελ. 199—204) τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται εἰς τὸ νῦν *Πολιτικόν*, παρὰ τὸ χωρίον Πέρα, πλησίον τοῦ Πεδιαίου ποταμοῦ. Ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς φαίνεται ὅτι ἦτο πολυάνθρωπος, ἀλλ' ὡς ὑποκειμένη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Σαλαμῖνος δὲν διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου. Τὰ ἀρχαιολογικὰ αὐτῆς εὑρήματα ἀνάγονται εἰς τὴν χαλκοορειχαλκίνην περίοδον, δύο δὲ τάφοι, πιθανῶς βασιλέων, εἶναι ἀξιοθέατοι. Ἐπίσης ἀνεκαλύφθησαν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἄλλα. Α. Θ. Σ.

Ταματὰβ (Tamatave) [*Γεωγρ.*]. Πόλις καὶ κύριος ὠχυρωμένος λιμὴν ἐν τῇ νήσῳ Μαδαγασκάρῃ, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Μπετσιμισαράκα, συνδεομένη σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς πόλεως Ἀνταναρίβο. Κάτ. (1926) 15.022. Ὁ λιμήν, δι' οὗ διεξάγεται σχεδὸν τὸ ἥμισυ ἐμπόριον τῆς νήσου μετὰ τῆς Γαλλίας, ἔχει ἐκτεταμένας προκυμαίας, ἀλλὰ μετρίας ἐγκαταστάσεις. Συνδέεται διὰ καλῳδίου μετὰ τῆς νήσου Ἑνώσεως. Θ. Κ.

Ταμάτια [*Γεωγρ.*]. Ἑλληνικὴ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (βλ. λ. *Δωμάτια*).

Ταμάϋο ὐ Μπαοὺς (Tamayo y Baüs), *Μανουέλ*. Ἱσπανὸς δραματικὸς συγγραφεὺς (1829—1898). Ἦτο υἱὸς διακεκριμένων ἠθοποιῶν, οὓς ἠκολούθησε κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ νεανικήν του ἡλικίαν εἰς πολλὰς περιοδείας, κατὰ τὰς ὁποίας εὗρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸ θέατρον, ἀρχίσας τὸ στάδιόν του μὲ λίαν ἐπιτυχεῖς μεταφράσεις εἰς ἡλικίαν 11 ἐτῶν. Τῷ 1853 παρουσιάσθη τὸ ἔργον του «Βιργινία», ὅπερ ἐχαιρετίσθη ὡς ἓν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς νεωτέρας Ἱσπα-

Digitized by Google

νικῆς δραματικῆς τέχνης. Κατόπιν ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς πολλὰ ἄλλα ἔργα, παιχθέντα μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας, τὰ ὁποῖα κατέστησαν αὐτὸν ἕνα τῶν σημαντικωτέρων Ἱσπανῶν δραματικῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του. Τῷ 1858 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἱσπανικῆς Ἀκαδημίας, τῆς ὁποίας βραδύτερον ἐγένετο ἰσόβιος γραμματεύς. Κατὰ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὴν ἀκαδημίαν ἐξεφώνησε λόγον «Περὶ τῆς ἀληθείας ὡς πηγῆς ὡραιότητος ἐν τῇ δραματικῇ λογοτεχνίᾳ», ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὡς τὸ σύμβολον πίστεως τῆς τεχνοτροπίας του. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ἡ τρέλλα τοῦ ἔρωτος», «Μονομαχία τιμῆς», «Ἕνα νέον δρᾶμα», ὅπερ θεωρεῖται ὡς τὸ καλύτερον ὅλων, «Ἡ πέμπτη Αὐγούστου», κ. ἄ. Διὰ λόγους μετριοφροσύνης καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ὑπερβολικῶν ἐκδηλώσεων, ἕνεκα τῆς μεγάλης δημοτικότητός του, τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ὑπέγραφε μὲ διάφορα ψευδώνυμα, ὡς: *Ἰωακεὶμ Μ. Ἐστέβανεθ, Φυλάνο ντὲ Τάλ, Ἰωσὴφ Ι καρθία*, κ. ἄ. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν εἰς τέσσαρας τόμους τῷ 1898—1900. Μ. Δ. Β.

ταμάχι (τό)· δημοτ., ἀπληστία, πλεονεξία, λαιμαργία: παροιμ. «τὸ πολὺ ταμάχι χαλάει τὸ στομάχι» (λ. τουρκική).

ταμαχιάρης (ὁ), θηλ. *—άρα*, οὐδ. *—άρικο*· δημοτ., ὁ ἔχων πολὺ ταμάχι, πλεονέκτης, ἄπληστος, λαίμαργος.

ταμβακέρα (ἡ), καὶ *ταμπακέρα*· *ταμβακοθήκη* (βλ. λ.): «δῶσέ μου τὴν ταμπακέρα σου νὰ πάρω μιὰ πρέζα».

ταμβακισμὸς (ὁ) (tabagisme). Ὅρος σημαίνων τὴν διὰ τοῦ καπνοῦ δηλητηρίασιν. Ὁ καπνὸς εἶναι τοξικὸς διὰ τῆς νικοτίνης, ἣν περιέχει εἰς ποσότητα ποικίλλουσαν ἀπὸ 2—8 %. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους ὁ καπνὸς ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς ὑποκλυσμούς, καὶ εἰς ἰσχυρὰς δόσεις ὡς ταινιοκτόνον ἐπιφέρον πολλάκις τὸν θάνατον. Σπανίως πρόκειται περὶ ἐγκληματικῶν δηλητηριάσεων· ἄλλοτε ὁ ταμβακισμὸς εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπαγγελματικῆς δηλητηριάσεως, παρατηρουμένη εἰς τοὺς ἐργάτας καπνεργοστασίων. Τὸ ἀλκαλοειδές, ἡ νικοτίνη, εἶναι ἰσχυρότατον δηλητήριον, οὗτινος δύο σταγόνες μόνον τιθέμεναι ἐπὶ τῆς γλώσσης κυνὸς φονεύουσιν αὐτὸν ἐν διαστήματι δύο λεπτῶν τῆς ὥρας μετὰ σπασμῶν. Ὁ καιόμενος διὰ τοῦ καπνίσματος καπνὸς παράγει ἀέριά τινα, ὡς τὴν ἀμμωνίαν, τὸ ὑδροκυανικὸν ὀξύ, τὴν μεθυλαμίνην, τὸ ὀξείδιον τοῦ ἄνθρακος, τοξικὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στοιχεῖα, ἐπὶ πλέον δὲ ποσότης τις τοῦ καπνοῦ καταπίνεται, εἰσέρχεται εἰς τὰς πεπτικὰς ὁδούς, ἕνεκα τῆς ἐμβροχῆς τοῦ σιγάρου ἢ τοῦ σιγαρέττου ἐν τῷ σιάλῳ τοῦ στόματος. Ὁ δι᾽ ἀναπάσεως ἀπὸ τῆς ρινὸς λαμβανόμενος καπνὸς εἶναι πλουσιώτερος εἰς νικοτίνην, ἀλλὰ δὲν προκαλεῖ συνήθως συμβάματα σοβαρά. Ὁ δὲ διὰ τῆς μασήσεως χρησιμοποιούμενος εἰσέρχεται ἀπ᾽ εὐθείας ἐν τῷ στομάχῳ, διὰ τοῦ σιάλου, ὅστις ἀφαιρεῖ οὕτω τὰ εὐδιάλυτα προϊόντα τοῦ μασωμένου καπνοῦ.

Εἰς τὸν ὀξὺν ταμβακισμόν, ἀμέσως μετὰ τὴν λῆψιν τοῦ δηλητηρίου, ὁ πάσχων δοκιμάζει ἰσχυρὸν καῦσον εἰς τὸν ὀπισθοφάρυγγα καὶ δριμύτατα ἄλγη εἰς τὸν στόμαχον. Ἐπακολουθεῖ διάρροια καὶ σφυγμὸς μικρὸς καὶ ἀδύνατος. Ἐνίοτε ἐμφανίζονται σπασμωδικοὶ παροξυσμοὶ καὶ ἐπακολουθεῖ ὁ θάνατος. Πολλάκις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρατηροῦνται ἔμετοι σωτήριοι, διασῴζοντες τὸν πάσχοντα. Ἐν περιπτώσει ἰάσεως ἡ ἀνάρρωσις εἶναι μακρά, τοῦ πάσχοντος αἰτιωμένου ἐπὶ μακρὸν κεφαλαλγίαν, ἀδυναμίαν καὶ ἰλίγγους. Ἐνίοτε ὁ πάσχων ἐκδηλοῖ ἀποστροφὴν διὰ τὸν καπνόν.

Κατὰ τὸν χρόνιον ταμβακισμόν, εἰς τὸν νεοφώτιστον καπνιστήν, ἡ ἐπιβλαβὴς ἐνέργεια τοῦ καπνοῦ ἐκδηλοῦται δι᾽ ἐμέτων, ναυτιάσεων, ἰλίγγων καὶ κεφαλαλγίας ἐπί τινας ἡμέρας. Εἰς τὸν καθ᾽ ἕξιν καπνιστὴν τὰ συμβάματα εἶναι σπανιώτατα, ἐπερχόμενα συνήθως μεθ᾽ ὑπερβολικὴν κατανάλωσιν· παρατηροῦνται τότε διάφοροι ἀνωμαλίαι. Εἰς τὸ στόμα ὁ καπνὸς παράγει συχνάκις ἐρεθισμόν, ἀναπτύσσεται ἡ ψωρίασις τοῦ στόματος καὶ τῆς γλώσσης (αἱ πλάκες τῶν καπνιστῶν), εἰς δὲ τοὺς συφιλιδικοὺς καπνιστὰς παρατηρεῖται ἡ λευκοπλακία τοῦ στόματος καὶ τῆς γλώσσης. Ἡ ὄρεξις ἐλαττοῦται, ἐμφανίζονται πεπτικαὶ διαταραχαί: ἡ πύρωσις καὶ ἡ φυσώδης δυσπεψία Κυρίως ὅμως ἐπέρχεται ἀπώλεια τῆς μνήμης, καὶ δὴ τῆς μνήμης τῶν κυρίων ὀνομάτων. Ἀλλὰ τὸ σοβαρώτερον φαινόμενον εἶναι ἡ στηθάγχη, ἥτις κατὰ τὸν Huchard ἐκρήγνυται ἀποτόμως, εἶναι ἔντονος, παρακολουθουμένη καὶ ὑπὸ ἄλλων νικοτινικῶν συμβαμάτων, κυρίως τῆς καρδιακῆς ἀρρυθμίας καὶ τῶν διαλείψεων τῶν παλμῶν. Προέρχεται δ᾽ αὕτη εἴτε ἐξ ἀμέσου δράσεως ἐπὶ τῶν στεφανιαίων τῆς καρδίας ἀρτηριῶν (σπασμὸς κατὰ Potain), εἴτε ἐκ διεγέρσεως του νευρικοῦ πλέγματος. Κατὰ τὸν Vaquez, εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων πρόκειται περὶ πραγματικῆς στηθάγχης μετ᾽ ἀορτίτιδος συφιλιδικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τοῦ καπνοῦ χρησιμεύοντος ὡς διεγερτηρίου, ὅπως ἐμφανισθῇ ὁ παροξυσμός. Ἄλλοτε ἡ στηθάγχη εἶναι δευτερογενὴς καὶ ἐξαρτωμένη ἐκ πεπτικῶν διαταραχῶν, αἵτινες εἶναι συχνόταται εἰς τοὺς μεγάλους καπνιστάς Οἱ παλαιότεροι συγγραφεῖς ἰσχυρίζοντο ὅτι αἱ ἐργάτιδες τῶν καπνεργοστασίων καὶ αἱ παρασκευάζουσαι σιγαρέττα ἔχουσι προδιάθεσιν εἰς τὰς ἐκτρώσεις· ἀλλ᾽ αἱ ἔρευναι τοῦ Courtois-Suffit ἀπέδειξαν τὸ σφαλερὸν τῆς τοιαύτης γνώμης. Μ. Ν ΚΑΪΡΗΣ

ταμβακοθήκη (ἡ), καὶ *ταμπακοθήκη*· μικρὰ θήκη, κίστη πρὸς ἐναπόθεσιν ταμβάκου, ἄλλως *ταμβακερα*.

ταμβακοπώλης (ὁ)· ὁ πωλητὴς ταμβάκου.

ταμβάκος (ὁ), καὶ *ταμπάκος*. Κόνις λεπτοτάτη, παρασκευαζομένη ἐκ τριμμάτων φύλλων καπνοῦ καὶ ροφουμένη διὰ τῆς ρινός: «πίνω —, ροφῶ ταμπάκο», «μιὰ πρέζα ταμπάκο».

— *[Ἐγκυκλ.]* Ὁ *ταμβάκος* εἶναι καπνὸς εἰδικῶς παρεσκευασμένος, ὑπὸ μορφὴν κόνεως, εἰς τρόπον ὥστε ν᾽ ἀπορροφῆται εἰσπνεόμενος διὰ τῆς ρινὸς (*καπνὸς ἐρρινώσεως*).

Διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ταμβάκου χρησιμοποιοῦνται κατώτεραι ποιότητες τοῦ καπνοῦ, καὶ κυρίως τρίμματα φύλλων, ἅτινα βρέχονται πρὸς τοῦτο ἐντὸς ἀρωματισμένου ὕδατος, περιέχοντος ἐν διαλύσει καὶ μαγειρικὸν ἅλας, ἀφήνονται νὰ ὑποστῶσιν ἐλαφρὰν σῆψιν καὶ κατόπιν ξηραίνονται καὶ κονιοποιοῦνται. Λόγῳ κυρίως τῆς ἐκ τριμμάτων καπνοῦ παρασκευῆς του, ὁ ταμβάκος περιέχει κόνιν (χῶμα) εἰς μεγάλην ἀναλογίαν, ὑπερβαίνουσαν πολλάκις καὶ τὰ 40%.

ταμβάκωσις, *—εως* (ἡ). Εἶδος πνευμονοκονιώσεως ἢ πνευμονικῶν ἀλλοιώσεων, παρατηρουμένων εἰδικῶς εἰς τοὺς ἐργάτας τοὺς χρησιμοποιουμένους εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ καπνοῦ, καὶ ἰδίως εἰς τὸ κοσκίνισμα τῆς λεπτῆς κόνεως τούτου. Μ. Ν. Κ.

Τάμβωφ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας (βλ. λ. *Τάμπωφ*).

ταμεῖον (τό)· τὸ ἀρχεῖον τοῦ ταμίου, *ταμιεῖον*: «ταμεῖον πληρωμῶν, — παρακαταθηκῶν κττ.», «μετοχικὸν ταμεῖον»· || τὸ ἐν ᾧ φυλάττονται τὰ χρήματα, χρηματοκιβώτιον: «ταμεῖον κενόν, —πλῆρες»· || λογιστικῶς, τὸ ἀπόθεμα εἰς μετρητά, κατ᾽ ἀντιδιαστολὴν πρὸς λογαριασμοὺς ἄλλων ἀξιῶν || «κλείω ταμεῖον» ἐξισώνω τὸ ποσὸν τῶν πληρωμῶν πρὸς τὰς ἐντολάς· || «δημόσιον ταμεῖον» δημοσία ὑπηρεσία διεξάγουσα τὰς εἰσπράξεις καὶ τὰς πληρωμὰς τοῦ κράτους· || «ἀσφαλιστικὰ ταμεῖα» ὀργανισμοὶ ἀποσκοποῦντες ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπονομὴν συντάξεων ἢ ἄλλων βοηθημάτων: «μετοχικὸν ταμεῖον», «ταμεῖον ἀλληλοβοηθείας», «ταμεῖον προνοίας δημοσίων ὑπαλλήλων κττ.».

— *[Ἐγκυκλ.]* *Ταμεῖον* λέγεται ἡ ὑπηρεσία ἡ ἀσχολουμένη εἰς τὴν χρηματικὴν ἐν γένει κίνησιν, δηλαδὴ εἰς τὰς εἰσπράξεις καὶ πληρωμάς, συνήθως δὲ καὶ εἰς τὴν κίνησιν τῶν γραμματίων, ὁσάκις ἡ τελευταία αὕτη δὲν ὑπάγεται εἰς ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν χαρτοφυλακίου, ὡς συμβαίνει παρὰ ταῖς τραπέζαις. Εἴτε πρόκειται περὶ δημοσίας, εἴτε περὶ ἰδιωτικῆς ὑπηρεσίας ἢ ἐπιχειρήσεως ἢ ἐμπορικοῦ οἴκου, τὸ ταμεῖον, ὡς ὄργανον τῆς χρηματικῆς διαχειρίσεως, ἀποτελεῖ ἴδιον τμῆμα ὑπὸ ὑπεύθυνον διαχειριστήν, διότι οὕτως ἐξασφαλίζεται ἡ ἀκρίβεια καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς διαχειρίσεως. Ἐν τῇ λογιστικῇ, ἡ χρηματικὴ κίνησις ἐμφαίνεται: 1) Διὰ τοῦ «βιβλίου ταμείου» ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγγράφονται διαδοχικῶς, ἐφ᾽ ὅσον πραγματοποιοῦνται, αἱ εἰσπράξεις καὶ αἱ πληρωμαὶ ἀναγραφομένων καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν προσώπων ἢ τῶν σχετικῶν λογαριασμῶν (π. χ. γενικὰ ἔξοδα, κερδοζημίαι κλπ.), τῶν χρεουμένων ἢ πιστουμένων· καὶ 2) Διὰ τοῦ «λογαριασμοῦ ταμείου», ἀνοιγομένου εἰς τὸ Καθολικὸν βιβλίον, κατὰ τὰς ἐγγραφὰς τοῦ Ἡμερολογίου. Τὸ Καθολικὸν καὶ τὸ Ἡμερολόγιον τηροῦνται ὑπὸ τοῦ λογιστοῦ, ὅστις ἐλέγχει οὕτω τὸν ταμίαν καὶ τοὺς λοιποὺς διαχειριστὰς ἀξιῶν. Τὸ βιβλίον ταμείου καὶ ὁ λογαριασμὸς ταμείου, λειτουργοῦντες παραλλήλως, δέον νὰ ἐνδεικνύωσι τὰς αὐτὰς κινήσεις ποσῶν εἰσπράξεως καὶ πληρωμῶν, καὶ ἑπομένως τὸ αὐτὸ ὑπόλοιπον ταμείου. Καθ᾽ ἑκάστην ἑσπέραν ὁ ταμίας κλείει τὸ ταμεῖον τῆς ἡμέρας καὶ βεβαιοῖ ὅτι τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ταμείου εἶναι σύμφωνον πρὸς τὸ τοῦ βιβλίου του. Καθ᾽ ἑκάστην δὲ ὁ λογιστὴς βεβαιοῖ ὅτι τὸ βιβλίον ταμείου συμφωνεῖ πρὸς τὸν λογαριασμὸν ταμείου τοῦ Καθολικοῦ, ὡς πρός τε τὰ κεφάλαια καὶ τὸ ὑπόλοιπον, καθὼς καὶ ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν καταβαλόντων καὶ πιστούμενα καὶ τὰ ὀνόματα τῶν λαβόντων καὶ χρεούμενα εἰς τὸ Ἡμερολόγιον ἐμφαίνονται ἐπίσης εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ ταμείου τηρούμενον βιβλίον ταμείου. Τελειοῦται δὲ ὁ ἔλεγχος τοῦ ταμείου διὰ τῆς ἐπαληθεύσεως τοῦ χρηματικοῦ ὑπολοίπου, γιγνομένης ὑπὸ τοῦ κυρίου τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ ἀντιπροσώπου ἢ ἐπιθεωρητοῦ, καθόσον βασικὴ ἀρχὴ πάσης καλῆς ταμιακῆς διαχειρίσεως ἀποκλείει τὴν ἀπόλυτον καὶ ἀνεξέλεγκτον ἐμπιστοσύνην (βλ. λ. *ταμίας*). Γ. Ν. Κ.

— **ταμεῖα** *δημόσια*. Τὰ ἐνεργοῦντα τὰς εἰσπράξεις τῶν δημοσίων ἐν γένει ἐσόδων καὶ τὰς πληρωμὰς τῶν δημοσίων ἐν γένει ἐξόδων, τὴν φύλαξιν καὶ τὴν πώλησιν τῶν ἐνσήμων καὶ ὑλικῶν παντὸς εἴδους, ὡς καὶ πάσας τὰς λοιπὰς διαχειριστικὰς πράξεις, τὰς ἀφορώσας τὴν κίνησιν τοῦ δημοσίου θησαυροῦ (ἄρθρ 2 τοῦ διατ. τῆς 14 Ἰανουαρ. 1932), ἔτι δὲ καὶ τὴν ταμιακὴν ὑπηρεσίαν δήμων, κοινοτήτων καὶ συνδέσμων κοινοτήτων καὶ ἄλλων τινῶν νομικῶν προσώπων καὶ εἰδικῶν ταμείων. Οὕτως, ἡ ταμιακὴ ὑπηρεσία τῶν δήμων, κοινοτήτων καὶ συνδέσμων κοινοτήτων, διεξάγεται διὰ ἰδίου γραφείου ἑκάστου δημοσίου ταμείου, ἐκτὸς τῶν μεγαλυτέρων δήμων, παρ᾽ οἷς λειτουργεῖ ἰδία ταμιακὴ ὑπηρεσία Τὸ πρῶτον ὠργανώθησαν τὰ δημόσια ταμεῖα διὰ τοῦ περὶ ὀργανισμοῦ τῶν δημοσιων ταμείων διατάγματος τοῦ 1834 καὶ τοῦ περὶ ὀργανισμοῦ τῶν ταμείων διατάγματος τοῦ 1836 καὶ τοῦ περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ γενικοῦ ταμείου διατάγματος τοῦ 1836. Ὁ νόμος ΙΔ΄ τῆς 9 Αὐγούστου 1845 «Περὶ συστάσεως ἐπαρχιακῶν ταμείων» καὶ ὁ τροποποιήσας αὐτὸν νόμος ΣΞΔ΄ τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1853 «Περὶ συστάσεως ταμείων» ἀπετέλεσαν μετέπειτα τὰς βάσεις τῆς περὶ δημοσίων ταμείων ὑπηρεσίας, διὰ δὲ τοῦ νόμου ΥΛΖ΄ τοῦ 1878 ὠργανώθη τὸ καὶ πρότερον λειτουργοῦν, ἐν Ἀθήναις, κεντρικὸν ταμεῖον. Σήμερον ἡ ταμιακὴ ὑπηρεσία, ἀποτελοῦσα ἴδιον κλάδον τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἐξωτερικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, μεγίστης σπουδαιότητος καὶ εὐρύτητος, ὑπάγεται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα καὶ ἐποπτείαν τῆς γενικῆς διευθύνσεως τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ καὶ ὑπὸ ἰδιαιτέραν αὐτῆς «Διεύθυνσιν γενικῆς ἐπιθεωρήσεως καὶ Διεύθυνσιν ταμιακῆς ὑπηρεσίας». Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ταύτην λειτουργεῖ ἴδιον «Τμῆμα διοικήσεως ταμείων», εἰς ὃ ὑπάγεται τὸ προσωπικὸν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης. Τὸ προσωπικὸν τοῦτο διέπεται ὑπὸ τῶν περὶ προσόντων αὐτοῦ ἰδιαιτέρων διατάξεων, ὑπόκειται εἰς δόσιν ἐγγυήσεως διὰ τὴν διαχείρισίν του καὶ λογοδοσίαν, ὡς ὑπόλογον κατὰ τὸν νόμον περὶ δημοσίου λογιστικοῦ. Ἐν τῷ εἰδικῷ προϋπολογισμῷ τοῦ ὑπουργείου Οἰκονομικῶν τῆς χρήσεως 1932—1933, κεφ. 25, ἀναγράφεται τὸ προσωπικὸν τῆς ταμιακῆς ὑπηρεσίας, ἀποτελούμενον ἐκ 37 διευθυντῶν ταμείων α΄ τάξεως, ὧν εἷς ἐπὶ βαθμῷ διευθυντοῦ β΄ τάξεως, 26 ἐπὶ βαθμῷ τμηματάρχου α΄ τάξεως καὶ 10 ἐπὶ βαθμῷ τμηματάρχου β΄ τάξεως, ἐξ 100 διευθυντῶν ταμείου β΄ τάξεως καὶ λογιστῶν α΄ τάξεως, ἐπὶ βαθμῷ εἰσηγητοῦ, ἐξ 160 διευθυντῶν ταμείου συντάξεως καὶ λογιστῶν β΄ τάξεως, ἐπὶ βαθμῷ γραμματέως α΄ τάξεως, ἐκ 250 ταμιακῶν γραμματέων α΄ τάξεως καὶ ταμιῶν, ἐπὶ βαθμῷ γραμματέως β΄ τάξεως, ἐκ 425 ταμιακῶν γραμματέων β΄ τάξεως, ἐπὶ βαθμῷ ἀκολούθου ἢ γραφέως α΄ τάξεως, ἐκ 1050 δημοσίων εἰσπρακτόρων καὶ 8 ἐργατῶν, ἑνὸς ἀρχικλητῆρος, 47 κλητήρων α΄ τάξεως, 36 κλητήρων β΄ τάξεως καὶ 96 γ΄ τάξεως (ἄρθρ. 1 νόμου 4953). Παρὰ τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου προξενείῳ λειτουργεῖ ἴδιον ταμεῖον, ὑπαγόμενον εἰς τὰς διατάξεις τῆς ταμιακῆς ὑπηρεσίας. Ἐν Ἀθήναις λειτουργοῦσι: 1) τὸ *κεντρικὸν ταμεῖον τοῦ κράτους*, 2) ἡ *κεντρικὴ ἀποθήκη σφραγιστοῦ χάρτου*, 3) *γενικὴ ἀποθήκη ὑλικοῦ* δημοσίας ὑπηρεσίας, ἐν Πειραιεῖ δὲ ἡ *ἀποθήκη κινίνης καὶ σακχαρίνης*. Τὸ σύνολον τῶν πιστώσεων, τῶν ἀναγραφομένων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ διὰ μισθούς, ἐπιδόματα καὶ ἄλλα ἔξοδα τῆς ταμιακῆς ὑπηρεσίας, ἀνέρχεται εἰς δραχμὰς 69.492.700. Εἰς ταῦτα περιλαμβάνονται οἱ μισθοὶ καὶ αἱ προσαυξήσεις αὐτῶν λόγῳ πολυετοῦς ὑπηρεσίας, αἱ μηνιαῖαι κανονικαὶ ἐπιχορηγήσεις ταμιῶν διὰ γραφικὴν ὕλην, θέρμανσιν, φωτισμόν, καθαριότητα κτλ. Ἐκτὸς δ᾽ αὐτῶν οἱ ταμίαι καὶ τὸ προσωπικὸν τῶν ταμείων δικαιοῦνται τῶν κατὰ νόμον ποσοστῶν ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων. Νεώτερα νομοθετήματα, διέποντα σήμερον τὴν ταμιακὴν ὑπηρεσίαν, εἶναι ὁ νόμος 4953 τοῦ 1931 καὶ τὰ εἰς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἐκδοθέντα διατάγματα τῆς 6 Μαΐου 1931, τῆς 14 Σεπτεμβρίου 1931, τῆς 30 Νοεμβρίου 1931, καὶ ἰδίως τὸ ἀπὸ 14 Ἰανουαρίου 1932 «Περὶ ὀργανισμοῦ τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας τῶν ταμείων τοῦ κράτους». Αἱ διατάξεις τῆς περὶ δημοσίου λογιστικοῦ (βλ. λ.) νομοθεσίας εἶναι γενικαὶ διὰ τὴν διαχείρισιν καὶ τὸ λογιστικὸν πάσης ταμιακῆς ὑπηρεσίας τοῦ δημοσίου. Διὰ τὸ λογιστικὸν [illegible] τοῦ στρατοῦ, τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, τῆς ἀεροπορίας καὶ τῆς ἀστυνομίας ἰσχύουσι καὶ αἱ ἰδιαίτεραι περὶ αὐτοῦ διατάξεις (βλ. λ. *ταμίας*). Ἡ νομοθεσία περὶ εἰσπράξεως δημοσίων ἐσόδων (βλ. λ. *δημόσιος* εἰσπράκτωρ, *δημοσία* οἰκονομικά, [illegible] *γισμὸς*) ἔχει κύρια ὄργανα ἐκτελέσεως τοὺς [illegible] μίας τοῦ κράτους. Εἰδικαὶ διατάξεις νόμων [illegible] νοοῦσι περὶ εἰδικῶν ταμιῶν τῆς ὑπηρεσίας τῶν [illegible] *νείων* (βλ. λ.), τῶν τηλεγραφείων, ταχυδρομείων κτλ. Πρὸς ἄμεσον ἐποπτείαν καὶ ἔλεγχον τῆς ταμιακῆς ὑπηρεσίας τοῦ κράτους ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς δέκα περιφερείας, παρ᾽ ἑκάστῃ τῶν ὁποίων [illegible] θετοῦνται εἷς ἢ πλείονες ἐπιθεωρηταὶ δημοσίων ὑπολόγων (διάταγμα τῆς 14 Σεπτεμβρίου [illegible] περὶ ἐκτελέσεως τῶν διατάξεων περὶ ἐπιθεωρήσεως τῶν δημοσίων ὑπολόγων ἐν γένει).

Δυνάμει τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Γενεύης τῆς [illegible] Σεπτεμβρίου 1927, τοῦ συστήσαντος τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν σχετικῆς δια[illegible]

Digitized by Google

ξεως αὐτοῦ, ὁ νόμος 3423, ὁ νόμος 4953 (ἄρθ. 14) καὶ τὸ διάταγμα τῆς 14 Ἰανουαρίου 1932 (ἄρθρ 64) διέλαβον διατάξεις, σκοπούσας ὅπως αἱ εἰσπράξεις καὶ πληρωμαὶ τῶν δημοσίων ταμείων συγκεντρῶνται παρὰ τῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνάπτονται συμβάσεις μεταξὺ δημοσίου καὶ τραπέζης ἔχουσαι ἰσχὺν νόμου. Τοιαύτη σύμβασις εἶναι ἡ ἀπὸ 3 Ἰουλίου 1931 δεκαετοῦς ἰσχύος (Ἐφ. Κυβ. 190 τῆς 9 Ἰουλίου 1931). Ἡ πληρωμὴ παντὸς ἐντάλματος ποσοῦ ἄνω τῶν δραχ 5.000 ἐνεργεῖται παρὰ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, τῶν ταμείων τοῦ κράτους περιοριζομένων εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν ἐνταλμάτων μικροτέρου ποσοῦ, ὡς καὶ ὡρισμένων δαπανῶν, π. χ. μισθῶν, συντάξεων κλπ., καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ τράπεζα ἔχει ἐγκαταστήσει ἰδίους αὐτῆς πράκτορας ἐντὸς τῶν δημοσίων ταμείων, ὅπου δὲν ὑπάρχει κατάστημα ἢ ὑποκατάστημα αὐτῆς.

Ἡ ὑπηρεσία ἑκάστου τῶν δημοσίων ταμείων περιλαμβάνει γραφεῖα διοικητικά, ἐσόδων, λογιστικόν, διαχειριστικόν, συγκεντρώσεως καὶ καταχωρίσεως καὶ ταμιακῆς ὑπηρεσίας δήμων καὶ κοινοτήτων. Τοῦ διοικητικοῦ προΐσταται ὁ διευθυντής, ὅστις ἔχει καὶ τὴν ἑνιαίαν διεύθυνσιν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ταμείου καὶ τὴν ἐποπτείαν αὐτῆς, ἑκάστου δὲ τῶν λοιπῶν γραφείων προΐσταται λογιστὴς ἢ γραμματεύς. Τὰ καθήκοντα αὐτῶν προβλέπονται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 7 καὶ ἐπ. τοῦ διατάγματος τῆς 14 Ἰανουαρίου 1931.

—ταμεῖα *προνοίας*. Ὑπὸ γενικωτέραν ἔννοιαν σημαίνει τὸ ἐκ νομοθετικῆς ἐπεμβάσεως συσταθὲν ἵδρυμα ἀσφαλίσεως, διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἀσθενείας ἐν τῇ ἐργασίᾳ, τοῦ θανάτου, τοῦ γήρατος καὶ ἐν γένει τῆς ἀνικανότητος πρὸς ἐργασίαν, παντὸς προσώπου μὴ αὐτοτελῶς ἐργαζομένου ἐν βιομηχανικῇ, βιοτεχνικῇ καὶ ἐμπορικῇ ἐπιχειρήσει ἢ ἐργασίᾳ, συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐργασιῶν οἰκοδομικῆς καὶ μεταφορῶν. Ὡς μὴ αὐτοτελῶς ἐργαζόμενα πρόσωπα θεωροῦνται οἱ ὑπάλληλοι, ἐργάται καὶ ὑπηρέται ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἐπ' ἀντιμισθίᾳ δὲ παρέχοντες τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν, ἀδιαφόρως τοῦ τρόπου τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἀντιμισθίας αὐτῶν (νόμος 2868 καὶ βασιλικὸν διάταγμα τῆς 8 Δεκεμβρίου 1923 περὶ ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἐργατῶν καὶ ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων, ἄρθρ. 1). Ἕκαστον τῶν ἱδρυμάτων τούτων ἀποτελεῖ νομικὸν πρόσωπον καὶ διέπεται ὑπὸ κανονισμοῦ ἐπέχοντος θέσιν καταστατικοῦ, ἐγκρινομένου δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Τὰ ἱδρύματα ταῦτα λειτουργοῦσιν ὑποχρεωτικῶς παρ' ἑκάστῃ ἐπιχειρήσει ἢ ἐργασίᾳ, ὑποχρεουμένῃ εἰς καταβολὴν ποσοστοῦ ἴσου πρὸς τὸ παρὰ τοῦ προσωπικοῦ καταβαλλόμενον, μὴ δυναμένου δὲ πάντως, δι' ἕκαστον εἶδος ἀσφαλίσεως, νὰ εἶναι ἔλασσον τῶν 3%, οὐδὲ μεῖζον τῶν 6% τῶν εἰς κράτησιν ὑποκειμένων ἀποδοχῶν τοῦ ἀσφαλιζομένου, ἐκτὸς ἂν ἡ ἐπιχείρησις δέχεται ἀνώτερον ποσοστόν. Ἐκτὸς τῶν κατὰ τὸν νόμον 2868 λειτουργούντων ἐργατικῶν ἀσφαλιστικῶν ἱδρυμάτων, ἔχουσι συσταθῆ δι' εἰδικῶν νόμων «ταμεῖα συντάξεως» προσωπικοῦ σιδηροδρόμων, ὑδροποιῶν, μουσικῶν καὶ τεχνιτῶν θεάτρου καὶ ἄλλα. Εἰδικώτερον δέ, ὡς «ταμεῖα προνοίας» τιτλοφορούμενα, ἔχουσι συσταθῆ τὰ ταμεῖα προνοίας προσωπικοῦ ἐφημερίδων, τὸ τῶν μυλεργατῶν καὶ ἀρτοποιῶν, ταμεῖον προνοίας ἐλαιοπαραγωγῆς, ταμεῖον προνοίας ἐργατῶν λιμένος Πειραιῶς, ταμεῖον προνοίας ἰδιοκτητῶν αὐτοκινήτων, ταμεῖον προνοίας πληρωμάτων, ταμεῖον προνοίας κυβερνητῶν ἱστιοφόρων κλπ. Κατὰ δὲ τὸ 1926 συνεστήθη, ἐν Ἀθήναις ἑδρεῦον, «ταμεῖον προνοίας δημοσίων ὑπαλλήλων». Ὁ νόμος 5733 τοῦ 1932 περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ἐχαρακτήρισεν ὡς νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου καὶ διετήρησεν ἐν λειτουργίᾳ τὰ κατὰ τὸν νόμον 2868 λειτουργοῦντα ταμεῖα, ὑποχρεώσας ἅμα αὐτὰ νὰ τροποποιήσωσι τὸ καταστατικὸν αὐτῶν, ὥστε νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς διατάξεις αὐτοῦ ἐξ ἀπόψεως διοικήσεως, συντάξεων κλπ. (βλ. λ. *ἀσφάλεια* (κοινωνικαὶ ἀσφάλειαι) καὶ *κοινωνικῆς* ἀσφαλίσεως ταμεῖα). Γ. Ν. Κ.

—Ταμεῖον *ἀλληλοβοηθείας ἀξιωματικῶν στρατοῦ ξηρᾶς*. Συνεστήθη διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 24 Ἀπριλίου 1926, κυρωθέντος διὰ τοῦ νόμου 3478, καὶ σκοπεῖ τὴν κατὰ τὴν ἐκ τοῦ στρατεύματος ἔξοδον τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἀνθυπασπιστῶν χορήγησιν ὡρισμένης οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως εἰς τούτους, ὡς καὶ εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν θνῃσκόντων ἐν ἐνεργείᾳ.

Τὸ ταμεῖον ἀποτελεῖ νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου καὶ διοικεῖται ὑπὸ ἐννεαμελοῦς διοικητικοῦ συμβουλίου ἐξ ἀξιωματικῶν, μὲ πρόεδρον τὸν ἑκάστοτε τοιοῦτον τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου Στρατοῦ. Πόροι τοῦ ταμείου ἀλληλοβοηθείας ἔχουσιν ὁρισθῆ: μηνιαία κράτησις 5% ἐπὶ τοῦ βασικοῦ μισθοῦ τῶν ἀξιωματικῶν, οἱ τόκοι καὶ λοιπὰ ἔσοδα ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ταμείου καὶ αἱ πρὸς τοῦτο δωρεαὶ καὶ κληροδοτήματα, διατίθενται δὲ οἱ πόροι οὗτοι εἰς σχηματισμὸν ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου καὶ εἰς τὴν παροχὴν ἐφ' ἅπαξ βοηθημάτων. Τοιούτων δικαιοῦνται: α) Οἱ ἐξερχόμενοι ὁπωσδήποτε τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ καὶ ἔχοντες συμπληρώσει 25ετῆ συντάξιμον ὑπηρεσίαν. β) Οἱ λόγῳ ὁρίου ἡλικίας τιθέμενοι εἰς ἀποστρατείαν ἀξιωματικοί, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔχουσι συμπληρώσει 25ετῆ συντάξιμον ὑπηρεσίαν. γ) Οἱ λόγῳ νοσήματος ἀποστρατευόμενοι ἀξιωματικοί, ἀνεξαρτήτως χρόνου ὑπηρεσίας. δ) Οἱ αὐτεπαγγέλτως ἀποστρατευόμενοι, λόγῳ διοικητικῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς ἀνικανότητος, ἀξιωματικοί, ἐὰν ὅμως ἔχουσιν τοὐλάχιστον 10ετῆ συντάξιμον ὑπηρεσίαν. ε) Οἱ ἀποτασσόμενοι καὶ μὴ ἔχοντες 25ετῆ συντάξιμον ὑπηρεσίαν, ἀλλ' ἔχοντες 10ετῆ τοιαύτην. στ) Οἱ παραιτούμενοι καὶ ἔχοντες συμπληρώσει 20ετῆ συντάξιμον ὑπηρεσίαν. ζ) Αἱ οἰκογένειαι τῶν ἐν ἐνεργείᾳ, διαθεσιμότητι, ἀργίᾳ, ὑποδικίᾳ καὶ καταδίκῃ ἄνευ στερήσεως τοῦ βαθμοῦ θνῃσκόντων ἀξιωματικῶν, ὡς οἰκογενείας θεωρουμένης διὰ μὲν τὸν ἔγγαμον ἀξιωματικὸν τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων, ὡς καὶ τῶν τέκνων προαποβιωσάντων τέκνων του, διὰ δὲ τὸν ἄγαμον οἱ ἐπιζῶντες γονεῖς καὶ ἄγαμοι ἀδελφαί. Ὁ ἀξιωματικὸς δύναται νὰ διαθέσῃ κατὰ βούλησιν διὰ διαθήκης του μέχρι τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἀνήκοντος αὐτῷ βοηθήματος εἰς οἱονδήποτε πρόσωπον ἢ σκοπόν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω οἱ εἰς τὰς κατηγορίας α, β καὶ γ ἀνήκοντες δικαιοῦνται πλήρους τοῦ βοηθήματος τοῦ βαθμοῦ των, οἱ τῆς κατηγορίας δ, ε καὶ στ δικαιοῦνται ποσοστοῦ τοῦ βοηθήματος ἀναλόγου πρὸς τόσα εἰκοστὰ πέμπτα τοῦ συνόλου τοῦ βοηθήματος τοῦ βαθμοῦ των, ὅσα τὰ συντάξιμα ἔτη αὐτῶν. Ὡς πρὸς τὰς οἰκογενείας, αἱ τῶν ἐχόντων 15ετῆ τοὐλάχιστον συντάξιμον ὑπηρεσίαν δικαιοῦνται ὁλοκλήρου τοῦ βοηθήματος τοῦ βαθμοῦ τοῦ θανόντος, αἱ τῶν ἐχόντων 10ετῆ ὑπηρεσίαν λαμβάνουσι τὰ δύο τρίτα τοῦ βοηθήματος καὶ αἱ τῶν ἐχόντων κάτω τῶν 10 ἐτῶν τὸ ἥμισυ τοῦ βοηθήματος. Πάντες οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοί, ἐξερχόμενοι τοῦ στρατεύματος, δὲν δικαιοῦνται βοηθήματος, ἀλλὰ ἀναλαμβάνουσι τὰς καταθέσεις των ἐντόκως πρὸς 4%, ἄνευ ἀνατοκισμοῦ.

Τὸ βοήθημα καθορίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν καθ' ἕκαστον ἔτος πραγματοποιουμένων εἰσπράξεων, ἀφ' ὧν ἀφαιροῦνται τὰ γενικὰ ἔξοδα, τὸ κρατούμενον τακτικὸν ἀποθεματικὸν κεφάλαιον, τὸ ἔκτακτον ἀποθεματικὸν καὶ αἱ ἐπιστρεπτέαι καταθέσεις εἰς τοὺς μὴ δικαιουμένους βοηθήματος. Το ὑπόλοιπον διανέμεται εἰς τοὺς δικαιούχους, τοὺς ἐξελθόντας κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος, κατ' ἀναλογίαν μεριδίων κατὰ βαθμόν, ὡς ἑξῆς: ἀντιστράτηγος μερίδα 17, ὑποστράτηγος 15, συνταγματάρχης 13, ἀντισυνταγματάρχης 12, ταγματάρχης 11, λοχαγὸς 9, ὑπολοχαγὸς 8, ἀνθυπολοχαγὸς 7, ἀνθυπασπιστὴς 6. Οἱ δικαιούμενοι μέρους τοῦ βοηθήματος λαμβάνουσιν ἀνάλογα ποσοστὰ τῶν μεριδίων. Τὸ βοήθημα ποικίλλει ἀναλόγως τῶν εἰσπράξεων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξερχομένων, ἀπὸ ἑνὸς ἔτους ἀποδοχὰς (βασικὸς μισθὸς ἐπὶ συντελεστὴν ἄνευ κρατήσεων) μέχρι δύο ἐτῶν. Τὸ τακτικὸν ἀποθεματικὸν κεφάλαιον δημιουργεῖται διὰ κρατήσεων ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων, κατὰ ποσοστὸν 36% ἀπὸ τοῦ 1926 ἕως τὸ 1930, μεθ' ὃ ἡ κράτησις βαίνει μειουμένη κατὰ 3% ἐτησίως μέχρι τοῦ 1942, ὁπότε καὶ παύει. Ἀπὸ τοῦ 1943 καὶ πέραν οἱ τόκοι καὶ λοιπαὶ πρόσοδοι τοῦ ταμείου προστίθενται εἰς τὰς τακτικὰς εἰσπράξεις διὰ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ αὔξησιν τῶν βοηθημάτων. Τὸ ἔκτακτον ἀποθεματικὸν δημιουργεῖται διὰ τὴν πληρωμὴν βοηθημάτων τῶν κατὰ προηγούμενα ἔτη ἐξελθόντων καὶ μὴ ἐχόντων παρουσιάσει ἐγκαίρως τοὺς τίτλους των καὶ μέχρι τῆς παραγραφῆς, ἡ ὁποία ἔχει ὁρισθῆ εἰς πενταετίαν. Μ. Ι. Μ.

—Ταμεῖον *ἀλληλοβοηθείας βοηθητικοῦ προσωπικοῦ Τ. Τ. Τ.* Λειτουργεῖ δυνάμει τῶν νόμων 3555, 4498 καὶ 4902 καὶ τοῦ ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1931 κοινοῦ μετὰ τοῦ Ταμείου ἀρωγῆς ὑπαλλήλων Τ. Τ. Τ. (βλ. λ.) κανονισμοῦ.

—Ταμεῖον *ἀρωγῆς ὑπαλλήλων Τ. Τ. Τ.* Λειτουργεῖ συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους 3494, 4520, 4524 καὶ 4902 καὶ τὸν κανονισμὸν τῆς 31 Δεκεμβρίου 1931, σκοπὸν δὲ ἔχει τὸ ταμεῖον τοῦτο, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ἕτερον «Ταμεῖον ἀλληλοβοηθείας βοηθητικοῦ προσωπικοῦ Τ. Τ. Τ.», τὴν ἐφ' ἅπαξ κατὰ τὰς οἰκείας διατάξεις παροχὴν βοηθήματος εἰς τοὺς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τῶν Τ. Τ. Τ. ὁπωσδήποτε ἐξερχομένους ὑπαλλήλους ἢ τὰς οἰκογενείας αὐτῶν ἐν περιπτώσει θανάτου των, ὡς καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν γενομένων εἰς βάρος τοῦ μισθοῦ των κρατήσεων εἰς τὰ αὐτὰ πρόσωπα, καθ' ἣν περίπτωσιν δὲν ὑφίστανται αἱ νόμιμοι προϋποθέσεις ἀπονομῆς ἐφ' ἅπαξ βοηθήματος, ἀποκλειομένης ἀπολύτως τῆς καταβολῆς ἐφ' ἅπαξ βοηθήματος καὶ κρατήσεων. Οἱ πόροι τῶν ταμείων τούτων εἶναι κυρίως κρατήσεις ἐκ τῶν μηνιαίων μισθῶν τῶν μετόχων των, εἰσφορὰ τοῦ κράτους (ἄρθρ. 1 τοῦ νόμου 4520), κράτησις 1% ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ προμηθευομένου γενικῶς ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας Τ. Τ. Τ. ὑλικοῦ πάσης φύσεως καὶ τινες ἄλλοι. Δικαίωμα βοηθήματος ἔχουσιν οἱ ἐν ζωῇ ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας ἐξερχόμενοι τῆς ὑπηρεσίας μέτοχοι τῶν ταμείων, ἐφ' ὅσον ἤθελον δικαιωθῆ συντάξεως ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, ἐξαιρετικῶς δὲ οἱ μέτοχοι τοῦ ταμείου ἀλληλοβοηθείας καὶ ἐφ' ὅσον ἔχουσι συμπεπληρωμένην κατὰ τὴν ἀποχώρησίν των δεκαετῆ ὑπηρεσίαν, ἐν περιπτώσει δὲ θανάτου μετόχου ἐν ὑπηρεσίᾳ δικαίωμα βοηθήματος ἔχουσι τὰ δικαιούμενα συντάξεως ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου πρόσωπα καὶ ἐφ' ὅσον θὰ ἐδικαιοῦτο βοηθήματος ὁ ἀποβιώσας, ἡ χήρα δὲ ἄνευ τέκνων σύζυγος μετόχου, ὑπηρετοῦσα ἐν δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ, λαμβάνει τὸ ἀναλογοῦν τῷ ἀποβιώσαντι συζύγῳ βοήθημα. Ἀπαγορεύεται ἡ κατάσχεσις τῶν βοηθημάτων, πλὴν τῶν ἐν ἄρθρῳ 17 τοῦ κανονισμοῦ ἐξαιρέσεων. Γ. Ν. Κ.

—«Ταμεῖον *ἀσφαλίσεως καπνεργατῶν*»· βλ. λ. *καπνεργατῶν*, Ταμεῖον ἀσφαλίσεως —.

—Ταμεῖον *ἀσφαλείας κατὰ χαλάζης καὶ παγετῶν*. Ἱδρύθη διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 2 Ἰουλίου 1926, κυρωθέντος καὶ τροποποιηθέντος διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 13 Νοεμβρίου 1927 (κυρωθέντος διὰ τοῦ νόμου 4402 τῆς 16 Ἰουλίου 1929), ὡς αὐτόνομος ὀργανισμὸς δημοσίου δικαίου, ὑπαγόμενος ὑπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ ἐποπτείαν τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας (Διεύθυνσιν Γεωργίας), ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Κεντρικὸν Ταμεῖον ἀσφαλείας κατὰ χαλάζης καὶ παγετῶν» (συγκεκομμένως *Κ. Τ. Α. Χ.*), ἔχον ἕδραν ἐν Ἀθήναις καὶ σκοπὸν τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀντασφαλίσεως τοπικῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἀλληλασφαλείας, ἢ τῶν τυχὸν ταμείων ἀλληλασφαλείας γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἢ ἑνώσεων αὐτῶν, κατὰ τῶν κινδύνων ἐκ χαλάζης καὶ παγετῶν τῶν ἀμπέλων, σταφιδαμπέλων, καπνοῦ καὶ λοιπῶν γεωργικῶν προϊόντων, ὁριζομένων ἀποφάσει τοῦ Κ. Τ. Α. Χ. καὶ τὴν ἀπ' εὐθείας ἀσφάλειαν κατὰ χαλάζης καὶ παγετῶν παντὸς αἰτοῦντος γεωργοῦ. Δύναται δὲ ν' ἀναλαμβάνῃ καὶ τὴν ἀντασφάλειαν ἢ ἀπ' εὐθείας ἀσφάλειαν τῶν κινδύνων καὶ ἐξ ἄλλων θεομηνιῶν. Διὰ δὲ τοῦ νόμου 5219 τοῦ 1931 τὸ ταμεῖον τοῦτο μετωνομάσθη εἰς «Ταμεῖον Γεωργικῶν Ἀσφαλειῶν» καὶ ἐπετράπη αὐτῷ ν' ἀναλαμβάνῃ καὶ τὴν ἀπ' εὐθείας ἀσφάλειαν κτηνῶν ἢ τὴν ἀντασφάλειαν μέσῳ συνεταιρισμῶν ἢ εἰδικῶν ταμείων κτηνασφαλείας, ἱδρυομένων συμφώνως τῷ νόμῳ 3813 περὶ γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἀλληλασφαλείας. Εἰδικοὶ κανονισμοί, συνταχθέντες κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ νόμου τούτου, καθορίζουσι τοὺς ὅρους καὶ τὰ ὅρια ἀσφαλείας καὶ ἀντασφαλείας τῶν κτηνῶν, τὰς περιφερείας κτηνασφαλείας κλπ., καθὼς καὶ τὴν διαδικασίαν τῶν ἀποζημιώσεων κλπ. Τὸ προεδρικὸν διάταγμα τῆς 5 Ἰανουαρίου 1932 διέλαβε «περὶ τοῦ τρόπου εἰσπράξεως, ἀποδόσεως καὶ διαθέσεως τῶν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Γεωργικῶν Ἀσφαλειῶν εἰσφορῶν» Γ. Ν. Κ.

—Ταμεῖον, *Γενικὸν ἐκκλησιαστικὸν* —· βλ. λ *Ἐκκλησιαστικὸν* ταμεῖον.

—Ταμεῖον *Ἐθνικῆς Ἀμύνης*. Τὸ ταμεῖον τοῦτο, ἱδρυθὲν διὰ τοῦ νόμου ΓΚΖ' τοῦ 1904, κατηργήθη διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 19 Φεβρουαρίου 1926, ἐπανασυσταθὲν διὰ τοῦ νόμου 4407 τοῦ 1929 καὶ λειτουργοῦν καὶ νῦν καθ' ὅμοιον σχεδὸν τρόπον μὲ τὸ παλαιὸν Ταμεῖον Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Σκοπὸς τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου εἶναι ἡ ἀποκλειστικὴ διάθεσις τῶν πόρων αὐτοῦ διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν μέσων τῆς κατὰ ξηρὰν ἀμύνης τῆς χώρας, διὰ τῆς προμηθείας ὑλικοῦ ἐπιστρατεύσεως, ἀνεγέρσεως καὶ ἀνακαινίσεως στρατιωτικῶν κτηρίων καὶ κατασκευῆς ὀχυρῶν. Πόροι τοῦ ταμείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης εἶναι: α) ποσὸν ὁριζόμενον ἑκάστοτε ἐν τῷ ἐτησίῳ προϋπολογισμῷ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀποδιδόμενον εἰς τὸ ταμεῖον· β) τὸ προϊὸν τῆς ἐκποιήσεως κτηνῶν τοῦ στρατοῦ, ὀχημάτων καὶ ὑλικοῦ προερχομένου ἐξ ἐπιτάξεως, ὡς καὶ τῶν εὐχρήστων μὲν εἰδῶν, ἀλλ' ἐκποιουμένων, ὡς ὁριστικῶς μὴ ἀναγκαίων εἰς τὸν στρατόν· γ) τὸ ἀπομένον εἰς ἕκαστον κεφάλαιον τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἀδιάθετον ὑπόλοιπον ἑκάστης χρήσεως· δ) αἱ πρὸς τὸ ταμεῖον δωρεαί, κληρονομίαι, κληροδοτήματα, ὡς καὶ οἱ τόκοι τῶν κεφαλαίων αὐτοῦ· ε) μέρος τῶν ἀντισηκωμάτων τῶν στρατευσίμων ἢ ἐφέδρων· στ) τὸ ἰσότιμον τῶν κατεψηφισμένων ὑλικῶν εἰς βάρος στρατιωτικῶν· ζ) τὰ ἐκ λείας πολέμου ὑλικά Τὸ Ταμεῖον Ἐθνικῆς Ἀμύνης διοικεῖται ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἀπὸ τὸν πρωθυπουργόν, ὡς πρόεδρον, καὶ ὡς μέλη τοὺς ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, ὑπουργὸν ἢ ὑφυπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ καὶ τοὺς τρεῖς γενικοὺς ἐπιθεωρητὰς τοῦ στρατοῦ. Ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἀποφασίζει περὶ πάσης ὑποθέσεως ἀφορώσης τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ταμείου, συντάσσει τὸ πρόγραμμα τῆς διαθέσεως τῶν πόρων αὐτοῦ, ὡς καὶ τὸν προϋπολογισμόν, ἀπολογισμὸν καὶ ἰσολογισμὸν τῆς διαχειρίσεως ἑκάστου ἔτους. Ἡ πληρωμὴ τῶν δαπανῶν τοῦ Τ. Ε. Α. ἀνατίθεται εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, ἡ δὲ περιουσία αὐτοῦ θεωρεῖται ὡς δημοσία περιουσία, ἐφαρμοζομένων διὰ ταύτην πασῶν τῶν διεπουσῶν τὸν

Digitized by Google

δημόσιον πλοῦτον σχετικῶν διατάξεων. Ὁμοίως διὰ τὰς εἰς βάρος τοῦ Ταμείου γινομένας προμηθείας, ὡς καὶ τὰ ἐκτελούμενα ἔργα ἔχουσιν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τῶν νόμων περὶ ἐνεργείας προμηθειῶν τοῦ στρατοῦ. Ν. Ι. Μ.

—**Ταμεῖον** *Ἐθνικῆς Ὁδοποιίας* βλ. λ. *ὁδὸς* [Νομ.]

—**Ταμεῖον** *ἐθνικοῦ στόλου* βλ. λ. *στόλου ἐθνικοῦ* ἑταιρεία, — *ταμεῖον*.

— **Ταμεῖον** *εἰδικὸν ἐποικισμοῦ* βλ. λ. *Ταμεῖον* Θεσσαλικὸν Γεωργικόν.

—**Ταμεῖον**, *Εἰδικὸν — μονίμων ὁδοστρωμάτων Ἀθηνῶν* βλ. λ. *ὁδὸς [Νομ.]*.

— **Ταμεῖον** *ἐλαίας*. Συνεστάθη διὰ τοῦ νόμου 1366 τοῦ 1918 διὰ τὴν πρόληψιν καὶ θεραπείαν τῶν ἀσθενειῶν τῆς ἐλαίας ἐξ ἐπιβλαβῶν ἐντόμων καὶ φυτικῶν παρασίτων ὡς εἰδικὸν ταμεῖον τοῦ κράτους, ὑπαγόμενον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας. Αἱ διατάξεις τοῦ νόμου 1366 συνεπληρώθησαν διὰ τῶν νόμων 2805, 3147 καὶ 3862 τοῦ 1929 καὶ τῶν διαταγμάτων τῆς 3/12 1922, 5/10 1924 καὶ 4 Ἰουνίου 1926. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ταμείου ἀποτελεῖ παράρτημα τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους (σελ 329 τοῦ ὑποβληθέντος εἰς τὴν βουλὴν γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς χρήσεως 1932—33). Γ. Ν. Κ.

— **Ταμεῖον** *ἐνοικιοστασίου* βλ. λ. *ἐνοικιοστασίου* Ταμεῖον.

— **Ταμεῖον** *Θεσσαλικὸν Γεωργικόν*. Ἱδρύθη διὰ τοῦ νόμου ΓΣΒ΄ τῆς 7 Ἀπριλίου 1907 πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκτελέσεως τῶν νόμων τῶν ἀφορώντων τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐγκατάστασιν τῶν τε ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, Βουλγαρίας καὶ Ρουμανίας προσφύγων ὁμογενῶν καὶ τῶν Θεσσαλῶν ἐγκατοίκων εἰς τὰ πρὸς τοῦτο διατεθέντα ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἀγροκτήματα καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς κατὰ δόσεις καταβολῆς τοῦ τιμήματος τοῦ παραχωρηθέντος κλήρου γῆς καὶ τῶν χορηγημάτων. Τὸ ταμεῖον τοῦτο, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἁρμοδιότητα ἀρχικῶς μὲν τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, βραδύτερον δὲ τοῦ τῆς Γεωργίας, ἐξεπλήρωσεν ἱκανοποιητικῶς τὴν ἀποστολήν του. Διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 30 Ἰανουαρίου 1926 συνεστάθη τὸ «Εἰδικὸν ταμεῖον Ἐποικισμοῦ», πρὸς ὃ συνεχωνεύθη τὸ Θεσσαλικὸν ταμεῖον. Τὸ ταμεῖον Ἐποικισμοῦ εἶναι νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας καὶ διοικούμενον ὑπὸ ἐπταμελοῦς συμβουλίου, περιλαμβάνει δὲ εἰς τὴν ἁρμοδιότητά του τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ τῆς ὑπηρεσίας ἐποικισμοῦ καὶ γεωργίας καὶ διαχειρίζεται τὰ πρὸς ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν, ἐντοπίων ἢ προσφύγων, διατεθειμένα ἀγροκτήματα. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ταμείου ὑποβάλλεται εἰς τὴν βουλὴν ἐν παραρτήματι τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους καὶ ψηφίζεται παρ' αὐτῆς (σελ 335 καὶ ἑπ τοῦ εἰς τὴν βουλὴν ὑποβληθέντος τῆς χρήσεως 1932—33). Γ. Ν. Κ.

— **Ταμεῖον**, *Ναυτικὸν Ἀπομαχικὸν* — βλ. λ. *Ναυτικὸν* Ἀπομαχικὸν Ταμεῖον.

— **Ταμεῖον** *Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων* βλ. λ. *Παρακαταθηκῶν* καὶ Δανείων Ταμεῖον.

— **Ταμεῖον** *συντάξεως καὶ ἀσφαλίσεως ὑγειονομικῶν*. Τὸ ταμεῖον τοῦτο ἱδρύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταμεῖον συντάξεως καὶ αὐτασφαλείας ἰατρῶν ἐν Ἑλλάδι», μετωνομάσθη δὲ διὰ τοῦ νόμου 5343 τῆς 18 Μαρτίου 1932 εἰς Τ. Σ. Α. Υ. Διὰ τοῦ συστήσαντος αὐτὸ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 8 Αὐγούστου 1925 ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐγγραφῶσι μέτοχοι πάντες οἱ ἰατροί, ὡς καὶ οἱ δημόσιοι καὶ δημοτικοὶ τοιοῦτοι, οἱ διαμένοντες καὶ διατελοῦντες μέλη τῶν κατὰ τόπους ἰατρικῶν συλλόγων, ἀπολαμβάνοντες πάντων τῶν ὑλικῶν ἢ ἄλλων ὠφελειῶν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου προβλεπομένων. Διὰ τοῦ νόμου 5333 τὸ ταμεῖον τοῦτο κατεστάθη νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου καὶ ὡρίσθη ὅτι μετέχουσιν ὑποχρεωτικῶς εἰς αὐτὸ πάντες οἱ ἀσκοῦντες νομίμως ἐν Ἑλλάδι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ, τοῦ ὀδοντιάτρου, τοῦ φαρμακοποιοῦ καὶ τοῦ κτηνιάτρου καὶ οἱ ζητοῦντες ἐκ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ὑγειονομικῶν ἀξιωματικῶν στρατοῦ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Τὸ ταμεῖον σκοπὸν ἔχει τὴν χορήγησιν συντάξεων εἰς τοὺς μετόχους του καὶ τὰς οἰκογενείας αὐτῶν, τὴν χορήγησιν βοηθημάτων εἰς τοὺς μετόχους καὶ τὰς οἰκογενείας των καὶ εἰς τὰς ἐνδεεῖς οἰκογενείας ὑγειονομικῶν, οἵτινες ἀπέθανον πρὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου, χωρὶς νὰ γίνωσι μέλη τοῦ ταμείου. Τὰ τῆς διοικήσεως, τῶν πόρων κ. λ. π. τοῦ ταμείου διέλαβε λεπτομερῶς ὁ νόμος 5333. Γ. Ν. Κ.

—**Ταμεῖον** *Συντάξεων Νομικῶν*. Εἶναι ἴδιον νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, ἑδρεῦον ἐν Ἀθήναις, συσταθὲν διὰ τοῦ νόμου 4448 τοῦ 1929, τροποποιηθέντος διὰ τοῦ νόμου 4655 τῆς 10 Μαΐου 1930. Τὸ ταμεῖον τοῦτο διοικεῖται ὑπὸ ἐννεαμελοῦς διοικητικοῦ συμβουλίου, οἱ δὲ πόροι αὐτοῦ ἀπαρτίζονται κυρίως ἐκ μηνιαίων εἰσφορῶν τῶν μετόχων αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένων ἄλλων τινῶν ἐσόδων (ἄρθρ. 3 νόμου 4448 καὶ ἄρθρ. 1 καὶ 2 νόμου 4655) Οἱ πόροι τοῦ ταμείου διατίθενται ἐν μέρει μὲν εἰς σχηματισμὸν ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου, κατὰ τὰ λοιπὰ δὲ εἰς συντάξεις τῶν ἐν ἄρθρῳ 7 τοῦ νόμου 4448 ὁριζομένων μετόχων, τῶν χηρῶν καὶ τέκνων αὐτῶν καὶ τῆς πατρικῆς οἰκογενείας τοῦ μετόχου (ἄρθρ. 4 καὶ 9), εἰς προικίσεις θηλέων μετόχων, θυγατέρων τῶν μετόχων καὶ ἀδελφῶν ἀγάμων μετόχων, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 10 τοῦ αὐτοῦ νόμου ὁριζόμενα. Εἰδικαὶ διατάξεις τοῦ νόμου 4448 διέπουσι τὴν περιουσίαν τοῦ ταμείου καὶ τὴν παραγωγικὴν διάθεσιν αὐτῆς καὶ τὰς ἐργασίας του (ἄρθρ. 5 καὶ 6). Μετέχει δὲ ὑποχρεωτικῶς τοῦ ταμείου πᾶς ἐν ὑπηρεσίᾳ σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, ἰσόβιος ἢ μὴ δικαστής, εἰσαγγελεύς, ἔμμισθος πάρεδρος, εἰρηνοδίκης, πταισματοδίκης, δικηγόρος διωρισμένος καὶ διατελῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ νομίμως ἢ μὴ ἀποβαλὼν τὴν ἰδιότητα τοῦ δικηγόρου δυνάμει τοῦ ἐδ. 5 τοῦ ἄρθρ. 55 τοῦ κώδικος περὶ δικηγόρων, δικαστικὸς σύμβουλος, νομικὸς σύμβουλος τοῦ κράτους, βοηθὸς αὐτῶν καὶ εἰσηγηταὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ δικαστικοῦ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, δικαστικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ δημοσίου παρ' οἰκονομικῇ ἐφορείᾳ, γραμματεὺς αὐτοῦ, συμβολαιογράφος, σύμβουλος τῆς στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς δικαιοσύνης, ὡς καὶ ὁ γραμματεὺς καὶ γραφεὺς αὐτῆς, ἔμμισθος ἢ ἄμισθος ὑποθηκοφύλαξ ἢ μεταγραφοφύλαξ, ἔμμισθος ληξίαρχος τῶν εἰδικῶν ληξιαρχείων, ὑπάλληλος τοῦ αὐτοῦ ταμείου ἢ τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης ἢ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ ἐμμίσθου εἰδικοῦ ληξιάρχου τοῦ κράτους, ἔμμισθος ἀρχειοφύλαξ δικαστηρίου, διευθυντὴς μεταγραφικοῦ γραφείου, ἔμμισθος ἑρμηνευτὴς δικαστηρίου, μεταφραστὴς καὶ βοηθὸς ἑρμηνέως ἢ μεταφραστοῦ, ἔμμισθος γραμματεὺς ἢ ὑπογραμματεὺς ἢ γραφεὺς ἢ δακτυλογράφος ἢ τηλεφωνητὴς ἢ τηλεφωνήτρια Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, πολυμελοῦς ἢ μονομελοῦς ποινικοῦ ἢ πολιτικοῦ δικαστηρίου, εἰσαγγελέως ἢ ἐμμίσθου ὑποθηκοφυλακείου, ἄμισθος ἢ ἔμμισθος δικαστικὸς κλητὴρ ἢ δικαστικὸς κλητὴρ ἀκροατηρίου, εἰσαγγελίας κλπ. Οἱ εἰς γάμον ἐρχόμενοι μέτοχοι ὑπόκεινται εἰς ἰδίας καταβολὰς καὶ διατάξεις (ἄρθρ. 8). Αἱ δὲ συντάξεις χορηγοῦνται κατὰ γενικὸν κανόνα εἰς μέτοχον ἀπολυόμενον ἢ παραιτούμενον ἢ ἀποχωροῦντα τῆς ὑπηρεσίας μετὰ 30 ἐτῶν συντάξιμον ὑπηρεσίαν, κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις, ὡς προβλέπεται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ νόμου. Τὸ ταμεῖον χορηγεῖ ἐφ' ἅπαξ προῖκα εἰς τὴν τὸ πρῶτον νυμφευομένην θυγατέρα μετόχου συνταξιούχου καὶ εἴς τινας ἄλλας περιπτώσεις (ἄρθρ. 10). Γ. Ν. Κ.

— **Ταμεῖον** *Συντάξεων προσωπικοῦ τραπεζῶν Ἐθνικῆς, Κτηματικῆς καὶ Ἑλλάδος*. Ἴδιον νομικὸν πρόσωπον ἑδρεῦον ἐν τῷ κεντρικῷ καταστήματι τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ σκοποῦν τὴν παροχὴν συντάξεων εἰς τοὺς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τῶν τραπεζῶν τούτων ἀποχωροῦντας μετόχους τοῦ ταμείου λόγῳ ὁρίου ἡλικίας, ἀνικανότητος μερικῆς ἢ ὁλικῆς ἢ συμπληρώσεως ὡρισμένου χρόνου ὑπηρεσίας, ἢ εἰς τὰς οἰκογενείας τούτων. Δικαίωμα συντάξεως ἔχει πᾶς ἠσφαλισμένος: α) μετὰ 30 ἐτῶν συντάξιμον ὑπηρεσίαν, ἀσχέτως ἡλικίας, β) μετὰ 25 ἐτῶν ὑπηρεσίαν, ἐφ' ὅσον ἔχει συμπεπληρωμένον τὸ 55ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, γ) μετὰ 20 ἐτῶν συντάξιμον ὑπηρεσίαν, ἐφ' ὅσον ἔχει συμπεπληρωμένον τὸ 60ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, δ) μετὰ 15 ἐτῶν συντάξιμον ὑπηρεσίαν ἐν περιπτώσει καταλήψεως ὑπὸ τοῦ ὁρίου ἡλικίας, ε) μετὰ 15 ἐτῶν συντάξιμον ὑπηρεσίαν ἐν περιπτώσει ἀπολύσεως ἕνεκα καταργήσεως θέσεως, στ) μετὰ 10 ἐτῶν συντάξιμον ὑπηρεσίαν, ἐν περιπτώσει πλήρους ἀνικανότητος. Ἐξαιρετικῶς διὰ τὸ θῆλυ προσωπικόν: α) μετὰ 25 ἐτῶν συντάξιμον ὑπηρεσίαν ἀσχέτως ἡλικίας, β) μετὰ 20 ἐτῶν συντάξιμον ὑπηρεσίαν, ἐφ' ὅσον ἔχουσι συμπεπληρωμένον τὸ 45ον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ὁμοίως ἔχουσι δικαίωμα εἰς σύνταξιν, ἐν περιπτώσει θανάτου ἠσφαλισμένου μετὰ δεκαετῆ συντάξιμον ὑπηρεσίαν ἢ συνταξιούχου: ἡ χήρα, οἱ ἀνήλικοι ἢ ἐνήλικοι μὲν ἀλλ' ἀνάπηροι καὶ ἄποροι υἱοί, αἱ ἄγαμοι θυγατέρες ἢ ἐν ἐλλείψει τῶν ἀνωτέρω ὁ ἀνίκανος πρὸς ἐργασίαν πατὴρ καὶ μήτηρ Ἡ χορηγουμένη σύνταξις κυμαίνεται, ἀναλόγως τῶν ἐτῶν ὑπηρεσίας, ἀπὸ 30/100 μέχρι 100/100 τῶν ἀποδοχῶν. Πόροι τοῦ ταμείου: 5% ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν τῶν ὑπαλλήλων καὶ ὡρισμέναι συνεισφοραὶ τῆς τραπέζης. Ι. Α. Β

— **Ταμείου**, *βιβλίον* —. Βιβλίον, εἰς ὃ καταχωροῦνται καθ' ἡμέραν αἱ ταμιακαὶ πράξεις. Τὸ ἀριστερὸν τμῆμα ἑκάστου φύλλου προορίζεται διὰ τὰς εἰσπράξεις, τὸ δὲ δεξιὸν διὰ τὰς πληρωμάς. Ἡ καταχώρησις ἐνεργεῖται αὐθημερόν, εἰς ὡρισμένα μάλιστα ταμεῖα καὶ πρὸ τῆς καταβολῆς ἢ εἰσπράξεως τῶν οἰκείων ποσῶν Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἡμερησίων συναλλαγῶν ἀθροίζονται ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ εἰσπράξεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ πληρωμαί, τῆς μεταξὺ τούτων διαφορᾶς ἀποτελούσης τὸ χρηματικὸν ποσόν, ὅπερ δέον νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸ ταμεῖον. Ἡ σχετικὴ ἐξακρίβωσις ἐπιβάλλεται νὰ ἐνεργῆται ἀπαραιτήτως ἑκάστην ἑσπέραν, διὰ δὲ τὴν τυχὸν ἐπὶ ἔλαττον διαφορὰν ὑπόλογος εἶναι ὁ ταμίας. Εἰς ἑκάστην σελίδα ὑπάρχουσι στῆλαι προοριζόμεναι διὰ τὴν ἀναγραφὴν τῆς ἡμερομηνίας καὶ τοῦ αὔξοντος ἀριθμοῦ τῶν δικαιολογητικῶν τῶν οἰκείων πράξεων. Ι. Α. Β.

Ταμέλος [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Κέω, νοτία τῆς νήσου ἐσχατιὰ (πλάτ. 37° 31' 50" Β., μῆκ. 24° 17' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens and Zea island) καὶ βόρειον κέρας τοῦ διέκπλου Κέας—Κύθνου. Ἔχει ἰσχυρὸν φάρον (1893) λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς ἐναλλάσσοντος πρὸς λευκὴν ἀναλαμπὴν 20 μιλίων ἀνὰ δύο λεπτά. Ἡ ὀνομασία δὲν εἶναι ὀρθή, ἀλλ' ἐπεβλήθη σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν, καθόσον παλαιότερον ἐκαλεῖτο *Ἀμίλιον*. Ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὀνομάζεται καὶ *Πετροῦσα*. Σ. Ε. Λ.

Ταμὲν (Thamin), *Ραϋμόνδος*. Γάλλος φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Μπαγιὲ τῷ 1857. Διεκρίθη ὡς ψυχολόγος καὶ ἠθικολόγος, ἀπὸ δὲ τοῦ 1922 διατελεῖ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν ἐπιστημῶν καὶ διευθυντὴς τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ. Χ. Δ.

Ταμέραι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῶν νοτιοανατολικῶν Ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν ἐν Δαχιναβάδῃ (Dekhan) τοῦ Ἰνδοστάν, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ζ΄ 2, 16). Α. Θ. Σ.

Ταμερλᾶνος. Διάσημος Τουρκοτάταρος κατακτητής, ἱδρύσας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος μεγάλην αὐτοκρατορίαν, ἥτις πρὸς στιγμὴν ἐξετάθη ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου μέχρι τῶν συνόρων τῆς Κίνας. Εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τὰς ὠμότητάς του. Ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ Ἀσιατῶν ἐν γένει ὀνομάζεται *Τιμοὺρ* καὶ μὲ τὸν πλήρη τίτλον του *Ἐμὶρ Τιμοὺρ γὰν* ἢ *Τιμοὺρ Γκιουργκιὰν* (ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματός του), ἐπειδὴ δὲ ἦτο χωλός, καλεῖται γενικῶς *Τιμ ὑλένκ*, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη τὸ εὐρωπαϊκὸν Tamerlane καὶ κατ' ἀντιγραφὴν τούτου τὸ ἡμέτερον Ταμερλᾶνος, ἐνῷ παρὰ Βυζαντινοῖς λέγεται *Τεμίρης* ἢ *Ντεμίρης*, διότι ἡ λέξις Τιμούρ, ἥτις εἶναι τὸ πραγματικὸν ὄνομα τοῦ Ταμερλάνου, προφέρεται τουρκιστὶ ντεμίρ, σημαίνουσα «σίδηρος».

Ἐγεννήθη τῇ 11ῃ Μαρτίου 1336 ἐν τῇ πόλει Κὲς (Kech), γνωστῇ καὶ ὑπὸ τὸ ἀραβικὸν ὄνομα *Σὲχρ-ἰ-Σὲπζ* (τουρκ. *Γεσὶλ-σεχὶρ*=πόλις τῆς πρασινάδας), κειμένῃ εἰς ἀπόστασιν 80 περίπου χιλιομέτρων νοτίως τῆς Σαμαρκάνδης (ἐν τῷ Τουρκεστάν), ἐκ πατρὸς *Τουργκάϋ* (τὸν ὁποῖον οἱ Εὐρωπαῖοι, προφέροντες ἐσφαλμένως, γράφουν *Τεραγκάϊ*), ἀρχηγοῦ τῆς φυλῆς Μπαρλάς, ἐκ τῆς οἰκογενείας Γκιουργκιάν, συνδεομένης δι' ἀγχιστείας μετὰ τῶν ἀπογόνων τοῦ Δζεγκὶζ-χάν, καὶ μητρὸς Τουρκίσσης, τῆς *Τεκὶν Χατούν*. Ὁ Τουργκάϋ, ἔγγονος τοῦ Καραχὰρ Νεβιάν, ὑπουργοῦ καὶ ἀρχιστρατήγου τοῦ Τσαγατάϊ, υἱοῦ τοῦ Δζεγκὶζ-χάν, ἦτο ὁ πρῶτος ἐκ τῆς φυλῆς του, ὅστις ἐδέχθη τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν, προτιμήσας μετὰ τοῦτο νὰ μονάσῃ ὡς δερβίσης ἀντὶ νὰ δεχθῇ τὸ ἐν τῷ στρατῷ ἀνώτερον ἀξίωμα εἰς ὃ ἐδικαιοῦτο κληρονομικῷ δικαιώματι. Ἀνατραφεὶς ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ πατρός του ἐν διηνεκεῖ συναφείᾳ πρὸς δερβίσας καὶ χοτζάδες, ὁ Ταμερλᾶνος ἐφαίνετο τότε κλίνων μᾶλλον εἰς τὸ θρησκευτικὸν στάδιον, ἐκμαθὼν τὸ Κοράνιον, ἐξ οὗ τὸ ὑπὸ τῶν Ἀσιατῶν δοθὲν εἰς αὐτὸν ἐπίθετον *Σαχὶμπ-ἰ-Κουρὰν* (=κάτοχος τοῦ Κορανίου). Ἀλλὰ περὶ τὸ 1346, ἀνατραπείσης τῆς δυναστείας τοῦ Τσαγατάϊ ὑπὸ τοῦ Τούρκου φυλάρχου Καζγκὰν (ἢ Καζάν), ἀνήκοντος ἐπίσης εἰς τὴν φυλὴν τῶν Μπαρλάς, ὁ Ταμερλᾶνος ἀνέλαβε στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ τελευταίῳ τούτῳ, νυμφευθεὶς καὶ τὴν ἐγγόνην του Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀρχίζει τὸ στρατιωτικὸν στάδιον τοῦ Ταμερλάνου. Χάρις εἰς τὰς ἀνδραγαθίας τούτου ὁ Καζὰν ἐξέτεινε τὸ κράτος του, ὑποτάξας καὶ τὴν Χεράτην τοῦ Ἀφγανιστάν Ὅτε δ' οὗτος ἐφονεύθη ὑπὸ ὀπαδῶν του, ὁ Ταμερλᾶνος διεκρίθη κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας ταραχὰς τόσον, ὥστε προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μεγάλου χάνου τῶν Μογγόλων, Τουγλοὺκ Τιμούρ, διορισθεὶς τουμὲν-βέης (ἀρχηγὸς 10 000 ἀνδρῶν) καὶ ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς τῶν Μπαρλάς.

Ἐπαναστατήσας κατόπιν κατὰ τοῦ χάνου καὶ μὴ διαθέτων ἀρκετὰς δυνάμεις, περιεπλανᾶτο μαχόμενος ἐπὶ κεφαλῆς μικροῦ σώματος εἰς τὰ νότια τοῦ Τουρκεστάν, ὡς καὶ εἰς τὸ Ἀφγανιστὰν καὶ τὸ Σεϊστάν. Ἐνταῦθα ἐπληγώθη κατά τινα συμπλοκὴν εἰς τὸν πόδα, ἔκτοτε δὲ ἔμεινε χωλός. Μετὰ ἐξαετεῖς ἀγῶνας κατὰ τοῦ χάνου καὶ κατὰ τοῦ γυναικαδέλφου του, κατώρθωσε νὰ συναθροίσῃ ἱκανὸν στρατὸν καὶ ν' ἀνακηρυχθῇ ἡγεμὼν ἐν τῇ πόλει Μπὰλχ (1369), εἰς ἡλικίαν 34 ἐτῶν. Ἐκυρίευσε τότε ταχέως τὴν Βουχάραν καὶ τὴν Χορασσάν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν (1370—1380) ἐκείνην τὸ μέγα κράτος τῶν Μογγόλων κατέρρεεν. Ὑπελείπετο μόνον βορείως τοῦ κράτους τοῦ Ταμερλάνου τὸ μογγολικὸν κράτος τῆς Χρυσῆς ὀρδῆς (Ἀλτ-

Digitized by Google

ὀρδοῦ), περιορισθὲν εἰς τὸ ἓν τέταρτον τοῦ παλαιοῦ, κυβερνώμενον ὑπὸ τῆς μογγολικῆς δυναστείας, ἀλλ' ἀποτελούμενον ἐκ Τούρκων (Κιπτσάκων, Κανίκων, Καζάκων, Κιργίζων, Βουλγάρων, Ἀλανῶν καὶ ἄλλων) καὶ ἐκτεινόμενον σχεδὸν μέχρι τῆς Μόσχας. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1369 ὁ Ταμερλᾶνος ἀνῆλθεν ὁριστικῶς τὸν βασιλικὸν θρόνον ὡς «χάνης» ἐν Σαμαρκάνδῃ.

Ἐπηκολούθησε περίοδος τριακονταετῶν πολέμων, χάρις εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Ταμερλᾶνος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνίσχυσε τὸ κράτος του ἐσωτερικῶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπεξέτεινεν αὐτὸ ἐξωτερικῶς, κατακτήσας ἀλληλοδιαδόχως τὸ κράτος τῆς δυναστείας τῶν Χαρὶσμ (Χωρασμίαν), τὴν Κασγὰρ καὶ ἅπασαν τὴν πέραν τοῦ Ὤξου ποταμοῦ χώραν (τὴν λεγομένην Μαβὲρ-ἀν-νέχρ), ἐκ τῶν πληθυσμῶν τῶν ὁποίων μετέφερε καὶ ἐγκατέστησε πολλοὺς εἰς τὴν γενέθλιόν του πόλιν Σέχρι-Σέπζ.

Τῷ 1381 κατέκτησε τὸ Χορασάν, ἤτοι ὁλόκληρον τὴν σημερινὴν βορειοανατολικὴν Περσίαν, ὡσαύτως δὲ Σεπζεβάρ, τὸ Νισαπούρ, τὸ Σεϊστάν, τὸ Ἀζερμπαϊτζάν, δηλαδὴ ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Περσίαν καὶ πρὸς Α. μέρος τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ κατόπιν ὁλόκληρον τὴν Γεωργίαν, καταλύσας τὰς εἰς τὰς χώρας ταύτας κυβερνώσας, τουρκικῆς κατὰ τὸ πλεῖστον καταγωγῆς, δυναστείας. Διελθὼν κατόπιν εἰς τὰς σημερινὰς χώρας τοῦ Ἰρὰκ καὶ τῆς Τουρκίας ἐκυρίευσε τὴν Βαγδάτην, τὴν Μοσούλην, τὸ Διαρβεκὶρ καὶ τὸ Μαρδίν, μεθ' ὃ ἐξετάθη βορείως μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Σιβηρίας, καταλύσας τὸ ὑπὸ τὸν Τοκταμὶς κράτος τῶν Μογγόλων τῆς Χρυσῆς ὀρδῆς καὶ κατακτήσας καὶ τὸ νότιον ἥμισυ τῆς σημερινῆς Ρωσίας. Τῷ 1398, πληροφορηθεὶς ὅτι αἱ Ἰνδίαι ἐσπαράσσοντο ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων, εἰσέβαλεν ὡς κεραυνὸς εἰς τὸ Ἰνδοστάν. Τὴν 12ην Σεπτεμβρίου διέβη τὸν Ἰνδόν, προήλασε σφάζων καὶ καταστρέφων καὶ τέλος εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Δελχί, ὅπου διέπραξε φοβερὰς φρικαλεότητας, κατασφάξας 100 000 κατοίκους. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1399 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του, συναποκομίζων πλουσιωτάτην λείαν. Ἀκόμη καὶ λίθους μετέφερεν ἐξ Ἰνδιῶν ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐλεφάντων, ὅπως κτίσῃ τζαμίον ἐν Σαμαρκάνδῃ. Ἐκστρατεύσας κατόπιν πρὸς Δ, ἔφθασεν εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων κατεχομένας χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ὁ σουλτᾶνος Βαγιαζὶτ ὁ Α', κατακτήσας μέγα μέρος τῆς Ἑλλάδος, ἠπείλει σοβαρῶς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ προσέγγισις τοῦ ἐξ Ἀσίας Τουρκομογγόλου κατακτητοῦ ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας ὄχι μόνον τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, — ὅστις λέγεται ὅτι διετέλει εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Ταμερλάνου—ἀλλὰ καὶ τῶν μικρῶν Τούρκων ἡγεμόνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοὺς ὁποίους ὁ Βαγιαζὶτ νικήσας ἐκράτει ἐγκαθείρκτους εἰς Ὕψαλα (Κυψέλην) τῆς Θρᾴκης καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Τινὲς ἐκ τούτων (οἱ ἡγεμόνες τοῦ Κερμιάν, τοῦ Μεντεσέ, τοῦ Ἀϊδὶν καὶ τοῦ Ἐρζιντζὰν) κατέφυγον εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ ζητήσαντες προστασίαν. Ὁ Ταμερλᾶνος, ἔχων καὶ ἄλλας ἀφορμὰς δυσαρεσκείας κατὰ τοῦ Βαγιαζίτ, ἐδέχθη τοὺς φυγάδας καὶ ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν πρεσβείαν μὲ ὑβριστικὴν ἐπιστολὴν πλήρη ἀπειλῶν. Ὁ Βαγιαζὶτ ἀπεδίωξε τοὺς πρέσβεις τοῦ Ταμερλάνου καὶ διεμήνυσεν εἰς αὐτὸν ὅτι, ἂν δὲν σπεύσῃ εἰς προϋπάντησίν του, θὰ ἤρχετο νὰ τὸν ζητήσῃ αὐτός. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Ταμερλᾶνος διέβη τὰ σύνορα (1400) τοῦ τουρκικοῦ κράτους ἐπὶ κεφαλῆς μεγάλου στρατοῦ, ἐκυρίευσε καὶ κατέσκαψε τὴν Σεβάστειαν, βασανίσας καὶ σφάξας, ὡς λέγουν οἱ Τοῦρκοι ἱστορικοί, τὴν φρουράν, ἀνερχομένην εἰς 4.000 ἄνδρας. ἐπίσης δὲ καὶ ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς κατοίκους, μετά τινας δὲ ἡμέρας καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Βαγιαζίτ, Ἐρτογρούλ, φρούραρχον τῆς πόλεως. Κατόπιν κατέλαβε τὴν Μαλάτειαν καὶ ἐτράπη πρὸς τὴν Συρίαν, ἐκυρίευσε καὶ κατέστρεψε τὸ Χαλέπιον καὶ τὴν Δαμασκόν, μεθ' ὅ, στραφεὶς πρὸς τὴν Μεσοποταμίαν, κατέστρεψε τελείως τὴν Βαγδάτην (1401), τῆς ὁποίας ἔσφαξεν ὅλους τοὺς κατοίκους, κτίσας, ὡς λέγεται, πυραμίδα ἐκ τῶν κεφαλῶν 90 000 ἀνθρώπων, καὶ κατόπιν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἐν Περσίᾳ πρωτεύουσάν του, τὴν Ταμπρίζ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἤρχισαν διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων Τούρκων ἡγεμόνων. Ὁ Ταμερλᾶνος ἀπῄτει ν' ἀποδοθοῦν αἱ χῶραί των εἰς τοὺς μικροὺς Τούρκους δυνάστας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ν' ἀνακηρυχθῇ ὁ ἴδιος σουλτᾶνος ὁλοκλήρου τῆς Τουρκίας, νὰ κυκλοφοροῦν μόνον τὰ ἰδικά του νομίσματα καθ' ὅλον τὸ τουρκικὸν κράτος τῶν Ὀσμανιδῶν, νὰ τάξῃ ὁ Βαγιαζὶτ ἕνα τῶν υἱῶν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Τιμοὺρ εἰς ἔνδειξιν ὑποτελείας καὶ νὰ παραδώσῃ ἀμέσως 2.000 καμήλους φορτωμένας βούτυρον ὡς καὶ 2 000 σκηνάς. Ὁ Βαγιαζὶτ ἀγανακτήσας ἐζήτησε χειρότερα: Νὰ ἔλθῃ εἰς προσκύνησίν του ὁ Τιμούρ, ἄλλως νὰ χωρίσῃ ὅλας τὰς γυναῖκάς του. Ἀλλ' ἤδη τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1402 ὁ στρατὸς τοῦ Ταμερλάνου ἐτέθη εἰς κίνησιν, κατέλαβε τὸ Ἐρζιντζὰν καὶ κατόπιν τῆς συνήθους παρ' Ἀσιάταις ἀνταλλαγῆς ὑβριστικῶν ἐπιστολῶν ἐβάδισε κατὰ τῆς Ἀγκύρας. Ὁ Βαγιαζὶτ ἠθέλησε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προέλασιν τοῦ Ταμερλάνου ἐκ Β., οὗτος ὅμως ὥδευσεν ἐκ Ν. διὰ Καισαρείας καὶ κατόπιν ΒΔ. διὰ Κὶρ-Σεχὶρ καὶ μετὰ πορείαν δώδεκα ἡμερῶν ἐπλησίασεν εἰς τὴν Ἄγκυραν, χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἀντίστασιν. Εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Βαγιαζὶτ ἐπεκράτει δυσθυμία. Δὲν εἶχε φροντίσει δι' ἐπαρκῆ ἐπισιτισμὸν καὶ ὡς ἐκ περισσοῦ ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ θίξουν τὰς ζωοτροφίας τοῦ τόπου, καθυστέρει δὲ καὶ τὴν πληρωμὴν τῶν μισθῶν. Τὴν δυσφορίαν ἐπηύξησε θύελλα, προξενήσασα μεγάλας καταστροφὰς μὲ πολλὰ ἀνθρώπινα θύματα. Ἠγέρθη τότε εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Βαγιαζὶτ μεγάλη συζήτησις, τοῦ βεζύρου Ἀλῆ πασᾶ προτείνοντος συμβιβασμὸν μετὰ τοῦ Ταμερλάνου καὶ ἐπιμένοντος ν' ἀποφύγουν τὴν μάχην εἰς ἀνοικτὴν πεδιάδα. Ὁ Βαγιαζὶτ ὅμως δὲν ἐπείσθη, ἀλλ' ἐβάδισε πρὸς τὴν Ἄγκυραν, ὅπως συναντήσῃ τὸν Ταμερλᾶνον. Ἡ μάχη συνήφθη τὴν 20ὴν Ἰουλίου 1402, ἡμέραν Παρασκευήν, εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἄγκυραν πεδιάδα Τσιμποὺκ-ὀβᾶ. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἀληθὴς πανωλεθρία τῶν Τούρκων. Οἱ σουλτανόπαιδες καὶ ὁ βεζύρης, ὁ ἡγεμὼν τῆς Σερβίας Στέφανος Λαζάροβιτς, γυναικάδελφος τοῦ Βαγιαζίτ, συμμετασχὼν τῆς μάχης ὡς σύμμαχος αὐτοῦ μετὰ 10 000 περίπου βαρέως ὡπλισμένων Σέρβων ἱππέων, ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἔμεινεν ὁ Βαγιαζίτ, ὅστις ἐπολέμησεν ἀνδρείως μέχρι τῆς νυκτὸς καὶ τέλος, εὑρεθεὶς μόνος, ἔφυγεν ἔφιππος, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τατάρων τοῦ Ταμερλάνου, ὑφ' ὧν καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Τιμουρτὰς καὶ ἄλλων.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἀγκύρας αἱ στρατιαὶ τοῦ Ταμερλάνου ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λεηλασίαν καθ' ἅπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ Προῦσα, κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν ταταρικῶν ὀρδῶν, ὑπέστη ἀγρίαν λεηλασίαν λόγῳ τῶν ἐν αὐτῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων συσσωρευθέντων θησαυρῶν. Κειμήλια ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, λίθοι πολύτιμοι καὶ μαργαρῖται ἐμετροῦντο, λέγει ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Δούκας, ὡς κόκκοι σίτου. Αἱ γυναῖκες τοῦ Βαγιαζὶτ μετεφέρθησαν εἰς Κιουτάχειαν, ὅπου ὁ Ταμερλᾶνος ἠνάγκασε τὴν Σερβίδα πριγκίπισσαν, σύζυγον τοῦ σουλτάνου, νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν οἶνον. Ἡ λεηλασία ἐξετάθη εἰς ὅλας τὰς παραλίους πόλεις τῆς Προποντίδος καὶ τῆς Ἰωνίας. Πάντες οἱ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἐκδιωχθέντες Τοῦρκοι ἡγεμόνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπανῆλθον εἰς τὰς χώρας των. Συγχρόνως ὁ Ταμερλᾶνος προσεπάθει νὰ καταστήσῃ φόρου ὑποτελεῖς καὶ τοὺς διαφόρους υἱοὺς τοῦ Βαγιαζίτ, οἵτινες ἐξηκολούθουν πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους.

Τὸ ἐπιὸν ἔτος (1403) ὁ Ταμερλᾶνος ἐπροχώρησε μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἰωνίας καὶ ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Σμύρνην, κατεχομένην τότε ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου, οἵτινες εἶχον ἀντισταθῆ κατὰ τοῦ Βαγιαζίτ. Ὁ Ταμερλᾶνος ἐκάλεσε τοὺς ἱππότας νὰ δεχθοῦν τὸν Ἰσλαμισμὸν καὶ νὰ παραδώσουν τὴν πόλιν, λαβὼν δὲ ἀρνητικὴν ἀπάντησιν ἐπολιόρκησεν αὐτοὺς ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Τὰ πλήθη τῶν στρατιωτῶν κατεσκεύασαν λιθίνην προκυμαίαν, ἀφοῦ ἐπλήρωσαν διὰ πετρῶν μέρος τοῦ λιμένος. Δέκα χιλιάδες Τάταροι σκαπανεῖς εἰργάσθησαν, ὅπως ὑπονομεύσουν τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἐνῷ αἱ ἐπιθέσεις μὲ κινητοὺς πύργους ἐξηκολούθουν. Οἱ ἱππόται ἀντέστησαν ἡρωϊκῶς, ἀλλ' ἐν τέλει οἱ Τάταροι κατώρθωσαν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν πόλιν. Οἱ ὀλίγοι ὑπολειφθέντες ἱππόται ἐσώθησαν διὰ πλοίων, ἐνῷ οἱ κάτοικοι συνέρρευσαν εἰς τὴν παραλίαν ζητοῦντες σωτηρίαν. Πολλοὶ ἔπιπτον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐζήτουν ν' ἀναρριχηθοῦν εἰς τὰ πλοῖα κρατούμενοι ἀπὸ τὰ πηδάλια καὶ τὰς κώπας, ἀπὸ τὰ σχοινία καὶ τὰς ἀγκύρας, ἀλλ' οἱ Φράγκοι τοὺς ἔρριπτον εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅσοι ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ξηρὰν συνελαμβάνοντο αἰχμάλωτοι ὑπὸ τῶν Τατάρων. Ὑπὲρ τοὺς 1.000 ἐσφάγησαν ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ Ταμερλάνου, διὰ τῶν κεφαλῶν των δὲ ἀπετελέσθη πυραμίς.

Ἡ κατάληψις τῆς Σμύρνης ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου συνέβη κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1403. Φαίνεται ὅτι ὁ Τουρκοτάταρος κατακτητὴς συνέλαβε τότε μεγάλα σχέδια. Ἤθελε νὰ διαβῇ εἰς Εὐρώπην, ὅπως κατακτήσῃ ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν, ὡς λέγει ὁ Χαλκοκονδύλης. Πρὸς τοῦτο ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου πλοῖα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἔλαβεν ἐκ Περσίας καὶ Ἰνδοστὰν εἰδήσεις, αἱ ὁποῖαι τὸν ἠνάγκαζον νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ. Ἀφοῦ ἔμεινεν ὀλίγον καιρὸν παρὰ τὴν Σμύρνην καὶ ἐδέχθη τὴν ὑποταγὴν καὶ τοὺς φόρους ὑποτελείας τῶν πέριξ Ἑλλήνων ἀρχόντων, διέταξε τὴν τελείαν καταστροφὴν τῆς πόλεως.

Μετέβη κατόπιν εἰς Ἔφεσον, ὅπου ἔμεινεν ἕνα μῆνα σπείρων τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν καταστροφήν. Κατόπιν ἐτράπη πρὸς Ν., ἔφθασε μέχρι τῶν Μυλάσσων τῆς Καρίας καὶ ἐκεῖθεν πάλιν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας, μεθ' ὃ ἔλαβεν ἐσπευσμένως τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν Κεντρῴαν Ἀσίαν. Φθάσας δὲ διὰ τοῦ Κουρδιστὰν καὶ τοῦ Καραμπὰγ (τοῦ Καυκάσου) εἰς τὴν κυρίως πρωτεύουσάν του, τὴν Σαμαρκάνδην, συνεκρότησε μεγάλην στρατιάν, ὅπως ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Κίνας. Μετ' ὀλίγον ὅμως, ὁδεύων πρὸς τὰ κινεζικὰ σύνορα, προσεβλήθη παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰαξάρτου (Σὺρ-Νταριὰ ἢ Δζιχοὺν) ὑπὸ πυρετοῦ καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 69 ἐτῶν παρὰ τὸ Ὀτρὰρ (ἢ Ἀτρὰρ) τῇ 17 Φεβρουαρίου 1405, ἀφοῦ ἐβασίλευσε 35 ἔτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ὁ Ταμερλᾶνος ἔγραψεν ὁ ἴδιος τὴν βιογραφίαν εἰς τσαγαταϊκὴν γλῶσσαν, θέλων, ὡς λέγεται, νὰ δικαιολογήσῃ τὰς σφαγάς του. Τὰ ἀπομνημονεύματα ταῦτα μετεφράσθησαν εἰς τὴν περσικὴν καὶ εἰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Οἱ ἀνεγνωρισμένοι ὅμως βιογράφοι του εἶναι ὁ *Ἀλῆ Γιαζντί*, ὁ κοινῶς ὀνομαζόμενος *Σερὶφ-οὐτ-ντίν*, γράψας περσιστὶ τὸ «Ζαφερναμὲ» (=ἐπινίκια), ὅπερ μετεφράσθη τῷ 1722 εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ *Petis de la Croix* καὶ τῷ 1723 ἐκ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπὸ τοῦ *J. Darby*, καὶ ὁ *Ἄχμετ ἴμπν-Μωχάμμετ ἴμπν-Ἀμπνταλλὸχ ἐλ-Διμασκὶ ἐλ-Ἀϊμί*, ὁ κοινῶς καλούμενος *Ἴμπν-Ἀραπσάχ*, γράψας βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἀδζάϊμπ-οὐλ-μαχλουκὰτ*» (=τὰ παράδοξα τῆς πλάσεως), τὸ ὁποῖον μετεφράσθη τῷ 1636 ὑπὸ τοῦ Ὁλλανδοῦ ἀσιανολόγου *Goluis*. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον ἐκ τῶν δύο τούτων βιογραφικῶν ἔργων ὁ Ταμερλᾶνος εἰκονίζεται ὡς ἡγεμὼν φιλελεύθερος καὶ ἀγαθός, ἐνῷ εἰς τὸ δεύτερον παριστάνεται ὡς θεοστυγὴς καὶ ἔκφυλος, ὡς ἄνθρωπος ταπεινῆς καταγωγῆς καὶ ἀποτροπαίων ἀρχῶν. Πάντως, οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Πέρσαι ἱστορικοί, τῶν ὁποίων κατέστρεψε τὰς χώρας, χαρακτηρίζουν τὸν Ταμερλᾶνον ἀπαίσιον καταστροφέα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων, ἀραβικῶν, περσικῶν καὶ τουρκικῶν βιογραφιῶν τοῦ Ταμερλάνου, αἱ κυριώτεραι πηγαὶ πρὸς μελέτην τῆς ἱστορίας του εἶναι οἱ Βυζαντινοὶ *Λαόνικος Χαλκοκονδύλης, Φραντζῆς* καὶ *Δούκας* καὶ κυρίως ὁ πρῶτος. Ὡσαύτως ἡ τουρκικὴ μετάφρασις τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ταρὶχ-Τιμοὺρ Γκιουργκιανὶ*» (=Ἱστορία τοῦ Τιμοὺρ Γκιουργκιάν). ἀραβικοῦ ἔργου τοῦ *Ἴμπν-Ἀραπσάχ*, ἐκπονηθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Ναζμὶ Ζαδὲ* τῷ 1730 καὶ τυπωθεῖσα εἰς τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱδρυθὲν τυπογραφεῖον. Μεταφράσεις εἰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἀραβικῶν, περσικῶν καὶ τουρκικῶν βιογραφιῶν ἔχομεν τὰς ἑξῆς: *Horn*, Geschichte Irans in islamischer Zeit (ἐν *Geiger und Kuhn*, Grundriss der iranischen Philologie, 1904).—Instituts politiques et militaires de Tamerlane (μεταφρασθὲν ἐκ τῆς περσικῆς ὑπὸ *Langlés*, Παρίσιοι 1787).—Histoire du grand Tamerlan (μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ κειμένου τοῦ Ἀραπσὰχ ὑπὸ *Vattier* 1658) *O. Wolff*, Geschichte der Mongolen oder Tataren (Breslau 1872).—*Howorth*, History of the Mongols (Λονδῖνον 1876—1880).

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Τάμεσις (ἀγγλ. Thames, γαλλ. Tamise, ἰταλ. Tamigio, γερμ. Themse, λατιν Tamesis) *[Γεωγρ.]*. Ὁ κυριώτερος ποταμὸς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν τῷ Ν τμήματι τῆς Ἀγγλίας, πηγάζων ἐν τῇ κομιτείᾳ Γκλῶστερ, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Μπρίστολ, ρέων μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς Α. καὶ ἐκβάλλων, μετὰ ροῦν 336 χλμ., εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν, δι' εὐρείας στομαλίμνης. Σχηματίζεται παρὰ τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τῶν λόφων Κότσγουωρλντ διὰ τῆς συνενώσεως τῶν ρυάκων *Ταώρν, Κόλντ, Λῆτς* καὶ ρέει κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀΐζις*, δεχόμενος κυριωτέρους παραποτάμους τοὺς *Τσέρουελ* καὶ *Ταὶμ* ἐξ ἀριστερῶν καὶ *Κέννετ* καὶ *Οὐέϋ* ἐκ δεξιῶν καὶ διαβρέχων πολλὰς πόλεις, ὧν κυριώτεραι ἡ Ὀξφόρδη, Ντόρστερ, Ρήντινγκ, Μάρλοου, Οὐΐντσορ, Κίνγκστον, Μπρέντφορτ καὶ Ρίτσμοντ, φθάνει μέχρι Λονδίνου, ὅπερ διασχίζει ἐκ Δ. πρὸς Α., χωρίζων αὐτὸ εἰς δύο τμήματα. Τριάκοντα χιλιόμετρα πρὸ τῆς Βρεττανικῆς πρωτευούσης, παρὰ τὸ Τέντινγκτον, καθίσταται πλωτός, ἀπὸ δὲ τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως περιφήμου γεφύρας τοῦ Πύργου τοῦ Λονδίνου τὸ ρεῦμά του εἶναι προσιτὸν μέχρι τῶν ἐκβολῶν καὶ εἰς μεγάλα ἀτμόπλοια. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου καὶ καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν κάτω ροῦν αὐτοῦ, ὑπάρχουσι μεγάλαι ἐμπορικαὶ ἀποβάθραι καὶ δεξαμεναί, ἐξυπηρετοῦσαι τὸ ἐμπόριον. Ἐξ ἄλλου πολυάριθμοι πλωταὶ διώρυγες συνδέουσι τὸ πλωτὸν τμῆμα τοῦ ποταμοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους ποταμοὺς καὶ τὸ λοιπὸν πλωτὸν δίκτυον τῆς Ν. Ἀγγλίας. Ἡ κοιλὰς τοῦ Ταμέσεως καταλαμβάνει ἔκτασιν 15.340 τ. χλμ. καὶ εἶναι εὐφορωτάτη. Χ. Δ.

Ταμήσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μέγας ποταμὸς Ἀλουΐωνος νήσου Βρεττανικῆς, σχηματίζων μεγάλην στομαλίμνην, ὀλίγον τι βορείως τοῦ Καντίου ἄκρου (*Πτολ* Β, γ. 5 καὶ 22), περὶ τὴν ὁποίαν ᾤκουν οἱ Τρινόαντες. Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν του ἠγείρετο τὸ Λονδίνιον. Εἰς ἄλλους κώδικας φέρεται ὡς *Ἰαμησσα*. Ὁ Δίων ὁ Κάσιος (40, 3) ὀνομάζει αὐτὸν *Ταμέσαν*, οἱ δὲ Λατῖνοι Tamesis. Εἶναι ὁ *Τάμεσις*. Σ. Ε. Λ.

Ταμία, καὶ ***Τάμεια*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορειοανατολικῆς Βρεττανίας ἐν Καληδονίᾳ (νῦν Σκωτίᾳ), κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β'. 3, 2) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐακομάγων, ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Δηούα (νῦν Dee). Ἡ θέσις αὐτῆς ἀναγνωρίζεται περὶ τὴν νῦν Dunkeld. Λ.Θ.Σ.

Ταμίαθις *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰγύπτου, ἡ νῦν *Δαμιέττη* (βλ. λ.).

ταμιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ταμίαν ἢ εἰς τὸ ταμεῖον, ὁ τοῦ ταμείου: «ταμιακὸς ὑπάλληλος», «ταμιακὴ νομοθεσία».—Ἐπίρρ. **ταμιακῶς.**

ταμίας (ὁ)· ὁ διευθύνων ταμεῖον, ὁ ἐντεταλμένος τὴν εἴσπραξιν καὶ πληρωμὴν χρημάτων, ὁ διαχειριζόμενος τὴν περιουσίαν συλλόγων, σωματείων, συνεταιρισμῶν κ. τ. τ.

—*[Ἀρχ.]* Ἐκαλοῦντο *ταμίαι* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἄρχοντες οἰκονομικοί, εἰς οὓς ἦτο ἐμπεπιστευμένη ἡ διαχείρισις τῶν δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν συμφερόντων. Ἀρχαιότερον ἡ διαχείρισις τῶν δημοσίων προσόδων διεξήγετο ἀπὸ τοὺς *ἀποδέκτας* καὶ τοὺς διαδεχθέντας τούτους *κωλακρέτας*. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Κλεισθένους ἡ δικαιοδοσία τούτων περιωρίσθη, ἀνετέθη δὲ ἡ γενικὴ διαχείρισις τῶν δημοσίων εἰς τὸν *ταμίαν*. Διὰ τὴν ἐν γένει διαχείρισιν

Digitized by Google

τῶν δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν προσόδων ὑπῆρχον διάφοροι ταμίαι, ὧν ἀναφέρονται: 1) *Ὁ ταμίας τοῦ δήμου*, ὅστις καὶ *ἐπιμελητὴς τῶν κοινῶν* ἐκαλεῖτο (*Πλουτάρχ.* Ἀριστείδ. 4) καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἠδύνατο «πλείω τῶν πέντε ἐτῶν διέπειν ἐπὶ τὰ δημόσια χρήματα». Εἰς τὸν ταμίαν τοῦτον συνεκεντροῦντο πᾶσαι αἱ εἰσπράξεις τοῦ δημοσίου. 2) *Οἱ ταμίαι τῶν ἱερῶν χρημάτων τῆς Ἀθηνᾶς*, οἵτινες ἐκληροῦντο, δέκα τὸν ἀριθμόν, ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμνων (ἤτοι τῶν εὐπορωτέρων), μεταξὺ τῶν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη γεγονότων καὶ ἀνὰ ἕνα ἐξ ἑκάστης φυλῆς, κατ' ἐνιαυτόν. Οἱ ταμίαι οὗτοι ἐτέλουν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν νομοθετῶν, διεχειρίζοντο τὰς προσόδους τῶν ἱερῶν κτήσεων, τῶν τεμενῶν, τῶν ἀφιερωμάτων κλπ., εἰσέπραττον τὸ δέκατον τῶν δημεύσεων, δικαιούμενοι ν' ἀκυρώσωσι τὰς περὶ τῶν δημεύσεων ἀποφάσεις (*Λυσ.* Περὶ μυστ. 26, *Αἰσχίν.* Κατὰ Τιμάρχ. 62 κλπ.), ἐπεστάτουν τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἐν Ἀκροπόλει ναοῦ, δὲν ἐδικαιοῦντο ὅμως νὰ ἐκμισθῶσι τὰ ἱερὰ ἐδάφη εἰ μὴ μόνον ὑπὸ τοὺς ὅρους, οὓς προσδιώριζεν ὁ ἀθηναϊκὸς λαός. Τὰ εἰσοδήματα τῶν ἱερῶν κτήσεων διετίθεντο ἐν καιρῷ πολέμου ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ, ἐχρησιμοποιοῦντο δὲ συνήθως ἐν καιρῷ εἰρήνης διὰ κοινωνικὰς ἀνάγκας ὑπὸ τύπον δανείου (*Δημοσθ.* Κατὰ Νεαίρ. 1346). 3) *Οἱ ταμίαι τῶν ἄλλων θεῶν*, κληρούμενοι ἀνὰ δέκα, εἰς οὓς ἦτο ἀνατεθειμένη ἡ διαχείρισις τῶν περιουσιῶν ὅλων τῶν ἄλλων ναῶν (*Ἀριστ.* Ἀθην. πολ. 30), καὶ τὸ πεντηκοστὸν πασῶν τῶν δημεύσεων (*Δημοσθ.* Μακάρτ. 1074). 4) Οἱ *ταμίαι τῶν στρατιωτικῶν*, οἵτινες ἐχειροτονοῦντο ἀπὸ Παναθηναίων εἰς Παναθήναια (*Ἀριστ.* Ἀθ. πολ. 43) καὶ οἵτινες εἰσέπραττον καὶ διεχειρίζοντο, ἐν καιρῷ πολέμου, τὰ περισσεύματα τῶν δημοσίων καὶ ἱερῶν χρημάτων. 5) Οἱ *ταμίαι ἐπὶ τὸ θεωρικόν*, οἵτινες ἐπίσης ἐχειροτονοῦντο ἀπὸ Παναθηναίων εἰς Παναθήναια καὶ οἵτινες εἰσέπραττον τὰς ἐκ τῶν θεαμάτων προσόδους καὶ ἐδαπάνων αὐτὰς εἰς θυσίας, εἰς δεῖπνα καὶ εἰς τὴν παροχὴν τοῦ θεατρικοῦ διωβόλου. 6) Οἱ *ἐπιμεληταὶ τῶν κρηνῶν* (*Ἀριστ.* Ἀθ. πολ., αὐτ.). 7) Οἱ *ταμίαι τῶν ἀδυνάτων*, δι' ὧν παρείχετο, ἀποφάσει τῆς βουλῆς, διώβολον ἡμερήσιον βοήθημα εἰς τοὺς ἀνέργους καὶ ἀναπήρους (*Ἀριστ.* Ἀθ. πολ. 49). 8) Οἱ *ἑλληνοταμίαι τῆς Δήλου*, εἰς οὓς ἦτο ἀνατεθειμένη ἡ εἴσπραξις τῶν συμμαχικῶν χρημάτων. 9) Οἱ *ταμίαι τῆς Παράλου*, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ δήμου, εἰς ὃν ἀνῆκεν ἡ ἱερὰ τριήρης. 10) Οἱ *ταμίαι* τῶν γενῶν, τῶν φυλῶν, τῶν ἐρανιστῶν, τῶν συσσίτων, τῶν ἐπὶ λείαν οἰχομένων, ἐκλεγόμενοι μεταξὺ τῶν μελῶν ἑκάστου σωματείου. 11) Διάφοροι ἄλλοι ταμίαι εἰδικοί, τακτικοὶ ἢ ἔκτακτοι, τῶν διαφόρων ναῶν, τῶν τειχοποιῶν, τῶν τριηροποιῶν, τῶν μεταλλείων, κτλ. Ἡ ὀργάνωσις τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν διαφόρων ταμιῶν ὑπῆρξε πλήρης, κατωρθοῦτο δὲ πάντοτε νὰ φανεροῦται πᾶσα κατάχρησις. Ἡ κλοπὴ καὶ ἡ ὑπεξαίρεσις τῶν κοινῶν χρημάτων ἐπέσυρε βαρυτάτας ποινάς, ἡ δὲ τῶν ἱερῶν χρημάτων ἐχαρακτηρίζετο ὡς ἱεροσυλία, δι' ἣν ὑπῆρχεν εἰδικὴ κατηγορία (γραφὴ κλοπῆς ἱερῶν). Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

—*[Διοικ.]* *Ταμίας* λέγεται ὁ προϊστάμενος τοῦ διαχειριστικοῦ γραφείου ἑκάστου τῶν ταμείων τοῦ κράτους, τελῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ διευθυντοῦ. Ἐν οἷς ταμείοις δὲν προβλέπεται ὀργανικὴ θέσις ταμίου, τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἀνατίθενται εἰς ταμιακὸν γραμματέα, ὁριζόμενον ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Τὸ διαχειριστικὸν γραφεῖον ἔχει τὴν φύλαξιν καὶ διαχείρισιν τῶν εἰς τὸ ταμεῖον κατατιθεμένων ἀξιῶν, ὡς καὶ τὴν φύλαξιν καὶ πώλησιν τῶν ἐνσήμων καὶ τοῦ ὑλικοῦ τοῦ κράτους, ἴδιον δὲ γραφεῖον ἐκτελεῖ τὴν ταμιακὴν ὑπηρεσίαν δήμων καὶ κοινοτήτων (διάταγμα τῆς 14 Ἰανουαρίου 1931, ἄρθρ. 4 καὶ 5). Ὁ ταμίας ἐνεργεῖ πᾶσαν εἴσπραξιν καὶ πληρωμήν, παραλαμβάνει καὶ πωλεῖ τὰ ἔνσημα καὶ τὸ ὑλικὸν τοῦ κράτους καὶ τηρεῖ βιβλίον ταμείου καὶ βιβλία ἀποδεικτικῶν παραλαβῆς ἐνσήμων κλπ. (ἄρθρ. 10), ὑπόκειται δὲ εἰς λογοδοσίαν (ἄρθρ. 34 καὶ ἑπ.). Ὁ ταμίας εἶναι δημόσιος ὑπόλογος κατὰ τοὺς νόμους περὶ δημοσίου λογιστικοῦ.

Ταμίαι εἰδικοί καλοῦνται οἱ ἐντεταλμένοι τὸν προσδιορισμὸν καὶ τὴν εἴσπραξιν εἰδικῶν ἐσόδων τοῦ δημοσίου, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς ταμίας τοῦ δημοσίου, εἰς οὓς ἀνήκει γενικῶς ἡ εἴσπραξις τῶν ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ των ἐσόδων καὶ ἡ πληρωμὴ τῶν ἐξόδων. Εἰδικοὶ ταμίαι, κατὰ τὸν νόμον περὶ δημοσίου λογιστικοῦ (ἄρθρ. 163) καὶ ἄλλους νόμους, εἶναι οἱ τελωνειακοὶ ταμίαι, οἱ ἐκπληροῦντες καθήκοντα τελωνειακοῦ ταμίου τελῶναι καὶ τελωνειακοὶ ὑπάλληλοι, αἱ προξενικαὶ ἀρχαί, οἱ τηλεγραφικοὶ ὑπάλληλοι, οἱ ἐπιφορτισμένοι τὴν ἔκδοσιν ἐπιταγῶν ταχυδρομικοὶ ὑπάλληλοι κλπ.

—*[Στρατ.]* Διὰ τοῦ νόμου 4267 τοῦ 1929 ἡ διεξαγωγὴ τῆς ἐν εἰρήνῃ ταμιακῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατεύματος ἀνετέθη εἰς τὰ ταμεῖα τοῦ κράτους, εἰς ἃ μετεβιβάσθη πᾶσα ἡ ἁρμοδιότης τῶν στρατιωτικῶν ταμείων. Ἀλλ' ἐπετράπη διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου, ὅπως ἐν καιρῷ ἐπιστρατεύσεως κανονισθῶσι διὰ διαταγμάτων ὁ χρηματικὸς ἐφοδιασμὸς τῶν χρηματικῶν διαχειρίσεων, τὸ λογιστικὸν καὶ διαχειριστικὸν τῶν ὑπηρεσιῶν, αἵτινες θὰ ἐνεργῶσιν αὐτά, καὶ αἱ λοιπαὶ ταμιακαὶ πράξεις. Ὁ ἀξιωματικός, ὁ διαχειριζόμενος ἐν γένει τὰ χρήματα στρατιωτικοῦ σώματος ἢ καταστήματος, λέγεται *διαχειριστὴς* (στρατοῦ), εἶναι μάχιμος ἀξιωματικὸς διὰ τὰ στρατιωτικὰ σώματα καί τινα στρατιωτικὰ καταστήματα, ἀξιωματικὸς δὲ διαχειρίσεως διὰ τὰς γενικὰς ἀποθήκας καὶ λοιπὰ γενικὰ στρατιωτικὰ καταστήματα. Εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν διαχείρισιν, τὰς πληρωμὰς κλπ. Ἐν τῷ στρατιωτικῷ διαχειρίσει ὑπάρχει διαχειριστὴς χρηματικοῦ καὶ ἰδιαίτερος διαχειριστὴς ὑλικοῦ. Τὰ ταμεῖα τοῦ κράτους ἐξοφλοῦσι τὰ ἐντάλματα τῶν δευτερευόντων διατακτῶν τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀντ' αὐτῶν ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἢ ὁ πράκτωρ αὐτῆς. Ἀλλὰ τὰ στρατιωτικὰ σώματα ἔχουσι παγίαν προκαταβολήν, διὰ τῆς ὁποίας ἐξοφλοῦσι τὰ ἐντάλματα ταῦτα, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ πληρωμῆς ἐνταλμάτων μικροτέρου τῶν δρ. 5.000 ποσοῦ, ὡς καί τινων ἄλλων ὡρισμένων δαπανῶν (μισθῶν, ἐπιδομάτων κλπ.).

—*[Πολ. Ναυτ.]* Ναυτικὸς *ταμίας* λέγεται ὁ ἐπίτηδες ὡς διαχειριστὴ, χρηματικοῦ τοποθετούμενος οἰκονομικὸς ἀξιωματικός, ὁ διενεργῶν τὴν ταμιακὴν ὑπηρεσίαν ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ναυτικῶν μονάδων (πλοίων, ναυτικῶν καταστημάτων), κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 789 περὶ τῆς ἐν τῷ ναυτικῷ οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας. Εἰς τὰ ἐλαφρὰ σκάφη καὶ εἰς ἃς μονάδας δὲν ὑπάρχει οἰκονομικὸς ἀξιωματικὸς τὰ καθήκοντα τοῦ ταμίου ἐκτελεῖ ὁ προϊστάμενος ἢ ὁ κυβερνήτης. Οἱ ναυτικοὶ ταμίαι διακρίνονται εἰς κεντρικὸν ναυτικὸν ταμίαν, εἰς ταμίαν ὁμάδος, εἰς ναυτικοὺς ταμίας καὶ εἰς προσωρινοὺς ναυτικοὺς ταμίας. Ὁ κεντρικὸς εἶναι ἐπιφορτισμένος τὴν διαχείρισιν τῆς παγίας προκαταβολῆς τοῦ ναυτικοῦ καὶ τὸν χρηματικὸν ἐφοδιασμὸν τῶν ναυτικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν πλοίων. Πάντες οἱ λοιποὶ ὀνομάζονται ναυτικοὶ ταμίαι καὶ ἐφοδιάζονται διὰ χρημάτων ἀπὸ τὸν κεντρικὸν καὶ ἐνεργοῦσι τὰς κατὰ νόμον πληρωμάς. Ὡς διαχειρισταὶ ὑλικοῦ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων χρησιμοποιοῦνται κελευσταὶ ἢ ἀξιωματικοί, προσωρινῶς ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ὕπαρξιν καὶ καλὴν συντήρησιν τῶν ἐμπεπιστευμένων αὐτοῖς ὑλικῶν. Ἐν τῷ ναυστάθμῳ, τὰ ὑλικὰ τῶν γενικῶν ἀποθηκῶν διαχειρίζονται παρὰ διαχειριστῶν τμηματαρχῶν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν γενικοῦ ἐπόπτου ἀνωτέρου οἰκονομικοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διευθυντοῦ ὑλικοῦ ναυστάθμου.

—*[Ἀεροπ.]* Ἡ ταμιακὴ ὑπηρεσία τῆς ἀεροπορίας διενεργεῖται ὑπὸ τῶν διαχειριστῶν τοῦ χρηματικοῦ, οἵτινες διαχειρίζονται τὴν παγίαν προκαταβολὴν καὶ ἐνεργοῦν τὰς κατὰ νόμον πληρωμάς, τηροῦντες τὰ βιβλία τῆς χρηματικῆς διαχειρίσεως. Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχουσιν ἰδιαίτεροι διαχειρισταὶ ὑλικοῦ. Ἑκάστη τῶν διαχειρίσεων ἀνατίθεται, διὰ διαταγῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῆς ἀεροπορίας, εἰς ὑπολογιστὴν ἢ ἀνθυπολογιστὴν τοῦ σώματος οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ἀεροπορίας, ὅστις ἐπιφορτίζεται δι' ὅλης τῆς ὑπηρεσίας τῆς ἀναγομένης εἰς τὴν οἰκείαν διαχείρισιν (νόμος 5163 τοῦ 1931 περὶ οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν ἀεροπορίας, ἄρθρ. 23 καὶ ἑπ.).

—*[Ἀστυν.]* Ἡ ταμιακὴ ὑπηρεσία τῆς ἀστυνομίας πόλεων εἶναι ἀνατεθῆ εἰς τὴν ταμιακὴν ἐπιτροπήν, ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ διευθυντοῦ ἑκάστης ἀστυνομικῆς διευθύνσεως καὶ τοῦ ταμίου αὐτῆς, ἥτις διαχειρίζεται τὴν παγίαν προκαταβολὴν (διάτ. 14 Ἰανουαρίου 1925 καὶ 14 Ἰουλίου 1922) Γ. Ν. Κ.

Ταμίατις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Θαμιᾶτις*.

ταμιδίνη (ἡ). Εἰδικὴ κυτταρίνη, χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν κατασκευὴν νημάτων τῶν διὰ διαπυρώσεως ἠλεκτρικῶν λαμπτήρων. Σ. Γ.

ταμίευμα (τό)· τὸ ἐν τῷ ταμείῳ ὑπάρχον, τὸ εἰσπραχθὲν ποσόν· || ἀποταμίευμα, παρακαταθήκη.

ταμίευσις, *—εως* (ἡ)· τὸ ταμιεύεσθαι, ἀποταμίευσις.

ταμιευτήριον (τό)· τράπεζα, τραπεζικὸς ὀργανισμὸς δεχόμενος χρηματικὰς καταθέσεις περιωρισμένου ποσοῦ καὶ ἐπὶ τόκῳ ἀνωτέρῳ τῶν λοιπῶν καταθέσεων, ὑποχρεούμενος δὲ τὴν ἀπόδοσιν εἰς πρώτην ζήτησιν: «ταμιευτήριον τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης», «ταχυδρομικὰ ταμιευτήρια».

— *[Ἐγκυκλ.]* *Ταμιευτήρια* λέγονται τὰ κοινωνικῆς προνοίας ἱδρύματα, ἐν οἷς, μέχρις ὡρισμένου ποσοῦ καὶ συμφώνως πρὸς ὅρους εἰδικῶν νόμων, δύναταί τις νὰ καταθέτῃ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἀποταμιεύει ἢ ἐξοικονομεῖ. Τὰ ταμιευτήρια διακρίνονται εἰς *ἰδιωτικά*, οἷα εἶναι τὰ λειτουργοῦντα παρὰ τραπέζαις ἢ παρ' ἄλλοις νομικοῖς προσώποις ἢ καὶ αὐτοτελῶς ὡς ταμιευτήρια, καὶ εἰς *ταχυδρομικά*, τὰ ὁποῖα εἶναι κρατικοὶ ὀργανισμοὶ διὰ νόμου ὑφιστάμενοι. Σκοπὸς τῶν ταμιευτηρίων εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῆς λαϊκῆς ἀποταμιεύσεως διὰ καταθέσεως ἐλαχίστων ποσῶν καὶ ἄλλων διευκολύνσεων.

Ἰδιωτικὰ ταμιευτήρια (caisses d'épargne privés) ἐλειτούργουν εἰς τὰς διαφόρους χώρας ἀπὸ ἑκατὸν καὶ πλέον ἐτῶν, ἀλλ' ἐκτὸς αὐτῶν ἡ λαϊκὴ ἀποταμίευσις ἐξυπηρετεῖται ἐπιτυχῶς καὶ διὰ τῶν ταμιευτηρίων τῶν τραπεζῶν καὶ ἄλλων ὀργανισμῶν. Τὰ ἰδιωτικὰ ταμιευτήρια διέπονται συνήθως ὑπὸ νομοθετικῶν τινων περιορισμῶν, οἷον ἀδείας συστάσεως, τρόπου διοικήσεως, ἐπενδύσεως κεφαλαίων, ποσοστοῦ τόκων, ὁρίου καταθέσεων κλπ. Ὁ μηχανισμὸς τῶν ταχυδρομικῶν ταμιευτηρίων ἐπέτυχεν ἐξαιρετικῶς καὶ λειτουργοῦσι σήμερον ἐπιτυχῶς εἰς ὅλας τὰς χώρας, διότι τὰ βιβλιάρια τῶν παρ' αὐτοῖς καταθετῶν εἶναι ἐθνικά, ἅτε παρέχοντα τὴν εὐκολίαν τῆς καταθέσεως καὶ τῆς ἄρσεως τῶν καταθέσεων τοῦ κατόχου τοῦ βιβλιαρίου (καταθέτου) εἰς οἱονδήποτε τῶν πολυαρίθμων ταχυδρομικῶν γραφείων τοῦ κράτους, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἰδιωτικὰ ταμιευτήρια, τῶν ὁποίων τὰ βιβλιάρια ἔχουσι τοπικὸν χαρακτῆρα, ἅτε περιοριζομένης τῆς ἀναλήψεως μόνον ὅπου ἐγένετο ἡ κατάθεσις καὶ ἀπαιτουμένης μεταφορᾶς τοῦ σχετικοῦ λογαριασμοῦ πρὸς ἀνάληψιν τῆς καταθέσεως ἀλλαχοῦ. Ἐπὶ πλέον, ἡ κρατικὴ ἐγγύησις περὶ τῆς ἀκεραίας ἀποδόσεως τῶν καταθέσεων εἰς ταχυδρομικὰ ταμιευτήρια παρέχει ἀπόλυτον ἀσφάλειαν εἰς τοὺς καταθέτας, τὸ δὲ κοινὸν διευκολύνεται διὰ τῆς ἀπαραιτήτου καὶ συχνῆς ἐπικοινωνίας του μετὰ τῶν ταχυδρομικῶν γραφείων. Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὸ ταχυδρομικὸν ταμιευτήριον ὠνομάσθη ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ νόμου τῆς 9 Ἀπριλίου 1881 Ἐθνικὸν ταμιευτήριον (La Caisse nationale d'épargne).

Τὰ ταμιευτήρια εἶναι προωρισμένα νὰ ἐξυπηρετῶσι τὴν λαϊκὴν ἀποταμίευσιν καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ περὶ αὐτῶν κανονισμοὶ ὁρίζουσι συνήθως ἀνώτατον ὅριον καταθέσεων δι' ἕκαστον καταθέτην, συνήθως μὴ ὑπερβαῖνον τὰς 3.000 φρ. χρ. Τὰ κέρδη τῶν ταμιευτηρίων ἐξαρτῶνται κυρίως ἐκ τῶν μικρῶν ἐξόδων των, προκύπτοντα ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ ἐκ τῆς τοποθετήσεως τῶν κεφαλαίων των τόκου καὶ τοῦ τόκου, ὃν δίδουσιν εἰς τοὺς καταθέτας καὶ διότι οἱ διοικοῦντες αὐτὰ δὲν λαμβάνουν ἀμοιβήν. Διὰ τῶν ταμιευτηρίων ἀνεπτύχθη σπουδαίως τὸ πνεῦμα τῆς λαϊκῆς ἀποταμιεύσεως καὶ εἴς τινας χώρας διὰ νόμου ἐπετράπη ἡ διάθεσις μέρους τῶν καθαρῶν κερδῶν των εἰς ἔργα κοινωνικῆς προνοίας ἢ μέρους τῶν κεφαλαίων των εἰς δάνεια σκοποῦντα τὴν ἐκτέλεσιν κοινωφελῶν ἔργων. Οὕτω τὸ ἑλληνικὸν ταμιευτήριον ἐχορήγησε δάνειον 100 ἑκατομ. πρὸς τὸ δημόσιον δι' ἐκτέλεσιν ἔργων ὑδρεύσεως τῶν Ἀθηνῶν. Εἴς τινας χώρας, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, ταμιευτήρια ὠργανώθησαν παρὰ δήμων, ἐξελιχθέντα εἰς δημοτικὴν τράπεζαν.

Τὰ ταχυδρομικὰ ταμιευτήρια ἤρξαντο λειτουργοῦντα ἐν Κρήτῃ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1902, ὀργανωθέντα ὑπὸ τῆς Κρητικῆς πολιτείας, εἰσήχθη δὲ καὶ ἐν Ἑλλάδι τὸ σύστημα διὰ τοῦ νόμου 3446 τοῦ 1909. Τὸ ἑλληνικὸν ταχυδρομικὸν ταμιευτήριον λειτουργεῖ ὡς κρατικός, ἴδιος, ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου, οἰκονομικὸς ὀργανισμός, διοικούμενος ὑπὸ ἐποπτικοῦ συμβουλίου. Ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ, ἐν Ἑλλάδι ἐπιτρέπεται ἐλευθέρως ἡ ἵδρυσις καὶ λειτουργία ἰδιωτικῶν ταμιευτηρίων καὶ λίαν ἐπιτυχῶς λειτουργοῦσι τοιαῦτα παρ' ἁπάσαις ταῖς τραπέζαις, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας αὐτῶν. Πρώτη ὠργάνωσεν ἐν Ἑλλάδι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καταθέσεις ταμιευτηρίου, ἰσχυρὰν δὲ ὤθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν ἔδωκεν ἡ Λαϊκὴ Τράπεζα. Ἐκτὸς αὐτῶν, καὶ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ὡς τὸ Μετοχικὸν Ταμεῖον τοῦ Στρατοῦ, ἔχουσιν ἐν λειτουργίᾳ ταμιευτήριον.

Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου πλεῖστα ἀλλοδαπὰ ταχυδρομικὰ ταμιευτήρια ἐφήρμοσαν τὴν ῥήτραν προνοίας (clause de sauvegarde), ἤτοι τὴν ἀναστολὴν τῶν ἀποδόσεων, ἐκτέλεσιν δὲ αὐτῶν κατὰ κλιμακωτὰ διαστήματα χρόνου καὶ ποσῶν. Τὸ ἑλληνικὸν ὅμως ταμιευτήριον οὐδέποτε ἐφήρμοσε τὴν ῥήτραν ταύτην.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ ἑλληνικοῦ ταχυδρομικοῦ ταμιευτηρίου ἐσημείωσαν σημαντικὴν πρόοδον ἰδίως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1923, τῶν καταθέσεων ἀπὸ δρχ. 19.442.305 τοῦ ἔτους 1922 ἀνελθουσῶν εἰς δραχ. 136.588.451 κατὰ τὸ 1926. Οἱ πελάται τοῦ ταχυδρομικοῦ ταμιευτηρίου ἀπὸ 34.962 τοῦ 1922 ἀνῆλθον εἰς 78.536 κατὰ τὸ 1926 καὶ τὰ καθαρά του κέρδη ἀπὸ δραχ. 2.479.947 τοῦ 1922 εἰς δραχ. 10.490.[illegible] τοῦ 1925, τὸ δὲ σύνολον τῶν καταθέσεων, μετὰ ἑνδεκα ἐτῶν λειτουργίαν, κατὰ τὸ 1926, ἀνῆλθεν εἰς δραχμὰς 114.444.440. Κατὰ τὸ 1924, ἐκ τῶν 53.196 καταθετῶν 29.146 ἦσαν ἄνδρες καὶ 23.445 γυναῖκες καὶ παιδία. Τὰ βιβλιάρια τῶν παιδίων ὀφείλονται εἰς τὴν προσπάθειαν τοῦ αὐτοῦ προσώπου νὰ καταθέτῃ ἐπ' ὀνόματι τῶν τέκνων του ποσὰ ἀνώτερα τοῦ ἐπιτρεπομένου μεγίστου ὁρίου διὰ πλειόνων βιβλιαρίων.

Παρ' ὅλην τὴν ἀπὸ τοῦ 1929 ἐνταθεῖσαν παγκόσμιον οἰκονομικὴν κρίσιν, ἡ κίνησις τῶν ταχυδρομικῶν ταμιευτηρίων παρέμεινε σταθερὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Κατὰ τὸ ἔτος 1931 αἱ καταθέσεις εἶχον ἀνέλθει εἰς δραχ. 1.083.585.865, κατὰ δὲ τὸ 1932 συνεποσώθησαν εἰς δρ. 1.200.216.461.50. Αἱ ἀναλήψεις τῶν ἐτῶν τούτων ὑπῆρξαν ἀνάλογοι

Digitized by Google

πρὸς τὰς καταθέσεις. Ἡ αὔξησις αὕτη τῶν καταθέσεων ὀφείλεται εἰς τὸν ὑψηλὸν τόκον, 6 %, τὸν παρεχόμενον ὑπὸ τῶν ταμιευτηρίων, εἰς τὴν ἐγγύησιν τοῦ κράτους διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν καταθέσεων καὶ εἰς τὰς διευκολύνσεις τῶν δοσοληψιῶν, ἀποδεικνύει δὲ ὅτι τὸ ταμιευτήριον προσελκύει οὐ μόνον κεφάλαια ἔχοντα τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀποταμιεύσεως, ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦντα τοποθετήσεις ἐπὶ βραχυτάτῃ προθεσμίᾳ. Ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἡ ὑπερέχουσα μεταξὺ τῶν διευκολύνσεων τούτων εἶναι ἡ ἄνευ οὐδενὸς σχεδὸν φραγμοῦ ἀνάληψις τῶν καταθέσεων, εἰς οἱονδήποτε ποσὸν καὶ ἂν ζητῶνται αὗται, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἰσχύοντα εἰς τὰ ξένα ταχυδρομικὰ ταμιευτήρια, καθ' ἃ διὰ τὰς ἀναλήψεις ὑπάρχει χρονικὴ κλῖμαξ ἀναλόγως τῶν ζητουμένων πρὸς ἀνάληψιν ποσῶν. Ἐν τούτοις, σκοπὸς τῶν ταμιευτηρίων τούτων εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς λαϊκῆς ἀποταμιεύσεως, ἡ δὲ ἐν αὐτοῖς συρροὴ κεφαλαίων πρὸς βραχυτάτην τοποθέτησιν καὶ ἄνευ προθεσμίας ἀνάληψιν ἀποτελεῖ ἐκτροπήν, τῆς ὁποίας ἡ ρύθμισις ἀπασχολεῖ τὴν ἁρμοδίαν ὑπηρεσίαν, ὥστε τὰ ταχυδρομικὰ ταμιευτήρια νὰ παραμείνωσιν ἐν τῷ κυρίῳ προορισμῷ των, δηλαδὴ τῆς συγκεντρώσεως τῶν λαϊκῶν οἰκονομιῶν ἐν εὐρείᾳ κλίμακι, ἡ δὲ τραπεζικῆς μορφῆς λειτουργία αὐτῶν, ἡ περιλαμβάνουσα τοποθετήσεις κεφαλαίων, ἐνδείκνυται ν' ἀποτελέσῃ ἴδιον κλάδον τῆς ὑπηρεσίας των, ἀσχολούμενον καὶ εἰς χορηγήσεις βραχυπροθέσμων δανείων καὶ εἰς ἔκδοσιν ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν (chèques—postaux).

Τὸ ταχυδρομικὸν ταμιευτήριον εἶναι κρατικὴ ὑπηρεσία, συσταθεῖσα διὰ τοῦ νόμου ΓΥΜϚ΄ (ὑπ' ἀριθ. 3446) τῆς 18 Νοεμβρίου 1909, ὑπάγεται δὲ εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας (Διεύθυνσις Ταχυδρομείων Τηλεγράφων καὶ Τηλεφώνων). Πάντα σχεδὸν τὰ ταχυδρομικὰ καὶ τηλεγραφικὰ γραφεῖα ἐκτελοῦσιν, ὡς ὑποκαταστήματα τοῦ ταχυδρομικοῦ ταμιευτηρίου, ἔργα ταμιευτηρίου, ὁ ἀριθμὸς δ' αὐτῶν κατὰ τὸ 1932 ἀνῆλθεν εἰς 579 Τὰς ἐργασίας τοῦ ταμιευτηρίου ἐπιβλέπει ἐποπτικὸν συμβούλιον, συγκείμενον ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τῶν Τ.Τ.Τ. ὡς προέδρου, ἐκ τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου, ἐκ τοῦ νομικοῦ συμβούλου τοῦ ὑπουργείου καὶ ἐκ τοῦ ἁρμοδίου τμηματάρχου τοῦ ταχυδρομικοῦ ταμιευτηρίου. Τὸ ἐποπτικὸν συμβούλιον συντάσσει κατ' ἔτος τὸν προϋπολογισμὸν τῶν δαπανῶν τοῦ ταχυδρομικοῦ ταμιευτηρίου, ἀποφασίζει ἑκάστοτε περὶ τῆς συμφερωτέρας τοποθετήσεως τῶν κεφαλαίων, γνωμοδοτεῖ περὶ τῶν χορηγητέων ἀμοιβῶν εἰς τοὺς ἐνεργοῦντας τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ταμιευτηρίου ὑπαλλήλους καὶ προτείνει τὰς πρὸς βελτίωσιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ ταμιευτηρίου ἀναγκαίας τροποποιήσεις. Τὸ ταμιευτήριον λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ κράτους (ἄρθρ. 1 νόμου ΓΥΜϚ΄). Ὑπὲρ τοῦ ταμιευτηρίου δύνανται νὰ γίνωσι δωρεαὶ καὶ κληροδοτήματα, καθ' ὃν τρόπον ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν καὶ ἄλλων κοινῆς ὠφελείας ἱδρυμάτων (ἄρθρ. 13). Ἡ ἔκδοσις τῶν βιβλιαρίων γίνεται δωρεὰν παρὰ τῶν ἁρμοδίων ταχυδρομικῶν καὶ τηλεγραφικῶν γραφείων. Τὰ βιβλιάρια δύνανται νὰ ἐκδοθῶσιν: α') Ὑπὲρ οἱουδήποτε προσώπου, ἐνηλίκου ἢ ἀνηλίκου, καὶ ἄνευ τῆς μνείας τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου του, ὁπότε διατίθενται καὶ ἐξοφλοῦνται ὑπὸ τοῦ κυρίου τοῦ βιβλιαρίου, ἐνηλίκου ἢ ἀνηλίκου μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 14ου ἔτους τῆς ἡλικίας του, καὶ ἂν μὴ γίνῃ ἔνστασις ἢ ἀντίρρησις παρὰ τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου των, ἢ καὶ μὲ σημείωσιν τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου τοῦ ἀνηλίκου, ὁπότε αἱ ἀποδόσεις γίνονται ἀποκλειστικῶς πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον. Τὰ βιβλιάρια δύνανται νὰ ἐκδοθῶσιν ἁπλῶς ὑπὲρ ὡρισμένου προσώπου, μὲ τὴν προσθήκην ὅτι τοῦτο ἐνεργεῖ διὰ λογαριασμὸν ἄλλου, καθὼς ἐπίσης δύνανται νὰ ἐκδοθῶσιν ὑπὲρ ὡρισμένου προσώπου, μὲ τὴν σημείωσιν ὅτι τοῦτο ἀντιπροσωπεύεται παρ' ἄλλου. Καὶ κατὰ τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις αἱ ἀποδόσεις γίνονται δι' ἐξοφλήσεως διδομένης παρὰ τῶν δεδηλωμένων ἀντιπροσώπων, οἵτινες ἔχουσιν, ὡς οἱ κύριοι, τὸ αὐτὸ δικαίωμα διαθέσεως τῶν βιβλιαρίων, πλὴν τῆς περιπτώσεως τῆς ἐναντιώσεως αὐτῶν τούτων τῶν κυρίων. β') Ὑπὲρ νομικῶν προσώπων, ἑταιρειῶν ἢ σωματείων οἱουδήποτε εἴδους, δημοσίων γραφείων ἢ δημοσίων ὑπαλλήλων ἐν γένει, ὁπότε δέον νὰ φέρωσι τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ ἠθικοῦ προσώπου ἢ τοῦ σωματείου μετὰ ἢ ἄνευ τῆς σημειώσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου ἢ μετὰ μνείας τοῦ ὀνοματεπωνύμου τοῦ οἰκείου διευθυντοῦ, προέδρου, ταμίου κλπ.· καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἡ ἀπόδοσις γίνεται κατόπιν ἐγγράφου αἰτήσεως τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου, ὅστις βεβαιοῖ τὴν ἰδιότητά του καὶ τὸ δικαίωμα τῆς παρ' αὐτοῦ διαθέσεως τῶν χρημάτων τοῦ νομικοῦ προσώπου συμφώνως πρὸς τὸ καταστατικόν του καὶ μὲ ἐξόφλησιν τοῦ οἰκείου ταμίου. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ἐπὶ ἐξοφλήσει τοῦ διευθυντοῦ, προέδρου κλπ. Ἀπαγορεύεται ἡ ἔκδοσις πλειόνων βιβλιαρίων ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, φυσικοῦ ἢ νομικοῦ, καθὼς ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ ἔκδοσις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ βιβλιαρίου ἐπ' ὀνόματι πολλῶν προσώπων, ἐκτὸς τῶν ἐξαιρέσεων τῶν ἄρθρων 35 καὶ 38 τῶν ὁδηγιῶν περὶ ἐφαρμογῆς τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ταχυδρομικοῦ ταμιευτηρίου τῆς 10 Μαρτίου 1915. Ἐν περιπτώσει ἀπωλείας τοῦ βιβλιαρίου, δύναται ν' ἀντικατασταθῇ δι' ἄλλου ὑπὸ τοὺς ὅρους τοῦ κανονισμοῦ.

Καταθέσεις εἰς τὸ ταμιευτήριον γίνονται εἰς χρήματα ἢ εἰς γραμματόσημα, ἐπικολλώμενα ἐπὶ τῶν ἐπὶ τούτῳ δελτίων, ἅτινα γίνονται δεκτὰ ὡς χρήματα. Δύναται προσέτι νὰ μετατραπῇ εἰς κατάθεσιν τὸ ὅλον ἢ μέρος τοῦ ποσοῦ ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν, ἂν οἱ παραλῆπται αὐτῶν συγκατατίθενται, ἐξοφλοῦντες ἅμα αὐτάς. Τὸ ἀνώτατον ὅριον τῶν καταθέσεων δι' ἑκάστου βιβλιαρίου ἔχει ὁρισθῇ εἰς δραχμὰς 100.000. Αἱ καταθέσεις γίνονται διὰ προσαγωγῆς τοῦ βιβλιαρίου εἰς νόμισμα ἔχον νόμιμον κυκλοφορίαν, ἀλλ' οὐχὶ ὑπὸ ὅρον ν' ἀποδοθῇ αὐτούσιον. Ἐπὶ βιβλιαρίων ἤδη ἐκδεδομένων πρὸς καταθέτην, αἱ κατόπιν καταθέσεις δύνανται νὰ γίνωσιν εἴτε ἐν τῷ αὐτῷ εἴτε ἐν ἄλλῳ γραφείῳ οἱῳδήποτε, ἐκτελοῦντι ὑπηρεσίαν ταμιευτηρίου, εἴτε παρὰ τῶν ἰδίων κυρίων τῶν βιβλιαρίων, εἴτε παρὰ τρίτων, θεωρουμένων ὡς ἐντολοδόχων τῶν κυρίων. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις πλειόνων τοῦ ἑνὸς βιβλιαρίου ὑπὲρ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἐν περιπτώσει δ' ἐκδόσεως ἐπιστρέφεται εἰς τὸν δικαιοῦχον τὸ ποσὸν τὸ ἐπὶ πλέον τοῦ ἀνωτάτου ὅρου καταθέσεων ἄνευ τόκου. Ἂν ἐν βιβλιαρίῳ δὲν ἐγένοντο ἀπὸ 15 ἐτῶν οὐδεμία κατάθεσις, οὐδ' ἐπιστροφὴ ἢ ἄλλη τις ἐγγραφὴ κατ' αἴτησιν τοῦ καταθέτου, τὰ εἰς πίστωσιν αὐτοῦ ποσὰ παραγράφονται πρὸς ὄφελος τοῦ ταχυδρομικοῦ ταμιευτηρίου. Διὰ τὰς καταθέσεις τὰς γενομένας ὑπὸ δωρητῶν ἢ ἐκ διαθήκης, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ δύναται ὁ ὑπὲρ οὗ ἡ κατάθεσις ν' ἀναλάβῃ αὐτὴν πρὸ τῆς παρελεύσεως ὡρισμένου χρόνου, ἡ προθεσμία τῆς παραγραφῆς ἄρχεται ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς ταχυδρομικοὺς ὑπαλλήλους νὰ παρέχωσι πληροφορίας εἰς ἄλλους, ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς των, περὶ τοῦ ὀνόματος τῶν καταθετῶν καὶ τοῦ ποσοῦ τῆς καταθέσεως αὐτῶν. Ἀπαγορεύεται ἡ ἐνεχυρίασις τοῦ βιβλιαρίου, δὲν ὑπόκειται δὲ εἰς κατάσχεσιν ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ ἐγγεγραμμένου κεφαλαίου ποσὸν μέχρι δραχμῶν 500.

Ἀποδόσεις δύνανται νὰ ζητηθῶσιν ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ μέρους ἢ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἐν τῷ βιβλιαρίῳ ἐγγεγραμμένου ποσοῦ, συμπεριλαμβανομένων ἢ μὴ τῶν τόκων τοῦ τρέχοντος ἔτους. Αἱ ἀποδόσεις δὲν εἶναι κατώτεραι τῆς δραχμῆς, οὐδὲ περιλαμβάνουσι κλάσματα αὐτῆς, ἐκτὸς ἂν ἐξοφλῆται ὁ λογαριασμός. Οὐδεμία ἀπόδοσις γίνεται ἄνευ προσαγωγῆς τοῦ βιβλιαρίου, ὅπερ ἐπιστρέφεται εὐθύς, πλὴν τῆς περιπτώσεως τῆς ἐξ ὁλοκλήρου ἐξοφλήσεως αὐτοῦ. Δὲν εἶναι ἐπάναγκες νὰ παρουσιάζηται αὐτοπροσώπως ὁ κύριος τοῦ βιβλιαρίου ἐν τῷ ταχυδρομικῷ γραφείῳ. Δύναται νὰ ὑπογράφῃ πρότερον τὴν ἀπόδειξιν, ὅτε ἡ ἀπόδοσις γίνεται πρὸς τὸν προσάγοντα τὸ βιβλιάριον. Ἐπὶ κληρονόμων ἢ δικαιοδόχων ἀπαιτεῖται πάντοτε ἡ παρουσία αὐτῶν ἢ τοῦ νομίμου ἀναπληρωτοῦ. Αἱ ἐνστάσεις κατὰ τῆς ἀποδόσεως δέον νὰ κοινοποιῶνται διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος πρὸς τὰ γραφεῖα, ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν ὁποίων εἶναι ἐγγεγραμμένα τὰ βιβλιάρια. Ἐπὶ βιβλιαρίου, ἐκδεδομένου ἐπ' ὀνόματι τῆς συζύγου ἢ τῶν ἀνηλίκων τέκνων, οὐδεμία ἀπόδοσις εἰς λογαριασμὸν ἢ εἰς ἐξόφλησιν ἐνεργεῖται πρὸς τὰς συζύγους ἄνευ τῆς συμπράξεως τοῦ συζύγου, οὐδὲ πρὸς τοὺς ἀνηλίκους ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν γονέων ἢ τῶν ἐπιτρόπων, ἐὰν ἐγένετο παρὰ τοῦ συζύγου ἢ τῶν γονέων ἢ ἐπιτρόπων ἔνστασις, ἐκτὸς ἂν αὕτη ἀρθῇ, ἀλλὰ διὰ τὰς τοιαύτας ἀποδόσεις ἀπαιτεῖται πάντοτε προηγουμένη ἄδεια τοῦ ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας. Ἐν περιπτώσει ἐνστάσεως, γενομένης παρὰ διεκδικοῦντος κληρονομικὸν δικαίωμα ἐπὶ καταθέτου ἀποβιώσαντος, οὐδεμία ἀπόδοσις ἐνεργεῖται πρὸ τῆς ἄρσεως τῆς ἐνστάσεως ἢ τῆς ἐκδόσεως τελεσιδίκου ὁριστικῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως καὶ ἀδείας τοῦ ὑπουργείου.

Ὁ τόκος τῶν καταθέσεων ὡρίσθη ἀρχικῶς διὰ τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ νόμου ΓΥΜΣΤ΄ εἰς 3 % ἐτησίως, δυνάμενος ν' αὐξομειωθῇ διὰ διατάγματος, ἰσχύοντος ἀπὸ τοῦ ἐπιόντος ἡμερολογιακοῦ ἔτους καὶ δημοσιευομένου πρὸ ἑνὸς τοὐλάχιστον μηνός. Ὁ τόκος τρέχει ἀπὸ τῆς 1ης ἢ τῆς 16ης ἑκάστου μηνός, τῆς ἐπακολουθούσης τὴν ἡμέραν τῆς καταθέσεως, παύει δὲ ἀπὸ τῆς 1ης ἢ τῆς 16 ἑκάστου μηνός, ἥτις προηγεῖται τῆς ἡμέρας τῆς ἀποδόσεως. Τῇ 31 Δεκεμβρίου ἑκάστου ἔτους ὁ κτηθεὶς τόκος συγκεφαλαιοῦται καὶ καθίσταται τοκοφόρος. Κλάσματα δραχμῆς δὲν ἀποφέρουσι τόκον. Σήμερον ὁ τόκος ἔχει ὁρισθῆ εἰς 6 %.

Σχολικὰ ταμιευτήρια προβλέπονται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ νόμου ΓΥΜΣΤ΄ καὶ τοῦ ἄρθρου 42 καὶ ἑπ. τοῦ κανονισμοῦ λεπτομερείας καὶ τάξεως τοῦ ταχυδρομικοῦ ταμιευτηρίου, τοῦ κυρωθέντος διὰ τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 15 Δεκεμβρίου 1914, καθὼς ἐπίσης προβλέπονται διὰ τῶν αὐτῶν διατάξεων καὶ ταμιευτήρια ἄλλων ἱδρυμάτων, φιλανθρωπικῶν κ.λ.π. Οἱ διευθυνταὶ τῶν σχολείων ἢ ἑταιρειῶν ἀλληλοβοηθείας κ.λ.π., οἱ προτιθέμενοι νὰ συλλέγωσι τὰς οἰκονομίας τῶν μαθητῶν ἢ τῶν ἑταίρων, ὀφείλουσι νὰ εἰδοποιῶσι πρότερον τὸ ὑπουργεῖον Συγκοινωνίας (τμῆμα ταμιευτηρίων), ὅπως ἀναγνωρισθῶσι παρὰ τοῦ οἰκείου ταχυδρομικοῦ γραφείου, εἰς τὸ ὁποῖον καταθέτουσι τὸ ὁλικὸν ποσόν, τὸ συλλεγὲν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων καὶ τὰ μέλη τῶν ἑταιρειῶν ἀλληλοβοηθείας ἢ ἄλλων φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, λαμβάνοντες κατὰ τὴν πρώτην κατάθεσιν βιβλιάριον. Ὡς ἐλάχιστον ποσὸν συλλεγόμενον ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἢ ἑταίρους ὁρίζονται λεπτὰ δέκα, ὅταν δὲ αἱ καταθέσεις ἑνὸς μαθητοῦ ἀνέλθωσιν εἰς μίαν δραχμήν, τότε τὸ ποσόν, ἀφαιρούμενον ἐκ τοῦ βιβλιαρίου τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σχολείου, ἐγγράφεται εἰς ἄλλο βιβλιάριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ μαθητοῦ ἐκδιδόμενον. Οὐδεμία ἀπόδοσις τῶν ἐν τοῖς βιβλιαρίοις ἐγγεγραμμένων ποσῶν δύναται νὰ γίνῃ πρὸς τοὺς ἰδίους διευθυντὰς τῶν σχολείων, ἑταιρειῶν ἀλληλοβοηθείας καὶ τῶν παρομοίων.

Ταμιευτηρίων διεθνὲς συνέδριον, συνελθὸν ἐν Μιλάνῳ κατὰ τὸ 1924, ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ταμιευτηρίου τοῦ Μιλάνου, ἀπεφάσισε νὰ ἱδρυθῇ διεθνὲς ἵδρυμα (ἰνστιτοῦτον) τῆς ἀποταμιεύσεως, ἑδρεῦον ἐν Μιλάνῳ, ἐπὶ σκοπῷ ἀναπτύξεως τῆς διεθνοῦς συνεργασίας πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ὀργάνωσιν εὐρυτέραν τῆς λαϊκῆς ἀποταμιεύσεως. Εἴκοσι ὀκτὼ διάφοροι χῶραι μὲ τὰ 5 000 ταμιευτήρια αὐτῶν μετέχουσιν αὐτοῦ, εἰδικὸν δὲ περιοδικόν, περιλαμβάνον τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις τῶν ταμιευτηρίων, εἰς γαλλικὴν καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσαν ἐκδίδεται παρ' αὐτοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. «Ταχυδρομικὸν Ταμιευτήριον», τεῦχος ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 1915 ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνίας, περιλαμβάνον νόμον, κανονισμοὺς καὶ ὁδηγίας περὶ ἐκτελέσεως τῆς ὑπηρεσίας τῶν ταχυδρομικῶν ταμιευτηρίων.— *Σ. Λοβέρδου* Ἀποταμίευσις καὶ ταμιευτήρια (γ' ἔκδ. 1927).

Γ. Ν. Κ.

ταμιευτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ταμίευσιν, εἰς τὴν εἴσπραξιν χρημάτων: «ταμιευτικὰ μέτρα», «ταμιευτικὸν πνεῦμα».—Ἐπίρρ. ***ταμιευτικῶς***.

ταμιεύω· ἐκτελῶ χρέη ταμίου ἢ εἶμαι ταμίας· ‖ παθ. *ταμιεύομαι*· συλλέγω, σχηματίζω ἀπόθεμα, ἀποταμιεύω.

Ταμὶς /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Καυκασίας (Tamish), ἐκβάλων εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου, μεταξὺ λιμένος Σουχοὺμ καὶ φρουρίου Ἀνάκρια. Εἶναι ὁ *Ἀστέλεφος* τοῦ «Περίπλου τοῦ Εὐξείνου» τοῦ Ἀρριανοῦ, ὁ Stempeo τοῦ «Πευτιγγεριανοῦ χάρτου», ὁ Astelphus τοῦ Πλινίου.

Σ. Ε. Λ.

Ταμίς, ἡ ***Τέμσε*** (γαλλ. Tamise, φλαμανδ. Temsche) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Βελγίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἁγίου Νικολάου τῆς Ἀνατολικῆς Φλάνδρας, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σκάλδιος καὶ ἔχουσα νηματουργεῖα, ναυπηγεῖα, πιλοποιεῖα καὶ ἐργοστάσια δαντελλῶν. Κάτ. 13.160. Χ. Δ.

τάμμα (τό)· ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *τάμα* (βλ. λ.).

Τάμμανυ ***σύλλογος*** (Tammany Society). Λέσχη ἱδρυθεῖσα ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῷ 1789, ὡς μυστικὸν τάγμα (Columbian order), καὶ ὀνομασθεῖσα οὕτως ἔκ τινος θρυλικοῦ Ἰνδοῦ φυλάρχου. Τῷ 1805 ἐδηλώθη ὡς φιλανθρωπικὸς σύλλογος, ἐπιδιώκων, κατ' ἀρχάς, καθαρῶς πατριωτικοὺς σκοπούς, βραδύτερον δὲ καὶ πολιτικούς, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς δημοκρατικῆς ἰδέας, τῇ ὑποστηρίξει δὲ τῶν Ἰρλανδῶν μεταναστῶν ἀπέκτησε μεγάλην πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν δύναμιν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ. Ὑφίσταται καὶ νῦν, ἀσκοῦσα ἰσχυρὰν ἐπιρροήν. Θ. Κ.

Τάμμερφορς (Tammerfors, φινλανδ. Tampere) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Φινλανδίας ἐν τῷ νομῷ Τάβαστέχους, κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Ναζιγαῖρβι. Κάτ. 53.121. Ἔχει σταθμὸν ἀσυρμάτου, μουσεῖον καὶ βιομηχανίαν ὑφαντουργίας, χαρτοποιίας, μεταλλίνων εἰδῶν καὶ δερμάτων. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1918, κατὰ τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Φινλανδίας, ἐνίκησεν ἐν αὐτῇ ὁ στρατηγὸς Μονερχάϊμ τὰ ἐρυθρὰ στρατεύματα. Θ. Κ.

Ταμμὸρ /*Βιβλ. Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Παλμύρα*.

Ταμμούζ. Ὁ τέταρτος μὴν τοῦ ἑβραϊκοῦ ἡμερολογίου. Ἡ λέξις παρελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς *Τεμούζ*, ἀντιστοιχεῖ δὲ ὁ μὴν οὗτος ἐν τῷ πολιτικῷ τουρκικῷ ἡμερολογίῳ πρὸς τὸν Ἰούλιον. Ἡ 17η τοῦ ἑβραϊκοῦ μηνὸς Ταμμοὺζ εἶναι ἡμέρα νηστείας, θεωρουμένη ὡς ἡ ἐπέτειος τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ. Ν. Μ.

Ταμμοὺζ /*Ἀρχ.*/. Θεὸς τῶν Χαλδαίων, ὁ ἄλλως *Δουμουζὶ* (βλ. λ.).

Ταμονβαρὶ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀδρυσῶν, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. Δ', 11) ὡς ἓν τῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Ἔκειτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδόπης εἰς τὰ πέριξ τῆς Πίζου (νῦν Τσεκερλερὶ ἐν Βουλγαρίᾳ). Κατὰ τὸν Tomaschek, ὀρθοτέρα εἶναι ἡ γραφὴ *Ταμοβρία*. Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

ταμονία (ἡ) (Tamonia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μελαστοματιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 400 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Ταμουγάδη, καὶ *Ταμούγαδις [Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Θαμουγάδα*.

Ταμούδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορείας ἀκτῆς Μαυριτανίας τῆς Τιγγιτανῆς, κατὰ τὰς ἐκβολὰς φερωνύμου ποταμοῦ καὶ νοτίως τῆς Ἀβύλης. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Τετουὰν* (Tetuan: πλάτ. 35° 38′ Β., μῆκ. 5° 14′ Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 773: Gibraltar to Adra) τοῦ Μαρόκου. Σ. Ε. Λ.

ταμουλικὴ *γλῶσσα [Γλωσσολ.]*. Μία τῶν *δραβιδικῶν* γλωσσῶν (βλ. λ.).

Ταμοῦλοι (οἱ), ἢ *Ταμίλοι*. Φυλὴ δραβιδικὴ τῶν Ἰνδιῶν, ἐξηπλωμένη ἐπὶ τῆς παραλίας Κορομάντελ, ἀπὸ τοῦ Παλικὰτ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Κομορίν, ἐπὶ τῆς παραλίας Μαλαβάρ, ἀπὸ τοῦ Κομορὶν μέχρι τοῦ Τριβαντεράμ, εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τμήματα τῆς Κεϋλάνης καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τοὺς Ταμούλους ὑπάγονται κατὰ μέγα μέρος καὶ οἱ εἰς τὰς παραλίους πόλεις τῆς Ἰνδοκίνας καὶ τὸ Μαλαϊκὸν ἀρχιπέλαγος κατοικοῦντες Καλίγκα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὰς Ἰνδίας κατοικούντων ἀνήρχετο κατὰ τὸ 1901 εἰς 16.525.500. Οἱ Ταμοῦλοι εἶναι οἱ μᾶλλον πεπολιτισμένοι ἐκ τῶν δραβιδικῶν φυλῶν. Ἔχουν χρῶμα σκοτεινόν, κόμην βοστρυχώδη καὶ ὀφθαλμοὺς μαύρους. Ἡ γλῶσσά των καλεῖται *Ταμοὺλ* ἢ *Ταμίλ*. Θ. Χ. Σ.

Ταμόϋο (οἱ) (Tamoyo). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Ἀνατολικῆς Βραζιλίας, κατοικοῦσα ἄλλοτε εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ρίο ντὲ Ἰανέϊρο. Θ. Χ. Σ.

Ταμουσίγα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις παράλιος Μαυριτανίας τῆς Τιγγιτανῆς, ΒΑ. τοῦ Οὐσσαδίου ἄκρου καὶ ΝΑ. τοῦ Ἡρακλέους ἄκρου. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Μογαδόρ*. Σ. Ε. Λ.

Τχμουσίδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις μεσόγειος Μαυριτανίας τῆς Τιγγιτανῆς μεταξὺ Σίλδας καὶ Βανάσσης. Τὰ ἐρείπιά της κεῖνται εἰς τὴν μαροκινὴν τοποθεσίαν Koubba Sidi Ali ben Hamed. ς. Ε. Λ.

Τάμπα (Tampa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐν τῷ ὁμωνύμῳ ὅρμῳ, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς πολιτείας Φλωρίδος. Κάτ. 113.400. Ἔχει λιμένα ὑδροπλάνων καὶ διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον καπνοῦ. Εἶναι χειμερινὸς κλιματολογικὸς σταθμός. Θ. Κ.

ταμπακέρα (ἡ)· δημοτ., ταμβακοθήκη· || συνεκδ., καπνοθήκη ἢ σιγαροθήκη τῆς τσέπης.

ταμπάκης (ὁ)· δημοτ., βυρσοδέψης (λ. τουρκ.).

Ταμπάκης, *Ἰωάννης*. Ζωγράφος ἐκ Γαργαλιάνων (1826—1901). Εἶναι ὁ τελευταῖος ἀντιπρόσωπος τῆς ἑπτανησιακῆς σχολῆς τῆς βυζαντινῆς ἁγιογραφίας. ὑπῆρξε δὲ μᾶλλον διακοσμητὴς παρὰ καθαρῶς ἁγιογράφος, διότι κατέγινε κυρίως εἰς διακοσμήσεις καὶ εἰς μικρογραφίας. Β. Λ. Κ.

ταμπάκικο (τό)· δημοτ., τὸ ἐργαστήριον τοῦ ταμπάκη, βυρσοδεψεῖον.

Ταμπακλῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σκοπιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

ταμπακοθήκη (ἡ)· ταμβακοθήκη.

Ταμπακόμυλοι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Ἀγρινίου τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 73.

ταμπάκος (ὁ)· βλ. *ταμβάκος*.

Ταμπὰκ-τσάϊ *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Μαιάνδρου (βλ. λ. *Εὔδων*).

ταμπακύς, *—ιά, —ύ*· ὁ ἔχων χρῶμα ταμπάκου.

ταμπάνε (Tampane) *[Παθολ.]*. Καλεῖται οὕτω δερματικὴ μελαγχρωμικὴ νόσος, ἔχουσα ὡς ἕδραν ἐκλογῆς τὸν τράχηλον καὶ τὸ πρόσωπον καὶ μὴ παρακολουθουμένη ὑπ' οὐδενὸς ἀντικειμενικοῦ σημείου. Χαρακτηρίζεται αὕτη ὑπὸ μείγματος νησυδρίων ὑπερμελαγχρωμικῶν καὶ ὑπὸ ζωνῶν ὑπομελαγχρωμικῶν συνηνωμένων ἢ συρρεουσῶν. Ὁ Ozou ἀπεμόνωσεν ἐκ τῶν ἐπιδερμικῶν λεπίων βακτηρίδιόν τι ἐκ τῶν σποριδικῶν, τοῦ ὁποίου ἐποιήσατο ἐνδοφλέβιον ἔνεσιν ἐπὶ πιγάδος τινὸς καὶ ἀναπαρήγαγε τὴν τυπικὴν πάθησιν. Μ. Ν. Κ.

ταμπάνι (τό)· δημοτ., πέλμα ποδός, πατοῦσα· || μεγάλη δοκός, ἐφ' ἧς στηρίζονται ἄλλαι δοκοὶ μικρότεραι· || μεταφ., ἐπίπληξις, ὀνειδισμός: «τοῦ 'δωσα —, ἔφαγε ἕνα ταμπάνι» (λ. τουρκ.)· || ναυτ., ἡ πλήμνη τοῦ τροχίλου.

Ταμπάνια *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Θέμελον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πρεβέζης.

Τάμπαρι, *Ἀμποῦ-Τζαφὰρ-Μωχάμμετ μπὲν Τζερὶρ Ἄτ —*. Ἄραψ ἱστορικὸς καὶ νομοδιδάσκαλος, περσικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐν Ἀμὸρ τοῦ Ταμπαριστὰν (838—923). Περιηγηθεὶς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν, ἐγκατεστάθη εἰς Βαγδάτην, ὅπου ἀπέκτησε φήμην μεγάλου διδασκάλου καὶ σοφοῦ. Εἰς τὸ κυριώτερον ἔργον του, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορία τῶν προφητῶν καὶ τῶν βασιλέων», περιέλαβεν ἁπάσας τὰς μέχρι τῆς ἐποχῆς του γνώσεις τῶν Ἀράβων ἐπὶ τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, ἔγραψε δ' ἐπίσης καὶ μακρότατα σχόλια ἐπὶ τοῦ «Κορανίου». Ἡ ἱστορία τοῦ Τάμπαρι, διασωθεῖσα εἰς πλεῖστα χειρόγραφα, φυλασσόμενα εἰς διαφόρους βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Λουγδούνῳ (1879—1900) εἰς τρεῖς ὀγκώδεις τόμους, ὑπὸ τοῦ Goeje, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Barth, Nœldeke, De Jong, Prym, Thorbecke, Fraenkel, Guidi, Müller κ.λ.π. Ἐπίσης ἐξεπονήθησαν καὶ μεταφράσεις τμημάτων αὐτῆς, εἰς τὴν γερμανικὴν ἰδίᾳ. Χ. Δ.

Ταμπάρκα (Tabarca) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἱσπανίας (πλάτ. 38°10′ Β., μῆκ. 0°28′ Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 1372: Cartagena to San Antonio). Ἔχει φερώνυμον πολίχνην, κατοικουμένην ἀπὸ ἀπογόνους τῶν Γενουηνσίων, οἵτινες εἶχον ἀποικίσει τὴν Ταμπάρκαν τῆς Τυνησίας. Εἶναι ἡ *Πλουμβαρία* τοῦ Στράβωνος (Γ, 159). Σ. Ε. Λ.

—**Ταμπάρκα** (Tabarca) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Τυνησίας καὶ νῆσος φερώνυμος πρὸ αὐτοῦ (πλάτ. 36°58′ Β., μῆκ. 8°46′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ.: Cape Bugaroni to Fratelli rocks), τείνουσα νὰ ἑνωθῇ πρὸς αὐτὸ λόγῳ τῆς συνεχοῦς ἐπισωρεύσεως ἄμμου εἰς τὸν πόρον. Ἀποικισθεῖσα ὑπὸ Γενουηνσίων καὶ ὀχυρωθεῖσα καλῶς, ἐγκατελείφθη ἐν τέλει λόγῳ τῶν συνεχῶν πολιορκιῶν καὶ ἀπὸ θαλάσσης ἐπιδρομῶν τῶν Βερβέρων καὶ τῶν Τούρκων. Οἱ κάτοικοί της ἵδρυσαν ἐν Ἱσπανίᾳ νέαν ὁμοίου ὀνόματος ἀποικίαν. Εἶναι ἡ *Θάβρακα* τοῦ Πτολεμαίου (Δ, γ, 5). Σ. Ε. Λ.

ταμπασὶρ (τὸ) (Tabashir) *[Φαρμακογν.]*. Καλεῖται οὕτως ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν σύγκριμα προερχόμενον ἐκ τῶν καλάμων μπαμποῦ. Ἀποτελεῖ λευκοκυανωπὰ ὀπαλίζοντα φυλλίδια ἢ τεμάχια μεγαλύτερα, μεγέθους πίσου ἕως καρύου, ἀκόμη δὲ καὶ μεγέθους δακτύλου, συγκείμενα ἀπὸ πυριτικὸν ὀξύ, ἕως 30 % ἄσβεστον καὶ ἀπὸ ἴχνη ὀργανικῶν οὐσιῶν. Τὸ προϊὸν χρησιμεύει ὡς φάρμακον τονωτικόν, ἀφροδισιακὸν καὶ κατὰ τῶν πνευμονικῶν παθήσεων. Κατὰ τὸν Poleck τὸ προϊὸν τοῦτο, τὸ συναντώμενον ἐντὸς καλάμων μπαμποῦ, ὀφείλεται εἰς πυριτικὰ ἀλκάλια ἀποβαλλόμενα τῇ ἐπιδράσει τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Κ. Γ. Μ.

Ταμπάσκο (Tabasco) *[Γεωγρ.]*. Πολιτεία τῆς ὁμοσπονδιακῆς δημοκρατίας τοῦ Μεξικοῦ, ἐμβαδοῦ 25.337 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 210.437 (1921) κατ. Τὸ ἔδαφος εἶναι κατὰ τὴν παραλίαν μᾶλλον πεδινόν, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν δὲ μᾶλλον ὀρεινὸν (μέχρι 1.000 μ. ὕψους). Ὑδρεύεται ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, ἐξ ὧν κύριοι εἶναι οἱ Γκριζάλβα καὶ Οὐζουματσίντα, ἐν μέρει πλωτοί. Παράγει κακάον, σακχαροκάλαμον, ἀραβόσιτον καὶ ἄλλα τροπικὰ προϊόντα. Πρωτεύουσα ἡ πόλις *Βιλαερμόζα* ἢ *Ἅγιος Ἰωάννης Βαπτιστής*. Θ. Κ.

Ταμπάχανα *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πηγῆς τοῦ θεσσαλικοῦ ποταμοῦ Ἀπιδανοῦ, ταυτιζομένης ὑπό τινων μετὰ τῆς ἀρχαίας Μεσσηΐδος. Ι. Σ. Σ

τάμπερ. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *καπνοφράκτου* (βλ. λ.)

Ταμπέρναι (Tabernae) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καλαβρίᾳ, ἀπέχουσα 17 χλμ. ΒΑ. τοῦ Καταντζάρο. Κατεδαφισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ. Εἶναι ὀνομαστή, διότι οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν Χριστιανοὶ λέγεται ὅτι ἐξελθόντες ὑπεδέχθησαν ἐν πομπῇ τὸν προσερχόμενον εἰς τὴν Ρώμην ἀπόστολον Παῦλον. Σήμερον καλεῖται Ταβέρνα καὶ ἔχει περὶ τοὺς 6.000 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν ὑφαντουργίαν καὶ εἰς τὴν ἐξαγωγὴν μαρμάρων ἀπὸ τὰ περὶ αὐτὴν λατομεῖα. Θ. Β.

ταμπερόρριζα (ἡ) *[Φυτολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πολυανθές*.

Ταμπὶ (οἱ) (Tambi). Φυλὴ Νέγρων τῆς Βρεττανικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ἐξηπλωμένη ἀνατολικῶς τοῦ Κιλιμάντζαρο. Οἱ Ταμπὶ ὑπάγονται εἰς τοὺς Κεντρικοὺς Μπαντού. Θ. Χ. Σ

τάμπια (ἡ)· δημοτ., προμαχών, ὀχύρωμα (λ. τουρκ.)

Τάμπια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Ὕδρας (πλάτ. 37°21′ Β., μῆκ. 23°28′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra bay), ἀνατολικὸν μέρος τοῦ στομίου τοῦ λιμένος. Ἔχει παλαιὸν πυροβολεῖον τοῦ Ἀγῶνος καὶ ναυτικὸν φανὸν ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτὸς 5 μιλίων. Σ. Ε. Λ.

ταμπικίνη (ἡ) (Tambicini) *[Φαρμακογν.]*. Ρητινώδης μᾶζα εὐδιάλυτος εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα, ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν σύνθεσιν $C_{34}H_{44}O_{11}$. Δι' ἰσχυρῶν βάσεων ἡ ταμπικίνη μεταπίπτει εἰς ταμπικινικὸν ὀξύ. Διὰ ζέσεως μὲ ἀραιὰ διαλύματα ἀνοργάνων ὀξέων σχᾶται εἰς γλυκόζην καὶ ταμπικολικὸν ὀξύ. Κ. Γ. Μ.

Τάμπικο (Tambico, ἢ Santa Ana de Tamaulipas) *[Γεωγρ.]* Πόλις τοῦ Μεξικοῦ, ἐν τῇ πολιτείᾳ Ταμαουλίπας. Κάτ. 44.822. Εἶναι λιμὴν εἰσαγωγικὸς καὶ ἐξαγωγικὸς πολλῶν μεξικανικῶν πολιτειῶν, ἔχει πυκνὴν σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν, ἐλευθέραν ζώνην καὶ ἀερολιμένα καὶ διεξάγει μέγα ἐμπόριον πετρελαίου. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1926 ἡ πόλις ὑπέστη μεγάλην καταστροφὴν ἐκ κυκλῶνος. Θ. Κ.

Τὰμπλ (Le Temple). Ἱστορικὴ ὀχυρὰ μονὴ τῶν Ναϊτῶν ἐν Παρισίοις, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸ β′ ἥμισυ τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος. Ἔκειτο εἰς τὸ ΒΑ. ἄκρον τῆς πόλεως, δὲν περιελαμβάνετο δὲ εἰς τὸν ἐπὶ Φιλίππου Αὐγούστου ἱδρυθέντα ὀχυρὸν περίβολον τῆς πόλεως. Μετὰ τὴν ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Ὡραίου γενομένην (ἀρχαὶ τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος) ἐξόντωσιν τῶν Ναϊτῶν, τὸ Τὰμπλ περιῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐφ' ὧν κατέστη ἓν τῶν κυριωτέρων μοναστηρίων τῆς Γαλλίας, διατηρηθὲν δὲ μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἐπαναστάσεως, ἐχρησίμευε κυρίως ὡς ἄσυλον πολλῶν ἀναξιοχρέων ὀφειλετῶν. Διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως ἐφυλακίσθη ἐν τῷ περιφήμῳ αὐτοῦ πύργῳ ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια τῆς Γαλλίας (1792). Ὁ πύργος οὗτος, ὅστις κατηδαφίσθη τῷ 1811, ἦτο μέγα τετράγωνον οἰκοδόμημα, περιβαλλόμενον ὑπὸ ἰσχυρῶν τειχῶν καὶ προστατευόμενον εἰς τὰς τέσσαρας αὐτοῦ γωνίας ὑπὸ κυκλικῶν ἀκροπυργίων. Σήμερον τὸ ὄνομα τοῦ Τὰμπλ διατηροῦσιν αἱ ἄγουσαι εἰς αὐτὸ δύο ὁδοί: rue du Temple καὶ rue Vieille-du-Temple. Χ. Δ.

ταμπλᾶς (ὁ)· δημοτ., συμφόρησις, ἀποπληξία: «ταμπλᾶς νὰ τοῦ 'ρθῃ»· || δίσκος τῆς ζυγαριᾶς, πλάστιγξ.

Ταμπνίτ. Βασιλεὺς τῆς Σιδῶνος καὶ ἱερεὺς τῆς Ἀστάρτης, υἱὸς τοῦ Ἐσμουναζάρ. Ἐβασίλευσε κατὰ τὸ β′ ἥμισυ τοῦ ΣΤ′ π. Χ. αἰῶνος, ἐγένετο δὲ γνωστὸς ἰδίως διὰ τὴν περίφημον μουμιοειδῆ σαρκοφάγον του, ἀνακαλυφθεῖσαν τῷ 1887 ἀσύλητον ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανοῦ ἀρχαιολόγου Ὀ. Χαμδῆ βέη ἐν τῇ βασιλικῇ νεκροπόλει τῆς Σιδῶνος, μεταξὺ τῶν δυτικῶν προπόδων τοῦ Λιβάνου καὶ τοῦ Μποστὰν ἐλ Μαγγαρᾶ, εἰς βάθος 10 μ. ἐντὸς νεκροθαλάμου ὑπὸ τρεῖς ἐπιστρώσεις ὀγκολίθων. Ἡ ἀνθρωποειδὴς σαρκοφάγος Ταμπνίτ, ἐκ μαύρου σκληροῦ λίθου, ἀμφιβολίτου, θεωρεῖται ἔργον τῶν ἐργαστηρίων τῆς ἀρχαίας Μέμφιδος ἢ τοῦ Δέλτα τῶν ἀρχῶν τοῦ ΣΤ′ π.Χ. αἰῶνος, ἀπόκειται δὲ νῦν εἰς τὸ μουσεῖον Κωνσταντινουπόλεως. Εἶναι σπουδαιοτάτη διὰ τὴν ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν της, τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀναγλύφων, ὡς καὶ διὰ τὰς ἐπ' αὐτῆς ἐγχαράκτους γραφάς. Ἐκ τῶν δύο ἐπιγραφῶν, ἡ ἱερογλυφική, ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς σαρκοφάγου, εἶναι προγενεστέρα, χαραχθεῖσα ὑπὸ Αἰγυπτίου τινὸς ἀρχηγοῦ Πενεφθάχ, δι' ὃν ἀρχικῶς κατεσκευάσθη ἡ λάρναξ· ἡ δ' ἐπὶ τῶν ποδῶν, φοινικική, χαραχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ταμπνίτ, ὅστις ἠγόρασε καὶ μετέφερεν αὐτὴν εἰς Σιδῶνα. Ἐντὸς τῆς σαρκοφάγου, ὑπὸ λεπτὸν στρῶμα ἄμμου ὑγρᾶς καὶ κιτρινωπῆς, περιείχετο ἡ μούμια τοῦ Ταμπνίτ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Hamdy Bey* et *Th. Reinach* «Une Nécropole royale à Sidon» (Paris, Leroux 1892).—*André Joubin*, «Les Sarcophages de Sidon» (1897).—*W. v. Landau*, «Vorläufige Nachrichten über die bei Sidon gefundenen phönizischen Altertümer» (1904).—*Ἀθηνᾶς Γαϊταιοπούλου*, «Ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον Κωνσταντινουπόλεως» (περιοδ. «Νέον Πνεῦμα», περιοδ. Β′ 1909—1910, σελ. 11, 49 κἑ.)
Α. Γ.-Γ.

ταμπὸν (τὸ) (γαλλ. tampon). Συσκευή, ἐν ᾗ στερεοῦται ὁ ἀπορροφητικὸς χάρτης· διὰ τὴν στέγνωσιν τῆς προσφάτου διὰ μελάνης γραφῆς· || ὀρθογώνιον ἀβαθὲς κυτίον ἐκ λευκοσιδήρου συνήθως περικλεῖον βύσμα ἐμπεποτισμένον δι' εἰδικῆς μελάνης σφραγίσεως. Ἐπ' αὐτοῦ ἐναποτίθεται πρὸς ὕγρανσιν, πρὸ τῆς σφραγίσεως, ἡ ἐπιφάνεια τῆς σφραγῖδος. Π. Ν. Π.

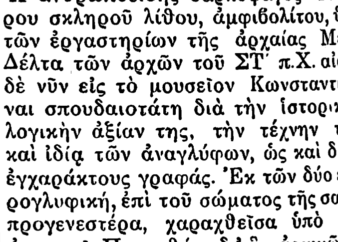

Ταμπὸν σφραγίσεως.

[1=Εἰδικὸν δοχεῖον περιέχον ταμπόν, φιαλίδιον μελάνης καὶ σφραγῖδα. 2=Ταμπὸν μετὰ σφραγιδοστασίου.]

— *[Φαρμ.—Ἰατρ.]*· βλ. λ. *βύσμα* καὶ *πωματισμός*.

Τάμπορ (Tambor) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἐν τῇ Νοτίῳ Βοημίᾳ. Κάτ. 12.… Ἔχει βιομηχανίαν γεωργικῶν μηχανῶν, μηχανῶν πλεκτικῆς, δερμάτων καὶ κομβίων. Θ. Κ.

Τχμπὸρ (Tabor) *[Γεωγρ.]*. Ἡ πλέον μεμονωμένη νησὶς τοῦ κόσμου (πλάτ. 37° 00′ Β., μῆκ.

Digitized by Google

151° 13′ Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 783: Pacific ocean S. E. sheet) ἐν τῷ ΝΑ. Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1843 ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Tabor τοῦ κλίππερ «Maria Theresa». Εἰς ἀπόστασιν 60—200 μιλίων περὶ αὐτὴν ὑπάρχουν σκόπελοι, κορυφαὶ ὑφαλοβούνων, ὧν ἐπισημότεροι αἱ βραχονησίδες «Jupiter» (ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1878), «Ernest Legouvé» (1902), «Wachusset» (1899). Σ. Ε. Λ.

— **Ταμπόρ,** ***Ντάμπρα*** — *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ντάμπρα* - Ταμπόρ.

Ταμπόρα (Tabora) *[Γεωγρ.]*. —1) Περιοχὴ ἐν τῇ Α. Ἀφρικῇ, ἐν τῇ πρώην γερμανικῇ ἀποικίᾳ Ταγγκανίκᾳ. ἐμβαδοῦ 95.241 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 530.000 κατ.. περιλαμβάνουσα κατὰ μέγα μέρος τὴν χώραν *Οὐνζαμβέζι*. Διατελεῖ ὑπὸ ἀγγλικὴν διοίκησιν, κατ' ἐντολὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.—2) Πρωτεύουσα τῆς ἀνωτέρω περιοχῆς μετὰ 25 000 κατ., ἐξ ὧν 150 Εὐρωπαῖοι. Παλαιότερον ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἀραβικὸν κέντρον δουλεμπορίας, βραδύτερον δὲ σταθμὸς διαβάσεως τῶν καραβανίων. Ἐπὶ τῆς γερμανικῆς διοικήσεως εἶχε καταστῆ κέντρον τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανικῆς Ἀφρικῆς, μετὰ σημαντικοῦ ἐμπορίου. Θ. Κ.

Ταμπόρα (οἱ) (Tambora). Φυλὴ μαλαϊκὴ τῆς νήσου Σουμπάβας. Θ. Χ. Σ.

ταμποὺ (τό). Λέξις τῆς Πολυνησίας, ἥτις σημαίνει τὸ ἰδιαζόντως παρατηρηθὲν καὶ χαρακτηρισθέν, τὸ ἅγιον, τὸ καθαρὸν (ἢ καὶ ἀκάθαρτον), τὸ ἄηθες καὶ ἀσύνηθες, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *νοά*, τὸ κοινὸν καὶ τὸ σύνηθες. Ἡ παράστασις τοῦ ταμποὺ συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν τῆς δυνάμεως, ἥτις πληροῖ ὡρισμένα ὄντα, ὡρισμένα φαινόμενα καὶ πρόσωπα. Τὰ τοιαῦτα εἶναι ταμποὺ καὶ δέον νὰ χρώμεθα αὐτοῖς ἢ νὰ προσεγγίζωμεν αὐτὰ μετ' ἰδιαζούσης προσοχῆς καὶ προφυλάξεως καὶ συμφώνως πρὸς ὡρισμένους κανόνας. Ἄλλως εἶναι ἐπικίνδυνα. Ἡ ἰδιότης τοῦ ταμπού, τοῦ ἀπηγορευμένου, εἶναι ἢ διαρκὴς ἢ παροδική. Ἄνθρωποί τινες, οἱ φύλαρχοι λ. χ. καὶ οἱ γόητες, εἶναι διαρκῶς πεπληρωμένοι τῆς μυστηριώδους δυνάμεως, ἥτις οὔτε ὡς φυσικὴ ἁπλῶς οὔτε πάλιν ὡς ὑπερφυσικὴ δέον νὰ νοῆται. Ἐπίσης ὡρισμένα ἀντικείμενα, ζῷα, τελεταί. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ παροδικὰ ταμπού, ὡς π. χ. ὁ ἐπὶ θήραν ἐξερχόμενος, ἡ λεχώ, ὁ πολεμιστής. Ὑπάρχουν ταμποὺ ἰσχύοντα δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἄνθρωποι, ζῷα, ἀντικείμενα, ἐνέργειαι καὶ τελεταί. Ἄλλα πάλιν ἰσχύουν δι' ὡρισμένας μόνον κατηγορίας ἀνθρώπων, ὡς ἡ πενθερὰ διὰ τὸν γαμβρόν, τὸ *τοτέμ* διὰ τὴν τὸ ὄνομα τοῦ σχετικοῦ ζῴου φέρουσαν φυλήν. Ὁ φόβος τοῦ ταμποὺ ἐπιβάλλει εἰς τοὺς κατὰ φύσιν ζῶντας λαοὺς πλῆθος δεσμῶν καὶ περιορισμῶν, οἵτινες χαλαροῦνται μόνον βαθμηδὸν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ὑψηλοτέρας περὶ θεοῦ παραστάσεως. Παρὰ ταῦτα δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι ὁ φόβος οὗτος προήσπισε τὸν θεσμὸν τοῦ γάμου, τὴν ἰδιοκτησίαν, τὸ κῦρος καὶ τὴν αὐθεντίαν τοῦ φυλάρχου καὶ τῆς ἀρχῆς καθόλου, ὅτι ἐχαλίνωσε τὰς φυσικὰς τοῦ ἀνθρώπου ὁρμὰς καὶ ὅτι συνέβαλε διὰ πάντων τούτων εἰς τὸν πολιτισμόν. Ἐπειδὴ ἡ δύναμις, ἧς ἡ κτῆσις μεταβάλλει τὰ ἔμψυχα καὶ τὰ ἄψυχα εἰς ταμπού, εἶναι κατὰ τὰς περιστάσεις βλαβερὰ ἢ ὠφέλιμος, ὑπάρχουσι δύο κατηγορίαι τελετῶν, τῶν ὁποίων αἱ μὲν ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἀποτροπὴν τοῦ ἐκ τῆς δυνάμεως κινδύνου, αἱ δὲ ἐπιδιώκουν τὴν προσοικείωσιν τῆς δυνάμεως ταύτης. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς βρώσεως καὶ διὰ τῆς ἐπαφῆς τοῦ δυνάμεως ἐμπεφορημένου ἀντικειμένου Ἄλλο μέσον συνίσταται εἰς τὸ νὰ φέρωσιν ἐπ' αὐτῶν τὸ ἀντικείμενον. Ἐπίσης διὰ τῆς θυσίας προσοικειοῦταί τις τὴν ἐν τῷ ζῴῳ ἢ τῷ ἀνθρώπῳ ἐνοικοῦσαν δύναμιν Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τὸ ἔθος τῆς ἐν τοῖς τόποις τῶν δημοσίων συγκεντρώσεων διαφυλάξεως τῶν κρανίων φονευθέντων πολεμίων, ὡς λ. χ. ἐν Νέᾳ Γουϊνέᾳ. Πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ ἐκ τοῦ ταμποὺ κινδύνου καὶ πρὸς ἀκίνδυνον προσέγγισιν αὐτοῦ χρησιμεύουσιν ἐνέργειαι καὶ τελεταί τινες, διὰ τῶν ὁποίων προπαρασκευάζεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν πρὸς αὐτὸ ἐπαφήν Τοιαῦται εἶναι ἡ νηστεία, ἡ ἐγκράτεια, καθαρμοί, περιτομή, σκληραὶ δοκιμασίαι Μόνον κατόπιν τούτων ἐπιτρέπεται ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰ ἱερὰ μυστήρια τῆς φυλῆς, τοὺς θρησκευτικοὺς χοροὺς κττ., ὡς καὶ ἡ μετάδοσις τῶν μύθων τῆς θρησκείας. Τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξυπηρετοῦσιν ἐν Ἀφρικῇ, Ὠκεανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ αἱ μυστικαὶ ἑνώσεις, αἵτινες διακρίνονται εἰς διαφόρους βαθμοὺς μετ' ἀναλόγων μυήσεων. Εἰς ἰδιαζόντως σκληρὰς δοκιμασίας καὶ μακρὰς μυήσεις ὑποβάλλονται οἱ ὑποψήφιοι μάγοι, γόητες, ἱερεῖς τῆς φυλῆς, οἵτινες πρόκειται νὰ ἀσκήσωσι τὴν κεκανονισμένην ἀναστροφὴν πρὸς τὴν δύναμιν. Ὁσάκις παραβαίνει τις τοὺς κανόνας, δι' ὧν ἀποσοβεῖται ὁ ἐκ τοῦ ταμποὺ κίνδυνος, ἡ ἐπέρχεται αὐτομάτως ἡ τιμωρία διὰ τῆς ἐπενεργείας τῆς ὑποβολῆς, ἤ, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβληθῇ εἰς καθαρμοὺς καὶ ἄλλας διατυπώσεις, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῆς δυνάμεως, ἥτις μετεδόθη εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ἐπαφῆς πρὸς τὸ ἀπηγορευμένον, τὸ ἅγιον ἢ τὸ ἀκάθαρτον. Ἐπειδὴ δὲ ἀποκλείεται ἡ τήρησις ὅλων τῶν πρὸς τὸ ταμποὺ σχετικῶν κανόνων, εὑρέθη τρόπος ἐξουδετερώσεως τῆς ὀλεθρίας δυνάμεως αὐτοῦ. Οἱ τρόποι τῆς ἐθιμοτυπίας, οἱ ἰσχύοντες κατὰ τὴν πρὸς τοὺς ξένους ἀναστροφήν, τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς ἔθιμα, τὰ περὶ τὸν γάμον καὶ τὴν λεχὼ καὶ ἄλλα πολλά, σκοπὸν ἔχουσι τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἐφαπτομένων ἢ μετεχόντων ἀπὸ τῆς *Μανά*, ἀπὸ τῆς δυνάμεως, ἥτις ἐμφιλοχωρεῖ εἰς τὸν νεκρόν, τὸν ξένον, τὸν γάμον κ λ. Αἱ περὶ ταμποὺ παραστάσεις αὗται συνεχίζουσι τὸν βίον αὐτῶν καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέραις θρησκείαις καὶ συνοδεύουσι τὸν ἄνθρωπον μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Συνήθως ὡς νεκρὸς μόνον τύπος, ἄνευ νοήματος. Ἡ αὐλικὴ ἐθιμοτυπία εἶναι κατάλοιπον τῶν διαφόρων ταμπού, δι' ὧν περιέβαλλον τὸν βασιλέα. Οὕτω λ. χ. ὁ ἀξιωματικὸς Μαρίας τῆς συζύγου Φιλίππου τοῦ Δ′ τῆς Ἱσπανίας ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ, ἐπειδὴ ἐβοήθησε τὴν βασίλισσαν νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ ἀφηνιάσαντος ἵππου της. Διότι ἡ ἐπαφὴ τοῦ ἁγίου καὶ ἀπηγορευμένου εἶναι ἐπικίνδυνος. Τὸ ταμποὺ εἶναι μία τῶν σπουδαιοτάτων ἐννοιῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν θρησκευμάτων, ἐπειδὴ εἶναι ἀποκάλυψις τοῦ ἁγίου ὡς τοῦ φοβεροῦ, τοῦ θείου ἐν τῇ φοβερᾷ αὐτοῦ μορφῇ. Τὸ θεῖον ὡς τοιοῦτον εἶναι τὸ ἀπολύτως διάφορον ἡμῶν, τὸ κεχωρισμένον, τὸ sepositum, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ παλαιοῦ Ρωμαίου. Τοῦτο ὑποδηλοῖ τὸ ἑβραϊκὸν *καδὺς* καὶ τὸ λατινικὸν sanctus. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο τῆς θρησκείας ἐκφράζει τὸ ταμποὺ τῶν πρωτογόνων θρησκειῶν. Περιέχει τουτέστιν ἐν πυρῆνι αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τῆς θρησκείας κατὰ τὸ ἕτερον αὐτῆς στοιχεῖον, ἐφ' ὅσον ἐρευνᾶται ψυχολογικῶς. Περικλείει ἐν ἑαυτῷ τὴν συνείδησιν τοῦ διχασμοῦ τῆς πραγματικότητος, τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ ἁγίου καὶ βεβήλου καὶ εἶναι διὰ τοῦτο ἡ ἔκφρασις τοῦ mysterium tremendum, τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου, ὅπερ δημιουργεῖ τὴν συναίσθησιν τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ δημιουργήματος καὶ δημιουργοῦ, ἐξ ἧς τὸ συναίσθημα τῆς ἐξαρτήσεως καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέοντα καὶ πρὸς αὐτὸ συναφῆ θρησκευτικὰ συναισθήματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Frazer*, «Golden Bough».— *Rud. Otto*, «Das Heilige» (21 ἔκδ. 1926).— *Van der Leeuw*, «Einführung in die Phänomenologie der Religion» (1925).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Ταμπούκ, ἢ ***Παμποὺκ-Καλεσσὶ*** (=φρούριον βάμβακος) *[Γεωγρ.]*. Τὸ σύγχρονον ὄνομα τῆς ἀρχαίας *Ἱεραπόλεως* ἐν Φρυγίᾳ, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Λύκου (Τσορούκ-σού) εἰς τὸν Μαίανδρον (Μεντερές), ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς, καλούμενα οὕτω ἐκ τῆς λευκότητος τῶν ἐπ' αὐτῶν ἀποθεμάτων τῶν θερμῶν πηγῶν. Α. Θ. Σ.

ταμπούκι (τὸ) *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *μεσόστεγον*.

ταμποὺρ (τό), ἢ ***τανμπούρ***. Ἔγχορδον τουρκικὸν ὄργανον μετὰ μακροτάτης λαβῆς, ἐφ' ἧς εἶναι τεταμένα τέσσαρα ζεύγη χορδῶν, κατὰ τὸ ἑξῆς

χόρδισμα: 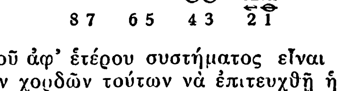

Δι' εἰδικοῦ ἀφ' ἑτέρου συστήματος εἶναι δυνατὸν ἐπὶ τῶν χορδῶν τούτων νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ διαίρεσις τῆς ὀγδόης εἰς 25 τμήματα, ὅσα ἀπαιτεῖ ἡ τουρκικὴ κλῖμαξ καὶ ἀναλόγως τοῦ τρόπου. Τὸ τανμποὺρ εἶναι τὸ ἐθνικὸν ὄργανον τῆς Τουρκίας καὶ θεωρεῖται ἀπαραίτητον διὰ πάντα μουσικὸν καὶ συνθέτην, διότι δι' αὐτοῦ ἐπιτυγχάνονται ἀκριβέστατα καὶ τὰ μικρότερα τοῦ ἡμιτονίου διαστήματα. Γ. Σ

—*ταμποὺρ* ***μπουσούρκ***. Ἔγχορδον ἀραβικὸν ὄργανον, περσικῆς πιθανῶς προελεύσεως. Τὸ ἠχεῖον αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τεμαχίου ἐσκαμμένου ξύλου, πλουσίως πεποικιλμένου διὰ τεμαχίων ὀστοῦ, φέρει δὲ τρία ζεύγη χορδῶν, δι' ὧν ἐκτελεῖται ἀραβικὴ κλῖμαξ ἐξ 25 βαθμίδων.

Ἔκτασις: 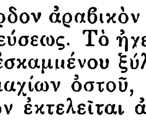

Παραλλαγὴ τούτου εἶναι τὸ *ταμποὺρ σαργών*, μετὰ χορδῶν ἐξ ἐντέρου. Γ. Σ.

ταμποῦρα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ φυτοῦ *πέπων ὁ κοινὸς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ταμπουρᾶς (ὁ)· λαϊκὸν μουσικὸν ὄργανον· || εἶδος κολοκύνθης ὀγκωδεστάτης, ἐν Τουρκίᾳ λεγομένης *ταμπούρ* καὶ *μπὰλ καμπὰκ* διὰ τὴν γλυκύτητα τῆς σαρκός της. Οἱ Καρδαμυλῖται τῆς Χίου τὴν ὀνομάζουν *ἀγγαθίτην* || μεταφ. «ἡ κοιλιά του παίζει ταμπουρᾶ» ἐπὶ πεινῶντος, βλ. *παντούρα*.

—*[Μουσ.]* Ὁ *ταμπουρᾶς* εἶναι ἀραβοπερσικὸν ἔγχορδον ὄργανον τῆς οἰκογενείας τῶν λαούτων, ἀποτελούμενον ἐξ ἠχείου κεκαλυμμένου διὰ δέρματος ἢ ἐλάτης καὶ φέροντος ὀπάς τινας. Ἡ μακροτάτη αὐτοῦ λαβὴ φέρει ῥαβδώσεις (χωρίσματα), ὡς αἱ τοῦ μανδολίνου, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου δύο ζεύγη χορδῶν ἐκ μετάλλου ἢ ἐξ ἐντέρου στηρίζονται εἰς τὸ μέσον ἐπὶ καβαλλάρη (μαγάδος), ἵνα καταλήξωσι προσδενόμενα εἰς κομβίον. Ἡ τάσις τῶν χορδῶν γίνεται διὰ στροφίγγων εὑρισκομένων εἰς τὸ χορδοτόνιον (εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς λαβῆς). Ἡ κροῦσις τῶν χορδῶν γίνεται εἴτε διὰ πλήκτρου, ὡς τὸ τοῦ μανδολίνου, ἢ διὰ πτεροῦ. Τὸ σύνηθες χόρδισμα διὰ μὲν τὸν τετράχορδον ταμπουρᾶν εἶναι:

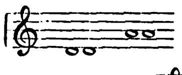 διὰ δὲ τὸν ἑξάχορδον: 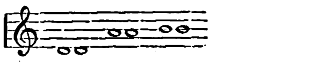

ἢ 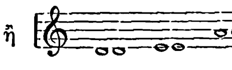

Ταμπουρατζῆς, ***Ἰβραΐμ*** Ἐκ τῶν ἀγριωτέρων Τούρκων τοῦ 1821, ἀρχηγὸς ἀτάκτων ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης καὶ φοβερὸς τῶν Χριστιανῶν διώκτης. Τῇ 14 Ἰουνίου 1821, ἐξελθὼν εἰς Κεραμειὰ μὲ 60 ὀπαδοὺς πρὸς διάπραξιν ὠμοτήτων, προεκάλεσε τὴν πρώτην τοῦ ἀγῶνος μάχην εἰς Λοῦλον, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη μετὰ ἑπτὰ ὀπαδῶν του. Τὴν ἑπομένην δὲ ἔγινεν ἡ πρώτη μεγάλη σφαγὴ ἐν Χανίοις, ἕνεκα τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καθ' ἥν. ἐσφάγησαν 400 Χριστιανοί. Ε. Γ.

ταμπουρέττο (τό)· βλ. λ. *σκαμνίον*.

ταμποῦρι (τό)· δημοτ., χαράκωμα, ἀμυντικὸν προπέτασμα, ὀχύρωμα, κυριολ. καὶ μεταφ. (λ. τουρκ.).

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὰ *ταμποῦρια* ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ ὑπὸ τῶν ἁρματολῶν καὶ κλεφτῶν τοῦ 1821 πρὸς ἄμυναν. Ἦσαν δὲ ἢ φυσικὰ (σωροὶ λίθων, ὀγκώδεις λίθοι ἢ ἀπότομον τοῦ ἐδάφου ὕψωμα) ἢ τεχνητά. Πλεῖσται ὀνομασίαι φέρονται καὶ σήμερον ἀκόμη ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ὑπενθυμίζουσαι τὸ πρόχειρον ὀχύρωμα τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ κλέφτου («ταμποῦρια τοῦ Κατσαντώνη», «κλέφτικα ταμποῦρια», ἢ ἁπλῶς «ταμποῦρια»). Α. Α.

Ταμποῦρια (*Πειραιῶς*) *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ Πειραιῶς. κείμενος βορειοδυτικῶς αὐτοῦ, ὀνομασθεὶς δὲ πιθανώτατα οὕτω ἐκ τῶν ἐγγὺς παλαιῶν, κατεστραμμένων ἤδη, ὀχυρωμάτων τῆς ἐπαναστάσεως. Α. Σ. Χ.

Ταμπουρίνι (Tamburini), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς ἀοιδὸς βαθύφωνος (1808—1876). Ἀφοῦ ἐπί τινα χρόνον ἔπαιξε δευτερεύοντάς τινας ῥόλους εἰς ἐπαρχιακὰ θέατρα, ἐσημείωσε τὴν πρώτην αὐτοῦ σοβαρὰν ἐπιτυχίαν ἐν Βολωνίᾳ, εἶτα δὲ ἐν Πλακεντίᾳ, ἔνθα τῷ 1819 ἐθριάμβευσεν εἰς τὰ μελοδράματα: «Ἡ σταχτοποῦτα» καὶ «Ἰταλὶς ἐν Ἀλγερίᾳ» τοῦ Ροσσίνι. Οἱ πρῶτοι ἔξω τῆς Ἰταλίας θρίαμβοι τοῦ Ταμπουρίνι χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 1832, ὁπότε ἐνεφανίσθη ἐν Παρισίοις. Ἔκτοτε ἡ γαλλικὴ πρωτεύουσα ἐγένετο δι' αὐτὸν εἶδος δευτέρας πατρίδος, ἀλησμόνητοι δὲ ἔχουσι παραμείνει αἱ παραστάσεις τοῦ ἰταλικοῦ μελοδράματος τῶν Παρισίων, εἰς ἃς ὁ Ταμπουρίνι συμμετεῖχε μετὰ τῶν Περσιάνι, Γκρίζι, Παυλίνας Βιαρντό, Ρουμπίνι, Λαμπλὰς κ. ἄ. Γ. Σ.

—**Ταμπουρίνι** (Tamburini), ***Ἰωσὴφ-Μαρία*** Ἱσπανὸς ζωγράφος ἰταλικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐν Βαρκελώνῃ τῷ 1856. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ Ρώμῃ καὶ διετέλεσε μέλος καὶ διευθυντὴς διαφόρων ἐκθέσεων καὶ καθηγητὴς τῆς ζωγραφικῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς Βαρκελώνης. Διακρίνεται κυρίως διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ σχεδίου, τὴν ποιητικότητα τῶν θεμάτων καὶ τὴν ἐκφραστικότητα καὶ ἁγνότητα τῶν παιδικῶν μορφῶν τῶν πινάκων του, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ παρθένος τοῦ Μαΐου» (1894), «Μελαγχολία» (1896), «Τὸ πνεῦμα τῆς μουσικῆς» (1896), «Διαβάζοντας τὸ μάθημα» (1901), «Παιδιὰ καὶ λουλούδια» (1901). «Οἱ δώδεκα μῆνες», «Ἡ φυγὴ ἐξ Αἰγύπτου», «Τὸ οὐράνιο παραμύθι», κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—**Ταμπουρίνι** (Tamburini), ***Πέτρος***. Ἰταλὸς παιδαγωγὸς (1737—1827). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ ἰρλανδικοῦ καὶ κατόπιν τοῦ γερμανοουγγρικοῦ κολλεγίου τῆς Ρώμης καὶ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Παβίας καὶ διεκρίθη διὰ τὰ παιδαγωγικά του μαθήματα, τινὰ τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας», «Περὶ οἰκογενείας», «Περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν παίδων», «Ἡ παιδικὴ ἡλικία», κ. ἄ. Αἱ παιδαγωγικαί του θεωρίαι δύνανται νὰ συνοψισθοῦν εἰς τὴν ἀρχήν, ὅπως ὁ παιδαγωγὸς ἢ ὁ διδάσκαλος καθιστᾷ τὸν μαθητὴν ἱκανὸν νὰ τελειοποιηθῇ μόνος του. Ὁ Ταμπουρίνι ἀποδίδει μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς μητρὸς ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδός, καὶ διὰ τοῦτο κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς εὐρυτέρας μορφώσεως τῶν γυναικῶν εἰς πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, ἵνα αὗται καθίστανται ἱκαναὶ ὡς μητέρες νὰ ἐπιβλέπουν τὴν φυσικήν, πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τῶν τέκνων των. Μ. Δ. Β.

ταμπουρλιέρης (ὁ)· ποὺ παίζει ταμποῦρλο, τυμπανιστής.

ταμποῦρλο (τό)· δημοτ., μικρὸν τύμπανον.

Digitized by Google

Ταμπουρὸ (Tabourot), *Ἰωάννης*. Κληρικὸς καὶ ποιητής, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἀρμπὼ Θωανὲ* (βλ. λ.).

Ταμποὺρ Ὀγλοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλατίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἀφράσειαν, καταστὰν ὀνομαστὸν ἕνεκα τῶν κατ' Αὔγουστον 1921 γενομένων περὶ αὐτὸ σκληροτάτων καὶ αἱματηρῶν μαχῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Κεῖται βορείως τοῦ Γκεοὺκ ἢ Ἰλιτζᾶ (ἢ Κατρατζῆ) τσάϊ, παραποτάμου τοῦ Σαγγαρίου, καὶ ἐπὶ ὀροπεδίου τελείως γυμνοῦ καὶ γαιώδους, δεσπόζοντος ἁπάσης τῆς πρὸς Ν. τοῦ Κατρατζῆ τσάϊ ἐκτάσεως. Ἡ ὅλη ἄμυνα τῶν Τούρκων, κατ' Αὔγουστον τοῦ 1921, ἠρείδετο κυρίως ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν σπονδύλων: Σαμπάντζας, Ταμποὺρ Ὀγλοῦ καὶ Καλὲ Γκρότο, ὡς κυρίων πυρήνων ἀντιστάσεως. Καὶ κατὰ μὲν τοῦ Καλὲ Γκρότο κατηύθυνε προσβολὴν τὸ Β' ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ (δεξιὰ πτέρυξ), κατὰ τῆς Σαμπάντζας τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ (ἀριστερὰ πτέρυξ) καὶ κατὰ τοῦ Ταμποὺρ Ὀγλοῦ τὸ Α' σῶμα στρατοῦ, κατέχον τὸ κέντρον τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως. Τὸ Α' σῶμα στρατοῦ, ἔχον τεταγμένας τὴν Ι μεραρχίαν αὐτοῦ δεξιὰ ἐπὶ τοῦ Μαγγὰλ δὰγ καὶ τὴν ΙΙ τοιαύτην ἀριστερά, βορείως τοῦ Γιαριμντάμ, τὴν δὲ ΧΙΙ μεραρχίαν ὀπίσω ἐν ἐφεδρείᾳ, εἰς Τζαμπακλί, τῇ 11 Αὐγούστου 1921, διετάχθη ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ν' ἀναλάβῃ ἄμεσον ἐπίθεσιν πρὸς Β., πρὸς διάσπασιν τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας τῶν Τούρκων. Καὶ ἡ μὲν Ι μεραρχία ἔδει νὰ κατευθύνῃ τὴν προσβολήν της κατὰ τοῦ περὶ τὸ Κανλήκιοϊ-Μπαχτσετσὶκ συγκροτήματος ὀχυρωμάτων τῶν Τούρκων, ἡ δὲ ΙΙ μεραρχία κατὰ τῶν περὶ τὸ Ταμποὺρ Ὀγλοῦ ἀμυντικῶς κατηρτισμένων ὑψωμάτων. Ἀλλ' ἐπειδὴ μόλις περὶ τὴν 18.20' ὥραν τῆς 11 Αὐγούστου 1921 ἡ περὶ ἐπιθέσεως διαταγὴ εἶχε φθάσει εἰς τὰ σώματα τῆς Ι μεραρχίας, ἠναγκάσθη αὕτη ν' ἀναβάλῃ τὴν ἐξόρμησιν διὰ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης (12 Αὐγούστου), ἕνεκα τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους τῆς νυκτός, καὶ ν' ἀναφέρῃ εἰς τὸ Α' σῶμα στρατοῦ.

Ἡ ΙΙ ὅμως μεραρχία προήλασεν ἀμέσως πρὸς τὴν ὠχυρωμένην τοποθεσίαν τοῦ Ταμποὺρ Ὀγλοῦ, ἔχουσα τὸ 34ον σύνταγμα πεζικοῦ δεξιὰ καὶ τὸ 7ον τοιοῦτον ἀριστερά, τηροῦσα δὲ τὸ 1ον τοιοῦτον ὀπίσω ἐν ἐφεδρείᾳ. Τῇ 23.40' ὥρᾳ τῆς 11 Αὐγούστου τὰ ἐν πρώτῃ γραμμῇ συντάγματα τῆς ΙΙ μεραρχίας ἐν πυκνοῖς σχηματισμοῖς προσπελάζοντα ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς προσέκρουσαν ἐπὶ τῆς κυρίας ἀμυντικῆς τοποθεσίας τῶν Τούρκων καὶ ἐνεπλάκησαν εἰς σκληρὸν νυκτερινὸν ἀγῶνα, παραταθέντα μέχρι τῆς πρωΐας, βληθέντα αἰφνιδιαστικῶς διὰ πυρῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ τῶν Τούρκων. Ἔναντι τοῦ μετώπου τοῦ Α' σώματος στρατοῦ οἱ Τοῦρκοι κατεῖχον τὴν ὠχυρωμένην τοποθεσίαν διὰ τῆς ΙΙ ὁμάδος μεραρχιῶν, ἐχούσης ἐν πρώτῃ μὲν γραμμῇ τὰς 5ην καὶ 9ην μεραρχίας, ὀπίσω δὲ ἐν ἐφεδρείᾳ τὴν 3ην τοιαύτην Καυκάσου καὶ διὰ τῆς ΙΙΙ ὁμάδος μεραρχιῶν, ἥτις ἐν πρώτῃ μὲν γραμμῇ εἶχε τεταγμένας (ἀπ' Α. πρὸς Δ.) τὰς 7ην, 15ην καὶ 8ην μεραρχίας αὐτῆς, ἐν δευτέρᾳ δὲ γραμμῇ ὡς ἐφεδρείαν εἰς Ἐβλὶ Φακελὶ τὴν 57ην μεραρχίαν. Παρατηρητέον ὅτι ἡ 8η τουρκικὴ μεραρχία κατεῖχε θέσεις ἔναντι τῆς Χ ἑλληνικῆς μεραρχίας (δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ Γ' ἑλληνικοῦ σώματος στρατοῦ), ἡ δὲ 5η τουρκικὴ μεραρχία ἔναντι τῆς ΧΙΙΙ ἑλληνικῆς μεραρχίας (ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ Β' ἑλληνικοῦ σώματος στρατοῦ). Ὁ διοικητὴς τῆς Ι ἑλληνικῆς μεραρχίας ἀντιληφθεὶς ἐκ τῆς πυκνότητος τῶν ριπτομένων πυροβολισμῶν καὶ κανονιοβολισμῶν ὅτι ἡ ΙΙ μεραρχία ἐνεπλάκη σοβαρώτατα εἰς ἀγῶνα πρὸ τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας τοῦ Ταμποὺρ Ὀγλοῦ, διέταξεν αὐτοβούλως τὴν ἄμεσον προέλασιν τῶν συνταγμάτων τῆς μεραρχίας του, ὡς ἀφ' ἑσπέρας εἶχε προκαθορίσει. Οὕτω κατὰ τὴν χαραυγὴν τῆς 12 Αὐγούστου 1921 κινοῦνται τὸ μὲν 4ον σύνταγμα πεζικοῦ (δεξιὰ) πρὸς Κανλήκιοϊ, τὸ δὲ 5ον τοιοῦτον (ἀριστερὰ) πρὸς Μπαχτσετζίκ, βαλλόμενα ἀπὸ τῶν τουρκικῶν χαρακωμάτων, ἐνῷ δυτικώτερον τὰ 34ον καὶ 7ον συντάγματα πεζικοῦ τῆς ΙΙ μεραρχίας ἦσαν καθηλωμένα ἐν ταῖς θέσεσιν αὐτῶν πρὸ τῶν τουρκικῶν χαρακωμάτων. Ἡ ΧΙΙ μεραρχία εἶχεν ἤδη ὁμοίως συγκεντρωθῆ ἀνατολικῶς τοῦ Κιζὶλ Χισσὰρ (ἀρχαίας Ἀφρασείας), βληθεῖσα καὶ αὕτη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ ἐπιτυχῶς, ὅτε κατὰ τὴν νύκτα διήρχετο τὸν Κατρατζῆ τσάϊ. Αἱ ὑπὸ τῶν συνταγμάτων τῆς ΙΙ μεραρχίας καταβληθεῖσαι μέγισται προσπάθειαι πρὸς ἀνατροπὴν τῶν Τούρκων ἀπέτυχον. Τὸ 7ον μάλιστα σύνταγμα πεζικοῦ τῆς μεραρχίας ταύτης δέχεται σφοδροτάτας ἀντεπιθέσεις τῆς 15ης τουρκικῆς μεραρχίας ἀπὸ τῶν Διδύμων λόφων, ἃς ἀποκρούει εὐτόλμως. Ἦτο φανερὸν ὅτι ἡ ἀντίστασις τῶν Τούρκων ἐπὶ τοῦ συγκροτήματος περὶ τὸ Ταμποὺρ Ὀγλοῦ ἐν γένει θὰ ἦτο ἀποφασιστική, ὅπερ προέκυπτεν ἐκ τοῦ πείσματος τῶν ἀμυνομένων πρὸς διατήρησιν τῶν θέσεων αὐτῶν καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀμυντικῶν ἔργων.

Ἡ Ι μεραρχία διὰ μὲν τοῦ 5ου συντάγματος πεζικοῦ, οὗ τὸ δεξιὸν πλευρὸν ἐκάλυψε διὰ τάγματος τοῦ 1/38ου συντάγματος εὐζώνων προήχθη εἰς τὰ ὑψώματα ἀνατολικῶς τοῦ Κανλήκιοϊ, διὰ δὲ τοῦ 4ου συντάγματος πεζικοῦ αὐτῆς εἰσέδυσε βορειότερον μέχρι τοῦ ἀνατολικῶς τοῦ Ἰντζερλὶ ὑψώματος. Ἀλλ' ἡ διείσδυσις αὕτη, ἀπειλοῦσα σοβαρῶς τὴν ἑνότητα τῆς τουρκικῆς παρατάξεως, προὐκάλεσεν ἀνησυχίας εἴς τε τὴν ΙΙ καὶ τὴν ΙΙΙ τουρκικὴν ὁμάδα μεραρχιῶν. Καὶ ἡ μὲν ΙΙ ὁμὰς μεραρχιῶν, ἐγκρίσει καὶ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελάρχου Φεβζῆ πασᾶ, ἐπετέθη ἀπὸ τοῦ Καλτακλῆ (ἀπ' Α.) διὰ τῆς ἐν ἐφεδρείᾳ τηρουμένης 3ης μεραρχίας Καυκάσου, ἡ δὲ ΙΙΙ ὁμὰς μεραρχιῶν διὰ 5 ταγμάτων τῆς 7ης τουρκικῆς μεραρχίας ἀπὸ Δ., πρὸς ἐκτόπισιν τοῦ μέχρις Ἰντζιρλὶ εἰσδύσαντος ἑλληνικοῦ 4ου συντάγματος πεζικοῦ. Οὕτω τὴν 10ην ὥραν τῆς 12 Αὐγούστου 1921 αἱ προθέσεις τῶν Τούρκων εἶχον σαφῶς ἐκδηλωθῆ, ἀποσκοποῦσαι εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ 4ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς Ι μεραρχίας, τὴν κύκλωσιν τοῦ 5ου συντάγματος πεζικοῦ αὐτῆς καὶ τὴν ἐπίτευξιν ρήγματος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Κιρὲξ Ὀγλοῦ, ἐν τῇ ἑλληνικῇ παρατάξει, πρὸς ἐπιδίωξιν γενικωτέρου ἀποτελέσματος. Ἀλλ' ἡ ΙΙ μεραρχία ἐν τῷ μεταξὺ καταλαμβάνει διὰ τοῦ 34ου συντάγματος πεζικοῦ της τὸν Τουρμπὲ Τεπὲ (δυτικῶς τοῦ Μπαχτσετζίκ), ἐνῷ συγχρόνως ἀποτυγχάνουσιν αἱ προσπάθειαι πᾶσαι τοῦ 7ου συντάγματος πεζικοῦ αὐτῆς πρὸς εἰς Μπαχτετζὶκ καὶ ἐπεξέτεινεν ἀριστερὰ τὸ μέτωπον τοῦ 4ου συντάγματος πεζικοῦ, ἐμπλακὲν δὲ εἰς ἀγῶνα, κατόπιν αἰφνιδίας ἐπιβολῆς τῶν Τούρκων, μετὰ πραγματικῆς καρτερίας ἀντιμετωπίζει τὴν κατάστασιν, ἀγωνιζόμενον μέχρι τῆς 18ης ὥρας. β) Τὰ Ι/46ου συντάγματος πεζικοῦ καὶ ΙΙ/41ου συντάγματος πεζικοῦ, ἃ τάγματα ἐνίσχυσαν τὸ 34ον σύνταγμα πεζικοῦ ἔναντι τῶν ἐπὶ τοῦ Τουρμπὲ Τεπὲ τουρκικῶν δυνάμεων καὶ γ) Τὸ ΙΙ/46 συντάγματος πεζικοῦ καὶ λόχον σκαπανέων, πρὸς κάλυψιν τοῦ μεταξὺ τῶν Ι καὶ ΙΙ μεραρχιῶν κενοῦ διαστήματος. Συνεπῶς ἀπέμειναν ὡς γενικὴ ἐφεδρεία τρία μόνον τάγματα τῆς ΧΙΙ μεραρχίας εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Α' σώματος στρατοῦ. Κατόπιν τούτων τὸ 34ον σύνταγμα πεζικοῦ, ἐπιστρέψαν καὶ ἐπιτεθέν, ἀνακαταλαμβάνει τὸ ἥμισυ τοῦ ὑψώματος Τουρμπὲ Τεπέ, τὸ δὲ 14ον σύνταγμα πεζικοῦ ἀπώθησεν ἐπιτυχῶς προκεχωρημένα τμήματα τῶν Τούρκων καὶ ἐγκατεστάθη ἐπὶ εὐνοϊκωτέρων θέσεων βορειότερον, ἐνῷ τοῦ 7ου συντάγματος πεζικοῦ, πρὸς κατάληψιν τῶν Διδύμων λόφων, αἱ ἐπίμονοι προσπάθειαι ἀπεκρούσθησαν μετὰ σημαντικωτάτων ἀπωλειῶν. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 12—13 Αὐγούστου 1921 ἡ μάχη διεκόπη καθ' ἅπαν τὸ μέτωπον. Κατὰ τὴν 13 Αὐγούστου 1921 πιέζονται ὑπὸ τῶν Τούρκων ἰσχυρῶς τὰ 14ον καὶ 5ον συντάγματα πεζικοῦ τῆς Ι μεραρχίας, ἥτις περιάγεται εἰς δύσκολον θέσιν.

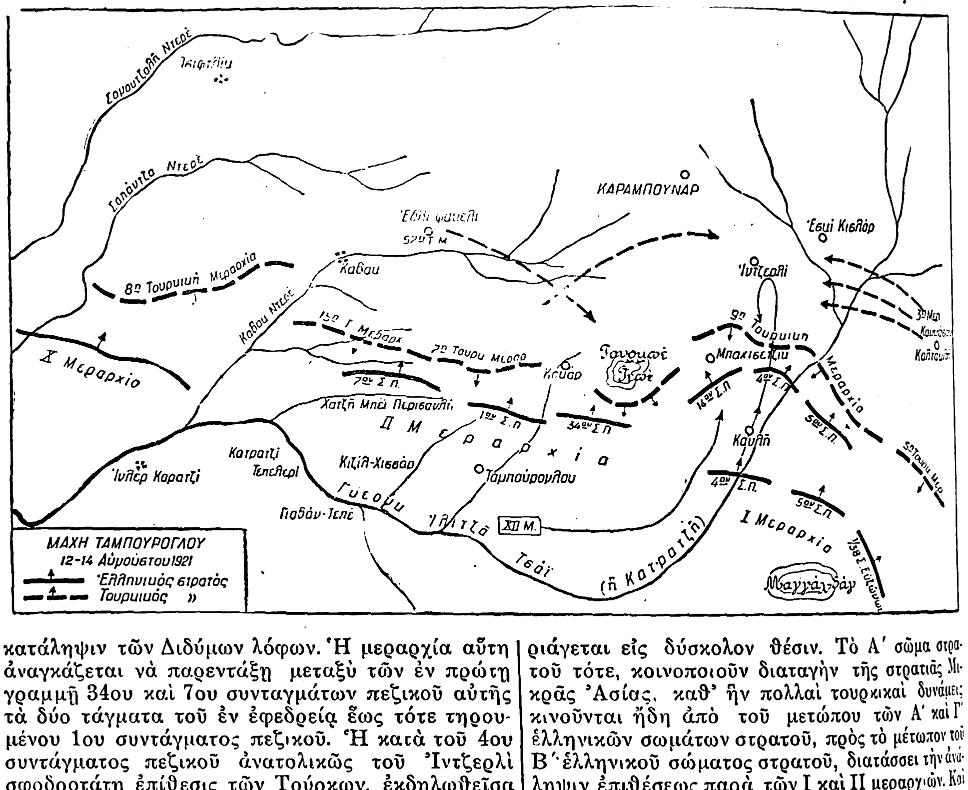

κατάληψιν τῶν Διδύμων λόφων. Ἡ μεραρχία αὕτη ἀναγκάζεται νὰ παρεντάξῃ μεταξὺ τῶν ἐν πρώτῃ γραμμῇ 34ου καὶ 7ου συνταγμάτων πεζικοῦ αὐτῆς τὰ δύο τάγματα τοῦ ἐν ἐφεδρείᾳ ἕως τότε τηρουμένου 1ου συντάγματος πεζικοῦ. Ἡ κατὰ τοῦ 4ου συντάγματος πεζικοῦ ἀνατολικῶς τοῦ Ἰντζερλὶ σφοδροτάτη ἐπίθεσις τῶν Τούρκων, ἐκδηλωθεῖσα τῇ 11 ὥρᾳ τῆς 12 Αὐγούστου 1921 καὶ ὑποστηριχθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς πολλῶν πυροβολαρχιῶν, ἐξετόπισε, μετὰ δεινότατον ἀγῶνα, τὸ σύνταγμα τοῦτο, ὃ ἡ Ι μεραχία εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἐνισχύσει καὶ διὰ τάγματος τοῦ 1/38ου συντάγματος εὐζώνων καὶ Ιδ μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τὸ ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσῃ βορείως τοῦ Μπαχτετζίκ, ὅπου ἐνισχύθη ἀκόμη καὶ διὰ τάγματος τοῦ 5ου συντάγματος πεζικοῦ. Ἀλλ' ἡ τουρκικὴ ἐπίθεσις ἐπεκτείνεται ἤδη καὶ κατὰ τοῦ Τουρμπὲ Τεπὲ διὰ τῆς 57ης μεραρχίας ἐξορμησάσης ἐκ τοῦ Ἐβκὶ Φακελὶ καὶ δι' ὁλοκλήρου τῆς δυνάμεως τῆς 7ης μεραρχίας τῶν Τούρκων. Μετὰ κρατερώτατον ἅμα καὶ φονικώτατον ἀγῶνα τὸ 34ον σύνταγμα πεζικοῦ τῆς ΙΙ ἑλληνικῆς μεραρχίας ἐκτοπίζεται ἐκ τοῦ Τουρμπὲ Τεπὲ περὶ τὴν 15.30' ὥραν τῆς 12 Αὐγούστου 1921, νέαν δ' ἀσκοῦσιν οἱ Τοῦρκοι πίεσιν καὶ κατὰ τοῦ 4ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς Ι μεραρχίας, ὃ ἀναγκάζουσιν εἰς νέαν νοτιώτερον σύμπτυξιν. Ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἤδη ἀπὸ τῆς 13ης ὥρας τῆς ἰδίας ἡμέρας πυκναὶ τουρκικαὶ φάλαγγες ἤρξαντο ἀναφαινόμεναι πρὸς τὸ δεξιὸν τῆς Ι μεραρχίας, πρὸ τὸ Μαγγὰλ ντάγ, ὅπου ὁ σταθμὸς διοικήσεως τῆς Ι μεραρχίας καὶ ὅπου σοβαρώτατα ἐμπλέκονται εἰς ἀγῶνα δεινὸν τὰ ὡς ἐφεδρεία τηρούμενα δύο εὐζωνικὰ τάγματα τῆς Ι μεραρχίας. Οὕτω κατὰ τὴν 16ην ὥραν τῆς 12 Αὐγούστου 1921 οὐδεμία πρόοδος παρουσιάζεται εἰς τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τοῦ Α' ἑλληνικοῦ σώματος στρατοῦ, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ αἱ καταληφθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ θέσεις διαδοχικῶς ἐπανακτῶνται ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες μάλιστα ἄρχονται ἀναλαμβάνοντες καὶ τὴν πρωτοβουλίαν ἐνεργείας. Αἱ Ι καὶ ΙΙ ἑλληνικαὶ μεραρχίαι, μαχόμεναι ἀπὸ πρωΐας σκληρότατα, ἔχουσιν ἐξαντληθῆ εἰς ἀντοχήν. Αἱ βαρύταται αὐτῶν ἀπώλειαι δὲν ἐπέτρεπον νέας δοκιμασίας. Τὸ Α' ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ τότε ἐπεμβὰν διέθηκε: α) Τὸ 14ον σύνταγμα πεζικοῦ τῆς ΧΙΙ μεραρχίας, ὅπερ ἐκ Κιρὲξ Ὀγλοῦ διηυθύνθη

ριάγεται εἰς δύσκολον θέσιν. Τὸ Α' σῶμα στρατοῦ τότε, κοινοποιοῦν διαταγὴν τῆς στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας, καθ' ἣν πολλαὶ τουρκικαὶ δυνάμεις κινοῦνται ἤδη ἀπὸ τοῦ μετώπου τῶν Α' καὶ Γ' ἑλληνικῶν σωμάτων στρατοῦ, πρὸς τὸ μέτωπον τοῦ Β' ἑλληνικοῦ σώματος στρατοῦ, διατάσσει τὴν ἀνάληψιν ἐπιθέσεως παρὰ τῶν Ι καὶ ΙΙ μεραρχιῶν. Καὶ ἡ μὲν Ι μεραρχία ἐτιτίθεται διὰ τοῦ 1/38 συντάγματος εὐζώνων πρὸς Ἐσκὶ Κισλᾶ, διὰ δὲ τοῦ 5ου συντάγματος πεζικοῦ πρὸς τὰ ὑψώματα ἀνατολικῆς Καντλῆ. Ἀμφότερα τὰ συντάγματα ταῦτα κατέλαβον τότε τοὺς ἀντικειμενικοὺς αὐτῶν σκοπούς. Ἡ ΙΙ μεραρχία ἐκτελέσασα κυρίαν μὲν ἐπίθεσιν διὰ τοῦ 34ου συντάγματος πεζικοῦ, οὗ τὸν ἀγῶνα σοβαρῶς συνέδραμε καὶ τὸ 14ον σύνταγμα πεζικοῦ, κατὰ τοῦ Τουρμπὲ Τεπέ, δευτερευούσας δὲ συγχρόνως τοιαύτας διὰ τῶν 1ου καὶ 7ου συνταγμάτων πεζικοῦ πρὸς τὸ Κοκὰρ καὶ τοὺς Διδύμους λόφους, ἐπέτυχε τὴν ἐκτόπισιν ἀπὸ τοῦ Τουρμπὲ Τεπὲ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐπανειλημμένας ἐξετέλεσαν ἐπιθετικὰς ἐπιστροφὰς πρὸς ἐπανάκτησιν τῆς ἀπολεσθείσης θέσεως, ἀποτυχούσας μὲ βαρυτάτας δι' αὐτοὺς ἀπωλείας. Ὁ ἀγὼν ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου συνεχίζεται λυσσώδης καὶ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 13—14 Αὐγούστου. Τῇ 0.30' ὥρᾳ τῆς 14 Αὐγούστου 1921 μία τελευταία ὁρμητικωτάτη ἐπίθεσις, ἐπιχειρηθεῖσα διὰ τῆς λόγχης ὑπὸ δύο ταγμάτων τοῦ 7ου συντάγματος πεζικοῦ, ἐκτοπίζει ὁριστικῶς τοὺς Τούρκους ἀπὸ τῶν Διδύμων λόφων, οἵτινες κρατοῦνται πλέον ὁριστικῶς ὑπὸ τοῦ 7ου συντάγματος πεζικοῦ, εἰς ὃ περιέρχονται ἡ πολεμικὴ σημαία τοῦ 56ου τουρκικοῦ συντάγματος πεζικοῦ καὶ αἰχμάλωτοι Τοῦρκοι ἀξιωματικοί. Οὕτως ἡ μάχη ἔληξε, τῶν Τούρκων ἀποσυρθέντων πρὸς Β. Αἱ Ι καὶ ΙΙ μεραρχίαι ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς κοπώσεως τῶν ἀνδρῶν καὶ λόγῳ τῆς πολλῆς φθορᾶς δὲν κατεδίωξαν τὸν ἐχθρόν, εἰ μὴ μόνον δι' ἐπιμηκύνσεως τῆς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ των. Αἱ προφυλακαὶ τῶν μεραρχιῶν τοῦ Α' σώματος στρατοῦ, ἅμα τῇ ἕῳ τῆς 14 Αὐγούστου 1921, προωθήθησαν ἐπὶ τῆς γραμμῆς: Α. Ἐβλὶ Φακελὶ—ΒΔ. Ἰντζερλί. Ἀπώλειαι ὑπῆρξαν μέγισται, αἱ ἑξῆς: Τῆς Ι μεραρχίας: ἀξιωματικοὶ μὲν νεκροὶ 9 καὶ τραυματίαι 47, ὁπλῖται δὲ νεκροὶ 172, τραυματίαι 864 καὶ ἐξαφανισθέντες 145. Τῆς ΙΙ μεραρχίας: ἀξιωματικοὶ μὲν νεκροὶ 15 καὶ τραυ-

Digitized by Google

τίαι 58, ὁπλῖται δὲ νεκροὶ 219 καὶ τραυματίαι 1183. Ἀλλὰ καὶ τῶν Τούρκων αἱ ἀπώλειαι ἦσαν σημαντικώταται. Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ταμπουρόξυλο (τό)· δημοτ., πλῆκτρον τοῦ τυμπάνου.

ταμπουρώνομαι· δημοτ., κάμνω ταμπούρι, τοποθετοῦμαι ὄπισθεν ἀμυντικοῦ προπετάσματος, ὀχυροῦμαι.

Τάμποφ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας (βλ. *Τάμπωφ*).

Ταμπρόνι (Tambroni), *Ἰωσήφ*. Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ ἑλληνιστὴς (1773—1824). Ἐγκρατέστατος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἀρχαιολογίας, διωρίσθη ἐπόπτης τῶν ἀρχείων τῆς Βονωνίας. Μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν Γάλλων εἰς Ἰταλίαν ἐνεκολπώθη τὰς ἐπαναστατικὰς των ἀρχὰς καὶ διετέλεσε πρέσβυς τῆς ὑπεραλπείου δημοκρατίας ἐν Βιέννῃ. Μετὰ τὴν ἐν Μαρέγκῳ μάχην ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν Μεδιολάνοις καὶ ἐνετάλη ὑπὸ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Ἰταλίας πρίγκιπος Εὐγενίου (1807) νὰ χαράξῃ τὰ ὅρια τῆς Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ἔζησεν ἰδιωτεύων. Μετέφρασεν εἰς τὴν ἰταλικὴν τὸν Ἡρόδοτον. Θ. Β.

—**Ταμπρόνι** (Tambroni), ***Κλωτίλδη***. Ἰταλὶς φιλόλογος (1758—1817). Λαβοῦσα εὐρυτάτην παίδευσιν, ἐγνώριζε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, τὴν λατινικήν, τὴν γαλλικήν, τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν ἱσπανικήν. Ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν (1794—1798) ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Βονωνίας. Συνέθεσεν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν πλεῖστα ἐλεγεῖα, ᾠδὰς κτλ. Θ. Β.

Τάμπωφ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ διαμερίσματι Τσεντράλνο - Τσερνοζέμναγια. Κάτ. (1926) 74.481. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τσνὰ καὶ εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Κοσλὼφ—Σαράτωφ, ἔχουσα ἐργοστάσια σιδηροδρομικῶν ἐξαρτημάτων, μεταλλουργίαν, ἀλευροβιομηχανίαν, οἰνοπνευματοποιίαν καὶ πλινθοποιίαν καὶ διεξάγουσα ζωηρὸν ἐμπόριον σιτηρῶν. — Π

—**Τάμπωφ** ***κυβερνεῖον*** *[Γεωγρ.]*. Κυβερνεῖον τῆς νοτιοανατολικῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας. Ἔκτασις 47.687 τ. χλμ. Κάτ. (1926) 2.727.200. Πρωτεύουσα *Τάμπωφ*. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Δόν, Βορονές, Τσνὰ καὶ Χοπέρ. Ἔχει σημαίνουσαν κτηνοτροφίαν, καπνοβιομηχανίαν, ἐργοστάσια κινητηρίου ὑδραυλικῆς δυνάμεως κ. ἄ. —Π.

Ταμσούϊ (Tamsui) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἰαπωνίας, κατὰ τὴν βορείαν ἄκραν τῆς νήσου Φορμόζης. Κάτ. 22.606 (1926). Ἐξάγει ὄρυζαν, τέϊον, σάκχαριν, καφφὲν καὶ καμφοράν. Θ. Κ.

ταμτὰμ (τὸ) (tamtam), ἢ *γκόνγκ*, ἢ *τσούνγκ*. Κρουστὸν ὄργανον κινεζικῆς καταγωγῆς. Ἀποτελεῖται ἐκ δίσκου ἐξ ὀρειχάλκου, περιέχοντος ὡσαύτως μῖγμα ἐξ ἀργύρου καὶ ἑτέρων εὐγενῶν μετάλλων. Τὸ ταμτὰμ σχηματίζει περὶ τὸ κέντρον κοίλωμα, ἐνῷ τὰ χείλη αὐτοῦ ἐξέχουσιν. Ὁ ἀρκετὰ παχὺς δίσκος φέρει εἰς τὸ ἓν ἄκρον δύο ὀπάς, ἐξ ὧν περνᾷ σχοινίον ἐκ μετάξης, ἐπιτρέπον εἰς τὸν ἐκτελεστὴν νὰ κρατῇ τὸ ὄργανον διὰ τῆς μιᾶς χειρός, καθ' ὃν χρόνον διὰ τῆς ἑτέρας κρούει τὸν δίσκον διὰ ξυλίνου κοπάνου ἐπενδεδυμένου διὰ δέρματος. Ἡ συνήθης διάμετρος τοῦ ταμτὰμ εἶναι 1 μ 30 ἑκατ., ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις ὄργανα ἔτι μεγαλύτερα ἢ καὶ μικρότερα. Τὸ ταμτὰμ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐξαποστέλλῃ τὰ ἠχητικὰ αὐτοῦ κύματα ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὴν κροῦσιν, προκαλοῦν ἓν εἶδος βόμβου· ἡ δὲ παρ' αὐτοῦ παραγομένη ἐντύπωσις εἶναι τρομακτικὴ τόσον εἰς τὸ φόρτε, ὅσον καὶ εἰς τὸ μεγαλύτερον πιανίσσιμο. Ἡ χρῆσις τοῦ ταμτὰμ εἰσήχθη εἰς τὴν Δύσιν ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀρχικῶς κατὰ τὰς κηδείας καὶ τὰς πενθίμους παρελάσεις, εἶτα δὲ καὶ ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ τοῦ θεάτρου καὶ τῇ συμφωνικῇ Παραδείγματα ἐπιτυχοῦς αὐτοῦ χρήσεως ἐν τῷ θεάτρῳ εὑρηνται ἐν τῷ «Ρωμαίῳ καὶ Ἰουλιέττᾳ» τοῦ Στάϊμπελ (1793), ἐν τῇ «Ἑστιάδι» τοῦ Σποντίνι, τῇ «Ἑβραίᾳ» τοῦ Ἀλεβύ, τῷ «Ροβέρτῳ διαβόλῳ» τοῦ Μαγιερμπέερ, «Μεφιστόφελε» τοῦ Μπόϊτο κ.λ.π. Λόγῳ τῆς ὑπερόγκου ἀξίας ἑνὸς γνησίου κινεζικοῦ ταμτὰμ κατασκευάζονται ἐν Εὐρώπῃ ἀπομιμήσεις τούτων, δι' ὧν ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Γ. Σ.

Ταμύναι, ἢ ***Τάμυννα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς νήσου Εὐβοίας, παρὰ τὸ σημερινὸν Ἀλιβέριον καὶ οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης, ὅπου τὸ ἐπίνειον αὐτῆς, ὁ Πορθμὸς (νῦν Σκάλα Ἀλιβερίου). Κατὰ τὸ 350 π. Χ. ἐγένετο θέατρον μάχης μεταξὺ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων Φωκίωνος καὶ τοῦ ἐξ Ἐρετρίας Καλλίου. Ἡ πόλις εἶχεν ἀξιοθέατον ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐτελοῦντο τὰ Ταμύναια, ἑορτὴ μετὰ μουσικῶν, γυμνικῶν καὶ ἱππικῶν ἀγώνων. Ι. Σ. Σ.

Ταμυνέων, τέως δῆμος — *[Γεωγρ.]*. Περιελάμβανε πολλὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, τὰ ὁποῖα σήμερον ἀπαρτίζουν τὰς ἑξῆς κοινότητας: *Ἀλιβερίου, Βελουσίων, Καλεντζίου, Ζερμπισίων, Γαβαλᾶ, Κόσκινας, Ἁγίου Λουκᾶ, Ἁγίου Ἰωάννου, Παρθενίου, Θαρρουνίων, Τραχειλίου* καὶ *Πετριῶν*. Ι. Σ. Σ.

Ταμυράκη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας (*Πτολεμ.* Γ, ε, 8) μεταξὺ Κερκινίτου ποταμοῦ καὶ Καλοῦ λιμένος. Εἶναι ἡ σύγχρονος Περεκόπ. Σ. Ε. Λ.

—**Ταμυράκη** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον χθαμαλὸν καὶ ἀμμῶδες, εἰς ὃ ἀπολήγει ἡ σκυθικὴ χερσόνησος Ἀχίλλειος δρόμος. Εἶναι τὸ ἀκρωτήριον Dzharuilgach (πλάτ. 46° 01′ Β., μῆκ. 33° 04′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2232: Odessa to Sebastopol). Ἀπὸ τούτου καὶ ὁ Κερκινίτης κόλπος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὠνομάζετο *Ταμυράκης*. Σ. Ε. Λ.

Ταμύρας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Φοινίκης πηγάζων ἀπὸ τοῦ Λιβάνου καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Συριακὸν πέλαγος (*Πτολ.* Ε, 68). Ἐκ τοῦ Στράβωνος (ΙΣΤ, 756) προκύπτει ταυτότης τοῦ Ταμύρα πρὸς τὸν σύγχρονον Νάχρ-ἐδ-Δαμούρ. Σ. Ε. Λ.

«Ταμυρλάγγου *θρῆνος*». Ἱστορικὸν μεσαιωνικὸν ποίημα, ἀποτελούμενον ἐξ 96 δεκαπεντασυλλάβων ἀνομοιοκαταλήκτων στίχων, εἰς γλῶσσαν ἀνάμικτον μὲ δημώδη καὶ ἀρχαϊκὰ στοιχεῖα. Ὁ ποιητής του μᾶς εἶναι ἄγνωστος, ἐγράφη δὲ ἐντὸς τῆς πρώτης δεκαετίας τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος καὶ μετὰ τὴν ἐν Ἀγκύρᾳ, τῷ 1402, μάχην, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει. Ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος εἶναι ἡ εἰσβολὴ τοῦ Μογγόλου Ταμερλάνου μετὰ τῶν πολυπληθῶν καὶ ἀγρίων στιφῶν του εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ ποιητής, ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ἰδίαν ἀντίληψιν τῶν γεγονότων, μετὰ ζωηρότητος καὶ βαθυτάτης συντριβῆς περιγράφει τὴν τύχην τοῦ Βαγιαζίτ, τὰς σφαγάς, τὰς δῃώσεις καὶ τὰς ἀγριότητας τοῦ βαρβάρου ἐπιδρομέως κατὰ τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Wagner*, Medieval greek texts σ. 105—109 καὶ ἐντεῦθεν εἰς Carmina gr. medii ævi (Leipzig 1874) 28—31.—*J. Psichari*, Essais de gram. néo-grecque, II (1889), σ. 231—233, πρβλ. αὐτόθι I (1886) σ 26.—*Συνόδη Δ. Παπαδημητρίου*, Χρονικὰ Ὀδησσοῦ (Ἐπετ. Πανεπ.) τόμ. IV (2 βυζ. τμ.), 1894, σ. 172—177. Γ. Μ. Β.

Ταμώς. Ὕπαρχος τῆς Ἰωνίας ὑπὸ τὸν σατράπην Τισσαφέρνην περὶ τὰ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (*Θουκ.* VIII, 31 καὶ 87). Βραδύτερον ἠκολούθησε Κῦρον τὸν νεώτερον εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου ἐκστρατείαν, τῷ 401 π. Χ., ὡς ναύαρχος τοῦ στόλου τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τοῦ Κύρου, καὶ παραπλέων τὰ παράλια συνηντήθη μετ' αὐτοῦ ἐν Ἰσσῷ τῆς Κιλικίας (*Ξενοφ.* Κύρ. Ἀνάβ. Α, 4, 2). Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Κύρου, φοβηθεὶς κατέφυγε μετὰ τῶν θησαυρῶν καὶ τῶν τέκνων του εἰς Αἴγυπτον, ὅπου συλληφθεὶς ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Ψαμμιτίχου (*Διοδ. Σικελ.* XIV, 35). Υἱὸς αὐτοῦ ἦτο ὁ Γλοῦς, ἐκ τῶν κυριωτέρων ὀπαδῶν τοῦ Κύρου. Α. Θ. Σ.

τάν· ἄκλιτον, μόνον εἰς τὴν κλητικήν: «ὦ τὰν» (ἢ τᾶν) ἀντὶ τοῦ «ὦ φίλε», «φίλε μου» κτт.

τάν· αἰτιατ. δεικτικῆς ἀντων. δωρικὴ ἀντὶ *τήν*· φρ. «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς» ἢ ταύτην (τὴν ἀσπίδα) ἢ ἐπὶ ταύτης (νεκρόν).

τὰν (τό) Μέτρον βάρους τῆς Κίνας, ἰσότιμον πρὸς 60,479 χιλιόγρ. ($133^{1}/_{8}$ λίτρας ἀγγλικὰς avoirdupois). Ι. Α. Β.

Τάνα (Tana) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς βορείου Νορβηγίας, ἐν Λαπωνίᾳ, σχηματιζόμενος διὰ τῆς συμβολῆς τῶν Ἄναρ καὶ Κάρας, ἔχων γενικὴν κατεύθυνσιν Β ΒΑ. καὶ ἐκβάλλων, μετὰ ροῦν 310 χλμ., εἰς τὸ Τάνα φιόρδ τῆς Ἀρκτικῆς θαλάσσης. Μέρος τοῦ ροῦ του χρησιμεύει ὡς σύνορον μεταξὺ Νορβηγίας καὶ Φινλανδίας. Εἰς τὰ ὕδατά του διεξάγεται ἁλιεία σολωμῶν. —2) (ἢ ***Ντάνια*** ἢ ***Μάνια***). Ποταμὸς τῆς Α. Ἀφρικῆς ἐν τῇ Κένυᾳ, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Κένυα καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἰνδικόν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν, διαρκοῦντος τοῦ θέρους, εἶναι πλωτὸς εἰς μῆκος 576 περίπου χλμ. διὰ πλοῖα ἄνευ τρόπιδος. —3) Λίμνη τῆς ΒΑ. Ἀφρικῆς ἐν Ἀβησσυνίᾳ, κειμένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 11° 36′ καὶ 12° 16′ Β. πλάτους καὶ τῶν μεσημβρινῶν 37° 2′ καὶ 37° 40′ Α. μήκους ἀπὸ Γκρήνουϊτς, εἰς ὕψος 1.870 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, καὶ χρησιμεύουσα ὡς κυριωτέρα πηγὴ τοῦ Ἀμπάϊ ἢ Κυανοῦ Νείλου. Κεῖται κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ Ἀβησσυνιακοῦ ὑψιπέδου καὶ ἔχει μέγιστον μῆκος 75 χλμ. καὶ μέγιστον πλάτος 70 χλμ., καλύπτει δὲ ἔκτασιν 2.750 περίπου τ. χλμ. Χ. Δ.

Τανάγηρ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Συλάρου, πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Alburnus, ῥέων δὲ ἐν μέρει ὑποχθονίως. Διατηρεῖ τὴν ὀνομασίαν του ὡς Fiume Tanagro. Σ. Ε. Λ.

Τάναγρα *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Αἰόλου ἢ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ σύζυγος τοῦ Ποιμάνδρου (*Παυσ.* IX, 20, 1). Α. Θ. Σ.

Τανάγρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Βοιωτίας, κειμένη ἐν εὐφόρῳ πεδιάδι, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ. Κατὰ τὸν Δικαίαρχον, ἀπεῖχεν ἑκατὸν μὲν στάδια ἀπὸ τῆς πόλεως Ὠρωποῦ, διακόσια δὲ ἀπὸ τῶν Πλαταιῶν.

Κατὰ τὸν Δικαίαρχον, ὅστις ἐπεσκέφθη τὴν Τανάγραν, ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ βραχώδους καὶ ὑψηλοῦ ὑψώματος ἀσβεστώδους συστάσεως. Τὸ ὕψωμα τοῦτο εἶναι ὁ μέγας καὶ στρογγύλος σχεδὸν λόφος Γριμάδα ἢ Γριμάλα, παρὰ τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ, εἰς ἀπόστασιν τριῶν μιλίων νοτίως τοῦ σημερινοῦ χωρίου Σχηματάρι. Ἡ πόλις ἦτο ἐκτισμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τούτου, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, ἥτις εἶναι βραχώδης καὶ ἀπότομος, ἦσαν ἱδρυμένα τὰ ἱερὰ αὐτῆς. Τὴν πόλιν περιέβαλλε τεῖχος δύο μιλίων, τὸ ὁποῖον, κατεδαφισθὲν ἀπὸ τοῦ 456 π. Χ., κατάκειται σήμερον εἰς σωροὺς ἐρειπίων. Κατὰ τὸν Δικαίαρχον αἱ οἰκίαι τῆς Τανάγρας ἦσαν κεκοσμημέναι δι' ὡραίων στοῶν καὶ ἐγκαυστικῶν τοιχογραφιῶν. Ἐκ τῶν ἱερῶν τῆς Τανάγρας τὰ σπουδαιότερα, κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἦσαν τὰ ἑξῆς: 1) Τὸ ἱερὸν τοῦ Διονύσου μετὰ λατρευτικοῦ ἀγάλματος, ὅπερ ἦτο ἔργον τοῦ περιφήμου γλύπτου Πραξιτέλους, καὶ ἑτέρου ἐξαιρέτου ἀγάλματος τοῦ Τρίτωνος. Ἰδέαν τῶν ἀγαλμάτων τούτων λαμβάνομεν ἐκ νομισμάτων τῆς Τανάγρας ρωμαϊκῶν χρόνων. Πλησίον τοῦ ἱεροῦ ἦσαν καὶ οἱ ναοὶ τῆς Θέμιδος, τῆς Ἀφροδίτης, τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ Ἑρμοῦ Κριοφόρου καὶ τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Προμάχου. Λείψανα τῶν ναῶν τούτων—θεμέλια καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη κιόνων καὶ θριγκοῦ—ἦλθον εἰς φῶς διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1890. Κάτωθεν τῶν ναῶν τούτων καὶ ἐπὶ τῆς κατωφερείας ἦτο τὸ θέατρον μετὰ μεγάλης στοᾶς, οὐχὶ δὲ μακρὰν τούτου καὶ τὸ γυμνάσιον, ἔνθα ὑπῆρχεν εἰκὼν τῆς αὐτόχθονος ποιητρίας Κορίννης, ὡς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας. Λείψανα τοῦ θεάτρου εἶναι ἀκόμη ὁρατὰ περὶ τὰ 300 μέτρα κάτωθεν τῆς κορυφῆς ἐντὸς κοίλου χώρου. Ἐκ τῆς χριστιανικῆς Τανάγρας σῴζονται μόνον ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τὰ θεμέλια καὶ τὸ ἔδαφος μετὰ ψηφιδωτοῦ χριστιανικοῦ ναοῦ μήκους 40 μ. καὶ πλάτους 20. Τέλος, ἡ κυρία νεκρόπολις τῆς Τανάγρας ἔκειτο ἔξωθεν τῆς βορείας πύλης τῶν τειχῶν, κατὰ τὴν πρὸς Θήβας καὶ Χαλκίδα ὁδόν Νεκροπόλεις ὅμως ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Τανάγρας εὑρέθησαν καὶ πλησίον τῶν σημερινῶν θέσεων Κόκαλι, Πάλι, Σολινάρι, Βράτσι καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐκ τῶν νεκροπόλεων τούτων ἦλθον εἰς φῶς πολυάριθμα πήλινα εἰδώλια, ἰδίως κορῶν, τὰ ὁποῖα, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς ὡραιότητός των καὶ θαυμασίας ἐκτελέσεώς των, κατέστησαν περιζήτητα καὶ εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ταναγραῖαι* Κόραι (βλ. λ.).

— *[Ἱστορ.]*. Κατὰ τὸν Λυκόφρονα, ἡ *Τανάγρα* ἦτο πάλαι ποτε ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου μνημονευομένη πόλις *Γραῖα*, ἐπωνομάσθη δὲ *Ταναγραῖα* ἢ *Τανάγρα*, προσλαβοῦσα, κατὰ τὸν Leake, τὸ αἰολικὸν πρόθημα τανά, εἰς ἀπόδειξιν τῆς αἰολικῆς αὐτῆς καταγωγῆς. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ὅμως οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Τανάγρας ἦσαν Φοίνικες (*Γεφυραῖοι*), οἵτινες ἦλθον μετὰ τοῦ Κάδμου εἰς Βοιωτίαν, ὁπόθεν βραδύτερον μετῴκησαν εἰς Ἀθήνας, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Στράβων. Ἡ Τανάγρα ἀπετέλει μίαν τῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν τῆς Βοιωτικῆς συμπολιτείας, ἔχουσα ἐκτεταμένην εὔφορον περιχήν, τὴν *Ταναγραϊκὴν* ἢ *Ταναγρικήν*, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔκειντο, κατὰ τὸν Πλίνιον, τὰ χωρία: *Ἐλεών, Ἅρμα, Μυκαλησσὸς* καὶ *Φαραί*. Ἐκ τῆς εὐφόρου περιοχῆς της, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν πλουσίων λειμώνων αὐτῆς, ἡ Τανάγρα ἐκαλεῖτο ἄλλως καὶ *Ποιμανδρία* ἢ *Ποιμανδρίς*. Τὴν πολιτικήν της ἀνεξαρτησίαν ἀπώλεσεν ἡ Τανάγρα κατὰ τὸ 456 π. Χ., ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Μυρωνίδην, εἰσβαλόντες εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐνίκησαν τοὺς Βοιωτοὺς παρὰ τὰ Οἰνόφυτα. Τὰ τείχη τῆς Τανάγρας κατηδαφίσθησαν τότε ἐκ θεμελίων. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἡ Τανάγρα ἦτο αὐτόνομος πολιτεία καὶ ἐκ τῶν ἀνθηροτέρων πόλεων τῆς Βοιωτίας Ἡ Ταναγραϊκὴ παρῆγεν ἄφθονον καὶ ἐξαίρετον οἶνον, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν, κατὰ τὸν Δικαίαρχον, γαιοκτήμονες καὶ βιομήχανοι πλούσιοι, ἀλλὰ λιτοί, τίμιοι, εὔπιστοι καὶ φιλόξενοι.

Νομίσματα. Τὰ νομίσματα τῆς Τανάγρας ἦσαν ἀργυρᾶ, στατῆρες, δραχμαὶ καὶ ὀβολοί, ἔχοντα ἐμπροσθότυπον μὲν πάντοτε τὴν βοιωτικὴν ἀσπίδα, ὀπισθότυπον δὲ ἔγκοιλον τετράγωνον μὲ τὰ ἀρχικὰ γράμματα Τ ἢ ΤΑ ἢ Β ἢ ΒΟΙ ἢ καὶ μὲ τὴν παράστασιν τοῦ ἐμπροσθίου μέρους πηδῶντος ἵππου. Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν ἀπὸ τοῦ 550 μέχρι τοῦ 315 π. Χ. Κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους τὰ νομίσματα τῆς Τανάγρας φέρουσιν ἢ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἑκάστοτε Ρωμαίου αὐτοκράτορος μετὰ τῆς λέξεως ΤΑΝΑΓΡΑΙΩΝ, ἢ τὴν κεφαλὴν τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ, ἢ τὴν προτομὴν τοῦ Ποιμάνδρου, τοῦ μυθολογικοῦ ἱδρυτοῦ τῆς πόλεως. Ἔνια τῶν νομισμάτων τούτων φέρουσι τὰς εἰκόνας τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Κριοφόρου, τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Προμάχου καὶ τοῦ ἀγάλματος Διονύσου, ἔργου τοῦ Καλάμιδος.

Digitized by Google

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *C. Robert*, Die Ausgrabungen in Tanagra (ἐν Arch. Zeit. 1875).—Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας τῶν ἐτῶν 1877, 1881-82. 1890.—Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον 1888, 1889.—Die Antiken Terakotten (von *Stratonitz*) Band III[1], I. Teil, σελ. XI.—*W. Smith*. A dictionary of Greek and Roman Geography. Β. Δ. Θ.

— **Τανάγρα** (πρώην *Βράτσι*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 595. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γραφεῖον Τ. Τ. Τ. Ἐνταῦθα τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία πολίχνη *Φαραί*, τῆς ἀρχαίας Τανάγρας ἀπεχούσης ἐντεῦθεν ἄνω τῆς ὥρας. Ι. Σ. Σ.

τανάγρα (ἡ) (Tanagra) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ταναγριδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Αἱ τανάγραι εἶναι μικροῦ μεγέθους πτηνά, μὲ πτέρωμα θαυμάσιον εἰς χρωματισμούς. Εἶναι ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἔχουσιν ὀξεῖαν κραυγήν. Ἡ θήλεια κατασκευάζει τὴν φωλεάν της ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν δένδρων ἢ ἐντὸς τῶν θάμνων. Ἀξιολογώτερα εἴδη εἶναι: *Τανάγρα ἡ πορφυρόχρους* (Tanagra purpurea), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἔχει χρῶμα μελανὸν κατὰ τὸ ράμφος, τὰς πτέρυγας καὶ τὴν οὐρὰν καὶ πυρρὸν κατὰ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα. *Τανάγρα ἡ τοῦ Καναδᾶ* (Tanagra Canadensis), ἥτις διακρίνεται τοῦ προηγουμένου εἴδους ἐκ τοῦ ἀνοικτοτέρου πυρροῦ χρωματισμοῦ της. *Τανάγρα ἡ ποικιλόχρους* (Tanagra variegata), ἥτις ἔχει ράμφος μελανόν, κεφαλὴν καὶ λαιμὸν πρασινοϋποκύανον, τὰ πλάγια τῆς κεφαλῆς, τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τοῦ λαιμοῦ καὶ τὰς κοιλίας πτέρυγας βαθέως μελανάς, τὴν ράχιν πορτοκαλιοκιτρίνην, τὰ πτερὰ τῆς οὐρᾶς μελανὰ μὲ κυανᾶ ἄκρα. Εἶναι τὸ ὡραιότερον, πολυτιμότερον καὶ λεπτοφυέστερον εἶδος τοῦ γένους, ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας, δυσκόλως ἐγκλιματιζόμενον εἰς τὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

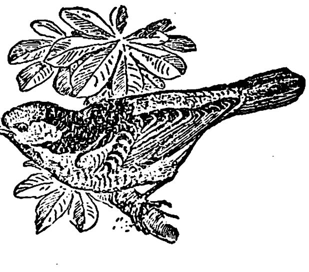

Τανάγρα ἡ ποικιλόχρους.

Ταναγραῖαι *κόραι*. Οὕτω καλοῦνται ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων πήλινα εἰδώλια κορῶν διαφόρων τύπων καὶ διαφόρων ἐποχῶν, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν ἐν τάφοις τῆς Τανάγρας ἀπὸ τοῦ 1870—1889 διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Τὰ εἰδώλια ταῦτα εἶναι πασίγνωστα καὶ περιζήτητα διὰ τὴν γοητευτικὴν χάριν, τὴν ὁποίαν ἔχουσι, καὶ τὴν πλαστικὴν δεξιοτεχνίαν, μεθ' ἧς κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τῶν κεραμέων τῆς Τανάγρας. Τῷ ὄντι, παρὰ τὴν περίεργον σιωπὴν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐν Τανάγρᾳ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν, ἤκμαζεν ἡ κεραμευτικὴ καὶ μάλιστα ἡ κοροπλαστική. Ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς ἐν Τανάγρᾳ κατεσκευάζοντο εἰδώλια ἐνδεδυμένων γυναικῶν. Τὰ σώματα τῶν πηλίνων τούτων εἰδωλίων εἶναι κοῖλα καὶ κοσμοῦνται κατὰ γεωμετρικὸν ρυθμόν. Προϊόντος τοῦ χρόνου παρουσιάζεται καὶ ὁ τύπος τῆς καθημένης ἐνδεδυμένης γυναικός. Τὰ εἰδώλια ταῦτα εἶναι **ἁπλαῖ λεπταὶ πήλιναι πλάκες καὶ** παριστῶσι γυναῖκας μὲ ποδήρη ἱμάτια, ἐξ ὧν καὶ ἡ συμβατικὴ ὀνομασία των *παπάδες*. Ἀλλὰ τὰ κοροπλαστικὰ ταῦτα προϊόντα τῆς ταναγραϊκῆς κεραμευτικῆς δὲν εἶναι αἱ κυρίως Ταναγραῖαι κόραι. Αὗται ἤρχισαν νὰ κατασκευάζωνται ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, ἡ τεχνοτροπία δ' αὐτῆ ἐξηκολούθησε μέχρι καὶ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 350—200 π. Χ. Τὰ εἰδώλια ταῦτα εἶναι ρεαλιστικαὶ παραστάσεις τῆς Ταναγραίας νεάνιδος καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐμφανίσεις. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὁ συχνότερος τύπος εἶναι ὁ τῶν νεανίδων ἐν ἐνδυμασίᾳ περιπάτου, συνισταμένῃ ἐκ χιτῶνος καὶ ἱματίου, συνήθως τελείως περιτετυλιγμένου πέριξ τοῦ σώματος καὶ τῶν βραχιόνων. Ἄλλαι φέρουσι κωνικὸν πῖλον (σκιάδειον) εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ κρατοῦσιν εἰς τὰς χεῖρας ἢ ῥιπίδιον ἢ κάλαθον ἢ ἄλλα ἀντικείμενα. Ἄλλαι νεάνιδες κάθηνται πολλάκις ἐπὶ βράχου σκεπτικαὶ ἢ ρεμβάζουσαι, ἄλλαι χορεύουσιν ἢ παίζουσι μόναι ἢ μὲ συντρόφους. Ἀλλὰ καὶ ὁ τύπος τῆς καθημένης ἐν τῷ οἴκῳ νεάνιδος εἶναι χαριέστατος. Ἐνδεδυμέναι ἁπλούστερον, ἄλλαι κάθηνται ἡσύχως μὲ τὴν κεφαλὴν νεύουσαν πρὸς τὰ κάτω, καὶ ἄλλαι παίζουσι διάφορα παιγνίδια. Τῇ ἀληθείᾳ, ἡ γυναικεία τρυφερότης καὶ χάρις παρ' οὐδεμιᾶς ἄλλης κοροπλαστικῆς σχολῆς ἐξεδηλώθη ἁπλούστερον, ἀληθέστερον καὶ χαριέστερον. Τὸν θαυμασμὸν ὅμως προκαλεῖ ἡ ἀπειρία τῶν τύπων, ἂν καὶ τὰ εἰδώλια ταῦτα τῆς Τανάγρας ὁμοιάζουσι πρὸς ἄλληλα οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν τεχνικὴν ἐκτέλεσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν γενικὸν χαρακτῆρα. Τῷ ὄντι, οὔτε δύο ἐκ τῶν εἰδωλίων τούτων δὲν εἶναι τελείως ὅμοια, μολονότι αἱ αὐταὶ μῆτραι ἐχρησίμευον διὰ τὴν παραγωγὴν διαφόρων τύπων. Τοῦτο ἐπετυγχάνετο διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς θέσεως τοῦ βραχίονος, διὰ τοποθετήσεως ταινίας περὶ τὴν κεφαλήν, διὰ προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως τοῦ ῥιπιδίου, διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως διαφόρων χρωμάτων. Ὁ χρωματισμὸς τῶν Ταναγραίων κορῶν ἦτο λίαν ζωηρός. Ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους τὰ μὲν ἐνδύματα ἐχρωματίζοντο ἐλαφρῶς κυανᾶ ἢ ἐλαφρῶς ρόδινα, ἡ κόμη ξανθή, τὰ ὑποδήματα ἐρυθρά. Τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος ἐχρωματίζοντο οὕτως, ὥστε νὰ ἀποδίδωσι τὸ φυσικὸν χρῶμα τοῦ σώματος. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸν τύπον τῶν Ταναγραίων κορῶν ἐδημιουργήθη ἐν Τανάγρᾳ παραλλήλως καὶ ὁ τύπος τῶν ἐφήβων, τῶν χαριέντων ἀδελφῶν τῶν Ταναγραίων κορῶν. Ἀνάλογοι εἶναι καὶ οἱ τύποι τῶν Ἐρώτων.

Τὰ εἰδώλια ταῦτα, ἀποτελοῦντα κοσμήματα ἢ ἀναθήματα ἐν οἰκίαις καὶ ἐν ἱεροῖς, ἀπετίθεντο καὶ ἐντὸς τῶν τάφων μετὰ τοῦ νεκροῦ. Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον κατέχει πλουσίαν συλλογὴν τοιούτων εἰδωλίων. Β. Δ. Θ.

Ταναγραῖαι κόραι.

Τανάγρας, Ἄγγελος. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ λογοτέχνου καὶ ἰατροῦ *Ἀγγέλου Εὐαγγελίδου*, γεννηθέντος ἐν Ἀθήναις τῷ 1877, ἔνθα καὶ ἐξεπαιδεύθη, συμπληρώσαντος δ' εἶτα τὰς σπουδάς του ἐν Γερμανίᾳ. Τῷ 1897 κατετάχθη εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν καὶ μετέσχε τοῦ Ἑλληνο-τουρκικοῦ πολέμου. Διωργάνωσεν ὑγειονομικῶς τὸν λιμένα Πειραιῶς καὶ τὸ λοιμοκαθαρτήριον Σαλαμῖνος. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912—1913 καὶ τοῦ Παγκοσμίου, μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης ἐστάλη ἐκεῖ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Διεθνῆ ὑγειονομικὴν ἐπιτροπὴν Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ὠργάνωσεν ὑγειονομικῶς τὸν λιμένα Σμύρνης. Ἀποστρατευθεὶς τοῦ ναυτικοῦ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ γενικοῦ ἀρχιάτρου, ἐπεδόθη εἰς ψυχοφυσιολογικὰς μελέτας. Ἵδρυσε τῷ 1923 τὴν πρώτην ἐν Ἑλλάδι Ἑταιρείαν ψυχικῶν ἐρευνῶν, εἰσαγαγὼν τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν ἐπὶ τῶν ψυχικῶν φαινομένων. Ἀπὸ τοῦ 1925 ἐκδίδει τὸ μηνιαῖον περιοδικὸν «Ψυχικαὶ ἔρευναι», τῇ πρωτοβουλίᾳ του δὲ συνεκλήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 4ον διεθνὲς συνέδριον ψυχοφυσιολογίας. Διωργάνωσεν ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι σήμερον πλεῖστα τηλεπαθητικὰ πειράματα «μακρᾶς ἀποστάσεως» μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν πρωτευουσῶν. Πρῶτος διετύπωσε τὴν θεωρίαν τῆς «ψυχοβολίας», ἥτις φέρεται ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὡς «θεωρία Τανάγρα» καὶ ἥτις δίδει ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν τῶν προγνώσεων τοῦ μέλλοντος καὶ τῶν φαινομένων τῆς τύχης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τηλεκινητικῶν φαινομένων, τῆς τηλεπαθητικῆς ὑποβολῆς καὶ τῆς ζωϊκῆς ψυχοβολίας. Ἡ ἐργασία αὐτῆ ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν περιλήψει γερμανιστὶ τῷ 1929 εἰς τὴν βερολιναίαν «Zeitschrift für Parapsychologie», καὶ εἶτα ἐτυπώθη ἐν ἐκτάσει εἰς τόμον γαλλιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Le destin et la chance au jour de l'explication psychobolique». Ἐπίσης ἐδημοσίευσε μελέτας περὶ «Ἐνδείξεων τῆς ἐπιστήμης περὶ τῆς ὑπάρξεως θεοῦ, ψυχῆς καὶ ἀθανασίας», «Τηλεπαθείας καὶ λανθανούσης μνήμης», «Ἀσχέτου τοῦ ἐνσυνειδήτου ἐγὼ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην μνήμην», καὶ ἄλλα. Τὰ κυριώτερα τῶν λογοτεχνικῶν αὐτοῦ ἔργων εἶναι: «Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου», μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν γαλλικήν, «Ἡ Μεγαλόχαρη» μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν γαλλικήν, «Μακεδὼν καὶ ραψῳδίαι» (1915), μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν γερμανικήν, «Ἄγγελος ἐξολοθρευτής» οἱ πόλεμοι τοῦ 1912—1913, «Εἰς τὰ πτερὰ τοῦ θανάτου» (1918), «Ρόδον τῶν Γαδείρων», «Μαῦρες πεταλοῦδες» (1921), «Σὰν ζωὴ σὰν ὄνειρο...», «Ὁ πέπλος τῆς Ἴσιδος» (1926), «Ἡ ἱππότισσα τῆς Μάλτας», «Νενίκηκας Ναζωραῖε», κ. ἄ. ΕΡ. Μ.

ταναγρίδαι (οἱ) (Tanagridae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φθιλικῶν*, περιλαμβάνουσα μικροῦ μεγέθους πτηνά, ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ ταναγρίδαι εἶναι πτηνὰ μετρίου μεγέθους, ζωηρά, τρεφόμενα μὲ διαφόρους κόκκους, ἔντομα καὶ ὀπώρας. Τὸ ᾆσμά των εἶναι ἐλάχιστα μελῳδικόν, τὸ πτέρωμά των ὅμως εἶναι θαυμάσιον. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν εἶναι ἡ *τανάγρα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Ταναδαρὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας ἐν τῇ Καππαδοκικῇ στρατηγίᾳ τῆς Καταονίας, μεταξὺ Κρήνης Μόψου καὶ Λεανδίδος (*Πτολεμ.* Ε, ζ, 7). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Τανήρ*. Σ. Ε. Λ.

ταναίκιον (τὸ) (Tanaecium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βιγνονιοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Βραζιλίας καὶ καλλιεργούμενα διὰ τοὺς ἐδωδίμους καρπούς των. Δ. Ν. Π.

Ταναΐντρο (οἱ) (Tanändro). Φυλὴ μαλγασικὴ τῶν δυτικῶν τμημάτων τῆς Μαδαγασκάρης, ἀνήκουσα εἰς τοὺς Σακαλάβα. Θ. Χ. Σ.

Τάναϊς *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς της Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, ὁ σημερινὸς *Δὸν* (βλ. λ.).

Ταναῖται (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κατοικῶν, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 5, 10), μετὰ τῶν Ὀφλώνων «παρὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ταναΐδος ποταμοῦ». Α. Θ. Σ.

τανακετόνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *θυιόνη*.

Τανακύλλα, ἢ ***Τανακυλλὶς*** (Tanaquil). Τυρρηνὶς δέσποινα, σύζυγος τοῦ βασιλέως Ταρκυνίου τοῦ Πρεσβυτέρου, ὑπό τινων ἱστορικῶν καλουμένη καὶ *Γαΐα* ἢ *Καικιλία*. Λίαν πεπαιδευμένη, ὑπῆρξεν ὁ κύριος σύμβουλος τοῦ συζύγου της κατὰ τὰς γενομένας τότε ἐν Ρώμῃ μεταρρυθμίσεις, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐγένετο σύμβουλος τοῦ διαδόχου του Σερβίου Τυλλίου, τοῦ ὁποίου προέβλεψε τὸ μέλλον. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν ταυτίζεται μὲ παλαιάν τινα θεότητα ἢ ἡρωΐδα, ἧς διεσῴζετο ἐν Ρώμῃ ἄγαλμα χαλκοῦν καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεκαλοῦντο *Γαΐαι* (Gaiae) αἱ νύμφαι. Π. Ν. Π.

Τανάλα (οἱ) (Tanala). Φυλὴ μαλγασικὴ τῆς Μαδαγασκάρης, ἐξηπλωμένη εἰς τὰ νοτιοανατολικὰ τμήματα τῆς νήσου. Οὗτοι, ἀνερχόμενοι εἰς 156.000 περίπου, ἀνήκουν εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς Μαλγάσους. Θ. Χ. Σ.

τανάλια (ἡ)· δημοτ., ἡλάγρα, καθόλου λαβὶς πρὸς ἀπόσπασιν ἥλων, ὀδόντων κ.τ.τ. (πρβλ. *τσιμπίδα*, ἰταλ. tanaglia).

Τανάλιας, *Δῆμος*. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἕλληνος ποιητοῦ Κωνσταντίνου *Βάρναλη* (βλ. λ.).

Τανανᾶ (οἱ) (Tanana). Φυλὴ Ἀθαπάσκων τῆς Ἀλάσκας, κατατασσομένη εἰς τὴν ὁμάδα τῶν Κουτσίν. Κατοικοῦσι νοτίως τοῦ Ἰοῦκον. Θ. Χ. Σ.

Τανανορίβη, ἢ ***Ἀντανανορίβο*** (Tananarive ἢ Antananarivo) *Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς γαλλικῆς ἀποικίας τῆς Μαδαγασκάρης, κειμένη μεσογείως, εἰς ἀπόστασιν 145 περίπου χλμ. ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς νήσου. Κάτ. (1921) 90 000 μετὰ τῶν προαστίων. Διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον ὀρύζης, καπνοῦ, μανιόκας, κτηνοτροφικῶν προϊόντων κ. λ. π. Ἡ Τανανορίβη ἦτο παλαιὰ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Χόβας, κατελήφθη δὲ ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1894. Χ. Α.

Ταναοξάρης. Δευτερότοκος υἱὸς Κύρου τοῦ Μεγάλου (βλ. λ. *Βαρδίγιας*).

τἀνάπαλιν· ἐπίρρ., τὸ ἀνάπαλιν, πάλιν ὀπίσω, ἀντιστρόφως (βλ. λ. *ἀνάπαλιν*).

Τάναρο (Tanaro) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Πεδεμοντίῳ, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Πάδου. Πηγάζει ἐκ τῶν παραθαλασσίων Ἄλπεων καὶ σχηματίζεται ἐκ τῶν δύο ποταμίων *Ταναρέλλα* καὶ *Νεγκρόνε*. Μετὰ ροῦν 276 χλμ. χύνεται εἰς τὸν Πάδον, κάτωθεν τῆς Μπασινιάνα. Μ. Δ. Β.

Τανάτας *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ἄνω Μοισίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (βλ. λ. *Ταλιάτα*). Α. Θ. Σ.

Τάνγκα (Tanga) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς καὶ σημαίνων ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Ταγκανίκας. Κάτ. (1928) 10 000, ὧν 431 λευκοί. Ἡ Τάνγκα, ἀνήκουσα ἀρχικῶς εἰς τὸ σουλτανᾶτον τῆς Ζανζιβάρης, κατελήφθη τῷ 1888 ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, καταληφθεῖσα τέλος τὸν Ἰούλιον 1916 ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σμούτς. Χ. Α.

Digitized by Google

τάνγκα (τό). Ἀργυροῦν νόμισμα τῆς Μποχάρας καὶ Χορεσμίας, καλούμενον ὁμοίως *γιακμίρι* καὶ ἰσοδυναμοῦν πρὸς 15 καπίκια ρωσικά. Κυκλοφορεῖ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ ρωσικὰ νομίσματα. Ι. Α. Β.

Τανγκανίκα (Tanganyika, ἀραβ. *Μπάχαρι* ἢ *Σίβα*) /*Γεωγρ.*/. Μεγάλη λίμνη τῆς Ἀνατολικῆς Κεντρῴας Ἀφρικῆς, ἡ μεγαλυτέρα ἐκ τῶν μὲ γλυκέα ὕδατα λιμνῶν τοῦ κόσμου, κειμένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 3° 16′ καὶ 8° 48′ Ν. πλάτους καὶ τῶν μεσημβρινῶν 29° 20′ καὶ 31° 20′ Α. μήκους ἀπὸ Γκρήνουϊτς, εἰς ὕψος 818 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Ἔχει ὑδατίνην ἐπιφάνειαν ἐκτάσεως 35 130 τετρ. χλμ., μέγιστον μῆκος (ἀπὸ Β.ΒΔ. πρὸς Ν.ΝΑ) 645 χλμ., πλάτος κυμαινόμενον μεταξὺ 30 καὶ 80 χλμ, μῆκος ἀκτογραμμῆς 1.600 περίπου χλμ. καὶ μέγιστον βάθος 647 μ. Περιλαμβάνει ὀλιγαρίθμους μονίμους νησῖδας καὶ πολλὰς μετακινουμένας. Ἐν τῇ περιοχῇ της ἐπισυμβαίνουν συχναὶ σεισμικαὶ δονήσεις, καθ' ἃς ἐκφεύγει ἀσφαλτοῦχον ὀρυκτέλαιον, ἐπιπλέον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων. Τὸ χρῶμα τῆς λίμνης εἶναι ἀνοικτὸν κυανοῦν, αἱ δὲ τρικυμίαι αὐτῆς ἐξαιρετικῶς σφοδραὶ κατὰ τὰς ἐποχὰς τῆς ἀλλαγῆς τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους. Συμβαίνει τότε συχνὰ νὰ ἐγείρωνται καταιγίδες συγχρόνως μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ Β. καὶ ἀπὸ Ν., ὁπότε σχηματίζονται τεράστια κύματα. Ἡ Τανγκανίκα περιβάλλεται ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων, δέχεται δὲ ἑκατοντάδα περίπου ποταμῶν, ὧν κυριώτεροι, ἀπὸ Β. μὲν ὁ Ρουσσίζι, ἐκ τῆς ΝΔ. πλευρᾶς ὁ Λοφοῦ καὶ ἐξ Α ὁ Μαλαγκάρι. Σταθερὸς ὀραχίων ἐκροῆς τῆς λίμνης δὲν ὑπάρχει, εἰς ἐποχὰς ὅμως μεγάλων πλημμυρῶν ἐκρέει αὐτὴ πρὸς Δ., πρὸς τὸν Λουκούγκα, παραπόταμον τοῦ Λουαλάμπα, ὅστις σχηματίζει ἕνα τῶν κυριωτέρων βραχιόνων τοῦ ἀνωτάτου ροῦ τοῦ Κόνγκο. Τὰς ἀκτὰς τῆς λίμνης περιβάλλουσιν ἕλη, καλαμῶνες ἀδιαπέραστοι, ἐκτεταμένοι ψαμμαθῶνες, τροπικὰ δάση καὶ ἀπότομοι βράχοι, ἐν τῇ περιοχῇ δὲ αὐτῆς ἀπαντῶσιν ὅλων σχεδὸν τῶν εἰδῶν τὰ ἄγρια θηρία τῆς Ἀφρικῆς, καὶ μάλιστα ἐλέφαντες, ἱπποπόταμοι καὶ ρινοκέρωτες.

Ἡ Τανγκανίκα ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς παλαιοὺς Πορτογάλους γεωγράφους, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπανευρέθη τῷ 1858 ὑπὸ τῶν Στὲκ καὶ Μπάρτον. Λήγοντος τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος ἐξηρευνήθη διαδοχικῶς ὑπὸ τοῦ Λιβινγκστον, τοῦ Στάνλεϋ καὶ τοῦ Κάμερον, ὅστις πρῶτος παρέπλευσε τὰς ἀκτὰς αὐτῆς. Οἱ κατοικοῦντες τὰς πέριξ χώρας ἰθαγενεῖς ἀνήκουσι κυρίως εἰς τὴν μεγάλην ἀφρικανικὴν ὁμοεθνίαν τῶν Μπαντοῦ. Ἀπὸ ἀπόψεως πολιτικῆς γεωγραφίας ἡ Τανγκανίκα ὑπάγεται κατὰ μὲν τὴν δυτικὴν καὶ βορείαν αὐτῆς ὄχθην εἰς τὸ Βελγικὸν Κόνγκο, κατὰ δὲ τὴν ἀνατολικὴν καὶ τὴν νοτίαν εἰς τὰς βρεττανικὰς κτήσεις τῆς Α. Ἀφρικῆς (διαμέρισμα τῆς Τανγκανίκας καὶ Βόρειος Ροδεσία). Κυριώτεροι λιμένες καὶ παράλιοι πόλεις τῆς λίμνης εἶναι βελγικαὶ μὲν αἱ: Οὐζουμπούρα, Οὐβίλα, Ἄλμπερτβιλ, Βούα, Μπωντουενβὶλ καὶ Μόλιρο, βρεττανικαὶ δὲ αἱ: Σούμπου, Νιάμκολο, Καζάνκο καὶ Κιγκόμα. Ἡ συγκοινωνία ἐντὸς τῆς λίμνης ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ ἀτμοπλοίων. Ἐξ ἄλλου δύο σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, ὧν ἡ μὲν μία φθάνει μέχρι Κιγκόμα (ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Τανγκανίκας), ἡ δευτέρα μέχρις Ἄλμπερτβιλ (ἐν τῷ Βελγικῷ Κόνγκο), ἐξυπηρετοῦσι τὰς συγκοινωνίας τῆς παραλιμνίου περιοχῆς μετὰ τῆς λοιπῆς Ἀφρικῆς. Χ. Δ.

—**Τανγκανίκας** *διαμέρισμα* (Tanganyika Territory) /*Γεωγρ.*/. Ἐκτεταμένη χώρα τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ἐκτεινομένη πρὸς Α. τῆς ὁμωνύμου λίμνης μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ συνορεύουσα πρὸς Ν. μετὰ τῆς Πορτογαλικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, πρὸς τὰ ΝΔ. μετὰ τῶν βρεττανικῶν κτήσεων τῆς Νυασσαλάνδης καὶ τῆς Βορείου Ροδεσίας, πρὸς Δ. μετὰ τοῦ Βελγικοῦ Κόνγκο, πρὸς τὰ ΒΔ. μετὰ τῶν ὑπὸ βελγικὴν ἐντολὴν περιοχῶν τῆς τέως Γερμανικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς Ρουάντα καὶ Οὐρούντι καὶ μετὰ τοῦ βρεττανικοῦ προτεκτοράτου τῆς Οὐγκάντα καὶ πρὸς Β. μετὰ τῆς βρεττανικῆς ἀποικίας Κένυα. Ἔκτασις 941.552 τετρ. χλμ., κάτοικοι (1931) 5 064.819, ἐξ ὧν 8.228 λευκοὶ Εὐρωπαῖοι καὶ 23.429 Ἰνδοί. Πρωτεύουσα *Νταρ-ἐς-Σαλάμ*. Τὸ διαμέρισμα τῆς Τανγκανίκας περιλαμβάνει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου Γερμανικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, διοικεῖται δὲ ὑπὸ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας κατ' ἐντολὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, δυνάμει τῆς ἀπὸ τῆς 17 Δεκεμβρίου 1920 ἀποφάσεως τοῦ συμβουλίου αὐτῆς. Ἡ Τανγκανίκα περιβάλλεται κατὰ τὸ δυτικόν, βόρειον καὶ νότιον τμῆμα αὐτῆς ὑπὸ τῶν λιμνῶν Τανγκανίκας, Βικτωρίας καὶ Νυάσσας, ἔχει δὲ ἔδαφος κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος ὀρεινόν, καλυπτόμενον ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων καὶ ὀροπεδίων, μέσου ὕψους 1 400 μ. περίπου καὶ σχηματίζον ἐν τῷ βορείῳ αὐτοῦ τμήματι τὸ Κιλιμάντζαρον, ὑψίστην κορυφὴν τῆς Ἀφρικῆς (6.010 μ.). Ἐπὶ τῶν πρὸς νότον τῆς λίμνης Βικτωρίας ὑψιπέδων ἐπικρατεῖ στεππώδης βλάστησις, ἐνῷ πρὸς τὴν λίμνην Τανγκανίκαν σχηματίζονται πυκνὰ τροπικὰ δάση, ἐλάχιστα ἐξηρευνημένα. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ παραλίας (620 περίπου μίλια) διήκει χθαμαλὴ πεδιάς, κατὰ τὸ πλεῖστον ἑλώδης, ἥτις ἔχει πλάτος 15—50 χλμ. Ἡ ἀκτὴ φράσσεται ὑπὸ κοραλλίων, ἔχει δὲ παρ' αὐτὴν πολλὰς νήσους καὶ νησῖδας, ὧν κυριώτεραι αἱ *Ζανζιβάρη* καὶ *Πέμπα*, ἀποτελοῦσαι βρεττανικὸν προτεκτοράτον. Ἀξιόλογος ἐπίσης εἶναι ἡ νῆσος *Μαφία*, κειμένη εἰς τὸ ὕψος τοῦ 8° παραλλήλου Ν. πλάτους, ἀνήκουσα δὲ πρότερον εἰς τὴν Ζανζιβάρην καὶ παραχωρηθεῖσα τῷ 1922 διὰ συνθήκης εἰς τὴν Τανγκανίκαν. Κυριώτεροι ποταμοὶ τῆς χώρας εἶναι οἱ: *Ρουβούμα*, *Παγκάνι* καὶ *Ρουφίτζι*, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἰνδικόν, ὡς καὶ ὁ *Μόρι*, ἐκρέων εἰς τὴν λίμνην Βικτωρίαν, καὶ ὁ *Μαλαγκαράζι*, τῆς λίμνης Τανγκανίκας. Τὸ κλῖμα ποικίλλει εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῆς χώρας καὶ τοῦ ποικίλου ὕψους τοῦ ἐδάφους της. Ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι εἶναι οἱ νοτιοανατολικοὶ ἀληγεῖς, πνέουσι δ' ἐπίσης καὶ οἱ μουσῶνες κατὰ τὴν ἀπὸ Δεκεμβρίου μέχρι Μαρτίου καὶ τὴν ἀπὸ Μαΐου μέχρι Σεπτεμβρίου ἐποχήν. Ὁ ἰθαγενὴς πληθυσμὸς ἀνήκει εἰς πολυαρίθμους φυλάς, ὧν κυριώτεραι αἱ: τῶν Βαζουκούμα, Βαμακόντε, Βανυαμβέζι, Βαγκόγο καὶ Βαζακούμα. Ἐκ τούτων ἄλλαι μὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὁμοεθνίαν τῶν Μπαντοῦ, ἄλλαι δὲ εἰς τὴν τῶν Πυγμαίων, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ πολλοὶ Χαμῖται τῆς φυλῆς τῶν Μασαΐ. Ἐπικρατοῦσα γλῶσσα εἶναι ἡ σουαχέλι.

Αἱ ἐσωτερικαὶ συγκοινωνίαι τῆς χώρας ἐξυπηρετοῦνται διὰ δύο κυρίως σιδηροδρομικῶν γραμμῶν (συνολικοῦ μήκους 2.195 χλμ.), ὧν ἡ μὲν διήκει ἀπὸ τοῦ Νταρ-ἐς-Σαλὰμ (ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ) μέχρι τοῦ ἐπὶ τῆς λίμνης Τανγκανίκας λιμένος Κιγκόμα, ἡ δὲ ἀπὸ τῆς Τάνγκα (ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ) μέχρι τῆς ἐν τῷ βορείῳ τμήματι τῆς χώρας πόλεως Μόσι, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἑνοῦται μετὰ τῶν σιδηροδρόμων τῆς ἀποικίας Κένυα. Κυριώτεραι ἀσχολίαι τῶν μὲν ἰθαγενῶν κατοίκων εἶναι ἡ κατὰ πρωτόγονον τρόπον καλλιέργεια ἀραβοσίτου, ὀρύζης, κοκκοφοινίκων, βανανῶν, κέγχρου κλπ., τῶν δὲ Εὐρωπαίων ἡ ἐντὸς μεγάλων ἀγροκτημάτων καλλιέργεια κόμμεως, καφέ, ἀγαυῶν, βάμβακος, κοκκοφοινίκων, ὀρύζης, σακχάρεως, καπνοῦ, κιγχόνης καὶ καμφορᾶς. Αἱ φυτεῖαι αὗται, ἀνήκουσαι πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εἰς Γερμανούς, περιῆλθον εἰς Ἄγγλους, Ἰνδοὺς καὶ Ἕλληνας (οἵτινες ἔχουσι πολλὰς ἀνθούσας παροικίας ἐν τῇ χώρᾳ). Ἐπίσης ἐκ τῶν ἰθαγενῶν οἱ Μασαΐ, Βατούσι καὶ Βαγκόγκο εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον κτηνοτρόφοι. Τὸ ὑπέδαφος ἐγκλείει γαιάνθρακας, σιδηρομεταλλεύματα, ἅλας, χαλκόν, μίκαν κλπ., ἐπίσης δὲ χρυσὸν καὶ ἀδάμαντας (τῶν ὁποίων ἡ ἐξαγωγὴ ἀνῆλθε τῷ 1927 εἰς 18.095 καράτια, ἀξίας 102.000 λιρῶν στερλινῶν).

Τὸ ἐμπόριον, τὸ μὲν εἰσαγωγικὸν ἀνῆλθε τῷ 1931 εἰς 2.495 596 λίρας στερλίνας, τὸ δὲ ἐξαγωγικὸν εἰς 1.890.722. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἐξαχθέντων προϊόντων κατανέμονται κατ' ἀξίαν ὡς ἑξῆς: Ἶνες ἀγαύης 707.177 λίρ. στερλ., καφὲς 217.037, βάμβαξ 119.452, ἀραχίδες 28 706, δέρματα καὶ δοραὶ 83.915. Τὰ καταπλεύσαντα κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς τοὺς λιμένας τῆς χώρας πλοῖα ἀνήρχοντο εἰς 2.269, καθαρᾶς χωρητικότητος 2.495.385 τόννων. Τὰ δημόσια οἰκονομικὰ ἐσημείωσαν (1931) ἔσοδα μὲν 1.522 368 λίρ. στερλίνας, ἔξοδα δὲ 1.820 928 λίρ. στερλίνας.

Ἡ χώρα διοικεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀπὸ τῆς 22 Ἰουλίου 1920 καταστατικοῦ χάρτου, ὡς συνεπληρώθη τὴν 20 Ἰουλίου 1926. Τὸ ἰσχῦον διοικητικὸν σύστημα εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ ἐφαρμοζόμενον εἰς τὰς βρεττανικὰς ἀποικίας τοῦ στέμματος. Ἀνώτατος ἄρχηγὸς τῆς χώρας εἶναι ὁ διοικητής, διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἀσκεῖ δὲ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν βοηθούμενος ὑπὸ δύο συμβουλίων, ἑνὸς ἐκτελεστικοῦ (executive council) ἐξαμελοῦς, οὗτινος τὰ μέλη διορίζονται ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ, καὶ ἑνὸς νομοθετικοῦ (legislative council), ἀποτελουμένου ἐξ 23 μελῶν.

Αἱ ἀκταὶ τῆς Τανγκανίκας ἀπῳκίσθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Πορτογάλων τῷ 1500 μ. Χ. Κατὰ τὸν ΙΘ′ ὅμως αἰῶνα ἐξετοπίσθησαν ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν Ἀράβων τοῦ Ὀμὰν καὶ τῆς Ζανζιβάρης. Μικρὸν μετὰ ταῦτα ἤρχισεν ἡ ἐξερεύνησις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας ἐκ μέρους Ἄγγλων καὶ Γερμανῶν ἐξερευνητῶν, ὧν κυριώτεροι οἱ: Λίβινγκστον, Στάνλεϋ, Σπέκ, Ρέμπμαν καὶ Κράπφ. Τῷ 1884 ὁ Γερμανὸς δόκτωρ Κὰρλ Πέτερς συνωμολόγησε διαφόρους συνθήκας μετὰ τῶν ἰθαγενῶν φυλάρχων, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος ἡ Γερμανία ἀνεκήρυξε τὴν χώραν προτεκτοράτον ὑπὸ τὸ ὄνομα Γερμανικὴ Ἀνατολικὴ Ἀφρική. Τῷ 1905 ἐσημειώθη μεγάλη ἐξέγερσις τῶν ἰθαγενῶν τοῦ νοτίου τμήματος, καθ' ἣν αἱ γερμανικαὶ ἀρχαὶ κατώρθωσαν νὰ ἐπιβληθῶσιν, ἀφοῦ κατέσφαξαν ἐντὸς 18 μηνῶν 120 000 ἰθαγενεῖς. Κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ ἀποικία εὑρίσκετο εἰς μεγάλην ἀκμήν, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τοῦ ἐκεῖ ἀποικιακοῦ στρατοῦ ἀντισυνταγματάρχης Φὸν Λέττοβ Φόρμπεκ κατώρθωσεν εὐχερῶς νὰ σχηματίσῃ ἀξιόμαχον δύναμιν 3 000 λευκῶν καὶ 11.000 ἰθαγενῶν διὰ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας. Ἡ δύναμις αὕτη κατώρθωσε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ πολέμου νὰ ἀντισταθῇ μέχρι τέλους τοῦ πολέμου ἐναντίον 110.000 περίπου Βρεττανῶν, ὑπὸ τὸν Μπόερς στρατηγὸν Σμοὺτς καὶ εἶτα τὸν στρατηγὸν Ντεβέντερ, ὡς καὶ ἐναντίον τῶν Πορτογάλων τῆς Ἀνατολικῆς Πορτογαλικῆς Ἀφρικῆς. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀνακωχῆς οἱ Γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ κατέθεσαν τὰ ὅπλα καὶ ἀφέθησαν νὰ ἐπανέλθωσιν ἐλεύθεροι εἰς Γερμανίαν. Μετὰ τὴν δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τῆς Γερμανίας τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς, ἡ Γερμανικὴ Ἀνατολικὴ Ἀφρική, καταμερισθεῖσα, ἐδόθη ἐντολῇ τῆς Κ. Τ. Ε. εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὸ Βέλγιον. Καὶ τὸ μὲν μεγαλύτερον τμῆμα περιῆλθεν εἰς τὴν πρώτην, ἀποτελέσαν τὸ διαμέρισμα τῆς Τανγκανίκας (κληθὲν οὕτω ἐκ τῆς ὁμωνύμου λίμνης), τὸ δὲ πρὸς τὴν ΒΔ. πλευράν, κατὰ πολὺ μικρότερον τοῦ πρώτου, περιῆλθεν εἰς τὸ Βέλγιον, ἀποτελέσαν τὸ διαμέρισμα Ρουάντα-Οὐρούντι (βλ. *Ρουάντα*). Χ. Δ.

Τανγκερμύντε (Tangermuende) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξονίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Στένταλ—Τανγκερμύντε Κάτ. (1925) 13.173 Σῴζονται ἐρείπια ἀρχαίων τειχῶν, ἀρχαῖοι ναοὶ καὶ δημαρχεῖον καὶ ἔχει βιομηχανίαν χυτοσιδήρου καὶ μηχανῶν. Θ. Κ.

Τάνγκλα (Tangla) /*Γεωγρ.*/. Ὄρος τοῦ Θιβέτ, ὕψους μέχρις 6.000 μ., εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, ἐλάχιστα ἐξερευνηθέν. Κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν σχηματίζονται παγετῶνες. Ἐκ τοῦ ὄρους πηγάζουν οἱ ποταμοὶ Γιάνγκτσεκιάνγκ, Μεκοὺνγκ καὶ Σάλβεν. Ἑνοῦται πρὸς δυσμὰς μετὰ τῶν Ἱμαλαΐων, πρὸς δὲ τὰ νοτιοδυτικὰ μετὰ τοῦ Τσετοτσάν. Θ. Κ.

τάνγκο (τό), ἡ *τανγκό* (tango). Εἶδος χοροῦ, εἰσαχθέντος εἰς τὴν Εὐρώπην ἐξ Ἀργεντινῆς τῷ 1912 καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 1913 || ἡ εἰδικῶς συντεθειμένη διὰ τὸν χορὸν τοῦτον μουσική.

— /*Ἐγκυκλ.*/ Ἡ λέξις εἶναι ἰσπανικὴ καὶ σημαίνει γενικῶς ἑορτὴν ἢ λαϊκὸν χορόν. Ἡ σημασία αὕτη περιωρίσθη κατόπιν εἰς τοὺς λαϊκοὺς τοπικοὺς χοροὺς τῆς Ἰσπανίας, τῆς Βραζιλίας, τῆς Κούβας, τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς Ἀργεντινῆς. Οἱ χοροὶ ὅμως οἱ ὑποδηλούμενοι διὰ τῆς λέξεως ταύτης διαφέρουν πολλάκις οὐσιωδῶς ἀπ' ἀλλήλων. Τὸ ἰσπανικὸν τάνγκο, ἐπὶ παραδείγματι, δὲν χορεύεται ὑπὸ ζεύγους, ἀλλ' ὑπὸ ἑνὸς μεμονωμένου χορευτοῦ. Τὸ εἰς τὴν Εὐρώπην εἰσαχθὲν καὶ ἐπικρατῆσαν τάνγκο εἶναι ἀργεντινῆς προελεύσεως. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ διατεινόμενοι ὅτι τὸ εὐρωπαϊκὸν τάνγκο προέρχεται ἐκ τοῦ μεξικανικοῦ ἢ τῆς Κούβας, λόγῳ τῆς μεγάλης ὁμοιότητος αὐτοῦ πρὸς τὴν «χαμπανέρα» ἐνῷ ἄλλοι φρονοῦν ὅτι βασίζεται ἐπὶ παλαιοῦ αἰγυπτιακοῦ χοροῦ μαυριτανικῆς καταγωγῆς, εἰσαχθέντος εἰς τὴν Ἀργεντινὴν ἐξ Ἰσπανίας. Οἱ Γάλλοι ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ τάνγκο εἶναι χορὸς γαλλικῆς προελεύσεως, ὁμοιάζων μὲ τὸν χορὸν τὸν ἐμφανισθέντα ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος καὶ καλούμενον «ντεγκονιὰντ ντὲ Ὠβερνιέζ», ὅστις ἕνεκα τῶν ἀσέμνων κινήσεων ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος τῶν χορευτῶν εἶχεν ἐξοστρακισθῆ ἀπὸ τὰς σοβαρὰς κοσμικὰς αἰθούσας καὶ τὰ σοβαρὰ κέντρα. Περὶ τοῦ ἀργεντινοῦ τάνγκο λέγεται ὅτι ἔχει τὴν ἀρχὴν του εἰς τοὺς χοροὺς τῶν Ἀργεντινῶν βοηλατῶν ἀνὰ τὰς νοτιοαμερικανικὰς πάμπας. Κατ' ἀρχὰς ὁ χορὸς οὗτος ἐχορεύετο ἐν Ἀργεντινῇ μόνον ἀπὸ τὰ κατώτερα λαϊκὰ στρώματα, ἰδίως δὲ εἰς τὰ ὕποπτα κέντρα. Βραδύτερον ὑπεισῆλθε καὶ εἰς τὰ θέατρα ποικιλιῶν καὶ εἰς τὰ καφωδεῖα καὶ ἀπὸ τοῦ 1912 ἐνεφανίσθη καὶ εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ θέατρα ποικιλιῶν καὶ καφωδεῖα, ὅπου ἐχορεύετο ὑπὸ ζεύγους ἠθοποιῶν, ὡς ἰδιαίτερον «νούμερο» τοῦ προγράμματός των. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁ χορὸς οὗτος, ὑποστὰς πολλὰς τροποποιήσεις, εἰσήχθη καὶ εἰς πάσης τάξεως χορευτικὰς συγκεντρώσεις καὶ ἀπέβη εἷς τῶν δημοφιλεστέρων χορῶν, τόσον τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀριστοκρατίας ὅσον καὶ τοῦ κατωτέρου λαοῦ. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐμφανίσεώς του ἐν

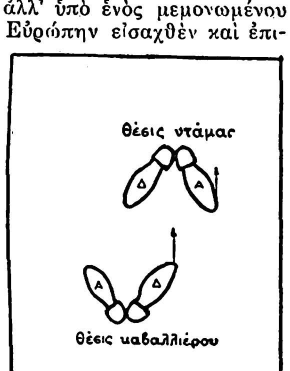

Θεσεις τῶν χορευτῶν.

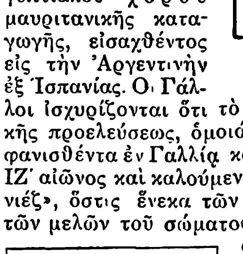

Τὰ βήματα τοῦ ἀργεντινοῦ τάνγκο.

Digitized by Google

Εὐρώπη κατεκρίθη μεγάλως διὰ τὴν ἐλευθεριότητα τῶν κινήσεων τῶν σωμάτων τῶν χορευτῶν καὶ συνήντησε φανατικοὺς ἀντιπάλους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν αὔξησιν τῶν φανατικῶν ὀπαδῶν του. Ὁ πάπας ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ τὸν ἀπαγορεύσῃ καὶ νὰ ἀφορίσῃ τοὺς χορεύοντας τὸν χορὸν τοῦτον καθολικούς, συστήσας τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ μὲ τὸν παλαιὸν ἰταλικὸν χορὸν «φουρλάνα». Ἡ ἐπὶ ἀνηθικότητι κατακραυγὴ κατ' αὐτοῦ ἀποδοτέα κυρίως εἰς τὴν στενὴν ἐπαφὴν τῶν σωμάτων καὶ εἰς τὴν κάμψιν τῶν γονάτων. Ἕνεκα τούτου οἱ χοροδιδάσκαλοι τῆς Εὐρώπης ἐπέφερον εἰς αὐτὸν μεγάλας μεταβολάς, χάρις εἰς τὰς ὁποίας κατέστη δυνατὴ ἡ ἐπικράτησίς του καὶ ἡ διείσδυσις αὐτοῦ εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις.

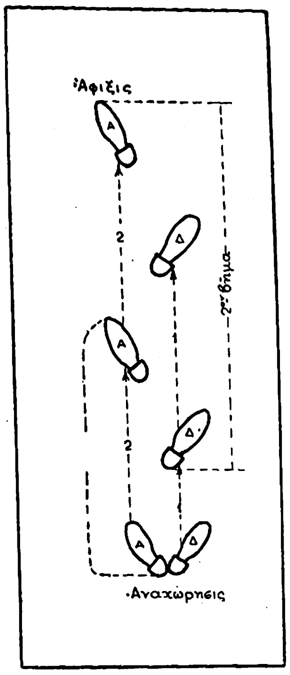

La Marcha (2 χρόνοι).

Ἡ μουσική, ἐπὶ τῆς ὁποίας χορεύεται τὸ τάνγκο, εἶναι λίαν χαρακτηριστικὴ καὶ παθητικωτάτη, μὲ ρυθμὸν μᾶλλον βραδὺν εἰς 2 χρόνους καὶ μὲ συχνὰς διακοπάς. Κατ' ἀρχὰς ὁ χορὸς οὗτος ἐχορεύετο ἐπὶ μουσικῶν τεμαχίων εἰσαγομένων ἐξ Ἀργεντινῆς. Βραδύτερον ὅμως οἱ μουσικοσυνθέται ὅλων σχεδὸν τῶν χωρῶν, καὶ ἰδίως τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Β. Ἀμερικῆς, συνέθεσαν πλεῖστα εἰδικὰ μουσικὰ τεμάχια διὰ τὸ τάνγκο, τινὰ τῶν ὁποίων κατέστησαν παγκοσμίως δημοφιλῆ, ὡς εἶναι ἡ «Χοακίνα» τοῦ Μπεργκαμίνο, τὸ «Μικρὸ καράβι» τοῦ Ρικκάρντι κ. ἄ.

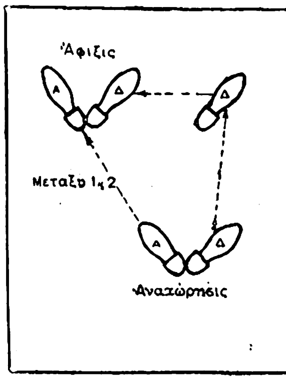

La Media Luna (2 χρόνοι).

Τοῦ τάνγκο ἐγένοντο, ἐν τῇ ἐξελίξει του, γνωστοὶ 3 ρυθμοὶ διάφοροι ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μουσικῆς εἰς χρόνον $^2/_4$ (μετρόνομον 50). Τὸ *τάνγκο κρεόλλο* (criollo), τὸ καὶ ἀρχαιότερον, ἦτο ἡ βασιλεία τῆς «κόρτε» (corte). Ὁ ρυθμός του ἦτο ἀπότομος καὶ οἱ βηματισμοὶ πολυάριθμοι καὶ ποικίλοι. Ἡ κόρτε ἐπανελαμβάνετο συστηματικῶς καὶ ἐτερμάτιζεν ὅλα τὰ χορογραφικὰ σχήματα (φιγοῦρες) μὲ στάσιν, ἣν ἠκολούθει κάποιος κυματισμὸς τῆς προτομῆς, προκαλέσας πολλὰς διαμαρτυρίας. Ἐπηκολούθησε τὸ *τάνγκο χαμπανέρα* (habanera), τὸ ὁποῖον ἐχορεύετο εἰς ρυθμὸν ὀλιγώτερον ἀπότομον. Εἰς τοῦτο οἱ βηματισμοὶ ἁπλοποιοῦνται, ὁ δὲ λάγνος χαρακτὴρ περιορίζεται. Ὁ «κυματισμὸς» τῆς κόρτε ἐξαφανίζεται καὶ ὁ βηματισμὸς «χαμπανέρα» παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν ἐλαφρᾶς ταλαντεύσεως, ἡ ὁποία μεταθέτει τὸ βάρος τοῦ σώματος ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον πόδα. Τοῦτο διαδέχεται νέος ρυθμὸς τάνγκο, οὗτινος χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ «rondeau», ἡ σπεῖρα. Τὸ τάνγκο μετὰ τὴν περίοδον ταύτην εὗρηται εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς δόξης του, βρίθει δὲ βηματισμῶν εἰς πολλοὺς μάλιστα ρυθμούς. Ἡ καθ' ἡμᾶς ἐποχὴ

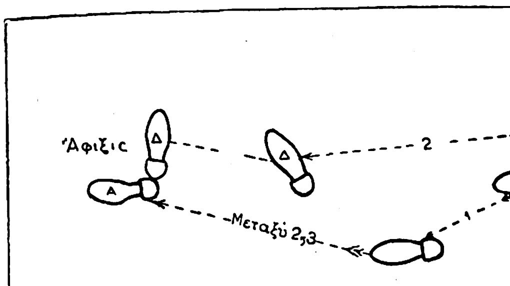

El Chasé (3 χρόνοι).

καθιερώνει τὸ μεταπολεμικὸν τάνγκο, ὅπερ χαρακτηρίζεται ἰδίως ἐκ τῆς ἁπλότητος τοῦ βηματισμοῦ. Ἐκ τῶν διαφόρων κατὰ καιροὺς συγγραφέων τοῦ ἀργεντινοῦ τάνγκο ὁ καθηγητὴς χοροῦ Α. Πέτερς, ἀσχοληθεὶς εἰδικῶς ἐπ' αὐτοῦ, συνέγραψε καὶ ἐξέδωσε βιβλίον περὶ τάνγκο εἰς 12 βήματα μὲ

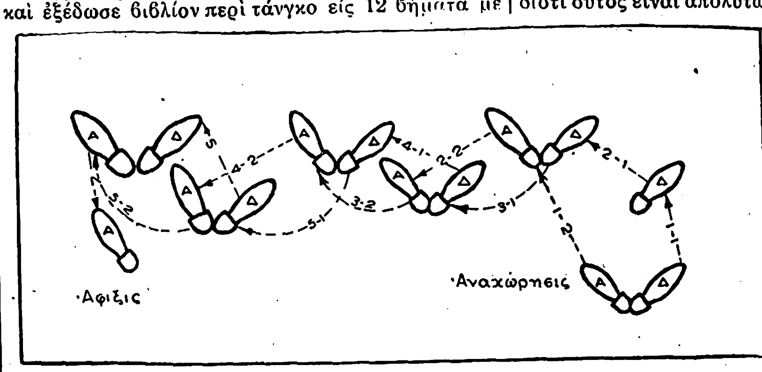

El Frotado (8 χρόνοι).

[Σημ. ὁ 8 χρόνος εἶναι λύγισμα ἐλαφρὸν τῶν γονάτων.]

21 εἰκόνας, ὡς καὶ ἕτερον βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ νέα βήματα τοῦ τάνγκο» εἰς 7 νέα βήματα μὲ 21 εἰκόνας. Τὰ 12 βήματα τοῦ ἀργεντινοῦ τάνγκο τοῦ Πέτερς εἶναι τὰ ἑξῆς:

1ον)	La Marcha	εἰς	2	χρόνους	1	μέτρ.	μουσ.
2ον)	El Médio corte	»	4	»	2	»	»
3ον)	El corte	»	4	»	2	»	»
4ον)	La Média Luna	»	2	»	1	»	»
5ον)	El Chasè	»	3	»	1 ½	»	»
6ον)	El Cruzato	»	2	»	1	»	»
7ον)	El Ocho Argent.	»	6	»	3	»	»
8ον)	El Abanico	»	6	»	3	»	»
9ον)	La Rueda	»	6	»	3	»	»

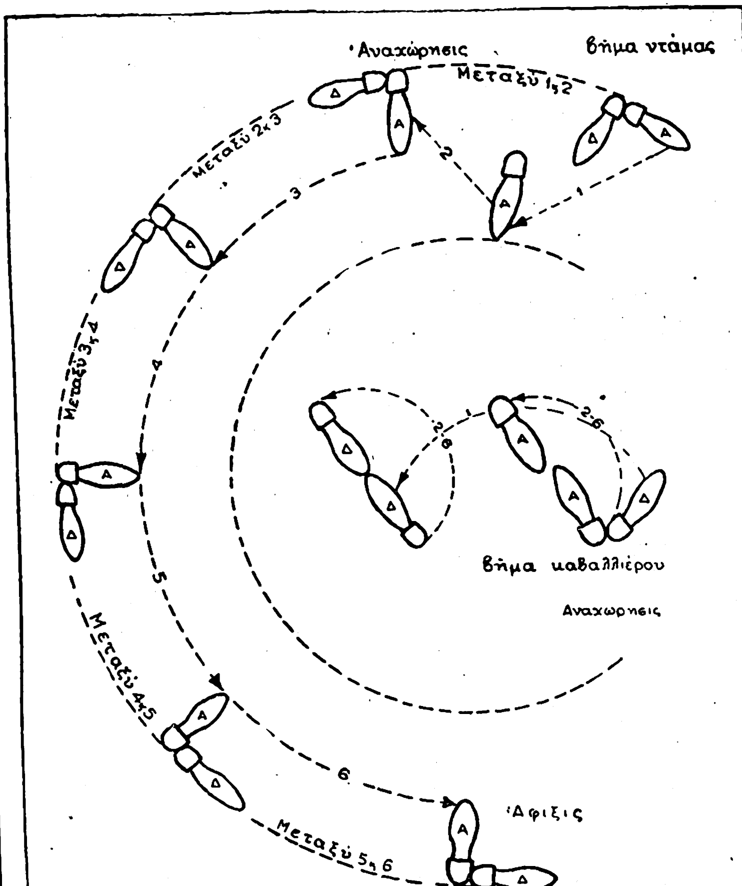

La Rueda (χρόνοι 6).

10ον)	El Paseo	εἰς »	2	χρόνους	1	μέτρ.	μουσ.
11ον)	El Frotado	»	8	»	4	»	»
12ον)	El Molinete	»	6	»	3	»	»

Κατωτέρω παρατίθεται ἐν μερικῇ χορογραφίᾳ ἡ θέσις τῶν χορευτῶν εἰς τὸ τάνγκο, ὡς καὶ μερικὰ ἄλλα βήματα τοῦ ἀληθοῦς ἀργεντινοῦ τάνγκο:

	Νο	1ον	Θέσις χορευτῶν
	Νο	2ον	La Marcha
	Νο	3ον	El Chasé
	Νο	4ον	La Média luna
	Νο	5ον	El Frotado
καὶ	Νο	6ον	La Rueda

Κατ' ἀρχὰς ἐχορεύοντο ὡρισμένα βήματα τοῦ χοροῦ τούτου εἰς ὡρισμένα μουσικὰ μέτρα καὶ φράσεις, ἀργότερον ὅμως ἤρθη ὁ περιορισμὸς οὗτος καὶ ἔκτοτε χορεύεται κατ' ἀπόλυτον πρωτοβουλίαν ἑκάστου χορευτοῦ. Τὰ διάφορα βήματα τοῦ χοροῦ εἶναι διαφόρου διαρκείας, εἰς 3, 4, 6 χρόνους κτλ. Ἡ διαφορὰ ὅμως αὕτη οὐδόλως παρεμποδίζει τὸν χορευτὴν νὰ εὑρίσκηται ἐν τῷ χρόνῳ τῆς μουσικῆς, διότι οὗτος εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθερος εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν διαφόρων βημάτων, οὕτω δὲ ἓν βῆμα δύναται νὰ καταλαμβάνῃ 1, 1 ½, 2 καὶ περισσότερα μέτρα μουσικῆς. Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ χοροῦ τούτου εἶναι ἡ διαρκὴς ἀνανέωσίς του διὰ τῆς ὁλονὲν προσθήκης νέων βημάτων καὶ ἀλλαγῆς εἰκόνων («φιγοῦρες»). Ἐπίσης κατὰ καιροὺς ἐχορεύετο μὲ διάφορον ταχύτητα ρυθμοῦ, ἀναλόγως τῆς ψυχικῆς διαθέσεως τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν χορευτῶν. Κατὰ τὴν ἀμέσως μεταπολεμικὴν περίοδον τῶν μεγάλων πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ζυμώσεων, τὸ τάνγκο ἐχορεύετο μὲ ταχύτερον ρυθμόν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ἐκείνην ἦτο τόσον μέγας ὁ πυρετός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχον καταληφθῆ οἱ Εὐρωπαῖοι διὰ τὸ τάνγκο, ὥστε ὁ Γάλλος ποιητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Ζὰν Ρισπὲν προέβη εἰς εἰδικὴν ἀνακοίνωσιν περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ ἔγραψεν ἰδιαιτέραν μελέτην, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξυμνεῖ τοῦτο, ὡς τὴν συγχρονισμένην ἀπομίμησιν τῶν ἀρχαίων βακχικῶν χορῶν. Τὸ τάνγκο εἶχε φθάσει εἰς τὴν μεγαλυτέραν αὐτοῦ ἀκμὴν ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὰ ἔτη 1925—1927, χορευόμενον εἰς ὅλα τὰ κοσμικὰ κέντρα καὶ τὰς χοροεσπερίδας ὑπὸ διάφορα ὀνόματα κατὰ τὰς διαφόρους τροποποιήσεις καὶ παραλλαγάς του. Ε. Γ. Κ.

Τανγκρέδος (Tancred). Νορμαννὸς ἱππότης (βλ. λ. *Ταγκρέδος*).

Τανδαμάνης. Πρίγκιψ Αἰθίοψ (Νουβιανός), γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Ταχαρκοῦ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου καὶ ἐβασίλευσεν. Ὁ Τανδαμάνης ἠλευθέρωσε τὸ Δέλτα ἀπὸ τῆς κατοχῆς τῶν Ἀσσυρίων, ἀλλὰ βραδύτερον ἐκστρατεύσαντες οὗτοι κατὰ τῶν Θηβῶν κατέκτησαν καὶ ἠρήμωσαν αὐτήν. Ἔκτοτε δὲν ἀναφέρεται πλέον τὸ ὄνομα τοῦ Τανδαμάνη.

Τανεγκασίμα (Tanegashima) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἰαπωνίας. Ἐμβ. 489 τ. χλμ. Κάτ. 31.000. Πρωτεύουσα ἡ *Νισινομόυ* (4.500 κάτ.). Θ. Κ.

τανεῖαι (αἱ) (κοιν. *μακρινάρια*) *[Ναυτ.]*. Ἑκάστη τῶν ἐπιμήκων δοκῶν, αἱ ὁποῖαι τοποθετοῦνται κατὰ τὸ διάμηκες τῆς ἐσχάρας ἐν τῇ ναυπηγικῇ κλίνῃ. Σ. Ε. Λ.

Τανέϊεφ, *Σέργιος Ἰβάνοβιτς*. Ρῶσος μουσουργὸς (1856—1915). Ἐμορφώθη μουσικῶς ἐν Ρωσίᾳ ὑπὸ τὸν Ρούμπινστάϊν καὶ τὸν Τσαϊκόφσκυ, τάχιστα δὲ ἀνεδείχθη, ὀνομασθεὶς καθηγητὴς τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς ἐνορχηστρώσεως, ἀπὸ τοῦ 1880 τοῦ κλειδοκυμβάλου, τέλος δὲ διευθυντὴς τοῦ Ὠδείου τῆς Μόσχας. Ὁ Τανέϊεφ ἦτο δεινότατος χειριστὴς τῆς ἀντιστίξεως καὶ τὰ ἔργα του κατέλαβον ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ συγχρόνῳ ρωσικῇ μουσικῇ σχολῇ· εἶναι δὲ ταῦτα: συμφωνίαι, «Ρωσικὴ εἰσαγωγή», κουαρτέττα ἐγχόρδων, κουιντέττα ἐγχόρδων, ἓν τρίο ἐγχόρδων, κουαρτέττο μετὰ κλειδοκυμβάλου, ἡ μελοδραματικὴ τριλογία «Ὀρέστεια» (Πετρούπολις 1895), ἡ καντάτα «Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός», χορῳδίαι, μελῳδίαι κλπ. Μεταξὺ τῶν θεωρητικῶν ἔργων του ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ «Μέθοδος ἀντιστίξεως». Γ. Σ.

Τανζὰ *[Γεωγρ.]*. Ἡ ἀραβικὴ ὀνομασία τῆς *Ταγγέρης* (βλ. λ.).

Τανζὶμ *[Ὀθωμ. Δίκ.]*. Ἡ λέξις αὕτη τουρκιστὶ σημαίνει «διευθετεῖν, νομοθετεῖν», δηλοῖ δὲ ἐν τῷ ὀθωμανικῷ δικαίῳ τὴν προσπάθειαν, ἥτις ἐγένετο διὰ τὴν εἰσαγωγὴν νέων θεσμῶν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ, βασιζομένη προηγουμένως μόνον ἐπὶ τοῦ Κορανίου (βλ. λ. *μουσουλμανικὸν δίκαιον*). Ἡ

Digitized by Google

τάσις αὕτη ἐνεφανίσθη τὴν 3 Νοεμβρίου 1839 διὰ τοῦ περιφήμου Χάττι-Χουμαγιοὺν τοῦ Γκιουλχανὲ τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Μετζήτ, ἐξηκολούθησε δὲ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀπὸ 14 Φεβρουαρίου 1856 φιρμανίου καὶ ἐπεξετάθη εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τοῦ δημοσίου ὀθωμανικοῦ δικαίου, ἐν οἷς συμπεριελήφθησαν ὅ τε ποινικὸς καὶ ὁ ἐμπορικὸς νόμος.

Οἱ νόμοι τοῦ Τανζιμανίου ἀπεκλήθησαν τὸ Σύνταγμα τῆς ἰσότητος, διότι διεκήρυξαν τὴν πλήρη ἰσότητα ὅλων τῶν ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου, ἄνευ διακρίσεως γένους καὶ θρησκεύματος, ἐχορήγησαν δὲ εἰς τοὺς ξένους ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον, καθ' ὃν καὶ εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς ὑπηκόους, τὸ δικαίωμα τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας ἐν Τουρκίᾳ. Μ. Ν. Κ.

Τάνητον, ἢ *Ταννήτου κώμη* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἄνω Ἰταλίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ, 1, 42) ἐπὶ τῆς ἀπὸ Πάρμας εἰς Μουτίνην ὁδοῦ. Ὑπὸ τοῦ Πολυβίου καλεῖται «Τάννητος κώμη», ταυτίζεται δὲ πρὸς τὰς νῦν πολίχνας S. Hilario καὶ Taneto. Α. Θ. Σ.

Τανία [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 554 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Χατζῆ-Δανισμάν*.

Τάνις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία πόλις τῆς Αἰγύπτου (σημ. *Σάν*), τὴν ὁποίαν οἱ Ἑβραῖοι ὠνόμαζον *Ζοάν*. Ἐκτισμένη ἐπὶ ἀμμώδους νησῖδος παρὰ τὰς νοτίας ὄχθας τῆς Μεντζάλας λίμνης, 20 μίλια βορείως τοῦ Τὲλ ἐλ Κεμπίρ, εἶναι προγενεστέρα τῆς ΙΒ' δυναστείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνάγονται τὰ ἀρχαιότατα τῶν ἐν αὐτῇ ἀνακαλυφθέντων λειψάνων. Εὑρέθησαν ἀγάλματα τοῦ Ἀμενεμχὰτ καὶ τοῦ Οὐζερτεζέν, οἵτινες ἔκτισαν τὸν ἀνευρεθέντα ναόν, εὐρυνθέντα καὶ καλλωπισθέντα κατόπιν ὑπὸ Ραμσῆ Β'. Τὰ πλεῖστα τῶν εἰς τοὺς Ὑξῶς ἀνηκόντων εὑρημάτων εὑρέθησαν εἰς Τάνιν. Ἐπὶ τῆς ΚΣΤ' δυναστείας, ὅτε ἡ ἐν τῷ Δέλτα Σαῒς κατέστη πρωτεύουσα τοῦ κράτους, ἡ Τάνις παρημελήθη. Πρῶτος ἐκτελέσας ἀνασκαφὰς εἰς Τάνιν ἦτο ὁ Μαριὲτ πασᾶς, δημοσιεύσας τὰ ἀποτελέσματά του εἰς τὸν 3' τόμον τοῦ περιοδικοῦ τῆς «Exploration Fund of Egypt». Γ. Λ. Α.

Τανὶτ [*Θρησκειολ.*]. Ἡ κυριωτέρα καρχηδονιακὴ θεότης, τῆς ὁποίας ἦσαν κοινὰ τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα μετὰ τῆς Ἀστάρτης. Τὸ εἴδωλον αὐτῆς ἦτο ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς *Ἀστάρτης* (βλ. λ.). Ἐλατρεύετο δι' ἀνθρωποθυσιῶν, ὁ ναὸς δὲ μετὰ χαλκοῦ ἀγάλματος αὐτῆς ἀνεκαλύφθη τῷ 1928 ὑπὸ Ἀμερικανῶν καὶ Γάλλων ἀρχαιολόγων. Α. Θ. Σ.

Τανίτης [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νομὸς τῆς Κάτω Αἰγύπτου, ἔχων ὡς πρωτεύουσαν τὴν *Τάνιν* (βλ. λ.). Σῴζονται νομίσματα τοῦ νομοῦ, παριστῶντα τὸν Ὧρον ἱερακοκέφαλον, κρατοῦντα σκῆπτρον ἢ σκῆπτρον καὶ ἱέρακα ἢ μόνον ἱέρακα. Α. Θ. Σ.

τὰνκ (τό), καὶ *τάνκς*· αὐτοκίνητον ἅρμα μάχης (βλ. λ. *ἅρμα*).

Τὰνκ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Κυρηναϊκῆς ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Βόμβας (βλ. *Παλίουρον*). Σ. Ε. Λ.

Τανκαῒ (οἱ) (Tankai). Φυλὴ μαλγασικὴ τῆς Ἀν. Μαδαγασκάρης. Θ. Χ. Σ.

Τανκαράνα (οἱ) (Tankarana). Φυλὴ μαλγασική, κατοικοῦσα εἰς τὸ βορειότατον ἄκρον τῆς νήσου Μαδαγασκάρης. Κατατάσσονται μεταξὺ τῶν Δυτικῶν Μαλγάσων. Θ. Χ. Σ.

Τανκέρης. Ὄγδοος φαραὼ τῆς Ε' δυναστείας (βλ. λ. *Δαδκέρης*).

Τάννα (Tanna) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Γερμανίας ἐν Θουριγγίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Χίρσμπεργκ-Σαῒνμπεργκ. Κάτ. (1925) 2.176. Θ. Κ.

ταννναλβίνη (ἡ), ἢ *δεψολεύκωμα*. Φαιὰ κόνις ἄοσμος καὶ ἄγευστος, λαμβανομένη διὰ θερμάνσεως ...ήματος ταννίνης διὰ λευκώματος. Εἰς τὸν στόμαχον εἶναι ἀδιάλυτος καὶ διασπᾶται βραδέως εἰς τὰ ἔντερα, ὅπου καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῶν ἐνεργεῖ στυπτικῶς ἡ ἀποχωριζομένη ταννίνη. Χορηγεῖται ἐσωτερικῶς ἐπὶ διαρροιῶν τῶν βρεφῶν καὶ παιδίων. Σ. Π.

ταννάλη (ἡ) (Tannalum) [*Φαρμ. Χημ.*]. Διακρίνονται δύο εἴδη: ἡ ἀδιάλυτος (Tannalum insolubile), ἥτις εἶναι *δεψικὸν ἀργίλλιον*:

$_2(OH)_4\ (C_{14}H_9O_9)_2+10\ H_{20}$, καὶ ἡ διαλυτὴ ταννάλη (tannalum solubile), ἥτις εἶναι *δεψικοτρυγικὸν ἀργίλλιον*:

$Al_2\ (C_4\ H_4\ O_6)_2\ (C_4\ H_9\ O_9)_2+6\ H_{20}$.

Τὸ πρῶτον εἶναι καστανόχρους κόνις, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Ἀναγράφεται εἰς κόνιν ἢ εἰς μίγματα μετὰ γλυκερίνης εἰς ἐπιπάσεις ἢ ἐπιχρίσεις ὡς στυπτικὸν κατὰ χρονίων ρινικῶν κατάρρων. Τὸ δεύτερον σκεύασμα εἶναι φαιοκιτρίνη κόνις διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ. Ἀνεγράφη ὡς ἰσχυρὸν στυπτικὸν ἐπὶ παθήσεων τῆς ρινὸς καὶ τοῦ λάρυγγος. Κ. Γ. Μ.

ταννάση (ἡ). Γλυκοζιτολυτικὸν φύραμα, διασπῶν δεψικάς τινας ὕλας.

τανναφθόλη (ἡ) (Tannaphtol) [*Φαρμ. Χημ.*]. Εἶναι προϊὸν συμπυκνώσεως βενζοναφθόλης καὶ ταννικῆς ἀλβουμίνης. Δίδεται ἐσωτερικῶς κατὰ τῆς διαρροίας, ἐξωτερικῶς δὲ χορηγεῖται πρὸς θεραπείαν πληγῶν, ὡς καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀλοιφῆς ἢ κόνεως κατὰ τῶν ἀφθόνων ἱδρώτων. Κ. Γ. Μ.

Τάννενμπεργ (Tannenberg) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, κείμενον 120 χλμ. ΝΔ. τῆς Καινιξβέργης. Κάτ. (1925) 725. Παρ' αὐτὸ τῷ 1410 οἱ Πολωνοὶ μετὰ τῶν Λιθουανῶν ἐνίκησαν τοὺς Τεύτονας ἱππότας. Περὶ τῆς κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον μάχης τοῦ Τάννενμπεργ βλ. κατωτέρω.

— [*Στρατ. Ἱστορ.*]. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας τὰς διεξαχθείσας κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἡ ὑπὸ τὸν Ρῶσον στρατηγὸν Ζιλίνσκυ βορεία ὁμὰς στρατιῶν, ἀποτελουμένη ἐκ τῆς 1ης στρατιᾶς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ρέννενκαμπφ καὶ τῆς 2ας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σανσόνωφ (ἐν συνόλῳ 800.000 ἄνδρες καὶ 1.700 πυροβόλα κατὰ τὸν Χίντενμπουργ), προσεπέρασε τὴν μεθόριον καὶ προήλασεν ἐντὸς τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους, μετά τινας δ' ἀγῶνας εὑρέθη τὴν 23ην Αὐγούστου 1914 εἰς τὸ ὕψος τοῦ ποταμοῦ Ἀνγκερὰπ (1η στρατιὰ)—Ὄρτελσμπουργ καὶ ἀνατολικῶς αὐτῆς (2α στρατιά), συνεπῶς μὲ δύο

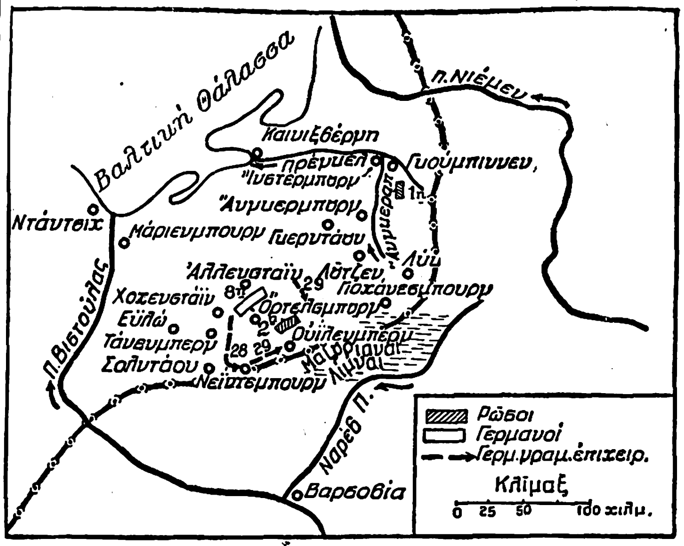

Μάχη τοῦ Τάννενμπεργ.

ὄγκους χωριζομένους ὑπὸ τῶν Μαζουριανῶν λιμνῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πρίτβιτς 8η γερμανικὴ στρατιὰ (200 000 ἄνδρες καὶ 600 πυροβόλα, κατὰ τὸν Χίντενμπουργ) εἶχεν ἀνακόψει τὴν πρὸς τὸν Βιστούλαν ὑποχώρησίν της (τὴν ἀδικαιολογήτως ἀρχίσασαν τὴν 21ην Αὐγούστου 1914), κατόπιν ἐσπευσμένων διαταγῶν σταλεισῶν ἐκ τοῦ ἐν Κόμπλεντς γερμανικοῦ ἀρχιστρατηγείου, καὶ εὑρίσκετο τὴν 23ην Αὐγούστου μὲ τὰ τμήματα τὰ ἔναντι τῆς 2ας ρωσικῆς στρατιᾶς εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Τάννενμπεργ—Ἀλλενστάϊν—Λοῦτζεν (20ὸν γερμανικὸν σῶμα), μὲ τὸ τμήματα δὲ τ' ἀγωνισθέντα εἰς Γκούμπιννεν (μάχην 19ης καὶ 20ῆς Αὐγούστου) μεταφερόμενα πρὸς νοτιοδυσμάς, πρὸς Ντέουτς Ἐϋλὰω (1ον σῶμα) πρὸς Ἀλλενστάϊν (3ον σῶμα) καὶ πρὸς Γκερντάουν (17ον σῶμα καὶ 1ον ἐφεδρικόν), συμφώνως ταῖς ἀποσταλείσαις ὑπὸ τοῦ Λούντεντορφ διαταγαῖς πρὸ τῆς ἐκ Κόμπλεντς ἀναχωρήσεώς του, καὶ συνεπῶς πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς διοικήσεως τῆς 8ης στρατιᾶς ὑπὸ τοῦ Χίντενμπουργ. Τὴν 23ην Αὐγούστου 1914 ἔφθασαν εἰς τὸ ἐν Μάριενμπουργ γερμανικὸν στρατηγεῖον οἱ Χίντενμπουργ καὶ Λούντεντορφ καί, παραλαβόντες αὐθωρεὶ τὴν διοίκησιν, κατήρτισαν σχέδιον ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Ρώσων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς κατὰ τὸ δυνατὸν ταχυτέρας ἀπωθήσεως αὐτῶν καὶ ἀπελευθερώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας ἐκ τῆς ρωσικῆς εἰσβολῆς. Τὸ γερμανικὸν τοῦτο σχέδιον κατηρτίσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θετικῆς πληροφορίας, τῆς προσπορισθείσης ἐκ διαταγῆς εὑρεθείσης ἐπὶ φονευθέντος Ρώσου ἀξιωματικοῦ, καθοριζούσης δ' ὅτι ἡ 1η ρωσικὴ στρατιά, ὑπερκάμπτουσα τὰς Μαζουριανὰς λίμνας ἀπὸ βορρᾶ, θὰ προσέβαλλε κατὰ μέτωπον τοὺς Γερμανοὺς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἄνγκερμπουργ, καθ' ὃν χρόνον ἡ 2α στρατιά, ὑπερκάμπτουσα τὰς λίμνας ἀπὸ νότου, θὰ προσέβαλλε τοὺς Γερμανοὺς κατὰ πλευρόν, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ὄρτελσμπουργ. Οἱ Χίντενμπουργ καὶ Λούντεντορφ ἐσκέφθησαν τότε ὅτι ὁ μόνος τρόπος ἀντιτάξεως κατὰ τῶν Ρώσων ἦτο ἡ ἐσπευσμένη καὶ ἐρρωμένη ἐπίθεσις κατ' ἐσωτερικὰς γραμμάς, ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς 2ας ρωσικῆς στρατιᾶς. Τὸ μέγα ζήτημα, ὅπερ προὐβάλλετο, ἦτο τὸ ἐὰν θὰ ἦσαν ἀρκετὰ τ' ἀπομείναντα (μία μεραρχία ἱππικοῦ καί τινες ταξιαρχίαι ἐθνοφρουρῶν), ἔναντι τῆς 1ης ρωσικῆς στρατιᾶς, ὅπως προκαλύπτωσι τὴν ἀποχώρησιν τῶν λοιπῶν γερμανικῶν μονάδων καὶ ἐν ἀνάγκῃ συγκρατήσωσιν ἐπί τινα χρόνον τοὺς Ρώσους, μέχρις οὗ ἤθελε κριθῇ ἡ τύχη τῶν ὅπλων εἰς τὸν μέλλοντα νὰ διεξαχθῇ ἀγῶνα κατὰ τῆς 2ας ρωσικῆς στρατιᾶς, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι οὐδεμίαν ἄλλην ἐνίσχυσιν ἀνέμενον οἱ Γερμανοί, ἐκτὸς μιᾶς μεραρχίας ἐθνοφρουρῶν μελλούσης ν' ἀφιχθῇ ἐκ τῶν ἐπακτίων ὀχυρῶν. Πάντα ταῦτα παρεβλέφθησαν καὶ ἐλήφθη τότε ἡ σοβαρὰ ἀπόφασις, ὅπως μέχρι τῆς 26 Αὐγούστου συγκεντρωθῇ ἅπασα ἡ γερμανικὴ στρατιὰ παρὰ τὰς θέσεις τοῦ 20οῦ σώματος, ἵνα εὐθὺς ἀμέσως ἄρξηται ἡ ἐπίθεσις. Ἐνῷ οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, αἴφνης τὴν 25 Αὐγούστου ἐπληροφορήθη τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον, ἐκ συλληφθέντος ραδιοτηλεγραφήματος, τὰς προσφάτους ἀποφάσεις τοῦ στρατηγοῦ Σανσόνωφ (καθ' ἅπερ γράφει ὁ Λούντεντορφ, ἐβοηθεῖτο πολὺ ἐκ τοῦ ὅτι ἐγνώριζε τὰ συνθηματικὰ σημεῖα τῶν Ρώσων, καὶ τοιουτοτρόπως ἦτο συνήθως ἐν γνώσει τῶν κινήσεων αὐτῶν), συνισταμένας εἰς προέλασιν κατὰ τοῦ γερμανικοῦ μετώπου Ἀλλενστάϊν—Τάννενμπεργ (ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Ρώσους ἡ εἰς τὸ μέτωπον τοῦτο ὕπαρξις τοῦ 20οῦ γερμανικοῦ σώματος) καὶ προσπάθειαν ὑπερκεράσεως τοῦ δεξιοῦ γερμανικοῦ πλευροῦ δι' ἑνὸς σώματος καί τινων μεραρχιῶν ἱππικοῦ, προερχομένων ἐκ Σολντάου. Τότε τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον ἀπεφάσισεν, ὅπως ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἐπισπεύσῃ τὴν ἐπίθεσίν του καὶ ἐπιτεθῇ πρῶτος. Καθ' ὃν χρόνον τὸ 20ὸν σῶμα θὰ ἐπιτίθεται κατὰ μέτωπον, διὰ τοῦ 1ου σώματος θὰ ἐκτελῆται ἐπίθεσις κατὰ τῶν ρωσικῶν τμημάτων τῶν ἀπειλούντων ὑπερκέρασιν κατὰ τοῦ δεξιοῦ γερμανικοῦ πλευροῦ, ἀπωθουμένων δὲ τούτων θὰ ἐκτελεσθῇ ἑλιγμὸς πρὸς Σολντάου καὶ Νέϊτενμπουργ, διὰ δὲ τοῦ 17ου σώματος καὶ τοῦ 1ου ἐφεδρικοῦ θὰ ἐκτελεσθῇ ἑλιγμὸς πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ὄρτελσμπουργ, ἵνα τοιουτοτρόπως ὑπερκερασθῇ ἀρχικῶς, κυκλωθῇ κατόπιν ὁλόκληρος ὁ ρωσικὸς στρατὸς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν. Διεξήχθη τότε μάχη, φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα: «Μάχη τοῦ Τάννενμπεργ» 26—30 Αὐγούστου 1914.

Τὴν 26ην Αὐγούστου ἤρχισε τὸ 20ὸν σῶμα τὴν ἐπίθεσιν, καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ταύτην διεξήχθησαν αἱματηρότατοι ἀγῶνες ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου, καθόσον οἱ Γερμανοὶ ἐξετέλεσαν πολλὰς μεμονωμένας κρούσεις ἐπὶ διαφόρων σημείων τοῦ μετώπου. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἑκατέρωθεν ὑπερκερωτικοὺς ἑλιγμούς, δὲν ἐξεδηλώθησαν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, καθόσον αἱ σχετικαὶ μονάδες δὲν εἶχον φθάσει ἀκόμη εἰς τὰς καταλλήλους θέσεις πρὸς ἐξόρμησιν. Πρὸς τὸ ἀπόγευμα ὅμως τῆς 26ης Αὐγούστου ἐλήφθη ἡ πληροφορία ὅτι ἐξεδηλοῦτο σοβαρὸς κίνδυνος ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῆς πρώτης ρωσικῆς στρατιᾶς, καθόσον ἓν σῶμα στρατοῦ, προερχόμενον ἐξ Ἄνγκερμπουργ, καὶ ἓν σῶμα ἱππικοῦ, προερχόμενον ἐξ Ἴνστεμπουργ διασπάσαντα τὰ γερμανικὰ προπετάσματα προήλαυνον κατὰ τῶν νώτων τῶν Γερμανῶν. Ἡ ρωσικὴ αὐτὴ ἀπειλὴ ἐξητάσθη σοβαρῶς παρὰ τῷ γερμανικῷ στρατηγείῳ. «Πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ κατὰ τοῦ Σανσόνωφ ἐπίθεσις; Δὲν ὀφείλομεν νὰ ἐνισχυθῶμεν ἔναντι τοῦ Ρέννενκαμπφ καὶ ν' ἀφήσωμεν ἡμιτελὲς τὸ κατὰ τοῦ Σανσόνωφ ἔργον; Δὲν θὰ εἶναι προτιμότερον νὰ μὴ ἐπιζητήσωμεν τὴν καταστροφὴν τοῦ Σανσόνωφ, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀποφύγωμεν ἀσφαλέστερον τὸ νὰ καταστραφῶμεν ἡμεῖς οὗτοι; Ἀπεφασίσαμεν. Ἡ δεξιὰ πτέρυξ θὰ δράσῃ ἀποφασιστικῶς πρὸς Νέϊντενμπουργ, ἡ δ' ἀριστερὰ πτέρυξ θὰ εἶναι ἑτοίμη, ὅπως τὴν 4ην ὥραν τῆς 27ης Αὐγούστου ἐπιτεθῇ μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς ἐνεργητικότητος», γράφει ὁ Χίντενμπουργ ἐν τῷ συγγράμματι «Aus meinem Leben». Τὴν πρωῒαν τῆς 27ης Αὐγούστου τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον ἐπληροφορήθη ὅτι αἱ ἐπιτυχίαι τῆς προτεραίας ὑπὸ τῶν 17ου καὶ 1ου ἐφεδρικοῦ ἦσαν πολὺ ἀνώτεραι τῶν ὅσων ἐνόμιζε, καθόσον οἱ Ρῶσοι ὄχι μόνον εἶχον ἀποκρουσθῆ, ἀλλὰ καὶ ἐγκαταλείψει τὸ πεδίον μάχης. Ἐπὶ πλέον ἐξηκριβώθη ὅτι αἱ προχωρήσεις τῶν ρωσικῶν σωμάτων τοῦ Ρέννενκαμπφ κατὰ τῶν νώτων τῶν Γερμανῶν δὲν ἦσαν εἰμὴ ἀποκύημα τῆς φαντασίας Γερμανοῦ τινος ἀεροπόρου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην αἱ ἐπιτυχίαι τῶν Γερμανῶν ἦσαν μέγισται, καθόσον τὸ ἀπόγευμα ἡ μὲν δεξιὰ πτέρυξ κατώρθωσε νὰ ὑπερκεράσῃ τὸ ἀριστερὸν ρωσικὸν πλευρόν, ἡ δ' ἀριστερὰ ν' ἀπωθήσῃ τοὺς Ρώσους πρὸς

Digitized by Google

νότον· εἰς τὸ κέντρον μόνον δὲν κατέστη δυνατὴ οὐδεμία ἀπώθησις. Ὁ ἀγὼν ἐπανελήφθη τὴν 28ην Αὐγούστου, ἀλλ' ἐνῷ ἡ δεξιὰ πτέρυξ προὐχώρει πρὸς Νέϊντενμπουργ, τὸ κέντρον (τὸ 20ὸν σῶμα) ἀπωθήθη τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ταύτης πρὸς Χοχενστάϊν, ἡ δὲ κατάστασις τῶν Γερμανῶν θὰ περιήρχετο εἰς πολὺ δύσκολον σημεῖον, ἐὰν οἱ Ρῶσοι ἀντεπετίθεντο σθεναρῶς, καθόσον τότε ἡ διάρρηξις τοῦ γερμανικοῦ μετώπου θὰ ἦτο βεβαία· ἀλλ' οἱ Ρῶσοι δὲν ἐπωφελήθησαν τῆς εὐνοϊκωτάτης δι' αὐτοὺς καταστάσεως· καὶ τοιουτοτρόπως ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς ἡμέρας ταύτης ἡ κατάστασις ἤλλαξε, διότι οἱ Γερμανοί, παραμείναντες ἀνενόχλητοι, προώθησαν τὰς ἐφεδρείας των πρὸς τὸ κέντρον καὶ ὄχι μόνον ἐπωμάτισαν τὸ κενόν, ἀλλ' ἠδυνήθησαν ν' ἀπωθήσωσι κατά τι τοὺς Ρώσους. Τὴν 29ην ἐπετεύχθη ἡ κύκλωσις τῶν Ρώσων καὶ ἡ μὲν δεξιὰ πτέρυξ προσεπέρασε τὸ Νέϊντενμπουργ, φθάσασα μέχρις Οὐϊλλενμπεργ, ἡ δ' ἀριστερὰ ὑπερέβη τὸ Ὄρτελσμπουργ. Πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι τῶν Ρώσων πρὸς διάσπασιν τοῦ γερμανικοῦ κλοιοῦ, καθὼς καὶ αἱ ἐκ τῶν ἔξωθεν ἀπόπειραι τῶν Ρώσων πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν νώτων τῶν κυκλωσάντων Γερμανῶν, ἀπέβησαν ἄκαρποι. Τὴν 30ὴν Αὐγούστου παρεδόθησαν αἰχμάλωτοι περὶ τὰς 90.000 Ρῶσοι, ὁ δὲ στρατηγὸς Σανσόνωφ ηὐτοκτόνησεν.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μάχης τοῦ Τάννενμπεργ εἶναι: 1) ὅτι ἐπετεύχθη ὑπερκέρασις κατ' ἀμφότερα τὰ πλευρὰ τῶν Ρώσων καὶ συνεπῶς πλήρης κύκλωσις αὐτῶν· 2) ὅτι οἱ Χίντενμπουργ καὶ Λούντεντορφ παρηκολούθησαν τὴν μάχην οὐχὶ ἐκ τοῦ ἐν Μάριενμπουργ στρατηγείου, ἀλλ' ἐκ σημείου ἐγγύτατα τοῦ πεδίου μάχης· 3) ὅτι ὁ Ρέννενκαμπφ δὲν ἔσπευσεν εἰς τὸν κρότον τοῦ πυροβόλου, ὡς ὤφειλε· διὸ ἅπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ συγγραφεῖς μέμφονται αὐτοῦ καὶ θεωροῦσιν ὅτι ἔγκαιρος παρέμβασις τῆς 1ης ρωσικῆς στρατιᾶς θὰ παρεκώλυε τὴν ἐν Τάννενμπεργ περιφανῆ νίκην τῶν Γερμανῶν. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑ.

Τάννενμπεργκ (Tannenberg), ***Κωνσταντῖνος Βούρτσμπαχ***, *ἱππότης φὸν* —. Αὐστριακὸς συγγραφεὺς (βλ. λ. *Βούρτσμπαχ* Κωνσταντῖνος).

Ταννερὺ (Tanerry), ***Παῦλος***. Γάλλος σοφός, γεννηθεὶς τῷ 1843 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1904. Τῷ 1861 ἀπεφοίτησεν ἐκ τῆς πολυτεχνικῆς σχολῆς, ἐφεξῆς δὲ ἠσχολήθη μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα καὶ σημαντικώτατα ἄρθρα ἀπὸ τοῦ 1876 καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὴν «Revue de philosophie», εἰς τὸ «Bulletin des sciences mathématiques», εἰς τὴν «Revue des études grecques», εἰς τὴν «Revue de philosophie», εἰς τὸ «Archiv für Geschichte der Philosophie» κλπ. Ἐπίσης ἐδημοσίευσε τὰ συγγράμματα: «Pour l'histoire de la science hellène» (Paris 1887), «La géométrie grecque» (1887), «La correspondance de Descartes dans les inédits du fonds Libri» (1893), «Recherches sur l'histoire de l'astronomie ancienne» (1893) καὶ ἐξέδωκε διάφορα ἀνέκδοτα μαθηματικὰ κείμενα, τὸν Διόφαντον (εἰς 2 τόμους, Λειψία 1893—1895), τὰ ἔργα τοῦ Descartes (1897 κ. ἑξ.) κ. ἄ. Ἐπὶ διετίαν παρέδωκεν ἐν Σορβόννῃ ἐλεύθερα μαθήματα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀριθμητικῆς καὶ ἐπὶ πενταετίαν ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν καὶ ρωμαϊκὴν φιλοσοφίαν ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας. Τῷ 1900 προήδρευσε τοῦ συνεδρίου τῆς ἱστορίας τῶν ἐπιστημῶν, τοῦ συγκληθέντος ἐν Παρισίοις. Θ. Π.

Τάννητος ***κώμη*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Ἰταλίας, παρὰ Πολυβίῳ (βλ. λ. *Τάνητον*). Α. Θ. Σ.

ταννιγένη (ἡ), ἢ ***ταννιγόνον*** (Tannigenum), ἢ ***δεψογόνος*** *['Οργ. Χημ.]*. Τριακετυλιωμένη ταννίνη, χρησιμοποιουμένη ὡς φάρμακον στυπτικὸν τῶν κατάρρων τοῦ λεπτοῦ καὶ παχέος ἐντέρου, διότι διέρχεται ἀναλλοίωτος διὰ τοῦ στομάχου καὶ σχάζεται εἰς ταννίνην καὶ ὀξικὸν ὀξὺ μόνον ὅταν εὑρεθῇ ἐν ἀλκαλικῷ μέσῳ ἐν τοῖς ἐντέροις. Ἄοσμος, ἀσθενικῆς ὀξίνης γεύσεως. Σ. Γ.

ταννίνη (ἡ), ἢ ***δεψίνη***, ἢ ***δεψικὸν ὀξὺ*** *[Χημ.]*. Διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου χαρακτηρίζονται ἐν τῇ χημείᾳ ἀριθμός τις φυτικῶν ὑλῶν ἀσθενοῦς ὀξίνης ἀντιδράσεως, αἵτινες ἔχουν τὸ κοινὸν γνώρισμα νὰ παρέχουν μεθ' ἁλάτων τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου σκοτεινὰς κυανομελαίνας ἢ πρασινομελαίνας χρώσεις καὶ νὰ καθιζάνωνται διὰ διαλύματος κόλλης. Ἐκ τῶν ὑλῶν τούτων μέχρι τοῦδε εἰς τὸ ἐμπόριον μία μόνον ἀπαντᾷ, τὸ *γαλλοδεψικὸν ὀξύ*, καὶ τοῦτο μόνον ἐννοοῦμεν ὅταν λέγωμεν ἁπλῶς ταννίνην ἄνευ ἑτέρας διασαφήσεως, διότι αἱ λοιπαὶ ταννῖναι, ὡς λ. χ. ἡ ταννίνη τῶν φλοιῶν τῆς δρυός, τὸ καφεδεψικὸν ὀξύ, τὸ δεψικὸν ὀξὺ τῆς Κίνας, τοῦ Κατεχοῦ κλ., δὲν ἀποτελοῦν εἴδη τοῦ ἐμπορίου. Πρὸς παρασκευὴν τῆς ταννίνης χρησιμοποιοῦνται αἱ κηκῖδες τῆς δρυός, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται ἐπὶ τῶν φύλλων αὐτῆς διὰ τοῦ δήγματος ἐντόμου τινός, τῆς ψηνός. Αἱ κηκῖδες, ἀλέθονται καὶ ἐκχυλίζονται διὰ μείγματος ἀλκοόλης καὶ αἰθέρος. Μετὰ τὴν ἐξάτμισιν τοῦ αἰθεραλκοολικοῦ μείγματος παραμένει ἡ ταννίνη ὡς στερεά, εὔθραυστος μᾶζα. Αὐτὴ μετὰ τὴν κονιοποίησιν αὐτῆς ἀποτελεῖ τὸ σύνηθες διὰ βιομηχανικοὺς σκοποὺς ἐμπορικὸν προϊόν. Εἶναι ἄμορφος φαιοκιτρίνη κόνις, χαρακτηριστικῶς ἰδιαζούσης ὀσμῆς, ἐνῷ δι' ἰατρικὰς χρήσεις χρησιμοποιεῖται καθαρώτερον ἄοσμον παρασκεύασμα ἀνοικτοκιτρίνου χρώματος. Ἐπίσης εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχεται καὶ ἀκόμη καθαρωτέρα μορφὴ (acidum tannicum levissimum), λαμβανομένη δι' ἐξατμίσεως διαλυμάτων ταννίνης εἰς συσκευὰς κενοῦ.

Καλὴ ταννίνη πρέπει νὰ διαλύεται εὐκόλως ἐν τῷ ὕδατι, σχηματιζομένου διαυγοῦς διαλύματος. Κατὰ τὴν θέρμανσιν τήκεται ἡ ταννίνη καὶ διασπᾶται, μεταξὺ 210° καὶ 215° Κ, εἰς πυρογαλλικὸν ὀξύ, ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ μελανογαλλικὸν ὀξύ. Ἡ σύστασις τῆς ταννίνης ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν τύπον $C_{14}H_{10}O_9$, ἡ δὲ παλαιοτέρα ἄποψις, καθ' ἣν αὐτὴ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνυδρίτης τοῦ γαλλικοῦ ὀξέος (διγαλλικὸν ὀξύ), διὰ νεωτέρων ἐρευνῶν κατέπεσεν. Ἡ ταννίνη ἐπίσης δὲν περιέχει σάκχαρον καὶ ἑπομένως δὲν δύναται, ἐν ἀντιθέσει πρὸς πολλὰς ἄλλας ταννίνας, αἵτινες κατὰ τοὺς Kunz-Krause καλοῦνται καλύτερον *ταννοΐδαι*, νὰ καταταχθῇ εἰς τοὺς γλυκοζίτας. Ἡ ταννίνη πλὴν τῶν κηκίδων ἀπαντᾷ εἰς τὸ τέϊον, τὸν καφέν, εἰς τὸ σουμάκιον καὶ τὰ φύλλα καὶ τοὺς βλαστοὺς διαφόρων βυρσοδεψικῶν φυτῶν. Ἡ ταννίνη χρησιμοποιεῖται ὡς πρόστυμμα διὰ τὴν βαφὴν τοῦ βάμβακος διὰ χρωμάτων τῆς ἀνιλίνης, διὰ τὴν διαύγασιν τοῦ οἴνου, ἐν συνδυασμῷ μετ' ἰχθυοκόλλης, εἰς τὴν φωτογραφικὴν καὶ δι' ἰατρικοὺς σκοπούς. Σ. Γ.

ταννισμούθιον (τὸ) *[Χημ.]*. Κιτρίνη ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ κόνις, χρησιμοποιουμένη ὡς στυπτικὸν ἐπὶ διαρροιῶν. Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς διδεψικὸν βισμούθιον. Σ. Γ.

ταννογόνον (τὸ) (Tannogen). Περιληπτικὸν ὄνομα τῶν πολυυδροξυλιωμένων καρβονικῶν ὀξέων τῆς ἀρωματικῆς σειρᾶς, ἅτινα ἔχουσι δεψικὰς ἰδιότητας, ὡς λ. χ. τὸ γαλλικὸν ὀξύ. Σ. Γ.

ταννοειδὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό). Καλοῦνται ταννοειδῆ γενικῶς αἱ πολυπλοκώτεραι συστάσεως, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ταννογόνα, δεψικαὶ ὗλαι, καὶ δὴ τόσον αἱ ὑδρολυόμεναι ὅσον καὶ αἱ συμπεπυκνωμέναι δεψικαὶ ὗλαι. Σ. Γ.

ταννοθυμάλη (ὁ) (Tannothymal) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι προϊὸν συμπυκνώσεως ταννίνης, θυμόλης καὶ φορμαλδεΰδης, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν σύνθεσιν: $C_6H_2(OH)(C_3H_7)(CH_3)CH_2C_{14}H_{10}O_9$. Κόνις κιτρινόλευκος ἢ ἐρυθρωπή, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Εἶναι φάρμακον στυπτικὸν καὶ ἀπολυμαντικόν, διασπώμενον εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα, χορηγούμενον δὲ ἐπὶ διαρροιῶν εἰς δόσιν 1 γρμ. πλειστάκις τῆς ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

ταννοκόλη (ἡ) (tannocol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι σκεύασμα προερχόμενον ἐκ ταννίνης καὶ ζελατίνης. Κόνις τεφρόλευκος, ἄοσμος, ἄγευστος καὶ σχεδὸν ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ὄξινα ὑγρά, διαλυτὴ δὲ εἰς τὰ ἀλκαλικὰ ὑγρά. Δίδεται ἐπὶ ἐντεριτίδων τῶν παίδων, χρονίων καὶ ὀξειῶν, εἰς δόσιν 0.5. Εἰς ἐνηλίκους δίδεται εἰς δόσιν 1 γρμ. πολλάκις τῆς ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

ταννόλαι (αἱ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ρητινοταννόλαι*.

ταννοπίνη (ἡ) (Tannopinum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτως ἐκλήθη ἡ ἑξαμεθυλενοτετραμινοταννίνη: $(C_{14}H_{10}O_9)_3.(CH_2)_6N_4$. Σκεύασμα λαμβανόμενον διὰ καθιζήσεως 1 μορίου ἑξαμεθυλενοτετραμίνης διὰ 3 μορίων δεψικοῦ ὀξέος. Κόνις τεφρὰ ἄοσμος καὶ ἄγευστος, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, τὸ οἰνόπνευμα, τὸν αἰθέρα καὶ τὰ ἀραιὰ ὀξέα. Περιέχει 87% ταννίνην καὶ 13% ἑξαμεθυλενοτετραμίνην, κατὰ τὴν θέρμανσιν δὲ δίδει φορμαλδεΰδην. Ἡ ταννοπίνη δίδεται ὡς ἀντισηπτικὸν τοῦ ἐντέρου, σχαζόμενον εἰς τὰ κάτω μέρη τοῦ ἐντέρου. Δόσις 0.3—0.5 γρμ. Κ. Γ. Μ.

ταννοσάλη (ἡ) (Tannosal) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι ταννικὸν κρεόσωτον, προϊὸν ἐπιδράσεως ἀνθρακοξυχλωριδίου ἐπὶ μείγματος ταννίνης καὶ κρεοσώτου. Καστανόχρους ἄμορφος κόνις, ὀσμῆς κρεοσώτου καὶ γεύσεως γλυκιζούσης. Περιέχει 60% κρεοσώτου καὶ 40% ταννίνην. Ἀνεγράφη κατὰ τῆς φθίσεως καὶ τῶν χρονίων βρογχιτίδων εἰς δόσιν 1—3 γρμ. ἡμερησίως διὰ τοὺς ἐνηλίκους καὶ εἰς δόσιν 0,25 γρμ. δὶς ἢ τρὶς τῆς ἡμέρας διὰ παιδία. Κ. Γ. Μ.

Τάννου-Ὀλὰ (κινεζ. *Τάγκ-Νοῦ*=Ὄρος τοῦ ἀνατόρου) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς βορειοδυτικῆς Μογγολίας, ἀποτελοῦσα τὰ ὅρια τῶν δημοκρατιῶν Τάννου-Τουβὰ καὶ ἐξωτερικῆς Μογγολίας. Ἀποτελεῖ τόξον μὲ κατεύθυνσιν ἐκ Δ. πρὸς Α., συνέχεται ἀπὸ Δ. μετὰ τῶν Ἀλταΐων καὶ ἀπὸ Α. μετὰ τῶν Σαγιανείων ὀρέων, ἔχει μῆκος 550 χλμ., ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ *Τσαπτσὰλ* (3.218 μ.) καὶ κυρίαν διάβασιν τὸ *Χαμὰρ-Νταμπὰ* (1.430 μ.). Ἀπὸ τῶν κλιτύων της πηγάζουν οἱ ποταμοὶ Ἰεννισέης (πρὸς Β.), Σελένγκα (πρὸς Α.) καὶ Τὲς (πρὸς Ν.).

Τάννου-Τουβὰ (καὶ παλαιότερον ***Οὐργιανχάϊ***) *[Γεωγρ.]*. Ἀνεξάρτητος σοβιετικὴ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία τῆς Κεντρῴας Ἀσίας, ὁριζομένη πρὸς Β. καὶ Δ. ὑπὸ τῆς Ρωσικῆς Σιβηρίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τῶν ὀρέων Σαγιάν, πρὸς Ν. δὲ καὶ Α. ὑπὸ τῆς Μογγολικῆς δημοκρατίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τῆς ὀροσειρᾶς Τάννου-Ὀλά, μαγίστου ὕψους 3.218 μ. Ἔκτασις 165 000 τ. χλμ., κάτ. 50 000 Τουβὰ (μογγολιστὶ Οὐργιανχάϊ) καὶ 12.000 Ρῶσοι, καταγόμενοι ἐκ τῶν περιφερειῶν Ἰενισσέη καὶ Τόμσκ. Πρωτεύουσα *Χὲμ-Μπελντέρ*. Ἡ χώρα περιβάλλεται ἐξ ὅλων σχεδὸν τῶν πλευρῶν ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων, διαρρέεται δὲ ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ροῦ τοῦ ποταμοῦ Ἰενισσέη καὶ εἶναι σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπομεμονωμένη ἀπὸ τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ἐλλείψει συγκοινωνιῶν. Τὸ ἔδαφος εἶναι εὔφορον, ἡ καλλιέργεια ὅμως εἶναι μικρά, τῶν κατοίκων ἀσχολουμένων κυρίως μὲ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν θήραν. Ἐπίσης ὑπάρχουσι κοιτάσματα γαιανθράκων, λατομεῖα μαρμάρου καὶ χρυσωρυχεῖα σχεδὸν ἀνεκμετάλλευτα. Οἱ ἰθαγενεῖς εἶναι τουρανικῆς καταγωγῆς, λόγῳ ὅμως τῆς ἀναμίξεως αὐτῶν μετὰ τῶν Μογγόλων προσεγγίζουν πολὺ τὸν μογγολικὸν τύπον. Εἶναι λαμαϊσταὶ βουδισταὶ καὶ στεροῦνται γραφῆς, ὁμιλοῦσι δὲ παρεφθαρμένην ταταρικὴν διάλεκτον. Ἡ χώρα ἀπετέλει μέχρι τοῦ 1912 τμῆμα τῆς Σινικῆς Μογγολίας, ἔκτοτε δὲ κατόπιν τῆς ρωσικῆς προπαγάνδας ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν της ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρωσίας, ἥτις προσήρτησεν αὐτὴν ὁριστικῶς τῷ 1914. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Τάννου-Τουβὰ ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Κινέζων τῷ 1919, τὸ ἑπόμενον ὅμως ἔτος οἱ ἰθαγενεῖς βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Ρώσων ἐξεδίωξαν αὐτοὺς καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1921 τὴν χώραν των ἀνεξάρτητον σοβιετικὴν δημοκρατίαν, ἀναγνωρισθεῖσαν ἀμέσως ὑπὸ τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας. Τὸν Ἰούλιον 1926 ὑπεγράφη καὶ συνθήκη φιλίας μετὰ τῆς Μογγολίας. Συμφώνως πρὸς τὸν ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου 1924 καταστατικὸν χάρτην, φορεὺς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ πολιτικῇ δημοκρατίᾳ εἶναι τὸ «μέγα χουρουλντάν», ἀποτελούμενον ἐξ 70 αἱρετῶν μελῶν καὶ συνερχόμενον ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐπὶ ὀλίγας μόνον ἡμέρας. Ἐκτὸς αὐτοῦ ὑπάρχει τὸ «μικρὸν χουρουλντὰν» (κεντρικὴ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπή), ἐκ 30 μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ «μεγάλου χουρουλντάν», μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτοῦ. Τὸ συμβούλιον τοῦτο συνέρχεται 2—4 φορὰς τὸ ἔτος κατὰ τὴν περίοδον καθ' ἣν ἀργεῖ τὸ «μέγα χουρουλντὰν» ὅπερ ἀντικαθιστᾷ. Ὁ πρόεδρος τοῦ «μικροῦ χουρουλντὰν» εἶναι ἀνώτατος ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, ὄργανον δὲ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἶναι πενταμελὴς κυβέρνησις ἐκλεγομένη ὑπὸ τοῦ «μικροῦ χουρουλντάν», ἐνώπιον τοῦ ὁποίου εἶναι ὑπεύθυνος. Ἡ ἐν τῇ χώρᾳ ρωσικὴ μειονότης ἀποτελεῖ ἐργατικὴν κοινότητα, ἥτις αὐτοδιοικεῖται, ὠργανωμένη ἐπίσης κατὰ τὸ σοβιετικὸν σύστημα. Χ. Δ.

ταννοφόρμιον (τό). Παρασκεύασμα λαμβανόμενον διὰ συμπυκνώσεως ταννίνης μετὰ μυρμηκικῆς ἀλδεΰδης (φορμαλδεΰδης). Χρησιμοποιεῖται ὡς στυπτικὸν καὶ ἐξωτερικῶς πρὸς ἐπίπασιν πληγῶν καὶ κατὰ τῶν ὑπερβολικῶν ἐφιδρώσεων. Σ. Γ.

Τάνος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Κρήτης, μνημονευομένη μόνον ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, τῆς ὁποίας τὴν ὕπαρξιν ἀρνοῦνται οἱ νεώτεροι γεωγράφοι. Τὰ ἀνακαλυφθέντα νομίσματα μαρτυροῦσιν ἀναμφισβητήτως περὶ αὐτῆς, δηλοῦντα ἐκ τοῦ τύπου των, ὁμοιάζοντος πρὸς τὰ τῆς Κυδωνίας, ὅτι ἔκειτο πλησίον αὐτῆς. Τὰ νομίσματα ταῦτα φέρουν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως κεφαλὴν νεαρὰν ἐστεμμένην μὲ κληματίδα (Διονύσου) ἢ κεφαλὴν ἁπλῶς ἀνδρὸς νεανικήν, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης τρίποδα καὶ εἰς τὸ βάθος κεραυνὸν καὶ τὰ γράμματα ΤΑΝ, ἢ σφαιρίδιον μετὰ τριῶν μηνίσκων καὶ ΤΑ|Ν, ἢ Ἑρμῆν μὲ πτερωτὸν πέτασον καὶ ΤΑ|Ν. Ε. Γ.

— **Τάνος** *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Θυρεάτιδι. Πηγάζων ἐκ τῶν βορείων κλιτύων τοῦ Πάρνωνος, ρέει ὁρμητικῶς κάτωθεν τῶν χωρίων Ἁγίου Πέτρου καὶ Καστρίου καὶ διαγράφων ἐν μέσῳ ὀρεινῆς χώρας τόξον ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον παρὰ τὸ Ἄστρος. Ι. Σ. Σ.

Τανουτάμιν, ἢ ***Τανουντάμμων***. Βασιλεὺς τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Αἰγύπτου (βλ. λ. *Αἰθιοπία*, τ. Β σ. 664γ').

Τανούτσι (Tanucci), ***Βερνάρδος*** *μαρκήσιος* ... Ἰταλὸς νομομαθὴς καὶ πολιτικὸς (1698—178.). Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης. Βραδύτερον προσελήφθη ὡς σύμβουλος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Καρόλου τοῦ Γ' καὶ εἶτα ἐγένετο πρωθυπουργὸς τούτου. Διεκρίθη διὰ τὰς γονίμους μεταρρυθμίσεις, τὰς ὁποίας ἐπέφερεν ἐν τῇ διοικήσει τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως. Ὢν σφοδρὸς πολέμιος τῶν κληρικῶν, συνέταξε τὸ διάταγμα τῆς ἐκδιώξεως τῶν ἰησουϊτῶν κατὰ τὸ 1766. Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν

Digitized by Google

τοῦ Καρόλου Γ' εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας, ὁ Τανούτσι παρέμεινεν ὡς πρωθυπουργὸς τοῦ νεαροῦ βασιλέως Φερδινάνδου ΣΤ', ἀλλὰ μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ μετὰ τῆς Καρολίνας τῆς Αὐστρίας ἐπαύθη, ἀφοῦ εἶχε προσφέρει τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως ἐπὶ 43 συνεχῆ ἔτη. Μ. Δ. Β.

Τανρὲ ***ἀντιδραστήριον*** (réactif Tanret) *['Αναλυτ. Χημ.]*. Εἰδικὸν ἀντιδραστήριον διὰ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ λευκώματος εἰς τὰ οὖρα. Παρασκευάζεται ἀπὸ 3,32 γραμμ. ἰωδιούχου καλίου, 1,35 διχλωριούχου ὑδραργύρου, 20 κυβ. ἑκ. κρυσταλλικοῦ ὀξικοῦ ὀξέος καὶ 60 κυβ. ἑκ. ὕδατος. Λευκωματοῦχα οὖρα τῇ προσθήκῃ τοῦ ἀντιδραστηρίου τούτου δίδουν ἀναλόγως τῆς εἰς λεύκωμα περιεκτικότητός των ἀπὸ μόλις ὁρατὸν θόλωμα μέχρι σχηματισμοῦ ἰζήματος. Τὸ σχηματιζόμενον ἴζημα εἶναι ἀδιάλυτον εἰς ὀξικὸν ὀξὺ κρυσταλλικὸν καὶ διὰ βρασμοῦ. 'Απ' ἐναντίας ἰζήματα προκύπτοντα ἐκ πεπτονῶν διὰ τοῦ ἀντιδραστηρίου τούτου διαλύονται ἐν βρασμῷ. Κ. Γ. Μ.

τανρὲκ (ὁ) (Tanrek) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐντομοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεντητιδῶν* περιλαμβάνον δύο εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μαδαγασκάρην καὶ τὰς γειτονικὰς πρὸς ταύτην νήσους. Οἱ τανρὲκ εἶναι ζῷα προσομοιάζοντα πρὸς τοὺς ἀκανθοχοίρους μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ σῶμά των δὲν καλύπτεται ὑπὸ ἀκανθῶν, ἀλλ' ὑπὸ σκληρῶν αἰχμηρῶν τριχῶν. 'Ενδιαιτῶνται ἐντὸς ὑπογείων στοῶν ἃς ὀρύσσουσι παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν ἢ τῶν λιμνῶν. 'Εκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τανρὲκ ὁ μεταξοειδὴς* (Tanrek setosus), ὅστις ἔχει μῆκος 0,38 μ. καὶ ἀνάστημα 0,10 μ. περίπου καὶ χρῶμα φαιοτεφρόν, σκοτεινότερον κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ ἀνοικτότερον κατὰ τὰ ὑποκάτω μέρη τοῦ σώματος. Δ. Ν. Π.

Τανρὲκ ὁ μεταξοειδής.

Τανσίλλο (Tansillo), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ φιλόλογος (1510—1568). Ἔγραψε πλεῖστα ποιήματα, διακρινόμενα διὰ τὸ ἐλευθεριάζον τοῦ ὕφους, ἕνεκα τῶν ὁποίων καὶ ἀφωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα. Βραδύτερον, μεταμεληθεὶς καὶ συγχωρηθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα, ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν ποιημάτων ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων. Πολλὰ τῶν ποιημάτων του μετεφράσθησαν καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Θύρσις» (1562), «Ὁ τρυγητὴς» (1564), ἔργον ἀφορισθὲν ὑπὸ τοῦ πάπα, «Τὰ δάκρυα τοῦ Ἁγίου Πέτρου» εἰς 24 ᾄσματα, δημοσιευθὲν μετὰ τὸν θάνατόν του τῷ 1584, «Σάραι», «Σονέττα», «Τραγούδια» κτλ. Μ. Δ. Β.

Τάνσμαν (Tansman), ***'Αλέξανδρος***. Πολωνὸς συνθέτης, γεννηθεὶς ἐν Λότζ τῷ 1897. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μουσικῶν αὐτοῦ σπουδῶν ἐν Βαρσοβίᾳ, ἐγκατεστάθη ἐν Παρισίοις, τῷ 1920. Ὁ Τάνσμαν θεωρεῖται σήμερον ὡς εἷς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων μουσουργῶν τῆς νέας πολωνικῆς σχολῆς. Τὸ ἔργον του εἶναι περίεργος σύνθεσις πολωνικῆς εὐαισθησίας καὶ ὀξέος δυναμισμοῦ. Ἡ μουσική του γλῶσσα διακρίνεται διὰ τὸν ἁρμονικόν, ῥυθμικὸν καὶ λυρικὸν αὐτῆς πλοῦτον. Μεταξὺ τῶν συνθέσεών του ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ «Τρίπτυχον» δι' ὀρχήστραν ἐγχόρδων. Γ. Σ.

Τάντα *[Γεωγρ.]*. Ἡ τρίτη πόλις τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ ἀπόψεως πληθυσμοῦ καὶ ἡ διατηροῦσα ἀμιγέστερον τὸν ἀραβικὸν τύπον. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς 'Αλεξανδρείας—Καΐρου καὶ εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν δύο μεγάλων βραχιόνων τοῦ Νείλου, κατὰ μέσον τοῦ Δέλτα, ἐπὶ τῆς διώρυγος Κάσεδ. Εἶναι πρωτεύουσα τῆς μουδηρίας Γκαρμπίας καὶ ἔχει ἄνω τῶν 100.000 κατ. Κοσμεῖται ὑπὸ μεγάλων δημοσίων ἱδρυμάτων, ἐκπαιδευτηρίων, μουσείου ἀρχαιοτήτων, ἀνακτόρου, 14 τζαμίων, ὧν ἀρχαιότατον τὸ ἔλ Μπασάτ, σημαντικώτερον δὲ τὸ τοῦ Σεΐχ ἔλ Μπεντάουϊ, μὲ πολλὰ σχολεῖα, 4.000 μαθητὰς καὶ 100 διδασκάλους. Γ. Λ. Α.

ταντάλειος (ὁ, ἡ), ***—ον*** (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Τάνταλον, ὁ τοῦ Ταντάλου: «ταντάλεια κακὰ» τοῦ διαρκῶς ἀγωνιῶντος· βλ. *Τάνταλος*.

Τανταλίδαι *[Μυθολ.]*. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ μυθικοῦ βασιλέως *Ταντάλου* (βλ. λ.). Πρῶτος ἐκλήθη Τανταλίδης ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πέλοψ (*Παυσ.* V, 25, 10), ὅστις ἐκδιωχθεὶς ἐκ Φρυγίας ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἴλου καὶ διὰ τοῦ ἀφθόνου πλούτου του κατισχύσας ἐν Πελοποννήσῳ καὶ γενόμενος γενάρχης τῆς δυναστείας τῶν Πελοπιδῶν, ὡς ἐκλήθη Τανταλὶς καὶ ἡ ἀδελφή του Νιόβη. Μετ' αὐτοὺς ἐκλήθησαν Τανταλίδαι οἱ υἱοὶ τοῦ Πέλοπος Ἀτρεὺς καὶ Θυέστης (*Εὐριπ.*, 'Ορ. 811) καὶ οἱ ἀπόγονοι τούτων Ἀγαμέμνων, Μενέλαος κλπ.), οἵτινες καὶ Πελοπίδαι ἐπεκαλοῦντο, καὶ τὰ τέκνα τῆς Νιόβης, ἅτινα ἐπεκαλοῦντο καὶ Νιοβίδαι. ΚΑΨ.

Ταντα λίδης, ***Δημήτριος***. Μικρανεψιὸς τοῦ Ἠλία Ταντολίδη, γεννηθεὶς τῷ 1866. 'Εσπούδασε τὰ ἐγκύκλια εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐμπορικὴν σχολὴν καὶ κατόπιν φυσικομαθηματικὰ ἐν Εὐρώπῃ, ὅπου ἠκολούθησε καὶ μαθήματα οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν. Διετέλεσε δημοσιογράφος καὶ καθηγητὴς ἐν Αἰγύπτῳ, γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ἐν Τουρκίᾳ μονοπωλίου τῶν περσικῶν καπνῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1912 δημόσιος ὑπάλληλος ἐν Ἑλλάδι, χρηματίσας ἀλληλοδιαδόχως οἰκονομικὸς ἐπιθεωρητής, διευθυντὴς τῶν ἀμέσων φόρων, ἐπανειλημμένως γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τέλος ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἀπὸ Νοεμβρίου 1925 μέχρις Ἰουλίου 1926. Ὡς διευθυντὴς τῶν ἀμέσων φόρων εἰσήγαγε τὴν «φορολογίαν τῶν καθαρῶν προσόδων». Συνέγραψε διαφόρους οἰκονομολογικὰς καὶ δημοσιονομικὰς πραγματείας. 'Εν Κωνσταντινουπόλει ἔλαβε, μετὰ τῶν Ἰ. Σιώτη, Ζαχ. Φυτίλη, Μ. Φιλήντα καὶ ἄλλων, ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν ὑπὸ τὸν ἰατροφιλόσοφον Φώτην Φωτιάδην δημοτικιστικὸν ὅμιλον. Τῷ 1905 ἐξέδωκεν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ σκιές μου», ποιητικήν του συλλογήν. Δ. Φ. Π.

—Τανταλίδης, ***'Ηλίας***. Ποιητὴς καὶ λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Φαναρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 24ῃ Σεπτεμβρίου 1818. 'Εφοίτησεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ καὶ ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ξηροκρήνης, καὶ κατόπιν συνεπλήρωσε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης. Μαθητὴς ἀκόμη ἐδημοσίευσε τὸ πρωτόλειον αὐτοῦ ποίημα «Ὕμνος εἰς τὸν Μάϊον». 'Αποφοιτήσας τῷ 1837, ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην ποιητικὴν συλλογήν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Παίγνια». Ταῦτα, γεγραμμένα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν καθωμιλημένην τότε ἐν Φαναρίῳ, χαρακτηρίζει ἠθογραφικὴ παραστατικότης, δροσερότης καὶ τὸ εὐτράπελον τοῦ ὕφους. Πλεῖστα ἐξ αὐτῶν, ὡς «Τὸ γατάκι», «Ἡ κεράτσα», «Ὁ ποιητής», «Ὁ χειμῶνας», «Εἰς τὸν παρᾶ μου» καὶ ἄλλα, κοσμήσαντα ἐπανειλημμένως τὰς ποιητικὰς ἀνθολογίας, τὰ ἀναγνωστικὰ καὶ τὰς λαϊκὰς συλλογάς, κατέστησαν τὸν Ἠλίαν Ταντολίδην ἕνα τῶν δημοφιλεστέρων καὶ συμπαθεστέρων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς. Κατόπιν ἐφοίτησεν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. ὁπόθεν ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἠσχολήθη εἰς τὴν ἔκδοσιν ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ Αἴφνης, κατὰ τὸ 1845, ἔπαθεν ἀμαύρωσιν τῆς ὁράσεως σχεδὸν ἐντελῆ, χάρις ὅμως εἰς τὴν ἀνωτέραν μόρφωσίν του διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ῥητορικῆς εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, ὅπου ἐπὶ τριακονταετίαν ἐδίδαξε τυφλός. Ὁ Ταντολίδης ἐδέχθη τὸ κτύπημα τῆς μοίρας μὲ θαυμαστὴν γενναιότητα καὶ καρτερίαν, ἀπήντησε δὲ εἰς τὸν φίλον του ποιητὴν Καρασούτσαν, δημοσιεύσαντα παράκλησιν ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν, διὰ γλαφυρωτάτου ποιήματος. Παρὰ τὴν τύφλωσιν δέ, συνέγραψεν, ὑπαγορεύων εἰς ἄλλους, καὶ ἐξέδωκε διάφορα ἔργα μὲ θέματα φιλολογικὰ καὶ ἐκκλησιαστικά, ἐν οἷς: «Παπιστικοὶ ἔλεγχοι» (1850), «Réponse à la brochure de M. Boré sur la question des Lieux Saints» (1851), «Τὸ σχίσμα καὶ ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Κύριλλος ὁ Β'» (1873), «Ἰνδικὴ ἀλληλογραφία», περιλαμβάνουσα ἐπιστολὰς τοῦ Ἑλληνοβραχμᾶνος Δημητρίου Γαλανοῦ πρὸς Γρηγόριον τὸν Σάμιον καὶ πρὸς τὴν οἰκογένειάν του μετὰ βιογραφικῶν σημειώσεων, «Βιογραφία Στεφάνου Καραθεοδωρῆ» καὶ ἄλλα, δι' ἃ ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου διὰ τοῦ τίτλου τοῦ «Μεγάλου ῥήτορος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Κατὰ τὸ 1860 ἐξέδωκεν ἐν Τεργέστῃ τὴν δευτέραν συλλογὴν ποιημάτων του, τὰ «Ἰδιωτικὰ στιχουργήματα», περιλαμβάνοντα ᾠδάς, ἐπιστολάς, ἐπιγράμματα κλπ., ὧν τὰ πλεῖστα εἰς ὑπερκαθαρεύουσαν.

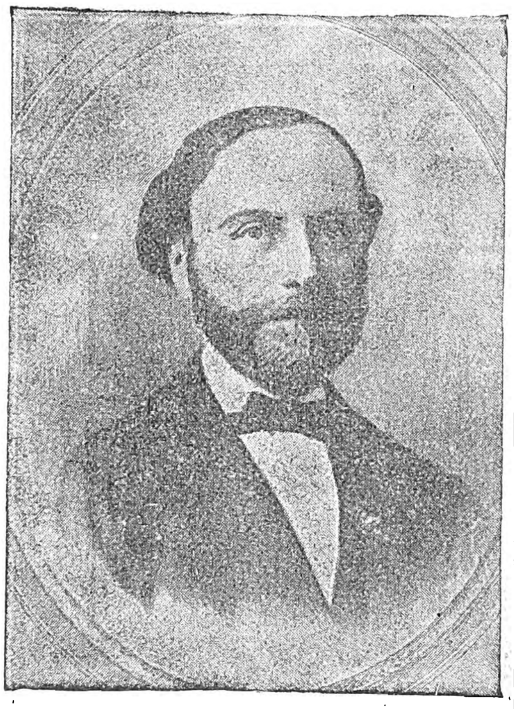

Ἠλίας Ταντολίδης.

Ὁ Ἠλίας Ταντολίδης ὑπῆρξε βαθὺς γνώστης καὶ ἱκανώτατος χειριστὴς τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὅτε δ' ἐξεδόθη ἐν 'Αθήναις ἀνωνύμως τὸ διαλογικόν του κατὰ Λουκιανὸν σκαλάθυρμα «Πάπας καὶ κουρεύς», ὁ Φίλιππος Ἰωάννου ἐμάντευσε τὴν προέλευσιν, εἰπὼν ὅτι ὁ ἑλληνιστὴς συγγραφεὺς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἄλλος παρὰ ὁ Ταντολίδης. Τῷ 1876 ἦλθε καὶ πάλιν εἰς 'Αθήνας διὰ νὰ ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς νέας συλλογῆς του, «Τὰ ᾄσματα», ὧν τινα μὲν εἶναι τονισμένα ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἕτερα δὲ προσηρμοσμένα εἰς ἐκλεκτὰ μέλη τοῦ κλασσικοῦ εὐρωπαϊκοῦ ῥεπερτορίου. Καὶ εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην περιέχονται κομψοτεχνήματα ἐφάμιλλα τῶν «Παιγνίων», ὡς π. χ. «Ὁ γάτος», «Ὁ νεοσύλλεκτος», «Τὸ ναυτόπουλο», «Ὁ παλιὸς καιρός», «Ὁ χωρισμός», «Τὸ φθινόπωρον», τὸ ἔξοχον εἰς ὑψηλὸν λυρισμὸν «Ἆσμα τοῦ Σαββάτου εἰς τοὺς κεκοιμημένους», τὸ ὁποῖον καὶ ἐψάλη ὑπὸ τῶν μαθητῶν του εἰς τὴν κηδείαν του, καὶ ἄλλα. 'Επιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπέθανεν ἄγαμος ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ τῇ 31 Ἰουλίου 1876. 'Επὶ τοῦ τάφου του, εὑρισκομένου εἰς τὸν περίβολον τῆς Θεολογικῆς σχολῆς, εἶναι ἀναγεγραμμένον τὸ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ποιηθὲν ἐπιτύμβιον:

'Ενθένδ' ἄπεστιν Ἠλίας Ταντολίδης.
Τυφλὸς μὲν ἐν γῇ, νῦν δ' ἐν Οὐρανῷ βλέπων.

Ὁ Ταντολίδης ὑπῆρξε πρότυπον καρτερίας, ἀγαθότητος καὶ τρυφερότητος. Ἦτο ἡ χαρὰ τῶν νέων καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς πανελληνίου ἐκτιμήσεως. Σύμβουλος περιζήτητος τῶν πατριαρχείων, ἤσκησε πολλάκις σοβαρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων διὰ τῆς φωτεινῆς διανοίας του. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του ὑπῆρξε καὶ ὁ ποιητὴς Βιζυηνός. Τούτου διαγνώσας ὁ Ταντολίδης τὸ ποιητικὸν τάλαντον, ἀπέτρεψεν αὐτὸν ν' ἀσπασθῇ τὸ ἱερατικὸν στάδιον, δι' ὃ ἀρχικῶς προωρίζετο, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν δαπάναις τοῦ ὁμογενοῦς Γεωργίου Ζαρίφη ἀποστολήν του εἰς Εὐρώπην πρὸς ἀνωτέρας σπουδάς. Μὲ τὸν Ἠλίαν Ταντολίδην τερματίζεται κυρίως ἡ σειρὰ τῶν ἀκραιφνῶν Φαναριωτῶν ποιητῶν. Δ. Λ. Τ.

ταντολικὸν ***ὀξὺ*** *[Χημ.]*. Λίαν ἀσθενὲς ὀξύ, λαμβανόμενον δι' ἐπιδράσεως ὕδατος ἐπὶ τήγματος Ta_2O_5 καὶ $K_2S_2O_7$ ἢ ἐπὶ $TaCl_5$. Ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ πυριτικὸν ὀξύ. Σ. Γ.

ταντολικός, ***—ή, —όν***· ὁ σχετιζόμενος, ἀναφερόμενος ἢ ἀνήκων εἰς τὸ χημικὸν στοιχεῖον *ταντάλιον*, ὡς λ. χ. τὸ «ταντολικὸν ὀξύ». Σ. Γ.

ταντάλιον (τὸ) *[Χημ.]*. Χημικὸν στοιχεῖον. Σύμβολον *Ta* καὶ ἀτομικὸν βάρος 181,5. Μέταλλον χρώματος τεφροῦ. 'Απαντᾷ μετὰ τοῦ νιοβίου εἴς τινα σπάνια ὀρυκτά, ὡς τὸν ταντολίτην καὶ κολουμβίτην, ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀλάτων τοῦ ταντολικοῦ ὀξέος. Παρασκευάζεται ἐκ τοῦ ταντολίτου διὰ τήξεως αὐτοῦ μετὰ πυροθειικοῦ καλίου καὶ μετατροπῆς τῶν οὕτω προκυπτόντων ταντολικοῦ καὶ νιοβικοῦ ὀξέος διὰ κατεργασίας μετὰ ὑδροφθορικοῦ ὀξέος καὶ φθοριούχου καλίου εἰς φθοριοταντολικὸν καὶ φθοριονιοβικὸν κάλιον, ἅτινα χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῆς διαφόρου διαλυτότητος αὐτῶν. Τὸ φθοριοταντολικὸν κάλιον τήκεται μετὰ νατρίου, τὸ δὲ ἐκ τοῦ τήγματος λαμβανόμενον κονιόμορφον ταντάλιον συμπιέζεται εἰς μικρὰ πλινθία καὶ διὰ τήξεως ἐν βολταϊκῷ τόξῳ, ἐν κενῷ, μετατρέπεται εἰς συμπαγῆ μεταλλικὴν μορφήν.

Ἔχει εἰδικὸν βάρος 16,5 καὶ τήκεται εἰς 3.000° περίπου. Εἰς θερμοκρασίας ἀπὸ τῶν 100° καὶ ἄνω καλύπτεται ἐξωτερικῶς ὑπὸ στρώματος ὀξειδίου τοῦ ταντολίου. Εἶναι εὐηλεκτραγωγόν, δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς λεπτότατα ἐλάσματα καὶ σύρματα, συγχρόνως δὲ δι' ἐπανειλημμένων πυρώσεων καθίσταται ἐξ ἴσου σκληρὸν μὲ τὸν ἀδάμαντα. Πυρούμενον ἰσχυρότατα δι' ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος φωτοβολεῖ ζωηρῶς, δι' ὃ καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἄλλοτε εἰς τὴν κατασκευὴν ἠλεκτρικῶν λυχνιῶν, σήμερον ὅμως εἰς τὴν χρῆσιν αὐτὴν ἔχει σχεδὸν τελείως ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τοῦ βολφραμίου. Σήμερον χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς παραγωγὴν κραμάτων καὶ διαφόρων ἀντικειμένων, ἅτινα πρέπει νὰ παρουσιάζουν ἀντοχὴν εἰς τὰ ὀξέα. Τὸ ταντάλιον σχηματίζει ἑνώσεις κυρίως ὡς πεντασθενές, ὡς λ. χ. τὸ πενταχλωριοῦχον ταντάλιον, $TaCl_5$ κλπ. Σ. Γ.

—ταντολίου ***ὤχρα*** (Tantalocker) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν πεντοξείδιον τοῦ ταντολίου, Ta_2O_5. 'Απαντᾷ ἐπὶ τοῦ ταντολίτου εἰς τὴν Φινλανδίαν καὶ Penni Koja, ἔχει δὲ χρῶμα ὑπόφαιον. Γ. Β.

Digitized by Google

ταντα λίτης (ὁ) (Tantalit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ταντα λικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου. Fe Ta_2 O_6, περιέχον καὶ νιόβιον καὶ μαγγάνιον. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα, εἰς κρυσιάλλους συνήθως βελονοειδεῖς ἢ πλακώδεις, ἔχει δὲ σκληρότητα 6–6½, εἰδικὸν βάρος 6,3—8, λάμψιν μεταλλικὴν στεατώδη καὶ χρῶμα σιδηρόμαυρον. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τοῦ γρανίτου τοῦ Skogböle καὶ Harkäsaari εἰς τὴν Φινλανδίαν κ. ἀ. Γ. Β.

Τάνταλος *[Μυθολ.]*. Μυθικὸς βασιλεύς, ἰσχυρὸς καὶ βαθύπλουτος, μὲ ἕδραν τὴν πόλιν Σίπυλον (ἢ Ταντα λίδα ἢ Ἄργος ἢ Κόρινθον κατ' ἄλλους μύθους), κειμένην ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου μεταλλοβριθοῦς ὄρους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐλέγετο βασιλεὺς τῆς Φρυγίας, διότι ἡ περὶ τὸ Σίπυλον χώρα ἐκαλεῖτο καὶ Φρυγία, ἢ Λυδίας ἢ Παφλαγονίας, υἱὸς τοῦ Διὸς ἢ Τμώλου (προσωποποιήσεως τοῦ ὁμωνύμου ὄρους) καὶ τῆς Πλουτοῦς (προσωποποιήσεως τοῦ παροιμιώδους πλούτου του), σύζυγος τῆς Εὐρυανάσσης, θυγατρὸς τοῦ χρυσορρόα Πακτωλοῦ, ἢ τῆς Ἀτλαντίδος Ταϋγέτης, ἢ τῆς Ὑάδος Διώνης, καὶ πατὴρ τοῦ Πέλοπος, τῆς Νιόβης καὶ τοῦ Βροτέα ἢ καὶ μόνον τῶν δύο πρώτων. Καὶ ὁ ὅλος μῦθος τοῦ Ταντάλου καὶ αἱ λεπτομέρειαι τούτου ἐπλάσθησαν πρὸς ἐξήγησιν τῆς φρικώδους ἐν τῷ Ἅδη τιμωρίας του, γνωστῆς ἐκ τῆς Νεκυίας τῆς Ὀδυσσείας (λ' 582 κ. ἑξ.). Παρ' Ὁμήρῳ ἐμφανίζεται οὗτος βυθισμένος εἰς μίαν λίμνην, εἰς τὰς ὄχθας τῆς ὁποίας ὑψοῦνται καρποφόρα δένδρα μὲ ὡραίους καὶ ἀφθόνους καρπούς, ἀλλ' ὁ πεινῶν καὶ διψῶν βασιλεὺς οὔτε νὰ φάγῃ εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ πίῃ, διότι ὁσάκις τείνει τὰς χεῖρας διὰ νὰ κόψῃ ἐκ τῶν δένδρων καρποὺς οἱ κλάδοι τούτων ἀνυψοῦνται, ὁσάκις δὲ κύπτει διὰ νὰ πίῃ τὰ ὕδατα ἀποσύρονται τῶν χειλέων του. Κατ' ἄλλους ποιητὰς (τὸν Πίνδαρον καὶ τὸν Εὐριπίδην), εἷς ὑπερμεγέθης λίθος κρέμαται ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του διαρκῶς, ἀπειλῶν νὰ συντρίψῃ ταύτην. Ὁ ζωγράφος Πολύγνωτος συνεδύασεν ἐπιτυχῶς ἀμφοτέρας τὰς τιμωρίας ταύτας εἰς ἕνα πίνακά του. Ἐνῷ ὅμως τὰ ἐν τῷ Ἅδῃ βασανιστήρια τοῦ Ταντάλου περιωρίσθησαν εἰς τὰς δύο μόνον προρρηθείσας τιμωρίας, ποικιλώταται εἶναι αἱ παραδόσεις περὶ τῶν αἰτίων, ἅτινα προεκάλεσαν τὴν τιμωρίαν του. Κατὰ τοὺς πλείστους ὁ ὄλβιος τῆς Ταντα λίδος βασιλεύς, ὁ φίλος καὶ ὁμοτράπεζος πολλάκις τῶν θεῶν, ἔκαμε κατάχρησιν τῆς τιμῆς ταύτης τοῦ Διὸς καὶ ὑπέκλεψεν ἀμβροσίαν καὶ νέκταρ ἐκ τῆς θείας τραπέζης, ἀπεκάλυψε δὲ καὶ τὰ μυστικὰ τοῦ πατρὸς τῶν θεῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους (ἔγκλημα ἀποδοθὲν καὶ εἰς ἄλλους μυθικοὺς ἥρωας, τὸν Σίσυφον, τὸν Προμηθέα). Κατ' ἄλλους διέπραξε φρικωδέστερον ἔτι ἔγκλημα. Διὰ να δοκιμάσῃ, κατὰ τούτους, τὴν πανσοφίαν τῶν ἀθανάτων, ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς γεῦμα καὶ παρέθεσεν εἰς τὴν τράπεζαν ὡς φαγητὸν τὰ μέλη τοῦ ὑπ' αὐτοῦ σφαγέντος υἱοῦ του Πέλοπος, βρασθέντα ἐντὸς λέβητος· οἱ ἄλλοι θεοὶ μετὰ φρίκης ἀπέφυγον νὰ ἐγγίσουν τὸ φαγητόν, ἡ Δήμητρα ὅμως, ἀπερροφημένη ἐκ τῆς λύπης της διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Περσεφόνης, ἔφαγε μέρος τοῦ ὤμου τοῦ Πέλοπος. Διὰ τοῦτο, ὅτε συνετέθησαν τὰ μέλη του ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς καὶ ἐπανῆλθεν ὁ διαμελισθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός του ἥρως εἰς τὴν ζωήν, ὁ Ζεὺς ἀντικατέστησε τὸ μέρος τοῦτο δι' ἐλεφαντοστοῦ. Καὶ κατὰ τρίτην ὁμάδα μυθογράφων ἐτιμωρήθη, διότι, λαβὼν παρὰ τοῦ Πανδάρου ἕνα κύνα, ἠρνήθη νὰ τὸν ἀποδώσῃ, ὁρκισθεὶς ὅτι δὲν τὸν ἔλαβε.

Ἐπὶ τοῦ Σιπύλου ἐδεικνύετο ὁ τάφος τοῦ Ταντάλου, ὡς καὶ ὁ θρόνος (φυσικὴ ἐπὶ τοῦ ὄρους σκοπιά) τοῦ υἱοῦ του Πέλοπος κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Ὁ βασανιζόμενος Τάνταλος εἶχεν ὀπεικονισθῇ εἰς τὴν Λέσχην τῶν Κνιδίων (ἐν τῇ τοιχογραφίᾳ τῆς Νεκυίας) ἐν Δελφοῖς ὑπὸ τοῦ Πολυγνώτου, διεσώθη δὲ ἡ εἰκών του (γλυπτὴ) ἐπὶ σαρκοφάγου τοῦ μουσείου τοῦ Βατικανοῦ (συμπαρίστανται εἰς αὐτήν, βασιζόμενοι ἐπίσης, καὶ ὁ Σίσυφος μετὰ τοῦ Ἰξίονος) καὶ ἐπὶ ἀγγείου (γραπτὴ) τοῦ μουσείου τοῦ Μονάχου ἐν παραστάσει τοῦ Ἅδου.

Πλὴν τοῦ προρρηθέντος μυθικοῦ Ταντάλου μνημονεύονται μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων μυθογράφων οἱ ἑξῆς: 1) Ὁ υἱὸς τοῦ Θυέστου, πιθανῶς ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἑπόμενον, ὁ φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀτρέως. 2) ὁ υἱὸς τοῦ Θυέστου (ἢ Βροτέου), ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος σύζυγος τῆς Κλυταιμήστρας (πρὶν ἢ νυμφευθῇ αὕτη τὸν Ἀγαμέμνονα) καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀτρέως, ἐτάφη δὲ ἐν Ἄργει (*Εὐριπ.* Ἰφιγ. ἐν Αὐλ. 1137)· καὶ 3) Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμφίονος καὶ τῆς Νιόβης, ὁ γεννηθεὶς ἐν Θήβαις καὶ τοξευθεὶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῷ Κιθαιρῶνι, ἔνθα ἐθήρευεν (*Ἀπολλ.* III, 5, 6), ὑπὸ δὲ τῶν ἱστορικῶν συγγραφέων Σπαρτιάτης τις, ὅστις, αἰχμαλωτισθεὶς ἐν Θυρέᾳ κατὰ τὸ 425 π. Χ. μετὰ τῶν Αἰγινητῶν, τοὺς ὁποίους εἶχον ἐγκαταστήσει ἐκεῖ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐφυλακίσθη ἐν Ἀθήναις ὁμοῦ μὲ τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Σφακτηρίᾳ αἰχμαλωτισθέντας. Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Ταντάροβιτς, *Ράτς*. Μαυροβούνιος ὁπλαρχηγός. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως τῷ 1866, σχηματίσας ἰσχυρὸν σῶμα ἐκ συμπατριωτῶν του κατῆλθεν εἰς τὴν μαχομένην νῆσον καὶ διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας τῶν νομῶν Ἡρακλείου καὶ Λασηθίου. Ἔπεσε γενναίως μαχόμενος κατὰ τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ εἰς τὴν ἐν Τζερμιάδῳ τοῦ Λασηθίου μάχην τῆς 27 Μαΐου 1867. Ν. ΚΛΣ

ταντέλλα (ἡ)· βλ. λ. *δαντέλλα*.

Τάντζα *[Γεωγρ.]*. Ἀραβικὸν ὄνομα τῆς ἐν Μαρόκῳ πόλεως *Ταγγέρης* (βλ. λ.).

Ταντζόρε Tandjore ἢ Tandschur) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ προεδρίᾳ Μαντράς, πρωτεύουσα ὁμωνύμου διαμερίσματος, ἐπὶ τοῦ κυρίου βραχίονος τοῦ ποταμοῦ Καβέρι. Κάτ. 59 913 (1921). Ὑπῆρξε παλαιὸν πνευματικὸν καὶ φιλολογικὸν κέντρον τῶν Ἰνδιῶν, ἔχει δὲ παγόδαν τοῦ Σιβά, ὕψους 60 μ., καὶ βιομηχανίαν μουσικῶν ὀργάνων καὶ μεταξουργίας. Θ. Κ.

Ταντὶλ (Tandil) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀργεντινῆς ἐν τῷ νομῷ Μπουένος Ἄϋρες, ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Ν. Σιδηροδρόμου. Κάτ 15.000 (1923). Θ. Κ.

Τάντινος (Tadinus, ὡς καὶ Tadini), ***Ἀλέξανδρος***. Ἰταλὸς ἰατρὸς ἐκ Μιλάνου, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Διεδέχθη τὸν Settala ὡς πρῶτος ἰατρὸς τοῦ Μιλάνου καὶ παρέσχεν εἰς τοὺς συνδημότας του μεγίστας ὑπηρεσίας κατὰ τὴν αὐτόθι ἐπιδημίαν πανώλους, περὶ ἧς ἔγραψε καὶ σχετικὴν ἐργασίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ragguaglio dell' origine, e giornali, successi della gran peste nel 1629, 1630 e 1631, etc» (Μιλάνον 1648). Ἐπίσης ἔγραψε: «Περὶ τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν τοῦ Μιλάνου, τῶν προνομιῶν καὶ τῆς νομολογίας αὐτῶν» (1645), «Περὶ θεραπείας τῶν ὄγκων» (1646). Ἀπέθανε τῷ 1661. Ο. Ρ.

Τάντον (Taunton) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἀγγλίας, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Σόμερσετ, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ (1921) 23 223. Ἔχει ἀρχαίους ναούς, ἀνάκτορον μετ' ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν καὶ βιομηχανίαν λινῶν καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων. —2) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Μασσαχουσέτης, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου πλωτοῦ ποταμοῦ. Κάτ. (1925) 39 255. Χάρις εἰς τὴν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν, τὴν παραγομένην ἐκ τῶν καταρρακτῶν τοῦ ποταμοῦ, ἀνεπτύχθη ἀκμαία βιομηχανία, ἰδίᾳ μεταλλουργίας, μηχανῶν καὶ βαμβακουργίας. Θ. Κ.

Ταντούρα *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Φοινίκης (βλ. λ. *Βουκολων πόλις*).

ταντούρι (τό). Καλεῖται οὕτω, ἰδίᾳ ἐν Ἀνατολῇ, τράπεζα καλυπτομένη μέχρι τοῦ ἄκρου τῶν ποδῶν ὑπὸ παχέος σκεπάσματος, συνήθως ἐφαπλώματος, καὶ ἔχουσα κάτωθεν αὐτῆς μαγγάλιον. Περὶ τὴν τράπεζαν ταύτην κάθηνται συνήθως αἱ γυναῖκες, θερμαίνουσαι τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖράς των.

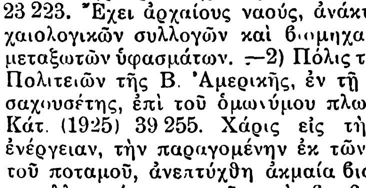

Ταντούρι

τανῦν· ἐπίρρ. νῦν, τώρα, σήμερον: «τανῦν οὕτως ἔχει ἡ κατάστασις» (ἐκ τοῦ τὰ + *νῦν*).

Τανυοξάρκης. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Κύρου τῆς Περσίας (βλ. λ. *Βαρδιγιας*).

τανυσίπτερος (ὁ,ἡ),—*ον* (τό)· ὁ τανύων τὰ πτερά, ὁ ἔχων μακρὰς πτέρυγας.

τανυσίπτερος (Tanysipterus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλορίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δακινελιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ παραπλήσια πρὸς τὰς ἀλκυόνας, ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας, τῆς Νέας Γουϊνέας καὶ τῶν Μαλαϊκῶν νήσων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τανυσίπτερος ὁ ἐξαίσιος* (Tanysipterus subl i m u s), χρώματος μελανοκυανοῦ μὲ ἰώδεις καὶ χρυσοπρασίνας ἀποχρώσεις κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος, καὶ ἐρυθροφαίου μὲ μελανὰ στίγματα κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

Τανυσίπτερος ὁ ἐξαίσιος.

τάνυσις, —*εως* (ἡ)· τάνυσμα.

τάνυσμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ τανύειν, τάσις, ἔντασις, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἀποπάτησιν ἢ τὸν τοκετόν· || σκορδινισμός, ἄλλως ἀποταύρισμα.

τανύστομα (τὰ) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων*, περιλαμβάνουσα ἔντομα μὲ ρύγχος προτεταμένον. Κυριώτεραι οἰκογένειαι τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι οἱ *ἀσυλίδαι*, *βομβυλιιδαι*, *στρατυομυῖδαι*, *ταβανίδαι* κ. λ. π. Δ. Ν. Π.

τανύω· τείνω, τεντώνω: «τανύω τὰς πτέρυγας, — τὰς χεῖρας»· || «τανύω τὴν χορδήν, — τὸ σχοινίον» τεντώνω· || παθ. *τανύομαι* καὶ δημοτ. *τανυέμαι*· τεντώνω τὰ μέλη μου, σκορδινῶμαι, ἄλλως ἀποταυρίζομαι.

Τανχόϋζερ (Tannhäuser)· βλ. λ. *Ταγχώϋζερ*.

Ταξαφόρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. Ἀφρικῆς, κειμένη εἰς τὰ μεσόγεια τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς (Μαρόκου), πιθανῶς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μουλουχὰθ (Μουλούγια). Α. Θ. Σ.

Ταξγαίτιον (Taxgaetium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ἐν Οὐενδελικίᾳ τῆς Ραιτίας, ἐπὶ τοῦ Ρήνου, κατὰ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς λίμνης Βενέτου (Κωνσταντίας). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Eschenz. Α. Θ. Σ.

ταξειδεύω, *ταξείδιον, ταξειδιώτης*· βλ. *ταξιδεύω* κλπ.

ταξεῶται (οἱ), καὶ ***ταξᾶτοι***· βυζαντ., οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν.

Τάξης, *Σταῦρος*. Ἐγεννήθη ἐν Λέσβῳ καὶ ἀπέθανεν ἐν Σμύρνῃ τῷ 1920. Ἐχρημάτισε διευθυντὴς τοῦ ὀρφανοτροφείου Σμύρνης. Συνέγραψεν: «Ἱστορία καὶ τοπογραφία τῆς νήσου Λέσβου» (Κωνσταντινούπολις 1874, β' ἔκδ. ἐν Καΐρῳ 1909). Γ.Μ.Β.

ταξὶ (τό)· δημοτ., αὐτοκίνητον ἀγοραῖον μετὰ *ταξιμέτρου* (βλ. λ.).

ταξιανθία (ἡ), ἡ ***ἀνθοταξία*** *[Βοτ.]*. Ὁ τρόπος τῆς διατάξεως τῶν ἀνθέων ἑνὸς φυτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνθικοῦ ἄξονος. Αἱ ταξιανθίαι διακρίνονται εἰς βοτρυώδεις, κυματώδεις καὶ συνθέτους βοτρυώδεις καὶ κυματώδεις (βλ. λ. *ἄνθος*, τ. Δ' σ. 728 β' ἔνθα καὶ πίναξ τῶν ταξιανθιῶν).

Ταξιάρχαι (πρώην ***Κακολύρι***) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 499. Ι. Σ. Σ.

— **Ταξιάρχαι** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πετροβούνι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων.

ταξιάρχης (ὁ)· ὁ τρίτος βαθμὸς τοῦ τάγματος τοῦ Σωτῆρος καὶ ὁ φέρων τὸν βαθμὸν τοῦτον· τίτλος μοναχοῦ.

— *[Χριστ.* Ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ ἀναφέρονται διάφοροι τάξεις ἢ τάγματα ἀγγέλων, ἐκ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ κατ' ὄνομα ἀναφερομένων ἀγγέλων διακρίνονται ὁ *Μιχαήλ*, ὅστις καλεῖται ἀρχάγγελος, καὶ ὁ *Γαβριήλ*, ἑορταζόμενοι ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τῇ 8 Νοεμβρίου. Ἐν τῷ ἀπολυτικίῳ τῆς ἑορτῆς αὐτῶν καλοῦνται οὗτοι «τῶν οὐρανίων στρατιῶν ἀρχιστράτηγοι» καὶ «ταξιάρχαι τῶν ἄνω δυνάμεων», ἡ δὲ ἡμετέρα Ἐκκλησία τοὺς εἰς αὐτοὺς καθιερωμένους ναοὺς καλεῖ συνήθως τῶν *Ταξιαρχῶν*. Καλεῖται ἔτι *ταξιάρχης* ἐν ταῖς μοναῖς ὁ βοηθὸς τοῦ ἐκκλησιάρχου. Οὗτος φροντίζει περὶ τῆς ἐν τῷ ναῷ τάξεως καὶ καθαριότητος καὶ τῆς καλῆς καταστάσεως παντὸς ὅ,τι ἀναγκαῖον πρὸς τὴν λατρείαν. Κ. Ι. Δ.

Ταξιάρχης *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Θέρμου τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 198.

— 2) Χωρίον τοῦ δήμου, ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 122. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μαχαλετζίκ*.

— 3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 378. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἀσπρόκαμπος*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κοσ...*

— 4) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀποικίων τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 15.

— 5) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἄνω Μεριᾶς τῆς νήσου Φολεγάνδρου τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων Κάτ. (1928) 80.

— 6) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 10... Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Καλεῖται ἐπίσης καὶ *Ἱερόκαστρον*, πρότερον δὲ καὶ *Λυκοβη*.

Digitized by Google

— **Ταξιάρχης** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ΒΑ. πλευρᾶς τῆς Χίου (πλάτ. 38° 34′ 10″ Β., μῆκ. 26° 08′ 50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna), ἀμέσως πρὸς Δ. τοῦ ἀκρωτηρίου Βαμπακᾶς, ἀριστερᾷ δὲ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κολπίζοντα λιμένα τῶν Παραπάντων. Σ. Ε. Λ.

— **Ταξιάρχης** (τουρκ. *Ταρσιὰχ*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ σαντζακίῳ Καισαρείας τοῦ βιλαετίου Ἀγκύρας, ἀπέχον περὶ τὰς 4 ὥρας πρὸς Α. τῆς Καισαρείας Παρ᾽ αὐτὴν κεῖται ἡ μεγαλοπρεπὴς μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν, τῆς ὁποίας ὁ ναὸς ἦτο πλουσιώτατα διακεκοσμημένος ἐκ δωρεῶν τῶν ἐν Ρωσίᾳ διαμενόντων Ἑλλήνων. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει περὶ τοὺς 600 κατοίκους, ἐξ ὧν περὶ τοὺς 500 Ἕλληνες, διατηροῦντες δημοτικὸν σχολεῖον. Α. Θ. Σ.

— **Ταξιάρχης, *ὕπατος μέγας*** — *[Τεκτον.]*. Ὁ ἀνώτατος ἀξιωματοῦχος ἐν τῷ σκωτικῷ τεκτονισμῷ, ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπάτου συμβουλίου τοῦ 33°. Κ. Κ. Κ.

ταξιαρχία (ἡ)˙ τὸ ἀξίωμα τοῦ ταξιάρχου (ἀρχ.).

— *[Στρατ.]* *Ταξιαρχία* καλεῖται ἡ ὀργανικὴ μονάς, ἡ ἀποτελουμένη ἐκ δύο συνταγμάτων τοῦ αὐτοῦ ὅπλου. Ταξιαρχία πεζικοῦ καὶ ταξιαρχία ἱππικοῦ ὠργανώθη διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου ἐν τῷ σουηδικῷ στρατῷ, ἐν δὲ τῷ γαλλικῷ ὑπὸ τοῦ Τυρέν, ὅστις εἰσήγαγε τὰς σουηδικὰς ἀρχὰς κατὰ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἔκτοτε ἡ ταξιαρχία ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἡ ἀνωτέρα μονὰς τοῦ στρατοῦ μέχρι τοῦ 1776, ὅτε ὠργανώθη τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἐκ συνταγμάτων τοῦ αὐτοῦ ὅπλου μεραρχία. Ἀπὸ τοῦ 1804 δύο ταξιαρχίαι πεζικοῦ ὑπεισέρχονται ἐν τῇ συγκροτήσει τῆς μεραρχίας. Ἑκάστη ταξιαρχία ἀποτελεῖται ἐκ δύο συνταγμάτων πεζικοῦ, ἐκτὸς τῆς ἐποχῆς 1793—1803, καθ᾽ ἣν ἀπετελεῖτο ἐκ δύο *ἡμιταξιαρχιῶν* (ἡ ἡμιταξιαρχία ἦτο ἄθροισμα ταγμάτων τινῶν πεζικοῦ, λαβοῦσα ἀπὸ τοῦ 1804 τὸ ὄνομα *σύνταγμα* πεζικοῦ). Ἐν Ἑλλάδι ταξιαρχία πεζικοῦ ὑφίστατο καθ᾽ ἁπάσας τὰς ὀργανώσεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς μεγάλας μονάδας (Ἰούνιος 1877—Ἰανουάριος 1878, 1897—1911).

Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1911 εἰσαγωγὴν παρ᾽ ἡμῖν τοῦ τριαδικοῦ συστήματος ἐν τῇ ὀργανώσει τῆς μεραρχίας, ἡ ταξιαρχία κατηργήθη ὡς μονὰς τοῦ πεζικοῦ. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ ταξιαρχία κατηργήθη ὡς μονὰς τοῦ πεζικοῦ, ὑπὸ μὲν τῆς Γερμανίας τὸν Ἀπρίλιον 1915, ὑπὸ δὲ τῆς Γαλλίας τὸν Αὔγουστον 1916. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ἀναδιοργανώσεως τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, τῷ 1804, ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ ἦτο ἡ ἀνωτέρα μονὰς τοῦ ἱππικοῦ, ἔκτοτε ὅμως μέχρι σήμερον (1933) δύο ἢ τρεῖς ταξιαρχίαι ἀποτελοῦσι τὴν μεραρχίαν ἱππικοῦ. Ἐν Ἑλλάδι συγκρότησις τοῦ ἱππικοῦ εἰς ταξιαρχίαν ἐγένετο τὸ πρῶτον τὸν Σεπτέμβριον 1912, ἐπικειμένων τῶν Βαλκανικῶν πολέμων. Ἡ εἰς ταξιαρχίαν ὀργάνωσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη μέχρι τοῦ τέλους 1921, ὁπότε κατηργήθη ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ καὶ ὠργανώθη μεραρχία ἱππικοῦ κατὰ τὸ τριαδικὸν σύστημα. Εἴς τινας στρατοὺς ὑπάρχει *ταξιαρχία πυροβολικοῦ*. Ν. Θ. Κ.

ταξίαρχος (ὁ)˙ ὁ διοικῶν ταξιαρχίαν.

— *[Ἀρχ.]* *Ταξίαρχοι* ἐκαλοῦντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν οἱ στρατιωτικοὶ διοικηταί, οἱ ἄρχοντες μιᾶς *τάξεως*, ἤτοι *ταγματος* ἀνδρῶν, παρὰ δὲ τοῖς Ἀθηναίοις οἱ ἀνώτεροι στρατιωτικοὶ ἄρχοντες, οἱ μετὰ τῶν στρατηγῶν, ὑφ᾽ οὓς ἀμέσως ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἱεραρχίᾳ ἐτάσσοντο, καὶ τῶν ἱππάρχων ἀποτελοῦντες εἶδός τι ἀνωτέρου ἐπιτελείου τοῦ ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ. Ἐξελέγοντο δ᾽ ἐν Ἀθήναις δέκα ταξίαρχοι διὰ χειροτονίας, εἷς ἐξ ἑκάστης φυλῆς, καὶ διῴκουν ἕκαστος τοὺς τῆς ἑαυτοῦ φυλῆς ὁπλίτας, ἔχοντες ὑπ᾽ αὐτοὺς τεταγμένους τοὺς λοχαγούς, οὓς αὐτοὶ ἐξέλεγον. Εἶχον ἰδίαν στολήν, ἐρυθρὰν χλαμύδα καὶ περικεφαλαίαν μετὰ τριῶν λόφων, ἀλλὰ κατὰ τὸν ὁπλισμὸν δὲν διέφερον τῶν ὁπλιτῶν. Ε. ΔΙ. Κ.

Ταξιαρχῶν *μονή*. Ἱστορικὴ καὶ πλουσία μονὴ ἐν Αἰγιαλείᾳ, 3 ὥρας νοτιοδυτικῶς τοῦ Αἰγίου. Κεῖται ἄνωθεν τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σελινοῦντος, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς κοινότητος Μελισσίων. Ἡ μονὴ ἱδρύθη κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ ὁσίου Λεοντίου διὰ συνδρομῆς τῶν Θωμᾶ καὶ Δημητρίου Παλαιολόγων, προικισάντων αὐτὴν διὰ κτημάτων καὶ ἁγίων δώρων, ὁ δ᾽ ἐν αὐτῇ ναὸς ἀφιερώθη εἰς μνήμην τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ. Ἀλλεπάλληλοι ὅμως πυρκαϊαὶ καὶ λεηλασίαι κατέστρεψαν τὴν μονὴν καὶ ἐξηφάνισαν τὰ πολύτιμα αὐτῆς χρυσόβουλλα, ἔγγραφα καὶ ἄλλα. Ἡ μονὴ κατεκάη τῷ 1669 ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων Ἀλβανῶν, ἄγνωστον δὲ πότε ἐπανεκτίσθη Ἔχει πλουσίαν βιβλιοθήκην, μέχρι δὲ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐλειτούργει ἐνταῦθα καὶ ἑλληνικὸν σχολεῖον. Ἄλλοτε εἶχεν ὑπὲρ τοὺς 120 μοναχοὺς καὶ ὑπηρέτας, σήμερον δὲ (1928) 83 ἐγκατοίκους. Ι. Σ. Σ.

— **Ταξιαρχῶν** *μονή*, Ἀνδρικὴ μονή, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Σερίφου τῆς ὁμωνύμου νήσου τῆς ἐπαρχίας Κέας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἀριθμοῦσα (1928) 5 μοναχούς.

ταξιδεύω˙ κάμνω ταξίδι, ἀπέρχομαι εἰς ξένον τόπον˙ «ταξιδεύει ᾽ς τὴν Εὐρώπη, — ᾽ς τὴν Ἀμερική».

ταξιδιάρης (ὁ)˙ ὁ ταξιδεύων συχνά.

ταξιδιάρικος, —*η*, —*ο*˙ δημοτ., ὁ ταξιδεύων: «*ταξιδιάρικα πουλλιά*» τὰ ἀποδημητικά.

ταξίδιον (τό), κοιν. *ταξίδι*˙ μετάβασις εἰς ξένην χώραν, εἰς ξένον τόπον, ἀποδημία: «*κάθε καλοκαίρι πηγαίνει ταξίδι*».

— *[Λαογρ.]* Ἡ ἀποδημία, μάλιστα ἡ πρὸς ἀνεύρεσιν τύχης, ἐπιδέχεται ἀποτυχίαν καὶ πολλάκις ἔχει κεφαλαιώδη σημασίαν διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀποδημοῦντος καὶ τῶν συγγενῶν του. Ἐκ τούτου προῆλθον ποικίλοι οἰωνισμοὶ καὶ ἐνέργειαι συμβολικαὶ πρὸς πρόγνωσιν τῶν μελλόντων καὶ ἀποτροπὴν τῶν ὑποτιθεμένων κακῶν τῆς ἀποδημίας. Οὕτω κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ταξιδίου δὲν πρέπει νὰ ἐξάγωσί τι πρὸς πώλησιν ἢ πρὸς δανεισμὸν ἐκ τῆς οἰκίας, διότι κατ᾽ ἀναλογίαν θεωρεῖται τοῦτο ἀπαίσιον διὰ τὸν ἀποδημοῦντα. Ἀποφεύγουσι νὰ σαρώσωσι τὴν οἰκίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀποδημίας προσώπου τινός, ἐκ φόβου πάντως μήπως συμβολικῶς τὸ σάρωμα τῆς οἰκίας σημάνῃ καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς καὶ τοῦ βίου ἐν γένει σάρωμα τοῦ ἀποδημοῦντος. Ὁ τὸ πρῶτον ἀποδημῶν, ἅπαξ ἐξελθὼν τοῦ χωρίου του, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ τοῦ λιμένος ἐξ οὗ θὰ ἀποπλεύσῃ, ἔστω καὶ ἐμποδιζόμενος προσωρινῶς, δι᾽ οἱονδήποτε λόγον, ὅπως συνεχίσῃ τὸ ταξίδιον, ἀλλὰ πρέπει νὰ παραμείνῃ εἰς τὸν λιμένα, διότι ἡ ἐπιστροφή του νομίζεται ὅτι προμηνύει ματαίωσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ ὅλου ταξιδίου. Εἰς τὴν ἐξώθυραν τοῦ ἀποδημοῦντος θέτουσι συνήθως σταμνίον ὕδατος μετ᾽ οἴνου καὶ τεμάχιον ἄρτου, ἅτινα διασκελίζει ὁ ἀποδημῶν, εἰς συμβολισμὸν ὅτι ἐν τῇ ἀποδημίᾳ θὰ ὑπερπηδήσῃ τὰς δυσχερείας πρὸς πορισμὸν τῶν ἐπιτηδείων. Ἐνιαχοῦ συνηθίζεται νὰ ἀνατρέπῃ οὗτος διὰ τοῦ ποδὸς τὸ σταμνίον, νὰ παραλαμβάνῃ δὲ μεθ᾽ ἑαυτοῦ τὸν ἄρτον. Ὁ ἀποδημῶν δὲν πρέπει νὰ στρέφηται μακρόθεν διὰ ν᾽ ἀποχαιρετήσῃ τινά, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐπιστρέψῃ ταχέως ἐκ τῆς ἀποδημίας. Ἂν ἐλησμόνησέ τι εἰς τὴν οἰκίαν του, τοῦτο σημαίνει ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ ταχέως ἐκ τῆς ἀποδημίας. Ὅταν τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως κοπρίζῃ τὸ ζῷον τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας, τοῦτο εἶναι σημεῖον ἐπίσης ὅτι ὁ ἀποδημῶν θὰ ἐπανέλθῃ ταχέως. Ὅταν ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν οἶκον οἱ προπέμψαντες τὸν ἀποδημοῦντα, λαμβάνουσιν ἀμέσως ὅλοι καὶ κρατοῦσιν ἐπί τινας στιγμὰς κλάδους δένδρων ἢ δεσμίδας χόρτου πρὸς συμβολισμὸν τῆς γενησομένης θριαμβευτικῆς ὑποδοχῆς τοῦ ταχέως μέλλοντος νὰ ἐπιστρέψῃ ἀποδημοῦντος. Καλὸς οἰωνὸς θεωρεῖται νὰ εὕρῃ ὁ ταξιδεύων καθ᾽ ὁδὸν μέταλλόν τι, ἰδίως πέταλον ἢ καρφίον, τὸ ὁποῖον λαμβάνων θέτει εἰς τὰ πράγματά του Τοὐναντίον, κακὸς οἰωνὸς θεωρεῖται τὸ ν᾽ ἀπολέσῃ τι καθ᾽ ὁδόν Κακὸς οἰωνὸς κατ᾽ ἐξοχὴν θεωρεῖται ἡ συνάντησις καθ᾽ ὁδὸν προσώπων, τῶν ὁποίων ἡ συνάντησις καὶ ἐν τῷ καθ᾽ ἡμέραν βίῳ νομίζεται ἀπαισία (κακὸ συναπάντημα). Πρὸς ἀποφυγὴν τούτου φροντίζουσι, πρὶν ἢ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς οἰκίας, νὰ συναντηθῶσι μέ τινα ἄλλον μὴ ἀπαίσιον ἢ μόλις συναντήσωσι καθ᾽ ὁδὸν τὸν ἀπαίσιον ἐπιστρέφουσι καὶ ἀλλάσσουσι διεύθυνσιν ἀναχωρήσεως, ἵνα διὰ τῆς συμβολικῆς ταύτης πράξεως ἐξουδετερώσωσι τὰς συνεπείας τῆς κακῆς συναντήσεως. Κακὸς οἰωνὸς θεωρεῖται καὶ ὅταν κόπτεται ὁ δρόμος τοῦ ἀποδημοῦντος ὑπὸ ἁμάξης ἢ φορτωμένου ζῴου, διερχομένου ἔμπροσθέν του καὶ ἀναγκάζοντος αὐτὸν νὰ σταματήσῃ Ἰδίως κακὸς οἰωνὸς θεωρεῖται νὰ διέλθῃ ἔμπροσθεν τοῦ ἀποδημοῦντος λαγωός, πιθανῶς ὡς συμβολίζων δειλίαν, ἀντικειμένην πρὸς τὰς ἰδιότητας, ἃς δέον ν᾽ ἀναπτύξῃ ὁ ἀποδημῶν. Κακὸς τέλος οἰωνὸς θεωρεῖται τὸ νὰ προσκόψῃ τὸ ζῷον τοῦ ἀποδημοῦντος, ὡς προμήνυμα μελλόντων ἐμποδίων. [Πρβλ. *Α. Μπούτουρα*, Προλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, 1931, σ. 26.] Θ. Π.

— *[Στρατ.]* Ἐπιτελικὸν *ταξίδιον* καλεῖται ἡ ὑπὸ στρατηγῶν καὶ ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ ἐπιτελείου ἐκτέλεσις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους στρατηγικοῦ θέματος, ἀποβλέποντος ἐνίοτε εἰς τὴν μελέτην ἐπιχειρήσεως μελλοντικοῦ πολέμου, ἢ εὐρυτάτου τακτικοῦ θέματος, ἐπίσης δὲ ἡ ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀτόμων μελέτη καὶ ἐξέτασις ἐπὶ τόπου μεγάλης τινὸς μάχης ἀπό τε στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς ἀπόψεως. Ν. Θ. Κ.

— **ταξιδίου *συνέχεια*** *[Διεθν. Δίκ.]*. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐρευνᾶται ἀπὸ ἀπόψεως πολεμικοῦ λαθρεμπορίου καὶ πολεμικοῦ ἀποκλεισμοῦ.

Πολεμικὸν λαθρεμπόριον. Ἐνίοτε οὐδέτερόν τι ἐμπορικὸν πλοῖον, μεταφέρον λαθρεμπόριον πολέμου, κατευθύνεται μὲν πρὸς λιμένα οὐδετέρου κράτους, ἀλλ᾽ ὑπάρχουσιν ἀναμφισβήτητοι ἢ προφανεῖς ἐνδείξεις ὅτι τὸ ἐπιλήψιμον τοῦτο φορτίον τοῦ πλοίου θ᾽ ἀποσταλῇ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἐμπόλεμον κράτος εἴτε διὰ τοῦ ἰδίου πλοίου εἴτε δι᾽ ἑτέρου διὰ μεταφορτώσεως. Κατὰ τὴν θεωρίαν λοιπὸν τῆς καλουμένης συνεχείας τοῦ ταξιδίου τὸ ἐν λόγῳ φορτίον θὰ ἠδύνατο νομίμως νὰ καταληφθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου ταξιδίου τοῦ πλοίου, θεωρουμένων τῶν δύο συνεχομένων ταξιδίων ὡς ἀποτελούντων ἕν τι σύνολον ἀδιαίρετον καὶ ἀδιάκοπον. Αἱ ἐνδείξεις ὅτι τὸ ἐπιλήψιμον φορτίον θὰ μεταφερθῇ ἐκ τοῦ οὐδετέρου λιμένος τοῦ ἀρχικοῦ προορισμοῦ τοῦ πλοίου εἰς λιμένα τοῦ ἐμπολέμου κράτους πρέπει νὰ εἶναι ἀναμφισβήτητοι ἢ προφανεῖς, διὰ νὰ προβῇ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ἐν λόγῳ φορτίου τὸ πολεμικὸν πλοῖον. Ἑπομένως δὲν θὰ ἦτο ὀρθὸν ὅπως ἐπὶ τοῦ προκειμένου ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψιν ἡ ἁπλῆ πρόθεσις ἢ ἡ ἁπλῆ ὑπόνοια. Ἡ θεωρία αὕτη τῆς συνεχείας τοῦ ταξιδίου ἤρξατο νὰ διαμορφοῦται κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, ἔκτοτε δὲ πολλάκις ἐφηρμόσθη ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν πολέμῳ Ἡ κατάληψις τοῦ ἐπιληψίμου φορτίου θὰ συνεπήγετο, ὑπὸ ὡρισμένας ἐπιβαρυντικὰς προϋποθέσεις, τὴν κατάληψιν οὐ μόνον καὶ τοῦ οὐδετέρου πλοίου, δι᾽ οὗ ἐγένετο ἡ μεταφορά, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπιλοίπου ἔτι μὴ ἐπιληψίμου φορτίου τοῦ πλοίου τούτου. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ καταληφθέντος ἐπιληψίμου φορτίου θὰ εἶχε πλῆρες τὸ δικαίωμα ν᾽ ἀποδείξῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῶν λειῶν ὅτι αἱ ἐνδείξεις, ἐφ᾽ ὧν ἐστηρίχθη διὰ νὰ προβῇ εἰς τὴν κατάληψιν τὸ πολεμικὸν πλοῖον, οὔτε ἀκριβεῖς οὔτε βάσιμοι ἦσαν.

Ἡ ἀπὸ 26 Φεβρουαρίου 1909 ναυτικὴ διακήρυξις τοῦ Λονδίνου ἐσυστηματοποίησε τὴν θεωρίαν τῆς συνεχείας τοῦ ταξιδίου, διακρίνασα τὸ ἀπόλυτον λαθρεμπόριον τοῦ πολέμου ἀπὸ τοῦ σχετικοῦ τοιούτου. Τὸ πρῶτον ὑπόκειται εἰς τὴν κατάληληψιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῆς συνεχείας τοῦ ταξιδίου (ἄρθρ. 30), οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ δεύτερον (ἄρθρ. 35). Τὸ ἄρθρον 36 καθιεροῖ μίαν μόνην ἐξαίρεσιν προκειμένου περὶ σχετικοῦ λαθρεμπορίου τοῦ πολέμου. Δυστυχῶς ἡ ναυτικὴ αὕτη διακήρυξις ὑπὸ οὐδενὸς κράτους ἐπεκυρώθη, κατὰ τὸν Παγκόσμιον δὲ πόλεμον ἐφηρμόσθη μετά τινων τροποποιήσεων εἰς τοὺς διαφόρους αὐτῆς διατάξεις μόνον μέχρι τῆς 7 Ἰουλίου 1916, ὁπότε ἡ Μεγάλη Βρεττανία καὶ ἡ Γαλλία κατέστησαν γνωστὸν ὅτι θὰ ἔπαυον ἐφαρμόζουσαι τὴν διακήρυξιν τοῦ Λονδίνου. Ἀνακτήσασαι κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον πλήρη ἐλευθερίαν ἐνεργείας, ἐφήρμοσαν τὴν θεωρίαν τῆς συνεχείας τοῦ ταξιδίου οὐ μόνον ἂν τὸ φορτίον τοῦ οὐδετέρου πλοίου ἀπετέλει ἀπόλυτον λαθρεμπόριον τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἀπετέλει σχετικὸν τοιοῦτον. Οὕτως ἐπροξενήθησαν σημαντικαὶ ζημίαι εἰς τὸ κατὰ θάλασσαν ἐμπόριον τῶν οὐδετέρων κρατῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἔντονοι διαμαρτυρίαι ἦσαν καθ᾽ ὅλα νόμιμοι.

Πολεμικὸς ἀποκλεισμός. Πολλάκις ἀντικείμενα οἱασδήποτε φύσεως, μεταφερόμενα δι᾽ οὐδετέρου ἐμπορικοῦ πλοίου εἰς λιμένα τινὰ οὐδετέρου κράτους, πρόκειται μετὰ ταῦτα ν᾽ ἀποσταλῶσιν ἐκεῖθεν εἴτε διὰ θαλάσσης εἴτε καὶ διὰ ξηρᾶς ἔτι εἰς λιμένα ἐμπολέμου κράτους, ὁ ὁποῖος ἔχει ἤδη πολεμικῶς ἀποκλεισθῇ, κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις, ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου κράτους. Ἂν λοιπὸν ὑπάρχωσιν ἀναμφισβήτητοι ἢ προφανεῖς ἐνδείξεις ὅτι τὰ ἐν λόγῳ ἀντικείμενα τῷ ὄντι θ᾽ ἀποσταλῶσιν εἰς τὴν ἀποκεκλεισμένον λιμένα, τότε τὸ πολεμικὸν πλοῖον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβῃ τὸ οὐδέτερον ἐμπορικὸν πλοῖον καθ᾽ ὃν χρόνον τοῦτο ἐπιχειρεῖ τὸ ταξίδιον αὐτοῦ ἀπὸ οὐδετέρου εἰς οὐδέτερον λιμένα; καὶ τοῦτο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῆς συνεχείας τοῦ ταξιδίου. Ἡ ἁπλῆ πρόθεσις ἢ ἡ ἁπλῆ ὑπόνοια μεταφορᾶς ἐκ τοῦ οὐδετέρου λιμένος εἰς τὸν ἀποκεκλεισμένον ἐμπόλεμον τοιοῦτον δὲν θὰ ἤρκει ὅπως δικαιολογήσῃ τὴν κατάληψιν. Ἡ θεωρία αὕτη τῆς συνεχείας τοῦ ταξιδίου προκειμένου περὶ πολεμικοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐφηρμόσθη πολλάκις ἐν τῇ διεθνεῖ πρακτικῇ. Οὕτω, τὴν 3 Φεβρουαρίου 1863 κατελήφθη ἐν τῇ ἀνοικτῇ θαλάσσῃ ὑπὸ τοῦ βορειοαμερικανικοῦ πολεμικοῦ «Σονόμα» τὸ ἀγγλικὸν ἐμπορικὸν πλοιάριον «Σπρίγκβεκ», τὸ ὁποῖον, κατὰ τὰ ναυτιλιακά του ἔγγραφα, κατηυθύνετο πρὸς ἀγγλικὸν λιμένα, τουτέστιν οὐδέτερον. Πρωτοδίκως κατεδικάσθη τό τε πλοῖον ὡς καὶ τὸ φορτίον (1 Αὐγούστου 1863). Ἡ ἀπόφασις ὅμως αὕτη ἐφεσεβλήθη, τὸ δὲ ἐφετεῖον ἐπεκύρωσε τὴν πρωτόδικον ἀπόφασιν μόνον προκειμένου περὶ τοῦ φορτίου, τὸ δὲ πλοῖον ἀφήνετο ἐλεύθερον. Ἡ ἀπόφασις αὕτη προκάλεσεν ἐνδιαφερούσας ἐπιστημονικὰς συζητήσεις, ἐπικριθεῖσα αὐστηρῶς, ἰδίᾳ δὲ ἐπειδὴ ἡ καταδίκη τοῦ φορτίου δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ ἀναμφισβητήτων ἢ προφανῶν ἐνδείξεων μεταγενεστέρας μεταφορᾶς τούτου εἰς λιμένα ἀποκεκλεισμένον, ἀλλ᾽ ἐπὶ ἁπλῶν μόνον ὑπονοιῶν. Πάντως οἱ περισσότεροι συγγραφεῖς ἀποδοκιμάζουσι τὴν θεωρίαν τῆς συνεχείας τοῦ ταξιδίου ἐν περιπτώσει πολεμικοῦ ἀποκλεισμοῦ, φρονοῦντες ὅτι κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκμηδενισθῇ τὸ κατὰ θάλασσαν οὐδέτερον ἐμπόριον.

Τὸ ἄρθρον 19 τῆς ἀπὸ 26 Φεβρουαρίου 1909 ναυτικῆς διακηρύξεως τοῦ Λονδίνου δὲν παραδέχεται τὴν θεωρίαν τῆς συνεχείας τοῦ ταξιδίου προκειμένου περὶ πολεμικοῦ ἀποκλεισμοῦ. Πρὸς καθορισμὸν τοῦ γεγονότος τῆς παραβιάσεως τοῦ

Digitized by Google

τεθειμένου ἀποκλεισμοῦ λαμβάνει τὸ ἄρθρον τοῦτο ὑπ' ὄψιν μόνον τὸν νῦν προορισμὸν τοῦ οὐδετέρου πλοίου καὶ οὐχὶ τὸν τυχὸν μεταγενέστερον τοιοῦτον τοῦ φορτίου του, ὅστις, καὶ ἂν ἔτι ἐθεωρεῖτο ὡς βέβαιος, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν κατάληψιν τοῦ πλοίου ἢ τοῦ φορτίου αὐτοῦ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου ταξιδίου. Ἀλλ' ἡ Μεγάλη Βρεττανία καὶ ἡ Γαλλία, διὰ τῶν ἀπὸ 30 Μαρτίου καὶ 12 Ἀπριλίου 1916 διαταγμάτων αὐτῶν, κατήργησαν τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον τῆς διακηρύξεως τοῦ Λονδίνου, θεσπίσασαι ὅτι πᾶν οὐδέτερον ἐμπορικὸν πλοῖον ἢ φορτίον, τὸ ὁποῖον κατευθύνεται πρὸς μὴ πολεμικῶς ἀποκεκλεισμένον λιμένα, θὰ ἠδύνατο νὰ καταληφθῇ ἐπὶ παραβιάσει τοῦ ἀποκλεισμοῦ. Σημειωτέον ἐν τέλει ὅτι τὸ ἀπὸ 7 Ἰουλίου 1916 διάταγμα τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ρητῶς ὁρίζει ὅτι ἡ θεωρία τῆς συνεχείας τοῦ ταξιδίου θὰ ἐφηρμόζετο προκειμένου τόσον περὶ πολεμικοῦ λαθρεμπορίου ὅσον καὶ περὶ πολεμικοῦ ἀποκλεισμοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Travers Twiss*, La théorie de la continuité du voyage (1877).—*Hansemann*, Die Lehre von der einheitlichen Reise (1910).— *Fauchille*, Du blocus maritime (1882).—*Remy*, Théorie de la cont nuité du voyage (1902). —*Woothke*, Die Theorie der Einheit der Reise der Kriegskonterbandegüter (1910).—*Δ. Δρόσου*, Ἡ θεωρία τῆς συνεχείας τοῦ ταξιδίου ἐν περιπτώσει λαθρεμπορίου τοῦ πο᾽έμου (ἐν «Ναυτικῇ Ἐπιθεωρήσει», ἔτ. 1932, τεῦχ. 120 σ 326).

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

ταξιδιώτης (ὁ), θηλ. —*ῶτις*, —*ιδος*· ὁ ἐν ταξιδίῳ εὑρισκόμενος, ὁ ταξιδεύων.

ταξιδιωτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ταξίδιον, ὁ τοῦ ταξιδίου: «ταξιδιωτικὸς σάκκος».

—**ταξιδιωτικὴ** *ἐπιταγή*· βλ. λ. *ἐπιταγή* (τ. ΙΑ', σ. 432 γ').

ταξιθεσία (ἡ) (κοιν. *κλασσάρισμα*). Ἡ ἐργασία τῆς ταξιθετήσεως ἐγγράφων, δελτίων, εἰκόνων κ.ἄ. πρὸς εὐκολωτέραν αὐτῶν ἀνεύρεσιν ἢ μελέτην. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιοῦνται εἰδικὰ ἔπιπλα καὶ ὄργανα ταξιθετήσεως (φάκελοι, ντοσσιέ, κλασσὲρ κττ.), ἀναλόγως πρὸς τὰ ταξιθετούμενα ἀντικείμενα.

Π. Ν. Π.

ταξιθέτης (ὁ)· ὁ ὑποδεικνύων τὴν τάξιν, ὑπάλληλος ἐν τῷ σταδίῳ ἢ ἐν τῷ θεάτρῳ ὁδηγῶν τοὺς θεατὰς εἰς τὴν θέσιν των.

ταξιθετῶ (—*έω*)· εἶμαι ταξιθέτης· || θέτω ἐν τάξει, τακτοποιῶ.

ταξικός, —*ή*, —*όν*· ὁ τῆς τάξεως, ὁ ἀναφερόμενος εἰς μίαν τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν: «*ταξικὰ συμφέροντα*», τὰ συμφέροντα τῆς τάξεως· «*ταξικὴ κοινωνία*», ἡ κοινωνία ἡ διαιρουμένη εἰς τάξεις ἀνταγωνιζομένας· «*ταξικὴ ἠθική*», ἡ ἠθικὴ ἡ πηγάζουσα ἐκ τῶν συμφερόντων μιᾶς τάξεως καὶ ἀποσκοποῦσα τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν· «*ταξικὴ ἄποψις*», ἡ ἀπὸ τῶν συμφερόντων τῆς τάξεως ὁρμωμένη ἄποψις· «*ταξικὴ γυμναστική*», ἡ ἀπεργία, κατὰ τοὺς ἀναρχοσυνδικαλιστάς, ὡς ἐξασκοῦσα τοὺς ἐργάτας εἰς τὴν ἐναντίον τῆς ἀστικῆς τάξεως πάλην των· «*ταξικὴ πάλη*» ἢ «*ταξικὸς ἀγών*», ἡ πάλη τῶν τάξεων πρὸς ἀλλήλας (βλ. καὶ λ. *τάξις*).

Θ. Π.

Ταξὶλ (Taxil), *Γαβριὴλ-Ἀντώνιος* Jogand-Pagès, ὁ ἐπικαλούμενος *Λέων* —. Γάλλος λογοτέχνης, γεννηθεὶς τῷ 1854. Μαθητὴς τῶν ἰησουϊτῶν, ἤρξατο τοῦ σταδίου του διὰ σκανδαλωδεστάτων ἀντικληρικῶν δημοσιευμάτων. Μεταστραφεὶς τῷ 1885 καὶ συγχωρηθεὶς ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος ΙΓ', κατεπολέμησε τοὺς ἐλευθέρους τέκτονας, ὑφ' ὧν εἶχεν ἐκδιωχθῆ ἐπὶ λογοκλοπίᾳ. Τῷ 1892 ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «La France chrétienne», ἔκτοτε δὲ πλειστάκις ἀπησχόλησε τὴν δημοσίαν γνώμην διὰ σκηνοθετημένων περιπετειῶν. Ἔγραψεν: «Οἱ Βοργίαι» (1881), «Ἱερωμένοι πορνογράφοι» (1882), «Ὁ φαρμακὸς Λέων ΙΓ'» (1883), «Οἱ μαιτρέσες τοῦ πάπα» (1884), «Ἡ σύγχρονος πορνεία» (1883), «Οἱ ἔρωτες τοῦ Πίου Θ'» (1884), «Ὁ ἐλευθεροτεκτονισμὸς ἀποκαλυπτόμενος» (1886), «Ἐξομολογήσεις πρώην ἐλευθερόφρονος» (1887), κ.ἄ.

Π. Ν. Π.

Τάξιλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις «μεγάλη καὶ εὐνομωτάτη», κατὰ τὸν Στράβωνα (XV, 698), πρωτεύουσα τοῦ βασιλέως Ταξίλου, κειμένη εἰς τὰ Β Δ. τῶν Ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, ἐπὶ εὐφορωτάτης πεδιάδος, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἰνδοῦ καὶ Ὑδάσπου (νῦν Djelam). Ἅμα τῇ προσεγγίσει τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τῷ 327 π. Χ., ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ταξίλης προσεχώρησε διὰ πρεσβείας εἰς αὐτὸν καὶ προσέφερε πλουσιώτατα δῶρα (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. V, 3, 6). Εἰσελθὼν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν πόλιν, ἐγένετο δεκτὸς μεγαλοπρεπέστατα καὶ ἀφοῦ προσέφερε θυσίας ἐτέλεσε γυμνικοὺς καὶ ἱππικοὺς ἀγῶνας κατὰ τὰ πάτρια ἔθιμα. Ὁ Στράβων, περιγράφων τὴν πόλιν (XV, 714), ἀναφέρει περιεργότατα ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐν τῇ πλήρει ἐρειπίων πεδιάδι, τῇ μεταξὺ τοῦ Scha-Dehri καὶ τοῦ ποταμοῦ Haro.

Α. Θ. Σ.

Ταξίλης. Ἰνδὸς ἡγεμών, βασιλεύων τῆς μεταξὺ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ὑδάσπου χώρας ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τῷ 327 π. Χ. Τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ ὄνομα ἦτο *Μόφις* ἢ *Ὄμφις*, ὠνομάσθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ταξίλης ἀπὸ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ, τῶν Ταξίλων. Προσελθὼν εἰς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεών του, προσέφερεν εἰς αὐτὸν πολύτιμα δῶρα καὶ ὑπεδέχθη αὐτὸν μεγαλοπρεπέστατα εἰς τὴν πρωτεύουσάν του. Συνεπολέμησε μετ' αὐτοῦ κατὰ τοῦ Πώρου καὶ παρέμεινεν ἡγεμὼν τῆς χώρας του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου, υἱοῦ τοῦ Μαχάτα, σατράπου τῶν Ἰνδιῶν, ἐκ τῶν πιστοτάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου, διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ διοικητὴς τῆς χώρας, κατὰ δὲ τὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως γενομένην τῷ 321 π. Χ. διανομὴν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους, φαίνεται ὅτι μετέσχε τῆς ἀρχῆς. Ἄγνωστον ἂν ἀπέθανεν ἐκ φυσικοῦ ἢ βιαίου θανάτου ἢ ἂν ἐπαύθη τῆς ἀρχῆς.

Α. Θ. Σ.

— **Ταξίλης.** Στρατηγὸς τοῦ Μιθριδάτου τοῦ Μεγάλου, ἀποσταλεὶς τῷ 86 π.Χ. μετ' 100.000 περίπου ἀνδρῶν εἰς βοήθειαν τῶν ὑπὸ τὸν Ἀρχέλαον στρατευμάτων αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τῶν Ρωμαίων. Ἐπιτεθεὶς ὅμως κατὰ τῶν ἡνωμένων αὐτῶν δυνάμεων, παρὰ τὴν Χαιρώνειαν, ὁ Λεύκιος Κορνήλιος Σύλλας, κατετρόπωσεν αὐτούς, ὁ δ' ὑπόλοιπος στρατὸς τοῦ Μιθριδάτου ᾐχμαλωτίσθη ἢ διεσκορπίσθη Τῷ 71 π. Χ. μετὰ τοῦ Ἑρμοκράτους διώκει τὸν μέγαν στρατόν, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Μιθριδάτης ἐπέδραμεν εἰς τὴν Παφλαγονίαν καὶ Βιθυνίαν, ἐξηκολούθησε δὲ μετὰ τοῦ Διοφάντου τὸν κατὰ τοῦ Λουκούλλου ἀγῶνα. Μετὰ τὴν παρὰ τὰ Κάβειρα ἧτταν τοῦ βασιλέως, ἀπεχώρησε μετ' αὐτοῦ εἰς Ἀρμενίαν, τῷ δὲ 69 π. Χ. ἀναφέρεται μετὰ τοῦ Τιγράνου εἰς τὴν μεγάλην μάχην τῶν Τιγρανοκέρτων.

Α. Θ. Σ

— **Ταξίλης.** Στρατηγός, ὅστις συνοδεύσας τὰ ἐκ Μικρᾶς Ἀρμενίας ἐπικουρικὰ στρατεύματα συνηνώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Πομπηΐου πρὸ τῆς ἐν Φαρσάλοις μάχης, τῷ 48 π. Χ.

Α Θ. Σ.

Ταξίμ, ἢ *Ταξεὶμ [Γεωγρ.]*. Συνοικία τοῦ Πέραν (Σταυροδρομίου) Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ὑπῆρχεν ἄλλοτε τὸ ὑδρονομεῖον, κτήριον θολωτὸν σχήματος ὀκταγώνου μὲ ὀκτὼ κίονας ὑποστηρίζοντας ἰσαρίθμους στοάς. Ἐκεῖθεν διενέμοντο τὰ ὕδατα τοῦ ὑδραγωγείου τοῦ Μπαχτσέκιοϊ εἰς Σταυροδρόμιον, Κασὶμ-πασᾶ, Γαλατᾶ, Τοπχανέ, Ταταῦλα καὶ Βεσικτάς. Ἐκτίσθη ἐπὶ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Α', τῷ 1730—1731. Τὸ κτήριον τοῦτο ἐξηφανίσθη ἀπὸ πολλοῦ, εἰς τὴν θέσιν δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει κρήνη. Ἡ πέριξ μεγάλη συνοικία κατοικεῖται ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, ἔχει δὲ καὶ τὸν μέγαν ὀρθόδοξον ναὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τὸ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐκεῖ ἐκτεινόμενον πεδίον τοῦ Ἄρεως μετετράπη εἰς συνοικίας μὲ πολυωρόφους οἰκίας.

Ν. Μ.

ταξίμετρον (τό). Ὄργανον καταγράφον τὴν διανυθεῖσαν ἀπόστασιν ὑπὸ κινουμένου ἀντικειμένου, π. χ. ἁμάξης, αὐτοκινήτου κ. τ. λ. Ἀποτελεῖται ἐξ ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον μεταδίδονται, διὰ καταλλήλου μηχανικῆς συσκευῆς, αἱ στροφαὶ τῶν τροχῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἀνάπτυγμα εἰς μέτρα εἶναι ἐκ τῶν προτέρων γνωστόν, οὕτως ὥστε ὁ ὡρολογιακὸς μηχανισμὸς εἶναι ἀπ' εὐθείας βαθμολογημένος εἰς μέτρα. Προκειμένου περὶ ἀγοραίων αὐτοκινήτων (ταξί), ἡ βαθμολογία τοῦ ταξιμέτρου γίνεται εἰς δραχμάς, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καθωρισμένου τιμολογίου.

τάξιμο, —*ατος* (τό)· δημοτ., τὸ νὰ τάξῃ τις, νὰ ὑποσχεθῇ κάτι, ὑπόσχεσις· || ἰδίᾳ, ἐπὶ ἁγίων ἢ ναοῦ, ὑπόσχεσις ἀφιερώματος, ἀφιέρωμα: «*τὸ 'χω τάξιμο 'στὴν Παναγία*» (βλ. *καὶ τάμα*).

Ταξίν, *Χασὰν πασᾶς*. Στρατηγὸς Τοῦρκος, διοικητὴς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ σώματος στρατοῦ, καθ' οὗ, μέλλοντος νὰ ἀντιτάξῃ ἄμυναν τῆς πόλεως περὶ τὰ ὑψώματα Γραντομπὸρ — Ἀϊβάτ-Λαΐνα, ἐπῆλθεν ὁ ὑπὸ τὸν διάδοχον Κωνσταντῖνον ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ ἀποκόψας διὰ τοῦ Γαλλικοῦ ποταμοῦ τὴν ὑποχώρησιν ὑπεχρέωσε τὸν Ταξὶν ἤδη ἀπὸ τῆς 22 Ὀκτωβρίου 1912 νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις, παραταθείσας μέχρι τῆς 25. Ἐν τέλει ὅμως ὁ Τοῦρκος στρατηγός, βλέπων ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ ὑποχώρησίς του εἴτε πρὸς Β. εἴτε πρὸς τὴν Χαλκιδικήν, ἀπεδέξατο τὰς ἑλληνικὰς προτάσεις περὶ παραδόσεως καὶ τῇ 26 Ὀκτωβρίου, ἐπετείῳ τοῦ πολιούχου Θεσσαλονίκης Ἁγίου Δημητρίου, παρεδόθη αὐτός τε καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλῆ Ναντὴρ πασᾶς μετὰ 35 000 ἀνδρῶν. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 26—27 ὁ διάδοχος μετὰ τοῦ βασιλέως Γεωργίου εἰσῆλθον ἐν θριάμβῳ εἰς Θεσσαλονίκην, τῶν Ταξὶν καὶ Ἀλῆ Ναντὴρ ὁδηγηθέντων αἰχμαλώτων εἰς τὸ ἐν Νέῳ Φαλήρῳ «Ἀκταῖον».

Τ. Ε. Ε.

ταξίνη (ἡ) (Taxin) *[Φαρμακογν.]*. Εἶναι τὸ τοξικῶς δρῶν ἀλκαλοειδὲς τῶν φύλλων, βλαστῶν καὶ καρπῶν τοῦ φυτοῦ Taxus baccata. Τὸ ἀλκαλοειδὲς τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς μεγαλυτέραν ποσότητα εἰς τὰ φύλλα ἢ εἰς τὰ σπέρματα.

Κ. Γ. Μ.

ταξινίδαι (οἱ) (Taxinidae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δένδρων κωνοφόρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γυμνοσπέρμων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη, ὧν ἀξιολογώτερον τὸ *γίγκον* (βλ. λ.).

Δ. Κ. Π.

ταξινόμησις, —*εως* (ἡ)· ἐνέργεια τοῦ ταξινομεῖν, κατὰ τάξιν τοποθέτησις, κατάταξις.

—*[Λογικ.]* Καλεῖται *ταξινόμησις* ἢ *ταξινομία* (classificatio) ἡ διαίρεσις τῶν ἐννοιῶν μέχρι τῶν κατωτάτων εἰδῶν. Αἱ ταξινομίαι εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, τὸ διάγραμμα τοῦ ὅλου πλάτους τῶν ἐννοιῶν. Χρῆσις αὐτῶν γίνεται ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστήμαις. Δι' αὐτῶν ἡ φυσιογραφία π. χ. τάσσει τὴν ἀπειρίαν τῶν ὄντων ὑπὸ διαφόρους τύπους. Αἱ ταξινομίαι ὁρμῶνται ἢ ἐξ οὐσιωδῶν καὶ σταθερῶν γνωρισμάτων τῶν ἐννοιῶν, ἢ ἐξ ἐπουσιωδῶν καὶ μεταβλητῶν χαρακτήρων. Αἱ πρῶται ὀνομάζονται *φυσικαί*, αἱ δὲ δεύτεραι *τεχνηταί*. Αἱ φυσικαὶ εἶναι χρησιμώτεραι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, διότι παρέχουσι γνῶσιν συστηματικὴν καὶ ἀκριβεστέραν, ἐνῷ αἱ τεχνηταὶ συντελοῦσι μόνον εἰς τὴν ἐπισκόπησιν τῶν διαιρουμένων ἀντικειμένων. Ἐκ τῶν μεγάλων ταξινομιῶν τῶν φυτῶν ἀκριβεστέρα τῆς τοῦ Linné (1707—1778), ἥτις ἔχει ἀφετηρίαν τὸν ἀριθμὸν τῶν στημόνων καὶ τῶν ὑπέρων, εἶναι ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Jussieu (1686—1758) καὶ ἡ τῶν de Candolles (Αὔγ. Πυρ de C, 1778—1841, Ἀλφόνσου de C. (1805—1893), καὶ Κασ de C.) καὶ ἄλλων νεωτέρων. Τεχνητὴ εἶναι ἡ ταξινομία τῶν βιβλίων ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις κατὰ τὸ σχῆμα αὐτῶν, ἢ κατὰ τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰ ἀρκτικὰ γράμματα τῶν ὀνομάτων αὐτῶν. Αἱ ταξινομίαι διακρίνονται ἐπίσης καὶ εἰς *ἐμπειρικὰς* καὶ *θεωρητικάς*. Αἱ ἐμπειρικαὶ λαμβάνουσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἤδη εὑρημένα καὶ κατατάσσουσιν αὐτά, συμπεριλαμβάνουσι δὲ καὶ νέα εἴδη, ἐφ' ὅσον ἀνακαλύπτονται τοιαῦτα. Αἱ δὲ θεωρητικαὶ διαιροῦσι τὰ ἀντικείμενα μέχρι τῶν ἐσχάτων εἰδῶν. Καὶ αἱ μὲν ἐμπειρικαὶ εἶναι ἐν χρήσει ἐν ταῖς φυσικαῖς καὶ ταῖς πνευματικαῖς ἐπιστήμαις μᾶλλον, αἱ δὲ θεωρητικαὶ ἐν ταῖς μαθηματικαῖς. [Πρβλ. *Θ. Βορέα*, Λογική (1932) σ. 187 κ. ἑξ.]

Θ. Π.

ταξινόμος (ὁ)· ὁ ταξινομῶν, ὑπαλληλικὸς βαθμὸς ἐν τῷ ταχυδρομείῳ.

ταξινομῶ (—*έω*)· εἶμαι ταξινόμος· || θέτω κατὰ τάξιν, τακτοποιῶ, ταξιθετῶ.

τάξις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ τάσσειν, ἡ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοποθέτησις, ἀντίθ. *ἀταξία*: «τὰ πράγματα εἶναι ἐν τάξει», «δὲν ἔχει καμμίαν τάξι εἰς τὰ πράγματά του», καὶ μεταφ. «κάμνει τὶς δουλειές του μὲ τάξη»· || φρ. «ἐν τάξει» ὡς ἁρμόζει, ὁμαλῶς, κανονικῶς, προσηκόντως: «εἴμεθα ἐν τάξει», «δὲν εἶναι ἐν τάξει μὲ τοὺς δανειστάς του» || «*δημοσία τάξις*» ἢ ἀπολύτ. «*τάξις*» ἡ ὁμαλὴ κατάστασις τῆς σχέσεως μεταξὺ λαοῦ καὶ κράτους: «διεσαλεύθη —, ἀποκατεστάθη ἡ δημοσία τάξις» || εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν, ἡ κατὰ σειρὰς τοποθέτησις τῶν στρατιωτῶν, παράταξις, ὅθεν ἀρχ. *ταξίαρχος*· || τὸ ὅλον τῶν τασσομένων καὶ ἀποτελούντων ἑνότητα, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς ἄλλην ἑνότητα, οἷον ἐν σχολείοις: «πρώτη—, δευτέρα—, τρίτη τάξις», «οἱ μαθηταὶ τῆς πρώτης τάξεως», «προάγεται ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν»· || καὶ ὁ τόπος ὅπου τάσσεται ἑνότης τις: «οἱ μαθηταὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς τάξεις των»· || καθόλου, ἡ βαθμὶς εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει τις: «ὕφασμα πρώτης τάξεως»· || «κοινωνικαὶ τάξεις» ἕκαστον σύνολον πολιτῶν συνδεομένων διὰ κοινῶν συμφερόντων, «ἡ τάξις τῶν ἐργατῶν, — τῶν ἐργοδοτῶν», «ἡ ἐμπορικὴ τάξις», «ἡ πάλη μεταξὺ τῶν τάξεων»· || «ἰθύνουσα —» ἢ «κυβερνῶσα τάξις» τὸ σύνολον τῶν κατεχόντων ἀξιώματα ἐν τῇ πολιτείᾳ: «αἱ ἀνώτεραι σχολαὶ παρασκευάζουν τὴν ἰθύνουσαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξιν»· || κλάσις εἰς βαθμούς τινας τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἱεραρχίας: «διευθυντής, τμηματάρχης, γραμματεὺς πρώτης ἢ δευτέρας τάξεως»· || δημοτ., ἡ ἔμμηνος τῶν γυναικῶν κάθαρσις: «ἔχει τὴν τάξη της», ἢ «εἶναι μὲ τὴν τάξη της».

— *[Νομ.]* Ἐν τῷ κανονισμῷ τῆς βουλῆς ἡ τάξις ἐνέχει τὴν ἔννοιαν τῆς εὐταξίας (ἄρθρ. 27—[illegible] τοῦ ἄρθρου 27 ὁρίζοντος ὅτι ὅσοι βουλευταὶ θορυβοῦσι, διακόπτουσι τοὺς ἀγορεύοντας, ἢ διὰ φωνῆς ἢ διὰ σχημάτων ἀποδοκιμάζουσιν αὐτούς, καὶ μετὰ παρατήρησιν τοῦ προέδρου ἐξακολουθοῦσι θορυβοῦντες, ἀνακαλοῦνται «εἰς τὴν τάξιν». Ἡ ἀνάκλησις ἀναγράφεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς καὶ δημοσιεύεται κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἄρθρου 28.

Ἡ *δημοσία τάξις* ἔχει κυρίως τὴν ἔννοιαν ὅτι οἱ ταύτην «ἀφορῶντες νόμοι ὑποχρεοῦσι πάντας τοὺς ἐν Ἑλλάδι» (ἄρθρ. 3 καὶ 8 τοῦ ἀστικοῦ Ἑλληνικοῦ νόμου καὶ ἄρθρ. 860 Πολ. Δικον.). Ἐπ[illegible] μένως, ὅπου ἐπικρατεῖ ἀρχὴ δημοσίας τάξεως, ὁ κανονισμὸς τῆς σχέσεως δὲν ἀφίεται εἰς τὴν αὐτονομικὴν πρωτοβουλίαν καὶ δὲν δύναται νὰ ᾖ διάφορος ἐκείνου, τὸν ὁποῖον, κατὰ τρόπον γενικὸν καὶ ἀντικειμενικόν, προεῖδε καὶ ἠθέλησεν ὁ νόμος. Εἶναι κανόνες δημοσίας τάξεως οἱ νόμοι τοῦ δημοσίου δικαίου, οἱ ἀφορῶντες δηλαδὴ εἰς τὴν σύστασιν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ κράτους καὶ τῶν ὀργάνων του, τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, οἱ φορολογικοί, τελωνειακοὶ κλπ., καὶ ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ

Digitized by Google

δικαίου οἱ ἐκ δημοσίου συμφέροντος ἢ ἐκ τῆς ἠθικῆς δικαιολογούμενοι, ὧν ἐναντία δὲν ἐπιτρέπεται συμφωνία. Οὕτως ὑπάρχει δημόσιον συμφέρον νὰ μὴ ἰσχύῃ σύμβασις, καθ' ἣν δὲν εὐθύνεταί τις ἕνεκα δόλου. Ἀλλ' ὁ καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς δημοσίας τάξεως, καὶ ἰδίως τῶν διατάξεων τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου τῶν ἐχουσῶν τοιοῦτον χαρακτῆρα, κατὰ τρόπον γενικὸν καὶ ἀπόλυτον, δὲν εἶναι δυνατός, διότι ἡ ἀρχὴ τῆς δημοσίας τάξεως εἶναι καθ' ἑαυτὴν μεταβλητὴ καὶ συμπτωματική, μεταβάλλεται δηλαδὴ σὺν τῇ ἐξελίξει τῆς ὀργανικῆς συνθέσεως τῆς κοινωνίας, σὺν τῇ διαφορετικῇ ἐκδηλώσει τῆς συλλογικῆς συνειδήσεως ἑκάστου λαοῦ, σὺν τῇ πεποιθήσει, τὴν ὁποίαν ἑκάστη κοινωνία, κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς ἱστορικῆς της ἐξελίξεως, σχηματίζει περὶ τοῦ ποῖον εἶναι ἢ πρέπει νὰ εἶναι τὸ γενικὸν συμφέρον. Ὡς ἐκ τούτου καμμία νομοθεσία δὲν καθορίζει, κατὰ τρόπον θετικόν, τὰς ἀρχὰς τῆς δημοσίας τάξεως, καὶ εἰς τὸν δικαστὴν ἀνήκει ἡ περὶ αὐτῆς ἑρμηνεία (Πρβλ. *Καλλιγᾶ* Ι § 78, *Παπαρρη* . Ι § 656 σημ. 1, *Κρασσᾶ* Ι, σελ. 156, *Μομφερράτου* Α § 43 σημ. 1· βλ. λ. *δημοσία* τάξις.)

Ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἔννοιαν ἡ *τάξις* περιλαμβάνει τὴν διευθέτησιν τοπικῶν καταστάσεων, οἷον ἀγορῶν, κυκλοφορίας κλπ. καὶ ἀποτελεῖ οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. Κυρίως ὅμως ἀστυνομικὴ τάξις ἔγκειται ἐν τῇ ἀκριβεῖ τῶν ἐν γένει νόμων ἐφαρμογῇ καὶ τῇ κοινῇ τῆς πολιτείας καὶ τῶν πολιτῶν εὐταξίᾳ. Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 ἐδ. α΄ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1925, ἡ χωροφυλακὴ ἐντολὴν ἔχει τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ἀστυνομία πόλεων, κατὰ τὸ ἄρθρον 3 ἐδ. α΄ τοῦ νόμου 2815 διαφυλάσσει τὴν δημοσίαν τάξιν.

Ἐν τῷ κληρονομικῷ δικαίῳ *τάξις* ἐμφανίζεται ἐν τῇ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῇ τῶν ἀλληλοδιαδόχως καλουμένων εἰς κληρονομίαν γενεῶν, κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν καὶ βυζαντινὸν δίκαιον καὶ τὸν νόμον 2310 (*Μπαλῆ*, Κληρον. ἔκδ. α΄, σελ. 219, 221, 223, 224, 230, 262 ἑπ.).

Ἐν τῷ διοικητικῷ δικαίῳ *τάξις* εἶναι ὅρος διαβαθμίσεως δημοσίων λειτουργῶν (π. χ. διευθυντής, τμηματάρχης κλπ. α΄ ἢ β΄ τάξεως) ἢ ἀρχῶν καὶ ὑπηρεσιῶν (π. χ. ταμεῖον α΄ τάξεως).

Γ. Ν. Κ.

—[*Ἀρχ.*] *Τάξις* ἐκαλεῖτο γενικῶς τμῆμα στρατοῦ μέγα ἢ μικρὸν καὶ μοῖρα στόλου (*Αἰσχ.* Πέρσ. στ. 380). Ἰδίᾳ δ' ἐν Ἀθήναις *τάξις* ἦτο ἡ κυρία διαίρεσις τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ, συγκειμένη ἐκ τῶν στρατευσίμων ἀνδρῶν ἑκάστης τῶν δέκα ἐξ Ἀττικῆς φυλῶν (*Λυσ.* 140, 30. 147, 19). Αἱ τάξεις ἄρα ἐν τῷ ἀττικῷ στρατῷ ἦσαν δέκα, ὁ δ' ἀριθμὸς τῶν ἐν ἑκάστῃ τάξει ἀνδρῶν διέφερεν ἑκάστοτε, ἀναλόγως τῶν πολεμικῶν ἀναγκῶν. Ἑκάστη τάξις, ἧς στρατιωτικὴν ὑποδιαίρεσιν ἀπετέλει ὁ *λόχος*, διῳκεῖτο ὑπὸ ἰδίου ἀνωτέρου ἄρχοντος στρατιωτικοῦ, τοῦ ταξιάρχου.

Ε. ΔΙ. Κ.

—[*Κοινωνιολ.*] Κοινωνικὴ *τάξις* (γαλλ. classe, γερμ. Klasse) καλεῖται σύνολον προσώπων διαδραματιζόντων τὸν αὐτὸν ρόλον ἐν τῇ παραγωγῇ καὶ ἐχόντων ἐν τῇ προοδευτικῇ πορείᾳ τῆς παραγωγῆς τὰς αὐτὰς ἀπέναντι ἄλλων προσώπων σχέσεις, ἐκφραζομένας καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων, τῶν μέσων δηλαδὴ τῆς ἐργασίας. Κάθε τάξις, διαβιοῦσα ὑπὸ ὡρισμένας παραγωγικὰς συνθήκας, ἔχει καὶ ὡρισμένην πηγὴν εἰσοδήματος, διότι αἱ σχέσεις διανομῆς τῶν προϊόντων καθορίζονται ὑπὸ τῶν σχέσεων παραγωγῆς των. Τοιουτοτρόπως οἱ ἀνήκοντες εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τάξιν διαβιοῦν ὑπὸ τὰς αὐτὰς σχέσε ς οὐ μόνον παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ διανομῆς τῶν προϊόντων. Ὁ ἐργάτης λ.χ. ἑνὸς ὑφαντουργείου καὶ ὁ ἀνθρακωρύχος ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν κοινωνικὴν τάξιν, παρ' ὅλην τὴν διαφορὰν τοῦ ἐπαγγέλματός των, διότι καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ διατελοῦν ὑπὸ παρομοίας παραγωγικὰς σχέσεις (δὲν ἔχουν κυριότητα ἐπὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, μηχανῶν, πρώτων ὑλῶν, κεφαλαίων καὶ τῶν προϊόντων τῆς παραγωγῆς ταύτης, τῶν ὑφασμάτων ἢ τῶν ἀνθράκων, τὰ ὁποῖα πάντα ἀνήκουν εἰς μέλη ἄλλης τάξεως, τῆς κεφαλαιοκρατικῆς) καὶ ἔχει τὴν αὐτὴν πηγὴν εἰσοδήματος, ἤτοι διατελοῦν καὶ ὑπὸ παρομοίας σχέσεις διανομῆς (ἀμφότεροι στερούμενοι τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς μισθώνουν τὴν ἑαυτῶν δύναμιν ἐργασίας, ἥτις ἐνσωματοῦται εἰς τὰ προϊόντα καὶ ἀπαλλοτριοῦται ὑπὸ τῶν κατόχων τῶν μέσων παραγωγῆς, ἔναντι ὡρισμένου ἡμερομισθίου, ὅπερ καταβάλλεται εἰς τὸν ὑφαντουργὸν ἢ τὸν ἀνθρακωρύχον). Ἡ εἰς τάξεις διάρθρωσις τῆς κοινωνίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἑκάστοτε κρατούσας σχέσεις παραγωγῆς καὶ ἐπομένως καὶ διανομῆς τῶν προϊόντων, δὲν ἀποτελεῖ δὲ θεωρητικὴν ἐπινόησιν ἐπιδεκτικὴν ἀμφισβητήσεως.

Ἡ τάξις πρέπει νὰ διακρίνεται τῆς καταστάσεως καὶ τῆς κάστας. *Κατάστασις* (γαλλ. condition ἢ état ἢ ordre, γερμ. Stand) καλεῖται ὁμὰς προσώπων, τὰ ὁποῖα συνδέει κοινὴ θέσις ἐντὸς τοῦ νομικοῦ καθεστῶτος τῆς κοινωνίας. Οἱ εὐγενεῖς λ. χ. τῆς φεουδαλικῆς ἐποχῆς ἀπετέλουν κατάστασιν καὶ ὄχι τάξιν, διότι ἡ θέσις αὐτῶν ἦτο κεκυρωμένη καὶ κατωχυρωμένη νομικῶς καὶ πολιτικῶς, καὶ ἡ μεταπήδησις ἑνὸς μὴ εὐγενοῦς εἰς τὴν κατάστασιν τῶν εὐγενῶν δὲν ἦτο ἐφικτὴ ἄνευ ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως καὶ κυρώσεώς της, ἢ μᾶλλον μόνον δι' αὐτῆς ἠδύνατο νὰ γίνῃ, καθὼς καὶ ἀντιστρόφως, ἐνῷ διὰ τὴν μεταπήδησιν ἑνὸς ἐργάτου εἰς τὴν κεφαλαιοκρατικὴν τάξιν διὰ πλουτισμοῦ ἢ ἑνὸς κεφαλαιοκράτου εἰς τὴν ἐργατικὴν συνεπείᾳ οἰκονομικῆς συντριβῆς, οὐδὲν τυπικὸν τοὐλάχιστον καὶ νομικὸν κώλυμα ὑπάρχει καὶ οὐδεμία κύρωσις ἀπαιτεῖται. Θεωρητικῶς δηλαδὴ ἐν τῇ ταξικῶς διηρθρωμένῃ κοινωνίᾳ ὑπάρχει πλήρης ἡ πιθανότης τῆς μεταβάσεως ἑνὸς ἀτόμου ἀπὸ μιᾶς τάξεως εἰς ἄλλην, χωρὶς ν' ἀπαιτῆται οὐδεμία τυπικὴ κύρωσις. Ἐν τῇ πραγματικότητι βεβαίως ἡ πιθανότης τῆς μεταβολῆς ἑνὸς ἐργάτου εἰς κεφαλαιοῦχον μειοῦται ὁλονὲν καὶ περισσότερον, καὶ τὸ σπουδαιότερον δὲν ἀνατρέπει αὐτὴν τὴν ταξικὴν διάρθρωσιν τῆς κοινωνίας οὔτε δύναται νὰ γεννήσῃ ἐλπίδας περὶ καθολικεύσεως τοῦ φαινομένου καὶ ἐπομένως μεταβολῆς ὅλων τῶν ἐργατῶν εἰς κεφαλαιούχους, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἡ ὕπαρξις αὐτῆς καὶ ἡ ἀνυπαρξία τυπικῶν κωλυμάτων ἀποτελεῖ τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν μεταξὺ κοινωνίας διηρθρωμένης εἰς τάξεις καὶ κοινωνίας διηρθρωμένης εἰς καταστάσεις.

Κάστα (γαλλ. caste, γερμ. Kaste) καλεῖται ὁμὰς προσώπων, τὰ ὁποῖα συνδέει κοινὴ θέσις ἐντὸς τοῦ νομικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ καθεστῶτος τῆς κοινωνίας. Τὰ μέλη μιᾶς κάστας ἀνήκουσιν εἰς αὐτὴν δυνάμει νομικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ προνομίου, διὰ τοῦτο δὲ συνήθως, ἐνῷ δύνανται νὰ ἐκπέσουν ἐκ τῆς κάστας αὐτῶν εἰς ἄλλην κατωτέραν, οὐδέποτε μεταπηδοῦν εἰς ἀνωτέραν. Οὕτω λ. χ. ἐν Ἰνδίαις, κατὰ τὴν παλαιοτάτην συλλογὴν νόμων τοῦ Μανού, ἡ κοινωνία εἶναι διῃρημένη εἰς τέσσαρας θεμελιώδεις κάστας: τοὺς βραχμᾶνας (ἱερεῖς, σοφοί, εὐγενεῖς, συγγραφεῖς), τοὺς ξατρίας (εὐγενεῖς, ἱερεῖς, πολεμισταί,) τοὺς βαισίας (ἔμποροι, γεωργοί) καὶ τοὺς σούδρας (τεχνῖται). Ἔξω τῶν καστῶν ὑπάρχει τὸ μέγα πλῆθος τῶν παριῶν, οἱ ὁποῖοι στεροῦνται ἰδίας κτήσεως, ζοῦν ἐκτὸς τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, ὡς ἀκάθαρτοι, δὲν δικαιοῦνται νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν νύκτα καὶ ἐκτελοῦν τὰ πλέον ἐξευτελιστικὰς ἐργασίας. Ἡ κοινωνικὴ αὕτη διάρθρωσις ἔχει ἄμεσον σχέσιν μὲ αὐτὴν τὴν κοσμογονικὴν ἰνδικὴν μυθολογίαν.

Ἀλλά, παρὰ τὴν διαφοράν, ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ καστῶν, καταστάσεων καὶ τάξεων, δυνάμεθα πάντοτε ὑπὸ τὸ νομοθρησκευτικὸν ἢ νομικὸν περίβλημα τῆς κάστας ἢ τῆς καταστάσεως ν' ἀνεύρωμεν τὸν πυρῆνα τάξεως. Κατὰ τὴν μεγάλην γαλλικὴν ἐπανάστασιν, τρίτη κατάστασις (tiers état), ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν εὐγενῶν καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ κλήρου, ἐκαλεῖτο ἄθροισμα διαφόρων τάξεων ἐλάχιστα διαφοροποιημένων ἀκόμη, αἱ ὁποῖαι συνησπισμέναι κατεπολέμουν τοὺς εὐγενεῖς καὶ τὸν σύμμαχον αὐτῶν ἀνώτερον κλῆρον. Εἰς τὴν τρίτην κατάστασιν ἀνῆκον οἱ ἀστοί, οἱ ἐργάται, οἱ τεχνῖται, οἱ μικρέμποροι κλπ. Ἡ σύγκρουσις ἡ γενομένη μεταξὺ τῆς τρίτης καταστάσεως καὶ τῶν δύο ἄλλων προνομιούχων καταστάσεων ὑπῆρξε σύγκρουσις ταξική, ἐπήγασε δηλαδὴ ἐκ τῶν παραγωγικῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι ἐν τῇ προοδευτικῇ αὐτῶν πορείᾳ εἶχον ἀποσυνθέσει τὸ καθεστὼς τῶν καταστάσεων καὶ τὸ εἶχον μεταβάλει εἰς ἐμπόδιον πλέον διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν. Αἱ φεουδαλικαὶ παραγωγικαὶ σχέσεις εἶχον ἀντικατασταθῆ ὑπὸ κεφαλαιοκρατικῶν παραγωγικῶν σχέσεων, ἐνῷ τὸ καθεστὼς ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ καθεστὼς φεουδαλικόν, ἤτοι καθεστὼς καταστάσεων. Ἡ ἐπανάστασις ἔδωκεν ἁπλῶς εἰς τὴν κοινωνίαν ἓν νέον καθεστὼς σύμμορφον καὶ ἀντίστοιχον πρὸς τὰς ἐπικρατησάσας πρὸ αὐτῆς νέας παραγωγικὰς σχέσεις, καταργήσασα ὅλας τὰς καταστάσεις καὶ ἀφήσασα ἐλευθέραν πλέον τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων τάξεων.

Γενικῶς εἰπεῖν, αἱ τάξεις, ὅπως ὡρίσθησαν ἀνωτέρω, εἶναι γέννημα τῶν κεφαλαιοκρατικῶν σχέσεων παραγωγῆς, διότι εἰς τὰς προκεφαλαιοκρατικὰς οἰκονομίας παρουσιάζονται σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ τὸ νομικὸν ἢ νομικοθρησκευτικὸν περίβλημα τῶν καταστάσεων ἢ τῶν καστῶν. Δυνάμεθα λοιπόν, ἀνακριβολογοῦντες μόνον ἐπιφανειακῶς, νὰ ὁμιλῶμεν περὶ τάξεων, περὶ συγκρούσεων καὶ πάλης μεταξὺ αὐτῶν καὶ περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς πάλης ταύτης ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, προκειμένου καὶ περὶ τῶν προκεφαλαιοκρατικῶν ἐποχῶν. Αἱ τάξεις ἐνεφανίσθησαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀφ' ὅτου κατέστη δυνατή, συνεπείᾳ τῆς ἀναπτύξεως τῆς τεχνικῆς, ἡ ἐκμετάλλευσις ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπον.

Ἑκάστη κοινωνία περιλαμβάνει διαφόρους κατηγορίας τάξεων. Τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀποτελοῦν αἱ *βασικαὶ* λεγόμεναι τάξεις. Τοιαῦται τάξεις εἶναι συνήθως δύο: ἡ τάξις ἡ ἄρχουσα καὶ κατέχουσα τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ τάξις ἡ ἐκτελοῦσα, ἡ στερουμένη τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ ἐργαζομένη διὰ λογαριασμὸν τῆς πρώτης ἀφ' ἑτέρου. Ἡ εἰδικὴ μορφὴ τῆς σχέσεως ταύτης οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ὑποδουλώσεως καθορίζει καὶ τὴν μορφὴν τῆς ταξικῆς κοινωνίας, τοῦ κρατοῦντος δηλαδὴ κοινωνικοῦ καθεστῶτος. Οὕτω λ. χ. ἂν αἱ σχέσεις μεταξὺ ἀρχούσης καὶ ἐκτελούσης τάξεως στηρίζωνται ἐπὶ τῆς μισθωτῆς ἐργασίας, τὸ κρατοῦν καθεστὼς εἶναι κεφαλαιοκρατικόν· ἂν στηρίζωνται ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἀνθρώπων ἢ τῆς διαρπαγῆς ἢ ἄλλων παρομοίων μέσων, ἀλλ' ἄνευ μισθωτῆς ἐργασίας, καὶ ἡ ἄρχουσα τάξις διαθέτῃ ὄχι μόνον τὴν δύναμιν ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὸ σῶμα τοῦ ὑφισταμένου τὴν ἐκμετάλλευσιν, τὸ κρατοῦν καθεστὼς εἶναι καθεστὼς δουλείας. Αἱ βασικαὶ τάξεις ὑποδιαιροῦνται εἰς ὑποτάξεις, εἰς διάφορα τμήματα· οὕτω λ. χ. ἐντὸς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος ἡ ἄρχουσα ἀστικὴ τάξις διαιρεῖται εἰς βιομηχανικήν, ἐμπορικήν, χρηματιστικὴν κλπ.· ἡ ἐργατικὴ τάξις εἰς εἰδικευμένην καὶ εἰς ἀνειδίκευτον. Τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀποτελοῦν αἱ *ἐνδιάμεσοι* τάξεις. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται διάφοροι κοινωνικοοικονομικαὶ ὁμάδες, αἱ ὁποῖαι, μολονότι δὲν ἀποτελοῦν ὑπολείμματα παλαιοτέρου κοινωνικοῦ καθεστῶτος καὶ φαίνονται ὡς ἀπαραίτητοι διὰ τὸ κρατοῦν καθεστώς, κατέχουν ἐν τούτοις ἐνδιάμεσον θέσιν μεταξὺ τῆς ἀρχούσης καὶ τῆς ὑφισταμένης τὴν ἐκμετάλλευσιν τάξεως. Τοιαύτη π. χ. εἶναι ἐντὸς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος ἡ τάξις τῶν ἐπιστημόνων τεχνικῶν. Τὴν τρίτην κατηγορίαν ἀποτελοῦν αἱ *μεταβατικαὶ* τάξεις. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ ὁμάδες ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ὑπολείμματα παλαιοτέρου κοινωνικοῦ καθεστῶτος, ἀποσυντίθενται δὲ προοδευτικῶς ὑπὸ τὸ κρατοῦν καθεστὼς καὶ γεννοῦν νέας τάξεις μὲ ἐκ διαμέτρου ἀντιτιθεμένους ρόλους ἐν τῇ παραγωγῇ. Τοιοῦτοι εἶναι λ. χ. ἐντὸς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος οἱ χειροτέχναι καὶ οἱ ἀγρόται. Ἀποτελοῦν κληρονομίαν τοῦ φεουδαλικοῦ καθεστῶτος καὶ δημιουργοῦν στοιχεῖα τόσον ἀστικὰ ὅσον καὶ προλεταριακά. Ἡ ἀγροτικὴ τάξις ἐντὸς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος διαφοροποιεῖται συνεχῶς. Ἀπὸ τοὺς μεσαίους χωρικοὺς γεννᾶται ὁ πλούσιος χωρικός, ὁ ὁποῖος γίνεται ἔμπορος καὶ ἔπειτα αὐθεντικὸς κεφαλαιοκράτης. Ἀφ' ἑτέρου ὁ πτωχότερος χωρικὸς βαθμηδὸν ἀπαλλοτριοῦται τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, γίνεται ἡμιπρολετάριος ἐργαζόμενος ἐπὶ ἡμιρομισθίῳ καθ' ὡρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους καὶ τέλος καταντᾷ γνήσιος προλετάριος. Τὴν τετάρτην κατηγορίαν ἀποτελοῦν αἱ *μικταὶ* τάξεις. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ ὁμάδες ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν ταυτοχρόνως εἰς δύο τάξεις, διότι συγκεντρώνουν τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν δύο τούτων τάξεων. Οὕτω λ. χ. ὁ τυπογράφος, ὁ ὁποῖος ἔχει καὶ μίαν μικροϊδιοκτησίαν καὶ μισθώνει διὰ λογαριασμόν του ἕνα ἡμερομίσθιον ἐργάτην εἶναι ἐν σχέσει μὲν πρὸς τὴν τυπογραφικὴν ἑταιρείαν ἐργάτης, ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὸν ἰδικόν του ἡμερομίσθιον ἐργοδότης. Τὴν τελευταίαν κατηγορίαν ἀποτελοῦν αἱ ὁμάδες τῶν *ἀνθρώπων τοῦ περιθωρίου* (déclassés), δηλαδὴ αἱ ὁμάδες ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐξῆλθον ἐκ τῶν πλαισίων κάθε κοινωνικῆς ἐργασίας: λετσοπρολετάριοι (Lumpenproletariat), ἐπαῖται, ἀλῆται κλπ.

Ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν παραγωγικῶν σχέσεων, ὑφ' ἃς τελοῦν αἱ διάφοροι τάξεις γεννᾶται καὶ ἡ διαφορὰ τῶν συμφερόντων μεταξὺ τῶν τάξεων. Ἡ πλέον πρωτόγονος, ἀλλὰ καὶ ἡ πλέον γενικὴ ἔκφρασις τῆς διαφορᾶς ταύτης τῶν συμφερόντων εἶναι ἡ ἐπιθυμία τῶν τάξεων ν' αὐξήσουν τὸ μερίδιόν των εἰς τὴν διανομὴν τοῦ συνόλου τῶν προϊόντων. Ἐντὸς τῆς ταξικῆς διηρθρωμένης κοινωνίας ἡ παραγωγὴ εἶναι ταυτοχρόνως καὶ οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευσις τῆς τάξεως ἡ ὁποία καταβάλλει τὴν δύναμιν ἐργασίας, διότι ἡ τάξις αὕτη παράγει περισσότερα τῶν ὅσων λαμβάνει. Διὰ τοῦτο τὸ βασικὸν συμφέρον τῆς ἀρχούσης τάξεως συνίσταται εἰς τὴν διατήρησιν καὶ τὴν εὔρυνσιν τῶν δυνατοτήτων οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἐνῷ τὸ βασικὸν συμφέρον τῆς ὑφισταμένης τὴν ἐκμετάλλευσιν τάξεως, συνίσταται εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν ταύτην. Ἡ σύγκρουσις τῶν ἀντιτιθεμένων τούτων συμφερόντων ἀποτελεῖ τὴν *πάλην τῶν τάξεων*. Κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς πάλης τῶν τάξεων, ἥτις διετυπώθη τὸ πρῶτον ἐπιστημονικῶς καὶ κατωχυρώθη οἰκονομολογικῶς ὑπὸ τοῦ Κ. Μὰρξ καὶ τοῦ συνεργάτου του Φ. Ἔνγκελς, ἀποτέλεσμα τῆς πάλης ταύτης εἶναι ἡ ὕπαρξις τοῦ κράτους. «Τὸ κράτος ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τοῦ ἐλέγχου τῶν ἀνταγωνισμῶν τῶν τάξεων καὶ ὡς ἀποτέλεσμα αὐτῶν, εἶναι δὲ ὄργανον καταπιέσεως εἰς χεῖρας τῆς ἰσχυροτέρας καὶ οἰκονομικῶς κυριάρχου τάξεως, ἡ ὁποία δι' αὐτοῦ γίνεται καὶ ἡ πολιτικῶς κυρίαρχος τάξις, ἀποκτῶσα οὕτω νέα μέσα ἐκμεταλλεύσεως καὶ καταπιέσεως τῆς ἀρχομένης τάξεως». Ἡ πάλη, λοιπόν, τῶν τάξεων ὠθουμένη μέχρι τῶν τελευταίων συνεπειῶν της τείνει ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν συντήρησιν τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ καθεστῶτος καὶ τὴν διατήρησιν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῆς ἀρχούσης τάξεως καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος τούτου καὶ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῆς ἀρχομένης τάξεως.

Digitized by Google

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *M. Beer.* Histoire générale du socialisme et des luttes sociales (γαλλ μετ. M. Ollivier τ. 5, 1930—1931).—*N. Bovkharine.* La théorie du matérialisme historique (Paris 1927, ἑλλ. μετ. Φ. Ὀρφανοῦ τ. 2, 1927).—*F. Engels.* Philosophie, économie politiqe, socialisme (Anti-Dühring), (γαλλ μετ. E. Laskine Paris 1911).—*F. Engels.* L'origine de la famille, de la propriété privée et de l'état (γαλλ. μετ. Bracke, Paris 1931).—*Gumplowicz.* La lutte des races (γαλλ. μετ. 1893).—*K. Marx - F. Engels.* Τὰ κομμουνιστικὰ μανιφέστα (γαλλ. μετ. Α. Σίδερι 1921, Γ. Κορδάτου 1927).—*A. Milhaud.* La lutte des classes à travers l'histoire de la politique (1904).—*G. Schmoller.* Das Wesen der Arbeitsteilung und Klanssenbildung (1890).—*G. Schmoller.* Die Tatsachen der Arbeitsteilung (1889).—*S. I. Solntsev.* Αἱ κοινωνικαὶ τάξεις (ρωσ. Τόμσκ. 1919).—*W. Sombart.* Der proletarische Sozialismus (1924).—*W. Sombart.* Der moderne Kapitalismus (1928—1929).—*Lorenz von Stein.* Geschichte der sozialen Bewegung in Frankreich von 1787 bis auf amsere Tage (München 1921).

θ. π.

— *[Ζῳολ.—Βοτ.]* Καλεῖται *τάξις* ἡ τρίτη ὑποδιαίρεσις ἐν τῇ κατατάξει τῶν ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν ὀργανισμῶν. Πολλαὶ τάξεις ὁμοῦ ἀποτελοῦσι τὴν *ὁμοταξίαν* καὶ πολλαὶ ὁμοῦ ὁμοταξίαι ἀποτελοῦσι τὴν *συνομοταξίαν.* Εἰς τὴν τάξιν συμπεριλαμβάνεται ἡ *ὑποταξία* ἢ *κατηγορία.* Δ. Ν. Π.

— *[Στρατ.]* 1) *Τάξις πορείας* καλεῖται ἡ σειρὰ τῶν διαφόρων μονάδων ἐν τῇ φάλαγγι πορείας.

2) *Τάξις πρὸς πυροβόλησιν* καλεῖται ὁ σχηματισμὸς τοῦ πυροβολικοῦ, ὁ ἐπιτρέπων τὴν ἐκτέλεσιν τῆς βολῆς. Κατὰ τὴν τάξιν ταύτην, τὰ πυροβόλα τάσσονται ἐν πρώτῃ γραμμῇ μὲ ἀνάλογα μεταξύ των διαστήματα, τὰ ἐφόλκαια τῶν βλητοφόρων ἢ τὰ κιβώτια, τάσσονται ἐπὶ τῆς ἰδίας γραμμῆς τῶν πυροβόλων καὶ παρ' αὐτά, τὰ προόλκαια τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ ἢ ἡ δευτέρα σειρὰ κιβωτίων τοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, καθὼς καὶ τὰ μεταγωγικὰ μάχης τοῦ παντὸς εἴδους πυροβολικοῦ τάσσονται ἀρκετὰ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐπὶ πλειόνων γραμμῶν, κατὰ τὸ δυνατὸν προκεκαλυμμένα, ἀπαραιτήτως δ' ἐκτὸς τοῦ ἄξονος βολῆς τῆς σχετικῆς πυροβολαρχίας. Ν. Θ. Κ.

— *[Ναυτ.] Τάξις* (γαλλ. ordre, ἀγγλ. order) ὀνομάζεται ἐν τῇ ναυτικῇ τακτικῇ, ὁ τρόπος καθ' ὃν τὰ πλοῖα ὑπάρχουσι τεταγμένα, πρὸς ἑλιγμοὺς τακτικῆς ἢ πρὸς ναυμαχίαν. Οὕτω ὁ ὅρος συγχέεταί πως πρὸς τὸν τοῦ *σχηματισμοῦ* καὶ εἰς τὴν σύγχρονον τακτικὴν καὶ εἰς τὴν τῶν ἀρχαίων ἔτι: «παραγεγονότες εἰς μέτωπον ἐκ τῆς προϋπαρχούσης τάξεως» (*Πολυβ.*). Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ ἡ ἐπὶ μάχην τάξις ἐξηρτᾶτο πρωτίστως ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου καὶ κατόπιν ἐκ τῆς συσχετικῆς διευθύνσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ τοῦ ἡλίου, οὗ ἡ λάμψις εἶναι ἐμπόδιον εἰς τὴν καλὴν σκόπευσιν. Ὅλως ἀσχέτως πρὸς τὰ ἀνωτέρω, τοῦ ὅρου *τάξις* γίνεται χρῆσις εἰς τὰ κελεύσματα γενικῶν χειρισμῶν ἢ κινήσεων ἐν τῷ πλοίῳ, εἰς ἃ οὗτος προτάσσεται (λ. χ. «εἰς τάξιν χειρισμοῦ»! «εἰς τάξιν ἀπάρσεως!» «εἰς τάξιν ἀγκυροβολίας!». Τοῦ αὐτοῦ ὅρου ἐγίνετο χρῆσις κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ, πρὸς διαστολὴν ὁμοειδῶν πλοίων, διαφερόντων δὲ μόνον ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πυροβόλων των· οὕτω: δίκροτον α' τάξεως ἦτο τὸ φέρον 98 πυροβόλα, β' τὸ τῶν 86, γ' τὸ τῶν 74· φρεγάτα α' τάξεως ἡ τῶν 60 πυροβόλων, β' ἡ τῶν 52, γ' ἡ τῶν 44, δ' ἡ τῶν 36· κορβέττα α' τάξεως ἡ τῶν 32, β' ἡ τῶν 24, γ' ἡ τῶν 20· βρίκια (πάρωνες) α' τάξεως τὰ τῶν 20 πυροβόλων, β' τῶν 16 καὶ γ' τῶν 10. Εἰς ἓξ τάξεις διαιροῦνται τέλος οἱ φάροι, συναρτήσει μὲν τῆς ἑστιακῆς ἀποστάσεως τοῦ μᾶλλον μεμακρυσμένου φακοῦ των, ἐὰν πρόκειται περὶ καθαρῶς ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, ἀναλόγως δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θρυαλλίδων τῆς λυχνίας των, ἂν πρόκειται περὶ ζητημάτων ὑπηρεσιακῶν, ὡς ὁ κανονισμὸς τοῦ φωτιστικοῦ ὑλικοῦ, τῆς ὀργανικῆς συνθέσεως τοῦ ἐκ φαροφυλάκων πληρώματος κτλ. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν (βλ. λ. *ἑστιακὴ* ἀπόστασις) ἐκτὸς τῶν 6 τάξεων προστίθενται καὶ τρεῖς μεγαλύτεραι τάξεις διὰ φάρους ὠκεανοῦ. Σ. Ε. Λ.

— *[Ρητορ.]* Ἡ *τάξις* εἶναι μία τῶν ἀρετῶν τοῦ ἁπλοῦ ὕφους, περὶ τῆς ὁποίας πραγματεύεται τὸ περὶ *διαθέσεως* (βλ. λ.) τμῆμα τῆς ρητορικῆς. Ι. Φ. Δ.

— **τάξεις *φασματικαὶ*** *[Ἀστρον.].* Διάφοροι κατηγορίαι, εἰς τὰς ὁποίας κατατάσσονται οἱ ἀστέρες ἀναλόγως τοῦ φάσματος αὐτῶν (βλ. *φασματοσκοπία* ἀστρονομική). Σ. Π.

— **τάξεις *συμμετρίας*** *[Κρυσταλλογρ.]*· βλ. λ. *κρυσταλλικαὶ* τάξεις.

—**τάξεις *μονάδων,*** ἢ ***κλάσεις μονάδων*** *[Μαθημ.].* Θεωρήσωμεν σύστημά τι ἀριθμήσεως μὲ βάσιν τὸν ἀριθμὸν α, ὅστις λογίζεται ὡς *μονὰς δευτέρας τάξεως. Μονὰς πρώτης τάξεως* καλεῖται ἡ ἀρχική, ἡ ἁπλῆ μονάς. Ὁ ἀριθμὸς ὁ συγκείμενος ἐξ α μονάδων δευτέρας τάξεως ἀποτελεῖ τὴν *μονάδα τρίτης τάξεως,* ὁ συγκείμενος ἐξ α μονάδων τρίτης τάξεως, ἀποτελεῖ τὴν *μονάδα τετάρτης τάξεως* κ. οὕ. κ. Εἰς τὸ ἐν χρήσει δεκαδικὸν σύστημα ἀριθμήσεως (βάσις 10) ἡ μονὰς δευτέρας τάξεως καλεῖται καὶ *δεκάς,* ἡ μονὰς τρίτης τάξεως καλεῖται καὶ *ἑκατοντάς,* ἡ μονὰς τετάρτης τάξεως καλεῖται καὶ *χιλιὰς* κ.τλ. Π. Κ.

— **τάξις *πριονοειδὴς*** *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *πριονοειδὴς* τάξις.

ταξοδικίδαι (οἱ) (Taxodiaceae) *[Βοτ.].* Οἰκογένεια φυτῶν κωνοφόρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γυμνοσπέρμων,* περιλαμβάνουσα δένδρα δασικά, ρητινώδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ ψυχρὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ταξόδιον (τὸ) (Taxodium) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωνοφόρων,* περιλαμβάνον δένδρα δασικά, μακρόβια, ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Κίνας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον, γνωστότερα εἶναι τὸ *ταξόδιον τὸ δίστοιχον* (taxodium distichum), δένδρον φυλλοβόλον ἰθαγενὲς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καλλιεργούμενον διὰ τὸ εὐέργαστον ξύλον του, ὅπερ παρέχει καὶ ἀρίστην ρητίνην. *Ταξόδιον τὸ ἀκιδωτὸν* (Taxodium mucronatum) δένδρον μεγάλου ἀναστήματος, ἀπαντῶν εἰς ἐκτεταμένας ἐκτάσεις εἰς τὸ Μεξικόν, καὶ τὸ *ταξόδιον τὸ ἑτερόφυλλον* (Taxodium heterophyllum) μικροῦ ἀναστήματος δένδρον, ἰθαγενὲς τῆς Κίνας. Πάντα τὰ ἀνωτέρω εἴδη εὐδοκιμοῦσιν εἰς γαίας πλουσίας εἰς θρεπτικὰς οὐσίας. Πολλαπλασιάζονται διὰ σπορᾶς καὶ μεταμοσχευμάτων. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ γένους τούτου εἶναι γνωστὰ τὸ πρῶτον ἐκ στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ. Λείψανα ἐν ἀφθονίᾳ συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον, ἰδίᾳ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Βορείῳ Ἀμερικῇ. Μετ' ἄλλων κωνοφόρων τὰ ταξόδια συμμετέχουσιν ἐν μεγίστῃ ἀναλογίᾳ εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν κοιτασμάτων τῶν φαιανθράκων. Γ. Κ. Γ.

ταξοειδῆ (τὰ) (Taxaceae) *[Βοτ.].* Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κωνοφόρων,* περιλαμβάνουσα δένδρα δασικὰ μὲ φύλλα βαλανοειδῆ, ἄνθη δίοικα καὶ καρποὺς σαρκώδεις. Ἐκ τῶν πολλῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι τά: *ποδόκαρπος, τάξος* κτλ. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν φυτῶν τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ραιτίου βαθμῖδος τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως καὶ ἐντεῦθεν. Γ. Κ. Γ.

τάξος (ἡ) (Taxus) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωνοφόρων,* περιλαμβάνον δένδρα ἀειθαλῆ, ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν 6 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ὧν τινα εἶναι δασικὰ καὶ εἴδη κοσμητικά, γνωστότερον εἶναι ἡ *τάξος ἡ ραγοφόρος* (Taxus baccata), ἥτις ἀπαντᾷ, ἀλλὰ σπανίως, καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *ἥμερο ἔλατο.* Τὸ δένδρον τοῦτο ἀφθονεῖ εἰς πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι μακροβιώτατον καὶ περιζήτητον διὰ τὸ ξύλον του. Πάντα τὰ μέρη τοῦ δένδρου τούτου εἶναι δηλητηριώδη. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφυτ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῆς ὁμάδος ταύτης τῶν πιτυϊδῶν (Pinaceae) κωνοφόρων φυτῶν εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων πιθανῶς ἤδη ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας περμίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ καὶ ἐντεῦθεν. Γ. Κ. Γ.

Ταό. Σημαίνει κατὰ λέξιν τὴν ὁδὸν καὶ ἀποτελεῖ τὴν κεντρικὴν ἔννοιαν τῆς σινικῆς θρησκείας καὶ ἠθικολογίας ἐξ ὑπαρχῆς. Ἡ ἀκριβὴς ἑρμηνεία τῆς λέξεως εἶναι δυσχερής, ὡς φαίνεται ἤδη ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν γνωμῶν τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὴν θρησκείαν τοῦ οὐρανίου κράτους. Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι σημαίνει τὴν τὰ πάντα διέπουσαν τάξιν, πρὸς τὴν ὁποίαν ὀφείλει νὰ προσαρμόζηται ἡ διαγωγὴ τῶν ἀνθρώπων, ἐφ' ὅσον θέλουν νὰ εἶναι ἐνάρετοι. Ἡ γνῶσις τοῦ Ταὸ καὶ ἡ χρησιμοποίησις καὶ ἐφαρμογὴ τῆς γνώσεως ταύτης εἶναι ἡ προϋπόθεσις τῆς τέχνης τοῦ ζῆν, καὶ πρὸ πάντων τοῦ ἄρχειν. Εἰς τὴν πρόσκτησιν δὲ τῆς γνώσεως ταύτης χρησιμεύει ἓν τῶν ἀρχαιοτάτων βιβλίων τῆς Κίνας, ἐκ τοῦ ὁποίου, τῇ βοηθείᾳ ὡρισμένων σχημάτων, πληροφορεῖταί τις τί θὰ συμβῇ, τί δέον νὰ προτιμήσῃ καὶ τί νὰ παραλίπῃ κ. τ. τ. Ἐπὶ τοῦ Ταὸ στηρίζεται καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέει ὁλόκληρος ἡ ἠθική. Αἱ τέσσαρες θεμελιώδεις ἀρεταί: ἀγάπη, δικαιοσύνη, γνῶσις, τήρησις τῶν τύπων, ἀνταποκρίνονται εἰς τέσσαρας ἰδιότητας τοῦ οὐρανοῦ, περὶ τῶν ὁποίων πληροφορεῖ τὸ κλασσικὸν ἐκεῖνο βιβλίον. Ἡ περὶ τοῦ Ταὸ παράστασις, ἐξελιχθεῖσα κατ' ὀλίγον, ὡδήγησεν εἰς διαφόρους διαμορφώσεις αὐτῆς, τῶν ὁποίων σπουδαιόταται διὰ τὴν ἐπίδρασιν ἣν ἤσκησαν εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: Ἡ τυπολατρεία καὶ ἡ ἠθικολογία, ἡ ἐπὶ τῶν κλασσικῶν κειμένων στηριχθεῖσα καὶ πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ *Κομφουκίου* (βλ. λ.) συνδεομένη. Ὁ βαθὺς καὶ σεμνὸς μυστικισμὸς τοῦ *Λαοτσὲ* (βλ. λ.) Τέλος τὰ ποικίλα εἴδη τῆς μαντείας καὶ τῆς μαγγανείας, ἅπερ ἀσκοῦσιν οἱ τιτλοφοροῦντες ἑαυτοὺς «ἱερεῖς τοῦ Ταὸ» γόητες. Τὸ Ταὸ τὴν πηγὴν αὐτοῦ ἔχει ἐν τῇ θείᾳ ἐνεργείᾳ, ἥτις διήκει διὰ τοῦ σύμπαντος. Ἡ ἐνέργεια αὕτη ὑπολαμβάνεται ὡς νόμος. Οὗτος ὅμως οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κόσμου ὑπὸ προσωπικοῦ θεοῦ, ἀλλ' οὔτε καὶ πρὸς τὸν φυσικὸν νόμον, ὅστις εἶναι ἀφῃρημένη ἔννοια. Πρόκειται περὶ τῆς ζωντανῆς θείας δυνάμεως, ἡ ὁποία ἀποκαλύπτεται διὰ τῆς σταθερᾶς καὶ ἐννόμου πορείας τοῦ σύμπαντος. Εἶναι λοιπὸν τὸ Ταὸ ὁ νόμος, καθ' ὃν τελοῦνται τὰ πάντα, ὁ ἐσώτατος πυρὴν τοῦ σύμπαντος. Ἡ δύναμις αὕτη οὐδὲν πράττει, διότι δὲν ἐκλαμβάνεται ὡς προσωπική. Δι' αὐτῆς ὅμως τελοῦνται τὰ πάντα. «Τὸ Ταὸ ἠρεμεῖ αἰωνίως, καὶ ὅμως οὐδὲν ὑπάρχει, ὅπερ νὰ μὴ τὸ πράττῃ τὸ Ταό». Καθ' ἑαυτὸ στερεῖται παντὸς ἠθικοῦ χαρακτῆρος καὶ προσδιορισμοῦ. Ἀνεπαισθήτως, ἀθορύβως καὶ ἀπραγμόνως ἐνεργεῖ τὰ πάντα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, διότι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ πρᾶξις ἀφανίζει τὴν ἁγιότητα Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ ἠθικολογία τοῦ Κομφουκίου θεωρεῖται ἀντίθετος καὶ ξένη πρὸς τὴν ἀρχικὴν φύσιν τοῦ Ταό. Ἡ θρησκευτικὴ νοσταλγία τῶν ἀνθρώπων ζητεῖ ἐν αὐτῷ οὐχὶ τὴν εὐδοκίαν τοῦ προσωπικοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὴν ἡσυχίαν τῆς ἀδιασείστου θείας τάξεως, ἥτις χωρεῖ κατὰ σταθεροὺς νόμους. Παραπλήσιόν τι παρατηρεῖται καὶ ἐν Ἑλλάδι. Διότι καὶ ἐνταῦθα κατέφυγεν ἡ ψυχή, φεύγουσα τὸν ἠθικὸν ἀπελπισμόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὡδήγησεν αὐτὴν ἡ αὐθαίρετος καὶ ὑπὲρ τὸ δέον ἀνθρωπίνη κυβέρνησις τοῦ κόσμου ὑπὸ τῶν Ὀλυμπίων, εἰς τὴν ἀπρόσωπον βεβαιότητα καὶ ἀσφάλειαν τῆς τῶν πάντων κρατούσης θείας ἐνεργείας. Ἡ *Ἀνάγκη,* ἡ *Μοῖρα,* τὸ *Θεῖον* εἶναι ἡ ἀπρόσωπος θεία ἐνέργεια, τὸ Ταό, παρὰ τοὺς προσωπικοὺς θεούς. Συγγενὴς ἔννοια εἶναι καὶ ὁ *Λόγος* τῶν στωϊκῶν. Ν. Λ.

ταοϊσμὸς (ὁ). Καλεῖται οὕτως ἡ παρὰ τὴν ἐπίσημον λατρείαν τοῦ κράτους ἐν Κίνᾳ διαμορφωθεῖσα θρησκεία τοῦ λαοῦ, ἥτις ἐσυστηματοποιήθη ὑπὸ τοῦ Λαοτσέ Ἡ θρησκεία αὕτη τοῦ λαοῦ ἐδημιούργησεν εἰς ἑαυτήν, μακρὰν τοῦ ἐλέγχου τοῦ κράτους, ἄπειρον πλῆθος φανταστικῶν θεῶν καὶ πνευμάτων. Ὄπισθεν αὐτῆς ἀποκρύπτεται ἡ παλαιοτάτη ἀντίληψις περὶ τῆς ἑνότητος τοῦ σύμπαντος, περὶ τῆς συνδέσεως γῆς καὶ οὐρανοῦ, δυνάμει τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος, ὡς μικρόκοσμος, εἶναι ἐντεθειμένος ἐντὸς τοῦ μακροκόσμου. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἐξελίσσεται ὡς σύστημα, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ὁποίου καταφεύγει ἡ ὑπὸ τοῦ κράτους ἀγνοηθεῖσα θρησκεία τοῦ λαοῦ. Τὸ σύστημα τοῦτο ἀποδίδεται εἰς τὸν Λαοτσέ, οἱ διάδοχοι τοῦ ὁποίου ηὔρυναν καὶ ἐπλούτισαν αὐτό. Πυρὴν τοῦ συστήματος τούτου εἶναι τὸ *Ταὸ* (βλ. λ.), ἡ ὁδός, ἣν ἀκολουθεῖ τὸ σύμπαν, ἡ ζωὴ τοῦ κόσμου ἐν ταῖς ἀπειραρίθμοις αὐτῆς μορφαῖς καὶ ἐνεργείαις, ἡ πρωταρχικὴ δύναμις, ἥτις συνέχει τὰ πάντα, τὰ μέγιστα καὶ τὰ ἐλάχιστα, καὶ κινεῖ αὐτά, ἡ θεία τέλος ἐνέργεια ἡ διὰ πάντων διήκουσα. Μετὰ τοῦ Ταὸ τούτου τείνει νὰ ἑνωθῇ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω προσλαμβάνει ὁ ταοϊσμὸς καὶ στοιχεῖα μυστικισμοῦ, ἴσως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἰνδικῆς θρησκευτικότητος. Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦ Λαοτσὲ δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολύ Ἦτο ὑπεράγαν ἀφῃρημένον καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ δεκτὸν ὑπὸ τοῦ λαοῦ χωρὶς νὰ ἀπολέσῃ τὴν οὐσιώδη αὐτοῦ φύσιν. Ἀπὸ τοῦ πρωταρχικοῦ μεταφυσικοῦ μονισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐκπροσωπεῖ, ἐξέπεσεν εἰς μυστικισμὸν ἀβαθῆ, μηχανικὸν καὶ ὅλως διόλου λαϊκοῦ χαρακτῆρος, ὅστις διεμορφώθη εἰς θρησκευτικὴν κοινότητα μετὰ ἐκκλησιαστικῆς ὀργανώσεως. Ὁ μεταγενέστερος οὗτος ταοϊσμὸς ἀποτελεῖ κρᾶμα ἐκ παραστάσεων καὶ μορφῶν τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, ἐκ πλασμάτων τῆς ἡρωολατρείας καὶ ἐκ δανείων εἰλημμένων ἐκ τοῦ βουδισμοῦ. Τὸ πάνθεον αὐτοῦ εἶναι πλῆρες θεῶν καὶ πνευμάτων, σύμφυρμα θρύλων καὶ παντοδαπῶν μύθων, λατρεία ἁγίων ἀνθρώπων, οἵτινες διὰ τῆς ἑνώσεως αὐτῶν μετὰ τοῦ Ταὸ ἐγένοντο κοινωνοὶ ἀνωτέρου τινὸς κόσμου καὶ βίου. Ὡς πραγματικὴ πλέον θρησκεία τοῦ λαοῦ, ἀναλαμβάνει νῦν ὁ ταοϊσμὸς ἐν ἑαυτῷ καὶ ἠθικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ξένα εἰς τὸ μεταφυσικὸν σύστημα τοῦ Λαοτσέ, καὶ δὴ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ βουδισμοῦ. Ἀπὸ τῆς θρησκείας ταύτης δὲν ἐλλείπει οὐδὲ ὁ ὠργανωμένος κλῆρος, ὅστις τελεῖ ὑπὸ τὸν κατὰ κληρονομικὸν δικαίωμα ἀρχηγόν, τὸν ἐπικληθέντα πάπαν τοῦ ταοϊσμοῦ, παραπλήσιον πρὸς τὸν Δαλαϊλάμαν τοῦ Θιβέτ. Ν. Λ.

Ταόκη *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Περσίας ἐν τῇ Μαρδυηνῇ, μεταξὺ Ὀροβάτιδος καὶ Πάρτας (*Πτολεμ.* ΣΤ', δ, 7), ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπῆρχε καὶ τι τῶν θησαυροφυλακίων τῶν Περσῶν βασιλέων (*Στράβ.* ΙΕ', 728). Μικρὸν ἔνδον τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ Περσικοῦ κόλπου κειμένη, εἶχε κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Γράνιδος ποταμοῦ ἐπίνειον Ταόκην, εἰς ὃ προσήγγισε τοῦ Νεάρχου ὁ στόλος: «καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὸ ἄνω Περσέων βασίλεια ἦν, ἀπέχοντα τοῦ ποταμοῦ τῶν ἐκβολέων σταδίους ἐς διηκοσίους» (*Ἀρριαν.* Ἰνδ. ΛΘ, 3—5). Ταυτίζεται γενικῶς ἡ μὲν πόλις πρὸς τὸ σύγχρονον Kisht, τὸ δὲ ἐπίνειον της πρὸς τὸ Khor Gosseir. Σ. Ε. Λ.

Ταὸ-Κουάνγκ. Αὐτοκράτωρ τῆς Κίνας, ὁ ἕκτος ἐκ τῆς δυναστείας Τσίνγκ (1782—1850). Δευτερό-

Digitized by Google

τοκος υἱὸς τοῦ Κιά-Κίνγκ, ὃν διεδέχθη τῷ 1821, κατέστειλεν ἐπανάστασιν ἐκραγεῖσαν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰλὶ καὶ συνέδεσε στενότερον τὸ Θιβὲτ πρὸς τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του διεξήχθη ὁ κατὰ τῆς Ἀγγλίας πόλεμος, ἕνεκα τῆς απαγορεύσεως τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ὀπίου, ἀρξάμενος τῷ 1839 καὶ περατωθεὶς τῷ 1842, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ναγκίν. Τῷ 1844, δι' ἰδιαιτέρων συνθηκῶν μετὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Γαλλίας, ἐπέτρεψεν εἰς τὰς χώρας ταύτας τὴν ἵδρυσιν προξενείων καὶ τὴν ἐλευθέραν διεξαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου των. Θ. Κ.

Τα(ο)μπάρκα *[Γεωγρ.].* Λιμὴν τῆς Τύνιδος (βλ. *Θάβρακα*).

ταονάβο (Taonabo) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τερνστροιμιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π

Ταούα, ἢ *Ταύα [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τοῦ Δέλτα τῆς Αἰγύπτου, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κανωβικοῦ στομίου τοῦ Νείλου, πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς Ἀθρίβεως (παρὰ τὴν νῦν Βέγχαν), πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Φθεμφουθὶ (*Πτολ.* Γεωγρ. IV, 5, 21). Ὁ πολίτης *Ταυΐτης*. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 23 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Αἰγυπτιακῆς ὑπὸ αὐγουστάλιον, εἰς δὲ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου. Ἐπίσκοπος αὐτῆς Ἰσαὰκ ὁ Ταύας μνημονεύεται ἤδη κατὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴν σύνοδον (451). Σήμερον καλεῖται Thaouah. Α. Θ. Σ.

—*Ταούα εἴσχυσις [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Κόλπος, μετὰ στομαλίμνης κατὰ τὸν μυχόν του, τῆς βορειοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀλουΐωνος ἐπὶ τοῦ Γερμανικοῦ ὠκεανοῦ, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Δηούα (νῦν Dee παρὰ τὸ Aberdeen) καὶ Τίνα (νῦν Tyne, ὅπου τὸ Newcastel) κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Β, γ, 5). Εἶναι ὁ σύγχρονος κόλπος Firth of Tay (*Schrader*, Atl. Géogr. Moderne 20, H, e), ὅπου ἡ σκωτικὴ πόλις Δουνδὴ καὶ ἡ στομαλίμνη τοῦ ποταμοῦ Τέϋ Σ. Ε. Λ.

Τάουερν (Tauern) *[Γεωγρ.].* Ὀροσειρὰ τῶν Ἄλπεων, ὑποδιαιρουμένη εἰς *Ἄνω καὶ Κάτω Τάουερν*. Ἔχει μῆκος 134 χλμ., πλάτος 45 καὶ ἀνώτερον ὕψος 3.798 μ. (κορυφὴ *Γκρουσγκλόκνερ*) Ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχουν 254 παγετῶνες ἐμβαδοῦ 380 τ. χλ. Θ. Κ.

Τάουερ ὄφ Λόντον (Tower of London, Πύργος τοῦ Λονδίνου). Παλαιὸν φρούριον ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Σίτυ τοῦ Λονδίνου, παρὰ τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ταμέσεως. Λέγεται ὅτι ἐκτίσθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἐρείπια δὲ τῶν ἀρχαίων κτηρίων του δεικνύονται μέχρι σήμερον. Τὸ σῳζόμενον νῦν φρούριον ἤρχισε κτιζόμενον ἐπὶ Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ καὶ ἀπεπερατώθη ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου Α'. Καταλαμβάνει τεραστίαν ἀκανόνιστον ἑξάγωνον ἐπιφάνειαν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν «Λευκὸν Πύργον», περιβαλλόμενον ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς εὐρέων τειχῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχουν διάφορα ἄλλα κτήρια, στρατῶνες, ναός, νοσοκομεῖον, ἄλλοι πύργοι κτλ. Τὰ τείχη περιβάλλονται ὑπὸ εὐρείας τάφρου, ἥτις ἄλλοτε ἦτο πεπληρωμένη ὕδατος, καὶ ὑπὸ ἄλλης τάφρου, ἥτις μετεβλήθη νῦν εἰς δενδροστοιχίαν. Ὁ «Λευκὸς Πύργος» ἐχρησίμευσε κατὰ περιόδους ὡς διαμονὴ τῶν βασιλέων μέχρις Ἐρρίκου Ζ', ἕδρα τοῦ θησαυροφυλακίου, τῶν ἀνωτάτων διοικητικῶν ἀρχῶν, κρατικαὶ φυλακαὶ μέχρι τοῦ 1820 καταστᾶσαι περίφημοι διὰ τὴν ἐν αὐταῖς κάθειρξιν καὶ τὸν θάνατον βασιλέων καὶ πριγκίπων, καθὼς καὶ πολλῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1820 μετεβλήθη εἰς μουσεῖον βασιλικῶν κειμηλίων, ἰδίως καὶ ὁπλοστασίον. Ἐπὶ τῶν τειχῶν ὑπάρχουν 13 ἄλλοι πύργοι, χρησιμεύσαντες ὡς φυλακαὶ καὶ τόποι ἐκτελέσεων. Μ. Δ. Β.

Τάουζεντ (Townsend), ***Κύριλλος - Σαμουήλ***. Ἄγγλος ἀντιναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1875. Κατὰ τὸν Πανκόσμιον πόλεμον ὑπῆρξε (1915) ἀρχηγὸς τῶν ἀποβιβασθέντων εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Καλλιπόλεως συμμαχικῶν στρατευμάτων, ὡς κυβερνήτης δὲ εὐδρόμου ἀπὸ τοῦ 1916—1919 μετασχὼν τῆς ναυμαχίας τῆς Γιούτλανδ. Διετέλεσεν ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἑλλάδι βρεττανικῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς (1925—1926), προήχθη δὲ εἰς ἀντιναύαρχον (1929), ὑφ' ὃν βαθμὸν ἀπεστρατεύθη. Σ. Ε. Λ.

Τάουζιγκ (Tausig), ***Κάρολος***. Πολωνὸς δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου, γεννηθεὶς ἐν Βαρσοβίᾳ τῷ 1841 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1871. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν καλυτέρων μαθητῶν τοῦ Λὶστ καὶ ἀπέκτησε μεγίστην φήμην λόγῳ τῆς ἀψόγου τεχνικῆς του καὶ τῆς βαθείας αὐτοῦ μουσικότητος. Γ. Σ.

Ταουΐον, ***Ταυΐον, Τάβιον*** ἢ ***Ταβία*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας, κειμένη εἰς τὰ ἀνατολικὰ τῆς Γαλατίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τρόκμων, ὧν ὁποίων ἦτο πρωτεύουσα, παρὰ τὰ μεθόρια τοῦ Πόντου καὶ τῆς Καππαδοκίας, δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Καππάδοκος (νῦν Ντελιτζὲ-Ἰρμάκ). Ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ *Σεβαστὴ Τρόκμων*. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως πολλῶν ὁδῶν καὶ ἦτο σημαντικὸν κέντρον ἐμπορίου. Ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν «ὁ τοῦ Διὸς κολοσσὸς χαλκοῦς καὶ τέμενος αὐτοῦ ἄσυλον» (*Στράβ*. XII, 567). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ταβία*, ὡς μία τῶν ἑπτὰ πόλεων τῆς ἐπαρχίας Γαλατίας ὑπὸ κονσουλάριον, εἰς δὲ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας (ὁ Ταβίας, Ταβείας, Ἀτταβείας) ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἀγκύρας. Σῴζονται αὐτόνομα αὐτῆς χαλκᾶ νομίσματα τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος καὶ αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ τοῦ Τιβερίου μέχρι τοῦ Ἐλεγαβάλου. Σήμερον καλεῖται *Νεφὲς-κιοΐ*, 180 χλμ. πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἀγκύρας, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

ταούκ-κιοξοῦ (τὸ) (τουρκ.=ὄρνιθος στῆθος). Γλύκισμα μὲ βάσιν τὰ ψαχνὰ τοῦ στήθους ὄρνιθος. Κατασκευάζεται ὡς ἑξῆς: Μουσκεύονται ἀφ' ἑσπέρας 50 δράμια ρυζαλεύρου ἐπὶ 12 ὥρας. Τὴν ἑπομένην βράζεται ἡ ὄρνις μὲ ὀλίγον ἅλας, καὶ ἀφοῦ κρυώσῃ, ἀποσπῶνται τὰ ψαχνὰ τοῦ στήθους, ἀποχωρίζονται εἰς κλωστὲς καὶ ρίπτονται εἰς 2 ὀκάδας κρύου γάλακτος, εἰς τὸ ὁποῖον προστίθεται τὸ ρυζάλευρον, στραγγισμένον προσεκτικὰ ἀπὸ τουλπάνι. Προστίθεται ζάχαρις 250 δρ. καὶ βράζονται, συνεχῶς ἀναδευόμενα, μέχρις ὅτου πήξουν. Ἂν κατὰ τὸ βράσιμον «πιάσῃ» ὀλίγον, σχηματίζεται τὸ «καζὰν-ντιμπί», ἐπιζητούμενον ὡς εὐγευστότατον. Τὸ ταοὺκ-κιοξοῦ σερβίρεται κρύον, ἀφοῦ ραντισθῇ μὲ ἀνθόνερον καὶ κανέλλαν.

Ταουκοπὰ *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Κοπά*.

Τάουλερ (Tauler), ***Ἰωάννης***. Σχολαστικὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1290 ἐν Στρασβούργῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1361 ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Τῷ 1308 κατετάγη εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν, βραδύτερον δ' ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ἔκκαρτ. Ἐπηρεασθεὶς βαθύτατα ὑπ' αὐτοῦ, ἐδίδασκε τὴν ἀπάρνησιν ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου, τὴν μίμησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ θεοῦ. Περὶ τὸ 1340 ἐπροπαγάνδισε τὴν μυστικὴν ἑταιρείαν τῶν «Φίλων τοῦ θεοῦ», ἡ ὁποία ἐπεδίωκε τὴν ἁπλούστευσιν τῆς λατρείας καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ κήρυγμα τῆς δημώδους γλώσσης. Πολλοὶ ἐκ τῶν ὀπαδῶν τῆς ἑταιρείας ταύτης ἐκάησαν βραδύτερον ὡς αἱρετικοὶ ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἀλλ' ὁ Τάουλερ κατώρθωσε πάντοτε νὰ θεωρῆται ὀρθόδοξος καθολικός. Σπουδαιότερα ἔργα τοῦ Τάουλερ εἶναι διάφοροι λόγοι του ἐκδοθέντες τὸ πρῶτον τύποις ἐν Λειψίᾳ τῷ 1498 καὶ ἡ «Μίμησις τῆς ταπεινῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ», δημοσιευθεῖσα ἐν Φραγκφούρτῃ τῷ 1621. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ ἔκθεσιν, ὑπὸ σχολαστικὴν ἀκόμη μορφήν, τῆς θεωρίας καὶ τῆς πρακτικῆς τοῦ μυστικισμοῦ τοῦ Τάουλερ, εἶναι δὲ ἓν ἐκ τῶν περιεργοτέρων φιλοσοφικῶν μνημείων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Βασικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ Τάουλερ εἶναι ὅτι προσπαθεῖ νὰ περισώσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως καὶ ν' ἀποφύγῃ τὴν παραδοχὴν τοῦ δόγματος τοῦ προορισμοῦ καὶ τοῦ πανθεϊσμοῦ.

Τάουλουντ (Taoulud) *[Γεωγρ.].* Νῆσις ἐν τῇ Ἐρυθραίᾳ, δι' ἧς συνδέεται ἡ πόλις Μασσάουα (κειμένη ἐπὶ νησῖδος) μετὰ τῆς ἔναντι ξηρᾶς (βλ. καὶ λ. *Μασσάουα*). Θ. Κ.

Τάουλωβ (Taulow), ***Φρειδερῖκος***. Νορβηγὸς τοπιογράφος κυρίως (1847—1906). Τὰ ἔργα του ἀπόκεινται εἰς πλεῖστα γαλλικά, γερμανικὰ καὶ σκανδιναυϊκὰ μουσεῖα. Π. Ν. Π.

Τάουμπερ (Tauber) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Γερμανίας ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Μάϊν ρέων ἐν Βυρτεμβέργῃ καὶ Βάδῃ, μήκους 120 χλμ. Πηγάζει νοτίως τοῦ Χένγκστφελντ καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὸ Βερταΐμ. Θ. Κ.

Τάουμπερτ (Taubert), ***Γοδεφρεῖδος - Γουλιέλμος***. Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερολίνῳ (1811—1891). Ἦτο ὡσαύτως διακεκριμένος κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας. Ὡς τοιοῦτος ἐξετέλεσε χρέη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βερολίνου καὶ εἰς τὸ «Μελόδραμα». Ἦτο ὡσαύτως διευθυντὴς τῶν «Συμφωνικῶν ἑσπερίδων» τῆς αὐλῆς, πρόεδρος τοῦ μουσικοῦ τμήματος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Βερολίνου κλπ. Ὡς συνθέτης ὁ Τάουμπερτ ἐγένετο γνωστὸς διὰ τῶν μελοδραμάτων: «Τὸ πανηγύρι» (1832), «Ὁ Ἀτσίγγανος» (1834), «Μαρκήσιος καὶ κλέπτης» (1842), «Joggeli» (1853), «Μάκβεθ» (1857) καὶ «Τσεζάριο» (1874), διὰ τῆς σκηνικῆς μουσικῆς τῆς «Μηδείας» τοῦ Εὐριπίδου καὶ τῆς «Τρικυμίας» τοῦ Σαίξπηρ, διὰ πολλῶν συμφωνιῶν, εἰσαγωγῶν, μουσικῆς δωματίου, τεμαχίων κλειδοκυμβάλου, μελῳδιῶν, χορῳδιῶν κλπ. Γ. Σ.

Τάουμπμαν (Taubmann), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς (1565—1613). Ἐγένετο γνωστὸς κυρίως διὰ τὰ σατιρικά του ἀποφθέγματα καὶ τὰ ἐπιγράμματά του, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν κατὰ πρῶτον τῷ 1618. Ἡ καλυτέρα συλλογὴ τῶν ἔργων του εἶναι ἡ δημοσιευθεῖσα τῷ 1762 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταουμπμαννιάνα», ἥτις ἔκτοτε ἔσχεν ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις. Μ. Δ. Β.

Ταουνὰν (Taunan) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Κίνας, κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς μαντζουριανῆς ἐπαρχίας Φαίνγκτιεν, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας πρὸς Ἀνκανγκτσὶ καὶ Σενπινγκαΐ. Κάτ. 25.000. Εἶναι κέντρον ἱπποτροφίας καὶ κτηνοτροφίας. Θ. Κ.

Τάουνγκς (Taungs) *[Γεωγρ.].* Πόλις ἐν Ἀφρικῇ, ἐν τῇ ἀγγλικῇ Μπετσουαναλάντ, εἰς ἀπόστασιν 130 χλμ. βορείως τοῦ Κίμπερλεϋ. Ἐνταῦθα, κατά τινα ἀνασκαφήν, τῷ 1924, ἀνευρέθη τμῆμα κρανίου ἀνήκοντος, κατὰ τὸν εὑρόντα αὐτὸ Ντάρτ, εἰς χιμπαντζῆν, ὀνομασθέντα «αὐστραλοαφρικανικὸν πίθηκον». Θ. Κ.

Τάουνλεϋ (Townley), ***Κάρολος***. Ἄγγλος ἀρχαιολόγος (βλ. *Τοουνλέϋ*).

Τάουνους (Taunus) *[Γεωγρ.].* Δασοσκεπὴς ὀροσειρὰ τῆς Γερμανίας, ἐν Ἔσσῃ Νασσάου, μήκους 80 χλμ., ἀποτελοῦσα τμῆμα τοῦ ἐν Ρηνανίᾳ ὄρους Σίφεργκεμπιργκε, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μάϊν, Ρήνου, Λὰν καὶ Βέττερ. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτοῦ ἡ Φέλντμπεργκ, ὕψους 880 μ. Εἶναι πλουσία εἰς μεταλλικὰ κοιτάσματα (σίδηρος, μόλυβδος, ἄργυρος) καὶ εἰς θερμὰς ἰαματικὰς πηγὰς (Βισβάδεν, Χόμπουργκ, Σλάνγκενμπαντ, Νάουχάϊμ κλπ.). Ἔχει πυκνὴν σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν. Θ. Κ.

Τάουνσβιλ (Towsville) *[Γεωγρ.].* Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Αὐστραλίας, ἐν τῇ Κουηνσλανδίᾳ (Queensland), ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σιντνεϋ—Καίρνς. Κάτ. 30.200. Ἔχει ἀσύρματον καὶ ἐμπόριον συντετηρημένων καὶ κατεψυγμένων κρεάτων. Θ. Κ

Τάουνσεντ (Townshend), ***Κάρολος***. Ἄγγλος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1861—1924). Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ναυτικὸν μέχρι τοῦ 1886, ὁπότε μετετάγη εἰς τὸ πεζικὸν καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὸ Σουδὰν καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Χοῦντζα Ναγκὰρ τοῦ 1891, ὅτε διωρίσθη στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Χοὺντ α. Τῷ 1895 διεκρίθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τσιτρὰλ τῶν ΒΔ. Ἰνδιῶν. Κατὰ τὰ ἔτη 1897 καὶ 1898 ἐπολέμησε καὶ πάλιν εἰς τὸ Σουδὰν καὶ τῷ 1900 εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μπόερς. Τῷ 1906 διετέλεσε στρατιωτικὸς ἀκόλουθος εἰς Παρισίους καὶ κατόπιν, προαχθεὶς εἰς στρατηγόν, ὑπηρέτησεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Ἰνδίαις. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀπεστάλη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς 6ης ἰνδικῆς μεραρχίας καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν ἐκεῖ τουρκικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα κατώρθωσε νὰ ἐκτοπίσῃ, προελάσας μέχρι τῆς Κοὺτ-ἐλ-Ἀμάρα, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβε τὸν Σεπτέβριον τοῦ 1915. Προελάσας ὅμως κατόπιν ὅπως καταλάβῃ καὶ τὴν Βαγδάτην, συνήντησε παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κτησιφῶντα ἀνωτέρας τουρκοαραβικὰς δυνάμεις, αἵτινες μετὰ σφοδρὸν ἀγῶνα τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὴν Κούτ, ὅπου πολιορκηθεὶς ἐπὶ 143 ἡμέρας καὶ ἐξαντλήσας πάντα τὰ τρόφιμα καὶ τὰ πολεμεφόδιά του, ἠναγκάσθη, μετὰ ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα, νὰ παραδοθῇ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1916. Παραμείνας ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον, παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1918, ἐμεσολάβησε μεταξὺ Τουρκίας καὶ Συμμάχων διὰ τὴν σύναψιν τῆς ἀνακωχῆς. Τῷ 1920 παρῃτήθη τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ καὶ ἀνεμείχθη εἰς τὴν πολιτικήν, ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος. Μ. Δ. Β.

Τάουπο (Taupo) *[Γεωγρ.].* Λίμνη τῆς Νέας Ζηλανδίας, ἐμβαδοῦ 626 τ. χλμ., κειμένη εἰς ὕψος 366 μ. Νοτίως καὶ ἐγγὺς τῆς λίμνης ὑψοῦται τὸ ἐνεργὸν εἰσέτι ἡφαίστειον Τονγκαρῖνο (1.981 μ.) καὶ τὸ ὄρος Ρουαπεχοῦ (2.961 μ.), τὸ ὑψηλότερον τῆς Νέας Ζηλανδίας. Θ. Κ.

Ταουρέλλους (Taurellus), ***Νικόλαος***. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Μονπελιὰρ τῷ 1547 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἄλτντορφ ἐκ πανώλους τῷ 1606. Ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θεολογίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης καὶ βραδύτερον τὴν ἰατρικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βασιλείας. Εὑρισκόμενος ἐν Βυρτεμβέργῃ ὡς προσωπικὸς φίλος τοῦ δουκὸς τῆς πόλεως, ἐδέχθη ἀγρίαν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν θεολόγων τῆς ἐλευθεροφροσύνην του καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Βασιλείαν, ὅπου διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἰατρικῆς μέχρι τοῦ 1580. Ἀπέθανεν ἐκ πανώλους διδάσκων τὰ αὐτὰ μαθήματα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἄλτντορφ. Τὰ σπουδαιότερα ἔργα τοῦ Ταουρέλλου εἶναι τὰ ἑξῆς: «Philosophiæ triumphus, metaphysica philosophandi methodus» (Βασιλεία 1573, «De vita et morte libellus» (Νυρεμβέργη 1586), «Problemata physicoethica» (1595 καὶ 1602), «Synopsis Aristotelis Metaphysices ad normam christianæ religionis

Digitized by Google

explicatæ et completæ» ('Αννόβερον 1596), «Alpes cæsæ hoc est Andreæ Cæsalpini Itali monstrosa et superba dogmate discussa et excussa» (Φραγκφούρτη 1697), «Cosmologia. Discussiones de mundo» (1603), «Uranologia. Discussiones de caelo» (1603), «Metaphysica universalis» (1604) καὶ «De rerum æternitate» (Στρασβοῦργον 1604). Ὁ Ταουρέλλους εἶναι εἷς ἐκ τῶν πλέον ἐνθουσιωδῶν καὶ φιλελευθέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς τῆς 'Αναγεννήσεως. Ἦτο ἐχθρὸς τῆς ρουτίνας καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ 'Αριστοτέλους, ὅπως ἡρμηνεύετο αὕτη μέχρι τῶν χρόνων του. Προσεπάθησε νὰ ἀποκαταστήσῃ πλήρη ἀμοιβαιότητα μεταξὺ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θεολογίας, μὴ ἀνεχόμενος ὅπως γνώμη τις θεωρῆται ὀρθὴ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἐσφαλμένη ἐν τῇ θεολογίᾳ, καὶ τἀνάπαλιν. Ὑπεστήριζε τὴν ὕπαρξιν μιᾶς ἀληθείας, ἥτις καθίσταται γνωστὴ ταυτοχρόνως διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ διὰ τῆς ἀποκαλύψεως. Ἡ φιλοσοφία κατ' αὐτὸν εἶναι οἱονεὶ ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ ὀρθοῦ λόγου ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος καὶ οὐχὶ ἑνὸς μόνον ἀτόμου. Ἡ ψυχὴ εἶναι οὐσία κατ' ἐξοχὴν ἐνεργητική, ἡ δ' ἐνέργειά της ἐκδηλοῦται διὰ τῆς νοήσεως καὶ τῆς βουλήσεως, ἀλλὰ μὲ τὴν προϋπόθεσιν πάντοτε τῆς ὑπάρξεως ἐξωτερικῶν ἐρεθισμῶν, οἱ ὁποῖοι προσβάλλουν τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν. Ἡ θεολογία στηρίζεται ἐπὶ τῆς αὐθεντίας καὶ τῆς πίστεως, εἶναι δὲ ἡ ἀποκάλυψις τῆς βουλήσεως τοῦ θεοῦ, διότι καθιστᾷ ἡμῖν γνωστὸν τί πρέπει νὰ σκεπτώμεθα περὶ αὐτοῦ. Θ. Π.

Τάουρο (Tauro), *'Ιάκωβος*. Ἰταλὸς φιλόλογος καὶ παιδαγωγὸς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ρώμης, γεννηθεὶς ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας ἐν Καστελλάνᾳ, τῷ 1873. Ἐβραβεύθη πολλάκις εἰς διαγωνισμοὺς καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς: «Ρώμη καὶ ἡ πολιτικὴ ἀναγέννησις τῆς 'Ιταλίας», «L. Ferri. Δέκα σονέττα ἀνέκδοτα Ἰταλοῦ τῆς Παδούης τοῦ 400», «Εἰσαγωγὴ γενικῆς παιδαγωγίας» (1906) κ.ἄ. Λ. Χ. Ζ

Τα-ούρτ, ἢ *Θούερις* *[Θρησκειολ.]*. Αἰγυπτιακὴ θεά, παρισταμένη ὡς ἱπποπόταμος καὶ ἐνίοτε μὲ κεφαλὴν γυναικὸς ἢ καὶ ὁλόκληρος ὡς γυνή. Σύζυγος τοῦ Σέτ, ἐλατρεύετο ἐπί τινα χρόνον ἐν Θήβαις ὡς *Ἄπετ*, ὅπου ἐνομίζετο ὅτι ἐγέννησε τὸν Ὄσιριν. Συνήθως ἔφερεν εἰς τὴν κεφαλὴν τὸν δίσκον τοῦ ἡλίου, κέρατα καὶ πτερὰ καὶ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ συμβολικοῦ περιάπτου τοῦ ὑπαινισσομένου τὸ αἷμα τῆς Ἴσιδος. Ἐκαλεῖτο «κυρία τῶν θεῶν» ἢ «τροφὸς τῶν θεῶν» καὶ προΐστατο τῶν τοκετῶν. Γ. Λ. Α

Ταουσὰν *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μακροβούνι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

Ταουσὰν ἀντασὶ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία συστάδος νησίων πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου. (βλ. λ. *Μαυρειά*).

Ταουσανλὶ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Φρυγίας ἐν τῷ νομῷ Κιουταχείας (Κοτυαίου), ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως. Κάτ. (1927) 2.189. Ἡ ὑποδιοίκησις ἔχει κατ (1927) 35.083 καὶ ἀριθμεῖ 112 χωρία. Οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν (1923). Τὸ Ταουσανλὶ κεῖται περὶ τὰ 36 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως Κιουταχείας, παρ' ὁμώνυμον ποταμόν, προσλαμβάνοντα κατωτέρω τὸ ὄνομα 'Αδρανός. Διὰ τῶν ἀνατολικῶς τοῦ Ταουσανλὶ ὑψωμάτων, ἑκατέρωθεν τῆς στενωποῦ Κιοπρού Ἐϋρέν, διήρχετο ἡ ὠχυρωμένη τοποθεσία τῆς δεξιᾶς πρὸ τὴν Κιουτάχειαν πτέρυγος τῶν Τούρκων, ἣν τῇ 2 καὶ 3 Ἰουλίου 1921 προσέβαλε καὶ κατενίκησε τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ διὰ τῶν Χ καὶ VII μεραρχιῶν αὐτοῦ, ἀπειλῆσαν τὰς πρὸς Δορύλαιον συγκοινωνίας τῶν Τούρκων, ἀναγκαθέντων νὰ ὑποχωρήσωσι ταχέως πρὸς τὰ βορειοανατολικά. Διὰ τοῦ Ταουσανλὶ διέρχεται ἡ νεωστὶ κατασκευασθεῖσα σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀπὸ Μπαλούκεσερ διὰ Μπαλὰτ-Μπαλὶ εἰς Κιουτάχειαν, κεῖται δὲ ἡ πολίχνη ἐν μέσῳ εὐφορωτάτης περιοχῆς καὶ πλουσίας εἰς μεταλλοφόρα στρώματα χρωμίου, ἀντιμονίου, λευκολίθου (μεταλλεῖον 'Αλαιπάρκα. Κερὶκ μαντέμ, μεταλλεῖον ἀντιμονίου παρὰ τὸ Ντουντὲς κλπ.). Ν. ΣΣ

Ταουσὰν-ντάγ, ἢ *Τασσὰν ντὰγ* *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Τουρκίας παρὰ τὴν πόλιν Βεζὺρ Κιοπρού.

Ταουσάνοβιτς (Tausanovic), *Κωνσταντῖνος*. Σέρβος πολιτικὸς (1854—1902). Συνιδρυτὴς τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος, ἀνεμίχθη εἰς τὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1883 καὶ συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν, ἀλλ' ἠμνηστεύθη τῷ 1886. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς συζητήσεις πρὸς διατύπωσιν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1888, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τῷ 1889—1893, ἐδιώχθη ἐκ νέου τῷ 1894, ἀναγκασθεὶς νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, κατὰ δὲ τὴν ἀπόπειραν κατὰ τοῦ βασιλέως, τῷ 1899, συγκατηγορηθεὶς μετὰ τῶν ἐνόχων, κατεδικάσθη εἰς ἐννεαετῆ φυλάκισιν, χαρισθεῖσαν αὐτῷ τὸ ἑπόμενον ἔτος. Θ. Κ.

Ταουσαντζὶλ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Τουρκίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κωνσταντινουπόλεως—Νικομηδείας ('Ισμίτ), 15 χλμ. Α. τῆς Δάριτζα ('Αρετσοῦς ἢ Ρυσίου), ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Γκέμπζε τοῦ νομοῦ Κοτζᾶ-Ιλί. Ἔχει μεταλλικὰ ὕδατα.

Ταουσρίτ. Αἰγυπτία πριγκίπισσα τῆς ΙΘ' δυναστείας. Ἐνυμφεύθη τὸν Σέτουϊ Β', θανόντος δὲ τούτου συνεζεύχθη μεθ' ἑνὸς ἐξαδέλφου της, τοῦ προσλαβόντος τὸ ὄνομα Σιφθᾶ-Μενεφθᾶ

Ταούχνιτς (Tauchnitz).—1) ***Κάρολος-Χριστόφορος***. Γερμανὸς τυπογράφος καὶ βιβλιοεκδότης (1761—1836). Ἵδρυσε τῷ 1798 ἐν Λειψίᾳ τυπογραφεῖον καὶ βραδύτερον ἐκδοτικὴν ἐπιχείρησιν, ἥτις κατέστη ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐν Γερμανίᾳ, ἰδίᾳ διὰ τὰς ἐκδόσεις τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν ἔργων. Παρ' αὐτῆς ἐξεδόθησαν τὰ στερεοτυπημένα κείμενα τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων, πλεῖστα λεξικά, τὸ κείμενον τῆς Βίβλου εἰς πλείστας γλώσσας, τὸ Κοράνιον εἰς ἀραβικὴν γλῶσσαν, καὶ ἄλλα. Ὁ οἶκος περιῆλθεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ *Κάρολον-Χριστιανὸν* (1798—1884) καὶ παρὰ τούτου τῷ 1865 εἰς τὸν Ὁ. Χόλτσε.

—2) ***Χριστιανὸς-Βερνάρδος***, βαρῶνος ἀπὸ τοῦ 1860. Γερμανὸς βιβλιέμπορος (1816—1895). 'Ανεψιὸς τοῦ πρώτου, ἵδρυσεν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1837 τυπογραφικὴν καὶ ἐκδοτικὴν ἐπιχείρησιν ὑπὸ τὸ ἴδιον ὄνομα, ἥτις κατέστη παγκοσμίως γνωστή, καὶ διὰ τὰς ἄλλας μὲν ἐκδόσεις αὐτῆς καὶ λεξικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὴν ἀρξαμένην τῷ 1841 «Συλλογὴν Βρεττανῶν καὶ Ἀμερικανῶν συγγραφέων», συνεχιζομένην καὶ μέχρι σήμερον εἰσέτι, καὶ ἥτις κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1929 περιελάμβανε 4.910 τόμους. Ὁ οἶκος διευθύνεται ἤδη ὑπὸ τῶν κληρονόμων τοῦ υἱοῦ του *Χριστιανοῦ-Καρόλου* (1841—1921), προσληφθέντος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῷ 1866. Θ. Κ.

Τάουχο (Tauho) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Κίνᾳ, κατὰ τὸ βορειοανατολικὰ τῆς χώρας, μήκους 550 χλμ., πηγάζων ἐκ τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς Νγάμντο καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν ποταμὸν Χουάνγκο ἄνωθεν τῆς πόλεως Λαντσού. Θ. Κ

Τάοχοι (οἱ) *['Αρχ.]*. 'Ανεξάρτητος λαὸς τῆς βορειοδυτικῆς 'Αρμενίας, κατοικοῦντες τὴν κοιλάδα τοῦ Γλαύκου ποταμοῦ (νῦν Oltitschai) καὶ ὑπηρετοῦντες ὡς μισθοφόροι τοῦ Τιριβάζου, σατράπου τῆς Δυτικῆς 'Αρμενίας (*Ξενοφ.* Κύρ. 'Ανάβ. Δ, 4, 18). Διὰ τῆς χώρας αὐτῶν διῆλθον οἱ μετὰ τοῦ Ξενοφῶντος ἐπιστρέφοντες Ἕλληνες, πολλὰ κακοπαθήσαντες ἐλλείψει ζωοτροφιῶν. Α. Θ. Σ.

τάπα (ἡ), καὶ *τάππα* δημοτ., βύσμα, πῶμα φιάλης ἢ ἄλλων ἀγγείων: «τάπα ἀπὸ φελλό, — ἀπὸ ξύλο, — ἀπὸ χαρτί» || συνεκδ. «ἔγινε τάπα στὸ μεθύσι» εἶναι πολὺ μεθυσμένος, οἱονεὶ διάβροχος ὑπὸ οἴνου ὡς τὸ βύσμα οἰνοφόρου ἀγγείου, πρβ. *στουππί* || τὸ ἐκ στυππείου, χαρτίου κττ. χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν γόμωσιν τῶν ἐμπροσθογεμῶν πυροβόλων ὅπλων ἢ τῶν φυσεκίων (ἰταλ. tappo).

—*[Κυνηγ.]* *Τάπα κυνηγίου* καλεῖται τὸ ἐπιτιθέμενον διάφραγμα ἐπὶ ἑκάστης γομώσεως τοῦ κυνηγετικοῦ ὅπλου, ὅπως διαχωρίζῃ τὴν πυρίτιδα ἀπὸ τῶν σκαγίων, τὸ δὲ πρὸς συγκράτησιν τῶν σκαγίων. Ἐν ἑκάστῃ γομώσει χρησιμοποιοῦνται κυρίως δύο εἰδῶν τάπαι: 1) Ἡ *τάπα τῆς πυρίτιδος*, ἡ ὁποία δέον νὰ εἶναι παχεῖα, 14 χλστμ., καὶ βάρους οὐχὶ πλέον τοῦ 1,6 γραμμαρίου, νὰ ἔχῃ διάμετρον ἴσην πρὸς τὴν τοῦ φυσιγγίου ἢ τοῦ διαμετρήματος τοῦ ὅπλου, προκειμένου περὶ ἐμπροσθογεμῶν ὅπλων, ἵνα ἐφαρμόζηται καλῶς καὶ στεγανῶς πρὸς παρακώλυσιν τῆς εἰσδύσεως τῶν ἀερίων τῆς πυρίτιδος κατὰ τὴν πυροβόλησιν εἰς τὰ σκάγια, ὅπερ συντελεῖ εἰς τὴν ἀκανόνιστον διανομὴν αὐτῶν, νὰ εἶναι ἀδιάβροχος πρὸς πληρεστέραν παρακώλυσιν τῶν ἀερίων τῆς πυρίτιδος, δεκτικὴ πιέσεως πρὸς μείωσιν τῆς πιέσεως καὶ τοῦ λακτίσματος τοῦ ὅπλου καὶ πρόληψιν τῆς παραμορφώσεως τῶν σκαγίων κατὰ τὴν ἐκ τῆς κάννης τοῦ ὅπλου ἔξοδον, ἐλαφρὰ ἔνθεν μὲν πρὸς μείωσιν τῶν πιέσεων, ἔνθεν δὲ πρὸς αὔξησιν τῆς ταχύτητος καὶ ἐξασφάλισιν τῆς κανονικῆς τῶν σκαγίων διανομῆς, λελιπασμένη, διότι αἱ μὴ λελιπασμέναι καὶ τὴν ταχύτητα μειοῦσι καὶ τὴν κάννην τοῦ ὅπλου δὲν καθαρίζουσιν. 2) Ἡ *τάπα τῶν σκαγίων*, ἐκ κοινοῦ χαρτονίου, λευκὴ ἢ ἔγχρωμος, ἐφ' ἧς ὑπάρχει ἢ ἀναγράφεται ὁ ἀριθμὸς τῶν σκαγίων τοῦ προκειμένου πρὸς γόμωσιν φυσιγγίων. Ἡ τάπα αὕτη δέον νὰ εἶναι λεπτὴ καὶ ἐλαφρά. Ὡς τοιαύτη κατασκευάζεται καὶ ἐκ ζελατίνης διαφανής, δι' ἧς καθίστανται ὁρατὰ καὶ τὰ σκάγια. Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κανονικωτέρας διασπορᾶς τῶν σκαγίων, μείωσιν τῶν πιέσεων καὶ αὔξησιν τῆς ταχύτητος, ἀντὶ δευτέρας τάπας ἐπ' αὐτῶν, γίνεται τῶν χειλέων τῶν φυσιγγίων εἰδικὴ ἀναδίπλωσις τοιαύτη, ὥστε δι' αὐτῶν καὶ μόνον συγκρατοῦνται τὰ σκάγια, ὡς εἶναι εἰς τὰ ἐν τῷ ἐμπορίῳ εὑρισκόμενα ἕτοιμα βελγικὰ φυσίγγια Legia Star.

Αἱ τῆς πυρίτιδος τάπαι εἶναι μάλλιναι, κατασκευαζόμεναι αἱ μὲν τῆς καλῆς ποιότητος ἐκ τριχῶν προβάτων καὶ μόσχων, αἱ δὲ τῆς κατωτέρας ποιότητος ἐξ ὑπολειμμάτων τριχῶν ἄλλων ζῴων. Ἀμφότερα τὰ εἴδη ταῦτα ἐμποτίζονται μὲ μεῖγμα ἐκ κηροῦ, παραφίνης, κηροζίνης, στέατος, κτλ., ὥστε νὰ στερεοποιῶνται. Τὸ λίπος εἰσέρχεται μόνον περιφερειακῶς εἰς βάθος 2—3 χλστμ. Αἱ μάλλιναι τάπαι ἢ φέρουσιν ἐπικεκολλημένον ἐπὶ τῆς μιᾶς εἴτε ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν μαῦρον ἀδιάβροχον χάρτην ἐμπεποτισμένον μὲ διάλυσιν πίσσης, χρησιμεύοντα κατὰ τὴν πυροβόλησιν ὅπως παρεμποδίζῃ τὰ ἀέρια τῆς πυρίτιδος νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὰ σκάγια, ἢ εἶναι ἄνευ τοιούτου, ὅτε ἐπιβάλλεται εἰς τὴν πυρίτιδα νὰ ἐπιτίθηται πρὸ τῆς μαλλίνης εἰδικὴ λεπτὴ ἀδιάβροχος ἐκ χαρτονίου πισσωμένη τάπα ἢ κατὰ προτίμησιν, προκειμένου περὶ ἀκάπνου πυρίτιδος, τάπα λεπτὴ ἐκ πεπιεσμένου χάρτου, 3—4 χλστμ., φέρουσα ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ἐφ' ἧς ἐπιτίθεται ἐπὶ τῆς πυρίτιδος ἐπίστρωσιν ἐκ βάμβακος, ἵνα συγκρατῇ τὴν ἄκαπνον πυρίτιδα ἐλαφρῶς καὶ ἄνευ πιέσεως. Ἐπὶ τῆς τάπας ταύτης τοποθετεῖται ἡ λελιπασμένη μαλλίνη, 10—12 χλστμ., καὶ ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἑτέρα ἐκ πεπιεσμένου χάρτου, πάχους 2 χλστμ., ἢ ἐκ λευκοῦ χαρτονίου λεπτή. Τὸ σύνολον τῶν ταπῶν τῆς πυρίτιδος δὲν πρέπει νὰ εἶναι κατώτερον τῶν 15 χλστμ., πρὸς παρεμπόδισιν τῆς εἰσδύσεως τῶν ἀερίων κατὰ τὴν βολὴν διὰ τοῦ κώνου τῆς μεταβάσεως, ὅπερ ἐπιφέρει ἀνωμαλίαν τῶν σκαγίων. Τὸν ὄγκον τῆς τάπας ἐν τοῖς φυσιγγίοις κανονίζει τὸ ποσὸν τῆς καθόλου γομώσεως. Ὅταν μένῃ κενὸν πλέον τῶν 5—6 χλστμ. ἀπὸ τῶν χειλέων τοῦ κάλυκος μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν σκαγίων, ἐπιβάλλεται νὰ καθίσταται ἡ τάπα τῆς πυρίτιδος τοσοῦτον παχυτέρα ὅσον εἶναι τὸ ἀπομένον τοῦτο κενὸν διὰ προσθήκης λεπτῆς τάπας ἐκ πεπιεσμένου χάρτου ἢ ἐκ χαρτονίου πρὸς τὴν πλευρὰν τῶν σκαγίων, 3—5 χλστμ., ἀναλόγως τοῦ κενοῦ. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἤδη κυκλοφοροῦσι παντοῖαι τοιαῦται τάπαι πυρίτιδος, ἐκτὸς τῶν μαλλίνων, οἷαι εἶναι αἱ λεγόμεναι μικταί, τουτέστιν ἐκ μείγματος φελλοῦ καὶ πιλήματος λελιπασμένου, ἐκ μείγματος κηροῦ καὶ πιλήματος, ἐκ τριμμάτων φελλοῦ καὶ χάρτου, ὑπὸ διαφόρους τίτλους καὶ στοιχεῖα IRIS, E. M., F. N., κτλ.

Ὑπὸ τῶν κειμένων περὶ θήρας διατάξεων ἐν Ἑλλάδι ἀπαγορεύεται ἀπὸ 15 Αὐγούστου μέχρι 31 Ὀκτωβρίου ἡ χρῆσις ἀντὶ τῶν εἰρημένων ταπῶν εἰς τὰ ἐμπροσθογεμῆ ὅπλα εὐφλέκτων ταπωμάτων, ὡς εἶναι τὰ στυππεῖα, ὁ βάμβαξ, ὁ χάρτης κ. τ. τ., εἰς τοὺς θηρεύοντας ἐντὸς δασῶν καὶ πυκνοφύτων τόπων, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς μεταδόσεως τῆς πυρκαϊᾶς ἐκ τῶν τοιούτων ταπωμάτων. Φ. Δ. Ι.

Ταπαζὸς (Tapajoz ἢ Tapayoso) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βραζιλίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ 'Αμαζονίου, μήκους 2 000 χλμ., πηγάζων ἐν τῇ κεντρικῇ χώρᾳ ἐκ τῶν πηγῶν τῶν ποταμῶν 'Αρίνος καὶ Ζουρουένα καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν 'Αμαζόνιον, παρὰ τὸ Σανταρέμ. Διαρρέει ἐκτεταμένην δασικὴν περιοχὴν καὶ σχηματίζει, κατὰ τὸν ροῦν, πολλοὺς καταρράκτας. Εἶναι πλωτὸς ἐπὶ μήκους 300 χλμ. ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς του. Θ. Κ.

ταπαλπίτης (ὁ) (Tapalpit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοτελλουριοῦχον ἅλας τοῦ ἀργύρου μὲ βισμούθιον $Ag_3Bi(STe)_3$, ἀγνώστου κρυσταλλικῆς μορφῆς. Ἐμφανίζεται λεπτοκοκκῶδες μὲ σκληρότητα 2—3, εἰδικὸν βάρος 7,4—7,8 καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ San Antonio τοῦ Μεξικοῦ. Γ. Β.

Ταπανῖται *['Αρχ.]*. Λαὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Λιβύης, κατοικῶν μετὰ τῶν Αὐσχιτῶν πρὸς Ν. τῶν Νασαμώνων καὶ πρὸς Β. τῶν Σεντιτῶν (Πτολ. Γεωγρ. IV, 5, 12). Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

Ταπαρέλλι (Taparelli), ***Μάξιμος***. Ἰταλὸς πολιτικός, λόγιος καὶ ζωγράφος (1798—1866). Κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἀσπασθῆ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ἀλλὰ κατόπιν, νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ μεγάλου συγγραφέως Μαντσόνι καὶ ἐπηρεασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ἤρχισε νὰ γράφῃ μυθιστορήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἕκτωρ Φιεραμόσκα» (1833) ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Τὰ κατόπιν ὅμως ἔργα του, καὶ ἰδίως τὸ μυθιστόρημα «Νικκολὸ ντὲ Λάπι» (1841), ἔτυχον ψυχρᾶς ὑποδοχῆς, ἕνεκα δὲ τούτου ὁ Ταπαρέλλι ἐγκατέλιπε τὴν λογοτεχνίαν. Ὡς συνταγματάρχης μετέσχε τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ ἐτραυματίσθη σοβαρῶς εἰς τὴν Βιτσέντσα. Ἐξελέγη κατόπιν μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Σαρδηνίας καὶ τῷ 1849 ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Β' τὴν ἐντολὴν τοῦ σχηματισμοῦ κυβερνήσεως. Λόγῳ ὅμως τῶν συνεχῶν διαφωνιῶν του μὲ τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν Καβοὺρ, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τὸ ἑπόμενον ἔτος, κατορθώσας ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐφαρμόσῃ λίαν φιλελεύθερον πρόγραμμα καὶ νὰ προβῇ εἰς πολλὰς προοδευτικὰς μεταρρυθμίσεις. Κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του κατεγίνετο καὶ εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἀφήσας πολλοὺς ὡραίους πίνακας. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθη τόμος «Πολιτικῶν καὶ φιλολογικῶν μελετῶν» αὐτοῦ (1872) καὶ πολλοὶ τόμοι ἐνδιαφερούσης ἀλληλογραφίας του. Μ. Δ. Ι.

Digitized by Google

—Ταπαρέλλι ντ' Ἀντζέλιο (Taparelli d'Azeglio), *Λουδοβῖκος*. Ἰταλὸς φιλόσοφος (1793—1862). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κολλεγίου τῆς Ρώμης καὶ ἐκ τῶν κυριωτέρων συντακτῶν τοῦ περιοδικοῦ «Ὁ καθολικὸς πολιτισμός». Ἠσχολήθη ἰδίως μὲ τὰ φιλοσοφικοκοινωνικὰ ζητήματα, τὸ δὲ κυριώτερον αὐτοῦ ἔργον «Θεωρητικὴ μελέτη περὶ τοῦ δικαίου» (2 τόμ., 1840—1841) μετεφράσθη εἰς πολλὰς γλώσσας. Ἔγραψεν ἐπίσης τὰ ἔργα: «Τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα ἐν τῇ νεωτέρᾳ κοινωνίᾳ» (2 τόμ. 1854), «Περὶ ὡραιότητος» (1860), «Ἡ ἰδιοκτησία καὶ ὁ κομμουνισμὸς» κτλ. Μ. Δ. Β.

Ταπατούστι(ον) *[Γεωγρ.]*· βλ.λ. *Κλεισώρεια.*

ταπεινοκέφαλος (ὁ)· ὁ ἐκ διαπλάσεως φυσικῶς ἔχων τὸ κρανίον χαμηλόν· ὁ ἔχων τὴν κατακόρυφον διάμετρον τοῦ κρανίου βραχυτέραν τῆς κανονικῆς. Μ. Ν. Κ.

ταπεινός, *—ή, —όν*· ἐπὶ τόπου, χαμηλός, χθαμαλός, ἀντίθ. *ὑψηλός*· ‖ μεταφ. ἐπὶ ὕψους, ἰσχνός, ἄτονος, ἀδύνατος· ‖ μετριοπαθής, μετριόφρων, σεμνός, ἀντίθ. *ἀλαζών*: «ταπεινὴ κόρη», «ταπεινὸ παιδί», «ταπεινότατος δοῦλός σας» ‖ ἐπὶ κακῆς σημασίας, εὐτελής, ποταπός, χαμερπής, δουλικός, ἀντίθ. *ὑπερήφανος, ὑψηλόφρων*: «ταπεινὴ ψυχή», «ἄνθρωπος ταπεινός».—Ἐπίρρ. *ταπεινῶς*, δημοτ. *ταπεινά*: «ὁμιλεῖ —, περιπατεῖ ταπεινὰ» σεμνῶς.

Ταπεινός, *Ἀναστάσιος*. Ὑδραῖος μουσικοδιδάσκαλος, ἀποθανὼν τῷ 1884. Διετέλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μαθητὴς Γρηγορίου τοῦ πρωτοψάλτου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Διεκρίθη ὡς ἱεροψάλτης καὶ μουσικοδιδάσκαλος καὶ κατέλιπε πολλὰ μουσικὰ ἔργα ἐν χειρογράφοις. Ε. Γ. Π.

ταπεινόστολος (ὁ) (Tapinostola) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν νυκτυιδῶν. Τὸ εἶδος ταπεινόστολος musculosa ἐμφανίζεται περιοδικῶς εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἐπὶ σιτηρῶν καὶ λειμώνων καὶ διὰ τῶν καμπῶν του προξενεῖ σοβαρὰς ζημίας. Ε. Τ. Ε.

ταπεινότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ταπεινός μετριοφροσύνη, μετριοπάθεια· ‖ εὐτέλεια, ποταπότης.

ταπεινοσύνη (ἡ) ταπεινότης.

ταπεινοφρονῶ (*—έω*)· εἶμαι ταπεινόφρων, μετριοπαθής, ἀντίθ. *ἀλαζονεύομαι.*

ταπεινοφροσύνη (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ταπεινόφρων, μετριοφροσύνη, ἔλλειψις ἀλαζονείας (συνήθως ἐπὶ καλῆς σημασίας).

—*[Χριστιαν.]* Ἡ *ταπεινοφροσύνη* κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν δὲν εἶναι τυφλή τις καταφρόνησις ἑαυτοῦ καὶ ἄλογος ἐξευτελισμὸς πάσης ἰδίας ἀξίας, ἀλλ', ὡς ὀρθῶς ὁ Μέγας Βασίλειος παρατηρεῖ, «ἡ ἀπόθεσις τοῦ ματαίου φρονήματος καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ἐπάρματος καὶ ὕφους ἀλαζονικοῦ καὶ οἰήματος διακένου πρὸς τὴν οἰκείαν ἀξίαν ἐπάνοδος». Ἡ ταπεινοφροσύνη ἐκπηγάζει ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς σμικρότητος πάσης ἀνθρωπίνης δυνάμεως, ἱκανότητος, σοφίας καὶ δόξης (*Ἡσ.* 40, 6—7. *Ἱερ.* 9, 23, *Ἰακ.* 1, 9—11), αἵτινες καὶ οὕτω προέρχονται ἐκ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ (*Ἰακ.* 1, 17. Α' Κορ 4, 7 καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ) καὶ τῆς ἀμερολήπτου ἀναγνωρίσεως τῆς ἀντικειμενικῆς ἀξίας τῶν προτερημάτων ἡμῶν τε καὶ τῶν ἄλλων. Κατὰ ταῦτα ταπεινοφροσύνη ἐκ χριστιανικῆς ἀπόψεως εἶναι ἡ ἀνυπόκριτος καὶ ἑκουσία ἀναγνώρισις καὶ ὁμολογία διὰ λόγων καὶ ἔργων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἀντικειμενικῆς μετριότητος, ἀλλὰ καὶ ἀξίας τῶν ἰδιοτήτων ἡμῶν τε καὶ τῶν ἄλλων. Οὕτω συνδεομένη ἡ ταπεινοφροσύνη μετὰ τοῦ καθήκοντος τοῦ σεβασμοῦ τῆς προσωπικότητος ἡμῶν τε καὶ τῶν ἄλλων καὶ διακρινομένη ἀπὸ τῆς ὑποκρισίας καὶ τοῦ ἐξευτελισμοῦ ἀποβαίνει ὑψίστη ἀρετή. Κ. Ι. Δ.

ταπεινόφρων, *—ονος* (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ταπεινὰ φρονῶν, μετριοπαθής, σεμνός, ἀντίθ *ὑπερήφανος, ἀλαζὼν* (συνήθως ἐπὶ καλῆς σημασίας).—Ἐπίρρ. *ταπεινοφρόνως.*

ταπεινόχειλος (ὁ) (Tapeinochilus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ζυγγιβεροειδῶν* περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη φυόμενα εἰς τὰς περὶ τὴν Αὐστραλίαν νήσους. Δ. Ν. Π.

ταπεινῶ (*—όω*, κοιν. *ταπεινώνω*· καθιστῶ τινα ταπεινόν, ἐξαναγκάζω εἰς ὑποταγήν, ὑποβιβάζω, καταρρίπτω τὴν ὑπερηφάνειαν: «τοῦ ἐταπείνωσαν τὴν ἐπηρμένην ὀφρύν του», «τὸν ἐταπείνωσε ἡ φτώχεια» ‖ παθ. *ταπεινοῦμαι*, ἀντίθ. *ἐπαίρομαι*: «ἀπεγυμνώθη τῆς ἐξουσίας καὶ ἐταπεινώθη».

ταπείνωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ταπεινοῦν, ὑποβιβασμός, εὐτελισμός.

ταπεινωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐπιφέρων, ὁ προξενῶν ταπείνωσιν, εὐτελιστικός: «ταπεινωτικὴ ἐνέργεια, — πρᾶξις».—Ἐπίρρ *ταπεινωτικῶς.*

ταπειροθήριον (τὸ) *[Παλαιοζῳολ.]*· βλ. λ. *λοφιόδους.*

Τάπες, ἢ *Τάπιες [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κρητσᾶς τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης. Κάτ. 209. Ε. Γ.

ταπέτο (τό)· δημοτ., τάπης, συνήθως ὁ μικρός.

ταπετσαρία (ἡ)· δημοτ., ἐπίστρωσις ἐπίπλων ἢ τοίχου δι' ἐμπετασμάτων: «ὕφασμα—, χαρτὶ τῆς ταπετσαρίας» ‖ ἡ τέχνη τῆς ἐπιστρώσεως τοίχων διὰ χάρτου ἢ ὑφάσματος καὶ ἡ τέχνη τῆς ἐπενδύσεως ἐπίπλων δι' ὑφάσματος, μουσαμᾶ ἢ δέρματος, ἀσκουμένη ὑπὸ εἰδικῶν τεχνιτῶν τῶν *ταπετσιέρηδων.*

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *ταπετσαρία* διαιρεῖται εἰς δύο διακεκριμένους κλάδους: τὴν τῶν τοίχων καὶ τὴν τῶν ἐπίπλων. Ἡ πρώτη ἀντικείμενον ἔχει τὴν ἐπίστρωσιν τῶν τοίχων διὰ χάρτου ταπετσαρίας τοίχων (χάρτης τοιχοστρώσεως) ἢ ὑφάσματος, μὲ σκοπόν, κυρίως, τὴν διακόσμησιν τοῦ δωματίου καὶ τὸν εὐτρεπισμὸν αὐτοῦ. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐκτελεῖται ὑπὸ εἰδικοῦ τεχνίτου, τοῦ «τοιχοκολλητοῦ». Διὰ τὸ ταπετσάρισμα τῶν τοίχων γίνονται αἱ ἑξῆς κατὰ σειρὰν ἐργασίαι: Ξέεται τὸ πρὸς ἐπίστρωσιν τμῆμα τοῦ τοίχου, δεδομένου ὅτι τὸ ταπετσάρισμα δὲν φθάνει μέχρι τῆς ὀροφῆς, διὰ ξέστρου ἢ λιθίνης πλακός, ὥστε νὰ καταστῇ πορῶδες (ἀψύ), κατόπιν ἐπιχρίεται δι' ἀραιοῦ διαλύματος ἰχθυοκόλλας καὶ ἐπικολλᾶται, μετὰ τὴν στέγνωσιν, ἥτις πραγματοποιεῖται ἀμέσως, στρῶμα ἐξ ἑνὸς φύλλου ἐφημερίδων ἢ ἄλλου ὁμοίου χάρτου διὰ κοινῆς κόλλας ἐξ ἀλεύρου ἢ εἰδικῆς πρὸς τοῦτο κόλλας χημικῶς παρασκευαζομένης. Ὁ τεχνίτης κατὰ τὴν ἐπικόλλησιν τῶν ἐφημερίδων ἄρχεται τῆς ἐργασίας ἐκ τῶν ἄνω καὶ προχωρεῖ βαθμηδὸν πρὸς τὰ κάτω, ἐπιστρώνων αὐτὰς δι' εἰδικῆς βούρτσας ἐκ μακρῶν καὶ μαλακῶν τριχῶν, φροντίζων ὥστε νὰ μὴ περικλεισθῇ μεταξὺ τῶν ἐφημερίδων καὶ τοῦ τοίχου φυσαλλὶς ἀέρος, διότι κατόπιν ἀποκολλᾶται ὁ χάρτης. Τὸ ἐλάττωμα τοῦτο τῆς περικλείσεως ἀέρος εἶναι τὸ σπουδαιότερον. Μετὰ τὸ στέγνωμα τῶν ἐφημερίδων, ὅπερ ἐπιτυγχάνεται ἐντὸς διαστήματος 6—24 ὡρῶν, ἄρχεται ἡ ἐπικόλλησις τοῦ χάρτου τῆς τοιχοστρώσεως. Πρὸς τοῦτο ὁ χάρτης κόπτεται εἰς τεμάχια μήκους ἀντιστοίχου πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἐπιστρωθησομένης ἐπιφανείας τοῦ τοίχου, κανονίζεται ὥστε νὰ συμπίπτουν τὰ διάφορα ἐν αὐτῷ εἰκονιζόμενα σχέδια καὶ ἀποκόπτεται τὸ ἕτερον τῶν περιθωρίων (ἡ μία οὔγια) πάντων τῶν τεμαχίων αὐτοῦ πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος, ἁπλοῦται ἐπὶ ἐπιμήκους τραπέζης, ἀλείφεται μὲ ἀλευρόκολλαν καὶ ἐπικολλᾶται ἐπὶ τοῦ τοίχου. Κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ὁ τεχνίτης ἄρχεται ἀπὸ τὸ ἄνω

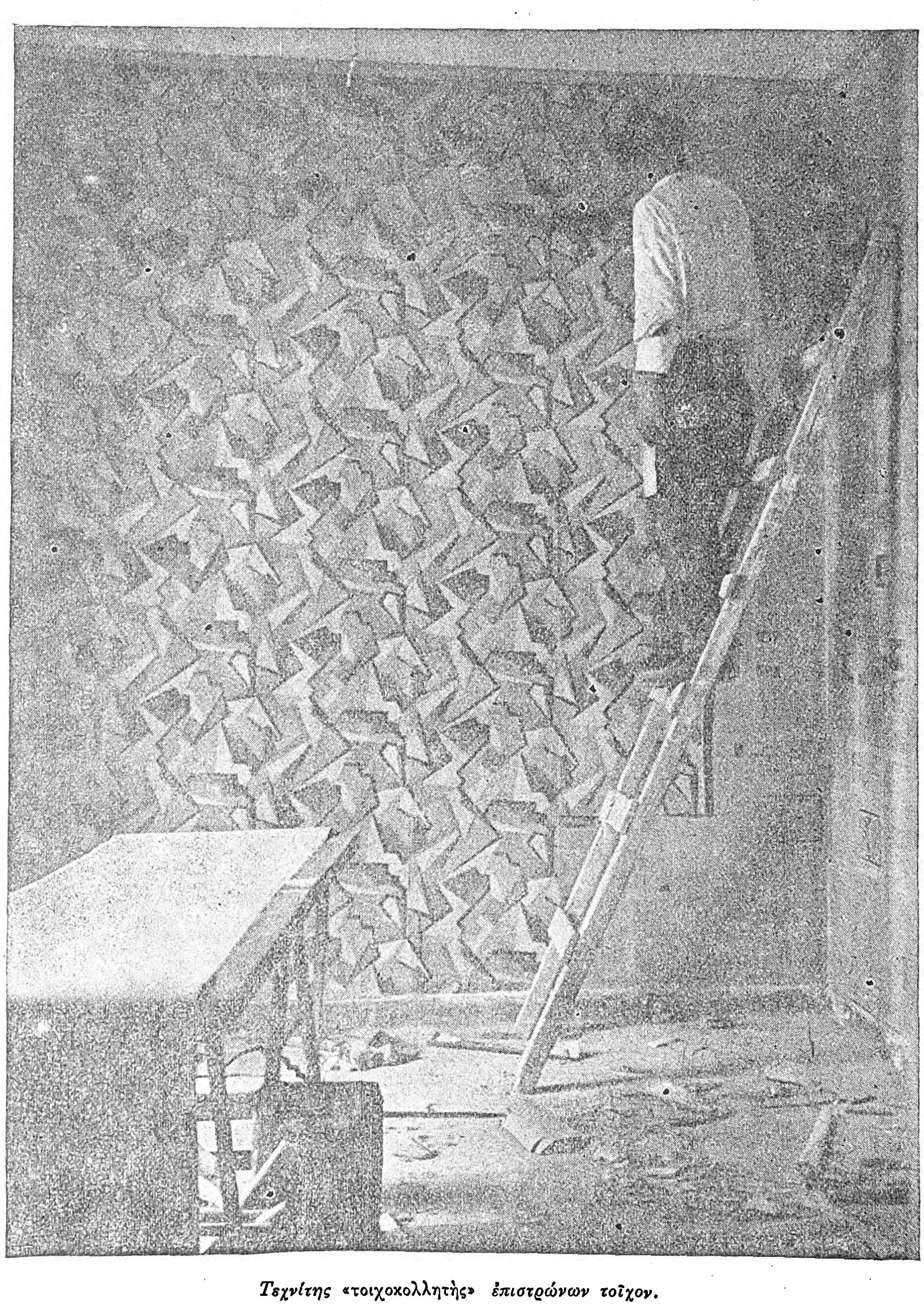

Τεχνίτης «τοιχοκολλητὴς» ἐπιστρώνων τοῖχον.

μέρος τοῦ τοίχου καὶ κατέρχεται βαθμηδὸν πρὸς τὰ κάτω, φροντίζων νὰ μὴ περικλείσῃ μεταξὺ τῶν στρωμάτων τοῦ χάρτου φυσαλλίδα ἀέρος. Πρὸς τοῦτο, ἢ κτυπᾷ τὸν χάρτην διὰ τῆς βούρτσας ἢ προστρίβει ἐπ' αὐτοῦ τεμάχιον ὑφάσματος. Μεγάλη ἐπίσης προσοχὴ ἀπαιτεῖται καὶ κατὰ τὴν ἐπάλειψιν τοῦ χάρτου, ὥστε νὰ μὴ διαβραχῇ καὶ νὰ μὴ παραμείνωσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ θρόμβοι, ἀλλὰ νὰ ἀποτελέσῃ ἡ κόλλα ὁμοιομερὲς καὶ λεῖον στρῶμα. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπιστρώσεως, τοποθετεῖται εἰς τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ ἐπεστρωμένου τμήματος διακεκοσμημένον πλαίσιον (κορνίζα) εἴτε ἐκ ξύλου ἢ γύψου εἴτε καὶ ἐκ χάρτου (μπορντούρα). Κατὰ τὴν ἐπίστρωσιν τῶν τοίχων δι' ὑφάσματος δὲν ἀπαιτεῖται εἰδικὴ προεργασία. Ἁπλῶς τοποθετοῦνται πλαίσια (τελλάρα) περικλείοντα τὴν ἐπιφάνειαν, ἥτις θὰ ἐπιστρωθῇ, καὶ ἐπὶ τῶν πλαισίων τούτων ἡλοῦται τὸ ὕφασμα τανυόμε-

Digitized by Google

νον ἰσχυρῶς. Τὰ πλαίσια ταῦτα δύνανται νὰ τοποθετηθῶσι καὶ ἐντὸς αὔλακος ἀνοιγομένης ἐπὶ τοῦ τοίχου, ὥστε νὰ μὴ ἀπέχῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ὕφασμα. Τὰ πρὸς ἐπίστρωσιν χρησιμοποιούμενα ὑφάσματα εἶναι στόφες μεταξοβάμβακες, νταμά, κρετόν, τουὰλ ντὲ ζουΐ καὶ τσὶντς (chinz), εἶδος κρετὸν γομμαρισμένου ὡς μαλακὸς μουσαμᾶς, στιλπνῆς ἐπιφανείας. Τόσον ὁ χάρτης ὅσον καὶ τὰ ὑφάσματα, ὅταν εἶναι πολύχρωμα (φανταιζί), εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ τοποθετηθῶσιν ἐφ' ὅλης τῆς πρὸς ἐπίστρωσιν ἐπιφανείας τοῦ τοίχου ἐν συνεχείᾳ, ἀλλ' ἐντὸς παννὼ ἐξ ὁμοιοχρώμου χάρτου, ἀναλόγου πρὸς τὸ σύνολον τοῦ χρωματισμοῦ. Ὁ χάρτης καὶ τὰ ὑφάσματα διαιροῦνται εἰς τοιαῦτα ὡρισμένου ρυθμοῦ (στύλ), π. χ. Λουδοβίκου ΙΔ', Αὐτοκρατορίας, Ἀναγεννήσεως κλπ., καὶ εἰς νεωτερίζοντα, π. χ. κυβιστικά, φουτουριστικὰ κλπ.

Καταχρηστικῶς λέγεται *ταπετσαρία* καὶ ὁ χρωματισμὸς λείων τοίχων διὰ διαφόρων σχεδίων, ἐπιτυγχανόμενος διὰ «στάμπας», διατρήτου χαρτονίου μὲ διαφόρους παραστάσεις, ἐξ ἀνθέων συνήθως, ὅπερ ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ τοίχου καὶ χρωματίζεται, τοῦ χρώματος διερχομένου διὰ τῶν ὀπῶν αὐτοῦ.

Ταπετσαρία ἐπίπλων. Ἡ ἐπένδυσις τῶν ἐπίπλων δι' ὑφάσματος, μουσαμᾶ ἐπίπλων ἢ δέρματος, γίνεται εἰς τὰ τμήματα τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, ὅπου δὲν ὑπάρχει σκελετὸς ἐμφανίσιμος. Μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σκελετοῦ αἱ ἐπιφάνειαι τοῦ ἐπίπλου, αἵτινες θὰ ἐπενδυθῶσι, καλύπτονται μὲ λευκὸν κάμποτ, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἔχει τοποθετηθῆ στρῶμα τζίβας καὶ ἐπ' αὐτῆς στρῶμα βάμβακος εἰς δὲ τὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖται ἐλαστικότης προστίθενται καὶ ἐλατήρια μεταλλικὰ (π.χ. εἰς τὴν βάσιν καὶ τὴν ράχιν ἀναπαυτικῶν καθισμάτων κλπ.). Ἀφοῦ τοιουτοτρόπως δοθῇ ἡ ὁριστικὴ μορφὴ εἰς τὸ ἔπιπλον, ἐπακολουθεῖ ἡ ἐπικάλυψις διὰ τοῦ ὁριστικοῦ ἐξωτερικοῦ περιβλήματος, τὸ ὁποῖον τεντώνεται ἰσχυρῶς καὶ ἡλοῦται κατὰ τὰ ἄκρα. Αἱ κεφαλαὶ τῶν ἥλων καλύπτονται διὰ ταινίας ἐκ μουσαμᾶ ὁμοίου ἢ ἁρμονιζομένου χρώματος, ἂν ἡ ἐπένδυσις ἐγένετο μὲ μουσαμᾶν, ἢ ἐκ βαμβακίνης, ἢ μεταξωτῆς ταινίας, ἂν ἡ ἐπένδυσις ἐγένετο μὲ ὕφασμα. Ἐλαττώματα τῆς ταπετσαρίας ἐπίπλων εἶναι ἡ κακὴ ποιότης τῶν ἐλατηρίων, ἡ μὴ τοποθέτησις ἀρκετῆς ποσότητος τζίβας ἢ βάμβακος, ἡ μὴ καλὴ τάνυσις τῆς ἐξωτερικῆς ἢ ἐσωτερικῆς ἐπενδύσεως, ἡ μὴ καλὴ προσαρμογὴ τοῦ ὑφάσματος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐπίπλου καὶ γενικῶς ἡ μὴ ἐπιμέλεια τῆς ἐργασίας ὑπὸ τοῦ τεχνίτου.

Ι. Τ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

—ταπετσαρίας χάρτης *['Εγκυκλ.].* Εἰδικὸς χάρτης διὰ τὴν ἐπίστρωσιν τοίχων, φερόμενος εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς ρόλους μήκους 7, 5, 11 καὶ 22 μ. καὶ πλάτους 0,48, 0,50 μ., 0,55 μ. καὶ 0,80 μ. Φέρει διάφορα σχέδια γεωμετρικὰ ἢ ζωγραφικά, εἰς διαφόρους χρωματισμούς. ἢ εἶναι ἁπλοῦς ὁμοιόχρωμος, ἔχει δὲ εἰς τὰς πλευρὰς περιθώρια (οὔγιες), φέροντα ἀριθμοὺς ἢ ἄλλα σημεῖα, χρησιμεύοντα εἰς τὸν τεχνίτην, ἵνα τῷ ὑποδεικνύωσι τὰ σημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ γίνηται ἡ ἕνωσις τῶν ἀποκοπτομένων τεμαχίων, ὅπως συμπίπτωσι τὰ εἰκονιζόμενα σχέδια. Ι. Τ. Χ.

ταπετσιέρης (ὁ)· ὁ εἰδικὸς τεχνίτης τῆς ταπετσαρίας, ἐμπεταστής· || ὁ τεχνίτης ὁ ἔχων ὡς ἐπάγγελμα τὸ ταπετσάρισμα καὶ ε δικῶς τὴν ἐπένδυσιν τῶν ἐπίπλων, ἀντιδιαστελλόμενος ἐπαγγελματικῶς πρὸς τὸν τεχνίτην ἐπιστρώσεως τοίχων καλούμενον κοινῶς «τοιχοκολλητήν». Ι. Τ. Χ.

Τάπη *['Αρχ. Γεωγρ.].* Εὐδαιμονεστάτη πόλις, πρωτεύουσα τῆς Ὑρκανίας (νῦν Μαζαντεράν), κειμένη οὐ μακρὰν τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ ἀπέχουσα ἀπὸ τῶν Κασπίων πυλῶν (νῦν Στενὰ Σιρδάβα) 1.400 στάδια (*Στράβ.* ΧΙ, 508). Ἡ θέσις αὐτῆς ἀναζητεῖται ὑπὸ τῶν νεωτέρων παρὰ τὸ νῦν Ταμβράζ. Α. Θ. Σ.

τάπης, *—ητος* (ὁ)· ὕφασμα παχύ, συνήθως μάλλινον, κατάλληλον πρὸς ἐπίστρωσιν τοῦ δαπέδου, κοιν. *χαλί*: «τάπης ἀμφίμαλλος»· || συνεκδ., πᾶν ὅ,τι χρησιμεύει πρὸς ἐπίστρωσιν ἢ ὕφασμα ἢ χάρτης· || μεταφ. «τὸ ζήτημα ἐτέθη ἐπὶ τάπητος» ἐτέθη ὑπὸ συζήτησιν.

—*['Εγκυκλ.]* Οἱ *τάπητες* κατασκευάζονται δι' ἐργαλείου, διὰ χειρὸς καὶ διὰ μηχανῆς, εἰς διαφόρους κατηγορίας καὶ ποιότητας. Αἱ χονδραὶ ποιότητες χρησιμοποιοῦνται διὰ στρῶσιν τοῦ δαπέδου, αἱ δὲ λεπταὶ διὰ τὴν ἐπένδυσιν τῶν τοίχων καὶ διὰ κάλυψιν τῶν ἀνακλίντρων, τῶν τραπεζῶν κλπ. Παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς λαοῖς γίνεται χρῆσις συνήθως μικρῶν τεμαχίων 1×1.50 τ. μ., τὰ ὁποῖα καλοῦνται ἐπεύχια καὶ χρησιμεύουν διὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν γονυκλισίαν κατὰ τὴν προσευχήν. Πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ὑφαντῶν ταπήτων κατεσκευάζετο καὶ ἄλλο εἶδος αὐτῶν διὰ πιέσεως τοῦ ἐρίου μὲ θερμὸν ὕδωρ ἢ ἀτμόν, τὸ ὁποῖον, καλούμενον *κετζές*, ἐξακολουθεῖ νὰ παράγηται ἀκόμη εἴς τινας περιφερείας τῆς Ἀνατολῆς. Γενικῶς οἱ τάπητες διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: τοὺς χειροποιήτους καὶ τοὺς μηχανοποιήτους.

Χειροποίητοι τάπητες. *Κατασκευή.* Οἱ ἄνευ χνουδίου ἁπλοῖ τάπητες, φέροντες τὸ κοινὸν ὄνομα *κιλίμ*, κατασκευάζονται διὰ τοῦ γνωστοῦ ἀργαλειοῦ παρεμφερεῖς πρὸς τὸν τῶν κοινῶν ὑφασμάτων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι. προκειμένου περὶ καλῶν ποιοτήτων, μὲ ποικιλίαν σχεδίων καὶ χρωματισμῶν, ἡ ἐπεξεργασία συμπληροῦται διὰ τῆς βοηθείας τῶν χειρῶν. Ἡ κατασκευὴ τῶν ἁπλῶν τούτων ταπήτων εἶναι μᾶλλον διαδεδομένη ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς χνουδωτούς.

Οἱ χειροποίητοι τάπητες μὲ χνούδιον, οἵτινες κυριαρχοῦσι σήμερον, ἀποτελοῦντες ἀντικείμενον σημαντικοῦ ἐμπορίου, κατασκευάζονται δι' εἰδικοῦ ἀργαλειοῦ, σχηματιζομένου ἀπὸ δύο κυλινδροειδεῖς δοκοὺς ὁριζοντίως τεθειμένας, ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν ὁποίων, τῆς κάτωθεν, τυλίγονται αἱ κλωσταὶ (στημόνι), ἐπὶ δὲ τῆς ἄνωθεν ὁ τάπης, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ἡ κατασκευή. Ἑκατέρωθεν, καθέτως ἢ ἐπικλινῶς, στηρίζονται δοκοὶ (πλαγιοσανίδες), σχηματίζουσαι ἐν τῷ συνόλῳ των τὸν κύριον σκελετὸν (τὸ στημόνι καὶ τὸ ὑφάδι), ὅστις συγκρατεῖται διὰ σιδηρῶν μοχλῶν καὶ ἑνὸς τεντωτῆρος. Μέχρι πρὸ πεντηκονταετίας ὁλόκληρος ὁ σκελετὸς τοῦ τάπητος (δηλαδὴ τὸ στημόνι καὶ τὸ ὑφάδι), ἀπετελεῖτο μόνον ἀπὸ μάλλινον ἢ τρίχινον νῆμα, ἐνίοτε δὲ ἀπὸ λινάρι, τοῦθ' ὅπερ συνεχίζεται καὶ σήμερον εἰς μερικὰ ταπητοπαραγωγικὰ μέρη. Ἀλλ' ἔκτοτε εἰσήχθη ἡ χρῆσις καὶ τοῦ βαμβακεροῦ νήματος, τὸ ὁποῖον, μὴ ἔχον τὴν ἐλαστικότητα τοῦ ἐρίου, κρατεῖ τὸν τάπητα ἴσον καὶ τεντωμένον καὶ προσδίδει εἰς αὐτὸν καλυτέραν ἐμφάνισιν καὶ περισσοτέραν συνεκτικότητα, ἰδίως εἰς ποιότητας λεπτάς. Ἡ κατασκευὴ τῶν χειροποιήτων ταπήτων γίνεται συνήθως ὑπὸ γυναικῶν, τὸ δὲ βάψιμον, τὸ σχεδίασμα, τὸ πλύσιμον, τὸ ψαλίδισμα κλπ. ὑπὸ ἀνδρῶν. Ἡ ἐργάτις καθημένη ἔμπροσθεν τοῦ ἀργαλειοῦ (εἰς τὸν ὁποῖον, ἐὰν ὁ ὑπὸ κατασκευὴν τάπης εἶναι πλατύς, δύνανται νὰ ἐργάζωνται συγχρόνως περισσότεραι ἐργάτιδες) προσδένει διὰ ταχείας κινήσεως τῶν δακτύλων της συνεχεῖς κόμβους, μεταξὺ τῆς διασταυρώσεως τῶν τεντωμένων κλωστῶν τοῦ στημονίου καὶ τοῦ ὑφαδίου, ἑνώνουσα τὰς δύο κλωστὰς τοῦ πρώτου μετὰ τοῦ δευτέρου, οὕτως ὥστε ἕκαστον ζεῦγος καθέτων κλωστῶν ν' ἀντιπροσωπεύῃ ἕνα κόμβον τοῦ πλάτους. Ἡ ἐργάτις, ἔχουσα διαρκῶς ὑπ' ὄψιν τὸ σχέδιον τοῦ κατασκευαζομένου τάπητος, σύρει ἐκ τῶν ἄνωθεν τοῦ ἀργαλειοῦ κρεμαμένων κουβαριῶν τὸ ἀναγκαιοῦν νῆμα, ἀναλόγως τοῦ ἐν τῷ σχεδίῳ σημειουμένου χρώματος, καὶ σχηματίζουσα δι' αὐτοῦ κόμβους, τοὺς προσδένει ἐπὶ τῶν κλωστῶν, μέχρι τοῦ τέρματος τοῦ πλάτους, ποικίλλοντος κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ τάπητος. Μετὰ τὸ διάσιμον (ourdissage) ἀκολουθεῖ τὸ στήσιμον (dressage) τοῦ στήμονος ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ, κατόπιν δὲ τὸ μιτάρισμα, τὸ ὁποῖον γίνεται δι' ἑνὸς ξύλου (λεπτοῦ καδρονίου), ἴσου μήκους πρὸς τὸ πλάτος τοῦ ἱστοῦ, φέροντος μίαν χονδρὴν κλωστήν, τυλιγμένην περὶ αὐτό, ἵνα σχηματίσῃ δι' ἑνὸς τρόπου κινήσεως, θηλείας (ὀπάς), εἰς τὰς ὁποίας διέρχονται αἱ μοναὶ κλωσταὶ τοῦ στημονίου. Αὗται χωριζόμεναι διὰ μιᾶς βέργας διαιροῦνται εἰς δύο φύλλα, καὶ ὁσάκις ταῦτα ἀπομακρύνονται διὰ τῆς βέργας πρὸς τὰ ἄνω, αἱ κλωσταὶ ἀλλάσσουσι θέσιν· αἱ μὲν ἄρτιαι μετατίθενται ὀπίσω, αἱ δὲ μοναί, διασταυρούμεναι μὲ τὰς ἀρτίας, ἔρχονται ἐμπρός, καὶ τἀνάπαλιν.

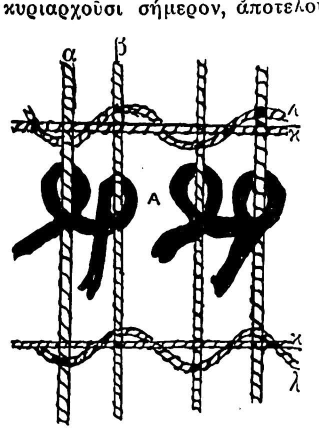

Κόμβοι ταπήτων.
[Α=κόμβος γιορδὲς (τουρκικός). α,β=ζεῦγος κλωστῶν στήμονος· κ,λ = κρόκη εὐθεῖα καὶ κρόκη καμπυλωτή.]

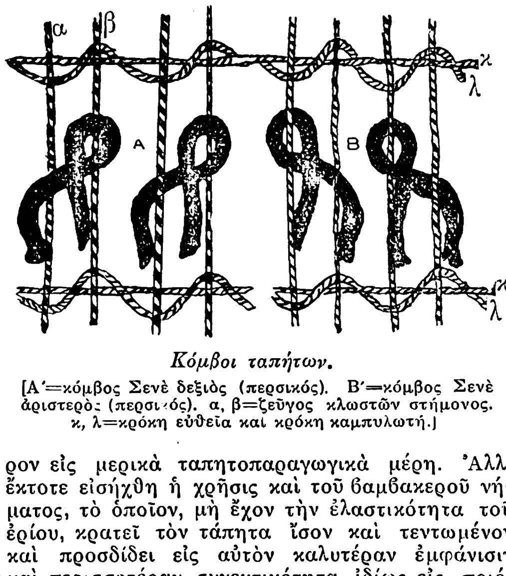

Κόμβοι ταπήτων.
[Α'=κόμβος Σενὲ δεξιὸς (περσικός). Β'=κόμβος Σενὲ ἀριστερὸς (περσικός). α, β=ζεῦγος κλωστῶν στήμονος. κ, λ=κρόκη εὐθεῖα καὶ κρόκη καμπυλωτή.]

Εἴδη ταπήτων.
[Α=Τάπης ἀποτελούμενος ἀπὸ τεμάχια ταπήτων ἐρραμμένα κατὰ γωνίας. 2=Τάπης ἀποτελούμενος ἀπὸ τεμάχια ταπήτων ἐρραμμένα παραλλήλως· 3=Τάπης ἄνευ ραφῶν καθοκληρίαν ὑφασμένος.]

Μετὰ τὸ δέσιμον ἑκάστου κόμβου ἡ ἐργάτις διὰ ταχείας κινήσεως ἀποκόπτει διὰ τέμνοντος ὀργάνου τὸ ἄκρον τοῦ νήματος, μέχρι τοῦ τέλους τῆς σειρᾶς, ὁπότε περνᾷ ὁριζοντίως μίαν ἢ περισσοτέρας σειρὰς κρόκης, ἤτοι κλωστῆς λεπτῆς ἢ χονδρῆς, ἀναλόγως τῆς ποιότητος τοῦ τάπητος, καὶ κτυπᾷ δι' ἑνὸς ὀδοντωτοῦ κοπάνου (κτενίου ἐκ σιδήρου) ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν κόμβων καὶ τῆς κρόκης, διὰ νὰ ἑνώσῃ καὶ στρώσῃ τοὺς κόμβους ἐπὶ τοῦ στημονίου καὶ ὑφαδίου καὶ εὐθυγραμμίσῃ τὴν σειράν, τὴν ὁποίαν ἐπαναρχίζει καὶ συνεχίζει κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Εἰς ἑκάστην κοπὴν τοῦ νήματος ἡ ἐργάτις ἀφήνει μικρὸν μέρος αὐτοῦ ἵνα σχηματίσῃ τὸ χνούδιον. Ἑκάστη ἐργάτις μετρίας ἱκανότητος δύναται νὰ προσδένῃ ἐντὸς 10 δέκα ὡρῶν ἀπὸ 8 μέχρι 12 χιλιάδων κόμβων.

Τὸ σχέδιον. Ἡ κατεργασία τῶν χειροποιήτων ταπήτων ἐγίνετο μέχρι πρὸ 40—50 ἐτῶν εἰς ἅπαντα τὰ ταπητοπαραγωγὰ μέρη ἐπὶ στερεοτύπων σχεδίων ἀναλλοιώτων ἀπὸ ἀμνημονεύτων ἐτῶν. Ἕκαστον μέρος ἢ ἑκάστη περιφέρεια παρῆγε τάπητα ἰδιορρύθμου σχεδίου, οὕτως ὥστε τὸ ποιὸν καὶ τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἦτο ἐκ τῶν προτέρων γνωστὸν εἰς τοὺς ἀγοραστάς, διὰ τῆς καθιερωμένης ὀνομασίας τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς, αἱ δὲ τιμαὶ καθωρίζοντο ἀναλόγως τοῦ τύπου καὶ τῆς προελεύσεως τοῦ πράγματος. Τὸ σύστημα τοῦτο ὑφίσταται καὶ σήμερον εἰς πλεῖστα μέρη, ἰδίως εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν ταπητοπαραγωγικὴν Περσίαν, ἥτις ἔχει τὴν ταπητουργίαν ὡς ἐθνικὴν οἰκοτεχνίαν καὶ ὡς κυριώτερον μέσον πόρου ζωῆς διὰ τὸν λαὸν αὐτῆς. Μὲ τὴν ἁλματικὴν ὅμως ἀνάπτυξιν τῆς τεχνικῆς ἡ παραγωγὴ ἐσυστηματοποιήθη, διεξαγομένη σήμερον ἐπὶ ἐπιστημονικωτέρων βάσεων. Πρὸ 35 περίπου ἐτῶν ὁμογενής τις ἐν Σμύρνῃ (ἐκ Σπάρτης τῆς Πισιδίας) ἐφεῦρε μέθοδον, διὰ τῆς ὁποίας ἡ κατασκευὴ τῶν ταπήτων ὄχι μόνον γίνεται εὐκολωτέρα καὶ κανονικωτέρα ὑπὸ ἔποψιν σχεδίου, ἀλλ' ἀποφεύγονται τὰ σφάλματα κατὰ τὴν διατύπωσιν τῶν γραμμῶν καὶ χρωμάτων τοῦ τάπητος. Ἡ μέθοδος αὕτη συνίσταται εἰς μεγέθυνσιν καὶ ἀποτύπωσιν τοῦ σχεδιαγράμματος ἐπὶ χάρτου, βάσει τῆς μιλλιμετρικῆς διαιρέσεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἡ ἐργάτις ὁδηγουμένη ἐπακριβῶς ἐναποθέτει καὶ προσδένει τοὺς ἀπαιτουμένους κόμβους, ἀναλόγως τῶν ἐν τῷ χάρτῃ (καμβᾷ) σημειουμένων γραμμῶν. Ἡ μέθοδος αὕτη, μολονότι δὲν ἐπεξετάθη εἰς τὴν Περσίαν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη, ἔδωκεν ὅμως ἀφορμὴν εἰς τὴν δημιουργίαν ποικιλίας σχεδίων ταπήτων, κυρίως ἐν Τουρκίᾳ. Εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ πρόοδον τῆς τέχνης, ἥτις μετεδόθη καὶ εἰς ἄλλα μέρη, οἱ κύριοι συντελεσταὶ ὑπῆρξαν ἐν Τουρκίᾳ αἱ Χριστιαναὶ (Ἑλληνίδες καὶ Ἀρμένισσαι) ἐργάτιδες, αἵτινες διὰ τῆς καλαισθησίας καὶ τῆς ἱκανότητός των προσέδωκαν μεγίστην ὤθησιν εἰς τὴν κατασκευὴν καλῶν ταπήτων. Ὡς φυσικὴ συνέπεια τῆς ἐξελίξεως ταύτης ἐδημιουργήθη καὶ μία τάξις σχεδιαστῶν, οἵτινες, ἁμιλλώμενοι μεταξύ των, καὶ ἀμειβόμενοι ἁδρῶς ὑπὸ τοῦ παραγωγοῦ, ἐφευρίσκουν διαρκῶς νέους τύπους σχεδίων καὶ συνδυασμοὺς χρωμάτων καὶ προσελκύουν πλῆθος ξένων ἀγοραστῶν, οἵτινες προτιμῶσι πολλάκις τοὺς νεωτερισμοὺς ἀπὸ τοὺς στερεοτύπους τάπητας. Συχνάκις, συνοδεύοντες τὰς παραγγελίας των μὲ τὰ ἰδικά των ἰδιόρρυθμα σχέδια, διευκολύνουσι καὶ τοὺς παραγωγούς, ἐκτελοῦντας τὴν ἐργασίαν ἀκριβῶς κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀγοραστῶν.

Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος συνηθίζετο εἰς τὰ παραγωγὰ μέρη ἡ ἀπεικόνισις εἰς τοὺς τάπητας διαφόρων τοπίων, ἀνακτόρων, πολεμιστῶν, πτηνῶν, λεόντων, δορκάδων ἢ ρητῶν, εὐχῶν κτλ. Ἔκτοτε ὅμως τὰ σχήματα ταῦτα ἔπαυσαν νὰ χρησιμοποιοῦνται ἢ κατήντησαν πολὺ σπάνια.

Ποιότης. Αἱ ποιότητες τῶν χειροποιήτων ταπήτων εἶναι ἄπειροι, διαφέρουσαι ἀλλήλων ἐκ τῆς ὑφάνσεως, τῶν σχεδίων, τοῦ χρωματισμοῦ καὶ ἰδίως ἐκ τῆς ποιότητος τῶν χρησιμοποιουμένων πρώτων ὑλῶν. Οἱ ἐν τῇ ἐμπορίᾳ χνουδωτοὶ τάπητες ὑπολογίζονται 80—90 εἰδῶν, τιμώμενοι ἀναλόγως τῶν κόμβων, οὓς περιλαμβάνουσιν. Ἕκαστον μέρος παράγει συνήθως ἰδιαιτέραν ποιότητα ταπήτων, οἱ ὁποῖοι διακρίνονται ἐκ τῆς κατασκευῆς των, τοῦ χρωματισμοῦ των κτλ. καὶ φέρουν τὴν ὀνομασίαν τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς, χωρὶς τοῦτο

Digitized by Google

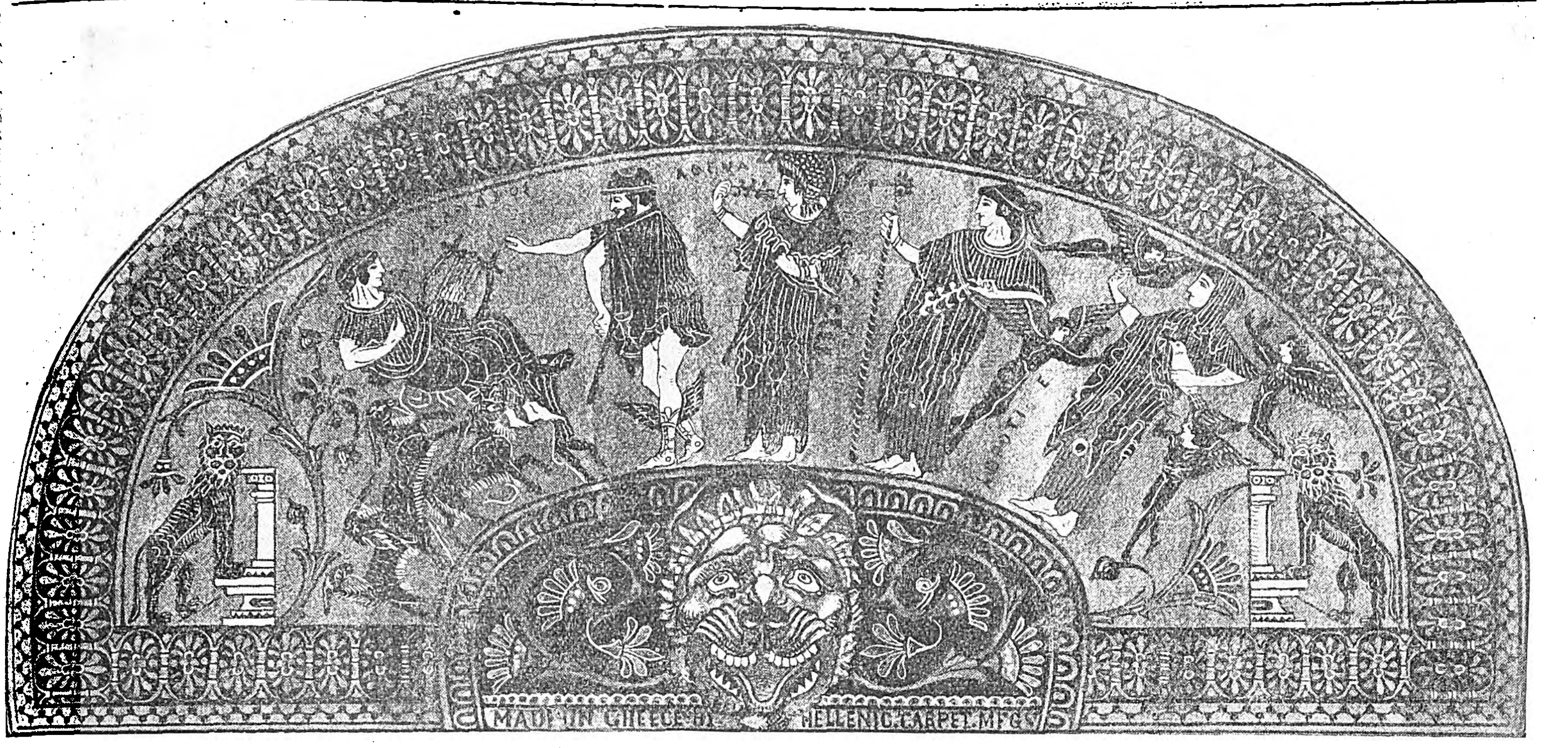

Ἑλληνικὸς τάπης εἰκονίζων τὴν κρίσιν τοῦ Πάριδος.

[Παρηγγέλθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως τῷ 1925 εἰς τὴν ἑταιρείαν «Ἑλληνικὴ Ταπητουργία», εἰς τῆς ὁποίας τὸ σχεδιαστήριον καὶ ἐσχεδιάσθη, ἡ δὲ κατασκευή του ἀπησχόλησεν ἐπὶ ἓν ἔτος πέντε ἐργάτιδας. Ἔχει μῆκος 5 μ., πλάτος μέγιστον 4, σχῆμα ἡμισείας ἐλλείψεως κατὰ τὸν μέγαν αὐτῆς ἄξονα· περιλαμβάνει 200.000 κόμβους κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον. Ὁ τάπης οὗτος ἐδωρήθη εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, ἧς κοσμεῖ τὴν αἴθουσαν συνεδριάσεων τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας.]

νὰ ἐμποδίζῃ τὴν κατασκευὴν ὁμοίων καὶ εἰς ἄλλο μέρος, πάντοτε ὅμως μὲ τὴν αὐτὴν περιεκτικότητα, τὸ αὐτὸ σχέδιον καὶ τὸν αὐτὸν χρωματισμόν. Ἡ διάκρισις αὐτῶν γίνεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κόμβων, τοῦ ὕψους τοῦ χνουδίου, ἀνὰ τετραγωνικὸν ὑποδεκάμετρον καὶ τῶν λοιπῶν στοιχείων, δηλαδὴ ὑλικοῦ, σχεδίου, χρώματος κτλ. Κατ' ἀρχὴν ὅσον οἱ κόμβοι εἶναι πυκνοί, τὸ δὲ ὕψος τοῦ χνουδίου χαμηλόν, τόσον ἡ ποιότης τοῦ τάπητος θεωρεῖται ἀνωτέρα. Ἐννοεῖται ὅτι συμβάλλουσιν εἰς αὐτὸ σπουδαίως καὶ τὰ ἄλλα ἀπαραίτητα στοιχεῖα τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ σχεδίου καὶ τοῦ χρωματισμοῦ. Αἱ μέτριαι ποιότητες τῶν χνουδωτῶν ταπήτων περιλαμβάνουσιν εἰς ἕκαστον τετραγ. ὑποδεκάμετρον κόμβους $12 \times 14 = 168$, αἱ καλύτεραι ποιότητες $26 \times 33 = 858$, αἱ ἀνώτεραι $35 \times 38 = 1330$ καὶ αἱ ἐξαιρετικαὶ $47 \times 52 = 2444$. δυνάμεναι νὰ φθάσωσι μέχρις $90 \times 100 = 9000$ κόμβων, ἤτοι 900.000 κατὰ τ. μέτρον. Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι τὰ χρησιμοποιούμενα ὑλικὰ εἶναι ἀνάλογα κατὰ τὴν ποιότητα πρὸς τὸν ὑπὸ κατασκευὴν τάπητα. Τὰ νήματα εἶναι λεπτὰ ἢ χονδρά, ἤτοι μονόκλωνα, δίκλωνα κ.λ.π., περιλαμβάνοντα ἀπὸ 1.000 μέχρι 5.000 καὶ πλέον μέτρων κατὰ χιλιόγραμμον. Τὸ ὕψος τοῦ χνουδίου, ἀρχίζον ἀπὸ $2^1/_2$ ἑκατοστόμετρα, φθάνει μέχρι 12 καὶ ἄνω.

Αἱ πρῶται ὗλαι. Οἱ τάπητες κατασκευάζονται συνήθως ἀπὸ ἔριον. Προσφάτως ἤρχισε νὰ χρησιμοποιῆται διὰ τὸ στημόνι καὶ διὰ τὸ ὑφάδι βάμβαξ ἢ ἄλλο ὑλικόν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ κατασκευὴ λεπτοτέρων καὶ καλυτέρων ποιοτήτων. Ἀντὶ ἐρίου προβάτου χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε καὶ ἔριον καμήλου, εἰς μέρη ἔνθα ἀφθονεῖ αὕτη, καθὼς καὶ ἄλλων ζῴων. Ἐνίοτε κατασκευάζονται τάπητες καὶ ἀπὸ μέταξαν, πεποικιλμένην μὲ χρυσᾶ νήματα. Ἀλλὰ τὰ εἴδη ταῦτα δὲν εἶναι ἐμπορεύσιμα καὶ παράγονται σπανίως. Εἰς τὴν ταπητουργίαν τὸν σπουδαιότερον ρόλον παίζουσιν αἱ πρῶται ὗλαι καὶ ἐξ αὐτῶν τὸ ἔριον τοῦ προβάτου, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὅλα τὰ πρόβατα δὲν παράγουσι κατάλληλα διὰ τὴν ταπητουργίαν ἔρια. Τὸ εἶδος αὐτῶν, ἡ βοσκή, τὸ ὕδωρ καὶ τὸ κλῖμα ἐξασκοῦσι σοβαρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἐρίου τῶν προβάτων Εἶναι παρατηρημένον ὅτι τὰ βόρεια καὶ τὰ ὑψηλὰ μέρη παράγουσι τὰ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ταπήτων κατάλληλα ἔρια, τὰ ὁποῖα δέον νὰ ὦσι μετρίως λεπτά, λεῖα, σκληρά, μακρὰ καὶ ὑγιᾶ καὶ νὰ προέρχωνται ἐκ τῆς ράχεως καὶ τῶν πλευρῶν τοῦ προβάτου. Οἱ σοβαροὶ ταπητουργοὶ ἢ ἀγορασταὶ προσέχουσι πολὺ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ χρησιμοποιουμένου ἐρίου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ σχεδὸν τὸ ἅπαντον τῆς ταπητουργίας.

Χρωματισμός. Οἱ πρῶτοι κατασκευασταὶ ταπήτων, οἵτινες ἦσαν νομάδες κτηνοτρόφοι, ὡς μόνην χρωστικὴν ποικιλίαν εἶχον τὰ φυσικὰ χρώματα τοῦ ἐρίου τοῦ προβάτου, τῆς καμήλου ἢ αἰγός, ἤτοι μαῦρα, φαιά, ἄσπρα ἢ μικτά. Ἀργότερον ἐγένετο χρῆσις φυτικῶν οὐσιῶν, ὡς τὸ ριζάρι, τὸ μπακάμι, ὁ κέχρος, τὸ κιτρινόξυλον, τὸ λουλάκι κτλ., τοῦθ' ὅπερ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον εἰς πλείστας ταπητοπαραγωγοὺς χώρας, διότι ὡς φυσικαὶ οὐσίαι θεωροῦνται καλύτεραι καὶ στερεότεραι ἀπὸ τὰς χημικάς. Σήμερον ὅμως πολλοὶ ταπητουργοὶ βάφουσι τὰ διὰ τοὺς τάπητας νήματα μὲ ἀνιλίνην τὰς κατωτέρας ποιότητας καὶ μὲ ἀλιζαρίνην τὰς καλυτέρας. Τὸ βάψιμον τῶν νημάτων ἔχει πολλὴν σημασίαν διὰ τὴν ταπητουργίαν. Ὅταν τὰ ἔρια εἶναι ἀνόμοια καὶ διαφόρου προελεύσεως ἢ ποιότητος, βαφόμενα δὲν ἀποκτῶσι πολλάκις τὸν αὐτὸν χρωματισμόν, τοῦτο δὲ ἐμβάλλει ἐνίοτε εἰς ἀμηχανίαν τὸν ταπητουργόν. Πάντως τὸ βάψιμον τῶν νημάτων καὶ ὁ συνδυασμὸς τῶν χρωμάτων μὲ τὸ σχέδιον τοῦ τάπητος ἀπαιτοῦσιν εἰδικὴν τέχνην καὶ ἐπιτηδειότητα οὐχὶ κοινήν.

Πλύσις, στέγνωμα, ψαλίδισμα. Μετὰ τὴν ὕφανσιν ὁ τάπης ὑποβάλλεται εἰς σειρὰν ἐπεξεργασιῶν, αἵτινες κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους δὲν ἐφηρμόζοντο. Εἰδικοὶ πλύνται, ἐξαπλοῦντες τὸν τάπητα ἐπὶ λείου ἐδάφους, πλύνουσιν αὐτὸν διαδοχικῶς μὲ διάλυσιν χλωρίου, καυστικῆς σόδας καὶ θειικοῦ ὀξέος, τρίβοντες μὲ ξύστρας καὶ βούρτσας τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἀποκαθαίροντες αὐτὴν κατόπιν δι' ἀφθόνου γλυκέος ὕδατος. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξαλείφονται αἱ περιτταὶ τρίχες καὶ ὗλαι, ἰδίως ἡ ἄχνη τῶν χρωμάτων, ἅτινα καθίστανται οὕτω ζωηρὰ καὶ στερεά. Σημειωτέον ὅτι ἡ πλύσις διὰ τοιούτων χημικῶν οὐσιῶν, μολονότι προσδίδει εἰς τὸν τάπητα στιλπνότητα, ἐπιδρᾷ ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῆς στερεότητος αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἄπλυτοι τάπητες προτιμῶνται.

Μετὰ τὴν πλύσιν ἐκτίθεται ὁ τάπης, κατὰ προτίμησιν, ὑπὸ σκιὰν διὰ νὰ στεγνώσῃ ἐντελῶς. Ἐκτίθεται ἐνίοτε καὶ ὑπὸ τὸν ἥλιον διὰ τὴν ἀφομοίωσιν τῶν χρωμάτων, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ταπητουργοῦ. Ὁ τάπης ἀφοῦ στεγνωθῇ καλῶς ὑφίσταται τὴν τελευταίαν ἐπεξεργασίαν τοῦ ψαλιδίσματος τῶν ἐξεχουσῶν τριχῶν τοῦ χνουδίου.

Ἡ παραγωγὴ καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ καὶ ἡ ἐμπορία τῶν χειροποιήτων ταπήτων δὲν εἶναι γνωσταί. Ἡ Περσία ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων θεωρεῖται ὡς ἔχουσα τὴν μεγαλυτέραν ταπητουργικὴν κίνησιν. Αἱ ποιότητες αὐτῆς εἶναι αἱ καλύτεραι ἐν συγκρίσει μὲ τὰς τῶν ἄλλων χωρῶν. Κατὰ δεύτερον λόγον, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ποιότητα, ἔρχεται ἡ Ἑλλάς, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἐκ Τουρκίας πρόσφυγες, μεταφυτεύσαντες τὴν ταπητουργικὴν τέχνην, ἀνήγαγον αὐτὴν διὰ νέου συστήματος ἐργασίας εἰς ἐπιστήμην, κατασκευάζοντες ποιότητας οὐχὶ κατωτέρας ἀπὸ τὰς ποιότητας τῆς Περσίας, καὶ ἐνίοτε ἀνωτέρας αὐτῶν. Ἡ ἐξαγωγὴ καὶ ἡ διάθεσις τῶν ταπήτων ὅλων τῶν παραγωγῶν γίνεται κυρίως μέσῳ τοῦ Λονδίνου, τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα ὑπάρχουν διαμετακομιστικαὶ ἀποθῆκαι ἀρτίως ὠργανωμέναι.

Μηχανοποίητοι τάπητες. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἤρχισεν ἡ κατασκευὴ διὰ μηχανῆς χνουδωτῶν ταπήτων, οἵτινες, λόγῳ τῆς εὐθηνίας των, διεδόθησαν εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, δημιουργήσαντες σφοδρὸν ἀνταγωνισμὸν κατὰ τῶν χειροποιήτων ταπήτων. Ὑπολογίζεται ὅτι ἡ παραγωγὴ τῶν μηχανοποιήτων ταπήτων ἀνέρχεται εἰς τὸ δεκαπλάσιον τῶν διὰ χειρὸς κατασκευαζομένων. Αἱ ταπητουργικαὶ μηχαναὶ διαρκῶς τελειοποιούμεναι θὰ μειώσουν βαθμηδὸν τὴν παραγωγὴν τῶν χειροποιήτων εἰδῶν, ἅτινα ὑφίστανται κρίσιν σοβαράν. Ἡ κατασκευὴ ὅλων τῶν μηχανοποιήτων ταπήτων ἔχει σχεδὸν τὴν αὐτὴν βάσιν, διαφέρουσαν μόνον κατὰ τὸν χρωματισμὸν καὶ τὰ σχέδια. Ὡς πρώτη ὕλη χρησιμοποιεῖται τὸ ἔριον, ὁ βάμβαξ ἢ τὸ λινάρι, ἅτινα κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι κατωτέρας ποιότητος. Διὰ τὴν καλὴν συντήρησιν τῶν ταπήτων δέον νὰ καταβάλλωνται ὡρισμέναι φροντίδες. Ἡ ὑγρασία, ὁ κονιορτὸς καὶ ὁ σκόρος εἶναι οἱ ἐπικινδυνωδέστεροι αὐτοῦ ἐχθροί. Τὸ μέρος ὅπου στρώνεται ἢ φυλάττεται δέον νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀπὸ πᾶσαν ὑγρασίαν καὶ νὰ ἀερίζεται ἐπαρκῶς. Τὰ σκληρὰ ὑποδήματα ἢ τὰ βαρέα ἀντικείμενα φθείρουν τὸ χνούδι, ὁ κονιορτός, ὅστις εἰσέρχεται μεταξὺ τῶν τριχῶν, ἀποκόπτει αὐτάς, ὁ δὲ σκόρος, ἐναποθέτων τὰ ᾠά του ἐντὸς τῶν πτυχῶν, κατατρώγει τὴν ἀντίθετον κυρίως ἐπιφάνειαν. Διὰ τὴν προφύλαξιν τοῦ τάπητος ἀπὸ τὰς φθορὰς ταύτας ἐπιβάλλεται, ἅπαξ τοὐλάχιστον τοῦ ἔτους, τίναγμα καὶ χρῆσις κατὰ τὸ θέρος ναφθαλίνης ἢ ἄλλων ἀρωματικῶν οὐσιῶν. Τὸ τίναγμα δέον νὰ γίνεται διὰ βέργας, ἐκ τῆς ὀπισθίας πάντοτε ἐπιφανείας τοῦ τάπητος, ἐξηπλωμένου ἐπὶ δοκῶν ἀντιστρόφως. Ἡ ἐκ τοῦ κονιορτοῦ ἀπαλλαγὴ τοῦ τάπητος ἐπιτυγχάνεται καὶ δι' ἀπορροφητικῶν μηχανῶν, ἀλλ' αὗται δὲν εἶναι προσιταὶ διὰ κάθε βαλάντιον. Ἐφ' ὅσον παρίσταται ἀνάγκη, καλὸν εἶναι νὰ πλυθῇ ὁ τάπης ἐνίοτε διὰ καθαροῦ ποσίμου ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἀφαιρεῖ τὰς ἐλαφρὰς κηλῖδας. Δυνατὸν νὰ προστεθῇ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ὀλίγον ἀμμωνιακὸν ἅλας ἢ ὄξος, δι' ὧν καθαρίζονται αἱ βαρεῖαι κηλῖδες καὶ ζωηρεύουν τὰ χρώματα. Ὁ τάπης πρέπει νὰ στρωθῇ ἐπὶ τοῦ δαπέδου, οὕτως ὥστε τὸ φῶς κατερχόμενον ν' ἀκολουθῇ τὴν διεύθυνσιν τῆς κλίσεως τοῦ χνουδίου πρὸς τὴν ἄνοδον, τοῦθ' ὅπερ καθιστᾷ τὰ χρώματα καὶ τὰ σχέδια περισσότερον καταφανῆ καὶ ζωηρά. Πρέπει ν' ἀποφεύγηται τὸ κάρφωμα τῶν ἄκρων μὲ καρφιὰ ἐκ σιδήρου, τὰ ὁποῖα σκωριάζουν καὶ καταστρέφουν τὸν τάπητα. Ἐὰν ὑπάρχῃ ἀνάγκη καρφώματος διὰ τὸ τέντωμα, πρέπει νὰ προτιμῶνται τὰ ἐκ χαλκοῦ ἢ κασσιτέρου μικρὰ καρφία. Ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ποιότητος τοῦ τάπητος γίνεται εὐκολώτερον ἀπὸ τὴν ἀντίθετον ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, ἐν ᾗ ὁ ἀριθμὸς τῶν κόμβων, αἱ σειραὶ τῶν νημάτων καὶ τῆς κρόκης, ἡ πυκνότης τῆς ὑφάνσεως καὶ αὐτὸ τὸ σχέδιον καὶ ὁ χρωματισμὸς διακρίνονται εὐκρινέστερον. Ὁ ἔλεγχος τῆς ποιότητος τοῦ ὑλικοῦ διὰ τοῦ ὁποίου κατεσκευάσθη ὁ τάπης εἶναι δύσκολος καὶ ἀποτελεῖ ἔργον εἰδικῶν. Συμφερωτέρα εἶναι ἡ ἀπόκτησις καλῆς ποιότητος τάπητος, οἱ ὁποῖοι, ὅσον καὶ ἂν παρέρχηται καιρός, ἐλάχιστα χάνουν τὴν ἀξίαν των ἢ ὑπερτιμῶνται ἐνίοτε Οἱ μηχανοποίητοι τάπητες, λόγῳ τῆς κατασκευῆς καὶ τοῦ χρησιμοποιουμένου ὑλικοῦ, δὲν ἀντέχουσιν εἰμὴ ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα καὶ δὲν ἐπιδέχονται πλύσιμον καὶ καθαρισμόν, διότι ἐξαλείφεται ὁ χρωματισμὸς αὐτῶν καὶ φθείρονται ταχέως.

Α. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

— *[Ἱστορ.]* Ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῶν χειροποιήτων *ταπήτων* εἶναι ἄγνωστος. Οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι τὴν ὕπαρξιν ταπήτων ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν φαραὼ τῆς Αἰγύπτου, τῶν Φοινίκων, τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Χαλδαίων. Ὑποτίθεται ὅτι οἱ πρῶτοι ἀσχοληθέντες μὲ τὴν ταπητουργίαν λαοὶ εἶναι οἱ λαοὶ τῆς Κί-

Digitized by Google

«Ἡ λατρεία τοῦ δράκοντος», τάπης ἐκτελεσθεὶς ὑπὸ Νικολάου Μπατάϊγ τῶν Παρισίων ἐπὶ σχεδίων τοῦ Ἰωάννου ντὲ Μπαντόλ. [Μητρόπολις τοῦ Ἀνζὲ]

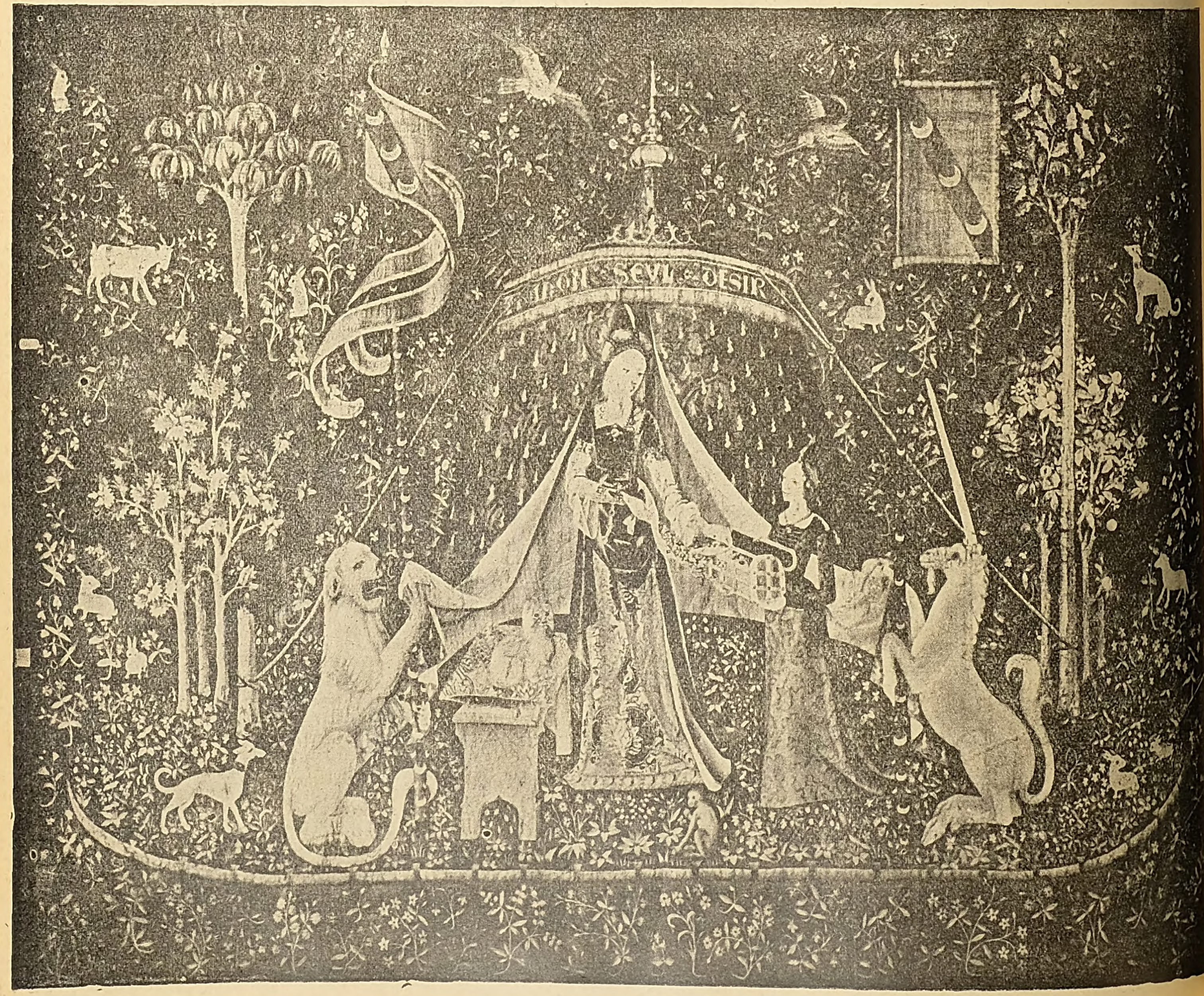

«La dame à la licorne», τάπης κατασκευασθεὶς ἐν Τυρέννῃ καὶ εὑρισκόμενος ἐν τῷ Λούβρῳ τῶν Παρισίων.

Digitized by Google

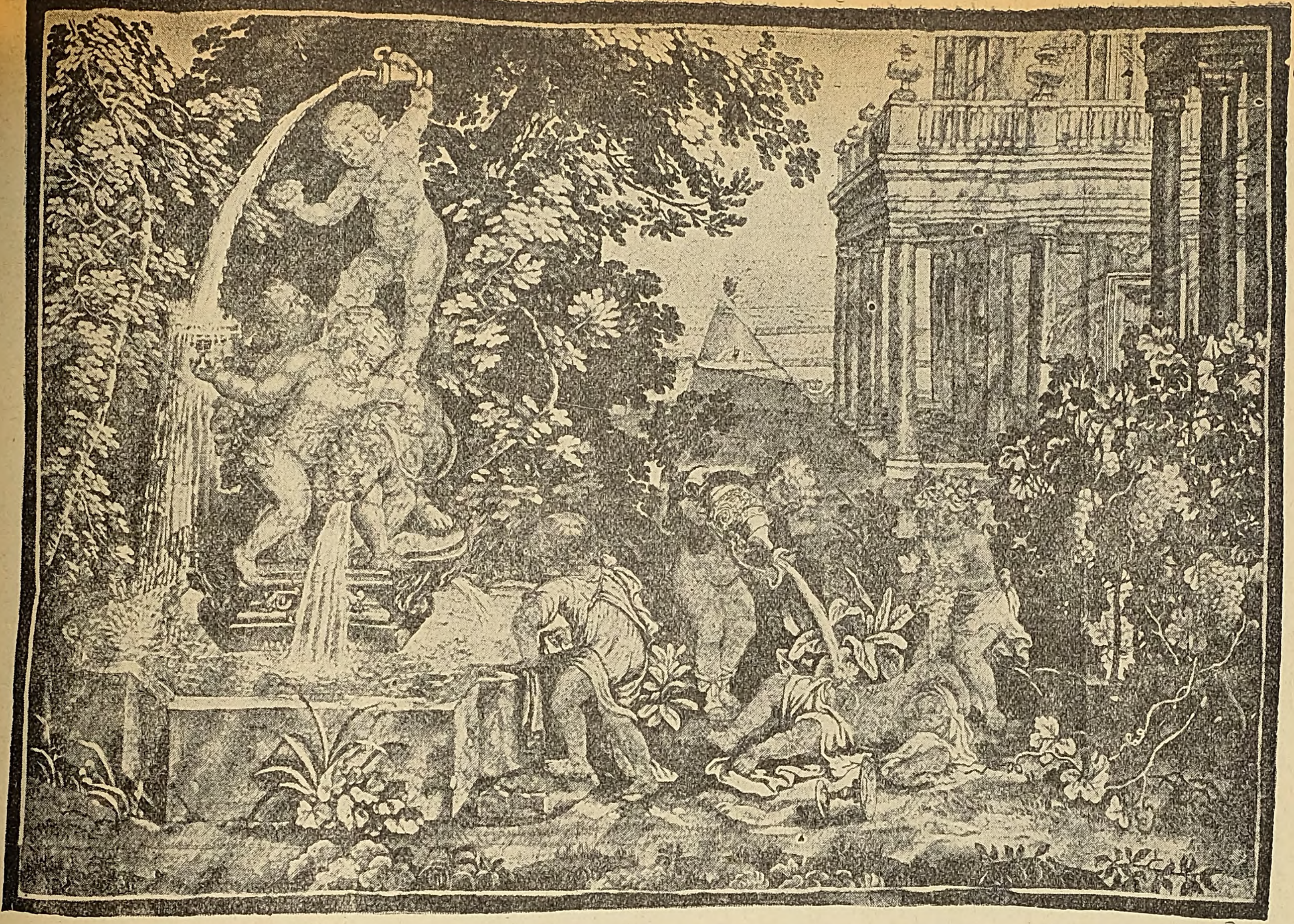

«Τὰ παίζοντα παιδία», τάπης κατασκευασθεὶς κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐν Μόρτλαιηκ τῆς 'Αγγλίας. [Συλλογὴ τοῦ δουκὸς τοῦ Μπέκλεϋτς.]

«Τὸ θαυματουργὸν ψάρευμα», ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν ἐν τῷ Βατικανῷ ταπήτων, οἵτινες κατεσκευάσθησαν ἐν Βρυξέλλαις ἐπὶ σχεδίων τοῦ Ραφαήλου.

Digitized by Google

«Ὁ Βάκχος καὶ ἡ Ἀριάδνη», τάπης κατασκευασθεὶς ἐν τῷ ἐργοστασίῳ Μπωβαὶ καὶ εὑρισκόμενος ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Κυρηναλίου τῆς Ρώμης.

«Ἡ λιποθυμία τῆς Ἐσθήρ», τάπης κατασκευασθεὶς ἐν τῷ ἐργοστασίῳ τῶν Γκομπλὲν καὶ εὑρισκόμενος ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Πίττι τῆς Φλωρεντίας.

Digitized by Google

Τάπης εἰς πρωτότυπον ἑλληνικὸν λαϊκὸν σχέδιον. Ποιότητος Μηρία (62 χιλ. κόμβοι τὸ τ. μ.).

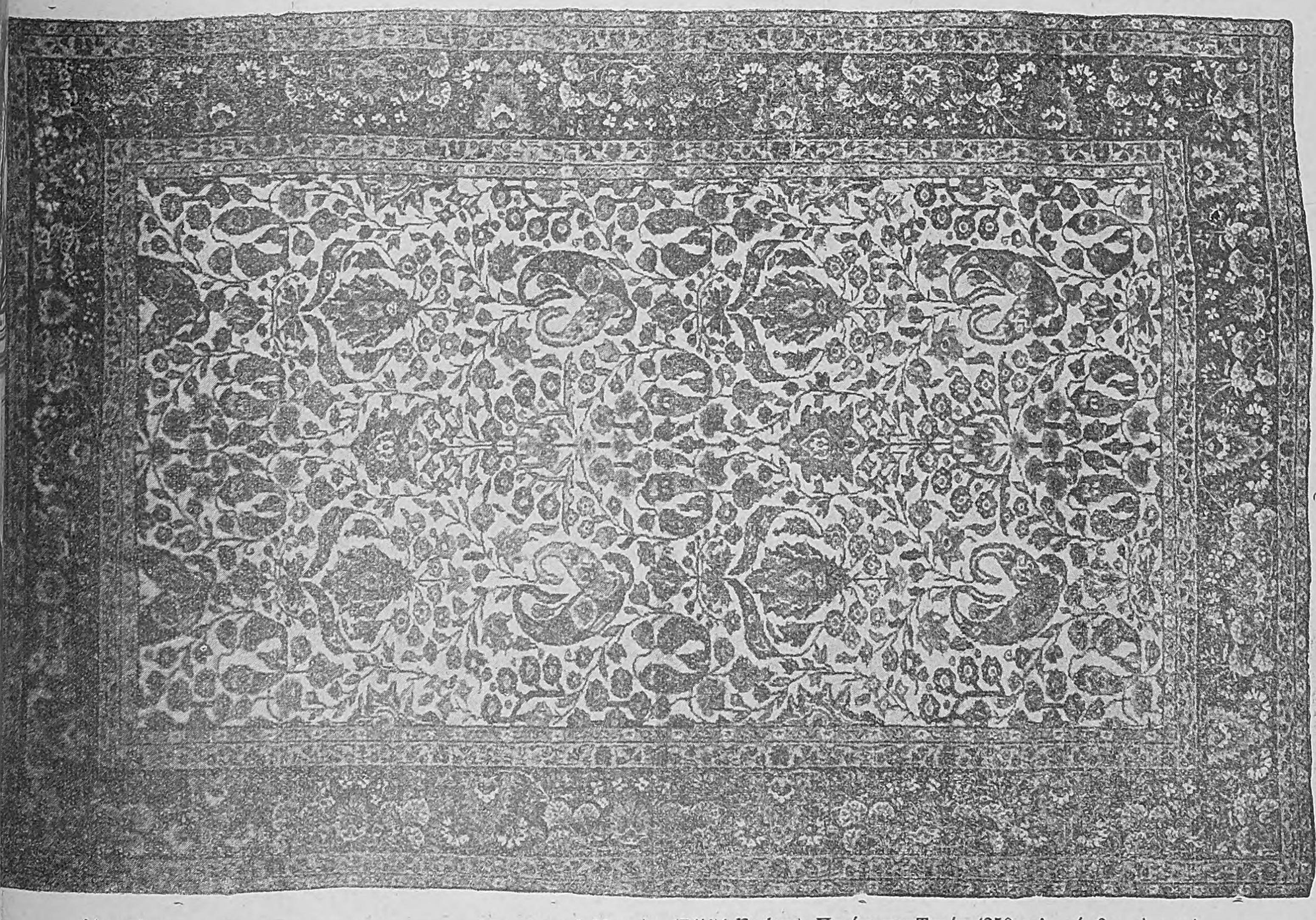

Ἀπομίμησις παλαιοῦ περσικοῦ τάπητος σχεδίου Τσιφτὲ Μπατὲμ *(Djifté-Badem)*. Ποιότητος Τροία (250 χιλ. κόμβοι τὸ τ. μ.)

[Ἑλληνικὸς Ταπητουργικὸς Συνεταιρισμός.]

Digitized by Google

Digitized by Google

γας, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Μογγολίας, τοῦ Τουρκεστάν, τῆς Περσίας καὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ Μαρόκου, οἱ ὁποῖοι ἐκαλλιέργουν τὴν κτηνοτροφίαν καὶ διέθετον ἑπομένως τὰς ἀπαραιτήτους πρώτας ὕλας. Κατ' ἀρχὰς οἱ τάπητες ἦσαν ἁπλοῖ καὶ ἄνευ χνουδίου, ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ Η' μ. Χ. αἰῶνος ἤρχισαν νὰ κατασκευάζωνται καὶ χνουδωτοί. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ ταπητουργία ἤρχισε ν' ἀναπτύσσεται μεγάλως ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος, διαδοθεῖσα ἐξ Ἀνατολῆς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀναφέρονται πολλαὶ ἐκκλησίαι διακεκοσμημέναι μὲ τάπητας, ἀναπαριστάνοντας διαφόρους θρησκευτικὰς σκηνάς. Τὸ πρῶτον ἐργοστάσιον ταπήτων ἱδρύθη ἐν Γαλλίᾳ τῷ 985, ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Φλωρεντίου ἐν Σωμύρ. Κατόπιν ἱδρύθησαν ἀλλαχοῦ καὶ ἄλλα ἐργοστάσια, αἱ δὲ πόλεις Πουατιέ, Ρένς, Τρουά, Μπωβαί, Ὠμπυσσόν, Φελλετὲν κ. ἄ. εἶχον καταστῆ περίφημοι διὰ τοὺς καλλιτεχνικοὺς τάπητας, οἵτινες κατεσκευάζοντο ἐν αὐταῖς. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἡ ταπητουργία εἶχεν ἀναπτυχθῆ μεγάλως καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου κατεσκευάζοντο τάπητες μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας. Οἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης κατασκευαζόμενοι τάπητες ἐν Εὐρώπῃ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἁπλοῖ καὶ ἄνευ χνουδίου. Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν σταυροφόρων, διεδόθη μεγάλως καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν χνουδωτῶν ταπήτων, ὧν ἡ χρῆσις ἀπὸ τοὺς ναοὺς ἐπεξετάθη καὶ εἰς τοὺς πύργους, τὰ μέγαρα καὶ τὰ ἀνάκτορα. Κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα οἱ τάπητες ἐν Εὐρώπῃ εἶχον ἀποβῆ τὸ κυριώτερον στόλισμα τῶν βασιλικῶν καὶ ἡγεμονικῶν ἐν γένει κατοικιῶν. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα τὰ ταπητουργεῖα τῆς Φλάνδρας, ὀνομαστὰ ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἀνεπτύχθησαν μεγάλως. Ἐν Ἰταλίᾳ οἱ τάπητες τῶν ταπητουργείων τῆς πόλεως Ἀρρὰς εἶχον τοιαύτην ἐπιτυχίαν, ὥστε ἐπεκράτησεν εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ὀνομάζωνται διὰ τοῦ ὀνόματος «Ἀράτσι» πάντες οἱ τάπητες οἱ προερχόμενοι ἐξ οἱουδήποτε ἐργοστασίου τῆς Φλάνδρας. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἀνεπτύσσετο ἡ ταπητουργία καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ἐνεφανίσθησαν ὀνομαστὰ ἐργοστάσια ταπήτων, ἰδίως ἐν Βαυαρίᾳ καὶ ἐν Ἀννοβέρῳ. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουν ἐν Εὐρώπῃ τὰ ταπητουργεῖα τῶν Βρυξελλῶν, ὅπου κατεσκευάσθησαν, ἐπὶ σχεδίων τοῦ Ραφαήλου, καὶ οἱ περίφημοι τάπητες οἱ ἀναπαριστῶντες τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ εὑρισκόμενοι νῦν ἐν τῷ Βατικανῷ. Καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπὶ τῶν Μεδίκων, ἀνεπτύχθη ἐπαρκῶς ἡ ταπητουργία διὰ τῆς ἱδρύσεως ταπητουργείων ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ βραδύτερον ἐν Μαντούῃ, ἐν Οὐρβίνῳ, ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Βενετίᾳ. Ὀνομαστὰ ἐργοστάσια ταπητουργίας ὑπῆρχον ἐπίσης καὶ ἐν Κωνσταντίᾳ τῆς Ἑλβετίας, ἐν Ὀλλανδίᾳ, ἐν Δανίᾳ, ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ. Τὰ περισσότερα τῶν ἐργοστασίων τούτων ἤκμαζον μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, τινὰ δὲ τούτων ἐξηκολούθησαν νὰ ὑφίστανται καὶ μέχρι τοῦ ΙΘ', ἐνῷ ἄλλα λειτουργοῦν ἔτι, εἰς πολὺ ὅμως περιωρισμένην ἀκτῖνα παραγωγῆς. Ἐν Ἑλλάδι ἡ ταπητουργία ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ ἐντεῦθεν, ὁπότε, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν, συνέρρευσαν πλεῖστοι εἰδικοὶ τεχνῖται καὶ ἱδρύθησαν ἀρκετὰ ἐργοστάσια. Α. Π.—Μ. Δ. Β.

τάπης (ὁ) (Tapes) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων ἐλασματοβραγχίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σιφωνωτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀφροδιτιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια χαρακτηριζόμενα ἐκ κόγχης ᾠοειδοῦς, διθύρου, φερούσης περιφερικῶς καὶ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ἐπιφάνειαν λεπτὰς ὀδοντώσεις. Ἐνδιαιτῶνται μεταξὺ τῶν διαφόρων θαλασσίων φυτῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τάπης ὁ ἐδώδιμος* (Tapes edulis), κοινότατος εἰς τὴν Μεσόγειον, τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Δ.Ν.Π.

—*[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἐλασματοβραγχίων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν μέχρι σήμερον: α') τοῦ εἴδους τάπης cfr. taurelliptica ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἑλβετίου (Πας μεσοειακῆς) βαθμῖδος τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μολίτσα ποταμοῦ ἐν Ἠπείρῳ, β') τῶν εἰδῶν τάπης vetula, vetus καὶ decussata ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, γ') τοῦ εἴδους τάπης aureus ἐντὸς πωρωδῶν θαλασσογενῶν ἀσβεστολίθων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὰ Μέγαρα. Γ. Κ. Γ.

ταπήτιον ἀμφιβληστροειδὲς *[Ἀνατομ.]*. Τὸ σύνολον τῶν ἐν τῷ μελάγχρῳ ἐπιθηλίῳ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ ὑπολεύκων ἀσβεστοειδῶν κοκκίων τῆς *γουανίνης* (οὐσίας χρωστικῆς), παρεχόντων εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ λευκὸν χρῶμα λάμπον ἢ στιλπνόν, καλεῖται *ταπήτιον ἀμφιβληστροειδές*, ὅπερ εἶναι ἀξιόλογον, διότι ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν φερόντων αὐτὸ (ἰχθύων κλπ.) εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδωμεν διὰ τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου τὴν *πορφύραν*, τὴν ἐν τοῖς ῥαβδίοις τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς ἐγκειμένην, ἥτις ἀπαντᾷ ἀφθόνος ἐπὶ τῶν νυκταλώπων ζῴων, ἐλλείπουσα ἐπὶ τῶν ἀποκλειστικῶς ἡμεραλώπων, οἷα πολλὰ τῶν πτηνῶν. Ι. Π.

—ταπήτιον *τοῦ μεσολοβίου* *[Ἀνατομ.]*. Ἐπένδυμα σχηματιζόμενον ἐκ συνδεσμικῶν ἀκτινοειδῶν ἰνῶν τοῦ μεσολοβίου (προσεκβολαὶ μεσολόβιοι), αἵτινες ἐπικαλύπτουσιν ἄνωθεν δίκην τάπητος τὸ ἰνιακὸν καὶ τὸ κροταφικὸν κέρας τῆς πλαγίας κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου. Ι. Π.

—ταπήτιον *χοριοειδὲς* *[Ἀνατομ.]*. Στιβὰς τοῦ χοριοειδοῦς χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ, εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ μεταλλοειδὴς ἢ ἰριδόχρους λάμψις τοῦ βυθοῦ τῶν ὀφθαλμῶν πολλῶν θηλαστικῶν ζῴων (βοός, γαλῆς, κυνὸς κλπ.) καὶ ἥτις χρησιμεύει αὐτοῖς ἵνα βλέπωσιν εὐκρινῶς ἐν τῷ σκότει. Ι. Π.

ταπητοστρώνω δημοτ., στρώνω, καλύπτω διὰ τάπητος.

ταπητουργεῖον (τό) ἐργοστάσιον κατασκευῆς ταπήτων.

ταπητουργία (ἡ) ἡ βιομηχανία καὶ ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς ταπήτων: «ἡ πρόοδος —, ἡ προστασία τῆς ταπητουργίας».
— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *τάπης*.

ταπητουργὸς (ὁ) ὁ ἐργαζόμενος τάπητας, ὁ εἰδικὸς τεχνίτης τῆς κατασκευῆς ταπήτων.

Ταπητοχώριον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 312 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Καρατζᾶ Χαλῆ*.

Τάπια *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Δαβιά*.

Ταπία (Tapia), *συνδρομὴ τοῦ —*. Συνδυασμὸς τῆς παραλύσεως τοῦ παλινδρόμου νεύρου πρὸς παράλυσιν τῆς γλώσσης. Μ. Ν. Κ.

ταπιόκα (ἡ). βλ. *ἄμυλον* καὶ *μανδιόκα*.

ταπιόλιθος (ὁ) (Tapiolith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τανταλικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου, $Fe Ta_2O_6$. Διαφέρει ἀπὸ τὸν ταντάλιτην, καθόσον κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα. Ἔχει σκληρότητα 6, εἰδικὸν βάρος 7,36—7,5, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα μαῦρον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Φινλανδίαν. Γ. Β.

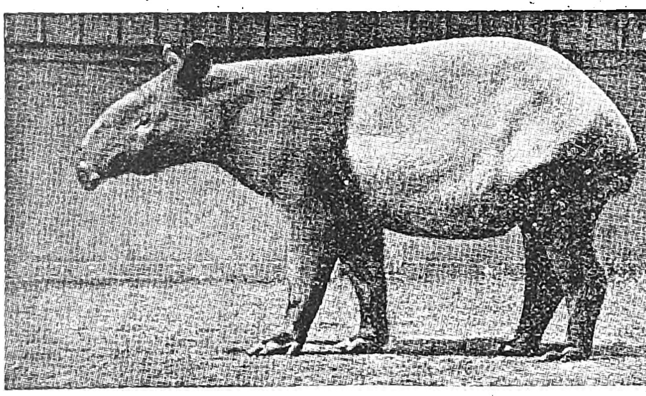

Τάπιρος ὁ ἰνδικός.

ταπίον (τὸ) *[Ὀθωμ. Δίκ.]*. Κατὰ τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον αἱ δημόσιαι γαῖαι (μεριγέ), ἤτοι οἱ ἀγροί, λειμῶνες, χειμάδια, θέρετρα (χειμεριναὶ καὶ θεριναὶ βοσκαί), δάση καὶ παραπλήσια, ἀνήκουσι κατὰ κυριότητα ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ δημόσιον, ἡ δὲ κατοχὴ αὐτῶν, τουτέστιν ἡ νομή, μεταβιβάζεται τῇ ἀδείᾳ καὶ παραχωρήσει τοῦ εἰδικοῦ ὑπαλλήλου τῆς κυβερνήσεως. Ἐφοδιάζονται δὲ οἱ κάτοχοι μὲ ταπία, φέροντα ἄνωθεν τὸν τουγρὰν (μονόγραμμα) τοῦ σουλτάνου. Τὸ ταπίον εἶναι προπληρωμὴ (μουατζελέ), ἥτις γίνεται εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ δικαιώματος τῆς κατοχῆς (νομῆς), τῆς ὁποίας τὸ ἰσότιμον εἰσπράττεται παρὰ τοῦ ἁρμοδίου ὑπαλλήλου πρὸς ὄφελος τοῦ δημοσίου. Εἶναι ἐν γένει ἄκυρος, γενομένη ἄνευ τῆς ἀδείας καὶ συμπράξεως τοῦ ἁρμοδίου ὑπαλλήλου, πᾶσα παρὰ τοῦ κατόχου, δυνάμει ταπίου, δημοσίων γαιῶν μεταβίβασις εἴτε δωρεάν, εἴτε ἀντὶ τοῦ συνομολογηθέντος μεταξὺ τῶν μερῶν τιμήματος. Ἐν περιπτώσει κοινοπραξίας ἀπαιτεῖται προσέτι καὶ ἡ ἄδεια τῶν συγκοινωνῶν. Μ. Ν. Κ.

ταπιρία (ἡ) (Tapiria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνακαρδιοειδῶν* ἢ *ἀνακαρδιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν ἀμερικανικῶν χωρῶν. Δ. Ν. Π.

ταπιρίδαι (οἱ) (Tapiridæ) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *περισσοδακτύλων*, περιλαμβάνουσα ὀγκώδη ζῷα, ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *τάπιρος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *ταπιριδῶν* εὑρίσκονται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας ἠωκαίνου σειρᾶς τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Βορείῳ Ἀμερικῇ καὶ μέχρι τῶν στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Κατὰ τὴν πλειστόκαινον ὑποπερίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος ἀπεσύρθησαν καὶ περιωρίσθησαν εἰς τοὺς σημερινοὺς τόπους διαμονῆς των, ἀπολιθωμένα ὅμως λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως ἐν Κίνᾳ καὶ Βορείῳ Ἀμερικῇ. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγονται δύο ὑποοικογένειαι: ἡ τῶν *λοφιοδοντινῶν*, ἐκλείψασα σήμερον, μὲ κυριώτερα γένη τά: *ἐπίοδους*, *χασμοθήριον*, *λοφιόδους*, *κωλόδους*, καὶ ἡ τῶν *ταπιρινῶν* μὲ κυριώτερα γένη τά: *συστημόδους*, *προτάπιρος*, *παλαιοτάπιρος*, *τάπιρος*, ἐκ τῶν ὁποίων σήμερον μόνον ὁ τάπιρος ζῇ. Γ. Κ. Γ.

τάπιρος (ὁ) (Tapirus) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν περισσοδακτύλων τῆς οἰκογενείας τῶν *ταπιριδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη ζῷα χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τῆς προεκτατῆς ῥινός των, ἥτις ἀπολήγει εἰς ἀκίνητον προβοσκίδα χρησιμεύουσαν ὡς συλληπτήριον ὄργανον, τοῦ παχυτάτου καὶ λείου δέρματός του καὶ τῆς ὑποτυπώδους οὐρᾶς του. Ἔχει 42 ὀδόντας, ἐν οἷς 3 ζεύγη κοπτήρων καὶ 4 ζεύγη προγομφίων. Τὸ γένος περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς τρία εἴδη:

Τάπιρος ὁ ἀμερικανικὸς (Tapirus americanus). Εἶναι τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν εἶδος, μήκους δύο περίπου μέτρων καὶ ὕψους ἑνός. Ἡ θήλεια εἶναι κατά τι μεγαλυτέρα τοῦ ἄρρενος. Ὁ χρωματισμός του ποικίλλει μεταξὺ φαιοῦ, τεφροῦ καὶ μελανοῦ. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν.

Τάπιρος ὁ βραζιλιανὸς (Tapirus brasiliensis). Ἔχει μῆκος 180 ἑκατοστομέτρων καὶ τὸ ἀνάστημά του δὲν ὑπερβαίνει τὰ 90 ἑκατοστόμετρα. Ἀπαντᾷ περὶ τὰς Ἄνδεις.

Τάπιρος ὁ ἰνδικὸς ἢ *τάπιρος ὁ λευκόρραχις* (Tapirus indicus). Αἱ σωματικαὶ διαστάσεις εἶναι μεγαλύτεραι τῶν προηγουμένων εἰδῶν, ἡ προβοσκὶς του ἐπιμηκεστέρα, τελευτῶσα εἰς ἀναδίπλωσιν δερματικήν, καὶ ὁ χρωματισμός του μελανὸς κατὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ σώματος καὶ τοὺς ὀπισθίους πόδας καὶ γενικῶς εἰς τὸ ὑπόλοιπον σῶμα.

Τὰ ἤθη καὶ τὸ ἔθιμα τῶν θηλαστικῶν τούτων εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ ἀγριοχοίρου. Γενικῶς εἶναι ζῷα νυκτόβια καὶ ἀκίνδυνα. Τρέφονται ἐκ ζαχαροκαλάμων, νεαρῶν βλαστῶν φοινίκων, ὀπωρῶν κλπ. Θηρεύονται διὰ τὸ κρέας των, ὅπερ εἶναι παρεμφερὲς πρὸς τὸ τοῦ βοός, καὶ διὰ τὸ δέρμα των, ἐξ οὗ κατασκευάζονται διάφορα εἴδη γυναικείου καλλωπισμοῦ (χειρόκτια κ. ἄ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *ταπίρου*, καὶ δὴ ἐκλειψάντων εἰδῶν, συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας μειοκαίνου μέχρι σήμερον ἐν Στυρίᾳ, Eppelsheim, Οὐγγαρίᾳ, Ὠβέρνῃ, Νοτίῳ Κίνᾳ, Βορείῳ καὶ Νοτίῳ Ἀμερικῇ. Γ. Κ. Γ.

ταπίστομα ἐπίρρ. δημοτ., ἐπὶ στόμα, μὲ τὸ στόμα κάτωθεν, ἄλλως *προύμυτα*, ἀντίθ. *ἀνάσκελα*: «ἔπεσε ταπίστομα».

Ταπόσειρις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἀλεξάνδρεια* (τ. Γ' σ. 571 α καὶ 572 γ).

Ταποῦ (οἱ) (Tapu). Φυλὴ ἰνδιανική, κατοικοῦσα εἰς τὰς νοτίους νήσους τῆς Γῆς τοῦ Πυρός. Θ. Χ. Σ.

Ταπούϊα (οἱ) (Tapuya). Οὕτως ὠνομάζοντο ἰνδιανικαί τινες φυλαὶ τῆς Ἀνατολικῆς Βραζιλίας, τῶν ὁποίων τὴν κυρίαν μᾶζαν ἀπετέλουν οἱ Γκές. Θ. Χ. Σ.

τάππα (ἡ) βλ. λ. *τάπα*.

Τάππε (Tappe), *Αὔγουστος*. Γερμανὸς ἱστορικὸς (1778—1830), συγγραφεὺς «Ἱστορίαν τῆς Ρωσίας». Θ. Β.

Τάππερτ (Tappert), *Γουλιέλμος*. Γερμανὸς μουσικολόγος (1830—1907). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ ᾠδείῳ Κούλλακ τοῦ Βερολίνου, κατόπιν δ' ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν μουσικὴν φιλολογίαν ἔγραψε: «Musik und musikalische Erziehung (1866), «Musikalische Studien» (1868), «Das Verbot der Quintenparallelen» (1869), «R. Wagner» (1883), «Wagner Lexicon . . .» (1887), «Wandernde Melodien» (1880), «54 Erlkönig Kompositionen» (1898), «Sang und Klang aus alter Zeit» (1906) κ. ἄ. Ὁ Τάππερτ διηύθυνεν ἐπὶ πλέον τὴν «Γενικὴν γερμανικὴν μουσικὴν ἐφημερίδα» καὶ συνειργάσθη εἰς πολλὰ ἄλλα μουσικὰ περιοδικά. Γ. Σ.

Digitized by Google

Ταπροβάνη [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Μεγίστη νῆσος ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον «τῶν νοτιωτάτων τῆς Ἰνδικῆς τῶν κατὰ τοὺς Κωνιακούς, πρὸς μεσημβρίαν», δηλαδὴ νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Κῶρυ. Πρῶτος ποιεῖται μνείαν αὐτῆς ὁ Ὀνησίκριτος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος, γνωστὴ ὅμως ἐγένετο μετὰ τὴν στρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἰδίως διὰ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Σελεύκου εἰς Πολίβοθρα καὶ τῶν πρεσβευτῶν αὐτῆς εἰς Ῥώμην πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κλαύδιον. Σανσκριτιστὶ ὠνομάζετο *Σινάλα Δουΐπα* (=λεόντων νῆσος) καὶ παλαιότερον *Σιμούνδου* καὶ *Παλαισιμούνδου*, *Σαλίκη* δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πτολεμαίου, διαθέτοντος ἓν ὁλόκληρον κεφάλαιον (Ζ, δ) τῆς ὑφηγήσεως αὐτοῦ διὰ τὴν γεωγραφικήν της περιγραφήν. Ὄρη αὐτῆς ἦσαν τὰ *Γαλίβα*, ἐξ ὧν ἔρρεον ὁ *Φᾶσις* καὶ ὁ *Γάγγης*, καὶ τὸ καλούμενον *Μαλαία* (νῦν *Ὀρθόπαγος τοῦ Ἀδάμ*), ἀφ' οὗ ἔρρεον ὁ *Σοάνας*, ὁ *Ἀζάνος* καὶ ὁ *Βαράκης* (*Παραπα-Γιάλε*). Ἀκρωτήρια ἀναφέρει πολλὰ ὁ Πτολεμαῖος, ὧν ἐπισημότατον τὸ *Βόρειον* (*Παδράς*), ἡ *Γάλιβα*, τὸ *Κηταῖον*, τὸ *Διονύσου* κ. ἄ., λιμένας δὲ τούς: *Πριάπιδος*, *Πρασσώδη* κόλπον, *Μάρδον*, *Ἡλίου Ρυζάλα*, *Σπατάνα*, κόλπον *Πάτι*. Πόλεις δὲ εἶχε μεσογείους μέν: *Ἀνουρόγραμμον* (νῦν *Ἀνουδαραπούρα*), *Μαάγραμμον* (*Μαγάμα*), *Ἀδίσαμον*, *Ποδούπη*, *Ὀλίσπαδα*, *Νακάδουβα*, πολλὰς δὲ παραλίους: *Μάργανα*, *Ἰωγάνα*, *Σινδοκάνδα*, *Ἀνουβιγαρα*, *Νούβαρθα*, *Ὤδακα*, *Λάγανα* πόλιν ἱερὰν Σελήνης, *Κορκόβαρα*, *Ἀβαράθα*, *Ναγάδιβα*, *Ταλάκωρυ*, μέγαν ἐμπορικὸν σταθμόν, κ. ἄ. Αἱ κατοικοῦσαι τὴν νῆσον φυλαὶ ἦσαν αἱ ἑξῆς: Γάλιβοι βορειότατα, Μουδοῦται, Ἀνουρογράμμοι, Ναγάδιβοι, Σόανοι, Σευνοί, Σανδοκάνδαι δυτικώτατα, Βουμάσανοι, Τάραχοι, Βωκανοὶ ἀνατολικώτατα, Διόρδουλοι, Ρογανδανοὶ καὶ οἱ μεσημβρινώτατοι Νάγειροι. Ὑπῆρχε δὲ κατὰ τὰς γεωγραφικὰς δόξας τῆς ἐποχῆς τοῦ Πτολεμαίου πρὸ τῆς Ταπροβάνης «στῖφος νήσων, ὧν τὸν ἀριθμὸν φασιν εἶναι ατοη» (1378), διὰ τὰς 19 τῶν ὁποίων παραθέτει τὰς ὀνομασίας, ἃς ἐξηκρίβωσεν. Ἐξαίρεται παρὰ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων ἡ παραγωγὴ τῆς νήσου εἰς ὄρυζαν, μέλι, ζιγγίβεριν (τζίντζερ), βήρυλλον, ὑάκινθον, ὡς καὶ ἡ ἀφθονία μετάλλων παντοίων, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν ἄλλων· ἀλλὰ καὶ ἡ πανίσκη της εἰς ζῷα ἄγρια, καὶ δὴ τίγρεις καὶ ἐλέφαντας, ἦτο πλουσία. Περὶ Ταπροβάνης ἔγραψαν ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων οἱ: Διονύσιος (Οἰκ. Περ. 596), Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονίκης (Σχόλ. εἰς Διον. 596), Κοσμᾶς ὁ Ἰνδικοπλεύστης (334), Μαρκιανὸς ὁ Ἡρακλεώτης (Περίπλ. Ἔξ. Θάλ. Α, α), Πτολεμαῖος (Α, ιδ, 9 καὶ Ζ, δ), Στράβων (§ 63, 72, 74, 119, 130, 133, 690, 691), Avienus (777), Ovidius (Pont 1, 5. 80), Pomponius Mela (3 70), Plinius (6, 81 καὶ ἑξ.), Priscianus (Periegesis 896) καὶ ἡ Tabula Peutingeriana.
Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Τάπτι (Tapti) [Γεωγρ.]. Ποταμὸς ἐν ταῖς Βρεττανικαῖς Ἰνδίαις, μήκους 720 χλμ. Πηγάζει ἐν τῇ κεντρικῇ χώρᾳ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον Καμπαΐῦ, παρὰ τὴν πόλιν Σουράτ. Εἶναι πλωτὸς κατὰ τὸν κάτω ροῦν μέχρι τῆς ἐκβολῆς. Θ. Κ.

Τάπυροι (οἱ), ἢ *Τάπουροι* [Ἀρχ.]. Πολεμικὸς λαὸς τῆς Ὑρκανίας, κατοικῶν μεταξὺ τοῦ ὄρους Λάβου (Ἐλβοῦρς) καὶ τῆς ΝΑ. ὄχθης τῆς Κασπίας θαλάσσης, εἰς τὴν νῦν καλουμένην Taberistan. Ἦσαν εἰς ἄκρον οἰνοπόται καὶ εἶχον τὴν συνήθειαν οἱ μὲν ἄνδρες νὰ μελανειμονῶσι καὶ νὰ τρέφωσι κόμην, αἱ δὲ γυναῖκες νὰ λευχειμονῶσι καὶ νὰ διατηρῶσι μικρὰν κόμην. Ὁ κρινόμενος ὡς ἀνδρειότατος ἐλάμβανεν ὡς σύζυγον οἱανδήποτε ἤθελεν. Ἔλαβον μέρος μετὰ τοῦ Δαρείου εἰς τὴν μάχην τῶν Γαυγαμήλων τῷ 331 π. Χ. ὑπὸ τὸν Φραταφέρνην, κατέχοντες τὸ μέσον τῆς παρατάξεως. Τέλος ὑπετάγησαν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, πολλοὶ δὲ τῶν ἀρχηγῶν των προσῆλθον ἑκουσίως εἰς αὐτόν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ σατράπης Αὐτοφραδάτης, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπέδωκε τὴν σατραπείαν του. Α. Θ. Σ.

τάπωμα (τό), ἢ *τάππωμα*· δημοτ., βούλλωμα μὲ τάπα, πωμάτισις.

ταπώνω, ἢ *ταππώνω*· βουλλώνω μὲ τάπα, πωματίζω καλῶς.

τάρ (τό). Κρουστὸν ἀραβικὸν ὄργανον, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν βασκικῶν τυμπάνων. Ἀποτελεῖται ἐκ ξυλίνης στεφάνης διαμέτρου 25 ἑκατοστομέτρων, ἐφ' ἧς ὑπάρχουσι πέντε ζεύγη μικρῶν χαλκίνων κυμβάλων. Ἡ ἐπὶ τῆς στεφάνης τεταμένη μεμβράνα πλήττεται διὰ τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χειρός, καθ' ὃν χρόνον τὸ ὄργανον κρατεῖται διὰ τῆς ἀριστερᾶς, μεταξὺ ἀντίχειρος καὶ δείκτου. Τὸ τὰρ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ρυθμικὸν ὄργανον καὶ ὡς τοιοῦτο χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς ὀρχήστρας τόσον κατὰ τοὺς χορούς, ὅσον καὶ κατὰ τὰς τελετάς. Γ. Σ.

τάρα (ἡ) (συνήθ. *ντάρα*)· τὸ ἀπόβαρον, τὸ πρόσθετον εἰς ἐμπόρευμά τι βάρος ἐκ τοῦ περιέχοντος ἀχρήστου συνήθως ὑλικοῦ, φρ. «παίρνω τὴν ντάρα» ζυγίζω τὸ ἀπόβαρον, «βγάνω τὴν ντάρα» ἀφαιρῶ τὸ ἀπόβαρον· || μεταφ. «μᾶς βγάλανε ντάρα» δὲν μᾶς ὑπελόγισαν, δὲν μᾶς συμπεριέλαβον, οἷον εἰς γεῦμα, εἰς διανομήν τινος κττ.

τάρα (ἡ) (tara). Οὕτω καλεῖται λοιμώδης τις νόσος ἐνδημοῦσα εἰς τὴν πόλιν *Ταρα* τῆς Σιβηρίας, ἥτις χαρακτηρίζεται ὑπὸ οἰδημάτων ἀναπτυσσομένων εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος καὶ ὑπὸ σοβαρῶν καὶ πολλάκις θανατηφόρων γενικῶν συμπτωμάτων. Μ. Ν. Κ.

Τάρα [Γεωγρ.]. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ Δυτικῇ Σιβηρίᾳ. Κεῖται ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Τομπὸλ καὶ Ἴρτις καὶ ἔχει ποταμολιμένα, ἐλαιουργίαν, βυρσοδεψίαν καὶ ἀλευρομύλους. Κάτ. (1926) 10 322. Ἱδρύθη τῷ 1594 ὡς φρούριον ὑπὸ τοῦ τσάρου Θεοδώρου. Π. Ν. Π.

—**Τάρα** (Tara) [Γεωγρ.]. Ποταμὸς τῆς Νοτιοσλαυΐας, παραπόταμος τοῦ Δρίνου, κατὰ τὰ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν μεθόρια. Πηγάζει ἐκ τοῦ Κούκι Κὸμ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Δρῖνον, ἄνωθεν τοῦ Φότσα, μετὰ ροῦν 150 χλμ. Θ. Κ.

Ταραβήνιοι [Ἀρχ.]. Φυλὴ Κορσικανή, οἰκοῦσα τὰ ΒΔ. τῆς μεγαλονήσου ὑπὸ τὸ Χρυσοῦν ὄρος, μεταξὺ Τιτιανῶν καὶ Κερουϊνῶν. Σ. Ε. Λ.

τάραγμα (τό)· δημοτ. *τάραμα*, ἀνατάραξις, ἀνακάτευμα || δημοτ., τὸ τεταραγμένον, ἐξηθρωμένον: «τὸ τραπέζι ἔγινε τάραμα, δὲ στέκει 'ς τὰ πόδια του».

ταραγμὸς (ὁ)· ταραχή, σύγχυσις, ἀνησυχία.

ταράζω· δημοτ., ἄλλως *ταράσσω* (βλ. λ.).

Ταραίρ (Tarayre), *Ἰωσήφ*. Γάλλος στρατηγὸς (1770—1855). Φοιτητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων, ἔσπευσε κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως νὰ καταταχθῇ ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸν δημοκρατικὸν στρατόν. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τουλὼν καὶ εἰς τὰς ἐκστρατείας τῆς Ἰταλίας, τῆς Αἰγύπτου, ὅπου προήχθη εἰς συνταγματάρχην ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ, καὶ τῆς Ρωσίας, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου. Μετέσχεν ὡσαύτως τῶν μαχῶν τῆς Λειψίας, καθ' ἣν ἐτραυματίσθη, καὶ τοῦ Βατερλώ. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς ἐτάχθη μετὰ τῶν φιλελευθέρων καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 ἐγένετο διοικητὴς τῆς ἐθνοφυλακῆς τοῦ πέμπτου διαμερίσματος. Θ. Β.

Ταραΐρυοῦ (οἱ), ἢ *Οτσουκαϋάννα* (Tarairyu, Otschukayana). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Ἀνατολικῆς Βραζιλίας, ἥτις ἐξηπλοῦτο εἰς τὴν ἐνδοχώραν τοῦ Περναμποῦκο καὶ Μαρανχάο. Οἱ Ταραΐρυοῦ ὑπῆρξαν σύμμαχοι τῶν Ὀλλανδῶν κατὰ τῶν Πορτογάλων. Θ. Χ. Σ.

Ταρακάϊ [Γεωγρ.]. Κινεζικὴ ὀνομασία τῆς νήσου *Σαχαλίνης* (βλ. λ.).

Ταρακλὶ [Γεωγρ.]. Κώμη τῆς Τουρκίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Γκέϊβε τοῦ νομοῦ Κοτζᾶ-Ἰλί. Ν. Μ.

Ταράκοβιτς, *Μιχαὴλ-Μαρκώφ*. Ρῶσος ζωγράφος (βλ. λ. *Μάρκωφ*).

ταρακτικός, *—ή, —όν*· ὁ ταράσσων, ὁ ἐπιφέρων ταραχήν, συνταρακτικός.

ταρακτογενὴς (ὁ) (Taraktogenes) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βιξοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ δένδρων φυομένων εἰς τὰς παρὰ τὴν Μαλαισίαν χώρας. Δ. Ν. Π.

ταρακτός, *—η, —όν*, δημοτ. *ταραχτός*· ὁ τεταραγμένος, ὁ δι' ἀναταράξεως παρασκευασθείς.

Ταρακτσιλὰρ [Γεωγρ.]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κτενᾶς* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

ταράλης (ὁ), ἢ **καλαμοῦσι** (τό). Σκεῦος τῆς μάνδρας, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ βοσκὸς ταράσσει τὸ γάλα, μέχρις ὅτου πήξῃ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ξύλον, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου προσδένεται θυμάρι.

ταραμᾶς (ὁ). Ἐρυθρὸν χαβιάριον, παρασκευαζόμενον κυρίως ἐξ ᾠῶν τῶν ἰχθύων ἀνθίου καὶ κυπρίνου καὶ προερχόμενον ἐξ Ἀστραχάν. Καλὸς ταραμᾶς πρέπει νὰ ἔχῃ ζωηρὸν ἐρυθρὸν χρῶμα, νὰ μὴ εἶναι πικρὸς ἢ ταγγὸς ἢ κάκοσμος. Σ. Γ.

ταραμοκεφτὲς (ὁ). Φαγητὸν νηστήσιμον. Μουσκεύεται εἰς χλιαρὸ νερὸ ταραμᾶς 50 δράμια καὶ κατόπιν ξεπλύνεται, ἀφαιρουμένων τῶν λεπίων καὶ τῆς τσίπας. Προστίθενται: 75 δράμια ψίχα ψωμιοῦ μουσκευμένη καὶ στιμμένη, 4 κουταλιὲς σούπας μαϊδανὸς ψιλοκομμένος, 2 κουταλιὲς ἄνιθον, πιπέρι, 4 κουταλιὲς ἀλεύρι, 4 κουταλιὲς γαλέττας ψιλῆς καὶ 3 κουταλιὲς κρεμμύδια ρεντιστά, ἀφοῦ μαραθοῦν μὲ λάδι καὶ ροδίσουν. Ζυμώνεται τὸ ὑλικόν, πλάθονται καὶ τηγανίζονται οἱ κεφτέδες μὲ λάδι.

ταραμοσαλάτα (ἡ). Σαλάτα μὲ βάσιν τὸν ταραμᾶν. Ξαλμυρίζεται ταραμᾶς 50 δράμ. μὲ χλιαρὸν νερόν, στραγγίζεται, καθαρίζεται ἀπὸ τὰ λέπια καὶ τὰ μαυράδια καὶ κοπανίζεται εἰς ξύλινον γουδί. Προστίθεται ψίχα ψωμιοῦ 25 δράμ. μουσκευμένου καὶ στιμμένου· κοπανίζεται ὁμοίως ἕως ὅτου ἀφομοιωθοῦν. Προστίθεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον λάδι ἕως 150 δράμ. καὶ χυμὸς λεμονιοῦ ἐναλλὰξ καὶ δουλεύεται διαρκῶς μὲ τὸ γουδόχερον. Περὶ τὸ τέλος προστίθεται ὀλίγον νερό, διὰ ν' ἀσπρίσῃ καὶ σερβίρεται εἰς τὴν πιατέλαν μὲ ψιλοκομμένον μαϊδανὸν ἐπάνω καὶ γύρω ἐλιές. Εἰς τὸ μέσον τῆς κορυφῆς τίθεται κόκκινο ρεπανάκι χαραγμένον εἰς τέσσαρα.

Ταραμποζοὺν [Γεωγρ.]. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς Τραπεζοῦντος. Σ. Ε. Λ.

Ταραμπὸς [Γεωγρ.]. Ἀπόκρημνος βράχος, νοτιοδυτικῶς τῆς Σκόδρας, ὅστις εἶχεν ὀργανωθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τρόπον, ὥστε ἀπετέλει τὸ ἰσχυρότερον ἔρεισμα τῆς ἀμύνης τῆς πόλεως κατὰ τὸν Μαυροβουνιοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912. Ν. Θ. Κ.

Ταρανάθα (Taranatha). Θιβετιανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1573. Ἔγραψε τῷ 1608 «Ἱστορία τοῦ βουδισμοῦ ἐν Ἰνδίαις», ἔργον μεγάλης φιλολογικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀξίας, μεταφρασθὲν εἰς τὴν γερμανικὴ τῷ 1869 ὑπὸ τοῦ Schiefner. Θ. Κ.

τάρανδος (Tarandus) [Ζῳολ.]. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρτιοδακτύλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλαφιδῶν*, περιλαμβάνον παραπλήσια πρὸς τὰς ἐλάφους ζῷα, ἀπαντῶντα εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Εὐρώπης. Οἱ τάρανδοι φέρουσι τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα: Ὀδόντες 32, ἔχοντες ὀδοντικὸν τύπον: κοπτῆρες $\frac{0}{8}$ γομφίοι $\frac{6-6}{6-6}$. Ἡ κεφαλή των εἶναι ἰσχυρὰ καὶ τὸ ρύγχος των χονδρὸν καὶ τριχωτόν. Ἀμφότερα τὰ γένη φέρουσιν ὁμοιόμορφα σχεδὸν κέρατα. Τὸ μῆκός των κυμαίνεται μεταξὺ 170 καὶ 200 ἑκατοστομέτρων καὶ τὸ ἀνάστημά των ἀπὸ τοῦ ἀκρωμίου μέχρι τοῦ ἄκρου ποδὸς φθάνει τὰ 110 ἑκατοστόμετρα. Πάντες οἱ τάρανδοι φαίνεται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος. Σήμερον ἀπαντῶσι μόνον εἰς τὰς ἀρκτικὰς χώρας (μέχρις 80° βορείου πλάτους) καὶ δὲν κατέρχονται περισσότερον τῶν 50°. Μοναδικὸν εἶδος τοῦ γένους εἶναι ὁ τάρανδος

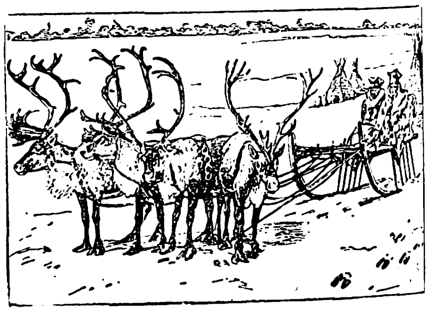

Ἐζευγμένοι τάρανδοι.

ὁ *ἄγριος* (Tarandus ἢ Rongifer tarandus), ὅστις ἔχει σωματικὰς διαστάσεις ὁμοίας πρὸς μεγάλην ἔλαφον. Τὸ σῶμά του εἶναι εὔρωστον, ἡ κεφαλή του ὀγκώδης, ὡς ἡ τοῦ βοός, αἱ κόγχαι τῶν ὀφθαλμῶν ὑπομέλαναι καὶ τὸ ἄκρον τῶν χειλέων λευκόν. Οἱ πόδες εἶναι χαμηλοί, οἱ δάκτυλοι καλύπτονται ὑπὸ θυσάνου τριχῶν, αἱ τρίχες αἱ καλύπτουσαι τὸ σῶμα εἶναι πυκναί, ἐπιμηκέστεραι κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ βραχύτεραι κατὰ τὸ θέρος. Ὁ χρωματισμός του εἶναι λευκὸς κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ φαιοεπίξανθος κατὰ τὸ θέρος. Τὰ κέρατα τοῦ ἄρρενος εἶναι κατά τι μεγαλύτερα τῶν τοῦ θήλεος, εἰς ἀμφότερα δὲ τὰ γένη εἶναι κυρτὰ καὶ ποικίλως διακεκλαδισμένα. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Λαπωνίαν, τὴν Σπιτζβέργην, τὴν Γροιλανδίαν καὶ τὰ βορειότερα μέρη τῆς Ἀσίας. Ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει ἐνδιαιτῶνται κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἐκ 200 – 400 ταράνδων. Οἱ γηραιοὶ τάρανδοι ἐνδιαιτῶνται συνήθως κατὰ μόνας. Αἱ ὁμάδες αὗται ὁδηγοῦνται ὑπὸ τῶν ἀρρένων. Ἐν Νορβηγίᾳ ζῶσι πάντοτε εἰς ὕψος 800 καὶ ἄνω μέτρων καὶ τρέφονται ἐκ λειχήνων, αἵτινες ἀφθονοῦσιν ἐκεῖ. Ἐν Σιβηρίᾳ ἐκτελοῦσι μεγάλας μεταναστεύσεις. Γενικῶς εἶναι ζῷα δειλά. Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον λαμβάνει χώραν ἡ ὀχεία καὶ τότε συνάπτωνται ἀληθεῖς μάχαι διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς θηλείας. Ἡ ἐγκυμοσύνη διαρκεῖ 30 ἑβδομάδας. Κατὰ τὸ ἔαρ ἡ ἔγκυος τάρανδος ἀποχωρίζεται τῆς ὁμάδος συνοδευομένη μόνον ὑφ' ἑνὸς ἄρρενος καὶ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον γεννᾷ ἓν μικρόν. Οἱ τάρανδοι, πλὴν τῶν ἀνθρώπων, ἔχουσι πολλοὺς ἐχθρούς, ὡς τοὺς λύκους, τοὺς λύγκας, τὰς ἄρκτους κ. ἄ.

Οἱ τάρανδοι ἐξημερώθησαν πρὸ πολλῶν ἐτῶν τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν βορειοτάτων μερῶν τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου. Οἱ ἐξημερωμένοι τάρανδοι προσομοιάζουσι πρὸς τοὺς ἀγρίους τοιούτους, ἀλλ' ὑπολείπονται κατά τι

Digitized by Google

πρὸς τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ δέρματος. Διατρέφονται ἐπίσης καθ᾽ ὁμάδας καὶ φυλάσσονται ὑπὸ τῶν κυνῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Οἱ κάτοικοι τῆς Λαπωνίας ζῶσιν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν ταράνδων, μεταχειρίζονται δὲ τούτους ὡς μέσον συγκοινωνίας ζευγνύοντες εἰς ἕλκυθρα. Οἱ τάρανδοι διανύουν 10 χιλιόμετρα καθ᾽ ὥραν, σύροντες βάρος 150 χιλιογράμμων. Τὸ γάλα των εἶναι θαυμασίας γεύσεως, ἀλλὰ δυσκόλως ἀμέλγεται, ἐξ αὐτοῦ δὲ κατασκευάζεται ἐξαίρετος τυρός. Καὶ ὅταν ἀποθάνῃ ὁ τάρανδος εἶναι πολύτιμος, διότι μεταχειρίζονται τὰ κέρατά του διὰ τὴν κατασκευὴν λα-

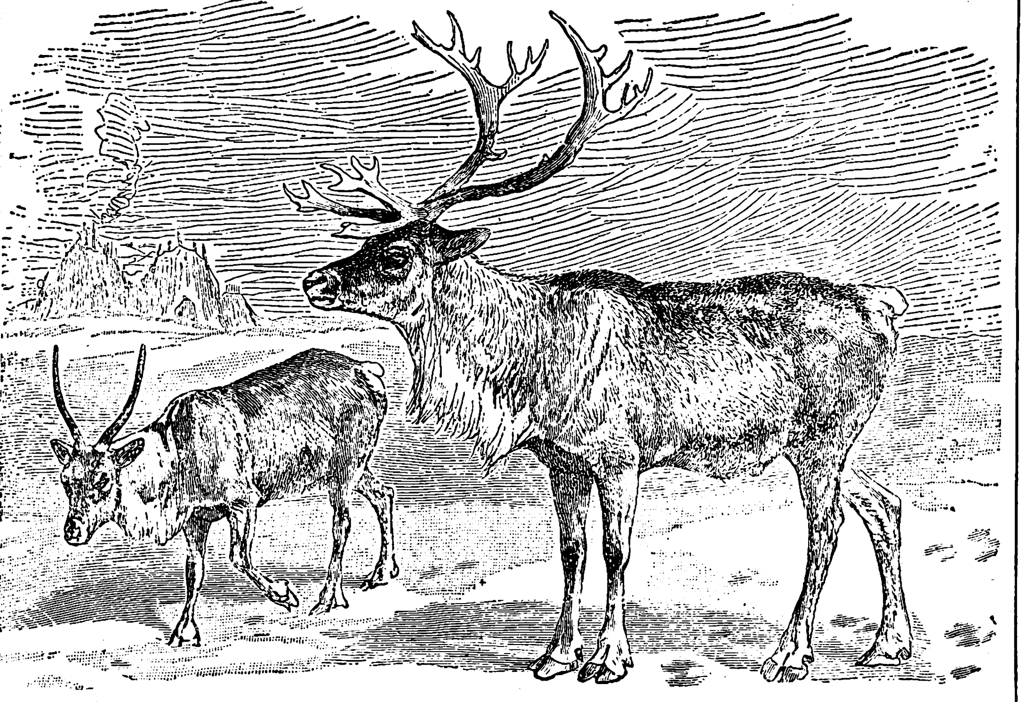

Τάρανδος ὁ ἄγριος.

βῶν ξυραφίων, μαχαιρίων καὶ διαφόρων κομψοτεχνημάτων, τὸ κρέας του, ὅπερ παστούμενον ἀποτελεῖ γευστικωτάτην τροφήν, τὰ νεῦρά του ὡς κλωστὴν πρὸς ραφήν, τὰ ὀστᾶ του πρὸς κατασκευὴν ἀγκίστρων ἁλιείας, τὸ δέρμα του πρὸς κατασκευὴν ἐνδυμάτων καὶ χειροκτίων, τὸ αἷμά του πρὸς παρασκευὴν ζωμοῦ, ὅστις εἶναι θρεπτικὸς καὶ περιζήτητος εἰς τοὺς Λάπωνας. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *ταράνδων* εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς ὅλην τὴν Μέσην Εὐρώπην. Ἰδιαιτέρως τὸ ζῷον τοῦτο ἀπετέλει τὸν σύντροφον τοῦ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου τῆς μαγδαληνίου ἐποχῆς. Ἀπολιθωμένα λείψανα ταράνδων εὑρέθησαν καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ (Πεδεμόντιον καὶ ἀλλαχοῦ). Γ. Κ. Γ.

Τάραντ (Tharandt) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξονίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Δρέσδης—Φράϊμπεργκ. Κάτ. 3 853. Ἔχει ἀνωτέραν δασολογικὴν σχολήν, ἱδρυθεῖσαν τῷ 1811, μετὰ βιβλιοθήκης ἐκ 38.000 τόμων, ἰαματικὰς πηγὰς καὶ βιομηχανίαν φωτογραφικῶν καὶ ἠλεκτροτεχνικῶν συσκευῶν. Θ. Κ.

Ταρὰντ (Tarente) *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ χωρίον μεταξὺ Μασσαλίας καὶ ἀκρωτηρίου Bec de l'Aigle πλάτ. 43° 09′ Β., μῆκ. 5° 41′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3414: Approaches to Marseille) κατὰ τὸν τερματισμὸν τοῦ ὄρους Saint Cyr de Provence. Εἶναι ἡ τῶν ἀρχαίων μασσαλιωτικὴ ἀποικία *Ταυροέντιον*. Σ. Ε. Λ.

ταραντάτα (Tarantata) *[Ναυτ. Μετεωρολ.]*. Σφοδροὶ ΒΔ. ἄνεμοι, καταχυνόμενοι ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἐν θέρει καὶ μετὰ μακρὰν περίοδον γαλήνης, διαρκοῦντες δὲ δύο τὸ πολὺ ἡμέρας. Προγνωστικὸν αὐτῶν εἶναι βαρέα βαθυτερόχροα νέφη καλύπτοντα τὸν ὁρίζοντα καὶ ἀστραπαί. Ἐάν, ὡς συμβαίνει συνήθως, μεταπέσῃ βαθμηδὸν μέχρι ΒΑ., ἡ ταραντάτα ὀνομάζεται τότε *τορμέντα*. Σ. Ε. Λ.

ταραντέλλα (ἡ) (ἰταλ. tarantella). Ἰταλικὸς λαϊκὸς χορός, λίαν συνήθης ἐν Νεαπόλει, καταγόμενος, ὡς δεικνύει τὸ ὄνομά του, ἐκ τοῦ Τάραντος. Ἔχει γοργὴν ρυθμικὴν ἀγωγήν, 3/4 ἢ 6/8, ἀνήκει δὲ εἰς τοὺς χορούς, οἵτινες ἀνυψώθησαν εἰς καλλιτεχνικὴν περιωπήν. Εἰς τὸν τύπον τῆς τεχνικῆς ταραντέλλας γράφονται σήμερον πολλὰ αὐτοτελῆ τεμάχια ἢ μέρη σουΐτας, ἔχοντα εὔθυμον χαρακτῆρα (ταραντέλλαι διὰ βιολίον, κλειδοκύμβαλον, πλαγίαυλον, ἐνίοτε δὲ καὶ δι᾽ ὀρχήστραν). Γ. Σ.

Ταραντίνο (Tarantino). ***Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1857. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ παιδαγωγικῆς εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Παλέρμου καὶ τῆς Πίζας, συνεργάτης τῆς «Νεαπολιτανικῆς ἐφημερίδος τῆς φιλοσοφίας» καὶ τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῆς ἐπιστημονικῆς φιλοσοφίας» καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Φιλοσοφικαὶ μελέται» (1885), «Ὁ Κὰντ καὶ ἡ σύγχρονος φιλοσοφία», «Κὰντ καὶ Σπένσερ», «Θεωρία τῶν ἰδεῶν», «Μελέτη περὶ τῆς θελήσεως», «Ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ» (1920), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Ταραντῖνος ***κόλπος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημος κόλπος τῆς Ἰταλίας, διανοιγόμενος μεταξὺ τοῦ Λακινίου ἄκρου (Κάπο Νάου ἢ Κάπο Κολόννε) καὶ τῆς Ἰαπυγίας ἄκρας (Σάντα Μαρία ντὶ Λέουκα), ἀμέσως ΒΑ. τοῦ Σκυλλητικοῦ. Κατὰ τὸν περίπλουν του ἦσαν ἱδρυμέναι πολλαὶ ἀποικίαι ἑλληνικαί, ὡς ὁ Κρότων, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Αἰσάρου καὶ Νεαίθου, ἡ Σύβαρις ἢ Θούριον μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κράθιδος καὶ Συβάριδος, ἡ ὀχυρὰ Λαγαρία, ἡ Ἡράκλεια, τὸ Μεταπόντιον, ὁ Τάρας. Εἶναι δὲ ὁ κόλπος ὁ σύγχρονος Golfo di Taranto. Σ. Ε. Λ.

ταραντισμὸς (ὁ) (tarentisme), ἢ ***ταραντουλισμὸς*** (tarantulisme). Πάθησις νευρική, προκαλουμένη ἐκ τοῦ δήγματος τῆς ταραντούλης. Παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν παράδοσιν, τὰ προκαλούμενα συμβάματα ἐκ τοῦ δήγματος τῆς ταραντούλης δὲν εἶναι πολὺ σοβαρὰ καὶ ἐξαλείφονται ταχέως· συνίστανται δ᾽ ἁπλῶς εἰς ἄλγος λίαν ἰσχυρὸν μετ᾽ οἰδήματος· σπανιώτερον δ᾽ ἐμφανίζονται ἄλγη εἰς τὰς ἀρθρώσεις, ἄγχος καὶ ἔμετοι. Ἡ θεραπεία εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῶν δηγμάτων ἢ νυγμῶν ἐντόμων· ἐπὶ πλέον δὲ συνιστᾶται ἡ εἰδικὴ ὀροθεραπεία. Ὁ ταραντισμός, ὅστις ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα, ἦτο ἁπλῶς μορφή τις τῆς ὑστερικῆς χορείας, ἀναλόγου πρὸς τὴν πηδητικὴν καλουμένην χορείαν, καὶ ἐπεξετάθη τότε ὑπὸ τύπον ἐπιδημικόν. Μ. Ν. Κ.

Τάραντο (Taranto) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ὁ ἀρχαῖος *Τάρας* (βλ. λ.).

ταραντούλα (ἡ) (Tarantula) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀραχνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀραχνωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *λυκωσιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσώμους ἀράχνας μὲ ποικίλους χρωματισμούς, ἀπαντώσας πολλαχοῦ τῶν θερμῶν ἰδίως χωρῶν. Δ.Ν.Π.

Ταράντσοι (οἱ). Παλαιότερον ὄνομα τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ τῶν *Οὐϊγούρων* (βλ.λ.).

ταραξακίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Πικρὰ ὕλη ἀπαντῶσα εἰς τὰς ρίζας *ταραξάκου τοῦ κοινοῦ*. Σ. Γ.

ταράξακος (ὁ) (Taraxacus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν πέντε εἰδῶν, ἅτινα ἀπαντῶσι καὶ παρ᾽ ἡμῖν, γνωστότερα εἶναι: *ταράξακος ὁ γυμνανθὴς* (Taraxacus gymnanthus), κοινῶς γνωστὸς παρ᾽ ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγριορράδικο*, *πικραφάνα* ἢ *πικραλίδα*. *Ταράξακος ὁ φαρμακευτικὸς* (Taraxacus officinalis), κοινῶς παρ᾽ ἡμῖν γνωστὸς ὑπὸ τὰ ὀνόματα *ἀγριομάρουλο* καὶ *πικραλίδα*. Εἰς τὴν φαρμακευτικὴν εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *πόα ἢ ρίζα πικραφάνης* (Herba et radix Taraxaci). Ἡ ρίζα φέρεται συνήθως κατὰ μῆκος, ἔχει φαιὸν χρῶμα, δριμεῖαν γεῦσιν καὶ εἶναι ἄοσμος. Ἡ δρόγη συχνάκις συγχέεται πρὸς τὰς ρίζας τοῦ κιχωρίου. Συστατικὰ τῆς ρίζης εἶναι ἡ ταραξακίνη, πιθανὸν δὲ καὶ ἀλκαλοειδές τι, ἡ ταξίνη, σάκχαρον, ἰνουλίνη, ρητινώδεις οὐσίαι, γλίσχρασμα, ἅλατα ἀσβεστίου κλπ. Ἡ ρίζα τῆς πικραφάνης ἀναγράφεται ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀφεψήματος ὡς φάρμακον εὐστόμαχον, διουρητικὸν καὶ καθαρτικὸν τοῦ αἵματος, εἰς μεγάλας δὲ δόσεις δρᾷ ὡς ὑπακτικόν. Ἡ πικραφάνη ἦτο γνωστὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ὑπὸ τῆς θεραπευτικῆς εἶχε παραμεληθῆ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, εἰσήχθη δὲ ἐκ νέου εἰς τὴν θεραπευτικὴν τῷ 980 ὑπὸ τοῦ Ἀβικέννου καὶ ὑπὸ τοῦ Σεραπίωνος. Κατὰ τὸν Διοσκορίδην ἡ πικραφάνη παρεῖχεν ὀπὸν ὠφέλιμον κατὰ τῶν ἐφηλίδων. Κ. Γ. Μ.

ταραξίας, *—ου* (ὁ)· ὁ ἐπιφέρων ταραχήν, ἄτακτος, ταραχοποιός, συνήθως ἐπὶ παίδων: «εἶναι ἕνας ταραξίας! ὅπου βρεθῇ τὸν κόσμο χαλάει».

Ταράξιππος *[Μυθολ.]*. Δαίμων βάσκανος ἐν Ὀλυμπίᾳ, ὅστις ἐπιστεύετο ὅτι ἥδρευεν ὑπὸ τὸν στρογγύλον ἐκ χώματος βωμὸν κατὰ τὴν πρὸς τὴν διέξοδον μείζονα πλευρὰν τοῦ Ἱπποδρόμου αὐτῆς· τοῦτον ὅταν ἔκαμπτον οἱ ἀγωνιζόμενοι ἵπποι, «φόβος τε αὐτίκα ἰσχυρὸς ἀπ᾽ οὐδεμιᾶς προφάσεως φανερῶς καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου λαμβάνει ταραχή· τά τε δὴ ἅρματα καταγνύουσιν ὡς ἐπίπαν, καὶ οἱ ἡνίοχοι τιτρώσκονται». Διὰ τοῦτο οἱ ἡνίοχοι προσέφερον θυσίας εἰς αὐτὸν καὶ ἐπεκαλοῦντο τὴν εὐμένειάν του. Ἀπεδίδετο δὲ τοῦτο κατά τινας εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἐξ Ἠλείας Ὠλενίου ἢ τοῦ ἐκ Φλιοῦντος Δαμέωνος, φονευθέντος αὐτόθι μετὰ τῶν ἵππων του ὑπὸ Κτεάτου, υἱοῦ τοῦ Ἄκτορος, ἢ κατ᾽ ἄλλους εἰς τὸ τοῦ Μυρτίλου, ὅστις ἐξεφόβισε τοὺς ἵππους τοῦ Οἰνομάου (*Παυσ.* ΣΤ′, 20, 15). Ἐπίσης ἐν Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου ἐπιστεύετο ὡς Ταράξιππος ὁ Γλαῦκος, υἱὸς τοῦ Σισύφου, φονευθεὶς ὑπὸ τῶν ἵππων του κατὰ τοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους ἐτέλει ὁ Ἄκαστος πρὸς τιμὴν τοῦ ἀποθανόντος πατρός του Πελίου. Α. Θ. Σ.

τάραξις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ταράσσειν, ἀνατάραξις· ‖ «τάραξις ὀφθαλμοῦ», θόλωσις τοῦ ὀφθαλμοῦ, οἷον ἕνεκα καπνοῦ, θλίψεως κ.τ.τ.

Ταραπακᾶ (Tarapaca) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Χιλῆς ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἐμβαδοῦ 42 441 τ. χλμ. καὶ 96.968 (1926) κατ. Περιλαμβάνει τὴν παρακτίαν ζώνην μετὰ τῶν παρακτίων Κορδιλιερῶν, πλουσίων εἰς μετάλλευμα ἀργύρου καὶ χαλκοῦ, τὴν ὀρεινὴν νιτροφόρον περιοχήν, τὴν Πάμπαν, καὶ τὸ τμῆμα τῶν Ἄνδεων, ἐν ᾧ εὑρίσκονται αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ (ἡφαίστειον Ἰσλούγκα 5 200 μ., Τσέρο ντὲ Καραμπάγια 5.486 μ., ἡφαίστειον Τούα 4.870 μ.). Τὸ κλῖμα εἶναι λίαν θερμόν, ἡ δὲ βλάστησις πενιχρά. Πρωτεύουσα ἡ πόλις *Ἰκουΐκε*. Θ. Κ.

ταραπακαΐτης (ὁ) (Tarapacait) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν χρωμικὸν ἅλας τοῦ καλίου, K_2CrO_4. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα, ἔχει χρῶμα κίτρινον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰ κοιτάσματα νίτρου τοῦ Tarapaca. Γ. Β.

Ταρὰρ (Tarare) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ Ροδανοῦ, ἐπὶ ὁμωνύμου ὄρους (719 μ.) καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λυὼν—Ροάν. Κάτ. 11.768 (1920). Ἔχει περίφημον βιομηχανίαν δαντελλῶν, ἀπασχολοῦσαν 4.000—5.000 ἐργάτας. Θ. Κ.

Τάρας. —1) Ὁ μυθικὸς ἐπώνυμος ἥρως καὶ κτίστης τῆς ὁμωνύμου πόλεως τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ἐλέγετο οὗτος υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου καὶ διεσώθη ἐκ ναυαγίου, κομισθεὶς ἐπὶ τῶν νώτων δελφῖνος εἰς τὸ ἀκρωτήριον τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος, ὅπου καὶ ἔκτισε τὴν πόλιν Τάραντα. —2) Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐκ Κρήτης ἀποίκων, οἵτινες ἔκτισαν τὸν Τάραντα, ὀνομασθέντα οὕτως ἀπὸ ἐκείνου. Ἐλέγετο ἔγγονος τοῦ μυθικοῦ μεγάλου βασιλέως τῆς Κρήτης Μίνωος. ΚΑΨ.

Τάρας (ἰταλ. Taranto, λατ. Tarentum) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἰταλίας, εἰς τὰ νοτιοανατολικὰ παράλια αὐτῆς, παρὰ τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ μυχοῦ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 105.946. Εἶναι, μετὰ τὴν Σπέτσια, ὁ μεγαλύτερος καὶ σημαντικώτερος πολεμικὸς λιμὴν τῆς Ἰταλίας. Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς παλαιᾶς πόλεως, κειμένης ἐπὶ βραχώδους νησῖδος, ἥτις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐσχημάτιζε μικρὰν χερσόνησον, ἧς τὸν στενὸν ἰσθμὸν ἔκοψεν ὁ Φερδινάνδος Α′ τῆς Ἀραγωνίας, καὶ ἐκ τῆς νέας πόλεως, κειμένης ἐπὶ τῆς στερεᾶς καὶ συνδεομένης μετὰ τῆς παλαιᾶς διὰ μεγάλης περιστροφικῆς γεφύρας. Πρὸ τῆς νησῖδος τῆς παλαιᾶς πόλεως καὶ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης εὑρίσκονται δύο ἄλλαι νησῖδες, αἱ *Σὰν Πάολο* καὶ *Σὰν Πιέτρο*. Ἐπὶ τῆς νησῖδος τῆς παλαιᾶς πόλεως ὑπάρχει ἡ ἀκρόπολις, ὅπου νῦν εὑρίσκεται καστέλλιον τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος, κτισθὲν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ βυζαντινοῦ τοιούτου. Τόσον ἐπὶ τῆς νησῖδος ταύτης, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν νησίδων Σὰν Πάολο καὶ Σὰν Πιέτρο, καθὼς καὶ πέριξ τῆς νέας πόλεως ἐπὶ τῆς στερεᾶς, ὑπάρχουν πλῆθος ἰσχυρῶν νεωτάτων φρουρίων, ἅτινα προστατεύουν τὴν πόλιν καὶ τὸν ναύσταθμον. Ἡ παλαιὰ

Digitized by Google

πόλις ἀποτελεῖται ἀπὸ παλαιὰς οἰκίας μὲ στενὰς καὶ σκολιὰς ὁδούς, ἡ κυριωτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ὁδὸς Γαριβάλδι, κατοικουμένη κυρίως ἀπὸ τὸν ἁλιευτικὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως, τοῦ ὁποίου ἡ διάλεκτος διατηρεῖ πολλὰ ἴχνη τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει εὑρίσκεται ὁ Ἅγιος Κατάλδος, ναὸς τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος, χρησιμεύων ὡς μητρόπολις. Ἐπίσης ὑπάρχουν ἐρείπια ναῶν δωρικοῦ ῥυθμοῦ, ἴχνη ἀρχαίου θεάτρου καὶ ἱπποδρόμου καὶ ὑδραγωγεῖον τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Νέρωνα. Ἡ νέα πόλις ἔχει πολλὰ νεώτερα κτήρια, διοικητικὰ μέγαρα, νοσοκομεῖα, ἀνωτέρας σχολάς, βιβλιοθήκην, θέατρα, μεγάλας ἀποθήκας καὶ διάφορα ἐργοστάσια, συνδέεται δὲ μετὰ τῆς νησῖδος τῆς παλαιᾶς πόλεως καὶ δι᾽ ἑτέρας κινητῆς ἐπίσης γεφύρας. Ἐν τῇ νέᾳ πόλει ὑπάρχει καὶ μουσεῖον ἐν τῷ παλαιῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Πασχουάλε, μὲ σπουδαίαν συλλογὴν ὡραίων ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀγγείων, ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀγαλμάτων, μωσαϊκῶν, νομισμάτων, σαρκοφάγων κ. ἄ. Ὁ μεταξὺ τῆς νησῖδος καὶ τῆς στερεᾶς διανοιγεὶς πορθμὸς εἶναι ἀρκετὰ βαθὺς καὶ εὐρύς, ὥστε νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν εἴσοδον καὶ εἰς τὰ μεγαλύτερα νεώτερα πολεμικὰ πλοῖα.

Ὁ πολεμικὸς λιμὴν τοῦ Τάραντος, ἐντὸς τοῦ κολπίσκου τοῦ σχηματιζομένου μεταξὺ τῆς νησῖδος καὶ τῆς στερεᾶς, ἐγκατεστάθη ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ 1861. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχουν πλὴν τῶν κρατικῶν καὶ μεγάλα ἰδιωτικὰ ναυπηγεῖα. Ὁ Τάρας διεξάγει ἔντονον ἁλιείαν καὶ ὀστρεοκαλλιέργειαν, ἔχει δὲ ἱκανὴν ἐμπορικὴν καὶ ἰδίως βιομηχανικὴν κίνησιν, μὲ ἐργοστάσια βαμβακουργίας καὶ ἐριουργίας, ζυθοποιεῖα, ἐλαιοτριβεῖα καὶ ἀλευρομύλους. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν ναυπηγικήν, τὴν ἁλιείαν καὶ τὴν ὀστεοκαλλιέργειαν, τὸ δὲ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον περιλαμβάνει ἔλαιον, σιτηρά, ὀπώρας, ἰχθῦς καὶ ὄστρεα. Ἡ πόλις εἶναι σιδηροδρομικὸς κόμβος τῆς γραμμῆς Νεαπόλεως—Βρινδησίου. Μ. Δ. Β.

—*[Ἱστορ.]* Ὁ Τάρας ἐκτίσθη κατὰ τὸν Η΄ π. Χ. αἰῶνα ὑπὸ ἀποίκων Ἑλλήνων, ἐπὶ τοποθεσίας ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ ὑγιεινοτέρων τοῦ κόσμου. Κατ᾽ ἀρχαίαν παράδοσιν πρῶτος κτίστης τῆς πόλεως ὑπῆρξεν ὁ υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος Τάρας, ὁ καὶ ἐπώνυμος ταύτης ἥρως, διασωθεὶς ἐκ ναυαγίου, διὰ παρεμβάσεως τοῦ πατρός του, ἐπὶ τῶν νώτων δελφῖνος, ὅστις ἐκόμισε τοῦτον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἐκείνης. Κατ᾽ ἄλλην παράδοσιν, πρῶτος κτίστης αὐτῆς ὑπῆρξε Κρής τις Τάρας, ἔγγονος τοῦ Μίνωος λεγόμενος, ὅστις ὡδήγησεν εἰς τὴν χώραν ἐκείνην ἀποίκους ἐκ Κρήτης. Καὶ κατὰ τρίτην, τὴν καὶ μᾶλλον διαδεδομένην καὶ ἀληθοφανῆ, ὡς ἐμαρτύρει καὶ ἡ ἐθνικότης τῶν κατοίκων της, ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείδου Φαλάνθου, ταυτισθέντος βραδύτερον πρὸς τὸν μυθικὸν Τάραντα, ὁδηγήσαντος εἰς τὴν ἀκτὴν ἐκείνην, κατὰ συμβουλὴν τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου, ἐκ Σπάρτης ἐν ἔτει 708—707 π. Χ. τοὺς Παρθενίας πρὸς κατάπαυσιν τῆς στάσεως, τὴν ὁποίαν εἶχον προκαλέσει οὗτοι ἐν Σπάρτῃ μετὰ τὸν πρῶτον Μεσσηνιακὸν πόλεμον, ἕνεκα τῆς μὴ ἀναγνωρίσεώς των ὡς Σπαρτιατῶν πολιτῶν. Ἡ ἀποικία ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ χώρου παλαιοτέρου ἰαπυγικοῦ συνοικισμοῦ, ἐπὶ μικρᾶς τινος χερσονήσου παρὰ τὴν εἴσοδον μυχοῦ τινος τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος καὶ οὕτως ἐδέσποζε καὶ τοῦ ἔξω τῆς χερσονήσου ὅρμου τοῦ μεγάλου κόλπου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκβάλλει ὁ μικρὸς ποταμὸς Τάρας, καὶ τοῦ ἐντὸς ταύτης μυχοῦ, οἵτινες ἐξειλίχθησαν εἰς δύο θαυμασίους λιμένας. Σπουδαῖα ἦσαν τὰ φυσικὰ πλεονεκτήματα τῆς ἐκλεχθείσης ταύτης θέσεως, διότι ἐπὶ μὲν τῆς ξηρᾶς ηὐδοκίμει πολὺ ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλαίας καὶ τῆς ἀμπέλου καὶ ἐτρέφοντο θαυμαστὰ γένη ἵππων καὶ πρόβατα, τῶν ὁποίων τὰ ἔρια ἐφημίζοντο διὰ τὴν ποιότητά των, ὁ δὲ μυχὸς εἶχεν ἀφθονίαν πορφυρούχων κογχυλίων καὶ παντὸς εἴδους ὀστράκων. Τὰ ἄφθονα ταῦτα φυσικὰ προϊόντα τῶν Ταραντίνων καὶ ὁ μόνος ἀσφαλὴς κατὰ τὰ παράλια ἐκεῖνα λιμὴν των προεκάλεσε τὴν ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν των μὲ ὅλους τοὺς μεγάλους λιμένας τῆς Μεσογείου, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου των καὶ τῆς βιομηχανίας των (ἐριουργίας καὶ βαφικῆς) καὶ τὴν συρροὴν ἀφθόνου πλούτου εἰς τὴν πόλιν, τῆς ὁποίας τὸ πολίτευμα εἶχε συνταχθῆ κατ᾽ ἀπομίμησιν τοῦ τῆς Σπάρτης. Ἐν ἀρχῇ ὁ Τάρας μετεῖχε τῆς μεγάλης ἀχαϊκῆς συμμαχίας τῆς νοτίου Ἰταλίας, τῆς ὁποίας κέντρον ἦτο τὸ Λακίνιον, ἀπεσπάσθη ὅμως ἐνωρὶς ταύτης καὶ ἀπέβη ὁ παρὰ τὰ ὅρια Ἀδριατικοῦ καὶ Σικελικοῦ πελάγους ἐμπορικὸς σταθμὸς τῶν διαπλεόντων ταῦτα ἐμπόρων καὶ ἡ μόνη πόλις, πρὶν ἡ ἀποκτήσῃ τὸ Βρινδήσιον ἰδίαν σημασίαν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐγίνετο ἡ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας ἐπικοινωνία. Ἔκτισε φρούρια πρὸς ἄμυναν τῆς χώρας εἰς τὴν ὀρεινὴν Σαυνῖτιδα, βραδύτερον δὲ καὶ ἀποικίας, ὡς τὸν Ὑδροῦντα, τὴν Καλλίπολιν καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Θουρίων τὴν Ἡράκλειαν, ἐξέτεινε τὴν ἐπίδρασίν του ἐπὶ τῆς ἀδριατικῆς ἀκτῆς καὶ ἀπέβη, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Συβάρεως, ἡ σπουδαιοτέρα τῶν πόλεων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ ὡς ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον καὶ διὰ τὸν πληθυσμόν της καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν κατοίκων της καὶ διὰ τὰ μεγαλοπρεπῆ μνημεῖά της καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἐν αὐτῇ κίνησιν. Εἰς τὴν ἀκμήν του τοῦ ὅμως ἔφθασεν ὁ Τάρας κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων πρὸς τοὺς Ἰάπυγας ἢ Μεσσαπίους, τοὺς Λευκανοὺς καὶ τοὺς Πευκετίους. Καὶ ἐνίκησαν μὲν τοὺς τελευταίους οἱ Ταραντῖνοι καὶ ἀφιέρωσαν εἰς τοὺς Δελφοὺς πολυπρόσωπον ἐκ χαλκοῦ σύμπλεγμα κατὰ τὸ 479 π. Χ., ἔργον δύο μεγάλων γλυπτῶν, τοῦ Ἀργείου Ἀγελάδα καὶ τοῦ Αἰγινήτου Ὀνάτα, ἔπαθον ὅμως ἧτταν δεινὴν ὑπὸ τῶν Ἰαπύγων κατὰ τὸ 473 π. Χ., παρ᾽ ὅλην τὴν πρὸς αὐτοὺς βοήθειαν τῶν Ῥηγίνων. Ἀλλὰ καὶ τούτων κατίσχυσαν βραδύτερον οἱ Ταραντῖνοι, νέαν ἐπίδοσιν λαβόντες ἐκ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματός των ἐξ ἀριστοκρατικοῦ εἰς δημοκρατικὸν καὶ κύριοι γενόμενοι τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους. Διεδέχθησαν ὅμως τοὺς κατὰ τῶν βαρβαρικῶν λαῶν πολέμους τῶν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι πόλεων οἱ μεταξύ των ἐμφύλιοι καὶ εἰς ἕνα τούτων (διαρκέσαντα ἀπὸ τοῦ 436—432 π. Χ.) ἐπολέμησαν καὶ οἱ Ταραντῖνοι κατὰ τῶν κατοίκων τῆς κατὰ τὸ 443 π. Χ. κτισθείσης πόλεως τῶν Θουρίων, ἀπολήξαντα εἰς συμβιβαστικὴν λύσιν (τὴν ἐξ ἴσου διανομὴν τῶν ἀγρῶν τῆς ἐκλιπούσης Σίριος). Ὁ εἰσρεύσας εἰς τὴν πόλιν ἐκ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας πλοῦτος προήγαγε μὲν ἐν αὐτῇ τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας (ἐν Τάραντι ἐγεννήθη ὁ σοφὸς καὶ πρῶτος τῆς γυμναστικῆς τέχνης διδάσκαλος Ἴκκος, ὁ Πυθαγόρειος Ἀρχύτας, μέγας ἅμα καὶ μαθηματικὸς καὶ πολιτικὸς καὶ στρατιωτικός, τὸν ὁποῖον ἑπτάκις ἀνύψωσαν οἱ Ταραντῖνοι εἰς τὸ ἀνώτατον πολιτικὸν ἀξίωμα ἐν τῇ πόλει των), ἐβοήθησεν εἰς τὸν καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, συνετέλεσε νὰ ἐξελιχθῇ ἡ πόλις εἰς μέγα πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς κράτος (εἶχε καὶ ἰσχυρὰν κατὰ ξηρὰν στρατιωτικὴν ἐκ 30 χιλ. ἀνδρῶν δύναμιν καὶ μέγαν στόλον), ἀλλὰ προεκάλεσε καὶ τὴν ἀργίαν, φιληδονίαν καὶ διαφθορὰν τῶν κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθε καὶ ἡ παρακμὴ τῆς πόλεως. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἤρχισαν οἱ νέοι κατὰ τῶν Μεσσαπίων, Λευκανῶν καὶ Βρεττίων ἀγῶνές των, ἀνίκανοι ὄντες νὰ παλαίσωσι μόνοι, ἐπεκαλέσθησαν κατὰ μὲν τὸ 338 π. Χ. τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς μητροπόλεώς των Σπάρτης Ἀρχιδάμου, κατὰ τὸ 330 τοῦ Ἀλεξάνδρου Μολοσσοῦ καὶ κατὰ τὸ 314 τοῦ Σπαρτιάτου Κλεωνύμου (υἱοῦ τοῦ βασιλέως Κλεομένους Β΄) πρὸς σωτηρίαν των. Τοὺς πολέμους τούτους διεδέχθη βραδύτερον (302 π. Χ.) ὁ πόλεμος τῶν Ταραντίνων κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ὅστις ἀπέληξε, παρὰ τὴν παρασχεθεῖσαν πρὸς αὐτοὺς βοήθειαν τοῦ ἡρωϊκοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Πύρρου, μὲ τὴν ὑποταγὴν τοῦ Τάραντος εἰς τὴν Ῥώμην (272 π. Χ.). Κατὰ τὸ 212 π. Χ. ὁ Τάρας ἀπηλευθερώθη ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, ὅστις ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν ἀκρόπολίν του· διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὸ 209 ὁ Φάβιος Μάξιμος, τῇ βοηθείᾳ τῆς ἐν αὐτῇ ῥωμαϊκῆς φρουρᾶς, ἀνακατέλαβε τὸν Τάραντα, ὅτε καὶ ἐπώλησε 30 χιλ. ἐκ τῶν κατοίκων της ὡς δούλους. Περιελθὸν εἰς πλήρη παρακμὴν ἀπὸ τότε ὁ Τάρας, ἀνέλαβε καὶ πάλιν μετὰ τὸ 123 π. Χ., ὅτε ἱδρύθη ἐν αὐτῷ ῥωμαϊκὴ ἀποικία (ἡ Ποσειδωνία κληθεῖσα.) ἥτις ἐξεμεταλλεύθη τὸ εὔφορον ἔδαφος καὶ τὴν ἐπίκαιρον διὰ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον τοποθεσίαν του, διετήρησε δέ, παρὰ τὸν ἀνταγωνισμὸν τοῦ Βρινδησίου, τὴν ἀκμήν του καθ᾽ ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ῥώμης.

Τῷ 927 ὁ Τάρας κατεστράφη τελείως ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, ἀλλ᾽ ἐπανεκτίσθη, καίτοι περιορισθεὶς ἐπὶ τῆς νησῖδος, τῷ 967 ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, εἰς ὃν ὀφείλεται καὶ ἡ κατασκευὴ τῆς γεφύρας ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς πόλεως καὶ τοῦ ὑδραγωγείου, ὅπερ διέρχεται ἐπ᾽ αὐτῆς. Ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ῥοβέρτου Γυϊσκάρδου τῷ 1063, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς Βοημοῦνδος κατέστησεν αὐτὴν ἕδραν τοῦ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἱδρυθέντος πριγκιπάτου τῆς Τέρρα ντὶ Ὄτραντο. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ὁ Ῥογῆρος Β΄ τῆς Σικελίας παρεχώρησε τὸ πριγκιπᾶτον τοῦτο εἰς τὸν υἱόν του Γουλιέλμον. Ἀπὸ τῶν Νορμανδῶν περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἱσπανοὺς καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Νεαπόλεως, τῆς δυναστείας τῶν ὁποίων μέλη ἔφερον τὸν τίτλον τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Τάραντος. Ἔκτοτε ἡ ἱστορία τῆς πόλεως ταυτίζεται πρὸς τὴν τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ὁ Τάρας εἶναι πατρὶς τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ μουσικοῦ Ἰωάννου Παϊζιέλλο.

Νομίσματα. Ἐκτὸς τῶν ἐρειπίων τῶν διαφόρων μνημείων, διεσώθησαν ἐκ τοῦ ἀρχαίου Τάραντος καὶ ἀφθονώτατα νομίσματα, χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ, διαφόρων ἐποχῶν (ἀπὸ τοῦ 530 π. Χ., ὅτε ἐκόπησαν τὰ ἀρχαιότατα, μέχρι τοῦ 209 π. Χ.). Τὰ τῶν δύο ἀρχαιοτέρων περιόδων, 530—500 καὶ 500—473, φέρουν τὴν ἐπιγραφὴν TARAS ἐπὶ τῆς μιᾶς ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων, μὲ παράστασιν συνηθέστερον μὲν τοῦ μυθικοῦ Τάραντος ἐπὶ δελφῖνος, σπανιώτερον δὲ τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ δελφῖνος ἢ ὀστράκου κτενός. Τὰ ἀπὸ 473—400 μίαν τῶν ἐπιγραφῶν TARAS ἢ ΤΑΡΑΣ ἢ ΤΑΡΑΝΤΙΝΩΝ καὶ τὰς αὐτὰς συνήθως παραστάσεις. Τὰ ἀπὸ τοῦ 400—330 καὶ 330—272 τὴν ἐπιγραφὴν τῶν προηγουμένων, συνήθως εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν, καὶ μίαν τῶν ἑξῆς παραστάσεων ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως, κεφαλὴν Ἀπόλλωνος, Ἡρακλέους, Ἀθηνᾶς, Διός, θεᾶς τινος μετὰ στεφάνης. Ταῦτα εἶναι ἐκ χρυσοῦ, κατὰ τὸ πλεῖστον στατῆρες, δραχμαὶ καὶ τετρώβολα. Τὰ ἀργυρᾶ τῶν χρόνων τούτων εἶναι ἀφθονώτατα καὶ ποικιλώτατα τοὺς τύπους. Τελευταῖα εἶναι τὰ κοπέντα ἀπὸ τοῦ 212—209 π. Χ., ὅτε ἀπηλευθερώθη ὁ Τάρας ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα.

ΚΑΨ.—Μ. Δ. Β.

—2) Νομὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Ἀπουλίᾳ, ἐκτεινόμενος ἐπὶ τῶν Β. ἀκτῶν τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος. Ἔχει ἔκτασιν 2 426 τ. χλμ. καὶ 302 933 κατ. καὶ πρωτεύουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι λοφῶδες, μὲ πολλὰς κοιλάδας καὶ πεδιάδας, διαρρεομένας ἀπὸ μικροὺς ποταμοὺς κατερχομένους πρὸς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος, ἀπὸ τὰ πρὸς τὰ ΒΑ κείμενα ὄρη Μουρτζιέ. Ἐξάγει κυρίως ἔλαιον, ἐλαίας καὶ ἑσπεριδοειδῆ. Μ. Δ. Β.

Ταράσιος, πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως.*** Ἐξ ἐπιφανῶν γονέων ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς καὶ λαμπρὰν μόρφωσιν λαβών, ὑπηρέτει ὡς ἀρχιγραμματεὺς τοῦ βασιλέως καὶ τῷ 784 ἀνῆλθεν εἰς οἰκουμενικὸν θρόνον ὡς διάδοχος Παύλου τοῦ Δ΄. Συγκαλέσας τὴν Ζ΄ Οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 787 κατὰ τῶν εἰκονομάχων, προήδρευσεν αὐτῆς. Ἔγραψεν ἐπιστολάς τινας καὶ ὁμιλίαν εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, ἔκτισε μοναστήριον κατὰ τὸν Βόσπορον καὶ τῷ 806 ἀποθανὼν ἐνεταφιάσθη ἐν αὐτῷ, ὁπόθεν τὸ ἱερόν του λείψανον μετεκομίσθη εἰς Βενετίαν τῷ 1018. Τὸν βίον αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ διάκονος Ἰγνάτιος (παρὰ Migne 98, 1428 κ. ἑξ.), μετάφρασις δ᾽ αὐτοῦ εὕρηται ἐν τῷ «Νέῳ Λειμωναρίῳ». Ἀμφότεραι αἱ Ἐκκλησίαι ἑορτάζουσι τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 25 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

Ταρασισκωδίσεος. Βαρβαρικὸν ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου *Ζήνωνος* (βλ. λ.).

Ταράσκα (Tarasca). Ἀρχαῖος μεξικανικὸς λαὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ Μιτσοακάν, περιλαμβάνων 300.000 ἄτομα περίπου. Ἔχει ἰδιότυπον γλῶσσαν, ἀρχέγονον ὁπλισμὸν καὶ θρησκείαν εἰδωλολατρικήν, συγγενῆ πρὸς τὴν τῶν Ἀζτέκων. Θ. Κ.

ταρασκόνα (tarascona)· εἶδος λαϊκοῦ χοροῦ χορευομένου κυρίως ἐν τῇ νήσῳ Κάπρι τῆς Ἰταλίας.

Ταρασμανλῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἐράσμιον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

Ταρὰσπ-Σοὺλς-Βουλπέρα (Tarasp-Schuls-Vulpera) *[Γεωγρ.]*. Ἰαματικὴ λουτρόπολις ἐν Ἑλβετίᾳ, ἐν τῷ καντονίῳ Γραουμπίντεν, εἰς ὕψος 1203-1268 μ., ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἴνν καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Χοὺρ-Σὰντ Μώριτς-Ταράσπ. Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς κώμης *Ταράσπ*, ἐκ τοῦ ἀγροτικοῦ συνοικισμοῦ *Βουλπέρα* καὶ τοῦ χωρίου *Σούλς*, πρωτευούσης τοῦ Κάτω Ἐνγκαντὶν (1.346 κ.). Ἔχει ἰαματικὰς πηγὰς ἀλκαλικάς, ἁλατούχους καὶ σιδηρούχους μετ᾽ ἐκλύσεως ἐλευθέρου ἀνθρακικοῦ ἀερίου. Θ. Κ.

ταράσσω, ἀόρ. *ἐτάραξα — ἐταράχθην*, παθ. μετ. *(τε)ταραγμένος*· ὑλικῶς, καταστρέφω τὴν τάξιν, τὴν κατὰ φύσιν ὑπόστασιν, συνταράσσω, ἐξαρθρῶ: «ἡ σούστα ἐτάραξε τὰ πράγματα» ‖ ἀνataράσσω, ἀνακατεύω: «ταράσσω τὰ αὐγά», ἄλλως «χτυπῶ —», «ταράχτηκε τὸ κρασί, — τὸ λάδι καὶ θόλωσε» ‖ μεταφ. καταστρέφω τὴν γαλήνην, τὴν ἡσυχίαν, συνταράσσω, συγχύζω: «ἔρχεται κάθε λίγο καὶ μᾶς ταράσσει», «τὸν βλέπω καὶ ταράσσομαι», «ταράχτηκα κι᾽ ἀκόμα δὲ μπορῶ νὰ ᾿ρθῶ ᾿ς τὰ συγκαλά μου». *ταραγμένος, —η, —ο*· ὠργισμένος, συγχυσμένος: «τὸν βλέπω πολὺ ταραγμένο, κάτι τοῦ συμβαίνει».

ταράτσα (ἡ)· δημοτ., στέγη ἐπίπεδος, ἐστρωμένη διὰ πλακῶν ἢ διὰ χώματος ἀδιαπεράστου ὑπὸ τῆς βροχῆς· ‖ ἰδίᾳ, τὸ μέρος τῆς στέγης τὸ χρησιμοποιούμενον ἀντὶ αὐλῆς ἢ καὶ ἐξώστου διὰ τὸ ἅπλωμα τῶν ῥούχων ἢ δι᾽ ἄλλας ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας, ἄνδηρον (ἰταλ. terrazza), ἡλιακωτόν, δῶμα.

— *[Δομ.]* Καλεῖται *ταράτσα* ἡ ὁριζόντιος στέγη (βλ. λ.). Ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν καθωμιλημένην, κυρίως, διὰ τὰς ὁριζοντίους στέγας, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ συχνάζωνται καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων καὶ αἱ ὁποῖαι περιφράσσονται εἰς τὰ ἄκρα αὐτῶν διὰ στηθαίων ἢ θωρακίων, χάριν ἀσφαλείας. Διὰ τὰς λοιπὰς ὁριζοντίους στέγας, αἱ ὁποῖαι δὲν περιφράσσονται, ὡς μὴ δεχόμεναι τὴν συχνὴν ἐπίσκεψιν ἀνθρώπων, παρὰ μόνον χάριν τῆς συντηρήσεως αὐτῶν, δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν γένει συνήθως ὁ ὅρος οὗτος.

Αἱ ὁριζόντιοι στέγαι κατασκευάζονται καθ᾽ ὃν ἀκριβῶς τρόπον καὶ τὰ πατώματα καὶ διαφέρουσιν ἀπ᾽ αὐτῶν μόνον κατὰ τὴν ἐπικάλυψιν κυρίως ἢ τὸ δάπεδον αὐτῶν, τὸ ὁποῖον δέον νὰ ἀντέχῃ εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολὰς καὶ νὰ εἶναι ἀδιαπέρατον ἀπὸ τὸ ὕδωρ. Ἡ κυριωτέρα σήμερον ὁριζόντιος στέγη εἶναι ἡ ἐκ σιδηρο-

Digitized by Google

γοῦς σκυροδέματος τοιαύτη, ὡς συνδυάζουσα στερεότητα, εὐκολίαν κατασκευῆς καὶ σχετικὴν οἰκονομίαν.

Τὸ κυριώτερον σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον δέον νὰ καταβληθῇ προσοχὴ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν τοιούτων στεγῶν, εἶναι τὸ ἀδιαπέρατον αὐτῶν καὶ τὸ δυσθερμαγωγόν. Τὸ ἀδιαπέρατον ἐπιτυγχάνεται κυρίως διὰ τῆς ἐπικαλύψεως τῆς στέγης διὰ πλακῶν Μάλτας, κυρίως ἢ δι' ἐπιστρώσεως ἀσφάλτου ἢ ἀσφαλτικῶν ἄλλων ὑλικῶν, φερομένων ὑπὸ διάφορα ὀνόματα.

Τὸ δυσθερμαγωγὸν ἐπιτυγχάνεται κατὰ μέρος μὲν ὑπὸ τῆς ἐπικαλύψεως, κατὰ μέρος δὲ ὑπὸ αὐτῆς ταύτης τῆς κυρίας κατασκευῆς τῆς ταράτσας, διὰ καταλλήλου παρεμβολῆς μεταξὺ τῆς ὀροφῆς καὶ τοῦ κυρίου σώματος τῆς στέγης ἀπομονωτικῶν κενῶν ἢ καὶ δυσθερμαγωγῶν ὑλικῶν (σκωριῶν, πλίνθων πορωδῶν ἢ διατρήτων κλπ.). Μεγάλην αὔξησιν τοῦ δυσθερμαγωγοῦ δίδει εἰς τὰς τοιαύτας κατασκευὰς καὶ τὸ ὑπόστρωμα τοῦ ἐπικαλύμματος, τὸ ὁποῖον κατασκευάζεται καὶ τοῦτο ἀπὸ δυσθερμαγωγὰ ὑλικά. Χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν κατασκευήν του διάφοροι σκωρίαι, σκυροκονίαμα μικρᾶς ἀναλογίας σιμέντου, ἀσβεστοκονίαμα κλπ., ἐπίσης δὲ καὶ διάφορα νεωστὶ ἐφαρμοσθέντα ἀπομονωτικὰ καὶ στεγανωτικὰ ὑλικά, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπιστρώνεται τὸ ὑπόστρωμα ἢ αὐτὴ αὕτη ἡ κυρία κατασκευή. Α. Α. Κ.

Ταράτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου Λαμιέων τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 240.

—*[Στρατ. Ἱστορ.] Ταράτσα τῆς Λαμίας* καλοῦνται αἱ βορείως τῆς πόλεως ταύτης ὁμαλώταται κλιτύες, αἱ ἀποτελοῦσαι τὰς πρὸς Λαμίαν νοτιωτάτας ὑπωρείας τῆς Ὄθρυος. Διὰ τῆς Ταράτσας διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς Λαμία—Δερβὲν Φούρκα—Δομοκός. Τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 (τὴν 7ην Μαΐου), ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος ἐδίσταζεν ἂν ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ τὴν Λαμίαν, καθόσον ἀμφέβαλλεν ἐπὶ τῆς πληροφορίας ὅτι αὕτη εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ· ἐν τέλει ὅμως ἐπείσθη εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ Σεϊφουλὰχ πασᾶ καὶ διέταξε τὸν στρατηγὸν τοῦτον νὰ ἡγηθῇ τῆς μεραρχίας ἱππικοῦ καὶ νὰ κατευθυνθῇ πρὸς Λαμίαν. Καθ' ὃν χρόνον τὸ τουρκικὸν τοῦτο ἱππικὸν κατηυθύνετο πρὸς Ταράτσαν, ἐδέχθη πυρὰ πεζικοῦ ὑπὸ τῶν τμημάτων τῆς ἑλληνικῆς ὀπισθοφυλακῆς (δύο ταγμάτων ἄνευ πυροβολικοῦ), ἀκολουθούσης τὴν διὰ Ταράτσας ὁδὸν ὑποχωρήσεως, δι' ὃ καὶ διετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Τούρκου ἀρχιστρατήγου περὶ τὰ πέντε τάγματα νὰ ἐνισχύσωσι τὸ ἱππικόν. Ὁ διοικητὴς τῆς 1ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, προβλέπων ματαίαν πᾶσαν ἀντίστασιν τῆς ὀπισθοφυλακῆς, διέταξε νὰ ἐπισπεύσῃ αὕτη τὴν ὑποχώρησίν της, ἀλλ' ὁ Σεϊφουλάχ, ἐπιζητῶν νὰ καταδιώξῃ, ἔσπευσε καὶ ἐπεχείρησεν ὑπερκέρασιν τοῦ ἀριστεροῦ ἑλληνικοῦ πλευροῦ τῆς μικρᾶς ταύτης ὀπισθοφυλακῆς, ἀποκρουσθεῖσαν ὅμως ἐγκαίρως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐγένετο ἀπόπειρα ὑπὸ τοῦ νομάρχου Λαμίας Ἔσλιν συνομολογήσεως ἀνακωχῆς, ἀλλ' ἡ αἴτησις αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ὁ Σεϊφουλὰχ ἐν τῷ μεταξὺ συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του καὶ ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς Λαμίαν προχώρησίν του, μὲ τὴν πρόθεσιν πάντοτε τῆς ὑπερκεράσεως τῶν Ἑλλήνων, μὴ κατορθωθεῖσαν ὅμως. Τὸ ἑλληνικὸν στράτευμα ὑπεχώρει διαρκῶς καὶ ἐντὸς ὀλίγου τὰ ὑψώματα τῆς Ταράτσας θὰ ἐχάνοντο. Τὸ ἑλληνικὸν ἀρχηγεῖον κατώρθωσε τότε νὰ ἐξεύρῃ δύο τάγματα καί τινας μεμονωμένους λόχους, ἅτινα ἀπέστειλεν ἐπὶ τόπου. Ἡ δρᾶσις ὅμως τῶν Ἑλλήνων ἦτο τόσον χλιαρά, ὥστε καὶ πάλιν ἡ Ταράτσα θὰ ἐχάνετο, ἂν μὴ ἓν τάγμα ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Πριονιστὴν δὲν ἔδρα ἐξαιρετικῶς θαυμασίως καὶ διὰ τῆς στάσεώς του ταύτης δὲν συνεκράτει ἐπ' ὀλίγον τοὺς Τούρκους. Βεβαίως, παράτασις ἀμύνης ὑπὸ τοιαύτην κατάστασιν καὶ ὑπὸ τοιαύτην ἀριθμητικὴν μειονότητα θὰ ἦτο ἀδύνατος, ἀλλὰ περὶ τὴν 15ην ὥραν τῆς 7ης Μαΐου 1897 ἀνηγγέλθη ἡ ἀνακωχή, καὶ τοιουτοτρόπως τὰ ὑψώματα τῆς Ταράτσας παρέμειναν κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Ἑλλήνων. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Ταράτσος, ἢ ***Νταράτσος*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 419. Ἔχει μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐν αὐτῷ κατῴκουν πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως πολλοὶ Τοῦρκοι, ὑπῆρχε δὲ καὶ ὁ ὀχυρὸς πύργος τοῦ Ἀλῆ Σοφτᾶ, κυριευθεὶς τῷ 1823 ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν. Διὰ τὴν ἐγγύτητα πρὸς τὴν πόλιν καὶ τὸ ὀχυρὸν τῶν πέριξ θέσεων, κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις ἐγίνοντο ἐνταῦθα πολλαὶ συγκρούσεις καὶ τὸ χωρίον ἄλλοτε μὲν κατείχετο ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν. Ε. Γ.

ταρατσώνω· δημοτ., συμπιέζω τὸ χῶμα, ὥστε νὰ καταστῇ μία μᾶζα, ὅπως 'ς τὶς ταράτσες: «ἡ θάλασσα ταρατσώνει τὸ χῶμα καὶ δὲ σηκώνεται σκόνη».

Ταραττὰ *[Θρησκειολ.]*. Ἀραμαϊκὴ θεότης (βλ. λ. *Ἀτάργατις*).

ταράττω· ἄλλως *ταράσσω* (βλ. λ.).

Ταραυνῖτις *[Ἀρχ. Ι εωγρ.]*. Χώρα τῆς Ἀρμενίας (ἀρμενιστὶ Taron), κειμένη πρὸς Δ. τῆς Θωσπίτιδος λίμνης (νῦν Βὰν) καὶ διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ Εὐφράτου. Ὑπὸ τοῦ Τακίτου (Χρον. XIV, 24) καλεῖται Regio Tauraunitium. Α. Θ. Σ.

Ταράφα, ***Ἀμροὺ ἴμπν Ἀλαμπὰντ***—. Ἄραψ ποιητής, ἀποθανὼν τῷ 560, ἢ κατ' ἄλλους τῷ 570 μ. Χ. Κατ' ἀρχὰς ἔβοσκε τὰς καμήλους τοῦ πατρός του, ἐκδιωχθεὶς ὅμως ὑπ' αὐτοῦ, διότι παραμελήσας τὴν φύλαξίν των χάριν τῆς ποιήσεως ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ κλαπῶσι τὰ ζῷα, κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Χιρὲ Ἀμροὺ μπὲν Χίντ, ὅπου ἐφιλοξενήθη. Μετ' ὀλίγον ὅμως, συνθέσας σατιρικοὺς εἰς βάρος τοῦ προστάτου του στίχους, ἐθανατώθη κατόπιν διαταγῆς αὐτοῦ, ταφεὶς ζῶν, εἰς ἡλικίαν 26 ἐτῶν. Ὁ Ταράφα εἶναι κυρίως γνωστὸς ὡς συγγραφεὺς ἑνὸς ἐκ τῶν ἑπτὰ ποιημάτων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν συλλογὴν «*Μο'αλλακάτ*» (βλ. λ.). Οἱ στίχοι του, πολλοὶ τῶν ὁποίων διετηρήθησαν ὡς παροιμίαι ὑπὸ τῶν Ἀράβων, περιγράφουσιν ἰδίᾳ τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν ἔρωτα. Χ. Δ.

ταραχὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ταράσσειν, συνήθως μεταφ. ἀνατροπὴ τῆς γαλήνης, τῆς ἡσυχίας, τῆς ὁμαλότητος, σύγχυσις. ἀντίθ. *ἀταραξία*: «ἡ ἀρρώστια του μᾶς ἔφερε μεγάλη ταραχή»· || διατάραξις τῆς ἐννόμου τάξεως: «εἰς τὰς ἐπαρχίας συνέβησαν ταραχαί», «αἱ ταραχαὶ κατεστάλησαν».

Ταραχίαι (Tarachiae) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Πλίνιον (4, 12, 53) ὀνομασία τῆς ἐν τῷ ὅρμῳ τῆς Κερκύρας συγχρόνου νησῖδος *Καραντίνα* ἢ *Λαζαρέττο*. Σ. Ε. Λ.

ταραχοποιὸς (ὁ, ἡ), *—όν* (τό)· ὁ ποιῶν τάραχον, θόρυβον, ταραξίας.

τάραχος (ὁ)· *ταραχὴ* (βλ. λ.) || φρ. ἐκκλ. «τῶν παθῶν μου τὸν τάραχον» μεταφρ. ἐπὶ ἀνθρώπου πολλὰ παθόντος ἢ πολλαχῶς στενοχωρηθέντος: «ἔπαθε τῶν παθῶν του τὸν τάραχον».

Τάραχος, ***μάρτυς***. Ρωμαῖος τὴν καταγωγήν, ἐγεννήθη τῷ 239 ἐν Ἰσαυρίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἐν τῷ ρωμαϊκῷ στρατῷ ὑπηρετῶν συνελήφθη ὡς Χριστιανὸς τῷ 304 καὶ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ ἐκ Παμφυλίας Πρόβου καὶ τοῦ ἐξ Ἐφέσου Ἀνδρονίκου, μεθ' ὧν καὶ συνεορτάζεται τὴν 12 (τὴν 11 ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας) Ὀκτωβρίου. Αὐξέντιος ὁ Μοψουεστίας ἐπίσκοπος κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα ἔκτισε βασιλικὴν ἐπ' ὀνόματι τῶν μαρτύρων τούτων ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ταύτης, Σεβῆρος δ' ὁ Ἀντιοχείας τῷ 515 ἔγραψεν ἐγκώμιον αὐτῶν. Ε. Γ. Π.

Ταραχουμάρα (οἱ) (Tarahumara, Tarahumares, Tarumares). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τοῦ Μεξικοῦ, ἀνήκουσα εἰς τὸν σονοραϊκὸν κλάδον τῶν Οὔτο Ἀζτέκων. Ἐξαπλοῦνται εἰς τὰς ὁμωνύμους περιοχὰς τῆς ὀροσειρᾶς Σιέρρα Μάδρε καὶ ἀνέρχονται εἰς 30.000 περίπου, ἀνεκαλύφθησαν δὲ κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα ὑπὸ τῶν ἰησουϊτῶν. Μικρὸν μέρος τῶν Ταραχουμάρα ζῇ εἰσέτι εἰς τρώγλας ἐντὸς βράχων, τὸ πλεῖστον δὲ εἰς χωρία, καλούμενα «τσίκ». Βάσις τῆς οἰκονομίας τῶν Ταραχουμάρα εἶναι ἡ γεωργία, συμπληρωματικῶς δὲ ἀσκεῖται ἡ θήρα καὶ ἁλιεία. Ἡ καλλιεργουμένη ἔκτασις ἀνήκει ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὴν ὁμάδα τῶν χωρικῶν, οἵτινες εἶναι ἐξ ἀδιαιρέτου συγκύριοι τοῦ ἐδάφους, κατανέμεται δὲ μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν των. Ἓν μέρος τοῦ ἐδάφους προορίζεται διὰ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺ γέροντας, καλλιεργούμενον ἐκ περιτροπῆς ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς κοινότητος τοῦ χωρίου. Ἀσχολοῦνται ἐπίσης εἰς τὴν ὑφαντικὴν καὶ ἀγγειοπλαστικήν. Ὅπλα ἔχουν τὸ ρόπαλον καὶ δερματίνην στρογγύλην ἀσπίδα. Θ. Χ. Σ.

ταραχτός, *—ή, —ό*· δημοτ., ἀντὶ *ταρακτὸς* (βλ. λ.).

ταραχώδης, *—ους* (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ πλήρης ταραχῆς, ἀνησυχίας: «βίος ταραχώδης».—Ἐπίρρ. *ταραχωδῶς*.

Τάραψα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 421, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀσήμι* καὶ *Χάνια Ταράψης*, 622. Κεῖται εἰς τὸ 25ον χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Σπάρτης—Γυθείου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—**Ταράψης *Χάνια*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ταράψης τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 90.

Τάρβα, ἢ ***Τάρβη*** *[Γεωγρ.]*. Κώμη εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Κρήτης, μνημονευομένη ὑπὸ τῶν λεξικογράφων καὶ μεταγενεστέρων συγγραφέων, ἀγνώστου τοποθεσίας. Ε. Γ.

Τάρβελλοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς νοτιοδυτικῆς Γαλατίας ἐν Ἀκουϊτανίᾳ, κατοικῶν ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Κανταβρικῆς θαλάσσης (νῦν Βισκαϊκὸν πέλαγος), ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ Ἀτουρίου (νῦν Adour). Ἡ χώρα των ἦτο πλουσιωτάτη εἰς χρυσωρυχεῖα, εἶχε δὲ καὶ ἰαματικὰς πηγάς, ὅπως τὰς καλουμένας Ταρβελλικὰ ὕδατα (νῦν Dax). Ὑπετάγησαν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος εἰς τοὺς κατὰ τῶν Γαλατῶν πολέμους αὐτοῦ (59—51 π. Χ.). Α. Θ. Σ.

Τάρβη (Tarbes) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Τάρμπ*.

Ταρβήσιον, ἢ ***Ταρβίσιον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορείου Ἰταλίας ἐν Βενετίᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Πλάβεως (νῦν Πιάβε) καὶ μία τῶν σημαντικωτάτων πόλεων μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Δυτικῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Τρεβίζο* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Τάρβις (Tarvis, ἰταλιστὶ Tarvisio) *[Γεωγρ.]*. Αὐχὴν τῶν Ἄλπεων, εἰς ὕψος 811 μ., ἐν Ἰταλίᾳ, κυρία διάβασις μεταξὺ Φριοὺλ καὶ Στυρίας. Θ. Κ.

Ταρβό. Περσὶς μάρτυς, ἀδελφὴ τοῦ ἐπισκόπου Σελευκείας Σίμωνος, ὅστις ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Σαβωρίου τοῦ Β΄ (309—379) τῷ 341. Συλληφθεῖσα καὶ αὐτή, ὀλίγους μῆνας κατόπιν, μετὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ τῆς θεραπαινίδος αὐτῆς, ὑπέστη μετ' αὐτῶν μαρτυρικὸν θάνατον. Ε. Γ. Π.

ταρβουττίτης (ὁ) (Tarbuttit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν φωσφορικὸν ἅλας τοῦ ψευδαργύρου βασικόν, Zn {ZnOH]PO_4. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τρικλινὲς σύστημα εἰς κρυστάλλους πινακοειδεῖς, ἀντιστοιχεῖ δὲ πρὸς τὸν ἀδαμίνην, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ ψευδαργύρου. Γ.Β.

ταρβόφις (ὁ) (Tarbophis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδριδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλους ὄφεις ἀπαντῶντας εἰς τὰς θερμὰς χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι καὶ τὸ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶν *ταρβόφις μεσογειακὸς* (Tarbophis mediterraneus), ὅστις ἔχει ἱκανὸν μέγεθος, σῶμα κυλινδρικόν, ἐπίμηκες, κεφαλὴν λεπτὴν καὶ χρῶμα τεφρὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος μετὰ μικρῶν μελανῶν κηλίδων καὶ ποικιλμάτων, ὑπόλευκον δὲ κατὰ τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος. Εἶναι ἰοβόλος καὶ νυκτόβιος, ἐνδιαιτᾶται δὲ εἰς τοὺς τοίχους, ἐντὸς τῶν χόρτων τῶν κήπων καὶ ἐνίοτε εἰσέρχεται καὶ ἐντὸς τῶν οἰκιῶν. Δ.Ν Π.

Ταρβόφις ὁ μεσογειακός.

Ταργαμὶς *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ὑδρόμυλοι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Τάργαρον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς ἐν Βυζακηνῇ (νῦν Νότιος Τύνις), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Δ, 3 10) καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν χρονικῶν ὡς ἕδρα ἐπισκόπου «Targaritanus», κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Ταργίταος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Διὸς καί τινος τῶν θυγατέρων τοῦ ποταμοῦ Εὐρυσθένους, θεωρούμενος ὡς γενάρχης πάντων τῶν Σκυθῶν καὶ ζήσας, κατὰ τὰς παραδόσεις αὐτῶν, περὶ τὰ 1000 ἔτη πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Δαρείου περὶ τὸ 513 π. Χ. (*Ἡρόδ.* Δ΄ 5, 7). Α. Θ. Σ.

Ταργκοβίστε (Targoviste) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας (βλ. λ. *Τιργκοβίστε*).

Τάργκου-Γίου (Targu-Jiu) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας, ἐν Βλαχίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Γκόρι, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γίου καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπουμπέστι-Φιλιάζι. Κάτ. (1921) 11.200. Παρὰ τὴν πόλιν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (16—17 Νοεμβρίου 1916) ἡ γερμανικὴ ὁμὰς στρατιῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κύνε ἐνίκησε τὸν ρουμανικὸν στρατὸν καὶ ἐξηνάγκασεν αὐτὸν εἰς ὑποχώρησιν πρὸς τὴν Κράγιοβαν. Ἡ νίκη αὕτη, ἐπιτρέψασα τὴν ἀκώλυτον προέλασιν τῶν Γερμανῶν, διηυκόλυνε τὴν ταχεῖαν καὶ ὁριστικὴν συντριβὴν τῶν ρουμανικῶν δυνάμεων. Θ. Κ.

Τάργκουλου Βέστα, ἢ ***Τάργκου Βεστέα*** (Targulu-Vesta ἢ Targu-Vestea) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας (βλ. λ. *Τιργκοβίστε*).

Ταργκοὺμ (=μετάφρασις). Οὕτω καλοῦνται αἱ εἰς τὴν ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν παραφράσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὧν ἡ ἐκπόνησις κατέστη ἀναγκαία μετὰ τὸν ἐξαραμαϊσμὸν τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης. Κατ' ἀρχὰς ἡ παράφρασις ἐγίνετο τμηματικῶς ἅμα τῇ ἀναγνώσει βιβλικῆς τινος περικοπῆς

Digitized by Google

ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ λατρείᾳ προφορικῶς. Βραδύτερον δ' ἀπετελέσθησαν ἴδιαι γραπταὶ παραφράσεις. Τὸ πρῶτον μνημονεύεται τοιαύτη γραπτὴ παράφρασις ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Γαμαλιήλ, τοῦ διδασκάλου τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Τὰ δὲ σῳζόμενα σήμερον Ταργκοὺμ κατάγονται, ὑπὸ τὴν παροῦσαν αὐτῶν μορφήν, ἀπὸ τοῦ Γ' μ.Χ. αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς. Ταργκοὺμ δὲ ὑπάρχουσιν ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ δὴ τέσσαρα εἰς τὴν Πεντάτευχον (Ὀγκέλου, Γιερουσαλμὶ Α' ἢ Ψευδοϊωνάθαν, Γιερουσαλμὶ Β' καὶ Γιερουσαλμὶ Γ', εἰς ἃ προσθετέον καὶ τὸ Σαμαρειτικόν). Π. Ι. Μ

Τάργκου-Μοῦρες (Târgu-Mures, οὑγγρ. Maros-Vasarhely) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τρανσυλβανίας, πρώην ἀνήκουσα εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1921 εἰς τὴν Ρουμανίαν, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Μοῦρες, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μάρος καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Φελντιοάρα-Ζαΐχσις Ρέγκεν. Κάτ. (1921) 30 988, ἐξ ὧν μέγας ἀριθμὸς Οὖγγροι καὶ 3.246 Ἰουδαῖοι. Ἔχει πινακοθήκην, βιβλιοθήκην, τὸ ἀνάκτορον Τελέκι μετὰ παλαιᾶς βιβλιοθήκης (70 000 τ.) καὶ καλλιτεχνικῶν συλλογῶν, παλαιὸν ὠχυρωμένον ἀνάκτορον, ἤδη στρατῶνα, καὶ βιομηχανίαν σαπωνοποιίας, στεατοκηρίων, διυλιστήρια πετρελαίων, πριονιστήρια καὶ ζωηρὸν ἐμπόριον ξυλείας καὶ σιτηρῶν. Θ. Κ.

Τάργκου Νεάμτ (Targu-Neamt) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν Μολδαυΐᾳ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νεάμτ. Κάτ. περὶ τοὺς 10 000. Ἔχει ἀλευρομύλους, σγοινοποιίαν καὶ ξυλουργίαν. Εἰς ἀπόστασιν 12 χλμ. ἀνατολικῶς τῆς πόλεως κεῖται τὸ μοναστήριον Νεάμτ, ἱδρυθὲν τῷ 1932, μετὰ ναοῦ, βιβλιοθήκης καὶ βιομηχανίας ὑφαντουργικῆς. Θ. Κ

Τάργκου-Ὄκνα (Targu-Ocna) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν Μολδαυΐᾳ ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Τροτύς, παραποτάμου τοῦ Σερέθ, πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος Πλάζα — Τροτύς. Ἔχει 12 592 κατ. καὶ κεῖται ἐπὶ τῆς ὑπερκαρπαθίου σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Φοξάνη—Τάργκου—Μοῦρες. Σ. Κ. Γ.

Τάργκου Σακουέζε (Targu-Sacuese) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ διαμέρισμα τῆς Ρουμανίας ἐν Τρανσυλβανίᾳ καὶ ἐν τῇ ἄνω λεκάνῃ τοῦ ποταμοῦ Νέγκρου. Ἡ πόλις (κάτ. 5.147) κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπράσσοβ—Φοξάνη καὶ εἶναι πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος (κάτ. 35 026). Σ. Κ. Γ.

Τάρεινα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε', 12, 7). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, κατὰ τὸν Müller, ἔκειτο ἐν Ταραυνίτιδι ἀρμενιστὶ Taron) ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Ἀρσανίου (νῦν Mourad-sou). Α. Θ. Σ.

Ταρέλλας, *Πέτρος*. Φιλέλλην ἐκ Πεδεμοντίου τῆς Ἰταλίας, ὑπηρετήσας ἐν τῇ μεγάλῃ στρατιᾷ τοῦ Ναπολέοντος ὡς ταγματάρχης. Μετὰ τὴν ἐν Βατερλῷ τῷ 1814 καταστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος ἰδιώτευεν, ἐκραγείσης ὅμως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη, ὅστις διορίσας τοῦτον διοικητὴν τοῦ τακτικοῦ πεζικοῦ συντάγματος, ἀπέστειλεν εἰς κατάληψιν τῆς Ἄρτης. Ἔπεσε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Πέτα (4 Ἰουλίου 1822). Τ. Ε. Ε.

Ταρὲν (Tarin), ***Ἰωάννης***. Γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἑλληνιστής (1586—1665). Σπουδάσας παρὰ τοῖς ἰησουΐταις, ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς εἰς τὸ κολλέγιον Ἀρκοὺρ καὶ εἶτα εἰς τὸ Βασιλικὸν Κολλέγιον τῶν Παρισίων, πρύτανις δὲ τοῦ πανεπιστημίου τῷ 1625. Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν ἰησουϊτῶν ὡς αἱρετικός, παρῃτήθη τοῦ κληρικοῦ τάγματος καὶ ἐνυμφεύθη τῷ 1628. Συνέγραψε πλείστας πραγματείας περὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ μετέφρασε τὸν Θεόφραστον κτλ. Θ. Β.

Τάρι (Tari), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς (1809—1888). Ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς δικηγόρος καὶ ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι τοῦ 1842 δημοσιογράφος, τῷ δὲ 1860 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ κατόπιν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Νεαπόλεως. Διεκρίθη ἰδίως διὰ τὰ ἔργα του ἐπὶ τῆς αἰσθητικῆς καὶ ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων: «Περὶ τοῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ» (1869), «Περὶ ρυθμοῦ» (1870), «Ἱστορία καὶ δρᾶμα» (1877), «Κριτικαὶ μελέται περὶ μουσικῆς», τὰς βιογραφίας τῶν «Μπελλίνι», «Μπετόβεν», «Τσιμαρόζα», «Μιχαηλάγγελος», «Περὶ αἰσθητικῆς» (1873), «Φιλοσοφικαὶ ἐξομολογήσεις» (1873), κτλ. Μ. Δ. Β

Ταριάνα (οἱ) (Tariana). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς περιοχῆς τοῦ Ἰσάννα ἐν Βραζιλίᾳ, ἀνήκουσα εἰς τοὺς Ἀρουάκ. Θ. Χ. Σ.

ταρίδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ἐν Κεφαλληνίᾳ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *μελανόφλοιος ὁ κροκόφυλλος* (βλ.λ.)

Ταρὶκ-Ἰμπν-Ζιγιάτ. Διάσημος Ἄραψ στρατηγός, διεξαγαγὼν ἐπιτυχεῖς ἐκστρατείας ἐν Μαρόκῳ ἐπὶ τοῦ Ὀμεϋάδου χαλίφου Οὐαλίδ. Τῷ 711 μ. Χ., ἀποσταλεὶς πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἱσπανίας, διέβη τὸν πορθμὸν τῶν Γαδείρων, ὅστις καὶ μετωνομάσθη ἐξ αὐτοῦ Τζέμπελ (ἢ Γκεμπέλ)-ἀλ-Ταρὶκ (= ὄρος τοῦ Ταρὶκ) ἐκ τοῦ ἐκεῖ ὑψηλοῦ βράχου, καὶ κατὰ παραφθορὰν Γιβραλτάρ. Ὅπως ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν του πᾶσαν ἐλπίδα ὑποχωρήσεως ἐβύθισεν ὅλα τὰ μεταγωγικά του πλοῖα, μεθ' ὃ προελάσας ἐνίκησε τὸν βασιλέα Ροδερῖκον παρὰ τὸ Κάδιξ καὶ προχωρήσας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου κατέκτησεν ὁλόκληρον τὴν νοτίαν Ἱσπανίαν. Ἀνακληθεὶς τῷ 714 εἰς Δαμασκόν, ὅπως δικασθῇ, ἠθωώθη. Ἀπέθανε τῷ 720. Ἦτο βερβερικῆς καταγωγῆς. Ν. Μ.

Ταρὶμ *[Γεωγρ.]*. Ὁ μέγιστος ποταμὸς τῆς Κεντρῴας Ἀσίας, ἔχων μῆκος περὶ τὰ 2.000 χλμ. καὶ ὑδατολεκάνην 446.000 τ. χλμ. Σχηματίζεται ἐκ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν *Κ σγκαρ-Νταριά*, πηγάζοντος ἐκ τῆς σοβιετικῆς Φεργκάνας, καὶ *Γιάρκεντ-Νταριά*, πηγάζοντος ἐκ τοῦ ἰνδικοῦ Καρακορούμ. Ἀρδεύει τὸ ὁμώνυμον λεκανοπέδιον τοῦ κινεζικοῦ Τουρκεστάν, ἐκβάλλει διὰ πολλῶν βραχιόνων εἰς τὴν λίμνην Καρὰ-Γκιὸλ (βλ. *Λὸμπ-Νὸρ*) εἰς ὕψος 790 μ., εἶναι πλωτὸς μόνον κατὰ τὸν μέσον αὐτοῦ ροῦν καὶ παγώνει ἀπὸ Δεκεμβρίου μέχρι Φεβρουαρίου. Κυρίους παραποτάμους ἔχει ἀπὸ Β. τοὺς *Ἀκσοὺ-Νταριὰ* καὶ *Καρασοὺ-Νταριὰ* (πηγάζοντας ἐκ τοῦ Τιὲν-Σὰν), καὶ ἀπὸ Ν. τὸν *Χοτὰν-Νταριὰ* (πηγαὶ εἰς Καρακορούμ) καὶ *Τσερτσὲν-Νταριὰ* (πηγαὶ εἰς Κουὲν-Λούν). Ὁ Ταρὶμ ταυτίζεται ὑπὸ τινων πρὸς τὸν ἐν τῇ Σηρικῇ *Οἰχάρδην* τῶν ἀρχαίων γεωγράφων, ἐξηρευνήθη δὲ κυρίως ὑπὸ Σβὲν Χέντιν (1904) καὶ Αὐρηλίου Στάϊν (1907 καὶ 1914). Π. Ν. Π.

—Ταρὶμ *λεκανοπέδιον* *[Γεωγρ.]*. Τὸ μέγιστον λεκανοπέδιον τῆς Κεντρῴας Ἀσίας ἐν τῷ ἀνατολικῷ Τουρκεστάν, ἔχον μέσον ὕψος 815—1 285 μ., ἔκτασιν 680.000 τ. χλμ. καὶ διαρρεόμενον ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Κλειστόν, ἄνευ ἐκροῆς τῶν ὑδάτων του, ὁρίζεται ὑπὸ τῶν ὀροσειρῶν Τιὲν-Σὰν (Β.), Παμιρείων ὀρέων (Δ.) καὶ Κουὲν-Λοὺν (Ν.) καὶ συνέχεται μετὰ τῶν ἐρήμων τῆς Μογγολίας (Α.) διὰ τῆς ἀγόνου στέππης Σοῦλο-Χό· τὸ νότιον αὐτοῦ τμῆμα ἀποτελεῖ ἡ μεγάλη ἔρημος *Τακλὰ-Μακ(λ)άν*. Ἔχει κλίμα ἠπειρωτικὸν (—20° Κ. μέχρι +39°, 4 Κ.), βλάστησιν δὲ πενιχρὰν καὶ ταύτην μόνον εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ κατὰ τὰς ὀάσεις τῶν παρυφῶν τῶν ὀρέων, ἔνθα καλλιεργεῖται ὁ βάμβαξ καὶ ἡ ἄμπελος καὶ ἀκμάζει ἡ σηροτροφία. Κατοικεῖται ὑπὸ 1.000.000 Μογγόλων ἀναμείκτων μὲ σινικά, οὐνικὰ καὶ τουρκικὰ στοιχεῖα (πρὸς Α.) καὶ τινων ὀρεσιβίων Κιργιζίων καὶ Καλμούκων. Κυρία γλῶσσα εἶναι διάλεκτός τις τῆς Τσαγατάϊ, θρήσκευμα δὲ ὁ ἰσλαμισμός.

Μέχρι τῶν μογγολικῶν χρόνων (ΙΓ' αἰῶν) τὸ λεκανοπέδιον ὑπῆρξεν ἡ κυρία συγκοινωνιακὴ γέφυρα μεταξὺ Κίνας καὶ Δύσεως· δι' αὐτοῦ διέρχονται δύο μεγάλαι ἀρτηρίαι ἀπὸ Κίνας, μία νοτία, κατὰ τὰς βορείας παρυφὰς τοῦ Κουὲν-Λούν, καὶ μία βορεία, κατὰ τὰς νοτίας παρυφὰς τοῦ Τιὲν-Σάν, ἀμφότεραι ἑνούμεναι εἰς Κάσγκαρ καὶ διὰ τῶν Παμιρείων ὁδηγοῦσαι εἰς τὴν ὑπερκασπίαν πεδιάδα. Π. Ν. Π.

ταρίνειος *βαλβὶς* *[Ἀνατομ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τοῦ ὀπισθίου μυελίνου *ἰστίου* (βλ. λ.) τῆς παρεγκεφαλίδος. Ι. Π.

ταρινικὸν *ὀξύ*, ἢ *ὀκτωδεκινικὸν*-(6)-*ὀξὺ*-(1) *[Ὀργαν. Χημ.]*. Εἶναι ἄκορεστον ὀξὺ ἰσομερὲς πρὸς τὸ *στεαρολικὸν ὀξύ*. Ἔχει τὸν τύπον:

$$CH_3 \cdot [CH_2]_{10} \cdot C \vdots C \cdot [CH_2]_4 \cdot COOH$$

καὶ ἀποτελεῖ ὑπὸ τὴν μορφὴν γλυκεριδίου τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ λίπους Tariri. Τήκεται εἰς 50°,5 καὶ εἶναι ἡ μόνη ὕλη μετὰ τριπλοῦ δεσμοῦ, ἥτις ἀνευρέθη ἐν ζῶντι ὀργανισμῷ. Σ. Γ.

ταρίφα (ἡ)· δημοτ., τιμολόγιον ἐμπορευμάτων, διατίμησις (ἰταλ. tariffa). Ἡ λέξις προῆλθεν ἐκ τῆς ὁμωνύμου ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτὰρ πόλεως, κατεχομένης ὑπὸ τῶν Μαυριτανῶν, οἵτινες εἶχον ἐπιβάλει φόρον ἐπὶ τῶν εἰσπλεόντων εἰς τὴν Μεσόγειον πλοίων.

Ταρίφα (Tarifa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κάδιξ, ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ. Κάτ. (1920) 4.755 καὶ μετὰ τῆς κοινότητος (1929) 12.544. Ἔχει μαυριτανικὸν φρούριον, ἀμφιθέατρον ταυρομαχιῶν, θυννεῖα μετὰ πλουσίας ἁλιείας καὶ βιομηχανίαν συντετηρημένων ἰχθύων καὶ κρεάτων. Νοτίως κεῖται ἡ ὁμώνυμος πρότερον νησίς, ἤδη δὲ χερσόνησος ἕνεκα τῶν προσχώσεων, ἐφ' ἧς φάρος, ναυαγοσωστικὸς σταθμός, σταθμὸς σημάτων ὁμίχλης, δύο σημαφόροι, καὶ τὸ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον ἢ Punta Marroqui, ἡ νοτιωτέρα ἄκρα τῆς Εὐρώπης (35° 39' 50''). Τὸν λιμένα τοῦτον κατέλαβον τὸ πρῶτον οἱ Ἄραβες, ἀποβιβασθέντες εἰς τὴν Ἱσπανίαν τῷ 711, ἐξεδιώχθησαν δὲ ἐξ αὐτοῦ τῷ 1291 ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σάντσου Δ'. Εἶναι ἡ *Βαρβήσολα* (βλ.λ.) τῶν ἀρχαίων. Θ. Κ.

Ταρίχα Tarija) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Βολιβίας, ἐμβαδοῦ 81 779 τετρ. χλμ. καὶ κατ. (1926) 189.657. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Πιλκομάγιο καὶ Ταρίχα. Τὸ κλῖμα εἶναι θερμόν, ἡ δὲ γεωργικὴ καλλιέργεια μετρία. Πρωτεύουσα ἡ ὁμώνυμος πόλις ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ταρίχα μετὰ (1926) 11.148 κατ. Θ. Κ.

ταριχεία (ἡ)· τὸ ταριχεύειν, ἡ ἐνασχόλησις εἰς τὴν ταρίχευσιν.

Ταριχεῖαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης ἐν Γαλιλαίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς ὄχθης τῆς λίμνης Γεννησαρέτ, περὶ τὰ 30 μίλια πρὸς Β. τῆς Τιβεριάδος, μετὰ τῆς ὁποίας συνεδέετο δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Διενηργεῖτο ἐν αὐτῇ ζωηρὰ βιομηχανία ἁλιπάστων ἰχθύων, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς. Ὀχυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου Φλαβίου κατὰ τὸν Ἰουδαϊκὸν πόλεμον, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Τίτου. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ χωρίον Khan-Minié, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

— Ταριχεῖαι (*Κανωβικαὶ* καὶ *Πηλουσιακαί*) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ μέρη, ὅπου ἐταρίχευον τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ ἱερὰ ζῷα καὶ ἀπέθετον τὰ ταριχευθέντα σώματα (μομίας). Τοιαῦται ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Β' 113 καὶ 15) δύο, αἱ *Κανωβικαὶ* καὶ αἱ *Πηλουσιακαί*, παρὰ τὰ ὁμώνυμα στόμια τοῦ Νείλου. Α. Θ. Σ.

— Ταριχεῖαι *Μακόμαδα* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τοποθεσία τῆς βορειοανατολικῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς, κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Μεγάλης Σύρτεως πρὸς νότον τοῦ ἀκρωτηρίου Κεφαλῶν (νῦν Ras Karah), ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεῖχε 400 στάδια (Σταδ. Μεγ. Θαλ. 91). Ταυτίζεται μὲ τὴν *Μακόμαδα* ἢ *Μακομάλακα* (βλ. λ.) καὶ ἦτο τόπος βιομηχανίας ἁλιπάστων ἰχθύων. Κατὰ τὸν Müller ἡ τοποθεσία αὕτη καλεῖται σήμερον *Μελλαφὰ* (Mellafah), μὴ σημειουμένη εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας. Α. Θ. Σ.

ταρίχευσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ταριχεύω, ἡ διὰ τοῦ ἅλατος ἰδίᾳ διατήρησις θηραμάτων, ἰχθύων κτλ., κοιν. *πάστωμα*· ‖ ἡ δι' εἰδικῶν ἀντισηπτικῶν οὐσιῶν διατήρησις τοῦ σώματος τῶν νεκρῶν, κοιν. *βαλσάμωμα*.

— *[Χημ.]* *Ταρίχευσις* ἢ *ἁλάτισις* εἶναι τρόπος διατηρήσεως τροφίμων, χρησιμοποιούμενος κυρίως διὰ τὸ κρέας καὶ τοὺς ἰχθῦς. Ἡ ταρίχευσις τοῦ κρέατος ἐπιτελεῖται διὰ τοποθετήσεως αὐτοῦ εἰς διάλυμα κοινοῦ μαγειρικοῦ ἅλατος περιεκτικότητος 10—25 % ἢ διὰ τριβῆς τῶν τεμαχίων τοῦ κρέατος δι' ἅλατος ἢ δι' ἐπιπάσεως αὐτῶν διὰ λειοτριβηθέντος ἅλατος καὶ τοποθετήσεως τῶν τεμαχίων ἐπ' ἀλλήλων ἐντὸς βαρελλίων. Συνήθως προστίθεται παρὰ τὸ ἅλας καὶ ὀλίγον νίτρον, πρὸς διατήρησιν τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος τοῦ κρέατος. Ἡ ταρίχευσις σημπληροῦται κανονικῶς ἐντὸς 6—8 ἑβδομάδων ἀπὸ τῆς τοποθετήσεως εἰς τὴν ἅλμην. Κατὰ τὴν ταρίχευσιν ὕδωρ καὶ ἄλλα πολύτιμα θρεπτικὰ συστατικὰ τοῦ κρέατος, λόγῳ τῆς διαλυτότητος αὐτῶν εἰς τὸ ὕδωρ, ἐξέρχονται, εἰσερχομένου ἀντ' αὐτῶν ἅλατος, ὡς ἐκ τούτου τὸ τεταριχευμένον κρέας εἶναι ὀλιγώτερον εὔπεπτον· περαιτέρω δὲ καταστρέφονται αἱ βιταμῖναι αὐτοῦ καὶ ἰδίως ἡ μᾶλλον εὐπαθὴς βιταμίνη C καὶ ἕνεκα τούτου παρατηρεῖται συχνάκις εἰς τὰ μονομερῶς διὰ ταριχευθέντος κρέατος τρεφόμενα πληρώματα ἱστιοφόρων ἡ ἀσθένεια σκορβοῦτον. Διὰ ταριχεύσεως διατηροῦνται συνήθως τὸ χοίρειον καὶ βόειον κρέας, αἱ ἀρίγγαι (οὐχὶ αἱ καπνισταί), αἱ σαρδέλλαι κλπ. Ἡ ταρίχευσις ἐνίοτε συμπληροῦται καὶ διὰ *καπνίσματος*, τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ κανονικῶς ἰδίαν μέθοδον διατηρήσεως τοῦ κρέατος καὶ τῶν ἰχθύων. Κατ' ἀνάλογον τρόπον δύνανται νὰ διατηρηθῶσιν ἐν ἅλμῃ καὶ διάφορα φυτικὰ τρόφιμα, ὡς λαχανικὰ κ. ἄ. Σ. Γ.

— *[Ἰατρ.]* Ἡ *ταρίχευσις* χρησιμεύει πρὸς διατήρησιν πτωμάτων, τὸ μὲν δι' ἐπιστημονικοὺς λόγους, τὸ δὲ πρὸς μεταφορὰν τούτων εἰς ἀπομεμακρυσμένους τόπους. Τὸ τεχνικὸν μέρος τῆς ἐκτελέσεως τῆς ταριχεύσεως ἔχει οὕτως: Ἀφοῦ γυμνώσωμεν τὸν νεκρόν, θέτομεν ὑπὸ τοὺς ὤμους αὐτοῦ προσκεφάλαιον καὶ ρίπτομεν τὴν κεφαλὴν τούτου πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ κάτω· στρέψαντες δὲ τὸ πρόσωπον ὡς οἷόν τε πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ἵνα ἀναταθῇ ἡ ἀντίθετος κλειδομαστοειδὴς χώρα, ποιοῦμεν τομὴν ἐπὶ ταύτης καὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ προσθίου χείλους τοῦ κλειδομαστοειδοῦς μυός, μήκους ὡσεὶ 8 ἑκατοστομέτρων, καὶ παρασκευάζομεν ἀνατομικῶς τήν τε κοινὴν καρωτίδα καὶ τὴν σφαγίτιδα, τὰ δύο μεγάλα ταῦτα ἀγγεῖα τοῦ τραχήλου. Εἶτα συλλαμβάνομεν τὴν καρωτίδα μεταξὺ δύο αἱμοστατικῶν λαβίδων καὶ ἀποκόπτομεν, ἐπιμελῶς δ' ἀπολινοῦντες τὸ περιφερικὸν αὐτῆς ἄκρον διὰ στερεοῦ ράμματος, εἰσάγομεν ἐν τῷ πρὸς τὴν καρδίαν τὸν καλαμίσκον τοῦ σωλῆνος καταιονητῆρος, τοῦ περιέχοντος τὸ πρὸς ταρίχευσιν ὑγρόν. Ἡ μᾶλλον ἐν χρήσει διάλυσις εἶναι ἡ ἑξῆς: φαινικοῦ ὀξέος κρυσταλ. 300,0 φορμόλης 40 % 500,0 οἰνοπνεύματος καθαροῦ 3 χιλιόγρ. καὶ γλυκερίνης καθαρᾶς 2 χιλιόγρ. Ἀντὶ τῶν 500 γραμ. τῆς φορ-

Digitized by Google

μόλης, δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν μόνον 300,0, προστιθεμένων ἅμα 100,0 ἀρσενικώδους ὀξέος, τῶν λοιπῶν συστατικῶν τῆς διαλύσεως παραμενόντων τῶν αὐτῶν. Τὸ φαινικὸν ὀξὺ δύναται ν' ἀντικατασταθῇ καὶ διὰ τῆς εὐοσμοτέρας, ἀλλὰ καὶ δαπανηροτέρας θυμόλης. Εἰσβιβάζομεν δ' ὁλόκληρον τὸ ἐκ 5 χιλιογράμμων ποσὸν τῆς διαλύσεως διὰ τῆς καρωτίδος ἐντὸς τῶν ἀγγείων ὅλου τοῦ σώματος, μεθ' ὃ ἐξάγομεν τὸν καλαμίσκον τοῦ καταιονητῆρος, ἀπολινοῦμεν στερρῶς καὶ τὸ ἄκρον τοῦτο, ράπτομεν τὴν τομὴν καὶ ἐκπλύνομεν καλῶς ταύτην καὶ πᾶσαν τὴν περιοχὴν δι' ἰσχυρᾶς ἀντισηπτικῆς διαλύσεως. Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς εἰσβιβάσεως τοῦ πρὸς ταρίχευσιν ὑγροῦ, συνιστᾶται ἐπίσης ὅπως διανοιγῇ καὶ ἡ σφαγῖτις φλέψ, ἵνα ἀφεθῇ καὶ ἐκρεύσῃ τὸ ἐν τοῖς ἀγγείοις περιεχόμενον αἷμα. Ἐν το αὐτῃ περιπτώσει συλλαμβάνεται καὶ αὕτη διὰ λαβίδων καὶ τέμνεται. ἀπολινουμένου τοῦ ἑνὸς ἄκρου αὐτῆς, τοῦ δ' ἑτέρου ἀφιεμένου ἐπὶ χρόνον τινὰ ἀνοικτοῦ μέχρις ἐκροῆς τοῦ αἵματος καὶ εἶτα ἀπολινουμένου καὶ τούτου στερρῶς.

Πρὸς ταχυτέραν περαίωσιν τῆς ταριχεύσεως δυνατὸν ταυτοχρόνως νὰ εἰσβιβάζωμεν τὸ πρὸς ταρίχευσιν ὑγρὸν καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ, τεμνομένης κατὰ τὸν ὑποδειχθέντα τρόπον καὶ τῆς μηριαίας ἀρτηρίας, εἰσαγομένου δὲ τοῦ καλαμίσκου τοῦ σωλῆνος ἑτέρου καταιονητῆρος εἰς τὸ πρὸς τὸ κέντρον ἄκρον καὶ ἀπολινουμένου τοῦ ἑτέρου. Πάντως προνοοῦμεν, ὅπως ἐπιμελῶς πωματίσωμεν τό τε στόμα καὶ τὸ ἀπευθυσμένον διὰ βάμβακος διαβρόχου ἐκ πυκνῆς ἀντισηπτικῆς διαλύσεως, μετὰ 24 δ' ὥρα. μετὰ τὴν ταρίχευσιν, ἂν τὸ πτῶμα εἶναι ἀναγκαῖον νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρότερον χρόνον καὶ δὴ κατὰ τὴν θερμὴν ὥραν τοῦ ἔτους, δυνάμεθα νὰ ἐξαιρέσωμεν τὸν στόμαχον καὶ τὰ ἔντερα, διανοίγοντες τὴν κοιλίαν, ἣν εἶτα πληροῦμεν διὰ βάμβακος διαβρόχου ἐν ἀντισηπτικῇ διαλύσει. Πρὸ τῆς συρραφῆς τῶν τοιχωμάτων τῆς κοιλίας κλείομεν ἐπιμελῶς τό τε ἀνώτερον ἀπομένον τμῆμα τοῦ οἰσοφάγου καὶ τὸ κάτω, τὸ πρὸς τὸ ἀπευθυσμένον. Οὕτω τὸ πτῶμα δύναται νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον.

Τρόπος εὐχερὴς προσκαίρου ταριχεύσεως εἶναι καὶ ὁ ἑξῆς: Εἰσβιβάζομεν δι' ἐλαστικοῦ σωλῆνος διάλυσιν πυκνὴν θυμόλης καὶ ἄχνης ὑδραργύρου διὰ τῶν ρωθώνων εἰς τὸν στόμαχον. Κλείομεν ἐπιμελῶς διὰ βάμβακος διαβρόχου ἐν τῇ διαλύσει ταύτῃ τοὺς ρώθωνας, τὸ στόμα καὶ τὸ ἀπευθυσμένον, εἶτα δὲ ποιοῦμεν τομὴν κατὰ τὸ πλάγιον τῆς κοιλίας καὶ δι' ἐλαστικῆς κύστεως εἰσάγομεν ἐν τῇ κοιλότητι ταύτης ποσότητα τῆς ἀντισηπτικῆς διαλύσεως, κατόπιν δὲ συγκλείομεν τὴν τομὴν εἴτε διὰ ραφῆς εἴτε διὰ λευκοπλάστου. Τοῦτ' αὐτὸ ποιοῦμεν καὶ κατ' ἀμφότερα τὰ ἡμιθωράκια, τέμνοντες κατὰ τὰ μεσοπλεύρια. Εἶτα διὰ μικρᾶς σύριγγος Πραβὰζ ποιοῦμεν ἐνέσεις ἐκ τῆς αὐτῆς διαλύσεως εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος (χεῖρας, πόδας, τράχηλον, νῶτα κ.τ.λ.). Ὁ εὐχερέστατος οὗτος τρόπος τῆς ταριχεύσεως ἐπιτρέπει τὴν διατήρησιν τοῦ πτώματος ἐπί τινας ἡμέρας. ΑΡ. Π. Κ.

— *[Ζωοτ.]* Ἡ τεχνικὴ τῆς ταριχεύσεως τοῦ σώματος τεθνεώτων ζῴων εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου. Θ. Α. Φ.

—*[Ὀδοντιατρ.]* Ἡ *ταρίχευσις* τοῦ πολφοῦ τῶν ὀδόντων εἶναι παλαιοτάτη μέθοδος, ἀναβιώσασα πρὸ τριακονταετίας καὶ ἐπικρατήσασα ἐπί τινα ἔτη. Ἐγκατελείφθη ὅμως συντόμως, καθόσον τὰ ἐξ αὐτῆς ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν δυσμενῆ. Ἀνεφάνη δὲ κατόπιν ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα ἐν εὐρείᾳ κλίμακι χρησιμοποιεῖται. Ἡ ταρίχευσις δέον νὰ ἐνεργῆται εἰς τοὺς ὀπισθίους ὀδόντας, καὶ ἰδίως εἰς ἐκείνους, τῶν ὁποίων αἱ ρίζαι εἶναι εἴτε στρεβλοφυεῖς, εἴτε καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἀνώμαλοι, ὥστε νὰ παρακωλύεται ἡ ὁμαλὴ ἐξαίρεσις τοῦ πολφοῦ καὶ ἡ μετέπειτα ἔμφραξις τῶν ριζικῶν σωλήνων τῶν ὀδόντων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτης δέον νὰ τελῆται ὑπὸ ἀπόλυτον ἀσηψίαν, ἄλλως ἀποτυγχάνει. Δὲν πρέπει δὲ νὰ χρησιμοποιῆται ἡ μέθοδος τῆς ταριχεύσεως τοῦ πολφοῦ εἰς τοὺς προσθίους ὀδόντας, καθόσον ἐπέρχεται χρῶσις αὐτῶν ἐλαφρῶς μελανὴ ἢ καὶ βαθυτέρα. Ἡ τεχνικὴ τῆς μεθόδου ταύτης ἔχει ὡς ἑξῆς: 1) Ἀποκαλύπτομεν τὸν πολφὸν τοῦ ὀδόντος ὑπὸ ἀπόλυτον ἀσηψίαν. 2) Τοποθετοῦμεν ἐπὶ τοῦ ἀποκαλυφθέντος πολφοῦ νεκρωτικόν τι φάρμακον ἐπὶ 24—48 ὥρας. 3) Μετὰ τὴν μερικὴν νέκρωσιν τοῦ πολφοῦ διανοίγομεν τὸν ὀδόντα, ἀσήπτως πάντοτε, καὶ ἀφαιροῦμεν τὸν ἐν τῷ πολφικῷ θαλάμῳ μόνον πολφόν. Καθαρίζομεν τὸν πολφικὸν θάλαμον πλήρως καὶ πληροῦμεν αὐτὸν διὰ μιᾶς τῶν ταριχευτικῶν σκευασιῶν. Ἄνωθεν δὲ τῆς σκευασίας ταύτης θέτομεν κονίαν ἐν ἡμιρρεύστῳ καταστάσει καὶ μετὰ πάροδον ἑβδομάδος ὑπὲρ τὴν κονίαν τοποθετοῦμεν τὸ μόνιμον ἐμφρακτικὸν ὑλικόν. Ταριχευτικαὶ σκευασίαι τοῦ πολφοῦ εἶναι. 1) Alun 1.0, Thymol 1 0, Glycerine 1.0, Oxyde de zinc q. s. (Soederberg). 2) Cresol 10.0, Cresoline 20.0, Glycerine 4.0, Trioxymethylène 20.0, Oxyde de zinc 66 0 (Gysi). 3) Cresol 10.0, Thymol 10.0, Oxyde de zinc q. s. 4) Chlorhydr. de Cocaine 1.0, Thymol 1.0, Formol 1.0, Vaseline blanche 3 0, Oxyde de zinc 7.0. Ν. Γ. Π.

— *[Ἱστορ. Ἰατρ.]* Ἡ *ταρίχευσις* προῆλθεν ἐν ἀρχῇ ἐκ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, καθ' ἃς διὰ τοῦ θανάτου δὲν ἐπέρχεται τελεία ἐκμηδένισις τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται ἐν τῷ νεκρῷ σώματι τὸ ἐνυπάρχον πνεῦμα, ὅπερ, ἀθάνατον ὄν, ἔδει νὰ διατηρηθῇ, δι' ὃ καὶ ἐλαμβάνετο πᾶσα φροντίς, ὅπως μὴ διὰ τῆς σήψεως τοῦ σώματος συμπαρασυρθῇ καὶ τοῦτο εἰς καταστροφήν. Κυρίως τῆς ταριχεύσεως ἐγένετο μακρὰ χρῆσις ἐν Αἰγύπτῳ ἀπὸ τῆς Β' δυναστείας, ὁπότε ἐγκατελείφθη ὁ διὰ θρησκευτικοὺς ἐπίσης λόγους τελούμενος τεμαχισμὸς τοῦ νεκροῦ. Διὰ τῆς ταριχεύσεως δὲ ἠδυνήθησαν νὰ διατηρηθῶσι καὶ μέχρι σήμερον ἔτι πολυάριθμοι *μομίαι* (βλ. λ.), διότι οἱ Αἰγύπτιοι, ἐν τῇ μερίμνῃ αὐτῶν πρὸς διατήρησιν τοῦ σώματος, ἐνέκλειον ταύτας εἰς τάφους λαξευτοὺς ἐντὸς βράχων ἢ οἰκοδομουμένους διὰ λίθων ἢ πλίνθων. Ἡ ταρίχευσις ἐν Αἰγύπτῳ ἐγίνετο κατὰ τρεῖς τρόπους, ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν νεκρῶν καὶ τῆς δαπάνης, ἣν οἱ οἰκεῖοι αὐτῶν ἠδύναντο νὰ καταβάλωσιν εἰς τοὺς ταριχευτάς. Οὗτοι παραλαμβάνοντες τὸ πτῶμα κατέθετον χαμαί, εἷς δὲ τούτων, ὁ καλούμενος *παρασχιστής*, ἐχάρασσε κατὰ τὴν ἀριστερὰν λαγόνα τὸ μέρος, ἔνθα ἔδει νὰ ποιήσῃ τὴν τομήν. Διὰ τῆς οὕτω γενομένης τομῆς ὁ ταριχευτὴς ἀφῄρει τὰ σπλάγχνα, ἐκτὸς τῶν νεφρῶν καὶ τῆς καρδίας, ἅτινα ἐκαθάριζε δι' οἴνου καὶ διαφόρων ἀρωμάτων. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Β, 86), οὗτοι ἐξῆγον ἐπὶ τούτοις καὶ τὸν ἐγκέφαλον διατιτρῶντες τὸ ὀστοῦν διὰ μέσου τῶν ρωθώνων, ἐνέχεον δ' ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ κρανίου οὐσίας ξηραντικάς, διαβρωτικὰς καὶ ἀρωματικάς, δι' ὧν ἐπλήρουν καὶ τὴν κενωθεῖσαν κοιλίαν, ἣν εἶτα καὶ συνέρραπτον. Μετὰ ταῦτα ἀπεξήραινον τὸ πτῶμα ἐπὶ 70 ἡμέρας, κατόπιν δέ, ἀφοῦ ἔπλυνον τοῦτο ἐπιμελῶς καὶ περιέβαλλον διὰ ταινιῶν ἐκ λινοῦ βεβρεγμένων εἰς κόμμι, παρέδιδον εἰς τοὺς συγγενεῖς. Κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην (Α, 91) διὰ τῆς τοιαύτης ταριχεύσεως οὐ μόνον αἱ τῶν ὀφρύων καὶ βλεφάρων τρίχες διετηροῦντο, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ πρόσοψις τοῦ προσώπου καὶ τοῦ σώματος ὁλοκλήρου. Διὰ τὴν ταρίχευσιν ἀπορωτέρων νεκρῶν δὲν ἐξήγοντο τὰ σπλάγχνα, ἀλλ' ἐπετυγχάνετο ἡ ἀποξήρανσις τούτων διὰ κλυσμάτων ἐλαίου κέδρου, τὸ δ' ὅλον σῶμα ἐνεβαπτίζετο εἰς διάλυμα νίτρου. Ἡ ταρίχευσις τῶν νεκρῶν ἦν ἐν χρήσει ὁμοίως καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Πολυνησίας κτλ., εἴς τινας δ' ἀπολιτίστους φυλὰς διετηρεῖτο ἡ ταρίχευσις τῶν νεκρῶν μέχρις ἐσχάτων. Μνεία δὲ ταριχεύσεως ὀνομαστῶν ἀνδρῶν ἀναφέρεται ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων, ὡς τῆς γυναικὸς τοῦ Νέρωνος, τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ἄλλων.

Ἡ ταρίχευσις ἀπὸ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων μέχρι σήμερον χρησιμεύει κυρίως εἰς συντήρησιν τῶν πρὸς σπουδὴν τῆς ἀνατομικῆς ἀναγκαιούντων πτωμάτων, σπανιώτερον δὲ πρὸς διατήρησιν νεκρῶν πρὸς μεταφορὰν αὐτῶν εἰς μακρὰν κείμενα μέρη πρὸς ταφήν. Τῷ 1135 τὸ σῶμα τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Α' ἐταριχεύθη κατὰ τρόπον ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν ἀρχαῖον αἰγυπτιακόν. Ἰδίας ὅλως μνείας χρῄζει ἡ μέθοδος, ἣν μετεχειρίσθη ὁ κατὰ τὸν ΙΖ αἰῶνα ζήσας Ὀλλανδὸς ἀνατόμος Φρειδερῖκος Ruysch, δι' ἧς ἐπετύγχανε τοσούτῳ καλῶς, ὡς ἐλέγετο, νὰ διατηρῇ τὰ πτώματα, ὥστε καὶ νὰ θεωρηθῇ ὅτι οὗτος ἐπετέλεσε τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς ἀνακάλυψιν τρόπου ἀναστάσεως καὶ αὐτῶν τῶν νεκρῶν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη περιωρίζετο εἰς τὴν δι' οἰνοπνεύματος διατήρησιν τῶν πτωμάτων. Πάντως τὸ μουσεῖον τοῦ Ruysch ἐγένετο παγκοσμίως γνωστὸν καὶ οἱ διερχόμενοι ἐξ Ὀλλανδίας ἐθεώρουν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπισκεφθῶσι τοῦτο Λέγεται δὲ μάλιστα ὅτι καὶ ὁ τσάρος Πέτρος, ἐπισκεφθεὶς τοῦτο τῷ 1695 καὶ ἰδὼν χαριέστατον παιδίον διατηρούμενον ὡς ζῶν, τὸ ἠσπάσθη. Τοιαύτην δ' ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν αὐτῷ τὸ ὅλον μουσεῖον, ὥστε κατὰ νέαν δίοδον αὐτοῦ ἐξ Ὀλλανδίας, τῷ 1714, ἠγόρασε τοῦτο καὶ ἀπέστειλεν εἰς Πετρούπολιν. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην ἐγένετο καὶ ἡ ταρίχευσις τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ ΣΤ'.

Νέα περίοδος ἤρξατο ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Γάλλος Chaussier ὑπέδειξε τὴν ἄχνην τοῦ ὑδραργύρου πρὸς συντήρησιν τῶν πτωμάτων, ἀλλ' ἡ κυρία πρόοδος ἐν τῇ ταριχεύσει χρονολογεῖται ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ ἐν Νεαπόλει καθηγητὴς Franchina συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς ἐγχύσεως τῶν ἀντισηπτικῶν ἐντὸς τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος, ὁ δὲ Sucquet ἐφήρμοσε ταύτην. Νέαν καὶ μεγαλυτέραν ἔτι πρόοδον ἐσημείωσε καὶ ἡ ἀντὶ ὑδατωδῶν ἔγχυσις οἰνοπνευματούχων διαλύσεων, ἰδιαίτατα δὲ ἡ χρησιμοποίησις τῆς γλυκερίνης, λόγῳ τῆς μεγάλης διεισδυτικότητος αὐτῆς, καὶ τοῦ φαινικοῦ ὀξέος, τοῦ δραστηρίου τούτου ἀντισηπτικοῦ (1864). Ὁ Laskowsky, μεταχειριζόμενος τὰ δύο ταῦτα ἐν ἀναλογίᾳ 1 : 5, ἐπέτυχεν ἄριστον μέσον πρὸς ἀσφαλῆ διατήρησιν τῶν πτωμάτων. Παρὰ ταῦτα ἐγένετο χρῆσις καὶ ὀξεικοῦ ἢ χλωριούχου ἀργιλλίου (Ganal), χλωριούχου ψευδαργύρου (Sucquet), ὑποθειώδους νατρίου καὶ τοῦ θειικοῦ ψευδαργύρου ἢ ὑγροῦ τοῦ Falconi. Κατὰ νεωτέρους χρόνους μεταχειρίζονται ἔτι τὴν θυμόλην, τὴν φορμόλην ἢ ἀμφότερα μετὰ φαινικοῦ ὀξέος μόνου, ἢ καὶ μετ' ἀρσενικώδους ὀξέος. Σημειωτέον ἐπὶ τούτοις ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι οὐ μόνον σώματα ἀνθρώπων ἐταρίχευον, ἀλλὰ καὶ ζῴων (γαλῶν, ταύρων κλπ.), ὧν μομίαι διεσώθησαν μέχρι τῆς σήμερον. ΑΡ. Π. Κ.

—***ταρίχευσις παρ' Αἰγυπτίοις***· βλ. λ. *μομία.*

ταριχευτὴς (ὁ)· ὁ ταριχεύων, εἰδικὸς τεχνίτης τῆς ταριχεύσεως.

— *[Αἰγ. Ἀρχ.]* Οἱ *ταριχευταὶ* ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Αἰγύπτῳ ἦσαν συντεταγμένοι εἰς συντεχνίας καὶ κατῴκουν πρὸς Δ. τῶν μεγαλοπόλεων, εἰς τὰ Μεμνώνεια. Ὁ λαὸς ἐβδελύσσετο αὐτούς, ὄχι μόνον διὰ τὸ ἀπαίσιον ἐπάγγελμά των, ἀλλὰ καὶ διότι ἐξῳκειωμένοι πρὸς τὸν θάνατον καὶ τὴν ματαιότητα τῶν τοῦ βίου, ἦσαν τελείως πεπωρωμένοι καὶ ἐσκληρυμμένοι τὴν καρδίαν. Ὁ Ἡρόδοτος (Β', 85—88), περιγράφων τὴν μομιοποίησιν τῶν νεκρῶν, λέγει ὅτι τοὺς νεκροὺς τῶν γυναικῶν παρέδιδον οἱ συγγενεῖς εἰς τοὺς ταριχευτὰς ἀφοῦ ἤρχιζεν ἡ σῆψις, διότι εἶχον συλληφθῇ ταριχευταὶ ἀσελγοῦντες ἐπὶ νωπῶν πτωμάτων νεαρῶν γυναικῶν! Οἱ συνοικισμοὶ τῶν ταριχευτῶν ὡρίζοντο μακρὰν τῆς πόλεως καὶ διὰ λόγους δημοσίας ὑγιεινῆς. Εἰς τὴν ἐκ παπύρων δικογραφίαν τοῦ Ἑρμίου, διεκδικοῦντος οἰκίαν ἐν Θήβαις, κατεχομένην ὑπὸ ταριχευτῶν (κυρίως χοαχυτῶν), λέγεται ὅτι ἡ παρουσία των ἐν Θήβαις ἦτο βέβηλος, διότι ἐγειτόνευον πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Ἥρας (Μάουτ) καὶ τῆς Δήμητρος (Ἴσιδος), θεοτήτων ἀπεχθανομένων τοὺς νεκρούς, καὶ ὅτι οἱ κανονισμοὶ ὥριζον ὅτι ὤφειλον νὰ κατοικοῦν καὶ ἐργάζωνται εἰς τὴν δυτικὴν ὄχθην. Εἶναι ὅμως ἀποδεδειγμένον ὅτι ὁ νόμος οὗτος εἶχεν ἀτονήσει ἐπὶ Πτολεμαίων, ἴσως διότι οὗτοι, ἀσκοῦντες ἀντικληρικὴν πολιτικήν, ἐνεθάρρυνον τὰς ὑπερβασίας τοῦ κατωτέρου κλήρου. Κυρίως οἱ τεχνῖται περὶ τὰς μομίας διεκρίνοντο εἰς *παρασχίστας, ταριχευτὰς* καὶ *χοαχύτας*. Οἱ πρῶτοι διέθετον ἐκ τῶν 70 ἡμερῶν, τῶν ὡρισμένων διὰ τὴν παρασκευὴν καὶ κήδευσιν τοῦ νεκροῦ, τὰς 15 πρώτας πρὸς τομὴν καὶ ἀφαίρεσιν τῶν σπλάγχνων καὶ τοῦ ἐγκεφάλου· οἱ ταριχευταὶ 20 ἡμέρας διὰ τὴν ἀποξήρανσιν εἰς νάτριον καὶ ἀρωματισμὸν τῶν κενῶν καὶ οἱ χοαχύται τὰς ὑπολοίπους πρὸς σαβάνωσιν, ἐναπόθεσιν εἰς φέρετρον καὶ κήδευσιν τοῦ νεκροῦ. Οἱ χοαχύται εἶχον αἰθούσας ταφῆς (*κεζάου*) κατακόμβας, ἐπιταφίους ναΐσκους καὶ ἕκαστος αὐτῶν εἶχεν ἰδικήν του πελατείαν νεκρῶν ἐνυποθήκων· ἐκράτει δηλαδὴ τὸν νεκρὸν ἕτοιμον πρὸς ταφὴν ἕως οὗ εἰσπράξῃ τὸ τίμημα. Γ. Λ. Α.

ταριχευτός, *—ή, —όν*· ὁ τεταριχευμένος, ὁ διὰ ταριχεύσεως παρασκευασθείς: «ἰχθύες ταριχευτοί».

ταριχεύω· διατηρῶ ἐπὶ μακρότερον χρόνον διὰ τοῦ ἅλατος, ἰδίᾳ ἰχθῦς, θηράματα καὶ ἄλλα κρέατα, κοιν. *παστώνω*· || διαφυλάττω ἀπὸ τῆς σήψεως νεκρὸν δι' εἰδικῶν ἀντισηπτικῶν οὐσιῶν, κοιν. *βαλσαμώνω.*

τάριχον (τό), καὶ ***τάριχος*** *—ους* (τὸ) *[Ἀρχ.]* Οὕτως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις πᾶν καθόλου ἐδώδιμον, ὡς λαχανικά, καρποί, ἰχθύες, κρέας, ὅπερ δι' ἀλατίσματος ἢ ξηράνσεως ἢ καπνίσματος καὶ ἀρωμάτων διετηρεῖτο ἐφ' ἱκανὸν χρόνον πρὸς βρῶσιν. Τὰ δι' ἀλατίσματος τάριχα, τὰ ἁλίπαστα, καὶ δὴ οἱ ἰχθύες παρεσκευάζοντο εἰς ἴδια καταστήματα, ἐπωλοῦντο δ' εἰς τὰ *ταριχοπωλεῖα* ἀντὶ μικρᾶς συνήθως τιμῆς, ὅθεν καὶ ἡ παρ' ἀρχαίοις παροιμία «τάριχος στερητέον, ἂν μὴ κρέας παρῇ» καὶ ἡ σημασία τῆς λέξεως τάριχος ἐπὶ ἀνθρώπου ἠλιθίου καὶ ἀναξίου παντὸς λόγου. Ε. ΔΙ. Κ.

Ταρκασᾶτα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δρακοπουλάτων τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 80.

Ταρκέττι (Tarchetti), ***Ὑγῖνος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1841—1869). Ἐδημοσίευσε κατ' ἀρχὰς συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Τραγούδια τῆς καρδιᾶς» (1860) καὶ κατόπιν τὰ μυθιστορήματα: «Παυλίνα» (1866), «Μία εὐγενὴς τρέλλα» (1867) καὶ «Φόσκα» (1869). Ἔγραψεν ἐπίσης: «Φανταστικὰ διηγήματα», «Χιουμοριστικὰ διηγήματα», «Ἱστορία μιᾶς γάμπας», «Ἱστορία ἑνὸς ἰδανικοῦ» κ. ἄ. Ὁ Ταρκέττι ὑπῆρξεν ἐκπρόσωπος ἐν Ἰταλίᾳ τῆς σχολῆς τοῦ Πόε, τοῦ Χόφφμαν καὶ τοῦ Γ. ντὲ Νερβάλ. Μ. Δ. Β.

Τάρκι (Tarchi), ***Ἄγγελος***. Ἰταλὸς μουσουργὸς (1760—1814). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ᾠδεῖον «della Pietà» τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως καὶ ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς δραματικὸς συνθέτης διὰ τοῦ μελοδράματος «Ὁ ἀρχιτέκτων» (1781). Ἔκτοτε ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνθεσιν σκηνικῶν ἔργων διὰ τὰ μεγαλύτερα λυρικὰ θέατρα τῆς Ἰταλίας. Ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «I due fratelli Papamosco», «Don Faloppio», «Ἀριάδνη καὶ Βάκχος», «Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις», «Δημοφῶν», «Παῦλος καὶ Βιργινία», «Le Cabriolet jaune», «Le Trente et Quarante», «D'auberge en auberge» κλπ. Σ. Γ.

Digitized by Google

Τάρκινγκτον (Tarkington), *Νιοῦτον-Μπρούθ*. Ἀμερικανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1869 ἐν Ἰνδιανοπόλει. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, διακρινόμενα διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ ὕφους, τὴν δηκτικὴν εἰρωνείαν καὶ τὸ ἐπαγωγὸν τῆς διηγήσεως, πολλὰ τῶν ὁποίων μετεφράσθησαν εἰς ξένας γλώσσας. Μεταξὺ τούτων εἶναι τὰ μυθιστορήματα: «Ὁ κύριος Μπωκαὶρ» (1900), «Ἡ κατάκτησις τῆς Χαναὰν» (1905), «Ἡ ὡραία λαίδη» (1905), «Τὸ φλέρτ» (1913), «Ἄλις Ἄνταμς» (1921), «Ἡ γυναῖκα» (1925) κτλ. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ θεατρικὰ ἔργα: «Ὁ κύριος Ἀντώνιος» (1916), «Ρόζα Μπρὴρ» (1922), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Ταρκονδίμοτος. Βασιλεὺς μέρους τῆς Κιλικίας, σύγχρονος Πομπηΐου τοῦ Μεγάλου, φονευθεὶς τῷ 31 π. Χ. ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τοῦ Ἀκτίου. Σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

Ταρκυνία, ἡ, *Ταρκύνιοι* (Tarquini) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐτρουσκικῆς δωδεκαπόλεως, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Λυδοῦ Τάρκωνος ἢ Τάρχωνος ἢ ὑπὸ Θεσσαλῶν ἀποίκων. Ἐν αὐτῇ εἰς ἀπωτάτους χρόνους κατέφυγεν ὁ Δημάρατος τοῦ οἴκου τῶν Βακχιδῶν τῆς Κορίνθου, γενάρχης τῶν Ταρκυνίων. Περιελθοῦσα εἰς μακροχρονίους ἀγῶνας πρὸς τὴν Ῥώμην, τῷ 358 π. Χ. ἐνίκησε κατὰ κράτος αὐτήν, τῷ δὲ 351 συνῆψε μετ᾽ αὐτῆς τεσσαρακονταετῆ ἐκεχειρίαν, ἀνανεωθεῖσαν τῷ 308 π. Χ. Περὶ τὸ 280 π. Χ. περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν, τῷ δὲ 181 π. Χ. ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἀποικία. Ὁ ἐρειπιὼν αὐτῆς κεῖται ἐγγὺς τῆς νῦν κωμοπόλεως Ταρκουίνια. Ἡ νεκρόπολις τῆς περικλείει φρεατοσχήμους τάφους προετρουσκικοὺς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Βιλλανόβας, ἔτι δὲ μεταγενεστέρους μὲ νωπογραφίας ἑλληνοετρουσκικοῦ ρυθμοῦ. Π. Ν. Π.

Ταρκύνιος *Κολλατῖνος* (L. Tarquinius Collatinus). Ὁ πρῶτος Ρωμαῖος ὕπατος, συγγενὴς τοῦ Ταρκυνίου τοῦ Ὑπερηφάνου καὶ σύζυγος τῆς περιφήμου Λουκρητίας. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὅτε, μετὰ τὴν στάσιν τὴν γενομένην ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βιασμοῦ τῆς συζύγου του ὑπὸ τοῦ Σέξτου Ταρκυνίου (510 π. Χ.), καθιερώθη ὁ θεσμὸς τῶν ὑπάτων, ἐγένετο ὕπατος μετὰ τοῦ Λ. Ἰουνίου Βρούτου. Λόγῳ ὅμως τῆς ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καταγωγῆς του, τάχιστα κατέστη ὕποπτος, παραιτηθεὶς ἑκουσίως μετά τινας μῆνας διάδοχον ἐν τῇ ὑπατείᾳ ἔσχε τὸν Π. Οὐαλέριον Ποπλικόλαν. —Π.

—**Ταρκύνιος** ὁ *Πρεσβύτερος* (Tarquinius Priscus). Ὁ πέμπτος βασιλεὺς τῆς Ρώμης (616-578 π. Χ.), καταγόμενος ἐκ τῆς ἐτρουσκικῆς Ταρκυνίας, υἱός, κατὰ τὴν παράδοσιν, τοῦ Κορινθίου ἐξορίστου Δημαράτου ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βακχιδῶν. Ἔμπορος κατ᾽ ἀρχάς, τῇ προτροπῇ τῆς συζύγου του Τανακυλλίδος μετέβη τῷ 627 π. Χ. εἰς Ρώμην, ἔνθα, ἀναδειχθεὶς ἐπὶ γενναιοδωρίᾳ καὶ ἀνδρείᾳ, κατέστη ἔμπιστος σύμβουλος τοῦ βασιλέως Ἄγγου Μαρκίου καὶ ἀπέκτησε μεγίστας συμπαθείας παρὰ τῷ λαῷ. Κηδεμὼν τῶν δύο ἀνηλίκων υἱῶν τοῦ Ἄγγου, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ τὴν ἀκολουθήσασαν ἐπανάστασιν, ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Ρώμης. Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ταρκυνίου συνεδέθη ἡ ἐν Ρώμῃ εἰσαγωγὴ τῶν ἐτρουσκικῶν ἠθῶν, τινὲς δὲ τῶν μεταγενεστέρων ἐρευνητῶν θεωροῦν τοὺς περὶ αὐτὸν μύθους ὡς καλύπτοντας τὴν ὑποταγὴν τῆς Ρώμης ὑπὸ τῆς Ταρκυνίας. Ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ μειώσῃ τὴν ἰσχὺν τῆς ἀριστοκρατίας, ἐδιπλασίασε τὸν ἀριθμὸν τῶν πατρικίων καὶ τῶν συγκλητικῶν, εἰσαγαγὼν ἐν τῇ συγκλήτῳ καὶ ἀντιπροσώπους τῶν λεγομένων minores gentes. Ὠχύρωσε τὴν πόλιν, ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ Καπιτωλίου, ἀνίδρυσεν ἐν τῇ Μουρκίᾳ κοιλάδι τὸν Μέγιστον Ἱππόδρομον (Circus Maximus) καὶ διήνοιξε τὸν Μέγιστον ὑπόνομον (Cloaca Maxima) ἀπὸ τῆς τελματώδους τότε Ἀγορᾶς πρὸς τὸν Τίβεριν. Κατὰ τοὺς ἐξωτερικούς του πολέμους, πάντοτε θριαμβεύων, ὑπέταξε τοὺς Τυρρηνοὺς μετὰ ἐννεαετεῖς ἀγῶνας, τοὺς Σαβίνους, τοὺς Λατίνους κ.ἄ. Ἐδολοφονήθη τῷ 578 π. Χ. τῇ ὑποκινήσει τῶν παραγκωνισθέντων υἱῶν τοῦ Ἄγγου Μαρκίου, ἔσχε δὲ διάδοχον τὸν Σέρβιον Τύλλιον. Π. Ν. Π.

—**Ταρκύνιος** *Σέξτος* (Sextus Tarquinius). Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ρώμης Ταρκυνίου τοῦ Ὑπερηφάνου. Ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀπουσίας τοῦ πατρός του εἰς Ἀρδέαν τῶν Ρουτούλων διὰ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐβίασε τὴν ἐνάρετον Λουκρητίαν, σύζυγον τοῦ συγγενοῦς του Ταρκυνίου Κολλατίνου. Τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ ἐξεγέρσεως τῶν δυσηρεστημένων ἐκ τῆς πολιτείας τοῦ βασιλέως ἀριστοκρατῶν (510 π.Χ.), ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας. Ὁ Σέξτος Ταρκύνιος κατέφυγεν εἰς Γαβίους, ἔνθα ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν συγγενῶν τῆς Λουκρητίας. Π. Ν. Π.

—**Ταρκύνιος** ὁ *Ὑπερήφανος* (Tarquinius Superbus). Ὁ ἕβδομος καὶ ὕστατος βασιλεὺς τῆς Ρώμης (534—510), ἔγγονος Ταρκυνίου τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ σύζυγος τῆς Τυλλίας, πρεσβυτέρας θυγατρὸς τοῦ προκατόχου του Σερβίου Τυλλίου. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀποδιδομένην δολοφονίαν τοῦ Τυλλίου, ὑπῆρξε δὲ ὠμότατος τύραννος, ἔχων συνεργὸν εἰς τὰς κατὰ τῶν συγκλητικῶν διώξεις καὶ θανατώσεις τὴν σύζυγόν του. Ἵδρυσε πλείστους ναοὺς ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου (Ἀθηνᾶς, Διός, Ἥρας), εἰσήγαγεν ἐν Ρώμῃ τὰ σιβυλλικὰ βιβλία, ἀλλ᾽ ἠτύχησεν εἰς τοὺς πολέμους του. Ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 510 π. Χ., καταφυγὼν δὲ εἰς Βηΐους καὶ Ταρκυνίαν, ἐξώθησε τοὺς Ἐτρούσκους κατὰ τῆς Ρώμης, καὶ δὴ τὸν Πορσήναν. Ἐπίσης ἐξήγειρε τὸν Λατῖνον ἄρχοντα τοῦ Τουσκούλου Ὀκτάβιον Μαμίλιον, ἡττηθέντα ἐν τῇ παρὰ τὴν Ρηγίλλην λίμνην μάχῃ (496 π. Χ.)· κατ᾽ αὐτήν, τραυματισθεὶς ὁ Ταρκύνιος, διέφυγεν εἰς Κύμην παρὰ τῷ τυράννῳ Ἀριστοδήμῳ, ὅπου ἀπέθανε μετ᾽ οὐ πολύ. Π. Ν. Π.

ταρκωνίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ βάσις, παράγωγον τῆς ἰσοκινολίνης, λαμβανομένη ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ μεθ᾽ ὑδροβρωμίου ἅλατος αὐτῆς κατὰ τὴν εἰς 200° περίπου θέρμανσιν τοῦ μεθ᾽ ὑδροβρωμίου ἅλατος τῆς βρωμιοκοταρνίνης. Σ. Γ.

Τάρλα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πατιοπούλου (πρώην Συντέκνου) τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 47.

ταρλατὰν (τό) (γαλλ. tarlatane). Ὕφασμα βαμβακερόν, ἀραιὸν καὶ λεπτότατον. Ἄλλοτε ἀπὸ ταρλατὰν κατεσκευάζοντο γυναικεῖα νεανικὰ φορέματα.

Ταρλέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Παλούμπας τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 39.

Τάρμπ, ἡ *Τάρβη* (Tarbes) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἄνω Πυρηναίων, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀντοὺρ καὶ ἀπέχουσα 157 χλμ. Δ.ΝΔ. τῆς Τουλούζης. Κάτ. 28 620. Εἶναι κέντρον ἐμπορίου ἵππων καὶ ἔχει σχολὴν πυροβολικοῦ, χυτήρια πυροβόλων, βυρσοδεψεῖα κλπ. Εἶναι παλαιοτάτη πόλις, ὑφισταμένη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων, ὅτε ἐκαλεῖτο Turba. Κατὰ τὴν περίοδον 1360—1406 κατείχετο ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, κατὰ δὲ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους συνήφθη παρ᾽ αὐτὴν μάχη, καθ᾽ ἣν οἱ Ἄγγλοι ἐνίκησαν τοὺς Γάλλους. Χ. Δ.

Ταρμπαγκατάϊ *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Κεντρῴας Ἀσίας μεταξὺ τῶν Ἀλταΐων ὀρέων καὶ Τιὲν-Σάν, ἀποτελοῦσα ὅριον τῆς Κιργιζίας (Ρωσία) καὶ Τζουγγαρίας (Κίνα). Ἔχει μέσον ὕψος 1.800 μ. (ὑψίστη κορυφὴ 2.906 μ.), μῆκος 500 χλμ., πλάτος 60 χλμ. καὶ κατεύθυνσιν ἐκ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. Κατοικεῖται ὑπὸ Καλμούκων, Κιργιζίων, Μογγόλων, κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Τὰρ-Μπογάζ *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]* βλ. λ. *Ντὰρ-Μπογάζ*.

Τὰρν (Tarn) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Γαρούνα, πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων τοῦ Λοζέρ, διαρρέων τὰς πόλεις Μιλλώ, Γκαγιάκ, Ραμπαστάνς, Μοντωμπὰν καὶ Μουασσὰκ καὶ συμβάλλων μετὰ ροῦν 375 χλμ. Κυριώτεροι παραπόταμοί του εἶναι ὁ Ἀγκοὺ καὶ ὁ Ἀβεϋρόν. Χ. Δ.

—**Τὰρν** *νομὸς* (département du Tarn) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Γαλλίας, περιλαμβάνων τμῆμα τῆς περιοχῆς τοῦ Λανγκντὸκ καὶ διασχιζόμενος ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Τάρν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὸ ὄνομα. Ἔκτασις 5.780 τ. χλμ., κάτοικοι (1926) 301.717, πρωτεύουσα *Ἀλμπί*. Διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας (μὲ πρωτευούσας τάς: Ἀλμπί, Κάστρ, Γκαγιὰκ καὶ Λαβώρ), 36 δήμους καὶ 323 κοινότητας, εἶναι δὲ κυρίως χώρα γεωργικὴ καὶ μεταλλευτική, ἔχουσα λατομεῖα γρανίτου, ὀρυχεῖα γαιάνθρακος καὶ μαγνησίου κλπ. Χ. Δ.

Τάρνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Λυδίᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ὄρους Τμώλου, ἡ μετὰ ταῦτα *Σάρδεις*. Ἐκ ταύτης ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων ὁ Φαῖστος, υἱὸς τοῦ Μαίονος, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰδομενέως (*Ὁμ*. Ἰλ. Ε, 44). Α. Θ. Σ.

Τάρνις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας, πηγάζων ἀπὸ τοῦ Κεμμένου ὄρους (*Στράβ*. Δ, 177), χωρίζων τὴν Ναρβωνησίαν τῆς Ἀκυϊτανίας καὶ ὢν παραπόταμος τοῦ Γκαρούνα (νῦν Garonne), πρὸς ὃν συμβάλλει μεταξὺ (*Στράβ*. Δ, 188) Τολώσης (νῦν Toulouse) καὶ Ἀγιννοῦ (*Πτολ*. Β, ζ, 14). Εἶναι ὁ σύγχρονος *Τάρν* τῆς Haute Garonne. Σ.Ε.Λ.

Ταρνιὲ (Tarnier), *Στέφανος*. Διάσημος Γάλλος μαιευτὴρ καὶ καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς (1828—1897). Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων μαιευτήρων τοῦ ΙΘ᾽ αἰῶνος καὶ διεκρίθη διὰ τοὺς μακροὺς ἀγῶνάς του πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἐπιλοχείου λοιμώξεως, ἐλαττώσας αἰσθητῶς τὴν ἐκ ταύτης θνησιμότητα εἰς τὰ διάφορα μαιευτήρια. Πλὴν τῆς καθηγεσίας του ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ Παρισίων (1884), διετέλεσεν ἀρχιχειρουργὸς καὶ καθηγητὴς τῆς σχολῆς μαιῶν καὶ πρόεδρος τῆς ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς (1891). Τῷ 1892 ἵδρυσε τὴν μαιευτικὴν ἑταιρείαν Παρισίων, ἧς ὑπῆρξε καὶ ὁ πρῶτος πρόεδρος. Ἔγραψε πλεῖστα, ὡς: «Περὶ ἐπιλοχείου μολύνσεως» (1858), «Περὶ τῶν ἐνδείξεων τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ ἐμβρύου καὶ τῶν σχετικῶν ταύτῃ ἐγχειρητικῶν μεθόδων» (1860), «Περὶ ὑγιεινῆς τῶν λεχωΐδων» (1854) κλπ. Τῷ 1878 ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Chantreuil «Σύγγραμμα τεχνικῆς μαιευτικῆς». Ἐφεῦρε καὶ εἰσηγήθη πλεῖστα ἐργαλεῖα διὰ τοὺς μαιευτικοὺς χειρισμοὺς φέροντα τὸ ὄνομά του. Ἀναφέρομεν τὴν ἐλαστικὴν σφαῖραν πρὸς διαστολὴν τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας, τὸν βασεοθρύπτην του (1883), τὸν κεφαλοθρύπτην (1875), τὸν ἐκ τριῶν βαλβίδων διαστολέα τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας (1888), τὸν ἐμβρυοτόμον του (1876) καὶ τὸν ἁπανταχοῦ ἐν χρήσει καὶ γνωστὸν ἐμβρυουλκόν του (1877). Ο. Ρ.

Τὰρν καὶ Γαρούννα *νομὸς* (département du Tarn-et-Garonne) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Γαλλίας, περιλαμβάνων τμήματα τῶν χωρῶν Γουέννης, Ρουέργκ, Ἀρμανιὰκ καὶ Λανγκντὸκ καὶ διασχιζόμενος ὑπὸ τῶν ποταμῶν Γαρούννα καὶ Τάρν, οἵτινες συνενοῦνται ἐντὸς τοῦ ἐδάφους του. Ἔκτασις 3.731 τετρ. χλμ., κάτοικοι (1926) 164 191, πρωτεύουσα *Μοντωμπάν*. Διαιρεῖται εἰς 3 ἐπαρχίας (μὲ πρωτευούσας τάς: Μοντωμπάν, Καστελσαρραζὲν καὶ Μουασσάκ), 24 δήμους καὶ 195 κοινότητας, εἶναι δὲ χώρα γεωργική, παράγουσα κυρίως οἶνον. Χ. Δ.

ταρνοβιτζίτης (ὁ) (Tarnowitzit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἰσόμορφον παράμιξιν ἀραγωνίτου ($CaCO_3$) καὶ κερουσίτου ($PbCO_3$), τοῦ δευτέρου μέχρις 9 %. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα εἰς διδύμους κρυστάλλους, καθὼς καὶ εἰς ἀκτινοειδῆ συσσωματώματα μὲ χρῶμα λευκὸν ἢ ὑποπράσινον. Ἀπαντᾷ παρὰ τὸ Tarnowitz. Γ. Β.

Τάρνοβιτς (Tarnowitz, πολων. Tarnowskie Gory) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Ἄνω Σιλεσίᾳ, πρώην ἀνήκουσα εἰς τὴν Γερμανίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1922 εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κάττοβιτς—Λούμπλινιτς. Κάτ. 14.399 (1919). Ἔχει ὀρυχεῖα μολύβδου καὶ σιδήρου καὶ βιομηχανίαν λευκοσιδήρου. Θ. Κ.

Ταρνόβσκι (Tarnowski). Πολωνὸς ἱστορικὸς καὶ συγγραφεὺς (1837—1917). Μέλος τοῦ αὐστριακοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους, ἵδρυσε τῷ 1867 τὸ συντηρητικὸν περιοδικὸν «Πολωνικὴ Ἐπιθεώρησις». Τῷ 1871 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Κρακάου καὶ τῷ 1890 πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας. Κύριον ἔργον αὐτοῦ: «Μελέται περὶ τῆς ἱστορίας τῆς πολωνικῆς λογοτεχνίας» (1886—1892, τ. 5). Ἔγραψε πλείστας μονογραφίας ἐπὶ λογοτεχνικῶν καὶ ἱστορικῶν θεμάτων. Θ. Κ.

Ταρνοπὸλ (Tarnopol) *[Γεωγρ.]*.—1) Βοϊβοδᾶτον ἐν Ἀν. Γαλικίᾳ, πρώην ἀνῆκον εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920 εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐμβαδοῦ 16.240 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 1.428.520 (1921). —2) Πόλις τῆς Πολωνίας, πρωτεύουσα τοῦ ἀνωτέρω βοϊβοδάτου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σερὲτ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λέμπεργκ—Ποντβολοτοίσκα. Κάτ. 32 003 (1921). Ἔχει βιομηχανίαν γεωργικῶν μηχανῶν. Ἡ πόλις κατελήφθη κατὰ τὸ τέλος Αὐγούστου 1914 ὑπὸ τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων, τὴν αὐτὴν δὲ ἐποχὴν τοῦ 1915, ἐπιτεθέντα τὰ αὐστρογερμανικὰ στρατεύματα, καθηλώθησαν πρὸ τῆς πόλεως. Κατὰ τὴν μάχην 6—16 Σεπτεμβρίου 1916 ἡ ρωσικὴ στρατιὰ Ἰβανὼφ ἡττήθη, μετὰ προηγηθεῖσαν ἐπιτυχῆ ἀντεπίθεσιν, κατὰ δὲ τὴν λεγομένην μάχην τῆς Ἀνατολικῆς Γαλικίας (19—28 Ἰουλίου 1917) ἡ πόλις ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν γερμανοαυστριακῶν δυνάμεων. Θ. Κ.

Τὰρντ (Tarde), *Γαβριήλ*. Γάλλος κοινωνιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Sarlat τῷ 1843 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1904. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν ἐν τῇ γενετείρᾳ του μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἠκολούθησε τὸ δικανικὸν στάδιον. Μετὰ λαμπρὰν εὐδοκίμησιν ἐγένετο διευθυντὴς τῆς στατιστικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης. Τῷ 1899 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας, τῷ δὲ 1901 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Ἐκτὸς τοῦ λογοτεχνικοῦ του ἔργου «Contes et poèmes» (1879), ὁ Τὰρντ ἐδημοσίευσε καὶ πλεῖστα ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ψυχολογίαν, τὴν κοινωνιολογίαν καὶ τὴν ἐγκληματολογίαν καὶ μαρτυροῦντα μεγάλην πρωτοτυπίαν πνεύματος. Ἐκ τῶν κοινωνιολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν του ἔργων σπουδαιότερα εἶναι: «Les lois de l'imitation» (1890, ἔκδ. 1907), «Les transformations du droit» (1893,

Γαβριὴλ Τάρντ.

Digitized by Google

στ' ἔκδ. 1909), «La logique sociale» (1895, γ' ἔκδ. 1904), «Sur l' idée de l' organisme social» (1896), «L'opposition universelle» (1897), «Études de psychologie sociale» (1898), «L' opinion et la foule» (1901), «Essais et mélanges sociologiques» (1902), «Les lois sociales, esquisse d'une sociologie (1899, ε' ἔκδ. 1908), «Les transformations du pouvoir» (1899, β' ἔκδ. 1899), «Psychologie économique» (1902). Ἐκ τῶν ἐγκληματολογικῶν του ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν σημαντικωτάτην συμβολὴν εἰς τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἐγκλήματος καὶ τὴν ἔρευναν τῶν αἰτίων του, ἀξιολογώτεραι εἶναι: «La philosophie pénale» (1890), «Études pénales et sociales» (1892), «La criminalité comparée» (1888, στ' ἔκδ. 1907), «Les transformations du droit» (1895), «La criminalité professionelle» (1897). Ὁ Τὰρντ ἐδημοσίευσεν ἐπίσης πλείστας μελέτας καὶ ἐπὶ ποικιλωτάτων καὶ λίαν ἐνδιαφερόντων θεμάτων εἰς τὰ «Annales de l'Institut International de sociologie» (1898, 1901), τὰ «Archives d'anthropologie criminelle» (1904) καὶ τὴν «Revue philosophique» (1880—1901).

Ὁ Γ. Τὰρντ διὰ τῶν κοινωνιολογικῶν του ἐργασιῶν προσπαθεῖ νὰ δώσῃ ἀπάντησιν εἰς τὸ περὶ τοῦ πρωταρχικοῦ καὶ θεμελιώδους κοινωνικοῦ φαινομένου πρόβλημα τῆς κοινωνιολογίας, ὅπερ συνδέεται καὶ πρὸς τὸ ἄλλο πρόβλημα, περὶ τοῦ ἂν ὑπάρχουν κοινωνικὰ φαινόμενα διάφορα τῶν ἀνθρωπολογικῶν (ψυχολογικῶν καὶ βιολογικῶν) φαινομένων, ὑπείκοντα εἰς ἄλλους νόμους καὶ δεόμενα εἰδικῆς ἐρεύνης, δικαιολογούσης τὴν ὕπαρξιν ἰδιαιτέρας περὶ αὐτῶν ἐπιστήμης. Ὁ Τὰρντ ὑπεστήριξεν ὅτι τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ φαινόμενα μιμήσεως, καὶ ὅπως ἡ μελέτη τῶν νόμων τῆς παγκοσμίου περιοδικότητος καὶ ἐπαναλήψεως τῶν ὁμοίων πραγμάτων (ἐν τῇ φυσικῇ λ. χ. τῶν κυμάτων αἰθέρος, φωτός, ἀέρος) μᾶς γνωρίζει τὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ ἐν τῇ βιολογίᾳ (γέννησις, ἀναπαραγωγή, κληρονομικότης) μᾶς γνωρίζει τὰ ὀργανικὰ φαινόμενα, οὕτω καὶ ἡ μελέτη τῶν νόμων τῆς μιμήσεως θὰ μᾶς γνωρίσῃ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα. Οἱ δύο πόλοι τῆς παγκοσμίου φυσικῆς, βιολογικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς εἶναι ἡ πρωτοβουλία καὶ ἡ μίμησις, ἡ πρώτη κίνησις καὶ ἡ ἐπανάληψις. Ἡ μελέτη ὅθεν τῶν στοιχείων τῆς κοινωνικῆς ἐπαναλήψεως, τῶν ἀτομικῶν δράσεων καὶ τῆς ἑνότητος αὐτῶν ἐν τῇ ὁμοιότητι, αὕτη καὶ μόνη μᾶς γνωρίζει τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα, καθιστῶσα περιττὴν πᾶσαν ἄλλην ζήτησιν γενικῶν νόμων καὶ γενικῶν ἀρχῶν, πᾶσαν μεταφυσικὴν ζήτησιν κεκρυμμένων στοιχείων. Τοιουτοτρόπως ἡ κοινωνιολογία τοῦ Τὰρντ εἶναι ψυχολογικὴ κοινωνιολογία, θεωρεῖ δ' ἑπομένως τὸ ἄτομον ὡς παράγοντα βασικὸν καὶ οὐχὶ ὡς λειτουργίαν τῆς ὁμαδικότητος. Ἀλλ' ἡ ψυχολογία αὕτη, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς κοινωνιολογίας του, δὲν εἶναι ἀτομική τις ψυχολογία, ἡ ὁποία δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως ἔξω τῆς φυσιολογικῆς ψυχολογίας· εἶναι ψυχολογία κοινωνική, διότι δὲν ἐξετάζει τὰς νοητικὰς λειτουργίας τοῦ ἀτόμου καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ τὰς νοητικὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς ὁμοίους του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Wroblewska*. Die gegenwärtige soziologische Bewegung in Frankreich (ἐν «Archiv. f. Gesch. d. Philos» Berlin 1896).—*Belot*. La logique sociale de M. Tarde (ἐν «Revue philosophique», 1896).—*D. Gusti*, G. Tarde (ἐν «Schmollers Jahrbuch», 1898).—*L. Ward*, Tarde's social laws (ἐν «Science». 1902).—*R. Worms*, La philosophie sociale de G. Tarde (ἐν Revue philosophique», Αὔγουστος 1905).—*Dagan*, Les sociologues contemporains (ἐν «Revue philosophique» Paris 1905).—*L. Dauriac*, La philosophie de G. Tarde (ἐν «Année Philosophique» τ. XVI, 1906).—*A. Matagrin*, La psychologie sociale de G. Tarde (Paris 1910).—*A. Espinas*, Notice sur la vie et l'œuvre de G. Tarde (ἐν «Séances et travaux de l'Acad. des sc. soc. et polit.», 1910).—*A. Dupond*, G. Tarde et l'économie politique (1911).

Θ. Π.

Ταρντιβὼ (Tardivaux), ***Ρενέ***. Γάλλος μυθιστοριογράφος, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μπουαλὲβ* (βλ.λ.).

Ταρντιὲ (Tardieu), ***Ἀμβρόσιος - Αὔγουστος***. Ἐπιφανὴς Γάλλος ἰατροδικαστὴς (1818—1879). Διετέλεσεν ἰατρὸς τοῦ Hôtel-Dieu τῶν Παρισίων (1850), καθηγητὴς τῆς ἰατροδικαστικῆς (1861), πρύτανις (1864), πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς (1867), ὡς καὶ τῆς «Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς» καὶ τῆς «Ἑνώσεως τῶν Γάλλων ἰατρῶν», διεκρίθη δὲ ὡς ἔξοχος πραγματογνώμων ἰατροδικαστής. Ἐδημοσίευσε πλείστας ἰατροδικαστικὰς μελέτας ἐπὶ τῆς προσβολῆς τῶν ἠθῶν (1858), τῆς ἀμβλώσεως (1864), τοῦ ἀπαγχονισμοῦ, στραγγαλισμοῦ καὶ πνιγμονῆς (1870), τῆς δηλητηριάσεως (1875), τῶν τραυματισμῶν (1879) κλπ. Πλὴν τῶν ἰατροδικαστικῶν ἔργων ἔγραψεν οὗτος: «Παθολογικὴν ἰατρικὴν καὶ κλινικὴν» (1848), «Λεξικὸν δημοσίας ὑγείας καὶ ἐξυγιάνσεως» (1852), τρίτομον «Δημοσίαν ὑγιεινήν», βραβευθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἐπίσης ὑπῆρξε συνεκδότης καὶ συνεργάτης τῶν ὑπὸ τοῦ Orfila ἱδρυθέντων «Χρονικῶν δημοσίας ὑγιεινῆς καὶ ἰατροδικαστικῆς». Αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομά του φερόμεναι *κηλῖδες Ταρντιὲ* εἰσὶ κατάσπαρτοι, στικταί, ἐκχυμωτικαί, βυσσινόχροοι κηλῖδες μεγέθους κεφαλῆς καρφοβελόνης μέχρι φακῆς καὶ πλέον, τὸ πρῶτον παρατηρηθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν πνευμόνων εἰς περίπτωσιν ἀσφυξίας ἐκ πνιγμονῆς, ἃς καθώρισεν οὗτος ὡς τὸ μόνον παθογνωμονικὸν σημεῖον τοῦ εἴδους τούτου τῆς ἀσφυξίας. Ἀλλ' αἱ μετέπειτα ἐπανειλημμέναι λεπτομερεῖς ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι αἱ κηλῖδες αὗται τοῦ Ταρντιὲ ἀπαντῶσιν εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἐξ ἀσφυξιῶν θανάτων (ἀπαγχονισμός, στραγγαλισμός, πνιγμονὴ κλπ.), ὡς καὶ ἐν γένει εἰς πάντα βίαιον καὶ ταχὺν θάνατον.

Ο. Ρ.

—**Ταρντιὲ** (Tardieu), ***Ἀνδρέας-Πέτρος-Γαβριὴλ-Ἀμεδαῖος***. Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1876 ἐν Παρισίοις. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν École Normale Supérieure, ἐπιδοθεὶς δὲ εἰς τὴν διπλωματίαν, ἐγένετο ἀκόλουθος (1897) καὶ εἶτα γραμματεὺς τῆς ἐν Βερολίνῳ πρεσβείας, γραμματεὺς τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου (chef de cabinet) τῆς κυβερνήσεως Waldeck-Rousseau (1899—1902) καὶ καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῇ ἀνωτάτῃ σχολῇ πολέμου (1902—1914). Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἦτο καὶ πολιτικὸς ἀρθρογράφος τοῦ «Χρόνου» διὰ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα. Ἀπὸ τοῦ 1914 ἐξελέγετο βουλευτὴς τῶν δημοκρατικῶν τοῦ κέντρου (πλὴν τοῦ διαστήματος 1924—1926), κατὰ δὲ τὸν πόλεμον ἦτο λοχαγὸς τῶν κυνηγῶν, τρὶς τραυματισθεὶς (1914—1916). Τῷ 1917—1919 μετέβη μετὰ τοῦ Ριμπὼ εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἐπὶ εἰδικῇ διπλωματικῇ ἀποστολῇ, τῷ 1919 μετέσχε μετὰ τοῦ Κλεμανσὼ τῆς συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης (γενόμενος πρόεδρος τῶν ἐπιτροπῶν Ἀλσατίας-Λωρραίνης, Σάρ, ἐφαρμογῆς τῆς εἰρήνης, κ. ἄ.) καὶ τῷ 1919—1920 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν ἀπελευθερωθέντων ἐδαφῶν. Στενὸς συνεργάτης τοῦ Κλεμανσώ, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων συντακτῶν τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν καὶ ἐκ τῶν μᾶλλον ἀδιαλλάκτων ὑπερασπιστῶν αὐτῆς κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον. Τῷ 1921 ἵδρυσε μετὰ τοῦ Κλεμανσὼ τὴν «Ἐθνικὴν Ἠχώ», ἀπὸ τῆς ὁποίας ἠγωνίσθη διὰ τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν καὶ κατεπολέμησε σφοδρῶς τὰ γαλλικὰ κόμματα τῆς ἀριστερᾶς. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1926 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ Πουανκαρέ, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1928 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1929 μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1930 πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως. Τὴν 20 Φεβρουαρίου τοῦ 1932 ἐσχημάτισε καὶ πάλιν κυβέρνησιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκράτησε δι' ἑαυτόν, πλὴν τῆς προεδρίας, καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀλλὰ τὴν 10 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, κατόπιν τῶν ἐκλογῶν τῆς 1 Μαΐου, αἵτινες ἀνέδειξαν πλειοψηφοῦντα τὰ κόμματα τῆς ἀριστερᾶς. Ἔγραψε: «Διπλωματικὰ ζητήματα» (1905), «Ἡ συνδιάσκεψις τῆς Ἀλγεθίρας» (1907, γ' ἔκδ. 1909), «Ἡ Γαλλία καὶ αἱ συμμαχίαι» (1908, γ' ἔκδ. 1910), «Σημειώσεις περὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν» (1908, δ' ἔκδ. 1918), «Ὁ πρίγκιψ Μπύλωβ» (1912), «Τὸ μυστήριον τοῦ Ἀγκαντὶρ» (1912), «Ἡ Ἀμερικὴ εἰς τὰ ὅπλα» (1919), «Ἡ εἰρήνη» (1921), «Τὸ Σλέσβιχ καὶ ἡ εἰρήνη» (1925), «Πρὸ τοῦ ἐμποδίου: Ἡ Ἀμερικὴ καὶ ἡμεῖς» (1927), «Λόγοι ρεαλιστικοὶ» (1928), κ. ἄ.

Ἀνδρέας Ταρντιέ.

Π. Ν. Π.

Ταρνὼφ (Tarnow) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας, ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Γαλικίᾳ, ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ Κρακάου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ντουνάγιετς καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κρακάου—Ρτσέσωβ. Κάτ. 35.347 (1921). Ἔχει παλαιὸν δημαρχεῖον καὶ βιομηχανίαν μεταλλουργίας, ὑαλουργίας καὶ γεωργικῶν μηχανῶν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων τὴν 12 Νοεμβρίου 1914 καὶ τελικῶς, τὸν Μάϊον τοῦ 1915, ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστρογερμανῶν.

Θ. Κ.

Τάρο (Taro) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Πάδου, πηγάζων ἐκ τῶν Ἀπεννίνων καὶ συμβάλλων μετὰ ῥοῦν 130 χλμ.

Χ. Δ.

Ταρόδουνον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β, 11, 15) μεταξὺ τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ ὄρους Ἄβνοβα (νῦν Μέλας Δρυμός, Schwarzwald). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Zarten παρὰ τὸ Φριβοῦργον, ἐπὶ τοῦ Brisgau, ἐν τῷ μεγάλῳ δουκάτῳ τῆς Βάδης.

Α. Θ. Σ.

ταρόκ· παίγνιον διὰ παιγνιοχάρτων (βλ. *ταρώ*).

ταροξυλικὸν ***ὀξύ***, ἢ α, ζ-***δικετοστεατικὸν ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου:

$$CH_3 . [CH_2]_{10} . CO . CO . [CH_2]_4 . COOH$$

λαμβανόμενον ἐκ τοῦ *ταριρικοῦ ὀξέος*. Τήκεται εἰς 98°.

Σ. Γ.

Τάρος (Tarus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Πάδου, πρὸς ὃν συμβάλλει μεταξὺ Βριξέλλου (*Πτολεμ.* Γ, α 46) καὶ Κρεμώνης κολωνίας. Εἶναι ὁ σύγχρονος *Τάρο* τῆς Λομβαρδίας.

Σ. Ε. Λ.

Ταρουάλται *[Ἀρχ.]*. Βερβερικὸς λαὸς τῆς Δυτικῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγ. Δ', 6, 6) ἐν τῇ Ἔσω Λιβύῃ μετὰ τῶν Κλιματιτῶν καὶ τοῦ μεγάλου ἔθνους τῶν Ἀφρικερώνων, πρὸς Ν. τῶν Ὀρφέων, πιθανῶς ἐν τῇ νῦν χώρᾳ Aroua, παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὸ ἀκρωτήριον Noum.

Α. Θ. Σ.

Ταρουάνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καρμανίας ἐν Ἀσίᾳ (νῦν Κερμὰν ἢ Κιρμάν), κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΣΤ', 8, 13) ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Κόρου (νῦν Kour-ab). Εἶναι ἡ σημερινὴ Taroun ἐν Περσίᾳ.

Α. Θ. Σ.

Ταρουάννα, ἢ ***Ταρουέννα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μορινῶν ἐπί τινος παραποτάμου τοῦ Σκάλδιος (νῦν Escaut) καὶ ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως πολλῶν ρωμαϊκῶν ὁδῶν (*Πτολ.* Γεωγρ. II, 9, 4). Εἶναι ἡ σύγχρονος πολίχνη Thérouanne ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Lys, ἐν τῷ νομῷ Pas-de-Calais.

Α. Θ. Σ.

Ταροῦδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς ἐν Μαυριτανίᾳ Καισαρηνσίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Δ', 2, 7). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἡ Ταβοῦδα τῆς Νουμιδίας, κειμένη παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἀμψάγα (νῦν Oued-el-Kébir), ὅπου ἀνευρέθησαν ἐπιγραφαί. Ταυτίζεται μὲ τὴν νῦν Tuda ἐν Ἀλγερίῳ.

Α. Θ. Σ.

Ταρουσάτες *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀκουϊτανίας ἐν Γαλλίᾳ, κατοικῶν δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀτουρίου (νῦν Adour), μεταξὺ τῶν Βοκατῶν ἢ Βασατῶν πρὸς Β. καὶ τῶν Αὐσκίων πρὸς Ν., εἰς τὰ πέριξ τῆς νῦν κωμοπόλεως Tartas ἐν τῷ νομῷ Landes. Ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ρωμαίους ὑπὸ τοῦ Καίσαρος εἰς τοὺς κατὰ τῶν Γαλατῶν πολέμου αὐτοῦ (59—51 π. Χ.).

Α. Θ. Σ.

Ταρουσκών, ἢ ***Ταρούσκων*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ναρβωνικῆς Γαλλίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαλύων, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ, πρὸς Β. τῆς Ἀρελάτης (νῦν Arles) καὶ πρὸς Α. τῆς Νεμαύσου (νῦν Nîmes). Εἶναι ἡ σημερινὴ *Ταρασκὼν* ἐν τῷ νομῷ Bouches-du-Rhône.

Α. Θ. Σ.

Ταρπηΐα (Tarpeia). Ρωμαία ἑστιάς, θυγάτηρ Ταρπηΐου τινός, διατελοῦντος φρουράρχου τοῦ Καπιτωλίου κατὰ τὸν ἐπὶ Ρωμύλου πόλεμον τῶν Ρωμαίων πρὸς τοὺς Σαβίνους. Ἐξελθοῦσα τοῦ Καπιτωλίου πρὸς κόμισιν ὕδατος καὶ θαμβωθεῖσα ὑπὸ τῶν πολυτίμων κοσμημάτων, ἅτινα ἔφερον οἱ Σαβῖνοι ὁπλῖται τοῦ Τατίου, ὑπεσχέθη, ἀντὶ παραχωρήσεως τῶν δακτυλίων καὶ ψελίων τῶν ἐχθρῶν, νὰ ὑποδείξῃ εἰς αὐτοὺς τὴν μοναδικὴν πρὸς τὸ Καπιτώλιον μυστικὴν εἴσοδον. Μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Τατίου, τόσα κοσμήματα καὶ ἀσπίδας ἔρριψαν ἐπ' αὐτῆς οἱ Σαβῖνοι, ὥστε ὑπὸ τὸν σωρὸν των εὗρεν οἰκτρότατον θάνατον. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν ὁ μῦθος τῆς Ταρπηΐας θεωρεῖται μεταγενεστέρα ἐπινόησις πρὸς ἑρμηνείαν παλαιοτάτης τοπικῆς θεότητος, εἰς ἣν ἦτο ἀνατεθειμένος μέγας σωρὸς ἀφιερωμάτων.

—Π.

Ταρπηΐα ***πέτρα*** (Tarpeium saxum) *[Ρωμ. Τοπογρ.]*. Ἄβατος καὶ ἀπότομος βράχος κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ ἐν Ρώμῃ Καπιτωλίνου λόφου, προσιτὸς ἀπὸ τῆς Porta Pandana. Ἀπ' αὐτοῦ ἤδη ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας κατεκρημνίζοντο οἱ ἔνοχοι βαρέων ἀδικημάτων, καὶ δὴ οἱ ἐλεύθεροι πολῖται, οἱ καταδικαζόμενοι ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, ψευδομαρτυρίᾳ, γοητείᾳ καὶ μαγείᾳ, ἀσεβείᾳ κατὰ τῶν δημάρχων, ἀγορανόμων καὶ ἄλλων ἀρχόντων ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων των, κ. ἄ. Νῦν καλεῖται *Πούπε Ταρπέα* (Pupe Tarpea).

—Π.

Ταρπήϊος ***λόφος*** (Mons Tarpeius) *[Ρωμ. Τοπογρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν Ρώμῃ *Καπιτωλίνου λόφου*.

Τάρπητες *[Ἀρχ.]*. Εἷς τῶν παρὰ τὴν Μαιώτιδα λίμνην (νῦν Ἀζοφικὴ θάλασσα) κατοικούντων Σκυθικῶν λαῶν, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (XI, 495).

Α. Θ. Σ.

Ταρποδιζὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Θράκης, κειμένη κατὰ τὰ «Ὁδοιπορικὰ» (Ἀντωνίνου καὶ Ἱεροσολυμιτικὸν) βορειοανατολικῶς τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀριστερὰ τοῦ Τόνζου πο-

Digitized by Google

ταμοῦ (νῦν Τούντζα) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Ἀγχίαλον ὁδοῦ. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ νῦν χωρίον Μπογιοὺκ-Δερβὲντ ἐν Βουλγαρίᾳ. Α. Θ. Σ.

Τάρπον Σπρίνγκς (Tarpon Springs) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πολίχνη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Φλωρίδος μετὰ 2.105 (1920) κατ. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀκμάζει τὸ ἐμπόριον τῶν σπόγγων, οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν κατοίκων, οἱ καὶ ἀποικίσαντες αὐτήν, εἶναι Ἕλληνες σπογγαλιεῖς. Θ. Κ.

Τάρπωρον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ἄνω Μοισίας, πρὸς Ν. τῆς Πανταλίας ἢ Πανταλίας (νῦν Κιοστενδήλ), ἐπισκευασθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

Τάρρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Κρήτης αὐτόνομος, κειμένη μεταξὺ τῶν πόλεων Φοίνικος καὶ Ποικιλασοῦ καὶ οὐχὶ μακρὰν τῆς Ἐλύρου, τῆς ὁποίας θεωρεῖται ἐπίνειον. Ἦτο τὸ πάλαι κέντρον τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος, καθαρθέντος ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ ἱερέως Καρμάνορος, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ὁποίου ὁ Ἀπόλλων «συνεγένετο τῇ νύμφῃ Ἀκακαλλίδι». Τὰ νομίσματα αὐτῆς παριστῶσιν ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως κεφαλὴν κρητικῆς αἰγός, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης μέλισσαν. Ε. Γ.

Ταρραγκόνα (Tarragona) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐν Καταλωνίᾳ, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Μεσογείου. Κάτ. 30.689. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 101 χλμ. πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς Βαρκελώνης, ἐπὶ τῆς παραλιακῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, καὶ εἶναι ἕδρα παλαιᾶς ἱστορικῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς παλαιᾶς πόλεως, ἥτις κεῖται ἐπὶ ὑψώματος καὶ περιβάλλεται κατὰ τὰς τρεῖς αὐτῆς πλευρὰς ὑπὸ ἔτι καὶ νῦν σῳζομένων κυκλωπείων καὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς τειχῶν, καὶ ἐκ τῆς νέας πόλεως, εὑρισκομένης πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς παλαιᾶς καὶ ἐχούσης πρὸ αὐτῆς ἀσφαλῆ καὶ εὐρὺν λιμένα. Ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει εὑρίσκεται ἡ ὀνομαστὴ αὐτῆς μητρόπολις, κτισθεῖσα ἀπὸ τοῦ ΙΒ' μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν καὶ ἐρείπια ρωμαϊκῶν κτηρίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ ἀνάκτορον τοῦ Αὐγούστου καὶ τὸ ὑδραγωγεῖον, μήκους 35 χλμ. Ἡ πόλις ἔχει μουσεῖα, βιβλιοθήκας, μονάς, θέατρα καὶ ἀμφιθέατρον ταυρομαχιῶν. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική, ἔχουσα ἐργοστάσια ὑφαντουργίας, ἡδυπότων καὶ καπνοῦ καὶ ἐξάγουσα ἔλαιον, οἴνους καὶ ξηροὺς καρπούς. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Ταρρακὼν* (βλ. λ.). Τῷ 263 μ. Χ. ἐδῃώθη ὑπὸ τῶν Βησιγότθων, ὑπὸ τῶν ὁποίων κατελήφθη τῷ 475 μ. Χ. Τῷ 713 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Μαυριτανῶν, ἀλλὰ τῷ 1089 περιῆλθεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τῷ 1640 ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Γάλλων. Τῷ 1705 κατέλαβον αὐτὴν οἱ Ἄγγλοι, τῷ 1711 ὁ Φίλιππος Ε', τῷ δὲ 1811 ἐκυριεύθη καὶ ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἡ Ταρραγκόνα εἶναι ὀνομαστὴ καὶ διὰ τὰς ἐν αὐτῇ λαβούσας χώραν 23 ἐν ὅλῳ συνόδους, ἀπὸ τοῦ 1146 μέχρι τοῦ 1369, ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἱσπανῶν βασιλέων.

—2) Νομὸς τῆς Ἱσπανίας ἐν Καταλωνίᾳ, ἐκτεινόμενος παρὰ τὴν ΒΑ. μεσογειακὴν ἀκτὴν τῆς χερσονήσου. Ἔχει ἔκτασιν 6.490 τ. χλμ. καὶ 345.857 κατ. καὶ πρωτεύουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Ἀποτελεῖ τὸ νοτιώτατον τμῆμα τῆς Καταλωνίας καὶ περιλαμβάνει τὴν περιοχὴν τοῦ κάτω ροῦ καὶ τοῦ δέλτα τοῦ Ἔβρου ποταμοῦ. Ἔχει ἔδαφος πλῆρες λόφων κεκαλυμμένων ὑπὸ δασῶν καὶ παράγει ξηροὺς καρπούς, μέταξαν, ἔλαιον καὶ φερώνυμον ὀνομαστὸν οἶνον. Ἔχει ἐπίσης βιομηχανίαν ὑφασμάτων, σάπωνος, οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν καὶ χάρτου. Μ. Δ. Β.

Τάρραινα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Θάρρος*.

Ταρραῖος Ἀπόλλων *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ὠνομάσθη ὁ Ἀπόλλων, ὅτε, μετὰ τὴν ἐν Κρήτῃ ἐπικράτησιν τῶν Δωριέων, ἡ πόλις *Τάρρα* κατέστη θρησκευτικὸν κέντρον τῆς λατρείας αὐτοῦ. Κατὰ τοὺς δωρικοὺς δηλαδὴ μύθους ἐν Κρήτῃ, ὁ Ἀπόλλων ἐζήτησεν ἐξιλαστήριον καθαρμὸν ἀπὸ τοῦ φόνου τοῦ ἐν Δελφοῖς δράκοντος Πύθωνος καὶ ἔτυχε τούτου ἐν Τάρρᾳ ὑπὸ τοῦ ἱερέως Καρμάνορος. Ἐλατρεύετο ἔκτοτε ἐκεῖ ὡς Ταρραῖος μετὰ τῆς ἀδελφῆς Ἀρτέμιδος (Βριτομάρτιος), πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων ἱδρύθησαν μεγάλοι ναοί. Ε. Γ.

Ταρρακῖναι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δυτικῆς Ἰταλίας (Λατίου) ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ (Αὐσονίου) πελάγους, δυτικῶς τοῦ Κιρκαίου ὄρους (Πτολ. Γ, α, 5), οὗ ἀπεῖχεν 100 στάδια. Ὁ Στράβων (Ε, 233), ὀνομάζων αὐτὴν *Ταρρακῖνα*, προσθέτει ὅτι ἐκαλεῖτο πρότερον *Τραχινή*, ὅτι ἔκειτο εἰς τὸ προσχωματικὸν δέλος ἑλοθαλάσσης (τῆς Pomptinae Paludes τῶν Λατίνων) καὶ ὅτι ἀπ' αὐτῆς διήρχετο ἡ Ἀππία ὁδός, παραλλήλως τῇ ὁποίᾳ διῆκε διῶρυξ πλωτή. Ἀναφέρεται ἐν τῇ πρώτῃ μεταξὺ Ρώμης καὶ Καρχηδόνος συνθήκῃ (509 π. Χ.) καὶ εἰς τοὺς πολέμους τῶν Οὐόλσκων καὶ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες τὴν κατέλαβον τῷ 406. Οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες ἐχρησιμοποίουν αὐτὴν ὡς θέρετρον. Εἶναι ἡ σύγχρονος Terracina (πλάτ. 41°17' Β., μῆκ. 13°16' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1841: Civita Vecchia to Naples). Σ. Ε. Λ.

Ταρρακὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις παράλιος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Ἱσπανίας τῆς Ταρρακωνησίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κοσητανῶν καὶ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἴβηρος. Κτίσμα Φοινίκων πιθανῶς, κατόπιν δὲ ἀποικία τῶν Φωκαέων, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Σκιπίωνος τῷ 218 π. Χ. Οἱ Ρωμαῖοι ὠχύρωσαν αὐτήν, βραδύτερον δὲ ὁ Αὔγουστος κατεσκεύασε τὸν τεχνητὸν τῆς λιμένα. Ἐξελιχθεῖσα εἰς πολυάνθρωπον ἀποικίαν, κατέστη πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Ταρραγκόνα* (Tarragona: πλάτ. 41°07' Β., μῆκ. 1°14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 310: Cape Tortosa to cape San Sebastian). Σ.Ε.Λ.

Ταρρακωνησία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ μείζων τῶν τριῶν ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν, εἰς ἃς διῃρεῖτο ἡ Ἰβηρικὴ χερσόνησος. Ὀνομασθεῖσα οὕτω (Hispania Tarraconensis provincia) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου, εἶχε τὴν δυσμικήν της πλευρὰν ἐπὶ τοῦ Δυτικοῦ ὠκεανοῦ (τοῦ Ἀτλαντικοῦ), τὴν ἀρκτικὴν πρὸς τὸν Καντάβριον ὠκεανόν, τὴν δὲ πρὸς τὰς θερινὰς ἀνατολὰς (τὴν ΒΑ) πλευράν της ὥριζεν ἡ Πυρήνη (τὰ Πυρηναῖα)· «τῶν δὲ λοιπῶν τῆς Ταρρακωνησίας πλευρῶν αἱ μὲν παρά τε τὴν Λουσιτανίαν (Πορτογαλίαν) καὶ τὴν Βαιτικὴν (Ἀνδαλουσίαν) εἴρηνται· ἡ δὲ λοιπὴ πρὸς τὸ Βαλλεαρικὸν πέλαγος τετραμμένη πρὸς τὰς χειμερινὰς (δηλ. ΝΑ) ἀνατολάς». Ὁ Πτολεμαῖος περιγράφει ταύτην ἐν τῷ στ' κεφαλαίῳ τοῦ Β βιβλίου τῆς «Γεωγραφικῆς του ὑφηγήσεως». Ἀποσπασθείσης βραδύτερον τῆς Γαλικίας, περιελάμβανεν ἔκτοτε τὰς τοπαρχίας τῆς Ταρρακῶνος τῆς Καισαραυγούστης, τῆς Κλουνίας καὶ τῆς Νέας Καρχηδόνος, ἐξ ὧν ἡ τελευταία ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ἀπετέλεσεν ἰδίαν ἐπαρχίαν. Πάντως ἡ κυρίως Ταρρακωνησία ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τῶν Πυρηναίων πρὸς τὴν πεδινήν, ἣν διέρρεον ὁ Ἴβηρ καὶ ὁ Δώριος, καθιστῶντες τὴν χώραν εὐφορωτάτην. Ὤκουν δὲ ταύτην πολυάριθμοι φυλαὶ Ἰβήρων καὶ Κελτιβήρων, ὧν τὰ ὀνόματα παρέχονται ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

Τάρρας (Tarrach), ***Ζιγμπέρτος***. Γερμανὸς πρωταθλητὴς τοῦ ζατρικίου, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἰατρὸς τὸ ἐπάγγελμα, ἐνίκησεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τοὺς διεθνεῖς ἀγῶνας ζατρικίου ἐν Μπρεσλάου (1889) ἐν Μάντσεστερ (1890), ἐν Δρέσδῃ (1892), ἐν Βιέννῃ (1898), ἐν Μοντεκάρλο (1903), ἐν Ὀστένδῃ (1907). Ἐδημοσίευσεν: «Ἡ νεωτέρα τακτικὴ τοῦ ζατρικίου. Κριτικαὶ μελέται ἐπὶ ὑπερδιακοσίων παιγνιδίων ζατρικίου, κατ' ἐκλογὴν» (1924) καὶ «Τριακόσιαι παρτίδες ζατρικίου». Θ. Κ.

Ταρράσα (Tarrassa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ Βαρκελώνης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαρκελώνης—Σαραγόσσα. Κάτ 29.591. Ἔχει βιομηχανίαν μεταλλουργίας, βαμβακουργίας, ξυλουργικῆς καὶ συντετηρημένων τροφίμων. Θ. Κ.

Ταρρέγκα (Tarrega), ***Φραγκῖσκος***. Ἱσπανὸς δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ θεολόγος, γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Περὶ τῆς ζωῆς του οὐδὲν εἶναι γνωστόν, διεσώθησαν ὅμως πολλαὶ κωμῳδίαι του, ἐκ τῶν ὁποίων 9 εὑρίσκονται ἐν τῇ συλλογῇ «Comedias de cuatro poetas naturales de Valencia» (Βαλεντία 1608). Ἄριστον ἐκ τῶν ἔργων του θεωρεῖται τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «La Enemiga favorable», ὅπερ ἀναφέρει καὶ ὁ Θερβάντες εἰς τὸν «Δὸν Κιχώτην» του. Χ. Δ.

ταρριετία (ἡ) (Tarrietia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στερκουλιοειδῶν* ἢ *στερκουλιιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ αὐτοφυῆ τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας. Γενικῶς αἱ ταρριετίαι εἶναι δένδρα ἱκανοῦ ἀναστήματος, μὲ φύλλα πολυπληθῆ καὶ κορμὸν συμπαγῆ ἀλλ' εὐέργαστον, χρησιμοποιούμενον πολλαχῶς ἐν τῇ ξυλουργικῇ βιομηχανίᾳ. Δ. Ν. Π.

ταρρὸς (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἡ ὅλη «συσκευὴ» τῶν κωπῶν καὶ συνάθροισις· ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ *παλαμάντε* τῶν γαλερῶν. Σ. Ε. Λ.

ταρσαῖος, *—α, —ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ταρσόν, ὁ τοῦ ταρσοῦ.

—ταρσαῖοι *ἀδένες* ἢ *Μειβομιανοὶ* *[Ἀνατομ.]*. Κεῖνται ἐντὸς τῶν ταρσῶν τῶν βλεφάρων παρὰ τῇ ὀπισθίᾳ ἐπιφανείᾳ αὐτῶν, διαφαινόμενοι διὰ τοῦ ἐπιπεφυκότος, ἐὰν ἀναστρέψωμεν τὰ βλέφαρα, ὡς γραμμαὶ κάθετοι, ἐκτεινόμεναι καθ' ὅλον τὸ ὕψος τοῦ ταρσοῦ. Καὶ ἐν μὲν τῷ ἄνω βλεφάρῳ εἶναι 30, ἐν δὲ τῷ κάτω ὀλιγώτεροι. Παριστῶσι δὲ μεταπεπλασμένους σμηγματογόνους ἀδένας καὶ ἀποτελοῦνται: 1) ἐκ καθέτου καὶ εὐθέος ἐκφορητικοῦ πόρου, ἐκβάλλοντος εἰς τὴν ὀπισθίαν ἀκρολοφίαν τοῦ βλεφαρικοῦ χείλους, 2) ἐκ βραχυτέρων ἐκφορητικῶν πόρων, καὶ 3) ἐξ ἀδενοκυψελῶν, ὧν τὸ λιπῶδες ὠχρόλευκον ἔκκριμα ἀποτελεῖ τὴν λήμην. Ι. Π.

—ταρσαῖος *μῦς*, ἢ *τοῦ Μύλλερ* *[Ἀνατομ.]*. Λεία μυϊκὴ στιβὰς ἐν τῷ ἄνω καὶ κάτω βλεφάρῳ· καὶ ὁ μὲν *ἄνω ταρσαῖος μῦς* ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς κάτω (ὀπισθίας) ἐπιφανείας τοῦ τένοντος τοῦ ἀνελκτῆρος τῶν βλεφάρων μυὸς μέχρι τοῦ συντόπου ταρσοῦ, ὁ δὲ *κάτω ταρσαῖος μῦς* ἐκτείνεται ὑπὸ τὸν ἐπιπεφυκότα ἀπὸ τοῦ θόλου τούτου μέχρι τοῦ χείλους τοῦ συντόπου ταρσοῦ. Ι. Π.

ταρσαλγία (ἡ) Πάθησις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, ἀπότοκος ὀρθοστασίας καὶ κοπώσεως, ἐμφανιζομένη μάλιστα παρὰ τοῖς νεοσυλλέκτοις τῶν στρατιωτῶν μετὰ μακρὰς καὶ ἐπιπόνους πορείας. Χαρακτηρίζεται διὰ πόνων κατὰ τὸν ἄκρον πόδα, συσπάσεων ἀλγεινῶν τῶν περονιαίων μυῶν, πλατυποδίας καὶ βλαισοποδίας. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς ἀνάπαυσιν καὶ ἐν ἀνάγκῃ εἰς ἠλεκτρισμούς. Ι. Π.

Ταρσανᾶ-Μπουρνοῦ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος παρὰ τὸ βόρειον τοῦ Ἑλλησπόντου στόμιον (πλάτ. 40° 25' 30'' Β., μῆκ. 27° 04' 00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara), σχηματίζον τὸν λιμένα Καμὶρ-λιμάν, οὗ τμῆμά τι ὀνομάζεται ὡσαύτως *Ταρσανᾶς*. Σ. Ε. Λ.

ταρσανᾶς (ὁ)· ναυτ., ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, τουρκικῆς προελεύσεως, σημαίνων νεώριον καὶ ἰδία ναυπηγεῖον. Ἐχρησιμοποιήθη καὶ ὡς τοπωνυμία μερῶν, εἰς ἃ ὑπῆρξαν τοιαῦτα. Σ. Ε. Λ.

Ταρσανᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἄνδρου μεταξὺ Μπατσὶ καὶ Φοῦρνοι. —2) Ὅρμος εἰς τὴν νοτίαν ἐσχατιὰν τῆς Ἑρμουπόλεως Σύρου, ἔξω τῆς θέσεως Μύλος τοῦ Σταυρῆ. Σ. Ε. Λ.

—Ταρσανᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Μυκόνου (πλάτ. 37° 24 ½ Β. μῆκ. 25° 25' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykoni, Rhenea, Delos islands) καὶ ὁ ἀμέσως πρὸς δυσμάς του ὅρμος. Σ. Ε. Λ.

Ταρσατικόν, ἡ ***Ταρσατικὰ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Ἰλλυρίας ἐν Λιβουρνίᾳ, κειμένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Φλανατικοῦ κόλπου (νῦν κόλπος Quarnero) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀκυληΐας (Acquieja) εἰς Σίσκιαν (Sisgek) ὁδοῦ. Εἶναι ἡ σύγχρονος Tarsatto παρὰ τὴν Φιούμην. Α. Θ. Σ.

ταρσεκτομία (ἡ). Ἐγχείρησις, καθ' ἣν ἐξαιροῦνται, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, τὰ ὀστᾶ τοῦ ταρσοῦ. Ἐκτελεῖται ἐπὶ διαφόρων παθήσεων τοῦ ταρσοῦ, τραυμάτων, φυματιάσεως, νεοπλασμάτων. Μερικὴ ἐξαίρεσις τοῦ ταρσοῦ ἐκτελεῖται ἐνίοτε καὶ ἐπὶ ραιβοποδίας μεγάλου βαθμοῦ· συνήθως ἀφαιρεῖται ἐκ τῶν ὀστῶν τοῦ ταρσοῦ σφηνοειδὲς τμῆμα (σφηνοειδὴς ταρσεκτομία), τὴν βάσιν ἔχον κατὰ τὸ ἔξω χεῖλος τοῦ ποδός, ὥστε εὐθειαζομένου τοῦ ποδὸς διορθοῦται ἡ πρὸς τὰ ἔσω κάμψις αὐτοῦ. Ἀνάλογος ἐγχείρησις ἐκτελεῖται ἐνίοτε καὶ ἐπὶ βλαισοποδίας. Δ. Χ. Κ.

Ταρσία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ ἀρχαία ἐν Βιθυνίᾳ πόλις *Ταρσός*, ἥτις ἔκειτο ἐγγὺς καὶ πρὸς Δ. τῆς Νικομηδείας. Ἦτο τότε πόλις τετειχισμένη καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸ θέμα τοῦ Ὀπτιμάτου. Τῷ 1180 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἐξ Οἰνόης κατελθόντος Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, ὅστις ἐνίκησεν εἰς τὸν ἐγγὺς Χάρακα τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν Ἀνδρόνικον Ἄγγελον. Τῷ 1190 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ στασιαστοῦ Βασιλείου Χοτζᾶ. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας (1204—1261) ἡ Ταρσία ὑπήγετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μεσοθυνίας, ἣν διῴκει περὶ τὸ 1255 ὁ στρατηγὸς Μιχαὴλ Παλαιολόγος. Ν. ΚΣ

ταρσιαῖος *κόλπος* ἢ *πόρος* *[Ἀνατομ.]*. Σωλὴν σχηματιζόμενος ἐκ τῆς συνενώσεως δύο αὐλάκων κειμένων τῆς μὲν ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ ἀστραγάλου, τῆς δὲ ἐπὶ τῆς πτέρνης. Ι. Π.

ταρσικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων ἢ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ταρσόν.

— ταρσικὰ *ὀστᾶ* *[Ἀνατομ.]*. Ὀστᾶ βραχέα, ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν σκελετὸν τοῦ ταρσοῦ τοῦ ποδός. Ι. Π.

— ταρσικαὶ *διαρθρώσεις* *[Ἀνατομ.]*. Αἱ μεταξὺ τῶν ὀστῶν τοῦ ταρσοῦ πρὸς ἄλληλα διαρθρώσεις, ἐν αἷς καλούμεναι καὶ μεσοτάρσιοι διαρθρώσεις· ἐν αἷς σημειωτέα ἡ ἐγκαρσία τοῦ ταρσοῦ ἢ ἡ χοπάρτειος διάρθρωσις, ἥτις ἀποτελεῖται ἐπὶ τὰ ἐκτὸς μὲν ὑπὸ τῆς διαρθρώσεως τῆς πτέρνης καὶ τοῦ κυβοειδοῦς ὀστοῦ, ἐπὶ τὰ ἐντὸς δ' ὑπὸ τῆς τοῦ ἀστραγάλου καὶ τοῦ σκαφοειδοῦς. Ι. Π.

Ταρσιμένη (Tarsimeno) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Ἰταλίας ἐν Ἐτρουρίᾳ (βλ. λ. *Τρασιμένη*).

Ταρσινὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κορινθίων (πρ. Ἰμπραΐμπεη) τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 2..

Digitized by Google

Τάρσιον *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Κάτω Παννονίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Β', 15, 4), μεταξὺ Βασσιάνας (παρὰ τὴν νῦν Petrovcèl καὶ Σιρμίου. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

— **Τάρσιον** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 665. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Πυρόλιθος*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χάντζιας*.

Τάρσιος *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς ΒΔ Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Μυσίᾳ καὶ Φρυγίᾳ πρὸς Ἑλλησπόντῳ, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Πινδάσου (νῦν Μάδαρα-ντάγ) χύνεται εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Μακέστου πρὸ τῆς Μιλητουπόλεως. Ἡ κοίτη αὐτοῦ εἶναι σκολιὰ καὶ ἑλικοειδής, «εἴκοσιν ἔχουσα διαβάσεις τῇ αὐτῇ ὁδῷ» (*Στράβ.* ΙΓ' 587). Εἶναι ὁ σημερινὸς *Καρὰ-ντερέ*. Α. Θ. Σ.

τάρσιος (ὁ) (Tarsius) *[Ζῳολ.].* Γένος θηλαστικῶν τετραχείρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμιπιθήκων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λεμουριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς Μολούκας νήσους. Οἱ τάρσιοι ἔχουσι κεφαλὴν ἀρκετὰ ὀγκώδη, ὀφθαλμοὺς εὐμεγέθεις, ὦτα μεγάλα, μέλη ἐπιμήκη, οὐρὰν ἐπιμηκεστέραν τοῦ σώματος, ὅπερ εἶναι βραχὺ καὶ εὔρωστον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τάρσιος τὸ φάσμα* (Tarsius spectrum), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, ἔχει χρῶμα φαιομελανόν, τρέφεται ἐκ σκωλήκων, ἐντόμων καὶ ἑρπετῶν, καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν νῆσον Σόνδην, Δ. Ν. Π.

Τάρσιος τὸ φάσμα.

ταρσῖτις, *—δος* (ἡ). Ἡ φλεγμονὴ τοῦ ταρσοῦ τοῦ ἄκρου ποδός, προερχομένη εἴτε ἐκ διαστρέμματος τοῦ ποδός, εἴτε ἐξ ἀρθριτικῆς ἐκδηλώσεως, καὶ καταλαμβάνουσα κυρίως τὰς ἀρθρώσεις: κνημιοταρσικὴν καὶ ταρσομεταταρσικήν. Μ. Ν. Κ.

— **ταρσῖτις** (ἡ) *['Οφθαλμολ.].* Σπανιωτάτη πάθησις τοῦ ὅλου ταρσοῦ, συφιλιδικῆς αἰτιολογίας, παρουσιαζομένη συνήθως ὑπὸ μορφὴν διαχύτου παχύνσεως τοῦ ταρσοῦ, προκαλούσης πάχυνσιν τοῦ ὅλου βλεφάρου μὲ διήθησιν καὶ ἐρυθρότητα τοῦ δέρματος Θεραπεύεται διὰ τῆς γενικῆς ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας. Β. Α.

Τάρσο (Tarso) *[Γεωγρ.].* Ἡφαιστειογενὲς ὑψίπεδον ἐν τῇ περιοχῇ Τιμπεστὶ τῆς Ἀνατολικῆς Σαχάρας, μεθ' ὑψηλῶν κορυφῶν μέχρι 3.000 μ., κρατήρων καὶ θερμῶν πηγῶν. Θ. Κ.

ταρσοκνημικὴ *διάρθρωσις ['Ανατομ.].* Διάρθρωσις (καλουμένη καὶ *κνημιαστραγαλικὴ* καὶ *κνημοταρσικὴ*), καθ' ἣν συνδέεται ὁ ὅλος πους πρὸς τὴν κνήμην διὰ τοῦ ἀστραγάλου. Αἱ πρὸς ἀλλήλας δὲ συντασσόμεναι ἐπιφάνειαι εἶναι ἔνθεν μὲν αἱ γλήνην σχηματίζουσαι ἀρθρικαὶ ἐπιφάνειαι τῶν κάτω ἄκρων τῆς κνήμης καὶ τῆς περόνης, ἔνθεν δ' ἡ τροχιλία τοῦ ἀστραγάλου. Συνδετικὰ δὲ μέρη τῆς διαρθρώσεως ταύτης εἶναι ὁ θυλακοειδὴς ἀρθρικὸς σύνδεσμος, περιβάλλων ὁλόκληρον τὴν ἄρθρωσιν, καὶ δύο πλάγιοι σύνδεσμοι ἐπικουρικοί, ὁ ἔξω καὶ ὁ ἔσω, ὧν ἑκάτερος ἐκφύεται ἐκ τοῦ συστοίχου σφυροῦ καὶ καταφύεται εἰς τὸν ἀστράγαλον καὶ τὴν πτέρναν. Ἐν τῇ προκειμένῃ διαρθρώσει, ἀποτελούσῃ γίγγλυμον, ἐκτελοῦνται κάμψις καὶ ἔκτασις τοῦ ποδὸς μετ' ἀπαγωγῆς ἅμα καὶ προσαγωγῆς αὐτοῦ. Ι. Π.

ταρσομετατάρσιοι *σύνδεσμοι ['Ανατομ.].* Σύνδεσμοι κρατύνοντες τὸν ἀρθρικὸν θύλακον τῶν ταρσομεταταρσίων διαρθρώσεων· εἶναι δὲ οὗτοι: 1) οἱ ραχιαῖοι ταρσομετατάρσιοι, οἵτινες συνδέουσι τὰς ραχιαίας ἐπιφανείας τῶν τριῶν σφηνοειδῶν ὀστῶν καὶ τοῦ κυβοειδοῦς μετὰ τῶν ραχιαίων ἐπιφανειῶν τῶν 5 μεταταρσίων ὀστῶν· 2) οἱ πελματιαῖοι ταρσομετατάρσιοι, οἵτινες συνδέουσι τὰς πελματιαίας ἐπιφανείας τῶν αὐτῶν ὀστῶν, καὶ 3) οἱ πλάγιοι ταρσομετατάρσιοι, οἵτινες καλοῦνται καὶ μεσόστεοι. Ι. Π.

—**ταρσομετατάρσιος** *διάρθρωσις ['Ανατομ.].* Τρεῖς διαρθρώσεις, καθ' ἃς τὰ τρία σφηνοειδῆ ὀστᾶ καὶ τὸ κυβοειδὲς (τοῦ ταρσοῦ) συντάσσονται μετὰ τῶν βάσεων τῶν 5 μεταταρσίων ὀστῶν, καὶ αἵτινες περιλαμβάνονται ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *Λισφράγκειος διάρθρωσις*. Ι. Π.

ταρσονημίδαι (οἱ) (Tarsonemidae) *[Ζῳολ.].* Οἰκογένεια ἀκάρεων, περιλαμβάνουσα ἀκάρεα μὲ μαλακὸν δέρμα, ἄνευ ὀφθαλμῶν καὶ μὲ πεπτικὸν σωλῆνα ὑποτυπώδη ἢ ἐλλείποντα. Εἶναι φυτοφάγα, σαπροφάγα ἢ παράσιτα ἐντόμων ἢ θερμοαίμων ζῴων. Ε. Τ. Ε.

ταρσόνημος (ὁ) (Tarsonemes) *[Ζῳολ.].* Γένος ἀκάρεων τῆς οἰκογενείας τῶν *ταρσονημιδῶν*, περιλαμβάνον πολυάριθμα εἴδη. Τὸ ἄρρεν στερεῖται ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. Ζοῦν κατὰ πολυαρίθμους ὁμάδας ἐπὶ φυτῶν, σχηματίζοντα κηκῖδας, ἢ ἐπὶ διαφόρων οὐσιῶν ἐν ἀποσυνθέσει. Προσβάλλει τὰ ἀγρωστώδη τῶν λειμώνων, τὰ χαμαικέρασα, διάφορα σιτηρά, τὸν καπνόν, τὴν ὄρυζαν. Ε. Τ. Ε.

ταρσοπτωσία (ἡ). Πάθησις, περιγραφεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Gosselin, χαρακτηριζομένη δ' ὑπὸ καθιζήσεως τοῦ πελματικοῦ θόλου μετὰ παρεκκλίσεως τοῦ ποδὸς ἐπὶ τὰ ἐκτός, παρακολουθουμένη ὑπὸ πόνων κατὰ τὸν ταρσόν. Ἀναπτύσσεται εἰς τοὺς νέους, ἡλικίας μεταξὺ 15 καὶ 20 ἐτῶν, κατ' ἀκολουθίαν μακρῶν πορειῶν ἢ καὶ ὀρθοστασίας παρατεταμένης. Μ. Ν. Κ.

ταρσορραφία (ἡ), ἡ ***βλεφαρορραφία*** *['Οφθαλμ.].* Χειρουργικὴ μέθοδος, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ βράχυνσις ἢ ἡ τελεία σύγκλεισις τῆς βλεφαρικῆς σχισμῆς. Αὕτη εἶναι ἢ πρόσκαιρος (ὡς ἐπὶ τῶν ἐγχειρήσεων τῶν ὄγκων τοῦ κόγχου), ὅτε ἑνοῦνται τὰ δύο χείλη τῶν βλεφάρων δι' ἁπλῶν ραφῶν ἀφαιρουμένων μετά τινας ἡμέρας, ἢ μόνιμος, ὅτε τῆς ραφῆς προηγεῖται ἡ νεκροποίησις τῆς ἔσω γωνίας τοῦ ἄνω καὶ κάτω βλεφάρου καὶ ἑπομένως ἐπιτυγχάνεται ἡ σύμφυσις τῶν δύο αὐτῶν. Ἡ ταρσορραφία εἶναι ἢ μερική, ἀφορῶσα τμῆμα τῆς βλεφαρικῆς σχισμῆς, ἢ γενική, ἀφορῶσα ὅλον τὸ βλεφαρικὸν χεῖλος. Ἐνδείκνυται ἐπὶ τῆς ἐκ λαγωφθάλμου κερατίτιδος, ἐπὶ ἐκτροπίου, ἐπὶ ἐξοφθάλμου. Β. Α.

ταρσὸς (ὁ)· ἀγγεῖον πλεκτὸν ἐκ καλάμων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου οἱ παλαιοὶ ἀπεστράγγιζον τὸν τυρόν, κοιν. *τυροβόλι* || «ταρσὸς τοῦ ποδὸς» τὸ ἀπὸ τῆς πτέρνης μέχρι τοῦ μεταταρσίου μέρος τοῦ ἄκρου ποδός· || τὸ πλατὺ μέρος τῆς κώπης (ἀρχ.).

—*['Ανατομ.]* 1) ***Ταρσὸς ποδός.*** Οὗτος ἀποτελεῖ μέρος τοῦ σκελετοῦ τοῦ ἄκρου ποδός, τὸ ὀπίσθιον, καὶ ἀπαρτίζεται ἐξ ἑπτὰ ὀστῶν, διατεταγμένων ἐν τρισὶ στοίχοις. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἢ ὀπίσθιος στοῖχος σύγκειται ἐκ δύο ὀστῶν εὐμεγέθων, τοῦ *ἀστραγάλου καὶ τῆς πτέρνης*, ἥτις κεῖται κάτωθεν καὶ ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ ἀστραγάλου· ὁ δὲ δεύτερος ἢ μέσος στοῖχος ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς μόνου ὀστοῦ, τοῦ *σκαφοειδοῦς*· ὁ δὲ τρίτος ἢ πρόσθιος συνίσταται ἐκ 4 ὀστῶν, ὧν τὰ μὲν 3, ἐκ τῶν ἔσω ἐπὶ τὰ ἔξω, καλοῦνται *σφηνοειδῆ* (1ον, 2ον καὶ 3ον), τὸ δὲ 4ον, τὸ παρὰ τὸ ἔξω χεῖλος τοῦ ποδός, *κυβοειδὲς* (βλ. *πούς*).

2) ***Ταρσὸς βλεφάρων.*** Ἰνῶδες ἐλαστικὸν πέταλον, κείμενον ἐντὸς ἑκατέρου βλεφάρου, ἀποτελοῦν μίαν ἐκ τῶν στιβάδων αὐτοῦ. Ἀμφότεροι οἱ ταρσοὶ ἐκτυποῦνται ἐπὶ τῆς κυρτότητος τοῦ βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ εἶναι πλατύτεροι ἐν τῷ μέσῳ, ἐν δὲ τοῖς πλαγίοις στενούμενοι μεταβαίνουσι διὰ τῶν ἄκρων αὐτῶν εἰς τὸν ἔσω καὶ ἔξω βλεφαρικὸν σύνδεσμον. Καὶ ἡ μὲν προσθία ἐπιφάνεια αὐτῶν, ὑπόκυρτος οὖσα, κοινωνεῖ πρὸς τὸν σφιγκτῆρα τῶν βλεφάρων, ἡ δ' ὀπισθία, ὑπόκοιλος, συνάπτεται μετὰ τοῦ βλεφαρικοῦ ἐπιπεφυκότος, ἡ δ' οὐσία αὐτῶν διελαύνεται ὑπὸ τῶν ταρσαίων ἀδένων. Εἶναι δ' ὁ ἄνω ταρσὸς μείζων καὶ πλατύτερος τοῦ κάτω, ἔχων ὕψος σχεδὸν 10 χλμ., διπλάσιον περίπου ἢ τὸ τοῦ κάτω. Σύγκεινται δ' οἱ ταρσοὶ ἐκ πυκνοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ καὶ ἐλαστικῶν ἰνῶν, ἐξ οὗ τὰ βλέφαρα παρίστανται στερρά. Ι. Π

—*['Ιππολ.]* Καλεῖται *ταρσὸς* ἡ χώρα τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τοῦ ἵππου, ἡ ἀποτελουμένη ἐκ τῆς ἀρθρώσεως τοῦ ταρσοῦ, ἥτις συνδέει τὴν κνήμην μετὰ τοῦ πήχεως. Ὁ ταρσὸς ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιοτέραν ἄρθρωσιν τοῦ σώματος τοῦ ἵππου ὑπὸ ἔποψιν τῶν προχωρητικῶν κινήσεων. Ὑποβαστάζει ὁλόκληρον τὸ σῶμα καὶ ἀνθίσταται εἰς τὰς βιαίας καὶ ἀποτόμους συνολκὰς τῶν ἰσχυρῶν μυῶν τοῦ ὀπισθίου ἄκρου, ὁσάκις ἅπαντες οὗτοι οἱ μύες συσπῶνται ταυτοχρόνως, ἵνα ὠθήσωσι πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὸ σῶμα κατὰ τοὺς διαφόρους βηματισμούς. Ὁ ταρσὸς δέον νὰ εἶναι εὐρύς, ὁμαλός, τουτέστι νὰ μὴ παρουσιάζῃ ἀλλοιώσεις ἢ βλάβας, αἵτινες νὰ μεταβάλλωσι τὸ κανονικὸν αὐτοῦ σχῆμα, καὶ σκληρός, τουτέστι νὰ καλύπτεται ἀπὸ λεπτὸν δέρμα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον νὰ διαφαίνωνται ὅλαι αἱ ὀστεώδεις προεξοχαὶ τῆς ἀρθρώσεως. Θ. Α. Φ.

—*['Αρχ.]* Ἐκαλεῖτο *ταρσὸς* τὸ κάτω πλατὺ μέρος τῆς κώπης (βλ. καὶ *πλάτη*), τὸ πλῆττον τὴν ὑγρὰν μᾶζαν καὶ ἐρειδόμενον εἰς αὐτήν, κατ' ἐπέκτασιν δὲ καὶ αὐτὴ ἡ κώπη καὶ πᾶσα τῶν κωπῶν ἡ σειρὰ (*Ἡροδ.* 8, 12. *Πολ.* 16, 3). Σ. Ε. Λ.

Ταρσὸς *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὸ βιλαέτιον τῶν Ἀδάνων καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μερσίνης—Ἀδάνων. Ἔχει (1927) 22.058 κατοίκους καὶ παράγει ἀφθόνους δημητριακοὺς καρπούς, βάμβακα, σησάμιον καὶ ὀπώρας.

—*['Ιστορ.]* Ἡ *Ταρσός*, κατ' ἀρχαιοτάτην παράδοσιν (*Στρ.* c. 673), ἐκτίσθη ἐπὶ εὐφορωτάτης πεδιάδος, εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀπόστασιν, καὶ ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τοῦ Κύδνου ποταμοῦ ὑπὸ τῶν πλανηθέντων πρὸς ἀναζήτησιν τῆς Ἰοῦς μετὰ τοῦ Τριπτολέμου Ἀργείων. Ἐλέγετο ὅμως ὅτι ἦτο καὶ αὐτή, ὡς καὶ ἡ Ἀγχιάλη, κτίσμα τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσσυρίας Σαρδαναπάλου. Φαίνεται μᾶλλον κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Σενναχηρεὶμ περὶ τὸ 690 π. Χ. πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν εἰς τὰ νότια τῆς Μ. Ἀσίας κτήσεών του. Ἦτο ἕδρα ἰδίου βασιλέως, ὑποτελοῦς τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ἐφ' ὅσον οὗτοι ἐκράτουν τῶν χωρῶν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Συρίας. Ὁ Ξενοφῶν (Ἀνάβ. Ι, 2. 23) μνημονεύει ταύτην, ὅτε κατελήφθη ὑπὸ Κύρου τοῦ Νεωτέρου (401 π. Χ.), ὡς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Διαδόχων ἀνῆκεν εἰς τοὺς Σελευκίδας, κατὰ δὲ τὸν μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηΐου πόλεμον εἶχε ταχθῇ ὑπὲρ τοῦ πρώτου. Εἰς ταύτην ὑπεδέχθη μεγαλοπρεπῶς ὁ Μᾶρκος Ἀντώνιος τὴν βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτραν. Ἐπὶ Αὐγούστου ἦτο civitas libera et immunis. Ἐν Ταρσῷ ἀπέθανεν ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ Τάκιτος καὶ ἐν ταύτῃ ἐτάφη ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανός. Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους ἡ Ταρσὸς ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὴν φιλολογικὴν καὶ φιλοσοφικὴν σχολήν της, ἁμιλλωμένην πρὸς τὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας (*Στρ.* c. 673) καὶ ὑπῆρξε πατρὶς τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων Ἀντιπάτρου, Ἀρχεδήμου, Νέστορος, καὶ τῶν δύο Ἀθηνοδώρων, τῶν γραμματικῶν Ἀρτεμιδώρου καὶ Διοδώρου, τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ Διονυσίδου καὶ ἄλλων πολλῶν φιλοσόφων καὶ λογίων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἔζων ἐν Ρώμῃ. Ὡσαύτως ἐν Ταρσῷ ὑπῆρχε πολυάνθρωπος ἰουδαϊκὴ παροικία, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε γεννηθῇ ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Εἰς Ταρσὸν ἀπέθανε κατὰ τὰς σταυροφορίας (1190) ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος Β' ὁ Βαρβαρόσσας. Εἰς τὰ σῳζόμενα ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐνηργήθησαν ἀνασκαφαὶ ὑπὸ Γάλλων ἀρχαιολόγων, τὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἐλθόντα εἰς φῶς εὑρήματα μετεφέρθησαν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Ἐπίσης διεσώθησαν καὶ νομίσματα τῆς ἀρχαίας Ταρσοῦ, στατὴρ ἐξ ἠλέκτρου τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος μὲ παράστασιν δαμάλεως θηλαζομένης ὑπὸ μόσχου, καὶ στατὴρ ἐξ ἀργύρου τοῦ 500—450 π. Χ. μὲ τὴν αὐτὴν παράστασιν ἐν τῇ προσθίᾳ ὄψει, ὡς καὶ πλεῖστα κοπέντα ὑπὸ τῶν σατραπῶν Τυριβάζου, Ὀρόντα, Φαρναβάζου καὶ ἄλλων, καὶ ἐπὶ τῶν Σελευκιδῶν, ὅτε ἡ Ταρσὸς ἦτο ἐκ τῶν βασιλικῶν νομισματοκοπείων, καὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

— **Ταρσὸς** *[Μεσ. Γεωγρ.].* Μεσαιωνικὴ πολίχνη τῆς Κορινθίας παρὰ τὰ σημερινὰ χωρία Ἄνω *Ταρσὸς* καὶ Κάτω *Ταρσὸς* (βλ. λ.). Ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τῆς λίμνης Φενεοῦ. Πολιορκηθεῖσα κατὰ τὸ 1458 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Β', ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς τοῦτον 300 νεανίας, οἵτινες κατετάχθησαν εἰς τὰ τάγματα τῶν γενιτσάρων. Τῆς Ταρσοῦ γίνεται μνεία καὶ κατὰ τὸ 1467 καὶ 1469 μετ' ἄλλων φρουρίων τῆς Πελοποννήσου κατεχομένων ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἡ πολίχνη ἦτο καὶ ἕδρα ἐπισκόπου, ὑπαγομένου εἰς τὴν μητρόπολιν Κορίνθου. ΚΑΨ.

— **Ταρσός,** ***Ἄνω*** — *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κάτω Ταρσοῦ. Κάτ. (1928) 87.

— **Ταρσός,** ***Κάτω*** — *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας, ἀποτελοῦν μετὰ τῆς Ἄνω Ταρσοῦ ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 128. Κεῖται κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Φονιάτικου καὶ παράγει κυρίως σιτηρά. Παρ' αὐτήν, εἰς θέσιν Παλαιοχώριον, ἔκειτο ἡ μεσαιωνικὴ πολίχνη *Ταρσὸς* (βλ. λ.), ἔνθα σῴζεται ὁ βυζαντινὸς ναὸς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος τῶν *Ἁγ. Ταξιαρχῶν*. Ι. Σ. Σ.

— **Ταρσοῦ** *μάρτυρες*. Ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, τῷ 290, ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον εἴκοσι Χριστιανοί. Πολλῶν ἐκ τούτων τὰ ἱερὰ λείψανα μετεκομίσθησαν εἰς Ἀφρικὴν καὶ περὶ αὐτῶν ποιεῖται λόγον ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος. Τὴν μνήμην των ἑορτάζει ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία τὴν 6 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

ταρσόστενος (ὁ) (Tarsostenus) *[Ζῳολ.].* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαλακοδέρμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κληριδῶν*, περιλαμβάνον μετριοσώμους κανθάρους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κεκαλυμμένον ὑπὸ τριχῶν. Δ. Ν. Π.

ταρσοστροφία (ἡ) *['Οφθαλμολ.].* Ἐγχειρητικὴ μέθοδος πρὸς καταπολέμησιν τῆς τριχιάσεως ἢ τοῦ ἐντροπίου (Blascovics), συνισταμένη εἰς τὴν ἀποκόλλησιν τοῦ ταρσοῦ ἀπὸ τοῦ ἐπιπεφυκότος καὶ τὴν στροφὴν αὐτοῦ περὶ ἑαυτὸν ὁριζοντίως κατὰ 180°, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια αὐτοῦ νὰ γίνῃ ἐσωτερικὴ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐξωτερική. Ἡ μέθοδος αὕτη σπανίως χρησιμοποιεῖται. Β. Α.

ταρσοτομία (ἡ) *['Οφθαλμολ.].* Τομὴ τοῦ ταρσοῦ καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ μῆκος αὐτοῦ, ἀποτελοῦσα ἕνα χρόνον τῆς κατὰ Πανᾶν μεθόδου τῆς

Digitized by Google

ἐγχειρήσεως τῆς τριχιάσεως. Ἡ ταρσοτομία γίνεται εἰς ἀπόστασιν 2—4 χλμ. ἀπὸ τοῦ ἐλευθέρου χείλους τῶν βλεφάρων καὶ μετὰ προηγουμένην ἀποκάλυψιν τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ ταρσοῦ ἀπὸ τοῦ ὑπερκειμένου δέρματος καὶ τοῦ σφιγκτῆρος τῶν βλεφάρων, σκοπεῖ δὲ τὴν διὰ ραφῶν στροφὴν πρὸς τὰ ἔξω τοῦ φέροντος τὰς βλεφαρίδας τμήματος τοῦ ταμέντος ταρσοῦ. Β. Α.

Ταρσούλη, *Ἀθηνᾶ Ν.* Ἑλληνὶς ζωγράφος καὶ λογοτέχνις, γεννηθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1887. Σπουδάσασα εἰς τὸ παρθεναγωγεῖον τῶν Καλογραιῶν, εἰδικεύθη εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἐνταῦθα καὶ εἰς Παρισίους. Ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν» (1917), τὸν «Νουμᾶν» (1918) καὶ ἄλλα περιοδικά, ἡμερολόγια καὶ ἐφημερίδας, ποιήματα, ἐντυπώσεις κλπ. Ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων» περιέλαβεν εἰς τὸ βιβλίον του «Γύρω ἀπὸ τὸ παιδὶ» (1930) μίαν περὶ «φυσιολατρείας» μελέτην της. Ἐξέδωσε σειρὰν λαογραφικῶν διηγημάτων: «Στὰ βρόχια τῆς ἀγάπης» (1925), ποιήματα: «Σπίθες καὶ τέφρες» (1928), ἱστορικολογοτεχνικὴν μονογραφίαν: «Μαντὼ Μαυρογένους» (1932), «Ὁ καπετὰν Μοναχὸς καὶ ἄλλα διηγήματα» (1932). Εἰς τὴν «Ἑστίαν» ἐδημοσιεύθη τῷ 1932 βιογραφία της περὶ τῆς Μαργαρίτας Ἀλβάνα Μινιάτη καὶ τοῦ ἔργου της, εἰς τὰ «Ἀθηναϊκὰ Νέα» τοῦ ἰδίου ἔτους μελέτη της περὶ τῆς ζωγράφου Ἑλένης Ἀλταμούρα, εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐργασία» πραγματεία της περὶ τῶν διανοουμένων Ἑλλήνιδων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ τῆς Μαργαρίτας Ἀλβάνα Μηνιάτη, τέλος δ' ἐξέδωσε (1933) τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Κάστρα καὶ πολιτεῖες τοῦ Μωριᾶ», λογοτεχνικοῦ, ἱστορικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ περιεχομένου ἐργασίαν της. Τὸ ζωγραφικόν της ἔργον παρουσίασεν εἰς τέσσαρας ἀτομικάς, καθὼς καὶ εἰς ὁμαδικὰς ἐκθέσεις Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν. —Ω

Ταρσοὺς-τσάϊ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία ποταμοῦ ἐν Κιλικίᾳ, τοῦ ἀρχαίου *Κύδνου* (βλ. λ.).

τάρσωμα (τό)· ἡ διὰ ταρσῶν, ἡ διὰ καλαμωτῶν ἢ ἄλλων πλεγμάτων συγκράτησις χώματος ἀπὸ τῆς καταρρεύσεως, οἷον ὅταν γίνεται ἐπιχωμάτωσις.

— *[Ὀχυρ.]* *Τάρσωμα* καλεῖται ἐπιφάνεια ἐκ παρατιθεμένων λεπτῶν καὶ εὐλυγίστων κλάδων δένδρων περιπλεκομένων πέριξ μικρῶν πασσάλων. Τὰ ταρσώματα χρησιμοποιοῦνται κυρίως εἰς τὰ ἔργα τῆς ὀχυρωτικῆς δι' ἐπενδύσεις γαιῶν. Ταρσώματα ἐπιπέδου ἐπιφανείας, μήκους 2 μ. καὶ ὕψους 0,80 μ., βάρους δὲ 15 ἕως 20 χλγρ., ὀνομάζονται εἰδικώτερον ἐν τῇ ὀχυρωτικῇ *ταρσοί*. Οἱ ταρσοὶ κατασκευάζονται ἐκ τῶν προτέρων καὶ εἶτα προσαρμόζονται ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν χωματισμῶν πρὸς συγκράτησιν αὐτῶν. Τὰ ταρσώματα γενικῶς δύνανται νὰ κατασκευασθῶσι καὶ ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν χωματισμῶν, ἐμπηγνυομένων κατὰ πρῶτον τῶν πασσάλων ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὰς πλευρὰς καὶ περιπλεκομένων ἀκολούθως ἐπ' αὐτῶν τῶν κλαδίσκων. Ζ. Ν.

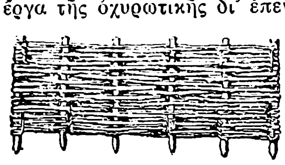

Τάρσωμα.

Ταρτακόβερ (Tartakower), ***Σαβέλιος.*** Ρῶσος πρωταθλητὴς τοῦ ζατρικίου, γεννηθεὶς τῷ 1887 ἐν Ροστοβίῳ. Διαμένων ἐπὶ εἰκοσαετίαν ἐν Βιέννῃ (1904—1924) καὶ εἶτα ἐν Παρισίοις, ἐκέρδισε πλεῖστα βραβεῖα εἰς διεθνεῖς διαγωνισμοὺς ζατρικίου, καὶ δὴ ἐν Βιέννῃ (1923), Γενεύῃ (1926), καὶ Λονδίνῳ (1927). Ἔγραψε: «Τὸ νεορρωμαντικὸν ζατρίκιον» (1928), «Μέθοδος τοῦ ζατρικίου» (1929). Θ. Κ.

Ταρτάλια (Tartaglia), ***Νικόλαος - Φοντάνα***, ὁ ἐπιλεγόμενος —. Ἰταλὸς μαθηματικὸς (1500—1557) Διδαχθεὶς τὰ μαθηματικὰ εἰς Βερώναν καὶ διδάξας αὐτὰ ἐκεῖ κατόπιν, ἐπέτυχε βραδύτερον εἰς Βενετίαν τὴν γενικὴν λύσιν τῆς τριτοβαθμίου ἐξισώσεως, ἥτις πρακτικῶς ἕως τότε ἐλύετο ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Fiore, περιληφθεῖσαν ἐν τῷ συγγράμματί του «Inventioni», ἀλλὰ γνωστὴν παρὰ τοῦτο ἐν τούτοις ὡς «τύπος τοῦ Καρδάνου». Σπουδαιότατον σύγγραμμά του ἐπίσης εἶναι ἡ «Nova Scienza», ἐν ᾗ ἐξετάζεται μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ νόμος τῆς κινήσεως σώματος βαλλομένου ὑπὸ ὡρισμένην ἀρχικὴν ταχύτητα καὶ γωνίαν ὡς πρὸς τὸν ὁρίζοντα, ὑποκειμένου δὲ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς βαρύτητος. Ὁ Ταρτάλια ἀπέδειξεν ὅτι, ὅταν τὸ τοιοῦτον ρῖμμα θεωρηθῇ κινούμενον ἐν τῷ κενῷ, μὴ ὑφιστάμενον δηλαδὴ ἀντίστασιν τοῦ ἀέρος, τὸ μέγιστον αὐτοῦ βεληνεκὲς ἀνταποκρίνεται εἰς γωνίαν βολῆς 45°. Συνέγραψε καὶ ἀριθμητικὴν περισπούδαστον, ἰδίᾳ λόγῳ σπουδῆς τῶν ἀριθμῶν ὡς πρὸς λύσεις προβλημάτων παραδόξων. Σ. Ε. Λ.

ταρτάνα (ἡ) (γαλλ. tartane, ἀγγλ. tartan) *[Ναυτ.]*. Ἡ ἀνεμότρατα «ἁλιὰς ἰταλικὴ ἢ προβηγκιανή, φέρουσα λατίνιον μέγιστον καὶ δύο ἢ τρεῖς ἀρτέμονας καὶ λοίπαδον». Τὰ λατίνιά των πτύσσονται διὰ μικρῶν παιδίων ἀναρριχωμένων κατὰ μῆκος τῆς μακρᾶς κεραίας. Τοιαῦται εἶναι καὶ αἱ εἰς τὸν Πατραϊκὸν ἁλιεύουσαι ναπολιτάνες Σ. Ε. Λ.

Τάρταρης *[Γεωγρ.]*. Ὄρος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων, κείμενον πρὸς Α. τῆς Ἀροανείας (Σοπωτοῦ) καὶ ἔχον ὕψος 1.209 μ. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν νοτιωτάτην παραφυάδα τοῦ ὄρους Ἐρυμάνθου, χωρίζεται δὲ τοῦ Ἀφροδισίου διὰ τῆς πεδιάδος Τριποτάμων—Φιλίων. Εἰς τὴν αὐτὴν ὀροσειρὰν τοῦ Τάρταρη ἀνήκουν καὶ τὰ ἑξῆς βουνά: *Ζέμπι, Βερσιτσιώτικο βουνό, Μπελενίτσα, Τρίφτα, Ἅγιος Ἀθανάσιος* καὶ *Τσαρουχλέϊκο βουνό.* Α. Ι. Ο.

ταρτάρειος (ὁ, ἡ), **—ον** (τό)· ὁ εἰς τὸν Τάρταρον ἀναφερόμενος, ἐρεβώδης, σκοτεινός.

Ταρταρία, *Τάρταροι.* Δημοκρατία καὶ λαὸς τῆς Ἀσίας (βλ. *Ταταρία, Τάταροι*).

ταρταρινισμὸς (ὁ)· ἡ πρᾶξις τοῦ καυχησιολόγου ὡς ὁ Ταρταρῖνος, καυχησιολογία, μεγαλαυχία.

Ταρταρῖνος (Tartarin). Ὄνομα φανταστικοῦ ἥρωος τριῶν δημοφιλεστάτων μυθιστορημάτων τοῦ Γάλλου συγγραφέως *Ἀλφόνσου Νιωντέ*, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Ταρταρῖνος τῆς Ταρασκώνης» (1872), «Ὁ Ταρταρῖνος ἐπὶ τῶν Ἄλπεων» (1885) καὶ «Πὸρ-Ταρασκὸν» (1890), εἰς τὰ ὁποῖα σατιρίζονται ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ ἰδιοσυγκρασία τῶν κατοίκων τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπεκράτησε κατόπιν πρὸς ὑποδήλωσιν λαϊκοῦ ἰδίως τύπου μεγαλαυχίου, ὁ ὁποῖος καταλήγει νὰ πιστεύῃ τὰς καυχησιολογίας του. Μ. Δ. Θ.

τάρταρο (ἰταλ. tartaro) (τό)· δημωδ., ἡ ὑποστάθμη τοῦ οἴνου, ἡ τρύξ· ἄλλως *κρεμοτάρταρο*.

Τάρταρο (Tartaro) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Βενέτο, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Πάδου. Πηγάζει ἐκ τῶν παρὰ τὴν λίμνην Γκάρντα ὑψωμάτων καὶ συμβάλλει εἰς τὸν Πάδον, παρὰ τὸ Λορέο, λαμβάνων τὸ ὄνομα *Κανάλε Μπιάνκο* εἰς τὸ κάτω τμῆμα τοῦ ροῦ του. Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι 170 χλμ. Μ. Δ. Θ.

Τάρταρος *[Μυθολ.]* Χώρα τοῦ Ἅδου, εἰς τὴν ὁποίαν βασανίζονται οἱ μοχθηροὶ ἄνθρωποι μετὰ τὸν θάνατόν των δι' ὅσα ἐγκλήματα διέπραξαν εἰς τὴν γῆν, τὸν Ἄνω κόσμον. Ἡ περὶ τοῦ Ταρτάρου, ἀντίστοιχου πρὸς τὴν Κόλασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀντίληψις, ὡς τόπου βασανιστηρίων τῶν κακῶν, ἐμορφώθη βαθμηδόν. Παρ' Ὁμήρῳ (Ὀδυσ. λ 582 κ. ἑξ.) τρεῖς εἶναι γνωστοὶ ὡς βασανιζόμενοι ἐν τῷ Ἅδῃ διὰ τὰ ἐγκλήματά των, ὁ Τιτυός, ὁ Τάνταλος καὶ ὁ Σίσυφος. Παρ' Ἡσιόδῳ εἶναι ὁ Τάρταρος ἡ εἱρκτὴ τοῦ Κρόνου καὶ τῶν ἄλλων Τιτάνων, περιβαλλομένη διὰ χαλκᾶ τείχη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφυλάσσοντο οὗτοι ὑπὸ τῶν συμμάχων τοῦ Διὸς τριῶν ἑκατογχείρων (Κότου, Βριάρεω καὶ Γύη). Χαλκοῦς ἄκμων ριπτόμενος ἐκ τῆς γῆς ἔφθανεν εἰς τὸν Τάρταρον μετὰ ἐννέα ἡμέρας καὶ ἐννέα νύκτας (Ἡσιοδ., Θεογ. 722 κ. ἑξ.). Τόση ἦτο ἡ εἰς βάθος ἀπὸ τῆς γῆς ἀπόστασίς του. Ἀλλ' ὁ Τάρταρος, ὅστις, κατὰ τοὺς δύο προρρηθέντας ποιητάς, ἐστέγαζεν ὡρισμένα μυθολογικὰ πρόσωπα, μὲ τὰ διδάγματα τῶν Ὀρφικῶν ἔγινεν ἡ εἱρκτὴ καὶ ὁ τόπος τῆς τιμωρίας ὅλων τῶν μοχθηρῶν, ἡ λαϊκὴ δὲ καὶ ποιητικὴ φαντασία ἔπλασε τότε ὅλον τὸ οἰκοδόμημά του. Οὕτως ὁ Πολύγνωτος εἰς τὴν ἐν Δελφοῖς λέσχην τῶν Κνιδίων παρέστησεν ἐν τῇ τοιχογραφίᾳ Νέκυια τῆς «Ὀδυσσείας» μεταξὺ τῶν βασανιζομένων διαφόρων μυθικῶν προσώπων καὶ ἕνα πατροκτόνον καὶ ἕνα ἱερόσυλον (*Παυσ.* Χ 28.5). Ὁ Ἀριστοφάνης εἰς τοὺς «Βατράχους» του περιγράφει τὸν τόπον τοῦτον (τὸν Τάρταρον) τῶν βασανιστηρίων τῶν πατροκτόνων, τῶν ἐπιόρκων, τῶν προδοτῶν τῆς πατρίδος, τῶν παραβιασάντων τὸ ἄσυλον τῆς ξενίας κ.λ.π., ὡς σκοτεινὸν καὶ δυσῶδες ἕλος. Ὁ Πλούταρχος εἰς τὸ «Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων» ἀπαριθμεῖ πλεῖστα εἴδη τιμωριῶν, ὡς καὶ ὁ Λουκιανὸς εἰς διαφόρους διαλόγους του. Ἡ μᾶλλον ὅμως ἐνδιαφέρουσα περιγραφὴ τοῦ Ταρτάρου εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Βιργιλίου γινομένη εἰς τὴν «Αἰνειάδα» του (βιβλ. VI, 535—636 καὶ VII 563 κ. ἑξ.), κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀνήλιος οὗτος τόπος περιβάλλεται ὑπὸ τριπλῶν χαλκίνων τειχῶν καὶ ἔχει σιδηροῦν πύργον, ἔργον τῶν Κυκλώπων σφυρήλατον, εἱρκτὰς εἰς τὰ τρίσβαθα τῆς γῆς, καὶ τὴν Ἐριννὺν Ἀληκτὼ εἰς τὴν εἴσοδόν του. Ὡς εἴσοδον τοῦ Ταρτάρου, καὶ γενικῶς τοῦ Ἅδου, ἐν τῇ γῇ ἐδέχοντο ἄλλοι μὲν σπήλαιά τινα τῆς Κιλικίας, ἄλλοι τὸ ἐπὶ τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον σπήλαιον (ἢ καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος), καὶ ἄλλοι τὴν ἐν Καμπανίᾳ λίμνην Ἄβερνον (Avernus lacus). Ὁ Τάρταρος εἶχε καὶ προσωποποιηθῇ ὡς θεότης τοῦ Ἅδου καὶ ἐλέγετο ὅτι ἦτο ἀρχαιότατος θεός, γενόμενος υἱὸς τοῦ Αἰθέρος ἢ τοῦ Χάους, καὶ τῆς Γαίας, πατὴρ δὲ ἐκ ταύτης τοῦ Τυφῶνος (ἐλέγετο ἀκόμη καὶ τοῦ Κερβέρου πατήρ), κυρίως ὅμως ἦτο, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ὄλυμπον, χῶρος ἄνευ τοῦ φωτός, ἡ χώρα τοῦ σκότους, εἰς τὴν ὁποίαν ἠπείλει νὰ κατακρημνίσῃ ὁ Ζεὺς τοὺς ἀπειθοῦντας θεούς. Περὶ τῆς προελεύσεως τῆς λέξεως Τάρταρος ὑπεστήριξάν τινες ὅτι προῆλθεν ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς λέξεως dordorot ἢ dardarot, σημαινούσης τὴν αἰωνίαν κατοικίαν, τὸν τάφον.

Ἐκ τῶν ἔργων τέχνης μὲ θέμα τὸν Τάρταρον ἄξιον λόγου ἦτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ τοιχογραφία τοῦ Πολυγνώτου. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ἡ ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Μονάχου τοιχογραφία τοῦ Γερμανοῦ ζωγράφου Cornelius («Tartarus»). ΚΑΥ.

Ταρτησσία *μύραινα* *[Μυθολ.]*. Ἐνάλιον τέρας, μυθολογούμενον ὡς γεννῆσαν μετὰ τῆς ἐχίδνης (*Ἀριστοφ.* Βατρ 475) θαλασσίους ὄφεις καταστρέφοντας τοὺς ἰχθῦς. Σ. Ε. Λ.

Ταρτησσὶς *[Ἀρχ Γεωγρ.]*. Ἡ ὑπὸ Τουρδούλων οἰκουμένη περὶ τὴν Ταρτησσὸν χώρα, ἡ νῦν πεδιὰς τῆς Ἀνδαλουσίας. Σ. Ε. Λ.

Ταρτησσὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰβηρίας, ὁ σύγχρονος *Γουαδαλκιβίρ*. Ἐμυθολογεῖτο περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐπήγαζεν ἐκ τοῦ ἀργυροῦ πυρῆνος βραχώδους βουνοῦ καὶ ὅτι ἐκυλίνδει μετὰ τῆς ἰλύος του βώλους ἢ ψήγματα πολυτίμων μετάλλων. Σ. Ε. Λ.

— **Ταρτησσὸς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐπὶ τῆς νήσου, ἥτις ἐσχηματίζετο μεταξὺ τῶν δύο κλάδων τοῦ φερωνύμου ποταμοῦ (τοῦ κατόπιν Βαίτιος, τοῦ νῦν Γουαδαλκιβίρ). Κτίσμα ἀρχαιότατον Φοινίκων καὶ σπουδαιότατον αὐτῶν κέντρον διὰ τοὺς πρὸς Ἱσπανίαν, Ἀφρικὴν καὶ Ἀνατολικὴν Μεσόγειον ἐμπορικοὺς αὐτῶν πλοῦς, ἐγένετο γνωστὴ περὶ τὰ μέσα τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος εἰς παραπλανηθέντας ἔξω τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν Σαμίους, οἵτινες ἐπιστρέψαντες ἔφερον ἐκεῖθεν πρωτοφανῆ εἰς πλοῦτον φορτία (*Ἡρόδ.* Δ', 152). Ποῦ ἔκειτο ἡ πόλις αὕτη ἀκριβῶς, δὲν εἶναι ἀπολύτως γνωστόν, οὔτε πότε κατεστράφη Κατά τινας εἶναι ἡ Θαρωχὶς (Θαρσὶς) τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐμυθολογεῖτο ὡς τὸ πρὸς δυσμὰς ὅριον τῆς οἰκουμένης καὶ ὅτι κατῳκεῖτο ὑπὸ Γιγάντων, Γοργονῶν καὶ ἄλλων τεράτων, ἐν οἷς καὶ ἡ Ταρτησσία μύραινα. Σ. Ε. Λ.

ταρτίνα (ἡ)· λεπτὸν τεμάχιον ἄρτου μετὰ στρώματος βουτύρου ἢ μαρμελάδας (γαλλ. tartine).

Ταρτίνι (Tartini), ***Ἰωσήφ.*** Διάσημος Ἰταλὸς βιολιστὴς καὶ συνθέτης (1692—1770). Διήγαγε βίον λίαν περιπετειώδη, ἐσπούδασε δὲ βιολίον καὶ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον. Ἀπὸ τοῦ 1714 ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ χειρισμοῦ τοῦ τόξου, αἵτινες παραμένουσιν ἔκτοτε ἀκλόνητοι εἰς πάσας τὰς σοβαρὰς σχολὰς βιολίου. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀνεκάλυψε τὸ φαινόμενον τῶν συνδυαζομένων φθόγγων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπέτυχε τὴν διόρθωσιν τῆς καθαρότητος τῶν διαστημάτων εἰς τὰς διὰ τοῦ βιολίου ἐκτελέσεις. Ἀνεκάλυψε δηλαδὴ ὁ Ταρτίνι ὅτι τρίται ἀπολύτως καθαραί, ἐκτελούμεναι διὰ τοῦ βιολίου, ἀφήνουν νὰ ἐξυπακουσθῇ μία ἔτι τρίτη ἐπὶ τὸ βαρύτερον, σχηματίζουσα μετὰ τῶν ἀνωτέρω πλήρη συγχορδίαν.

Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ Ταρτίνι ὑπῆρξε μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἀρχῆς τῆς γενέσεως τοῦ ἐλάσσονος τρόπου, οὗτινος τὰς βάσεις ἁπλῶς εἶχε θέσει ὁ Τσαρλῖνο. Τῷ 1721 ὁ Ταρτίνι ὠνομάσθη κορυφαῖος βιολιστὴς καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ἐν Παδούῃ. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἀπεμακρύνθη μόνον ἐπὶ διετίαν, κληθεὶς παρὰ τοῦ κόμιτος Κίνσκυ ἐν Πράγᾳ, μεθ' ὃ ἐπανῆλθεν εἰς Πάδουαν, ἔνθα ἵδρυσε περίφημον σχολὴν βιολίου, ἐξ ἧς ἐξῆλθον ὁ Ναρντίνι, ὁ Πασκουαλῖνο, ὁ Καρμινάτι καὶ ἄλλοι διάσημοι βιολισταί. Ὁ Ταρτίνι συνέθεσε σειρὰν ἔργων διὰ βιολίον, ἅτινα παραμένουσι μέχρι σήμερον κλασσικὰ εἰς τὸ εἶδός των· εἶναι δὲ ταῦτα: 18 κοντσέρτα, 12 σονάται διὰ βιολίον μετὰ βιολοντσέλλου ἢ κλαβικυμβάλου· 6 σονάται διὰ βιολίον· 12 σονάται διὰ βιολίον καὶ βάσιμον· 6 κοντσέρτα διὰ βιολίον σόλο, 2 βιολία, βιόλαν καὶ βιολοντσέλλον ἢ κλαβικύμβαλον· 6 σονάται διὰ βιολίον μετὰ συνεχοῦς βασίμου κλπ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἔργων, ἅτινα ἐξεδόθησαν ζῶντος τοῦ συνθέτου, ὁ Ταρτίνι ἀφῆκεν ἐν χειρογράφῳ: 48 σονάτας διὰ βιολίον καὶ βάσιμον, 50 τρίο διὰ 2 βιολία καὶ βάσιμον, 125 κοντσέρτο διὰ 5 ὄργανα μίαν «Simfonia a 6». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἡ περίφημος σονάτα, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ὁ τρίλλος τοῦ διαβόλου», ἐξεδόθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συνθέτου. Ὡσαύτως ἐπανεξεδόθη ἡ περισπούδαστος «Τέχνη τοῦ τόξου» (L'arte dell'arco). Τὰ θεωρητικὰ συγγράμματα τοῦ Ταρτίνι εἶναι ἀφ' ἑτέρου: «Trattato di musica secondo la vera scienza dell'armonia» (1754), «De' principi dell'armonia musicale contenuta nel diatonico genere» (1767) κλπ. Γ. Σ.

Τάρτου (Tartu) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ντόρπατ.*

Ταρτούφαρι (Tartufari), ***Κλάριτσε.*** Ἰταλὶς συγγραφεύς, γεννηθεῖσα τῷ 1868 ἐν Ρώμῃ. Ἐδημοσίευσε κατ' ἀρχὰς τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Νέα Τραγούδια» (1894) καὶ «Μαγιάτικοι ἑσπερινοί» (18..) καὶ ἔγραψε διάφορα δραματικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα

Digitized by Google

ἐπαίχθησαν ἐπὶ σκηνῆς μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας. Ἐγένετο ὅμως κυρίως γνωστὴ ἐκ τῶν μυθιστορημάτων της, τὰ ὁποῖα ἔσχον μεγίστην ἐπιτυχίαν. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Τὸ θαῦμα» (1909), «Αἰώνιοι νόμοι» (1911), «Στὴν ἔξοδο τοῦ λαβυρίνθου» (1915). «Χαλύβδινα δίκτυα» (1919), «Ὁ μαῦρος θεός» (1921) κ. ἄ. Εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων συγχρόνων Ἰταλίδων συγγραφέων. Τὰ μυθιστορήματά της ἀποτελοῦν ὕμνον πρὸς τὴν ἁπλῆν οἰκογενειακὴν ζωήν. Μεταξὺ τῶν θεατρικῶν της ἔργων σπουδαιότερα εἶναι: «Λογική» (1899), «Διαφωνία» (1901) «Μιὰ γνώμη τοῦ Μπαλζάκ» (1904), «Ὁ ἥρως» (1904), «Ἄλλα χρόνια» (1904), «Ἡ Σαλαμάντρα», «Πυγολαμπίδες στὰ χιόνια» (1907) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

ταρτουφισμὸς (ὁ)· ἡ ὑποκρισία, ἡ δι' ἠθικολογιῶν προσπάθεια ἀποκρύψεως ἐλαττωμάτων.

ταρτοῦφος (ὁ) (γαλλ. tartufe)· ὑποκριτής, ἀνήθικος ὁμιλῶν περὶ ἠθικῆς καὶ προσπαθῶν διὰ τούτου ν' ἀποκρύψῃ τὰ ἐλαττώματά του (ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ἥρωος τῆς κωμῳδίας τοῦ Μολιέρου).

—**«Ταρτοῦφος»** (Le Tartufe). Πεντάπρακτος κωμῳδία τοῦ Μολιέρου, τὸ πρῶτον ἐπισήμως ἀναβιβασθεῖσα ὑπὸ τὸν τίτλον «L' Imposteur» («Ὁ ἀπατεών») τῷ 1667 μετὰ μακρὰς διώξεις τῆς βασιλίσσης καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Παρισίων, κατὰ τὰς ἀνεπισήμους ἀναβιβάσεις ἢ ἀναγνώσεις αὐτῆς εἰς τὰ ἀριστοκρατικὰ σαλόνια. Ἀπαγορευθεῖσα ἀπὸ τῆς ἑπομένης τῆς ἐμφανίσεώς της μέχρι τοῦ 1669, ἔσχεν ἀκολούθως κολοσσιαίας ἐπιτυχίας. —Π.

ταρτραζίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὡραῖον συνθετικὸν κίτρινον χρῶμα, παρασκευαζόμενον διὰ θερμάνσεως φαινυλυδραζινο-π-σουλφονικοῦ ὀξέος καὶ διοξυτρυγικοῦ νατρίου. Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς τὸ μετὰ νατρίου ἅλας τοῦ *ταρτραζινικοῦ ὀξέος* καὶ ἀποδίδεται εἰς αὐτὸ ὁ τύπος:

$$\begin{array}{l} NaO_3S.C_6H_4.N{:}N.C\text{——————}C.CO.ONa \\ \qquad\qquad\qquad\quad \| \qquad\qquad\qquad\quad \| \\ \qquad\qquad\qquad\quad C(OH).N(C_6H_4.SO_3Na).N \end{array}$$

Χρησιμοποιεῖται διὰ τὰ *μάλλινα* καὶ εἶναι σταθερὸν εἰς τὸ φῶς. Σ. Γ.

ταρτραζινικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀξυαζωκαρβονικὸν ὀξὺ τῆς πυραζολικῆς σειρᾶς. Σημασίαν ἔχει τὸ μετὰ νατρίου ἅλας αὐτοῦ, ἡ *ταρτραζίνη* (βλ. λ.).

ταρτρονικὸν *ὀξύ*, ἢ *ὀξυμηλονικὸν ὀξύ*, ἢ *προπανολικὸν διοξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὑδροξυλιωμένον δικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου:

$$HOOC.CH(OH).COOH.$$

Ἐκλήθη οὕτω ὡς ληφθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γάλλου χημικοῦ Dessaignes ἐκ τοῦ τρυγικοῦ ὀξέος (acidum tartaricum). Παρασκευάζεται ἐκ τοῦ βρωμιομηλονικοῦ ὀξέος δι' ἐπιδράσεως ὀξειδίου τοῦ ἀργύρου (ὅπερ δρᾷ ὡς τὸ ἄγνωστον ὑδροξείδιον τοῦ ἀργύρου) ἢ ὑδροξειδίου τοῦ βαρίου:

$$\left.\begin{matrix}HOOC\\HOOC\end{matrix}\right\rangle CHBr+AgOH=$$

$$=\left.\begin{matrix}HOOC\\HOOC\end{matrix}\right\rangle CH(OH)+AgBr$$

Κρυσταλλοῦται εἰς στιλπνὰ πρίσματα,

$$2C_3H_4O_5+H_2O,$$

ἐξαχνοῦται εἰς 110—120° καὶ τήκεται ὡς ἔνυδρον μὲν εἰς 185—187°, ὡς ἄνυδρον δὲ εἰς 158—159°, ἀποσυντιθέμενον πρὸς ἀνθρακικὸν ὀξύ, ὕδωρ καὶ πολυγλυκολύτην. Εἶναι εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην καὶ δυσδιάλυτον εἰς τὸν αἰθέρα. Ὁ αἰθυλαιθὴρ αὐτοῦ τήκεται ἄνευ ἀποσυνθέσεως εἰς 123°, ὁ αἰθυλεστὴρ αὐτοῦ βράζει εἰς 128°. Σ. Γ.

Τάρτσα (Tarca) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Σλοβακίᾳ, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Χέρναντ, μήκους 130 χλμ., πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Λόϋτσάουερ καὶ ἐκβάλλων παρὰ τὸ Κασάου. Θ. Κ.

Τάρφη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Ἐπικνημιδίου Λοκρίδος, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β, 533) καὶ κειμένη πιθανῶς κατὰ τὴν δασώδη κλιτὺν τοῦ ὄρους Κνημῖδος καὶ νοτίως τοῦ Θρονίου, κατὰ τὸν Βοάγριον ποταμόν. Εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἦτο ἀκατοίκητος. Ὁ Στράβων ἰσχυρίζεται ὅτι τὴν θέσιν αὐτῆς κατέλαβε κατόπιν ἡ πολίχνη *Φαρύγαι*, ὅπερ ἀπίθανον. Ι. Σ. Σ

— **Τάρφη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ της ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 244 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Ταtάρ-κιοϊ*.

ταρφύσταχυς (ὁ) (Stachytarphus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱεροβοτανοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας, φρύγανα ἢ θάμνους ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 40 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι ὁ *ταρφύσταχυς ὁ εὐμετάβολος* (Stachytarphus mutabilis), ἰθαγενὴς θάμνος τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, καλλιεργούμενος πολλαχοῦ πρὸς κόσμον, καὶ *ταρφύσταχυς ὁ ἰαμαϊκὸς* (Stachytarphus jamaicensis), ἐτησία πόα ἰθαγενὴς τῆς Ζαμάϊκας. Τὸ χόρτον τοῦ τελευταίου εἴδους χρησιμοποιεῖται παρὰ τῶν ἰθαγενῶν τῶν μερῶν ἐκείνων ἀντὶ τεΐου. Δ. Ν. Π.

Ταρχὰν *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κριμαίας (Tarkhan cape: πλάτ. 45°21' Β., μῆκ. 32° 30' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2232: Odessa to Sebastopol), ΒΔ. τῆς Εὐπατορίας. Ἐπίσημος φάρος, σταθμὸς ἠχητικῶν σημάτων καὶ σημαφόρος, σημαίνων καὶ προγνωστικὰ κακοκαιρίας. Σ. Ε. Λ.

Ταρχανιώτης. Ἐπώνυμον ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου, ἀναδειξάσης ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος πολλοὺς στρατιωτικούς, ὧν σπουδαιότεροι:

— 1) ***Βασίλειος***, ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας στρατηλάτης τῆς Δύσεως καὶ πάντων τῶν Μακεδόνων. Οὗτος κατὰ τὴν παρὰ τὴν Νίκαιαν μάχην (Ἰούλιος 1057), μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Στρατιωτικοῦ καὶ τῶν πρὸς καθαίρεσίν του συνασπισθέντων στρατευμάτων ὑπὸ τὸν Ἰσαάκιον Κομνηνόν, ἡγεῖτο τῆς δεξιᾶς φάλαγγος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὴν μάχην τὸ τμῆμά του διεσπάσθη καὶ κατεστράφη ὑπὸ τοῦ ἐπαναστάτου ἀντιπάλου του στρατηγοῦ Κεκαυμένου. Ἡ διάσπασις καὶ ἧττα αὕτη τῆς φάλαγγος τοῦ Ταρχανιώτου ἔκρινε τὴν μάχην, ἥτις ὡς συνέπειαν εἶχε τὴν καθαίρεσιν τοῦ Μιχαὴλ Στρατιωτικοῦ καὶ τὴν παλινόρθωσιν τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ εἰς τὴν ἀρχήν.

— 2) ***Ἰωσήφ***. Στρατηγός, ὅστις κατὰ τὴν ἐπέλασιν τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Διογένους, τῷ 1071, ἐναντίον τοῦ Ἄλπ-Ἀρσλάν, ἦτο ἀρχηγὸς τμήματος στρατοῦ. Ἀποσπασθεὶς μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ Ρουσελίου, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τμῆμα ἐχθρικόν, ἐγκατέλειψε τὸν βασιλέα κατὰ τὸ κρισιμώτερον σημεῖον τῆς μάχης καὶ ἀπεσύρθη μετὰ τοῦ Ρουσελίου εἰς τὴν Μεσοποταμίαν.

—3) ***Δημήτριος*** καὶ ***Γεώργιος***, ἀδελφοί, ἀξιωματοῦχοι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἀμφότεροι μετὰ πολλῶν ἄλλων προϋχόντων Βυζαντινῶν ἀποδημήσαντες εἰς Ρωσίαν τῷ 1472. Ἐκεῖ ἐξερρωσίσθησαν καταταγέντες εἰς τὴν τάξιν τῶν Ρώσων βογιάρων. Γ.Μ.Β

— **Ταρχανιώτης**, ***Ἰωάννης***. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Γαέτᾳ ἐξ ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Καταφυγὼν εἰς Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ συναθροίσῃ καὶ ἐκδώσῃ ἱστορικὰ μνημεῖα καὶ χειρόγραφα καὶ κατόπιν νὰ συγγράψῃ παγκόσμιον ἱστορίαν. Εἰς τὴν πρόθεσίν του ταύτην ἐνισχύθη ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς ὑπὸ τοῦ Κόσμου τῶν Μεδίκων ἐν Φλωρεντίᾳ, ὅπου ἀφίκετο μετὰ πολλὰς περιηγήσεις ἀνὰ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, τὴν Σικελίαν καὶ τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν. Τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Dell' Istorie del mondo, le quali con tutte quelle particolarità che bisognano, contengono quanto dal principio del mondo fin à tempi nostri e sucesso» ἐξέδωκεν ἰταλιστὶ ὁ Ἰωάννης εἰς 4 τόμους ἐν Βενετίᾳ (1562 καὶ πολλάκις βραδύτερον), ἀλλ' εἶναι σχέδιον μᾶλλον καὶ ὑποτύπωσις γενικῆς ἱστορίας, διότι ἔχει πάμπολλα κενὰ καὶ ἀνακριβείας. Ἐκτὸς ταύτης, ὁ Ταρχανιώτης ἐξέδωκε καὶ συλλογὴν ποιήσεων ὑπὸ τὸν τίτλον «L' Adone» (Βενετία 1550), ὑπόμνημα περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τοπογραφίας τῆς Νεαπόλεως (Νεάπολις 1566) καὶ διαφόρους μεταφράσεις εἰς τὴν ἰταλικὴν ἐκ τοῦ Γαληνοῦ (Βενετία 1549), τῶν ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου (2 τόμ. Βενετία 1543 καὶ πολλάκις ἀργότερον) ὡς καὶ τὰ τοῦ Βιόνδου «Roma ristaurata et Italia illustrata» (Venetia 1542) καὶ «Roma trionfante» (1584). Γ. Μ. Β.

—**Ταρχανιώτης**, ***Μιχαήλ***. Ἕλλην ποιητὴς τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως (βλ. λ. *Μάρουλλος Μιχαήλ*).

ταρχόνανθος (ὁ) (Tarchonanthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἢ δενδρύλλια ἀπαντῶντα εἰς τὰς περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χώρας. Ἐκ τῶν 6 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι ὁ *ταρχόνανθος ὁ καμφορώδης* (Tarchonanthus camphoroides), ὅστις φθάνει εἰς ὕψος 4 μέτρων καὶ ἔχει κορμὸν κλαδώδη κατὰ τὴν κορυφήν του μόνον, φύλλα εὐμεγέθη, ἐπιμήκη, ἀκέραια, σαρκώδη, λεῖα καὶ πρασινελαιώδη μὲν κατὰ τὴν ἄνω αὐτῶν ἐπιφάνειαν, χνοώδη δὲ καὶ ἀργυρόλευκα κατὰ τὴν κάτω. Καλλιεργεῖται διὰ τὰ φύλλα του, ἅτινα διὰ προστριβῆς ἀναδίδουσιν ὀσμὴν καμφορᾶς, καὶ τὸ ξύλον του, ὅπερ χρησιμοποιεῖται πρὸς κατασκευὴν μουσικῶν ὀργάνων. Δ. Ν. Π.

Ταρχουντζῆ, ***Ἀχμὲτ πασᾶς***. Τοῦρκος βεζύρης (βλ. λ. *Ἀχμὲτ πασᾶς Ταρχουντζῆ*).

Τάρχων *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους ἐκ τῆς Ὀμφάλης ἢ τοῦ Τηλέφου, τοῦ Ἀρκάδος καὶ τῆς ἀμαζόνος Ἱέρας, ἀδελφὸς δὲ τοῦ Τυρρηνοῦ, μεθ' οὗ ὡδήγησεν ἀποικίαν Λυδῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων εἰς Ἰταλίαν· ὅπου ἡ ὑπ' αὐτῶν καταληφθεῖσα χώρα ὠνομάσθη Τυρρηνία. Ἐθεωρεῖτο ὡς γενάρχης τῶν Ταρκυνίων καὶ ἱδρυτὴς τῆς πόλεως Ταρκυνίας, ἐπιστεύετο δὲ ὡς συνετώτατος. Α. Θ. Σ.

Ταρχωνιάτης· βλ. λ. *Ταρχανιώτης*.

Ταρχώνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ταρκυνία*.

ταρὼ (γαλλ. tarot, γερμαν. Tarock). Τὰ πρῶτα παιγνιόχαρτα, τὰ ὁποῖα εἰσήχθησαν, ὡς γενικῶς πιστεύεται, ἐξ Ἀσίας εἰς τὴν Γαλλίαν κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα. Ἑκάστη δέσμη ἀπετελεῖτο ἐξ 78 παιγνιοχάρτων κατανεμημένων εἰς πέντε σειράς, ἐξ ὧν ἡ μία περιελάμβανεν 22 εἰκόνας, ἀντιπροσωπευούσας τὰ *ἀτοὺ* ἢ *τριόμφα* καὶ ὀνομαζομένας εἰδικώτερον tarot. Πρὸ μικροῦ ἀνεῦρον ἐν Κίνᾳ παιγνίδιον ἀποτελούμενον ἐξ 77 πινακιδίων, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὁ ἀρχικὸς τύπος τῶν ταρώ. Τὸ δυσκολώτατον τοῦτο παιγνίδιον παίζεται καὶ σήμερον ἐν Βαυαρίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ μὲ 78 παιγνιόχαρτα, ἐξ ὧν τὰ 52 εἶναι τὰ κοινά, 4 ὀνομάζονται Wentzel (=φάντης), 21 εἶναι τὰ εἰδικὰ ταρὼ καὶ 1, ὁ Skin ἢ Jockey, ἔχει τὴν μεγαλυτέραν ἀξίαν.

Κατὰ τοὺς ἀποκρυφολόγους, καὶ ἰδίᾳ τὸν Γάλλον Oswald Wirth, ἀσχοληθέντα εἰδικῶς ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένῳ περιοδικῷ «La lumière maçonique» (1911—1912), τὰ ταρὼ ἦσαν βιβλίον περιέχον τὰς ἀποκρυφικὰς διδασκαλίας, τὸ ὁποῖον περιεσώθη μέχρις ἡμῶν ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν 78 παιχνιοχάρτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 22, ἤτοι τὰ εἰδικὰ *ταρό*, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰς μεγάλας μυστικὰς κλεῖδας καὶ συμβολίζουσι τὰς ἀφῃρημένας ἐννοίας καὶ τὰς διαφόρους ἰδιότητας τοῦ θείου. Ἡ πρώτη μεγάλη κλεὶς εἶναι ἄνευ ἀριθμοῦ καὶ συμβολίζει τὸν μύστην. Αἱ δὲ λοιπαὶ 21 εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: 1) Ὁ θαυματοποιός, συμβολίζων τὸν θεὸν Ὄσιριν. 2) Ἡ πάπισσα (=ἡ θεὰ Ἶσις). 3) Ἡ αὐτοκράτειρα. 4) Ὁ αὐτοκράτωρ (=ὁ Ζεύς). 5) Ὁ Πάπας (=ὁ Ἄρης). 6) Ὁ ἐρωτευμένος ἢ ὁ Ἡρακλῆς ἀναποφάσιστος μεταξὺ τῆς Ἀρετῆς καὶ Κακίας. 7) Τὸ τετράτροχον ἁμάξιον. 8) Ἡ δικαιοσύνη. 9) Ὁ ἐρημίτης. 10) Ὁ τροχὸς τῆς τύχης. 11) Ἡ ἰσχύς. 12) Ὁ κρεμάμενος, συμβολίζων τὸν δοκιμαζόμενον. 13) Ὁ θάνατος. 14) Ἡ ἐγκράτεια. 15) Ὁ διάβολος. 16) Ὁ οἶκος τοῦ θεοῦ ἢ ὁ κεραυνός. 17) Οἱ ἀστέρες συμβολίζοντες τὴν ἀθανασίαν. 18) Ἡ σελήνη. 19) Ὁ Ἥλιος. 20) Ἡ μέλλουσα κρίσις. 21) Ὁ κόσμος. Τὰ λοιπὰ 56 παιγνιόχαρτα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰς μικρὰς μυστικὰς κλεῖδας καὶ συμβολίζουσι τὰς διαφόρους μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις, τὰς συγκεκριμένας ἐννοίας. Ταῦτα διαιροῦνται εἰς τέσσαρας κλάσεις, ἐξ ὧν ἡ πρώτη (τὸ *τριφύλλι*) ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἄρρεν, ἡ δευτέρα (ἡ *καρδιὰ*) πρὸς τὸ θῆλυ, ἡ τρίτη (τὸ *δηνάριον*) πρὸς τὸ ἀνδρόγυνον καὶ ἡ τετάρτη (τὸ *μπαστοῦνι*) πρὸς τὸν καρπόν. Ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο τούτων μεγάλων καὶ μικρῶν μυστικῶν κλειδῶν σχηματίζει ἐν τῇ ἀποκρυφολογίᾳ τὴν λεγομένην παγκόσμιον μυστικὴν κλεῖδα. Κ. Κ. Κ.

Ταρὼ (Tharaud), ***Ἱερώνυμος*** καὶ ***Ἰωάννης***. Δύο ἀδελφοί, Γάλλοι συγγραφεῖς, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἐγεννήθη τῷ 1874 καὶ ὁ δεύτερος τῷ 1877. Ἔγραψαν ἐν συνεργασίᾳ πολλὰ μυθιστορήματα, ἠθογραφίας, ἱστορικοπολιτικὰς πραγματείας καὶ ἄλλα ἔργα, διακρινόμενα διὰ τὴν λιτότητα καὶ ἁπλότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν ζωηρότητα τῆς ἐκφράσεως. Κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων των εἶναι: «La Lumière» (1900), «Dingley l'illustre écrivaine» (1902), «Contes de la vierge» (1904), «Les moins d'Athos» (1904), «Les Hobereaux» (1904), «La ville et les champs» (1906), «Bar Cochebas» (1907), «La maitresse servante» (1911), «La fête arabe» (1912), «La tragédie de Ravaillac» (1913), «La bataille de Scutari et d'Albani» (1913), «Paul Déroulède» (1914), «L'ombre de la croix» (1917), «Les seigneurs de l'Atlas» (1920), «Un royaume de Dieu» (1920), «Quand Israel est roi» (1922), «L'an prochain à Jérusalem» (1924), «Notre cher Peguy» (1926), «Petite histoire des Juifs» (1927) κ.ἄ. Τῷ 1906 ἔλαβε τὸ βραβεῖον Γκονκούρ. Χ. Δ.

Ταρῶνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις μεσόγειος τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου (*Πτολεμ.* Γ, στ, 5). Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

Ταρωνίτης. Ὄνομα ἐπιφανοῦς στρατιωτικῆς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου, καταγομένης ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἀρμενίων Κρικορικίου (Γρηγορίου), ὅστις ὑπετάγη εἰς τὸ Βυζάντιον ἐπὶ Λέοντος ΣΤ' (886—912) καὶ ἔκτοτε ἐγκατεστάθη ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἐπιφανέστερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Γρηγόριος***. Στρατηγὸς Θεσσαλονίκης. Τῷ 995, πληροφορηθεὶς τὴν εἰς Μακεδονίαν εἰσβολὴν τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Σαμουήλ, ἔπεμψε πρὸς κατόπτευσιν αὐτῶν τὸν υἱόν του Ἀσώτιον, ὅστις συγκρουσθεὶς μετὰ τῶν ἐπιδρο-

Digitized by Google

μέων ᾐχμαλωτίσθη. Ὁ Γρηγόριος ἐξελθὼν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ υἱοῦ του ἐφονεύθη κατά τινα μάχην.

—2) *Ἀσώτιος*. Βυζαντινὸς στρατηγὸς καὶ μάγιστρος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Αἰχμαλωτισθεὶς τῷ 995 ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ὡδηγήθη εἰς Βουλγαρίαν, ἔνθα ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Σαμουήλ. Διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ στρατηγὸς Δυρραχίου, ὅπου καὶ μετέβη μετὰ τῆς συζύγου του, ἀλλὰ μετά τινα χρόνον, ἐπιβὰς μετ' αὐτῆς παραπλέοντος βυζαντινοῦ πλοίου, ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐτιμήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, αὐτὸς μὲν διὰ τοῦ τίτλου τοῦ μαγίστρου, ἡ δὲ σύζυγός του διὰ τοῦ τῆς ζωστῆς. Πρὸ τῆς ἐκ Δυρραχίου ἀποδράσεώς του εἶχε πείσει τὸν ἐκεῖ Βούλγαρον στρατηγὸν Χρυσήλιον νὰ αὐτομολήσῃ καὶ αὐτὸς πρὸς τοὺς Βυζαντινούς, καὶ πράγματι οὗτος παρέδωσε μετ' ὀλίγον τὸ Δυρράχιον εἰς τὸν Βυζαντινὸν στρατηγὸν Εὐστάθιον Δαφνομήλην.

—3) *Γεώργιος*. Βυζαντινὸς στρατηγός. Ὑπηρετῶν τῷ 1040 εἰς Μεσάνακτα (παρὰ τὴν σημερινὴν Κιουτάχειαν) τοῦ θέματος Ὀψικίου, ἐξύφανε συνωμοσίαν μετ' ἄλλων στρατιωτικῶν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Δ', ἀλλὰ προδοθεὶς συνελήφθη καὶ ἀπεστάλη δέσμιος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐθανατώθη.

—4) *Μιχαήλ*. Βυζαντινὸς στρατηγός. Νεώτατος ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν, θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ. Τῷ 1070, μετασχὼν εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείαν τοῦ γυναικαδέλφου του στρατηγοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, ᾐχμαλωτίσθη μετ' αὐτοῦ παρὰ τὴν Σεβάστειαν. Τῷ 1081 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Κομνηνῶν, καθ' ἣν ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ Ἀλέξιος Α' Κομνηνός, ὅστις καὶ ἀνηγόρευσεν αὐτὸν πανυπερσέβαστον. Τῷ 1095 συμμετέσχεν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀλεξίου Α' συνωμοσίαν τοῦ Νικηφόρου Διογένους καὶ τοῦ στρατηγοῦ Κατακαλὼν Κεκαυμένου, ἀνακαλυφθείσης ὅμως τῆς συνωμοσίας συνελήφθησαν ἅπαντες καὶ ἐξωρίσθησαν εἰς Καισάρειαν, καθ' ὁδὸν δὲ ἐτυφλώθησαν.

Κλάδος τῶν Ταρωνιτῶν ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις, ἄγνωστον πότε. Κατὰ τοὺς τουρκοβενετικοὺς πολέμους οἱ Ἀθηναῖοι Ταρωνῖται ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῶν Βενετῶν ἐπὶ κεφαλῆς στρατιωτικῶν σωμάτων. Συνυφαίνονται δὲ μὲ τὰς οἰκογενείας τῶν Χαλκοκονδυλῶν, Κοδρικάδων (Κουτρικάδων), Ἀστρακάρηδων καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν οἰκογενειῶν τοῦ τόπου. Οἱ Βενετοὶ ἀπένειμαν εἰς τοὺς Ταρωνίτας τίτλους εὐγενείας. Ὁ τελευταῖος ἐξ αὐτῶν *Λεονάρδος*, ἀποθανὼν λήγοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐθρηνήθη ἐξαιρετικῶς ὑπὸ τῆς πόλεως, περιεσώθη δὲ δι' αὐτὸν καὶ πολύστιχον μοιρολόγιον.

Ν. ΚΛΣ—Δ. ΓΡ. Κ.

τᾶς· γεν. δεικτ. ἀντωνυμ. δωρικ., ταύτης (βλ. *τάν*).

Τὰς-Ἀγὴλ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρτισκοῦ (Ἐλευθερῶν) τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 294 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Ἄσυλον*.

Τασγαίτιον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ραιτίας ἐν Οὐενδελικίᾳ (βλ. *Ταξγαίτιον*). Α. Θ. Σ.

Τασερὼ (Tachereau), ***Παῦλος***. Γάλλος ἐπαναστάτης (1752—1832). Ἀπὸ ἐμπόρου ὑφασμάτων ἀνεδείχθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ διωρίσθη τῷ 1792 πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐν Μαδρίτῃ. Μετὰ τὴν καρατόμησιν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΣΤ' ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους καὶ ἐγένετο μέλος τοῦ ἐπαναστατικοῦ κομιτάτου καὶ ἐκ τῶν θερμοτέρων ὀπαδῶν τοῦ Ροβεσπιέρρου. Μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ, καταδιωχθεὶς κατώρθωσε νὰ παραμείνῃ ἄγνωστος καὶ οὕτως ἀπέφυγε τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Συνέγραψεν «Ἀναμνήσεις τῆς τρικυμιώδους ἐποχῆς», αἵτινες ὅμως παρέμειναν ἀνέκδοτοι. Θ. Β

τάσι (τό)· δημοτ., πλατύστομον κύπελλον (ἀραβ. τά.) μετάλλινον, ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἀνατολήν, δι' οὗ πίνουν ὕδωρ ἢ καὶ οἶνον, ἰδιαιτέρως δὲ τὸ εἰς τὰ τουρκικὰ λουτρὰ χρησιμοποιούμενον ἀβαθὲς δοχεῖον κατὰ τὴν λοῦσιν· || δοχεῖον τεφροδόχον τοῦ καπνοῦ: «τάσι μετάλλινο, — κρυστάλλινο κ.τ.τ.» ἄλλως *τασάκι, στακτοδόχη, πιατάκι τοῦ τσιγάρου*· || *τάσια* (τά)· οἱ ὀρειχάλκινοι δίσκοι, διὰ τοῦ ἤχου τῶν ὁποίων συνοδεύεται μουσικὸν τεμάχιον, κύμβαλον.

Τάσι *Λοῦντο* (Taschi Lundo) /*Γεωγρ.*/. Μοναστηριακὸν κοινόβιον ἐν τῷ Δυτικῷ Θιβέτ, μετὰ 4.000 κληρικῶν καὶ τινων δημοσίων ὑπαλλήλων. Εἶναι ἕδρα τοῦ Τάσι Λάμα, ἤτοι τοῦ τοποτηρητοῦ ἐπισκόπου τῶν βουδιστῶν τοῦ Θιβέτ. Ἔχει περίφημον τυπογραφεῖον, μετὰ ξυλίνων στοιχείων, καὶ καλλιτεχνικὴν παραγωγὴν εἰκόνων θρησκευτικῶν. Θ. Κ.

Τασιακὴ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις Κελτογαλατίας τῆς Ἀκυϊτανίας, σημειουμένη εἰς τὸν Πευτιγγεριανὸν χάρτην· ἡ σύγχρονος Thesée. Σ. Ε. Λ.

τασικινησία (ἡ). Ὅρος δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Sicard τῷ 1923 καὶ ἐκσημαίνων τὴν τάσιν πρὸς κίνησιν, πρὸς πορείαν, τὴν ὁποίαν δοκιμάζουν τινὲς πάσχοντες ἐκ διαφόρων ψυχοπαθειῶν ἢ ἐξ ἐπιδημικῆς ἐγκεφαλίτιδος. Μ. Ν. Κ.

τάσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ τείνειν, τέντωμα: «τάσις τῶν χορδῶν» || ἡ κίνησις πρός τι σημεῖον, κατεύθυνσις, ῥοπή: «ἔχει τάσιν πρὸς τὴν φευδολογίαν, — πρὸς τὸν πότον».

— /*Ἐφ. Μηχ.*/ Καλοῦνται *τάσεις* αἱ ἐσωτερικαὶ δυνάμεις, αἱ ἀναπτυσσόμεναι εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῶν σωμάτων, ἅτινα ὑφίστανται τὴν ἐπενέργειαν ἐξωτερικῶν δυνάμεων, πρὸς ἀντίδρασιν κατὰ τούτων καὶ ἐξουδετέρωσιν τῶν ὑπ' αὐτῶν προκαλουμένων παραμορφώσεων.

Ἡ ὕπαρξις τῶν ὡς ἄνω ἐσωτερικῶν δυνάμεων, αἵτινες ἀναπτύσσονται εἰς πάντα ἐν γένει τὰ σημεῖα τῶν σωμάτων, δύναται νὰ γίνῃ αἰσθητὴ διὰ τῆς δημιουργίας μιᾶς τομῆς τοῦ σώματος, εἰς οἰονδήποτε σημεῖον αὐτοῦ, ἥτις νὰ χωρίζῃ τὸ σῶμα εἰς δύο τμήματα. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θὰ διαταραχθῇ ἡ ὑπάρχουσα ἰσορροπία καὶ πρὸς διατήρησιν αὐτῆς θὰ πρέπῃ νὰ ἐφαρμόσωμεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς τομῆς τοῦ ἐξεταζομένου τμήματος δυνάμεις ἴσας καὶ ἀντιθέτους πρὸς τὰς ἀναπτυσσομένας εἰς τὴν τομὴν ταύτην τάσεις, αἱ ὁποῖαι μετεβιβάζοντο εἰς τὴν ἀντίστοιχον ἐπιφάνειαν τοῦ ἄλλου τμήματος τοῦ σώματος. Αἱ συνιστάμεναι τῶν τάσεων τούτων δύνανται νὰ εὑρεθῶσι διὰ τῶν μεθόδων τῆς ἐφηρμοσμένης στατικῆς, ἥτις δύναται νὰ καθορίσῃ ἐν γένει τὰς συνισταμένας ταύτας, ὅταν εἶναι γνωσταὶ αἱ ἐξωτερικαὶ δυνάμεις αἱ ἐφηρμοσμέναι ἐπὶ τοῦ σώματος. Πολλάκις, ἐν τῇ ἐφηρμοσμένῃ στατικῇ, ἢ κάλλιον ἐν τῇ στατικῇ δομημάτων, καλοῦνται *τάσεις* αἱ ὡς ἄνω συνιστάμεναι τῶν ἐπί τινος ἐπιφανείας ἐνεργουσῶν ἐσωτερικῶν δυνάμεων. Τὸ τοιοῦτον συμβαίνει κυρίως προκειμένων ἐσωτερικῶν δυνάμεων ῥάβδων δικτυωμάτων, τῶν ὁποίων ἡ συνισταμένη συμπίπτει μὲ τὸν ἄξονα τῶν ῥάβδων τούτων καὶ προκαλεῖ θλῖψιν ἢ ἕλκυσμὸν εἰς τὰς ῥάβδους ταύτας. Αἱ τάσεις αὗται, αἱ τάσεις τῶν ῥάβδων δικτυωμάτων δηλαδή, προσδιορίζονται εὐκόλως κατὰ τὰ ἐν τῇ ἐφηρμοσμένῃ στατικῇ διαλαμβανόμενα περὶ τῶν δικτυωτῶν φορέων.

Πλὴν τῆς γνώσεως τῆς εἰς ἑκάστην τομὴν σώματός τινος δημιουργουμένης κατὰ τὰ ἄνω συνισταμένης τῶν τάσεων, ἐνδιαφέρει καὶ ἡ κατανομὴ αὐτῶν ἐπὶ τῆς θεωρουμένης ἐπιφανείας. Ἂν καλέσωμεν P τὴν συνισταμένην τῶν τάσεων τούτων καὶ F τὴν θεωρουμένην ἐπιφάνειαν, ἐὰν ἡ κατανομὴ τῶν τάσεων γίνεται ὁμοιομόρφως, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰς ῥάβδους τῶν δικτυωμάτων, τότε ἡ ἀνὰ μονάδα ἐπιφανείας ἀναπτυσσομένη τάσις θὰ ἰσοῦται πρὸς $p = \frac{P}{F}$. Εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κατανομὴ τῶν τάσεων γίνεται ἀνομοιομόρφως, ἡ εἰς ἑκάστην μονάδα ἐπιφανείας τάσις θὰ προκύψῃ ὡς πηλίκον τῆς συνισταμένης dP τῶν ἐπὶ μιᾶς ἀπειροστικῆς ἐπιφανείας dF ἐνεργουσῶν τάσεων, διὰ τῆς ἀπειροστικῆς ταύτης ἐπιφανείας· θὰ εἶναι δηλαδὴ $p = \frac{dP}{dF}$.

Ἡ κατὰ τὰ ἄνω εὑρισκομένη καὶ ἀνὰ μονάδα ἐπιφανείας ἀντιστοιχοῦσα τάσις καλεῖται *ἀνηγμένη τάσις* ἢ *εἰδικὴ τάσις*, ἐπεκράτησεν ὅμως ὅπως χαρακτηρίζεται ἁπλῶς ὡς *τάσις*, δι' ὅ, ὅπου ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἀναφέρεται ἡ λέξις τάσις, θὰ νοῆται δι' αὐτῆς ἡ ἀνηγμένη τάσις, ἐνῷ διὰ τὰς συνισταμένας τῶν τάσεων ῥάβδων δικτυωμάτων θὰ χρησιμοποιῆται ὁ ὅρος *τάσις ῥάβδου*.

Αἱ διαστάσεις τῆς ἀνηγμένης τάσεως εἰς τὸ τεχνικὸν σύστημα εἶναι $[p] = f \cdot l^{-2}$, ὅθεν φαίνεται ὅτι ἡ τάσις εἶνε δύναμις (f) ἀνὰ ἐπιφάνειαν (διὰ μήκους l εἰς τὸ τετράγωνον) καὶ ἐκφράζεται συνήθως εἰς χιλιόγραμμα ἀνὰ τετραγωνικὸν ἑκατοστόμετρον, ἐνίοτε ὅμως καὶ ἀνὰ τετραγωνικὸν χιλιοστόμετρον. Αἱ διαστάσεις τῶν τάσεων ῥάβδων εἶναι $[T] = f$, ἤτοι αἱ τάσεις ῥάβδων εἶναι ἁπλῶς δυνάμεις.

Αἱ τάσεις, ὡς δυνάμεις, δύνανται νὰ παρασταθῶσι μὲ διανύσματα, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν ν' ἀναλυθῶσιν εἰς δύο συνιστώσας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία μὲν νὰ εἶναι κάθετος ἐπὶ τὸ ἐξεταζόμενον στοιχεῖον dF τῆς ἐπιφανείας, ἡ ἑτέρα δὲ ἐφαπτομένη πρὸς αὐτό. Ἡ πρώτη, ἡ κάθετος ἢ ὀρθὴ συνιστῶσα, ἥτις παρίσταται διεθνῶς διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ γράμματος σ, καλεῖται *ὀρθὴ τάσις* καὶ δύναται νὰ κατευθύνεται εἴτε πρὸς τὴν θεωρουμένην ἐπιφάνειαν, εἴτε ἀντιθέτως, τείνουσα νὰ πλησιάσῃ ἢ ν' ἀπομακρύνῃ τὰς δύο ἀντιστοίχους ἐπιφανείας τῶν τμημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐχωρίσαμεν τὸ σῶμα. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν λέγομεν ὅτι πρόκειται περὶ *τάσεως θλίψεως*, δηλουμένης διὰ τοῦ σημείου —, καὶ εἰς τὴν δευτέραν λέγομεν ὅτι πρόκειται περὶ *τάσεως ἑλκυσμοῦ*, δηλουμένης διὰ τοῦ σημείου +. Ἡ ἑτέρα συνιστῶσα τῆς τάσεως, ἡ ὁποία παρίσταται διεθνῶς διὰ τοῦ συμβόλου τ καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἐφαπτομένη εἰς τὸ ἐξεταζόμενον στοιχεῖον τῆς ἐπιφανείας, τείνει νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διολίσθησιν τῶν ἀντιστοίχων ἐπιφανειῶν τῶν δύο τμημάτων, ἀντιδρῶσα εἰς τὴν διάτμησιν τοῦ σώματος. Καλεῖται ἕνεκα τούτου *διατμητικὴ συνιστῶσα* ἢ *συνιστῶσα ὀλισθήσεως*, καὶ συνήθως *διατμητικὴ τάσις*. Εἶναι δυνατὸν ἡ διατμητικὴ τάσις ν' ἀναλυθῇ καὶ αὕτη εἰς δύο συνιστώσας, καθέτους ἐπ' ἀλλήλας, ὁπότε ἡ ὁλικὴ τάσις θὰ ἔχῃ ἀναλυθῆ εἰς τρεῖς συνιστώσας, αἱ ὁποῖοι θὰ εἶναι πᾶσαι κάθετοι ἐπ' ἀλλήλας.

Ἡ ἔρευνα καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῶν τάσεων, καθὼς καὶ τῶν παρ' αὐτῶν προκαλουμένων παραμορφώσεων, ἀποτελεῖ τὸ κύριον θέμα τῆς *ἀντοχῆς* (βλ. λ.) τῶν ὑλικῶν, ἥτις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἐκ τούτου καὶ ὡς μηχανικὴ τῶν ἐσωτερικῶν δυνάμεων, ἂν καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος θὰ εἶναι πολὺ εὐρύς, δεδομένου ὅτι καὶ ἡ ἐφηρμοσμένη στατικὴ ἐρευνᾷ καὶ προσδιορίζει τὰς συνισταμένας δυνάμεις καὶ ῥοπὰς τούτων.

Ἔχει λεχθῆ ὅτι, ἂν τάμωμεν σῶμά τι δι' ἑνὸς ἐπιπέδου, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμφανισθῶσι, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς διαταραχθείσης ἰσορροπίας, αἱ τάσεις, ὡς ἐξωτερικαὶ δυνάμεις. Ἀπὸ κάθε ὅμως σημεῖον σώματός τινος διέρχονται ἄπειρα ἐπίπεδα, κατὰ τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ δημιουργηθῶσι τομαί. Καθίσταται ἐκ τούτου φανερὸν ὅτι δι' ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον δύνανται νὰ ὑπάρχωσιν ἄπειροι τάσεις, ἀναλόγως τῆς διευθύνσεως τῆς διὰ τοῦ σημείου τούτου θεωρουμένης ἑκάστοτε στοιχειώδους ἐπιπέδου ἐπιφανείας. Αἱ τάσεις αὗται εἶναι διάφοροι ἐν γένει ἀλλήλων, καὶ ἐὰν εἶναι γνωσταὶ πᾶσαι αἱ ἄπειροι αὗται τάσεις, εἶναι γνωστὴ καὶ ἡ *ἐντατικὴ κατάστασις* εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν σημεῖον τοῦ σώματος. Ἐνδιαφέρει τὰ μέγιστα τοὺς τεχνικοὺς ἡ γνῶσις τῆς ἐντατικῆς καταστάσεως εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῶν κατασκευῶν, καθόσον αὕτη ἐπιτρέπει τὴν γνῶσιν τῶν μεγίστων δημιουργουμένων εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα τάσεων καὶ τὸν κανονισμὸν κατόπιν τῶν διαστάσεων τῶν διαφόρων μελῶν τῶν κατασκευῶν τούτων κατὰ τρόπον, ὥστε αἱ δημιουργούμεναι ὑπὸ τῶν διαφόρων φορτίων τάσεις νὰ μὴ γίνωνται ἀνώτεραι ἑνὸς ὡρισμένου δι' ἕκαστον ὑλικὸν ὁρίου, πέραν τοῦ ὁποίου θὰ ἐπήρχετο θραῦσις καὶ καταστροφὴ τῶν κατασκευῶν μας.

Εἰς τὴν ἀντοχὴν τῶν ὑλικῶν ἀποδεικνύεται κατὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἐντατικῆς καταστάσεως εἰς ἓν οἱονδήποτε σημεῖον τοῦ ἐξεταζομένου σώματος, ὅτι διὰ μεταβολὴν τοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ θεωρουμένου ἑκάστοτε διὰ τοῦ ὑπ' ὄψιν σημείου στοιχείου, ἡ τάσις μεταβάλλεται κατὰ μέγεθος καὶ διεύθυνσιν καὶ ὅτι τὸ διάνυσμα τῆς τάσεως, ὅπερ εἶναι ἐφαρμοστὸν εἰς τὸ ἐξεταζόμενον σημεῖον, περατοῦται πάντοτε κατὰ τὰς διαφόρους αὐτοῦ μεταβολὰς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἑνὸς ἐλλειψοειδοῦς. Τὸ ἐλλειψοειδὲς τοῦτο καλεῖται *ἐλλειψοειδὲς τῶν τάσεων* ἢ *ἐλλειψοειδὲς τοῦ* Lamé. Ἐκ τῶν ἀπείρων θέσεων, τὰς ὁποίας δύναται νὰ λάβῃ τὸ θεωρούμενον διά τινος σημείου στοιχεῖον, διακρίνονται τρεῖς θέσεις, διὰ τὰς ὁποίας ἡ ὅλη τάσις εἶναι κάθετος ἐπὶ τὸ στοιχεῖον, εἰς τὰς ὁποίας δηλαδὴ τὸ στοιχεῖον δὲν ὑπόκειται εἰς διατμητικὰς τάσεις, ἀλλ' εἰς ὀρθὰς τάσεις μόνον. Τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα καλοῦνται *κύρια στοιχεῖα*, καὶ αἱ ἀντίστοιχοι τάσεις αὐτῶν καλοῦνται *κύριαι τάσεις*. Ἐκ τῶν κυρίων τάσεων μία εἶναι ἡ μεγίστη δημιουργουμένη εἰς τὸ ἐξεταζόμενον σημεῖον, καὶ ἄλλη ἡ ἐλαχίστη.

Διὰ νὰ εἶναι γνωστὴ ἡ ἐντατικὴ κατάστασις εἴς τι σημεῖον σώματός τινος, ἐλέχθη ὅτι πρέπει νὰ εἶναι γνωσταὶ αἱ τάσεις διὰ πάσας τὰς δυνατὰς θέσεις ἑνὸς στοιχείου διερχομένου διὰ τοῦ ὑπ' ὄψιν σημείου. Εἶναι δυνατὸν ὅμως, διὰ μεθόδων ἐξεταζομένων ἐν τῇ ἀντοχῇ τῶν ὑλικῶν, νὰ προσδιορισθῶσιν αἱ τάσεις εἰς ἓν οἱονδήποτε ὡρισμένον στοιχεῖον, ἐὰν εἶναι γνωσταὶ αἱ τάσεις διὰ τρία στοιχεῖα διερχόμενα διὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου. Ὡς τοιαῦτα στοιχεῖα λαμβάνονται συνήθως τὰ κύρια, διὰ τὰ ὁποῖα προηγεῖται ὁ προσδιορισμὸς τῶν τάσεών των, ἀφοῦ διὰ ταῦτα αἱ τάσεις εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν ἑκάστοτε σημεῖον λαμβάνουσι τὰς μεγίστας καὶ ἐλαχίστας αὐτῶν τιμάς.

Εἴδομεν ὅτι ἡ εἰς σημεῖόν τι σώματος δημιουργουμένη τάσις, ἡ ἀντιστοιχοῦσα εἰς τυχὸν στοιχεῖον διερχόμενον διὰ τοῦ σημείου, δύναται ν' ἀναλυθῇ εἰς τρεῖς συνιστώσας, καθέτους ἐπ' ἀλλήλας. Ἡ περίπτωσις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν γενικωτέραν μορφὴν τοῦ ἐξεταζομένου ὑπὸ τῆς ἀντοχῆς προβλήματος. Πολλάκις παρουσιάζεται ἡ περίπτωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μία τῶν ὡς ἄνω τριῶν συνιστωσῶν μηδενίζεται, ἐνίοτε δὲ μηδενίζονται καὶ δύο, ὁπότε παραμένει μόνον μία συνιστῶσα ἴση πρὸς τὴν ὅλην τάσιν τοῦ στοιχείου. Εἰς τὴν γενικὴν περίπτωσιν τὰ στοιχεῖα τῶν ἐξεταζομένων προβλημάτων ἀνάγονται εἰς τρεῖς ἄξονας, καὶ διὰ τοῦτο λέγομεν ὅτι πρόκειται περὶ *τριαξονικῶν τάσεων* ἢ *τάσεων ἐν τῷ χώρῳ*, καὶ ἀντιστοίχως περὶ *τριαξονικῆς ἐντατικῆς καταστάσεως*. Εἰς τὴν συνήθη περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν μηδενίζεται ἡ μία τῶν συνιστωσῶν, ἔχομεν πρὸς ἐξέτασιν τὴν *ἐπίπεδον* ἢ *διαξονικὴν* ἐντατικὴν κατάστασιν, καὶ τέλος, εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν πρόκειται περὶ τῆς *γραμμικῆς* ἢ *μονοαξονικῆς* ἐντατικῆς καταστάσεως. Εἶναι φανερὸν ὅτι τὰ προβλήματα εἰς τὴν

Digitized by Google

τελευταίαν περίπτωσιν καὶ αἱ διὰ τὴν λύσιν αὐτῶν χρησιμοποιούμεναι μέθοδοι εἶναι αἱ ἁπλούστεραι ἐν τῇ ἀντοχῇ, ἐνῷ αἱ διὰ τὰ προβλήματα τὰ ἀναγόμενα εἰς τον χῶρον, αἱ πολυπλοκώτεραι

Τάσεις θραύσεως. Καλοῦνται οὕτως αἱ εἰς τὰς θραυσιγενεῖς ἐπιφανείας ἀναπτυσσόμεναι τάσεις κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς θραύσεως σώματός τινος, ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν διαφόρων φορτίων. Τὰ μέγεθος τῶν τάσεων τούτων εἶναι διάφορον διὰ τὰ διάφορα ὑλικὰ καὶ πολλάκις διάφορον καὶ διὰ τὸ αὐτὸ ὑλικόν. Ἐπὶ τοῦ μεγέθους τῆς τάσεως θραύσεως ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σώματος ἐπιδρᾷ τὸ εἶδος τῆς καταπονήσεως αὐτοῦ, τὸ ἂν δηλαδὴ τὸ σῶμα ὑπόκειται εἰς θλῖψιν, ἑλκυσμόν, κάμψιν, στρέψιν, διάτμησιν ἢ λυγισμόν, ἢ διεύθυνσις τῶν φορτίων, ἡ θερμοκρασία του κ.λ.π. Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν διαφόρων κατασκευῶν φροντίζομεν ὅπως δίδωμεν κατὰ τὸ δυνατὸν εἰς αὐτὰ διαστάσεις καταλλήλους, ὥστε οὐδέποτε νὰ φθάνωμεν τὰς τάσεις θραύσεως (περὶ τῶν τάσεων θραύσεως ὑλικῶν τινων βλ λ. *ἀντοχή*, τόμ. Δ', σ. 951 *πίνακα*, καὶ λ. *ξυλεία*, τ. ΙΗ', σ. 652 *πίνακα*).

Τάσεις ἐπιτρεπόμεναι Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν διαφόρων μερῶν τῶν κατασκευῶν, φροντίζομεν ὅπως δίδωμεν εἰς αὐτὰ καταλλήλους διαστάσεις, ὥστε αἱ ἀναπτυσσόμεναι εἰς τὰς κατασκευὰς τάσεις νὰ μὴ φθάνωσι, διὰ πάσας τὰς πιθανὰς φορτίσεις, τὰς τάσεις θραύσεως. Κατὰ τοὺς σχετικοὺς ὑπολογισμούς, κανονίζομεν τὸ μέγεθος τῶν διατομῶν τῶν διαφόρων στοιχείων τῆς κατασκευῆς, κατὰ τρόπον ὥστε αἱ δημιουργούμεναι εἰς αὐτὰς τάσεις νὰ μὴ ὑπερβαίνωσι μίαν ὡρισμένην τάσιν $P_{\varepsilon\pi}$, τὴν ὁποίαν καλοῦμεν *ἐπιτρεπομένην τάσιν* καὶ ἡ ὁποία εἶναι μικροτέρα τῆς ἀντιστοίχου τάσεως θραύσεως $P_{o\varrho}$ τοῦ ὑλικοῦ. Λαμβάνεται δηλαδὴ $P_{\varepsilon\pi} = \frac{P_{o\varrho}}{\nu}$, ἔνθα ν ἀριθμὸς ἀκέραιος, καλούμενος συντελεστὴς ἀσφαλείας. Οὗτος ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ χρησιμοποιουμένου ὑλικοῦ καὶ τῆς σημαντικότητος καὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς κατασκευῆς, ὅπως ἀκόμη καὶ ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς καταπονήσεως αὐτῆς (βλ. καὶ λ. *ξυλεία*, τ. ΙΗ', σ. 652 *πίνακα*, καὶ λ. *τοιχοποιία*, *πίνακα*).

Τάσεις ἀρχικαί. Εἶναι δυνατὸν ἐντὸς σώματός τινος νὰ ὑφίστανται τάσεις καὶ χωρὶς τὴν ἐπενέργειαν ἐξωτερικῶν δυνάμεων. Τὰ αἴτια τῆς δημιουργίας τῶν τοιούτων τάσεων, αἱ ὁποῖαι καλοῦνται *ἀρχικαὶ τάσεις*, εἶναι ποικίλα. Οὕτω λ χ. εἰς σώματα προερχόμενα ἐκ χύσεως μετάλλου τινὸς εἰς τύπους, ἐπειδὴ καθίσταται ἀδύνατος ἡ ρύθμισις τῆς ἀποψύξεως κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἐπέρχηται ταυτοχρόνως ἡ πῆξις εἰς ὁλόκληρον τὴν μᾶζαν τοῦ σώματος, δημιουργοῦνται ἐντὸς αὐτῶν ἀνωμαλίαι καὶ ἀνομοιόμορφοι στερεοποιήσεις, προκαλοῦσαι ἀρχικὰς τάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐνίοτε εἶναι σημαντικαὶ καὶ δύνανται νὰ ἐπιφέρωσιν αὐτόματον ἢ ἔστω δι' ἀσημάντου μικρᾶς αἰτίας τὴν θραῦσιν τοῦ οὕτω κατασκευασθέντος χυτοῦ σώματος. Ἐπίσης ἀνομοιόμορφος θέρμανσις τῶν διαφόρων μελῶν τῆς κατασκευῆς δύναται νὰ δημιουργήσῃ ἀρχικὰς τάσεις. Εἰς στατικῶς ἀορίστους φορεῖς εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐχερὴς ἡ δημιουργία ἀρχικῶν τάσεων. Οὕτως ἡ ὑποχώρησις ἑνὸς σημείου στηρίξεως, ἡ μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας, ἡ βεβιασμένη τοποθέτησις ράβδου τινός, ἡ πλέον τοῦ δέοντος σύσφιγξις ἐντατῆρος ἑλκυστῆρός τινος καὶ ἄλλα αἴτια δύνανται νὰ δημιουργήσωσι σοβαρωτάτας ἐνίοτε ἀρχικὰς τάσεις, αἱ ὁποῖαι δέον νὰ ἐκτιμῶνται κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ὁμοῦ μετὰ τῶν ὑπὸ τῶν φορτίων προκαλουμένων τάσεων κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν διαφόρων τμημάτων τῶν κατασκευῶν. Α. Α. ΚΑΖΑΚΟΣ

— *['Ηλεκτρ.]* Ὁ ὅρος *τάσις* εἶναι θεμελιώδης ἔννοια τῆς ἠλεκτρολογίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέουν, τῇ βοηθείᾳ τῶν βασικῶν μηχανικῶν ἐννοιῶν μήκους, μάζης καὶ χρόνου, ἅπασαι αἱ λοιπαὶ ἠλεκτρικαὶ ἔννοιαι. Ἡ τάσις, καλουμένη καὶ *διαφορὰ ἠλεκτρικοῦ δυναμικοῦ*, προσομοιάζεται συνήθως πρὸς τὴν διαφορὰν πιέσεως μεταξὺ δύο δοχείων ὕδατος ἢ ἀερίου· ὅπως, ἐὰν συνδεθοῦν διὰ σωλῆνος τὰ δύο ταῦτα δοχεῖα, ἡ διαφορὰ τῆς πιέσεως θὰ ἐξαναγκάσῃ τὸ ἀέριον ἢ τὸ ὑγρὸν νὰ ρεύσῃ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς δοχείου εἰς τὸ ἕτερον, οὕτω καὶ μεταξὺ δύο σημείων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχει τάσις ἢ διαφορὰ δυναμικοῦ, θὰ παρουσιασθῇ κίνησις ἠλεκτρικῶν φορτίων μόλις ἡ μεταξύ των ἐπικοινωνία ἀποκατασταθῇ διὰ μεταλλικοῦ σύρματος ἢ ἄλλου τινὸς ἀγωγίμου σώματος. Ὅπως δὲ διὰ τῆς ροῆς τοῦ ὑγροῦ ἢ τοῦ ἀερίου ἀποκαθίσταται ἡ ἰσορροπία τῆς πιέσεως μεταξὺ τῶν περιεχόντων αὐτὰ δοχείων, οὕτω καὶ διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἐξαλείφεται ἡ τάσις, ἀποκαθισταμένης τῆς ἠλεκτρικῆς ἰσορροπίας.

Ὁ πορισμὸς φυσικῶς καὶ μαθηματικῶς σαφοῦς ἐννοίας τῆς τάσεως, ἐξ ἁπλουστέρων μηχανικῶν ἐννοιῶν, δὲν δύναται νὰ γίνῃ παρὰ μόνον διὰ τῆς κοπιώδους ὁδοῦ τῆς κλασσικῆς ἠλεκτροστατικῆς μεθόδου. Κα' αὐτήν, ἀφοῦ ὁρισθῇ προηγουμένως ἡ ἔννοια τοῦ ἠλεκτρικοῦ φορτίου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πειραμάτων τῆς ἠλεκτροστατικῆς ἕλξεως καὶ ἀπώσεως καὶ τοῦ νόμου τοῦ Coulomb, ἡ τάσις μεταξὺ δύο σημείων ὁρίζεται ὡς τὸ «ἔργον τῆς μεταφορᾶς τῆς μονάδος τοῦ ἠλεκτρικοῦ φορτίου ἀπὸ τοῦ ἑνὸς σημείου εἰς τὸ ἕτερον». Ὁ ὁρισμὸς οὗτος ὑπογραμμίζει αὐτομάτως τὸ σημαντικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς τάσεως ὡς κυρίου παράγοντος τῆς κατὰ τὰς μεταφορὰς ἠλεκτρικῶν φορτίων καταναλισκομένης ἐνεργείας.

Ὡς μονὰς τῆς τάσεως λαμβάνεται τὸ *βόλτ* (βλ.λ.), ἴσον πρὸς τὸ τριακοσιοστὸν μέρος τῆς ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ὁρισμοῦ προκυπτούσης ἠλεκτροστατικῆς μονάδος τῆς τάσεως εἰς τὸ σύστημα «ἑκατοστόμετρον-γραμμάριον μάζης-δευτερόλεπτον» (C. G. S.).

Ὑψηλαὶ καὶ χαμηλαὶ τάσεις. Εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐφαρμογὰς αἱ ἠλεκτρικαὶ ἐγκαταστάσεις διαιροῦνται εἰς τοιαύτας χαμηλῆς καὶ ὑψηλῆς τάσεως. Ἐὰν ἡ τάσις μεταξὺ τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ τῆς γῆς εἶναι μεγαλυτέρα τῶν 250 βόλτ, τότε πρόκειται περὶ ἐγκαταστάσεως ὑψηλῆς τάσεως, ἐὰν ὄχι, περὶ ἐγκαταστάσεως χαμηλῆς τάσεως Ἡ τιμὴ τῶν 250 βόλτ, χωρὶς ν' ἀποτελῇ ὅριον τοῦ ἐκ τῆς ἐπαφῆς μετὰ τῶν ὑπὸ τάσιν στοιχείων κινδύνου, ἀποτελεῖ ἐν τούτοις σημεῖον σημαντικόν, δεδομένου ὅτι διὰ τὰς ὑψηλὰς τάσεις, ἤτοι τὰς μεγαλυτέρας τῶν 250 βόλτ, ἰσχύουν διεθνῶς αὐστηρότεροι κανονισμοὶ κατασκευῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐγκαταστάσεων, παρὰ διὰ τὰς χαμηλὰς τάσεις. Αἱ μέγισται ὑπάρχουσαι σήμερον τάσεις ἐγκαταστάσεων ἐν λειτουργίᾳ κυμαίνονται περὶ τὰς 220.000 βόλτ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Χόνδρου*, «Φυσική» τόμος Β'.—*Abraham-Föppl*, «Theorie dev Elektizität». — *Haas*, «Einführung in die theoretische Physik».—*Cohn*, Das elektromagnetische Feld», κ. ἄ. π. Γ. Θ. ΚΑΚΡΙΔΗΣ

— *Χειρουργ.] Τασις* ἐν τῇ χειρουργικῇ καλεῖται ἡ ἕλξις, ἥτις ἀσκεῖται κατὰ τὴν περιφέρειαν ἄκρου τινὸς πρὸς ἀνάταξιν κατάγματος. Ἐπὶ καταγμάτων ἐφαρμόζεται ἐπίσης πολλάκις ἡ διαρκὴς τάσις, πρὸς συγκράτησιν τῶν ὀστῶν ἐν τῇ κανονικῇ θέσει μέχρι τῆς πωρώσεως αὐτῶν. Ἐξασκεῖται δὲ ἡ διαρκὴς τάσις διὰ βάρους (μέχρις 20 χιλιογράμμων καὶ πλέον) ἐξαρτωμένου ἐκ τῆς ὑπὲρ τὸ πέλμα (προκειμένου π. χ. περὶ τοῦ σκέλους) ἐν ε δει ἀγκύλης ἐξεχούσης ταινίας κολλητικοῦ ἐμπλάστρου, ἧς τὰ δύο σκέλη προσκολλῶνται ἑκατέρωθεν ἐπὶ τῶν δύο πλαγίων ἐπιφανειῶν τοῦ ἄκρου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, πρὸς ἐντονωτέραν ἄσκησιν τῆς διαρκοῦς τάσεως, ἐφαρμοζεται αὕτη οὐχί, ὡς ἄνω, ἐπὶ τῶν μαλακῶν μορίων, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κατεαγότος ὀστοῦ, κατὰ τὸ περιφερικὸν ἄκρον αὐτοῦ. Ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἀκινησίαν πασχούσης τινὸς ἀρθρώσεως, π. χ. ἐκ φυματιάσεως, μεταχειριζόμεθα ἐνίοτε τὴν διαρκῆ τάσιν διὰ ταινιῶν κολλητικοῦ ἐμπλάστρου. Δ. Χ. Κ.

— *[Πυροβολ.] Τάσις τῶν ἀερίων* καλεῖται ἡ πίεσις τῶν ἐκ τῆς κατακαύσεως τῆς πυρίτιδος παραγομένων ἀερίων, ἡ ὁποία ἐπιφέρεται κατὰ μονάδα ἐπιφανείας ἐπὶ τῆς περικλειούσης ταῦτα ἐπιφανείας, ἤτοι κατὰ τετραγ. ἑκατ., καὶ μετρεῖται εἰς χιλιόγραμμα ἢ εἰς ἀτμοσφαίρας. Τὰ διάφορα πυροβόλα ὅπλα ἐργάζονται ὑπὸ διάφορον τάσιν Οὕτω, διὰ τὰ σύγχρονα τυφέκια καὶ τὰ αὐτόματα ὅπλα ἡ τάσις κατὰ τετρ. ἑκατ. περιστρέφεται εἰς τὰς 4 000 χλγ., ἐνῷ διὰ τὰ πεδινὰ πυροβόλα εἰς 2.000—2.400 χλγ. Διὰ τῆς αὐτεπιστέψεως εἶναι δυνατὴ ἡ κατὰ τὴν βολὴν χρησιμοποίησις εἰς τὰ πυροβόλα τάσεων μειζόνων τῶν 3.000 χλγ. κατὰ ἑκατ. Γ. Α. ΚΥ.

—*['Αρχ. Μουσ.] Τάσις* ἐκαλεῖτο ἡ διάρκεια τῶν τόνων. Ἐκ τούτων οἱ ἔχοντες ὡρισμένην τάσιν ἐκαλοῦντο μουσικοὶ φθόγγοι, ὄντες, κατ' Εὐκλείδην, τὸ ὑποκείμενον ἢ ἡ ὕλη τῆς μουσικῆς. Ν. Α. Χ.

— **τάσις *ἐπιφανειακὴ*** *[Φυσ.]* βλ. λ. *ἐπιφανειακὴ τάσις*.

— ***τάσις σκεδάσεως*** *['Ηλεκτρ.]*. Καλεῖται οὕτω, εἰς τὰς ἠλεκτρικὰς μηχανὰς καὶ τοὺς ἠλεκτρικοὺς μετασχηματιστάς, τὸ μέρος τῆς ὅλης τάσεως, ὅπερ ἀπαιτεῖται διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ μαγνητικοῦ πεδίου, τὸ ὁποῖον σχηματίζουν αἱ ἔξω τῆς προδιαγεγραμμένης τροχιᾶς των διαρρέουσαι δυναμικαὶ μαγνητικαὶ γραμμαὶ (βλ. καὶ *ἠλεκτρικαὶ μηχαναί*).

τασισκοπία (ἡ) *[Φυσικοχημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἔρευνα τοῦ φαινομένου τῆς ἐπιδράσεως, ἣν ὑφίσταται ἡ τάσις τῶν ἀτμῶν ὑγροῦ κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ διάλυσιν σώματός τινος.

Ἡ τάσις τῶν ἀτμῶν τοῦ ὑγροῦ, ἐφ' ὅσον τὸ διαλελυμένον σῶμα δὲν εἶναι ποσῶς ἢ εἶναι ἐλάχιστα μόνον πτητικόν, εἶναι ταπεινοτέρα ἄνωθεν τοῦ διαλύματος ἢ ἄνωθεν τοῦ καθαροῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ. Ἐκ τῆς θεωρίας τῆς ὠσμωτικῆς πιέσεως συνάγεται ὅτι ἡ ταπείνωσις τῆς τάσεως τῶν ἀτμῶν εἶναι ἀνάλογος τῆς περιεκτικότητος τοῦ διαλελυμένου σώματος. Ὁ σχετικὸς νόμος, διατυπωθεὶς ὑπὸ τοῦ Raoult ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πειραματικῶν του ἐργασιῶν καὶ ἐξαχθεὶς θεωρητικῶς ὑπὸ τοῦ van't Hoff, ἔχει οὕτω: «Ὑπὸ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν ἡ ταπείνωσις τῆς τάσεως τῶν ἀτμῶν (f—f') ἔχει ὡς πρὸς τὴν τάσιν τῶν ἀτμῶν τοῦ διαλύματος f' οἵαν σχέσιν καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν διαλελυμένων μορίων πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μορίων τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ». Ἡ ταπείνωσις τῆς τάσεως τῶν ἀτμῶν ἐξαρτᾶται ἑπομένως ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ οὐδόλως ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἐν διαλύσει μορίων.

Ὡς *μοριακὴ ταπείνωσις τῆς τάσεως τῶν ἀτμῶν* χαρακτηρίζεται ἡ ταπείνωσις ἡ ἐπερχομένη κατὰ τὴν διάλυσιν ἑνὸς γραμμομορίου σώματός τινος εἰς 100 γραμμάρια διαλυτικοῦ μέσου καὶ ὑπὸ πλήρη ἰσχὺν τῶν ὠσμωτικῶν νόμων. Ἐὰν M_0 εἶναι τὸ μοριακὸν βάρος τοῦ διαλυτικοῦ μέσου, ὁπότε τὰ 100 μ. αὐτοῦ συνίστανται ἐξ $100/M_0$ γραμμομορίων, M τὸ μοριακὸν βάρος τοῦ ἐν διαλύσει σώματος, g τὸ διαλυθὲν βάρος αὐτοῦ εἰς γραμμάρια, ἰσχύει ὁ τύπος:

$$M = M_0 \frac{gf'}{100(f-f')},$$

ἐκ τοῦ ὁποίου εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορισθῇ τὸ μοριακὸν βάρος τῆς διαλυθείσης οὐσίας. Ἐν τούτοις ὁ ἐκ τῆς τασισκοπίας προσδιορισμὸς τοῦ μοριακοῦ βάρους δὲν εἶναι εὐχερής, λόγῳ τῶν δυσκολιῶν, αἱ ὁποῖαι συνοδεύουν τὴν μέτρησιν τῆς τάσεως τῶν ἀτμῶν. Κατὰ πολὺ εὐχερεστέρα εἶναι ἡ μέτρησις τοῦ μοριακοῦ βάρους διὰ τῆς *ζεσιοσκοπίας* (βλ. λ.) καὶ τῆς *κρυοσκοπίας* (βλ. λ.), αἱ ὁποῖαι μέθοδοι βασίζονται ὁμοίως ἐπὶ τῶν νόμων τῆς ὠσμωτικῆς πιέσεως. ΑΝ. Δ.

Τασίτια *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀνατολικῆς ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐν Αἰθιοπίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου «μετὰ τὸν Ψέλκιν καὶ τὸν Μέγαν Καταρράκτην» καὶ τὴν Γερμὼ (*Πτολ.* Γεωγρ. Δ' 7, 5) Ὑπό τινων τῶν νεωτέρων ταυτίζεται μὲ τὴν νῦν Semneh, οὐ μακρὰν τοῦ Μεγάλου Καταρράκτου (νῦν Οὐάδι-Χάλφα), ὅπου σῴζονται ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως. Α. Θ. Σ.

Τάσκα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε', 12, 10). Ὑπό τινων τῶν νεωτέρων ταυτίζεται πρὸς τὴν *'Αταχας* (νῦν Atach) τοῦ Προκοπίου, μεταξὺ Δάρας (Ἀναστασιούπολις) καὶ Ἀμίδης (νῦν Διαρβεκίρ), περὶ τὰ 15 μίλια πρὸς βορραν τῶν Μαϊφεράκτων (νῦν Μεγιαφερκίν). Α. Θ. Σ.

Τάσκα (Tasca), *βαρῶνος* ***Πέτρος-'Αντώνιος.*** Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἀπέκτησε σχετικὴν φήμην ὡς δραματικὸς συνθέτης διὰ τῶν μελοδραμάτων: «Bianca» (1885), «A Santa Lucia» (1892), «Pergolesi» (1898), «Studenti e sartine» (1901, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον: «d'Anthony») κ. λ. π. Γ. Σ.

Τασκανὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον καὶ ὅρμος, ἐν ᾧ ἐκβολαὶ χειμάρρου, κατὰ τὴν νοτίαν ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου (πλάτ. 41°08' Β, μῆκ. 37°09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2237: Kerempeh to cape Yasun) μεταξὺ τῶν ὅρμων Φάτσα (ἀρχ Φαδισσα) καὶ Οὐνιὲ (ἀρχ Οἰνόη). Εἶναι ὁ *Φυγαμοῦς* (*'Ανωνυμ.* Περιπλ. Εὐξ. 30) τῶν ἀρχαίων. Λέγεται καὶ *Σουσούνα.* Σ. Ε Λ.

τὰς-κεμπὰπ (τὸ) (λ. τουρκ. = ψητὸν στὸ σαχάνι). Φαγητὸν παρασκευαζόμενον ὡς ἑξῆς: Κόπτεται τὸ κρέας (ἀρνήσιο, κατὰ προτίμησιν δὲ τὸ μπούτι ἢ ἡ πλάτη) εἰς μικρὰ τεμάχια, καβουρδίζεται μὲ βούτυρον καὶ μεταφέρεται μὲ σουρωτὴν κουτάλαν εἰς τὴν κατσαρόλαν, εἰς τὴν ὁποίαν ρίπτονται καὶ ψιλοκομμένα κρεμμύδια (ἀφοῦ πρότερον διαιτέρως ξανθίσουν καλὰ εἰς τὴν φωτιάν), ἁλάτι καὶ πιπέρι. Τιθενται ἐκ νέου εἰς τὴν φωτιάν, σβήνονται μ' ἕνα ποτήρι κρασί, ½ ὀκ. ντομάτες φρέσκες κομμένες καὶ ὀλίγον πελτέν, προστίθενται ἕως 225 δράμια ψιλοκομμένα κρεμμύδια καὶ μαϊδανὸς καὶ ἀφήνονται νὰ βράσουν μὲ ὀλίγον νερόν. Μὲ τὸ τὰς-κεμπὰπ συνήθως περιχύνουν τὸ ἄσπρο πιλάφι.

Τὰς-κεμπὰπ πολίτικο. Θέτομεν εἰς κλειστὴν κατσαρόλαν μίαν ὀκᾶν ἀρνί, κομμένον ὡς ἄνω, 300 δράμια κρεμμύδια ψιλοκομμένα, 2 ½ κουταλιὲς τῆς σούπας βούτυρον, ρήγανη, ἅλας, πιπέρι, ἀνάλογη ντομάτα καὶ ἐλάχιστον νερό, καὶ ψήνομεν συγχρόνως. Ἂν ἡ ντομάτα εἶναι φρέσκια, τὸ νερὸν περιττεύει.

Τασκένδη (πρόφ. *Τὰς-Κὲντ*=λίθινον φρούριον) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας Οὐσβεκιστάν. Κάτ. (1930) 402.050, Οὐσβέκοι, Κιργίζιοι καὶ Ρῶσοι. Εἶναι ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Κεντρῴας Ἀσίας, κειμένη ἐν ὀάσει παραποτάμου τινὸς τοῦ Σὺρ-Νταριὰ (Ἰαξάρτου τῶν ἀρχαίων). Ἕδρα τῆς διοικήσεως τῶν σοβιετικῶν σιδηροδρόμων Κεντρῴας Ἀσίας καὶ Τουρκοσιβηρικοῦ (Τοὺρκ-Σίμπ), ἔχει ἀερολιμένα, ποταμολιμένα, κεντρικὸν ραδιογραφικὸν σταθμὸν τῆς Ἀσίας καὶ διεξάγει ζωηρότατον ἐμπόριον. Ἐκ τῶν βιομηχανιῶν ἀκμάζουν ἡ μεταλλουργία, βαμβακοβιομηχανία, ὑφαντική, καπνοβιομηχανία, ἀλευροποιία κ. ἄ. Ἐκ τῶν ἱδρυμάτων ἐξέχουν τὸ μουσεῖον Κεντρῴας Ἀσίας, ἡ Οὐσβεκικὴ βιβλιοθήκη (240 000 τόμοι), τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κεντρῴας Ἀσίας (ἱδρυθ. 1918, σπουδασταὶ τῷ 1927: 4 148), τὸ κομμουνιστικὸν πανεπιστήμιον, ἡ ἀνωτάτη σχολὴ Ἀνατολικῶν ἐρευνῶν, τὸ διδασκαλεῖον, τὸ ἀστεροσκοπεῖον, ὁ ζῳοβοτανικὸς κῆπος. Ἐκ τῶν κτη-

Digitized by Google

ρίων διακρίνονται ὁ καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Σεργίου, ὡραῖα τεμένη καὶ μεντρεσέδες τοῦ ΙΕ' —ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ὁ ὀχυρὸς περίβολος τῆς παλαιᾶς πόλεως (Ἐσκὶ-Τασκέντ, νοτιοδυτικῶς τῆς νέας πόλεως), ἔχων ὕψος 20 μ καὶ 12 πύλας. Ἡ πόλις ἱδρύθη περὶ τὸν Ζ' μ. Χ. αἰῶνα καὶ ἦτο πρωτεύουσα ἰσχυροῦ ὁμωνύμου χανάτου, καταλυθέντος ὑπὸ τῶν Μογγόλων. Τῷ 1865 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Τσερνιάγιεφ καὶ ἐγένετο (1867) πρωτεύουσα τοῦ ρωσικοῦ κυβερνείου τοῦ Τουρκεστάν. Τῷ 1868 καὶ 1878 ὑπέστη καταστρεπτικοὺς σεισμούς, τῷ δὲ 1919—1925 ἦτο πρωτεύουσα τῆς εἶτα μετασχηματισθείσης σοβιετικῆς δημοκρατίας τοῦ Τουρκεστάν. Π. Ν. Π.

Τασκιάκη *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κελτικῆς Γαλατίας, τῆς μετὰ ταῦτα Ἀκουϊτανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βιτουρίγων Κούβων, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀπὸ Αὐαρικοῦ (νῦν Bourges) εἰς Καισαροδουνον (νῦν Tours) ὁδοῦ. Σήμερον καλεῖται Thesée. Α.Θ.Σ.

Τάσκιν (Taskin), *Αἰμίλιος - Ἀλέξανδρος*. Γάλλος ἀοιδός, ἔγγονος τοῦ *Πασχάλη* (1853—1897). Διετέλεσε καὶ καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος ἐν τῷ ᾠδείῳ Παρισίων. Γ. Σ.

—**Τάσκιν** (Taskin), *Ἐρρῖκος - Ἰωσήφ*. Γάλλος συνθέτης, ἀνεψιὸς τοῦ *Πασχάλη* (1779—1852). Συνέθεσε μελοδράματα, μουσικὴν δωματίου κλπ. Γ. Σ.

—**Τάσκιν** (Taskin), *Πασχάλης*. Γάλλος κατασκευαστὴς μουσικῶν ὀργάνων, βελγικῆς καταγωγῆς (1723—1793). Ἀντικαταστήσας τῷ 1868 τὸ πτερὸν τῶν σφυρίων τῶν κλαβικυμβάλων διὰ γλωσσιδίων ἐπενδεδυμένων διὰ δέρματος βουβάλου, ἐπέτυχε γλυκύτερον ἦχον. Γ. Σ.

Τασκὶν Τσιφλὶκ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ συνοικισμοῦ *Ἀσκίον* (βλ. λ.).

Τὰς κιοπροῦ (=Λιθίνη Γέφυρα) *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Θράκῃ καὶ ἐν τῷ νομῷ Σαράντα Ἐκκλησιῶν χωρίου *Τάσσος* (βλ. λ.).

—**Τὰς-κιοπροῦ**. Πολίχνη τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Κασταμονῆς. Κάτ. (1927) 1.452, ἔναντι 6.310 προπολεμικῶς. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι ἦσαν ἐλάχιστοι, περισσότεροι ὅμως οἱ Ἀρμένιοι, οἵτινες ἐξῳκίσθησαν ἅπαντες (1915). Ἡ πόλις κεῖται εἰς τὴν θέσιν τῆς ρωμαϊκῆς *Πομπηϊουπόλεως τῆς ἐν Παφλαγονίᾳ*, τῆς ἄλλοτε *Εὐπατορίας*, ὀνομασθείσης κατόπιν καὶ *Μαγνοπόλεως*. Τὸ σημερινὸν ὄνομά της ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ποταμίου Γκιὸκ τσάϊ (παραποτάμου τοῦ Ἅλυος) γέφυραν ἐκ μαρμάρου.

Ἡ ὅλη ὑποδιοίκησις ἔχει ἐπιφάνειαν 1.930 τετρ. χλμ καὶ (1927) 47.306 κατ. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι εὔφορον, παράγον δημητριακά, ὄσπρια, λιναρόσπορον κ. ἄ. Ν. Μ.

Τασκιοπροῦ-ζαδὲ (*Ἀσαμεντὶν Ἔμπ-οὐλ-χαὶρ Ἀχμὲτ μπὶν-Μουσταφᾶ*). Τοῦρκος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1506 ἐν Προύσῃ καὶ ἀκμάσας ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐχρημάτισεν ἱερονομοδιδάσκαλος καὶ κατόπιν ἀρχιδικαστὴς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπέθανε τῷ 1561. Ἔγραψεν ἀραβιστὶ βιογραφικὸν λεξικὸν τῶν Τούρκων σοφῶν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ τουρκικοῦ κράτους μέχρι τῆς ἐποχῆς του, ὡς καὶ ἐγκυκλοπαιδείαν, ἱστορίαν καὶ πλεῖστα ἄλλα. Τὴν ἐγκυκλοπαιδείαν του ἀνεδημοσίευσε πρὸ τεσσαρακονταετίας ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδομένη τουρκικὴ ἐφημερὶς «Ἰκδάμ». Ν. Μ.

Τασκοδρουγῖται (οἱ). Αἱρετικοὶ κληθέντες οὕτω, κατὰ τὸν Ἐπιφάνιον, «ἀπὸ τοῦ τιθέναι τὸν ἑαυτῶν δάκτυλον, τὸν λιχανόν, ἐπὶ τὸν μυκτῆρα ἐν τῷ προσεύχεσθαι, κατηφείας χάριν» (Αἱρ. 48, 14). Ἡ λέξις, κατὰ τὸν Ἐπιφάνιον, παράγεται ἐκ τοῦ φρυγικοῦ *τασκὸς* (=πάσσαλος) καὶ τοῦ *δρουγγος* (=μυκτήρ), διὸ καὶ *Πασσαλορυγχῖται* καλοῦνται. Ὁ Ἐπιφάνιος κατατάσσει αὐτοὺς εἰς τοὺς μοντανιστάς, ὁ Θεοδώρητος εἰς τοὺς γνωστικούς, καὶ δὴ τοὺς περὶ τὸν Μᾶρκον, ἄλλοι δ' ἀναφέρουσιν ὅτι οὗτοι ἠρνοῦντο τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ μυστήρια, ἐν οἷς καὶ τὸ βάπτισμα, δεχόμενοι ὅτι ἡ σωτηρία προέρχεται ἐκ τῆς γνώσεως. Ἡ αἵρεσις αὐτῶν, ἀναφανεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Γαλατίᾳ, διεδόθη ἔπειτα, κατὰ τὸν Δ' καὶ Ε' αἰῶνα, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Συρίαν, ἔνθα δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος ἀπηγορεύθησαν αἱ συναθροίσεις των. Ὁ πρεσβύτερος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Τιμόθεος κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρει ὅτι οὗτοι προσερχόμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐβαπτίζοντο, ἐσῴζοντο δὲ μέχρι τοῦ Θ' αἰῶνος, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Ὁ Φιλάστριος τέλος καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι συγχέουσιν αὐτοὺς πρὸς τοὺς καλουμένους Ἀσκίτας, οἵτινες, φυλάσσοντες ἐν ἀσκοῖς τὸν μετουσιωμένον οἶνον τῆς θείας εὐχαριστίας, ἐτέλουν λατρείαν τινὰ βακχικήν. Κ. Ι. Δ.

Τάσκοι (οἱ) *['Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Περσίας, κατοικῶν δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Σιτάκου (νῦν Mand ἢ Sita-Rhégian) ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Πασαργάδων (νῦν Φάσα, Fasa). Α. Θ. Σ.

Τασκόνοι *['Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ναρβωνικῆς Γαλλίας, κατοικῶν περὶ τὸν ποταμὸν Τάρνιν (νῦν Tarn) καὶ τὴν περιοχὴν τῆς συγχρόνου πόλεως Montauban. Α. Θ. Σ.

Τὰς-Κουργκὰν (= λίθινον ὕψωμα) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Τσοὺλμ ἐν τῷ Ἀφγανικῷ Τουρκεστάν. Κάτ. 30.000 Τατζῖκοι καὶ Κιργίζιοι. Κεῖται εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν Παμιρείων, ἔχουσα ἐξαίρετον ἀνθοκομίαν καὶ δενδροκομίαν. Κεῖται εἰς 5—6 χλμ. πρὸς Ν. τῆς ἠπειρωμένης Τσούλμ, ἱδρυθεῖσα τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἀχμὲτ Σὰχ Ἀμπνταλὶ καὶ διατελέσασα ἐπὶ μακρὸν πρωτεύουσα ἀνεξαρτήτου χανάτου. Π. Ν. Π.

Τασλὴκ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὄνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ροδόπης συνοικισμοῦ *Πετρωτὰ* (βλ. λ.).

Τασλῆ Μουσελὴμ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ καὶ ἐν τῷ νομῷ Ἀδριανουπόλεως χωρίου *Πετροχώριον* (βλ. λ.).

Τασλῆ Σιγμπὰν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 236 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐκαλεῖτο *Στρατόλιθος*.

Τασλῆ-Τζεντὴντ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρκαδιουπόλεως τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 143 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐκαλεῖτο *Ἄνω Μύλοι*.

Τάσλιτζα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας (βλ. λ. *Πλέβλιε*).

Τάσμαν (Tasman), *Ἄβελ-Γιάνσον*. Ὁλλανδὸς θαλασσοπόρος (1602 ἢ 1603—1659). Καταταχθεὶς ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὸ ναυτικόν, ἐταξίδευσε τῷ 1638 εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ κατόπιν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν. Τῷ 1642 ὁ διοικητὴς τῆς Βαταβίας Βὰν Ντίμεν ἀπέστειλεν αὐτὸν μετὰ δύο πλοίων πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς χώρας τοῦ Νοτίου Πόλου, ἡ ὁποία ὑπετίθετο ὅτι συνέχεται πρὸς Ν. μετὰ τῆς Αὐστραλίας. Οὕτως ὁ Τάσμαν, περιπλέων τὴν Αὐστραλίαν, ἀνεκάλυψε τὴν Τασμανίαν, ἣν κατ' ἀρχὰς ἐφαντάζετο ἡνωμένην μὲ τὰς χώρας τοῦ Νοτίου Πόλου καὶ ἣν ὠνόμασε τότε Χώραν τοῦ Βὰν Ντίμεν. Προχωρῶν πρὸς Α. ἀνεκάλυψε καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν καὶ κατόπιν τὰς νήσους Τόνγκα, Βίτι καὶ τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦ Βίσμαρκ. Ἔγραψεν «Ἡμερολόγιον πλοῦ», ἐκδοθὲν τῷ 1860 ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Σίβαρτ. Ὁ Τάσμαν εἶχε πλουτήσει μεγάλως ἐκ τῶν λεηλασιῶν, εἰς τὰς ὁποίας προέβη εἰς τὰς νήσους Φιλιππίνας καὶ ἕνεκα τῶν ὁποίων εἶχε λάβει χώραν πολύκροτος δίκη εἰς βάρος του, ἀποκαλύψασα τὰς διαπραχθείσας ὑπ' αὐτοῦ βιαιότητας. Μ. Δ. Β.

Τασμανία (Tasmania) *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη νῆσος τῆς Ὠκεανίας, κειμένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 40° 40'—43°38' Ν. πλάτους καὶ τῶν μεσημβρινῶν 144° 30'—148° 30' Α. μήκους ἀπὸ Γκρήνουϊτς, ἔναντι τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς νοτίας παραλίας τῆς Αὐστραλίας (πολιτεία τῆς Βικτωρίας), ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Μπάς. Ἔχει μῆκος, ἀπὸ Β. πρὸς Ν., 380 χλμ. καὶ πλάτος, ἀπὸ Α. πρὸς Δ., 300, καταλαμβάνει δὲ συνολικὴν ἔκτασιν 67 894 τ. χλμ. (τριπλασίαν σχεδὸν τῆς Πελοποννήσου) καὶ ἀριθμεῖ πληθυσμὸν (1931) 219.694 κατοίκων. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Χόμπαρτ* (κάτ. 57 800). Μετά τινων παρ' αὐτὴν νησίδων ἀποτελεῖ μίαν τῶν ἓξ ὁμοσπόνδων πολιτειῶν τῆς Βρεττανικῆς συνομοσπονδίας τῆς *Αὐστραλίας*. Ἡ Τασμανία ἔχει σχῆμα περίπου τριγωνικόν, καλύπτεται δὲ καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἔκτασιν αὐτῆς ὑπὸ εὐρέος ὑψιπέδου, τῆς αὐτῆς γεωλογικῆς συστάσεως μὲ τὰ ὄρη τῆς κατέναντι ἀνατολικῆς Αὐστραλίας, μεθ' ὧν συνεδέετο ἄλλοτε διὰ συνεχοῦς λωρίδος ξηρᾶς, τῆς ὁποίας σημερινὰ λείψανα ἀποτελοῦσι τὰ ἐν τῷ στενῷ τοῦ Μπὰς νησιωτικὰ συμπλέγματα Φυρνὼ καὶ Κέντ. Αἱ ἀκταὶ τῆς νήσου εἶναι ἀπόκρημνοι, ἐξαιρέσει τῆς πρὸς τὸ στενὸν τοῦ Μπὰς βορείας πλευρᾶς, σχηματιζούσης δὲ πολλὰς κολπώσεις καὶ ἀκρωτήρια, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλῆ ἀγκυροβόλια, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι οἱ λιμένες *Χόμπαρτ, Ἁγίας Ἑλένης, Ντάλρυμπλ* κλπ. Ἐκ τῶν περὶ τὴν νῆσον μικρῶν νησίδων, αἵτινες πᾶσαι ὑπάγονται εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Τασμανίας, κυριώτεραι εἶναι ἡ πρὸς τὰ ΒΔ κειμένη *Κίνγκ*, τὸ παρ' αὐτὴν ἀρχιπέλαγος *Χώντερ* καὶ τὸ πρὸς τὰ Β ΒΑ. ἀρχιπέλαγος *Φυρνώ*. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Τασμανίας νησίδων, ὑπήχθη ἀπὸ τοῦ 1890 εἰς τὴν πολιτείαν καὶ τὸ ἀπομεμακρυσμένον ἀκατοίκητον σύμπλεγμα τῶν νήσων *Μακουόρι* (ἔκτ 348 τ. χλμ.), κείμενον κατὰ τὸν 54°40' παράλληλον Ν. πλάτους καὶ χρησιμεῦον ὡς σπουδαιότατον κέντρον ἁλιείας φωκῶν καὶ πιγκουΐνων. Τὸ ἔδαφος τῆς Τασμανίας διασχίζεται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ὑπὸ δύο παραλλήλων ὀροσειρῶν, ἐχουσῶν ὑψηλοτέρας κορυφὰς τῆς μὲν ἀνατολικῆς τὸ ὄρος *Μπὲν Λόμοντ* (1.528 μ.), ἡ δὲ δυτικῆ τὸ ὄρος *Κρὰντλ* (1.545 μ.). Μεταξὺ τῶν δύο ὀροσειρῶν ἐκτείνεται εὐρὺ ὑψίπεδον, διακοπτόμενον ὑπὸ γραφικῶν πολυύδρων κοιλάδων. Ἐν τῷ ὑψιπέδῳ τούτῳ σχηματίζονται αἱ λίμναι *Σαὶντ-Κλαὶρ* (40 τ. χλμ.), *Γκρέητλαιηκ* (113 τ. χλμ.), *Τζούλιαν* καὶ ἄλλαι μικρότεραι, ἐκεῖθεν δὲ ἐκρέουσιν οἱ κυριώτεροι ποταμοὶ τῆς νήσου (*Ντέρουεντ, Σάννον, Ταμαρ, Κλάϋντ* κλπ.), διευθυνόμενοι κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς τὴν βόρειον παραλίαν. Τὸ κλῖμα τῆς Τασμανίας εἶναι εὔκρατον καὶ ὑγιεινόν, ἐξαιρέσει τῆς δυτικῆς παραλίας, ὅπου αἱ βροχαὶ διαρκοῦσιν 9 μῆνας κατ' ἔτος. Ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία ἐν τῇ πόλει Χόμπαρτ εἶναι +14°Κ., ἡ δὲ χιὼν πίπτει σπανίως. Τὸ ὕψος τῆς βροχῆς ἐν μὲν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ φθάνει τὰ 710—760 χιλιοστόμετρα, ἐνῷ ἐν τῇ δυτικῇ ἀνέρχεται μέχρι 2.500. Ἡ χλωρὶς καὶ ἡ πανίσκη εἶναι ὅμοιαι μὲ τὴν τῆς Ν. Αὐστραλίας, ἀλλὰ κατά τι πτωχότεραι. Ὁ ἰθαγενὴς πληθυσμὸς ἀνῆκεν εἰς τὴν νεγροειδῆ αὐστραλιανὴν φυλὴν τῶν *Τασμανῶν* (βλ. λ.). Νῦν ἡ νῆσος κατοικεῖται ὑπὸ Εὐρωπαίων καὶ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ Κινέζων.

Ἡ Τασμανία εἶναι εὔφορος χώρα, καλῶς καλλιεργουμένη καὶ πλουσία εἰς διάφορα μεταλλεύματα, ἰδίᾳ δὲ ψευδάργυρον, κασσίτερον, ἄργυρον, μόλυβδον, χαλκόν, λευκόχρυσον κλπ. Ἐπίσης ἐν τῷ ἀνατολικῷ τμήματι ἀνορύσσονται γαιάνθρακες. Αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις, ἀνερχόμεναι εἰς 6 250.000 ἐκτάρια, ἀποδίδουσι κυριώτερα προϊόντα: γεώμηλα, βάμβακα, ἀραβόσιτον καὶ ἄλλα δημητριακά. Ἐπίσης ὑπάρχουσιν ἐκτεταμένοι ὀπωρόκηποι, εἰς τοὺς ὁποίους καλλιεργοῦνται μηλέαι, ἀπιδέαι καὶ πολλὰ ἄλλα δένδρα, ἐκ τῶν εὐδοκιμούντων εἰς τὰς παραμεσογείους χώρας. Εἰς μικρὰν τέλος κλίμακα εἰσήχθη καὶ καλλιεργεῖται ἡ ἄμπελος. Τὰ δάση καλύπτουσι 285.000 ἐκτάρια, κυριώτερα δὲ δένδρα αὐτῶν εἶναι οἱ εὐκάλυπτοι, φθάνοντες εἰς μέγα ὕψος. Ἡ κτηνοτροφία ἀποτελεῖ μίαν τῶν κυριωτέρων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἐκτρεφομένων ζῴων ἀνήρχετο τῷ 1927 εἰς: 7.700 περίπου ἵππους, 380.000 πρόβατα, 45 000 βοῦς καὶ 8.000 χοίρους.

Ἡ βιομηχανία, μὲ κέντρον τὴν πρωτεύουσαν Χόμπαρτ, ἀπασχολεῖται κυρίως μὲ τὴν κατεργασίαν τοῦ ξύλου καὶ τὴν μεταλλουργίαν. Αἱ συγκοινωνίαι ἐξυπηρετοῦνται θαλασσίως ὑπὸ σιδηροδρομικοῦ δικτύου μήκους 1.704 χλμ. καὶ πολλῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν, τὸ δὲ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον παρουσιάζει μικρὸν πλεόνασμα εἰς τὸ κονδύλιον τῶν ἐξαγωγῶν, αἵτινες τῷ 1926—1927 ἀνήρχοντο εἰς 9.440.000 λίρας στερλίνας, ἐνῷ αἱ εἰσαγωγαὶ ἀντεπροσώπευον ἀξίαν 9.410.000 λιρῶν. Κυριώτερα τῶν ἐξαγομένων προϊόντων εἶναι: ξυλεία, γαλακτοκομικὰ καὶ ἄλλα κτηνοτροφικὰ προϊόντα, διατετηρημέναι ὀπῶραι, μεταλλεύματα, βάμβαξ κ. λ. π. Κατὰ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς χρήσεως 1927—1928 τὰ μὲν ἔσοδα ἀνήρχοντο εἰς 2.960.000 λιρῶν στερλινῶν, τὰ δὲ ἔξοδα εἰς 2.870.000, καὶ τὸ δημόσιον χρέος εἰς 24.870 000 λιρῶν. Ἀνώτατος ἀρχηγὸς τῆς πολιτείας εἶναι ὁ γενικὸς διοικητὴς (κυβερνήτης), διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Παρ' αὐτὸν ὑπάρχει συμβούλιον 6 ὑπουργῶν καὶ δύο αἱρετὰ σώματα, ἓν δεκαοκταμελές, ἐκλεγόμενον δι' ἓξ ἔτη, καὶ ἓν τριακονταμελές, ἐκλεγόμενον διὰ τρία ἔτη ὑπὸ πάντων τῶν ἐνηλίκων πολιτῶν (ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν). Ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ὑποχρεωτική, λειτουργοῦσι δ' ἐν τῇ χώρᾳ (19[illegible]) 514 κατώτερα σχολεῖα μὲ 38.072 μαθητάς, δ ἀν[illegible]τεραι σχολαὶ μὲ 1.060 μαθητάς, 4 ἀνώτεραι τε[illegible] καὶ καὶ 3 κατώτεραι μὲ 1.450 μαθητὰς καὶ ἓν πανεπιστήμιον ἐν Χόμπαρτ (280 φοιτηταί), ἱδρυθὲν τῷ 1890.

— *['Ἱστορ.]* Ἡ *Τασμανία* ἀνεκαλύφθη τῷ 1642 ὑπὸ τοῦ Ὁλλανδοῦ θαλασσοπόρου Τάσμαν, ὅστις ὠνόμασεν αὐτὴν *Γῆν τοῦ Βὰν Ντίμεν*, ἀπὸ τοῦ Ἀντωνίου Βὰν Ντίμεν, γενικοῦ τότε διοικητοῦ τῶν Ἀνατολικῶν Ὁλλανδικῶν Ἰνδιῶν. Τὸ πρῶτον τοῦτο ὄνομα διετηρήθη μέχρι τοῦ 1853. Πρώτη ἐξερεύνησις τῆς νήσου ἐγένετο τῷ 1772 ὑπὸ τοῦ Μαριὸν ντὺ Φρέν, εἶτα δὲ ὑπὸ τῶν Κούκ, Φυρνὼ, Ἀντρκαστώ, καὶ τέλος, τῷ 1798—1799, ὑπὸ τῶν Μπὰς καὶ Φλίντερς, οἵτινες πρῶτοι παρέπλευσαν αὐτήν. Τῷ 1803 οἱ Ἄγγλοι ἐγκατέστησαν εἰς Ρίσντον μίαν ἀποικίαν καταδίκων, ἥτις μετοικισθεῖσα τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς Χόμπαρτ (τὴν σημερινὴν πρωτεύουσαν) ἀνεπτύχθη ταχέως, αὐξηθεῖσα σημαντικῶς καὶ δι' ἄλλων μεταναστῶν. Τῷ 1825 ἡ ἀποικία ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τῆς Νοτίου Νέας Οὐαλλίας, εἰς ἣν ὑπήγετο διοικητικῶς, καὶ τῷ 1853 ἀνεκηρύχθη εἰς διακεκριμένην αὐστραλιανὴν ἀποικίαν.

Τασμανικὴ θάλασσα (Tasman sea) *[Γεωγρ.]*. Τμῆμα τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἐκτεινόμενον μεταξὺ τῆς νήσου Τασμανίας καὶ τῆς Νέας Ζηλανδίας.

Τασμανοὶ (οἱ). Ἡ ἰθαγενὴς φυλὴ τῆς νήσου Τασμανίας, ἐκλιποῦσα σήμερον. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος οἱ Τασμανοὶ ἀνήρχοντο εἰς 5000 ψυχὰς περίπου. Κατὰ τὰ ἔτη 1835—1845 [illegible]

Digitized by Google

φέρθησαν εἰς τὴν νῆσον Φλίνδερς, ὅπου ἐξηλείφθησαν βαθμιαίως. Τῷ 1854 εἶχον ἀπομείνει 16 ἄτομα, τῷ 1865 ἀπέθανεν ὁ τελευταῖος ἀνήρ, τῷ δὲ 1877 ἡ τελευταία γυνή. Ὁ Κούκ, ὅστις κατὰ τὸ 1777 περιῆλθε τὴν νῆσον, ἀφῆκε λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν Τασμανῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ των, μεταγενέστεροι δὲ ἐξερευνηταὶ συνεπλήρωσαν τὰς περὶ αὐτῶν πληροφορίας μας. Οἱ Τασμανοὶ ἦσαν μετρίου ἀναστήματος (1,66 μ. περίπου οἱ ἄνδρες καὶ 1,50 αἱ γυναῖκες) καὶ ὑποδολιχοκέφαλοι (δ. 76—77). Εἶχον πλατὺ πρόσωπον, ὀφρῦς προεξεχούσας, ὀφθαλμοὺς βαθεῖς καὶ μικρούς, ῥῖνα πλατεῖαν μὲ εὐρεῖς ῥώθωνας, στόμα μέγα, σιαγόνα ἰσχυρῶς προβάλλουσαν, κόμην μαλλώδη καὶ οὔλην καὶ δασύπυκνον γένειον. Ἡ ἐπιδερμίς των εἶχε χρῶμα σοκολάτας μέχρι μαύρου.

Ὁ πολιτισμὸς τῶν Τασμανῶν εὑρίσκετο εἰς τὴν κατωτάτην βαθμῖδα, ἀνταποκρινομένην μᾶλλον εἰς τὴν ἑωλιθικὴν ἐποχὴν τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὸν Κοὺκ ἦσαν ὁλόγυμνοι, τὸ πολὺ δὲ ἐκρέμων εἰς τὸ σῶμά των λωρίδας ἀπὸ δέρμα καγκουροῦ καὶ ἱμάντας, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀνήρτων κογχύλια, κόκκαλα ἢ ὀδόντας, τὴν δὲ κόμην των ἔβαφον μὲ ἐρυθρὸν χρῶμα δι' ὤχρας. Ἡ βαθμὶς τῆς οἰκονομίας των ἦτο ἡ συλλεκτικὴ καὶ ἡ τῆς θήρας. Δὲν ἐγνώριζον τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, ὡς καὶ τὴν ἀγγειοπλαστικήν. Τὰ ἐργαλεῖά των, συνιστάμενα ἐκ πελέκεως καὶ μαχαίρας. ἦσαν πέτρινα, ὡς ὅπλα δὲ εἶχον μόνον δόρατα, εἴδη ῥοπάλων καὶ ξύλινα ἀκόντια. Αἱ λέμβοι των εἶχον μορφὴν σχεδιῶν καὶ ἦσαν κατεσκευασμέναι ἐκ φλοιῶν συνδεομένων μεταξύ των δι' ἰνῶν ἐκ χόρτου.

Παρὰ τὴν μικρὰν ἀπόστασιν, ἥτις χωρίζει τὴν Τασμανίαν ἀπὸ τῆς Αὐστραλίας, οἱ Τασμανοὶ καὶ ὁ πολιτισμός των οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουν μὲ τοὺς ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας, ἀπὸ τῶν ὁποίων διακρίνονται ἰδίως ὡς πρὸς τὸ ἀνάστημα, τὴν κόμην καὶ τὸ χρῶμα. Φαίνονται δ' ἔχοντες μᾶλλον σχέσιν πρός τινας φυλὰς τῶν Μελανησίων. Ἐκ τῆς πρωτογόνου καταστάσεως τῆς ναυτιλίας τῶν Τασμανῶν ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἦλθον οἱ Τασμανοὶ ἐξ Αὐστραλίας διὰ θαλάσσης. Εἰκάζεται ὅμως ὅτι ἡ μετανάστευσίς των ἐγένετο εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ Αὐστραλία συνεδέετο διὰ γεφυρῶν μετὰ τῆς Τασμανίας, ἡ δὲ στενὴ συγγένεια, ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Νεγρίτος τῆς ΝΑ. Ἀσίας, ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ φυλαὶ αὗται, ἀναχωρήσασαι ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ἐπεξετάθησαν εἰς τὴν Αὐστραλίαν καί τινας νήσους τῆς Ὠκεανίας, ἐνῷ οἱ σημερινοὶ ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας, οἱ ἐκπροσωποῦντες τὸν σημερινὸν πολιτισμὸν αὐτῆς, εἶναι μεταγενέστεροι μετανάσται, οἵτινες ἐξεμηδένισαν τοὺς αὐτόχθονας, ἢ ἀφωμοίωσαν ἢ ἐξετόπισαν αὐτοὺς εἰς ἀπόκεντρα μέρη ἢ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μεγάλων νήσων. θ. χ. σ.

Τάσνερ (Taschner), ***Ἰγνάτιος.*** Γερμανὸς γλύπτης (1871—1913). Ἐσπούδασεν ἐν Μονάχῳ καὶ Ἰταλίᾳ καὶ κατόπιν διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς Βρεσλαυΐας. Ἐγένετο κατ' ἀρχὰς γνωστὸς διὰ τῶν χαλκίνων ἀγαλμάτων «Πάρσιφαλ» (Ἐθνικὴ πινακοθήκη τοῦ Βερολίνου), καὶ «Ὁ ἅγιος Μαρτῖνος ἔφιππος» (γλυπτοθήκη Μονάχου), ἅτινα ἐβραβεύθησαν διὰ χρυσοῦ μεταλλίου εἰς τὰς ἐκθέσεις τῆς Δρέσδης καὶ τοῦ Μονάχου. Κατόπιν ἐξετέλεσε πλεῖστα ἄλλα ἔργα, ὡς εἶναι ὁ ἀνδριὰς τοῦ Σίλλερ (1907) ἐν τῷ Ἁγίῳ Παύλῳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, καὶ ἡ περίφυμος κρήνη ἐν τῷ πάρκῳ τοῦ Φρειδρισχάϊν τοῦ Βερολίνου. μ. δ. β.

Τάσον (οἱ), ἢ ***Σιούκλα*** (Taschon, Schukla). Φυλὴ βιρμανικὴ τῆς Ἰνδοκίνας, ὑπαγομένη εἰς τὴν ὁμάδα τῶν Κεντρικῶν Κουκί. θ. χ. σ.

Τὰς-οὐντζᾶ, ἢ ***Τὰς-οὐντζοῦ*** *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Τουρκίας, ἐπίνειον τῆς Σελευκείας, ἐν τῷ νομῷ Ἀδάνων καὶ ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Κιλικίας, εἰς τὸν μυχὸν ὁμωνύμου κολπίσκου, καλουμένου καὶ *Ἀγᾶ-λιμάν*. Κατῳκεῖτο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων μεταναστευσάντων τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα. Κεῖται παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Ὄλμων. ν. μ.

Τασσαὲρ (Tassaert)· βλ. *Τάσσαρτ*.

Τάσσαρτ (Tassaert). —1) ***Ἰωάννης - Ἰωσὴφ - Ἀντώνιος.*** Ὁλλανδὸς γλύπτης (1729—1788). Εἰργάσθη ἐν Λονδίνῳ (1751), Παρισίοις (1758) καὶ Βερολίνῳ (1774), ἔνθα ἐγένετο γλύπτης τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς καὶ κοσμήτωρ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξέχουν οἱ ἀνδριάντες τῶν στρατηγῶν φὸν Σαΰντλιτς καὶ Κάϊτ (μουσεῖον Φρειδερίκου ἐν Βερολίνῳ), αἱ προτομαὶ τοῦ Μέντελσον (μουσεῖον τέχνης ἐν Ἀμβέρσῃ), Τσίτεν καὶ Φρειδερίκου Β΄, τὰ γλυπτὰ τοῦ ἀνακτόρου τοῦ πρίγκιπος Ἑρρίκου (Βερολῖνον) κ. ἄ.

— 2) ***Ἰωάννης - Ἰωσὴφ - Φραγκῖσκος.*** Γάλλος ζωγράφος καὶ χαράκτης (1765—1835), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Συνειργάσθη μετὰ τοῦ πατρός του ἐν Γερμανίᾳ, ἐκ τῶν ἔργων του δὲ ἐξέχουν αἱ προσωπογραφίαι τῆς Καρλότας Κορνταί, τοῦ Καμίλλου Ντεμουλὲν κ. ἄ., «Ὁ θάνατος τοῦ τυράννου», σχεδιασθεὶς μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ναπολέοντος ἐν Βατερλὼ κλπ.

— 3) ***Νικόλαος-Φραγκῖσκος-Ὀκτάβιος.*** Γάλλος ζωγράφος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1800—1874). Ἐγένετο γνωστὸς διὰ τοῦ πίνακος «Ἡ ταφὴ τοῦ Δαγοβέρτου» (1834, πινακοθήκη Βερσαλλιῶν), ἐκ τῶν λοιπῶν δὲ ἔργων του ἐξέχουν: «Ἡ Ἄρτεμις λουομένη», «Κόρη εἰς τὸ νεκροταφεῖον», «Κόρη λιπόθυμος», «Ὁ δουλέμπορος», «Ἡ βασιλεία τοῦ Ἰησοῦ» κ. ἄ. Ἐπωνομάσθη «ὁ ζωγράφος τῆς δυστυχίας καὶ τῆς θλίψεως» διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ἀπόδοσιν σχετικῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἔζησε βιοπαλαίων. π. ν. π.

Τασσήκας, *Κυριακός.* Ἕλλην ἔμπορος ἐν Αἰγύπτῳ, ὅστις, κατηχηθεὶς ὑπὸ τοῦ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀποσταλέντος φιλικοῦ Ἀντωνίου Πελοπίδα, συνειργάσθη θερμῶς ὑπὲρ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τοῦ μελετωμένου ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε, λόγῳ τῆς ἀδιαφορίας τῶν Ἑλλήνων παροίκων. Κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα διὰ τοῦ ἰδίου πλοίου, τῆς «Ὡραίας Ἑλλάδος», ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος καθ' ὅλην τὴν ἐπανάστασιν καὶ ὡς μαχητὴς καὶ ὡς μέλος τοῦ Ἀρείου Πάγου τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. τ. ε. ε.

Τάσσιρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*: βλ. λ. *Θισσυρις*.

Τασσόγλου, *Ἀντώνιος.* Ἕλλην δραματικὸς ἠθοποιὸς (1843—1892), διακριθεὶς εἰς τοὺς ῥόλους τοῦ ῥαδιούργου τῶν ἔργων τοῦ παλαιοῦ δραματολογίου. Ἐπὶ μακρὸν ἀποτελῶν μέλος τῶν θιάσων Ταβουλάρη καὶ Ἀλεξιάδου, ἵδρυσε τῷ 1886 ἴδιον θίασον καὶ περιῆλθε πλείστας πόλεις τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ. π. α. κ.

Τασσόνι (Tassoni), ***Ἀλέξανδρος.*** Ἰταλὸς ποιητὴς (1565—1635). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ διῆλθε τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν διαφόρων εὐπατριδῶν καὶ ἡγεμόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Ἀσκάνιος Καλόννα, ὁ καρδινάλιος Δουντοβίζι, ὁ δοὺξ Φραγκῖσκος Α΄ τῆς Μοδένης, κ. ἄ. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι «Ἡ ἁρπαγὴ τοῦ κουβᾶ» La secchia rapita), ποίημα ἡρωϊκοκωμικόν, καταστὰν πρότυπον εἰς τὸ εἶδός του ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του καὶ ἀποτελοῦν παρῳδίαν τῆς «Ἰλιάδος» καὶ τῆς «Αἰνειάδος». Πρόκειται περὶ ἑνὸς ξυλίνου κουβᾶ, τὸν ὁποῖον οἱ κάτοικοι τῆς Μοδένης ἥρπασαν ἀπὸ τοὺς τῆς Βολωνίας, πρᾶγμα ὅπερ προεκάλεσε τὴν κήρυξιν πολέμου μεταξὺ τῶν δύο πόλεων καὶ τὴν ἐπανάληψιν ὁμηρικῶν ἐπεισοδίων. Τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Τασσόνι εἶναι μελέται φιλολογικῆς κριτικῆς περὶ τοῦ Πετράρχη, σειρὰ ἄρθρων ὑπὸ τὸν τίτλον «Φιλιππικοὶ κατὰ τῶν Ἱσπανῶν», εἶδος ἐγκυκλοπαιδείας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ζητήματα» (Quesiti) καὶ ἐπικὸν ποίημα μὲ θέμα τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὠκεανός», ὅπερ παρέμεινεν ἡμιτελές. μ. δ. β.

Τάσσος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρτισκοῦ (Ἐλευθερῶν) τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 124 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων ἐκαλεῖτο *Τὰς-κιοπροῦ*.

Τάσσος (Tasso), ***Βερνάρδος.*** Ἰταλὸς ποιητὴς (1493—1569), πατὴρ τοῦ Τορκουάτου Τάσσου. Κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας καὶ ἐσπούδασεν ἐν Παδούῃ, Βενετίᾳ καὶ Φερράρᾳ. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ καρδιναλίου Γκουΐντο Ρανγκόνε, τῆς Ρενάτης τῆς Ἔστης καὶ τοῦ Φερράντε Σανσοβῖνο πρίγκιπος τοῦ Σαλέρνο, ὃν ἠκολούθησεν εἰς Τύνιδα, Ἱσπανίαν, Φλάνδραν, Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν. Βραδύτερον ἐγένετο διοικητὴς τῆς πόλεως Ὀνέλια καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βενετίας. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων του εἶναι δύο ἐκτενῆ ποιήματα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀμαντίτζι ντὶ Φράντσια» εἰς 100 ᾄσματα καὶ 57.000 στίχους (1560) καὶ «Φλοριντάντε», ὅπερ παραμεῖναν ἡμιτελὲς συνεπληρώθη καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Τορκουάτου (1587). Ἔγραψεν ἐπίσης «Ἐλεγείας», διάφορα ποιήματα ἐκδοθέντα ὑπὸ τὸν τίτλον «Στίχοι», σύγγραμμα περὶ ποιητικῆς τέχνης εἰς 3 βιβλία, ἐπιστολὰς εἰς 2 τόμους (1551—1562), κ. ἄ. μ. δ. β.

— **Τάσσος** (Tasso) ***Τορκουᾶτος.*** Εἷς τῶν μεγαλυτέρων ποιητῶν τῆς Ἰταλίας, γεννηθεὶς εἰς Σορρέντο καὶ ἀποθανὼν ἐν Ῥώμῃ (1544—1595). Ἦτο υἱὸς τοῦ Βερνάρδου Τάσσου καὶ τῆς ὡραίας Πορκίας ντὲ Ρόσσι καὶ ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν Νεαπόλει παρὰ τῷ κολλεγίῳ τῶν ἰησουϊτῶν καὶ κατόπιν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Περγάμῳ φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν. Βραδύτερον ἀπεστάλη καὶ εἰς Πάδουαν πρὸς σπουδὴν τῶν νομικῶν· αἰσθανόμενος ὅμως ἰδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τὴν ποίησιν, ἐγκατέλειψε μετ' ὀλίγον τὴν σπουδὴν τῶν νομικῶν καὶ ἤρχισε νὰ γράφῃ στίχους, οἵτινες ἀνέδειξαν αὐτὸν ταχέως ὡς ἕνα τῶν σημαντικωτέρων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς του. Εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν ἐδημοσίευσε τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημα «Ρονάλδος» εἰς 12 ᾄσματα, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ «Μαινομένου Ὀρλάνδου» τοῦ Ἀριόστου, τὸ ὁποῖον διεδόθη τάχιστα καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Κατόπιν ἔγραψε μελέτην «Περὶ τῆς ἐθνικῆς ποιήσεως», ἐνθαρρυνθεὶς δὲ ἐκ τῆς μεγάλης ἐπιτυχίας τοῦ πρώτου του ἔργου συνέλαβε τὴν ἰδέαν τοῦ ἀριστουργήματός του «Ἀπελευθερωθεῖσα Ἱερουσαλήμ», τῆς ὁποίας τὰ πρῶτα τρία ᾄσματα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Γοδεφρῖδος», συνέγραψε τῷ 1563. Συνεπείᾳ τῆς μεγάλης φήμης, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει ὡς ποιητής, ὁ φιλόμουσος καρδινάλιος Λουδοβῖκος τῆς Ἔστης ἔλαβεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν του καὶ τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀδελφοῦ του δουκὸς τῆς Φερράρας Ἀλφόνσου Β΄. Ἐκεῖ, λόγῳ τῆς μεγάλης του εὐφυΐας, τῆς λεπτότητος τῶν τρόπων του, τῆς εὐγενείας, τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τῆς συμπαθεστάτης σωματικῆς διαπλάσεώς του, ἐγένετο ἀντικείμενον μεγάλων περιποιήσεων καὶ κολακειῶν, ἐπὶ δέκα δὲ σχεδὸν συνεχῆ ἔτη ἔζησε βίον πλήρη διασκεδάσεων καὶ ἐρώτων. Πλὴν τοῦ δουκός, εἶχον συμπαθήσει αὐτὸν καὶ αἱ δύο αὐτοῦ ἀδελφαὶ Λουκρητία καὶ Ἐλεονώρα τῆς Ἔστης, πρὸς τὰς ὁποίας ὁ ποιητὴς εἶχεν αἰσθανθῆ ἐπίσης ζωηροτάτην συμπάθειαν, φθάνουσαν μέχρις ἁγνοῦ καὶ ἐντελῶς πλατωνικοῦ ἔρωτος. Ἡ συμπάθεια αὕτη ἐδημιούργησε πολλοὺς κατόπιν θρύλους καὶ ἐχαρακτηρίσθη ὑπό τινων ὡς πραγματικὸς ὀλέθριος ἔρως, ὁ ὁποῖος προεκάλεσε βραδύτερον τὴν μεγάλην αὐτοῦ ψυχικὴν καὶ διανοητικὴν διαταραχήν. Ἐν τῇ αὐλῇ ταύτῃ τοῦ δουκὸς τῆς Φερράρας, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔβριθε γυναικῶν ὡραίων καὶ πλήρους χάριτος, αἱ ὁποῖαι οὐχὶ πᾶσαι ἐκράτουν αὐτὸν εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν, εὕρισκεν ὁ ποιητὴς τὰ πρότυπα τῶν θαυμασίων καλλονῶν, τὰς ὁποίας ἀπηθανάτισε μετὰ τοσαύτης τέχνης, τόσον εἰς τὰ μεγάλα ἐπικολυρικά του ποιήματα, ὅσον καὶ εἰς τὰ μικρὰ λυρικά. Τῷ 1571 συνώδευσεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὸν καρδινάλιον Λουδοβῖκον τῆς Ἔστης, ἀποσταλέντα ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου Ε΄ ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ παρὰ τῷ βασιλεῖ Καρόλῳ Θ΄, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου ὁ Τάσσος ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγάλων τιμῶν ὑπὸ τοῦ Γάλλου ποιητοῦ Ρονσὰρ καὶ ὅλων τῶν ποιητῶν τῆς τότε καλουμένης Πλειάδος. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ ποιητὴς περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ καρδιναλίου, ἕνεκα τῶν σχεδίων τῆς γαλλικῆς αὐλῆς κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων, τοὺς ὁποίους, διὰ λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος, ὁ καρδινάλιος συνεβούλευε νὰ μὴ καταδιώξουν, ἐνῷ ὁ Τάσσος, ὡς φανατικὸς καθολικός, ἐζήτει νὰ ἐξολοθρεύσουν. Ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ ἐκ Γαλλίας καὶ στερούμενος τῶν ἀναγκαίων μέσων τῆς ἐπανόδου, περιεπλανήθη ἐπὶ πολὺ καὶ ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς Φλωρεντίαν μετὰ ἓν ἔτος, χάρις εἰς τὴν ἐλεημοσύνην διαφόρων μοναχῶν, οὓς συνήντα καθ' ὁδόν. Εὐθὺς ὅμως κατόπιν προσελήφθη καὶ πάλιν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δουκὸς τῆς Φερράρας, ὅπου ἐπανέλαβε τὴν προτέραν του θέσιν καὶ ἔγραψε τὸ περίφημον βουκολικὸν δρᾶμα «Ἀμύντας», ὅπερ, παρασταθὲν εἰς τὴν ἰδίαν αὐλὴν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1572, ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν καὶ ἐθεωρήθη ὡς ἀριστούργημα, παραμεῖναν ἔκτοτε ὡς ἓν τῶν ὡραιοτέρων προτύπων τοῦ εἴδους του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐν μέσῳ τῶν ἀνανεωθεισῶν τιμῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ δουκὸς τῆς Φερράρας, ὁ Τάσσος κατώρθωσε, τῷ 1575, νὰ ἀποπερατώσῃ τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του, τὴν «Ἀπελευθερωθεῖσαν Ἱερουσαλήμ», ὅπερ βραδύτερον κατέταξεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων ποιητῶν τῆς Ἰταλίας. Τὸ ἔργον ὅμως τοῦτο φαίνεται ὅτι δὲν ἐξετιμήθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀρκούντως ὑπὸ τῶν συγχρόνων του, ἡ ἱστορία δὲ τῆς ἐκδόσεως καὶ τῆς διαδόσεως αὐτοῦ, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποπεράτωσίν του, περιεβλήθη ὑπὸ τόσων θρύλων, ὥστε νὰ καθίσταται λίαν δυσχερὴς ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ἀληθείας. Ἡ ἱστορία αὕτη περιπλέκεται στενῶς καὶ μὲ τὴν κατόπιν ζωὴν τοῦ ποιητοῦ, ἥτις ἀρχίζει νὰ γίνεται λίαν περιπετειώδης καὶ αὐτόχρημα τραγική. Ἡ «Ἀπελευθερωθεῖσα Ἱερουσαλήμ» ἀπετέλει μεγαλειῶδες ποίημα ἐπικόν, ἐμπνευσμένον ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Σταυροφοριῶν. Τὸ ποίημα τοῦτο, πρὸ τῆς ἐντελοῦς ἀποπερατώσεώς του καὶ μετ' αὐτήν, γνωσθὲν κατ' ἀποσπάσματα ἀπὸ ἀπαγγελίας αὐτῶν ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ποιητοῦ εἰς τοὺς κύκλους τῆς αὐλῆς τοῦ δουκὸς τῆς Φερράρας καὶ εἰς διαφόρους ἄλλους κύκλους λογίων, προεκάλεσε ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ πλεῖστα σχόλια, ἰδίως μεταξὺ τῶν θεολόγων, οἵτινες ἐπεχείρησαν νὰ ψέξουν διάφορα σημεῖα αὐτοῦ, ὡς μὴ συμβιβαζόμενα μὲ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις. Τοῦτο

Τορκουᾶτος Τάσσος.

Digitized by Google

ἀνησύχησε μεγάλως τὸν Τάσσον, φανατικὸν καθολικόν, καὶ τὸν ἠνάγκασε, πρὸς ἀποφυγὴν μελλοντικῆς καταδιώξεως ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, νὰ ζητήσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅπως τὸ χειρόγραφόν του ὑποβληθῇ ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον ἐπιτροπῆς θεολόγων καὶ λογίων. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη προέτεινε πλείστας διορθώσεις καὶ μεταλλαγὰς εἰς τὸ ποίημα, φρονοῦσα ὅτι τοῦτο ἔπρεπε νὰ εἶναι γεγραμμένον, ἵνα ἀναγνωσθῇ «οὐχὶ ὑπὸ λαϊκῶν καὶ κοσμικῶν κύκλων, ἀλλ' ὑπὸ κληρικῶν καὶ καλογραιῶν». Οὕτω ἡ «Ἀπελευθερωθεῖσα Ἱερουσαλὴμ» ὑπέστη ἀκρωτηριασμούς, τοὺς ὁποίους ὁ ποιητὴς ἠγωνίσθη μετὰ πολλοῦ κόπου νὰ καταστήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον αἰσθητοὺς καὶ ὀδυνηρούς, ἄλλοῦ ἀνθιστάμενος καὶ ἀλλοῦ ὑποχωρῶν, θυσιάζων μέρη τινά, διὰ νὰ σώσῃ ἄλλα, καὶ προσπαθῶν νὰ καθησυχάσῃ τοὺς φόβους τῶν θεολόγων εἰς βάρος τῆς τέχνης. Τοῦτο ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ τοῦ φύσει μελαγχολικοῦ καὶ ἀνησύχου χαρακτῆρός του καὶ τὸν ἔκαμε νὰ φοβῆται, παρὰ τὰς διορθώσεις καὶ τὰς ὑποχωρήσεις εἰς τὰς ὁποίας προέβη, τὴν ἐπέμβασιν καὶ τὴν καταδίωξίν του ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Οἱ φόβοι οὗτοι, τοὺς ὁποίους ἐνίσχυον διάφοροι προσωπικοὶ ἐχθροί του καὶ ἀντίζηλοι, τόσον εἰς τὴν ποίησιν, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐρωτικάς του περιπετείας, τὸν ἔκαμαν νὰ καταληφθῇ, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὑπὸ εἴδους μανίας καταδιώξεως καὶ νευρικῆς διαταραχῆς, τὴν ὁποίαν ἐπηύξησεν ἐπελθοῦσα ἀσθένειά του. Ὑπὸ τὸ κράτος τοιαύτης ψυχολογικῆς καταστάσεως εὑρισκόμενος καὶ πιστεύων ὅτι περιέπεσεν εἰς βαρὺ θρησκευτικὸν παράπτωμα, ἐζήτησε νὰ ἐξετασθῇ ὑπὸ τοῦ Ἱεροεξεταστοῦ τῆς Φερράρας, ὁ ὁποῖος ὅμως τὸν ἀπήλλαξε πάσης κατηγορίας. Παρὰ τὴν ἀπαλλαγήν του ταύτην καὶ φρονῶν ὅτι αὕτη ἐγένετο ἐξ οἴκτου, διὰ τὴν ἀξιοθρήνητον κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο ψυχικῶς, ἐξηκολούθησε νὰ κατατυραννῆται ἀπὸ ἀλγεινὰς τύψεις τῆς συνειδήσεώς του καὶ ἀπὸ διανοητικὰς ἀνησυχίας, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων, ἡμέραν τινά, ἐνῷ συνωμίλει μετὰ τῆς δουκίσσης Λεονώρας τῆς Ἔστης, ἐτραυμάτισε διερχόμενον αὐλικόν τινα, ὃν ἐξέλαβεν ὡς κατασκοπεύοντα καὶ καταδιώκοντα αὐτόν. Ἕνεκα τούτου τὸν Ἰούνιον τοῦ 1577 ὁ δοὺξ ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἐγκλείσῃ εἰς δωμάτιον τοῦ ἀνακτόρου του καὶ νὰ τὸν θέσῃ ὑπὸ ἐπιτήρησιν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ὑγεία του ἐχειροτέρευεν, ὁ δοὺξ ἠναγκάσθη νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς τὴν μονὴν τῶν φραγκισκανῶν τῆς Φερράρας πρὸς εἰδικὴν θεραπείαν. Τὸν Ἰούλιον ὅμως τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Τάσσος κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἐκεῖθεν καὶ μετημφιεσμένος εἰς ποιμένα ἔφθασεν εἰς Βολωνίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σορρέντον, ὅπου διέμενεν ἡ ἀδελφή του Κορνηλία, ἥτις ἐπεδαψίλευσεν εἰς αὐτὸν μεγάλας περιποιήσεις καὶ κατώρθωσε νὰ κατασιγάσῃ πρὸς στιγμὴν τὰς ψυχικὰς του ἀνησυχίας, ἐπιτυχοῦσα συγχρόνως καὶ τὴν ἄδειαν, ὅπως οὗτος ἐπιστρέψῃ μετ' ὀλίγον εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Φερράρας. Ἤδη ὅμως ἡ ψυχικὴ καὶ διανοητικὴ ἰσορροπία τοῦ Τάσσου εἶχε κλονισθῇ ἀ επανορθώτως. Καὶ ἕνεκα τούτου, παρὰ τὴν καλὴν ὑποδοχήν, ἧς ἔτυχε κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δουκὸς τῆς Φερράρας, ἐγκατέλειψε καὶ πάλιν κρυφίως μετ' ὀλίγας ἡμέρας αὐτήν, ἄνευ λόγου, καὶ μετέβη εἰς Μάντουαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ Πέζαρο καὶ κατόπιν εἰς τὸ Τουρῖνον, ὅπου, διατηρῶν εἰσέτι, κατὰ περιόδους, ἱκανὰ ἴχνη τῆς προτέρας του διανοητικῆς ἱκανότητος, συνέγραψε τοὺς τρεῖς περιφήμους διαλόγους του: «Περὶ εὐγενείας», «Περὶ ἀξιοπρεπείας» καὶ «Περὶ προτεραιότητος». Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1579, χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ κανένα, ἔφυγεν ἐκ Τουρίνου καὶ ἐνεφανίσθη εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ δουκὸς τῆς Φερράρας κατὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οὗτος ἐτέλει τοὺς γάμους του μετὰ τῆς δευτέρας συζύγου του Μαργαρίτας ντὲ Γκοντσάγκα. Οὐδεὶς τὸν ἐπρόσεξε τότε, ὁ δὲ δοὺξ ἠρνήθη νὰ τὸν δεχθῇ. Τοῦτο ἐξήγειρε καὶ κατέστησε μανιώδη τὸν Τάσσον ἐναντίον τοῦ εὐεργέτου του δουκός, ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ τὸν περιορισμὸν αὐτοῦ εἰς τὸ ἄσυλον μανιακῶν τῆς Ἁγίας Ἄννης. Ἐκεῖ παρέμεινε πάντοτε ὑπὸ ἐπιτήρησιν ἐπὶ ἑπταετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο πολλάκις ε χε μακρὰς φωτεινὰς περιόδους, κατὰ τὰς ὁποίας ἀνέκτα πλήρη τὴν διανοητικὴν καὶ ψυχικήν του διαύγειαν. Κατὰ τὰς περιόδους ταύτας ἐξηκολούθει νὰ ἐργάζεται καὶ ἔγραψε διαφόρους διαλόγους ἐπὶ φιλοσοφικῶν καὶ φιλολογικῶν θεμάτων, καθὼς καὶ πολλὰ λυρικὰ ποιήματα. Ἐπίσης κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ περιορισμοῦ του εἰς τὸ ἄσυλον ἔγραψε καὶ ἑκατοντάδας ἐπιστολῶν πρὸς διαφόρους ἡγεμόνας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐζήτει νὰ τὸν ἀπελευθερώσουν. Εὐθὺς ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ περιορισμοῦ του, διάφοροι ἐκδόται, ἐπωφελούμενοι τούτου, ἔσπευσαν νὰ προβοῦν εἰς λαθραίας ἐκδόσεις τῆς «Ἐλευθερωθείσης Ἱερουσαλὴμ», τὴν ὁποίαν ὁ Τάσσος ἠρνεῖτο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ δημοσιεύσῃ φοβούμενος τὴν καταδίωξιν τῶν ἱεροεξεταστῶν. Αἱ ἐκδόσεις αὗται τὸν ἐστενοχώρησαν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἐπεδείνωσαν τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας του. Ἐν τούτοις αἱ δημοσιεύσεις ἐκεῖναι κατέστησαν δυνατὴν τὴν διάδοσιν τοῦ ἀριστουργήματός του καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἐξήγειραν ἀκράτητον ἐνθουσιασμόν, παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τῆς Ἀκαδημίας τῆς Κρούσκας καὶ τὰς διαμαρτυρίας τῶν κληρικῶν. Τὸ ἔργον κατέστη ταχέως δημοφιλές, λόγῳ τῆς περιπετειώδους δράσεώς του, τοῦ μεγαλειώδους θέματός του, τῆς ποικιλίας τῶν ἐπεισοδίων του, τῶν παλλομένων ἀπὸ τὴν ζωὴν προσώπων του, τῶν θαυμασίων καὶ ἀκριβεστάτων περιγραφῶν του, τῶν ὑψηλῶν ἰδεῶν του, τοῦ εὐγλώττου πάθους του, τοῦ πλήρους δυνάμεως στίχου του καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ γλυκύτητος τῆς γλώσσης του. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του, τῷ 1586, ἡ ὁποία ἐπετεύχθη περισσότερον ἕνεκα τῆς ἐπεμβάσεως ξένων ἡγεμόνων παρὰ συνεπείᾳ τῆς παντελοῦς ἀποκαταστάσεως τῆς ὑγείας του, ὁ Τάσσος, παρὰ τὴν μεγάλην φυσικὴν καὶ ἠθικὴν κατάπτωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε καταντήσει, ἠδυνήθη νὰ γράψῃ καὶ τινα ἄλλα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τραγῳδία «Τορρισμόνδος», μία συλλογὴ «Στίχων» (2 τόμοι 1592—1593), τὸ ποίημα «Τὰ δάκρυα τῆς Παρθένου» (1593), καὶ ἰδίως τὸ νέον ἔπος ἡ «Ἀνακτηθεῖσα Ἱερουσαλὴμ», δημοσιευθὲν τῷ 1593, ὅπερ ἔγραψεν ὅπως ἐπισκιάσῃ τὴν κακὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἐφοβεῖτο ὅτι εἶχε προξενήσει εἰς τοὺς ἀκραιφνεῖς Χριστιανοὺς ἡ «Ἀπελευθερωθεῖσα Ἱερουσαλὴμ», καθότι ὑφίστατο εἰσέτι ἐν τῇ ψυχῇ του ἡ παλαιὰ μανία καταδιώξεως, ἐξ ἧς εἶχε προσβληθῆ, καὶ ὁ φόβος τῶν ἱεροεξεταστῶν, τοὺς ὁποίους προσεπάθει διὰ τοῦ νέου ποιήματός του νὰ ἐξευμενίσῃ, συντάσσων τοῦτο κατὰ τὰς παλαιάς των ὑποδείξεις. Τὸ νέον του ὅμως τοῦτο ἔπος κρίνεται πολὺ κατώτερον τοῦ προηγουμένου, καίτοι ὁ ποιητὴς ἐθεώρει τὴν «Ἀνακτηθεῖσαν Ἱερουσαλὴμ» ἀνωτέραν τῆς «Ἀπελευθερωθείσης Ἱερουσαλὴμ». Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἔγραψε καὶ νέαν ἐποποιΐαν μὲ θέμα τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ ἑπτὰ ἡμέραι τῆς δημιουργίας», ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατόν του (1607). Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του διῆλθεν ὁ Τάσσος περιπλανώμενος ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ αὐλῆς εἰς αὐλήν, ζῶν ἐν μεγίστῃ δυστυχίᾳ καὶ ἀθλιότητι καὶ πολλάκις ἐπαιτῶν τὸν ἐπιούσιον, διαρκῶς δὲ κατατρυχόμενος ἀπὸ βαθεῖαν μελαγχολίαν. Τέλος ὁ καρδινάλιος Ἀλντομπραντίνι, μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ὑπὸ τὸ ὄνομα Κλήμης Η', συγκινηθεὶς ἐκ τῆς τόσης δυστυχίας ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐγνώρισεν ἄλλοτε τόσας ἡμέρας δόξης καὶ τοσούτων εὐνοιῶν, ἀπεφάσισε νὰ τὸν λάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του καὶ ἐπεχείρησε νὰ τονώσῃ τὴν ἀποτεθαρρυμένην ψυχήν του διὰ τῆς ὑποδαυλίσεως ἐν αὐτῇ τοῦ αἰσθήματος τῆς δόξης. Πρὸς τοῦτο ἐπανέφερεν ἐν ἰσχύϊ τὸ ἔθιμον τοῦ θριάμβου καὶ τῆς στέψεως ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου τῶν μεγάλων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς, ὅπως ἐγένετο διὰ τὸν Πετράρχην, καὶ ἐκάλεσε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸν Τάσσον εἰς Ρώμην. Ἡ ὑγεία ὅμως τοῦ ποιητοῦ εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ κλονισθῇ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, ἐνῷ ἐλάμβανον χώραν αἱ προετοιμασίαι τῆς ἑορτῆς τῆς στέψεώς του εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἀπέθανεν ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ λόφου Τζιανίκολο τῆς Ρώμης μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου, ὅπου εἶχε καταφύγει κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς του, ἐκφράζων εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν περισσοτέραν χαρὰν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ μιᾶς ζωῆς πλήρους δοκιμασιῶν, παρὰ λύπην διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ὀψίμου ἀναγνωρίσεως τῆς ποιητικῆς του μεγαλοφυΐας. Τὸ διαμέρισμα, ἐν τῷ ὁποίῳ διῆλθε τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς του, ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου, μετεβλήθη νῦν εἰς μουσεῖον τοῦ ποιητοῦ, ὅπερ, ὁμοῦ μετὰ τοῦ παρ' αὐτὸ διατηρουμένου εἰσέτι καὶ ἐπιμελῶς συντηρουμένου διὰ τεχνητῶν μέσων κορμοῦ τῆς δρυός, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐσυνήθιζε νὰ κάθηται καὶ νὰ γράφῃ, ἀποτελεῖ εὐλαβὲς προσκύνημα τῶν πολυπληθῶν θαυμαστῶν του. Τὰ ἅπαντα τοῦ Τάσσου ἐξεδόθησαν πολλάκις εἰς διαφόρους σειράς, ἡ πληρεστέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοῦ Ρωζίνι ἐν Πίζῃ εἰς 33 τόμους (1821—1832). Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ μετεφράσθησαν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γλώσσας, καὶ ἰδίως ἡ «Ἐλευθερωθεῖσα Ἱερουσαλὴμ».

Ταύτης ὑπάρχουν καὶ ἑλληνικαὶ μεταφράσεις τοῦ Δ. Γουζέλη (1807) καὶ τοῦ Ἀλ Ραγκαβῆ. Ἡ δραματικὴ ζωὴ τοῦ ποιητοῦ καὶ οἱ θρῦλοι, οἵτινες ἐδημιουργήθησαν περὶ αὐτήν, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὰ αἴτια τῆς ψυχικῆς του διαταραχῆς, ἐνέπνευσαν πολλοὺς ζωγράφους εἰς τὴν δημιουργίαν θαυμασίων πινάκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι οἱ περίφημοι τοῦ Δομίνικο Μορέλλι, ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεωτέρας τέχνης ἐν Ρώμῃ («Ὁ Τάσσος ἀναγινώσκων τὴν «Ἐλευθερωθεῖσαν Ἱερουσαλὴμ» εἰς τὴν Ἐλεονώραν τῆς Ἔστης»), καθὼς καὶ διαφόρους συγγραφεῖς εἰς τὴν συγγραφὴν μυθιστορημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ πλῆρες ψυχολογικῆς λεπτότητος ἀναλύσεως δρᾶμα τοῦ Γκαῖτε «Τορκουᾶτος Τάσσος». Μ. Δ. Β.

τάσσω, καὶ —ττω, ἀόρ. ἔταξα—ἐτάχθην, παθ. μετχ. *τεταγμένος*· θέτω εἰς τάξιν, τοποθετῶ εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν: «τὸν ἔταξαν εἰς τὴν πρώτην σειράν», «ἐφύλαξε τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐτάχθη» || διατάσσω, ὁρίζω: «παρῆλθεν ἡ τεταγμένη προθεσμία», «οἱ νόμοι τάσσουσι ποινάς» || παθ. τάσσομαι· συντάσσομαι, προστίθεμαι μὲ τὸ μέρος τινός: «ἐτάχθη μετὰ τῶν ἐχθρῶν μας».

Τὰς Τεπὲ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Σαράντα Ἐκκλησιῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 70 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐκαλεῖτο *Λοφόπετρα*.

Ταστίνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε, 12, 5). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Ταστὺ (Tastu), ***Σαβίνη-Βοϊάρ***. Γαλλὶς ποιήτρια (1798—1885). Ἔγραψε τὰ εἰδύλλια «Réseda» καὶ «Le Narcisse», ὅπερ ἐγένετο ἀφορμὴ τοῦ γάμου της μετὰ τοῦ ἐκδότου Ἰωσὴφ Ταστύ, ἐξέδωκε δύο συλλογὰς ποιημάτων βραβευθείσας ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, κ. ἄ. Θ. Β.

Τασχανὰ *Μπουρνοῦ* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου μεταξὺ Οἰνιὲ (Οἰνόης) καὶ Βόνας (Βοῶν ὅρμου), εἰς 17 μίλ. ἀπὸ τοῦ Ἰασονίου ἄκρου (πλάτ. 41° 08' Β., μήκ. 37° 09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2237: Cape Kerempeh to cape Yasún). Λέγεται καὶ *Τασλαρά*, εἶναι δὲ ἡ ἀρχαία *Φυγαμοῦς ἄκρα*. Σ. Ε. Λ.

Τὰς Χόρου *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ φαραωνικὸν ὄνομα τοῦ β' νομοῦ τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, τοῦ *Ἀπολλωνίτου* νομοῦ τῶν ἑλληνικῶν χρόνων. Πολιοῦχος αὐτοῦ θεὸς ἦτο ὁ Ὧρος, ὃν οἱ Ἕλληνες ἐταύτιζον πρὸς τὸν ἰδικόν των Ἀπόλλωνα καὶ ὅστις διηξήγαγεν αὐτόθι μίαν τῶν πολλῶν του μαχῶν κατὰ τοῦ κρεουργήσαντος τὸν πατέρα του Ὄσιριν θεοῦ Σέτ. Γ. Λ. Λ.

Τὰτ (οἱ) (Tat). Φυλὴ ἰρανικὴ τοῦ Καυκάσου, ἐγκατεστημένη βορειοδυτικῶς τοῦ Βακοῦ ἐπὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης. Οἱ Τὰτ ἀνέρχονται εἰς 90(000) περίπου. Θ. Χ. Σ.

Τατάϊ (προφ. καὶ *Ντανταΐ*) *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ Κασταμονῆς, εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. ΒΔ. τῆς ὁμωνύμου πόλεως. Κάτ. 556 Ἀπὸ τοῦ 1924 μετωνομάσθη *Ταδιέ*. Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἔχει ἐπιφάνειαν 1.430 τετρ. χλμ. καὶ 40.348 κατ. Παράγει σιτηρὰ καὶ ξυλείαν. Ἡ κώμη κατεστράφη ἐν μέρει ὑπὸ σεισμοῦ τῇ 23 Ἀπριλίου 1933. Ν. Μ.

ταταλιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὰς Ἰονίους νήσους τοῦ φυτοῦ *φοῖνιξ ὁ δακτυλοφόρος*.

Τατάουλα, ἢ ***Ταταῦλα*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἰκουμένη ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων, μετονομασθεῖσα δὲ ἀπὸ τριετίας ὑπὸ τῶν Τούρκων, μετά τινα πυρκαϊάν, εἰς *Κουρτουλοὺς* (=σωτηρία) Κεῖται δυτικῶς τοῦ κυρίως Πέραν ἢ Σταυροδρομίου, ὀφείλει δὲ τὸ ὄνομά της εἰς τοὺς ἄλλοτε ἐκεῖ ὑπάρξαντας στάβλους τῶν Γενουηνσίων τοῦ Γαλατᾶ. Ἡ ὁμογενὴς κοινότης Ταταούλων διατηρεῖ ἀρίστας σχολάς. Συνῳκίσθη ἀρχικῶς ἐξ Ἑλλήνων ναυτῶν καὶ ἐργατῶν τοῦ τουρκικοῦ ναυστάθμου. Πέριξ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου συγκεντροῦνται οἱ Ἕλληνες Κωνσταντινουπόλεως τὴν Καθαρὰν Δευτέραν διὰ τὰ κούλουμα. Ν. Ν.

Τατὰρ *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Φάλαννα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Βαμβακοῦς (πρ. Μπαϊρακλὶ) τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 311.

—**Τατὰρ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Τουρκίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ΒΑ. τῆς Μαγνησίας, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Μαγνησίας—Πανόρμου (15 χλμ. ἀπὸ Μαγνησίας). Τῷ 1919 καὶ 1920 διήρχετο παρ' αὐτὸ ἡ μετωπικὴ γραμμὴ τοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης, ἐκεῖθεν δ' ἐξώρμησε τῇ 9 Ἰουνίου 1920 πρὸς ἐπίθεσιν πρὸς Ἀξάριον—Μπαλούκεσερ—Προῦσαν ἡ μεραρχία Σμύρνης. Ν. Σ.

Τατάραλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 234. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀνθῶνα*.

Ταταρία *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα διδόμενον κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς τὴν ὑπὸ τῶν *Ταττάρων* οἰκουμένην ἐσωτερικὴν Ἀσίαν. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους Ταταρία ἐκλήθη καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἡ ὑπὸ Ταττάρων οἰκουμένη χερσόνησος τῆς Κριμαίας μετὰ τῶν περιοχῶν τοῦ Κάτω Δνειπέρου καὶ τοῦ Κάτω Δ[ον], πρὸς διάκρισιν δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης Ταταρίας ἡ μὲν ἀσιατικὴ προσωνομάζετο *Μεγάλη*, ἡ δὲ εὐρωπαϊκὴ *Μικρά*. Χ.

Ταταρικὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Βιζύης τοῦ νομοῦ

Digitized by Google

Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 351 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων ἐκαλεῖτο *Ταταρλῆ*.

Τατάρ-κιοΐ [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῷ νομῷ Ραιδεστοῦ (βλ. λ. *Τάρφη*).

—2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Στέρνα* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου.

—3) Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ καὶ ἐν τῷ νομῷ Σαράντα Ἐκκλησιῶν χωρίου *Ξάνθος* (βλ.λ.).

Ταταρλὰρ [*Γεωγρ.*]. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ καὶ ἐν τῷ νομῷ Ἀδριανουπόλεως χωρίου *Πεζοπόρος* (βλ. λ.).

Ταταρλῆ [*Γεωγρ.*]. —1) Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ χωρίου *Ταταρικὸν* (βλ. λ.).

—2) Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ χωρίου *Παγκαλὴ* (βλ. λ.).

—3) Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀναταλικῇ Θράκῃ χωρίου *Τύρεια* (βλ. λ.).

—**Ταταρλῆ *Σεχοὰ*** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀνακτορίου τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 369 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Κεχριά*.

Τατάρνα [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Τριπόταμος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

—**Τατάρνας *μονὴ*** [*Γεωγρ.*]. Μονὴ ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Τριποτάμου τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῶν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου καὶ ἔχει (1928) 11 μοναχούς. Ἡ μονὴ αὕτη ἱδρύθη κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Δαυΐδ. Ἦτο καθαροῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ μετὰ μωσαϊκῶν εἰκόνων καὶ τοιχογραφιῶν. Καεῖσα τῷ 1823 ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀνῳκοδομήθη τῷ 1846, ἀλλ' οὐδέν, ἐκτὸς ψηφιδωτῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου, περισῴζει ἐκ τοῦ ἀρχαίου τύπου. Τ. Ε. Ε.

Τατὰρ-Παζαρτζὶκ [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βουλγαρίας, πρωτεύουσα ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Φιλιππουπόλεως, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἕβρου καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κωνσταντινουπόλεως—Βελιγραδίου, ἐν μέσῳ γονιμωτάτης πεδιάδος. Εἶναι ἐμπορικὸν κέντρον, διὰ τοῦ σταθμοῦ δὲ αὐτῆς ἐξάγονται τρόφιμα, ξυλεία καὶ ὄρυζα. Ἔχει μεικτὸν γυμνάσιον, ἀνώτερον γεωργικόν, ἰνστιτοῦτον οἰκιακῆς οἰκονομίας καὶ κατώτερον γεωργικὸν σχολεῖον. Κάτ. 22.000, ἐν οἷς καὶ ὀλίγοι Μωαμεθανοί, Ἰουδαῖοι καὶ Ἀρμένιοι. Ἐπὶ τουρκοκρατίας οἱ Μωαμεθανοὶ ἀπετέλουν τὰ δύο τρίτα τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Ἑλληνικὴ κοινότης ὑφίστατο ἐν τῇ πόλει ἀπὸ τοῦ ΙΗ΄ ἤδη αἰῶνος, αὐξηθεῖσα κατὰ τὸν ΙΘ΄ διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως πολλῶν ἐκ Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας. Ὑπήγετο εἰς τὴν μητρόπολιν Φιλιππουπόλεως καὶ ἦτο μέχρι τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν Βουλγάρων ἕδρα τοῦ ἐπισκόπου Ἀγαθονικείας, ἔχουσα καθεδρικὸν ναὸν τὸν πολλάκις ἀνακτισθέντα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον. Καταστραφέντος τοῦ ναοῦ ἐκ πυρκαϊᾶς, ἀνηγέρθη τῷ 1837 ὁ σημερινὸς λίθινος τοιοῦτος μετὰ τοῦ θαυμασίου τοῦ ἐσωτερικοῦ ξυλογλυπτικοῦ διακόσμου. Μετὰ τὸν ἐθνικὸν ἀφυπνισμὸν τῶν Βουλγάρων (1847), οἵτινες, ἀποτελέσαντες ἐθνικὴν κοινότητα, ἵδρυσαν ἴδια σχολεῖα καὶ εἰσήγαγον εἰς τὰς ἐκκλησίας των τὴν σλαυϊκὴν γλῶσσαν, καταληφθέντος ὑπ' αὐτῶν καὶ τοῦ προμνημονευθέντος ναοῦ, οἱ Ἕλληνες ἐλειτουργοῦντο ἔν τινι παρεκκλησίῳ, μέχρις οὗ ἀνήγειραν ἰδίᾳ δαπάνῃ τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ (1862) μετὰ παρακειμένου σχολείου, εἰς ὃ καί τινες τῶν προὐχόντων Βουλγάρων ἀπέστελλον τὰ τέκνα των. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης ἤνθησεν ἰδίως ἐπὶ τοῦ αὐτονομιακοῦ καθεστῶτος 1878—1886 καὶ ὀλίγῳ πρότερον, ἀπὸ τῆς λειτουργίας τῶν ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων (1872), τῶν Ἑλλήνων κρατούντων τὰ σκῆπτρα ἐν τῇ ἐξαγωγῇ τῆς ὅλης ἐπαρχίας. Κατελύθη δὲ τῷ 1900, πρὸ τοῦ ἀνθελληνικοῦ κινήματος, καταληφθέντος τοῦ τε ναοῦ καὶ τοῦ σχολείου της ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Νοτιοανατολικῶς τοῦ Τατὰρ-Παζαρτζίκ, παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ ρωμαϊκῇ ὁδῷ, ὑπὸ τοὺς πρόποδας τῆς Ῥοδόπης, ἔκειτο ἡ θρακικὴ πόλις *Βησσαπάρα*, μνημονευομένη ἐν τοῖς Ὁδοιπορικοῖς. Ἔκ τινος ἐπιγραφῆς εἰκάζεται ὅτι ἀπὸ τοῦ Γ΄ ἤδη π. Χ. αἰῶνος οἱ ἐνταῦθα οἰκοῦντες Βησσοὶ ἦσαν ἐξηλληνισμένοι, λατρεύοντες τοὺς ἑλληνικοὺς θεούς, τελοῦντες γυμνικοὺς ἀγῶνας καὶ μεταχειριζόμενοι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Οὐ μακρὰν δὲ τῶν ἐρειπίων ταύτης ἐκτίσθη τὸ βυζαντινὸν φρούριον *Βατκούνιον*, ὅπερ κατεστράφη ὑπὸ τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Καλογιάννου, ἀρχομένου τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος. Κ.-Μ. Α.

Τατὰρ Χασὰν [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μεσορράχη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης καὶ τοῦ παρ' αὐτὸ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ.

Τατάρων *δημοκρατία* (Tatarstan, Tatariia, ἢ Tatrespublica) [*Γεωγρ.*]. Μία τῶν αὐτονόμων σοσιαλιστικῶν σοβιετικῶν δημοκρατιῶν τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν ὁμοσπονδιακὴν δημοκρατίαν τῆς Ρωσίας. Κεῖται ἐν τῷ ἀνατολικῷ τμήματι τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας συνορεύουσα πρὸς Ν. μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν Οὐλιάνοφσκ καὶ Σαμάρας, πρὸς Δ. μετὰ τῆς αὐτονόμου σοβιετικῆς δημοκρατίας τῶν Τσουβάσων καὶ τῆς αὐτονόμου περιοχῆς τῶν Μάρι, πρὸς Β. μετὰ τῆς ἐπαρχίας Βυάτκα καὶ τῆς αὐτονόμου περιοχῆς τῶν Βοτυάκων καὶ πρὸς Α. μετὰ τῆς ἐπαρχίας Πὲρμ καὶ τῆς αὐτονόμου σοβιετικῆς δημοκρατίας τῶν Βασκίρων. Καταλαμβάνει ἔκτασιν 67.060 τ. χλμ. καὶ ἔχει πληθυσμὸν (1931) 2.705.500 κατοίκων, ἐξ ὧν τὰ 44.9% Τάταροι, Μωαμεθανοὶ τὸ θρήσκευμα, ἀνήκοντες εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Σουνιτῶν, τὰ 43,1% Ρῶσοι, τὰ 4,9 % Τσουβάσοι καὶ τὰ 7,1 % ἄλλης ἐθνικότητος. Πρωτεύουσα εἶναι τὸ *Καζάν*. Ἡ δημοκρατία τῶν Τατάρων ἐκτείνεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ ἐδάφους πεδινοῦ, διασχιζομένου ὑπὸ τῶν ποταμῶν Βόλγα καὶ Κάμα καὶ τῶν παραποτάμων αὐτῶν Βυάτκα καὶ Σβυάγκα, καλυπτομένου δὲ κατὰ τὰ 17 % ὑπὸ δασῶν κωνοφόρων (κέδρων, πιτύων κλπ.). Ἐκ τοῦ καταλλήλου διὰ τὴν καλλιέργειαν ἐδάφους, τὰ 78%, καταλαμβάνοντα ἐμβαδὸν 2.300.000 ἑκταρίων, ὑπόκεινται εἰς γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν μὲ κυριώτερα καλλιεργούμενα προϊόντα σίκαλιν (48,8 % τοῦ συνόλου), βρόμην (19.2 %), κέγχρον, φακῆν, λίνον, κάνναβιν κλπ. Τὸ κλῖμα εἶναι ἠπειρωτικόν, ἐπὶ 5 δὲ μῆνας τοῦ ἔτους ἡ θερμοκρασία εὑρίσκεται ὑπὸ τὸ 0° (μέση ἐτησία θερμοκρασία +2°,7 Κ.). Αἱ ἐτησίως πίπτουσαι βροχαὶ φθάνουσιν εἰς ὕψος 406 χιλιοστομ., κατὰ τὰ εὔφορα ἔτη, συμβαίνουσιν ὅμως συχνὰ μεγάλαι ξηρασίαι (ὡς ἡ τοῦ 1911 καὶ τοῦ 1921), καθ' ἃς καταστρέφεται ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν ἡ παραγωγή. Ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου συνέβαινον, εἰς παλαιοτέραν ἰδίᾳ ἐποχήν, καταστρεπτικοὶ λιμοί, εἰς τοὺς ὁποίους συνετέλει καὶ ἡ κατὰ πρωτόγονον τρόπον καλλιέργεια. Ἤδη, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, εἰσαχθεισῶν πολλῶν βελτιώσεων εἰς τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰς μεθόδους καλλιεργείας, ἡ παραγωγὴ ηὐξήθη σημαντικῶς, τῷ δὲ 1926 ἡ ἐξαγωγὴ γεωργικῶν προϊόντων ἀνῆλθεν εἰς 300.000 τόννων. Εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν ἀκμάζει ἡ κηπουρική, εὐδοκιμεῖ δ' ἐπίσης καὶ ἡ κτηνοτροφία, χάρις εἰς τὴν ὕπαρξιν πολλῶν λειμώνων καὶ βοσκῶν (10 % τοῦ συνόλου τῆς ἐκτάσεως τῆς χώρας). Ἡ βιομηχανία, ἀπασχολοῦσα 18.000 ἐργατῶν (1926), συγκεντροῦται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς Καζάν, ἐνδιαφέρεται δὲ κυρίως μὲ σχετικοὺς πρὸς τὴν γεωργίαν κλάδους (ἀλευρόμυλοι, ἐργοστάσια γεωργικῶν μηχανῶν, ἐργοστάσια κατεργασίας λίνου, καννάβεως, δερμάτων κ. ἄ.). Ἡ οἰκιακὴ βιοτεχνία ἀκμάζει ἐπίσης εἰς τὴν ὕπαιθρον, ἀπασχολουμένη μὲ τὴν ὑφαντουργίαν, τὴν κατασκευὴν δερματίνων εἰδῶν, ξυλίνων σκευῶν κλπ. Ἡ ἐκπαίδευσις, ἥτις ἦτο ἐντελῶς παρημελημένη ἐπὶ τσαρικοῦ καθεστῶτος, ὅτε ἐδιδάσκετο μόνον ἡ ρωσικὴ γλῶσσα, ἔχει ἤδη ἐπιτελέσει σημαντικὰς προόδους, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῆς ταταρικῆς, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε καὶ τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν τῆς πολιτείας. Ἐκ τῶν κατοίκων ὁ μὲν ἀστικὸς πληθυσμὸς (τὰ 11 % τοῦ συνόλου) ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐκ Ρώσων, ἐνῷ οἱ Τάταροι εἶναι ἀγρόται (γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι).

—[*Ἱστορ.*] Τὸ ὑπὸ τῆς δημοκρατίας τῶν Τατάρων κατεχόμενον ἔδαφος ἀπῳκίσθη κατὰ τὸν Ε΄ μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ Βουλγάρων, οἵτινες ἵδρυσαν αὐτόθι ἰσχυρὸν χανᾶτον. Τὸ κράτος αὐτῶν, φθάσαν εἰς τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἀκμὴν κατὰ τὸν Ι΄ αἰῶνα, κατελύθη τὸν ΙΓ΄ ὑπὸ τῶν Μογγόλων, ἐκ τῆς ἐπιμειξίας δ' αὐτῶν μετὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν παλαιῶν ἰθαγενῶν φιννικῶν φυλῶν προῆλθον οἱ σημερινοὶ Τάταροι τοῦ Βόλγα. Εἰς αὐτοὺς προσετέθησαν βραδύτερον καὶ διάφοροι φυγάδες Τσουβάσοι, Βασκίροι Μόρντβα κλπ., ἐκδιωχθέντες ἐκ τῆς χώρας των κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῆς Χρυσῆς Ὀρδῆς. Τέλος, τῷ 1552, ἡ χώρα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, οἵτινες διὰ τὴν εὐχερεστέραν διατήρησιν τῆς κατοχῆς αὐτῶν ἐγκατέστησαν ἐν Καζὰν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις ρωσικοὺς πληθυσμούς, οὕτω δ' ἀπετελέσθη τὸ μωσαϊκὸν τῶν οἰκουσῶν νῦν τὴν χώραν φυλῶν. Ἡ αὐτόνομος δημοκρατία τῶν Ταταρων ἀνεκηρύχθη τὴν 27 Μαΐου 1920, ἀπετελέσθη δὲ ἐκ τμημάτων τῶν παλαιῶν κυβερνείων Καζάν, Βυάτκα, Οὔφα, Σιμπίρσκ καὶ Σαμάρας. Χ. Δ.

Τάτεζα [*Γεωγρ.*]. Ἐγκαταλελειμμένον χωρίον τῆς Βοιωτίας, κείμενον ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Δομβραίνης καὶ κατὰ τὴν ἐκ Θεσπιῶν πρὸς Δομβραίναν ὁδόν. Ι. Σ. Σ.

Τάτερον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Φορτωσίου τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 93.

Τατζάτης. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Λέοντος Δ΄ (775—780). Τῷ 778, διατελῶν διοικητὴς τοῦ θέματος (ἐπαρχίας) Βουκελλαρίων, μετέσχε τῆς κατὰ τῶν Ἀράβων νικηφόρου ἐκστρατείας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατηγοῦ Μιχαὴλ Λαχανοδράκοντος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος Δ΄ καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας, ὡς ἐπιτρόπου τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ της βασιλέως Κωνσταντίνου ΣΤ΄, ὁ Τατζάτης, δυσαρεστηθεὶς κατ' αὐτῆς καὶ τοῦ διεφθαρμένου συμβούλου αὐτῆς Σταυρακίου, ηὐτομόλησε τῷ 782 πρὸς τοὺς Ἄραβας. Ν. ΚΛΣ

— **Τατζάτης**, ἢ ***Τατζάκης***, ἢ ***Τζάντζης***. Πλουσιώτατος Ἀρμένιος ἄρχων, ζήσας ἐν Χαλδίᾳ τοῦ Ἀνατολικοῦ Πόντου κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ι΄ αἰῶνος. Ὑποκινηθεὶς οὗτος ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ θέματος Χαλδίας Βάρδα Βοήλα, ἤγειρεν ὅπλα κατὰ τοῦ βασιλέως Ρωμανοῦ Α΄ Λεκαπηνοῦ (920—944), ἀλλὰ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ, ὁδηγουμένου ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Κουρκούα, ἐνεκλείσθη εἴς τι ὀχυρὸν φρούριον καὶ μετά τινα χρόνον παρεδόθη, ἀφοῦ προηγουμένως ἔλαβεν ἀμνηστίαν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως. Ἐλθὼν τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατετάχθη εἰς τὸ σῶμα τῶν μαγκλαβιτῶν τῆς βασιλικῆς σωματοφυλακῆς, ἀλλὰ μετά τινα χρόνον, ἀποπειραθεὶς νὰ δραπετεύσῃ, συνελήφθη καὶ ἐτυφλώθη. Ν. ΚΛΣ

Τατζὶκ (οἱ), ἢ ***Τατζίκοι*** (Tadschik, Tadjik). Φυλὴ ἰρανικὴ τοῦ Τουρκεστάν, ἐξηπλωμένη εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σεραφσάν, ἐν Βουχάρᾳ καὶ βορείως τοῦ Ἀφγανιστάν, ἀποτελοῦσα δὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν φυλὴν εἰς τὴν σημερινὴν σοβιετικὴν δημοκρατίαν τοῦ Τατζικιστάν. Οἱ Τατζίκοι ἀσχολοῦνται κατ' ἐξοχὴν μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν εἰς τὰς πόλεις, ἡ δὲ δρᾶσίς των ὡς ἐμπόρων ἐκτείνεται εἰς τὴν Σιβηρίαν καὶ τὸ Ἀνατολικὸν Τουρκεστάν. Ἡ γλῶσσα τῶν Τατζίκων κατὰ τὰς βάσεις της εἶναι διάλεκτος περσική, ἡ δὲ θρησκεία των μουσουλμανικὴ (σιῖται) μὲ ἴχνη ζωροαστρικά. Ἀνθρωπολογικῶς ὁμοιάζουσι κατὰ τὰ πλεῖστα χαρακτηριστικά των πρὸς τοὺς Πέρσας, ἀλλ' εἶναι βραχυκέφαλοι. Θ. Χ. Σ.

Τατζικιστάν, ἢ ***Τατζίκων δημοκρατία*** (ρωσ. *Τατζίκσκαγια Σοσιαλιστιτσέσκαγια Σοβιέτσκαγια Ρεσπούμπλικα*) [*Γεωγρ.*]. Αὐτόνομος σοσιαλιστικὴ σοβιετικὴ δημοκρατία τῆς ἀσιατικῆς Ρωσίας, ἓν τῶν 7 μελῶν τῆς σοβιετικῆς ὁμοσπονδίας, κειμένη ἐν τῇ κεντρῴᾳ Ἀσίᾳ καὶ ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τῆς αὐτονόμου σοβιετικῆς δημοκρατίας τῶν Κιργισίων, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Ἀφγανιστάν, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Σινικοῦ Τουρκεστὰν (Σὶν Κιὰνγκ) καὶ τοῦ Οὐζμπεκιστάν. Ἔκτασις 145.867 τ. χλμ., κάτοικοι (1931) 1.187.500, ἐξ ὧν 78,4 % Τατζίκοι (Μωαμεθανοὶ σιῖται), 17,9% Οὐσμπέκοι (Μωαμεθανοὶ σουνῖται) καὶ 3,7% διάφοροι (Ἑβραῖοι, Τουρκομᾶνοι, Κιργίσιοι, Καζακοκιργίσιοι κλπ.). Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Σταλιναμπὰντ* (κάτ. 30.400), ἄλλαι δὲ μεγάλαι πόλεις ἡ *Χόντσεντ* (κάτ. 40.900) καὶ ἡ *Οὔρα-Τιουμπὲ* (κάτ. 24.300). Εἶναι χώρα ὀρεινή, ἐκτεινομένη ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ ὑψίπεδα τοῦ ὀρεινοῦ συστήματος Παμὶρ-Ἀλταΐων, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δ' αὐτῆς κεῖται ἡ ὑψίστη κορυφὴ τῆς σοβιετικῆς ὁμοσπονδίας, τὸ ὄρος Κάουφμαν (7.495 μ.). Κυριώτεραι ὀροσειραὶ τοῦ Τατζικιστὰν εἶναι ἡ *Ζαραφσάν*, ἡ *Τρὰνς-Ἀλάϊ*, ἡ *Ντάρβας* κ. ἄ. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τὸ ἔδαφος διασχίζεται ὑπὸ εὐρειῶν κοιλάδων, εἰς τὸ βάθος τῶν ὁποίων σχηματίζονται πολλαὶ λίμναι καὶ ἕλη. Ἐκ τῶν λιμνῶν τούτων κυριώτεραι εἶναι ἡ *Καρὰ-κούλ*, ἡ *Σὸρ-κούλ*, ἡ *Ρὰντζ-κούλ*, ἡ *Γιασὶλ-κούλ*, ἡ *Ζὸρ-κοὺλ* καὶ ἡ *Σάρεζ*. Μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς χώρας εἶναι ὁ *Ἀμοὺ Νταριὰ* (ὁ *Ὦξος* τῶν ἀρχαίων), ὅστις ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πάνιζ* σχηματίζει τὰ μεταξὺ Τατζικιστὰν καὶ Ἀφγανιστὰν σύνορα, δεχόμενος κυριωτέρους παραποτάμους τοὺς *Καφιρνιγκὰν* καὶ *Βάκσα* καὶ πολυάριθμα ποτάμια, σχηματιζόμενα ἐκ τῶν τηκομένων παγετώνων. Ἡ κοιλὰς τοῦ *Ἀμοὺ Νταριά*, ἥτις εἶναι ἡ χθαμαλωτέρα τῆς χώρας, ἔχει ξηρὸν κλῖμα ἐρήμου μὲ σπανίαν πτῶσιν βροχῶν. Ἐξ ἄλλου ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου ἐπικρατεῖ κλῖμα ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν μὲ μέσην ἐτησίαν θερμοκρασίαν +1°Κ, εἰς δὲ τὴν περιοχὴν τῆς Καρὰ-κοὺλ καὶ τῶν ἄλλων λιμνῶν παρατηρεῖται ἡ μεγαλυτέρα ἐν τῷ κόσμῳ διαφορὰ μεταξὺ τῆς θερμοκρασίας τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας. Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας τὰ 5% μόνον εἶναι ἀστικός, ὁ δὲ λοιπὸς ἀγροτικός, ἀσχολούμενος μὲ τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἡ γεωργία ἀκμάζει εἰς τὴν πεδιάδα ἰδίᾳ τοῦ Σεραβσὰν καὶ τὰς κοιλάδας τῶν παραποτάμων τοῦ Ἀμοὺ Νταριά, αἱ καλλιεργούμεναι δὲ ἐκτάσεις ἀνέρχονται (1927) εἰς 420.900 ἑκτάρια. Μέγα μέρος τῶν ἐδαφῶν τούτων (29 % τοῦ συνόλου) ἀρδεύεται τεχνητῶς διὰ διοχετεύσεως ποταμίου ὕδατος. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι τὰ σιτηρά, τῶν ὁποίων αἱ φυτεῖαι καταλαμβάνουσι τὰ 85 % τοῦ συνόλου, ὁ βάμβαξ καὶ ἡ ὄρυζα. Τὸ ὑπέδαφος ἐγκλείει γαιάνθρακας (ἐν τῇ περιφερείᾳ Οὔρα Τυοὺμπ καὶ τῇ πεδιάδι τοῦ Ζαραφσάν), σίδηρον, χρυσόν, μόλυβδον, θεῖον, ἅλας κλπ., παραμένει ὅμως σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἀνεκμετάλλευτον ἐλλείψει καλῶν συγκοινωνιῶν διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν μεταλλευμάτων. Αἱ συγκοινωνίαι μετὰ τῶν ἄλλων σοβιετικῶν χωρῶν ἐξυπηρετοῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀεροπορικῶς, ὑπάρχει δὲ (1929) ὑπὸ κατασκευὴν καὶ σιδηροδρομικὴ γραμμή, μέλλουσα νὰ ἑνώσῃ

Digitized by Google

τὴν πρωτεύουσαν τῆς δημοκρατίας μετὰ τοῦ Οὐσμπεκιστάν. Ἡ δημοκρατία τοῦ Τατζικιστὰν ἱδρύθη τὴν 4 Φεβρουαρίου 1925, ἀπὸ δὲ τῆς 16 Ὀκτωβρίου 1929 ἐτάχθη μεταξὺ τῶν 7 μελῶν τῆς σοβιετικῆς ὁμοσπονδίας. Διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 29 ἐπαρχίας, 4 αὐτονόμους πόλεις καὶ ἓν αὐτόνομον διαμέρισμα, τὸ *Γκόρνο Μπανταχσάν*, ἔχον ἔκτασιν 57.478 τ. χλμ., κατοίκους 31.300 (Ταζίκους 88 % καὶ Καρακιργισίους 12 %) καὶ πρωτεύουσαν τὸ *Χορόγκ*.

Ἡ μικρὰ αὕτη πολιτεία, κειμένη ἐν τῷ ΝΑ. τμήματι τοῦ Τατζικιστάν, ἐν μέσῳ ὑψηλῆς καὶ ἐρήμου περιοχῆς, κατοικεῖται ὑπὸ νομάδων κτηνοτρόφων, ἀσχολουμένων κυρίως μὲ τὴν ἐκτροφὴν ἵππων, ὄνων, καμήλων κ. ἄ. Χ. Δ.

Τατζούτ, ἢ **Τατζουλὲτ** (Tazzut ἢ Tazzulet) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀφρικῆς, ἡ ἀρχαία *Λάμβαισα* (βλ. λ.).

Τατιανή, *μάρτυς*. Θυγάτηρ εὐπατρίδου Ρωμαίου, ἥτις ὁμολογήσασα τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀπεκεφαλίσθη τῷ 227 καὶ ἑορτάζεται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 12 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Τατιανός, *μάρτυς*. Συνελήφθη ἐν Μηρῷ τῆς Φρυγίας τῷ 362 μετὰ τοῦ Μακεδονίου καὶ Θεοδούλου, μεθ' ὧν ἔθραυσε τὰ ἀγάλματα τοῦ ναοῦ τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐθανατώθη κατόπιν βασάνων. Ἀμφότεραι αἱ Ἐκκλησίαι ἑορτάζουσι τὴν μνήμην τῶν μαρτύρων τούτων τὴν 12 Σεπτεμβρίου. Ἕτερος *Τατιανός*, διάκονος τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἀκυληΐας Ἰλαρίου, μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς μετὰ τούτου καὶ τῶν λαϊκῶν Λάργου καὶ Διονυσίου τῷ 284, συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 16 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

—**Τατιανός**. Χριστιανὸς ἀπολογητὴς τοῦ Β' αἰῶνος. Γεννηθεὶς περὶ τὸ 120 μ. Χ. ἐν τῇ παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμὸν χώρᾳ, ἐκ γονέων ἐθνικῶν, περιηγήθη διαφόρους χώρας καὶ ἐλθὼν ἐν τέλει εἰς Ρώμην ἔγινε Χριστιανός, διδαχθεὶς τὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ παρὰ τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος Ἰουστίνου, καὶ ἵδρυσε βραδύτερον σχολήν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστίνου (165 μ. Χ.) ἦλθεν ὁ Τατιανὸς εἰς Μεσοποταμίαν καὶ Συρίαν καὶ ἔγινεν ἐκεῖ ἱδρυτὴς αἱρέσεως, ἀναμίξας στοιχεῖα ἐκ τῆς αἱρέσεως τοῦ Οὐαλεντίνου καὶ ἐκ τῶν ἐγκρατιτικῶν θεωριῶν, τὰς ὁποίας ἐπεξέτεινε μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε οἱ ὀπαδοί του δὲν μετελάμβανον οὐδ' ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ οἴνου, ποιούμενοι χρῆσιν ἁπλοῦ ὕδατος, ἐξ οὗ καὶ ὑδροπαραστάται ἐκαλοῦντο. Ἀπέθανε περὶ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος, ἄγνωστον ποῦ.

Ὁ Τατιανὸς ἦτο πολυγραφώτατος συγγραφεύς. Ἐκ τῶν πολλῶν του συγγραμμάτων διεσώθη μόνον ἓν ἀπολογητικόν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρὸς Ἕλληνας», εἰς τὸ ὁποῖον ζητεῖ νὰ καταδείξῃ ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι ἀσυγκρίτως ὑψηλοτέρα τῆς ἐθνικῆς καὶ ἀρχαιοτέρα ταύτης, παραγνωρίζων ὅλως καὶ ὑποτιμῶν τὴν ἀξίαν καὶ αὐτῆς τῆς ἐθνικῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας, τὴν ὁποίαν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπολογηταί, ἐθεώρει δεδανεισμένην ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἡ ἀπολογία αὕτη εὑρίσκεται ἐν «Ἑλληνικῇ πατρολογίᾳ» Migne 6, 804—889.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ἔγραψεν ὁ Τατιανὸς τὸ «Εὐαγγέλιον διὰ τεσσάρων», ἤτοι εὐαγγέλιον ἐλευθέρως συναρμολογηθὲν ἐκ τῶν 4 εὐαγγελίων, καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ Ἰωάννην, παραληφθέντος παντὸς σχετιζομένου πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην καταγωγὴν καὶ γέννησιν τοῦ Σωτῆρος. Τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο τοῦ Τατιανοῦ εὗρε μεγάλην διάδοσιν εἰς τὴν Συρίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἔδεσσαν, ὅπου ἐξετόπισε μάλιστα τὰ κανονικὰ εὐαγγέλια μέχρι τοῦ Δ' αἰῶνος, ὅτε ἤρχισε πάλιν νὰ ἀντικαθίσταται διὰ τῶν κανονικῶν. Τὸ εὐαγγέλιον διὰ τεσσάρων περιεσώθη εἰς ἡμᾶς μόνον ἐν ἀραβικῇ μεταφράσει, ἡ ὁποία ἔγινεν ἐκ συριακῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου, ὅπερ ἐγράφη μᾶλλον ἑλληνιστί, ἢ κατ' ἄλλους συριστί. Περιεσώθη ἐπίσης καὶ λατινικὴ ἐπεξεργασία αὐτοῦ.

[Πρβλ. *A. Puech*, Recherches sur le discours aux Grecs de Tatien, (Paris 1903) καὶ *Δ. Σ. Μπαλάνου*, Πατρολογία, (Ἀθῆναι 1930), σ. 75—78.] Δ.Σ.Μ.

Τατίκιος. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118). Ἦτο τουρκικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ Χριστιανός, τῷ 1081 δὲ διατελῶν πριμικήρης, δηλαδὴ ἀρχηγὸς τῶν περὶ τὴν Ἀχρίδα τῆς Μακεδονίας ἐγκατεστημένων Τούρκων ἀποίκων, συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Α' ἐναντίον τοῦ εἰς Ἀλβανίαν ἀποβιβασθέντος Ροβέρτου Γυσκάρδου, ἡγεμόνος τῶν Νορμανδῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας. Κατὰ τὴν Α' Σταυροφορίαν διῴκει τὸ ἐκ 40 χιλ. ἀνδρῶν σῶμα, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος Α' ἐνίσχυσε τοὺς σταυροφόρους εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Νικαίας, ἣν κατεῖχον οἱ Τοῦρκοι. Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως ταύτης (20 Ἰουνίου 1097) παρηκολούθησε μετὰ τοῦ σώματός του τοὺς σταυροφόρους, ἵνα παραλαμβάνῃ ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τὰς ἁλισκομένας πόλεις. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀντιοχείας (1097—1098) ὁ πονηρὸς Νορμανδὸς ἡγεμὼν Βοημοῦνδος (υἱὸς τοῦ Ροβέρτου), ἵνα μὴ καὶ ἡ πόλις αὕτη περιέλθῃ εἰς τοὺς Βυζαντινούς, ἀπεφάσισε νὰ ἀπομακρύνῃ ἐκεῖθεν, καὶ πρὸ τῆς ἐκπορθήσεώς της, τὸν βυζαντινὸν στρατὸν καὶ πρὸς τοῦτο μετῆλθε τὸ ἑξῆς τέχνασμα. Ἀνεκοίνωσε τῷ Τατικίῳ, δῆθεν ἐμπιστευτικῶς, ὅτι οἱ σταυροφόροι, πιστεύοντες ὅτι οἱ ἐναντίον των ἐπερχόμενοι ἔξωθεν Μωαμεθανοὶ εἶχον ἐκστρατεύσει τῇ προτροπῇ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου, ἀπεφάσισαν νὰ σφάξωσιν ἅπαντας τοὺς βυζαντινοὺς στρατιώτας, καὶ αὐτὸν τὸν Τατίκιον. Καὶ οὗτος, πιστεύσας τὸν Βοημοῦνδον, ἐγκατέλιπε τὸ στρατόπεδον τῶν πολιορκητῶν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Κύπρον.

Μετά τινα ἔτη (τῷ 1103) ὁ Τατίκιος διωρίσθη ἀρχιναύαρχος τοῦ βυζαντινοῦ στόλου καὶ ὡς τοιοῦτος κατεναυμάχησε πλησίον τῆς Ρόδου τὸν στόλον τῶν Πισαίων, ὅστις ἤρχετο πρὸς βοήθειαν τοῦ ἐν Συρίᾳ Βοημούνδου. Ν. ΚΛΣ

—**Τατίκιος**, *Κωνσταντῖνος*. Διαμένων ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπὶ Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου (1185—1195), ἐστασίασε κατ' αὐτοῦ καὶ ἀνηγόρευσεν ἑαυτὸν βασιλέα. Συλληφθεὶς ἄνευ πολλοῦ κόπου, ἐτυφλώθη καὶ ἐξωρίσθη. Ν. ΚΛΣ

Τάτιος, *Ἀχιλλεύς*. Ἀλεξανδρεὺς μυθιστοριογράφος τοῦ Δ' πιθανῶς μ. Χ. αἰῶνος. Ἦτο πάντως μεταγενέστερος τοῦ Ἡλιοδώρου, τοῦ γράψαντος «Αἰθιοπικὰ» καὶ ἀκμάσαντος κατὰ τὰ τέλη τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος, ἄγνωστον δ' ἂν καὶ τοῦ Μουσαίου, τοῦ συγγραφέως τῶν «Καθ' Ἡρὼ καὶ Λέανδρον». Ὁ Τάτιος συνέγραψε τὰ «Κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα» εἰς 8 βιβλία. Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο παρουσιάζει ἀρκετὰς ὁμοιότητας πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Μουσαίου, ἀλλ' εἶναι ἀνεξακρίβωτον ἂν αἱ ὁμοιότητες αὗται ὀφείλονται εἰς μίμησιν τοῦ Μουσαίου ὑπὸ τοῦ Τατίου ἢ τοῦ Τατίου ὑπὸ τοῦ Μουσαίου. Ὁ Τάτιος ὑπολείπεται τοῦ Ἡλιοδώρου κατὰ τὴν τέχνην τῆς συνθέσεως. Ἐν τῷ ἔργῳ του ἡ διαγραφὴ τῶν χαρακτήρων καὶ ἡ ἀπεικόνισις σκηνῶν τίθενται ἐν ὑστέρᾳ μοίρᾳ, ἐπικρατούντων τῶν σοφιστικῶν παρέργων, τῶν λόγων, τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν περιγραφῶν διαφόρων εἰκόνων, τὰ ὁποῖα λόγῳ τοῦ πλήθους των καταντοῦν φορτικὰ καὶ ἀνιαρά. Κατὰ τὸν Σουΐδαν ὁ Τάτιος ἐγένετο βραδύτερον καὶ Χριστιανὸς καὶ ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος. Ἀλλ' ἐν τῷ ἔργῳ οὐδ' ἴχνος τῆς ἐπιδράσεως τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς ἀνευρίσκεται. Τὸν Τάτιον ἐμιμήθη ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς «Καθ' Ὑσμίνην καὶ Ὑσμινίαν». Σημαντικωτέρα ἐκ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Τατίου εἶναι ἡ τοῦ Jacobs ἐν Λειψίᾳ τῷ 1821 εἰς 2 τόμους. Θ. Π.

Τάτιος (Tatius), *Τίτος*. Μυθικὸς βασιλεὺς τῶν Σαβίνων, σύγχρονος τοῦ Ρωμύλου. Πρὸς αὐτὸν πολεμήσας, κατὰ τὴν παρὰ τῶν Ρωμαίων ἁρπαγὴν τῶν Σαβίνων γυναικῶν, καὶ εἰσβαλὼν εἰς τὸ Καπιτώλιον τῇ προδοσίᾳ τῆς ἑστιάδος Ταρπηΐας, ἐγένετο μετ' αὐτοῦ συμβασιλεὺς τῆς Ρώμης μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐφονεύθη, πέντε ἔτη ἀπὸ τῆς ἀνόδου του εἰς τὸν ρωμαϊκὸν θρόνον, ὑπὸ προσβληθέντων Λαυρεντίνων, ἀπ' αὐτοῦ δὲ ὠνομάσθησαν *Τάτιοι ἑταῖροι* (Sodales Tatii) ἱερατικὸς ἐν Ρώμῃ σύλλογος καὶ *Τατιήνσεις* (Tatienses) ἡ μία τῶν τριῶν τῆς Ρώμης φυλῶν. Κατὰ τοὺς ἀρχαιολόγους τὸ πρόσωπον τοῦ Τατίου ἐπλάσθη παρὰ τῶν μεταγενεστέρων πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ ἐν Κυριναλίῳ παλαιοτάτου σαβινικοῦ συνοικισμοῦ καὶ τινων σχετικῶν παραδόσεων. —Π.

Τατίστσεφ, *Ἀλέξανδρος Μιχαήλοβιτς*. Ρῶσος στρατιωτικὸς καὶ ὑπουργὸς (1751—1833). Σπουδάσας εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Πετρουπόλεως, μετέσχε τῶν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος πολέμων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1823 μέχρι τοῦ 1828 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν στενοτέρων φίλων τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου καὶ ὑπεστήριξεν ἐπὶ αὐτοκράτορος Νικολάου Α' τὴν διὰ τῶν ὅπλων ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Θ. Β.

— **Τατίστσεφ**, *Βασίλειος Νικήτιτς*. Ρῶσος ἱστορικός, γεωγράφος, φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς (1688—1750). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ πυροβολικοῦ τῆς Μόσχας, μετέσχε δὲ τῆς μάχης τῆς Πολτάβας καὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Προύθου. Μεταβὰς εἶτα εἰς Γερμανίαν ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ μηχανικήν, ἐπιστρέψας δὲ εἰς Ρωσίαν ἀπεστάλη ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου εἰς Σιβηρίαν τῷ 1720 πρὸς ὀργάνωσιν τῶν μεταλλείων τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ἡ αὐτοκράτειρα Ἄννα διώρισεν αὐτὸν διοικητὴν τοῦ Ἀστραχάν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν.

Ὁ Τατίστσεφ ὑπῆρξεν εἷς τῶν διασημοτέρων ἀνδρῶν τῆς ρωσικῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν τοῦ Μεγάλου Πέτρου εἰς τὰς ἐπιτελεσθείσας πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταρρυθμίσεις του. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του, τὰ ἄριστα δὲ τούτων εἶναι: «Ρωσικὴ ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων», ἥτις ἀπέβη ἡ κυριωτέρα πηγὴ τῶν μεταγενεστέρων ἱστορικῶν, «Δημοσία ἐκπαίδευσις», «Γεωγραφικὸν καὶ πολιτικὸν λεξικόν», «Διάλογος δύο φίλων περὶ τῆς χρησιμότητος τῶν ἐπιστημῶν», εἰς ὃν ἐκτίθενται αἱ λίαν προηγμέναι ἰδέαι του περὶ κοινωνικῆς μορφώσεως. Εἰς τὰ πρὸς τὸν τσάρον ὑπομνήματά του ὑποστηρίζει τὴν γνώμην περὶ παροχῆς τῆς γῆς εἰς τοὺς καλλιεργοῦντας αὐτὴν καὶ τῆς χειραφετήσεως τῶν δουλοπαροίκων. Θ. Β.

— **Τατίστσεφ**, *Δημήτριος Παύλοβιτς*. Ρῶσος πολιτικὸς (1769—1845). Διετέλεσε πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας ἐν Νεαπόλει καὶ Τουρίνῳ, εἶτα δὲ ἀπεστάλη εἰς Μαδρίτην, ὅπου ἐξήσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἱσπανικῆς κυβερνήσεως. Τῷ 1820 ἐγένετο πρεσβευτὴς ἐν Βιέννῃ, ἔνθα διέμεινε μέχρι τοῦ 1841 διατηρῶν τὰς θέσεις τοῦ γερουσιαστοῦ καὶ τοῦ μεγάλου κλειδούχου τῆς αὐλῆς. Θ. Β.

τάτλας (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δατοῦρα* (β. λ.).

Τατόης. Ὄνομα Ἀλβανοβλάχου φυλάρχου ἐγκατασταθέντος πρὸ αἰώνων εἰς τὴν Πάρνηθα, ἐξ οὗ ἡ κοινὴ ὀνομασία τῆς Δεκελείας (*Τατόϊ*). Ἐκ τῶν μετέπειτα διασπαρέντων εἰς τὰ Μεσόγεια Τατόηδων ὀνομαστὶ γνωστὸς (ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1833 τοῦ 1552 ἐγγράφου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας) εἶναι ὁ *Ἀρτίκης Τατόης*. Δ. ΓΡ. Κ.

Τατόϊ(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀχαρνῶν, ἀπέχον πρὸς Β. τῶν Ἀθηνῶν 24 χλμ. Κεῖται εἰς τὰς νοτιοανατολικὰς ὑπωρείας τοῦ Πάρνηθος καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν Ὠρωπὸν ὁδοῦ, συνδέεται δὲ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν δι' ὡραιοτάτων ἁμαξιτῶν ὁδῶν. Τὸ χωρίον τοῦτο ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὸν στρατηγὸν Σκαρλᾶτον Σοῦτσον, ἠγοράσθη δὲ τῷ 1870 ὑπὸ τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α', ὅστις ηὔρυνεν αὐτό, ἐξαγοράσας καὶ ἄλλα πλησίον κτήματα. Ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας τοποθεσίας αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Α' ἤγειρε κατ' ἀρχὰς μικρὰν ἔπαυλιν, εἶτα δὲ ἄλλην εὐρυτέραν, εἰς τὴν ὁποίαν διέτριβε συνήθως τὸ θέρος ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια. Μετὰ τὴν ἐπισυμβᾶσαν πυρκαϊὰν τῶν ἐν Ἀθήναις ἀνακτόρων ὑπῆρξεν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἡ διαμονὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ἀφ' ἧς περιῆλθε τὸ Τατόϊ εἰς τὴν βασιλικὴν κυριότητα, διηνοίχθησαν δρόμοι εἰς τὰ δάση αὐτοῦ, ἐφυτεύθησαν δ' ἀμπελῶνες, παράγοντες τὸν περιζήτητον οἶνον τῆς Δεκελείας. Ἐνταῦθα εὑρίσκονται οἱ τάφοι τῶν βασιλέων Γεωργίου Α', Ἀλεξάνδρου Α' καὶ τῆς βασιλόπαιδος Ὄλγας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη συνεστήθη εἰς Τατόϊ τὸ κυριώτερον ἑλληνικὸν ἀεροδρόμιον. Τῷ 1917 ὑπέστη μεγάλην πυρκαϊάν, ἀποτεφρώσασαν μέγα μέρος τῶν δασῶν του καὶ σχοῦσαν πολλὰ ἀνθρώπινα θύματα. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας ἐν Ἑλλάδι περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ κράτους, ἡ δὲ ἄλλοτε βασιλικὴ ἔπαυλις χρησιμεύει ὡς θερινὴ διαμονὴ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας. Θ. Ξ.

τατουὰζ (τὸ) (γαλλ. tatouage). Ἡ στίξις τοῦ δέρματος τοῦ ἀνθρώπου (βλ. λ. *κατάστιξις*).

τατουϊσμὸς (ὁ) (γαλλ. tatouage)· ἡ πρᾶξις τοῦ καταστίζειν τὸ δέρμα τοῦ ἀνθρώπου διὰ στιγμάτων ποικίλης μορφῆς· κοιν. *χτύπημα*· ἄλλως *δερματοστιξία*, *κατάστιξις* (βλ. λ.).

Τατοῦνγκο (Tatungho) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κίνας, κατὰ τὰ ΒΑ., μήκους 450 χλμ., πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Νανσὰν καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν ποταμὸν Χουάνγκο, παρὰ τὸ Λαντσού. Θ. Ε.

Τάτρα (Tatra) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν συγκρότημα ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ καὶ ἐν μέρει ἐν Πολωνίᾳ. —1) *Ἄνω Τάτρα*. Ὁ ὑψηλότερος ὀρεινὸς ὄγκος τῶν Καρπαθίων, ὑψούμενος, σχεδὸν ἄνευ ἀντερεισμάτων, μεταξὺ τῶν ὀρέων Λιπτάουερ καὶ Τσιπσερ Μαγκούρας. Ἔχει πλάτος 23 χλμ. καὶ μῆκος 60 καὶ ἀποτελεῖ τὸ σύνορον μεταξὺ Πολωνίας καὶ Τσεχοσλοβακίας. Ὑψηλότεραι κορυφαί: *Γκερλοτσόφσκι* (2.663 μ.), *Λόμνιτσερ* (2.634 μ.), *Ἀϊστάλερ* (2.629 μ.), *Καίσμαρκερ* (2.559 μ.), *Γκρόσσερ Κριβὰν* (2.439 μ.). Ἐκ τοῦ ὄρους πηγάζουν οἱ ποταμοὶ Ντουνάγετς, Τρώραντ καὶ Λευκὸς Βάαγκ, ἐπ' αὐτοῦ δὲ σχηματίζονται αἱ λίμναι Φίσζε, Κσόρμπα, Μεράουγκε (βάθος 84 μ.), Σβάρτσζε, Πέντε λίμναι κλπ. Πολυσύχναστοι τόποι θερινῆς διαμονῆς: Λόμνιτς, Τσακοπάνε καὶ Σμέκς. —2) *Κάτω Τάτρα*. Ὄρος πλάτους 25—30 καὶ μήκους 75 χλμ., κείμενον νοτιοδυτικῶς τοῦ Ἄνω Τάτρα ἐν τῇ κεντρικῇ Σλοβακίᾳ καὶ σχηματίζον τὴν γραμμὴν διαχωρίσεως ὑδάτων μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βάαγκ καὶ Γκράν. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ *Τζουμπὶρ* (2.045 μ.). Θ. Ε.

Τατσεκιάο (Tachekiao) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μαντζουρίας ἐπὶ τῆς χερσονήσου Λιάο Τούνγκ, παρὰ τὴν ἁμαξιτὸν ὁδὸν Πὸρτ Ἀρθοὺρ—Λιάο Γιάνγκ, καὶ πλησίον τῆς διακλαδώσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς τὴν Ἰνκέου.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον αἱ ἰαπωνικαὶ στρατιαί, 2α τοῦ στρατηγοῦ Ὄκου καὶ 4η τοῦ στρατηγοῦ Νοδτζοῦ, προελαύνουσαι πρὸς βορρᾶν, εὑρέθησαν τὰ μέσα Ἰουλίου 1904 πρὸ ρωσικῶν στρατευμάτων, τεταγμένων ἀμυντικῶς ἐπὶ γραμμῆς νοτίως τοῦ χωρίου Τατσεκιάο (ἀποτελοῦντος σημαίνοντα κόμβον συγκοινωνιῶν), διηκούσης δ' ἀπὸ Σιποτσιατσέου (ἔνθα τὸ ἱππικὸν τοῦ Σανσόνωφ), διὰ Τιαντσιατσέου

Digitized by Google

λόφου 120 (ἔνθα τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Στάκκελμπεργ)—Τσιαντσαϊτσέου—ὑψωμάτων Ναvταλὶν (ἔνθα τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Ζαρουμπάγιεφ), μέχρι τοῦ Τσιταογκοῦ (ἔνθα τὸ ἱππικὸν τοῦ Μιτσένγκο), ὡς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαίνεται, ἵνα τοιουτοτρόπως καλύπτωνται ἅπασαι αἱ ἐκ νότου πρὸς τὴν περιοχὴν Λιάο Γιὰνγκ διαβάσεις. Τότε διεξήχθη μάχη, φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα: μάχη τοῦ Τσατσεκιάο. Τὴν 23ην Ἰουλίου ἡ 2α ἰαπωνικὴ στρατιὰ ἀπώθησε τοὺς Ρώσους ἐκ τῶν προκεχωρημένων θέσεών των καὶ τοὺς ἐξηνάγκασε νὰ ταχθῶσιν ἐπὶ τῆς κυρίας ἀμυντικῆς τοποθεσίας, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τοὺς καταδιώξῃ. Τὴν χαραυγὴν τῆς 24ης Ἰουλίου ὁ ἀγὼν ἐπανελήφθη. Ἐναντίον τοῦ δυτικοῦ ρωσικοῦ τομέως (σώματος Στάκκελμπεργ) παρέταξαν οἱ Ἰάπωνες 19 πυροβολαρχίας εἰς τὸν μεταξὺ Σαντσιατσέου καὶ Κουντσιτοὺν χῶρον καὶ ἐξετέλεσαν καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν ταύτην ἀγῶνα πυροβολικοῦ, χωρὶς ὅμως ν' ἀποκτήσωσι τὴν ὑπεροχὴν ἀπέναντι τοῦ ρωσικοῦ πυροβολικοῦ, τοῦ ἔχοντος καταπληκτικὴν ἀριθμητικὴν μειονότητα (περὶ τὰς 5 πυροβολαρχία.). Τὸ ρωσικὸν ἱππικὸν τοῦ Σανσόνωφ, θελῆσαν ἐπανειλημμένως νὰ παρέμβῃ, ἀπωθήθη ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων. Ἐναντίον τοῦ ἀνατολικοῦ ρωσικοῦ τομέως (σώματος Ζαρουμπάγιεφ) ἐπετέθη σφοδρῶς τὸ ἰαπωνικὸν πεζικόν, ὑποστηριζόμενον δραστικῶς ὑπὸ τοῦ πυρὸς 6 φιλίων πυροβολαρχιῶν, καὶ λαβὸν ὡς κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ Τσιαντσαϊτσέου. Ὁ Ζαρουμπάγιεφ διέταξε τότε, ὅπως τὰ τμήματα τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Μιτσένγκο, ἀντεπιτεθῶσι κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς 4ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀνακοπῇ ἡ ὁρμητικὴ ἰαπωνικὴ προχώρησις, ἀλλὰ τοιαύτη ἀπόπειρα τῶν Ρώσων ἀπέτυχεν οἰκτρότατα. Παρομοίαν ὅμως ἀποτυχίαν ὑπέστησαν καὶ οἱ Ἰάπωνες πρὸς τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης, κατὰ τὴν συγκεντρικήν των ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ Λιαντσιουντσάϊ. Τοιουτοτρόπως, κατὰ τὴν ἐπέλευσιν τῆς νυκτὸς ἡ μάχη παρέμεινεν ἀμφίρροπος, καθόσον ναὶ μὲν οἱ Ἰάπωνες προὐχώρησαν ἐπαρκῶς, ἀλλὰ δὲν ἀπώθησαν τοὺς Ρώσους οὐδὲ σπιθαμὴν ἐκ τῶν θέσεων τῆς κυρίας γραμμῆς ἀμύνης. Ἐν τούτοις ὁ Ζαρουμπάγιεφ (διοικῶν ἀμφοτέρους τοὺς τομεῖς) διέταξεν ὅπως κατὰ τὴν νύκτα 24—25 Ἰουλίου ὑποχωρήσωσι τὰ ρωσικὰ στρατεύματα πρὸς Χαϊτσὲνγ (ἔνθα σοβαρὰ ἀμυντικὴ τοποθεσία τῶν Ρώσων), προβάλλων ὡς δικαιολογητικὸν τὸ ὅτι εἶχεν ἐξαντλήσει ἁπάσας τὰς ἐφεδρείας του καὶ συνεπῶς θὰ ἦτο ἀδύνατον ν' ἀνθέξῃ εἰς νέας ἰαπωνικὰς ἐπιθέσεις κατὰ τὴν ἑπομένην. Ἡ ὑποχώρησις αὕτη ἐξετελέσθη ἐν πλήρει τάξει, καθόσον οἱ Ἰάπωνες δὲν κατεδίωξαν. Συνεπῶς ἡ μάχη τοῦ Τατσεκιάο ἔχει τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι ἀποτελεῖ στρατηγικὴν νίκην τῶν Ἰαπώνων, ὄχι ὅμως καὶ τακτικὴν νίκην. Ἄμεσα ἀποτελέσματα τῆς στρατηγικῆς νίκης τῶν Ἰαπώνων ἦτο ἡ ὑπ' αὐτῶν ἀπόκτησις τοῦ κόμβου συγκοινωνίας ἐν Τατσεκιάο καὶ συγχρόνως τῆς παραλιακῆς πόλεως Ἰνκέου, ἀποτελεσάσης τοῦ λοιποῦ σπουδαίαν βάσιν ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ ἰαπωνικοῦ στρατοῦ. Ν. Θ. Κ.

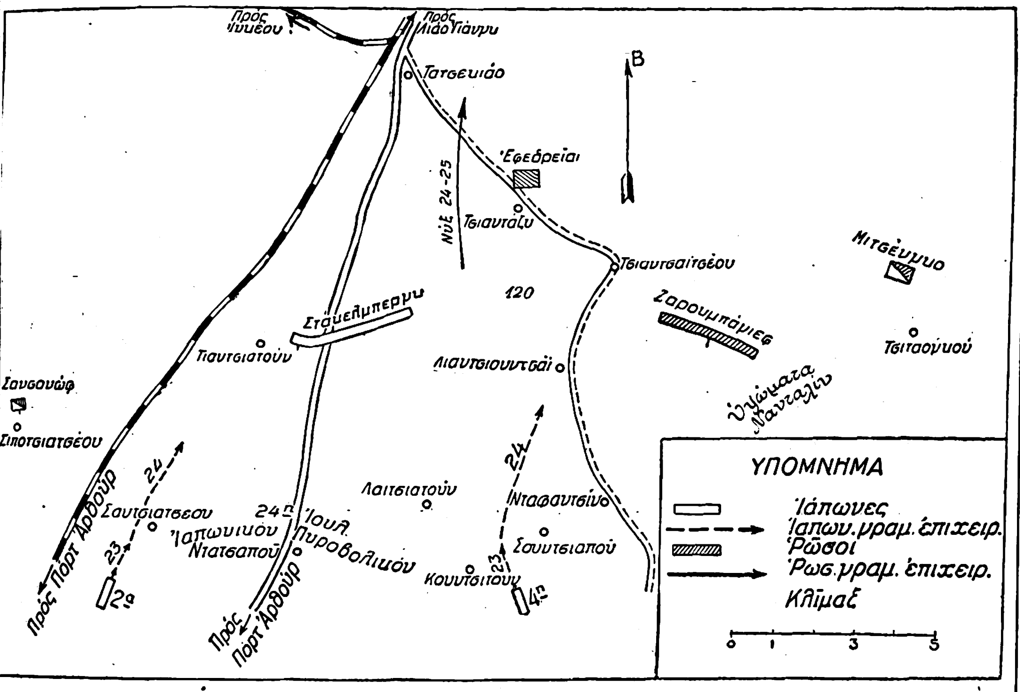

Μάχη τοῦ Τατσεκιάο 23 καὶ 24 Ἰουλίου 1904.

Τάτσι */Γεωγρ./*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἐξοχὴ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀργολιδοκορινθίας.

Τατσιενλοὺ (Tatsienlu) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Κίνας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Σικάνγκ, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐκ Τσαινγκτοὺ πρὸς τὴν Λάσα (Θιβέτ), εἰς ὕψος 2.520 μ. Κατ. 10.000. Εἶναι κέντρον διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου διὰ τὸ νότιον καὶ ἀνατολικὸν Θιβέτ. Ἡ πόλις εἶναι ἐπίσης πρωτεύουσα τοῦ ὑποτελοῦς θιβετιανοῦ κρατιδίου Τσάγκλα καὶ ἕδρα τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου τοῦ Θιβέτ. Θ. Κ.

Τάτσιρα (Tachira) */Γεωγρ./*. Πολιτεία τῆς Βενεζουέλας, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Κολομβίας. Ἔχει ἔκτασιν 11.100 τ. χλμ. καὶ 172 900 κατ. Διασχίζεται ὑπὸ διακλαδώσεων τῶν Ἄνδεων ὕψους περὶ τὰ 3000 μ. καὶ διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, ὧν τινες πλωτοί. Εἶναι χώρα πλουσία εἰς γεωργικὰ προϊόντα, παράγουσα κακάο, σιτηρά, καπνὰ καὶ ζαχαροκάλαμον. Ἔχει ἐπίσης ἀφθόνους πετρελαιοπηγὰς καὶ κοιτάσματα γαιανθράκων. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ πόλις *Σὰν Κριστόμπαλ* (*Ἅγιος Χριστόφορος*). Μ. Δ. Β.

Τάττα, ***μάρτυς***. Ἐν Δαμασκῷ τῆς Συρίας κατ' ἄγνωστον χρόνον ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς Παύλου καὶ τῶν τεσσάρων τέκνων: Σαβινιανοῦ, Μαξίμου, Ρούφου καὶ Εὐγενίου, συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 25 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Τάττα */Γεωγρ./*. Ἁλμυρὰ λίμνη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐν τῷ νομῷ Ἄκ-σαράϊ, εἰς ἀπόστασιν 140 χλμ. περίπου βορειοανατολικῶς τῆς πόλεως τοῦ Ἰκονίου, ὀνομαζομένη καὶ *Τοὺζ-γκιὸλ* (ἁλμυρὰ λίμνη) ἢ *Κὸτς-χισὰρ-γκιολοῦ*. Ἔχει ἐπιφάνειαν 1000 τ. χλμ. Τὸ ὕδωρ αὐτῆς περιέχει 32,2 % ἅλας. Τὸ θέρος, καὶ κυρίως τὸν Ὀκτώβριον, ξηραίνεται κατὰ μέγα μέρος μετατρεπομένη εἰς πεδιάδα, κεκαλυμμένην ὑπὸ στρώματος ἅλατος πάχους 0.04—0.06 μ., τοῦ ὁποίου μικρὸν μόνον μέρος ἐξάγεται. Τὸν χειμῶνα τὸ ὕδωρ αὐτῆς ἔχει βάθος μόλις 0,60—0,70 μ. Ὁ πυθμὴν αὐτῆς ἔχει πολλὰς ὀπάς, ἐξ ὧν ἀναβρύει τὸ ἁλατοῦχον ὕδωρ. Ἡ ἐτησία ἐξαγωγὴ ἅλατος ἀνέρχεται εἰς 20 000 000 χλγμ. περίπου. Ἐντὸς τῆς λίμνης ὑπάρχουν 6 νησῖδες, 3 πρὸς Ν. καὶ 3 πρὸς Β. Ἐπὶ τῆς μεγαλυτέρας, ἐχούσης περιφέρειαν 6—7 χλμ., ὑπάρχουν ἴχνη εἰκοσάδος οἰκιῶν καὶ μικρᾶς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Ν. Μ.

ταῦ· τὸ δέκατον ἔνατον γράμμα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου· ὡς δηλωτικὸν ἀριθμοῦ σημαίνει τὸ 300· || πᾶν ὅ,τι ἔχει σχῆμα Τ, οἷον πλατὺς κανὼν σχεδιαστοῦ ἢ ἄλλο ἐργαλεῖον, ἐξάρτημα κ.τ.τ.

—*[Τεχν.]* Καλεῖται *ταῦ* ἐργαλεῖον τεχνικῶν σχεδιάσεων, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν χάραξιν παραλλήλων γραμμῶν καὶ ἀποτελούμενον ἐκ πλατέος εὐκάμπτου κανόνος, καταλήγοντος εἰς κεφαλὴν ἐν σχήματι Τ. Ὁ κανὼν τοῦ ἐν λόγῳ ἐργαλείου εἶναι ἐφωδιασμένος πολλάκις δι' ὑποδιαιρέσεων τοῦ μέτρου, ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶναι στερεωμένη ἐπὶ τοῦ κανόνος εἴτε σταθερῶς εἴτε διὰ κοχλίου, ὁπότε δύναται ν' ἀφαιρῆται καὶ νὰ χρησιμοποιῆται ὁ κανὼν ὡς ἁπλοῦς τοιοῦτος. Καλεῖται *σύνδεσις ταῦ* ἡ ἐν σχήματι ἁπλοῦ ἢ διπλοῦ ταῦ (Τ ἢ Ɪ) σύνδεσις στοιχείων μηχανῶν, σιδηρῶν ἢ ξυλίνων δοκῶν, σωλήνων κ.τ.τ., ὡς λ. χ. τὸ ζύγωμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἀρθροῦται τὸ βάκτρον τοῦ ἐμβόλου παλινδρομικῆς μηχανῆς μετὰ τοῦ διωστῆρος αὐτῆς, ἡ σύνδεσις σωλήνων διακλαδώσεως δικτύου ὑδρεύσεως, διανομῆς φωταερίου κ. ο. κ.

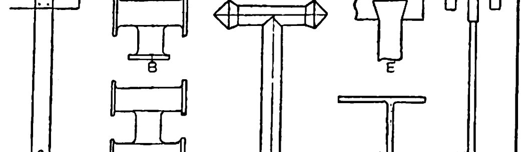

Ταῦ.

[Α=τεχνικῶν σχεδιάσεων, Β=ἁπλοῦν ἑνώσεως χυτοσιδηρῶν σωλήνων, Γ=διπλοῦν ἑνώσεως χυτοσιδηρῶν σωλήνων, Δ=σωλῆνος καπνοδόχου, Ε=ἑνώσεως ξυλίνων δοκῶν, Ζ=ἑνώσεως λεπτῶν σωλήνων, Η=σιδηροῦν μετὰ πλέγματος ἐσωτερικῶς τοποθετημένον εἰς τὸ ἄκρον ἐξαερωτικοῦ σωλῆνος βενζιναποθήκης.]

Ταύα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Δέλτα τῆς Αἰγύπτου (βλ. *Ἰαούα*). Α. Θ. Σ.

Ταῦας, ἢ ***Τάγιας*** (Thaya) */Γεωγρ./*. Ποταμὸς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Μοράβα, σχηματιζόμενος ἐκ δύο βραχιόνων: τοῦ *Μοραβικοῦ Ταῦα* καὶ τοῦ *Γερμανικοῦ Ταῦα*. Ὁ πρῶτος, πηγάζων ἀπὸ τὰ Μοραβικὰ ὄρη ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ, ἑνοῦται μετὰ τοῦ Γερμανικοῦ, πηγάζοντος παρὰ τὸ Γιοχάννεσμπουργκ ἐν Κάτω Αὐστρίᾳ, εἰς τὸ Raabs (Αὐστρία), ὁπόθεν μετὰ ροῦν 280 χλμ. ἐκβάλλει εἰς τὸν Μοράβαν, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Χοχενάου.

Ταϋγέτη *[Μυθολ.]*. Μία τῶν ἑπτὰ Ἀτλαντίδων ἢ Πλειάδων καλουμένων, θυγατέρων τοῦ Ἄτλαντος καὶ τῆς Πληϊόνης. Ἐγεννήθη, ὡς καὶ αἱ ἀδελφαί της, ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ἀρκαδίας Κυλλήνη, καὶ ἠγαπήθη σφοδρῶς διὰ τὸ ἐξαίσιον κάλλος της ὑπὸ τοῦ Διός, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγέννησε τὸν Λακεδαίμονα. Ἀπὸ ταύτης ὠνομάσθη Ταΰγετος ἢ Ταΰγετον τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Λακωνικῆς καὶ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ της ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἡ χώρα Λακεδαίμων. Κατ' ἄλλην παραλλαγὴν τοῦ προρρηθέντος μύθου, ἡ Ταϋγέτη ὑπῆρξε σύζυγος τοῦ Λακεδαίμονος, γεννήσασα ἐξ αὐτοῦ τὸν Ἵμερον καὶ τὴν Κλεοδίκην. Ἐλέγετο ἀκόμη καὶ μήτηρ τοῦ Εὐρώτα. ΚΑΨ.

— **Ταϋγέτη** *[Ἀστρον.]*. Εἷς ἐκ τῶν λαμπροτέρων καὶ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὁρατῶν ἀστέρων τοῦ ἀστρικοῦ σμήνους τῶν *Πλειάδων* (βλ. λ.). Εἰς τοὺς ἀστρονομικοὺς καταλόγους ὁ ἀστὴρ οὗτος φέρεται ὡς q Ταύρου, εἶναι μεγέθους 4,3 καὶ φασματικοῦ τύπου B_6. Σ. Π.

Ταΰγετος *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Λακωνίας, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς νοτίας ἄκρας τοῦ ὀροπεδίου τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ δι' ἀδιασπάστου σχεδὸν ἁλύσεως συνεχιζόμενον ἐκ Β. πρὸς Ν., ἔνθα καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον. Περιβάλλει ἀπὸ δυσμῶν, ὡς τεῖχος, τὴν Λακωνικὴν καὶ εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Πελοποννήσου (2.409 μετρ.). Ἡ ὀροσειρά του ἀναγνωρίζεται ὡς ἡ μεγαλοπρεπεστέρα καὶ ὡραιοτέρα τῶν ὀροσειρῶν ταύτης. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν μυθολογίαν ὠνομάσθη Ταΰγετος ἀπὸ τῆς Ἀτλαντίδος Ταϋγέτης. Κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον ἐκαλεῖτο ὁ *Ταΰγετος*, ἡ *Ταΰγετος*, ἡ *Τυϋγέτη* καὶ τὸ *Ταΰγετον*. Παρὰ Βιργιλίῳ (Γεωργ. II. 487) καλεῖται καὶ τὰ *Ταΰγετα*, διὰ τὸ πολυκόρυφόν του, παρὰ τῷ Πορφυρογεννήτῳ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις Βυζαντινοῖς *Πενταδάκτυλον*, ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων πέντε κυρυφῶν του κατὰ τὴν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀροσειρᾶς ὀγκώδη μᾶζάν του, καὶ *Μακρινὸν* ἐκ τοῦ ἐπιμήκους σχήματός του. Σήμερον ἡ συνεχὴς αὕτη ἐξ ὑψηλῶν ὀρέων ἅλυσις, μὲ διεύθυνσιν ἐκ ΒΔ. πρὸς ΝΑ., ἡ χωρίζουσα τὴν Μεσσηνίαν ἀπὸ τῆς Λακωνίας, καλεῖται κοινῶς *Πενταδάχτυλος, Προφήτης Ἠλίας*, καὶ *Ἅϊ-Λιᾶς*, ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ ὑψηλοτέρᾳ κορυφῇ του ναϊδίου τοῦ προφήτου, εἰς ὃ συρρέει πολὺς λαὸς πρὸς ἑορτασμὸν κατὰ τὴν 20 Ἰουλίου ἑκάστου ἔτους.

Ὑψηλότεραι κορυφαί του εἶναι ὁ *Ἅγιος Ἠλίας*, ἡ ὑψίστη (τὸ *Ταλετὸν* τῶν ἀρχαίων), τὸ *Παξιμάδι* (ὁ *Εὐόρας* τῶν ἀρχαίων) καὶ ἄλλαι (βλ. λ. *Λακωνία*, τ. ΙΕ', σ.726 γ'). Πολλαὶ τῶν κλιτύων του εἶναι ἄβατοι, εἰς δὲ τὰς χαράδρας καὶ βαθείας ρωγμάς του διατηρεῖται ἡ χιὼν καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἐκ τῶν ζωνῶν του ἡ ἀνωτάτη, ἡ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν, εἶναι γυμνή, ἡ ὑπ' αὐτὴν ἀλπικὴ εἶναι νανώδους βλαστήσεως, ἡ κατωτέρω ταύτης εἶναι δασώδης (ἐπικρατοῦν αἱ πεῦκαι καὶ κατωτέρω τούτων αἱ ἐλάται, αἱ δρύες καὶ οἱ πρῖνοι), ἰδίως ἡ τῆς περιοχῆς τοῦ περιφήμου δάσους τῆς Βυσιλικῆς. Αἱ κατωτέρω τῶν δασῶν κλιτύες πολλαχοῦ (αἱ ἐν Μάνῃ εἶναι γυμναὶ) καλλιεργοῦνται καὶ εἶναι κατάφυτοι ἐξ ἐλαιῶν. Ἐκ τῶν κλιτύων τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ταϋγέτου, ἀφθονούσης πηγῶν (ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λακεδαίμονος), κατέρχονται ποτάμια πολλὰ καὶ χείμαρροι (βλ. λ. *Λακωνία*), τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα, διαρρέοντα τὴν κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος, χύνονται εἰς τὸν ποταμὸν Εὐρώταν.

Ἐκ τοῦ Ταϋγέτου, εἰς τὰ δάση τοῦ ὁποίου ἐνεφώλευον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἄρκτοι (διασῴζονται τοπωνυμίαι Ἀρκουδιᾶς εἴς τινας περιοχάς του), κάπροι, ἔλαφοι, ἄγριαι αἶγες, λύκοι, λαγοί, ἀλώπεκες, ἐξ ὧν διεσώθησαν μόνον τὰ τρία τελευταῖα, οἱ ἀρχαῖοι Λακεδαιμόνιοι ἐξῆγον σίδηρον καὶ μάρμαρα, οἱ Ρωμαῖοι μάρμαρα καὶ πολύ-

Digitized by Google

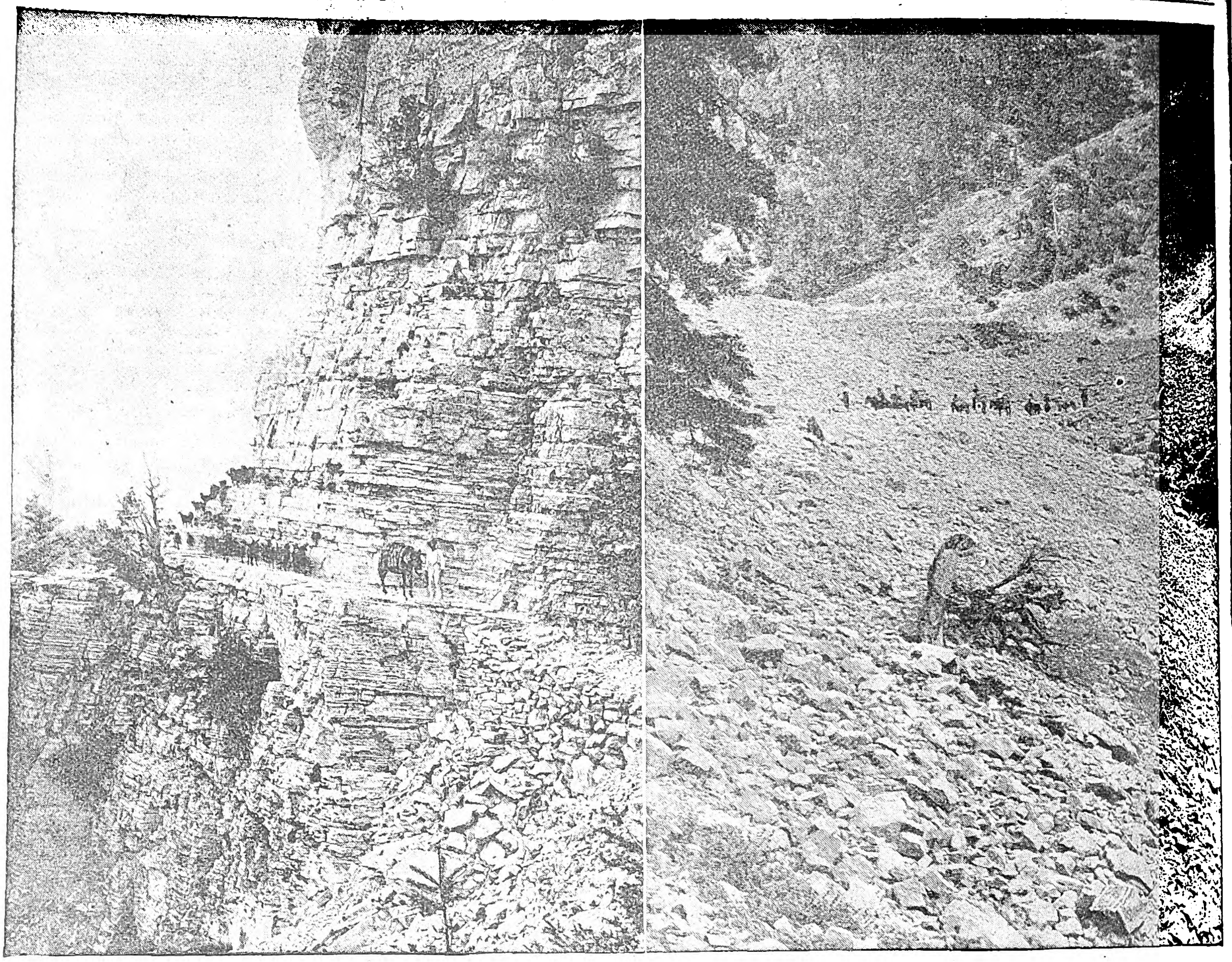

Ταΰγετος: 1) *Πλευρά.* 2) *Χαράδρα.*

[Εἰκόνες Π. Καλονάρου.]

τιμα μέταλλα (πτωχὰ εἰς ἀπόδοσιν), νῦν δὲ μόνον μάρμαρα. Περὶ τῆς γεωλογικῆς συστάσεώς του βλ. καὶ λ. *Λακωνία* καὶ *Μάνη.* Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

ταυειδής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ ἔχων σχῆμα κεφαλαίου ταῦ: «*ταυειδὴς παράταξις*».

Τάϋερ (Thayer), ***Ἀλέξανδρος - Οὐΐλος.*** Ἀμερικανὸς μουσικὸς συγγραφεὺς (1817—1897). Συνέγραψεν ὀγκῶδες τρίτομον σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Βίος Λουδοβίκου φὰν Μπετόβεν», ὅπερ ἐξεδόθη ἐν γερμανικῇ μεταφράσει ὑπὸ τοῦ Ντάϊτερς, ὅστις κατὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ ἔργου προσέθεσεν δύο ἔτι ἰδίους τόμους, ὡς αἰσθητικὸν συμπλήρωμα. Ὁ Τάϋερ εἶχεν ἤδη ἐκδώσει τῷ 1865 «Χρονολογικὸν κατάλογον τῶν ἔργων τοῦ Μπετόβεν», τῷ δὲ 1877 «Κρητικὴν συμβολὴν εἰς τὴν περὶ Μπετόβεν φιλολογίαν». Γ. Σ.

Ταΰϊον *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Γαλατίᾳ (βλ. *Ταούϊον*). Α. Θ. Σ.

ταῦκος· βλ. λ. *νταῦκος.*

ταύλα (ἡ)· *ἀντὶ τάβλα* (βλ. λ.).

Ταυλάντιοι (οἱ) *[Ἀρχ.].* Πολυπληθὲς καὶ ἰσχυρὸν ἰλλυρικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον κατῴκει τὴν ἐνδοχώραν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει ἀποικιῶν Ἐπιδάμνου (*Θουκ.* I. 24), τανῦν Δυρραχίου, καὶ Ἀπολλωνίας, *Ταυλαντίαν* καὶ *Ταυλάντιον* καλουμένην. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἔζων οἱ Ταυλάντιοι ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν ἄλλων ἰλλυρικῶν ἐθνῶν (Βιλλιόνων, Παρθίνων, Βρυγῶν κλπ.) ὑπὸ ἴδιον ἡγεμόνα. Πρὸς τούτους ἐπολέμησε κατὰ τὸ 335 π. Χ. ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εἰς τὰ χωρίζοντα τὴν Ἰλλυρίαν τῆς ἄνω Μακεδονίας στενὰ τοῦ Πηλίου καὶ τοὺς ὑπεχρέωσεν, ἀφοῦ ἐνίκησε τὸν ἡγεμόνα των Γλαυκίαν καὶ τὸν σύμμαχόν του, βασιλέα τῶν ἄλλων ἰλλυρικῶν ἐθνῶν, Κλεῖτον, ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν κυριαρχίαν του. Κατὰ τὸ 295 π. Χ. οἱ Ταυλάντιοι, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῶν ὁποίων εἶχεν εὕρει ἄσυλον κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν του ὁ Πύρρος, ὑπετάγησαν εἰς τοῦτον. Ἀπὸ τοῦ Πύρρου περιῆλθον εἰς τοὺς Δαρδάνους καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τὸ βασίλειον τῶν Ἰλλυριῶν ὑπὸ τὸν Ἄγρωνα καὶ τὸν διάδοχόν του Τεύταν, ὅτε ἦσαν ὅλως ἄσημοι. Ἡ μετὰ ταῦτα τύχη των ἦτο κοινὴ μετὰ πάντων τῶν ἰλλυρικῶν ἐθνῶν (βλ. λ. *Ἰλλυρία*). ΚΑΨ

Ταυλαρὰ *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τοῦ Εὐξείνου (βλ. *Τασχανὰ* καὶ *Φυγαμοῦς ἄκρα*).

Τάϋλερ (Tyler) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Τεξάς, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Σμίθ, κειμένη 168 χλμ. ΑΝΑ. τοῦ Ντάλλας. Εἶναι κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν καὶ κέντρον καλλιεργείας βάμβακος, ὀπωροφόρων δένδρων καὶ λαχανοκήπων. Κάτ. 12.000. Χ. Δ.

Τάϋλερ (Tyler), ***Γουλιέλμος - Σεϋμούρ.*** Ἀμερικανὸς φιλόλογος (1810—1897). Ἔνθερμος σπουδαστὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐρεῖαν διάδοσιν τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς. Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν λατινικῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Amherst καὶ ἐξέδωκε τὸν Ὅμηρον, τὸν Δημοσθένη καὶ τὸν Τάκιτον. Γ. Γ.

Τάϋλερ (Tyler), ***Ἰωάννης.*** Ἀμερικανὸς πολιτικός, εἰκοστὸς πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (1790—1862). Ἐγεννήθη ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Βιργινίας, ἐσπούδασε νομικὰ καὶ κατ' ἀρχὰς ἤσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Εἰς τὴν πολιτικὴν εἰσῆλθε τῷ 1811, ὁπότε ἐξελέγη μέλος τῆς βουλῆς τῆς πολιτείας τῆς Βιργινίας. Τῷ 1816 ἐξελέγη βουλευτὴς εἰς τὴν ὁμοσπονδιακὴν βουλήν, τῷ 1825 κυβερνήτης τῆς πολιτείας Βιργινίας καὶ τῷ 1827 γερουσιαστής. Διακριθεὶς ἐν τῇ γερουσίᾳ διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πολιτικῆς του, ἐξελέγη τῷ 1840 ἀντιπρόεδρος τῆς ὁμοσπονδίας, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προέδρου στρατηγοῦ Χάρρισον, ἐγένετο πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Καίτοι εἶχεν ἐκλεγῆ ὑπὸ τοῦ κόμματος τῶν Οὐΐγων, ἐπέδειξε, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προεδρίας του, πλήρη ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τοῦ κόμματος τούτου καὶ ἦλθεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν πλειοψηφίαν τοῦ Κογκρέσσου, ἀρνηθεὶς νὰ κυρώσῃ τὸ ψηφισθὲν ὑπ' αὐτῆς νέον δασμολόγιον καὶ τὴν ἵδρυσιν Ἐθνικῆς Τραπέζης. Τοῦτο προεκάλεσε τὴν παραίτησιν πάντων τῶν ὑπουργῶν του, πλὴν ἑνός. Ἐπίσης ὁ Τάϋλερ εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρυτέρας αὐτονομίας τῶν πολιτειῶν, κατὰ δὲ τὰς διαμάχας μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων κομμάτων τῆς χώρας προσεπάθησε νὰ παραμείνῃ οὐδέτερος. Ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ ἡ σθεναρὰ καὶ ἐπίμονος αὐτοῦ στάσις ἔσχεν εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα. Ἐπ' αὐτοῦ συνῄφθη συνθήκη μετὰ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, δι' ἧς τὰ πρὸς τὸν Καναδᾶν σύνορα τῆς ὁμοσπονδίας ἐκανονίζοντο κατὰ τρόπον εὐνοϊκώτατον δι' αὐτήν. Τῷ 1845 ἐπέτυχε τὴν προσάρτησιν τοῦ Τεξάς καὶ ὑπέγραψε τὴν πρώτην ἐμπορικὴν συνθήκην πρὸς τὴν Κίναν. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς προεδρικῆς του θητείας ἀπεσύρθη εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Βιργινίας, ὅπου παρέμεινεν ἰδιωτεύων μέχρι τοῦ 1861, ὁπότε ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ προεδρία τοῦ ἐν Βασιγκτῶνι συνελθόντος μεγάλου συνεδρίου, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς λήψεως μέτρων διὰ τὴν ἀποσόβησιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Μὴ δυνηθεὶς ὅμως νὰ ἐπιτύχῃ τὸν συμβιβασμόν, ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τῶν χωριστικῶν καὶ ἐκλεγεὶς μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Βιργινίας ἐψήφισεν ὑπὲρ τοῦ χωρισμοῦ ταύτης ἀπὸ τῆς ὁμοσπονδίας. Τῷ 1862 ἐξελέγη μέλος καὶ τοῦ Κογκρέσσου τῶν Νοτίων Πολιτειῶν, ἀλλ' ἀπέθανε πρὶν ἢ συγκληθῇ τοῦτο. Μ. Δ. Β.

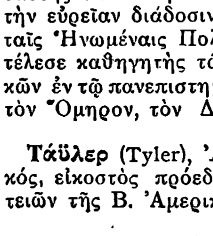

Ἰωάννης Τάϋλερ.

—Τάϋλερ (Tyler), ***Οὐῶλτερ,*** ἢ κατὰ συγκοπὴν ***Οὐώτ.*** Ἄγγλος ἐπαναστάτης, ἀποθανὼν τῷ 1381. Κατήγετο πιθανῶς ἐκ Κὲντ ἢ Ἔσσεξ καὶ λέγεται ὅτι ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Γαλλίας. Τὸ ὄνομα Τάϋλερ δὲν εἶναι ἐπώνυμον αὐτοῦ, ἀλλὰ παρωνύμιον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐγένετο κοινῶς γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν χωρικῶν τῷ 1381, τῆς ὁποίας εἶχεν ἐκλεγῆ ἀρχηγός. Ὁ Τάϋλερ, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπαναστατῶν, ἐβάδισε κατὰ τοῦ Λονδίνου, ἔφθασεν εἰς τὰ περίχωρα αὐτοῦ καὶ ἤρχισε νὰ λεηλατῇ τὰ πάντα. Τότε ὁ δεκατετραετὴς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην βασιλεὺς Ριχάρδος Β', ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐγκλεισθῆ εἰς τὸν Πύργον τοῦ Λονδίνου, ἐξῆλθεν αὐτοῦ καὶ συνηντήθη μετὰ τοῦ Τάϋλερ, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθη παραχώρησιν γαιῶν καὶ οἰκονομικῶν εὐκολιῶν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας. Μετὰ τὴν συνάντησιν ταύτην ὁ Τάϋλερ ἐξηκολούθησε νὰ παραμένῃ ἔξωθεν τοῦ Λονδίνου ἐπὶ κεφαλῆς 30.000 χωρικῶν, πρὸς ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὑποσχέσεων τοῦ βασ-

Digitized by Google

λέως. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἐπαναστάται ἐξηκολούθουν τὰς λεηλασίας, ὁ βασιλεὺς ἐπεζήτησε νέαν συνάντησιν μετὰ τοῦ Τάϋλερ ἐν τῷ Πύργῳ τοῦ Λονδίνου. Ἐκεῖ ὁ Τάϋλερ, προβαλὼν νέας ἀξιώσεις καὶ ἀπειλήσας τὸν βασιλέα, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ παρισταμένου δημάρχου τοῦ Λονδίνου Γουλιέλμου Οὐώλουορθ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τάϋλερ, ἡ ἐπανάστασις τῶν χωρικῶν ἐξεφυλίσθη, αἱ δὲ γενόμεναι πρὸς τοὺς χωρικοὺς παραχωρήσεις ἤρθησαν ὑπὸ τῆς βουλῆς τοῦ 1382. Μ. Δ. Β.

Τάϋλορ (Taylor)· βλ. λ. *Ταίυλορ*.

Τάϋν (Tyne) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ΒΑ. Ἀγγλίας, σχηματιζόμενος διὰ τῆς παρὰ τὸ Χέξαμ συνενώσεως δύο βραχιόνων, ὧν ὁ μὲν εἷς, καλούμενος *Βόρειος Τάϋν*, πηγάζει ἐκ τῶν ὀρέων Σεβιότ παρὰ τὰ σύνορα τῆς Σκωτίας, ὁ δ' ἕτερος, *Νότιος Τάϋν*, πηγάζει ἐκ τῶν Πεννίνων. Ὁ Τάϋν ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 130 χλμ. εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν, παρὰ τὸ Τάϋνμωθ, εἶναι δὲ πλωτὸς κατὰ τὸν κάτω ροῦν αὐτοῦ καὶ ἀποτελεῖ ἀπὸ τῆς πόλεως Νιούκαστλ μέχρι τῶν ἐκβολῶν συνεχῆ λιμένα, ἐξυπηρετοῦντα τὰς παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ πόλεις: Νιούκαστλ, Γκαίτσχεηντ, Χέμπωρν, Οὐώλσεντ, Γιάρρω, Σήλντς καὶ Τάϋνμωθ. Χ. Δ.

Τάϋνμωθ (Tynemouth) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Νορθάμπερλαντ, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ Τάϋν. Ἀπέχει 13,5 χλμ. πρὸς Α. τοῦ Νιούκαστλ, εἶναι δὲ σπουδαιότατος ἐμπορικὸς λιμήν, ἐξάγων κυρίως γαιάνθρακας. Ἱδρύθη κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, διατηρεῖ δ' εἰσέτι πολλὰ ἀρχαῖα ἱστορικὰ κτήρια. Κάτ. 63.786. Χ. Δ.

Ταῦνος (Taunus) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Γερμανίας ἐν Ἔσσῃ Νασσάου, τμῆμα τῶν ρηνανικῶν ὀρέων Σίφερνκεμπίργκε, μεταξὺ τῶν ποταμῶν τοῦ Μάϊν, τοῦ Ρήνου, τοῦ Λὰν καὶ τοῦ Βέττερ. Ἔχει μῆκος 80 χλμ. καὶ εἶναι λίαν δασοσκεπές, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὰς Γκρόσσερ Φέλντμπεργκ (880 μέτρ.) καὶ Ἀλτκαίνιγκ (798 μ.). Εἶναι πλούσιον εἰς κοιτάσματα μεταλλικὰ (σίδηρος, μόλυβδος, ἄργυρος) καὶ εἰς ἰαματικὰς πηγὰς (Βισβάδεν, Λουτρὰ Χόμπουργκ, Λάνγκενσβαλμπαχ, Σλάνγκενμπατ, Λάουχαϊμ, Νίντερσελτερς). Πυκνὸν σιδηροδρομικὸν δίκτυον περιβάλλει τὸ ὄρος. Θ. Κ.

Ταυρανία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἱρπίνων, ταυτιζομένη μὲ τὴν νῦν Toretto. Α. Θ. Σ.

ταυραφέτης *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὁ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν *ταυροκαθαψίων* (βλ. λ.) προμηθεύων ταύρους, ὁ καὶ ὡς πρόεδρος τῶν ἀγώνων ἀπολύων αὐτοὺς πρὸς ἀγῶνα, καὶ ὁ διανέμων εἰς τοὺς παρισταμένους καὶ τὸν λαὸν τὰς σάρκας ἑνὸς τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι θανατωθέντων ταύρων. Ε. ΔΙ. Κ.

ταύρειος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ τοῦ ταύρου: «ταύρειον αἷμα», «δέρμα —, κρέας ταύρειον» || ἀρχ. «ταυρεία ἀσπίς» ἡ ἐκ δέρματος ταύρου || ἐπίθετον τοῦ Ποσειδῶνος διὰ τὴν συνήθη εἰς αὐτὸν θυσίαν ταύρων ἢ καὶ δι' ἄλλην ἀφανῆ αἰτίαν.

Ταύρη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τυχίου τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 124. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τεκές*.

Ταυρήσιον, ἢ ***Ταυρίσιον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μοισίας ἐν τῇ Νοτίῳ Δαρδανίᾳ (βλ. *Ἰουστινιανὴ* Πρώτη). Α. Θ. Σ.

Ταύρια (τά) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἑορτή τις εἰς πλείστας πόλεις τελουμένη πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, καθ' ἣν προσεφέρετο εἰς αὐτὸν θυσία μελάνων ταύρων. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐν λόγῳ ἑορτῆς ὠνομάσθη καὶ ὁ μήν, καθ' ὃν ἐτελεῖτο αὕτη, *Ταυρεών*. Ε. ΔΙ. Κ.

Ταυριανὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν Μυγδονίᾳ, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἐχρησίμευεν ὡς σταθμὸς τῆς ἀπὸ Σκούπων (νῦν Σκόπια) εἰς Θεσσαλονίκην ἀγούσης ὁδοῦ, καὶ ἥνουτο μετὰ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Δοϊράνη* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Ταυριανὸς *σκόπελος* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς χώρας τῶν Βρουττίων ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους (*Πτολεμ.* Γ, α, 9). Εἶναι τὸ παρὰ τὸ Κάπο Βατικάνο ἀκρωτήριον Tropea (πλάτ. 38° 40' Β., μηκ. 15° 54' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1976: Cape Bonifati to Messina). Σ. Ε. Λ.

ταυριάρης (ὁ)· οὕτω λέγεται ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὁ καλόγερος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ ἐπιστασία τῶν ταύρων.

Ταυρικὴ *χερσόνησος* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χερσόνησος τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου, ἡ ἄλλως *Ταυρίς*, παρεμβαλλομένη μεταξὺ Μαιώτιδος καὶ Εὐξείνου καὶ ἡ πρὸς ἀνατολὰς προβολὴ σχηματίζει τὸ δυτικὸν κέρας τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου. Εἶναι ἡ σύγχρονος χερσόνησος τῆς *Κριμαίας*. Περιορίζεται οὕτω κυκλόθεν κατὰ τὸν ἰσθμὸν τὸν διήκοντα ἀπὸ τοῦ Κερκινίτου κόλπου μέχρι τῆς Βύκης λίμνης καὶ κατὰ τὰ τμήματα τῶν παραλίων τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου τῆς Μαιώτιδος, ὧν ἡ κατὰ Πτολεμαῖον περιγραφὴ (Γ, στ) καὶ τοὺς ἄλλους γεωγράφους καὶ ἱστορικοὺς (*Σκυλ.* 68, *Στράβ.* Ζ, 308—543. *Ἀρρ.* Περίπλ. Εὐξ. 30 καὶ *Ἀνων.* 55) ἔχει οὕτω: Μετὰ τὸν πρὸς τῷ Κερκινίτῃ ποταμῷ ἰσθμὸν ἐν τῷ κόλπῳ: *Καλὸς Λιμήν*, *Εὐπατορία* πόλις, *Δανδάκη*, *Συμβόλων* λιμήν, *Παρθένιον* ἄκρον. *Χερσόνησος*, *Κτενοῦς* λιμήν, *Κριοῦ Μέτωπον* ἄκρον, *Χάραξ*, *Λάγυρα*, *Κόραξ* ἄκρον, *Ἰστριανοῦ* ποταμοῦ ἐκβολή, *Θεοδοσία*, *Νύμφαιον*. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου: *Τοριχτάκη*, *Παντικάπεια*, *Μυρμήκιον* ἄκρον. Καὶ ἐπὶ τῆς Μαιώτιδος λίμνης: *Παρθένιον*, *Ζήνωνος* χερσόνησος, *Ἡράκλειον*. Πόλεις δὲ μεσόγειοι ἐν τῇ Ταυρικῇ χερσονήσῳ: *Τάφρος*, *Δαρώνα*, *Ποσιυγία*, *Παρόστα*, *Κιμμέριον*, *Πορτάκρα*, *Βοιών*, *Ἰλσόριτον*, *Σαταρχη*, *Βαδάτιον*, *Κύταιον*, *Ταζός*, *Ἀργώδα* καὶ *Τάβανα*. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ταυρίνη (ἡ) ἢ β-*ἀμινοαιθανο-α-σουλφονικὸν ὀξὺ* ἢ *ἀμινοϊσαιθειονικὸν ὀξὺ* *[Ὀργαν. Χημ.]*. Εἶναι σπουδαῖον φυσιολογικῶς σῶμα τοῦ τύπου:

$$CH_2(NH_2).\ CH_2(SO_3H)$$

Ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἐκχύλισμα τοῦ κρέατος, ὡς καὶ εἰς ὄργανά τινα κατωτέρων ζῴων, προερχομένη πιθανώτατα ἐκ τῆς *κυστίνης*, προϊόντος σχάσεως τῶν πρωτεϊνῶν. Ἡνωμένη μετὰ χολαλικοῦ ὀξέος, ὡς *ταυροχολικὸν ὀξὺ* $(C_{24}H_{39}O_4)NH.CH_2\,CH_2(SO_3H)$, ἀποτελεῖ κύριον συστατικὸν τῆς χολῆς τοῦ βοὸς (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα), λαμβάνεται δὲ ἐκ ταύτης δι' ὑδρολύσεως μεθ' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Ἡ ταυρίνη παρασκευάζεται καὶ συνθετικῶς. Ἀποτελεῖ ἄχρουν κρυσταλλικὸν σῶμα, τηκόμενον εἰς θερμοκρασίας ἀνωτέρας τῶν 24° μετ' ἀποσυνθέσεως. Εἶναι δυσδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην, ἀντιδρᾷ οὐδετέρως καὶ θεωρεῖται ὡς ἐσωτερικὸν ἀμμωνιακὸν ἅλας τοῦ τύπου:

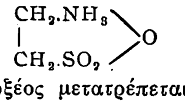

Διὰ νιτρώδους ὀξέος μετατρέπεται εἰς *ἰσαιθειονικὸν ὀξύ*. Σ. Γ.

Ταυρινοί, ἢ *Ταυρῖνοι* *[Ἀρχ.]*. Ὁ βορειότερος τῶν Λιγυρικῶν λαῶν, κατοικῶν εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἄλπεων ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Πάδου. Διὰ πρώτην φορὰν ἀναφέρονται κατὰ τὴν διάβασιν τῶν Ἄλπεων ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα τῷ 218 π. Χ., ὅστις ὑπέταξε τὴν χώραν καὶ ἐφόνευσε πολλοὺς τῶν κατοίκων (*Στράβ.* Δ', 209). Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἡ *Ταυρασία*, ἡ μετὰ ταῦτα ρωμαϊκὴ ἀποικία *Αὐγοῦστα Ταυρινῶν*, ἡ νῦν *Τουρῖνον*. Α. Θ. Σ.

Ταυρίνων *Δρυμὸς* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα δασώδης τῶν Ἄλπεων, διὰ τῆς ὁποίας οἱ Γαλάται εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Βρέννον, περὶ τὸ 390 π. Χ. Α. Θ. Σ.

Ταυρὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ταυρικὴ* χερσόνησος καὶ *Κριμαία*.

Ταυρὶς *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περσίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἀζερμπαϊτζὰν καὶ δευτέρα κατὰ τὸν πληθυσμὸν πόλις τοῦ κράτους, κειμένη ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀζὶ τσάϊ, εἰς ὕψος 1.133 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν καὶ εἰς ἀπόστασιν 512 χλμ. ΒΔ. τῆς Τεχεράνης (38° 4 Β. πλάτους καὶ 46° 18' Α. μήκους ἀπὸ Γκρήνουϊτς). Κάτ. (1931) 240 000. Τῆς πόλεως ὑπέρκειται πρὸς Ν. τὸ χιονοσκεπὲς ὄρος *Σεχὲντ* (3.999 μ.), πέριξ αὐτῆς δ' ἐκτείνονται ὡραῖοι ὀπωρόκηποι. Ἡ Ταυρὶς εἶναι σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον, ἐξάγουσα ἔριον, βάμβακα, τάπητας κλπ., τὴν μεγάλην δὲ εἰς ἔξοδον κίνησιν τῆς μαρτυροῦσι τὰ ἐν τῇ πόλει ὑπάρχοντα 166 *καραβανσεράϊ*. Ἐπίσης ἔχει 8 μεγάλα τεμένη, 318 μικρά, 100 δημόσια λουτρὰ καὶ 3.900 περίπου καταστήματα. Αἱ οἰκίαι εἶναι μικραί, αἱ δὲ ὁδοὶ σκολιαὶ καὶ ἀκάθαρτοι. Τὴν Ταυρίδα περιβάλλει ἐξωτερικῶς διπλοῦν ἡμικατεστραμμένον τεῖχος. Ἐξ ἀντιθέτου διασῴζεται ἡ ἀκρόπολις, κτίσμα τοῦ Ἀλῆ σάχ, ἐγειρομένη ἐν τῷ ΝΔ. τμήματι τῆς πόλεως καὶ ἀποτελουμένη ἐξ ἰσχυροῦ τείχους ὕψους 40 μ. καὶ πλάτους 8 κατὰ τὴν βάσιν. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ἐπάλξεων αὐτῆς κατεκρημνίζοντο ἄλλοτε αἱ ἀπιστοῦσαι σύζυγοι. Ἀφ' ὅτου ὅμως μία ἐξ αὐτῶν κατώρθωσε νὰ καταπέσῃ σῶα εἰς τὸ ἔδαφος (τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐνδυμάτων της, ἅτινα ἐχρησίμευσαν ὡς ἀλεξίπτωτον) τὸ βάρβαρον τοῦτο ἔθος κατηργήθη. Μεταξὺ τῶν παλαιῶν κτισμάτων τῆς πόλεως ἄριστον θεωρεῖται τὸ περίφημον κυανοῦν τέμενος, οὗτινος διατηρεῖται μόνον ὁ πυλών, κεκοσμημένος διὰ μωσαϊκῶν ἐξ ἐσμαλτωμένης φαβεντιανῆς γῆς. Τὸ τέμενος τοῦτο ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Τζιχὰν σάχ, τελευταίου ἡγεμόνος τῶν Μαυροπροβατάδων Τουρκομάνων (ΙΕ' αἰών), κατὰ δὲ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Μογγόλου αὐτοκράτορος Γκαζὰν χάν. Ἡ πόλις συχνάκις κατεστράφη ὑπὸ σεισμῶν, τῶν ὁποίων σφοδρότεροι ὑπῆρξαν οἱ τοῦ 1721 καὶ τοῦ 1780, καθ' ὃν ἐφονεύθη μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ καὶ κατέπεσε τὸ Κυανοῦν τέμενος.

Ἡ Ταυρὶς ἱδρύθη κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τῆς Ζομπεΐντ, συζύγου τοῦ χαλίφου Χαροὺν-ἐλ-Ρασὶντ (Γ' μ. Χ. αἰών). Φαίνεται ὅμως ὅτι ἤκμαζε καὶ πρότερον ἐπὶ τῶν Ἀρμενίων βασιλέων (Γ' μ. Χ. αἰών). Τῷ 1392 ἡ πόλις κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου, βραδύτερον δ' ἐγένετο πρωτεύουσα τῶν Τουρκομάνων Μαυροπροβατάδων, τοὺς ὁποίους ἐξέβαλον ἐκεῖθεν τῷ 1468 οἱ Ἀσπροπροβατάδες, διατηρήσαντες αὐτὴν μέχρι τοῦ 1500. Γενομένη τότε περσική, περιῆλθεν ἀπὸ τοῦ 1522 ὑπὸ τοὺς Τούρκους, οἵτινες διετήρησαν αὐτὴν ἐπὶ 96 ἔτη. Ἀνακτηθεῖσα ἀκολούθως ὑπὸ τῶν Περσῶν, παρέμεινεν ἔκτοτε ὑπ' αὐτούς, καταληφθεῖσα μόνον ἐπὶ μικρὰ διαστήματα ὑπὸ τῶν Τούρκων (1730) καὶ ὑπὸ τῶν Ρώσων (1827—1828 καὶ 1909). Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου οἱ Τοῦρκοι ἐπολιόρκησαν καὶ κατέλαβον τὴν πόλιν (Ἰανουάριος 1915), ἀλλὰ διετήρησαν αὐτὴν μόνον ἐπὶ ἕνα μῆνα. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως ἡ Ταυρίς, ἐκκενωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες ὅμως μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἀπέδωσαν αὐτὴν εἰς τοὺς Πέρσας. Τῷ 1922 Πέρσαι ἐπαναστάται κατέλαβον τὴν πόλιν, ἀλλ' ἐξεδιώχθησαν ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων. Χ. Δ.

— **Ταυρὶς** *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν κυβερνεῖον τῆς Ν. Ρωσίας, μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Συμφερόπολιν*, ἔχον ἔκτασιν 63.447 τ. χλμ. καὶ περιλαμβάνον τὴν χερσόνησον τῆς Κριμαίας (Ταυρικῆς), τὸν ἰσθμὸν τοῦ Περεκὸπ καὶ τμῆμα τῆς Ν. Οὐκρανίας ἐκτεινόμενον περὶ τὸν ἰσθμὸν καὶ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Δνειπέρου. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917, ἡ μὲν Κριμαία ἀπετέλεσε τὴν ὁμώνυμον σοβιετικὴν δημοκρατίαν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τμῆμα ὑπήχθη εἰς τὴν σοβιετικὴν δημοκρατίαν τῆς Οὐκρανίας. Χ. Δ.

Ταυρίσκος. Ἕλλην γλύπτης καὶ ζωγράφος, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Β' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος. Κατήγετο ἐκ Τράλλεων, ἦτο ἀδελφὸς καὶ συνεργάτης τοῦ γλύπτου Ἀπολλωνίου, υἱὸς δὲ καθ' υἱοθεσίαν τοῦ γλύπτου Μενεκράτους. Ὁ Ταυρίσκος μετὰ τοῦ Ἀπολλωνίου εἰργάσθησαν ἐν Ρόδῳ. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ἔξοχον γλυπτικὸν ἔργον τοῦ Ταυρίσκου καὶ Ἀπολλωνίου ἦτο σύμπλε-

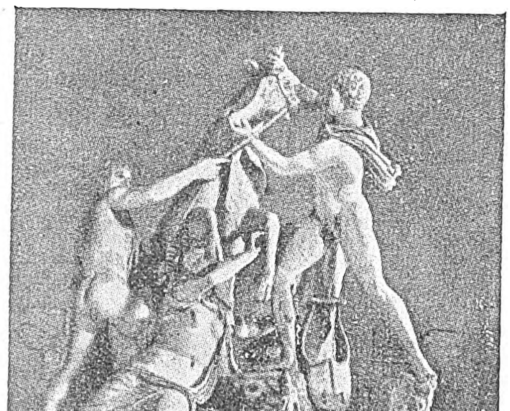

Τιμωρία τῆς Δίρκης. (*ἀντίγραφον συμπλέγματος τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ τοῦ Ταυρίσκου*).
[Μουσεῖον Νεαπόλεως.]

γμα, τὸ ὁποῖον παρίστανε τὴν τιμωρίαν τῆς βασιλίσσης τῶν Θηβῶν Δίρκης διὰ τὰς ἐναντίον τῆς Ἀντιόπης κακουργίας αὐτῆς. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο περιελθὸν εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Assinius Pollio, ἀπωλέσθη· ἀντίγραφον ὅμως αὐτοῦ εἶναι ἀσφαλῶς ὁ λεγόμενος ταῦρος τοῦ Φαρνεσίου, μαρμάρινον γλυπτικὸν σύμπλεγμα ἀποκείμενον νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως. Τοῦ ἔργου ἐξαίρεται ἡ δυνατὴ παράστασις τῆς προσπαθείας τῶν ἀδελφῶν Ζήθου καὶ Ἀμφίονος νὰ δέσωσι τὴν Δίρκην εἰς τὸν ταῦρον, τὸ θυμοειδὲς καὶ ἀτίθασον τοῦ ἀγρίου ζῴου καὶ ἡ ἀγωνία τῆς Δίρκης.

Τοῦ Ταυρίσκου ὡς ζωγράφου ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πλινίου οἱ πίνακες τοῦ Δισκοβόλου, τῆς Κλυταιμήστρας καὶ τοῦ Πολυνείκους. Β. Δ. Θ.

Ταυρίων, *μάρτυς*. Ἐμαρτύρησε μετὰ τοῦ Αὐκτου ἐπὶ Θορυβίου τοῦ ὑπατικοῦ καὶ ἑορτάζεται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 7 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Digitized by Google

ταυροβόλιον [*'Αρχ.*]. Θρησκευτική τις τελετή, ἀγομένη κατὰ πρῶτον ἐν Περσίᾳ πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ τῶν Περσῶν Μίθρα, καθ' ἣν κυριωτάτη τῶν ἱεροτελεστιῶν ἦτο ἡ μετὰ τὴν θυσίαν ταύρου κάθαρσις καὶ ἐμβάπτισις ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ καὶ αὐτῶν τῶν ἐνδυμάτων τοῦ ἱερέως τοῦ τελοῦντος τὴν λειτουργίαν. Ἡ ἐν λόγῳ τελετὴ ἐκ Περσίας κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους μετεδόθη καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν μετὰ τῆς ὅλης λατρείας τοῦ Μίθρα. Ἐκεῖθεν δ' εἰσήχθη εἰς Ῥώμην, Γαλατίαν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν Δύσιν. Ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ αὐτοκρατόρων, κατὰ τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους, ἡ τελετὴ ἐγίνετο διὰ θυσίας ταύρου ἢ αἰγῶν ἢ κριῶν, ὅτε καὶ ἐκαλεῖτο αὕτη *κριοβόλιον* (βλ. λ.), πρὸς τιμὴν τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Ἄττιος. Διὰ τοῦ ἐν τῷ αἵματι τοῦ θυσιαζομένου ζῴου βαπτίσματος οἱ πιστοὶ ὑπηνίττοντο τὸ χριστιανικὸν βάπτισμα καὶ τὴν δι' αὐτοῦ ἀναγέννησιν, δι' ὃ καὶ ἡ τελετὴ δὲν ἐτελεῖτο πλέον μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅτε καὶ κατηργήθη ὅλως, περὶ τὸ 378 μ. Χ., ἡ λατρεία τοῦ Μίθρα. Ε. ΔΙ. Κ.

Θυσία ταύρου κατὰ τὸ ταυροβόλιον.

ταυροειδής, —*οῦς* (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ταῦρον.

Ταυροέντιον [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις παράλιος Κελτογαλατίας τῆς Ναρβωνησίας, νοτιοανατολικῶς τῆς Μασσαλίας, ἧς ἦτο ἀποικία (*Πτολεμ.* Β, ι, 8. *Στράβ.* Δ, 180 καὶ 184), καὶ βορειοδυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Κιθαριστής, οὐ μακρὰν δὲ ἀμφοτέρων. Ἐν τῇ Περιηγήσει τοῦ Σκύμνου φέρεται ὡς *Ταυρόεις* (215), ὅπως καὶ ὑπὸ Ἀρτεμιδώρου (ὡς εὕρηται παρὰ Στεφάνῳ), κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ὀνομασία ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι ἡ ναῦς, ἥτις ἔφερε τοὺς τὴν πόλιν κτίσαντας, οἵτινες εἶχον πρὸς τοῦτο ἀποσπασθῆ τοῦ στόλου τῶν Φωκαέων, εἶχεν ὡς «παράσημον» κεφαλὴν ταύρου. Οἱ κάτοικοι *Ταυροέντιοι*. Εἶναι τὸ σύγχρονον χωρίον *Ταράντ*, τὸ παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Bec de l'Aigle (ἀρχ. Κιθαριστής). Σ. Ε. Λ.

ταυροθήρας (ὁ) [*Ζῳολ.*]. Οὕτω καλεῖται ποικιλία κυνῶν ἐκ τῶν *λειοτρίχων*, ἥτις εἶναι γνωστοτέρα ὑπὸ τὸ ὄνομα *μπούλ-τέρριερ*. Δ. Ν. Π.

ταυροθηρία [*'Αρχ.*]. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ διὰ θήρας ταύρου τελουμένη μετ' ἀγωνιστικῶν ἢ ἀκροβατικῶν ἀσκήσεων ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, ἰδίᾳ ἐν Θεσσαλίᾳ (βλ. καὶ λ. *ταυροκαθάψια*). Ε. ΔΙ. Κ.

Ταῦροι (οἱ) [*'Αρχ.*]. Αἱ οἰκοῦσαι τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον φυλαί, αἵτινες ὑπετέθησαν λείψανα τῶν προϊστορικῶν ἐγχωρίων Κιμμερίων. Ἦσαν λίαν ἄγριοι, ἰδίως οἱ βόρειοι αὐτῶν, οἵτινες ἦσαν νομάδες, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς νοτίους, οἵτινες ἦσαν ὀλιγώτερον θηριώδεις καὶ κατεγίνοντο εἰς τὴν γεωργίαν. Ἐλάτρευον οὗτοι παρθενικήν τινα θεότητα Ὀρσιλόχην (Ταυροπόλον ἢ Ταυριώνην ἢ Ταυρὼ ὀνομαζομένην ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων), ταυτιζομένην πρὸς τὴν Ἄρτεμιν καὶ δι' ἣν οἱ Ταῦροι ἔλεγον ὅτι ἱέρειά της ἐγένετο ἡ Ἰφιγένεια. Προσθέτει δὲ εἰς τὰ ἀνωτέρω ὁ Ἡρόδοτος (Δ, 99—103) ὅτι προσέφερον εἰς αὐτὴν ἀνθρωποθυσίας, καθ' ἃς τὰ προχειρότερα θύματα ἦσαν οἱ ναυαγοί. Συνέτριβον δὲ διὰ ῥοπάλου τὸ κρανίον τοῦ θύματος καὶ ἀφοῦ ἀπέκοπτον τὴν κεφαλὴν ἐκρήμνιζον τὸ σῶμα, ἀπὸ τῶν ἀπορρώγων, ἐφ' ὧν ἦτο ἱδρυμένον τὸ ἱερὸν τῆς θεοῦ, εἰς τὴν θάλασσαν. Τῶν δὲ αἰχμαλώτων των ἀπέκοπτον τὴν κεφαλήν, ἣν ἐλάμβανεν ὁ ἀποκόψας καὶ διαπερῶν αὐτὴν εἰς τὸ ἄκρον κοντοῦ τὴν ἔστηνε πρὸ τῆς οἰκίας του ὑπερέχουσαν ἄνω τῆς καπνοδόχου της, διότι ἐπίστευον ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη θὰ ἐγίνετο φύλαξ τῆς οἰκίας των. Πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων (*Διοδ.* Γ, 43 καὶ ἑξ., *Σκύμν.* 831, *Στράβ.* Ζ, 308, *Πτολεμ.* Γ, στ, *Σκύλ.* 68, *Διον.* Περιηγ. 68, *Ἀρρ.* Περίπλ. 30 κ. τ. λ.) ἔγραψαν περὶ αὐτῶν. Ἀντιθέτως δὲ πρὸς αὐτούς, οἱ πρὸς ἀνατολὰς γείτονές των *Ἀγάθυρσοι* ἦσαν ἁβροὶ καὶ εἶχον κοινὴν μεῖξιν μετὰ τῶν γυναικῶν των, ἵνα ὅλοι καταλήγουν ἀδελφοὶ καὶ οἰκεῖοι, ἵνα «μήτε φθόνῳ μήτ' ἔχθει χρέωνται ἐς ἀλλήλους». Σ. Ε. Λ.

Ταῦροι [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Ἡ κατὰ τοὺς Λατίνους γεωγράφους ὀνομασία (Tafri: *Πλιν.* 4, 131, *Πομπ. Μέλ.* 2, 102) τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Λυκίας *Χελιδονία* ἢ *Ἱερὰ ἄκρα*, τοῦ συγχρόνου Κάβο *Χελιδόνι* τῆς Καραμανίας. Σ. Ε. Λ.

ταυροκαθάπτης [*'Αρχ.*]. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν ἀρχῇ μὲν ὁ τὸ ἀθλητικὸν ἀγώνισμα τῶν *Ταυροκαθαψίων* (βλ. λ.) τελῶν νέος, καὶ βραδύτερον αὐτοὶ οἱ θηριομάχοι δοῦλοι. Ἐπίσης ἐκαλεῖτο οὕτω καὶ τὸ ἀντὶ ἀνδρὸς πολλάκις κατὰ τὰ Ταυροκαθάψια χρησιμοποιούμενον ἀνδρείκελον. Ε. ΔΙ. Κ.

Ταυροκαθάψια [*'Αρχ.*]. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀγωνιστικὴ ἑορτὴ πολλαχοῦ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καὶ δὴ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν προϊστορικῶν χρόνων, τελουμένη πρὸς σύλληψιν ἀγρίου ἢ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀγωνιστῶν ἐξαγριωθέντος ταύρου μετὰ διαφόρων ἐν τῷ ἀγῶνι ἀκροβατικῶν ἐπὶ τοῦ ταύρου ἀσκήσεων. Κατὰ τὸν ἀγῶνα τέσσαρες συνήθως ἀγωνισταί (ταυροκαθάπται) ἔφιπποι καταδιώκοντες ταῦρον προσεπάθουν ἵνα συλλάβωσιν αὐτόν, μεταχειριζόμενοι οὐχὶ σιδηρᾶ ὅπλα, ἀλλὰ μόνον ξύλα, σχοινία καὶ βρόχους, δι' ὧν ἐπλησίαζον πρὸς τὸ ζῷον καὶ ὁρμῶντες ἐπὶ τῆς ράχεως ἢ τοῦ αὐχένος αὐτοῦ συνελάμβανον ἀπὸ τῶν κεράτων καὶ ἐκάθηντο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐκτελοῦντες καὶ ποικίλα γυμνάσματα. Ὁ ταῦρος ἐξηρεθίζετο ἢ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀγωνιστῶν ἢ διά τινος ἀνδρεικέλου, ταυροκαθάπτου καὶ τούτου ὀνομαζομένου. Ἀγῶνες ταυροκαθαψίων ἐτελοῦντο ἐν Κρήτῃ, Τίρυνθι, Θεσσαλίᾳ, Σμύρνῃ, Σινώπῃ καὶ πολλαχοῦ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ ἐν γένει εἰς πλείστας χώρας τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου θαλάσσης. Παραστάσεις ταυροκαθαψίων ἔχομεν ἐπὶ τοιχογραφιῶν τῶν ἀνακτόρων τῆς Τίρυνθος καὶ τῆς Κνωσοῦ καὶ ἐπὶ πλείστων μνημείων, ἀγγείων κλπ., μινωϊκῶν, μυκηναϊκῶν καὶ θεσσαλικῶν, ἔτι νομισμάτων, πολυτίμων λίθων καὶ ἄλ. Σημειωτέον ὅτι τὰ ἀρχαῖα *Ταυροκαθάψια* ἢ ἡ *Ταυροκαθαψία* ἢ *Ταυροθηρία* ἦσαν ἀθλητικὴ καὶ ἀγωνιστικὴ τελετὴ καὶ οὐχὶ ταυρομαχία, σκοποῦσα τὴν θανάτωσιν ταύρου, οἷαι αἱ τῶν μεταγενεστέρων καὶ νεωτέρων χρόνων ταυρομαχίαι. Ε. ΔΙ. Κ.

ταυροκαρβαμινικὸν ὀξὺ ἢ 1-*οὐρεϊδαιθανοσουλφονικὸν ὀξὺ-2* [*Οργ. Χημ.*]. Εἶναι *οὐρεϊδοσουλφονικὸν ὀξὺ* τοῦ τύπου:

$$HO_3\ S.\ CH_2.\ CH_2.\ NH.\ CO.\ NH_2$$

λαμβανόμενον ἐκ τῆς ταυρίνης δι' ἐπιδράσεως οὐρίας ἢ κυανικοῦ καλίου. Ἀνευρίσκεται εἰς τὰ οὖρα τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν λῆψιν ταυρίνης. Σ. Γ.

ταυρομαχῶ (—*έω*)· κάμνω μάχην, παλαίω πρὸς ταῦρον ἐν στίβῳ, ἀγωνίζομαι ἐν ταυρομαχίᾳ.

ταυρομάχος (ὁ)· ὁ μαχόμενος πρὸς ταῦρον, ἀθλητὴς ἠσκημένος πρὸς ταυρομαχίας.

ταυρόκερως (ὁ) [*Παλαιοζῳολ.*]· βλ. λ. *μεγαλόδους*.

ταυροκέφαλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων κεφαλὴν ταύρου.

Ταυρόκωμον [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Φρούριον τῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἱμιμόντου, μεταξὺ Βουργουδιζοῦ (Μπαμπᾶ-Ἐσκῆ) καὶ Νίκης ἢ Μικρᾶς Νικαίας, ἐπισκευασθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

— **Ταυρόκωμον** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 841 κατοίκους, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ *Τύρναβον*.

Ταυρόκωμος [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Βυζαντινὴ κωμόπολις τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Χαριουπόλεως, τὴν ὁποίαν κατέλαβον οἱ Σκύθαι ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1081—1118). Α. Θ. Σ

ταυρομαχία (ἡ)· μάχη, πάλη ἀνθρώπου πρὸς ταῦρον ἐν στίβῳ ὡς θέαμα.

—[*Ἐγκυκλ.*] Αἱ *ταυρομαχίαι* θεωροῦνται σήμερον τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν ἀγώνισμα τῶν Ἱσπανῶν, λαμβάνουν δὲ χώραν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ εἰς τὰς ἱσπανικῆς καταγωγῆς χώρας. Ἦσαν ὅμως γνωσταὶ αὗται καὶ διεξήγοντο καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ ταυρομαχίαι δὲν εἶχον τὸν αἱματηρὸν χαρακτῆρα τῶν ἱσπανικῶν, διότι ἦσαν τότε ἁπλαῖ παιδιαὶ ἢ ἀγῶνες, κατὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἐφονεύετο ὁ ταῦρος, ἀλλ' ἁπλῶς ἠρεθίζετο ἢ κατεδιώκετο, ὁ δὲ ταυρομάχος εὕρισκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ψυχραιμίαν, τὴν ἐπιδεξιότητα, τὸ θάρρος καὶ τὴν σωματικήν του δύναμιν. Αἱ πληροφορίαι περὶ τῶν ταυρομαχιῶν τῶν ἀρχαίων εἶναι ἐλάχισται. Προέρχονται δὲ αἱ πλεῖσται ἀπὸ ἐπιγραφάς, διαφόρους ἀπεικονίσεις, τοιχογραφίας, ἀγγειογραφίας καὶ ἀπὸ ἀνάγλυφα, τὰ ὁποῖα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Μεταξὺ τούτων εἶναι μία ἐπιγραφή, εὑρεθεῖσα ἐν Περγάμῳ καὶ χρονολογουμένη ἀπὸ τὸ 137 π. Χ., ἓν μαρμάρινον ἀνάγλυφον προερχόμενον ἐκ Θεσσαλίας καὶ ἀποκείμενον νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ὀξφόρδης, ἐν ᾧ ἀπεικονίζονται αἱ περιπέτειαι μιᾶς ταυρομαχίας περιγραφομένης ἐν τῷ μυθιστορήματι τοῦ Ἡλιοδώρου τοῦ Ἐμεσηνοῦ «Σύνταγμα τῶν κατὰ Θεαγένην καὶ Χαρίκλειαν αἰθιοπικῶν», γραφέντι κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα, ἡ μαρτυρία τοῦ γραμματικοῦ Ἀρτεμιδώρου (230 π. Χ.), ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι οἱ νέοι ἠγωνίζοντο ἐν Ἐλευσῖνι καὶ ἐναντίον ταύρων, αἱ τοιχογραφίαι καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Κνωσοῦ, αἵτινες ἀναβιβάζουν εἰς 3000 ἢ 4000 ἔτη π. Χ. τὰς γνώσεις ἡμῶν περὶ τῶν ἀρχαίων ταυρομαχιῶν. Βραδύτερον αἱ ταυρομαχίαι, περιοριζόμεναι εἰς ἁπλᾶς ἀσκήσεις, ἐτελοῦντο κυρίως εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐκαλοῦντο ταυροκαθάψια. Ἐκ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Θεσσαλίας κατόπιν αἱ ταυρομαχίαι μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου μετετράπησαν εἰς ἀγῶνα διὰ τὸν φόνον τοῦ ταύρου. Ὑπὸ τὴν νέαν αὐτὴν μορφὴν ἤκμασαν κατόπιν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὅπου καὶ σχεδὸν ἐνετοπίσθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἱσπανικῶν ταυρομαχιῶν δὲν συμφωνοῦσιν οἱ εἰδικοί. Κατά τινας συγγραφεῖς αἱ ταυρομαχίαι εἰσήχθησαν εἰς τὴν Ἰβηρικὴν χερσόνησον ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, κατ' ἄλλους ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Τρίτη γνώμη, ἥτις θεωρεῖται ἡ ἐπικρατεστέρα, ἀποδίδει τὰς ταυρομαχίας εἰς τοὺς Ἄραβας. Ἄλλοι διατείνονται ὅτι τὰς ταυρομαχίας εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ τῆς Ἱσπανίας ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτοὺς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Ῥωμαῖος ἔφιππος ταυρομάχος. Ὑπάρχουν καὶ οἱ διατεινόμενοι ὅτι αἱ ταυρομαχίαι ἐδημιουργήθησαν, ὑπὸ τὴν νέαν αὐτῶν μορφήν, ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Ἱσπανίᾳ. Κατ' αὐτάς, ἐπειδὴ οἱ ταῦροι ἐν Ἱσπανίᾳ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀτίθασοι καὶ ἰσχυροί, συνεπείᾳ τοῦ ἐξαιρετικοῦ γένους των, τοῦ εἴδους τῆς τροφῆς καὶ τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας διαβιοῦν, οἱ κάτοικοι, διὰ νὰ συλλάβουν αὐτούς, νὰ τοὺς χρησιμοποιήσουν ὡς τροφήν, νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὸ δέρμα των ἢ νὰ τοὺς μεταβάλουν εἰς ἐργατικὰ ζῷα, ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ διεξάγουν ἀληθεῖς ἀγῶνας, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ κυνηγοὶ αὐτῶν ἐπεδείκνυον μεγάλην δύναμιν καὶ τέχνην. Οἱ πραγματικοὶ οὗτοι ἀγῶνες μετεβλήθησαν κατόπιν εἰς ἐπιδείξεις, αἵτινες περιελήφθησαν εἰς τὰς παιδιὰς τῶν διαφόρων ἑορτῶν καὶ διεξήγοντο κατ' ἀρχὰς ἐπὶ ἀναπεπταμένων πεδίων καὶ κατόπιν ἐν κλειστῷ χώρῳ καὶ ἐν εἰδικοῖς ἀμφιθεάτροις. Εἶναι δὲ ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον ὅτι κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Μαυριτανῶν καὶ οἱ Ἱσπανοὶ ἱππόται ἐλάμβανον μέρος ἔφιπποι εἰς τὰς ταυρομαχίας ἐν κλειστῷ πεδίῳ. Ἀναφέρεται ἐπίσης ὑπὸ τῶν χρονικογράφων ὅτι καὶ ὁ ἐθνικὸς ἥρως τῶν Ἱσπανῶν Θὶντ ἔλαβε μέρος εἰς ταυρομαχίαν τοῦ Τολέδο, καθ' ἣν ἐφόνευσε τὸν ταῦρον διὰ τοῦ πρώτου κτυπήματος. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα οἱ εὐγενεῖς τῆς Καστίλλης ἐλάμβανον μέρος μετὰ πάθους εἰς τὰς ταυρομαχίας. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ Ἱσπανοὶ μονάρχαι δὲν ἀπηξίουν νὰ κατέρχωνται εἰς τὸν στίβον, ὡς μαρτυροῦν τὰ παραδείγματα τοῦ Καρόλου Ε' καὶ τοῦ Φιλίππου Δ'. Ὁ δοὺξ ὅμως τῆς Ἀνδηγαυΐας, ἀνεψιὸς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' τῆς Γαλλίας, γενόμενος βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Φίλιππος Ε', δὲν ηὐνόησε τὰς ταυρομαχίας, ἕνεκα δὲ τούτου, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἡ ἱσπανικὴ ἀριστοκρατία ἤρχισε ν' ἀπέχῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐν τέλει νὰ ἐγκαταλείπῃ τελείως ταύτας. Ἀντιθέτως ὅμως πρὸς τοὺς εὐγενεῖς, ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ δεικνύῃ μεγάλην κλίσιν πρὸς τὰς ταυρομαχίας, αἵτινες ἀπὸ ἀγώνισμα καὶ θέαμα τῆς ἀριστοκρατίας μετεβλήθησαν εἰς καθαρῶς σχεδὸν λαϊκὴν ἑορτήν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης χρονολογεῖται καὶ ἡ ἐμφάνισις ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῶν ταυρομαχιῶν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ταυρομάχων, ἐνῷ συγχρόνως μεταβάλλεται καὶ ὁ τρόπος τοῦ ἀγωνίσματος καὶ τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ταύρου. Ἐνῷ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ ἔφιππος ταυρομάχος ἐπετίθετο αὐτὸς κατὰ τοῦ ταύρου καὶ προσεπάθει νὰ ἐξεύρῃ τὴν κατάλληλον περίστασιν διὰ νὰ ἐμπήξῃ τὴν λόγχην του εἰς τὸ σῶμα τοῦ ζῴου, ἤδη οὗτος περιορίζεται νὰ ἀναμένῃ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἀντιπάλου του, διὰ νὰ τὴν ἀποκρούσῃ. Ἰδιαίτεροι ὅμως κανονισμοὶ τοῦ ἀγωνίσματος δὲν ἔχουν εἰσέτι θεσπισθῆ ἐπισήμως. Συνηθίζετο δὲ τότε, μετὰ τὸν θανάσιμον τραυματισμὸν τοῦ ταύρου, νὰ ἀποσύρεται ὁ ταυρομάχος καὶ νὰ ὁρμᾷ εἰς τὸν στίβον ὁ ὄχλος, ὁ ὁποῖος διὰ διαφόρων ἐγχειριδίων καὶ μαχαιρῶν ἀπετελείωνε τὸ ζῷον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προσέδιδεν εἰς τὸν ἀγῶνα χαρακτῆρα βαρβάρου ἀγριότητος. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὁ ταυρομάχος Φραγκίσκος Ρομέρο ἐκ Ρόντα τῆς ἐπαρχίας Μάλαγκα, μετεχειρίσθη πρῶτος τὴν μέθοδον τοῦ φόνου τοῦ ταύρου τῇ βοηθείᾳ σπάθης. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Πέτρος Ρομέρο, ὁ Κοστιλιάρες καὶ ὁ Πέπε-Ἴλιο κατέστησαν λίαν δημοφιλῆ τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ ἀγῶνος πρὸς τὸν ταῦρον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ καθώρισαν ὡρισμένους τινὰς κανόνας καὶ ὅρους, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἔδει εἰς τὸ ἑξῆς νὰ διεξάγεται ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν ταυρομάχων καὶ τοῦ ταύρου. Οἱ τρεῖς οὗτοι ταυρομάχοι, οἵτινες θεωροῦνται ὡς οἱ πραγματικοὶ δημιουργοὶ τῆς τέχνης τῆς ταυρομαχίας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἔθεσαν τὰς βάσεις τοῦ κώδικος τῆς ταυρομαχίας, ὁ ὁποῖος διέπει σήμερον τὴν διεξαγωγὴν αὐτῆς. Αἱ ταυρομαχίαι ἐν Ἱσπανίᾳ ἔφθασαν εἰς τὴν μεγαλυτέραν αὐτῶν ἀκμὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας Καρόλου Β'. Ἐπὶ τοῦ Καρόλου Δ' ὅμως ὁ ὑπουργὸς Γκοντόϋ ἀπηγόρευσε ταύτας, ἀλλ' ὁ Ἰωσὴφ Βοναπάρτης τὰς ἐπέτρεψεν ἐκ νέου.

Οἱ διὰ τὰς ταυρομαχίας κατάλληλοι ταῦροι προ-

Digitized by Google

ἔρχονται κυρίως ἐξ Ἱσπανίας, ὅπου γεννῶνται καὶ ἀνατρέφονται ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει. Οἱ ὀνομαστότεροι τούτων εἶναι οἱ τῆς Ἀνδαλουσίας· ὑπάρχουν ἐπίσης πολλαὶ ἀγέλαι τούτων παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Γουαδαλκιβίρ, ἐν Νέᾳ Καστίλλῃ καὶ Ναβάρρᾳ. Οἱ προωρισμένοι διὰ τὰς ταυρομαχίας ταῦροι συλλαμβάνονται καὶ ἐκτρέφονται εἰς ἰδιαιτέρους κτηνοτροφικοὺς σταθμούς. Εἰς ἡλικίαν 18 μηνῶν οἱ νεαροὶ ταῦροι ὑπόκεινται εἰς δοκιμήν, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν τοποθέτησιν αὐτῶν πρὸ ἱππέως ἐφωδιασμένου διὰ μακρᾶς λόγχης, εἴτε ἐν κλειστῷ χώρῳ, εἴτε ἐν ἀναπεπταμένῳ πεδίῳ. Ἐὰν ὁ ταῦρος ἐπιπέσῃ ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐπίθεσίν του, παρὰ τὸν πόνον, τὸν ὁποῖον τοῦ ἐπροξένησεν ἡ ἐπαφή του πρὸς τὴν λόγχην, σημαδεύεται δι' εἰδικοῦ σημείου καὶ προορίζεται διὰ τὰς ταυρομαχίας. Ἐάν, τοὐναντίον, τραπῇ εἰς φυγὴν πρὸ τοῦ ἱππέως, ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἄλλην ἀγέλην καὶ προορίζεται δι' ἄροτρον ἢ διὰ σφαγήν. Διὰ νὰ δύνανται νὰ λάβουν μέρος εἰς τὰς ταυρομαχίας οἱ ταῦροι, ὀφείλουν νὰ ἔχουν ἡλικίαν τεσσάρων ἐτῶν. Ἐπὶ τέσσαρας ὥρας πρὸ τοῦ ἀγῶνος οἱ ταῦροι εἰσάγονται ἐντὸς κλωβῶν, οἵτινες εἶναι τελείως σκοτεινοί.

Αἱ ταυρομαχίαι λαμβάνουν χώραν ἐντὸς εἰδικῶν χώρων, καλουμένων ἐν Ἱσπανίᾳ «πλάθα ντὲ τόρος» (πλατεῖαι τῶν ταύρων), οἵτινες εἶναι εὐρύτατα ἀμφιθέατρα εἰδικῶς κατεσκευασμένα, τῶν ὁποίων αἱ διαστάσεις ποικίλλουν, ἀναλόγως τῆς σημασίας τῶν πόλεων. Τὰ ὡραιότερα καὶ μεγαλύτερα ἀμφιθέατρα ταυρομαχιῶν ἐν Ἱσπανίᾳ εἶναι τῆς Μαδρίτης, τῆς Βαλεντίας καὶ τῆς Σεβίλλης, δυνάμενα νὰ περιλάβουν 14 000—16 000 θεατῶν. Τὸ κέντρον τοῦ ἀμφιθεάτρου καταλαμβάνει ὁ στίβος, καλούμενος *ρεντόντελ*, σχήματος κυκλικοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει διάμετρον 50 μ. Ὁ στίβος οὗτος περιβάλλεται ὑπὸ ξυλίνου περιτοιχίσματος ὕψους 1 50 μ., τὸ ὁποῖον οἱ ταυρομάχοι δύνανται νὰ πηδήσουν, ὅταν κινδυνεύουν νὰ κτυπηθοῦν παρ' αὐτὸ ὑπὸ τῶν ταύρων. Εἰς ἀπόστασιν 2 μ. περίπου ὑπάρχει δεύτερον περιτοίχισμα, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἄρχονται τὰ θεωρεῖα καὶ αἱ βαθμῖδες τῶν θεατῶν Ὁ στίβος ἔχει τρεῖς θύρας, διὰ τῆς μιᾶς τῶν ὁποίων εἰσέρχονται οἱ ταυρομάχοι, διὰ τῆς ἑτέρας οἱ ταῦροι καὶ διὰ τῆς τρίτης ὁδηγοῦνται ἔξω αὐτοῦ τὰ φονευόμενα ζῷα.

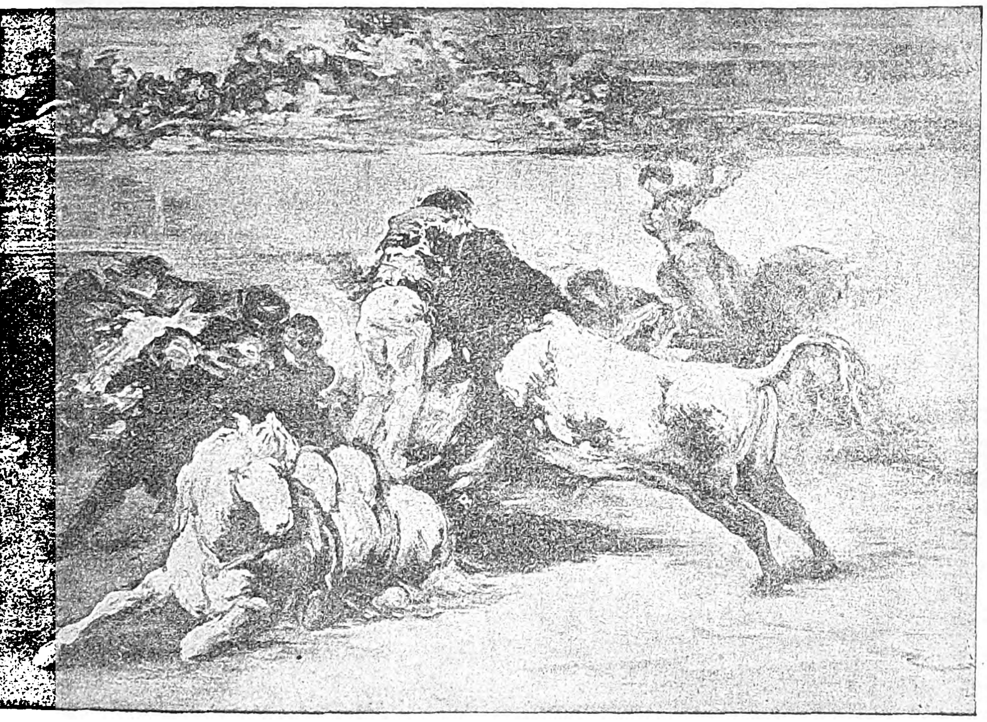

Ταυρομαχία.

[Πίναξ τοῦ Γκόγια.]

Ὁ ταυρομάχος καλεῖται ἱσπανιστὶ *τορεαντὸρ* καὶ *τορέρο*, τῆς δευτέρας ὀνομασίας καθιερωθείσης ἰδίως διὰ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος τοιούτους. Οἱ ταυρομάχοι διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας: εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους πεζῇ, οἵτινες καλοῦνται *πιόνες*, καὶ εἰς τοὺς ἐφίππους, καλουμένους *πικαντόρες*. Οἱ πρῶτοι φέρουσι βραχεῖαν περισκελίδα, οἱ δεύτεροι μακρὰν τοιαύτην. Οἱ τορέρος, καταγόμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ Ἀνδαλουσίας, ἀποτελοῦν συχνάκις μέλη ἰδιαιτέρας ὁμάδος, εἶδος θιάσου, καλουμένου *καντριλια*· (cuadrilla), ἀποτελουμένης ἀπὸ δεκάδα ἀνδρῶν καὶ διευθυνομένης ὑπὸ ἀρχηγοῦ, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται *ἐσπάντα* ἢ *ματαντόρ*, ἐκ τοῦ ρόλου τὸν ὁποῖον ἔχει εἰς τὰς ταυρομαχίας, συνισταμένου εἰς τὸν φόνον τοῦ ταύρου. Διὰ νὰ γίνῃ ἐσπάντα ὁ τορέρο, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναγορευθῇ τοιοῦτος ἐπισήμως ὑπὸ ἑνὸς ἐσπάντα ἐν ἐνεργείᾳ ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς Μαδρίτης ἢ τῆς Σεβίλλης.

Ἡ ἐποχὴ τῶν ταυρομαχιῶν ἄρχεται ἐν Ἱσπανίᾳ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα καὶ λήγει κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον. Αἱ ταυρομαχίαι, αἵτινες λαμβάνουν χώραν κατὰ τὸν χειμῶνα, εἶναι μικροτέρας σημασίας καὶ καλοῦνται *νοριλιάντας*. Ἡ διεξαγωγὴ τοῦ ἀγῶνος τῶν ταυρομαχιῶν εἶναι θεαματικωτάτη καὶ ἀποτελεῖ ἓν τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων ἀγωνισμάτων, ὅπερ συγκινεῖ εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν ὄχι μόνον τοὺς πάντοτε μετὰ πάθους παρακολουθοῦντας αὐτὸ Ἱσπανοὺς καὶ Ἱσπανίδας, ἀλλὰ καὶ τοὺς συρρέοντας εἰς αὐτὰς ξένους. Ὁ ἀγὼν διαιρεῖται εἰς τρεῖς φάσεις, ἐξ ὧν αἱ δύο πρῶται σκοπὸν ἔχουν νὰ προπαρασκευάσουν τὴν τρίτην, ἥτις εἶναι καὶ ἡ σημαντικωτέρα, συνισταμένη εἰς τὸν φόνον τοῦ ταύρου. Τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος ἔχει πάντοτε ὁ ἀρχαιότερος ἀρχηγὸς (*καντρίλιας*), τὴν δὲ προεδρίαν αὐτοῦ ὁ δήμαρχος τῆς πόλεως ἢ ἄλλος τις ἀξιωματοῦχος αὐτῆς. Κατὰ τὴν πρώτην φάσιν (suerte de bara) εἰσέρχονται ἐν μεγάλῃ πομπῇ καὶ παρελαύνουν οἱ ταυρομάχοι, ἀποτελούμενοι ἀπὸ δύο διαγωνιζομένας ὁμάδας, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων εὑρίσκονται οἱ ἀρχηγοί των. Κατόπιν ἀνοίγεται ἡ θύρα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξέρχεται ὁ πρῶτος ταῦρος, ὁ ὁποῖος, θαμβούμενος ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ὁρμᾷ εἰς τὸν στίβον μανιώδης καὶ ἐπιτίθεται κατὰ τῶν πεζῶν ταυρομάχων, οἵτινες σείοντες πρὸ αὐτοῦ τοὺς μανδύας των προσπαθοῦν νὰ τὸν παρασύρουν πρὸς τοὺς πικαντόρες. Οὗτοι, φέροντες μακρὰ ἀκόντια ἐκ σκληροῦ ξύλου ἀπολήγοντα εἰς σιδηρᾶν αἰχμήν, κατεσκευασμένην κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ζῴου πέραν τῶν 2 ἑκτσ., κεντοῦσι τὸν ταῦρον εἰς τὸ ἀκρώμιον, φροντίζοντες ὅμως νὰ μὴ τὸν πληγώσωσι θανασίμως. Ὁ ἐσπάντα κατὰ τὴν πρώτην ταύτην πρᾶξιν εὑρίσκεται πάντοτε παρὰ τὸν κινδυνεύοντα πικαντόρ, ἵνα, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ἵππος ἤθελε φονευθῇ, προσπαθήσῃ ν' ἀποσπάσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ταύρου ἀπὸ τὸν καταπίπτοντα ἱππέα. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ ἐσπάντα εὑρίσκει καιρὸν νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἐπιδεξιότητά του καὶ τὴν τέχνην του, ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ εἰδικοὶ ὑπηρέται ἀνεγείρουν τὸν καταπεσόντα ἱππέα. Ἐὰν ὁ ἵππος ἔχει τραυματισθῇ ἐπικινδύνως, τότε φονεύεται ἐπὶ τόπου καὶ ἀπάγεται συρόμενος ὑπὸ εἰδικοῦ ἅρματος μὲ τρεῖς ἵππους. Πολλάκις ὁ πικαντὸρ ἐξακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα ἐπὶ ἵππου, τοῦ ὁποίου τὰ ἐντόσθια κρέμανται ὑπὸ τὴν κοιλίαν του. Κατὰ τὰς ταυρομαχίας, αἵτινες διωργανοῦντο ἐπ' εὐκαιρίᾳ βασιλικῶν ἑορτῶν, στέψεως ἢ γάμων, τοὺς πικαντέρας ἀντικαθίστων πολλάκις ἀριστοκράται ἱππεῖς, ἐνδεδυμένοι μεσαιωνικὰς ἱπποτικὰς στολάς. Ἡ πρώτη φάσις τοῦ ἀγῶνος σκοπὸν ἔχει νὰ καταπονήσῃ τὸν ταῦρον. Ὅταν ὁ διευθύνων τὴν ταυρομαχίαν κρίνῃ ὅτι ὁ ταῦρος ἔχει καταπονηθῇ ἀρκούντως, διατάσσει νὰ ἐξέλθουν οἱ πικαντόρες καὶ νὰ ἀρχίσῃ ὁ ἀγὼν τῶν *μπαντεριλιέρος*, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν δευτέραν φάσιν τῆς ταυρομαχίας. Κατ' αὐτὴν τρεῖς πεζοὶ ταυρομάχοι, κρατοῦντες μακρὰ ἀκόντια (banderilles), μήκους 0,65, μ. μὲ αἰχμὴν ἀγκιστροειδῆ, ἓν εἰς ἑκάστην χεῖρα, παραδίδουν ταῦτα εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένον μπαντεριλ.έρο, ὁ ὁποῖος, τιθέμενος πρὸ τοῦ ταύρου, προκαλεῖ αὐτὸν καὶ διὰ καταλλήλων ἑλιγμῶν κατορθώνει νὰ ἐμπήξῃ ταῦτα εἰς τοὺς ὤμους τοῦ ζῴου. Μετὰ ταῦτα ἄρχεται ἡ τρίτη φάσις τοῦ ἀγῶνος διὰ σάλπιγγος. Κατ' αὐτὴν πρόκειται νὰ φονευθῇ ὁ ταῦρος ὑπὸ τοῦ ἀρχαιοτέρου τῶν ἐσπάντα. Οὗτος φέρει μακρὸν ξίφος καὶ τεμάχιον ἐρυθρᾶς ἐρέας καλούμενον *μουλέτα*. Πρὶν ἢ κατευθυνθῇ πρὸς τὸν ταῦρον ὁ ἐσπάντα, προχωρεῖ πρὸς τὸ θεωρεῖον τοῦ προέδρου, τὸν ὁποῖον προσφωνεῖ διὰ λογυδρίου, μετὰ τὸ πέρας τοῦ ὁποίου ἀπορρίπτει θεαματικῶς τὴν καλύπτραν του καὶ στρέφεται πρὸς τὸ πληγωμένον ἤδη ζῷον, ἐκτελῶν διαφόρους *πάσσες* πρὸς ἐξερεθισμὸν αὐτοῦ καὶ καραδοκῶν τὴν κατάλληλον στιγμήν, ὅπως πλησιάζων ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς αὐτό, τὸ πλήξῃ εἰς τὸν λαιμὸν διὰ τῆς σπάθης του. Τὸ τελειωτικὸν τοῦτο κτύπημα συνοδεύεται ἀπὸ χειροκροτήματα ἢ σφυρίγματα τοῦ κοινοῦ, ἀναλόγως τῆς καταφανοῦς ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας του. Εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ θάνατος ἐπέλθῃ ἀκαριαῖος, ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ πλήθους φθάνει μέχρι παραληρήματος, ὁ δὲ ἐσπάντα ἀπολαμβάνει μεγάλων τιμῶν καὶ πολυτίμων δώρων. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ταύρου εἰσέρχεται ὁ πουντιλιέρο, ὁ ὁποῖος ἀποτελειώνει τὸ ζῷον διὰ νέου κτυπήματος σπάθης εἰς τὸν τράχηλον. Κατόπιν ὁ ταῦρος ἀπάγεται συρόμενος ὑπὸ τεθρίππου ἅρματος, εἰσάγεται δὲ νέος ταῦρος εἰς τὸν στίβον καὶ τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται ἑξάκις.
Μ. Δ. Β.

ταυρομαχικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ταυρομαχίαν, ὁ τῆς ταυρομαχίας: «ταυρομαχικοὶ ἀγῶνες».

Ταυρομένιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐπίσημος τῆς βορειοανατολικῆς Σικελίας, μεταξὺ Μεσσήνης καὶ Κατάνης, κτίσμα (396 π. Χ) τῶν ἐν Ὕβλῃ Ζαγκλαίων (*Στράβ.* ΣΤ', 268), ἐπὶ παραλίας, εἰς ἣν τὰ ρεύματα ἐξώριζον τὰ λείψανα τῶν ναυαγίων, ἅτινα ἐπισυνέβαινον ἐν τῇ Χαρύβδει, καὶ ἥτις διὰ τὸ σύμπτωμα τοῦτο ὠνομάζετο καὶ *Κοπρία*. Τῆς παραλίας δὲ ταύτης ἐδέσποζεν ὁ ὀχυρὸς ἀκρωτηριάζων λόφος *Ταῦρος*, εἰς ὃν ὤφειλε τὴν ὀνομασίαν της καὶ τὸν ὁποῖον εἰς μάτην προσεπάθησε (394—393) Διονύσιος ὁ Α', τύραννος τῶν Συρακουσῶν, διὰ διπλῆς πολιορκίας νὰ ἐκπορθήσῃ (*Διοδ. Σικελ.* ΙΔ' 58 καὶ ἑξ.). Συνεχῶς ἀναπτυσσομένη ἐδέχθη (358) Ναξίους ὑπὸ Ἀνδρόμαχον τὸν πατέρα τοῦ Τιμαίου. Ὁ Τιμολέων κατέστησεν αὐτὴν ὁρμητήριον κατὰ τῶν Συρακουσῶν (*Πλούτ.* Τιμολ. 10), μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ καταλαβόντος αὐτὴν Ἀγαθοκλέους καὶ τὴν διακυβέρνησίν της ὑπὸ τὸν Τυνδαρίωνα παρέμεινε σύμμαχος τῶν Συρακουσῶν. Κυριευθὲν τῷ 212 ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὑπέστη κατὰ τὸν δουλικὸν πόλεμον μεγάλας ζημίας. Ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἐπαρχία ἐπὶ Αὐγούστου, ἐκδιώξαντος πάντας τοὺς φίλους τοῦ Πομπηΐου κατοίκους της. Μέχρι τοῦ 902 ἀνῆκεν εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος, καταληφθὲν δὲ τότε ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἀνεκτήθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τῷ 962· τῷ 1078 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Νορμαννῶν τοῦ Ροβέρτου Γυϊσκάρδου, ὑπὸ δὲ τῶν Γάλλων τῷ 1676. Τοῦ Ταυρομενίου τὴν θέσιν ἐπέχει ἡ σύγχρονος *Ταορμίνα* (πλάτ. 37° 50' Β., μῆκ. 15° 18' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 188: Catania to Cephalù), κωμόπολις 4.000 κατοίκων, συχναζομένη ὅμως ὑπὸ πολλῶν ξένων καὶ διὰ τὸ ὡραῖόν της κλῖμα καὶ διὰ τὰς ἐν αὐτῇ ἀρχαιότητας. Προέχει δὲ αὐτῶν τὸ ἑλληνικόν της, ἀλλὰ πολλὰς μετατροπὰς ἐπὶ Ρωμαίων ὑποστάν, θέατρον, διαμέτρου 109 μέτρ., λαξευτὸν ἐν τῷ βράχῳ ἐπὶ ἀκρωτηρίου. Ἐπίσης μεγάλη ἐλλειψοειδὴς *ναυμαχία* (βλ. λ.), ἧς ὁ μέγας ἄξων 132 καὶ ὁ μικρὸς 12 μέτρων, ἐρείπια μικροτέρου θεάτρου καὶ ἄλλαι ἀρχαιότητες. Ἦτο δὲ ἡ Ταορμίνα προσφιλὴς τόπος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου τοῦ Β', ὅστις συχνὰ παρέμενεν εἰς τὸν ὅρμον της ἐπιβαίνων τῆς θαλαμηγοῦ του «Χοεντζόλερν».
Σ. Ε. Λ.

ταυρόμορφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό). Ὁ ἐσχηματισμένος ὡς ταῦρος, ὁ ἔχων μορφὴν ταύρου. Ὡς ταυρόμορφοι ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ο. ποτάμιοι θεοί, διὰ τὴν ὁρμητικότητα τῶν ποταμῶν.
Ε. Δι. Κ.

Ταυρόμορφος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Περσεφόνης, πρὸς ἣν ὁ Ζεὺς συνῆλθεν ὑπὸ μορφὴν δράκοντος. Ὁ Ταυρόμορφος ἐταυτίζετο πρὸς τὸν Διόνυσον Ζαγρέα, ὅστις καὶ εἰκονίζετο πολλάκις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τέχνῃ ἔχων κέρατα ἢ μορφὴν ταύρου.
Ε. Δι. Κ.

Τάϋρον (Tyrone) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Ἰρλανδίας, ἔχουσα ἐμβαδὸν 3 155 τετρ. χλμ. καὶ (1926) 132.792 κατοίκους. Πρωτεύουσα ἡ *Ὅμαγ*.
Θ. Κ

Ταυροπόλιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἰκαρίᾳ, κείμενος κατὰ τὰ βόρεια παράλια αὐτῆς. Ἡ θέσις αὐτοῦ ἀναγνωρίζεται σήμερον παρὰ τὰς ἀγκάλας Αὐτάκι, ὅπου ὑπάρχουσι καὶ θερμοπηγαί.
Α. Θ. Σ.

Ταυρόπολις *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Βάκχου καὶ τῆς Ἀριάδνης, θυγατρὸς τοῦ Μίνωος.

—2) Θυγάτηρ τοῦ Κλήσωνος ἐκ Μεγάρων, περὶ τῆς ὁποίας ἐμυθεύετο ὅτι ἔθαψε μετὰ τῆς ἀδελφῆς της Κλησοῦς τὸ ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκβρασθὲν

Digitized by Google

εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μεγαρίδος πτῶμα τῆς Ἰνοῦς (*Παυσ.* Α, 42, 7). Α. Θ. Σ.

Ταυροπόλος (ἡ), *Ταυριώνη* ἢ *Ταυρὼ* [*'Αρχ.*]. Ἐπίθετον τῆς Ἀρτέμιδος, ὀνομασθείσης οὕτως ἀπὸ τοῦ ξοάνου αὐτῆς, ὡς κομισθέντος ἐκ τῆς Ταυρικῆς ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου καὶ τῆς Ἰφιγενείας ἐν Βραυρῶνι τῆς Ἀττικῆς, ὅπου ἐσώζετο μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Παυσανίου (1, 23, 7). Κατ' ἄλλους διότι ἐθύοντο εἰς αὐτὴν ταῦροι ἢ ἐπωχεῖτο, ὅπως καὶ ἡ Σελήνη, ἐπὶ ἅρματος συρομένου ὑπὸ ταύρων, ἢ κατ' ἄλλους διότι ἐφόνευσε τὸ ὑπὸ μορφὴν ταύρου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἀποσταλὲν τέρας, ἵνα κατασπαράξῃ τὸν Ἱππόλυτον. Ἐλατρεύετο εἰς πλείστας πόλεις τῆς ἀρχαιότητος, αἱ δὲ πρὸς τιμήν της ἀγόμεναι ἑορταὶ ἐκαλοῦντο *Ταυροπόλια* ἢ *Ταυροβόλια*.

Ἐπίσης ἦτο ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης, Ἀθηνᾶς, Δήμητρος, Ἀπόλλωνος, Διονύσου καὶ ἄλλων. Α. Θ. Σ.

Ταῦρος [*Γεωγρ.*]. Μεγάλη ὀροσειρὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διήκουσα καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ μῆκος τῆς νοτίας παραλίας αὐτῆς. Ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Ταύρου ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ κυρίου κεντρικοῦ τμήματος ἢ *Κιλικίου Ταύρου*, σχήματος τοξοειδοῦς, ἔχοντος τὸ κοῖλον ἐστραμμένον πρὸς Β. καὶ χρησιμεύοντος ὡς νοτίου ἀντερείσματος τοῦ Μικρασιατικοῦ ὑψιπέδου, ἐφ' οὗ ἡ Ἁλμυρὰ ἔρημος· καὶ τῶν πλευρικῶν προεκτάσεων αὐτοῦ, αἵτινες πρὸς Α. μὲν φθάνουσι μέχρι τῆς νοτιοδυτικῆς παραλίας τῆς Μ. Ἀσίας (*Ταῦρος τῆς Λυκίας*), πρὸς Δ. δὲ μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐφράτου (*Ἀρμενικὸς Ταῦρος*). Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου τοῦ κυρίως Ταύρου ἐκφεύγει μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ τῶν ΝΔ. πρὸς τὰ ΒΑ. ὁ *Ἀντίταυρος* (βλ. λ.), φθάνων μέχρι τῶν κατὰ μῆκος τοῦ Εὐξείνου Πόντου μικρασιατικῶν ὀροσειρῶν. Τὸ ὀρεινὸν σύστημα τοῦ Ταύρου σχηματίζει τὰ ἑξῆς κυριώτερα ὄρη: Τὸν *Κράγον* (Σὰν Δάγ) ἐν Λυκίᾳ (1.000 μ.) καὶ πρὸς Β. αὐτοῦ τὸν *Ἀντίκραγον* (Μπουμπὰ Δάγ, 2.000 μ.), καλύπτοντα τὴν ΒΔ. Λυκίαν. Πρὸς Β. καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ τελευταίου ὑψοῦνται τὰ *Δαίδαλα* (ἔναντι τῆς Ρόδου), εἰς δὲ τὴν Ν. Δ. Λυκίαν ὁ *Μασικύτης* (Ἀκ-Δάγ, 3 045 μ.) καὶ πρὸς Α. αὐτοῦ τὰ *Σόλυμα* (Ταχταλὶ-Δάγ, 2.400 μ.) τῶν ὁποίων τὸ μὲν μεσημβρινὸν τμῆμα ἀποτελεῖ τὸν *Λύκιον Ὄλυμπον*, τὸ δὲ βόρειον τὴν *Κλίμακα*, ἀποκληθεῖσαν οὕτω ἐκ τῆς κλιμακωτῆς αὐτῆς μορφῆς. Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη τῆς ἀνατολικῆς Λυκίας χωροῦσα βορειότερον σχηματίζει κατὰ σειρὰν τὸ *Σουσοὺζ-Δάγ*, τὸ *Διπολὰς-Δὰγ* καὶ τέλος τὸ *Σουλιὰν-Δάγ*, πέραν τοῦ ὁποίου ἄρχεται τὸ ἐν Κιλικίᾳ κύριον ὀρεινὸν τόξον τοῦ Ταύρου. Τὰ ὄρη αὐτοῦ ἀποτελοῦσι συνεχῆ ἅλυσιν σχεδὸν ἀδιαπέραστον καὶ εἶναι μᾶλλον ἀπόκρημνα, καταπίπτοντα πολλαχοῦ ἀποτόμως ἐπὶ τῆς ἔναντι τῆς Κύπρου παραλίας. Κυριώτερα ὄρη σχηματίζονται αὐτόθι τὰ *Κιὸκ-Δὰγ* (οὐράνιον ὄρος), *Καρὰ-Δὰγ* (2.170μ.), *Ἴμβαρος* (κορυφὴ Ἰ ιοὺτ-Δαγ, 2.500μ.), τὸ μέγα *Βουλγὰρ-Δὰγ* σχηματίζον ὑψίστην κορυφὴν τὸ *Αϊδόστ* (3.560 μ.) κ. ἄ. Πρὸς Β τῆς Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας καὶ εἰς ἀπόστασιν δεκάδος λευγῶν διανοίγονται αἱ περίφημοι στενωποὶ τῶν *Κιλικίων Πυλῶν* (Γκιουλὲκ Μπογάζ), ἡ μόνη κατάλληλος διάβασις ἀπὸ τῆς Κεντρῴας Ἀσίας πρὸς τὰς χθαμαλὰς πεδιάδας τῆς ΝΑ. Κιλικίας καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν λοιπὴν πρὸσ Ἀσίαν. Ἡ στενωπὸς αὕτη κειμένη εἰς ὕψος 1 000 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, ἐχρησιμοποιήθη πάντοτε ὑπὸ τῶν μεγάλων στρατιῶν (ὡς π. χ. τοῦ Ξέρξου καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου). Πέραν τῶν Κιλικίων Πυλῶν ἐκτείνονται ἀφ' ἑνὸς αἱ ἀνατολικώτεραι πρὸς τὸν Εὐφράτην προεκτάσεις τοῦ Ταύρου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Ἀντίταυρος. Τὰ ὅρια τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ταύρου δὲν καθωρίζοντο σαφῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, οἵτινες ἐθεώρουν αὐτὸν ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ νοτιοδυτικοῦ ἄκρου τῆς Μ. Ἀσίας καὶ συνεχιζόμενον πρὸς Α. καὶ πέραν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Ἀρμενίας μέχρι τῶν ἀγνώστων χωρῶν τῆς Κεντρῴας Ἀσίας. Χ. Δ.

ταῦρος (ὁ) [*Ζωολ.*]. Καλεῖται οὕτως ὁ μὴ ὀρχιοτομηθεὶς βοῦς, ὅστις λαμβάνει μεγαλυτέρας τοῦ βοὸς διαστάσεις. Ὁ ταῦρος εἶναι κατάλληλος πρὸς ὀχείαν μεταξὺ ἡλικίας 16—18 μηνῶν, καταλληλότερος ὅμως εἶναι ὁ διετής. Καλῶς διατρεφόμενος καὶ ὑπὸ ὑγιεινὰς συνθήκας διατηρούμενος, γονιμοποιεῖ καὶ μέχρις ἡλικίας 10 ἐτῶν. Ἀνεξαρτήτως τῆς ποικιλίας, εἰς ἣν ἀνήκει ὁ ταῦρος, πρέπει νὰ ἔχῃ σκελετὸν λεπτόν, δέρμα λεπτόν, μέλη μᾶλλον βραχέα, κεφαλὴν σχετικῶς μικράν, σῶμα ἐπίμηκες καὶ εὐρύ, στῆθος τελείως ἀνεπτυγμένον καὶ γλουτοὺς πρὸς τὰ κάτω διευθυνομένους. Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν ποικιλιῶν ἀξιολογώτεραι εἶναι: ἡ *γασκωνική*, ἡ *ἑλβετική*, ἡ *ὁλλανδική*, ἡ *ἀγγλικὴ* καὶ ἡ *σκωτική*. Δ. Ν. Π.

Ταῦρος [*Ἀστρον.*]. Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα ἀστερισμῶν τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου. Κείμενος βορείως τοῦ ἰσημερινοῦ, ἐκτείνεται ἀνατολικῶς μὲν τοῦ Κριοῦ καὶ τοῦ Κήτους, δυτικῶς δὲ τῶν Διδύμων καὶ ἔχει πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ τὸν Περσέα καὶ τὸν Ἡνίοχον καὶ πρὸς νότον τὸν Ἠριδανὸν καὶ τὸν Ὠρίωνα. Ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ὁ ἀστερισμὸς οὗτος ἐθεωρεῖτο εἰκονίζων τὸν θεὸν Ὄσιριν, κατὰ δὲ τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν παριστᾷ τὸν ταῦρον, εἰς τὸν ὁποῖον μετεμορφώθη ὁ Ζεύς, ὅταν ἥρπασε τὴν ὡραίαν Εὐρώπην, θυγατέρα τοῦ Ἀγήνορος, βασιλέως τῆς Φοινίκης. Εἰς ἀναπαράστασιν τοῦ γεγονότος τούτου εἰς τοὺς χάρτας τοῦ οὐρανοῦ εἰκονίζεται ὑπὸ τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ μόνον ἡ κεφαλὴ τοῦ ταύρου, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ σῶμά του, ὡς καλυπτόμενον δῆθεν ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς Μεσογείου, τὰ ὁποῖα ὁ Ζεὺς-ταῦρος διῆλθε κολυμβῶν διὰ νὰ φθάσῃ εἰς Κρήτην. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ὁ ἀστερισμὸς παριστᾷ ταῦρον, ἐπιτιθέμενον κατὰ τοῦ Ὠρίωνος.

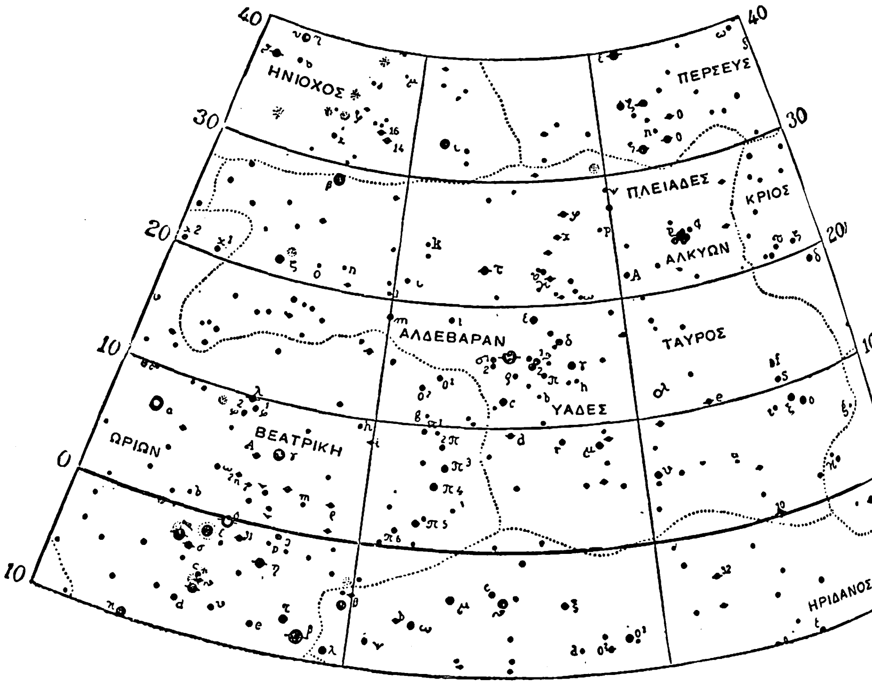

Χάρτης τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Ταύρου.

Ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Ταύρου ὑπάρχουσι δύο ἀστρικὰ σμήνη, ἤτοι τὸ τῶν *Πλειάδων* καὶ τὸ τῶν *Ὑάδων*, τὰ ὁποῖα, ὄντα ὁρατὰ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τῆς βαθυτάτης ἀρχαιότητος. Ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀστέρων τοῦ Ταύρου κυριώτερος εἶναι: ὁ α *Ταύρου* ἢ *Λαμπαδίας*, ὅστις, ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν τῷ ἀστερισμῷ, ἐκαλεῖτο καὶ *Ὀφθαλμὸς τοῦ Ταύρου*. Ὁ ἐρυθρὸς οὗτος ἀπλανὴς ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὠνομάζετο *Ἀλδεμπαράν*, ἤτοι «ἔσχατος», ὡς ἀκολουθῶν τὰς Πλειάδας, ἤδη δὲ θεωρεῖται ὡς πρότυπον ἀστέρος πρώτου μεγέθους καὶ φασματοσκοπικῶς κατατάσσεται εἰς τὴν τάξιν K_5 Διὰ τηλεσκοπίου ἀναλύεται εἰς διπλοῦν σύστημα, τοῦ ὁποίου τὸ ἓν μέλος εἶναι ἐρυθρὸν καὶ μεγέθους 1,06, τὸ δὲ ἕτερον κυανοῦν καὶ μεγέθους 10ου περίπου. Ὁ Λαμπαδίας ἀπέχει ἀφ' ἡμῶν περὶ τὰ 45 ἔτη φωτός, ἡ δὲ ἰδία κίνησις αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 0'',2 ἐτησίως, οὖσα πολὺ διάφορος τῆς τῶν λοιπῶν ἀστέρων τῆς συστροφῆς τῶν Ὑάδων, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἐν λόγῳ ἀπλανής, ἂν καὶ φαίνεται κείμενος ἐντὸς τοῦ σμήνους τούτου, ἐν τούτοις δὲν ἀποτελεῖ πραγματικὸν μέλος αὐτοῦ, ἀλλ' εὑρίσκεται ἀσυγκρίτως πλησιέστερον ἡμῶν παρὰ αἱ Ὑάδες, ἐφ'

Ἀξιοσημείωτοι εἶναι ἐπίσης ὁ *ϑ Ταύρου*, ὁ τ, ὁ σ καὶ ὁ φ, οἱ ὁποῖοι διὰ τηλεσκοπίου μετρίας ἐντάσεως φαίνονται διπλοῖ.

Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Ταύρου περιέχει καὶ διαφόρους ἀξιολόγους μεταβλητοὺς μακρᾶς περιόδου, ὡς ὁ R καὶ S Ταύρου, καὶ διαφόρους ἄλλους ἡμικανονικούς, ὧν ὑπόδειγμα ἀποτελεῖ ὁ RT Ταύρου (βλ. *Πλειάδες* καὶ *Ὑάδες*). Σ. Π.

—**Ταῦρος** (Taurus) [*Ἀστρον.*]. Ἓν ἐκ τῶν δώδεκα ζῳδίων, ὅπερ ἄλλοτε μὲν συνέπιπτε μετὰ τοῦ ὁμωνύμου ἀστερισμοῦ, ἤδη δέ, λόγῳ τῆς μεταπτώσεως τῶν ἰσημεριῶν, ταυτίζεται μετὰ τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Κριοῦ, μετακινηθὲν κατὰ τὴν ἀνάδρομον φορὰν περὶ τὰς 28°. Τὸ ζῴδιον τοῦτο παρίσταται διὰ τοῦ συμβόλου ♉, ὁ δὲ Ἥλιος εὑρίσκεται ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον (βλ. *ζῴδια*). Σ. Π.

Ταῦρος [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Σικελίας μεταξὺ Συρακουσῶν καὶ ἐκβολῆς τοῦ Ἀλάβου (*Διοδ.* 14,58. *Πτολεμ.* Γ, δ, 9). Εἶναι τὸ σύγχρονον Capo Santa Croce (πλάτ. 37° 12' Β., μῆκ. 15° 13' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 187: Palma to Catania) τοῦ λιμένος Ἀουγκούστα. Σ. Ε. Λ.

Ταῦρος. —1) Ἀρχαῖος πλατωνικὸς φιλόσοφος ἐκ Βηρυτοῦ, ἀκμάσας περὶ τὸ 150 μ. Χ. Ἔγραψε πλεῖστα συγγράμματα, ὡς: «Περὶ σωμάτων ἀσωμάτων», «Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν δογμάτων Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους», «Ὑπομνήματα εἰς «Γοργίαν» Πλάτωνος» καὶ ἄλλα, ἅτινα δ' ὅμως πάντα ἀπωλέσθησαν. —2) Σοφιστὴς ἐκ Τύρου, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. —3) Υἱὸς Ἐχετιμίδα Λακεδαιμονίου, ἀντιπρόσωπος κατὰ τὴν ἀνακωχὴν τῷ 422 π. Χ. ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. —4) Ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τοῦ Καίσαρος κατὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ (31 π. Χ.) ναυμαχίαν. Ε. ΔΙ. Κ.—Ε. Γ.

ταυρόσκυλος (ὁ) [*Ζωολ.*]. Ποικιλία κυνὸς τοῦ εἴδους τῶν μολοσσῶν, κληθεὶς οὕτω διότι ὁμοιάζει, ἐν μικρογραφίᾳ, πρὸς ταύρους. Δ. Ν. Π.

Ταυροσθένης. Αἰγινήτης ὀλυμπιονίκης, τοῦ ὁποίου ἡ νίκη ἀνηγγέλθη κατά τινας αὐθημερὸν εἰς τὸν πατέρα του «ὑπὸ φάσματος». Κατ' ἄλλους, θέλων, ἐν περιπτώσει νίκης, αὐθημερὸν νὰ ἀναγγείλῃ τὴν νίκην του, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ περιστερὰν «ἀπολιποῦσαν τοὺς ἑαυτῆς νεοττοὺς ὑγροὺς ἔτι καὶ ἀπτῆνας» καὶ ἀφοῦ ἐνίκησε, προσέδεσεν εἰς αὐτὴν ἐπιστολὰς καὶ ἀφῆκεν ἐλευθέραν, ἐκείνη δέ, βιαζομένη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς νεοσσούς της, ἔφθασεν αὐθημερὸν ἐξ Ὀλυμπίας εἰς Αἴγιναν (*Αἰλ.*, Ποικ. Ἱστορ. IX, 2). Α. Θ. Σ.

Ταυροσκύθαι [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Φυλὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, οἰκοῦσα παρὰ τὸν *Ἀχιλλέως δρόμον*, ὡς Πτολεμαῖος (Γ, ε, 25). Σ. Ε. Λ.

Ταύρου [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμμοχώστου καὶ τῷ διαμερίσματι Καρπασίας. Κάτ. 300 περίπου, Ἕλληνες. Α. Κ. Λ.

Ταύρουνον (Taurunum) [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κάτω Παννονίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως (*Πτολεμ.* Β, ιστ, 5) καὶ κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Σαύου (*Πλιν.* 3, 148), ναύσταθμον τῶν ἐν τῷ Δουνάβει ρωμαϊκῶν στολίσκων. Εἶναι τὸ σύγχρονον Semlin. Σ. Ε. Λ.

Ταυροφόνια (τὰ) [*'Αρχ.*]. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα θρησκευτική τις ἑορτή, τελουμένη εἴς τινας πόλεις, ὡς λ. χ. ἐν Ἀνάφῃ τῶν Κυκλάδων, ἐν Μυλάσοις τῆς Καρίας κ. ἄ., καθ' ἣν ἐλατρεύετο ὁ Ποσειδῶν ἢ ἡ Ταυροπόλος Ἄρτεμις. Ἡ ἑορτὴ αὕτη ἦτο καθαρῶς θρησκευτικὴ καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν ἐγίνοντο κατ' αὐτὴν ἀθλητικαὶ ἀσκήσεις πρὸς ταύρους, ὡς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν *Ταυροκαθαψίων* (βλ. λ.). Ε. ΔΙ. Κ.

Ταυρωνίτης [*Γεωγρ.*]. Χείμαρρος χωρίζων τὰς δύο ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, Κυδωνίαν καὶ Κίσαμον, πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἀσπρηγάδι καὶ χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον Χανίων. Ε. Γ.

ταῦτα· ἀντωνυμ. ὀνομ. πληθ. τοῦ οὐδ. τοῦτο.

Ταϋτάο (Taytao) [*Γεωγρ.*]. Χερσόνησος τῆς Χιλῆς, βρίθουσα βαθέων μυχῶν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χιλοέ, μήκους 140 καὶ πλάτους 130 χλμ., μὲ ὑψηλότερον σημεῖον τὴν κορυφὴν Ἐντσίνας (1.200 μ.). Θ. Κ.

ταυτίζω· θεωρῶ ταὐτόν, τὸ ἴδιον, ἐξομοιῶ· «ταυτίζει ἀνόμοια πράγματα», «ἡ κρᾶσις καὶ ἡ συναίρεσις δὲν ταυτίζονται».

ταυτισμός (ὁ)· ἡ ἐκδοχή τινος ὡς τοῦ αὐτοῦ μετά τινος ἄλλου, ἐξομοίωσις.

ταὐτό, καὶ *ταὐτόν*· ἀντων. αὐτὸ κατὰ κρᾶσιν μετὰ τοῦ ἄρθρου τό, τὸ ἴδιον: «ταὐτὸν εἰπεῖν» εἶναι τὸ αὐτὸ σὰν νὰ ποῦμε.

Digitized by Google

ταυτο—· πρῶτον συνθετικὸν λέξεων ἐπὶ τῆς ἐννοίας ὁ αὐτός, ὁ ἴδιος, οἷον *ταυτόαιμος* (ὁ ἔχων τὸ αὐτὸ αἷμα, ὁ ἐξ αἵματος συγγενής), *ταυτογενης* (ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους), *ταυτογνωμονῶ* (εἶμαι τῆς αὐτῆς γνώμης), *ταυτοδύναμος* (ὁ ἔχων τὴν αὐτὴν δύναμιν), *ταυτόμετρος* (ὁ ἔχων τὸ αὐτὸ μέτρον) κτλ.

ταυτοβουλία (ἡ)· ἡ αὐτὴ θέλησις, τὸ νὰ θέλουν πολλοί τινες τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

ταυτογνωμονῶ (*—έω*)· ἔχω τὴν αὐτὴν γνώμην, συμφωνῶ, *ἀντίθ. ἑτερογνωμονῶ, διχογνωμονῶ.*

ταυτόγραμμον (τό). Σχῆμα λόγου, εἶδος παρηχήσεως, καθ᾽ ὃ στίχου τινὸς ἢ ποιήματος πᾶσαι αἱ λέξεις ἄρχονται διὰ τοῦ αὐτοῦ γράμματος.

Ε. ΔΙ. Κ.

ταυτολογία (ἡ)· τὸ νὰ λέγῃ τις τὰ αὐτὰ πράγματα, ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν.

—*[Λογικ.]* Καλεῖται *ταυτολογία* ἢ *κύκλος ἐν τῷ ὁρίζειν* ἢ *διαλληλία* (idem per idem, circulus, orbis in definiendo) ἡ ἐπάνοδος τοῦ ὁριζομένου ἐν τῷ ὁρίζοντι εἴτε ῥητῶς εἴτε διὰ συνωνύμων ἐκφράσεων. Ἡ ταυτολογία ἀποτελεῖ παρέκβασιν ἀπὸ τοῦ κανόνος ἐκείνου τοῦ ὁρισμοῦ, καθ᾽ ὃν ὁ ὁρισμὸς ὀφείλει νὰ εἶναι τοιοῦτος, ὥστε τὸ ὁριζόμενον νὰ μὴ ἀναφαίνηται ἐν τῷ ὁρίζοντι εἴτε φανερῶς εἴτε λεληθότως. Οὕτω οἱ ὁρισμοί: «ἐνιαυτὸς εἶναι χρόνου μῆκος ἐνιαύσιον» ἢ «θερμὸν εἶναι ὅ,τι θερμαίνει», ἀποτελοῦν ταυτολογίας, διότι τὸ ὁριζόμενον ἐπαναφαίνεται ἐν τῷ ὁρίζοντι καὶ οὕτω ὁρίζεται ἄγνωστον δι᾽ ἀγνώστου. [Πρβλ. *Θ. Βορέα.* Λογικὴ (1932), σ. 182.]

Θ. Π.

ταυτολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ταυτολογίαν, ὁ τῆς ταυτολογίας.

ταυτολόγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τὰ αὐτὰ λέγων, ὁ ἐπαναλαμβάνων τὰ αὐτά.

ταυτολογῶ (*—έω*)· λέγω τὰ αὐτά, ἐπαναλαμβάνω τὰ αὐτά.

ταυτομέρεια (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *δεσμοτροπία.*

ταυτοπάθεια (ἡ)· τὸ πάσχειν τὰ αὐτά, τὸ νὰ ἔχῃ τις τὴν αὐτὴν τύχην μὲ ἄλλον.

ταυτοπαθής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ παθὼν τὰ αὐτὰ μὲ ἄλλον, ὁ ἔχων τὴν αὐτήν, ἣν καὶ ἄλλος, τύχην.

ταυτοπροσωπία (ἡ) *[Συντακτ.]*. Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ πλοκῇ τοῦ λόγου ἡ σύνταξις ἐκείνη, καθ᾽ ἣν ἐν μὲν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ δύο ἢ πλείονες προτάσεις τῆς αὐτῆς περιόδου, ἤτοι καὶ ἡ κυρία ἢ αἱ κύριαι καὶ ἡ ἐξηρτημένη ἢ αἱ ἐξηρτημέναι ἀνεπτυγμέναι ἢ συνεπτυγμέναι εἰς μετοχὴν. ἔχουσι τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον, ὡς λ.χ.: «ὁ φιλόδοξος ἐπιθυμεῖ πάντοτε νὰ ἄρχῃ», «θέλω νὰ γράψω», «εὐτυχῶν πολλάκις σὲ εὐηργέτησα», ἐν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, ὅταν ἔν τινι περιόδῳ τὸ ὑποκείμενον ἀνεπτυγμένης ἢ συνεπτυγμένης εἰς ἀπαρέμφατον ἢ εἰς μετοχὴν προτάσεως εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῆς κυρίας, ὡς λ. χ.: «ὅτ᾽ εὐτυχεῖς μάλιστα, μὴ μέγα φρόνει», «Κῦρος ὑπέσχετο ἀνδρὶ ἑκάστῳ δώσειν πέντε ἀργυρίου μνᾶς», «πολλοὶ ὄντες εὐγενεῖς εἰσὶ κακοί». Ἀντίθετος τῆς ταυτοπροσωπίας εἶναι ἡ *ἑτεροπροσωπία.*

Ε. ΔΙ. Κ.

ταυτοπρόσωπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ συντάξεως, ὁ ἔχων τὸ αὐτὸ πρόσωπον ὡς ὑποκείμενον: «ταυτοπρόσωπος σύνταξις».

ταυτόσημος (ὁ)· ὁ ἔχων τὴν αὐτὴν σημασίαν· || ὅμοιος, ἀπαράλλακτος: «ταυτόσημος διακοίνωσις» τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου ὑπὸ πολλῶν (πρεσβευτῶν) ἅμα γινομένη.

ταυτότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι τὸ αὐτό: «ταυτότης ἰδεῶν, — φρονημάτων»· || τὸ νὰ εἶναί τις αὐτὸς ὑφ᾽ ὃ ὄνομα παρουσιάζεται καὶ οὐχὶ ἄλλος: «ἐπιστοποιήθη ἡ ταυτότης τοῦ μάρτυρος»· || εἶδος βραχιολίου μὲ τὸ ὄνομα τοῦ φέροντος αὐτό.

—*[Ποιν. Δίκ.]* Ἡ διαπίστωσις τῆς *ταυτότητος* τοῦ δράστου ἀξιοποίνου πράξεως εἶναι ἔργον τῆς ἀνακρίσεως, εὐχεραινόμενον διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ ἐγκλήματος εὑρεθέντων δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων πρὸς τὰ τοῦ ὡς ὑπόπτου συλληφθέντος. Κατὰ τὸν αὐτὸν κυρίως τρόπον βεβαιοῦται ἡ ταυτότης προκαταδεδικασμένου ἀτόμου, ὅπερ εἴτε ἀπέδρα ἐκ τῶν φυλακῶν καὶ συνελήφθη, εἴτε συλλαμβάνεται ὡς ὕποπτος ἄλλου νέου ἀδικήματος, μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ἐπιβληθείσης αὐτῷ ποινῆς, εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιπτώσεις ἀποκρύπτει τὴν ταυτότητά του.

Ἡ ποινικὴ δικονομία (ἄρθρ. 225) ἐπιβάλλει τὴν ἄμεσον βεβαίωσιν τῆς ταυτότητος τοῦ δυνάμει ἐντάλματος συλλήψεως συλληφθέντος· εἰς τὴν βεβαίωσιν ταύτην προβαίνει ὁ ἐν τῷ τόπῳ τῆς συλλήψεως ἀνακριτικὸς ὑπάλληλος, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὑποχρεωτικῶς προσάγεται ὁ συλληφθείς, ἐὰν δὲ δὲν δύναται νὰ βεβαιωθῇ ὅτι οὗτος εἶναι ὁ πράγματι διὰ τοῦ ἐντάλματος καταδιωκόμενος, ὀφείλει ν᾽ ἀπολύσῃ τοῦτον παραχρῆμα.

Συνήθως ζήτημα ταυτότητος γεννᾶται διὰ τοὺς συλλαμβανομένους δυνάμει ἐρήμην τελεσιδίκου καταδικαστικῆς ἀποφάσεως. Τὴν ταυτότητα ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐρευνᾷ καὶ ἐλέγχει ὁ παρὰ τῷ ἐκδόντι τὴν ἀπόφασιν δικαστηρίῳ εἰσαγγελεύς, ὅστις εἶναι ἐπιτετραμμένος νόμῳ τὴν ἐκτέλεσίν της· ἂν δ᾽ ἀμφισβητῇ ὁ συλληφθεὶς τὴν τοῦ εἰσαγγελέως κρίσιν, τὴν ταυτότητα εἶναι ἁρμόδιον νὰ ἐλέγξῃ τὸ δικαστήριον τὸ ἐκδὸν τὴν ἀπόφασιν.

Ἡ ἀπόκρυψις τῆς ταυτότητός τινος ἢ ἡ ὑπ᾽ αὐτοῦ δήλωσις ψευδοῦς ταυτότητος, ὅταν γίνηται πρὸς οἱονδήποτε ὄργανον τῆς χωροφυλακῆς ἢ πρὸς ἀστυνομικὸν ὑπάλληλον ἔχοντα βαθμὸν ἀστυνόμου β´ καὶ ἄνω ἢ προϊστάμενον τμήματος, σταθμοῦ ἢ ὑπηρεσίας, τιμωρεῖται μὲ τὴν ποινὴν τοῦ ἄρθρου 271 ποινικοῦ νόμου (ἄρθρ. 65 κωδικοποιημένου νόμου 4971 «Περὶ ἀστυνομίας πόλεων» καὶ ἄρθρ. 88 νόμου 4578 τοῦ 1930 «Περὶ ὀργανισμοῦ τῆς χωροφυλακῆς»). Ἐὰν γίνῃ ἡ ψευδὴς δήλωσις ταυτότητος πρὸς ἄλλην δημοσίαν ἀρχήν, τιμωρεῖται ὡς ψευδομαρτυρία ἐνώπιον τῆς ἀρχῆς, ἡ ἁπλῆ ὅμως ἄρνησις δηλώσεως δὲν τιμωρεῖται.

Α. Ν. Μ.

—*[Ἰατροδ.]* Συχνότατα παρουσιάζεται εἰς τὸν ἰατροδικαστὴν τὸ πρόβλημα καθορισμοῦ *ταυτότητος* ζώντων ἢ νεκρῶν, τόσον διὰ περιπτώσεις τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τοῦ ἀτόμου (προσδιορισμὸς τοῦ γένους καὶ σύνταξις τῆς ληξιαρχικῆς πράξεως, ἐγκατάστασις κληρονομικῶν δικαιωμάτων, ἀναγνώρισις ἀπόντος ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐπανακάμψαντος), ὅσον καὶ ἐπὶ ποινικῶν ὑποθέσεων (βεβαίωσις τῆς ταυτότητος κατηγορουμένου, προσδιορισμὸς προσώπου εἰς ὃ ἀνήκει πτῶμα σεσηπὸς καὶ βεβαίωσις τῆς ἐποχῆς τοῦ θανάτου). Εἰς τὸ ζήτημα τῆς ταυτότητος τοῦ νεογνοῦ δύο θέματα πρόκεινται ὑπὸ ἐξέτασιν: ἂν τὸ νεογνὸν εἶναι τοιοῦτον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ νόμου καὶ ἂν ἐγεννήθη ὥριμον, καὶ τοῦτο ἰδίως διὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως τῆς βρεφοκτονίας καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν τοῦ νεογνοῦ κατάστασιν. Βρεφοκτονία ὑφίσταται ὡς πρᾶξις ἐγκληματική, ἐφ᾽ ὅσον καταδεικνυται ὅτι φόνος διεπράχθη ἐπὶ νεογνοῦ ὄντως, ἐνῷ, ἂν τὸ θῦμα κατὰ τον χρόνον τῆς θανατώσεως ἐστερεῖτο τῆς ἰδιότητος τοῦ νεογνοῦ, ἔχομεν ἀνθρωποκτονίαν. Ὁ ἑλληνικὸς νόμος πέραν τῶν 24 ὡρῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως δὲν θεωρεῖ πλέον τὸ βρέφος ὡς νεογνόν· ὁ ἐν Γαλλίᾳ Ἄρειος Πάγος διὰ νομολογίας (1835) ὁρίζει ὡς νεογνὸν τὸ βρέφος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ἢ εἰς χρόνον λίαν ἐγγὺς τῇ γεννήσει κείμενον· ἄλλοι ὥρισαν ὅριον τῆς νεογνότητος τὴν ἀπόπτωσιν τῆς ὀμφαλίδος, ἐπισυμβαίνουσαν τὴν 4—6—8 ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἢ τὸν σχηματισμὸν τῆς ὀμφαλικῆς οὐλῆς, λαμβάνοντα χώραν τὴν 12—15 ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως (Olivier d'Angers, Billard)· ἐν Γερμανίᾳ (Robert Floriess, Casper) παρεδέξαντο ὡς νεογνὸν τὸ εἰσέτι ὡς ἐκ τοῦ τοκετοῦ φέρον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος αὐτοῦ αἱμόφυρτον, συμφώνως μὲ τὸν ὁρισμὸν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου: infans sanguinolentus cruentatus· τέλος, ὁ ἐν Βαυαρίᾳ ἰσχύων νόμος ὁρίζει ὡς νεογνὸν τὸ μήπω συμπληρῶσαν τὴν τρίτην ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ἡμέραν. Ὁ προσδιορισμὸς οὗτος φαίνεται ὁ ἀκριβέστερος καὶ λογικώτερος, διότι μεσολαβεῖ ἱκανὸς ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ χρόνος, καθ᾽ ὃν καταρτίζονται οἱ, ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἐξωμήτριον ζωὴν ἀλλοιώσεων τοῦ σώματος, χαρακτῆρες, δι᾽ ὧν ὁδηγεῖται ἀσφαλῶς ὁ ἰατρὸς εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Οἱ τῆς ὡριμότητος τοῦ νεογνοῦ θετικοὶ χαρακτῆρες συνοψίζονται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ὑπὸ τὴν ἔποψιν βάρους καὶ μήκους (3 000—3.500 γραμμ. βάρος καὶ 0,50 μ. — 0,52 μ. μῆκος), εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ δέρματος (δέρμα τελείως διαπεπλασμένον καὶ ὄνυχες τελείως μεμορφωμένοι) καὶ εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἀποστεώσεως (ἐμφάνισις σημείου ἀποστεώσεως κατὰ τὸν χόνδρον τῆς ἐπιφύσεως τοῦ κατωτέρου ἄκρου τοῦ ὀστοῦ τοῦ μηροῦ, σημεῖον Béclard, διαχωρισμὸς ἐν τῇ κάτω σιαγόνι διὰ τελείου διαφράγματος τῶν 4 φατνίων). Πίναξ δεικνύων τοὺς χαρακτῆρας τῶν διαφόρων περιόδων τῆς ἐνδομητρίου ζωῆς τοῦ ἐμβρύου (μῆκος, βάρος, δέρμα, βαθμὸς ἀποστεώσεως) χρησιμεύει διὰ νὰ καθορίσῃ πόσον χρόνον πρὸ τοῦ τέρματος ἐγεννήθη τὸ ἔμβρυον. Ὁ Lacassagne καθώρισε πίνακα τοιοῦτον βάρους τοῦ ἐμβρύου καὶ τοῦ πλακοῦντος, ὡς καὶ τοῦ ἀναστήματος κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωήν, ὁ δὲ Sappey ἐσημείωσε 308 σημεῖα ἀρχικῆς ἀποστεώσεως κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωήν. Ἐπίσης αἱ κατὰ τμήματα καταμετρήσεις τοῦ σώματος καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ βάρους συντελοῦσι πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἡλικίας, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ τοῦ φύλου· ἡ δὲ τοῦ σκελετοῦ καὶ τοῦ ὑστέρου ἐξέτασις τυγχάνει πολλοῦ λόγου ἀξία διὰ τὴν λύσιν ὑπὸ τοῦ ἰατροδικαστοῦ διαφόρων ζητημάτων.

Ἡ ταυτότης τοῦ ἐνηλίκου βασίζεται ἐπὶ τῆς ἡλικίας, τοῦ ἀναστήματος, τοῦ γένους, τῶν φυσικῶν σημείων (σπίλοι, κηλῖδες, ἀγγειώδεις ὄγκοι, ἀνευρύσματα, ἀκρωτηριασμοί, τυχαῖαι δυσμορφίαι καὶ οὐλαὶ) καὶ τῶν τεχνητῶν τοιούτων (στίξις, σημεῖα ἐπαγγελματικὰ—ῥάπται, τορνευταί, ὑποδηματοποιοί, γναφεῖς κλ.—, σημεῖα ἐκ τοῦ χρώματος τῶν τριχῶν), ὡς καὶ ἐπὶ σημείων ἰδίων ἐπι τοῦ ἐνόχου καὶ ἐκ τοῦ θύματος προερχομένων, ὡς μωλώπων, τραυμάτων κλ. Διὰ τοὺς καθ᾽ ὑποτροπὴν ἐγκληματίας, πρὸς διαπίστωσιν τῆς ταυτότητος τοῦ ἀτόμου, ἀντὶ τῆς παλαιᾶς μεθόδου τῆς φωτογραφήσεως, ἀξιολόγου μὲν ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ ἀλανθάστου, ἐπενοήθησαν σήμερον ἡ φωτογράφησις τῆς ῥινὸς καὶ τῶν ὤτων, ἡ ἀνθρωπομετρικὴ (Bertillon), παραδεκτὴ γενομένη ἐν Γαλλίᾳ καὶ εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἄλλων χωρῶν, καὶ ἡ δακτυλοσκοπία (Vucetich).

Τὸ πρόβλημα τῆς ταυτότητος τοῦ νεκροῦ σπανίως παρουσιάζεται, ἀλλ᾽ εἶναι περισσότερον δύσλυτον. Ἀφορᾷ τὴν βεβαίωσιν τοῦ θανάτου, τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἐποχῆς τούτου ἐκ τῶν διαφόρων τῆς σήψεως προόδων (βλ. λ. *πτῶμα*) καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἡλικίας, τοῦ ἀναστήματος καὶ τοῦ γένους. Ὁ Quetelet κατήρτισε πίνακας ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ 13ου ἔτους τῆς ἡλικίας διὰ τὰ ἄρρενα καὶ θήλεα, δεικνύοντας τὸ βάρος καὶ ἀνάστημα τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς ἕκαστον ἔτος ἡλικίας. Ἀπὸ τοῦ 13ου ἔτους καὶ ἐπέκεινα τὰ ἄνω οὐδεμίαν παρέχουσι βοήθειαν πρὸς καθορισμὸν τῆς ἡλικίας καὶ μόνον ἡ μελέτη τῆς πορείας τῆς ἀποστεώσεως (ἄκρα μηριαίου καὶ βραχιονίου ὀστοῦ, κνήμη, περόνη, τροχαντὴρ κλ.) δίδει σαφεῖς πληροφορίας μέχρι τοῦ 21ου ἔτους. Μετὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην κατὰ προσέγγισιν καθορίζεται ἡ ἡλικία τοῦ πτώματος ἐκ τῆς πυκνότητος καὶ τῆς χρώσεως τῶν τριχῶν, ἐκ τῆς ἀπουσίας ἢ ἀφθονίας τῶν ῥυτίδων καὶ ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν ὀδόντων, ἐὰν ἐννοεῖται τὸ πτῶμα διετηρήθη καλῶς καὶ ἡ σῆψις δὲν εἶναι λίαν προκεχωρημένη. Ὡς πρὸς τὸ ἀνάστημα ὁ Manouvrier καθώρισε πίνακα διαφόρων ὀστῶν τοῦ σώματος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν (περόνης, κνήμης, μηροῦ, βραχίονος κλ.), ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου δύναται νὰ εὑρεθῇ τὸ ἀνάστημα. Τὸ γένος ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ τῆς μήτρας τῆς γυναικός, ἥτις ἐπὶ μακρὸν ἀνθίσταται εἰς τὴν σῆψιν, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ γεννητικὰ ἀνδρικὰ ὄργανα. ἅτινα ταχύτατα σήπονται. Τέλος καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ ἐπαγγελματικὰ σημεῖα συντελοῦσιν εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς ταυτότητος τοῦ πτώματος. Προκειμένου περὶ τοῦ σκελετοῦ, ὁ μὲν καθορισμὸς τῆς ἡλικίας γίνεται ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ πτώματος, ἐκ τῆς προόδου καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀποστεώσεως τῶν διαφόρων τούτου μερῶν, δι᾽ ἃ ὑφίστανται εἰδικοὶ πίνακες, ἡ δὲ διάκρισις τοῦ γένους γίνεται ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν διαμέτρων τῆς ἀνδρικῆς καὶ γυναικείας πυέλου· ἐν ἐλλείψει ταύτης ἡ διάκρισις τοῦ φύλου δυνατὸν νὰ γίνῃ μέχρι τινὸς καὶ ἐκ τοῦ κρανίου ἢ ἐκ τῶν ἀποτυπωμάτων τῶν μυϊκῶν καταφύσεων· ἀλλ᾽ αὕτη ἐκ μὲν τοῦ κρανίου εἶναι ἀμφίβολος εἰς μίαν ἐπὶ τῶν πέντε περιπτώσεων, ἐκ δὲ τῶν δευτέρων εἶναι ἐσφαλμένη εἰς μίαν ἐπὶ τῶν εἴκοσι περιπτώσεων (Manouvrier).

Ο. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

—*[Μαθημ.]* Βλ. *ἐξίσωσις.*

—***ταυτότητος δελτία.*** Καλοῦνται οὕτω εἰδικὰ δελτία, δι᾽ ὧν ἐφοδιάζονται τὰ ἄτομα πρὸς ἐξακρίβωσιν ἢ ἀπόδειξιν τῆς ταυτότητός των. Διὰ τῶν δελτίων τούτων οὐ μόνον διευκολύνονται αἱ ἁρμόδιαι ἀρχαὶ καὶ ὑπηρεσίαι, ἰδιαιτέρως δὲ αἱ δικαστικαὶ καὶ ἀστυνομικαί, κατὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς ταυτότητος τῶν ἀτόμων, μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολοῦνται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀπαλλάσσονται ἄλλων ἐνοχλήσεων. Παρ᾽ ἡμῖν ἡ χρῆσις δελτίων ταυτότητος δὲν ἔχει καθιερωθῇ νομοθετικῶς εἰμὴ εἰς εἰδικάς τινας περιπτώσεις.

1) *Δελτία ταυτότητος ἀλλοδαπῶν.* Διὰ τοιούτων ἐφοδιάζονται, δυνάμει τοῦ νόμου 4310 τοῦ 1929, ὡς συνεπληρώθη διὰ τοῦ νόμου 5405 τοῦ 1932, οἱ ἀλλοδαποί, ὧν ἐγκρίνεται ἡ μακρὰ ἐν Ἑλλάδι παραμονή. Ἐκδίδονται ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν (κεντρικῆς ὑπηρεσίας ἀλλοδαπῶν), παρέχουν δὲ ἢ οὐ εἰς τοὺς κατόχους καὶ τὴν ἄδειαν τῆς ἀσκήσεως ἐν Ἑλλάδι ἐπαγγέλματος ἢ ἀναλήψεως ἐργασίας καὶ ἰσχύουσι μέχρι τέλους Δεκεμβρίου τοῦ ἑπομένου ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς των ἔτους, χωρὶς νὰ προδικάζωσι τὸ ζήτημα τῆς ἰθαγενείας. Οἱ κάτοχοι δελτίων ταυτότητος, ὧν ἡ ἰσχὺς ἔληξεν, ἀλλοδαποὶ θεωροῦνται ὡς τὸ πρῶτον εἰσερχόμενοι εἰς ἑλληνικὸν ἔδαφος ἀπὸ τῆς λήξεώς της καὶ ὑπόκεινται εἰς τὰς δι᾽ αὐτοὺς διατυπώσεις. Οἱ μὴ συμμορφούμενοι μὲ τὰς ὑποχρεώσεις των ταύτας ἀλλοδαποὶ τιμωροῦνται μὲ ποινὴν ἀστυνομικήν, δύνανται δὲ καὶ ν᾽ ἀπελαθῶσιν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους.

2) *Ἀποδεικτικὰ ταυτότητος ἀξιωματικῶν.* Οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς ἢ τῆς θαλάσσης (τὸ αὐτὸ μέτρον θὰ ἐφαρμόζηται καὶ διὰ τοὺς τοῦ ἀέρος) ἐφοδιάζονται, δυνάμει τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 26 Φεβρουαρίου 1911 «Περὶ κανονισμοῦ ἀποδεικτικοῦ ταυτότητος διὰ τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὺς κτλ.», δι᾽ ἀποδεικτικοῦ ταυτότητος ὡρισμένου τύπου, ἐκδιδομένου ὑπὸ τοῦ οἰκείου ὑπουργείου καὶ ἰσχύοντος ἐπὶ μίαν πενταετίαν (τῆς πρώτης ἀρξαμένης ἀπὸ τοῦ 1915), δυνάμει αὐτῆς δὲ ταξιδεύοντες σιδηροδρομικῶς ἢ ἀτμοπλοϊκῶς ἐντὸς τοῦ κράτους ἐν στρατιωτικῇ ἢ πολιτικῇ περιβολῇ ἀπολαύουν τῆς κεκανονισμένης

Digitized by Google

ἐκπτώσεως, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη ἐπιδείξεως τοῦ φύλλου πορείας ἢ ἀδείας. Ἡ μεταβίβασις τοῦ ἀποδεικτικοῦ τούτου ταυτότητος ἀπαγορεύεται.

3) *Πιστοποιητικὰ ταυτότητος ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων.* Δυνάμει τοῦ νόμου 4971 τοῦ 1931, «Περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ σώματος ἀστυνομίας πόλεων», πᾶς ἀστυνομικὸς ὑπάλληλος δέον νὰ εἶναι ἐφωδιασμένος διὰ πιστοποιητικοῦ φέροντος τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἀρχηγοῦ, δι' οὗ περιβάλλεται διὰ πάντων τῶν δικαιωμάτων, καθηκόντων καὶ προνομίων τοῦ ἀστυνομικοῦ λειτουργοῦ. Τὰ πιστοποιητικὰ ταῦτα στεροῦνται τοῦ κύρους των, ὅταν ὁ κάτοχος αὐτῶν τεθῇ εἰς διαθεσιμότητα ἢ ἀργίαν ἢ ἤθελεν ἀπολυθῇ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἢ ἄλλως ἤθελεν ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς ἀστυνομίας. Ὁ ἀπολυθεὶς ἢ παύσας ν' ἀσκῇ καὶ διατηρῇ τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ μὴ παραδώσας τὸ πιστοποιητικὸν ταυτότητός του τιμωρεῖται μὲ ποινὴν ἀστυνομικήν.

4) *Δελτία ταυτότητος κυνηγετικῶν κυνῶν.* Ὑπὸ τοῦ νόμου 5728 τοῦ 1932 «Περὶ θήρας», οἱ κυνηγετικοὶ σύλλογοι ὑποχρεοῦνται νὰ χορηγῶσιν εἰς τοὺς κατόχους κυνηγετικῶν κυνῶν, μέλη δ' αὐτῶν, φύλλον ταυτότητος κυνηγετικοῦ κυνὸς διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ τοιούτου κυνός, ὡς καὶ διὰ τὴν πιστοποίησιν αὐτοῦ ὡς κυνηγετικοῦ. Α. Σ. Σ.

— **ταυτότητος νόμος** *[Λογικ.]* βλ. λ. *λογικόν.*

ταυτοφωνία (ἡ)· τὸ νὰ ἔχῃ τι τὴν αὐτὴν φωνήν, τὸν αὐτὸν ἦχον.

— *[Μουσ.]* Καλεῖται *ταυτοφωνία* (ἰταλ. unisono, γαλλ. unisson, γερμ. Einklang) ἡ συνήχησις δύο ἢ περισσοτέρων φωνῶν ἢ ὀργάνων, ἐκτελούντων τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς φθόγγον. Ἡ ταυτοφωνία ἀποδίδεται ἀκουστικῶς διὰ τῆς σχέσεως 1 : 1, δὲν ἀποτελεῖ δὲ οὐσιαστικῶς διάστημα, μολονότι εἴθισται νὰ λέγηται: *διάστημα πρώτης.* Ἡ ταυτοφωνία εἶναι ἐν χρήσει εἰς συνθέσεις δι' ὀρχήστραν, διότι ἐν αὐταῖς ἡ ταυτότης τοῦ φθόγγου χρωματίζεται διὰ τῆς διαφόρου χροιᾶς τοῦ ἤχου τῶν ὀργάνων. Καταπληκτικῆς ὡσαύτως ἐντυπώσεως εἶναι ἡ ἐν ταυτοφωνίᾳ ἐκτέλεσις φωνητικῶν συνθέσεων ὑπὸ πολυπληθῶν χορῳδιῶν. Ταυτοφωνίαι λέγονται καὶ τὰ μέρη ἐκεῖνα συνθέσεώς τινος δι' ὀρχήστραν, τὰ ὁποῖα ἐκτελοῦνται εἰς μίαν ὀγδόην ἢ περισσοτέρας. Ἡ ἀρχαία μουσική, ἡ ἀγνοοῦσα τὴν πολυφωνίαν, ἐβασίζετο κυρίως ἐπὶ τῆς ταυτοφωνίας. Γ. Σ

ταυτόφωνος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων τὴν αὐτὴν φωνήν, τὸν αὐτὸν ἦχον.

ταυτόχρονος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον λαμβάνων ὑπόστασιν, συγχρόνως.—Ἐπίρρ *ταυτοχρόνως.*

— *[Τηλεγρ.]* *Ταυτόχρονος* τηλεγραφία καὶ τηλεφωνία καλεῖται ἡ δι' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κυκλώματος διεξαγωγὴ δύο ἢ καὶ περισσοτέρων συγχρόνως τηλεγραφικῶν ἢ τηλεφωνικῶν ἀνταποκρίσεων. Λ. Ν. Κ.

— **ταυτόχρονος καμπύλη** *[Μηχαν.].* Καλοῦμεν οὕτω καμπύλην τινά, ὅταν ὑπάρχῃ ἐπ' αὐτῆς σημεῖον τι Ο', ὥστε τὸ κινητὸν ἀφιέμενον ἄνευ ἀρχικῆς ταχύτητος νὰ ἐπανέρχηται εἰς τὸ Ο' πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον. Τὸ σημεῖον Ο' καλεῖται *σημεῖον ταυτοχρονισμοῦ* π. χ. ἡ κυκλοειδὴς εἶναι ἐν τῷ κενῷ ταυτόχρονος καμπύλη. Γ. Θ. Κ.

ταυτώνυμος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων τὸ αὐτὸ ὄνομα, συνώνυμος.

Ταΰριον *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Καλλιπόλεως τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 366 κατοίκους.

Ταύχειρα, ἢ **Τεύχειρα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις παραλία ἐν Βαρκαίᾳ τῆς Κυρηναϊκῆς, μεταξὺ Πτολεμαΐδος καὶ Βερενίκης. Κτίσμα Κυρηναίων τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, μετονομάσθη ἐπὶ Πτολεμαίου *Ἀρσινόη* καὶ ἀπετέλεσε μέρος τῆς Κυρηναϊκῆς Πενταπόλεως. Ὀχυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀπετέλεσε σημαντικὴν πόλιν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἄνω Θηβαΐδος ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Τεύχιρα.* Σ. Ε. Λ.

Ταφάρρι, Ρὰς — βλ. λ. *Σελασιὲ Χαϊλέ.*

Τάφελ (Tafel), **Γκόττλιμπ - Λουκᾶς - Φρειδερῖκος.** Γερμανὸς φιλόλογος καὶ ἱστορικὸς (1787—1860). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης, συνέγραψε λατινιστί: «Ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης» (1835) καὶ «De Thessalonica ejusque agro» (1839), συνέλεξε πολύτιμον ὑλικὸν ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Βενετίας, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πολιτείας ταύτης καὶ τὰς μετὰ τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς σχέσεις της, ὅπερ ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ Thomas καὶ Predelli, καὶ ἐξέδωσε κριτικῶς καὶ μετὰ προλεγομένων τὸν Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτον, Κωνσταντῖνον Πορφυρογέννητον, Θεοφάνην, Θεοδόσιον Μελιτηνὸν κ.ἄ. Εἶναι ἐκ τῶν πρώτων εἰσηγητῶν τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν. Γ. Μ. Β.

ταφή (ἡ)· τὸ θάπτειν, ἡ ἐντὸς τῆς γῆς χῶσις, ἐνταφιασμός: «ταφὴ τῶν νεκρῶν».

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *κηδεία, τάφος.*

— **ταφὴ τοῦ Σωτῆρος** *[Θεολογ.].* Τὰ περὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Σωτῆρος ὑπὸ δύο ἐπισήμων καὶ πλουσίων Ἰουδαίων, Ἰωσὴφ τοῦ ἀπὸ Ἀριμαθαίας καὶ τοῦ Νικοδήμου, ἐξιστοροῦσι, συμπληροῦντες ἀλλήλους, καὶ οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταί. Ἀπὸ θεολογικῆς δ' ἀπόψεως ἡ ταφὴ τοῦ Σωτῆρος ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου αὐτοῦ, ὡς ἀποτελεῖ μέρος τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀναπαλλοτρίωτον ἡ θριαμβευτικὴ αὐτοῦ εἰς τὸ βασίλειον τοῦ θανάτου («εἰς Ἅδου») κάθοδος, ἡ περὶ τῆς ὁποίας δόξα στηρίζεται ἐπί τε τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, ἀνελλιπῶς καὶ σταθερῶς ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων διδασκούσης αὐτήν. Κατὰ τὴν χριστιανικὴν δηλαδὴ πίστιν, ὁ Σωτὴρ κατῆλθεν εἰς τὸν Ἅδην οὐχὶ ἐξ ἁπλῆς φυσικῆς ἀνάγκης, εἰς ἣν ὑπόκεινται πάντες οἱ θνητοί, ἀλλ' ἐλευθέρως καὶ θριαμβευτικῶς, ὡς κῆρυξ τῆς ἀπολυτρώσεως πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ τελευτήσαντας καὶ ὡς καταλυτὴς τοῦ κράτους τοῦ θανάτου. Οὕτως ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος σωτηριώδει γεγονότι οἱονεὶ συναντῶνται καὶ τὰ τρία ἀξιώματα τοῦ Κυρίου, τό τε προφητικόν, καταγγελλόμενον διὰ τῆς πρὸς «τὰ ἐν φυλακῇ πνεύματα» διδαχῆς αὐτοῦ, τό τε ἀρχιερατικόν, ἐπισφραγιζομένου ἐνταῦθα τοῦ ἱλαστηρίου αὐτοῦ θανάτου, καὶ τὸ βασιλικόν, ἐκφαινομένης ἤδη ἐντεῦθεν τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ἐξουσίας. Π. Ι. Μ.

ταφία (ἡ). Ποτὸν ἀλκοολοῦχον, τελείως προσόμοιον πρὸς τὸ *ρούμιον.*

Ταφία θάλασσα *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἡ μεταξὺ Λευκάδος, Ἰθάκης καὶ Ἀκαρνανίας θάλασσα, ἡ περιλαμβάνουσα τὰς Ταφίας νήσους. Λέγεται καὶ *Τηλεβοΐς θάλασσα.* Σ. Ε. Λ.

Ταφιασσός *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ὄρος τῆς Αἰτωλίας καὶ Λοκρίδος, ἀποτελοῦν συνέχειαν τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Κόρακος καὶ ἀπολῆγον εἰς ὑψηλὴν κορυφὴν (1044 μ.) κατὰ τὴν παραλίαν, ἀπέναντι τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν. Σήμερον κοινῶς καλεῖται *Κλόκοβα.* Α. Θ. Σ.

Ταφὶλ Μπούζης. Ἀλβανὸς ὁπλαρχηγὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Ἐπελθούσης ὅμως τῆς ὑπὸ τοῦ Χουρσὶτ πολιορκίας αὐτοῦ, προσεκολλήθη εἰς τὸν Ὀμὲρ Βρυώνην, ὅστις ἀπεστάλη πρὸς κατάπνιξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1821. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας τῆς Ἀλαμάνας, καθ' ἣν συνελήφθη ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, τῆς Γραβιᾶς (8 Μαΐου) καὶ ἀλλαχοῦ. Προδώσας τὸν Βρυώνην, ὡς ἐπρόδωσε τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ηὐτομόλησε πρὸς τοὺς Ἕλληνας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν καὶ προσεκολλήθη εἰς τὸν Θεόδωρον Γρίβαν. Τῷ 1829, προαχθεὶς εἰς ταγματάρχην, προσεκολλήθη εἰς τὸν Ἰωάννην Κωλέττην, μετὰ δὲ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου ἀπεστάλη μετὰ τῶν Ἀλβανῶν, φερόντων τουρκικὴν σημαίαν, εἰς Ἀρκαδίαν, ὅπου ἐξήγειρε τὰ πλήθη ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος, φορολογῶν τοὺς κατοίκους. Τῷ 1832, διαλυθέντος τοῦ ἀλβανικοῦ σώματος τῇ εἰσηγήσει τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, μετέβη πρὸς συνάντησιν τοῦ Κιουταχῆ, ἀλλὰ συλληφθεὶς ἐφονεύθη διὰ τὰς προδοσίας του. Γ. Ε. Ε.

Ταφίλε *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ὑπεριορδανίας παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Δαμασκοῦ—Μέκκας, ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως. Κάτοικοι 4.000 περίπου. Εἶναι ἡ *Τοπχὲλ* τοῦ Μωϋσέως, γνωστὴ ὡς *Ταφφὸλ* ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἑβραίων βασιλέων. Ν. Μ.

Ταφιλὲλτ, ἢ **Ταφιλαλὲλτ,** ἢ **Ταφιλαλὲτ** (Tafilelt, ἢ Tafilalelt, ἢ Tafilalet) *[Γεωγρ.].* Ὄασις τῆς Μαροκινῆς Σαχάρας, κειμένη ἐν τῷ ἀνατολικῷ αὐτῆς τμήματι παρὰ τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Ἄτλαντος. Ἀρδεύεται μερικῶς ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Οὐὲντ Ζίζ, ἔχει ἔκτασιν 1.400 τ. χλμ. καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 150.000 περίπου Ἀράβων, τελούντων ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Γαλλίας. Ἡ Ταφιλὲλτ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ Φὲζ ταξίδιον 10 ἡμερῶν, ὑπῆρξε δὲ ἐπὶ μακρὸν σχεδὸν ἀπομεμονωμένη καὶ ἀπρόσιτος. Πρῶτος Εὐρωπαῖος ἐπισκεφθεὶς αὐτὴν ἦτο ὁ ἐξερευνητὴς Καΐγ τῷ 1824. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν φοινίκων, οἵτινες ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ παράγονται εἰς ἐκλεκτὴν ποιότητα καὶ εἰς τὴν κατεργασίαν μαροκινῶν δερμάτων. Ἡ ὄασις κατελήφθη τῷ 1916 ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, κατόπιν μάχης πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς. Χ. Δ.

Τάφιοι (οἱ) *[Ἀρχ.].* Ἀρχαῖος λαὸς πειρατικός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Α, 417: «ἀτὰρ Ταφίοισι φιληρέτμοισιν ἀνάσσω»). Οἱ Τάφιοι ἐκράτουν τῆς Ταφίης ἢ Τηλεβοΐδος θαλάσσης. Ἐκ Λελέγων καταγόμενοι, κατέλαβον ἀρχαιότατα καὶ ᾤκησαν τὰς περὶ τὴν Τάφον νήσους. Δι' ὃ αὐτοὶ μέν, *Τηλεβόαι* πρότερον ὀνομαζόμενοι, ἐκλήθησαν ἔκτοτε *Τάφιοι,* αἱ δὲ Τάφιαι νῆσοι καὶ Τηλεβοΐδες ἀπ' αὐτῶν. Κατὰ τοὺς Λατίνους συγγραφεῖς ἡ Καπρία ἦτο ἀποικία Ταφίων.

Ταφίον *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς νήσου Τάφου τῆς ἐπαρχίας Λευκάδος, μετονομασθὲν εἰς *Βαθὺ* (βλ. λ.).

Τάφιος *[Μυθολ.].* Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἱπποθόης, πατὴρ δὲ τοῦ Πτερελάου. Φερόμενος ὡς οἰκιστὴς καὶ βασιλεὺς τῆς νήσου Τάφου, μυθολογεῖται ὡς μετασχὼν τῆς ἐπιδρομῆς πρὸς ἁρπαγὴν τῶν βοῶν τοῦ Ἡλίου. Ὁ υἱός του Πτερέλαος καὶ οἱ ἓξ ἔγγονοι αὐτοῦ ἔπεσαν πολεμοῦντες τὸν ἐπιβουλευθέντα τὴν Τάφον Ἀμφιτρύωνα. Ἡ ἐγγόνη του Κυμαιθώ, ἐρασθεῖσα τοῦ Ἀμφιτρύωνος, ἀπέσπασε προδοτικῶς ἀπὸ τὸν πατέρα της τὴν τρίχα, ἣν διὰ τοῦ Ταφίου τῷ εἶχε δώσει ὁ Ποσειδῶν, ὅπως μένῃ ἀθάνατος καὶ ἀήττητος. Σ. Ε. Λ.

Ταφίτης *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Ζευγιτανίας, ὅπερ ἐπιστέφει «λόφος Ἀσπὶς καλούμενος, ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος, ὅνπερ συνῴκισεν ὁ τῆς Σικελίας τύραννος Ἀγαθοκλῆς, καθ' ὃν καιρὸν ἐπέπλευσε τοῖς Καρχηδονίοις» (*Στράβ.* ΙΖ, 834). Εἶναι τὸ σύγχρονον *Ρας ἐλ Μουσταφᾶ* (πλάτ. 36°45' Β, μῆκ. 11°00' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 250: Fratelli rocks to Mahedia) ἀκρωτήριον τῆς Τυνησίας ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἀμμαμέτ. Σ. Ε. Λ.

Ταφίων νῆσοι *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἐπίσημος καὶ ἀρχαία ὀνομασία, ἀπὸ τῆς μεγίστης αὐτῶν Τάφου, τῆς συστάδος τῶν νησίδων, αἵτινες εἶναι διάσπαρτοι μεταξὺ Λευκάδος, Ἀκαρνανίας καὶ Ἰθάκης. Εἶναι δὲ αὗται, ἀπὸ Β πρὸς Ν. καὶ ἀπὸ Δ πρὸς Α. αἱ ἑξῆς: *Σπαρτί, Μαδουρή, Σκορπίδι, Σκορπιός, Μεγανήσι* (ἀρχ. *Τάφος*), *Κίθρο, Ἄτοκο, Ἀρκούδι, Φορμίκουλο, Κάλαμος* καὶ *Καστός.* Λέγονται δέ, ἐπισήμως, καὶ *Τηλεβοΐδες.* Σ. Ε. Λ.

Ταφίων, τέως δῆμος — *[Γεωγρ.].* Εἷς τῶν ὀκτὼ δήμων, οἵτινες ἀπετέλουν ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν εἰς τὸν νομὸν Κερκύρας ὑπαγομένην τότε ἐπαρχίαν Λευκάδος. Ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν χωρίων *Βαθὺ* καὶ *Σπαρτοχώριον* τῆς νήσου Τάφου. εἶχε πρωτεύουσαν τὸ χωρίον Βαθὺ καὶ 1.100 περίπου κατοίκους.

Τάφνα (Tafna) *[Γεωγρ.].* Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἀλγερίας ἐν τῷ νομῷ Ὀράν, πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Μπένι-Σνοὺς καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Μεσόγειον ἐν τῷ κόλπῳ Ρασγκούν, μετὰ ροῦν 165 χλμ. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ συνήφθη τῷ 1837 ἡ φερώνυμος συνθήκη μεταξὺ τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Μπιγκὼ καὶ τοῦ Ἀμπντ-ἐλ-Καντέρ, δι' ἧς καθωρίζοντο τὰ ὅρια τοῦ κράτους τοῦ τελευταίου. Χ. Δ.

Τάφνα *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον, ὅρμος καὶ νησὶς (πλάτ. 35° 18' Β., μῆκ. 1° 28' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 2437: Cape Tres Forcas to Ivi) τῆς ἀκτῆς τῆς Ἀλγερίας, ὀλίγον δυσμικῶς τῆς πόλεως Μπεϊ-Ζούφ. Ἡ μὲν νῆσος εἶναι ἡ τῶν ἀρχαίων Ἄκρα, τὰ δὲ ἄλλα ὁ *Σίγας.* Σ. Ε. Λ.

Ταφναχτί. Αἰγύπτιος ἡγεμών, ἄλλως Ταουνέχτ (βλ. λ. *Αἴγυπτος,* τ. Β', σ. 573 γ').

Ταφνουῒτ. Δίδυμος ἀδελφὴ τοῦ Σοῦ καὶ θυγάτηρ τοῦ Ρᾶ καὶ τῆς Ἀθώρ. Ὡς θεὰ τῆς φύσεως, παρίστανε πιθανῶς τὴν δρόσον ἢ τὴν ἀρδευσιν. Κέντρα τῆς λατρείας της ἦσαν αἱ Φιλαί, ἡ Ἐλεφαντίνη, ἡ Μέμφις κ. ἄ. Γ. Λ. Λ.

ταφόπετρα (ἡ)· ἡ ἐπιτάφιος πλάξ || ὁ ἐχέμυθος.

τάφος (ὁ)· ὁ τόπος, τὸ ὄρυγμα, ὅπου εἶναί τις τεθαμμένος, μνῆμα: «ὁ τάφος τοῦ Χριστοῦ» || μτφρ. ὄλεθρος, καταστροφή, θάνατος: «αὐτὴ ἡ ἐπιχείρησις ὑπῆρξεν ὁ τάφος τους».

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ ἄνθρωποι ἔθαπτον τοὺς νεκρούς των ἐντὸς ἁπλῶν λάκκων ἐν τῇ γῇ. Αἱ παρειαὶ τοῦ λάκκου περιεκλείοντο διὰ τοιχίου ἐκ κοινῶν λίθων ἢ διὰ μεγάλων πλακῶν καὶ τὸ ἄνω μέρος ἐκαλύπτετο διὰ μικροτέρων λίθων ἢ διὰ πλακῶν. Οὕτω παρήχθησαν τὰ ἁπλούστατα σχήματα μικρῶν συνήθως τάφων, κανονικὰ ἢ ἀκανόνιστα. Τῶν τάφων τούτων οἱ ἔχοντες κανονικὸν ἐπίμηκες τετραγωνικὸν σχῆμα καλοῦνται *κιβωτιόσχημοι.* Οἱ μικροὶ οὗτοι τάφοι ἐχρησίμευον πρὸς ταφὴν ἑνὸς μόνον νεκροῦ. Κατεσκευάζοντο ὅμως καὶ μεγάλοι λακκοειδεῖς τάφοι, οἵτινες ἐχρησίμευον πρὸς ἐπανειλημμένην ταφήν, οἷοι λ. χ. οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Μυκηνῶν ἀνακαλυφθέντες βασιλικοὶ τάφοι, οἵτινες εἶναι μεγάλοι, βαθεῖς, λακκοειδεῖς καὶ τετράγωνοι. Οἱ λακκοειδεῖς τάφοι, μικροί τε καὶ μεγάλοι, καλοῦνται *κάθετοι,* διότι εἰς αὐτοὺς εἰσήρχετό τις ἄνωθεν. Οἱ μεγαλύτεροι ὅμως καὶ σπουδαιότεροι τῶν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἐν Ἑλλάδι τάφων εἶναι: τάφοι κτιστοί, κυκλικοὶ τὸ σχῆμα, σπανίως τετράγωνοι, καὶ θολοειδεῖς τὴν στέγην, ἥτις κατεσκευάζετο κατὰ τὸν ἐκφορικὸν τρόπον, ἤτοι διὰ τῆς εἰς τὰ ἔσω βαθμιαίας προεξοχῆς τῶν ὑπερκειμένων λίθων (*θολωτοὶ τάφοι*)· τάφοι λαξευτοὶ ἐν τῷ βράχῳ, τετράγωνοι τὸ σχῆμα (*θαλαμοειδεῖς τάφοι*) ἢ ἀκανονίστως στρογγύλοι (*σπηλαιώδεις τάφοι*). Οἱ μεγάλοι οὗτοι τάφοι ἐχρησίμευον πρὸς ἐπανειλημμένην ταφὴν νεκρῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἢ

Digitized by Google

νους, ἦσαν δηλαδὴ τάφοι οἰκογενειακοὶ καὶ καλοῦνται *ὁριζόντιοι*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς καθέτους, διότι εἰς αὐτοὺς εἰσήρχετό τις ὁριζοντίως, διὰ θύρας ἢ θυροειδοῦς ἀνοίγματος ὑπάρχοντος εἰς τὰ πλάγια τοῦ τάφου. Ἀρχαιότατοι κτιστοὶ κυκλικοὶ τάφοι μεγαλόσχημοι, ἐπὶ πολὺν χρόνον χρησιμεύσαντες πρὸς ταφὴν νεκρῶν, εἶναι οἱ ἐν Κρήτῃ, ὅπως ἡ καλουμένη θόλος τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ οἱ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Μεσσαρᾶς. Οὗτοι δὲν εἶναι τάφοι μιᾶς οἰκογενείας, ἀλλὰ τοῦ ὅλου συνοικισμοῦ, προέρχονται δὲ ἐκ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς Γ' χιλιετηρίδος, ἐξ ἧς προέρχονται καὶ μικροί τινες κυκλικοὶ καὶ θολοειδεῖς τὴν στέγην τάφοι, ἀνακαλυφθέντες κατὰ τὰς Κυκλάδας νήσους. Ἀλλ' οἱ κυκλικοὶ οὗτοι τάφοι, μεγάλοι καὶ μικροί, εἶναι πρωτόγονοι τὸ σχῆμα καὶ τὴν κατασκευήν, κανονικὴν δὲ μορφὴν λαμβάνουσι κατὰ τὴν κρητομυκηναϊκὴν ἐποχήν. Κυκλικοὶ θολωτοὶ τάφοι, ἐκτισμένοι διὰ κανονικῶν ἢ ἀκανονίστων λίθων καὶ θαλαμοειδεῖς ἢ σπηλαιώδεις τὸ σχῆμα τάφοι *λαξευτοὶ* ἐν τῷ βράχῳ, χαρακτηρίζουσι τὴν ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μυκηναϊκὴν τέχνην. Ἐπισημότεροι εἶναι οἱ θολωτοί, οἵτινες ἦσαν βασιλικοὶ ἢ ἀρχοντικοὶ οἰκογενειακοὶ τάφοι, ἐνῷ οἱ λαξευτοὶ τάφοι ἀνῆκον εἰς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ. Οἱ θολωτοὶ μυκηναϊκοὶ τάφοι εἶναι μεγάλα περιφερικὰ ὑπόγεια οἰκοδομήματα, ἐκτισμένα κατὰ τὸν ἐκφορικὸν τρόπον, καθ' ὃν τὸ κτίσμα στενοῦται βαθμιαίως πρὸς τὰ ἄνω καὶ λαμβάνει σχῆμα οἱονεὶ κυψέλης, σχῆμα δηλαδὴ κωνοειδῶς θολωτόν. Πρὸ τῆς εἰσόδου ὑπάρχει ἐσκαμμένος ἐν τῇ γῇ δρόμος, ὅστις ἄγει εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ θολωτοῦ κτίσματος. Ἐν Μυκήναις, ἐν τῇ κάτω πόλει, ὑπάρχουν ἐννέα τοιοῦτοι τάφοι, μέγιστος δ' αὐτῶν καὶ ἐπισημότατος εἶναι ὁ καλούμενος «Θησαυρὸς τοῦ Ἀτρέως», ὅστις ὁλόκληρος διατηρούμενος καταπλήσσει τὸν ἐπισκέπτην διὰ τοῦ μεγέθους του καὶ διὰ τῆς ἁρμονικῆς κατασκευῆς του. Ὅμοιος πρὸς τὸν «Θησαυρὸν τοῦ Ἀτρέως», κατά τε τὸ σχέδιον, τὸν τρόπον τῆς ἐργασιας, τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν πλουσίαν διακόσμησιν, εἶναι ὁ ἐν Ὀρχομενῷ τῆς Βοιωτίας, «θησαυρὸς τοῦ Μινύου» λεγόμενος. Θολωτοὶ μυκηναϊκοὶ τάφοι ἀνεκαλύφθησαν καὶ παρὰ τὸ Ἡραῖον τοῦ Ἄργους, παρὰ τὴν Τίρυνθα, ἐν Μενιδίῳ, ἐν Βαφειῷ καὶ Κάμπῳ τῆς Λακωνικῆς, ἐν τῇ παρὰ τὸ Κακόβατον ὁμηρικῇ Πύλῳ, ἐν Θορικῷ, ἐν Διμηνίῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀλλ' οἱ τάφοι οὗτοι δὲν ἔχουν τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν τελειότητα τῶν μυκηναϊκῶν. Ἥσσονος σπουδαιότητος εἶναι οἱ λαξευτοὶ τάφοι, ἅτε στερούμενοι μνημειακοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ χαρακτῆρος. Οὗτοι δὲν εἶναι κτιστοί, ἀλλὰ λελαξευμένοι ἐν τῷ μαλακῷ βράχῳ, αὐτοί τε καὶ οἱ δρόμοι αὐτῶν. Συνήθως ἔχουσι σχῆμα τετραγώνου οἰκήματος ἢ δωματίου (*θαλαμοειδεῖς* τάφοι), μὲ τὴν ὀροφὴν κεκλιμένην πρὸς τὰς δύο μακρὰς πλευρᾶς καὶ ἐνίοτε πρὸς τὰς τέσσαρας. Ἄλλοι ὅμως εἶναι ἀνωμάλως καὶ ἀκανονίστως κυκλοτερεῖς σχεδὸν καὶ ἀμελῶς λελαξευμένοι, παρέχουσι δὲ ὄψιν οἱονεὶ σπηλαίων (*σπηλαιώδεις* τάφοι). Ἐν Ἑλλάδι ἀνεκαλύφθησαν πολλὰ νεκροταφεῖα ἐκ λαξευτῶν τάφων, ἐν Μυκήναις κυρίως καὶ ἐν Κρήτῃ, ἐν Ναυπλίῳ, ἐν Ἄργει, ἐν Ἀττικῇ, ἐν Θήβαις, ἐν Δελφοῖς, ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν Ρόδῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ νεκροὶ ἀπετίθεντο ἐν τῷ τάφῳ οὐχὶ τεταμένοι, ἀλλὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συνεσταλμένα ἔχοντες τὰ ἄκρα καὶ κεκυρτωμένον τὸ σῶμα, εἶχον τουτέστι στάσιν συνεσταλμένην καὶ οἱονεὶ ὀκλάζουσαν. Ἐν τοῖς θολωτοῖς καὶ λαξευτοῖς τάφοις οἱ νεκροὶ ἀπετίθεντο ἁπλῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς θόλου καὶ τοῦ λαξευτοῦ θαλαμοειδοῦς ἢ σπηλαιώδους τάφου, ἐνίοτε ὅμως ἐν τῷ ἐδάφει ἀνωρύσσοντο ἴδιοι τάφοι λαρνακόσχημοι, ἐν οἷς ἐγίνετο ἡ ταφή.

Ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν οἱ νεκροὶ ἀπετίθεντο ἐνίοτε ἐντὸς πηλίνων ἢ λιθίνων καὶ τελευταῖον μαρμαρίνων λαρνάκων, τῶν σαρκοφάγων, αἵτινες ἐλάμβανον σχῆμα τετραγωνικῆς ἐπιμήκους οἰκίας (σηκοῦ) μετὰ ἀετωματώδους στέγης. Τῶν πηλίνων σαρκοφάγων ἀξιόλογοι καὶ σχετικῶς ἀρχαιόταται εἶναι αἱ ἐν Κλαζομεναῖς εὑρισκόμεναι, αἵτινες φέρουσι πλουσίαν γραπτὴν διακόσμησιν, ἐν συνδυασμῷ μετὰ μελανομόρφων καὶ ἐρυθρομόρφων ἀπεικονίσεων. Μαρμάριναι σαρκοφάγοι ἦσαν ἐν μεγάλῃ χρήσει κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἐν Ρώμῃ καὶ ταῖς ἐπαρχίαις. Ἐν Ἑλλάδι ὅμως κατεσκευάζοντό τινες ἀπὸ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων, τούτων δὲ σημαντικώτεραι εἶναι αἱ περίφημοι ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σαρκοφάγοι ἐκ Σιδῶνος. Ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἱδρύοντο ἐπὶ τοῦ τάφου αἱ καλούμεναι νεκρικαὶ στῆλαι, αἵτινες φέρουσιν ἀναγλύφους καὶ ἐνίοτε γραπτὰς παραστάσεις. Αἱ τοιαῦται στῆλαι ἔχουσι πολλάκις παραστάδας κατὰ τὰ πλάγια, ὑποβασταζούσας ἀέτωμα καὶ οὕτω προσλαμβάνουσι σχῆμα ναΐσκου. Πολλάκις ἀντὶ στηλῶν ἐτίθεντο ἐπὶ τῶν τάφων μαρμάρινα ὁλόλιθα ἀγγεῖα, λήκυθοι ἢ λουτροφόροι. Ἐνίοτε ὡς ἐπιτύμβια μνημεῖα ἐχρησίμευον φυσικοῦ μεγέθους ἀγάλματα εἰκονίζοντα τὸν νεκρὸν ἐν ὅλως ἐξιδανικευμένῃ μορφῇ. Τὰ γνωστὰ γυμνὰ ἀρχαϊκὰ ἀγάλματα, οἱ κοῦροι, ἐχρησίμευον καὶ ὡς ἐπιτύμβια ἀγάλματα. Ἀλλὰ καὶ ζῷα (λέοντες) καὶ Σφίγγες καὶ Ἅρπυιαι καὶ ἄλλαι μορφαὶ ἐτίθεντο ὡσαύτως ἐπὶ τῶν τάφων, ὡς μνημεῖα. Τοιοῦτον ἦτο καὶ τὸ μνημεῖον τῶν ἐν Χαιρωνείᾳ πεσόντων Θηβαίων ἱερολοχιτῶν, ὅπερ ἀπετελεῖτο ἐκ κολοσσιαίων διαστάσεων λέοντος. Ἐπισημότατοι ὑπὲρ τὴν γῆν ἀνυψούμενοι τάφοι ἢ ἐπιτάφια μνημεῖα, ἡρῷα, ἐλάμβανον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ σχῆμα ναοῦ, καὶ δὴ περιπτέρου μετὰ πλουσίας γλυπτικῆς διακοσμήσεως, ὅπως τὸ ἐν Ξάνθῃ τῆς Λυκίας μνημεῖον τῶν Νηρηΐδων καὶ τὸ ἐν Ἁλικαρνασσῷ μαυσωλεῖον. Καὶ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς ἐπίσης χρόνους κατεβλήθη γόνιμος προσπάθεια πρὸς περιποίησιν τῶν τάφων. Ἐκ τῶν ἐπιταφίων μνημείων τῶν Ρωμαίων τὰ μὲν ἁπλούστατα, τὰ καλούμενα columbaria, ἦσαν θολοειδῆ ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένα δωμάτια, ἔχοντα ἐν τοῖς τοιχώμασι πολλὰς κόγχας πρὸς ἀπόθεσιν τῆς ὑδρίας τῆς περιεχούσης τὴν κόνιν τοῦ νεκροῦ, καὶ τὴν πρόσοψιν ἀρχιτεκτονικῶς κεκοσμημένην, τὰ δὲ πολυτελέστερα ἦσαν αὐτοτελῆ μνημεῖα καὶ εἶχον σχῆμα ναοῦ ἢ πύργου εἰς πυραμίδα ἀπολήγοντος ἢ αἰγυπτιακῆς πυραμίδος ἢ περιφεροῦς πύργου, ἐπὶ τετραγωνικοῦ κρηπιδώματος ᾠκοδομημένου. Γενικῶς εἰπεῖν, καὶ κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου, οἱ τάφοι ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον ἐνδελεχῶν φροντίδων τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, διὰ λόγους θρησκευτικοὺς ἅμα καὶ συναισθηματικούς. Κατὰ τὰς ἐπικρατούσας θρησκευτικὰς δοξασίας, ἡ μεγαλυτέρα εὐτυχία διὰ τὸν νεκρὸν ἦτο νὰ τύχῃ ταφῆς. Οἱ ἐπιζῶντες, οἱ ὁποῖοι ἠξιοῦντο νὰ παράσχουν τὴν εὐτυχίαν ταύτην εἰς τοὺς ἀποδημήσαντας προσφιλεῖς των, ἐδείκνυον καὶ ὅλην τὴν εὐλαβῆ στοργήν των πρὸς αὐτούς, συνθάπτοντες καὶ διάφορα ἀντικείμενα τοῦ καθ' ἡμέραν βίου καὶ δῶρα, οἷον μύρα, τροφάς, ὅπλα, κοσμήματα κλπ. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους μὲ τὴν πρόοδον τῆς γλυπτικῆς κατεσκευάζοντο κομψότατα καὶ ἀριστουργηματικὰ ἐπιτάφια μνημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐλαξεύοντο σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἀποθανόντος, ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ καὶ ἄλλα κοσμήματα, τὰ ὁποῖα, ἐρχόμενα εἰς φῶς, μαρτυροῦν ἰσορροπημένην ἀντίληψιν περὶ ζωῆς καὶ θανάτου καὶ εὐγένειαν ἐν τῇ ὀδύνῃ ἐκ τῆς στερήσεως προσφιλῶν προσώπων. Ἄφθαστα εἶναι τὰ ἐπιτύμβια μνημεῖα τὰ εὑρεθέντα ἐν Κεραμεικῷ τῶν Ἀθηνῶν. Μεγάλην ἐπίσης ἐπίδοσιν ἔσχε, διὰ θρησκευτικοὺς λόγους, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ μνημειακῶν τάφων καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος (βλ. λ. *Αἴγυπτος*, τ. Β', σ. 538, 561 κ. ἑξ.).

Μὲ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ εὐλάβεια πρὸς τοὺς νεκροὺς ὄχι μόνον δὲν ἐμειώθη, ἀλλὰ καὶ ηὔξησε, συνεπείᾳ δὲ τούτου ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν τάφων ἔλαβε νέαν ἀνάπτυξιν, σύμμορφον πλέον πρὸς τὰς νέας θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς ἀντιλήψεις. Μὲ μνημειακοὺς τάφους δὲν ὤκνησε ν' ἀσχοληθῇ κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους καὶ ἡ μεγάλη τέχνη, ἀρχιτεκτονικὴ καὶ γλυπτική, μὲ τοὺς καλυτέρους ἐκπροσώπους της, δημιουργήσασα πλεῖστα ἀνυπέρβλητα εἰς κάλλος και συναισθηματικότητα ἐπιτύμβια μνημεῖα. —Ω.

Τάφος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεφαλληνίας, ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (609,3), κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὁποίου ἐκαλεῖτο *Ταφιοῦσσα*. Σ. Ε. Λ.

— **Τάφος** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ μείζων τῶν Ταφίων νήσων, ἥτις τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος ὠνομάζετο *Ταφιάς*. Κατῳκεῖτο ἀρχαιότατα ὑπὸ Τηλεβοῶν, κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἐβασίλευεν αὐτῆς ὁ Μέντης. Νῦν διατηρεῖ τὸ ὄνομά της ἐν τῇ ἐπισήμῳ διοικητικῇ διαιρέσει, ὑπαγομένη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λευκάδος. Εἶναι δ' ἐξαιρετικῶς ἀνώμαλος τὸ σχῆμα, ἐκτεινομένη κατὰ τὸν κύριον κορμόν της ἐπὶ 4 μιλ. ἀπὸ Α. πρὸς Δ., ἀλλ' ἔχουσα καὶ στενὴν οὐρὰν ἐπὶ 4 μίλ. ἀκόμη παρατείνουσαν τὸν κορμόν. Ἔχει ἔκτασιν 24 τετρ. χλμ. Κάτ. (1928) 1.550. Κατὰ τὴν ΒΔ. ἄκραν της ἔχει ναυτικὸν φανόν, ἐπέχοντα προορισμὸν φάρου διὰ τὸν ἀπὸ νότου πρὸς Λευκάδα πλοῦν καὶ τἀνάπαλιν. Σ Ε Λ.

Ταφόσιρις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰγύπτου, ἄλλως *Ταπόσιρις*, ἐν τῇ ὁποίᾳ, κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον, ἐτάφη ὁ Ὄσιρις. Σ.Ε.Λ.

Ταφοὺρ (Tafur), ***Πέτρο***. Ἱσπανὸς εὐγενής, ἐπισκεφθεὶς τὴν Κύπρον περὶ τὸ 1435. Περιέγραψε τὰ ταξίδιά του εἰς τὸ ἔργον «Andacas e viajes de Pero Tafur por diversas partes del mundo avidos». Α. Κ. Α.

ταφοφοβία (ἡ). Οὕτως ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Morselli ὁ παρορμητικὸς ἢ ἔμμονος φόβος, ὃν ἐκδηλοῦσι νευροπαθῆ τινα ἄτομα μήπως ἐνταφιασθῶσι ζῶντα. Μ. Ν. Κ.

Τάφραι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα μεσόγειος τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου. Στέφανος ὁ Βυζάντιος (609,9) ἀναφέρει ὅτι αἱ Τάφραι, ἢ καὶ Τάφρη ἑνικῶς, ἦτο «χώρα ταφρωθεῖσα περὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην, ὑπὸ δούλων ταῖς δεσποίναις συμμιγέντων κατὰ τὸν πολυχρόνιον πόλεμον τῶν Σκυθῶν, τῶν δεσποτῶν πολεμούντων τοῖς Θρᾳξὶν ἢ τοῖς ἐντὸς Ἴστρου· ταύτην τὴν χώραν κατοικῆσαι Σατορχαίους· οἱ οἰκοῦντες Σατορχαῖοι». Τοῦτο δὲ φέρεται καὶ εἰς τὸν Πεουτιγγεριανὸν χάρτην. Πιστεύεται ὅτι ἔκειτο αὕτη κατὰ τὸν ἰσθμὸν τοῦ Περεκόπ. Σ. Ε. Λ.

τάφρευσις, —εως (ἡ)· ἡ κατασκευὴ τάφρου.

ταφρεύω· κατασκευάζω τάφρον.

ταφρίνα (ἡ) (Taphrina) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς τάξεως τῶν *ἐξωασκιδῶν*, περιλαμβάνον πολυάριθμα εἴδη. Προκαλεῖ κηλῖδας ἐξωγκωμένας ἐπὶ τῶν φύλλων τῆς ἀχλαδέας. Τ. Ε. Ε.

Τάφρ(ι)ος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου ἐν τῇ *Τάφρῳ* χώρᾳ. Σ. Ε. Λ.

τάφρος (ἡ). Ἐπίμηκες ὄρυγμα ἐντὸς τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, μὴ ἐπικαλυφθέν, χάνδαξ, αὖλαξ, ἀνοικτὸς ἀγωγὸς ἢ ὀχετός.

Αἱ τάφροι κατασκευάζονται πρὸς ποικίλους σκοπούς, π. χ. διὰ τὴν διοχέτευσιν ὕδατος, πρὸς ὁροθεσίαν ὡρισμένων ἐκτάσεων, τῶν ὁποίων ἡ προσέγγισις καθίσταται ἐξ αὐτῶν δυσχερής, διὰ μεταλλευτικὰς ἐρεύνας κ. λ. π. Ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ των, αἱ τάφροι λαμβάνουσι διάφορα ὀνόματα.

Τάφροι ὑδραγωγοί. Κατασκευάζονται συνήθως μὲ τραπεζοειδῆ διατομήν, ἁπλῆν ἢ διπλῆν, καὶ μὲ ἐπιφάνειαν μικρὰν ἢ μεγάλην, ἀναλόγως τοῦ εἰδι-

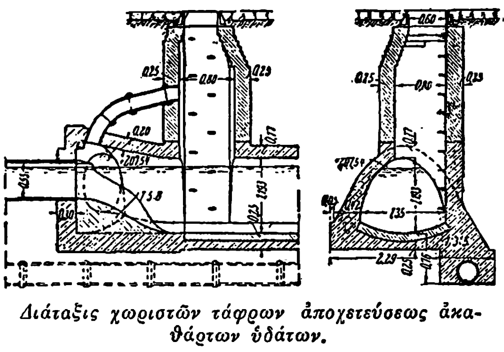

Διάταξις χωριστῶν τάφρων ἀποχετεύσεως ἀκαθάρτων ὑδάτων.

κοῦ προορισμοῦ ἑκάστης καὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ δι' αὐτῆς διοχετευθησομένου ὕδατος. Τὸ σύνηθες ἐλάχιστον πλάτος αὐτῶν εἰς τὸν πυθμένα εἶναι 0,30 μ., ὅσον τὸ πλάτος τῶν πτύων περίπου. Τὸ βάθος των καὶ αἱ κλίσεις τῶν πλαγίων αὐτῶν πλευρῶν, δηλαδὴ τῶν πρανῶν, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ποιότητα τῶν διασχιζομένων ὑπὸ τῶν τάφρων ἐδαφῶν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν κλίσιν αὐτῶν, ἡ ὁποία ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ταχύτητος τοῦ διοχετευομένου ὕδατος. Εἰς τάφρους ἐπὶ μαλακῶν ἐδαφῶν γίνεται ἐνίοτε, χάριν τῆς προασπίσεως τοῦ πυθμένος καὶ τῶν πρανῶν αὐτῶν, ἐπένδυσις τούτων διὰ καταλ-

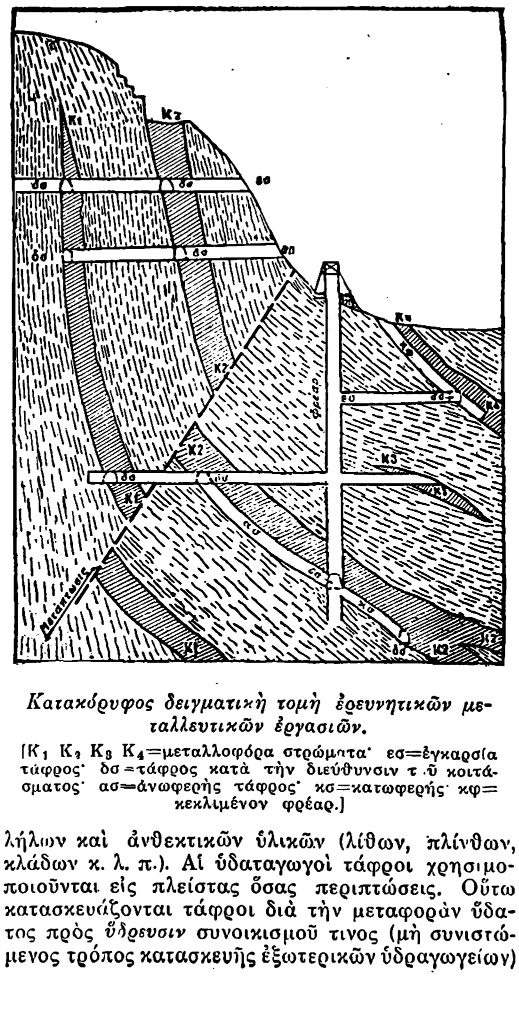

Κατακόρυφος δειγματικὴ τομὴ ἐρευνητικῶν μεταλλευτικῶν ἐργασιῶν.

[K_1 K_2 K_3 K_4=μεταλλοφόρα στρώματα· εσ=ἐγκαρσία τάφρος· δσ=τάφρος κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κοιτάσματος· ασ=ἀνωφερὴς τάφρος· κσ=κατωφερής· κφ=κεκλιμένον φρέαρ.]

λήλων καὶ ἀνθεκτικῶν ὑλικῶν (λίθων, πλίνθων, κλάδων κ. λ. π.). Αἱ ὑδαταγωγοὶ τάφροι χρησιμοποιοῦνται εἰς πλείστας ὅσας περιπτώσεις. Οὕτω κατασκευάζονται τάφροι διὰ τὴν μεταφορὰν ὕδατος πρὸς *ὕδρευσιν* συνοικισμοῦ τινος (μὴ συνιστώμενος τρόπος κατασκευῆς ἐξωτερικῶν ὑδραγωγείων)

Digitized by Google

πρὸς ἄρδευσιν, πρὸς ἀποστράγγισιν κ. λ. π. Ἀναλόγως δὲ τοῦ ἂν φέρωσιν εἴς τι σημεῖον ἢ ἀπάγωσιν ἀπ' αὐτοῦ ὕδωρ, χωρίζονται αἱ τάφροι εἰς τροφοδοτικὰς καὶ εἰς ἀποχετευτικάς. Κατασκευάζονται ἐπίσης τάφροι ἐν τῇ ὁδοποιίᾳ (κοινῶν ἢ σιδηροδρομικῶν ὁδῶν), εἰς τὰ ἄκρα τοῦ καταστρώματος, διὰ νὰ δέχωνται καὶ ἀποχετεύωσι τὰ ἐκ τούτου καὶ τῶν πρανῶν τῶν ὀρυγμάτων ὕδατα, ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸς τὰ ἀνάντη τῶν ὁδῶν, ἔξω τῆς διατομῆς αὐτῶν, πρὸς συλλογὴν καὶ ἀποχέτευσιν τῶν ὑδάτων, χάριν τῆς προασπίσεως τῶν πρανῶν ἀπ' αὐτῶν καὶ τῆς ἀποφυγῆς τῶν καταπτώσεων τούτων.

Τάφροι ἐρευνητικαί. Πολλάκις, μετὰ τὴν πρώτην ἀναγνώρισιν καὶ διαπίστωσιν ὅτι ἔκτασίς τις περιέχει ὀρυκτὰ ἢ μέταλλα εἰς ποσότητας, αἵτινες εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν δημιουργίαν ὀρυχείου ἢ μεταλλείου, καὶ ἰδίᾳ ὅταν ὑπάρχωσιν ἐπιφανειακαὶ ἐμφανίσεις τῶν κοιτασμάτων, κατασκευάζονται αἱ καλούμεναι ἐρευνητικαὶ τάφροι. Αὗται ὀρύσσονται μετὰ τὴν ἀποψίλωσιν τῆς ἐπιφανείας πρὸς ἀφαίρεσιν τοῦ ἐπικαλύπτοντος ταύτην ἐδάφους, κατὰ τὴν θέσιν τῆς τάφρου, χάριν τῆς ἀποκαλύψεως καὶ ἐξετάσεως τῶν ὑπὸ τὸ ἐπιφανειακὸν ἔδαφος μεταλλευτικῶν κοιτασμάτων ἢ πετρωμάτων. Αἱ τάφροι αὗται διατάσσονται συνήθως μὲ τὸν ἄξονα αὐτῶν εἴτε κάθετον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν στρώσεων τῶν κοιτασμάτων, εἴτε κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ ὄρυξις τῶν τάφρων ἀφορᾷ τὴν ἐξέτασιν τῆς ἀλληλουχίας τῶν στρωμάτων, εἰς τὴν δευτέραν τὴν διερεύνησιν αὐτοῦ τούτου τοῦ στρώματος, τοῦ ὁποίου ἡ διεύθυνσις ἀκολουθεῖται.

Αἱ συνήθεις διαστάσεις τῶν ἐρευνητικῶν τάφρων εἶναι μέχρις 0,70 μ. πλάτους εἰς τὸν πυθμένα αὐτῶν, καὶ βάθους μέχρι 2,00 μ. Εἰς ἣν περίπτωσιν παρίσταται ἀνάγκη κατασκευῆς τάφρων μεγαλυτέρου βάθους, διατάσσονται τὰ πρανῆ τῶν ὀχθῶν αὐτῶν κατὰ βαθμῖδας ὕψους μέχρι 2,00 μ. τὸ πολύ, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διὰ τῶν πτύων απορρίψεως ἢ ἀναπετάσεως τῶν προϊόντων τῆς ὀρύξεως. Α. Α. Κ.

— */Ἀθλητ./ Τάφρος* ἢ *σκάμμα* ἢ *ἐσκαμμένα* ἢ *ἅλμα* ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις ὄρυγμα ἀβαθές, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁ ἄλτης ἐπραγματοποίει τὰ δύο τελευταῖα πηδήματα τοῦ τριπλοῦ ἅλματος, τοῦ πρώτου ἐκτελουμένου ἀπὸ τοῦ χείλους τῆς τάφρου. Ἡ τάφρος αὕτη μέχρι τῶν Μηδικῶν χρόνων εἶχε μῆκος 50 περίπου ποδῶν, ὅση δηλαδὴ ἦτο καὶ ἡ πιθανὴ ἀνωτάτη ἐπίδοσις. Καὶ ὅμως ὁ Φάϋλος ὁ Κροτωνιάτης ἐπήδησεν εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Πυθίων εἰς τοὺς Δελφοὺς 55 πόδας. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου προέκυψε καὶ ἡ παροιμία: «Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἅλλεσθαι καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν», ἐπὶ πάσης ὑπερβολῆς.

Κύριος σκοπὸς τοῦ σκάμματος ἦτο τὸ νὰ καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ὑπὸ τοῦ ἅλτου κατὰ τὸ πρῶτον πήδημα ὑπέρβασιν τῆς βαλβίδος, ἡ ὁποία ἦτο αὐτὸ τὸ χεῖλος τῆς τάφρου.

— */Ὀχυρωτ./* Ἡ *τάφρος* εἶναι τεχνητὸν ἐμπόδιον, χρησιμεῦον διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν ἐπιτιθεμένων ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν ἀμυνομένων. Αἱ τάφροι, κατασκευαζόμεναι δι' ἐκσκαφῶν, ἐχρησιμοποιοῦντο ἄλλοτε τόσον εἰς τὴν πρόσκαιρον ὀχυρωτικήν, ὅσον καὶ εἰς τὴν μόνιμον. Εἰς τὴν πρόσκαιρον ὀχυρωτικὴν ἡ ὀργάνωσιν τοῦ ἐδάφους αἱ τάφροι, οὖσαι κατ' ἀνάγκην μικρῶν διαστάσεων δὲν ἀποτελοῦσιν ἄξιον λόγου ἐμπόδιον καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν χρησιμοποιοῦνται πλέον. Αὗται ἀνωρύσσοντο ἄλλοτε ἔμπροσθεν τῶν ὀχυρωμάτων, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅπως ἀποτελέσωσιν ἐμπόδια, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως παράσχωσι τοὺς ἀπαιτουμένους διὰ τὸ προπέτασμα χωματισμούς. Αἱ στεναὶ τά-

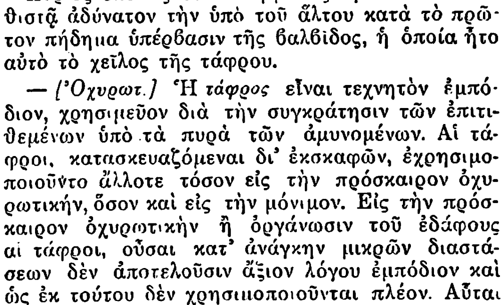

Τάφρος μονίμου ὀχυρωτικῆς πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου.

φροι, αἱ ἀνορυσσόμεναι ὄπισθεν τοῦ προπετάσματος, καὶ ὡς ἐκ τούτου μὴ ἀποτελοῦσαι ἐμπόδιον, ἀλλὰ χρησιμεύουσαι πρὸς ἀπόκρυψιν καὶ προστασίαν τῶν μαχητῶν, ἐκαλοῦντο *ὀρύγματα*. Αἱ τάφροι τῆς προσκαίρου ὀχυρωτικῆς, ἵνα ἀποτελῶσιν ἐμπόδιον, ἔπρεπε νὰ ἔχωσι πλάτος εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος τουλάχιστον 4 μέτρων καὶ βάθος τουλάχιστον 2 μέτρων. Ἐπειδὴ ἐξ ἄλλου εἷς ἐκ τῶν προορισμῶν τῆς τάφρου ἦτο καὶ ἡ παροχὴ τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὸ προπέτασμα χωμάτων, διὰ τοῦτο ἡ κατατομὴ τῶν χαρακωμάτων καθωρίζετο οὕτως, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνηται ἐξίσωσις χωματισμῶν μεταξὺ τῶν ἐκχωμάτων τῆς τάφρου καὶ τῶν ἐπιχωμάτων τοῦ προπετάσματος. Αἱ τάφροι τῆς μονίμου ὀχυρωτικῆς, ἀποτελοῦσαι σπουδαῖον ἐμπόδιον, πρέπει νὰ εἶναι εὐρύτεραι καὶ βαθύτεραι.

Αἱ τάφροι εἶναι ἄνυδροι (ξηραὶ) ἢ ἔνυδροι, ὁπότε ἀποτελοῦσι σπουδαιότερον ἐμπόδιον. Ἡ τάφρος ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ τοῦ πυθμένος καὶ ἐκ τῶν δύο ἑκατέρωθεν κλιτύων αὐτῆς. Ἡ πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐχθροῦ κλιτὺς τῆς τάφρου καλεῖται *ἀντίκρημνος*, ἡ δ' ἑτέρα *κρημνός*. Κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ τὸν ΙΗ' αἰῶνα αἱ τάφροι τῶν ὀχυρῶν ἦσαν εὐρύταται, ἔχουσαι πλάτος 32—40 μ. καὶ βάθος 5—8, μὲ κατακορύφους κλιτῦς ἐπενδεδυμένας διὰ λιθοδομῆς καὶ μὲ κρημνὸν ὑπερέχοντα τοῦ ἀντικρήμνου. Βραδύτερον τὸ πλάτος τῶν τάφρων ἠλαττώθη εἰς τὰ 12 περίπου μέτρα καὶ ὁ κρη-

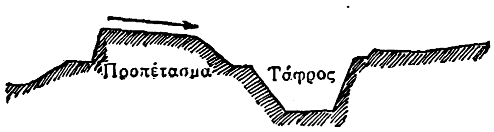

Τάφρος προσκαίρου ὀχυρωτικῆς.

μνὸς κατεσκευάζετο χαμηλότερος τοῦ ἀντικρήμνου, ἵνα προστατεύηται ἀπὸ τὰ βλήματα τοῦ πυροβολικοῦ. Κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου περίοδον ἡ κατατομὴ τῆς τάφρου εἶχε διαρρυθμισθῆ εἰς τρόπον, ὥστε ὁ μὲν ἀντίκρημνος νὰ εἶναι κατακόρυφος καὶ ἐκ σκυροδέματος, ὁ δὲ κρημνὸς ἁπλῶς ἐκ γαιῶν ἐστρωμένων κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν κλίσιν, ἐνισχυόμενος ἔμπροσθεν διὰ σιδηροῦ κιγκλιδώματος. Εἰς τὰ σύγχρονα ἔργα τῆς μονίμου ὀχυρωτικῆς προβλέπεται ἡ ἐνίσχυσις τῶν τάφρων ὡς ἐμποδίων διὰ πυκνῶν δικτύων συρματοπλεγμάτων, ἐγκαθισταμένων ἐντὸς τοῦ πυθμένος, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πρὸ αὐτῶν ἐδαφικῶν πρανῶν. Ζ. Ν.

Τάφρος */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Ὀνομασία, ἣν δίδει, ὡς ἑλληνικήν, ὁ Πλίνιος (3,83) εἰς τὸν Κυρναῖον καὶ Σαρδῷον πόρον, εἰς τὸ Frettum Gallicum τῶν Λατίνων, δηλαδὴ εἰς τὸν μεταξὺ Κορσικῆς καὶ Σαρδηνίας πορθμὸν Μπονιφάτσιο. Σ. Ε. Λ.

—**Τάφρος μεγάλη** */Γεωγρ./.* Θέσις ἐν τῇ ἄνω Μεσσηνίᾳ, ἐν τῷ Στενυκληρικῷ πεδίῳ, παρὰ τὴν Ἀνδανίαν. Ἐνταῦθα συνήφθη ἡ κρίσιμος μεταξὺ Μεσσηνίων ὑπὸ τὸν Ἀριστομένη καὶ Σπαρτιατῶν μάχη κατὰ τὸν δεύτερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον (645—628 π. Χ.). Κατ' αὐτὴν ἐνίκησαν οἱ Σπαρτιᾶται, ἐξαγοράσαντες τὸν σύμμαχον τῶν Μεσσηνίων βασιλέα τῶν Ἀρκάδων Ἀριστοκράτη, λιθοβοληθέντα βραδύτερον ὑπὸ τῶν ὑποκόων του διὰ τὴν προδοσίαν του ταύτην, θεωρεῖ δὲ ἡ παράδοσις τὴν νίκην ταύτην ὡς πρώτην ὠνίων νίκην. Μετὰ τὴν ἧτταν των οἱ Μεσσήνιοι ἐκλείσθησαν εἰς τὴν ὀχυρὰν Εἶραν, ἔνθα ἠμύνθησαν ἐπὶ 11 ἔτη. ΛΑΨ

Ταφροῦρχ */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς ἐπὶ τῶν ἀφρικανῶν παραλίων τῆς Νουμιδίας ἐν Βυζακηνῇ (νῦν Νότιος Τύνις), κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (*Γεωγρ.* Δ. 3,2) μεταξὺ τῆς Οὐσίλλας (Henchir-Incilla) καὶ Θεαινῶν ἢ Θενῶν (νῦν Henchir-Thine). Ὑπὸ τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ χάρτου καλεῖται Taparura Α. Θ. Σ.

Τάφτ */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ περσικοῦ Ἰρὰκ (Ἰρὰκ Ἀτζεμί), 22 χλμ. πρὸς ΝΔ τοῦ Γέσντ, ἐπέχον τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας παρθικῆς πόλεως *Ἄπφα.* Κάτ. 4.000. Εἶναι τὸ σημαντικώτερον ἐν Περσίᾳ κέντρον πυρολατρείας, ἔχον μικρὸν φρούριον, ἐνεπίγραφα μαυσωλεῖα, ἀνατολικὴν ἀγορὰν καὶ βιοτεχνίαν πιλημάτων. Π. Ν. Π.

Τάφτ (Taft), ***Γουλιέλμος-Χόβαρντ.*** Ἀμερικανὸς πολιτικός, εἰκοστὸς ἕβδομος πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (1857—1930). Ἐγεννήθη ἐν τῇ πόλει Τσιντσινάτι τῆς πολιτείας Ὀχάϊο. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ *Ἀλφόνσος Τάφτ* διετέλεσε γενικὸς εἰσαγγελεὺς ἐπὶ τῆς προεδρίας τοῦ Γκράντ καὶ κατόπιν πρεσβευτὴς ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Ρωσίᾳ. Ὁ Γουλιέλμος Τάφτ ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Γαίηλ καὶ ἐξήσκησε κατ' ἀρχὰς τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Τῷ 1887 διωρίσθη δικαστὴς καὶ τῷ 1890 γενικὸς εἰσαγγελεὺς τῆς ὁμοσπονδίας ἐπὶ τῆς προεδρίας τοῦ Χάρρισον. Τῷ 1896 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Γαίηλ (Yale), τῷ δὲ 1901 διωρίσθη πρῶτος πολιτικὸς διοικητὴς τῶν Φιλιππίνων νήσων, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης στρατιωτικοῦ τοιούτου. Τῷ 1902 ἀπεστάλη εἰς Ρώμην, ὅπως διαπραγματευθῇ μετὰ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ ΙΓ' τὴν ἐξαγορὰν τῶν κτημάτων τῶν θρησκευτικῶν ταγμάτων τῶν Φιλιππίνων καὶ κατόπιν ἐπέστρεψεν εἰς τὰς νήσους, ὅπου ἐπέδειξε μεγάλην ὀργανωτικὴν ἱκανότητα. Τῷ 1904 ὁ πρόεδρος Ρούζβελτ διώρισεν αὐτὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῷ 1906 διοικητὴν τῆς νήσου Κούβας, ὅπου τότε εἶχον ἐκραγῆ ἐμφύλιοι ταραχαί. Κατὰ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τῷ 1908, ὑποδειχθεὶς ὑπὸ τοῦ προέδρου Ρούζβελτ ὡς διάδοχος αὐτοῦ καὶ ὑποψήφιος τοῦ κόμματος τῶν ρεπουμπλικάνων, ἐξελέγη διὰ μεγάλης πλειοψηφίας. Ἐν ἐκ τῶν πρώτων μελημάτων του μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρξεν ἡ μεταρρύθμισις τοῦ δασμολογίου καὶ ἡ αὐστηρὰ καταπολέμησις τῶν τράστ. Ἐπίσης ἐφρόντισε διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ στόλου καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1910 καὶ 1911 διεπραγματεύθη μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας τὰς κατὰ τὸ 1913 ὑπογραφείσας συνθήκας διαιτησίας. Περὶ τὸ τέλος ὅμως τῆς προεδρίας του τὸ κόμμα τῶν ρεπουμπλικάνων διεσπάσθη, καθότι ὁ Τάφτ ἠθέλησε νὰ ἐκθέσῃ καὶ πάλιν ὑποψηφιότητα εἰς τὰς ἐκλογάς, ἐνῷ ἡ προοδευτικὴ μερὶς αὐτοῦ εἶχε ταχθῆ ὑπὲρ τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ Ρούζβελτ. Ἕνεκα τῆς διασπάσεως ταύτης οἱ δύο ρεπουμπλικάνοι ὑποψήφιοι Τάφτ καὶ Ρούζβελτ ἀπέτυχον κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1912, ἐπιτυχόντος τοῦ δημοκρατικοῦ ὑποψηφίου Οὐΐλσων. Κατόπιν τῆς ἀποτυχίας ταύτης ὁ Τάφτ ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς καὶ τῷ 1913 ἐπανῆλθεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γαίηλ, τῷ 1915 ἵδρυσε τὴν ἑταιρείαν πρὸς ἐπιβολὴν τῆς εἰρήνης διὰ τῶν διαιτησιῶν καὶ τῷ 1921 διωρίσθη ἀρχιδικαστὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἀπὸ τῆς θέσεώς του ταύτης παρῃτήθη διὰ λόγους ὑγείας, ἕνα μῆνα πρὸ τοῦ θανάτου του. Μ. Δ. Β.

—**Τάφτ** (Taft), ***Λοράδος.*** Ἀμερικανὸς γλύπτης καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἰλλινόϊς καὶ κατόπιν εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν τῶν Παρισίων, τῷ δὲ 1886 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῇ πολυτεχνικῇ σχολῇ τοῦ Σικάγου καὶ κατόπιν καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς αὐτῆς πόλεως. Τῷ 1911 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀμερικανικῆς Ἐθνικῆς Ἀκαδημίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1917 διετέλεσε διευθυντὴς τῆς Ἀμερικανικῆς ὁμοσπονδίας τῆς τέχνης. Ἐκ τῶν γλυπτικῶν του ἔργων διακρίνονται: «Ὁ ὕπνος τῶν ἀνθέων», «Τὸ ξύπνημα τῶν ἀνθέων», «Ἀπελπισία», (1898), «Μοναξιὰ τῆς ψυχῆς» (1900), «Ἡ πηγὴ τῶν λιμνῶν» (1903), «Ἡ πηγὴ τοῦ χρόνου» (1920). Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Νέαι τάσεις εἰς τὴν γλυπτικὴν» (1920) καὶ «Ἱστορία τῆς ἀμερικανικῆς γλυπτικῆς» (1903 καὶ 1924). Μ. Δ. Β.

ταφτᾶς (ὁ) (γαλλ. taffetas, ἐκ τοῦ περσ. taftah). Ὕφασμα ἀπὸ ἐξαιρετικῶς λεπτὴν μέταξαν, ὑφασμένην πυκνότατα. Ὁ ταφτᾶς εἶναι θαμπός, θροεῖ μετακινούμενος, διὸ κατὰ ἐποχὰς ἡ μόδα τὸν χρησιμοποιεῖ διὰ τὴν ἰδιότητά του αὐτὴν ὡς φούσταν ἢ μισοφόρι.

—*/Φαρμακοτ./* Καλεῖται *ταφτᾶς* (taffetas adhaesivum ἢ ichthyocollatum) εἶδος κολλητικοῦ ἐμπλάστρου (Emplastrum adhaesivum Anglicum), παρασκευαζομένου ἐξ ὑφάσματος μεταξωτοῦ λεπτοῦ, χρώματος λευκοῦ, ὑπορροδίνου ἢ μέλανος, δι' ἐπιχρίσεως αὐτῶν δι' ἰχθυοκόλλης. Ὁ ταφτᾶς ἐπικολλᾶται ἐπὶ διαφόρων μικρᾶς ἐκτάσεως ἐξελκωμάτων, δοθιήνων κλπ., ὅπως προστατεύσῃ τὸ ἐξελκωθὲν μέρος ἀπὸ πάσης ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως. Κ. Γ. Μ.

Τάφφαρι, *Ρὰς —*. Αὐτοκράτωρ τῆς Ἀβησσυνίας (βλ. λ. *Σελασιὲ Χαϊλέ*).

τάχα· ἐπίρρ. ταχέως· || δημοτ., δῆθεν, κατὰ τὸ φαινόμενον: «τάχα ἐνδιαφέρεται γιὰ μᾶς», «κάμνει τάχα πῶς τὸ ξέρει» || ἆρά γε, μήπως: «θέλει τάχα νὰ ῾ρθῃ», «νὰ ἦρθε τάχα;», «τάχα δὲν ἤμουν κι' ἐγὼ νιός, δὲν ἤμουν παλληκάρι;», «γιατὶ τάχα δὲν ἦρθε;» || μετὰ τῆς γεν. *μου* πρὸς ἐντονωτέραν δήλωσιν τῆς ἐννοίας: «τάχα μου πῶς τὸ ξέρει», «θέλει τάχα μου νὰ ῾ρθῃ;»· || δημοτικώτερον ὑπὸ τὸν τύπον *τάχατε* ἢ *τάχατες* μὲ τὰς αὐτὰς χρήσεις.

Ταχὰλ */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 284 κατοίκους καὶ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *Λόγγος*.

Ταχαρκοῦ, ἢ ***Ταχράκα.*** Φαραὼ τῆς Αἰγύπτου τῆς ΚΕ' δυναστείας (αἰθιοπικῆς), ἀποθανὼν τῷ 666 π. Χ. (βλ. λ. *Αἴγυπτος*, τ. Β', σ. 574 α).

ταχεῖα (ἡ) (Tachea) */Ζῳολ./.* Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν πνευμονοφόρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑλικιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἑλίκων διακρινομένων ἐκ τοῦ σφαιρικοῦ ὀστράκου καὶ τοῦ ζωηροῦ χρωματισμοῦ τοι. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τοὺς ὑγροὺς τόπους τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς. Δ. Κ. Π.

ταχειά, ἢ *ταχ̮ιά·* ἐπίρρ. δημοτ., αὔριον πρωΐ, ὅλως ταχύ: «ταχ̮ιὰ θὰ φύγωμε». || καθόλου, αὔριον: «ταχιὰ τὸ ποταχ̮ιά» αὔριον λίαν πρωΐ.

ταχέως· ἐπίρρ. τοῦ ἐπιθ. *ταχύς*, καὶ *τάχα·* γρήγορα, ἐν βραχεῖ χρόνῳ: «ἐπανῆλθε ταχέως» || μετ' ὀλίγον χρόνον: «θὰ μετανοήσῃ ταχέως» || παραθ. *θᾶττον* καὶ *τάχιον* καὶ *ταχύτερον*—*τάχιστα* καὶ *ταχύτατα*.

Ταχήρ· βλ. λ. *Ταχίρ*.

Τάχι */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Θήβαι καὶ τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 176.

Digitized by Google

τάχιλ (τό)· μέτρον βάρους τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας Ἐγκαταστάσεις τῶν Στενῶν, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 1 1/8 οὐγγίας. Ι. Α. Β.

ταχίνη (ἡ) (Tachina) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ταχινιδῶν*. Τὸ εἶδος ταχίνη larvarum, μήκους 8—12, χλστ. καὶ χρώματος μελανοῦ, διὰ τῶν σχαδόνων του, αἱ ὁποῖαι ζῶσιν ἐντὸς τοῦ σώματος τῶν καμπῶν διαφόρων λεπιδοπτέρων, καθίσταται ὠφέλιμον εἰς τὴν γεωργίαν. Ε. Τ. Ε.

ταχινίδαι (οἱ) (Tachinidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων διπτέρων, περιλαμβάνουσα ἔντομα διαφόρων μεγεθῶν, ἐπιμήκη, μὲ τρίχας λίαν ἀνεπτυγμένας. Αἱ προνύμφαι εἶναι κυλινδροκωνικαί, αἱ δὲ νύμφαι ᾠοειδεῖς, μὲ δέρμα ἀνώμαλον, χρώματος βαθέος. Ἅπαντα τὰ εἴδη τῆς οἰκογενείας εἶναι παράσιτα ἐντόμων καὶ ἑπομένως ὠφέλιμα εἰς τὴν γεωργίαν. Ε. Τ. Ε.

ταχίνιον (τό), ἡ *σησαμόπολτος*. Παχύρρευστος ὕλη λαμβανομένη διὰ πολτοποιήσεως τῶν σπερμάτων τοῦ σησάμου. Πρὸς παρασκευὴν αὐτοῦ τὸ σήσαμον διαβρέχεται δι' ὕδατος περιέχοντος ὀλίγον ἅλας μαγειρικόν, εἶτα ὑποβάλλεται εἰς ἐλαφρὰν φρῦξιν, ἀποφλοιοῦται καὶ τέλος ἀλέθεται. Τὸ προϊὸν τοῦτο τῆς ἀλέσεως ἀφήνεται εἶτα εἰς δοχεῖα πρὸς ἠρέμησιν καὶ ἀφαιρεῖται τὸ ὑπερκείμενον στρῶμα τοῦ σησαμελαίου. Τὸ ὑποκείμενον στρῶμα, περιέχον σημαντικὴν ἀκόμη ποσότητα σησαμελαίου, ἀποτελεῖ τὸ ταχίνιον, ὅπερ χρησιμοποιεῖται πρὸς βρῶσιν καὶ ὡς πρώτη ὕλη τῆς παρασκευῆς τοῦ χαλβᾶ. Σ. Γ.

Ταχινὸς *[Λαογρ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ πλανήτου Ἀφροδίτη.

ταχινὸς (ὁ) (Tachinus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ταχινιδῶν*, περιλαμβάνον μυίας, χαρακτηριζομένας κυρίως ἐκ τῆς βραχείας κοιλίας των, ἥτις εἶναι κωνικὴ ἢ φοειδὴς καὶ καλύπτεται ὑπὸ σκληρῶν τριχῶν. Αἱ νύμφαι τῶν ἐντόμων τούτων ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν νυμφῶν ἑτέρων ἐντόμων καὶ μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεταμορφώσεώς των ἐγκαταλείπουσι ταύτας, ἵνα διεισδύσωσιν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ὁ *ταχινὸς ἢ ἐχινόμυια* (Tachinus echinomyia), ἐκ τῶν μεγαλυτέρων μυιῶν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

ταχινόσουπα (ἡ). Σοῦπα νηστήσιμος μὲ βάσιν τὸ ταχίνι. Κατασκευή: Βράζεται ρύζι ἢ ψιλοκομμένα μακαρόνια· περὶ τὸ τέλος τοῦ βρασμοῦ ἀναλύεται ταχίνι (50 δράμια διὰ 5 μερίδας) μὲ κρύον νερὸ καὶ ρίπτεται αὐτὸ εἰς τὴν κατσαρόλαν, ἀναδευόμενον συνεχῶς, ἕως ὅτου βράσῃ τελείως.

ταχιόλη (ἡ). Ἐμπορικὸν ὄνομα τοῦ φθοριούχου ἀργύρου.

τάχιον· ἐπίρρ. συγκριτ. τοῦ *ταχὺς* (βλ. λ.).

Ταχὶρ *Αμπάζης*. Ἀλβανὸς στρατηγὸς καὶ σύμβουλος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀπὸ τοῦ 1792 καὶ ἐντεῦθεν. Ἐφημίζετο διὰ τὸ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς μῖσός του, ἰδίως κατὰ τοὺς σουλιωτικοὺς πολέμους 1792, 1800 καὶ 1802—1803). Κατὰ τὴν ἀποκήρυξιν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ Β' τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ὡς ἐχθροῦ τοῦ κράτους (12 Δεκεμβρίου 1820), ὁ Ταχὶρ ἀνέλαβε νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν Σουλιωτῶν πρὸς σύμπραξιν κατ' ἐκείνου καὶ κατῆλθε μετὰ τοῦ Ἀλεξίου Νούτσου εἰς τὴν ἐπαναστατήσασαν Ἑλλάδα τῷ 1821, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν ἐστρέφετο οὐχὶ ὑπὲρ συμπράξεως κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἀλλ' ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Τούρκων καὶ ἀπὸ 16 Μαΐου μέχρι 17 Ἰουνίου 1822 ὑπὸ τὸν Χουρσὶτ πασᾶν πολιορκῶν κατέλαβε τὸ Σούλι. Ὑπηρέτησε καὶ ὑπὸ τὸν Κιουταχῆν μέχρι τοῦ 1826, ἀλλ' εἶτα οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ αὐτοῦ. Τ. Ε. Ε.

— **Ταχὶρ** *βέης*. Ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ τῆς Τουρκίας, γεννηθεὶς φθίνοντος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ σπουδάσας ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ ναυτικῇ σχολῇ. Παραιτηθεὶς τοῦ ἀξιώματός του προσελήφθη πλοίαρχος ἐν τῇ ἀτμοπλοϊκῇ ἑταιρείᾳ «Μαχσουσέ», ἐξ ἧς τῷ 1908 ἀπαλλαγείς, διωρίσθη κυβερνήτης τοῦ σουλτανικῆς θαλαμηγοῦ «Γιλδίζ» μετὰ τοῦ βαθμοῦ πλοιάρχου. Ἐκραγέντος τῷ 1911 τοῦ Τουρκοϊταλικοῦ πολέμου, ἀνέλαβε τὴν ναυαρχίαν τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐπ' ὀλίγον, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Ραμὶζ βέη ἐπὶ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1912—1913. Συνεπείᾳ ὅμως τῆς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῆς Ἕλλης ἥττης του (3 Δεκεμβρίου 1912), ἀντικατέστησεν αὐτὸν ὁ Ταχίρ, ὅστις ἀνέλαβε τὸν τουρκικὸν στόλον κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Λήμνου (5 Ἰανουαρίου 1913). Τ. Ε. Ε.

— **Ταχίρ, Ἐλ-Χουντάϊ Ἔμπου-Ταΐπ**. Στρατηγὸς τοῦ ἀββασίδου χαλίφου Μααμούν, ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Ταχιριδῶν. Βοηθήσας τὸν χαλίφην πρὸς καταστολὴν ἐσωτερικῶν ταραχῶν, διωρίσθη διοικητὴς διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ κυρίως τοῦ Χορασὰν (821), ἀπέθανεν ὅμως μετά τινας ἡμέρας, ἴσως δηλητηριασθείς. Ν. Μ.

— **Ταχὶρ** *πασᾶς Τσενγκὲλ-ὀγλοῦ*. Καπετὰν πασᾶς τῆς Τουρκίας. Ἦτο ἀρχικῶς ναύτης, ὑπηρετήσας ἐπὶ τοῦ πλοίου κάποιου Τσενγκὲλ-ὀγλοῦ, ἐξ οὗ καὶ παρωνομάσθη. Εἰσελθὼν κατόπιν εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν προήχθη ταχέως. Ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ τουρκικοῦ στόλου κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, μεθ' ἣν ἐξωρίσθη εἰς Ἀδριανούπολιν. Ἀνακληθεὶς βραδύτερον εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, προήχθη τῷ 1833 εἰς τὸν βαθμὸν ναυάρχου καὶ διωρίσθη καπετὰν πασᾶς. Παυθεὶς τῷ 1846, ἀπεστάλη ὡς στρατιωτικὸς διοικητὴς Σμύρνης. Τῷ 1841 διωρίσθη πάλιν ἀρχιναύαρχος, ὡς τοιοῦτος δὲ ἀπεστάλη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στόλου εἰς Κρήτην πρὸς καταστολὴν τῆς τότε κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Παυθεὶς τῷ 1843, ἀπέθανε μετὰ μικρόν. Ν. Μ.

— **Ταχὶρ** *Παπουλιάς*· βλ. λ. *Παπουλιὰς* Ταχίρ.

Ταχιρίδαι (οἱ). Δυναστεία ἀραβική, κυριαρχήσασα εἰς τὸ Χορασὰν τῆς Περσίας. Γενάρχης αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ *Ταχὶρ* Ἐλ-Χουντάϊ Ἔμπου-Ταΐπ. Ν. Μ.

τάχιστα· ἐπίρρ. ὑπερθετ. τοῦ *ταχέως* (βλ. λ.).

τάχιστος, —η, —ον· ὑπερθ. τοῦ *ταχὺς* (βλ. λ.).

ταχιστοσκόπιον (τό). Ὄργανον τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας (βλ. λ. *ταχυσκόπιον*).

Ταχμὰσπ *ὁ Α'*. Σάχης τῆς Περσίας, τῆς δυναστείας τῶν Σαφαβιδῶν, υἱὸς τοῦ Ἰσμαήλ, γενάρχου τῆς ἐν λόγῳ δυναστείας. Ἐγεννήθη τῷ 1513 καὶ ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῷ 1524. Πολεμήσας δὶς κατὰ τῶν Τούρκων, ἀπώλεσεν ὁλόκληρον τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τοῦ κράτους του. Ἐβοήθησεν ἐπιτυχῶς τὸν Μογγόλον βασιλέα Χουμαγιοὺν-σὰχ τοῦ Ἰνδοστάν. Ἀπέθανε τῷ 1585.

—**Ταχμὰσπ** *ὁ Β'*. Σάχης τῆς Περσίας, τελευταῖος τῆς δυναστείας τῶν Σαφαβιδῶν. Ἐβασίλευσεν ὀνομαστικῶς ὑπὸ τὴν πραγματικὴν κυβέρνησιν τοῦ Ναδὶρ-σάχ. Ἀπέθανε τῷ 1738. Ν. Μ

Τάχο (Tajo) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἱσπανίας (βλ. λ. *Τάγος*).

Τάχορσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Μαρμαρικῆς ἐν τῷ νομῷ τῆς Λιβύης (*Πτολεμ.* Δ, ε, 31). Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

τάχος, —ους (τό)· ταχύτης, γρηγοράδα: «τάχος ἀντιλήψεως, — ἐνεργείας» || φρ. «ἐν τάχει» ταχέως.

Ταχουμοῦλκο (Tajumulco) *[Γεωγρ.]*. Ἐνεργὸν ἡφαίστειον τῆς Κεντρῴας Ἀμερικῆς ἐν Γουατεμάλᾳ, παρὰ τὰ σύνορα αὐτῆς πρὸς τὸ Μεξικόν. Μὲ τὸ ὕψος του τῶν 4.210 μ. εἶναι τὸ ὑψίστον ὄρος τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Ἀναμφισβητήτως ἐνήργησε κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ἂν καὶ ἐλλείπουσι τελείως ἀκριβέστεραι χρονολογίαι καὶ περιγραφαὶ τῶν ἐκρήξεών του. Γ. Κ. Γ.

Ταχσὶν *πασᾶς*. Ἀρχιγραμματεὺς τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τοῦ Β', γενόμενος γνωστὸς διὰ τὴν ἐπὶ δεκαπενταετίαν δρᾶσίν του ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ τῆς Τουρκίας. Ἀπέθανε τῷ 1932 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ν. Μ.

Τάχτα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, πρωτεύουσα ἐπαρχίας ἐν τῇ μουδιρίᾳ Γκίργκε, κειμένη ἐγγὺς τοῦ Νείλου, ἐφ' οὗ ἔχει ποτάμιον λιμένα τὴν πόλιν Σάχελ. Κάτ. 19.000. Χ. Δ.

Ταχτάκιοϊ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μ. Ἀσίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀδραμυττίου τοῦ νομοῦ Προύσης, ἀριθμοῦν μέχρι τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς 350 Ἕλληνας κατοίκους.

Ταχταλῆ-κιόϊ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ (νομὸς Ἀδριανουπόλεως) χωρίου *Σανιδιὰ* (βλ. λ.).

Ταχταλῆ ντὰγ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὄρους *Σόλυμα* (βλ. λ.).

Ταχταλισμὰν *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μικρὸν* Περιβολάκιον (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

ταχτάρισμα (τὸ) *[Λαογρ.]*. Καλοῦνται *ταχταρίσματα* τὰ ᾀσμάτια ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων αἱ μητέρες συνηθίζουν νὰ χορεύουν εἰς τὰς χεῖράς των τὰ νεογνά των. Τὰ ταχταρίσματα ὁμοιάζουν κατὰ τὸ περιεχόμενον πρὸς τὰ *νανουρίσματα*, ἔχουν ὅμως πολὺ ζωηρὸν τὸν ρυθμὸν καὶ ἀνάλογον πρὸς τὰς χορευτικὰς κινήσεις.

Ταχτατζῆδες (οἱ), ἢ *Ξυλοσχίσται* (=πριονισταί). Μουσουλμανικὴ φυλή, ἀπαντῶσα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κυρίως ἐν τῇ τέως γενικῇ διοικήσει Σμύρνης. Χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐργάται πριονισταὶ ξυλείας.

Τάχτ-ἰ-Σουλεϋμὰν *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τοῦ Ἀφγανιστὰν παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Ἰνδοστάν, ὕψους 3.350 μέτρων.

— **Τάχτ-ἰ-Σουλεϋμὰν** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν Τουρκεστὰν (βλ. λ. *Ὄς*).

ταχύ· ἐπίρρ. δημοτ., αὔριον πρωΐ, ἄλλως *ταχειά*: «πότε θὰ φύγῃ, σήμερα ἢ ταχύ;» || καθόλου αὔριον: «ταχὺ τὸ ποταχὺ» αὔριον λίαν πρωΐ || καὶ παροξυτόνως *τάχυ* εἰς τὴν φρ. «βράδυ τάχυ» πρωΐας καὶ ἑσπέρας.

ταχυ—· θέμα τοῦ *ταχὺς* ὡς πρώτου συνθετικοῦ: *ταχυβάμων* (ὁ ταχέως βαδίζων), *ταχύβλαστος* (ὁ ταχέως βλαστάνων), *ταχύβουλος* (ὁ ταχέως βουλευόμενος), *ταχύγλωσσος* (ὁ ταχέως λαλῶν), *ταχυμαθὴς* (ὁ ταχέως μανθάνων) κτλ.

ταχυαφαλτίτης (ὁ) (Tachyaphaltit) *[Ὀρυκτολ.]*. Σπάνιον ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ἐξ ἀποσαθρώσεως τοῦ ζιρκονίου (Z_2 S_1 O_4), διακρίνεται δὲ διὰ τὴν περιεκτικότητά του εἰς θόριον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Frederiksvärn. Γ. Β.

ταχυβολία (ἡ) Ἡ ἱκανότης πυροβόλου τινὸς ὅπλου, ὅπως βάλλῃ ὡρισμένον ἀριθμὸν βολῶν κατὰ 1'. Τὰ σύγχρονα πυροβόλα ὅπλα καλοῦνται, προκειμένου περὶ φορητῶν τοιούτων, *ἐπαναληπτικά*, *πολυβόλα*, καὶ προκειμένου περὶ πυροβόλων *ταχυβόλα*, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ παλαιά, ἅτινα ἦσαν βραδείας βολῆς. Ἡ πρακτικὴ ταχυβολία τῶν πολυβόλων ξηρᾶς κυμαίνεται μεταξὺ 550—600 βολῶν καὶ τῶν ἀεροπλάνων μεταξὺ 1200—1400 βολῶν κατὰ 1', ἐνῷ τῶν πεδινῶν πυροβόλων διαμετρήματος τῶν 7,5 ἑκατ. κυμαίνεται μεταξὺ τῶν 18—22 βολῶν. Διὰ τὰ σύγχρονα πυροβόλα, τὰ ἐφωδιασμένα δι' ἐλαστικοῦ συνδέσμου τοῦ σωλῆνος μετὰ τοῦ κιλλίβαντος, ἤτοι δι' ἑλκύθρου, ἡ ταχυβολία εἶναι συνάρτησις τοῦ διαμετρήματος καὶ τοῦ τρόπου συνθέσεως τῆς πλήρους βολῆς. Γ. Α. Κν.

ταχυβόλον (τὸ) *[Πυροβολ.]*· βλ. λ. *πυροβόλον*.

ταχυβόλος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ταχέως βάλλων, ὁ ρίπτων ταχείας βολάς.

ταχυγενεσία (ἡ) *[Βιολογ.]*. Καλεῖται οὕτως εἶδος ἀναπτύξεως, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐμβρυϊκαί τινες φάσεις εἶναι συμπεπυκνωμέναι. Ἐν ἄλλοις λόγοις: ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς ἀναπτύξεως διὰ συμπτύξεως ἢ παραλείψεως μερικῶν σταδίων τῆς ἐμβρυϊκῆς ἐξελίξεως. Μ. Ν. Κ.

ταχυγλωσσία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ταχύγλωσσος, τὸ ταχέως λαλεῖν.

— *[Ἰατρ.]* *Ταχυγλωσσία* εἶναι διαταραχὴ τῆς ὁμιλίας, καθ' ἣν τὸ ἄτομον συσσωρεύει τόσον ταχέως τὰς λέξεις, ὥστε ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου του αὗται ν' ἀπωθοῦνται, ν' ἀποβάλλωνται ἐνίοτε λόγῳ τῆς ταχύτητος γράμματά τινα, αἱ δὲ λέξεις νὰ εἶναι τελείως ἀκατάληπτοι. Ἡ ταχυγλωσσία ἀναγνωρίζει ὡς αἴτια πλείστας λειτουργικὰς παθήσεις τοῦ νευρο-οργανοφυτικοῦ συστήματος, σπανιώτατα δὲ ὀργανικὰς διαταραχὰς καὶ βλάβας τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἀπαντᾶται κυρίως ἐπὶ ἀτόμων εὐερεθίστων καὶ εὐσυγκινήτων καὶ παροξύνεται εἰς στιγμὰς ὀργῆς. Ἡ ἕξις καὶ ἡ συχνὴ ἐπαφὴ μετ' ἀτόμων ταχυγλώσσων αὐξάνει τὴν ταχυγλωσσίαν. Ἡ ὀρθοφωνική, καὶ ἰδίως ἡ ψυχοθεραπεία καὶ ἡ μετεκπαίδευσις, συνιστῶνται πρὸς θεραπείαν τῆς ταχυγλωσσίας. Μ. Ν. Β.

ταχύγλωσσος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ταχέως λαλῶν.

ταχυγραφία (ἡ)· τὸ ταχέως γράφειν || ἡ δι' ἰδιαιτέρων γραφικῶν συμβόλων γραφή.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *ταχυγραφία* παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ Ρωμαίοις ἦτο εἶδος γραφῆς ἐκ πλήθους συγκεκομμένων λέξεων, δι' ὧν οἱ ταχυγράφοι (notarii) παρηκολούθουν τοὺς διαφόρους ρήτορας (βλ. καὶ λ. *στενογραφία*).

Πρὸς ἀπόκτησιν δεξιότητος καλλιτεχνικῆς καὶ εὐαναγνώστου ταχυγραφικῆς γραφῆς δέον νὰ στηριχθῶμεν εἰς τοὺς κάτωθι θεμελιώδεις κανόνας: α) ὅλα τὰ γράμματα νὰ ὦσιν ἰσομεγέθη πρὸς ἀπόκτησιν ὁμοιογενοῦς χαρακτῆρος, β) νὰ ἐφάπτωνται ἐξ ἴσου τῆς γραμμῆς τοῦ χάρτου ἢ τῆς νοητῆς τοιαύτης πρὸς ἀπόκτησιν δεξιότητος εὐθυγραφίας, γ) νὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν κλίσιν διὰ τὴν ἀπόδοσιν εὐαναγνώστου χαρακτῆρος, δ) νὰ ὑπάρχῃ σύνδεσις ἁπάντων τῶν γραμμάτων πρὸς ἄλληλα πρὸς ἐπίτευξιν μεγαλυτέρας ταχύτητος τῆς γραφῆς, ε) νὰ ἔχωσι τὸ αὐτὸ ἐλαφρὸν πάχος, ἵνα μὴ ἐπέρχεται κούρασις εἰς πολύωρον γραφικὴν ἐργασίαν, καὶ στ) αἱ οὐραὶ τῶν ὑποστίχων γραμμάτων νὰ ὦσιν εὐθεῖαι μικραί, ἀκολουθοῦσαι τὴν γενικὴν κλίσιν τῶν λοιπῶν γραμμάτων, ἵνα μὴ συμπλεκόμεναι μετὰ τῶν ὑπεστίχων γραμμάτων καθιστῶσι δυσανάγνωστον τὴν γραφήν. Ι. Γ. Λ.

ταχυγραφικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ταχυγραφίαν, ὁ τῆς ταχυγραφίας: «ταχυγραφικὰ σύμβολα, — σημεῖα».

ταχυγράφος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ γράφων ταχέως || ἀντὶ *στενογράφος* (βλ. λ.).

— *[Παλαιογρ.]* Ταχυγράφοι ἢ *σημειογράφοι* (λατ.

Digitized by Google

notarii) καλοῦνται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ καὶ ρωμαϊκῇ παλαιογραφίᾳ οἱ *στενογράφοι*, ἤτοι οἱ ἀντὶ πλήρων λέξεων σύντομα συμβολικὰ σημεῖα (notas) σημειοῦντες γραφεῖς. Οὗτοι ἦσαν συνήθως δοῦλοι ἢ ἀπελεύθεροι, ἄνδρες ἢ καὶ γυναῖκες, ἐμορφοῦντο πρὸς τὸ ἔργον αὐτῶν τοῦτο ἐν ἰδίαις σχολαῖς καὶ διεκρίνοντο τῶν γραφέων καὶ ἀντιγραφέων κατὰ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας. Ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις *ταχυγράφοι* ἐκαλοῦντο καὶ πάντες οἱ δημόσιοι δοῦλοι ἢ ὑπάλληλοι οἱ ἔχοντες ἔργον τὴν ἀναγραφὴν τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων πεπραγμένων.

Ε. ΔΙ. Κ.

ταχυγραφῶ (*—έω*)· εἶμαι ταχυγράφος, γράφω ταχέως.

ταχυδακτυλουργία (ἡ)· ἡ διὰ τῆς ταχύτητος τῶν δακτύλων παιγνιώδης ἐνέργεια, παίγνιον διεξαγόμενον μετὰ τοσαύτης ταχύτητος καὶ ἐπιτηδειότητος, ὥστε τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ νὰ φαίνεται αὐτόματον.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *ταχυδακτυλουργία* ἦτο γνωστὴ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς: θαυματοποιία, γοητεία, κ. ἄ. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μάλιστα πάντες σχεδὸν οἱ γνωστοὶ τότε λαοὶ ἐπεδαψίλευον μεγάλας τιμὰς εἰς τοὺς ταχυδακτυλουργούς, οἱ ὁποῖοι ἐξεμεταλλεύοντο ποικιλοτρόπως τὴν εὐπιστίαν τῶν ἁπλοϊκῶν. Πολλοὶ τῶν ταχυδακτυλουργῶν τούτων εἶχον ἀποκτήσει εὐρυτάτην φήμην καὶ εἶχον κατασταῆ περιζήτητοι. Ἐνεφανίζοντο κυρίως εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις, εἰς τὰς ἑορτάς, τὰς πανηγύρεις καὶ τὰς ἀγοράς, πολλάκις δὲ προσεκαλοῦντο καὶ εἰς τὰ συμπόσια πρὸς διασκέδασιν τῶν συνδαιτημόνων. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν θεάτρων ἐνεφανίζοντο πολλοί, καθιστῶντες τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ τὴν τέχνην των ἐπάγγελμα λίαν προσοδοφόρον. Οἱ παλαιότεροι τούτων εἶχον ἀναφανῆ εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Χαλδαίαν, τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Περσίαν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἀναφέρονται καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ Ζωροάστρου, τοῦ Παρακέλσου καὶ ἄλλων. Ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ρώμῃ ὑπῆρχον ἐπίσης ταχυδακτυλουργοί, φέροντες τὰ ὀνόματα τῶν γοήτων, τῶν θαυματουργῶν, τῶν ψηφοπαικτῶν, τῶν θαυματοποιῶν, τῶν σκιροπαικτῶν, κ. ἄ. Τὸ ὄνομα ταχυδακτυλουργία εἶναι πιστὴ μετάφρασις τῆς γαλλικῆς λέξεως prestidigitation, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγε διὰ πρώτην φορὰν ὁ Γάλλος ταχυδακτυλουργὸς Ἰούλιος ντὲ Ροβέρ, πλάσας αὐτὴν ἐκ τῶν λατινικῶν λέξεων presto digiti. Διὰ τῆς λέξεως δὲ ταύτης ἐπεκράτησε νὰ ὑποδηλοῦνται ὄχι μόνον αἱ διὰ τῆς μεγάλης ἐπιδεξιότητος τῶν χειρῶν ἐπιτυγχανόμεναι ὀπτικαὶ ἀπάται, ἀλλὰ καὶ αἱ δι' ἄλλων μέσων πραγματοποιούμεναι τοιαῦται, ὡς αἱ διὰ τῆς βοηθείας τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν φαινομένων καὶ αἱ διὰ διαφόρων μηχανημάτων καὶ κατόπτρων. Ἡ ἐκμετάλλευσις ὑπὸ τῆς ταχυδακτυλουργίας τῶν φυσικῶν πειραμάτων ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ταχυδακτυλουργία λαμβάνει καὶ τὸ ὄνομα τῆς παιγνιώδους φυσικῆς. Πλεῖστα πειράματα τῶν ταχυδακτυλουργῶν εἶναι τὰ αὐτὰ καὶ ἐπαναλαμβάνονται ἀμετάβλητα ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἄλλα ὅμως μετεβλήθησαν μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, ἐνῷ συγχρόνως εἰς ταῦτα προσετέθησαν καὶ νέα, κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὴν ἐφευρετικότητα τῶν διαφόρων ταχυδακτυλουργῶν. Οὕτω πολλάκις οἱ ταχυδακτυλουργοὶ πραγματοποιοῦν πειράματα ἐντελῶς νέα καὶ πρωτότυπα, τῶν ὁποίων τὸ μυστικὸν παραλαμβάνουν συχνάκις μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὸν τάφον. Ἡ βασικὴ ὅμως ἀρχή, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζονται πάντα τὰ πειράματα τῶν ταχυδακτυλουργῶν, συνίσταται εἰς τὴν ἐξαφάνισιν ἑνὸς ἀντικειμένου, ἄλλοτε μὲν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνευρέσεώς του εἰς τόπον διάφορον ἐκείνου, εἰς τὸν ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἐτοποθετήθη, καὶ ἄλλοτε πρὸς ἐμφάνισιν μυστηριωδῶς ἄλλου ἀντικειμένου εἰς τὴν θέσιν του. Ἡ τέχνη αὕτη, ἡ ὁποία ἐξαρτᾶται ἰδίως ἐκ τῆς ἐπιδεξιότητος τοῦ ταχυδακτυλουργοῦ καὶ τῆς λεπτότητος τοῦ πνεύματός του καὶ οὐχὶ τόσον ἐκ τῆς ταχύτητος τῶν κινήσεών του, περιλαμβάνει κυρίως πειράματα δυνάμενα νὰ ἐκτελεσθοῦν μὲ ἀντικείμενα ὡρισμένων διαστάσεων: μικρὰς σφαίρας, νομίσματα, ρινόμακτρα, ταινίας, ᾠά, παιγνιόχαρτα, πίλους κ. τ. λ.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς ταχυδακτυλουργίας κατατάσσεται ἐνίοτε καὶ ἡ ἀκροβασία, ὁ πνευματισμός, ὁ φακιρισμὸς καὶ ἡ ἐν γένει θαυματοποιία τῶν νεωτέρων θεάτρων ποικιλιῶν. Μεταξὺ τῶν ὀνομαστοτέρων ταχυδακτυλουργῶν τῶν νεωτέρων χρόνων εἶναι οἱ: Πινέττι (1783), Μπόσκος, Λεντρύ, Ἰούλιος ντὲ Ροβέρ, Τορρίνι, Φιλίπ, Ρομπὲρ-Οὐντέν, Ρομπέν, Μαρώ, ὁ ἐπικαλούμενος βασιλεὺς τῆς ταχυδακτυλουργίας διὰ τῶν παιγνιοχάρτων, Καζνέβ, Μοφύ, Μπελλακίνι, Ρεναλύ, Τύρστον, κ. ἄ Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ ταχυδακτυλουργία εἰς μὲν τὰς μεγαλοπόλεις περιωρίσθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ θέατρα ποικιλιῶν, εἰς δὲ τὰ χωρία εἰς τὰς μεγάλας συγκεντρώσεις τῶν ἀγοραστικῶν πανηγύρεων. Πολλάκις ὅμως διάσημοι ταχυδακτυλουργοὶ δίδουν εἰδικὰς παραστάσεις εἰς τὰ θέατρα τῶν μεγαλοπόλεων, ἀδρότατα ἀμειβόμενοι. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἀπέκτησαν παγκόσμιον φήμην μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ταχυδακτυλουργῶν ὁ ἀριθμομνήμων Διαμάντης καὶ ὁ Καρύδης.

Μ. Δ. Β.

ταχυδακτυλουργικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ταχυδακτυλουργίαν, ὁ διὰ ταχυδακτυλουργίας λαμβάνων ὑπόστασιν: «ταχυδακτυλουργικὰ τεχνάσματα».—Ἐπίρρ. ***ταχυδακτυλουργικῶς.***

ταχυδακτυλουργὸς (ὁ, ἡ)· ὁ ἐκτελῶν παιγνίδια διὰ τῆς ταχύτητος καὶ δεξιότητος τῆς χειρός, καὶ μάλιστα τῶν δακτύλων.

ταχυδρομεῖον (τό)· ἡ ὀργάνωσις, τὸ σύνολον τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ἡ δι' ἐπιστολῶν ἰδίᾳ καὶ ἐντύπων ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν εἰς οἱανδήποτε ἀπόστασιν εὑρισκομένων ἀνθρώπων: «ταχυδρομεῖον τοῦ κράτους» || τὸ κατάστημα ὅπου εἶναι ἱδρυμένη ἡ ὑπηρεσία τοῦ ταχυδρομείου || αὐτὰ ταῦτα τὰ ἀποστελλόμενα ὡς σύνολον, οἷον φάκελοι, σάκκοι κ. τ. τ.: «ἦρθε τὸ ταχυδρομεῖον» || ὅ,τι τις λαμβάνει ἢ ἀποστέλλει ταχυδρομικῶς: «σήμερον ἔχω ταχυδρομεῖον» ἑτοιμάζω ἐπιστολὰς κ.τ.τ. πρὸς ἀποστολήν, «ἦρθε τὸ ταχυδρομεῖον;» ἔφεραν τὰ διὰ ταχυδρομείου ἀποσταλέντα;

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *ταχυδρομεῖον* ἀποτελεῖ ἐπιχείρησιν ἐνεργουμένην ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ ἐπιφορτισμένην μὲ τὴν μεταφορὰν ἐπιστολῶν, ἐντύπων, ἐμπορευμάτων μικροῦ βάρους, χρημάτων, ὡς καὶ μὲ ἄλλας μεταφορικὰς ἢ καὶ οἰκονομικῆς φύσεως ἐργασίας.

Τὸ κύριον ἔργον τοῦ ταχυδρομείου κατ' ἀρχὰς συνίστατο εἰς τὴν διαβίβασιν τῶν ἐπισήμων καὶ ἰδιωτικῶν ἀνταποκρίσεων· βαθμηδὸν ὅμως ἀνετέθη εἰς τὸ ταχυδρομεῖον πληθὺς ἄλλων ἐργασιῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον παρεμφερῶν πρὸς τὸ κύριον ταχυδρομικὸν ἔργον. Οὕτω σήμερον τὸ ταχυδρομεῖον ἔχει ἐπιφορτισθῆ: 1) Μὲ τὴν παραλαβήν, μεταβίβασιν καὶ διανομήν: α) τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ δεσμῶν· β) ἐπιστολῶν καὶ βραχειῶν ἐπιστολῶν· γ) δελταρίων· δ) ἐπισκεπτηρίων· ε) ἐγγράφων ὑποθέσεων (papiers d'affaires)· στ) δειγμάτων ἐμπορευμάτων· ζ) ἐντύπων παντοίων, ἐφημερίδων, βιβλίων καὶ περιοδικῶν· η) ἐπιστολῶν καὶ κυτίων μετὰ δεδηλωμένης ἀξίας· θ) ἐπὶ συστάσει ἀντικειμένων· ι) ἀποστολῶν ἐπὶ ἀντικαταβολῇ (envois contre remboursement)· ια) μικροδεμάτων (petits paquets)· ιβ) ταχυδρομικῶν δεμάτων (colis postaux). 2) Μὲ τὴν μεταφορὰν ἐπιβατῶν καὶ τῶν ἀποσκευῶν αὐτῶν, ὡς ἐν Ἑλβετίᾳ, Γερμανίᾳ, Περσίᾳ κτ. 3) Μὲ τὴν εἴσπραξιν χρηματικῶν ποσοτήτων καὶ πληρωμὴν αὐτῶν ἐν τοῖς τόποις τοῦ προορισμοῦ μέσῳ ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν (mandats de poste) 4) Μὲ τὴν εἴσπραξιν τίτλων διὰ λογαριασμὸν τρίτων (récouvrements) 5) Μὲ τὰς ἐργασίας τοῦ ταχυδρομικοῦ ταμιευτηρίου (caisse d'épargne). 6) Μὲ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ταχυδρομικῶν ἐντολῶν (chèques postaux καὶ τρεχουμένων λογαριασμῶν (comptes courants). 7) Μὲ τὴν εἴσπραξιν φόρων, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Σουηδίᾳ κτλ. 8) Μὲ τὴν μεταφορὰν καὶ ἐπίδοσιν δικογράφων. 9) Μὲ τὴν ἐγγραφὴν συνδρομητῶν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ συγγράμματα (abonnements aux journaux et écrits périodiques), ὡς ἐν Γερμανίᾳ, Βελγίῳ, Αὐστρίᾳ, Βουλγαρίᾳ, Δανίᾳ, Φινλανδίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ὀλλανδίᾳ, Ρουμανίᾳ, Σουηδίᾳ, Ἑλβετίᾳ κτλ. 10) Μὲ τὴν πώλησιν χαρτοσήμου, ὡς ἐν Βελγίῳ, ἐν τῇ τέως Κρητικῇ Πολιτείᾳ, Σουηδίᾳ κλπ. 11) Μὲ τὴν πώλησιν κρατικῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν, ὡς ἐν Ἰταλίᾳ. 12) Μὲ τὴν πώλησιν κρατικῶν λαχείων καὶ κινίνης. 13) Μὲ τὴν ἔκδοσιν ἀδειῶν ἁλιείας, ὡς ἐν Βελγίῳ· καὶ 14) Μὲ τὴν ἐνέργειαν πράξεων διὰ λογαριασμὸν διαφόρων ταμείων κοινωνικῆς προνοίας ὡς ἐν Βελγίῳ καὶ Ἰταλίᾳ.

Ἡ μελέτη τῶν ἀφορώντων τὸ ταχυδρομεῖον ζητημάτων ἀνάγεται κυρίως εἰς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν· ἀφ' ὅτου ὅμως τοῦτο ὑπήχθη ὑπὸ τὴν κρατικὴν διοίκησιν, ἀνάγεται καὶ εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου ἡ ἔρευνα τῆς διοργανώσεως καὶ διοικήσεως αὐτοῦ, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς δημοσίας οἰκονομίας ὁ διακανονισμὸς τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν καὶ ἐν γένει τῶν μέσων, δι' ὧν ἀντιμετωπίζονται αἱ δαπάναι ἐγκαταστάσεων, συντηρήσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως ἐν γένει τῶν ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν.

Εὐθὺς ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τῶν πρώτων ἀρχῶν τοῦ πολιτισμοῦ, ἤρχισαν ν' ἀναφαίνωνται καὶ τὰ πρῶτα ἴχνη τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας. Ταῦτα δ' ἤρχισαν τὸ πρῶτον ν' ἀναφαίνωνται ἐν Κίνᾳ, πρὸ τῆς ἐφευρέσεως ἀκόμη τῆς γραφῆς, ἔνθα ἔκαμνον χρῆσιν σχοινίων φερόντων κόμβους πρὸς συνεννόησιν. Βραδύτερον, ἐφευρεθείσης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φὸ-Χί, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Γ' π. Χ. χιλιετηρίδος τῆς γραφῆς καὶ δὴ κατ' ἀρχὰς τῆς λεγομένης ἰδεογραφικῆς, οἱ Κινέζοι ἔκαμνον χρῆσιν αὐτῆς διὰ τὴν ἀλληλογραφίαν των, ἣν ἐχάρασσον ἐπὶ μετάλλων, ξύλων κτλ.

Ἐπίσης ἐν Αἰγύπτῳ, Βαβυλῶνι καὶ Ἀσσυρίᾳ ἀπὸ τῆς ΙΓ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος χρονολογεῖται ἡ πρώτη ἐγκαθίδρυσις ταχυδρόμων.

Οἱ φαραὼ εἶχον ὀργανώσει διὰ τὰς ἰδίας των ἀνάγκας ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, τὸ δὲ παράδειγμά των ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι μεγιστᾶνες. Ἔν τινι δὲ μέτρῳ τὰ ἐν λόγῳ ταχυδρομεῖα μετέφερον καὶ ἰδιωτικὴν ἀνταπόκρισιν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐγίνετο χρῆσις κυρίως παπύρων, ἀλλὰ καὶ ξύλων, ὑφασμάτων κλπ., ἐφ' ὧν ἐχαράσσοντο ἢ ἐγράφοντο τὰ ἱερογλυφικά, ἱερατικὰ καὶ λοιπὰ μεταγενέστερα ψηφία γραφῆς. Ἀργότερον οἱ Πέρσαι ὠργάνωσαν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν κατὰ πολὺ συστηματικώτερον τρόπον, καθ' ἃ ἀναφέρουσιν ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Ξενοφῶν. Ἐγκαθίδρυσαν τουτέστι σταθμοὺς (ἱππῶνας) εἰς ἀπόστασιν μεταξὺ αὐτῶν τόσην, ὅσην δύναται ἡμερησίως νὰ διατρέξῃ εἷς ἵππος μετὰ τοῦ ἀναβάτου ταχυδρόμου. Οὕτω, διὰ παραδόσεως ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμόν, τὰ γράμματα ἔφθανον εἰς τὸν προορισμόν των μεταφερόμενα ἀνὰ τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον «τοῦτο τὸ δράμημα τῶν ἵππων καλέουσι Πέρσαι ἀγγαρήϊον». Οἱ ταχυδρόμοι οὗτοι ὤφειλον νὰ διανύσωσι πλήρη τὴν δι' αὐτοὺς ὁρισθεῖσαν ἀπόστασιν χωρὶς νὰ ἐμποδισθῶσιν οὔτε ὑπὸ βροχῆς, καυμάτων ἢ ἄλλων ἀντιξόων ἀτμοσφαιρικῶν καταστάσεων, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ ἀκόμη. Ἐνίοτε μάλιστα τὸν ἡμερήσιον ἄγγελον διεδέχετο νυκτερινός.

Νοεῖται ὅτι τόσον ἐν Περσίᾳ ὅσον καὶ ἐν ταῖς προειρημέναις ἀνατολικαῖς αὐτοκρατορίαις ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία δὲν προωρίζετο διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἰδιωτικῆς ἀλληλογραφίας τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ τῆς ἐπισήμου τοιαύτης τῆς διοικήσεως ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς συγκεντρώσεως καὶ μεταδόσεως εἰς τὸ κέντρον ἐπισήμων πληροφοριῶν περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις συμβαινόντων, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς διαβιβάσεως εἰς τοὺς κατὰ τόπους διοικητὰς τῶν διαταγῶν τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ἡ ἱστορία ἀναφέρει πλεῖστα ὅσα μεμονωμένα παραδείγματα ἐκκινήσεως ταχυδρόμων ἀπὸ χώρας εἰς χώραν τῆς ἀρχαιότητος, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τοῦ ταχυδρόμου Βελλερεφόντου ἐκ Τίρυνθος εἰς Λυκίαν, χωρὶς ὅμως ἐκ τούτου καὶ νὰ δύναται νὰ βασισθῇ ἡ ὕπαρξις ὠργανωμένης ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας μεταξὺ τῶν χωρῶν τούτων.

Ἐν Ἑλλάδι, λόγῳ τῆς κατατμήσεως τῆς χώρας εἰς μικρὰ κατὰ πόλεις κρατίδια, δὲν ἐγένετο ἀντιληπτὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ὀργανώσεως ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας. Ὡς ἐκ τούτου αἵ τε ἀρχαὶ ὡς καὶ οἱ ἰδιῶται ἠναγκάζοντο τὴν εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις πεμπομένην ἀλληλογραφίαν των νὰ ἐμπιστεύωνται εἰς ἐκτάκτους μεταφορεῖς. Οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρουν τοιαῦτα μεμονωμένα παραδείγματα ἐκτάκτων ταχυδρόμων, ὡς τοῦ Φειδιππίδου.

Ἀντιθέτως οἱ Γαλάται κατέβαλον ποιάν τινα, οἱ δὲ Ρωμαῖοι ἀκόμη μεγαλυτέραν προσπάθειαν διὰ τὴν καλυτέραν ὀργάνωσιν ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας, ἥτις ἐκλήθη ἐν Ρώμῃ cursus publicus. Ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ Αὐγούστου ἔλαβεν αὕτη τὸν τελειότερον ὀργανωτικὸν τύπον. Διῃρέθη δὲ τὸ cursus publicus εἰς δύο: ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸ ἐλαφρὸν ταχυδρομεῖον διὰ τὴν κυρίως ἀνταπόκρισιν, καὶ εἰς τὸ βαρὺ τοιοῦτον, διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν φόρων καὶ τῶν προϊόντων ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν. Πρὸς τοὺς σκοποὺς τούτους ἐχρησιμοποιοῦντο οὐ μόνον πεζοὶ (cursores) καὶ ἔφιπποι (veredarii) ταχυδρόμοι, ἀλλὰ καὶ ἅμαξαι ἐλαφραὶ (rheda) καὶ φορτηγοὶ (clabutaria). Ὁ Αὔγουστος ἰδίᾳ, ἀποβλέπων εἰς στρατιωτικοὺς σκοπούς, ἀνεκαίνισε τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, ἱδρύσας μεγάλους σταθμοὺς (stationes) διὰ στρατωνισμὸν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἐχρησιμοποίησε διὰ τὸ ταχυδρομεῖον. Κατὰ τὰ μεταξὺ τῶν σταθμῶν τούτων διαστήματα ἱδρύθησαν 5—8 ὑποσταθμοὶ (mutationes) διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν ἵππων, εἰς τοὺς ὁποίους παρέμενον τεσσαράκοντα περίπου ἵπποι μετὰ τῶν ἀναλόγων ἱπποκόμων. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὅλης ὀργανώσεως τῶν ταχυδρομείων εὑρίσκετο ὁ praefectus praetorio, βοηθούμενος εἰς τὸ ἔργον του ὑπὸ τῶν curiosi καὶ τῶν regionarii. Ἡ διεύθυνσις ἑκάστου σταθμοῦ ἀνετίθετο εἰς τοὺς προύχοντας τῶν πόλεων, ὀνομαζομένους πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον mancipes, τὴν δὲ ἐποπτείαν τῶν ταχυδρομικῶν ἁμαξῶν εἶχον οἱ praefecti vehicolorum. Ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία διεξήγετο μετὰ παραδειγματικῆς τάξεως καὶ ἀκριβείας χάρις καὶ εἰς τὴν ἀρίστην κατάστασιν τῶν δημοσίων ὁδῶν. Ἐπὶ πλέον λέγεται ὅτι εἰς τὴν ἐν λόγῳ ὑπηρεσίαν ἀνετέθησαν καὶ ἀστυνομικὰ καθήκοντα.

Καίτοι δ' ἡ ὑπηρεσία αὕτη διωργανώθη καὶ ἐλειτούργησε κατὰ τόσον θαυμαστὸν τρόπον, ἐν τούτοις αὕτη, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις ἀνατολικαῖς αὐτοκρατορίαις, διεφυλάχθη ἀποκλειστικῶς σχεδὸν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους, τῶν ἰδιωτῶν ὑποχρεουμένων οὕτω νὰ καταφεύγωσιν εἰς δούλους ἢ καὶ εἰς ἄλλους ἐπιβάτας διὰ τὴν μεταβίβασιν τῆς ἀλληλογραφίας των, καὶ εἰς χρησιμοποίησιν τῶν ἰδικῶν των ἢ καὶ ἄλλων ἰδιωτικῶν ἵππων ἢ ἁμαξῶν διὰ τὰς ἀνάγκας των. Αὐστηραὶ [illegible] ταται δὲ ποιναὶ ἐπεβάλλοντο εἰς τοὺς τυχὸν χρησιμοποιοῦντας μεταφορικὰ μέσα τοῦ cursus publicus ἰδιώτας. Εἰς ἐξαιρετικὰς μόνον περιστάσεις καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ αὐτοκρατορίας, ἐδίδετο ἄδεια (legatio libera) χρησιμοποιήσεως τοιούτων μέσων, καὶ [illegible] εἰς ἐπισήμους Ρωμαίους. Ὡσαύτως εἰς μεταγε-

Digitized by Google

στέρας μόνον ἐποχὰς ἐπετράπη εἴς τινας πόλεις καὶ ἡ ἐνοικίασις ἵππων τοῦ κρατικοῦ ταχυδρομείου. Καίτοι ὅμως οἱ πολῖται δὲν ἀπέλαυον τῶν ἀγαθῶν τῆς ταχυδρομικῆς ὀργανώσεως, ἐν τούτοις εἰς αὐτοὺς ἀνετέθη τὸ βάρος τῆς συντηρήσεως αὐτῆς. Βραδύτερον ὁ αὐτοκράτωρ Νέβας καὶ εἶτα ὁ Ἀδριανὸς καὶ ὁ Σεβῆρος ἀπήλλαξαν πλείστας πόλεις τῆς φορολογίας ταύτης. Μόνον εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἰδίᾳ δ' εἰς τὰς ἐν Ἀνατολῇ καὶ Ἀφρικῇ παρέμεινε τὸ πρῶτον καθεστώς.

Παραπλησία ἦτο ἡ ὀργάνωσις τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐν τῷ Ἀνατολικῷ Ρωμαϊκῷ κράτει. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἐκεῖ ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας, δὲν δύναταί τις νὰ μνημονεύσῃ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Η' μ. Χ. αἰῶνος σοβαράν τινα καὶ ἐφάμιλλον πρὸς τὴν παρὰ Ρωμαίοις τοιαύτην ὀργάνωσιν ταχυδρομείου. Ἡ πρώτη μετὰ ταῦτα σημαντικὴ προσπάθεια πρὸς δημιουργίαν ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας ὀφείλεται εἰς τὸν Κάρολον τὸν Μέγαν. Κύριος οὗτος γενόμενος τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας καὶ μέρους τῆς Ἱσπανίας, ἵδρυσε τῷ 807 τρεῖς μεγάλας ταχυδρομικὰς γραμμὰς (relais) μετ' ἀναλόγων σταθμῶν πρὸς τὰς τρεῖς ταύτας χώρας, μὲ ἀφετηρίαν τὴν Auxerre.

Ἀποδίδεται μεγάλη σημασία εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου γενομένην ἀναδιοργάνωσιν τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας, ἥτις ὅμως καὶ πάλιν δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς ἰδιώτας, ἀλλὰ μόνον τὴν διοίκησιν. Τὴν ἔλλειψιν ὅμως ταύτην ἔμελλε βραδύτερον, ἔν τινι μέτρῳ, νὰ πληρώσῃ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ φεουδαλισμοῦ καὶ παρὰ τὰς δυσκολίας τῶν συγκοινωνιῶν τὰ μεγάλα μοναστήρια κατώρθωσαν νὰ διαμείβουν ἀλληλογραφίαν μετά τινων συνεταιρισμῶν.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΒ' αἰῶνος τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων ἔλαβε τὸ προνόμιον τῆς ἐγκαθιδρύσεως ταχυδρόμων (messagers) πρὸς διατήρησιν ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των καὶ ἀποστολὴν εἰς τοὺς πρώτους ἐκ μέρους τῶν δευτέρων καὶ εἰδῶν ἐνδυμασίας καὶ χρημάτων.

Ἡ ὀργάνωσις ἐνεθαρρύνθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ κράτους, ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Ὡραίου, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν διαταγμάτων του τοῦ 1296 καὶ 1297 ἐχορήγησε πλείστας ὅσας προνομίας εἰς αὐτήν. Οἱ ταχυδρόμοι τοῦ εἰρημένου πανεπιστημίου ὑπηρέτουν παραλλήλως πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' κατασταθέντας κρατικοὺς ταχυδρόμους. Ἀπὸ τότε ὅμως περιωρίσθη ἡ δρᾶσίς των σημαντικῶς, μέχρις ὅτου ἐξέλιπε παντελῶς τῷ 1720. Ἐν Γερμανίᾳ ἐπίσης ὁ μέγας ἐμπορικὸς οἶκος Hausebund ἵδρυσεν ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἰδίαν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν. Ὡσαύτως ἐλειτούργησαν καὶ τὰ Boten-Austallen, πρωτότυπον κρᾶμα δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς ὑπηρεσίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐν Γαλλίᾳ ἐσημειώθη σημαντικὸν βῆμα προόδου διὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ', ὅστις διὰ τοῦ διατάγματός του τῆς 19 Ἰουνίου 1464 ἀνεκαίνισε τὴν λειτουργίαν τῶν κυβερνητικῶν ταχυδρόμων, συστηματοποιήσας καλύτερον τὰ τῆς διοικητικῆς ἐξαρτήσεώς των. Οὗτοι ὅμως διεβίβαζον ἀποκλειστικῶς κυβερνητικὴν ἀνταπόκρισιν. Τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς Γαλλίας δὲν ἐβράδυναν νὰ μιμηθῶσι καὶ ἄλλα γειτονικὰ κράτη.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἤρχισε νὰ ἀναφαίνηται καὶ νὰ λειτουργῇ εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης μία θαυμασία ἰδιωτικὴ ταχυδρομικὴ ὀργάνωσις, ἡ τῆς οἰκογενείας τῶν Taxis, ἡ ὁποία ὀλίγον βραδύτερον, διὰ τοῦ Φραγκίσκου ντὲ Ταξί, κατέπληξε κυριολεκτικῶς διὰ τὸ ὑπέροχον τῆς ὀργανώσεώς της. Ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος Γ', ἔχων ἀνάγκην νὰ πληροφορῆται τὰς κινήσεις ἰδίως τῶν Τούρκων, ἵδρυσε ταχυδρομικοὺς σταθμοὺς καὶ γραμμάς, ἀναθέσας εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Ταξὶ τὴν ταχυδρομικὴν ἐκμετάλλευσιν εἰς τὰ κράτη του. Ἤδη τῷ 1496 τὰ ταχυδρομεῖα τῶν Ταξὶ ἐλειτούργουν εἰς πλείστας πόλεις. Ὁ Φραγκῖσκος ντὲ Ταξὶ συνεβλήθη τῷ 1505 μετὰ τοῦ βασιλέως Φιλίππου, ἵνα διατηρήσῃ ταχυδρομικὴν ἀνταπόκρισιν μεταξὺ Παρισίων, Ὀλλανδίας, τῆς αὐλῆς τῆς Γερμανίας καὶ τῆς αὐλῆς τῆς Ἱσπανίας· καὶ δὴ ἐκ Βρυξελλῶν εἰς Παρισίους ἐντὸς 44 ὡρῶν, εἰς Λυῶνα ἐντὸς 5 ἡμερῶν, εἰς Γρενάδαν ἐντὸς 15 καὶ εἰς Τολέδον ἐντὸς 12 ἡμερῶν. Ὁσάκις τὸ δημόσιον ταμεῖον δὲν εἶχε νὰ δώσῃ τὴν συμπεφωνημένην ἀποζημίωσιν εἰς τὸν Φραγκῖσκον ντὲ Ταξί, τοῦ ἐπετρέπετο νὰ μεταφέρῃ ἰδιωτικὴν ἀνταπόκρισιν καὶ ἐπιβάτας. Τῷ 1516 σύμβασις μεταξὺ τοῦ Καρόλου τῆς Ἱσπανίας καὶ τοῦ Φραγκίσκου καὶ τοῦ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ ντὲ Ταξὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς τελευταίους, πλὴν ἄλλων τελειοποιήσεων, νὰ ἐκτείνουν τὴν δρᾶσίν των καὶ μέχρι Βερώνας, Ρώμης καὶ Νεαπόλεως. Ἡ ὀργάνωσις τῶν Ταξὶ ἀπετέλεσεν ἕνα ἐκ τῶν σημαντικωτέρων σταθμῶν τῇ ἐξελίξει τοῦ πολιτισμοῦ ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῶν ταχυδρομείων.

Τὰ μεγάλα κέρδη τῶν ἰδιωτικῶν ταχυδρομικῶν ἐπιχειρήσεων ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ συλλάβῃ ὁ Ἐρρῖκος Γ' τῆς Γαλλίας τὴν ἰδέαν, τῷ 1575, τῆς ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ κράτους ἀναλήψεως τῆς ταχυδρομικῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ κοινοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν, λόγῳ τῶν θρησκευτικῶν πολέμων, οἱ ἵπποι ἀπέβησαν σπάνιοι, δι' ὃ καὶ τῷ 1597 ὁ Ἐρρῖκος Δ' ἵδρυσε γραμμάς, ὅπου οἱ ἰδιῶται εὕρισκον ἵππους πρὸς ἐνοικίασιν διὰ τὰ ταξίδια καὶ τὰς ἐργασίας των. Ἐν τῷ μεταξὺ ἤρξατο ἐν Γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ συστηματοποιουμένη καλύτερον ἡ ὑπηρεσία τῶν κυβερνητικῶν ταχυδρόμων. Βραδύτερον (ἀπὸ τοῦ 1622) ὠργανώθη ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Richelieu ἀκόμη κανονικώτερον τὸ ἐπιστολικὸν ταχυδρομεῖον μὲ τοὺς διανομεῖς καὶ καθωρισμένα δρομολόγια.

Τῷ 1627 ὁ γενικὸς διευθυντὴς τῶν ταχυδρομείων τῆς Γαλλίας Πέτρος ντ' Ἀλμέρας καθώρισε τὸ πρῶτον ἐπίσημον ταχυδρομικὸν τιμολόγιον, ἔκαμε δὲ καὶ τὴν πρώτην ἀπαρχὴν ὀργανώσεως τῶν χρηματικῶν ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν, τῷ δὲ 1630 ἔχομεν ἐν Γαλλίᾳ ὡσαύτως τὰ πρῶτα ἴχνη τοῦ ταχυδρομικοῦ μονοπωλίου. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς σημειωθείσας κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ταχυδρομικὰς προόδους, οὐ μόνον δὲν κατωρθώθη εἰσέτι νὰ ἐπικρατήσῃ πνεῦμα σεβασμοῦ πρὸς τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἡ παραβίασις αὐτοῦ ἐπισήμως καθιερώθη ἰδίᾳ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ Κρόμβελλ καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Ρισελιέ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ μάλιστα χώρᾳ ἱδρύθη τὸ περιβόητον «Cabinet noir», ἐπὶ Λουδοβίκου δὲ ΙΕ' ἐπεζητεῖτο ἐν τῇ παραβιάσει τῶν ἐπιστολῶν ἡ διασκέδασις τοῦ βασιλέως διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν οἰκογενειακῶν μυστικῶν τῶν πολιτῶν του.

Τῷ 1620 ἔχομεν ἐν Σουηδίᾳ τὴν πρώτην διεθνῆ ταχυδρομικὴν γραμμὴν (πρὸς Ἀμβοῦργον) μὲ καθωρισμένα τιμολόγια. Ὀλίγον βραδύτερον ἔγινε νέα ἀναδιοργάνωσις ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Ἀνδρέου Βεσέλ, ὅστις τῷ 1635 ἵδρυσε καὶ τὸ ταχυδρομικὸν γραφεῖον τῆς Στοκχόλμης.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ τῆς βασιλείας Καρόλου Α' τὸ πρῶτον ὠργανώθη συστηματικὴ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία. Χαλαρωθεῖσα ὅμως αὕτη κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ἐτακτοποιήθη πάλιν ἐπὶ Κρόμβελλ, διὰ ν' ἀποκατασταθῇ ὁριστικῶς ἀπὸ τοῦ 1657, θεσπισθέντος ἔκτοτε καὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Postmaster general.

Τῷ 1653 ὁ ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν εἰσηγητὴς τοῦ γαλλικοῦ κοινοβουλίου Βελαγιὲ ἐπέτυχε τὸ προνόμιον τῆς ἱδρύσεως ἐν Παρισίοις τοῦ μικροῦ ἀποκληθέντος ταχυδρομείου καὶ τῶν γραμματοκιβωτίων. Τὸ σύστημα τοῦτο συνίστατο εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν προπληρωμὴν τῶν ἐπιστολῶν δι' ἀποδείξεων, τὰς ὁποίας οἱ ἀποστολεῖς ἐπρομηθεύοντο ἐκ τῶν προτέρων καὶ τὰς ἐπισυνῆπτον ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν των, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ εἶναι εὐκόλως ἀντιληπταὶ ὑπὸ τῶν ταχυδρομικῶν ὑπαλλήλων. Εἰς τὰς ἀποδείξεις ταύτας βλέπομεν τὴν ἀπαρχὴν τοῦ γραμματοσήμου. Ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', κατόπιν ἐξακολουθητικῆς ἀνακαινίσεως καὶ κανονικῆς λειτουργίας, τὸ ταχυδρομεῖον ἀπέβη πηγὴ σημαντικωτάτων διὰ τὸ κράτος εἰσπράξεων. Ἦτο τότε ἡ ἐποχὴ τῆς καταπληκτικῆς αὐξήσεως τῶν κρατικῶν δαπανῶν, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ὁποίων οὔτε αἱ πρόσοδοι τῶν δημοσίων κτημάτων οὔτε τὰ παντοῖα τέλη ἐπήρκουν, καὶ διὰ τοῦτο τὸ φορολογικὸν πνεῦμα ἤρχιζε πανταχοῦ νὰ κυριαρχῇ. Αὐτὸς δ' εἶναι καὶ ὁ λόγος, δι' ὃν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τὰ ταχυδρομικὰ τέλη λαμβάνουν καὶ αὐτὰ φορολογικὴν μορφήν, ἤτοι ἀποταμιευτικὸν χαρακτῆρα, καὶ καθίστανται ἐπομένως ὑπερβολικά. Ἀπὸ τῆς τελευταίας δὲ τριακονταετίας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀρχίζει μία ἔτι δεινοτέρα διὰ τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν ἐποχή: Ἡ τῆς ἐκμεταλλεύσεως αὐτῆς διὰ μισθώσεως εἰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Διήρκεσε δ' ἡ ἐποχὴ αὕτη ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα. Οὐδεμία σημαντικὴ πρόοδος ἐσημειώθη κατὰ τὴν μακρὰν αὐτὴν ἐποχήν, ἀφοῦ οἱ ἰδιῶται-ἐπιχειρηματίαι δὲν ἀπέβλεπον εἰς τὴν καλυτέραν ἐξυπηρέτησιν τοῦ κοινοῦ, ἀλλ' εἰς τὰ μεγαλύτερα κέρδη. Τὸ μόνον ἀξιοσημείωτον εἶναι ἡ συστηματικωτέρα καθιέρωσις τοῦ ταχυδρομικοῦ μονοπωλίου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀξιομνημόνευτοι εἶναι αἱ ἐν Ρωσίᾳ ἰδίᾳ, ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, καὶ Ἡνωμέναις Πολιτείαις γενόμεναι προσπάθειαι ὀργανώσεως τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὰ πράγματα μεταβάλλονται ριζικῶς διὰ τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ κράτη ἀναλαμβάνουν ἀπ' εὐθείας πλέον, καὶ δὴ πανταχοῦ, τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ταχυδρομείων, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν ἔκτοτε τὴν μορφὴν κρατικῆς ὑπηρεσίας, καὶ δὴ ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου αἱ παντοῖαι τελειοποιήσεις τῶν μηχανικῶν μέσων καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν ἐπικοινωνιῶν καὶ ἐμπορικῶν σχέσεων συνετέλεσαν, ὥστε νὰ ἀναπτυχθοῦν τὰ μέγιστα αἱ ταχυδρομικαὶ τῶν κρατῶν ὑπηρεσίαι καὶ νὰ ἐπιτελέσουν ἀναμφιβόλως ἁλματικὰ βήματα προόδου, ὥστε νὰ ἐξελιχθοῦν ἔκτοτε σταθερῶς καὶ συνεχῶς εἰς ὃ ἐπίπεδον τὰς ἀπολαμβάνει σήμερον ἡ ἀνθρωπότης.

Τῷ 1817 ἐσημειώθη ἡ πρώτη λειτουργία τῶν ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν· τῷ 1830 ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀγροτικῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας· τῷ 1844 ἡ πρώτη λειτουργία κινητῶν ταχυδρομείων ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξοστοιχιῶν· τῷ 1840 ἡ πρώτη ἐφαρμογὴ τοῦ γραμματοσήμου ὑπὸ τὴν σημερινήν του μορφήν, ὀφειλομένη εἰς τὸν Ἄγγλον Hill· τῷ 1859 ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ θεσμοῦ τῶν δεδηλωμένων ἀξιῶν· τῷ 1869 ἐτέθησαν τὸ πρῶτον εἰς κυκλοφορίαν τὰ ταχυδρομικὰ δελτάρια· τῷ 1873 αἱ ἐπὶ συστάσει ἀνταποκρίσεις· τῷ 1874 συνῆλθεν ἐν Βέρνῃ τῆς Ἑλβετίας τὸ πρῶτον διεθνὲς ταχυδρομικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον συνέπηξε τὴν «Γενικὴν Ἕνωσιν τῶν Ταχυδρομείων», τὴν μετέπειτα μετονομασθεῖσαν «Παγκόσμιον Ταχυδρομικὴν Ἕνωσιν» (βλ. λ. *Ταχυδρομικὴ Ἕνωσις*). Ἐψηφίσθη δὲ κατ' αὐτὸ καὶ ἡ πρώτη διεθνὴς ταχυδρομικὴ σύμβασις, ἥτις τόσον διηυκόλυνε τὰς διεθνεῖς ταχυδρομικὰς ἀνταλλαγάς.

Ἔκτοτε, καὶ ἀνὰ χρονικὰ διαστήματα ἀκαθόριστα, συνέρχονται εἰς πρωτευούσας διαφόρων κρατῶν διεθνῆ ταχυδρομικὰ συνέδρια, τὰ ὁποῖα, ἢ ἐπαυξάνουν καὶ βελτιώνουν τὴν ἀρχικὴν ταχυδρομικὴν σύμβασιν ἢ εἰσάγουν διεθνῶς νέους ταχυδρομικοὺς θεσμούς. Ἐπὶ πλέον παντοῖα μηχανήματα ἐφευρέθησαν διὰ τὴν ταχυτέραν διαβίβασιν τοῦ ταχυδρομείου καὶ τελειοποίησιν τῶν ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν, ὡς π. χ. πνευματικοὶ σωλῆνες (tubes pneumatiques), ἐντὸς τῶν ὁποίων, δι' ἀπορροφητικοῦ ἰδίᾳ συστήματος, μεταβιβάζονται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ταχύτατα αἱ ταχυδρομικαὶ ἀνταποκρίσεις, ἐνίοτε δὲ καὶ ταχυδρομικὰ δέματα. Τοιοῦτοι σωλῆνες μετὰ τῶν λοιπῶν ἀναγκαίων ἐγκαταστάσεων ἔχουσι τοποθετηθῆ εἰς πλείστας πόλεις τῆς ὑφηλίου, ἀκόμη καὶ εἰς ἀποικίας. Εἰδικὰ μηχανήματα ἔχουσι κατασκευασθῆ, δι' ὧν ἐπιταχύνεται εἰς τὸ ἀνώτατον δυνατὸν σημεῖον ἡ κατὰ πόλεις προορισμοῦ διαχώρισις τῶν ἐπιστολῶν. Εἰς τοὺς σιδηροδρομικοὺς συρμοὺς ἔχουσι τοποθετηθῆ εἰδικὰ μηχανήματα, δι' ὧν καθίσταται δυνατὴ καὶ εὐχερὴς ἡ παραλαβὴ ὡς καὶ ἡ ἀπόρριψις ταχυδρομικῶν σάκκων, τῆς ἁμαξοστοιχίας ἐν ταχυτάτῃ κινήσει εὑρισκομένης, εἰς πόλεις δι' ὧν διέρχονται, χωρὶς νὰ σταματήσουν αὗται.

Πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα αὐτόματοι πωληταὶ γραμματοσήμων, ἀντικαταστήσαντες τοὺς ζῶντας ἐνσημοπωλητάς.

Κολοσσιαῖα πρὸς χρῆσιν τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας οἰκοδομήματα ἀνηγέρθησαν πανταχοῦ, ἐφωδιασμένα οὐ μόνον μὲ ὅλας τὰς τελειοποιήσεις τῶν νεωτέρων μεγάλων κτηρίων, ἀλλὰ καὶ μὲ εἰδικὰς μηχανικὰς ἐγκαταστάσεις, δι' ὧν διαβιβάζονται ὁλόκληρα ταχυδρομεῖα, ἐξ ἑκατοντάδων ταχυδρομικῶν σάκκων ἀποτελούμενα, αὐτομάτως καὶ ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως ἀνθρωπίνης χειρὸς ἀπὸ δωματίου εἰς δωμάτιον, ἀπὸ πατώματος εἰς πάτωμα, ἀκόμη δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ὀρόφου εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἔξοδον καὶ τἀνάπαλιν! Ἀκόμη καὶ εἰδικὰ διὰ τὴν ἀποκονίασιν τῶν ταχυδρομικῶν σάκκων μηχανήματα ἔχουσιν ἐφευρεθῆ καὶ ἐγκατασταθῆ, ὥστε νὰ μὴ εἰσπνέουν τὴν κόνιν τὰ ἔμψυχα ὄργανα τοῦ ταχυδρομικοῦ κλάδου. Ἐπὶ τῶν κυριωτέρων ἀτμοπλοίων, τῶν ἐκτελούντων τακτικὰς συγκοινωνιακὰς γραμμάς, ἔχουσιν ἐγκατασταθῆ ὁλόκληρα συνεργεῖα ταχυδρομικῶν ὑπαλλήλων πρὸς διαχώρισιν καὶ ταξινόμησιν ἐν πλῷ τῆς ἀλληλογραφίας καὶ ταχυτέραν ἑπομένως διαβίβασιν εἰς τὸν προορισμόν της (bureaux flottants), κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξοστοιχιῶν λειτουργούντων κινητῶν ταχυδρομείων (bureaux ambulants). Ἐν Ὀλλανδίᾳ εἶναι ἐν χρήσει πλέοντα χρηματοκιβώτια (coffres-forts flottants), πρὸς διάσωσιν τῆς ἀλληλογραφίας ἐν περιπτώσει ναυαγίου. Ἀλλὰ τὸ κορύφωμα τῆς ταχυδρομικῆς δράσεως καὶ τελειοποιήσεως ἀποτελεῖ ἡ χρησιμοποίησις τῶν διαφόρου τύπου ἀεροπλοίων διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ταχυδρομείου. Μετὰ τὴν γενίκευσιν μάλιστα τῆς κατασκευῆς καὶ τοποθετήσεως ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν νυκτερινῶν φανῶν, πρὸς καθοδήγησιν καὶ διευκόλυνσιν τῶν ἀεροπορικῶν πτήσεων καὶ ἐν ὥρᾳ νυκτός, δύναταί τις νὰ προΐδῃ ὅτι τὸ ἐναέριον ταχυδρομεῖον ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ τηλέφωνον θὰ ἀπορροφήσῃ καὶ αὐτὸν τὸν τηλέγραφον.

Ι. Κ. ΛΑΧΝΙΔΑΚΗΣ

—/*Νομοθ.]* Τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς μεταφορᾶς ἐπιστολῶν ἀνοικτῶν ἢ κεκλεισμένων καὶ ἐπιστολικῶν δελταρίων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἢ καὶ ἐντὸς τῆς αὐτῆς πόλεως, ἂν δὲν πρόκειται περὶ ἀλληλογραφίας πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, ἀνήκει εἰς τὸ κράτος ἐπὶ τῇ καταβολῇ ὡρισμένου τέλους (νόμος 4581 τοῦ 1930 «Περὶ ταχυδρομικῆς ἀνταποκρίσεως»). Πᾶς ἄλλος ἐνεργῶν τοιαύτην μεταφορὰν ἢ προσπαθῶν παντοιοτρόπως ν' ἀποφύγῃ τὴν πληρωμὴν τῶν κεκανονισμένων ταχυδρομικῶν τελῶν τιμωρεῖται διὰ προστίμου, ἐπιβαλλομένου ἀνεκκλήτως ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τῶν Τ.Τ.Τ. (ἄρθρα 3 καὶ 54 νόμου 4581).

Τὸ ταχυδρομικὸν τέλος καταβάλλεται δι' ἐπικολλήσεως εἰδικοῦ ἐνσήμου (γραμματοσήμου), ὅπερ ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶσι καὶ ἰδιῶται, ἐπὶ τῇ ὡρισμένῃ ὀνομαστικῇ ἀξίᾳ, μετ' ἄδειαν τοῦ διευθυντοῦ τῶν Τ.Τ.Τ. Ὁ ἄνευ τοιαύτης ἀδείας ἢ ὑπὲρ τὴν ὀνομαστικὴν ἀξίαν μεταπωλῶν τὰ ἔνσημα ταῦτα τιμωρεῖται καὶ ποινικῶς ἐπὶ ἀντιποιήσει ἀρ-

Digitized by Google

χῆς, κατὰ τὸ ἄρθρον 231 ποινικῆς νομοθεσίας (ἄρθρ. 13 νόμου 4581). Ἡ διπλῆ χρῆσις γραμματοσήμου, ὡς καὶ ἡ χρῆσις παραπεποιημένου ἢ πλαστοῦ καὶ ἐν γένει ἡ ἀπατηλὴ χρῆσις γραμματοσήμου, τιμωρεῖται μὲ χρηματικὴν ποινὴν δραχμῶν 500—5.000 διὰ τῆς αὐτῆς ποινῆς τιμωρεῖται καὶ ὁ παραλήπτης τοιοῦτο γραμματόσημον φερούσης ἐπιστολῆς, ἐὰν ἀρνηθῇ νὰ δηλώσῃ ἐνώπιον τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς τὸ ὄνομα τοῦ δράστου ἀποστολέως καὶ δὲν παραδώσῃ πρὸς αὐτὴν τὸ περικάλυμμα (ἄρθρ. 14 νόμου 4581).

Ὁ κατασκευάζων πλαστὰ (καὶ οὐχὶ κίβδηλα, ὡς σφαλερῶς φέρει ὁ νόμος, ἀτόπως χρώμενος τῷ ὅρῳ τούτῳ) γραμματόσημα καὶ λοιπὰ ταχυδρομικὰ ἔνσημα, εἴτε ἐκ τῶν ἐν χρήσει εἴτε ἐκ τῶν τεθέντων ἐκτὸς κυκλοφορίας, ὁ παραποιῶν τὰ γνήσια δι' ἐπισημάνσεως ἢ διὰ διατρήσεως, καὶ ὁ τιθέμενος εἰς κυκλοφορίαν τὰ πλαστὰ ἢ παραπεποιημένα, τιμωροῦνται μὲ τὰς ποινὰς τοῦ ἄρθρου 235 ποινικῆς νομοθεσίας. Οἱ δ' ἄνευ ἀδείας κατασκευάζοντες ἢ χαράσσοντες πλάκας πρὸς ἐκτύπωσιν ἐνσήμων καὶ δελτίων, ὡς καὶ οἱ συμπράττοντες (ἤτοι οἱ συνεργοὶ) εἰς τὴν παραποίησιν ἢ διάδοσιν τοῦ νόθου ἐνσήμου τιμωροῦνται κατὰ τὰ ἄρθρα 238—246 ποινικῆς νομοθεσίας (ἄρθρ. 15 νόμου 4581), ἅτινα οὕτως ἀπετέλεσαν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ νόμου 4581, καὶ συνεπῶς ἐξακολουθοῦν, διὰ τὴν προκειμένην περίπτωσιν, ἰσχύοντα καὶ μετὰ τὴν διὰ τοῦ νόμου 5016 τοῦ 1931 κατάργησίν των (βλ. *Οἰκονομίδου*, «Γεν. Ἀρχαί» § 5 σημ. 2.— *Manzini*, «Trattato di dir. pen.», ἔκδ. β', τόμ. I § 105).

Ὁ κατασκευάζων ἀθεμίτως ταχυδρομικὰ ἔνσημα ὅμοια πρὸς τὰ ἐν χρήσει ἢ καὶ τὰ τεθέντα ἐκτὸς κυκλοφορίας, ἢ ὁ θέτων εἰς κυκλοφορίαν ἢ μεταπωλῶν τὰ οὕτω κατασκευασθέντα ὡς γνήσια, ἢ ὁ κατασκευάζων ἄνευ ἀδείας πλάκας πρὸς ἐκτύπωσιν αὐτῶν, ὡς καὶ ὁ ἐν γένει συνεργῶν εἰς τὴν παραποίησιν ἢ διάδοσιν αὐτῶν, τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν μέχρι τριῶν ἐτῶν (ἄρθρ. 15 νόμου 4581).

Ὁ νόμος 4581 ἐπιτρέπει τὴν ἀδείᾳ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Συγκοινωνίας χρῆσιν μηχανῶν τυπωτικῶν προπληρωμῆς τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ἐπιβάλλει δ' αὐστηρὰς ποινὰς κατὰ τοῦ ποιουμένου ἀπατηλὴν χρῆσιν τῶν τοιούτων μηχανῶν ἢ προξενοῦντος βλάβην εἰς αὐτάς, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καταδολιεύσεως τῶν ταχυδρομικῶν εἰσπράξεων (ἄρθρ. 16 τοῦ νόμου 4581).

Ἁρμοδιότητα πρὸς κατάσχεσιν τῶν κατὰ παράβασιν τοῦ νόμου ἀποστελλομένων ἀντικειμένων ἀλληλογραφίας καὶ πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἀνωτέρω παραβάσεων ἔχουσιν, ἐκτὸς τῶν γενικῶν ἀνακριτικῶν ὑπαλλήλων, καὶ οἱ ταχυδρομικοί, οἰκονομικοὶ καὶ ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι, δυνάμενοι νὰ ἐνεργῶσι καὶ ἐρεύνας ἐπὶ τῶν ταξιδιωτῶν καὶ τῶν ἀποσκευῶν των καὶ ἐπὶ τῶν μεταφερομένων ἐν γένει πραγμάτων (ἄρθρ. 3 νόμου 4581). Δύναται δὲ ν' ἀπαιτῇ ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία, ἐπὶ ποινῇ ἀρνήσεως τῆς παραλαβῆς της ἢ ἐπιστροφῆς της εἰς τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς, ἐὰν προέρχηται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἢ καταθέσεώς της εἰς τὰ ἄχρηστα, τὴν ἐντὸς τοῦ ταχυδρομικοῦ γραφείου ἀποσφράγισιν ἐπιστολῆς ὑπὸ τοῦ ἀποστολέως ἢ τοῦ παραλήπτου, ἐὰν ἔχῃ ὑπονοίας ὅτι περιέχει ἀντικείμενα ὑποκείμενα εἰς τὰς ἀπαγορευτικὰς διατάξεις τοῦ νόμου (ἄρθρ. 56 νόμου 4581), οἷαί εἰσιν αἱ τῶν ἄρθρων 23—27, δι' ὧν ἀπαγορεύεται: 1) ἀλληλογραφία ὑπὸ συνθηματικὴν συνεννόησιν· 2) παρένθεσις ἀλληλογραφίας ἐντὸς ἐγγράφων ὑποθέσεων, δειγμάτων, ἐντύπων ἢ δεμάτων, ὡς καὶ παρένθεσις χρημάτων ἐντὸς ἐπιστολῶν· καὶ 3) ἀποστολὴ διὰ τοῦ ταχυδρομείου ἀντικειμένων δυναμένων νὰ γίνωσι πρόξενοι κινδύνου, ὡς καὶ ἀσέμνων καὶ ὑβριστικῶν παραστάσεων ἢ ἐγγράφων, βιβλίων καὶ ἐντύπων, δυναμένων νὰ θέσωσιν εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν (περὶ οὗ, ἐν ἀμφισβητήσει, κρίνει ὁ εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου) καὶ τέλος ἀποστολὴ ναρκωτικῶν. Α. Ν. Μ.

— **ταχυδρομεῖον *ἐναέριον*.** Ἡ ἀεροπορικὴ μεταφορὰ τοῦ ταχυδρομείου χρονολογεῖται ἀπὸ παλαιοτάτων ἐποχῶν. Ἤδη οἱ Αἰγύπτιοι ἐχρησιμοποίουν περιστερὰς διὰ τὴν μεταφορὰν ἐπιστολῶν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Ρωμαῖοι εἰς εὐρυτάτην κλίμακα.

Μεταξὺ Χαλεπίου καὶ Ἀλεξανδρείας ἐγίνετο χρῆσις περιστερῶν μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ταχυδρομείου. Ὁ Μ. Ναπολέων ἐχρησιμοποίησεν ἐπίσης περιστερὰς κατὰ τοὺς πολέμους του, ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον Παγκόσμιον πόλεμον ἔγινε χρῆσις τοιούτων παρ' ὅλην τὴν ἐκ παραλλήλου χρῆσιν καὶ ἀεροπλάνων.

Ἡ πρώτη χρησιμοποίησις πτητικῶν μηχανῶν διὰ τὴν μεταφορὰν ταχυδρομείου ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων τοῦ 1870—1871, ἔνθα ἔγινε χρῆσις ἀεροστάτων διὰ τὴν διατήρησιν ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῆς πολιορκημένης πόλεως καὶ τῆς λοιπῆς Γαλλίας. Εἰς 2.500.000 ἀνέρχονται μόνον αἱ οὕτω μεταφερθεῖσαι ἐπιστολαί. Ἡ χρῆσις ὅμως τῶν ἀεροστάτων δὲν ἠδύνατο νὰ γενικευθῇ διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ταχυδρομείου, διότι ταῦτα, στερούμενα πηδαλίου, δὲν ἠδύναντο πάντοτε νὰ ἐπιχειρήσωσι πτῆσιν, εἰμὴ ὁσάκις συνέπιπτε καιρὸς εὐνοϊκός.

Διὰ τῆς ἐφευρέσεως τῶν ἀεροπλάνων, ὡς καὶ τῶν πηδαλιουχουμένων ἀεροπλοίων, τὰ πράγματα μεταβάλλονται ριζικῶς. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1909, μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχῆ ἐναέριον διάβασιν τῆς Μάγχης ὑπὸ τοῦ Μπλεριό, ἤρχισε νὰ γίνεται ἐκτάκτως χρῆσις ἀεροπλάνων διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ταχυδρομείου. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1910 ὁ Graham White μετέφερε τοιοῦτον ἀεροπορικῶς ἐκ Blackpool εἰς Southport τῆς Ἀγγλίας. Τῷ 1911 ὠργανώθη εἰς τὰς Ἰνδίας ἡ πρώτη τακτικὴ ταχυδρομικὴ ἀεροπορικὴ γραμμή. ἔκτοτε δὲ ἐσημειώθη εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς κυρίως ὁ σοβαρώτερος ὀργασμὸς πρὸς ἀεροπορικὴν ἐξυπηρέτησιν ἐπιβατῶν καὶ ταχυδρομείου, ὁ ὁποῖος τῷ 1916 ἔφθασε μέχρι τῆς ἀεροπορικῆς συνδέσεως Σικάγου καὶ Νέας Ὑόρκης.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὸ ἐναέριον ταχυδρομεῖον, χάρις καὶ εἰς τὰς ἐπιτελεσθείσας κατ' αὐτὸν μεγάλας τεχνικὰς τελειοποιήσεις τῶν πτητικῶν μηχανῶν, ἔκαμε μεγάλα βήματα προόδου, ἰδίως κατὰ τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ἔτος (1918). Ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτὸν ὁ αὐτὸς ὀργασμὸς ἐσυνεχίσθη, ἰδίᾳ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὅπου πρὸ δεκαετίας περίπου ἐπετεύχθη ἡ ἀεροπορικὴ σύνδεσις Ἁγίου Φραγκίσκου—Νέας Ὑόρκης, πλὴν ἄλλων μικροτέρας ἐκτάσεως γραμμῶν. Ἔχει δ' ἡ τεραστία αὕτη γραμμὴ (μῆκος 4.448 χιλιομέτρων) καὶ κατὰ τοῦτο μεγάλην σημασίαν, καθόσον ἐνεργεῖται ἐπὶ τμημάτων τινῶν καὶ νύκτωρ τῇ βοηθείᾳ εἰδικῶν ἀεροπορικῶν φάρων, ἐγκατεστημένων κατὰ μῆκος αὐτῆς, καὶ τοῦτο διὰ νὰ δύναται νὰ διανυθῇ ἐντὸς 30 ὡρῶν. Διὰ τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν ἀπαιτεῖται τετραήμερος περίπου σιδηροδρομικὴ διαδρομή. Ἡ μεγάλη δ' ἐπιτυχία τῆς κολοσσιαίας γραμμῆς ταύτης ἔγινεν ἀφορμή, ὥστε νὰ γενικευθῇ πλέον πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἡ ἅμιλλα καὶ προσπάθεια πρὸς δημιουργίαν ὅσον ἔνεστι περισσοτέρων καὶ μεγαλυτέρων ἀεροπορικῶν ταχυδρομικῶν γραμμῶν.

Σήμερον εὑρισκόμεθα ἐνώπιον τακτικῶν ἀεροπορικῶν γραμμῶν ἀριθμουμένων εἰς ἱκανὰς ἑκατοντάδας, μήκους συνολικοῦ ὑπερβαίνοντος κατὰ πολὺ τὰς 300.000 χιλιομέτρων. Ἡ μεγαλυτέρα τούτων, ἡ ὁλλανδική, ἡ συνδέουσα τὸ Ἄμστερνταμ μετὰ τοῦ Banstoeng τῆς Ἰάβας, ἔχει μῆκος 14.424 χιλιομέτρων, ἐξυπηρετουμένη ἐντὸς 10 ἡμερῶν. Μετ' αὐτὴν ἔρχεται ἡ ἀγγλικὴ Λονδίνου—Καίηπ-Τάουν, μήκους συνολικοῦ 13.411 Ἕπεται ἡ γαλλικὴ Τουλούζης—Βουένος Ἄϋρες, μήκους συνολικοῦ 12.577 χιλιομέτρων, ἐξυπηρετουμένη ἐντὸς 8 ἡμερῶν, καὶ πλεῖσται ἄλλαι, ἐξ ὧν αἱ συνδέουσαι τὴν Εὐρώπην μετὰ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς διέρχονται πᾶσαι δι' Ἑλλάδος, ἥτις κατέστη, ἐσχάτως ἰδίᾳ, ὁ κόμβος τῶν διεθνῶν ἀεροπορικῶν ταχυδρομικῶν γραμμῶν. Ι. Κ. ΛΑΧΝΙΔΑΚΗΣ

— *[Φιλοτ.]* Διὰ τὴν ἀλληλογραφίαν τὴν διαβιβαζομένην διὰ τοῦ ἐναερίου ταχυδρομείου χρησιμοποιοῦνται εἰδικὰ γραμματόσημα, φέροντα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, παραστάσεις ἐνδεικτικὰς τοῦ χρησιμοποιουμένου μέσου μεταφορᾶς (ὡς ἀεροπλάνα, ἱπταμένας συμβολικὰς ἢ μυθολογικὰς μορφὰς κ.λ.). Τοιαῦτα γραμματόσημα ἔχουσιν ἐκδώσει ἅπαντα σχεδὸν τὰ πεπολιτισμένα κράτη Ἐδημιουργήθη μάλιστα καὶ εἰδικὴ κατηγορία συλλεκτῶν, τῶν ἀεροφιλοτελιστῶν καλουμένων, οἱ ὁποῖοι συλλέγουν εἰδικῶς γραμματόσημα τοῦ ἐναερίου ταχυδρομείου καὶ ἀερογράμματα, ἤτοι ἀεροπορικῶς διαβιβαζομένους φακέλους μετὰ τῶν γραμματοσήμων καὶ τῶν σφραγίδων των. (Ε. Φ. Ε.)

ταχυδρομία (ἡ) (Tachidromia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐμπιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ. Εἶναι μυῖαι εὐμεγέθεις μὲ σφαιρικὴν κεφαλὴν καὶ ῥύγχος μικρόν, ἀπολῆγον εἰς προβοσκίδα. Δ. Ν. Π.

ταχυδρομίζω, ἀόρ. *ἐταχυδρόμισα*· στέλλω τι διὰ τοῦ ταχυδρομείου, ῥίπτω ἐπιστολὴν εἰς τὸ γραμματοκιβώτιον.

ταχυδρομικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ταχυδρομεῖον, ὁ τοῦ ταχυδρομείου: «ταχυδρομικὸς σάκκος», «ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία», «ταχυδρομικοὶ ὑπάλληλοι» || «ταχυδρομικὸν ἀτμόπλοιον» τὸ μεταφέρον τὸ ταχυδρομεῖον ἅμα καὶ ἐπιβατικόν || *ταχυδρομικὰ* (τά) τὰ ἔξοδα τῆς ταχυδρομήσεως ἐπιστολῆς ἢ ἄλλου ἀντικειμένου.—Ἐπίρρ. ***ταχυδρομικῶς***.

— **ταχυδρομικὴ *διανομή*** βλ. λ. *διανομεύς*.

— **Ταχυδρομικὴ *Ἕνωσις*** Διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Hill καθιερώθη ὑπὸ τῶν πλείστων κρατῶν τὸ ὁμοιόμορφον ἐσωτερικὸν ταχυδρομικὸν τέλος, ἐν ταῖς ἐξωτερικαῖς ὅμως ταχυδρομικαῖς σχέσεσι παρέμεινε καὶ μετὰ ταῦτα μεγίστη ἀνομοιομορφία, ἑκάστου κράτους ὄντος ὑποχρέου, ὅπως συνάπτῃ μεθ' ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν λοιπῶν κρατῶν, τῶν εὑρισκομένων εἰς ταχυδρομικὰς μετ' αὐτοῦ σχέσεις, ἰδίαν ταχυδρομικὴν σύμβασιν Καθίσταται ἐκ τούτου πρόδηλον ὅτι ἑκάστη πολιτεία ἐφήρμοζε καὶ ἴδια τέλη δι' ἑκάστην τῶν μετ' αὐτῆς συμβεβλημένων τοιούτων, ἡ δὲ ποικιλία αὕτη προήρχετο οὐ μόνον ἐκ τοῦ ὅτι τὰ μετρικὰ συστήματα καὶ αἱ μονάδες βάρους παρήλλασσον καταπληκτικῶς ἀπὸ κράτους εἰς κράτος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ὑπὸ μιᾶς ἑκάστης ὑπηρεσίας ἀκολουθουμένη δημοσιονομικὴ ταχυδρομικὴ πολιτικὴ ἦτο ἐντελῶς διάφορος. Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῇ καὶ τὸ ὅτι τὰ ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας τῆς καταγωγῆς εἰσπραττόμενα ταχυδρομικὰ τέλη δὲν παρέμενον εἰς ἀποκλειστικὸν ὄφελος αὐτῆς, ἀλλὰ μέρος αὐτῶν ἀπεδίδετο καὶ εἰς τὰς λοιπὰς χώρας, δι' ὧν διήρχετο τὸ ἀντικείμενον ἀλληλογραφίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔδιδε χώραν εἰς διαφόρους χρεοπιστωτικὰς ἐγγραφὰς καὶ ἐν γένει εἰς πολύπλοκον λογιστικὸν σύστημα. Πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν δυσχερειῶν τούτων συνῆλθε τῷ 1863 ἐν Παρισίοις διεθνὴς ἐπιτροπὴ ἐξ ἀντιπροσώπων 15 ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν, ἥτις καὶ διετύπωσεν ὑπὸ τύπον εὐχῆς τὰ πορίσματά της, ἅτινα ὅμως, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἐπέφερον τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα.

Κατόπιν τῆς ἀποτυχίας ταύτης, τῷ 1869 ἐγένοντο ὑπὸ τῆς βορειογερμανικῆς ὁμοσπονδίας τὰ πρῶτα διαβήματα πρὸς σύγκλησιν τακτικοῦ διεθνοῦς ταχυδρομικοῦ συνεδρίου ἐξ ἀντιπροσώπων ἐφωδιασμένων μὲ πληρεξουσιότητα ψηφίσεως κανόνων διεθνοῦς ταχυδρομικοῦ δικαίου. Διακοπέντα, λόγῳ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, ἐπανελήφθησαν κατόπιν ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τῶν ταχυδρομείων τῆς Γερμανίας Στέφαν καὶ κατέληξαν εἰς τὴν σύγκλησιν ἐν Βέρνῃ τῆς Ἑλβετίας τῷ 1874 τοῦ πρώτου διεθνοῦς ταχυδρομικοῦ συνεδρίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔλαβον μέρος πληρεξούσιοι 22 κρατῶν, ἐν οἷς καὶ τῆς Ἑλλάδος Τὸ σπουδαιότερον ἀποτέλεσμα τοῦ συνεδρίου ἦτο ἡ σύμπηξις τῆς «Γενικῆς Ἑνώσεως τῶν Ταχυδρομείων», μετονομασθείσης βραδύτερον εἰς «Παγκόσμιον Ταχυδρομικὴν Ἕνωσιν», καὶ ὁ καταρτισμὸς τῆς πρώτης διεθνοῦς ταχυδρομικῆς συμβάσεως, τῆς ὁποίας αἱ κυριώτεραι διατάξεις εἶναι αἱ ἑξῆς:

α) Τὰ μετέχοντα τῆς ἑνώσεως κράτη ἀποτελοῦν ἑνιαῖον ταχυδρομικὸν ἔδαφος ὡς πρὸς τὴν ἀμοιβαίαν ἀνταλλαγὴν τῶν ταχυδρομικῶν ἀνταποκρίσεων, ἀνακηρυχθείσης οὕτω τῆς ἐλευθερίας τῆς ταχυδρομικῆς διαμετακομίσεως (liberté de transit).

β) Καθωρίσθησαν ὁπωσδήποτε ὁμοιόμορφα ταχυδρομικὰ τέλη, ἀσχέτως ἀποστάσεως ἢ μεσολαβήσεως διαμέσων ὑπηρεσιῶν, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένου μετρικοῦ συστήματος καὶ νομισματικῆς μονάδος.

γ) Καθωρίσθη ὅπως τὰ ἐν λόγῳ τέλη κρατῇ ἐξ ὁλοκλήρου ἡ χώρα τῆς καταγωγῆς. Ὡς πρὸς τὰς διαμέσους χώρας τὰς μετεχούσας εἰς τὴν διαβίβασιν (pays transitaires) ὡρίσθη, ὅπως ἀμείβωνται αὗται κατὰ χιλιόγραμμον μετακομιζομένων ταχυδρομικῶν ἀποστολῶν (frais de transit).

δ) Ἱδρύθη ἐν Βέρνῃ τῆς Ἑλβετίας τὸ διεθνὲς ταχυδρομικὸν γραφεῖον, ἵνα χρησιμεύῃ οὐ μόνον ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τῶν ταχυδρομικῶν διευθύνσεων, ἀλλὰ καὶ ἵνα δημοσιεύῃ καὶ διανέμῃ παντὸς εἴδους πληροφορίας ἐνδιαφερούσας τὴν διεθνῆ ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν. Αἱ δαπάναι συντηρήσεως τοῦ γραφείου τούτου βαρύνουν τὰ μετέχοντα τοῦ συνδέσμου κράτη Ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον συνεκλήθησαν καὶ ἄλλα διεθνῆ ταχυδρομικὰ συνέδρια, ἅτινα συνεπλήρωσαν τὸ ἔργον τοῦ πρώτου. Οὕτω: Τῷ 1876 συνῆλθεν ἐν Βέρνῃ συνδιάσκεψις, ἥτις διηυκόλυνε τὴν εἰς τὴν ἕνωσιν πρόσληψιν καὶ ἄλλων χωρῶν. Τῷ 1878 συνῆλθεν ἐν Παρισίοις τὸ δεύτερον διεθνὲς συνέδριον, κατὰ τὸ ὁποῖον κατηρτίσθησαν καὶ ὑπεγράφησαν αἱ διεθνεῖς συμφωνίαι περὶ ἐπιταγῶν καὶ δεδηλωμένων ἀξιῶν. Τῷ 1880 ὡσαύτως ἐν Παρισίοις συνδιάσκεψις, ἥτις ἐψήφισε τὴν σύμβασιν τῶν ταχυδρομικῶν δεμάτων. Τῷ 1885 συνῆλθεν ἐν Λισσαβῶνι τὸ τρίτον συνέδριον, κατὰ τὸ ὁποῖον εἰσήχθη διεθνῶς ἡ ὑπηρεσία τῆς εἰσπράξεως τίτλων διὰ λογαριασμὸν τρίτων. Τῷ 1891 ἔχομεν ἐν Βιέννῃ τὸ τέταρτον συνέδριον, κατὰ τὸ ὁποῖον εἰσήχθησαν διεθνῶς αἱ ὑπηρεσίαι τῆς ἐγγραφῆς συνδρομητῶν εἰς ἐφημερίδας (abonnements aux journaux) καὶ τῶν ἀντικαταβολῶν (remboursements). Τὸ πέμπτον συνέδριον τῆς Βασιγκτῶνος (1897) ἠσχολήθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἤδη ἐν ἐφαρμογῇ διεθνῶν ταχυδρομικῶν συμβάσεων καὶ συμφωνιῶν Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὸ ἕκτον (Ῥώμης 1906). Τοῦ ἑβδόμου συνεδρίου (Μαδρίτης 1920) ἡ ἐργασία ἦτο λίαν κοπιώδης, λόγῳ τοῦ μεσολαβήσαντος Παγκοσμίου πολέμου, τῆς κατ' αὐτὸν λαβούσης χώραν καταστροφῆς τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης οἰκονομικῆς δυσπραγίας. Ἐν τέλει ἐδιπλασιάσθησαν τὰ ταχυδρομικὰ τέλη. Καθωρίσθη δ' ὅπως ἅπασαι αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν χρηματικαὶ δοσοληψίαι ὑπολογίζωνται μὲ βάσιν τὸ χρυσοῦν φράγκον. Ἐπὶ πλέον ἐψηφίσθη καὶ ἡ διεθνὴς συμφωνία περὶ μεταφορῶν πιστώσεων ἐπὶ τρεχουμένων ταχυδρομικῶν λογαριασμῶν (virements postaux). Τὸ ὄγδοον συνέδριον τῆς Στοκχόλμης (1924) ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἐπικαιροτέραν διαρρύθμισιν τοῦ ἀκανθώδους ζητήματος τῶν διεθνῶν ταχυδρομικῶν κομίστρων ἐπὶ τῇ βάσει παλαιοτέρας ἑλληνικῆς προτάσεως, ἥτις εἶχε κατατεθῆ εἰς τὸ προηγούμενον συνέδριον. Εἰσήχθησαν δὲ καὶ τινες διατάξεις λίαν ἀκαθόριστ

Digitized by Google

ἀφορῶσαι τὸ ἐναέριον ταχυδρομεῖον. Τέλος κατὰ τὸ ἔνατον συνέδριον τοῦ Λονδίνου (1929) εἰσήχθη ὁ θεσμὸς τῶν petits paquets.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ραγδαία πρόοδος τῶν πτητικῶν μηχανῶν καὶ ἡ ἵδρυσις μεγάλου ἀριθμοῦ ἀεροπορικῶν ταχυδρομικῶν γραμμῶν ἐπέβαλε τὴν ἐντατικωτέραν καὶ πλέον καθωρισμένην διεθνῆ συνεργασίαν καὶ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης τῆς ταχυδρομικῆς δράσεως. Πρὸς τοῦτο συνῆλθε τῷ 1927 ἐν Χάγῃ τῆς Ὁλλανδίας διεθνὴς διάσκεψις ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν, ἥτις καὶ κατήρτισε σχέδιον διεθνοῦς συμφωνίας ἀφορώσης τὸ διεθνὲς ἐναέριον ταχυδρομεῖον, τὸ ὁποῖον σχέδιον μετέπειτα, κατὰ τὸ ἔνατον συνέδριον τοῦ Λονδίνου, προσηρτήθη εἰς τὴν διεθνῆ ταχυδρομικὴν σύμβασιν ὡς καὶ εἰς τὴν περὶ δεμάτων διεθνῆ συμφωνίαν, ἵνα ἐφεξῆς ἀποτελέσῃ μέρος τοῦ διεθνοῦς ταχυδρομικοῦ δικαίου.

Πλὴν τῆς γενικῆς ὅμως ταύτης διεθνοῦς ταχυδρομικῆς συνεργασίας, ἀπὸ ἐτῶν ἱδρύθησαν καὶ περιωρισμέναι τινὲς ταχυδρομικαὶ ἑνώσεις μεταξὺ δύο ἢ καὶ περισσοτέρων κρατῶν, ἰδίᾳ γειτονικῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν μειώσεως τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν ἢ παροχὴν καὶ ἄλλων ταχυδρομικῶν διευκολύνσεων. Μία τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ τελευταία μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ἥτις θὰ γενικευθῇ μεταξὺ καὶ τῶν λοιπῶν Βαλκανικῶν χωρῶν.

Ι. Κ. ΛΑΧΝΙΔΑΚΗΣ

— **ταχυδρομικὴ *ἐπιταγή*.** Τὰ πρῶτα ἴχνη τῆς μεταβιβάσεως χρηματικῶν ποσοτήτων κατατεθέντων ἄπερ καλύπτως εἰς τὸ ταχυδρομεῖον ἀναφαίνονται τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1627. Κατὰ τὴν πρώτην ὅμως ἐφαρμογὴν τοῦ μέτρου ἀπεστέλλοντο αὐτούσια χρήματα εἰς τὸ ταχυδρομικὸν γραφεῖον τοῦ προορισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἦτο ὑποχρεωμένον ὅπως πληρώνῃ τοὺς ἀποδέκτας διὰ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος, δι' οὗ ἐγίνετο καὶ ἡ κατάθεσις. Τὸ σύστημα δὲ τοῦτο διήρκεσεν ἐν Γαλλίᾳ μέχρι τοῦ 1817, ὅτε ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ σημερινοῦ τραπεζιτικοῦ συστήματος, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ ταχυδρομεῖον τῆς καταθέσεως τῶν χρημάτων ἁπλῶς εἰδοποιεῖ τὸ ταχυδρομικὸν γραφεῖον τοῦ προορισμοῦ, ὅπως καταβάλῃ εἰς τὸν ἀποδέκτην ἴσον πρὸς τὸ κατατεθὲν ποσόν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1792 ἀνετέθη εἰς τρεῖς ὑπαλλήλους τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας ἡ δι' ἴδιον λογαριασμὸν ἐκμετάλλευσις τῆς διαμοιβῆς χρηματικῶν ποσοτήτων μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των. Βραδύτερον τὸ σύστημα ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ, ἀπὸ τοῦ 1838 δὲ ἡνώθη πρὸς τὴν λοιπὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν.

Ἐν Σαρδηνίᾳ ἡ ὑπηρεσία τῶν ἐσωτερικῶν ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν εἰσήχθη ἀπὸ τοῦ 1918, ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τοῦ 1848, ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ ἀπὸ τοῦ 1850, ἐν Δανίᾳ ἀπὸ τοῦ 1851, ἐν Ἑλβετίᾳ ἀπὸ τοῦ 1862, ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἀπὸ τοῦ 1864, ἐν Σουηδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1866, ἐν Νορβηγίᾳ ἀπὸ τοῦ 1883, ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1888.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς διεθνεῖς ταχυδρομικὰς ἐπιταγάς, ἡ πρώτη ἐμφάνισίς των ἐσημειώθη τῷ 1861 εἰς τὰς μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἑλβετίας σχέσεις. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἤρξατο διαμοιβὴ ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν μεταξὺ Πρωσσίας καὶ τῶν ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις Πρώσσων προξένων. Τῷ 1864 ἡ Γαλλία συνῆψε μετὰ τῆς Ἰταλίας σύμβασιν περὶ ἀνταλλαγῆς ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν, τῷ 1865 μετὰ τῆς Ἑλβετίας, τῷ 1866 μετὰ τοῦ Βελγίου καὶ τῷ 1868 μετὰ τοῦ Λουξεμβούργου. Διὰ τὰς ἐχούσας ὅμως διάφορον νομισματικὴν μονάδα χώρας τὸ πρᾶγμα ἀπέβαινε δύσκολον. Ἐν τούτοις κατωρθώθη ἀπὸ τοῦ 1866 ἀνταλλαγὴ ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν μεταξὺ Ὁλλανδίας καὶ Βελγίου, ἀπὸ τοῦ 1868 μεταξὺ Ὁλλανδίας καὶ Βορειογερμανικῆς ὁμοσπονδίας, μέχρι δὲ τοῦ 1875 ἡ Γερμανία εἶχεν ἤδη συνάψει ἰδιαιτέρας συμβάσεις ἀνταλλαγῆς ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν μετὰ δέκα κρατῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1878 διὰ τῆς συνάψεως ἐν Παρισίοις τῆς διεθνοῦς περὶ ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν συμφωνίας διηυκολύνθη ἡ ἀνταλλαγὴ αὐτῶν μεταξὺ τῶν περισσοτέρων ἐπικρατειῶν τοῦ κόσμου.

Ι. Κ. Λ.

— **ταχυδρομικὸν** (τὸ) (κοιν. τὸ *ποστάλε*). Πλοῖον ὑποχρεωμένον διὰ συμβάσεων, ἐνίοτε ἔναντι μειώσεως ναυτιλιακῶν τελῶν ἢ ἀποζημιώσεως, πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἀγόνων γραμμῶν καὶ τὴν παραλαβὴν ταχυδρομικῶν σάκκων διὰ τὰ μέρη τῶν τακτικῶν καὶ ἐνίοτε τῶν ἐκτάκτων προσεγγίσεων. Ἐν πολεμικῷ στόλῳ τὸ ἑκάστοτε διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ταχυδρομείου τοῦ στόλου χρησιμοποιούμενον ἐλαφρὸν σκάφος.

Σ. Ε. Λ.

— **ταχυδρομικὸν *κεράτιον*** (cornet de poste) *[Μουσ.]*. Πνευστὸν χάλκινον μουσικὸν ὄργανον (βλ. λ. *κεράτιον* ταχυδρομικόν).

— **ταχυδρομικὸν *σήμαντρον*·** βλ. λ. *σήμαντρον* ταχυδρομικόν.

ταχυδρόμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τρέχων ταχέως || ὁ μεταφέρων τὸ ταχυδρομεῖον: «πεζὸς —, ἔφιππος ταχυδρόμος» || ὁ *διανομεὺς* (βλ. λ.)· || ἰδιώτης ἀναλαμβάνων τὴν μεταφορὰν διαφόρων μικρῶν πραγμάτων, οἷον καλαθίων, δεμάτων κττ. πρὸς συγγενεῖς ἢ φίλους.

— *['Εγκυκλ.]* Καλεῖται *ταχυδρόμος* ὁ διανέμων κατ' οἶκον τὰς ἐπιστολάς, δέματα, τηλεγραφήματα κλπ. ταχυδρομικὸς ὑπάλληλος, ἄλλως *διανομεὺς* (βλ. λ.). Εἰδικὴν κατηγορίαν ταχυδρόμου ἀποτελοῦν οἱ γνωστοὶ ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *ἀμανετζῆδες* (τουρκ. ἀμανεττζῆ), ἰδιῶται, ἔργον ἔχοντες τὴν ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην μεταφορὰν ἐπιστολῶν, δεμάτων καὶ διαφόρων ἄλλων ἀντικειμένων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἔναντι ἀμοιβῆς. Παρὰ τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπισήμων ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν, τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἀμανετζήδων ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον, καὶ δὴ οὐχὶ ἁπλῶς μεταξὺ ἐπαρχιῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κράτους ἀλλὰ καὶ μεταξὺ διαφόρων κρατῶν.

«Ταχυδρόμος». Τίτλος ἑλληνικῶν ἐφημερίδων: —1) Ἐφημερὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1868 εἰς σχῆμα 4ον. —2) Ἡμερησία ἀπογευματινὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1881 ὑπὸ Γεωργίου Τηνίου, ἀργότερον δὲ συγχωνευθεῖσα μετὰ τῆς «Ὁμονοίας» τοῦ Σωτηρίου Λιάτση, ὑφ' οὗ τὴν διεύθυνσιν ἐκδίδεται. —3) Ἀπογευματινὴ ἐφημερὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἱδρυθεῖσα τῷ 1898 εἰς σχῆμα 2ον. —4) Ἡμερησία πρωϊνὴ ἐφημερὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Ν. Δαρβέρη μὲ διευθυντὴν τὸν Θ. Ρηγινόν. —5) Ἐφημερὶς ἐν Σικάγῳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐκδιδομένη ἑλληνιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ ἀπὸ τοῦ 1924 εἰς σχῆμα 2ον. —6) Ἐφημερὶς ἐν Βόλῳ, ἐκδιδομένη ἀπὸ τοῦ 1917 εἰς 2ον σχῆμα ὑπὸ Ἀλ. Μέρου. —7) Ἡμερησία ἐν Μυτιλήνῃ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1925 ὑπὸ Στρατῆ Μυριβήλη καὶ Τ. Λεφκία εἰς σχῆμα 2ον. —8) Ἐφημερὶς ἐν Καβάλλᾳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1932.

Π. Ν. Π.

— **«Ταχυδρόμος Ἀθηνῶν».** Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου 1871.

— **«Ταχυδρόμος Ἀνατολῆς»** (Courrier d'Orient). —1) Ἑβδομαδιαία πολιτικὴ ἐφημερὶς ἐν Αἰγίνῃ καὶ Πάτραις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1828 εἰς 4ον σχῆμα. —2) Δεκαήμερος ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1844 εἰς σχῆμα 2ον. —3) Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1903 εἰς σχῆμα 2ον ὑπὸ Δ. Γ. Ζωγραφίδου.

— **«Ταχυδρόμος Βορείου Ἑλλάδος».** Ἡμερησία πρωϊνὴ ἐφημερὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1921 εἰς σχῆμα 2ον ὑπὸ Πέτρου Ὡρολογᾶ.

— **«Ταχυδρόμος Ἐδέσσης».** Ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς ἐν Ἐδέσσῃ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1930 εἰς σχῆμα 2ον ὑπὸ Γρ. Σέξτου.

— **«Ταχυδρόμος τῆς Ἑλλάδος»** (Courrier de la Grèce). Δεκαπενθήμερος ἐφημερὶς ἐν Αἰγίνῃ, ἱδρυθεῖσα τὴν 5ην Νοεμβρίου 1828 εἰς σχῆμα 2ον.

— **«Ταχυδρόμος τῆς Θρᾴκης».** Ἡμερησία ἐφημερὶς ἐν Ἀδριανουπόλει, ἱδρυθεῖσα τῷ 1921 εἰς σχῆμα 2ον ὑπὸ Α. Κοντοπούλου καὶ διακοπεῖσα τῷ 1922.

— **«Ταχυδρόμος τῶν Ἰωαννίνων».** Ἐφημερὶς ἐν Ἰωαννίνοις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1915 εἰς σχῆμα 2ον ὑπὸ Ἀχ. Γεωργιάδου.

— **«Ταχυδρόμος Καλαμῶν».** Ἐφημερὶς ἐν Καλάμαις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1908 εἰς σχῆμα 2ον.

— **«Ταχυδρόμος τῆς Λακωνίας».** Ἐφημερὶς ἐν Σπάρτῃ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1921 ὑπὸ Προκ. Γ. Σακέτα ὡς συνέχεια τῆς ἐφημερίδος «Ὁ Διαβάτης» τοῦ Π. Σ. Δημοπούλου.

— **«Ταχυδρόμος Πατρῶν».** Ἐφημερὶς ἐν Πάτραις, ἱδρυθεῖσα τὴν 12ην Μαρτίου 1884 ἐν συνεχείᾳ τοῦ πρότερον ἐκδιδομένου «Ἐργάτου».

— **«Ταχυδρόμος τῆς Σμύρνης»** (Le Courrier de Smyrne). Μία τῶν παλαιοτέρων σμυρναϊκῶν ἐφημερίδων, ἐκδοθεῖσα εἰς σχήματα 4ον καὶ 2ον ἀπὸ 25ης Φεβρουαρίου 1828.

— **«Ταχυδρόμος Τεργέστης».** Ἐφημερὶς ἐν Τεργέστῃ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1908 εἰς 2ον σχῆμα.

ταχυδρόμος (ὁ) (Tachidromus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λακερτιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους σαύρας, ἀπαντώσας εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ταχυδρόμος ὁ κηλιδωτὸς* (Tachidromus maculatus), ὅστις ἔχει μέτριον μῆκος, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, ἀπολήγουσαν εἰς τριγωνικὸν ῥύγχος, σῶμα πεπλατυσμένον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ τροπιδῶδες κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ οὐρὰν μακράν, ἧς τὸ ὀπίσθιον ἥμισυ εἶναι νηματοειδές. Ἔχει χρῶμα πρασινοελαιῶδες μὲ σειρὰς λευκῶν στιγμάτων ἑκατέρωθεν τῆς ῥάχεως, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰς ὑγρὰς ἐκτάσεις τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Μαλαισίας.

Δ. Ν. Π

ταχυεργία (ἡ)· ταχύτης ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ταχεῖα ἐκτέλεσις.

ταχυεργὸς (ὁ, ἡ), *—όν* (τό)· ὁ ταχέως ἐργαζόμενος, ὁ μετὰ ταχύτητος διεξάγων ἔργον τι.

ταχυθάνατος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· **ὁ ταχέως ἀποθνήσκων.**

ταχυκαής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ές* **(τό)· ὁ ταχέως καιόμενος, ταχέως ἀναλισκόμενος ὑπὸ τῆς πυρᾶς.**

ταχυκαρδία (ἡ)· ἡ ἐπιτάχυνσις τῶν καρδιακῶν συστολῶν.

— *[Ἰατρ.]* Διακρίνομεν δύο εἴδη *ταχυκαρδίας*, τὴν ἁπλῆν ταχυκαρδίαν καὶ τὴν παροξυντικήν. α) *Ἁπλῆ ταχυκαρδία*. Ἡ συγκίνησις, ἡ προσπάθεια, ὁ φόβος, ὁ θυμός, ἡ ἐκ τῆς ὑπτίας εἰς τὴν ὀρθίαν στάσιν μετάβασις προκαλοῦσι παροδικὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ καρδιακοῦ ρυθμοῦ. Λῆψις μεγάλης ποσότητος τοξικῶν οὐσιῶν, ὡς ἀτροπίνης, νιτρώδους ἀμυλίου, ἀδρεναλίνης, στροφάνθου κλπ. προκαλεῖ ταχυκαρδίαν. Ὁ καφές, τὸ τέϊον, τὸ οἰνόπνευμα προκαλοῦσιν ἐπιτάχυνσιν τῶν καρδιακῶν συστολῶν. Ὁ πυρετὸς αὐξάνει τὴν συχνότητα τῶν καρδιακῶν συστολῶν. Ἡ κατὰ τὴν νόσον τοῦ Basedow παρατηρουμένη ταχυκαρδία ὀφείλεται εἰς τὸν ὑπὸ τῶν προϊόντων τῆς ἔσω ἐκκρίσεως ἐρεθισμὸν τοῦ φλεβοκόμβου ἢ τοῦ συμπαθητικοῦ. Αἱ νευρικῆς φύσεως ταχυκαρδίαι δυνατὸν νὰ ὀφείλωνται εἰς κεντρικὰς ἀλλοιώσεις τοῦ πνευμονογαστρικοῦ ἢ εἰς συμπίεσιν αὐτοῦ ὑπὸ ὄγκου τοῦ μεσαυλίου. Αἱ ταχυκαρδίαι αὗται ὀφείλονται εἰς διαταραχὴν τοῦ νευροφυτικοῦ συστήματος τῆς καρδίας, εἰς ὑπερδιέγερσιν τοῦ συμπαθητικοῦ ἢ εἰς ἐρεθισμὸν αὐτοῦ τούτου τοῦ φλεβοκόμβου. Αἱ παθήσεις τῆς καρδίας, τοῦ ἥπατος, τοῦ στομάχου ἐνδέχεται διὰ τῆς ἀντανακλαστικῆς ὁδοῦ νὰ προκαλέσουν ταχυκαρδίαν. β) *Παροξυντικὴ ταχυκαρδία*. Ἡ παροξυντικὴ ἐπιτάχυνσις τῶν καρδιακῶν συστολῶν περιεγράφη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἰατροῦ Bouveret, τῷ 1889. Ὁ ταχυκαρδιακὸς παροξυσμὸς ἄρχεται καὶ λήγει ἀποτόμως, διαρκεῖ δευτερόλεπτά τινα, λεπτά, ὥρας ἢ καὶ ἡμέρας. Τὰ αἴτια τὰ προκαλοῦντα τὴν νόσον δὲν εἶναι εἰσέτι σαφῶς καθωρισμένα. Ἀπαντᾷ ἐξ ἴσου συχνὰ εἰς τὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὴν γυναῖκα, συνηθέστερον εἰς τοὺς ἐνήλικας ἀπὸ 20 ἕως 40 ἐτῶν. Μεταξὺ τῶν συχνοτέρων αἰτίων παραδέχονται τὰς ἀνωμαλίας τῆς λειτουργίας τῶν ἀδένων τῆς ἔσω ἐκκρίσεως, τὰς νευρικὰς παθήσεις, τὰς λοιμώδεις νόσους τὰς προκαλούσας μυοκαρδικὰς βλάβας, τὰς παθήσεις τοῦ πεπτικοῦ συστήματος κτλ. Εἰς τὰς πλείστας ὅμως τῶν περιπτώσεων οὐδὲν αἴτιον εἶναι ἐκφανὲς (ἰδιοπαθὴς παροξυντικὴ ταχυκαρδία).

Ἡ ἀρχὴ τῆς παροξυντικῆς ταχυκαρδίας εἶναι πάντοτε ἀπότομος, εἰσβάλλει κατόπιν συγκινήσεως, προσπαθείας ἢ ἄνευ ἐμφανοῦς αἰτίας. Ἡ λῆξις τοῦ παροξυσμοῦ γίνεται ἀποτόμως δι' ἐντόνου κατὰ τὸ στῆθος ἢ τὸ κρανίον κτύπου, ὅτε ἀκολουθεῖ ἐπανάληψις τοῦ φυσιολογικοῦ καρδιακοῦ ρυθμοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παροξυσμοῦ αἱ καρδιακαὶ συστολαὶ εἶναι ἔντονοι, ἐπαναλαμβάνονται ρυθμικῶς, ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις κατά τι ἠλαττωμένη. Συνήθως τὸ πρόσωπον τοῦ ἀρρώστου ὠχριᾷ, ἐνίοτε παρατηρεῖται ἐλαφρὰ δύσπνοια, ἄφθονος ἐφίδρωσις, εὐκοιλιότης, πολυουρία κλπ. Ὑπάρχουσι βραχεῖς παροξυσμοὶ διαρκοῦντες ὀλίγα δευτερόλεπτα ἢ λεπτά, καὶ παρατεταμένοι διαρκοῦντες ἐπὶ περισσοτέρας ἡμέρας ἢ καὶ ὁλόκληρα ἔτη. Διακρίνουσι τὰς καλοήθεις μορφάς, μέσης ἐντάσεως, παροξυντικὰς ταχυκαρδίας ἐπὶ ἔτη ἐπαναλαμβανομένας, καὶ τὰς βαρείας μορφάς, αἵτινες ἀπαντῶσι συνηθέστερον ἐπὶ ὀργανικῶν καρδιοπαθειῶν.

Θεραπεία. Αἱ συνεπείᾳ λήψεως τοξικῶν οὐσιῶν προκληθεῖσαι ταχυκαρδίαι θὰ θεραπευθῶσιν, ὅταν παύσῃ χορηγουμένη ἡ προκαλέσασα ταύτας δηλητηριώδης οὐσία. Ἐπὶ λοιμωδῶν νοσημάτων, θὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ οἰκεία θεραπεία. Αἱ κατόπιν αἱμορραγίας ταχυκαρδίαι θὰ θεραπευθῶσι δι' ἐνέσεων φυσιολογικοῦ ὀροῦ, αἱμομεταγγίσεως, αἱμοστατικῶν αἱ δὲ εἰς ἀνατομικὰς καταστάσεις ὀφειλόμεναι διὰ φωσφορούχων καὶ ἀρσενικούχων σκευασιῶν. Εἰς τὰ νευρικὰ ἄτομα θὰ συστηθῇ ἀποφυγὴ συγκινήσεων, ἀνάπαυσις, χρῆσις χλιαρῶν λουτρῶν, βρωμιούχων, νάρδου κ.λ.π. Κατὰ τῆς παροξυντικῆς ταχυκαρδίας συνιστᾶται ἡ ἐν τῇ κλίνῃ ἀνάπαυσις μὲ τεταμένους τοὺς βραχίονας καὶ βαθεῖαι εἰσπνευστικαὶ κινήσεις. Ἡ συμπίεσις τοῦ πνευμονογαστρικοῦ ἢ τῶν βολβῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ δυνατὸν νὰ ἐπιφέρῃ τὴν παῦσιν τοῦ παροξυσμοῦ. Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ παροξυσμὸς παρατείνεται, ὁ ἰατρὸς θὰ ἐνεργήσῃ ἐνδοφλέβιον ἔνεσιν οὐαβαΐνης.

Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

ταχυκίνητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ταχέως κινούμενος, εὐκίνητος.

ταχύλασμα (τό) (Tachylasma) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ζαφρεντιδῶν τετρακοραλλίων κνιδοζῴων* κοιλεντερωτῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ.

Γ. Κ. Γ.

ταχυμαθής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ταχέως μανθάνων, ὁ ὀξὺς εἰς μάθησιν.

Digitized by Google

ταχυμετρία (ἡ). Κλάδος τῆς τοπογραφίας, σκοπὸν ἔχων τὴν σύνταξιν διαγράμματος ἀκριβείας μεγάλης κλίμακος. Διὰ τῆς ταχυμετρίας περιορίζεται εἰς τὸ ἐλάχιστον ἡ διάρκεια τῶν ἀπαιτουμένων ἐργασιῶν πρὸς μέτρησιν τῶν γωνιῶν (ὁριζοντίων καὶ κατακορύφων). Μόλις πρὸ τριακονταετίας ἡ βιομηχανία κατώρθωσε νὰ κατασκευάσῃ τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα ὄργανα, ταχύμετρα, ἐπιτρέποντα νὰ ἐφαρμόσωμεν δι' ὑποτυπώσεις ἀκριβείας ἁπλῆν τεχνικὴν μέθοδον, δι' ἧς ἀντικατεστάθη ἡ παλαιὰ διὰ κανόνων, ἁλύσεων ἢ μετροταινιῶν ἀπ' εὐθείας μέτρησις τῶν ἀποστάσεων. Ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐπινόησις τῶν διαστημομετρικῶν διοπτρῶν, αἵτινες χρησιμοποιοῦσαι σταδίας (μεταβλητοῦ ἢ σταθεροῦ μήκους) ἐπιτρέπουν τὴν χρῆσιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀργάνου διὰ τὴν μέτρησιν τῶν τε γωνιῶν καὶ τῶν ἀποστάσεων, ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον βῆμα τοῦ κλάδου τούτου διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς χρήσεως τῶν μονάδων ἀμέσου μετρήσεως τῶν ἀποστάσεων καὶ τῆς ἐλαττώσεως εἰς τὸ ἐλάχιστον τοῦ ἐπὶ τοῦ πεδίου χρόνου ἐργασίας. Ἡ ὑπὸ τῆς μεθόδου ὅμως ταύτης παρεχομένη ἀκρίβεια δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις ἁπασῶν τῶν ὑποτυπώσεων ἀκριβείας. Ἐπίσης ἀπαιτεῖται πολὺς χρόνος ἐργασίας γραφείου, πρὸς ἐκτέλεσιν πολλαπλῶν ὑπολογισμῶν καὶ ἀπαραιτήτων ἐπαληθεύσεων, ἄνευ τῶν ὁποίων ὁ ταχυμέτρης δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀπολύτως βέβαιος ὅτι ἡ ἐργασία αὐτοῦ εἶναι ἀκριβής. Ἕνεκα τούτου εἰς τὰς ἐργασίας μεγάλης ἀκριβείας ἡ μέτρησις τῶν ἀποστάσεων δὲν ἔπαυσε νὰ ἐκτελῆται δι' ὀργάνων ἀμέσου μετρήσεως παρὰ τὴν ἐπινόησιν τοῦ *ταχυμέτρου* (βλ. λ.). Κ. Χ. Α.

ταχυμετρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ταχυμετρίαν, ὁ διὰ τοῦ ταχυμέτρου ἐκτελούμενος.—Ἐπίρρ. *ταχυμετρικῶς*.

ταχύμετρον (τό). Ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου μετρεῖται ἡ ταχύτης κινουμένου ἀντικειμένου ἢ καταγράφεται ἐπὶ φύλλου χάρτου διάγραμμα δεικνύον τὴν καθ' ἑκάστην χρονικὴν στιγμὴν ταχύτητα αὐτοῦ. Τὰ πλεῖστα τῶν ταχυμέτρων στηρίζονται ἐπὶ τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως, λαμβάνουν δὲ κίνησιν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν τροχῶν τῆς ἁμάξης ἢ αὐτοκινήτου, τοῦ ὁποίου μετρεῖται ἡ ταχύτης. Διὰ τὴν μέτρησιν τῆς ταχύτητος τῶν πλοίων χρησιμοποιοῦνται εἰδικὰ ταχύμετρα καλούμενα *δρομόμετρα* (βλ. λ.). Γ. Θ. Κ.

— *[Τοπογρ.]* Γωνιομετρικὸν ὄργανον τῶν τοπογράφων, χρησιμεῦον εἰς τὴν ταχεῖαν ὑποτύπωσιν τοῦ ἐδάφους. Ἀποτελεῖ συνδυασμὸν θεοδολίχου καὶ σταδίας, ὥστε ἀπὸ τῆς θέσεως εἰς ἣν τοποθετεῖται δύνανται νὰ μετρηθῶσι τὰ ἀζιμούθια, αἱ ὑψομετρικαὶ διαφοραὶ καὶ αἱ ἀποστάσεις πάντων τῶν ὁρατῶν σημείων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους. Τὸ ταχύμετρον, στηριζόμενον ἐπὶ τρίποδος, ἀποτελεῖται κυρίως: ἐκ τοῦ τρικοχλίου, ἐκ τοῦ πρωτεύοντος ἄξονος μετὰ τῆς καθέτου πρὸς αὐτὸν ὁριζοντίου ἄντυγος, ἐκ τοῦ διοπτροφόρου κανόνος περιστρεφομένου πέριξ τοῦ δευτερεύοντος ἄξονος καὶ ἐκ τῆς κατακορύφου ἄντυγος μετὰ τῆς ἀεροστάθμης ἀσφαλείας. Διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀκριβείας εἰς τὰς παρατηρήσεις δέον τὸ ὄργανον νὰ πληροῖ τοὺς ἑξῆς ὅρους ὡς πρὸς τοὺς ἄξονας: α) ὁ πρωτεύων ἄξων πρέπει νὰ εἶναι κατακόρυφος ἢ ἡ κάθετος πρὸς αὐτὸν ὁριζοντία ἄντυξ νὰ εἶναι ὁριζοντία· β) ὁ δευτερεύων ἄξων νὰ εἶναι κάθετος ἐπὶ τοῦ σκοπευτικοῦ ἄξονος· γ) ὁ δευτερεύων ἄξων νὰ εἶναι κάθετος ἐπὶ τοῦ πρωτεύοντος· δ) τὸ κατακόρυφον νῆμα τοῦ νηματοστάτου νὰ εἶναι κατακορυφωμένον· ε) τὸ ὁριζόντιον καὶ τὸ κατακόρυφον νῆμα τοῦ νηματοστάτου νὰ τέμνωνται καθέτως· στ') ὁ δείκτης τῆς ὁριζοντίου ἄντυγος νὰ ἔχῃ τὸ αὐτὸ κέντρον μὲ τὴν ὁριζόνιον ἄντυγα· ζ) ὁ δείκτης τῆς κατακορύφου ἄντυγος νὰ εἶναι εἰς τὴν κανονικὴν θέσιν, ὅταν ἡ ἀεροστάθμη ἀσφαλείας (κατακορύφου κύκλου) εὑρίσκεται ὁριζοντιωμένη.

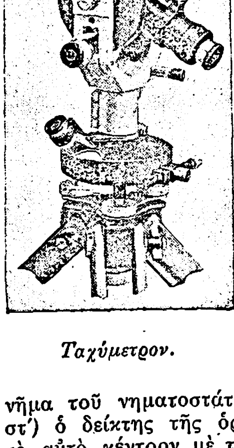

Ταχύμετρον.

Ἡ τοποθέτησις τοῦ ὀργάνου περιλαμβάνει τὰς ἀκολούθους ἐργασίας: τοποθετεῖται ἐπὶ τοῦ σταθμοῦ, οὕτως ὥστε τὸ κέντρον τοῦ ὁριζοντίου κύκλου ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, ὁ πρωτεύων ἄξων τούτου νὰ κεῖται ὑπεράνω τοῦ σημείου, ὅπερ ἐπαληθεύεται διὰ σταφυλῆς ἢ διὰ κάλυκος κατακορύφως πίπτοντος καὶ ὁριζοντιοῦται ὁ ὁριζόντιος κύκλος ἢ καθίσταται κατακόρυφος ὁ πρωτεύων αὐτοῦ ἄξων. Κατόπιν, ὅπως ἀναγνώσωμεν διεύθυνσίν τινα εἰς δύο θέσεις τοῦ τηλεσκοπίου, ἐκτελοῦμεν τὰς ἀκολούθους κατὰ σειρὰν ἐργασίας: σκοπεύομεν πρῶτον τὸ θεωρούμενον σημεῖον μὲ τὸν κατακόρυφον κύκλον ἀριστερὰ τοῦ παρατηρητοῦ καὶ ἐκτελοῦμεν τὴν ἀντίστοιχον ἀνάγνωσιν· περιστρέφομεν εἶτα τὸ ὄργανον κατὰ 180° καὶ ἀντιστρέφομεν τὸ τηλεσκόπιον, ὅτε ὁ κατακόρυφος κύκλος ἤχθη δεξιὰ τοῦ παρατηρητοῦ· σκοπεύομεν τέλος ἤδη πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον μὲ τὸν κατακόρυφον κύκλον δεξιὰ καὶ ἐκτελοῦμεν τὴν ἀντίστοιχον ἀνάγνωσιν ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου κύκλου. Ἡ ὡς ἄνω ἐκτελεσθεῖσα διπλῆ ἀνάγνωσις διὰ σκοπεύσεως πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον καλεῖται ἀνάγνωσις εἰς δύο θέσεις τοῦ τηλεσκοπίου. Ἡ διαφορὰ τῶν δύο τούτων ἀναγνώσεων εἰς τὸν ὁριζόντιον κύκλον ἰσοῦται μὲ 180°, εἰς δὲ τὸν κατακόρυφον τὸ ἄθροισμα τούτων ἰσοῦται μὲ 360°. Κ. Χ. Α.

—*[Πυροβολ.] Ταχύμετρον ἢ ταχυτητόμετρον* καλεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ Sebert ἐν ἔτει 1881 ἐφευρεθεῖσα συσκευή, ἥτις ἐφηρμόσθη διὰ τὴν καταγραφὴν τῆς κινήσεως τῆς ὀπισθοδρομούσης μάζης τῶν πυροβόλων καὶ τῶν φορητῶν ὅπλων, ἐξ ἧς δύναται νὰ εὑρεθῇ τόσον ἡ καμπύλη τῶν πιέσεων, ὅσον καὶ τῶν ταχυτήτων τοῦ βλήματος ἐν τῷ κοίλῳ συναρτήσει τοῦ χρόνου. Ἡ καταγραφὴ γίνεται διὰ γραφίδος στερεουμένης ἐπὶ τῆς ὀπισθοδρομούσης μάζης, ἥτις ἐφάπτεται περιστρεφομένου κυλίνδρου, οὗ ὁ ἄξων εἶναι παράλληλος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ὀπισθοδρομήσεως. Ἡ περιφερικὴ ταχύτης τοῦ κυλίνδρου ἐλέγχεται διὰ διαπασῶν καὶ εἶναι συνήθως 6.35 μ/δ. Ἐκτὸς τοῦ ἄνω τρόπου καταγραφῆς ἐφηρμόσθησαν καὶ ἕτεροι τρεῖς ὑπὸ τοῦ Sebert. Τελειοποίησις τοῦ ὀργάνου ἐγένετο τελευταίως ὑπὸ τοῦ Heydenreich καὶ διὰ τὰ φορητὰ ὅπλα ὑπὸ τοῦ Granz. Α. Ι. Π.

ταχύνους, *—ον* (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ταχέως νοῶν, ἀντιλαμβανόμενός τι.

ταχύνω· καθιστῶ τι ταχύτερον, ἐπιταχύνω: «ταχύνω τὸ βῆμα».

ταχύουρος (ὁ) (Tachiurus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν ξηροβατικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀδοντοραμφῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *τυραννιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Χιλήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ταχύουρος ὁ ἐρυθρογάστωρ* (Tachiurus rubigaster), μικρότατον πτηνὸν μὲ σῶμα ἀρκετὰ εὔρωστον, κεφαλὴν εὐμεγέθη, ἀπολήγουσαν εἰς λεπτὸν καὶ μετρίως ἐπίμηκες ῥάμφος, ὅπερ κατὰ τὴν βάσιν του φέρει πλατὺ φυλλοειδὲς πτερόν, πτέρυγας βραχείας, οὐρὰν μετρίως μακρὰν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, πόδας μᾶλλον βραχεῖς καὶ ἰσχυροὺς καὶ χρῶμα μελανοκυανοῦν κατὰ τὴν ῥάχιν, μὲ διακεκομμένας λευκοχρύσους γραμμώσεις κατὰ τὰ ἄκρα τῶν πτερύγων, φαιοαργυρόχρουν κατὰ τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος καὶ ἐρυθρόπυρρον κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

ταχυπέτης (ὁ) (Tachipetes) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν νηκτικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στεγανοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νησσιδῶν*, περιλαμβάνον νήσσας μεγάλας, ἀπαντώσας εἰς τὰς θαλάσσας τῶν

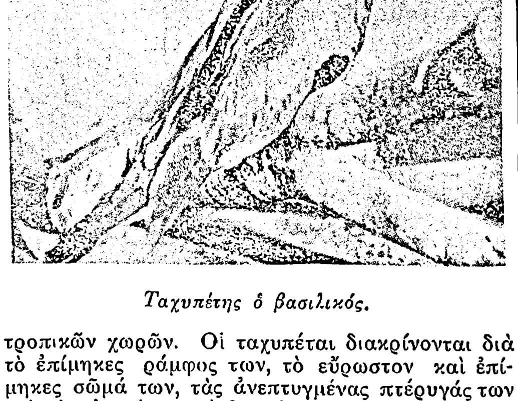

Ταχυπέτης ὁ βασιλικός.

τροπικῶν χωρῶν. Οἱ ταχυπέται διακρίνονται διὰ τὸ ἐπίμηκες ῥάμφος των, τὸ εὔρωστον καὶ ἐπίμηκες σῶμά των, τὰς ἀνεπτυγμένας πτέρυγάς των καὶ τὴν ἐπιμήκη καὶ δισχιδῆ οὐράν των. Ἐνδιαιτῶνται παρὰ τὰς ἀκτὰς καὶ ἡ πτῆσίς των εἶναι ἐπιτηδειοτάτη, ταχυτάτη καὶ μεγάλης διαρκείας. Τρέφονται ἐξ ἰχθύων καὶ ἑτέρων θαλασσίων ζῴων. Δ. Ν. Π.

ταχυπιεστήριον (τό)· μηχανικὸν πιεστήριον ἐκτυπῶνον μετὰ μεγίστης ταχύτητος (βλ. *τυπογραφία*).

ταχύπλους (*—οος*, ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ταχέως πλέων, ὁ ταχέως κινούμενος ἐν τῷ πλῷ: «ταχύπλουν ἀτμόπλοιον».

ταχύπνοια (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ ὑπέρμετρος ἐπιτάχυνσις τοῦ ἀναπνευστικοῦ ρυθμοῦ, ἥτις ἀποτελεῖ σύμπτωμα σύνηθες, ἀπαντῶν εἰς πλείστας καὶ διαφόρους παθήσεις, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς λοιμώδεις νόσους, τὰς πνευμονικὰς κλπ. Μ. Ν. Κ.

ταχυποδία (ἡ)· ταχύτης τῶν ποδῶν, ὠκυποδία.

ταχυπορία (ἡ)· ταχεία πορεία. ἀντίθ. *βραδυπορία*.

ταχυπόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ταχέως πορευόμενος, ἀντίθ. *βραδυπόρος*.

ταχυπορῶ (*—έω*)· πορεύομαι, βαδίζω ταχέως, ἀντίθ. *βραδυπορῶ*.

ταχύπους, *—οδος* (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ταχὺς τοὺς πόδας, ὠκύπους.

ταχύπους (ὁ) (Tachipus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μετριοσώμους κανθάρους, πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης ἀπαντῶντας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ταχύπους ὁ ξανθόπους* (Tachipus flavipes), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν μεγάλην, σχεδὸν τριγωνικήν, κεραίας ἐπιμήκεις, ὀφθαλμοὺς μεγάλους καὶ διωγκωμένους, θώρακα βραχὺν καὶ σχεδὸν κυλινδρικὸν καὶ κοιλίαν εὐρυτάτην καὶ ᾠοειδῆ. Οἱ πόδες του εἶναι μετρίως μακροί, ἰσχυροὶ καὶ ἐπίξανθοι, ἐνῷ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα εἶναι φαιομελανὸν μὲ λευκὰς διακεκομμένας γραμμώσεις ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ βόρεια τῆς Γαλλίας. Δ. Ν. Π.

ταχύπτερος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ταχὺς τὰς πτέρυγας, ὁ ταχέως πετόμενος: «ταχύπτερος φήμη» ἡ ταχέως διαδιδομένη.

— **«Ταχύπτερος φήμη»** (ἡ). Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἐκδοθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1842 εἰς σχῆμα 2ον, ἐν συνεχείᾳ τῆς προγενεστέρας «Φήμης».

ταχύς, *—εῖα, —ύ*· ὁ ταχέως πορευόμενος, ὁ ἐν βραχεῖ χρόνῳ διατρέχων μεγάλας σχετικῶς ἀποστάσεις, γρήγορος, ἀντίθ. *βραδύς*· ‖ καθόλου, ὁ κινούμενος, ὁ ἐνεργῶν ἐν βραχεῖ χρόνῳ καὶ ἔχων μεγάλα σχετικῶς ἀποτελέσματα: «ταχὺς ἐργάτης», «ἐργασία —, ἐκτέλεσις ταχεῖα»· ‖ ὁ ταχύτερος, ὁ συχνότερος τοῦ συνήθους ἢ κανονικοῦ: «ταχὺς σφυγμός», «ταχεῖα ἁμαξοστοιχία» ἡ ἐν βραχυτέρῳ χρόνῳ διατρέχουσα τὴν ἀπόστασιν, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν βραδεῖαν. Παραθετ. *ταχύτερος—ταχύτατος* καὶ *τάχιστος*.—Ἐπίρρ. **ταχέως**, παραθετ. *ταχύτερον, ταχύτατα* καὶ *τάχιστα*.

ταχὺς (ὁ) (Tachys) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις κανθάρους, ἀπαντῶντας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ταχὺς ὁ μελανὸς* (Tachys niger), ὅστις ἔχει κεφαλὴν εὐμεγέθη, ἀπολήγουσαν εἰς τριγωνικὸν ῥύγχος, θώρακα σφαιρικόν, κοιλίαν ᾠοειδῆ, εὐμεγέθη, πόδας μετρίως μακροὺς καὶ ἰσχυροὺς καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ μεταλλικῶν ἀποχρώσεων. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ ἀποσυντεθειμένων ζωϊκῶν οὐσιῶν. Δ. Ν. Π.

ταχύσκαπτον (τό). Ἔργον ὀχυρωτικῆς, χαράκωμα ἢ ὄρυγμα, κατασκευαζόμενον προχείρως ὑπὸ τῶν στρατευμάτων διὰ τὴν ἀτομικὴν αὐτῶν κάλυψιν. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιοῦνται παρὰ τῶν ἀνδρῶν συνήθως τὰ φορητὰ αὐτῶν ἐργαλεῖα. Ἐκ τούτου καὶ ἡ τοιαῦτα πρόχειρα ἔργα περιλαμβάνουσα πρόσκαιρος ὀχύρωσις ἐκλήθη καὶ ταχύσκαπτος ὀχύρωσις. Τὰ ταχύσκαπτα ἐκαλοῦντο διατομαὶ (coupures), ὁσάκις ἐχρησίμευον πρὸς ἀπόφραξιν συγκοινωνιῶν. Ζ. Κ.

ταχυσκόπιον (τό). Ὄργανον τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας, δι' οὗ ἐμφανίζονται πρὸ τοῦ πειραματιζομένου στιγμιαῖαι ὀπτικαὶ ἐντυπώσεις διαρκείας ἀκριβῶς ἐκ τῶν προτέρων καθοριζομένης καὶ δυναμένης νὰ μεταβάλλεται ἑκάστοτε. Συνίσταται ἐκ μεταλλίνης καταπακτῆς S, φερούσης σχισμὴν S' καὶ δυναμένης νὰ κινῆται κατακορύφως ἐν μέσῳ δύο καθέτων καὶ κοίλων κατὰ τὰ πλάγια ῥάβδων. Ἡ καταπακτὴ αὕτη, ἧς ἡ ταχύτης πτώσεως καθορίζεται διὰ

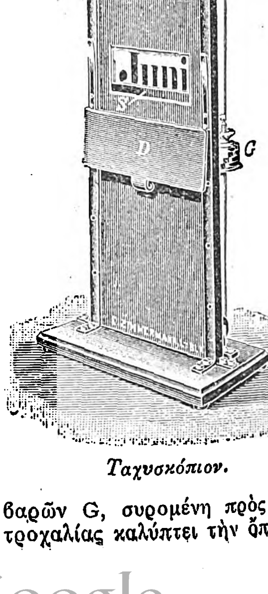

Ταχυσκόπιον.

βαρῶν G, συρομένη πρὸς τὰ ἄνω δι' ἐπὶ τούτῳ τοποθετουμένης τροχαλίας καλύπτει τὴν ὄπισθεν

Digitized by Google

εἰκόνα, πίπτουσα δὲ ἀφήνει αὐτὴν πρὸς στιγμὴν ἀκάλυπτον διὰ τῆς σχισμῆς καὶ οὕτω ὁ πειραματιζόμενος βλέπει αὐτὴν εἰς χρόνον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βραχύτατον, μεταβαλλόμενον δ' ἑκάστοτε κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πειράματος. Τὸ εἰ-

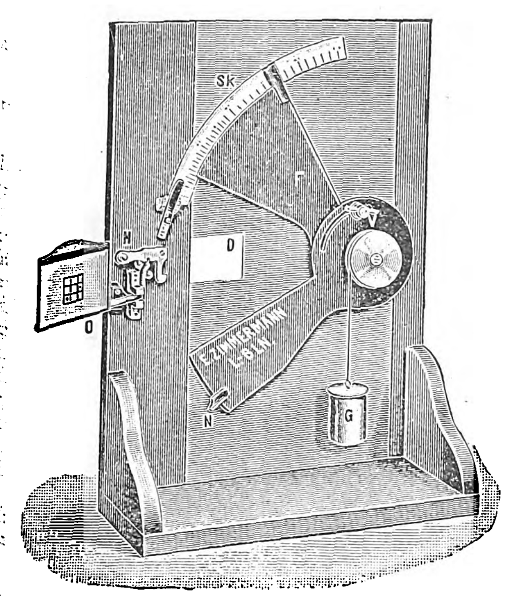

Ταχυσκόπιον Νετσάγιεφ.

κονιζόμενον ὄργανον παρουσιάζει τὴν στιγμὴν τῆς ἐμφανίσεως τῆς εἰκόνος διὰ τῆς σχισμῆς. Ἐκ τῆς διαρκείας τῆς ἐντυπώσεως μετρεῖται ἡ ἱκανότης τοῦ ἐξεταζομένου προσώπου εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι, προσέχειν, κρίνειν, συγκρίνειν κ. τ. τ. Ταχυσκοπίων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα εἴδη, ἐν οἷς τὸ τοῦ Νετσάγιεφ. Χ. ΖΣ

ταχυσυστολία (ἡ). Ἀνώμαλος καὶ ἀκανόνιστος ταχύτης τῶν καρδιακῶν συστολῶν, ἀπαντῶσα εἰς πλείστας παθήσεις, καὶ δὴ καρδιακάς. Μ. Ν. Κ.

ταχυσυνήθεια (ἡ). Ὅρος δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ H. Roger τῷ 1911, καὶ ἐκσημαίνων τὸ φαινόμενον ταχέος ἐθισμοῦ πρός τι δηλητήριον. Εἶναι περίπου τὸ αὐτὸ φαινομενον, ὅπερ καθορίζεται διὰ τοῦ ὅρου: *ταχυφυλαξία* (Gley καὶ Champy), ὡς καὶ διὰ τοῦ ὅρου: *σκεπτοφυλαξία* (Lambert, Ancel καὶ Bouin). Μ. Ν. Κ.

ταχυσφυγμία (ἡ). Ἡ ἐπὶ τοῦ σφυγμοῦ ἐκδήλωσις τῆς ταχυκαρδίας. Εἶναι φυσιολογικὴ (μετὰ μυϊκὴν ὑπερκόπωσιν, γεῦμα κ λ. π.), γενικῆς αἰτίας (πυρετός, ἀνάρρωσις. ἀναιμία), τοξικὴ (καπνός, ἀτροπίνη κ.λ.π.), νευρικὴ (ἐξ ἐρεθισμοῦ τοῦ ἐπιταχυντικοῦ νεύρου τῆς καρδίας, παραλύσεως τοῦ πνευμονογαστρικοῦ, νευρασθενείας, νόσου τοῦ Basedow κ λ. π.) Εἰς τὴν τελευταίαν κατηγορίαν ὑπάγονται καὶ αἱ ἐξ ἀντανακλάσεως ταχυσφυγμίαι συνεπείᾳ παθήσεως ξένων ὀργάνων (νόσοι τοῦ ἥπατος, τοῦ στομάχου, τῶν νεφρῶν, τοῦ περιτοναίου κ. λ. π). Α. Κ. Κ.

ταχύτης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ταχύς, γρηγοράδα, τρέξιμο: «ἡ ταχύτης τοῦ λαγοῦ, — τῆς ἀλώπεκος. —τοῦ κυνός», «ἡ ταχύτης τοῦ φωτός, — τοῦ ἤχου, — τοῦ βλήματος»· || καθόλου, ταχεῖα διεξαγωγή, ἐκτέλεσις: «ὑπόσχεται ταχύτητα καὶ ἀκρίβειαν».

— /*Φυσ. Χημ.*/ Βλ. *κίνησις*.

— /*Τακτ.*/ Βλ. λ. *πορεῖαι*.

— /*Πυροβ.*/ 1) *Ἀρχικὴ ταχύτης* καλεῖται ἡ ταχύτης, ἣν τὸ βλῆμα κέκτηται κατὰ τὴν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ πυροβόλου ὅπλου ἔξοδόν του. Αὕτη, δι' ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πυροβόλον ὅπλον, εἶναι συνάρτησις: τῆς φθορᾶς τοῦ κοίλου, τῶν ἀτμοσφαιρικῶν συνθηκῶν, τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ζωηρότητος τῆς πυρίτιδος. 2) *Μένουσα ταχύτης* βλήματός τινος κατά τι σημεῖον τῆς τροχιᾶς εἶναι ἡ ταχύτης, ἣν τὸ βλῆμα κέκτηται, ὅταν διέρχηται διὰ τοῦ σημείου τούτου. 3) *Ταχύτης κατακαύσεως*, προκειμένου περὶ πυροσωλήνων πυροτεχνικῶν ἐγκαιροφλεγῶν, καλεῖται τὸ μῆκος τοῦ βραδυκαύστου μίγματος, τὸ ὁποῖον κατακαίεται εἰς χρονικὸν διάστημα 1''. Αὕτη δι' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν πυροσωλῆνα εἶναι συνάρτησις τοῦ βάρους λίτρου ἀέρος, τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, τῆς θερμοκρασίας. 4) *Ταχύτης ἀναφλέξεως* καλεῖται ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος διὰ τὴν κατάκαυσιν, ἤτοι τὴν χημικὴν ἀποσύνθεσιν πυρίτιδος ἢ ἐκρηκτικῆς οὐσίας εἰς ἀεριώδη προϊόντα· τρεῖς κατηγορίαι χημικῆς ἀποσυνθέσεως διακρίνονται, ἤτοι: ἡ κατάκαυσις, ἡ ἔκρηξις, ἡ διάρρηξις. Γ. Α. ΚΥ.

—ταχύτης ***ἐμβαδικὴ*** /*Μηχαν.*/· βλ. λ. *ἐμβαδικὴ* ταχύτης.

—ταχύτης ***ἐστεροποιήσεως*** /*Ὀργ. Χημ.*/· βλ. *ἐστέρες*.

—ταχύτης ***ἤχου*** /*Φυσ.*/· βλ. λ. *ἦχος*.

—ταχύτης ***παραβολικὴ*** /*Ἀστρον.*/· βλ. λ. *παραβολικὴ* ταχύτης.

—ταχύτης ***φωτὸς*** /*Φυσ.*/· βλ. λ. *φῶς*.

—ταχύτητες (αἱ) /*Αὐτοκιν.*/. Καλοῦνται οὕτω αἱ διάφοροι σχέσεις μεταδόσεως τῶν στροφῶν τοῦ ἄξονος τῆς μηχανῆς αὐτοκινήτου εἰς τοὺς κινητηρίους αὐτοῦ τροχούς. Συνήθη αὐτοκίνητα ἔχουν τρεῖς, σπανιώτερον δὲ τέσσαρας, ταχύτητας· ἐκ τούτων ἡ πρώτη εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἀντιστοιχοῦν αἱ ἐλάχισται στροφαὶ τῶν τροχῶν, δι' ὡρισμένον ἀριθμὸν στροφῶν τοῦ ἄξονος, χρησιμοποιεῖται δὲ κατὰ τὴν ἐκκίνησιν ὡς καὶ κατὰ τὴν ἀνάβασιν ἀποτόμων ἀνωφερειῶν.

ταχυϋδρίτης (ὁ) (Tachyhydrit /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν διπλοῦν ἅλας ἐκ χλωριούχου μαγνησίου καὶ χλωριούχου ἀσβεστίου ἔνυδρον:

$$2\,MgCl_2 . CaCl_2 . 12\,H_2O.$$

Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα, ἔχει χρῶμα κιτρινωπὸν κηρόχρουν, ἀνήκει δὲ εἰς τὰ δευτερογενῆ ἅλατα τῶν κοιτασμάτων καλιούχων ἁλάτων. Γ. Β.

ταχυφαγία (ἡ)· τὸ τρώγειν ταχέως, τὸ καταβροχθίζειν σχεδὸν ἄνευ μασήσεως.

ταχυφυλαξία (ἡ)· βλ. *ταχυσυνήθεια*.

ταχυχάλυβες (οἱ) (aciers à coupe rapide ἢ rapides) Ειδικοὶ χάλυβες χρωμιοβολφραμιοῦχοι, ἔχοντες τὴν ἰδιότητα νὰ διατηρῶσι τὴν σκληρότητα αὐτῶν εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν μέχρι 600° καὶ διὰ τοῦτο κατάλληλοι πρὸς χρησιμοποίησιν εἰς ἐργαλεῖα κοπῆς μετάλλων (τόρνους κτλ.) λειτουργοῦντα μὲ ταχύτητα πολὺ μεγαλυτέραν τῆς συνήθους, καθ' ἣν τὸ ἄκρον τοῦ κοπτικοῦ ἐργαλείου ἐρυθροπυροῦται ὑπὸ τῆς ἀναπτυσσομένης θερμότητος. Περιέχουσιν ἄνθρακα C 0,30 ἕως 0,70 % χρώμιον Cr 1.5 ἕως 6 %, βολφράμιον W 7 ἕως 20% ὀλίγον μαγγάνιον καὶ πυρίτιον καὶ ἴχνη μόνον θείου καὶ φωσφόρου. Ἡ προσθήκη ὀλίγου βαναδίου 0,1 ἕως 1 % καθιστᾷ αὐτοὺς ἔτι ἀνθεκτικωτέρους (ἀνώτεροι ταχυχάλυβες, aciers rapides supérieurs). Κατὰ τὸν Taylor ὁ ἄριστος τούτων ἔχει σύνθεσιν W 18,91 %, Cr 5,47, C 0,67, Va 0,29.

Ἡ προσθήκη κοβαλτίου παρέχει ἔτι καλύτερα ἀποτελέσματα, διὸ καὶ οἱ κοβαλτιοῦχοι ταχυχάλυβες ἐκλήθησαν ἀνώτατοι ταχυχάλυβες (aciers rapides extra-supérieurs). Οἱ ταχυχάλυβες ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1898 ὑπὸ τῶν Fr W Taylor καὶ Maunsel White καὶ παρουσιάσθησαν τῷ 1900 εἰς τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τῶν Παρισίων. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἀποτελεῖ μέρος τῶν διασήμων καὶ παραδειγματικῶν ἐρευνῶν τοῦ Fr W. Taylor, αἵτινες διήρκεσαν πλέον τῶν 25 ἐτῶν. Συνίσταται δὲ ἰδίως, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἰδίου, εἰς τὴν ἐφεύρεσιν καταλλήλου θερμικῆς κατεργασίας τῶν ἤδη ἀνακαλυφθέντων ὑπὸ τοῦ Robert Mushet ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρι τοῦ 1870 αὐτοβάπτων χαλύβων Mushet χρωμιοβολφραμιούχων, ὧν κατόπιν ἐβελτίωσε διὰ συστηματικῶν ἐρευνῶν καὶ τὴν σύνθεσιν. Ἡ θερμικὴ κατεργασία συνίσταται εἰς θέρμανσιν τοῦ ἄκρου τοῦ ἐργαλείου εἰς θερμοκρασίαν ἐγγὺς τοῦ σημείου τήξεως 1300°, καὶ δευτέραν θέρμανσιν, δι' ἐπαναφοράν, εἰς 690° πρὸς ἐλάττωσιν τῆς εὐθραστότητος. Οἱ ταχυχάλυβες ὀφείλουσι τὰς ἰδιότητας αὐτῶν εἰς τὴν ἀνθρακωματικὴν αὐτῶν σύστασιν καὶ εἰς τὴν μετάθεσιν τῶν κρισίμων σημείων κατὰ τὴν ψῦξιν εἰς θερμοκρασίαν ὑψηλήν. Ἐνῷ οἱ συνήθεις χάλυβες ἐργαλείων μὲ ἄνθρακα χάνουσι τὴν σκληρότητα αὐτῶν εἰς 200°, μὴ δυνάμενοι νὰ κόψωσιν, οἱ αὐτόβαπτοι Mushet δύνανται νὰ ἀνθέξωσιν εἰς ταχυτέραν ἐργασίαν, οἱ δὲ ταχυχάλυβες δύνανται νὰ ἐργασθῶσι φθάνοντες εἰς θερμοκρασίαν 600° Καὶ ἡ ταχύτης τομῆς, κατὰ τὸν Taylor, ἐπὶ τεμαχίου χάλυβος ἡμισκλήρου ἀπὸ 4 90 μ κατὰ πρῶτον λεπτὸν διὰ τοὺς χάλυβας μὲ ἄνθρακα, αὐξάνεται εἰς 7.95 μ διὰ τοὺς χάλυβας Mushet καὶ εἰς 18 μ. διὰ τοὺς πρώτους ταχυχάλυβας White-Taylor καὶ ἤδη εἰς 30 25 μ. διὰ τὸν ἄνω ἀνώτερον ταχυχάλυβα White Taylor (1906. Οἱ ταχυχάλυβες, οἵτινες δὲν εἶναι σκληρότεροι τῶν χαλύβων μὲ ἄνθρακα δι' ἐργαλεῖα, ἐνδεικνύονται μόνον ὅταν ἐπιζητῆται ταχύτης ἐργασίας καὶ ἀπόδοσις μεγάλη, ὄχι ὅμως εἰς συνήθεις μικρὰς κατεργασίας, οὔτε ὅταν ἀπαιτῆται ἐξαιρετικὴ σκληρότης. Τὰ πλεονεκτήματα τῆς χρήσεως αὐτῶν εἰς τὰ ἐργοστάσια εἶναι τοιαῦτα, ὥστε ὄχι μόνον ἐπιτυγχάνουσι μεγάλην οἰκονομίαν ἐργατικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ ἐπέτρεψαν ἀμέσως εἰς ὑπάρχοντα μεταλλοτεχνικὰ ἐργοστάσια τὸν διπλασιασμὸν τῆς παραγωγῆς μὲ τὰς ὑπαρχούσας ἐγκαταστάσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. W. Taylor*, On the Art of Cutting Metals (Νέα Ὑόρκη 1907 καὶ γαλλικὴ μετάφρασις, La Taille des Métaux, Παρίσιοι 1919).— *Η. Γούναρη*, Μεταλλογνωσία καὶ μεταλλοτεχνία (Ἀθῆναι 1930). Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

ταχυχειρία (ἡ)· ἡ ταχύτης τῶν χειρῶν εἰς τὸ ἐργάζεσθαι, ἡ δεξιότης τῆς χειρός.

Ταχώ, ἢ ***Τάχως***, ἢ ***Τέως***. Φαραὼ τῆς Λ' σεβεννυτικῆς δυναστείας (βλ. λ. *Αἴγυπτος*, τ. Β σ. 575 α).

ταψὶ (τό)· δημοτ., εἶδος μαγειρικοῦ σκεύους ἐκ χαλκοῦ σφυρηλάτου, στρογγύλου, μὲ τὰ χείλη χαμηλά: «γλυκίσματα τοῦ ταψιοῦ» οἷον μπακλαβᾶς, γαλατομπούρεκο, κανταΐφι κττ.· || φρ. «τὸν ἔκαμα νὰ χορέψῃ 'ς τὸ ταψί» νὰ στενοχωρηθῇ πολύ, νὰ ταλαιπωρηθῇ, ὁμοίως «θὰ σὲ χορέψω 'ς τὸ ταψί» ἡ μεταφορὰ ἴσως ἀπὸ τοῦ ἀκανθοχοίρου, τὸν ὁποῖον ἐκπλήττουν καὶ ἐξαναγκάζουν νὰ σκιρτᾷ πλήττοντες ταψί.

ταὼς (ὁ) (Pavo) /*Ζῳολ.*/. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν ***φασιανιδῶν***, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς πλεῖστα μέρη τῆς γῆς. Ὁ ταὼς (κοιν. *παγῶνι*) εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἐκ τῶν ἀλεκτοροειδῶν καὶ ἔχει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα: Ράμφος κωνικόν, ἰσχυρὸν καὶ ἐλαφρῶς κυρτόν, ρωθωνικὰς ὀπὰς καλυπτομένας ὑπὸ χονδρώδους διωγκωμένης μεμβράνης, παρειὰς γυμνὰς πτερῶν κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτῶν τμῆμα, κεφαλὴν μετὰ λοφίου ἐκ πτερῶν ποικιλοχρώμων, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας, πόδας ἰσχυροὺς καὶ οὐρὰν μακροτάτην, εὐρυτάτην, ἐκ 18 μεγάλων πτερῶν ἀποτελουμένην. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι: *Ταὼ ὁ λοφιοφόρος* (Pavo cristatus). Οὗτος ἔχει μῆκος 1 μ περίπου ὁ ἄρρην καὶ 0,70—0,75 μ. ἡ θήλεια. Εἶναι ἰθαγενὲς πτηνὸν τῆς Ἀσίας (Ἰνδιῶν, Κεϋλάνης καὶ Μαλάκκας) καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἔχει εἰσαχθῇ καὶ τελείως ἐγκλιματισθῇ εἰς

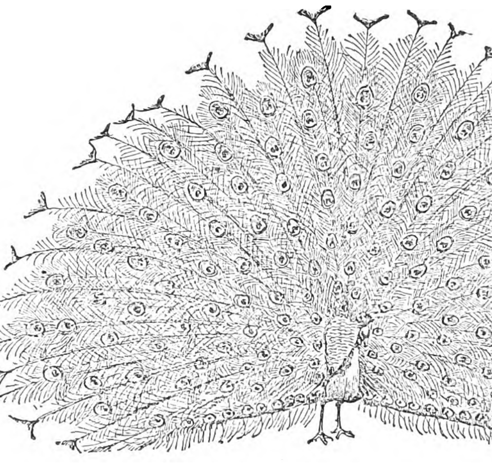

Ταὼς ὁ κατοικίδιος.

τὴν Εὐρώπην. Ἔχει σῶμα εὔρωστον, λαιμὸν ἁρμονικόν, κεφαλὴν ἠνωρθωμένην, βάδισμα βραδὺ καὶ ὕφος ὑπερήφανον. Τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λοφίον του εἶναι ἀκίνητον καὶ θαυμαστὸν εἰς ποικιλίαν καὶ στιλπνότητα χρωματισμῶν. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ σώματος εἶναι πρασινοφαιόχρυσος μὲ ἰώδεις, πρασίνας, ἀργυρᾶς καὶ χρυσᾶς ἀποχρώσεις καὶ ἡ οὐρά του μεγαλοπρεπὴς ἀποστίλβει ἐκ τῶν ποικίλων χρωμάτων καὶ ποικίλων κηλίδων καὶ γραμμώσεων καὶ προσδίδει εἰς τὸ πτηνὸν σπανίαν μεγαλοπρέπειαν Τὸ λαμπρότατον αὐτοῦ πτέρωμα πίπτει κατ' ἔτος καὶ τότε ὁ ταὼς κρύπτεται, ὡσὰν ἐντρεπόμενος νὰ παρουσιασθῇ μὲ τὸ πενιχρὸν αὐτοῦ πτέρωμα. Κατὰ τὸ ἔαρ ἐπαναφαίνεται πάλιν ὁ λαμπρὸς αὐτοῦ χρωματισμὸς καὶ φύονται τὰ νέα πτερὰ τῆς οὐρᾶς. Εἶναι ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἀπαντᾷ καὶ εἰς ὕψος 2.000 μ. Ζῇ καθ' ὁμάδας ἐξ 20—30 πτηνῶν. Τρέφεται ἐκ κοκκων, ἐντόμων, σκωλήκων καὶ διαφόρων χόρτων. Εἶναι δειλὸν πτηνὸν καὶ ἅμα τῇ θέᾳ τοῦ ἀνθρώπου τρέπεται εἰς φυγήν. Τρέχει ταχέως, ἡ δὲ πτῆσίς του εἶναι βαρεῖα καὶ θορυβώδης. Ἡ θήλεια κατασκευάζει εἰς μικρὰν ὀπὴν τοῦ ἐδάφους τὴν φωλεάν της καὶ γεννᾷ 4—9 ᾠά, ἅτινα ἐκκολάπτει μετὰ 30 περίπου ἡμέρας. Εἶναι καλὴ ἐπωάστρια καὶ καλὴ μήτηρ. *Ταὼς ὁ μελανὸς* (Pavo nigripennis). Εἶναι μικρότερος τοῦ προηγουμένου εἴδους καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ νότια τῆς Μαλάκκας. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ πτερώματός των εἶναι μελανὸς μὲ ἀργυρᾶς καὶ κυανᾶς ἀποχρώσεις. *Ταὼς ὁ σταχυοφόρος* (Pavo spicifere). Εἶναι ὡραιότερος καὶ ἔχει ὑψηλότερον ἀνάστημα ἀπὸ τὸν ταὼν τὸν λοφιοφόρον. Φέρει ὡραιότατον λοφίον ἐκ σταχυοειδῶν πτερῶν. Τὰ πτερὰ τοῦ λαιμοῦ εἶναι χρυσέρυθρα μὲ κυανᾶς ἀποχρώσεις· αἱ παρειαὶ εἶναι χρυσοκίτριναι καὶ ἡ οὐρὰ ἀργυροκυανῆ μὲ μεγάλας καὶ

Digitized by Google

χρυσοϊώδεις κηλῖδας. *Ταὼς ὁ τοῦ Θιβὲτ* (Pavo Thibetianus). Εἶναι τὸ μικρότερον εἶδος τοῦ γένους καὶ φέρει ὀλιγώτερον λαμπρὰ χρώματα τῶν προηγουμένων. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Ἀννάμ, τὴν Κίναν, τὴν Κοχιγκίναν, τὴν Μαλάκκαν καὶ τὰς νήσους τῆς Μαλαισίας. *Ταὼς ὁ λευκὸς* (Pavo albus). Εἶναι ἰθαγενὴς τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ ἔχει πτέρωμα κατάλευκον. *Ταὼς ὁ κατοικίδιος* (Pavo cristatus domesticus). Προῆλθεν ἐκ τοῦ ταὼ τοῦ λοφιοφόρου, δι' ὃ καὶ θεωρεῖται ὡς ἁπλῆ παραλλαγὴ τούτου. Διατηρεῖται κυρίως ὡς κοσμητικὸν πτηνὸν τῶν κήπων καὶ πάρκων. Ἔχει τελείως ἐγκλιματισθῆ καὶ ὑποφέρει καὶ εἰς τὰ μεγαλύτερα ψύχη, τρέφεται δὲ ἐκ διαφόρων κόκκων καὶ χόρτων, ἀκριβῶς ὅπως καὶ αἱ ὄρνιθες. Ἡ θήλεια γεννᾷ εἰς μικρὰν κοιλότητα τοῦ ἐδάφους 6—8 ᾠά, ἅτινα ὅμως δυσκόλως ἐκκολάπτονται. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀφαιροῦνται εὐθὺς ὡς γεννηθῶσι καὶ τίθενται πρὸς ἐπώασιν εἰς ὄρνιθα. Τὰ ᾠὰ ἐκκολάπτονται μετὰ 26—30 ἡμέρας. Τὰ νεοεκκολαφθέντα μικρὰ εἶναι πολὺ λεπτοφυῆ, δι' ὃ καὶ πρέπει νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τοῦ ψύχους. Εἰς ἡλικίαν 2 ἐτῶν τὰ πτηνὰ εἶναι ὥριμα πρὸς γονιμοποίησιν, ὁπότε οἱ ἄρρενες συνάπτουσιν ἀληθεῖς ἀγῶνας πρὸς ἀπόκτησιν τῆς θηλείας. Τὸ τέλειον πτέρωμά των δὲν ἀναφαίνεται παρὰ μόνον κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Εἰς ἄρρην ἀρκεῖ νὰ γονιμοποιήσῃ 6 θηλείας. Ὁ ταὼς εἶναι κακὸς πατήρ, διότι πολλάκις, εὐθὺς ὡς ἐκκολαφθῶσιν οἱ νεοσσοί, θανατώνει αὐτούς. Κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν του τὸ κρέας του εἶναι τρυφερὸν καὶ νοστιμώτατον, μετὰ τὸ 7ον ὅμως ἔτος ἀποβαίνει σκληρότατον καὶ ἰνῶδες. Δ. Ν. Π.

— *[Χριστ.]* Ὁ ταὼς εὕρηται εἰς χριστιανικὰ μνημεῖα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὡς π. χ. ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Καλλίστου ἐν Ῥώμῃ καὶ τοῦ ἁγίου Ἰανουαρίου ἐν Νεαπόλει, μέχρι τοῦ μεσαίωνος, οὐ μόνον ὡς διακοσμητική, ἀλλὰ καὶ ὡς συμβολικὴ παράστασις τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς ἐλπίδος τῆς ἀναστάσεως τῆς σαρκός. Ἡ ἔννοια τῆς συμβολικῆς ταύτης παραστάσεως, αὐθεντικὴν ἑρμηνείαν τῆς ὁποίας δὲν εὑρίσκομεν οὔτε ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ οὔτε παρὰ τοῖς πατράσι τῆς Ἐκκλησίας, προῆλθε πιθανῶς ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἄνοιξιν ἀνανεώσεως τοῦ πτερώματος τοῦ ταὼ καὶ τῆς νομιζομένης ἀσηψίας τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἡ παράστασις αὕτη εὕρηται καὶ εἰς ἀρχαῖα βαπτιστήρια, ὡς π. χ. τῆς Ῥαβέννης, τῆς Νεαπόλεως καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ παρὰ τὸ βαπτιστήριον τοῦ Λατερανοῦ, πιθανὸν νὰ δηλοῖ αὕτη καὶ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος παρεχομένην ἀναγέννησιν. Κ. Ι. Δ.

Ταὼς (Pavo) *[Ἀστρον.]*. Ἀστερισμὸς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, κείμενος πρὸς Β. τοῦ Ὀκτᾶντος καὶ πρὸς Ν. τοῦ Τηλεσκοπίου καὶ ἔχων πρὸς Α. μὲν τὸν Ἰνδόν, πρὸς Δ. δὲ τὸ Παραδείσιον Πτηνόν. Ὁ ἀστερισμὸς οὗτος, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ περὶ τὸν νότιον πόλον τοῦ οὐρανοῦ, μὴ ὢν ὁρατὸς ἐκ

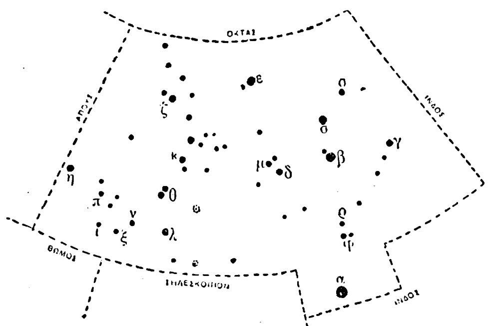

Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Ταώ.

τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου, ἦτο ἄγνωστος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀναφέρεται δὲ τὸ πρῶτον εἰς τὸν κατὰ τὸ 1603 ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Beyer χάρτην τοῦ οὐρανοῦ, τὸν συνταχθέντα ἐπὶ τῇ βάσει παρατηρήσεων τῶν περιπλευσάντων τὴν Ἀφρικὴν θαλασσοπόρων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐκ τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου σπουδαιότεροι εἶναι ὁ α Ταώ, ὁ ὁποῖος εἶναι δευτέρου περίπου μεγέθους, ὁ β Ταὼ καὶ ὁ διπλοῦς θ Ταώ. Σ. Π

Τβέντε (Twente) *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς Ὁλλανδίας κατὰ τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς ἐπαρχίας Ὄμπερισελ, κέντρον τῆς βαμβακουργικῆς καὶ ὑφαντουργικῆς βιομηχανίας τῆς Ὁλλανδίας, ἀσκουμένης κυρίως εἰς τὰς πόλεις Ῥύσσεν, Ἄλμελο, Γκόδο, Χένγκελο καὶ Ἐνσέντε. Θ. Κ.

Τβὲρ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ῥωσίας ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Μόσχας. Κάτ. (1926) 108.413 Κεῖται ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Τβέρτσα μετὰ τοῦ Βόλγα καὶ τοῦ σιδηροδρόμου Μόσχας—Λένινγκραντ, καθισταμένη οὕτω ἓν τῶν σημαντικωτέρων διακομιστικῶν κέντρων τῆς Ῥωσίας. Τὴν πόλιν προασπίζει ἀπὸ τῶν ποταμίων ὑδάτων μέγα φράγμα τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βόλγα, ἔχει δὲ αὕτη ἕνα τῶν σημαντικωτέρων ἠλεκτροπαραγωγικῶν σταθμῶν τῆς Ῥωσίας, ἱδρυθέντα τῷ 1929 καὶ λειτουργοῦντα δι' ὑδροστροβίλων, ὑφαντουργίαν, μηχανουργίαν, σιδηροδρομικὰ ἐργοστάσια καὶ βυρσοδεψίαν. Ἐκ τῶν ἱδρυμάτων τῆς πόλεως διακρίνονται τὸ ἀνάκτορον τῆς Αἰκατερίνης Β', τὸ ἀρχαιολογικὸν καὶ ἐθνογραφικὸν μουσεῖον (1866), ἡ μεγάλη γέφυρα (215 μ. μήκους), ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως (ΙΖ' αἰῶνος). Τὸ Τβὲρ ἱδρύθη ὡς φρούριον τῷ 1180, κατέστη δὲ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἕδρα ἡγεμονίας, ἀγωνισθείσης κατὰ τῶν Τατάρων καὶ διεκδικησάσης ἐπὶ μακρὸν πρὸς τοὺς Μοσχοβίτας τὰ ἐπὶ τῆς Ῥωσίας πρωτεῖα. Τῷ 1486 ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν Μοσχοβιτῶν. Ἡγεμὼν αὐτῆς κατέστη ὁ υἱὸς τοῦ Ἰβὰν Γ' Μιχαήλ, ἑνώσας τῷ 1490 τὰ δύο κράτη. Τῷ 1570 ἐθανατώθησαν ὑπὸ Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ 90.000 κάτοικοι τοῦ Τβέρ. Τῷ 1763 πυρποληθεῖσα, ἀνιδρύθη ὑπὸ Αἰκατερίνης Β' καὶ τῷ 1796 ἐγένετο ἕδρα τοῦ ὁμωνύμου κυβερνείου. Π. Ν. Π.

— **Τβὲρ** *κυβερνεῖον [Γεωγρ.]*. Διαμέρισμα τῆς Κεντρικῆς Ῥωσίας, ἔχον (1926) 63.184 τ. χλμ. καὶ 2 238.900 κατ., ὧν τὰ 93 % Μεγαλορρῶσοι καὶ 6 % Καρέλιοι. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Βόλγα, Ντβίνα καὶ Μστά, οὓς ἔχει κυρίας συγκοινωνιακὰς ἀρτηρίας μετὰ τῶν συστημάτων διωρύγων Βισνεβολότσκαγια καὶ Τίχβινκα καὶ τοῦ σιδηροδρόμου Μόσχας—Λένινγκραντ. Ἔχει ἐκμεταλλευσίμους γαίας (1926) 57 486.600 στρεμμ., ὧν 26 % ἀγροί, 31 % λειμῶνες καὶ 37 % δάση· ἐκ τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν (1926: 9 297.700 στρέμμ.) 58 % καλλιεργοῦνται διὰ σιτηρῶν καὶ 12 % διὰ λίνου. Ἔχει σημαντικὴν κτηνοτροφίαν, ὑφαντουργίαν, ὑαλουργίαν, βυρσοδεψίαν, βιοτεχνικὴν κατασκευὴν σισυρῶν καὶ κύρια κέντρα τὴν πρωτεύουσαν *Τβὲρ* καὶ τὰς πόλεις *Βισνιι-Βολοτσὸκ* καὶ *Ριέβ*. Τὸ διαμέρισμα ἀπετέλεσε τῷ 1796 ἴδιον κυβερνεῖον καὶ τῷ 1928 συνεχωνεύθη ἐν τῷ νεοσυσταθέντι διοικητικῷ διαμερίσματι τῆς Μόσχας. Π. Ν. Π.

Τβέρτσα *[Γεωγρ.]*. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Βόλγα ἐν Ῥωσίᾳ, συμβάλλων μετ' αὐτοῦ ἐγγὺς τῆς πόλεως Τβέρ. Ἔχει μῆκος 188 χλμ., ὑδατολεκάνην 8.981 τ. χλμ., εἶναι δὲ ἐλεύθερος πάγων καὶ πλωτὸς ἀπὸ Μαρτίου μέχρι Νοεμβρίου. Ἀποτελεῖ μέρος τοῦ συστήματος διωρύγων Βίσνιυ Βολοτσέκ, δι' οὗ ἑνοῦται συγκοινωνιακῶς ἡ Βαλτικὴ θάλασσα μετὰ τῆς Κασπίας καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου (βλ. λ. *Τίχβιν σύστημα*). Π. Ν. Π.

τέ· *σύνδεσμ.* συμπλεκτικός, συνεκφερόμενος μετὰ μορίων τινῶν καὶ ἀποτελῶν μίαν λέξιν, οἷον: *οὔτε, μήτε, εἴτε, ὥστε*, ὡς ἐγκλιτικόν, τῆς βαρείας τοῦ μορίου τρεπομένης εἰς ὀξεῖαν' || ἐν συμπλοκῇ μετὰ τοῦ *καὶ* (*τὲ-καὶ*) πρὸς σύνδεσιν ὁμοίων ἢ συγγενῶν ἐννοιῶν: «*τά τε ἄλλα ἀγαθὸς καὶ φιλόπατρις*» || ὁμοίως ἐπαναλαμβανόμενος δὶς ἢ πλεονάκις: «τυφλὸς τά τ' ὦτα τόν τε νοῦν τά τ' ὄμματ' εἶ» (ἀρχ.).

— **τε** *[Ἀρχ. Μουσ.]*. Εἷς τῶν τεσσάρων μονοσυλλάβων μουσικῶν φθόγγων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Διὰ τοῦ μουσικοῦ τούτου φθόγγου ἐφθέγγοντο αἱ ἑξῆς τρεῖς τονιαῖαι θέσεις: α) ὁ προσλαμβανόμενος (κε τῆς ὑπάτης· la_1), β) ἡ μέση (κε τῆς μέσης· la_2) καὶ γ) ἡ νήτη τῶν ὑπερβολαίων (κε τῆς νήτης· la_3). Ν. Α. Χ.

τεαλλίτης (ὁ) (Teallit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοκασσιτερικὸν ἅλας τοῦ μολύβδου, $PbSnS_2$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα εἰς εὐκαμπτα φυλλάρια, ἔχει σκληρότητα 1—2, εἰδικὸν βάρος 6,36, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα μελανότεφρον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν Βολιβίαν κ.ἄ. Γ. Β.

Τέανον *Ἄπουλον [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Δαυνίων, κειμένη παρὰ τὰ μεθόρια τῶν Φρεντανῶν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Φρέντου (νῦν Fortose), περὶ τὰ 18 μίλια πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Λαρίνου. Ἐχειρώθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τῷ 318 π. Χ., μνημονεύεται δὲ κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον (218—201 π. Χ.). Βραδύτερον ἐγένετο ἰσοπολῖτις (municipium). Σήμερον καλεῖται Passo di Civita, ὅπου σῴζονται σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

— **Τέανον** *Σιδικηνὸν [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ, παρὰ τὰ μεθόρια τοῦ Λατίου καὶ Σαμνίου, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Σάβου (νῦν Savone), ἐπί τινος λόφου τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Βεσκίνου δρυμοῦ (νῦν Monti di Roccamonfina) καὶ ἐπὶ τῆς Via Latina 22 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς Καπύης (*Στραβ.* Ε' 249). Ἐχειρώθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, μνημονεύεται δὲ κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν (218—201 π. Χ.) καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἦτο ἀνθηροτάτη. Περὶξ αὐτῆς ὑπῆρχον πεφημισμέναι θερμοπηγαί.

Σῴζονται ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα αὐτῆς μετ' ὀσκικῶν ἐπιγραφῶν τοῦ 308—268 π. Χ., χαλκᾶ δὲ μετὰ λατινικῆς ἐπιγραφῆς μετὰ τὸ 268 π. Χ. Σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς (θέατρον, ἀμφι-

Ἀργυροῦν δίδραχμον τῆς πόλεως Τέανον Σιδικηνόν.

θέατρον, θέρμαι, νεκροπόλεις ἑλληνικαὶ κτλ.) σῴζονται παρὰ τὴν νῦν Τέανον (Teano). Α. Θ. Σ.

Τέαρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πηγαί*.

— **Τέαρος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρκαδιουπόλεως τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 957 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Τοὺρ-Βέη*.

Τέασπις. Πέρσης Ἀχαιμενίδης, σύζυγος τῆς ἀδελφῆς τοῦ Δαρείου, πατὴρ δὲ τοῦ Σατάσπους καὶ Φαρανδάτου. Τούτων ὁ μὲν Σατάσπης, προσβαλὼν τὴν θυγατέρα τοῦ Ζωπύρου, ἀπεστάλη πρὸς τιμωρίαν ὑπὸ τοῦ Ξέρξου ὅπως περιπλεύσῃ τὰ παράλια τῆς Λιβύης, μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἀνεσκολοπίσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως (*Ἡροδ.* Δ', 43). Ὁ δὲ Φαρανδάτης συνεξεστράτευσε μετὰ τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἀρχηγὸς τῶν Μαρῶν καὶ Κόλχων καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, τῷ 478 π. Χ. Α. Θ. Σ.

Τεατέα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα τῶν Μαρρουκίνων, κειμένη δεξιὰ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Ἀτέρνου ποταμοῦ (νῦν Aterno-Pescara) ἐπὶ ἀποτόμου βράχου, δεσπόζοντος τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐπὶ τῆς Via Claudia Valeria. Κατά τινα παράδοσιν ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, ἀνῆκε δὲ εἰς τὴν Σαβελλικὴν φυλήν. Λαβοῦσα μέρος εἰς τὸν δεύτερον Σαμνιτικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ὑπετάγη εἰς αὐτοὺς τῷ 305 π. Χ., βραδύτερον δὲ ἐγένετο ἰσοπολῖτις. Καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Βησιγότθων, κατηδαφίσθη ὑπὸ τοῦ Πιπίνου, υἱοῦ τοῦ Καρολομάγνου, βασιλέως τῆς Ἰταλίας (781—810). Ἀνεγερθεῖσα ὑπὸ τῶν Λογγοβάρδων, ἤκμασεν ὑπὸ τοὺς Νορμανδούς. Ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ Γαΐου Ἀσινίου Πολλίωνος. Σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς (θέατρον, ναός, μωσαϊκὰ κ.τ.λ.) σῴζονται ἐν τῇ νῦν *Κιέτι* (Chieti). Α. Θ. Σ.

Τεατίνων *τάγμα* (Theatiner) *[Ἐκκλ. Ἱστορ.]*· βλ. λ. *Θεατῖνοι*.

Τεβὲ (Thévet), *Ἀνδρέας*. Γάλλος περιηγητής, γεννηθεὶς ἐν Ἀγκουλέμῃ τῷ 1502. Χειροτονηθεὶς μοναχὸς εἰς τὸ τάγμα τῶν κορδελιέρων, ἐπεσκέφθη τὴν Ἰταλίαν, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην ἀπὸ τοῦ 1549 μέχρι τοῦ 1554. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνεχώρησε διὰ Βραζιλίαν, ἔνθα παρέμεινεν ἐπί τινας μῆνας καὶ ὅθεν εἰσήγαγε τὸν καπνὸν εἰς τὴν Γαλλίαν τῷ 1556. Ἱστοριογράφος καὶ κοσμογράφος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ ἀνακτορικὸς ἐφημέριος παρὰ τῇ Αἰκατερίνῃ τῶν Μεδίκων, ἀπέλαυε μεγάλης εὐνοίας παρὰ τῷ Καρόλῳ Θ'. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ἑξῆς: «Cosmographie du Levant» (1554), «Les Singularités de la France antarctique, autrement nommée Amérique» (1558), «Cosmographie universelle» (1571, εἰς 2 τόμ.) «Vrais portraits et vies des hommes illustres» (1584, εἰς 2 τόμ.) κ. ἄ. Αἱ ὑπ' αὐτοῦ παρεχόμεναι πληροφορίαι εἶναι συχνὰ προβληματικῆς σοβαρότητος. Δ. Π. Π.

Τεβελῆ-*Καραχισάρ*· βλ. *Δεβελῆ Καραχισάρ*.

Τεβενὶν (Thévenin), *Διονύσιος*. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γάλλου συγγραφέως Γεωργίου *Νιναμὲλ* (βλ. λ.).

Τεβενὸ (Thévenot), *Ἰωάννης ντὲ —*. Γάλλος περιηγητής, ἀνεψιὸς τοῦ *Μελχισεδὲκ Τεβενό*, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1633. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς Ναβάρρας, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του γενόμενος κάτοχος ἱκανῆς περιουσίας ἤρξατο περιηγούμενος νεώτατος. Τῷ 1652 περιῆλθε τὴν Ἀγγλίαν, Ὁλλανδίαν, Γερμανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν, εἶτα δ' ἀπεφάσισε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἀνατολήν. Τῷ 1655, διὰ τῆς Σικελίας καὶ τῆς Μάλτας, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκεῖθεν δὲ κατηυθύνθη εἰς τὴν Ἀνατολήν. Μεταξὺ ἄλλων ἐπεσκέφθη καὶ τὰς ἑλληνικὰς νήσους Χίον, Ἄνδρον, Κέαν κ. ἄ., εἶτα τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἄλλας τινὰς πόλεις τῆς Αἰγύπτου, τὴν Τύνιδα καὶ Καρθαγένην, διελθὼν δὲ κατόπιν τὴν Ἰταλίαν ἐπανέκαμψεν εἰς Γαλλίαν μετὰ ἑπταετῆ ἀπουσίαν.

Digitized by Google

Τὸν 'Οκτώβριον τοῦ 1663 ἀνεχώρησε καὶ πάλιν, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν 'Ανατολήν, περιηγήθη διάφορα μέρη τῆς 'Ελλάδος, τῆς Συρίας καὶ τῆς Περσίας, ἐπορεύθη εἰς τὰς 'Ανατολικὰς 'Ινδίας, ἐπιστρέφων δὲ ἀπέθανε παρὰ τὴν Ταυρίδα τῷ 1667. 'Εγνώριζεν ἄριστα τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας, τουρκικήν, ἀραβικὴν καὶ περσικήν, κάτοχος δὲ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἰδίως τῆς φυτολογίας, κατήρτισε πλουσίας βοτανολογικὰς συλλογὰς κατὰ τὰ εἰς 'Ινδίας ταξίδιά του. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, εἰς διαφόρους μεταφρασθέντα γλώσσας, εἶναι τὰ ἑξῆς: «Relation d'un voyage fait au Levant» (ἐν Παρισίοις 1655), «Suite du même voyage, où il est traité de la Perse» (1674) «Voyage contenant la relation de l'Hindostan» (1684). Εἰς τὸ πρῶτον τῶν ἔργων του τούτων ὁ Τεβενὸ ἐχρησιμοποίησεν ἐν πολλοῖς τὸ «Νησιωτικὸν» τοῦ Φραγκίσκου Λουπαζόλου. Τὰ ἅπαντά του ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς 5 τόμους ὑπὸ Λυσάνδρου καὶ Φραγκίσκου Πετὶ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Voyage de M. Thévenot tant en Europe qu'en Asie et en Afrique κλπ.» (Paris, 1689). Λέγεται ὅτι εἰς τὸν Τεβενὸ ὀφείλεται ἡ εἰσαγωγὴ εἰς Γαλλίαν τοῦ καφέ. Δ. Π. Π.

—**Τεβενὸ** (Thévenot), ***Μελχισεδέκ***. Γάλλος περιηγητής, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις περὶ τὸ 1620 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1692. 'Επισκεφθεὶς τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Εὐρώπης, ἀπέκτησε συγχρόνως πολυτίμους γνώσεις περὶ διαφόρων χωρῶν τῆς 'Ανατολῆς ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἔργων διαφόρων 'Ανατολιτῶν καὶ Εὐρωπαίων ἐξερευνητῶν. Τὸ λόγου ἄξιον ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον «Relations de divers voyages curieux qui n' out point été publiés» ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις τῷ 1663—1672 εις 2 τόμους, συμπληρωθὲν μετὰ τὸν θάνατόν του διὰ νέων κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα ζῶν ἔτι εἶχε συντάξει. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ ἄλλα τινὰ ἔργα, ἐν οἷς καὶ «Περὶ κολυμβητικῆς». Τῷ 1684 διετέλεσε βιβλιοθηκάριος τοῦ βασιλέως. Κατέλιπε μεγάλην βιβλιοθήκην, ἧς ὁ κατάλογος ἐδημοσιεύθη τῷ 1694. 'Εκ τῶν συγκεντρώσεων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Τεβενὸ ἐγεννήθη ἡ Γαλλικὴ 'Ακαδημία τῶν ἐπιστημῶν. Δ. Π. Π.

Τεβερόνε (Teverone) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς 'Ιταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ρώμης, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Τιβέρεως. Πηγάζει ἐκ τῶν ΝΔ. κλιτύων τῶν ὀρέων Σιμπρουΐνι, παρὰ τὰ σύνορα τῶν 'Αβρουζίων, καὶ ρέων πρὸς Δ. διέρχεται παρὰ τὸ Σουμπιάκο, ὅπου τὰ ὕδατα αὐτοῦ χρησιμοποιοῦνται πρὸς παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς κινητηρίου δυνάμεως εἰς πολλοὺς ἀλευρομύλους, χαρτοποιεῖα καὶ ἄλλα ἐργοστάσια. 'Εκεῖθεν διαγράφει καμπύλην ἀπὸ Ν. πρὸς Β. καὶ δεχόμενος τὰ ὕδατα τῶν παραποτάμων του *Πιάνο, Τζιοβεντσάνο* καὶ *Λιτσένισα* καὶ κατωτέρου τοῦ *Ἄρτσι*, φθάνει παρὰ τὸ Τίβολι, ὅπου λαμβάνει κατεύθυνσιν εὐθέως πρὸς Δ. Παρὰ τὸ Τίβολι σχηματίζει πολλοὺς καταρράκτας ὕψους 45 μ., καθὼς καὶ τὸν περίφημον καταρράκτην τοῦ Μόντε Κατίλλο ὕψους 120 μ. Καὶ ἐνταῦθα τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν καταρρακτῶν αὐτοῦ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς κινητηρίου δυνάμεως εἰς πλεῖστα ἐργοστάσια τοῦ Τίβολι καὶ τῆς Ρώμης. 'Η ὑπὸ τοῦ κυριωτέρου καταρράκτου παραγομένη κινητήριος δύναμις ἀνέρχεται εἰς 500 000 ἵππων. 'Εκεῖθεν ὁ ποταμὸς ρέων πάντοτε πρὸς Δ. ἑνοῦται πρὸς τὸν Τίβεριν παρὰ τὴν γέφυραν Νομεντάνα. Τὸ μῆκος του εἶναι 118 χλμ., ἡ δὲ κοίτη αὐτοῦ σκολιά, ἀμμώδης καὶ πανταχοῦ πλήρης βράχων καὶ νησίδων. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ ποταμὸς οὗτος, καλούμενος *Τιβερῖνος* καὶ *Ἄνιος*, ἦτο πλωτὸς ἀπὸ τοῦ Τίβολι μέχρι τῆς συμβολῆς του πρὸς τὸν Τίβεριν. Μ. Δ Β

Τεβέστη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Αν. Νουμιδίας παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Βυζακηνῆς (Νότιος Τύνις), ἢ ἄλλως *Θεουέστη* (βλ. λ.), νῦν *Τεμπούσα* ἢ *Τεμπέσα* (Tébessa). Α. Θ. Σ.

Τεβρικὴ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. 'Ασίας ἐν τῷ νομῷ Σεβαστείας (βλ. λ. *Τεφρική*).

Τεβρὸς *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ 'Ιπποκόωντος, φονευθεὶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ὑπὸ τοῦ 'Ηρακλέους, ὅτε ἐπανήγαγεν εἰς Λακεδαίμονα τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἐκδιωχθέντας 'Ικάριον καὶ Τυνδάρεων, υἱοὺς τοῦ Περιήρους ἢ τοῦ Οἰβάλου (*'Απολλοδ.* Γ', 15. 5). 'Υπὸ τοῦ Παυσανίου καλεῖται *Σεβρός*, τὸ ἡρῷον δ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν του ὑπῆρχεν ὄπισθεν τῆς στοᾶς τοῦ παρὰ τὴν Σπάρτην Πλατανιστᾶ (*Παυσ.* Γ', 15, 1). Α. Θ. Σ.

Τεβφὶκ ***πασᾶς Ἀχμέτ***. Τοῦρκος διπλωμάτης (βλ. λ. *'Αχμὲτ* Τεβφὶκ πασᾶς).

Τεβφὶκ ***'Αβδουραχμὰν πασᾶς***. Τοῦρκος Βεζύρης διοικητὴς τῆς Κρήτης, τρία ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ 'Ηρακλείου (1672), ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη καὶ συνοικία τῆς πόλεως ἐπὶ τουρκοκρατίας. 'Επὶ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ ὑπεβιβάσθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Γαζῆ Μεχμὲτ Χὰν τοῦ Δ' ὁ ἐπὶ τῶν ἰδιοκτησιῶν τῆς Κρήτης φόρος ἀπὸ πέμπτον εἰς ἕβδομον. Ε. Γ.

Τεβφὶκ ***Ριζᾶ*** (γνωστὸς παρὰ Τούρκοις ὡς *Φιλοσὸφ-Ριζᾶ*). Τοῦρκος πολιτευόμενος καὶ διανοούμενος, διακριθεὶς κατὰ τὴν νεοτουρκικὴν κίνησιν. Διατελέσας καθηγητὴς τῆς τουρκικῆς ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀμερικανικῷ Ροβερτείῳ Λυκείῳ, ἦτο γνωστὸς διὰ τὰς φιλελευθέρας ἰδέας του. Κατὰ τὴν νεοτουρκικὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1908 ἐνεφανίσθη μεταξὺ τῶν δρώντων ἡγετῶν τῶν Νεοτούρκων, ἀσχοληθεὶς κυρίως εἰς τὴν τήρησιν τῆς τάξεως ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης ἐλθόντος κομιτάτου τῆς «'Ενώσεως καὶ Προόδου» παρεμερίσθη. 'Εκλεγεὶς τῷ 1908 βουλευτὴς Κωνσταντινουπόλεως, διεκρίθη ἐν τῇ βουλῇ ὡς ρήτωρ. Μὴ ἀνεχόμενος τὰς ἀτασθαλίας τῶν Νεοτούρκων, ἢ κατ' ἄλλους μηνίων διότι δὲν διωρίσθη πρέσβυς ἐν Λονδίνῳ, μετέστη εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ παρέμεινεν, ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ εἰς Εὐρώπην μετὰ τὴν κεμαλικὴν ἐπανάστασιν (1922). Διορισθεὶς τῷ 1910 καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον Κωνσταντινουπόλεως, ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ περὶ τὴν σύνταξιν φιλοσοφικοῦ λεξικοῦ. Ν. Μ.

Τεγέα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις κειμένη πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ τῆς 'Αρκαδίας, ἐν μέσῳ εὐφόρου πεδιάδος καὶ ἐν ὑψηλῷ τόπῳ περιφρασσομένῳ ὑπὸ ὀρέων. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἁπλῆ κώμη. Προϊόντος ἢ Μανθουρέων, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὴν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Τεγεάτιδος χώραν, ἀνὰ τὰ νῦν χωρία Μανθυρέα, Γαρούνι καὶ Τέλι· ὁ δῆμος τῶν Βωταχιδῶν ἢ Πωταχιδῶν, κείμενος πιθανῶς ἐν συνεχείᾳ τοῦ δήμου τῶν Γαρατῶν· ὁ δῆμος τῶν 'Εχευήθων, ὅστις κατεῖχε τὸ βορειοδυτικὸν τῆς Τεγεάτιδος· καὶ τέλος ὁ δῆμος τῶν 'Αφειδαντίων, ὅστις κατεῖχε τοὺς λόφους, ἐφ' ὧν κεῖνται νῦν τὰ χωρία Ἅγιος Σώστης καὶ 'Ομὲρ-Τσαούση (νῦν Ἄκρη), τοὺς πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμὰς τοῦ χωρίου Τσίβα λόφους μέχρι τῶν χωρίων Θάνα καὶ Μουζάκι καὶ μέχρι τοῦ νεκροταφείου τοῦ χωρίου Στρίγκου. Οἱ κάτοικοι πάντων τούτων τῶν δήμων συνεδέοντο διὰ κοινῆς λατρείας τῆς θεᾶς 'Αλέας κατὰ πρῶτον. Ὅταν μετὰ ταῦτα εἰσήχθη εἰς τὴν Τεγέαν καὶ τὴν λοιπὴν 'Αρκαδίαν ἡ λατρεία τῆς 'Αθηνᾶς, ἐπειδὴ καὶ αὐτη ἦτο συγγενὴς θεότης καὶ εἶχε τὰς αὐτὰς ἰδιότητας πρὸς τὰς τῆς 'Αλέας, ἐταυτίσθησαν ἀμφότεραι, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἀπολέσωσι τὴν αὐτοτέλειάν των· διὰ τοῦτο ἐξ εὐλαβείας τῆς πρώτης θεότητος ἐξεφέρετο παρὰ τῶν 'Αρκάδων πρῶτον τὸ ὄνομα ταύτης, οἷον 'Αλέα 'Αθηνᾶ. 'Ο συνοικισμὸς οὗτος ἐγένετο μεταξὺ τῶν ἐτῶν 478—473 π. Χ. 'Ο Παυσανίας ἀπιθάνως παραδίδει ὅτι ὁ συνοικισμὸς τῆς Τεγέας ἐγένετο διὰ τοῦ 'Αλεοῦ. 'Η ὕπαρξις τοῦ ὀνόματος τούτου ἀμφισβητεῖται. Κατά τινας ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἐξ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ τῆς 'Αλέας 'Αθηνᾶς. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Τεγεάτου ἐπενοήθη ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς υἱοῦ τοῦ Λυκάονος, διὰ νὰ δώσουν οὗτοι μεγάλην σημασίαν καὶ ἱκανὴν αἴγλην ὅτι ὁ κτίτωρ τῆς πόλεως Τεγέας ἦτο ἀπόγονος τοῦ Διός, κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ πόλις διετέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ θεοῦ τούτου.

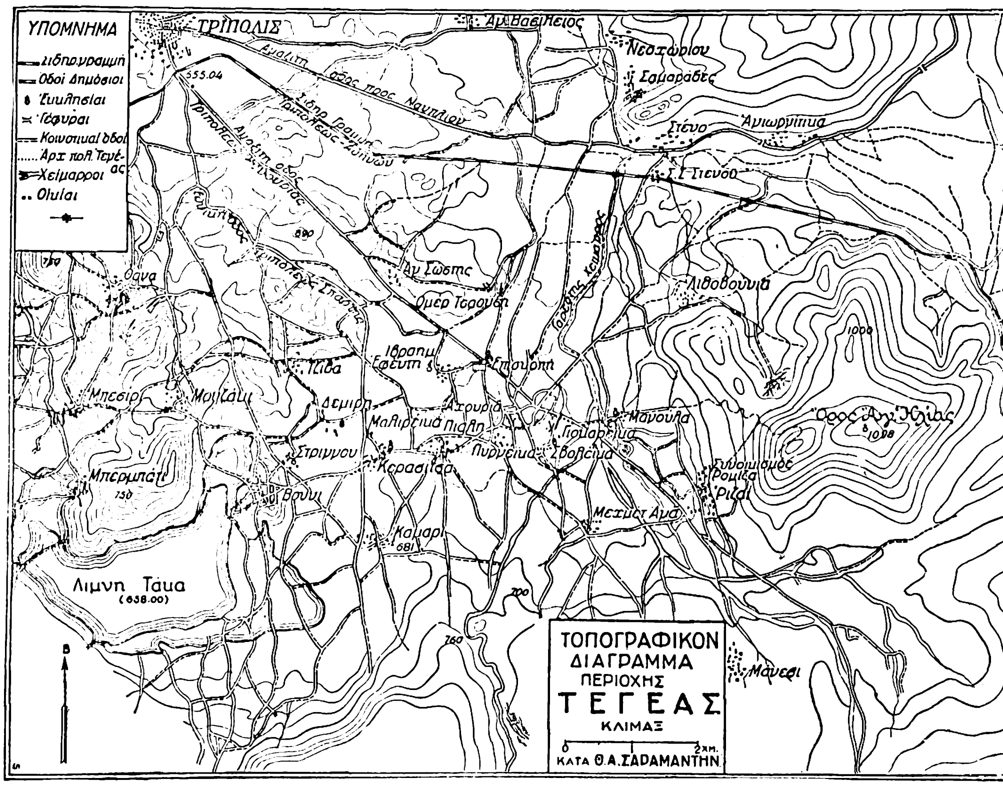

ὅμως τοῦ χρόνου ἀπέβη μία τῶν σημαντικωτάτων πόλεων, οὐ μόνον τῆς 'Αρκαδίας, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς 'Ελλάδος. Πρὸς βορρᾶν τῆς Τεγέας ὑπάρχει σύμπλεγμα λόφων, ἐκ τῶν ὁποίων δύο εἶναι ὑψηλότεροι. 'Επὶ τοῦ ἑνὸς τούτων, μὴ ἐπακριβῶς καθορισθέντος, ὑπῆρχεν ἡ ἀκρόπολις τῆς Τεγέας, καλουμένη *Φυλακτρίς*. 'Επὶ τοῦ ἑτέρου, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο *Κλάριος* ἢ *Κράριος*, συνεκάλεσε, κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους, ὁ 'Αρκὰς τοὺς υἱούς του καὶ διένειμε τὴν χώραν του μεταξὺ αὐτῶν. 'Η Τεγέα καὶ ἡ περὶ αὐτὴν χώρα ἐκληρώθη εἰς τὸν 'Αφείδαντα, δι' ὃ ἐκαλεῖτο 'Αφειδάντιος κλῆρος. Οἱ 'Αφείδαντες, οἵτινες κατῴκουν ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου, μετῴκησαν κατόπιν εἰς τὴν μικρὰν κώμην Τεγέαν, ἥτις ἔκτοτε ἔλαβε προέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων περὶ αὐτὴν κωμῶν καὶ δήμων, ὧν ταχέως κατώρθωσε νὰ κατισχύσῃ, ἀποτελέσασα οὕτως ἕνα συνοικισμὸν μέγαν καὶ ἰσχυρὸν μὲ βουλὴν καὶ βουλευτήριον. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τούτου ἐτελεῖτο μεγάλη πανήγυρις καὶ ἑορτή, διαρκοῦσα τρεῖς ἡμέρας, τὰ καλούμενα 'Αλεαῖα.

Οι συγκροτήσαντες τὸν συνοικισμὸν τῆς Τεγέας δῆμο. ἦσαν: ὁ δῆμος τῶν Κορυθέων ἢ Κορυστῶν, οἵτινες κατῴκουν πρὸς ἀνατολὰς τὸ κοίλωμα τῶν σημερινῶν χωρίων Στενοῦ—'Αγιωργιτίκων—Βερζοβᾶς, νῦν Παρθενίου, καὶ τὰς πλευρὰς τοῦ Παρθενίου ὄρους· ὁ δῆμος τῶν Γαρατῶν ἢ Γαρεατῶν, οἵτινες κατῴκουν κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς νοτιοανατολικῆς βουνοσειρᾶς, ἀνὰ τὰ σημερινὰ χωρία Μαγούλα—Ρίζες καὶ τὴν πεδιάδα τὴν κειμένην πέραν τοῦ ποταμοῦ Γαράτου ἢ Γαρεάτου· ὁ δῆμος Φυλακέων ἢ τῆς Φυλάκης, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὸ νότιον τμῆμα τῆς Τεγεάτιδος, πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου Βουρβούρων· ὁ δῆμος τῶν Καρυατῶν, ὁ ὁποῖος ἔκειτο πρὸς νότον τῆς Φυλάκης καὶ ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης καὶ τότε καὶ νῦν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Οἰνοῦντος· ὁ δῆμος τῶν Οἰατῶν, ὁ ὁποῖος ἔκειτο ἐν τῇ Σκιρίτιδι, μεταξὺ Εὐρώτα καὶ Οἰνοῦντος· ὁ δῆμος τῶν Μανθυρέων

'Η πόλις Τεγέα περιεβάλλετο ὑπὸ τείχους ἰσχυροῦ. Τούτου ἴχνη ἀπεκάλυψαν οἱ Φουζὲρ καὶ Μπεράρ εἰς τέσσαρα σημεῖα: πρὸς βορρᾶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ κεῖται τὸ χωρίον 'Ομὰρ-Τσαούση (νῦν Ἄκρη), εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν πρὸς δυσμὰς τῆς Παλαιᾶς 'Επισκοπῆς· πρὸς δυσμὰς καὶ παρὰ τὸ χωρίον 'Ιμβραὴμ 'Εφέντη· καὶ πρὸς νότον, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐκ τοῦ χωρίου Πιαλῆ (νῦν Τεγέα) εἰς τὸ χωρίον 'Αχούρια. 'Εκ τῶν τεσσάρων τούτων σημείων δύναται νὰ συναχθῇ τὸ γενικὸν σχῆμα τῆς περιφερείας τοῦ τείχους τῆς πόλεως, ἥτις ἐσχημάτιζε μεγάλην ἀκανόνιστον κυκλοτερῆ ἔλλειψιν, τῆς ὁποίας ὁ μὲν μέγας ἄξων εἶχε μῆκος δύο περίπου χλμ., ὁ δὲ μικρὸς χιλίων περίπου πεντακοσίων μ. Τὸ μεγαλύτερον μῆκος τῆς ἐλλείψεως ἦτο ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν. Τὸ τεῖχος τοῦτο κατὰ τὸν Φρέγερ εἶχε περιφέρειαν 5.500 μ. καὶ ὕψος κυμαινόμενον ἀπὸ 3,50 μ —6,50 μ.

Οἱ κάτοικοι τῆς Τεγέας κατενέμοντο εἰς τέσσαρας φυλάς, φερούσας τὰ ὀνόματα: Κλαριῶτις ἢ Κραριῶτις, 'Ιπποθοῖτις, 'Απολλωνιᾶτις καὶ 'Αθαναιᾶτις ἢ 'Αθαναία· ὁ πληθυσμὸς δὲ αὐτῆς κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα ὑπελογίζετο εἰς 40.000 περίπου. 'Εν Τεγέᾳ ἐλατρεύοντο πλεῖστοι θεοί, ὧν ὑπῆρχον καὶ μεγαλοπρεπεῖς ναοί, βωμοὶ καὶ ἀγάλματα, ὡς εἶναι οἱ ναοὶ τοῦ Διός, τῆς 'Αρτέμιδος, τοῦ 'Ερμοῦ, τῆς 'Αφροδίτης, τοῦ 'Απόλλωνος, τῆς Ἥρας, τῆς 'Εστίας, τῆς Δήμητρος, τῆς *'Αλέας* (βλ. λ.), τοῦ Πανὸς κ. ἄ. 'Υπῆρχον ἐπίσης ἐν Τεγέᾳ καὶ ἄλλα μεγαλοπρεπῆ κτήρια, ὡς τὸ στάδιον,

Digitized by Google

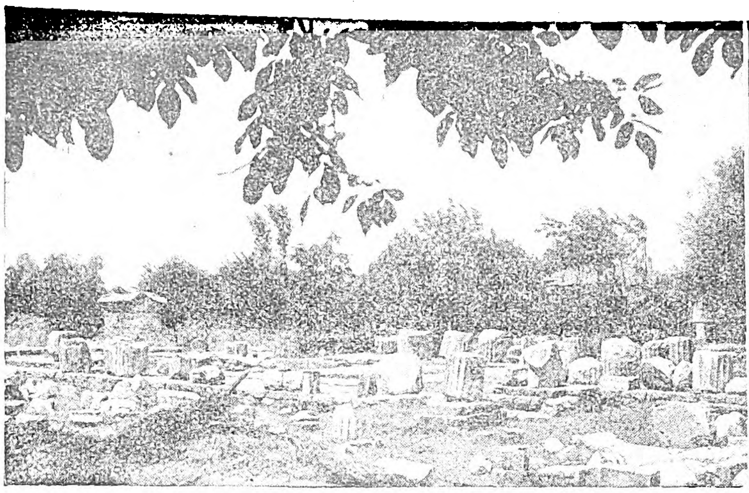
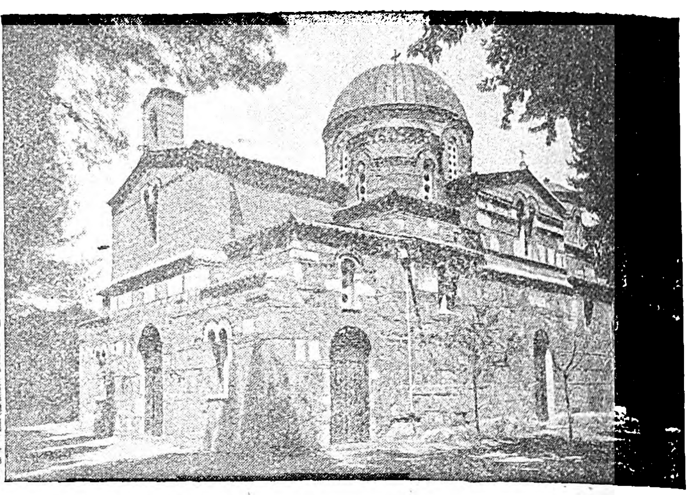

Τεγέα : 1) *Ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς.* 2) *Ἡ Παλαιοεπισκοπή.*

[Φωτογρ. Π. Καλονάρου.]

τὸ γυμνάσιον, τὸ ὁλομάρμαρον θέατρον, ἡ ἀγορὰ κ. ἄ. Τὰς ἀρχὰς τῆς Τεγέας ἀπετέλουν βουλὴ ἐκ 300 βουλευτῶν, οἱ προστάται, οἱ στρατηγοί, ὁ γραμματεύς, ὁ ἵππαρχος, οἱ ἀγορανόμοι, οἱ θεωροί, οἱ δημιουργοὶ καὶ οἱ ἡλιασταί. Ἡ Τεγέα εἶχε καὶ ἴδια νομίσματα, ἅτινα ἤρχισε νὰ κόπτῃ ἀπὸ τοῦ 420 π. Χ. Ἡ Τεγέα ἦτο πατρὶς πολλῶν συγγραφέων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ ἱστορικὸς Ἀρίαιθος, ὁ τραγικὸς Ἀρίσταρχος, ὁ λυρικὸς ποιητὴς Κλονᾶς, ἡ ποιήτρια Ἀνύτη κ. ἄ. Ἐν Τεγέᾳ ἐτελοῦντο καὶ πολλαὶ μεγαλοπρεπεῖς ἑορταὶ καὶ ἀγῶνες, ὡς εἶναι οἱ ἀγῶνες τὰ «Ἀλεαῖα» καὶ αἱ ἑορταὶ «Ἁλώτια» καὶ «Δημόσια Δεῖπνα».

—*[Ἱστορ.]* Ἡ Τεγέα ἦτο ὀνομαστὴ ἀπὸ τοὺς μυθικοὺς χρόνους, ὡς μετασχοῦσα τῆς θήρας τοῦ Καλυδωνίου κάπρου διὰ τῶν ἐκ Τεγέας ἡρώων Ἀγκαίου, Κηφέως καὶ τῆς Ἀταλάντης. Ἐπίσης μετέσχε τῆς ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας διὰ τοῦ Ἀγκαίου καὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου διὰ τοῦ βασιλέως τῆς Τεγέας Ἀγαπήνορος, ὁ ὁποῖος ἡγεῖτο τῶν εἰς αὐτὸν μετασχόντων Ἀρκάδων. Ὁ Ἀγαπήνωρ οὗτος ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου προσωρμίσθη εἰς τὴν Κύπρον, ὅπου ἔκτισε τὴν Πάφον. Οἱ Τεγεᾶται λέγεται ὅτι ἔκτισαν ἐπίσης καὶ ἐν Κρήτῃ τὰς πόλεις Κυδωνίαν, Γόρτυνα καὶ Κατρέα. Ἡ ὕπαρξις τῶν ἀποικιῶν τούτων ἐξηγεῖ καὶ τὴν παρατηρουμένην συγγένειαν τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων καὶ τῶν διαλέκτων μεταξὺ Τεγεατῶν, Κυπρίων καὶ Κρητῶν. Πρὸ τοῦ Ἀγαπήνορος ἐβασίλευσεν ἐν Τεγέᾳ ὁ Ἀφείδας· τούτου υἱὸς ἦτο ὁ Ἀλεὸς καὶ τούτου θυγάτηρ ἡ Αὔγη, ἐξ ἧς διὰ τοῦ Ἡρακλέους ἐγεννήθη ὁ Τήλεφος. Ἕτερος βασιλεὺς ἐν Τεγέᾳ ὑπῆρξεν ὁ Ἔχεμος, ὅστις ἐνυμφεύθη τὴν Τιμάνδραν, ἀδελφὴν τῆς ὡραίας Ἑλένης, καὶ ἐφόνευσεν εἰς μονομαχίαν παρὰ τὸν Ἰσθμὸν τὸν Ὕλλον καὶ ἔσωσε τὴν Πελοπόννησον, ἣν οὗτος ἐσκόπει νὰ καταλάβῃ βαδίζων ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Ἡρακλειδῶν. Διάδοχος τοῦ Ἐχέμου ἦτο ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Ἀγαπήνωρ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας ἐν Τεγέᾳ τοῦ Πολυμήστορος οἱ Σπαρτιᾶται εἰσέβαλον εἰς Τεγέαν ὑπὸ τὸν Χάριλλον, ἀλλ' ἡττηθέντες συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι. Οἱ Σπαρτιᾶται καὶ μετὰ τοῦτο δὲν ἔπαυσαν νὰ ἐποφθαλμιοῦν τὴν κατάκτησιν τῆς Τεγέας, ἥτις ἦτο τὸ προπύργιον τῆς ὅλης Ἀρκαδίας, καὶ ἐκστρατεύσαντες ἐκ νέου κατ' αὐτῆς ἡττήθησαν καὶ πάλιν. Τῷ 469 π. Χ. οἱ Σπαρτιᾶται, ἐκστρατεύσαντες ἐκ τρίτου κατὰ τῶν Τεγεατῶν, κατώρθωσαν νὰ νικήσωσι τούτους καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσουν νὰ γίνουν σύμμαχοί των. Οἱ Τεγεᾶται ἐνέμενον πιστοὶ εἰς τὴν συμμαχίαν των μέχρι τῶν μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην χρόνων. Κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἐπολέμησαν αὐτοτελῶς καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐπιδείξαντες ἀπαράμιλλον γενναιότητα. Ἐν Θερμοπύλαις ἠκολούθησαν τὸν Λεωνίδαν πεντακόσιοι, καὶ ἐν Πλαταιαῖς συνηγωνίσθησαν μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τρεῖς χιλιάδες. Τῷ 423 π. Χ. ἐγένετο μεταξὺ Μαντινέων καὶ Τεγεατῶν κρατερὰ μάχη ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Ὀρεσθίδος, τῆς ὁποίας ἡ ἔκβασις ἀπέβη ἀμφίβολος. Ἡ μάχη αὕτη ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ ὁριστικοῦ χωρισμοῦ τῶν Μαντινέων καὶ Τεγεατῶν. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 415 π. Χ. ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων εἰς Σικελίαν συνεξεστράτευσαν ὑπὸ τὸν Λακεδαιμόνιον Γύλιππον καὶ οἱ Τεγεᾶται. Κατὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην, τῷ 362 π. Χ., οἱ Τεγεᾶται εἶχον λάβει ἐνεργὸν μέρος. Διὰ δὲ τὴν πρὸς τὸν Φίλιππον Β' φιλικὴν διάθεσιν ἔλαβον παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὴν Σκιρίτιδα. Τῷ 316 π. Χ. ὁ Κάσσανδρος ἐπολιόρκησε τὴν Τεγέαν, ἀλλὰ κατόπιν ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τῷ 235 π. Χ ἡ Τεγέα προσεχώρησεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Αἰτωλῶν, ἀλλὰ τῷ 228 π. Χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἀπέσπασεν αὐτὴν ἀπ' αὐτῶν. Τῷ 223 π. Χ. κατέλαβε τὴν Τεγέαν ὁ Ἀντίγονος ὁ Δώσων. Τῷ 222 π. Χ. ἡ Τεγέα προσεχώρησεν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν. Βραδύτερον κατέλαβον αὐτὴν οἱ Ρωμαῖοι, τῷ δὲ 31 π. Χ. ὁ Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος, ἐπισκεφθεὶς μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίαν τὴν Τεγέαν ἀφήρεσεν ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς ταύτης. Ἡ Τεγέα μέχρι τοῦ Ζ' μ. Χ αἰῶνος συγκαταριθμεῖται μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου Μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον οὐδαμοῦ ἀναφαίνεται. Ἡ ἐποχὴ αὕτη συμπίπτει μὲ τὴν εἰσβολὴν τῶν Σλαύων εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ὅμως ταύτης καὶ πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν τμῆμα ταύτης ἐκτίσθη ἡ πόλις Νύκλι. Αὕτη σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου κατέστη ἰσχυρὰ καὶ ἀξιόλογος. Λείψανα τοῦ τείχους ταύτης, τὸ ὁποῖον σχεδὸν ἔκειτο εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀρχαίας Τεγέας, σῴζονται καὶ μέχρι σήμερον. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τούτου περίπου καὶ ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου κεῖται ὁ ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, κοινῶς Παλαιᾶς ἐπισκοπῆς, βυζαντινοῦ ρυθμοῦ. Ἡ πόλις αὕτη παρεδόθη τῷ 1209 μετὰ ἓξ ἱπποτικῶν φεούδων εἰς τὸν Γουλιέλμον ντὲ Μορλαί. Καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς φραγκοκρατίας ἐλογίζετο ὡς μία ἐκ τῶν σημαντικωτάτων πόλεων. Ἕνεκα τῆς θέσεώς της ἀπέβη τὸ κέντρον γενικῶν συνελεύσεων τῶν Φράγκων τιμαριούχων, ὡς καὶ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τούτων. Τῷ 1295 μ. Χ. ἐκυριεύθη ὑπό τινος στρατηγοῦ τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου καὶ κατεστράφη, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἀντὶ ταύτης ἐκτίσθη τὸ Μουχλὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἐπὶ τῆς κωνοειδοῦς κορυφῆς, τῆς κειμένης ἄνωθεν καὶ πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς μεγάλης γεφύρας τοῦ σιδηροδρόμου, ἐκεῖθεν τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ἀχλαδοκάμπου, καὶ τὰ Κηπιανὰ (Τσηπιανά) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τρία ἦσαν ἐν Πελοποννήσῳ ἰσχυρότατα φρούρια, τὸ τοῦ Μουχλί, τὸ τῆς Μονεμβασίας καὶ τὸ τοῦ Ἀκροκορίνθου. Ν. Κ. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

—Τεγέα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις ἐν Κρήτῃ, μνημονευομένη ὑπὸ Βελληΐου Πατερκούλου, λέγοντος ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων ἔκτισε κατὰ τὴν ἐκ Τροίας ἐπάνοδόν του τρεῖς πόλεις ἐν Κρήτῃ, Πέργαμον, Μυκήνας καὶ Τεγέαν, καὶ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, ὅστις λέγει: «Ἔστι καὶ Τεγέα ἐν Κρήτῃ ὑπὸ Ταλθυβίου κτισθεῖσα». Οὔτε αὐτόνομος ὅμως, οὔτε μεγάλης σημασίας ὑπῆρξε κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, Τὰ δὲ νομίσματα, ἅτινα ἀπεδίδοντο εἰς αὐτήν, ἀνεγνωρίσθησαν ἤδη ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν πελοποννησιακὴν Τεγέαν. Ε. Γ.

—Τεγέα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 428. Ἦτο ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ τέως δήμου Τεγέας, ὠνομάζετο δὲ παλαιότερον *Πιάλι.* Ἡ ὁμώνυμος κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Ἐπισκοπὴ* (Ἰμβραὴμ Μπέη), ἀριθμεῖ δὲ κατοίκους (1928) 634. Χ. Δ.

—Τεγέας, ἢ Τεγεάτιδος, τέως δῆμος — *[Γεωγρ.].* Παλαιὸς δῆμος τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἐκτεινόμενος κατὰ τὸ ΝΑ. τμῆμα τῆς ἀρχαίας Τεγεάτιδος χώρας καὶ περιλαμβάνων τὰ χωρία: Ἀχούρια, Ἅγιος Σώστης, Ὀμὲρ-Τσαούση (νῦν Ἄκρα), Σβολέϊκα, Βουνό, Μεχμὲτ-Ἀγᾶ (νῦν Γαρέα), Γιοκαρέϊκα, Μαγούλα, Καμάρη, Κερασίτσα, Μαλλιρέϊκα, Καπαρέλη (νῦν Μανθυρέα), Μαυρίκη, Ρίζες, Στρίγκου, Δεμήρη, Πιάλι (νῦν Τεγέα), Ἰμβραὴμ Μπέη (νῦν Ἐπισκοπὴ) καὶ Τζίβα, μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Πιάλι.*

Τεγεᾶτις *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Χώρα ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ, κατέχουσα τὸ νοτιοανατολικὸν τμῆμα ταύτης Πρὸς βορρᾶν ἐξετείνετο μέχρι τῆς Σκοπῆς (κοιν. Μύτικα). Ὅριον ἦτο ὁ περιφερὴς ἐν τῇ πεδιάδι βωμὸς ὁ κείμενος ἐπὶ τῆς λεωφόρου τῆς ἀγούσης ἀπὸ Τεγέας εἰς Μαντίνειαν. Πρὸς Α. ὡρίζετο ὑπὸ τμήματος τοῦ ὄρους Ἀρτεμισίου, ὑπὸ τοῦ Παρθενίου, τῶν συνεχομένων μετὰ τούτου βουνοσειρῶν, τῶν ἐκ τοῦ Πάρνωνος ἐκφυομένων. Πρὸς Δ. ὡρίζετο ὑπὸ τῶν ἐκφυομένων βουνοσειρῶν ἐκ τοῦ ὄρους Μαινάλου, ἐκ τοῦ Χώματος, ἐκ τοῦ Βορείου (νῦν Κράβαρη) ὄρους καὶ τῶν συνεχομένων ὁμοίως μετὰ τούτου ταπεινοτέρων βουνῶν καὶ ὀρέων μέχρι τοῦ τέως δήμου Πελλάνης. Μεταξὺ Μαντινείας καὶ Τεγέας ὑπῆρχε δάσος ἐκ δρυῶν, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο Πέλαγος. Ἡ Τεγεᾶτις κατῳκεῖτο πυκνῶς, ὡς τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν ἀνὰ ταύτην ἐγκατεσπαρμένων ἀρχαίων ἐρειπίων. Κατῳκεῖτο ὑπὸ ἐννέα συστημάτων ἢ δήμων, οἵτινες συνῳκίσθησαν εἰς μίαν πόλιν, τὴν Τεγέαν. Ν. Κ. Α.

τεγεναρία (ἡ) (Tegenaria) *[Ζῳολ.].* Γένος ἀραχνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀραχνοειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγεληνιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροῦ μεγέθους ἀραχνῶν, αἵτινες ἀπαντῶσι πολλαχοῦ τῆς γῆς. Ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς ὑπογείων, ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἢ ὑπὸ τὰς πέτρας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *τεγεναρία ἡ οἰκοδίαιτο*: (Tegenaria domestica), ἥτις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ σχηματίζει εἰς τὰς γωνίας τῶν τοίχων ὁριζόντιον λεπτότατον ἀράχνιον. Δ. Ν. Π.

Τέγη *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις μεσόγειος τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ ἐνδοχώρᾳ τῇ μεταξὺ τῶν δύο Σύρτεων (*Πτολεμ.* Δ, γ, 42), τοῦ ἔθνους τῶν Ἐρεβειδῶν, βορείως τοῦ ὄρους Ζουχάβαρι καὶ δυτικῶς τοῦ ποταμοῦ Κίνυφος (*Πτολ.* Λιβύης πον 2). Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

τεγίδαι (οἱ) (Tegidae) *[Ζῳολ.].* Οἰκογένεια ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων*, περιλαμβάνουσα εὐμεγέθεις σαύρας μὲ κεφαλὴν καλυπτομένην ὑπὸ κερατοειδῶν πλακῶν, γλῶσσαν ἐπιμήκη καὶ φολιδωτὴν καὶ οὐρὰν ἀρκετὰ μακράν. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει περὶ τὰ 70 γένη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἐνδιαιτώμενα ἐντὸς ἀνηλίων ὑπογείων. Δ. Ν. Π.

τεγίς, *—ίδος* (ἡ). Δοκὸς τιθεμένη ὁριζοντίως ἐπὶ τῶν ἀμειβόντων ἢ τῶν ἄνω πελμάτων τῶν ζευκτῶν τῆς στέγης, χρησιμοποιουμένη, ὁμοῦ μετ' ἄλλων ὁμοίως τιθεμένων δοκῶν, πρὸς στήριξιν τῶν *ἐπιτεγίδων* ἐπ' αὐτῶν καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν ἐκ τούτων φορτίων εἰς τὰ ζευκτά.

Αἱ τεγίδες, αἱ ὁποῖαι εἶναι κάθετοι ἐπὶ τὰ ἐπίπεδα τῶν ζευκτῶν, τίθενται κατ' ἀποστάσεις 2,50 μ. μέχρι 4,00 μ. συνήθως, ἴσας πρὸς τὰς ἀποστάσεις τῶν κόμβων τοῦ ἄνω πέλματος τῶν ζευκτῶν, ἐνίοτε ὅμως καὶ μικροτέρας, ὁπότε τὸ ἄνω πέλμα τῶν ζευκτῶν ὑπόκειται καὶ εἰς κάμψιν. Διὰ στέγας ξυλίνας, διὰ σιδηρᾶς μικρῶν ἀνοιγμάτων καὶ ὅταν τὸ σανίδωμα τοῦ ἐπιστεγάσματος πρόκειται νὰ ἡλωθῇ ἐπὶ τῶν τεγίδων, χωρὶς τὴν μεσολάβησιν τῶν ἐπιτεγίδων, χρησιμοποιοῦνται ξύλιναι τεγίδες. Διὰ τὰς σιδηρᾶς στέγας, καὶ δὴ τῶν μεγάλων ἀνοιγμάτων, χρησιμοποιοῦνται σιδηραῖ τεγίδες.

Ἀναλόγως τῆς θέσεως τῶν τεγίδων ἐπὶ τῆς στέγης, διακρίνονται αὗται εἰς *ἀκροτεγίδας, μεσοτεγίδας* καὶ *κορυφοτεγίδας.* Ἀκροτεγίδες εἶναι αἱ παρὰ τὰς γραμμὰς ἀπορροῆς τιθέμεναι τεγίδες, καὶ κορυφοτεγίδες αἱ εἰς τὴν γραμμὴν κορυφῆς τῆς στέγης τιθέμεναι τοιαῦται. Εἰς τὴν κορυφὴν τῆς στέγης, ὅπου συντρέχουσιν αἱ δύο ἀντιθέτου κλίσεως ἐπιφάνειαι τῆς στέγης, χρησιμοποιοῦνται εἴτε μία τεγὶς τιθεμένη ἀκριβῶς εἰς τὴν γραμμὴν κορυφῆς, εἴτε δύο τεγίδες, τιθέμεναι ἑκατέρωθεν αὐτῆς καὶ πλησίον ἀλλήλων.

Ὁ μεγαλύτερος ἄξων συμμετρίας τῆς διατομῆς τῶν ξυλίνων τεγίδων ἢ ὁ κορμὸς τῶν σιδηρῶν τεγίδων τίθεται ὁτὲ μὲν κατακόρυφος, ὁτὲ δὲ κάθετος ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς στέγης, ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, ἐπὶ τὸν ἄξονα τοῦ ἄνω πέλματος τῶν ζευκτῶν. Ἡ προτιμητέα θέσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν στέ-

Digitized by Google

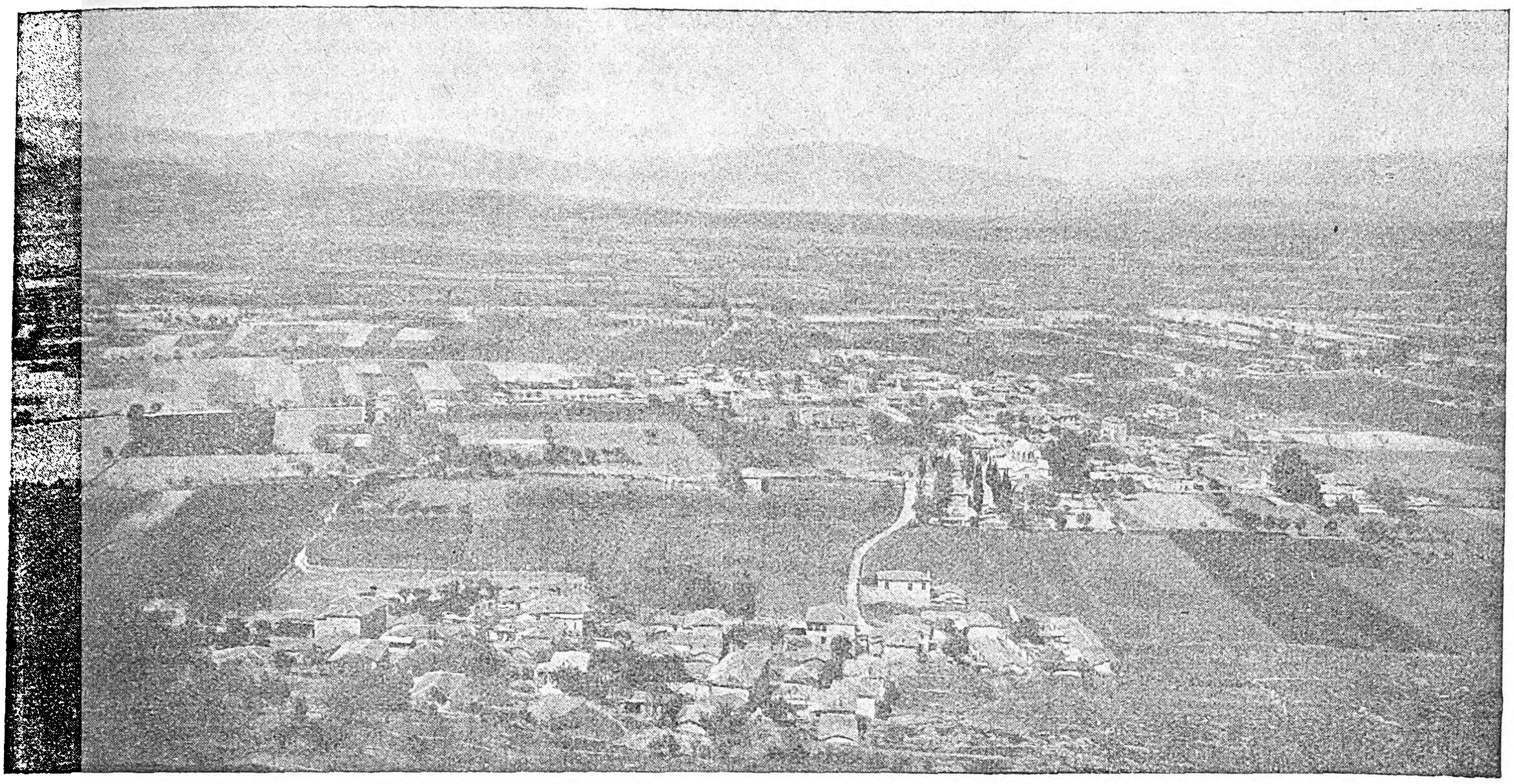

Ἄποψις τοῦ Τεγεατικοῦ κάμπου.

[Φωτογρ Π Καλονάρου.]

σιν τῶν κατακορύφων φορτίων τῆς στέγης πρὸς τὰ κάθετα ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς. Διὰ μικρὰς κλίσεις ἐξωτερικῶν ἐπιφανειῶν τῶν στεγῶν εἶναι προτιμοτέρα ἐν γένει ἡ κατακόρυφος ἢ ὀρθὴ θέσις τῶν τεγίδων, καὶ διὰ μεγάλας κλίσεις ἡ κάθετος θέσις αὐτῶν.

Εἰς τὸς συνήθεις ξυλίνας στέγας ἐλλείπουσι πολλάκις αἱ τεγίδες, χρησιμοποιουμένων μόνον ἐπιτεγίδων, τιθεμένων ὡς καὶ αἱ τεγίδες, ἀλλὰ κατ' ἀποστάσεις πολὺ μικροτέρας. Εἰς τὰς σιδηρᾶς στέγας αἱ τεγίδες κατασκευάζονται εἴτε συνεχεῖς καὶ ἄνευ ἁρμῶν, εἴτε μετὰ ἑνώσεων καὶ ἁρμῶν, οἵτινες συνήθως γίνονται εἰς τὰς θέσεις τῶν ζευκτῶν. Εἰς μεγάλας στέγας εἶναι ἀπαραίτητον νὰ διατεθῶσι καὶ ἁρμοὶ διαστολῆς, διὰ νὰ προληφθοῦν παραμορφώσεις ἐκ τῶν μεταβολῶν τῆς θερμοκρασίας (βλ καὶ λ. *στέγη*). Α. Α. Κ.

Τεγκὰλ (Tegal) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς νήσου Ἰάβας, κατὰ τὴν βορείαν ἀκτήν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πεκαλονγκάν. Κάτ. (1926) 32.233. Ἔχει σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν, κειμένη δὲ ἐν τῇ εὐφορωτάτῃ περιοχῇ τῆς νήσου, εἶναι σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς. Ἔχει βιομηχανίαν σακχαροποιίας. Θ. Κ.

Τέγκελ (Tegel) *[Γεωργ.]*. Προάστιον τοῦ *Βερολίνου* (βλ. λ.).

Τέγκερνζε (Tegernsee) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ Ἄνω Βαυαρίᾳ, εἰς ὕψος 726 μ., ἐπιφανείας 9 τετρ. χλμ. καὶ μεγίστου βάθους 71 μ. Τὰ ὕδατα αὐτῆς ἐκρέουσι πρὸς τὸν ποταμὸν Ἴνν. Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν αὐτῆς χωρία τινά, ἐξ ὧν τὸ Τέγκερν (κάτ. 1.830), ἐπὶ τῆς γραμμῆς Σάφτλαχ—Τέγκερνζε, προσελκύει, ὡς τόπος παραθερισμοῦ, πλέον τῶν 20.000 ἐπισκεπτῶν ἐτησίως. Θ. Κ.

Τέγκετχοφ (Tegetthoff), ***Γουλιέλμος φὸν*** —. Αὐστριακὸς ναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1827 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1871. Ἐξελθὼν τῆς ναυτικῆς σχολῆς τῆς Βενετίας τῷ 1845, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον. Τῷ 1863, κατὰ τὸν πόλεμον Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας ἐναντίον τῆς Δανίας, ἐστάλη ὡς κομμοδόρος ἐπὶ κεφαλῆς μοίρας ἐξ αὐστριακῶν καὶ γερμανικῶν πλοίων εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν, ὅπου ἐπιτυχῶς δράσας προήχθη εἰς ὑποναύαρχον. Τῷ 1866 ὡρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ αὐστριακοῦ στόλου, δι' οὗ κατήγαγε παρὰ τὴν *Λίσσαν* (βλ. λ.) ἀποφασιστικὴν νίκην κατὰ τοῦ σημαντικῶς ὑπερτέρου ἰταλικοῦ στόλου. Ἀμέσως προήχθη εἰς ἀντιναύαρχον καὶ ὡρίσθη γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Αὐστρίας. Κ. Β. Π.

Τεγκλὰθ Φαλασσάρ· βλ. *Θιγλαθπιλέσερ*.

Τεγκνὲρ (Tegner), ***Ἡσαΐας***. Διάσημος Σουηδὸς ποιητὴς (1782—1846). Τὸ στάδιόν του ἤρχισεν ὡς ὑπάλληλος ἐμπορικοῦ γραφείου, βραδύτερον δὲ ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ φιλολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Λούντ. Τῷ 1805 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς αἰσθητικῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1812 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀκολούθως διετέλεσε (1824) ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Wexiö, ἔνθα καὶ ἀπέθανε πάσχων τὰς φρένας. Εἰς τὰ γράμματα ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον μὲ τὸ βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Σουηδικῆς Ἀκαδημίας ποίημα «Σβέα» (1811). Ἠκολούθησαν τὸ ὑπέροχον εἰδύλλιον «Παιδιὰ τοῦ δείπνου», αἱ ποιητικαὶ ἀφηγήσεις «Ἄξελ» καὶ «Γέρδα», ὡς καὶ πλεῖστα λυρικὰ ποιήματα, ἐν οἷς ὀνομαστὰ κατέστησαν ὁ «Κάρολος ΙΒ'» καὶ «Τὸ ᾆσμα εἰς τὸν ἥλιον». Τὸ ἔργον ἐν τούτοις ὅπερ τῷ ἐξησφάλισε τὴν διεθνῆ ἀναγνώρισιν εἶναι τὸ ἀφηγηματικὸν ποίημα «Ἡ σάγα τοῦ Φριτγίοφ», μεταφρασθὲν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Λυρικὴ ἔξαρσις, βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα, εἰδυλλιακὴ χάρις καὶ θαυμαστὴ στιχουργικὴ δεξιότης χαρακτηρίζουσι τὴν ποίησιν τοῦ Τεγκνέρ, ὅστις θεωρεῖται ἱδρυτὴς τοῦ σουηδικοῦ ρωμαντισμοῦ. Ὁ Τεγκνὲρ συνέγραψεν ὡσαύτως «Ὁμιλίας», ἔτι καὶ σήμερον ἐκτιμωμένας διά τε τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν γλωσσικὴν πληρότητά των. Τὰ «Ἅπαντά» του ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1847 εἰς ἑπτὰ τόμους Λ. Κ.

Τεγκομπόρσκι, *Λουδοβῖκος' Αλεξέγιεβιτς*. Ρῶσος οἰκονομολόγος καὶ διπλωμάτης (1793—1857). Ὑπηρετήσας εἰς διαφόρους διοικητικοὺς κλάδους, ἐστάλη εἰς Παρισίους ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Α' πρὸς ἐξομάλυνσιν οἰκονομικῶν τινων διαφορῶν μετὰ τῆς Γαλλίας. Διωρίσθη εἶτα πρέσβυς εἰς Βιέννην καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν ἐγένετο μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς αὐτοκρατορίας. Συνέγραψε πλείστας οἰκονομολογικὰς πραγματείας, ἐν αἷς: «Ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας ἐν Ρωσίᾳ», «Ἐπίδρασις τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Νέας Ρωσίας» κ. τ. λ. Θ. Β.

Τεγκουσιγκάλπα (Tegucigalpa) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀμερικῇ δημοκρατίας τῆς Ὁνδούρας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 10 024 τ. χλμ. καὶ 119.844 κατ. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις. Διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν διακλαδώσεων τῶν Ἄνδεων ὕψους 5.500 μ. καὶ ἔχει ἔδαφος πλούσιον εἰς μεταλλεῖα χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ καὶ γαιάνθρακος. Παράγει ἐπίσης ἑσπεριδοειδῆ καὶ ξυλείαν.

—2) Πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας τῆς Ὁνδούρας παρὰ τὸν ποταμὸν Σολουτέκα. Κάτ. 40.049. Ἔχει πανεπιστήμιον, ἀκαδημίαν, ἰνστιτοῦτον, ἐμπορικὰς σχολάς, ἰατρικὴν σχολὴν καὶ πολυτεχνεῖον καὶ συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου μὲ τὸ ἐπίνειον αὐτῆς Σὰν Λοράντσο. Ἦτο ἄλλοτε σημαντικώτατον κέντρον ἐξαγωγῆς χρυσοῦ, ἤδη ὅμως μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ σχεδὸν ἐξάντλησιν τοῦ παρ' αὐτὴν μεταλλείου, οἱ κάτοικοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν γεωργίαν Ἐγένετο πολλάκις τὸ θέατρον ἐμφυλίων σπαραγμῶν, τῷ δὲ 1907 εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς Νικαράγουας. Μ. Δ. Β.

Τέγκτεροι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Δ. Γερμανίας, περιορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος τῷ 56 π. Χ. ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, πρὸς Ν. τῶν Συγάμβρων, ἐν τῷ νῦν Νασσάου (Nassau). Ἐφημίζοντο ὡς ἄριστοι ἱππεῖς. Ἑνωθέντες μετὰ τῶν Χηρούσκων ἐπὶ Αὐγούστου, ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς κατὰ τῶν Ρωμαίων πολέμους τῶν Γερμανῶν. Α. Θ. Σ.

τέγος,—*ους* (τό)· ἀρχ., ἡ στέγη τοῦ οἰκήματος· || οἴκημα, κατοικία· || πορνοστάσιον, χαμαιτυπεῖον.

Τεγύρα, ἢ ***Τεγύραι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Βοιωτίας πρὸς βορρᾶν τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ εἰς τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς Κωπαϊδικῆς λεκάνης, γνωστὴ ἔκ τινος ναοῦ καὶ μαντείου τοῦ Τεγυραίου Ἀπόλλωνος, γεννηθέντος κατὰ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἐνταῦθα. Κυκλικὸς λόφος ἐν τῇ νῦν θέσει Πολυγύρα καὶ κατὰ τὸ βόρειον χεῖλος τοῦ τέλματος τοῦ Μέλανος, ἐφ' οὗ ὑψοῦνται ἀρχαῖα λείψανα, δεικνύει τὴν θέσιν αὐτῆς σήμερον. Ι. Σ. Σ.

Τεγύρειος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν *Τεγύρᾳ* (βλ. λ.) τῆς Βοιωτίας. Α. Θ. Σ.

Τεγύριος *[Μυθολ.]*. Βασιλεὺς τῆς Θράκης, πρὸς τὸν ὁποῖον κατέφυγεν ὁ Εὔμολπος μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἰσμάρου ὅτε ἐξεδιώχθη ἐξ Αἰθιοπίας. Νυμφεύσας τὴν θυγατέρα του μετὰ τοῦ Ἰσμάρου, κατέλιπεν αὐτὸν διάδοχόν του. Α. Θ. Σ.

Τέδα *[Ἐθνογρ.]*. Ἀφρικανικὴ φυλὴ (βλ. λ. *Τιμποῦ*).

Τέδιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Ἐρήμου Ἀραβίας ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε, 18). Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

τεεσδαλία (ἡ) (Teesdalia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. Π.

τέζα (ἡ)· δημοτ., χαρακτηριστικὸν παντὸς τεταμένου: «βράχηκε τὸ σκοινὶ κι' ἔγινε τέζα»· || μεταφ. «εἶναι τέζα 'ς τὸ μεθύσι» ἐπὶ σφόδρα μεθύοντος (λ. ἰταλ. tesa).

τεζάρισμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *τεζάρω*, τέντωμα: «ἔσπασε τὸ σκοινὶ ἀπὸ τὸ τεζάρισμα».

τεζάρω, ἀόρ. *ἐ)τεζάρισα*, παθ. μετχ. *τεζαρισμένος*· κάμνω τι νὰ ἐνταθῇ, τεντώνω: «τεζάρω τὸ σκοινί,—τὸ παννί», «μὴν τὸ τεζάρῃς καὶ θὰ σπάσῃ» (ἰταλ. tesare).

Τέζι-*Τραμμοντίνι* (Tesi-Trammontini), ***Βικτωρία***. Ἰταλὶς ἀοιδός, γεννηθεῖσα ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1690 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Βιέννῃ τῷ 1775. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς ἐν Φλωρεντίᾳ μετὰ καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας εἰς τὸν «Ροδρῖγον» τοῦ Χαῖντελ, ἓν δὲ ἔτος βραδύτερον ἦρε δεύτερον θρίαμβον ἐν Βενετίᾳ εἰς τὴν «Ἀγριππῖναν» τοῦ αὐτοῦ συνθέτου. Τῷ 1719 εἶχε λάβει μέρος εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς Δρέσδης ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν γάμων τοῦ πρίγκιπος ἐκλέκτορος, εἶτα μετέσχε τῶν παραστάσεων τοῦ θεάτρου Σὰν Κάρλο τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Ἁγ. Χρυσοστόμου τῆς Βενετίας, περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ σταδίου της (1748) ἐγκατεστάθη ἐν Βιέννῃ, ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ πρίγκιπος Χίλδμπουργκχάουζεν. Γ. Σ.

τεζιάκι (τό)· δημοτ., ξύλινον κατασκεύασμα εἰς σχῆμα ὑψηλῆς ἐπιμήκους τραπέζης, ἐφ' οὗ ὁ πω-

Digitized by Google

λητὴς ἐκθέτει συνήθως τὰ πρὸς πώλησιν, κοιν. *μπάγκος* (λ. τουρκ.).

Τεζοῦκο (Tejuco) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βραζιλιανῆς δημοκρατίας ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Μίνας-Ζεράες. Κεῖται εἰς τὸ κέντρον ὀροπεδίου, ἔνθα ἀδαμαντωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα χρυσοῦ εἰς ὕψος 1.223 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ εἶναι τὸ τέρμα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Σαβάρας. Ἔχει βιομηχανίαν σιγαρέττων, δερμάτων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ ἐργαστήρια κατεργασίας τοῦ ἀδάμαντος. Κάτ. 16.000, ὁλόκληρος δὲ ὁ δῆμος 56 000.

Τεζούλη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Θράκης ἐν Δαρδανίᾳ, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Α. Θ. Σ.

τέθ. Οὕτως ὠνομάζετο τὸ ἔνατον γράμμα τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου, τὸ ὁποῖον ἐγράφετο ὡς ⊕. Ἐκ τοῦ *τέθ* (teth), δηλοῦντος ἴσως τὸν ὄφιν, προῆλθε τὸ ἡμέτερον *θῆτα*. Γ. Π. Α.

τεθκοῦκο (Tezcuco) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ (βλ. λ. *Τεσκόκο*).

τεθλασμένος, —*η*, —*ον*· παθ. μετχ. τοῦ *θλῶ* (βλ λ.), ὁ ὑποστὰς θλάσιν, σπασμένος· || «τεθλασμένη γραμμή» (βλ. *γραμμή*).

τεθμοφυλάκιον (τὸ) *[Ἀρχ. Δίκ.]*. Τὰ μεταξὺ ἰδιωτῶν συντασσόμενα ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα περιελάμβανον ἑκατέρωθεν ὑποχρεώσεις, κατετίθεντο ἐν ἀρχῇ εἰς χεῖρας τρίτων προσώπων, ἰδίως εἰς τραπεζίτας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγίνοντο πολλαὶ καταχρήσεις ἐκ μέρους τούτων (πρβλ. *Δημοσθ.* ὑπὲρ Φορμίωνος 32, πρὸς Ἀπατούριον 18. *Ἰσοκράτους*, Τραπεζιτ. 19—23), ἀνεγιγνώσκοντο ἐνώπιον πλειόνων μαρτύρων ἢ κατετίθεντο ἐν τοῖς ναοῖς, πιθανῶς εἰς τοὺς ἱερομνήμονας (*Ἀριστοτ.* Πολιτικά). Παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς καὶ εἰς τὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὰ τοιαῦτα ἔγγραφα, ὡς καὶ πᾶσα πρᾶξις, συνιστῶσα υἱοθεσίαν, ἀπελευθέρωσιν δούλου, συνομολογίαν ἀπαιτήσεων κλπ., κατετίθεντο εἰς εἰδικὸν ἀρχεῖον, καλούμενον *θεσμοφυλάκιον* ἢ *τεθμοφυλάκιον* ἢ *χρεοφυλάκιον*. Ι. Δ. Ζ

Τέθμωσις. Ὄνομα βασιλέων τῆς Αἰγύπτου (βλ. λ. *Θούθμωσις*).

τεθνεώς, —*ῶτος*, —*ῶσα*, —*ώς*· μετχ. τοῦ *τέθνηκα* παρακ. τοῦ *θνήσκω*, ἀποθαμένος, νεκρός.

Τεθρίν, καὶ **Τέθρις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Θηρήν*.

τέθριππος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ἐπὶ ἁμάξης κτλ., ὁ συρόμενος ὑπὸ τεσσάρων ἵππων : «*τέθριππος ἅμαξα*» καὶ ἀπολύτ. *τέθριππος* (ἡ) καὶ *τέθριππον* (τό).

— *[Ἀρχ.]* Ἐκαλεῖτο *τέθριππον* ἢ *τετραορία* τὸ ἅρμα, ὅπερ ἐσύρετο ὑπὸ τεσσάρων ἵππων, ἐξ ὧν οἱ μὲν δύο μέσοι συνεζεύγνυντο ὁμοῦ ὑπὸ τὸν ζυγόν, ὡς οἱ τῆς συνωρίδος, δι' ὃ καὶ ἐκαλοῦντο ζύγιοι, οἱ δὲ δύο ἄκροι ἠλαύνοντο παρεζευγμένοι ἑκάτερος παρ' ἕκαστον τῶν δύο μέσων διὰ σχοινίων καὶ ἐκαλοῦντο σειραῖοι ἢ σειραφόροι ἢ παρήοροι. Τεθρίππων ἁρμάτων συνήθως χρῆσις ἐγίνετο ἀπὸ τῶν κλασσικῶν ἑλληνικῶν χρόνων μόνον κατὰ τοὺς ἀγῶνας ἁρματοδρομιῶν καὶ κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους εἰς πομπὰς θριαμβευτικάς, εἰς θήρας κλπ., διότι κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἐποιοῦντο χρῆσιν πολεμικῶν ἁρμάτων συρομένων συνήθως μὲν ὑπὸ δύο ἵππων, ἐνίοτε ὑπὸ τριῶν καὶ σπανιώτατα ὑπὸ τεσσάρων, περὶ ὧν ἀναφέρεται εἰς δύο μόνον χωρία τῆς Ἰλιάδος, ἅτινα θεωροῦνται νόθα.

Κατὰ τὰς ἁρματοδρομίας τῶν κλασσικῶν χρόνων οἱ ἀγωνιζόμενοι ἐποιοῦντο χρῆσιν ἁρμάτων τεθρίππων ἢ τελείων ἵππων ἢ πώλων. Ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ μὲν ἀγώνισμα τῶν ἁρματοδρομιῶν διὰ τελείων ἵππων εἰσήχθη τῷ 680 π. Χ., ὅτε ἐνίκησε Παγώνδας ὁ Θηβαῖος, τὸ δὲ διὰ πώλων τῷ 384 π. Χ., ὅτε ἐνίκησεν ὁ Λακεδαιμόνιος Συβαριάδης. Τὸ μῆκος τοῦ δρόμου κατὰ τὰς ἁρματοδρομίας ἦτο ἑκάστοτε καὶ ἑκασταχοῦ διάφορον, συνήθως δ' ὅμως τὸ μὲν τῶν τεθρίππων τελείων ἵππων ἦτο περίπου δεκατεσσάρων χιλιομέτρων, τὸ δὲ τῶν τεθρίππων πώλων ἐννέα. Ε. ΔΙ. Κ.

Τεθρώνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πολίχνη τῆς Φωκίδος, κειμένη ἐπὶ τοῦ Κηφισοῦ καὶ μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Η' 33) μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ξέρξου πυρποληθεισῶν φωκικῶν πόλεων.

τεΐα (ἡ) (Thea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τερνστραμειοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἀειθαλεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *τεΐα ἢ τέα ἡ καμέλλια ἡ σινική* (Thea sinensis), θάμνος φθάνων περίπου εἰς ὕψος 10 μέτρων, ἀλλ' οἱ ἰθαγενεῖς δὲν ἀφήνουσι τὸ φυτὸν τοῦτο νὰ ὑπερβῇ τὰ 2 μέτρα, καὶ τοῦτο, διότι ὅσον χαμηλότερον εἶναι τόσον τὰ φύλλα του εἶναι μεγαλύτερα καὶ κατ' ἀκολουθίαν πολύτιμα. Τὰ φύλλα εἶναι μεμονωμένα, ἐλλειπτικά, ἐλαφρῶς ὀδοντωτά, αἰχμηρὰ κατὰ τὸ ἄκρον των, λεῖα, στιλπνὰ καὶ χρώματος σκοτεινῶς πρασίνου. Τὰ ἄνθη εἶναι λευκὰ καὶ ἀρκετὰ μεγάλα, μεμονωμένα ἢ κατὰ βότρυς διατεταγμένα κατὰ τὰς μασχάλας τῶν κλάδων. Ἡ ῳοθήκη εἶναι κοκκώδης, περιβαλλομένη ὑπὸ σκληρῶν τριχῶν, καὶ φέρει τρεῖς λοβούς, ὧν ἕκαστος περιλαμβάνει τέσσαρα ᾠάρια· ὁ καρπὸς εἶναι πράσινος, καψοειδής. Ἡ τεΐα καλλιεργεῖται εἰς τὰς Ἰνδίας, κυρίως παρὰ τὸ Ἀσσάμ, τὴν Κεϋλάνην, τὴν Ἰάβαν, τὴν Βραζιλίαν καὶ τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας. Ἀπαντᾷ ὑπὸ πλείστας ποικιλίας καὶ εὐδοκιμεῖ εἰς μέρη ἀπηλλαγμένα παγετώνων, ἀλλ' ὑγρά. Κατ' ἐξοχὴν καλλιεργεῖται εἰς μεσημβρινὰς κλιτῦς τῶν ὀρεινῶν τόπων τῆς Κίνας. Ἡ τεΐα πολλαπλασιάζεται διὰ σπορᾶς. Τὰ φυτὰ ἀπὸ τοῦ φυτωρίου μεταφέρονται τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ φυτεύονται κατὰ στοίχους ἀπέχοντας ἀλλήλων περὶ τὸ ἓν μέτρον.

Τεΐα ἡ σινική.

Ἡ τεΐα ἐξαπλοῦται εἰς Κίναν μεταξὺ 22 καὶ 38 μοιρῶν βορείου πλάτους, εἰς δὲ τὴν Ἰαπωνίαν μόνον μέχρι 29 μοιρῶν. Ὡς πρὸς τὸ ποιὸν τοῦ ἐδάφους δὲν ἔχει μεγάλας ἀπαιτήσεις, ἀλλ' ὅμως πλούσιον εἰς οὐμινικὰς ὕλας ἔδαφος συντελεῖ εἰς τὴν ἐντονωτέραν αὔξησιν, χωρὶς οὐδεμίαν νὰ ἐξασκῇ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ποιότητος τοῦ προϊόντος. Ἡ συγκομιδὴ τῶν φύλλων ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τρίτου ἔτους καὶ λήγει μετὰ τὸ ἕβδομον, διότι μετὰ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν τὰ φύλλα καθίστανται σκληρότερα καὶ ὀλιγώτερον ἀρωματικά. Τὸ μῆκος τοῦ φύλλου κυμαίνεται μεταξὺ 4 καὶ 24 ἑ. μ., τὸ δὲ πλάτος μεταξὺ 2 καὶ 8. Δ. Ν. Π.—Σ. Γ.

Τεΐας. Ἡγεμὼν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Γότθων. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξίν του (534) προσεπάθησε νὰ συνάψῃ συμμαχίαν μετὰ τῶν Φράγκων, ἀλλὰ πληροφορηθεὶς ὅτι τμῆμα βυζαντινοῦ στρατοῦ ἐβάδιζε κατὰ τῆς Κύμης (πρὸς Β τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως), ἔνθα ἐφυλάσσοντο οἱ θησαυροὶ τῶν Γότθων, συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του καὶ ἔσπευσε πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς. Μετὰ μακροτάτην πορείαν ἔφθασεν εἰς τὸν παρὰ τὸ ὄρος Βεζούβιον ποταμὸν Δράκοντα, ἔνθα ἀντεμετώπισε τὸν ἐκεῖ ἐστρατοπεδευμένον βυζαντινὸν στρατόν, τελοῦντα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατηγοῦ Ναρσῆ.

Μετ' ὀλίγον κατέπλευσεν εἰς τὴν ἐγγὺς ἀκτὴν καὶ ὁ βυζαντινὸς στόλος, ὅστις διέκοψε τὸν ἀπὸ θαλάσσης ἐπισιτισμὸν τῶν Γότθων, ὡς ἐκ τούτου δὲ ὁ Τεΐας ἠναγκάσθη νὰ μετασταθμεύσῃ εἰς τὸ οὐ μακρὰν κείμενον ὄρος Γάλακτος, ἔνθα μετ' ὀλίγον συνεκροτήθη πεισματωδεστάτη πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς μάχη, καθ' ἣν οἱ Γότθοι ἡττήθησαν κατὰ κράτος, ἔπεσε δὲ καὶ ὁ Τεΐας ἡρωϊκώτατα μαχόμενος. Ν. ΚΛΕ

Τὲ Ἴκα ἀ Μάουϊ *[Γεωγρ.]* βλ. *Νὸρθ* Ἄϊλαντ.

Τεΐκοβο *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ἰβάνοβο. Κάτ. (1926) 17.520. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βιάσμα, εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου Μόσχας—Κινέσμα καὶ ἔχει μέγα ὑφαντουργεῖον μὲ 9.000 ἐργάτας. Π. Ν. Π.

τεινεσμὸς (ὁ) (ténesme). Οὕτω καλεῖται ἡ αἴσθησις ὀδυνηρᾶς τάσεως καὶ καύσου, τὰ ὁποῖα ἀναπτύσσονται ἐκ τοῦ ἐρεθισμοῦ καὶ τῆς σπασμωδικῆς συσπάσεως τῶν σφιγκτήρων Ὁ τεινεσμὸς εἶναι αἰσθητὸς κυρίως εἰς τὸν δακτύλιον τοῦ πρωκτοῦ, κατ' ἀκολουθίαν ἐρεθισμοῦ τοῦ ἀπευθυσμένου (ἕνεκα διαρροίας, αἱμορροΐδων, κλπ.) καὶ εἰς τὸν αὐχένα τῆς κύστεως, συνεπείᾳ κυστίτιδος. Τὰ παρατεταμένα ἡμίλουτρα ἢ ἑδρόλουτρα, οἱ λαυδανοῦχοι ὑποκλυσμοί, τὰ ὑπόθετα διὰ κοκαΐνης, ἀδρεναλίνης ἢ ἐκχυλίσματος ὀπίου, καταπραΰνουσι σχεδὸν πάντοτε τὸν τεινεσμόν. Μ. Ν. Κ.

τεΐνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]* βλ. λ. *καφεΐνη*.

Τέϊνμωθ (Teignmouth) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Τέϊν ἐν τῇ Μάγχῃ. Κάτ. 11 000 Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς *Ἀνατολικῆς Τέϊνμωθ*, ἥτις χρησιμεύει ὡς λουτρόπολις, καὶ ἐκ τῆς *Δυτικῆς Τέϊνμωθ*, ὅπου ὑπάρχει ὁ ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς πόλεως. Ἡ πόλις συνδέεται μετὰ τοῦ προαστίου τοῦ Σέλτον, κειμένου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, διὰ ξυλίνης γεφύρας ἐκ 34 τόξων καὶ 520 μ. μήκους, ἥτις εἶναι ἡ μεγαλυτέρα εἰς μῆκος ξυλίνη γέφυρα τῆς Ἀγγλίας· Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ναυπηγίαν καὶ τὴν ἁλιείαν σολωμῶν καὶ σαρδελλῶν. Τῷ 970 εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Δανῶν καὶ κατὰ τὸν Ἑκατονταετῆ πόλεμον τρεῖς φορὰς ὑπὸ τῶν Γάλλων. Μ. Δ. Β

τείνω, ἀόρ. *ἔτεινα—ἐτάθην*, παθ. μετοχ. *τεταμένος*· τεντώνω: «τείνω τὸ σχοινίον»· || ἁπλώνω, ἐκτείνω: «τείνω τὴν χεῖρα»· || ἀμετβ, ἔχω τάσιν πρός τι, κατευθύνομαι: «ποῦ τείνουν αἱ ἐνέργειαί του;».

— ***τείνων τὴν πλάτειαν περιτονίαν μῦς*** *[Ἀνατομ.]*. Μῦς ἐκ τῶν τῆς ἔξω ἐπιφανείας τῆς πυέλου, κείμενος μεταξὺ τῶν δύο πετάλων τῆς πλατείας ἢ μηριαίας περιτονίας· ἐκφύεται ἐκ τῆς προσθίας ἄνω λαγονίου ἀκάνθης καὶ ἐκ τῆς ἐγγὺς μοίρας τῆς λαγονίου ἀκρολοφίας, φέρεται πρὸς τὰ κάτω καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν λαγονοκνημιαίαν ταινίαν, δι' ἧς καταφύεται εἰς τὸν ἔξω κόνδυλον τῆς κνήμης. Τείνει τὴν λαγονοκνημιαίαν ταινίαν καὶ ἐνεργεῖ καὶ ἐπὶ τῆς κνήμης, ἐκτείνων αὐτήν, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ μηροῦ, ἀπάγων αὐτὸν πρὸς τὰ ἔξω καὶ στρέφων ἅμα ἐπὶ τὰ ἐντός. Νευροῦται ἀπὸ τοῦ ἄνω γλουτιαίου νεύρου. Ι. Π.

τεϊόδενδρον (τὸ) *[Βοτ.]*. Συνώνυμον τοῦ φυτοῦ *τεΐα* (βλ. λ.).

τεϊοδόχη (ἡ) (κοιν. *τσαγιέρα*). Δοχεῖον κατάλληλον πρὸς παρασκευὴν τοῦ τείου, κατεσκευασμένον ἐκ πορσελλάνης, ἐμάϊγ, ἀργύρου ἢ ἐπαργύρου μετάλλου, ὀρειχάλκου κλπ. || Ἁπλοῦν δοχεῖον, θερμαινόμενον πρῶτον δι' ὀλίγου ζέοντος νεροῦ, τὸ ὁποῖον ἀπορρίπτεται καὶ τότε εἰς τὴν θερμὴν καὶ κενὴν τεϊοδόχην ρίπτεται τὸ τέϊον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀμέσως, διὰ νὰ ζεματισθῇ, κοχλάζον ὕδωρ· δύο λεπτὰ τῆς ὥρας μετὰ τὸ ζεμάτισμα ἀναδεύεται τὸ νερὸν διὰ κοχλιαρίου καὶ μετὰ 3' σερβίρεται τὸ τέϊον. || Δοχεῖον, συνδεδυασμένον μὲ καμινέτον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου βράζεται ὕδωρ· ὅταν τοῦτο κοχλάσῃ, εἰσάγεται τὸ τέϊον, ἐντὸς μικροῦ μεταλλικοῦ διατρήτου ᾠοῦ· σερβίρεται ἐντὸς 5' τῆς ὥρας.

τέϊον (τό)· τὰ ἀπεξηραμμένα φύλλα τοῦ τεϊοδένδρου· || τὸ ἐξ αὐτῶν παρασκευαζόμενον ἔγχυμα ἢ διαιτητικὸν ποτόν· || κατ' ἐπέκτασιν, τὸ ἀπογευματινὸν ἐλαφρὸν γεῦμα, ἐφ' ὅσον κατ' αὐτὸ παρατίθεται καὶ τέϊον.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα *τέϊον* (κινεζ. tai. tscha, cha) νοοῦνται ἐν τῷ ἐμπορίῳ τὰ ξηρανθέντα καὶ συνθλιβέντα νεαρὰ φύλλα καὶ ὀφθαλμοὶ φύλλων, σπανιώτερον δὲ καὶ ὀφθαλμοὶ ἀνθέων τοῦ τεϊοδένδρου (Thea sinensis L.). Τὸ τέϊον βρωματολογικῶς ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν εὐφραντικῶν τοῦ καφέ, ἔχει δὲ μετὰ τὸν καφὲν τὴν μεγαλυτέραν διάδοσιν ἐκ τῶν εὐφραντικῶν τῆς ὁμάδος ταύτης. Ὑστερεῖ ὅμως τοῦ καφὲ ὡς πρὸς τὴν καταναλισκομένην ποσότητα, καίτοι ὑπάρχουν χῶραι τινες, εἰς ἃς τοῦτο μονοπωλιακῶς ἐπικρατεῖ. Ἂν καὶ περιεκτικώτερον τοῦ καφὲ εἰς δραστικὸν ἀλκαλοειδές, ὅμως λόγῳ τοῦ τρόπου τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ ἔχει ἠπιωτέραν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐνέργειαν.

Προέλευσις. Τὸ τέϊον λαμβάνεται ἐκ τῆς *τεΐας τῆς σινικῆς*. Ὅτε οἱ Εὐρωπαῖοι ἐγνώρισαν τὸ φυτὸν τοῦτο, ἐκαλλιεργεῖτο ἤδη ἀπὸ πολλῶν αἰώνων εἰς ἐκτενεῖς περιοχὰς τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας καὶ εἶχε διὰ τῆς καλλιεργείας αἰσθητῶς μεταβληθῆ. Ἡ πατρὶς τοῦ τείου δὲν εἶναι μετ' ἀσφαλείας ἐξηκριβωμένη, διότι ὑπάρχουν μὲν πληροφορίαι περὶ ἀγρίων τεϊοδένδρων εἰς διαφόρους περιοχάς, δὲν εἶναι ὅμως μετὰ βεβαιότητος ἀποδεδειγμένον ἂν ταῦτα ἦσαν πραγματικῶς ἄγρια ἢ εἶχον καταστῆ ἄγρια ἢ παρήχθησαν ἐκ σπόρων μετακομισθέντων τυχαίως ὑπὸ ζῴων ἢ τέλος ἂν ἦσαν ὑπόλοιπα παλαιοτέρων καλλιεργειῶν. Πάντως ἰσχύει ἡ γνώμη ὅτι τὸ τέϊον εἶναι αὐτόχθον εἰς τὸ Ἀσσάμ, εἰς τὸ ἄνω Burma, εἰς τὸ Shan καὶ εἰς τὴν νῆσον Hainan Πᾶσαι αἱ ἄλλαι πληροφορίαι περὶ ὑπάρξεως ἀγρίων τεϊοδένδρων εἰς Κίναν καὶ Ἰαπωνίαν δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς.

Παραγωγὴ τείου. Τεϊοπαραγωγοὶ χῶραι ἦσαν ἄλλοτε ἡ Κίνα, ἡ Ἰαπωνία, αἱ Βρεττανικαὶ Ἀνατολικαὶ Ἰνδίαι, ἡ Κεϋλάνη καὶ ἡ Ἰάβα, ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἤρχισεν ἡ καλλιέργεια τοῦ τείου καὶ εἰς τὰς πρὸς τὴν Μαύρην θάλασσαν περιοχὰς τοῦ Καυκάσου. Κατὰ τὰς ὑπαρχούσας στατιστικὰς ἡ παραγωγὴ τοῦ τείου φθάνει κατὰ χώρας εἰς τὰ ἑξῆς ποσά:

Κίνα	350.0	ἑκατομ.	χιλ.
Βρεττανικαὶ Ἰνδίαι	124,0	»	»
Κεϋλάνη	90,5	»	»
Ἰαπωνία	30,5	»	»
Ἰάβα	19,0	»	»
Φορμόζα	12,5	»	»
Νατάλη	1,0	»	»
Ἀσσὰμ	0,5		

ἤτοι φθάνει ἐν συνόλῳ τὰ 628 ἑκατομμύρια χιλιογράμμων.

Ἐμπορικὰ εἴδη τείου. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχονται τὰ ἑξῆς εἴδη τείου: *μέλαν κινεζικὸν τέϊον, πράσινον κινεζικὸν τέϊον, ἰαπωνικὸν τέϊον, ἰνδικὸν τέϊον*. Σπουδαίαν ὅμως σημασίαν ἔχει καὶ ἕτερον εἶδος

Digitized by Google

τὸ καλούμενον *πλινθοτέϊον*. Κεντρικὴ δ' ἀγορὰ τοῦ ὅλου ἐμπορίου τοῦ τεΐου ἐν Εὐρώπῃ εἶναι τὸ Λονδῖνον.

Συγκομιδὴ καὶ κατεργασία τοῦ τεΐου. Ἡ συγκομιδὴ τοῦ τεΐου ἄρχεται ἐν Κίνᾳ περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου, ἤτοι ὀλίγον πρὸ τῆς βροχερᾶς περιόδου. Τὴν πρώϊμον ταύτην συγκομιδὴν ἐπακολουθεῖ ἡ κυρίως τοιαύτη, γινομένη ἀμέσως μετὰ τὴν βροχερὰν περίοδον, ἤτοι περίπου κατὰ τὸν Μάϊον, καὶ τέλος ἔρχεται ἡ ὄψιμος, ἥτις ὅμως παρέχει κατωτέρας ποιότητος προϊόν. Ἡ Κεϋλάνη ὡς καὶ ἡ Ἰάβα ἔχουν σχεδὸν σταθερὸν χρόνον συγκομιδῆς. Αὕτη περιορίζεται εἰς τὴν ἀποκοπὴν καὶ συλλογὴν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν φύλλων καὶ τῶν τεσσάρων πρώτων φύλλων, ἐκτελεῖται δὲ διὰ τῆς χειρός, καὶ δὴ κατὰ τὰς πρώτας πρωϊνὰς ὥρας. Ο ὀφθαλμοὶ τῶν φύλλων μετὰ τοῦ πρώτου φύλλου ἀποτελοῦν τὴν ἀρίστην ποιότητα τοῦ τεΐου, μεμονωμένοι δ' ὀφθαλμοὶ μετὰ τοῦ πρώτου καὶ τρίτου φύλλου τὴν μέσην ποιότητα, αἱ δὲ συνήθεις ποιότητες, ἀποτελούμεναι ἐκ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου φύλλου, περιέχουν καὶ ἐλαχίστους ὀφθαλμούς. Ἡ παραγωγὴ ἑνὸς δένδρου φθάνει κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τὰ 240 γραμμάρια περίπου, τὸ πέμπτον καὶ ἕκτον τὰ 800, κατὰ δὲ τὸ ὄγδοον καὶ ἔνατον τὸ μέγιστον τῆς παραγωγῆς. Τὸ ἡμερησίως ὑπὸ ἑκάστης συλλεκτρίας συλλεγόμενον προϊὸν φέρεται διὰ κανίστρων εἰς τὰ ἐργαστήρια (Estate καλούμενα ἐν Κεϋλάνῃ), ὅπου ἐπιτελεῖται ἡ περαιτέρω κατεργασία. Ἡ συλλεγομένη ὑπὸ ἑκάστης συλλεκτρίας ποσότης κυμαίνεται μεταξὺ 7-8 χιλιογράμμων, ἐνῷ εἷς ἐξησκημένος ἐργάτης δύναται νὰ φθάσῃ τὰ 20 χιλιόγραμμα.

Ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς περαιτέρω κατεργασίας διακρίνομεν *πράσινον* καὶ *μέλαν* τέϊον, ὡς ἐπίσης τὰ μικροτέρας σημασίας *κίτρινον* καὶ *ἐρυθρόν*. Ἡ παρασκευὴ τοῦ πρασίνου τεΐου γίνεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: Τὰ προσφάτως συλλεγέντα φύλλα μαραίνονται πρῶτον δι' ἀτμοῦ, εἶτα δὲ συνθλίβονται, ξηραίνονται εἰς τὸν ἥλιον καὶ τέλος φρύσσονται ἐλαφρῶς ἐν τηγάνοις ὑπεράνω πυρός. Τὸ πράσινον χρῶμα ὀφείλεται εἰς τὸν σχηματισμὸν ἅλατος δεψικοῦ σιδήρου. Ὅταν ἡ ξήρανσις γίνηται εἰς τὴν σκιάν, ἀντὶ τοῦ ἡλίου, λαμβάνεται τὸ κίτρινον τέϊον, ὅπερ καλεῖται ἐπίσης καὶ *ἀνθοτέϊον*. Τὸ ἐρυθρὸν λαμβάνεται κατ' ἀνάλογον τρόπον πρὸς τὸ μέλαν, οὗτινος ἡ παρασκευὴ εἰς τὰς διαφόρους τεϊοπαραγωγοὺς χώρας γίνεται κατὰ τὴν ἰδίαν ἀρχήν, ἐν ταῖς λεπτομερείαις ὅμως παραμένει διάφορος. Τὰ συλλεγέντα φύλλα ἀφήνονται πρῶτον ἐπὶ 1—2 ἡμέρας, μεθ' ὃ φέρονται πρὸς μάρανσιν. Ὅταν μαρανθῶσιν ὁπότε πλέον ἔχουν ἀπολέσει τὴν ἀρχικὴν ἐλαστικότητα, φέρονται πρὸς σύνθλιψιν. Ἡ πρᾶξις αὕτη, ἐπιτελουμένη διὰ τῶν χειρῶν ἢ ἐπὶ εἰδικῶν τραπεζῶν, ἔχει σκοπὸν νὰ συνθλίψῃ τὸ φύλλον ἐπὶ τόσον, ὥστε τὰ διάφορα πτητικὰ συστατικὰ αὐτοῦ νὰ ἀναμειχθῶσι καὶ ἐπιτελεσθῇ χημικὴ ἀντίδρασις ἀναγνωριζομένη ἐκ τῆς ἀναπτύξεως ἰδιαζούσης χαρακτηριστικῆς ὀσμῆς. Ἡ σύνθλιψις αὕτη, γινομένη διὰ συγχρόνων μηχανικῶν βοηθητικῶν μέσων, διαρκεῖ ἐπὶ 20—30 λεπτά. Τὰ μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν σύνθλιψιν λαμβανόμενα ὑγρὰ εἰσέτι φύλλα συγκεντροῦνται εἰς στιβάδα πάχους 5 ἑ. μ. περίπου καὶ ἀφήνονται εἰς αὐτοζύμωσιν. Διὰ τῆς ζυμώσεως ταύτης τὸ ἀκατέργαστον φύλλον μετατρέπεται εἰς μέλαν τέϊον, μεταβαλλομένης τῆς ἀχρόου δεψικῆς ὕλης εἰς τὸ ἰσχυρῶς κεχρωσμένον φλωβαφένιον. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ζυμώσεως, ἥτις ἀναλόγως τῆς θερμοκρασίας τοῦ χώρου διαρκεῖ ἐπὶ 1—3 ὥρας, ἐπακολουθεῖ ἡ ξήρανσις, ἐπιτελουμένη εἴτε διὰ τῆς ἡλιακῆς θερμότητος, εἴτε ὑπεράνω μὴ αἰθαλιζούσης πυρᾶς. Τὸ ξηρανθὲν τέϊον ὑφίσταται ἀκολούθως διαλογήν, πρῶτον διὰ τῆς χειρὸς καὶ εἶτα διὰ μηχανικῶν κοσκίνων.

Τὸ ἕτοιμον τέϊον συσκευάζεται εἰς κιβώτια ἐκ ξύλου τῆς Bombaa malabaricum ἢ τοῦ Cryptomeria japonica. Τὰ κιβώτια ταῦτα ἐπενδύονται ἐσωτερικῶς διὰ φύλλου κασσιτέρου. Κατὰ τὴν συσκευασίαν γενικῶς ἰδιαιτέρα καταβάλλεται προσοχὴ ὅπως μὴ θραύωνται τὰ φύλλα. Ἡ ἀπόδοσις κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ τεΐου ἀνέρχεται εἰς 18—20 %, ἤτοι ἐξ 100 μ.β. νωπῶν φύλλων παράγονται 18—20 μ.β. ἑτοίμου τεΐου. Τὸ κινεζικὸν τέϊον, καὶ ὀλιγώτερον τὸ ἰαπωνικόν, ἀρωματίζεται συνήθως διὰ τοποθετήσεως εἰς κλειστὰ δοχεῖα ἐπὶ ὥρας τινὰς μετὰ εὐόσμων ἀνθέων ἢ καρπῶν ἢ τεμαχίων ριζῶν.

Ἱστορία τοῦ τεΐου. Ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ χρησιμοποιοῦν τὸ τέϊον δὲν εἶναι μετὰ βεβαιότητος γνωστή. Κατά τινα ἰαπωνικὴν παράδοσιν, ἣν ἀναφέρει ὁ Kämpfer, τῷ 519 μ.Χ. ἀφίκετο εἰς Κίναν φιλόθρησκος Ἰνδός, Darma καλούμενος, ὅστις ἦτο τριτότοκος υἱὸς τοῦ Ἰνδοῦ βασιλέως Kosjuwo. Οὗτος διήρχετο τὰς νύκτας αὐτοῦ προσευχόμενος, κατά τινα ὅμως νύκτα θυμωθεὶς διότι κατενικήθη ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἀπέσπασε τὰ βλέφαρα αὐτοῦ καὶ ἐρρίφθη ἐξωργισμένος ἐπὶ τῆς γῆς. Τὴν ἐπομένην πρωΐαν παρετήρησεν ὅτι εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν εἶχον βλαστήσει φυτά, τῶν ὁποίων ὅταν ἔφαγε τὰ φύλλα εἶδεν ὅτι εἶχον τὴν ἰδιότητα νὰ ἀπομακρύνουν ἐξόχως τὴν ὑπνηλίαν. Τὸ φυτὸν τοῦτο ἦτο τὸ τέϊον. Ὁ μνημονευθεὶς Darma εἶναι πραγματικὸν ἱστορικὸν πρόσωπον, αὐτὸς δὲ εἰσήγαγεν εἰς Κίναν τὸν βουδισμόν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι κατὰ τὰς ἱστορικὰς πληροφορίας εἶχεν ἀποθάνει ἤδη ἀπὸ τοῦ 495 μ. Χ. Πάντως ἡ χρῆσις τοῦ τεΐου εἰς Κίναν ἤρχισεν ἀπὸ παλαιοτάτης ἐποχῆς, ἐπεξετάθη δὲ κυρίως κατὰ τὸν ΣΤ' καὶ Ζ' αἰῶνα. Τὸ παρ' ἡμῖν καὶ καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην συνηθέστερον ὄνομα tee, thé, τέϊον κλπ. προέρχεται ἐκ τῆς ἐπαρχίας Fukien, ὅπου τὸ δένδρον τοῦτο καλεῖται tai μὲν εἰς τὸ Amoy, ta δὲ εἰς τὸ Futschau. Εἰς Ἰαπωνίαν εἰσήχθη τὸ τέϊον διὰ τοῦ Κινέζου ἱερέως τοῦ Βούδα Tenkyo, κατὰ τὸ ἔτος 805, αἱ πρῶται δὲ φυτεῖαι ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὸ ἔτος 1191 εἰς τὸ Udjî, τὴν περιοχὴν Fusani καὶ τὴν ἐπαρχίαν Yameschiro, αἵτινες ἀκόμη μέχρι σήμερον εἶναι εὐφήμως γνωσταὶ διὰ τὸ τέϊον αὐτῶν. Μέχρι δὲ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐχρησιμοποιεῖτο μόνον τέϊον εἰσαγόμενον ἐκ Κίνας. Εἰς τὴν Δύσιν ἐγνώσθη τὸ τέϊον διὰ τῶν Ἀράβων. Ὁ περιηγητὴς Almasûdi, ἀκμάσας κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, ἀναφέρει, ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τῶν πληροφοριῶν τοῦ ταξιδιώτου Ibn Wahab ἐκ Κίνας, ὅτι ὁ Σίνης βασιλεὺς διατηρεῖ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἅλατος καὶ φυτοῦ τινος καλουμένου assâch (ἢ sâkh), ἐξ οὗ πίνει ἀφέψημα διὰ θερμοῦ ὕδατος. Τὸ φυτὸν τοῦτο εἶναι ἀσφαλῶς τὸ τέϊον, τὸ δὲ ὄνομα assâch προῆλθεν ἴσως ἐκ τοῦ cha. Περίεργον εἶναι ὅτι τὸ ἠλλοιωμένον τοῦτο ὄνομα ἐμφανίζεται μετὰ πολλοὺς αἰῶνας πάλιν ἐν Γερμανίᾳ. Οὕτω τῷ 1657 ἐτιμᾶτο εἰς τὸ φαρμακεῖον τῆς πόλεως Nordhausen ποσότης πλήρους χειρὸς ἐξ Herba Schak 15 gulden, τῷ δὲ 1683 εὑρίσκεται ὑπὸ τὸ τελείως ἀμετάβλητον κινεζικὸν ὄνομα, ἤτοι ὡς Herba Cha, εἰς τὸν τιμοκατάλογον τοῦ βασιλικοῦ φαρμακείου τῆς Δρέσδης. Εὐρωπαῖοι καὶ συγκεκριμένως καθολικοὶ ἱεραπόστολοι, περιερχόμενοι τὴν Κίναν, ἐγνώρισαν τὸ τέϊον κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα. Διὰ ξηρᾶς τὸ τέϊον διεδόθη περαιτέρω δυτικώτερον· οὕτως ὁ πρεσβευτὴς Adam Oléarius ἔπιεν ἐξ αὐτοῦ κατὰ τὸ 1637 εἰς Ἰσπαχάν, ὅπου ὑπῆρχον καὶ τεϊοποτεῖα. Κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον (1638) ἐγνώρισαν Ρῶσοι ἀπεσταλμένοι τὴν τεϊοποσίαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Altynkhame εἰς τὸ Upsa Nor, κατὰ τὴν ἀναχώρησιν δὲ ἐδόθησαν εἰς αὐτούς, διὰ τὸν Ρῶσον αὐτοκράτορα, πλὴν ἄλλων δώρων καὶ 200 δέματα τεΐου, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας αὐτῶν διὰ τὴν ἄσκοπον, κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν, ἐπιβάρυνσιν τῶν ἀποσκευῶν των. Τοιουτοτρόπως ἔφθασε τὸ πρῶτον τέϊον εἰς Εὐρώπην καὶ διεδόθη εἰς Μόσχαν, καταστὰν λίαν προσφιλὲς εἰς τοὺς Ρώσους, ἡ δὲ Ρωσία ἔχει πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ τεΐου, ἰδίως μετὰ τὴν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐπελθοῦσαν βαθμιαίαν κατάληψιν τῆς Σιβηρίας. Ἐκ Ρωσίας ἐλάχιστα διεδόθη τὸ τέϊον εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Ἡ εἰσαγωγὴ αὐτοῦ ἐγένετο κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὑπὸ Ὁλλανδῶν καὶ Ἄγγλων ἐμπόρων διὰ θαλασσίας μεταφορᾶς ἐκ Κίνας. Τῷ 1658 παρείχετο ποτὸν ἐκ τεΐου ἐν Λονδίνῳ εἰς κατάστημά τι πλησίον τοῦ χρηματιστηρίου. Ἡ Ἀγγλία ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τοῦ τεΐου ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ τεΐου εἰς Εὐρώπην δὲν συνήντησε δυσχερείας, ὅπως ὁ καφές, τοῦτο δὲ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐχρησιμοποιεῖτο μόνον ὡς φάρμακον καὶ ἐλάχιστα ὡς εὐφραντικόν.

Τρόποι τῆς χρήσεως τοῦ τεΐου. Ὁ παλαιότερος τρόπος τῆς χρήσεως τοῦ τεΐου ἐν Κίνᾳ φαίνεται ὅτι εἶναι ἐκεῖνος, ὑφ' ὃν χρησιμοποιεῖται σήμερον τὸ πλινθοτέϊον, ἤτοι βράζεται τοῦτο μετ' ὀρύζης εἰς παχύρρυτον ἐρυθρωπὸν φαγητὸν καὶ προστίθενται πρὸς βελτίωσιν τῆς γεύσεως αὐτοῦ ζιγγίβερι καὶ φλοιοὶ νερατζίων. Σήμερον ὁ λαὸς ἐν Κίνᾳ παρασκευάζει ἐξ ὀλίγων φύλλων ἁπλοῦν ἀφέψημα δι' ὕδατος καὶ πίνει αὐτὸ ἄνευ οἱασδήποτε ἄλλης προσθήκης εἰς κοινοὺς κυάθους τῆς πορσελλάνης. Οἱ Ἰάπωνες λίαν ἐπιμελῶς διεμόρφωσαν τὰς μεθόδους τῆς παρασκευῆς καὶ χρήσεως τοῦ τεΐου καὶ ἐπέδειξαν ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν πρὸς τοῦτο χρησιμοποιουμένων σκευῶν, ὑποβοηθηθέντες σημαντικῶς εἰς τοῦτο διὰ τῆς παρ' αὐτοῖς ἀνθούσης βιομηχανίας τῆς πορσελλάνης. Εἰς τοὺς Ἰάπωνας, ὡς καὶ εἰς τοὺς Κινέζους, τὸ τέϊον ἔχει οἵαν σημασίαν εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς ὁ καφές, ἤτοι χρησιμοποιεῖται συχνότατα καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν. Ἐν Ἰαπωνίᾳ διακρίνονται κυρίως δύο εἴδη ποτοῦ ἐκ τεΐου, ἤτοι πρῶτον τὸ sencha ἢ nama cha, παρασκευαζόμενον ἐκ φύλλων, καὶ δεύτερον τὸ macha, παρασκευαζόμενον ἐκ κόνεως. Εἰς τοὺς λοιποὺς λαοὺς ὁ τρόπος τῆς παρασκευῆς τοῦ τεΐου εἶναι λίαν μονότονος καὶ ὁμοιόμορφος, ἀποτελεῖ δὲ ἁπλουστευθέντα τύπον τοῦ ὑπὸ τῶν Κινέζων καὶ Ἰαπώνων χρησιμοποιουμένου, ἤτοι τὸ ἐντὸς καταλλήλων δοχείων μέχρι βρασμοῦ θερμανθὲν ὕδωρ χύνεται ἐπὶ τῶν τεϊοφύλλων, ἅτινα εὕρηνται εἰς τεϊοδόχην εἴτε ἀπολελυμένα, εἴτε ἐντὸς ἑτέρου διατρήτου δοχείου, ἵνα εἶναι εὔκολος ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτῶν ἐκ τῆς τεϊοδόχης, καὶ τὸ οὕτω παρασκευαζόμενον ἀφέψημα χύνεται εἶτα εἰς κυάθους. Τὸ σχῆμα τῆς τεϊοδόχης εἶναι ἀκόμη παρόμοιον πρὸς τὸ τῆς ἐν Ἀνατολικῇ Ἀσίᾳ χρησιμοποιουμένης. Ἡ συνήθεια τῆς ἐνισχύσεως τῆς γεύσεως τοῦ τεΐου διὰ προσθήκης εὐόσμων ἀρτυμάτων (κανέλλας, γαρυφάλλων κλ.), ἥτις ἀκόμη πρὸ πεντηκονταετίας παρετηρεῖτο καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἔχει ἤδη τελείως ἐκλείψει. Εἴθισται ἀκόμη παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις ἡ προσθήκη τεμαχίων λεμονίου (παλαιοτέρα ρωσικὴ συνήθεια) πρὸς βελτίωσιν τῆς γεύσεως, ὡς καὶ ἡ προσθήκη ἀράκ, ρουμίου ἢ κονιὰκ πρὸς αὔξησιν διὰ τῆς ἀλκοόλης αὐτῶν τῆς ἐνεργείας τοῦ τεΐου. Αἱ συνήθειαι αὗται προέρχονται ἐπίσης ἐκ Κίνας καὶ Ἰαπωνίας. Ἡ παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦσα συνήθεια τῆς προσθήκης εἰς τὸ τέϊον γάλακτος, ὡς καὶ σακχάρεως, δὲν εἶναι γενικὴ ἐν Εὐρώπῃ. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους χρησιμοποιεῖται ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ πράσινον τέϊον ὑπὸ τὴν μορφὴν σιγαρέττων, ὁπότε τὸ ἓν τέταρτον περίπου τῆς εὐκόλως ἐξαχνουμένης τεΐνης ἐκφεύγει διὰ τοῦ καπνοῦ.

Χημικὴ σύστασις τοῦ τεΐου. Τὰ φύλλα τοῦ τεΐου περιέχουν ὕδωρ, τεΐνην καὶ τεϊοφυλλίνην, αἰθέριον ἔλαιον, λίπος, χλωροφύλλην, κηρόν, κόμμι, δεξτρίνην, δεψικὰ ὀξέα, ἀκατεργάστους ἶνας, ἐλευθέρας ἀζώτου ἐκχυλισματικὰς ὕλας, ξανθίνην, πρωτεϊνικὰς ὕλας καὶ ἀνόργανα ἅλατα.

Ἡ μέση ἑκατοστιαία σύστασις τοῦ τεΐου εἶναι κατὰ τὸν König ἡ ἀκόλουθος: ὕδωρ 8,40 %, ἀζωτοῦχοι ὗλαι 24,13 %, τεΐνη 2,79 %, ἐκχύλισμα δι' αἰθέρος 8,24 %, δεψικαὶ ὗλαι 12,35 %, ἐλεύθεραι N ἐκχυλ. ὗλαι 30,28 %, ἀκατέργαστοι ἶνες 10,61 %, τέφρα διαλυτὴ εἰς ὕδωρ 2,97 %, τέφρα ἀδιάλυτος εἰς ὕδωρ 2,96 %, ὑδατικὸν ἐκχύλισμα 38,76 %. Ἡ χημικὴ σύστασις τῶν τεϊοφύλλων ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς ἡλικίας αὐτῶν, μεταβάλλεται δ' ὅμως καὶ ἀναλόγως τῆς χώρας, ἐξ ἧς προέρχονται, καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐναποθηκεύονται. Ἡ ποιότης τοῦ τεΐου ἐξαρτᾶται πρώτιστα ἐκ τῆς ἡλικίας τῶν φύλλων. Διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ τεΐου ὡς εὐφραντικοῦ ἔχει σημασίαν, πλὴν τῆς τεΐνης, τὸ αἰθέριον ἔλαιον, ἡ δεψικὴ ὕλη καὶ αἱ ἀρωματικαὶ ἐκεῖναι ὗλαι, αἵτινες δὲν ὑπάρχουν ἀρχικῶς εἰς τὸ τέϊον, ἀλλὰ σχηματίζονται τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ζύμωσιν τῶν φύλλων.

Ἐξέτασις τοῦ τεΐου. Διὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ τεΐου ἀπαιτεῖται ποιότης δείγματος τοὐλάχιστον 100 γραμμαρίων, ἐκτελοῦνται δὲ αἱ κάτωθι ἀνιχνεύσεις καὶ προσδιορισμοί: α) Ἀπαραιτήτως: 1) ὀργανοληπτικὴ ἐξέτασις, 2) μορφολογικὴ καὶ μικροσκοπικὴ ἐξέτασις τῶν φύλλων, 3) προσδιορισμὸς τοῦ ὑδατικοῦ ἐκχυλίσματος. β) Ἐν ἀνάγκῃ: 1) προσδιορισμὸς τῆς τέφρας καὶ τοῦ εἰς ὕδωρ διαλυτοῦ μέρους αὐτῆς, 2) προσδιορισμὸς τοῦ ὕδατος, 3) προσδιορισμὸς τῆς τεΐνης, 4) προσδιορισμὸς τῆς δεψικῆς ὕλης, 5) ἀνίχνευσις τεχνητῆς χρώσεως καὶ 6) ἀνίχνευσις συγκολλητικῶν μέσων.

Ποιότης τοῦ τεΐου. Θερμὸν ἐκ τεϊοφύλλων παρασκευασθὲν ἀφέψημα πρέπει νὰ ἔχῃ χροιὰν χρυσοκιτρίνην, νὰ εἶναι καθαρόν, νὰ δεικνύῃ τὴν χαρακτηριστικὴν διὰ τὸ ποτὸν τοῦτο διαφάνειαν καὶ νὰ ἔχῃ τὴν ἰδιάζουσαν ὀσμὴν καὶ γεῦσιν. Ξέναι φυτικαὶ προσμείξεις δὲν πρέπει νὰ περιέχωνται εἰς αἰσθητὴν ποσότητα.

Νοθεῖαι καὶ ἀπάται. Ὡς τοιαῦται θεωροῦνται: 1) Ἡ προσφορὰ κατωτέρας ποιότητος τεΐου ὡς ἀνωτέρας τοιαύτης. 2) Ἡ ἀνάμειξις ἐξικμασθέντος τεΐου μετὰ ἁγνοῦ τοιούτου, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ συσκευασία ἐξικμασθέντος τεΐου καὶ πώλησις τούτου ὡς καθαροῦ ἐμπορικοῦ προϊόντος. Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν κατατάσσεται καὶ ἡ παρασκευὴ τεΐου ἐξ ἀπορριμμάτων τούτου, τῇ βοηθείᾳ συγκολλητικῶν μέσων (ὡς ἀμύλου, δεξτρίνης, κόμμεως κλπ.), ὡς εἶναι λ. χ. τὸ καλούμενον *ψευδὲς τέϊον* τῶν Κινέζων. 3) Ἡ προσθήκη ξένων φύλλων. 4) Ἡ χρῶσις γενικῶς. 5) Ἡ ἐπιβάρυνσις διὰ ξένων ὑλῶν· καὶ 6) Ἡ ἀβαρία.

Ἀναπληρώματα τεΐου. Αἱ πλεῖσται τῶν σήμερον ὡς ἀναπληρωμάτων τεΐου θεωρουμένων ὑλῶν ὑπῆρξαν ἄλλοτε αὐτοτελῆ εὐφραντικά, τοπικῆς μᾶλλον σημασίας, καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν κατ' ἀρχὰς ὡς αὐτὸ τοῦτο τὸ τέϊον, ἤτοι ὡς θεραπευτικὰ μέσα. Τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ πραγματικοῦ τεΐου κέκτηται τὸ τέϊον τῆς παραγουάης ἢ *ματέ*.

Κατανάλωσις. Ἡ μεγαλυτέρα ποσότης τεΐου ἐν τῷ κόσμῳ καταναλίσκεται εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, ὅπου εἰσάγονται ἐτησίως 185 ἑκατομμύρια χιλιογράμων, ἐνῷ τὸ σύνολον τῆς εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ὁμοῦ εἰσαγομένης ποσότητος εἶναι περίπου 170 ἑκατομ. χιλιογράμμων. Ἡ κατ' ἄτομον ἐτησία κατανάλωσις εἰς τὰ διάφορα κράτη εἶναι περίπου ἡ ἑξῆς:

Ἀγγλία	4,4	χιλιόγραμμα
Αὐστραλία, Καναδᾶς	4,0	»
Ὁλλανδία	1,4	»
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	0,35	»
Ρωσία	0,12	»
Γερμανία	0,08	»
Ἑλλὰς	0,04	»
Γαλλία	0,03	»

Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

— [*Ἐθιμ.*] Ἡ χρῆσις τοῦ *τεΐου* κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας (five o' clock tea=τέϊον τῆς 5ης μεταμεσημβρινῆς ὥρας) διεδόθη πανταχοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἱδρύθησαν εἰδικὰ τεϊοποτεῖα, εἰς δὲ τὰς

Digitized by Google

ἀπογευματινὰς κοσμικὰς δεξιώσεις, ἐφ' ὅσον περιλαμβάνουν τὰς ὥρας 5—6 μ. μ., τὸ τέϊον θεωρεῖται ἀπαραίτητον, ἀδιάφορον ἂν συνοδεύεται ἀπὸ πληθὺν τραγημάτων, ὄχι δὲ σπανίως ἀργότερα καὶ ἀπὸ ὀρεκτικά, οἶνον καὶ οἰνοπνευματώδη (ἰδίως βερμοὺτ ἢ πόρτο) ἢ καὶ ἀναψυκτικά. Τὸ τέϊον προσφέρεται ἀπὸ τὴν οἰκοδέσποιναν, τὴν κόρην της ἢ συγγενεῖς δεσποινίδας ἢ καὶ ὑπὸ ὑπηρετικοῦ προσώπου. Ἐντὸς τοῦ τείου ἀπαγορεύεται ἀπολύτως νὰ βουτήσωμεν ὁ,τιδήποτε, τὰ δὲ τραγήματα τρώγομεν ἰδιαιτέρως καὶ στεγνά. Διὰ τὸ τέϊον χρησιμοποιοῦνται εἰδικὰ πετσετάκια καὶ κουταλάκια, μὲ μικροτέραν λαβήν, πρὸς δὲ καὶ σακχαρολαβίς. Ἡ ἀντικατάστασις τῆς τελευταίας διὰ τῶν δακτύλων, ἡ ἐπιχειρηθεῖσα ὑπό τινων, δὲν καθιερώθη. Τελευταίως τὸ «φάϊβ-ὀ-κλὸκ τὴ» ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς *μαστίχας*. Τ. Δ.

— *τέϊον Ἁγίου Γερμανοῦ [Φαρμακ.]*. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 16 μ. φύλλα σέννης, κατεργασθέντα προηγουμένως ἐπί τινας ὥρας εἰς οἰνόπνευμα καὶ εἶτα ἀποξηρανθέντα, 10 μ. ἄνθη ἀκτῆς καὶ ἀνὰ 5 μ. σπέρματα μαράθρου καὶ ἀνίσου καὶ τέλος ἀπὸ 3 μ. κεκαθαρμένην τρύγα. Τὸ τέϊον τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ τάσσεται εἰς τὰ καλούμενα εἴδη (Species) καὶ εἶναι ἤπιον ἐκκοπρωτικὸν καὶ καθαρτικὸν φάρμακον, κατάλληλον δι' ἄτομα νευρικά, ἀσθενικὰ ἢ ἀναρρωννύοντα. Κ. Γ. Μ.

— *τέϊον τῶν Ἄλπεων [Βοτ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὸν μεῖγμα ἐκ φύλλων καὶ ἀνθέων διαφόρων φυτῶν φυομένων εἰς τὰς Ἄλπεις, ὅπερ καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὡς καθαρτικόν. Δ. Ν. Π.

— *τέϊον τῆς Παραγουάης* ἢ *τῶν Ἰησουϊτῶν [Φαρμακογ.]* βλ. λ. *ματέ*.

τεϊοποσία (ἡ)· πόσις τείου, ὁ ἐθισμὸς πρὸς τὸ πίνειν τέϊον.

τεϊοπότης (ὁ)· ὁ πίνων τέϊον, ὁ εἰθισμένος νὰ πίνῃ τέϊον.

τεϊοπωλεῖον (τό)· τὸ κατάστημα ὅπου πωλεῖται τέϊον ἢ προσφέρεται πρὸς πόσιν.

Τειράνης. Βασιλεὺς τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου (276—279 μ. Χ.), ξενικῆς δυναστείας, διαδεχθεὶς τὸν Σύγγην. Σῴζονται χαλκᾶ αὐτοῦ νομίσματα μεθ' ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς. Διάδοχός του ὑπῆρξεν ὁ Θυθώρσης. Α. Θ. Σ.

Τειρεσίας. Περίφημος Θηβαῖος μάντις. Ἦτο υἱὸς τοῦ Εὐήρους, ἀπογόνου τοῦ Σπαρτοῦ Οὐδαίου καὶ τῆς Νύμφης Χαρικλοῦς, φίλης τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς. Ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ ὅτι τραυματίσας δύο ὄφεις συνουσιάζοντας εἰς τὸ ὄρος Κυλλήνην ἔγινε γυνὴ ἐξ ἀνδρός, μετὰ ἑπτὰ ὅμως ἔτη ἀνέκτησε καὶ πάλιν τὴν ἀνδρικὴν φύσιν, παρατηρήσας τοὺς αὐτοὺς ὄφεις εἰς τὴν Κυλλήνην συνουσιάζοντας καὶ μὴ θίξας αὐτούς. Τοῦτον, ὡς εἰδικόν, ἠρώτησαν ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἥρα ἂν ἐκ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν ἑνὸς ἀνδρογύνου αἰσθάνεται τὴν ἀπόλαυσιν περισσότερον ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνή, ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπόκρισίς του, ὅτι ἐκ τῆς συνουσίας περισσοτέραν ἡδονὴν αἰσθάνεται ἡ γυνή, δὲν ἤρεσεν εἰς τὴν Ἥραν, αὕτη τὸν ἐτύφλωσεν· ὁ Ζεὺς ὅμως τὸν παρηγόρησε δώσας εἰς αὐτὸν τὸ χάρισμα τῆς μαντικῆς. Περὶ τῆς αἰτίας ὅμως τῆς τυφλώσεώς του ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι παραδόσεις. Οὕτως ἐλέγετο ὅτι ἐτυφλώθη ὑπὸ τῶν θεῶν, διότι ἀνεκοίνωνεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅ,τι οὗτοι ἤθελον ν' ἀποκρύπτουν ἀπ' αὐτούς, ἢ ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, διότι εἶδε ταύτην γυμνὴν ὅτε ἐλούετο. Κατὰ τὴν τελευταίαν παράδοσιν, ἡ Ἀθηνᾶ, μὴ δυναμένη ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ὅρασιν, ὡς ἐπεθύμει μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς πρώτης ὀργῆς της, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν φίλην της Χαρικλὼ (μητέρα τοῦ Τειρεσίου), ἐκάθηρεν οὕτω τὰ ὦτά του, ὥστε ἠνόει τὴν φωνὴν τῶν ὀρνίθων (διὰ τοῦτο ἦτο καὶ περιώνυμος οἰωνομάντις), ἔδωκε δὲ εἰς αὐτὸν καὶ κυανοῦν σκῆπτρον, τὸ ὁποῖον κρατῶν ἐβάδιζεν ἀσφαλῶς, ὡς οἱ ἔχοντες ὑγιεῖς τοὺς ὀφθαλμούς των. Ζήσας ἓξ ἢ κατ' ἄλλους ἐννέα γενεὰς ἀνθρώπων, ἀπέβη μακροβιώτατος καὶ ἐθαυμάζετο διὰ τὴν μαντικήν του δύναμιν. Προεῖπε περὶ τοῦ Ἡρακλέους, ὅτε ἀκόμη ἦτο ἐν τοῖς σπαργάνοις, ὅτι θὰ ὑπερβῇ πάντας τοὺς ἥρωας κατὰ τὴν ἀνδρείαν, ὅτι θὰ ὑπερβῇ πάντας τοὺς ἥρωας κατὰ τὴν ἀνδρείαν, ὅτι θὰ ὑπερβῇ... ὅτι θὰ φύγουν αἱ Θῆβαι τὴν ἅλωσιν κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, ἐὰν θυσιασθῇ ὁ Μενοικεὺς ὁ υἱὸς τοῦ Κρέοντος, ὅτι θὰ γίνῃ ἡ ἅλωσις τῆς Τροίας μετὰ δέκα ἔτη, ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν Οἰδίποδα τὰς μελλούσας συμφοράς του καὶ ὅτι θὰ κυριευθοῦν αἱ Θῆβαι ὑπὸ τῶν Ἐπιγόνων. Φεύγων μετὰ τῶν Θηβαίων κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς πόλεώς των ὑπὸ τῶν Ἐπιγόνων νύκτα, ἀπέθανε καθ' ὁδὸν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἁλιαρτίων πιὼν ἐκ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος τῆς Τελφούσης πηγῆς, παρὰ τὴν ὁποίαν ἐδεικνύετο καὶ ὁ τάφος του. Τοῦ Τειρεσίου ἐμνημονεύοντο δύο θυγατέρες, ἡ περίφημος μάντις Μαντὼ καὶ ἡ Ἱστορίς. Ἐν Θήβαις ὑπῆρχε κενοτάφιον τούτου παρὰ τὸν λεγόμενον τάφον τῶν υἱῶν τοῦ Οἰδίποδος, καὶ ἐδεικνύετο τὸ οἰωνοσκοπεῖόν του παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Τύχης. Ἐν Ὀρχομενῷ ὑπῆρχεν ἐπώνυμον αὐτοῦ μαντεῖον, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐσίγησε κατά τινα λοιμόν. Ὁ Τειρεσίας ἐπιστεύετο ὅτι διετήρησε τὴν μαντικήν του δύναμιν καὶ μετὰ θάνατον· διὰ τοῦτο δὲ καὶ κατῆλθεν εἰς τὸν Ἅδην διὰ νὰ τὸν συμβουλευθῇ περὶ τῆς εἰς τὴν πατρίδα του ἐπανόδου ὁ Ὀδυσσεὺς (Ὁμ. Ὀδυσ. η' 492 κ. ἑξ.). Τὸν Τειρεσίαν ἀπεικόνισεν ἐν τῇ τοιχογραφίᾳ του Νεκυίᾳ τῆς Λέσχης τῶν Κνιδίων ἐν Δελφοῖς ὁ Πολύγνωτος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι καλλιτέχναι (γλύπται καὶ ζωγράφοι) ἔλαβον ὡς θέματά των τὰς διαφόρους περὶ Τειρεσίου παραδόσεις. Διεσώθη καὶ ἀρχαῖον ἀνάγλυφον, ἔνθα ὁδηγεῖται ὑπὸ δύο ἐφήβων. ΚΑΨ.

Τείρων· βλ. λ. *Τίρων*.

Τεισαμενός· βλ. λ. *Τισαμενός*.

Τείσανδρος· βλ. λ. *Τίσανδρος*.

Τεισίας· βλ. λ. *Τισίας*.

Τεισικράτης· βλ. λ. *Τισικράτης*.

Τείσπης. Υἱὸς Κύρου τοῦ Μεγάλου, πατὴρ τοῦ Ἀριαράμνου, τοῦ ὁποίου ἡ γενεαλογία ἀνήρχετο εἰς τὸν Ἀχαιμένην, τὸν γενάρχην τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Περσίας. Α. Θ. Σ.

Τειχειὸν *[Γεωγρ.]*. βλ. λ. *Τειχίον*.

τειχίζω· κατασκευάζω τεῖχος ὡς ἀμυντήριον, ἀποκλείω διὰ τείχους: «ἐτείχισαν τὸν Ἰσθμόν» ‖ περιβάλλω διὰ τείχους, περιτειχίζω: «τειχίζουσι τὴν πόλιν».

τείχισις,—εως (ἡ)· κατασκευὴ τείχους, ἀποκλεισμὸς διὰ τείχους ‖ περιτείχισις: «τείχισις πόλεως».

τείχισμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ τειχίζειν, ὀχύρωμα, τεῖχος.

Τείχιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πολίχνη τῆς Αἰτωλίας εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ὑλαίθου (νῦν Μόρνου) ποταμοῦ. Ταύτην ἐκυρίευσεν ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένης κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὁρμηθεὶς ἐξ Οἰνεῶνος τῶν Ὀζολῶν Λοκρῶν. Ἔκειτο, πιθανώτατα, ἐπὶ τοῦ χώρου εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει κτισθῆ τὸ χωρίον *Λυκοχώρι*, ὅπερ διὰ τοῦτο καὶ μετωνομάσθη *Τειχίον*. ΚΑΨ.

Τειχίον (πρώην *Τειχόλιστα*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας παρὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς λίμνης Καστορίας καὶ ἐπὶ ποταμίου κατερχομένου ἐκ τοῦ ὄρους Βίτσι. Εἶνε ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. (1928) 697. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Κονδορόπη*. Παράγει δημητριακοὺς καρποὺς καὶ ὄσπρια. Ι. Σ. Σ.

Τειχιοῦς. Ἓν τῶν τεσσάρων φρουρίων τῶν στενῶν τῶν Θερμοπυλῶν, ἀνεγερθέντων κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους πρὸς συμπλήρωσιν τῆς φυσικῆς ὀχυρώσεως τοῦ τόπου τούτου.

Τειχιοῦσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη ὀχυρὰ τῆς Μ. Ἀσίας παρὰ τὴν ἀρχαίαν Μίλητον (*Θουκ.* VIII 26). Ἐν τῇ τάξει τῶν φόρων τῆς συμμαχίας τῆς Δήλου ἦτο τεταγμένη μετὰ τῆς Μιλήτου, τῆς Λέρου καὶ ἄλλων τινῶν πολιχνῶν, αἵτινες ὁμοῦ κατέβαλλον εἰς τὸ εἰς Ἀθήνας μετενεχθὲν ἐκ Δήλου ταμεῖον τῆς συμμαχίας 10 τάλαντα. ΚΑΨ.

τείχισμα (τό). Τὸ τεῖχος ὅπερ περιβάλλει πόλιν τινὰ καὶ ἐν γένει τὸ ὀχύρωμα ἢ τὸ φρούριον. Εἰδικώτερον καλεῖται τείχισμα, ἐκ τοῦ συνόλου τῶν τειχιστικῶν κατασκευῶν τῶν περιβαλλουσῶν πόλιν τινά, τὸ προπάλυμμα, δηλαδὴ τὸ κυρίως τεῖχος. Τὸ πρὸ τοῦ κυρίου τείχους ἢ τειχίσματος δευτερεῦον τεῖχος, τὸ ἀνεγειρόμενον διὰ τὴν ὄπισθεν αὐτοῦ προστασίαν τῶν ἐκ τῆς ὑπαίθρου χώρας καταφευγόντων κατοίκων κατὰ τὰς πολιορκίας, ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς *προτείχισμα*. Ἡ πέριξ τοῦ τείχους ὁδὸς εἰς τὰς παλαιοτέρας ὀχυρώσεις ἐκαλεῖτο *ὁδὸς τοῦ τειχίσματος* ἢ *ἐπιτείχιος ὁδὸς* (Rue de rempart). Ζ. Ν.

τειχοβάτης (ὁ)· βλ. *τοιχοβάτης*.

τειχοδομία (ἡ)· κατασκευὴ τείχους, τειχισμός: «ἐξακολουθεῖ ἡ τειχοδομία».

τειχοδομῶ (*—έω*)· κατασκευάζω, κτίζω τείχη.

τειχοδρόμος (ὁ) (Tichodromus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κερθιιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη πτηνὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Οἱ τειχοδρόμοι ἔχουσι ῥάμφος ἐπιμηκέστερον τῆς κεφαλῆς, ἀσθενῶς κυρτόν, λεπτὸν καὶ κυλινδρικόν, ῥωθωνικὰς ὀπὰς διανοιγομένας κατὰ τὴν βάσιν τοῦ ῥάμφους καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ καλυπτομένας ὑπὸ μεμβράνης, πτέρυγας μακρὰς καὶ ἀπεστρογγυλωμένας, οὐρὰν ἀπεστρογγυλωμένην καὶ μᾶλλον βραχεῖαν, πόδας μετρίως ὑψηλοὺς καὶ δακτύλους λεπτοὺς καὶ ἐπιμήκεις μετὰ αἰχμηρῶν ὀνύχων. Γνωστότερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ὁ *τειχοδρόμος ὁ τῶν τοίχων* (Tichodromus muralis), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 0,16 μ. περίπου, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἔχει χρῶμα τεφρομελανὸν κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς κεφαλῆς καὶ τὴν ῥάχιν, καὶ μελανὸν κατὰ τὰ λοιπὰ μέρη. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ νότια τῆς Εὐρώπης καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν ὀρέων. Δ. Ν. Π.

Τειχοδρόμος ὁ τῶν τείχων.

Τειχόλιστα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Τειχίον* (βλ. λ.). τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

τειχομαχία (ἡ)· ἡ περὶ τὰ τείχη, κατὰ τῶν τειχῶν μάχη, προσβολὴ κατὰ τοῦ τείχους πόλεως.

τειχομάχος (ὁ)· ὁ μαχόμενος περὶ τὰ τείχη, κατὰ περιτετειχισμένης πόλεως: «οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἐθεωροῦντο ἄριστοι τειχομάχοι».

τειχομαχῶ (*—έω*)· εἶμαι τειχομάχος, μάχομαι κατὰ περιτετειχισμένης πόλεως.

τειχοποιία (ἡ)· κατασκευὴ τειχῶν, τειχοδομία.

τειχοποιὸς (ὁ) *[Ἀρχ.]*. *Τειχοποιοὶ* ἐκαλοῦντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καθόλου οἵ τε κτίζοντες καὶ οἱ ἐπιμελούμενοι τὴν διατήρησιν καὶ κατασκευὴν τῶν τειχῶν, ἰδίᾳ δ' ἐν Ἀθήναις οἱ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου κατὰ φυλὰς διὰ χειροτονίας ἐκτάκτως ἐκλεγόμενοι ἄρχοντες, ὧν ἕκαστος ἔργον εἶχε τὴν ἐπιστασίαν τῆς διατηρήσεως καὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ εἰς τὴν ἰδίαν φυλὴν ἀνήκοντος μέρους τοῦ ὅλου ἔργου τῆς τειχοποιίας, ὡς καὶ τὴν ἐποπτείαν τῶν δημοσίων τῆς φυλῆς αὐτοῦ ἔργων. Τασσόμενοι οἱ τειχοποιοὶ ὑπὸ τοὺς ἀστυνόμους, προσελάμβανον ὡς βοηθοὺς εἰς τὰ ταμιειακὰ ἔργα ἰδίους ταμίας.

τεῖχος,—ους (τό)· τὸ περιβάλλον τὴν πόλιν ἀμυντικὸν κτίσμα: «τὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν, — τῶν Πλαταιῶν» ‖ καθόλου, ἀμυντήριον κτίσμα: «τὸ σινικὸν τεῖχος».

— *[Ὀχυρωτ.]*. Καλεῖται *τεῖχος* ὑψηλὸς καὶ εὐρὺς κυρίως ἐκ λιθοδομῆς περίβολος τῶν πόλεων, ἀνεγειρόμενος διὰ τὴν προστασίαν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν. Ἡ τάσις τῆς περιβολῆς διὰ τείχους οὐ μόνον τῶν πόλεων, ἀλλὰ καὶ ἐκτεταμένων περιοχῶν, ἦτο συνήθης ἐν τῇ ἀρχαιότητι μέχρι τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Τὰ ἐπιθετικὰ μέσα ἦσαν σχετικῶς ἀσθενῆ καὶ τὰ τείχη, ἀποτελοῦντα ἀκαταβλήτους ὑλικοὺς φραγμούς, παρουσιάζοντο ὡς ἀσφαλῆ κωλύματα κατὰ τῶν λῃστῶν καὶ τῶν ἐπιδρομέων. Ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀφήνοντο ἀνοίγματα ἢ ἐπάλξεις διὰ τὴν βολὴν τῶν ἀμυνομένων. Τὰ τείχη συνεχῶς τελειοποιούμενα καὶ συμπληρούμενα ἀπετέλεσαν τεράστια ἀρχιτεκτονικὰ συγκροτήματα καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ἀκμῆς των κατὰ τὸν μεσαίωνα. Τὰ τείχη ἔχασαν τὴν ἀξίαν των ὡς κωλύματα ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ πυροβολικοῦ. Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ ἰδίως ἡ χρησιμοποίησις τῶν μεταλλικῶν βλημάτων, ἐπέφερε μεταρρυθμίσεις εἰς τὰ τείχη, συμπληρούμενα διὰ καταλλήλου χαράξεως καὶ ἐνισχυόμενα διὰ πλείστων ἐξωτερικῶν καὶ ἀνεξαρτήτων ἔργων. Βαθμιαίως, σὺν τῇ τελειοποιήσει τοῦ πυροβολικοῦ, ἔχασαν τὴν σημασίαν των ὡς κωλύματα καὶ ὡς προκαλύμματα. Καταχρημνιζόμενα πλέον καὶ καταστρεφόμενα εὐκόλως ἀντικατεστάθησαν δι' ἔργων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον χθαμαλῶν καὶ ἀφανῶν, περιβαλλόντων τὰς πόλεις, δηλαδὴ γηΐνων προπετασμάτων, τάφρων καὶ ἄλλων κωλυμάτων. Οἱ ἀρχαιότεροι λαοὶ περιέβαλλον διὰ τειχῶν κυρίως τὰς πρωτευούσας αὐτῶν. Τὰ τείχη ταῦτα ἦσαν μεγάλου εὔρους καὶ οἱ περίβολοι λίαν ἐκτεταμένοι. Κατὰ διαστήματα ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀνεγείροντο πύργοι προεξέχοντες, διὰ νὰ βάλλωσι καλύτερον τὰς προσβάσεις καὶ νὰ πλευροκοπῶσι.

Ἐκτὸς τῶν πρωτευουσῶν καὶ τῶν σημαινουσῶν πόλεων, οἱ ἀρχαῖοι ἐτείχιζον καὶ σπουδαίας διαβάσεις καὶ ἐκτεταμένα σύνορα. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν τειχῶν τούτων ἦσαν τὰ τοῦ Σεσώστριος μήκους 180 μιλίων, μεταξὺ Ἡλιουπόλεως καὶ Πηλουσίου ἐν Αἰγύπτῳ, τὸ Μέγα σινικὸν τεῖχος μήκους 2.400 χλμ., ἀνεγερθὲν τῷ 247 π. Χ. ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τσὶν-Τσὶ-Χοάγκ, ἔχον εἴς τινα σημεῖα ὕψος 25 ποδῶν καὶ εὖρος τοιοῦτο, ὥστε ἐπὶ τῶν ἐπάλξεών του νὰ δύνανται νὰ τρέχωσι κατὰ μέτωπον ἓξ ἱππεῖς, καὶ σῳζόμενον καὶ σήμερον ἀκόμη ἄθικτον εἰς μέγα μέρος αὐτοῦ, κ. ἄ. Ὁμοίως δι' ἐπιμήκων τειχῶν οἱ Ἕλληνες ἀπέφραξαν τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ὁ Μιλτιάδης ἐπροστάτευσε τὴν Χερρόνησον κλπ. Ἐκ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ὁ Τραϊανὸς ἀνήγειρε τεῖχος

Digitized by Google

μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Μαύρης θαλάσσης, καὶ ὁ Ἀδριανὸς καὶ Σεπτίμιος Σεβῆρος ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ ἔκτισαν τείχη 130 χλμ. περίπου. Ἐκ τῶν περιβαλλόντων σημαινούσας πόλεις ἀρχαίων τειχῶν ὀνομαστὰ εἶναι τὰ τῆς Βαβυλῶνος ὕψους 100 ποδῶν, τῆς Νινευΐ, τῶν Ἐκβατάνων, τῆς Περσεπόλεως. Ἐν Ἑλλάδι ἔχομεν τὰ τείχη τῶν Μυκηνῶν, τοῦ Ἄργους, τῆς Τίρυνθος, τῆς Ἀλέας, τῆς Μαντινείας, τῆς Φιγαλείας καὶ πλεῖστα ὅσα μεταγενεστέρων ἐποχῶν, καὶ δὴ φραγκικά.

Ἀγῶνες πρὸ τῶν τειχῶν. Οἱ πρὸ τῶν τειχῶν ἢ ἐπ' αὐτῶν διεξαγόμενοι ἀγῶνες ἀποτελοῦσι τὰς λεγομένας *τειχομαχίας*. Ὀνομαστοὶ τοιοῦτοι ἀγῶνες ἦσαν ὁ πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Τροίας, τῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς Καρχηδόνος, τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Πλαταιῶν, τῶν Συρακουσῶν, τῆς Τύρου, τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλπ. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν, καὶ προκειμένου περὶ τακτικῆς πολιορκίας, συνίσταντο εἰς ἔργα δυνάμενα τὰ περιληφθῶσιν εἰς τέσσαρα κυρίως συστήματα πολιορκίας. Ταῦτα ἦσαν αἱ περιταφρεύσεις, τὰ ἐπιχώματα, τὰ πολιορκητικὰ μηχανήματα καὶ αἱ ὑπονομεύσεις, χρησιμοποιούμεναι ἑκάστοτε ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Αἱ περιταφρεύσεις περιελάμβανον διπλῆν τάφρον ἀνορυσσομένην περὶ τὰ τείχη. Ἡ μία τῶν τάφρων, ἡ ἐσωτερικωτέρα, μετὰ τῶν συναφῶν ἔργων, ὠργανοῦτο διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἐξόδων τῶν πολιορκουμένων, ἡ δὲ ἄλλη, ἡ ἐξωτερικωτέρα, διὰ τὴν παρεμπόδισιν πάσης τυχὸν ἔξωθεν ἐρχομένης βοηθείας. Τὰ ἐπιχώματα ἀπετελοῦντο ἐκ γαιῶν, ξύλων καὶ λίθων συσσωρευομένων πρὸ τοῦ τείχους εἰς ὕψος τοιοῦτο, ὥστε νὰ δεσπόζῃ τῶν ἐπάλξεων αὐτοῦ. Τὰ διὰ τὴν προσβολὴν τῶν τειχῶν μηχανήματα ἦσαν κλίμακες ἀναβάσεως, πύργοι ἢ ἑλεπόλεις, διάφορα εἴδη καταπελτῶν, αἱ χελῶναι καὶ οἱ κριοί. Αἱ ὑπονομεύσεις ἐχρησιμοποιοῦντο ὅταν τὰ ἀνωτέρω μηχανήματα δὲν ἦσαν ἀποτελεσματικὰ διὰ τὴν κατακρήμνισιν τῶν τειχῶν. Ἡ ὑπονόμευσις ἐγίνετο εἴτε δι' ἀνορύξεως στοᾶς ἐντὸς τῆς γῆς μέχρι τῶν θεμελίων τοῦ τείχους, εἴτε διὰ τῆς διανοίξεως ρηγμάτων εἰς τὴν βάσιν τοῦ τείχους ὑπὸ τὴν προστασίαν χελωνῶν. Αἱ διανοιγόμεναι ἐντὸς τοῦ τείχους ἢ ὑπὸ τὰ θεμέλια τούτου ὀπαὶ ἀντεστηρίζοντο, ἐφ' ὅσον προὐχώρει ἡ ἐργασία, διὰ ξυλείας. Τέλος συνεσωρεύοντο εὔφλεκτοι ὗλαι καὶ ἐτίθετο πῦρ, ὅπερ κατακαῖον τὰ ἀντιστηρίγματα κατεκρήμνιζε μεγάλα τμήματα τοῦ ἄνωθεν τείχους. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σύστημα ἔλαβε μεγίστην ἀνάπτυξιν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς πυρίτιδος, ὁπότε τὸ σύνολον τῶν κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο μεθόδων πολιορκίας καὶ τῶν συναφῶν ἔργων ἀπετέλεσε τὸν πόλεμον τῶν ὑπονόμων.

Ἀφ' ἧς, μετὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πυροβολικοῦ, τὰ ὑψηλὰ τείχη ἔχασαν τὴν ἀξίαν των, οἱ πρὸ τῶν τειχῶν ἀγῶνες ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσιν ἄλλην μορφήν, τὴν τῶν ἀγώνων τοῦ πολιορκητικοῦ πολέμου (βλ. λ. *ὀχυρωτική*). Ζ. Ν.

—τείχη κυκλώπεια *['Ἀρχ.]* βλ. λ. *κυκλώπεια τείχη.*

—τείχη, Μακρὰ — *['Ἀρχ.]* βλ. λ. *Μακρὰ τείχη.*

—τεῖχος τῶν θρήνων. Εἰς τὸ νότιον τμῆμα τοῦ δυτικοῦ τείχους τοῦ Χαρὲμ ἐλ Σερὶφ (Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος) ἐν Ἱερουσαλὴμ σῴζονται σειραί τινες ὀγκολίθων καλῶς λελαξευμένων, 2—3 μ. μήκους, θεωρούμεναι ὡς λείψανα τῆς σολομωντείου οἰκοδομῆς. Ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Ἑβραίους νὰ ἔρχωνται εἰς τὸν ναὸν καὶ νὰ θρηνοῦν τὴν ἀπώλειαν τούτου καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας των. Ἀλλ' ἀφ' ὅτου ἐκτίσθη εἰς τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ των τὸ τέμενος τοῦ Ὀμὰρ (Ζαμίον) οἱ Ἑβραῖοι μεταβαίνουσιν ἐκεῖ ἑκάστην Παρασκευὴν (πλὴν τῆς Παρασκευῆς τῆς ἑβδομάδος τῆς Σκηνοπηγίας) καὶ θρηνοῦν ψάλλοντες τὸν ΟΘ' ψαλμὸν καὶ ἄλλας θρηνῳδίας. Ἀφ' ὅτου ἡ Παλαιστίνη περιῆλθεν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Ἄγγλων, οἱ Ἑβραῖοι ἐνθαρρυνθέντες καὶ ἐπὶ πλέον πληθυνθέντες δι' ἐποικισμοῦ ἐζήτησαν ν' ἀγοράσουν τὰς μικρὰς ἐκεῖ κατοικίας, ἔπειτα δὲ νὰ ἐγκαταστήσουν καθίσματα. Εἰς τὰς προσπαθείας των ὅμως ταύτας ἀπέτυχον. Νεαροὶ τινες σιωνισταὶ ἐπεχείρησαν τῷ 1929 νὰ μεταβοῦν ἐκεῖ μετὰ σημαιῶν, ἀφοῦ προηγουμένως διενείμαν προκηρύξεις ὅτι θὰ καταλάβουν τὸν χῶρον τοῦ ναοῦ. Ἐντεῦθεν ἐπῆλθον συρράξεις πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους, οἵτινες ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐσφαξαν 1.000 περίπου Ἑβραίους. Ἔκτοτε ἐπανελήφθησαν αἱ προστριβαὶ καὶ ἡ πάλη μεταξὺ τῶν δύο περιμάχητων λαῶν ἐξακολουθεῖ (βλ. εἰκόνα ἐν λ. *Ἱερουσαλήμ*, τ. ΙΒ', σελ. 889). Γ. Λ. Α.

—τεῖχος ξύλινον *['Ἀρχ.]* βλ. λ. *ξύλινον τεῖχος.*

Τεῖχος *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖον φρούριον τῆς πόλεως τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας Δύμης, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἶχε κτίσει ὁ ἥρως Ἡρακλῆς. Ἔκειτο παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἄραξος. Τὸ Τεῖχος εἶχε καταλάβει κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου (220—217 π. Χ.) ὁ Αἰτωλὸς στρατηγὸς Εὐριπίδας, ἡγούμενος στρατοῦ συμμάχων τῶν Αἰτωλῶν Ἠλείων καὶ ὁρμώμενος ἐκ τούτου ἐπίεζε τοὺς Δυμαίους. Ἠναγκάσθη ὅμως ἡ ἐξ Ἠλείων καὶ Αἰτωλῶν φρουρὰ του νὰ παραδοθῇ βραδύτερον, κατόπιν πολιορκίας ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Ε', συμμάχου τῶν Ἀχαιῶν, καταπλαγεῖσα ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν πολιορκητῶν, ἂν καὶ τὸ φρούριον ἦτο πολὺ ἀσφαλὲς (εἶχε περίμετρον 300 μέτρων καὶ ὕψος 30 πήχεων). Ὁ Φίλιππος παρέδωκε πάλιν τοῦτο εἰς τοὺς Δυμαίους. ΚΑΨ.

—Τεῖχος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Νικηφόρου (πρώην Νουσρατλῆ) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 195. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σουρουτζουλάρ*.

—Τεῖχος Νέον *['Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Νέον Τεῖχος.*

—Τεῖχος *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα μικρᾶς βραχώδους χερσονήσου τῆς Μεγαρικῆς ἀκτῆς, ἥτις προσεγγίζει τὴν νῆσον Σαλαμῖνα καὶ φέρει ἐρείπια ἐγκαταλελειμμένου οἰκισμοῦ. Τὸ ὄνομά της προέρχεται ἐξ ἀποτειχίσματος τουρκικῶν χρόνων σῳζομένου κατὰ τὴν βάσιν τῆς χερσονήσου, ἥτις εἶναι τμῆμα τῆς ἐξηπειρωθείσης νῦν ἀρχαίας νήσου Μινώας. Ι. Σ. Σ.

τειχοφύλαξ, —ακος (ὁ)· ὁ φύλαξ τοῦ τείχους, ὁ ἐπὶ τοῦ τείχους φρουρός.

τειχοψία (ἡ) *[Ὀφθαλμ.]*. Μορφὴ ὀφθαλμικῆς ἡμικρανίας ἢ σπινθηροβόλου σκοτώματος, καθ' ἣν ὁ ἀσθενὴς κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς τῆς ἡμικρανίας βλέπει πρὸ αὐτοῦ φωτεινὰς ἐμφανίσεις, αἵτινες λαμβάνουν μορφὴν τείχους μὲ γωνίας ἐπαλλασσομένας. Τὰ σχήματα αὐτὰ παρέβαλον μὲ τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα τοῦ Vauban. Β. Α.

τὲκ (τὸ) *[Βοτ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὸν εἰς τὸ ἐμπόριον τὸ ξύλον τοῦ δένδρου *τεκτονία ἡ μείζων*, ὅπερ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ναυπηγικήν. Δ. Ν. Π.

Τὲκ (Teek) *[Γεωγρ.]*. Κατὰ τὸν μεσαίωνα δουκᾶτον ἐν Σουηβίᾳ. Τῷ 1495 περιῆλθεν εἰς τοὺς δοῦκας τῆς Βυρτεμβέργης, τῷ δὲ 1863 ὁ βασιλεὺς τῆς Γερμανίας Γουλιέλμος Α' ἀπένειμεν εἰς τὸν ἐκ μοργανατικοῦ γάμου ἀνεψιόν του Φραγκίσκον τῆς Βυρτεμβέργης τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος τοῦ Τέκ. Οὗτος (1837—1900), νυμφευθεὶς τὴν Ἀγγλίδα πριγκίπισσαν Μαίρην, δούκισσαν τοῦ Καίμπριτζ, ἐγένετο ὁ γενάρχης τοῦ ἀγγλικοῦ δουκικοῦ οἴκου τοῦ Τέκ. Ἡ κόρη αὐτοῦ Βικτωρία Μαίρη (γεννηθεῖσα τῷ 1867) ὑπανδρεύθη τῷ 1893 τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Γεώργιον Ε'. Θανόντος τοῦ Φραγκίσκου, ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου ὁ δοὺξ Ἀδόλφος (γεννηθεὶς τῷ 1868), μαρκήσιος τοῦ Καίμπριτζ. Θ. Κ.

Τεκὲ μπουρνοῦ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἐσχατιᾶς τῆς Θρακικῆς χερσονήσου (πλάτ. 40° 03' Β., μήκ. 26° 11' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles). Εἶναι ἡ *Μαστουσία ἄκρα* (*Πτολεμ.* Γ, ιβ, 1). Σ. Ε. Λ.

Τεκὲλ *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ *Ἰλὶ* (βλ. λ.) κατὰ τὰς πηγάς του.

Τεκελὲρ *[Γεωγρ.]*. —1) *Κιουτσοὺκ Τεκελέρ*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμυγδαλιᾶς τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 142. —2) *Μπουγιοὺκ Τεκελέρ*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα τῆς κοινότητος Ἀμυγδαλιᾶς. Κάτ. (1928) 77. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Ἤδη μετωνομάσθη *Ἀμυγδαλιάς*. Εἰς τὴν κοινότητα, ἔχουσαν 411 κατοίκους, ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κιουτσοὺκ Τεκελὲρ* καὶ *Σταυρωτὴ* (πρώην Χασιλάρ).

Τεκελὴ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.820. Κεῖται εἰς τὸ 508 χλμ. τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς—Θεσσαλονίκης, ἀπέχον τῆς τελευταίας ταύτης 11 χλμ., καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Ἤδη μετωνομάσθη *Σίνδος* (βλ. λ.). —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἄνω Ὀρφανῶν (πρώην Ἠλιᾶ) τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 428.

Τεκελία *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Β, 11, 12) πιθανῶς, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βισούργεως (νῦν Weser). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Τέκελυ (Tököly), *Ἔμεριχ κόμις* —. Σέρβος τὴν καταγωγὴν Οὔγγρος εὐγενής, ἐπαναστατήσας κατὰ τῆς γερμανικῆς κυριαρχίας καὶ συμπολεμήσας ὡς σύμμαχος τῶν Τούρκων. Ἐγεννήθη τῷ 1656 ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Κέσμαρκ, ἐν Οὐγγαρίᾳ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (1670), ὅστις εἶχε προγραφῇ ὡς συμμετασχὼν εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν Οὔγγρων εὐγενῶν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, κατέφυγεν εἰς Τρανσυλβανίαν, ὅπου ἐπολέμησε μετὰ τῶν δυσηρεστημένων Οὔγγρων κατὰ Λεοπόλδου τοῦ Α' καὶ ἐκυρίευσε πολλὰ φρούρια, ἀναγκάσας τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μετ' αὐτοῦ. Ἡ ἐπανάστασις ὅμως τῶν Οὔγγρων ἐξηκολούθει ὑποθαλπομένη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τῷ 1681, ἐνῷ ὁ αὐτοκράτωρ ὑπέσχετο σημαντικὰς παραχωρήσεις, οἱ Τοῦρκοι ὑπεσχέθησαν εἰς τὸν Τέκελυ νὰ τὸν ἀναγορεύσουν ἡγεμόνα τῆς Τρανσυλβανίας καὶ νὰ παραδώσουν εἰς τὴν διοίκησίν του τὴν μέσην Οὐγγαρίαν. Ὁ πασᾶς τῆς Βουδαπέστης θὰ ὑπεστήριζεν αὐτὸν διὰ στρατοῦ μετὰ τῶν Τούρκων διοικητῶν Τεμεσβάρης, Ἔρλαου, Σιλιστρίας καὶ Νικοπόλεως (1681). Ὁ Τέκελυ ἀπέστειλεν ἀντιπρόσωπον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅστις ἐξηκολούθησε τὰς διαπραγματεύσεις. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1682 ὑπεγράφη τακτικὴ συνθήκη μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τοῦ Τέκελυ, καθορίζουσα τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς θὰ παρεδίδετο ἡ Ἄνω Οὐγγαρία εἰς τὸν φιλόδοξον τοῦτον Οὔγγρον εὐγενῆ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Τουρκίας. Θὰ ἐξησφαλίζετο πλήρης θρησκευτικὴ ἐλευθερία εἰς τοὺς προτεστάντας καὶ θὰ κατεβάλλετο εἰς τὴν Τουρκίαν ἐτήσιος φόρος 40.000 ταλήρων. Τῷ 1682 ὁ Τέκελυ, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐκυρίευσε τὸ Κάσαου (Kaschau), ὅτε δὲ ἐξερράγη ἐπισήμως ὁ πόλεμος μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς Πύλης, ὁ Τέκελυ, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἡγεμὼν τῆς Ἄνω Οὐγγαρίας, ἐπῆλθε μετὰ τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Βιέννης (1683). Ἀποτυχούσης τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως ταύτης, τὰ αὐτοκράτορικὰ στρατεύματα εἰσέβαλον εἰς Οὐγγαρίαν, ἀλλ' ὁ Τέκελυ, ὑποκινούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον μετὰ τῶν ὀλίγων ὑπολειφθέντων Οὔγγρων ὀπαδῶν του. Τῇ 17 Αὐγούστου 1684 ἐσώθη μόλις ἐξ ἐπιθέσεως τῶν αὐτοκρατορικῶν ἐναντίον τοῦ στρατοπέδου του, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι ὑπεχώρουν. Συνελήφθη τότε κατὰ διαταγὴν τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἰβραὴμ πασᾶ ὡς προδότης καὶ ἤχθη εἰς Ἀδριανούπολιν. Τῷ 1690, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ βεζύρου ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλβανίας, εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν ταύτην καὶ ἐνίκησε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1691 τοὺς ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Αὔγουστον τοῦ Ἀννοβέρου αὐτοκρατορικοὺς παρὰ τὸ Τέρες. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Βλαχίαν. Συμμετασχὼν κατόπιν τοῦ ἐναντίον τῆς Αὐστρίας πολέμου τῶν Τούρκων, ἦτο κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σλάνκαμεν, καθ' ἣν ἡττήθησαν οἱ Τοῦρκοι (19 Αὐγούστου 1691), διοικητὴς τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ. Εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Κάρλοβιτς (1699) οὐδεμία ἐλήφθη μέριμνα περὶ τοῦ Τέκελυ, ὅστις εἶχε τόσον βοηθήσει τοὺς Τούρκους. Ἐγκαταλειφθεὶς ὑφ' ὅλων ἔζη ἀπὸ τοῦ 1695 εἰς μεμακρυσμένην συνοικίαν τοῦ Πέραν-Κωνσταντινουπόλεως χάρις εἰς μικρὰν ἐπιχορήγησιν, παραχωρηθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς Πύλης ἐκ τῶν ἐσόδων χωρίων τινῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἐκ τῆς πενιχρᾶς ταύτης ἐπιχορηγήσεως (60 τάληρα τὴν ἡμέραν) διέθετε μέγα μέρος ὅπως διατηρῇ συνάφειαν μετά τινων ἐν Οὐγγαρίᾳ τελευταίων ὀπαδῶν του. Τῷ 1701, ὑπείκων εἰς ὑποκινήσεις τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Γαλλίας Ferriol, ὁ Τέκελυ μετέβη εἰς Ἀδριανούπολιν ὅπως ἀναφερθῇ εἰς τὸν ἐκεῖ τότε εὑρισκόμενον σουλτᾶνον καὶ παρακινήσῃ τοῦτον εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας. Συνεπείᾳ ὅμως αὐστριακῶν πιθανῶς εἰσηγήσεων ὁ σουλτᾶνος δὲν ἐπέτρεψε κἂν εἰς τὸν Τέκελυ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ διέταξε νὰ ἐξορισθῇ ἀμέσως εἰς Νικομήδειαν, ὅπου παρεχωρήθη εἰς αὐτὸν πρὸς κατοικίαν ἔπαυλις παρὰ τὸ Τσιτσὲκ-Μεϊντάν. Ἐκεῖ συνεκεντρώθη ὁλόκληρος ἡ οἰκογένειά του καὶ τὸ προσωπικὸν τῆς ἀκολουθίας του. Ἀπέθανε τῷ 1705. Ν. Μ.

Τεκὲ Ντερὲ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κρυστάλλη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

τεκὲς (ὁ)· ἡσυχαστήριον, ἐνδιαίτημα τῶν Τούρκων δερβισῶν.

—Τεκὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σοφουλὰρ τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 90.

—Τεκὲς *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ καὶ ἐν τῷ νομῷ Ραιδεστοῦ χωρίου *Τέρμα* (βλ. λ.).

—Τεκὲς *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ καὶ ἐν τῷ νομῷ Καλλιπόλεως χωρίου *Τέκος* (βλ. λ.).

—Τεκὲς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος μικρασιατικὸς ἐν τῷ Σμυρναϊκῷ κόλπῳ καὶ τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ τῆς χερσονήσου τῶν Ἐρυθρῶν (Καράμπουρνα) καὶ χωρίον φερώνυμον, ὅπερ πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ᾠκεῖτο ὑπὸ 1.000 Ἕλλήνων. Σ. Ε. Λ.

—Τεκὲς *Παραλ. [Γεωγρ.]*. Ἄκρα ἀποτελοῦσα τὸ βοιωτικὸν κέρας, τὸ δεξιὰ τῷ εἰσπλέοντι τὸν βορείως τῆς γεφύρας τοῦ Εὐρίπου λιμένα τῆς Χαλκίδος (πλάτ. 38° 28' Β., μήκ. 23° 36' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2802: Strait and town of Euripo). Σημαντὴρ φωτοβόλος πρασίνων ἐκλάμψεων. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

—**Τεκὲς Ἰρενὶ** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νεράϊδας (πρώην Ἀναμπακλὶ) τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 24 Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἄνω Ἀσπρόγεια*.

—**Τεκὲς Καραδεμερτζῆ** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κρεμαστὴ* (βλ. λ.). τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων.

—**Τεκεσὴ Μουσελὴμ** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Τέκτονας* (βλ λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

Τεκὲ-Σιλὰρ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ χωρίου *Σκήτη* (βλ. λ.).

Τεκὶν-Ἄλπ. Τουρκομᾶνος ἡγεμών, γενάρχης τῆς ἐν τῇ Κεντρῴᾳ Ἀσίᾳ κυβερνησάσης δυναστείας τῶν Γαζνεβιδῶν. Ἦτο διοικητὴς τοῦ Χορασὰν (ΒΑ. Περσίας) κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐπὶ τῆς περσικῆς δυναστείας τῶν Σαμανιδῶν, ὅτε ἐγκαθιδρυθεὶς ἐν Γάζνῃ ἀνεκηρύχθη ἀνεξάρτητος, ἡγεμονεύσας ἐπὶ 13 ἔτη, ἐπεκτείνας τὸ κράτος του μέχρις Ἰνδοστάν. Διάδοχος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ γαμβρός του Σεμπουκ-τεκίν, οὗτινος υἱὸς καὶ διάδοχος ἦτο ὁ διάσημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Τούρκων Μαχμοὺτ ὁ Γαζνεβίδης. Ν. Μ.

Τεκὶρ μπουρνοῦ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον μικρασιατικόν, ἀντικρύζον τὴν Κῶν (πλάτ. 36° 41' Β., μήκ. 27° 24' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulf of Kos, Doris and Symi). Ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὀνομάζεται κάβο *Κριὸς* καὶ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων κάβο *Φρύ(γ)ανο*, εἶναι δὲ τὸ *Τριόπιον ἄκρον* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Τεκὶρ-ντὰγ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς ΝΑ. Θράκης παρὰ τὴν Προποντίδα, τὸ ὁποῖον διευθυνόμενον πρὸς τὰ ΝΔ. σχηματίζει τὴν Θρακικὴν χερσόνησον. Εἶναι τὸ *Ἱερὸν ὄρος* τῶν ἀρχαίων, τοῦ ὁποίου ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ ἀνέρχεται εἰς 921 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Α. Θ. Σ.

— **Τεκὶρ-ντὰγ** *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Τουρκίας (τέως ὑπαγόμενος εἰς τὴν γενικὴν διοίκησιν Ἀδριανουπόλεως), ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Θράκῃ μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ραιδεστόν. Ἔχει ἐπιφάνειαν 5 950 τ. χλμ. καὶ 132 122 κατ. (1927), περιλαμβάνει δὲ τὰς ὑποδιοικήσεις Τεκὶρ-ντάγ, Σάρκιοϊ (Περίστασις), Χαϊρέμπολου (Χαριούπολις), Μάλγαρα, Σαράϊ καὶ Τσορλοῦ.

Ἡ ὑποδιοίκησις *Τεκὶρ-ντὰγ* ἔχει ἐπιφάνειαν 1.270 τ. χλμ. καὶ 33 989 κατ. (1927), ἡ δὲ πόλις *Τεκὶρ-ντὰγ* (*Ραιδεστὸς*) ἔχει 14.387 κατ. (1928). Ν. Μ.

Τεκκὲ *[Γεωγρ.]*. Τέως σαντζάκιον (διοίκησις) τῆς Τουρκίας, ὑπαγόμενον εἰς τὴν γενικὴν διοίκησιν Ἰκονίου, σήμερον νομός, μετονομασθεὶς εἰς *Ἀντάλια* ἀπὸ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ Ἀτταλείας. Ἐκτείνεται εἰς τὴν ἀρχαίαν Παμφυλίαν, Λυκίαν καὶ μέρος τῆς δυτικῆς Κιλικίας καὶ περιλαμβάνει τὰς ὑποδιοικήσεις Ἀντάλια, Ἀκσεκί, Ἐλαϊγέ, Ἐλμαλέ, Φενίκε, Κάς, Κυρκοὺτ-ἐλί, Μαναβγκὰτ Σιρὶκ καὶ ἔχει ἐπιφάνειαν 19.479 τ. χλμ. καὶ 206.270 κατ. (1927). Ν. Μ

τεκμαίρομαι, *ἀόρ ἐτεκμηράμην* συνάγω συμπέρασμα, γνώμην ἐκ δεδομένων τινῶν, συμπεραίνω, εἰκάζω, προβλέπω.

τέκμαρσις, *—εως* (ἡ) ἀρχ., τὸ τεκμαίρεσθαι, συμπερασμός, εἰκασία.

τεκμαρτός, *—ή, —όν* ἀρχ., ὁ ἐξ οὗ δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ τι.

τεκμήριον (τό) τὸ ἐξ οὗ δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ τι, τὸ παρέχον ἐνδόσιμον πρὸς συμπερασμόν, ἔνδειξις, σημεῖον ἐνδεικτικόν: φρ. «κατὰ τεκμήριον».

— *[Πολ. Δικ.]* *Τεκμήριον* εἶναι τὸ συμπέρασμα, ὅπερ ἐκ γνωστοῦ γεγονότος ἐξάγεται περὶ ἀγνώστου. Διὰ τῶν τεκμηρίων τροποποιοῦνται οἱ περὶ ἀποδείξεως κοινοὶ κανόνες τῆς πολιτικῆς δικονομίας καὶ ἀντὶ τῆς ἀπ' εὐθείας ἀποδείξεως τοῦ ἀποδεικτέου γεγονότος ἀρκεῖ ἡ ἀπόδειξις ἑτέρου, πρὸς ὃ ἔχει σχέσιν καὶ συνάφειαν. Τὰ τεκμήρια διαιροῦνται εἰς νόμιμα καὶ δικαστικά. *Νόμιμα* τεκμήρια εἶναι ὅσα καθορεῖ ὁ νόμος, ὁρίζων τὸ ὑποχρεωτικὸν διὰ τὸν δικαστὴν συμπέρασμα. Διὰ νὰ ὑπάρξῃ ὅθεν νόμιμον τεκμήριον, ἀπαιτεῖται ἀφ' ἑνὸς μὲν διάταξις νόμου θεσπίζουσα τοῦτο, καὶ ἀφ' ἑτέρου αὕτη νὰ ἀναφέρεται εἰς ὡρισμένον γεγονός, ὅπερ θὰ θεωρῆται ὡς ἀληθὲς ἐν περιπτώσει ὑπάρξεως ἄλλου. Ἐπὶ τῶν νομίμων τεκμηρίων τὸ ὑποχρεωτικὸν διὰ τὸν δικαστὴν συμπέρασμα θεσπίζεται διττῶς. Εἴτε οὗτος ὑποχρεοῦται νὰ δεχθῇ τοῦτο ὡς ὑπὸ τοῦ νόμου ὁρίζεται μέχρις ἀποδείξεως τοῦ ἐναντίου, ὁπότε ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπιτρέπεται ἡ ἀμφισβήτησις τῆς ἀληθείας, εἴτε ἀπαγορεύεται πᾶσα ἀνταπόδειξις καὶ τοῦτο λαμβάνεται ὡς ἀπολύτως ἀληθές. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει τὰ τεκμήρια καλοῦνται μαχητά, ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ ἀμάχητα. Ἀμάχητα εἶναι τὰ ἐν τῷ ἄρθρῳ 273 πολιτικῆς δικονομίας ἀναφερόμενα, ἤτοι ἡ δικαστικὴ ὁμολογία, ὁ δικαστικὸς ὅρκος, ἡ τελεσίδικος ἀπόφασις καὶ τέλος ὁσάκις δυνάμει εἰδικῶν διατάξεων τῆς δικονομίας (ἄρθρα 352, 260 κλπ.), ἐκ τῆς μὴ ἐμφανίσεως, σιωπῆς ἢ παραμελήσεως προθεσμίας τινός, συνάγεται ὁμολογία τοῦ διαδίκου. Νόμιμα τεκμήρια μαχητὰ θεσπίζονται πολλὰ ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς τὸ τῆς γνησιότητος τοῦ τέκνου τοῦ γεννηθέντος μεταξὺ τῆς 182ας καὶ 300ῆς ἡμέρας ἀπὸ τοῦ γάμου, τὸ μουκιανόν, δι' οὗ θεωρεῖται ὡς δωρεὰ τοῦ ἀνδρὸς πᾶν ὅ,τι κέκτηται ἡ γυνή, τὸ τῆς συναποβιώσεως δύο ἐν κοινῷ δυστυχήματι θανόντων ἢ προαποβιώσεως ἢ ἀποβιώσεως, ὅταν πρόκειται περὶ θανάτου γονέων καὶ τέκνων, καὶ ἄλλα. Διὰ τῶν νομίμων τεκμηρίων τροποποιεῖται ἡ ἀπόδειξις καὶ ἀντὶ τοῦ ἀποδεικτέου πράγματος ἀρκεῖ ὁ διάδικος νὰ ἀποδείξῃ τὴν προϋπόθεσιν τούτου. Οὕτω ἐπὶ τῶν ἄνω ἀναφερομένων παραδειγμάτων ἀρκεῖ νὰ ἀποδειχθῇ ἡ γέννησις τοῦ τέκνου ἐντὸς τοῦ κρισίμου χρόνου ἀπὸ τοῦ γάμου, ἤτοι μεταξὺ 182ας καὶ 300ῆς ἡμέρας, ἵνα θεωρηθῇ ἀποδεδειγμένη ἡ γνησιότης τοῦ τέκνου, χωρὶς νὰ ἀπαιτῆται ἡ προσαγωγὴ οὐδενὸς ἄλλου ἀποδεικτικοῦ στοιχείου, ἀμέσως ἀποδεικνύοντος ταύτην (γνησιότητα)· ἐπὶ τοῦ μουκιανοῦ τεκμηρίου ἀρκεῖ ἡ ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως γάμου, ἵνα ἀποδειχθῇ ὅτι ἐξ ἀπηγορευμένης δωρεᾶς προέρχεται πᾶν ὅ,τι κέκτηται ἡ σύζυγος καὶ οὕτω καθεξῆς. Δύναται ὅμως, ἐπὶ τοιούτων τεκμηρίων, ὁ ἔχων συμφέρον διὰ τῆς προσαγωγῆς ἑτέρων ἀντιθέτων ἀποδείξεων ἀπ' εὐθείας ἀφορωσῶν τὸ ἀποδεικτέον γεγονός, νὰ καταστρέψῃ ταῦτα. Διὰ τῶν ἀμαχήτων τεκμηρίων, ἅτινα λαμβάνονται ἀντὶ ἀληθείας, ἀντικαθίσταται καὶ ἀποκλείεται ἡ ἀπόδειξις. Τὰ νόμιμα τεκμήρια γενικῶς ἐφαρμόζονται αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ, ἀρκεῖ νὰ ἔχωσι προβληθῆ δεόντως καὶ ἐν καιρῷ οἱ σχετικοὶ πραγματικοὶ ἰσχυρισμοὶ ὡς πρός τε τὸ ἀποδεικτέον καὶ τὴν προϋπόθεσιν αὐτῶν.

Πάντα τὰ λοιπὰ τεκμήρια, ἐκτὸς τῶν νομίμων, καλοῦνται δικαστικά. Ταῦτα δὲν μνημονεύονται εἰδικῶς καὶ διακεκριμένως ὑπὸ τοῦ νόμου, ἀλλ' ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς λογικῆς καὶ τῆς πείρας, χρησιμεύουσι δὲ πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ δικαστοῦ ἐν τῇ κρίσει του, ὅστις ἐκτιμῶν ταῦτα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς λοιπὰς ἀποδείξεις, ἐνισχύεται καὶ καθοδηγεῖται εἰς τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην τελικὴν ἀπόφασιν. Τῶν δικαστικῶν τεκμηρίων ὡς εἰκὸς ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἀπροσδιόριστος, διότι πᾶσα συνάφεια καὶ ἐξάρτησις, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς λογικῆς, μεταξὺ δύο πραγμάτων, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τεκμήριον. Ἐν τούτῳ ἔγκειται τὸ ἀσταθὲς αὐτῶν, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ νομοθέτης ὑπόπτως ἔχων δὲν ἀπέδωσεν εἰς αὐτὰ τὴν αὐτὴν οἵαν πρὸς τὰ νόμιμα βαρύτητα καὶ δύναμιν, ἐπὶ πλέον δὲ τὴν χρῆσίν των περιώρισε μόνον ὅπου καὶ ἡ διὰ μαρτύρων ἀπόδειξις εἶναι συγχωρητή. Ὡς δικαστικὰ τεκμήρια δύνανται νὰ χρησιμεύσουν π. χ. αἱ ἔνορκοι βεβαιώσεις ἐνώπιον εἰρηνοδίκου, αἱ ἐν ἄλλῃ δίκῃ μαρτυρίαι κ.λ.π. Διὰ τῶν δικαστικῶν τεκμηρίων οὔτε τὸ θέμα οὔτε τὸ βάρος τῆς ἀποδείξεως μεταβάλλεται. Α. Κ. Κ.

— *[Φορολ.]*. *Τεκμήρια* ἐν τῷ φορολογικῷ δικαίῳ, τόσον ἐπὶ ἀμέσου, ὅσον καὶ ἐπὶ ἐμμέσου φόρου, λέγονται τὰ συμπεράσματα περὶ φορολογητέου ἀντικειμένου, ἐξ ἄλλων γεγονότων ἀναμφισβητήτων. Τοιαῦτα γεγονότα εἶναι συνήθως ἐξωτερικαί τινες ἐνδείξεις, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται ὁ φόρος. Τὰ τεκμήρια δυνατὸν νὰ ἔχωσι καθορισθῇ ὡς ἀμάχητα, καθ' ὧν δηλαδὴ δὲν ἐπιτρέπεται ἀνταπόδειξις. Οὕτω, διὰ τῶν διατάξεων τῶν § § 4—17 τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ νόμου 4579 τοῦ 1928, ἰσχυουσῶν ἀπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1930—1931, καθωρίσθη, ἐν τῇ φορολογίᾳ τῶν καθαρῶν προσόδων, ὅτι ἡ φορολογητέα ὡς πραγματικὴ συνολικὴ πρόσοδος δὲν δύναται νὰ εἶναι κατωτέρα τῆς προκυπτούσης ἐκ τῆς κατοικίας καὶ χρήσεως αὐτοκινήτου, μηχανοκινήτου, ἀκάτου ἢ θαλαμηγοῦ, καὶ ὅτι ἡ προκύπτουσα, ἐκ μιᾶς ἢ πλειόνων ἀναλυτικῶν κατηγοριῶν ἢ τοῦ φόρου ἐπιτηδεύματος ἢ ἐξ ἄλλων φορολογικῶν στοιχείων, φορολογητέα καθαρὰ ἢ τεκμαρτὴ πρόσοδος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ κατωτέρα τῆς ἐκ τοῦ ἐνοικίου κ. λ. π. τεκμαιρομένης, κατὰ τὰς διατάξεις ταύτας, ἐτησίας φορολογητέας προσόδου. Κατ' ἄλλας διατάξεις, ὁ νόμος ἐπιβάλλει τὸν φόρον ἐπὶ τῇ βάσει τεκμηρίων μαχητῶν, καθ' ὧν δηλαδὴ ἐπιτρέπεται ἀνταπόδειξις. Οὕτω, διὰ τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ νόμου 4576 τοῦ 1929. προσετέθη εἰς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ νόμου 1640 διάταξις, καθ' ἥν, διὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἐπὶ τῶν τόκων φόρου, πᾶν δάνειον, ἐὰν συνωμολογήθη ἀτόκως ἢ ἐπὶ ἐπιτοκίῳ ἥσσονι τοῦ νομίμου, νοεῖται συναφθὲν ἐπὶ τῷ νομίμῳ, ἐπιτρεπομένης ἐν τούτοις ἀνταποδείξεως ὑπὸ τοῦ φορολογουμένου. Τὰ τεκμήρια χρησιμοποιοῦνται πρὸς καθορισμὸν τῆς φορολογητέας προσόδου, τῆς μὴ ἐκμισθουμένης, ἀλλὰ ἰδιοκατοικουμένης ἢ ἄλλως χρησιμοποιουμένης, παρὰ τοῦ ἰδιοκτήτου, οἰκοδομῆς, καθὼς καὶ εἴς τινας ἄλλας περιπτώσεις τῆς φορολογίας τῶν καθαρῶν προσόδων. Τὸ σύστημα τῆς διὰ τεκμηρίων φορολογίας εἶναι μὲν πρακτικὸν καὶ ὡς ἐν τῇ φορολογίᾳ τῶν καθαρῶν προσόδων, κατὰ τροποποίησιν τῆς ἀρχικῆς της ἐμφανίσεως, εἰσήχθη παρ' ἡμῖν ἐν πολλοῖς διὰ νεωτέρων τροποποιητικῶν νόμων, ἀλλ' ἐμφανίζει τὸ ἄτοπον νὰ ἐπιβαρύνῃ μόνον τὴν τεκμαιρομένην φορολογητέαν ὕλην καὶ οὐχὶ τὴν πραγματικήν, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν συμβιβάζεται πάντοτε πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς φορολογικῆς ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης. Γ. Ν. Κ.

— *[Ρητορ.]* Βλ. λ. *ἐξωτερικοὶ* ἢ ἄτεχνοι τόποι.

— **τεκμήριον *τῆς ἐμπορικότητος*** *[Νομ.]*· βλ. λ. *ἐμπορικαὶ πράξεις*.

—**τεκμήριον *μουκιανὸν*** (praesumptio Muciana) *[Ρωμ. Δίκ.]*· βλ. λ. *μουκιανὸν* τεκμήριον.

τεκμηριῶ (*—όω*)· παρέχω τεκμήριον, ἀποδεικνύω· || παθ. *τεκμηριοῦται*· συνάγεται ὡς συμπέρασμα, ἀποδεικνύεται.

Τέκμησσα *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Φρυγῶν Τεύθραντος ἢ Τελεύταντος, ἥτις, ἁρπαγεῖσα κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τροίας ὑπὸ Αἴαντος τοῦ Τελαμῶνος, ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ τὸν Εὐρυσάκην, βασιλεύσαντα ἐν Σαλαμῖνι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του. Α. Θ. Σ.

Τέκμων / *Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Ἠπείρου. Τινὲς τοποθετοῦσι ταύτην παρὰ τὸ χωρίον Γουργιάνιστα τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης. Ι. Σ. Σ

Τεκνέας. Βυζαντινὸς ναύαρχος ἐπὶ Ρωμανοῦ Γ' Ἀργυροῦ (1028—1034). Τῷ 1033, ἡγούμενος ἰσχυρᾶς μοίρας βυζαντινοῦ στόλου, ἔπλευσε κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ εἰσελθὼν αἰφνιδιαστικῶς εἰς τὸν λιμένα αὐτῆς προσέβαλε τὸν ἐκεῖ ἠγκυροβολημένον ἀραβικὸν στόλον, οὗτινος ἄλλα μὲν πλοῖα κατεβύθισεν, ἄλλα δὲ ἀπήγαγε μετὰ τῶν πληρωμάτων αὐτῶν, μεθ' ὃ ἐπανῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν Ν. ΚΛ.

τεκνογονία (ἡ)· ἡ γέννησις ἢ ὁ τοκετὸς τέκνων, ἡ παιδοποιία.

τεκνογόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ γεννῶν τέκνα.

τεκνογονῶ (*—έω*)· γεννῶ τέκνα, παιδοποιῶ.

τέκνον (τό)· ὁ γόνος, τὸ γέννημα, τὸ τεχθέν, τὸ παιδίον (υἱὸς ἢ θυγάτηρ) ὡς πρὸς τοὺς γονεῖς εἴτε οὗτοι εἶναι ἄνθρωποι ἢ ζῷα, τὸ ἄλλως *νεογνὸν* ἐπὶ τῶν τελευταίων, κοινῶς δηλούμενον διὰ τῶν ὑποκοριστικῶν *—άκι(ον)* ἢ *—πουλ(λ)ον* (ἀρχ. *—ιδεὺς*) ἢ εἰς τὸν πληθυν. «τὰ μικρά»: «τὰ τέκνα ὀφείλουσι νὰ σέβωνται καὶ ἀγαπῶσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν» || ἐν προσφωνήσει (ἰδίως πρεσβυτέρου πρὸς νεώτερον), φίλε, ἀγαπητέ· || «πνευματικὸν τέκνον», ὁ ἀναδεκτός· ὁ ἀνατραφεὶς ἢ ἐκπαιδευθεὶς ὑπό τινος || «ἐξώγαμον —, γνήσιον τέκνον» (βλ. κατωτ.)· || μεταφ. «τέκνα τοῦ αἰθέρος», τὰ πτηνά, «τέκνα τῆς γῆς», τὰ ἄνθη· «τέκνα τῆς ἁμαρτίας» κλπ.

— *[Οἰκογ. Δικ.]* Ἡ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ θέσις τῶν *τέκνων* καὶ τὰ πρὸς ταύτην συνδεόμενα δικαιώματα ἢ αἱ ἐξ αὐτῆς πηγάζουσαι ὑποχρεώσεις βάσιν ἔχουσι κυρίως, κατά τε τὴν σύγχρονον καὶ κατὰ τὴν παλαιοτέραν ἐποχήν, τὴν ὕπαρξιν γάμου μεταξὺ τῶν γονέων των κατὰ τὸν χρόνον τῆς συλλήψεως αὐτῶν. Ἐκτὸς ὅμως τῶν τέκνων τούτων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν καὶ ἀποτελοῦσι τὴν πλειονότητα, ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει ἑτέρα κατηγορία ἐξ αὐτῶν, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς δὲν συνεδέοντο διὰ τοῦ δεσμοῦ τοῦ γάμου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Τὰ μὲν πρῶτα καλοῦνται *γνήσια* ἢ *νόμιμα*, τὰ δὲ τελευταῖα *ἐξώγαμα* ἢ *φυσικὰ τέκνα*. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν διαφορὰ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι, ἐνῷ τὰ γνήσια ἢ νόμιμα τέκνα ἔχουσιν ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως καὶ πρέπει νὰ ἔχωσιν οὐ μόνον μητέρα καὶ ἐκ μητρὸς συγγενεῖς, ἀλλὰ καὶ πατέρα καὶ ἐκ πατρὸς συγγενεῖς, τὰ ἐξώγαμα ἢ φυσικὰ τέκνα, ἐφ' ὅσον δὲν ἀνεγνωρίσθησαν ἢ δὲν ἐνομιμοποιήθησαν κατὰ τὸν κατωτέρω ἀναφερόμενον τρόπον, δὲν ἔχουσι νομικῶς πατέρα καὶ ἐκ πατρὸς συγγενεῖς. Δηλαδή, καίτοι ὁ πατὴρ αὐτῶν εἶναι ἐνδεχομένως γνωστός, ἐν τούτοις δὲν θεωρεῖται νομικῶς τοιοῦτος, εἰμὴ ἐφ' ὅσον λάβῃ χώραν ἀναγνώρισις ἢ νομιμοποίησις. Ἐπομένως τὰ ἐξώγαμα τέκνα, πρὸ τῆς ἀναγνωρίσεως ἢ τῆς νομιμοποιήσεως. οὐδένα νομικὸν δεσμὸν ἔχουσι μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἐκ πατρὸς συγγενῶν.

Γνήσια τέκνα. Γνήσιον τέκνον εἶναι, κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον δίκαιον, τὸ ἐκ τῆς διαρκοῦντος τοῦ νομίμου γάμου λαβούσης χώραν συναφείας τῶν συζύγων συλληφθὲν τέκνον. Ὡς τοιοῦτο δὲ (δηλαδὴ κατὰ τὴν ἄνω περίοδον καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν προσώπων συλληφθὲν) τεκμαίρεται κατὰ νόμον τὸ μεταξὺ τῆς 182ας ἤ, κατά τινα γνώμην, τῆς 181ης μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου καὶ τῆς 300ῆς ἡμέρας μετὰ τὴν λύσιν αὐτοῦ γεννηθὲν τέκνον. Τὰ παιδία ταῦτα θεωροῦνται κατὰ τεκμήριον τοῦ νόμου ὡς συλληφθέντα ἐκ συναφείας τῶν συζύγων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γάμου καὶ συνεπῶς ὡς ὄντα γνήσια, δηλαδὴ ὡς ἔχοντα πατέρα τὸν νόμιμον σύζυγον τῆς τεκούσης αὐτὰ γυναικός. Τὸ ἀνωτέρω τεκμήριον καθιερώθη ἕνεκα τῶν μεγάλων δυσχερειῶν, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζονται ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων κατὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς

Digitized by Google

πατρότητος. Ὁ φυσικὸς σύνδεσμος μεταξὺ πατρὸς καὶ τέκνου δημιουργεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς συλλήψεως· ἀλλ' ἐνῷ ἡ γέννησις εἶναι περιστατικόν, τὸ ὁποῖον ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν παντὸς καὶ ἐκτὸς τούτου προηγεῖται αὐτῆς ἄλλο ἐπίσης αἰσθητὸν καὶ ἀρκετὸν χρόνον διαρκοῦν περιστατικόν, ἀντιθέτως ἡ σύλληψις οὐ μόνον στιγμιαίως λαμβάνει χώραν, ἀλλὰ καὶ ἀμέσως ἀντιληπτὴ διὰ τῶν αἰσθήσεων δὲν εἶναι, ἀλλ' ἐκδηλοῦται βραδύτερον διὰ τῆς ἐγκυμοσύνης. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δυσχερειῶν τούτων καθιεροῦται τὸ ἀνωτέρω ἀναφερθὲν τεκμήριον, δικαιολογούμενον ἐκ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τοῦ γάμου.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τεκμηρίου τούτου ὁ ἐπικαλούμενος τὴν γνησιότητα τοῦ τέκνου δὲν ὑποχρεοῦται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἔλαβε χώραν συνάφεια καὶ ὅτι ἐξ αὐτῆς συνελήφθη τὸ τέκνον, διότι ἀμφότερα τεκμαίρονται, ἀλλ' ἀρκεῖ μόνον ν' ἀποδείξῃ τὴν ὕπαρχιν γάμου καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ παιδίον ἐγεννήθη ἐντὸς τῶν ἄνω ἀναφερομένων χρονικῶν διαστημάτων.

Τὸ τεκμήριον τοῦτο τῆς γνησιότητος εἶναι μαχητόν, δηλαδὴ τὸ τέκνον θεωρεῖται γνήσιον, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποδειχθῇ τὸ ἀντίθετον. Ἡ ἀπόδειξις αὕτη τοῦ ἐναντίου θεωρεῖται προσαχθεῖσα, ἐὰν ἐξακριβωθῇ κατὰ τὸν νόμον ὅτι κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀναφερομένην κρίσιμον ἐποχήν, δηλαδὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γάμου, ἦτο ἀδύνατος πᾶσα συνεύρεσις τῶν συζύγων. Τὸ ζήτημα πότε ὑφίσταται τοιαύτη ἀδυναμία κρίνει ἑκάστοτε τὸ δικαστήριον, λαμβάνον ὑπ' ὄψιν τὰς ἐν ἑκάστῃ δεδομένῃ περιπτώσει συντρεχούσας περιστάσεις. Τοιαῦτα περιστατικὰ ἀποδεικνύοντα τὴν ἀδυναμίαν εἶναι ἡ ἐπὶ μακρὸν ἀπουσία εἰς ἀπομεμακρυσμένον τόπον ἢ ἀποδεδειγμένη ἀνικανότης πρὸς συνουσίαν λόγῳ ἀσθενείας κλπ. Μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ τέκνου κατὰ τὴν κρίσιμον περίοδον τῆς συλλήψεως συνευρέθη καὶ μετ' ἄλλου ἀνδρός, ἐκτὸς τοῦ ἰδίου συζύγου, ἐὰν δὲν ἀποδεικνύεται συγχρόνως ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἦτο ἀδύνατος πᾶσα συνάφεια μεταξὺ τῶν συζύγων, δὲν ἀρκεῖ. Ἐπίσης μόνη ἡ ἀνομοιότης τοῦ τέκνου πρὸς τοὺς γονεῖς δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀνατρέψῃ τὸ ἀνωτέρω ἀναφερθὲν τεκμήριον. Ἐξαίρεσις, ὅταν τὸ τέκνον ἀνήκῃ εἰς ἄλλην φυλὴν ἢ οἱ γονεῖς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕπεται ὅτι ἡ γνησιότης παιδίου τινὸς τεκμαίρεται μέχρις ἀποδείξεως τοῦ ἐναντίου, ἐφ' ὅσον ἀποδειχθῇ ἡ ὕπαρξις γάμου κατὰ τὴν ἄνω ἀναφερθεῖσαν κρίσιμον ἐποχήν, δηλαδὴ μεταξὺ τῆς 182ας καὶ 300ῆς ἡμέρας πρὸ τῆς γεννήσεως. Ἡ ἀπόδειξις τελέσεως τοῦ γάμου γίνεται διὰ τῆς προσαγωγῆς τῆς πρὸς τοῦτο συνταχθείσης ληξιαρχικῆς πράξεως ἢ ἐν ἐλλείψει συντάξεως τοιαύτης διὰ μαρτύρων ἢ ἄλλου μέσου. Μόνον ὡς πρὸς τὴν δι' ὅρκου ἀπόδειξιν ὑπάρχει ἀμφισβήτησις.

Ἀρνουμένου ἢ ἀμφισβητοῦντος τοῦ πατρὸς τὴν γνησιότητα τοῦ τέκνου, δύναται τὸ τελευταῖον τοῦτο νὰ ἐγείρῃ κατ' αὐτοῦ τὴν περὶ ἐπιγνώσεως τέκνου ἀγωγήν.

Πρὸς τὴν ἀπόδειξιν ἢ ἐξακρίβωσιν τῆς γνησιότητος δὲν εἶναι ἄσχετος καὶ ὁ διορισμὸς *ἐμβρυωροῦ* (βλ. λ.).

Ἀποδειχθείσης τῆς ὑπάρξεως γάμου κατὰ τὴν κρίσιμον περίοδον τῆς συλλήψεως, τὸ τέκνον θεωρεῖται κατὰ τεκμήριον τοῦ νόμου γνήσιον τοῦ συζύγου τῆς μητρός του, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποδειχθῇ τὸ ἀντίθετον. Ἡ προσβολὴ τῆς γνησιότητος τέκνου τινὸς δύναται νὰ γίνῃ ἢ δι' ἐγέρσεως αὐτοτελοῦς ἀγωγῆς, καλουμένης ἀγωγῆς περὶ ἀποδοκιμάσεως ἢ ἀποκρύψεως, ἢ καὶ παρεμπιπτόντως ἐν ἄλλῃ δίκῃ.

Δικαίωμα πρὸς ἔγερσιν τῆς περὶ ἀποδοκιμάσεως ἢ περὶ ἀποκηρύξεως τέκνου ἀγωγῆς ἔχει κατὰ τὸν νόμον μόνον ὁ πατήρ, ἐφ' ὅσον εὑρίσκεται ἐν τῇ ζωῇ. Ζῶντος τοῦ πατρός, οὐδεὶς ἄλλος ἐκτὸς αὐτοῦ δύναται νὰ ἀποδοκιμάσῃ τὸ τέκνον, ἔστω καὶ ἐὰν ἔχῃ σπουδαιότατον ἐκ τούτου συμφέρον. Ὁ περιορισμὸς οὗτος δικαιολογεῖται ἐκ τῆς σκέψεως ὅτι ὁσονδήποτε σπουδαῖον καὶ ἐὰν εἶναι τὸ συμφέρον τοῦ τρίτου, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατισχύσῃ τοῦ ἠθικοῦ συμφέροντος τοῦ πατρὸς ὡς ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας, ὅπως ἀποφευχθῇ ἡ ἀνακίνησις σκανδαλώδους διὰ τὴν οἰκογένειαν ζητήματος. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα, ἐὰν τοῦ πατρὸς ὄντος ἀνικάνου, λόγῳ ἀπαγορεύσεως δικαστικῆς ἢ νομίμου πρὸς διεξαγωγὴν τῆς δίκης, τὴν περὶ ἀποδοκιμάσεως ἢ περὶ ἀποκηρύξεως ἀγωγὴν δύναται νὰ ἐγείρῃ ὁ ἐπίτροπος. Ὁ νόμος σιωπᾷ σχετικῶς. Κατά τινας, δέον νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι ὁ ἐπίτροπος δὲν ἔχει τὴν ἐξουσίαν ταύτην, διότι πρόκειται περὶ ἐντελῶς προσωπικῆς σχέσεως. Κατ' ἄλλους, ἀντιθέτως, τὸ συμφέρον τοῦ ὑπὸ ἀπαγόρευσιν τελοῦντος πατρὸς ἐπιβάλλει νὰ συγχωρῆται εἰς τὸν ἐπίτροπον αὐτοῦ ἡ ἔγερσις τῆς ἀγωγῆς αὐτῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς δικαίωμα πρὸς ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἔχουσιν οἱ κληρονόμοι του καὶ πάντες ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων θίγεται κληρονομικὸν δικαίωμα ἐκ τῆς παραδοχῆς τῆς γνησιότητος τοῦ τέκνου. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα ἐὰν τὴν ῥηθεῖσαν ἀγωγὴν δύναται νὰ ἐγείρῃ αὐτὴ αὕτη ἡ μήτηρ. Ὑπὲρ τῆς ἀποφατικῆς λύσεως προβάλλεται τὸ ἐπιχείρημα ὅτι δὲν εἶναι ἠθικὸν νὰ ἐπιτρέπεται εἰς τὴν μητέρα νὰ προσβάλλῃ τὴν γνησιότητα τοῦ τέκνου, ἀποκαλύπτουσα ἴδιον ἔγκλημα. Ἀλλὰ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, σοβαρὸν καθ' ἑαυτό, δὲν δύναται κατά τινας νὰ θεωρηθῇ ἀρκετὸν πρὸς ἀποκλεισμὸν τῆς μητρός. Τὴν περὶ ἀποδοκιμάσεως ἀγωγὴν δύναται νὰ ἐγείρῃ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ τέκνον, ὅπερ δύναται νὰ ἔχῃ σπουδαιότατα ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ συμφέροντα πρὸς τοῦτο.

Ἡ περὶ ἀποδοκιμάσεως ἢ περὶ ἀποκηρύξεως ἀγωγὴ ἀπευθύνεται κατὰ τοῦ τέκνου, ἐὰν δὲ τοῦτο εἶναι ἀνήλικον ἢ τελῇ ὑπὸ ἀπαγόρευσιν, κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου του. Ἐὰν τὴν ἀγωγὴν ταύτην ἐγείρῃ ὁ πατήρ, διορίζεται εἰδικὸς ἐπίτροπος.

Ἡ ἐπὶ τῆς περὶ ἐπιγνώσεως τέκνου ἢ περὶ ἀποδοκιμάσεως ἢ ἀποκρύψεως τέκνου ἀγωγῆς ἐκδιδομένη ἀπόφασις ἀποτελεῖ δεδικασμένον οὐ μόνον ἔναντι τῶν διαδίκων καὶ τῶν διαδόχων των, ἀλλὰ καὶ ἔναντι πάντων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ κατὰ μείζονα λόγον ἔναντι τρίτων, ἀρκεῖ μόνον ἡ δίκη νὰ διεξήχθη μεταξὺ τῶν προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα χορηγεῖται τὸ δικαίωμα τῆς ἐγέρσεως τῶν ἀγωγῶν τούτων καὶ κατὰ τῶν ὁποίων δέον νὰ ἀπευθύνωνται αὗται.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι γνήσια εἶναι τὰ ἐν νομίμῳ γάμῳ συλληφθέντα τέκνα, ἐφ' ὅσον δὲν ἀπεδοκιμάσθησαν ἢ δὲν ἀπεκηρύχθησαν παρὰ τῶν πρὸς τοῦτο δικαιουμένων προσώπων, ὡς μὴ προερχόμενα ἐκ τοῦ νομίμου συζύγου τῆς μητρός των, καὶ ἡ ἀποδοκίμασις αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτὴ ὁριστικῶς καὶ τελεσιδίκως διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως. Ταῦτα ὅμως ἰσχύουσι κατ' ἀρχήν. Ὑπάρχουσιν ὅμως περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐξαιρετικῶς τέκνον τι, καίπερ μὴ συλληφθὲν ἐν νομίμῳ γάμῳ, ἐξομοιοῦται πρὸς γνήσιον. Τοιαῦται περιπτώσεις εἶναι αἱ ἑξῆς δύο: 1) Ἡ τοῦ νομιζομένου γάμου (βλ. λ. *γάμος*, τ. Η', σ. 133 γ'). Τέκνα γεννηθέντα ἐκ τοιούτου γάμου θεωροῦνται γνήσια ἔναντι ἀμφοτέρων τῶν γονέων. 2) Κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ νόμου (Ν. Δ.) τῆς 14/27 Ἰουλίου 1926 περὶ καταστάσεως ἐξωγάμων τέκνων, παιδία, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν ἐν γάμῳ, ὅστις εἶναι τυπικῶς ἔγκυρος, ἀλλ' οὐσιαστικῶς ἄκυρος, ἐξομοιοῦνται πρὸς γνήσια ἢ νόμιμα. Ἐξαίρεσις ἰσχύει διὰ τὰ ἐξ αἱμομικτικοῦ γάμου κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ποινικοῦ νόμου γεννώμενα τέκνα, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἐξώγαμα. Αἱμομικτικὸς κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ποινικοῦ νόμου εἶναι ὁ γάμος ὁ συναπτόμενος μεταξὺ προσώπων, τὰ ὁποῖα εἶναι συγγενεῖς κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν οἱουδήποτε βαθμοῦ ἢ ἐκ πλαγίων μέχρι δευτέρου βαθμοῦ. Ὅταν ὁ σύζυγος τῆς μητρὸς καὶ τὸ τέκνον ἔχωσι διάφορον ἰθαγένειαν, γεννᾶται τὸ ζήτημα κατὰ τίνα νόμον δέον νὰ κρίνηται τὸ ζήτημα τῆς γνησιότητος καὶ τῆς προσβολῆς αὐτῆς. Περὶ τούτου κρατεῖ ἀμφισβήτησις. Κατά τινας, δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ὁ νόμος τῆς πολιτείας ἧς τὴν ἰθαγένειαν ἔχει ὁ σύζυγος τῆς μητρὸς τῶν τέκνων, ἐνῷ κατ' ἄλλους τὸ ῥηθὲν ζήτημα δέον νὰ κρίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δικαίου τῆς πολιτείας, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ τέκνον.

Τὰ γνήσια τέκνα καὶ τὰ πρὸς ταῦτα ἐξομοιούμενα ὑπόκεινται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς αὐτῶν καὶ λαμβάνουσι τὸ ἐπώνυμον καὶ τὴν ἰθαγένειαν αὐτοῦ. Ἡ ἐξουσία τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων τούτων ἀνήκει εἰς ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς. Ἐν διαφωνίᾳ ὅμως ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη τοῦ πατρός. Δύναται ὅμως διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἐφ' ὅσον συντρέχουσι πρὸς τοῦτο σοβαροὶ λόγοι, νὰ ἀνατεθῇ εἰς μόνην τὴν μητέρα ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων. Ἐὰν ὁ πατὴρ λόγῳ ἀπουσίας ἢ δικαστικῆς ἢ νομίμου ἀπαγορεύσεως κωλύεται νὰ ἀσκήσῃ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, ἀναπληροῦται ὑπὸ τῆς μητρός. Ἐὰν ἐξ ἄλλου ὁ πατὴρ ἀποθάνῃ, κηρυχθῇ ἄφαντος ἢ ἐκπέσῃ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, τὸ τέκνον τελεῖ ὑπὸ ἐπιτροπείαν, εἰς ἣν κατὰ πρῶτον λόγον καλεῖται ἡ μήτηρ, εἶτα ὁ τυχὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς διορισθεὶς καὶ μετ' αὐτὸν οἱ ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς ἀνιόντες, ἐν ἐλλείψει δὲ τούτων ἢ παραιτήσεως κλπ. διορίζεται ἐπίτροπος ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου.

Αἱ προσωπικαὶ σχέσεις μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων κρίνονται καὶ καθορίζονται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου τῆς κοινῆς πατρίδος, καὶ ἐὰν διαμένωσιν ἐκτὸς αὐτῆς, ἀρκεῖ νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀντίθετος ἀλλοδαπὸς νόμος δημοσίας τάξεως. Ἐὰν ἔχωσι διάφορον ἰθαγένειαν, κρατεῖ ἀμφισβήτησις ὡς πρὸς τὸν ἐφαρμοστέον νόμον, ἄλλων μὲν θεωρούντων ὡς προτιμητέον τὸν νόμον τῆς ἰθαγενείας τοῦ πατρός, ἄλλων δὲ προτιμώντων τὸν νόμον τῆς πολιτείας τοῦ τέκνου.

Μεταξὺ τῶν γονέων καὶ τῶν ἀνιόντων αὐτῶν καὶ τῶν γνησίων τέκνων ὑφίσταται ἀμοιβαία ὑποχρέωσις διατροφῆς. Προϋπόθεσις αὐτῆς εἶναι ἡ εὐπορία τοῦ ἑνὸς καὶ ἡ ἀπορία τοῦ ἑτέρου καὶ ἡ πρὸς ἐργασίαν ἀνικανότης αὐτοῦ. Ἡ πρὸς διατροφὴν ὑποχρέωσις συνίσταται εἰς τὴν παροχὴν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν διατροφήν, ἐνδυμασίαν καὶ οἴκησιν καὶ στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, οὐχὶ ὅμως καὶ δι' ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν ἢ ἐκμάθησιν τέχνης κλπ. Κατά τινας τῶν ἀλλοδαπῶν νομοθεσιῶν ἡ ὑποχρέωσις αὕτη περιλαμβάνει καὶ τὴν δαπάνην πρὸς ἐκμάθησιν τέχνης ἢ ἐπαγγέλματος. Τὸ ποσὸν τῆς διατροφῆς κανονίζεται ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἀναλόγως τῆς περιουσιακῆς καταστάσεως τοῦ ὑποχρέου πρὸς διατροφὴν καὶ τῆς κοινωνικῆς τάξεως τοῦ δικαιούχου.

Ὁ πατὴρ εἶναι κατὰ τὸν νόμον ὑπόχρεως πρὸς σύστασιν προικὸς ὑπὲρ τῆς γνησίας θυγατρός, ἐφ' ὅσον ἡ θυγάτηρ δὲν ἔχει ἰδίαν ἐπαρκῆ περιουσίαν πρὸς σύστασιν τοιαύτης. Ἐκτὸς τοῦ πατρός, ὑπόχρεοι πρὸς σύστασιν προικὸς εἶναι καὶ οἱ πρὸς πατρὸς ἀνιόντες. Ἡ μήτηρ ἔχει τοιαύτην ὑποχρέωσιν εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, καὶ δὴ ὅταν συντρέχῃ μεγάλη καὶ δεδοκιμασμένη ἢ νόμῳ εἰδικῶς ὡρισμένη αἰτία. Μεταξὺ τῶν γονέων καὶ τῶν γνησίων τέκνων ὑφίσταται ἀμοιβαῖον κληρονομικὸν δικαίωμα ἐξ ἀδιαθέτου, τῶν μὲν τέκνων κληρονομούντων τοὺς γονεῖς ὡς εἰς τὴν πρώτην τάξιν, τῶν δὲ γονέων κληρονομούντων τὰ τέκνα εἰς τὴν δευτέραν τάξιν, ἐν ἐλλείψει κατιόντων αὐτῶν. Ἐπὶ πλέον τὰ γνήσια τέκνα εἶναι ἀναγκαῖοι κληρονόμοι τῶν γονέων, καὶ τἀνάπαλιν. Κατὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν οἱ γονεῖς καὶ τὰ τέκνα διαμένουσιν εἰς ἀλλοδαπὴν ἢ ἔχουσι διάφορον ἰθαγένειαν, γεννῶνται τὰ αὐτὰ ζητήματα, οἷα καὶ ὡς πρὸς τὰς προσωπικὰς σχέσεις μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων.

Ἐξώγαμα ἢ νόθα τέκνα. Ἐξώγαμα εἶναι, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, τὰ τέκνα τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσι γνήσια, οὐδὲ νὰ ἐξομοιοῦνται πρὸς αὐτά. Εἰδικώτερον ἐξώγαμα εἶναι: 1) Τὰ ἐξ ἀγάμου μητρὸς γεννηθέντα. 2) Τὰ ἐξ ἐγγάμου μητρὸς γεννηθέντα, ἀλλὰ πρὸ τῆς 182ας ἀπὸ τῆς συνάψεως τοῦ γάμου ἢ μετὰ τὴν 300ὴν ἀπὸ τῆς λύσεως αὐτοῦ. 3) Τὰ ἐξ ἐγγάμου μητρὸς ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων γεννηθέντα, ἐφ' ὅσον ἀπεκηρύχθησαν ἢ ἀπεδοκιμάσθησαν παρὰ τῶν πρὸς τοῦτο δικαιουμένων προσώπων, κατὰ τὴν παρὰ τοῦ νόμου καθιερουμένην διαδικασίαν.

Τὰ ἐξώγαμα τέκνα διακρίνονται εἰς τὰ *αἱμομικτικά*, τὰ *μοιχογέννητα* καὶ τὰ συνήθη *ἐξώγαμα* ἢ *νόθα* τέκνα. *Αἱμομικτικὰ* καλοῦνται τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν ἐκ γονέων συγγενῶν πρὸς ἀλλήλους εἰς βαθμὸν μέχρι τοῦ ὁποίου ὑφίσταται κώλυμα γάμου. *Μοιχογέννητα* δὲ εἶναι τὰ ἐκ συναφείας τοῦ ἑνὸς τῶν συζύγων μετὰ τρίτου γεννηθέντα τέκνα. Ἰδιαιτέραν κατηγορίαν ἐξωγάμων τέκνων ἀπετέλουν κατὰ τὸ Ἰουστινιάνειον Δίκαιον, τὰ ἐκ παλλακείας τέκνα, τὰ ἐκ δούλων καὶ τὰ ἐκ συναφείας μετὰ πόρνης γεννηθέντα. Καταργηθείσης καὶ μὴ ὑφισταμένης σήμερον ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως τῆς σχέσεως τῆς παλλακείας, τὰ ἐκ τοιαύτης ἑνώσεως γεννώμενα τέκνα ἐξομοιοῦνται πρὸς τὰ λοιπὰ ἐξώγαμα τέκνα.

Ἡ θέσις τοῦ ἐξωγάμου τέκνου εἶναι διάφορος ἔναντι τῆς μητρὸς ἢ ἔναντι τοῦ πατρός. Ὁ νόμος περὶ καταστάσεως ἐξωγάμων τέκνων ὁρίζει ὅτι ἡ σχέσις τοῦ ἐξωγάμου τέκνου πρὸς μὲν τὴν μητέρα θεμελιοῦται διὰ τοῦ τοκετοῦ, πρὸς δὲ τὸν πατέρα δι' ἀναγνωρίσεως ἢ διὰ νομιμοποιήσεως. Ἡ ἔννοια τῆς διατάξεως ταύτης εἶναι ὅτι, ἐνῷ ὡς πρὸς τὴν μητέρα μόνον τὸ γεγονὸς τοκετοῦ ἀρκεῖ διὰ νὰ δημιουργηθοῦν αἱ κατωτέρω ἀναφερόμεναι νομικαὶ σχέσεις μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἐξωγάμου τέκνου, μεταξὺ πατρὸς καὶ τοῦ ἐξωγάμου τέκνου οὐδεὶς νομικὸς δεσμὸς δημιουργεῖται διὰ μόνης τῆς γεννήσεως, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπακολουθήσῃ ἀναγνώρισις ἢ νομιμοποίησις.

Θέσις τοῦ ἐξωγάμου τέκνου ἔναντι τῆς μητρός. Κατὰ τὸν νόμον περὶ καταστάσεως ἐξωγάμων, τὸ ἐξώγαμον τέκνον, τὸ ὁποῖον οὔτε ἐνομιμοποιήθη οὔτε ἀνεγνωρίσθη παρὰ τοῦ πατρός του, φέρει τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα καὶ τὴν ἐθνικότητα τῆς μητρός του. Πρὸ τῆς ἀναγνωρίσεως, ἡ μήτηρ δὲν ἔχει τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ τέκνου της, ἀλλὰ τοῦτο τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἐπιτρόπου διοριζομένου ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, τοιοῦτος δὲ ἐπίτροπος δύναται νὰ διορισθῇ καὶ ἡ μήτηρ. Ἐπίσης δὲν ἔχει ὡς τοιαύτη τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀνατροφῆς τοῦ τέκνου. Μεταξὺ ὅμως τῆς μητρὸς καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῆς ἀφ' ἑνός, καὶ τοῦ ἐξωγάμου τέκνου ἀφ' ἑτέρου, ὑφίσταται ἐξ αἵματος συγγένεια ἀναγνωριζομένη ὑπὸ τοῦ νόμου. Διὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν προσώπων τούτων ὑφίστανται τὰ αὐτὰ κωλύματα γάμου, οἷα καὶ ἐπὶ συγγενῶν ἐκ νομίμου γεννήσεως. Ἀπὸ ἀπόψεως περιουσιακῶν σχέσεων, ὁ νόμος περὶ καταστάσεως ἐξωγάμων τέκνων ὁρίζει ὅτι τὸ ἐξώγαμον ἔχει ὡς πρὸς τὴν μητέρα καὶ τοὺς ἐκ μητρὸς συγγενεῖς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις νομίμου συγγενείας. Ἑπομένως μεταξὺ τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀνιόντων αὐτῆς ἀφ' ἑνός, καὶ τοῦ ἐξωγάμου τέκνου ἀφ' ἑτέρου, ὑφίσταται ἀμοιβαία ὑποχρέωσις διατροφῆς. Ἐπίσης ἡ μήτηρ ὑποχρεοῦται εἰς σύστασιν προικὸς ὑπὲρ τῆς ἐξωγάμου θυγατρός της, ἐφ' ὅσον φέρει τοιαύτην ὑποχρέωσιν, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, ὡς πρὸς τὴν γνησίαν θυγατέρα της. Μεταξὺ τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν αὐτῆς ἀφ' ἑνός, καὶ τοῦ ἐξωγάμου τένου ἀφ' ἑτέρου, ὑφίσταται ἀμοιβαῖον κληρονομικὸν δικαίωμα ἐξ ἀδιαθέτου. Ἐξ ἄλλου τὸ ἐξώγαμον τέκνον εἶναι ἀναγκαῖος κληρονόμος τῆς μητρός του, καὶ τἀνάπαλιν.

Digitized by Google

Θέσις τοῦ ἐξωγάμου τέκνου ἔναντι τοῦ πατρός. Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, διὰ μόνης τῆς γεννήσεως οὐδεὶς νομικὸς δεσμὸς δημιουργεῖται μεταξὺ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἐξωγάμου τέκνου. Τοῦτο θεωρεῖται ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ξένον πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, πρὶν ἢ λάβῃ χώραν ἀναγνώρισις ἢ νομιμοποίησις αὐτοῦ. Ἡ θέσις αὕτη ὅμως τοῦ ἐξωγάμου τέκνου δύναται νὰ βελτιωθῇ διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ἢ διὰ τῆς νομιμοποιήσεως. Ἡ ἀναγνώρισις εἶναι δύο εἰδῶν, ἑκουσία ἢ δικαστική. Ἡ δὲ νομιμοποίησις ἐπέρχεται ἢ δι' ἐπιγενομένου γάμου ἢ διὰ διατάγματος.

α) Ἑκουσία ἀναγνώρισις. Αὕτη γίνεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ἐὰν οὗτος ἀπέθανεν, εἶναι ἄφαντος ἢ εἶναι διαρκῶς διανοητικῶς ἀνίκανος, ὑπὸ τοῦ ἐκ πατρὸς πάππου του. Κατὰ κανόνα τὰ ἐξώγαμα τέκνα δύνανται νὰ ἀναγνωρισθῶσιν ἑκουσίως. Ἐξαίρεσις ἰσχύει μόνον διὰ τὰ τέκνα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν ἐκ συγγενῶν κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἐπ' ἄπειρον ἢ ἐκ πλαγίου μέχρι δευτέρου βαθμοῦ, δηλαδὴ ἐξ αἱμομιξίας, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἡ ἑκουσία ἀναγνώρισις γίνεται κατὰ τὸν νόμον εἴτε διὰ δηλώσεως ἐνώπιον συμβολαιογράφου, εἴτε διὰ δημοσίας ἢ μυστικῆς διαθήκης. Ἡ ἐπιχειρηθεῖσα ἑκουσία ἀναγνώρισις εἶναι ἄκυρος, εἴτε διότι ἔλλειπει μία τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ἀναγραφομένων προϋποθέσεων, εἴτε διότι δὲν ἐτηρήθησαν αἱ παρ' αὐτοῦ ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος ἐπιβαλλόμεναι διατυπώσεις· π. χ. εἶναι ἄκυρος ἡ ἑκουσία ἀναγνώρισις, διότι ὁ ἀναγνωρίζων ἢ ὁ ἀναγνωριζόμενος δὲν εἶναι ἐκ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἀναγνωρίσωσι ἢ νὰ ἀναγνωρισθῶσι, διότι ἡ ἀναγνώρισις ἐγένετο δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου κλπ. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἑκουσία ἀναγνώρισις εἶναι ἀκυρώσιμος ἕνεκα ἐλαττώματος ἐμφιλοχωρήσαντος κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτῆς, π. χ. διότι ὁ ἀναγνωρίσας προέβη εἰς τοῦτο ἐξαναγκασθεὶς διὰ ψυχολογικῆς βίας κλπ.

Ἀνεξαρτήτως τούτου ὅμως ὁ νόμος περὶ καταστάσεως ἐξωγάμων τέκνων ὁρίζει ὅτι ἡ ἑκουσία ἀναγνώρισις δύναται νὰ προσβληθῇ ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ τέκνου καί, τούτου θανόντος, ὑπὸ τῶν κληρονόμων του, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ ἀναγνωρίζων δὲν εἶναι πατὴρ ἢ πάππος τοῦ τέκνου ἢ ὅτι ἡ ἀναγνώρισις εἶναι ἐπιβλαβὴς εἰς αὐτό. Ἡ προσβολὴ γίνεται δι' αἰτήσεως κατὰ τὴν ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίαν. Ἐὰν ἡ προσβολὴ τῆς ἀναγνωρίσεως γίνῃ δεκτή, τότε ἡ ἀναγνώρισις θεωρεῖται ὡς μὴ ὑφισταμένη οὐ μόνον ὡς πρὸς τὸ μέλλον, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ παρελθόν.

Περὶ τοῦ νομικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀναγνωρίσεως κρατεῖ ἀμφισβήτησις. Κατὰ μίαν γνώμην, ἡ ἑκουσία ἀναγνώρισις ἀποτελεῖ ὁμολογίαν τῆς πατρότητος, δηλαδὴ τῆς ἐξ ὡρισμένου πατρὸς καταγωγῆς ὡρισμένου τέκνου, μὴ ἔχουσαν συστατικὸν ἀλλ' ἁπλῶς βεβαιωτικὸν χαρακτῆρα. Κατ' ἄλλην γνώμην, τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν ὀρθοτέραν, ἡ ἑκουσία ἀναγνώρισις ἀποτελεῖ δικαιοπραξίαν ἢ οἱονεὶ δικαιοπραξίαν, ἔχουσα οὐχὶ ἁπλῶς βεβαιωτικὸν ἀλλὰ συστατικὸν χαρακτῆρα, ὡς δημιουργοῦσα δεσμὸν μὴ ὑφιστάμενον πρότερον.

Ἡ διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου λαβοῦσα χώραν ἀναγνώρισις δύναται νὰ ἀνακληθῇ. Ἀμφισβητεῖται ὅμως ἐὰν ὑπόκειται εἰς ἀνάκλησιν ἡ διὰ διαθήκης γενομένη. Ὀρθοτέρα εἶναι ἡ καταφατικῶς λύουσα τὸ ζήτημα τοῦτο γνώμη, διότι ἐφ' ὅσον ὑπόκειται εἰς ἀνάκλησιν ἡ διαθήκη κατὰ τὸ λοιπὸν αὐτῆς περιεχόμενον, οὐδεὶς λόγος συντρέχει νὰ γίνῃ ἐξαίρεσις ὡς πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἑκουσίας ἀναγνωρίσεως εἶναι δύο εἰδῶν: προσωπικῆς καὶ περιουσιακῆς φύσεως. Ἐν πρώτοις, τὸ ἑκουσίως ἀναγνωρισθὲν τέκνον ἀποκτᾷ τὴν ἐθνικότητα καὶ τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα τοῦ πατρός, δὲν ὑποβάλλεται ὅμως ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ τελεῖ ὑπὸ ἐπίτροπον διοριζόμενον ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου. Ἐξ ἄλλου, τὸ τέκνον τοῦτο ἔχει ἔναντι τοῦ πατρὸς τὰ πρὸς ἀνατροφὴν καὶ προίκισιν δικαιώματα νομίμου τέκνου, ὡσαύτως δὲ κληρονομικὸν ἐξ ἀδιαθέτου δικαίωμα καὶ δικαίωμα νομίμου μοίρας. Τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τοῦ ἑκουσίως ἀναγνωρισθέντος ἀνέρχεται, ἐὰν μὲν συντρέχῃ μετὰ τοιούτων τοῦ πατρός, εἰς τὸ ἥμισυ ἐκείνου, ὅπερ θὰ εἶχεν ἐὰν ἦτο γνήσιον, εἰς πᾶσαν δὲ ἄλλην περίπτωσιν εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ δικαίωμα νομίμου κατιόντος. Ὅταν ὁ πατὴρ καὶ τὸ ἐξώγαμον τέκνον ἔχωσι διάφορον ἰθαγένειαν, γεννᾶται τὸ ζήτημα κατὰ τίνα νόμον δέον νὰ καθορίζηται τὸ ἐπιτρεπτὸν τῆς ἑκουσίας ἀναγνωρίσεως. Κατά τινας δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ὁ νόμος τῆς πολιτείας τοῦ πατρός, κατ' ἄλλους ὁ νόμος τῆς ἐθνικότητος τοῦ τέκνου, κατὰ τρίτην δὲ τέλος γνώμην ἡ ἑκουσία ἀναγνώρισις εἶναι δυνατὴ μόνον ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπεται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν νόμων. Ἀνάλογος ἀμφισβήτησις γεννᾶται καὶ ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τοῦ νομικοῦ χαρακτῆρος καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀναγνωρίσεως.

β') Δικαστικὴ ἀναγνώρισις. Ἐκτὸς τῆς ἑκουσίας ἀναγνωρίσεως, δύναται νὰ λάβῃ χώραν καὶ δικαστικὴ τοιαύτη συνεπείᾳ ἐγέρσεως ἀγωγῆς, ἡ ὁποία καλεῖται καὶ ἀγωγὴ περὶ ἀναζητήσεως τῆς ἐξωγάμου πατρότητος. Δικαίωμα πρὸς ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἔχουσι κατὰ τὸν νόμον ἡ μήτηρ, τὸ τέκνον, ὅταν συνεπλήρωσε τὸ 14ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ ὁ ἐπίτροπος. Ἡ ἀγωγὴ αὕτη στρέφεται κατὰ τοῦ πατρὸς ἤ, ἐν περιπτώσει θανάτου αὐτοῦ, κατὰ τῶν κληρονόμων του, εἰσάγεται δὲ εἰς τὸ δικαστήριον, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ἔχει τὴν κατοικίαν ὁ ἐνάγων ἢ ὁ ἐναγόμενος. Ὁ ἐνάγων ὀφείλει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ ὡς πατὴρ ἀναφερόμενος συνευρέθη μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ τέκνου κατὰ τὸ ἀπὸ 300ῆς μέχρι τῆς 180ῆς ἡμέρας πρὸ τῆς γεννήσεως διάστημα. Προσαχθείσης τῆς ἀποδείξεως ταύτης, τεκμαίρεται ὅτι τὸ τέκνον συνελήφθη ἐκ τῆς συνευρέσεως ταύτης. Τὸ τεκμήριον τοῦτο ἀνατρέπεται κατὰ τὸν νόμον, ἐὰν ἀποδειχθῶσι γεγονότα δικαιολογοῦντα σοβαρὰς ἀμφιβολίας περὶ τῆς πατρότητος τοῦ ἐναγομένου, ὡς π. χ. ὅτι ἡ μήτηρ κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον συνευρέθη καὶ μετ' ἄλλου προσώπου. Ἡ ἀγωγὴ περὶ ἀναγνωρίσεως τῆς πατρότητος εἶναι ἀπαράδεκτος, ἐὰν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συλλήψεως ἡ μήτηρ διῆγεν ὁμολογουμένως βίον ἀκόλαστον, ὅταν ἐγείρεται μετὰ τριετίαν ἀπὸ τῆς γεννήσεως, ἐφ' ὅσον τὴν ἀγωγὴν ἐγείρει ἡ μήτηρ, ἢ ἀπὸ τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ τέκνου κατὰ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις.

Ἡ ἀπόφασις ἡ δεχομένη τὴν περὶ ἀναγνωρίσεως τῆς πατρότητος ἀγωγὴν ἔχει οὐχὶ ἁπλῶς βεβαιωτικόν, ἀλλὰ συστατικὸν χαρακτῆρα, δημιουργοῦσα μεταξὺ πατρὸς καὶ τέκνου νομικὸν δεσμὸν μὴ ὑφιστάμενον πρότερον.

Ἡ δικαστικὴ ἀναγνώρισις διακρίνεται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν νομικῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς εἰς πλήρη καὶ ἀτελῆ τοιαύτην. *Πλήρης* δικαστικὴ ἀναγνώρισις ἐπέρχεται κατὰ τὸν νομον, ἐὰν ἡ σύλληψις τοῦ τέκνου ἐγένετο κατόπιν ὑποσχέσεως γάμου, μνηστείας, βιασμοῦ, ἀπαγωγῆς, ἀποπλανήσεως δι' ἀπατηλῶν μέσων ἢ ἐὰν ὁ πατὴρ ἦτο ἐπίτροπος, κηδεμὼν ἢ ἐξουσιαστὴς τῆς μητρὸς ἢ ἐὰν ἡ μήτηρ ἦτο ἡλικίας μικροτέρας τῶν 18 ἐτῶν. *Ἀτελὴς* δὲ δικαστικὴ ἀναγνώρισις λαμβάνει χώραν κατὰ πάσας τὰς λοιπὰς περιπτώσεις. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς πλήρους δικαστικῆς ἀναγνωρίσεως ἐξομοιοῦνται πρὸς τὰ τῆς ἑκουσίας τοιαῦτα. Ἐπὶ ἀτελοῦς δικαστικῆς ἀναγνωρίσεως τὸ τέκνον ἀποκτᾷ μόνον ἀξίωσιν διατροφῆς κατὰ τοῦ πατρός του, καὶ ἐν περιπτώσει θανάτου τούτου κατὰ τῶν κληρονόμων του. Ἡ ἀξίωσις αὕτη διαρκεῖ κατὰ κανόνα μέχρι τοῦ 18ου ἔτους ἐπὶ ἀρρένων καὶ μέχρι τοῦ 21ου ἔτους ἐπὶ θηλέων, δύναται ὅμως νὰ ἀναγνωρισθῇ καὶ βραδύτερον, ἐὰν τὸ τέκνον, λόγῳ σωματικῆς ἢ πνευματικῆς βλάβης, εἶναι ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ συντηρήσῃ αὐτό. Τὸ ποσὸν τῆς διατροφῆς κανονίζεται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἀναλόγως πρὸς τὴν κοινωνικὴν τάξιν τῆς μητρὸς καὶ πρὸς τὴν περιουσιακὴν κατάστασιν τοῦ πατρός. Τὸ καθορισθὲν ποσὸν δύναται νὰ μεταβληθῇ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου κατ' αἴτησιν τῶν ἐνδιαφερομένων λόγῳ μεταβολῆς τῶν συνθηκῶν. Ἡ πρὸς διατροφὴν ἀξίωσις παύει ἐὰν τὸ τέκνον συνάψῃ γάμον.

Ἀνεξαρτήτως τούτου, παρὰ πᾶσαν περίπτωσιν ἀναγνωρίσεως ἑκουσίας ἢ δικαστικῆς ἢ ὅταν τὸ τέκνον ἐγεννήθη νεκρὸν ἢ ἀπέθανε πρὸ τῆς ἐκδόσεως ἀποφάσεως περὶ ἀναγνωρίσεως, ἡ μήτηρ δύναται νὰ ἀξιώσῃ παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἐν περιπτώσει θανάτου αὐτοῦ παρὰ τῶν κληρονόμων του, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰς δαπάνας τοῦ τοκετοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς δαπάνας τῆς διατροφῆς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς κυοφορίας καὶ ἓν ἔτος μετὰ τὸν τοκετόν. Ἐὰν ὁ πατὴρ καὶ τὸ ἐξώγαμον τέκνον ἔχωσι διάφορον ἰθαγένειαν, γεννῶνται ὡς πρὸς τὸ ἐπιτρεπτὸν τῆς δικαστικῆς ἀναγνωρίσεως, ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς, τὰ αὐτὰ ζητήματα, οἷα καὶ ἐπὶ ἑκουσίας ἀναγνωρίσεως καὶ κρατοῦσιν ἀναλόγως τὰ περὶ ταύτης ἐκτεθέντα.

γ) Νομιμοποίησις. Πολὺ περισσότερον ἢ διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως βελτιοῦται ἡ ἔναντι τοῦ πατρὸς θέσις τοῦ ἐξωγάμου τέκνου διὰ τῆς νομιμοποιήσεως. Νομιμοποίησις εἶναι ἡ κατ' ἀκολουθίαν ὡρισμένων ἐν τῷ νόμῳ ἀναφερομένων γεγονότων εἴσοδος τοῦ τέκνου εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ πατρὸς καὶ ἡ ἐξομοίωσις αὐτοῦ πρὸς γνήσιον. Ἡ νομιμοποίησις ἐπέρχεται ἢ δι' ἐπιγενομένου γάμου τῶν γονέων τοῦ τέκνου ἢ διὰ διατάγματος. Τοῦ εὐεργετήματος τῆς νομιμοποιήσεως δύνανται νὰ ἀπολαύσωσι πάντα τὰ τέκνα, ἐκτὸς τῶν ἐξ αἱμομικτικῆς ἑνώσεως κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ποινικοῦ νόμου γεννηθέντων.

1) Νομιμοποίησις δι' ἐπιγενομένου γάμου. Κατὰ τὸν νόμον, τὸ ἐξώγαμον τέκνον νομιμοποιεῖται διὰ μεταγενεστέρας συνάψεως ἐγκύρου γάμου μεταξὺ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός του, ἐφ' ὅσον οὗτοι ἀναγνωρίσωσι τὸ τέκνον ὡς ἴδιον. Ἡ ἀναγνώρισις γίνεται διὰ δηλώσεως ἐνώπιον τοῦ ληξιάρχου ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ὁποίου ἐτελέσθη ὁ γάμος, ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου, ἢ ἐνώπιον τοῦ ληξιάρχου τῶν Ἀθηνῶν, ἐὰν ὁ γάμος ἐτελέσθη ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, διπλασιαζομένης τῆς προθεσμίας. Παρελθούσης τῆς ῥηθείσης τριμήνου καὶ λοιπῶν προθεσμίας, ἡ δήλωσις περὶ ἀναγνωρίσεως γίνεται ἐντὸς τριετίας ἀπὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ὁποίου ἐτελέσθη ὁ γάμος, ὅστις κατόπιν ἐρεύνης δέχεται ἢ ἀπορρίπτει ταύτην. Ἐὰν ἐντὸς τῆς τριετίας ἀποθάνῃ ἢ καταστῇ ἀνίκανος πρὸς δικαιοπραξίαν ὁ εἷς τῶν συζύγων ἢ ἀμφότεροι, ἡ νομιμοποίησις ἐπέρχεται αὐτοδικαίως διὰ μόνης τῆς τελέσεως τοῦ γάμου ἄνευ ἀναγνωρίσεως. Συναίνεσις τοῦ τέκνου δὲν εἶναι ἀναγκαία ἐνταῦθα. Ἡ δὲ ἐπιγενομένου γάμου νομιμοποίησις χωρεῖ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τέκνου, ὁσάκις τοῦτο κατέλιπε κατιόντας. Ἐὰν ὁ πατὴρ καὶ τὸ τέκνον ἔχωσι διάφορον ἰθαγένειαν, γεννᾶται τὸ ζήτημα κατὰ τίνα νόμον θὰ κριθῇ ἐὰν διὰ τοῦ ἐπιγενομένου γάμου ἐπῆλθε νομιμοποίησις ἢ ὄχι. Κατά τινας δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ὁ νόμος τῆς πολιτείας τοῦ πατρός, διότι αὐτὸς διέπει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γάμου, ἐνῷ κατ' ἄλλους ἡ νομιμοποίησις ἐπέρχεται ἐφ' ὅσον ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς πολιτείας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ νόμου τῆς πατρίδος τοῦ τέκνου. Ἀνάλογος ἀμφισβήτησις γεννᾶται ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς νομιμοποιήσεως καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς.

2) Νομιμοποίησις διὰ διατάγματος. Τὸ ἐξώγαμον τέκνον δύναται νὰ νομιμοποιηθῇ καὶ διὰ διατάγματος, ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης. Ἡ ἔκδοσις τοῦ διατάγματος προκαλεῖται κατόπιν ὑποβολῆς σχετικῆς αἰτήσεως ἐκ μέρους τοῦ πατρός, εἰς ἣν ἐπισυνάπτεται καὶ ἀντίγραφον συμβολαιογραφικῆς δηλώσεως τοῦ πατρὸς ὅτι νομιμοποιεῖ τὸ τέκνον. Ἐὰν ὁ πατὴρ εἶναι ἀνίκανος πρὸς δικαιοπραξίαν, δὲν δύναται νὰ προβῇ εἰς τὴν ῥηθεῖσαν δήλωσιν κ. λ. π., οὔτε δύναται νὰ ἀναπληρωθῇ διὰ τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου. Ἐκτὸς τῆς αἰτήσεως καὶ δηλώσεως τοῦ πατρὸς εἶναι ἀπαραίτητος ἐνταῦθα καὶ ἡ συναίνεσις τοῦ τέκνου, δηλουμένη διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου. Ἐὰν τὸ τέκνον δὲν συνεπλήρωσε τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἢ ἄλλως εἶναι ἀνίκανον πρὸς δικαιοπραξίαν, τὴν συναίνεσιν ἀναπληροῖ ἄδεια τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν, παρεχομένη κατόπιν αἰτήσεως τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου τοῦ τέκνου. Ἐὰν τὸ τέκνον εἶναι ἀνήλικον, τότε, ἐκτὸς τῆς συναινέσεως αὐτοῦ ἢ τῆς ἀδείας τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν ἀπαιτεῖται καὶ συναίνεσις τῆς μητρὸς δηλουμένης ὁμοίως ἐνώπιον συμβολαιογράφου. Ἐὰν ἡ μήτηρ ἀρνῆται νὰ δώσῃ τὴν συναίνεσίν της ἢ εἶναι ἀνίκανος πρὸς δικαιοπραξίαν, ἡ συναίνεσις αὕτη ἀναπληροῦται δι' ἀδείας παρεχομένης ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν κατόπιν αἰτήσεως τοῦ πατρός. Ἡ νομιμοποίησις αὕτη δύναται νὰ χωρήσῃ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τέκνου, ἐφ' ὅσον τοῦτο κατέλιπε κατιόντας, τηρουμένων τῶν αὐτῶν διατυπώσεων. Ἐξ ἄλλου, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τὸ τέκνον δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν διὰ διατάγματος νομιμοποίησιν αὐτοῦ, ἐὰν ὁ πατὴρ εἶχε δηλώσει ἐνώπιον συμβολαιογράφου ὅτι νομιμοποιεῖ τὸ τέκνον καὶ ἀπεβίωσεν ἢ ἐκηρύχθη εἰς κατάστασιν ἀπαγορεύσεως πρὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς περὶ νομιμοποιήσεως αἰτήσεως, ἢ ἐὰν οὗτος ἦτο ἄγαμος καὶ συζῶν ἐν παλλακείᾳ μετὰ τῆς μητρὸς καὶ δώσῃ ὑπόσχεσιν γάμου, ἀλλ' ἀπεβίωσεν ἢ ἐκηρύχθη εἰς κατάστασιν ἀπαγορεύσεως πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου.

Ἡ νομιμοποίησις ἐπιφέρει κατὰ τὸν νόμον ἐξομοίωσιν τοῦ ἐξωγάμου τέκνου πρὸς γνήσιον, ἔχει δὲ οὐχὶ ἁπλῶς ἀναγνωριστικόν, ἀλλὰ δημιουργικὸν χαρακτῆρα, διότι δημιουργεῖ σχέσιν μὴ ὑπάρχουσαν πρότερον. Κατὰ τὴν ῥητὴν διάταξιν τοῦ νόμου, τὰ ἀποτελέσματα τῆς νομιμοποιήσεως ἄρχονται ἀπὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου ἢ ἀπὸ τῆς καταχωρήσεως τοῦ διατάγματος ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως». Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ νομιμοποίησις δὲν ἔχει κατὰ κανόνα ἀναδρομικὴν δύναμιν. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἰσχύει ἐξαίρεσις κατὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ νομιμοποίησις λαμβάνει χώραν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός, ὁπότε ἀνατρέχει εἰς τὸν χρόνον τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Ἐὰν ὁ πατὴρ καὶ τὸ τέκνον ἔχωσι διάφορον ἰθαγένειαν, γεννῶνται ὡς πρὸς τὸ ἐπιτρεπτὸν τῆς νομιμοποιήσεως διὰ διατάγματος, ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τὰ αὐτὰ ζητήματα, ἅτινα καὶ ἐπὶ ἑκουσίας καὶ δικαστικῆς ἀναγνωρίσεως καὶ ἰσχύουσι τὰ περὶ αὐτῶν λεχθέντα.

δ) *Υἱοθεσία* (βλ. λ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Μιχ. Πεσματζόγλου*, «Πραγματεία περὶ νόθων γνησίων τέκνων» (Ἀθῆναι 1930).— *Γ. Ράμμου*, «Περὶ καταστάσεως ἐξωγάμων τέκνων κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον δίκαιον» (Ἀθῆναι 1932).— *Κ. Σούρλα*, «Τὰ ἐξώγαμα τέκνα καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν πατρότης» (Ἀθῆναι 1932).— *Λ. Μακκᾶ*, «Τὰ νόθα τέκνα» (Ἀθῆναι 1912). — *Παπαδημητρίου*, «Τὰ ... τέκνα» κ. λ. π.

Γ. Θ. ΡΑΝΝ...

— τέκνον γνήσιον *[Ἀστ. Δίκ.]* βλ. λ. γνήσιον.

— τέκνου ἀποκήρυξις *[Νομ.]* βλ. λ. ἀποκήρυξις τέκνου.

τεκνοποιία (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ τεκνοποιεῖν, τὸ γεννᾶν ἢ τίκτειν τέκνα, ἡ παιδοποιία, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *ἀτεκνία* καὶ *στείρωσις*.

Μ. Κ.

τεκνοποιῶ (*—έω*)· γεννῶ, ἀποκτῶ τέκνα.

τέκομα (τὸ) (Tecoma) */Βοτ./.* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βιγνονιοειδῶν*, περιλαμβάνον ...

μνους ἀναρριχητικούς, ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν τῆς γῆς. Γνωστὰ περὶ τὰ 20 εἴδη, ὧν ἀξιολογώτερα, παρ' ἡμῖν δὲ ὡς κοσμητικὰ καλλιεργούμενα, εἶναι: *Τέκωμα τὸ ἀκρωτηριονόν* (Tecoma capensis), ἰθαγενὲς τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. *Τέκομα τὸ μεγανθὲς* (Tecoma grandiflora), ἰθαγενὲς τῆς Κίνας, καὶ *τέκωμα τὸ ῥιζοβόλον* Tecoma radicans), ἰθαγενὲς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Πάντα τὰ ἀνωτέρω εἴδη εἶναι γνωστὰ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *βιγνόνια*. Δ. Ν. Π.

Τέκος /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 463 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Τεκές*.

Τέκουτσι (Tekuchi ἢ Tecucin) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ρουμανίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας τῆς Μολδαυΐας, κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γαλαζίου—Ἰασίου καὶ τοῦ ποταμοῦ Μπέρλαντ. Κάτ. 15.500. Διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ κτηνῶν. Ἡ ὁμώνυμος ἐπαρχία ἔχει ἔκτασιν 2.663 τ. χλμ. καὶ 120.000 κατοίκους. Χ. Δ

Τεκσῆ-Βερμισλῆ /*Γεωγρ.*/. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Χαλκιδικῆς χωρίου *Ξηρόρεμα* (βλ. λ.).

Τεκρὶτ /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Ἰράκ, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Τίγρητος.

τεκταίνομαι, ἀόρ. *ἐτεκτηνάμην*· μηχανεύομαι. χαλκεύομαι. σοφίζομαι, μηχανορραφῶ: «δὲ μπορεῖς νὰ φαντασθῇς τὶ τεκταίνεται» || *τεκταινόμενα* (τά)· παθητ., ὅσα τις τεκταίνεται, μηχανορραφίαι: «ἐγνώσθησαν τὰ τεκταινόμενα ὑπ' αὐτοῦ».

Τεκταῖος. Ἕλλην γλύπτης τῶν μέσων τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Συνειργάζετο στενῶς μετὰ τοῦ γλύπτου Ἀγγελίωνος, ἀμφότεροι δὲ ὑπῆρξαν μαθηταὶ τοῦ Διποίνου καὶ Σκύλλιδος καὶ διδάσκαλοι τοῦ γλύπτου Κάλλωνος. Τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἔργα τῶν συνεργαζομένων τούτων γλυπτῶν ἦσαν, κατὰ μὲν τὸν Παυσανίαν, ὁ ἐν Δήλῳ Ἀπόλλων, κολοσσιαῖον καὶ ἐν μέρει ἐπίχρυσον ξόανον, κατὰ δὲ τὸν Ἀθηναγόραν ἡ Ἄρτεμις. Β. Δ. Θ.

Τέκταμος, ἢ ***Τεύταμος*** /*Μυθολ.*/. Υἱὸς τοῦ Δώρου, ἔγγονος τοῦ Ἕλληνος καὶ δισέγγονος τοῦ Δευκαλίωνος, ὅστις πλεύσας ἐκ Θεσσαλίας μετ' Αἰολέων καὶ Πελασγῶν ἦλθεν εις Κρήτην καὶ ἐβασίλευσε τῆς νήσου. Ἐκεῖ, νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ Κρηθέως, ἐγέννησε τὸν Ἀστέριον ἢ Ἀστερίωνα, νυμφευθέντα τὴν Εὐρώπην (*Διοδ. Σικελ.* Δ', 60). Α. Θ. Σ.

τεκτισίτης (ὁ) (Tekticit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν ἔνυδρον θειικὸν ἀργίλλιον, $Al_2(SO_4)_3 16H_2O$, περιέχον καὶ τριοξείδιον τοῦ σιδήρου περὶ τὰ 5 % καὶ κατὰ θέσεις τριοξείδιον τοῦ ἀργιλλίου. Ἀπαντᾷ εἰς κρυστάλλους βελονοειδεῖς ἢ γειροπληθὲς παρὰ τὸ Schwarzenberg καὶ Bräunsdorf εἰς τὴν Σαξονίαν. Γ. Β.

Τέκτονας /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Χιονίστρας τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 186. Καλεῖται ἐπίσης καὶ *Χαιτη*, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Τεκεσῆ Μουσελήμ*.

τεκτονεῖα (τὰ) /*Ἀρχ.*/. Οὕτως ἐκαλοῦντο τὰ ἐργαστήρια ἐκεῖνα, ἐν οἷς οἱ τεχνῖται (τέκτονες) εἰργάζοντο οὐχὶ μόνον διὰ τῆς χειρός, ἀλλὰ καὶ δι' ἐργαλείων σκληρᾶς καθόλου ὕλας· καὶ δὴ ἐν ἀρχῇ τὸ ξύλον μόνον, βραδύτερον δὲ τὰ κέρατα, τὸν λίθον, τὸ μάρμαρον καὶ αὐτὰ τὰ μέταλλα, κλπ. Ε. ΔΙ. Κ.

τεκτονία (ἡ) (Tectonia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱεροβοτανοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα φυλλοβόλα, δασικά, ἰθαγενῆ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ἡ *τεκτονία ἡ μείζων* (Tectonia maxima), δένδρον μεγάλου ἀναστήματος, πολυτιμότατον διὰ τὸ ἀρίστης ποιότητος ξύλον του, ὅπερ εἶναι εὔοσμον, ἰσχυρὸν καὶ εὐέργαστον, χρησιμοποιούμενον καὶ εἰς τὴν ναυπηγικήν, διότι ἀντέχει εἰς τὴν ὑγρασίαν· τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον, ὅπερ ἐνέχει τὸ ξύλον της. Δ. Ν. Π.

τεκτονικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη, ἡ ἐπιστήμη τοῦ τέκτονος· || τμῆμα τῆς γεωλογίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐρευνᾶται ὁ τρόπος τῆς στολιδώσεως τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἄλλως *γεωτεκτονική*.

— /*Γεωλ.*/ Ἡ *τεκτονικὴ* ἢ *γεωτεκτονικὴ* εἶναι κλάδος τῆς *γεωλογίας* (βλ. λ.), ὁ ὁποῖος ἐρευνᾷ τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ διάφορα πετρώματα συνέρχονται καὶ παρατάσσονται πρὸς κατασκευὴν τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Εἶναι τουτέστιν ἡ ἐπιστήμη ἡ ἐρευνῶσα τὴν δομὴν τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἐφ' ὅσον ἡ δομὴ αὕτη εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα διαταράξεων τῆς παρατάξεως τῶν διαφόρων ἑτοίμων καὶ ἐσχηματισμένων ἤδη πετρωμάτων. Ἡ τεκτονικὴ δύναται ἐπίσης νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς κλάδος τῆς γεωλογίας, ἐρευνῶν τὴν δομὴν τῶν ὀρέων καὶ τὰς γεωλογικὰς διαταράξεις τῆς παρατάξεως τῶν διαφόρων πετρωμάτων.

Ὡ. τμήματα τῆς τεκτονικῆς διακρίνονται ἡ *μηχανικὴ* καὶ ἡ *μορφολογικὴ τεκτονική*. Ἡ πρώτη ἀσχολεῖται μὲ τὰ φαινόμενα τὰ προκύπτοντα κατὰ τὰς διαταράξεις τῆς παρατάξεως τῶν διαφόρων πετρωμάτων. Ἡ δευτέρα μὲ τὰ γεγονότα τῆς παρατάξεως (στρώσεως) τῶν διαφόρων πετρωμάτων. Ἡ μηχανικὴ τεκτονικὴ ἀσχολεῖται εἰς τὸ νὰ καθορισῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν γίνονται αἱ διαταράξεις, ὡς καὶ τὰ αἴτια, τὰ προκαλοῦντα αὐτάς. Ἐν τούτοις, συνήθως συμβαίνει ἡ ἔρευνα τῶν αἰτίων τῶν διαταράξεων νὰ ἀπασχολῇ ἄλλους κλάδους τῆς γεωλογίας. Γ. Κ. Γ.

τεκτονικός,—*η*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς τέκτονας, ὁ τῶν τεκτόνων: «τεκτονικὴ στάθμη» || ὁ τοῦ δόγματος τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων: «τεκτονικὸν ἐργαστήριον», «τεκτονικὴ στοά» || *τεκτονικὴ* (ἡ) ὡς οὐσ. βλ. λ.).—Ἐπίρρ. ***τεκτονικῶς***.

— /*Τεκτον.*/ Ἡ τέχνη τοῦ ἐλευθέρου τέκτονος. διὰ τῆς ὁποίας οὗτος προσπαθεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ γενικῶς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὰς τεκτονικὰς διδασκαλίας. Κ. Κ. Κ.

—**τεκτονικὸν** *ἔτος* /*Τεκτον*/· βλ. λ. *ἔτος* τεκτονικόν.

τεκτονισμὸς (ὁ)· τὸ δόγμα τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων, ἄλλως *μασωνισμὸς* ἢ *μασωνία*.

— /*Ἐγκυλ.*/ Ὁ *τεκτονισμὸς* ἢ *ἐλεύθερος τεκτονισμός*, ἢ *μασωνισμος* εἶναι τὸ περιεχόμενον τῶν διδασκαλιῶν καὶ ἐθίμων τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων, ἔχει δὲ κύριον σκοπὸν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἠθικῆς εἰς ὅλον τὸν κόσμον, τὴν ἁρμονικὴν διαρρύθμισιν τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, τὴν ἠθικὴν τελειοποίησιν ἑκάστου ἀνθρώπου καὶ τοιουτοτρόπως ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, συμβολίζει δὲ τὴν ἐργασίαν ταύτης διὰ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρετῆς.

Ἡ ἱστορία αὐτοῦ διαιρεῖται εἰς τὸ προϊστορικόν, πρὸ τοῦ 1717, καὶ τὸ κυρίως ἱστορικὸν μέρος, ἀπὸ τοῦ 1717, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἑταιρείας τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων ἐν Λονδίνῳ. Ὁ τεκτονισμὸς ὀφείλει τὴν γένεσίν του εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἀνάγκην τῶν ἀνθρώπων νὰ ἱδρύουν μυστηριακοὺς συλλόγους, ἕνεκα τῆς ὁποίας καὶ πάντες οἱ σύλλογοι οὗτοι, ὅλων τῶν φυλῶν καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν (τὰ μυστήρια τοῦ Βόρα, τῶν Αἰγυπτίων, Ἑλλήνων, Ἐσσαίων κλπ.), εἶχον τελετάς, σύμβολα καὶ τυπικὰ συγγενεῖς πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὰς τεκτονικάς, χωρὶς ὡς ἐκ τούτου νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα ὅτι οὗτοι ὑπῆρξαν ἱστορικὴ συνεχεια ἄλλων ἢ ὅτι ὁ τεκτονισμὸς προῆλθεν ἀπὸ τὰ αἰγυπτιακὰ ἢ τὰ ἐλευσίνια μυστήρια ἢ τὴν Πυθαγόρειον ἑταιρείαν. Ὁ τεκτονισμὸς εἶναι ἀσφαλῶς μία μορφὴ τῆς ψυχολογικῆς ἀνάγκης τῆς νεωτέρας κοινωνίας, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα τὰ μυστήρια. Ἡ προϊστορία τοῦ τεκτονισμοῦ ἔχει τὰς ῥίζας της εἰς τὸν μεσαίωνα, καὶ δὴ εἰς τὰς συντεχνίας τῶν ἐργατῶν οἰκοδόμων, αἱ ὁποῖαι μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος εὑρίσκοντο ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν μοναστηρίων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠκολούθουν τὸν ἀρχαῖον ῥωμαϊκὸν ἀρχιτεκτονικὸν ῥυθμόν, ἐξηναγκάσθησαν δὲ νὰ ἀποβάλωσι τὴν κηδεμονίαν ταύτην, ὅταν οἱ μοναχοὶ ἔπαυσαν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκ τῶν μοναστηρίων ἀνεξαρτησίας τῶν συντεχνιῶν τούτων εἶναι ὅτι οἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνοικοδομηθέντες ναοὶ τῶν πόλεων εἶναι μεγαλύτεροι καὶ μεγαλοπρεπέστεροι τῶν ναῶν τῶν μοναστηρίων. Ἡ νέα αὕτη κατεύθυνσις τῶν συντεχνιῶν τούτων τῶν οἰκοδόμων ἐξεδηλώθη διὰ τῆς ἀναπτύξεως νέου ἀρχιτεκτονικοῦ ῥυθμοῦ, τοῦ γοτθικοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἔφερε πλέον τὴν μοναστηριακὴν σφραγῖδα, ἀλλ' ἦτο ἡ ἔκφρασις τοῦ μυστικισμοῦ τοῦ ἀναζητοῦντος τὸ θεῖον διὰ πολυαρίθμων κορυφῶν, ἀντιτίθεται εἰς πᾶν δόγμα καὶ εἶναι ὁ ῥυθμὸς τῆς ἐλευθέρας πλέον ἐκκλησίας. Αἱ συντεχνίαι τῶν ἐργατῶν οἰκοδόμων εἶχον ἰδιαίτερα συντάγματα καὶ κανονισμοὺς καὶ ἦσαν συνηνωμέναι εἰς μίαν μεγάλην ὁμοσπονδίαν, τὰ μέλη τῆς ὁποίας, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐκ τῶν μοναστηρίων καταγωγῆς των, ὠνομάζοντο *ἀδελφοί*, ἡ δὲ συντεχνία *ἀδελφότης*. Οἱ Ἄγγλοι οἰκοδόμοι, εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κοινοὺς κτίστας, ὠνόμαζον ἑαυτοὺς «free-masons» (ἐλευθέρους τέκτονας), ἦσαν ἡνωμένοι ἀπὸ τοῦ 1350 εἰς Στοὰς (=Lodges), ἐτύγχανον δὲ ἐξαιρετικῶν προνομίων ἐκ μέρους τοῦ ἀγγλικοῦ στέμματος.

Ἐν Ἀγγλίᾳ εἶχον κουρασθῇ πλέον ἐκ τῶν θρησκευτικῶν πολέμων καὶ ἐπόθουν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀνοχήν. Αἱ τότε ἀναγεννώμεναι τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι ἐξήσκησαν μεγάλην ἐπιρροὴν πρὸς ἐπικράτησιν τῶν ἀρχῶν τούτων, οὕτως ὥστε καὶ ὁ γοτθικὸς ἀρχιτεκτονικὸς ῥυθμός, ὡς ἐκδήλωσις ὡρισμένου θρησκευτικοῦ δόγματος, ἔχασε τοὺς θαυμαστάς του, ἤρχισε δὲ νὰ κυριαρχῇ ὁ νέος ῥυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως, ἡ ἀπομίμησις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ, ὁ ὁποῖος συμβολίζει τὴν σκέψιν, ἡ ὁποία περιβάλλει ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, δὲν ὑποφέρει τὴν ἀλαζονείαν καὶ ἑνώνει τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὴν πραγματικὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Ὁ ῥυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως εἰσήχθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπὸ τοῦ Inigo Jones, τοῦ προέδρου τῆς μεγάλης συντεχνίας τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων τοῦ Λονδίνου, τὰς στοὰς τῆς ὁποίας διωργάνωσε κατὰ τὸ 1615, δεχθεὶς ὡς μέλη αὐτῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «πρόσθετοι ἀδελφοί» διαφόρους διανοουμένους ἐλευθέρων ἀρχῶν, ἐνδιαφερομένους πρὸ παντὸς διὰ τὰ γενικὰ τῆς ἐποχῆς ζητήματα. Διὰ τοῦ νεωτερισμοῦ τούτου νέον αἷμα εἰσέρρευσεν εἰς τὰς Στοὰς καὶ συγχρόνως αἱ νέαι ἰδέαι περὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἀνεξαρτήτου πλέον πάσης θρησκευτικῆς προλήψεως. Ἡ ἐπικρατήσασα τέλος τάξις καὶ ἡσυχία ἐπέτρεψαν εἰς τὰς ἐλευθεροτεκτονικὰς Στοὰς νὰ ἀνασυνταχθῶσι καὶ συνεχίσωσι γοργῶς τὸ ἔργον των. Οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος τέκτονες ἠλαττοῦντο βαθμηδόν, οἱ δὲ «πρόσθετοι ἀδελφοί» ἐγένοντο ὁ πυρὴν τῶν νέων Στοῶν, ἐπέτυχον τὴν ἕνωσιν τῶν τεσσάρων τότε ἐν Λονδίνῳ ἐργαζομένων Στοῶν, ἵδρυσαν τὴν 24 Ἰουνίου 1717 τὴν Μεγάλην Στοὰν τῆς Ἀγγλίας καὶ οὕτω τὴν ἑταιρείαν τῶν ἐλευθέρων Τεκτόνων, ὡς αὕτη ὑφίσταται μέχρι σήμερον. Ἡ νέα αὕτη Μεγάλη Στοὰ τοῦ Λονδίνου δὲν ἦτο πλέον συντεχνία ἀλλ' ἑταιρεία, ἔχουσα ὡς μέλη ἄνδρας ἐκ πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ ἐπαγγελμάτων ἐκ διαφόρων θρησκευμάτων. Οἱ νέοι οὗτοι ἐλεύθεροι τέκτονες διετήρησαν τὰ σύμβολα, τὰς μυστικὰς λέξεις καὶ τὰ ἔθιμα τῆς παλαιᾶς συντεχνίας. ἔδιδον ὅμως εἰς αὐτὰς συμβολικὴν σημασίαν. Οὗτοι δὲν ἔκτιζον πλέον μοναστήρια καὶ ἐκκλησιας, ἀλλὰ συμβολικὸν ναὸν εἰς δόξαν τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεῶν, εἶχον τὸν γνώμονα ὡς σύμβολον τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτῆρος, τὸν διαβήτην ὡς σύμβολον τῆς ἑνώσεως ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἰς ἕνα κύκλον ἀδελφῶν. Οὗτοι δὲν περιεφρόνουν τὴν θρησκείαν, δὲν ἐνδιεφέροντο διὰ τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς καὶ δογματικὰς ἔριδας, ἀλλ' ἦσαν πάντοτε πιστοὶ εις τὰ δύο ἐκεῖνα σύμβολα, τὰ ὁποῖα ἀφ' ἑαυτῶν ἐπεβλήθησαν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, εἰς τὴν πίστιν, ἀγάπην καὶ ὑπακοὴν πρὸς τὸ ὑπέρτατον Ὂν καὶ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἀξίωμα δὲ κοινὸν εἶχον νὰ ἀγαπῶσι τὴν πατρίδα, νὰ σέβωνται τοὺς νόμους καὶ νὰ ἐργάζωνται διὰ τὸ καλὸν τοῦ λαοῦ. Ἡ ἑταιρεία τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων διεδόθη εὐθὺς ἀμέσως εἰς ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Οὕτως ἱδρύθησαν τῷ 1730 αἱ Μεγάλαι Στοαὶ τῆς Σκωτίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας, τῷ 1733 ἡ Μεγάλη Στοὰ τῶν 3 Σφαιρῶν τοῦ Βερολίνου, τῷ 1734 τῆς Νέας Ὑόρκης, τῷ 1744 τῆς Γαλλίας.

Ἐν Ἑλλάδι ὁ τεκτονισμὸς εἰσήχθη τὸ πρῶτον εἰς τὰς Ἰονίους νήσους ὑπὸ Ἄγγλων καὶ Γάλλων τεκτόνων, ὑφίσταντο δὲ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν Στοαὶ ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ, ἐξαρτώμεναι ἐκ τῶν Μεγάλων Στοῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Ἀπὸ τοῦ 1865 εἶχον ἱδρυθῆ ἐν Ἑλλάδι Στοαὶ διοικούμεναι ὑπὸ διευθυντηρίου ἐξαρτωμένου ἐκ τῆς Μεγάλης Ἀνατολῆς τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1867 ἐκήρυξαν ἑαυτὰς ἀνεξαρτήτους, ἵδρυσαν τὴν Μεγάλην Ἀνατολὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξέλεξαν ὡς πρῶτον Μέγαν Διδάσκαλον τὸν Νικόλαον Δαμασκηνόν, καθηγητὴν τοῦ πανεπιστημίου. Σήμερον ἡ Μεγάλη Ἀνατολὴ τῆς Ἑλλάδος ἔχει ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν της 60 Στοάς, ἀριθμούσας 3.000 ἐνεργὰ μέλη.

Ὀργάνωσις. Τὸ παγκόσμιον τεκτονικὸν τάγμα δὲν διοικεῖται ὑπὸ ἀνωτέρας τινός, γνωστῆς ἢ ἀγνώστου ἀρχῆς, καθόσον τὰ διάφορα αὐτοῦ τμήματα εἰς τὰ διάφορα κράτη μόνον τὸ ὄνομα, τὰ σημεῖα ἀναγνωρίσεως, τὴν ἰδεολογίαν καὶ τοὺς γενικοὺς σκοποὺς ἔχουσι κοινούς. Τὸ πρῶτον διεθνὲς τεκτονικὸν συνέδριον τῆς Γενεύης τοῦ 1892 ἀπεπειράθη νὰ συζητήσῃ τὴν πραγματικὴν ἕνωσιν διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ διεθνοῦς τεκτονικοῦ γραφείου, ἀλλὰ δὲν διενοήθη κἂν νὰ συζητήσῃ περὶ ἑνιαίας τινὸς διοικήσεως τοῦ τάγματος. Αἱ φιλικαὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων τεκτονικῶν δυνάμεων σχέσεις ἐκδηλοῦνται διὰ τοῦ διορισμοῦ ὁμήρων φιλίας μεταξύ των. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ προσωπικὴ γνωριμία λόγῳ τῆς μεγάλης ἐξαπλώσεως τοῦ τεκτονισμοῦ εἶναι ἀδύνατος, πρὸς ἀποφυγὴν ἰδιοποιήσεως τοῦ τίτλου τοῦ τέκτονος ἔχουσιν οὗτοι κοινὰ σημεῖα ἀναγνωρίσεως, διὰ τῶν ὁποίων καθίσταται γνωστὴ οὐχὶ μόνον ἡ ἰδιότης τοῦ τέκτονος ἀλλὰ καὶ ὁ βαθμός. Τὰ σημεῖα ταῦτα εἶναι μία λέξις προφερομένη κατ' ἴδιον τρόπον, ἡ χειραψία καὶ τὸ σημεῖον, τὸ ὁποῖον γίνεται δι' ὡρισμένων κινήσεων τῆς χειρός. Οἱ διάφοροι τρόποι, καθ' οὓς ἐξελίσσονται εἰς τὰ τυπικὰ καὶ τὰς τελετὰς αἱ κοιναὶ τοῦ τεκτονισμοῦ διδασκαλίαι ὀνομάζονται συστήματα. Τοιαῦτα ὑπάρχουσι πολλά, ἐξ ὧν τὰ περισσότερον διαδεδομένα εἶναι τὸ ἀγγλικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐργάζεται εἰς τρεῖς συμβολικοὺς βαθμοὺς καὶ ἕνα ἀνώτερον, τὸν βαθμὸν τῆς βασιλικῆς ἁψῖδος, καὶ τὸ σκωτικὸν δόγμα, τὸ ὁποῖον ἐργάζεται εἰς 33 βαθμούς, ἐξ ὧν οἱ τρεῖς πρῶτοι ὀνομάζονται συμβολικοί, οἱ δὲ λοιποὶ φιλοσοφικοί. Σπουδαίαν σημασίαν εἰς τὰ τεκτονικὰ ἔθιμα ἔχουσι τὰ σύμβολα καὶ αἱ

Digitized by Google

συμβολικαὶ εἰκόνες, αἱ ὁποῖαι παρελήφθησαν ἐκ τῶν παλαιῶν στοῶν τῆς συντεχνίας τῶν οἰκοδόμων. Τὰ σημεῖα ἀναγνωρίσεως καὶ ἡ σημασία τῶν συμβόλων εἶναι τὰ μόνα μυστικὰ ἐν τῷ τεκτονισμῷ καὶ ταῦτα χρησιμεύουσι μόνον ὅπως παρεμποδίζουν τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς μὴ τέκτονας. Ἄλλα μυστικά, γνώσεις μυστικαὶ περὶ πραγμάτων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἄγνωστοι εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, δὲν κατέχει ὁ τεκτονισμός Οἱ φρικτοὶ ὅρκοι, τοὺς ὁποίους διηγοῦνται ὅτι ὑποχρεοῦνται νὰ ὁρκισθῶσιν οἱ μυούμενοι, εἶναι φανταστικοί. Τελεταὶ καὶ πράξεις μυστικαὶ δὲν ὑπάρχουν ἐν τῷ τεκτονισμῷ.

Ἡ ἑταιρεία τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων ὑφίσταται εἰς ἑκάστην χώραν ἀνεξάρτητος παντὸς δεσμοῦ Σύλλογος τεκτόνων ἐργαζόμενος τακτικῶς ὀνομάζεται *Στοά*, ὁ δὲ τόπος, ὅπου αὕτη ἐργάζεται, λέγεται *Ἀνατολή*. Ἑκάστη Στοὰ διευθύνεται ὑπὸ συμβουλίου ἐκλεγομένου κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς ὁλομελείας αὐτῆς. Ἐν ταῖς Στοαῖς ἐπικρατεῖ πλήρης ἐλευθερία, οἱ δὲ κανονισμοὶ καὶ τὰ ἀξιώματα αὐτῶν προέρχονται ἐκ τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς τῶν μελῶν αὐτῆς. Αἱ Στοαὶ χώρας τινὸς ἑνούμεναι ἱδρύουσι μεγάλην τεκτονικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία ὀνομάζεται *Μεγάλη Στοὰ* ἢ *Ἀνατολὴ* καὶ διοικεῖται ὑπὸ συμβουλίου ἐξ ἕνδεκα μελῶν, προεδρευομένου ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου. Αἱ συνεδρίαι τῶν Στοῶν εἶναι συνεδρίαι μαθητῶν, ἑταίρων καὶ διδασκάλων. Ἕκαστος βαθμὸς ἔχει σύνολον διδασκαλιῶν, τελετῶν καὶ συμβολικῶν εἰκόνων. Τὸ περιεχόμενον τοῦ βαθμοῦ τοῦ μαθητοῦ εἶναι ἡ ἀπονομὴ τοῦ τεκτονικοῦ φωτός, δηλαδὴ ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ βαθμὸς τοῦ ἑταίρου διδάσκει τὴν ἀληθῆ ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν μίμησιν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, τὴν προπαρασκευὴν τοῦ παραδειγματικῆς ἰδεώδους ζωῆς. Ἡ διδασκαλία τοῦ βαθμοῦ τοῦ διδασκάλου διαπραγματεύεται τὸν θάνατον, ὑπενθυμίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ ἀναπόφευκτον αὐτοῦ καὶ παροτρύνει τοῦτον, ὅπως μιμούμενος τοὺς μεγάλους ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι ἐθυσιάσθησαν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀντιμετωπίζῃ τοῦτον ἄνευ φόβου, συγχρόνως δὲ ὑποβάλλει τὰς σκέψεις του περὶ τῆς ἀθανασίας. Οἱ τρεῖς οὗτοι βαθμοὶ ὀνομάζονται βαθμοὶ τοῦ Ἰωάννου, διότι οἱ τέκτονες θεωροῦν Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον ὡς προστάτην αὐτῶν, καθόσον ὁ τεκτονισμὸς εἶναι ὁ πρόδρομος μιᾶς εὐτυχεστέρας καταστάσεως τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως ὁ Ἰωάννης ἦτο ὁ πρόδρομος τοῦ Χριστοῦ. Δεκτοὶ πρὸς εἰσδοχὴν εἰς τὸ τάγμα γίνονται ἄνδρες συμπληρώσαντες τὸ 23ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἠθικοί, ἔντιμοι καὶ εἰλικρινεῖς, ἐλεύθεροι ἠθικῶς καὶ παντὸς δεσμοῦ, ἀδιαφόρως θρησκεύματος καὶ καταγωγῆς, ἔχοντες μόνον σχετικὴν μόρφωσιν. Γυναῖκες δὲν γίνονται δεκταὶ ὡς ἐνεργὰ μέλη, καθόσον ἡ ὅλη ὀργάνωσις τοῦ τεκτονισμοῦ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀδελφικῆς φιλίας μεταξὺ τῶν μελῶν. Φιλία δὲ τοιαύτη μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς δὲν εἶναι νοητή. Ὑφίσταται ὅμως σύστημα μεικτόν, μὴ ἀνεγνωρισμένον, ὑπὸ τὸν τίτλον «le droit humain», εἰς τὸ ὁποῖον γίνονται δεκταὶ καὶ αἱ γυναῖκες ὡς μέλη. Τοιαύτη στοὰ ἐργάζεται ἀπό τινων ἐτῶν καὶ ἐν Ἀθήναις.

Ὁ τεκτονισμὸς ὑπέστη κατὰ διαφόρους ἐποχὰς σοβαροὺς διωγμούς. Εἴκοσιν ἤδη ἔτη ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του ὁ πάπας Κλήμης ΙΒ' ἐξέδωκε τῷ 1737 τὴν περίφημον ἐγκύκλιον «in eminenti». διὰ τῆς ὁποίας κατηγορεῖ τοὺς τέκτονας ὡς ἀνεξιθρήσκους καὶ αἱρετικούς, ἀφορίζει τούτους καὶ διατάσσει τὴν κατάσχεσιν τῶν περιουσιῶν των. Τὸ αὐτὸ ἔπραξαν καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Πῖος Θ' καὶ Λέων ΙΒ'. Ἀλλὰ καὶ αἱ κυβερνήσεις τῆς Φλωρεντίας καὶ Νεαπόλεως ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τῶν παπῶν. Σοβαρώτατοι ὑπῆρξαν οἱ διωγμοὶ εἰς τὴν Πορτογαλίαν καὶ τὴν Ἱσπανίαν, ὅπου οἱ τέκτονες ἐφυλακίσθησαν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ἐθανατώθησαν ἢ ἐξωρίσθησαν εἰς τὰς γαλέρας Μεγαλυτέρας διαρκείας ἀλλ' οὐχὶ τόσον σκληροὶ ἦσαν οἱ διωγμοὶ ἐν Αὐστρίᾳ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Α', ἐνῷ ἐπὶ Ἰωσὴφ Β' ὁ τεκτονισμὸς εἶδε λαμπρὰς ἡμέρας εὐημερίας καὶ δράσεως, ἀποκτήσας ὡς ἐνεργὰ μέλη τοὺς μεγαλυτέρους ἄνδρας τῆς ἐποχῆς, ὡς τὸν περίφημον φυσιοδίφην Μπόρν, τοὺς ποιητὰς Ἄλξιγγερ, Μπλουμάουερ, τοὺς μεγάλους μουσικοσυνθέντας Χάϋδν καὶ Μόζαρτ, τοῦ ὁποίου τὸ μελόδραμα «Ὁ μαγεμένος αὐλὸς» εἶναι ὕμνος πρὸς τὰς τεκτονικὰς ἰδέας καὶ συμβολισμὸς τῆς τεκτονικῆς μυήσεως. Ἐπὶ Λεοπόλδου Β' ὁ τεκτονισμὸς ἀπηγορεύθη. ἐν Αὐστρίᾳ, ἡ δὲ ἀπαγόρευσις αὕτη διήρκεσε μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς δημοκρατίας ἐν Αὐστρίᾳ κατὰ τὸ 1919. Ἐν Ρωσίᾳ ὁ τεκτονισμὸς ἦτο ἀπολύτως ἀπηγορευμένος, σήμερον δὲ ἀπαγορεύεται ἡ ἵδρυσις τεκτονικῶν Στοῶν ἐν τῇ κομμουνιστικῇ Ρωσίᾳ καὶ εἰς τὴν φασιστικὴν Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν. Τὸ τάγμα τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων, παρὰ τοὺς διωγμοὺς τούτους, εἶναι διαδεδομένον ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου, ἀριθμοῦν ἄνω τῶν 3 000 000 ἐνεργῶν μελῶν. Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν κατὰ τοῦ τεκτονισμοῦ βιβλίων ἐν προεκάλεσε μέγιστον θόρυβον, «Τὰ μυστήρια τῶν φραμασώνων» τοῦ Γάλλου σατιρικοῦ Λέοντος Ταξίλ, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ὁ πάπας Λέων ΙΓ' συνεκάλεσε τὸ περίφημον ἀντιτεκτονικὸν συνέδριον τοῦ Τρέντου τῷ 1896. Τὸν Ἀπρίλιον ὅμως τοῦ 1897 ὁ Ταξὶλ ἔκαμεν ἐν Παρισίοις δημοσίας διαλέξεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὡμολόγησεν ὅτι τὰ γραφέντα ἐν τῷ βιβλίῳ του περὶ τοῦ τεκτονισμοῦ εἶναι ἀποκυήματα τῆς φαντασίας του.

Ὁ τεκτονισμὸς κατώρθωσε νὰ ἐξαπλωθῇ τόσον ταχέως, διότι ἐτέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν βασιλευόντων οἴκων τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ὁλλανδίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῶν σκανδιναυικῶν χωρῶν. Μέχρι σήμερον ἔχει ὡς Μέγαν Διδάσκαλον ενα τῶν βλαστῶν τῶν βασιλικῶν τούτων οἴκων. Τέκτονες ὑπῆρξαν καὶ διάσημοι ἄνδρες, ὡς οἱ Γκαῖτε, Βολταῖρος, Ρουσσώ, ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος ὁ Μέγας. Λέσσιγκ, Φίχτε, Μόζαρτ, Χάϋδν, Λίστ, Γαριβάλδης, Καβούρ, Οὐάσιγκτων. Ἄνω τῶν 20.000 τόμων ἔχουσιν ἐκδοθῆ εἰς τὰς διαφόρους γλώσσας, διαπραγματευόμενοι τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ τεκτονισμοῦ, περὶ τὰ 300 δὲ περιοδικὰ ἐκδίδονται κατ' ἔτος εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου Ἐν Ἑλλάδι τεκτονικὰ βιβλία ἔχουσιν ἐκδοθῆ ὀλίγα, ἐν οἷς «Τὸ βιβλίον τοῦ μαθητοῦ» τοῦ Κ. Κυριαζοπούλου, «Τί εἶναι ὁ Τεκτονισμὸς» τοῦ Α. Ἀδριανοπούλου, «Ἡ ἱστορία καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Τεκτονισμοῦ» τοῦ Δ. Καλογεροπούλου. Περιοδικὰ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐξεδόθησαν ὁ «Πυθαγόρας» καὶ ὁ «Ὑψηλάντης». Σήμερον ἐκδίδεται μόνον ὁ «Πυθαγόρας - Γνώμων» ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης τεκτονικῆς ἀρχῆς τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ θεμελιώδεις ἰδέαι τοῦ τεκτονισμοῦ. Οἱ ὁρισμοὶ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ τεκτονισμοῦ εἶναι ποικίλοι. Οἱ μὲν θεωροῦσι τοῦτον ὡς φιλοσοφικὴν διδασκαλίαν τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεῶν, οἱ δὲ ὡς μυστικὴν ἐπιστήμην πρὸς μόρφωσιν τῆς ψυχῆς καὶ καλυτέρευσιν τῆς καρδίας καὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Λέσσιγκ τονίζει ὅτι ὁ τεκτονισμὸς δὲν εἶναί τι ἑκούσιον, τὸ ὁποῖον εὐκόλως δύναται νὰ παραλείπεται, ἀλλὰ ἀναγκαιότατόν τι διὰ τὴν κοινωνίαν καὶ τὸν ἄνθρωπον, θεωρεῖ δὲ τοῦτον ὡς τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐκλείψουν αἱ ἐθνικιστικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ προλήψεις, θὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀνοχή, θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀληθὴς ἰσότης καὶ ἡ ἀδελφοποίησις τῶν λαῶν. Μία τῶν θεμελιωδῶν ἰδεῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ὁ τεκτονισμός, εἶναι ἡ πίστις, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει Μέγαν Ἀρχιτέκτονα τοῦ Σύμπαντος καὶ συμβολίζει οὐχὶ μόνον ὡς πατέρα τῶν ὄντων, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ αἰώνιον φῶς, ὡς τὸ σύμβολον τοῦ Σύμπαντος, τοῦ Κόσμου. Περὶ τοῦ Κόσμου διδάσκει ὅτι ἔχει ὡρισμένον σκοπόν, τείνει πρὸς ὡρισμένην κατεύθυνσιν ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ, ὅτι ὁ ἀσκητισμὸς δὲν παρουσιάζει τὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ μόνον ἡ κοινωνία ἡ σκοπίμως καὶ ἠθικῶς συντεταγμένη καὶ ἐργαζομένη. Ὁ τεκτονισμὸς παραδέχεται πλήρως τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καὶ διὰ τοῦτο ἐντέλλεται, ὅπως εἰς τὰς Στοὰς γίνωνται δεκτοὶ μόνον ἄνδρες ἐλεύθεροι δεσμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐν πλήρει συνειδήσει καὶ αὐτοβούλως ἐπιζητοῦσι νὰ γίνωσι μέλη αὐτῶν. Τὴν ἐλευθερίαν ὑπονοεῖ οὗτος πάντοτε ἐν σχέσει πρὸς καὶ ὑπὸ τὸν νόμον καὶ οὐχὶ τὴν ἄκρατον ἐλευθερίαν τῶν ἀναρχικῶν, τὴν δὲ ἰσότητα οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον αὐτῆς ἔννοιαν, ἀλλὰ ὡς τὰ ἴσα δικαιώματα πάντων τῶν ἀνθρώπων, τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας προαγωγῆς τοῦ ἀτόμου, τὸ δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν γενικὴν πρόοδον, τὴν ἰσότητα πρὸ τῶν νόμων. Ὁ τεκτονισμὸς δὲν ἐπιζητεῖ διὰ τῆς ἐπιβολῆς σαφῶς καθωρισμένου προγράμματος νὰ ἱδρύσῃ παντοκρατορίαν, τὴν ὁποίαν νὰ ἐπιβάλῃ ὑποχρεωτικῶς εἰς τοὺς λαούς· τοὐναντίον ἐπιζητεῖ νὰ καταστήσῃ τὸν κόσμον ὅλον ἕνα ὀργανισμόν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἕκαστον ἔθνος, ἑκάστη φυλή, ἕκαστος ἄνθρωπος, νὰ δύναται νὰ προάγῃ καὶ καλλιεργῇ ἐλευθέρως τὴν ἰδίαν του φύσιν καὶ ἀξίαν. Ὁ τεκτονισμὸς ὡς ἐκ τούτου ἀντιτίθεται ἀπολύτως κατὰ πάσης βίας, τυραννίας καὶ δικτατωρίας, διδάσκει δὲ ὅτι μόνα τὰ κράτη ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα στηρίζονται ἐπὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀτόμων, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀγάπης, ἔχουσι βίον μακρὸν καὶ πρέπει νὰ εἶναι σεβαστὰ εἰς τοὺς ἐλευθέρους τέκτονας. Ὁ τεκτονισμός, παραδεχόμενος θεμελιωδῶς τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς Ὑπερτάτου Ὄντος καὶ ἐπιζητῶν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πλήρη ἐπικράτησιν τῆς ἠθικῆς, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλευθερίας, εἶναι ἐχθρὸς τῶν ὑλιστικῶν καὶ κομμουνιστικῶν δοξασιῶν. Οὗτος διδάσκει τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν, ἐντέλλεται εἰς τοὺς ὀπαδούς του τὴν σπουδὴν καὶ καλλιέργειαν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν καὶ τὴν ἐντατικὴν συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς πᾶν ἔργον πολιτισμοῦ καὶ προόδου. Ὁ τεκτονισμὸς θεωρεῖ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν πλήρη ἀγάπης οἰκογενειακὴν ζωὴν ὡς τὸ ἰδεῶδες, κατὰ τὸ πανομοιότυπον τοῦ ὁποίου θέλει νὰ τακτοποιήσῃ ὁλόκληρον τὴν κοινωνικὴν ζωήν, πιστεύει δὲ ἐπίσης ὅτι ἡ κοινωνία εἶναι τὸ κατάλληλον ἔδαφος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συνόλου καὶ διὰ τὴν πρόοδον ἑκάστου, διότι ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῇ συντεταγμένῃ κατὰ τὸ ἰδεῶδες τῆς καλῆς οἰκογενείας ἀναπτύσσεται ἡ πειθαρχία καὶ ἡ ἠθικὴ ἐλευθερία, ἡ εἰλικρινὴς χαρὰ διὰ τὴν ζωὴν καὶ διὰ τὴν πρόοδον.

Κ. Κ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Ἐκκλ.]* Ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἀποδοκιμάζει τὸν ***τεκτονισμὸν*** καὶ ἀπειλεῖ ποινὰς κατὰ τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτόν. Πρῶτος ἀπεδοκίμασε τὸν τεκτονισμὸν ὁ πάπας Κλήμης ὁ ΙΒ' διὰ τῆς ἀπὸ 28 Ἀπριλίου 1738 διατάξεως «In eminenti», ἀπειλήσας κατὰ τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων τὴν ποινὴν τοῦ ἀφορισμοῦ. εἶτα δὲ ὁ πάπας Βενέδικτος ὁ ΙΔ' διὰ τῆς 18 Μαρτίου 1751 διατάξεως «Providas», βραδύτερον δ' ὁ πάπας Πίος ὁ Ζ' διὰ τῆς ἀπὸ 13 Σεπτεμβρίου 1821 διατάξεως «Ecclesiam», εἶτα δὲ καὶ ἄλλοι πάπαι. Νῦν κατὰ τὸν κώδικα τοῦ κανονικοῦ δικαίου: α') Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸν τεκτονισμὸν τιμωροῦνται διὰ τῆς τοῦ ἀφορισμοῦ ποινῆς, ἥτις ἐπιβάλλεται ipso facto καὶ ἥτις εἶναι reseroata simpliciter τῷ πάπᾳ. β') Κληρικοὶ δὲ καὶ μοναχοὶ ἀποδεχόμενοι τὸν τεκτονισμὸν δέον νὰ καταγγέλλωνται εἰς τὴν congregatio Sancti officii γ') Ἐν τοῖς ἀπαγορευομένοις βιβλίοις καταλέγονται τὰ ὑπὲρ τοῦ τεκτονισμοῦ συνηγοροῦντα βιβλία καὶ δεχόμενα ὅτι ὁ τεκτονισμὸς εἶναι ὠφέλιμος, οὐδόλως δὲ βλαπτικὸς τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ.

Κ. Μ. Ρ.

— *[Κοινων.]* Πρὸ τοῦ πολέμου τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα εἰς τὰ διάφορα συνέδριά των δὲν εἶχον ἀποκρυσταλλώσει ὡρισμένην στάσιν ἀπέναντι τοῦ τεκτονισμοῦ. Χωρὶς νὰ παύουν νὰ διακηρύσσουν ὅτι ἡ μόνη ὀργάνωσις, ἥτις δύναται ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν ἐργατικὴν τάξιν καὶ ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν ἀπὸ τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος εἶναι τὸ πολιτικὸν κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἐπέτρεπον συνήθως εἰς τὰ μέλη των τὴν συμμετοχὴν καὶ εἰς τεκτονικὰς ὀργανώσεις, μὴ θεωροῦντα ἀσυμβιβάστους τὰς δύο ταύτας ἰδιότητας, διότι ἀνεγνώριζον τὸν τεκτονισμὸν ὡς ἐμφορούμενον ὑπὸ πραγματικῶν δημοκρατικῶν καὶ ἀνθρωπιστικῶν ἰδανικῶν. Μετὰ τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῆς μπολσεβικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ρωσίᾳ ἀπηγορεύθη ἐπὶ ποινῇ διαγραφῆς εἰς τὰ μέλη τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος ἡ συμμετοχὴ εἰς τεκτονικὰς ὀργανώσεις καὶ ἐκλείσθησαν αἱ στοαί, ὡς φορεῖς πλέον ἀντιδραστικῆς ἰδεολογίας καὶ ὡς πυρῆνες ἀντεπαναστατικῆς δράσεως. Τὴν αὐτὴν τύχην ἔσχεν ὁ τεκτονισμὸς καὶ εἰς τὰ ἄκρως δεξιὰ καθεστῶτα, καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ φασισμοῦ προέβαλεν ἔντονον πνευματικὴν ἀντίστασιν κατὰ τῆς καταργήσεως τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν. —Δ

— **τεκτονισμὸς ἑρμητικὸς** *[Τεκτον.]* βλ. λ. *ἑρμητικὸς* τεκτονισμός.

Τεκτόσαγες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Σημαντικὸς λαὸς τῆς Ναρβωνικῆς Γαλατίας (βλ. λ. *Οὐόλκαι*).

τεκτοχρυσίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ὁ μονομεθυλαιθὴρ τῆς *χρυσίνης* (βλ. λ.). Τήκεται εἰς 163°.

τέκτων, —*ονος* (ὁ)· τεχνίτης ἐφαρμόζων κατ' ἐξοχὴν τὴν εὐθεῖαν καὶ τὰ κανονικὰ σχήματα, ἰδίᾳ δὲ οἰκοδόμος ἢ ξυλουργός: «τέκτονες ἄνδρες, οἳ ἐποίησαν θάλαμον καὶ δῶμα καὶ αὐλήν» (Ὅμηρ.) ‖ ὁ ἀσπαζόμενος τὸ δόγμα τοῦ τεκτονισμοῦ, ἐλεύθερος τέκτων, κοιν. *μασῶνος* ἢ *φραμασῶνος*.

— *[Τεκτον.]* *Τέκτων* ἢ *ἐλεύθερος τέκτων* ἢ *φραμασῶνος* καλεῖται ὁ ὀπαδὸς τοῦ τεκτονισμοῦ, τὰ μέλη τοῦ τάγματος τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων. Ἵνα γίνῃ τις τοιοῦτος, ὀφείλει νὰ ὑποβάλῃ ἰδιόχειρον αἴτησιν πρὸς μίαν Στοὰν καὶ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν τυπικὴν τελετὴν τῆς μυήσεως.

Κ. Κ. Κ.

Τεκφοὺρ-ντὰγ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ *Ἱεροῦ Ὄρους* καὶ τῆς πόλεως *Ραιδεστοῦ* (βλ. λ.). Προφέρεται τουρκιστὶ *Τεκὶρ-ντάγ*.

Α. Θ. Ι.

Τεκφοὺρ Σεράϊ. Ὀνομασία δοθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸ ἐν Βλαχέρναις παλάτιον τοῦ Κωνσταντίνου, ὅπερ εἶναι τὸ μόνον σῳζόμενον ἐκ τοῦ συγκροτήματος τῶν ἐν Βλαχέρναις παλατίων.

τέλ. Λέξις ἀραβική, σημαίνουσα λόφον, βουνόν. Ἀπαντᾷ εἰς τοπωνύμια.

Τὲλ-Ἀβὶβ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης (βλ. λ. *Τὲλλ-Ἀβίβ*).

Τέλαιβα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἀλβανίας (νῦν Νταγεστάν), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 11, 2). Ἴσως εἶναι ἡ Σ.... *λαβα* τοῦ ἰδίου συγγραφέως, κειμένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀλβάνου (νῦν Σαμοὺρ ἢ Βιλβάλα) καὶ Κασίου (νῦν Kousar-tchaï). Ἀκαθορίστου ταυτότητος.

Α. Θ. Ι.

τελάλης (ὁ), καὶ *ντελάλης*· δημοτ., κῆρυξ, διαλαλητής: «ἔβαλε τελάλη νὰ τὸ φωνάξῃ».

τελαλῶ, καὶ *ντελαλῶ*· διακηρύττω, διαλαλῶ.

τελαμών, —*ῶνος* (ὁ)· ἱμὰς πλατύς, συνήθως δερμάτινος, διὰ τοῦ ὁποίου ἀναρτᾶται ἀπὸ τοῦ ὤμου σπάθη ἢ ξίφος ‖ ταινία ἐξ ὑφάσματος πρὸς ἐπίδεσιν τραυμάτων, ἐπίδεσμος (ἀρχ.) ‖ ἀνδριὰς ὑποβαστάζων ὀροφὴν ἀντὶ στύλου, ἄλλως ἀτλ...

Digitized by Google

—*[Στρατ.] Τελαμὼν* καλεῖται στενὸς σκύτινος ἱμάς, ἀποτελῶν μέρος τῆς ἐξαρτύσεως τοῦ ὁπλίτου ἢ τοῦ ἀξιωματικοῦ. Κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς ἐφέρετο χιαστὶ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευράν, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀνηρτᾶτο ἡ σπάθη. Σήμερον φέρεται ὁμοίως, οὐχὶ ὅμως διὰ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀνάρτησιν τῆς σπάθης, ἀλλὰ διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς ζώνης ἐξαρτύσεως, ἐξ ἧς ἀναρτᾶται τὸ σπαθοφόριον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου προσαρμόζεται ἡ σπάθη. Ν. Θ. Κ.

Τελαμὼν *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Αἰακοῦ καὶ τῆς Ενδηΐδος, θυγατρὸς τοῦ Σκείρωνος, ἀδελφὸς τοῦ Πηλέως, μετὰ τοῦ ὁποίου διωχθεὶς ἐξ Αἰγίνης, ἕνεκα τοῦ φόνου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν Φώκου, ἦλθεν εἰς Σαλαμῖνα, ὅπου νυμφευθεὶς τὴν Γλαύκην, θυγατέρα τοῦ Κυχρέως, βασιλέως τῆς νήσου, διεδέχθη αὐτὸν ἀποθανόντα. Συζευχθεὶς ἀκολούθως μετὰ τῆς Περιβοίας, θυγατρὸς τοῦ Ἀλκάθου, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Αἴαντα, τὸν ἐπικαλούμενον Τελαμώνιον, καὶ τὸν Τράμβηλον (*Ἀπολλοδ.* III, 12, 6). Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, τὴν ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν καὶ ἠκολούθησε τὸν Ἡρακλέα εἰς Τροίαν κατὰ τοῦ Λαομέδοντος, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα Ἡσιόνην λαβὼν ὡς ἀριστεῖον, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Τεῦκρον (τὸν νόθον). Ἐπολέμησεν ἐπίσης μετὰ τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τῶν Μερόπων τῆς Κῶ, κατὰ τῶν Ἀμαζόνων καὶ κατὰ τοῦ γίγαντος Ἀλκυονέως εἰς Κόρινθον. Α. Θ. Σ.

Τελαμὼν *[Ἀστρον.]*. Τρεῖς ἀστέρες δευτέρου περίπου μεγέθους, εὑρισκόμενοι ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Ὠρίωνος καὶ σημειούμενοι εἰς τοὺς χάρτας τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοῦ ζωστῆρος τοῦ μυθολογικοῦ τούτου κυνηγοῦ. Οἱ ἀστέρες οὗτοι εἶναι ὁ δ, ὁ ε καὶ ὁ ζ *Ὠρίωνος*, καλοῦνται δὲ κοινῶς *Τρεῖς Μάγοι* ἢ *Τρεῖς Βασιλεῖς*. Ἐπίσης ὡς ἐκ τῆς διατάξεως αὐτῶν κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ὀνομάζονται πολλαχοῦ *Πῆχυς* ἢ *Ράβδος τοῦ Ἰακώβ*. Τῷ 1807 τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀστέρας τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν ζώνην καὶ τὴν σπάθην τοῦ Ὠρίωνος τὸ ὄνομα τοῦ Ναπολέοντος, ἡ ὀνομασία ὅμως αὕτη δὲν ἐπεκράτησε (βλ. *Ὠρίων*). Σ. Π.

Τελαμὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἐτρουρίᾳ ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, μετὰ λαμπροῦ λιμένος, ἐπιχωσθέντος νῦν, πρὸς Β. τοῦ ὄρους Ἀργενταρίου (Monte Argentaro) καὶ ἐπὶ τῆς Via Aurelia, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Τελαμῶνος μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας ἐπιστροφήν του. Ἐνταῦθα οἱ Ρωμαῖοι ἐνίκησαν τῷ 225 π. Χ. τοὺς Γαλάτας, πολὺ δὲ βραδύτερον, τῷ 87 π. Χ., ἀπεβιβάσθη ὁ Μάριος μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπάνοδόν του. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Ταλαμόνε*. Α. Θ. Σ.

—*Τελαμὼν ἄκρον [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἐτρουρίας ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, μεταξὺ Τραϊανοῦ λιμένος καὶ ἐκβολῆς Ὄσσα ποταμοῦ (*Πτολεμ* Γ, α, 4). Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον Eufola (πλάτ. 42°50′ Β., μῆκ. 10°16′ Ἀν., (ἀρτ. ἀγγλ. 158: Cape Cavallo to Civita Vecchia) Σ. Ε. Λ.

τελάρο (τό)· δημοτ., τὸ πλαίσιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσαρμόζεται ἐντεινόμενον τὸ πρὸς διακόσμησιν διὰ κεντήματος ὕφασμα· || συνεκδ., πᾶν πλαίσιον, οἷον θυρῶν ἢ παραθύρων.

Τὲλ-Ἀσοὺρ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Παλαιστίνης βορείως τῆς Ἱερουσαλήμ, ὕψους 1 011 μ. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ καλεῖται *Βαὰλ Χαζόρ*.

τελατίνι (τό)· κατειργασμένον ἀδιάβροχον δέρμα μόσχου.

Τελὰφ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γεωργίας (βλ. *Γελάβ*).

Τέλβουσα *[Μυθολ.]*· βλ. λ. *Θάλπουσα*.

τελεάνθηρος (ὁ) (Teleantherus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαραντοειδῶν* ἢ *ἀμαραντιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἢ θάμνους ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 35 περίπου ειδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, τινὰ καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον καὶ εἰς τὰ θερμοκήπια τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

τελέαρχος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀστυνομικός τις ἄρχων ἐν Θήβαις, ἔργον ἔχων τὴν ἐπιμέλειαν τῆς καθαριότητος τῶν ὁδῶν. Ε. Δι. Κ.

Τελέας. Ἀθηναῖος, χλευαζόμενος ἐπὶ πολυλογίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους μετὰ τοῦ Μορόχου καὶ Γλαυκέτου (Εἰρ. 1008). Α. Θ. Σ.

τελέας (ὁ) (Teleas) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πρωκτοτρυπιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς σφῆκας ἀπαντῶντας ἁπανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι *τελέας ἡ μικρὰ* (Telea parva), ἥτις εἶναι μικρόσωμος σφὴξ μὲ κεραίας μετρίου μήκους καὶ περιελικτάς, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην καὶ πεπλατυσμένην ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ὀφθαλμοὺς διωγκωμένους, θώρακα εὐμεγέθη, κοιλίαν μικρὰν καὶ πτέρυγας ἀνεπτυγμένας, μεμβρανώδεις καὶ διαφανεῖς. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ σώματός της εἶναι μελανός. Ἐνδιαιτᾶται ὑπὸ τὰ φύλλα τῶν δένδρων. Δ. Ν. Π.

Τελέδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σηδάλα*.

Τελέδαμος. Ἀργεῖος ἐκ τῆς φιλιππιζούσης μερίδος, προδώσας τὴν πατρίδα του (*Δημ.*, Περὶ στεφ. 295) Α. Θ. Σ.

Τηλέδημος. Υἱὸς τοῦ Κλέωνος μαρτυρήσας μετ' ἄλλων κατὰ τοῦ Αἰσχίνου ὡς φιλιππίζοντος (*Δημοσθ.*, Περὶ στεφ. 197). Α. Θ. Σ.

Τελέζιο (Telesio), ***Βερναρδῖνος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος (βλ. λ. *Τελέσιος* Βερναρδῖνος).

Τελέθριον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς βορείου Εὐβοίας παρὰ τὴν Ἱστίαιαν (*Στράβ* Ι, 445) καὶ ἐν τῇ Οἰχαλίᾳ (*Στεφ. Βυζ.* 612, 8). Εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν συγχρόνων Λίμνης καὶ Πολιτικῶν ὀροσειρὰ τῆς εὐβοϊκῆς ἀκτῆς, ἡ νῦν ὀνομαζομένη Κανδήλι καὶ ἧς κορυφαὶ εἰσιν αἱ Κανδήλι (3.072 ποδ.), Καλύβι, Στρουγγίτζα, Δρακοτούρλα, Ὀξύγκαθος, Κουρουμπλια ἡ ὑψηλοτέρα καὶ ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον Κάβο Σωτῆρος, καὶ Νταυέζα.
Ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Τελεθρίου εἶναι λίαν ἐπικίνδυνος εἰς τὰ παραπλέοντα τὴν εὐβοϊκὴν ἀκτὴν ἱστιοφόρα, διότι, καὶ ὅταν ἀκόμη πνέῃ λεπτὸς βορειοανατολικὸς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόλπου, παρὰ τὴν ἀκτὴν καταχύνεται μετ' ἀφθάστου σφοδρότητος λόγῳ τοῦ ἀποκρήμνου τῶν πλαγίων τῆς ὀροσειρᾶς. Σ. Ε. Λ.

τελεία (ἡ)· (ἐνν. *στιγμή*)· σημεῖον στίξεως, διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζεται περίοδος λόγου, ἄλλως *κάτω στιγμή* κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *ἄνω στιγμήν* || φρ «τελεία καὶ παῦλα» ὅταν ἀποκλείεται πᾶσα προσθήκη ἢ ἐπανάληψις λεχθέντων ἢ πραχθέντων: «ἔβαλε τελεία καὶ παυλα, δὲν ξαναπαίζει πειὰ χαρτιά».

—*[Βυζ. Μουσ.]* Ἡ *τελεία* ἦτο ἓν τῶν δέκα τεσσάρων ἐκφωνητικῶν σημείων, ἅτινα ἐγράφοντο διὰ κοκκίνης μελάνης. Εἶχε σχῆμα παραπλήσιον πρὸς τὸ τοῦ σταυροῦ. Ν. Α. Χ.

Τελεία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τῆς Ἥρας ἐν Στυμφάλῳ τῆς Ἀρκαδίας, θεωρουμένης ὡς προστάτιδος τοῦ γάμου (*Παυσ.* Η', 22, 2). Ναὸς αὐτῆς ὑπῆρχεν ἐν Μεγαλοπόλει ἐπί τινος χθαμαλοῦ λόφου, κατηρειπωμένος ἤδη ἐπὶ Παυσανίου (Η', 31, 9). Ἐπίσης ὑπῆρχε ναὸς αὐτῆς ἐν Πλαταιαῖς μετ' ἀγάλματος ὀρθοῦ ἐκ πεντελησίου μαρμάρου, ἔργον τοῦ Πραξιτέλους. (Θ', 2, 7). Α.Θ.Σ.

Τέλειο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Β. Αἰγαίου (πλάτ 39° 08′ Β., μῆκ. 23° 50′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2071: Scopelos group). Ἔχον συζυγὲς τὸ νησίον Μικρὸ ἢ Ἅγιος Γεώργιος τῆς Σκοπέλου, ἀποτελεῖ τὴν νοτιοδυτικὴν τῆς λεγομένης Ἀλοννήσου ἐρχατιάν, ὃν ἐπισημότατον διὰ τὴν γραμμὴν Καφηρέως—Θεσσαλονίκης. Φωτίζεται (1920) διὰ φάρου λευκῶν ἐκλάμψεων 14 μιλίων. Σ. Ε. Λ.

τελειοδίδακτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ τελείως διδαχθείς, ὁ περατώσας τὰς πανεπιστημιακάς του σπουδάς, τίτλος παρεχόμενος εἰς τὸν μετρίως ἐπιτυχόντα κατὰ τὰς ἐπὶ διπλώματι ἐξετάσεις, ἄλλως *προλύτης*, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν διδάκτορα

τελειοποιήσιμος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ τελειοποιηθῇ.

τελειοποίησις, —*εως* (ἡ)· ἡ εἰς τὸ τέλειον ἀπεργασία, τελεία ἀπάρτισις, ἀποτελείωσις.

τελειοποιῶ (—*έω*)· καθιστῶ τι τέλειον, συμπληρῶ εἰς τὸ ἄρτιον: «ἐτελειοποιήθη εἰς εὐρωπαϊκὰς σχολάς».

τέλειος, —*α*, —*ον*· ὁ εἰς τὸ τέλος, εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐξελίξεώς του ἀφιγμένος, ἐντελής, ἀνελλιπής, ἄρτιος, ἄμεμπτος, ἀντίθ. *ἀτελής*: «τέλειον ἔργον, —βιβλίον κττ.», «τὸ τέλειον ἀγαθόν» || «τέλειος ἀνήρ», ὁ εἰς ἀνδρικὴν ἡλικίαν, πρβ. δημοτ. «σωστὸς ἄνδρας» || προσηγορία τῶν θεῶν, ἰδίᾳ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, ὡς εἰσακουόντων καὶ ἐκτελούντων τὰς εὐχὰς τῶν ἀνθρώπων —Ἐπίρρ. ***τελείως*** καὶ δημοτ. ***τέλεια*** (διαλλάβως): «εἶναι τέλεια κουτός».

— *τέλειον τετράγωνον [Μαθημ.]*. Καλεῖται οὕτω ὁ ἀριθμὸς (ἀκέραιος ἢ κλασματικός), ὅταν ὑπάρχῃ ἄλλος ἀριθμὸς ἀκέραιος ἢ κλασματικός, ὁ ὁποῖος νὰ ἔχῃ ὡς τετράγωνον τὸν δοθέντα. Τέλεια τετράγωνα εἶναι π.χ. οἱ ἀριθμοὶ 49, $\frac{16}{25}$, $\frac{1}{4}$.

— *τέλειον τετράπλευρον [Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ σχῆμα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρας εὐθείας ἑνὸς ἐπιπέδου, τεμνομένας εἰς ἓξ σημεῖα. Εἰς τὸ παρατιθέμενον σχῆμα αἱ εὐθεῖαι ΑΓ, ΑΜ, ΒΕ, ΒΜ εἶναι αἱ πλευραὶ τοῦ τελείου τετραπλεύρου, τὰ δὲ σημεῖα Α, Β, Ε, Γ, Η, Μ τὰ σημεῖα τομῆς, τὰ ὁποῖα καλοῦνται καὶ κορυφαὶ τοῦ τελείου τετραπλεύρου. Αἱ εὐθεῖαι ΑΒ, ΕΓ, ΗΜ καλοῦνται διαγώνιοι τοῦ τελείου τετραπλεύρου. Ἐφ' ἑκάστης τῶν διαγωνίων αἱ δύο κορυφαὶ χωρίζονται ἁρμονικῶς ἀπὸ τὰς τομὰς αὐτῆς μὲ τὰς δύο ἄλλας διαγωνίους.

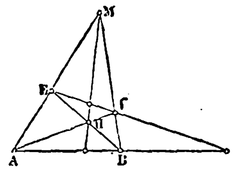

— *τέλειον σύστημα [Μαθ.]*. Ἓν σύστημα ἀριθμῶν καλεῖται *τέλειον*, ἐὰν αἱ 4 στοιχειώδεις πράξεις (πρόσθεσις, ἀφαίρεσις, πολλαπλασιασμὸς καὶ διαίρεσις) ἐκτελῶνται ἐν αὐτῷ πάντοτε καὶ δίδωσιν ἐξαγόμενον ἐντελῶς ὡρισμένον (πλὴν τῆς διὰ τοῦ 0 διαιρέσεως), π. χ. τὸ σύστημα τῶν πραγματικῶν ἀριθμῶν. Τὸ σύστημα τῶν θετικῶν ἀριθμῶν μόνον δὲν εἶναι τέλειον, διότι ἡ ἀφαίρεσις 3—5 π χ. δὲν εἶναι δυνατή, δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει ἀριθμὸς ἀνήκων εἰς τὸ σύστημα τῶν θετικῶν ἀριθμῶν, ὅστις νὰ ἐπαληθεύῃ τὴν ἐξίσωσιν 3—5=x, ἂν καὶ ἀνήκουν εἰς αὐτὸ ὁ 3 καὶ ὁ 5. Π. Θ. Κ.

—*τέλειον σύστημα [Ἀρχ. Μουσ.]*. Τέλεια συστήματα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μουσικῇ ἦσαν δύο. ἐξ ὧν τὸ μὲν ἔλαττον, τὸ δὲ μεῖζον. Καὶ τὸ μὲν ἔλαττον ἔβαινε κατὰ συναφὴν ἀπὸ τοῦ προσλαμβανομένου μέχρι τῆς νήτης συνημμένων, περιέχον τὰ ἑξῆς τρία συνημμένα τετράχορδα: ὑπάτων, μέσων καὶ συνημμένων, μεθ' ἑνὸς ἐπογδόου τόνου, τοῦ προσλαμβανομένου ἐπὶ τὴν ὑπάτην ὑπάτων, βαρυτέραν τονιαίαν θέσιν τοῦ τετραχόρδου τῶν ὑπάτων, συνεφώνει δὲ τῇ διαπασῶν ἅμα καὶ διατεσσάρων συμφωνίᾳ. Τὸ δὲ μεῖζον ἔβαινε κατὰ διάζευξιν ἀπὸ τοῦ προσλαμβανομένου μέχρι τῆς νήτης ὑπερβολαίων καὶ περιεῖχε τέσσαρα τετράχορδα, διεζευγμένα ἀνὰ δύο καὶ συνημμένα πρὸς ἄλληλα, τὸ ὑπάτων καὶ μέσων, διεζευγμένων καὶ ὑπερβολαίων μετὰ δύο ἐπογδόων τόνων, τοῦ προσλαμβανομένου ἐπὶ τὴν ὑπάτην ὑπάτων καὶ τοῦ τῆς παραμέσης ἐπὶ τὴν μέσην, συνεφώνει δὲ τῇ δὶς διαπασῶν συμφωνίᾳ. Ν. Α. Χ.

Τέλειος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Διὸς ἐν Τεγέᾳ, ὡς προστάτου τοῦ γάμου, ἔνθα ὑπῆρχε «βωμὸς καὶ ἄγαλμα τετράγωνον» (*Παυσ.* Η', 48, 6). Α. Θ. Σ.

τελειότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι τις τέλειος, ἀρτιότης: «ἡ τελειότης τοῦ Θεοῦ» || ἐντέλεια, ἀκεραιότης.

τελειόφοιτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ τελειώσας τὴν φοίτησιν, τὰς ἀκροάσεις τῶν πανεπιστημιακῶν μαθημάτων: «τελειόφοιτος τῆς νομικῆς, — τῆς ἰατρικῆς».

τελειῶ (—*όω*)· καθιστῶ τι τέλειον, τελειοποιῶ.

τελείωμα (τό)· δημοτ., τελείωσις, περάτωσις ἔργου, ἀντίθ. *ἀρχίνημα*.

τελειωμὸς (ὁ)· δημοτ., τελείωμα: «τελειωμὸ δὲν ἔχει αὐτὴ ἡ δουλειά».

τελειώνω, *ἀόρ. ἐτελείωσα*, δημ. *τέλειωσα*, παθ· μετχ. *τελειωμένος*· φέρω εἰς τέλος, εἰς πέρας, περατῶ: «ἐτελείωσα τὴ δουλειά μου», «ἐτελειώσαμε τὸ λάδι μας» ἄλλως «τὸ ἐσώσαμε» || ἀμετβ., ἄγομαι εἰς πέρας, περατοῦμαι: «τελείωσε ἡ συζήτησις», «τελείωσε τὸ ψωμί, — τὸ λάδι, δὲν ἔχομε ἄλλο» || ἐπὶ ἀποθνήσκοντος: «σήμερα —, αὔριο τελειώνει», «τελείωσε τὰ μεσάνυχτα» || φρ «μὲ τελείωσε μὲ τὴ φλυαρία του» ἄλλως «μὲ πέθανε —».

τελείωσις,—*εως* (ἡ)· ἡ εἰς τὸ τέλειον ἀπεργασία, τὸ νὰ γίνῃ τις τέλειος, τελειοποίησις: «τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου» ἡ εἰς τὸ τέλειον ἀνάπτυξις τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου.

—*[Χριστ.]* Κατὰ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ὁ πανάγαθος καὶ παντοδύναμος Θεὸς ἐδημιούργησε «πάντα καλὰ λίαν» (Γεν. 1. 31). Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἁμαρτήσας ἐξέπεσε τοῦ Θεοῦ καὶ διατελεῖ ὑπὸ τὴν κατάραν τῆς ἁμαρτίας, ἕνεκα τῆς ὁποίας πᾶσα ἡ κτίσις ὑπέπεσεν εἰς τὴν φθορὰν (Ρωμ. 8, 19 ἑ.) καὶ «συστενάζει καὶ συνωδίνει» Ρωμ. 8, 22), ἀναμένουσα τὴν ἀπολύτρωσιν. Αὕτη θὰ ἐπέλθῃ μετὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ὁπότε αἱ ψυχαὶ θὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν ἀποπνευματισθέντων σωμάτων (Α' Κορ 15, 51 ἑ.) καὶ θὰ γίνῃ καινὸς οὐρανὸς καὶ γῆ, ἐν οἷς θὰ κατοικῇ ἡ δικαιοσύνη (Β Πέτρ. 3 13), «τὰ πνεύματα τῶν τετελειωμένων δικαίων» (Ἑβρ 12, 23). Τότε θὰ ἐκλείψωσιν αἱ ἀτέλειαι τοῦ ἐπιγείου βίου καὶ θὰ ἐπέλθῃ ἡ τελειότης (Α' Κορ. 13, 10 καὶ 12), ἡ ἀποκατάστασις τῶν πάντων (Πράξ. 3, 21). Κατὰ ταῦτα ἡ ὁριστικὴ καὶ πλήρης τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου θὰ ἐπέλθῃ μετὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν. Ἀλλ' ἡ Καινὴ Διαθήκη πολλαχοῦ ὁμιλεῖ περὶ τελειώσεως τοῦ Χριστιανοῦ καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ (Α' Κορ. 2, 6. Φιλ 3. 15. Κολ. 3. 10. Ἐφεσ. 4, 13. Ἑβρ. 5, 14 καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ), ἥτις, οὖσα προοίμιον τῆς τελειώσεως τῆς μελλούσης ζωῆς, ἐπέρχεται διὰ τῆς

Digitized by Google

πίστεως καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου, ἐνισχυομένου ὑπὸ τῆς θείας χάριτος.. κ. ι. δ.

τελειωτικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τελείωσιν, εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν: «τελειωτικὸν κτύπημα».—Ἐπίρρ. **τελειωτικῶς**.

Τέλεκι (Teleki). ***Λαδίσλαος, κόμις* —**. Οὗγγρος πολιτικὸς (1811—1861. Βουλευτὴς τῷ 1837 ἐν τῇ διαίτῃ τῆς Τρανσυλβανίας, ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐν τῇ βουλῇ τῆς Πέστης, κατὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν εἷς τῶν ἀρχηγῶν αὐτῆς, μετέβη εἰς Παρισίους, ἵνα συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῶν οὐγγρικῶν δικαίων. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Οὑγγαρίαν τῷ 1860, μετὰ μακρὰν ἐξορίαν, ηὐτοκτόνησε τὸ ἑπόμενον ἔτος. θ. κ.

—**Τέλεκι** (Teleki), ***Παῦλος***. Οὗγγρος πολιτικὸς καὶ γεωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1879. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ γεωγραφίαν ἐν Βουδαπέστῃ καὶ κατόπιν, ἐπιδοθεὶς εἰδικῶς εἰς γεωγραφικὰς μελέτας, συνέταξε τὸν «Ἄτλαντα τῆς χαρτογραφικῆς ἱστορίας τῶν ἰαπωνικῶν νήσων» (1909) βραβευθέντα ὑπὸ τῆς γαλλικῆς γεωγραφικῆς ἑταιρείας. Ἀπὸ τοῦ 1909—1913 διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ γεωγραφικοῦ ἰνστιτούτου τῆς Οὑγγαρίας, τῷ 1913 ἐξελέγη μέλος τῆς οὐγγρικῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῷ 1919 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς οἰκονομικῆς γεωγραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Βουδαπέστης. Τῷ 1905 ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν βουλευτής. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ ναυάρχου Χόρτυ (1920) καὶ μετά τινας μῆνας πρωθυπουργός, παραιτηθεὶς τῷ 1921, μετὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ βασιλέως Καρόλου ὅπως καταλάβῃ τὸν οὐγγρικὸν θρόνον. Τῷ 1924 διωρίσθη ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν μέλος τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς καθορισμὸν τῶν συνόρων τῆς Μεσοποταμίας. Ἐξέδωκεν: «Ἱστορία τῶν γεωγραφικῶν ἰδεῶν» (1917), «Ἐθνογραφικὸς χάρτης τῆς Οὑγγαρίας» (1919), «Ἡ ἐξέλιξις τῆς Οὑγγαρίας» (1922). θ. κ.

— **Τέλεκι** (Teleki), ***Σαμουήλ, κόμις* —**. Οὗγγρο ἐξερευνητὴς τῆς Ἀφρικῆς (1845—1916). Ἀξιωματικὸς καὶ βουλευτής, παρῃτήθη τῶν θέσεών του τῷ 1881, κατόπιν δ' ἐπεχείρησε μακρὰ ταξίδια ἐξερευνήσεως εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν. Μετὰ τοῦ φὸν Χαϊνελ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος Κιλιμάντζαρον, μέχρις ὕψους 4.500 μ., ἀνεκάλυψε τὰς λίμνας Ροδόλφου καὶ Στεφανίας καὶ τὸ ἡφαίστειον Τέλεκι, καὶ κατόπιν ἐδημοσίευσε τὴν ἔκθεσιν τῆς περιηγήσεως ταύτης. θ. κ.

Τὲλ-ἐλ-Ἀδζοὺλ /*Γεωγρ.*/. Μικρὸς λιμὴν τῆς Παλαιστίνης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Γάζης. Ν. Μ.

Τὲλ-Ἐλ-Ἀμάρνα /*Γεωγρ.*/. Ἐρειπιὼν ἐν Αἰγύπτῳ (βλ. λ. *Ἀμαρνα*). Ν. Μ.

Τέλεμαν (Telemann) ***Γεώργιος-Φίλιππος***. Διάσημος Γερμανὸς μουσουργὸς (1681—1767). Πλὴν τῆς ἐξαιρέτου αὐτοῦ μουσικῆς μορφώσεως, εἶχε τύχει καὶ γενικῆς τοιαύτης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας. Εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν ἔγραψε μελοδραματικὸν ἔργον, λαβὼν ὡς πρότυπον ἔργον τι τοῦ Λούλλυ. Τῷ 1704 ἐδέχθη τὴν θέσιν μουσικοῦ διευθυντοῦ ἐν Σοράου· ἐπιθυμῶν, ἐν τούτοις, νὰ μορφώσῃ τὸ ὕφος του συμφώνως πρὸς τὸ γαλλικόν, μετέβη εἰς Παρισίους, ἵνα ἐκ τοῦ πλησίον γνωρίσῃ τὴν γαλλικὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν, μετὰ τὴν εἰς Γερμανίαν ἐπάνοδον, συνεδύασε πρὸς τὴν σοβαρὰν τεχνοτροπίαν τῆς πατρίδος του. Ἐδημιούργησεν οὕτως ἴδιον ὕφος, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον τάχιστα ἐγένετο τοσοῦτον διάσημος, ὥστε νὰ ἐπισκιάζῃ καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν Ἰ. Σεβ. Μπάχ. Τῷ 1708 ὁ Τέλεμαν ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς ἐν Ἀϊζενάχ, ἔνθα ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συνδεθῇ διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Μπάχ. Τῷ 1721 ἐδέχθη τὴν θέσιν τοῦ μουσικοῦ διευθυντοῦ τῆς πόλεως τοῦ Ἀμβούργου, ἣν διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ὁ Τέλεμαν ὑπῆρξεν ἐκ τῶν γονιμωτέρων συνθετῶν ὅλων τῶν ἐποχῶν· ἦτο ἀπολύτως κάτοχος τῆς τέχνης του, ἀλλ' ἡ μουσική του στερεῖται γενικῶς τῆς ὡραίας ἐκείνης γραμμῆς καὶ τῶν ἀναλογιῶν, δι' ὧν τὰ ἔργα τέχνης κυριαρχοῦν τοῦ χρόνου. Ἔγραψε δέ, ἐξ ὅσων τοὐλάχιστον εἶναι γνωστόν: καντάτας εἰς 12 πλήρεις σειράς, διὰ πάσας τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτὰς τοῦ ἔτους, μοτέττα, 42 «Πάθη», 33 Hamburger Kapitänmusiken (ἔργα ἀποτελούμενα ἐξ ἑνὸς μέρους δι' ὀρχήστραν καὶ ἑνὸς ὀρατορίου), περὶ τὰς 600 εἰσαγωγάς, δηλαδὴ σουΐτας δι' ὀρχήστραν, ἐπικηδείους καὶ γαμηλίους ἀκολουθίας, τὰ ὀρατόρια· «Ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ», «Ἡ Ἀνάστασις», «Οἱ ποιμένες εἰς Βηθλεέμ», «Ὁ ἀπελευθερωθεὶς Ἰσραήλ», «Ἡ ἡμέρα τῆς Κρίσεως» κ. ἄ. Ἐκ τῶν 40 αὐτοῦ μελοδραμάτων, ἀναβιβασθέντων ἐν Ἀμβούργῳ, οὐδὲν ἐπέζησε τοῦ συνθέτου. Τέλος ὁ Τέλεμαν συνέθεσε μέγαν ἀριθμὸν ἔργων ἐνοργάνου μουσικῆς, ἤτοι: 12 σονάτας διὰ βιολίον, «Die kleine Kammermusik», 6 σουΐτας διὰ βιολίον ἢ πλαγίαυλον καὶ κλειδοκύμβαλον, 6 τρίο διὰ 2 βιολία, βιολοντσέλλον καὶ συνεχὲς βάσιμον, σονάτας διὰ δύο πλαγιαύλους, ὑπερπεντήκοντα μενουέττα, μικρὰς φυγὰς δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, ἐπιτραπέζιον μουσικήν, ἀποτελουμένην ἐκ μιᾶς εἰσαγωγῆς μετὰ σουΐτας, ἑνὸς κουαρτέττου, ἑνὸς κοντσέρτου δι' ἑπτὰ ὄργανα καὶ κατακλεῖδος, κ. ἄ. Γ. Σ.

Τέλεμαρκ (Telemark) /*Γεωγρ.*/. Νομὸς τῆς Νορβηγίας, μέχρι τοῦ 1919 καλούμενος Bratsberg. Ἔχει ἐμβαδὸν 15.182 τ χλμ. καὶ κατ. 131.025 Πρωτεύουσα εἶναι ἡ πόλις *Σκίεν*. Εἶναι κέντρον ἀκμαίας βιομηχανίας χαρτοποιίας. θ. κ.

τελεμὲς (ὁ). Εἶδος μαλακοῦ τυροῦ. Πατρὶς αὐτοῦ εἶναι τὰ βόρεια μέρη τῆς Ρουμανίας, ἐκεῖθεν δὲ διεδόθη εἰς Βουλγαρίαν καὶ Τουρκίαν καὶ πρό τινων ἐτῶν ἡ παρασκευὴ αὐτοῦ εἰσήχθη καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ὁ τυρὸς οὗτος ἔχει σχῆμα μικρῶν τετραγώνων καὶ συσκευάζεται ἐντὸς λευκοσιδηρῶν δοχείων πετρελαίου ἢ ἐντὸς βαρελίων. Ἡ παρασκευὴ τοῦ τυροῦ τούτου εἶναι κάπως δυσκολωτέρα τῆς τοῦ τυροῦ φέτα καὶ τουλουμήσιου. Καλῶς παρασκευασθεὶς τελεμὲς εἶναι λίαν εὔγευστος. Σ. Γ.

Τέλενδος /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἐλάσσων Δωδεκανησιακὴ νῆσος, ἐγγύτατα καὶ δυσμικῶς τῆς Καλύμνου (πλάτ. 37° 00 ½ Β., μῆκ 26° 55′ ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymno islands), δεξιᾷ τῷ καταπλέοντι εἰς τὸν κολπίζοντα ὅρμον Ἄργανο ἢ Ἀργονῶντας. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Κέλερις*. Σ. Ε. Λ.

—***Τελένδου δίαυλος*** (Telendo channel) /*Γεωγρ.*/. Διεθνὴς ὀνομασία τοῦ μεταξὺ Καλύμνου καὶ Τελένδου στενοῦ, οὗ τὸ μέγιστον εὖρος εἶναι τεταρτημόριον μιλίου μόλις. Σ. Ε. Λ.

Τελένικος. Πενέστατος αὐλητὴς ἐκ Σερίφου, τὸν ὁποῖον καταγελάσας ὁ κωμικὸς Κρατῖνος διὰ τὸ ἄτεχνον τῶν αὐλημάτων του, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὰς παροιμιώδεις ἐκφράσεις: «τελενίκειος ἠχώ», ἤτοι ὁ ἦχος τῶν κενῶν ἀγγείων, ὅπως ὁ στόμαχος τοῦ Τελενίκου, καὶ «τελενικίζω» καθιστῶ τι ἐντελῶς κενόν. Α. Θ. Σ.

τελεολογία (ἡ) /*Φιλοσ.*/· βλ. λ. *τελολογία*.

τελεολογικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τελεολογίαν, εἰς τὴν περὶ σκοπιμότητος τοῦ κόσμου θεωρίαν, ὁ τῆς τελεολογιας.—Ἐπίρρ. ***τελεολογικῶς***.

τέλεον· ἐπίρρ. τελείως, ἐντελῶς (οὐδέτ. τοῦ *τέλεος=τέλειος*»).

Τελέοντες (οἱ) /*Ἀρχ.*/. Ἡ κυριωτέρα τῶν τεσσάρων φυλῶν, εἰς τὰς ὁποίας διῄρεσεν ὁ Ἴων τὸν λαὸν τῆς Ἀττικῆς. Ἄλλως ἐκαλοῦντο *Γελέοντες*. Α. Θ. Σ.

Τελεορμὰν (Teleorman) /*Γεωγρ.*/. —1) Ποταμὸς τῆς Ρουμανίας, παραπόταμος τοῦ Βέντε, ῥέων εἰς τὴν μεγάλην πεδιάδα τῆς Βλαχίας. Ἔχει μῆκος 130 χλμ. —2 Νομὸς τῆς Ρουμανίας ἐν Βλαχίᾳ Ἔχει ἐμβαδὸν 4.760 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 288.000 κατ. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ πόλις *Τουρνοὺ-Μαγκουρέλε*. θ. κ.

τελεοσαυρίδαι (οἱ) (Teleosauridae) /*Παλαιοζῳολ.*/. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *κροκοδειλίων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶχον σπονδύλους πλατυκοίλους, ῥύγχος πολὺ μακρὸν καὶ στενόν, ὀδόντας λιγνοὺς καὶ πολυαρίθμους. Οἱ ὀφθαλμοί των ἦσαν κύκλῳ κεκλεισμένοι, οἱ δ' ἐμπρόσθιοι πόδες μόλις εἶχον μῆκος ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ μήκους τῶν ὀπισθίων ποδῶν. Ἡ ῥάχις ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ δύο σειρῶν μεγαλυτέρων ὀστεωδῶν ἀσπιδοειδῶν πλακῶν, ἐνῷ ἡ κοιλία των ἔφερε περισσοτέρας σειρὰς μικροτέρων πλακῶν

Ο τελεοσαυρίδαι, ζῷα θαλασσόβια, πλησιάζουν κατὰ τὴν συνολικήν των μορφὴν καὶ κατὰ τὸ μέγεθός των πρὸς τὸν σημερινὸν ζῶντα *γαβιάλην*, διακρίνονται ὅμως ἐκ τῆς μικροτέρας κεφαλῆς, τῶν βραχυτέρων καὶ κομψοτέρων ἐμπροσθίων ποδῶν, τοῦ ἰσχυροῦ κοιλιακοῦ θώρακος, τῶν πλατυκοίλων σπονδύλων, τῆς θέσεως τῶν χοανῶν, τῶν πολὺ μεγάλων ἀνωτέρων κροταφικῶν ἀνοιγμάτων καὶ τῆς ἐλλείψεως ὑποαποφύσεων εἰς τοὺς τραχηλικοὺς σπονδύλους. Τὰ πενταδάκτυλα ἄκρα τῶν τελεοσαυριδῶν, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐξειλιγμένα εἰς βαδιστικοὺς πόδας, ἐπέτρεπον εἰς τὰ ζῷα ταῦτα, τὰ ὁποῖα παρέμενον κυρίως ἐντὸς τῶν ὑδάτων, νὰ κινῶνται εἰς τὴν ἰλὺν καὶ τὰ ἀβαθῆ μέρη μὲ δυσκίνητον καὶ κλονούμενον βάδισμα.

Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι: ὁ *στενόσαυρος*, ὁ *πελαγόσαυρος*, ὁ *τελεόσαυρος*, ὁ *μυκτηροσοῦχος*, κ. ἄ.

Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, ἀμφίβολα δὲ καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς καὶ τῆς κατωτέρας ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως. Γ. Κ. Γ.

τελεόσαυρος (ὁ) (Teleosaurus Geoffroy) /*Παλαιοζῳολ.*/ Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *τελεοσαυριδῶν κροκοδειλίων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κρανίον ἀποτόμως στενούμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς μακρὸν καὶ λεπτὸν ῥύγχος. Οἱ ὀδόντες των ἵσταντο ἐναλλὰξ ὑψηλότερον καὶ βαθύτερον. Ἀπολιθωμένα λείψανα τελεοσαύρων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς δογγερίου καὶ τῆς μαλμίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

τελεόστεοι (οἱ) (Teleostei) /*Ζῳολ.*/. Ἄθροισμα ἰχθύων, περιλαμβάνον τοὺς περισσοτέρους τῶν σήμερον ζώντων ἰχθύων, διακρινομένων διὰ τὸν ὀστεϊνον σκελετόν των καὶ τὰ πρὸς τὰ ἔξω βράγχιά των, ἅτινα καλύπτονται ὑπὸ τῶν βραγχιακῶν ἐπιπτυγμάτων. Εἰς τὸ ἄθροισμα τοῦτο ὑπάγονται οἱ *ἀκανθόπτεροι* (Acanthopteri), οἱ *ἀνάκανθοι*, οἱ *φυσόστομοι*, οἱ *πλεκτόγναθοι* καὶ οἱ *λοφοβράγχιοι* (βλ. καὶ λ. *ἰχθύς*, τόμ. ΙΓ', σελ. 336 γ). Δ. Ν. Π.

Τελεοῦτοι (οἱ), ἢ ***Τελενγκὲτ*** (Teleuten, Telenghit, Telenget). Ἐκτουρκισθεὶς μογγολικὸς λαὸς τῆς Σιβηρίας, ἐγκατεστημένος σήμερον εἰς τὰς περιφερείας Κρουτζνέσκ, Μπιϊσκ καὶ Τόμσκ. Ὁ ἀριθμός των ἀνέρχεται εἰς 7.000 περίπου. Οἱ Τελεοῦτοι περιελάμβανον ἄλλοτε καὶ τοὺς ὀρεινοὺς Καλμούκους τῶν Ἀλταΐων, ὑπετάχθησαν δὲ εἰς τοὺς Ρώσους μετὰ ἰσχυροτάτην ἀντίστασιν. Ἡ γλῶσσά των εἶναι ἰδίωμα τῆς τουρκικῆς, πλησιάζον πρὸς τὸ τῶν Τατάρων τῶν Ἀλταΐων, οἱ ἴδιοι δὲ οἱ Τελεοῦτοι ὀνομάζουν ἑαυτοὺς *Καρὰ Καλμάκ*. Ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν, οἱ μὲν τοῦ Κρουτζνέσκ παρέμειναν σιαμανισταί, οἱ τοῦ Τόμσκ ἠσπάσθησαν τὸν Μουσουλμανισμόν, οἱ δὲ τοῦ Μπιϊσκ τὸν Χριστιανισμόν. Οἱ τελευταῖοι μετὰ τὸν ἐκχριστιανισμόν των ἀπεκλείσθησαν τῆς φυλῆς. Πάντες ἀποζῶσιν ἐκ τῆς γεωργίας. Θ. Χ. Ι.

Τελεπνέφ, ***Ἰβὰν Ὀβολιένσκι**, πρίγκιψ* —. Διάσημος Ρῶσος αὐλικὸς (1508—1538). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τσάρου Βασιλείου Ἰβάνοβιτς (1533), ἡ σύζυγός του Ἑλένη, ἀναλαβοῦσα τὴν κηδεμονίαν τοῦ τριετοῦς υἱοῦ της Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ, προσέλαβεν ὡς μέγαν αὐτῆς αὐλάρχην καὶ σύμβουλον τὸν Τελεπνέφ, νεανίαν τότε, τὸν ὁποῖον ὑπώπτευον ὡς ἐραστήν της. Οὗτος, ἐφ' ὅσον ἔζη ἡ τσαρίνα Ἑλένη, ὑπῆρξεν ἀληθὴς κυρίαρχος τοῦ κράτους. Ἑπτὰ ἡμέρας ὅμως μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς, ὁ καταλαβὼν τὴν ἀρχὴν πρίγκιψ Βασίλειος Σουΐσκι συνέλαβε καὶ ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου ἀπέθανε λιμοκτονήσας. Οἱ Ρῶσοι ἱστορικοὶ χαρακτηρίζουσιν αὐτὸν ὡς θερμουργὸν καὶ μεγαλόφρονα, ἡρωϊκὸν δὲ μαχητήν. Θ. Β.

Τελεπτὴ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Θελεπτή*.

Τελέριγος. Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας (772–777). Ἀποφασίσας νὰ ἐξαφανίσῃ τὸ ἐν Βουλγαρίᾳ φιλοφρονοῦν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς κόμμα, εἰς ὃ ἀπέδιδε κατὰ μέγα μέρος τὰς ἐπιτυχίας τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, κατώρθωσε νὰ λάβῃ διὰ δόλου παρ' αὐτοῦ τὰ ὀνόματα πάντων τῶν κατασκόπων του βογιάρων, οὓς ἐφόνευσε. Τοῦτο ἐξώργισε τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις, πρὸς τιμωρίαν τοῦ Τελερίγου, ἐπεχείρησε τὴν τελευταίαν του εἰς Βουλγαρίαν ἐκστρατείαν, ἣν ἀνέκοψεν ἕνεκα βορείας νόσου, εἰς ἣν καὶ ὑπέκυψεν. Ὁ Τελέριγος, συνθηκολογήσας ἀμέσως πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ Κωνσταντίνου Λέοντα Δ', ἐπεζήτησε νὰ περιστείλῃ τὴν δύναμιν τῶν βογιάρων, καθιστάμενος ἀπόλυτος ἐν τῷ κράτει μονάρχης. Ἀποτυχὼν κατέφυγεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Κ.-Μ. Α

Τελεσαρχίδης. Ἀθηναῖος γλύπτης τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἀναφέρεται παρ' Εὐσταθίῳ καὶ Φωτίῳ ὅτι εἶναι ὁ γλύπτης τοῦ τετρακεφάλου Ἑρμοῦ, ὑπερόχου πλαστικοῦ ἔργου ἐν τῷ Κεραμεικῷ. Β. Δ. Ε.

Τελέσαρχος. —1) Συρομακεδὼν «ἀνὴρ εἴπερ τις καὶ ἄλλος πρόθυμος ἐς τὰ τῶν Ἑλλήνων», ἀποσταλεὶς τῷ 279 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Α' βασιλέως τῆς Συρίας μετὰ 500 ἀνδρῶν πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν Θερμοπύλαις Ἑλλήνων, ἀμυνομένων κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Βρέννον Γαλατῶν Ἐφονεύθη ὑπερασπιζόμενος ἡρωϊκώτατα τὰ στενά τῆς Οἴτης, διὰ τῶν ὁποίων οἱ Γαλάται ἐπεδίωκον τὰ διαβῶσι.

— 2) Συγγραφεύς, τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ἔργον «Ἀργολικὸς» ἢ «Ἀργολικά», ἀλλὰ περὶ τοῦ ὁποίου ἐλλείπουσι πλειότεραι πληροφορίαι. Α. Θ. Σ.

Τελεσθώ, ἢ ***Τελεστὼ*** /*Μυθολ.*/. Μία τῶν Ὠκεανίδων, θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος. Α. Θ. Σ.

Τελεσία /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἰταλικὴ πόλις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαμνιτῶν. Καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα (217) ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων μετὰ τριετίαν. Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἀκμήν Τὰ ἐρείπιά της κεῖνται παρὰ τὸ σύγχρονον Telese. Σ. Ε.

Τελεσίας. Ἀθηναῖος γλύπτης τοῦ τέλους τῆς Γ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Φιλοχόρου παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ ὡς γλύπτης δύο ὀνομαστῶν ἐν Τήνῳ πλαστικῶν ἔργων, τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ποσειδῶνος, ὕψους ἐννέα πήχεων, καὶ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης. Β. Δ. Ε.

Digitized by Google

— Τελεσίας. Ἀρχαῖος μουσικὸς ἐκ Θηβῶν. Τοῦτον ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος («Περὶ μουσικῆς» ΛΑ΄) ὡς παράδειγμα τῆς ἐπιδράσεως τῆς μουσικῆς ἐκπαιδεύσεως. Τυχὼν καλῆς μουσικῆς ἀνατροφῆς, διεκρίθη ὡς συντηρητικὸς αὐλητής. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἐγκαταλιπὼν τὰ παλαιὰ διδάγματα, ἐπεχείρησε νὰ μιμηθῇ νεωτεριστάς τινας· ἀπέτυχεν ὅμως ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ προσπαθείᾳ του, λόγῳ τῆς μεγίστης ἐπιδράσεως, ἣν ἐξήσκησεν ἐπ' αὐτοῦ ἡ δύναμις τῆς ἕξεως. Ν. Α. Χ.

τελεσιάς, *—άδος* (ἡ) [*Ἀρχ.*]. Εἶδός τι ἐνόπλου στρατιωτικῆς ὀρχήσεως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μακεδονίᾳ. ὁμοίας που πρὸς τὴν πυρρίχην. Ἐκλήθη δ' οὕτως ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου χορεύσαντος ταύτην Κρητὸς Τελεσίου. Ε. ΔΙ. Κ.

τελεσιγραφικός, *—ή, —όν*· ὁ διὰ τελεσιγράφου διατυπούμενος: «τελεσιγραφικὴ ὑπόδειξις, — διαταγή». —Ἐπίρρ. ***τελεσιγραφικῶς***.

τελεσίγραφον (τό)· τὸ ἔσχατον ἔγγραφον, οἱ τελευταῖοι ὡς ὁριστικοὶ καὶ ἀμετάβλητοι διατυπούμενοι ὅροι (κατ' ἀπόδοσιν τοῦ διεθνοῦς ὅρου ultimatum).

—[*Διπλωμ.*] *Τελεσίγραφον* καλεῖται τὸ διπλωματικὸν ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου κράτος τι, ἔχον ἐκκρεμῆ διεθνῆ διαφορὰν μεθ' ἑτέρου κράτους, διαβιβάζει εἰς αὐτὸ σχετικῶς τὰς τελικάς του ἀξιώσεις καὶ ἀπαιτεῖ ἀπάντησιν σαφῆ περὶ ἀποδοχῆς ἢ μὴ αὐτῶν. Τὸ τελεσίγραφον ἐπιδίδεται εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν ἐκ μέρους τοῦ διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ ἑτέρου κράτους καὶ περιέχει τὸ τελευταῖον ὅριον τῶν παραχωρήσεων τούτου πρὸς διευθέτησιν τῆς διαφορᾶς ὧν ἡ ἄρνησις πρὸς ἐκπλήρωσιν συνεπάγεται τὴν ῥῆξιν. Συνήθως τὸ τελεσίγραφον ὁρίζει βραχυτάτην προθεσμίαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας πρέπει νὰ δοθῇ ἡ οὕτως αἰτουμένη ἀπάντησις. Ὁ καθορισμὸς ὅμως ἐκ τῶν προτέρων τοιαύτης προθεσμίας δὲν εἶναι ἀπαραίτητος ὅρος τοῦ τελεσιγράφου, ὥστε καὶ ἄνευ τοιούτου καθορισμοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ νομικῶς τελεσίγραφον, διότι ὑπονοεῖται πάντοτε καὶ ἐξυπακούεται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λογική τις καὶ ἀρκοῦσα χρονικὴ προθεσμία, βραχυτάτης κατὰ γενικὸν κανόνα διαρκείας, ἐντὸς τῆς ὁποίας πρέπει ν' ἀπαντήσῃ καταφατικῶς ἢ ἀποφατικῶς τὸ κράτος, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀπηυθύνθη τὸ τελεσίγραφον. Ἂν ἡ προθεσμία παρέλθῃ ἄπρακτος ἢ ἡ δοθεῖσα ἐντὸς ταύτης ἀπάντησις εἶναι ἀρνητικὴ ἢ διφορουμένη ἢ φύσεως ἀναβλητικῆς καὶ τὰ τούτοις παρεμφερῆ, τότε θεωρεῖται εὐλόγως ὅτι τὸ τελεσίγραφον, παρὰ τὴν αὐστηρὰν αὐτοῦ φρασιολογίαν, δὲν συνετέλεσεν εἰς τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἀντιπάλου κράτους. Πρὸ τῆς παρουσιαζομένης πραγματικῆς ταύτης καταστάσεως δικαιοῦται τὸ διατυπῶσαν τὸ τελεσίγραφον κράτος νὰ προβῇ εἰς μέτρα ἐλάσσονος ἢ καὶ ἐσχάτου ἀκόμη καταναγκασμοῦ, ὡς εἶναι ὁ πόλεμος. Καὶ τοῦτο, διότι τὸ κράτος, καθ' οὗ τὸ τελεσίγραφον, μὴ παραδεχθὲν τοὺς ἐν αὐτῷ ὅρους, ὑποδεικνύει διὰ τῆς στάσεώς του ὅτι προτιμᾷ τὸν πόλεμον. Διὰ νὰ χαρακτηρισθῇ ὅμως ὁ πόλεμος ὡς μέτρον ἐπὶ τοῦ προκειμένου νομίμως ληφθὲν ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου, πρέπει βεβαίως νὰ ἔχῃ προηγουμένως ἐξαντληθῇ ἡ διαδικασία τοῦ δικαστικοῦ ἢ διαιτητικοῦ διακανονισμοῦ ἢ τῆς προσφυγῆς εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἣν διαδικασίαν ἐπιβάλλει τὸ ἄρθρον 12 τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν θὰ ἠδύνατο νὰ κηρυχθῇ πόλεμος μόνον τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς δικαστικῆς ἢ διαιτητικῆς ἀποφάσεως ἢ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐκθέσεως τοῦ συμβουλίου. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς προθεσμίας ταύτης δύναται νὰ ἀποσταλῇ τελεσίγραφον, πρέπει ὅμως τοῦτο νὰ περιέχῃ ταυτοχρόνως καὶ ῥητὴν δήλωσιν περὶ κηρύξεως πολέμου ἐν περιπτώσει μὴ παραδοχῆς τῶν τεθέντων ἐν αὐτῷ ὅρων ἢ μὴ ἱκανοποιητικῆς ἀπαντήσεως. Ἂν λοιπὸν τὸ τελεσίγραφον δὲν περιέχῃ τὴν ἀνωτέρω ῥητὴν δήλωσιν, τότε εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως ἐπακολουθήσῃ νέον τι ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ κηρύσσηται ἐπισήμως ἡ ἐμπόλεμος κατάστασις.

Τὸ ἄρθρον 1 τῆς ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1907 εἰδικῆς συμβάσεως τῆς Χάγης περὶ τοῦ τρόπου ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν ὁρίζει ὅτι αὗται θὰ ἤρχοντο μόνον μετὰ προηγουμένην σαφῆ προειδοποίησιν, ἡ ὁποία θὰ ἐγίνετο ὑπὸ τὴν μορφὴν ἠτιολογημένης κηρύξεως πολέμου ἢ καὶ τελεσιγράφου, περιέχοντος κήρυξιν πολέμου ὑπὸ ὅρον. Σημειωτέον, ἐν τέλει, ὅτι ἡ πρακτικὴ τοῦ τελεσιγράφου εἶναι συνήθης πρακτικὴ μεταξὺ τῶν κρατῶν καὶ πλεῖστοι ὅσοι πόλεμοι ἤρξαντο διὰ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως τῶν ὅρων, τῶν διαβιβασθέντων ὑπὸ τύπον τελεσιγράφου, περιλαμβάνοντος καὶ τὴν ῥητὴν δήλωσιν περὶ κηρύξεως πολέμου κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Bruyas*, De la déclaration de guerre (1899).—*Raspiller*, Du Passage de l' état de paix à l' état de guerre (1901).—*Blin du Bailleul*, Des hostilités sans déclaration de guerre (1907).—*Soughimoura*, De la déclaration de guerre (1912).
Δ. ΔΡΟΣΟΣ

τελεσιδικία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι ὑπόθεσίς τις τελεσίδικος, τὸ δεδικασμένον ὁριστικῶς καὶ ἀμεταστρέπτως.

—[*Πολ. Δικ.*] Διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου τέμνεται ὁριστικῶς ἡ ἐνώπιον αὐτοῦ ἀχθεῖσα διαφορά, ῥυθμιζομένου τελειωτικῶς τοῦ ἐπιμάχου ζητήματος. Τὰ οὕτως ἅπαξ πλέον κριθέντα δὲν δύνανται νὰ τεθῶσιν ὑπὸ νέαν δικαστικὴν διάγνωσιν, καθόσον ἀντὶ ἀληθείας λαμβάνονται. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι ἀπόρροια τῆς ἀρχῆς ὅτι δέον αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις νὰ εἶναι σεβασταὶ καὶ νὰ ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς τῶν δικαστηρίων. Διὰ νὰ ὑπάρξωσι τὰ ἀποτελέσματα τῆς τελεσιδικίας, πρέπει ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου νὰ εἶναι ὁριστικὴ καὶ τελεσίδικος ἢ ἀνεκκλήτως ἀπηγγελμένη, νὰ τέμνῃ δὲ κατ' οὐσίαν τὸ ἀμφισβητούμενον δίκαιον. Ἐκ τῆς τελεσεδικίας δύο κυρίως ἐνέργειαι ἐκπηγάζουσιν: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκτελοῦνται ἀναγκαστικῶς τὰ διὰ ταύτης διατασσόμενα, ἀφ' ἑτέρου δὲ παράγεται ἡ ἔνστασις τοῦ δεδικασμένου, δυνάμει τῆς ὁποίας, συμφώνως πρὸς τὴν ἄνω ἀρχήν, δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἔρευνα τῆς ὑποθέσεως. Διὰ νὰ γεννηθῇ ὅμως τελεσιδικία καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἔνστασις τοῦ δεδικασμένου, δέον νὰ συνυπάρχουν τὰ ἑξῆς: 1) ἀπόφασις, 2) ταυτότης προσώπων καὶ 3) ταυτότης διαφορᾶς. Α. Κ.

τελεσίδικος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὁριστικῶς καὶ ἀμετατρέπτως δεδικασμένος, καθ' οὗ δὲν χωρεῖ τακτικὸν ἔνδικον μέσον.—Ἐπίρρ. ***τελεσιδίκως***.

Τελεσικλῆς. Πατὴρ τοῦ ποιητοῦ Ἀρχιλόχου τοῦ Παρίου (725—650 π. Χ.), ὁδηγήσας κατ' ἐντολὴν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἀποικίαν Παρίων εἰς τὴν Θάσον. Α. Θ. Σ.

Τελέσιλλα. Ἐπιφανὴς Ἑλληνὶς ποιήτρια, καταγομένη ἐξ Ἄργους καὶ ἀκμάσασα κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα. Αὕτη ἐποίει ᾄσματα ἐν ἐλαφροῖς ἰωνικοῖς διμέτροις ἀπὸ μείζονος, ἢ κατὰ τοὺς νεωτέρους μετρικοὺς ἐν λογαοιδικαῖς τριποδίαις μετὰ βαρείας ἀνακρούσεως· τὸ ἑξῆς δὲ παράδειγμα τούτων παρέχει ὁ Ἡφαιστίων:

Ἁ δ' Ἄρτεμις ὦ κόραι — — ◡◡ — ◡ —
φεύγουσα τὸν Ἀλφεὸν — — ◡◡ — ◡◡

Ἡ Τελέσιλλα ἐποίησε καὶ παρθένεια, ἀλλ' οὐδὲν τούτων διεσώθη. Ἡ ἐνθουσιώδης αὕτη ποιήτρια ἐξυμνήθη μάλιστα, διότι τὴν μοῦσαν αὐτῆς μετεχειρίσθη, ὡς ὁ Τυρταῖος, πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος· ὅτε δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεομένης ὁ Ἀναξανδρίδου, νικήσας τοὺς Ἀργείους καὶ πολλοὺς αὐτῶν φονεύσας, ἐπειράθη νὰ ἐκπορθήσῃ καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν, τὴν ἀπόπειραν ταύτην ἐματαίωσεν ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀνδρεία τῆς Τελεσίλλης, ἥτις ἐνθουσιάσασα τὰς γυναῖκας τοῦ Ἄργους ἀντέταξεν αὐτὰς ἐνόπλους κατὰ τοῦ πολιορκητοῦ καὶ ἔσωσε τὴν πατρίδα. Τὸ κατόρθωμα τῆς ποιητρίας ἱκανῶς ἐξύμνησαν ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Παυσανίας, οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἐτίμησαν τὴν ἡρωΐδα δι' ἀνδριάντος, ὃν ἔστησαν πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης. Εἰκονίζετο αὕτη ἔνοπλος, τὰ δὲ βιβλία καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα εἶχεν ἐρριμμένα κατὰ γῆς πρὸ τῶν ποδῶν. Ὁ ἀνδριὰς οὗτος, ὃν εἶδεν ὁ περιηγητὴς Παυσανίας τὸν Β' αἰῶνα μ. Χ., ἴσως ἦτο ἀντίτυπον τοῦ χαλκοῦ ἀνδριάντος, ὅστις ἦτο ἔργον τοῦ Ἀθηναίου Νικηράτου. Γ. Γ.

Τελέσιος (Telesio), ***Βερναρδῖνος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1509 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1588. Ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν ἐν Παδούῃ καὶ τῷ 1563 ἐξέδωκε τὸ μέγα ἔργον του: «Sulla natura delle case», ἐν τῷ ὁποίῳ κατεπολέμει τὴν περιπατητικὴν φιλοσοφίαν. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τούτου ὑπῆρξε τεραστία· αἱ ἰδέαι του ἔσχον ταχυτάτην διάδοσιν καθ' ὅλον τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως κατ' ἀρχάς, καὶ κατόπιν καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν Ζῶντος ἔτι τοῦ Τελεσίου ἐσχηματίσθη μεγάλη σχολὴ ὀπαδῶν του, οἱ ὁποῖοι ἀπεκαλοῦντο τελεσιανοί. Τῷ 1565 ὁ πάπας Πῖος ὁ Δ' τῷ προσέφερε τὴν ἕδραν ἀρχιεπισκόπου τῆς Κοσέντζας, τὴν ὁποίαν ὅμως ὁ Τελέσιος δὲν ἐδέχθη. Ἐκτὸς τοῦ κεφαλαιώδους τούτου ἔργου ἔγραψε καί: «De somno», «De saporibus», «De his quae in aere fiunt», «De mari», «De cometis et lacteo circulo», «De usu respirationis», «De coloribus», «Quod anima universum ab unica animae substantia gubernatur» κ. ἄ. [Πρβλ. *F. Fiorentino,* Bernardino Telesio (Φλωρεντία 1872), τ. 2.]

τελεσιουργὸς (ὁ, ἡ), *—όν* (τό)· ὁ τελεσιουργῶν, ὁ φέρων εἰς τέλος, εἰς πέρας τὸ ἔργον, ἀποτελεσματικός.

τέλεσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ τελεῖν, ἐκτέλεσις: «τέλεσις μυστηρίου, — γάμου, — ἑορτῆς, — πανηγύρεως».

Τέλεσις. Ἐπικὸς ποιητὴς ἐκ Μηθύμνης, τοῦ ὁποίου ἔργον ἀναφέρεται ἡ «Τιτανομαχία». Α. Θ. Σ.

τέλεσμα (τό)· στοιχειό, φάντασμα.

—[*Λαογρ.*] Ἐκαλοῦντο οὕτω καθ' ὅλον τὸν βυζαντινὸν μεσαίωνα διάφορα ἀντικείμενα, καὶ κυρίως ἔργα τέχνης, περὶ τῶν ὁποίων ἐπιστεύετο ὅτι ἦσαν πεπροικισμένα μὲ ἰδιαιτέραν ἀγαθοποιὸν μαγικὴν δύναμιν, διότι ἀπετέλουν ἕδραν διαφόρων δαιμόνων, ἐνσωματωθέντων ἐν αὐτοῖς κατόπιν μαγικῆς τελετῆς. Ἡ παλαιοτέρα μνεία τελεσμάτων εὑρίσκεται εἰς συγγραφεῖς τοῦ Δ' αἰῶνος, ἀναφέρουσι δ' αὐτὰ καὶ συγγραφεῖς τοῦ Ε' καὶ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, οἱ δὲ μεταγενέστεροι Βυζαντινοὶ χρονογράφοι ἐπαναλαμβάνουσι πολλὰς εἰδήσεις περὶ τούτων. Τὰ τελέσματα εἶναι ταυτόσημα πρὸς τὰ *στοιχεῖα* καὶ τὰ *στοιχειωμένα* ἀντικείμενα, διακρίνονται δὲ ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ αὐτῶν καὶ τοῦ τρόπου τῆς στοιχειώσεώς των εἰς πολλὰς κατηγορίας. Τὴν πρώτην κατηγορίαν τῶν τελεσμάτων ἀποτελοῦν ὅσα ἐνσωματώνουν διὰ κατορύξεως διαφόρους δυνάμεις προξενούσας κακόν. Τοιοῦτον ἦτο τὸ τέλεσμα τῶν σεισμῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ (ἤτοι ὁ κατάδεσμος τοῦ δαίμονος, ὅστις ἔσειε τὴν πόλιν). Τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀποτελοῦν ὅσα ἐνσωματώνουν ἀγαθοποιοὺς καὶ ὑπερασπιστρίας δυνάμεις ὡρισμένης περιοχῆς. Τοιαῦτα εἶναι αἱ τύχαι τῶν πόλεων, ἤτοι τὰ πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῶν τελέσματα, τὰ στοιχειοῦντα ὁλόκληρον περιοχήν, ἤτοι τὰ δημιουργοῦντα στοιχεῖον πρὸς φύλαξιν αὐτῆς. Τὴν τρίτην κατηγορίαν ἀποτελοῦν ὅσα ἐστοιχειώθησαν ἕνεκα ἀνθρωποκτονιῶν καὶ δολοφονιῶν. Τὴν τετάρτην κατηγορίαν ἀποτελοῦν τὰ συνδεδεμένα πρὸς τὴν ζωὴν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οἵτινες παραλυομένου τοῦ τελέσματος κατεστρέφοντο. Οὕτω ἀνδριάς τις ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο συνδεδεμένος πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Συμεών, διὸ καὶ ἀποκοπείσης τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνδριάντος ἀπέθανε τὴν αὐτὴν ὥραν καὶ ὁ βασιλεύς. Ἡ πίστις εἰς τὰ τελέσματα διετηρήθη παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ μέχρι σήμερον. [Πρβλ. *Ν. Πολίτου*, Τελέσματα ἐν «Λαογραφικοῖς Συμμείκτοις», τ. Α', σ. 48-57. *Τοῦ αὐτοῦ* Παραδόσεις, τ. Β', σ. 1057 κ. ἑξ.]

τελεστῆρες (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Οὕτως ἐκαλοῦντο παρ' ἀρχαίοις καθόλου μὲν οἱ ἐν τοῖς *τελεστηρίοις* τὰς ἱεροτελεστίας ἐκτελοῦντες καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἱερουργοῦντες, ἰδίᾳ δ' ἐν Τροιζῆνι οἱ τοῦ αὐτόθι τελεστηρίου ἄρχοντες, οἱ τελοῦντες τὰ πρὸς τιμὴν τῆς μεγάλης Θεᾶς (Κυβέλης) μυστήρια. Ε. ΔΙ. Κ.

τελεστήριον (τό)· ὁ τόπος ὅπου τελοῦνται τὰ μυστήρια, τόπος ἱεροτελεστίας, μυσταγωγίας.

—[*Ἀρχαιολ.*] *Τελεστήριον* ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις καθόλου μὲν πᾶς τόπος, ἐν ᾧ ἐτελεῖτο θρησκευτική τις τελετὴ καὶ ἱερουργία, ἱεροτελεστία, θυσία, μυσταγωγία, ἰδίᾳ δὲ καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ ἐν Ἐλευσῖνι ἱερὸν τῆς Δήμητρος καὶ Περσεφόνης, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια. Τελεστήρια ὑπῆρχον πολλαχοῦ τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ε. ΔΙ. Κ.

Τελέστης [*Μυθολ.*]. Κρής, πατὴρ τῆς ὡραίας Ἰάνθης, τὴν ὁποίαν ἠγάπησε παραφόρως ἡ ἐκ Φαιστοῦ Ἶφις, μεταμορφωθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἴσιδος εἰς νεανίαν (*Ὀβιδ.* Μεταμ. IX, 717).

— Τελέστης. Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Κορίνθου ἐκ τῶν Βακχιδῶν, υἱὸς τοῦ Ἀριστοδήμου, βασιλεύσας ἐπὶ 12 ἔτη (758—747 π. Χ.). Ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀριέως καὶ τοῦ Περάντα, ἔκτοτε δὲ κατελύθη ἡ βασιλεία ἐν Κορίνθῳ, χορηγηθέντος τοῦ προνομίου νὰ ἐκλέγωνται ἐνιαύσιοι πρυτάνεις, μέχρι τοῦ τυράννου Κυψέλου, υἱοῦ τοῦ Ἠετίωνος, ὅστις ἐξεδίωξεν αὐτοὺς (*Παυσ.* Β, 4, 4). Α. Θ. Σ.

— Τελέστης. Περίφημος διθυραμβοποιὸς ἐκ Σελινοῦντος τῆς Σικελίας. ζήσας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ. Ἐποίησεν: «Ἀργώ», «Ἀσκληπιὸν» καὶ «Διθυραμβικὸν ὑμέναιον». Τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματά του, καίπερ ὀλίγα ὄντα, μαρτυροῦν, ὅτι ὁ ποιητὴς κατείχετο ὑπὸ λυρικοῦ αἰσθήματος ἀρχαιοτέρων χρόνων· διὸ καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν τοὺς διθυράμβους τούτου, ὡς καὶ τοὺς τοῦ Φιλοξένου. Γ. Γ.

τελεστὴς (ὁ)· ὁ τελῶν τὰ μυστήρια, μυσταγωγός.

—[*Ἀρχ.*] *Τελεσταὶ* ἐκαλοῦντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα θρησκευτικοί τινες λειτουργοὶ ἐπίσημοι, ἔμπειροι τῶν ἱεροτελεστιῶν, συνήθως ἱερεῖς, ἔργον ἔχοντες τὸν καθαρμόν, ἤτοι ἐξαγνισμὸν τῶν ἐξ ἀνοσίου τινὸς ἔργου μεμιασμένων ἢ τῶν ὁπωσδήποτε ἐν ταῖς θυσίαις καὶ ταῖς λοιπαῖς ἱεροτελεστίαις δεομένων διά τινα αἰτίαν καθαρμοῦ, δι' ὃ ἐκαλοῦντο προσέτι καὶ *καθαρταὶ* καὶ *ἁγνισταί*. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀνῆκον καὶ αἱ *περιμάκτριαι*, ἤτοι αἱ διὰ γοητειῶν καὶ ποικίλων μαγικῶν μέσων ἐξαγνίζουσαι τὰς μεμιασμένας γυναῖκας. Καθόλου *τελεσταὶ* ἐκαλοῦντο καὶ οἱ τὰς ἱεροτελεστίας ἐκτελοῦντες, ὡς καὶ οἱ μυσταγωγοὶ τῶν ἀρχαίων μυστηρίων. Ε. ΔΙ. Κ.

Τελέσφορος. Στρατηγὸς τοῦ Ἀντιόχου, βασιλέως τῆς Ἀσίας, ἀποσταλεὶς τῷ 313 π. Χ. εἰς Πελοπόννησον κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ Κασσάνδρου. Ἀποτυχὼν εἰς τὴν ἀποστολήν του καὶ ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Πολεμαίου, ἀνεψιοῦ τοῦ βασιλέως, ἀπεστάτησεν ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ στρατολογήσας μισθοφόρους ἐσύλησε τοὺς θη-

Digitized by Google

σαυροὺς τῆς Ὀλυμπίας καὶ ὠχυρώθη ἐν Ἤλιδι, ὁπόθεν μετ' οὐ πολὺ ἐξεδιώχθη καὶ ὑπετάγη εἰς τὸν Πτολεμαῖον. Α. Θ. Σ.

—Τελέσφορος. Εἷς τῶν αὐλικῶν τοῦ Λυσιμάχου, βασιλέως τῆς Θράκης (323—281 π. Χ.), ὅστις, ἐκφρασθεὶς κατὰ τοῦ ἀναρμόστου γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς δεκαεξαετοῦς Ἀρσινόης, βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου, ἐνεκλείσθη εἰς κλωβὸν καὶ ἀπέθανεν ἐξ ἀσιτίας (*Ἀθην.* XIV). Α. Θ. Σ.

Τελεσφόρος, *πάπας Ῥώμης*. Ἐξ Ἑλλάδος ἐλθὼν εἰς Ῥώμην κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος, εἶχε φήμην διασήμου ἀναχωρητοῦ καὶ διεδέχθη τῷ 125 ἀποθανόντα τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης Σίξτον τὸν Α'. Ὡς ἐπίσκοπος Ῥώμης κατεπολέμησε τὰς ποικίλας αἱρέσεις τῶν γνωστικῶν, εἰσήγαγε πολλὰς λειτουργικὰς διατάξεις τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν καὶ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 136 (ἢ τῷ 139 ἢ τῷ 142). Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 23 Φεβρουαρίου, ἡ δὲ δυτικὴ τὴν 5 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Τελεσφόρος /*Μυθολ.*/. Δαίμων τοῦ κύκλου τοῦ Ἀσκληπιοῦ, θεωρούμενος ὡς προστάτης τῶν ἀναρρωννυόντων. Ἐλατρεύετο μὲ τὸν Ἀκέσιον ἢ Ἄκεσιν ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ τὸν Εὐαμερίωνα ἐν Τιτάνῃ τῆς Σικυῶνος (*Παυσ.* Β', 11, 7), ἀπεικονίζετο δὲ ὑπὸ μορφὴν ὡραίου παιδός, προφυλασσομένου ἐπιμελῶς διὰ μανδύου καὶ καλύμματος τῆς κεφαλῆς κατὰ πάσης καιρικῆς μεταβολῆς. Κατὰ τὸν Reinach, εἶναι θρακικὴ θεότης λατρευομένη ἐν Θράκῃ μετὰ τῆς Ὑγιείας καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὡς λ. χ. ἐν Παυταλίᾳ (νῦν Κιοστενδὴλ) καὶ ἀλλαχοῦ. Α. Θ. Σ.

τελεσφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ φέρων τέλος, ὁ συντελῶν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, ἀποτελεσματικός: «τελεσφόρον φάρμακον, — μέσον».—Ἐπίρρ. **τελεσφόρως**.

τελεσφορῶ (—*έω*)· συντελῶ ἀποτελεσματικῶς, ἐπιτυγχάνω, καταλήγω εἰς αἴσιον πέρας.

τελετάρχης (ὁ)· ὁ ἄρχων τῆς τελετῆς, ὁ πρῶτος τῶν τελεστῶν, ὁ διευθύνων τὴν τελετήν.

—/*Ἀρχ.*/ *Τελετάρχης* ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις ὁ πρῶτος ἱεροτελεστής, ὁ ἄρχων ἐν ταῖς μυσταγωγίαις καὶ τελεταῖς. Ε. ΔΙ. Κ.

τελετὴ (ἡ)· ἐξωτερικὴ μορφὴ λατρείας, ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐκδηλοῖ τις διὰ σταθερῶν τύπων τὴν πρὸς τὸν θεὸν λατρείαν: «ἡ τελετὴ τῆς Ἀναστάσεως, — γάμου» || καθόλου, ὁ θρησκευτικὸς πανηγυρισμός: «ἡ τελετὴ τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς, — τῆς πρώτης τοῦ ἔτους κττ.».

—/*Ἀρχ.*/ *Τελεταὶ* ἐκαλοῦντο παρ' ἀρχαίοις αἱ *τελειώσεις*, ἤτοι αἱ τελευταῖαι καὶ τὴν ὅλην ἐκτέλεσιν ἱερουργίας τινὸς συμπληροῦσαι ἱεροτελεστίαι, αἱ ἐκτελούμεναι ἔν τινι τελεστηρίῳ οὐ μόνον ὑπὸ τῶν καθ' ἕκαστον πιστῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πόλεως ὅλης πρὸς ἀπαλλαγὴν οὐ μόνον αὐτῶν τῶν ζώντων, ἀλλὰ καὶ τῶν νεκρῶν προγόνων ἀπὸ τῶν ἀδικημάτων τῶν ὑπ' αὐτῶν γενομένων καὶ τῶν ἐκ τούτων κακῶν τοῦ μέλλοντος βίου. Ὅθεν, κατὰ τὰς τελετὰς ἐγίνοντο καθαρμοὶ ἤτοι σωματικοὶ καὶ ψυχικοὶ ἐξαγνισμοί, πρὸς μετάνοιαν καὶ ἐξιλασμὸν μετὰ μυήσεως εἰς τὰ μυστήρια τῆς θεότητος, πρὸς ἣν ἐγίνετο ἡ ὅλη ἱεροτελεστία, μετὰ θυσιῶν, ᾀσμάτων ἱερῶν καὶ ὀρχήσεως, ὡς καὶ μετ' ἐπιδείξεως ἱερῶν συμβόλων τῆς πρὸς ἣν ἡ ἐπίκλησις ἐγίνετο θεότητος. Τοιαῦται τελεταὶ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνωνται ἐν τελεστηρίοις οἱουδήποτε μὲν θεοῦ ἢ θεᾶς, ἀλλὰ μάλιστα τῶν χθονίων, τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Περσεφόνης, ὡς καὶ τοῦ Διονύσου Ζαγρέως, τοῦ Ὀρφέως κλπ., δι' ὧν καθόλου ἐπεδιώκετο ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ἀγωνίας, ἣν αἰσθάνεται ἄγνωμον καὶ φοβούμενος τὸν θάνατον καὶ τὰς μετ' αὐτὸν ποινὰς καὶ βασάνους. Ἀλλά, παρὰ τὰς συμφώνως πρὸς τὰ θρησκευτικὰ νόμιμα τελουμένας τοιαύτας ἁγνιστικὰς τελετάς, ἐπηγγέλλοντο τὴν κάθαρσιν καὶ τὴν μετὰ θάνατον γαλήνην καὶ ἀγύρται τινὲς καὶ μάντεις, καὶ μάλιστα τούτων οἱ ὀρφεοτελεσταί, οἵτινες, ὡς ἐπαῖται περιερχόμενοι τὰς πόλεις καὶ χωρία, προσερχόμενοι εἰς τὰς οἰκίας τῶν πλουσιωτέρων ἢ κατὰ τὰς τελετὰς θυσιῶν ἢ ἄλλων θρησκευτικῶν πανηγύρεων διὰ βιβλίων, ἅτινα ἐπώλουν, καὶ διὰ λόγων ἐπὶ πληρωμῇ ἔπειθον τοὺς δεχομένους αὐτοὺς περὶ τῆς ἱκανότητος αὐτῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς μετὰ θάνατον γαλήνης εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς νεκροὺς προγόνους αὐτῶν. Ε. ΔΙ. Κ.

—/*Τελετουργ.*/ *Τελετὴ* (ἡ *τελετουργία*, *ἱερουργία*, *ἱεροτελεστία*, *λειτουργία*) καλεῖται κυρίως ἡ κατὰ τὴν καθιερωμένην ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν διεξαγωγὴ μυστηρίου ἢ ἀκολουθίας τινὸς μυστηριακῆς. Οὕτω λέγομεν ἡ *τελετὴ τοῦ βαπτίσματος*, τοῦ *γάμου*, τῆς *χειροτονίας*, καθὼς καὶ ἡ *τελετὴ τῶν ἐγκαινίων*. Μεταγενεστέρως λαμβάνεται ἡ λέξις καὶ εἰς δήλωσιν ἐπισήμου πανηγυρισμοῦ μεγάλης ἑορτῆς.

Τελετὴ /*Μυθολ.*/. Θυγάτηρ τοῦ Διονύσου ἐκ τῆς Νικαίας, θυγατρὸς τοῦ Σαγγαρίου καὶ τῆς Κυβέλης, τὴν ὁποίαν ἐρωτευθεὶς ὁ θεὸς ἀπήγαγεν ἀφοῦ πρῶτον ἐμέθυσεν. Ἀγαπῶσα τὰς ἑορτάς, τὰς διασκεδάσεις καὶ τοὺς νυκτερινοὺς χορούς, παρηκολούθει ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τὸν πατέρα αὐτῆς καὶ ἐτέρπετο εἰς τοὺς ἤχους τῶν κροτάλων. Διὰ τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς προσωποποίησις τῶν ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων καὶ ἐν γένει πάσης φύσεως ἱεροτελεστιῶν. Ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος ὑπῆρχεν ἄγαλμα αὐτῆς παρὰ τὸ τοῦ Ὀρφέως, πέριξ δ' αὐτῶν θηρία «λίθου τε καὶ χαλκοῦ», ἀκροώμενα τῆς λύρας αὐτοῦ (*Παυσ.* Θ', 30, 4). Κατὰ τὸν Ἀριστοφάνη πρῶτος ὁ Ὀρφεὺς ὑπέδειξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς τελετὰς πρὸς ἐξημέρωσιν καὶ πολιτισμόν. Ἐπίσης ἀπεικονίζετο ἐπὶ ἀναγλύφων μετὰ τῆς *Εὐθηνίας* καὶ *Ἐπικτήσεως*, προσωποποιήσεων τῆς εὐκαρπίας τῆς γῆς καὶ τῶν κερδῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσιν ἑορταστικαὶ τελεταί. Α. Θ. Σ.

τελετουργία (ἡ)· διεξαγωγὴ τελετῆς, ἱερουργία, μυσταγωγία.

τελετουργικὴ (ἡ). Ταυτίζεται γενικῶς πρὸς τὴν *λειτουργικήν*, δύναται ὅμως νὰ διακριθῇ ὡς πρακτικωτέρα μορφὴ ταύτης, ἅτε κυρίως ἐμμένουσα περὶ τὴν ἐποπτικὴν καὶ δι' ἀσκήσεως διδασκαλίαν τοῦ τρόπου τῆς τελέσεως τῶν διαφόρων τελετῶν καὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν χριστιανικὴν λατρείαν.

τελετουργῶ (—*έω*)· τελῶ τελετήν, ἱερουργῶ, μυσταγωγῶ.

Τελετόφιλοι (οἱ)· βλ. λ. *Πουσεϋσταί*.

Τελέτσης. Βούλγαρος ἡγεμὼν (761—755) ἐκ τοῦ γένους τῶν Οὐγαϊδῶν (Ugan), ἀναβιβασθεὶς εἰς τὸν θρόνον ὑπὸ τῶν βογιάρων διὰ τὴν ἱκανότητά του, καθαιρεθέντος καὶ φονευθέντος τοῦ ἐκ τοῦ γένους τῶν Βοκιλιδῶν (Vokil) Βινέχου, ὅστις ἐφάνη ἀνίσχυρος περὶ τὴν διοίκησιν καὶ δὲν ηὐδοκίμησε κατὰ τὸν πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Κοπρώνυμον πόλεμον. Ὁ Τελέτσης, ἐπαναλαβὼν μετὰ τῶν ἀναθαρρησάντων Βουλγάρων τὰς εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν εἰθισμένας ἐπιδρομάς, προεκάλεσε τῷ 763 νέαν τοῦ αὐτοκράτορος ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ὁ Τελέτσης, καίπερ ἀντιπαραταχθεὶς μετὰ πολλοῦ στρατοῦ, ἡττήθη αἰσχρῶς παρὰ τῇ Ἀγχιάλῳ, ἐξ οὗ καθῃρέθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του βογιάρων, οἵτινες ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν ἐκ τοῦ γένους τῶν Βοκιλιδῶν ὡσαύτως Σαβῖνον. Κ.-Μ. Α.

Τελεὺς /*Μυθολ.*/. Πατὴρ τοῦ Κλυμένου, βασιλέως τοῦ Ἄργους, ἐρασθέντος τῆς ἰδίας θυγατρὸς Ἁρπαλύκης (*Παρθεν.*, Ἐρωτ. παθήμ. XIII). Α. Θ. Σ.

Τελευταγόρας /*Μυθολ.*/. Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους ἐκ τῆς Εὐρώπης, μιᾶς τῶν Θεσπιάδων (Ἀπολλοδ. Β, 7, 8). Α. Θ. Σ.

τελευταῖος, —*α*, —*ον*· ὁ τῆς τελευτῆς, τοῦ τέλους ἔσχατος: «τελευταῖος εἰς τὴν γραμμήν, — εἰς τὴν παράταξιν» || μεταφ., κατώτατος, ἐνδεέστατος: «ὁ τελευταῖος τῶν μαθητῶν».—Ἐπίρρ. **τελευταίως**· τὸν τελευταῖον καιρόν, ἐσχάτως, πρὸ ὀλίγου, προσφάτως.

Τελεύτας /*Μυθολ.*/. Βασιλεὺς τῆς Φρυγίας, αἰχμαλωτισθεὶς μετὰ τῆς θυγατρὸς του Τεκμήσσης ὑπὸ Αἴαντος τοῦ Τελαμῶνος (*Σοφ.* Αἴας, 210). Α. Θ. Σ

τελευτὴ (ἡ)· τέλος, πέρας· || συνήθ. τὸ τέλος τῆς ζωῆς, ὁ θάνατος.

Τελευτίας. Ἐπιφανὴς Σπαρτιάτης στρατηγός. Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀρχιδάμου καὶ τῆς μικροσώμου καὶ δυσειδοῦς Εὐπολίας καὶ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως αὐτῆς Ἀγησιλάου. Κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον (395—387 π. Χ.) ὑπὲρ τὴν διετίαν ὑπῆρξεν ὁ ναύαρχος τοῦ στόλου τῶν Λακεδαιμονίων. Κατὰ τὸ 391, ἡγούμενος στολίσκου, ἐξαρτυθέντος διὰ τῶν ἐκ Μ. Ἀσίας κομισθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου λαφύρων, ἔγινε κύριος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ οὕτω, τῇ συμπράξει τοῦ τε στρατοῦ τῆς ξηρᾶς ὑπὸ τὸν Ἀγησίλαον καὶ τοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Τελευτίαν, περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Σπαρτιατῶν τὸ Λέχαιον μετὰ τῶν νεωρίων του καὶ κατεστράφησαν τὰ τείχη τοῦ Ἰσθμοῦ. Μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὰ γεγονότα ταῦτα ἀποτυχίαν τῶν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεων Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης, ὁ Τελευτίας διετάχθη νὰ πλεύσῃ εἰς Ῥόδον πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἀριστοκρατικῶν ἐναντίον τῶν συμπολιτῶν των δημοκρατικῶν. Ἀποπλεύσας κατὰ τὸ 390 ἐκ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μετὰ στόλου ἐκ δώδεκα τριήρων καὶ διαπεραιωθεὶς διὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἐπέτυχε τὴν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας προσχώρησιν τῆς Σάμου, τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ στόλου του ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ καὶ τὴν σύλληψιν δέκα τριήρων ἀθηναϊκῶν, αἵτινες ἀπεστέλλοντο πρὸς βοήθειαν τοῦ Εὐαγόρου (*Ξεν.* Ἑλλ. IV. 8, 23 κ. ἑξ.). Ὅτε παρῆλθεν ὁ χρόνος τῆς ναυαρχίας του, παρέδωκε τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου εἰς τὸν διάδοχόν του Ἱέρακα (389 π. Χ.), ἐπευφημούμενος ὑπὸ τῶν πληρωμάτων τούτου, τὰ ὁποῖα τὸν ἐλάτρευον. Κατὰ τὸ 388 ἀνέλαβε καὶ πάλιν, μετὰ τὸν φόνον τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Σπαρτιάτου ἁρμοστοῦ Γοργώπα ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Χαβρίου, τὴν διοίκησιν τοῦ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ναυλοχοῦντος στόλου τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἐπιτεθεὶς ἐν καιρῷ νυκτὸς μετὰ τούτου κατὰ τοῦ Πειραιῶς, ἐπέτυχε νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ λιμένος Δείγματος καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖθεν ἀβλαβὴς μετὰ πολλῶν λαφύρων (*Ξεν.* Ἑλλ. V. 1. 1—10) Κατὰ τὸ 382 π. Χ. ἐστάλη ἁρμοστὴς εἰς Ὄλυνθον, ἔνθα, μετὰ πολλὰς ἐπιτυχίας, καὶ ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 380 π. Χ. Τοῦτον διεδέχθη ὡς ἀρχηγὸς τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ εἰς τὸν κατὰ τῆς Ὀλύνθου πόλεμον ὁ βασιλεὺς Ἀγησίπολις, ὅστις ἀπέθανεν ἐπίσης ἐκεῖ, ἀλλ' ὑπὸ πυρετοῦ. ΚΑΨ.

τελευτοσπόριον (τὸ) /*Φυτοπαθολ.*/ Οὕτω καλοῦνται εἰς τὴν φυτοπαθολογίαν τὰ σπόρια τῆς τελευτοσποριακῆς μορφῆς τῶν οὐρεδινιδῶν (σκωριάσεων), τὰ σχηματιζόμενα ἐντὸς τῶν τελευτοσωρίων. Τὰ τελευτοσπόρια εἶναι συνήθως βαθέος χρώματος, μονοκύτταρα, δικύτταρα, τρικύτταρα ἢ πολυκύτταρα, ἡ δὲ μορφή των χρησιμεύει ὡς διακριτικὸν τῶν διαφόρων γενῶν. Τὰ τελευτοσπόρια διαχειμάζουν βλαστάνοντα τὸ ἑπόμενον ἔτος, καλοῦνται δ' ἐπίσης καὶ προβασίδια. Ε. Τ. Ε.

τελευτοσώριον (τὸ) /*Φυτοπαθολ.*/. Οὕτω καλοῦνται αἱ φλύκταιναι, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται τὰ τελευτοσπόρια τῶν μυκήτων οὐρεδινιδῶν (σκωριάσεις). Ἔχουν συνήθως χρῶμα βαθὺ καὶ ἀναπτύσσονται μετὰ τὰ οὐρεδοσώρια. Ε. Τ. Ε.

τελευτῶ (—*άω*)· φέρω εἰς πέρας, τελειώνω τὴν ζωήν, ἀποθνήσκω: «ἐτελεύτησε πλήρης ἐτῶν» || ἐπὶ ὁμιλοῦντος ἐνώπιον πολλῶν, εὑρίσκομαι εἰς τὸ τέλος τοῦ λόγου μου: «τελευτῶν δὲ εἶπεν».

τελεύω, *ἀόρ.* *ἐ)τέλεψα*· ἰδιωματ., τελειώνω.

τελεφορίδαι (οἱ) (Telephoridae) /*Ζῳολ.*/. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαλακοδέρμων*, περιλαμβάνουσα μετριοσώμους κανθάρους ἀπαντῶντας εἰς τὰς εὐκράτους καὶ ψυχρὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *τελεφόρος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

τελεφόρος (ὁ) (Telephorus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τελεφοριδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς ἢ μετρίου μεγέθους κανθάρους, διακρινομένους ἐκ τοῦ ἐπιμήκους σώματός των καὶ τῶν μαλακῶν ἐλύτρων των. Αἱ νύμφαι τῶν ἐντόμων τούτων ἔχουσι σῶμα μαλακόν, κυλινδρικὸν καὶ καλυπτόμενον, πλὴν τῆς κεφαλῆς, ὑπὸ πυκνοῦ χνοῦ, ζῶσι δὲ ὑπὸ τὰς πέτρας ἢ ἐντὸς τῆς γῆς. Εἶναι σαρκοφάγοι καὶ τρέφονται ἐκ σκωλήκων καὶ παντοειδῶν νυμφῶν. Τὰ ἐνήλικα ἔντομα ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τῶν ἀνθέων καὶ εἶναι καὶ ταῦτα σαρκοφάγα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *τελεφόρος ὁ ὑπομέλας* (Telephorus fuscus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 12 χλστμ., φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἔχει σῶμα μελανόν, φαιὰ ἔλυτρα καὶ ἐρυθρὰς κηλῖδας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Δ. Ν. Π.

Τελεχᾶ Φέζος. Ἀρχηγὸς Ἀλβανῶν ἀτάκτων, ἰδίως Τσάμηδων Ντελήδων, συμπράττων μετὰ τοῦ πασᾶ τῆς Καρύστου Ὀμὲρ Βρυώνη, ὅστις εἰσβαλών, ἅμα τῇ κηρύξει τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, εἰς Βοιωτίαν καὶ Ἀττικήν, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιόρκουν τὴν Ἀκρόπολιν, ἀντὶ νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων, αὐτὸς μὲν διεπραγματεύετο δῆθεν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου, ὁ δὲ Βρυώνης ἐλεηλάτει καὶ διήρπαζε τὴν χώραν. Τέλος ὅμως, ἐπὶ κεφαλῆς 1.000 Ἀλβανῶν καὶ 3 000 ἀνδρῶν τοῦ Βρυώνη, τῇ 18 Ἰουλίου ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν Ἀθηνῶν. Τ. Ε. Ε.

Τελέων /*Μυθολ.*/. Υἱὸς τοῦ Ἴωνος ἐξ Ἀθηνῶν, σύζυγος τῆς Ζευξίππης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγέννησε τὸν Ἀργοναύτην Βούτην, γενάρχην τῶν Βουταδῶν (*Ἀπολλοδ.* Α', 9, 16). Κατά τινας, ὀρθοτέρα ἡ γραφὴ *Γελέων* ἐξ οὗ ἡ ἀρχαία φυλὴ τῶν Γελεόντων ἐν Ἀθήναις. Κατ' ἄλλην παράδοσιν φέρεται πατὴρ τοῦ Ἄργου καὶ Ἐριβώτου (Ἀπολ... *Ῥοδ.* Α', 72). Α. Θ. Σ.

Τέλης /*Μυθολ.*/. Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Ἡρακλέους ἐκ τῆς Λυσιδίκης, θυγατρὸς τοῦ Θεσπίου (Ἀπολ*λοδ.* Β', 7, 8).

Τέλης. Κυνικὸς φιλόσοφος, ζήσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' π. Χ αἰῶνος. Κατήγετο πιθανῶς ἐκ Μεγάρων καὶ ἔγραψε διάφορα ἠθικολογικὰ ἔργα ὡς: «Περὶ τοῦ μὴ εἶναι τέλος ἡδονήν», «Περὶ αὐταρκείας», «Περὶ φυγῆς», «Περὶ πλούτου καὶ ἀρετῆς», «Περὶ περιστάσεων» κ. ἄ. Τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα αὐτοῦ ἐξέδωκεν ὁ O. Hense (Φρειβοῦργον 1889, β' ἔκδ. 1909). [Πρβλ. *N. Müller* De Teletis eclogis cutione (Φρειβοῦργον 1891).—*Wilamowitz*: Der kynische Prediger Teles ἐν «Philol. Untersuch.» IV, 292 κ. ἑξ.]

Digitized by Google

Τελήσιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τετρακώμου τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κάτ. (1928) 289.

τέλι (τό)· δημοτ., λεπτὸν μετάλλινον σύρμα: «τέλι ἀπὸ τηλέγραφο, — ἀπὸ κιθάρα».

Τελιὲ (Teulier), *Πέτρος*. Γάλλος στρατηγός, ἰταλικῆς καταγωγῆς (1763—1807). Δικηγόρος κατ' ἀρχάς, κατετάχθη εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Τῷ 1796, ὡς ὑποστράτηγος, διωργάνωσε τὴν ἐθνοφυλακὴν τοῦ Μιλάνου καὶ ὥδευσε κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, μετασχὼν πλείστων μαχῶν, καὶ κατέλαβε τὴν Ῥώμην. Μεταβὰς εἶτα εἰς Γαλλίαν, ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου νὰ ὀργανώσῃ ἐν Ντιζὸν τὴν ἰταλικὴν λεγεῶνα. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαρέγκο (1800), μεταβὰς εἰς Μιλᾶνον ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Προαχθεὶς εἰς ἀντιστράτηγον, μετέσχε τῷ 1807 τῆς εἰς Γερμανίαν ἐκστρατείας καὶ ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κοβλεντίας. Θ. Β.

Τέλιεθ (Tellez), *Γαβριήλ*. Διάσημος Ἱσπανὸς ποιητὴς καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, ὁ μεγαλύτερος τῆς Ἱσπανίας μετὰ τὸν Λόπε ντὲ Βέγκα, γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Τίρσο ντὲ Μολίνα*. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1570 ἐν Μαδρίτῃ καὶ ἀπέθανε τῷ 1648 ἐν τῇ μονῇ τῆς Σόρια. Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀλκαλὰ τοῦ Ἐναρὲς καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μαδρίτην, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν θεατρικῶν ἔργων, ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγα μόνον ἐπαίχθησαν ἀπὸ σκηνῆς. Εἶχε καταπληκτικὴν εὐχέρειαν εἰς τὸ γράφειν καὶ ἦτο πολυγραφώτατος. Τὸ ἔργον του «Τὰ περιβόλια τοῦ Τολέδου», συλλογὴ θεατρικῶν ἔργων καὶ ἐξόχων διηγημάτων εἰς πεζὸν καὶ εἰς στίχους, ἐδημοσιεύθη τῷ 1624. Τὰ θεατρικά του ἔργα, γραφέντα εἰς διάστημα 14 ἐτῶν, μέχρι τοῦ 1613 ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Μερσί, ἀνέρχονται εἰς 300, ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐξαιρετικὴν ταύτην γονιμότητα διεδέχθη ἀπόλυτος σιγή, θεωρεῖται βέβαιον ὅτι, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Λόπε ντὲ Βέγκα, ἔγραφε διὰ τὸ θέατρον ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω ψευδώνυμον καὶ μετὰ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὸν μοναχικὸν βίον. Ἓν ἐκ τῶν ἔργων του, τὸ ὁποῖον ἐξετίμα τὰ μέγιστα, «Ὁ δειλὸς εἰς τὴν Αὐλήν», κατεκρίθη σφοδρότατα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν κριτικῶν. Φαίνεται ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων λόγων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐξώθησαν νὰ γίνῃ μοναχός, ἦτο καὶ ὁ φόνος ἑνὸς ἐπιστηθίου φίλου του, εἰς τὸν ὁποῖον προέβη κατά τινα μονομαχίαν καὶ ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε συνέπεια τοῦ ἐκλύτου καὶ περιπετειώδους βίου, ὃν διῆγε, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Δὸν Ζουάν, τὸν ὁποῖον εἶχε καταστήσει ἥρωα πολλῶν ἔργων του καὶ πρῶτος αὐτὸς ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς. Τρία ἔτη μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς συλλογῆς του «Τὰ περιβόλια τοῦ Τολέδου», τῷ 1627, ἐδημοσίευσε τὸν πρῶτον ἐκ τῶν πέντε τόμων τῶν θεατρικῶν του ἔργων. Ὁ δεύτερος τόμος ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος, οἱ δὲ ἄλλοι τρεῖς ἀπὸ τοῦ 1634 μέχρι τοῦ 1636. Τὰ γνωστὰ δραματικὰ ἔργα τοῦ Τέλιεθ ἀποτελοῦνται ἀπὸ 64 δράματα ἢ κωμῳδίας, 11 ἰντερμέδια, 3 κωμῳδίας περιλαμβανομένας ἐν τῇ συλλογῇ «Οἱ κῆποι τοῦ Τολέδου», καὶ 10 θεατρικὰ ἔργα τυπωμένα μεμονωμένως. Τὰ ἔργα ταῦτα ἀποτελοῦν τὸ τρίτον τῆς ὅλης του παραγωγῆς, ἀλλὰ δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὅτι εἶναι καὶ τὰ καλύτερα. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Ἡ συνεσις τῆς γυναικός», «Τὰ κατορθώματα τῶν Πιθάρρο», «Ἡ εὐσεβὴς Μάρθα», «Ὁ καταδικασθεὶς ὡς δύσπιστος», ἓν τῶν χαρακτηριστικωτέρων μυστικιστικῶν ἀσκητικῶν ἔργων τοῦ ἱσπανικοῦ θεάτρου, «Ὁ ἀπατεὼν τῆς Σεβίλλης ἢ ὁ λίθινος συνδαιτυμών», ὁ ὁποῖος ἀπετέλεσε τὴν πρώτην δραματικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν περὶ τὸν Δὸν Ζουὰν θρύλων, καθὼς καὶ τὴν βάσιν καὶ τὴν πηγὴν ὅλων τῶν μὲ θέμα τὸν θρυλικὸν τοῦτον ἥρωα γραφέντων κατόπιν ἔργων, κ. ἄ. Πάντα τὰ ἔργα ταῦτα μαρτυροῦν πλουσιωτάτην φαντασίαν καὶ παρουσιάζουν δραματικὰς συγκρούσεις ἰσχυροτάτας.

Τὰ ἱστορικά του ἔργα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν ἔμπνευσιν, θεωροῦνται ὅτι ἐξικνοῦνται μέχρι σαιξπηρείου δυνάμεως. Ἐκεῖνο ὅπερ χαρακτηρίζει ἰδίως τὸν Τέλιεθ εἶναι ἡ μεγάλη πρωτοτυπία τῶν ἔργων του καὶ ἡ ἰσχυρὰ ἀτομικότης τῆς τέχνης του. Θεωρεῖται εἷς τῶν μεγαλοφυεστέρων ἐρευνητῶν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας καὶ εἷς τῶν μετὰ μεγαλυτέρας ἐπιτυχίας ἀναλυσάντων τὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα. Ἠσχολήθη ἐξ ἴσου ἐπιτυχῶς εἰς ὅλα τὰ θεατρικὰ εἴδη, κατορθώνων νὰ φθάνῃ εἰς τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τοῦ τραγικοῦ καὶ τοῦ λυρισμοῦ, συγχρόνως δὲ νὰ ὑπερτερῇ ἀπὸ ἀπόψεως κωμικοῦ οἴστρου καὶ πνεύματος, ὅλους σχεδὸν τοὺς μεγάλους ποιητὰς τοῦ εἴδους, μηδ' αὐτοῦ τοῦ Λόπε ντὲ Βέγκα ἐξαιρουμένου. Τὸ νευρῶδες καὶ γοργὸν τοῦ ὕφους του, ἡ ὡραιότης τῶν ποιητικῶν του ἐκφράσεων καὶ εἰκόνων, ἡ καθαρότης τῆς γλώσσης του, ἡ τελειότης τοῦ στίχου του, πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἔχουν ἀποβῆ παροιμίαι γνωστόταται καθ' ἅπασαν τὴν Ἱσπανίαν, ἀποτελοῦν τὰ χαρακτηριστικώτερα στοιχεῖα τῆς τέχνης του. Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἐντελῶς ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῶν ἔργων τοῦ Τέλιεθ, εἶναι ἡ ἐξέχουσα θέσις, τὴν ὁποίαν ἔχουν ἐν αὐτοῖς αἱ γυναῖκες. Εἰς τὰ δράματα καὶ τὰς κωμῳδίας τοῦ Τέλιεθ ὁ ἀνὴρ παίζει συνήθως τὸν ῥόλον τοῦ ἀδυνάτου, τοῦ ἱκετεύοντος, τοῦ ἀνδρεικέλου ἐνώπιον τῶν θελήσεων τῆς γυναικός. Ἀντιθέτως, αἱ γυναῖκες εἶναι ὑπερήφανοι, ἰσχυραί, πλήρεις πάθους καὶ ἐκδικητικαί, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἡ δηκτικότης τῆς σατίρας του εἶναι ἀμείλικτος.

Ὁ Τέλιεθ διέπρεψε καὶ ὡς κληρικός, γενόμενος καθηγητὴς τῆς θεολογίας, ἱεραπόστολος ἐν Ἁγίῳ Δομινίκῳ καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς τῆς Σόρια, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Μ. Δ. Β.

Τελικὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρτισκοῦ (Ἐλευθερῶν) τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 230 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Τιλκὴ-Μπουνάρ*.

τελικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ τέλος, εἰς τὸν σκοπόν: «τελικὸν αἴτιον» τὸ δηλοῦν σκοπόν· ὁμοίως «τελικὴ πρότασις, — μετοχή» ‖ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ τέλος, εἰς τὸ πέρας: «τελικὴ προσπάθεια», «τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα».—Ἐπίρρ. **τελικῶς**.

— *τελικαὶ προτάσεις* *[Συντακτ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις, αἱ ὁποῖαι δηλοῦν τὸ τέλος ἤτοι τὸν σκοπὸν ἐνεργείας τινὸς καὶ εἰσάγονται διὰ τῶν ὡσαύτως *τελικῶν* λεγομένων συνδέσμων (*ὄφρα* – *ἵνα* – *ὅπως* – *ὡς* κλπ. εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, *νὰ* καὶ *γιανὰ* κλπ. εἰς τὴν νέαν ἑλληνικήν). Αἱ τελικαὶ προτάσεις εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, καθ' ὅσον μὲν ἐξαρτῶνται ἐκ ῥήματος ἀρκτικοῦ χρόνου, ἐκφέρονται καθ' ὑποτακτικήν, καθ' ὅσον δ' ἐξαρτῶνται ἐκ ῥήματος ἱστορικοῦ χρόνου, ἐκφέρονται κατ' εὐκτικήν: «νῦν δ' ἔρχεσθ' ἐπὶ δεῖπνον, ἵνα ξυνάγωμεν Ἄρηα», «ὤρνυθ' ἵν' ἀθανάτοισι φόως φέροι ἠδὲ βροτοῖσιν», «μὴ φθόνει τοῖς εὐτυχοῦσι, μὴ δοκῇς εἶναι κακός» (=ἵνα μὴ φαίνησαι κλπ.). Αἱ τελικαὶ προτάσεις, ὅταν προηγῆται αὐτῶν πρότασις δηλοῦσα εὐχὴν ἀνεκπλήρωτον ἢ ἐν γένει τι, ὅπερ δὲν ἐπραγματοποιήθη, ἐκφέρονται δι' ὁριστικῆς ἱστορικοῦ χρόνου καὶ δηλοῦν σκοπὸν μὴ δυνάμενον νὰ πραγματοποιηθῇ: «εἴ γὰρ ὤφελον οἷοί τε εἶναι οἱ πολλοὶ τὰ μέγιστα κακὰ ἐξεργάζεσθαι, ἵνα οἷοί τε ἦσαν αὖ καὶ ἀγαθὰ τὰ μέγιστα, νῦν δὲ οὐδέτερα οἷοί τε» (*Πλάτ.*) (=εἴθε νὰ ἦσαν ἱκανοί.... γιὰ νὰ μποροῦσαν κλπ.), «ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν ὡς μὴ ἐδύνατο ἐξαπατᾶν» (*Ξενοφ.*) (=.... γιὰ νὰ μὴ μποροῦσε κλπ.), «ταὐτά γε δήπου προσῆκε προσγράψαι, ἵν', ὅτῳ ποτὲ τοὔργον ἐπράχθη, τούτῳ τὰ ἐκ τῶν νόμων ὑπῆρχε δίκαια» (*Δημοσθ.*). Οὕτω καὶ εἰς τὴν νέαν ἑλληνικήν: «ἔπρεπε νὰ ἤσουν ἐκεῖ γιὰ νὰ 'βλεπες, τί κόσμος ἦταν», «ἔπρεπε νὰ ἤμουν μπαμπᾶς σου, γιὰ νὰ σὲ μάθαινα πῶς πρέπει νὰ φέρνεσαι», «μακάρι νὰ εἶχα, γιὰ νὰ σοῦ ἔδινα» κλπ. —Ω.

— *τελικὴ ταινία* *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *μεθόριος ταινία*.

— *τελικὸν ἔντερον* *[Ἀνατομ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ *παχὺ ἔντερον*. Ι. Π.

— *τελικὸν ἢ ὀπίσθιον ἔντερον* *[Ἐμβρυολ.]*. Ἐμβρυολογικὴ διαίρεσις τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος, περιλαμβάνουσα τὸ παχὺ ἔντερον καὶ τὸ ἀπευθυσμένον. Ι. Π.

— *τελικὸς ἐγκέφαλος* *[Ἀνατομ.]*. Ἓν ἐκ τῶν μερῶν τῶν συγκροτούντων τὸν μέγαν ἐγκέφαλον, ἤτοι τὰ δύο ἐγκεφαλικὰ ἡμισφαίρια, ὧν ἡ ἐπιφάνεια διελαύνεται ὑπὸ αὐλάκων καὶ ἑλίκων (βλ. *ἐγκέφαλος*). Ι. Π.

Τελίνγκα (οἱ) (Telinga). Εἷς τῶν μεγάλων κλάδων τῶν δραβιδικῶν φυλῶν τῶν Ἰνδιῶν, καταλαμβάνων τὰς παραλιακὰς χώρας ἀπὸ τῆς Ὀρίσσα ἐν Βεγγάλῃ μέχρι τοῦ Μαδρᾶς. Ἡ γλῶσσα τῶν Τελίγκα, ἡ τελουγουϊκή, ἡ ὑπὸ ἀρχαιοτέρων Γκέντου, ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν δραβιδικῶν γλωσσῶν καὶ ὁμιλεῖται μὲ τὰς διαφόρους διαλέκτους της ὑπὸ 23.600.000 περίπου ἀνθρώπων εἰς τὸ Μαδρᾶς, τὰς κεντρικὰς ἐπαρχίας, τὸ Μπεράρ καὶ εἴς τινα τμήματα τοῦ Μαϊσούρ. Ἡ γραφὴ προέρχεται ἐκ τοῦ παλαιοῦ σανσκριτικοῦ ἀλφαβήτου. Ἡ τελουγουϊκὴ ἔχει σημαντικὴν φιλολογίαν, ἀκμάσασαν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Τὸ ἀρχαιότερον διασωθὲν ἔργον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1050 μ. Χ. Θ. Χ. Σ.

Τέλις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κελτογαλατίας τῆς Ναρβωνησίας, πηγάζων ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν Πυρηναίων καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν κοίτην τοῦ Ρουσκίνωνος (*Pomp Mel.* 2, 84.—*Στράβ.* Δ, 182). Εἶναι ὁ σύγχρονος Têt (*Schrader*, Atl. geogr. Mod. 16, I, k) ἐκβάλλων παρὰ τὸ Περπινιάν. Σ. Ε. Λ.

Τελκελὴ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πετράλωνα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς.

Τέλλεθ (Tellez), **Γαβριήλ**. Ἱσπανὸς ποιητὴς καὶ δραματουργός (βλ. λ. *Τέλιεθ*). Μ. Δ. Β.

Τὲλλ ἐλ Ἀβὶβ *[Γεωγρ.]*. Πόλις κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Σιωνιστῶν Ἑβραίων ἐν συνεχείᾳ τῆς Ἰόππης μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Τὸ ὄνομα ἔλαβεν ἐκ τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ πόλεως, ὅπου κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἦτο τὸ θρησκευτικὸν των κέντρον.

Τὲλλ-ἐλ-Ἀμάρνα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἀμάρνα*.

Τὲλλ-ἐλ-Γιαχουντιὲ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ὀνία*.

Τὲλλ-ἐλ-Ἰβραὴμ *[Γεωγρ.]*. Οὕτως ὀνομάζονται σήμερον ἀραβιστὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Βαβυλῶνος ἐν Μεσοποταμίᾳ.

Τὲλλ-ἐλ-Κάσρ *[Γεωγρ.]*. Εἷς ἐκ τῶν δύο λόφων ἐρειπίων (ὁ βόρειος) παρὰ τὸ ἀνατολικὸν Δέλτα τοῦ Νείλου, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ χωρίον Τμάϊ ἐλ Ἀμδὶδ καὶ διῶρυξ. Ὁ πρὸς νότον εἶναι ρωμαϊκὸς συνοικισμός, πιθανῶς ἡ πόλις Θμουΐς. Εἶναι ἡ ἀρχαία πόλις *Μένδη* (βλ. λ.).

Τὲλλ-ἐλ-Κεμπὶρ *[Γεωγρ.]*. Λοφίσκος ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Ἰσμαηλίας εἰς Κάϊρον, ὅπου ἡττήθη τῷ 1882 ὁ *Ἀραμπῆ πασᾶς* (βλ. λ.).

Τὲλλ-ἐλ-Μασχούτα *[Γεωγρ.]*. Τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Πιθὼμ* (βλ. λ.) εἰς τὴν Γεσσέν, ὅπου ἔζων οἱ ἐν Αἰγύπτῳ Ἑβραῖοι (Δ. Δέλτα). Τὰ ἀνέσκαψεν ὁ Naville δαπάναις τῆς «Egypt Exploration Fund». Αἱ εὑρεθεῖσαι σιταποθῆκαι ἀνάγονται πιθανῶς εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ραμσῆ Β' καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ταυτισθοῦν πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς Π. Διαθήκης ἀναφερομένας. Εἰς τὴν κτίσιν τῆς ἠγγαρεύθησαν οἱ Ἑβραῖοι αἰχμάλωτοι (Ἐξόδ. Α'. 11). Τὴν πόλιν ταύτην ἐννοεῖ πιθανῶς ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρων τὴν πόλιν *Πάτουμος* (Β' 158) ὡς κειμένην ἐπὶ τῆς ἀπὸ Νείλου εἰς τὴν Ἐρυθρὰν διώρυγος. Γ. Λ. Α.

Τὲλλ ἐλ Μοχτὰμ *[Γεωγρ.]*. Λόφος ἐρειπίων, 10 χλμ. νοτίως τῆς πόλεως Μὶτ Γκάμε. Εἶναι πιθανῶς ἡ *Λεοντόπολις* τοῦ Στράβωνος, ἔχουσα ἐρείπια ναοῦ τοῦ Ὀσορκὼν Α'.

Τέλλερ (Teller), *Φρειδερῖκος*. Αὐστριακὸς γεωλόγος (1852—1913). Διευθυντὴς τοῦ γεωλογικοῦ τμήματος τοῦ γεωλογικοῦ ἰνστιτούτου τῆς Αὐστρίας, ἐξέδωκε «Γεωλογικὸν χάρτην τῶν παραφυάδων τῶν Καρνικῶν καὶ Ἰουλίων Ἄλπεων» καὶ ἔγραψε: «Γεωλογία τῆς σήραγγος τοῦ Καραβάνκεν». Θ. Κ.

Τέλλην. Αὐλητής, σύγχρονος, πιθανῶς τοῦ Ἐπαμεινώνδου, καὶ ποιητὴς μελῶν σκωπτικῶν μὴ σῳζομένων, περὶ τῶν ὁποίων ἐλέγετο ὅτι ἦσαν εὐρυθμότατα καὶ κομψότατα σκώμματα, ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία: «ἄειδε τὰ τοῦ Τέλληνος», ἐπὶ σκωπτικῶν. Εἰς τοῦτον ἀναφέρεται ἴσως τὸ ἐπιτύμβιον Λεωνίδου τοῦ Ταραντίνου, ἐπιγραμματοποιοῦ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ὅστις ἀποκαλεῖ αὐτὸν «πρῶτον γνόντα γελοιομελεῖν». Α. Θ. Σ.

Τελλῆναι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἀρχαιοτάτων πόλεων τῆς Ἰταλίας ἐν Λατίῳ, οὐ μακρὰν τῆς Ῥώμης, καταστραφεῖσα ἐνωρίτατα (*Στράβ.* Ε' 231). Α. Θ. Σ.

Τελλιάδαι. Ἐπίσημος γενεὰ οἰωνοσκόπων ἐκ τῆς Ἠλειακῆς Πύλου (*Ἡρόδ.* Θ', 37), τῶν ὁποίων ὀνομαστότεροι ἦσαν ὁ *Τελλίας* καὶ ὁ *Ἡγησίστρατος* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Τελλίας. Περίφημος μάντις ἐξ Ἤλιδος, γενάρχης τῶν Τελλιαδῶν. Εἰς τὸν μεταξὺ Θεσσαλῶν καὶ Φωκέων πόλεμον, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ξέρξου, τῇ συμβουλῇ τούτου 600 στρατιῶται, οἱ ἄριστοι τῶν Φωκέων, ἀλείψαντες ἑαυτοὺς καὶ τὰ ὅπλα των διὰ γύψου, ἐπετέθησαν ἐν καιρῷ νυκτὸς κατὰ τῶν Θεσσαλῶν, οἵτινες ἐκλαβόντες αὐτοὺς «ὡς τέρατα» ὑπέστησαν πανωλεθρίαν, ἀπολέσαντες 4.000 νεκροὺς καὶ πλεῖστα λάφυρα, ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν ὁποίων ἔστησαν οἱ Φωκεῖς μέγαν ἀνδριάντα τοῦ Τελλίου εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν (*Ἡρόδ.* Η', 27). Α. Θ. Σ.

Τελλιὲ (Tellier), *Μιχαὴλ ντὲ* —. Ἀξιωματικὸς τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ. Ὑπηρέτησεν εἰς τὸ Τραφαλγκὰρ ὡς πλοίαρχος πολεμικοῦ. Τῷ 1827 προσελήφθη, ἤδη ἑξηκονταετής, ὑπὸ τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη ὡς ὀργανωτὴς τοῦ ναυτικοῦ τῆς Αἰγύπτου. Ἔφθασεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν 28 Ἀπριλίου ἐπιβαίνων τοῦ «Guerrière» ἐπὶ κεφαλῆς ὁμίλου ἀξιωματικῶν βοηθῶν του, σχεδὸν δὲ ταυτοχρόνως μὲ τὰ ὑπολείμματα τοῦ ἐν Ναυαρίνῳ καταστραφέντος τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου. Ἀπέθανεν ἐν Αἰγύπτῳ ἔκ τινος ἀτυχήματος τῷ 1830. Γ. Λ. Α.

τελλίνη (ἡ) (Tellina) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων σιφωνωδῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τελλινιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ κόγχην λεπτήν, μὲ βαλβίδας ὁμοίας, πεπλατυσμένας καὶ ἀπεστρογγυλωμένας ἢ ἐπιμήκεις, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Γνωστὰ περὶ τὰ 300 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ὠκεανούς. Ἀπαντῶσιν εἰς παρακτίους τόπους καὶ εἶναι περιζήτητα διὰ τὸν θαυμάσιον χρωματισμὸν τῆς κόγχης των. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἀπαντῶν πανταχοῦ σχεδὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀκτῶν, εἶναι ἡ *τελλίνη ἡ κυανῆ* (Tellina azurea). Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τελλινῶν εὑρέθησαν: α') ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἑλβετίου (II μεσογειακῆς) βαθμίδος τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μολίτσα ποταμοῦ ἐν Ἠπείρῳ· β') τοῦ εἴδους τελλίνη planata ἐντὸς τῶν ἀσβεστολιθικῶν μαργῶν τῆς νεογενοῦς ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὰ Ν. τοῦ Πειραιῶς λατομεῖα· γ') τῶν εἰδῶν τελλίνη pranata, donacina, nitida, distorta καὶ incarnata ἐντὸς τῶν ὑποπλειοκαινικῶν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου· δ') τοῦ εἴδους τελλίνη donacina ἐντὸς ἀργιλλομαργαϊκῶν ἄμμων τῆς νεογενοῦς ὑποδιαπλάσεως παρὰ τὸ Λυκότραφον τῆς Μεσσήνης. Γ. Κ. Γ.

τελλινίδαι (οἱ) (Tellinidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων σιφωνωδῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλασματοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα πολυπληθῆ γένη μαλακίων, μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους, εἰς πάσας τὰς θαλάσσας ἀπαντῶντα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *τελλίνη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Τέλλις *[Μυθολ.]*. —1) Εἷς τῶν πέντε υἱῶν τοῦ Τισαμενοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀρέστου, ὅστις ἦρχεν ἐν Ἀχαΐᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Δαϊμένους, Σπάρτωνος καὶ Λεοντομένους, τοῦ ἐξαδέλφου των Δαμασίου καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐκ Λακεδαίμονος Ἀχαιῶν Πρευγένους καὶ τοῦ υἱοῦ του Πατρέως, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τισαμενοῦ (*Παυσ.* Ζ 6 2). —2) Πρόγονός τις τοῦ ποιητοῦ Ἀρχιλόχου, τὸν ὁποῖον νεαρὸν εἶχεν ἀπεικονίσει ἐντὸς τοῦ ἀκατίου τοῦ Χάρωνος ἐν τῇ τοιχογραφίᾳ του «Νεκυΐα» τῆς λέσχης τῶν Κνιδίων ἐν Δελφοῖς ὁ Πολύγνωτος. —3) Ὁ πατὴρ τοῦ ἐπιφανοῦς κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον Σπαρτιάτου στρατηγοῦ Βρασίδα. —4) Εἷς τῶν 17 πληρεξουσίων Σπαρτιατῶν, οἵτινες ὑπέγραψαν τὴν συνθήκην τῆς Νικιείου λεγομένης εἰρήνης μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν, κατὰ τὸ 422 π. Χ. ΚΑΨ

Τὲλ-λὸ, ἢ ***Τὲλλ-Λὸθ*** (Tell-Loth) *[Γεωγρ.]*. Ἐρειπιῶν τοῦ Ἰρὰκ (Μεσοποταμίας), εἰς 192 χλμ. πρὸς Δ.ΝΔ. τῆς Βασσόρας. Ταυτίζεται μὲ τὴν ἀρχαίαν *Λαγάς* (βλ. λ.).

Τέλλος. Ἀθηναῖος πολίτης, τὸν ὁποῖον ὁ σοφὸς Σόλων, κατὰ τὴν παρ' Ἡροδότῳ (I 30) παράδοσιν, ἐθεώρει ὀλβιώτατον τῶν ἀνθρώπων, διότι, ὡς εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα Κροῖσον, ἐρωτήσαντα αὐτὸν περὶ τοῦ εὐτυχεστάτου κατὰ τὴν γνώμην του ἀνθρώπου, ἔζησεν εὐτυχὴς εἰς ὅλον του τὸν βίον, ἀπέθανε μαχόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, ἀφήσας πάντα τὰ γεννηθέντα τέκνα του ζῶντα καὶ εὐτυχῆ, καὶ ἐτάφη εἰς αὐτὸ τὸ πεδίον τῆς μάχης δημοσίᾳ δαπάνῃ, ἐξ εὐγνωμοσύνης τῶν συμπολιτῶν του, οἵτινες εἶχον ἀναγνωρίσει ὅτι ἡ παρὰ τὴν Ἐλευσῖνα κατὰ τῶν ἀστυγειτόνων των νίκη των ἦτο κυρίως ἔργον ἐκείνου. ΚΑΨ

Τέλλος (Tell), ***Γουλιέλμος***. Θρυλικὸς ἥρως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλβετίας. Ἤκμασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ χωρίου Μπύργκλεν. Κατὰ τὸν θρῦλον, ὁ Γκέσσλερ, βάϋλος ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Οὖρι τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Ἀλβέρτου τοῦ Α', εἶχε διατάξει τοὺς Ἑλβετοὺς νὰ ὑποκλίνωσιν ἐνώπιον πίλου ἐκτεθέντος ἐπὶ ὑψηλοῦ πασσάλου ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἄλτορφ καὶ φέροντος τὰ ἐθνόσημα τῆς αὐστριακῆς αὐλῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Γουλιέλμος Τέλλος δὲν συνεμορφώθη πρὸς τὴν διαταγὴν αὐτήν, κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ βαΰλου νὰ καταρρίψῃ, βάλλων διὰ τοῦ τόξου του, μῆλον τοποθετηθὲν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἰδίου αὐτοῦ υἱοῦ. Εἰς περίπτωσιν ἐπιτυχίας, ὁ βάϋλος ὑπέσχετο νὰ χαρίσῃ τὴν ζωὴν εἰς τὸν Γουλιέλμον Τέλλον καὶ τὸν υἱόν του, ἄλλως θὰ κατεδίκαζεν εἰς θάνατον τόσον αὐτόν, ὅσον καὶ τὸν υἱόν του, ἐὰν ὁ τελευταῖος δὲν ἐφονεύετο ὑπὸ τοῦ βέλους τοῦ πατρός του. Ὁ Γουλιέλμος Τέλλος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐπιδεξιώτατος καὶ ὀνομαστὸς τοξότης, κατώρθωσε νὰ καταρρίψῃ τὸ μῆλον διὰ τοῦ βέλους του καὶ νὰ ἐξέλθῃ νικητὴς ἐκ τῆς σκληρᾶς ταύτης δοκιμασίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε δηλώσει προηγουμένως ὅτι εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας ἢ φόνου τοῦ υἱοῦ του θὰ ἐφόνευε τὸν βάϋλον, ὁ τελευταῖος οὗτος τὸν ἐπεβίβασε δέσμιον ἐπὶ τοῦ πλοίου του, διὰ νὰ τὸν μεταφέρῃ πρὸς ἐγκάθειρξιν εἰς τὸ φρούριον Κύσσναχτ. Ὁ Γουλιέλμος Τέλλος ὅμως κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὸ πλοῖον, ἐπωφεληθεὶς τῆς τρικυμίας, ἥτις εἶχε καταλάβει τοῦτο ἐν τῇ λίμνῃ τῶν Τεσσάρων Καντονίων, καὶ ἐφόνευσε κατόπιν τὸν Γκέσσλερ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ Κύσσναχτ. Ὁ φόνος οὗτος ἐχρησίμευσεν ὡς σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλβετῶν κατὰ τοῦ αὐστριακοῦ οἴκου. Ὁ Γουλιέλμος Τέλλος ἐπνίγη βραδύτερον ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ τοῦ Σχαῖτσεν, παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ ρεύματος, μετὰ τὴν διάσωσιν μικροῦ παιδός. Ὁ θρῦλος τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου καὶ τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ προέρχεται ἐκ παραδόσεων ἐξ Ἰσλανδίας, ὁπόθεν **μετεφυτεύθη εἰς Ἑλβετίαν κατὰ τὸν ΙΕ' ἢ ΙΣΤ'** αἰῶνα καὶ ἀνεπτύχθη ἰδίως ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Τσούντι. Ὁ θρῦλος οὗτος ἐνέπνευσε κατὰ καιροὺς πολλοὺς καλλιτέχνας καὶ ποιητάς, οἵτινες ἐδημιούργησαν ἐπ' αὐτοῦ ὀνομαστὰ ἔργα. Μεταξὺ τούτων εἶναι διάφορα ἀγάλματα καὶ μνημεῖα τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου, ἐγερθέντα ἐν Ἑλβετίᾳ, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι δύο ἀγάλματα ἐν Ἄλτορφ, ἐπὶ τῆς θέσεως ὅπου λέγεται ὅτι ἔλαβε χώραν ἡ δοκιμασία τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου, διάφοροι τοιχογραφίαι παριστῶσαι ἐπεισόδια τῆς ζωῆς καὶ κατορθώματα τοῦ ἥρωος, εὑρισκόμενα ἐν παλαιῷ πύργῳ καλουμένῳ τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, καθὼς καὶ αἱ τοιχογραφίαι, αἵτινες εὑρίσκονται ἐν τῷ παρεκκλησίῳ, ὅπερ ἀνηγέρθη ἐπὶ τοῦ σημείου τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης τῶν Τεσσάρων Καντονίων, ὅπου λέγεται ὅτι ἀπεβιβάσθη καὶ διέφυγεν ὁ Γουλιέλμος Τέλλος ἐκ τοῦ πλοίου τοῦ Γκέσσλερ. Ἐκ τῶν θεατρικῶν ἔργων τῶν ἐχόντων θέμα τὸν θρῦλον τοῦτον εἶναι τὸ περίφημον δρᾶμα τοῦ Σίλλερ «Γουλιέλμος Τέλλος», παιχθὲν διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1804, καὶ τὸ ὡραῖον μελόδραμα τοῦ Ροσσίνι ἐπὶ στίχων τοῦ Ζουΰ καὶ Ἱππολύτου Μπὶς «Γουλιέλμος Τέλλος», παρασταθὲν διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1829. Μ. Δ. Β.

τελλούριον (τὸ) *[Χημ.]*. Χημικὸν στοιχεῖον, ἔχον σύμβολον Te (ἐκ τοῦ Tellurium) καὶ ἀτομικὸν βάρος 127 5 Ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως εἶναι συγγενὲς πρὸς τὸ θεῖον καὶ τὸ σελήνιον, παρουσιάζει ὅμως πολλὰς ὁμοιότητας καὶ πρὸς τὰ μέταλλα τῆς ὁμάδος τοῦ λευκοχρύσου, καὶ ἰδίως τὸ ὄσμιον. Τὸ τελλούριον ἀνεκαλύφθη τῷ 1782 ὑπὸ τοῦ Müller von Reichenbach, μελετηθὲν κυρίως ὑπὸ τοῦ Klapart, ὅστις καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ τελλούριον ἐκ τοῦ tellus=γῆ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πρὸ ὀλίγου ἀνακαλυφθὲν σελήνιον. Εἶναι ἀργυρόχρουν κρυσταλλικὸν σπάνιον μέταλλον, ἀνευρισκόμενον ἐνίοτε ἐλεύθερον ἐν τῇ φύσει, συνηθέστατα δὲ ἡνωμένον μετὰ μολύβδου, χαλκοῦ, βισμουθίου, καὶ κυρίως μετὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Τὰ δύο ταῦτα μέταλλα συνοδεύονται σχεδὸν πάντοτε ἐν τῇ φύσει μετὰ τελλουρίου. Οὕτω ἐν Τρανσυλβανίᾳ τὰ μεταλλεύματα τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου περιέχουν περίπου 1,5 % τελλουρίου.

Τὸ τελλούριον παραλαμβάνεται ἐκ τῶν μεταλλευμάτων αὐτοῦ διὰ διαφόρων μεθόδων, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν στοιχείων, ἅτινα συνοδεύουν αὐτό. Οὕτω λ. χ. συνήθως ὀξειδοῦται πρὸς τελλουριῶδες ὀξύ, $H_2 Te O_3$, καὶ εἶτα ἀνάγεται διὰ διοξειδίου τοῦ θείου ὡς μεταλλικὸν τελλούριον κ. λ. Τήκεται εἰς 450° περίπου, βράζει εἰς 1390° καὶ ἔχει εἰδ. βάρος 6, 24. Θερμαινόμενον εἰς τὸν ἀέρα καίεται διὰ φλογὸς ὑποπρασινιζούσης καὶ σχηματίζει λευκὸν καπνὸν ἐκ διοξειδίου τοῦ τελλουρίου, $Te O_2$. Ἡ παρουσία τοῦ καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἡνωμένου τελλουρίου ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ ἀνθρώπου καθίσταται ἐμφανὴς ἐκ τῆς σαφῶς σκορδώδους ὀσμῆς τῆς ἀναπνοῆς.

Τελλουρίου ἑνώσεις ἀνόργανοι. Τὸ τελλούριον, ἀναλόγως πρὸς τὸ θεῖον, εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ὁποίου καὶ κατατάσσεται, σχηματίζει ἑνώσεις ὡς δισθενές, τετρασθενὲς καὶ ἑξασθενές. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν ἀνοργάνων ἑνώσεων τοῦ τελλουρίου εἶναι:

1) Τὸ *διοξείδιον τοῦ τελλουρίου*, $Te O_2$. Παράγεται κατὰ τὴν καῦσιν τοῦ τελλουρίου ἐν ὀξυγόνῳ ἢ ἀέρι· εἰς τὸν σχηματισμὸν τούτου ὀφείλεται ὁ κατὰ τὴν καῦσιν τοῦ τελλουρίου ἐμφανιζόμενος λευκὸς καπνός. Εἶναι ἄχρουν κρυσταλλικὸν σῶμα, δυνάμενον νὰ ἐξαχνωθῇ, καὶ ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Διὰ συντήξεως μετ' ἀλκαλίων σχηματίζει ἅλατα τοῦ *τελλουριώδους ὀξέος* $H_2 Te O_3$. Τελλουριῶδες ὀξὺ δύναται νὰ σχηματισθῇ καὶ ὡς ἐλεύθερον διὰ τῆς ἐπιδράσεως νιτρικοῦ ὀξέος ἐπὶ μεταλλικοῦ τελλουρίου. 2) Τὸ *ὑδροτελλούριον*, H_2Te. Ἄχρουν, λίαν δυσαρέστου ὀσμῆς, ἀέριον, παραγόμενον ἐν ἀναμείξει μεθ' ὑδρογόνου κατὰ τὴν ἐπίδρασιν ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἐπὶ τελλουριδίων τῶν γαιαλκαλίων. Εἶναι λίαν δηλητηριῶδες, τὰ δὲ ὑδατικὰ αὐτοῦ διαλύματα ἀποσυντίθενται ταχύτατα, ἀποχωριζομένου μεταλλικοῦ τελλουρίου. 3) Τὸ *τελλουρικὸν ὀξύ*, H_2TeO_4. Εἶναι ἀσθενέστατον ὀξύ, παραγόμενον δι' ἐπιδράσεως ἐντόνων ὀξειδωτικῶν μέσων (νιτρικὸν ὀξύ, χρωμικὸν ὀξὺ κ. λ.) ἐπὶ τελλουρίου ἢ ὀξειδίου τοῦ τελλουρίου. Εἶναι σῶμα κρυσταλλικόν. Ὁ ἀνυδρίτης αὐτοῦ TeO_3, λαμβανόμενος διὰ θερμάνσεως τοῦ ὀξέος εἰς 160°, ἀποτελεῖ ἀδιάλυτον κιτρίνην κόνιν. 4) Τὸ *χλωριοῦχον τελλούριον* $Te Cl_4$. Λαμβάνεται δι' ἐπιδράσεως χλωρίου ἐπὶ τελλουρίου καὶ ἀποτελεῖ ἄχρουν κρυσταλλικὸν σῶμα, τηκόμενον εἰς 214° καὶ βράζον εἰς 414°. Σχηματίζει εὐκόλως, ὡς ὁ λευκόχρυσος, σύμπλοκα ἅλατα.

Τελλουρίου ἑνώσεις ὀργανικαί. Τὸ τελλούριον σχηματίζει μετ' ἀλκυλίων πολλὰς ἑνώσεις, ἀναλόγους πρὸς τὰς ἀντιστοίχους τοῦ θείου. Οὕτως εἶναι γνωσταί: 1) Τὸ *διμεθυλοτελλουρίδιον* $(CH_3)_2 Te$, σχηματιζόμενον ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἐκ διοξειδίου καὶ τριοξειδίου τοῦ τελλουρίου. Ὑγρὸν δυσαρέστου ὀσμῆς, βράζον εἰς 82°. 2) Τὸ *διαιθυλοτελλουρίδιον* $(C_2 H_5)_2 Te$. Ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀνωτέρω. Βράζει εἰς 137°,5.

Τὸ τελλούριον ἀναλόγως πρὸς τὸ θεῖον σχηματίζει καὶ ἑνώσεις ὡς τετρασθενές, καλουμένας *ἑνώσεις τελλουρωνίου* (κατὰ τὸ σουλφωνίου). Τοιαῦται εἶναι τὸ *τριμεθυλοτελλουρωνοϊωδίδιον* $(CH_3)_3 Te J$ καὶ τὸ *τριαιθυλοτελλουρωνοχλωρίδιον* $(C_2H_5)_3 TeCl$. Ἐκ τῶν ἑνώσεων τοῦ τελλουρίου πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἔχει μόνον τὸ τελλουρικὸν κάλιον, ἅλας κρυσταλλικὸν διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ. Τοῦτο χρησιμοποιεῖται πρὸς παρεμπόδισιν τῆς νυκτερινῆς ἐφιδρώσεως τῶν φθισικῶν. Ἐπὶ μακροτέρας χρησιμοποιήσεως, ἥτις οὐδεμίαν δευτερεύουσαν βλάβην δύναται νὰ προκαλέσῃ, ἡ ἀναπνοὴ προσκτᾶται δυσάρεστον σκορδώδη ὀσμήν. Σ. Γ.

—**τελλούριον *αὐτοφυὲς*** (Tellur) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν σπάνιον, τὸ ὁποῖον περιέχει καὶ ὀλίγον σίδηρον καὶ χρυσόν. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα μὲ μορφὴν συνήθως πρισματικὴν καὶ ἔχει σκληρότητα 2—3, εἰδικὸν βάρος 6,1—6,3, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα λευκὸν κασσιτερόχρουν. Ἀπαντᾷ ὡς σύνδρομον τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ τελλουριούχου χρυσοῦ εἰς τὸ Colorado, τὴν Καλιφορνίαν κ. ἀ. Γ. Β.

τελλουριοῦχος (ὁ, ἡ), ***—ον*** (τό)· ὁ περιέχων *τελλούρια*.

— **τελλουριοῦχον *βισμούθιον*** (Tellurwismuth) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον πρὸς τὸν *τετραδυμίτην* (βλ. λ.).

—**τελλουριοῦχον *νικέλιον*** (Tellurnickel), ἢ ***μελονίτης*** (Melonit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν τοῦ χημικοῦ τύπου $NiTe_2$, ἢ Ni_2Te_3 μὲ περιεκτικότητα εἰς τελλούριον 76—81%. Ἔχει σκληρότητα 1—2, εἰδικὸν βάρος 7,3—7,7, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα ἀργυρόλευκον ἐρυθρίζον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν Καλιφορνίαν καὶ τὴν Νότιον Αὐστραλίαν. Γ. Β.

—**τελλουριοῦχος *ἄργυρος*** (Tellursilber), ἢ ***ἑσσίτης*** (Hessit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν τοῦ τύπου Ag_2Te, περιέχον καὶ χρυσὸν καὶ μόλυβδον εἰς ἐλαχίστην ποσότητα Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα καὶ ἔχει σκληρότητα 2 ½, εἰδικὸν βάρος 8,3—9, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα μολυβδότεφρον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Καλιφορνίαν, τὸ Κολοράδον, τὴν Χιλὴν κ. ἀ. Γ. Β.

—**τελλουριοῦχος *ὑδράργυρος*** (Tellurquecksilber) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον πρὸς τὸν *κολοραδοΐτην* (βλ. λ.).

τελλουρίτης (ὁ) (Tellurit), ἢ ***ὤχρα τελλουρίου*** (Tellurocker) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν διοξείδιον τοῦ τελλουρίου, TeO_2. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα καὶ ἀπαντᾷ εἰς μικροτάτους κρυστάλλους λεπτοπινακοειδεῖς, συνήθως δὲ εἰς σφαιροειδῆ συσσωματώματα. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 5,88—5,91, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα ὑποκίτρινον ἕως τεφρόλευκον· ἐνίοτε ἐμφανίζεται καὶ ἄχρους, εὑρίσκεται δὲ ὡς προϊὸν ἀποσαθρώσεως τῶν τελλουριούχων ὀρυκτῶν τοῦ χρυσοῦ εἰς τὸ Siebenbürgen καὶ τὸ Colorado. Γ. Β.

τέλμα (τό)· ὕδωρ στάσιμον, ἀβαθές, συνήθως καλυπτόμενον ὑπὸ ὑδροβίων φυτῶν, κοιν. *βοῦρκος*, *βάλτος*, *βαλιότοπος*· ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ ἕλος.

τελμαθήριον (τὸ) (Telmatherium) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *τιτανοθηριιδῶν περιττοδακτύλων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἠωκαίνου σειρᾶς τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὰ στρώματα Vinta τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ κατὰ τὸν Pilgrim καὶ ἐν Burma. Γ. Κ. Γ.

Τέλμαν (Telmann), ***Κονράδος***. Γερμανὸς συγγραφεύς, γνωστὸς καὶ ὡς *Κονράδος Τσιτέλμαν* (1854—1897). Ἐσπούδασε νομικά, διετέλεσε δὲ καὶ δικαστικὸς ὑπάλληλος. Ἀκολούθως μετέβη εἰς Ρώμην, ἔνθα διῆλθε τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς του. Ἔγραψε ποιήματα («Στὴν μοναξιά», «Κύματα» κ. ἄ.), διηγήματα καὶ πολυάριθμα μυθιστορήματα. Μεταξὺ τῶν τελευταίων γνωστότερα τυγχάνουσι: «Στὸ Κάπρι, τὸ νησὶ τῶν σειρήνων», «Μοντέρνα Ἠθικά», «Ὁ ἀντίζηλος», «Οὐαὶ τοῖς ἡττημένοις», «Τοὺς δολομίτας», «Τί εἶναι ἀλήθεια;» κ. ἄ. Λ. Κ.

τελματιαῖος, ***—α, —ον***· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ τέλμα, ὁ τοῦ τέλματος: «βάτραχοι τελματιαῖοι».

τελματόδους (ὁ) (Telmatodus) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀνθρακοθηριιδῶν βουνοσεληνοδόντων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας μειοκαίνου σειρᾶς τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

τελματώδης, ***—ους*** (ὁ, ἡ), ***—ες*** (τό)· ὁ πλήρης τελμάτων, βαλτώδης· ‖ μεταφ., ὁ ὅμοιος μὲ τέλμα: «κατάστασις τελματώδης».

Τελμησσός, ἢ ***Τελμισσὸς*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Λυκίας, κειμένη εἰς τὸν **μυχὸν τοῦ** κόλπου Γλαύκου

Digitized by Google

(νῦν κόλπος Μάκρης) καὶ ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸν μῦθον ὑπὸ τοῦ Τελμισσοῦ. Ὑπῆρξε σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Ε΄ π. Χ. αἰῶνα καὶ μία τῶν ἀκμαιοτέρων πόλεων τῆς Λυκίας. Ἦτο περίφημος διὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ ὁποῖον συνεβουλεύθη ὁ Κροῖσος, οἱ βασιλεῖς τῆς Φρυγίας καὶ αὐτὸς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τῷ 333 π. Χ., ὅτε κατέλαβεν αὐτήν. Οἱ κάτοικοί της ἐθεωροῦντο ὡς περίφημοι μάντεις, ἱκανοὶ «τὰ θεῖα ἐξηγήσασθαι» (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. Β΄, 3, 3). Ἐπὶ Στράβωνος ἦτο μικρὰ καὶ ἄσημος πολίχνη. Κατὰ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 34 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Λυκίας ὑπὸ κονσουλάριον, εἰς δὲ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Μύρων. Τῆς πόλεως ὑπέρκειται μαστοειδὴς λόφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο ἐκτισμένη ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς, τῆς ὁποίας τὰ τείχη, ἐπισκευασθέντα κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου καὶ τῶν Γενουατῶν, σῴζονται μέχρι σήμερον. Σῴζονται χαλκᾶ αὐτῆς νομίσματα (190—168 π. Χ.) καὶ συμμαχικά, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῆς γείτονος Κράγου. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν *Μάκρη*, ὅπου σῴζονται σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς (θέατρον, ναοί, σαρκοφάγοι, τάφοι ἐντὸς βράχων κτλ.).

Πλὴν τῆς ἀνωτέρω πόλεως, ἀναφέρεται καὶ ἄλλη ὁμώνυμος ἐν Καρίᾳ, ἀπέχουσα περὶ τὰ 60 στάδια ἀπὸ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, ὅπου πιθανὸν νὰ ὑπῆρχε μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος (*Ἡροδ.* Α΄ 68, *Κικέρ.* De divin. Α΄ 41). Α. Θ. Σ.

— **Τελμησσὸς** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Λυκίᾳ, ἐκτεινόμενον ὑπὲρ τὸν Ξάνθον ποταμόν. Α. Θ. Σ.

— **Τελμησσὸς** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς ΒΔ. Σικελίας, ῥέων παρὰ τὴν Ἔγεσταν, τὸν ὁποῖον οἱ Ἐγεσταῖοι ἐτίμων ὑπὸ μορφὴν ἀνδρὸς (*Αἰλ.*, Ποικ. ἱστορ. Β, 33). Α. Θ. Σ.

Τέλμιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Ἐτρουρίας ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, μεταξὺ Τραϊανοῦ λιμένος καὶ ἐκβολῆς Ὄσσα ποταμοῦ (*Πτολεμ.* Γ, α, 4). Ὀνομαζόμενον καὶ *Τελαμὼν ἄκρον*, εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον Capo d'Eufola (πλάτ. 42°50΄ Β., μῆκ. 10°16΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 158, Cape Cavallo to Civita Vecchia). Σ. Ε. Λ.

Τέλμιος [*Μυθολ.*]. Εἷς τῶν ἐκ Δουλιχίου 57 μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, φονευθεὶς κατὰ τὴν μνηστηροφονίαν ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως (*Ἀπολλοδ.*, Ἐπιτ. VII, 27). Α. Θ. Σ.

Τελμισσὸς (τουρκ. *Τελισούν*) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Μ. Ἀσίας ἐν τῷ καζᾶ Νίγδης τοῦ βιλαετίου Ἰκονίου, ΒΔ. τῆς Νίγδης, οὐ μακρὰν τῆς Φερτάκαινας (Φερτέκ), ἐπί τινος ὑπωρείας πετρώδους καὶ δυσβάτου. Πρὸς Β. αὐτοῦ ἐκτείνεται τερπνοτάτη καὶ κατάρρυτος κοιλάς, καλουμένη Γαλατερή. Πρὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς κατῳκεῖτο ὑπὸ 1 500 κατοίκων ἑλληνογλώσσων καί τινων Τούρκων. Α. Θ. Σ.

Τελμισσὸς [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Θεμιστοῦς, θυγατρὸς τοῦ Ζαβίου, βασιλέως τῶν Ὑπερβορείων, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Γελεώτου ἢ Γαλεοῦ. Κατά τινα χρησμὸν οἱ ἀδελφοὶ ἔλαβον ἐν Δωρίδι χρησμόν, ὁ εἷς νὰ τραπῇ πρὸς Δ., ὁ δὲ ἄλλος πρὸς Α., ὅπου δὲ κατὰ τὴν θυσίαν ἀετὸς θὰ ἥρπαζε τὸ κρέας, ἐκεῖ νὰ ἱδρύσωσι βωμούς. Καὶ ὁ μὲν ἦλθεν εἰς Σικελίαν, ἐξ αὐτοῦ δὲ κατήγοντο οἱ Γαλεῶται ἢ Γαλεοί, ὁ δὲ εἰς Καρίαν, ὅπου ἔκτισε τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Α. Θ. Σ.

τελολογία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ περὶ ὑπάρξεως τελικῶν αἰτίων, ἐνεργείας κατὰ σκοποὺς καὶ διὰ σκοπῶν, ῥοπῆς πρὸς σκοποὺς ἔν τε τῇ φύσει καὶ τῇ ἱστορίᾳ διδασκαλία. Πηγή, ἐξ ἧς χρησιμεύει τὸ βουλόμενον καὶ κατὰ σκοποὺς πράττον ἐγώ, τὸ ὁποῖον δρᾷ κατὰ παραστάσεις τοῦ ἀποτελέσματος τῆς βουλήσεως, τὰς ὁποίας ὑψώνει κατὰ πρόληψιν εἰς τὴν συνείδησιν. Ταύτας μεταφέρει ἔπειτα καὶ ἐπὶ τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου.

Ἡ ἔννοια τῆς τελολογίας, ὡς καὶ ὁ ὅρος, καθωρίσθη ἀκριβέστερον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φιλοσοφίας τῆς διαφωτίσεως ὑπὸ τοῦ Βόλφ, ὅστις ἐξελαΐκευσε τὰς ἰδέας τοῦ Λεϊβνιτίου. Ἀλλ' ἡ κατεύθυνσις εἶναι παλαιά, συνισταμένη εἰς τὴν σύλληψιν καὶ ἀποδοχὴν συστήματος ζωτικῶν δυνάμεων. Ὡς ἀρχὴν καὶ ὡς μέθοδον ἀπαντῶμεν τὴν τελολογίαν ἤδη παρ' Ἕλλησιν. Εἰσηγητὴς τῆς θεωρίας ταύτης θεωρεῖται καὶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὁ Ἀναξαγόρας, ὅστις ὑποτάσσει τὴν φύσιν εἰς τὸν νοῦν, διακοσμήσαντα τὴν ὕλην, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν μηχανοκρατίαν τῶν ἀτομικῶν. Τὴν ἀρχὴν ταύτην τοῦ σκοποῦ μεταφέρει βραδύτερον ὁ μὲν Σωκράτης εἰς τὴν ἠθικήν, ὁ δὲ Πλάτων εἰς τὴν λογικήν, ἵνα ἀναπτύξῃ τὴν φιλοσοφίαν ἐκείνην, ἥτις ἐκλήθη ἰδεοκρατία. Ὁ Ἀριστοτέλης παράγει τὴν ὅλην φύσιν, ἀπὸ τῆς ἀμόρφου ὕλης μέχρι τῶν φυτῶν, τῶν ζῴων καὶ τοῦ πνεύματος, ἐκ σκοπίμων ἐνεργειῶν. Ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς νοήσεως ἐγένετο τεραστία. Ἡ ἱστορία τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς τελολογίας. Ἰδίᾳ παρὰ τοῖς σχολαστικοῖς ἡ τελολογία εἶναι ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τοῦ πρώτου αἰτίου καὶ ὡς τοῦ ἐσχάτου τέλους τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ἡ δυσχέρεια, ἥτις παρεμβάλλεται ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως τῆς φύσεως, αἴρεται ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἀναγεννήσεως, ἥτις ἐρευνᾷ μόνον κατὰ ἐνεργὰ αἴτια καὶ ἐξοβελίζει τὴν περὶ σκοπῶν παράστασιν. Ὁ Βάκων, ὁ Χόββς, ὁ Καρτέσιος φιλοσοφοῦσι κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, ὑποβάλλοντες βάσιν τῆς ἐρεύνης τὸν νόμον τῆς αἰτίας, ὁ δὲ Καρτέσιος ἐκβάλλει τὴν ἰδέαν τοῦ σκοποῦ καὶ ἐκ τῆς ἠθικῆς, τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσει more geometrico. Τὸ καθολικὸν πνεῦμα τοῦ Λεϊβνιτίου πειρᾶται νὰ συνδυάσῃ τὴν φυσικὴν πρὸς τὴν μεταφυσικήν, τὴν μηχανικὴν ἀρχὴν πρὸς τὴν τελολογικήν. «Omnia in tota natura demonstrari possunt tum per causas finales tum per causas efficientes». Τὴν ἰδέαν ταύτην βλέπει ὁ Σίλλερ πραγματοποιουμένην ἐν τῇ θεωρήσει τῆς φύσεως καὶ τοῦ κόσμου, ἥτις διακρίνει τὸν Γκαῖτε. Συγχρόνως εἰσάγει ὁ Κάντιος τὴν τελολογίαν εἰς τὴν βιολογίαν καὶ δίδει ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης ταύτης κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα, ὅστις ἀναλαμβάνει τὰ σχετικὰ διδάγματα αὐτοῦ, καταντῶν τέλος εἰς τὸν νεοβιταλισμόν. Ἐξ ἄλλου χρησιμοποιεῖ τὴν τελολογίαν ὁ Χέρδερ εἰς τὴν ἱστορίαν, ἐπίστεψιν δὲ τῆς ἱστορικῆς ἀντιλήψεως αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὸ σύστημα τοῦ Ἑγέλου. Τέλος, μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς τελολογικῆς ταύτης μεθόδου ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ διατηρεῖται ἡ τελολογικὴ ἄποψις ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς ἱστορίας ὡς ἐλεύθερον σύστημα ἀξιῶν καὶ ἰδεῶν, πρὸ πάντων διὰ τοῦ Schleiermacher καὶ τοῦ Troeltsch.

Ἡ τελολογία ἀπεδείχθη ὅλως ἀπαραίτητος τόσον ἐν ταῖς φυσικαῖς, ὅσον καὶ ἐν ταῖς πνευματικαῖς ἐπιστήμαις. Διὰ τοῦτο καὶ ὑφίσταται ἐν αὐταῖς τὸ μὲν ὡς περιγράφουσα, τὸ δὲ ὡς ἐξηγοῦσα, τὸ δὲ ὡς ἑρμηνεύουσα τελολογία. Ἡ πρώτη προσπαθεῖ νὰ παρατηρῇ καὶ νὰ ἐκθέτῃ ἀντικειμενικῶς τὰ τελολογικὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, ὑπολαμβάνουσα τοὺς σκοποὺς ὡς μορφὰς παραστατικὰς τῆς συνειδήσεως. Ἡ ἠθική, ἡ αἰσθητική, ἡ θρησκεία θεωροῦνται καὶ ἐρευνῶνται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης. Ἀλλὰ οἱ σκοποὶ εἶναι μᾶλλον σαφεῖς ἐν τῇ ἐξελίξει ἀπὸ τῆς ἀνοργάνου εἰς τὴν ὀργανικὴν φύσιν καὶ ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν μερῶν τοῦ κόσμου πρὸς ἑαυτὰ καὶ πρὸς τὸ ὅλον. Ἐντεῦθεν καθίσταται αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπιστημονικῆς ἐξηγήσεως τῶν τελολογικῶν δεδομένων. Ἐν τῇ προσπαθείᾳ ταύτῃ διακρίνεται ἡ νεωτέρα βιολογία εἰς ἐξελικτικὴν καὶ εἰς βιταλιστικὴν (Driesch, Bergson κ. χ.). Τέλος ἡ ἑρμηνεύουσα τελολογία ἐφαρμόζεται εἰς τὴν ἀτομικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν ψυχολογίαν, κλάδους δημιουργηθέντας ἐκ τελολογικῶν προϋποθέσεων. Αὗται πειρῶνται νὰ ἑρμηνεύσουν κατὰ σκοποὺς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη συνδέεται κατ' ἀνάγκην πρὸς τὴν μεταφυσικὴν καὶ τὴν κοσμοθεωρίαν. Καὶ ἡ τελολογία, ὡς κοσμοθεωρία, εἶναι παλαιοτάτη, διατηρουμένη ὑπὸ ποικίλας διαμορφώσεις καὶ νέα ὀνόματα διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Κύριαι μορφαί, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται, εἶναι τρεῖς, ἡ ἀνθρωποκεντρική, ἡ μεταφυσικὴ καὶ ἡ ἔμμονος ἢ ἐνδοκοσμική. Ἡ πρώτη, ἡ ἀνθρωποκεντρική, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν πασῶν τῶν ἀρχαίων κοσμογονιῶν, ἐκδηλοῦται δὲ τόσον παρ' Ἰσραηλίταις διὰ τῆς ἰδέας ὅτι πᾶσα ἡ δημιουργία ἐγένετο χάριν τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον καὶ παρ' Ἕλλησι διὰ τῆς ἰδέας ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μέτρον καὶ ὁ σκοπὸς ὅλων τῶν πραγμάτων. Ἡ τελολογία αὕτη προσλαμβάνει ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως νέαν μορφήν, θεωροῦσα τὴν εὐρωπαϊκὴν νόησιν ὡς τὸ κέντρον τοῦ σύμπαντος. Διότι, κατὰ τὴν νοοτροπίαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ σκοπὸς τοῦ κόσμου εἶναι ἡ νόησις καὶ ἡ γνῶσις αὐτοῦ ὑφ' ἡμῶν. Κλασσικὸς ἐκπρόσωπος τῆς ἰδέας ταύτης εἶναι ὁ Κάντιος, ἡ φιλοσοφία τοῦ ὁποίου ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῆς νεωτέρας κοσμοθεωρίας τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ μεταφυσικὴ τελολογία συνδέεται κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Λεϊβνιτίου, ὅστις ἀποδέχεται συμφωνίαν θεοῦ καὶ ἀνθρώπου συνηχοῦσαν εἰς ἄπειρόν τινα ἁρμονίαν. Ἀπὸ ταύτης διακριτέον τὴν ἔμμονον, ἐγκόσμιον ἢ ἐνδοκοσμικὴν τελολογίαν, τῆς ὁποίας ἑρμηνευτὴς κατ' ἐξοχὴν ἐγένετο κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ Γκαῖτε.

Ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τῆς τελολογίας πρὸς τὴν μηχανικὴν θεωρίαν προεβλήθησαν δύο ἀπόψεις, ἡ τῆς ὑπαλληλίας καὶ ἡ τῆς παραλληλίας. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπαλληλίας τὰ μηχανικὰ φαινόμενα καὶ οἱ μηχανικοὶ νόμοι χρησιμεύουν ὡς μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τῆς φύσεως καὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου. Κατὰ δὲ τὴν ἀρχὴν τῆς παραλληλίας πρόκειται περὶ δύο ἀνεξαρτήτων ἀλλήλων σειρῶν, αἵτινες βαίνουσι παρ' ἀλλήλας. Καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη ἄποψις προϋποθέτουν ὡρισμένην γενικωτέραν κοσμοθεωρίαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπορρέουν. Τοῦτο ἰσχύει ἐξ ἴσου καὶ περὶ τῆς ἀντιστροφῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ὑπαλληλίας, ἥτις ὑποτάσσει τὴν τελολογίαν εἰς τὸν μηχανισμόν. Ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὸν ὑλιστικὸν ἑνισμὸν εἶναι προφανής. Αἱ δύο ἄλλαι συνδέονται τὸ μὲν πρὸς τὴν διαρχίαν, τὸ δὲ πρὸς τὸν πνευματοκρατικὸν ἑνισμόν, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὴν βουλησιαρχίαν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ κῦρος ἢ τὴν ἀξίαν τῆς τελολογίας διακρίνομεν τρεῖς κατευθύνσεις. Κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἡ τελολογία εἶναι ρυθμιστικὴ ἀρχή, ἰδέα ρυθμίζουσα τὴν ἔρευναν, ὡς ἡ ἐπιστημονικὴ θεωρία καθόλου. Συγγενὴς πρὸς αὐτὴν εἶναι ἡ δευτέρα κατεύθυνσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ τελολογία φέρει ὑποκειμενικὸν ἁπλῶς χαρακτῆρα. Ἡ τρίτη τέλος κατεύθυνσις θεωρεῖ τοὺς σκοποὺς ὡς συστατικὸν στοιχεῖον τῆς πραγματικότητος καὶ διακρίνεται τὸ μὲν εἰς ὑπερβατικὴν καὶ διαρχικήν, τὸ δὲ εἰς ἑνιστικὴν καὶ ἔμμονον.

Ἡ ἔννοια τῆς τελολογίας κατάγεται ἐκ τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν, αἵτινες ἐρευνῶσι τὰ δημιουργήματα τοῦ πολιτισμοῦ ὡς ἔκφρασιν τοῦ νοοῦντος, βουλομένου καὶ κατὰ σκοποὺς πράττοντος ὑποκειμένου. Ἐξ αὐτῶν μετηνέχθη καὶ ἐπὶ τὴν φύσιν καὶ τὰ φαινόμενα αὐτῆς. Ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν δύο τούτων πλευρῶν τῆς πραγματικότητος ὁδηγεῖ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως μεταξὺ τελολογίας καὶ μηχανοκρατικῆς θεωρίας. Ἡ τελολογία ἐπικρατεῖ ἀναντιρρήτως ὅπου ὑπάρχει συνειδητὴ βούλησις καὶ πρᾶξις τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ὅλος βίος διέπεται ὑπὸ σκοπῶν, ἀξιῶν, ἰδανικῶν, ἄνευ δὲ αὐτῶν οὔτε δύναται νὰ νοηθῇ ἀνθρώπινος βίος, οὔτε δυνατὸς εἶναι. Τὸ αὐτό, ἐν περιωρισμένῃ βεβαίως ἐννοίᾳ, ἰσχύει καὶ διὰ τὸν ὀργανικὸν κόσμον καθόλου. Ἀφ' ἑτέρου, εἶναι ἐπίσης φανερὸν ὅτι ἡ φύσις, ἐν ᾗ ἐπικρατοῦν φυσικοὶ καὶ χημικοὶ νόμοι καὶ δυνάμεις, διέπεται ὑπὸ τοῦ μηχανισμοῦ. Πρόκειται περὶ δύο ἀνεξαρτήτων ἀλλήλων σειρῶν φαινομένων; Ἢ δέον νὰ ἐξηγηθῇ ἡ μία σειρὰ ἐκ τῆς ἑτέρας καὶ νὰ ἀναχθῇ εἰς αὐτήν; Ἡ νεωτέρα βιολογία φαίνεται ὅτι κλίνει πρὸς τὴν διάκρισιν τῶν δύο τούτων σειρῶν τῶν φαινομένων, δεχομένη αὐτονομίαν τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς καὶ τὸ δίκαιον τῆς τελολογικῆς θεωρήσεως αὐτῶν. Οὕτω φερόμεθα πάλιν πρὸς τὴν διαρχίαν, ὡς τὴν πιθανωτάτην τῶν ὑποθέσεων. Ἡ πραγματικότης ἐμφανίζει δύο πλευράς, εἰς τὰς ὁποίας ἀντιστοιχεῖ διττὴ νομοτέλεια, αἴτια καὶ τελικοὶ σκοποί. Ἀλλ' ἡ τελολογικὴ ἑρμηνεία δὲν αἴρει κατ' ἀνάγκην τὴν μηχανικὴν ἐξήγησιν, ἀλλὰ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συμπλήρωσις αὐτῆς. Ἡ ἀπὸ τοῦ ὀργανικοῦ καὶ ἐμψύχου κόσμου ἐπέκτασις αὐτῆς ἐφ' ὅλον τὸ σύμπαν εἶναι δυνατὴ μόνον ἐφ' ὅσον θεωρήσωμεν τοῦτο, ὡς παρατηρεῖ ὁ Külpe, ὡς μηχανὴν διεσκευασμένην κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ παράγῃ σκοπίμους ἐνεργείας, δι' ὧν νὰ καθίσταται δυνατὴ ἡ γένεσις τῆς ζωῆς καὶ τῆς συνειδήσεως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἄψυχος φύσις δὲν θὰ ἐνεῖχεν ἐν ἑαυτῇ τὸν σκοπὸν αὐτῆς, ἀλλὰ θὰ ἐλάμβανεν αὐτὸν ἔξωθεν, ἐξ ὑψίστου νοῦ, ὅστις θέτει σκοποὺς καὶ ὅστις ἀποτελεῖ τὸ τελικὸν αἴτιον τῆς τε φύσεως καὶ τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ τὸ πρόβλημα τοῦτο διαφεύγει τὴν αὐστηρὰν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ ἀποτελεῖ ὑποκείμενον τῆς μεταφυσικῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Cossmann*, Elemente der empirischen Teleologie 1899.—*Driesch*, Der Vitalismus als Geschichte und als Lehre, 1905.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Über der grundsätlziche Unmöglichkeit einer Vereinegung von universaler Teleologie und Mechanismus, 1914.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Philosophie des Organischen, 1922.—*Eisler*, Der Zweck, seine Bedeutung für Natur und Geist 1914.—*Kroner*, Zweck und Gesetz in der Biologie, 1913.—*Ording*, Untersuchungen über Entwicklungslehre und Teleologie, 1921. Ν. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

τελολογικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τελολογίαν, ὁ τῆς τελολογίας, *τελεολογικός*: «τελολογικὴ ἀπόδειξις».—Ἐπίρρ. ***τελολογικῶς***.

—***τελολογικὴ ἀπόδειξις***. Καλεῖται οὕτω ἡ ἀπόδειξις περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ, ἥτις ἐκ τῆς σκοπίμου κατασκευῆς τοῦ κόσμου συμπεραίνει τὴν ὕπαρξιν ὄντος, ὅπερ θέτει καὶ πραγματοποιεῖ σκοποὺς καὶ τὸ ὁποῖον δέον ἐντεῦθεν νὰ κέκτηται νόησιν καὶ βούλησιν. Ἤδη ὁ Ἀναξαγόρας συνάγει ἐκ τῆς ἐν τῇ φύσει ἐπικρατούσης σκοπιμότητος ὅτι αὕτη ἔχει διακοσμηθῆ ὑπὸ τοῦ Νοῦ, πρὸς ὃν συγγενὴς εἶναι ὁ παρὰ Πλάτωνι Δημιουργός. Κυρίως ἡ ἀπόδειξις αὕτη διεμορφώθη ὑπὸ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου, ὅστις ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς σκοπιμότητος, τὴν ὁποίαν μαρτυρεῖ ἡ ἄψυχος φύσις. Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Λεϊβνιτίου καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτωμένης γερμανικῆς φιλοσοφίας. Ὁ Κάντιος θεωρεῖ τὴν ἀπόδειξιν ταύτην ὡς τὴν σαφεστάτην πασῶν καὶ ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς μετὰ σεβασμοῦ. Νομίζει ὅμως ὅτι τῇ βοηθείᾳ αὐτῆς καταντῶμεν μόνον εἰς τὴν ἔννοιαν διακοσμητοῦ τοῦ σύμπαντος, ἀρχιτέκτονος τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὴν ὕλην, ἐξ ἧς σύγκειται ἡ φύσις, ἀλλ' εἰς τὴν μορφήν, καθ' ἣν εἶναι συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα τὰ καθ' ἕκαστον μέρη αὐτῆς. Ἡ ἄψυχος φύσις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μηχανή, τὴν ὁποίαν συνηρμολόγησεν ἀνώτατος καλλιτέχνης, ὁ θεός, καὶ τῆς ὁποίας τὴν λειτουργίαν παρακολουθεῖ.

Digitized by Google

Ἐφ' ὅσον ἡ ἀπόδειξις αὕτη ἀντλεῖ τὰ στηρίγματα αὐτῆς ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ἠθικοῦ κόσμου, καλεῖται ἠθικοτελολογικὴ ἢ ἁπλῶς ἠθικὴ ἀπόδειξις. Ἐκ τοῦ νοήματος τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, ἐκ τῆς πίστεως εἰς ἠθικοὺς νόμους καὶ ἠθικὴν αἰτιότητα, συνάγει ἡ μορφὴ αὕτη τῆς τελολογικῆς ἀποδείξεως τὴν ὕπαρξιν ὑψίστου ὄντος, ὅπερ βούλεται καὶ πραγματοποιεῖ τὴν ἠθικὴν τάξιν, πρὸς ἣν ὡς πρὸς ὕψιστον ἰδανικὸν ρέπει τόσον τὸ ἄτομον ὅσον καὶ ἡ κοινωνία. Ἡ ἠθικὴ αὕτη τάξις εἶναι ὁ ἔσχατος σκοπὸς τῆς ὅλης ἐξελίξεως τοῦ κόσμου, ἄλλαις λέξεσιν ἡ πραγματοποίησις ἠθικῶν σκοπῶν καὶ ἡ ἠθικὴ τελειοποίησις. Ἡ ἰδέα αὕτη ὑπόκειται βάσις τῆς θεϊστικῆς μεταφυσικῆς ἀπὸ τοῦ Φίχτε, οὗ ἡ φιλοσοφία ἀφορμᾶται ἀπὸ τοῦ ἰδανικοῦ ἠθικῶς τελείας ἀνθρωπότητος. Ν. Λ.

Τελόνι (Teloni), ***Βροῦτος***. Ἰταλὸς Ἀνατολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1857. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀσσυριολογίας ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ τῶν Ἀνωτέρων σπουδῶν τῆς Φλωρεντίας καὶ ἔγραψε διάφορα ἔργα περὶ τῆς γλώσσης, τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς ἱστορίας τῶν Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Χαλδαίων κ.τ.λ., μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἀσσυριακὴ χρηστομάθεια μετὰ γραμματικῶν παραδειγμάτων» (1877), «Μία ἐπιγραφὴ τοῦ Νεριγλισσὰρ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων» (1889), «Βιβλία, ἔγγραφα καὶ βιβλιοθῆκαι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μεσοποταμίᾳ» (1890), «Περὶ τοῦ θρύλου τῆς Σεμιράμιδος» (1892), «Ἡ Βίβλος καὶ τὰ μνημεῖα τῆς Νινευῆ καὶ τῆς Βαβυλωνίας» (1901), «Ἀσσυριακὴ λογοτεχνία», «Ἔγγλυφοι ἀνατολικοὶ πολύτιμοι λίθοι ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Περουγίας» (1905) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

τέλος, —*ους* (τό)· τέρμα, πέρας, ἀντίθ. *ἀρχή*: «δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος», πληθ· «εἰς τὰ τέλη τοῦ βίου του»· || σκοπός: «ἐπὶ τῷ τέλει ὅτι...» (ἐντεῦθεν *τελικὸν αἴτιον, τελικὸς λόγος, τελικὴ μετοχή,—πρότασις*)· || ὁ διά τινα ὑπηρεσίαν φόρος: «τέλος χαρτοσήμου», «κατεδικάσθη εἰς τὰ ἔξοδα καὶ τέλη»· || φρ «οἱ ἐν τέλει», αἱ ἀρχαί, οἱ ὑπάλληλοι: «εἰς τὴν ὑποδοχὴν παρέστησαν οἱ ἐν τέλει»· || ἀρχ., δαπάνη· ὅθεν *πολυτελής, εὐτελής*.

—*[Φιλοσ.] Τέλος* εἶναι θεμελιώδης ἔννοια τῆς φιλοσοφίας, ἀπορρέουσα ἐκ τοῦ ἐγώ, ὅπερ βούλεται καὶ πράττει συνειδητῶς καὶ κατὰ σκοπούς, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου μεταφέρεται ἐπὶ τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ἡ βούλησις καὶ ἡ πρᾶξις ἡμῶν ἀναφέρεται ὡς ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ἐκ τῶν προτέρων ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν ὡς παράστασις. Τὸ κατὰ πρόληψιν τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς βουλήσεως ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν καλοῦμεν τέλος ἢ σκοπόν. Οὗτος ὡς ροπὴ ὑφίσταται ἐν τῇ βουλήσει ἡμῶν ἀσυνειδήτως, βαθμηδὸν δὲ μόνον ὑψοῦται ὡς συνειδητόν, ἐφ' ὅσον εὐρύνεται ἡ συνείδησις, μεταβαλλόμενος εἰς συνειδητὸν ἰδανικόν. Τοιοῦτοι σκοποὶ εἶναι αἱ ἀξίαι καὶ αἱ ἰδέαι, αἵτινες διέπουσι τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ παρέχουσιν εἰς αὐτὸν περιεχόμενον καὶ νόημα. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι οἱ σκοποὶ τόσον ἐν τῇ φύσει ὅσον, πολὺ μᾶλλον, καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀποτελοῦσιν ἱεραρχικὴν τάξιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ οἱ κατώτεροι εἶναι ὑποτεταγμένοι εἰς τοὺς ἀνωτέρους, θεωρούμενοι μέσα πρὸς τοὺς ἑκάστοτε ὑψηλοτέρους σκοπούς. Πᾶσα λειτουργία, πᾶν ὄργανον, ὅπερ εἶναι χρήσιμον πρὸς ἐπίτευξιν σκοποῦ, εἶναι σκόπιμον. Ὁ ἔσχατος σκοπὸς σειρᾶς ἐνεργειῶν ἢ λειτουργιῶν εἶναι συγχρόνως ὁ σχετικῶς ὕψιστος σκοπός. Εἰς τὸν σκοπὸν ἀποδίδουσιν ἀντικειμενικήν, μεταφυσικὴν ὑπόστασιν, ἢ θεωροῦσιν αὐτὸν ὡς ἁπλῶς ὑποκειμενικόν, ὡς τρόπον τοῦ θεωρεῖν τὴν πραγματικότητα δεδομένου μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως. Οὕτως ἢ ἄλλως ἀναντίρρητον εἶναι ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ σκοποῦ εἶναι ρυθμιστικὴ ἰδέα τόσον ἐν τῷ πεδίῳ τῆς βιολογίας ὅσον καὶ ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ πνευματικοῦ βίου, ὅπου ὁ σκοπὸς χρησιμεύει πρὸς συμπλήρωσιν τῆς καθαρῶς μηχανικῆς ἐξηγήσεως καὶ ὡς παράγων, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου ἑρμηνεύεται ἡ ζωή, ἡ συνείδησις, ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις καὶ πρόοδος. Πρὸς τούτοις χρησιμοποιοῦμεν τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐν ταῖς ἐπιστήμαις τοῦ πνεύματος ὡς μέτρον πρὸς ἐκτίμησιν τῶν ἀξιῶν, ὡς κανόνα, πρὸς ὃν μετροῦμεν τὴν ἀξίαν τῆς πράξεως καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς. Ἐν ταῖς τελευταίαις ταύταις εἶναι πράγματι ὁ σκοπὸς τὸ τέλος γενέσεως καὶ κινήσεως, τὸ τέλος οὗ ἕνεκα. Ν. Λ.

—*[Φορολ.] Τέλη* λέγονται, ἐν τῇ φορολογικῇ ὀνοματολογίᾳ, τὰ ἐπιβεβλημένα καὶ εἰσπραττόμενα ὑπὸ τοῦ κράτους ἢ τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων, συνήθως εἰς ἀντάλλαγμα παρεχομένης ὑπηρεσίας, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν καθ' αὐτὸ φόρον, ὅστις ἐπιβάλλεται χάριν τῶν γενικῶν ἀναγκῶν τοῦ κράτους. Ἀλλ' ὅμως ἐπιβάλλονται τέλη τινὰ (εἰσαγωγῆς, ἐξαγωγῆς, μεταφορᾶς, χαρτοσήμου κλπ.), τὰ ὁποῖα, ἀδιαφόρως πρὸς τὴν ὀνοματολογίαν των, εἶναι ἔμμεσοι φόροι καταναλώσεως. Τὰ τελωνειακὰ τέλη εἰσαγωγῆς ἢ ἐξαγωγῆς φέρονται ἐν τῷ Συντάγματι (ἄρθρ. 51) καὶ ἐν τοῖς νόμοις ὑπὸ τὸ ὄνομα εἰσαγωγικοὶ ἢ ἐξαγωγικοὶ *δασμοὶ* (βλ. λ.). Οἱ δῆμοι καὶ αἱ κοινότητες, διὰ τὰς παρ' αὐτῶν προσφερομένας πρὸς τὰ μέλη αὐτῶν ὑπηρεσίας ἐπιβάλλουσι διάφορα τέλη (καθαριότητος κλπ.) Ἀπὸ νομοθετικῆς ἀπόψεως, τὰ τέλη ἐπιβάλλονται καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ φόροι, διὰ νόμου (ἄρθρ. 51 τοῦ Συντάγματος), διότι καὶ τὰ τέλη ἐν τῇ εὐρείᾳ ἐννοίᾳ τοῦ φόρου καταλέγονται. Ἐξαιρετικῶς, τὸ προμνησθὲν ἄρθρον ὥρισεν, ὅτι ἐπὶ ἐπιβολῆς αὐξήσεως εἰσαγωγικοῦ ἢ ἐξαγωγικοῦ δασμοῦ ἡ εἴσπραξις αὐτοῦ ἐπιβάλλεται, ἂν μὴ ἄλλως ὁρίζηται ὑπὸ τοῦ νομοσχεδίου, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς εἰς τὴν βουλὴν ἢ τὴν γερουσίαν καταθέσεως τῆς περὶ αὐτοῦ προτάσεως νόμου καὶ ὅτι οἱ τοιούτου περιεχομένου νόμοι δημοσιεύονται τὸ βραδύτερον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεώς των. Ἐν τῷ γενικῷ προϋπολογισμῷ τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους τῆς χρήσεως 1932—1933 ὀνομάζονται τέλη, περιλαμβανόμενα εἰς τοὺς ἀμέσους φόρους, τὰ τέλη κληρονομιῶν, δωρεῶν καὶ προικός, τὸ τέλος ἀντιτίμου πωλήσεως ἢ ἀνταλλαγῆς μεταλλείων καὶ μεταβιβάσεως μισθωτικῶν δικαιωμάτων, τὸ τέλος κατὰ στρέμμα ἐπὶ δωρεῶν μεταλλείων, περιλαμβανόμενα δὲ εἰς τοὺς ἐμμέσους φόρους τὸ τέλος στατιστικῆς ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων, τὰ τέλη ἐξαγωγῆς καὶ μεταφορᾶς, τὸ τέλος στατιστικῆς ἐπὶ τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξαγομένων, τὸ τέλος ἀδειῶν ἐξαγωγῆς. Ἐκτὸς δ' αὐτῶν, εὐρυτάτη εἶναι ἡ κατηγορία τῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «τέλη χαρτοσήμου» ἐν τοῖς κεφαλαίοις 11 καὶ 12 τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων ἀναγραφομένων τελῶν χαρτοσήμου, τελῶν ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων τῶν σιδηροδρόμων καὶ τροχιοδρόμων, ἐπὶ τῶν κομίστρων καὶ διοδίων ἐμπορευμάτων, ἀποσκευῶν καὶ ζῴων, μεταφερομένων διὰ τῶν σιδηροδρόμων, τροχιοδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων, ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων τῶν σιδηροδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων εἰσπραττομένων δι' ἀμέσου καταβολῆς, τελῶν χαρτοσήμου εἰσπραττομένων δι' ἀμέσου καταβολῆς, τέλους ἀδειῶν θήρας, ὑπερβαλλόντων τελῶν χαρτοσήμου, τελῶν δημοσίων θεαμάτων καὶ προσθέτου τέλους ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων αὐτῶν, τελῶν χρηματιστηριακῶν συμβάσεων, τελῶν μεταναστεύσεως κλπ. Ὑπάρχουσι προσέτι τὰ ἐν κεφαλαίῳ 14 τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀναγραφόμενα δικαστικὰ τέλη ποινικῆς καὶ πολιτικῆς διαδικασίας, τέλη πειθαρχικῶν ἀποφάσεων καὶ τέλη ἐπιβαλλόμενα ὑπὸ ἀρχῶν καὶ μὴ προβλεπόμενα ἐν ἰδίοις ἄρθροις τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἔτι δέ, ἐν κεφαλαίῳ 16, τέλη ἀγκυροβολίας καὶ φαρικά, τέλος ξενογλώσσων ἐπιγραφῶν, εἰδικὸν καὶ πρόσθετον τέλος ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας ποδηλάτων κτλ., τέλος διπλωμάτων εὑρεσιτεχνίας, τέλος ἀδείας λειτουργίας τεχνικῶν καὶ μεικτῶν παιγνίων, τέλος ἀδείας ἐκμεταλλεύσεως ἰδιωτικῶν ἰαματικῶν πηγῶν, τέλος ἐπὶ τῶν χορηγουμένων παρὰ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν δανείων, τέλος ἀδειῶν κατοχῆς συσκευῶν ἀσυρμάτου, τέλος τουρισμοῦ, τέλος ἐπὶ ἑκάστης λούσεως ἐν ταῖς ἰαματικαῖς πηγαῖς. Ἐπὶ πλέον, διακρίνονται ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ 18 τὰ τηλεγραφικὰ τέλη, ἐν κεφαλαίῳ 19 τὰ τέλη συνδρομητῶν καὶ συνδιαλέξεων τῆς τηλεφωνικῆς ὑπηρεσίας. Πάντα ταῦτα τὰ πολυώνυμα τέλη εἶναι τακτικὰ ἔσοδα τοῦ κράτους, ἐπιβεβλημένα διὰ νόμου καὶ ἄσχετα πρὸς τὰ κατὰ τὸν περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων νόμον ἐπιβαλλόμενα τέλη ὑπὲρ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων τελῶν τινὰ ἐπιβάλλονται μετ' ἄλλου κυρίου φόρου. Οὕτω τὰ τέλη κληρονομιῶν καὶ κληροδοσιῶν ἐπιβάλλονται πρὸς τῷ ἐπ' αὐτῶν ἐπιβαλλομένῳ φόρῳ μόνον ἐπὶ τῶν εἰς συζύγους, συγγενεῖς ἐκ πλαγίου, ἀγχιστεῖς ἢ ἐξωτικοὺς περιερχομένων περιουσιῶν, εἶναι δὲ ἁπλᾶ ἀναλογικά, 2—5%, ποικίλλοντα μόνον ἀναλόγως τῆς συγγενικῆς τοῦ κληρονόμου ἢ κληροδόχου σχέσεως πρὸς τὸν κληρονομούμενον. Ἐπίσης ἐπὶ δωρεῶν προικός, πλὴν τοῦ φόρου, ἐπιβάλλονται καὶ τέλη δωρεᾶς ἢ προικὸς μόνον ἐπὶ προικὸς ἢ δωρεῶν πρὸς συζύγους, συγγενεῖς ἐκ πλαγίου, ἀγχιστεῖς ἢ ἐξωτικούς, ἀνερχόμενα, ὡς καὶ τὰ ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν, εἰς 2% μέχρι 5%, ἀναλόγως τῆς πρὸς τὸν δωρεοδόχον ἢ τὴν ὑπὲρ ἧς ἡ προὶξ συγγενικῆς σχέσεως τοῦ δωρητοῦ ἢ τοῦ προικοδότου. Αὐτοτελῶς ἐπιβάλλονται τὰ πλεῖστα τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων τελῶν. Τὸ τέλος 10% ἐπὶ τοῦ ἀντιτίμου πωλήσεως ἢ ἀνταλλαγῆς μεταλλείων καὶ μεταβιβάσεως μισθωτικῶν δικαιωμάτων ἐκ μεταλλείων εἰσπράττεται, κατὰ τὸ ἄρθρον 25 τοῦ νόμου ΓΦΚΔ', ἐπὶ τῶν μεταβιβαζομένων διὰ πωλήσεως ἢ ἀνταλλαγῆς παρακεχωρημένων μεταλλείων. Τὸ δὲ τέλος δραχ. 2 κατὰ στρέμμα ἐπὶ δωρεῶν μεταλλείων καὶ εἰς ἔχοντας ἀπωτέραν δευτέρου βαθμοῦ ἢ μηδεμίαν συγγένειαν ἐπιβάλλεται κατὰ τὸ ἄρθρον 25 καὶ 2 τοῦ νόμου ΓΦΚΔ' τοῦ 1910 περὶ μεταλλείων.

Τὰ τελωνειακὰ τέλη ἢ δασμοὶ διακρίνονται εἰς τελωνειακὸν δασμὸν εἰσαγωγῆς, ἤτοι εἰς τὰ ἐπιβαλλόμενα ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων, εἰς τέλη ἐξαγωγῆς καὶ μεταφορᾶς καὶ εἰς τέλος στατιστικῆς ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων. Εἰδικὸν δ' εἶναι τὸ τέλος ἀδειῶν ἐξαγωγῆς προϊόντων τινῶν, ὧν ἡ ἐξαγωγὴ ἐπιτρέπεται κατόπιν ἀδείας. Εἰς τὰ τέλη χαρτοσήμου ὑπάγονται καὶ τὰ τέλη ἐμμίσθων καὶ ἀμίσθων προξενείων.

Τὰ τέλη ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων τῶν ἀτμοπλοίων ἐπιβάλλονται δυνάμει τοῦ νόμου ΑΧΚΕ' τοῦ 1887 περὶ τελῶν χαρτοσήμου, τοῦ ἄρθρου 47 τοῦ διατάγματος περὶ κώδικος τελῶν χαρτοσήμου τῆς 31 Μαΐου 1919 καὶ τοῦ ἄρθρου 63 τοῦ νόμου 4755 τοῦ 1930, διατηρήσαντος ἐν ἰσχύϊ τὰς διατάξεις περὶ τῶν τελῶν ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων ἐπιβατῶν καὶ κομίστρων, μεταφερομένων διὰ παντὸς μεταφορικοῦ μέσου ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀτμοπλοίου περιλαμβάνεται πᾶν πλοῖον, οὐ μόνον δι' ἀτμοῦ, ἀλλὰ δι' οἱασδήποτε ἄλλης μηχανικῆς δυνάμεως κινούμενον (Ἐγκ. Ὑπ. Οἰκον 140 τοῦ 1930). Τὸ τέλος λογίζεται ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ὑπὸ τῶν ἑταιρειῶν εἰσπραττομένης ἀξίας τοῦ εἰσιτηρίου, εἰς ἣν συνυπολογίζεται ναῦλος, τὸ τίμημα τῆς διατροφῆς καὶ ἐν γένει πᾶν χρηματικὸν ποσὸν εἰσπραττόμενον ἕνεκα τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκδόσεως τοῦ εἰσιτηρίου εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως, δι' οἱωνδήποτε πρακτόρων. Τὰ τέλη ταῦτα ἀνέρχονται σήμερον εἰς 12,70% καὶ καταβάλλονται ὑπὸ τῶν ἐπιβατῶν, προστιθέμενα εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ εἰσιτηρίου, ἀποδίδονται δὲ εἰς τὸ δημόσιον παρὰ τῶν εἰσπραττουσῶν αὐτὰ ἑταιρειῶν ἢ ἰδιοκτητῶν ἀτμοπλοίων κλπ. Ὁ νόμος 5164 τοῦ 1931 ὥρισεν ὅτι τὰ εἰσιτήρια τῶν ἐπιβατῶν καὶ τὰ κόμιστρα τῶν ἐμπορευμάτων τῶν μεταφερομένων διὰ τῶν ἐθνικῶν ἢ ξένων ἀεροσκαφῶν δὲν ὑπόκειται εἰς τὰ τέλη ταῦτα ἐπὶ μίαν πενταετίαν. Αἱ ἐκ τῶν τελῶν τούτων εἰσπράξεις ἀνῆλθον κατὰ τὸ 1931—1932 εἰς δραχ. 22.763.512.

Τὰ τέλη ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων ἐπιβατῶν τῶν σιδηροδρόμων καὶ τροχιοδρόμων ἐπιβάλλονται δυνάμει τοῦ νόμου ΑΧΚΕ' τοῦ 1887 περὶ τελῶν χαρτοσήμου καὶ τοῦ διατάγματος τῆς 31 Μαΐου 1919 περὶ κώδικος τελῶν χαρτοσήμου καὶ τοῦ ἄρθρου 63 τοῦ νόμου 4755 τοῦ 1930 περὶ κώδικος τελῶν χαρτοσήμου, διατηρήσαντος αὐτὰ ἐν ἰσχύϊ, ἀνέρχονται δὲ σήμερον εἰς 14.20%. Κατ' ἐξαίρεσιν, τὰ τέλη ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων ἐπιβατῶν τῶν τροχιοδρόμων Ἀθηνῶν—Πειραιῶς καὶ περιχώρων ὁρίζονται εἰς 5% ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἀξίας τῶν διατιθεμένων ὑπὸ τῆς ἑταιρείας εἰσιτηρίων, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ τέλη τῶν εἰσιτηρίων τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν—Πειραιῶς καὶ τῆς προεκτάσεως. Κατὰ τὴν χρῆσιν 1931—1932 εἰσεπράχθησαν δρχ. 35.420.042.

Τὰ τέλη ἐπὶ τῶν κομίστρων καὶ διοδίων ἐμπορευμάτων, ἀποσκευῶν καὶ ζῴων, μεταφερομένων διὰ τῶν σιδηροδρόμων, τροχιοδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων, βασίζονται ἐπὶ τοῦ νόμου ΑΧΚΕ' τοῦ 1887 περὶ τελῶν χαρτοσήμου καὶ τοῦ διατάγματος 31 Μαΐου 1919 περὶ κώδικος τελῶν χαρτοσήμου καὶ τοῦ ἄρθρου 63 τοῦ νόμου 4755 τοῦ 1930, ἐπιβάλλονται δὲ ἐπὶ τῶν κομίστρων καὶ διοδίων ἐμπορευμάτων, ἀποσκευῶν καὶ ζῴων, μεταφερομένων διὰ σιδηροδρόμων, τροχιοδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων ἐντὸς τοῦ κράτους ἢ ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἕτερον λιμένα αὐτοῦ καὶ ἀνέρχονται εἰς 12.70% διὰ τὰ τέλη κομίστρων ἀτμοπλοίων καὶ 11.80% διὰ τὰ τέλη σιδηροδρόμων καὶ τροχιοδρόμων. Ἐπὶ τῶν κομίστρων τῶν ἑταιρειῶν τῶν ἠλεκτρικῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν τροχιοδρόμων τῆς Ἠλεκτρικῆς Ἑταιρείας Μεταφορῶν ὁρίζονται εἰς 5%. Αἱ ἑταιρεῖαι ἢ ἰδιοκτῆται ἀτμοπλοίων κλπ., εἰσπράττουσαι τὰ τέλη, καταβάλλουσιν αὐτὰ κατὰ μῆνα εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Κατὰ τὴν χρῆσιν 1931—1932 εἰσεπράχθησαν δρχ. 27.419.640.

Πρόσθετον τέλος ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων τῶν σιδηροδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων, εἰσπραττόμενον δι' ἀμέσου καταβολῆς, κατὰ τοὺς νόμους 863 καὶ 2332 καὶ τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 29 Δεκεμβρίου 1932 καὶ τὸ ἄρθρον 25 τοῦ νόμου 5164 τοῦ 1931, ἐπιβάλλεται ἐφ' ἑκάστου τῶν ὑπὸ τῆς ἑταιρείας τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν — Πειραιῶς ἐκδιδομένων εἰσιτηρίων α' θέσεως ἐκ λεπτῶν 10 καὶ προσέτι ἐφ' ἑκάστου τῶν ὑπὸ τῶν λοιπῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιρειῶν ἐκδιδομένων εἰσιτηρίων, κατὰ τὰς διακρίσεις τοῦ νόμου, ἀπὸ λεπτῶν δέκα μέχρι δρχ. δύο κλπ.

Τέλος ἀδειῶν θήρας· βλ. λ. *θήρα*.

Τέλη δημοσίων θεαμάτων· βλ. λ. *θεαμάτων φορολογία*.

Τέλη χρηματιστηριακῶν συμβάσεων· βλ. λ. *χρηματιστηριακαὶ* συμβάσεις.

Εἰδικὸν τέλος ἐπὶ παντὸς εἰσιτηρίου μεταναστεύσεως εἰσπράττεται δι' ἐκδόσεως γραμματίου παραλαβῆς, κατὰ τὸ ἄρθρον 25 τοῦ νόμου 2475 τοῦ 1920, ἐκ δρχ. 16 ἐπὶ τῶν ἀκεραίων εἰσιτηρίων τῶν ἐκδιδομένων διὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον, καὶ ἐκ δρχ. 40 διὰ πᾶσαν ἄλλην χώραν, εἰσπραττόμενον μετὰ τοῦ ἀντιτίμου τῶν εἰσιτηρίων καὶ καταβαλλόμενον εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον κατὰ μῆνα.

Τὰ δικαστικὰ τέλη τῆς ποινικῆς καὶ πολιτικῆς διαδικασίας καὶ τὰ πρόσθετα τέλη τοῦ νόμου 4438 (κεφ. 14, ἄρθρ. 2 καὶ 3 τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων) ἐκκαθαρίζονται ὑπὸ τῶν γραμματέων τῶν δικαστηρίων, δυνάμει τῆς ποινικῆς διατιμήσεως.

Τὰ τέλη τῶν ἐπὶ λαθρεμπορίᾳ καὶ τελωνειακαῖς παραβάσεσιν ἐκδιδομένων ἀποφάσεων τοῦ διοικητικοῦ δικαστηρίου φορολογικῶν παραβάσεων καὶ

Digitized by Google

τῶν πειθαρχικῶν ἀποφάσεων εἰσπράττονται δυνάμει τοῦ κώδικος τελῶν χαρτοσήμου ὑπὸ τὸ κεφάλαιον 14, ἄρθρα 5 καὶ 7 τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων.

Τέλη ἀγκυροβολίας, φαρικὰ καὶ ὑγειονομικὰ ἐπιβάλλονται δυνάμει τῶν νόμων ,ΓΦΕ', 987, 1414, 1591, 2449, 3030, 3211, 3783 καὶ 3972. Τὰ φαρικὰ καὶ ἀγκυροβολίας τέλη, τὰ ἐπιβαλλόμενα κατὰ τὸ ἄρθρον 18 τοῦ νόμου ,ΓΦΕ', καταβάλλονται εἰς μεταλλικόν, τῆς τιμῆς τῆς μεταλλικῆς δραχμῆς ὑπολογιζομένης πρὸς χαρτίνας δρχ. 9, συμφώνως τῷ διατάγματι τῆς 14 Μαΐου 1932. Πᾶν ἐμπορικὸν πλοῖον, εἴτε ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν, εἴτε ὑπὸ ξένην, καταπλέον εἰς ἑλληνικὸν λιμένα, ὅρμον ἢ ἀκτὴν καὶ ἐνεργοῦν οἱανδήποτε ἐμπορικὴν πρᾶξιν, ὀφείλει νὰ πληρώσῃ τέλη ἀγκυροβολίας καὶ φαρικά, ὑπολογιζόμενα ἐπὶ τῆς καθαρᾶς χωρητικότητος τῶν πλοίων καὶ ἀναλόγως τῶν ἐνεργηθεισῶν ἐμπορικῶν πράξεων.

Τέλη ἢ δικαιώματα ὑγειονομικὰ ἐπιβάλλονται ἐπὶ τῶν πλοίων συμφώνως τῇ φορολογικῇ κλίμακι τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1925. Τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ πρὸς ἑλληνικά, δυνάμει συνθηκῶν, ἐξομοιούμενα ξένα ἀτμόπλοια, προσορμιζόμενα εἰς λιμένα, ὅρμον ἢ ἀκτὴν τοῦ κράτους, καταβάλλουσι τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζόμενα δικαιώματα ταῦτα εἰς τραπεζογραμμάτια, ἀνάλογα πρὸς τὴν χωρητικότητα αὐτῶν. Κατὰ τὴν χρῆσιν 1932—1933 εἰσεπράχθησαν δραχ. 39.324 595.

Τέλος ξενογλώσσου ἐπιγραφῆς, ἴσον πρὸ τὸ $^1/_{10}$ τοῦ φόρου ἐπιτηδεύματος. καὶ οὐχὶ κατώτερον τῶν δραχ. 500, ἐπὶ δὲ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν ἐκ δραχ. 5.000, ἐπιβάλλεται δυνάμει τοῦ ἄρθρου 10 καὶ 11 τοῦ διατάγματος τῆς 6 Σεπτεμβρίου 1929 περὶ κώδικος φορολογίας ἐπιτηδεύματος, ἐπὶ τῇ ἐκδόσει εἰδικῆς ἀδείας διὰ τὴν ἀνάρτησιν πρὸ τοῦ καταστήματος ἢ κατοικίας ἢ γραφείου παντὸς ἐπιτηδευματίου ξενογλώσσου ἐπιγραφῆς.

Εἰδικὸν καὶ πρόσθετον τέλος ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας ποδηλάτων καὶ τῶν τούτο ς ἐξομοιουμένων, ὡς καὶ τῶν παντὸς εἴδους αὐτοκινήτων καὶ βενζινακάτων ἐπεβλήθη διὰ τοῦ νόμου 2362 τοῦ 1920. διπλασιασθὲν διὰ τοῦ νόμου 3019 τοῦ 1922. Ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων ἐπιβάλλεται : α') Εἰδικὸν ἐτήσιον τέλος, τὸ ὁποῖον εἶναι πάγιον, ἀνερχόμενον ἀπὸ δραχ. 300 εἰς δραχ. 1 200 καὶ προσέτι ἀναλογικὸν πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ κινητῆρος τοῦ αὐτοκινήτου ἀπὸ δραχ 300 ἕως δραχ. 1.500 6') Πρόσθετον εἰδικὸν τέλος, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν θέσεων καθημένων τῶν ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων, κυμαινόμενον ἀπὸ δραχ. 400 ἕως 900 δι' ἕκαστον, περιοριζόμενον διὰ τὰς λοιπὰς πόλεις, ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸ τέταρτον. Τὰ αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως, οἷα εἶναι τὰ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον πρὸς ἐκμετάλλευσιν χρησιμοποιούμενα καὶ ἐφ' ὅσον ἀνήκουσι κατὰ κυριότητα εἰς πρόσωπα ἀσκοῦντα ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ αὐτοκινητιστοῦ ἢ ἐφ' ὅσον ἀνήκουσιν εἰς ἑταιρείας, ἐχούσας ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτοκινήτων δημοσίας χρήσεως, δὲν ὑπόκεινται εἰς εἰδικὸν πρόσθετον τέλος, καθὼς ἐπίσης δὲν ὑπόκεινται τὰ λεωφορεῖα αὐτοκίνητα, τὰ ἐνεργοῦντα τακτικὴν συγκοινωνίαν ἀποκλειστικῶς ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ. Κατὰ τὸν νόμον 4841 (ἄρθρ 15) ἀπαιτεῖται, διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀδείας κυκλοφορίας αὐτοκινήτου, βεβαίωσις τῆς ἁρμοδίας οἰκονομικῆς ἐφορείας ὅτι τὸ αὐτοκίνητον εἶναι φορολογικῶς ἐν τάξει.

Τέλος διπλωμάτων εὑρεσιτεχνίας ἐπεβλήθη διὰ τοῦ νόμου 2527 τοῦ 1920 (ἄρθρ. 8). Δι' ἕκαστον δίπλωμα εὑρεσιτεχνίας καταβάλλεται τέλος δραχ. 120 καὶ ἐπὶ πλέον καταβάλλεται ἐτήσιον τέλος.

Τέλος ἀδείας λειτουργίας κέντρων τεχνικῶν καὶ μεικτῶν παιγνίων· βλ. λ. *παιγνιων* καὶ παιγνιοχάρτων φορολογία.

Ταχυδρομικὰ τέλη ἀναγράφονται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ὡς ἀντίτιμον ταχυδρομικῶν ἐν γένει ἐνσήμων (κεφ. 17. ἄρθρ. 1—7), εἶναι δὲ τὸ ἀντάλλαγμα τῆς ὑπὸ τοῦ κράτους ἐνεργουμένης ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας. Τὰ τηλεγραφικὰ τέλη διακρίνονται εἰς τέλη ἐσωτερικοῦ, ἐξωτερικοῦ καὶ σαφῶν ἢ συμβολικῶν διευθύνσεων, τῆς δὲ τηλεφωνικῆς ὑπηρεσίας διακρίνονται εἰς τέλη συνδρομητῶν καὶ συνδιαλέξεων. Ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία τοῦ κράτους ἔχει τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς μεταφορᾶς ἐπιστολῶν καὶ ἄλλων ὑπὸ τοῦ νόμου 4581 περὶ ταχυδρομικοῦ *μονοπωλίου* ὁριζομένων ἀντικειμένων, τὰ ταχυδρομικὰ δὲ τέλη εἰσπράττονται διὰ γραμματοσήμων ἐπικολλωμένων ἐπὶ τῶν ταχυδρομικῶν ἀντικειμένων. Πρὸς τοῦτο τὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα τοῦ κράτους ἐφοδιάζονται δι' ὅλων τῶν εἰδῶν ταχυδρομικῶν ἐνσήμων καὶ πωλοῦσιν αὐτὰ εἰς ἣν φέρουσιν ἐπ' αὐτῶν ἐκτετυπωμένην ἀξίαν. Ὁ τύπος τῶν γραμματοσήμων καὶ λοιπῶν ταχυδρομικῶν ἐνσήμων, αἱ κλάσεις καὶ τὸ χρῶμα ἑκάστης αὐτῶν, ἐφ' ὅσον δὲν προβλέπονται ὑπὸ διεθνῶν συμβάσεων, κανονίζονται διὰ διατάγματος. Ἐπὶ τῇ τελέσει δὲ μεγάλων ἑορτῶν ἢ ἀγώνων ἢ ἐπὶ ἐκτάκτῳ τινὶ γεγονότι, ἐπιτρέπεται ἡ διὰ διατάγματος ἔκδοσις ἰδιάζοντος τύπου γραμματοσήμου καὶ ἄλλων ταχυδρομικῶν ἐνσήμων δι' ὡρισμένην χρονικὴν περίοδον. Ἐπίσης ἐπιτρέπεται ἡ δι' ἐπισημάνσεως γραμματοσήμων ἔκδοσις εἰς νέαν σειρὰν γραμματοσήμου. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ἐπιμελεῖται τῆς κατασκευῆς καὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ διὰ ταχυδρομικῶν ἐνσήμων τῶν ταμιῶν τοῦ κράτους, οἵτινες διαθέτουσι ταῦτα μόνον εἰς τὰ ταχυδρομεῖα, τὰ ὁποῖα πωλοῦσιν αὐτὰ εἰς τὸ κοινόν. Ἐπιτρέπεται δὲ ἡ λιανικὴ πώλησις ταχυδρομικῶν ἐνσήμων, ἐπὶ ποσοστῷ 5%, ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐχόντων ἄδειαν μεταπωλήσεως. Τὰ ταχυδρομικὰ τέλη καὶ οἱ γενικοὶ ὅροι παραδοχῆς τῶν ταχυδρομικῶν ἀνταποκρίσεων διὰ τὸ ἐσωτερικὸν ἔχουσιν ὁρισθῆ διὰ διατάγματος τῆς 7 Μαΐου 1932 τροποποιηθέντος διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 4 Ἀπριλίου 1933, ὡς ἑξῆς :

Α') *Ἐπιστολαὶ διὰ τὸ ἐσωτερικόν*, διευθυνόμεναι εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν, κωμόπολιν ἢ συνοικισμόν, ἔνθα καὶ κατετέθησαν.

Βάρος μέχρι γραμμ. 20	Δραχ.	3	Δραχ.	2.—
Ἀπὸ γραμμ. 20—40	»	5	»	3.—
» 40—60	»	7	»	4.—
» 60—80	»	9	»	5.—
» 80—100	»	11	»	6.—
» 10 —150	»	14	»	7.50
» 150—200	»	17	»	9.—
» 200—250	»	20	»	10.50
» 250—300	»	23	»	12.—
» 300—350	»	26	»	13.50
» 350—400	»	29	»	15.—
» 400—450	»	32	»	16.50
» 450—500	»	35	»	18.—
» 500—6 0	»	38	»	20.—
» 600—700	»	41	»	22.—
» 700—800	»	44	»	24.—
» 800—900	»	47	»	26.—
» 900—1000	»	50	»	28.—

Τὸ τέλος τῶν ἀποστελλομένων ἐπιστολῶν τῶν εἰς τμήματα προκαλύψεως ἀνηκόντων στρατιωτικῶν φερουσῶν ἐπιτεθειμένην ἐπὶ τῆς προσθίας αὐτῶν ὄψεως ἰδίαν σφραγῖδα μὲ τὰς λέξεις «τάγμα προκαλύψεως», ὁρίζεται εἰς λεπτὰ 10 ἀνὰ 20 γραμμάρια βάρους. Αἱ *ἐπιστολαὶ* ἐπ' οὐδεμιᾶς τῶν πλευρῶν δύνανται νὰ ἔχωσι διαστάσεις ἀνωτέρας τῶν 35 ἑκατοστῶν ἤ, ἐὰν ἔχωσι κυλινδρικὸν σχῆμα, 50 ἑκατοστῶν εἰς μῆκος καὶ 10 ἑκατοστῶν εἰς διάμετρον. Τὸ ἀνώτατον δὲ βάρος τῶν ἐπιστολῶν ὁρίζεται εἰς 1000 γραμμάρια.

Β') *Βραχεῖαι ἐπιστολαὶ* ὑπόκεινται εἰς τέλος δρ. 3, ἐκτυποῦνται καὶ πωλοῦνται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τοῦ κράτους, χρησιμοποιεῖται δὲ μόνον ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῶν πλευρά, συμπτυσσομένη καὶ κλειομένη, διὰ γραφήν.

Γ') *Ἐπιστολικὰ δελτάρια* ὑπόκεινται εἰς τέλος δρ. δύο, διπλασιαζόμενον διὰ τὰ μετ' ἀπαντήσεως δελτάρια εἰς δύο φύλλα συναπτὰ καὶ ἀμφότερα σεσημασμένα διὰ γραμματοσήμου ἁπλοῦ τέλους ἑκάτερον. Αἱ διαστάσεις τῶν δελταρίων ὁρίζονται μέχρι 15 ἑκατοστῶν εἰς μῆκος καὶ 10 5 εἰς πλάτος. Ἐπιστολικὰ δελτάρια ἰδιωτικῆς κατασκευῆς, εἰκονογραφημένα ἢ μή. ἔχοντα διαστάσεις οὐχὶ ἀνωτέρας τῶν δελταρίων τοῦ κράτους, ὑπόκειται εἰς τέλος δραχ. δύο, μειούμενον διὰ τὰ εἰκονογραφημένα δελτάρια εἰς δρ. 0,80, ἐφ' ὅσον δὲν φέρουν σημειώσεις ἐπεχούσας τόπον ἐνεστώσης ἀλληλογραφίας, πλὴν τῶν ἐντύπων σημειώσεων, καὶ εἰς δρ. 1 50, ἐὰν ἐπὶ πλέον φέρωσι καὶ εὐχετηρίους, χαιρετιστηρίους κλπ. ἐκφράσεις μέχρι πέντε τὸ πολὺ λέξεων.

Δ') *Ἔγγραφα ὑποθέσεων* ὑπόκεινται εἰς τέλος δρ. δύο διὰ τὸ πρῶτον βάρος 50 γραμμαρίων, ἄνω δὲ τούτου προστίθενται λεπτὰ 80 δι' ἕκαστον βάρος 50 γραμμαρίων ἢ κλάσμα 50 γραμμαρίων. Τὰ ἔγγραφα ὑποθέσεων ἐπ' οὐδεμιᾶς τῶν πλευρῶν αὐτῶν δύνανται νὰ ἔχωσι διαστάσεις ἀνωτέρας τῶν 45 ἑκατοστῶν ἤ, ἐὰν ἔχωσι κυλινδρικὸν σχῆμα, 75 ἑκατοστῶν εἰς μῆκος καὶ 10 ἑκατοστῶν εἰς διάμετρον. Τὸ ἀνώτατον βάρος ὁρίζεται εἰς δύο χιλιόγραμμα.

Ε') *Δείγματα ἐμπορευμάτων* ὑπόκεινται εἰς τέλος δρ. 1.50 διὰ τὸ πρῶτον βάρος τῶν 50 γραμμαρίων, ἄνω δὲ τούτου προστίθενται λεπτὰ 80 δι' ἕκαστον βάρος 50 γραμμαρίων ἢ κλάσμα 50 γραμμαρίων. Τὰ δείγματα δὲν γίνονται δεκτὰ δι' ἀποστολήν, ἐὰν ἔχωσιν ἀγοραίαν ἀξίαν, ἐὰν ὑπερβαίνωσι τὰ 30 ἑκατοστὰ κατὰ μῆκος, τὰ 20 κατὰ πλάτος καὶ 10 καθ' ὕψος ἤ, ἐὰν ὦσι κυλινδρικῶς συνεσκευασμένα, τὰ 30 ἑκατοστὰ κατὰ μῆκος καὶ 15 κατὰ διάμετρον, ὡς καὶ τὰ ἀνωτέρου τῶν 350 γραμμαρίων βάρους. Ἐὰν μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν εὑρεθῶσιν ἔχοντα ἀγοραίαν ἀξίαν, ὑπόκεινται εἰς τέλος ταχυδρομικοῦ δέματος, εἰσπράττεται δὲ τοῦτο παρὰ τοῦ παραλήπτου.

ΣΤ') *Ἐπισκεπτήρια* εἰς ἀνοικτοὺς φακέλους ἄνευ λέξεων ἐπεχουσῶν θέσιν ἀλληλογραφίας, πλὴν τῶν συγχαρητηρίων, συλλυπητηρίων, εὐχῶν ἢ ἐκφράσεων χαιρετισμοῦ, μέχρι πέντε τὸ πολὺ λέξεων, ὑπόκεινται εἰς τέλος δρ. 1.50. Ἐξαιρετικῶς τὰ διευθυνόμενα εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν, κωμόπολιν ἢ συνοικισμὸν ὑπόκεινται εἰς τέλος δρ. μιᾶς.

Ζ') *Ἔντυπα περιοδικά* : α') Ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ δημοσιεύματα, ἐκδιδόμενα ἅπαξ τοὐλάχιστον τοῦ μηνός, ὑπόκεινται εἰς τέλος λεπτῶν δέκα ἀνὰ 50 γραμμάρια. Δι' ἐφημερίδας, ἀποστελλομένας παρὰ τῶν ἐκδοτῶν αὐτῶν, ὁρίζεται τέλος λεπτῶν πέντε ἀνὰ 100 γραμμάρια, διὰ δὲ τὰ περιοδικὰ δημοσιεύματα, τὰ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν ἀποστελλόμενα, ὁρίζεται τέλος λεπτῶν πέντε ἀνὰ 50 γραμμάρια. Αἵ τε ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ δημοσιεύματα, ἐπιγραφόμενα πρὸς διαφόρους παραλήπτας, δύνανται νὰ περιληφθῶσιν ἐν μιᾷ δέσμῃ, διευθυνομένῃ εἰς τὸ αὐτὸ ταχυδρομικὸν γραφεῖον, πρὸς καταβολὴν τέλους ἐπὶ τοῦ ἡνωμένου βάρους αὐτῶν. Δέσμαι διὰ δύο ἢ πλείονα γραφεῖα δὲν ζυγίζονται. 6') Περιοδικὰ δημοσιεύματα, ἐκδιδόμενα ἅπαξ τοὐλάχιστον κατὰ τρίμηνον, ὑπόκεινται εἰς τέλος λεπτῶν εἴκοσι ἀνὰ 50 γραμμάρια, ἐπιτρέπεται δὲ ἵνα καὶ ταῦτα συνενῶνται εἰς δέσμας χωριστὰς δι' ἕκαστον ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ περιλαμβανούσας φύλλα πρὸς πλείονας παραλήπτας.

Η') *Ἔντυπα μὴ περιοδικά* : α') Ἐπισκεπτήρια εἰς ἀνοικτοὺς φακέλους, ἄνευ λέξεων ἐπεχουσῶν θέσιν ἀλληλογραφίας, πλὴν τῶν συγχαρητηρίων, συλλυπητηρίων, εὐχῶν ἢ ἐκφράσεων χαιρετισμοῦ, μέχρι πέντε λέξεων, ὑπόκεινται εἰς τέλος δρχ. 1 (πρότερον 0.60 δρ.). 6) Ἀνάγλυφοι ἐκτυπώσεις πρὸς χρῆσιν τῶν τυφλῶν ὑπόκεινται εἰς τέλος λεπτῶν 10 ἀνὰ 100 γραμμάρια. γ) Ἀγγελίαι καὶ διάφοροι γνωστοποιήσεις, διαφημίσεις, ἐγκύκλιοι, προσκλητήρια προγράμματα καὶ λοιπὰ τοιαῦτα ἔντυπα μέχρι βάρους 30 γραμμαρίων ὑπόκεινται εἰς τέλος 40 λεπτῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἀφ' ἑνός, πλὴν τῆς ἐπιγραφῆς, οὐδεμία ἑτέρα τίθεται ἐπ' αὐτῶν χειρόγραφος σημείωσις ἐκ τῶν διὰ τὰ λοιπὰ ἔντυπα ἐπιτρεπομένων, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἡ κατάθεσις αὐτῶν εἰς τὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα πρὸς ἀποστολὴν ἐνεργεῖται τοὐλάχιστον εἰς 100 πανομοιότυπα ἀντίτυπα. Ἐξαιρετικῶς, τὰ ἀποκόμματα ἐφημερίδων, ἀποστελλόμενα ὑπὸ εἰδικῶν πρακτορείων πρὸς τοὺς συνδρομητὰς αὐτῶν, δύνανται νὰ φέρουσι διὰ χειρὸς ἢ διὰ γραφομηχανῆς ἢ καὶ σφραγῖδος τὸν τίτλον, τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς ἐφημερίδος. δ) Βιβλία, φωτογραφίαι ἐπὶ χαρτονίου, ταινίαι κινηματογραφικαὶ καὶ παντὸς εἴδους ἔντυπα, μὴ ὑπαγόμενα εἰς τὰς λοιπὰς εἰδικὰς κατηγορίας ἐντύπων, ὑπόκεινται εἰς τέλος λεπτῶν 80 ἀνὰ 50 γραμμάρια (πρότερον 0,40).

Ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω ἔντυπα, περιοδικὰ καὶ μή, ὡς καὶ τὰ ἐν τῇ παραγράφῳ Ζ περιλαμβανόμενα, ἐπὶ οὐδεμιᾶς τῶν πλευρῶν αὐτῶν δύνανται νὰ ἔχωσι διαστάσεις ἀνωτέρας τῶν 45 ἑκατοστῶν ἤ, ἐὰν ἔχωσι σχῆμα κυλινδρικόν, 75 ἑκατοστῶν εἰς δ άμετρον. Τὸ ἀνώτατον βάρος αὐτῶν ὁρίζεται εἰς δύο χιλιόγραμμα. Ἐξαιρετικῶς, αἱ πρὸς χάριν τῶν τυφλῶν ἀνάγλυφοι ἐκτυπώσεις, αἱ κινηματογραφικαὶ ταινίαι, ὡς καὶ τὰ μεμονωμένα βιβλία, γίνονται παραδεκτὰ μέχρι βάρους 3 χιλιογράμμων.

Θ') Τὸ πρόσθετον τέλος *κατεπειγούσης παραδόσεως* ὁρίζεται εἰς δρ. 10, τὸ δὲ *δικαίωμα συστάσεως* εἰς δρ. 4, τὸ τέλος *ἀποδείξεως παραλαβῆς* ὁρίζεται εἰς δρ. 5 καὶ διπλασιάζεται ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ἀπόδειξις αὕτη ἤθελε ζητηθῆ μεταγενεστέρως ἀπὸ τῆς καταθέσεως τοῦ ἀντιτίμου. Τὸ τέλος *αἰτήσεως πληροφοριῶν* ὁρίζεται εἰς δρ. 8.

Ι') *Ταχυδρομικὰ δέματα*. Τὰ τέλη ἀποστολῆς τῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διαμειβομένων ταχυδρομικῶν δεμάτων ὁρίζονται ὡς ἀκολούθως :

Μέχρι	βάρους	1	χιλιογράμμου	δραχ.	10
»	»	2	»	»	16
»	»	3	»	»	22
»	»	4	»	»	28
»	»	5	»	»	34
»	»	6	»	»	40
»	»	7	»	»	46
»	»	8	»	»	52
»	»	9	»	»	58
»	»	10	»	»	64

Τὸ τέλος κατ' οἶκον ἐπιδόσεως ὁρίζεται εἰς δρχ. 10, τὸ τῆς κατεπειγούσης ἀποστολῆς εἰς δραχ. 15, ἀποδείξεως παραλαβῆς δραχ. 5 καὶ τὸ τῆς ζητουμένης μεταγενεστέρως τοιαύτης δραχ 10.

Τὰ εἰσπραττόμενα ἐπὶ τῶν διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἀποστελλομένων ἀντικειμένων ἀλληλογραφίας ἔχουσιν ὁρισθῆ ὡς ἑξῆς: 1) Ἐπιστολαὶ μέχρι βάρους 20 γραμμαρίων δραχ. 8 διὰ πᾶσαν ἐπὶ πλέον μονάδα βάρους 20 γραμμαρίων ἢ κλάσμα αὐτῶν δραχ. 5. 2) Ἁπλᾶ ταχυδρομικὰ δελτάρια δραχ. 5. 3) Ἔντυπα ἔγγραφα ὑποθέσεων καὶ δείγματα ἐμπορευμάτων δραχ. 1.60 ἀνὰ 50 γραμμάρια ἢ κλάσμα αὐτῶν. Τὸ ἐλάχιστον τέλος τῶν ἐγγράφων ὑποθέσεων ὁρίζεται εἰς δραχ. 8, τὸ τῶν δειγμάτων ἐμπορευμάτων εἰς δραχ. 3.20 4) Ἀνάγλυφοι ἐκτυπώσεις πρὸς χρῆσιν τυφλῶν δραχ. 1.50 ἀνὰ χίλια γραμμάρια ἢ κλάσμα αὐτῶν. 5) Μικροδέματα δραχ. 4 ἀνὰ 50 γραμμάρια ἢ κλάσμα αὐτῶν, μὲ ἐλάχιστον τέλος ἀποστολῆς δραχ. 12. Τὸ δὲ καταληπτικὸν τέλος αὐτῶν ὁρίζεται εἰς δραχ. 20 καὶ τὸ τῆς κατ' οἶκον διανομῆς εἰς δραχ. 8. 6) Μόνιμον τέλος συστάσεως δραχ 8. 7) Εἰδικὸν τέλος ἐπείγοντος δραχ. 15. 8) Βιβλιάρια ταυτότητος δραχ. 15. 9) Ἀποδείξεις παραλαβῆς δραχ. 10. 10) Ὅμοιαι ζητούμεναι μεταγενεστέρως δραχ. 20. 11) Τέλος αἰτήσεως πληροφοριῶν δραχ. 15. Αἱ ἐντὸς τῶν γραμματοκιβωτίων ριπτόμεναι ἐπιστολαὶ ἄνευ γραμματοσήμων ἢ μετὰ γραμματοσήμων ἀνεπαρκοῦς καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων ἀλληλογραφίας τὰ φέροντα ἀνεπαρκὲς γραμματόσημον,

Digitized by Google

ἀποστέλλονται μὲν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπίδοσιν αὐτῶν καταβάλλεται ὑπὸ τῶν παραληπτῶν διπλάσιον τοῦ ἐλλείποντος τέλους, εἰσπραττόμενον δι' ἐναρίθμου γραμματοσήμου. Γ. Ν. Κ.

— [*Ἀρχ. Δίκ.*] *Τέλη* ἢ *τίμημα* ἐκαλοῦντο: 1) Αἱ τέσσαρες ἐν Ἀθήναις φορολογητέαι τάξεις, ἃς ὁ Σόλων καθώρισεν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐτησίου εἰσοδήματος ἑκάστου προσώπου, ἐπιβαλὼν σύμμετρον φορολογίαν εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν διὰ τὰς δημοσίας ἀνάγκας. Ἦσαν δὲ ταῦτα: α') Οἱ *πεντακοσιομέδιμνοι*, ἤτοι οἱ ἔχοντες ἐτήσιον εἰσόδημα τοὐλάχιστον πεντακοσίων μεδίμνων ἐκ ξηρῶν προϊόντων ἢ μετρητῶν ὑγρῶν. β') Οἱ *ἱππεῖς*, ἤτοι οἱ ἔχοντες ἐτήσιον εἰσόδημα 300 μεδίμνων καὶ δυνάμενοι ἐντεῦθεν νὰ διαθρέψωσιν ἵππον. γ') Οἱ *ζευγῖται*, ἤτοι οἱ ἔχοντες εἰσόδημα 200 μεδίμνων καὶ δυνάμενοι νὰ συντηρήσωσι ζεῦγος βοῶν. δ') Οἱ *θῆτες*, ἤτοι οἱ ἔχοντες κατώτερα εἰσοδήματα καὶ διὰ τοῦτο ἀπαλλασσόμενοι πάσης φορολογίας. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἄνω ἐτησίων εἰσοδημάτων καθωρίζετο ἡ φορολογία τοῦ κεφαλαίου, ὅπερ ἐτεκμαίρετο δωδεκαπλάσιον διὰ τοὺς πεντακοσιομεδίμνους, δεκαπλάσιον διὰ τοὺς ἱππεῖς καὶ ἑπταπλάσιον διὰ τοὺς ζευγίτας. 2) *Τέλη* ὠνομάζοντο ἐν Σπάρτῃ αἱ ἀνώτεραι πολιτικαὶ θέσεις. Ι. Δ. Ζ.

Τέλος [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Καλύμνου (πλάτ. 37° 04' 25'' Β., μῆκ. 26° 51' 25'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666 Leros and Kalymnos), ΒΔ. τῆς νήσου ἐσχατιά, ἀπόληξις δὲ τῆς χερσονησώδους βουνοσειρᾶς Ἄργανο—Καλαθιανὴ—Συκατή. Σ. Ε. Λ.

τελοτισμὸς (ὁ). Ὅρος ἀναφερόμενος εἰς τὴν δυσκαμψίαν τῶν στυτικῶν ὀργάνων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ πέους καὶ τῆς κλειτορίδος. Μ. Ν. Κ.

τελουγγικὴ γλῶσσα [*Γλωσσολ.*]. Μία τῶν *δραβιδικῶν* γλωσσῶν (βλ. λ.).

Τελούντας, Φραγκῖσκος. Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Νικ. Σοφιανοῦ ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Μυλοποτάμου καὶ Χερσονήσου Διονύσιον, ὡς μεγαλοπρεπέστατος καὶ πολιτικώτατος ῥήτωρ, ὃν συνεβουλεύθη διὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ «Περὶ παίδων ἀγωγῆς» ἔργου τοῦ Πλουτάρχου. Λ. Χ. Ζ.

Τελοὺχ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρμενικὴ ὀνομασία τῆς ἐπαρχίας *Εὐφρατησίας* (βλ. λ.).

τελόφασις (ἡ). Ὅρος ἐκσημαίνων τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς μιτώσεως ἢ τῆς ἐμμέσου πυρηνοτομίας, κατὰ τὴν ὁποίαν σχηματίζονται οἱ νέοι πυρῆνες τοῦ μέλλοντος κυττάρου εἰς τὰ δύο πέρατα ἢ τοὺς δύο πόλους τοῦ μητρικοῦ κυττάρου. Μ. Ν. Κ.

Τέλπουσα (ἡ) [*Μυθολ.*] βλ. λ. *Θάλπουσα*.

Τὲλ-σὰφ (Tell-Chaf) [*Γεωγρ.*]. Ἀρχαία τρωγλοδυτικὴ πόλις τῆς Συρίας, ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Χωράν, ἀνατολικῶς τοῦ Ὀρμάν. Τὰ λείψανα αὐτῆς σῴζονται καὶ σήμερον. Ν. Μ.

τέλσον (τὸ) [*Ζωολ.*]. Καλεῖται ἡ τελευταία ἄρθρωσις τοῦ σώματος τῶν μαλακοστράκων. Δ. Ν. Π.

Τελτιξὶ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀγναντερῆς (πρ. Δεδεγιαννης) τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 120. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀγροκήπιον*.

Τέλτω Διῶρυξ (Teltow kanal) [*Γεωγρ.*]. Διῶρυξ ἐν Γερμανίᾳ, συνδέουσα τὸν κάτω ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ Χάφελ, παρὰ τὸ Πότσδαμ Γκλίκκε μετὰ τοῦ δικτύου διωρύγων τῶν ποταμῶν Σπρέα καὶ Ὄντερ. Ἔχει μῆκος 38 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὴ διὰ σκάφη ἐκτοπίσματος μέχρις 600 τόννων. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτῆς κεῖται ἡ μικρὰ πόλις *Τέλτω* (κάτοικοι 5.426) ὑπαγομένη εἰς τὴν διοίκησιν Βρανδεμβούργου καὶ συνδεομένη μετὰ τοῦ Βερολίνου διὰ τροχιοδρόμου. Χ. Δ.

τελφαιρία (ἡ) (Telfairia) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολοκυνθοειδῶν* ἢ *κολοκυνθιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἀναρριχητικούς, ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *τελφαιρία ἡ δυτικὴ* (Telfairia occidentalis) καὶ ἡ *τελφαιρία ἡ σχιστόφυλλος* (Telfairia pedata). Ἀμφότερα φέρουσι μεγάλους καρποὺς ἐγκλείοντας πλεῖστα σπέρματα, ἅτινα δι' ἐκθλίψεως παρέχουσιν ἄφθονον βρώσιμον ἔλαιον. Δ. Ν. Π.

τελφαιριακὸν ὀξὺ [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἀκόρεστον λιπαρὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{18}H_{32}O$, ἀπαντῶν εἰς τὸ ἔλαιον τῆς *τελφαιρίας*. Εἶναι ὑγρὸν στερεοποιούμενον εἰς +6°.

Τέλφουσ(σ)α [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀρκαδίας (βλ. λ. *Θέλπουσα*).

Τέλφυ (Telfy), **Ἰβάν**. Οὔγγρος ἑλληνιστὴς (1816—1898). Καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν ἐν Βουδαπέστῃ, συνετέλεσε σημαντικῶς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ. Ἔγραψε: «Περὶ τῆς ἑλληνικῆς προφορᾶς» (1853), «Corpus juris Attici» (1868) καὶ προέβη εἰς ἔκδοσιν τοῦ Αἰσχύλου (1876). Γ. Κ. Γ.

Τὲλ-Χαμπεΐ [*Γεωγρ.*] βλ. λ. *Παλαίτυρος*.

Τελχὶν [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Εὔρωπος, δολοφονήσας διὰ δόλου μετὰ τοῦ Θελξίωνος τὸν Ἆπιν, βασιλέα τοῦ Ἄργους, ὡς κατατυραννοῦντα τοὺς κατοίκους. Κατ' ἄλλον μῦθον, ὁ Τελχὶν ἦτο βασιλεὺς τῆς Σικυῶνος καὶ πατὴρ τοῦ Ἄπιος, βασιλεύσαντος πρὸ τῆς εἰς Ὀλυμπίαν ἀφίξεως τοῦ Πέλοπος. Α. Θ. Σ.

Τελχῖνες [*Μυθολ.*]. Μυθικὸν γένος τῆς Ῥόδου, τοῦ ὁποίου οἱ γενάρχαι, 9 τὸν ἀριθμόν, προερχόμενοι ἐκ Κρήτης, ἦλθον πρῶτον εἰς Κύπρον καὶ ἔπειτα εἰς Ῥόδον, ἀπὸ τῶν ὁποίων καὶ *Τελχινὶς* ἐκλήθη καὶ ὅπου ἵδρυσαν τὰς πόλεις Κάμειρον, Ἰαλυσὸν καὶ Λίνδον. Ἐθεωροῦντο ὡς υἱοὶ τῆς Θαλάσσης, τῆς Γῆς ἢ τοῦ Πόντου, περιγράφονται δὲ ὡς ὄντα ἄποδα, φέροντα πτερύγια ἀντὶ χειρῶν. Μετὰ τῆς Καφείρας, θυγατρὸς τοῦ Ὠκεανοῦ, ἀνέθρεψαν τὸν Ποσειδῶνα, ὃν ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτοὺς ἡ Ῥέα, βρέφος ἔτι ὄντα. Ἀνδρωθεὶς ὁ Ποσειδῶν ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν Ἁλίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγέννησεν ἓξ υἱοὺς καὶ μίαν θυγατέρα, τὴν Ῥόδην, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπωνομάσθη ἡ νῆσος. Ἐπιστεύετο ὅτι ἐδίδαξαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς τέχνας καὶ ἄλλας ὠφελίμους γνώσεις, ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι ἐπενόησαν τὴν χώνευσιν τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ σιδήρου καὶ κατεσκεύασαν τὴν ἅρπην τοῦ Κρόνου καὶ τὴν τρίαιναν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἐπίσης ὅτι κατεσκεύασαν καὶ ἀγάλματα τῆς Ἥρας, τῶν Νυμφῶν, τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Διός, τὰ ὁποῖα ἐκαλοῦντο *Τελχίνια*. Ἐθεωροῦντο ὡς φθονεροὶ δαίμονες (βάσκανοι καὶ γόητες κατὰ τὸν Στράβωνα), δυνάμενοι νὰ προκαλέσωσι χάλαζαν, βροχήν, χιόνα καὶ ὅτι ἠδύναντο νὰ λαμβάνωσιν οἱανδήποτε ἤθελον μορφήν. Ἀναμειγνύοντες τὸ ὕδωρ τῆς Στυγὸς μετὰ θείου, ἐπέφερον τὴν καταστροφὴν τῶν ζῴων καὶ φυτῶν. Δι' ὃ ἐλέγοντο καὶ *Θελγῖνες* (ἐκ τοῦ *θέλγω*), ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία «Τελχῖνος ἦν βασκαίνων βαρύτερος». Κατὰ τὸν Στράβωνα ὅμως (ΙΔ'. 653) ἐδυσφημήθησαν ὡς τοιοῦτοι ὑπὸ τῶν ὁμοτέχνων των.

Κατά τινα παράδοσιν, ὁ Ἀπόλλων φέρεται ὡς προστάτης αὐτῶν, δι' ὃ καὶ εἰς τὴν Σικυῶνα, ἀρνηθεῖσαν νὰ καταβάλῃ τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας των, ἔπεμψε καταστρεπτικὴν νόσον. Κατ' ἄλλην, προβλέψαντες τὸν ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐπαπειλούμενον κατακλυσμὸν πρὸς καταστροφὴν αὐτῶν, ἐγκατέλειψαν τὴν Ῥόδον καὶ διεσκορπίσθησαν. Οὕτως ὁ ἐκ τῶν Τελχίνων Λύκος ἦλθεν εἰς Λυκίαν, ὅπου ἵδρυσε καὶ ναὸν τοῦ Λυκίου Ἀπόλλωνος παρὰ τὸν ποταμὸν Ξάνθον καὶ ἐγένετο γενάρχης τῶν Λυκίων.

Ἐν Λίνδῳ ὁ Ἀπόλλων ἐκαλεῖτο *Τελχίνιος*, ἐν Ἰαλυσῷ καὶ Καμείρῳ ἡ Ἥρα *Τελχινία*, ἐν δὲ τῇ Ἰαλυσῷ αἱ Νύμφαι *Τελχινίαι*. Α. Θ. Σ.

Τελχινία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαιοτάτη ὀνομασία τῆς Κρήτης ἀπὸ τῶν *Τελχίνων*. Σ. Ε. Λ.

Τελχινία (ἡ) [*Ἀρχ.*]. Ἐπίθετον τῆς Ἀθηνᾶς, λατρευομένης ἐν Τευμησσῷ τῆς Βοιωτίας, ὅπου ὑπῆρχεν ἱερὸν αὐτῆς, ἱδρυθέν, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῶν ἐν Βοιωτίᾳ οἰκησάντων ποτὲ Τελχίνων. Α. Θ. Σ.

Τελχινὶς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀνομασία παλαιὰ τῆς Ῥόδου «ἀπὸ τῶν οἰκησάντων Τελχίνων τὴν νῆσον» (*Στράβ.* ΙΔ, 653). Σ. Ε. Λ.

τελῶ (—έω), ἀόρ. ἐτέλεσα—ἐτελέσθην, παθ. μετχ. *τετελεσμένος*· κάμνω τι νὰ λάβῃ ὑπόστασιν, ἐκτελῶ: «τελῶ ἑορτήν, — πανήγυριν, — γάμους» || **τελούμενα** (τά)· ὡς οὐσ., τὰ γινόμενα, τὰ συμβαίνοντα || *τετελεσμένος*, —η, —ον· ὁ λαβὼν ἤδη ὑπόστασιν, ὁ γεγενημένος, γεγονώς: «τετελεσμένον γεγονός» || **τετελεσμένον** (τό)· ὡς οὐσ.: «εὑρισκόμεθα πρὸ τετελεσμένου».

τελωνειακός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ τελωνεῖον, ὁ τοῦ τελωνείου: «τελωνειακοὶ ὑπάλληλοι, — δασμοί», «τελωνειακὴ σύμβασις».

— **τελωνειακαὶ συμβάσεις**. Καλοῦνται οὕτω εἰδικώτερον ἐκεῖναι ἐκ τῶν ἐμπορικῶν *συνθηκῶν* (βλ. λ.) ἢ *συμβάσεων*, διὰ τῶν ὁποίων ἔχει ἐπ' ἀμοιβαιότητι παραχωρηθῆ ὁ ἐλάχιστος *δασμὸς* (βλ. λ.) τοῦ τελωνειακοῦ δασμολογίου, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 1 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 22 Δεκεμβρίου 1923 περὶ τελωνειακοῦ δασμολογίου εἰσαγωγῆς. Κύριον ἀντικείμενον τῶν τελωνειακῶν καὶ ἐμπορικῶν συμβάσεων εἶναι ὁ προσδιορισμὸς τῶν τελωνειακῶν τελῶν, ἰδίως ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων, καὶ τινα ἄλλα δευτερεύοντα ἀντικείμενα, ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐκμηδένισις τῶν χάριν ἄλλων κρατῶν ὑφισταμένων τυχὸν πλεονεκτημάτων διὰ τῆς ἐν τῇ συμβάσει ἀναγραφῆς τῆς *ῥήτρας* (βλ. λ.) τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει συνάψει ἐμπορικὰς συμβάσεις καὶ συμφωνίας μετὰ τῶν ἑξῆς κρατῶν: Αἰγύπτου, Αἰθιοπίας, Ἀλβανίας, Ἀργεντινῆς, Αὐστρίας, Βελγίου, Κονγκό, Γαλλίας, Γερμανίας, Γιουγκοσλαυΐας, Δανίας, Δάντσιχ, Ἑλβετίας, Ἐσθονίας, Ἡνωμένων Πολιτειῶν, Ἰαπωνίας, Βορείου Ἰρλανδίας, Ἰσλανδίαν, Ἰταλίας, Κάτω Χωρῶν, Λεττονίας, Λιχτενστάϊν, Λουξεμβούργου, Μ. Βρεττανίας, Νορβηγίας, Οὐγγαρίας, Περσίας, Πολωνίας, Ῥουμανίας, Ῥωσίας, Σουδάν, Σουηδίας, Τουρκίας, Τσεχοσλοβακίας καὶ Φινλανδίας. Τῶν χωρῶν τούτων τὰ ἐμπορεύματα ἀπολαύουσι τῶν ἐλαχίστων δασμῶν τοῦ δασμολογίου. Ἐπίσης διὰ τὰ βυρσοδεψικὰ ἐκχυλίσματα, τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν Νοτιοαφρικανικῶν Κτήσεων, καὶ διά τινα εἴδη προελεύσεως Ἀργεντινῆς καὶ Παραγουάης, ἐφαρμόζεται ὁ «ἐλάχιστος» καὶ διὰ πάντα τὰ ἄλλα ὁ ἁπλοῦς «μέγιστος», καθὼς ἐπίσης ἐπὶ προελεύσεων Βραζιλίας (μεθ' ἧς ὅμως πρόκειται νὰ συναφθῇ γενικωτέρα σύμβασις). Μὴ συμβατικαὶ χῶραι, ἐπὶ τῶν προελεύσεων τῶν ὁποίων ἐφαρμόζονται οἱ «μέγιστοι» δασμοὶ (εἰς τὸ δεκαπλάσιον, κατὰ τὸν νόμον 5312 τοῦ 1931) εἶναι ἡ Ἱσπανία, ἡ Πορτογαλία, ἡ Βουλγαρία, ἡ Κίνα, ὁ Καναδᾶς, ἡ Αὐστραλία καὶ αἱ δημοκρατίαι τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς (Μεξικόν, Περοῦ, Χιλὴ κλπ.) καὶ αἱ τῶν Βρεττανικῶν Κτήσεων, τῶν μὴ προσχωρησασῶν εἰς τὴν ἑλληνοαγγλικὴν σύμβασιν (βλ. λ. *τελωνειακὴ* πολιτική). Γ. Ν. Κ.

— **τελωνειακὴ ἀνακωχὴ** (Trêve douanière). Διὰ τοῦ ὅρου τούτου σημαίνεται ὁ τερματισμὸς τοῦ τελωνειακοῦ μεταξὺ τῶν κρατῶν ἀνταγωνισμοῦ, ἀναχαιτιζομένης πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τῆς διαρκοῦς ὑψώσεως τῶν εἰσαγωγικῶν δασμῶν. Ἀφ' ὅτου, μετὰ τὸ πέρας τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἡ διηνεκὴς ὕψωσις τῶν δασμῶν ἀπετέλεσε μίαν τῶν κυριωτέρων αἰτιῶν τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, προσπάθειαι κατεβλήθησαν πρὸς ἐπιτυχίαν διεθνοῦς συνεννοήσεως διὰ τὴν ἐλάττωσιν τῶν δασμῶν καὶ ἀνάληψιν ὑποχρεώσεως περὶ μὴ αὐξήσεως αὐτῶν, ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον, δύο ἢ τριῶν ἐτῶν. Αἱ προσπάθειαι αὗται, τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ὁποίων ἔλαβεν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἐμπνεομένη ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου, κατέληξαν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς Ι' συνελεύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, διὰ τῆς ὁποίας προσεκαλεῖτο ὁ γενικὸς γραμματεὺς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς συγκλήσεως διπλωματικῆς διασκέψεως. Ἀλλ' ὅταν τὸ συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐπελήφθη νὰ καταρτίσῃ τὸ πρόγραμμα τῶν ἔργων, εἰς τὰ ὁποῖα ἔμελλε ν' ἀσχοληθῇ «ἡ προκαταρκτικὴ συνδιάσκεψις τῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας», εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰδέαν τῆς τελωνειακῆς ἀνακωχῆς ὡς λίαν ἀπόλυτον εἰς τὰς ἀρχάς της, καὶ περιωρίσθη μόνον «νὰ καθορίσῃ πρόγραμμα ὑστέρων διαπραγματεύσεων, πρὸς σύναψιν συμφωνιῶν, τεινουσῶν νὰ διευκολύνωσι τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις δι' ὅλων τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται ἐφαρμόσιμα, ἰδίως διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῶν δασμῶν». Τὸ κάπως ἀόριστον τοῦτο πρόγραμμα ἠδύνατο νὰ διευκολύνῃ ὁπωσδήποτε ἐν τῇ πρακτικῇ τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν κρατῶν. Ἡ διάσκεψις, συνελθοῦσα τῇ 17 Φεβρουαρίου 1930 ἐν Γενεύῃ, ἀπετελέσθη κυρίως ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ἐξαιρέσει τῆς Ῥωσίας καὶ τῆς Ἀλβανίας, καὶ περιωρίσθη εἰς συζήτησιν εὐρωπαϊκῶν θεμάτων. Μετέσχον δ' αὐτῆς προσέτι ἐκ τῶν λοιπῶν χωρῶν ἡ Ἰαπωνία, ἡ Κολομβία καὶ διὰ παρατηρητῶν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι καί τινες ἄλλαι. Ἡ διάσκεψις, προσλαβοῦσα ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ὀνομασίαν «Διάσκεψις διὰ τὴν συνδεδυασμένην οἰκονομικὴν δρᾶσιν», μετὰ μακρὰς καὶ ἐπιπόνους συζητήσεις, καθ' ἃς ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸν τὸ «περὶ τελωνειακῆς ἀνακωχῆς» ὑποβληθὲν σχέδιον καὶ ὅτι, ἑπομένως, ἡ διάσκεψις ἤθελε καταλήξει εἰς πλῆρες ναυάγιον, κατώρθωσε νὰ ὑπογραφῇ ὑπὸ 19 εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ἤτοι Γερμανίας, Αὐστρίας, Βελγίου, Μεγάλης Βρεττανίας, Δανίας, Σουηδίας, Φινλανδίας, Γαλλίας, Ἑλλάδος, Ἰρλανδίας, Ἰταλίας, Λεττονίας, Λουξεμβούργου, Νορβηγίας, Ὁλλανδίας, Πολωνίας, Ῥουμανίας, Σουηδίας καὶ Ἑλβετίας, ἡ «ἐμπορικὴ σύμβασις» τῆς 24 Μαρτίου 1930 μετὰ τοῦ εἰς αὐτὴν προσαρτηθέντος «πρωτοκόλλου», σχετικοῦ πρὸς μελλοντικὰς διαπραγματεύσεις. Ἡ σύμβασις ἐκυρώθη ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ νόμου 4871 τῆς 27 Ἰανουαρίου 1931 «Περὶ κυρώσεως τῆς ἐν Γενεύῃ ὑπογραφείσης τῇ 6 Ἀπριλίου 1930 πολυμεροῦς ἐμπορικῆς συμβάσεως», τοῦ ὁποίου ἡ ἰσχὺς ἤρξατο ἀπὸ 1 Νοεμβρίου 1930. Διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης τὰ κράτη ταῦτα ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν: 1) τὰ ἀκολουθοῦντα σύστημα συμβατικῶν τινων σταθεροποιημένων δασμῶν νὰ μὴ καταγγέλωσι τὰς διμερεῖς ἐμπορικὰς συμβάσεις, τὰ δὲ ἔχοντα αὐτόνομα δασμολόγια νὰ μὴ αὐξήσωσι τοὺς προστατευτικοὺς δασμοὺς ἐπέκεινα τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ποσοστοῦ αὐτῶν, πρὸ τῆς 1 Ἀπριλίου 1931· 2) τὰ κράτη τῆς πρώτης κατηγορίας ὤφειλον πρὸ πάσης αὐξήσεως μὴ σταθεροποιημένων δασμῶν ἢ ἐπιβολῆς νέων νὰ γνωστοποιῶσι τὰς προθέσεις των εἰς τὰ συμβαλλόμενα μέρη. Ἐὰν δέ τι ἐθεώρει ἑαυτὸ θιγόμενον σοβαρῶς, θὰ ἠδύνατο, ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς ἀνακοινώσεως, νὰ ζητήσῃ ἔναρξιν νέων διαπραγματεύσεων πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς διαταραχθείσης ἰσορ-

Digitized by Google

πίας. Ἐὰν αἱ διαπραγματεύσεις ἀπετύγχανον, ὁ θιγόμενος θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ καταγγείλῃ τὴν σύμβασιν, τὸ αὐτὸ δὲ δικαίωμα εἶχε καὶ ἕνεκεν αὐξήσεως ἢ ἐπιβολῆς νέων δασμῶν ἐκ μέρους τῶν κρατῶν τῆς δευτέρας κατηγορίας. Ἡ καταγγελία τῆς συμβάσεως ὑφ' ἑνὸς τῶν συμβαλλομένων παρεῖχεν εἰς ἕκαστον τῶν λοιπῶν δικαίωμα νὰ ἀπόσχῃ αὐτῆς. Ἡ ἰσχὺς τῆς συμβάσεως ὡρίσθη ἐτησία, ἡ δὲ κατάθεσις τῶν ἐπικυρώσεων ὤφειλε νὰ γίνῃ πρὸ τῆς 1 Νοεμβρίου 1930.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν, κατὰ Νοέμβριον 1930, δευτέραν διάσκεψιν διὰ τὴν συνδεδυασμένην οἰκονομικὴν δρᾶσιν, παρετάθη ἡ προθεσμία τῆς καταθέσεως τῶν ἐπικυρώσεων τῆς συμβάσεως μέχρι τῆς 25 Ἰανουαρίου 1931, διότι μέχρι τῆς 1 Νοεμβρίου 1930 μόνον ὀκτὼ κράτη εἶχον καταθέσει τὰς ἐπικυρώσεις καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶχε τεθῆ ἐν ἰσχύϊ ἡ σύμβασις. Κατὰ δὲ τὴν γενομένην κατὰ Μάρτιον 1931 σύνοδον, ἡ διάσκεψις διεπίστωσεν ὅτι μόνον τέσσαρα κράτη εἶχον προστεθῆ εἰς τὰ ἐπικυρώσαντα τὴν σύμβασιν ὀκτὼ κράτη, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἦτο ἀδύνατον νὰ τεθῇ ἡ σύμβασις ἐν ἰσχύϊ.

Ἀναμφιβόλως καὶ αὐτὴ ἡ σημασία τῆς ἀναληφθείσης διὰ τῆς συμβάσεως περὶ μὴ καταγγελίας τῶν συμβάσεων ὑποχρεώσεως ὑπῆρξε πολὺ περιωρισμένη, ὡς ἐκ τῶν πολυαρίθμων διατάξεων τῆς συμβάσεως, καθ' ἃς ἀπρόοπτα γεγονότα θὰ καθίστων ἀναγκαίαν τὴν δημιουργίαν ἢ τὴν ὕψωσιν τῶν δασμῶν παρά τινος τῶν ὑπογραψάντων κρατῶν. Ἠθικὴν μόνον ἀξίαν εἶχεν ἡ συνεργασία πολυαρίθμων κρατῶν, αἱ δὲ γενόμεναι κατὰ τὰς διασκέψεις συζητήσεις παρέμειναν ἱστορικαί, ὡς ἐκ τῆς δοθείσης κατευθύνσεως πρὸς ἑνιαίαν οἰκονομικὴν προσπάθειαν τῆς Εὐρώπης. Μεταξὺ δὲ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων θεμάτων ὑπῆρξεν ἡ διαπίστωσις τῆς ἀνάγκης τῆς ἐκ μέρους τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν ἀρωγῆς πρὸς τὰ γεωργικὰ κράτη, τὰ μαστιζόμενα ἐκ τῆς ὑποτιμήσεως τῶν προϊόντων των, τῆς μέσης καὶ ἀνατολικῆς Εὐρώπης, περὶ τούτων δὲ ἠσχολήθη κατόπιν ἡ «Ἐπιτροπὴ μελετῶν διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἕνωσιν» καὶ αἱ ἐπακολουθήσασαι οἰκονομικαὶ συνδιασκέψεις [Βλ *Τάκη Παπατσώνη*: «Τὰ interna τῆς οἰκονομικῆς διασκέψεως ἐν «Πειθαρχίᾳ», 27 Ἀπριλ. 1930.] Γ. Ν. Κ.

—τελωνειακὴ *ἀστυνομία* Ὠνομάσθη οὕτως αὐθύπαρκτον ἀστυνομικὸν σῶμα, στρατιωτικῶς ὠργανωμένον καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἁρμοδιότητα καὶ εἰς τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, τοῦ ὁποίου κύριος προορισμὸς ἦτο ἡ παρεμπόδισις καὶ ἀνακάλυψις τοῦ λαθρεμπορίου καὶ πάσης παραβάσεως τῶν τελωνειακῶν νόμων καὶ κανονισμῶν. Ἀπόπειραι ὀργανώσεως τοῦ σώματος τούτου ἐγένοντο διὰ τοῦ νόμου ΓΩΠΗ' (ὑπ ἀρ θ. 3888) τοῦ 1911, διὰ τοῦ καταργήσαντος αὐτὸν νόμου 1166 τοῦ 1918, ὅστις ὅμως ἀνεστάλη προσωρινῶς, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ νόμου 1595 τοῦ 1919, συστήσαντος ἐκ νέου τὸ σῶμα *τελωνοφυλακῆ*, (βλ. λ.). Ἡ ἀνάγκη τῆς ὀργανώσεως τελωνειακῆς ἀστυνομίας κατέστη λίαν αἰσθητή, ὡς ἐκ τῆς μεγίστης σημασίας, ἣν ἔχει προσλάβει, ἐκτὸς τῶν εἰσαγωγικῶν δασμῶν, ἡ ἐκ φόρων καταναλώσεως καὶ μονοπωλίων πρόσοδος τοῦ κράτους. Γ. Ν. Κ

—τελωνειακὴ *διάταξις* (tarifa). Ὠνομάζετο οὕτω ἡ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1018 ΙΔ ψηφίσματος τοῦ Κυβερνήτου τῆς 25 Μαρτίου 1830 περὶ τελωνειακοῦ ὀργανισμοῦ κυρωθεῖσα καὶ ἐπέχουσα θέσιν *τελωνειακοῦ δασμολογίου* (βλ. λ.), ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας εἰσεπράττετο τὸ τελώνιον, ἤτοι ὁ δασμός, προσδιορισθὲν εἰς 6 % ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων καὶ εἰς 10 τοῖς % ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγομένων, ἐκτός τινων, τῶν ὁποίων ὁ *δασμὸς* (βλ. λ.) ὡρίσθη κατ' εἴδη Διὰ τὰς ἀπὸ πλοίου εἰς πλοῖον μεταβιβαζομένας πραγματείας ὡρίσθη νὰ πληρώνηται ἓν τοῖς %. Διὰ τοῦ νόμου ΥΛΓ' τοῦ 1857 περὶ τελωνειακοῦ δασμολογίου κατηργήθη ἡ διάταξις (βλ. λ. *τελωνεῖον*). Γ. Ν. Κ.

— τελωνειακὴ *ἕνωσις*. Τοιαύτη ἕνωσις ὑπάρχει, ὅταν δύο ἢ πλείονα κράτη ἑνοῦνται διὰ κοινῆς συμφωνίας καταργούσης τὴν τελωνειακήν των γραμμήν, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀμοιβαίας εἰσαγωγῆς τῶν προϊόντων ἑκάστου αὐτῶν εἰς τὸ ἕτερον ἢ τὰ ἕτερα, χωρὶς νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τελωνειακὸν δασμὸν εἰσαγωγῆς ἢ ἄλλης φύσεως περιορισμούς. Διὰ τῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως τὰ κράτη διευρύνουσι τὴν οἰκονομικήν των περιοχήν, δημιουργοῦντα κοινὸν τελωνειακὸν ἔδαφος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου συνεργάζονται ἐμπορικῶς ἐν πνεύματι ἐλευθέρας συναλλαγῆς, διατηροῦντα ὅμως τὴν οἰκονομικήν των αὐτοτέλειαν. Ἡ τελωνειακὴ ἕνωσις διακρίνεται: α) εἰς *τελείαν*, ὁσάκις οὐδὲν ὑπάρχει ἐμπόδιον πρὸς ἀμοιβαίαν ἐλευθέραν συναλλαγήν, ἐφαρμόζεται δὲ ἑνιαῖον δασμολόγιον εἰσαγωγῆς, καὶ β) εἰς *ἀτελῆ*, ὁσάκις ὑπάρχει μὲν κοινὸν δασμολόγιον εἰσαγωγῆς, διατηρεῖται ὅμως ἡ *τελωνειακὴ γραμμὴ* (βλ. λ.) χάριν προνοίας διὰ εἴδη τινὰ μονοπωλίου ἢ ὑποκείμενα εἰς φόρους καταναλώσεως, ἐνδεχομένως δὲ τὸ κοινὸν δασμολόγιον προσεπιβάλλεται εἰς τὰ διατηρούμενα ἴδια δασμολόγια τῶν μελῶν τῆς ἑνώσεως.

Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως, ὡς τελείας ἢ ἀτελοῦς, εἶναι δυσχερής, ὡς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐμποδίων, τὰ ὁποῖα δυνατὸν νὰ συναντῶσιν αἱ ἀμοιβαῖαι ἐμπορικαὶ ἐπικοινωνίαι. Γενικῶς παρατηροῦμεν ὅτι ἐν τελείᾳ τελωνειακῇ ἑνώσει, ἐκτὸς τῆς καταργήσεως τῶν μεταξὺ τῶν ἡνωμένων κρατῶν τελωνειακῶν δασμῶν καὶ τῆς θεσπίσεως τοῦ κοινοῦ δασμολογίου εἰσαγωγῆς, συντρέχει καὶ πλήρης ἀφομοίωσις, ἰδίως τῆς τῶν τελωνείων καὶ ἐσωτερικῶν φόρων καταναλώσεως νομοθεσίας, καὶ ἐπὶ πλέον ἑνιαία ρύθμισις τῆς ἐμπορικῆς των πολιτικῆς διὰ κεντρικῆς ἀρχῆς ἐπὶ τούτῳ λειτουργούσης, αἱ δὲ τελωνειακαὶ εἰσπράξεις διανέμονται μεταξὺ τῶν ἡνωμένων κρατῶν ἐπὶ τῇ βάσει προδιαγεγραμμένων, διὰ τῆς περὶ τῆς ἑνώσεως συμφωνίας, ἀρχῶν (τοῦ πληθυσμοῦ ἢ τῆς ἐδαφικῆς ἐκτάσεως ἢ τῆς καταναλωτικῆς δυνάμεως ἑκάστου τῶν κρατῶν κλπ.). Αἱ τέλειαι τελωνειακαὶ ἑνώσεις προῆλθον ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἀτελῶν. Ἡ γερμανικὴ τελωνειακὴ ἕνωσις (Zollverein) κατήρξατο ἀρχικῶς ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1818 γενομένης ἀτελοῦς τελωνειακῆς ἑνότητος τῶν πρότερον κεχωρισμένων τμημάτων τῆς Πρωσσίας καὶ τινων ἄλλων γερμανικῶν κρατῶν, προήχθη διὰ νεωτέρων συνθηκῶν (1827, 1828 1833, 1864, 1871, 1889) εἰς εὐρυτέραν τελωνειακὴν ἕνωσιν, θεωρουμένην ὡς πρότυπον πλήρους τελωνειακῆς ἑνώσεως, ἂν καὶ τὰ μέλη αὐτῆς δὲν ἠδύναντο ν' ἀνταλλάσσωσιν ἀμοιβαίως τὸν ζῦθον, τὸ ἅλας κλπ., ἄνευ ἐμποδίων τινῶν

Σκοπὸς τῆς γερμανικῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως ἦτο ἡ κατάργησις τῆς μεταξὺ τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν κρατῶν τελωνειακῆς γραμμῆς καὶ ἡ ἐλευθέρα ἐντὸς τῆς χώρας αὐτῶν κυκλοφορία τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν, πρὸς ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν τῆς βιομηχανίας των κατὰ τοῦ ξένου ἀνταγωνισμοῦ. Ἑνιαῖον δασμολόγιον, κοινῶς παραδεδεγμένον, ἐφηρμόσθη ἐπὶ τῶν ἡνωμένων κρατῶν ὡς πρός τε τὴν εἰσαγωγήν, τὴν ἐξαγωγὴν καὶ τὴν διαμετακόμισιν τῶν ἐμπορευμάτων. Τὰ κοινῶς εἰσπραττόμενα τελωνειακὰ ἔσοδα διενέμοντο μεταξὺ τῶν ἡνωμένων κρατῶν ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἡ ἕνωσις εἶχεν ἐξυπηρετήσει τὰ κοινὰ συμφέροντά των, ὥστε, ἐκραγέντος τοῦ μεταξὺ Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας πολέμου, ἐν ἔτει 1866, ἡ Βαυαρία, ἡ Βυρτεμβέργη, ἡ Βάδη, τὸ Νασσάου καὶ ἡ Φραγκφούρτη, ἂν καὶ πολιτικοὶ σύμμαχοι τῆς Αὐστρίας, συνεφώνησαν νὰ μὴ ἀποσπασθῶσι τῆς ἑνώσεως. Τῆς Πρωσσίας δὲ τηρησάσης τὴν αὐτὴν τακτικήν, ὁ πόλεμος ἐνεφάνισε τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς ὑπάρξεως ἐμπολέμων κρατῶν, ὧν αἱ τελωνειακαὶ ἀρχαὶ ἐξηκολούθουν νὰ λειτουργοῦν ἐν ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμὸν τῆς εἰς δύο ἐχθρικὰ στρατόπεδα διῃρημένης ἑνώσεως. Ἡ Πρωσσία ἐπωφελήθη τῆς νίκης της, ὅπως τροποποιήσῃ ἐπὶ ἰδίᾳ ὠφελείᾳ τὸν ὀργανισμὸν τῆς ἑνώσεως. Αἱ ἀντιδράσεις τῆς Αὐστρίας, ἀποκλεισθείσης ὁριστικῶς, διὰ τῆς συνθήκης τῆς 11 Ἀπριλίου 1866, πάσης ἐπιρροῆς ἐπὶ τῶν γερμανικῶν κρατῶν, ἐξέλιπον. Νέα δὲ συμφωνία μεταξὺ αὐτῶν ἐγένετο, ὑπογραφεῖσα τῇ 8 Ἰουλίου 1867, δι' ἧς ὠργανώθησαν δύο συνελεύσεις, ἐν αἷς κατὰ πλειοψηφίαν λύονται τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἕνωσιν ζητήματα, τῆς Πρωσσίας ἐξασφαλισάσης 17 ψήφους ἐπὶ 58 Ἐκτὸς τούτων, ἡ Πρωσσία ἔχει τὴν προεδρίαν τῆς συνελεύσεως τῶν κρατῶν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ συνομολογῇ, ἐξ ὀνόματος αὐτῶν, ἐμπορικὰς συμβάσεις μετὰ ξένων ἐπικρατειῶν. Τέλειαι τελωνειακαὶ ἑνώσεις χαρακτηρίζονται ἡ μεταξὺ Βελγίου καὶ Λουξεμβούργου, γενομένη κατὰ τὸ 1921, καὶ ἡ μεταξὺ Πολωνίας καὶ Δάντσιχ, ὑφισταμένη δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν. Ἐκτὸς δ' αὐτῶν, τελωνειακαὶ ἑνώσεις παρεσκευάσθησαν μεταξὺ Ἐσθονίας καὶ Λεττονίας διὰ τῶν συνθηκῶν τοῦ 1923 καὶ τοῦ 1927, ἡ διὰ τῆς συνδιασκέψεως τῆς Σινάϊας τοῦ 1930 σχεδιασθεῖσα καὶ μὴ πραγματοποιηθεῖσα μεταξὺ Ρουμανίας καὶ Νοτιοσλαυΐας καὶ ἡ διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 19 Μαρτίου 1931 γενομένη ἀπόπειρα τελωνειακῆς ἑνώσεως μεταξὺ Γερμανίας καὶ Αὐστρίας. Ἐνίοτε δίδεται ὁ τίτλος τελωνειακῆς ἑνώσεως εἰς ἐμπορικὴν σύμβασιν, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς δι' αὐτῆς παραχωρήσεως πλεονεκτημάτων εἰς περιωρισμένον ἀριθμὸν κρατῶν, χωρὶς ν' ἀπολαύσωσιν αὐτῶν ἄλλα κράτη, εἰς ἃ ἔχει παραχωρηθῆ ἡ ρήτρα τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ τελωνειακὴ ἕνωσις δὲν δύναται νὰ προκαλέσῃ τὰς διαμαρτυρίας τῶν κρατῶν τούτων, ὡς συνέβη κατὰ τὸ 1857, ὁπότε ἡ Αὐστρία συνῆψε σύμβασιν μετὰ τοῦ δουκάτου τῆς Μοδένης, τὴν ὁποίαν ἐχαρακτήρισεν ὡς τελωνειακὴν ἕνωσιν, ἀλλ' αἱ διαμαρτυρίαι τῶν ἄλλων Δυνάμεων ὑπεχρέωσαν τὴν Αὐστρίαν νὰ διαρρήξῃ τὴν σύμβασιν ταύτην. Ἐκ πολιτικῶν λόγων δύναται νὰ προκληθῇ ἀντίδρασις κατὰ τῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως, ἰδίως ὁσάκις μικρὸν κράτος ἑνοῦται μετὰ μεγάλης Δυνάμεως, ὡς συνέβη μὲ τὸ Λουξεμβοῦργον, τὸ ὁποῖον εἰσῆλθεν εἰς τὴν γερμανικὴν τελωνειακὴν ἕνωσιν κατὰ τὸ 1842 καὶ ἐξουδετερώθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τοῦ 1867.

Ἡ νομικὴ φύσις τῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως προσομοιάζει πρὸς νομικὸν πρόσωπον σωματείου, τοῦ ὁποίου μέλη εἶναι τ' ἀποτελοῦντα αὐτὸ κράτη. Τοιοῦτον χαρακτῆρα εἶχε, κατὰ τὸν Otto Mayer (Le droit administratif allemand, τόμ. IV, σελ. 364), ἡ γερμανικὴ τελωνειακὴ ἕνωσις, καὶ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1867 ἀναδιοργάνωσίν της εἶχε τὴν ἐξουσίαν νὰ θέτῃ νόμους ἀμέσως ὑποχρεωτικοὺς καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν ἐδαφῶν τῶν ἡνωμένων κρατῶν, ἀλλ' ἡ νομοθεσία αὐτή, ἀφορῶσα μόνον τὰς τελωνειακὰς ὑποθέσεις, δὲν ἔθιγε παντάπασιν οὔτε τὸν χαρακτῆρα τοῦ κράτους τοῦ μετέχοντος εἰς τὴν ἕνωσιν, οὔτε τὸν χαρακτῆρα τῆς εἰς τὴν ἕνωσιν ἀνηκούσης ἀτλῆς σωματειακῆς ἐξουσίας.

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν μέσων συγκοινωνίας καὶ ἡ ἕνεκεν αὐτῆς ἐκ βάθρων μεταπολεμικὴ μεταβολὴ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῶν διαφόρων κρατῶν ἐδημιούργησαν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην στενοτέρας διεθνοῦς προσεγγίσεως. Ἡ τελωνειακὴ ἕνωσις ἀποτελεῖ τὸ δραστικώτερον μέσον διεθνοῦς συμπράξεως, ἀλλ' ἡ πραγματοποίησις αὐτῆς θεωρεῖται ὡς δυσχερής, ἰδίως ὡς ἐκ τοῦ κινδύνου, ὃν ἤθελε διατρέξει ἡ ἐξαγωγὴ τῶν μετεχουσῶν τῆς ἑνώσεως χωρῶν πρὸς τὰς ἐκτὸς τῆς ἑνώσεως χώρας, αἵτινες δυνατὸν νὰ λάβωσι μέτρα ἀντεκδικήσεως ἢ ἀποκλεισμοῦ κατὰ τῶν προϊόντων τῶν χωρῶν τῆς ἑνώσεως. Ἐν τούτοις, ἡ λῆψις τοιούτων μέτρων δὲν συμβιβάζεται συνήθως πρὸς τὸ συμφέρον πάσης χώρας, καὶ μὴ μετεχούσης τῆς ἑνώσεως, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον αἱ τελωνειακαὶ ἑνώσεις κρίνονται ὡς τὰ μᾶλλον τελεσφόρα μέσα οἰκονομικῆς προσεγγίσεως.

Ἡ σύναψις εὐρυτάτης τελωνειακῆς ἑνώσεως, οἵα θὰ ἦτο ἡ εὐρωπαϊκή, ἤθελε προσκρούσει εἰς ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια, λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεώς της ἐφ' ὁλοκλήρου ἠπείρου καὶ τῶν σοβαρῶν καὶ πολυαρίθμων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἤθελεν ἐμφανίσει ἡ εἰς αὐτὴν συμμετοχὴ πολλῶν καὶ διαφόρων κρατῶν. Ἐν τούτοις, ἡ ἰδέα εὐρωπαϊκῆς ἑνώσεως ἐγένετο ἀντικείμενον συζητήσεως τοῦ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν συνελθόντος ἐν Παρισίοις συνεδρίου τῆς εὐρωπαϊκῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως, εἰς ὃ συμμετέσχον 14 κράτη. Ἀντιθέτως δὲ φαίνεται μᾶλλον εὐχερὴς ἡ πραγματοποίησις τελωνειακῆς ἑνώσεως μεταξὺ χωρῶν τινων μικροτέρας ἐκτάσεως καὶ ὑπὸ τύπον ἀτελοῦς τελωνειακῆς ἑνώσεως, δηλονότι μὴ περιλαμβανούσης πλήρη ἐλευθερίαν ἀνταλλαγῆς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ κοινοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ περιοριζομένης εἰς ἀμοιβαίας τινὰς παραχωρήσεις οἰκονομικῆς φύσεως, μηδόλως παραβλαπτούσας τὴν ἰδιαιτέραν οἰκονομίαν ἑκάστης συμμετεχούσης εἰς τὴν ἕνωσιν χώρας καὶ σκοπούσης τὴν στενοτέραν οἰκονομικὴν προσέγγισιν τῶν χωρῶν. Βραδύτερον δέ, σὺν τῇ ἐξελίξει τῆς οἰκονομίας ἑκάστης τῶν χωρῶν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀτελοῦς ταύτης ἑνώσεως, αὗται θὰ δυνηθῶσι νὰ παράσχωσιν ἀμοιβαίως καὶ ἄλλας παραχωρήσεις, τεινούσας εἰς βαθμιαίαν μείωσιν ἢ ἄρσιν τῶν ἐμποδίων τῆς ἐλευθέρας ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς ἑνώσεως, μέχρις οὗ ἐπιτευχθῇ ἡ δημιουργία καταστάσεως ἐπιτρεπούσης την ὑπὸ τὸ κράτος τῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως κοινὴν καὶ συμφέρουσαν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς τῶν χωρῶν τούτων καὶ τῶν εἰς ἀπώτερον μέλλον προστεθησομένων εἰς τὴν αὐτὴν ἕνωσιν ἄλλων χωρῶν πρὸς διεύρυνσιν τοῦ κύκλου αὐτῆς καί, εἰς τὸ σήμερον κρατοῦν τοῦ οἰκονομικοῦ, μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν τοῦ κόσμου, σύστημα ἀνταγωνισμοῦ, ὑποκατάστασιν τοῦ συστήματος τῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως, μέλλοντος οὕτω ν' ἀποτελέσῃ τὸ ἰδεῶδες τῆς κοινῆς ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου.

Εἴρηται ὅτι ἡ πραγματοποίησις τελωνειακῆς ἑνώσεως ἐμφανίζει δυσχερείας καὶ κινδύνους ἐκ μέρους τῶν μὴ μετεχουσῶν εἰς αὐτὴν χωρῶν, ἰδίως δὲ τῶν χωρῶν ἐκείνων, εἰς τὰς ὁποίας ἔχει παραχωρηθῆ διὰ συμβάσεως ἐκ μέρους τῶν ἑνουμένων χωρῶν ἡ ρήτρα τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους, διότι αἱ χῶραι αὗται, εἰς ἃς ἔχει παραχωρηθῆ ἡ ρήτρα, δικαιοῦνται ν' ἀξιώσωσι, δυνάμει αὐτῆς, ὅπως πᾶσα εὐκολία, παρεχομένη εἰς τὴν ἀμοιβαίαν εἰσαγωγὴν τῶν ἐμπορευμάτων, τῶν μετεχουσῶν τῆς ἑνώσεως κρατῶν, ἐπεκταθῇ αὐτοδικαίως εἰς τὰ ἐμπορεύματα τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς χώρας τῆς ἀπολαυούσης τῆς ρήτρας. Ἐν τούτοις, ἡ θεωρία αὕτη ἀμφισβητεῖται, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τὰ ἑνούμενα τελωνειακῶς κράτη ἀποβάλλουσι τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν προσωπικότητα, ἵνα προσκτήσωνται νέαν, κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἐν τῇ τελωνειακῇ ἑνώσει συντελεσθείσης συγχωνεύσεως τῶν οἰκονομικῶν των συμφερόντων, ἥτις δημιουργεῖ ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν, νέον κράτος. Ἑπομένως, Κράτος τι δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τελωνειακὴν ἕνωσιν, ἐπικαλούμενον τὴν ρήτραν, τὴν ὑπό τινος τῶν μετεχόντων εἰς τὴν ἕνωσιν κρατῶν πρότερον παραχωρηθεῖσαν αὐτῷ.

Οἱ μὲν Γάλλοι συγγραφεῖς δέχονται ὅτι ἡ ρήτρα ἔχει ἐφαρμογὴν μόνον ἐπὶ τελείας τελωνειακῆς ἑνώσεως, ἐνῷ οἱ Γερμανοὶ ὑποστηρίζουσι συνήθως τὸ ἐναντίον, ὅτι δηλαδὴ οὔτε ἐπὶ τελείας, οὔτε ἐπὶ ἀτελοῦς τελωνειακῆς ἑνώσεως δύναται κράτος τι νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ρήτραν. Ἄλλοι

Digitized by Google

ὅμως θεωροῦσιν ὡς αὐθαίρετον τὴν διάκρισιν μεταξὺ τελείας καὶ ἀτελοῦς τελωνειακῆς ἑνώσεως καὶ φρονοῦν ὅτι, ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου παραδοχῆς κανόνων διακρίσεως τῶν ἑνώσεων εἰς τελείας καὶ ἀτελεῖς, τὰ μετέχοντα τελωνειακῆς ἑνώσεως κράτη ὑποχρεοῦνται οὐ μόνον νὰ ποιήσωνται ἀμοιβαίως παραχωρήσεις τελωνειακῶν τελῶν, ἀλλὰ καὶ περιορισμοὺς τινας τῆς κυριαρχίας των, π. χ. νὰ ἔχωσι κοινὸν δασμολόγιον, μὴ δυνάμενον μονομερῶς νὰ τροποποιηθῇ, νὰ μὴ δύνανται νὰ συνάπτωσιν ἐμπορικὰς συμβάσεις μετ' ἄλλων Δυνάμεων εἰμὴ ἀπὸ κοινοῦ, διὰ τῆς κεντρικῆς των ἀρχῆς ἢ τοὐλάχιστον ὑπὸ τινας ἐπιφυλάξεις ἔναντι τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς ἑνώσεως κλπ., καὶ ὅτι ἡ τελωνειακὴ ἕνωσις δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ρήτρας, ἥτις, ἀπορρέουσα ἐξ ἐμπορικῆς συμβάσεως, καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ περὶ τελωνειακῆς ἑνώσεως συμφώνου, ἀποβλέπει εἰς τὰ συνήθη οἰκονομικὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα παραχωροῦνται διὰ τῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων εἴς τι κράτος καὶ δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ παρεμποδίσῃ αὐτὸ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τελωνειακὴν ἕνωσιν, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ἀναγκαίαν διὰ τὸ οἰκονομικόν του μέλλον. Οἱ ταῦτα δὲ φρονοῦντες ἐπικαλοῦνται τὸ ἄρθρον 88 τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ καὶ τὸ πρωτόκολλον τῆς Γενεύης τῆς 4 Ὀκτωβρίου 1922, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Αὐστρία ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τελωνειακὴν ἕνωσιν, ἐνῷ ἀνάληψις τοιαύτης ὑποχρεώσεως θὰ ἐπερίττευεν, ἐφ' ὅσον διὰ τῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν ἡ Αὐστρία εἶχε παραχωρήσει τὴν ρήτραν τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους. Συμπεραίνουσι δὲ ὅτι τὰ δι' ἐμπορικῆς συμβάσεως χορηγηθέντα πλεονεκτήματα παύουσιν ὑφιστάμενα ἀφ' ἧς τὸ Κράτος ἀπεξεδύθη τῆς αὐτονόμου ἀσκήσεως τῆς ἐμπορικῆς του πολιτικῆς διὰ τελωνειακῆς ἑνώσεως. Ἐν τούτοις, τὸ γράμμα τῆς ρήτρας εὑρίσκεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτῆς καὶ ἡ δημοσιονομικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἀντίθεσιν ταύτην καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς προερχομένας ἀμφισβητήσεις. ἐπρότεινε νέαν λεπτομερεστέραν διατύπωσιν τῆς ρήτρας, πληροῦσαν τὰ κενὰ καὶ ἀποδεικνύουσαν προσέτι ὅτι ἡ δημοσιονομικὴ ἐπιτροπὴ θεωρεῖ ὅτι ἡ ρήτρα δὲν πρέπει νὰ παρεμβάλλῃ ἐμπόδιον εἰς τὴν πραγματοποίησιν τελωνειακῶν ἑνώσεων.

Ἀπὸ πρακτικῆς ὅμως ἀπόψεως «τὰ κράτη τὰ ἀπολαύοντα τῆς ρήτρας θὰ κανονίσωσι τὴν τακτικήν των ἔναντι τῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως, λαμβάνοντα ἰδίως ὑπ' ὄψιν τὸν ἀντίκτυπον, τὸν ὁποῖον θὰ ἔχῃ ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου των ὁ σχηματισμὸς τῆς ἑνώσεως. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἑνώσεως θὰ γίνῃ, ἔν τινι μέτρῳ, ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου κρατῶν τινων. Ἐπομένως δύναταί τις νὰ ᾖ βέβαιος ὅτι, ἐὰν τὰ τελευταῖα ταῦτα ἀπολαύουσι τῆς ρήτρας, θὰ ζητήσωσι ν' ἀπολαύσωσι τῶν πλεονεκτημάτων τὰ ὁποῖα ἔχουσι τὰ μέλη. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀξιώσεώς των δὲν δύναταί τις νὰ προβλέψῃ κατὰ τρόπον ἀπόλυτον. Εἶναι ἐν σχέσει στενῇ πρὸς διαφόρους παράγοντας, ἰδίως πρὸς τὴν σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει διὰ τὴν ἕνωσιν τὸ προβάλλον τὴν ἀξίωσιν κράτος. Ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει τὰ μετέχοντα κράτη ἐξαρτῶνται, κατὰ τρόπον τινά, ἀπὸ τὸ κράτος τοῦτο (λόγῳ ἐξαγωγῆς πολὺ ἐνεργητικῆς κλπ), θὰ τοῖς εἶναι δύσκολον νὰ προβοῦν. Ἐὰν δὲν τῷ παράσχωσιν ἀντισταθμίσματά τινα, π. χ. ὅριόν τι εἰσαγωγῆς ἱκανοποιητικόν, τὰ ἐξαγώγιμα ἐμπορεύματά των κινδυνεύουσι νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς μέτρα ἀντεκδικήσεως. Ἐὰν δέ, τοὐναντίον, τὰ μέλη ἀποτελοῦν καὶ ἐξακολουθοῦν ν' ἀποτελοῦν βραδύτερον μεγάλης καταναλώσεως χώραν ἢ σπουδαίαν ἀγορὰν ἐξαγωγῆς πρώτων ὑλῶν, ἀναγκαίων εἰς τὰ ἄλλα, τὰ μέτρα ἀντεκδικήσεως δὲν θὰ δύνανται νὰ ληφθοῦν καὶ κατ' ἀκολουθίαν αἱ διαμαρτυρίαι θὰ εἶναι ὀλίγον ἐνοχλητικαί. Δεδομένου δὲ ὅτι πολλαὶ ἄλλαι ἀνάλογοι περιπτώσεις δύνανται νὰ παρουσιασθῶσι, βλέπει τις ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ προΐδῃ τὰ πρακτικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀξιώσεων καὶ τῶν διαμαρτυριῶν τῶν δυνάμει τῆς ρήτρας διατυπωθεισῶν» (*Εὐαγ. Ἀν. Ἀβέρωφ*, «Union douanière Balkanique», 1932).

Ἡ τελωνειακὴ ἕνωσις τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν. Ἡ οἰκονομικὴ στενοτέρα προσέγγισις καὶ συνεργασία τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν ἀφετηρίαν ἔχει τὴν περὶ σερβικῆς διαμετακομίσεως διὰ τοῦ λιμένος Θεσσαλονίκης σύμβασιν Ἑλλάδος καὶ Σερβίας τοῦ ἔτους 1914, διὰ τῆς ὁποίας ἐδημιουργήθη «ἡ σερβικὴ ἐλευθέρα ζώνη» ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἡ σύμβασις αὕτη, τροποποιηθεῖσα καὶ συμπληρωθεῖσα κατὰ τὸ 1923 καὶ τὸ 1929, διέπει σήμερον τὴν ζώνην ταύτην, τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς ἔχει παραχωρήσει εἰς τὴν Γιουγκοσλαυΐαν διὰ χρονικὴν περίοδον 50 ἐτῶν, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀκωλύτου διεξαγωγῆς τῆς σερβικῆς διαμετακομίσεως. Ἡ ἐπιτυχία τῆς λειτουργίας τῆς ζώνης ταύτης συνέβαλε σπουδαίως εἰς τὴν ἐγκαρδιότητα τῶν σχέσεων τῶν δύο τούτων κρατῶν καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἀμοιβαίας ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας, ἔδωκε δὲ ἀφορμὴν εἰς σκέψεις καὶ συζητήσεις περὶ παραχωρήσεως ἀναλόγου πλεονεκτήματος καὶ εἰς ἕτερον Βαλκανικὸν κράτος, τὴν Βουλγαρίαν, ἵνα καὶ αὕτη ἀποκτήσῃ ἐμπορικὴν διέξοδον εἰς λιμένα τῆς δυτικῆς Θρᾴκης. Βραδύτερον, κατ' Ὀκτώβριον 1929, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν, συναισθανόμενοι τὴν ἀνάγκην τῆς συνεργασίας αὐτῶν, προεκάλουν, δι' αἰτήσεώς των κατατεθείσης εἰς τὸ Διεθνὲς γραφεῖον τῆς εἰρήνης, τὴν σύγκλησιν Βαλκανικῆς συνδιασκέψεως πρὸς ἐξέτασιν πάντων τῶν ζητημάτων τῶν συντελεστικῶν εἰς ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν προσέγγισιν τῶν λαῶν τῶν Βαλκανίων καὶ οὕτω τὸ Διεθνὲς γραφεῖον τῆς εἰρήνης ἀπηύθυνε, κατὰ Μάϊον 1930, πρὸς τὰς κυβερνήσεις τῶν κρατῶν τῶν Βαλκανίων ὑπόμνημα περὶ Βαλκανικῆς συνδιασκέψεως. Ἔκτοτε αἱ ἐν Ἀθήναις, Κωνσταντινουπόλει καὶ Βουκουρεστίῳ γενόμεναι συνελεύσεις προήγαγον σημαντικῶς τὴν μελέτην περὶ τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν καὶ ἡ γ' Βαλκανικὴ διάσκεψις, ἡ συνελθοῦσα ἐν Βουκουρεστίῳ κατὰ Μάρτιον 1933, ἔκαμεν ἔκκλησιν πρὸς τὰς κυβερνήσεις τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν περὶ οἰκονομικῆς συνεργασίας τῶν βαλκανικῶν λαῶν, διὰ τῆς συνάψεως μερικῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως, περιλαμβανούσης τὴν ἀμοιβαίαν παραχώρησιν δασμῶν προτιμήσεως καὶ τὸν κοινὸν προσανατολισμὸν τῶν κρατῶν εἰς τὴν χάραξιν τῆς ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς.

Τὸ ὑπὸ τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Βουκουρεστίου γενόμενον δεκτὸν προσχέδιον τελωνειακῆς ἑνώσεως μερικῆς (Βαλκανικῆς) βασίζεται ἐπὶ τελωνειακοῦ δασμολογίου προτιμήσεως κατὰ 25—50 % διά τινα βαλκανικὰ προϊόντα καὶ διὰ ποσὰ ἐμπορευμάτων ὁριζόμενα κατ' ἔτος, τῆς ἐπὶ πλέον εἰσαγωγῆς ὑποβαλλομένης εἰς τὸ κοινὸν δασμολόγιον, καὶ ὁρίζει τὴν διάρκειαν τῆς ἑνώσεως εἰς 10 ἔτη. Τὰ εἰς τὸ δασμολόγιον προτιμήσεως ὑποβαλλόμενα ἐμπορεύματα εἶναι τὸ σύνολον τῶν εἰδῶν, τὰ ὁποῖα δὲν παράγονται εἴς τινα τῶν βαλκανικῶν χωρῶν, ὡς τὸ πετρέλαιον, ἡ νάφθη, ἡ βενζίνη διὰ τὰς τέσσαρας χώρας, μέρος τῶν γεωργικῶν, δασικῶν ἢ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα παράγονται μὲν εἰς τὰς χώρας, ἀλλὰ μέρος αὐτῶν εἰσάγεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὡς τὰ δημητριακά, τὰ κτηνοτροφικὰ καὶ δασικὰ προϊόντα διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκίαν ἢ τὴν Βουλγαρίαν, καὶ μέρος τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ἐν ταῖς ἀναλογίαις τῶν ποσοτήτων τῶν δυναμένων νὰ εἰσάγωνται ἐκ βαλκανικῶν χωρῶν, ὡς τὰ βαμβακερὰ νήματα, τὸ ἔλαιον, τὰ ἑλληνικὰ χημικὰ λιπάσματα, τὸ σερβικὸν σιμέντον, ἡ ρουμανικὴ σάκχαρις. Τὰ κατ' ἔτος ὁριζόμενα ποσὰ θὰ δύνανται ν' αὐξηθῶσι κατὰ κλίμακα, μέχρις οὗ περιλάβωσι τὸ σύνολον προϊόντων τινῶν, τῶν ὁποίων ἡ παραγωγὴ στοιχίζει ὀλιγώτερον ὡς ἐκ τῆς πρώτης ὕλης ἢ τῆς ἀφθονίας ἐργατικῶν χειρῶν καὶ καλυτέρας ἀγορᾶς καταναλώσεως.

Οἱ προαπαιτούμενοι ὅροι διὰ τὴν πραγματοποίησιν τελωνειακῆς ἑνώσεως, τελείας ἢ ἀτελοῦς, μεταξὺ βαλκανικῶν κρατῶν εἶναι γεωγραφικοί, παραγωγῆς, οἰκονομικοί, νομισματικοί, ψυχολογικοί, νομικοὶ καὶ πολιτικοὶ (*Εὐαγ. Ἀν. Ἀβέρωφ*: «Union Douanière Balkanique», Ἀθῆναι 1932). Αἱ Βαλκανικαὶ χῶραι εὑρίσκονται ὑπὸ γεωγραφικὰς συνθήκας ἐξαιρέτως εὐνοϊκὰς πρὸς σχηματισμὸν τελωνειακῆς ἑνώσεως, διότι γεωγραφικῶς ἀποτελοῦσιν ἓν συνεχόμενον ἔδαφος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου αἱ συγκοινωνίαι εὐχερῶς διεξάγονται. Αἱ χῶραι αὗται, ἐξ τὸν ἀριθμόν, περιλαμβάνουσιν ἔδαφος ἐκτάσεως 1.564.534 τετραγωνικῶν μέτρων, ἤτοι Τουρκία 762,736, Ρουμανία 294,967, Γιουγκοσλαυΐα 248,987, Ἑλλὰς 127,340, Βουλγαρία 103,146 καὶ Ἀλβανία 27,358. Πᾶσαι αἱ χῶραι αὗται ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ εὐρύνωσι τὸ ἔδαφος τῆς καταναλώσεως τῶν προϊόντων των.

Ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγῆς ἐξεταζόμεναι αἱ χῶραι αὗται, ἐμφανίζονται πᾶσαι ὡς χῶραι γεωργικαὶ καὶ ἐξαγωγικαὶ γεωργικῶν προϊόντων, μόνη δὲ ἡ Ἑλλὰς ἐκ τῶν χωρῶν τούτων εἰσάγει πρὸς κατανάλωσιν γεωργικά, δασικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τῶν λοιπῶν Βαλκανικῶν χωρῶν, ἐξάγουσα ἐκλεκτά τινα προϊόντα, ὡς ὁ καπνὸς καὶ ἡ σταφίς. Τὰ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰσαγόμενα προϊόντα ταῦτα παράγονται ὑπὸ πασῶν σχεδὸν τῶν λοιπῶν Βαλκανικῶν χωρῶν καὶ ἡ εἰσαγωγὴ αὕτη ἠδύνατο νὰ αὐξηθῇ σημαντικῶς διὰ τῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως.

Ὡς ἐκ τῆς παραγωγῆς ὁμοειδῶν προϊόντων, αἱ γεωργικαὶ Βαλκανικαὶ χῶραι, ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ὡς προείρηται, δὲν θὰ εὕρισκον ἐν τῇ τελωνειακῇ ἑνώσει ἀξιόλογα πλεονεκτήματα πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἀμοιβαίου ἐμπορίου. Μόνον τὸ πετρέλαιον τῆς Ρουμανίας καὶ ἡ ξυλεία τῆς Γιουγκοσλαυΐας καὶ τῆς Ρουμανίας θὰ ἠδύναντο νὰ τύχωσιν εὐρυτέρας καταναλώσεως ἐν Βουλγαρίᾳ, Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ, καθὼς ἐπίσης ἡ παραγωγὴ σακχάρεως τῆς Γιουγκοσλαυΐας καὶ τῆς Βουλγαρίας θὰ εἰσήγετο εἰς Ἀλβανίαν, Ἑλλάδα καὶ Τουρκίαν, ἴσως δὲ καὶ εἰς Ρουμανίαν, ὅπου ἡ παραγωγὴ τῆς σακχάρεως γίνεται ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας. Ἡ Ἀλβανία θὰ ἠδύνατο ν' αὐξήσῃ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσαγωγὴν ξυλείας, κτηνῶν, ᾠῶν καὶ καρπῶν, ἡ δὲ Ἑλλὰς καὶ Τουρκία τὴν εἰς τὰς λοιπὰς χώρας εἰσαγωγὴν σύκων καὶ ξηρῶν καρπῶν. Ἡ Ἑλλάς, ὡς ἔχουσα μᾶλλον προηγμένην βιομηχανίαν, θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὰς λοιπὰς χώρας βιομηχανικά τινα προϊόντα. Τὰ δὲ καπνὰ τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας θὰ εὕρισκον κατανάλωσίν τινα ἐν Ρουμανίᾳ. Ἐπομένως, ἐξ ἀπόψεως παραγωγῆς, δὲν εὐνοεῖται ἡ σύμπηξις τελωνειακῆς ἑνώσεως μεταξὺ τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν.

Αἱ διαφορετικαὶ συνθῆκαι τῆς γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς ἐν ἑκάστῃ τῶν χωρῶν τῆς Βαλκανικῆς, ἰδίως δὲ ἐν Ἀλβανίᾳ, Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ, ἐν σχέσει πρὸς τὰς τρεῖς παραδουναβίους χώρας, ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον δὲν συμπληροῦται ἐν ταῖς πρώταις ἡ ἐκτέλεσις μεγάλων ἔργων ἀποξηράνσεως ἑλῶν καὶ ὑδραυλικῶν, θὰ καταστήσωσιν, ἐξ ἀπόψεως οἰκονομικῆς, ἀναγκαῖα, ἐν περιπτώσει βαλκανικῆς ἑνώσεως, μέτρα τελωνειακῆς ἢ ἐσωτερικῆς προστασίας τῆς γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς των, ἰδίως τῶν δημητριακῶν, ἐνῷ ἡ λοιπὴ παραγωγή των (σταφυλαί, σταφίδες, βάμβαξ, καπνὰ κλπ.) θὰ εὕρῃ εὐρύτερον ἔδαφος καταναλώσεως. Ἐξ ἀπόψεως προσέτι προϋπολογισμοῦ τῶν κρατῶν, ὅσα ἐξ αὐτῶν ἔχουν πολὺ ὑψηλοὺς προστατευτικοὺς τελωνειακοὺς δασμούς, ἐξυπηρετοῦντας καὶ ταμιευτικοὺς σκοπούς, δὲν θὰ δυνηθοῦν, καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ των, ἀποτόμως νὰ ἐλαττώσωσιν αὐτούς, ἀλλὰ βαθμιαίως, μέχρις οὗ προσαρμοσθῶσι πρὸς τὰς γενικωτέρας ἀπαιτήσεις τῆς ἑνώσεως καὶ τὴν πληρεστέραν διαμόρφωσιν αὐτῆς.

Ἀπὸ νομισματικῆς ἀπόψεως, ἡ τελωνειακὴ ἕνωσις γενικῶς εὐνοεῖται, ὁσάκις αἱ μετέχουσαι χῶραι ἔχουσι κοινὸν καὶ σταθερὸν νόμισμα, ἵνα αἱ ἐμπορικαί των ἀνταλλαγαὶ βασίζωνται ἐπὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς καταναλώσεως καὶ τῆς ἱκανότητος τῆς παραγωγῆς, χωρὶς ἡ ἐξαγωγή των νὰ προστατεύηται τεχνητῶς καὶ ἐμμέσως διὰ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ νομίσματος. Εἶναι ὅμως ἀπαράδεκτος ὑπὸ τῶν ἐχουσῶν ὑγιὲς νόμισμα χωρῶν, μὴ δυναμένων ν' ἀνεχθῶσι κατακλυσμὸν τῶν ἀγορῶν των ὑπὸ τῶν ἐξαγωγῶν χώρας ἐκπεσμένου νομίσματος. Ἑπομένως, ἡ ἐξυγίανσις τῶν οἰκονομικῶν, ἐφ' ἧς βασίζεται ἡ νομισματικὴ σταθερότης, εἶναι προϋπόθεσις τῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως. Διὰ τοῦτο σκόπιμον κρίνεται, σὺν τῇ δημιουργίᾳ τελωνειακῆς ἑνώσεως, νὰ ἱδρυθῇ κοινὸς τῶν μελῶν νομισματικὸς ὀργανισμός, ἔχων ὡς βάσιν κοινὴν νομισματικὴν μονάδα. Ἐξ ἄλλου, δεδομένου ὅτι σκοπὸς τῆς ἑνώσεως εἶναι ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν ἐντὸς τῶν ἡνωμένων τελωνειακῶν χωρῶν καὶ ἡ μετὰ μείζονος ἐπιτυχίας ἐπίτευξις τῆς ἐξαγωγῆς των εἰς τὸ ἐξωτερικόν, θὰ ἐξυπηρετηθῇ τὸ ἐξαγωγικόν των ἐμπόριον, θὰ προωθηθῇ δὲ ἡ οἰκονομική των συνεργασία κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ διευκολύνῃ τὴν διάθεσιν ἐργατικῶν χειρῶν, ὅπου αὗται πλεονάζουσιν, εἰς τὰς λοιπὰς χώρας, καὶ τὴν κατὰ προτίμησιν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου χώρας τινὸς παρὰ τῶν λοιπῶν. Πάντα ταῦτα θὰ χρησιμεύσωσι πρὸς τόνωσιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς νομικῆς φύσεως ὅρους, τοὺς ὁποίους ἀπαιτεῖ τελωνειακὴ ἕνωσις, οὗτοι ἀναφέρονται εἰς τὸ δημόσιον διεθνὲς δίκαιον καὶ σχετίζονται πρὸς τὰς ἐκ τῆς ρήτρας τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους δυσκολίας, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος. Θεωρητικῶς κρατεῖ ἡ ἀρχὴ ὅτι ἀπαγορεύεται εἰς τὰ διαρκῶς οὐδέτερα κράτη, ὡς ἡ Ἑλβετία, νὰ μετάσχωσι τελωνειακῆς ἑνώσεως, ἵνα μὴ διακυβευθῇ ἡ ἀνεξαρτησία των ἐξ ἀντιζηλίας γειτόνων, ἰδίως ὁσάκις ἡ τελωνειακὴ ἕνωσις συνάπτεται μεταξὺ μεγάλης καὶ μικρᾶς χώρας. Νομικῆς ὅμως φύσεως περιορισμοὶ δὲν ὑφίστανται διὰ τὴν Βαλκανικὴν τελωνειακὴν ἕνωσιν.

Σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ πρακτική, ἡ πολιτική, σημασία τοῦ ζητήματος, ὡς ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἔγερσιν ζητήματος τελωνειακῆς ἑνώσεως μεταξὺ Γαλλίας καὶ Βελγίου, καθ' ἧς ἐνεργῶς διεμαρτυρήθησαν αἱ Δυνάμεις, ἐνῷ ἀδιάφοροι ἐδείχθησαν κατὰ τὸ 1924, ὁπότε ἡ Ἑλβετία καὶ τὸ πριγκιπάτον τοῦ Λιχτενστάϊν ἐπραγματοποίησαν τὴν τελωνειακὴν ἕνωσίν των. Δυσκολίαι πολιτικῆς φύσεως καθ' ἡμᾶς, ἠδύναντο νὰ προκύψουν μόνον καθ' ἣν περίπτωσιν ἓν ἐκ τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν ἤθελε προβῇ εἰς σύναψιν τελωνειακῆς ἑνώσεως μετὰ μεγάλης Δυνάμεως, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς συγκινήσεως, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν ἡ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1932 κυκλοφορήσασα εἴδησις περὶ τελωνειακῆς ἑνώσεως τῆς Ἀλβανίας μετὰ τῆς Ἰταλίας. Ἐπίσης παρόμοιαι δυσκολίαι ἠδύναντο νὰ προληφθῶσιν ἐκ μερικωτέρας τινὸς δύο ἢ πλειόνων Βαλκανικῶν χωρῶν τελωνειακῆς ἑνώσεως, μὴ περιλαμβανούσης πάσας τὰς χώρας ταύτας.

Ἡ πολιτικὴ ἕνωσις εἴς τινας χώρας, ὅπως ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἰρλανδία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Οὐγγαρία, ἡ Ἑλβετία, ἡ Αὐστραλία, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, προηγήθη καὶ ἐχρησίμευσεν εἰς ἐξέλιξιν πρὸς τελωνειακὴν ἕνωσιν. Γενικῶς δὲ παρατηρεῖται ὅτι ἡ πολιτικὴ σύμπραξις ἢ συμμαχία κρατῶν τινων, ὡς βασιζομένη πρωτίστως ἐπὶ κοινότητος γενικῶν συμφερόντων καὶ διεθνοῦς πολιτικῆς, δὲν δύναται παρὰ νὰ δημιουργήσῃ μεταξύ των στενοτάτας οἰκονομικὰς σχ-

σεις καὶ νὰ προπαρασκευάσῃ τελωνειακὴν των ἕνωσιν. Τοὐναντίον δέ, ἀντίθεσις πολιτική, προκύπτουσα ἐκ ζωτικῶν συμφερόντων κρατῶν, δὲν συμβιβάζεται πρὸς οἰκονομικὴν σύμπραξιν αὐτῶν, ἧς σκοπὸς εἶναι ἡ τελωνειακὴ ἕνωσις. Ἑπομένως ἡ ἐκκρεμότης ζητημάτων τινῶν, ὡς τὸ τῶν μειονοτήτων, ἐφ' ὅσον ἐπιμένει εἰς αὐτὸ ἡ Βουλγαρία, ἀντιτίθεται πρὸς βαλκανικὴν τελωνειακὴν ἕνωσιν, ἐνῷ, ἐξ ἄλλου, τελωνειακὴ ἕνωσις μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Γιουγκοσλαυΐας θὰ ηὐνοεῖτο ἄριστα, τόσον ἐκ λόγων γεωγραφικῶν καὶ παραγωγῆς, ὅσον καὶ ἐκ λόγων ἐγκαρδιότητος πολιτικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο τούτων χωρῶν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, συμβάσεις ἀνταλλαγῆς ἐμπορευμάτων, οἵα ἡ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Γιουγκοσλαυΐας κατὰ τὸ 1932 συναφθεῖσα, καὶ παραχωρήσεις ἀμοιβαῖαι δασμῶν προτιμήσεως δύνανται νὰ προλειάνουν τὸ ἔδαφος καὶ νὰ προπαρασκευάσουν αὐτὸ καταλλήλως πρὸς στενοτέραν οἰκονομικὴν συνεργασίαν τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν (βλ. λ. *τελωνειακαὶ* συμβάσεις, *τελωνειακὴ* προτίμησις). Γ. Ν. Κ.

— **τελωνειακὴ** *ζώνη*. Καλεῖται οὕτω ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 81 τοῦ τελωνειακοῦ κώδικος δυναμένη διὰ διατάγματος νὰ καθορισθῇ «τελωνειακὴ ζώνη ἐπιτηρήσεως», ἀρχομένη ἀπὸ τῶν συνόρων τῆς ξηρᾶς μέχρι δέκα χιλιομέτρων πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους καὶ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς θαλάσσης μέχρι πέντε χιλιομέτρων πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐμπορεύματα, διὰ διατάγματος ὁρισθησόμενα, κατὰ τὴν μεταφορὰν καὶ ἀποθήκευσιν αὐτῶν, ὑπόκεινται εἰς ἐξέτασιν ἢ κατάσχεσιν, ὅταν ὑπάρχωσιν ἐνδείξεις ὅτι προέρχονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ εἰσήχθησαν λαθραίως εἰς τὸ κράτος. Ἐπιτρέπεται δὲ καὶ ἐπέκτασις τῆς ζώνης ἐντὸς τῶν φυσικῶν ὁρίων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὰ ὕδατα, αἱ δημόσιαι ὁδοὶ ἢ αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, καθὼς καὶ νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὴν τελωνειακὴν ζώνην καὶ ὁλόκληροι νῆσοι. Σκοπὸς τῶν ἐν ἄρθροις 81—84 μέτρων ἐπιτηρήσεως, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἐφηρμόσθησαν ἀκόμη διὰ διατάγματος, εἶναι ἡ πρόληψις τοῦ λαθρεμπορίου εἰσαγωγῆς. Ἡ ζώνη ἐπιτηρήσεως διαφέρει τῆς «ἐλευθέρας ζώνης». Γ. Ν. Κ.

— **τελωνειακὴ** *νομοθεσία*. Τὸ σύνολον τῶν τελωνειακῶν νόμων, διαταγμάτων καὶ κανονισμῶν, ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ τοῦ νόμου 1165 τῆς 17 Μαρτίου 1918 «Περὶ τελωνειακοῦ κώδικος» καὶ τῶν τροποποιησάντων αὐτὸν νεωτέρων νόμων, τῶν ὁποίων ἑνιαῖον κείμενον ἐξεδόθη εἰς τεῦχος ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν κατ' Ὀκτώβριον 1929 (ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ τυπογραφείου), ἐκ τῶν ἰσχυουσῶν ὀργανικῶν διατάξεων τῆς τελωνειακῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς τελωνοφυλακῆς καὶ τῆς ἐκτάκτου ὑπηρεσίας διώξεως λαθρεμπορίου, καὶ ἐκ τοῦ τελωνειακοῦ δασμολογίου εἰσαγωγῆς καὶ λοιπῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, τῶν σχετικῶν πρὸς τοὺς εἰσαγωγικοὺς καὶ ἐξαγωγικοὺς δασμούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Συλλογαὶ χρήσιμοι τῆς τελωνειακῆς νομοθεσίας εἶναι: *Δημ. Χρόνη*, Νόμος 1165 τῆς 17 Μαρτίου 1918 περὶ τελωνειακοῦ κώδικος (ἔκδ. β', 1928).— *Τοῦ αὐτοῦ*. Τελωνειακὸν δασμολόγιον εἰσαγωγῆς (1929).— *Ἰω. Κ. Ἀντώνη*, Τελωνειακὸν δασμολόγιον τεῦχος α' καὶ β' 1931). Ἕτερα δὲ ἔργα περὶ τελωνειακῆς νομοθεσίας: *Γ. Ν. Σοφινᾶ*, Ἑρμηνεία τῆς τελωνειακῆς νομοθεσίας.— *Τοῦ αὐτοῦ*, Εἰσήγησις εἰς τὴν νέαν τελωνειακὴν νομοθεσίαν (1917).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Περὶ τοῦ νέου τελωνειακοῦ ὀργανισμοῦ (1918).— *Χ. Ι. Παπασταματοπούλου*, Τελωνειακὰ μαθήματα (1930).—*Μ. Δ. Φλαμπουριάρη*, Ἐγκόλπιον τοῦ τελώνου (τεῦχ. α' καὶ β', 1931 καὶ 1932).— *Α. Ν. Μπουροπούλου*, Τὸ ἀδίκημα τῆς λαθρεμπορίας (1932).— *Κακαλιούρα καὶ Τεμπέλου*, Τελωνειακὸς ὁδηγὸς (1931) καὶ Τελωνειακὸν δασμολόγιον εἰσαγωγῆς, ἐπιμελείᾳ *Π. Ζαλοκώστα, Π. Παπατσώνη, Ι. Ἀνδρώνη* (1933, ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ τυπογραφείου). Γ. Ν. Κ.

— **τελωνειακὴ** *πολιτικὴ* (ἢ *ἐμπορική*). Μέρος τῆς γενικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους, ἀναφερόμενον εἰς τὸ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπόριον τῆς χώρας καὶ ἀποβλέπον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς παραγωγῆς της κατὰ τὸν διὰ τὴν οἰκονομίαν της ὑποτιθέμενον ὡς καλύτερον τρόπον. Ἡ τελωνειακὴ πολιτικὴ ἀκολουθεῖ πάντοτε τὴν κατεύθυνσιν ἐκείνην, ἥτις σκοπιμώτερον ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ ζωτικὰ συμφέροντα αὐτῆς καθ' ὡρισμένην ἐποχήν. Παρακολουθοῦσα τὰς οἰκονομικὰς συνθήκας τῶν ἀνταγωνιζομένων χωρῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐγχωρίου γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς παραγωγῆς, ὑπόκειται κατὰ καιροὺς εἰς τὰς ἐνδεικνυομένας ἑκάστοτε μεταβολάς, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁριστική. Προσαρμόζουσα δὲ τὰς θεωρίας πρὸς τὰς ἐμφανιζομένας καταστάσεις καὶ ἀνάγκας, ἀκολουθεῖ ἐν τῇ πρακτικῇ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου ἢ τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος, πολλάκις δὲ συνδυάζει τοὺς ταμιευτικοὺς δασμοὺς πρὸς τοὺς προστατευτικούς. Οὕτω συμβαίνει ὅτι διὰ τὴν αὐτὴν βιομηχανίαν, ἐντὸς βραχείας χρονικῆς περιόδου, ἀποδεικνύεται μᾶλλον ἀποτελεσματικὴ ἡ πολιτικὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου, ἀφοῦ προηγουμένως ἐφηρμόσθη ἄκρως προστατευτικὴ πολιτική, ὅτι λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ προστασία, ἀρχικῶς ὠφέλιμος εἴς τινα βιομηχανίαν, ἥτις ἔσχεν οὕτω τὴν εὐκαιρίαν νὰ προαχθῇ, πολλάκις ἐξαντλεῖ τὰς δυνάμεις τῆς αὐτῆς βιομηχανίας, ὁσάκις αὕτη, ἀναπτυχθεῖσα ἤδη, εὑρίσκει εἰς τὴν προστασίαν τροφήν, ἐπιτρέπουσαν αὐτῇ, ἀντὶ νὰ μεταμορφωθῇ καὶ νὰ βελτιωθῇ, νὰ διαιωνίζῃ πεπαλαιωμένα συστήματα, τὰ ὁποῖα, ἐν συστήματι ἐλευθερίας, ἤθελον ἐγκαταλειφθῇ καὶ τροποποιηθῇ. Ὁ σκοπὸς τῆς τελωνειακῆς πολιτικῆς ἔγκειται εἰς τὴν ἔρευναν τῶν αἰτίων τοῦ ἐμπορικοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν τελωνειακοῦ συστήματος ἐπιτρέποντος εἰς τὰ ἐγχώρια προϊόντα ν' ἀνταγωνίζωνται πρὸς τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενα, ἐπὶ πλέον δὲ χρησιμεύει, κατὰ τὴν προοδευτικὴν ἐξέλιξιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας, διὰ τὴν ἐμπορικὴν ἐπέκτασιν τῆς καταναλώσεως τῶν προϊόντων της εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἔτι δὲ καὶ περαιτέρω, ἐξελισσομένη εἰς ἀποικιακὴν πολιτικήν.

Ἡ Ἑλλάς, ἔχουσα ἀνέκαθεν καὶ συνεχῶς ἔλλειμμα ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου, βασίζουσα δὲ τὴν ἐξαγωγήν της ἐπὶ ἐκλεκτῶν τινων προϊόντων, ὡς τὰ καπνά, ἡ σταφὶς κτλ., μὴ ἀπαραιτήτων ὅμως διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐξ ἄλλου δὲ ὑπόχρεως νὰ εἰσάγῃ κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἴδη γενικῆς καταναλώσεως, ὡς τὰ σιτηρὰ κλπ., εἶχε πᾶν συμφέρον ν' ἀκολουθήσῃ τελωνειακὴν πολιτικὴν ἐνισχύουσαν ἀφ' ἑνὸς τὴν παραγωγήν της, δι' ὑψηλῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, εἰσαγωγικῶν δασμῶν, καὶ ἐξυπηρετοῦσαν τὴν ἐξαγωγὴν τῶν προϊόντων της. Ἐκτὸς τούτου, διὰ τῆς πολιτικῆς τῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων προσεπάθησε νὰ ἐξασφαλίσῃ διά τινα τῶν κυριωτέρων προϊόντων της (π. χ. τὴν σταφίδα) ἐλαχίστους εἰσαγωγικοὺς εἰς ξένα κράτη δασμούς. Εἰ καὶ τὸ ἑλληνικὸν δασμολόγιον βασίζεται ἐπὶ δασμῶν μεγίστων καὶ ἐλαχίστων, ἡ Ἑλλὰς συγκατετέθη διὰ τῶν συμβάσεων εἰς τὴν δημιουργίαν δασμῶν συμβατικῶν, κατωτέρων τοῦ ἀντιστοίχου ἐλαχίστου δασμοῦ, ἵνα ἐπιτύχῃ ἀνταλλάγματα, χωρὶς ὅμως νὰ παρέχῃ εἰς πάντα ἀδιακρίτως τὰ μεθ' ὧν συνῆψε συμβάσεις κράτη πάντας τοὺς συμβατικοὺς τούτους δασμούς. Γενικῶς ὅμως, διὰ τῶν συμβάσεων ἡ Ἑλλὰς παρεχώρησε τὸ πλεονέκτημα τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους. Προσεπάθησε δὲ προσέτι νὰ ἐπιτύχῃ, ἵνα τὰ διάφορα κράτη ἀναλάβωσι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀγοράζωσι κατ' ἔτος ὡρισμένην, κατ' ἐλάχιστον ὅριον, ποσότητα ἑλληνικῶν προϊόντων. Οὕτω, διὰ τῶν μετὰ τῆς Πολωνίας καὶ Τσεχοσλοβακίας συμβάσεων, τὰ κράτη ταῦτα ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀγοράζωσι κατ' ἔτος τὴν κατ' ἐλάχιστον ὅριον προβλεπομένην ὑπὸ τῶν συμβάσεων τούτων ποσότητα καπνῶν. Ἐξ ἄλλου, ἡ Ἑλλὰς ἠκολούθησε, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, πολιτικὴν παραγωγικήν, συνάψασα μεγάλα ἐξωτερικὰ δάνεια, πρὸς ἀποξήρανσιν μεγάλων ἑλῶν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς σιτοπαραγωγῆς της καὶ ἐλάττωσιν τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου. Ἡ ἐμπορικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος ἐπηρεάσθη σπουδαίως ἐκ τῆς παγκοσμίου κρίσεως, διότι ἕνεκεν αὐτῆς οἱ ἄδηλοι πόροι της, καὶ δὴ τὰ ἐμβάσματα τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων μεταναστῶν, οὐσιωδῶς ἠλαττώθησαν καὶ ἡ ἐξαγωγή της ἐπίσης ἠλαττώθη. Τούτου δ' ἕνεκεν ἡ Ἑλλὰς εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀκολουθήσῃ πολιτικὴν περιορισμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν καὶ συμψηφισμῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καθωρίσθησαν αἱ εἰσαγόμεναι ποσότητες τῶν διαφόρων εἰδῶν, συνήφθησαν δὲ συμβάσεις μετὰ τῶν ξένων χωρῶν, σκοποῦσαι τὴν ἀνταλλαγὴν προϊόντων διὰ συμψηφισμοῦ τῆς ἀξίας των. Διὰ τοῦ νόμου 5426 τοῦ 1932 «Περὶ περιορισμοῦ εἰσαγωγῆς ἐμπορευμάτων κλπ.», πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, ἐπετράπη ἡ σύναψις προσωρινῶν συμφωνιῶν μετ' ἄλλων κυβερνήσεων ἢ μετ' ὀργανισμῶν ἰδιωτικῶν ἢ δημοσίων, ἐπὶ σκοπῷ εἴτε ἀνταλλαγῆς προϊόντων εἴτε ἀγορᾶς ἢ πωλήσεώς των ἐπὶ πιστώσει καὶ ἡ ἀνάθεσις τῆς ἐκτελέσεως τῶν τοιούτων συμφωνιῶν καὶ τῆς προμηθείας καὶ διαθέσεως προϊόντων ξένων εἰς ἐγχωρίους ὀργανισμοὺς ἰδιωτικούς, ὑφισταμένους ἢ ἱδρυομένους, καθὼς καὶ εἰς δημοσίους τοιούτους. Αἱ συμβάσεις αὗται ὀνομάζονται «συμβάσεις συμψηφισμῶν» (Clearings), τοιαῦται δὲ συνήφθησαν μετὰ τῆς Αὐστρίας, Γαλλίας καὶ ἄλλαι προσωρινῆς διαρκείας (βλ. καὶ λ. *δασμός*, *προστατευτικὸν σύστημα*, *συμβάσεις*). Γ. Ν. Κ.

— **τελωνειακὴ** *προτίμησις*. Τοιαύτη ὑπάρχει ὁσάκις τίθενται δασμοὶ «προτιμήσεως» ἕνεκεν εὐνοίας πρὸς τὸ ἐμπόριον ὡρισμένης χώρας, κατώτεροι τοῦ ἑνιαίου γενικοῦ ἢ τοῦ διπλοῦ (μεγίστου καὶ ἐλαχίστου) δασμολογίου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς λεγομένους «διαφορικοὺς» δασμούς, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιβαρύνονται δυσμενῶς τὸ ἐμπορεύματα χώρας τινός. Συνήθως δὲ δασμοὶ προτιμήσεως τίθενται πρὸς ρύθμισιν τῶν σχέσεων μεταξὺ μητροπόλεως καὶ ἀποικιῶν, ἐνῷ διαφορικοὶ δασμοὶ ἐπιβάλλονται εἰς βάρος ἐμπορευμάτων, προερχομένων ἐκ χωρῶν, ἐν αἷς τὰ πλοῖα καὶ τὰ ἐμπορεύματα τῆς χώρας ὑποβάλλονται εἰς μεταχείρισιν διάφορον ἐκείνης, εἰς ἣν ὑποβάλλονται τὰ ἐμπορεύματα καὶ τὰ πλοῖα οἱασδήποτε ἄλλης χώρας. Οἱ μεταξὺ μητροπόλεως καὶ ἀποικιῶν δασμοὶ προτιμήσεως λέγονται «μητροπολιτικοί», ἅτε ἐπιβαλλόμενοι παρὰ κράτους ἐπὶ τῶν ἐκ τῶν ἀποικιῶν αὐτοῦ προερχομένων ἐμπορευμάτων ἢ ἐπὶ τῶν δι' αὐτὰς προωρισμένων, χάριν μείζονος εὐνοίας αὐτῶν ἔναντι τῶν ἐξ ἄλλων χωρῶν προερχομένων ἢ δι' ἄλλας χώρας προωρισμένων ἐμπορευμάτων. Οἱ δασμοὶ οὗτοι ἔχουσι χαρακτῆρα ἀποκλειστικόν, διότι δὲν δύνανται νὰ ἐπεκταθῶσιν εἰς ἄλλας χώρας, οὔτε ἐπὶ τῶν χωρῶν αἱ ὁποῖαι ἀπολαύουσι τοῦ πλεονεκτήματος τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους. Τὸ κράτος, τὸ ἔχον περισσοτέρας τῆς μιᾶς ἀποικίας, δύναται νὰ ἐπιβάλῃ ἰδιαιτέρους δασμοὺς προτιμήσεως δι' ἑκάστην ἀποικίαν ἢ κτῆσιν, ἢ ἑνιαίους δι' ὅλας τὰς ἀποικίας του. Ἀντιθέτως λέγονται δασμοὶ «ἀποικιακοὶ» οἱ ἐπιβαλλόμενοι ὑπὸ τῶν ἀποικιῶν πρὸς εὔνοιαν τῶν ἐμπορευμάτων, τῶν προερχομένων ἢ προωρισμένων διὰ τὴν μητρόπολιν ἢ δι' ἄλλας ἀποικίας αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ οἱ δασμοὶ οὗτοι ἀποκλείονται νὰ ἐπεκταθῶσιν εἰς ἄλλας χώρας ὑπὸ τῆς ῥήτρας τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους. Δικαιολογοῦνται οἱ δασμοὶ «προτιμήσεως» ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μητρόπολις καὶ ἀποικίαι, ὡς ἔχουσαι διάφορον οἰκονομικὴν συγκρότησιν, δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσωσιν ἑνιαῖον τελωνειακὸν ἔδαφος, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἑκάστη αὐτῶν ἔχει ἀνάγκην ἰδιαιτέρου τελωνειακοῦ δασμολογίου, ἀνταποκρινομένου εἰς τὰς ἰδίας οἰκονομικὰς καὶ φορολογικὰς ἀνάγκας. Αἱ διαφορετικαὶ τιμαὶ πρώτων ὑλῶν, ἡ διάφορος παραγωγικὴ ἱκανότης, ὁ διαφορισμὸς ἡμερομισθίων καὶ τόκου χρήματος καὶ ἄλλων στοιχείων παραγωγῆς, δικαιολογοῦσι τὸ διάφορον τελωνειακὸν σύστημα.

Δυνατὸν ὅμως οἱ δασμοὶ προτιμήσεως νὰ τίθενται μεταξὺ προηγμένης οἰκονομικῶς χώρας, ἕνεκα διαφόρων λόγων, ὡς ἡ γεωγραφική της θέσις, ἡ ἐθνικὴ συγγένεια, ἡ οἰκονομική της ἀνεξαρτησία, αἱ κοιναὶ παραδόσεις ἔναντι μιᾶς ἑτέρας ἀποκλειστικῶς χώρας ἢ καὶ περισσοτέρων χωρῶν, ἢ ἔναντι τῶν κατοίκων μιᾶς ἐπαρχίας ἢ παραμεθορίου ζώνης, λόγῳ τῶν ἰδιαιτέρων ἐμπορικῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι καταστήσει αἰσθητὴν τὴν ἀνάγκην τελωνειακοῦ συστήματος εὐνοϊκωτέρου ἢ τὸ γενικῶς ἐφαρμοζόμενον ἔναντι τῶν λοιπῶν χωρῶν. Τοιαύτη περίπτωσις δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐπὶ μερικῆς *τελωνειακῆς* ἑνώσεως (βλ. λ.) ἢ γενικώτερον ἐπὶ κρατῶν ὁμόρων ἢ χωριζομένων ὑπὸ βραχείας λωρίδος θαλάσσης ἢ λιμνῶν ἢ ποταμῶν, ὡς ἡ Ἱσπανία καὶ ἡ Πορτογαλία, ἡ Σουηδία καὶ ἡ Νορβηγία ἔναντι τῆς Δανίας, τὰ νέα Βαλτικὰ κράτη ἔναντι τῆς Σουηδίας καὶ Δανίας. Ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις οἱ δασμοὶ προτιμήσεως δύνανται νὰ ἐπεκταθῶσιν ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ τελωνειακοῦ ἐδάφους τῶν ὁμόρων ἢ γειτονικῶν κρατῶν, ἢ νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας, ζώνας ἢ νήσους παραμεθορίους. Ἀλλ' ἕνεκα παραχωρήσεως δασμῶν προτιμήσεως δύνανται νὰ προκύψωσιν ἀξιώσεις ἀπολαύσεως τῶν δασμῶν προτιμήσεως ἐκ μέρους ἄλλων κρατῶν, εἰς ἃ ἔχει παραχωρηθῆ ἡ ῥήτρα τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους καὶ ὡς ἐκ τούτου λαμβάνεται συνήθως ἐν ταῖς ἐμπορικαῖς συμβάσεσι πρόνοια περὶ ἰδιαιτέρας ρυθμίσεως τοῦ παραμεθορίου ἐμπορίου. Διὰ τῆς ἐκφράσεως «παραμεθόριον ἐμπόριον» νοεῖται τὸ ἀσκούμενον μεταξὺ κατοίκων τῆς παραμεθορίου ζώνης καὶ ἔχον ὡς ἀντικείμενον τὰ προϊόντα τῆς γῆς καὶ τῶν ζῴων, τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς παραμεθορίου ζώνης κράτους τινὸς καὶ μεταφερόμενα εἰς τὴν ζώνην ταύτην ἄλλου κράτους. Ἡ μεταφορὰ αὕτη προϊόντων γίνεται ἄνευ πληρωμῆς δασμοῦ τινος, ἢ τοὐλάχιστον δι' ὡρισμένας ποσότητας ἐξ αὐτῶν. Τὸ μέτρον τοῦτο λαμβάνεται ἰδίως, ὁσάκις αἱ κατοικίαι εὑρίσκονται εἰς τὴν παραμεθόριον ζώνην κράτους τινὸς καὶ τὰ κτήματα τῶν κατοίκων εἰς τὴν τοῦ ἑτέρου κράτους, ἵνα ἄνευ πληρωμῆς δασμοῦ μεταφέρωσιν εἰς τὰς κατοικίας των τοὺς δημητριακοὺς καὶ λοιπὰ προϊόντα τῶν κτημάτων των, καθὼς καὶ ζῷα καὶ ὄργανα καλλιεργείας (βλ. λ. *δασμός*, *τελωνειακὴ* ζώνη). Γ. Ν. Κ.

— **τελωνειακὸν** *δασμολόγιον*. Ὁ διὰ νόμου κεκυρωμένος πίναξ, ὁ διαλαμβάνων κατὰ κατηγορίας καὶ κλάσεις κατατεταγμένα τὰ ἐμπορεύματα καὶ τοὺς ἐπιβαλλομένους δασμοὺς κατὰ τὴν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγωγήν των (βλ. λ. *δασμός*). Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ κατὰ τὸ δασμολόγιον «μεγίστου δασμοῦ» γίνεται εἰς τὸ δεκαπλοῦν, δυνάμει τοῦ νόμου 5312 τοῦ 1931. Οἱ δὲ ἐν τῷ δασμολογίῳ ἀναγραφόμενοι δασμοὶ (μέγιστος, ἐλάχιστος, συμβατικὸς) εἰς μεταλλικὰς δραχμάς, εἰσπράττονται εἰς χαρτίνας δραχμάς, συμφώνως πρὸς τὴν ἀπὸ 2 Δεκεμβρίου 1932 ὑπουργικὴν ἀπόφασιν (Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 119 τοῦ 1932), ὑπολογιζομένης τῆς μεταλλικῆς δραχμῆς πρὸς δραχμὰς 15, ἢ 20, ἢ 22, ἢ 25, ἢ 30, κατὰ κλάσεις τοῦ δασμολογίου ὁριζομένας διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης. Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συμβατικοῦ δασμοῦ δέον νὰ προσάγωνται «πιστοποιητικὰ προελεύσεως» ἐκ τῆς χώρας, μεθ' ἧς ἡ Ἑλλὰς συνδέεται διὰ συμβάσεως, καὶ νὰ προσαρτῶνται εἰς τὰς διασαφήσεις (νόμος 4607). Τὸ ἐν ἰσχύϊ δασμολόγιον εἰσαγωγῆς ἔχει κυρωθῆ διὰ τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 22 Δεκεμβρίου 1923, τροποποιηθὲν διὰ νεωτέρων νομοθετημάτων, καὶ περιλαμβάνει τὰ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγόμενα ἐμπορεύματα εἰς

Digitized by Google

24 διακεκριμένας κατηγορίας, ὑποδιαιρουμένας εἰς 293 κλάσεις. Τὸ δασμολόγιον τοῦτο εἶναι διάφορον τοῦ «δημοτικοῦ δασμολογίου», τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ πίναξ τῶν ἐγχωρίων ἐμπορευμάτων καὶ προϊόντων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐπιβαλλομένων δημοτικῶν δασμῶν, κατὰ τὴν πρὸς κατανάλωσιν μεταφορὰν αὐτῶν εἰς δῆμον ἢ κοινότητα, ἐκυρώθη δὲ διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 2 Φεβρουαρίου 1933 (βλ. λ. *δῆμος* (δημοτικ. φόρος), *προστατευτικὸν σύστημα*, *τελωνειακὴ νομοθεσία*, *τελωνειακαὶ συμβάσεις*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ «Τελωνειακὸν δασμολόγιον εἰσαγωγῆς», ἐπιμελείᾳ *Π. Ζαλοκώστα*, *Π. Παπατσώνη*, *Ι. Ἀνδρώνη* (ἔκδοσις ὑπουργείου Οἰκονομικῶν 1933). Γ. Ν. Κ.

—**τελωνειακὸν ἔνσημον**. Τὸ «εἰδικὸν ἐπίσημα», διὰ τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸ ἄρθρον 18 τοῦ νόμου ΒΦΙΘ' τοῦ 1898 περὶ διεθνοῦς ἐλέγχου, εἰσπράττονται τὰ εἰσαγωγικὰ τέλη τῶν τελωνείων, ὧν αἱ εἰσπράξεις ἐνεργοῦνται ὡς ὑπέγγυοι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου χρέους, κατὰ τὰ ἄρθρα 11 καὶ 12 τοῦ αὐτοῦ νόμου. Ὁ τύπος τοῦ ἐνσήμου τούτου, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ προμνησθέντος ἄρθρου 18, ὁρίζεται ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Διεθνοῦς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς, αἱ δὲ παραγγελίαι τῆς κατασκευῆς του δίδονται, ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, παρ' αὐτῆς, διατηρούσης ἐν Ἀθήναις ἰδίαν ἀποθήκην, ἐξ ἧς τὸ ἔνσημον τοῦτο, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ὑπέγγυα εἰς τὸ δημόσιον χρέος, παραδίδονται εἰς τὴν ἑταιρείαν διαχειρίσεως ὑπεγγύων προσόδων, ἥτις πωλεῖ τὸ ἔνσημον εἰς τοὺς παραλήπτας τῶν ἐμπορευμάτων «ἐπὶ πληρωμῇ τοῖς μετρητοῖς» καὶ καταθέτει τὰς εἰσπράξεις εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς διαταγὴν τῆς Δ. Ο. Ε. Οὕτως ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη εἰσπράττει τοὺς ὑπεγγύους εἰς τὸ δημόσιον χρέος εἰσαγωγικοὺς δασμοὺς καὶ διαθέτει τὸ προϊὸν αὐτῶν, καθὼς καὶ τῶν λοιπῶν ὑπεγγύων εἰς τὸ δημόσιον χρέος ἐσόδων, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου χρέους. Οἱ παραλῆπται τῶν ἐμπορευμάτων, καταβάλλοντες τοὺς εἰσαγωγικοὺς δασμοὺς ὡς τίμημα τοῦ εἰς αὐτοὺς πωλουμένου ἐνσήμου, ἐπικολλῶσιν αὐτὸ ἐπὶ τῶν εἰς τὸ τελωνεῖον κατατεθειμένων διασαφήσεων εἰσαγωγῆς, πρὸς ἀκύρωσιν. Σχετικὰς διατάξεις διέλαβεν ἡ διὰ τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 28ης Ἀπριλίου 1898 (ἐφ. κυβ. 77 τῆς 29ης Ἀπριλίου 1898) κυρωθεῖσα σύμβασις τῆς ἑταιρείας ταύτης (ἄρθρον 37 καὶ ἑπ. καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 5757/25 τῆς 23ης Μαΐου 1898 ἐγκ. τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, Γεν. λογιστ.). Τελωνεῖα, ὧν οἱ εἰσαγωγικοὶ δασμοὶ εἶναι σήμερον ὑπέγγυοι εἰς τὸ δημόσιον χρέος καὶ εἰσπράττονται διὰ χρήσεως τοῦ εἰδικοῦ ἐπισήματος τούτου, εἶναι τὰ τελωνεῖα Πειραιῶς, Ἀθηνῶν, Λαυρείου, Πατρῶν, Βόλου, Κερκύρας, Θεσσαλονίκης, Καβάλλας, Χανίων, Ἡρακλείου, Σάμου, Χίου, Μυτιλήνης καὶ Σύρου. Γ. Ν. Κ.

— **τελωνειακὸς κῶδιξ**. Καλεῖται οὕτω ὁ νόμος 1165 τῆς 17 Μαρτίου 1918 «Περὶ τελωνειακοῦ κώδικος», ὡς ἰσχύει σήμερον, τροποποιηθεὶς ὑπὸ διαφόρων νόμων καὶ νομοθετικῶν διαταγμάτων. Ὁ κῶδιξ οὗτος περιλαμβάνει 144 ἄρθρα καὶ 18 κεφάλαια, ἐν οἷς κατατάσσονται μεθοδικῶς, ὡς γενικαὶ διατάξεις περὶ ἀφίξεων, δηλωτικῶν, διασαφήσεων, διαμετακομίσεως, διαιτήτων ἐμπορευμάτων, ἀποταμιεύσεως, δικαιωμάτων ὑπερημερίας, ἀποσκευῶν ἐπιβατῶν, ἐξαγωγῆς καὶ μεταφορᾶς, εὐφλέκτων ὑλῶν, τελωνειακῆς ζώνης ἐπιτηρήσεως καὶ ἄλλων μέτρων ἐπιτηρήσεως, τελωνειακῶν παραβάσεων, χαρακτηρισμοῦ τῆς λαθρεμπορίας, ποινῶν τῆς λαθρεμπορίας, πολιτικῆς εὐθύνης, ἁρμοδιότητος καὶ διαδικασίας ἐπὶ λαθρεμπορίας κλπ. Διὰ τοῦ κώδικος τούτου κατηργήθη ὁ νόμος τῆς 19 Μαρτίου 1843 περὶ ὀργανισμοῦ τῶν τελωνείων τοῦ κράτους, ὅστις εἶχε συνταχθῇ ἐν χρόνῳ καθ' ὃν ἡ ναυτιλία καὶ βιομηχανία διετέλουν ὑπὸ συνθήκας διαφορετικάς, τὰ δὲ ὅρια τοῦ κράτους, ἡ ἀνάπτυξις τῶν λιμένων του καὶ τῶν συγκοινωνιῶν του ἦσαν περιωρισμένα. Ὁ κῶδιξ οὗτος συνετάχθη ὑπὸ τοῦ τότε διευθυντοῦ τῶν ἐμμέσων φόρων καὶ μονοπωλίων Γ. Ν. Κοφινᾶ (βλ. λ. *τελωνειακὴ νομοθεσία*).

|Βιβλ. *Γ. Ν. Κοφινᾶ*: «Εἰσήγησις εἰς τὴν νέαν τελωνειακὴν νομοθεσίαν» (1917) καὶ «Περὶ τοῦ νέου τελωνειακοῦ ὀργανισμοῦ» (1918). Γ. Ν. Κ.

τελωνεῖον (τό)· ὁ τόπος, τὸ ἵδρυμα ὅπου εἰσπράττεται ὁ δασμὸς τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων: «τελωνεῖον Πειραιῶς, — Θεσσαλονίκης» || καθόλου, ἡ ἀρχή, ἡ ὑπηρεσία ἡ ἐπιβλέπουσα καὶ ἐπιμελουμένη τῆς εἰσπράξεως τῶν δασμῶν εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς || ἀρχ. *τελώνιον* (βλ. λ.).

—[*Ἐγκυκλ.*] Ὁ πρῶτος διοργανισμὸς τῆς τελωνειακῆς ὑπηρεσίας ἐγένετο διὰ τοῦ ψηφίσματος τοῦ Κυβερνήτου Καποδίστρια τῆς 25 Μαρτίου 1830 περὶ τελωνειακοῦ ὀργανισμοῦ. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος ἐκυρώθη «διάταξις (tarifa) τελωνίου», ἐπέχουσα θέσιν τελωνειακοῦ δασμολογίου, διὰ τῆς ὁποίας εἰσεπράττετο τὸ «τελώνιον» 6 % ἐπὶ τῆς ἀξίας διὰ τὴν ἐξαγωγὴν καὶ τὸ τελώνιον «κατ' εἴδη», συμπεριλαμβανόμενα εἰς τὴν διάταξιν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ 10 % ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν μὴ συμπεριλαμβανομένων εἰδῶν. Τὸ δὲ διάταγμα τῆς 25 Μαρτίου 1833 συμπεριέλαβεν εἰς τὸν «γενικὸν τελωνειακὸν σύνδεσμον», ὡς ἀπεκλήθη τὸ σύνολον τῶν τελωνείων τοῦ κράτους, ὅλα τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διατελοῦντα ὑπὸ τὴν τουρκικὴν διοίκησιν μέρη τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Ἡ νῆσος Ὕδρα εἶχε κηρυχθῇ «ἐλεύθερος λιμὴν» διὰ τοῦ ἀπὸ 12 Μαρτίου 1930 ψηφίσματος, χάριν «ὠφελείας τῆς κοινότητος αὐτῆς», ἥτις εἰς μεγίστας θυσίας εἶχεν ὑποβληθῆ διαρκούσης τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1835, ἀντὶ τοῦ ἐλευθέρου λιμένος, συνεστάθη εἰς Ὕδραν «κατάστημα διαμετακομίσεως» διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 22 Μαρτίου (3 Ἀπριλίου) 1835. Τοιοῦτον κατάστημα εἶχε πρότερον συσταθῆ ἐν Σύρῳ, ἐν Πειραιεῖ δὲ συνεστάθη διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 28 Μαρτίου (9 Ἀπριλίου) 1835, ἐν Ναυπλίῳ δὲ καὶ ἐν Πάτραις διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 15/27 Μαΐου 1835.

Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ Κυβερνήτου διεῖπε τὴν τελωνειακὴν ὑπηρεσίαν μέχρις οὗ ἡ «ἐξωτερικὴ τελωνειακὴ διεύθυνσις» διωργανώθη ὑπὸ τοῦ διατάγματος τῆς 18/30 Σεπτεμβρίου 1836, τὸ ὁποῖον, λόγῳ οἰκονομίας, κατήργησε τὰς πρότερον ὑφισταμένας τρεῖς τελωνειακὰς ἐπιθεωρήσεις καὶ ὥρισε τὴν ἐξωτερικὴν ὑπηρεσίαν εἰς 25 τελωνεῖα μὲ τὰ ἀναγκαῖα ὑποτελωνεῖα, τελωνειακοὺς σταθμοὺς καὶ τὰ φυλακεῖα, διὰ τὸν ἔλεγχον τῶν ὁποίων διωρίσθησαν δύο ἀνώτεροι τελωνειακοὶ ἐπιθεωρηταί. Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 27 Μαρτίου (9 Δεκεμβρίου) 1836 συνεκλήθη γενικὸν ἐμπορικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον ὡρίσθη πρὸς συζήτησιν «νέα τελωνειακὴ διατίμησις ὁμοῦ μὲ σχέδιον τελωνειακοῦ νόμου». Ὁ νέος ὀργανισμὸς τῶν τελωνείων ἐτέθη διὰ τοῦ νόμου τῆς 25 Μαΐου 1842 καὶ διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 25 Μαΐου 1842 περὶ σχηματισμοῦ τῶν τελωνείων καὶ τῶν ἀφορώντων τὸ προσωπικὸν αὐτῶν, δι' οὗ τὸ κράτος διῃρέθη εἰς ἓξ τμήματα καὶ ἓξ ἐπιθεωρηταὶ ἐτάχθησαν πρὸς ἔλεγχον. Ἕνεκα πλημμελειῶν τοῦ νέου ὀργανισμοῦ, διωρίσθη ἐπιτροπὴ διὰ τὴν μεταρρύθμισίν του καὶ πόρισμα τῆς ἐργασίας αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ νόμος τῆς 19/31 Μαρτίου 1843 περὶ ὀργανισμοῦ τῶν τελωνείων τοῦ κράτους. Μετὰ δὲ τὴν ἕνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων μετὰ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἡ τελωνειακὴ νομοθεσία εἰσήχθη ἐν αὐταῖς διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 19 Δεκεμβρίου 1864 περὶ ἐφαρμογῆς τῆς τελωνειακῆς καὶ λογιστικῆς νομοθεσίας ἐν Ἑπτανήσῳ, μετὰ δὲ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας καὶ τμήματος τῆς Ἠπείρου ἐξεδόθησαν τὰ ἀπὸ 26 τῆς Ἰουνίου 1881 διατάγματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς νέας χώρας διοικητικαὶ ἀρχαί, ἐν αἷς καὶ τελωνειακαί, ἀλλὰ διὰ τοῦ νόμου ΠΜ' τοῦ 1882 ἠκυρώθησαν ταῦτα καὶ εἰσήχθη ἡ νομοθεσία τοῦ λοιποῦ βασιλείου. Διὰ τοῦ νόμου 166 τοῦ 1914, καὶ δι' ἄλλων νόμων καὶ διαταγμάτων, ἐγκατεστάθησαν, μετὰ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κράτους, οἰκονομικαὶ ἀρχαὶ εἰς τὰς προσαρτηθείσας χώρας καὶ εἰσήχθη εἰς αὐτὰς ἡ τελωνειακὴ νομοθεσία.

Ἡ «διάταξις» τοῦ Καποδίστρια ἐπεῖχε θέσιν δασμολογίου μέχρι τοῦ 1857, ὁπότε ἐγένετο τὸ πρῶτον τελωνειακὸν δασμολόγιον (νόμος ΥΛΓ' τοῦ 1857), νέον δὲ δασμολόγιον ἐκυρώθη διὰ τοῦ νόμου ΡΟΣΤ' τοῦ 1867, ἕτερον διὰ τοῦ νόμου ͵ΑΡΚ' τοῦ 1884, ἄλλο διὰ τοῦ νόμου ͵ΑΥΚΕ' τοῦ 1887 καὶ διὰ τοῦ νόμου ͵ΒΡΚΑ' τοῦ 1892, πάντα δὲ ταῦτα ἐτροποποιήθησαν διὰ πολλῶν νόμων, ψηφισθέντων ἐν τῷ μεταξὺ καὶ μετέπειτα καὶ ὁρμηθέντων κυρίως ἐκ πνεύματος ταμιευτικοῦ καὶ προστατευτικοῦ (βλ. λ. *δασμός*, *τελωνειακὸν δασμολόγιον*).

Ἰσχύουσα νομοθεσία. Ὁ τελωνειακὸς ὀργανισμὸς τοῦ 1843, τροποποιηθεὶς καὶ συμπληρωθεὶς ὑπὸ πολλῶν νόμων, ὑπέστη ριζικὴν ἀνακαίνισιν, κατὰ τὸ 1917, διὰ τοῦ νόμου 928 περὶ ὀργανισμοῦ τῆς τελωνειακῆς ὑπηρεσίας καὶ διὰ τοῦ νόμου 1165 περὶ τελωνειακοῦ κώδικος, ἀμφοτέρων συνταχθέντων ὑπὸ τοῦ τότε διευθυντοῦ τῶν ἐμμέσων φόρων καὶ μονοπωλίων Γ. Κοφινᾶ. Οἱ νόμοι οὗτοι, ὑποστάντες τροποποιήσεις τινάς, ἰσχύουσι μέχρι σήμερον.

Τελωνειακὴ ὑπηρεσία. Ἡ ἐξωτερικὴ τελωνειακὴ ὑπηρεσία κύριον ἔργον ἔχει τὴν βεβαίωσιν καὶ εἴσπραξιν τῶν τελωνειακῶν τελῶν καὶ τὴν πρόληψιν καὶ καταδίωξιν τοῦ λαθρεμπορίου καὶ τῶν τελωνειακῶν παραβάσεων, προσέτι δὲ ἐπιμελεῖται τῆς βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως φόρων τινῶν καὶ δικαιωμάτων εἰσπραττομένων ἐν τοῖς τελωνείοις καὶ τῆς διώξεως τοῦ λαθρεμπορίου καὶ τῶν τελωνειακῶν παραβάσεων, πολλαχοῦ δὲ ἀσκεῖ προσέτι ὑγειονομικὰ καὶ λιμενικὰ καθήκοντα. Ὑπάγεται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς ὑπ' ἀριθ. 3 διευθύνσεως τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν (Ἐμμέσων φόρων καὶ μονοπωλίων) καὶ εἰς τὸ παρὰ τῷ αὐτῷ ὑπουργείῳ λειτουργοῦν «Συμβούλιον οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας». Περιλαμβάνει δὲ τρεῖς κλάδους, ἤτοι τὸν καθ' αὐτὸ τελωνειακὸν κλάδον, τὴν τελωνοφυλακὴν καὶ τὴν ἔκτακτον ὑπηρεσίαν διώξεως λαθρεμπορίου, συμφώνως τῷ νόμῳ 5430.

Τελωνεῖα λέγονται, ἐκ τῶν τελωνειακῶν ἀρχῶν τοῦ κράτους, αἱ ἐν τοῖς μεγαλυτέροις ἐμπορικοῖς ἢ παραμεθορίοις κέντροις καὶ ἐπὶ τῆς *τελωνειακῆς γραμμῆς* (βλ. λ.) κατὰ τὸν νόμον συνεσταμέναι ἀνώτεραι τελωνειακαὶ ἀρχαί, παρ' αἷς ἐνεργοῦνται πάσης φύσεως τελωνειακαὶ ἐργασίαι, τῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγωγῆς συμπεριλαμβανομένης. Ὑποδεέστεραι τελωνειακαὶ ἀρχαὶ εἶναι τὰ *ὑποτελωνεῖα*, τὰ *τελωνοσταθμαρχεῖα* καὶ τὰ *τελωνοφυλακεῖα*, αἵτινες συνιστῶνται ἐπίσης ἐπὶ τῆς τελωνειακῆς γραμμῆς (ἄρθ. 1 § 2 τοῦ νόμου 1165 περὶ τελωνειακοῦ κώδικος). Διὰ τοῦ ἀπὸ 2 Δεκεμβρίου 1925 διατάγματος καὶ μεταγενεστέρων τροποποιησάντων αὐτὸ ἐκανονίσθησαν ἡ τελωνειακὴ διαίρεσις τοῦ κράτους καὶ αἱ καθ' ἅπαν τὸ κράτος τελωνειακαὶ ἀρχαὶ καὶ αἱ ἕδραι αὐτῶν. Τὸ προσωπικὸν τῆς τελωνειακῆς ὑπηρεσίας τοῦ κράτους διοικεῖται δι' εἰδικῶν διατάξεων, ἐν αἷς καθορίζονται τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν πρόσληψιν αὐτῶν προσόντα, ὁρίζονται αἱ τακτικαὶ καὶ ἔκτακτοι αὐτῶν ἀμοιβαὶ καὶ αἱ ὑπ' αὐτῶν παρεχόμεναι χρηματικαὶ ἐγγυήσεις, ρυθμίζεται ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία κλ.

Δηλωτικόν, διασάφησις κλπ. Πᾶσα τελωνειακὴ ἐργασία προαπαιτεῖ προηγουμένην δήλωσιν. Ὁ πλοίαρχος παντὸς πλοίου, προερχομένου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ καταπλέοντος εἰς λιμένα ἢ ὅρμον τοῦ κράτους, ὀφείλει νὰ καταθέσῃ «δηλωτικὸν» εἰς διπλοῦν εἰς τὴν ὑγειονομικὴν ἀρχὴν ἐντὸς 12 ὡρῶν ἀπὸ τοῦ κατάπλου μετὰ τῆς ὑγειονομικῆς πιστοποιήσεως καὶ πρὸ τῆς ἐλευθέρας κοινωνίας. Διὰ δηλωτικοῦ δὲ ὀφείλει νὰ ἐφοδιασθῇ ὁ πλοίαρχος παντὸς πλοίου προερχομένου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, κατὰ τὰς περιπτώσεις τοῦ ἄρθρου 18 τοῦ τελωνειακοῦ κώδικος. Ἐπὶ τῆς διὰ ξηρᾶς εἰσαγωγῆς ἐμπορευμάτων, τὸ δηλωτικὸν κατατίθεται εἰς τὴν πλησιεστέραν τελωνειακὴν ἀρχήν, ἰδιαίτεροι ὅμως κανονισμοὶ διέπουσι τὴν εἰσαγωγὴν διὰ σιδηροδρόμων ἢ ἀεροπλάνου. Ὀφείλουσι δὲ οἱ πλοίαρχοι, πρὸ τοῦ ἀπόπλου ἐκ τοῦ λιμένος, εἰς ὃν τὸ πρῶτον κατέπλευσαν, νὰ ἐφοδιασθῶσιν ὑπὸ τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς διὰ δηλωτικοῦ ἢ ἀποσπάσματος αὐτοῦ, ἐκτὸς ἂν οὐδὲν ἀπεβίβασαν, ὅτε ἡ τελωνειακὴ ἀρχὴ ἐπιστρέφει εἰς τὸν πλοίαρχον τὸ κατατεθὲν δηλωτικὸν (ἄρθρ. 14). Εἰς τὸν δεύτερον λιμένα τοῦ κατάπλου ὁ πλοίαρχος παραδίδει εἰς τὴν τελωνειακὴν ἀρχὴν τὸ δηλωτικὸν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα (ἄρθρ. 15). Δηλωτικὸν εἶναι «περιληπτικὴ» δήλωσις τοῦ φορτίου, διασάφησις δὲ εἰσαγωγῆς εἶναι «λεπτομερὴς» δήλωσις, τὴν ὁποίαν καταθέτει, πρὸς παραλαβὴν τῶν ἐμπορευμάτων, ὁ κύριος αὐτῶν εἰς τὸ τελωνεῖον (ἄρθρ. 25 ἑπ.). Διασάφησις κατατίθεται προσέτι πρὸς διαμετακόμισιν ἢ ἀποταμίευσιν τῶν ἐμπορευμάτων, καθὼς καὶ πρὸς μεταφορὰν καὶ ἐξαγωγήν, αἴτησις δὲ ἀναλώσεως λέγεται ἡ κατατιθεμένη διὰ νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὴν ἀνάλωσιν τὰ ἐν ἀποταμιεύσει εὑρισκόμενα εἴδη, αἴτησις δὲ ἀποστολῆς ὁσάκις ταῦτα πρόκειται ν' ἀποσταλῶσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν (ἄρθρ. 24, 25, 37, 47, καὶ 70).

Φόρτωσις καὶ ἐκφόρτωσις κλπ. Οὐδεμία ἐργασία πρὸς φόρτωσιν, ἐκφόρτωσιν καὶ μεταφόρτωσιν ἐμπορευμάτων ἐπιτρέπεται ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς καὶ ἄνευ τῆς παρουσίας ὑπαλλήλου αὐτῆς καὶ εἰς θέσεις ἄλλας παρὰ τὰς ὡρισμένας ὑπὸ τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς ἢ τὰς ὁριζομένας ἀδείᾳ αὐτῆς (ἄρθρ 4), ἀλλ' ἡ παρουσία ὑπαλλήλου δὲν εἶναι ἀπαραίτητος, ἐὰν τὰ προϊόντα δὲν ὑπόκεινται εἰς τέλος ἢ φόρον, καθὼς καὶ πρὸς μεταφορὰν ἐγχωρίων προϊόντων (ἄρθρ. 5 καὶ 6). Αἱ γενικαὶ διατάξεις τοῦ τελωνειακοῦ κώδικος (ἄρθρ. 1—10) διαλαμβάνουσι προσέτι ἀστυνομικά τινα μέτρα. Καὶ ἐν τῷ τελωνειακῷ κώδικι (ἄρθρ. 10) κρατεῖ ἡ ἀρχὴ ὅτι «παραβάσεις τῶν τελωνειακῶν ὁρισμῶν, ἕνεκα ἀποδεδειγμένης ἀνωτέρας βίας, δὲν ἐπάγονται ποινικὰς συνεπείας».

Εἴσπραξις καὶ παραγραφὴ τελωνειακῶν τελῶν. Μετὰ τὴν κατάθεσιν τῆς διασαφήσεως ἐξετάζονται τὰ ἐμπορεύματα ὑπὸ τοῦ τελώνου ἢ τοῦ ἐλεγκτοῦ, παρουσίᾳ ὑπελεγκτοῦ, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιοῦτος, καὶ προσδιορίζονται ἐπὶ τῆς διασαφήσεως τὰ νόμιμα τέλη καὶ δικαιώματα καὶ μετὰ τὴν εἴσπραξιν αὐτῶν ἐκδίδεται «ἄδεια ἐξόδου» τῶν ἐμπορευμάτων (ἄρθ. 27—28). Τὰ ἐλλιπῶς βεβαιωθέντα ἢ εἰσπραχθέντα παραγράφονται μετὰ δεκαετίαν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς χρήσεως, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ἡ πρὸς εἴσπραξιν αὐτῶν ἀπαίτησις τοῦ δημοσίου (ἄρθρ. 86 διατάγματος περὶ εἰσπράξεως δημοσίων ἐσόδων τῆς 24 Αὐγούστου 1931).

Διαμετακόμισις λέγεται ἡ διὰ τοῦ ἐδάφους τῆς ἐπικρατείας διέλευσις τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀποστελλομένων ἐμπορευμάτων, ἐνεργεῖται δὲ εἴτε διὰ μεταφορτώσεως αὐτῶν ἐκ πλοίου εἰς πλοῖον, εἴτε ἐκ τῶν προσωρινῶν ἀποθηκῶν τελωνείου, μετὰ κατάθεσιν διασαφήσεως, ἐὰν ἐν τῷ κατατεθέντι δηλωτικῷ δὲν δηλοῦται ῥητῶς ὅτι τὰ ἐμπορεύματα εἶναι προωρισμένα νὰ διαμετακομισθῶσιν, ὅτε ἀπαιτεῖται διασάφησις καὶ ἐγγύησις περὶ ἀποβιβάσεώς των εἰς λιμένα τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἡ μεταφόρτωσις ἐνεργεῖται κατόπιν ἐγγράφου ἀδείας τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς καὶ μετὰ ἐξέτασιν τῶν ἐμπορευμάτων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διασαφήσεως. Τῆς ἐξετάσεως ἀπαλλάσσονται τὰ εἰς λιμένας, ἔνθα ἑδρεύει τελωνεῖον Α' καὶ Β' τάξεως, ἀποστελλόμενα ἐμπορεύματα, ἀφοῦ σφραγισθῶσι καὶ παραδοθῶσιν ὑπὸ τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς

Digitized by Google

καὶ τὰ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀποστελλόμενα. Ἀλλὰ ἡ μεταφόρτωσις ἐμπορευμάτων, ὧν τὸ δηλωτικὸν ἀναγράφει ρητῶς ὅτι εἶναι προωρισμένα νὰ διαμετακομισθῶσιν, ἐνεργεῖται δυνάμει αἰτήσεως ἐφ' ἁπλοῦ χάρτου τοῦ πλοιάρχου ἢ πράκτορος καὶ γραπτῆς ἀδείας τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς, ἄνευ ἐξετάσεως τῶν ἐμπορευμάτων. Ἡ δ' ἐκτέλεσις τῆς μεταφορτώσεως βεβαιοῦται παρὰ τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς, προσαρτωμένης εἰς τὴν διασάφησιν τῆς φορτωτικῆς. Ἐκδίδεται δὲ προσέτι ὑπὸ τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς ἀπόσπασμα τοῦ δηλωτικοῦ, τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον στέλλεται παρὰ τοῦ τελωνείου τῆς ἀποβιβάσεως εἰς τὴν ἐκδοῦσαν αὐτὸ ἀρχὴν πρὸς λύσιν τῆς ἐγγυήσεως.

Ἀζήτητα. Ὅσα ἐμπορεύματα οὐδεὶς παρουσιάζεται νὰ παραλάβῃ εἰς τὰ τελωνεῖα ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 39 τοῦ τελωνειακοῦ κώδικος ὁριζομένης προθεσμίας, διὰ μὲν τὰ τελωνεῖα Πειραιῶς καὶ Θεσσαλονίκης τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀποβιβάσεως αὐτῶν, διὰ δὲ τὰ λοιπὰ τελωνεῖα Α´ τάξεως δύο μηνῶν, καὶ διὰ τὰς ἄλλας τελωνειακὰς ἀρχὰς 30 ἡμερῶν, κηρύσσονται ἀζήτητα διὰ πρωτοκόλλου καὶ ἐκποιοῦνται κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 39—45.

Ἀποταμίευσις ὑπάρχει, ὁσάκις τὰ ἀποτιθέμενα εἰς ἀποταμιευτικὰ καταστήματα ἢ τὰς γενικὰς ἀποθήκας ἢ εἰς ἰδιωτικὴν ἀποταμίευσιν ἐμπορεύματα δὲν ὑποβάλλονται εἰς εἰσαγωγικὸν τέλος, ἐξαγόμενα δὲ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν δὲν ὑπόκεινται εἰς τέλος ἐξαγωγῆς (βλ. καὶ λ. *ἀποταμίευσις*). Γίνεται δὲ δι' ἀποθέσεως τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς προερχομένων ἐμπορευμάτων, τῶν μὴ προοριζομένων εἰς ἄμεσον ἀνάλωσιν. Ἀποταμιευτικὰ καταστήματα λειτουργοῦντα εἰς τὰ τελωνεῖα Α´ τάξεως καὶ εἰς τὰ διὰ διατάγματος ὡρισμένα λοιπὰ τελωνεῖα. Ἡ ἀποταμίευσις ἐνεργεῖται μετὰ κατάθεσιν ἐν τῷ τελωνείῳ διασαφήσεως πρὸς ἀποταμίευσιν καὶ ἐξέτασιν τῶν ἐμπορευμάτων ὑπὸ τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς καὶ καθορισμοῦ τοῦ εἴδους, ποσοῦ, ποιοῦ καὶ καθαροῦ βάρους καὶ ἀφοῦ ὁ ἀποταμιευτὴς παραδώσῃ εἰς τὸ τελωνεῖον «αἴτησιν ἀποταμιεύσεως». Διὰ τὴν εἰς ἰδιωτικὰς ἀποθήκας ἀποταμίευσιν ἀπαιτεῖται προηγουμένη ἔγκρισις αὐτῶν παρὰ τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς καὶ προσωπικὴ ἐγγύησις διὰ τὰ τελωνειακὰ τέλη καὶ ἄλλα δικαιώματα. «Αἴτησις ἀναγνωρίσεως» λέγεται ἡ παραδιδομένη εἰς τὴν τελωνειακὴν ἀρχὴν ὑπογεγραμμένη παρὰ τοῦ ἀναγνωρίζοντος κυρίου τῶν ἐν ἀποταμιεύσει ἐμπορευμάτων καὶ τοῦ ἀναγνωριζομένου νέου κυρίου. Κατὰ τὰ λοιπά, ἡ ἀποταμίευσις διέπεται ὑπὸ τῶν ἄρθρων 40—46 τοῦ τελωνειακοῦ κώδικος. Ἡ ἀποταμίευσις ἐν «Γενικαῖς Ἀποθήκαις» τῆς ἐχούσης τὸ κατὰ τὸν νόμον ΒΥΙΗ´ τοῦ 1896 περὶ γενικῶν ἀποθηκῶν ἀποκλειστικὸν δικαίωμα «Προνομιούχου Ἑταιρείας Γενικῶν Ἀποθηκῶν» διέπεται ὑπὸ εἰδικῶν διατάξεων, μὴ ἀπαιτουμένης τῆς παροχῆς ἰδιαιτέρας ἐγγυήσεως.

Ἡ διάρκεια τῆς ἀποταμιεύσεως ἐν μὲν τοῖς ἀποταμιευτικοῖς καταστήμασι (δημοσίας ἀποταμιεύσεως) καὶ ἐν ταῖς γενικαῖς ἀποθήκαις εἶναι ἑνὸς ἔτους, δυναμένη νὰ περατωθῇ ἐπὶ ἑξάμηνον, ἐν δὲ ταῖς ἰδιωτικαῖς ἓξ μηνῶν.

Δικαιώματα ὑπερημερίας ἐπιβάλλονται ἐπὶ τῶν εἰς τὰς τελωνειακὰς ἀποθήκας ἢ τὸν τελωνειακὸν περίβολον ἀποτιθεμένων ἐμπορευμάτων εἴτε ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, εἴτε ἐκ τῆς ἡμεδαπῆς προερχομένων, μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἀφ' ἧς ἀπεβιβάσθησαν, συμπεριλαμβανομένης καὶ ταύτης, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἐξαιρετέων ἡμερῶν, ἐφ' ὅσον συμπίπτουσι κατὰ τὴν λῆξιν τῆς προθεσμίας (ἄρθρ. 67).

Ἀποσκευαὶ ἐπιβατῶν τελωνίζονται εἰς τὸ τελωνειακὸν κατάστημα ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς προερχομένων ἐπιβατῶν, ἀποβιβαζομένων εἰς τὰς δι' αὐτοὺς καθωρισμένας θέσεις, μετὰ προφορικὴν δήλωσιν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν (ἄρθρ. 68—69).

Ἡ ἐξαγωγὴ καὶ μεταφορὰ ἐγχωρίων προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων γίνεται μετὰ κατάθεσιν διασαφήσεως. Μετὰ ἐξέτασιν δὲ καὶ χρέωσιν τῶν πρὸς ἐξαγωγὴν ἐμπορευμάτων, ἐὰν ὑπόκεινται εἰς τέλος ἢ φόρον, βεβαιούμενον καὶ εἰσπραττόμενον ἐν τοῖς τελωνείοις, καὶ εἴσπραξιν αὐτοῦ, ἐφοδιάζεται ὁ ἀποστολεὺς διὰ «δηλωτικοῦ ἐξαγωγῆς», ἐν ᾧ καταγράφονται τὰ ἐξαγόμενα ἐμπορεύματα κατ' εἶδος καὶ ποσόν. Ἡ «διασάφησις μεταφορᾶς» ἀπὸ λιμένος εἰς λιμένα τοῦ κράτους κατατίθεται εἰς διπλοῦν καὶ ἡ ἑτέρα παραδίδεται εἰς τὸν πλοίαρχον, πράκτορα ἢ φορτωτὴν (ἄρθρ. 70—78).

Διαφοραὶ πρὸς διασαφήσεις. Κατὰ τὸν τελωνισμὸν τῶν ἐμπορευμάτων, ἐὰν εὑρεθῶσι πλείονα τῶν ἐν τῇ διασαφήσει ἀναφερομένων ἢ ὑποκείμενα εἰς τέλος ἀνώτερον, ἤ, ἐπὶ τέλους κατ' ἐκτίμησιν, ἀξίας ἀνωτέρας, εἰσπράττεται τὸ τέλος τῶν εὑρεθέντων καὶ πρόσθετον τοιοῦτον 15 % ἐπὶ τῆς διαφορᾶς, ἥτις προκύπτει μεταξὺ τοῦ βεβαιωθέντος τέλους καὶ τοῦ κατὰ τὴν διασάφησιν τοιούτου. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ διασαφήσει ἀναγραφῶσιν ὡς ἀτελῆ ἐμπορεύματα, εὑρεθῶσι δὲ ταῦτα ὑποκείμενα εἰς τέλος, εἰσπράττεται τοῦτο καὶ πρόσθετον 15 % ἐπ' αὐτοῦ. Ἐὰν δ' εὑρεθῶσιν ἐλάσσονα τῶν ἐν τῇ διασαφήσει ἀναφερομένων ἢ ὑποκείμενα εἰς τέλος κατώτερον, εἰσπράττεται τὸ τέλος τῶν εὑρεθέντων καὶ πρόσθετον 5 % ἐπὶ τῆς διαφορᾶς. Ἀλλὰ τὰ πρόσθετα ταῦτα τέλη δὲν δύνανται νὰ εἶναι ἀνώτερα τοῦ δεκάτου τοῦ τέλους τῶν εὑρεθέντων ἐμπορευμάτων (ἄρθρ. 33, 37 καὶ 56).

Ἐλευθέρα ζώνη λέγεται τὸ ἔδαφος τῆς ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὡς κείμενον ἐκτὸς τῆς *τελωνειακῆς* γραμμῆς (βλ. λ.), ὡς ὁρίζει ὁ νόμος 1165 § 3. Ὁ νόμος 390 τοῦ 1914 (ἄρθρ. 1) ἐπέτρεψεν, ἵνα διὰ βασιλικοῦ διατάγματος καθορισθῇ λεπτομερῶς τμῆμα τοῦ λιμένος Θεσσαλονίκης, ὀνομαζόμενον «ἐλευθέρα ζώνη», τὸ ὁποῖον ν' ἀποχωρισθῇ τῆς λοιπῆς ἐκτάσεως τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης, ἥτις ὠνομάσθη, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διατάξεων τοῦ νόμου, «τελωνειακὸν ἔδαφος», αἱ δὲ διενεργούμεναι ἐντὸς τῆς ἐλευθέρας ζώνης ἐργασίαι διέπονται ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ νόμου καὶ τῶν πρὸς ἐκτέλεσίν του ἐκδοθέντων διαταγμάτων. Διὰ τοῦ νόμου ἐλήφθησαν μέτρα ἐξασφαλιστικά, ὡς ἡ περίφραξις ὁλοκλήρου τῆς ἐν τῇ ξηρᾷ ἐκτάσεως τῆς ἐλευθέρας ζώνης κ. λ. π., πρὸς πρόληψιν λαθραίας ἐξαγωγῆς ἐμπορευμάτων ἐκ τῶν ἀποταμιευομένων ἐντὸς τῆς ζώνης, τὰ ὁποῖα «δὲν ὑποβάλλονται εἰς τελωνειακόν, οὐδ' εἰς ἄλλο οἱονδήποτε τέλος ἢ φόρον, ἐκτὸς τῶν λιμενικῶν καὶ ἀποταμιευτικῶν δικαιωμάτων». Ὡρίσθη δὲ ὅτι ἡ ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῆς ἐλευθέρας ζώνης ἀποθήκευσις, ἡ συντήρησις καὶ ἡ ἐμπορικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἐμπορευμάτων ἐνεργοῦνται ἄνευ ἀναμίξεως τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς (ἄρθρ. 12) καὶ ὅτι «τὰ ἐγχώρια ἐμπορεύματα, εἰσκομιζόμενα ἢ ἀποταμιευόμενα ἐντὸς τῆς ἐλευθέρας ζώνης, δύνανται νὰ ἐπαναφερθῶσιν εἰς τὸ τελωνειακὸν ἔδαφος, ἀφοῦ τελωνισθῶσι καὶ ὑποβληθῶσιν εἰς πληρωμὴν τελωνειακῶν τελῶν» (ἄρθρ. 13). Ἐπελθόντος τοῦ Μεγάλου πολέμου, ἡ ἐλευθέρα ζώνη Θεσσαλονίκης δὲν ἐλειτούργησε. Μετέπειτα, διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 15 Μαρτίου 1923, ἐγένετο νέα ὀργάνωσις τῆς ἐλευθέρας ζώνης Θεσσαλονίκης, ὡς νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου, διοικουμένου ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας αὐτῆς, διετέθησαν δὲ αἱ ἀπαιτούμεναι πιστώσεις διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τῆς λειτουργίας της· συντελεσθέντων δὲ τῶν ἔργων, ἤρξατο ἡ λειτουργία της ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1925 καὶ ἔκτοτε ἐξακολουθεῖ. Παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν λειτουργίαν τῆς ἐλευθέρας ζώνης Θεσσαλονίκης λειτουργεῖ καὶ ἡ σερβικὴ ἐλευθέρα ζώνη, περιλαμβάνουσα ἰδιαιτέραν περιοχὴν τοῦ λιμένος, περικλειομένην ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς ἐλευθέρας ζώνης Θεσσαλονίκης (βλ. λ. *συμβάσεις*). Ὁ νόμος 1165 (ἄρθρ. 66) εἶχε προβλέψει νὰ ἐπιτραπῇ διὰ βασιλικοῦ διατάγματος ἡ ἐγκατάστασις δεξαμενῶν καὶ ἀποθηκῶν ἰδιωτικῆς ἀποταμιεύσεως νάφθης καὶ πετρελαίου καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν προϊόντων μετ' ἐργοστασίου κατεργασίας αὐτῶν καὶ νὰ κανονισθῶσιν οἱ ὅροι τῆς λειτουργίας των. Δυνάμει τῆς διατάξεως ταύτης ἐπετράπη ἡ ἐν Δραπετσῶνι Πειραιῶς ἐγκατάστασις «Ἐλευθέρου συγκροτήματος» τῆς ἑταιρείας Στάνταρ Ὄϊλ Κόμπανυ τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τῆς ἑταιρείας πετρελαίων Σέλλ, ἐκανονίσθησαν δὲ οἱ ὅροι τῆς λειτουργίας των διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 22 Δεκεμβρίου 1922. Κατόπιν δὲ τοῦ νόμου 4748 «Περὶ ὀργανώσεως τοῦ λιμένος Πειραιῶς» καὶ τοῦ σχετικοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1931 ἱδρύθη καὶ διωργανώθη ἡ «Ἐλευθέρα ζώνη Πειραιῶς» (Ε.Ζ.Π.) διὰ τοῦ προεδρικοῦ διατάγματος τῆς 22 Φεβρουαρίου 1932 καὶ λειτουργεῖ (βλ. καὶ λ. *τελωνειακὴ ζώνη*).

Τελωνειακαὶ παραβάσεις καὶ λαθρεμπορία. Τὰ ἄρθρα 89—142 τοῦ τελωνειακοῦ κώδικος πραγματεύονται περὶ τελωνειακῶν παραβάσεων καὶ λαθρεμπορίας καὶ τῆς διαδικασίας τῆς διώξεως αὐτῶν. Τελωνειακὴ παράβασις εἶναι ἡ μὴ τήρησις τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου διαγραφομένων διατυπώσεων περὶ τὰς τελωνειακὰς ἐργασίας καὶ τὴν τελωνειακὴν ὑπηρεσίαν, τιμωρεῖται δὲ διοικητικῶς διὰ πράξεως τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς ἐπιβαλλούσης πρόστιμον. Ὡς λαθρεμπορία χαρακτηρίζονται αἱ πράξεις αἱ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 100 καὶ ἑπ. τοῦ τελωνειακοῦ κώδικος προβλεπόμεναι καὶ ὧν σκοπὸς εἶναι ἡ στέρησις τῶν εἰσπρακτέων τελῶν κλπ., τιμωρούμεναι δὲ αὐστηρότερον διοικητικῶς καὶ ποινικῶς. Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

τελώνης (ὁ)· ὁ ἐπιμελούμενος τῆς εἰσπράξεως τῶν δασμῶν τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων ὡς δημόσιος ὑπάλληλος· || ἀρχ., ὁ ἐκμισθούμενος, ὁ ἀγοράζων τὰ εἰς τὸ δημόσιον τέλη καὶ εἰσπράττων αὐτὰ ἀπὸ τῶν ὀφειλετῶν· || ἐντεῦθεν, ἄδικος, ἐκβιαστής, οἷον ὁ τελώνης τοῦ Εὐαγγελίου· || «Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου» ἡ πρὸ τῆς Τυροφάγου τρίτη Κυριακή, καθ' ἣν ἀναγιγνώσκεται ἡ φερώνυμος παραβολὴ τοῦ Εὐαγγελίου.

—*[Ἐγκυκλ.] Τελώνης* λέγεται ὁ προϊστάμενος τῶν ἀνωτέρων τελωνειακῶν ἀρχῶν, τῶν *τελωνείων*. Οἱ προϊστάμενοι τῶν ὑποδεεστέρων τελωνειακῶν ἀρχῶν, τῶν ὑποτελωνείων, λέγονται *ὑποτελῶναι*, οἱ δὲ τῶν τελωνοσταθμαρχείων λέγονται *τελωνοσταθμάρχαι*. Τῶν τελωνείων Πειραιῶς καὶ Θεσσαλονίκης προΐσταται διευθυντὴς ἐπὶ βαθμῷ καὶ μισθῷ α´ ἢ β´ τάξεως, τῶν δὲ λοιπῶν τελώνης. Τὰ τελωνεῖα καὶ οἱ τελῶναι εἶναι α´ ἢ β´ ἢ γ´ τάξεως. Οἱ τελῶναι α´ τάξεως εἶναι 33 καὶ ἔχουσι βαθμὸν καὶ μισθὸν τμηματάρχου α´ ἢ β´ τάξεως, οἱ τελῶναι β´ τάξεως εἶναι 145 καὶ ἔχουσι βαθμὸν καὶ μισθὸν εἰσηγητοῦ, καὶ οἱ τελῶναι γ´ τάξεως εἶναι 127 καὶ ἔχουσι βαθμὸν καὶ μισθὸν γραμματέως α´ τάξεως. Ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ τελωνεῖον Πειραιῶς καὶ Θεσσαλονίκης τελωνῶν α´ τάξεως ὁρίζεται εἷς δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ὡς ὑποδιευθυντής, ἀναπληρῶν τὸν διευθυντὴν ἐν κωλύματι ἢ ἀπουσίᾳ του καὶ ἐκτελῶν προσέτι τὰ ἐπιτετραμμένα αὐτῷ καθήκοντα. Τὸν τελώνην ἐλλείποντα, ἀπόντα ἢ κωλυόμενον, ἀναπληροῖ ὁ ἀρχαιότερος ἐλεγκτὴς ἤ, μὴ ὑπάρχοντος τοιούτου ἢ κωλυομένου, ὁ γραμματεύς. Οἱ τελῶναι προέρχονται ἐκ τοῦ τελωνειακοῦ κλάδου καὶ καταλαμβάνουσι τὰς θέσεις διὰ προαγωγῆς ἐξ ἀμέσου κατωτέρας τελωνειακῆς θέσεως, εἴτε κατ' ἐκλογὴν εἴτε κατ' ἀρχαιότητα, μετὰ ὡρισμένον χρόνον ὑπηρεσίας καὶ ἀπόκτησιν πτυχίου τελώνου καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ συμβουλίου τῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας καὶ διατάγματος (πρβλ. τεῦχος «Ἰσχύουσαι ὀργανικαὶ διατάξεις ἀφορῶσαι εἰς τὸ προσωπικὸν τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν», ἔκδ. Ὑπ. Οἰκον. 1929, σελ 69 καὶ ἑπ. Βλ. καὶ λ *τελωνεῖα, τελωνισμός*). Γ. Ν. Κ.

—*[Ἀρχ. Δικ.]* Οἱ πλεῖστοι τῶν φόρων καὶ τελῶν ἐξεμισθοῦντο ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις δημοσίων πωλητῶν τῆς βουλῆς εἰς ἰδιώτας ἢ ἑταιρείας. Οἱ ἀγορασταὶ οὗτοι τῶν δημοσίων προσόδων ἐκαλοῦντο *τελῶναι*. Διὰ τῆς μισθώσεως ταύτης ὁ τελώνης καθίστατο κύριος τῶν μισθωθεισῶν προσόδων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς μισθώσεως, ἀναλαμβάνων προσωπικῶς πάντας τοὺς ἐκ τῆς εἰσπράξεως τούτων κινδύνους. Ἡ μίσθωσις ἐγίνετο ἀντὶ ὡρισμένου ἐτησίου μισθώματος, διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ ὁποίου παρεῖχον ἀξιόπιστον ἐγγύησιν. Ὁ καθυστερῶν τὴν καταβολὴν τῶν δημοσίων προσόδων ἠτιμοῦτο, ἡ δὲ περιουσία αὐτοῦ ἐδημεύετο. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τελώνου ἦτο ἀντιδημοτικόν, λόγῳ τῆς πανουργίας, ἣν μετεχειρίζοντο οὗτοι πρὸς εἴσπραξιν βαρυτέρων φόρων. Αἱ κατὰ τῶν τελωνῶν καὶ αἱ ὑπὲρ αὐτῶν δίκαι κατελέγοντο εἰς τὰς ἐμμήνους. Ι. Δ. Ζ.

— **Τελώνου καὶ *Φαρισαίου Κυριακή*.** Εἶναι ἡ πρώτη Κυριακὴ τοῦ λεγομένου Τριῳδίου, καὶ τὸ πρῶτον προοίμιον τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τοῦ κατ' ἐξοχὴν καιροῦ τῆς νηστείας, τῆς προσευχῆς καὶ τῆς μετανοίας. Καλεῖται δ' οὕτω ἡ ἐν λόγῳ Κυριακή, διότι κατ' αὐτὴν ἀναγιγνώσκεται ἡ εὐαγγελικὴ παραβολὴ τοῦ τελώνου καὶ φαρισαίου (*Λουκ.* ιη´ 10—14), τῆς Ἐκκλησίας προβαλλούσης οὕτω προσφυέστατα εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν κρηπῖδα τῶν ἀρετῶν, τὴν ταπεινοφροσύνην. Π. Ι. Μ.

Τελώνια (ἐπισήμως *Ἄντισσα*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 2.930. Κεῖται ἐπὶ τοῦ 75ου χλμ. τῆς ὁδοῦ Μυτιλήνης - Καλλονῆς - Σιγρίου καὶ εἶναι ἕδρα κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Τζίθρα* (κάτ. 150). Παράγει σιτηρὰ (μέχρι 300.000 χλγρ. ἐτησίως), καπνὸν (200 000 χλγρ.), λαχανικά, πεπονοειδῆ, σταφυλάς, σῦκα, κυάμους καὶ βαλανίδια καὶ ἔχει Τ. Τ. Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. Βορειοδυτικῶς τῆς κώμης κεῖνται αἱ καθαρτικαὶ πηγαὶ τῆς *Λιώτας* (μετὰ πανηγύρεως τῇ 23ῃ Αὐγούστου), πρὸς βορρᾶν τὸ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀκμαῖον ἐπίνειον *Γαβαθᾶς* (ἔχον τελωνοσταθμαρχεῖον), κατὰ τὴν θέσιν «Ὀβριόκαστρο», τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Ἀντίσσης* (βλ. λ. *Μυτιλήνη*, τόμ. ΙΖ´, σελ. 938 γ´, 940 γ´, 941 α´), ἐγγὺς δέ που αἱ καταστραφεῖσαι μοναὶ *Ἁγίας Θεοφανοῦς* (1331) καὶ *Ἀμπέλου* (1792). Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Τελωνίων ἐξάγεται μελαντηρίτης (καραμπογιά). χρησιμοποιούμενος εἰς τὴν βυρσοδεψίαν τῆς νήσου, παρὰ δὲ τὸν Γαβαθᾶν ἀνευρέθησαν ἐσχάτως (παρὰ Γ. Κ. Γεωργαλᾶ) ἀπολιθώματα ὀργανισμῶν ὁμοίων πρὸς τὰ πρωτόζῳα τῆς φουσουλινέλλας (λιθανθρακοφόρου καὶ περμίου ἐποχῆς τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος). Π. Ν. Π.

— **Τελώνια** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Λέσβου, ἀπόληξις τοῦ βουνοῦ Ὄρδυμνος καὶ ὅρμος φερώνυμος (πλάτ. 39° 17´ Β., μῆκ. 25° 57´ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665 : Mytileni island) ἔχων ἔνδον χωρίον φερώνυμον. Σ. Ε. Λ.

τελωνίζω· πληρώνω τὰ τελωνειακὰ τέλη.

τελώνιον (τὸ) *[Λαογρ.]*. Κατὰ τὰς δοξασίας τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, τὰ *τελώνια* εἶναι δαιμονικὰ ὄντα, προικισμένα μὲ μεγάλην μεταμορφωτικὴν δύναμιν καὶ ὄχι πάντοτε ἐπιβλαβῆ διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἀρέσκονται νὰ πειράζουν τοὺς ἀνθρώπους. Εἰσερχόμενα νύκτωρ εἰς τὰς οἰκίας των, παραλαμβάνουν τοὺς κοιμωμένους καὶ τοὺς μεταφέρουν εἰς μακρινοὺς τόπους, διὰ νὰ διασκεδάσουν μὲ τὴν ἔκπληξιν, τὴν ὁποίαν θὰ αἰσθανθοῦν ἀφυπνιζόμενοι, ἢ ἀποκρύπτουν ἐπίτηδες σκεύη καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τῆς οἰκίας, διὰ ν' ἀπασχολήσουν καὶ νὰ

Digitized by Google

ἐκνευρίσουν τὸν ἰδιοκτήτην κλπ. Παρουσιάζονται ὑπὸ μορφὴν γαλῆς, κυνός, πιθήκου ἢ ἄλλων ζῴων ἢ ὑπὸ μορφὴν κοινῶν ἀνθρώπων, πελωρίων καὶ τρομερῶν τὴν ὄψιν. Ζοῦν συνήθως ἐντὸς φρεάτων, σπηλαίων, ἐρειπίων κλπ. Γενικῶς ἔχουν πολλὰς ὁμοιότητας μὲ τὰ *ντζίνια*, τοὺς *βρυκόλακας*, τοὺς *καλλικαντζάρους*, τὰ *χαμοδρακια*, τοὺς *ἀνασκελᾶδες* κλπ. Ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ καλοῦνται *τελώνια* τὰ πονηρὰ πνεύματα, τὰ ὁποῖα συναντῶσι καθ' ὁδὸν αἱ ψυχαὶ ἀποδημοῦσαι τοῦ κόσμου Τὰ πνεύματα ταῦτα ἀνακρίνουσι τὰς ψυχὰς καὶ τὰς μὲν τῶν δικαίων παραδίδουν εἰς τοὺς ἀγγέλους. οἵτινες τὰς ὁδηγοῦν εἰς τὸν Παράδεισον, τὰς δὲ τῶν ἀδίκων ἀποστέλλουσιν εἰς τὸν Ἅδην. Θ. Π.

— *[Ναυτ]* Καλοῦνται *Τελώνια* ὑπὸ τῶν ναυτικῶν μας τὰ φῶτα τῶν Διοσκούρων, τὸ φωσφορῶδες δηλαδὴ πῦρ, τὸ ἐν θυέλλῃ περὶ τὰ ἄκρα τῶν ἱστῶν καὶ κεραιῶν ἐκφαινόμενον. Οἱ ἀρχαῖοι ἀπεκάλουν αὐτὰ *Διοσκούρους*, διότι πάντοτε ἀνὰ δύο φαίνονται ἐναντία καὶ ἑτερόχροα, οἱ δὲ Βυζαντινοὶ τὰ ἐκάλουν καὶ *Οὐρανίας* (γαλλ. Feux de St Elme, ἀγγλ. Elmsfire). Σ. Ε. Λ.

τελώνιον (τό), καὶ ***τελωνεῖον*** *['Αρχαιολ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις ὁ τόπος, ὅπου οἱ τελῶναι «ἐωνοῦντο τὰ τέλη» ἤτοι ἐξεμίσθουν παρὰ τοῦ κράτους τὴν εἴσπραξιν τῶν ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων φόρων. Ε. ΔΙ. Κ.

— *['Εκκλ.]* Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τὸ *τελώνιον* δηλοῖ τὸ μέρος, ἔνθα πληρώνονται τὰ τέλη, οἱ φόροι, τὸ *τελωνεῖον* (*Ματθ* 9, 9. *Μάρκ.* 2, 14. *Λουκ.* 5, 27), ἐν δὲ τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ τὸ ἐν τῷ ἀέρι πονηρὸν πνεῦμα, τὸ δαιμόνιον. Κατά τινα θεωρίαν ἣν ἀπὸ ὁπωσδήποτε ἀρχαίας ἐποχῆς ἀπαντῶμεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ, αἱ ψυχαὶ τῶν ἐν ἁμαρτίαις ἀποθνῃσκόντων παραλαμβάνονται ὑπὸ τῶν τελωνίων. Οὕτω ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ εἰς ψυχορραγοῦντα, τῇ περιεχομένῃ ἐν τῷ ἡμετέρῳ εὐχολογίῳ, ἀναγινώσκομεν «Ἐλεήσατέ με ἄγγελοι θεοῦ τοῦ παντοκράτορος καὶ λυτρώσασθε τελωνίων πάντων τῶν πονηρῶν», ὁ δὲ ἱστορικὸς Γεώργιος ὁ Ἁμαρτωλὸς παρατηρεῖ «καὶ ἀναφερόμενοι εὑρίσκουσι τελώνιον φυλάσσοντα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας τὴν ἄνοδον καὶ κωλύοντα τὰς ἀνερχομένας ψυχὰς καὶ λογοθετοῦντα καθ' ἕκαστον τελώνιον τὴν οἰκείαν ἁμαρτίαν» καὶ ὁ Χρυσόστομος, ἑρμηνεύων τὸ τοῦ Ἰὼβ «οὐκ ἤκουσα φωνὴν φορολόγου» (3, 18), παρατηρεῖ «τουτέστι τοῦ διαβόλου, ὃς τοὺς ὑπ' αὐτὸν προαιρετικῶς γεγονότας ὥσπερ τινὰ δασμὸν ἀπαιτεῖ τὸ πράττειν τὰ ἑαυτοῦ καταθύμια». Ἐντεῦθεν τὰ τελώνια καλοῦνται ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ καὶ «φορολόγα πνεύματα», «τελῶναι καὶ φορολόγοι» «τελωνάρχαι», «οἱ δεινοὶ τελῶναι καὶ λογοθετοῦντες» καὶ ἄλλως. Κ. Ι. Δ.

Τελώνιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὀνομασία τοῦ ἀρίστου τῶν φυσικῶν λιμένων Κελτογαλατίας τῆς Ναρβωνησίας εἰς τὸν μυχὸν τῆς Γαλλικῆς θαλάσσης (*Πτολεμ.* Β, ι, δ), μεταξὺ Ταυροεντίου καὶ διευθύνσεώς του πρὸς τὰς Στοιχάδας (*Στράβ.* Δ, 185). Ὑπὸ τῶν Λατίνων ὠνομάζετο Telo Martius καὶ Telonium. Εἶναι ὁ σύγχρονος μέγας λιμὴν καὶ γαλλικὸς ναύσταθμος τῆς *Τουλῶνος*. Σ. Ε. Λ.

τελωνίς, *—ίδος* (ἡ) (κοιν. *ντουανιέρικο*) *[Ναυτ.]*. Πλοῖον ἱστιοφόρον ἐπιφορτισμένον τὴν καταδίωξιν τοῦ λαθρεμπορίου. Τὰ ἀτμοκίνητα τοιαῦτα καλοῦνται *ἀτμοτελωνίδες*, τὰ δὲ βενζινοκίνητα *καταδιωκτικὰ τοῦ λαθρεμπορίου*. Σ. Ε. Λ.

τελωνισμὸς (ὁ) Λέγεται οὕτω τὸ σύνολον τῶν τελωνειακῶν πράξεων, διὰ τῶν ὁποίων ἐνεργεῖται εἰς τὴν οἰκείαν κλάσιν τοῦ δασμολογίου ἰδίως ἡ κατάταξις τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων εἰς τὴν οἰκείαν κλάσιν τοῦ δασμολογίου καὶ ὁ προσδιορισμὸς καὶ ἡ εἴσπραξις τῶν τελωνειακῶν τελῶν. Ὁ νόμος 1165 περὶ τελωνειακοῦ κώδικος περιλαμβάνει ἴδιον κεφάλαιον (ἄρθρα 25—36) περὶ διασαφήσεων εἰσαγωγῆς καὶ «τελωνισμοῦ», ὁ δὲ κῶδιξ τῶν νόμων περὶ τελωνειακοῦ δασμολογίου (Ν Δ. 25 Ἰουλίου 1920) περιλαμβάνει ἐπίσης κεφάλαιον περὶ «τελωνισμοῦ» ἐν γένει (ἄρθρα 1—9). Ὁ τελωνισμὸς γίνεται ὑπὸ τοῦ τελώνου ἢ ἐλεγκτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατατιθεμένης διασαφήσεως (ἄρθρ. 25 καὶ ἐπ. νόμου 1165), εἴτε πρὸς ἀνάλωσιν τοῦ ἐμπορεύματος, εἴτε πρὸς ἀποταμίευσιν αὐτοῦ, εἴτε πρὸς μεταφόρτωσιν (διαμετακόμισιν), εἴτε πρὸς ἐξαγωγὴν ἢ μεταφορὰν ἐμπορεύματος. Ἐὰν δὲ κατὰ τὸν τελωνισμὸν ἐγερθῇ ἀμφισβήτησις ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τοῦ ἐμπορεύματος εἰς κλάσιν τοῦ τελωνειακοῦ δασμολογίου, λύεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 10 καὶ ἐπ. τοῦ κώδικος τῶν νόμων περὶ τελωνισμοῦ δασμολογίου. Κατὰ τὸν τελωνισμὸν δέον νὰ παρίσταται ὁ καταθεὶς τὴν διασάφησιν (ἄρθρ. 31) (βλ. λ. *δασμός*, *τελωνειακὸν* δασμολόγιον, *τελωνεῖα*). Γ. Ν. Κ.

τελωνοφυλακὴ (ἡ), ἢ ***σῶμα τελωνοφυλακῆς*** Ὑπηρεσία ὑποκειμένη εἰς τὰς τελωνειακὰς ἀρχὰς καὶ φέρουσα ἰδίαν στολὴν καὶ ὁπλισμόν, σκοποῦσα δὲ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν τελωνειακῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν πρόληψιν τῶν λαθρεμποριῶν. Συσταθεῖσα διὰ τοῦ νόμου ΤΟΗ' τοῦ 1856, διωργανώθη διὰ τοῦ νόμου ΧΗΔ' τοῦ 1861 καὶ τελευταῖον διὰ τοῦ νόμου 1595 τοῦ 1919. Ἡ ἀνεπάρκεια τῆς τελωνοφυλακῆς κατέστησεν αἰσθητὴν τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως στρατιωτικῶς ὠργανωμένου σώματος *τελωνειακῆς ἀστυνομίας*. Γ. Ν. Κ.

τελωνοφύλαξ, *—ακος* (ὁ). Ὁ ἀνήκων εἰς τοὺς ἄνδρας τοῦ σώματος τῆς *τελωνοφυλακῆς* (βλ. λ.), διακρινομένους κατὰ βαθμὸν εἰς *ἑξηκοντάρχας*, ἔχοντας βαθμὸν ὑπουργικοῦ γραμματέως α' ἢ β' τάξεως, εἰς *δεκάρχας*, ἔχοντας βαθμὸν ἀκολούθου, καὶ εἰς *τελωνοφύλακας*, ἔχοντας βαθμὸν ἀκολούθου ἢ γραφέως (βλ. λ. *τελωνεῖα*). Γ. Ν. Κ.

Τεμάλας *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ἐκτὸς Γάγγου Ἰνδικῆς, διαρρέων τὴν Ἀργυρᾶν χώραν (νῦν Ἀγγλικὴν Βιρμανίαν) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Σαβαρικὸν κόλπον (νῦν κόλπον Martaban). Εἶναι ὁ σύγχρονος Irra ouaddi. Σ. Ε. Λ.

τεμαχηδόν· ἐπίρρ., κατὰ τεμάχια, κομματιαστά

τεμαχίζω· κόπτω εἰς τεμάχια, κομματιάζω.

τεμάχιον (τό)· μέρος, ἀπόκομμα, ἀπόσπασμα, κλάσμα, κοιν. *κομμάτι*: «τεμάχιον ἄρτου, — κρέατος, — μετάλλου»· || μουσικὴ σύνθεσις, ἄρτιον μουσικὸν μέλος, κομμάτι.

τεμαχισμὸς (ὁ)· ἡ εἰς τεμάχια ἀποκοπή, ἀποχωρισμός, κομμάτιασμα: «τεμαχισμὸς σφαγίου, — ἄρτου, — γλυκίσματος».

τεμαχοεπωθήσεις *[Γεωλογ.]*· βλ λ. *ἐπώθησις*.

τέμαχος, *—ους* (τό)· κομμάτι, τεμάχιον.

—*[Γεωλογ.]* Καλεῖται *τέμαχος* (Scholle) τεμάχιον τῆς γηΐνης ἐπιφανείας, περιοριζόμενον ἑκατέρωθεν ὑπὸ διαταράξεων (κυρίως ρηγμάτων ἢ μεταπτώσεων). Χώρα ἀποτελουμένη ἐκ πολλῶν τεμαχῶν, συνεπείᾳ κατακερματισμοῦ αὐτῆς ὑπὸ ρηγμάτων, καλεῖται *τεμαχωτὴ χώρα*. Παραδείγματα τεμαχωτῶν περιοχῶν ἀποτελοῦν ἐν Ἑλλάδι ἡ περιοχὴ τοῦ Ἰσθμοῦ, ἡ νοτίως αὐτῆς χώρα τοῦ Χιλιομοδίου κλπ Γ. Κ. Γ.

— ***τέμαχος ἀνταρκτικὸν*** *[Γεωλογ.]* βλ. *ἀνταρκτικὸν* τέμαχος.

Τεμβριὰ *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι Λεύκας. Κάτ. 515 Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

τεμενᾶς (ὁ)· δημοτ., χαιρετισμὸς κατὰ τὸν τρόπον τῶν Τούρκων καὶ ἐν γένει τῶν Ἀνατολιτῶν, κλίσις τοῦ κορμοῦ καὶ ἀνύψωσις τῆς δεξιᾶς χειρὸς πρὸς τὸ στῆθος, τὸ στόμα καὶ τὸ μέτωπον· || καθόλου, ὑποταγή: «αὐτὸς τεμενᾶ δὲν κάμνει».

Τέμενη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου, ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, κείμενον κατὰ τὴν παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ, 5 χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Αἰγίου. Κάτ. 1.041. Ἔχει σιδηροδρομικὸν σταθμὸν εἰς τὸ 185 χλμ. τῆς γραμμῆς Κορίνθου—Πατρῶν, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γραφεῖον Τ.Τ.Τ. Ἡ κοινότης, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνεται καὶ τὸ χωρίον *Διγελιώτικα*, παράγει ἐκλεκτὴν σταφίδα, ἔλαιον, ὀπώρας καὶ μέταξαν. Τὸ Τέμενη εἶχεν ἐντελῶς καταστραφῆ κατὰ τὸν σεισμὸν τῆς 23 Αὐγούστου 1817. Ι. Σ. Σ.

Τεμένια, ἢ ***Τεμένιον*** *[Γεωγρ.]*. Ἄκρα τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ νοτίου κορμοῦ τῆς νήσου Λέρου, εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ μυχοῦ (πλάτ. 37° 07' 45'' Β., μῆκ. 26° 54' 50'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 1666: Lero and Kalymno islands) τοῦ λιμένος Λακί. Σ. Ε. Λ.

—**Τεμένια** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ροδοβανίου τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. 197. Ε. Γ.

Τεμενίτης *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Προάστιον τῶν ἀρχαίων Συρακουσῶν (*Θουκ.* ΣΤ, 75), οὕτω καλούμενον ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ναοῦ τοῦ Τεμενίτου Ἀπόλλωνος. Τὸ προάστιον τοῦτο περιέλαβον κατὰ τὸ 415 π. Χ. οἱ Συρακούσιοι, τῇ εἰσηγήσει τοῦ ἐκλεχθέντος τότε στρατηγοῦ τοῦ Ἑρμοκράτους, ἐντὸς τοῦ περιβόλου (τοῦ τείχους) τῆς ὅλης πόλεως. Ὁ Τεμενίτης μετωνομάσθη βραδύτερον *Νεάπολις*. ΚΑΨ.

Τεμενοθύραι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Λυδίᾳ βλ. *Τημενοθύραι*). Α. Θ. Σ.

τέμενος, *—ους* (τό)· χῶρος ἱερός, ἀφιερωμένος εἰς θεὸν ἢ ἥρωα· || συνήθ., ἄλσος μετὰ ναοῦ καὶ ἄλλων ἱερῶν οἰκοδομημάτων· || καθόλου, ναὸς ἄλλης θρησκείας πλὴν τῆς χριστιανικῆς: «μωαμεθανικὸν τέμενος».

—*['Αρχ.]* Οὕτως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις μέρος γῆς ἀποτετμημένον, ἤτοι ἀποκεχωρισμένον καὶ καθωρισμένον δι' ἰδίου περιβόλου καὶ ὁροσήμων, ἀνεγνωρισμένον δ' ὡς ἰδιοκτησία ἀναπαλλοτρίωτος διὰ δημοσίας πράξεως καὶ προσφερόμενον ὡς δεῖγμα τιμῆς εἴς τινα βασιλέα, ἀρχηγόν, ἥρωα, καὶ δὴ καὶ εἰς θεόν. Ἦτο δὲ τὸ τέμενος τμῆμα γῆς, μάλιστα ἀγροτικόν, κείμενον παρὰ τὴν πόλιν. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους τεμένη ἔκειντο καὶ ἐντὸς τῶν πόλεων, παρὰ λιμένα ἢ ἀγοράν, ὡς λ.χ. τὸ τοῦ Κλεισθένους ἐν τῷ ἐν Ἄργει πρυτανείῳ. Ἡ ἔκτασις τῶν τεμενῶν ἦτο διάφορος, ἀπὸ ὀλίγων τετραγωνικῶν μέτρων μέχρι περιοχῆς ὅλης κοιλάδος, ὄρους, τὰ δὲ ὅρια αὐτῶν, διακεκριμένα διὰ πασσάλων καὶ ἰδίου περιβόλου, καθωρίζοντο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, ὡς λ. χ. ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν νομοθετῶν, ἐνῷ ἡ διατήρησις καὶ ἡ καθόλου ἐπιμέλεια αὐτῶν ἦσαν ἀνατεθειμέναι εἰς τοὺς ἐπιμελητάς, ὑφ' οὓς ἦσαν τεταγμένοι οἱ *τεμενωροί*, ἤτοι τεμενοφύλακες. Τὰς μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν καὶ ἱερέων περὶ κατοχῆς τεμένους διαφορὰς ἔκρινεν, ὡς ἀνώτατος θρησκευτικὸς ἄρχων, ὁ βασιλεύς. Εἶδος τεμένους ἦτο καὶ ὁ χῶρος ἐν ᾧ ἐθάπτοντο οἱ νεκροὶ ἑκάστης οἰκογενείας, τὸ καλούμενον «πατρῷον τέμενος», ἐνῷ παρὰ τοὺς τάφους ἡρώων ἱδρύοντο βωμοί, ἱερὰ καὶ ναΐσκοι, παρ' οἷς ἐτελοῦντο καὶ ἀγῶνες. Ἐν Ἀττικῇ ἦσαν πλεῖστα ἱερὰ τεμένη, ἅτινα ἐμισθοῦντο ὑπὸ τῆς πόλεως, ἡ δὲ πρόσοδος αὐτῶν, ἀποδιδομένη εἰς τοὺς ναούς, ἐδαπανᾶτο εἰς θυσίας καὶ δημοσίας λατρείας θεοῦ τινός, δαίμονος ἢ ἥρωος. Ἐντὸς τῶν τοιούτων τεμενῶν ἱδρύοντο πλούσια ἀναθήματα, ἱερά, παλαῖστραι κλπ. Πρὸς τούτοις ὑπῆρχον καὶ τεμένη ἀνήκοντα εἰς θρησκευτικὰς ὁμάδας, θιάσους καὶ πατριάς, τὰ καλούμενα «τεμένη θιασωτικὰ» ἢ «πατριωτικά», ἀφιερωμένα εἰς τὴν λατρείαν τῶν πατρῴων θεῶν Ἐν τούτοις ἱδρύοντο ναοὶ καὶ οἰκήματα τῶν ἱερέων, τὰ οἰκητήρια, μετ' αἰθουσῶν διὰ τὰς τῶν πατριωτῶν συνελεύσεις. Τέλος, ὡς τεμένη ἐθεωροῦντο καὶ οὕτως ὠνομάζοντο καὶ οἱ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ ἐπίσημοι ναοὶ μετὰ τῆς περὶ αὐτοὺς ἱερᾶς περιοχῆς ἄλσους, ὡς καὶ οἱ μεγάλοι ἐντὸς τῶν πόλεων ναοὶ μετὰ τοῦ πέριξ αὐτῶν χώρου, ἐν ᾧ ἀνέκειντο καὶ ἄλλα ἱερά, ἀναθήματα, στῆλαι, ἀγάλματα κλπ, ὡς ὁ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις ἀκροπόλει, καὶ ἄλλοι. Ε. ΔΙ. Κ.

—**τέμενος** ***μωαμεθανικόν***· βλ. λ. *τζαμί*.

Τέμενος *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης. Εἶναι ἐκ τῶν μικροτέρων τῆς Κρήτης ἐπαρχιῶν καὶ ἔχει 8 344 κατοίκους, ἐκτὸς τῶν τοῦ δήμου τῆς πόλεως Ἡρακλείου, εἰς τὸν ὁποῖον προσετέθησαν περὶ τοὺς 15 συνοικισμοὶ αὐτῆς. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀπετέλει μετὰ τοῦ Μαλεβιζίου μίαν ἐπαρχίαν. Ὡς ἔχει τώρα, ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Κρητικοῦ πελάγους, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Μονοφατσίου, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Πεδιάδας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Μαλεβιζίου. Περιλαμβάνει 6 κοινότητας: *Ἀρχανῶν* (Ἄνω καὶ Κάτω), *Καλλι-Καστελλίου*, *Βενεράτου*, *Δαφνῶν* καὶ *Νέας Ἁλικαρνασοῦ*, μὲ τὴν κωμόπολιν *Ἄνω Ἀρχανῶν* (κ. 3.160) καὶ 15 μεγάλα καὶ μικρὰ χωρία. Ἡ ἐπαρχία εἶναι πεδινή, παράγει οἶνον, ἔλαιον, σταφίδα, σιτηρά, σῦκα, ξυλοκέρατα, παντοίας ὀπώρας καὶ κηπευτὰ προϊόντα, καὶ ἀρδεύεται ὑπὸ τῶν χειμάρρων: Πλατυπέραμα (Γιόφυρος, ἀρχ. Θηρήν), Κατσαμπᾶς (ἀρχ. Καίρατος) καὶ Καρτερὸς (ἀρχ. Ἀμνισός). Εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ χωρία αὐτῆς λειτουργοῦσι μικτὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἡμιγυμνάσιον δὲ εἰς Ἀρχάνες, καὶ τρεῖς σταθμοὶ χωροφυλακῆς (ἐν Ἀρχάνες, Φορτέτζα, Ν. Ἁλικαρνασῷ). Ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν μητρόπολιν Κρήτης. Ε. Γ.

— **Τέμενος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δρατσίστης τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 119. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τζαμὶ-μαχαλέ*.

Τεμερικοῦρτος, ***Βενεμβίλλης***. Ἀνδρεῖος Γάλλος ἱππότης τῆς Μελίτης. Καταγαγὼν σημαντικὴν νίκην κατὰ ἰσχυρᾶς μοίρας τοῦ τουρκικοῦ στόλου, μεταφερούσης εἰς Κρήτην ἐπικουρίαν δισχιλίων γιανιτσάρων, ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν τῷ λιμένι τῆς Ἴου, ἔνθα ἀντέταξεν ἡρωϊκὴν ἄμυναν, ἐν τέλει δ' ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος διὰ μέσου τοῦ πολιορκοῦντος αὐτὸν πολυαρίθμου τουρκικοῦ στόλου, ὑποχωρήσαντος πρὸ αὐτοῦ ἐπονειδίστως. Μετὰ πολλὰ ἄλλα ἀνδραγαθήματα ὁ Τεμερικοῦρτος ἐναυάγησε τελευταῖον εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Βαρβαρίας καὶ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ἐστάλη πρὸς τὸν σουλτᾶνον Μωάμεθ τὸν Δ' εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔνθα, ἀρνηθεὶς νὰ ἐξομόσῃ, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1673. Λέγεται ὅτι εἰς τὸν θάνατόν του συνετέλεσεν ὁ μέγας ἑρμηνεὺς τοῦ τουρκικοῦ στόλου Παναγιώτης Νικούσιος, ὅστις μετήρχετο μετὰ Τούρκων μεγιστάνων τὴν σωματεμπορίαν ἐν Μυκόνῳ, διότι ὁ Τεμερικοῦρτος ἠρνήθη νὰ τῷ ἀποδώσῃ ἐκπάγλου ὡραιότητος αἰχμάλωτον Πολωνίδα, ἣν μετ' ἄλλων ἀνδραπόδων, ἀνηκόντων εἰς τὸν Νικούσιον, ἀπήγαγεν εἰς ἴδιον ὄφελος. Οἱ Γάλλοι καὶ Ἰταλοὶ περιηγηταί, ἐξιστοροῦντες τὰ τοῦ θανάτου τοῦ Τεμερικούρτου, χαρακτηρίζουσιν αὐτὸν ὡς τὸν ἁγνότερον τῶν μαρτύρων. Ἐν τούτοις εἶναι βέβαιον ὅτι οὗτος ἦτο πειρατής, παρ' οὗ τὰ πάνδεινα ὑφίσταντο ἐξ ἴσου οἵ τε Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες νησιῶται. Δ. Π. Π.

Digitized by Google

Τέμες (Temesch, ὁ *Τίβισκος* τῶν ἀρχαίων) *[Γεωγρ.]*. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Δουνάβεως μήκους 341 χλμ., ἐν μέρει πλωτός. Πηγάζει ἐκ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων τοῦ ρουμανικοῦ Βανάτου καὶ διαγράφων μέγα τόξον κατέρχεται πρὸς Δ. εἰς τὴν βοϊβοδίναν τῆς Νοτιοσλαυΐας, ἑνούμενος μετὰ τοῦ Δουνάβεως παρὰ τὴν Πάντσεβαν. Δέχεται πολλοὺς ἄλλους παραποτάμους. (μέγιστος ὁ Μπερτσάβας), τροφοδοτεῖ δὲ καὶ τὴν διώρυγα Μπέγκα. Ι. Σ. Σ.

Τέμεσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παναρχαιοτάτη ἑλληνικὴ ἀποικία κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Ἰταλίας (*Ὁμ.* Ὀδυσ. 6, 184). Ὁ Στράβων (ΣΤ, 255) ἀναφέρει ὅτι ἡ πόλις αὕτη (ἥτις κατὰ τὴν ἐποχήν του ὠνομάζετο *Τεμψα*), πρώτη τῆς Βρεττίας μετὰ τὸν Λᾶον ποταμόν, ὑπῆρξεν Αὐσώνων κτίσμα, ὕστερον δὲ ἐπανεκτίσθη ὑπὸ Αἰτωλῶν κατελθόντων ὑπό τινα Θόαντα, ὅτι τούτους ἐξέβαλον οἱ Βρέττιοι, οὓς πάλιν ἐκακοποίησεν ὁ Ἀννίβας (μεταξὺ τοῦ 216 καὶ τοῦ 202 π. Χ.) καὶ κατόπιν οἱ Ρωμαῖοι, ἱδρύσαντες ἐκεῖ ἀποικίαν (195 π. Χ.) Κατὰ τὸν τελευταῖον π. Χ. ἢ τὸν Α΄ μ. Χ. αἰῶνα εἶχε πλέον μετονομασθῆ εἰς *Τέμψαν* (Tempsa), τελευταῖαι δὲ περὶ αὐτῆς γνωσταὶ εἰδήσεις εἶναι ὅτι εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ Σπαρτάκου καὶ ὅτι, κατὰ Πλίνιον (Hist. Nat 14, 8), ἦτο ἐξόχως οἰνοπαραγωγός. Διασωθὲν νόμισμά της εἰκονίζει πρόσθεν μὲν κράνος καὶ ἐπιγραφὴν *ΤΕΜ*, ὄπισθεν δὲ τρίποδα, ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου δύο πόδες κομμένοι ἄνωθεν τοῦ γόνατος καὶ εἰς τὸ σφυρόν. Ἡ τοποθεσία της, κειμένη πάντως κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ κόλπου τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, ἀμφισβητεῖται, τοῦ Gosselin ταυτίσαντος αὐτὴν πρὸς τὴν σύγχρονον θέσιν Torre di Nocere Μᾶλλον ὅμως εἶναι τὸ Torre Tavano (πλάτ. 38° 57′ Β, μῆκ 16°13′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1976: Bonifati to strait of Mersina). Σ. Ε. Λ.

Τέμεσβαρ (Temesvar, ρουμαν. *Τιμισοάρα*, Timisoara) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἀπὸ τοῦ 1921, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Τιμὶς-Τοροντάλ, πρώην πρωτεύουσα τοῦ Βανάτου, ἀνήκουσα εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ἐν τῇ πεδιάδι, ἐπὶ τῆς διώρυγος Μπέγκα, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. (1921) 82.689, ἐξ ὧν 29.188 Γερμανοί, 26.185 Οὔγγροι καὶ 15 892 Ρουμᾶνοι. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν πόλιν, περιβαλλομένην ὑπὸ πάρκων, ὠχυρωμένην δὲ μέχρι τοῦ 1892, καὶ ἐκ τῶν προαστίων: *Φαμπρὶκ* πρὸς Α, *Ἐλισάβετ* πρὸς Ν, *Πρίγκιψ Κάρολος* πρὸς ΝΔ καὶ *Μεχάλα* πρὸς Δ. Ἔχει 13 ναούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν ὀρθόδοξον καθεδρικόν, 4 συναγωγάς, λαμπρὰν ρυμοτομίαν μὲ πλατείας ὁδούς, μεγαλοπρεπὲς στρατιωτικὸν διοικητήριον, μουσεῖον, θέατρον καὶ βιομηχανίαν βαμβακουργίας, ἐριουργίας, βυρσοδεψίας, σαπωνοποιίας καὶ ξυλουργικῆς. Εἶναι σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον κτηνῶν, δημητριακῶν καὶ ξυλείας. Ἡ πόλις κατεστράφη ὑπὸ τῶν Μογγόλων τῷ 1242, ἐχρησιμοποιήθη τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα ὡς ἕδρα τῶν Ἀνδηγαυῶν καὶ τῷ 1552 κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, μετὰ ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τῶν ὑπὸ τὸν Λοζόντσυ στρατευμάτων. Ἀνεκτήθη τῷ 1716 ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Εὐγενίου, τῷ δὲ 1849, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἐπολιορκήθη ματαίως ἐπὶ πεντάμηνον ὑπὸ τῶν Οὔγγρων ἐπαναστατῶν. Θ.Κ.

Τεμιρδζήκιοϊ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κάνις, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 150 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Εἶχε τρεῖς ἐκκλησίας καὶ ἰσάριθμα σχολεῖα. Ε. Ι. Χ

— **Τεμιρδζήκιοϊ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Πουλαντζὰκ τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πατλαμᾶ, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 70 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

Τεμίρης. Ὄνομα τοῦ Ταμερλάνου παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς χρονογράφοις.

τεμισκαμίτης (ὁ) (Temiskamit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀρσενικοῦχον νικέλιον, συνώνυμον πρὸς τὸν *μαουχερίτην* (βλ. λ.).

Τέμμε (Temme), *Ἰόδοκος-Δονᾶτος-Οὐμπέρτος*. Γερμανὸς πολιτικός, συγγραφεὺς καὶ ποινικολόγος (1798—1881). Ποινικὸς δικαστὴς ἐν Γερμανίᾳ, ἐξελέγη μέλος τῆς πρωσσικῆς καὶ γερμανικῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1848 καὶ ἐγένετο ἐν αὐταῖς ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῆς ἀριστερᾶς. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ διὰ τὰ δημοκρατικὰ αὐτοῦ φρονήματα ἠθωώθη μέν, ἀλλ᾽ ἀπελύθη τῆς θέσεώς του (1849). Τῷ 1852 ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γενεύης. Ἔγραψεν: «Ἐγχειρίδιον ποινικοῦ δικαίου», πολλὰς πραγματείας ἐγκληματολογίας καὶ ποινικολογίας, διηγήματα ἀστυνομικά, μυθιστορήματα καὶ ἐξέδωσε τὸ «Ἀρχεῖον τῶν ποινικῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἀρείου Πάγου τῆς Γερμανίας» (1854—1859, τ. 6). Θ. Κ.

Τέμμικες *[Μυθολ.]*. Ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Βοιωτίας, θεωρούμενοι ὑπό τινων ὡς βάρβαροι, ζῶντες ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ πρὸ τοῦ Κάδμου καὶ πρὸ τῶν ἐκ τῆς πεδινῆς Θεσσαλίας ἐγκαταστάντων ἐκεῖ Βοιωτῶν, ἢ κατ᾽ ἄλλην παράδοσιν ὁρμηθέντες μετὰ τῶν Ἀόνων ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου Σουνίου (*Στράβ.* IX, 401). Α. Θ. Σ.

Τέμμινκ (Temminck), ***Κονράδος-Ἰάκωβος***. Ὁλλανδὸς φυσικὸς (1770—1858), διατελέσας διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Χάαρλεμ καὶ τοῦ μουσείου φυσικῆς ἱστορίας τῶν Κάτω Χωρῶν. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν μελέτην τῶν πτηνῶν καὶ τῶν θηλαστικῶν καὶ ἔγραψε διαφόρους σχετικὰς μελέτας, θεωρουμένας κλασσικὰς εἰς τὸ εἶδός των καὶ διακρινομένας διὰ τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν διαύγειαν τοῦ ὕφους των. Ἐκ τῶν πολλῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Γενικὴ φυσικὴ ἱστορία τῶν περιστερῶν καὶ τῶν ἀλεκτοροειδῶν» (1813—1815), «Ἐγχειρίδιον ὀρνιθολογίας» (1820—1839), «Συλλογὴ ἐγχρώμων πινάκων πτηνῶν» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Λωζιέ*), «Μονογραφία περὶ θηλαστικῶν» (1825—1841), κ. ἄ. Χ. Δ.

τεμνόδους (ὁ) (Temnodon) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκανθοπτερυγίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκομβριδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰχθύων παρεμφερῆ πρὸς τοὺς σκόμβρους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἁλιευόμενον ἀφθόνως καὶ παρ᾽ ἡμῖν ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ τοῦ Μεσσολογίου, εἶναι ὁ *τεμνόδους ὁ πηδητὴς* (Temnodon saltator, κοιν *γοφάρι* ἢ *γουφάρι*). Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 0,60 μ. περίπου, τὸ σῶμά του εἶναι ἐπίμηκες καὶ καλύπτεται ὑπὸ μεγάλων κυκλοειδῶν λεπίων καὶ ὁ χρωματισμός του φαιοϋπομελανὸς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ λευκοαργυρώδης κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

τεμνόπλευρος (ὁ) (Temnopleurus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐχινοδέρμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐχίνων* τῆς οἰκογενείας τῶν *διαδηματιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἐχίνους, ὧν τὰ ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶσιν εἰς τὰς θαλάσσας τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἐχίνων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

τεμνοσπόνδυλα (τὰ) (Temnospondyli) *[Παλαιοζῳολ.]*. Ὑποτάξις ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *στεγοκεφάλων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔφερον ὀξεῖς κωνικοὺς ὀδόντας, κέρκον καὶ σπονδύλους, τῶν ὁποίων τὰ σώματα συνίσταντο ἐκ πλειόνων κεχωρισμένων ὀστεΐνων τεμαχίων. Ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ ἀποστεώσεως τῶν σπονδύλων ὑποδιαιροῦνται εἰς *εμβολομερῆ*, *ραχίτομα* καὶ *στερεοσπόνδυλα*. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κατωτέρας λιθανθρακοφόρου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μέχρι καὶ τῆς τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Συνώνυμον: *λαβυρινθοδόντια*. Γ. Κ. Γ.

τέμνω, ἀόρ. *ἔτεμον* καὶ *ἔταμον—ἐτμήθην*, παθ μετχ. *τετμημένος*· κόπτω, χωρίζω, διαιρῶ διὰ τομῆς· || φρ. «τέμνω ὁδὸν» ἀνοίγω δρόμον, ὑποδεικνύω νέαν μέθοδον: «ἔτεμε νέαν ὁδὸν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν».

—**τέμνουσα ἐπιφάνεια** *[Μαθημ.]*. Ἐπιφάνειά τις ε συναντῶσα ἑτέραν ἐπιφάνειαν ε′ ἢ καμπύλην κ (μὴ κειμένην ἐπ᾽ αὐτῆς), καὶ μὴ ἐφαπτομένη αὐτῆς εἰς τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχουν κοινά, καλεῖται *τέμνουσα ἐπιφάνεια* τῆς ἐπιφανείας ε′ ἢ τῆς καμπύλης κ.

Τέμνουσα καμπύλη. Καμπύλη τις κ, συναντῶσα ἑτέραν καμπύλην κ′ ἢ ἐπιφάνειαν (ἐπὶ τῆς ὁποίας δὲν κεῖται ἡ κ), καὶ μὴ ἐφαπτομένη αὐτῆς εἰς τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχουν κοινά, καλεῖται *τέμνουσα καμπύλη* τῆς καμπύλης κ′ ἢ τῆς ἐπιφανείας ε. *Τέμνουσαν* ἁπλῶς καλοῦμεν συντόμως τὴν τέμνουσαν εὐθεῖαν.

Τέμνουσα γωνίας ἢ τόξου. Ἡ τέμνουσα μιᾶς γωνίας ἢ ἑνὸς τόξου εἶναι καὶ αὐτὴ μία τριγωνομετρικὴ συνάρτησις τῆς γωνίας ἢ τοῦ τόξου, ὅπως τὸ συνημίτονον, ἡμίτονον κτλ.· σήμερον εἶναι ἄχρηστος· μεταχειριζόμεθα δὲ ἀντ᾽ αὐτῆς τὸ ἴσον της $\frac{1}{\text{συνημίτονον}}$. Ὁρίζεται ὡς ἑξῆς: Ἔστω ὅτι δίδεται γωνία τις θ· φέρω μὲ κέντρον τὴν κορυφὴν αὐτῆς Ο καὶ ἀκτῖνα τὴν μονάδα περιφέρειαν κύκλου. Εἰς τὴν ἀρχὴν Α τοῦ εἰς τὴν γωνίαν ἀντιστοιχοῦντος τόξου ΑΒ φέρω τὴν ἐφαπτομένην τοῦ κύκλου καὶ ὀνομάζω Μ τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἐφαπτομένη αὐτὴ συναντᾷ τὴν εὐθεῖαν ΟΒ. $\overline{ΟΜ}$ καλεῖται ἡ τέμνουσα τῆς γωνίας θ ἢ τοῦ τόξου ΑΒ καὶ γράφεται συντόμως τμθ. Ἡ τέμνουσα λαμβάνεται ὡς θετική, ὅταν τὸ Ο δὲν χωρίζῃ τὸ Β ἀπὸ τὸ Μ· ἐνῷ, ὅταν τὸ χωρίζῃ, λαμβάνεται ὡς ἀρνητική· εἶναι δηλαδὴ θετικὴ εἰς τὸ α′ καὶ δ′ τεταρτημόριον, ἀρνητικὴ δὲ εἰς τὸ β′ καὶ γ′. Ἐκ τοῦ τριγώνου ΜΟΑ φαίνεται ὅτι εἶναι $τμθ = \frac{1}{συνθ.}$. Ἡ τέμνουσα δύναται νὰ λάβῃ κάθε θετικὴν ἢ ἀρνητικὴν τιμὴν ἐκτὸς τῶν μεταξὺ —1 καὶ +1 κειμένων. Π. Θ. Κ.

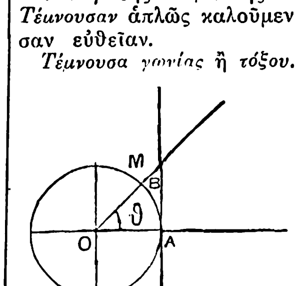

Τέμνουσα γωνίας ἢ τόξου.

Τέμος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Σαρδοῦς μεταξὺ Κορακώδους λιμένος καὶ Ἑρμαίου ἄκρου (*Πτολεμ.* Γ, γ, β). Εἶναι ὁ σύγχρονος Fiume Temo (πλάτ. 40°17′ Β., μῆκ. 8° 28′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161a: Sardinia northern sheet) Σ. Ε. Λ.

Τεμοῦκο (Temuco) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Χιλῆς, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Καουτίν. Κάτ. 35 748 Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καουτίν, παραποτάμου τοῦ Ρίο Ἰμπεριάλ, εἰς ἀπόστασιν 70 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κονσεψιὸν—Βαλντιβία. Εἶναι πόλις βιομηχανικὴ μὲ ἐργοστάσια ὑφασμάτων, κεραμεικῆς, ἐπίπλων κτλ. Μ. Δ. Β.

Τεμουτζίν. Τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τοῦ *Δζεγκὶζ Χὰν* (βλ. λ.).

Τὲμπ (Thèbes), ***Κυρία ντὲ —***. Διάσημος Γαλλὶς χειρομάντις (1845—1916). Κατῴκει ἐν τῇ λεωφόρῳ Βαγκρὰμ τῶν Παρισίων καὶ ἠσχολεῖτο κατ᾽ ἐπάγγελμα εἰς τὴν διὰ τῆς χειρομαντείας πρόγνωσιν τοῦ μέλλοντος. Αἱ προρρήσεις της, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευε κατ᾽ ἔτος τὰ Χριστούγεννα εἰς ἴδιον ἡμερολόγιον, ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν, λέγεται δὲ ὅτι προεῖπε τὸν Νοτιοαφρικανικὸν πόλεμον, τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν καὶ τὸν Παγκόσμιον. Χ. Δ.

Τέμπα (Teba) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας. Κάτ. 10 582. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀλγεθίρας—Μπομπαντίλιας καὶ παράγει σιτηρά, λαχανικά, ὀπώρας καὶ οἰνοπνευματώδη ποτά. Παρ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουν ὀνομαστὰ λατομεῖα μαρμάρου. Μ. Δ. Β.

Τεμπάλντι (Tebaldi), ***Αὔγουστος***. Ἰταλὸς ψυχίατρος (1833—1895). Τῷ 1867 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ψυχιατρικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Παδούης. Συνειργάσθη εἰς πλείστας ἐφημερίδας καὶ ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ἔγραψε μονογραφίας καὶ πολλὰ ἔργα, ἰατροδικαστικὰ καὶ ἄλλα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ φιλίας» (1856), «Περὶ τοῦ ὕπνου» (1861), «Φρενοπαθεῖς καὶ φρενολόγοι» (1864), «Ἡ φυσιογνωμία ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ» (1876) κ. ἄ. Τὸ κυριώτερον αὐτοῦ ἔργον, ὅπερ μετεφράσθη εἰς πολλὰς γλώσσας καὶ ἐδημιούργησε πολλὰς συζητήσεις καὶ θόρυβον περὶ τὸ ὄνομά του, εἶναι τὸ τιτλοφορούμενον: «Ναπολέων. Μία ἱστορικο-ψυχολογικὴ σελὶς περὶ τῆς μεγαλοφυΐας», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐρευνᾷ τὴν καταγωγήν, τὴν οἰκογένειαν καὶ τὰς λεπτομερείας τῆς ζωῆς τοῦ Ναπολέοντος, ὃν προσπαθεῖ ν᾽ ἀποδείξῃ νευροπαθῆ. Δ. Μ. Β.

Τεμπαλντίνι (Tebaldini), ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Μπρέσια τῷ 1864. Αἱ περὶ μεταρρυθμίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἰδέαι τοῦ Τεμπαλντίνι ἐδημιούργησαν αὐτῷ πολλοὺς ἀντιπάλους· παρὰ ταῦτα εἰς τὸν Τεμπαλντίνι ἀνετέθη ἡ μεταρρύθμισις τοῦ χοροῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας. Τῷ 1897 ὠνομάσθη διευθυντὴς τοῦ βασιλικοῦ ᾠδείου τῆς Παδούης. Αἱ κυριώτεραι συνθέσεις τοῦ Τεμπαλντίνι εἶναι: αἱ λειτουργίαι: «Pro defuntis» (1893), «In hon. St Antoni da Padua», «In hon. St. Francisci Assisiensis», μοτέττα, ὀφφερτόρια, τεμάχια δι᾽ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, «Ἀραβικὴ φαντασία» καὶ «Festmarsch» δι᾽ ὀρχήστραν, «Λυρικὰ» δι᾽ ᾆσμα καὶ κλειδοκύμβαλον κτλ. Ὁ Τεμπαλντίνι διεκρίθη καὶ ὡς πρώτης τάξεως μουσικολόγος δι᾽ ἔργων ὡς: «La Musica sacra in Italia» (1864), «L' archivio musicale della Capella Antoniana in Padova» (1896), «Felipe Pedrell» (1897), «Telepatia musicale» κτλ. Γ. Σ.

Τεμπέζιους (Thebesius), ***Ἀδὰμ-Χριστιανός***. Γερμανὸς ἰατρός, γεννηθεὶς κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Διετέλεσε μέλος τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας Λεοπόλδου-Καρόλου, ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ὁποίας ἐδημοσίευσε μακρὰν σειρὰν πραγματειῶν. Κατέστη ἰδίᾳ γνωστὸς ἐκ τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομά του φερομένης «βαλβῖδος τοῦ στεφανιαίου κόλπου» (Foramina und Valvula Thebasii), εὑρισκομένης εἰς τὸ σημεῖον, ὅπου οὗτος διανοίγεται πρὸς τὸν δεξιὸν κόλπον τῆς καρδίας. Ἐπίσης ὡς φλέβες τοῦ Τεμπέζιους (1708) νοοῦνται αἱ φλέβες αι ὑπὸ τὸ ἐνδοκάρδιον ἢ εἰς τὸ μυοκάρδιον κείμεναι, αἵτινες συγκοινωνοῦσι μετὰ τῶν στεφανιαίων φλεβῶν καὶ ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν δεξιὸν κόλπον. Ο. Ρ.

Τέμπελ (Tempel), ***Ἀβραὰμ βὰν —***. Ὁλλανδὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Βὰν* Τέμπελ).

— **Τέμπελ** (Tempel), ***Ἐρνέστος-Γουλιέλμος***. Γερμανὸς ἀστρονόμος (1821—1889). Ἀρχικῶς εἰρ-

Digitized by Google

Τοπία τῶν Τεμπῶν.

γάζετο ὡς λιθογράφος ἐν Μασσαλίᾳ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1875 ὡς ἀστρονόμος ἐν τῷ παρὰ τὴν Φλωρεντίαν ἀστεροσκοπείῳ Arcetri. Ἀπὸ τοῦ 1881 ἐχρημάτισε μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀστρονομικῆς Ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου. Ἀνεκάλυψεν ἓξ μικροὺς πλανήτας καὶ εἴκοσι κομήτας, ὧν οἱ τρεῖς περιοδικοί. Σ. Π.

Τεμπέλε (Tebele). Φυλὴ νέγρων τῆς Ν. Ἀφρικῆς ἐν Ματεβελάνδῃ, ὑπαγομένη εἰς τοὺς Ζουλού. Κατάγονται ἐκ τοῦ στρατοῦ, τὸν ὁποῖον ἀπέστειλε πρὸς Β ὁ βασιλεὺς Τσάκα τῶν Ζουλοὺ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Θ. Χ. Σ.

τεμπέλης (ὁ), θηλ. **—α**, οὐδ. **—ικο·** δημοτ., ὀκνηρός, φυγόπονος.

τεμπελιά (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ τεμπέλη, ὀκνηρία, φυγοπονία: «μ' ἔπιασε τεμπελιὰ καὶ δὲν ἐδούλεψα».

τεμπελιάζω· γίνομαι τεμπέλης, ἀποβαίνω ὀκνηρός: «ὅσο μεγαλώνει τόσο τεμπελιάζει».

τεμπέλικος,—η,—ο· δημοτ., ὁ ἰδιάζων εἰς τεμπέλην, εἰς ὀκνηρόν: «τοῦ βοσκοῦ ἡ δουλειὰ εἶναι τεμπέλικη».

τεμπελόσκυλλο (τό), καὶ **—σκυλο·** τεμπέλικο σκυλλί· || χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου ὀκνηροῦ: «κάθεται ὅλη μέρα τὸ τεμπελόσκυλλο».

τεμπελχανᾶς (ὁ)· χαρακτηριστικὸν ὀκνηροῦ ἀνθρώπου: «εἶναι ἕνας τεμπελχανᾶς ποὺ δὲ λέγεται».

Τέμπελχοφ (Tempelhof) *[Γεωγρ.]*. Προάστιον τοῦ Βερολίνου (βλ. λ.).

τεμπεούλ (τό). Κρουστὸν ἀραβικὸν ὄργανον τῆς οἰκογενείας τῶν τυμπάνων. Ἀποτελεῖται ἐκ ξυλίνου κυλίνδρου κεκαλυμμένου δι' ὑφάσματος καὶ φέροντος εἰς τὰ δύο αὐτοῦ ἄκρα μεμβράνας ἐκ δέρματος τράγου. Ἡ κροῦσις γίνεται δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Ἐκ τούτων ἡ δεξιὰ πλήττει ἰσχυρῶς τὴν μεμβρᾶναν διὰ ξυλίνου πλήκτρου (κοπάνου), σημειοῦσα τὰ ἰσχυρὰ μέρη τοῦ μέτρου, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἀριστερὰ διὰ λεπτοτέρας ῥάβδου παίζει ἐν ἀντιχρονισμῷ. Τὸ τεμπεοὺλ εἶναι πανάρχαιον ὄργανον, παρουσιαζόμενον εἰς μεγαλύτερα καὶ μικρότερα σχήματα· χρησιμοποιεῖται τόσον ἐν τῷ στρατῷ ἐν ὑπαίθρῳ, ὅσον καὶ διὰ τοὺς χοροὺς ἐν κλειστῷ χώρῳ. Γ. Σ.

τέμπερα (ἡ). Τρόπος ζωγραφικῆς διὰ χρωμάτων ἀναμεμιγμένων μὲ κολλώδη ὑγρά. Τὰ χρώματα, συνήθη τῆς ὑδατογραφίας (ἀκουαρέλλας), ἀναλύονται μὲ ὕδωρ, εἰς τὸ ὁποῖον προστίθεται κατὰ τὸ τέλος κολλώδης οὐσία, κόμμι ἀραβικόν, μέλι ἢ καὶ λεύκωμα ᾠοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ κρόκος. Τὰ δι' ᾠοῦ στερεούμενα χρώματα εἶναι χρήσιμα εἰς τὴν φωγραφίαν, λίαν συνήθη εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ μετέπειτα ἁγιογράφους. Ἡ διὰ τέμπερας ἐκτελεσθεῖσα εἰκὼν ἔχει τὸ μειονέκτημα ὅτι προσβάλλεται ὑπὸ τῆς ὑγρασίας καὶ τοῦ ὕδατος. Προκαλεῖ δὲ κάποιαν δυσκολίαν ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὴν στέγνωσιν οἱ διάφοροι τόνοι τῶν χρωμάτων γίνονται ἀνοικτότεροι. Ἡ δι' ᾠοῦ τέμπερα γίνεται διὰ μείξεως τῶν χρωμάτων διὰ τοῦ λευκοῦ τοῦ ᾠοῦ, καθισταμένου ὑδαροῦς διὰ ταράξεως διὰ κοχλιαρίου ἢ μαχαιριδίου. Δύναται νὰ προστεθῇ καὶ κρόκος ᾠοῦ ἢ καὶ νὰ ἀντικατασταθῇ ἐντελῶς τὸ λευκὸν διὰ τούτου, ἀλλὰ αἱ ἐκτελούμεναι εἰκόνες προσβάλλονται ὑπὸ ἐντόμων καὶ ἰδίως τοῦ λεπίσιμτος. Ἡ διὰ τέμπερας ζωγραφικὴ εἶναι παλαιοτάτης χρήσεως. Οἱ Αἰγύπτιοι μεταχειρίζονται τὸν τρόπον τοῦτον ἀπὸ παναρχαίας ἐποχῆς, ὅπως καὶ οἱ ἀσιατικοὶ λαοί, ἰδίως οἱ Πέρσαι. Ἡ τέμπερα σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου σκληρύνεται, ἡ δὲ διὰ λευκοῦ τοῦ ᾠοῦ μετὰ πάροδον ὀλίγων ἐτῶν σκληρύνεται μέχρις ἀπολιθώσεως.

Αἱ ἐπὶ χειρογράφων μικρογραφίαι, βυζαντιναὶ καὶ μεσαιωνικαί, ἔχουν ἐκτελεσθῆ διὰ τέμπερας καὶ ἰδίως δι' ᾠογραφίας.

Εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπάρχουν διάφοροι σκευασίαι χρωμάτων μὲ παραπλησίαν πρὸς τὴν τέμπεραν σύστασιν, ἔχουσαι καὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ μὴ ἀλλοιοῦνται εἰς πτῶσιν τόνου ξηραινόμεναι. Ἐσχάτως δὲ ἔγινε καὶ νέα σύστασις ἐλαιοχρωμάτων ζωγραφικῆς, ἐχόντων ὅλα τὰ πλεονεκτήματα τῆς τέμπερας, ἤτοι ἁβρότητα τόνου, θαμπὴν ἐπιφάνειαν καὶ ταχύτητα ἀποξηράνσεως. Σ. Ξ.

τεμπέρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πολυανθές*. Δ. Ν. Π.

τεμπεσίρι (τό), καὶ ***τιμπεσίρι*** δημοτ., ἡ κιμωλία, ἡ κρητίς.

Τέμπεσσα (Tebessa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀλγερίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς διακλαδώσεως πρὸς Σούκ-Ἄρας. Κάτ. 7.000 Κειμένη εἰς τὸ μέσον τῆς φωσφατούχου περιοχῆς τῆς Ἀλγερίας (ὄρη Κουὶφ καὶ Ντίρ) καὶ ἐγγὺς τῶν μεταλλειοφόρων κοιτασμάτων μολύβδου, καλαμίνης, ἀργύρου, κατέστη τὸ κέντρον τῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ μεταλλευτικῆς βιομηχανίας. Κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ἐκαλεῖτο Theveste, ἐκ τῶν σῳζομένων δὲ μεγαλοπρεπῶν ἐρειπίων καταφαίνεται ἡ σπουδαιότης αὐτῆς ὡς μεγάλης ἐμπορικῆς πόλεως. Θ. Κ.

Τεμπέστα (Tempesta), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης (1555—1630). Ἐσπούδασεν ἐν Ῥώμῃ, ὅπου καὶ εἰργάσθη ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐζωγράφησε πλείστους ἱστορικοὺς πίνακας, σκηνὰς μαχῶν, καθὼς καὶ ζῷα. Ἐπίσης ἐχάραξε καὶ ὑπὲρ τὰς 1.800 χαλκογραφίας, ἐπὶ θεμάτων εἰλημμένων ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ὀβιδίου καὶ τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ πολλὰ τοπία. Ὀκτὼ πίνακες αὐτοῦ εὑρίσκονται ἐν τῇ πινακοθήκῃ Μποργκέζε τῆς Ῥώμης. Μ. Δ. Β.

Τεμπέτ. Ἰουδαϊκὸς μὴν ἀντιστοιχῶν πρὸς τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου καὶ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου.

Τέμπη (τὰ) (ἐκ τοῦ τέμνειν) *[Γεωγρ.]*. Ἡ περίφημος κοιλὰς τῆς βορειοανατολικῆς Θεσσαλίας, καθ' ἣν ὁ ποταμὸς Πηνειὸς ἔχει τάμει τὰ ἀποκλείοντα ἐξ ἀνατολῶν τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα ὄρη, διὰ νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Τὸ μῆκος αὐτῆς μεταξὺ τῶν νοτίων προβούνων τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὄσσης, ἐν μέσῳ ἀσβεστολίθου καὶ μαρμάρων, εἶναι 7—8 χιλιομ., ἡ διεύθυνσις δ' αὐτῆς ἐκ ΝΔ. πρὸς ΒΑ. Τὸ ὅτι αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐπενεργείας τῶν ὑδάτων δηλοῦται ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου· ὄντως τὰ κατὰ τὰς δύο πλευρὰς ἀντικρύζοντα στρώματα ἀντιστοιχοῦσιν ἀκριβῶς, τοῦθ' ὅπερ δεικνύει τὴν ἐκ διαβρώσεως τῶν ὑδάτων προέλευσιν. Ὁ Ἡρόδοτος διακρίνει τὴν σημασίαν τῶν Τεμπῶν, διότι, πλὴν τοῦ πρὸς τὸν Παγασιτικὸν ἀνοίγματος τῆς Θεσσαλίας, τὰ Τέμπη εἶναι τὸ μόνον ἐν μέσῳ τῶν περιστοιχιζόντων ὀρέων πεδινὸν ἄνοιγμα πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ δίοδος αὕτη τῶν Τεμπῶν εἶναι μακρὰ καὶ στενή. Πολλαχοῦ καθίσταται μέχρι 40 μ. στενή, ἐν μέσῳ ἀποτόμων πλευρῶν ὑψουμένων μέχρι 500 μ. Ὁ γεωλόγος Deprat διακρίνει ἐνταῦθα ῥῆγμα χειμάρρου, ὅστις κατήρχετο ἐκ τοῦ Πηλίου κατὰ τὴν τριτογενῆ ἐποχήν, ἀνεξαρτήτως τῶν ὑδάτων τῆς Θεσσαλικῆς λίμνης. Τὰ ὕδατα ταύτης καὶ ἀκολούθως τοῦ Πηνειοῦ διερρύθμισαν τὸ παλαιότερον τοῦτο ῥῆγμα. Ἀναμνήσεις τῶν κατακλυσμῶν τούτων διεσώθησαν εἰς τοὺς θεσσαλικοὺς μύθους, καθ' οὓς οἱ Γίγαντες, διὰ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ Ὀλύμπου, ἐσώρευσαν βράχους ἐπὶ βράχων καὶ ἔθεσαν τὸ Πήλιον ἐπὶ τῆς Ὄσσης. Ἡ ἀρχὴ τῶν Τεμπῶν εἶναι παρὰ ὁμώνυμον χωρίον (ἄλλοτε Μπαμπᾶ) ὅπου σχηματίζεται ἀμφιθεατρικὴ κοιλὰς ἐν μέσῳ ὑψηλῶν ἀλλ' ὁμαλῶν κατὰ τὸ πλεῖστον κλιτύων· αὕτη εἶναι ἡ πρὸς τὸ ῥῆγμα κολπουμένη ἄλλοτε πλευρὰ τῆς Θεσσαλικῆς λίμνης. Ἀνατολικώτερον ἄρχεται ἡ κυρία φάραγξ. Ἀριστερά, ἐπὶ τῶν μαρμάρων τοῦ Ὀλύμπου, διανοίγεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Πειραιῶς - Θεσσαλονίκης μεταξὺ τῶν σταθμῶν Τέμπη (χλμ. 379) καὶ Πυργετὸς (χλμ. 387), δεξιὰ δὲ ἡ ἀρχαία καὶ ἡ νέα ὁδός, ἀνοιγομένη εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ὄσσης μεταξὺ τῶν προβαλλομένων βράχων καὶ τῆς στενῆς παρυφῆς τοῦ προσχωσιγενοῦς ἐδάφους. Ὁ θολὸς ποταμὸς ἑλίσσεται ἥσυχος μεταξὺ τῶν ἀτελευτήτων καὶ πυκνῶν πλατάνων· αἱ γραφικαὶ κλιτύες ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν καλύπτονται ὑπὸ πλουσιωτάτης βλαστήσεως ἐκ δένδρων καὶ θάμνων.

Τὰ Τέμπη διὰ τοῦ πλούτου τοῦ φωτὸς καὶ τῶν σκιῶν, τῶν ὑδάτων, τῶν ἀνθέων καὶ τῆς ἀειθαλοῦς βλαστήσεως εἶναι ἀληθὴς παράδεισος, ὑμνηθεὶς ὑπὸ ἀρχαίων ποιητῶν. Εἰς τὸ ἀποτομώτερον καὶ στενότερον μέρος τῆς κοιλάδος, ὅπου μόλις τὸ φῶς τῆς ἡμέρας φθάνει εἰς τὸ βάθος, προεκτείνει ἡ Ὄσσα βραχώδη πρόβουνον, ὅστις πίπτει ἀποτόμως εἰς τὸν ποταμόν· ἐπὶ τούτου κεῖται τὸ μετὰ νέων μύθων συνδεόμενον Κάστρο τῆς Ὡριᾶς, φρούριον μεσαιωνικόν, ὅπερ ἔφερε τὸ ὄνομα *Λυκοστόμιον* (βλ. λ.). Ἡ θέσις αὕτη εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἀναφερομένη ὅτι ἠδύναντο δέκα ἄνδρες νὰ τὴν ὑπερασπίσωσι. Περαιτέρω ἡ ὁδὸς ἐν μέρει ἐχαράσσετο εἰς τοὺς βράχους καὶ διακρίνονται αἱ τὸν βράχον αὐλακοῦσαι τροχιαί. Εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον διακρίνεται ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Κασίου Λογγίνου, ὅστις τῷ 48 π. Χ. ἵδρυσε σταθερὰν ὁδὸν διὰ τῶν Τεμπῶν, καλεῖται δ' ἡ θέσις Γραμμένο ἄλας. Περαιτέρω, πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἔξοδον, ὅπου ἡ θέσις Βουρλάμι (τὰ κυρίως Τέμπη κατὰ τοὺς νεωτέρους), ἄφθονοι πηγαὶ δεικνύουν τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁπόθεν ὁ θεὸς κατὰ τὸν μῦθον εἶχε φέρει τὰς δάφνας εἰς τοὺς Δελφούς, διὸ καὶ δελφικὴ θεωρία ἐστέλλετο ἀνὰ πᾶν ὄγδοον ἔτος, ἵνα ἀποκομίσῃ τοιαύτας ἐντεῦθεν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ διὰ τῶν Τεμπῶν ὁδὸς ἐλέγετο Πυθιὰς ἢ Ἱερὰ ὁδός. Ι. Σ. Σ.

— Τέμπη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Θεσσαλίας τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 197. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπαμπᾶ*. Κεῖται παρὰ τὸ δυτικὸν στόμιον τῆς ὁμωνύμου κοιλάδος, 38 χλμ. ἐκ τῆς Λαρίσης, ὅπου καὶ ὁ ὁμώνυμος σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Πειραιῶς—Θεσσαλονίκης (χλμ. 378).

Τέμπη *[Ἀστρον.]*. Χώρα τοῦ πλανήτου Ἄρεως, κειμένη ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ αὐτοῦ, πρὸς δυσμὰς τοῦ κεντρικοῦ μεσημβρινοῦ (βλ. *Ἄρης*). Σ. Π.

Τέμπιο-Παουζάνια (Tempio-Pausania) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σαρδηνίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μόντι-Τέμπιο. Κάτ. 11.890. Παράγει οἴνους καὶ ὀνομαστὰ ἁλίπαστα κρέατα, ἰδίως ἀλλᾶντας. Μ. Δ. Β.

Τὲμπλ (Temple) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Τεξάς. Κάτ. 18.047. Εἶναι σημαντικὸς σιδηροδρομικὸς κόμβος καὶ παράγει βάμβακα καὶ ἄλλα γεωργικὰ προϊόντα. Μ. Δ. Β.

Τὲμπλ (Temple). Ἀγγλικὴ οἰκογένεια εὐγενῶν, κυριώτερα μέλη τῆς ὁποίας εἶναι:

—1) ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος φιλόσοφος (1555—1627). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν διασημοτέρων Ἄγγλων φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς του. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ τὸν εἶχον καταστήσει ὀνομαστὸν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Τῷ 1597 εἶχεν ἐκλεγῇ καὶ βουλευτής, ἀλλὰ βραδύτερον ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς καὶ ἀφιερώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν φιλοσοφίαν, διατελέσας πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Δουβλίνου. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Διαλεκτική»

Digitized by Google

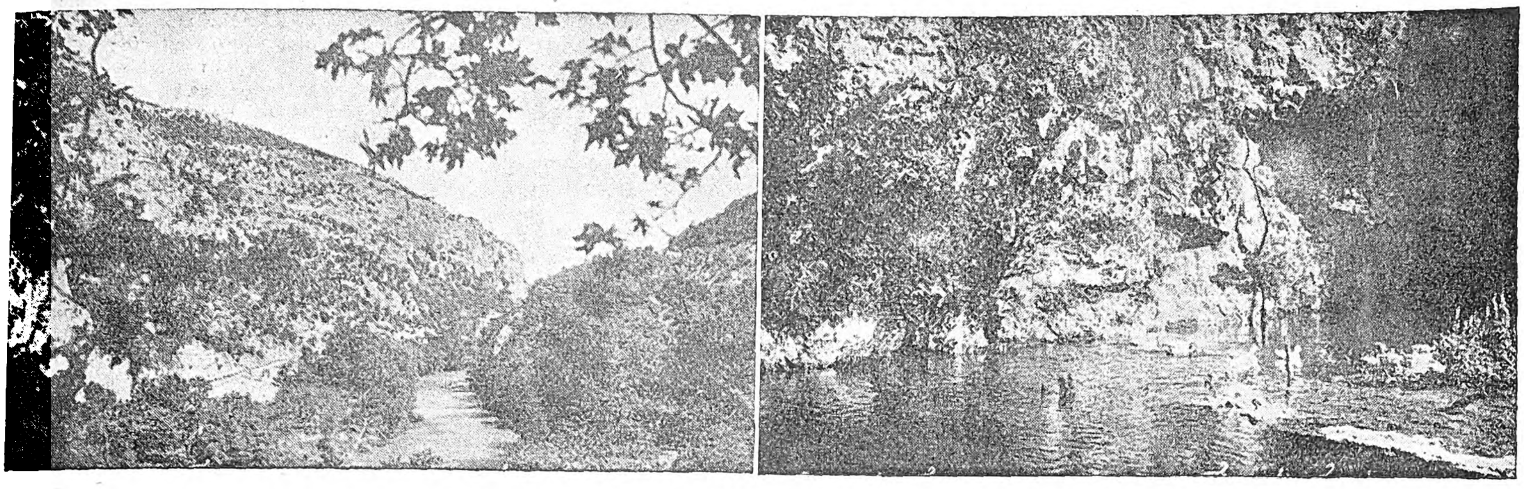

Τοπία τῶν Τεμπῶν.

(1584), «Λογικὴ ἀνάλυσις τῶν ψαλμῶν» (1605), καὶ ἄλλα.

—2) *Ἰωάννης.* Ἄγγλος πολιτικὸς (1600—1677). Ἦτο υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ διετέλεσε μέλος τοῦ ἰρλανδικοῦ κοινοβουλίου ἀπὸ τοῦ 1642. Τῷ 1646 ἐγένετο μέλος τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐπανειλημμένως ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἔγραψεν «Ἱστορίαν τῆς Ἰρλανδικῆς ἐπαναστάσεως», ἥτις προεκάλεσε μεγάλας συζητήσεις διὰ τὰς ἐν αὐτῇ ἀποκαλύψεις.

—3) *Γουλιέλμος.* Διάσημος Ἄγγλος διπλωμάτης, πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1628—1699). Ἐσπούδασεν ἐν Καΐμπριτζ καὶ κατ' ἀρχὰς ἐχρησιμοποιήθη εἰς διαφόρους πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς ἀποστολὰς εἰς Ἰρλανδίαν καὶ Βρυξέλλας, ὁπόθεν ἐξεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Τῷ 1668 ὅμως ἐπέτυχε νὰ διαπραγματευθῇ καὶ νὰ συνάψῃ τὴν περίφημον συμμαχίαν τῆς τριπλῆς συνεννοήσεως εἰς τὸ Αἲξ-λὰ-Σαπὲλ μεταξὺ Ἀγγλίας, Ὁλλανδίας καὶ Σουηδίας καὶ ἐμεσολάβησε διὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Ἄαχεν, δι' ἧς ἐτερματίζετο ὁ μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Γαλλίας πόλεμος, τῷ 1668. Διορισθεὶς κατόπιν πρεσβευτὴς εἰς Χάγην, ὅπου ἐξήσκει μεγάλην ἐπιρροήν, προσεπάθησε νὰ παρασύρῃ καὶ τὴν Ἱσπανίαν εἰς τετραπλῆν συμμαχίαν μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Τὸ σχέδιον ὅμως τοῦτο ἀπήρεσεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, ἡ ὁποία τὸν ἀνεκάλεσε τῷ 1670. Μετὰ τὴν ἀνάκλησίν του ἐπεδόθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ κήπου του καὶ εἰς φιλοσοφικὰς καὶ λογοτεχνικὰς μελέτας καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἔργα: «Περὶ τῶν Κάτω Χωρῶν» (1672), ἔργον μεταφρασθὲν εἰς πολλὰς γλώσσας, «Περὶ τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς φύσεως τῶν κυβερνήσεων» (1680), «Περὶ Ἰρλανδίας» (1701) κ. ἄ. Τῷ 1674 ἀνεκλήθη εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν καὶ ἀνέλαβε τὰς διαπραγματεύσεις τῆς συνθήκης τοῦ Οὐεστμίνστερ, ἥτις συνήφθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, καὶ κατόπιν ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς τὴν Χάγην, ὅπου κατώρθωσε νὰ συνάψῃ σημαντικὸν ἀπὸ πολιτικῆς σημασίας γάμον (1677) τοῦ Γουλιέλμου τῆς Ὀράγγης μετὰ τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ Καρόλου Β'. Τῷ 1679 διεπραγματεύθη ἐπίσης τὴν συνθήκην τῆς Νιμέγκ. Παραιτηθεὶς ἐπεδόθη εἰς τὰς φιλολογικάς του μελέτας καὶ ἔγραψε τὸ ἀριστούργημά του «Ἀνάλεκτα» (1680—1682), ἀποτελοῦντα σειρὰν φιλολογικῶν, πολιτικῶν καὶ φιλοσοφικῶν μελετῶν. Ἔγραψε κατόπιν «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας» (1695) καὶ ἐξέδωσε συλλογὴν «Ποιημάτων» (1695). Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν εἰς 4 τόμους τῷ 1814.

—4) *Ριχάρδος.* Ἄγγλος στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (1669—1749). Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Μάλμπορω εἰς τὰς Κάτω Χώρας, διεκρίθη κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Λίλλης (1708), ἡγήθη τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Κορούνια εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὅπου κατέλαβε τὸ Βίγκο, καὶ τῷ 1742 ἐγένετο ἀρχιστράτηγος. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς ἀπὸ τοῦ 1627, ἠκολούθησε κατ' ἀρχὰς τὸν Οὐώλπολ καὶ κατόπιν ἵδρυσε τὸ ἀνεξάρτητον κόμμα, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «οἱ πατριῶται», εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε προσχωρήσει καὶ ὁ Πὶτ τῷ 1735. Τῷ 1737 καὶ 1744 προσεχώρησεν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν τῶν φιλελευθέρων τοῦ Πέλαμ. Ἠγάπα καὶ ἐπροστάτευε τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων καὶ ἦτο λίαν συνδεδεμένος μὲ τὸν Κόνγκραιηβ καὶ τὸν Πώπ.

—5) *Φρειδερῖκος.* Ἄγγλος θεολόγος, κληρικὸς καὶ συγγραφεὺς (1821—1902). Ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι καὶ διετέλεσεν ἐξομολογητὴς τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, ἐπίσκοπος τοῦ Λονδίνου (1885), ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κανταβριγίας (1896) καὶ ἀπέκτησε μεγάλην φήμην διὰ τῶν θεολογικῶν του συγγραμμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Μελέται καὶ ἔρευναι» (1860), «Αἱ σχέσεις μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θρησκείας» (1883). Ἐγένετο ἐπίσης λίαν γνωστὸς διὰ τὰς φιλελευθέρας ἰδέας του καὶ διὰ τὴν ὑποστήριξιν, ἣν παρέσχεν εἰς τὸν Γλάδστωνα πρὸς χειραφέτησιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἰρλανδίας.

—6) *Ριχάρδος Καρνάκ.* Ἄγγλος στρατιωτικὸς καὶ ἐθνολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1850. Ἐσπούδασεν εἰς Καΐμπριτζ καὶ ἀπὸ τοῦ 1871 διατελεῖ εἰς τὴν ἀγγλοϊνδικὴν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν ὑπηρεσίαν, χρηματίσας κυβερνήτης τῆς Ρανγκοὺν καὶ τῶν νήσων Ἀνταμὰν καὶ Νικομπάρ. Καταγίνας εἰς ἐθνολογικὰς καὶ ἀνθρωπιστικὰς μελέτας, ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Θρῦλοι τοῦ Παντζάπ» εἰς τρεῖς τόμους, «Ἡ ἀνθρωπολογία ὡς πρακτικὴ ἐπιστήμη», «Ὁ λόγος τῆς προφήτιδος Λάλλα» κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1884 ἐκδίδει τὸ περιοδικὸν «Ὁ Ἰνδὸς ἀρχαιολόγος». Μ. Δ. Β.

— **Τέμπλ-Γκρένβιλ** (Temple-Grenville), σὲρ —. Ἄγγλος περιηγητής, ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ (1776—1839). Περιηγηθεὶς τὴν Ἀνατολὴ ἐδημοσίευσε τὰς ἐντυπώσεις του εἰς δύο τόμους, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ταξίδια εἰς Ἑλλάδα καὶ Τουρκίαν ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου Γκρενβὶλ Τέμπλ». Δ. Π. Π.

Τέμπλ-Μπὰρ (Temple-Bar) *[Γεωγρ.]*. Ἱστορικὴ τοποθεσία ἐν Λονδίνῳ, παρὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Στρὰντ καὶ Φλήτ, οὐχὶ μακρὰν τοῦ μεγάρου τῶν δικαστηρίων. Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς πύλης, φράγματος ἢ ἁλύσεως, ἥτις ἐσημείου ἄλλοτε ἐκεῖ τὰ ὅρια τοῦ διαμερίσματος τοῦ Σίτυ. Τοιαῦτα φράγματα ἢ ἁλύσεις ἐτοποθετοῦντο πολλάκις, εἰς παλαιοτέρους χρόνους, μεταξὺ τῶν διαμερισμάτων τῶν διαφόρων μεγαλοπόλεων. Τὸ πρῶτον ἀναφερόμενον τοιοῦτον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ταύτῃ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1301. Ἤδη ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ 1888 ἀναμνηστικὸν μνημεῖον. Ἐκεῖ ἐσυνηθίζετο ἄλλοτε, κατὰ τὴν ἐπίσημον εἴσοδον τοῦ βασιλέως εἰς τὸ Σίτυ, νὰ ὑποδέχεται τοῦτον ἐν πομπῇ ὁ λόρδος δήμαρχος τοῦ Λονδίνου καὶ νὰ παραδίδῃ εἰς αὐτὸν τὸ ξίφος τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς ἐπέστρεφεν ἀμέσως. Ἡ τελετὴ αὕτη ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπαναλαμβάνεται εἰσέτι κατὰ τὴν ἐπίσημον εἴσοδον τοῦ βασιλέως εἰς τὸ Σίτυ. Ἄλλοτε μέχρι τῆς διεξαγωγῆς τῆς τελετῆς ταύτης, τὸ φράγμα παρέμενε κλειστόν. Μ. Δ. Β.

τέμπλον (τό)· τὸ εἰκονοστάσιον τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, δι' οὗ χωρίζεται τὸ ἱερὸν ἀπὸ τοῦ ἄλλου ναοῦ.

— *[Ἐκκλησ. Τέχνη.]* Βλ. λ. *εἰκονοστάσιον.*

Τεμπλόνι *[Γεωγρ.]* Χωρίον ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Κερκυραίων τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 209.

Τέμπλος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυρηνείας. Κάτ. 120, πάντες σχεδὸν Ὀθωμανοί, πλὴν ἐλαχίστου ἀριθμοῦ Ἑλλήνων Χριστιανῶν. Α. Κ. Α.

Τέμπλωφ, Γρηγόριος Νικολάγιεβιτς. Ρῶσος ἱστορικὸς (1775—1857). Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν Ρωσίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἐν Παρισίοις εὑρισκόμενος συνεδέθη μετὰ τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ. μετέφρασε δὲ τὸν Ξενοφῶντα καὶ μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ Ἡροδότου. Ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῆς Πετρουπόλεως. Συνέγραψε πλείστας ἱστορικὰς πραγματείας, ἀναφερομένας κυρίως εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Ψευδοδημητρίων. Ἐκ τῶν ἀρίστων αὐτοῦ ἔργων θεωρεῖται ἡ «Ἱστορία τῆς ἐν Ρωσίᾳ δουλοπαροικίας», εἰς ἣν ὑποστηρίζει ὅτι αὕτη εἰσήχθη ἐκ Πολωνίας. Φιλελευθέρων φρονημάτων, ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς χειραφετήσεως τῶν Ρώσων δουλοπαροίκων καὶ τῆς ἐπὶ τὸ φιλελευθερώτερον μεταβολῆς τοῦ ἐν Ρωσίᾳ πολιτικοῦ συστήματος. Αἱ ἰδέαι του ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Α' καὶ συνετέλεσαν εἰς τὰς γενομένας μετὰ τὸν θάνατόν του μεταρρυθμίσεις. Θ. Β.

τέμπο (τό)· ἡ ἐν τῇ μουσικῇ *ἀγωγὴ* (βλ. λ.).

— *[Μουσ.]* Ὁ ὅρος *τέμπο* (ἰταλ. tempo, γαλλ. temps), ἀντίστοιχος πρὸς τὴν *ἀγωγὴν* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, σημαίνει τὸν τρόπον, δι' οὗ καθορίζεται ἀκριβῶς ἡ διάρκεια τῶν διαφόρων φθογγοσήμων. Δεδομένου ὅτι πᾶσα μουσικὴ σύνθεσις ἔχει ἰδίαν ρυθμικὴν ἀγωγήν, καθοριζομένην ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς βραδύτητος ἢ τῆς ταχύτητος ἑκάστου μέρους τοῦ μέτρου, τὰ ὅρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων δύναται νὰ ποικίλλῃ τὸ τέμπο, εἶναι περίπου αὐτὰ τὰ ὅρια τῶν κτύπων τοῦ σφυγμοῦ, δηλαδὴ 40 ἕως 130 κατὰ 1'. Μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος οἱ φθόγγοι εἶχον μέσην διάρκειαν καθωρισμένην, τῆς βραδύτητος ἢ τῆς ταχύτητος τῆς ἀγωγῆς ρυθμιζομένης διὰ τῆς μεγεθύνσεως ἢ τῆς σμικρύνσεως τῆς ἀξίας τῶν φθογγοσήμων. Περὶ τὸ 1600 ὅμως ἐμφανίζονται αἱ ὀνομασίαι τοῦ *τέμπο* αἱ μέχρις σήμερον ὑφιστάμεναι, αἱ καθορίζουσαι κατὰ προσέγγισιν τὸν βαθμὸν τῆς βραδύτητος ἢ τῆς ταχύτητος ἑκάστου μέρους τοῦ μέτρου. Ἦσαν δὲ αὗται: allegro, adagio, andante, βραδύτερον δὲ καὶ αἱ: presto καὶ largo. Εἰς τὰς πέντε ταύτας κυρίας ρυθμικὰς ἀγωγάς, αἵτινες ἐπεκράτησαν ἔκτοτε, προσετέθησαν καὶ ἄλλαι ποικίλλουσαι ἔτι μᾶλλον τὴν ἀγωγήν, ὡς αἱ: larghissimo, adagiosissimo, andantino, allegretto, prestissimo. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ αἱ δι' εἰδικῶν ὀνομάτων ὑποδείξεις τῆς ρυθμικῆς ἀγωγῆς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καθορίσουν τὴν ἀκριβῆ διάρκειαν τῶν φθόγγων, ἐσκέφθησαν νὰ ἐπινοήσωσιν εἰδικὸν ὄργανον, καθορίζον αὐστηρῶς τὸ τέμπο· οὕτω δὲ ἐδημιουργήθη τὸ *μετρόνομον* (βλ. λ., ὡς καὶ τὰς λ. *ἀλλέγκρο, ἀντάντε, ἀντάτζιο, γκράβε, λάργκο, λέντο, πρέστο*). Γ. Σ.

Τέμπου (οἱ), ἢ *Ταμπουκοὺ* (Tembu, Tambukù). Ἀρχαία φυλὴ Κάφρων τῆς Ν. Ἀφρικῆς (βλ. λ. *Τέμπουλαντ*). Θ. Χ. Σ.

Τεμποὺ *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἐδφοῦ.*

Τέμπουλαντ (Tembooland ἢ Tembuland) *[Γεωγρ.]*. Διαμέρισμα τῆς Νοτιαφρικανικῆς Ἑνώσεως. Ἔχει ἐπιφάνειαν 10.676 τ. χλμ. καὶ 200.000 κατοίκους. Εἶναι χώρα ὀρεινή, κατοικουμένη ὑπὸ τῆς φυλῆς τῶν Τέμπου, μιᾶς ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων φυλῶν τῶν Κάφρων. Ἔχει ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν καὶ ἐξάγει ὀνομαστῆς ποιότητος καὶ ἄφθονα ἔρια. Μ. Δ. Β.

Τέμπρε *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς ἐν Λυκίᾳ πόλεως *Μύρα* (βλ. λ.).

Τεμπριὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας. Κάτ. 550 περίπου, ἅπαντες Ἕλληνες Χριστιανοί. Τὸ ὄνομά του προέρχεται ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαίας πόλεως *Τέμβρου*, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ὁποίας κεῖται. Α. Κ. Α.

— **Τεμπρία**, ἢ *Ταμπαρίγια* *[Γεωγρ.]*. Ἀραβικὸν ὄνομα τῆς ἐν Παλαιστίνῃ *Τιβεριάδος.*

Τέμπυρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνιον τῶν Σαμοθράκων, κείμενον ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς μεσημβρινῆς Θράκης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βιστόνων, ἀπέναντι τῆς Σαμοθράκης (*Στράβ.* Ζ', 331, 48). Α. Θ. Σ.

Τέμρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Χαριουπόλεως τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 235 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δ' ἐκαλεῖτο *Τιμριζλῆ.*

Τεμριοὺκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν Βορείῳ Καυκάσῳ, ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς χερσονήσου Ταμάν. Κάτ. (1926) 15.861. Ἔχει λιμένα (κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κουμπὰν εἰς τὴν Ἀζοφικὴν) καὶ σημαντικὴν ἁλιείαν. Μέχρι τοῦ 1774 (ρωσικὴ κατοχὴ τοῦ Ταμὰν) ἦτο τουρκικὸς συνοικισμός, ὅστις συνοικισθεὶς ὑπὸ τῶν Κοζάκων κατέστη (1860) πρωτεύουσα τοῦ κυβερνείου Κουμπάν. Π. Ν. Π.

Digitized by Google

—**Τεμριοὺκ** [Γεωγρ.]. Κόλπος τῆς Ἀζοφικῆς πρὸς Β. τῆς χερσονήσου Ταμάν. Ἔσωθεν αὐτοῦ σχηματίζονται αἱ λιμνοθάλασσαι Τεμριοὺκ καὶ Ἀχτανιζὼφ (Ἀχτανιζόφσκυϊ-Λιμάν), ἐγγὺς δ' αὐτοῦ ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις τῆς Σαρμακὰρ *Ἀπάτουρον*. Π. Ν. Π.

Τέμσχε (Temsche) [Γεωγρ.]. Πόλις τοῦ Βελγίου ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἀνατολικῆς Φλάνδρας, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σκάλδιος. Κάτ. 12.000. Ἔχει βιομηχανίαν σάπωνος, πίλων, μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεγάλαι ἅλυκαί. Μ. Δ. Β.

τέναγος (τό). Τμῆμα γῆς καλυπτόμενον ὑπὸ ἀβαθῶν, συνήθως πηλωδῶν, ὑδάτων. Τὰ τενάγη σχηματίζονται συνήθως κατὰ μῆκος ἀμμωδῶν παραλιῶν ἢ χθαμαλῶν ὀχθῶν λιμνῶν ἢ ποταμῶν, ὡς καὶ ἐντὸς ἀβαθῶν λεκανοειδῶν κοιλωμάτων τοῦ ἐδάφους, ἐντὸς τῶν ὁποίων συναθροίζονται τὰ ὄμβρια ἢ τὰ ἀναβλύζοντα ὕδατα, ὡς μὴ ἔχοντα ἐκροήν.

Ὁ σχηματισμὸς τεναγῶν κατὰ μῆκος τῶν παραλιῶν ἐν γένει καὶ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδράσεως θαλασσίων ρευμάτων ἢ τῶν κυμάτων. Ταῦτα, παρασύροντα ἄμμον ἢ ἀμμώδη γῆν καὶ σχηματίζοντα δι' αὐτῆς ταινιοειδεῖς λωρίδας ἀμμώδους γῆς, συντελοῦσιν εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν θαλασσίων ἐκτάσεων, αἱ ὁποῖαι σὺν τῷ χρόνῳ καθίστανται ἀβαθεῖς καὶ φέρουσιν ὑφάλμυρον ὕδωρ καὶ ὑδροχαρῆ φυτείαν. Γ. Κ. Γ.

τεναγώδης, —ους (ὁ, ἡ), **—ες** (τό)· ὁ πλήρης τεναγῶν: «παραλία τεναγώδης».

Τενὰρ (Thenard), ***Ἀρνόλδος-Παῦλος-Ἐδμόνδος***. Γάλλος ἀγρονόμος καὶ χημικὸς (1819—1884). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος συνέστησε τὴν χρῆσιν τοῦ διθειάνθρακος πρὸς καταπολέμησιν τῆς φυλλοξήρας. Τῷ 1864 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐδημοσίευσε πολλὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν γεωργικὴν χημείαν, τὰ ὁποῖα κατέστησαν αὐτὸν ὀνομαστὸν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Τῷ 1870, κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον, οἱ Πρῶσσοι συνέλαβον αὐτὸν καὶ τὸν ἀπήγαγον αἰχμάλωτον ὡς ὅμηρον, τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο προεκάλεσε τότε τὴν διαμαρτυρίαν τῶν περισσοτέρων εὐρωπαϊκῶν ἀκαδημιῶν. Μ. Δ. Β.

—**Τενὰρ** (Thénard), ***Λουδοβῖκος-Ἰάκωβος, βαρῶνος*** —. Γάλλος χημικὸς (1774—1857). Τῷ 1810 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, ἀπὸ τοῦ 1837—1840 διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων καὶ ἀπὸ τοῦ 1833—1848 βουλευτής. Ἀνεκάλυψε τὸ οὐλτραμαρῖνον τοῦ κοβαλτίου καὶ τὸ ὑπεροξείδιον τοῦ ὑδρογόνου. Ἔγραψε: «Recherches physico-chimiques faites sur la pile» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Gay-Lussac*, 2 τόμ. 1811), «Traité de chimie élémentaire, théorique et pratique» (6η ἔκδ., 5 τόμ. 1833—1836) κ. ἄ. Σ. Γ.

—**Τενὰρ κυανοῦν**' βλ. κοβαλτίου χρώματα.

Τενασσερὶμ (Tenasserim) [Γεωγρ.]. —1) Ποταμὸς τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν Βιρμανίᾳ, διαρρέων τὴν ὁμώνυμον αὐτῷ διοικητικὴν περιφέρειαν, παρὰ τὴν δυτικὴν Ἰνδοκίναν. Σχηματίζεται ἐκ τῆς ἑνώσεως τεσσάρων ποταμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν *Μπάν*, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Μυένγκ, καὶ ὁ *Κ-Μαόνγκ*, ἑνούμενοι ἐν Μέττᾳ, σχηματίζουν τὸν *Μέγαν-Τενασσερίμ*, οἱ δὲ ἄλλοι δύο, *Τεῖν-Κονὸν* καὶ *Νγκὰ-Οὐ·ν*, σχηματίζουν τὸν *Μικρὸν-Τενασσερίμ*. Ὁ Μέγας καὶ Μικρὸς Τενασσερίμ, ἑνούμενοι παρὰ τὴν πόλιν Τενασσερὶμ σχηματίζουν κατόπιν τὸν κυρίως Τενασσερίμ, ὁ ὁποῖος χύνεται κατόπιν εἰς τὸν Βεγγαλικὸν κόλπον, παρὰ τὸν ἰσθμὸν τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου, σχηματίζων εὐρὺ δέλτα, μετὰ ροῦν 550 χλμ., ὧν τὰ 53 εἶναι πλωτά.

—2) Διοικητικὴ περιφέρεια τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν Βιρμανίᾳ, πρὸς τὰς ΝΑ. ἰνδικὰς ἀκτάς, μεταξὺ τῆς Ἄνω Βιρμανίας, τοῦ Σιάμ, τοῦ Βεγγαλικοῦ κόλπου, τοῦ Ἰραουάντι καὶ τοῦ Πεγιόν. Ἀποτελεῖ στενὴν λωρίδα γῆς εἰσχωροῦσαν εἰς τὸν μακρὸν λαιμὸν τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου μεταξὺ τοῦ Σιὰμ καὶ τοῦ Βεγγαλικοῦ κόλπου καὶ ἔχει ἐπιφάνειαν 93 459 τετρ. χλμ. καὶ 1.400.000 κατ. Εἶναι χώρα ὀρεινή, διαρρεομένη ὑπὸ τῶν ποταμῶν Σιττάνγκ, Ὑὸν-τζάλιν, Σαλουὲν καὶ Τενασσερὶμ καὶ ἔχει ἄφθονα δάση. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι πλούσιον εἰς κοιτάσματα γαιανθράκων, ψευδαργύρου, γραφίτου, μολύβδου, χρυσοῦ καὶ ἀντιμονίου. Παράγει κυρίως ὄρυζαν, καλλιεργουμένην εἰς τὰς παρὰ τὸν ποταμὸν Τενασσερὶμ ἐκτάσεις. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Μουλμέν*.

—3) Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Ἱδρύθη τῷ 1373 ὑπὸ Σιαμαίων, καὶ ἀπέβη ταχέως πόλις πλουσία καὶ ὀνομαστή. Τῷ 1759 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Βιρμανοῦ βασιλέως Ἀλομπρὰ καὶ ἔκτοτε, μέχρι τῆς ἀγγλικῆς κατακτήσεως, ὑπῆρξεν ἀντικείμενον συνεχῶν ἐπιθέσεων ἐκ μέρους τῶν Σιαμαίων. Καταστραφεῖσα ἕνεκα τούτου, ἀπώλεσε τὴν προτέραν αὐτῆς σημασίαν καὶ ἀπέβη νῦν ἀσήμαντον χωρίον, μόλις ἀριθμοῦν περὶ τοὺς 1.000 κατ. Μ. Δ. Β.

Τενβρόγιος [Γεωγρ.]. Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας (βλ. λ. *Θύμβρης*).

τένγκα (τό). Νόμισμα τοῦ Ἀνατολικοῦ Τουρκεστάν, καθαρῶς λογιστικόν, ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὸ 1/16 τοῦ τάελ καὶ ὑποδιαιρούμενον εἰς 25 *νταχὶν* ἢ *ρεντκάς*. Ὑπολογίζεται ἴσον πρὸς 2.52 γραμμ. καθαροῦ ἀργύρου. Ι. Α. Β.

Τένγκρι Νὸρ (Tengri Nor, μογγολ.=οὐρανία λίμνη) [Γεωγρ.]. Ἁλμυρὰ λίμνη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Θιβέτ, ἄνευ καταφανοῦς διαρροῆς τῶν ὑδάτων αὐτῆς, εἰς ὕψος 4.630 μ. Ἔχει ἐμβαδὸν 2.500 τ. χλμ. καὶ θεωρεῖται ὡς ἱερὸς τόπος. Περὶ αὐτὴν ὑπάρχουσι πλεῖστοι ναοὶ καὶ μοναί. Θ. Κ.

Τένγκρι Χὰν (Tengri Chan) [Γεωγρ.]. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ (6.991 μ.) τοῦ ὄρους τῆς Κεντρῴας Ἀσίας *Τιενσάν*. Θ. Κ.

Τένδρα [Γεωγρ.]. Ἐπιμηκεστάτη χερσόνησος τῆς Ταυρικῆς, κατὰ τὸν Β.ΒΔ μυχὸν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, νοτίως τοῦ Νικολάϊεφ, μεταξὺ τῶν κόλπων Κίνμπουρν καὶ Περεκόπ. Εἶναι χθαμαλὴ ἀμμώδης ταινία, ἐπιμηκεστάτη (35 μιλ.) καὶ στενὴ (1—3/4 μιλ.). *Τένδρα* ὀνομάζεται και ἡ δυτικὴ της ἄκρα (πλάτ. 46° 19′ Β., μῆκ. 31° 31′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2232: Odessa to Sebastopol), ὅπου καὶ ὁ ἐπ' αὐτῆς φάρος καὶ ὁ ἀνατολικῶς αὐτοῦ ὅρμος. Καὶ ἡ μὲν χερσόνησος εἶναι ὁ *Ἀχιλλέως δρόμος*, τὸ δὲ ἀκρωτήριον τὸ *Ἱερὸν ἄκρον* τῶν ἀρχαίων (*Πτολεμ.* Γ' ε, 7—8). Σ. Ε. Λ.

Τενέα [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Ἀρχαία πόλις τῆς Κορινθίας, ἀπέχουσα τρεῖς ὥρας τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀρεινῆς ὁδοῦ (κατὰ τὴν νῦν Κλεισοῦραν), ἡ ὁποία, ὑπὸ τὸ ὄνομα Κοντοπορεία (νῦν τοῦ Ἁγιονόρι), ἄγει εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄργους. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει νῦν τὸ χωρίον *Κλένια* (πρὸς Ν. τοῦ Χιλιομοδίου). Οἱ Τενεᾶται ἐθεωροῦντο ἀπόγονοι τῶν Τρώων καὶ ὁμόφυλοι τῶν Τενεδίων. Ἐλάτρευον ὡς πολιοῦχον τὸν Ἀπόλλωνα, οὗτινος ἀρχαϊκὸν μαρμάρινον ἄγαλμα, εὑρεθὲν ἐνταῦθα, ἀπόκειται νῦν ἐν τῇ γλυπτοθήκῃ τοῦ Μονάχου. Ι. Σ. Σ.

Τενέας [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Ποταμὸς τῆς Ὀμβρικῆς, παραρρέων τοὺς Καρσούλλους καὶ τὴν Μηουανίαν καὶ συμβάλλων εἰς τὸν Τίβεριν. Εἶναι ὁ σύγχρονος Tenia. Σ. Ε. Λ.

τενεβριίδαι (οἱ) (Tenebriidae) [Ζῳολ.]. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροπτέρων*, περιλαμβάνουσα κανθάρους ποικίλου μεγέθους καὶ σχήματος, μελανοῦ χρώματος, μὲ σῶμα λεῖον ἢ κεκαλυμμένον ὑπὸ πυκνῶν τριχῶν ἢ καὶ ὑπὸ φολιδωτῶν ἀποφύσεων. Πάντα τὰ ἔντομα τῆς οἰκογενείας ταύτης πιεζόμενα ἀναδίδουσι δυσάρεστον ὀσμήν. Ζῶσιν εἰς σκιερὰ μέρη, ἐντὸς ὑπογείων, ἐντὸς τοῦ φλοιοῦ τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων καὶ ὑπὸ τοὺς λίθους. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει πολυπληθῆ γένη, ὧν ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ *τενέβριον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Τενέβριον [Ἀρχ. Γεωγρ.]. **Ἀκρωτήριον** τῆς Ἱσπανίας (βλ. λ. **Ἀρτεμίσιον**).

τενέβριον (τὸ) (Tenebrium) [Ζῳολ.]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τενεβριιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη κανθάρων, ἀπαντώντων εἰς πλείστας χώρας τῆς γῆς. Ὁ γενικὸς χρωματισμός των εἶναι σκοτεινῶς φαιομελανὸς ἢ μελανός. Εἶναι πάντα νυκτόβια ἔντομα, ἐνδιαιτώμενα ὑπὸ τὰ σεσηπότα ξύλα, τὰς πέτρας, κ.τ.λ. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *τενέβριον τὸ μέγα* (Tenebrium maximum), ὅπερ φθάνει εἰς μῆκος 5 χιλιοστομέτρων, ἔχει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα φαιομελανόν. Εἶναι κοινότατον ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

Τενέβριος [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Πόλις καὶ λιμὴν Ἱσπανιας τῆς Ταρρακωνησίας, ἐγγὺς και βορείως φερωνύμου ἀκρωτηρίου (*Πτολεμ.* Β, στ, 16) ἐν τῇ παραλίῳ τῶν Ἰλερκαόνων, νοτίως δὲ τοῦ στομίου τοῦ Ἴβηρος (Ebro) καὶ βορείως τοῦ λιμένος Διάνιον (ταν. Denia). Εἶναι ἡ σύγχρονος Oliva. Τὸ ἀκρωτήριον, ὅπερ οἱ Λατῖνοι ὀνομάζουν καὶ Ferrarium promontorium, εἶναι τὸ σύγχρονον Cabo San Antonio (πλάτ. 38° 49′ Β., μῆκ. 0° 12′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1372: Cartagena to cape San Antonio). Σ. Ε. Λ.

Τενέδιος, ***Ἐμμανουήλ***. Ἕλλην λόγιος, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΗ' καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Λάμπρου Φωτιάδου, ἐπαινεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου Δούκα. Ἴσως ἔργον τοῦ Ἐμμανουὴλ τούτου εἶναι τὸ ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μεταφρασθὲν «Θάνατος τοῦ Ἄβελ» καὶ τὸ ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τοῦ Montesquieu «Περὶ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς πτώσεως τῶν Ρωμαίων» διότι μεταφραστὴς τούτων ἀναφέρεται παρὰ Δὲ Κιγάλᾳ («Σχεδίασμα κατόπτρου νεοελλ. φιλολ.», σ 35) Ἐμμανουὴλ Γεώργιος ἐκ Τενέδου. Ἔγραψε: «Διατριβὴ εἰς Θουκυδίδην καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας ἐπιτομή», ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1799. Μ. Ι. Γ.

— **Τενέδιος**, ***Μιχαήλ***. Ἕλλην λόγιος ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ χρηματίσας διδάσκαλος ξένων γλωσσῶν εἰς διάφορα σχολεῖα τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν. Γ. Μ. Β.

Τένεδος (τουρκ. *Μποσνιζᾶ Ἀντᾶ*) [Γεωγρ.]. Νῆσος τοῦ ΒΑ. Αἰγαίου, πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀπὸ τοῦ στομίου τοῦ ὁποίου ἀπέχει 12 μίλ. Ν.ΝΔ., ἐγγυτάτη δὲ τῇ Τρωαδικῇ ἀκτῇ, 3 μίλ. μόλις ἀπέχουσα δυσμικῶς αὐτῆς. Ἔχουσα σχῆμα κυκλικοῦ τομέως μὲ τὸ τόξον πρὸς Α., χθαμαλὴ (λόφος *Ἅγιος Ἠλίας* 615 ποδ.), παρουσιάζει τὰς μεγίστας διαστάσεις της 6 μίλ. Δ.ΒΔ.—Α ΝΑ. καὶ 3 1/2 μίλ. Β.—Ν., ἀνάπτυγμα 14 μιλ. καὶ ἐμβαδὸν 36 τετρ. χλμ. Ἀκρωτήρια: *Πονέντης* ἡ δυτικὴ ἄκρα, ἐφ' ἧς μέγας φάρος λευκοῦ σταθεροῦ φωτός, *Ἅγιος Δημήτριος* (πλάτ. 39° 48′ 58″ Β., μῆκ. 25° 59′ 35″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1608: Entrance of the Dardanelles κτλ.) ἡ νοτιοδυτική, *Μάρμαρα* ἡ νοτία, *Οἰνὸς* ἡ ΝΑ., *Πισσα* ἡ ἀνατολική, *Σάνα* ἡ Β. καὶ *Μέλα* ἡ βορεία. Βορείως τοῦ ὑφαλοπλαισίου της

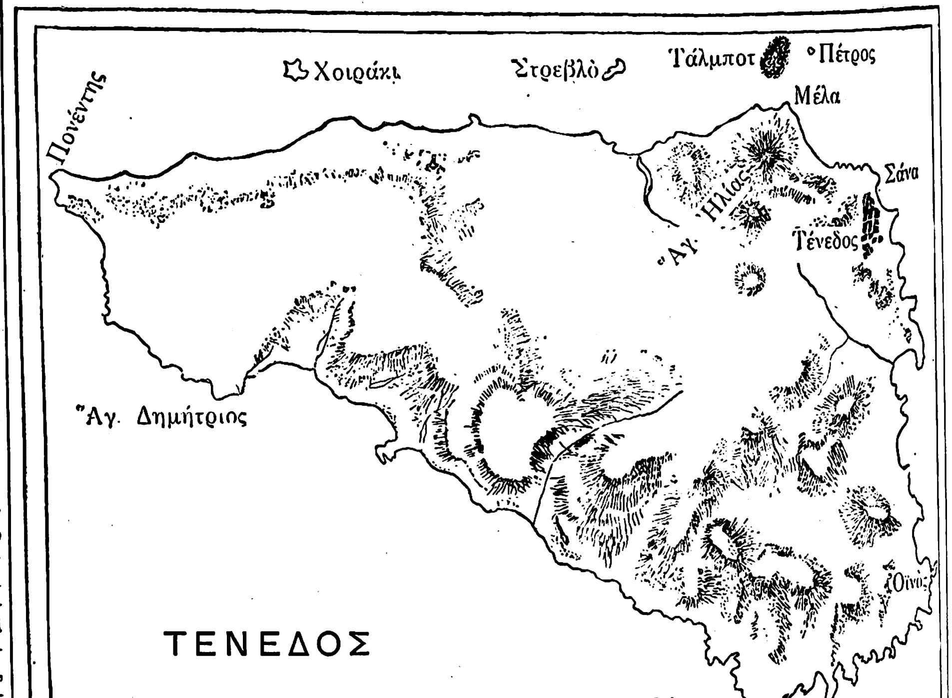

ἀναδύει ἡ συστὰς τῶν *Μαυριῶν* (*Μαῦρο, Πράσσο*, *Φιδονήσι, Δράπανο*) μὲ τὰς παρ' αὐτὴν ὑφάλους ἀπὸ δὲ *Λόνεϋ, Μάνσελλ, Αἴρδ, Σμιθ, Ὠλμπριντζ*, ἀπὸ δὲ τοῦ ὑφαλοπλαισίου της αἱ βραχονησίδες *Τάλμποτ*, *Πέτρος, Στρεβλό, Χοιράκι*, μεταξὺ δὲ Τενέδου καὶ Τρωάδος νησὶς *Γάιδαρος*. ἔχουσα φάρον καὶ ἀπο κρύζουσα τὴν πολίχνην καὶ τὸν λιμενίσκον τῆς

Digitized by Google

εἰς ὃν ἐπὶ ἑλληνικῆς διοικήσεως ἐτοποθετήθη (1920) φανός.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920, ὅτε αὕτη ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀπετέλει κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου καὶ ἀνήρχετο εἰς 2.835 κατ. Ἅπαντες οὗτοι, Ἕλληνες ὄντες, συγκεντροῦνται εἰς ὁμώνυμον κωμόπολιν, τὸν μόνον συνοικισμὸν τῆς νήσου, ἐκτισμένον εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς ἀνατολικῆς πα-

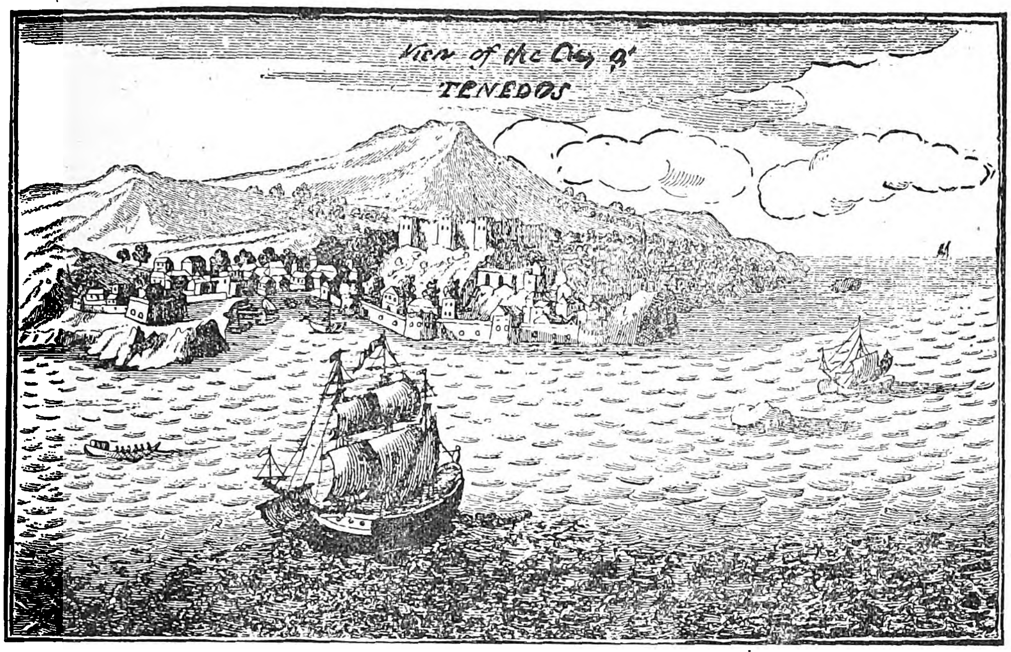

Ἄποψις τῆς πόλεως τῆς Τενέδου κατὰ τὸν Tournefort.

ραλίας. Τὸ ἔδαφος εἶναι ἀρκετὰ εὔφορον, καλλιεργουμένης ἐκτάσεως 12 000 στρεμμάτων. Ἐπικρατεῖ ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου, ἐξ ἧς παράγεται ἔξοχος ἀνθοσμίας οἶνος, ἐξαγόμενος εἰς μεγάλην ποσότητα. Παράγει ἔτι σιτηρὰ καὶ ὄσπρια.

Σ. Ε. Λ.—Ι. Σ. Σ.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ *Τένεδος* ἦτο ἐπίσημος νῆσος ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ Τέννητος, υἱοῦ τοῦ μυθικοῦ ἥρωος Κύκνου. Ἐκαλεῖτο συνάμα καὶ *Λεύκοφρυς* καὶ *Κάλυδνα*. Κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον, ὁ δὲ Ὅμηρος ποιεῖται μνείαν αὐτῆς ἐν τῇ Ἰλιάδι. Κατὰ τὰ Μηδικὰ (492—479 π. Χ.) κατελήφθη ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἐπὶ δὲ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων κατέστη σύμμαχος αὐτῶν. Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον (431—403) περιῆλθεν αὖθις ὑπὸ τοὺς Πέρσας, ἀλλ' ἠλευθερώθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, εἶτα δὲ κατέλαβον οἱ Ρωμαῖοι. Κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς, κατελήφθη ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ διαφόρων κατακτητῶν καὶ τέλος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐλευθερωθεῖσα τῷ 1912 ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, παρέμεινεν ἑλληνικὴ μέχρι τοῦ 1922, ὅτε παρεδόθη διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης μετὰ τῆς παρακειμένης Ἴμβρου εἰς τοὺς Τούρκους, μετὰ

Νόμισμα τῆς Τενέδου.

τοῦ πλεονεκτήματος τῆς μὴ ἀνταλλαγῆς τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν αὐτῶν. Σῴζονται ὡραῖα νομίσματα τῆς Τενέδου, φέροντα πέλεκυν καὶ τὸν ἥρωα Τέννητα, καὶ οὐκ ὀλίγαι ἐπιγραφαί. Τ. Ε. Ε.

—*[Διπλωμ. Ἱστορ.]* Βλ. λ. *Ἴμβρος.*

—**Τένεδος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Μικρασίας «πρὸς τῇ Λυκίᾳ· Ἀπολλόδωρος δὲ Παμφυλίας αὐτὴν εἶναί φησι... ἐν τῷ καταλόγῳ νεῶν φησιν ὅτι τοὺς μὲν τῆς Παμφυλίας Τενεδεῖς, τοὺς δὲ τῆς νήσου Τενεδίους» (*Στεφ Βυζ.* 616, 10). Ὁ Σταδιασμὸς τῆς Μεγάλης Θαλάσσης (221—222) τὴν λογίζων ἐν Παμφυλίᾳ μεταξὺ Ἀτταλείας καὶ Λύρναντος, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ *Ὀλβία* τῆς Παμφυλίας (*Στραβ.* ΙΔ', 667). Ταυτότης ἀβεβαία.

Σ. Ε. Λ.

—**Τένεδος** *νέα* (πρώην *Καρὰ-Τεπὲ*) *[Γεωγρ.]*. Προσφυγικὸν χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ νομῷ Χαλκιδικῆς, 10 χλμ. ΝΔ. τοῦ Πολυγύρου καὶ 12 Β τῶν Νέων Μουδανιῶν. Διαρρέεται ὑπὸ ποταμίου ἐκβάλλοντος παρὰ τὰ Νέα Μουδανιά. Κάτ. (1928) 216. Εἶναι ἕδρα κοινότητος, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν καὶ οἱ συνοικισμοί: *Βρωμοσύρτης, Δίκορφον (Παζαρλῆ), Μικραλωνα, Νέα Κερασιά, Νερόμυλος, Παναγιὰ* καὶ *Ρυυδιά*. Ἡ κοινότης ἔχει ἐλαιῶνας, ἀμπελῶνας καὶ ἀγροὺς δημητριακῶν καρπῶν.

Ι. Σ. Σ.

«Τένεδος». Ναυαγοσωστικὸν τοῦ Ἑλλησπόντου, λάφυρον τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, χρησιμοποιηθὲν παρ' ἡμῶν ὡς πλοῖον ἀνεφοδιασμοῦ τῶν φάρων, νῦν δὲ (1933) ὡς βοηθητικὸν τοῦ στόλου. Σ.Ε.Λ.

Τενέζοι, ἢ ***Τευτέκοι***, ἢ ***Τσιναντέκοι*** (Tenesen, Teuteken, Tschinanteken). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τοῦ Μεξικοῦ, ἐξηπλωμένη ἐπὶ τῆς Σιέρρα Μάδρε ἐν Ὀαξάκᾳ. Οἱ Τενέζοι θεωροῦνται ἀρχαῖοι κάτοικοι ἐκτοπισθέντες ὑπὸ τῶν Ἀζτέκων. Θ. Χ. Σ.

Τενεῖαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα ἀφθόνων πηγῶν ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Τραχὺ (νῦν Καρούμπαλο), 7 ἀρχαῖα στάδια μακρὰν τοῦ ἄλλοτε χωρίου Ἄμιλος. Αἱ πηγαὶ αὗται κατακλύζουν τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Καφυατικοῦ ὀροπεδίου. Σήμερον καλοῦνται *Κεφαλάρι*, διέρχεται δὲ κατὰ ταύτας ἡ ἐκ Λεβιδίου εἰς Κανδήλαν ἁμαξιτὸς (ΒΑ τοῦ Ἀρκαδικοῦ Ὀρχομενοῦ). Ι. Σ. Σ.

τενεκεδένιος, —α, —ο· δημοτ., ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ τενεκέ, ἀπὸ λευκοσίδηρον: «τενεκεδένιο κουτί».

τενεκὲς (ὁ)· δημοτ., ὁ λευκοσίδηρος, ὡς τὸ εὐτελέστερον τῶν μετάλλων· || δοχεῖον ἐκ λευκοσιδήρου, καὶ ἰδίᾳ τὸ τοῦ πετρελαίου· || μεταφ., χαρακτηριστικὸν εὐτελοῦς ἀνθρώπου: «αὐτὸς εἶναι ἕνας τενεκὲς» ἢ «τενεκὲς ξεγάνωτος».

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *λευκοσίδηρος.*

τενεκετζῆς (ὁ)· δημοτ., ὁ κατεργαζόμενος τὸν τενεκέν, ὁ κατασκευαστὴς ἀγγείων ἢ σκευῶν ἐκ λευκοσιδήρου.

Τενεράνι (Tenerani), ***Πέτρος***. Ἰταλὸς γλύπτης (1789—1869). Ἦτο μαθητὴς τοῦ Κανόβα καὶ τοῦ Τόρβαλντσεν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ ἐν Ρώμῃ ἀπὸ τοῦ 1838 καὶ ἀπὸ τοῦ 1860 γενικὸς διευθυντὴς τῶν μουσείων καὶ τῶν πινακοθηκῶν τῆς Ρώμης. Τὰ ἔργα του ἐμπνέονται ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς νεωτέρας θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς ἱστορίας. Σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ» (1823), «Ἡ ἀποκαθήλωσις» (1842) ἐν τῷ ναῷ τοῦ Λατερανοῦ τῆς Ρώμης, τὸ μνημεῖον τοῦ πάπα Πίου Η' ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ρώμης, τὰ ἀγάλματα τοῦ Φερδινάνδου Β' βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Μπολίβαρ καὶ πολλὰ ἄλλα, εὑρισκόμενα εἰς πολλὰς ἐκκλησίας καὶ πρωτευούσας τῆς Εὐρώπης καὶ ἄλλων πόλεων τοῦ κόσμου. Μ. Δ Β.

Τενερίφα, ἢ ***Τενερίφε***, καὶ ***Τενερίφη*** (Tenerifa, Tenerife) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν *Καναρίων* νήσων (βλ. λ.), ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἡ πυκνότερον κατῳκημένη. Ἔχει ἐπιφάνειαν 1.946 τ. χλμ. καὶ 195 000 κατ. Κεῖται εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ πολυνήσου μεταξὺ τῶν νήσων Μεγάλη Καναρία καὶ Γκομένα καὶ ἀνήκει εἰς τὸν ἱσπανικὸν νομὸν τῶν Καναρίων. Πρωτεύουσα τῆς νήσου καὶ ὁλοκλήρου τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Σάντα Κρούθ ντὲ Τενερίφε*. Ἔχει σχῆμα ἀκανόνιστον, μὲ ἀποκρήμνους ἀκτάς, καὶ ἔδαφος ἡφαιστειογενὲς καὶ ὀρεινόν, μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ ὄρος Τενερίφε, ὕψους 3.710 μ. Τὸ ὄρος τοῦτο ἀποτελεῖ ἡφαίστειον ἐν ἐνεργείᾳ, ἀναδιδον πυκνοὺς καπνοὺς καὶ προξενοῦν συχνὰς δονήσεις τοῦ ἐδάφους. Διαρρέεται ὑπὸ ὀλίγων μικρῶν ποταμῶν καὶ ἔχει κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ εὐχάριστον. Τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορώτατον, παράγον ἐξαιρέτου ποιότητος σταφυλάς, ἐξ ὧν προέρχεται ἡ ὀνομαστὴ ποιότης τοῦ οἴνου Μαλβαζία. Ἐπίσης ἡ κτηνοτροφία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη. Ἡ Τενερίφε εἶναι ἡ ἀρχαία Νιβαρία, ἐπί τι δὲ διάστημα ἐκαλεῖτο *Νῆσος τῆς Κολάσεως.* Μ. Δ. Β.

Τενὲς (Tenez) *[Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀφρικανικὸν τῆς Μεσογείου ἀκρωτήριον (πλάτ. 36°·33' Β., μῆκ. 1° 20 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1909: Cape Ivi to Algiers) μεταξὺ τῶν ἀλγερινῶν λιμένων Μοσταγκανὲμ καὶ Σερσέλ. Ἔχει φάρον, σημαφόρον καὶ σωστικὸν σταθμόν. Εἶναι ἡ *Κάρτεννα* τοῦ Πτολεμαίου (Δ, 6, 4). Νοτιοδυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου λιμὴν φερώνυμος καὶ πόλις 6 000 κατοίκων.

Σ. Ε. Λ.

τενεσούρηδες (οἱ)· βλ. λ. *κλωστοί.*

τενθρηδονίδαι (οἱ) (Tenthredonidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ ἢ μεγάλου μεγέθους σφῆκας, διακρινομένας κυρίως ἐκ τῆς εὐρείας κοιλίας, ἥτις δὲν συναρθροῦται μετὰ τοῦ θώρακος διὰ ποδίσκου, καὶ ἐκ τῆς παρουσίας εἰς τὰ θήλεα ἔντομα βραχέος ἰδιορρύθμου τερέτρου. Τρέφονται ἐξ ἐντόμων ἢ νέκταρος τῶν ἀνθέων. Αἱ θήλειαι ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῶν φύλλων καὶ κυρίως ἐπὶ τῶν νευρώσεων αὐτῶν καὶ αἱ ἐκκολαπτόμεναι νύμφαι κατατρώγουσι τὰ φύλλα, προξενοῦσαι οὕτω μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὸ φυτόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *τενθρηδὼν* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Τενθρηδὼν *[Μυθολ.]*. Πατὴρ τοῦ Προθόου, ἡγεμόνος τῶν Μαγνήτων τῆς Θεσσαλίας, «οἳ περὶ Πηνειὸν καὶ Πήλιον εἰνοσίφυλλον ναίεσκον», ἐλθόντος εἰς Τροίαν μετὰ 40 πλοίων (*Ὁμ.* Ἰλιάδ. Β, 756).

Α. Θ. Σ.

τενθρηδὼν (ἡ) (Tenthredon) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τενθρηδονιδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τὰς σφῆκας ἔντομα, διακρινόμενα ἐκ τοῦ ἐπιμήκους κυλινδρικοῦ σώματός των καὶ τῶν ἐπιμήκων κεραιῶν των. Γνωστὰ περὶ τὰ 50 εἴδη εὐρωπαϊκά, ὧν πλεῖστα παρουσιάζουσι τὸ φαινόμενον τοῦ διμορφισμοῦ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *τενθρηδὼν ἡ πρασινίζουσα* (Tenthredon viridis), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἔχει χρῶμα ὑποπράσινον. Δ. Ν. Π.

Τενίμβρων ***νῆσοι***, ἢ ***Τιμόρλαουτ*** (Tanimber ἢ Timor Laut) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Τένιμπερ* νῆσοι.

Τένιμπερ ***νῆσοι*** (Tanimber ἢ Timor Laut) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων τοῦ Ἰνδικοῦ πολυνήσου, ἐν τῷ ἀρχιπελάγει τῶν καλουμένων Νοτιοανατολικῶν νήσων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὀλλανδικὴν διοίκησιν τῆς Ἀμποΐνας. Εὑρίσκεται μεταξὺ 6° 30' καὶ 8° 30' Ν. πλάτ. καὶ 130° 45' καὶ 132° 5' Α. μήκ., ΝΑ. τοῦ πελάγους Μπάντα. Ἡ ὁλικὴ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι 5 500 τ. χλμ., οἱ δὲ κάτοικοι ἀνέρχονται εἰς 25.000 Ἀποτελεῖται ἐκ τῶν μεγαλυτέρων νήσων: Λάρατ, Βυρντάτ, Μόλου, Μάρου, Μπαρνούσα, Λαϊμπομπάρ, Νουσβοτάρ, Ὑαμντένα, Σέρρα, Σελοῦ, Βασιάρι, Σαλαροῦ. Αἱ μεγαλύτεραι τούτων εἶναι αἱ *Ὑαμντένα* καὶ *Σαλαροῦ*. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχουν καὶ πλεῖσται ἄλλαι μικρότεραι νῆσοι. Οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἀποζοῦν ἐκ τῆς ἁλιείας ἰχθύων καὶ μαργαριτῶν. Μ. Δ. Β.

Τένιρς, ἢ ***Τενιὲ*** (Teniers), ***Δαβὶδ*** ὁ *πρεσβύτερος*. Φλαμανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀμβέρσῃ τῷ 1582 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1649 Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ροῦμπενς, συνεπλήρωσε δὲ τὴν καλλιτεχνικήν του κατάρτισιν ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ δὴ ἐν Ρώμῃ, ἔνθα ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Γερμανοῦ καλλιτέχνου Ἐλτσάϊμερ. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν γενέτειράν του πόλιν ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν ἀπόδοσιν σκηνῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου, μάλιστα δὲ χωρικῶν πανηγύρεων. Ἐκφράζει μετ' ἐπιτυχοῦς ἀφελείας καὶ δροσερότητος τὸ πνεῦμα τῆς λαϊκῆς εὐθυμίας· κατέχει τὴν αἴσθησιν τοῦ γραφικοῦ καὶ τὴν ἱκανότητα ν' ἀποδίδῃ τὴν κίνησιν. Ὁ Τένιρς κατέλιπε καί τινας θρησκευτικὰς καὶ μυθολογικὰς συνθέσεις. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ πειρασμὸς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου» (θέμα, ὅπερ πολλάκις ἐξειργάσθη ὁ καλλιτέχνης οὗτος· εἷς τῶν ἀντιπροσωπευτικωτέρων ἐκ τῶν σχετικῶν πινάκων εἶναι ὁ ἀποκείμενος ἐν Βερολίνῳ), «Ὁ ἀλχημιστής» (Φλωρεντία), «Βοημικὴ οἰκογένεια» (Λειψία), «Παραποτάμιον χωρίον» (Δρέσδη), «Ζωγράφος ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του» (Λένινγκραντ). Ι. Μ. Π.

— **Τένιρς**, ἢ ***Τενιὲ*** (Teniers), ***Δαβὶδ*** ὁ *νεώτερος*. Υἱὸς Δαβὶδ Τένιρς τοῦ πρεσβυτέρου, ὀνομαστὸς Φλαμανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀμβέρσῃ τῷ 1610 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1696. Ἐμαθήτευσεν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ πατρός του καὶ παρὰ τῷ διασήμῳ Ρούμπενς. Ἔσχε τὸ εὐτύχημα νὰ προκαλέσῃ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας τὴν προσοχὴν καὶ νὰ προσελκύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προστασίαν ὑψηλῶν προσώπων, ἅτινα τῷ παρέσχον ἄφθονα τὰ μέσα πρὸς

Digitized by Google

ἄνετον δημιουργίαν. Μεταξὺ τῶν προστατῶν του καταλέγονται Φίλιππος ὁ Δ' τῆς Ἱσπανίας, ἡ βασίλισσα τῆς Σουηδίας Χριστίνα, ὁ Γουλιέλμος τῆς Ὀράγγης καὶ Δὸν Χουὰν ὁ Αὐστριακός. Ὁ Τένιρς κατέλιπεν ἔργον εὐρύτατον καὶ σημαντικώτατον. Ὑπερχίλιοι πίνακες ἀποδίδονται μετὰ βεβαιότητος εἰς αὐτόν, ὑπάρχουν δὲ καὶ πολυπληθεῖς τοιοῦτοι ἀμφισβητούμενοι. Ἀκολουθήσας τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ πατρός του καὶ ἐνισχύσας τὸ γόνιμον τάλαντόν του διὰ τῶν πολυτίμων διδαγμάτων τοῦ Ρούμπενς, ἠδυνήθη ν' ἀποδώσῃ μετ' ἐξαιρέτου ἐπιτυχίας σκηνὰς τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Φλαμανδῶν χωρικῶν καὶ νὰ καταστῇ ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ εἷς τῶν σημαντικωτέρων καὶ χαρακτηριστικωτέρων ἐκπροσώπων τῆς φλαμανδικῆς τέχνης. Τὰ ἔργα του δὲν ἀποδεικνύουν μόνον εὐφυᾶ αἴσθησιν τοῦ γραφικοῦ καὶ λιτὴν ἀντίληψιν τῆς λαϊκῆς εὐθυμίας· διακρίνονται καὶ διὰ τὴν εὐστροφίαν καὶ τὴν λεπτότητα τῆς καθόλου ἐκτελέσεως καὶ διὰ τὴν ἁρμονίαν τοῦ χρωματισμοῦ. Εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, μικροὶ πίνακες, πλήρεις ἐντόνου ζωῆς, τέρποντες τὸν ὀφθαλμὸν καὶ καθηδύνοντες τὴν ψυχὴν τοῦ θεατοῦ. Τὸ καπηλεῖον, ἡ ἀγορά, ὁ λαϊκὸς δρόμος, οἱ τύποι τῶν εὐθυμούντων χωρικῶν καὶ τῶν προκαλούντων τὸν ἄνετον καὶ πλατὺν λαϊκὸν γέλωτα θαυματοποιῶν, εὑρίσκουν εἰς χεῖρας τοῦ Τένιρς μίαν αὐθεντικήν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ θέλγουσαν ἑρμηνείαν. Μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων ἔργων τοῦ καλλιτέχνου τούτου τάσσονται τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν πίπαν» (μουσεῖον Αἴξ), «Λαϊκὴ πανήγυρις» (μουσεῖον Μονάχου), «Πολιτοφυλακή», «Καπηλεῖον», «Κρεοπωλεῖον» (Ἄμστερνταμ), «Μουσικοί» (Βασιλεία), «Οἱ πόται», «Ὁ ἀοιδός» (Ἀμβέρσα), «Ὁ πειρασμὸς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου» (Λοῦβρον), «Ὁ καλλιτέχνης μὲ τὴν οἰκογένειάν του» (Βερολῖνον), «Ὁ ἰατρὸς τοῦ χωρίου» (Βρυξέλλαι), «Αἱ πέντε αἰσθήσεις» (Βρυξέλλαι) καὶ πολυπληθεῖς ἕτεροι πίνακες ἐν Δρέσδῃ, Λονδίνῳ, Μαδρίτῃ καὶ ἀλλαχοῦ. Ι. Μ. Π.

Δ. Τένιρς τοῦ νεωτέρου: Αἱ πέντε αἰσθήσεις. [Μουσεῖον Βρυξελλῶν.]

Τένισσα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεσόγειος πόλις τῆς Μαυριτανίας Καισαρησίας (νῦν Ἀλγέριον), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. IV, 2, 6) Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Τένμοθ (Teignmouth) [*Γεωγρ.*] βλ. λ. *Τέϊνμωθ.*

Τέννατ (Tennant), **Κάρολος.** Σκῶτος χημικὸς (1768—1838). Εἶναι κυρίως γνωστὸς ἐκ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ ὑποχλωριώδους ἀσβεστίου καὶ ἵδρυσεν ἐν Γλασκώβῃ τὴν ὑφισταμένην ἔτι καὶ νῦν ἑταιρείαν «United Alkali Company», ἥτις παράγει τὸ ὑγρὸν τοῦτο, χρησιμοποιούμενον κυρίως πρὸς λεύκανσιν. Μ. Δ. Β.

—**Τέννατ** (Tennant), ***Σμίθσον.*** Ἄγγλος χημικὸς (1761—1815). Ἐσπούδασε φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ χημείαν ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ Καίμπριτζ καὶ ἐγκατασταθεὶς ἐν Λονδίνῳ ἀφωσιώθη εἰς χημικὰς μελέτας καὶ ἐρεύνας, γενόμενος κυρίως γνωστὸς διὰ τὰς ἐργασίας του ἐπὶ τῆς θερμότητος καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν στοιχείων ἰριδίου καὶ ὀσμίου (1801) Ἐπίσης κατώρθωσε να προβῇ εἰς τὴν ἀκριβῆ ἀνάλυσιν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ ν' ἀνακαλύψῃ τὴν ταυτότητα τοῦ ἄνθρακος καὶ τοῦ ἀδάμαντος. Τῷ 1804 ἐγένετο μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου καὶ τῷ 1813 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς χημείας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ. Ἐδημοσίευσε πλείστας ἐπιστημονικὰς μελέτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀδάμαντος», «Περὶ ὀσμίου καὶ ἰριδίου», «Περὶ τῆς δράσεως τοῦ νίτρου ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ καὶ τῆς πλατίνης» κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

τενναντίτης (Tennantit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὰ θειοαρσενικώδη ἅλατα τοῦ χαλκοῦ. Εἶναι πλούσιον εἰς σίδηρον, ἔχει χρῶμα κόνεως ἐρυθρόφαιον καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς φλέβας τῶν μεταλλευμάτων κασσιτέρου τῆς Κορνουαλλίας. Γ. Β.

Τέννεμαν (Tennemann), ***Γουλιέλμος-Θεόφιλος.*** Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Μπρέμπαχ πλησίον τῆς Ἐρφούρτης τῷ 1761 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1819. Ἀφοῦ ἐπί τι διάστημα ἀντετάχθη κατὰ τοῦ συστήματος τοῦ Κάντ, ἐγένετο κατόπιν ἔνθερμος ὀπαδός του. Διορισθεὶς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης, κατέστη γνωστὸς διὰ τῶν ἐργασιῶν του ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον του εἶναι ἡ «Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας» (Λειψία 1798—1819, τόμ. 11), ἔργον μέγα καὶ ἐμβριθές, τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη καὶ περίληψις ὑπὸ τοῦ ἰδίου μὲ τὸν τίτλον «Ἐγχειρίδιον τῆς Ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας» (1812). Τὸ «Ἐγχειρίδιον» τοῦτο, διακρινόμενον διὰ τὴν συστηματικότητα καὶ τὴν σαφήνειαν τῆς ἐκθέσεως, ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν ἐν Γερμανίᾳ, μετεφράσθη δὲ καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν (1829—1839, τ. 2). Ἐκτὸς τούτων ὁ Τέννεμαν ἔγραψε καί: «Διδασκαλίαι καὶ γνῶμαι τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους ἐπὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς» (Ἰένα 1791), «Σύστημα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος» (Λειψία 1792—1794, τ. 4) καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν γερμανικὴν τὰς «Ἐρεύνας ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως» τοῦ D. Hume (1793), τὸ «Δοκίμιον περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος» τοῦ J. Locke (1795—1797, τόμ. 3) καὶ τὴν «Συγκριτικὴν ἱστορίαν τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων» τοῦ Degorando (1806, τ. 2). Θ. Π.

Τέννεν ὄρος (Tennengebirge) [*Γεωγρ.*]. Ὀρεινὸς ὄγκος τῶν Σαλτσβουργείων Ἄλπεων, ἐν Αὐστρίᾳ, ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Σάλτσουχ, μήκους 20 καὶ πλάτους 12 χλμ. καὶ ἀνωτέρου ὕψους 2431 μ. εἰς τὴν κορυφὴν Ράουχεκ. Θ. Κ.

Τεννεσσή (Tennessee) [*Γεωγρ.*].—1) Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Ὀχάϊο, ὁ μέγιστος τῶν παραποτάμων αὐτοῦ. Πηγάζει πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς πολιτείας τῆς Βιργινίας ἐκ τῶν δασωδῶν κλιτύων τῶν ὀρέων Ἀλλεγκάνης, ἐκ δύο βραχιόνων καλουμένων Κλίντς καὶ Χόλστον, οἱ ὁποῖοι, εἰσερχόμενοι εἰς τὴν πολιτείαν Τεννεσσή, ἑνοῦνται παρὰ τὴν Κίνγκτον, ὅπου λαμβάνουν τὸ ὄνομα Τεννεσσή. Ἐφεξῆς ὁ ποταμὸς ῥέει μὲ κατεύθυνσιν ΝΔ. διὰ μέσου τῆς πολιτείας Τεννεσσή, διαγράφει μεγάλην κλίσιν πρὸς Δ, εἰσέρχεται εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Ἀλαβάμας, ἐπιστρέφει εἰς τὴν πολιτείαν Τεννεσσή καὶ ἐκεῖθεν ῥέει εἰς τὴν πολιτείαν Κεντῶκυ καὶ χύνεται εἰς τὸν ποταμὸν Ὀχάϊο παρὰ τὴν πόλιν Παντιούκα, εἰς ἀπόστασιν 51 χλμ. ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Ὀχάϊο πρὸς τὸν Μισσισσιπῆ. Ἔχει μετὰ τὸν Χόλστον ὁλικὸν μῆκος ὑπὲρ τὰ 1.900 χλμ., ἀπὸ δὲ τῆς Νόξβιλ 1.080 χλμ. καὶ εἶναι πλωτός, καθ' ἅπαν σχεδὸν τὸ μῆκος αὐτοῦ, καθότι ἡ κοίτη αὐτοῦ ἔχει διαρρυθμισθῆ καταλλήλως διὰ μηχανικῶν μέσων εἰς ὅσα σημεῖα ὑπῆρχον ἐμπόδια ἢ ἀπότομοι πτώσεις καὶ κλίσεις.

—2) Πολιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὀνομασθεῖσα ἐκ τοῦ διαρρέοντος αὐτὴν ὁμωνύμου ποταμοῦ. Κεῖται πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς χώρας μεταξὺ τῶν πολιτειῶν Κεντῶκυ καὶ Βιργινίας πρὸς Β., Μισσισσιπῆ καὶ Ἀλαμπάμα πρὸς Ν., Καρολίνας καὶ Γεωργίας πρὸς Α. καὶ Ἀρκάνσας πρὸς Δ. καὶ ἔχει ἔκτασιν 134 669 τ. χλμ. καὶ 2.616 556 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Νάσβιλ*. Τὸ ἀνατολικὸν τέταρτον τμῆμα τῆς πολιτείας εἶναι ὀρεινόν, διασχιζόμενον ὑπὸ τῶν Ἀπαλαχίων ὀρέων, ὧν ἡ ὑψηλοτάτη κορυφὴ ἐνταῦθα Μίτσελ ἔχει ὕψος 2.045 μ. Τὸ κεντρικὸν τμῆμα τῆς χώρας καταλαμβάνει τὸ δασῶδες ὑψίπεδον Κώμπερλαντ, οὗ τὸ ὕψος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 600 μ., τὸ δὲ δυτικὸν ἡ μεγάλη πεδιὰς τοῦ Μισσισιπῆ, ἥτις ἄλλοτε ἦτο μεγάλη ἀποξηρανθεῖσα λίμνη 16.000 τ. χλμ. ἐκτάσεως, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἐκτίσθη νῦν ἡ πόλις Νάσβιλ. Οἱ κυριώτεροι τῶν ποταμῶν τῆς πολιτείας εἶναι ὁ *Μισσισιπῆς*, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ δυτικὸν ὅριον πρὸς τὴν πολιτείαν Ἀρκάνσας, καὶ οἱ *Κώμπερλαντ* καὶ *Τεννεσσή*. Τὸ κλῖμα εἶναι ὑγιεινὸν καὶ γλυκύ, ἀποκλῖνον πρὸς τὸ θερμόν, ἐξαιρέσει τῆς παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Μισσισσιπῆ περιοχῆς, ὅπου τὰ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ σχηματιζόμενα ἕλη προκαλοῦν πολλάκις καὶ κίτρινον πυρετόν. Ἡ μεγίστη πόλις καὶ τὸ σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον τῆς πολιτείας εἶναι ἡ *Μέμφις*, ἄλλαι δὲ σημαντικαὶ πόλεις εἶναι ἡ *Τσαττανούγκα* καὶ ἡ *Νόξβιλ*. Ἡ Τεννεσσὴ εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον προηγμένων πολιτειῶν τῆς ὁμοσπονδίας, ἔχουσα 26 πανεπιστήμια καὶ ἀνώτερα κολλέγια καὶ ὑπὲρ τὰς 7.000 σχολείων τῆς μέσης καὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, μὲ ὑπὲρ τὰς 700.000 μαθητάς. Διαιρεῖται εἰς 69 κομιτείας καὶ ἀποστέλλει εἰς τὸ κογκρέσσον 3 γερουσιαστὰς καὶ 14 βουλευτάς. Παράγει βάμβακα, σῖτον, ἀραβόσιτον, καπνὸν καὶ ὀπώρας. Ἔχει ἐπίσης καὶ ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν. Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πλούσιον εἰς κοιτάσματα γαιανθράκων, χαλκοῦ, ἀργύρου καὶ φωσφορικοῦ ἅλατος. Ἡ βιομηχανία εἶναι εἰς μέγαν βαθμὸν ἀνεπτυγμένη μὲ 2.264 ἐργοστάσια. Τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον εἶναι λίαν πυκνόν, μὲ 7.342 χλμ. σιδηροδρομικὰς γραμμάς. Ὑπάρχουν ὡσαύτως καὶ 10 ἀερολιμένες. Ἡ Τεννεσσὴ ἀπῳκίσθη τὸ πρῶτον τῷ 1757 ὑπὸ ἀποίκων προελθόντων ἐκ Βιργινίας καὶ προσεχώρησεν εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῷ 1796. Κυβερνᾶται ἐπὶ τῇ βάσει καταστατικοῦ χάρτου ψηφισθέντος τῷ 1870 ὑπὸ βουλῆς ἐξ 103 μελῶν καὶ γερουσίας ἐκ 45 μελῶν, ἐκλεγομένων ἀνὰ διετίαν. Μ. Δ. Β.

τεννεσσιάνιος *ὑποδιάπλασις* (Tennesseean, Tennessian) [*Γεωλογ.*]. Ὑποδιάπλασις στρωμάτων, διακριθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ γεωλόγου Οὔλριχ, μεταξὺ τῆς ἀνωτέρας (πεννσυλβανίου) καὶ τῆς κατωτέρας (μισσισσιπιανίου) λιθανθρακοφόρου ὑποδιαπλάσεως τῆς Ἀμερικῆς. Κατὰ τὸν Σοῦχερτ ἡ ὑποδιάπλασις αὕτη δέον νὰ θεωρῆται ὡς ἡ ἀνωτέρα σειρὰ τῆς μισσισσιπιανίου (κατωτέρας λιθανθρακοφόρου) ὑποδιαπλάσεως. Καθ' ὅλην τὴν χρονικὴν διάρκειαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπετίθεντο καὶ ἐσχηματίζοντο τὰ στρώματα τῆς τεννεσσιανίου ὑποδιαπλάσεως ἡ Βόρειος Ἀμερικὴ ὑφίστατο συνεχῆ ἀνύψωσιν. Ἡ θάλασσα τούτου ἕνεκα ἔχανε διαρκῶς ἔδαφος, οὕτως ὥστε κατὰ τὸ τέλος τῆς τεννεσσιανίου ὑποπεριόδου κατελάμβανεν ἀκόμη μέρη τινὰ μόνον τοῦ Ἀρκάνσας, Ὀκλαχόμα καὶ Τέξας. Γ. Κ. Γ.

Τέν(ν)ης [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Κύκνου, βασιλέως τῶν Κολωνῶν ἐν Τρῳάδι, ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἀδελφὸς τῆς Ἡμιθέας. Διαβληθεὶς ὑπὸ τῆς ἐρασθείσης αὐτοῦ μητρυιᾶς του Φιλονόμης, βοηθουμένης ὑπὸ τοῦ αὐλητοῦ Εὐμόλπου, ἐνεκλείσθη ἐντὸς κιβωτοῦ μετὰ τῆς ἀδελφῆς του καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν. Σωθεὶς ὅμως, κατὰ θείαν πρόνοιαν, εἰς τὴν νῆσον Λεύκοφρυν, ἐβασίλευσεν αὐτῆς καὶ μετωνόμασεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του *Τένεδον*. Ἐφονεύθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, ἐνῷ προσεπάθει νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀποβίβασιν τῶν εἰς Τροίαν πλεόντων Ἑλλήνων (Ἀπολλοδ., Ἐπιτ. III, 23—26). Οἱ Τενέδιοι καὶ ζῶντα ἐτίμησαν καὶ ἀποθανόντα ἐθεοποίησαν αὐτὸν καὶ ἱδρύσαντες ναὸν προσέφερον θυσίας, ἀπαγορεύσαντες τὴν εἴσοδον εἰς οἱονδήποτε αὐλητὴν καὶ τὴν προφορὰν τοῦ ὀνόματος Ἀχιλλεὺς (*Διοδ. Σικελ.* Ε, 83. *Παυσ.* Ι', 14, 1). Α. Θ. Σ.

— **Τέννης.** Βασιλεὺς τῆς Σιδῶνος, προδώσας τὴν πόλιν εἰς Ἀρταξέρξην Γ' τὸν Ὦχον κατὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν Σιδωνίων εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ θανατωθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τῷ 351 π. Χ. Οἱ Σιδώνιοι τότε, ἀποφασίσαντες νὰ μὴ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν βίαν τοῦ βασιλέως, ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν καὶ ἀπέθανον ἐν μέσῳ τῶν φλογῶν. Α. Θ. Σ.

τέννυς (τό). Ἀθλητικὸν ἀγώνισμα (βλ. λ. *ἀντισφαίρισις*).

— ***τέννυς ἐπιτραπέζιον*** (table-tennis). Εἶδος ἀντισφαιρίσεως, ἄλλως *πίνγκ-πόνγκ* (βλ. λ.).

Digitized by Google

Τέννυσον (Tennyson), *'Αλφρέδος, λόρδος*—. Διάσημος Ἄγγλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Σόμερσμπυ τῆς κομιτείας Λίνκολν τῷ 1809 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἄλντγουορθ τῷ 1892. Υἱὸς πάστορος τῆς ἄνω κομιτείας, ἀποκτήσαντος δωδεκάδα τέκνων, ἐποιήσατο λαμπρὰς σπουδὰς ἐν Καῖμπριτζ, ἐκδώσας, μόλις δεκαοκταετής, μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Φρειδερίκου, ἀξιολόγου ἐπίσης ποιητοῦ, κοινὴν ποιητικὴν συλλογήν. τὰς «Ποιήσεις ὑπὸ δύο ἀδελφῶν» («Poems by two brothers», 1827), μετὰ δὲ τριετίαν ἀπὸ ταύτης ἰδίαν ὁμοίαν συλλογήν, λίαν ἐκφραστικήν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιήσεις, κυρίως λυρικαί» («Poems, chiefly lyrical», 1830), προξενήσασαν ἰδιαιτέραν αἴσθησιν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων καὶ ἐπισύρασαν εὐθὺς τὴν προσοχήν, παρὰ τὴν ἀτελῆ της στιχουργίαν καὶ τὸ κακότεχνον τῆς φρασιολογίας. Ἐγκαταλείψας τὸ πανεπιστήμιον, ἔζησε βίον ἐντελῶς οἰκογενειακόν, ἀφιερωθεὶς ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν ποίησιν. Ἡ δευτέρα συλλογὴ αὐτοῦ, ἐκδοθεῖσα μετὰ τριετίαν, ὑπὸ τίτλον γενικὸν «Ποιήσεις» («Poems», 1833), καθιστῶσα μᾶλλον ἐμφανῆ τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ προσόντα καὶ περικλείουσα τινὰς τῶν ἀγνοτέρων λυρικῶν συνθέσεων αὐτοῦ, ὡς τοὺς «Λωτοφάγους», τὴν «Οἰνώνην», τὸ «Ὄνειρον τῶν ὡραίων γυναικῶν», τὴν «Δέσποιναν τοῦ Σάλοττ» καὶ λοιπάς, ἔτυχε, παραδόξως, δυσμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τῆς κριτικῆς, πλὴν εὐμενοῦς ἀπὸ μέρους τοῦ κοινοῦ, καταστήσασα αὐτὸν δημοφιλῆ. Ἐπισυμβάντος ὅμως τοῦ θανάτου τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ Ἀρθούρου Χάλλαμ, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέετο διὰ τρυφερᾶς, ρωμαντικῆς, πλήρους πάθους καὶ στοργῆς φιλίας, κατελήφθη ὑπὸ ἀπογνώσεως καὶ στυγνῆς μελαγχολίας, ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ ἔτη. Αἱ μετὰ σιγὴν ὀκταετίας ἐπακολουθήσασαι συνθέσεις φέρουσι πᾶσαι τὴν σφραγῖδα τῆς μελαγχολίας ταύτης («Αἱ δύο φωναί», «Σκέψεις αὐτοχειρίας»). Ἡ ἀκολούθως γενομένη ἔκδοσις τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «In Memoriam» περιφήμου φιλοσοφικῆς ποιητικῆς συνθέσεως αὐτοῦ (ἐλεγείου ἀπαρτιζομένου ἐκ πλειόνων μικροτέρων ποιημάτων, ὁμοιομόρφων καὶ ἀλληλενδέτων, ἀποτελοῦντος ἓν τῶν λαμπροτέρων ἐλεγειακῶν ὑποδειγμάτων τῆς ὅλης ἀγγλικῆς λογοτεχνίας καὶ ἀφιερωμένου εὐλαβῶς εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἀρθούρου Χάλλαμ) ἀπέφερεν αὐτῷ, σχεδὸν ἀμέσως, τὴν ἀπονομὴν τοῦ ἐπισήμου τίτλου τοῦ «ἐστεμμένου ποιητοῦ», εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀποθανόντος τῷ 1850 ποιητοῦ Οὐόρντσγουορθ. Τὸ αὐτὸ ἔτος συνεζεύχθη ἀπὸ μακροτάτου ἤδη χρόνου μεμνηστευμένην μετ' αὐτοῦ νεάνιδα. καλουμένην Αἰμιλίαν Σέλλγουντ, μεθ' ἧς ἐβράδυνεν ἡ τέλεσις τοῦ γάμου λόγῳ μὴ ρητῆς συγκαταθέσεως τῆς οἰκογενείας της εἰς τοῦτον. Συνδεθεὶς στενῶς μετὰ τοῦ Γλάδστωνος, ἑνὸς τῶν μᾶλλον ἀκραιφνῶς καὶ διαπύρως κεκηρυγμένων θαυμαστῶν αὐτοῦ, κατέκτησε τὸ ἀγγλικὸν κοινὸν δι' ἐκδόσεως καὶ νέων συλλογῶν, τῶν ὁποίων ἡ κυριωτέρα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Εἰδύλλια τοῦ βασιλέως» («Idylls of the king», 1859), ἀποτελεῖ, πανθομολογουμένως, σειρὰν ὡραιοτάτων ποιημάτων, εἰλημμένων συστηματικῶς, κατὰ τὸ θέμα καὶ τὴν ὅλην σύλληψιν, ἐκ τοῦ κύκλου τῶν περὶ τὸν βασιλέα Ἀρθοῦρον διηγήσεων καὶ θρύλων. Χαρακτηρίζει ταῦτα φαντασία, λαμπρότης καὶ ἐντέλεια μορφῆς, πλοῦτος λυρισμοῦ καὶ μουσικότης. «Ὠδὴ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ δουκὸς Οὐέλλινγκτον», δημοσιευθεῖσα πρὸ αὐτῆς (1852), πλήρης ἐξάρσεως καὶ πατριωτισμοῦ, καὶ ποίημα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Μὼδ» («Maud» 1855), πλῆρες πάθους, τόλμης καὶ ἐμπνεύσεως, παρὰ τὰς ἰδιότητάς των ταύτας ἐγένοντο ψυχρότατα δεκτά, ἢ δυσμενῶς, παρὰ τῆς κριτικῆς. Μετὰ ὅμως τὴν ἔκδοσιν τῆς συλλογῆς ἐκείνης ἐγένετο ὁριστικὴ καὶ πλήρης μεταστροφὴ αὐτῆς ὑπὲρ αὐτοῦ. Οὐδὲν νέφος ἔκτοτε ἠμαύρωσε τὴν φήμην τοῦ ἐνδόξου ποιητοῦ. Ἡ ζωὴ αὐτοῦ διέρρευσεν ἠρέμα, περιοριζομένη εἰς ταξίδια, εἰς ἀλληλογραφίας φιλικὰς καὶ ποικιλλομένη, ἔστιν ὅτε, διὰ τῆς εὐπροσδέκτου ἐπισκέψεως ἐγκαρδίων θαυμαστῶν καὶ φίλων, καὶ δι' ἀτελευτήτων συζητήσεων ἐπὶ θεμάτων φιλολογικῶν καὶ διαφόρων ἄλλων. Λαβών, τέλος, τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου, ἀπονεμηθέντα εἰς αὐτὸν τῇ εἰσηγήσει αὐτοῦ τούτου τοῦ Γλάδστωνος (1884), ἀπέθανε μετὰ ὀκταετίαν τετιμημένος καὶ ἐν πλήρει δόξῃ Κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτοῦ ἔτη εἶχε συνθέσει, πλὴν ἀφθόνων ποιημάτων—ἐλεγειῶν, σοννέτων, εἰδυλλίων καὶ παρέργως μεταφράσεών τινων—καὶ ἱστορικὰ τὸ πλεῖστον δράματα, ὡς: «Ἡ βασίλισσα Μαρία» («Queen Mary», 1875), «Ὁ Ἀρόλδος» («Harold», 1877), «Ὁ ἱέραξ» («The Falcon», 1879), «Τὸ κύπελλον» («The Cup», 1881), «Ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Μαΐου» («The promise of May», 1882), «Οἱ κάτοικοι τοῦ δάσους» («The Foresters», 1891) καὶ ἡ ἀρίστη τραγῳδία αὐτοῦ «Μπέκκετ» («Becket», 1884), θεωρουμένη ὡς τὸ ἄριστον αὐτῶν. Πλὴν τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἔργων, τῶν μνημονευθέντων ἀνωτέρω, δέον ν' ἀναφέρωμεν ἀκόμη τὰ ἑξῆς: «Ὁ θρῦλος τοῦ ἐραστοῦ» («The Lovers Tale», 1833), «Ἡ πριγκίπισσα» («The Princess», 1847), «Ἐνὼχ Ἄρντεν» («Enoch Arden»), περιπαθὲς ἀγροτικὸν εἰδύλλιον, «Καλωσόρισμα» («A Welcome», 1863), «Εἰδύλλια τῆς Ἑστίας» («Idylls of the Hearth», 1864), «Τὸ παράθυρον ἢ οἱ ἔρωτες τῶν μικρῶν πτηνῶν» («The window, or the loves of the wrens» 1867), «Τὸ θῦμα» («The Victim», 1867), «Τὸ ἅγιον Γκράαλ» («The Holy Grail», 1869), «Μπαλλάνται καὶ ἄλλαι ποιήσεις» («Ballads and other Poems», 1880), «Τειρεσίας καὶ ἄλλαι ποιήσεις» (Tiresias and other Poems», 1885), «Λόκκσλυ Χὼλλ μετὰ ἑξήκοντα ἔτη» («Locksley Hall sixty years after», 1886), «Δημήτηρ καὶ ἄλλαι ποιήσεις» («Demeter and other Poems», 1889) «Ὁ θάνατος τῆς Οἰνώνης» (The Death of Œnone»), «Τὸ ὄνειρον τοῦ Ἄκμπαρ καὶ ἄλλαι ποιήσεις» («Akbar's Dream and other Poems», 1892), «Ἡ πεδιὰς τοῦ Εὔλμερ» («Aylmer's Field»), «Θαλασσινὰ ὄνειρα» (Sea Dreams»), «Ἡ μάμμη» («The Grandmother), «Βορεινὸς ἀγρότης» («Northern Farmer» γραφὲν εἰς τὴν διάλεκτον τῆς κομιτείας Λίνκολν, 1864), «Σύμμικτα» («Miscellaneous»), «Ἡ ἔλευσις τοῦ Ἀρθούρου» («The Coming of Arthur»), «Ὁ θάνατος τοῦ Ἀρθούρου» («The Passing of Arthur»), «Τὸ χρυσοῦν δεῖπνον» («The Golden Supper»), «Ὁ ὑψηλότερος πανθεϊσμὸς» («The Higher Pantheism»), «Λουκρήτιος» («Lucretius»), «Ἄνθος ἐπὶ τοῦ διερρηγμένου τοίχου» («Flower in the Crannied Wall») καὶ «Ἡ τελευταία κονταρομαχία» («The Last Tournamenti»). Ἡ ποιητικὴ τέχνη τοῦ Τέννυσον ἀναδεικνύει καὶ χαρακτηρίζει τοῦτον μᾶλλον ὡς ποιητὴν τῆς παραδόσεως, ὡς ἄμεσον συνεχιστὴν τοῦ Κῆτς καὶ προγενεστέρων ποιητῶν, ἢ ἱδρυτὴν νέας σχολῆς καὶ καινοτόμον. Ἐξέχοντα γνωρίσματα αὐτοῦ εἶναι λυρισμὸς ὑψιπετής, φαντασία δημιουργική, μουσικότης ἀνυπέρβλητος τοῦ στίχου, ὑποβλητικότης τεχνική, ἀτμοσφαῖρα λεπτὴ καὶ συναρπάζουσα διὰ τοῦ μυστικοῦ αὐτῆς θελγήτρου, νοσταλγικὴ συγκίνησις πηγαία. Ἕτερος λόγος τῆς ἐν Βρεττανίᾳ ἄκρας δημοτικότητος αὐτοῦ ὑπῆρξε, πλὴν τῆς ἀναμφισβητήτου ποιητικῆς αὐτοῦ ὑπεροχῆς, καὶ ἡ πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ χώραν καὶ τὸ ἄφθιτον ἐκείνης μεγαλεῖον ὅλως ἀπαραμείωτος στοργή, ἡ αἰσθηματικὴ κατ' ἐξοχὴν καὶ ὑπὸ βαθείας τρυφερότητος καὶ ὑπερηφανείας ἐθνικῆς παλλομένη αὐτοῦ φιλοπατρία. Διατηρῶν ἀκέραιον τὸ αἴσθημα καὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἀγγλικῆς τιμῆς, ἀποδεχόμενος μετ' ἐνθουσιασμοῦ πᾶν τὸ συντελοῦν εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἐθνικοῦ γοήτρου τῆς Ἀγγλίας καὶ τὴν δόξαν ἐν γένει ἢ τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ της, συμπάσχων ἐπὶ ταῖς δοκιμασίαις καὶ συγχαίρων ἐπὶ τοῖς διαφόροις εὐφροσύνοις αὐτοῦ συμβεβηκόσιν, ἀπέβη ὁ λαμπρὸς καὶ μᾶλλον γνήσιος ποιητικὸς ἐκπρόσωπος αὐτοῦ. Πλεῖσται ὅσαι προσωπογραφίαι, ἀπεικονίζουσαι χαρακτηριστικῶς τὴν ἁδράν, ἐκφραστικήν, ὡραίαν, ὅλως ποιητικὴν αὐτοῦ μορφήν, ἔργα ζωγράφων διακεκριμένων, διατηροῦνται ἐν Ἀγγλίᾳ μέχρι σήμερον, ὡς ἡ παρὰ τοῦ Σαμουὴλ Λῶρενς περὶ τὸ 1838, ἡ παρὰ τοῦ Γουῶττς τῷ 1865 καὶ ἡ παρὰ τοῦ Ἰωάννου Μιλλαὶ τῷ 1881 φιλοτεχνηθεῖσαι. Ἔκδοσις τῶν «Ἁπάντων» του ἐγένετο, δωδεκάτομος, τὸ πρῶτον ἐν Λονδίνῳ (1897), εἶτα δὲ παρὰ τοῦ οἴκου Τάουχνιτς ὀκτάτομος ὁμοία ἐν Λειψίᾳ (1860—1880). Γαλλικὴ μετάφρασις αὐτοῦ ὑπάρχει πρώτη ἡ ἐν Παρισίοις, μετὰ φιλοκαλίας γενομένη καὶ δαψιλῶς εἰκονογραφηθεῖσα παρὰ τοῦ διασήμου Γουσταύου Ντορὲ (1867—1868). Μεταφράσεις ἔργων του εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἔχομεν, πλὴν διαφόρων ποημάτων, δημοσιευθέντων παλαιόθεν κατὰ καιροὺς εἰς περιοδικά, καὶ τὴν ἐπιμελῆ τοῦ «Ἐνὼχ Ἄρντεν», τοῦ ἐκτενοῦς δραματικοῦ ποιήματος αὐτοῦ, τὴν παρὰ τοῦ Γεωργίου Μπούρλου γενομένην πρό τινων ἐτῶν (1930). Μεταξὺ τῶν διαφόρων ἔργων, βιογραφιῶν ἢ μελετῶν, τῶν ἀφιερωμένων εἰς αὐτόν, ἄξια μνείας εἶναι τὰ ἑπόμενα: «Tennysoniana» ὑπὸ *Σέφερντ* (1866), «Ἀπομνημονεύματα ἐπὶ τοῦ λόρδου Τέννυσον» ὑπὸ *Οὐὰχ* (Λονδῖνον 1892), «Χρονικὰ τοῦ Τέννυσον, τοῦ Ράσκιν καὶ τῶν Μπράουνιγκ» ὑπὸ *Ρίτσι* (Λονδῖνον 1892), «Ξένοι συγγραφεῖς» ὑπὸ *Θεοδώρου ντὲ Βυζεβὰ* (Παρίσιοι 1896), «Ἀλφρέδος Τέννυσον, Ἀπομνημονεύματα» ὑπὸ *Χάλλαμ βαρώνου Τέννυσον*, υἱοῦ τοῦ ποιητοῦ (Λονδῖνον 1897, 4 τόμοι), «Γλῶσσα καὶ ὕφος τοῦ Τέννυσον» ὑπὸ *Ντιμπόσκι* (εἰς τὴν γερμανικὴν 1907), τέλος «Τέννυσον, ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ βίου του, τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τῆς ποιήσεώς του» ὑπὸ *Νίκολσον* (1925).

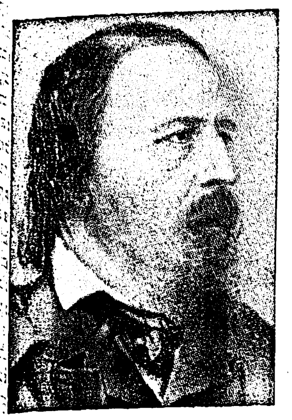

'Αλφρέδος Τέννυσον.

Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Τενὸν (Tenon), *'Ιάκωβος-Ρενέ*. Γάλλος ἀνατόμος, χειρουργὸς καὶ ὀφθαλμίατρος (1724—1816). Ὑπηρέτησεν ὡς στρατιωτικὸς ἰατρὸς καὶ εἶτα διετέλεσε χειρουργὸς τῆς Σαλπετριέρης (1748), καθηγητὴς τοῦ κολλεγίου τῆς χειρουργικῆς (1757) καὶ βουλευτής. Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, ὑπῆρξεν ὁ ἀναμορφωτὴς τῶν νοσοκομείων τῶν Παρισίων καὶ πρὸς τιμήν του τῷ 1874 ἐκλήθη τὸ νοσοκομεῖον Menilmontant νοσοκομεῖον Τενόν. Ἀξιοσημείωτοι ὑπῆρξαν ἰδίως αἱ ἐπὶ τῆς θεραπευτικῆς καὶ χειρουργικῆς τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐργασίαι του. Ἐκ τοῦ ὀνόματός του, ὡς τενόνειος θήκη, ἐκλήθη ἡ ἀπονεύρωσις ἡ ἀποτελοῦσα πέταλον ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ περιβάλλον τὸν ὀφθαλμόν, καὶ ὡς τενόνειος χῶρος ἢ καὶ ἄλλως ἐπισκληρωτικὸς χῶρος τοῦ Schwalbe τὸ λυμφατικὸν διάστημα τὸ μεταξὺ τοῦ ἔξω καὶ ἔσω πετάλου τῆς τενονείου θήκης. Ο. Ρ.

τενονταλγία (ἡ). Ὅρος ἐκσημαίνων τὸ παρατηρούμενον ἄλγος εἰς τοὺς τένοντας. Ἡ δὲ *κριγμώδης τενονταλγία* εἶναι ὀξεῖα φλεγμονὴ τῶν τενοντωδῶν θυλάκων, χαρακτηριζομένη ὑπὸ ἰσχυροῦ ἄλγους καὶ λεπτοτάτου κριγμοῦ, φύσεως δὲ ἀρθριτικῆς. Μ. Ν. Κ.

τενόντια ***ἔλυτρα*** *['Ανατομ.]*· βλ. λ. *ἔλυτρον*.

—**τενόντιοι** ***θύλακοι*** *['Ανατομ.]*· βλ. λ. *θύλακοι ὀρογόνοι*.

τενοντῖτις, *—ιδος* (ἡ)· φλεγμονὴ τένοντος (βλ. λ. *τενοντοθηκῖτις*).

τενοντογραφία, ἢ ***τενοντολογία*** *['Ανατομ.]*. Περιγραφὴ τῶν τενόντων τοῦ μυϊκοῦ συστήματος· τὸ περὶ τενόντων πραγματευόμενον μέρος τῆς ἀνατομικῆς. Ι. Π.

τενοντοδεσία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ στερέωσις καὶ ἀποκατάστασις εἰς τὸ κατὰ φύσιν τοῦ ποδός, ὅστις κατέστη χαλαρός, ἕνεκα παιδικῆς παραλύσεως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς βραχύνσεως τῶν περὶ τὴν παιδοκνημικὴν ἄρθρωσιν τενόντων, τοὺς ὁποίους συρράπτομεν μετὰ τῶν ὀστῶν τῆς κνήμης. Μ. Ν. Κ.

τενοντοελυτροειδῖτις (ἡ). Ὅρος ἐκσημαίνων τὴν ταυτόχρονον φλεγμονὴν τοῦ τένοντος καὶ τῆς περιβαλλούσης αὐτὸν ἐλυτροειδοῦς θήκης. Ὑπάρχει καὶ ξηρὰ ὀξεῖα τενοντοελυτροειδῖτις κατὰ Volkmann (βλ. λ. *ἐλυτροειδῖτις* κριγμώδης). Μ. Ν. Κ.

τενοντοθηκῖτις, ἢ ***τενοντῖτις*** (ἡ). Φλεγμονὴ τοῦ περιβάλλοντος τένοντά τινα ἐλύτρου (θήκης). Ἐλαφραὶ φλεγμοναὶ τενόντων παράγονται πολλάκις ἐξ ὑπερμέτρου κοπώσεως τῶν συστοίχων μυῶν, ὡς π. χ. κατὰ τοὺς τένοντας τῆς χειρός. Σοβαρώτεραι εἶναι αἱ ἐκ μολύνσεως φλεγμοναί, συνήθως κατόπιν τραυμάτων, αἵτινες καταλήγουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς διαπύησιν ἐντὸς τῆς θήκης τοῦ τένοντος. Ἐκδηλοῦται δὲ ἡ τενοντοθηκῖτις διὰ πόνων κατὰ τὴν φορὰν τοῦ τένοντος, ἰδίως κατὰ τὰς κινήσεις τοῦ συστοίχου μυός. Ἡ πυώδης τενοντοθηκῖτις, ἂν δὲν ἀναχαιτισθῇ ἐγκαίρως διὰ καταλλήλου θεραπείας, δύναται νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τοῦ πάσχοντος. Οὐχὶ σπανίως δὲ ἐπέρχεται μερικὴ ἢ ὁλικὴ νέκρωσις τοῦ τένοντος καὶ σχηματίζονται συμφύσεις, ἐξ ὧν δυσχεραίνονται αἱ κινήσεις καὶ παράγεται δυσχρηστία δακτύλων ἢ καὶ μελῶν ὅλων. Ἐλαφραὶ τενοντοθηκίτιδες δύνανται νὰ καταλήξωσιν εἰς ἴασιν δι' ἀναπαύσεως καὶ ἀντιφλογιστικῆς θεραπείας. Ἐπελθούσης διαπυήσεως, εἶναι ἀναγκαία ἡ ἔγκαιρος διάνοιξις τῆς θήκης τοῦ τένοντος, συνήθως διὰ πολλαπλῶν μικρῶν τομῶν ἑκατέρωθεν κατὰ τὰ πλάγια τοῦ τένοντος καὶ ἔγκαιρος ὡσαύτως βραδύτερον φροντὶς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς λειτουργίας διὰ κινήσεων, λουτρῶν, μαλάξεων κλπ. Ὑπάρχουσι καὶ τενοντοθηκίτιδες φυματιώδους φύσεως, αἵτινες ἀπαιτοῦσιν ἐνίοτε χειρουργικὴν ἐπέμβασιν. Δ. Χ. Κ.

— *[Κτηνιατρ.]*. Πάθησις τῶν καμπτήρων τενόντων τῶν φαλάγγων, συνισταμένη εἰς διαρρήξεις τῶν ἀπαρτιζουσῶν αὐτοὺς ἰνῶν, εἰς αἱμορραγίας καὶ ἐν γένει εἰς φλεγμονώδεις ἐν αὐτοῖς ἐπεξεργασίας, ἐπισυμβαινούσας συνεπείᾳ τῆς ὑπερβολικῆς τῶν ὀργάνων αὐτῶν ἐργασίας, τῶν ὑπερβολικῶν πιέσεων καὶ ἕλξεων, ἃς ὑφίσταται κατὰ τοὺς βηματισμούς, ἐν ἑνὶ λόγῳ συνεπείᾳ παντὸς μηχανικοῦ αἰτίου αὐξάνοντος τὴν ἔντασιν τῶν ἀντιδράσεων καὶ τῆς προωθήσεως. Ἡ ταχύτης ὅθεν κατὰ τοὺς βηματισμούς, τὸ ἐξαιρετικὸν βάρος τοῦ σώματος τοῦ ζῴου, τὸ σκληρὸν καὶ ἀνώμαλον ἔδαφος, ἡ κακὴ πετάλωσις, ἡ μυϊκὴ κόπωσις εἶναι τὰ συνήθη αἴτια τῆς τενοντίτιδος.

Ἡ τενοντῖτις παρατηρεῖται ἐφ' ὅλων τῶν ὡς κινητήρων χρησιμοποιουμένων ζῴων, συνηθέστερον ὅμως παρὰ τῷ ἵππῳ, καὶ ἰδίᾳ τῷ δρόμωνι τοιούτῳ Οἱ καμπτῆρες τένοντες τῶν ἐμπροσθίων ἄκρων προσβάλλονται συχνότερον τῶν ὀπισθίων. Ἡ τενοντῖτις ἐκδηλοῦται δι' ἐντόνου χωλότητος, εἶναι δὲ πάθησις ἄκρως σοβαρά, καθόσον ἔχει ἀνάγκην μακρᾶς καὶ συστηματικῆς θεραπείας, οἱ δὲ παθόντες τένοντες δυσκόλως ἐπανακτοῦν τὴν προτέραν φυσιολογικήν των ὑφήν. Ἡ τενοντῖτις δέον νὰ προλαμβάνεται διὰ τῆς μεθοδικῆς ἐργασίας τοῦ ἵππου, τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν ὅρων τῆς ὑγιεινῆς μετὰ πᾶσαν ἐργασίαν (ψυχρὰ λουτρά, ἐντριβαὶ καὶ περιτύλιξις διὰ μαλλίνου ὑφάσματος

Digitized by Google

τῶν τενόντων) ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τῆς καλῆς πεταλώσεως. Θεραπευτικῶς κατὰ τὴν ὀξεῖαν φάσιν τῆς νόσου ἐνδείκνυνται τὰ ψυχρὰ ἐπιθέματα, κατὰ δὲ τὴν ὑποξεῖαν καὶ χρονίαν τοιαύτην τὰ ἐρεθιστικὰ καὶ ἐπισπαστικὰ (ἐπαλείψεις ἐκδορίου, καυτηριασμοὶ κτλ.). Α. Α. Φ.

— **τενοντοθηκῖτις,** ἢ ***τενοντοθυλακῖτις, γονοκοκκική*** *[Ἀφροδ.]*. Κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ὀξείας βλεννορροίας προσβάλλονται ἐνίοτε οἱ τένοντες καὶ οἱ θύλακοι αὐτῶν ἐξ ἀπ' εὐθείας μολύνσεως εἰς τὰς προσβληθείσας ἀρθρώσεις ἢ καὶ μόνοι. Ἰδία μορφὴ εἶναι ἡ ἀχιλλοδυνία, ἡ λίαν ὀδυνηρὰ ἐξοίδησις τοῦ ἀχιλλείου τένοντος. Κ. Κ. Κ.

τενοντοθυλακῖτις (ἡ)· βλ. λ. *τενοντοθηκῖτις*.

τενοντοπλασία (ἡ), ἢ ***τενοντοπλαστική***. Ἐγχείρησις γινομένη πρὸς ἀντικατάστασιν ἐλλείποντος τμήματος τένοντός τινος (ἐκ τραύματος ἢ ἐκ νεκρώσεως κατόπιν φλεγμονῆς). Ἡ ἀναπλήρωσις τοῦ ἐλλείμματος γίνεται κατὰ διαφόρους τρόπους: ἢ διὰ κρημνῶν καταλλήλως λαμβανομένων ἐξ αὐτῶν τῶν ἀφεστώτων ἀπ' ἀλλήλων ἄκρων τοῦ τένοντος, ἢ διὰ τμήματος ἀποκοπτομένου ἐξ ἄλλου τένοντος (ἔχοντος ἐπουσιώδη λειτουργίαν) καὶ συρραπτομένου μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων τοῦ βεβλαμμένου καὶ ἔχοντος σπουδαιοτέραν λειτουργίαν τένοντος, ἢ τέλος καὶ διὰ παρενθέσεως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἄλλο τοῦ διῃρημένου τένοντος νημάτων ἐκ μετάξης, περὶ τὰ ὁποῖα πλάσσεται βαθμηδὸν ἰνώδης ἱστός, ὅστις ἀναπαράγει τὴν συνέχειαν τοῦ τένοντος. Δ. Χ. Κ.

τενοντορραφία (ἡ). Ἡ διὰ ῥαφῆς συνένωσις τῶν τμημάτων τένοντος διαιρεθέντος (ἐκ τραύματος ἢ κατά τινα ἐγχείρησιν). Δ. Χ. Κ.

τενοντοτομία (ἡ). Διατομὴ τένοντος, ἐγχείρησις ἐκτελουμένη ἐν περιπτώσει συσπάσεως μυός τινος, καθόσον, μετὰ τὴν τομὴν τοῦ τένοντος, μεταξὺ τῶν ἀπομακρυνομένων ἀπ' ἀλλήλων δύο τμημάτων αὐτοῦ σχηματίζεται οὐλώδης ἱστός, προσομοιάζων πρὸς τὸν τένοντα, ὅστις ἐπιμηκύνεται διὰ τοῦ τρόπου τούτου καὶ οὕτω διορθοῦται ἡ ἐκ τῆς βραχύνσεως τοῦ μυὸς ἀνωμαλία. Δ. Χ. Κ.

—*[Ὀφθαλμ.]* Ἐγχείρησις ἐκτελουμένη πρὸς θεραπείαν τοῦ στραβισμοῦ. Β. Α.

τενοντοτόμος (ὁ). Ἐργαλεῖον χειρουργικόν, μαχαιρίδιον ἐντελῶς εἰδικόν, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ὑπὸ τὸ δέρμα τομὴν τῶν τενόντων. Μ.Ν.Κ.

τενοντόφυμα (τό), ἢ ***τενοντόφυτον***. Οὕτω καλεῖται τὸ ἐκβλάστημα τοῦ τένοντος φύσεως ὀστεώδους ἢ χονδρώδους. Εἶδος νεοπλασίας καλοήθους. Μ. Ν. Κ.

τενοντώδης, *—ους* (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς τένοντα.

τενορίτης (ὁ) (Tenorit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ὀξείδιον τοῦ χαλκοῦ, CuO. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τρικλινὲς σύστημα, ἔχει χρῶμα χαλυβδότεφρον ἕως μαῦρον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰ μεταλλεύματα χαλκοῦ, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὑποστῆ ἀποσάθρωσιν, ἢ εἰς τὰς λάβας τοῦ Βεζουβίου, ὡς προϊὸν ἐξαχνώσεως τῶν ἀτμίδων. Γ. Β.

τενόρος (ὁ)· βλ. λ. *ὀξύφωνος*.

Τενοὺθ-Κουτσίν, ἢ ***Ταδζὰ-Κουτσίν***. Φυλὴ Ἀθαπάσκων τῆς Κεντρικῆς Ἀλάσκας, ἐγκατεστημένη παρὰ τὸν Μεσαῖον Ἰοῦκον. Θ. Χ. Σ.

τενουΐπαλπος (ὁ) (Tenuipalpus). Γένος ἀκάρεων τῆς οἰκογενείας τῶν *τετρανυχιδῶν*, περιλαμβάνον ἀκάρεα πλατέα, συνήθως ἐρυθρά, δυσκίνητα, μὲ σκληρὸν δέρμα. Διάφορα εἴδη ζοῦν παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων φυτῶν, προκαλοῦντα πτῶσιν τῶν φύλλων ἢ τὴν ἀνάπτυξιν κηκίδων. Ε. Τ. Ε.

Τενοὺς *[Γεωγρ.]*. Ὑποδιοίκησις τοῦ νομοῦ Σιβὰζ (Σεβαστείας) ἐν Τουρκίᾳ. Ἕδρα αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίον *Σεχὶρ-Κισλᾶ*. Κάτοικοι τῆς ὑποδιοικήσεως 50.207 (1927). Παράγει κυρίως ὀπωρικὰ καὶ ἐξάγει ξυλείαν.

Τένσιφτ (Tensift) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Μαρόκου, πηγάζων ἐκ τοῦ Ἄτλαντος ὑπὸ τὸ ὄνομα *Οὐὲντ Ρετόντ*, παρὰ τὸ Οὖμ-Ἐρ-Ρεμπιάχ. Διαρρέει ὁλόκληρον τὴν πεδιάδα τοῦ Μαρρακές, διέρχεται διά τινος διόδου τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Σιάντμα καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν μετὰ ροῦν 210 χλμ., πρὸς Ν τῆς πόλεως Σάφι. Μ. Δ. Β.

τένσο (tenso). Εἶδος ποιήματος τῆς παλαιᾶς προβηγκιανῆς ποιήσεως, ἔχον τρεῖς στροφάς, δι' ὧν τρεῖς ποιηταὶ ἐχειρίζοντο τὸ αὐτὸ θέμα κατὰ διάφορον τρόπον ἐν εἴδει διαλόγου (βλ. καὶ λ. *Προβηγκία [Λογοτεχν.]*). Μ. Δ. Β.

Τενσὼ (Tinseau), *Λέων, κόμης τοῦ —*. Γάλλος συγγραφεὺς (1844—1922). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ κατ' ἀρχὰς διετέλεσεν ἀνώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας παρῃτήθη τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, γράψας μυθιστορήματα περιγράφοντα ἰδίως τὴν ἀνωτέραν κοινωνίαν τῶν Παρισίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπέδειξε μεγάλην παρατηρητικότητα καὶ ἱκανότητα ψυχολογικῆς ἀναλύσεως. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Τὸ καλύτερον μερίδιον» (1885), «Τὸ ἀπολεσθὲν θέλγητρον» (1888), «Ἡ ἐξαδέλφη μου ἡ νοικοκυρὰ» (1888), «Εἰς τὸ κατώφλι» (1890), «Στὴ Νορβηγία» (1893), «Ὁ δρόμος τῆς Δαμασκοῦ» (1894), «Ἡ διπλωματικὴ βαλίτσα» (1905), «Ἡ δευτέρα σελὶς» (1914), «Τὸ μυστικὸν τῆς Λαίδυ-Μαίρυ» δρᾶμα (1919), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

τέντα (ἡ)· δημοτ., σκηνή, κοιν. *τσαντήρι* ‖ τὸ ἐξ ὑφάσματος προπέτασμα ὑπεράνω θυρῶν ἢ παραθύρων, ὅπως ἐμποδίζῃ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἢ καὶ τὴν βροχήν ‖ φρ. «ἄφησε τὴν πόρτα —, τὰ παράθυρα —, τὸ σπίτι τέντα» ὅλως ἀνοικτὸν (λατ. tenta).

Τέντα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ νοτιοδυτικώτερος τῶν λιμένων, οἵτινες σχηματίζονται ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σητείας καὶ πολυσχιδεῖ χερσονήσῳ τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 17′ Β., μῆκ. 26° 17′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1555: Anchorages near Cape Sidero) τῇ ἀποληγούσῃ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σίδερος. Σ. Ε. Λ.

Τέντα (οἱ) *[Ἐθνολ.]*· βλ. *Τιμπού*.

Τεντέσκι (Tedeschi), ***Ἐρρῖκος***. Ἰταλὸς ἀνθρωπολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἐταξίδευσεν εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς καὶ διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1893 καθηγητὴς τῆς ἀνθρωπολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παδούης. Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα, ὧν πολλὰ μετεφράσθησαν καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Μελέται ἐπὶ τῆς συμμετρίας τοῦ κρανίου» (1897), «Ἀνθρωπολογία καὶ αἱ σχετικαὶ ἐπιστῆμαι» (1898), «Σύστημα κρανιολογίας» (1906), «Ἡ προρρωμαϊκὴ νεκρόπολις τῆς ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς ἐν Ρώμῃ» (1908—1909), «Αἱ ἰνδοευρωπαϊκαὶ φυλαὶ» (1910), «Ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως» (1909) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Τεντέσκο (Tedesco), ***Ἰγνάτιος-Ἀμαδαῖος*** Τσέχος δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου (1817—1882). Ἀπεκαλεῖτο «Ἀννίβας τῶν ὀγδόων», λόγῳ τῆς καταπληκτικῆς δεξιότητος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δυσχερεστέρων καὶ γοργοτέρων ὀγδόων. Ἐπραγματοποίησε σειρὰν καλλιτεχνικῶν περιοδειῶν, ἰδίᾳ ἐν Ρωσίᾳ, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν. Ὡς συνθέτης ἐγένετο γνωστὸς διὰ σειρᾶς τεμαχίων ἀθούσης. Γ. Σ.

—**Τεντέσκο** (Tedesco), ***Φραγκίσκος***. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1870—1921). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ διεκρίθη κατ' ἀρχὰς ὡς δικηγόρος καὶ νομομαθής. Ἐκλεγεὶς διὰ πρώτην φορὰν βουλευτὴς τῷ 1900, διετέλεσεν ἐν τῷ ὑπουργείῳ Τζιολίττι ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων (1903—1905), διετήρησε δὲ τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἐν τῷ ὑπουργείῳ Φόρτις (1905—1906). Ἀπὸ τοῦ 1911 μέχρι τοῦ 1914 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐν τῷ ὑπουργείῳ Τζιολίττι καὶ ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι τοῦ 1920 ἐπὶ Νίττι καὶ Τζιολίττι. Μετὰ εἴκοσι καὶ ἑνὸς ἐτῶν ἔντονον πολιτικὴν δρᾶσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν διεκρίθη ἐν τῇ βουλῇ διὰ τὴν ρητορικήν του δύναμιν καὶ διὰ τὴν δραστηριότητά του, κατελήφθη ὑπὸ νευρασθενείας καὶ ηὐτοκτόνησε. Μ. Δ. Β.

τέντζερες (ὁ), ἢ ***τέντζερης*** (πληθ. *οἱ τεντζερέδες, τὰ τεντζέρια, τὰ τεντζερέδια*· λ. τουρκ.). Χαλκίνη χύτρα μὲ κοίλην (τουρκικὸς τέντζερες) ἢ ἐπίπεδον βάσιν (ἑλληνικός). Λέγεται ἐπίσης *χάλκωμα* καὶ *χαρκωμάτης* (Χίος) ‖ παροιμ. «κύλησε ὁ τέντζερες καὶ βρῆκε τὸ καπάκι», ἀνάλογος πρὸς τὸ «ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει».

Τέντιγκτον (Teddigton) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς Λονδῖνον, οὗ ἀπέχει 22 χλμ. Κάτ. (1921) 21.213. Ἔχει κρατικὸν φυσικοτεχνικὸν ἐργαστήριον, ἱδρυθὲν τῷ 1902. Θ. Κ.

Τέντυρα (ἀραβ. *Δενδέραχ*, ὅθεν τὸ εὐρωπ. *Δενδεράχη*) *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Νείλου καὶ ἔναντι τῆς σημερινῆς πόλεως Κένας. Τὸ φαραωνικὸν ὄνομα ἦτο *Ἐνετ-τὲ-ντορὲ* (Ἐνὲτ τῆς θεᾶς), ὅθεν ἐκ παραφθορᾶς ἡ ἀραβικὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κλῆσις. Ἦτο πρωτεύουσα τοῦ ἐνάτου νομοῦ τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, ἕδρα δὲ τῆς λατρείας τῆς Ἀθώρ. Ὁ λαμπρός της ναός, εἰς τὸν ὁποῖον ἐλατρεύετο μετὰ τοῦ συζύγου της Ὥρου τῆς Ἐδφοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ της Ἐχὶ ἢ Χὰρ-σὲμ-τεονέ, διετηρήθη μέχρις ἡμῶν. Ἡ πανήγυρίς του ἐτελεῖτο τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, τὰ δὲ ἐρείπιά του φαίνονται μακρόθεν ἀπὸ τὴν Κέναν, ὅθεν γίνεται ἡ πρὸς αὐτὰ ἐκδρομή. Ἐκτίσθη ἐπὶ Δομιτιανοῦ, τοῦ Νέρβα καὶ Τραϊανοῦ. Ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς ἀπόψεως εἶναι ἀριστούργημα χάριτος καὶ συμμετρίας, ἀλλὰ καὶ αἱ αἰγυπτιακαί του γλυφαὶ εἶναι ἀξιόλογοι. Ἐκτίσθη ἐπὶ ἀρχαίου ἱεροῦ τῶν χρόνων Θουθμώσεως Γ′ καὶ Ραμσῆ Γ′, ἤρχισε δὲ ἡ οἰκοδόμησίς του ἐπὶ τῶν τελευταίων Πτολεμαίων καὶ διατηρεῖται ἄριστα. Ἀποτελεῖ ἓν ἀπὸ τὰ μᾶλλον ἀξιοσπούδαστα τεκτονικὰ μνημεῖα τῆς χώρας. Εἰς τὴν στέγην μιᾶς τῶν αἰθουσῶν της ἀνεκαλύφθη ὁ περίφημος ζῳδιακὸς τῆς Δενδεράχης, ἡ μόνη γνωστὴ αἰγυπτιακὴ παράστασις τοῦ Οὐρανοῦ. Σήμερον ἀπόκειται εἰς τὸ Λοῦβρον. Γ. Λ. Α.

Τεντώα *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ὁ Ἄχμωσις συνέτριψε τὰς εἰσβαλούσας κατὰ τὴν εἰς Ἀσίαν ἀπουσίαν του φυλὰς τῶν Χουθουνοφρί. Ἀγνοεῖται ἡ ἀκριβὴς θέσις της.

τέντωμα (τό)· δημοτ., ἔντασις: «τέντωμα τοῦ σχοινιοῦ, — τοῦ παννιοῦ», «ἔσπασε ἀπὸ τὸ τέντωμα».

τεντωμένος, *—η, —ο*· δημοτ. παθ. μετχ. τοῦ *τεντώνω*, ἐντεταμένος: «τεντωμένο σχοινί, — παννί».

τεντώνω, ἀόρ. *ἐ)τέντωσα—ἐ)τεντώθηκα*, παθ. μετχ. *τεντωμένος*· τείνω, ἐντείνω, κάμνω τι νὰ ἐκταθῇ ἢ νὰ μηκυνθῇ: «τεντώνω τὸ σχοινί, — τὸ παννί», «τέντωσε τὰ πόδια του», «τεντώθηκε 'ς τὸ κρεββάτι».

τένων, *—οντος* (ὁ)· ἑκάστη τῶν σχοινιοειδῶν δεσμίδων, δι' ὧν οἱ μύες προσφύονται ἐπὶ τῶν ὀστῶν, κοιν. *νεῦρον*.

— ***τένων ἀχίλλειος*** *[Ἀνατομ.]*. Ὁ ἰσχυρότατος πάντων τῶν λοιπῶν τενόντων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἀποτελούμενος ἐκ τῆς συνενώσεως τῶν τενοντίων ἰνῶν τοῦ γαστροκνημίου καὶ τοῦ ὑποκνημιδίου μυός, γινομένης κατὰ τὸ κάτω τριτημόριον τῆς κνήμης. Διήκει δ' ὁ τένων οὗτος καθέτως πρὸς τὰ κάτω καὶ ὄπισθεν τῆς ἀστραγαλοκνημικῆς διαρθρώσεως καὶ καταφύεται εἰς τὸ κάτω ἡμιμόριον τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῆς πτέρνης. Καὶ πρὸς τὰ ἄνω εἶναι πλατύς, κατὰ δὲ τὸ μέσον γίνεται στενότερος μέν, ἀλλὰ ταχύτερος (πλάτος ἐνταῦθα 12—15 χλμ. καὶ πάχος 5—6 χλμ.), ἵνα κατὰ τὸ κάτω πέρας αὖθις ἀποπλατυνθῇ. Ι. Π.

— ***τένων μυῶν*** *[Ἀνατομ.]*. Προσφυτικὸς συνδετικὸς ἱστός, ὅστις ἐπὶ τῶν μακρῶν ἰδίως μυῶν ἀφθονώτερος καὶ πυκνότερος γιγνόμενος προσλαμβάνει ἰδίαν ὑφήν, καλούμενος τότε *τένων*. Εἶναι δ' οἱ τένοντες στιλπνοὶ τὴν ὄψιν καὶ στρογγύλοι συνήθως τὸ σχῆμα ἢ ταινιοειδεῖς· ἐνιαχοῦ δ' ὅμως εἶναι πλατεῖς δίκην ὑμένων, ὅτε ὀνομάζονται *ἀπονευρώσεις*. Κεῖνται δ' οἱ τένοντες κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ μυὸς καὶ διαστέλλονται εἰς ἐκφυτικοὺς καὶ καταφυτικούς· ἐνίοτε δὲ παρεμβάλλονται ἐν τῷ μέσῳ τῆς γαστρός, ὅτε μεταβάλλουσι τὸν μῦν εἰς διγάστορα· ἄλλοτε ὁ ἕτερος τῶν τενόντων σχίζεται εἰς 2—3 δεσμίδας καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ ἡ γαστήρ, ὅτε ὁ μῦς ὀνομάζεται δικέφαλος ἢ τρικέφαλος. Συνίσταται δ' ὁ τένων ἐκ πυκνοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ ἐνδεοῦς ἐλαστικῶν ἰνῶν, οὗ αἱ συνδετικαὶ ἶνες (δεσμίδες) φέρονται παραλλήλως. Περιβάλλεται δ' ἔξωθεν ὑπὸ περιβλήματος ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ, ὅπερ καλεῖται *περιτενόντιον*, συνεχόμενον μετὰ τοῦ περιμυΐου καὶ ἐκπέμπον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τένοντος πετάλια, διαχωρίζοντα τὸν τένοντα εἰς δεσμίδας μεγάλας καὶ μικράς, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ τὸ *ἐνδοτενόντιον*. Ι. Π.

τενώνειον *ἔλυτρον*, ἢ ***τενώνειος περιτονία*** *[Ἀνατομ.]*. Ἰνώδης κάψα, περιβάλλουσα δίκην κοίλης σφαίρας τὸν βολβὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ χωρίζουσα αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου κογχικοῦ χώρου, πληρουμένου ὑπὸ λίπους καὶ διελαυνομένου ὑπὸ ἀγγείων καὶ νεύρων. Ι. Π.

Τεξαρκάνα (Texarkana) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο πόλεων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐπὶ τῶν συνόρων τῶν πολιτειῶν Τέξας καὶ Ἀρκάνσας, παρὰ τὸν Ἐρυθρὸν ποταμόν, αἵτινες κυρίως ἀποτελοῦν μίαν πόλιν χωρισμένην εἰς δύο. Ἡ ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἀρκάνσας ἀνήκει εἰς τὴν κομιτείαν Μίλλερ, τῆς ὁποίας εἶναι πρωτεύουσα καὶ ἔχει 8.257 κατ., ἡ δὲ ἐν τῇ πολιτείᾳ Τέξας ἀνήκει εἰς τὴν κομιτείαν Μπόβι καὶ ἔχει 11.480 κατ. Εἶναι σημαντικὸν ἐμπορικὸν κέντρον, ἰδίως ἐξαγωγῆς ξυλείας, βάμβακος καὶ δερμάτων. Ἔχει ἐπίσης βιομηχανίαν σιδήρου καὶ ἐπίπλων. Μ. Δ. Β.

Τέξας (Texas) *[Γεωγρ.]*. Πολιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἡ μεγίστη αὐτῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως. Κεῖται μεταξὺ τῶν 25° 31′ καὶ 36° 30′ Β., πλάτ. καὶ 93° 27′ καὶ 106° 43′ Δ. μήκους καὶ εἶναι μία τῶν νοτιωτέρων πολιτειῶν τῆς ὁμοσπονδίας, παρὰ τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῶν πολιτειῶν Ὀκλαχόμας καὶ Ἰνδιάνας, πρὸς Α. ὑπὸ τῶν πολιτειῶν Ἀρκάνσας καὶ Λουϊζιάνας, πρὸς ΝΑ. ὑπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Νέου Μεξικοῦ καὶ πρὸς Ν. καὶ τὰ ΝΔ. ὑπὸ τῆς ὁμοσπονδίας τοῦ Μεξικοῦ. Ἔχει ἔκτασιν 688.643 τ. χλμ. καὶ 5.824.715 κατ. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Ὤστεν* (Austin). Τὸ ἔδαφος αὐτῆς ἀποτελεῖ τεραστίαν πεδιάδα, ὑπερβαίνουσαν κατὰ τὴν ἔκτασιν τὸ μέγεθος τῆς Γαλλίας καὶ διακρινομένην εἰς τρεῖς περιοχάς: 1) Τὴν παράλιον ἀμμώδη καὶ πολυσχιδῆ πρὸς Α., σχηματίζουσαν τεραστίαν λιμνοθάλασσαν πρὸς Δ., μήκους 400 χλμ. 2) Τὴν μετ' αὐτὴν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνυψουμένην ζώνην τῶν λειμώνων, ἧς τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξὺ 100 καὶ 300 μ. καὶ ἀποτελεῖ κα-

Digitized by Google

ματοειδῆ πεδ άδα, πλήρη δασῶν καὶ φυτειῶν· καὶ 3) Τὴν πρὸς τὰ ΒΔ. ἐκτεινομένην ζώνην τῶν ὀροπεδίων, ὕψους 700 μ μέχρι 2 000 μ. Διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτεροι εἶναι οἱ: *Ριο Γκράντε ντὲλ Νόρτε, Νουέτσες, Σὰ 'Αντώνιο, Γκανταλοῦπε, Κολοράντο, Μπράτσος, Τρίνιτι, Νέτσες, Σαμπίν, 'Ερυθρὸς ποταμός*, κ. ἄ. Τὸ κλῖμα εἶναι τροπικόν, ὑγρὸν καὶ ἀνθυγιεινὸν παρὰ τὰς ἀκτάς, ὑγιεινὸν καὶ γλυκὺ εἰς τὴν ζώνην τῶν λειμώνων καὶ δριμὺ ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων. Ἡ χλωρὶς περιλαμβάνει ποικιλίαν δένδρων παρεχόντων πολύτιμον ξυλείαν, ἡ δὲ πανὶς διάφορα εἴδη ἐντόμων, ἄρκτους, κτλ. Τὸ Τέξας εἶναι χώρα κατ' ἐξοχὴν γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφική. Ἡ γεωργία εἶναι εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένη εἰς τὰς πεδινὰς καὶ παρακτίους ζώνας, ἐνῷ ἡ κτηνοτροφία ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων. Παράγει κυρίως σῖτον, κριθήν, βρώμην, ὄρυζαν, καπνόν, γεώμηλα καὶ ἀφθόνους καρπούς Ἡ κτηνοτροφία περιλαμβάνει μέγαν ἀριθμὸν βοῶν, προβάτων, χοίρων, ἵππων καὶ ἡμιόνων. Τὸ ἔδαφος τοῦ Τέξας εἶναι πλούσιον εἰς κοιτάσματα γαιανθράκων, ἅλατος, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καθὼς καὶ εἰς πετρέλαιον, καύσιμα ἀέρια, ὑδράργυρον καὶ τσιμέντον. Ἡ βιομηχανία εἶναι ἐπίσης λίαν ἀνεπτυγμένη, μὲ πολυάριθμα ἐργοστάσια κατεργασίας ξυλείας, ἐπίπλων, βαμβακελαίου, κονσερβῶν ἐκ κρεάτων, ἀλεύρων, κτλ. Σημαντικωτάτη ὡσαύτως εἶναι ἡ ἁλιεία, ἥτις τροφοδοτεῖ πολλὰ ἐργοστάσια διατετηρημένων ἰχθύων, ὧν γίνεται ἐξαγωγὴ εἰς μέγιστον βαθμόν. Τὸ Τέξας ἐξάγει κυρίως σιτηρά, βάμβακα, κτήνη, δέρματα, ἔρια, κτλ. Ὁ κυριώτερος λιμὴν ἐξαγωγῆς εἶναι ἡ *Γκάλβεστον*. Ἡ χώρα ἔχει εὐρὺ συγκοινωνιακὸν δίκτυον, μὲ 26.020 χλμ. σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, 65 ἀεροδρόμια, πολλοὺς πλωτοὺς ποταμοὺς καὶ διώρυγας. Ἡ παιδεία εἶναι ἱκανῶς ἀνεπτυγμένη, μὲ 12 πανεπιστήμια, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι εἰς τὰς πόλεις Ὥστεν, Ντάλλας, Σὰν 'Αντώνιο, Γκάλβεστον, 'Ελ Πάσο καὶ Φὸρτ Γουώρθ Διοικητικῶς τὸ Τέξας διαιρεῖται εἰς 254 κομιτείας, ἀποστέλλει δὲ εἰς τὸ κογκρέσσον 18 βουλευτὰς καὶ 4 γερουσιαστὰς καὶ κυβερνᾶται ὑπὸ βουλῆς ἐξ 150 μελῶν καὶ γερουσίας ἐκ 33 μελῶν, ἐπὶ τῇ βάσει Συντάγματος ψηφισθέντος τῷ 1876. Τὸ Τέξας ἀνεκαλύφθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὑπὸ Ἱσπανῶν ἐξερευνητῶν καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἀπὸ τοῦ 1683. 'Επὶ πολὺ ὑπῆρξε τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Ἱσπανίας, Γαλλίας, Λουϊζιάνας καὶ Μεξικοῦ καὶ προσηρτήθη εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β 'Αμερικῆς τῷ 1845 Τῷ 1861 εἶχε πρωτοστατήσει εἰς τὸν χωριστικὸν ἀγῶνα τῶν νοτίων πολιτειῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. 'Αμερικῆς.

Μ. Δ. Β

—**Τέξας** ***πυρετός***. Νόσος παρασιτικὴ καὶ μεταδοτική, καλουμένη καὶ *ἑλομιανσία τῶν βοειδῶν*, ὀφειλομένη εις τὴν προσβολὴν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων τοῦ αἵματος ὑπὸ εἰδικοῦ αἱματοζωαρίου, τοῦ διδύμου πιροσώματος. Ἡ μετάδοσις τῆς νόσου ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ δήγματος ἀρθροπόδων παρασίτων τοῦ δέρματος, τῶν κροτώνων. Η νόσος αὕτη παρετηρήθη καὶ ἐμελετήθη τὸ πρῶτον ἐν 'Αμερικῇ, καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Τέξας, ἔκτοτε ὅμως ἐσημειώθη καὶ εἰς ἄλλας τροπικὰς χώρας, ὡς ἐπίσης καὶ ἐν Εὐρώπῃ Συναντᾶται κυρίως ἐπὶ τῶν βοῶν τῶν διαβιούντων ἐν ὑπαίθρῳ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους καὶ ἐμφανίζεται καθ' ὡρισμένας ἐποχάς, ἡ δὲ ἐμφάνσις καὶ ἐξαφάνισις αὐτῆς ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰς συνθήκας τῆς καιρικῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν κροτώνων, φορέων τοῦ παθογόνου πιροσώματος Ἡ νόσος χαρακτηρίζεται ὑπὸ ὑψηλοῦ πυρετοῦ αἱμοσφαιρινουρίας καὶ ἰκτέρου.

Θ. Α. Φ.

τεξασίτης (ὁ) (Texasit) /*'Ορυκτολ.*/. 'Ορυκτὸν τοῦ νικελίου συνώνυμον πρὸς τὸν *ζαρατίτην*.

Γ. Β

Τεξέϊρα (Texeira) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Παραϋμπαντὲς Νόρτε, παρὰ τὸν ποταμὸν Ρίο Ταπεράν. Κάτ. 14.036. Παράγει βάμβακα, ζαχαροκάλαμον, καπνὸν καὶ λαχανικά.

Μ. Δ. Β

Τέξελ (Texel) /*Γεωγρ.*/. Νῆσος τῆς 'Ολλανδίας ἐν τῇ Βορείῳ θαλάσσῃ. Ἔχει ἐμβαδὸν 1.841 τ. χλμ καὶ 7.378 (1929) κατ. Λιμὴν αὐτῆς εἶναι ὁ *Κοῦντε Σίλντ*, κύριος δὲ συνοικισμὸς ἡ κώμη *Νιὲν Μπούργκ*. Ἔχει κτηνοτροφίαν, τυροκομίαν καὶ ἁλιείαν. Παρὰ τὴν νῆσον ὁ 'Ολλανδὸς ναύαρχος Ρώϋτερ ἐνίκησε τῷ 1673 τὸν ἡνωμένον ἀγγλογαλλικὸν στόλον, ἐξ οὗ ἠναγκάσθη ἡ 'Αγγλία εἰς τὴν σύναψιν χωριστῆς εἰρήνης.

Θ. Κ.

Τεξιέρος (Texier), ***Κάρολος***. Γάλλος ἀρχιτέκτων, ἀρχαιολόγος καὶ περιηγητὴς 1802—1871). Τῷ 1827 διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοσίων ἐν Παρισίοις κτηρίων καὶ τῷ 1833 ἐπεφορτίσθη νὰ ἐξερευνήσῃ τὰς ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ ἀρχαιότητας. 'Απὸ τοῦ 1834—1839 διεξῆλθε τὴν χώραν ταύτην καὶ κατόπιν ἐξηρεύνησε τὴν Περσίαν, 'Αρμενίαν καὶ Μεσοποταμίαν. Τῷ 1849 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Collège de France καὶ τῷ 1855 ἐξελέγη μέλος τῆς 'Ακαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν. **'Εδημοσίευσε: «Περιγραφὴ τῆς Μικρᾶς 'Ασίας καὶ** τῶν ἱστορικῶν μνημείων της μετὰ σχεδίων καὶ τοπογραφιῶν» (1834—1848), «Περιγραφὴ τῆς 'Αρμενίας, τῆς Περσίας, τῆς Μεσοποταμίας, γεωγραφία τῶν χωρῶν αὐτῶν, γεωλογία, ἀρχαῖα καὶ νέα μνημεῖα, ἤθη καὶ ἔθιμα» (1842—1845), «Ἡ βυζαντινὴ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τὰ μνημεῖα τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων» (1865).

Γ. Γ.

Τεξκόκο (Texcoco) /*Γεωγρ.*/. Αὐτοδιοίκητος περιοχὴ καὶ πόλις τῆς Δημοκρατίας Μεξικοῦ, ἐν τῇ πολιτείᾳ Μεξικοῦ. Ἡ περιοχὴ ἔχει πληθυσμὸν 60 000 κατοίκων, ἡ δὲ πόλις, κειμένη εἰς ὕψος 2.275 μ., παρὰ τὴν ὁμώνυμον ἀβαθῆ ἁλμυρὰν λίμνην, ἔχει 6.000 κατοίκους. Ἡ πόλις εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο *'Ακολχουακάν*, ἦτο δὲ ἡ πρωτεύουσα καὶ τὸ κέντρον πολιτισμοῦ τῶν 'Αζτέκων.

Θ. Κ.

Τεξούανδροι (οἱ) /*'Αρχ.*/. Λαὸς τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Κάτω Γερμανίας, κατοικῶν μεταξὺ τοῦ κάτω ροῦ τῶν ποταμῶν Σκάλδεως καὶ Μόσα.

Α. Θ. Σ.

Τεογυαομίκι (Teoyaomiqui). Θεότης τῶν 'Αζτέκων, ἐκ τῶν πρωτογόνων λαῶν τοῦ Μεξικοῦ. Ἄγαλμα τῆς θεότητος λίθινον, ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, μετὰ τεραστίας πεπιεσμένης κεφαλῆς καὶ περιβολῆς σχηματιζομένης ἐξ ὄφεων, ἀπόκειται ἐν τῷ ἐθνικῷ μουσείῳ τοῦ Μεξικοῦ.

Θ. Κ.

τεοζίντη (ἡ) /*Βοτ.*/. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *εὔχλαινα*.

Δ. Ν. Π.

Τεοντόροβιτς, ***'Ιβάν***. Μπολσεβῖκος ἀγωνιστής, γεννηθεὶς τῷ 1876. Προσεχώρησεν ἐνωρίτατα εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς πατρίδος του, κατὰ δὲ τὸ σχίσμα τοῦ 1903, τὸ γενόμενον ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, ἐτάχθη μὲ τὴν πτέρυγα τῶν μπολσεβικων. Τῷ 1905 διετέλεσε συντάκτης τοῦ μπολσεβικικοῦ ὀργάνου «Προλετάριος». Κατόπιν συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 ἐγένετο ἐπίτροπος τοῦ λαοῦ ἐπὶ τοῦ ἐπισιτισμοῦ.

Θ. Π.

—***τέος***, —*τέα*, —*τέον*. Διὰ τῶν καταλήξεων τούτων σχηματίζονται εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τὰ ρηματικὰ ἐπίθετα, διὰ τῶν ὁποίων δηλοῦται ὅτι πρέπει ἢ ὀφείλει νὰ γίνῃ τὸ ὑπὸ τοῦ ρήματος σημαινόμενον: «οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὖ ποιητέοι» (=πρέπει νὰ εὐεργετηθοῦν)· «ἀλλ' οὐ γὰρ πρό γε τῆς ἀληθείας τιμητέος ἀνὴρ» (=δὲν πρέπει νὰ τιμηθῇ κλπ.). Καὶ σήμερον εὐχρηστοῦν ὀνόματά τινα εἰς —*τέος*: πολλαπλασιαστέος, διαιρετέος (=ὁ ἀριθμός, ὅστις πρέπει νὰ πολλαπλασιασθῇ ἢ νὰ διαιρεθῇ), οἱ ἐπανεξεταστέοι μαθηταὶ (=ἐκεῖνοι ποὺ ὀφείλουν νὰ ἐπανεξετασθοῦν κλπ.). Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν εἶναι συνήθης ἡ ἀπρόσωπος χρῆσις τοῦ οὐδετέρου τῶν ρηθέντων ἐπιθέτων καθ' ἑνικὸν καὶ σπανιώτερον κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμόν: «οἰστέον τὴν τύχην» (=δεῖ φέρειν τὴν τύχην), «πειστέον πατρὸς λόγοις» (=δεῖ πείθεσθαι τοῖς τοῦ πατρὸς λόγοις), «ἐπειδὴ καὶ τὸν οἶνον ἠξίους πίνειν, ξυνεκποτέ' ἐστί σοι καὶ τὴν τρύγα» (*'Αριστοφ*). —Π.

Τεοτιουακὰν (Teotihuacan) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Μεξικοῦ. Κάτ. 5.000. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 40 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως τοῦ Μεξικοῦ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μεξικοῦ—Βερακρούζ. Ὑπῆρξεν ὀνομαστὴ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διὰ τὴν μεγάλην της θρησκευτικὴν σημασίαν. Ἡ λέξις Τεοτιουακὰν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν 'Αζτέκων σημαίνει «Οἶκος Θεοῦ». 'Εκ τῶν πολλῶν ἀρχαίων θρησκευτικῶν της μνημείων σῴζονται μέχρι σήμερον, εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. πρὸς τὰ ΒΑ., τὰ ἐρείπια δύο κολοσσιαίων πυραμίδων τῶν 'Αζτέκων, ὧν ἡ μία ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἥλιον καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὴν Σελήνην. Ἡ πυραμὶς τῆς Σελήνης κεῖται πρὸς Ν. καὶ ἔχει ὕψος 44 μ καὶ μῆκος πλευρᾶς βάσεως 156 μ. Εἰς ἀπόστασιν 800 μ. ἀπ' αὐτῆς εὑρίσκεται ἡ πυραμὶς τοῦ Ἡλίου, ὕψους 66 μ, μὲ μῆκος πλευρᾶς βάσεως 232 μ. Εἰς ἀπόστασιν 800 μ ἀπὸ ταύτης εὑρίσκεται τὸ φρούριον Τεσκαπὰμ ἢ Τεσκάλπα μὲ 10 πύργους 6 μ ὕψους καὶ πολλὰς μικρὰς πυραμίδας. Παρὰ τὰς μεγάλας πυραμίδας ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι μικρότεραι, πλησίον δὲ αὐτῶν, ἐπὶ ἐκτάσεως 8 χλμ, ἐκτείνεται ἡ καλουμένη ὁδὸς τῶν Νεκρῶν, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχουν πολλὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως, πυραμίδων ὕψους 10 καὶ 12 μ. καὶ ναῶν τῆς 'Αφροδίτης, τῆς Δήμητρος, τῆς Ἥρας, τοῦ Ἡφαίστου καὶ τοῦ Ἑρμοῦ.

Μ. Δ. Β.

Τεουαντεπὲκ (Tehuantepec) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ, ἐν τῇ πολιτείᾳ 'Οαχάκα, πρωτεύουσα ὁμωνύμου διαμερίσματος. Κάτ. 12 000. Κεῖται οὐχὶ μακρὰν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σαλίνα Κροὺς—Πουέρτο Μέχικο. Παράγει ζαχαροκάλαμον, καφέν, κακάον καὶ φαρμακευτικὰ εἴδη.

Μ. Δ. Β.

— **Τεουαντεπὲκ** ***ἰσθμὸς*** (Tehuantepec) /*Γεωγρ.*/. Τὸ πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ στενότερον τμῆμα τοῦ Μεξικοῦ, ὅπερ συνδέει τὸ Μεξικὸν μετὰ τῆς Κεντρικῆς 'Αμερικῆς. Κεῖται μεταξὺ τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ πρὸς Β. καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Τεουαντεπὲκ ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ πρὸς Ν. Κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας κατηρτίσθησαν πολλάκις σχέδια διανοίξεως διώρυγος διὰ μέσου αὐτοῦ πρὸς συντόμευσιν τῆς συγκοινωνίας μεταξὺ τοῦ 'Ατλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ.

Μ. Δ. Β.

— **Τεουαντεπὲκ** ***κόλπος*** (Tehuantepec) /*Γεωγρ.*/. Κόλπος τοῦ Μεξικοῦ μεταξὺ τῶν πολιτειῶν 'Οαχάκα καὶ Τσιάπας καὶ τῆς δημοκρατίας τῆς Γουατεμάλας.

Μ. Δ. Β.

Τέουκο (Teuco) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς 'Αργεντινῆς, ἀριστερὸς βραχίων τοῦ ποταμοῦ Μπερμέχο. Εἶναι πλωτὸς κατὰ περιόδους καὶ κατὰ τμήματα.

Μ. Δ. Β.

Τεουρνία /*'Αρχ Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Νωρικοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ταυρίσκων, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β. 13, 3) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Δράβου. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν S. Peter im Holz ἐν Αὐστρίᾳ, ὅπου σῴζονται σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς.

Α. Θ. Σ.

Τεόφιλο 'Οττόνι (Theophilo Ottoni) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίνας Ζεράες. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Ρίου Ἰανεΐρου καὶ παράγει καφέν, ζαχαροκάλαμον καὶ σιτηρά Παρ' αὐτὴν ἐξάγονται καὶ πολύτιμοι λίθοι. Ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ ἐξερευνητοῦ Τεόφιλο 'Οττόνι, οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, καὶ ἔχει 163.199 κατ.

Μ. Δ. Β.

τεπέ. Λέξις τουρκικὴ σημαίνουσα ὕψωμα, κορυφή 'Απαντᾷ εἰς τοπωνύμια.

Ν. Μ.

Τεπεβάνα (Tepewana). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τοῦ Μεξικοῦ, ἐν Ντουράνγκο, ἀνήκουσα εἰς τὸν σονοραϊκὸν κλάδον τῶν Οὔτο 'Αζτέκων.

Θ. Χ. Σ.

Τεπὲ 'Ιμβρὶκ /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς 'Ανατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κυψέλων, ὑπαγομένη ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς εἰς τὸν νομὸν Ἕβρου. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 1.552 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Ἴμβρασος*.

Τεπέκιοϊ, ἢ ***Γκιαοὺρ-'Ερεκλὶ*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Τουρκίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Καρὰ-Μουρσὰλ τοῦ νομοῦ Κοτζᾶ-ἰλὶ (Νικομηδείας) Κατῳκεῖτο πρὸ τῆς ἑλληνοτουρκικῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων.

Ν. Μ.

— **Τεπέκιοϊ** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Πουλαντζὰκ τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 100 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923.

Ε. Ι. Χ.

Τεπὲ Κοὺρτ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς 'Ανατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ 'Αδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 206 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Λυκοβούνιον*.

Τεπὲ Κοὺς /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς 'Ανατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει 'Αρτισκοῦ (Ἐλευθερῶν) τοῦ νομοῦ Σαράντα 'Εκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 348 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐκαλεῖτο *'Ακουστη*.

Τεπελένι(ον) (τουρκ. *Τεπὲ-Ντελὶν*) /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς 'Αλβανίας, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ 'Αώου ποταμοῦ, παρὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν παραπόταμον Μπένιτσα, πατρὶς τοῦ 'Αλῆ πασᾶ 'Εκτίσθη πιθανῶς κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, κατελήφθη δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1401 κατὰ τὸν Pouqueville. Μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ 'Αλῆ πασᾶ ἦτο ἄσημον ἀλλ' ὀχυρὸν χωρίον, ἐν τῷ ὁποίῳ διέμενεν ὁ τοπάρχης, ἔχων ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του καὶ τὰ χριστιανικὰ χωρία Χόρμοβον, Λέηλη, 'Ερίντη καὶ Λάμποβον, τὰ ἀποτελοῦντα τὴν περιφέρειαν τῆς Ρίζης. Γνωστὸν ἰδίως καθίσταται τὸ Τεπελένι ἀφ' ὅτου ὁ πατὴρ τοῦ 'Αλῆ Βελῆς ἐνυμφεύθη τὴν Χάμκω, κόρην τοῦ ἐκ Κονίτσης Ζεϊνὲλ μπέη, φεουδάρχου τῆς Κλεισούρας. 'Εν αὐτῷ καὶ ἐντὸς τοῦ φρουρίου εἶχεν ὁ 'Αλῆς τὰ ἀνάκτορά του, τὰ ὁποῖα ἦσαν μεγαλοπρεπέστατα, ὡς ἀναφέρουν περιηγηταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. 'Εν αὐτῷ ἐπίσης εὑρίσκονται οἱ τάφοι τῶν γονέων τοῦ 'Αλῆ πασᾶ, τοῦ Τσέλιου Πίτσαρη καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν μπέηδων. Ἄλλοτε κατῳκεῖτο ἀπὸ 250 καὶ πλέον οἰκογενείας, νῦν ὅμως ἔχει περὶ τὰς 100 μόνον. Οἱ κάτοικοί του εἶναι, ἐκτὸς ἐλαχίστων ὀρθοδόξων, Μουσουλμᾶνοι 'Αλβανοί. 'Επὶ τουρκοκρατίας ἦτο ἕδρα καϊμακάμη (ὑποδιοικητοῦ), εἰς ὃν ὑπήγετο ἡ ἐπαρχία Τεπελενίου καὶ Κουρβελεσίου μὲ 30 περίπου χωρία, ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὴν διοίκησιν Βερατίου, ἐκκλησιαστικῶς δὲ ὑπήγετο εἰς τὴν μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως. Κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1913, καταληφθὲν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, ἐγένετο ἕδρα ὑποδιοικητοῦ, ἔμενε δὲ εἰς αὐτὸ μέχρι τοῦ 1917, ὁπότε κατελήφθη ὑπὸ τῶν 'Ιταλῶν, κατὰ δὲ τὸ 1921 ὑπήχθη μετὰ τῆς λοιπῆς Β. **Ἠπείρου εἰς τὴν 'Αλβανίαν.**

Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

Digitized by Google

—*/Στρατ. Ἱστορ./* Μετὰ τὴν κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ἅλωσιν τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὸν Φεβρουάριον 1913, ἐπηκολούθησεν ἡ πρὸς Βόρειον Ἤπειρον προέλασις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ ἀναλαβοῦσα τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας 8η ἑλληνικὴ μεραρχία, ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Ματθαιόπουλον, ἐνισχυομένη δι' ἑνὸς συντάγματος ἱππικοῦ, προυχώρησε τὴν 5ην Μαρτίου 1913 ἐξ Ἀργυροκάστρου κατευθυνομένη πρὸς Τεπελένι, καθ' ὃν χρόνον ἡ 3η ἑλληνικὴ μεραρχία εἶχεν ἤδη καταλάβει τὴν Κλεισούραν ἀπὸ τῆς 3ης Μαρτίου. Φθάσασα ἡ 8η μεραρχία πλησίον τοῦ Χάνι Σούμπασι, ἐπληροφορήθη παρὰ τοῦ ἱππικοῦ ὅτι τὰ νοτίως τοῦ Τεπελένι ὑψώματα κατείχοντο ὑπὸ τουρκικοῦ στρατεύματος μετὰ πυροβολικοῦ (ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξηκριβώθη, ἐπρόκειτο περὶ 8.000 Τούρκων μετὰ 3 πυροβολαρχιῶν). Ἅμα ὅμως ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς ἑλληνικῆς ταύτης μεραρχίας ἐπλησίαζε πρὸς τὰ ἐν λόγῳ ὑψώματα, ἵνα ἄρξηται τοῦ ἀγῶνος, ἐπληροφορήθη παρ' Ἑλλήνων ἐντοπίων χωρικῶν ὅτι πρὸ ὀλίγης ὥρας ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἶχεν ἐγκαταλείψει τὴν πρὸ τοῦ Τεπελένι τοποθεσίαν καὶ ὑπεχώρησε μέρος μὲν πρὸς Βεράτι, μέρος δὲ πρὸς Αὐλῶνα. Οἱ Τοῦρκοι ἐξηναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς πρὸ τοῦ Τεπελένι θέσεις των, καθόσον ἠπειλοῦντο τὰ νῶτά των ὑπὸ τῆς 3ης μεραρχίας, τῆς κατεχούσης τὴν Κλεισούραν. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 5ης Μαρτίου 1913 κατελήφθη ἀμαχητὶ τὸ Τεπελένι ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ. Ν. Θ. Κ.

Τεπὲ-Μπὸζ */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 376 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Μετώπη*.

τεπὲς (ὁ)· τὸ κοῖλον μέρος τοῦ πίλου, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν γῦρον (λ. τουρκ.).

Τεπὶκ (Tepic) */Γεωγρ./*. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Ναϋαρίτ. Κάτ. 13.766. Εἶναι σιδηροδρομικὸν κέντρον καὶ εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 35 χλμ. Α τοῦ λιμένος Σὰν-Μπλάς. Παράγει καφέν, σάκχαριν, βάμβακα καὶ ὀπώρας καὶ ἔχει ἐργοστάσια πούρων καὶ ὑφαντουργεῖα. Διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐκαλεῖτο ἄλλοτε καὶ ἡ πολιτεία Ναϋαρίτ. Μ. Δ. Β.

Τέπλιτς (Teplitz Choenau, τσεχ. Teplice Sanov) */Γεωγρ./*. —1) Πόλις καὶ κλιματολογικὸς σταθμὸς τῆς *Τσεχοσλοβακίας*, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μπίλα καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀούσσιγκ-Κομοτάου. Κάτ. 28.892 (1921). Ἔχει βιομηχανίαν ὑφαντουργίας, μεταλλουργίας, χημικῶν προϊόντων καὶ ὑαλουργίας. Ἐγγὺς αὐτῆς εὑρίσκονται λιγνιτωρυχεῖον καὶ θερμαὶ πηγαὶ ἀλκαλικαὶ καὶ ραδιοῦχοι (35—46°) κατὰ ἀρθρίτιδος καὶ ρευματισμῶν, ἀνακαλυφθεῖσαι τῷ 762. —2) Λουτρόπολις τῆς Νοτιοσλαυίας ἐν Κροατίᾳ (βλ. *Κραπίνα*). Θ. Κ.

Τεπόκα (Tepoka). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τοῦ Μεξικοῦ παρὰ τὴν Γκουϊάμαν, ἐπὶ τοῦ κόλπου τῆς Καλιφορνίας. Θ. Χ. Σ.

τεπουαλία (Tepualia) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρτοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἱκανοῦ ἀναστήματος, ἰθαγενῆ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ κυρίως τῆς Ἀργεντινῆς. Εἴδη τινὰ παρέχουσι στερεὸν καὶ εὐέργαστον ξύλον ποικίλως χρήσιμον. Δ. Ν. Π.

Τεπτιάροι (οἱ). Τουρκικὴ φυλὴ γεωργῶν καὶ κτηνοτρόφων τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, περιλαμβάνουσα 290.000 περίπου μέλη, ἐγκατεστημένα ἐν τῇ αὐτονόμῳ σοβ ετικῇ δημοκρατίᾳ τῶν Βασκίρων. Εἶναι Μωαμεθανοὶ τὸ θρήσκευμα, ἀνήκοντες εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Σουννιτῶν. Χ. Δ.

Τὲρ (Ter) */Γεωγρ./*. Ποταμὸς τῆς Ἱσπανίας ἐν Καταλωνίᾳ, πηγάζων ἐκ τῶν Πυρηναίων εἰς ὕψος 2.325 μ. καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ τῆς Χερώνα, μετὰ ροῦν 167 χλμ. Μ. Δ. Β.

Τεραὶν (Thérain) */Γεωγρ./*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Οὐάζ. Πηγάζει ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κάτω Σηκουάνα καὶ χύνεται εἰς τὸν Οὐὰζ παρὰ τὴν Κρέϊγ, μετὰ ροῦν 86 χλμ. Μ. Δ. Β.

Τέραμβος */Μυθολ./*. Ὀρθοτέρα ἡ γραφὴ *Κέραμβος*. Υἱὸς τοῦ Εὐήρου καὶ τῆς νύμφης Εἰδοθέας, ἔγγονος τοῦ Ἀπόλλωνος, ποιμαίνων τὰ ποίμνιά του ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τῆς Ὄθρυος. Ἠγαπᾶτο ὑπὸ τοῦ Πανὸς καὶ τῶν Νυμφῶν καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς «μουσικώτατος τῶν τότε γενέσθαι.... καὶ σύριγγα ποιμενικὴν ἐν τοῖς ὄρεσι συνεῖσθαι καὶ λύρα πρῶτος ἀνθρώπων κεχρῆσθαι, πλεῖστά τε καὶ κάλλιστα μέλη ποιῆσαι». Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῇ μεγαλαυχίᾳ του ἐχλεύασε τὰς Νύμφας, αὗται μετεμόρφωσαν αὐτὸν εἰς μέγαν κάνθαρον, καλούμενον *κεράμβυκα*.

Τέραμο (Teramo) */Γεωγρ./*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀβρουζίοις τῆς Α. μέσης Ἰταλίας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 1.944 τ. χλμ. καὶ 226.414 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχει ἡ κορυφὴ τῶν Ἀπεννίνων Γκρὰν Σάσσο ντ' Ἰτάλια. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι εὔφορον, παράγον σιτηρά, λαχανικά, ὀπώρας καὶ οἴνους.

—2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 30.663. Ἔχει μουσεῖον, βιβλιοθήκην, θέατρα καὶ ἀστεροσκοπεῖον. Εἶναι πόλις βιομηχανική, μὲ ἐργοστάσια πίλων, δερμάτων, ἐπίπλων, μεταξωτῶν καὶ χημικῶν προϊόντων. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ θεάτρου, μητρόπολις τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ἄλλαι παλαιαὶ ἐκκλησίαι. Εἶναι ἡ Interamnia τῶν Ρωμαίων. Μ. Δ. Β.

Τεραμώνιον */Γεωγρ./*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ταγαρχωρίου* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Τερὰν (Teran), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Ἀργεντινὸς νομομαθὴς καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1880. Καθηγητὴς τῷ 1902 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Τουκουμάν, πρύτανις τῷ 1914, ἔγραψε: «Τουκουμὰν καὶ ἡ Β. Ἀργεντινή» (1915), «Ἀπαρχαὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς» (1915), «Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Εὐρώπης» (1916). Θ. Κ.

τέρας, *—ατος* (τό)· πᾶν ὅ,τι δὲν ἔχει ὑπόστασιν φυσιολογικήν, ἰδίᾳ ἐκ τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, ἔκτρωμα· || πρόσωπον ἢ ζῷον τῆς μυθολογίας παρὰ τὴν συνήθη φύσιν, οἷον ὁ κένταυρος, ἡ χίμαιρα, ἡ σφίγξ κ. ἄ.· || χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου κακεντρεχοῦς, διεστραμμένου: «εἶναι ἕνα τέρας»· || πᾶν τὸ παρὰ τὴν συνήθη φύσιν, ἔκτακτον, θαυμαστόν: «εἶναι τέρας πολυμαθίας, —ὑγείας, —ἐγκρατείας»· || φρ. «ἔκαμε τέρατα καὶ σημεῖα» εἴτε σπουδαῖα καὶ θαυμαστά, εἴτε φοβερὰ καὶ ἀποτρόπαια.

— */Ἐγκυκλ./* Βλ λ. *τερατολογία*.

— */Ρωμ. Δίκ./* Κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον δὲν ἤρκει νὰ γεννηθῇ τις ζῶν διὰ νὰ θεωρηθῇ πρόσωπον, ἀλλ' ἀπῃτεῖτο προσέτι ὅπως ἔχῃ καὶ ἀνθρωπίνην μορφήν, νὰ μὴ εἶναι δηλαδὴ *τέρας* (monstrum, prodigium, contra formam humani generis). Ἐν τούτοις αἱ πηγαὶ δὲν διαγράφουσι τὰ ὅρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων λογίζεταί τις ἔχων μορφὴν ἀνθρωπίνην· ὑπάρχει ὅμως ἄλλη διάταξις (11-7 44 πρ.), ὁρίζουσα ὅτι ἐκ τῆς κεφαλῆς γνωρίζεται ὁ ἄνθρωπος. Ἡ ἁπλῆ ἀπόκλισις ἀπὸ τῆς συνήθους ἀνθρωπίνης μορφῆς (οἷον πλείονα ἢ ἥσσονα τοῦ φυσικοῦ μέλη, σωματικὸς σύνδεσμος δύο ἀνθρώπων κ. λ. π.) δὲν ἀποκλείουσι τὴν προσωπικότητα. Ἡ νεωτέρα ἰατρικὴ ἐπιστήμη κατέδειξεν ὅτι: «πᾶν τὸ ὑπὸ γυναικὸς τεχθὲν ζῶν εἶναι ἄνθρωπος», οἱαδήποτε παρέκκλισις ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς καὶ ἂν ὑφίσταται. Ἡ περίπτωσις ἐφαρμογῆς τῆς προϋποθέσεως τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου γενικῶς νῦν ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν καὶ τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν. Δ. Ι. Π.

τεράστιος, *—α, —ον*· ὁ οἱονεὶ τέρας, ὑπερμεγέθης, ὑπερφυής, θαυμαστός: «τεράστιος ὄγκος», «μέγεθος τεράστιον», «ἐδημιούργησε τεραστίαν περιουσίαν».—Ἐπίρρ. *τεραστίως*.

τερατογενεσικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναγόμενος εἰς τὴν τερατογενεσίαν, τουτέστιν εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν τερατογονικῶν διαπλάσεων. Μ. Ν. Κ.

τερατογονία (ἡ), ἢ *τερατογενεσία*. Ὅρος ἐκσημαίνων τὸ σύνολον τῶν νόμων, οἵτινες προΐστανται τῆς παραγωγῆς ἢ γενέσεως τῶν τεράτων. Παραδέχονται ὅτι εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἡ τερατογονία στηρίζεται ἐπὶ τριῶν ἀρχῶν: α) Εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἐντὸς ἑνὸς μοναδικοῦ βλαστοδέρματος μιᾶς μόνης ἀρχικῆς γραμμῆς. β) Εἰς τὴν διαίρεσιν ἢ τὸν διαχωρισμὸν κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο τῆς ἐμβρυολογικῆς ἀναπτύξεως εἴτε τοῦ ἑνὸς ἄκρου ἢ πέρατος (ἐξ οὗ προκύπτει ἡ δικεφαλία, ἢ κατωτέρα πολυμελία), εἴτε καὶ τῶν δύο ἄκρων ἢ περάτων (ὁπότε ἔχομεν τὰ στερνοπαγῆ, ξιφοπαγῆ, πυγοπαγῆ τέρατα). γ') Εἰς τὴν διαίρεσιν ἢ τὸν διαχωρισμόν, καταφανῆ μόνον εἰς προκεχωρημένον τι στάδιον τῆς ἐξελίξεως, ὁπότε ἔχομεν ἄκρα ἢ ὄργανα πολλαπλᾶ εἰς διαφόρους χώρας, ἀναλόγως τοῦ βλαστοῦ, ἐν ᾧ παράγεται ἡ παρέκκλισις. Μ. Ν. Κ.

τερατογόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ παράγων, γεννῶν τὰ τέρατα.

— ***τερατογόνοι παράγοντες***. Καλοῦνται οὕτω οἱ μηχανικοὶ ἢ φυσικοὶ παράγοντες, οἵτινες ἐφαρμοζόμενοι εἰς τὸ ᾠὸν ἢ εἰς τὸ ἔμβρυον κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ἀναπτύξεως προκαλοῦσιν ἢ παράγουσι μορφὰς ἀνωμάλους καὶ τερατώδεις. Μ. Ν. Κ.

τερατοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἔχων μορφὴν τέρατος.

— ***τερατοειδὴς ὄγκος***. Ποικιλία τοῦ τερατώματος (ὀργανικοῦ ὄγκου τοῦ Virchow), ἐν τῇ ὁποίᾳ οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὸν ἱστοὶ ἀπαρτίζονται ἐκ διαφόρων εἰδῶν, ἀλλὰ μετ' ἐπικρατήσεως ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, εἰς τρόπον, ὥστε τὸ τεράτωμα κατατάσσεται εἰς καθωρισμένην νεοπλασίαν, τὸ ἴνωμα κ. χ. Μ. Ν. Κ.

τερατοΐγα (ἡ) */Ἰατρ./*· βλ. λ. *κακογενεσία*.

τερατοκτονία (ἡ) */Ποιν. Δίκ./*. Ὁ ποινικὸς νόμος ἐν ἄρθρῳ 289 τιμωρεῖ τὸν φόνον τοῦ τέρατος, ἤτοι ὄντος τεχθέντος μὲν παρὰ γυναικός, ἀλλὰ στερουμένου ἀνθρωπίνης μορφῆς. Ἐπιστημονικῶς ὅμως εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ γέννησις τοιούτων ὄντων ζώντων· δι' ὃ καὶ ἡ ἐν λόγῳ διάταξις τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὀφειλομένη εἰς πεπαλαιωμένας προλήψεις, εἶναι πάντῃ ἄχρηστος. Α. Ν. Μ.

τερατοκύτταρον (τό). Οὕτω καλεῖται σπερματικὸν κύτταρον τερατολογικὸν πολυπύρηνον, τὸ ὁποῖον γεννᾶται ἢ ἀναπτύσσεται κατὰ τὴν διαδρομὴν ἀνωμάλων διαιρέσεων τῶν σπερματογονιῶν καὶ τῶν σπερματοκυττάρων. Μ. Ν. Κ.

τερατόλιθος (ὁ) (Teratolith) */Ὀρυκτολ./*. Ὀρυκτὸν ἔνυδρον πυριτικὸν ἀργίλλιον, τὸ ὁποῖον περιέχει καὶ ὑδροξείδιον τοῦ σιδήρου. Εἶναι ἄμορφον, ἔχει χρῶμα κυανωπόν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Zwickau ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως. Γ. Β.

τερατολογία (ἡ)· τὸ νὰ λέγῃ τις τερατώδη, διήγησις πραγμάτων τερατωδῶν, ἀπιστεύτων, ψευδολογία· || ἰατρικῶς, ἡ περὶ γενέσεως τεράτων πραγματεία.

—*/Ἐγκυκλ./* Ἡ *τερατολογία* ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν μελέτην πασῶν τῶν ἐξαιρετικῶν ὀργανικῶν διατάξεων, διὰ τῶν ὁποίων ἄτομόν τι διακρίνεται τῆς πλειονότητος τῶν ἀτόμων τοῦ ἰδίου αὐτοῦ εἴδους. Αἱ ἐξαιρετικαὶ αὗται διατάξεις εἶναι ἀνωμαλίαι ἢ τερατομορφίαι. Ἀνωμαλία καλεῖται πᾶσα ἐν τῇ διαπλάσει τοῦ ὀργανισμοῦ σπουδαία ἀνατομικὴ λεπτομέρεια· τερατομορφία δέ, «σοβαροτάτη ἀνωμαλία, καθιστῶσα δυσχερῆ ἢ ἀκατόρθωτον τὴν ἐκπλήρωσιν μιᾶς ἢ πλειόνων λειτουργιῶν, ἢ παράγουσαν εἰς τοὺς ὑπὸ ταύτης προσβεβλημένους ὀργανισμοὺς διάπλασιν ἢ διαμόρφωσιν πλημμελῆ, καταφανῆ ἐξωτερικῶς, λίαν διάφορον ἐκείνης, ἣν παριστᾷ ἐν γένει τὸ ἴδιον αὐτῶν εἶδος» (Is. Geoffroy Saint-Hilaire). Ὅθεν τὰ τέρατα εἶναι ὄντα ἢ ἄτομα φέροντα σοβαρὰς ἀνωμαλίας, ὄψεως ἀηδοῦς, διακρινόμενα εἰς τρεῖς περιόδους ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως ἢ ἀντιλήψεως: τὴν μυθικήν, τὴν φιλοσοφικὴν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἢ πειραματικὴν περίοδον.

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸν μεσαίωνα ἡ φαντασία τῶν πρωτογενῶν φυλῶν ἔβλεπεν εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν τεράτων τὴν ἐκδήλωσιν τῶν θείων δυνάμεων. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐθεοποίησαν τὴν ἀχονδροπλασίαν εἰς τὸν μῦθον τοῦ θεοῦ Φθᾶ ἐμβρύου. Ἦσαν δὲ τὰ τέρατα, καὶ σημεῖα προαγγελτικὰ τῆς θείας ὀργῆς καὶ μεγάλων συμφορῶν· δι' ὃ εἰς τὴν Σπάρτην, καθὼς καὶ εἰς τὴν Ρώμην, ἐθυσιάζοντο ἅμα τῇ γεννήσει αὐτῶν καὶ ἡ τεκοῦσα αὐτὰ μήτηρ ἐλιθοβολεῖτο συνήθως. Σκεπτικισταί τινες ἀντετάχθησαν κατὰ τῶν δεισιδαιμονιῶν τούτων.

Ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Κικέρων μάτην προσεπάθησαν ν' ἀποδώσωσι τὰς τερατογονίας εἰς φυσικὰ φαινόμενα. Ἐν τούτοις αἱ δοξασίαι τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ θείου διετηρήθησαν μέχρι τοῦ μεσαίωνος, ἡ ὀνομασία δὲ μόνον τῆς θεότητος ἤλλαξε καὶ ὁ Σατὰν ἀντικατέστησε τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου.

Ἡ λαϊκὴ δοξασία, ἡ ἀποδίδουσα τὴν γέννησιν τῶν τεράτων εἰς σαρκικὴν ἐμπορίαν μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων, ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς τὴν Βίβλον: εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἐνὼχ ἀναφέρεται ὅτι ἡ συνοίκησις τῶν ἀγγέλων μετὰ τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων παρήγαγε τὴν γένεσιν τῶν γιγάντων. Ἐν αὐτῇ εὑρίσκομεν ὅτι τὸν Ἀδὰμ ἐπεσκέφθησαν αἱ διαβόλισσαι καὶ ὅτι αἱ δαιμόνισσαι αὗται ἐγέννησαν τὰς λάμιας, τὰς μορμῶνας καὶ τὰ μυθικὰ φάσματα· τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ πεποίθησις ἐπὶ τὰς δοξασίας ταύτας, ὥστε ἡ Σορβώνη τῷ 1318 ἐθέσπισεν ὅτι ἡ ἐνέργεια τῶν δαιμονισσῶν ἔδει νὰ θεωρῆται ὡς ἀδιάψευστος.

Μόλις δὲ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος αἱ δεισιδαίμονες αὗται δοξασίαι κατηργήθησαν καὶ ἡ γέννησις τῶν τεράτων ἐθεωρήθη ὡς φυσικὸν φαινόμενον, σχετιζόμενον πρὸς τὴν ἐμβρυϊκὴν ἀνάπτυξιν, ὁπότε ὁ Aromatari, τῷ 1625, καθώρισε τὴν θεωρίαν τῆς προϋπάρξεως τῶν γονιδίων ἢ τὴν συγγενεσίαν, ἐπηκολούθησαν δὲ αἱ θεωρίαι τοῦ Swamerdann καὶ τοῦ Malpighi, διαβλεπόντων πανταχοῦ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ᾠαρίου, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ τῶν ἀνωμάλων σπερμάτων ἢ γονιδίων. Τῷ 1751 ὁ Haller ἐνεκαίνιζε τὴν ἐπιστημονικὴν περίοδον καὶ ὁ Wolf τῷ 1759, διὰ τῆς θεωρίας τῆς ἐπιγενέσεως, καθώριζε τὴν τερατολογίαν ἀδιασπάστως συνδεδεμένην πρὸς τὴν ἐμβρυολογίαν. Ἐπηκολούθησαν αἱ πειραματικαὶ ἐργασίαι τοῦ Saint-Hilaire, τοῦ Dareste, τοῦ Maas, τοῦ Rabaud καὶ ἄλλων, καταδείξασαι ὅτι «ἡ μεταβολὴ ποικιλίας τῆς τῶν ἐξωτερικῶν ὅρων συνεπιφέρει ποικιλίας τῆς ἀναπτύξεως, αἵτινες εἶναι τοσοῦτον βαθεῖαι, ὥστε πλεῖστοι ὀργανικοὶ χαρακτῆρες, καὶ οἱ σπουδαιότεροι ἔτι, ἀναπληροῦνται ὑπὸ ἄλλων· τὸ ᾠὸν δὲν ἀναπτύσσεται κατ' ἀνάγκην καθ' ὡρισμένον πρό-

Digitized by Google

τοτε τρόπον· δύναται ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, καθ' ὁλοκληρίαν ἢ ἐν μέρει, νὰ ἐξελιχθῇ διαφορετρόπως, ἐκτρεπόμενον τῆς φυσικῆς ὁδοῦ».

Ἐξωτερικαὶ ἐπήρειαι, μηχανικαί, φυσικαὶ καὶ χημικαί, δύνανται νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τερατογονίας, πάντοτε ὅμως ἐπὶ ἱστῶν ὑγιῶν καὶ οὐχὶ πασχόντων, περιορίζουσαι ἢ ἀλλοιοῦσαι τὴν κανονικὴν ἐμβρυογενικὴν διάπλασιν. Ἡ κληρονομικότης μεγάλως συμβάλλεται ὡς πρὸς τὴν παραμορφωτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἄκρων ὡσαύτως αἱ διάφοροι τοξικαὶ δηλητηριάσεις, ἡ οἰνοπνευματίασις ἰδίᾳ καὶ ἡ σύφιλις, θεωροῦνται αἴτια ἐμβρυϊκῆς παραμορφώσεως (*Hertwig*), καθὼς καὶ αἱ φρενικαὶ διαταραχαὶ (*Schwalbe*). Ὁ Ἱπποκράτης παρεδέχετο τὴν ἐπίδρασιν ἐξωτερικῶν τραυματισμῶν ἐπὶ τῆς κοιλίας, ὡς καὶ ὁ G. St. Hilaire· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐξωμήτριος κύησις, κατὰ τὸν Marchaud, εἶναι αἴτιον τερατογενεσιῶν. Ἡ δὲ λαϊκὴ δοξασία τῶν παρὰ φύσιν συζεύξεων δὲν θεωρεῖται ὡς αἰτία παραγωγῆς τεράτων, καθόσον αἱ μεταξὺ διαφορετικῶν εἰδῶν συζεύξεις δὲν παράγουσιν οὐδένα καρπόν, οἱ δὲ ἱπποκένταυροι τοῦ Πλινίου εἶναι ἁπλῆ μυθικὴ παράδοσις, καίτοι ὁ ἡμίονος ἐν τῇ πραγματικότητι εἶναι τέρας, γεννηθὲν ἐκ τοῦ ὄνου καὶ τῆς φορβάδος.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀναλογίαν τῆς γεννήσεως τεράτων, ὁ Winckel ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ 8149 παιδίων εὑρίσκονται 23 παραμεμορφωμένα, ἤτοι: 2,8 %. Ὁ Schworers, εὗρεν ἓν ἐπὶ 455 τοκετῶν. Ὁ Puech ἐπὶ 100.000 νεογνῶν εὗρε 454 ἀνωμαλίας· αἱ τερατογονίαι κατ' αὐτὸν εἶναι συχνότεραι εἰς τὰ φυσικὰ τέκνα (1/31), ἐνῷ εἰς τὰ νόμιμα εἶναι 1:592 καὶ ἀπαντῶσι συχνότερον εἰς τὰ θήλεα, κατ' ἀναλογίαν 3 πρὸς 1. Συχνάκις ὡσαύτως ἀπαντῶσιν αἱ τερατογονίαι καὶ εἰς τὰ ζῷα· ὁ Gurlt ἐπὶ 734 κατοικιδίων ζῴων τερατογενῶν εὑρίσκει 239 ἀγελάδας, 179 πρόβατα, 87 χοίρους 78 κύνας, 71 γαλᾶς, 56 φορβάδας, 24 αἶγας καὶ 3 ὄνους, ἅπαντα δὲ θήλεος γένους.

Δύο κυρίως εἶναι αἱ ἐπικρατοῦσαι περὶ τῆς τερατογονίας θεωρίαι: Ἡ μέν, ἡ τῆς συμφύσεως τοῦ ἐμβρύου πρὸς τὰ ἐξαρτήματα αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ περὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἐπίσχεσις, ὁπότε διακρίνομεν συμφύσεις πλακουντικάς, ἀμνιοτικὰς ἢ ἕλξιν ἀσκουμένην ὑπὸ δεσμῶν ἢ χαλινῶν ἐκπορευομένων ἐκ τοῦ μὲν ἢ τοῦ δὲ ἐξαρτήματος. Ἡ δέ, ἡ τῶν ἀμνιοτικῶν συμφύσεων, καὶ δὴ ἡ ἀσκουμένη πίεσις ὑπὸ λίαν περιωρισμένου ἀμνίου. Τὸ ᾠόν, ὑφιστάμενον διαφόρους ἐσωτερικὰς ἐξεργασίας, συμφυεῖς πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ, δὲν ἀναπτύσσεται πάντοτε κανονικῶς· δυνατὸν ἐκ διαφόρων περιστάσεων νὰ ὑποστῇ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἐξέλιξιν λίαν διάφορον τῆς κανονικῆς. Τὸ κοινῶς ὅμως πιστευόμενον, ἡ ἐπιρροὴ τουτέστι τῆς φαντασίας τῆς μητρὸς ἐπὶ τὴν παραγωγὴν τῶν ἐμβρυογονικῶν παραμορφώσεων, οὐδόλως εἶναι ἀποδεκτὸν σήμερον, διότι παρόμοιαι ἀκριβῶς ἀνωμαλίαι εὑρέθησαν καὶ παρὰ τοῖς ζῴοις, τῶν ὁποίων ἡ φαντασία βεβαίως ἀδύνατον νὰ λειτουργῇ ὥσπερ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ. Ὅθεν αἱ διάφοροι καὶ ποικίλαι αἰτίαι τῶν περὶ τὴν ἐμβρυολογικὴν διάπλασιν ἀνωμαλιῶν ἐπιφέρουσι: α) τὴν περὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἢ ἐξέλιξιν ἐπίσχεσιν, καὶ β) τὴν σύντηξιν ἢ συγχώνευσιν ὀργάνων, ἅτινα κανονικῶς ὤφειλον νὰ ὦσι διακεκριμένα ἀλλήλων καὶ ἀρτιπαγῆ. Τὸ κανονικὸν δ' εἶναι, ἐν τῇ διαμορφώσει τῶν ὀργάνων ἐμβρυολογικῶς, ὅπως ἐκ δύο κεχωρισμένων βλαστοδερμάτων παραχθῶσι δύο κεχωρισμένα ὄργανα· ἐνίοτε ὅμως τὰ δύο ταῦτα ὄργανα πλησιάζουσιν ἀλλήλοις καὶ συγχέονται ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀποτελοῦντα οὕτως ἐν τέλει ἓν μόνον ὄργανον ἀσύμμετρον. Ἂν ὅμως παρομοία τις συγχώνευσις παραχθῇ μεταξὺ δύο βλαστοδερμάτων, ἅτινα ὤφειλον νὰ μένωσι κεχωρισμένα ἢ μεμονωμένα, τὰ ἐκ τούτων παραχθησόμενα ὄργανα ἤθελον μοιραίως συγκολληθῇ (ὡς λ. χ. εἰς τὸν ὠτοκέφαλον).

Αἱ παρατηρούμεναι ἀνωμαλίαι τῆς διαπλάσεως εἶναι ποικιλώταται καὶ ἀνάγονται ὁτὲ μὲν εἰς τὸ μέγεθος ἢ τὸν ὄγκον, ὡς λ. χ. γενικὴ αὔξησις ἢ ἐλάττωσις τοῦ ἀναστήματος, ὀργάνων, ἱστῶν, ὡρισμένων χωρῶν· ὁτὲ δὲ εἰς τὸ σχῆμα τῶν ὀργάνων ἢ τῶν χωρῶν· ἄλλοτε εἰς τὴν ὑφήν, ἀνωμαλίαι δηλ. χροιᾶς, ἀλλοίωσις, μαλάκυνσις, σκλήρυνσις· καὶ ἄλλοτε εἰς τὴν διάταξιν τῶν ὀργάνων (ἐνταῦθα ἔχομεν τὰς μετατοπίσεις τῶν ὀργάνων, ἀνωμάλους ἀρθρώσεις, ἐμφύσεις ἀνωμάλους, ἀτρησίας τῶν φυσικῶν τρημάτων, ἐξαιρετικὰς συγκολλήσεις ὀργάνων ὁμολόγων ἢ ἀνομοίων, διατρήσεις ἢ διαιρέσεις ἀνωμάλους)· τέλος αἱ ἀνωμαλίαι συνίστανται εἰς τὴν ἐλάττωσιν ἢ ἀπ' ἐναντίας εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ φυσιολογικοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαφόρων μερῶν (λ. χ. ὕπαρξις 4 καὶ 6 δακτύλων).

Αἱ τερατοπλαστίαι ἢ τερατογονίαι διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας: τὰ *μονομερῆ τέρατα*, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζονται μόνον τὰ ὄργανα, τέλεια ἢ ἀτελῆ, ἑνὸς μόνον ἀτόμου· καὶ τὰ *διπλᾶ τέρατα*, εἰς τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται τὰ στοιχεῖα, τέλεια ἢ ἀτελῆ, δύο ἀτόμων. Δυνατὸν δὲ νὰ ὑπάρξωσι καὶ τριπλᾶ τέρατα.

Α') Τὰ *μονομερῆ τέρατα* ἐμφανίζουσι μόνον ἀνωμαλίας καθ' ὑπερβολήν· διαιροῦνται δὲ εἰς τρεῖς ὁμάδας, ὡς ἀκολούθως:

α') Τὰ *αὐτόσιτα τέρατα*. Ταῦτα ἔχουσι μίαν καρδίαν καὶ δύνανται νὰ ζήσωσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπὶ πολὺ μετὰ τὴν γέννησιν· περιλαμβάνουσι δὲ τοὺς ἀκολούθους τύπους:

1) Τὴν *ἐκτρωμελίαν* ἢ *ἐκτρωτικομελίαν*, χαρακτηριζομένην διὰ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τελείας ἐκτρώσεως τῶν ἄκρων· ὁ κορμὸς καὶ ἡ κεφαλὴ παραμένουσι πλήρεις. Ἡ ἔλλειψις τῶν δύο προσθίων ἄκρων (διπλῆ ἐκτρωμελία θωρακική) εἶναι ἡ κοινοτέρα μορφὴ τούτων· εἴς τινας περιπτώσεις τὸ ἄκρον ἐκτιτρώσκεται ἐξαιρέσει τῆς χειρὸς ἢ τοῦ ποδός, ἅτινα εἶναι προσκεκολλημένα ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ κορμοῦ, ὁπότε ὑπάρχει ἡ φωκομελία· ἄλλοτε ἡ ἔκτρωσις ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸ ἓν ἄκρον, ὅπερ ἔχει τὸ σχῆμα ἁπλοῦ κολοβώματος.

2) Τὴν *συμμελίαν*, καθ' ἣν τὰ ἄκρα εἶναι συγκεκολλημένα· συνηθέστατα εἶναι τὰ ὀπίσθια ἄκρα, ἅτινα εἶναι συνηνωμένα εἰς ἓν ἄκρον μοναδικόν.

3) Τὴν *κηλοσωμίαν*, καθοριζομένην διὰ τῆς περὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἐπισχέσεως τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος τοῦ σώματος, ὁπότε προέχουσιν ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τὰ κοιλιακὰ σπλάγχνα καὶ ἡ καρδία.

4) Τὴν *ἀνεγκεφαλίαν*, ἤτοι τὴν τελείαν ἔλλειψιν τοῦ ἐγκεφάλου, πολλάκις δὲ καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἅτινα ἀντικαθίστῶνται ὑπὸ θυλάκου πλήρους ὀρώδους ὑγροῦ. Τὰ τέρατα ταῦτα δύνανται νὰ ζήσωσιν ἐπί τινας ὥρας, καὶ ἡμέρας ἔτι, ἀναμφιβόλως διὰ τῆς ζωτικῆς ἐνεργητικότητος τοῦ συμπαθητικοῦ.

5) Τὴν *ψευδεγκεφαλίαν*, καθ' ἣν ἡ θέσις τοῦ ἐγκεφάλου κατέχεται ὑπὸ ὄγκου τινὸς ἄνευ νευρικῶν στοιχείων.

6) Τὴν *ἐξεγκεφαλίαν*, καθ' ἣν τὸ κρανίον εἶναι ἀνεφγμένον καὶ προβάλλει ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τμῆμα τοῦ ἐγκεφάλου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μέγα.

7) Τὴν *κυκλοκεφαλίαν*, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν προσέγγισιν ἢ τὴν συνένωσιν τῶν δύο ὀφθαλμικῶν κόγχων, κατ' ἀκολουθίαν ἐκτρώσεως τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ δύνανται νὰ συντηχθῶσι, σχηματίζοντες ἕνα μόνον ὀφθαλμόν, ὡς εἰς τοὺς μυθικοὺς Κύκλωπας καὶ τοὺς ὠποκεφάλους.

8) Τὴν *ὠτοκεφαλίαν*, καθ' ἣν ὑπάρχει ἕνωσις τῶν δύο ὤτων πρὸς τὸ κάτω τμῆμα τῆς κεφαλῆς κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἀτροφίας τῶν ρινικῶν καὶ στοματικῶν χωρῶν· εἰς ἐντονώτερον βαθμὸν ὑφίσταται μόνον ἓν ἐγκάρσιον τρῆμα ἔχον εἰς τὰ δύο πέρατα αὐτοῦ τὰ δύο πτερύγια τῶν ὤτων.

β') Τὰ *ὀμφαλόσιτα τέρατα*. Ταῦτα στεροῦνται καρδίας καὶ ἀποθνήσκουσι κατ' ἀνάγκην μετὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτῶν· τὰ μὲν κατέχουσιν εἰσέτι σπλάγχνα, τὰ δὲ (βλ. λ. *ἀνείδια*) στεροῦνται τούτων καὶ τὸ σῶμα αὐτῶν εἶναι ἁπλοῦς τις δερματικὸς θύλακος.

γ') Τὰ *παράσιτα τέρατα* ἀποτελοῦνται ἁπλῶς ὑπὸ ὀργάνων μεμονωμένων, ὀστῶν, τριχῶν, ὀδόντων, μετ' ὀλίγης σαρκός.

Β') Τὰ *διπλᾶ τέρατα*. Κατὰ τὸν Mathias Duval, ταῦτα ἀναπτύσσονται ἐμβρυογονικῶς, ὡς ἀκολούθως: «Δύο ὄργανα ὁμόλογα, πρὸς σχηματισμὸν αὐτῶν, εὑρίσκουσιν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν ἓν καὶ μόνον τμῆμα τοῦ βλαστοδέρματος εἰς τρόπον, ὥστε τὰ ἐμβρυϊκὰ τμήματα γεννῶνται κατ' ἀνάγκην συγκεκολλημένα ἐξ ὑπαρχῆς, καθόσον τὰ διάμεσα καὶ κοινὰ μέρη ἔσχον τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν καταβολὴν εἰς μίαν μόνην καὶ τὴν αὐτὴν μᾶζαν βλαστοδερμικῶν κυττάρων». Κατὰ τὸν αὐτόν, ἡ πολυσπερμία, ἡ ταυτόχρονος δηλαδὴ γονιμοποίησις ἑνὸς ᾠαρίου ὑπὸ δύο ἢ πλειόνων σπερματοζωαρίων εἶναι αἴτιον τῆς ἀναπτύξεως διπλῶν τεράτων. Ταῦτα ἐμφανίζουσι στοιχεῖα ἀνήκοντα εἰς δύο ἢ καὶ τρία πολλάκις ἄτομα· γενικῶς δὲ τὸ διπλοῦν αὐτὸ εἶναι μερικὸν ἢ τμηματικὸν (λ. χ. δύο κεφαλαὶ ἐφ' ἑνὸς μόνου σώματος)· σπανιώτερον ὑπάρχουσι σώματα πλήρη, ἡνωμένα πρὸς ἄλληλα λ. χ. οἱ Σιαμαῖοι ἀδελφοί, ἡ Μίλλη-Χριστῖνα, ἡ Ράδικα καὶ Ντόντικα. Ἐπιστεύθη κατ' ἀρχὰς ὅτι ἐπρόκειτο περὶ διδύμων, ἅτινα συνεκολλήθησαν καὶ συνεχωνεύθησαν δευτερογενῶς. Σήμερον παραδέχονται ὅτι τὰ δύο σώματα προέρχονται ἐξ ἑνὸς μόνου ᾠοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ βλαστόδερμα ἡ διῃρέθη ἐνωρὶς ὅλως τυχαίως εἰς δύο τμήματα ἐξελιχθέντα ἑκάτερον, ὡς θὰ ἐγίνετο δι' ἓν πλῆρες βλαστόδερμα, ἢ ὅτι, καὶ τὸ πιθανώτερον, ἐνεφάνισε δύο ἑστίας ἐμβρυϊκοῦ σχηματισμοῦ. Τὸ δὲ αἴτιον τῆς διπλῆς ταύτης ὑποστάσεως εἶναι λίαν συζητήσιμον, καὶ σήμερον ἔτι. Τὰ διπλᾶ τέρατα διαιροῦνται εἰς δύο ὑποκατηγορίας:

1) Εἰς τὰ *αὐτόσιτα τέρατα*, ἐν οἷς τὰ δύο ἄτομα ἔχουσιν ἱκανὴν ἀνάπτυξιν καὶ δύνανται νὰ ζήσωσιν ἐπὶ μακρόν. Τούτων διακρίνονται αἱ ἀκόλουθοι ὑποδιαιρέσεις:

α') Τὰ δύο ἄτομα δυνατὸν νὰ συγχέωνται διὰ τῆς ὀπισθίας γραμμῆς· ἐὰν ὁ κορμὸς εἶναι μοναδικὸς καὶ φέρῃ δύο κεχωρισμένας κεφαλάς, ἔχομεν τὸ *μονοσώμιον τέρας*, τὸ διπλοῦν τοῦ ὁποίου δυνατὸν νὰ φέρηται εἴτε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὁλοκλήρου, εἴτε μόνον ἐπὶ τοῦ προσώπου. Ἐὰν δέ, πλὴν τῶν δύο διακεκριμένων κεφαλῶν, καὶ αὐτὸς ὁ κορμὸς εἶναι διπλοῦς κεχωρισμένως, τότε ἔχομεν τὸ *συσσώμιον* τέρας.

β') Ἐὰν τὰ δύο ἄτομα εἶναι κεχωρισμένα κάτωθι τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ συγκεκολλημένα ὕπερθεν τούτου, ἔχουσι δὲ δύο κεφαλὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συντετηγμένας, τότε πρόκειται περὶ τῶν *συγκεφαλίων* τεράτων. Ἐὰν αἱ δύο κεφαλαὶ εἶναι ἴσαι καὶ ὅμοιαι, διατεταγμέναι δὲ ὡς αἱ τοῦ θεοῦ Ἰανοῦ, ἔχομεν τὸ *ἰανοκέφαλον* τέρας· γενικῶς ὅμως αἱ κεφαλαὶ εἶναι λίαν ἀνόμοιαι: ἡ μὲν εἶναι καλῶς ἀνεπτυγμένη, ἡ δὲ ἔχει ἕνα μόνον ὀφθαλμὸν ἢ οὐδένα.

γ') Τὰ δύο ἄτομα, πλήρη ἀμφότερα, εἶναι συγκεκολλημένα μόνον διὰ μιᾶς χώρας γειτνιαζούσης τῷ ὀμφαλῷ, ὅστις εἶναι κοινὸς δι' ἀμφότερα. Ἀναλόγως δὲ τῆς χώρας, ἐν ᾗ τελεῖται ἡ συγκόλλησις, διακρίνομεν: Τοὺς *ξιφοπαγεῖς*, ἡνωμένους πρὸς τὴν ξιφοειδῆ ἀπόφυσιν (παραδείγματα: οἱ Σιαμαῖοι ἀδελφοί, ἐπιδεικνυόμενοι ἀπὸ τοῦ 1829 μέχρι τοῦ 1835, ἡ Ράδικα καὶ ἡ Ντόντικα, ἐπιδεικνυόμεναι τῷ 1902). Ἔχουσι πλεῖστα σπλάγχνα συνηνωμένα, ἰδίως τὰ ἥπατα καὶ τὰ διαφράγματα· πολλάκις δὲ αἱ δύο καρδίαι εὑρίσκονται ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ περικαρδίῳ. Τοὺς *στερνοπαγεῖς*, ἡνωμένους πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ μέχρι τοῦ ἄνω τμήματος τοῦ θώρακος, ἔχοντας τὰς δύο θωρακικὰς κοιλότητας συντετηγμένας, ἑκατέρου στέρνου διῃρημένου ὄντος εἰς δύο πλάγια ἡμίση, ἅτινα συγκολλῶνται πρὸς τὸ γειτνιάζον ἥμισυ τοῦ ἑτέρου στέρνου. Τοὺς *ἐκτοπαγεῖς*, συγκεκολλημένους ὑπὸ εὐθεῖαν γωνίαν διὰ τῆς πλαγίας αὐτῶν ἐπιφανείας, τῶν δύο γειτνιαζόντων βραχιόνων εὑρισκομένων ἐν συγκολλήσει ἢ ἀτροφικῶν. Τοὺς *ἡμιπαγεῖς*, ἡνωμένους πλαγίως οὐ μόνον διὰ τοῦ κορμοῦ, ἀλλὰ μέχρι καὶ τῶν δύο στομάτων, συγχεομένων εἰς μίαν καὶ μόνην κοιλότητα.

δ') Εἰς τὰ *εὐσομφάλια* τέρατα, ἑκάτερον τῶν δύο ἀτόμων, συγκεκολλημένων μόνον διὰ μιᾶς χώρας, ἔχει τὸν ἴδιον αὐτοῦ ὀμφαλόν, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς διακεκριμένον ὀμφάλιον λῶρον. Ταῦτα εἶναι: οἱ *πυγοπαγεῖς*, συγκεκολλημένοι διὰ τῆς γλουτιαίας χώρας· τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ εἶναι κοινὸν καὶ εἰς τὰ δύο ἄτομα, ὡς ἡ περίπτωσις τῆς Μίλλη-Χριστίνας. Οἱ *μετωποπαγεῖς*, τῶν ὁποίων αἱ δύο κεφαλαὶ εἶναι συνηνωμέναι διὰ τοῦ μετώπου. Οἱ *κεφαλοπαγεῖς*, τῶν ὁποίων τὰ δύο ἄτομα συνενοῦνται διὰ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ἰνίου.

2) Εἰς τὰ *παρασιτικὰ τέρατα* τὰ συγκεκολλημένα ἄτομα εἶναι λίαν ἄνισα, τοῦ μικροτέρου ὄντος λίαν ἀτελοῦς καὶ τρεφομένου δαπάναις τοῦ μεγαλυτέρου. Ὁτὲ μὲν πρόκειται περὶ μικροῦ ἀτόμου, στερουμένου ἢ μὴ κεφαλῆς, παριστωμένου ἐνίοτε διὰ μιᾶς μόνης κεφαλῆς, προσηρτημένης εἰς τὴν ὀμφαλικὴν χώραν (*ἑτερότυπος*), ὁτὲ δὲ περὶ μιᾶς κεφαλῆς, ἐμφυομένης διὰ τῆς κορυφῆς αὐτῆς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ κυρίως ἀτόμου (*ἑτεράλλιος*), ἄλλοτε περὶ ἀτόμου παριστωμένου μόνον διὰ τῶν γνάθων, προσηρτημένων πλησίον τῶν γνάθων τοῦ κυρίως ἀτόμου (*πολυγνάθιος*), ὁτὲ δὲ τέλος περὶ ἀτόμου παριστωμένου δι' ἑνὸς ἢ πλειόνων ἄκρων, ἅτινα προσφύονται εἴτε εἰς τὴν ὑπογαστρικὴν χώραν, μεταξὺ τῶν κάτω ἄκρων, εἴτε ἐπὶ τῆς ράχεως, εἴτε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν κυρίως ἄκρων, εἴτε ἐπὶ τῆς κοιλίας, εἴτε τέλος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.

Ἄλλοτε τὸ παρασιτικὸν τέρας εὑρίσκεται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ κυρίως ἀτόμου, εἴτε ἐν τῇ κοιλίᾳ, εἴτε μόνον ὑπὸ τὸ δέρμα· ταῦτα δὲ εἶναι ὑπολείμματα ἀτελῶν καὶ ἀκανονίστων ὀργάνων. Εἰς τὴν ὁμάδα ταύτην ἀνάγονται αἱ καλούμεναι *δερμοειδεῖς κύστεις*, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὑρίσκονται λείψανα ἐμβρυϊκῆς ἀτελοῦς ἀναπτύξεως. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

— *[Φυτοπαθ.] Τερατολογία* καλεῖται εἰς τὴν φυτοπαθολογίαν ὁ κλάδος ὁ ἐξετάζων τὰς τερατολογικὰς φυτικὰς μορφὰς καὶ ἀναζητῶν τὰ αἴτια αὐτῶν, ἤτοι τοὺς ὅρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους εἰς εἰδικὸς φυτικὸς τύπος, ἄνευ γνωστῆς παθογόνου αἰτίας, ἐκτρέπεται τοῦ κανονικοῦ καὶ ἐμφανίζεται ὑπὸ ἀκανόνιστον μορφήν. Τερατομορφίας δύνανται νὰ παρουσιάσουν σχεδὸν ἅπαντα τὰ ὄργανα τῶν φυτῶν. Ἐκ τούτων αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ *ταινίασις* (fasciation), ὁ *ἀλβινισμός*, ἡ *πελωρία* καὶ ἡ *χλωρίασις* (virescence) μὲ τὰς εἰδικὰς μορφὰς τῆς *χλωρανθίαν* καὶ *ζῳοτοκίαν*. Ε. Τ. Ε.

τερατολογικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τερατολογίαν, ὁ τῆς τερατολογίας: «τερατολογικὴ διήγησις».

τερατολόγος (ὁ, ἡ), **—ον** (τό)· ὁ λέγων τερατώδεις διηγήσεις, ψευδολόγος.

τερατολογῶ (**—έω**)· εἶμαι τερατολόγος, διηγοῦμαι τερατώδεις ἱστορίας, ψευδολογῶ.

τερατομορφία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις τερατόμορφος, διάπλασις τερατώδης.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *τερατομορφία* ἢ *τερατοπλαστία* ἀποτελεῖται ὑπὸ ἀνωμαλίας σοβαρᾶς καὶ καταφανοῦς, ἀλλοιούσης τὴν κανονικὴν φυσιολογικὴν μορφὴν ἢ σχῆμα ὀργάνου τινός. Ἐξηγεῖται δ' αὐτὴ

Digitized by Google

ἐκ μερικῆς περὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἐπισχέσεως, ἢ ἀπ' ἐναντίας ἐκ θρεπτικῆς ὑπεραυξήσεως. Ἐνίοτε δ' αὐτὴ εἶναι ἡ ἀναπαραγωγὴ κανονικοῦ ὄντος ἀναπτυσσομένου ἐπὶ ἄλλων ἐμβίων ὄντων ἢ ὀρυκτῶν. Τερατομορφίαι τινὲς εἶναι κληρονομικαί, ἄλλαι δὲ τυχαῖαι, ὀφειλόμεναι εἰς αἴτια, ἅτινα ἐπέδρασαν εἰς τὸ ἔμβρυον. Τὰ αἴτια ταῦτα προέρχονται συνηθέστατα ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός. Ἰδίᾳ ἐκ λοιμωδῶν ἢ τοξικῶν καταστάσεων, καὶ δὴ ἐκ τῆς συφίλιδος. Τὰ πειράματα τοῦ Dareste, τοῦ Chabry, τοῦ Geoffroy Saint-Hilaire καὶ τοῦ Feré ἀπέδειξαν ὅτι, διὰ τῆς ὑποβολῆς τοῦ ᾠοῦ εἰς μηχανικάς, φυσικὰς ἢ χημικὰς ἐπιδράσεις, ἦτο δυνατὸν νὰ παραχθῶσι τέρατα. Ἐκ τούτου προκύπτει ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ἐρευνῶν τούτων εἰς τὴν μελέτην τῶν αἰτίων τῆς τερατομορφίας εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος (βλ. λ. *τερατογονία*). Μ. Ν. Κ.

τερατόμορφος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων τερατώδη μορφήν, διάπλασιν τέρατος.

τερατοπαγής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό). Ὅρος ἢ ὀνομασία ἀποδιδομένη ἐνίοτε εἰς πάντα τὰ διπλᾶ τέρατα. Μ. Ν. Κ.

τερατοπαθολογία (ἡ). Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον περιλαμβάνεται ὁλόκληρον τὸ μέρος τῆς παθολογικῆς ἀνατομικῆς τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν τεράτων ἐν γένει. Μ. Ν. Κ.

τερατοπλαστία (ἡ). Οὕτω νοεῖται ἡ ἀνώμαλος ἢ τερατώδης διάπλασις τοῦ σώματος τοῦ ἐμβρύου ἐν συνόλῳ ἢ καὶ κατά τινα τῶν μερῶν αὐτοῦ (βλ. *τερατολογία*). Μ. Ν. Κ.

τερατόσαυρος (ὁ) (Teratosaurus H. v. M.) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πλατεοσαυριδῶν θηριοπόδων σαυρισχίων δεινοσαυρίων* ἑρπετῶν. Λείψανα αὐτῶν ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης κεϋπερίου σειρᾶς τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς Γερμανίαν. Γ. Κ. Γ.

τερατοσκοπία (ἡ) [*Ἀρχ.*]. Εἶδός τι μαντείας, καθ' ὃ ἄνδρες ἔμπειροι περὶ ταύτην, οἱ καλούμενοι τερατοσκόποι ἢ τερασκόποι καὶ συμβολομάντεις καὶ συμβολοδεῖκται, ἀπεφαίνοντο προφητικὰς περὶ τοῦ μέλλοντος γνώμας τοῖς ἀνθρώποις, παρατηροῦντες καὶ ἑρμηνεύοντες τὰ *τέρατα* καὶ *σημεῖα*, ἤτοι τὰ ἔκτακτα καὶ ἀσυνήθη οὐράνια καὶ καθόλου σπάνια φυσικὰ φαινόμενα, μετέωρα, διοσημίας, ἔτι δὲ τὰ ἐν ὁδῷ ἀπροσδόκητα, ἤτοι *ἐνόδια*, ἢ ἐκ συναντήσεως οἰωνίσματα, δι' ὧν πάντων ἐξεδηλοῦτο οἱονεὶ ἑκουσίως καὶ αὐθορμήτως ἡ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων θεία βούλησις. Ὅθεν καὶ οἱ τὰ τοιαῦτα τέρατα ἢ σημεῖα προκαλοῦντες καὶ ἀποστέλλοντες θεοὶ ἐκαλοῦντο Τεράστιοι ἢ Σημαλέοι, ὧν σημαντικώτατος ἦτο ὁ Ζεύς. Ε. ΔΙ. Κ.

τερατοσκόπος [*Ἀρχ.*]. Οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ τὰ τέρατα παρατηρῶν καὶ δι' αὐτῶν προμαντεύων τοῖς ἀνθρώποις, ὁ μάντις, ὁ προφήτης (βλ. καὶ λ. *τερατοσκοπία*). Ε. ΔΙ. Κ.

τερατοσπερματίδης (ὁ). Οὕτω καλεῖται τερατοκύτταρον ἢ σπερματικὸν κύτταρον πολυπύρηνον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐξελιχθῇ εἰς τερατώδες σπερματοζωάριον, τερατολογικόν. Μ. Ν. Κ.

τερατοτοκία (ἡ)· τὸ τίκτειν τέρατα, γέννησις τέρατος.

τερατούργημα (τό)· ἔργον τερατῶδες, πρᾶξις οἱονεὶ τέρατος || κατόρθωμα παρὰ φύσιν, ἔργον θαυματοποιοῦ.

τερατουργία (ἡ)· τὸ τερατουργεῖν, ἐκτέλεσις τερατώδους πράξεως ἢ ἔργου, κυριολ. καὶ μεταφ.

τερατουργὸς (ὁ, ἡ), —*όν* (τό)· ὁ κατορθώνων πράγματα τερατώδη, παρὰ φύσιν, θαυματοποιός, ὁ ποιῶν τέρατα καὶ σημεῖα.

τερατσιὰ (ἡ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ φυτοῦ *κερωνία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

τερατώδης, —*ους* (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὑπερφυής, ἀνυπολόγιστος, καταπληκτικός: «τερατώδης προσπάθεια», «ἐζήτησεν ἓν ποσὸν τερατῶδες» || ὁ ὅμοιος πρὸς τέρας, ὁ παρὰ τὴν συνήθη φύσιν: «μορφὴ τερατώδης» || καθόλου, ἔκθεσμος, καταπληκτικός: «διαγωγὴ τερατώδης».—Ἐπίρρ. **τερατωδῶς.**

τερατωδία (ἡ)· πρᾶξις τερατώδης.

τεράτωμα (τό). Ὅρος ἀποδιδόμενος ἐνίοτε εἰς ἐπιπλόκους καὶ μικτοὺς ὄγκους ἢ εἰς πολλαπλοῦς ἱστούς, ὑπομιμνήσκων τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν δαπάναις ἐμβρυϊκῶν στοιχείων ἢ σπερμάτων, κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἐγκλείσεως τοῦ Cohnheim. Τὸ τεράτωμα εἶναι ὄγκος, ὑπερπλαστία ἱστῶν, νεοπλασία. Μ. Ν. Κ

τεραφείμ (τό). Εἰδικὰ εἴδωλα χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν Ἑβραίων διὰ μαγικοὺς σκοποὺς (βλ. λ. *θεραφείμ*).

Τερβέλης. Δεύτερος ἡγεμὼν (702—719) τῶν ἐν Μοισίᾳ, μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Αἵμου, ἱδρυθέντος ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου βουλγαρικοῦ κράτους, διάδοχος τοῦ Ἀσπαρούχ. Ἐβοήθησε τὸν ἔκπτωτον καὶ ἐξόριστον εἰς Χερσῶνα Ἰουστινιανὸν Β' τὸν Ρινότμητον, ὅπως ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον του. Ἠκολούθησε δὲ καὶ αὐτὸς τὸν αὐτοκράτορα μέχρι τοῦ Βυζαντίου, ἡγούμενος τῶν ἐκ Βουλγάρων καὶ Σλαύων στρατιωτικῶν του ἐπικουριῶν. Ἕνεκα τούτου ἔτυχε μεγάλων τιμῶν καὶ πολλῶν δώρων παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀναρρηθεὶς καὶ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ καίσαρος. Τότε συνωμολόγησε καὶ συνθήκας πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἅς, ὡς ἀσυμφόρους εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν, κατεπάτησεν αὐτὸς ὁ Ἰουστινιανὸς εἰσβαλὼν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπου ὅμως ἡττήθη. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπὸ τοῦ Φιλιππικοῦ, ὁ Τερβέλης ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐκδικήσεως τοῦ φίλου του, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θράκην καὶ προήλασε μέχρι τῶν τειχῶν τῆς βασιλευούσης δῃῶν τὴν χώραν. Τῷ 716 ἐπέβαλεν ὅρους εἰρήνης εἰς τὸν ἀνίσχυρον Θεοδόσιον τὸν Γ', ἐπιτυχὼν τὴν παραχώρησιν μέρους τῆς βορείου Θρᾴκης εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἐν τῇ εἰρήνῃ ὅμως ταύτῃ ἐξησφαλίσθησαν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ Βυζαντίου, ὅπερ διεξῆγε ζωηρὸν ἐμπόριον τότε διὰ μέσου τῆς Βουλγαρίας πρὸς τὴν Δύσιν καὶ εἰσῆγε πολλὰ φυσικὰ προϊόντα τῆς Βουλγαρίας. Κ.-Μ. Α.

τέρβιον (τὸ) [*Χημ.*]. Χημικὸν στοιχεῖον, σύμβολον Tb καὶ ἀτομικὸν βάρος 152,2. Ἀνήκει εἰς τὰ μέταλλα τῆς ὁμάδος τῶν σπανίων γαιῶν. Ἐκ τῶν ἑνώσεών του γνωστὰ εἶναι δύο ὀξείδια αὐτοῦ, ἤτοι τὸ ἡμιτριτοξείδιον Tb_2O_3 χρώματος λευκοῦ καὶ τὸ διοξείδιον TbO_2 χρώματος μέλανος, ὅπερ καὶ εἰς ἐλαχίστας ποσότητας βάπτει τὰς ὑττρικὰς γαίας καστανοχρόους ἢ κιτρίνας. Σ. Γ.

Τερβοὺφ [*Γεωγρ.*]. Μικρὰ λίμνη τῆς Ἀλβανίας μεταξὺ τῶν ποταμῶν Γενούσου καὶ Ἄψου καὶ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Μουζακιᾶς. Ι. Σ. Σ.

«Τεργεσταία *Ἐμπορικὴ Τράπεζα*». Ἱδρύθη τῷ 1850 παρ' Ἑλλήνων τῆς Τεργέστης καὶ τοῦ Λ. Μπερτουμῆ. Ἔκτοτε κατέστη μία τῶν μεγαλυτέρων ἰταλικῶν τραπεζῶν, ἔχουσα 15 κεντρικὰ καταστήματα καὶ μέγαν ἀριθμὸν πρακτορείων εἰς διαφόρους ἰταλικὰς πόλεις. Τῷ 1897 διεχειρίσθη σπουδαῖα οἰκονομικὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα. Προσέφερεν ἀλληλοδιαδόχως μεγάλας πιστώσεις, ὡς καὶ δωρεάς, διὰ τὰς ἑκάστοτε ἀνάγκας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Π. Κ. Π.

Τεργεσταῖος *κόλπος* [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Τὸ βορειοανατολικὸν τμῆμα (Gulf of Trieste) τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, ἀποτελοῦν οἱονεὶ τὸν μυχόν του τὸν περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Σαλβῶρε καὶ ἄκρας Ταλιαμέντο κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ φερωνύμου ποταμοῦ. Ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ κόλπου καὶ ἀπὸ Β. εἰσδύουν οἱ ὅρμοι *Παντ ἄνο*, λιμὴν *Τεργέστης* (πλάτ 45° 39' Β., μῆκ. 13° 46' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 201: Gulfs of Venice and Trieste), οἱ ὅρμοι *Σάντ Ἀνδρέα, Μούτζια, Καποντ' Ἴστρια* καὶ *Πιράνο*. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ κόλπου μεταξὺ τῶν προμνησθέντων κεράτων του εἶναι 18 ½ μιλ., ἡ δὲ εἴσδυσίς του 20 μιλ. μέχρι τοῦ μυχοῦ του, καθ' ὃν ἡ πόλις Τεργέστη. Σ. Ε. Λ

Τεργέστη (ἰταλ. Trieste, γερμ. Triest, σλοβεν. Trst) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ ἐν τῇ Βενέτσια Τζούλια, εἰς τὴν ΒΑ. ἄκραν τοῦ μυχοῦ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ κόλπου τῆς Τεργέστης. Κάτ. 249 574. Κεῖται ἐπὶ γραφικωτάτης θέσεως καὶ εἶναι ἀμφιθεατρικῶς ἐκτισμένη παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ *Κάρστ* ἢ *Κάρσο*, ἐπὶ σειρᾶς λόφων δεσποζόντων τοῦ κόλπου. Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς *Παλαιᾶς πόλεως*, εὑρισκομένης εἰς τὸ ΝΑ. τμῆμα καὶ ἐχούσης στενὰς καὶ σκολιὰς ὁδούς, καὶ ἐκ τῆς *Νέας πόλεως*, ἥτις ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ἐκαλεῖτο *Θηρεσιούπολις* (Theresienstadt), κειμένης πρὸς Β. τῆς προηγουμένης καὶ ἀποτελουμένης ἀπὸ νέας οἰκοδομὰς μὲ εὐρυτάτας καὶ εὐθείας ὁδοὺς καὶ μεγάλας πλατείας. Παρὰ τὴν Νέαν πόλιν ὑπάρχουν πολλαὶ νέαι συνοικίαι, ἐπεκτεινόμεναι ὁλονὲν καὶ σχεδὸν ἑνούμεναι πρὸς τὰ προάστια. Πρὸ τοῦ κεντρικοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ εὑρίσκεται ἡ εὐρεῖα καὶ ὡραία πλατεῖα τῆς *Ἐλευθερίας*, κέντρον τῶν συγκοινωνιῶν τῆς πόλεως. Πρὸς τὰ ΝΔ. ταύτης ἐκτείνεται ὁ ἐλεύθερος λιμήν, κτισθεὶς ἀπὸ τοῦ 1867 μέχρι τοῦ 1883 καὶ ἔχων ἐπιφάνειαν 26 ἐκταρίων. Ἡ πλατεῖα Ἐλευθερίας διὰ τῆς πλατείας *Καβοὺρ* ἑνοῦται πρὸς τὴν *Μεγάλην Διώρυγα*, ἥτις ἀποτελεῖ εὐρεῖαν θαλασσίαν λεωφόρον, εἰσχωροῦσαν εἰς τὴν Νέαν Πόλιν περὶ τὰ 400 μ. Πρὸς Ν. ταύτης εὑρίσκεται ἡ πλατεῖα τῆς *Ἑνώσεως*, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς ζωῆς τῆς Τεργέστης καὶ περὶ τὴν ὁποίαν ἐγείρονται τὸ δημαρχεῖον, μὲ ὀνομαστὰ μωσαϊκά, καὶ τὸ μέγαρον τοῦ Λόϋδ, μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα κατασκευασθὲν τῷ 1883. Πρὸ τοῦ δημαρχείου ὑπάρχει τὸ μνημεῖον τοῦ Καρόλου ΣΤ' καὶ ἡ κρήνη τοῦ γλύπτου Ματζολένι, παριστῶσα ἀλληγορίαν τοῦ ἐμπορίου. Παρὰ τὴν πλατεῖαν ταύτην ὑπάρχει ἡ πλατεῖα τοῦ *Χρηματιστηρίου*, ὅπου τὸ μέγαρον αὐτοῦ, κτισθὲν τῷ 1806 καὶ χρησιμεῦον νῦν ὡς ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον, καὶ τὸ περίφημον μέγαρον, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τεργεσταῖον*, κτισθὲν τῷ 1842 ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Πίτζολα καὶ χρησιμεῦον νῦν ὡς χρηματιστήριον. Ἀπὸ τῆς πλατείας τοῦ Χρηματιστηρίου ἄρχεται ἡ λεωφόρος *Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Γ'*, ἥτις καταλήγει εἰς τὴν πλατεῖαν *Γολδόνι*. Ἡ λεωφόρος αὕτη εἶναι ἡ σημαντικωτέρα τῆς πόλεως ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Ἄλλαι ὁδοί, ἐντὸς τῶν ὁποίων συγκεντροῦται ἡ κίνησις τῆς πόλεως, εἶναι ἡ ὁδὸς *Καρντούτσι* καὶ ὁδὸς *Γαριβάλδι*. Ἐν τῇ πλατείᾳ Γολδόνι ὑπάρχει ἡ εἴσοδος τῆς μεγάλης σήραγγος *Μοντούτζα*, μήκους 347 μ., ἥτις διερχομένη ὑπὸ τὸν λόφον, ἐφ' οὗ ὑπάρχει καστέλλιον τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καὶ ἑνουμένη μετὰ τῆς σήραγγος τοῦ λόφου *Σὰν Βίτο*, ἐφ' οὗ τὸ νεώτερον φρούριον, ἄγει εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς πόλεως καὶ τὸν νέον λιμένα τοῦ *Ἁγίου Ἀνδρέα*. Ἡ ὁδὸς *Ματσίνι* ὁδηγεῖ πρὸς τὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα, σερβικὸν ναὸν θαυμασίου ἐσωτερικοῦ, σχήματος ἑλληνικοῦ σταυροῦ. Εἰς τὸ βάθος τῆς Μεγάλης Διώρυγος ὑπάρχει ὁ νεώτερος ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, νεοκλασσικοῦ ρυθμοῦ, κατασκευασθεὶς ἀπὸ τοῦ 1827 μέχρι τοῦ 1847 καὶ κοσμούμενος μὲ πολλὰ ὡραῖα ἀγάλματα καὶ ἀξιοσημειώτους τοιχογραφίας. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ Καρντούτσι ὑπάρχει ἡ πλατεῖα *Ὄυπερνταν*, ἐν ᾗ ὁ ὁμώνυμος στρατών, ὅπου ἐτυφεκίσθη τῷ 1882 ὁ νεαρὸς Ἰταλὸς Ὄμπερνταν ὡς συνωμοτῶν ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας. Εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς πόλεως ὑπάρχουν ἡ συναγωγή, τὸ μεγαλοπρεπὲς μέγαρον τῶν συγκοινωνιῶν, ἡ εὐαγγελικὴ ἐκκλησία καὶ πολλὰ ἄλλα μέγαρα καὶ ἀξιοσημείωτα κτήρια. Ἐκ τῶν μνημείων τῆς πόλεως διακρίνεται ρωμαϊκὴ ἁψὶς τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, καλουμένη *ἁψὶς τοῦ Ριχάρδου*. Πλὴν τῶν μνημονευθέντων ναῶν ἄξιοι μνείας εἶναι καὶ ἡ καθολικὴ μητρόπολις τοῦ Ἁγίου Ἰούστου, κτισθεῖσα κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων παλαιοτέρου ναοῦ τοῦ Ε' καὶ ΣΤ' αἰῶνος, ἡ Σάντα Μαρία Ματζιόρε, ὁ Ἅγιος Βικέντιος, ὁ ἑλληνικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κτισθεὶς ἀπὸ τοῦ 1782 μέχρι τοῦ 1787. Ἰδιατέρως μνείας ἄξια εἶναι τὸ μουσεῖον Ρεβολτέλλα (ἀρχαιολογικὸν καὶ Καλῶν Τεχνῶν), τὸ ἐν τῷ ναυτικῷ ἰνστιτούτῳ ναυτικὸν καὶ ἁλιευτικὸν μουσεῖον καὶ τὸ μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Ἡ Τεργέστη ἔχει ἀνωτέρας σχολάς, ἀνωτάτην ἐμπορικὴν σχολήν, ναυτικὸν ἰνστιτοῦτον, ἀεροπορικὴν σχολήν, πινακοθήκην, βιβλιοθήκας, μετεωρολογικὸν σταθμόν, ἀστεροσκοπεῖον, βοτανικὸν καὶ ζῳολογικὸν κῆπον, πλείστας ἐπιστημονικάς, φιλολογικάς, καλλιτεχνικὰς καὶ φιλανθρωπικὰς ἑταιρείας καὶ καταστήματα, πολλὰ θέατρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τά: Ἔντεν, Φενίτσε καὶ Βέρντι. Ἔχει ἐπίσης ραδιοπομπὸν σταθμόν.

Ἡ Τεργέστη εἶναι ὁ τρίτος ἐμπορικὸς καὶ διαμετακομιστικὸς λιμὴν τῆς Ἰταλίας, ἦτο δὲ ὁ πρῶτος τῆς Αὐστρίας καὶ εἷς τῶν σημαντικωτέρων τῆς Μεσογείου κατὰ τὴν αὐστροουγγρικὴν κατοχήν, ἀπολέσας μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον μέγα μέρος τῆς κινήσεώς του, λόγῳ τῆς στερήσεως τῆς ἐνδοχώρας, ἧς τὸ ἐμπόριον κατενεμήθη κατὰ μέγα μέρος εἰς ἄλλους λιμένας. Παρὰ ταῦτα ἡ ἐμπορικὴ κίνησις αὐτῆς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μεγάλη, διεξάγει δὲ ἀκμαῖον ἐμπόριον εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς μὲ τοὺς κυριωτέρους λιμένας τῆς Ἰταλίας, Νοτιοσλαυΐας, Ἀγγλίας, Τουρκίας, Ἑλλάδος, Βραζιλίας, Αἰγύπτου, Τριπολίτιδος, Τύνιδος καὶ Ρωσίας. Ἡ Τεργέστη εἶναι σημαντικὸν σιδηροδρομικὸν κέντρον καὶ ἀφετηρία τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Βιέννης (595 χλμ.), Βενετίας (118 χλμ.), Πόλας καὶ Φιοῦμε, μετὰ στρατιωτικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ ἀερολιμένος. Ἔχει ὡσαύτως καὶ σημαντικωτάτην βιομηχανίαν μὲ μεγάλα ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια μηχανῶν καὶ μετάλλων, ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων, διυλιστήρια ὀρυκτῶν ἐλαίων, μακαρονοποιεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα, σαπωνοποιεῖα, ἐλαιουργεῖα, κηροποιεῖα, ἐργοστάσια ναυτιλιακῶν εἰδῶν, ἐργοστάσια αὐτοκινήτων καὶ ἀεροπλάνων, ὡς καὶ μεγάλας ἐγκαταστάσεις τῶν ἀμερικανικῶν ἐργοστασίων Φόρντ. Εἶναι ἕδρα σημαντικῶν τραπεζιτικῶν καὶ ἀσφαλιστικῶν ἱδρυμάτων καὶ μεγάλων ναυτικῶν ἑταιρειῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν προέχουσαν θέσιν ἔχει τὸ ὀνομαστὸν «Λόϋδ Τριεστῖνο», ἱδρυθὲν τῷ 1836 ὑπὸ τὸ ὄνομα «Αὐστροουγγρικὸν Λόϋδ» καὶ θεωρούμενον ὡς μία τῶν σημαντικωτέρων ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιρειῶν τῆς Εὐρώπης, διαθέτουσα ἴδια ναυπηγεῖα καὶ δεξαμενὰς καὶ πολυάριθμον ἐμπορικὸν στόλον. Εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς πόλεως συνετέλεσε τὰ μέγιστα ἡ ἐγκατεστημένη ἐν αὐτῇ ἑλληνικὴ παροικία (βλ. κατ. *Ἑλληνικὴ κοινότης Τεργέστης*). Τὰ περίχωρα τῆς Τεργέστης εἶναι μαγευτικώτατα. Εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς πόλεως εὑρίσκεται ἡ *Ὀπιτσίνα*, ὅπου εἶναι ἐκτισμέναι αἱ ἐπαύλεις τῶν πλουσίων. Εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς πόλεως εὑρίσκεται τὸ ἀνάκτορον Μιραμάρε μετὰ ὡραίου πάρκου, κατασκευασθὲν ἀπὸ τοῦ 1854 μέχρι τῷ 1856 ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Γιοῦνκερ διὰ τὸν ἀρχιδοῦκα Μαξιμιλιανὸν τῆς Αὐστρίας, τὸν γενόμενον βραδύτερον αὐτοκράτορα τοῦ Μεξικοῦ. Μεταξὺ τοῦ Μιραμάρε

Digitized by Google

καὶ τῆς πόλεως, εἰς ἀπόστασιν 4 χλμ. ἀπὸ ταύτης, ὑπάρχουν τὰ θαλάσσια λουτρὰ *Μπάρκολα*, ὅπου ἐγείρεται καὶ μέγας φάρος. Παρὰ τὴν πόλιν εὑρίσκεται καὶ τὸ σπήλαιον τοῦ *Γιγαντος*, ἐπὶ τοῦ λόφου *Σκόρκολα*, ἑνούμενον μετὰ τῆς Τεργέστης δι' ὀδοντωτοῦ σιδηροδρόμου. Τὸ σπήλαιον τοῦτο ἔχει 240 μ. βάθος καὶ 138 πλάτος. Ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ τὰ περίφημα σπήλαια τοῦ *Σὰν Καντσιάνο*, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ῥέει ὁ ποταμὸς *Τιμάβο*, σχηματίζων θαυμασίους σταλακτίτας. Μ. Δ. Β.

Τεργέστης λιμὴν (Porto di Trieste). Εἶναι ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων λιμένων τῆς Ἀδριατικῆς (πλάτ. 45° 39′ Β., μῆκ. 13° 46′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1434: Porto di Trieste). Ἀποτελούμενος ἐκ μεγάλης σειρᾶς λιμενικῶν ἔργων, ἐμφανίζει μερικοὺς τεχνητοὺς λιμένας, καὶ δὴ τὸν τοῦ Emmanuele Filiberto (ἐπὶ αὐστριακῆς κατοχῆς Franç Joseph) κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ κολπίζοντος ὅρμου τῆς Muggia, τὸν μέγαν κυματοθραύστην Fratelli Bandiera (Maria Teresa), εἰς οὗ τὴν μασχάλην ὁ λιμὴν Baccino Sacchete (Porto Vecchio), κλειόμενον κατὰ τὸν μῶλόν Venezia (molo Giusepina) καὶ ὁ λιμενοβραχίων molo della Pescheria (Sanità). Κατόπιν, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὅλου λιμένος, ὁ ἐπισημότατος λιμενοβραχίων, γνωστὸς ὑπὸ τὴν αὐστριακήν του ὀνομασίαν molo San Carlo, εἰς ὃν πλευρίζουν τὰ ἐπιβατηγά. Ἡ νέα ἰταλική του ὀνομασία molo Bersa-

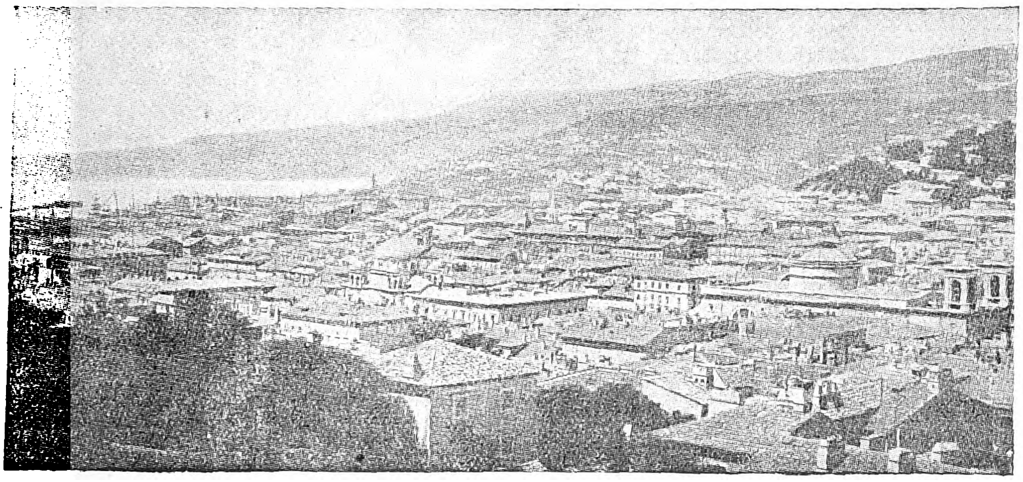

Ἄποψις τῆς Τεργέστης.

glieri δὲν ἐπεκράτησεν εἰσέτι, τῶν ναυτικῶν ἐξακολουθούντων νὰ τὸν ὀνομάζουν μὲ τὸ παλαιόν του ὄνομα. Εἰς τὴν νοτίαν μασχάλην του εὑρίσκεται ὁ λιμὴν San Marco, εἰς δὲ τὴν βορείαν του ὁ λιμὴν San Marco, μεθ' ὃν ὁ λιμὴν San Giusto, ὁ λιμενοβραχίων Audace καὶ ὁ λιμὴν San Giorgio, καθ' ὃν ἡ ἐκβολὴ τῆς διώρυγος Ponte Rosso ἢ Grand Canale. Μετὰ ταῦτα ἔρχεται ἡ σειρὰ τῶν νηοδοκῶν τοῦ τεχνητοῦ λιμένος Porto Vittorio Emmanuel III, τοῦ Porto Franco ἐπὶ Αὐστριακῶν. Ἡ κίνησις τοῦ λιμένος ἀνῆλθε τῷ 1927 εἰς 29.170 πλοῖα 8 ¹/₈ ἑκατομ. κορ χωρητικότητος, δι' ὧν εἰσήχθησαν 1.633.000 καὶ ἐξήχθησαν 810.000 τόννοι ἐμπορευμάτων. Παρέχονται μεγάλαι εὐκολίαι διὰ τὰς ἐπισκευὰς χάρις εἰς τὰ συνεργεῖα τοῦ Λόϋδ Τριεστῖνο εἰς Σὰν Μᾶρκο καὶ Σὰν Ρόκκο, καὶ τὰ τοῦ Σταμπιλιμέντο Τέκνικο Τριεστῖνο (πρῴην ἰδιωτικὸν ναύσταθμον Στροῦντορφ). Ὑπάρχουν ὡσαύτως ἄφθονα μέσα πρὸς ἐκφόρτωσιν καὶ δεξαμενισμὸν (βλ Mediter. Pilot τόμ. 3, ἔκδ. 1929, σελ. 406). Πᾶν δὲ πλοῖον καταπλέον δύναται κατὰ τὴν παραμονήν του εἰς τὸν λιμένα νὰ συνδεθῇ πρὸς τὸ τηλεφωνικὸν δίκτυον τῆς πόλεως. Σ. Ε. Λ.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ *Τεργέστη*, τὸ Tergestum τῶν Ρωμαίων, λέγεται ὅτι ἱδρύθη κατὰ τὸν Β′ π. Χ. αἰῶνα. Ἀκμάσασα ἐπὶ Καίσαρος Αὐγούστου, συνεκέντρωσε τὸ ἐμπόριον τῆς Β. Ἀδριατικῆς καὶ ἀπέβη ἀντίπαλος τῆς Ἀκυληΐας. Κατὰ τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γότθων καὶ βραδύτερον ἀνεκτήθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τῷ 568 οἱ Λομβαρδοὶ ἐλεηλάτησαν αὐτήν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Βυζαντινοὶ τὴν ἀνέκτησαν καὶ κατέστησαν προπύργιον τῆς ΒΑ. Ἰταλίας. Βραδύτερον ἐγένετο ἕδρα ἐπισκόπου. Τῷ 1202 περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Βενετίας καὶ τῷ 1383 ὑπετάγη εἰς τὸν δοῦκα Λεοπόλδον Γ τῆς Αὐστρίας, παρέμεινε δὲ ὑπὸ τὴν αὐστριακὴν κατοχὴν μέχρι τοῦ 1727. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ κάτοικοι τῆς Τεργέστης πολλάκις ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, χωρὶς νὰ κατορθώσουν νὰ ἀπελευθερωθοῦν, καθότι αἱ ἐπαναστάσεις των κατεπνίγοντο εἰς τὸ αἷμα. Ἀπὸ τοῦ 1797 μέχρι τοῦ 1805 καὶ ἀπὸ τοῦ 1809 μέχρι τοῦ 1813 διετέλεσεν ὑπὸ τὴν γαλλικὴν κατοχήν, ἀλλὰ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος περιῆλθε καὶ πάλιν ὑπὸ τοὺς Αὐστριακούς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀγώνων πρὸς ἀνασύστασιν τοῦ ἰταλικοῦ βασιλείου κατὰ τὸν ΙΘ′ αἰῶνα, οἱ Τεργεστῖνοι διεδραμάτισαν σημαντικὸν πρόσωπον, πολλάκις ἐξεγερθέντες καὶ πολυτρόπως δράσαντες, διὰ χρημάτων, διὰ τῆς ἐκτυπώσεως κρύφα περιοδικῶν, προκηρύξεων, φυλλαδίων καὶ βιβλίων κ. λ. π. Τῷ 1848 ἐπεχείρησαν νὰ ἱδρύσουν τὴν «Τεργεσταίαν δημοκρατίαν», ἀλλὰ τὸ κίνημα κατεπνίγη αἱματηρότατα. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπῆρξε τὸ σημεῖον κατευθύνσεως τῶν ἰταλικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ τοῦ Ἰζόντσο καὶ κατελήφθη τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1918 ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Ἀμερικανῶν, τῷ δὲ 1920 προσηρτήθη εἰς τὴν Ἰταλίαν. Μ. Δ. Β.

Ἑλληνικὴ κοινότης Τεργέστης. Ὅτε ἡ Τεργέστη καὶ τὸ Φιοῦμε, τῷ 1717, ἐκηρύχθησαν λιμένες ἐλεύθεροι καὶ ὑπεγράφη ἡ μετὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας συνθήκη εἰρήνης τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Καρόλου ΣΤ′, ἔσπευσαν οὐκ ὀλίγοι Ἕλληνες εἰς Τεργέστην, μετερχόμενοι διάφορα μικροεπαγγέλματα. Ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος ἡ Τεργέστη κατέστη μία τῶν ἀκμαιοτέρων ἑλληνικῶν κοινοτήτων. Οἱ πλεῖστοι τῶν μεταναστευσάντων Ἑλλήνων προήρχοντο ἐκ τῶν παλαιοτέρων κοινοτήτων τῆς Πόλας, τοῦ Περεντίου, τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Βενετίας, τῆς ἀρχαιοτέρας τῶν ἐν Ἑσπερίᾳ ἑλληνικῶν κοινοτήτων, οἵτινες ἔφευγον ἐξ αὐτῆς λόγῳ τῆς κακίστης διοικήσεως τοῦ τιτουλαρίου μητροπολίτου Φιλαδελφείας Μελετίου Τυπάλδου (1712), ὡς ἀνάγράφει ἐν τῇ περὶ Βενετίας μονογραφίᾳ αὐτοῦ (σ. 87) ὁ Ἰωάννης Βελούδης (προβλ. ὡσαύτως *τοῦ αὐτοῦ* συγγραφέως: «Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα», σ 66—78, καὶ *Μ. Ιεδεὼν* «Πατριαρχικοὶ πίνακες», σ. 620). Μεταξὺ τῶν πρώτων ἱδρυτῶν τῆς κοινότητος Τεργέστης πρέπει νὰ κατατάξωμεν τοὺς ἐκ Ζακύνθου ἀδελφοὺς Μοϊνάτη (1734), τὸν ἐξ Ἄστρους Δημήτριον Καρτσιώτην, τὸν εὐεργέτην τῶν σχολείων Κυνουρίας (*Φ Κουκουλὲς* ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. ΛΘ′ 1927, σ 101—170). Τοῦ τελευταίου σῴζεται εἰσέτι τὸ μέγαρον, ἐν ᾧ καταδιωκόμενοι ἐκρύπτοντο οἱ ἐκ Δραγατσανίου σωθέντες φιλικοί, ἡ δὲ παραλιακὴ ὁδὸς φέρει τὸ ὄνομά του. Ἀλλὰ καὶ ἄλλαι κεντρικαὶ ὁδοὶ φέρουσιν εἰσέτι ὀνόματα ἑλληνικά, ὡς ὁδὸς Κορωναίου, Οἰκονόμου, Γαλάτη, Λειβαδίτη κ. ἄ. Τῷ 1748 ὁ ἐκ Λευκάδος Θεόδωρος Πετρᾶτος συνέστησεν ἐν Τεργέστῃ τὸ πρῶτον καφενεῖον (*Καφετιέραν*) ἐλθὼν ἐκ Νεαπόλεως, τὸ δὲ ἀριστοκρατικώτερον κέντρον, τὸ *Καφεῖον Σπέκκη*, μέχρι τοῦδε καλεῖται *Κάζα Στρατῆ*, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἄλλοτε εὐημεροῦντος ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου, ὅστις παρέσχεν εἰς τὴν φιλοξενοῦσαν χώραν τὸν πρὸ εἰκοσαετίας ἀποθανόντα ναύαρχον κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Λίσσης (20 Ἰουνίου 1866). Παράδειγμα δὲ ἐμφαντικώτατον τῆς ἄλλοτε ἀκμῆς τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος εἶναι τὰ καλλιμάρμαρα μνημεῖα ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς πόλεως (περὶ ὧν ἔγραψεν ὁ ἄλλοτε ἀρχιμανδρίτης τῆς κοινότητος (1909-1915) καὶ νῦν μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος Ἰεζεκιὴλ Βελανιδιώτης). Ἐν αὐτῷ εὕρηνται καὶ οἱ τάφοι τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους Κ. Κούμα (1896) καὶ τοῦ Καισαρείας (τῆς Φιλίππου) Ἀγαθαγγέλου, Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν ἐκ Τεργέστης καταγομένων, τῆς οἰκογενείας Γιαννικώση ἐκ Ζακύνθου, ἧς ὁ Ἄγγελος Γιαννικώσης ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς (1838) τῆς «Ἀδριατικῆς ἀσφαλιστικῆς ἑταιρείας», τὸ μέγαρον τῆς ὁποίας εἶναι μνημεῖον τῆς πόλεως, τοῦ ἐκ Θεσσαλίας εὐεργέτου τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Δημητρίου Πλατυγένους, τοῦ Διονυσίου Θερειανοῦ (1899) κ. ἄ. Εὐσεβείας καὶ φιλομουσίας ἔργον τῆς κοινότητος εἶναι ὁ ἱερὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τὸ παρακείμενον λαμπρὸν σχολεῖον. Ἀλλ' ὁ πρῶτος ναὸς ἦτο ὁ τῇ 20 Φεβρουαρίου 1751 ἱδρυθεὶς τῆς Εὐαγγελιστρίας καὶ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἔπρεπεν ὅμως οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, ὡς εὑρισκόμενοι μεταξὺ καθολικῶν, νὰ ἔχωσιν ἄδειαν. Τὴν δὲ ἐξασφάλισιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐλευθερίας ἐπέτυχεν ὁ Δανιὴλ Σφογγαρᾶς Χῖος, ἐπίσκοπος Βελιγραδίου, ὅστις ἀπελθὼν μετὰ τοῦ Σμυρναίου ἱερέως Ὁμήρου Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ Κυπρίου Πέτρου Κονιάλη εἰς Βιέννην κατώρθωσε νὰ λάβῃ προνόμιον παρὰ τῆς αὐτοκρατείρας Μαρίας Θηρεσίας (βλ. «Καισαροβασιλικὸν προνόμιον χαρισθὲν παρὰ τοῦ κραταιοτάτου Καίσαρος τῶν Ρωμαίων Ἰωσὴφ Β′ εἰς τοὺς ἐν τῇ καθεδρικῇ πόλει Βιέννῃ πραγματευομένους μὴ οὐνίτας Ρωμαίους, τοὺς ὑποκειμένους τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, διὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἤγουν καπέλλαν, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅπου εὑρίσκεται εἰς τὸ Στάϋρχοφ», Βιέννη 1783). Τὸ προνόμιον τοῦτο, ὡς καὶ τὸ τῆς Θηρεσίας, ἴσχυε καὶ διὰ πάσας τὰς ἐν τῷ κράτει γραικικὰς κοινότητας. Ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ καὶ ἡ ἐν Τεργέστῃ ἑλληνικὴ κοινότης ἐξέδοτο «τὰς διαταγὰς καὶ συμφωνητικὰ ὁροθεσίας τῆς ἡμῶν ἐκκλησίας ἐν Τεργέστῃ» (Βενετία 1784, ἔκδ β′ 1864 καὶ γ′ 1889). Πρῶτος ἐλειτούργησεν ἐν τῷ ναῷ ὁ Μαυροβουνίου Βασίλειος Πέτροβιτς, ἐπὶ τούτῳ εἰς Τεργέστην ἐλθὼν καὶ τὸν Ὅμηρον Δαμασκηνὸν εἰς ἀρχιμανδρίτην προχειρίσας. Ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις, μέχρι τοῦ 1778, ἐγένοντο σοβαραὶ ἑλληνικαὶ μετοικεσίαι.

Τῷ 1768 ὑπῆρχον Ἕλληνες ἔμποροι ἐν Τεργέστῃ 61, ἐν Βιέννῃ 60 καὶ ἐν Λιβόρνῳ 28. Ἐκ Κερκύρας ἀφίκετο καὶ ὁ ἰατρὸς Ἰω. Βορδώνης, λίαν ἐπωφελὴς γενόμενος. Προσῆλθον δὲ καὶ πολλοὶ σλαυόφωνοι, οὓς ἐδέξαντο, οἱ Ἕλληνες εὐαγγελικῶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ἐκεῖνοι ὅμως κατώρθωσαν νὰ ἐξώσωσιν αὐτοὺς βίᾳ καὶ νὰ ἀναγκάσωσιν αὐτοὺς νὰ περιορισθῶσιν ἐν οἰκίᾳ τινί. Συνελθόντες οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν νὰ κτισθῇ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, οὗτινος τὰ ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν τῇ 18ῃ Φεβρουαρίου 1787 ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλώφ, καταφυγόντος ἐπισκόπου Μεθώνης Ἀνθίμου Καρακάλου, τοῦ ἀρχιμανδρίτου Δαμασκηνοῦ, τοῦ πρωτοσυγκέλλου Ε. Καλλέργη, τῶν ἱερέων Δανιὴλ καὶ Θεοδώρου, συμπαρισταμένου καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ διοικητοῦ Τεργέστης. Ὁ ναὸς διατηρεῖται μέχρι σήμερον παρὰ τὴν παραλίαν, ἐκτὸς αὐτοῦ ὅμως ἡ κοινότης ἔχει καὶ τὸ ναΐδιον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ πρὸς τὸ τέρμα τῆς πόλεως νεκροταφείῳ.

Ἡ Τεργέστη ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν αὐτῇ συνελήφθη τῷ 1798 ὁ πρωτομάρτυς τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας Ρήγας Φεραῖος.

Σχολεῖα. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ Ἑλληνόπαιδες τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τῶν ἐφημερίων καὶ ὑπὸ ἰδιωτῶν διδασκάλων. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἰωάννης Μαρμαρόπουλος, Ἀθηναῖος, διδάσκων ἔν τινι δωματίῳ τοῦ β′ διαμερίσματος τῆς παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ οἰκίας, τῷ δὲ 1796 παρεχωρήθη αὐτῷ, δωρεὰν διδάσκοντι, αἴθουσα ἐν τῷ α′ διαμερίσματι. Ἀλλὰ τῶν παροίκων αὐξανομένων διὰ νέων τοιούτων, ἐκ Μεσολογγίου καὶ ἀλλαχόθεν, ἐδημιουργήθη ἡ ἀνάγκη ἱδρύσεως σχολικοῦ καταστήματος· πρῶτος δὲ δωρητὴς πρὸς τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ Ναυπλιεὺς Παράσχος Κατράρος, κληροδοτήσας τὰ ²/₆ τῆς καθαρᾶς προσόδου τῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος οἰκίας αὐτοῦ, τῷ δὲ 1799 ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἐνεχείρισε 1000 φλωρίνια ἐπὶ τόκῳ 6 %. Ἄλλοι δωρηταὶ ὑπῆρξαν ὁ Μυτιληναῖος Ἀπόστολος Ζωγράφος, ὁ ἐκ Καλαμῶν Θεόδωρος Κουντούρης, ἡ ἐκ Κερκύρας Ἀνθούλα χήρα Χατζῆ Μιχαὴλ Ἀρώνη, ὁ ἐκ Κρήτης Μᾶρκος Κασουρμπάκης, ἡ Ἀναστασία Εὐστρατίου Πετροκοκκίνου καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς, ὁ Λιβέριος Γεωργίου Πελοποννήσιος καὶ ὁ Κύπριος Βαρθολομαῖος Βαρτέλας. Οὕτως, ἐξασφαλισθείσης τῆς λειτουργίας τῆς σχολῆς, προσελήφθη διδάσκαλος ὁ ἄλλοτε καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ σχολῇ Πετρουπόλεως Εὐθύμιος Φίλανδρος Πελοποννήσιος καὶ τὰ ἐγκαίνια ἐγένοντο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1802, καταλλήλως τῆς οἰκίας διασκευασθείσης. Τῷ 1803 προσελήφθη ὡς διδάσκαλος τῆς νεοελληνικῆς καὶ ὁ Ζακύνθιος Εὐστάθιος Καροῦσος, ὃν ἀντικατέστησεν εἶτα ὁ Δημήτριος Ἀρχοντάκης ἐπὶ 7 μῆνας, ἀντ' αὐτοῦ δὲ προσελήφθη κατόπιν ὁ Κύπριος Νικόλαος Θησεὺς τῷ 1808· ἐπίσης τὸν Φίλανδρον διεδέχθη ὁ Σμυρναῖος Βαλάσης Ἀχυρᾶς (1 Νοεμβρίου 1808) καὶ τὸν Θησέα ὁ Ἀθηναῖος Σωτήριος Εὐθυμίου. Τῷ 1809 ἡ Τεργέστη κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἡ δὲ κατοχὴ παρετάθη μέχρι τοῦ 1813. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐνεκρίθη ὁ κανονισμὸς τῆς σχολῆς ἐξ 24 ἄρθρων, ἡ δ' ἀναγνώρισις ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐγένετο κατ' Ἰούλιον 1811 διὰ τοῦ ἐπόπτου τῆς παιδείας. Ἔδει δὲ νὰ διδάσκηται ἡ ἀριθμητική, ἡ ἰχνογραφία, ἡ κατήχησις, ἡ γαλλικὴ καὶ ἰταλικὴ γλῶσσα. Ὡς βοηθὸς δὲ τοῦ Ἀχυρᾶ διωρίσθη ὁ Σπυρίδων Πρεβέτος, υἱὸς τοῦ συγκαθέδρου τῆς κοινότητος Γεωργίου Πρεβέτου, διαδεξάμενος εἶτα καὶ ἀποχωρήσαντα ἐκεῖνον, τὸν δὲ ἀποθανόντα Σωτήριον Εὐθυμίου ἀντικατέστησεν ὁ Γεώργιος Κουτουφᾶς.

Ἡ κοινότης ἀπὸ τοῦ 1783 διῳκεῖτο ὑπὸ τῶν κυβερνητῶν, συγκαθέδρων καὶ συνδίκων, οἵτινες ἀνὰ τρεῖς κατ' ἔτος εἶχον τὴν ὑπεύθυνον διοίκησιν, εἶτα δὲ ἀνὰ πέντε, πλὴν τῶν ἐτῶν 1916—1920, ὅτε προήδρευεν εἷς. Κατὰ τὸ 1814 ἡ διοίκησις τῆς Τεργέστης ἀπέστειλεν ἔγγραφον, δι' οὗ προσεκάλει τὴν κοινότητα πρὸς ὀργάνωσιν τῶν τῆς σχολῆς συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 23 τοῦ περὶ σχολείων

Digitized by Google

νόμου, τὸ αὐτὸ δ' ἐπανέλαβεν ἡ διοίκησις καὶ τῷ 1815, ἀλλ' ἡ κοινότης, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ Θ κεφαλαίου τοῦ καταστατικοῦ, ἀπήντησεν ὅτι προσέλαβεν ἤδη διδάσκαλον τῆς γερμανικῆς τὸν Ἰωσὴφ Χάνδελμαν, ὑπὸ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν μισθοδοτούμενον. Συγχρόνως δὲ διώρισε καὶ ἴδιον ἐπόπτην τῆς σχολῆς, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Δημ. Καρτσιώτου Προκόπιον Καρτσιώτην (βλ. *Πολυκάρπου Συναδινοῦ*, «Ὁ Τριπολιτσᾶς καὶ Ἀμυκλῶν Δανιήλ», σ. 9), πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ προέδρου. Ἐπειδὴ δὲ ὁλονὲν οἱ μαθηταὶ ηὔξανον, διωρίσθη ἀρχιδιδάσκαλος ὁ ἐκ Ζαγορίου Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος καὶ αναπληρωτὴς αὐτοῦ ὁ Λουκᾶς Παυλίδης, οὕτω δ' ἐδίδασκον τέσσαρες διδάσκαλοι, τὴν δ' ἰταλικὴν ὁ Σπυρ. Πρεβέτος· ἐπιθεωρητὴς τῆς σχολῆς ὡρίσθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ὁ δικηγόρος Βικέντιος Βισσεντουρν. Ἐκ τοῦ κώδικος 156 τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας πληροφορούμεθα ὅτι τῷ 1818 ὁ Χριστόφορος Φιλητᾶς εὑρίσκεται ἐν Παρισίοις καὶ ἐπειδὴ ἡ κοινότης Τεργέστης ἐχρειάζετο διδάσκαλον ὁ αὐτόθι ἔμπορος Ἰάκωβος Ρώτας, ὁ φίλος τοῦ Κοραῆ, ἀπέστειλεν αὐτῷ 400 φράγκα, ἵνα ἔλθῃ εἰς Τεργέστην Ὁ Φιλητᾶς πράγματι ἀπῆλθεν εἰς Τεργέστην καὶ ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν μέχρι τοῦ 1819. Τῷ 1822 μετέβη εἰς Κέρκυραν καὶ γράφει πάλιν αὐτῷ ὁ Ρώτας νὰ ἐπιστρέψῃ, ἐν δὲ τῇ ἐπιστολῇ του ἀναφέρονται καὶ οἱ Κ Ἀσώπιος, ὁ Ἰγνάτιος Σκαλιώρας, ὁ Ν. Δούκας, ὁ Σεμιτέλος, ὁ Καστορίδης, ὁ Ἀξιώτης καὶ ὁ Μόστρας. Παρεκίνει δὲ πρὸς τοῦτο αὐτὸν καὶ ὁ Σεμιτέλος, κατὰ τὸν κώδικα 157, διότι τὰ τῆς σχολῆς εἶχον κάκιστα (κώδ 158). Μὴ ὑπάρχοντος δὲ παρθεναγωγείου, αἱ Ἑλληνίδες ἐφοίτων εἰς τὰ τῆς πόλεως σχολεῖα ἢ ἐδιδάσκοντο κατ' ἰδίαν (ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1817). Ἐν Τεργέστῃ ὑπῆρχον δύο ἰδιωτικὰ παρθεναγωγεια τὸ τῆς χήρας Αἰκατερίνης Τζίιζου καὶ τὸ τῆς Μαρίας Βλισμᾶ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς κοινότητος· ἡ κυβέρνησις τῇ 7 Ἰανουαρίου 1820 διέταξε τὴν διάλυσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἡ κοινότης, καταλλήλως ἐνεργήσασα, ἐπέτυχε τὴν ἀναστολήν. Ἀπήτησεν ὅμως τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς σχολῆς ἥ τε διοίκησις καὶ τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας δι' ἐγγράφων σῳζομένων ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς κοινότητος. Ἰδιωτικῶς ἐδίδασκε τῷ 1817 και ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς Δημήτριος Γουζέλης (*Σάθα*, Νεοελ Φιλολ., σ. 695), ὅστις τῷ 1817 ἐξέδωκεν αὐτόθι τὸ ποίημα: «Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος».

Ἡ ἔκθεσις τοῦ ἐπόπτου Καρτσιώτου περὶ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν ἦτο ἱκανοποιητική ἀλλ' ὁ διδάσκαλος Γ. Κουτουφᾶς ἀπεχώρησε καὶ μεσοῦντος Νοεμβρίου 1816 προσελήφθη ὁ Ἰω. Πετροτσιόλης, ὃν παραιτηθέντα ἀντικατέστησεν ὁ Ν κόλ. Παπαλεξόπουλος. Τῷ 1817 ἀπέθανεν ὁ Λ Παυλίδης καὶ ἀντ' ἐκείνου προσελήφθη ὁ Νικόλ. Ζαφειρίου, ἀντὶ δὲ τοῦ τῆς γερμανικῆς Βάνδελμαν διωρίσθη ὁ Ἰωσ. Χάνδμαν. Δυστυχῶς ὁ ἀρχιδιδάσκαλος Ἀσώπιος κατὰ Μάϊον 1818 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου λόρδου Γκίλφορδ εἰς Γοτίγγην πρὸς σπουδήν, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς καθηγητὴς τῆς ἱδρυθησομένης Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἀφῆκεν ὅμως ἀντικαταστάτην τὸν Φιλητᾶν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ὁ Γκίλφορδ, κατὰ Δεκέμβριον 1819, ἀπεφάσισε νὰ ἀποστείλῃ εἰς Ὀξφόρδην διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν, ἡ δὲ κοινότης ἠναγκάσθη νὰ καλέσῃ τὸν ἐφημέριον τῆς ἐν Βιέννῃ ἐκκλησίας ἀρχιμανδρίτην Μισαὴλ Ἀποστολίδην, κατὰ Σεπτέμβριον δὲ τοῦ 1820 ἀρχιδιδάσκαλος διωρίσθη ὁ Ἀνδρέας Δαλέζος, ὑφ' οὗ ἐδιδάχθη ὁ εἶτα καθηγητὴς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας καὶ τοῦ πανεπιστημίου Ἰωάννης Οἰκονομίδης.

Ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, οἱ ἄμαχοι τῶν Ἑλλήνων κατέφυγον εἰς Τεργέστην καὶ ἡ κοινότης ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ περιθάλπῃ τρεῖς χιλιάδας γυναικοπαίδων καὶ δι' ἐξόδων της νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὴν μαχομένην Ἑλλάδα τὰ λείψανα τῶν ἱερολοχιτῶν τοῦ Δραγατσανίου. Αἱ οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι ἦσαν πολλαί, ἐν τούτοις ἡ κοινότης ἐκάλεσεν ἐκ Βιέννης τὸν Κωνσταντῖνον Κούμαν, ἀλλ' ἡ ἀστυνομία δὲ ἐπέτρεψε τὴν μετάβασίν του, ἀντ' αὐτοῦ δὲ προσελήφθη τότε ὁ ἀρχιμανδρίτης τῆς Λειψίας Ἰγνάτιος Σκαλιώρας, φίλος ἄκρος τοῦ Ν. Δούκα («Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν Τεργέστῃ συνοικισμοῦ», ἐν Δελτ. Ἱστορ καὶ Ἐθν. Ἑταιρείας τ. στ' σ. 152). Ὁ Σκαλιώρας ἐξέδωκεν ἐν Τεργέστῃ τῷ 1826 «Ἐγχειρίδιον περὶ συντάξεως». Ἤδη τῷ 1800 ἐξεδόθη ἐν Τεργέστῃ «Ὁ ἀνταποκριτὴς Τεργεστίου ἑλληνοϊταλιστὶ» (σελ. 235), ἐν Βενετίᾳ δὲ τῷ 1818 «Μαθήματα τῆς Γραικικῆς γλώσσης διὰ τὸ σχολεῖον τῶν ἐν Τεργέστῃ κατοικημένων Γραικῶν, περιέχοντα σύμμικτα ἠθικὰ» (σ. ιβ' + 133).

Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1822—1823 διδάσκαλοι ἦσαν ὁ Ἀνδρ. Δαλέζος, ὁ Σπ. Πρεβέτος, ὁ Ν. Ζαφειρίου, ὁ τούτου βοηθὸς Χρύσανθος Κονοφάος ὁ Πάργιος ὁ περὶ τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ γράψας, οἱ ἐκ Χίου Ἐμμανουὴλ Κόκκινος, ὁ κατόπιν καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου ἱερομόναχος Καλλίνικος Κρεατσούλης καὶ Ἀλβέρτος Γκεσσιώτης. Ἰδιωτικῶς ἐδίδασκεν εἰς 25 παιδία τῷ 1823 ὁ λόγιος Χῖος πρόσφυξ Λαυρέντιος Χρυσοβελώνης (1790—1839), ὅστις εἶχε σπουδάσει ἐν τῇ ἐν Χίῳ μονῇ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ καὶ ἐν Ρώμῃ (*Ι. Ι. Ζολώτα*, Ἱστορία τῆς Χίου, Ἀθῆναι 1928, τόμ. Γ' β', σ. 809).

Ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου Καποδιστρίου οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι ἐν τῷ σχολείῳ Τεργέστης ἀνήρχοντο εἰς 93. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως συνετελέσθησαν μέχρι τοῦ 1830 αἱ ἑξῆς τοῦ διδασκαλικοῦ προσωπικοῦ μεταβολαί ἀντὶ τοῦ Δαλέζου διωρίσθη ὁ Σεραφεὶμ Πομάγης καὶ ἀντὶ τοῦ Σπ. Πρεβέτου ὁ ἐν τῇ Καισαροβασιλικῇ Ἀκαδημίᾳ διδάσκων Ἰωάννης Μανιάρης Ἠπειρώτης, μεθ' ὃν ὁ Κονοφάος, παραιτηθεὶς τῷ 1830 καὶ σχὼν διαδόχους τοὺς Ι. Αὐγερινὸν καὶ Ἀναστάσιον Ξάνθον, ὃν θανόντα ἀνεπλήρωσεν ὁ Γεωργ. Εὐστ Ἰωάννου. Τῷ 1830 ἀντὶ τοῦ Ζαφειρίου διωρίσθησαν οἱ Μ. Δημητρίου καὶ Ἰω. Κόβας, τῆς γερμανικῆς ὁ Ἀθανάσιος Μανούσης, τῆς ἰταλικῆς καὶ καλλιγραφίας ὁ Β. Πιατσόνη, μεθ' ὃν τῷ 1831 ὁ Γ Σ. Ἰωάννου. Τοῦ σχολάρχου Σκαλιώρα (1821—1830), οὗτινος ἠκροάσατο καὶ ὁ εἶτα διάσημος ἐκ Κύπρου καθηγητὴς Ἰωάννης Οἰκονομίδης, παραιτηθέντος, διωρίσθη σχολάρχης ὁ Σ. Πομάγης, ὃν παραιτηθέντα τῷ 1832 ἀντικατέστησεν ὁ Κων Σιβίνης, ὁ εἶτα ἐν Σύρῳ ἀποθανὼν βιογράφος τοῦ Κ Οἰκονόμου. Καὶ ἐκλήθη μὲν ἐκ Ναυπλίου ὁ Γ. Γεννάδιος, ἀλλ' ἠρνήθη, καὶ τότε ἐστράφησαν πρὸς τὸν Κωνστ. Κούμαν, ὅστις ἐλθὼν τῷ 1835 καὶ τὰ τῆς σχολῆς διοργανώσας καλῶς ἀπέθανεν ἐκ χολέρας (1836). Ἐν τῷ μεταξὺ προσεκλήθησαν ὁ ἐν Βενετίᾳ Χρύσανθος Μηνιάτης ἱερεὺς καὶ οἱ ἐν Βιέννῃ διδάσκοντες Εὐθύμιος Οἰκονομίδης Τρικκαληνὸς καὶ Γεώργιος Ἀργυριάδης Σιατιστεύς.

Τῷ 1836, καίπερ ὑπάρχοντος ἀπὸ τοῦ 1827 τοῦ ἰδιωτικοῦ παρθεναγωγειου τῆς Μαρίας Μπολλαγούρα, ἱδρύθη καὶ τὸ κοινοτικὸν παρθεναγωγεῖον, οὗ διευθύντρια προσελήφθη ἡ Ἀντωνιέττα Σίγμουνδ μετὰ βοηθοῦ τῆς Κλαίρης Στέργαρ, ὡς κατηχητὴς ὁ διάκονος Γρηγόριος Ψαλτικης Χῖος καὶ ὡς ἑλληνιστὴς ὁ Ἀθανάσιος Χαϊκάλης, ὁ καὶ ἐν τῷ σχολείῳ τῶν ἀρρένων διδάσκων. Τῷ 1837 σχολάρχης διωρίσθη ὁ τέως ἐν Λιβόρνῳ Ἰωάννης Ἀνδρεάδης Χῖος, οὗ ἡ βιβλιοθήκη κοσμεῖ τὴν ἐν Χίῳ τοῦ Κοραῆ. Τοῦτον παραιτηθέντα τῷ 1840 ἀντικατέστησεν ὁ και πρότερον διδάσκων ἐν τῇ σχολῇ ἀντὶ τοῦ Ν. Ἀργυριάδου Ἀγαθάγγελος Παπαδόπουλος, πρῴην μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης. Ἐδίδασκον δὲ καὶ οι διάκονοι Ἰγνάτιος Βαζάκας καὶ Ἄνθιμος Ὀλύμπιος. Τῷ 1841 ἀπαντῶμεν τοὺς ἑξῆς διδασκάλους: Ἰωσὴφ Μαῦρον, Γ. Μ. Χρυσοχόον (ἀπελθόντα εἶτα εἰς Παρισίους πρὸς σπουδήν), Χαριλ. Μητρόπουλον, Ἀνδρ. Πετρόπουλον, Παν. Μαρᾶτον καὶ Γ. Εὐσταθιάδην. Ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ ἀντὶ τῆς Στέργαρ διωρίσθη ἡ Μαρία Σέλβα μετὰ τῆς βοηθοῦ Ἑλένης Δραγίνη. Τῷ 1845 διωρίσθη ὁ Ἀναστ. Μυκώνιος ἀντὶ τοῦ Χρυσοχόου καὶ ἀντὶ τοῦ Μαύρου ὁ ἐπὶ Καποδιστρίου ἐν Ἑλλάδι διδάσκων γέρων Θεοδόσιος Περγαμηνὸς († 1847), ἀνθ' οὗ προσελήφθη ὁ Ἀθηναῖος Π. Μελισσουργός, ὃν διεδέχθη ὁ ἐν Βερολίνῳ σπουδάσας συμπολίτης του Σπυρίδων Φιντικλῆς, ὁ εἶτα καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τῷ δὲ 1847 ἀντὶ τοῦ Μητροπούλου προσελήφθη ὁ ἐκ Κρήτης Παρθένιος Περίδης, ὁ εἶτα ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάτης, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Θεμιστ. Παναγιωτόπουλος. Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1848—1849 ἀντὶ τοῦ διδασκάλου τῆς ἰταλικῆς Γ. Ἰωάννου διωρίσθη ὁ Ἰούλιος Σόλιτρος καὶ ἀντὶ τοῦ τῆς γερμανικῆς Ἀθ. Μανούση ὁ Χαίφερμελ. Ἐν δὲ τῷ παρθεναγωγείῳ διευθύντρια προσελήφθη ἡ Ἔμμα Ρέμχολδ, ἡ Μαρία Μπότσιου, ἡ Ἐλισάβετ Γλυκοφρύδου καὶ ὁ Ι. Καραβέλας κατηχητὴς ἀντὶ τοῦ Ψαλτάκη.

Ὁ Φιντικλῆς παραιτηθεὶς ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ διηύθυνε προσωρινῶς ὁ Μυκώνιος, τὸν δὲ ἀποχωρήσαντα Χαίφερμελ ἀντικατέστησεν ὁ Μ. Κουσκουλέκας, προσελήφθη δὲ καὶ ὁ Μ. Δημητριάδης ἕνεκα πληθώρας τῶν μαθητῶν. Τῷ 1851—1852 ἀρχιδιδάσκαλος διωρίσθη ὁ Κεφαλλὴν Θεόδωρος Καροῦσος, προσελήφθη δὲ καὶ ὁ Δημήτριος Μαυρομαρᾶς, ἀντὶ τοῦ Παναγιωτοπούλου. Εἰς τὴν ἀστάθειαν ταύτην τοῦ ἀρχιδιδασκάλου ἔθηκε τέλος ὁ πρῶτος ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ φιλολογίας τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου ὁ ἐκ Σάμου Κωνσταντῖνος Κλεάνθης († 1910), ὅστις καὶ νέον ἐκλέξας προσωπικόν, τὸν Ν Ζενευράκην, Χριστόφ Βαδᾶκον, Ἰω. Γέγην, Ἰω. Λειβαδίτην καὶ Γ. Σιάρπαν, προέβη θαρραλέως εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς σχολῆς (1852—1859), ἣν εὐτυχῶς συνεκράτησεν ὁ διάδοχος ἐκείνου Θεαγένης Λειβαδᾶς ἐκ Γερμανίας κατελθὼν καὶ διευθύνας ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη (1859—1869). Ἐν τῷ μεταξὺ συνετελέσθησαν ἱκαναὶ μεταβολαὶ ἐν τῷ προσωπικῷ· προσελήφθησαν οἱ Γ. Παντζέρα καὶ Μίνως Κουσκουλέκας τῆς γερμανικῆς, ὁ Κ. Φωκαεύς, ὁ διάκονος Π. Βασιλειάδης, ὁ Θεόφιλος Θεοδωρόπουλος, ὁ Τζιοβάνη Ντεάντωνυ, ὁ Βασίλειος Φιλιππίδης, ἐν δὲ τῷ παρθεναγωγείῳ ἀντὶ τῆς Ἔμμας Ρέμχολδ ἡ Ἄννα Μπότση, Ἑλένη Πετροπούλου, Μαρία Μίλετιτς καὶ Μαρία Γέγη, ἀντὶ τῆς Ἐλισ Γλυκοφρύδου. Τῷ 1871 διωρίσθησαν ὁ Παναγ. Δ. Παναγιωτίδης σχολάρχης καὶ ὁ Νικόλ. Λουτράρης, τῷ 1874 ὁ Δημητ. Ἀντωνόπουλος (μέχρι τοῦ 1882) καὶ ἐφεξῆς μέχρι τοῦ 1879 οἱ Ἠλίας Μιχαλόπουλος καὶ Παναγ. Ἰωαννίδης, ὁ Ἰούλιος Χιοῦπσερ καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἀλουὰ West τῆς γερμανικῆς. Ἐν δὲ τῷ παρθεναγωγείῳ ἐγένοντο αἱ ἑξῆς μεταβολαί: διευθύντρια Εἰρήνη Ἀναγνωστοπούλου, διδασκάλισσαι ἡ Κλεοπάτρα Μιχαλοπούλου, ἡ Φανὴ Σάτοβιτς τῆς γερμανικῆς, Μαρία Μακοῦτς τῆς ραπτικῆς, Ἀσπασία Ξάνθου νηπιαγωγὸς ἀντὶ τῆς Ἀγγελ. Κοπίδου καὶ ἡ Τερέζα Ζανιὲ τοῦ κεντήματος. Σχολάρχης τῷ 1882 διορίζεται ὁ Σωτήριος Οἰκονόμου, ἔχων καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ παρθεναγωγείου μέχρι τοῦ 1892 καὶ προσλαβὼν τὰς διδασκαλίσσας Σοφίαν Λογοθέτου καὶ Ἀθηνᾶν Παγκάλου. Τῷ 1886 προσελήφθη δημοδιδάσκαλος ὁ Θεοδόσιος Οἰκονομίδης καὶ τῆς γερμανικῆς ὁ Βίσερ. Ἐν δὲ τῷ παρθεναγωγείῳ τῷ 1889 ἀντὶ τῆς Κλεοπάτρας Χρυσάνθου διωρίσθη ἡ Ἀθηνᾶ Μαντζαβίνου προσελήφθη δὲ ἡ Ἑλένη Παγκάλου ἀντὶ τοῦ ἐπ' ὀλίγον ὑπηρετήσαντος Φιλίππου Λεβιδέως. Τῷ 1892 σχολάρχης προσελήφθη ὁ Κλεομένης Οἰκονομίδης καὶ ἀντὶ τοῦ Θ. Οἰκονομίδου ὁ Δημ. Δημάδης. Παραιτηθέντος δὲ τοῦ σχολάρχου Οἰκονομίδου διωρίσθη τοιοῦτος ὁ διδάκτωρ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου Εὐστάθιος Πασχάλης, ὁ καὶ μέχρι τοῦ νῦν (1933) διδάσκων τοὺς ἑλληνόπαιδας τῆς ἀνθηρᾶς ἔτι κοινότητος Τεργέστης, μετὰ τῶν Χρυσοστόμου Γκιολιαδάκη ἱεροδιδασκάλου καὶ κατηχητοῦ, Γεωργίου Παπαδοπούλου δημοδιδασκάλου, Βαρβάρας Παπᾶ καὶ Ἀλκυόνης Μανδραγοῦ διδασκαλισσῶν καὶ Πέτρου Στερπίνη τῆς ἰταλικῆς γλώσσης, καταργηθείσης τῆς διδασκαλίας τῆς γερμανικῆς ἀπὸ τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς τῆς πόλεως καὶ ἐντεῦθεν.

Ἐπόπτης τῶν σχολῶν διατελεῖ ἀπὸ 36 ἐτῶν ὁ πατρώζων Ἀλέξανδρος Ἀφεντούλης, ἀντάξιος κατὰ πάντα τῶν προκατόχων του Προκοπίου Καρτσιώτη, Ἀμβροσίου Στ. Ράλλη, Γεωργίου καὶ Ἀλεξάνδρου Γ. Μανούση, Δημητρίου Οἰκονόμου (ἱδρυτοῦ τοῦ φερωνύμου βραβείου), Παύλου Α. Ράλλη καὶ Ἰω. Χατζῆ Κωστῆ. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Τεργέστης, ἡ μόνη ἀκμάζουσα νῦν ἐκ τῶν κατὰ δεκάδας ἀριθμουμένων κοινοτήτων τῆς ἄλλοτε Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας, παλαίει κατὰ τῆς ὁλονὲν προϊούσης ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος, τείνοντος εἰς ἀφομοίωσιν. Οἱ ἐν Τεργέστῃ ὁμογενεῖς ἦλθον πάντοτε ἐπίκουροι διὰ χρηματικῶν βοηθειῶν εἰς τὰς ἑκάστοτε ἐθνικὰς ἀνάγκας, ἰδίως τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἔκδοσιν παντοδαπῶν βιβλίων, ἰδίως δὲ ἐβοήθησαν τὸν Π. Γ. Πελοπίδαν νὰ ἐκδώσῃ «Τὸ θεωρητικὸν μέγα τῆς μουσικῆς» συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκ Μαδύτου ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Χρυσάνθου (Τεργέστη 1872).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. «Λόγιος Ἑρμῆς» Βιέννης 1816 σ. 271 ἑξ., 1817 σ. 338—377, 1818 σ 514—548, 1819 σ. 808—811, 1820 (ἀναγράφεται ὅτι τῇ 9ῃ Φεβρουαρίου ἐδόθη θεατρικὴ παράστασις «Ὁ θάνατος τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος»).—*Χ. Φιλητᾶ*, περὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Γραικῶν ἐν Τεργέστῃ (Δελτίον ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος 911 τομ. Ε' σ. 371—376, καὶ ΣΤ' σ. 148—15.).—*Μαργαρίτης Κωνσταντινίδης*, τέως γραμματεὺς τῆς κοινότητος, ἐν ἐπιφυλλίδι «Νέας Ἡμέρας ἀριθ. 1671 (2647) τῆς 22 Δεκεμβρίου 190., 1675 (2651) τὴν 19 Ἰανουαρίου 1907, 1698 (2674) τῆς 29 Ἰουνίου, 1710 (2686) τῆς 13 Ἰουλίου, 1717 (2691) τῆς 9 Νοεμβρίου, 1720 (2 9) 30 Νοεμβρίου 1907.—*Τοῦ αὐτοῦ*, ἐν «Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ» Ἀλεξανδρείας, τόμος Η (1909) σ. 306—3 ., Θ' (191) σ 409—41 , Ι' (1911) σ. 94—96, 188, 237.—*Ἰεζεκιὴλ Βαλανιδιώτη* ἐν «Νέᾳ Σιών», Ἱεροσολύμων τόμ Ζ' (191.) σ. 378 ἑξ. καὶ (1913) Ι' σ. 423 ἑξ.—*Τοῦ αὐτοῦ*, ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἑλληνισμὸς» τοῦ 1910 σ. 238 - 239, καὶ ἐν «Δελτίῳ τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τοῦ 1911 τόμ Ι' σ. 61—71) —*Πολυβίου Λεκοῦ*. «Εἰκονογραφημένη» τόμ. Λ' (1925) ἀριθ. 10, σ. 26—29, ἔνθα εἰκόνες τοῦ σχολείου καὶ τοῦ ναοῦ.—*Μαργαριτου Κωνσταντινιδη*, «Ἰωσὴφ Μαϊνότη ὁ ἐξ Ἑλλήνων χρονογράφος τῆς Τεργέστης (1760—1812). ἐν «Νέᾳ Ἡμέρᾳ» ἀριθ. 2821 τῆς 3|16 Ἀπριλίου 1910.—Διατριβὴ σις τῶν περὶ τὴν ἐν Τεργέστῃ ἑλληνικὴν κοινότητα (Τεργέστη 1828 ἑξ. 4ον, ἑλληνιστὶ καὶ ἰταλιστί).—I Gaeci di Trieste, βιβλίον, οὗ ὡς σπανίου ἐγένετο μετάφρασις ἐν «Νέᾳ Ἡμέρᾳ» τῆς 3|16 Ἰουλίου 1907, ὅτε εἰς συνεχῆ φύλλα ἐδημοσιεύθη ἐν ἐπιφυλλίδι ἡ μελέτη: «Ἡ ἐν Τεργέστῃ Ἑλληνικὴ κοινότης».—*Δ. Ι. Βρατζαφόλη*, ἐν «Ἐφημερίδι Ἑρμουπόλεως (21—5—1910) —«Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας» τόμ, ΙΑ' σ. 61 ἑξ.—«Νέος Ἑλληνομνήμων» τόμ. ΣΤ' 1909 σ. 68—76, Η' 1911 σ. 80 ἑξ

Τ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛ...

—**Τεργέστης νομὸς** *[Γεωγρ.]* Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ Βενέτσια Τζούλια, περιλαμβανόμενος μεταξὺ τῶν νομῶν Οὔντινε καὶ Πόλας καὶ συνορεύων πρὸς Α μετὰ τῆς Νοτιοσλαυΐας. Ἔχει ἔκτασιν 12.312 τ. χλμ. καὶ 348.494 κατ. Περιλαμβάνει τὸ ὑψίπεδον τοῦ Κάρσο καὶ παράγει ἔλαιον, οἴνους καὶ ὀπώρας. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Τεργέστη*, ἥτις καὶ συγκεντρώνει πᾶσαν τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν κίνησιν τῆς περιοχῆς.

Μ. Δ. Ξ.

Τέργεστρον κολωνία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις κατὰ τὸν ΒΑ. μυχὸν τοῦ Ἀδριατικοῦ, ΒΔ. τῆς ἐκβολῆς τοῦ Φορμίωνος (ταν. Recal), κατὰ τὴν βορείαν ἐσχατιὰν τῆς χερσονήσου τῆς Ἰστρίας (*Πτολεμ.* Γ, α, 27) Ὁ Στράβων (Ε, 215) τὸν ὀνομάζει *Τεργέστε* φρούριον ἁπλῶς τῆς Ἀκυληΐας, ἀλλαχοῦ δὲ *Τεργέσται* κώμην Καρνικήν, ὁ δὲ Ἀρτεμίδωρος (ὡς εὕρηται παρὰ Στεφάνῳ) *Τέργεστρον* κώμην. Στέφανος ὁ Βυζάντιος τὴν ὀνομάζει *Τέργεστρα* καὶ τὴν χαρακτηρίζει ὡς πόλιν, τὸν δὲ πολίτην *Τεργεστραῖον*, ἐνῷ Σουίδας (2.10..) *Τεγεσταίους* τὸ ἔθνος καὶ *Τεγέστην* τὴν πόλιν. Διονύσιος ὁ Χαρακηνὸς (Περιηγ. 382) τὴν ὀνομάζει «ἄστυ Τεγεστραίων, μυχάτοις ἐπὶ πείρασι πόντου» ὃ καὶ ὁ σχολιαστής του Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονίκης (382) ἐξηγεῖ «ὅτι τὸ Τεγεστραῖον Ἰλλυρικὸν ... τουτέστι τὸ Τέγεστρον, παρὰ τοῖς μυχάτοις πέρασι τῆς

'Αδριάδος ἅλμης ἐστί' τοῦτο καὶ Τέργεστρον λέγεται ἀπὸ Τεργέστρου τινός, ὡς ἐν τῇ καταγραφῇ δηλοῦται τῶν ἐθνικῶν». Πασῶν τῶν ὀνομασιῶν τούτων ἐπεκράτησε παρ' ἡμῖν ἡ *Τεργέστη* κατὰ τὴν λατινικὴν τοιαύτην Tergestum καὶ Tergeste (*Pomp. Mel.* 2, 3, 11 καὶ 2, 4 καὶ *Plin.* 3, 127). Εἶναι ὁ σύγχρονος λιμὴν καὶ πόλις τῆς *Τεργέστης* καθ' ἡμᾶς, τὸ *Τριέστε* κατὰ τοὺς ναυτικούς μας καὶ τοὺς ξένους. Σ. Ε. Λ.

Τεργοβίστε (Tîrgoviste) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας, ἐν Βλαχίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ντιμπουβίτσα, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ζαλομίτσα, κατὰ τοὺς πρόποδας τῶν Καρπαθίων, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. 12.765 (1921). Ἔχει βιομηχανίαν οἰνοπνευματοποιίας καὶ διυλιστήρια πετρελαίου. Ἀπὸ τοῦ 1585 μέχρι τοῦ 1716 ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῆς Βλαχίας καὶ ἕδρα τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς. Ἐν τῇ πόλει ὑπῆρχεν ἑλληνικὴ σχολή, ἱδρυθεῖσα τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Θ. Κ.

Τεργολάπη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Νωρικοῦ, κειμένη ἐπί τινος μικροῦ δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἰουβάβου (νῦν Salzbourg) εἰς Ὀβίλαβα (νῦν Wels) ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

τερεβέλλης (ὁ) (Terebelles) *[Ζωολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *τερεβελλιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 10 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Ἀτλαντικόν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τερεβέλλης ὁ κοινὸς* (terebelles minimus), ὅστις ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, σχεδὸν κυλινδρικόν, πολυαρθρωτόν, ἀρκούντως διωγκωμένον πρὸς τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος καὶ λεπτὸν πρὸς τὸ ὀπίσθιον. Ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς σωλήνων σχηματιζομένων ἐξ ἰδίας ἐκκρίσεως τοῦ σώματός του. Δ. Ν. Π.

τερεβελλίδαι (οἱ) (Terebellidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν*, περιλαμβάνουσα μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους σκώληκας, ἀπαντῶντας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι τά: *ἀμφιτρίτη, θηλύπους, πολύμνια, τερεβέλλης* κτλ. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν σκωλήκων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ, τοῦ δὲ γένους *τερεβέλλη* ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς λιασίου (κατωτέρας ἰουρασίου) τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

τερεβικὸν ὀξὺ *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *τερεβινικὸν ὀξύ*.

τερεβινθέλαιον (τό). Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τὸ λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως τῆς τερεβινθίνης, ἤτοι τῆς ρητίνης τῆς λαμβανομένης ἐκ διαφόρων εἰδῶν κωνοφόρων. καὶ ἰδίως τῆς πεύκης. Τὸ τερεβινθέλαιον παραλαμβάνεται δι' ἀποστάξεως τῆς τερεβινθίνης μεθ' ὕδατος ἐκ σιδηρῶν λεβήτων. Τὸ παραμένον ὑπόλειμμα καλεῖται *βρασθεῖσα τερεβινθίνη* ἤ, μετὰ τὴν πλήρη ἀπομάκρυνσιν τοῦ ὕδατος, *κολοφώνιον*. Τὸ ἀποσταχθὲν ἔλαιον ἀφήνεται πρὸς ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἰς ὃ εἶναι ἀδιάλυτον, καὶ εἶτα ἀποκαθαίρεται ἀπὸ τῶν συμπαραληφθεισῶν χρωστικῶν ὑλῶν, ρητινῶν καὶ ὀξέων διὰ νέας ἀποστάξεως μεθ' ὕδατος, εἰς ὃ προστίθεται καὶ ὀλίγη ἄσβεστος. Τὸ τοιουτοτρόπως καθαρισθὲν τερεβινθέλαιον ἀποτελεῖ ἄχρουν, ἐλαφρόν, εὐκόλως πτητικόν, ἰσχυρᾶς ὀσμῆς καὶ καυστικῆς γεύσεως ὑγρόν, καιόμενον μετ' αἰθαλιζούσης φλογός. Εἶναι διαλυτὸν εἰς τὸν αἰθέρα, τὸ χλωροφόρμιον, τὸν διθειάνθρακα, τὸν πετρελαϊκὸν αἰθέρα καὶ εἰς 5—10 μέρη ἀλκοόλης 90 %, ἐνῷ εἰς τὸ ὕδωρ εἶναι ἀδιάλυτον. Εἰδικὸν βάρος ἔχει 0.860—0.877 καὶ θερμοκρασίαν βρασμοῦ 155—165°.

Τὸ γαλλικὸν τερεβινθέλαιον εἶναι ἰσχυρῶς ἀριστεροστρόφον, ἐνῷ τὸ ἀμερικανικὸν εἶναι δεξιοστρόφον καὶ σπανιώτατα μόνον ἀπαντῶσιν ἐλαφρῶς ἀριστεροστρόφα τερεβινθέλαια. Ἀμφότερα, ἰσότιμα κατὰ τὰ λοιπά, συνίστανται ἐκ μειγμάτων ἰσομερῶν τερπενικῶν σωμάτων (καὶ κυρίως πινενίου), ἅτινα ἀφιέμενα εἰς τὸν ἀέρα ἐντὸς ἀβαθῶν δοχείων ἐξατμίζονται ἐν μέρει, ἐγκαταλείποντα ὑπόλειμμα ἀλλοιωθὲν διὰ τῆς προσλήψεως ὀξυγόνου (τὸ παχὺ ἔλαιον τῆς ζωγραφικῆς τῆς πορσελλάνης) καὶ τέλος ξηραίνονται (ρητινοποιοῦνται) πρὸς σκληρὰν διαφανῆ μᾶζαν. Εἰς τὴν ἰδιότητα αὐτὴν βασίζεται ἡ χρησιμοποίησις τοῦ τερεβινθελαίου ὡς συνδετικοῦ μέσου τῶν χρωμάτων.

Τὸ τερεβινθέλαιον διαλύει τὰς πλείστας ρητίνας, ἐπίσης τὸ καουτσούκ, τὸ θεῖον καὶ τὸν φωσφόρον, μείγνυται ἐπίσης μετὰ τῶν αἰθερίων καὶ λιπαρῶν ἐλαίων καὶ βερνικίων καὶ ὡς ἐκ τούτου χρησιμοποιεῖται πολλαχῶς ἐν τῇ πράξει, ἰδίως πρὸς παρασκευὴν λακκῶν, πρὸς ἀραίωσιν ἐλαιοχρωμάτων καὶ δυστυχῶς πρὸς νόθευσιν αἰθερίων ἐλαίων. Περαιτέρω χρησιμεύει πρὸς ἀφαίρεσιν λιπαρῶν κηλίδων καὶ πρὸς λεύκανσιν ὑλῶν μὴ ἀνεχομένων τὸ χλώριον, ὡς π. χ. τὸ ἐλεφαντοστοῦν. Νοθεύεται δι' εἰδικῶς εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν βραζόντων ἀποσταγμάτων τοῦ πετρελαίου, ρητινελαίου, καὶ καμφορελαίου. ἅτινα καὶ ὡς ἴδια προϊόντα ἔρχονται εἰς τὸ ἐμπόριον, χρησιμοποιούμενα δι' ὡρισμένους σκοπούς. Ταῦτα μειώνουν, λόγῳ τῆς μεγάλης πτητικότητος αὐτῶν, τὸ διατηρήσιμον τῶν διὰ λακκῶν ἐπιχρισμάτων καὶ ἔχουν τὸ μειονέκτημα τῆς δυσαρέστου ὀσμῆς καὶ τοῦ εὐαναφλέκτου. Πρὸς ἀνίχνευσιν τούτων ἀρκεῖ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ εἰδικοῦ βάρους, τοῦ σημείου ἀναφλέξεως, καὶ ἰδίως τοῦ δείκτου διαθλάσεως. Τὸ τερεβινθέλαιον διακρίνεται ἐν τῷ ἐμπορίῳ κυρίως ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς του, ὡς λ. χ. γαλλικόν, ἀμερικανικόν, αὐστριακόν, ἐνετικόν, ἰνδικόν, ἑλληνικὸν κλπ. Τὸ ἑλληνικὸν τερεβινθέλαιον, προερχόμενον κυρίως ἐκ τῆς τερεβινθίνης τῆς πεύκης (pinus halepensis Miller), χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς πρὸς τὰ δεξιὰ (περίπου +40°) στροφικότητος καὶ ἀποτελεῖται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ d-πινενίου. Τὸ τερεβινθέλαιον ἀποτελεῖ σημαντικὸν εἶδος τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀποκλεισμοῦ, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως βενζίνης, εἶχεν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα χρησιμοποιηθῆ ἐν μείγματι μετ' αἰθέρος (ὡς μοτερίνη κλπ) διὰ τὴν κίνησιν τῶν αὐτοκινήτων. Τέλος τὸ τερεβινθέλαιον χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν συνθετικὴν παρασκευὴν τῆς καμφορᾶς. Σ. Γ.

— *[Φαρμακοτ.]* Χορηγεῖται ἐσωτερικῶς εἰς δόσιν 10—20 σταγόνων εἰς γάλα ἢ εἰς πηκτοκαψάκια ἐπὶ σηπεδωνώδους βρογχίτιδος. Ἐπίσης δίδεται καὶ εἰς εἰσπνοὰς ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀτμῶν. Τὰ οὖρα τοῦ λαβόντος τερεβινθέλαιον ἔχουν τὴν ὀσμὴν ἴων. Ἐξωτερικῶς χρησιμοποιεῖται τὸ τερεβινθέλαιον εἰς τὴν παρασκευὴν χρισμάτων ἐρεθιστικῶν τοῦ δέρματος. Χρησιμοποιεῖται διάλυμα αὐτοῦ εἰς ἐλαιόλαδον (10—20 %) κατὰ τῆς παρασιτικῆς γονορροίας καὶ ἄλλων δερματικῶν παθήσεων. Κ.Γ.Μ.

τερεβινθένη (ἡ), ἢ ***τερεβινθένιον*** *[Χημ.]*. Τὸ κύριον συσιατικὸν τοῦ τερεβινθελαίου, τὸ ἄλλως καλούμενον *πινένιον*. Σ. Γ.

τερεβινθικός, *—ή, —όν*· ὁ σχετιζόμενος πρὸς τὸ τερεβινθέλαιον ἢ τὴν τερεβινθίνην.

τερεβινθίνη (ἡ). Καλοῦνται οὕτω τὰ πρόσφατα, μὴ ἀλλοιωθέντα ἀκόμη διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀέρος, ἐκκρίματα διαφόρων κωνοφόρων, ἅτινα, ὡς μείγματα ρητινῶν καὶ αἰθερίων ἐλαίων, κατατάσσονται εἰς τὰ βάλσαμα καὶ τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν ξήρανσιν, δι' ἀπωλείας τῶν πτητικῶν ὑλῶν, μετατρέπονται εἰς ρητίνας. Πρὸς παραλαβὴν τῶν μεταξὺ τοῦ ξύλου καὶ φλοιοῦ ἢ εἰς εἰδικὰς κοιλότητας σχηματιζομένων ἐκκριμάτων γίνονται πλάγιαι ἐντομαὶ εἰς τὸν φλοιὸν καὶ εἰς τὸ κάτω μέρος συλλέγεται ἡ ἐκκρινομένη μᾶζα εἰς εἰδικῶς κατασκευαζομένας κοιλότητας ἢ εἰς κατάλληλα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τοποθετούμενα δοχεῖα. Ἐνιαχοῦ διατρυπᾶται ὁ κορμὸς καὶ ἐκ τῶν διὰ πώματος κλειομένων ὀπῶν τούτων ἀφήνεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ἐκρέῃ τὸ συλλεγόμενον βάλσαμον. Ἡ ἐντομὴ ἢ διάτρησις τῶν κορμῶν γίνεται κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ ἡ ἐκροὴ διαρκεῖ μέχρι τοῦ φθινοπώρου, οὖσα ἀφθονωτάτη εἰς τὰ εἰς τὸν ἥλιον ἐκτεθειμένα δένδρα μετὰ παχέος φλοιοῦ. Ἡ συλλεγομένη συχνάκις, μετὰ χώματος ἢ ἄμμου, βελονοειδῶν φύλλων ἢ τεμαχιδίων τοῦ φλοιοῦ, προσμεμειγμένη μάζα ρευστοποιεῖται διὰ θερμάνσεως εἰς χαμηλὴν θερμοκρασίαν, διηθεῖται διὰ μεγαλοπόρου ὑφάσματος ἢ στρώματος ἐξ ἀχύρου καὶ τίθεται εἰς βαρέλλια.

Αἱ τερεβινθῖναι εἶναι παχύρρυτοι, ὡς τὸ μέλι, ἀναλόγως τῆς προελεύσεως αὐτῶν διαυγεῖς ἢ θολαί, ἀρωματικῆς ὀσμῆς καὶ ἰδιαζούσης γεύσεως μᾶζαι, αἵτινες, καίτοι γενικῶς ἔχουν τὴν ἰδίαν σύστασιν, ἐν τούτοις παρουσιάζουν διαφορὰς εἰς τὴν φυσικὴν σύστασιν, τὸ χρῶμα, τὴν ὀσμὴν καὶ τὴν περιεκτικότητα εἰς ἔλαιον καὶ ἀναλόγως τῆς χώρας τῆς προελεύσεως αὐτῶν διακρίνονται εἰς τὰ ἀκόλουθα ἐμπορικὰ εἴδη:

1. Ἡ συνήθης, κοινὴ ἢ γερμανικὴ τερεβινθίνη (λατ. Terebinthina communis), προερχομένη κυρίως ἐκ τοῦ pinus laricio, ἥτις εἶναι σκληρᾶς κοκκώδους συστάσεως, λευκοκιτρίνως κεχρωσμένη καὶ θολή. Ἔχει ἰσχυρῶς ρητινώδη ὀσμὴν καὶ ὑπόπικρον ἀρωματικὴν γεῦσιν. Γαλλικὴ τερεβινθίνη καλεῖται εἰδικῶς τὸ ἔκκριμα τοῦ pinus maritima καὶ pinus pinaster, ἅτινα σχηματίζουν δάση εἰς διαφόρους περιοχὰς τῆς νοτίου Γαλλίας. Εἶναι μᾶλλον λεπτόρρευστος καὶ ἔχει καλυτέραν καὶ μᾶλλον εὐχάριστον ὀσμήν. Ἡ ἀμερικανικὴ τερεβινθίνη, προερχομένη ἐκ τοῦ pinus palustris, δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς συνήθους καὶ κατατάσσεται ἐπομένως εἰς τὴν αὐτὴν ὁμάδα.

2. Ἡ καλυτέρα ποιότης τῆς τερεβινθίνης εἶναι ἡ ἐνετικὴ (λατ. terebinthina veneta), προερχομένη ἐκ τοῦ larix decidua, τοῦ φυομένου εἰς τὸ Τυρόλον, Kärnten, Steiermark καὶ πέραν ἀνατολικῶς μέχρι τῆς Οὐγγαρίας. Ἡ πυκνόρρευστος, κολλώδης, σχεδὸν διαφανής, μᾶζα ἔχει ἀσθενὲς κίτρινον χρῶμα, σχηματίζει ἶνας καὶ κέκτηται ρητινώδη, ἀρωματικήν, ὀλίγον προσομοιάζουσαν πρὸς τοῦ λεμονίου, ὀσμήν.

3. Ἡ Βόρειος Ἀμερικὴ παράγει τὴν ἀρίστην τερεβινθίνην, τὴν καναδικὴν τερεβινθίνην (βλ. *βάλσαμον καναδικόν*).

4. Ἡ αὐστριακὴ τερεβινθίνη λαμβάνεται ἐκ τοῦ pinus laricio.

5. Ἡ ἰταλικὴ τερεβινθίνη ἔχει τὴν ἰδίαν προέλευσιν πρὸς τὴν ἐνετικήν, ἀλλὰ σκοτεινότερον χρῶμα. Ἐπίσης σημαντικαὶ εἶναι ἡ οὐγγρική, ἡ κυπριακή, ἡ ἑλληνικὴ κτλ. προερχόμεναι ἐκ διαφόρων κωνοφόρων. Ἰδιάζουσα εἶναι ἡ τερεβινθίνη τῆς Χίου, προερχομένη ἐκ πιστακίας τῆς τερεβίνθου, δι' ἣν τὸ πρῶτον ἐχρησιμοποιήθη τὸ ὄνομα τερεβινθίνη.

Ἡ τερεβινθίνη χρησιμεύει κυρίως ἵνα καταστήσῃ τὰς ρητίνας μαλακωτέρας καὶ μᾶλλον εὐπλάστους, καὶ ὡς ἐκ τούτου χρησιμοποιεῖται ὡς προσθήκη διὰ ἰσπανικοὺς κηρούς, βερνίκια, λάκκας κλ. Πρὸς παρασκευὴν λακκῶν χρησιμοποιεῖται μόνον ἡ ἄνυδρος ἐνετικὴ τερεβινθίνη, διότι ἄλλως προκύπτουν θολαὶ λάκκαι. Περαιτέρω χρησιμοποιεῖται ἡ τερεβινθίνη ὡς προσθήκη εἰς ἀλοιφάς, ἔμπλαστρα, ὡς καὶ διὰ διαφόρους ἰατρικοὺς σκοπούς. Ἐπίσης ἡ τερεβινθίνη χρησιμεύει ὡς πρώτη ὕλη πρὸς παρασκευὴν τοῦ τερεβινθελαίου, τοῦ κολοφωνίου καὶ τοῦ ἰσοπρενίου (διὰ τὸ συνθετικὸν καουτσούκ) κλπ. Σ. Γ.

τερεβινθοειδῆ (τὰ) (Terebinthaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα δένδρα ἢ δενδρύλλια περιέχοντα γαλακτώδη ὀπὸν ἢ καὶ ρητινώδη, μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα, ἄνευ μίσχων, ἄνθη ἑρμαφρόδιτα ἢ μονογενῆ, μικρά, κατὰ βότρυς διατεταμένα, καὶ καρπὸν δρύπην. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *τερέβινθος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

τερεβινθοειδής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς τερέβινθον.

τερέβινθος (ἡ) (Terebinthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τερεβινθοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἢ δενδρύλλια ἀπαντῶντα εἰς πλείστας παραμεσογειακὰς χώρας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἰθαγενῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἑτέρων παραμεσογειακῶν χωρῶν, εἶναι ἡ *τερέβινθος ἡ ἀγρία* (Terebinthus arvensis), δένδρον φθάνον εἰς ὕψος 8 μ. περίπου, μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα, λεῖα, στιλπνὰ καὶ βαθέος πρασίνου χρώματος, καὶ ἄνθη μικρά, δίοικα, ἐρυθρὰ καὶ κατὰ βότρυς καταληκτικοὺς διατεταγμένα. Φύεται εἰς πετρώδεις καὶ ἀγόνους τόπους. Δ. Ν. Π.

τερεβινικὸν *ὀξύ*, ἢ γ, ***γ-διμεθυλοπαρακονικὸν ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου:

$$\begin{array}{l}(CH_8)_2\ C.\ CH\ (COOH).CH_2\\ \qquad\ |\qquad\qquad\qquad\qquad |\\ \qquad O\text{—————————}CO\end{array}$$

παραγόμενον κατὰ τὴν ὀξείδωσιν τοῦ τερεβινθελαίου ἢ τοῦ κυρίου συστατικοῦ αὐτοῦ, τοῦ πινενίου, διὰ νιτρικοῦ ὀξέος. Εἶναι σῶμα στερεόν, δυσδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ τήκεται εἰς 174°. Διὰ βρασμοῦ μετὰ βάσεων ἐν περισσείᾳ παράγονται τὰ ἅλατα τοῦ *διατερεβινικοῦ ὀξέος* (ἢ γ, *γ-διμεθυλιταμηλικοῦ ὀξέος*):

$$\begin{array}{l}(CH_3)_2.\ C.\ CH(COOH).\ CH_2.\ COOH\\ \qquad\ |\\ \qquad OH\end{array}$$

ὅπερ εἶναι κατὰ ἓν μόριον ὕδατος πλουσιώτερον τοῦ τερεβινικοῦ ὀξέος. Σ. Γ.

τερεβραλία (ἡ) (Terebralia) *[Ζωολ.]*. Γένος γαστεροπόδων μαλακίων ζῴων. Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους τερεβραλία bidentata εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τορτονίου βαθμῖδος τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ παρὰ τὴν Ἁγίαν Παρασκευὴν τῆς ἀκαρνανικῆς νήσου Καλάμου. Γ. Κ. Γ.

τερεβράτουλα (ἡ) (Terebratula) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων τῆς οἰκογενείας τῶν *τερεβρατουλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Αἱ τερεβράτουλαι ἔχουσι δίθυρον κόγχην, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σφαιροειδῆ, ἐπιμήκη, περιβαλλομένην ὑπὸ μανδύου. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον ἔχει βράγχια κτενοειδῆ, ἅτινα εἶναι ἐσωτερικῶς τοῦ σώματος τοποθετημένα, φέρει βλεφαρωτὰ φυμάτια περὶ τὸ στόμα καὶ ἔχει βραχὺ ἔντερον. Ἐκ τῶν 20 σήμερον ζώντων εἰδῶν γνωστότερον εἶναι *τερεβράτουλα ἡ κεφαλὴ ὄφεως* (Terebratula caput serpentis), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Ἡ κυρία ἐξάπλωσις τοῦ γένους τούτου ἐπὶ τῆς γῆς ἐγένετο κατὰ τὸν μεσοζωϊκὸν αἰῶνα. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν: α') ἐντὸς ὄγκων τριασίων ἀσβεστολιθικῶν, διεσπαρμένων ἐπὶ τῶν τριτογενῶν τῆς περιοχῆς Γίδες Εὐβοίας· β') τοῦ εἴδους τερεβράτουλα agorianitica ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ ὄρος Κανδήλι· γ') τοῦ εἴδους τερεβράτουλα formosa ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς τιθωνείου σειρᾶς τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως

Digitized by Google

τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν θέσιν Ζαφείρη-'Αχλάδι, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Διστόμου εἰς 'Αράχωβαν ὁδοῦ· δ') τῶν εἰδῶν τερεβράτουλα gregaria καὶ piriformis ἐντὸς ἀσβεστολιθικῶν ὄγκων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀποπέσει ἀπὸ τὰς κλιτῦς τοῦ ὑπερκειμένου βουνοῦ παρὰ τὴν πηγὴν Καναλάκι καὶ δυτικῶς αὐτῆς (εἰκονοστάσιον 'Αγίου Ταξιάρχου) ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Γκουρίτζαν ὁδοῦ. Οἱ ἀσβεστολιθικοὶ οὗτοι ὄγκοι ἀνήκουσιν εἰς ἀσβεστολίθους τῆς ραιτίου βαθμῖδος τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ· ε') τῶν εἰδῶν τερεβράτουλα Swifti, naxenois, rudis, taramelii, adnethensis, Aspasia, Aspasia ποικιλία Myrto, cerasulum, cerasulum ποικιλία hellenica, rheumatica, rheumatica ποικιλία depressa καὶ kerkyraea ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς λιασίου (κατωτέρας ἰουρασίου) ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὰς ὀροσειρὰς τῆς ἀδριατικοϊονίου ὀρεινῆς ζώνης τῆς Δυτικῆς 'Ελλάδος· ε') ἐντὸς φυλλιτωδῶν ἀσβεστολίθων τῆς ἐκ μεταμορφωσιγενῶν πετρωμάτων σειρᾶς στρωμάτων τῆς Δυτικῆς Κρήτης· στ') τῶν εἰδῶν τερεβράτουλα subsella, Repellini καὶ pectunculoides ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς κιμμεριδίου βαθμῖδος τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τοῦ πυρηνώδους ὄρους τῆς 'Ίδης· ζ') ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τοῦ Ληξουρίου τῆς Κεφαλληνίας· η') τοῦ εἴδους τερεβράτουλα ampulla ἐντὸς τῶν πλειοκαινικῶν στρωμάτων τῆς περὶ τὰς Καλάμας περιοχῆς, ὡς ἐπίσης καὶ ἐντὸς νεογενῶν ἄμμων εἰς τὸν λόφον 'Αγίου 'Ηλία παρὰ τὰ Καστέλλια τῆς Δυτικῆς Μεσσηνίας· θ') τοῦ εἴδους τερεβράτουλα vitrea ἐντὸς νεογενῶν πορωδῶν ἀσβεστολίθων παρὰ τὴν Καρδαμύλην· ι') τῶν εἰδῶν bipartita καὶ inflexa ἐντὸς τῶν νεογενῶν ἀποθεμάτων τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

τερεβρατουλίδαι (οἱ) (Terebratulidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραγχιοπόδων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ μαλακίων ἀπαντώντων εἰς τὴν Μεσόγειον, καθὼς καὶ εἰς τὰς βορείους θαλάσσας. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *τερεβράτουλα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* 'Απολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς δεβονίου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. 'Εκ τῶν ἐκλειψάντων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης τὰ κυριώτερα εἶναι ἡ *μεγαλαντερίς*, ἡ *κρυπτονέλλη*, ἡ *χαρτινία*, τὸ *διέλασμα*, ἡ *ραιτίνη*, ἡ *πυγώπη*, ἡ *δικτυοθυρίς*, ἡ *γλωσσοθυρίς*, κτλ. Γ. Κ. Γ.

Τερεζιανὰ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλατάνου τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 64. Ε. Γ.

Τερεζὶν (Terezin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν Βοημίᾳ, ἡ ἄλλως *Θηρεσιούπολις* (βλ.λ.).

Τερεζίνα (Teresina) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Βραζιλίας, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Πιαγούκ, κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Πότυ εἰς τὸν Παρναχύμπα, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτοικοι 57.500 (1920). Θ. Κ.

Τερείνη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Στρυμόνος, γεννήσασα ἀπὸ τοῦ 'Άρεως τὴν Θρᾶσσαν, σύζυγον τοῦ 'Ιππόνου, υἱοῦ τοῦ Τριβαλλοῦ. Α. Θ. Σ.

Τέρεκ (ἀρμεν. *Τέρκχ*, γεωργ *Τετσί*) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας ἐν τῇ βορείῳ Καυκασίᾳ. Πηγάζει ἀπὸ τῶν παγώνων τοῦ Κασμπὲκ ἐν Γεωργίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ρὲς Ντόν*, διασχίζει τὸν Καύκασον διὰ τῆς κλεισωρείας Ντάριαλ, διέρχεται τὴν πεδιάδα τοῦ Βλαδικαυκάσου, ἀπὸ δὲ τῆς πόλεως Κισλιὰρ σχηματίζων ἕλος πλάτους 110 χλμ.. χύνεται εἰς τὴν Κασπίαν. 'Έχει μῆκος 592 χλμ. καὶ ὑδατολεκάνην 59.700 τ. χλμ., εἶναι δὲ πλωτὸς ἐπὶ 210 χλμ. ἀπὸ τῆς συμβολῆς του μετὰ τοῦ Μάλκα. Κύριοι παραπόταμοι: *'Αργκούν*, *Σουνζά*, (ἀριστεροί), 'Αρντόν, Οὐρούχ, Μάλκα, Μπακσάν. 'Ο Τέρεκ παρουσιάζει τὰ ὀνομαστότερα τοπία τῆς Καυκασίας, ὑμνηθέντα ὑπὸ τοῦ Λέρμοντοφ, Πούσκιν καὶ ἄλλων ποιητῶν. Π. Ν. Π.

— **Τέρεκ *γραμμὴ*** *[Γεωγρ.]*. Τὸ μεσημβρινὸν τμῆμα τῆς μεγάλης στρατηγικῆς ὁδοῦ τῆς Γρουζίας, δι' ἧς ἡ πρὸς Γεωργίαν διάβασις τοῦ Καυκάσου, προασπιζομένη ἐπὶ αὐτοκρατορίας ὑπὸ σειρᾶς παροχθίων πρὸς τὸν Τέρεκ φρουρίων, ἀπὸ τῆς πόλεως Μόζντοκ μέχρι τοῦ αὐχένος τοῦ Μεγάλου Καυκάσου. Τούτων κυριώτερον τὸ εἰς πόλιν ἐξελιχθὲν *Βλαδικαύκασος*. Π. Ν. Π.

— **Τέρεκ *Κοζάκοι***. Στρατιωτικὴ ἀποικία ἐγκατασταθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρώσων εἰς Τέρεκ. Τῷ 1887 ἀνήρχοντο οὗτοι εἰς 148.568, πλὴν τοῦ ἀγάμου πληθυσμοῦ, ὁ δὲ ἀρχηγός των, ὑπαγόμενος εἰς τὸν γενικὸν ἀταμᾶνον τῶν Κοζάκων τοῦ Καυκάσου, ἥδρευεν εἰς Βλαδικαύκασον. Π. Ν. Π.

—**Τέρεκ *περιοχὴ*** (ρωσ. *Τέσκαγια ὄμπλαστ*) *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς Ρωσίας ἐν 'Υπερκαυκασίᾳ, ὁριζομένη ὑπὸ τοῦ Καυκάσου (Ν.), τῆς Κασπίας (Α.) καὶ τῶν πρῴην κυβερνείων Σταυροπόλεως, 'Αστραχὰν (Β.) καὶ Κουμπὰν (Δ.). 'Έκτασις 69.457, κάτ. (1926) 1.200.000, 'Αρμένιοι, Γεωργιανοί, Κυργίσιοι, Πέρσαι, 'Ιουδαῖοι, Τσετσένοι καὶ ἄποικοι Σλαῦοι, Πολωνοὶ καὶ Γερμανοί. 'Έχει πρωτεύουσαν τὸν *Βλαδικαύκασον* (κάτ. 78.347) καὶ κυρίας πόλεις τὴν *Γκιοργκιγιὲφσκ* (22.522) καὶ *Μοζντὸκ* (10.807). 'Έχει ἐξαγωγὴν νάφθης, θαλασσίου ἅλατος, κτηνοτροφίαν ἐν τῷ δέλτᾳ τοῦ Τέρεκ καὶ ὀνομαστὴν μελισσουργίαν μὲ ἐξαγωγὴν μελισσῶν εἰς 'Αμερικήν. Μέχρι τοῦ 1920 ἀπετέλει ἰδίαν ἐπαρχίαν τῆς 'Υπερκαυκασίας καὶ μέχρι τοῦ 1924 κυβερνεῖον, συγχωνευθὲν τότε ἐν τῷ νεοσυσταθέντι διαμερίσματι τῆς Βορείου Καυκασίας τῆς 'Εσωτερικῆς Ρωσικῆς Δημοκρατίας. Π. Ν. Π.

τερεκία (ἡ) (Terekia) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *χαραδριιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ δυτικὰ τῆς 'Ασίας. Δ. Ν. Π.

Τερεμὶν (Theremin), ***Λέων***. Σύγχρονος Ρῶσος μηχανικός. Εἶναι ἐφευρέτης τῆς λεγομένης «αἰθεροκυματομουσικῆς» ἢ ραδιοηλεκτρικῆς μουσικῆς, ἤτοι τῆς παραγωγῆς μουσικῶν ἤχων διὰ τῆς ἐπενεργείας τῶν ἑρτζιανῶν κυμάτων ἐπὶ καταλλήλου σκελετοῦ ἐξ ἐλασμάτων. 'Ο Τερεμὶν ἐπέτυχε νὰ παραγάγῃ τοὺς ἤχους πάντων τῶν γνωστῶν ὀργάνων καὶ νὰ ἐκτελέσῃ, μὲ καλὴν μουσικὴν ἀπόδοσιν, ὁλόκληρα τεμάχια. Θ. Κ.

Τερένο (οἱ) (Tereno). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς περιοχῆς τοῦ 'Άνω Παραγουάη ἐν Ν 'Αμερικῇ, ἀνήκουσα εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν 'Αρουάκ, τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὴν νοτιωτάτην ἐπέκτασιν. Θ. Χ. Σ.

Τερενουθὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Δέλτα τῆς Αἰγύπτου, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κανωβικοῦ στομίου τοῦ Νείλου, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Νιτρίας (νῦν Οὐάδι-ἐλ-Νάτρουν). Ταυτίζεται μὲ τὴν νῦν Terrane. Α. Θ. Σ.

Τερεντία (Terentia). 'Η πρώτη σύζυγος τοῦ ρήτορος Κικέρωνος (συζευχθεῖσα αὐτὸν τῷ 80/79 π. Χ.), μήτηρ ἐξ αὐτοῦ τῆς Τυλλίας καὶ τοῦ Μάρκου καὶ ἑτεροθαλὴς ἀδελφὴ τῆς ἑστιάδος Φαβίας. Κατὰ τὴν ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἀποδημίαν τοῦ συζύγου της μέχρι τοῦ 53 π. Χ. διετέλει ἐν στενοτάτῃ σχέσει, ὡς δεικνύουν τρυφερώταται αὐτοῦ ἐπιστολαί, ἀλλὰ τῷ 47/6 π. Χ. μετὰ τὴν ἐπιτροφὴν ἐπῆλθε ψυχρότης τῶν συζύγων καὶ διαζύγιον. Κατὰ τὸν 'Ιερώνυμον συνεζεύχθη, τὸ δεύτερον, τὸν ἱστορικὸν Σαλλούστιον, ἀντίπαλον τοῦ Κικέρωνος, καί, τὸ τρίτον, τὸν Μεσσάλαν Κορβῖνον. Κατὰ τὸν Μάξιμον Οὐαλέριον καὶ τὸν Πλίνιον, ἔζησε μέχρις ἡλικίας 103 ἢ 117 ἐτῶν. Π. Ν. Π.

Τερεντιανὸς *Μαῦρος* (Terentianus Maurus). Λατῖνος γραμματικὸς ἐκ Μαυριτανίας, ἀκμάσας τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα. 'Έγραψε «Carmen de litteris, syllabis et metris», μετρικὴν εἰς 4 βιβλία, ἀφιερωμένην εἰς τὸν γαμβρόν του Νοβᾶτον καὶ τὸν υἱόν του Βάσσιον. 'Εν αὐτῇ πραγματεύεται ἐμμέτρως τὰ διάφορα μέτρα, ἕκαστον δὲ εἰς στίχους τοῦ εἴδους του, ἐπιδεικνύων ἐξαίρετον εὐστροφίαν καὶ λεπτότητα. Τὸ ἔργον ἐξέδωκε πρῶτος ὁ Merculo (1497), εἶτα δὲ οἱ Lennep (1825), Lachmann (1836) καὶ ὁ Keil ἐν τοῖς «Grammatici Latini» (1874 τόμ ΣΤ', σ. 313 κ ἑ.). Π. Ν. Π.

Τερέντιος. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐκ Θρᾴκης, ἐπὶ 'Ιουστινιανοῦ Α' (527—565). Συμμετέσχεν ὡς ἀρχηγὸς σώματος πεζῶν εἰς τὴν κατὰ τῶν Βανδάλων τῆς Βορ. 'Αφρικῆς ἐκστρατείαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βελισσάριον (534). Ν. ΚΛΕ

Τερέντιος (Terentius), ***Πόπλιος***—, ὁ ἐπιλεγόμενος Afer. Λατῖνος κωμικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Καρχηδόνι περὶ τὸ 185 π Χ. καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ τῷ 159. Πολὺ νέος ὡδηγήθη εἰς Ρώμην ὡς δοῦλος καὶ ἐπωλήθη εἰς τὸν συγκλητικὸν Τερέντιον Λουκιανόν, ὅστις θελχθεὶς ἐκ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐφρόντισε νὰ τῷ δοθῇ λίαν ἐπιμεμελημένη ἀνατροφὴ καὶ βραδύτερον τὸν κατέστησεν ἀπελεύθερόν του. Ζῶν ἐν Ρώμῃ ὁ Τερέντιος, συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τῶν πλέον διακεκριμένων ἀνδρῶν τῆς ρωμαϊκῆς κοινωνίας, τοῦ Σκιπίωνος, τοῦ Λαιλίου, τοῦ Φουρίου, φαίνεται δὲ ὅτι εἶχε καὶ ποιάν τινα οἰκονομικὴν εὐεξίαν, ὡς μαρτυρεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι ἦτο κάτοχος κήπων ἐκτάσεως 20 πλέθρων ἐπὶ τῆς 'Αππίας ὁδοῦ καὶ ὅτι ἡ θυγάτηρ του ἔλαβε σύζυγον ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἱππέων. Τὴν πρώτην κωμῳδίαν του ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς ὁ Τερέντιος εἰς ἡλικίαν μόλις 20 ἐτῶν, ἤτοι τῷ 166 π. Χ. Κατόπιν ἐπιτυχοῦς διδασκαλίας καὶ ἄλλων πέντε κωμῳδιῶν του, ἠναγκάσθη, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὰς συνεπείας τῆς ἐλευθεροστομίας του, νὰ μεταβῇ εἰς τὴν 'Ελλάδα. 'Εκεῖ ἐφρόντισε νὰ προμηθευθῇ τὰς κωμῳδίας τοῦ Μενάνδρου διὰ νὰ τὰς διασκευάσῃ καταλλήλως ἐν Ρώμῃ. 'Επιστρέφων ὅμως τῷ 159 π. Χ. ἀπωλέσθη ἐν ναυαγίῳ. Οἱ ἀντίπαλοί του κατηγόρησαν ζῶντα ἀκόμη τὸν Τερέντιον ὅτι δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ ποιητὴς τῶν κωμῳδιῶν, αἵτινες ἀνεβιβάζοντο μὲ τὸ ὄνομά του καὶ ὅτι αὗται ὠφείλοντο εἰς τοὺς φίλους καὶ προστάτας του Σκιπίωνα καὶ Λαίλιον. 'Αλλ' οὐδὲν ἀποδεικνύει τὴν βασιμότητα τῆς κατηγορίας ταύτης, μολονότι ὁ Τερέντιος εἰς τοὺς προλόγους τῶν κωμῳδιῶν του ὑπερασπίζει τὸν ἑαυτόν του πολὺ ἀσθενῶς. 'Όλαι αἱ κωμῳδίαι τοῦ Τερεντίου εἶναι palliatae, δηλαδὴ μιμήσεις ἑλληνικῶν ἔργων τῆς νεωτέρας κωμῳδίας. Οἱ ἠθοποιοὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν των ἔφερον τὸ pallium (ἑλληνικὸν ἱμάτιον), ἡ σκηνὴ ὑπέκειτο ἐν 'Ελλάδι καὶ τὸ πλεῖστον τῶν προσώπων ἔφερεν ἑλληνικὰ ὀνόματα. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν κωμῳδιῶν εἰσήχθη εἰς τὴν Ρώμην ὑπὸ τοῦ Λιβίου 'Ανδρονίκου, ἐκαλλιεργήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ναιβίου, τοῦ 'Εννίου, τοῦ Καικιλίου, τοῦ Πλαύτου καὶ τοῦ Τερεντίου. Πολλάκις ὁ Ρωμαῖος ποιητὴς συνήνωνεν εἰς μίαν κωμῳδίαν τὰς σκηνὰς δύο ἢ περισσοτέρων ἑλληνικῶν κωμῳδιῶν. Τοῦτο δ' ἐκαλεῖτο contaminatio (συμφυρμός). Κωμῳδίαι palliatae διεσώθησαν μόνον τοῦ Πλαύτου καὶ τοῦ Τερεντίου. 'Εκ τῶν ἓξ κωμῳδιῶν τοῦ Τερεντίου αἱ πέντε ἀποτελοῦν μίμησιν τοῦ Μενάνδρου καὶ μία τοῦ 'Απολλοδώρου. 'Ο Τερέντιος ἐχρησιμοποίησε κατὰ κόρον τὴν μέθοδον τοῦ συμφυρμοῦ.

Αἱ κωμῳδίαι τοῦ Τερεντίου εἶναι κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν αἱ ἑξῆς: 1) «Andria» («'Ανδρία», ἤτοι 'Ανδριώτισσα, νεαρὰ κόρη ἐξ 'Άνδρου), ἀναβιβασθεῖσα τῷ 166 καὶ προελθοῦσα ἐκ συμφυρμοῦ τῶν δύο κωμῳδιῶν τοῦ Μενάνδρου: «'Ανδρία» καὶ «Περινθία». 'Ο Πάμφυλος ἀγαπᾷ τὴν δούλην Γλυκερίαν, ἐνῷ ὁ πατήρ του θέλει νὰ τὸν συζεύξῃ μὲ τὴν Φιλομένην, θυγατέρα τοῦ Χρέμητος· κατόπιν διαφόρων περιπετειῶν νυμφεύεται τὴν Γλυκερίαν, ἡ ὁποία ἀπελευθεροῦται. 2) «Hecyra» («'Εκυρά», πενθερά). 'Εδιδάχθη τὸ πρῶτον τῷ 166, ἀλλὰ τὸ κοινόν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς παραστάσεως, ἐγκατέλιπε τὸ θέατρον, προτιμῆσαν νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς σχοινοβάτας· τὴν αὐτὴν τύχην ἔσχε καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἀναβίβασίν της, τῷ 160, ὁπότε τὸ κοινὸν ἐπροτίμησε τοὺς μονομάχους· ἴσως κατὰ τὴν τρίτην ἀναβίβασιν ἐπαίχθη μέχρι τέλους ἄνευ ἐπεισοδίου. 3) «Heautontimorumenos» («'Εαυτὸν τιμωρούμενος», ὁ αὐτοτιμωρούμενος), ἀναβιβασθεῖσα τῷ 163 καὶ ἀποτελοῦσα μίμησιν τῆς ὁμωνύμου κωμῳδίας τοῦ Μενάνδρου: 'Ο Μενέδημος αὐτοτιμωρεῖται, διότι διὰ τῆς αὐστηρότητός του ἐξηνάγκασε τὸν υἱόν του νὰ μεταβῇ εἰς τὴν 'Ασίαν. 4) «Eunuchus» («Εὐνοῦχος»), ἀναβιβασθεῖσα τῷ 161 καὶ προελθοῦσα ἐκ συμφυρμοῦ τῆς ὁμωνύμου κωμῳδίας τοῦ Μενάνδρου καὶ σκηνῶν τινων τοῦ «Κόλακος» τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ. 'Η κωμῳδία αὕτη ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. 5) «Phormio» («Φορμίων»), ἀναβιβασθεῖσα τῷ 161 καὶ ἀποτελοῦσα μίμησιν τοῦ «'Επιδικαζομένου» τοῦ 'Απολλοδώρου. 6) «Adelphi» («'Αδελφοί»), τὸ ἀριστούργημα τοῦ Τερεντίου, ἀναβιβασθεῖσα τῷ 160 καὶ προελθοῦσα ἐκ συμφυρμοῦ τῶν «'Αδελφῶν» τοῦ Μενάνδρου καὶ μιᾶς σκηνῆς τῶν «Συναποθνησκόντων» τοῦ Διφίλου. 'Εν αὐτῇ γίνεται σύγκρισις μεταξὺ τῆς αὐστηρᾶς καὶ τῆς ἐπιεικοῦς ἀγωγῆς, προτιμωμένης τῆς ἐπιεικοῦς.

Παρὰ Τερεντίῳ οἱ πρόλογοι τῶν κωμῳδιῶν δὲν χρησιμεύουν πλέον πρὸς ἔκθεσιν τῆς ὑποθέσεως, ὅπως παρὰ Πλαύτῳ. 'Εν αὐτοῖς ὁ ποιητὴς ὑπερασπίζει ἑαυτὸν ἔναντι τῶν κατηγόρων του· ἀπαντᾷ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν κατηγοροῦν διὰ τὴν χρῆσιν τῆς μεθόδου τοῦ συμφυρμοῦ ἢ τοῦ ἀρνοῦνται τὴν πατρότητα τῶν ἔργων του. Οἱ πρόλογοι τοῦ Τερεντίου ὁμοιάζουν πρὸς μικροὺς ἐμμέτρους λόγους μὲ ἀρκετὴν ἐπίδρασιν τῆς ρητορικῆς, ἥτις διεδίδετο τότε εἰς τὴν Ρώμην. 'Η σύνθεσίς των ὑπενθυμίζει τὴν κλασσικὴν διαίρεσιν τῶν ρητορικῶν λόγων μὲ τὸ προοίμιον, τὴν ὑπόθεσιν κλπ. 'Ο Τερέντιος διὰ τῶν προλόγων του ἀποδεικνύεται ἀρκετὰ εὐφυής· κατορθώνει νὰ κολακεύῃ τοὺς ἀκροατάς, νὰ κερδίζῃ τὴν εὔνοιάν των καὶ νὰ καθιστᾷ μισητοὺς τοὺς ἀντιπάλους του. Διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἀντιπάλων του.

'Ο Τερέντιος ἐπιδεικνύει μεγάλην ἱκανότητα εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν συναισθημάτων. Οἱ κατὰ παράδοσιν τύποι τῆς κωμῳδίας: ἑταῖραι, γονεῖς, παράσιτοι κλπ., λαμβάνουν ἐν ταῖς κωμῳδίαις του νέας ἀποχρώσεις. 'Ο Τερέντιος εἶναι ἱκανώτατος ἐν τῇ περιγραφῇ λεπτῶν καὶ τρυφερῶν αἰσθημάτων καὶ θέλγει μὲ τὴν λεπτότητα τῶν σκέψεών του. Τὰ πρόσωπα τῶν ἔργων του εἶναι ἀγαπητὰ καὶ καλλιεργημένα. Τὸ ὕφος του ἔχει ἀνεπίληπτον διαύγειαν, τὴν ὁποίαν ἐθαύμαζον ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Κικέρων· ἡ γλῶσσα του εἶναι ἡ ὁμιλουμένη ὑπὸ τῆς καλῆς κοινωνίας γλῶσσα. 'Ο Τερέντιος δὲν ἀποκρύπτει τὰ δάνειά του, καὶ φαίνεται ὅτι ἀπομακρύνεται ἐκ τῶν ἑλληνικῶν προτύπων του ὀλιγώτερον τοῦ Πλαύτου. 'Εν τούτοις δὲν στερεῖται πρωτοτυπίας. Τὰ δάνεια στοιχεῖα τὰ συμφύρει κατὰ τὸν τελειότερον δυνατὸν τρόπον, καὶ ἂν δὲν ἦτο γνωστὴ ἐκ θετικῶν μαρτυριῶν ἡ προέλευσις τῶν σκηνῶν του, οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν ὑποψιασθῇ· τόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἑνότης τοῦ χαρακτῆρος τῶν προσώπων του.

'Εν ὅσῳ ἔζη ὁ Τερέντιος, δὲν ἤρεσε πολὺ εἰς

Digitized by Google

τοὺς συγχρόνους του. Μετὰ τὸν θάνατόν του αἱ κωμῳδίαι του ἀνεβιβάσθησαν πολλάκις ἐπὶ σκηνῆς, ἀλλὰ περισσότερον ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐμελετήθησαν. Πολλοὶ σοφοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Οὐάρρων, ἀνέλαβον νὰ τὰς ὑπομνηματίσουν. Ἐκ τῶν ἐργασιῶν τούτων διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν αἱ τοῦ γραμματικοῦ Δονάτου (Δ' αἰών), αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν πολυτίμους πληροφορίας. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀνεγινώσκετο ἀκόμη ὁ Τερέντιος, ἀλλ' ἠγνοεῖτο ἡ μετρική του· οἱ στίχοι του ἀντεγράφοντο ὡς πεζὸς λόγος. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως ὁ Τερέντιος ἐξετιμήθη πολὺ καὶ ἐτέθη μάλιστα ὑπεράνω τοῦ Πλαύτου· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὁ Πλαῦτος γενικῶς θεωρεῖται ἀνώτερός του. Ἐκ τῶν κριτικῶν ἐκδόσεων τοῦ Τερεντίου πληρεστέρα εἶναι ἡ τοῦ F. Umpfenbach ἐν Βερολίνῳ (1870, Weidmann). Τῷ 1902 ἐγένετο νέα ἔκδοσις ἐν Ὀξφόρδῃ ὑπὸ R. Y. Tyrrell. Τὰ ὑπομνήματα τοῦ Δονάτου ἐξεδόθησαν εἰς 3 τόμους ἐν Λειψίᾳ ὑπὸ P. Wessner (1902—1908).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *C. A. Sainte-Benve,* Nouveaux lundis V. (Paris 1878) σ. 330—370.—*P. Fabia,* Les prologues de Térence (Paris 1888).—*L. Pernard,* Le droit romain et le droit grec dans le théâtre de Plaute et de Térence (Lyon 1900).—*A. Saekel,* Quaestiones comicae de Terenti exemplaribus graecis (Berlin 1914). Θ. Π.

— Τερέντιος, *ἅγιος*. Ὄνομα ἁγίων ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν: —1) Ὁ τοῦ Ἰκονίου ἐπίσκοπος, πιθανῶς τοῦ τέλους τοῦ Α' αἰῶνος, ὅστις ἐμαρτύρησε καὶ ἑορτάζεται τὴν 21 Ἰουνίου. —2) Ὁ ἐν Ἀφρικῇ κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν τῷ 250 ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον μετ' Ἀφρικανοῦ, Μαξίμου, Πομπηΐου καὶ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 10 Ἀπριλίου μετ' ἰδίας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος.

Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δ' Ἐκκλησίᾳ μνημονεύονται ὁμώνυμοι καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ μαρτυρήσας μετὰ Μαξίμου καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 5 Ἀπριλίου. —2) Ὁ ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ μετὰ Πουπλίου καὶ Ἀφρικανοῦ ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορταζόμενος μετὰ τῶν συναθλητῶν τὴν 13 Μαρτίου. —3) Ὁ μαρτυρήσας μετὰ Βικεντίου, Αἰμιλιανοῦ καὶ Βεβαίας κατ' ἄγνωστον χρόνον καὶ τόπον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 11 Δεκεμβρίου.

Ἐν τῇ δυτικῇ δ' Ἐκκλησίᾳ ἑορτάζονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετὰ Φιδεντίου ἐν Todi τῆς Ἰταλίας κατ' ἄγνωστον χρόνον μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος μετὰ τοῦ συναθλητοῦ τὴν 27 Σεπτεμβρίου. —2) Ὁ κατὰ τὸ 520 ἀποθανὼν ἐπίσκοπος τοῦ Μέτς, ὅστις ἑορτάζεται τὴν 29 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

τερερίζω· ἐπὶ τῆς ψαλμῳδίας, ᾄδω τερερέμ, παρατείνω τὴν ψαλμῳδίαν διὰ μελῳδικῶν καλλωπισμῶν.

τερέρισμα (τό)· τὸ νὰ τερερίζῃ τις, ἡ ᾆσις τοῦ τερερέμ.

τερετίζω· ἐπὶ τοῦ κελαδήματος τῆς χελιδόνος καὶ τοῦ τέττιγος· χελιδονίζω, τσιτσιρίζω.

τερέτισμα (τό)· τὸ τερετίζειν, τσιτσίρισμα, χελιδόνισμα.

τερέτριον (τό)· τὸ στέλεχος τῶν τρυπάνων, ὅπερ καταλήγει εἰς αἰχμὴν καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἀνοίγονται αἱ ὀπαί. Τὸ στέλεχος τοῦτο εἶναι κοχλιαροειδές, ἑλικωτόν, ἁπλοῦν ἢ συνεστραμμένον, μετὰ μιᾶς, δύο ἢ τριῶν αἰχμῶν κλπ. (βλ. λ. ***τρυπάνη* καὶ *τρύπανον***).

τέρετρον (τό)· τὸ τρύπανον τῶν ξυλουργῶν, φρεατωρύχων κλπ., διὰ τοῦ ὁποίου διανοίγονται μεγάλαι κυλινδρικαὶ ὀπαί· || τὸ ἀμυντικὸν ὄργανον, δι' οὗ εἶναι ἐφωδιασμένα τὰ θήλεα πλείστων ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑμενοπτέρων* καὶ τῶν *νευροπτέρων*, χρησιμεῦον κυρίως διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἐναποθέσεως τῶν ᾠῶν τῶν ἐντόμων τούτων ἐντὸς διαφόρων ὑποθεμάτων.

—*[Ἀρχ.] Τέρετρον* ἐκαλεῖτο τὸ πρὸς διάτρησιν χρήσιμον ἐργαλεῖον (τρύπανον), δι' οὗ διήνοιγον ὀπὰς ἐντὸς σκληρᾶς τινος καθόλου ὕλης, ἤτοι ξύλου, λίθου, μαρμάρου, μετάλλου, ὀστοῦ, ἐλέφαντος κλπ. Τὸ τέρετρον ἢ ἦτο ἁπλοῦν διὰ τῆς χειρὸς μόνης χειριζόμενον, ἢ ἐτίθετο εἰς περιστροφικὴν κίνησιν δι' ἰδίας χειρίδος, τόξου. Κατὰ Πλίνιον τὸ τέρετρον ἐπενόησεν ὁ Δαίδαλος, οὗτινος μάλιστα ἐν Πομπηΐᾳ ὑπάρχει εἰκών, ἐν ᾗ οὗτος εἰκονίζεται κατασκευάζων χαλκῆν αἶγα διὰ τὴν Πασιφάην, ἔχων παρ' αὐτῷ λεπτὸν τέρετρον. Τέρετρα εὑρέθησαν, κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, καὶ δὴ προϊστορικῶν χρόνων, ὡς λ. χ. ἐν Ἰσσαρλὶκ τῆς Τροίας καὶ ἀλλαχοῦ. Ε. ΔΙ. Κ.

τερετροφόρα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἔντομα τὰ ἐφωδιασμένα διὰ *τερέτρου*. Δ. Ν. Π.

τερεφθαλικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω συνήθως τὸ *π-φθαλικὸν ὀξύ*, ὅπερ λαμβάνεται δι' ὀξειδώσεως τοῦ π-τολουολικοῦ ὀξέος. Εἶναι εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην κόνις, ἐξαχνουμένη χωρὶς νὰ τακῇ εἰς 300° περίπου. Σ. Γ.

Τερζάκης, *Ἄγγελος Δ.* Πεζογράφος καὶ κριτικός, γεννηθεὶς τῷ 1907 ἐν Ναυπλίῳ. Μετὰ τὰς γυμνασιακὰς σπουδάς του ἐν τῇ γενετείρᾳ ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, οὗτινος ἐξῆλθε διδάκτωρ, διορισθεὶς ἀκολούθως δικηγόρος (1929). Εἰς τὰ γράμματα ἐνεφανίσθη ἀπὸ τῶν ἀθηναϊκῶν φιλολογικῶν περιοδικῶν τῶν νέων, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἵδρυσεν ὁ ἴδιος καὶ διηύθυνε τὴν «Πνοὴν» (1928—1930) καὶ τὸν «Λόγον» (1930—1931). Συνειργάσθη ἀκολούθως ἐν τῇ «Νέᾳ Ἑστίᾳ», τῇ «Ἰδέᾳ», τῷ «Κύκλῳ» κτλ. (1931—1933) Βιβλία ἐξέδωκε κατὰ σειρὰν τοὺ τόμους διηγημάτων: «Ὁ Ξεχασμένος» (1925), «Φθινοπωρινὴ συμφωνία» (1929) καὶ τὸ μυθιστόρημα «Δεσμῶτις» (δίτομον, 1932). Ἐπὶ γλώσσης δημοτικῆς, καλαισθήτου καὶ ἐπιμελοῦς, τὸ περιεχόμενον τῶν ἔργων του βαίνει, ἀπὸ τῆς διαγραφῆς ἰδιαζόντων τινῶν ψυχολογικῶν τύπων, πρὸς πολυμερεστέραν σύνθεσιν κοινωνικῶν ἔργων, ρεαλιστικῶν ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν τῆς λέξεως σημασίαν καὶ ψυχολογικῶν συνάμα. ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Τερζῆ-Κιζηλτζᾶ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ καὶ ἐν τῷ νομῷ Καλλιπόλεως χωρίου *Τραυσοί* (βλ. λ.).

τερζῆς (ὁ). Λέξις τουρκική, σημαίνουσα τὸν ράπτην, ἄλλως *μακαστάρης*. Παρ' ἡμῖν εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης εἴθισται διὰ τῆς λέξεως ταύτης νὰ χαρακτηρίζεται ὁ ἑλληνορράπτης ἢ *βλαχορράπτης* (βλ. λ.).

Τερζιλῆ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ καὶ ἐν τῷ νομῷ Σαράντα Ἐκκλησιῶν χωρίου *Τερσηνή* (βλ. λ.).

τερηδονίδαι (οἱ) (Teridonidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων ἐλασματοβραγχίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσιφωνοφόρων*, περιλαμβάνουσα μικρὰ ἢ εὐμεγέθη μαλάκια, ἀπαντῶντα εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *τερηδὼν* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

τερηδονίζομαι· φθείρομαι, κατεσθίομαι ὑπὸ τερηδόνος.

τερηδών, *—όνος* (ἡ)· τὸ κατατρῶγον τὰ ξύλα ἔντομον, κοιν. *σαράκι*· || νόσος τοῦ ὀστοῦ, ἰδίᾳ τῶν ὀδόντων, ὑπὸ τῆς ὁποίας φθείρονται.

—*[Παθολ.] Τερηδὼν ὀστῶν* (aries) καλεῖται ἡ προϊοῦσα διαβρωτικὴ ἐπεξεργασία τοῦ ὀστίτου ἱστοῦ, ἥτις ἀπαντᾷ τόσον εἰς τὴν χρονίαν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ὀξεῖαν ὀστεομυελίτιδα, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς ἄλλας λοιμώδεις νόσους. Κατ' αὐτὴν ὁ μυελὸς τῶν ὀστῶν μεταπλάσσεται εἰς κοκκώδη ἱστόν, ὅστις εἰσδύει διὰ τῶν σωληναρίων τοῦ Hawers καὶ καταλύει, δι' ἀραιοποιοῦ ἀπορροφήσεως, τὸν πέριξ τούτων ὀστίτην ἱστόν. Συνεπείᾳ τούτου τὰ σωληνάρια μεταβάλλονται εἰς κοιλότητας καὶ ὁ ὀστίτης ἱστὸς ἀπὸ συμπαγὴς γίνεται πωρώδης (*φλεγμονώδης ὀστεοπώρωσις*). Διὰ καταλύσεως δὲ τῶν ὀστείνων πεταλίων παράγονται πολλάκις ρωγμαί, ἰδίως εἰς τὰς ἐπιφύσεις τῶν αὐλοειδῶν ὀστῶν. Ἐπὶ πολλῶν περιπτώσεων σχηματίζεται ἄφθονον πυῶδες ἐξίδρωμα ἐκ τοῦ κοκκώδους ἱστοῦ, ὅπερ διὰ καταστροφῆς τῆς σπογγώδους οὐσίας καὶ τοῦ συμπαγοῦς πετάλου εὐοδοῦται ἐκτὸς τῶν ὀστῶν ἢ διὰ καταστροφῆς τοῦ χόνδρου εἰς τὰς ἀρθρώσεις· ἐπὶ ἄλλων ὅμως περιπτώσεων δὲν παράγεται πύον, ὁπότε ἡ τερηδὼν καλεῖται *ξηρὰ* (caries sicca, ἐπὶ φυματιάσεως, συφίλιδος).

Ἡ τερηδὼν διακρίνεται εἰς τὴν *ἐπιπολῆς* (ὀστικὸν ἕλκος), ὁσάκις λαμβάνει χώραν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὀστοῦ, καὶ εἰς *κεντρικήν*, ὁσάκις σχηματίζεται εἰς κεντρικὰς κοιλότητας. Ι. Λ. Α.

—*[Ὀδοντ.]* Ἡ συνηθεστέρα νόσος τῶν ὀδόντων, καθ' ἣν ἡ ἀδαμαντίνη οὐσία αὐτῶν προσβάλλεται ὑπὸ τῶν ὀξέων, τῶν σχηματιζομένων ἐν τῷ στόματι ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ἐν αὐτῷ σιτίων, καὶ διαλύεται μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον, σχηματιζομένων οὕτω ὀπῶν ἢ κοιλοτήτων, αἱ ὁποῖαι σὺν τῷ χρόνῳ μεγεθύνονται μὲ ἀποτέλεσμα τὴν προσβολὴν καὶ νέκρωσιν τοῦ πολφοῦ τῶν ὀδόντων. Ἡ ἐξεύρεσις τοῦ εἰδικοῦ μικροοργανισμοῦ τοῦ παράγοντος τὴν τερηδόνα δὲν κατέστη δυνατή. Αἱ νεώτεραι ἔρευναι παρὰ τῶν Hatch, How, Mc Indosh, Barlow, Rotriguez κλπ. τείνουν ν' ἀποδείξωσιν ὅτι τὸ φίλοξυ βακτηρίδιον ἢ ὀδοντολυτικὰ βακτηρίδια I, II. III, εἶναι τὰ εἰδικῶς παράγοντα τὴν τερηδόνα. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω ἀμέσων αἰτίων πρὸς παραγωγὴν τῆς τερηδόνος ὑπάρχουσι καὶ ἔμμεσα τοιαῦτα, ὡς π. χ. αἱ διαμαρτίαι περὶ τὴν διάπλασιν τῶν ὀδόντων, τὰ τραύματα αὐτῶν, αἱ ἀνωμαλίαι περὶ τὴν ἄρθρωσιν, παιδικαί τινες ἕξεις, ἡ ἀμέλεια περὶ τὴν ὑγιεινὴν τῶν νεογιλῶν ὀδόντων, αἱ ἀδενοειδεῖς ἐκβλαστήσεις, ἡ κακὴ ἐφαρμογὴ ἐπὶ τῶν ὀδόντων μεταλλικῶν ἐμφράξεων ἢ στεφανῶν, ἡ χρῆσις ὀξίνων ποτῶν ἢ σακχαρούχων σιτίων, ἡ ἐν τῷ σιέλῳ ἔλλειψις θειοκυανιούχου καλίου, ἡ μὴ τήρησις ὡρισμένων ὑγιεινῶν ἀρχῶν, ἡ κληρονομικότης, εἰδικαὶ καταστάσεις τῆς γυναικός, αἱ παιδικαὶ νόσοι, ἡ ἔλλειψις ἐπιμελείας τῶν ὀδόντων, καὶ τέλος ἡ δίαιτα. Πάντως οἱ ἀνωτέρω συντελεσταὶ προδιαθέτουσι τοὺς ὀδόντας πρὸς τερηδονισμὸν καὶ καταστροφὴν τοῦ πολφοῦ αὐτῶν. Ἡ τερηδὼν παρουσιάζεται κλινικῶς ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ἀναλόγως τοῦ σταδίου, εἰς ὃ εὑρίσκεται. Οὕτως ἔχομεν τερηδόνας ἐπιπολῆς τῆς ἀδαμαντίνης καὶ κατὰ βάθος αὐτῆς, ἐπιπολῆς τῆς ὀδοντίνης καὶ κατὰ βάθος αὐτῆς, τερηδόνας μετ' ἀποκαλύψεως τοῦ πολφοῦ, τερηδόνας μετὰ διατρήσεως τῆς μύλης, μετ' ἀποπτώσεως τῆς μύλης καὶ τέλος τερηδόνας μετὰ διατρήσεως τῆς ρίζης. Ν. Γ. Π.

—*[Φυτοπαθ.] Τερηδόνες* καλοῦνται αἱ νόσοι τῶν σιτηρῶν αἱ προκαλούμεναι ἀπὸ τὴν προσβολὴν τῶν φοθηκῶν τῶν σιτηρῶν ὑπὸ μυκήτων τοῦ γένους Tilletia Οὕτως ἔχομεν τὴν *τερηδόνα τοῦ σίτου* (Tilletia tritici καὶ Tilletia levis), τὴν *τερηδόνα τῆς σικάλεως* (Tilletia secalis) κλπ. Ἡ φοθήκη, ἀντὶ νὰ μεταβληθῇ εἰς καρπόν, μεταβάλλεται εἰς σάκκον ὑπόφαιον πλήρη καστανοχρόου δυσώδους κόνεως, ἀποτελουμένης ἀπὸ τὰ σπόρια τοῦ μύκητος. Τ. Ε. Ε.

τερηδὼν (ἡ) (Teredon) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων ἐλασματοβραγχίων τῆς οἰκογενείας τῶν *τερηδονιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια χαρακτηριζόμενα ἰδίως ἐκ τῆς ἰδιότητος, ἣν ἔχουσι νὰ διατρυπῶσι τὰ ξύλα, ἐντὸς τῶν ὁποίων κατασκευάζουσι στοάς, ὅπου ζῶσιν ἐγκεκλεισμένα, προξενοῦντα πολλάκις μεγάλας καταστροφάς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *τερηδὼν ἡ ναυτικὴ* (Teredo navalis). Αὕτη ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ πλοῖα. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀμφίβολα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Ἀσφαλῆ ὅμως λείψανα συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς ἰουρασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *τερηδὼν Artiguei* εὑρέθησαν νοτίως τῆς Καλαμπάκας Θεσσαλίας ἐντὸς μαργῶν τῆς ὀλιγοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Τερηδὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Βαβυλωνίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Περσικοῦ κόλπου, πρὸς δυσμὰς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ. Ἱδρυθεῖσα κατά τινα παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος, ἀπέβη μία τῶν σημαντικωτέρων καὶ ἐμπορικωτέρων πόλεων τῆς Βαβυλωνίας. Ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ καλεῖται *Διρίδωτις*, ὅπου προσωρμίσθη ὁ ὑπὸ τὸν Νέαρχον στόλος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐπιστρέφων ἐξ Ἰνδιῶν, τῷ 325 π. Χ. Ἡ θέσις αὐτῆς δὲν ἔχει ἐξακριβωθῆ Α. Θ. Σ.

Τερθεΐρα (Terceira) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν Ἀζορῶν νήσων (βλ. λ. *Τερσεΐρα*).

τερθρεία (ἡ)· φλυαρία, μωρολογία, φληναφήματα.

τέρθριος, *—α, —ον*· ὁ τοῦ τέρθρου, τῆς κεραίας τοῦ ἱστοῦ: «τέρθριον σύσπαστον».

— τερθρία *ὑπέρα* (κοιν. ἡ *τσούντα τοῦ πικιοῦ*) *[Ναυτ.]*. Καλῴδιον χρησιμεῦον διὰ τὴν ἄρσιν τοῦ κέρατος, ἐπιδρόμου ἢ ἡμιολίου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς γναθίας ὑπέρας. Διὰ ταύτης κανονίζομεν τὴν γωνίαν, ἣν δέον νὰ σχηματίζῃ τὸ κέρας πρὸς τὸν ἱστόν. Σ. Ε. Λ.

— τέρθριον *σύσπαστον* (κοιν. ἡ *τσούντα*) *[Ναυτ.]*. Ἰσχυρὸν σύσκευον ἀρτώμενον ἀπὸ κρεμαστῆρος, ἐστερεωμένον εἰς τὸ στηλόκρανον καὶ διερχόμενον διὰ ψελίου, ὅπερ περιάπτεται μιᾶς τῶν μεγάλων τοῦ πλοίου κεραιῶν. Χρησιμεύει πρὸς ἄρσιν καὶ φόρτωσιν βαρέων ἀντικειμένων, ἰδίᾳ δὲ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ μεσίστιον σύσπαστον πρὸς ὤθησιν τῆς ἀκάτου τῶν μεγάλων ἱστιοφόρων. Σ. Ε. Λ.

τέρθρον (τὸ) (κοιν. *πινὸ τοῦ πικιοῦ*) *[Ναυτ.]*. Τὸ λεῖον καὶ ἐξώτατον ἄκρον τοῦ κέρατος τοῦ ἐπιδρόμου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπαίρεται ἡ ἐθνικὴ σημαία ἐν πλῷ, ἢ τῶν κεράτων τῶν ἡμιολίων. Σ. Ε. Λ.

Τερὶ (οἱ) (Teri) Φυλὴ Νέγρων τῆς ἀγγλικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ὑπαγομένη εἰς τοὺς κεντρικοὺς Μπαντού. Οἱ Τερὶ εἶναι ἐγκατεστημένοι ἀνατολικῶς τοῦ Κιλιμάντζαρο. Θ. Χ. Σ.

Τεριὰς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ἄνω Μοισίας ἐν Δαρδανίᾳ, κτισθὲν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ. Α. Θ. Σ.

Τεριάχιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 151, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Βομπλό*, 325. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Τερὶβ (Therive), ***Ἀνδρέας***. Φιλολογικὸν ὄνομα τοῦ Roger Puthoste, Γάλλου συγγραφέως, γεννη-

Digitized by Google

θέντος ἐν Λιμόζῃ τῷ 1891. Σπουδάσας τὴν φιλολογίαν εἰς τὸ αὐτόθι πανεπιστήμιον (1908—1912), ἐγένετο μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ὑφηγητής. Ἀπὸ τοῦ 1920 ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν, χρηματίσας φιλολογικὸς κριτικὸς τῆς «Opinion». Τῷ 1929 ἵδρυσε μετὰ τοῦ L. Lemonnier τὴν «École des Populistes», διατελεῖ δὲ φιλολογικὸς κριτικὸς καὶ συνεργάτης τοῦ «Χρόνου». Τῷ 1930, κατὰ τὰς Δελφικὰς ἑορτάς, καὶ τῷ 1933 ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα. Ἐκ τῶν ἔργων του, συμποσουμένων εἰς τριάκοντα περίπου τόμους, κυριώτερα εἶναι: «Χωρὶς ψυχήν», «Ὁ φλεγόμενος ἄνθραξ», «Ἡ ἐκδίκησις», «Ἀπολεσθεῖσαι θλίψεις», «Τὸ μεγαλύτερον κρῖμα», «Ἄννα». Μυθιστορήματα: «Αἱ πύλαι τῆς Κολάσεως», «Ἐπάνοδος τοῦ Ἀμαζάν», «Ἱστορία τῶν γαλλικῶν γραμμάτων». Μελέται: «Σύγχρονος Ἐπιθεώρησις», «Περὶ τοῦ αἰῶνος τοῦ ρωμαντισμοῦ», «Φιλολογικαὶ γνῶμαι. Κριτικά: «Ἡ γαλλικὴ γλῶσσα νεκρὰ γλῶσσα;» «Γλωσσικαὶ διενέξεις». Φιλολογικά: «Le Limousin», «Blason de Pologne», ταξιδιωτικὰ κ. ἄ. θ. γ.

Τεριὲ (Theuriet), ***Ἀνδρέας***. Γάλλος ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος (1833—1906). Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη διοικητικὸς ὑπάλληλος. Εἰς τὰ γράμματα ἐνεφανίσθη τῷ 1857 μὲ τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Ὁ δρόμος τοῦ δάσους», ἥτις βραδύτερον ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἔγραψε ποιήματα («Τὸ γαλάζιο καὶ τὸ μαῦρο», «Ὁ φθινοπωρινὸς κῆπος», «Τὸ βιβλίο τῆς χώρας» κ. ἄ.), δράματα «Jean Marie», «Ραϋμόνδη», «Μωγκὰρ» κ. ἄ.), ἰδίᾳ δὲ μυθιστορήματα, διακρινόμενα διὰ τὴν ζωηρὰν περιγραφὴν τῆς φύσεως, τὴν ἁβρότητα τοῦ αἰσθήματος καὶ τὸ ἐπιμεμελημένον ὕφος των. Γνωστότερα μεταξὺ τούτων τυγχάνουσιν: «Ἡ δεσποινὶς Γκινιόν», «Ὁ γάμος τῆς Ἀγγέλας», «Τὸ σπίτι τῶν δύο Μπαρμπώ», «Ραϋμόνδη», «Ὁ ἀναδεκτὸς τοῦ μαρκησίου», «Μωγκὰρ υἱός», «Ὑπὸ τὰ δάση», «Τὸ ἀγριοκάτσικο», «Ἁμαρτήματα τῆς νεότητος». «Εὐσέβιος Λομπάρ», «Φθινοπωρινὸς ἔρως», «Ἡ ζωὴ τοῦ κάμπου», «Τὸ καταφύγιον» καὶ πλεῖστα ἄλλα. λ. κ.

Τερῖνα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαιοτάτη ἑλληνικὴ ἀποικία εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς δυτικῆς Ἰταλίας (Βρεττίας), κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σαβάτου (νῦν Savuto), ἐγγύτατα δὲ τῆς *Τεμέσης* κειμένη καὶ οἱονεὶ συνεχὴς πρὸς αὐτὴν (*Σκυλ. Καρυανδ.* 12. *Λυκόφ.* 726, *Στράβ.* ΣΤ, 256). Ὁ Διόδωρος (ΙΣΤ, 15) τὴν ὀνομάζει *Τέριναν*, ὁ δὲ Σκύμνος (307) *Τέρειναν*. Κυριευθεῖσα καὶ καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Βρεττίων (356 π. Χ.), κατόπιν δὲ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄ τῆς Ἠπείρου (327 π. Χ.), κατὰ τὴν παρακλήσει τῶν Ταραντίνων μετάβασίν του εἰς Ἰταλίαν, ἐτάχθη βραδύτερον ὑπὲρ τοῦ Ἀννίβα, ὅστις ὅμως ὑποχωρῶν τὴν κατέστρεψε, μὴ δυνάμενος νὰ τὴν κρατήσῃ, ἔκτοτε δὲ παρέμεινε χωρίδιον ἐπέχον τὴν θέσιν τῶν ἐρειπίων της καὶ ὀνομαζόμενον νῦν *Σάντα Εὐφέμια* (Santa Eufemia: πλάτ. 38° 55′′ 45′′ Β., μῆκ. 16° 13′ 30′′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1976: Cape Bonifati to Strait of Messina). Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς της εἶχεν ἴδια νομίσματα, ὧν ἡ προσθία

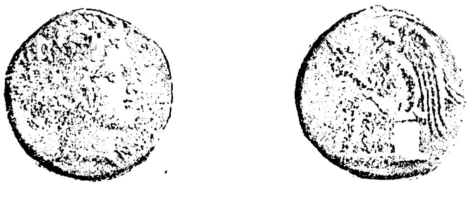

Νόμισμα Τερίνης.

ὄψις εἰκόνιζε κεφαλὴν γυναικὸς μὲ ἐνώτια καὶ ἐπιγραφὴν ΤΕΡΙΝΑΙΩΝ, ἡ δὲ ὀπισθία πτερωτὴν Νίκην καθημένην μὲ τεταμένην τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ πτηνὸν καθήμενον ἐπ' αὐτῆς. Σ. Ε. Λ.

Τεριναῖος ***κόλπος*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀνομασία, ὑφ' ἣν ἦτο γνωστὸς (Terinaeus sinus) κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πλινίου (3, 10). ὁ Ἱππωνιάτης ἢ Ναπιτῖνος (*Στράβ.* ΣΤ, 254) ἢ Λαμιτικὸς ἢ Λαμιτῖνος κόλπος (*Ἀριστ.* Πολιτ. 7, 10), τῶν ἀρχαίων, ὁ σύγχρονος δηλαδὴ κόλπος τῆς Ἁγίας Εὐφημίας (Golfo di Santa Eufemia). Σ. Ε. Λ.

τερκεμία (ἡ) (Terquemia) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *σπονδυλιδῶν ἀνισομυαρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Τέρκος [*Γεωγρ.*]. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ καὶ παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν χωρίου *Δέρκοι* (βλ. λ.).

Τερλάκι [*Γεωγρ.*]. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀμοργοῦ τῆς ὁμωνύμου νήσου τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 14.

Τερλέσκι, ***Κύριλλος***. Ρῶσος ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Λοῦτσκ (1537—1611). Ἀσπασθεὶς τὰς ἰδέας περὶ ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἐγένετο ὁ κύριος μοχλὸς τῶν πρὸς τοῦτο ἐνεργειῶν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Σιγισμόνδου. Συμπράττων μετὰ τοῦ μητροπολίτου τοῦ Κιέβου Μιχαὴλ Ραγκότζα καὶ ἄλλων ἐπισκόπων τῆς Δυτικῆς Ρωσίας, ἀπεστάλη εἰς Ρώμην, ὅπως ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν πάπαν τὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης τῶν ὀρθοδόξων τῆς Δυτικῆς Ρωσίας. Ὡς ἐγνώσθησαν ταῦτα, ὁ λαὸς διεμαρτυρήθη καὶ ἤγειρε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν οὐνιτῶν ἐπισκόπων. Οἱ Ρῶσοι μεγιστᾶνες ἀπήτησαν τὴν καθαίρεσιν τῶν ἐπισκόπων τούτων, προεκλήθη δ' οὕτω σχίσμα ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία βλέπουσα τὸν κίνδυνον, ἔστειλεν εἰς Ρωσίαν τὸν Νικηφόρον καὶ τὸν Κύριλλον Λούκαριν, ὡς ἐξάρχους τῶν πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας, ὅπως ἀποτρέψουν τὰς ἐνεργείας τοῦ Τερλέσκι, ὅστις, κατορθώσας τὴν σύγκλησιν συνόδου ἐν Λιθουανίᾳ τῷ 1595, εἶχε κηρύξει τὴν ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Νέα σύνοδος, συγκληθεῖσα ἐν Μπρέστ τῷ 1596, ἀπεκήρυξε τοὺς ὀπαδοὺς τῆς ἑνώσεως, οἱ δὲ οὐνῖται ἐξαπέλυσαν ἀνάθεμα κατὰ τῶν παραμεινάντων πιστῶν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Ἐπηκολούθησε θρησκευτικὸς πόλεμος, καθ' ὃν ὁ Τερλέσκι κατορθώσας νὰ συγκεντρώσῃ μέγαν στρατόν, ἐνίκησε τοὺς ὀρθοδόξους. Ὁ ἔξαρχος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου Νικηφόρος συλληφθεὶς ἀπηγχονίσθη, μόλις δὲ κατώρθωσε νὰ σωθῇ φυγὼν ὁ Λούκαρις. Ἐν τούτοις ἡ ἕνωσις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἀπέτυχε. καὶ ὁ Τερλέσκι φυγὼν εἰς Ρώμην ἀπεδέχθη τὸ δυτικὸν δόγμα καὶ ἐγένετο ἐπίσκοπος. Θ. Β.

τερλίκια (τὰ) (λ. τουρκ.). Εἶδος χαμηλῶν μαλακῶν ὑποδημάτων, ἀπὸ τσόχαν ἀνοικτοῦ χρώματος, ἐπικέντητα, μὲ χρυσᾶ ἢ ἔγχρωμα γαϊτανάκια, διὰ γυναῖκας· ἢ βαθέος χρώματος, καφέ, μαύρου κτλ., ἁπλούστερα κεντημένα, μὲ μαῦρον γαϊτάνι, δι' ἄνδρας. Εἶναι πάντοτε μονόρραφα. Τὰ τερλίκια συνηθίζονται ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τὰς νήσους, τὴν Ἀν. Μακεδονίαν, τὴν Θρᾴκην, τὴν Ἤπειρον κτλ.

Τερλὶς [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Βαθύτοπος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

Τέρλιτσι (Terlizzi) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπάρι τῆς Ἀπουλίας, εἰς ἀπόστασιν 27 χλμ. ΝΑ. τῆς Μπαρλέττα, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπάρι—Μπαρλέττα. Κάτ 23.462. Εἶναι ἕδρα ἐπισκόπου, ἔχει παλαιὸν καστέλλιον, ναὸν τῆς Παναγίας τοῦ Ροζάρο μετὰ πυλῶνος τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος καὶ παράγει οἴνους, ἐλαίας καὶ ἀμύγδαλα. Παρ' αὐτὴν ὑπῆρχον μεγάλα λατομεῖα ἀσβέστου καὶ μαρμάρου. Μ. Δ. Β.

τέρμα (τό)· τέλος, πέρας, ἀντίθ. *ἀρχή*: «εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ, — τῆς γραμμῆς» || μεταφ. «τέρμα τοῦ σταδίου, — τῆς δράσεως, — τοῦ βίου»· || ὁ τελικὸς σκοπός: «τὸ τέρμα τῶν προσπαθειῶν του, — τῶν ἐνεργειῶν του».

—[*Ἀρχ.*] *Τέρμα* ἐκαλεῖτο τὸ ἐν τοῖς σταδίοις τελικὸν ἄκρον, εἰς ὃ ὤφειλον νὰ φθάσωσιν οἱ ἀγωνιζόμενοι τὸν ἀγῶνα τοῦ δρόμου δρομεῖς ἢ οἱ ἵπποι οι τρέχοντες ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις καὶ ἁρματοδρομίαις. Τὸ τελικὸν ἄκρον ἐσημειοῦτο ἢ δι' ἁπλοῦ σημείου ἢ ἐσημαίνετο κατὰ τὸ πέρας ἢ κατὰ τὴν καμπὴν ἐν ταῖς διφρηλασίαις, ἱπποδρομίαις καὶ ἁρματοδρομίαις διὰ πλακὸς ἢ στήλης, ἥτις ἐκαλεῖτο νύσσα ἢ καμπτὴρ ἢ καθωρίζετο διὰ σειρᾶς πλακῶν, ἐγκαρσίως τοῦ στίβου τοποθετημένων κατὰ τὸ τέλος τοῦ δρόμου. Παρ' Ὁμήρῳ *τέρμα* καλεῖται καὶ τὸ σημεῖον, εἰς ὃ κατὰ τὴν δισκοβολίαν ἔιρθανεν ὁ δίσκος (Ὀδύσ. ϑ, 193). Ε. ΔΙ. Κ.

—[*Ἀθλ.*] *Τέρμα* καλεῖται ἡ γραμμή, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ φθάσῃ ἢ προσπεράσῃ ὁ δρομεύς, ὁ ἵππος, τὸ αὐτοκίνητον κτλ. εἰς ἀγῶνα δρόμου. *Τέρμα* ἐπίσης λέγεται ὁ χῶρος ἐκεῖνος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ διέλθῃ ἡ σφαῖρα, εἰς μερικὰς σφαιρικὰς παιδιάς, ὅπως ἡ ποδοσφαίρισις, ἡ χειροσφαίρισις, τὸ ρώγκμπυ, τὸ χόκκεϋ κλπ., διὰ νὰ νικήσῃ μία ὁμάς.

Τέρμα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήτει Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 197 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Τεκέ*.

Τερμαντία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις Ἱσπανίας τῆς Ταρρακωνησίας (βλ. *Τέρμης*). Σ. Ε. Λ.

τερματίζω· θέτω τέρμα, περατῶ, τελειώνω: «τὸ συμβούλιον ἐτερμάτισε τὰς ἐργασίας του»· || «ἐτερμάτισε τὴν ζωήν του» ἐφονεύθη, ηὐτοκτόνησεν.

Τέρμε (***Θέρμαι***) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως ἐν τῷ νομῷ Σαμψοῦντος, εἰς ἀπόστασιν 60 χλμ. Α. τῆς Σαμψοῦντος καὶ 2 χλμ. ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου, μεθ' ἧς συγκοινωνεῖ διὰ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Θερμώδοντος (Τέρμε-τσάϊ). Κάτοικοι (1927) 2.065. Ἡ ὑποδιοίκησις Τέρμε ἔχει ἐπιφάνειαν 535 τετρ. χλμ. καὶ (1927) 21.335 κατοίκους. Παράγει λιναρόσπορον, κάρυα, κάστανα κτλ. Ν. Μ.

— **Τέρμε-*τσάϊ***. Τουρκικὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ Πόντῳ ποταμοῦ *Θερμώδοντος* (βλ. λ.).

Τέρμερα, ἢ ***Τέρμερον*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Δωρίδι τῆς Καρίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Κεραμεικοῦ κόλπου ἀπέναντι τῆς Κῶ. Οἱ κάτοικοι *Τερμερεῖς*. Ἐπὶ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπους (585—521 π. Χ) τύραννος αὐτῆς μνημονεύεται ὁ Τύμνος, πατὴρ τοῦ Ἱστιαίου (*Ἡρόδ.* Ε΄, 37). Μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἀπετέλεσε μέλος τῆς ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους ναυτικῆς συμμαχίας. Κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Μαυσώλου (377—353 π. Χ.), οἱ δὲ κάτοικοί της μετῳκίσθησαν εἰς Ἁλικαρνασσόν, διατηρηθείσης μόνον τῆς ἀκροπόλεως. Ἀναλαβοῦσα μετὰ ταῦτα, ἐγένετο ἐπὶ ρωμαιοκρατίας ἐλευθέρα πόλις. Σῴζονται ἀργυραῖ δραχμαὶ αὐτῆς τοῦ περσικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, τῶν ἐτῶν 480—450 π. Χ., πιθανῶς κοπεῖσαι ὑπὸ τοῦ τυράννου Τύμνου. Ἐλάχιστα ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται παρὰ τὸ νῦν Ἀσσαρλίκ. Α. Θ. Σ.

Τέρμερα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Λυκίας (*Στεφ. Βυζαντ.*), ἣν κατῴκουν οἱ Τερμίλαι (*Ἡρόδ.* Ζ, 92).

Τερμέριον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μικρασιατικὸν ἀκρωτήριον τῆς Καρίας ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου, τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ *Σκοπιὰ ἄκρα* τοῦ Πτολεμαίου (Ε΄, β, 10), καὶ τὸ σύγχρονον *Χουσσεῖν μπουρνοῦ* (πλάτ. 36° 58′ Β, μῆκ. 27° 18′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1899: Kalymnos, Kappari and Kos). Σ. Ε. Λ.

Τέρμερον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Καρίας (βλ. *Τέρμερα*).

Τέρμερος [*Μυθολ.*]. Διαβόητος λῃστὴς Θεσσαλός, συνθλίβων τὰς κεφαλὰς τῶν διαβατῶν. Τοῦτον ἐφόνευσεν ὁ Θησεὺς «συρρήξας τὴν κεφαλήν» Ἐξ αὐτοῦ προέκυψε πιθανῶς ἡ παροιμιώδης φράσις «Τερμέριον κακόν», ἤτοι μέγα κακὸν (*Πλουτ.* Θησ. ΙΑ΄). Κατά τινας ἵδρυσε τὴν ἐν Καρίᾳ πόλιν *Τέρμερα* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Τερμὲς [*Γεωγρ.*]. Πόλις τοῦ σοβιετικοῦ Οὐζμπεκιστὰν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀμοὺ-Νταριά. Κάτ. (1926) 10.121. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Καρσί, ἔχει δὲ ποταμολιμένα, ἀερολιμένα καὶ μεσαιωνικὰ μαυσωλεῖα. Π. Ν. Π.

Τερμὲ-τσάϊ [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ *Θερμώδων* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων.

τέρμης (ὁ) (Termes) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων ἰσοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τερμιτιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη ζῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας. Τὸ εἶδος Termes natalensis, ἐξηπλωμένον ἐν Ν. Ἀφρικῇ, κατασκευάζει ἐν Ναταλῃ ὑπεργείους καὶ ἐν Α. Ἀφρικῇ ὑπογείους φωλεάς, προσβάλλει δὲ τὰς μικρὰς εὐκαλύπτους καὶ πολλὰ ὀπωροφόρα, ὧν κατατρώγει τὸν φλοιὸν τῆς βάσεως τοῦ κορμοῦ καὶ τὰς ρίζας. Τὸ εἶδος Termes belicosus συμπεριφέρεται ὁμοίως εἰς τὰς αὐτὰς περιοχάς. Ε. Τ. Ε.

Τέρμης [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. —1) Ποταμὸς τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου διαρρέων τὴν Λουσιτανίαν, παραπόταμος τοῦ Δουρίου, νῦν Tormes (*Schrader*, Atlas Géogr. Moderne 25, F, d).

—2) Πόλις Ἱσπανίας τῆς Ταρρακωνησίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀρεουάκων. Κατὰ τὸν Ἀππιανὸν *Τερμαντία* καὶ «Τερμησὸς μεγάλη πόλις ἀεὶ δυσπειθὴς τοῖς Ρωμαίοις γενομένη», δι' ὃ καὶ «ἐξ ἐρυμνοῦ κατήγαγεν εἰς τὸ πεδίον καὶ ἐκέλευσεν οἰκεῖν ἀτειχίστους». Οἱ κάτοικοι *Τερμήσιοι* (*Διοδ.* 33, 16) καὶ Termestini (*Leo*, Ep. 54). Εἶναι ἡ σύγχρονος Tiermas (*Schrader*, Atl. Géogr. Mod. 25, J, b). Σ. Ε. Λ.

Τερμησσός, ἢ ***Τερμισσὸς*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμένη εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Πισιδίας, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Παμφυλίας ἐπὶ ὀχυρωτάτης θέσεως τοῦ ὄρους Σολύμου (Ταχταλὶ-ντάγ), περὶ τὰ 20 μίλια βορειοδυτικῶς τῆς Ἀτταλείας. Ὁ κάτοικος *Τερμησσεύς*. Ἐκαλεῖτο δὲ *Μείζων Τερμησσὸς* πρὸς διάκρισιν τῆς *Μικρᾶς*. Ἦτο μία τῶν πλουσιωτάτων καὶ πολυανθρωποτάτων πόλεων τῆς Πισιδίας, ἐλατρεύετο δ' ἐν αὐτῇ ὁ Ζεὺς Σόλυμος μετὰ τοῦ υἱοῦ του Σολύμου. Κατὰ τὴν διὰ τῶν παρόδων αὐτῶν διάβασιν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τῷ 333 π. Χ., ἀντέταξαν πεισμονα ἀντίστασιν (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. Α, 27, 5). Γενομένη ἔπειτα ἕδρα τοῦ Ἀλκέτα, ἀδελφοῦ τοῦ Περδίκκου, ἐχυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου διὰ πολιορκίας τῷ 319 π. Χ., ὁ δὲ Ἀλκέτας, ἵνα μὴ παραδοθῇ ζῶν, ηὐτοκτόνησε. Περιελθοῦσα βραδύτερον εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ἴσινδον, κειμένην εἰς τὰ βορειοδυτικὰ αὐτῆς, ἐπολιόρκησεν αὐτήν. Οἱ κάτοικοί της τότε ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Μανλίου, ὅστις ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν πόλεμον, ὑποχρεώσας τοὺς Τερμησσεῖς εἰς καταβολὴν ἀποζημιώσεως 50 ταλάντων. Ἐπὶ ρωμαιοκρατίας ἐκηρύχθη τῷ 71 π. Χ. ἐλευθέρα. Ἔκτοτε δὲν ἀναφέρεται πλέον. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἐτιμήθη δι' ἕδρας ἐπισκόπου, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Πέργης τῆς ἐπαρχίας Παμφ-

Digitized by Google

λίας. Δὲν ἀναφέρεται ὅμως οὔτε κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σελτζουκιδῶν οὔτε κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων διάβασιν τοῦ Ταύρου.

Σῴζονται χαλκᾶ αὐτόνομα νομίσματα αὐτῆς τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι Σεβήρου Ἀλεξάνδρου. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς (θέατρον, ἀνάκτορον, ἐπιγραφαὶ κτλ.), κατέχοντα μεγάλην ἔκτασιν, ἀναγνωρίζονται παρὰ τὴν νῦν θέσιν Γκιουλοὺκ-Χάν, 30 περίπου χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς Ἀτταλείας.

—2) Πλὴν τῆς ἀνωτέρω, ἀναφέρεται καὶ ἄλλη ὁμώνυμος πόλις τῆς Πισιδίας *Τερμησσὸς ἡ Ἐλάσσων ἢ πρὸς Οἰνόανδα*, ἄποικος τῆς Μείζονος, ἱδρυθεῖσα εἰς ἄγνωστον ἐποχὴν παρὰ τὰ Οἰνόανδα (νῦν Οὐλουτζᾶ), μετὰ τῶν ὁποίων ἡνώθη βραδύτερον. Α. Θ. Σ.

— **Τερμησσὸς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις Ἱσπανίας (βλ. λ. *Τέρμης*). Σ. Ε. Λ.

— **Τερμησσὸς** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Βοιωτίας (βλ. λ. *Περμησσός*).

Τερμιὲ (Termier), ***Πέτρος***. Γάλλος γεωλόγος, γεννηθεὶς τῷ 1859 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1930. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς σχολῆς τῶν μεταλλείων καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὴν σύνθεσιν τῶν Ἄλπεων, τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον σχηματίζονται αἱ μεγάλαι ὀροσειραὶ καὶ ἐν γένει τὰς ὀρογενετικὰς κινήσεις. Εἶναι ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς γενικῆς θεωρίας τῶν τεκτονικῶν καλυμμάτων. Γ. Κ. Γ.

Τερμίλαι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῶν *Μιλυῶν* (βλ. λ.)

τερμιναλία (ἡ) (Terminalia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κομβρετοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἢ δενδρύλλια μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα, ἄνθη πολύγαμα, μικρά, ὑπόλευκα καὶ κατὰ μασχαλιαίους στάχυς διατεταγμένα καὶ καρπὸν δρύπην αἰχμηρὰν ἢ πεπιεσμένην, μὲ πυρῆνα γραμμωτὸν καὶ μονόσπερμον. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς, ἐξ ὧν ἀξιολογώτερα εἶναι ἡ *τερμιναλία ἡ κατάππα* (Terminalia catappa), ἥτις εἶναι μέγα δένδρον μὲ φύλλα ὑποκίτρινα, τριχωτὰ κατὰ τὴν κάτω καὶ λεῖα κατὰ τὴν ἄνω αὐτῶν ἐπιφάνειαν. Εἶναι ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν, ἐξ ὧν μετηνέχθη εἰς τὰς Ἀντίλλας νήσους. Τὰ σπέρματά των εἶναι ἐδώδιμα καὶ ἔχουσιν εὐάρεστον γεῦσιν, ὑπενθυμίζουσαν τὴν γεῦσιν τῶν λεπτοκαρύων. Τὸ ἐκ τῶν σπερμάτων δι' ἐκθλίψεως λαμβανόμενον ἔλαιον εἶναι ποικίλως χρήσιμον εἰς τὴν ἰατρικήν. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ γένους τούτου εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης τριτογενοῦς ὑποδιαπλάσεως τῆς Εὐρώπης. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *τερμιναλία radobojana* ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τοῦ καινοζωϊκοῦ τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

τερμίνθινος, —η, —ον· ὁ ἐκ τερμίνθου ἢ τερεβίνθου: «*τερμίνθινος οἶνος*» οἶνος ἀρωματισμένος διὰ τερμίνθου (ἀρχ.).

τέρμινθος (ἡ)· εἶδος φυτοῦ θαμνώδους, ἄλλως *τερέβινθος* (βλ. λ.).

— **τέρμινθος** ***μολυσματική*** *[Δερματολ.]*. Μικρὰ ἐπιθηλιακὰ ἡμισφαιροειδῆ ἐπάρματα τοῦ δέρματος μεγέθους κεφαλῆς μικροτάτης καρφίδος μέχρι φακῆς, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ κέντρον ἔχουσι μικρὰν ὀπήν. Ταῦτα παρουσιάζονται μονήρη ἢ ἡνωμένα (*γιγαντιαία τέρμινθος τοῦ* Kaposi) εἰς τὸ πρόσωπον, τὸν τράχηλον καὶ τὸ ὄσχεον. Διὰ τῆς συνθλίψεως αὐτῶν ἐξέρχεται ἐκ τῆς κεντρικῆς ὀπῆς παχύρρευστος γαλακτώδης οὐσία, ἡ ὁποία ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον περιέχει τὰ ὀνομαζόμενα σωμάτια τῆς τερμίνθου. Ἡ μολυσματικότης τῆς νόσου ἀπεδείχθη σαφῶς διὰ τῶν πειραμάτων τοῦ Vidal καὶ Pick. Ὁ ἰὸς αὐτῆς εἶναι διηθητός. Ἡ πρόγνωσις τῆς νόσου εἶναι καλή, καίτοι ἡ ἴασις αὐτῆς εἶναι δύσκολος λόγῳ τῆς πληθώρας τῶν ἐπαρμάτων. Ἡ καταλληλοτέρα θεραπεία εἶναι ἡ σύνθλιψις τῶν ἐπαρμάτων τούτων δι' εἰδικοῦ ἐργαλείου ἢ ἡ ἀπόξεσις διὰ τοῦ χειρουργικοῦ κοχλιαρίου. Κ. Κ. Κ.

— **τέρμινθος** ***μισχωτή*** *[Δερματολ.]*. Ἰνώδης μαλακὴ ἐκβλάστησις τοῦ δέρματος ὑπὸ μορφὴν μικρῶν ὀγκιδίων προσκεκολλημένων εἰς τὸ δέρμα ἢ κρεμαμένων διὰ μίσχου. Αὕτη δὲν προκαλεῖ ἐνόχλησίν τινα, παρουσιάζεται καὶ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν εἰς τὰ βλέφαρα, τὴν ράχιν καὶ τὸν τράχηλον. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν χειρουργικὴν ἐξαίρεσιν ἢ διὰ τοῦ γαλβανοκαυτῆρος. Κ. Κ. Κ.

Τέρμινι Ἰμερέζε (Termini Imerese) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς Σικελίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 22.000. Διαιρεῖται εἰς κάτω καὶ ἄνω πόλιν καὶ ἔχει μητρόπολιν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ναὸν τῆς Παναγίας τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, μουσεῖον μὲ σημαντικὰ ἑλληνικά, ρωμαϊκὰ καὶ ἀραβικὰ ἔργα, ὀνομαστὴν νομισματικὴν συλλογὴν καὶ πινακοθήκην. Ἔχει καλὸν λιμένα, διὰ τοῦ ὁποίου διεξάγεται ζωηρὸν ἐμπόριον ἐξαγωγῆς σιτηρῶν, ἐλαίου, οἴνου, ἀμυγδάλων καὶ ὀπωρῶν. Διεξάγει ἐπίσης σημαντικὴν ἁλιείαν θύννων καὶ σαρδελλῶν. Ἔχει ὀνομαστὰ ἐργοστάσια μακαρονίων, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται τὰ καλύτερα τῆς Ἰταλίας. Ἐν τῇ πόλει ὑπάρχουν θερμαὶ πηγαὶ (42°) θειοῦχοι καὶ σιδηροῦχοι. Ἐν αὐτῇ σῴζονται ἐρείπια ρωμαϊκοῦ ἀμφιθεάτρου, πρὸς νότον δὲ καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως ἐρείπια δύο ὑδραγωγείων. Εἰς ἀπόστασιν 6 ½ χλμ. πρὸς Α. τῆς πόλεως, ἐπὶ τοῦ Μόντε Καστελάτσιο, ὑπάρχει κυκλώπειον τεῖχος μήκους 22 μ., πάχους 3 καὶ ὕψους 10 μ. Ἐκτίσθη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὴν θέσιν τῆς καταστραφείσης ἑλληνικῆς πόλεως *Ἱμέρας*. Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἐκαλεῖτο Thermae Himerenses. Μ. Δ. Β.

Τέρμινις, ***Μιχαὴλ ντὲ*** —. Δομινικανὸς μοναχός, χειροτονηθεὶς τῷ 1406 ἐπίσκοπος Ἄνδρου ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Ζ'. Ὁ Χὸπφ τὸν ὀνομάζει *δὲ Τορνόβις* (βλ. *Δ. Π. Πασχάλη*, *Ἱστορία Ἄνδρου*, τ. Β', σ. 128—129). Δ. Π. Π.

τερμίτης (ὁ) (Termites) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων νευροπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τερμιτιδῶν*, περιλαμβάνον μύρμηκας ζῶντας κατὰ πολυπληθεῖς κοινωνίας, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἕνα τοὐλάχιστον ἄρρενα πτερωτόν, τὸν βασιλέα, καὶ ἀπὸ μίαν θήλειαν, τὴν βασίλισσαν, ἥτις χρησιμεύει διὰ τὴν ἀναπαραγωγήν, καὶ ἐκ πολυπληθῶν ἐργατριῶν καὶ στρατιωτῶν, οἵτινες εἶναι ἄπτεροι. Οἱ στρατιῶται εἶναι ἐφωδιασμένοι δι' ἰσχυροτάτων σιαγόνων, ἔργον δ' αὐτῶν εἶναι νὰ φυλάττωσι τὴν ἀποικίαν καὶ νὰ ὑπερασπίζωσι τοὺς κατοίκους αὐτῆς κατὰ παντὸς ἐχθροῦ. Γενικῶς

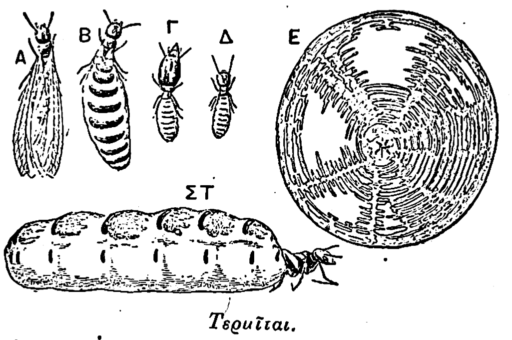

Τερμῖται.

(Α=Τερμίτης βασιλεύς. Β=Βασίλισσα. Γ=Στρατιώτης. Δ= Ἐργάτης. Ε=Τμῆμα ξύλου προσβληθὲν ὑπὸ τερμίτου. ΣΤ=Βασίλισσα μὲ διωγκωμένην ἐκ τῶν ᾠῶν τὴν κοιλίαν της.)

οἱ ἐργάται εἶναι θήλεις στεῖραι τερμῖται καὶ φροντίζουσι διὰ πάσας τὰς ἐργασίας τῆς ἀποικίας, ἐνῷ οἱ στρατιῶται εἶναι ἄρρενες ἄγονοι. Οἱ τερμῖται ζῶσιν ἐντὸς μεγίστων διαστάσεων φωλεῶν, αἵτινες κατὰ τὸ ἥμισυ εὑρίσκονται ἐντὸς καὶ κατὰ τὸ ἄλλο ἥμισυ ἐκτὸς τῆς γῆς. Αἱ φωλεαὶ τῶν τερμιτῶν πολλάκις ὑψοῦνται ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους εἰς ὕψος 8—10 μέτρων καὶ ἔχουσι διάμετρον 5—7 μέτρων. Αἱ φωλεαὶ αὗται ἔχουσι, συνήθως, σχῆμα τριγωνικὸν καὶ κατὰ τὰς πλευρὰς των φέρουσι ποικιλοσχήμους προεξοχάς, κατασκευάζονται δὲ ἐξ ἀργίλλου, ὅστις ἀποξηραινόμενος καθίσταται σκληρὸς ὡς τὸ ἀμμοκονίαμα. Τὰ τοιχώματά των ἔχουσι πάχος 60—80 ἑκατοστομέτρων.

Ἡ ὑπόγειος φωλεὰ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς ὑπεργείου τοιαύτης διὰ πολυπληθῶν ἐσωτερικῶν στοῶν, αἵτινες διανοίγονται εἰς πολυάριθμα κελλία. Εἰς τὸ κέντρον τῆς φωλεᾶς εὑρίσκεται τὸ βασιλικὸν ἐνδιαίτημα, εὐρύτατον καὶ θολωτόν· ἐκεῖ διαμένει ἡ βασίλισσα ἀκίνητος. Παρὰ τὸ ἐνδιαίτημα τῆς βασιλίσσης εὑρίσκεται τὸ τοῦ βασιλέως, ὅπερ εἶναι κατὰ πολὺ μικρότερον τοῦ προηγουμένου. Λέγεται ὅτι ἡ βασίλισσα γεννᾷ 60 ᾠὰ κατὰ λεπτόν, ἅτινα μεταφέρονται ἀμέσως ὑπὸ τῶν ἐργατῶν κάτωθεν τοῦ ἐνδιαιτήματος τῆς βασιλίσσης, ὅπου ὑπάρχουσι τὰ καλούμενα ἐκκολαπτικὰ κελλία, ὅπου παραμένουσι μέχρι τῆς ἐκκολάψεώς των. Ἐντὸς τῶν κελλίων τούτων μεταφέρονται ὑπὸ ἄλλων ἐργατῶν μικροὶ μύκητες, οἵτινες θὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τροφὴ εἰς τὰ ἐκκολαφθησόμενα ἔντομα. Αἱ νύμφαι ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς ἐργάτας, εἶναι ὅμως κατὰ πολὺ μικρότεραι τούτων καὶ ἔχουσι χρῶμα χιονῶδες. Μετά τινας μεταμορφώσεις ἄρχεται ἡ διάκρισις αὐτῶν εἰς ἐργάτας, στρατιώτας κλ. Τὰ νεαρὰ ἄρρενα καὶ θήλεα ἐξέρχονται τῆς φωλεᾶς των καὶ ἵπτανται, ἀλλ' ἡ ἐναέριος αὕτη ζωὴ των διαρκεῖ ὀλίγον, διότι μετ' ὀλίγον πίπτουσιν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ χάνουσι τὰ πτερά των, ὁπότε τὰ περισσότερα ἀποθνήσκουσιν ἢ κατατρώγονται ὑπὸ ἄλλων ἐντόμων, τὰ δὲ ἐπιζήσαντα περισυλλέγονται ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ μεταφέρονται ἐντὸς τῶν φωλεῶν.

Εἴδη τινὰ τερμιτῶν κατασκευάζουσι μόνον ὑπογείους φωλεάς, ἄλλα δὲ πάλιν εἴδη κατασκευάζουσι τὰς φωλεάς των ἐντὸς τῶν κορμῶν τῶν δένδρων.

Πάντα τὰ εἴδη τῶν τερμιτῶν εἶναι ἐπιβλαβέστατα καὶ ἀποτελοῦν μάστιγα τῶν γειτονικῶν μερῶν, διότι καταστρέφουν ἀδιακρίτως πάντα τὰ ἐξ ὑφάσματος, ξύλου ἢ δέρματος ἀντικείμενα, κατατρώγοντα ὁ,τιδήποτε. Ἐνίοτε διὰ τῶν ὑπογείων στοῶν των φθάνουσι καὶ μέχρι τῶν θεμελίων τῶν

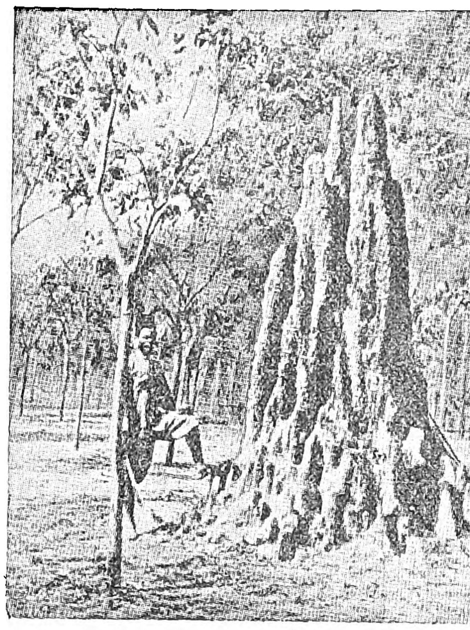

Φωλεὰ τερμιτῶν ἐν Κογκό, ὕψους 4 μέτρων.

οἰκιῶν, ἃς ὑπονομεύουν κατὰ τρόπον, ὥστε ἐντὸς μιᾶς ἑβδομάδος μεταβάλλονται αὗται ἀναποτρέπτως εἰς ἐρείπια. Πολλάκις οἱ τερμῖται καταστρέφουν καὶ τοὺς λαχανοκήπους καὶ ἀνθοκήπους.

Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν γνωστότερα ἐξωτικὰ εἶναι: ὁ *τερμίτης ὁ ὀλέθριος* (Termites fatalis) καὶ ὁ *τερμίτης ὁ πολεμοχαρὴς* (Termites bellicosus), ἀμφότεροι ἰθαγενεῖς τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι χρῶμα σκοτεινῶς φαιόν, μὲ τὸ στόμα, τοὺς πόδας καὶ τὴν κοιλίαν ὑπέρυθρα καὶ τὰς πτέρυγας κιτρίνας, ὁ *τερμίτης ὁ ἰνδικὸς* (Termites indicus), ἰθαγενὴς τῆς Ἀσίας καὶ κυρίως τῶν Ἰνδιῶν, καὶ ὁ *τερμίτης ὁ βραζιλιανὸς* (Termites brasiliensis), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν ὁμώνυμον χώραν καὶ φθάνει εἰς μῆκος 20 χιλιοστομέτρων. Ἐκ τῶν εὐ-

Φωλεὰ τερμιτῶν ἐν Αὐστραλίᾳ ὕψους 6 μέτρων.

ρωπαϊκῶν εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *τερμίτης ὁ φωτοφυγὴς* (Termites lucifugus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 4—5 χιλιοστομέτρων καὶ ἀπαντᾷ εἰς πάσας τὰς παραμεσογειακὰς χώρας. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τῶν δασῶν, ἀλλὰ πολλάκις καὶ πλησίον τῶν καλλιεργημένων ἐκτάσεων, ἐπιφέρων μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰς φυτείας. Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

τερμιτίδαι (Termitidae). Οἰκογένεια ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νευροπτέρων*, περιλαμβάνουσα ἔντομα μὲ κεφαλὴν μεγάλην, ἰσχυρὰ στοματικὰ μόρια τρύπτου, κεραίας ἐν εἴδει κομβολογίου, τετράρθρους ταρσούς. Οἱ τερμιτίδαι ζοῦν κυρίως εἰς τὰς τροπικὰς χώρας καὶ συναθροίζονται εἰς βασίλεια μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὰ πεπροικισμένα διὰ γεννητικῶν ὀργάνων ἔντομα, τὰ ὁποῖα πρὸ τῆς συζεύξεως φέρουν πτέρυγας, πιπτούσας κατόπιν. Τὰ βασίλεια περιλαμβάνουν καὶ ἐργάτας καὶ στρατιώτας. Οἱ τερμιτίδαι ἀποφεύγουν τὸ φῶς καὶ ζοῦν ἐντὸς ξύλων ἢ εἰς ὑπερχείους μεγάλας φωλεάς. Αἱ ζημίαι τῶν τερμιτιδῶν συνίστανται εἰς ἐσωτερικὴν διάβρωσιν ἐπεξειργασμένης ξυλείας ἢ κορμῶν καὶ φλοιῶν δένδρων. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *τερμίτης* (βλ. λ.) ἢ *λευκὸς μύρμηξ*. Ε. Τ. Ε.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον ἐν Εὐρώπῃ καὶ Βορείῳ Ἀμερικῇ. Γ. Κ. Γ.

τερμιτόξενα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἔντομα, ἅτινα φιλοξενοῦνται ἐντὸς τῶν φωλεῶν τῶν *τερμιτῶν*. Δ. Ν. Π.

Τερμόλι (Termoli) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, ἡ ἀρχαία Buca (βλ. λ. *Βοῦκα*). Κάτ. 10.324. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀγκῶνος—Φότζια, ἔχει καστέλλιον τοῦ Φρειδερίκου Β′ καὶ μητρόπολιν τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος. Εἶναι ὁ μόνος λιμὴν τοῦ νομοῦ διεξάγων ζωηρὸν ἐμπόριον. Ἔχει ἐργοστάσια ζυμαρικῶν. Μ. Δ. Β.

Τερμὸντ (Termonde) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ντεντερμόντε*.

Τέρμος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Σαρδοῦς, ἐκβάλλων μεταξὺ Κορακώδους λιμένος (νῦν Porto di Cagaragas) καὶ Ἑρμαίου ἄκρου (νῦν Capo Marargiù) κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γ′ γ, 6). Εἶναι ὁ σύγχρονος Fiume Bossa (πλάτ. 40°17′ Β., μῆκ. 8°28′ Ἀν., χάρτ ἀγγλ. 161 a: Sardinia Northern portion). Σ. Ε. Λ.

Τέρμποχ (Terboch, πρότερον καλούμενος Terburg), ***Γεράρδος***. Ὀλλανδὸς ζωγράφος (1617—1681). Μαθητὴς τοῦ πατρός του, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ ὁποίου καλεῖται ὁ *νεώτερος*, ἤρχισε σχεδιάζων εἰς ἡλικίαν 8 ἐτῶν, κατὰ τὰ ἔτη δὲ 1632—1635 ἐσπούδασεν ἐν Ἅαρλεμ, μαθητεύων παρὰ τῷ Πέτρῳ Μολύν. Ἐταξίδευσε χάριν τεχνικῶν μελετῶν εἰς Ἰταλίαν καὶ Ἀγγλίαν καὶ τῷ 1646 εἰς Γερμανίαν, ὅπου, ἐν Μύνστερ, ἐποίησε πολλὰ ἔργα καὶ τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ, τὸν περίφημον πίνακα τῶν πληρεξουσίων τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῆς Ἱσπανίας κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης (Ἐθνικὴ πινακοθήκη, ἐν Λονδίνῳ). Ἀκολουθήσας ἕνα τῶν Ἱσπανῶν πληρεξουσίων εἰς Μαδρίτην, ἐτιμήθη παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας δι᾽ ἐξαιρετικῶν τιμῶν καὶ δώρων. Ἐν Ντέβεντερ τῆς Ὀλλανδίας ἀνεδείχθη ἐκ τῶν πρώτων Ὀλλανδῶν ζωγράφων, τασσόμενος μετὰ τὸν Ρέμπραντ. Κύρια ἔργα του εἶναι: «Συναυλία» (Βερολῖνον, μουσεῖον αὐτοκράτορος Φρειδερίκου), «Τὸ *μάθημα τῆς μουσικῆς*» (Παρίσιοι, μουσεῖον Λούβρου), «*Πατρικὴ νουθεσία*» (Ἄμστερνταμ, Ἐθνικὸν μουσεῖον), «*Ἡ κυρία πλύνουσα τὰς χεῖράς της*» (Δρέσδη, πινακοθήκη), «*Τὸ τηλεγράφημα*» (Χάγη, μουσεῖον), «*Ὁ εὐγενὴς ἀξιωματικός*» (Λονδῖνον, Ἐθνικὴ πινακοθήκη). Θ. Κ.

τέρμων, —*ονος* (ὁ)· τέλος, τέρμα· ‖ ἰδιωμ., *τέρμονας*· ὅρος ἐν τοῖς ἀγροῖς, σύνορον, ἄλλως *ροστάσι*· ‖ (ναυτ.) (*τὰ στολίδια τοῦ ἀϊνᾶ*). Ἑκάτερον τῶν συνόλων τῶν πλαγίων γλυπτῶν τεμαχίων, δι᾽ ὧν κοσμοῦνται ἡ κορώνη, ὁ ἄβαξ ἢ ὁ καθρέπτης τῆς πρύμνης τοῦ πλοίου.

— *[Ἀρχ.] Τέρμονες* ἐκαλοῦντο παρ᾽ ἀρχαίοις Ἕλλησιν οἱ *ὅροι* (βλ. λ.).

Τὲρν (Thern), ***Κάρολος***. Οὖγγρος μουσουργὸς (1817—1886). Διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ θεάτρου τῆς Βουδαπέστης, καὶ καθηγητὴς τῆς συνθέσεως καὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς αὐτῆς πόλεως. Ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν λαϊκῶν συνθετῶν τῆς Οὐγγαρίας, διότι ἤντλησε πολλάκις τὰς ἐμπνεύσεις του ἀπὸ τοῦ λαοῦ. Ὁ Τὲρν ἔγραψε μουσικὴν διὰ τὸ σκηνικὸν ἔργον: «Notar von Paleska», τὰ μελοδράματα: «Gizus» (1841), «Ἡ πολιορκία τοῦ Τιχάριν» (1845), «Ὁ ὑποχονδριακός» (1855), τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον κλπ. Γ. Σ.

Τερνατάνοι (οἱ) (Ternatanen). Φυλὴ μαλαϊκὴ τῆς νήσου Τερνάτης τῶν Μολούκων. Ὁ ἀριθμός των ἀνέρχεται εἰς 10.000 περίπου. Οἱ Τερνατάνοι ἐκυριάρχουν ἄλλοτε ἐπὶ τῶν νήσων Βάντα, Χαλμαχέρα, Μπουρού, Σεράμ, Μπουτὸν καὶ Μινδανάος, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς βορείου καὶ ἀνατολικῆς Σελέβης. Θ. Χ. Σ.

Τερνάτε (Ternate) *[Γεωγρ.]*. Ἡφαιστειογενὴς νῆσος ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ ἐκ τοῦ συμπλέγματος τῶν Μολούκων νήσων, κειμένη δυτικῶς τῆς Τζιλόλο, ἐμβαδοῦ 137 τ. χλμ. μετὰ 10.000 κατ., ἀνήκουσα εἰς τὰς ὀλλανδικὰς ἀποικίας. Ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα καὶ κύριος λιμὴν τῆς νήσου ἔχει πληθυσμὸν 5.554 κατ. Θ. Κ.

Τερνέζε (Terneuzen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ὀλλανδίας (βλ. λ. *Νέζε*).

Τέρνι (Terni) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Νέρα, ἀριστεροῦ παραποτάμου τοῦ Τιβέρεως, κόμβος τῶν ἀπὸ Ρώμης εἰς Ὄρτα, Φολίνιο, Ριέτι καὶ Σουλμόνα σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Κάτ. 62.635. Ἔχει ἐρείπια ρωμαϊκῶν τειχῶν καὶ ἀμφιθεάτρου, ναοὺς τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος, καθὼς καὶ θέατρα, βιβλιοθήκην, πινακοθήκην καὶ ἀνωτέρας ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς σχολάς. Εἶναι μία τῶν βιομηχανικωτέρων πόλεων τῆς Ἰταλίας καὶ ἐκ τῶν πρώτων ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγῆς πολεμικῶν εἰδῶν. Τῷ 1887 ἱδρύθησαν ἐν αὐτῇ μεγάλα ἐργοστάσια ἀτμομηχανῶν καὶ σιδηροδρομικῶν ὑλικῶν, καθὼς καὶ γεωργικῶν μηχανῶν καὶ ἐργοστάσια ἐκμεταλλεύσεως ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου. Τὰ ἐργοστάσια ταῦτα συνέβαλον εἰς τὴν ταχυτάτην ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς ἐδιπλασιάσθη εἰς τὸ διάστημα εἰκοσαετίας. Τὰ πλεῖστα τῶν ἐργοστασίων της χρησιμοποιοῦν ὡς κινητήριον δύναμιν τὸν ἠλεκτρισμόν, παραγόμενον ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ Βελίνο, παραποτάμου τοῦ Νέρα. Ἀπὸ τοῦ 1870 ἱδρύθησαν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ ὑψικάμινοι, αἵτινες εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Εὐρώπης. Τὰ ἐργοστάσια χάλυβος τοῦ Τέρνι καταλαμβάνουν ἔκτασιν 120.000 τ. μ. καὶ θεωροῦνται μοναδικὰ εἰς τὸ εἶδός των, τὸ δὲ κρατικὸν ἐργοστάσιον ὅπλων 42.000 τ. μ., δυνάμενον νὰ παραγάγῃ 300 ὅπλα ἡμερησίως. Τὸ Τέρνι εἶναι τὸ ἀρχαῖα *Ἰντέραμνα* (Interamna), κτισθέντα τῷ 672 π. Χ.

—2) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Οὐμβρίᾳ. Καταλαμβάνει τὸ κεντρικὸν τμῆμα τῆς Οὐμβρίας ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἰταλίᾳ καὶ εἶναι ὀρεινός, διασχιζόμενος ὑπὸ τῶν Σαβίνων ὀρέων καὶ διαρρεόμενος ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Νέρα καὶ τοῦ Τιβέρεως. Ἔχει ἔκτασιν 2.129 τ. χλμ. καὶ 179.078 κατ. Μ. Δ. Β.

Τέρνοβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 153. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Τέρνοβον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Παπαδιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

Τέρνος *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μεσοκώμη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

τερνστροιμία (ἡ) (Ternstroemia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τερνστροιμιοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα θαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 25 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *τερνστροιμία ἡ ἐλλειπτικὴ* (Ternstroemia elliptica), ἰθαγενὴς θάμνος τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

τερνστροιμιοειδῆ (τὰ) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον, εἶναι τά: ***ἀκτινίδιον, καμέλλια, ριζοβόλος, τεΐα*** καὶ ***τερνστροιμία*** (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Τέροβα, καὶ ***Τέρροβα*** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κυπάρισσος* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος.

Τερόζης, ἢ ***Τορός***. Ἡγεμὼν τῶν περὶ τὸν Ταῦρον Ἀρμενίων ἐπὶ Μανουὴλ Α′ Κομνηνοῦ (1143—1180). Ἐπωφελούμενος τῆς ἀπασχολήσεως τῶν βυζαντινῶν στρατευμάτων εἰς τοὺς μακροὺς κατὰ τῶν Οὔγγρων, τῶν Σέρβων καὶ τῶν Νορμαννῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας πολέμων, εἰσέβαλε περὶ τὸ 1154 εἰς Κιλικίαν καὶ κατέλαβε πλείστας πόλεις αὐτῆς, ἐν αἷς καὶ τὴν Ταρσόν. Προσβληθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ ἐκστρατεύσαντος ἐναντίον του βασιλέως Μανουὴλ Α′ ἀπώλεσε τὰς ἀνωτέρω πόλεις καὶ τέλος ἠναγκάσθη νὰ εἰρηνεύσῃ καὶ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Βυζαντινῶν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Μετά τινα ὅμως ἔτη ἐπανέλαβε τὰς ἐπιδρομάς του ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠναγκάσθη μετὰ μακροὺς ἀγῶνας νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1160 καταλιπὼν τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἀδελφόν του Μελίαν. Ν. ΚΛΣ

Τερὸν *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ζερὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἠλείας.

Τερουάν ντὲ *Μερικούρ* (Théroigne de Méricourt). Γαλλὶς ἐπαναστάτρια (1762—1817). Κόρη εὐπόρου γεωργοῦ, ἀνεμίχθη ταχέως εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν καὶ τῷ 1789 μετέσχε τῆς ἐπιδρομῆς κατὰ τῶν ἀνακτόρων τῶν Βερσαλλιῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὄχλου, τὸν ὁποῖον ἐγοήτευε διὰ τοῦ κάλλους καὶ τῆς τόλμης της. Καταστήσασα τὴν ἐν Παρισίοις οἰκίαν της λέσχην, εἰς ἣν ἐσύχναζον οἱ Δαντών, Δεμουλέν, Φάμπρ, Ρονσὲν καὶ Βενσάν, μετέσχεν ὅλων τῶν αἱματηρῶν σκηνῶν τοῦ πολυταράχου προαστίου τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Μεταβᾶσα εἰς τὰς Κάτω Χώρας πρὸς διάδοσιν τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ μετεφέρθη εἰς Βιέννην, ὅπου παρέμεινε δεσμῶτις ἐπὶ ἐννέα μῆνας. Ἀφεθεῖσα ἐλευθέρα, ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους καὶ παρηκολούθει τὰς ἐν τῇ συνελεύσει συζητήσεις, κατὰ δὲ τὴν ἱστορικὴν ἡμέραν τῆς 10 Αὐγούστου, συναντήσασα κατὰ τὴν ἅλωσιν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κεραμεικοῦ τὸν Συλώ, διευθυντὴν τῆς ἐφημερίδος τῶν «Πράξεων τῶν ἀποστόλων», ὅστις ἐπὶ ἓν ἔτος καθύβριζεν αὐτήν, κατέφερε τὸ πρῶτον κατ᾽ αὐτοῦ κτύπημα, ὅταν δὲ οὗτος κατέπεσε νεκρός, ἀπέκοψε τὴν κεφαλήν του καὶ ἐμπήξασα αὐτὴν ἐπὶ τῆς αἰχμῆς λόγχης τὴν μετέφερεν εἰς τὴν συνέλευσιν. Μετέσχεν ἐπίσης τῶν σφαγῶν τοῦ Σεπτεμβρίου. Προσκολληθεῖσα εἰς τὸ κόμμα τοῦ Μπρισσό, συνελήφθη καὶ ἐμαστιγώθη δημοσίᾳ εἰς τὸν κῆπον τοῦ Κεραμεικοῦ, κατόπιν δὲ ἐνεκλείσθη ὡς παράφρων εἰς τὸ ψυχιατρεῖον τῆς Σαλπετριέτρης, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Θ. Β.

Τερουὲλ (Teruel) *[Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῆς Ἱσπανίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 10.646. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκανταλαβιὰρ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαλένθιας — Καλαταϋούντ. Εἶναι πόλις παλαιὰ καὶ ἔχει εἰσέτι μεσαιωνικὴν ὄψιν. —2) Νομὸς τῆς Ἱσπανίας, ἀποτελῶν τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Ἀραγῶνος. Ἔχει ἔκτασιν 14.818 τ. χλμ. καὶ 263.700 κατ. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χώρα ὀρεινή, διαρρεομένη ὑπὸ τῶν ποταμῶν Γκανταλαβιὰρ καὶ Γκανταλοῦπε καὶ ἔχει πολλὰ δάση, κτηνοτροφίαν καὶ μεταλλεῖα σιδήρου, ψευδαργύρου καὶ μολύβδου. Μ. Δ. Β.

Τερούεντον (Teruentum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας ἐν Σαμνίῳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Καρακηνῶν, κειμένη δεξιὰ τοῦ Τρινίου ποταμοῦ (νῦν Trigno). Εἶναι ἡ σημερινὴ Trivento. Α. Θ. Σ.

Τερουΐγγοι (οἱ)· βλ. λ. *Θερουΐγγοι*.

τερπακίδη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *φεγχόνης* (βλ. λ.).

Τέρπανδρος ὁ *Μυτιληναῖος*. Ἀρχαῖος Ἕλλην ποιητὴς καὶ μουσικός. Περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του ὀλίγας πληροφορίας ἔχομεν καὶ ταύτας συγκεχυμένας μὲ μυθικὰ στοιχεῖα. Ἡ σύγχυσις αὕτη τῆς παραδόσεως, ἡ ἀπώλεια τοῦ ποιητικοῦ καὶ συνθετικοῦ ἔργου τοῦ Τερπάνδρου, πρὸς δὲ αἱ ὀλίγαι γνώσεις μας περὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἱστορίας τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, συνετέλεσαν ὥστε ὁ Τέρπανδρος νὰ θεωρηθῇ μυθικὸν πρόσωπον ὅπως ὁ Ὀρφεύς, ὁ Ὄλυμπος καὶ ἄλλα τῆς ἀρχομένης ἱστορίας πρόσωπα. Κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων, ὁ Τέρπανδρος ἐγεννήθη ἐν Ἀντίσσῃ, πόλει τῆς Λέσβου, ἀνῆγε δὲ τὴν καταγωγήν του εἰς παλαιὸν γένος μουσικῶν. Διωκόμενος ἐπὶ ἐγκλήματι, ἐγκατέλειψε τὴν πατρίδα του καὶ περιῆλθε πολλὰ μέρη τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀσφαλῶς δὲ τὴν Λυδίαν καὶ τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν Λυδίαν, ὡς ὁ ἴδιος ἐν ἀποσπάσματί του ἀναφέρει, ἀνεκάλυψε τὴν βάρβιτον, ἁπλοποιήσας τὴν λυδικὴν πηκτίδα, εἰς δὲ τὴν Σπάρτην ἐνίκησεν εἰς τὸν μουσικὸν ἀγῶνα τῶν Καρνίων, πρῶτος ἅμα τῇ συστάσει των (676 π. Χ.), καὶ εἰς τὰ Πύθια δὲ ἀναφέρεται ὅτι ἐπανειλημμένως ἐνίκησε. Τὸ τελευταῖον, ὅσον ἀπίθανον καὶ ἂν φαίνεται, δεικνύει ὅτι ὁ Τέρπανδρος περιήρχετο τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἐκτελῶν εἰς πανηγύρεις καὶ ἀγῶνας τοὺς κιθαρῳδικοὺς νόμους του ἢ τὰς μελοποιήσεις του εἰς στίχους ἰδικούς του ἢ τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου. Ἡ φήμη του ὡς μεγάλου μουσικοῦ τὸν συνέδεσε καὶ μὲ μυθολογικὰς διηγήσεις, ὅπως εἶναι ἡ κλῆσίς του ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν διὰ τὴν καθησύχασιν τῶν πνευμάτων μετὰ τὸν Μεσσηνιακὸν πόλεμον. Ὁ Τέρπανδρος εἶναι ὁ πρῶτος γνωστὸς ἐκ τῆς ἀπωτέρας ἀρχαιότητος προσωπικὸς τεχνίτης, ὅστις ἀντέδρασε πρὸς τοὺς κρατοῦντας τρόπους τῆς μουσικῆς, ἁπλοῦς καὶ μονοτόνους, καὶ ἐπεζήτησε συνθετωτέρας μορφάς. Ἡ ἀνάγκη αὕτη τὸν ἤγαγεν εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς τετραχόρδου κιθάρας, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἑπτάχορδον. Αἱ ἑπτὰ χορδαὶ τῆς τερπανδρείου κιθάρας ὠνομάζοντο *νήτη, παρανήτη, παραμέση, μέση, λιχανός, παρυπάτη, ὑπάτη*. Τὰ διαστήματά των εἶχον τὸν αὐτὸν λόγον τῆς πρώτης καὶ δευτέρας πρὸς τὴν τετάρτην καὶ πέμπτην καὶ τῆς τρίτης πρὸς τὴν ἕκτην. Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ Τερπάνδρου δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὅσην σημασίαν καὶ ἂν ἔχῃ, ὡς μέσον μόνον μιᾶς ἄλλης μεγάλης συμβολῆς εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς μουσικῆς καὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ἐκ τῶν κυκλοφορούντων, λαϊκῶν καὶ ἀπροσώπων τὸ πλεῖστον, ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα μελῶν, ξένων καὶ ἐντοπίων, ὁ Τέρπανδρος ἀπετέλεσε συστήματα τελειότερα, τὰ ὁποῖα κατέγραψε τὸ πρῶτον διὰ μουσικῶν σ[ημείων]

Digitized by Google

μελῶν. Εἰς ταῦτα ἔδωσε νέαν μορφὴν καὶ συνεχώνευσε τὰς ποικίλας μορφάς των, αἱ ὁποῖαι προήρχοντο ἐξ ἰθαγενῶν καὶ ξένων (λυδικά, δωρικὰ κλπ.) στοιχείων. Εἶναι κατὰ ταῦτα ὁ εἰσηγητὴς μουσικοῦ συστήματος, ἐπιτυχὼν «τὴν πρώτην κατάστασιν τῶν περὶ τὴν μουσικήν». Τὰ συστήματα ταῦτα εἶναι οἱ *νόμοι* τοῦ Τερπάνδρου, τῶν ὁποίων ἑπτὰ γνωρίζομεν τὰ ὀνόματα: *βοιώτιος, αἰόλιος, τροχαῖος, ὀξύς, κηπίων, τερπάνδριος, τετραοίδιος*. Οἱ νόμοι ἦσαν μουσικὰ τεμάχια, αὐτοτελῆ καὶ μὴ συνοδευόμενα ὑπὸ ποιημάτων. Ἐχρησίμευον δὲ ὡς προοίμια ἢ ἐνδιάμεσα εἰς τοὺς ὁμηρικοὺς ὕμνους καὶ ἔπη, τὰ ὁποῖα ἐμελοποίησεν ὁ ἴδιος. Ἡ μελοποίησις ποιητικῶν τεμαχίων, ἰδίων ἢ ξένων, εἶναι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, τῆς ὁποίας θεωρεῖται εἰσηγητής. Αἱ νέαι μορφαὶ ἐν τῇ μουσικῇ, τὰς ὁποίας διεμόρφωσεν ὁ Τέρπανδρος, εἰσήχθησαν κατὰ τὴν ὑποβολὴν ἢ τὴν μελοποίησιν τῶν ποιημάτων καὶ εἰς τὴν ποίησιν, τότε δὲ πρέπει νὰ θέσωμεν καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν νέων μετρικῶν ποδῶν καὶ συστημάτων. Ὁλόκληρος σχολὴ μουσικῶν, ἰδίως πατριωτῶν του, διεδέχθη τὸν Τέρπανδρον καὶ διέσωσε καὶ ἐτελειοποίησε τὸ μουσικὸν σύστημά του. Τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Τερπάνδρου ἐξεδόθησαν ἐν Th Berger «Poeti Lyrici Graeci» (τόμ. III, σ. 812—816), Hiller-Crusius «Anthol. Lyrica» (1911, σ. 165) Diehl, «Anth. Lyr.» (1925, σ. 314).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Pehn - Γεωργιάδου*, Lesbiacorum Liber (Ἀθῆναι 1849) σ. 177 κ. ἑξ.—*W. Schubart*, Sitzungsberichte der Berliner Akademie (1918), σ. 765.—*H. Abert*, Archives für Musikwissenschaft, τόμ. I (1918), σ. 317.—*E. Rodhe*, Kl. Schrift, τόμ. I, σ. 97.—*Ul. v. Wilamowitz*, Ilias und Homer (Berlin 1916), σ. 429. — *Τοῦ αὐτοῦ*, Heracles Euripid. (Berlin 1889[1]), σ. 71.—*Weil*, Journal de savants (1902), σ. 137.—*Christ-Χ. Κώνστα*, Ἱστ. ἑλλ. λογοτεχνίας (Ἀθῆναι 1900), σ. 214 κ. ἑξ —*Em. Heitz-Κυπριανοῦ*, Ἱστορία ἑλλην. φιλολογίας (Ἀθῆναι 1885), σ. 256 κ. ἑξ.—*Schmid W.-Stählin O.*, Geschichte der gr. Lit., T. I, B. 1 (Münschen 1929), σ. 214 κ. ἑξ. (ἔνθα καὶ βιβλιογραφία νεωτέρα).

Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΑΣ

τερπεναλκοόλαι (αἱ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλοῦνται οὕτω ἐκ τῶν ὀλεφινικῶν τερπενικῶν σωμάτων τὰ ἔχοντα ἀλκοολικὸν ὑδραξύλιον, ὡς ἡ *ροδινόλη* κ.λ. Σ. Γ.

τερπένια (τά), ἢ *τερπέναι* [*Ὀργ. Χημ.*]. Γενικὸν ὄνομα διδόμενον εἰς τοὺς ὑδρογονάνθρακας τοῦ τύπου $C_{10}H_{16}$, αἵτινες ἀποτελοῦν τὰ κύρια συστατικὰ τῶν διαφόρων αἰθερίων ἐλαίων. Τὰ τερπενικὰ ταῦτα σώματα παλαιότερον ὑπετίθετο ὅτι ἀνῆκον μόνον εἰς τὰς ἰσοκυκλικὰς ἑνώσεις, βραδύτερον ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι πλεῖστοι ὅσοι ἀντιπρόσωποι αὐτῶν, ὡς λ. χ. τὸ *μυρκένιον* κλπ., ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν λιπαρῶν ἑνώσεων. Τὰ εἰς τὴν σειρὰν τῶν κυκλικῶν ἑνώσεων ἀνήκοντα τερπένια διακρίνονται εἰς μονοκυκλικὰ καὶ δικυκλικά. Τὰ μονοκυκλικὰ εἶναι δισακόρεστοι ὑδρογονάνθρακες προερχόμενοι ἐκ τοῦ *π-κυμολίου* καὶ ὀλίγοι ἐκ τοῦ *μ-κυμολίου*. Τὰ δικυκλικά, ἔχοντα τὴν αὐτὴν σύνθεσιν $C_{10}H_{16}$, εἶναι μονακόρεστοι ἑνώσεις περιέχουσαι δεσμὸν διὰ γεφύρας, σχετίζονται δὲ καὶ πρὸς τὸ π-κυμόλιον, ἤτοι πρὸς τὰ μονοκυκλικά. Πλὴν τῶν γνησίων τούτων τερπενίων, εἰς τὰ αἰθέρια ἔλαια ἀνευρίσκονται καὶ συγγενεῖς ὑδρογονάνθρακες μετὰ μεγαλυτέρου μοριακοῦ βάρους, ἀκαθορίστου δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον συντάξεως, τοὺς ὁποίους καλοῦμεν *σεσκιτερπένια* $C_{15}H_{24}$, *διτερπενια* $C_{20}H_{32}$ καὶ *πολυτερπένια* $(C_5H_8)x$. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ ἰσοπρενίου C_5H_8, ὅπερ ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὰ κυρίως τερπένια, δύναται νὰ δοθῇ εἰς τὰ τερπένια ὁ γενικὸς τύπος $(C_5H_8)x$. Τὰ τερπένια εἶναι ὑγρὰ ἢ ἐνίοτε καὶ στερεὰ σώματα εὐκόλως ἀλλοιούμενα ὑπὸ τῶν διαφόρων χημικῶν ἀντιδραστηρίων, ὡς ἀκόμη καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Τὰ πλεῖστα τῶν τερπενίων ὀνομάζονται δι' ὀνομάτων προερχομένων ἐκ τῶν φυτῶν, εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον παρετηρήθησαν ἢ ἐν ἀφθονίᾳ ἀπαντῶσι. Τὰ τερπένια ἀποχωρίζονται ἐκ τῶν αἰθερίων ἐλαίων διὰ κλασματικῆς ἀποστάξεως. Εἰς τὰ μονοκυκλικὰ τερπένια ἀνήκουν: τὸ *λεμονένιον*, τὸ *τερπινένιον*, τὸ *φελλανδρένιον*, τὸ *συλβεστρένιον* κλπ. Εἰς τὰ δικυκλικὰ τὸ *πινένιον*, τὸ *καμφένιον* κλπ.

Εἰς τὴν φύσιν ἀπαντῶσι πλὴν τῶν ὑδρογονανθράκων τούτων καὶ πλεῖστα παράγωγα αὐτῶν, ὡς ἀλκοόλαι, ἀλδεῦδαι, κετόναι, φαινόλαι, αἰθέρες κλπ., πάντα δὲ ταῦτα ὁμοῦ καλοῦνται *τερπενικὰ σώματα* ἢ τερπενικὰ παράγωγα, τὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀνήκοντα εἰς τὴν λιπαρὰν σειράν, ὡς ἡ *κιτρονελλόλη, ροδινόλη, γερανιόλη, νερόλη*, κλπ., καλοῦνται εἰδικώτερον *ὀλεφινικὰ τερπενικὰ σώματα*. Σ. Γ.

τερπενυλικὸν ὀξὺ [*Ὀργ. Χημ.*]. Λακτονοξὺ τοῦ τύπου $C_8H_{12}O_4$ λαμβανόμενον κατὰ τὴν ἐπίδρασιν χρωμικοῦ ὀξέος ἐπὶ τερεβινθελαίου. Ἀποτελεῖ λευκὴν κρυσταλλικὴν κόνιν. Σ. Γ.

τερπενύλιον, ἢ *τερπινύλιον* (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ ρίζα τῆς *τερπινεόλης* $C_{10}H_{17}$, ἥτις ἀπαντᾷ εἰς διαφόρους ἐστέρας τῆς τερπινεόλης μετ' ὀργανικῶν ὀξέων χρησιμοποιουμένους ἐν τῇ χρωματοποιΐᾳ. Ἐκ τῶν ἐστέρων τούτων σπουδαιότερος εἶναι ὁ ὀξικός, ἤτοι τὸ *ὀξικὸν τερπενύλιον* $C_{10}H_{17}OOC.CH_3$, ὅπερ ἀπαντᾷ εἴς τινα αἰθέρια ἔλαια. Ὁ ἐστὴρ οὗτος παρασκευάζεται συνθετικῶς δι' ἐπιδράσεως ὀξικοῦ ἀνυδρίτου τῆς τερπινεόλης, εἶναι ἄχρουν ὑγρόν, εὐχαρίστου ἀσθενοῦς ὀσμῆς, χρησιμοποιούμενον πρὸς ἀρωματισμὸν κυρίως σαπώνων (ἄρωμα λεβάντας). Ἐπίσης εἰς τὴν ἀρωματοποιΐαν χρησιμοποιοῦνται καὶ ἄλλοι ἐστέρες, ὡς τὸ *προπιονικὸν τερπενύλιον* τὸ *βουτυρικὸν τερπενύλιον* κλπ. Σ. Γ.

Τερπιγκόρωφ, *Σέργιος Νικολάγιεβιτς*. Ρῶσος μυθιστοριογράφος (1841—1895). Υἱὸς εὐπατρίδου ἐκ Ταμώφ, ἐσπούδασε νομικά, ἀμέσως δ' ἤρξατο δημοσιεύων διηγήματα, ἐκ τῶν ὁποίων «Ἡ σκληρὰ μοῖρα» ἐνεποίησεν ἀγαθὴν ἐντύπωσιν. Τῷ 1862, κατὰ τὰς φοιτητικὰς ταραχὰς τῆς Πετρουπόλεως, ἐξωρίσθη. Τῷ 1869 ἐδημοσίευσε τὸ διήγημα: «Στὴν στέππην» καὶ τὴν κωμῳδίαν «Σύγχυσις» ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Σέργιος Ἀτάβα. Κατόπιν ἐξέδωκε τὸ μέγα αὐτοῦ μυθιστόρημα «Ἡ πενιχρότης», ὅπερ ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν. Προσελήφθη ἔκτοτε ὡς τακτικὸς συνεργάτης τοῦ «Νέου Χρόνου», ἔνθα ἐδημοσίευσε τὰ περίφημα «Σκανδαλώδη χρονικὰ τῆς ἀριστοκρατικῆς κουφότητος». Ταῦτα ἠκολούθησαν: «Ἡ κιτρίνη βίβλος περὶ τῶν νέων δουκισσῶν καὶ τῶν παλαιῶν δουκῶν» καὶ τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του «Αἱ διαταραχθεῖσαι σκιαί», ἔνθα εἰκονίζονται τὰ ἤθη τῶν γαιοκτημόνων τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Θ. Β.

τερπινένια (τὰ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Τερπένια ἀνήκοντα εἰς τὴν τάξιν τῶν *μινθαδιενίων*. Διακρίνονται τρία ἰσομερῆ α, β καὶ γ. Ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν φύσιν ἀνευρέθησαν δύο: ἤτοι τὸ α- καὶ γ-τερπινένιον, ἐν μείγματι πάντοτε, ὅπερ καλεῖται ἁπλῶς *τερπινένιον*. Τὸ τερπινένιον ἀνευρέθη εἰς διάφορα αἰθέρια ἔλαια, ὡς τὸ τοῦ κοριάνδρου, τοῦ καρδαμώμου, τοῦ ἐλεμίου κλπ., εἶναι δὲ ὑγρὸν ὀσμῆς λεμονίων, εἰδικοῦ βάρους 0,846 καὶ σημείου ζέσεως 179—181°. Εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον σταθερῶν τερπενίων καὶ ὀπτικῶς ἀνενεργόν. Σ. Γ.

τερπινεόλη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Αἱ τερπινεόλαι ἢ τριτοταγεῖς *π-μινθενόλαι* εἶναι μονοσθενεῖς ἀκόρεστοι ἀλκοόλαι τῆς τερπενικῆς σειρᾶς τοῦ γενικοῦ τύπου $C_{10}H_{17}(OH)$. Προέρχονται ἐκ τῆς *τερπίνης* δι' ἀποσπάσεως τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου ὑδραξυλίου μετὰ γειτονικοῦ ἀτόμου ὑδρογόνου. Διακρίνονται δὲ οὕτω τρεῖς ἰσομερεῖς μορφαί, χαρακτηριζόμεναι διὰ τῶν γραμμάτων α, β καὶ γ. Ἡ εἰς τὴν ἀρωματοποιΐαν χρησιμοποιουμένη *ὑγρὰ τερπινεόλη* εἶναι μεῖγμα τῆς α καὶ β μορφῆς καὶ λαμβάνεται ἐκ τοῦ ὑδρίτου τῆς τερπίνης διὰ κατεργασίας μετ' ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος, ὁπότε ἀποσπῶνται δύο μόρια ὕδατος. Ἡ ὑγρὰ τερπινεόλη εἶναι ἄχρουν ἐλαιῶδες ὑγρὸν λίαν εὐχαρίστου ὀσμῆς ὑπενθυμιζούσης τὴν πασχαλιάν, διὸ καὶ χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα εἰς τὴν ἀρωματοποιΐαν. Ἡ *α-τερπινεόλη* τήκεται εἰς 35° καὶ εἶναι ἡ μόνη ἀπαντῶσα εἰς τὴν φύσιν εἰς πολλὰ αἰθέρια ἔλαια, ὡς τοῦ καρδαμώμου, τοῦ ὀριγάνου κλπ. Ἡ *β-τερπινεόλη* τήκεται εἰς 32° καὶ ἡ *γ-τερπινεόλη* εἰς 69°. Σ. Γ.

τερπίνη (ἡ), ἢ *π-μινθανοδιόλη*-1,8 [*Ὀργ. Χημ.*]. Διεθνὴς τερπενικὴ ἀλκοόλη τοῦ τύπου:

$$C_{10}H_{18}(OH)_2$$

μὴ ἀπαντῶσα εἰς τὴν φύσιν. Διὰ κατεργασίας τερεβινθελαίου μετ' ἀλκοόλης καὶ νιτρικοῦ ὀξέος ὡς καὶ ἐκ τῆς νερόλης, γερανιόλης καὶ λιναλαόλης δι' ἀναταράξεως μετ' ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος (5%) λαμβάνεται ὑδρίτης τῆς τερπίνης, εἰς ὃν ἀποδίδεται ὁ τύπος:

$$C_{10}H_{18}(OH)_2, H_2O = C_{10}H_{19}(OH)_3$$

καὶ ὅστις πιθανῶς ἀνήκει εἰς τὰς ἀλειφατικὰς ἑνώσεις. Ἡ ἐλευθέρα τερπίνη τήκεται εἰς 104° καὶ ὁ ὑδρίτης αὐτῆς εἰς 117°. Ἐκ τοῦ ὑδρίτου τῆς τερπίνης δι' ἀποσπάσεως δύο μορίων ὕδατος κατὰ τὴν κατεργασίαν μετ' ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος λαμβάνεται ἡ εἰς τὴν ἀρωματοποιΐαν χρησιμοποιουμένη *ὑγρὰ τερπινεόλη*. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη δύναται καὶ ἀμφιδρόμως νὰ ἐπιτελεσθῇ. Ἡ τερπίνη παρασκευάζεται βιομηχανικῶς ὡς ἐνδιάμεσον προϊὸν διὰ τὴν σύνθεσιν τῆς τερπινεόλης, χρησιμοποιεῖται δὲ καὶ θεραπευτικῶς ἐπὶ βρογχικῶν παθήσεων. Σ. Γ.

— [*Φαρμ.*] Τὸ σκεύασμα ἀνεγράφη ὡς ἀποχρεμπτικὸν κατὰ τῆς ὑποξείας καὶ χρονίας βρογχίτιδος, τῆς βρογχορροίας, τῆς καταρροϊκῆς μορφῆς τῆς φθίσεως μετ' ἀφθόνου βλεννοπυορροίας καὶ κατὰ τῶν ἐκ βρογχοπνευμονίας αἱμοπτύσεων. Δίδεται ὡς διουρητικὸν ἐπὶ χρονίων νεφριτίδων καὶ κατάρρων τῆς κύστεως. Δόσις 0,1—0,2—0,5—1 γρμ. Ἐνίοτε ἡ τερπίνη δίδεται μετὰ δοβηρείου κόνεως. Κ. Γ. Μ.

τερπινόλη (ἡ) (Terpinolum) [*Φαρμ. Χημ.*]. Παρασκευάζεται ἐκ τῆς τερπίνης καὶ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν σύνθεσιν: $C_{20}H_{34}O$. Δέον νὰ μὴ συγχέηται πρὸς τὴν τερπινεόλην. Ἡ τερπινόλη εἶναι μεῖγμα τερπενῶν μετ' ὀξυγονούχων ἑνώσεων (κινεόλης καὶ τερπινεόλης). Ὑγρὸν ἐλαιῶδες εὐχαρίστου ὀσμῆς, ἀποστάζον εἰς 168°. Ἀνεγράφη ὡς ἀποχρεμπτικὸν φάρμακον κατὰ τῶν χρονίων παθήσεων τῶν πνευμόνων καὶ βρογχικῶν κατάρρων. Δόσις 0.5—1 γρμ. Κ. Γ. Μ.

τερπινύλιον (τό)· βλ. λ. *τερπενύλιον*.

Τέρπιος [*Μυθολ.*]. Πατὴρ τοῦ περιφήμου ἀοιδοῦ Φημίου, καλουμένου καὶ Τερπιάδου (*Ὁμ.* Ὀδυσσ. χ, 330). Α. Θ. Σ.

Τερπίτσα [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Διπλάτανον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

Τερπνὴ [*Γεωγρ.*]. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας (Νιγρίτης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος Κάτ. (1928) 2.044. Κεῖται περὶ τὰ 4 χλμ. βορείως τῆς Νιγρίτης ἐν εὐφόρῳ πεδιάδι καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Παράγει βάμβακα καὶ ἔχει ἀνεπτυγμένην σηροτροφίαν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσερπίστα*.

τερπνός, —*ή*, —*όν*· ὁ τέρπων, ὁ προξενῶν εὐχαρίστησιν, εὐάρεστος· ἀντίθ. *ἀνιαρός, λυπηρός*: «τερπνὸς τόπος, —κῆπος», «τερπνὴ διαμονή» || *τερπνὸν* (τό), ὡς οὐσ.: «θηρεύει πᾶν τὸ τερπνόν». — Ἐπίρρ. ***τερπνῶς***.

τερπνότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ τερπνοῦ, εὐαρέσκεια, εὐχαρίστησις, ἀπόλαυσις, τέρψις.

Τέρπου, *Νεκτάριος*. Μοσχοπολίτης ἱερομόναχος τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Συνέγραψε βιβλίον καλούμενον «Πίστις», ὅπερ ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1755, συλλέξας δ' ἐκ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων καὶ ἰδίᾳ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου «Ζητήματα θεολογικὰ κατ' ἐρωταπόκρισιν», ἐξέδωκεν αὐτὰ ἐν Βενετίᾳ τῷ 1779. Ε. Γ. Π.

Τέρπυλλος [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 837, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Διπόταμον* (πρώην Τσομλεκτσῆ) καὶ *Μεταξοχώρι* (πρώην Μουτούλοβον) 1.436. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ πέντε γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κιουρκιούτ*.

τέρπω, *ἀόρ. ἔτερψα*· παρέχω τέρψιν, εὐχαρίστησιν, προκαλῶ τὸ συναίσθημα τῆς εὐαρεσκείας, ἀντίθ. *λυπῶ, δυσαρεστῶ*: «τέρπει ἡ θέα τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου».

Τερραὶ (Terray), *ἀββᾶς* ***Ἰωσὴφ-Μαρία***. Γάλλος οἰκονομολόγος (1715—1778). Υἱὸς πτωχῶν γονέων, εἰσήχθη εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν τῇ προστασίᾳ τοῦ θείου του, ἰατροῦ τῆς δουκίσσης τῆς Ὀρλεάνης, προήχθη δὲ ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΕ΄ εἰς γενικὸν ἐλεγκτὴν τῶν οἰκονομικῶν. Ἀναμιγνυόμενος εἰς σκανδαλώδεις κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις, εἰς ἃς μετεῖχε καὶ ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ΙΕ΄, ηὔξησε τεραστίως τὴν ἀτομικήν του περιουσίαν. Ὡς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐπέβαλε βαρυτάτας φορολογίας, εἰσήγαγε δὲ τὸ χρεοκοπικὸν ὀνομασθὲν σύστημά του, ἐλαττώσας αὐθαιρέτως τοὺς πρὸς τοὺς δανειστὰς τοῦ δημοσίου συμπεφωνημένους τόκους καὶ κλονήσας οὕτω τὴν δημοσίαν πίστιν. Ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ΄. Θ. Β.

τερρακόττα (τὰ) (terracotta, ἐκ τῶν ἰταλ. terra =γῆ καὶ cotta=ὀπτή). Συμβατικὸς ἀρχαιολογικὸς ὅρος πρὸς δήλωσιν οὐχὶ παντὸς ἀρχαίου ἀντικειμένου κατεσκευασμένου ἐξ ὀπτῆς γῆς, ἀλλ' ειδικῶς τῶν πηλίνων εἰδωλίων: ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων. Β. Δ. Θ.

—[*Ἐγκυκλ.*] Τὰ ἐξ ὀπτῆς γῆς καλλιτεχνήματα κατεσκευάζοντο καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἴτε εἰς τὸ φυσικὸν αὐτῶν χρῶμα, εἴτε διακοσμούμενα διὰ χρωμάτων. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς των ἐλησμονήθη καὶ ἐπανεφάνη ὀλίγον πρὸ τῆς Ἀναγεννήσεως, κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα, εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐκεῖθεν ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς τῶν ἀπὸ τερρακόττας ἀντικειμένων ἐπεξετάθη εἰς τὰς λοιπὰς χώρας, ἀλλὰ πάλιν, μετὰ μικρὰν ζωηρὰν ἄνθησιν αὐτῆς, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως, παρήκμασε, καὶ μόλις τὸν ΙΗ΄ καὶ ΙΘ΄ αἰῶνα ἐπανεφάνη ἡ τερρακόττα, κυρίως πρὸς κατασκευὴν ἀντικειμένων εἰς οἰκοδομικὰς διακοσμήσεις.

Πλίνθοι καὶ πλάκες ἐξ ὀπτῆς γῆς εἶναι καὶ αὐτὰ τερρακόττες, ὅταν δὲν εἶναι ἐφυαλωμένα· κυρίως ὅμως ὀνομάζουν τερρακόττας τὰ πρὸς διακόσμησιν οἰκοδομημάτων χρησιμοποιούμενα ἀντικείμενα ἐκ πηλοῦ ἐψημένου. Διὰ τὴν κατασκευὴν τερρακόττας χρησιμοποιεῖται πηλὸς ἀνοικτόχρωμος, ἐκ καθαρᾶς καὶ λίαν εὐπλάστου παχείας ἀργίλλου, ἡ ὁποία ἀπισχναίνεται δι' ἀναμίξεως αὐτῆς μὲ χαλαζιακὴν ἄμμον ἢ ἄλευρον ἀστρίου ἢ μὲ συντρίμματα ἀναλόγων ὀπτῶν εἰδῶν. Ἡ τοιαύτη ἀνάμιξις σκοπεῖ καὶ τὴν ἐπίτευξιν ἐνάρξεως ἐξυαλώσεως τῆς ὀπτουμένης μάζης, χωρὶς ὅμως νὰ φθάσωμεν καὶ εἰς τὴν ἐξυάλωσιν. Μετὰ προηγουμένην ἀνάμιξιν γίνεται πλαστούργησις διὰ τῶν χειρῶν ἢ συνηθέστερον τῇ βοηθείᾳ τύπων ἐκ γύψου, ἐντὸς τῶν ὁποίων γίνεται βραδεῖα ξήρανσις εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα ἢ καὶ εἰς στεγνωτήρια. Ἡ ἀφαίρεσις τῶν τύπων γίνεται πρὸ τῆς ἐπιτεύξεως τελείας ξη-

Digitized by Google

ράνσεως, διὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀπαιτουμένη μικρὰ ἐπεξεργασία, πρὸ τῆς ὀπτήσεως, πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐκ τῶν τύπων προερχομένων ἐλαττωμάτων. Ὅταν τὰ κατασκευασθησόμενα ἀντικείμενα πρέπῃ νὰ ἔχωσι καθωρισμένας διαστάσεις, πρέπει νὰ εἶναι γνωστὸς ὁ ἀκριβὴς συντελεστὴς συστολῆς τοῦ χρησιμοποιουμένου πηλοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ τύπου. Ἡ ὄπτησις γίνεται συνήθως εἰς καμίνους θερμαινομένας δι' ἀερίων, ἀλλὰ καὶ εἰς συνήθεις καμίνους ἐνίοτε, ὁπότε ὅμως λαμβάνεται πρόνοια προφυλά-

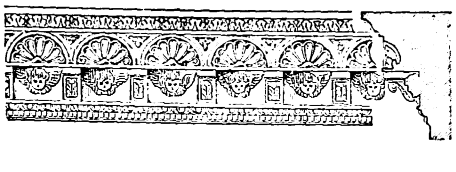

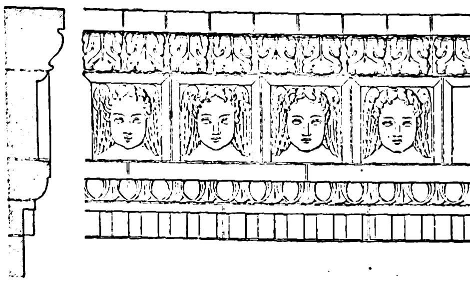

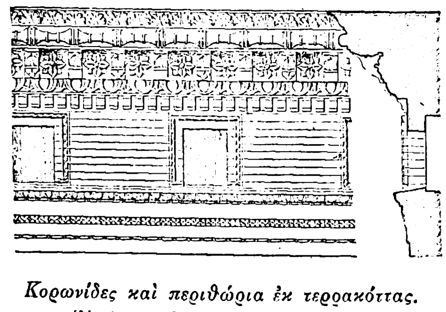

Κορωνίδες καὶ περιθώρια ἐκ τερρακόττας.
[Ἀνάκτορα Βολωνίας. Ἐποχὴ Ἀναγεννήσεως.]

ξεως τῶν ὀπτουμένων ἐντὸς καταλλήλων θηκῶν ἀπὸ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπικαθήσεως τέφρας, καπνῶν κλπ., ἅτινα θὰ μετέβαλλον καὶ θὰ καθίστων ἀνομοιογενὲς τὸ χρῶμά των. Μετὰ τὴν ὄπτησιν, ἥτις γίνεται εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, λαμβάνονται ἀντικείμενα μὲ ὡραῖον ἐρυθρὸν ἢ κίτρινον χρῶμα, ἀποδίδοντα ἦχον μᾶλλον ἀμβλὺν καὶ οὐχὶ πολὺ καθαρόν, καὶ πορώδη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Ἡ σκληρότης καὶ τὸ πορῶδες αὐτῶν μεταβάλλονται ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ τῶν κατασκευαζομένων, διὰ μεταβολῆς τῶν ἀναλογιῶν τῶν χρησιμοποιουμένων ὑλικῶν. Πολλάκις τὰ ἐκ τερρακόττας ἀντικείμενα δὲν χρησιμοποιοῦνται μὲ τὸ φυσικὸν αὐτῶν χρῶμα, ἀλλὰ διακοσμοῦνται βαπτόμενα δι' ἑτέρων. Α. Α. Κ.

Τερρανόβα *ντὶ Σιτσίλια* (Terranova di Sicilia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Καλτανισσέττας τῆς Σικελίας. Κάτ. 25 603. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀκράγαντος—Συρακουσῶν καὶ ἔχει καλὸν μικρὸν λιμένα, δι' οὗ διεξάγεται ζωηρὸν ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον σιτηρῶν, οἴνων, ἐλαίου, βάμβακος καὶ θείου. Ἱδρύθη ὑπὸ Φρειδερίκου Β' τῷ 1230 παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Γέλας*, ὅπου κατὰ τὸ 1900—1905 ἐγένοντο μεγάλαι ἀνασκαφαί, αἵτινες ἔφερον εἰς φῶς ἀγάλματα, ἐπιγραφάς, τάφους κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Τερρανόβα *Παουζάνια*** (Terranova Pausania) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Σάσσαρι τῆς Σικελίας, εἰς τὸν μυχὸν ὁμωνύμου ἀβαθοῦς κόλπου. Κάτ. 13.617. Εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κάλιαρι—Κόρσο Ἀράντσι, ἔχει ἐρείπια ἀρχαίων κτηρίων καὶ διεξάγει ἀκμαίαν ἁλιείαν. Μ. Δ. Β.

Τερραντέλιας (Terradeglias ἢ Teradellas), ***Δομίνικος-Μιχαὴλ - Βαρνάβας.*** Ἱσπανὸς μουσουργὸς (1711—1751). Ἐμορφώθη μουσικῶς ἐν Νεαπόλει ὑπὸ τὸν Ντουράντε, ἀποκτήσας τάχιστα μεγίστην φήμην. Ἤδη ἀπὸ τοῦ πρώτου αὐτοῦ ἔργου «Ἀστάρτη» (1739), ὁ Τερραντέλιας εἶχε κινήσει τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ, τὰ δὲ ἐπακολουθήσαντα ἔργα του ἐστερέωσαν ἔτι μᾶλλον τὴν φήμην του. Τῷ 1746 ἐκλήθη εἰς Λονδῖνον, ἵνα συνθέσῃ μελοδράματά τινα διὰ τὸ ἐκεῖ ἔργον, μετὰ δὲ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἐπάνοδόν του ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τῆς Ρώμης. Τὰ γνωστότερα ἐκ τῶν σκηνικῶν ἔργων τοῦ Τερραντέλια εἶναι: «Gli intrighi della cantarine»(1740), «Cecere»(1740), «Ἀρτεμισία» (1741), «Ὑψιπύλη» (1741), «Ἀρταξέρξης» (1741), «Μερόπη» (1743), «Μιθριδάτης» (1746), «Σεμίραμις ἀναγνωρισθεῖσα» (1746), «Βελλεροφόντης» (1746), «Γνάιος ἐν Ἄλβαις» (1750), «Διδὼ» (1750), «Σέστρις» (1751). Γ. Σ.

Τέρρα ντ' Ὀτράντο (Terra d'Otranto) *[Γεωγραφ.]* βλ. λ. *Ὀτράντο, Τέρρα ντ' —.*

τερραπήνη (ἡ) (Terrapena) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χελωνίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χελωνιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσώμους χελώνας μὲ θολωτὸν ὄστρακον κατὰ τὴν ραχιαίαν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος, κεφαλὴν περιβαλλομένην ὑπὸ γυμνοῦ καὶ λείου δέρματος καὶ μὲ πόδας συνδεομένους διὰ δερματοπτυχῆς. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα ἐν Ἀμερικῇ καὶ τρεφόμενα ἐκ διαφόρων ἐντόμων καὶ ὀπωρῶν. Δ. Ν. Π.

τέρρα ρόσσα (Terra rossa) *[Ὀρυκτολ.]*. Ἡ *ἐρυθρὰ γῆ* (*κοκκινόχωμα*), ἡ ὁποία ἀπομένει ὡς ἀδιάλυτος κατὰ τὴν χημικὴν ἀποσάθρωσιν ἀσβεστολιθικῶν ἰδίως πετρωμάτων. Συνίσταται ἀπὸ ἄργιλλον συνήθως πλουσίαν εἰς λεπτομερῆ χαλαζιοῦχον ἄμμον, περιέχει δὲ καὶ ὀξείδια καὶ ὑδροξείδια σιδήρου καὶ μαγγανίου, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλει τὴν ἐρυθράν της ἀπόχρωσιν. Παρατηρεῖται εἰς διάφορα σημεῖα ἀσβεστολιθικῶν περιοχῶν, ἀναπτύσσεται δὲ εἰς σημαντικὴν ἔκτασιν εἰς τὰ ταπεινὰ ἐπίπεδα αὐτῶν, ὅπου μεταφέρεται διὰ τῆς μηχανικῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος καὶ σχηματίζει καλλιεργήσιμα ἐδάφη. Εἰς τὴν τελευταίαν αὐτὴν περίπτωσιν ἡ ἐρυθρὰ γῆ ἀνήκει εἰς τὰ ψαθυρὰ μηχανικὰ ἵζηματα, περιέχει δὲ συχνὰ ἐνστρώσεις κροκαλῶν. Γ. Β.

Τερρασσὸν (Terrasson), ***Ἰωάννης.*** Γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἑλληνιστὴς (1670—1750). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας (1707), τῷ δὲ 1732, ἐγένετο μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἔγραψε κριτικὴν πραγματείαν περὶ τῆς «Ἰλιάδος» τοῦ Ὁμήρου (τόμ. 2), μετέφρασε τὴν ἱστορίαν Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου καὶ ἔγραψε φιλοσοφικὸν μυθιστόρημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Σῆθος» (1731, τόμ. 3). Θ. Β.

Τερρατσίνα (Terracina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δυτικῆς Ἰταλίας ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Γαέτας τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους καὶ κατὰ τὸ στόμιον τῆς διώρυγος, ἣν διὰ μέσου τῆς ἑλοθαλάσσης (Pomptinae Paludes) διέσκαψεν ὁ πάπας Πῖος ὁ ΣΤ'. Ὑπαγομένη εἰς τὸν νομὸν τῆς Ρώμης, ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ βουνοῦ Σὰν Ἄντζελο παλαιᾶς πόλεως (πλάτ. 41° 17' Β., μῆκ. 13° 16' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1841 : Civita Vecchia to Naples) καὶ τῆς ὑπὸ τοὺς πρόποδάς του ἐν τῇ πεδιάδι νέας πόλεως. Κάτ. 9.800. Σ. Ε. Λ.

Τέρρε Χὼτ (Terre Haut) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Ἰνδιάνας. Κάτ. 73.500 Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Βάμπας καὶ εἶναι σημαντικὸν σιδηροδρομικὸν κέντρον μὲ ἀερολιμένα καὶ κέντρον γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς περιφερείας, παραγούσης δημητριακὰ καὶ ἐχούσης ἀλευρομύλους, ἐργοστάσια ὑάλου, ἐμαγέ, μηχανῶν, κονσερβῶν κρεάτων κτλ. Εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ μεγάλων γαιανθρακοφόρων καὶ πετρελαιοφόρων ἐκτάσεων καὶ ἔχει ἀνωτέρας σχολάς, πολυτεχνεῖον, βιομηχανικὴν σχολὴν καὶ δύο βιβλιοθήκας μὲ 100 000 τόμους. Μ. Δ. Β.

τερριὲ (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται οὕτω ποικιλία τις κυνῶν μὲ μακρὰ καὶ πρὸς τὰ κάτω κρεμάμενα ὦτα.

Τερριὲ (Terrier), ***Λουδοβῖκος-Φῆλιξ.*** Ἐπιφανὴς Γάλλος χειρουργός, καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς ἐν Παρισίοις (1837—1908). Τῷ 1890 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Ὑπῆρξεν εἰσηγητὴς νέων ἐγχειρητικῶν μεθόδων, ὡς τῆς γαστροστομίας (1890), τῆς ἀναστομώσεως τῆς χοληδόχου κύστεως μετὰ τοῦ δωδεκαδακτύλου (1889) καὶ ἔγραψε περὶ ἀντισηψίας καὶ ἀσηψίας ἐν τῇ χειρουργικῇ (1890—1893), περὶ χοληδοχοτομίας (1892), περὶ χειρουργικῆς τῶν χολοφόρων ὁδῶν (1892) κλπ. καὶ ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Jamain ἐγχειρίδιον «Μικρᾶς χειρουργικῆς» (1873), ἀργότερον δὲ μόνος ἐγχειρίδιον «Χειρουργικῆς παθολογίας» (1877), «Γενικὴν χειρουργικὴν παθολογίαν» (1893) καὶ κατὰ τὰ τελευταῖά του ἔτη μετὰ τοῦ Auvray «Χειρουργικὴν τῶν χολοφόρων ὁδῶν» (1901—1907). Ο. Ρ.

τέρριρεμ *[Βυζ. Μουσ.]*. Σειρὰ ἀσημάντων λέξεων, αἵτινες χρησιμεύουσιν ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ ὡς μελῳδικοὶ καλλωπισμοὶ πρὸς παράτασιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἀγρυπνιῶν τῶν ἐν μοναστηρίοις τελουμένων. Τὸ ἄκλιτον τοῦτο παρήχθη ἴσως κατὰ μίμησιν τῶν ἄνευ σημασίας μουσικῶν ἐπιφωνημάτων, ἅτινα ἦσαν ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι μουσικοῖς. Κατά τινας τὸ ἄκλιτον τοῦτο παρήχθη πιθανῶς ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ τέρεννουμ, ὅπερ σημαίνει ψαλμῳδία, τερέτισμα. Κατὰ τῶν τερερισμῶν ἔγραψαν δριμέα ἄρθρα οἱ σχολιασταὶ τοῦ «Πηδαλίου» μοναχοὶ Νικόδημος καὶ Ἀγάπιος, ὁ ἀείμνηστος ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου Διονύσιος Λάτας, ὁ ἀοίδιμος Οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κωνσταντῖνος ὁ Ε' καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ν. Α. Χ.

Τερριτὲ (Territet) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἑλβετίας, ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Βώ, ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης τῆς Γενεύης, ἀποτελοῦσα ἀνατολικὴν προέκτασιν τῆς πόλεως Μοντρέ. Κάτ. 9.600. Ὀνομαστὸς κλιματολογικὸς σταθμός. Ἐξ αὐτοῦ ἀναχωρεῖ ὀδοντωτὸς σιδηρόδρομος πρὸς τὸ Γκλιόν, ὕψους 680 μ. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἔλαβε χώραν τῷ 1923 ἡ συνάντησις μεταξὺ τῶν πρωθυπουργῶν τῆς Γαλλίας Πουανκαρέ, τῆς Ἰταλίας Μουσολίνι καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας λόρδου Κῶρζον, πρὸς προκαταρκτικὴν συνεννόησιν ἐπὶ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης μεταξὺ Τουρκίας, Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων. Μ. Δ. Β.

Τέρροβα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κυπάρισσος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

Τέρρορ, ἢ ***Τρόμος*** (Mount Terror) *[Γεωγρ.]*. Ἐσβεσμένον ἡφαίστειον, κείμενον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Νοτίου Πόλου ἐπὶ τῆς νήσου Ρὸς τῆς Γῆς τῆς Νοτίου Βικτωρίας, παρὰ τὴν 77°30' Ν. πλάτους καὶ τὸ ἐν ἐνεργείᾳ ἡφαίστειον Ἔρεβος. Ἔχει ὕψος 3.300 μ. καὶ ἀνεκαλύφθη τῷ 1841 ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου σὲρ Ἰακώβου Ρός. Μ. Δ. Β.

τερρορισμὸς (ὁ) (γαλλ. terrorisme)· βλ. λ. *τρομοκρατία.*

Τέρρυ (Terry), ***Ἑλένη - Ἀλίκη.*** Ἀγγλὶς δραματικὴ ἠθοποιὸς (1848—1928). Ἀνῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν τῷ 1856, ἀπέκτησε δὲ βραδύτερον μεγάλην φήμην ὡς δραματικὴ ἠθοποιός. Ἔγραψεν ἀπομνημονεύματα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς μου». Μ. Δ. Β.

—**Τέρρυ** (Terry), ***Κάρολος.*** Ἄγγλος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1864. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καΐμπριτζ, τοῦ ὁποίου ἐγένετο κατόπιν καθηγητὴς τῆς ἱστορίας. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἔργα ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς καὶ εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1745» (1900), «Ἱστορία τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τοῦ 1806 μέχρι τοῦ 1914» (1915), «Ἡ μεσαιωνικὴ καὶ νέα Ἰταλία» (1917), «Ἱστορία τῆς Σκωτίας» (1920), «Οἱ Ἰακωβῖνοι καὶ ἡ ἕνωσις» (1923), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Τερσανὲ *λιμὰν* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ βορεία τῶν νηοδοχῶν τοῦ λιμένος τῆς Ρόδου (πλάτ. 36° 27' Β, μῆκ. 28° 16' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667 : Rhodos island). Ὑπὸ τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν ὠνομάζετο Porto delle Galere, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων *Μανδράκι.* Σ. Ε. Λ.

Τερσάνσκυ (Tersânsky), ***Ἰωσὴφ-Εὐγένιος.*** Οὗγγρος λογοτέχνης, γεννηθεὶς τῷ 1888. Ἔγραψε διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, διακρινόμενα διὰ τὴν ὠμότητα μεθ' ἧς περιγράφεται ἐν αὐτοῖς ἡ ζωὴ τῶν μικροαστῶν καὶ τῶν ἐργατῶν τῆς Οὑγγαρίας. Κυριώτερα μεταξὺ τούτων εἶναι: «Καλὴν ἀντάμωσιν, ἀγάπη μου», «Μάρτσι Κάκουχ» κ. ἄ.

Τερσέϊρα (Terceira) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ συμπλέγματος τῶν *Ἀζορῶν.* Ἔχει ἔκτασιν 420 τετρ. χιλ. καὶ 50.000 κατ. Εἶναι ἡφαιστειογενὴς καὶ ὀρεινή, μὲ ὑψηλοτάτην κορυφὴν τὴν Σάντα Μπάρμπαρα, ὕψους 1.067 μ. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Ἄγκρα ντοὺ Ἐροῖσμο.* Μ. Δ. Β.

Τερσέϊρα (Terceira), ***Ἀντώνιος - Ἰωσὴφ ντὲ Σούζα,*** *δοὺξ τῆς —.* Πορτογάλος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1792—1860). Κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους ἔλαβε μέρος ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου. Τῷ 1826 διωρίσθη ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλίσσης δόνας Ἰσαβέλλας ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ δὸν Μιγκὲλ δυνάμεων. Μετὰ τὴν καταστρόπωσιν τούτων διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ Βορρᾶ καὶ διοικητὴς τοῦ Ἀλεμτέγιο. Μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀντιβασιλείας ὑπὸ τοῦ δὸν Μιγκέλ, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐγκατασταθεὶς εἰς τὸ Λονδῖνον προπαρεσκεύασεν ἐκεῖθεν τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς νήσου Τερσέϊρα, τὴν ὁποίαν κατέλαβε τῷ 1829. Τῷ 1830 κατέλαβε καὶ τὰς ἄλλας Ἀζόρας καὶ κατόπιν ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ Ὀπόρτο. Τῷ 1833 κατενίκησε τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ δὸν Μιγκὲλ ἐν Ἀλμάντα καὶ κατέλαβε τὴν Λισσαβῶνα. Τῷ 1836 ἐγένετο πρωθυπουργός, προεδρεύσας τῆς κυβερνήσεως καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1842 καὶ 1843. Τῷ 1846 διηύθυνε μετὰ τοῦ Σαλντάνια τὴν μοναρχικὴν ἀντεπανάστασιν, ἀλλὰ συνελήφθη αἰχμάλωτος, ἀπελευθερωθεὶς τῷ 1847. Τῷ 1859 ἐγένετο καὶ πάλιν πρωθυπουργός. Μ. Δ. Β.

Τερσεφάνου *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λάρνακος. Κάτ. 400 περίπου. Ἕλληνες. Α. Κ. Λ.

Τέρσηνὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρτισκοῦ (Ἐλευθερῶν) τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 183 κατοίκους καὶ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων *Τερζιλή.*

Τέρσκαγια *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Ὑπερκαυκασίας (βλ. *Τέρεκ*).

Digitized by Google

Τερσὸν (Terson), ***Ἀλβέρτος***. Ἐπιφανὴς Γάλλος ὀφθαλμολόγος, υἱὸς τοῦ Ἀλφρέδου Τερσόν. Σπουδάσας ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1892 δι' ἐναισίμου διατριβῆς ἐπὶ τῶν δακρυογόνων ἀδένων τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων μαθητῶν τοῦ Πανᾶ, ἀπέβη εἷς τῶν μεγαλυτέρων συγχρόνων ὀφθαλμολόγων. Συνέγραψε: «Maladie de l'oeil» (1897), «Technique Ophthalmologique» (1898), «Chirurgie Oculaire» (1901) κ.ἄ. καὶ πλέον τῶν 170 ἄρθρων ἐπὶ διαφόρων θεμάτων, ἱστορικῶν, χειρουργικῶν, φαρμακευτικῶν, ἱστολογικῶν, ἀνατομοπαθολογικῶν, ἅτινα ἀποδεικνύουσιν ἐμβρίθειαν καὶ ἀσφαλῆ κρίσιν. Ὁ Τερσὸν ἔχει σχεδὸν δι' ὅλας τὰς ἐγχειρήσεις ἐργαλεῖα ἰδίας ἐπινοήσεως ἢ τελειοποιήσεις τῶν ὑπαρχόντων. Α. Γ.

—Τερσὸν (Terson), ***Ἀλφρέδος***. Γάλλος ὀφθαλμολόγος (1838—1925), καταγωγῆς ἀγγλικῆς. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Μομπελιὲ (1861) καὶ κατόπιν ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν ὀφθαλμολογίαν ἐν Παρισίοις. Ἵδρυσεν ἐν Τουλούζῃ ὀφθαλμολογικὴν κλινικὴν καὶ τῷ 1891 ἀνέλαβεν ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῆς ἰδίας πόλεως τὴν πανεπιστημιακὴν ὀφθαλμολογικὴν κλινικήν. Ἔγραψεν ὑπὲρ τὰς 60 διατριβάς, ἐν αἷς περὶ καταρράκτου (1867—1900), περὶ δακρυκυστιτίδων (1891), περὶ τραχωμάτων. Α. Γ.

—Τερσὸν (Terson), ***Ἰωάννης***. Γάλλος ὀφθαλμολόγος, νεώτερος υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων (1897) διὰ τῆς ἐναισίμου διατριβῆς «Enophthalmies et exophthalmies alternantes», διευθύνει ἀπὸ τοῦ 1921 ἐν Τουλούζῃ τὴν ἰδιωτικὴν ὀφθαλμολογικὴν κλινικὴν τοῦ πατρός του. Α. Γ.

Τέρστικας */Γεωγρ./*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Φτερίᾶ (πρώην Παπράτσκου) τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. (1928) 40 Ἤδη μετωνομάσθη *Ἀκόντιον*.

Τερσχέλλινγκ (Terschelling) */Γεωγρ./*. Νῆσος τῆς Ὁλλανδίας, ἐν τῇ Βορείῳ θαλάσσῃ, εἰς τὴν σειρὰν τῶν νήσων αἵτινες κλείουν τὴν εἴσοδον τῆς Ζόϊντερζε. Ἔχει ἔκτασιν 106,6 τ. χλμ., μῆκος 27 χλμ. καὶ πλάτος 4 χλμ. καὶ 10.735 κατ. Μ.Δ.Β.

Τέρτα */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Θράκης, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ', 11, 7) μεταξὺ Σαρδικῆς (νῦν Σόφιας) καὶ Φιλιππουπόλεως Ταυτίζεται μὲ τὴν Sarto ἢ Sparton ἢ Sparata τῶν Ὁδοιπορικῶν, ὑπὸ δὲ τοῦ Μελετίου (Γεωγρ. τ. Γ, σ. 50) κοινῶς καλεῖται *Τραϊτόν*. Α. Θ. Σ.

Τερτιάριοι (οἱ). Καλοῦνται οὕτω (Tertiarii, fratres et sorores tertii ordinis) οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ καλούμενον τρίτον τάγμα (tertius ordo de poenitentia), τὸ ἱδρυθὲν ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, πιθανῶς τὸ πρῶτον ἐν τῷ τάγματι τῶν φραγκισκανῶν καὶ ἔπειτα, πάντως κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τούτου, ἐν ἄλλοις τάγμασι (Δομινικανῶν, Καρμηλιτῶν, Σερβιτῶν, Τρινιταρίων καὶ ἄλλων). Τὸ τρίτον τοῦτο τάγμα ἱδρύθη διὰ τοὺς μὴ δυναμένους ἕνεκα διαφόρων λόγων νὰ δώσωσι τὸν μοναχικὸν ὅρκον καὶ οὕτως εἰσέλθωσιν εἰς τὰ μοναχικὰ τάγματα. Οὗτοι, ἀποτελοῦντες πνευματικοὺς συνδέσμους, ζῶσι κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ τρίτου τάγματος εἴτε ἐν τῷ κόσμῳ εἴτε ἐν μοναστικῇ κοινωνίᾳ, διὰ τοῦτο δὲ διαιροῦνται εἰς *κοσμικοὺς* (saeculares) καὶ *κανονικοὺς* (regulares, in communi viventes). Κ. Ι. Δ.

Τέρτιος. Χριστιανός, ὅστις ἐν Κορίνθῳ ὢν ἐχρησίμευσεν ὡς γραμματεὺς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γράψας τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν αὐτοῦ (Ρωμ. ιστ'. 22). Κατὰ παράδοσιν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ὁ Τέρτιος ἐχρημάτισε δεύτερος ἐπίσκοπος Ἰκονίου, μετὰ τὸν Σωσίπατρον. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 30 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π

Τερτίπης, ***Δημήτριος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Στυλίδι τῷ 1848, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατεύματος καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου, μετέσχεν ὡς διοικητὴς τοῦ ἀνεξαρτήτου ἀποσπάσματος Χασίων, κατὰ δὲ τὴν μάχην τοῦ Δομοκοῦ ὡς διοικητὴς τοῦ ἐντελῶς ἄκρου ἀριστεροῦ τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως. Ἐπολιτεύετο, ἐκλεγεὶς ἐπανειλημμένως βουλευτὴς Φθιώτιδος. Ἀπέθανε τῷ 1926. Ν. Θ. Κ.

Τερτσέτης, ***Γεώργιος***. Ποιητὴς καὶ λογογράφος, σύγχρονος καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1800 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1874. Ὁ πατήρ του Μᾶρκος ἦτο βουλευτὴς ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας. Περατώσας τὰ εγκύκλια μαθήματα εἰς τὸ ἐκπαιδευτήριον Ζακύνθου, ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὰ πανεπιστήμια Βονωνίας καὶ Παταβίου. Εἶχε μεγάλην κλίσιν εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐδιδάχθη συγχρόνως μὲ τὰς νομικὰς σπουδὰς τὴν ἰταλικὴν φιλολογίαν παρὰ τοῦ ποιητοῦ καὶ φιλολόγου Ἀλφιέρη. Ἐξέμαθεν ἐπίσης τὴν ἰταλικὴν ὡς ἰδίαν γλῶσσαν. Ἐπιστρέψας, μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, εἰς Ζάκυνθον, ἐμυήθη ὑπὸ τοῦ Καλύβα φιλικός, ἐβοήθησε δὲ πολλαχῶς τοὺς ἐξ Ἑλλάδος πρόσφυγας. Τότε ἐσχετίσθη μὲ πολλοὺς ἀγωνιστάς, πατριώτης δὲ θερμός, συμμετέσχεν εἰς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ ἀγῶνας ὡς πολεμιστής, ἀλλ' ἀσθενήσας μετ' ὀλίγον ἐπανέκαμψεν οἴκαδε. Ἐπὶ Καποδιστρίου διωρίσθη καθηγητὴς ξένων γλωσσῶν εἰς Πάτρας καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας εἰς τὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων ἐν Ναυπλίῳ. Ἐπὶ βασιλείας διετέλεσε δικαστὴς ἐν Τριπόλει καὶ ἀργότερον ἐν Ναυπλίῳ, ὅπου ἔλαβε μέρος εἰς τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη (1833). Ἐπειδὴ ἠρνήθη νὰ προσυπογράψῃ μὲ τὸν Πολυζωΐδην τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, κατηγορήθη ἐπὶ παραβάσει καθήκοντος καὶ εἰσαχθεὶς εἰς δίκην ἠθῳώθη (1834). Μετὰ τὴν ἀθῴωσίν του παρῃτήθη τοῦ δικαστικοῦ κλάδου καὶ ἀπεσύρθη εἰς Ζάκυνθον. Τῷ 1840 μετέβη εἰς Παρισίους. Ἐκεῖ ἐμελέτησε καὶ ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν, ἤκουσε δὲ καὶ μαθήματα τοῦ Michelet καὶ τοῦ Fauriel περὶ δημώδους ἑλληνικῆς ποιήσεως καὶ γλώσσης. Ἐκ Παρισίων μετέβη εἰς Λονδῖνον καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας τῷ 1844, διορισθεὶς ἀρχειοφύλαξ καὶ βιβλιοφύλαξ τοῦ ἀναγνωστηρίου τῆς βουλῆς. Εἰς τὴν θέσιν

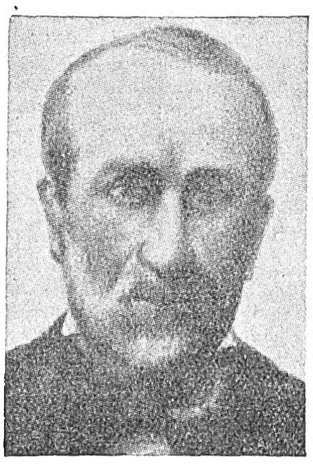

Γεώργιος Τερτσέτης.

ταύτην παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Τῷ 1844 ἐξέδωκε περιοδικὸν σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον ὁ «Ρήγας». Ἀνέλαβε καὶ δύο διπλωματικὰς ἀποστολάς, τὴν μίαν τῷ 1860 εἰς Ἰταλίαν καὶ Μαυροβούνιον διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἀλυτρώτων, καὶ τὴν ἄλλην τῷ 1866, ὡσαύτως εἰς Ἰταλίαν, διὰ τὸ κρητικὸν ζήτημα. Ἐσχετίσθη κατὰ τὰ ταξίδια ταῦτα μὲ διαφόρους ξένους σοφούς, τὸν Egger, Thomaseo κλπ., συνέντευξις του δὲ μὲ τὸν Καβοὺρ ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ ἐφημερίδι Ἀθηνῶν «Αἰὼν» (4 Ἰουνίου 1870). Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐνυμφεύθη τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ Σούτσου παιδαγωγόν, Γαλλίδα λογογράφον Adélaide Germain, ἥτις καὶ μετέφρασε πολλὰ ποιήματά του εἰς τὸ πεζὸν γαλλιστί, ἐκδοθέντα εἰς ἰδίαν συλλογήν.

Τὸ ἔργον τοῦ Τερτσέτη δύναται, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, νὰ διαιρεθῇ εἰς λογοτεχνικὸν καὶ ἱστορικόν. Τὸ λογοτεχνικὸν ἀποτελεῖται κυρίως μὲν ἐκ ποιημάτων, διηγημάτων καὶ περιγραφῶν ὡς καὶ λόγων τινῶν. Τὰ ποιήματά του ἔχουσι θέματα ἱστορικὰ καὶ μυθολογικὰ ἢ ἀναφέρονται εἰς γεγονότα καὶ πρόσωπα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἢ σύγχρονα. Ὁ Τερτσέτης ἦτο ὀπαδὸς τῆς ἀριστοτελικῆς περὶ ποιήσεως ἀπόψεως καὶ διὰ τοῦτο ἀνασυγκροτεῖ καὶ ἀλλοιοῖ τὰ θέματά του μὲ μεγάλην ἐλευθερίαν. Ἀνήκει εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Σολωμὸν ὁμάδα τῶν Ἑπτανησίων ποιητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποίησαν τὴν δημώδη γλῶσσαν εἰς τὴν ποίησιν καὶ ὠφελήθησαν ἐκ τῆς λαϊκῆς ποιήσεως. Κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὕφος ἔχει πολλὰ τὰ κοινὰ μὲ τὰ λαϊκά μας ποιήματα, ἀλλ' ἀπεμακρύνθη διὰ τῶν ἱστορικῶν καὶ μεταφυσικῶν ἀναζητήσεών του τῆς χάριτος καὶ τῆς ἐσωτερικότητος των. Ἡ ποίησίς του ἔχει πολλάκις ὡραίας παρομοιώσεις καὶ μεταφοράς, χρῆσιν καὶ σύνθεσιν ἐπιθέτων ἐπιτυχῆ, ἐνάργειαν ἐκφράσεως καὶ τολμηρότητα γλώσσης καὶ εἶναι ἀξιόλογος διὰ τὴν ἐποχήν της. Μεταχειρίζεται συνηθέστατα τὸν δεκαπεντασύλλαβον ὁμοιοκατάληκτον καὶ τὸν τροχαϊκὸν ὀκτασύλλαβον καὶ ἑπτασύλλαβον εἰς τετραστίχους στροφάς. Ζωηρότητα καὶ εὐκαμψίαν ἔχει καὶ ὁ πεζὸς λόγος τῶν διηγημάτων καὶ λόγων του. Ὁ Τερτσέτης, κατ' ἐπίδρασιν τοῦ Fauriel καὶ τοῦ Τρικούπη, εἶναι ἐκ τῶν πρώτων Ἑλλήνων συλλεκτῶν καὶ θαυμαστῶν τῶν λαϊκῶν ποιημάτων, τὰς δὲ γλωσσικὰς του ἰδέας ἐξήρχε καὶ ὑπερησπίσθη μὲ θάρρος καὶ σταθερὰν γνώμης.

Τὸ ἱστορικὸν του ἔργον σύγκειται ἐκ πανηγυρικῶν λόγων, τοὺς ὁποίους κατ' ἔτος, ἐπὶ τῇ 25ῃ Μαρτίου, ἀπήγγελλεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ἀναγνωστηρίου τῆς βουλῆς, ἱστορικῶν τινων πραγματειῶν καὶ τῶν ἀπομνημονευμάτων τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Οἱ ἱστορικοί του λόγοι, μὴ ἔχοντες οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τοὺς συνήθεις τότε καὶ ἀργότερον πανηγυρικούς· ἐθνικοὺς λόγους, διασῴζουν πολλὰς πληροφορίας ἱστορικὰς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἢ εἰλημμένας ἐκ τῶν ἀγωνιστῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Τερτσέτης, ἀγωνιστὴς καὶ ὁ ἴδιος, συνεδέετο προσωπικῶς. Σπουδαιοτάτη καὶ βασικὴ συμβολή του εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν, εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Τερτσέτη πιστὴ ἀπὸ στόματος καταγραφὴ τῶν ἀπομνημονευμάτων ἀγωνιστῶν τινων ὡς τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, Νικηταρᾶ καὶ ἄλλων. *Ἔργα τοῦ Τερτσέτη*: Λογοτεχνικά: «Τὸ φίλημα· δοκίμιον ἐθνικῆς ποιήσεως» (Ναύπλιον 1833), «Ἀρραβὼν» (Ναύπλιον 1834), «Ἁπλῆ γλῶσσα» (συλλογὴ ποιημάτων καὶ διηγημάτων, Ἀθῆναι 1847), «Τὸ ὄνειρον τοῦ βασιλέως Ὄθωνος» (1854, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Δ. Στεφάνου ἐν «Διαλέξεις περὶ Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος», τόμ. Β', σ. 69—88), «Κόριννα καὶ Πίνδαρος» (ἐν «Πανδώρᾳ» φ 175, 1853), «Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» (Ἀθῆναι 1856) κ. ἄ., «La morte di Socrate» (δρᾶμα, Φλωρεντία 1866, μὲ πρόλογον Ν. Thomaseo, ἀνάλυσις καὶ μετάφρασις μέρους του ὑπὸ Ἀγγ. Βλάχου ἐν «Παρνασσῷ» Ι (1877), σ. 161—177). Ἱστορικά: κλπ. «Μάθημα περὶ ἱστορίας» («Ἐθνικὴ ἐφημερὶς Ναυπλίου», 1832, σ. 82), «Συλλογὴ τῶν γραφέντων καὶ παραδοθέντων περὶ τοῦ Γρηγορίου Ε'» (Ἀθῆναι 1863), «Ὁ γέρων Κολοκοτρώνης. Διήγησις συμβάντων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἀπὸ τοῦ 1770—1836. Ὑπηγόρευσε Θ. Κ. Κολοκοτρώνης» (μὲ προλεγόμενα, Ἀθῆναι 1846· ἀνατ. Ν. Γ. Πολίτου, τόμ. 1—2, Ἀθῆναι 1859), «Ἐξακολούθησις τῶν προλεγομένων εἰς τὰ ὑπομνήματα τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη» (Ἀθῆναι 1859), «Μελέται βουλευτικῆς εὐγλωττίας» (Ἀθῆναι 1847) κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γεώργιος Τερτσέτης*, («Ἐθνικὴ Ἐφημερίς», Ναύπλιον (1832). — *Μ.*, Οἱ δικασταὶ («Ἐφημερὶς Ἀθηνῶν», 1836, 18 Ἰουλίου, ἀρ. 53). — *Ματαράγκα Π.*, Γ. Τερτσέτης («Παρνασσός», Ἀθῆναι 1880, σ. 443 κ. ἑξ.). — *Ἀγγ. Βλάχος* («Παρνασσὸς» Ι, 1877, σ. 161 κ. ἑξ.) (=Ἀνάλεκτα, τόμ. Β', σ. 83). — *Σπ. Δὲ Βιάζη* («Νέα Ζωὴ» Ἀλεξανδρείας, τ. Ε' 1909). — *Ι. Βλαχογιάννη*, Ἀρχεῖα τῆς νεωτέρας ἱστορίας (τ. Β', Ἀθῆναι 1907, σ. ια' κ. ἑξ.). — *Κωστῆ Παλαμᾶ*, Ἡρωϊκὰ πρόσωπα καὶ κείμενα («Νουμᾶς», τόμ. Θ' (1911), σ. 216—222). — *Λεων. Χ. Ζώη*, Λεξικὸν φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν Ζακύνθου (τεῦχ. Γ', Ζάκυνθος 1919 (σ. 1108—1110, ἔνθα καὶ βιβλιογρ.). — *Διον. Στεφάνου*, Γ. Τερτσέτης (ἐν «Διαλέξεις περὶ Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος», τ. Β', Ἀθῆναι 1925[2] σ. 33—38, ἔνθα καὶ βιβλιογρ.) — *Ν. Α. Βέη* («Ἑλληνικά», τόμ. Γ', 1930, σ. 163 κ. ἑξ., ἔνθα καὶ βιβλιογρ.).

Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΑΣ

τερτσέττο· βλ. *τριῳδία*.

Τερτυλλιάνειον *δόγμα* (actum tertullianum) */Ρωμ. Δίκ./*. Τὸ πρῶτον ἔργον νομοθετικῆς ἐξουσίας ἐπὶ Ἀδριανοῦ, δι' οὗ ἀπενεμήθη νόμιμον κληρονομικὸν δικαίωμα τῇ μητρὶ ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν τέκνων, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ὑπάρξεως τοῦ jus liberorum. Οὕτως ἡ γυνὴ ἐκληρονόμει ἐφεξῆς, ὡς συγγενὴς ἐξ αἵματος, οὐχὶ μόνον ἐν τῇ τάξει τῶν unde cognati, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ προτασσομένῃ αὐτῆς unde legitimi. Δ. Ι. Π

Τερτυλλιανὸς (Tertullianus), ***Κόϊντος-Σεπτίμιος-Φλώρενς***. Λατῖνος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων, γεννηθεὶς περὶ τὸ 155 ἐν Καρχηδόνι, ὅπου καὶ ἐμορφώθη καλῶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν νομικήν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐξήσκησε τὸ ἔργον τοῦ συνηγόρου ἐν Ρώμῃ, ὅπου ἔζη βίον ἔκλυτον. Αἰσθανόμενος ἀντιπάθειαν καὶ περιφρόνησιν πρὸς τοὺς Χριστιανούς, βαθμηδὸν ἤρχισε νὰ μεταβάλλῃ γνώμην δι' αὐτοὺς καὶ τὸν Χριστιανισμόν, βλέπων τὸν ἐνάρετον βίον, τὸν ὁποῖον ἔζων οὗτοι, καὶ τὸ θάρρος, μὲ τὸ ὁποῖον ἐβάδιζον πρὸς τὸ μαρτύριον. Μετὰ πολλὰς δισκυμάνσεις προσῆλθεν ἐν τέλει εἰς τὸν Χριστιανισμὸν (195) καὶ ἔκτοτε, ἐγκατασταθεὶς εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἔζη ὡς κατηχητής, πιθανῶς δὲ καὶ ὡς πρεσβύτερος. Ἐκεῖ τότε ἕδρων οἱ ἀρχηγοὶ τῆς μοντανιστικῆς κινήσεως (βλ. *μοντανισμός*) καὶ αἱ κατὰ τὸ φαινόμενον τοὐλάχιστον αὐστηραὶ ἀρχαὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης, ἥτις ἀπέκλειεν ἐκ τῶν κόλπων της τοὺς περιπεσόντας εἰς βαρέα ἁμαρτήματα, ἐνεποίησε τόσην ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἐκ φύσεως αὐστηρὸν χαρακτῆρα τοῦ Τερτυλλιανοῦ, ὥστε ταχέως ἤρχισεν οὗτος νὰ πρόσκειται πρὸς τὴν αἵρεσιν ταύτην, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ὁριστικῶς προσῆλθε τῷ 212, ἀναδειχθεὶς βραδύτερον καὶ ἀρχηγὸς ἰδίας μερίδος ἐν αὐτῇ, τῆς τῶν Τερτυλλιανιστῶν, ἧς λείψανα ἐσῴζοντο τὸν Δ' αἰῶνα ἐν Καρχηδόνι. Ἀπέθανεν εἰς βαθὺ γῆρας, περὶ τὸ 240.

Ὁ Τερτυλλιανὸς ἦτο πολυγραφώτατος συγγραφεύς· ἔγραψε πλεῖστα συγγράμματα, ἀπολογητικὰ ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀντιαιρετικὰ καὶ πρακτικά. Σπουδαιότερον τῶν ἔργων του θεωρεῖται ὁ ἐν ἔτει 197 γραφεὶς «Ἀπολογητικός» του («Apologeticum» ἢ «Apologeticus»), ἐν ᾧ ἀναιρεῖ πρῶτον τὰς κατὰ τῶν Χριστιανῶν κατηγορίας καὶ μάλιστα τὴν ἐπὶ προσβολῇ τῆς αὐτοκρατορικῆς μεγαλειότητος καὶ εἶτα τονίζει τὴν ἀπόλυτον ἀξίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μικρὸν πρὸ τοῦ «Ἀπολογητικοῦ» εἶχε γράψει καὶ ἄλλο ἀπολογητικὸν ἔργον «Πρὸς τὰ ἔθνη» («Ad nationes libri duo»), ἐν ᾧ μετὰ σφοδρότητος ἐλέγχει τὴν διαφθορὰν τοῦ ἐθνισμοῦ. Ἔγραψε καὶ ἄλλα τινὰ μικροτέρας σημασίας ἀπολογητικὰ ἔργα. Τὰ ἀντιαιρετικά του ἔργα ἀπευθύνονται ἐναντίον διαφόρων αἱρετικῶν, ἤτοι τοῦ Μαρκίω-

Digitized by Google

νος, τοῦ Ἑρμογένους, τῶν Οὐαλεντινιανῶν, τοῦ Πραξέα, τῶν γνωστικῶν. Τὰ πρακτικὰ του συγγράμματα πραγματεύονται διάφορα ζητήματα τοῦ χριστιανικοῦ βίου, ἤτοι περὶ ὑπομονῆς, προσευχῆς, μετανοίας, θεαμάτων, πολυτελείας, μονογαμίας, νηστείας κλπ. Ὁ Τερτυλλιανὸς ἔγραψε καὶ ἑλληνιστὶ ἔργα τινά, ἅτινα ἀπωλέσθησαν. Εἰς πάντα τὰ συγγράμματα τοῦ Τερτυλλιανοῦ διαφαίνεται ἡ πρωτοτυπία, ἡ πολυμάθειά του, ἡ διαλεκτική του εὐστροφία, ἡ θερμότης του καὶ ἡ ζωηρὰ του φαντασία· ἀφ' ἑτέρου ὅμως εἶναι καταφανής, καὶ ἰδίως εἰς τὰ συγγράμματά του τὰ γραφέντα μετὰ τὴν προσέλευσίν του εἰς τὸν μοντανισμόν, ἡ μονομέρεια, ἡ αὐστηρότης καὶ ἡ ἀδιαλλαξία αὐτοῦ. Τὸ αὐστηρὸν πνεῦμα τοῦ Τερτυλλιανοῦ διαφαίνεται οὐ μόνον εἰς τὸ ὅτι ἀρκούμενος εἰς τὴν πίστιν θεωρεῖ πᾶν πέραν ταύτης ὡς διαβολικὸν καὶ ἀποκρουστέαν οἱανδήποτε συνάφειαν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἠθικὰς αὐτοῦ ἀντιλήψεις. Οὕτω καταδικάζει οἱανδήποτε μετ' ἐθνικῶν συνάφειαν· θεωρεῖ τὰ θέατρα οἰκήματα τοῦ διαβόλου· ἀποκαλεῖ τὸν δεύτερον γάμον πορνείαν· κατηγορεῖ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας ὡς σαρκικούς, διὰ τὰς ὀλίγας των νηστείας· ἐλέγχει τὴν Ἐκκλησίαν ὡς μεμολυσμένην, διότι ἐδέχετο εἰς τοὺς κόλπους της τοὺς μετανοοῦντας διὰ βαρέα ἁμαρτήματα, οἷον πορνείαν, μοιχείαν, φυγὴν ἐν διωγμῷ κλπ, ἐνῷ, κατ' αὐτόν, μόνον ὁ Θεὸς δύναται νὰ συγχωρῇ τοὺς βαρέως ἁμαρτάνοντας καὶ οὐχὶ ἡ Ἐκκλησία· ἐχαρακτήριζε τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Δημιουργὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς λατινικῆς γλώσσης ὁ Τερτυλλιανός, δὲν διακρίνεται ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως καὶ τὸ ὕφος του εἶναι πολλάκις σκοτεινὸν καὶ ἀνώμαλον.

Τὰ ἔργα τοῦ Τερτυλλιανοῦ εὕρηνται ἐν Migne «Patrologia Latina» (τόμ. 1 καὶ 2) καὶ ἐξεδόθησαν ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς βιενναίας Ἀκαδημίας (τόμ. 20 καὶ 47).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Hauck*, Tertullians Leben und Schriften (Erlangen· 1877). — *F. Ramorino*, Tertulliano (Μιλᾶνον 1923).—*Δ. Σ. Μπαλάνου*, Πατρολογία (σ. 191—198).

Δ. Σ. Μ.

Τερὺ (Tery), ***Εδμόνδος***. Γάλλος οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1854. Ἔγραψεν: «Ἡ βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἐξέλιξις» (1897), «Ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀμερικὴ» (1899), «Τὰ ὀθωμανικὰ οἰκονομικὰ» (1901), «Ἡ ἔνοπλος εἰρήνη» (1903), «Ἡ οἰκονομικὴ Εὐρώπη» (1910), «Τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα τοῦ πολέμου» (1916), «Οἰκονομικαὶ ἐκ τοῦ πολέμου συνέπειαι διὰ τὴν Γαλλίαν» (1922) κ. ἄ. Θ. Κ.

τερφεζία (ἡ) (Terfezia) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσκομυκήτων*, περιλαμβάνον μικροὺς μύκητας φυομένους ἐπὶ ἀργιλλωδῶν καὶ ξηρῶν ἐδαφῶν. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς παραμεσογειακὰς χώρας ὡς καὶ εἰς τὰς ἐρήμους ἐκτάσεις τῆς Ἀλγερίας. Εἴδη τινὰ εἶναι ἐδώδιμα. Δ. Ν. Π.

Τερψιθέα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928 624 Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βετολίστα* καὶ *Ρωμιά*. Κεῖται ἐν μέσῳ νησῖδος σχηματιζομένης ἐκ δύο χειμάρρων, περιβάλλεται ὑπὸ γραφικῶν τοπίων καὶ ὑπὸ δασῶν ἐκ δρυῶν, παράγει δασικὰ προϊόντα, ὄσπρια, ἀραβόσιτον, ὀπώρας, μέλι καὶ ἔχει ἀρκετὴν κτηνοτροφίαν. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Πλατανοβρύσεως (πρώην Ὀλά) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 154. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καραμανλῆ*. —3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 631. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καϊσλάρ* καὶ *Μπαϊσλάρ*.

τερψίθυμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ τέρπων τὸν θυμόν, τὴν ψυχήν, τερπνός, εὐχάριστος.

Τερψικράτης *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους ἐκ τῆς Εὐρυόπης, μιᾶς τῶν Θεσπιάδων (*Ἀπολλοδ.* Β, 7, 8). Α. Θ. Σ.

τέρψις, —*εως* (ἡ)· τὸ συναίσθημα τῆς εὐαρεσκείας, εὐχαρίστησις, εὐφροσύνη, *ἀντίθ.* *ἀνία*, *λύπη* κλπ.

— *[Χριστ.]* Μεταξὺ τῶν καθηκόντων, ἅτινα κατὰ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ἔχομεν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, εἶναι καὶ τὸ καθῆκον τῆς συντηρήσεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος, τοῦ θεωρουμένου ὡς ναοῦ τοῦ ἐν ἡμῖν ἁγίου πνεύματος (Α'. Κορ 3, 16 ἑξ. 6, 19 ἑξ.). Κατὰ ταῦτα ὁ Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ πράττῃ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ συντηρήσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ ἀποφεύγῃ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ βλάψῃ τὴν συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῶν. Πᾶσα λοιπὸν ἀθῴα τέρψις, πᾶσα δηλαδὴ ἀθῴα χαρὰ καὶ ἀπόλαυσις, ἐφ' ὅσον συντείνει εἰς συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, ἐφ' ὅσον ἐπομένως δὲν θεωρεῖται ὡς σκοπός, ἀλλ' ὡς μέσον πρὸς ὡρισμένον σκοπόν, οὐ μόνον δὲν ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλεται. Μακραὶ καὶ κοπιώδεις σωματικαὶ ἢ πνευματικαὶ ἐργασίαι ἐξαντλοῦσι τὰς δυνάμεις ἡμῶν, αἵτινες οὕτως ἔχουσιν ἀνάγκην ἀναψυχῆς, ὅπως συνεχίσωσι ταύτας. Τοιαύτην ἀναψυχὴν δύνανται νὰ παράσχωσιν ὁ περίπατος, αἱ ἐκδρομαί, τὰ ἐλαφρὰ παίγνια καὶ ἀσκήσεις, ὁ χορός, αἱ συναναστροφαί, τὰ συμπόσια καὶ αἱ καλαὶ τέχναι καὶ δὴ ἡ μουσική, τὸ θέατρον καὶ ὁ κινηματογράφος, ἅτινα πρὸς τῇ ἀναψυχῇ, ἐν καταλλήλῳ συνδυασμῷ ἐφαρμοζόμενα, ἀναπτύσσουσι καὶ τὰς κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος ἀδρανούσας δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω δύναται νὰ λυθῇ ἐκ χριστιανικῆς ἀπόψεως τὸ ζήτημα τοῦ ἐπιτετραμμένου ἢ μὴ τῶν ἀθῴων τέρψεων, αἱ δὲ μακραὶ περὶ τῶν ἠθικῶς ἀδιαφόρων ἔριδες, αἱ ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ μεταξὺ τῶν ἀκολουθούντων τὸν Δοὺνς Σκῶτον καὶ τὸν Θωμᾶν Ἀκινᾶτον καὶ ἐν τῇ διαμαρτυρομένῃ μεταξὺ τῶν εὐσεβιστῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ τῶν ὀρθοδόξων Λουθηρανῶν, δὲν δύνανται νὰ λύσωσι τὸ ζήτημα, τοσοῦτο μᾶλλον καθόσον ἠθικῶς ἀδιάφοροι πράξεις ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ, πλὴν τῶν ἀσυνειδήτως τελουμένων, δὲν ὑπάρχουσιν. Ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ ἔχῃ πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου Παύλου «*πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει*» (Α' Κορ. ιβ' 12, 10, 23) καὶ ἐπομένως τὴν πεποίθησιν ὅτι πάντα τὰ ἠθικῶς συμφέροντα εἶναι καὶ ἠθικῶς ἐπιτετραμμένα. Κ. Ι. Δ

τερψιφωνος (ὁ) (Terpsiphonus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιοθηριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροσώμων πτηνῶν, διακρινόμενα διὰ τὰς ἀνεπτυγμένας πτέρυγάς των καὶ τὸν θαυμαστὸν χρωματισμόν των. Δ. Ν. Π.

Τερψιχόρη *[Μυθολ.]*. Μία τῶν ἐννέα ἀδελφῶν Μουσῶν τῆς Πιερίας, θυγατέρων τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μνημοσύνης, πέμπτη κατὰ σειρὰν γεννήσεως. Προΐστατο τῶν χορευτικῶν ὁμίλων καὶ τῶν δραματικῶν χορῶν, τῶν ὁποίων ἡ ὄρχησις ὑπῆρξε τὸ ἀρχικὸν στοιχεῖον, κατὰ δὲ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας ἐθεωρεῖτο ἡ προστάτις τῆς λυρικῆς ἐν γένει ποιήσεως. Ἀπεικονίζετο συνήθως κρούουσα διὰ τῶν χειρῶν της κιθάραν καὶ κύπτουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ὀργάνου της. Σύμβολόν της ὅμως δὲν ἦτο μόνον ἡ κιθάρα, ἀλλὰ καὶ ἡ λύρα, τὸ τρίγωνον, οἱ αὐλοί, τὸ ψαλτήριον καὶ ἄλλα μουσικὰ ὄργανα. Συνεδέετο ἰδιαιτέρως μετὰ τῆς ἀδελφῆς της Μελπομένης, προστάτιδος τῆς τραγῳδίας, τῆς Ἐρατοῦς, τῆς Μούσης τοῦ Ὑμεναίου καὶ τοῦ Λυσίου Διονύσου, τὸν ὁποῖον συνώδευε κατὰ τὰς νυκτερινὰς ἑορτάς· διὰ τοῦτο καὶ ἱερὸν φυτόν της ἦτο τὸ καὶ τοῦ Διονύσου, ὁ κισσός, μὲ τὸν ὁποῖον ἀπεικονίζετο ἐστεμμένη. Ἐπωνομάζετο εὐειδής, χαρίεσσα, μελίφθογγος καὶ μελῳδὸς καὶ ἐλέγετο μήτηρ τῶν Σειρήνων, τοῦ Λίνου, τοῦ Ὑμεναίου καὶ τοῦ Ρήσου. Διεσώθησαν ἱκαναὶ παραστάσεις αὐτῆς ἐπὶ ἀρχαίων μνημείων καὶ ἀγγείων. ΚΑΨ

Τερψίων. Μεγαρεύς, εἷς τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους καὶ ἓν τῶν διαλεγομένων προσώπων ἐν τῷ «Θεαιτήτῳ» τοῦ Πλάτωνος.

—**Τερψίων**. Συγγραφεύς, πρῶτος γράψας «Γαστρολογίαν», ἐν τῇ ὁποίᾳ παρείχοντο συμβουλαὶ περὶ διαφόρων τροφῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων καλὸν εἶναι νὰ ἀπέχῃ τις. Α. Θ. Σ.

Τέσεν (Teschen) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις ἐν Σιλεσίᾳ, πρώην ἀνήκουσα εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920 διαιρεθεῖσα εἰς δύο, ἤτοι: α') Πόλις τῆς Πολωνίας (πολωνιστὶ Cieszyn), ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ τῆς Σιλεσίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ὄλσα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπίλιτς-Τέσεν. Κάτ. (1921) 15.268. Ἔχει ἀνάκτορον μετ' ἀρχαίου πύργου καὶ βιομηχανίαν ἐπίπλων, ὡρολογίων, συρμάτων καὶ ζυθοποιίας. —2) Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας (τσεχιστὶ Tesin Cesky), ἐν τῷ νομῷ Σιλεσίας, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ὄλσα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὄντερμπεργκ—Σιλλάϊν. Κάτ. (1921) 8.068. Ἔχει βιομηχανίαν μεταλλουργίας. —3) Παλαιὸν πριγκιπᾶτον ἐν τῷ αὐστριακῷ δουκάτῳ τῆς Σιλεσίας, γενόμενον δουκᾶτον κατὰ τὴν περίοδον 1290—1653, ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Βοημίας. Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ΣΤ' ἐξεχώρησε τοῦτο τῷ 1722 εἰς τὸν δοῦκα Λεοπόλδον τῆς Λωρραίνης, παρ' οὗ περιῆλθε τῷ 1731 εἰς τὸν υἱόν του, αὐτοκράτορα Φραγκῖσκον Α'. Τελικῶς περιῆλθεν εἰς τὸν πρίγκιπα Ἀλβέρτον τῆς Σαξονίας, λαβόντα τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς τῆς Σαξονίας-Τέσεν, ἐξέλιπε δὲ τῷ 1920, ὅτε τὸ ἔδαφος αὐτοῦ διενεμήθησαν ἡ Πολωνία καὶ ἡ Τσεχοσλοβακία. Θ. Κ.

—***Τέσεν συνθήκη***. Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸν πρῶτον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας, τὸν γενόμενον παρὰ τῆς Πρωσσίας, Αὐστρίας καὶ Ρωσίας καὶ ἐπικυρωθέντα διὰ τῆς συνθήκης τῆς Πετρουπόλεως τῆς 5 Αὐγούστου 1772, ἡ κεντρικὴ Εὐρώπη καὶ πάλιν ἤρξατο συνταρασσομένη ἐξ ἀφορμῆς τῆς προκληθείσης ἔριδος μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας ἐπὶ τοῦ προκύψαντος ζητήματος τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου τῆς Βαυαρίας. Ὁ ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἐπακολουθήσας μεταξὺ τῶν δύο τούτων κρατῶν πόλεμος ἐπὶ μικρὸν μόνον διήρκεσεν, ἐπειδὴ ἡ Ρωσία ἀντετίθετο εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Αὐστρίας, ἥτις φοβουμένη ρωσικὴν ἐπίθεσιν δὲν ἀπέκρουσε τὴν προσφερθεῖσαν μεσολάβησιν ἐκ μέρους τῆς Ρωσίας καὶ Γαλλίας ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐξευρεθῇ εὔσχημος τρόπος ὑποχωρήσεως τῆς Αὐστρίας. Αἱ περὶ μεσολαβήσεως προτάσεις τῶν δύο τούτων Δυνάμεων, συμπίπτουσαι μὲ τοὺς ὅρους τοὺς ὁποίους διελάμβανε τὸ πρὸς τὴν αὐλὴν τῆς Βιέννης ἀπευθυνθὲν ἐκ μέρους τῆς Πρωσσίας τελεσίγραφον, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἔναρξιν διαπραγματεύσεων μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων ἐν τῇ πόλει Τέσεν, ἀρχομένου τοῦ μηνὸς Μαρτίου 1779, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν συνομολόγησιν τῆς ἀπὸ 13 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁμωνύμου περὶ εἰρήνης συνθήκης. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἐπεκυροῦτο ἡ ἰσχὺς τῶν συνθηκῶν τῆς Βεστφαλίας, τοῦ Μπρεσλάου καὶ τῆς Δρέσδης. Ἡ Αὐστρία παρῃτεῖτο παντὸς ἐπὶ τοῦ βαυαρικοῦ θρόνου δικαιώματός της, ἀποζημιουμένη διὰ βαυαρικῶν τινων ἐδαφῶν κατοικουμένων παρὰ 80 000 κατοίκων καὶ ἀποφερόντων εἰσόδημα ἥμισυ ἑκατομμύριον φιορινίων. Ἡ Σαξονία, ἐξ ἄλλου, ἐκτὸς μικρᾶς τινος χωρικῆς ἐκτάσεως ἐν Βοημίᾳ, ἔλαβε παρὰ τῆς Βαυαρίας ὡς ἀποζημίωσιν τέσσαρα ἑκατομμύρια τάλληρα. Ἡ Πρωσσία, ἀντιθέτως, οὐδὲν ἐπέτυχε διὰ τῆς συνθήκης ταύτης, ἀπέσπασεν ὅμως τὴν ὑπόσχεσιν τῆς Αὐστρίας ὅτι οὐδόλως αὕτη θὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὴν μετὰ τῆς Πρωσσίας προσάρτησιν τῶν ἡγεμονιῶν Ansbach-Bayreuth μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἐχόντων ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν ἡγεμονιῶν τούτων δικαίωμα διαδοχῆς προσώπων τῆς ἐκ πλαγίου γραμμῆς τοῦ οἴκου τῶν Χοεντζόλλερν. Προκειμένου περὶ τῆς Ρωσίας, ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι αὕτη ἐνίσχυσε σπουδαίως, συνεπείᾳ τῆς συνθήκης τοῦ Τέσεν, τὴν ἐν Εὐρώπῃ θέσιν της. Η. Γ. Κ.

Τεσερέμι *[Γεωγρ.]*. Νησῖδες μικραὶ τῶν προσγείων τῆς Καλύμνου (πλάτ. 36° 55' Β., μῆκ. 27° 12' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1899: Kalimnos, Kappari and Dos) πρὸ τῆς νοτιοανατολικῆς ἄκρας τῆς νήσου Ψέριμος. Σ. Ε. Λ.

τεσκερὲς (ὁ)· δημοτ., ἀποδεικτικὸν δημόσιον ἔγγραφον, οἷον ἄδεια ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος, διαβατήριον κ. τ. τ. (λ. τουρκ.).

Τεσκουκάνοι (οἱ) Teskukani). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἐξηπλωμένη ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μεξικοῦ. Ἀνήκουσιν εἰς τὴν ναβατλακικὴν ὁμάδα τῶν Ἀζτέκων. Θ. Χ. Σ.

τεσκρὰ (Teskra) *[Φαρμακογν.]*. Εἶναι αἱ κορυφάδες τοῦ βορειοαφρικανικοῦ φυτοῦ Echinops Spinosus L., αἵτινες εἶναι ἰώδους χρώματος καὶ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν θεραπευτικὴν τῶν χωρῶν ἔνθα τὸ φυτὸν εἶναι ἰθαγενές. Ἡ δρόγη περιέχει: ἴχνη ἀλκαλοειδοῦς καὶ γλυκοζίτου, τανοειδές, φυτοστερίνην (ἐχινοστερίνην), σακχαρόζην, μηλικὸν ὀξὺ καὶ ἐλάχιστα ἴχνη σαλικυλικοῦ ὀξέος. Φυσιολογικὴν ἐνέργειαν παρουσιάζει ἡ δρόγη, πιθανὸν ὀφειλομένην εἰς τὸ τανοειδὲς αὐτῆς, ἐπὶ τοῦ ἀγγειακοῦ συστήματος καὶ εἰδικῶς ἐπὶ τῶν αἱμορροΐδων καὶ τῶν κιρσῶν. Χορηγεῖται ἰδίᾳ ὡς ὑγρὸν σκεύασμα γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *τεσκρινη* εἰς σταγόνας. Ὁμοίως ὠφελοῦν αἱ τοπικαὶ ἐφαρμογαὶ καὶ αἱ πλύσεις. Κ. Γ. Μ.

Τέσλα (Tesla), ***Νικόλαος***. Ἠλεκτρομηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Κροατίᾳ τῷ 1857. Τῷ 1887 συνετέλεσε μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ τριφασικοῦ ρεύματος ἐν τῇ βιομηχανίᾳ. Ἠσχολήθη εἰς τὴν παραγωγὴν ἐναλλασσομένων ρευμάτων ὑψηλῆς συχνότητος, τῶν ὁποίων δι' ἰδίων πειραματικῶν διατάξεων ἐσπούδασε τὰς ἰδιότητας. Κ. Π.

—***Τέσλα ρεύματα***. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἐχαρακτηρίζοντο παλαιότερον ἐναλλασσόμενα ρεύματα ὑψηλῆς συχνότητος. Κ. Π.

Τεσλὶμ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 595 κατοίκους καὶ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *Λίμνη*.

Τεσμάρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Λέρου (πλάτ 37° 10' 50" Β., μῆκ. 26° 47' 20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Leros and Kalymnos), βορειοδυτικὴ τῆς νήσου ἐσχατιὰ καὶ δυτικὸν κέρας τοῦ διαύλου Φαριός. Σ. Ε. Λ.

τέσσαρα, καὶ δημ. *τέσσερα*· ἀριθμητικὸν ἀπόλυτον, ἄκλιτον, ἀραβ. σύμβολον *4*, ἀρχ. ἑλλην. δ', λατιν. *IV* ἢ *IIII*· ἐκφράζει τὴν ἔννοιαν τῆς ποσότητος, ἥτις ἀποτελεῖται ἂν προσθέσωμεν εἰς τρεῖς μονάδας μίαν ἀκόμη· || πᾶν τὸ ἠριθμημένον διὰ τοῦ τέσσαρα: «εἰς τὸ τέσσερα δωμάτιον, —

Digitized by Google

πέζι», «ἐκτύπησα 'ς τὸ τέσσερα καὶ δὲν μ' ἀπάντησαν», «τὸ ἠλεκτρικὸν —, τὸ κρεβάτι τοῦ τέσσερα» τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 4 δωματίου, «ὁ λογαριασμὸς τοῦ τέσσερα» τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν τέσσαρα τραπεζίου' || ὁμοίως ἐκ τῶν παιγνιοχάρτων τὸ ἠριθμημένον διὰ τοῦ τέσσαρα: «τὸ τέσσερα σπαθί, — μπαστούνι κλπ» καὶ *τέσσερο*.

— **Τεσσάρων καντονίων λίμνη** (γαλλ. Lac des Quatre Cantons, γερμαν. Vierwaldstaettersee) [*Γεωγραφ.*]. Λίμνη ἐν Ἑλβετίᾳ, ὀνομασθεῖσα οὕτω ἐκ τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν τεσσάρων καντονίων, Οὔρι, Σβύτς, Οὐντερβάλντεν καὶ Λουκέρνης. Κεῖται εἰς ὕψος 437 μ., ἔχει ἐμβαδὸν 114 τ. χλμ. καὶ μέγιστον βάθος 214 μ. καὶ δέχεται τοὺς ποταμοὺς Μουότα, Ἐνγκελμπέργκερ Ἄα καὶ Σάρνερ Ἄα. Εἰς τὴν ὄχθην αὐτῆς κεῖνται πλεῖστοι τόποι παραθερισμοῦ, ὧν κύριοι Λουκέρνη, Βέγγις, Φιτσνάου, Γκερσάου, Μπρούννεν, Μόρσαχ, Φλύλεν. Διὰ τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὴν ψυχαγωγίαν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ λίμνῃ 22 ἀτμόπλοια, μεταφέροντα ἐτησίως 2 380.000 ἐπιβάτας. Αἱ ὄχθαι αὐτῆς θεωροῦνται ὡς ὁ τόπος τῶν θρύλων περὶ τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου. Θ. Κ.

— **Τεσσάρων ποταμῶν μάχη** [*Στρατ. Ἱστορ.*]. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τῶν τεσσάρων ποταμῶν* (ποταμῶν τῆς Πολωνίας Bzoura, Rawka, Pilitza, Nicia) φέρεται ἡ ἀπὸ τῆς 18 Δεκεμβρίου 1914 —10 Φεβρουαρίου 1915 3η μάχη τῆς *Βαρσοβίας* (βλ. λ., τόμ. ΣΤ', σελ. 732). Ν. Θ. Κ.

τεσσαρακονθήμερος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ τεσσαράκοντα ἡμέρας διαρκῶν, ὁ τεσσαράκοντα ἡμερῶν: «τεσσαρακονθήμερος διαμονή»· || «τεσσαρακονθήμερος νηστεία» ἡ πρὸ τῶν Χριστουγέννων νηστεία ἡ ἀρχομένη ἀπὸ τῆς 15 Νοεμβρίου, κοιν. *σαραντάημερο*.

τεσσαράκοντα (ὁ, ἡ, τό), δημοτ. *σαράντα*· ἀριθμητ. ἀπόλυτον ἄκλιτον, παριστώμενον διὰ τῶν ἀραβικῶν συμβόλων *40*, διὰ τοῦ ἀρχ. ἑλληνικοῦ *μ'*, διὰ τοῦ λατ. *XL* «ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, —ἔτη», «ἀνὰ τεσσαράκοντα ἄνδρας, — γυναῖκας»· || φρ. «ἔφαγε παρὰ μίαν τεσσαράκοντα» (βλ. κατ.) ἐδάρη ἀνηλεῶς.

— **τεσσαράκοντα δικασταί** [*Ἀρχ. Δίκ.*]. Οὗτοι ἐν ἀρχῇ ἦσαν τριάκοντα, περιήρχοντο δὲ τοὺς δήμους δικάζοντες τὰς μικρὰς διαφοράς, ἤτοι τὰς περὶ αἰκίας καὶ βιαίων, καὶ τὰς ἐχούσας ἀντικείμενον μέχρι δέκα δραχμῶν. Βραδύτερον, καὶ δὴ μετὰ τὴν ὀλιγαρχίαν τῶν τριάκοντα τυράννων, ηὐξήθησαν εἰς τεσσαράκοντα, κληρουμένους κατ' ἔτος ἀνὰ τέσσαρας ἐξ ἑκάστης φυλῆς. Ἐδίκαζον καὶ οὗτοι τελεσιδίκως τὰς μέχρι δέκα δραχμῶν διαφοράς, τὰς δὲ ὑπὲρ τὸ ποσὸν τοῦτο παρέδιδον εἰς διαιτητάς, οἵτινες ἐπίσης ἀπεφαίνοντο ὁριστικῶς, ἐφ' ὅσον οἱ διάδικοι ἀπεδέχοντο τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν, ἄλλως ἡ ὑπόθεσις, ὅπως εἶχε διεξαχθῆ παρ' αὐτοῖς, ἄνευ προσθήκης νέων ἰσχυρισμῶν, παρεπέμπετο εἰς τὸ τακτικὸν δικαστήριον (*Ἀριστ.* «Πολιτεία Ἀθηναίων» Δ'. *Πολυδεύκ.* ΙΑ, 100. *Δημοσθ.* Πρὸς Πανταίν 976 κλπ.). Ι. Δ. Ζ.

— **τεσσαράκοντα παρὰ μίαν**. Τιμωρία καθαρῶς ἰουδαϊκή, περὶ τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον γίνεται λόγος ἐν τῷ Δευτερονομίῳ (κε', 2) καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰώσηπος χαρακτηρίζει ὡς «τιμωρίαν αἰσχίστην». Κατ' αὐτὴν ἀπηγορεύετο ὁ τυπτόμενος νὰ λάβῃ περισσοτέρας τῶν τεσσαράκοντα μαστιγώσεων, ἐπὶ ἀπειλῇ νὰ μαστιγωθῇ καὶ αὐτὸς ὁ ἐκτελῶν τὴν ποινὴν εἰ περίπτωσιν λάθους ἢ ὑπερβασίας ἐν ἐπιγνώσει. Ὡς ἐκ τούτου, καὶ πρὸς ἀποφυγὴν οἱουδήποτε λάθους, ἔδιδον οὐχὶ ἀκριβῶς τεσσαράκοντα, ἀλλὰ μίαν μαστίγωσιν ὀλιγώτερον. Τὴν τιμωρίαν ταύτην πολλάκις ὑπέστη καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ποιεῖται δὲ λόγον περὶ αὐτῆς εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους Β' ἐπιστολὴν αὐτοῦ: «ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον». Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ποινῆς ταύτης ἐγίνετο ἐν τῇ Συναγωγῇ, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ αὐτῆς ἀνεγινώσκοντο περικοπαὶ ἐκ τοῦ Δευτερονομίου ἢ τῶν Ψαλμῶν. Σ. Σ. Μ.

— **Τεσσαράκοντα μάρτυρες**. Ἐν Σεβαστείᾳ τῆς Ἀρμενίας τῷ 320 ὁ ἡγεμὼν Ἀγρικόλας, ἐκτελῶν διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Λικιννίου, διέταξε τοὺς ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετοῦντας νὰ θυσιάσωσιν εἰς τὰ εἴδωλα. Ἐκ τῶν στρατιωτῶν 40 μόνον μετὰ παρρησίας ἐδήλωσαν ὅτι εἶναι Χριστιανοί, δι' ὃ καὶ συλληφθέντες κατεδικάσθησαν νὰ βληθῶσιν εἰς λίμνην γυμνοὶ καὶ νὰ ἵστανται ἐν αὐτῇ ὄρθιοι καθ' ὅλην τὴν νύκτα ψυχροτάτου χειμῶνος. Εἰς τὸ μαρτύριον ἐνεκαρτέρησαν πάντες, πλὴν ἑνός, ὅστις λιποψυχήσας ἐξῆλθεν ἐκ τῆς λίμνης, ἀλλ' εἷς τῶν φυλάκων ἐκ θείας ὀπτασίας κινηθεὶς εἰσῆλθεν ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν λίμνην. Κατὰ τὴν πρωΐαν, ἐξαγαγόντες τοὺς μάρτυρας ἐκ τῆς λίμνης ἡμιθανεῖς, ἦναψαν πυρὰν καὶ ἔκαυσαν αὐτούς. Ἕνα δ' ἐξ αὐτῶν, τὸν Μελίτωνα, δεικνύοντα σημεῖα ζωῆς, λυπηθεὶς ὁ ἡγεμὼν διέταξε νὰ μὴ καύσωσιν, ἀλλὰ καὶ οὗτος ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ παραληφθεὶς εἰς τὴν πυρὰν προσαγόμενος ὑπ' αὐτῆς ἐξέπνευσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρός. Τὸ μαρτύριον τοῦτο κατέστη περιβόητον καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν. Ὁ Μ. Βασίλειος ἕνα τῶν λαμπροτέρων λόγων του ἀφιέρωσεν εἰς ἐξύμνησιν τῶν μαρτύρων τῆς Σεβαστείας, Γρηγόριος ὁ Νύσσης τρία ἐγκώμια ἔγραψεν εἰς αὐτούς, ἔμμετρον ὕμνον Ἐφραὶμ ὁ Σύρος, δύο κοντάκια Ρωμανὸς ὁ μελῳδός, κανόνα Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, πάντα ταῦτα ἐκδεδομένα, ἀνέκδοτοι δὲ λόγοι καὶ μαρτύρια καὶ κανόνες καὶ ἐγκώμια πολλὰ ὑπάρχουσιν ἐν βιβλιοθήκαις. Ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τῶν μαρτύρων τούτων πολλαχοῦ εἶχον ἀνεγερθῆ, πέντε δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὴν μνήμην αὐτῶν ἡ μὲν ἡμετέρα Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν 9, ἡ δὲ δυτικὴ τὴν 10 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

—[*Λαογρ.*] Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τεσσαράκοντα μαρτύρων ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος δὲν παρασκευάζουσι φαγητόν, διότι πιστεύεται ὅτι τοῦτο ἀναπτύσσει σκώληκας. Προφανῶς ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ σεβασμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐμπνέει ἡ ἐπέτειος ἡμέρα τοῦ βασανισμοῦ τόσων μαρτύρων.

— **Τεσσαράκοντα παρθένοι**· βλ. λ. *Παρθένοι τεσσαράκοντα*.

— **Τεσσαράκοντα (Ἁγίων) μονή**. Ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα Χρυσάφης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει περὶ τὴν ὥραν, τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος. Εἶναι ἐκτισμένη ἐντὸς φάραγγος τῶν δυτικῶν προπόδων τοῦ Πάρνωνος, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Οἰνοῦντος. Ὑπεράνω αὐτῆς, ἐπὶ κρημνοῦ ὑπερδιακοσίων μέτρων, σῴζονται δύο ἀσκητήρια, τὸ τῆς *Ἀναλήψεως* καὶ τὸ τοῦ *Προδρόμου*, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνέρχεταί τις διὰ λελαξευμένης ἐπὶ τοῦ βράχου κλίμακος. Εἰς τὴν μονὴν ταύτην, ἔχουσαν 12 μοναχούς, ὑπάγονται καὶ μετόχιά τινα, ὡς τὸ τῆς *Φανερωμένης τῆς Ἀναβρυτῆς*. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην της διεσώθησαν χειρόγραφά τινα, ἐκ δὲ τῶν μοναχῶν της προῆλθον καὶ ἀνώτεροι κληρικοί, ὡς ὁ μητροπολίτης Μεσσηνίας Μελέτιος. ΚΑΨ.

Τεσσαράκοντα μαρτύρων [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Καταρράχου τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 147.

τεσσαρακονταετής, —οῦς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ἔχων ἡλικίαν τεσσαράκοντα ἐτῶν: «τεσσαρακονταετὴς ἀνήρ, — γυνή»· || ὁ διαρκῶν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη: «τεσσαρακονταετὴς εἰρήνη».

τεσσαρακονταετία (ἡ)· διάρκεια, χρόνος τεσσαράκοντα ἐτῶν: «διέμεινεν εἰς τὴν ξένην ἐπὶ μίαν τεσσαρακονταετίαν».

τεσσαρακοντάκις· ἀριθμ. ἐπίρρ., τεσσαράκοντα φοράς.

Τεσσαρακονταπήχης Ἐπιφανὴς μεσαιωνικὴ ἀθηναϊκὴ οἰκογένεια (βλ. λ. *Σαραντάπηχος*).

τεσσαρακονταπλάσιος, —α, —ον· ἀριθμ. πολλαπλασ., τεσσαράκοντα φορὰς περισσότερος ἢ μεγαλύτερος.—Ἐπίρρ. *τεσσαρακονταπλασίως*.

τεσσαρακοντάς, —άδος (ἡ)· ἀριθμ. οὐσ., τεσσαράκοντα μονάδες ὡς ἓν ὅλον θεωρούμεναι, τεσσαράκοντα ὅμοια πράγματα, πρβλ. *σαρανταριά*.

τεσσαρακοντήρης, —ους (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ἐπὶ ἀρχαίων πλοίων, τὸ ἐλαυνόμενον ὑπὸ τεσσαράκοντα κωπῶν: «τεσσαρακοντήρης ναῦς».

— [*Ἀρχ. Ναυτ.*] *Τεσσαρακοντήρης* ἦτο ἡ περιώνυμος διὰ τὸ μέγεθός της ναῦς, ἡ ναυπηγηθεῖσα ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος (221—205 π.Χ.)· «ἀλλὰ θέαν μόνην ἐκείνη παρέσχε καὶ μικρὸν ὅσον διαφέρουσα τῶν μονίμων οἰκοδομημάτων, φανῆναι πρὸς ἐπίδειξιν, ...ἐπισφαλῶς καὶ δυσέργως ἐκινήθη» (*Πλουτ.* Δημ. Πολ. 43) Καὶ δίδει μὲν λεπτομερεστάτην περιγραφὴν αὐτῆς ὁ Καλλίξενος (*Ἀθην.* Ε' 37), πλὴν αἱ διαστάσεις καὶ οἱ ἀριθμοὶ ἐν γένει, ἃ σχετικῶς ἀναφέρει, θεωροῦνται ἀπίστευτοι καὶ φανταστικοὶ διὰ κωπήλατον ὡς ἐκεῖνο σκάφος. Οὕτως αἱ διαστάσεις εἰς πήχεις (1 πήχ.=45 ἑκατοστ. περίπου) ἀναγράφει: μῆκος 280, πλάτος μεταξὺ τῶν παρόδων 38, ὕψος ἀπὸ θαλάσσης τοῦ μὲν ἀκροπρῴρου 48, τῶν δὲ ἀφλάστων 53, μῆκος ἑκάστου τῶν τεσσάρων κυρίων πηδαλίων της (ἀναφέρει καί τινα βοηθητικὰ ὑπὸ τὰς ἐπωτίδας) 30 πήχ., τῶν δὲ μεγίστων τῶν θρανιτικῶν κωπῶν της (αἱ ὁποῖαι ἔφερον μολύβδινα ἀντίβαρα εἰς τὰ ἐγχειρίδιά των πρὸς εὐκολώτερον χειρισμόν) 38 πήχ. Περιγράφεται δὲ ὅτι τὰ ἄκρα της πρῴρας καὶ πρύμνης καὶ πρύμνα κατὰ τὴν φορὰν τῆς προώσεώς της καὶ ὅτι ὑπ' αὐτὰς ὑπῆρχον 7 ἔμβολα, ὧν τὸ μεσαῖον μακρότερον, τὰ δὲ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ συμμετρικὰ καὶ εἰς μῆκος βραχύτερα ἐκείνου. Ἐπίσης καὶ ἡ ἄφθαστος αὐτῆς πολυτέλεια, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐρετῶν της, ἀνερχομένων εἰς 4.000, καὶ τῶν ναυτῶν της εἰς 400 καὶ τῶν ἐπιβαινόντων στρατιωτῶν, ὅσοι θὰ ἠδύναντο νὰ φθάσουν τοὺς 2.850, χωρὶς νὰ ὑπολογίζωνται εἰς αὐτὰς οἱ λοιποὶ ἐπιβάται. Ἀρκεῖ ἡ μνεία τῶν διαστάσεων τῶν κωπῶν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σειρῶν αὐτῶν, διὰ ν' ἀποδειχθῆ, διὰ ναυπηγικῆς διασκοπήσεως βασιζομένης ἐπὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ ὕψους, εἰς ὃ θὰ ἦσαν οἱ σκαλμοὶ τῶν κωπῶν τῆς τεσσαρακοντήρους σειρᾶς, ὅτι ἡ περιγραφὴ τοῦ Καλλισθένους δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμῶν. Ἡ καθολικὴ τοῦ κολοσσοῦ ἐκείνου ἐγένετο ἀπὸ ἐσχάρας, δι' ἣν διετέθη ποσὸν ξυλείας ὅπερ θὰ ὑπερήρκει διὰ τὴν ναυπήγησιν πεντήκοντα πεντήρων, διὰ δὲ τὰς ἐπισκευὰς τῆς τεσσαρακοντήρους εἶχε κατασκευασθῆ, κατόπιν μελέτης μηχανικῶν ἐκ Φοινίκης, τάφρος ἐν ᾗ εἰσήγετο ἡ ναῦς καὶ ἧς τὸ ὕδωρ, κλειομένου τοῦ στομίου της, ἐξηντλεῖτο κατόπιν. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης προκύπτει ὅτι εἰς τὴν τεσσαρακοντήρη ὀφείλεται ἡ πρώτη ἰδέα τῆς κατασκευῆς μονίμων δεξαμενῶν. Σ. Ε. Λ.

τεσσαρακοντούτης, —ους (ὁ), θηλ. —οῦτις, —ιδος ὁ ἔχων ἡλικίαν τεσσαράκοντα ἐτῶν (συνηρ. τοῦ *τεσσαρακονταέτης*).

τεσσαρακοσταῖος, —α, —ον· ὁ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν λαμβάνων ὑπόστασιν ἀπὸ τῆς καταβολῆς.

τεσσαρακοστή (ἡ), κοιν. *σαρακοστή*· ἡ πρὸ τῶν Χριστουγέννων τεσσαρακονθήμερος νηστεία· || καθόλου, οἱονδήποτε χρονικὸν διάστημα νηστείας: «εἶναι σαρακοστὴ καὶ δὲν τρῶνε»· || «μεγάλη σαρακοστή» ἢ «— τεσσαρακοστή» ἡ πρὸ τοῦ Πάσχα νηστεία.

—[*Λατρ.*] Τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα προηγεῖτο ἀπὸ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς νηστεία, ἥτις ὅμως, εἰ καὶ ἐκαλεῖτο *τεσσαρακοστή*, δὲν ἦτο κατ' ἀρχὰς παρ' ἅπασιν ἡ αὐτὴ οὔτε κατὰ τὸν χρόνον, οὔτε κατὰ τὸν τρόπον, μέχρις οὗ, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὡρίσθη σταθερῶς ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος αὐτῆς. Ἀρχαιοτάτη μαρτυρία περὶ τῆς πρὸ τοῦ Πάσχα νηστείας εἶναι ἡ περιεχομένη ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Εἰρηναίου πρὸς τὸν πάπαν Βίκτωρα (189—199), διασωθεῖσα κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου (Ἐκκλ. Ἱστορ. 5, 24, 11—18): «Οὐδὲ γὰρ μόνον περὶ τῆς ἡμέρας ἐστὶν ἡ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς νηστείας· οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας, οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινάς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν. Καὶ τοιαύτη μὲν ποικιλία τῶν ἐπιτηρούντων οὐ νῦν ἐφ' ἡμῶν γεγονυῖα, ἀλλὰ καὶ πολὺ πρότερον ἐπὶ τῶν πρὸ ἡμῶν». Ἐξ αὐτῆς καταφαίνεται ὅτι κατὰ τὸ τέλος τοῦ Β' αἰῶνος ἦτο ἄγνωστος ἡ πρὸ τοῦ Πάσχα τεσσαρακονθήμερος νηστεία, καθόσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ πρότερον ἄλλοι μὲν τῶν Χριστιανῶν ἐνήστευον ἐπὶ μίαν ἡμέραν (πιθανῶς τὴν μεγάλην Παρασκευήν), ἄλλοι ἐπὶ δύο (πιθανῶς τὴν μεγάλην Παρασκευὴν καὶ τὸ μέγα Σάββατον, πρβλ. καὶ *Τερτυλ.* De jej. 2, 13, 14), ἄλλοι ἐπὶ περισσοτέρας (δὲν ἀναφέρεται ἐπὶ πόσας) καὶ ἄλλοι ἐπὶ 40 ὥρας συνεχῶς ἡμέρας καὶ νυκτὸς (πιθανῶς ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς μεγάλης Παρασκευῆς μέχρι τοῦ ὄρθρου τῆς Κυριακῆς). Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος, ὡς φαίνεται ἰδίᾳ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας πρὸς Βασιλείδην, ἐπεκράτει ἐνιαχοῦ ἡ νηστεία τῶν ἓξ ἡμερῶν πρὸ τοῦ Πάσχα, τῆς ὅλης δηλαδὴ μεγάλης ἑβδομάδος. Ἰδοὺ τί γράφει ὁ Διονύσιος: «Μηδὲ τὰς ἓξ τῶν νηστειῶν ἡμέρας ἴσως μηδὲ ὁμοίως πάντες διαμένουσιν, ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέασιν ἄσιτοι διατελοῦντες (πρβλ. καὶ Διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων, ὡς καὶ τὰ κατ' αὐτῶν ἀναφερόμενα ἐν ταῖς Ἀποστολικαῖς Διαταγαῖς 5, 15). Ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος εὑρίσκομεν πλείστας μαρτυρίας περὶ τῆς πρὸ τοῦ Πάσχα τεσσαρακονθημέρου νηστείας. Τῶν μαρτυριῶν τούτων ἄξιαι ἰδίας προσοχῆς εἶναι αἱ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, αἱ περιεχόμεναι ἐν ταῖς ἑορταστικαῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς. Ἐν τῇ πρώτῃ τούτων, ἥτις ἐγράφη κατὰ τὸ 329, ἀναφέρεται ἑξαήμερος πρὸ τοῦ Πάσχα νηστεία, ἀπὸ τῆς μεγάλης Δευτέρας μέχρι τοῦ μεγάλου Σαββάτου, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, ἥτις ἐγράφη κατὰ τὸ 330, καὶ ταῖς μετὰ ταῦτα τεσσαρακονθήμερος, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Δευτέρας τῆς ἕκτης πρὸ τοῦ Πάσχα ἑβδομάδος. Ἡ μετάβασις ἐκ τῆς ἑξαημέρου εἰς τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν γίνεται δήλη ἐκ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Σεραπίωνα Θμουέως, τῆς συνημμένης τῇ ἑνδεκάτῃ ἑορταστικῇ, ἐν ᾗ πρὸς τοῖς ἄλλοις τονίζεται ὅτι οὗτος πρέπει νὰ πείσῃ τοὺς ὑπ' αὐτὸν νὰ δεχθῶσι τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν, ἵνα μή, ὅταν πάντες νηστεύωσι, μόνον ἡμεῖς οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ὡς μὴ νηστεύοντες σκωπτώμεθα (πρβλ. *Larsow*, Festbriefe des hl. Athanasius σ. 62, 69, 127). Καὶ ἡ ἐκ Γαλλίας προσκυνήτρια Σιλβία ἀναφέρει, κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ἡ προπαρασκευὴ διὰ τὸ Πάσχα ἐν Ἱερουσαλὴμ διαρκεῖ ὀκτὼ ἑβδομάδας καὶ οὐχί, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, τεσσαράκοντα ἡμέρας, καθ' ὅλας δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας, πλὴν τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς, ἐξαιρέσει τοῦ μεγάλου Σαββάτου, νηστεύουσι καὶ ἐπομένως νηστεύουσι 41 ἡμέρας (*Gamurrini* Peregr. Libriae, σ. 85—87). Παρὰ ταῦτα, ἀξία προσοχῆς εἶναι τὰ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Σωκράτους, ἅτινα, καὶ ἂν ὦσιν ἐσφαλμένα ὡς πρὸς τὰ ἐν Ρώμῃ ἐπικρατοῦντα, πάντως ἔχουσι σημασίαν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς νηστείας τῆς τεσσαρακοστῆς καθόλου. Ὁ Σωκράτης ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ γράφει σχετικῶς (5, 22): «Αὐτίκα τὰς πρὸ τοῦ Πάσχα νηστείας ἄλλως παρ' ἄλλοις φυλαττομένας ἐστὶν εὑρεῖν. Οἱ μὲν γὰρ ἐν Ρώμῃ τρεῖς πρὸ τοῦ Πάσχα ἑβδομάδας πλὴν

Digitized by Google

Σαββάτου καὶ Κυριακῆς συνημμένας νηστεύουσιν. Οἱ δὲ ἐν Ἰλλυριοῖς καὶ ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι καὶ οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸ ἑβδομάδων ἓξ τὴν πρὸ τοῦ Πάσχα νηστείαν νηστεύουσι τεσσαρακοστὴν αὐτὴν ὀνομάζοντες. Ἄλλοι δὲ παρὰ τούτους πρὸ ἑπτὰ τῆς ἑορτῆς ἑβδομάδων τῆς νηστείας ἀρχόμενοι καὶ τρεῖς μόνας πενθημέρους ἐκ διαλειμμάτων νηστεύοντες οὐδὲν ἧττον καὶ αὐτοὶ τεσσαρακοστὴν τὸν χρόνον τοῦτον καλοῦσιν . . . Ἔσται δ' εὑρεῖν οὐ μόνον περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν διαφωνοῦντας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποχὴν τῶν ἐδεσμάτων οὐχ ὁμοίαν ποιούμενοι. Οἱ μὲν γὰρ πάντη ἐμψύχων ἀπέχονται, οἱ δὲ τῶν ἐμψύχων ἰχθῦς μόνους μεταλαμβάνουσι, τινὲς σὺν τοῖς ἰχθύσι καὶ τῶν πτηνῶν ἀπογεύονται ἐξ ὕδατος καὶ αὐτὰ κατὰ τὸν Μωϋσῆν γεγενεῖσθαι λέγοντες, οἱ δὲ καὶ ἀκροδρύων καὶ ᾠῶν ἀπέχονται. Τινὲς δὲ καὶ ξηροῦ ἄρτου μόνου μεταλαμβάνουσιν, ἄλλοι δὲ οὐδὲ τούτου. Ἕτεροι δὲ ἄχρις ἐνάτης ὥρας νηστεύοντες διάφορον ἔχουσι τὴν ἑστίασιν». Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν τεσσαρακονθήμερον προσδιορισμὸν τῆς πρὸ τοῦ Πάσχα νηστείας, ὅστις ἀναμφιβόλως ἐγένετο κατ' ἀπομίμησιν τῆς τεσσαρακονθημέρου νηστείας τοῦ Χριστοῦ (*Ματθ.* 4, 2), ὑπῆρχον διαφοραί τινες μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν, προερχόμεναι ἐκ τῆς συναριθμήσεως ἢ μὴ τῆς μεγάλης ἑβδομάδος ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ, καθόσον ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ δὲν συνηριθμεῖτο ἡ μεγάλη ἑβδομὰς ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ, ἥτις οὕτω ἀπετελεῖτο ἐξ 6 ἑβδομάδων καὶ ἑπομένως ἡ ὅλη νηστεία παρετείνετο ἐπὶ 7 ἑβδομάδας, ἐνῷ ἐν τῇ Δύσει συνηριθμεῖτο, οὕτως ὥστε ἡ τεσσαρακοστὴ μετὰ τῆς μεγάλης ἑβδομάδος ἀπετελεῖτο ἐξ 6 ἑβδομάδων. Ἀφ' ἑτέρου, ἐνῷ κατ' ἀρχὰς ἠριθμοῦντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι τῆς τεσσαρακοστῆς, ἔπειτα ἐξῃρέθησαν αἱ μὴ νηστήσιμοι ἡμέραι αὐτῆς, ἤτοι ἡ Κυριακὴ ἐν τῇ Δύσει καὶ ἡ Κυριακὴ καὶ τὸ Σάββατον, πλὴν τοῦ μεγάλου Σαββάτου, ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὥστε αἱ ἡμέραι τῆς νηστείας ἔμενον 36 (42—6 ἐν τῇ Δύσει καὶ 49—13 ἐν τῇ Ἀνατολῇ). Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν 40 ἡμερῶν, ἐν μὲν τῇ Δύσει ἤρχιζεν ἡ νηστεία ἀπὸ τῆς Τετάρτης τῆς πρὸ τῆς ἕκτης ἑβδομάδος, οὕτω δ' ἀπετελέσθη νηστεία 40 ἡμερῶν (36+4), ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ μίαν ἑβδομάδα πρὸ τῶν ἑπτὰ ἑβδομάδων τῆς τεσσαρακοστῆς, ἤτοι ἀπὸ τὴν Δευτέραν τὴν μετὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀπόκρεω, οὕτω δὲ ἀπετελέσθη νηστεία 41 ἡμερῶν (36+5). Παρὰ ταῦτα, ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὡς πρώτη ἑβδομὰς τῶν νηστειῶν ἀριθμεῖται ἡ ἑβδόμη πρὸ τοῦ Πάσχα ἑβδομάς.

Ἡ πρώτη ἑβδομὰς τῆς τεσσαρακοστῆς καλεῖται *καθαρά*, διότι κατ' αὐτὴν διὰ προσευχῆς καὶ νηστείας καθαρίζονται οἱ πιστοί, ἡ δὲ Κυριακὴ αὐτῆς καλεῖται τῆς *Ὀρθοδοξίας*, πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἀναστηλώσεως τῶν εἰκόνων ἐπὶ τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας (842). Κατὰ τὴν Κυριακὴν ταύτην ἀναθεματίζονται καὶ πάντες οἱ αἱρετικοί, οἱ ἀναθεματισθέντες ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων. Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς δευτέρας ἑβδομάδος ἑορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, τοῦ ἀγωνισαμένου ἐν ταῖς συνόδοις κατὰ τοῦ Βαρλαὰμ τοῦ Καλαβροῦ (1341) καὶ τοῦ Ἀκινδύνου (1347). Ἡ Κυριακὴ τῆς τρίτης ἑβδομάδος καλεῖται τῆς *Σταυροπροσκυνήσεως*, διότι κατ' αὐτὴν προβάλλεται τοῖς πιστοῖς εἰς προσκύνησιν ὁ τίμιος σταυρός, ὅπως ἐντεῦθεν ἀρυόμενοι δύναμιν μὴ ἀποκάμωσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς νηστείας. Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς τετάρτης ἑβδομάδος ἑορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς Ἰωάννου τοῦ συγγραφέως τῆς Κλίμακος, ἔργου περιέχοντος ἐποικοδομητικοὺς λόγους, διδάσκοντας πῶς δύνανται οἱ πιστοὶ βαθμηδὸν νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὴν ὑψίστην ἀρετήν. Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς πέμπτης ἑβδομάδος ἑορτάζεται ἡ μνήμη τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, προβαλλομένης τοῖς πιστοῖς ὡς ὑποδείγματος μετανοίας. Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς Τετάρτης τῆς ἑβδομάδος ταύτης, ὅτε τελεῖται νῦν ὁ ὄρθρος τῆς Πέμπτης, ψάλλεται ὁ μέγας κανών, ποίημα τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης (†713), ἀποτελούμενον ἐκ 280 τροπαρίων, ἐν οἷς διὰ παραδειγμάτων ἐκ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας δεικνυται πῶς ἀμείβεται ἡ ἀρετὴ καὶ τιμωρεῖται ἡ κακία, κατὰ δὲ τὴν ἑσπέραν τῆς Παρασκευῆς, ὅτε τελεῖται νῦν ὁ ὄρθρος τοῦ Σαββάτου, ψάλλεται ὁ ἀκάθιστος ὕμνος, ποίημα τοῦ Γεωργίου Πισίδου μετὰ τοῦ κανόνος τοῦ Ἰωσὴφ τοῦ ὑμνογράφου, εἰς ἀνάμνησιν τῆς σωτηρίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκ διαφόρων ἐπιδρομῶν, καὶ δὴ τῶν τῶν Περσῶν καὶ Ἀβάρων. Ὁ ἀκάθιστος ὕμνος ἀποτελεῖται ἐξ 24 οἴκων, ἀνὰ 6 τῶν ὁποίων ψάλλονται τὴν ἑσπέραν τῆς Παρασκευῆς τῶν τεσσάρων προηγουμένων ἑβδομάδων. Ἡ Κυριακὴ τῆς ἕκτης ἑβδομάδος καλεῖται τῶν *Βαΐων*, ἑορταζομένη πρὸς ἀνάμνησιν τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου τοῦ Κυρίου εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ τῆς ὑπαντήσεως αὐτοῦ διὰ βαΐων καὶ κλάδων. Κατὰ τὸ Σάββατον τῆς ἑβδομάδος ταύτης ἑορτάζεται ἡ μνήμη τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου.

Κατὰ πᾶσαν Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τῆς τεσσαρακοστῆς τελεῖται παρ' ἡμῖν ἡ λειτουργία τῶν προηγιασμένων, ἥτις, κατὰ τὸν 52 κανόνα τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, «Ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρεκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω» (πρβλ. καὶ καν. 49 τῆς Λαοδικ.), κατὰ πᾶν δὲ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων ἡ λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς Κυριακὰς ἡ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἐπίσης κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν δὲν πρέπει νὰ τελῶνται γάμοι καὶ νὰ ἑορτάζωνται γενέθλια (καν. 52 τῆς Λαοδ.), αἱ δὲ μνῆμαι τῶν μαρτύρων πρέπει νὰ μετατίθενται εἰς τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν (καν. 51 τῆς Λαοδ.).

Τὸ κορύφωμα τῆς τεσσαρακοστῆς ἀποτελεῖ ἡ καλουμένη *μεγάλη ἑβδομάς*, διότι κατ' αὐτὴν ἑορτάζεται ἡ μνήμη μεγάλων γεγονότων, τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὡς παρατηρεῖ ὁ Χρυσόστομος «μεγάλα τινὰ καὶ ἀπόρρητα τυγχάνει τὰ ὑπάρξαντα ἐν αὐτῇ ἀγαθά» (ὁμιλ. 30 εἰς Γεν.). Ἐκ τῶν ἡμερῶν τῆς μεγάλης ἑβδομάδος, καθ' ἣν τηρεῖται αὐστηρὰ νηστεία (Ἀποστ. Διατ. 5, 18), διακρίνεται ἡ μεγάλη Πέμπτη, ὡς ἡ ἡμέρα τοῦ μυστικοῦ δείπνου, ἡ μεγάλη Παρασκευή, ὡς ἡ ἡμέρα τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ μέγα Σάββατον, ὡς ἡ ἡμέρα τῆς ἐν τῷ τάφῳ ἀναπαύσεως αὐτοῦ. Κατὰ τὴν μεγάλην Τετάρτην (ἐνιαχοῦ τὴν μεγάλην Πέμπτην) τελεῖται τὸ εὐχέλαιον, κατὰ τὴν μεγάλην Πέμπτην ἁγιάζεται, ὑπαρχούσης ἐλλείψεως, τὸ ἅγιον μύρον, ἐν δὲ τῷ παλατίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν λειτουργίαν ἐτελεῖτο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, νίπτοντος τοὺς πόδας δώδεκα πενήτων, ὁ νιπτήρ, ὅστις καὶ νῦν τελεῖται ἐνιαχοῦ ὑπὸ ἀρχιερέων, καὶ κατὰ τὸ μέγα Σάββατον ἐβαπτίζοντο οἱ κατηχούμενοι, οἵτινες κατὰ τὴν μεγάλην Πέμπτην ἀπήγγελλον τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. Κ. Ι. Δ.

τεσσαρακοστός,—ή,—όν· ἀριθμ. τακτικόν, ὁ ἐν τῇ ἀριθμητικῇ σειρᾷ φέρων τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα· || **τεσσαρακοστὸν** (τό)· ὡς οὐσ., τὸ τεσσαρακοστὸν μέρος, ἓν ἐκ τῶν τεσσαράκοντα ἴσων μερῶν, ἡ τεσσαρακοστὴ μοῖρα· || **τεσσαρακοστὴ** (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

τέσσαρες (οἱ, αἱ), *τέσσαρα* (τά)· δημοτ. *τέσσερες—τέσσερα*· ἀριθμ. ἀπόλυτον: «τέσσαρα παιδία», «τεταγμένοι ἀνὰ τέσσαρας» ἢ δημοτικώτ. «—ἀνὰ τέσσαρες»· || δημοτ. «πηγαίνουν τέσσερεις τέσσερεις», κατάρα «νὰ σὲ πάνε τέσσερεις», δηλ πρὸς ταφήν, «τέσσερεις οἱ τέσσερεις δέκα ἔξι» || «περπατεῖ μὲ τὰ τέσσερα» ἐπὶ βρέφους βαδίζοντος τετραποδητί || φρ. «φέρνει τὸ ἄλογο 'ς τὰ τέσσερα» ἢ «τρέχει τὸ ἄλογο 'ς τὰ τέσσερα» μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν ταχύτητα || «ἦρθε 'ς τὰ τέσσερα» ἦλθε ταχέως, «τὸν ἔκαμε κι' ἔφυγε 'ς τὰ τέσσερα».

Τεσσαρεσκαιδεκατῖται (οἱ). Οὕτω (λατιν. Quartodecimani) ἐκλήθησαν οἱ ἐκ τῶν Χριστιανῶν ἑορτάζοντες τὸ Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων, τὴν 14 τοῦ ἑβραϊκοῦ μηνὸς Νισάν. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Ἐβιωναῖοι, οἵτινες, φρονοῦντες ὅτι ὁ Χριστὸς σταυρωθεὶς κατὰ τὴν 15 τοῦ μηνὸς Νισὰν ἔφαγε μετὰ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν τὸν πασχάλιον ἀμνὸν τὴν 14 τοῦ Νισάν, ἑώρταζον τὸ Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὴν 14 τοῦ Νισάν. Αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἑλλάδος, Αἰγύπτου, Παλαιστίνης καὶ Ῥώμης ἑώρταζον τὴν μὲν Παρασκευήν, ἀδιαφόρως ἐὰν αὕτη ἔπιπτε καὶ μετὰ τὴν 14 τοῦ Νισάν, τὸ σταυρώσιμον Πάσχα θεωροῦσαι τοῦτο ὡς ἡμέραν πένθους, μετὰ δύο ἡμέρας, τὴν Κυριακήν, τὸ ἀναστάσιμον Πάσχα, θεωροῦσαι τοῦτο ὡς ἡμέραν χαρᾶς. Ἀντιθέτως αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Κιλικίας, Συρίας καὶ Μεσοποταμίας ἑώρταζον τὴν 14 τοῦ Νισὰν ἀδιαφόρως τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐπίπτευεν αὕτη, τὸ σταυρώσιμον Πάσχα, μετὰ δύο δὲ ἡμέρας, τὴν 16 δηλαδὴ τοῦ Νισάν, τὸ ἀναστάσιμον Πάσχα, θεωροῦσαι τὸ πρῶτον ὡς τὴν ἡμέραν τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἑπομένως ἡμέραν χαρᾶς. Καὶ μετὰ τὸν καθορισμὸν δὲ τοῦ χρόνου τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ὑπὸ τῆς πρώτης ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἐξηκολούθουν πολλοὶ ἐν Ἀνατολῇ ἑορτάζοντες τὸ Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων (καν. 1 τῆς Ἀντιοχείας καὶ 7 τῆς Λαοδικείας, πρβλ. καὶ Ἐπιφανίου Αἱρ. 50), οὓς ἡ δευτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμενικὴ σύνοδος, καταλήγουσα μεταξὺ τῶν αἱρετικῶν καλεῖ «τεσσαρεσκαιδεκατίτας εἴτουν τετραδίτας» (καν. 7· πρβλ. καὶ καν. 7 τῶν Ἀποστόλων). Κ. Ι. Δ.

τεσσάρι (τό)· ἐκ τῶν παιγνιοχάρτων τὸ ἠριθμημένον διὰ τοῦ τέσσαρα: «ἔχεις κανένα τεσσάρι;» ἔχεις τέσσαρα σπαθὶ ἢ μπαστούνι κλπ.; || τέσσαρα ὅμοια πράγματα ὡς ἓν ὅλον.

— *[Νομισμ.]* Ἐκαλεῖτο *τεσσάρι* παλαιὸν χρυσοῦν νόμισμα τῆς Αὐστρίας, «τετραπλοῦν δουκᾶτον» (quadruple-ducat), τετραπλάσιον τῆς τότε νομισματικῆς μονάδος, τοῦ δουκάτου, βάρους 13,960 γραμμ. χρυσοῦ, τίτλου 0,980, ἰσότιμον πρὸς 47,41 χρυσᾶ φράγκα. Ἐχρησιμοποιεῖτο κυρίως πρὸς διάκοσμον τοῦ στήθους τῶν γυναικῶν. Ὁμοίως ἐκαλεῖτο οὕτω παλαιὸν χρυσοῦν νόμισμα τῆς Ἱσπανίας (quadruple pistole) τὸ τετραπλάσιον τῆς πιστόλας, νομισματικῆς μονάδος. Εἶχε βάρος 27,060 γραμμ. χρυσοῦ τίτλου ἀπὸ 0,875—0,917 καὶ ἀξίας 81,56 —85,44 φράγκων χρυσῶν. Ι. Α. Β.

Τεσσαρίνι (Tessarini), ***Κάρολος***. Διακεκριμένος Ἰταλὸς βιολιστὴς (1690—1765). Ἐμορφώθη ἐν Ῥώμῃ καὶ κατόπιν διετέλεσε βιολιστὴς τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας, εἶτα ἐν Οὔρμπινο καὶ τέλος ἐν Μπρύν. Ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι γνωστά: σονάται διὰ βιολίον καὶ βάσιμον (1729), «5 Allettamenti da camera», «Il maestro e discepolo da camera à 2 V.» (1734, σονάται διὰ 2 βιολία καὶ βάσιμον, κοντσέρτα διὰ 5 μέρη ἐγχόρδων, «L'arte di nuove modulazioni» κτλ. Γ. Σ.

τεσσαροχάλης (ὁ)· ναυτ., ὅρος τῆς κοινῆς γλώσσης σημαίνων *τετράχηλον*, *κερκέτης*. Σ. Ε. Λ.

Τεσσὲ (Tessé), ***Ῥεναῖος***. Γάλλος στρατάρχης (1651—1725). Προστατευόμενος τοῦ Λουβοᾶ, προήχθη τάχιστα, γενόμενος διοικητὴς τοῦ ἱππικοῦ (1675) εἰς τὴν ἐναντίον τῆς Σικελίας ἐκστρατείαν. Κατὰ τὰς μάχας τοῦ Ῥήνου ἐτραυματίσθη δίς. Διαπρέψας κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Βιλλαφράγκας καὶ τῆς Νικαίας προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον. Τῷ 1701 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἐκυρίευσε τὴν Μοδέναν, τὴν Παρμεζάνην καὶ τὴν Μάντουαν. Ἀνακληθεὶς εἰς Γαλλίαν ἐξεδίωξε τοὺς Πεδεμοντίους ἐκ Τουλῶνος καὶ κατόπιν ἀπεστάλη πρέσβυς εἰς Ῥώμην καὶ εἶτα εἰς Μαδρίτην. Ἀποσυρθεὶς εἶτα εἰς μοναστήριον ἀπέθανε μοναχός. Θ. Β.

τεσσενίτης (ὁ) (Teschenit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενές, τὸ ὁποῖον συνίσταται ἀπὸ πλαγιόκλαστον, ἐνάλκιμον, αὐγίτην, ἀμφίβολον καὶ βιοτίτην. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Teschen καὶ Neutitschein ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως, εἰς τὴν Πορτογαλίαν κ.ἀ. Γ. Β.

Τέσσενω (Tessenow), ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς τῷ 1876. Καθηγητὴς ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ σχολῇ τῆς Βιέννης, εἶτα ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τέχνης τῆς Δρέσδης καὶ ἀπὸ τοῦ 1926 ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ πολυτεχνικῇ σχολῇ τοῦ Βερολίνου, συνειργάσθη κατὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς κηπουπόλεως Χελλεράου, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ ἐπὶ σχεδίων αὐτοῦ ἐκτίσθησαν αἱ ἀγροτικαὶ ἐπαύλεις καὶ τὸ ἰνστιτοῦτον μουσικῆς καὶ ῥυθμοῦ τοῦ Νταλκρόζε. Θ. Κ.

Τεσσερὲν ***ντὲ Μπὸρ*** (Teisserenc de Bort), *Λεων*. Γάλλος μετεωρολόγος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1885—1913). Διηύθυνεν ἀπὸ τοῦ 1882—1896 τὸ τμῆμα τῆς γενικῆς μετεωρολογίας ἐν τῇ Κεντρικῇ Μετεωρολογικῇ ὑπηρεσίᾳ. Παραιτηθεὶς ἀφωσιώθη εἰς μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις τῆς ἀνωτέρας ἀτμοσφαίρας, κατεσκεύασε μάλιστα ἐξ ἰδίων εἰδικὸν πλοῖον, τὸ «Otarie», διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῆς ἀνωτέρας ἀτμοσφαίρας τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ἐκτελέσας πρὸς τοῦτο πλεῖστα ὅσα ταξίδια. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς διεθνεῖς μετρήσεις ἐπὶ τῆς κινήσεως τῶν νεφῶν (1896—1897), ἵδρυσε δὲ προσέτι καὶ εἰδικὸν μετεωροσκοπεῖον τῆς δυναμικῆς μετεωρολογίας ἐν Trappes τῶν Παρισίων, ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ ὁποίου ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς σημερινῆς δυναμικῆς μετεωρολογίας καὶ τῶν νεωτέρων μεθόδων τῆς ἀερολογίας.

Ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1902 μέχρι τοῦ Μαΐου 1903 τῇ βοηθείᾳ τῶν μετεωρολογικῶν ἰνστιτούτων τῆς Κοπεγχάγης καὶ Οὐψάλης, ὠργάνωσε συγχρόνους ἀνυψώσεις ἀεροστάτων ἀπὸ τοῦ Trappes καὶ Hald, διὰ τῶν ὁποίων ἐπετεύχθησαν μεγάλης σημασίας παρατηρήσεις. Τῷ 1907 ἠρεύνησε τὴν ἀνωτέραν ἀτμοσφαῖραν καὶ ἐξετέλεσεν ἐνδιαφέροντα πειράματα ἐπὶ τῆς συνθέσεως τοῦ ἀέρος αὐτῆς.

Διετέλεσε μέλος διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν καὶ τῷ 1910 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ Τεσσερὲν ὑπῆρξε τεράστιον. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐργασιῶν του εἶναι: «Μέτρησις τῶν ὑψῶν τῶν νεφῶν διὰ τῆς φωτογραφίας» (1895), «Μελέτη ἐπὶ τῆς διανομῆς τῶν πιέσεων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς» (1887), «Τρόπος σχηματισμοῦ τῶν ἰσοβαρικῶν τύπων» (1888), «Διανομὴ τῆς νεφώσεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς» (1884). Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Hildebrandrson συνέγραψε τὸ περισπούδαστον καὶ μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδός του ἔργον «Αἱ βάσεις τῆς Δυναμικῆς Μετεωρολογίας». Θ. Ε. Σ.

τέσσερις ἢ ὀρθότ. *τέσσερεις*· δημοτ., ἀντὶ τέσσαρες.

Τεσσιὲ (Teissier), ***Βενέδικτος-Μάριος-Φραγκίσκος***. Γάλλος ἰατρός, καθηγητὴς τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ Λυῶνος (1813—1889). Ἔγραψε περὶ τῆς νόσου τοῦ Graves, περὶ τοῦ λευκοῦ ὄγκου τῶν ἰνιακῶν σπονδύλων κλπ. Θ. Σ.

— **Τεσσιὲ** (Teissier), ***Λουδοβῖκος-Ἰωσήφ***. Γάλλος ἰατρός, υἱὸς τοῦ *Βενεδίκτου* (1851—1926). Τῷ 1884 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ Λυῶνος. Διετέλεσε μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς Ἀκαδημίας Βρυξελλῶν καὶ Ῥώμης. Ἐδημοσίευσε μετὰ τοῦ Laveran τὸ κλασσικὸν δίτομον σύγγραμμα τῆς «Ἐσωτερικῆς Παθολογίας», ὅπερ ἔσχε πολυπληθεῖς ἐκδόσεις. Ἐτιμήθη διὰ τοῦ βραβείου Monthyon (1890) διὰ τὴν πραγματείαν του ἐπὶ τῶν μολυσματικῶν νόσων, ἔδωκε μετὰ τοῦ W...

Digitized by Google

ἀρίστην περιγραφὴν τῆς γρίππης κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ 1889—1890 καὶ εἰδικῶς ἠσχολήθη μὲ τὰς ἀγγειοκαρδιακὰς νόσους, τὰς χρονίας νεφρίτιδας καὶ τοὺς χρονίους ρευματισμούς, γράψας σχετικὰς περὶ τούτων ἐργασίας. Ο. Ρ.

Τεσσῖνον (γερμ. Tessin) *[Γεωγρ.]*. Ἑλβετικὸν καντόνιον (βλ. λ. *Τίκινον*).

τεσσιτούρα (ἡ) (ἰταλ. tessitura). Ἡ μουσικὴ κλῖμαξ ἢ μᾶλλον ἁρμόζουσα εἰς φωνήν τινα. Ἡ τεσσιτούρα, ὡς ἐκ τούτου ποικίλλει ὄχι μόνον κατὰ φωνήν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄτομον, ἐφ' ὅσον ὑψίφωνός τις π. χ. ἔχει μεγαλυτέραν εὐκολίαν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὀξέων φθόγγων τῆς κλίμακος, ἄλλην εἰς τὴν τῶν κεντρικῶν φθόγγων, ἄλλην δὲ εἰς τὴν τῶν βαρυτέρων. Ὑπάρχουν, σπανιώτατα ὅμως, καὶ προνομιοῦχοι καλλιτέχναι τοῦ ᾄσματος, ὧν ἡ τεσσιτούρα ἀποδεικνύει μεγίστην ὁμοιογένειαν, ἀπὸ τοῦ βαθυτάτου μέχρι τοῦ ὀξυτάτου φθόγγου. Γ. Σ.

τὲστ (τὸ) (λ. ἀγγλ. test). Ὅρος ἐπιστημονικός, εἰσαχθεὶς πρὸ τριακονταετίας περίπου καὶ σημαίνων ἐπιστημονικὸν κριτήριον πρὸς διάγνωσιν καὶ καθορισμὸν ψυχικοῦ τινος ἢ φυσιολογικοῦ χαρακτηριστικοῦ ἑνὸς ἀτόμου ἢ καὶ πρὸς γνῶσιν τῆς ἐπιδόσεως αὐτοῦ ἐν τῷ ἔργῳ του. Ὁ καθορισμὸς οὗτος γίνεται οὐχὶ δι' ἁπλῆς καὶ τυχαίας παρατηρήσεως τοῦ ὑπὸ ἔλεγχον χαρακτηριστικοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει ἐξετάσεων τελουμένων ὑπὸ ὡρισμένους καὶ τοὺς αὐτοὺς πάντοτε ὅρους καὶ διὰ μέτρων ἐχόντων γενικὴν καὶ ἀντικειμενικὴν ἀξίαν. Τὰ μέτρα ταῦτα καταρτίζονται ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιστημόνων κατόπιν μαθηματικοῦ ὑπολογισμοῦ, διατασσόμενα εἴτε κατ' ἀνιοῦσαν βαθμῖδα δυσκολίας, ὁπότε ἀποτελοῦσι *κλίμακα*, εἴτε ἀδιαφόρως δυσκολίας. Κατὰ ταῦτα, τὰ τὲστ ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἐντὸς τοῦ ψυχολογικοῦ ἐργαστηρίου διεξαγόμενα πειράματα ὡς πρὸς τὴν ὑπὸ καθωρισμένους ὅρους παρατήρησιν καὶ τὸ δυνατὸν τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς ποσοτικῆς ἐργασίας τῶν δεδομένων αὐτῆς, διαφέρουσιν ὅμως τῶν πειραμάτων, διότι τὸ μὲν πείραμα ἔχει θεωρητικὸν κυρίως σκοπόν, τὴν εὕρεσιν τουτέστι τῶν ἀρχῶν ἢ νόμων ψυχολογικῶν κλπ., ἐνῷ τὰ τὲστ κατὰ κύριον λόγον εἶναι διαγνωστικά, μὴ ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἐξεύρεσιν ἀρχῶν ἢ νόμων, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ μέτρησιν τῆς ἐπιδόσεως ἢ τῆς ἱκανότητος τῶν ἐξεταζομένων ἀτόμων. Διὰ τῶν κριτηρίων τούτων δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν ἀκριβέστερον καὶ ἐπιστημονικῶς εἰς ἀριθμοὺς καὶ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὰς εἰδικὰς ἱκανότητας καὶ τὰ διαφέροντα καὶ τὸν συναισθηματικὸν καὶ βουλητικὸν βίον καὶ τὰ φυσιολογικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τὴν ἐπίδοσιν ἀτόμου τινὸς (μαθητοῦ λ. χ. ἢ ἐργάτου) ἢ τὴν ἐπάρκειαν ἑνὸς ἐπιθεωρητοῦ ἢ διδασκάλου εἰς τὸ ἔργον του ἢ τὴν ἐπάρκειαν μεθόδου τινός, οὕτως ὥστε ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γενησομένης διαγνώσεως νὰ ὑποδειχθῶσι τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς βελτίωσιν καὶ πρόοδον τῶν ἐλεγχομένων ἀτόμων. Τῶν τὲστ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας γίνεται εὐρεῖα χρῆσις καὶ εἰς τὰ ψυχολογικὰ ἐργαστήρια, ἰδίᾳ ὅμως χάριν πρακτικῶν σκοπῶν εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τὰ ψυχοτεχνικὰ καὶ τὰ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ ἰνστιτοῦτα καὶ ἄλλα ἱδρύματα, πρὸς διάγνωσιν τῶν ἱκανοτήτων τῶν μαθητῶν ἢ ἐργατῶν, ἢ ἐν τῷ στρατῷ τῶν στρατιωτῶν, πρὸς μέτρησιν τοῦ ἔργου τῆς διδασκαλίας ἢ τῆς ἐπαρκείας αὐτῆς, πρὸς ἀνακατάταξιν μαθητῶν ἢ ἐργατῶν ἢ πρὸς ὁδηγίαν εἰς ἐκλογὴν τοῦ ἁρμόζοντος ἐπαγγέλματος ἢ πρὸς ρύθμισιν ἐπὶ τὸ ἐπαρκέστερον καὶ τὸ οἰκονομικώτερον βιομηχανικῶν ἢ ἄλλων ἐπιχειρήσεων.

Διὰ τῶν μέτρων καὶ κριτηρίων τούτων διαγιγνώσκεται: ποία ἡ φύσις ἑκάστου ἐργαζομένου ἀτόμου (τουτέστιν αἱ ἱκανότητές του, αἱ προδιαθέσεις του, αἱ κρίσεις του, ἡ εὐφυΐα του, ὁ συναισθηματικός του κόσμος κλπ.) καὶ πόσον ἢ ποῖον εἶναι τὸ ἑκάστοτε ἐπιτελεσθὲν ἔργον ἢ τίς ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀνωτέρω ἱκανοτήτων, κατὰ πόσον τουτέστι τὸ ἐξετασθὲν ἄτομον ἐπέδωκεν εἰς τὰς γνώσεις του, τὰς σκέψεις του ἢ τὰς κοινωφελεῖς του διαθέσεις, ἕξεις καὶ τὴν ὅλην ἐν γένει ἐργασιαν του. Τελεῖται δὲ ἡ διὰ τῶν μέτρων τούτων ἐξέτασις εἴτε κατ' ἄτομον εἴτε καθ' ὁμάδας, μέχρι τὸ πολὺ 200, ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ, ταυτοχρόνως ἐξεταζομένων ἀτόμων.

Πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῆς καθιερώσεως τῶν τὲστ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ὁ τοιοῦτος ἔλεγχος τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐπιδόσεως τῶν ἐξεταζομένων ἀτόμων ἐγίνετο δι' ὑποκειμενικῶν, ἀνακριβῶν καὶ ἀντεπιστημονικῶν πρακτικῶν μέσων, ὡς εἶναι αἱ συνήθεις παρ' ἡμῖν ἐν τῷ σχολείῳ ἐξετάσεις. Τὰ μέσα ὅμως ταῦτα, ἰδίᾳ δὲ αἱ συνήθεις ἐξετάσεις, ὡς ὑποκειμενικά, διαφόρως ὑφ' ἑκάστου ἐξεταστοῦ χρησιμοποιοῦνται καὶ πλείστων ἀδικημάτων γίνονται πρόξενα. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀντικατεστάθησαν εἰς πάσας τὰς προηγμένας χώρας διὰ τῶν τέστ.

Εἴδη τῶν τέστ. Τὲστ ἔχομεν διαφόρων εἰδῶν, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, καὶ δή: α') φυσιολογικά, πρὸς ἔλεγχον φυσιολογικῆς τινος λειτουργίας ἢ ἱκανότητος, λ. χ. τῆς ὀπτικῆς λειτουργίας, τῆς ἀκουστικῆς κ. λ. π.· β') πνευματικά, πρὸς ἔλεγχον τῶν διαφόρων πνευματικῶν ἱκανοτήτων, τῆς μνήμης λ. χ. καὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν αὐτῆς, τῆς φαντασίας, τῆς κρίσεως, τῆς εὐφυΐας, τῆς βουλήσεως, τῆς κράσεως κ. λ. π.· γ') τεχνικά, πρὸς διάγνωσιν τῆς ἱκανότητος ἢ ἐπιδόσεως ὑποψηφίων ἐπαγγελματιῶν τινων ἢ ἐργατῶν, τῆς ταχύτητος λ. χ. καὶ εὐκινησίας, τῆς πρὸς διακόσμησιν δεξιότητος κ. λ. π. δ') ἐκπαιδευτικά, πρὸς ἔλεγχον τῆς ἐπιδόσεως τῶν μαθητῶν εἰς τὰ διάφορα μαθήματά των (ἀνάγνωσιν, γραφήν, ἀριθμητικήν, λατινικὰ κ. λ. π.) ἢ πρὸς κτῆσιν ὡρισμένων ἕξεων καὶ διαθέσεων, ἀπαρτισμάτων τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς προσωπικότητος ἑνὸς ἀτόμου ἢ τὴν ἐπάρκειαν τέλος τῶν διευθυνόντων τὴν ἐκπαίδευσιν.

Ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1923 ἐγένετο ἱκανὴ πειραματικὴ ἐργασία πρὸς εἰσαγωγὴν ἐπιστημονικῶν κριτηρίων, ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, διὰ τῆς ἱδρύσεως καὶ λειτουργίας κυρίως τεσσάρων ἐπιστημονικῶν κέντρων, καὶ δὴ τῶν δύο ἐργαστηριων τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς πειραματικῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, τοῦ ψυχολογικοῦ ἐργαστηρίου τῆς παιδαγωγικῆς ἀκαδημίας καὶ τοῦ ἐπὶ διετίαν λειτουργήσαντος παιδολογικοῦ ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν κέντρων τούτων προέκυψαν διάφοροι ἔρευναι καὶ τέστ, ὡς εἶναι τὰ ὑπὸ Γ. Σακελλαρίου καταρτισθέντα τὲστ ἀριθμητικῆς (1925), τὰ τὲστ ἀναγνώσεως (1926), τὰ τὲστ συναισθηματικῶν ἐκδηλώσεων (1931) καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀμερικανικοῦ προσαρμοσθεῖσα εἰς τὸ ἑλληνικὸν κλῖμαξ πρὸς μέτρησιν τῆς εὐφυΐας (1928). Ἐπίσης ἡ ὑπὸ τοῦ Ν. Ἐξαρχοπούλου παραλλαγὴ τῆς κλίμακος Binet πρὸς μέτρησιν τῆς εὐφυΐας (1932) καὶ τέλος τὰ τὲστ ὁμαδικῆς ἐξετάσεως τῆς εὐφυΐας τῶν τελειοφοίτων τοῦ γυμνασίου καί τινα τεχνικὰ τὲστ πρὸς ἐπαγγελματικὴν κατεύθυνσιν ὑπὸ Γ. Σακελλαρίου (1931). Γ. Θ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Τὲστ (Teste, la —) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις καὶ λιμὴν τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἀρκασόν, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. (1926) 7.815. Ἔχει ὀστρεοτροφεῖον καὶ παραγωγὴν τερεβινθίνης καὶ ρητίνης. Θ. Κ.

Τὲστ (Teste), ***Ἀντώνιος***. Γάλλος ἐπαναστάτης (1744—1804). Σπουδάσας τὰ νομικά, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἐξελέγη πληρεξούσιος τῷ 1793. Κηρυχθεὶς κατὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου προεγράφη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ γαλλικὸν ἔδαφος. Ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἐξορίας διετήρει τὰ δημοκρατικά του φρονήματα, ἀλλ' ἀπεδοκίμαζε πᾶσαν πρᾶξιν τείνουσαν εἰς τὴν ἀμαύρωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπαναστάσεως, διὸ ἀπεμακρύνθη τοῦ πολιτικοῦ σταδίου καὶ κατέγινεν εἰς τὴν συγγραφὴν νομικῶν ἔργων. Θ. Β.

— **Τὲστ** (Teste) ***Ἰωάννης***. Γάλλος νομομαθὴς καὶ πολιτικὸς (1780—1852). Τῷ 1805 διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς νομικῆς. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν Βουρβώνων (1815), προγραφεὶς ἀπῆλθεν εἰς Βρυξέλλας, ὁπόθεν ἐπέστρεψε τῷ 1830, μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Καρόλου Α', ὅτε ὡς δικηγόρος διέπρεψε μεταξὺ τῶν πρώτων νομομαθῶν καὶ ρητόρων τῆς Γαλλίας. Ἐξελέγη βουλευτὴς τῷ 1834, ἀνέλαβε δὲ τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Ἐμπορίου, τῷ 1839 τῆς Δικαιοσύνης καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τῶν Δημοσίων Ἔργων. Τῷ 1843 ἐγένετο πρόεδρος τοῦ ἀκυρωτικοῦ δικαστηρίου. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ διοικητικαῖς καταχρήσεσι, κατεδικάσθη εἰς τριετῆ φυλάκισιν καὶ ὑπέρογκον χρηματικὴν ἀποζημίωσιν. Θ. Β.

— **Τὲστ** (Teste), ***Φραγκῖσκος***, *βαρῶνος ντὲ* —. Γάλλος στρατηγὸς (1775—1856). Διέπρεψεν εἰς πλείστας μάχας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Δαλματίᾳ κατὰ τῶν Ρώσων, ἀκολουθήσας δὲ τὸν Ναπολέοντα εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ρωσίας ἐτραυματίσθη ἐπικινδύνως κατὰ τὴν μάχην τῆς Μόσχας. Αἰχμαλωτισθεὶς βραδύτερον εἰς Δρέσδην, ἔτυχεν ἐλευθερίας τῷ 1814 καὶ ἀπεσύρθη τοῦ στρατοῦ. Θ. Β.

Τέστα (Testa), ***Ἀλφόνσος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος (1784—1860). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πλακεντίας καὶ ἔγραψε διάφορα ἔργα, τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τρίτομος «Κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου τοῦ Καντίου» (1841—1849). Ἔγραψεν ἐπίσης: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ αἰσθήματος τῆς συμπαθείας» (1829), «Φιλοσοφία τοῦ νοὸς» (1836) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—**Τέστα** (Testa), ***Θωμᾶς Γκεράρντι*** *ντὲλ* —. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (βλ. λ. ***Γκεράρντι*** ντὲλ Τέστα).

τεστακέλλη (ἡ) (Testacella) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *τεστακελλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *τεστακέλλη ἡ ἁλιωτοειδὴς* (Testacella haliotidea), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 8 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ φέρει ὄστρακον μικρὸν μὲ βραχεῖαν καὶ εὐρεῖαν συσπείρωσιν. Ζῇ ἐντὸς τῆς γῆς καὶ τρέφεται ἐκ γαιοσκωλήκων ἀποκλειστικῶς. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

τεστακελλίδαι (οἱ) (Testacellidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν*, περιλαμβάνουσα μικρὰ μαλάκια μὲ ὄστρακον μικρὸν ὅπερ καλύπτει μόνον τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τοῦ σώματος. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *τεστακέλλη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳλ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα ζῴων τῆς οἰκογενείας ταύτης συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

τεσταμόρος (ὁ). Καλεῖται οὕτω κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τὸ *στηλόκρανον* τῶν στηλῶν καὶ τῶν ἐπιστηλίων τῶν ἱστῶν. Σ. Ε. Λ.

Τέστι (Testi), ***Φούλβιος***. Ἰταλὸς ποιητὴς (1593—1646). Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Μοδένης καὶ τῆς Βολωνίας καὶ κατόπιν διετέλεσε βιβλιοθηκάριος τοῦ δουκὸς τῆς Φερράρας καὶ ἔτυχε μεγάλων τιμῶν ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Μοδένης Φραγκίσκου Α', ὃν ἠκολούθησεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν Μοδέναν ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν διὰ τὰς δριμυτάτας ἐπιθέσεις του κατ' αὐτῶν (ποίημα «Ἰταλία», 1617) καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ πιθανῶς δηλητηριασθείς. Διεκρίθη κυρίως ὡς λυρικὸς ποιητής, διὰ τὴν καλλιέπειάν του, τὴν πλουσίαν φαντασίαν του καὶ τὰς ὑψηλάς του ἰδέας. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1613 καὶ 1653 ἐδημοσιεύθησαν πολλαὶ συλλογαὶ στίχων του, τῷ δὲ 1817 ἐκλογὴ αὐτῶν εἰς 2 τόμους. Ἔγραψεν ὡσαύτως καὶ τὰ δραματικὰ ἔργα: «Ἀρσίντα» καὶ «Ἴζολα ντ' Ἀλτσίνα» καὶ τὸ ἐθνικὸν ποίημα «Κωνσταντῖνος». Μ. Δ. Β.

τεστικαρδῖναι (οἱ) (Testicardines Bronn) *[Παλαιοζῳολ.]*. Συνώνυμον τῶν *ἀρτικουλάτων* (βλ. λ.).

τεστουδιναρία (ἡ) (Testudinaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *διοσκυριοειδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἶναι ἡ *τεστουδιναρία ἡ ἐλεφαντόπους* ((Testudinaria elephantipes), ἡ βάσις τοῦ κορμοῦ τῆς ὁποίας εἶναι ὀγκώδης καὶ καλύπτεται ὑπὸ παχέος φελλοειδοῦς στρώματος. Δ. Ν. Π.

Τεστὺ (Testut), ***Ἰωάννης-Λέων***. Γάλλος ἀνατόμος, γεννηθεὶς τῷ 1849. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν Λίλλῃ (1884—1886) καὶ εἶτα ἐν Λυῶνι, καὶ ἱδρυτὴς καὶ συντάκτης τριῶν περιοδικῶν («Φυσικῆς ἱστορίας», «Φυσικῶν ἐπιστημῶν», καὶ «Ἀνατομικῆς καὶ Ἱστολογίας»). Ἔγραψε μέγαν ἀριθμὸν ἐργασιῶν καὶ ἐξέδωκε τὴν κλασσικὴν τετράτομον «Ἀνατομικὴν τοῦ ἀνθρώπου», (1892, 1899), μεταφρασθεῖσαν εἰς τὴν ἰταλικὴν καὶ ἱσπανικήν. Ο. Ρ.

τεταγμένος,*—η,—ον*· παθ. μετοχ. τοῦ *τάσσω* ὁ ἔν τινι τόπῳ ἢ τάξει ταχθείς: «τεταγμένος εἰς τὸ δεξιόν, — εἰς τὸ ἀριστερόν» ‖ ὁ κληθείς, ὁ προωρισμένος πρός τινα σκοπόν: «τεταγμένος εἰς τὴν ἐφαρμογήν, —τὴν τήρησιν τῶν νόμων», «οἱ τεταγμένοι τὴν ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος».

—*[Βλητ.] Τεταγμένη* σημείου τινὸς τῆς τροχιᾶς εἶναι ἡ κατακόρυφος ἀπόστασις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὁριζοντίου τῆς διερχομένης διὰ τοῦ στόματος τοῦ πυροβόλου ὅπλου. Ἡ μεγίστη τούτων, ἡ τῆς κορυφῆς τῆς τροχιᾶς, καλεῖται *βέλος*. Ἡ γνῶσις τῶν τεταγμένων εἶναι ἀναγκαία διὰ τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῶν ἐπικινδύνων ζωνῶν, τῶν ζωνῶν προκαλύψεως καὶ ἀσφαλείας, τῆς θεριζομένης ζώνης καὶ ἐν γένει διὰ τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων βολῆς, τῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῶν πυροβόλων ὅπλων καὶ ζητημάτων τινῶν ὀχυρωτικῆς. Οἱ πίνακες βολῆς, τῶν φορητῶν ὅπλων ἰδίᾳ, καὶ κατ' ἀρχήν, περιλαμβάνουσι πάντοτε πίνακα τῶν τεταγμένων τῆς τροχιᾶς, ἀνὰ 100 μ., ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. Ὁ καθορισμὸς τούτων γίνεται ἀπ' εὐθείας μὲν διὰ τὰς μικροτέρας ἀποστάσεις καὶ δι' ὕψος 2 μ. ἢ τὸ πολὺ 2,50 μ., τῇ βοηθείᾳ κατακορύφων πλαισίων, ἐπὶ τῆς γραμμῆς βολῆς διατιθεμένων, δι' ὑπολογισμοῦ δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λοιπῶν, πειραματικῶς ἐπίσης καθοριζομένων στοιχείων, διὰ τὰς μεγαλυτέρας ἀποστάσεις. Κ. Δ.

— *[Μαθηματ.]* Βλ. λ. *συντεταγμέναι*.

τετανία (ἡ). Παθολογικὸν σύνδρομον, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ σπασμῶν, οἵτινες καταλαμβάνουσι κατὰ προτίμησιν τοὺς μῦς τῶν ἄκρων, σπανιώτατα γενικευόμενοι καθ' ὅλον τὸ σῶμα μεθ' ὑπερερεθισμοῦ τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων, καὶ παροξυστικῶς ἐπερχόμενοι. Αἱ προσβολαὶ προαγγέλονται ὑπὸ μυρμηκιάσεων καὶ αἱμωδιῶν, ἐπακολουθεῖ δὲ σπασμὸς παρατεταμένος, ἀληθὴς ἀλγεινὴ σύσπασις περιφερικὴ πρὸς συνολκήν, δυνάμεναι νὰ ἐπαναληφθῶσι διὰ τῆς πιέσεως νεύρου ἢ ἀγγείου τινὸς (σημεῖα τοῦ Chwostek καὶ Weiss). Χαρακτηριστικὸν τῆς καταστάσεως ταύτης εἶναι αἱ διάφοροι θέσεις, τὰς ὁποίας προσλαμβάνει ἡ χεὶρ κυρίως, ὡς χεὶρ μαιευτῆρος, ἐπαίτου κτλ. Ἐπὶ τοῦ βρέφους παρατηρεῖται συνήθως ὁ τύπος

Digitized by Google

τῆς ἡμικλείστου χειρός, καθ' ὃν ὁ ἀντίχειρ ἐν προσαγωγῇ καλύπτεται ὑπὸ τῶν λοιπῶν δακτύλων ἐν μετρίᾳ κάμψει. Ἀνάλογα φαινόμενα παρατηροῦνται καὶ ἐπὶ τῶν κάτω ἄκρων. Ὁ παροξυσμὸς διαρκεῖ ἀπὸ 2'—3' μέχρι 1—2 ὡρῶν καὶ πλέον. Ὡς κύρια αἴτια τῆς τετανίας ἀναφέρουσι τὰς ψύξεις, λοιμώδεις νόσους, αὐτοδηλητηριάσεις, ραχιτισμὸν ἐπὶ παιδίων, κυρίως ὅμως ἡ τετανία ὀφείλεται εἰς διαταραχὴν τῆς λειτουργίας τῶν παραθυρεοειδῶν ἀδένων καὶ ἐλάττωσιν τοῦ ἀσβεστίου τοῦ ὀργανισμοῦ. Διακρίνομεν τὴν τετανίαν τὴν χειρουργικὴν ἢ μετεγχειρητικὴν μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν βρογχοκήλης, καὶ τὰς αὐτομάτους ἢ ἰατρικὰς τετανίας, τὰς ὀφειλομένας εἰς ἐλαττωματικὴν λειτουργίαν τῶν παραθυρεοειδῶν ἀδένων καὶ εἰς διαταραχὰς τοῦ ἀσβεστούχου μεταβολισμοῦ. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς πραϋντικὸ τοῦ νευρικοῦ συστήματος χλιαρὰ λουτρά, ἰδίως ὅμως εἰς τὴν χορήγησιν παραθυρεοειδικῶν παρασκευασμάτων καὶ ἁλάτων ἀσβεστίου, ἢ εἰς παραθυρεοειδῆ μεταμόσχευσιν. Μ. Ν. Β.

τετανικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν τέτανον, ὁ τοῦ τετάνου.

τετανοειδής, —οῦς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ παρεμφερὴς πρὸς τετανικόν, ὁ τοῦ εἴδους τοῦ τετάνου: «τετανοειδὴς σπασμός».

τετανόκερως (ὁ) (Tetanocerus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δολιχοκεριδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη κοπροφάγων μυιῶν, πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἀπαντωσῶν. Οἱ τετανόκεροι εἶναι μυῖαι μὲ σῶμα ἐπίξανθον, πτέρυγας λεπτοφυεῖς, ποικιλλομένας ὑπὸ μελανῶν νευρώσεων λεπτοτάτων, μεσαῖον ζεῦγος ποδῶν τελευτῶν εἰς σφαιροειδεῖς ἀποφύσεις. Ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων ἀποσυντεθειμένων ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν οὐσιῶν. Δ. Ν. Π.

τετανολυσίνη (ἡ). Οὐσία ἀνευρεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Madsen εἰς τὸ διήθημα καλλιεργήματος ἐν ζωμῷ τοῦ βακτηριδίου τοῦ τετάνου καὶ ἔχουσα τὴν ἰδιότητα νὰ αἱμολύῃ τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια τῶν κατοικιδίων ζῴων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ κονίκλου καὶ τῶν ἵππων. Εἶναι διάφορος τῆς τετανοσπασμίνης, μεθ' ἧς συνυπάρχει εἰς τὸ διήθημα. Καταστρέφεται εὐκόλως διὰ τῆς θερμάνσεως εἰς 50° ἐντὸς 20 λεπτῶν. Διὰ τῆς ἀνοσοποιήσεως ζῴων τῇ χρήσει προσφάτων διηθημάτων περιεχόντων τετανολυσίνην παράγεται ταυτοχρόνως μετὰ τῆς ἀντιτετανικῆς τοξίνης καὶ ἀντιτετανολυσίνη. Ν. Α. Μ.

τετανοπαθής, —οῦς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ πάσχων ἐκ τετάνου.

τέτανος (ὁ) *[Παθολ.]*. Νόσος λοιμώδης, ὀφειλομένη εἰς εἰδικὸν βακτηρίδιον, τὸν βάκιλλον τοῦ Nicolaïer, καὶ χαρακτηριζομένη διὰ τονικῶν μυϊκῶν συσπάσεων τοῦ σώματος. Τὸ βακτηρίδιον τοῦ τετάνου εἶναι ἀναερόβιον, βιοῦν ἐν ἀφθονίᾳ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἐν τῷ χώματι, τῇ ἰλύϊ καὶ τῇ κοπρίᾳ τῶν ζῴων, εἰσδύεται δ' εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα κατόπιν τραυματισμοῦ· ἀλλ' ἵνα ζῇ καὶ αναπτυχθῇ, δεῖται τῆς ἐπικουρίας καὶ ἑτέρων μικροβίων, τοῦ στρεπτοκόκκου, τοῦ σταφυλοκόκκου, τοῦ κολοβακτηρίου κλπ., μεθ' ὧν καὶ συνεισάγεται εἰς τὸ τραῦμα, ἐν ᾧ ἐμμένει έντετοπισμένον καὶ δὲν ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ καθόλου ὀργανισμοῦ, εἰ μὴ διὰ τῶν τοξινῶν, ἃς ἐκκρίνει καὶ αἵτινες, τοξικώταται οὖσαι, δρῶσιν εἰδικῶς ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Μετ' ἐπώασιν 5—10 ἡμερῶν ὁ τέτανος ἐξαγγέλλεται διὰ τοπικῶν ἐπὶ τοῦ μεμολυσμένου τραύματος πόνων καὶ εὐθὺς εἶτα ἐκρήγνυται διὰ συσπάσεων μυϊκῶν ἐπωδύνων καὶ παροξυστικῶν, αἵτινες ἐπὶ μὲν τῶν μασητήρων μυῶν, ἀφ' ὧν κατάρχονται, ἐπάγονται σύγκλεισιν τῶν γνάθων καὶ τρισμόν, ἐπὶ δὲ τῶν αὐχενικῶν καὶ τῶν τοῦ κορμοῦ μυῶν δυσκαμψίαν τοῦ αὐχένος καὶ ὀπισθότονον (ἐνίοτε ἐμπροσθότονον καὶ πλευρότονον), ἐπὶ δὲ τῶν τοῦ προσώπου σαρδόνιον ἔκφανσιν, καὶ συνήθως ἐπεκτείνονται καὶ ἐπὶ τὰ ἄκρα, παροξυνόμεναι ἀλγεινῶς ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ κινήσει ἢ διεγέρσει, ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πάσχων διατηρεῖ πλήρη διαύγειαν διανοίας· σφύξεις 100—120· θερμοκρασία 39°—40°, ἐξακολουθοῦσα ὑψουμένη ἔτι καὶ μετὰ θάνατον. Ὁ θάνατος εἶναι ἡ συνήθης ἐν βραχεῖ μᾶλλον ἢ ἧττον χρόνῳ ἔκβασις. Ἐπὶ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας ἀθρόαι καὶ εἰς ἀσυνήθη συχνότητα ἐνεφανίσθησαν αἱ τετανικαὶ τῶν τραυμάτων ἐπιπλοκαί, ἰδίως ἐπὶ τῶν βαθέων, τῶν ἀνωμάλων καὶ κολπωδῶν τραυμάτων, τῶν διὰ θραυσμάτων ὀβίδων καὶ χειροβομβίδων ἢ βολίδων Schrapnelles παραγομένων, ἐλαττωθεῖσαι ἀποτόμως διὰ τῶν προληπτικῶν ἐνέσεων ὀροῦ ἀντιτετανικοῦ. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον συνέβη νὰ ἐκδηλωθῶσι τετανικαὶ λοιμώξεις καὶ τὴν πρώτην ἢ τὴν δευτέραν μετὰ τὸν τραυματισμὸν ἡμέραν, ἢ μετὰ μῆνα καὶ πλέον.

Ἡ θεραπεία τοῦ τετάνου εἶναι κυρίως προληπτική, συνισταμένη εἰς ἔνεσιν 10 κυβ. ἑκατοστομ. ὀροῦ ἀντιτετανικοῦ καὶ εἰς ἐπιμελῆ κάθαρσιν καὶ ἀπολύμανσιν τοῦ τραύματος· ἐνεργεῖται δ' ἡ ἔνεσις ὅσον τάχιον μετὰ τὸν τραυματισμόν, καὶ δὴ ἐν τοῖς σταθμοῖς ἐπιδέσεως ἢ ἐν τοῖς χειρουργείοις, ἐπαναλαμβανομένη ἐν ἀνάγκῃ, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν βαθέως μεμολυσμένων τραυμάτων, μετὰ 7—10 ἡμέρας. Ἐκραγείσης τῆς νόσου, ἐπιδιώκεται ἡ ἴασις μετ' ἀμυδρῶν ἐλπίδων ἐπιτυχίας διὰ μεγάλων καὶ ἐπανειλημμένων δόσεων ὀροῦ ἀντιτετανικοῦ καὶ δι' ἐνέσεων διαλύματος φαινικοῦ ὀξέος 2 : 100 εἰς δόσιν ἡμερησίαν 0,30—0,60 γρ. τοῦ φαρμάκου ἐπὶ 10 ἢ 15 ἡμέρας, μὴ παραλειπομένης ἐν τούτοις καὶ τῆς χρήσεως ναρκωτικῶν καὶ πραϋντικῶν φαρμάκων, καὶ μάλιστα τῆς χλωράλης, παρεχομένης καὶ μέχρι 15 γραμμαρίων δι' ἡμέρας. Ι. Π.

—*[Κτηνιατρ.]* Ὁ *τέτανος* συναντᾶται κυρίως παρὰ τῷ ἵππῳ, σπανίως δὲ παρὰ τοῖς λοιποῖς κατοικιδίοις ζῴοις, βοΐ, προβάτῳ, αἰγί. Ὁ χοῖρος καὶ ὁ κύων δὲν προσβάλλονται εὐκόλως, τὰ δὲ πτηνὰ εἶναι ἐντελῶς ἀπρόσβλητα. Παρὰ τῷ ἵππῳ ὁ τέτανος ἐκδηλοῦται ὑπὸ ἄκρως σοβαρὰν μορφήν, σημειώνον μέσον ὅρον θνητότητος ἴσον πρὸς 70—75 %. Ἐμφανίζεται κατόπιν ἐγχειρήσεων, οἷαι ἐκτόμησις, οὐροτομή, ἐγχειρήσεις τῆς ὁπλῆς, καυτηριασμοί, ἐπὶ τυχαίων τραυματισμῶν, τῶν ἄκρων ἰδίᾳ, ὡς ἐκ τῆς ἀμεσωτέρας αὐτῶν ἐπαφῆς πρὸς τὸ ἔδαφος, τὴν κόπρον καὶ τὴν στρωμνήν, οἷον: ἡλοπάτημα, ἡλόνυξις, τραύματα σαγῆς κ. τ. λ., ἐπὶ τραυματισμῶν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων κατὰ τὰς δυστοκίας. Τέλος οἱ μικροτραυματισμοὶ τῶν διαφόρων βλεννογόνων καὶ ἰδίᾳ τῶν τοῦ πεπτικοῦ συστήματος ἐπιτρέπουσι τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τετανικοῦ βακίλλου. Ὁ τέτανος δέον νὰ προλαμβάνηται διὰ τῆς ὑποδορίου ἐγχύσεως ἀντιτετανικοῦ ὀροῦ κατόπιν παντὸς τυχαίου ἢ ἐγχειρητικοῦ τραύματος. Θεραπευτικῶς γίνεται χρῆσις μεγάλης ποσότητος ἀντιτετανικοῦ ὀροῦ, ὡς ἐπίσης καὶ φαρμάκων ναρκωτικῶν καὶ ἀντισπασμωδικῶν. Θ. Α. Φ.

τετανοσπασμίνη (ἡ). Τὸ δραστικὸν στοιχεῖον τῆς τετανικῆς τοξίνης, ὅπερ, κατὰ τὸν Madsen, εὑρίσκεται μετὰ τῆς τετανολυσίνης καὶ ὅπερ, παράγον τὰ χαρακτηριστικὰ συμπτώματα τοῦ τετάνου, πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ἡ ἀληθὴς τετανικὴ τοξίνη. Ν. Α. Μ.

τετανοτοξίνη (ἡ) Ὁ ὅρος οὗτος ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Brieger εἰς οὐσίαν τινὰ (πτωμαΐνην) ἐξαχθεῖσαν ἐξ ἀκαθάρτων καλλιεργειῶν γενομένων ἐπὶ τεμαχισμένου κρέατος ἢ ἐγκεφαλικῆς οὐσίας μετ' ἄλλων δύο οὐσιῶν, τῆς *τετανίνης* καὶ τῆς *σπασμοτοξίνης*. Κατὰ τὸν Brieger ἡ οὐσία αὕτη ἐνιεμένη ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ προκαλῇ τονικοὺς καὶ κλονικοὺς σπασμούς, ἐνῷ ἡ τετανίνη προκαλεῖ τὰ κλασσικὰ συμπτώματα τοῦ τετάνου. Τὰ εὑρήματα ταῦτα δὲν ἐπεβεβαιώθησαν ὑπ' ἄλλων ἐρευνητῶν. Δὲν πρέπει νὰ συγχέεται πρὸς τὴν τετανικὴν τοξίνην. Ν. Α. Μ.

τεταρταῖος, —α, —ον· ὁ τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς καταβολῆς λαμβάνων ὑπόστασιν, ὁ καθ' ἑκάστην τετάρτην ἡμέραν συμβαίνων: «τεταρταῖος πυρετός» ὁ κατὰ διαλείμματα δύο ἡμερῶν ἐπαναλαμβανόμενος· πρβ. *τριταῖος*.

— **τεταρταῖος πυρετὸς** *[Ἰατρ.]* βλ. *ἑλονοσία* (τ. ΙΑ', σ. 28 α').

τετάρτη (ἡ)· ἡ τετάρτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, δημοτ. τετράδη, γνωμικόν: «τετάρτη καὶ παρασκευὴ τὰ νύχια σου μὴν κόβῃς».

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ τετάρτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος ἦτο παρὰ Ρωμαίοις ἀφιερωμένη τῷ Ἑρμῇ καὶ ἐκαλεῖτο Mercurii dies (=ἡμέρα τοῦ Ἑρμοῦ), ἀφ' ἧς καὶ τὰ ὀνόματα τῆς ἡμέρας αὐτῆς παρὰ τοῖς λατινογλώσσοις λαοῖς (ἱσπ. Miercoles, ἰταλ. Mercoledì, γαλλ. Mercredi). Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις γερμανικοῖς λαοῖς ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὸν θεὸν Woden, καλουμένη Wuotanes tac (=ἡμέρα τοῦ Woden), ἀφ' ἧς καὶ τὰ ὀνόματα τῆς ἡμέρας παρὰ τοῖς γερμανοσαξωνικοῖς λαοῖς (ἀγγλ. Wednesday, ὁλλανδ. Woensdag). Τέλος, παρ' ἄλλοις λαοῖς ἐκλήθη ἀπὸ τῆς ἀριθμητικῆς ἐν τῇ ἑβδομάδι τάξεως, ὡς παρ' Ἕλλησι (*Τετάρτη*), Πορτογάλοις (Quartafeira =τετάρτη ἡμέρα), Γερμανοῖς (Mittwoch=μεσοεβδόμαδο), κ. ἄ. Π. Ν. Π.

—*[Χριστ.]* Ἀπὸ ἀρχαιοτάτης ἤδη ἐποχῆς ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ μεταξὺ τῶν ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος διεκρίνοντο ἡ Τετάρτη καὶ ἡ Παρασκευὴ ὡς ἡμέραι νηστείας, ἡ μὲν Τετάρτη «διὰ τὸ γενόμενον συμβούλιον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τοῦ Κυρίου» ἡ δὲ Παρασκευὴ «διὰ τὸ πεπονθέναι αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν» (*Πέτρου Ἀλεξ.* καν. 15). Οὕτως ἐν τῇ Διδαχῇ τῶν δώδεκα ἀποστόλων γέγραπται «ὑμεῖς δὲ νηστεύσατε Τετράδα καὶ Παρασκευὴν» (8, 1), ὁ δὲ 69 κανὼν τῶν Ἀποστόλων, ἐπιβάλλων τὴν νηστείαν τῆς Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς, ἀπειλεῖ τὸν παραβάτην ταύτης κληρικὸν διὰ καθαιρέσεως καὶ τὸν λαϊκὸν δι' ἀφορισμοῦ. Ἡ ἀντικατάστασις τῆς νηστείας τῆς Τετάρτης διὰ τῆς τοῦ Σαββάτου, ἡ γενομένη ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ (*Ἐπιφ.* λόγ. περὶ πίστεως, κεφ. 22), ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἥτις διὰ τοῦ 55 κανόνος τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, τοῦ ἐπικυρώσαντος τὸν 64 ἀποστολικὸν κανόνα, ἀπήτησεν ὅπως καὶ ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία συμμορφωθῇ πρὸς τὰ ἀρχῆθεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κρατοῦντα. Κ. Ι. Δ.

—*[Λαογρ.]* Ἡ Τετάρτη καὶ ἡ Παρασκευή, ὡς ἡμέραι νηστείας, τιμῶνται διὰ καταπαύσεως τῶν οἰκιακῶν ἀσχολιῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς προηγουμένης ἡμέρας ὀλίγον ἐνωρίτερον τοῦ συνήθους, ὡς συμβαίνει καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἑορτῶν. Ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τῆς νηστείας, τῆς περικλειούσης τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλλείψεως, δὲν πρέπει ν' ἀποβάλῃ τις ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τὸ ἐλάχιστον, ἐξηγεῖται καὶ ἡ πρόληψις τοῦ νὰ μὴ κόπτωσι τοὺς ὄνυχας κατ' αὐτάς, ὡς ὑποδηλοῖ ἡ φράσις: «Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ τὰ νύχια σου μὴ κόψῃς», ἥτις συμπληροῦται διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως νὰ καθαρίζηταί τις κατὰ τὴν Κυριακὴν («καὶ Κυριακὴ νὰ μὴ λουσθῇς—ἢ ξυριστῇς— ἢ χτενιστῇς—ἂν θέλῃς νὰ προκόψῃς»). Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀποφεύγουσι νὰ θέσωσιν ὄρνιθα νὰ κλωσσήσῃ κατὰ τὴν Τετάρτην καὶ τὴν Παρασκευήν. Ὁ γεννώμενος κατὰ τὴν Τετάρτην νομίζεται ὅτι θὰ γίνῃ καλὸς τραγουδιστής. [Πρβλ. *Α. Μπούτουρα*, «Προλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» (Ἀθῆναι 1931), σ. 100.] —Ω

—*[Μουσ.]* Καλεῖται *τετάρτη* (λατ. quarta) ἡ τετάρτη βαθμὶς τῆς διατονικῆς μουσικῆς κλίμακος. Ὡς διάστημα ἡ τετάρτη ἀποδίδεται μαθηματικῶς διὰ τῆς σχέσεως 3 : 4 καὶ θεωρεῖται *καθαρά*, καθὸ ἀποτελουμένη ἐκ δύο τόνων καὶ ἑνὸς ἡμιτονίου π.χ.

1 1
σολ - λα - σι - ντο.
½

Πλὴν ὅμως τῆς καθαρᾶς τετάρτης, ὑφίσταται καὶ ἡ *ηὐξημένη* ἐκ τριῶν τόνων (τρίτονον)

1 1 1
φα - σολ - λα - σι,

ὡς καὶ ἡ *ἠλαττωμένη*, ἐξ ἑνὸς τόνου καὶ δύο ἡμιτονίων

σολ♯ - λα - σι - ντο.
½ 1 1

Πᾶσα ἄλλη ἀλλοίωσις τῆς τετάρτης, ὡς μὴ διατονική, ἀνήκει εἰς τὰ ἠλλοιωμένα διαστήματα. Τὸ διάστημα τῆς τετάρτης ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν διατεσσάρων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐν δὲ τῇ σημειογραφίᾳ τοῦ Χερμάννους Κοντράκτους ἐσημειοῦτο διά: D. Γ. Σ.

— **τετάρτη** *νόσος*, ἢ *νόσος τοῦ Ντοῦκες-Φιλατὸβ* (Dukes-Filatow). Διὰ τοῦ ὅρου τούτου νοεῖται ἐξανθηματικὸς πυρετός, τοῦ ὁποίου τὰ συμπτώματα προσομοιάζουσι τοῖς τῆς ἐρυθρᾶς καὶ τῆς ὀστρακιᾶς. Κατ' αὐτὸν ὑπάρχει ἐξάνθημα ἐλαφρόν, κυνάγχη, ἀδενοπάθεια καὶ γενικὰ συμπτώματα ἧττον ἔκδηλα. Ἡ νόσος αὕτη δὲν εἶναι παραδεδεγμένη ὑφ' ὅλων τῶν συγγραφέων ὡς ἰδία καὶ διακεκριμένη νοσηρὰ ὀντότης. Μ. Ν. Κ.

— **τετάρτης** *ἕκτης συγχορδία* *[Μουσ.]*. Ἐν τῇ ἁρμονίᾳ καλεῖται οὕτω ἡ δευτέρα ἀναστροφή, ἡ προκύπτουσα ἐφ' ὅσον εἰς τὸ βάσιμον τίθεται ἡ πέμπτη τῆς συγχορδίας. Λέγεται δὲ τετάρτης ἕκτης, καθόσον ὁ φθόγγος τοῦ βασίμου σχηματίζει μετὰ τῶν ἀνωτέρων φωνῶν διαστήματα τετάρτης καὶ ἕκτης: 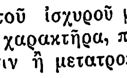 Ἡ συγχορδία αὕτη σημειοῦται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ $\frac{6}{4}$ ἐπὶ τοῦ βασίμου, τιθεμένη δὲ ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ μέρους τοῦ μέτρου λαμβάνει ἔντονον χαρακτῆρα, προκαλοῦσα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πτῶσιν ἢ μετατροπίαν. Γ. Σ.

τεταρτημόριον (τό)· τὸ τέταρτον μέρος ἑνὸς ὅλου, ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων ἴσων μερῶν.

—*[Στατιστ.]* Τὰ *τεταρτημόρια* (Quartiles) εἶναι στατιστικαὶ σταθεραὶ θέσεις καὶ διακρίνονται εἰς Α καὶ Γ. Ἐκ τούτων τὸ μὲν Α (πρῶτον) ἀφορίζει τὰ πρῶτα 25 % τοῦ συνόλου τῶν ὅρων σειρᾶς τινος τεταγμένης κατ' αὔξουσαν ἢ φθίνουσαν τάξιν, καὶ τὸ Γ (τρίτον) τὰ τελευταῖα 25 % τῶν ὅρων τῆς σειρᾶς. Μεταξὺ τοῦ Α καὶ Γ τεταρτημορίου ὑφίσταται καὶ ἄλλο τεταρτημόριον, τὸ Β ἢ ἡ διάμεσος, ἥτις διχάζει τὰ 50 % τῶν κεντρικῶν τῆς σειρᾶς ὅρων τεταγμένων κατ' αὔξουσαν ἢ φθίνουσαν τάξιν. Τὰ τρία τεταρτημόρια εἶναι πέντε ἔκτυπα σημεῖα τῆς διαμορφώσεως σειρᾶς τινος, καθ' ἣν καθιστῶσιν ἐναργεῖς τοὺς θεμελιώδεις χαρακτῆρας σειρᾶς τινος, συγκεντροῦντες τὴν ὅλην εἰκόνα ταύτης εἰς τρεῖς μόνον ἀριθμούς.

Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν τεταρτημορίων, ἐὰν πρόκειται περὶ ἁπλῆς σειρᾶς, δίδεται ὑπὸ $\frac{N+1}{4}$ διὰ τὸ Α, $\frac{N+1}{2}$ διὰ τὴν διάμεσον καὶ $\frac{(N+1)3}{4}$ διὰ τὸ Γ, ὅπου N τὸ πλῆθος τῶν ὅρων. Ἐὰν ἡ σειρὰ αὕτη ἔχῃ περιττὸν πλῆθος ὅρων, ὁ κεντρικὸς ὅρος

Digitized by Google

τῆς σειρᾶς εἶναι ἡ διάμεσος, ἄλλως τὸ ἡμιάθροισμα τῶν δύο κεντρικῶν ὅρων καὶ οὕτω ἐφεξῆς. Ἐὰν νῦν πρόκειται περὶ σειρᾶς συχνοτήτων, τότε, ἐπειδὴ αὕτη δίδεται ὑπὸ τῆς ἐμπειρικῆς συναρτήσεως $x_i = \sigma(x_i)$, $i = 1, 2, \ldots 3$, τάσσομεν τὰς παρατηρήσεις κατὰ τάξιν μεγέθους γράφοντες $\sigma(x_i)$ φορὰς τὴν μεταβλητὴν x_i καὶ εὑρίσκομεν τὴν σειρὰν $x_1 x_1 \ldots x_1 x_2 x_2 \ldots x_2 x_3 x_3 \ldots x_\nu\, x_\nu \ldots x_\nu$, ὅτε $N = \Sigma\sigma(x_i)$ τὸ πλῆθος τῶν παρατηρήσεων. Ἐὰν N περιττὸς ἀριθμός, ἡ διάμεσος Δ εἶναι ὁ ὅρος τοῦ μέσου τῆς σειρᾶς, ἐὰν N ἄρτιος, ἡ διάμεσος Δ εἶναι ἀριθμὸς οἱοσδήποτε μεταξὺ τῶν δύο ὅρων τοῦ μέσου καὶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὅρων τῶν ἡγουμένων τῆς Δ εἶναι ἴσος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὅρων τῶν ἑπομένων αὐτῆς.

Ἐὰν νῦν αἱ παρατηρήσεις ἀντιστοιχῶσιν εἰς διαστήματα καὶ σ (x) ϑ εἶναι ἡ συχνότης τῶν τιμῶν x, ἡ ἐπαληθεύουσα τὴν ἀνισότητα

$$x_i - \vartheta/_2 \leqq x < x_i + \vartheta/_2.$$

τῶν τιμῶν x ὁμοιομόρφως κατανεμομένων ἐν τῷ διαστήματι ϑ, τότε θεωροῦμεν τὴν ἀθροιστικὴν σειρὰν

$$\Phi(x_i) = \sum_{\nu=1}^{i} \sigma(x_\nu)\,\vartheta$$

καὶ καλοῦντες $\psi = \frac{N+1}{2}$, τὴν διάμεσον τῶν παρατηρήσεων καὶ θέτοντες

$$x_1 = x_i - \vartheta/_2,\ x_2 - x_1 = \vartheta,\ y_1 =$$
$$= \Phi(x_{i-1}),\ y_2 - y_1 = \Phi_c(x_i) - \Phi(x_{i-1}) = \sigma(x_i)$$

ὁρίζομεν διὰ τῶν σημείων (x_1, y_1), (x_2, y_2) εὐθεῖαν γραμμήν, τὴν

$$x = x_1 + (x_1 - x_2)\frac{y - y_1}{y_1 - y_2} = x_1 + (x_2 - x_1)\frac{y - y_1}{y_2 - y_1} \text{ ἤ}$$

$$\Delta = x_i - \vartheta/_2 + \frac{\vartheta}{\sigma(x_i)}\left[\frac{N+1}{2} - \Phi(x_{i-1})\right]$$

ἐὰν σ(xi) ἀριθμὸς ἄρτιος ἐντὸς τῆς παρενθέσεως τίθεται N+1, ἄλλως N· ὁμοίως ὁ τύπος ὁ διδων τὸ Α' τεταρτημόριον εἶναι ὁ αὐτός:

$$\Gamma_\alpha = x_i - \vartheta/_2 + \frac{\vartheta}{\sigma(x_i)}\left[\frac{N+1}{4} - \Phi(x_{i-1})\right]$$

καὶ τὸ τρίτον

$$\Gamma_\gamma = x_i - \vartheta/_2 + \frac{\vartheta}{\sigma(x_i)}\left[\frac{N+1)3}{4} - \Phi(x_{i-1})\right]$$

Τὸ μέγα πλεονέκτημα τῶν τριῶν τούτων σταθερῶν εἶναι ὅτι δὲν ἐπηρεάζεται ὑπὸ τυχὸν μεμονωμένων μεγάλων τιμῶν τῶν παρατηρήσεων, εἶναι δὲ ἀδιάφορον διὰ τὸν καθορισμὸν αὐτῶν ἐὰν ἡ σειρὰ συχνοτήτων εἶναι ἀνοικτὴ ἢ κλειστή. Διὰ τῶν τριῶν τούτων σταθερῶν μετρεῖται τὸ μὲν ἡ μεταβλητικότης τῶν φαινομένων, τὸ δὲ ἡ ἀσυμμετρία αὐτῶν. Πράγματι τὰ δύο τεταρτημόρια Α καὶ Γ, ἐπειδὴ χωρίζουσιν ἕν τινι κατανομῇ τὰς συχνότητας, ἡ μεταξὺ τούτων ἀπόστασις (διαφορὰ) μικρὰ ἢ μεγάλη, ὡς καὶ ἡ διάμεσος παρέχουσιν εἰκόνα τῆς μικρᾶς ἢ μεγάλης διασπορᾶς τῆς κατανομῆς τῶν συχνοτήτων.

Ἡ ἀπόλυτος μεταβλητικότης $\gamma = \frac{T_\gamma - T_\alpha}{2}$ δίδεται, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τῆς ἡμιδιαφορᾶς τῶν δύο τεταρτημορίων, ἡ δὲ σχετικὴ ὑπὸ $\Gamma = \frac{T_\gamma - T_\alpha}{T_\gamma + T_\alpha}$

Οἱ δύο ὅμως οὗτοι συντελεσταὶ δὲν παρέχουσι τὰς ἀκραίας μεταβολάς, διότι ἀναφέρονται εἰς τὸ τμῆμα τῆς σειρᾶς συχνοτήτων, τὸ μεταξὺ τοῦ Α καὶ Γ τεταρτημορίου. Τῶν δύο τούτων συντελεστῶν γίνεται εὐρυτάτη χρῆσις εἰς τὴν ἀνθρωπολογίαν καὶ ψυχολογίαν.

Ἡ ἀσυμμετρία μετρεῖται ὑπὸ τοῦ ἀκολούθου συντελεστοῦ:

$$s = \frac{T_\gamma + T_\alpha - 2\Delta}{T_\gamma - T_\alpha} \quad (\alpha)$$

καθ' ὅσον, ἂν ἡ σειρὰ εἶναι συμμετρική, δηλαδὴ ἀκολουθῇ τὸν νόμον τῶν σφαλμάτων, δέον ὅπως $T_\gamma - \Delta = \Delta - T_\alpha$ ἢ $(T_\gamma - \Delta) - (\Delta - T_\alpha) = 0$· ἐὰν τοῦτο δὲν συμβαίνῃ, ὁ λόγος θὰ μετρῇ τὴν ὑφισταμένην ἀσυμμετρίαν τῆς σειρᾶς, τοῦ s μεταβαλλομένου $-1 \leqslant s \leqslant +1$. Ὁ συντελεστὴς ἀσυμμετρίας κατ' ἐξοχὴν χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀνθρωπομετρίαν καὶ διανοητικὴν στατιστικήν. Κ. Α. Α.

— /Ἀρχ. Μουσ./ Ἐκαλεῖτο *τεταρτημόριον* μουσικὸν διάστημα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, συγκείμενον ἐκ τεσσάρων δωδεκατημορίων τοῦ τόνου, ἔχον λόγον ἀριθμητικόν, τὸ πρῶτον τεταρτημόριον τὸν ἐπιτριακοστοπεμπτον (=μ. χ. $^{36}/_{36}$), δεύτερον τὸν ἐπιτριακοστοτέταρτον (=μ. χ. $^{34}/_{35}$), τρίτον τὸν ἐπιτριακοστότριτον (=μ χ. $^{33}/_{34}$) καὶ τέταρτον τὸν ἐπιτριακοστοδεύτερον (=μ. χ $^{32}/_{32}$). Ν. Α. Χ.

— /Μουσ./ Καλεῖται *τεταρτημόριον* τὸ μικρότερον τοῦ ἡμιτονίου διάστημα, τὸ χωρίζον τοῦτο εἰς δύο ἴσα μέρη. Ἦτο ἐν χρήσει ἐν τῷ ἐναρμονίῳ γένει τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ἐναρμόνιον τετράχορδον ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν φθόγγων: μι — φα — φα — λα
¹/₄ τόν. ¹/₂ τόν.

Ἡ χρῆσις τοῦ τεταρτημορίου ἀπῄτει μεγάλην δεξιότητα ἐκ μέρους τοῦ ἐκτελεστοῦ, διὸ καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο μόνον παρὰ τῶν ἐξόχων δεξιοτεχνῶν· δὲν ἤργησε δὲ καὶ νὰ ἐκλείψῃ ἐν τῇ πρακτικῇ. Τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς σπουδῆς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν, οἱ μουσικοὶ τῆς Δύσεως ἀπεπειράθησαν νὰ ἐπαναφέρωσιν ἐν ἰσχύϊ τὰ τεταρτημόρια· δὲν ἐβράδυναν ἐν τούτοις νὰ τὰ ἐγκαταλείψωσι καὶ πάλιν, λόγῳ τοῦ δυσχρήστου αὐτῶν ἐν τῇ πρακτικῇ ἐφαρμογῇ, καὶ νὰ προτιμήσωσι τὸ συγκεκραμένον σύστημα. Ἡ σύγχρονος ἑλληνικὴ μουσική, δημώδης τε καὶ βυζαντινή, χρησιμοποιεῖ εἰσέτι τὰ μικρότερα τοῦ ἡμιτονίου διαστήματα, ὁ δὲ Κ. Ψάχος κατεσκεύασε καὶ εἰδικὸν ὄργανον (εὔειον παναρμόνιον), δι' οὗ ἀποδίδονται καὶ τὰ τέταρτα τοῦ τόνου. Γ. Σ.

τετάρτι (τό)· ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων μερῶν τοῦ σφαγίου, «μπροστινὸ —, πισινὸ τετάρτι».

τεταρτιάζω· δημοτ., κόπτω εἰς τέσσαρα μέρη.

τεταρτογενής, —*οῦς* (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τό)· ὁ τέταρτος γεννηθείς.

— **τεταρτογενῆ** ***ὑδροξείδια*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *ἀμμωνιου* ἑνώσεις τεταρτογενεῖς.

— **τεταρτογενὴς** ***διάπλασις*** (Quartärformation) */Γεωλογ./*. Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν δύο διαπλάσεων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται τὸ *καινοζωϊκὸν* (βλ. λ.) ἄθροισμα στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Ἡ τεταρτογενὴς διάπλασις εἶναι ἡ νεωτάτη ὅλων τῶν γεωλογικῶν διαπλάσεων, ἐσχηματίσθη δὲ κατὰ τὴν τεταρτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος. Ἀποτελεῖται ἀπὸ πετρώματα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔκλυτα, δηλαδὴ ἐκ κροκαλῶν, ἄμμου, πηλοῦ, ἀργίλλου καὶ ὅλων ἐκείνων τῶν ἰζηματογενῶν ἀποθεμάτων, τὰ ὁποῖα ὠνομάζοντο παλαιότερον ὑπὸ τῆς σχολῆς τοῦ Βέρνερ *προσχωθεῖσαι χῶραι*. Ἡ τεταρτογενὴς διάπλασις ὑποδιαιρεῖται σήμερον εἰς τρεῖς ὑποδιαπλάσεις: τὴν *παλαιοτεταρτογενῆ*, τὴν *πλεισιόκαινον* ἢ *διλούβιον* καὶ τὴν *ὁλόκαινον* ἢ *ἀλλούβιον*. Κατ' ἄλλην διαίρεσιν, ἡ τεταρτογενὴς διάπλασις ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο μόνον ὑποδιαπλάσεις, καθόσον αἱ δύο πρῶται ἐκ τῶν τριῶν, ὡς ἀνωτέρω, ὑποδιαπλάσεων συνενοῦνται εἰς μίαν, ὀνομαζομένην *πλειστόκαινον* ἢ *διλούβιον*.

Τὰ τεταρτογενῆ στρώματα, συγκρινόμενα πρὸς ἀρχαιοτέρας διαπλάσεις, ὑπολείπονται τούτων εἰς πάχος, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς ἔκτασιν καὶ ἐξάπλωσιν, ἡ ὁποία πολλάκις εἶναι σημαντικωτέρα οἱασδήποτε ἀρχαιοτέρας διαπλάσεως. Τὸ ἔδαφος ὅλων σχεδὸν τῶν βαθυπέδων συνίσταται ἐκ τεταρτογενῶν ἀποθεμάτων, τὰ ὁποῖα πολλαχοῦ, ὅπως π. χ. εἰς τὴν Βόρειον Γερμανίαν, καλύπτουσιν εἰς εὐρεῖαν ἔκτασιν ὅλα τὰ ἀρχαιότερα πετρώματα. Ἐπειδὴ τὰ τεταρτογενῆ ταῦτα ἀποθέματα παρέχουν πανταχοῦ τὸ διὰ τὴν γεωργίαν ἀναγκαιοῦν καταλληλότατον ἔδαφος, εὐνόητον εἶναι ὅτι ἔχουν παμμεγίστην σημασίαν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομίας. Τεταρτογενῆ ἀποθέματα συναντῶνται καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τὰ βαθύπεδα αὐτῆς (Θεσσαλικὴ πεδιάς, πεδίον τῆς Θεσσαλονίκης, Μεγαλοπόλεως καὶ ἀλλαχοῦ). Γ. Κ. Γ.

— **τεταρτογενὴς** ***περίοδος*** (Quartär, quaternaire) */Γεωλογ./*. Ἡ δευτέρα καὶ νεωτέρα ἐκ τῶν δύο περιόδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ὁ καινοζωϊκὸς αἰὼν τῆς προϊστορίας τῆς γῆς. Ἡ τεταρτογενὴς περίοδος εἶναι ἡ νεωτάτη ὅλων τῶν γεωλογικῶν περιόδων, ἐξακολουθοῦσα καὶ μέχρι σήμερον. Ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς ὑποπεριόδους, τὴν *παλαιοτεταρτογενῆ*, τὴν *πλειστοκαινον* ἢ *διλούβιον* καὶ τὴν *ὁλόκαινον* ἢ *ἀλλούβιον*. Κατ' ἄλλην διαίρεσιν, ἡ παλαιοτεταρτογενὴς καὶ ἡ διλούβιος ἀποτελοῦν μίαν, *διλούβιον* ἢ *πλειστόκαινον* καλουμένην.

Αἱ δύο πρῶται ὑποπερίοδοι περιλαμβάνουν τὸ μέγα χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον εὐρεῖαι ἐκτάσεις τῆς γῆς ἐπεκαλύφθησαν ὑπὸ πελωρίων μαζῶν ἐνδοχωρικοῦ πάγου (παγετώνων κλπ.) συνεπείᾳ ἐντόνου ἐμφανίσεως φαινομένων ἀποπαγώσεως, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἄλλαι περιοχαὶ προσεβλήθησαν ὑπὸ φαινομένων ταπεινώσεως θερμοκρασίας καὶ ἐντόνου αὐξήσεως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων (ὀμβροπερίοδος = pluvialzeit). Ἡ ὁλόκαινος ἢ ἀλλούβιος περίοδος περιλαμβάνει τὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ἀπὸ τῆς παρόδου τῆς ἐκτεταμένης ἀποπαγώσεως καὶ διαρκεῖ μέχρι τῶν σημερινῶν ἡμερῶν.

Ἀπὸ ἀπόψεως πανίδος ἡ τεταρτογενὴς περίοδος ὁμοιάζει καὶ συνδέεται πολὺ μὲ τὴν προηγηθεῖσαν αὐτῆς τριτογενῆ περίοδον. Ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἐξέλιξις γιγαντιαίων μορφῶν θερμοαίμων σπονδυλωτῶν ζῴων, ἡ ὁποία ἤρχισε κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς τριτογενοῦς περιόδου, συνεχίζεται καὶ κατὰ τὴν τεταρτογενῆ, ἐν μέρει μάλιστα παρουσιάζουσα αὔξησιν τῶν διαστάσεων ζῴων τινῶν. Μέγα μέρος ὅμως τῶν γιγαντιαίων αὐτῶν ζῴων ἀπέθανε πάλιν κατὰ τὴν τεταρτογενῆ περίοδον, καὶ οὕτω συνετελέσθη βαθμιαία μετάβασις εἰς τὴν σημερινὴν πανίσκην. Σημαντικώτατον γεγονὸς τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου εἶναι καὶ ἡ παρουσία τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ ὁποία εἰς οὐδεμίαν προγενεστέραν περίοδον πιστοποιεῖται διὰ λειψάνων ἀναμφισβητήτων, ὑπ' αὐτοῦ ἐγκαταλειφθέντων.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ζωϊκὸν κόσμον, ἡ τεταρτογενὴς χλωρὶς οὐδεμίαν σημαντικὴν διαφορὰν παρουσιάζει ἀπὸ τὴν σημερινήν.

Ἡ ἐμφάνισις τῶν γιγαντιαίων θερμοαίμων σπονδυλωτῶν παρακολουθεῖται ἐφ' ὅλης τῆς γῆς. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἔζων κατὰ τὴν τεταρτογενῆ περίοδον τρεῖς μεγάλοι ἐλέφαντες (ὁ ἐλέφας ὁ πρωτογενὴς (μαμμούθ), ὁ ἐλέφας ὁ μεσημβρινὸς καὶ ὁ ἐλέφας ὁ ἀρχαῖος), δύο εἴδη ρινοκερώτων (ὁ ρινόκερως ὁ ἀρχαῖος καὶ ὁ ρινόκερως ὁ τειχόρρινος), τὸ ἐλασμοθήριον τὸ σιβηρικόν, ὁ ἱπποπόταμος, ἡ γιγαντιαία ἔλαφος, ὁ λέων τῶν σπηλαίων, ἡ ἄρκτος τῶν σπηλαίων. Ὁμοῦ μετὰ τῶν ζῴων τούτων ζῶσι καὶ ἄλλα μικρότερα, ζῶντα ἀκόμη καὶ σήμερον ἢ εἰς τὰ μεγάλα βόρεια πλάτη (ρέννος) ἢ εἰς τὰς ὑψηλὰς ὀροσειρὰς ἢ εἰς τὰς νοτιοανατολικὰς εὐρωπαϊκὰς στέππας ἢ καὶ ἀλλαχοῦ (ἔλαφος, ἀλώπηξ, κτλ.). Ἡ Βόρειος Ἀμερικὴ κατῳκήθη ὑπὸ περισσοτέρων ἄλλων γιγαντιαίων ἐλεφάντων, ὑπὸ μαστοδόντων, πολλῶν εἰδῶν βισώνων καὶ μεγάλων νωδῶν. Εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν πολλὰ νωδὰ ἐξειλίχθησαν εἰς γιγαντιαίας μορφάς, ὡς τὸ μεγαθήριον, ὁ μυλόδους, ὁ γλυπτόδους καὶ ὁ πάνοχθος. Εἰς τὴν Αὐστραλίαν ἔζων πολυάριθμα εἴδη μεγάλων μαρσυποφόρων (διπρωτόδους) καὶ στρουθοκαμήλων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ γιγαντιαία, πρὸ μικροῦ ἐκλείψασα, μόα εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν. Ἐπίσης κατὰ τὴν τεταρτογενῆ περίοδον πολυάριθμα γιγαντιαῖα πτηνὰ ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν στρουθοκαμήλων κατῴκουν εἰς τὴν Μαδαγασκάρην. Γ. Κ. Γ.

τεταρτοεδρία (ἡ) (Tetartoedrie). Ὀνομάζεται οὕτω ἡ κρυσταλλικὴ τάξις, τῆς ὁποίας οἱ κρύσταλλοι ἔχουν ἕδρας ἀντιστοίχους πρὸς ἕδρας κρυστάλλων ἄλλης τάξεως τοῦ αὐτοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος, ἀλλ' εἰς σύνολον τὸ ¹/₄ τοῦ συνόλου ἐκείνων. Ἡ τάξις αὐτὴ ἐμφανίζεται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, τὸ δὲ χαρακτηριστικόν της σχῆμα εἶναι τὸ *τετραεδρικὸν πενταγωνικὸν δωδεκάεδρον*. Τοῦτο ἔχει δώδεκα ἕδρας, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς ἕδρας τοῦ τεσσαρακονταοκταέδρου τῆς ὁλοεδρίας τοῦ αὐτοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος. Γ. Β.

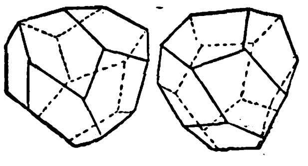

Τετραεδρικὸν πενταγωνικὸν δωδεκάεδρον.

τεταρτοκύκλιον (τό). Ἔστω κ κύκλος τις· δύο κάθετοι ἐπ' ἀλλήλας διάμετροι αὐτοῦ δ,δ' χωρίζουν αὐτὸν εἰς 4 ἴσους κυκλικοὺς τομεῖς· ἕκαστος τούτων καλεῖται *τεταρτοκύκλιον*.

τέταρτον (τό)· ἓν τῶν τεσσάρων ἴσων μερῶν ἑνὸς ὅλου: «τὸ τέταρτον τοῦ μισθοῦ, — τῶν εἰσοδημάτων κτλ.»· || «τέταρτον τῆς ὥρας» ἢ ἀπολύτ. «τέταρτον»: «ἐκοιμήθη ἓν τέταρτον»· || «τέταρτον τῆς σελήνης» μία ἐκ τῶν τεσσάρων φάσεων· || «βιβλίον εἰς τέταρτον», ὅταν ἕκαστον τυπογραφικὸν φύλλον ἀποτελῆται ἐκ τεσσάρων φύλλων βιβλίου, ἤτοι ἐξ ὀκτὼ σελίδων,

— /Μουσ./ Καλεῖται *τέταρτον* (γερμ. Viertel, γαλλ. noire, ἰταλ. semiminima) μουσικὸν σημεῖον διαρκείας, σημειούμενον: ♩ καὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ ἓν τέταρτον τῆς ἀξίας τοῦ ὁλοκλήρου. Τὸ τέταρτον, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ σημεῖα διαρκείας, εἶναι μεταμόρφωσις τοῦ σημείου ♦ τῆς ἀναλογικῆς σημειογραφίας. Γ. Σ.

— ***τέταρτον τῆς Σελήνης*** *['Αστρον.]*. Φάσις, ἣν παρουσιάζει ἡ Σελήνη, ὅταν εὑρίσκεται εἰς τετραγωνισμόν. Διακρίνομεν τὸ *πρῶτον τέταρτον*, καθ' ὃ φαίνεται λαμπρὸν τὸ πρὸς δυσμὰς ἥμισυ τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου, καὶ τὸ *τελευταῖον τέταρτον*, καθ' ὃ φαίνεται φωτιζόμενον τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἥμισυ αὐτοῦ. Σ. Π.

τεταρτοποίησις, —*εως* (ἡ). Καλεῖται ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ ἡ προσθήκη ἀργύρου εἰς κρᾶμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πρὸς μείωσιν τῆς εἰς χρυσὸν περιεκτικότητος τοῦ κράματος, ὥστε ὁ χρυσὸς κατὰ βάρος νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὸ ἓν τέταρτον περίπου τοῦ βάρους τοῦ ὅλου κράματος. Ἡ τοιαύτη τεταρτοποίησις ἐκτελεῖται, διότι εἰς τὸ κρᾶμα εἶναι δυνατὴ ἡ διὰ νιτρικοῦ ὀξέος τελεία διάλυσις τοῦ ἀργύρου, ἄνευ οἱασδήποτε προσβολῆς τοῦ χρυσοῦ. Σ. Γ.

τεταρτορρόμβιον (τὸ) (κοιν. *κουαρτίνι* ἢ *τσερέκι* ἢ *μισὸ μέντζο*). Ἕκαστον τῶν τεταρτημορίων, εἰς ἃ διαιρεῖται ὁ *ρόμβος* τοῦ *ἀνεμολογίου*. 128 τεταρτορρόμβια, ὧν ἕκαστον ἴσον πρὸς 2° 49' περίπου, ἀποτελοῦν τὴν περιφέρειαν τοῦ ἀνεμολογίου. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

τέταρτος, *—η, —ον*· ἀριθμ. τακτικόν, ὁ κατ' ἀριθμητικὴν σειρὰν ἔχων τὸν ἀριθμὸν τέσσαρα: «τέταρτον τμῆμα»· || ***τετάρτη*** (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.)· || ***τέταρτον*** (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

Τετέκιοϊ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 202 κατοίκους καὶ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *Τρήτα*.

τετελεσμένος, *—η, —ον*· παθ. μετχ. τοῦ *τελῶ*, ὁ τελειωθείς, περατωθείς, ἀντίθ. *ἀτέλεστος*: «γεγονὸς τετελεσμένον» καὶ ἀπολύτως ὡς οὐσ. «εὑρισκόμεθα πρὸ τετελεσμένου»· || γραμματ. «τετελεσμένος μέλλων» βλ. *μέλλων*.

—τετελεσμένον *ἔγκλημα* *[Ποιν. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἐμφανίσεις* τοῦ ἐγκλήματος (τ. ΙΑ', σ. 100 β').

Τέτενς (Tetens), ***Ἰωάννης-Νικόλαος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1736—1807). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν Μπίτσοβ καὶ κατόπιν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Κιέλου. Βραδύτερον προσελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας ὡς πολιτικὸς αὐτοῦ σύμβουλος. Τῷ 1802 ἐδημοσίευσε γερμανιστὶ τὸ λίαν ἐνδιαφέρον ἔργον του «Περὶ τῶν ἀμοιβαίων δικαιωμάτων τῶν ἐμπολέμων καὶ τῶν οὐδετέρων πολιτειῶν ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν πολέμῳ». Τὸ πόνημα τοῦτο ἐδημοσιεύθη τῷ 1805 καὶ εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν. Συνέγραψεν ὡσαύτως: «Περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραφῆς» (1772), ὡς καὶ φιλοσοφικὸν δοκίμιον «Περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς»» (1777). Δ. Δ.

τετερὲμ *[Βυζ. Μουσ.]*· βλ. *τέρριρεμ*.

Τετέρεφ (Teterew) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας ἐν Οὐκρανίᾳ, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Δνειπέρου, πηγάζων ΒΑ. τοῦ Σιστομὶρ καὶ ἐκβάλλων κάτωθεν τῆς ἐκβολῆς τοῦ Πριπέτ. Ἔχει μῆκος 336 χλμ. Θ. Κ.

Τετζίπ, ἢ ***Νετζίπ***. Σημαίνουσα ἐν Πελοποννήσῳ τουρκικὴ οἰκογένεια. Κλεισθεῖσα ἐν Τριπόλει κατὰ τὴν ἑξάμηνον πολιορκίαν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη, μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως εἰς τοὺς πολιορκητάς, κατὰ Σεπτέμβριον 1821, ἐφυγαδεύθη εἰς Αἴγυπτον ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἀθανασοπούλου, σώσαντος καὶ ἄλλας μουσουλμανικὰς οἰκογενείας. Τ. Ε. Ε.

Τέτι. —1) Φαραὼ τῆς Α' δυναστείας, ὁ παρὰ Μανέθωνι *Ἄθωθις*. Οὗτος ἔκτισε τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου ἀνακτόρου τῆς Μέμφιδος. —2) Φαραὼ τῆς ΣΤ' δυναστείας, ἧς ἐγένετο ὁ ἱδρυτής. Γ. Λ. Α.

Τέτιος *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κύπρου, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Ἀώου καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ τὸ χωρίον Ζύγι τῆς ἐπαρχίας Λάρνακος. Κατὰ τὴν παράδοσιν, πλησίον τῶν ἐκβολῶν του ἀπεβιβάσθη ἡ ἁγία Ἑλένη, ὅτε ἐπεσκέφθη τὴν Κύπρον, τῷ 327 μ. Χ., ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν παρωνυμίαν *Βασιλοπόταμον*. Α. Κ. Α.

τετιτανωμένη *ζώνη* *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *ζώνη* τετιτανωμένη.

Τετμάγερ (Tetmajer), ***Καζιμίρ***. Πολωνὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1865. Ὡς φοιτητὴς ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον μὲ τὸ ἔργον «Ἡ Κυριακὴ τοῦ Μίκεβιτς» (1888). Ἔγραψε ποιήματα πανθεϊστικῆς ἀντιλήψεως τῆς φύσεως, δράματα («Ἡ Σφίγξ», 1893, «Ὁ μαῦρος Τσαβίτσα», 1901), διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ψυχολογεῖ τὴν νεωτέραν κοινωνίαν μετὰ ἀπαισιοδόξου καὶ σατιρικῆς διαθέσεως, ὡς εἶναι: «Ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου» (1898), «Μελαγχολία» (1899, «Ἡ κυρία Μαίρη» (1901), «Ὁ βασιλεὺς Ἀνδρέας» (1913). Τὸ καλύτερον ἔργον του εἶναι τὸ τρίτομον μυθιστόρημα «Τὸ τέλος τῆς ἐποποιίας» (1913). Θ. Κ.

τετμημένη (ἡ)· βλ. λ. *γεωμετρία* (τ. Η', σ. 295: *V. ἀναλυτικὴ γεωμετρία*).

Τέτοβο *[Γεωγρ.]*. Σλαυϊκὴ ὀνομασία τῆς Γιουγκοσλαυϊκῆς πόλεως *Καλκαντελὲν* (βλ. λ.).

Τετόβσκαρ, ἢ ***Τσάρσκα*** *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ ἐν τῇ σερβικῇ Μακεδονίᾳ, πηγάζων ἐκ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ Σκάρδου. Διερχόμενος τὴν πόλιν Τέτοβον (Καλκάνδελεν) χύνεται εἰς τὸν Ἀξιόν, 7 χλμ. μακρὰν αὐτῆς. Ι. Σ. Σ.

τέτοιος, *—α, —ο*· δημοτ., τοιοῦτος, ὁ ἀναφερόμενος εἰς ποιότητα ἢ χρόνον: «τέτοιος ἄνθρωπος»· «τέτοια ὥρα», εἰς τοιαύτην ὥραν: «τέτοια ὥρα ἔρχονται»· || «τέτοια μέρα», οἷον ἐπὶ ἑορτῆς: «τέτοια μέρα δὲν δουλεύουν».

τετοιώνω· δημοτ., κάμνω τέτοιο πρᾶγμα, ἐπὶ διαθέσεως, τῆς ὁποίας τὸ ρῆμα δὲν ἔχει τις πρόχειρον, ἄλλως *ἀπαυτώνω*: «ἔλα τέτοιωσε γρήγορα, βάλε νὰ φάμε»· || ἐπὶ διαθέσεως αἰσχρᾶς, τὴν ὁποίαν δὲν θέλει τις νὰ ὀνομάσῃ: «τὴν ξεμονάχιασε καὶ τὴν ἐτέτοιωσε».

Τετουὰν (Tetuan) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ Ἱσπανικοῦ Μαρόκου. Κάτ. 43 000, ἐκ τῶν ὁποίων 6.500 Ἰουδαῖοι, 4.500 Εὐρωπαῖοι καὶ 13 000 ἰθαγενεῖς, οἱ δὲ λοιποὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν ἱσπανικὴν φρουρὰν τῆς πόλεως. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 35 χλμ. Ν. τῆς πόλεως Θέουτα, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μαρτίλ, εἰς ἀπόστασιν 4 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ εἶναι ἐκτισμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μπενὶ Χασσάν. Περιβάλλεται ὑπὸ τείχους ἐκ πλίνθων καὶ ὑπὸ ὡραίων κήπων, ἀγρῶν καὶ παντὸς εἴδους φυτείας. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Θέουτα καὶ διεξάγει ἀκμαῖον ἐμπόριον μαλλίνων καὶ μεταξίνων ὑφασμάτων καὶ ὅπλων. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν τῷ 1859. Πρωτεύουσα τοῦ Ἱσπανικοῦ Μαρόκου ἐγένετο ἀπὸ τοῦ 1912. Μ. Δ. Β.

τέτρα *[Χημ.]*. Συντετμημένη ὀνομασία τοῦ *τετραχλωρομεθανίου* ἢ *τετραχλωράνθρακος*.

τετρααιθενυλεξασουλφίδιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *θειοξικὸν ὀξύ*.

τετρααιθυλομόλυβδος (ὁ), ἢ ***μολυβροτετρααιθύλιον*** (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. *μόλυβδος* (ἑνώσεις ὀργανικαί).

τετρααιθυλοροδαμίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ἀλκυλιωμένη *ροδαμίνη* συντάξεως ἀναλόγου πρὸς τὴν τῆς φλουορεσκεΐνης. Χρησιμοποιεῖται ὡς συνθετικὸν χρῶμα. Σ. Γ.

τετρααμυλόζη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Κρυσταλλικὴ δεξτρίνη, λαμβανομένη μεταξὺ τῶν προϊόντων τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Bacillus macerans ἐπὶ ἀμυλοκόλλης. Δι' ἰωδίου χρώννυται κυανοῦν. Σ. Γ.

τετραβοράνιον (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. λ. *βοράνια*.

τετραβορικὸν *ἀσβέστιον, — κάλιον, — μαγγάνιον, — μαγνήσιον* *[Χημ.]*· βλ. λ. *βορικὸν ὀξύ*.

τετραβορικὸν *νάτριον*· βλ. *ἀντιπυονίνη*.

τετραβράγχια (τὰ) (Tetrabranchia ἢ Tetrabranchiata) *[Ζῳολ.]*. Τάξις *κεφαλοπόδων* μαλακίων. Περιλαμβάνει ζῷα φέροντα ἐξωτερικὸν κέλυφος περιειλιγμένον ἢ εὐθὺ καὶ διῃρημένον εἰς θαλάμους. Ἐκ τῶν θαλάμων τούτων ὁ πρῶτος, *κατοικίδιος* καλούμενος, καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ζῴου, ἐνῷ οἱ ὑπόλοιποι, καλούμενοι *ἀεροφόροι*, εἶναι κενοί. Φέρουσι τέσσαρα βράγχια πτεροειδῆ, εἰς δύο ζεύγη τεταγμένα, καὶ περὶ τὸ στόμα πολυαρίθμους νηματοειδεῖς κροσσούς. Στεροῦνται μελανοφόρου σάκκου. Διαβιοῦσιν ἐν τῇ θαλάσσῃ ἕρποντα ἐπὶ τοῦ πυθμένος ἢ κολυμβῶντα ἐλευθέρως. Ἀποτελοῦσι τὴν ἀρχαιοτέραν τάξιν τῶν κεφαλοπόδων, ζῶντα ἀπὸ τῆς καμβρίου περιόδου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Ἐξειλίχθησαν δὲ διὰ μέσου τῶν γεωλογικῶν αἰώνων εἰς μεγίστην ποικιλίαν μορφῶν, ὥστε σήμερον εἶναι γνωστὰ περὶ τὰ 5.000 ἀπολιθωμένα εἴδη. Ὑποδιαιροῦναι εἰς δύο ὑποτάξεις, τὰ *ναυτιλοειδῆ*, ζῶντα καὶ σήμερον καὶ ἀντιπροσωπευόμενα ὑπὸ τεσσάρων εἰδῶν τοῦ μόνου ἐπιζῶντος γένους *ναυτίλου*, καὶ τὰ *ἀμμωνοειδῆ*, ἐκλείψαντα ἐντελῶς. Γ. Κ. Γ.

τετραβρωμινδικοτίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Βρωμιωμένον παράγωγον τοῦ *ἰνδικοῦ*. Βάπτει ζωηρότερον αὐτοῦ. Σ. Γ.

τετραβρωμιομεθάνιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Ἁλογονοπαράγωγον τοῦ μεθανίου τοῦ τύπου CBr_4. Παρασκευάζεται καλύτερον δι' ἐπιδράσεως βρωμίου ἐπὶ διαλύματος ἀκετόνης παρουσίᾳ νατρορρύμματος. Ἀποτελεῖ ἄχρουν κρυσταλλικὸν σῶμα, γλυκιζούσης γεύσεως καὶ αἰθερικῆς ὀσμῆς. Εἶναι λίαν πτητικὸν καὶ εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν. Τήκεται εἰς 94^0 καὶ βράζει εἰς 189^0. Σ. Γ.

τετραβρώμιον (τὸ) (Tetrabrome) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι τὸ μετὰ νατρίου ἅλας τῆς τετραβρωμοφαινυλοφθαλεΐνης. Τὸ σκεύασμα περιέχει 46% βρώμιον. Ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον τῷ 1924 κατὰ τὴν ραδιογραφικὴν ἐξέτασιν τῆς χοληδόχου κύστεως. Εἰς τὰς ἡμίσεις τῶν περιπτώσεων ἡ ἔνεσις τοῦ σκευάσματος προκαλεῖ ναυτίας, πτῶσιν τῆς πιέσεως τοῦ αἵματος καὶ καχεξίας. Κ. Γ. Μ.

τετραβρωμοφλουορεσκεΐνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *ἐωσίνης* (βλ. λ.).

τετράγαστρις (ἡ) (Tetragastris) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βουρσερειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

τετράγγουρο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ φυτοῦ *πέπων ὁ ἥμερος*.

τετραγενὴς (ὁ) *[Μικροβ.]*. Πρόκειται περὶ τοῦ *μικροκόκκου τοῦ τετραδικοῦ* (micrococcus tetragenus). Ὁ κόκκος οὗτος, ὅστις ὠνομάσθη τετραδικός, διότι συνήθως εὑρίσκεται κατὰ τετράδας, παρετηρήθη μὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Koch, ἐμελετήθη ὅμως ὑπὸ τοῦ Gaffky. Εἶναι λίαν διαδεδομένος ἐν τῇ φύσει ὡς σαπρόφυτον, δύναται δὲ πολλάκις νὰ προκαλέσῃ διαφόρους διαπυήσεις (ἀμυγδαλίτιδας, πλευρίτιδας, δοθιῆνας, ὀδοντικὰ ἀποστήματα καὶ ἐνίοτε σηψαιμίας). Ἀνευρίσκεται ἀρκετὰ συχνὰ εἰς τὰ πτύελα τῶν ἐκ πνευμονικῆς φυματιάσεως πασχόντων ἀνθρώπων. Ν. Α. Μ.

τετράγηρος *ἀοιδὴ* *['Αρχ. Μουσ.]*. Ὀνομασία τοῦ τετραχόρδου συστήματος τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Ν. Α. Χ.

Τετράγιον, καὶ ***Τετράζι*** *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν *Νομίων* ὀρέων (βλ. λ).

τετράγκαθο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀστράγαλος*.

τετράγναθος (ὁ) (Tetragnathus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀραχνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀραχνοειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐπεϊριδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Οἱ τετράγναθοι ἔχουσιν ὀκτὼ ὀφθαλμοὺς τοποθετημένους ἐπὶ τοῦ προσθίου μέρους τοῦ κεφαλοθώρακος, χείλη μικρὰ καὶ ἀπεστρογγυλωμένα κατὰ τὸ ἄκρον των, σῶμα ἐπίμηκες καὶ στενὸν καὶ πόδας λεπτοὺς καὶ ἐπιμηκεστάτους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τετράγναθος ὁ ἐκτεταμένος* (Tetragnathus extensa), ὅστις ἔχει μῆκος ἑνὸς περίπου ἑκατοστομέτρου, σῶμα ὑπέρυθρον μὲ κοιλίαν χρυσοπρασίνην, μελανὴν κλαδώδη γράμμωσιν ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ μελανοκυανὰς γραμμώσεις ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ σώματος. Ὁ ἄρρην διακρίνεται ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων χειλογνάθων του. Ἀπαντᾷ ἐπὶ τῶν θάμνων καὶ κυρίως παρὰ τὰς ροὰς τῶν ὑδάτων. Ὑφαίνει λεπτότατον ἀράχνιον, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου παραμένει κρατῶν τοῦτο τεταμένον διὰ τῶν ποδῶν του. Πολλάκις οἱ ἄρρενες συνάπτουσιν ἀληθεῖς μάχας μεταξύ των διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς θηλείας. Δ. Ν. Π.

τετραγράμματος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐκ τεσσάρων γραμμάτων ἀποτελούμενος.

τετραγωνία (ἡ) (Tetragonia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μεσημβριανθεμοειδῶν* ἢ *μεσημβριανθεμιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν χωρῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 20 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Τετραγωνία ἡ πολύπλοκος* (Tetragonia implexicoma), φρυγανώδες φυτὸν ἀπαντῶν εἰς τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν καὶ καλλιεργούμενον ἐνιαχοῦ διὰ τὰ πολλὰ ἄνθη του. Εἶναι ἀναρριχητικὸν ἢ καὶ ἕρπον. *Τετραγωνία ἡ ἁπλωιὴ* (Tetragonia expensa), πόα ἐτησία ἰθαγενὴς τῆς Νέας Ζηλανδίας, καλλιεργουμένη πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικὸν φυτὸν καὶ ὡς λαχανικόν. Ἡ γεῦσις τοῦ χόρτου τοῦ εἴδους τούτου εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν τοῦ σπάνακος, δι' ὃ καὶ καλεῖται κοινῶς σπανάκι τῆς *Νέας Ζηλανδίας*. Ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν τὸ χόρτον χρησιμοποιεῖται καὶ πρὸς διατροφὴν τῶν κτηνῶν. Δ. Ν. Π.

τετραγωνίδιον (τό)· μικρὸν τετράγωνον.

τετραγωνίζω· κάμνω, μεταβάλλω τι εἰς τετράγωνον: «τετραγωνίζω τὸ οἰκόπεδον, —τὸ ξύλον, —τὸ μάρμαρον»· || συνεκδ., μεταβάλλω εἰς ὀρθογώνιον, ὀρθογωνίζω· || «τετραγωνίζω ἀριθμόν», ὑψῶ εἰς τὸ τετράγωνον, πολλαπλασιάζω ἐπὶ ἑαυτόν.

τετραγωνικός, *—ή, —όν* (τό)· σχήματος τετραγώνου, τετράγωνος: «τετραγωνικὸν οἰκόπεδον, —οἰκοδόμημα»· || φρ. «τετραγωνικὸ μυαλὸ» ἐπὶ ἀνθρώπου νοήμονος, ἐφευρετικοῦ.—Ἐπίρρ. *τετραγωνικῶς*.

—τετραγωνικὴ *ρίζα*. Ὁ ἀριθμὸς τ καλεῖται τετραγωνικὴ ρίζα τοῦ ἀριθμοῦ α, ἐὰν α εἶναι τὸ τετράγωνον, δηλαδὴ ἡ δευτέρα δύναμις τοῦ τ ($\alpha = \tau^2$). Κάθε πραγματικὸς θετικὸς ἀριθμὸς ἔχει δύο τετραγωνικὰς ρίζας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀριθμοὶ πραγματικοὶ (ἀκέραιοι ἢ ἀσύμμετροι, ὅταν ὁ δοθεὶς ἀριθμὸς εἶναι ἀκέραιος, κλάσματα ἢ ἀσύμμετροι, ὅταν εἶναι κλάσμα), ὁ εἷς θετικὸς ὁ ἄλλος ἀρνητικὸς καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἀπόλυτον τιμήν· π. χ. τοῦ 36 αἱ τετραγωνικαὶ ρίζαι εἶναι $+6$ καὶ -6. Κάθε ἀρνητικὸς ἀριθμὸς ἔχει 2 καθαρῶς φανταστικοὺς ἀριθμοὺς ὡς τετραγωνικὰς ρίζας· ἐὰν ὁ εἷς εἶναι $i\alpha$ ὁ ἄλλος εἶναι $-i\alpha$. Ὁ ἀριθμὸς 0 ἔχει τετραγωνικὴν ρίζαν μόνον τὸ 0, εἶναι δὲ ὁ μόνος ἀριθμός, εἰς ὅλον τὸ σύστημα τῶν μιγάδων ἀριθμῶν, τοῦ ὁποίου αἱ δύο τετραγωνικαὶ ρίζαι συμπίπτουν. Γενικῶς κάθε μιγὰς ἀριθμὸς ἔχει δύο τετραγωνικὰς ρίζας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐπίσης μιγαδικοὶ ἀριθμοί· ἂν δὲ ὁ εἷς εἶναι $\tau = \alpha + i\beta$, ὁ ἄλλος εἶναι $-\tau = -\alpha - i\beta$.

Ἐν τῷ συστήματι τῶν θετικῶν ἀριθμῶν, κάθε ἀριθμὸς ἔχει μίαν μόνον τετραγωνικὴν ρίζαν. Τετραγωνικὴ ρίζα ἀριθμοῦ τινος κατὰ προσέγγισιν μονάδος λέγεται ὁ μέγιστος ἀκέραιος, τοῦ ὁποίου τὸ τετράγωνον χωρεῖ εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτόν· π. χ. τοῦ $17\frac{1}{2}$ τετραγωνικὴ ρίζα κατὰ προσέγγισιν μονάδος εἶναι ὁ 4. Τετραγωνικὴ ρίζα ἀριθμοῦ τινος κατὰ προσέγγισιν $\frac{1}{\nu}$ λέγεται τὸ μέγιστον ἐκ τῶν

Digitized by Google

κλασμάτων, ἅτινα ἔχουν παρονομαστὴν τὸ ν, τοῦ ὁποίου τὸ τετράγωνον χωρεῖ εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτόν· π. χ. τετραγωνικὴ ρίζα τοῦ 2 κατὰ προσέγγισιν $\frac{1}{10}$ εἶναι ὁ $\frac{14}{10}$. Ἐξαγωγὴ τῆς τετραγωνικῆς ρίζης δοθέντος ἀριθμοῦ καλεῖται ἡ πρᾶξις, δι' ἧς εὑρίσκομεν τὴν τετραγωνικὴν ρίζαν αὐτοῦ ἢ τὴν ἀκριβῆ ἢ τὴν κατὰ προσέγγισιν.

Τετραγωνικὴ ρίζα δοθείσης ἀλγεβρικῆς ἢ ὑπερβατικῆς παραστάσεως καλεῖται ἡ παράστασις, ἧς τὸ τετράγωνον ἰσοῦται πρὸς τὴν δοθεῖσαν. Τὴν τετραγωνικὴν ρίζαν ἀριθμοῦ τινος ἢ παραστάσεώς τινος Α σημειοῦμεν διὰ τοῦ συμβόλου $\sqrt{A}$, τὸ ὁποῖον καλεῖται *ριζικόν*. Π. Θ. Κ.

—τετραγωνικὸν *σύστημα* (Tetragonales System) *[Κρυσταλ.]*. Ἓν ἀπὸ τὰ ἑπτὰ κρυσταλλογραφικὰ συστήματα, κατὰ τὰ ὁποῖα κρυσταλλοῦνται τὰ διάφορα ὀρυκτά. Χαρακτηρίζεται ἀπὸ τρεῖς κρυσταλλογραφικοὺς ἄξονας καθέτους πρὸς ἀλλήλους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς εἶναι ἄνισος πρὸς τοὺς ἄλλους δύο ἴσους μεταξύ των, περιλαμβάνει δὲ ἑπτὰ κρυσταλλικὰς τάξεις. Τὰ συνηθέστερα σχήματα αὐτοῦ εἶναι ἡ *τετραγωνικὴ* καὶ ἡ *διτετραγωνικὴ πυραμίς*,

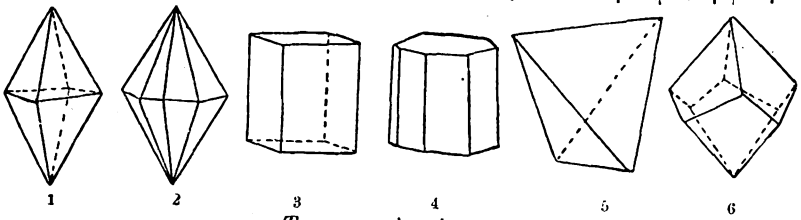

Τετραγωνικὸν σύστημα.
[1 καὶ 2=Τετραγωνικὴ καὶ διτετραγωνικὴ πυραμίς. 3 καὶ 4=Τετραγωνικὸν καὶ διτετραγωνικὸν πρίσμα μὲ πινακοειδές. 5=Σφηνόεδρον. 6=Τραπεζόεδρον.]

τὸ *τετραγωνικὸν καὶ διτετραγωνικὸν πρίσμα* καὶ τὸ *πινακοειδές*. Ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ ἐν λόγῳ συστήματος. Εἰς τὰς ἡμιεδρικὰς τάξεις αὐτοῦ ἀνήκουν τὸ *σφηνόεδρον*, τὸ *τραπεζόεδρον* κ.ἄ. Γ. Β.

— τετραγωνικὸς ἀριθμὸς *[Μαθημ.]*· βλ. λ. *ἄλγεβρα* (τ. Γ' σ. 448 α. καὶ ἑξῆς).

τετραγώνισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια τοῦ τετραγωνίζειν, ἡ εἰς τετράγωνον μεταβολή, *τετραγωνισμός*.

τετραγωνισμὸς (ὁ)· τὸ τετραγωνίζειν, τετραγώνισμα· ‖ ἀναγωγὴ γεωμετρικοῦ τινος σχήματος εἰς τετράγωνον· ‖ «τετραγωνισμὸς τοῦ κύκλου» (βλ. κατ.).

—*[Γεωμ.] Τετραγωνισμὸς χωρίου ἐπιφανείας* περατουμένου ὑπὸ γραμμῶν καλεῖται ὁ μετασχηματισμὸς αὐτοῦ εἰς ἰσοδύναμον τετράγωνον καὶ κατόπιν ἡ εὕρεσις τοῦ ἐμβαδοῦ τοῦ δοθέντος χωρίου. Ὁ τετραγωνισμὸς χωρίου εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ προβλήματα τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ λογισμοῦ. Εἰς τὴν πρᾶξιν, δι' ἐπίπεδα χωρία, ὅταν δὲν ἔχωμεν ἀνάγκην ἀπολύτου ἀκριβείας, μεταχειριζόμεθα τὸ ἐμβαδόμετρον. Π. Θ. Κ.

—*[Ἀστρονομ.]* Καλεῖται *τετραγωνισμὸς* ἡ κατὰ 90° μήκους ἀποχὴ τῆς σελήνης ἢ τῶν ἀνωτέρων πλανητῶν ἀπὸ τοῦ ἡλίου. Προκειμένου περὶ τῆς σελήνης εἰς τοιαύτην περίπτωσιν λέγομεν ὅτι αὕτη εὑρίσκεται εἰς τὸ πρῶτον τέταρτον ἢ εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον. Οἱ κατώτεροι πλανῆται οὐδέποτε ἔρχονται εἰς τετραγωνισμὸν μετὰ τοῦ ἡλίου. Σ. Π.

—τετραγωνισμὸς *κύκλου*. Ἐπεκράτησε κοινῶς νὰ λέγεται οὕτω ὁ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κανόνος καὶ διαβήτου μόνον μετασχηματισμὸς τοῦ κύκλου εἰς ἰσοδύναμον τετράγωνον. Τὸ πρόβλημα τῆς τετραγωνίσεως κύκλου, οὕτω τιθέμενον, εἶναι ἄλυτον· μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κανόνος καὶ διαβήτου μόνον, δηλαδὴ στοιχειωδῶς, λύονται ὡρισμένα μόνον ἀλγεβρικὰ προβλήματα, ἐνῷ ὁ τετραγωνισμὸς κύκλου ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι ὑπερβατικὸν πρόβλημα. Ἐὰν ὀνομάσωμεν r τὴν ἀκτῖνα ἑνὸς κύκλου, c τὴν περίμετρόν του καὶ α τὸ ἐμβαδόν του, ἔχομεν:

$$c=2\pi r \quad \alpha=\pi r^2=\frac{1}{2}rc$$

Ἐκ τοῦ δευτέρου τύπου προκύπτει ὅτι τὸ ἐμβαδὸν τοῦ κύκλου ἰσοῦται πρὸς τὸ ἐμβαδὸν τριγώνου, τὸ ὁποῖον ἔχει βάσιν τὴν περίμετρον τοῦ κύκλου καὶ ὕψος τὴν ἀκτῖνα αὐτοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ἔχωμεν εὕρει τὸ ἀνάπτυγμα κύκλου τινός, κατασκευάζομεν τρίγωνον μὲ βάσιν c καὶ ὕψος r καὶ μετασχηματίζομεν αὐτὸ εἰς ἰσοδύναμον τετράγωνον, τῇ βοηθείᾳ κανόνος καὶ διαβήτου μόνον, καὶ τοιουτοτρόπως ἔχομεν τετράγωνον ἰσοδύναμον πρὸς τὸν κύκλον. Ἀντιστρόφως, ἐὰν ἔχωμεν τετραγωνίσει τὸν κύκλον, τότε δυνάμεθα τὸ τετράγωνον αὐτὸ νὰ τὸ μετασχηματίσωμεν, μὲ τὸν κανόνα καὶ διαβήτην, εἰς τρίγωνον μὲ τὸ αὐτὸ ἐμβαδὸν καὶ ὕψος ἴσον πρὸς τὴν ἀκτῖνα καὶ τότε ἡ βάσις τοῦ τριγώνου εἶναι τὸ ἀνάπτυγμα τῆς περιφερείας αὐτοῦ. Ἐὰν λοιπὸν τὸ ἓν τῶν δύο αὐτῶν προβλημάτων (τετραγωνισμὸς κύκλου καὶ εὕρεσις τοῦ ἀναπτύγματος τῆς περιφερείας αὐτοῦ), εἶναι ὑπερβατικόν, θὰ εἶναι καὶ τὸ ἄλλο ὑπερβατικόν. Ἡ ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἡ εὕρεσις τοῦ ἀναπτύγματος τῆς περιφερείας κύκλου καὶ ὁ τετραγωνισμὸς αὐτοῦ εἶναι προβλήματα ὑπερβατικὰ στηρίζεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀριθμὸς π εἶναι ἀριθμὸς ὑπερβατικός· τὸ ὑπερβατικὸν δὲ τοῦ π ἀπέδειξε πρῶτος ὁ Lindemann τῷ 1882. Ἐὰν ἔχωμεν νὰ τετραγωνίσωμεν κύκλον τινά, ἢ θὰ ἐργασθῶμεν μὲ τὸ ἐμβαδόμετρον ἢ θὰ προσπαθήσωμεν τῇ βοηθείᾳ ὑπερβατικῶν καμπύλων νὰ εὕρωμεν τὸ ἀνάπτυγμα τῆς περιφερείας.

Εἰς τὴν εὕρεσιν τοῦ ἀναπτύγματος τῆς περιφερείας κύκλου τὸ κύριον σημεῖον εἶναι νὰ εὑρεθῇ εὐθύγραμμον τμῆμα μήκους π· διότι, ἅμα ἔχωμεν αὐτό, στοιχειωδῶς πλέον εὑρίσκομεν καὶ εὐθύγραμμον τμῆμα μήκους 2πr. Ἡ καμπύλη: y=arc sinx εἶναι μία ἐκ τῶν ὑπερβατικῶν καμπύλων, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων δυνάμεθα εὐκόλως νὰ εὕρωμεν τμῆμα εὐθύγραμμον μήκους π. Διότι ἡ καμπύλη αὐτὴ διέρχεται διὰ τοῦ Ο, τὸ δὲ ἀμέσως ἑπόμενον σημεῖον αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν y εἶναι τὸ σημεῖον y=π. Ἄρα, ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἔχομεν σχεδιασμένην τὴν καμπύλην ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου, ἔχωμεν ἀμέσως τὸ ζητούμενον· ἡ κατασκευή της δὲ δύναται νὰ γίνῃ τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁλοκληρογράφου ἐκ τῆς καμπύλης $y=\frac{1}{\sqrt{1-x^2}}$, ἥτις εἶναι ἀλγεβρικὴ καμπύλη 4ου βαθμοῦ. Ἐὰν ὅμως ἔχωμεν νὰ τετραγωνίσωμεν κύκλον τινὰ καὶ θέλωμεν νὰ ἐργασθῶμεν μόνον μὲ τὸν κανόνα καὶ τὸν διαβήτην, θὰ ἀρκεσθῶμεν τότε εἰς μίαν κατὰ προσέγγισιν μόνον λύσιν τοῦ προβλήματος. Πρὸς τοῦτο ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι. Εἷς ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ ὁ ἀκόλουθος: Ἔστω κ ὁ δοθεὶς κύκλος καὶ ΑΒ (σχ.) μία τῶν διαμέτρων αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς ἀκτῖνος ΟΑ λαμβάνομεν τὸ σημεῖον D, τὸ ὁποῖον ἀπέχει ἀπὸ τὸ Ο ἀπόστασιν ἴσην πρὸς τὰ $\frac{3}{5}$ τῆς ἀκτῖνος, καὶ ἐπὶ τῆς προεκτάσεως τῆς ἀκτῖνος ΟΒ τὸ σημεῖον F, τὸ ὁποῖον ἀπέχει ἀπὸ τὸ Ο ἀπόστασιν ἴσην πρὸς τὰ $\frac{3}{2}$ τῆς ἀκτῖνος. Κατασκευάζομεν εἶτα ἡμικύκλιον ἔχον ὡς διάμετρον τὴν DE $\left(\text{ἔνθα } OE=\frac{OB}{2}\right)$ καὶ ἕτερον μὲ διάμετρον τὴν AF. Φέρομεν τὴν ἐκ τοῦ κέντρου Ο πρὸς τὴν διάμετρον ΑΒ κάθετον, ἥτις τέμνει τὰ δύο ἡμικύκλια εἰς τὰ σημεῖα G καὶ H. Τὸ τετράγωνον τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν GH ὡς πλευρὰν διαφέρει ἐλάχιστον τοῦ πρὸς τὸν δοθέντα κύκλον ἰσοδυνάμου τετραγώνου. Ἀκριβέστερον, ἡ διαφορὰ τῆς πλευρᾶς τοῦ πρώτου καὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ δευτέρου εἶναι μικροτέρα τοῦ $\frac{2}{100\,000}$.

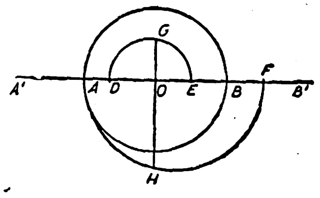

Τετραγωνισμὸς τοῦ κύκλου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Enriques*, «Questioni riguardanti la geometria elementare» (1900 γερμανικὴ μετάφρασις).—*H. Fleischer*, «Fragen der Elementargeometrie» (1907 τόμ. II).
Π. Θ. ΚΑΚΡΙΔΗ

—*[Ἐγκυκλ.]* Αἱ ἔρευναι περὶ τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου παρουσιάζουν τρεῖς περιόδους: Ἡ πρώτη ἄρχεται ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως καὶ φθάνει μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Λεϊβνιτίου καὶ Νεύτωνος ἀνακαλύψεως τοῦ διαφορικοῦ καὶ ὁλοκληρωτικοῦ λογισμοῦ (μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος). Ὁ σκοπὸς τῶν ἐργασιῶν τῆς περιόδου ταύτης ἔγκειται εἰς τὸν κατὰ προσέγγισιν προσδιορισμὸν τοῦ λόγου τῆς περιφερείας πρὸς τὴν διάμετρον διὰ γεωμετρικῶν κατασκευῶν. Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον, ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἀπειροστικοῦ λογισμοῦ μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐμφανίζονται, ἀντὶ τῶν γεωμετρικῶν μεθόδων τῶν ἀρχαίων, αἱ ἀναλυτικαὶ μέθοδοι· αἱ ἔρευναι τῆς περιόδου ταύτης ἐνέχουν μᾶλλον θεωρητικὸν χαρακτῆρα, καθόσον τείνουν εἰς τὴν παράστασιν τοῦ ἀριθμοῦ π δι' ἀναλυτικῶν ἐκφράσεων, π. χ. σειρῶν γινομένων μὲ ἀπείρους παράγοντας, συνεχῶν κλασμάτων κλπ. Ἡ τρίτη τέλος περίοδος, μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν φθάνουσα, περιλαμβάνει ἐρεύνας κριτικῆς φύσεως, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν προέκειτο πλέον οὔτε διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ π οὔτε τῆς ἀναλυτικῆς αὐτοῦ παραστάσεως, ἀλλὰ περὶ τῆς εὑρέσεως, ἂν ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι ρητὸς ἢ ἀσύμμετρος, ἀλγεβρικὸς ἢ ὑπερβατικός.

Πρώτη περίοδος. Τὸ πρόβλημα τῆς κατασκευῆς τετραγώνου ἰσοδυνάμου πρὸς δοθέντα κύκλον εὑρηται κατὰ πρῶτον εἰς τὸ ἀρχαιότερον μαθηματικὸν χειρόγραφον, τὸν πάπυρον τοῦ Ahmes (2.000 π. Χ.). Πρῶτον ὅμως εἰς τοὺς Ἕλληνας παρατηροῦμεν ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, αἵτινες ἐπὶ Ἀρχιμήδους (287 — 212 π. Χ.) ἔφθασαν τὸ ὕψιστον αὐτῶν σημεῖον. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων μαθηματικῶν, τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὸν τετραγωνισμὸν τοῦ κύκλου, σπουδαιότεροι εἶναι ὁ Ἱπποκράτης (περίπου 450 π. Χ.) καὶ ὁ Δεινόστρατος (περίπου 350 π. Χ.). Ὁ Ἀρχιμήδης εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ «Κύκλου μέτρησις» δεικνύει τὸ ἰσοδύναμον τοῦ προβλήματος τούτου πρὸς τὸ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἐμβαδοῦ τοῦ κύκλου, ἐκθέτει δὲ μετ' ἀπαραμίλλου ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας τὴν μέθοδον τῶν ἐγγεγραμμένων καὶ περιγεγραμμένων πολυγώνων πρὸς λύσιν τοῦ τελευταίου. Οὗτος ὑπελόγισε κατὰ σειρὰν τὰς περιμέτρους τῶν τοιούτων πολυγώνων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς τῶν πλευρῶν ἑκάστοτε διπλασιάζεται, φθάσας μέχρι τοῦ πολυγώνου μὲ 96 πλευράς, εὗρε δὲ οὕτω ὅτι ὁ ἀριθμὸς π (καλούμενος σήμερον ἀριθμὸς τοῦ Ἀρχιμήδους) περιέχεται μεταξὺ τοῦ $3\frac{10}{71}$ καὶ $3\frac{10}{70}$.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν μαθηματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπεχείρησαν τὸν κατὰ προσέγγισιν προσδιορισμὸν τοῦ λόγου τῆς περιφερείας πρὸς τὴν διάμετρον, ὁ Ὁλλανδὸς Adrian Mez ἐπεδίωξε μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν, ὑπολογίσας αὐτὸν ἀκριβῶς μέχρι τοῦ ἕκτου δεκαδικοῦ ψηφίου· κατόπιν ὁ Γάλλος François Vieta (1540 — 1603), ὅστις ἀκολουθῶν τὴν μέθοδον τοῦ Ἀρχιμήδους ὑπελόγισεν αὐτὸν μέχρι τοῦ ἐνάτου δεκαδικοῦ ψηφίου, ὁ Adrian Romanus (ἀποθ. 1616) φθάσας μέχρι τοῦ 15 δεκαδικοῦ ψηφίου καὶ τέλος ὁ Ludolph von Ceulen (1539—1610), ὅστις εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ εὕρῃ ἀκριβῶς τὰ 35 πρῶτα δεκαδικὰ ψηφία. Ἐργασίαι περισσοτέρας πρωτοτυπίας καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξίας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος εἶναι αἱ τῶν δύο μεγάλων Ὁλλανδῶν μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν Snellius (1580—1626) καὶ Huygens (1629—1695).

Δευτέρα περίοδος. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀναφαίνονται τὰ πρῶτα ἴχνη τοῦ διαφορικοῦ καὶ ὁλοκληρωτικοῦ λογισμοῦ καὶ μετ' αὐτῶν νέαι ἀπόψεις καὶ μέθοδοι, αἵτινες μετατρέπουν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην. Ὅσον ὅμως μεγάλης σημασίας καὶ ἂν εἶναι αἱ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐργασίαι ἐπὶ τῆς ἀναλυτικῆς παραστάσεως τοῦ ἀριθμοῦ π διὰ τῶν μαθηματικῶν Wallis (1616 — 1703), Napier (1614), Euler (1707—1783) κ. ἄ., ἐφόσον δὲν ἐξετάζεται κατ' αὐτὴν ἡ φύσις τοῦ ἀριθμοῦ τούτου, τὸ πρόβλημα, κατὰ πόσον ὁ τετραγωνισμὸς τοῦ κύκλου δύναται νὰ γίνῃ διὰ τοῦ κανόνος καὶ τοῦ διαβήτου, παραμένει ἀκόμη ἄλυτον· μάλιστα δὲν ἔχει δοθῆ εἰς αὐτὸ ἡ αὐστηρὰ ἐκείνη μορφή, ἡ ὁποία κατόπιν ἤγαγεν εἰς τὴν λύσιν του.

Τρίτη περίοδος. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Euler εὑρεθεῖσαν σχέσιν, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῆς ἐκθετικῆς καὶ τῶν τριγωνομετρικῶν συναρτήσεων, νέαι ὁδοὶ ἠνοίχθησαν εἰς τὴν ἔρευναν. Τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα, θεμελιώδους σημασίας, ὀφείλονται εἰς τὸν H. Lambert (1728—1777), ὅστις εἰς τὴν πραγματείαν αὐτοῦ «Προεισαγωγικαὶ γνώσεις δι' ὅσους καταγίνονται μὲ τὸν τετραγωνισμὸν τοῦ κύκλου» (1766), ἀπέδειξεν ὅτι οἱ ἀριθμοὶ e καὶ π εἶναι ἀσύμμετροι. Ἐπίσης ἐπεχείρησε, καίτοι ἀνεπιτυχῶς, τὴν ἀπόδειξιν τῶν ἑξῆς δύο προτάσεων: 1) Ἐὰν ὁ x εἶναι ρητὸς ἀριθμός, διάφορος τοῦ μηδενός, ὁ e^x δὲν δύναται νὰ εἶναι ρητός. 2) Ἐὰν ὁ x εἶναι ρητὸς διάφορος τοῦ μηδενός, ὁ εφ x δὲν εἶναι ρητός. Ἡ ἀπόδειξις τῶν θεωρημάτων τούτων ἐγένετο ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Legendre (1752—1833), ὅστις διὰ τῶν αὐτῶν μεθόδων ἀπέδειξεν ὅτι τὸ τετράγωνον τοῦ π εἶναι ἐπίσης ἀριθμὸς ἀσύμμετρος. Ὁ Liouville (1809—1882) ἀπέδειξε κατόπιν ὅτι ὁ ἀριθμὸς e δὲν δύναται νὰ εἶναι ρίζα δευτεροβαθμίου ἐξισώσεως μὲ ρητοὺς συντελεστάς. Παρ' ὅλην τὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν, ἔμενον ἀκόμη τὰ ἐρωτήματα: Ποίων ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων, μὲ ρητοὺς συντελεστάς, εἶναι οἱ ἀριθμοὶ e καὶ π ρίζαι; Εἶναι δυνατὸν οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι νὰ μὴ εἶναι ρίζαι τοιαύτης ἐξισώσεως; Ἡ ὑπόνοια ὡς πρὸς τὸ δυνατὸν τῆς τελευταίας ἐρωτήσεως ἐξεφράσθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Legendre, ἐνισχύθη δὲ κατόπιν διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Lionville, ὅστις ἀπέδειξε πρῶτος τὴν ὕπαρξιν μὴ ἀλγεβρικῶν ἀριθμῶν καὶ συνεπῶς τὴν διαίρεσιν τῶν ἀριθμῶν εἰς ἀλγεβρικοὺς καὶ ὑπερβατικούς. Ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιμόνων προσπαθειῶν καὶ βαθείας ἐρεύνης τῶν ἰδιοτήτων τῆς ἐκθετικῆς συναρτήσεως ὁ Hermite ἀπέδειξε τῷ 1873 τὸ ὑπερβατικὸν τοῦ ἀριθμοῦ e, ὁ δὲ Γερμανὸς Lindemann, τῷ 1882, τὸ ὑπερβατικὸν τοῦ ἀριθμοῦ π, οὕτω δὲ τὸ πρόβλημα τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου ἀπεδείχθη ἀδύνατον.

Οὐδὲν μαθηματικὸν πρόβλημα ἀριθμεῖ τόσους θιασώτας καὶ ἐρευνητάς, ὅσους τὸ περίφημον τοῦτο ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος πρόβλημα. Ἠμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μία μανία τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἡ διαρκὴς αὕτη ἀπόπειρα πρὸς λύσιν αὐτοῦ, ἐκ μέρους τοὐλάχιστον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι, ἀγνοοῦντες τὴν θέσιν τοῦ προβλήματος, δὲν ἐφείσθησαν κόπων καὶ χρόνων, ἀλλὰ καὶ μὲ θυσίαν ἀκόμη τῆς ζωῆς των ἢ τῆς περιουσίας των ἐπεδόθησαν εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς τόσον ἐπιθυμητῆς λύ-

Digitized by Google

σεως. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ὑπομνημάτων, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανεν ἡ Ἀκαδημία τῶν Παρισίων, ἠνάγκασεν αὐτὴν ἐνωρὶς (1775), πρὸς περιστολὴν τοῦ κακοῦ καὶ καλυτέραν χρησιμοποίησιν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τῶν μελῶν αὐτῆς, νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ὑποβολὴν ἀνακοινώσεων ἐπὶ τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου, καθὼς καὶ τῶν συγγενῶν προβλημάτων, τῆς τριχοτομήσεως τῆς γωνίας καὶ τοῦ διπλασιασμοῦ τοῦ κύβου. Σήμερον ἡ φράσις «τετραγωνίζει τὸν κύκλον» λέγεται ἐπὶ τῶν ματαίως ἐργαζομένων ἢ προσπαθούντων τὴν εὕρεσιν ἀκατορθώτων πραγμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. «Encyklopädie der Mathematischen Wissenschaften» (III).—*G. Enriques*, «Fragen der Elementargeometric» (II, 1907).—*F. Klein*, «Vorträge über ausgewählte Fragen der Elementargeometrie» (Leipzig 1895).—*M. Cantor*, «Vorlesungen über die Geschichte der Mathematik».

Φ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

τετραγωνίστρια *τοῦ Δεινοστράτου* ἢ *τοῦ Ἱππίου*. Ἐπίπεδος καμπύλη, ἡ ὁποία δύναται νὰ παραχθῇ ὡς ἑξῆς: Μὲ κέντρον τὴν κορυφὴν Α (σχ.) τοῦ τετραγώνου ΑΒΓΔ γράφομεν τὸ τόξον ΒΕΔ, φανταζόμεθα δ' εἶτα τὴν μὲν εὐθεῖαν ΑΒ στρεφομένην περὶ τὸ Α πρὸς τὰ δεξιά, συγχρόνως δὲ τὴν εὐθεῖαν ΒΓ κινουμένην παραλλήλως πρὸς τὴν ΑΔ οὕτως, ὥστε τὸ σημεῖον αὐτῆς Β νὰ ὀλισθαίνη ἐπὶ τῆς ΒΑ. Αἱ κινήσεις ἀμφοτέρων νοοῦνται ἰσοταχεῖς, εἰς τρόπον, ὥστε, ὅταν τὸ εὐθύγραμμον τμῆμα ΑΒ θὰ ἔχῃ γράψει τὸ τεταρτοκύκλιον ΑΒΕΔ, τὸ εὐθύγραμμον τμῆμα ΒΓ νὰ ἔχῃ γράψει ἀκριβῶς τὸ τετράγωνον ΑΒΓΔ. Εἰς ἑκάστην στιγμὴν τὸ στρεφόμενον τμῆμα ΑΒ καὶ τὸ παραλλήλως τοῦ ΑΔ κινούμενον ΒΓ ἔχουν ἓν σημεῖον κοινόν, οὗτινος ὁ τόπος καλεῖται *τετραγωνίστρια τοῦ Δεινοστράτου*. Ἔστω ΑΕ ἡ θέσις τοῦ εὐθυγράμμου τμήματος ΒΓ κατά τινα στιγμήν, Β'Γ' ἡ θέσις τοῦ εὐθυγράμμου τμήματος ΒΓ κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν καὶ Ζ τὸ κοινὸν σημεῖον ἀμφοτέρων. Συμφώνως πρὸς τὴν γένεσιν τῆς καμπύλης, τὸ τόξον ΒΕΔ τοῦ τεταρτοκυκλίου ΑΒΕΔ ἔχει λόγον πρὸς τὸ τόξον ΕΔ, ὃν λόγον ἔχει τὸ ΒΑ πρὸς τὸ Β'Α. Ἂν λάβωμεν λοιπὸν ΑΔ ὡς ἄξονα τῶν x y', ΑΒ ὡς ἄξονα τῶν y, τότε θὰ ἔχωμεν διὰ τὰ σημεῖα τῆς καμπύλης

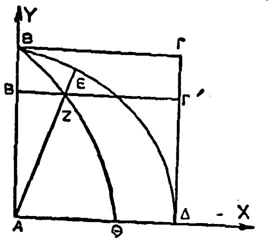

Τετραγωνίστρια τοῦ Δεινοστράτου.

$$\frac{y}{6}=\frac{d}{\frac{\pi}{2}}$$

ὅπου 6 εἶναι τὸ μῆκος τοῦ ΑΒ καὶ d ἡ γωνία (ΔΑΖ), δηλαδὴ ἡ πολικὴ γωνία τοῦ Ζ. Ἡ ἐξίσωσις τῆς καμπύλης εἰς τὸ καρτεσιανὸν σύστημα (Oxy) εἶναι λοιπὸν $\chi = y\,\sigma\varphi\left(\frac{\pi y}{26}\right)$. Ἡ τετραγωνίστρια τοῦ Δεινοστράτου εἶναι ὑπερβατικὴ καμπύλη. Τὸ τμῆμα ΑΘ (Θ ἡ τομὴ τῆς καμπύλης μὲ τὸν χ-ἄξονα) ἔχει μῆκος $\frac{26}{\pi}$, ἐξ οὗ ἕπεται ὅτι ἂν ἔχωμεν τὴν τετραγωνίστριαν τοῦ Δεινοστράτου σχεδιασμένην ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου, ἔχομεν εὐθύγραμμον τμῆμα, τὸ ΑΘ, μήκους $\frac{26}{\pi}$, ἐκ τούτου δὲ στοιχειωδῶς (διὰ τῆς χρήσεως τοῦ κανόνος καὶ διαβήτου μόνον) εὑρίσκεται εὐθύγραμμον τμῆμα μήκους π καὶ ἐπομένως καθίσταται δυνατὸν νὰ εὕρωμεν τὸ ἀνάπτυγμά του καὶ νὰ τετραγωνίσωμεν πάντα δοθέντα κύκλον.

Ἐπίσης δυνάμεθα, ἅμα ἔχωμεν τὴν τετραγωνίστριαν τοῦ Δεινοστράτου σχεδιασμένην ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου, νὰ τριχοτομήσωμεν δοθεῖσαν γωνίαν ἢ νὰ χωρίσωμεν δοθεῖσαν γωνίαν εἰς δύο ἄλλας, αἱ ὁποῖαι νὰ ἔχουν ὡρισμένον λόγον. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἱστορικούς, ὁ Ἱππίας ἠσχολήθη πρῶτος μὲ τὴν τετραγωνίστριαν τοῦ Δεινοστράτου, προσπαθῶν τῇ βοηθείᾳ αὐτῆς νὰ τριχοτομήσῃ τὴν γωνίαν. Κατόπιν ὁ Δεινόστρατος (μέσα Δ' π. Χ. αἰῶνος) καὶ ἄλλοι ἠσχολήθησαν μὲ αὐτὴν καὶ προσεπάθησαν τῇ βοηθείᾳ της νὰ τετραγωνίσουν τὸν κύκλον, ἐξ οὗ ἡ ὑπ' αὐτῶν δοθεῖσα ὀνομασία τετραγωνίστρια. Καὶ νεώτεροι μαθηματικοὶ ἠσχολήθησαν μὲ τὴν τετραγωνίστριαν τοῦ Δεινοστράτου, ὅπως ὁ Φερμά, ὁ Μπερνουγὶ καὶ ἄλλοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Enriques*, «Questioni riguardanti la geometria elementare» (1900 γερμανικὴ μετάφρασις).—*H. Fleischer*, «Frager der Elementargeometrie» (1907, τόμ. II).

Π. Θ. Κ.

— τετραγωνίστρια *τοῦ Ἱππίου* βλ. λ. *τετραγωνίστρια* τοῦ Δεινοστράτου.

τετραγωνόλοβος (ὁ) (Tetragonolobus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον δέκα περίπου εἴδη ποῶν, φυομένων εἰς πάσας τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Παρ' ἡμῖν ἰθαγενὲς εἶδος εἶναι ὁ *τετραγωνόλοβος ὁ πορφυροῦς* (Tetragonolobus purpureus), γνωστὸς ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *μάνταλο*.

Α. Ν. Π.

τετράγωνον (τὸ) *[Μαθημ.]*. Καλεῖται ἐν τῇ γεωμετρίᾳ *τετράγωνον* τὸ παραλληλόγραμμον τὸ ἔχον καὶ τὰς πλευρὰς μεταξὺ των ἴσας καὶ τὰς γωνίας του ὀρθάς. Ἐὰν α εἶναι τὸ μέτρον τῆς πλευρᾶς τοῦ τετραγώνου, 4α εἶναι τὸ μέτρον τῆς περιμέτρου του καὶ a^2 τὸ ἐμβαδόν του.

Τετράγωνον ἑνὸς ἀριθμοῦ α καλεῖται ἡ δευτέρα δύναμις αὐτοῦ, δηλαδὴ τὸ γινόμενον τὸ ὁποῖον δίδει, ὅταν πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ τὸν ἑαυτόν του.

Τετράγωνον παραστάσεως (ἀλγεβρικῆς ἢ ὑπερβατικῆς) καλεῖται ἡ δευτέρα δύναμις αὐτῆς.

— *[Τυπογρ.]* Τυπογραφικὸν μέτρον (βλ. λ. *τυπογραφία*).

—*[Τακτ.]* *Τετράγωνον* (bataillon carré) ἐκαλεῖτο ὁ πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἱππικοῦ ἀμυντικὸς σχηματισμὸς τοῦ παλαιοῦ πεζικοῦ, καθ' ὃν ἕκαστον τάγμα ἐσχημάτιζε τετράγωνον διὰ τῆς παρατάξεως τῶν λόχων του κατὰ τρόπον, ὥστε ἀνὰ εἷς νὰ σχηματίζῃ ἑκάστην πλευρὰν τοῦ τετραγώνου. Ὁ σχηματισμὸς τῶν τετραγώνων ἐγεννήθη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου εἰς Αἴγυπτον τῷ 1798, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀτάκτων ἐπελάσεων τῶν Μαμελούκων. Τὰ τετράγωνα ἐθεωροῦντο καθ' ὅλον τὸν ΙΘ' αἰῶνα ὡς ἔμψυχα τείχη ὀχυρῶν, ἐγκαθιστάμενα ὅπου ἡ ἀνάγκη ἤθελεν ἐπιβάλει. Διαρκούσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ ἑλληνικὸς τακτικὸς στρατὸς ἐχρησιμοποίει πολὺ τὸν σχηματισμὸν τοῦ τετραγώνου, ὄχι δὲ μόνον πρὸς ἄμυναν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄμυναν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ πεζικοῦ. Ἀφ' ὅτου ἡ ἄμυνα δὲν διεξήγετο ἀπὸ ὀχυρᾶς θέσεως ἢ χαρακώματος, τὸ τετράγωνον ἦτο ὁ συνήθης σχηματισμὸς πρὸς ἀντιμετώπισιν τουρκικῆς ἐπιθέσεως. Τετράγωνον ἐσχημάτισαν οἱ Φιλέλληνες κατὰ τὴν μάχην τοῦ Πέτα τῆς 4ης Ἰουλίου 1822, ὅπως ἀμυνθῶσι κατὰ τοῦ τουρκικοῦ πεζικοῦ τοῦ Κιουταχῆ, εὐθὺς ὡς ὑπερεκεράσθησαν οἱ Ἕλληνες· καὶ ἔκτοτε ἔμεινε παροιμιῶδες τὸ τετράγωνον τοῦτο, καθόσον ἐφονεύθησαν ἅπαντες οἱ Φιλέλληνες. Τετράγωνον ἐσχημάτισε τὸ ἓν τῶν ταγμάτων τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν ἐν Χαϊδάρι μάχην τῆς 8ης Αὐγούστου 1826, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὰς πλευρικὰς προσβολὰς τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ τοῦ Κιουταχῆ. Ἡ ταχεῖα λῆψις τοῦ εἰς τετράγωνον σχηματισμοῦ ὑφ' ἑνὸς τάγματος τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν ἐν Κερατσίνι μάχην τῆς 5ης Μαρτίου 1827 προσέδωσε τὴν ἐπιτυχίαν κατὰ τῆς ἐξαπίνης ἐπιθέσεως ἰσχυροῦ τμήματος τουρκικοῦ ἱππικοῦ τοῦ στρατοῦ τοῦ Κιουταχῆ.

Ν. Θ. Κ.

— τετράγωνον *διαβολικὸν* ἢ *μαγικόν*. Καλεῖται οὕτω τὸ τετράγωνον τὸ διὰ παραλλήλων πρὸς τὰς πλευρὰς αὐτοῦ εὐθειῶν, ὁριζοντίων καὶ καθέτων, διῃρημένον εἰς μικρότερα τετραγωνίδια, ἅτινα καταλαμβάνουσιν ἀριθμοὶ ἀποτελοῦντες ἀριθμητικὴν πρόοδον καὶ ἔχοντες τὴν ἰδιότητα, προστιθέμενοι κατὰ στήλας (καθέτους ἢ ὁριζοντίας) καὶ διαγωνίως, νὰ δίδωσιν ὡς ἄθροισμα τὸν αὐτὸν ἀριθμόν. Τοιαῦτα τετράγωνα εἶναι τὰ κατωτέρω:

11	2	13	8
14	7	12	1
4	9	1	15
5	16	3	16

Σχ. 1.

8	3	4
1	5	9
6	7	2

Σχ. 2.

ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον, διῃρημένον εἰς 16 τετραγωνίδια, περιέχοντα τοὺς ἀριθμοὺς 1—16, δίδει ἄθροισμα καθέτως, ὁριζοντίως καὶ διαγωνίως τὸν ἀριθμὸν 34 καὶ εἶναι τὸ κυρίως διαβολικὸν τετράγωνον, διότι ἐὰν χωρισθῇ εἰς δύο οἱαδήποτε μέρη κατὰ μίαν τῶν ἐσωτερικῶν αὐτοῦ εὐθειῶν καὶ ἐναλλαχθῶσι τὰ προκύπτοντα οὕτω τμήματά του, αἱ ἰδιότητες αὐτοῦ ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμεναι. Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 2, χωρισμένον εἰς 9 τετραγωνίδια, περιέχοντα τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τοῦ 1—9, δίδει ὡς ἄθροισμα τὸν ἀριθμὸν 15 καὶ εἶναι ἁπλῶς μαγικὸν τετράγωνον, μὴ δυνάμενον νὰ χωρισθῇ εἰς δύο ἐναλλάξιμα τμήματα. Ἡ διάταξις τῶν ἀριθμῶν εἰς τὰ διαβολικὰ τετράγωνα ἀποτελεῖ πρόβλημα ἀναλύσεως πρώτου βαθμοῦ.

—Ω.

— τετράγωνον *οἰκοδομικόν* βλ. λ. *οἰκοδομικὸν* τετράγωνον.

— τετράγωνον *συμπτώσεως* (Carré moyen de Contingence, Mean Square Contingency). Ὁ συντελεστὴς τοῦ μέσου τετραγώνου συμπτώσεως χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ νεωτέρᾳ στατιστικῇ διὰ τὴν ποσοτικὴν μέτρησιν τῆς ὑφισταμένης ἀλληλουχίας πλειόνων μεταβλητῶν (ἰδιοτήτων), ποιοτικῶς παριστανομένων, ἢ ἄλλαις λέξεσιν ὅταν δίδωνται αἱ μεταβολαὶ δύο ἰδιοτήτων ποιοτικῶς διατεταγμένων εἰς μέγαν ἀριθμὸν κατηγοριῶν εἰς πίνακα διπλῆς εἰσόδου (καλουμένης τῆς τοιαύτης κατατάξεως πολλαπλῆς ἰδιοτήτων), τότε ἡ ὁλικὴ ἀλληλουχία, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν δύο μεταβλητῶν, μετρεῖται διὰ τοῦ ὡς εἴρηται συντελεστοῦ. Τερастία ἐφαρμογὴ τοῦ συντελεστοῦ τούτου γίνεται ἰδίᾳ ἐν τῇ ἐγκληματολογίᾳ, ἀνθρωπομετρίᾳ καὶ παιδαγωγικῇ, ὡς καὶ τῇ ἐφηρμοσμένῃ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ. Ἐὰν π. χ. ἔχωμεν πίνακα, ἐν ᾧ ἔχουσι ταχθῆ ν ἄτομα, καταδικασθέντα, κατὰ τὸ χρῶμα τῆς ἴριδος τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτῶν (μελανόν, κίτρινον, πορτοκαλιόχρουν, καστανόχρουν, βαθὺ καστανόν), ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ἐγκλήματος (δολοφόνοι, κλέπται, κατὰ τῶν ἠθῶν), τίθεται τότε τὸ ἐρώτημα ἂν ὑφίσταται σύμπτωσις μεταξὺ τοῦ χρώματος τῆς ἴριδος καὶ τοῦ εἴδους τοῦ ἐγκλήματος, δι' ὃ κατεδικάσθησαν ταῦτα. Ἐπίσης κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ H. L. Moore ἐπὶ τῶν ἀπεργιῶν, διεπιστώθη ὅτι τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον εὐνοϊκὰ διὰ τὰς ἀπεργίας, ἐφ' ὅσον αὗται ἐπὶ μᾶλλον ἐλέγχονται ὑπὸ τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν, εἶναι δὲ ἐπὶ πλέον βραχύτεραι. Ἐξ ἄλλου αἱ γινόμεναι ἀπεργίαι διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων ἔχουσι μείζονα πιθανότητα ἐπιτυχίας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐπιδιωκούσας αὔξησιν ἡμερομισθίου κ.λ.π.

Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ συντελεστοῦ μέσου τετραγώνου συμπτώσεως γίνεται ὡς ἀκολούθως. Ἐὰν Α εἶναι ἡ ἰδιότης τοῦ ἑνὸς μεταβλητοῦ τεταγμένου κατὰ ὁμάδας ἰδιοτήτων $A_1, A_2, \ldots A_s$ καὶ Ν εἶναι ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν περιπτώσεων, $\nu_1 \nu_2, \ldots \nu_s$ οὐσῶν ἀντιστοίχως τῶν ἐν ἑκάστῃ ὁμάδι ἰδιοτήτων μετρηθεισῶν περιπτώσεων Α. Ὁμοίως ἂν Β εἶναι ἰδιότης τοῦ ἄλλου μεταβλητοῦ τεταγμένου κατὰ ὁμάδας ἰδιοτήτων $B_1, B_2, \ldots B_\tau$ καὶ $\mu_1, \mu_2, \ldots \mu_\tau$ τῶν ἀντιστοίχων ἐν ἑκάστῃ ὁμάδι ἰδιοτήτων μετρηθεισῶν ἀντιστοίχων περιπτώσεων Β, διαπιστοῦμεν ὅτι ἡ ἰδιότης Α παρουσιάζεται $\nu_{\varrho\beta}$ φορὰς ὑπὸ τὴν μορφὴν A_ϱ, ὁμοίως ἡ τοῦ Β $\nu_{\sigma s}$ φοράς, ἤτοι A_ϱ παρουσιάζεται μετὰ τοῦ B_1, $\nu_{\varrho 1}$, μετὰ τοῦ $B_2, \nu_{\varrho 2}$ καὶ ἐφεξῆς οὕτω, ἤτοι ἐν ἄλλαις λέξεσιν $\nu_{\varrho s}$ ἐμφαίνει τὸν ἀριθμὸν καθ' ὃν παρουσιάζεται ἡ ἀλληλουχία τῶν A_ϱ καὶ B_s καὶ ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐγγράφεται ἐν ἑκάστῃ θυρίδι τοῦ πίνακος, δηλῶν τὴν ἀλληλουχίαν τοῦ Α, ἀναγραφομένης τῆς ἰδιότητος αὐτῶν πρὸς τὰ ἄνω, μετὰ τῆς τοῦ Β ἀναγραφομένης ἀριστερὰ κατὰ τὸ κατωτέρω σχῆμα:

Ἰδιότης Α

		A_1	A_2	A_3	.....	A_ϱ	Σύνολον
Ἰδιότης Β	B_1	ν_{11}	ν_{21}	ν_{31}		$\nu_{\varrho 1}$	ν_{a_1}
	B_2	ν_{12}	ν_{22}	ν_{32}		$\nu_{\varrho 2}$	ν_{a_2}
	B_3	ν_{13}	ν_{23}	ν_{33}		$\nu_{\varrho 3}$	ν_{a_3}
	:	. .	. . .				
	B_s	ν_{1s}	ν_{2s}	ν_{3s}		$\nu_{\varrho s}$	ν_{as}
Σύνολον		$\nu_{1\beta}$	$\nu_{2\beta}$	$\nu_{3\beta}$		$\nu_{\varrho\beta}$	N

Ἐὰν τὸ Β εἶναι ἀνεξάρτητον τοῦ Α, ἐφαρμόζοντες τὴν ἀρχὴν τῶν συνθέτων πιθανοτήτων, δέον νὰ ἔχωμεν

$$\nu_{\varrho s} - \frac{\nu_{\varrho\beta}\cdot \nu_{as}}{N} = \delta = 0. \qquad (\alpha)$$

Ἐὰν ὅμως τοῦτο δὲν συμβαίνῃ, τότε τὸ Β εἶναι ἐν συμπτώσει πρὸς τὸ Α καὶ ἑπομένως ἡ μέτρησις αὕτη ἐφαρμοζομένη ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ συνόλου θὰ δώσῃ τὸ μέσον τετράγωνον συμπτώσεως.

$$\varphi^2 = \frac{1}{N}\Sigma\left\{\frac{\left(\nu_{\varrho s} - \frac{\nu_{\varrho\beta}\cdot \nu_{as}}{N}\right)^2}{\frac{\nu_{\varrho\beta}\cdot \nu_{a\sigma}}{N}}\right\} \qquad (1)$$

καὶ ἑπομένως ὁ συντελεστὴς συμπτώσεως εἶναι

$$c = \sqrt{\frac{\varphi^2}{1+\varphi^2}}$$

Ὁ τύπος (1) γράφεται ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον

$$\varphi^2 = \sum_{i=1}^{\varkappa}\sum_{\nu=1}^{\lambda}\frac{\delta_{i\nu}^2\, N^2}{(A_i)\,(B_\nu)} \text{ ὅπου}$$

$$\delta_{i\nu} = (A_i\, B_\nu) - \frac{(A_i)\,(B_\nu)}{N}.$$

Ἐὰν ἡ κατανομὴ συχνοτήτων εἶναι κανονική, δηλαδὴ ἀκολουθῇ τὸν νόμον τῶν σφαλμάτων, τότε μεταξὺ φ καὶ συντελεστοῦ συσχετίσεως r ὑφίσταται ἡ σχέσις $\varphi^2 = \frac{r^2}{1-r^2}$ ἢ τὸ 7. ἡμ r = τὸ 7. ἐφ. φ.

Πράγματι, ἂν ἡ κατανομὴ συχνοτήτων εἶναι κανονική, δέον νὰ ἔχωμεν:

$$\frac{\nu_s}{N} = \frac{1}{\sigma_1\sqrt{2\pi}}\, e^{-\frac{x^2}{2\sigma_1^2}} \quad \text{καὶ}$$

$$\frac{\nu_\tau}{N} = \frac{1}{\sigma_2\sqrt{2\pi}}\, \varepsilon^{-\frac{y^2}{2\sigma_2^2}}$$

ἂν δὲ αἱ ἰδιότητες εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων, θὰ ἔχωμεν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν συνθέτων πιθανοτήτων

$$\nu_{s\tau} = \frac{N}{2\pi\sigma_1\sigma_2}\, \varepsilon^{-\frac{1}{2}\left(\frac{x^2}{\sigma_1^2}+\frac{y^2}{\sigma_2^2}\right)}$$

Digitized by Google

ἂν δὲ εὑρίσκωνται ἐν συσχετίσει, θὰ ἔχωμεν ὁμοίως, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν συνθέτων πιθανοτήτων.

$$\nu_{sr}=\frac{N}{2\pi\sigma_1\sigma_2\sqrt{1-r^2}}e^{-\frac{1}{2(-r^2)}\left(\frac{x^2}{\sigma^2}-\frac{2rxy}{\sigma_1\sigma_2}+\frac{y^2}{\sigma_2^2}\right)}$$

Ὅθεν, κατὰ τὸν τύπον (1) καὶ τὴν συνθήκην (α)

$$\frac{(\nu sr-\eta sr)^2}{N\eta sr}=\frac{1}{2\pi\sigma_1\sigma_2}\frac{1}{1-r^2}e^{-\frac{1+r^2}{2(1-r^2)}}\frac{x^2}{\sigma_1^2}+\frac{2rxy}{\sigma_1\sigma_2(-r^2)}-\frac{1+r^2}{2(1-r^2)}\cdot\frac{y^2}{\sigma_2^2}$$

$$\frac{2}{\sqrt{1-r^2}}e^{-\frac{1}{2(1-r^2)}\left(\frac{x^2}{\sigma_1^2}-\frac{2rxy}{\sigma_1\sigma^2}+\frac{y^2}{\sigma_1}\right)}+e^{-\frac{x^2}{2\sigma_1^2}-\frac{y^2}{2\sigma_2^2}}$$

καὶ ἀντικαθιστῶντες τὴν

$$\int_{-\infty}^{+\infty}\int_{-\infty}^{+\infty}\frac{(\nu sr-\eta sr)^2}{N\eta sr}dxdy$$

διὰ φ^2 καὶ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι

$$\int_{-\infty}^{+\infty}\int_{-\infty}^{+\infty}e^{-(\alpha x^2+2\vartheta xy+6y^2)}dxdy=\frac{\pi}{\sqrt{\alpha 6-\vartheta^2}},$$

ἔχομεν

$$\varphi^2=\frac{1}{1-r^2}-2+1=\frac{E^2}{1-r^2}\text{ ἤτοι } E\pm$$

$$=\pm\sqrt{\frac{\varphi^2}{1+\varphi^2}}$$

Ἐν συνόψει, ὁ συντελεστὴς συμπτώσεως c λαμβάνεται πάντοτε θετικῶς καὶ δεικνύει ἐὰν αἱ δύο ὑπ' ὄψιν ἰδιότητες εὑρίσκωνται εἰς ἀλληλουχίαν καὶ κατὰ ποίαν ἔντασιν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Α. Ἀθανασιάδου*, «Στατιστική».—*Darmois*, «Statistique Mathématique».—*Elderton*, «Frequency curves and correlation». Ἐφαρμογαί: *Moore*, «Law of wages».—*Brown* and *Thomson*, «The essential of mental measurements».—*Johannsen*, «Elements der exakten Erblihkeitslehre» κλπ. Κ. Α. Α

τετράγωνον *['Αρχ.]*. Ὄνομα ἑνὸς τῶν τριῶν ἀρχαίων γυμνασίων (γυμναστηρίων) ἐν τῇ Ἤλιδι, καλούμενον οὕτως ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοῦ. Περιέκλειε κυρίως παλαίστρας καὶ ἐκοσμεῖτο ὑπὸ ἀγάλματος τοῦ Διός. Ι. Σ. Σ.

τετραγωνόπρωκτος (ὁ) (Tetragonoproctus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *κυκλοπτεριδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους ἰχθῦς, ἀπαντῶντας εἰς τὰς βορείους θαλάσσας τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

τετραγωνόπτερος (Tetragonopterus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χαρακινιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰχθύων τῶν γλυκέων ὑδάτων, διακρινομένων κυρίως ἐκ τῶν ζωηρῶν χρωματισμῶν των καὶ ἀπαντώντων εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς S. Paulo τῆς Βραζιλίας. Γ. Κ. Γ.

τετράγωνος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· ὁ ἔχων τέσσαρας γωνίας ὀρθὰς καὶ τέσσαρας πλευρὰς ἴσας: «τετράγωνον οἰκοδόμημα» || μεταφ., ἐπὶ ἀνθρώπου νοήμονος καὶ συνετοῦ: «νόῳ τετράγωνος ἄνευ ψόγου τετυγμένος» || *τετράγωνον* (τό)· (βλ. λ.).

—**τετράγωνος** ***ἀριθμός***· βλ. *ἀριθμός*.

—**τετράγωνος** ***ἐργασία*** *['Αρχ.]*· βλ. λ. *ἑρμογλυφία*.

—**τετράγωνος** ***μηριαῖος μῦς*** *['Ανατομ.]*. Μῦς τῆς ἔξω ἐπιφανείας τῆς πυέλου, ἁπλούμενος ὄπισθεν τῆς κατ' ἰσχίον διαρθρώσεως· ἐκφύεται ἐκ τοῦ ἔξω χείλους τοῦ ἰσχιακοῦ κυρτώματος καὶ καταφύεται εἰς τὴν ὀπισθίαν μεσοτροχαντήριον γραμμὴν καὶ κατωτέρω ταύτης. Στρέφει τὸν μηρὸν πρὸς τὰ ἔξω καὶ νευροῦται ἀπὸ κλωνίου τοῦ ἱεροῦ πλέγματος.

—**τετράγωνος** ***μῦς τοῦ στόματος*** *['Ανατομ.]*. 1) *Τοῦ ἄνω χείλους*· οὗτος, καταλαμβάνων τὴν ὑποκόγχιον καὶ τὴν ἄνω χειλικὴν χώραν, σύγκειται ἐκ 3 μοιρῶν, τῆς γωνιακῆς (παρὰ τὴν ῥῖνα), τῆς ὑποκογχίου καὶ τῆς ζυγωματικῆς, αἵτινες κεχωρισμέναι πρὸς τὰ ἄνω ἀπ' ἀλλήλων συνενοῦνται ἐν τῷ δέρματι τοῦ ἄνω χείλους, ἔνθα καταφύονται· ἀνασπᾷ τὸ ἄνω χεῖλος, ἕλκων ἅμα καὶ τὸ πτερύγιον τῆς ῥινὸς πρὸς τἄνω. 2) *Τοῦ κάτω χείλους*· κείμενος ἐν τοῖς πλαγίοις τῆς γενειακῆς χώρας, ἐκφύεται κατωτέρω τοῦ γενειακοῦ τρήματος τῆς κάτω γνάθου καὶ καταφύεται εἰς τὸ δέρμα τοῦ κάτω χείλους καὶ εἰς τὸν βλεννογόνον αὐτοῦ. Ἕλκει τὸ κάτω χεῖλος πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔξω, ἐξ οὗ καὶ *καθελκτὴρ* αὐτοῦ ἐπονομάζεται. Ι. Π.

—**τετράγωνος** ***πελματικὸς μῦς*** *['Ανατομ.]*. Ἄρχεται ἀπὸ τῆς πτέρνης διὰ δύο χωριστῶν κεφαλῶν, αἵτινες ἐκφύονται ἐκ τῆς κάτω καὶ ἐκ τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῆς πτέρνης, ἔτι δ' ἐκ τοῦ μακροῦ πελματιαίου συνδέσμου καὶ ἐκ τοῦ πτερνοσκαφοειδοῦς· ἡ δ' ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν δύο κεφαλῶν πλατεῖα γαστὴρ καταφύεται εἰς τὸν τένοντα τοῦ μακροῦ καμπτῆρος τῶν δακτύλων. Κάμπτει τὰς ὀνυχοφόρους φάλαγγας τῶν δακτύλων. Νευροῦται ἀπὸ τοῦ ἔσω καὶ ἔξω πελματιαίου νεύρου. Ι. Π.

—**τετράγωνος** ***πρηνιστὴς*** *['Ανατομ.]*. Κεῖται ἐπὶ τῆς κατωτάτης μοίρας τῆς προσθίας (παλαμιαίας) ἐπιφανείας τῶν ὀστῶν τοῦ πήχεως, ἀμέσως ἄνωθεν τῆς κερκιδοκαρπικῆς διαρθρώσεως, ἐκτεινόμενος ἐγκαρσίως καὶ ὀλίγον λοξῶς ἀπὸ τῆς ὠλένης μέχρι τῆς κερκίδος. Στρέφει τὴν κερκίδα περὶ τὸν ἐπιμήκη ἄξονα καὶ μετ' αὐτῆς φέρει εἰς πρηνισμὸν τὴν χεῖρα. Ι. Π.

—**τετράγωνος** ***ὑμήν***, ἢ ***ἀρυταινεπιγλωττικὸς*** *['Ανατομ.]*. Σύνδεσμος παριστῶν πάχυνσιν τῆς ἄνω μοίρας τοῦ ὑπὸ τὸν βλεννογόνον τοῦ λάρυγγος κειμένου καὶ τὴν ἔσωθεν ἐπιφάνειαν τῶν χόνδρων ἐπικαλύπτοντος ἐλαστικοῦ ὑμένος· κατασκηνοῖ ἐντὸς τῆς ἀρυταινεπιγλωττιδικῆς πτυχῆς καὶ φέρεται ἀπὸ τοῦ πλαγίου χείλους τῆς ἐπιγλωττίδος πρὸς τὰ κάτω, εἰσχωρῶν ἐντὸς τῆς κοιλιακῆς πτυχῆς (νόθου φωνητικοῦ συνδέσμου), ἐν ᾗ ἀποτελεῖ τὸν *κοιλιακὸν σύνδεσμον*. Ι. Π.

τετραγωνουρίδαι (οἱ) (Tetragonuridae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκανθοπτερυγίων*, περιλαμβάνουσα γένη τινά, ὧν ἀξιολογώτερον ὁ *τετραγώνουρος* (βλ. λ.). Δ.Ν.Π.

τετραγώνουρος (ὁ) (Tetragonurus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *τετραγωνουριδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κυλινδρικὸν καὶ κεκαλυμμένον ὑπὸ μεγάλων λεπίων καὶ μὲ σιαγόνας ἐφωδιασμένας διὰ πολυαρίθμων ὀδόντων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον, εἶναι ὁ

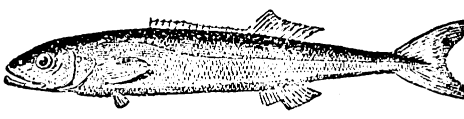

Τετραγώνουρος ὁ τοῦ Κυβιέρου.

τετραγώνουρος ὁ τοῦ Κυβιέρου (Tetragonurus Cuvierii), ὅστις φθάνει τὰ 40 περίπου ἑκατοστόμετρα. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιοϋπομέλανος μὲ σκοτεινοτέρου χρώματος γραμμώσεις ἐπὶ τῶν πλευρῶν. Τὸ κρέας του τρώγεται, ἀλλ' ἀναδίδει βαρεῖαν δυσάρεστον ὀσμήν. Δ. Ν. Π.

τετραδεκανάλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *μυριστικὴ ἀλδεΰδη*.

τετράδη (ἡ)· δημοτ., ἡ τετάρτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος.

τετραδιάστατος ***γεωμετρία***. Καλεῖται οὕτω ἡ γεωμετρία εἰς τὸν τετραδιάστατον χῶρον (βλ. λ. *γεωμετρία*, τ. Η', σ. 301 α').

—**τετραδιάστατος** ***χῶρος***. Ὁ χῶρος τῶν τεσσάρων διαστάσεων (βλ. λ. *γεωμετρία*, τ. Η', σ. 301 β').

τετραδικός, —***ή***, —***όν***· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τετράδα, ὁ τῆς τετράδος: «τετραδικὸν σύστημα», σύστημα ἀριθμῶν ἀποτελούμενον ἐκ τεσσάρων διαφόρου εἴδους μονάδων.

—**τετραδικὰ** ***συστήματα*** *['Αρχ. Μετρ.]*. Οὕτω καλοῦνται ἐν τῇ μετρικῇ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως τὰ ποιήματα, ἅτινα ἐν τῇ μετρικῇ αὐτῶν κατὰ στίχους συνθέσει ἀποτελοῦνται κατὰ περικοπὴν ἐκ τεσσάρων ἀνομοίων συστημάτων. Ε. ΔΙ. Κ.

—**τετραδικὸν** ἢ ***ἀμιλτώνειον σύστημα***. Σύστημα ἀριθμῶν, τὸ ὁποῖον ἐπενόησεν ὁ Ἅμιλτον (Hamilton: «Elements of Quaternios»). Ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρας μονάδας διαφόρου εἴδους: 1, ϱ_1, ϱ_2, ϱ_3, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰσχύουν αἱ ἀκόλουθοι σχέσεις: $\varrho_1^2=-1$, $\varrho_2^2=-1$, $\varrho_3^2=-1$, $\varrho_2\varrho_3=\varrho_1$, $\varrho_3\varrho_1=\varrho_2$, $\varrho_1\varrho_2=\varrho_3$, $\varrho_3\varrho_2=-\varrho_1$, $\varrho_1\varrho_3=-\varrho_2$, $\varrho_2\varrho_1=-\varrho_3$.

Ἕκαστος ἀριθμὸς τοῦ τετραδικοῦ συστήματος εἶναι τῆς μορφῆς:

$\alpha=A_0+A_1\varrho_1+A_2\varrho_2+A_3\varrho_3$, ὅπου A_0, A_1, A_2, A_3 εἶναι πραγματικὸς ἀριθμός. Ἡ τετραγωνικὴ ῥίζα $\sqrt{A_0^2+A_1^2+A_2^2+A_3^2}$ λέγεται μέτρον τοῦ ἀριθμοῦ.

Οἱ ἀριθμοὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ τετραδικὸν σύστημα ὑπόκεινται εἰς τὸν ἐπιμεριστικὸν καὶ διαλυτικὸν νόμον τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὸν ἀνταλλακτικόν. Εἶναι σύστημα τέλειον, δηλαδὴ αἱ τέσσαρες στοιχειώδεις πράξεις ἐκτελοῦνται εἰς αὐτὸ πάντοτε καὶ δίδουν ἐξαγόμενον ἐντελῶς ὡρισμένον, πλὴν τῆς διὰ τοῦ 0 διαιρέσεως. Τὸ τετραδικὸν σύστημα ἔχει διαφόρους ἐφαρμογὰς εἰς ἀνωτέρας θεωρίας. Ὁ Κίρκμαν (Kirkman: On Pluquaternios. Phil. Mag. 1848), τὸ ἐγενίκευσε διὰ (ν+1) κυρίας μονάδας: 1, ϱ_1, ϱ_2, . . ϱ_ν (*ὑπερτετραδικὸν σύστημα*). Διὰ κάθε ν (ν=0, 1, 2,...) ἔχομεν ἓν σύστημα ἀριθμῶν. Ἐκ τούτων ὅμως, ἐὰν ζητήσωμεν νὰ ἰσχύουν οἱ δύο νόμοι τοῦ πολλαπλασιασμοῦ (ἐπιμεριστικὸς καὶ διαλυτικός), τέλεια εἶναι μόνον τὰ ἀκόλουθα: 1) τὸ σύστημα τῶν πραγματικῶν ἀριθμῶν (ν=0), 2) τὸ σύστημα τῶν μιγάδων ἀριθμῶν (ν=1), 3) τὸ σύστημα τοῦ Ἅμιλτον (ἢ τετραδικὸν) (ν=3).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἰω. Χατζιδάκι*, «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἀνωτέραν Ἄλγεβραν» (ἔκδ. δευτέρα 1898). Π. Θ. Κ.

τετράδιον (τό)· φύλλον χάρτου διπλωμένον εἰς τέσσαρα, ἤτοι εἰς ὀκτὼ σελίδας· || καθόλου, πρόχειρον βιβλίδιον ἐξ ἀγράφου χάρτου: «τετράδιον ἐκθέσεων, — προβλημάτων» κττ.».

—*[Παλαιογρ.]* *Τετράδια* καλοῦνται ἐν τῇ παλαιογραφίᾳ τὰ ἀρχαιότατα κυρίως ἐπὶ περγαμηνῆς χειρόγραφα, τὰ δεδιπλωμένα συνήθως εἰς μέγα τέταρτον σχῆμα ἴσου πλάτους καὶ ὕψους. Τὰ τεύχη ἅτινα συνίστανται ἐξ ὀκτὼ φύλλων, ἤτοι τεσσάρων δεδιπλωμένων διφύλλων, ἀποτελοῦσι τὴν *τετράδα* ἢ τὸ *τετράδιον*. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν φύλλων προετιμᾶτο ἐν πᾶσι τοῖς σχήμασι τῶν βιβλίων καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα. Ἐν τούτοις εὕρηνται καὶ τεύχη τριῶν διφύλλων δεδιπλωμένων εἰς ἓξ καὶ οὕτω ἀποτελούντων *τριάδιον*, ὡς καὶ πέντε διφύλλων δεδιπλωμένων εἰς δέκα φύλλα καὶ ἀπαρτιζόντων *πεντάδιον*. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ χρῆσις τευχῶν ἐκ τεσσάρων δεδιπλωμένων διφύλλων, ἤτοι τετραδίων, ἦτο συνηθεστέρα, ἡ λέξις ἐκράτησεν ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος καὶ μέχρι σήμερον εἰς δήλωσιν καὶ τῶν ἐκ πολλαπλῶν φύλλων ἀποτελουμένων χειρογράφων τευχῶν. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις χειρογράφοις ἑκάστου τετραδίου ὁ ἀριθμὸς ἐσημειοῦτο ἢ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ τεύχους, καὶ δὴ ἐν τῷ ἄνω αὐτῆς περιθωρίῳ, τῇ φᾷ, ἢ ἐν τῷ τέλει, ἐν τῷ κάτω παρὰ τὴν ῥάχιν τοῦ βιβλίου γωνίᾳ. Ε. ΔΙ. Κ.

—*[Βυζαντ.]* Τὸ ἄλλως *ἐξώβιγλον* (βλ.λ. *βίγλα*).

Τετράδιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Λυκαονίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 4, 8), ἡ αὐτὴ μὲ τὸ Τυριάειον (νῦν Ἰλγούν) τοῦ Ξενοφῶντος. Α. Θ. Σ.

τετράδιπλος, —***η***, —***ον***· δημοτ., τετραπλοῦς ἢ τετραπλάσιος: «πανν**ί** τετράδιπλο» τὸ ἐκ τεσσάρων ἐπαλλήλων στρωμάτων, ἢ τὸ τετράκις μεγαλύτερον ἄλλου.—Ἐπίρρ. ***τετράδιπλα***.

τετραδισταί (οἱ) *['Αρχ.]*. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα *τετραδισταὶ* ἐκαλοῦντο ἐν γένει οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐκ μοίρας προωρισμένοι ἵνα διέλθωσι τὸν βίον ἐν μόχθοις, ὡς ὁ Ἡρακλῆς, ὅστις γεννηθεὶς κατὰ τὴν τετάρτην τοῦ μηνὸς ἡμέραν μεγάλους χάριν τῆς ἀνθρωπότητος ἐπετέλεσεν ἄθλους. Ἐν εἰδικωτέρᾳ ἐννοίᾳ οἱ τετραδισταὶ ἦσαν καθόλου μὲν οἱ νεανίαι οἱ ἀπὸ κοινοῦ συνερχόμενοι τὴν τετάρτην τοῦ μηνὸς ἡμέραν, ἵνα ἐν συμποσίῳ καὶ θυσίαις συνεορτάσωσιν, ἰδίᾳ δ' ἐκαλοῦντο τετραδισταὶ οἱ τὸν θρησκευτικὸν ἐν Ἀθήναις ὅμιλον τῶν ἑταίρων ἀποτελοῦντες, οἱ συνερχόμενοι τὴν τετάρτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς πρὸς λατρείαν τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης, ἧς χάριν ἐτέλουν καὶ θυσίας καὶ ἑορτάς. Ε. ΔΙ. Κ.

τετραδῖται (οἱ). Οὕτω καλοῦνται: 1) οἱ δεχόμενοι τὸν τετραθεϊσμόν, 2) οἱ τεσσαρεσκαιδεκατῖται, καὶ 3) μερὶς τῶν Παυλικιανῶν τιμῶσα ἰδιαζόντως τὴν Τετάρτην. Κ. Ι. Δ.

τετράδους (ὁ) (Tetradon) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλεκτογνάθων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γυμνοδοντιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα ὀγκῶδες, πεπλατυσμένον πλευρικῶς, μὲ κεφαλὴν μικράν, ὀφθαλμοὺς ἀπεστρογγυλωμένους καὶ μεγάλους καὶ δέρμα γυμνόν. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ Ν.Π.

τετράδραχμος (ὁ, ἡ), —***ον*** (τό)· ὁ τεσσάρων δραχμῶν ἀξίας· || τετράδραχμον (τό)· ὡς οὐσ., νόμισμα ἰσοδύναμον πρὸς τέσσαρας δραχμὰς (ἀρχ.).

— *[Νομ.]* Τὸ *τετράδραχμον* ἦτο ἀρχαῖον ἀργυροῦν νόμισμα, ἰσοδυναμοῦν πρὸς τέσσαρας δραχμάς. Γνωστότερα καὶ σημαντικώτερα τῶν τετραδράχμων εἶναι τὰ ἀττικά. Ταῦτα ἦσαν τὸ μέγιστον ἀργυροῦν νόμισμα τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας, ἀντικατάστήσαντα τὸ παλαιὸν δίδραχμον καὶ ἐπονομασθέντα *ἀττικοὶ στατῆρες*. Τὸ ἀττικὸν τετράδραχμον ἀνήκει, χρονολογικῶς, εἰς τρεῖς ἐποχάς. Τὰ ἀρχαιότερα τετράδραχμα εἶναι μικρά, ἀλλὰ παχέα νομίσματα, καὶ φέρουσιν ἐμπροσθότυπον μὲν τὴν κεφαλὴν τῆς Παλλάδος, ὀπισθότυπον δὲ τὴν γλαῦκα, κλάδον ἐλαίας καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΘΕ ἢ ἐκ δεξιῶν ΞΘΑ. Τὰ τετράδραχμα ταῦτα ζυγίζουν 17,464 γραμμάρια. Τὰ ἀπὸ τοῦ Περικλέους καὶ ἐντεῦθεν ἀττικὰ τετράδραχμα, πλατύτερα καὶ λεπτότερα, φέρουσι τὰ αὐτὰ σύμβολα, προστι-

Digitized by Google

θεμένου ὅμως καὶ τοῦ μονογράμματος τοῦ ἄρχοντος ἐπὶ τοῦ ὀπισθοτύπου, καὶ ζυγίζουσι κατὰ μέσον ὅρον 17.27 γραμμάρια. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὰ αὐτὰ τετράδραχμα ζυγίζουσι μόνον 16,8 γραμμάρια. Ἄλλα γνωστὰ τετράδραχμα εἶναι τὰ τῆς Σπάρτης, τὰ ὁποῖα

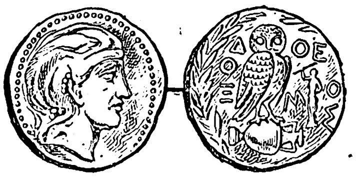

Ἀθηναϊκὸν τετράδραχμον.

ἐξεδόθησαν ἐπὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ἐζύγιζον 16,42 γραμμάρια, τὰ τῆς Σικελίας, βάρους 17,57 γραμμαρίων κλπ. Εἰς ταῦτα προσθετέα τὰ τετράδραχμα τῆς Συρίας, τῆς Φοινίκης, τῆς Τύρου, τῆς Καρχηδόνος, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐπίσης ἀργυρᾶ, καὶ τελευταῖον τὰ τετράδραχμα τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Β΄, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄλλα μὲν ἀργυρᾶ καὶ ἄλλα, ἐξαιρετικῶς, χρυσᾶ. Β. Δ. Θ.

τετραδυμίτης (ὁ) (Tetradymit), ἡ *τελλουριοῦχον βισμούθιον* (Tellurwismuth) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τοῦ ὁποίου ὁ χημικὸς τύπος εἶναι $Bi_2\ Te_3$, ἐνίοτε δὲ καὶ $Bi_2\ Te_2\ S$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ συχνὰ καὶ τετράδυμος, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, καθὼς καὶ εἰς φυλλοειδῆ συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα 1½—2, εἰδικὸν βάρος 7,2—7,9, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα ἀνοικτὸν μολυβδότεφρον καὶ ἀποβάφει ἐπὶ τοῦ χάρτου. Ἐμφανίζεται εἰς τὸ Schubkau παρὰ τὸ Schemnitz. Γ. Β.

τετράδυμον (τὸ) *[Ἀνατομ.]* Τοῦτο, καλούμενον καὶ *πέταλον τετράδυμον*, ἀποτελεῖ τὴν ραχιαίαν ἐπιφάνειαν τοῦ μέσου ἐγκεφάλου καὶ διαιρεῖται διὰ δύο αὐλάκων, μιᾶς μέσης καὶ μιᾶς ἐγκαρσίας, εἰς 4 ὑποστρόγγυλα λοφίδια, τὰ *δύο πρόσθια* ἢ *ἄνω διδύμια*, μείζονα καὶ ὑπόφαια, καὶ τὰ *δύο ὀπίσθια* ἢ *κάτω διδύμια*, λευκότερα· καὶ τὰ μὲν πρόσθια διδύμια παριστῶσιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἁπλοῦν ἀνακλαστικὸν κέντρον τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, τὰ δὲ ὀπίσθια, ὧν ἑκάτερον ἐγκλείει φαιὰν μᾶζαν, τὸν πυρῆνα τῶν ὀπισθίων διδυμίων, ἔνθεν μὲν χρησιμεύουσιν ὡς διάμεσοι σταθμοὶ εἰς τὴν ἀκουστικὴν ὁδόν, ἔνθεν δὲ παριστῶσι κέντρα ἀκουστικῶν ἀνακλάσεων. Ι. Π.

τετράδυμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ τεσσάρων ἐμβρύων ὁμοῦ γεννηθέντων.

τετραδυναμία (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ τὸ ἄνθος φέρει 6 στήμονας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ τέσσαρες εἶναι ἐπιμηκέστεροι τῶν λοιπῶν. Τὸ ἄνθος τὸ παρουσιάζον τοιοῦτον ἀνδρεῖον ὄργανον καλεῖται *τετραδύναμον*. Δ. Ν. Π.

τετραεδρίτης (ὁ) (Tetraedrit) *[Ὀρυκτολ.]*· βλ. λ. *πολυμεταλλίτης*.

τετράεδρον. Καλεῖται οὕτω πολύεδρον, τὸ ὁποῖον ἔχει μόνον 4 ἕδρας καὶ ἑπομένως 4 κορυφὰς καὶ ἓξ πλευράς. Ἑκάστη ἕδρα αὐτοῦ εἶναι τρίγωνον. Τὸ τετράεδρον δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς τριγωνικὴ πυραμίς.

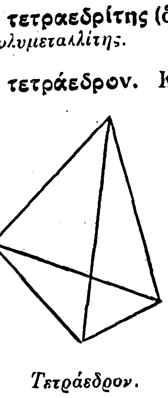

Τετράεδρον.

—*[Κρυσταλλ.]* Τὸ *τετράεδρον* εἶναι κρυσταλλικὸν σχῆμα τοῦ κυβικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν τετραεδρικὴν ἡμιεδρίαν αὐτοῦ. Ἔχει τέσσαρας ἕδρας, ἑκάστη τῶν ὁποίων φέρει τὸ σχῆμα ἰσοπλεύρου τριγώνου, καὶ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰς ἕδρας τοῦ ὀκταέδρου τῆς ὁλοεδρίας τοῦ αὐτοῦ συστήματος. Εἰς τὰ τετράεδρα κρυσταλλοῦνται τὰ ὀρυκτὰ ἀδάμας, τετραεδρίτης κ. ἄ. Γ. Β.

τετράεδρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων τέσσαρας ἕδρας: «τετράεδρος στήλη» ‖ *τετράεδρον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

τετραεμβόλιον (τό). Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον παρεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Castellani ἐμβόλιον περιέχον δύο μέρη χολερικοῦ δονακίου, δύο μέρη βακτηριδίου τοῦ κοιλιακοῦ τύφου καὶ ἀνὰ ἓν μέρος βακτηριδίων παρατύφου Α καὶ παρατύφου Β. Τοῦτο ἐγένετο πρὸς ταυτόχρονον ἐμβολιασμὸν τῶν στρατιωτῶν κατὰ τῶν ἄνω νόσων. Ἐγκατελείφθη ὅμως ταχέως, διότι ἐπέφερε μεγάλην, πυρετικὴν ἰδίᾳ, ἀντίδρασιν. Ν. Α. Μ.

τετραετηρικός, *—ή, —όν*· ὁ κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος λαμβάνων ὑπόστασιν: «τετραετηρικὸς ἀγών».

τετραετηρίς, *—ίδος* (ἡ)· χρονικὸν διάστημα τεσσάρων ἐτῶν ‖ ἡ τετάρτη ἐπέτειος.

τετραετής, *—οῦς* (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ διαρκῶν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη: «τετραετὴς φοίτησις» ‖ ὁ ἔχων ἡλικίαν τεσσάρων ἐτῶν: «τετραετὴς παῖς».

τετραετία (ἡ)· χρονικὸν διάστημα τεσσάρων ἐτῶν.

τετραευαγγέλιον (τό). Τὸ ἐκ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων, τοῦ Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ καὶ Ἰωάννου, ἀποτελούμενον, τὸ κοινῶς καλούμενον *τετραυάγγελο*. Κατὰ τὸν Κωδινὸν ἐν τῷ παλατίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισυνήπτετο ἑκάστη τῶν ὡρῶν τῆς Μεγάλης Δευτέρας, Τρίτης καὶ Τετάρτης ἡ ἐκ τοῦ τετραυαγγέλου ἀνάγνωσις, ἀνεγινώσκοντο δηλαδὴ κατὰ σειράν, καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων, τὰ ἀφορῶντα τὸ δημόσιον κήρυγμα τοῦ Κυρίου μέχρι τῆς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα εἰσόδου αὐτοῦ, ὅπως ἀκούσωσι ταῦτα, κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας ἡμέρας, οἱ μὴ δυνηθέντες νὰ ἀκούσωσι τὰ δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀναγινωσκόμενα εὐαγγέλια. Κ. Ι. Δ.

τετραζάνια (τά), ἢ *ὑδροτετραζῶναι* (αἱ) *[Ὀργαν. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις λαμβανόμεναι δι' ἠπίας ὀξειδώσεως τῶν ἀλδεϋδυδραζονῶν. Θεωροῦνται ὡς παράγωγα τοῦ ὑποθετικοῦ $H_2N.NH.NH.NH_2$. Σ. Γ.

τετραζένια (τά), ἢ *τετραζῶναι* (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις λαμβανόμεναι δι' ἠπίας ὀξειδώσεως τῶν ἀσυμμέτρων ἀλκυλοφαινυλο-καὶ διφαινυλυδραζονῶν. Θεωροῦνται ὡς παράγωγα τοῦ ὑποθετικοῦ $H_2N.N:N.NH_2$. Σ. Γ.

Τετράζι *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν *Νομίων ὀρέων* (βλ. λ.).

τετραζῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἑτεροκυκλικαὶ ὀργανικαὶ ἑνώσεις, ἔχουσαι ἑξαμελῆ δακτύλιον μετὰ 4 ἀτόμων ἀζώτου. Παράγωγα αὐτῶν χρησιμοποιοῦνται ὡς χρώματα. Σ. Γ.

τετραζίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἡ ἁπλουστέρα τῶν *τετραζινῶν*. Ἔχει τὸν τύπον

$$\begin{array}{ccc} N & - & N \\ \| & & \| \\ HC & & CH \\ | & & | \\ N & = & N \end{array}$$

καὶ λαμβάνεται διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως τοῦ τετραζινοδικαρβονικοῦ ὀξέος. Ἀποτελεῖ πορφυρερύθρους κρυστάλλους τηκομένους εἰς 99°. Σ. Γ.

τετραζόλιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἑτεροκυκλικὴ ἕνωσις μετὰ πενταμελοῦς δακτυλίου τοῦ τύπου CH_2N_4, δυναμένη νὰ παρασκευασθῇ ἐξ ὑδροκυανίου καὶ ὑδραζωτικοῦ ὀξέος. Ἀποτελεῖ ἀχρόους κρυστάλλους τηκομένους εἰς 155° καὶ ὡς ἐκ τῆς ὀξίνης αὐτοῦ ἀντιδράσεως ἐρυθραίνει τὸν χάρτην τοῦ ἡλιοτροπίου καὶ σχηματίζει μετὰ μετάλλων ἅλατα. Σ. Γ.

τετραζῶναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *τετραζένια*.

τετραζώτωσις, *—εως* (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ ἡ κατεργασία ἀρωματικῶν πρωτοταγῶν διαμινῶν διὰ νιτρώδους ὀξέος, δι' ἧς ἀντικαθίστανται αἱ δύο ἀμινικαὶ ὁμάδες (NH_2) διὰ δύο διαζωομάδων (N_2). Σ. Γ.

τετραήμερος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ διαρκῶν τέσσαρας ἡμέρας, ὁ τεσσάρων ἡμερῶν: «τετραήμερος προθεσμία».

τετράηχον (τό), ἢ *τετράφθογγον* (γαλλ. quartolet, γερμ. Quartole, ἀγγλ. quadruplet). Ρυθμικὸν σχῆμα τεσσάρων φθόγγων, ἐχόντων τὴν ἀξίαν τριῶν φθόγγων τοῦ αὐτοῦ εἴδους:

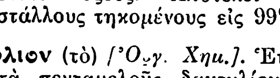

Γ. Σ.

τετραθειονικὸν ὀξὺ *[Χημ.]*· βλ. *θειοῦν* ἑνώσεις.

τετραθεϊσμὸς (ὁ). Ὁ μονοφυσίτης πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Δαμιανός, ὁ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀκμάσας, καταπολεμῶν τὸν τριθεϊσμόν, εἰς ὄν, ἕνεκα τῆς συγχύσεως τῶν ὅρων οὐσία καὶ ὑπόστασις, εἶχον περιπέσει πολλοὶ τῶν μονοφυσιτῶν, καὶ δεχόμενος «ἄλλον μὲν εἶναι τὸν πατέρα καὶ ἄλλον τὸν υἱὸν καὶ ἄλλον τὸν παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὴ εἶναι δὲ τούτων ἕκαστον καθ' ἑαυτὸν φύσει θεόν, ἀλλ' ἔχειν κοινὸν θεόν, ἤγουν θεότητα, ἐνύπαρκτον καὶ ταύτης μετέχοντα ἀδιαιρέτως εἶναι θεὸν ἕκαστον», περιέπεσεν εἰς τὴν παραδοχὴν τεσσάρων θεῶν, τὸν τετραθεϊσμόν, κλίνων συγχρόνως καὶ πρὸς τὸν σαβελλιανισμόν. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Δαμιανοῦ ἐκλήθησαν δαμιανῖται, ἀγγελῖται ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν Ἀγγελίου, καὶ τετραδῖται. Κ. Ι. Δ.

τετραϊωδιαιθυλένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. λ. *διιωδιοφόρμιον*.

τετραϊωδιομεθάνιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀλογονοπαράγωγον τοῦ μεθανίου τοῦ τύπου CJ_4. Παρασκευάζεται ἐκ τοῦ τετραχλωριάνθρακος δι' ἐπιδράσεως ἰωδιασβεστίου, ἰωδιαργιλλίου ἢ ἰωδιοβορίου. Σῶμα σκοτεινέρυθρον κρυσταλλικόν, ἐξαχνιζόμενον ἐν κενῷ εἰς 90—100°. Σ. Γ.

τετραϊωδοπυρρόλιον (τό)· βλ. *ἰωδόλη*.

τετραϊωδοφαινολοφθαλεΐνη (ἡ)· βλ. *ἰοδοφαίνη*.

τετρακερίδαι (οἱ) (Tetraceridae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυρηκαστικῶν*, περιλαμβάνουσα μικροῦ μεγέθους ἀντιλόπας, ὧν γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *τετράκερως* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

τετράκερως (ὁ) (Tetracerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν ἀρτιοδακτύλων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυρηκαστικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *τετρακεριδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἀντιλόπας τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τετράκερως ὁ τετράκερως* (Tetracerus quadricornis), ὅστις ἔχει μῆκος 1 μ. περίπου καὶ ὕψος 0,50 μ. περίπου. Ἡ κεφαλή του εἶναι χονδρὴ καὶ μεγάλη, ὡπλισμένη διὰ 4 κεράτων, τὰ δὲ ὦτα μεγάλα καὶ ἠνωρθωμένα. Τὰ θήλεα δὲν φέρουσι κέρατα. Ὁ λαιμός του εἶναι μετρίως μακρὸς καὶ παχύς, τὸ σῶμά του βραχύ, εὔρωστον, κυρτὸν κατὰ τὴν ράχιν, ἡ οὐρὰ ὑποτυπώδης καὶ οἱ πόδες μετρίως παχεῖς καὶ ὑψηλοί. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ σώματός του εἶναι φαιοπυρρός. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς παρὰ τὸ Θιβὲτ ἐκτάσεις. Δ. Ν. Π.

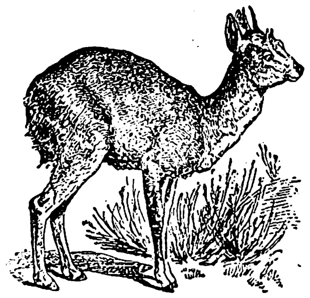

Τετράκερως ὁ τετράκερως.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως καὶ τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Ἰνδίαις. Γ. Κ. Γ.

τετρακέφαλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων τέσσαρας κεφαλάς.

—**τετρακέφαλος** *μηριαῖος μῦς* *[Ἀνατομ.]*. Μῦς καλύπτων τὴν προσθίαν καὶ τὰς πλαγίας ἐπιφανείας τοῦ μηριαίου ὀστοῦ δίκην κοίλου κυλίνδρου. Σύγκειται ἐκ 4 κεφαλῶν, ὧν αἱ μὲν 3 καλοῦνται *πλατεῖς μηριαῖοι μύες*, διαστελλόμενοι ὡς ἐκ τῆς θέσεως εἰς *ἔσω*, *μέσον* καὶ *ἔξω πλατύν*, ὁ δὲ τέταρτος ὀνομάζεται *ὀρθὸς μηριαῖος μῦς*. Ἐκφύονται δ' ὁ μὲν ὀρθὸς ἐκ τοῦ ἀνωνύμου ὀστοῦ ὑπερθεν τῆς κοτύλης, δι' ὃ καὶ μακρότερος, ὁ ἔσω πλατὺς ἐκ τοῦ ἔσω χείλους τῆς τραχείας γραμμῆς, ὁ ἔξω ἐκ τοῦ ἔξω χείλους αὐτῆς καὶ ὁ μέσος πλατὺς ἐκ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ μηριαίου ὀστοῦ. Καταφύονται διὰ κοινοῦ τένοντος εἰς τὴν ἐπιγονατίδα καὶ διὰ τοῦ ἐπιγονατιδικοῦ συνδέσμου εἰς τὸ κνημιαῖον κύρτωμα. Ἐκτείνει ὁ μῦς τὴν κεκαμμένην κνήμην, φέρων αὐτὴν εἰς εὐθυωρίαν μετὰ τοῦ μηροῦ, διὰ δὲ τοῦ ὀρθοῦ μηριαίου συνεργεῖ μετ' ἄλλων μυῶν εἰς τὴν κάμψιν τοῦ μηροῦ. Νευροῦται ἀπὸ κλάδου τοῦ μηριαίου νεύρου. Ι. Π.

τετρακίδαρις (ἡ) (Tetracidaris) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κιδαριδῶν ἐνδοβραγχίων κανονικῶν ἐχινοειδῶν* ἐχινοδέρμων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως (βαρρεμίου βαθμίδος) τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς Castellane, Basses Alpes. Γ. Κ. Γ.

τετράκις· ἀριθμ. ἐπιρρ., τέσσαρας φοράς.

τετράκις ἑξάεδρον (Tetrakishexaeder) *[Κρυσταλλ.]*. Κρυσταλλικὸν σχῆμα ἀνῆκον εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ κυβικοῦ συστήματος. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 24 ἕδρας, αἱ ὁποῖαι ἀνὰ τέσσαρες ἀντιστοιχοῦν πρὸς ἕδρας ἑξαέδρου ὑπὸ μορφὴν πυραμίδος. Γ. Β.

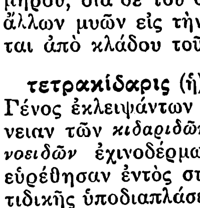

Τετράκις ἑξάεδρον.

τετρακισμύριοι, *—αι, —α*· τέσσαρας φορὰς μύριοι, τεσσαράκοντα χιλιάδες.

τετρακισχίλιοι, *—αι, —α*· τέσσαρας φορὰς χίλιοι.

τετρακλάδινα (τὰ) (Tetracladina) *[Παλαιοζῳολ.]*. Ὑποτάξις *λιθιστιδῶν πυριτιοσπόγγων* σπόγγων ζῴων (*σπογγωδῶν*) κοιλεντερωτῶν ζῴων. Τὰ τετρακλάδινα ἔχουσι σκελετικὰ στοιχεῖα μετὰ τεσσάρων βραχιόνων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμοειδῶς ἐσχηματισμένων καὶ διαμεμελισμένων κατὰ τὰ ἄκρα εἰς ριζοειδεῖς ἶνας ἢ ἀποφύσεις καὶ μετὰ τεσσάρων ἀξονικῶν πόρων. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι συνδεδεμένα εἰς βροχωτὸν δικτύωμα. Αἱ ἐπιφ-

Digitized by Google

νειακαὶ βελόναι εἶναι ἢ τετραξονικαὶ περονοειδεῖς ἄγκυραι, τῶν ὁποίων αἱ ἀκωκαὶ εἶναι κατὰ τὰ ἄκρα διακεκλαδισμέναι, ἔμμισχοι, ρακοειδεῖς ἢ δίσκοι ἐντελῶς ἐπάκριοι ἢ μοναξονικαὶ ραβδοειδεῖς βελόναι. Εἰς τὴν ὑποτάξιν ταύτην ὑπάγονται τὰ ἐκλείψαντα γένη *ἀτικοκανία, αὐλοκόπιον, προτετρακλεὶς, καλλόπηγμα, σιφωνία, γερέα, ραγαδινία, πολυγερέα* καὶ ἄλλα, ἐκ δὲ τῶν ζώντων ἡ *δισκοδερμία* καὶ ἄλλα. Γ. Κ. Γ.

τετρακοράλλια (τὰ) (Tetracoralla) *[Παλαιοζωολ.]*. Τάξις ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν κλάσιν τῶν *ἀνθοζῴων κνιδοζῴων* κοιλεντερωτῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶναι λιθοκοράλλια, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἁπλᾶ ἢ μονήρη, σπανίως ἀποτελοῦντα ἀποικίας μετὰ τεσσάρων συστημάτων ἀμφιπλεύρως ἢ ἀκτινωτῶς διατεταγμένων διαφραγμάτων, ἄνευ ἀληθοῦς κοινεγχύματος. Ἔζων ἐλεύθερα ἢ προσπεφυκότα ἐπὶ στερεοῦ ὑποθέματος. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ ἐκλείψασαι οἰκογένειαι τῶν *κυαθαξονιδῶν, ζαφρεντιδῶν, κυαθοφυλλιδῶν, κυστιφυλλιδῶν καλοστυλιδῶν* καὶ *καλκεολιδῶν*. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαπλάσεων τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

τετρακοσαριὰ (ἡ)· δημοτ., τετρακόσιαι μονάδες τοῦ αὐτοῦ πράγματος ὡς ἓν ὅλον θεωρούμεναι, πάντοτε μετὰ τοῦ *καμμιὰ* πρὸς δήλωσιν τοῦ ὡς ἔγγιστα: «καμμιὰ τετρακοσαριὰ ἄνθρωποι, — δραχμὲς κτλ».

τετρακόσιοι, *—αι, —α*· ἀριθμ. ἀπόλυτον, παριστώμενον διὰ τῶν ἀραβικῶν συμβόλων 400, διὰ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ Υ', διὰ τῶν λατινικῶν CCCC || φρ. «τά 'χει τετρακόσια» ἐπὶ ἀνθρώπου νοήμονος καὶ συνετοῦ: «αὐτὸς τά 'χει τετρακόσια, δὲ γελιέται».

— *[Ἀρχ.] Τετρακόσιοι* ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ ἐπὶ Δράκοντος συσταθεῖσα βουλὴ τῶν τετρακοσίων ἐν Ἀθήναις. Οἱ βουλευταὶ οὗτοι ἐκληροῦντο ἑκατὸν ἐξ ἑκάστης τῶν τεσσάρων ἐν Ἀθήναις φυλῶν, ἐκ πλειόνων ὑφ' ἑκάστης φυλῆς προαιρουμένων προκρίτων, μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους αὐξήσεως τῶν φυλῶν εἰς δέκα, ἀφ' ὅτου βουλευταὶ ἐξελέγοντο πεντακόσιοι, ἤτοι πεντήκοντα ἐξ ἑκάστης φυλῆς. Βραδύτερον, ἤτοι περὶ τὴν τελευταίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου περίοδον, κατὰ τὸ 411 π. Χ., *τετρακόσιοι* ἐκαλοῦντο οἱ ἀποτελέσαντες τὴν ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχίαν, ἥτις κατηργήθη μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τῶν τριάκοντα, ἀφ' ὅτου καὶ πάλιν οἱ βουλευταὶ ἐν Ἀθήναις ἐγένοντο πεντακόσιοι. Ε. ΔΙ. Κ.

τετρακοσιοστός, *—ή, —όν*· ὁ ἐν τῇ ἀριθμητικῇ σειρᾷ φέρων τὸν ἀριθμὸν τετρακόσια.

τετράκρινος (ὁ) (Tetracrinus) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *εὐγενιακρινιδῶν ἀρτικουλάτων* ἢ *ἀρθρωτῶν κρινοειδῶν πελματοζῴων* ἐχινοδέρμων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Γ. Κ. Γ.

τετρακτινελλίδαι (οἱ) (Tetractinellidae) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία σπόγγων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πυριτοσπόγγων*, περιλαμβάνουσα σπόγγους χαρακτηριζομένους κυρίως ἐκ τῆς παρουσίας ἀκτίνων, ἑκάστη τῶν ὁποίων φέρει τέσσαρα ἄκρα ἀκανθώδη, ἑνούμενα κατὰ τὸ κέντρον των καὶ σχηματίζοντα τετράεδρον μὲ τέσσαρας κορυφάς. Γνωστοτέρα οἰκογένεια τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι οἱ *πλακινίδαι*. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν σπόγγων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς λιθανθρακοφόρου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

τετρακτύς, *—ύος* (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ ἄθροισμα τῶν τεσσάρων πρώτων ἀριθμῶν, ἤτοι ὁ ἀριθμὸς 10 ($=1+2+3+4$), ὃν οἱ πυθαγόρειοι, ὁ Φιλόλαος καὶ οἱ πολυάριθμοι μαθηταὶ αὐτοῦ ἐθεώρουν ὡς ρίζαν ἢ πηγὴν πάσης δημιουργίας καὶ ὅστις ἀπετέλει τὸν μέγιστον καὶ ἱερώτατον ὅρκον αὐτῶν: «ναὶ μὰ τὸν ἡμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν, παγὰν ἀενάου φύσεως ριζώματ' ἔχουσαν». Τετρακτύες ἐκαλοῦντο ἐπίσης καὶ ἕτεροι διὰ τεσσσάρων ἀριθμητικοὶ συνδυασμοί.

Ὡς στρατιωτικὸς ὅρος, ἡ *τετρακτὺς* ἐδήλου ὁμάδα ἀποτελουμένην ἐκ τεσσάρων στρατιωτῶν. Ε. ΔΙ. Κ.

— *[Συμβολ.] Τετρακιὺς* καλεῖται ὁ ἀριθμὸς 4. Ἐπίσης ὁ ἀριθμὸς 10, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἐκ τῆς προσθέσεως τῶν τεσσάρων πρώτων ἀριθμῶν $1+2+3+4$. Συμβολικῶς ἀναγραφεται αὕτη διὰ δέκα στιγμῶν, ὡς ἑξῆς:

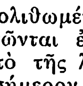

Κ. Κ. Κ.

τετράκωλος ***περίοδος*** *[Ἀρχ. Μετρικ.]*. Ἡ μετρικὴ περίοδος, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων συνθέτων ποδῶν, ἤτοι *κώλων*, συμμέτρως πρὸς ἄλληλα ἐκφερομένων. Ε. ΔΙ. Κ.

Τετράκωμον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 940. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κάψαλα* καὶ *Τελήσιον*. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μήγερι*.

τετράκωμοι, ἡ *τετρακωμία [Ἀρχ.]*. Ἐκαλεῖτο ἡ ἕνωσις τεσσάρων κωμῶν. Τοιαύτης τετρακωμίας μνείαν ἔχομεν παρὰ Στράβωνι (Γ, 405) ἐν Βοιωτίᾳ, περὶ τὴν Τάναγραν, ἥτις ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν κωμῶν Ἐλεῶνος, Ἅρματος, Μυκαλησσοῦ καὶ «ζαθέων» Φαρῶν, καὶ ἐν Ἀττικῇ, Τετρακώμων ἐν ταύτῃ καλουμένων (*Πολυδ.* Δ', 105). Αἱ κῶμαι αὗται, ὅμοροι καὶ ἰσοδύναμοι οὖσαι, συνηνοῦντο θρησκευτικῶς περὶ κοινόν τι ἱερόν. ΚΑΨ.

τετραλίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Ὑπὸ τὸ ἐμπορικὸν τοῦτο ὄνομα φέρεται ἡ *τετραϋδροναφθαλίνη*, ἥτις εἶναι ὑδρογονωμένον παράγωγον τῆς ναφθαλίνης παρασκευαζόμενον δι' ἀναγωγῆς τῆς ναφθαλίνης, δι' ὑδρογόνου παρουσίᾳ νικελίου ὡς καταλύτου. Ἀποτελεῖ ἄχρουν ἐλαιῶδες ὑγρόν, ἔχει χημικὸν τύπον $C_{10}H_{12}$ καὶ βράζει εἰς 205—207°. Ἔχει σημεῖον ἀναφλέξεως 78° περίπου καὶ καίει μετὰ λαμπρᾶς μὴ αἰθαλιζούσης φλογὸς εἰς συνήθεις λυχνίας πετρελαίου. Ἀπὸ τοῦ 1917 παρασκευάζεται βιομηχανικῶς, διότι εὗρεν εὐρεῖαν χρησιμοποίησιν ὡς καύσιμος ὕλη οἰκιακῆς χρήσεως (θέρμανσις, μαγειρική), ὡς ἀναπλήρωμα τῆς βενζίνης καὶ τοῦ πετρελαίου εἰς τοὺς διαφόρους κινητῆρας καὶ ὡς διαλυτικὸν μέσον εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν βερνικίων ὑποδημάτων, παρκετινῶν κλπ. Σ. Γ.

τετραλογία (ἡ)· σύνολον τεσσάρων λόγων, διαλόγων ἢ δραμάτων.

— *[Ἱστορ. Λογ.] Τετραλογία* ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὠνομάσθη ἡ σύστασις ἢ ἕνωσις τεσσάρων δραμάτων εἰς ἓν ὅλον· διότι ἡ λέξις *λόγος* σημαίνει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν μῦθον ἢ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος· ἐκ τῶν τεσσάρων δὲ τούτων δραμάτων τῆς καλουμένης τετραλογίας τὰ μὲν τρία πρῶτα ἦσαν τραγῳδίαι, τὸ δὲ τέταρτον σατυρικὸν δρᾶμα Καὶ αι τρεῖς μὲν τραγῳδίαι χωριζόμεναι ἀπετέλουν τὴν καλουμένην *τριλογίαν*, τὰ δὲ τέσσαρα δράματα ὁμοῦ τὴν *τετραλογίαν*. Ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων δραμάτων ἐν τῷ θεάτρῳ εἶχεν ἀγωνιστικὸν χαρακτῆρα, ἕκαστος δηλαδὴ τῶν ἀγωνιζομένων δραματικῶν ποιητῶν, οἵτινες συνήθως ἦσαν τρεῖς, ὤφειλε νὰ διδάξῃ τὴν ἑαυτοῦ τετραλογίαν, τὴν δὲ διδασκαλίαν τῶν τετραλογιῶν τούτων παρηκολούθει ἐπιτροπὴ διωρισμένη ὑπὸ τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος, ἥτις μετὰ τὸ τέλος ἔκρινε καὶ ἀπένειμε βραβεῖα, πρωτεῖα, δευτερεῖα καὶ τριτεῖα. Αἱ τετραλογίαι αὗται ἐδιδάσκοντο ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν μεγάλων Διονυσίων· ἐντεῦθεν καὶ τὸ «νικᾶν τετραλογίᾳ» ἦτο συνήθης ρῆσις, ὡς καὶ τὸ «νικᾶν τραγῳδίᾳ, τραγῳδοῖς καινοῖς». Ἐπειδὴ δὲ αἱ λέξεις *τετραλογία* καὶ *τριλογία* δὲν μνημονεύονται οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους οὔτε ὑπὸ ἄλλου τινὸς ἀρχαίου συγγραφέως, φαίνεται ὅτι ἐπλάσθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματέων· ἀλλ' εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι ὁ Ἀρίσταρχος καὶ ὁ Ἀπολλώνιος, ἀριθμοῦντες μόνον τὰς τραγῳδίας, ὠνόμαζον τὴν εἰρημένην σύστασιν *τριλογίαν*, πότε δὲ ἤρξατο ὁ διὰ τῆς τετραλογίας ἀγὼν τῶν ποιητῶν σαφῶς δὲν γνωρίζομεν· φαίνεται ὅτι τὸ πρῶτον ὁ ἀγὼν ἐγίνετο δι' ἑνὸς δράματος, εἶτα δὲ διὰ πλειόνων, καὶ οὕτως ἐπεκράτει ἐπὶ Αἰσχύλου ὁ διὰ τῆς τετραλογίας ἀγών.

Καὶ τοῦ μὲν Αἰσχύλου τὰ τέσσαρα δράματα τῆς τετραλογίας ἦσαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ μύθου καὶ ἀπετέλουν ἑνότητα στενήν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο δύσκολον ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μύθου νὰ συνθέσῃ τις τέσσαρα δράματα συνέχειαν ἀποτελοῦντα, ὁ Σοφοκλῆς ἔλυσε τὴν ἑνότητα τῶν τῆς τετραλογίας δραμάτων καὶ συνέθετε ταῦτα ἐκ διαφόρων μύθων· οὕτω λ. χ. ὁ «Οἰδίπους Τύραννος», ἡ «Ἀντιγόνη» καὶ ὁ «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ», ὧν ἡ ὑπόθεσις φαίνεται ἐπιτηδειοτάτη πρὸς τριλογικὴν συνάφειαν, ἐποιήθησαν ἑκάστη χωριστὰ καὶ ἐδιδάχθησαν ἐν διαφόροις χρόνοις.

Ἡ τετραλογία εἶναι τὸ μεγαλοπρεπέστατον τῆς δραματικῆς τέχνης ἐπινόημα· δι' αὐτῆς ἠδύνατο νὰ πραγματεύεται ὁ Αἰσχύλος μεγάλας καὶ σπουδαίας ὑποθέσεις· δι' αὐτῆς ἐζήτει ν' ἀποδείξῃ τὴν ἐπίδρασιν τῆς εἱμαρμένης ἐπὶ τὰ πάθη καὶ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ τὸν ποιητήν, ἡ ἐναγὴς πρᾶξις, καὶ μάλιστα ὁ φόνος, γεννᾷ τύφλωσιν, ἥτις μεταβιβάζει τὸ ἄγος καὶ τὴν ἀσέβειαν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν· ὁ ἀλάστωρ δαίμων, ἐμφωλεύων ἐν τῷ ἐναγεῖ οἴκῳ, ἐξοτρύνει εἰς κακὰς βουλὰς καὶ μανίας ἀλληλοφόνους καὶ ἐπιφέρει ἐνίοτε τὸν ὄλεθρον ὅλου τοῦ οἴκου. Τῆς τετραλογίας τοῦ Αἰσχύλου ἕκαστον τῶν δραμάτων, αὐτοτελές τι ὄν, ἀνέπαυε καθ' ἑαυτὸ τοὺς θεατάς, ἀλλὰ πάντα ὁμοῦ ἀπετέλουν ὀργανικόν τι ὅλον· ἐκ τούτων δὲ ἡ μὲν α' τραγῳδία ἀπετέλει τὴν *πρότασιν*, ἡ δὲ β' τὴν *ἐπίτασιν* καὶ ἡ γ' τὴν *κατάστασιν*, ἐπιφέρουσα τὴν ψυχικὴν γαλήνην τῶν θεατῶν. Εὐτυχῶς διεσώθη μία τριλογία αὐτοῦ, ἡ «Ὀρέστεια», ἣν ἀποτελοῦσιν αἱ τρεῖς τραγῳδίαι, ὁ «Ἀγαμέμνων», αἱ «Χοηφόροι», καὶ αἱ «Εὐμενίδες». Καὶ ἐν μὲν τῇ α' τραγῳδίᾳ ἡ Κλυταιμήστρα δολοφονεῖ τὸν παλινοστήσαντα νικητὴν βασιλέα (*ἀνδροκτονία*, πρότασις), ἐν δὲ τῇ β' ὁ Ὀρέστης δολοφονεῖ τὴν ἀνδροκτόνον μητέρα (*μητροκτονία*, ἐπίτασις) καὶ ἐν τῇ γ' ὁ μητραλοίας δικάζεται ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν ἰσοψηφίᾳ τῶν δικαστῶν ἀθῳοῦται διὰ τῆς ψήφου τῆς Ἀθηνᾶς· οὕτως ἡ γ' τραγῳδία ἐπιφέρει τὴν *κατάστασιν*, δηλαδὴ τὴν ψυχικὴν γαλήνην τῶν θεατῶν, οὓς κατόπιν ἐφαίδρυνε τὸ σατυρικὸν δρᾶμα τῆς τετραλογίας (ὁ «Πρωτεύς»), ἐπιφέρον τὴν γενικὴν εὐθυμίαν τῆς ἑορτῆς.

Καὶ τῶν τεσσάρων ἄλλων σῳζομένων τραγῳδιῶν τοῦ Αἰσχύλου ἑκάστη ἀνῆκεν εἰς τετραλογίαν· οὕτω α' τετραλογίαν ἀπετέλουν τά: «Φινεύς», «Πέρσαι», «Γλαῦκος ὁ Ποτνιεὺς» καὶ «Προμηθεὺς ὁ πυρκαεὺς» (σατυρ.), β' τὴν «Οἰδιπόδειαν» τά: «Λάϊος», «Οἰδίπους», «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας» καὶ «Σφίγξ» (σατυρ.), γ' τὴν «Δαναΐδα» τά: «Οἱ θαλαμοποιοὶ ἢ Αἰγύπτιοι», αἱ «Ἱκέτιδες», αἱ «Δαναΐδες» καὶ ἡ «Ἀμυμώνη» (σατυρ.)· ἑτέραν ἀπετέλουν αἱ τραγῳδίαι «Προμηθεὺς πυρφόρος», «Προμηθεὺς δεσμώτης» καὶ «Προμηθεὺς λυόμενος» (ἄγνωστον τὸ σατυρικόν). Μνημονεύεται προσέτι καὶ ἄλλη τετραλογία τοῦ τραγικοῦ, ἡ «Λυκούργεια» καλουμένη, ἣν ἀπετέλουν οἱ «Ἠδωνοί», αἱ «Βασσαρίδες», οἱ «Νεανίσκοι» καὶ τὸ σατυρικὸν δρᾶμα ὁ «Λυκοῦργος». Εἶχε δὲ καὶ ἄλλας τετραλογίας ὁ Αἰσχύλος, ὧν μένει ἄγνωστον τὸ σατυρικὸν δρᾶμα· διὸ καὶ ὡς τριλογίαι μνημονεύονται· εἶναι δ' αὗται εἰλημμέναι ἐκ διαφόρων μύθων, οἷον ἐκ τοῦ διονυσιακοῦ μύθου τριλογίαν ἀπετέλουν ἡ «Σεμέλη», ὁ «Πενθεὺς» καὶ αἱ «Ξάντριαι», ἐκ τοῦ θηβαϊκοῦ ἦτο ἡ τριλογία τῶν «Νιοβιδῶν», ἐκ τοῦ τρωϊκοῦ ἡ τριλογία «Μυρμηδόνες», «Νηρηΐδες», «Φρύγες» καὶ ἐκ τοῦ ἀργοναυτικοῦ μύθου τριλογίαν ἀπετέλουν ἡ «Ὑψιπύλη», ἡ «Ἀργὼ» καὶ οἱ «Κάβειροι». Ὡς δὲ αἱ τοῦ Σοφοκλέους τετραλογίαι ἀπετελοῦντο ἐκ διαφόρων μύθων, οὕτω καὶ αἱ τοῦ Εὐριπίδου· διότι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς «Ἀλκήστιδος» ἀναγινώσκεται: «α' ἦν Σοφοκλῆς, β' Εὐριπίδης, Κρήσσαις, Ἀλκμέωνι τῷ διὰ Ψωφῖδος, Τηλέφῳ, Ἀλκήστιδι»· καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Μηδείας ἀναγινώσκεται: «α' Εὐφορίων, β' Σοφοκλῆς, γ' Εὐριπίδης, Μηδείᾳ, Φιλοκτήτῃ, Δίκτυϊ, Θερισταῖς σατύροις». Τὴν ἑνότητα τῶν τῆς τετραλογίας δραμάτων διετήρησε καὶ Φιλοκλῆς ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς τοῦ Αἰσχύλου, ποιήσας τετραλογίαν, ἥτις ἐκαλεῖτο «Πανδιονίς», ἐν ᾗ ἐπραγματεύετο τὸν μῦθον τῆς Πρόκνης καὶ Φιλομήλας. Ὁμοίως δὲ καὶ Πολυφράδμων, ὁ υἱὸς τοῦ Φρυνίχου, ἐποίησε τετραλογίαν «Λυκούργειαν», ὁμώνυμον πρὸς τὴν τοῦ Αἰσχύλου, ὃν ἐνίκησεν ὁ τραγικὸς διδάξας τὴν «Οἰδιπόδειαν» αὐτοῦ. Ἐπειράθησαν μὲν καὶ ἄλλοι νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἑνότητα τῶν τῆς τετραλογίας δραμάτων, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκτελέσωσι τοιοῦτον ἁδρεπήβολον δραματικὸν σχέδιον. Διὰ τῶν τετραλογιῶν τὰ προϊόντα τῆς δραματικῆς ποιήσεως ηὐξήθησαν θαυμασίως. Εἰς τετραλογίας διῄρεσαν οἱ γραμματικοὶ καὶ πεζὰ συγγράμματα, κατὰ μίμησιν τῶν δραματικῶν· οὕτω λ. χ. κατετάχθησαν τὰ περὶ φυσικῆς συγγράμματα τοῦ Δημοκρίτου ὑπὸ τοῦ Θρασύλλου (Α' αἰὼν μ. Χ.)· καὶ τὰ τοῦ ρήτορος δὲ Ἀντιφῶντος δώδεκα πλαστὰ γυμνάσματα δικῶν κατέταξαν εἰς τετραλογίας: «κατηγορία, ἀπολογία (πρωτολογία), κατηγορία, ἀπολογία ὑστέρα (δευτερολογία). Τέλος δὲ καὶ τοῦ Πλάτωνος οἱ διάλογοι κατετάχθησαν εἰς τριλογίας καὶ τετραλογίας· αὐτὸς μὲν ὁ φιλόσοφος εἰς τριλογίαν συνήνωσε τοὺς διαλόγους «Θεαίτητον», «Σοφιστὴν» καὶ «Πολιτικόν», τὴν «Πολιτείαν», «Τίμαιον» καὶ «Κριτίαν»· ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος, ὅστις πιθανῶς καὶ πρὸ τοῦ Ἀριστάρχου προσένειμε τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην καὶ εἰς τὰς τραγικὰς διδασκαλίας, ἐποίησε πέντε τριλογίας ἐκ τῶν πλατωνικῶν διαλόγων, μνημονεύων τοὺς λοιποὺς ἕνα ἕκαστον χωριστά. Τέλος ὁ Θράσυλλος ὑπήγαγε πάντας τοὺς διαλόγους τοῦ φιλοσόφου εἰς τετραλογίας, ὧν τὴν α' ἀπετέλουν ὁ «Εὐθύφρων», ἡ «Ἀπολογία», ὁ «Κρίτων» καὶ ὁ «Φαίδων», ἑνότητα στενὴν ἀποτελοῦντες, τῶν δὲ ἄλλων τετραλογιῶν οἱ διάλογοι ἔχουσιν ἢ ἐλαχίστην ἢ οὐδεμίαν σύνδεσιν πρὸς ἀλλήλους. Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

Τετράλοφον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 567. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ντορταλῆ*.

τετραμεθοξὺ - π, *π'-διφαινοκινόνη* (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *καιρουλιγνόνη*.

τετραμεθυλαιθυλενογλυκόλη (ἡ) *[Ὀργαν. Χημ.]*· βλ. *πινακόναι*.

τετραμεθυλαιθυλενοξείδιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *πινακολῖναι*.

τετραμεθυλένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *κυκλοβουτάνιον*.

Digitized by Google

τετραμεθυλενογλυκόλη (ἡ), ἢ *βουτανοδιόλη*-(1, 4) *[Ὀργ. Χημ.]*. Γλυκόλη τοῦ τύπου:

$HO.CH_2.CH_2.CH_2.CH_2.OH$

παρασκευαζομένη συνθετικῶς κατὰ διαφόρους μεθόδους. Παχύρρευστον ὑγρὸν δυσαρέστου ὀσμῆς, μιγνυόμενον μετὰ τοῦ ὕδατος εἰς πᾶσαν ἀναλογίαν. Τήκεται εἰς 16°, ἔχει εἰδικὸν βάρος 1.020 καὶ βράζει εἰς 230°. σ. γ.

τετραμεθυλενοδιαμίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ *πουτρεσκίνη*.

τετραμεθυλενοξείδιον (τό), ἢ 1, 4-*ὀξιδοβουτάνιον [Ὀργ. Χημ.]*. Ἀποτελεῖ τὸν ἀνυδρίτην τῆς *τετραμεθυλενογλυκόλης*. Ἔχει τὸν τύπον:

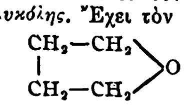

καὶ ἀποτελεῖ ὑγρὸν εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, βράζον εἰς 67°. σ. γ.

τετραμεθυλοβενζόλιον -1, 2, 4, 5 (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *δουρόλιον*.

τετραμεθυλοδιαμινοβενζοφαινόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *κετόνη* τοῦ Μίχλερ.

τετραμεθυλοδιαμινοβενζοφαινονιμίδιον (τὸ) *[Ὀργ Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $(CH_3)_2N.C_6H_4.C(:NH).C_6H_4.N(CH_3)_2$, ἀποτελοῦσα τὴν βάσιν τῆς *ἀουραμίνης*. σ. γ.

τετραμεθυλοδιαμινοβενζυδρόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

$(CH_3)_2N C_6H_4.CH OH).C_6H_4.N(CH_3)_2$

τηκομένη εἰς 96°. Ἐν στερεᾷ καταστάσει εἶναι λευκή, ἐνῷ ἐν διαλύσει εἶναι κυανῆ. Χρησιμοποιεῖται ὡς βάσις παρασκευῆς χρωμάτων συμπυκνουμένη μετὰ βενζολικῶν καὶ ναφθαλινικῶν παραγώγων. σ. γ.

τετραμεθυλοδιαμινοβουτάνιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$(CH_3)_2N.[CH_2]_4.N(CH_3)_2$

ἀπαντῶσα εἰς τὸ Hyoscyamus muticus. Ἰσχυρᾶς ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως ἐλαιῶδες ὑγρόν, πτητικὸν μεθ' ὑδρατμῶν, βράζον εἰς 169°. σ. γ.

τετραμεθυλοδιαμινοτριφαινυλοκαρβινόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_6H_5.C(OH)[C_6H_4.N(CH_3)_2]_2$. Τήκεται εἰς 132° καὶ παρέχει μετ' ὀξέων ἅλατα, ἅτινα μετά τινα χρόνον μετατρέπονται εἰς κεχρωσμένα προϊόντα, ἅτινα εἶναι τὰ χρώματα τῆς σειρᾶς τοῦ πρασίνου τοῦ μαλαχίτου. σ. γ.

τετραμεθυλοδιαμινοτριφαινυλομεθάνιον (τὸ) *[Ὀργ Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_6H_5.CH[C_6H_4.N(CH_3)_2]_2$, ἀποτελοῦσα τὴν λευκοένωσιν τοῦ *μαλαχιτοπρασίνου*. σ. γ.

τετραμεθυλοδιφαινυλομεθάνιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

$CH_3)_2 N C_6H_4. CH_2. C_6H_4.N (CH_3)_2$

λαμβανομένη διὰ θερμάνσεως διμεθυλανιλίνης μετὰ μυρμηκικῆς ἀλδεΰδης καὶ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Τήκεται εἰς 91°. Διὰ χλωρανιλίνης χρώννυται κυανοῦν, δι' ἰχνῶν δὲ ἰωδίου σμαραγδόχρουν. σ. γ.

τετραμεθυλομεθάνιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *πεντάνια*. σ. γ.

τετραμεθυλοσιλικάνιον (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. *πυριτίου* ἐνώσεις ὀργανικαί. σ. γ.

τετραμερής, —*οῦς* (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἐκ τεσσάρων μερῶν ἀποτελούμενος.

—**τετραμερῆ** *ἄνθη [Βοτ.]*. Καλοῦνται τὰ ἄνθη, ἅτινα φέρουσι σπονδυλώματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀνταποκρίνεται εἰς τέσσαρα μόρια, δηλαδὴ τέσσαρα σέπαλα, τέσσαρα πέταλα καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Δ. Ν. Π.

τετράμετρον (τὸ) *[Ἀρχ. Μετρ.]*. Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ μετρικῇ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως τὸ ρυθμικὸν γένος, ὅπερ ἐν μὲν τῷ ἀναπαιστικῷ, τροχαϊκῷ καὶ ἰαμβικῷ μέτρῳ ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων διποδιῶν ἢ συζυγιῶν, ἐν δὲ τῷ δακτυλικῷ καὶ ἄλλοις σύγκειται ἐκ τεσσάρων ἁπλῶν μετρικῶν ποδῶν.

Τὸ *ἀναπαιστικὸν τετράμετρον*, κληθὲν οὕτω διότι κύριος πούς αὐτοῦ εἶναι ὁ ἀνάπαιστος (⏑⏑—), ὠνομάσθη καὶ *ἀριστοφάνειον*, διὰ τὴν συχνὴν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους χρῆσιν αὐτοῦ. Ἀποτελεῖται διὰ συζεύξεως δύο τετραποδιῶν καὶ εἶναι καταληκτικόν, ἤτοι ὁ τελευταῖος αὐτοῦ πούς ἔχει μίαν συλλαβήν, ὁ δὲ παραλειπόμενος χρόνος ἀναπληροῦται διὰ τῆς ἐν τῇ ρυθμικῇ ἐξαγγελίᾳ παρεκτάσεως τῆς φωνῆς, τῆς λεγομένης *τονῆς*. Τοῦ ἀναπαιστικοῦ τετραμέτρου κατ' ἀρχὴν ἐγίνετο χρῆσις ἐν τοῖς ἐμβατηρίοις, εἶτα δ' ἐν τῇ σικελιωτικῇ κωμῳδίᾳ, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀττικῇ, καὶ δὴ ἐν τῇ παραβάσει αὐτῆς κατὰ τὸ ἑξῆς σχῆμα:

⏑⏑—´⏑⏑—´ | ⏑⏑—´⏑⏑—´ ‖ ⏑⏑—´⏑⏑—´ | ⏑⏑—´⏑

: ὅτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἤνθουν καὶ σωφροσύνη νενόμιστο. Ἡ τομὴ τοῦ τετραμέτρου γίνεται κατὰ κανόνα ἐν τέλει τοῦ πρώτου κώλου τῆς δευτέρας διποδίας. Ἐν τοῖς τετραμέτροις τοῦ Ἀριστοφάνους ὁ ἕβδομος πούς εἶναι πάντοτε ἀνάπαιστος, ἐνῷ ἐν τῇ δωρικῇ ποιήσει εἶναι καὶ σπονδεῖος, ὡς λ.χ. ἐν τῷ στίχῳ τοῦ Τυρταίου: ἄγετ' ὦ Σπάρτας ἔνοπλοι κοῦροι | ποτὶ τὰν Ἄρεως κίνασιν. Ἀντὶ ἀναπαίστου τίθεται καὶ δάκτυλος, διὰ λύσεως δὲ τῆς θέσεως τοῦ ἀναπαίστου παράγεται ὁ προκελευσματικὸς κατὰ τὸ σχῆμα: ⏑⏑⏑´⏑. Συναίρεσις βραχειῶν συλλαβῶν γίνεται ὅπου ἀπαιτεῖται ρυθμὸς ἤρεμος καὶ σεμνός, λύσις δὲ τῆς θέσεως εἰς δύο βραχείας, ὅπου ἦτο ἀναγκαία ἐκδήλωσις κινήσεως καὶ πάθους.

Τὸ *τροχαϊκὸν τετράμετρον*, οὗ κύριος πούς εἶναι ὁ τροχαῖος (—⏑) σύγκειται ἐκ δύο τροχαϊκῶν τετραποδιῶν (διμέτρων), τῆς μὲν ἀκαταλήκτου, τῆς δὲ καταληκτικῆς ἤ, κατ' Ἀριστόξενον, ἐκ δύο συνθέτων ποδῶν δωδεκασήμων ὧν ἑκάτερος ἔχει μίαν θέσιν καὶ μίαν ἄρσιν οὕτως, ὥστε τὸ ὅλον τετράμετρον λαμβάνει τέσσαρας βάσεις, δι' ὃ καὶ ἐκλήθη τετράμετρον. Ἡ ἐλλείπουσα τελευταία ἄρσις ἀναπληροῦται διὰ λείμματος (Λ), ἤτοι διὰ κενοῦ μονοσήμου χρόνου κατὰ τὸ ἑξῆς σχῆμα: —″⏑—⏑ | —⏑—⏑ | —″⏑—⏑ | —´⏑—Λ, ὡς: Ἐσθλὰ γὰρ θεοῦ διδόντος αὐτὸς οὐκ ἐδέξατο. Ἡ τομὴ γίνεται κατὰ κανόνα ἐν τέλει τῆς πρώτης τετραποδίας. Ἐν ταῖς ἀρτίαις χώραις τίθεται καὶ σπονδεῖος ἀντὶ τροχαίου, ἡ δὲ λύσις τῆς θέσεως εἶναι συχνὴ παρὰ τοῖς δραματικοῖς ποιηταῖς, σπανία δὲ παρὰ τοῖς λυρικοῖς. Δάκτυλος εὕρηται ἐν τῇ ποιήσει τοῦ Ἐπιχάρμου, παρ' Αἰσχύλῳ καὶ Σοφοκλεῖ ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων ἐνίοτε, παρὰ δ' Εὐριπίδῃ καὶ ἐν ταῖς μεταγενεστέραις τραγῳδίαις καὶ κωμῳδίαις ἐπὶ παντὸς κυρίου ὀνόματος, ὡς: σύγγονόν τ' ἐμὴν Πυλάδην τε τὸν τάδε ξυνδρῶντά μοι. Τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον διακρίνεται εἰς τρία εἴδη, ἤτοι: α) τὸ *περίτεχνον* τῶν ἰαμβογράφων καὶ τῶν παλαιοτέρων τραγικῶν, ἐν ᾧ ἡ διαίρεσις οὐδέποτε παραλείπεται, αἱ δὲ λύσεις τῶν μακρῶν συλλαβῶν εἶναι σπάνιαι· β) τὸ *ἐνεστώτερον* τῶν νεωτέρων τραγῳδιῶν, καὶ δὴ τοῦ Εὐριπίδου, τηροῦν τὴν διαίρεσιν μετὰ συχνῶν λύσεων, καὶ γ) τὸ *ἀτημέλητον* τῶν κωμικῶν μετὰ συχνῶν λύσεων τῆς διαιρέσεως πολλάκις παραλειπομένης.

Τὸ *ἰαμβικὸν τετράμετρον*, οὗ κύριος πούς εἶναι ὁ ἴαμβος (⏑—) εἶναι: α΄) *ἀκατάληκτον*, εὔχρηστον κατὰ στίχον παρὰ τοῖς λυρικοῖς Ἀλκμᾶνι, Ἀλκαίῳ, οὐχὶ δὲ ἐν τῷ δράματι, ἐν δὲ τῇ τραγῳδίᾳ ἐν τοῖς μελικοῖς αὐτῆς μέρεσι, καὶ β΄) τὸ *καταληκτικόν*, ὅπερ εὕρηται παρ' Ἱππώνακτι, ἐν τῷ 90ῳ ἀποσπάσματι κατὰ τὸ ἑξῆς σχῆμα:

⏓—⏑—´⏓—⏑—´ | ⏓—⏑—⏑—⏑:

εἴ μοι γένοιτο παρθένος καλή τε καὶ τέρεινα, καθόλου δὲ εἰς τὴν δημοτικὴν ὀρχηστικὴν ποίησιν, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ μέσῃ κωμῳδίᾳ, πολλάκις μὲν ἐν τῇ παρόδῳ καὶ τῇ ἐξόδῳ αὐτῆς, συχνότερον δ' ἐν τῷ ἀγῶνι ἐν σφοδραῖς λογομαχίαις καὶ λοιδορίαις τῶν δρώντων προσώπων ἢ ἐν μέρεσι προεισαγωγικοῖς ἢ περατωτικοῖς λογομαχιῶν ἢ προκαταρκτικοῖς πρὸς τοιαύτας, ἐνίοτε δ' ἐν χορικοῖς ἢ ἀμοιβαίοις ᾄσμασι. Διάφορον εἶδος τετραμέτρου ἰαμβικοῦ, ἔχον παρηλλαγμένον τὸν ρυθμόν, εἶναι τὸ λεγόμενον *χωλὸν* ἢ *σκάζον*, οὗτινος ἐποιήσαντο χρῆσιν ἐν σκωπτικοῖς ποιήμασιν οἱ κατὰ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα ἀκμάσαντες Ἴωνες ἰαμβογράφοι: Ἱππῶναξ, ὅθεν καὶ *ἱππωνάκτειον* ἐκλήθη, ὁ Ἀνάνιος καὶ ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Ἀνακρέων, βραδύτερον δὲ καὶ ὁ Σάμιος Αἰσχρίων. Τοῦ τοιούτου τετραμέτρου ὁ προτελευταῖος πούς εἶναι σπονδεῖος, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ συνήθει ἰαμβικῷ τετραμέτρῳ τροχαίου, ὡς λ.χ.: λάβετέ μου θαἰμάτια, κόψω Βουπάλου τὸν ὀφθαλμόν. Τὰ δύο κῶλα τοῦ ἰαμβικοῦ τετραμέτρου χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ τομῆς εἰς τὸ ἀκατάληκτον καὶ εἰς τὸ καταληκτικὸν δίμετρον. Πολλάκις ἀντὶ ἰάμβου εὕρηται εἰς μὲν τὴν α΄, β΄, γ΄, ε΄, καὶ στ΄ χώραν διὰ λύσεως τῆς θέσεως τρίβραχυς, ὡς καὶ ἀνάπαιστος. Ἡ δ' ἐξαγγελία τοῦ ἰαμβικοῦ τετραμέτρου ἦτο διάφορος, ἤτοι ἐν μὲν τοῖς χορικοῖς καὶ ἀμοιβαίοις ᾄσμασιν ἐμελῳδεῖτο, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀπηγγέλλετο ρυθμικῶς ἢ ᾀσματοειδῶς ἴσως καὶ ἐν συνοδείᾳ μουσικοῦ ὀργάνου.

Τὸ χοριαμβικὸν τετράμετρον, οὗ βάσις εἶναι ὁ χορίαμβος (—⏑⏑—), ἀποτελούμενος ἐξ ἰαμβικῆς διποδίας δι' ἀνακλάσεως καὶ ἐξ ἰωνικοῦ ποδὸς διὰ συναιρέσεως τῶν βραχειῶν καὶ λύσεως τῆς ἑτέρας τῶν μακρῶν συλλαβῶν, εἶναι σύνηθες ἐν τῇ λυρικῇ ποιήσει κατὰ τὸ ἑξῆς σχῆμα:

—⏑⏑— | —⏑⏑— | —´⏑⏑— | —⏑⏑— ὡς λ. χ.: δεῦτέ νυν ἄβραι Χάριτες καλλίκομοί τε Μοῖσαι.

Τοῦ *τετραμέτρου ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος*, κληθέντος οὕτω, διότι ἐγένετο χρῆσις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἰώνων ποιητῶν καὶ ὅπερ ἐκαλεῖτο καὶ *γαλλιαμβικὸν* ἢ *μητρῳακὸν σχῆμα*, εἶναι τὸ ἑξῆς:

⏑⏑—— | ⏑⏑—— | ⏑⏑—— | ⏑⏑——, ὡς λ. χ.: ἐμὲ δείλαν, ἐμὲ πᾶσαν, κακοθήταν πεδέχοισαν. Τοῦ δὲ *τετραμέτρου ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος* σχῆμα εἶναι τόδε:

——⏑⏑ | ——⏑⏑ | ——⏑⏑ | —⏑Λ, ὡς λ. χ.: Ἤρην ποτὲ | φασιν Δία ‖ τὸν τερπικέ | ραυνον. Τὸ μέτρον τοῦτο σύγκειται ἐκ δύο κώλων, ἤτοι διμέτρων, τοῦ μὲν πρώτου ἀκαταλήκτου, τοῦ δὲ δευτέρου καταληκτικοῦ, χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων διὰ διαιρέσεως ἥτις δ' ὅμως πολλάκις ἐλλείπει. *Δακτυλικῆς* δὲ *τετραποδίας* ἤ, καθ' Ἡφαιστίωνα, *δακτυλικοῦ τετραμέτρου* παραδείγματα ἔστωσαν: Ἄτθι, σοὶ δ' ἔμεθεν μὲν ἀπήχθετο | φροντίσδων ἐπὶ δ' Ἀνδρομέδαν πότῃ. Ε. ΔΙ. Κ.

τετράμετρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ συνιστάμενος ἐκ τεσσάρων μέτρων, ἤτοι ποδῶν ἢ διποδιῶν.

τετράμηνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ διαρκῶν τέσσαρας μῆνας, ὁ τεσσάρων μηνῶν: «τετράμηνος ἄδεια, — προθεσμία».

Τετράμνηστος. Υἱὸς τοῦ Ἀνύσου ἐκ Σιδῶνος, εἷς τῶν ὀνομαστοτέρων τριηράρχων τοῦ περσικοῦ στόλου, συνεκστρατεύσας μετὰ τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος (*Ἡροδ.* VII, 98). Α. Θ. Ι.

τετραμόριον (τὸ) (Tetramorium) *[Φυτοπαθ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν μυρμηκιδῶν. Τὸ εἶδος τετραμόριον caespitum, 2,5—3,5 χιλ. μήκους, προσβάλλει τὰ ὑπόγεια μέρη τοῦ καπνοῦ, τῶν τεύτλων, τῶν γεωμήλων, προκαλοῦν τὴν σῆψιν καὶ καταστροφήν των. Ε. Τ. Ε.

Τετράμορφον (τὸ) *[Χριστ. Τεχν.]*. Ἡ τετραπλῆ μορφὴ τοῦ εὐαγγελίου (4 εὐαγγέλια), χαρακτηριζομένου ὑπὸ τοῦ Εἰρηναίου ὡς «τετραμόρφου», συνεδυάσθη λίαν ἐνωρὶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς βλέπομεν ἤδη παρ' αὐτῷ τῷ Εἰρηναίῳ (Β αἰῶνα), πρὸς τὰ τέσσαρα συμβολικὰ ζῷα τοῦ Ἰεζεκιὴλ (α΄ 5. 10) καὶ τῆς Ἀποκαλύψεως (δ΄ 6), δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπον, τὸν λέοντα, τὸν βοῦν καὶ τὸν ἀετόν, χωρὶς νὰ παρατηρῆται πλήρης συμφωνία μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ συγγραφέων ὡς πρὸς τὴν κατανομὴν τῶν ζῴων τούτων εἰς τοὺς 4 εὐαγγελιστάς. Ἤδη δ' ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Δ αἰῶνος εἰσήχθη ὁ συμβολισμὸς οὗτος καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν τέχνην, ἀποδιδομένου τοῦ μὲν ἀνθρώπου εἰς τὸν Ματθαῖον, ὡς ἀρχόμενον τοῦ εὐαγγελίου του ἀπὸ τῆς κατ' ἄνθρωπον γενεαλογίας τοῦ Σωτῆρος, τοῦ δὲ λέοντος εἰς τὸν Μᾶρκον, ὡς παριστῶντος τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα τοῦ σκύμνου τοῦ Ἰούδα ἢ ὡς ἀρχομένου τοῦ εὐαγγελίου του διὰ τοῦ «φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ», τοῦ βοὸς εἰς τὸν Λουκᾶν, ὡς παριστῶντος τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα τοῦ κατὰ τρόπον ὑπενθυμίζοντα τὰς θυσίας τῆς Π. Διαθήκης θυσιασθέντος Κυρίου ἢ ὡς ἐμφανίζοντος τὸν Σωτῆρα γεννώμενον ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων, καὶ τοῦ ἀετοῦ εἰς τὸν αἰθεροβάμονα θεολόγον Ἰωάννην. Κατ' ἀρχὰς φαίνεται ὅτι ἐζωγραφοῦντο τὰ συμβολικὰ ζῷα μόνα (μωσαϊκὰ S. Pudenziana ἐν Ρώμῃ), βραδύτερον δ' ἤρχισαν νὰ ζωγραφῶνται παρ' ἑκάστῳ τῶν εὐαγγελιστῶν. Τὴν σήμερον εὐχρηστοῦσαν ζωγραφικὴν παράστασιν τῶν εὐαγγελιστῶν μετὰ τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκομεν ἤδη ἐν ταῖς περιφήμοις μωσαϊκαῖς εἰκόσι τοῦ S. Vitale ἐν Ραβέννῃ (ΣΤ΄ αἰῶνος). Π. Ι. Μ.

τετράμπουλο (τό)· δημωδ. ναυτ., τὸ ἐκ τεσσάρων ἐμβόλων, περὶ μήτραν κεντρικὴν περιειλιγμένων, ἐντέταρτον σχοινίον. Σ. Ε. Λ.

τετρανδρία (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ τὸ ἄνθος φέρει τέσσαρας στήμονας ἐλευθέρους μεταξύ των. Δ. Ν. Π.

τετράνευρος (ὁ) (Tetraneura) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀφιδιδῶν*. Τὸ σπουδαιότερον εἶδος εἶναι ὁ τετράνευρος ulmi, μήκους 2,5 χιλιοστ. περίπου καὶ χρώματος πρασίνου ἕως κιτρινωποῦ. Ζῇ ἐπὶ τῶν ριζῶν διαφόρων σιτηρῶν, καὶ κυρίως τοῦ ἀραβοσίτου. Ἑτέρα μορφή του προκαλεῖ τὴν ἀνάπτυξιν κηκίδων ἐπὶ τῶν φύλλων τῆς πτελέας, ὁπόθεν τὰ ἔντομα ἐπανέρχονται εἰς τὰς ρίζας τῶν σιτηρῶν. Τὰ προσβεβλημένα σιτηρὰ μένουν μικρὰ καὶ δὲν καρποφοροῦν. Ε. Τ. Ε.

τετράνημα (τὸ) (Tetranema) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γρομφαδιοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ πρὸς κόσμον. Πάντα εἶναι ἰθαγενῆ τοῦ Μεξικοῦ. Δ. Ν. Π.

Τετρανήσια *[Γεωγρ.]*. Τετρὰς νησίδων ἀκατοικήτων τοῦ Ἰονίου, προσκειμένων εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Ἠπείρου καὶ σχηματιζουσῶν μετὰ τῆς ἀκτῆς φερώνυμον ὅρμον (πλάτ. 39° 47΄ Β, μῆκ. 20°(1) Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) μεταξὺ Ἁγίων Σαράντα (ἀρχ. Ὄγχησμος) καὶ ἀκρωτηρίου Σκάλα (ἀρχ. Ποσείδιον). Ὁ ὅρμος Τετρανήσι εἶναι ἡ *Κασσιώπη* τῶν ἀρχαίων (*Πτολεμ.* Γ, ιδ, 2), ἄλλη ἡ ἡ Κερκυραϊκή. Σ. Ε. Λ.

τετρανθηρὰ (ἡ) (Tentranthera) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *δαφνοειδῶν* ἢ *δαφνιδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἰθαγενῆ τῆς Κοχιγχίνας καὶ χρήσιμα διὰ τὸ ἐξαιρετικῆς ποιότητος ξύ-

Digitized by Google

λον των, ὅπερ χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς τὴν ἐβενουργίαν. Δ. Ν. Π.

τετρανισυλυδραζίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

$(CH_3 . O . C_6 H_4)_2 N N (C_6 H_4 . O . CH_3)_2$

ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρωματικῶν ὑδραζωενώσεων. Ἀποτελεῖ λευκὸν σῶμα διαλυόμενον ἐν βενζολίῳ μετὰ πρασίνου χρώματος. Σ. Γ.

τετρανιτρανιλίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ἐκρηκτικὴ ὕλη, λαμβανομένη διὰ περαιτέρω νιτρώσεως τῆς νιτρανιλίνης διὰ μείγματος νιτρικοῦ καὶ θειικοῦ ὀξέος. Εἶναι σημαντικῶς ἰσχυροτέρα τῆς τροτύλης καὶ τοῦ πικρικοῦ ὀξέος ὡς πρὸς τὴν ἐκρηκτικὴν ἰσχύν. Χρησιμοποιεῖται εἰς πλήρωσιν βλημάτων καὶ βομβῶν ἀεροπλάνων. Σ. Γ.

τετρανιτρικὴ *ἐρυθρόλη* *[Φαρμ.]*· βλ. λ. *ἐρυθρόλη* τετρανιτρική.

τετρανιτρίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Τετρανιτρωμένη ἐρυθρόλη τοῦ τύπου

$CH_2 O NO_2$
|
$CH . O NO_2$
|
$CH . O . NO_2$
|
$CH_2 . O . NO_2$

ἀδιάλυτος εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ καὶ διαλυτὴ εἰς τὸ βράζον ὕδωρ, τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Κρυσταλλοῦται εἰς λευκοὺς κρυστάλλους τηκομένους εἰς 61°. Ἐκρήγνυται διὰ κρούσεως καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ἀγγειοδιασταλτικὸν φάρμακον. Σ. Γ.

τετρανιτροαιθάνιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $(NO_2)_2CH.CH(NO_2)_2$. Δὲν ἀπεμονώθη μέχρι τοῦδε λόγῳ τῆς εὐκόλου αὐτοῦ ἀποσυνθέσεως. Γνωστὸν εἶναι τὸ μετὰ καλίου ἅλας αὐτοῦ, ὅπερ ἀποτελεῖ κίτρινα ἐκρηκτικὰ πρίσματα. Σ. Γ.

τετρανιτρομεθάνιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Νιτροένωσις τοῦ τύπου $C(NO_2)_4$. Εἶναι ἄχρουν εὐκίνητον ὑγρόν, ὅπερ στερεοποιεῖται εἰς +13° καὶ βράζει εἰς 126°. Χρησιμοποιεῖται ὡς εὐαίσθητον ἀντιδραστήριον πρὸς ἀπόδειξιν διπλῶν δεσμῶν, διότι εἰς μὲν τοὺς κεκορεσμένους ὑδρογονάνθρακας διαλύεται ἄχρουν, ἐνῷ μετὰ τῶν ἀκορέστων καὶ ἀρωματικῶν σχηματίζει κιτρίνως κεχρωσμένα προϊόντα προσθήκης. Σ. Γ.

τετρανυχίδαι (οἱ) (Tetranychidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἀκάρεων, περιλαμβάνουσα μικρὰ ἀκάρεα μὲ μαλακὸν δέρμα, φοειδῆ, μὲ 4 συνήθως σειρὰς τριχῶν εἰς τὰ νῶτα. Ὁ κεφαλοθώραξ διακρίνεται τῆς κοιλίας καὶ φέρει ἑκατέρωθεν 1—2 ὀφθαλμούς. Πολλὰ εἴδη πλέκουν ἱστούς, ἅπαντα δὲ εἶναι φυτοφάγα. Ἡ οἰκογένεια εἶναι πλουσία εἰς γένη καὶ εἴδη, ὧν τινα βλαβερώτατοι ἐχθροὶ τῶν φυτῶν. Κυριώτερον γένος ὁ *τετράνυχος*. Ε. Τ. Ε.

τετράξυλον (τό)· τὸ ξύλινον πλαίσιον (κοιν. *κάσα*) τὸ χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ἀνάρτησιν τῶν θυροφύλλων, παραθυροφύλλων καὶ ὑελοστασίων.

—*[Τεχν.]* Τὰ *τετράξυλα* τῶν θυρῶν ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο κατακόρυφα ξύλα, τοὺς *φλιοὺς* (κοιν. *μπόγια*), τὰ ὁποῖα στερεοῦνται διὰ καταλλήλων συνδέσμων ἐπὶ τῶν φλιῶν τοῦ ἀντιστοίχου ἀνοίγματος τοῦ τοίχου καὶ συνδέονται κατὰ τὸ ἄνω μέρος αὐτῶν μεταξύ των δι' ἑνὸς ἄλλου ὁριζοντίου ξύλου, τοῦ *ὑπερθύρου* ἢ *ἀνωφλίου* (κοιν. *πανωκάσι*). Ἡ διατομὴ τοῦ τετραξύλου εἶναι συνήθως τετραγωνικὴ (*καδρόνια*) εἰς παχεῖς τοίχους καὶ ὀρθογωνικὴ (*πονιιτσέλι* συνήθως) διὰ λεπτοτέρους, ὁπότε καὶ ἐπενδύει ὁλόκληρον τὸν φλιὸν τοῦ ἀνοίγματος. Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν χρησιμοποιεῖται κοινῶς ὁ ὅρος *μάνα* ἢ *μάνες* διὰ τὰ τετράξυλα, ἀντὶ τοῦ ὅρου *κάσα*. Ἐνίοτε, εἰς θύρας μεγαλυτέρου ὕψους, εἰς τὰς ὁποίας κατασκευάζεται ὑπὲρ τὸ θυρόφυλλον καὶ ἀμετάθετος φωταγωγός, τίθεται ὀλίγον χαμηλότερον τοῦ ἀνωφλίου καὶ ἑτέρα ὁριζοντία ἀντηρὶς (κοιν. *μπουγιουντρούκι*).

Τὰ τετράξυλα τῶν παραθύρων εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰ τῶν θυρῶν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς ταῦτα γίνεται σύνδεσις τῶν φλιῶν μεταξύ των καὶ εἰς τὸ κάτω μέρος αὐτῶν, διὰ ὁριζοντίου ξύλου, τοῦ *κατωφλίου* (κοιν. *κατωκάσι*).

Ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ ἀνοίγματος, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ χρησιμοποιηθῇ τετράξυλόν τι, καὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ κλεισθῇ τοῦτο, κατασκευάζονται ἐπ' αὐτοῦ κατάλληλοι γλυφαὶ διὰ τὴν στήριξιν τῶν φύλλων τῶν κουφωμάτων, τὴν καθοδήγησιν αὐτῶν καὶ διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ καλοῦ κλεισίματός των, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς διόδου πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν ὑδάτων. Α. Α. Κ.

τετράοδος (ἡ)· ὅθεν ἐκπορεύονται τέσσαρες ὁδοί, διασταύρωσις δύο ὁδῶν.

τετραοίδιος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων τεσσάρων εἰδῶν μελῳδίαν: «τετραοίδιος νόμος» (ἀρχ.).

τετραονίδαι (οἱ) (Tetraonidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν*, περιλαμβάνουσα εὐμεγέθη πτηνὰ ἀπαντῶντα πολλαχοῦ τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *τετράων* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

τετραοξυαδιπαλδεϋδοξὺ (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *γλυκουρονικὸν* ὀξύ. Σ. Γ.

τετραόφασις (ἡ) (Tetraophasis) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν*, τῆς οἰκογενείας τῶν *φασιανιδῶν*, περιλαμβάνον παραπλήσια πρὸς τοὺς φασιανοὺς πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς περὶ τὸ Θιβὲτ χώρας. Ἐκ τῶν δύο γνωστῶν εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *τετραόφασις ἡ πεποικιλμένη* (Tetraophasis ornata), ἥτις ἔχει μέγεθος κατά τι μεγαλύτερον τῆς κοινῆς πέρδικος, κεφαλὴν μικράν, ράμφος βραχὺ καὶ κυρτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του, σῶμα λίαν κυρτὸν κατὰ τὴν ράχιν καὶ εὔρωστον, πτέρυγας βραχείας καὶ οὐρὰν πλατυτάτην. Ὁ χρωματισμός της εἶναι κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος τεφροέρυθρος μὲ πολύχρωμα στιλπνὰ στίγματα καὶ κηλῖδας καὶ χρυσέρυθρος κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων κόκκων. Δ. Ν. Π.

τετραπάναξ (ὁ) (Tetrapanax) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀραλιοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, φυόμενα εἰς τὴν Φορμόζαν. Ἐκ τῶν ἰνῶν τοῦ βλαστοῦ των κατασκευάζεται εἰς τὴν Κίναν χάρτης. Δ. Ν. Π.

τετράπαχος, —*η*, —*ο*· δημοτ., ὁ λίαν παχύς, παχύτατος, εὐτραφέστατος: «τετράπαχο ἀρνί».

τετραπερασμένος, —*η*, —*ο*· δημοτ., εὐφυής, πανοῦργος, ἰδίᾳ ἐπὶ ἀνθρώπου μὴ ἀπατωμένου, ἄλλως *τετραπέρατος* (ἐξ οὗ καὶ ἐσχηματίσθη).

τετραπέρατος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ τέσσαρα πέρατα ἔχων (ἀρχ.) || δημοτ.—*ος*,—*η*,—*ο*· εὐφυής, πανοῦργος, ὁ μὴ εὐκόλως ἐξαπατώμενος, ἄλλως *τετραπερασμένος*.

τετραπλασιάζω· πολλαπλασιάζω ἐπὶ τέσσαρα, κάμνω τι τετράκις μεγαλύτερον.

τετραπλασιασμὸς (ὁ)· πολλαπλασιασμὸς ἐπὶ τέσσαρα.

τετραπλασίασις, —*εως* (ἡ)· *τετραπλασιασμὸς* (βλ. λ.).

τετραπλάσιος, —*α*, —*ον*· ὁ τετράκις μεγαλύτερος ἢ περισσότερος, ὁ ἀποτελεσθεὶς ἐκ πολλαπλασιασμοῦ ἐπὶ τέσσαρα.— Ἐπίρρ. **τετραπλασίως**.

— **τετραπλάσιος *λόγος***. Ἀριθμητικὸς καὶ ἁρμονικὸς λόγος, δι' οὗ ἐξεφράζετο ἡ δὶς διαπασῶν συμφωνία, ἔχων σχέσιν οἵαν ὁ ἀριθμὸς 24 πρὸς τὸν 6, δηλονότι 1/4 μήκους χορδῆς. Ν. Α. Χ.

τετράπλευρον (τό). Τὸ πολύγωνον τὸ ἔχον τέσσαρας πλευράς. Τὸ παραλληλόγραμμον, τὸ τραπέζιον, τὸ ὀρθογώνιον, ὁ ρόμβος καὶ τὸ τετράγωνον εἶναι μερικαὶ περιπτώσεις τοῦ τετραπλεύρου. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον, ὅστις εἶναι καὶ ὁ συνήθης, τὸ πολύγωνον ἔχει σχῆμα ἐπίπεδον καὶ εὐθύγραμμα τμήματα ὡς πλευράς. Κατὰ γενικώτερον ὅμως ὁρισμὸν δὲν ἀπαιτεῖται αἱ πλευραὶ νὰ κεῖνται πᾶσαι ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, οὔτε νὰ εἶναι εὐθύγραμμα τμήματα, ἀλλὰ ἐν γένει τυχοῦσαι χωρικαὶ καμπύλαι, ὡς π. χ. εἶναι τὰ σφαιρικὰ πολύγωνα κλπ. Θ. Π. Κ.

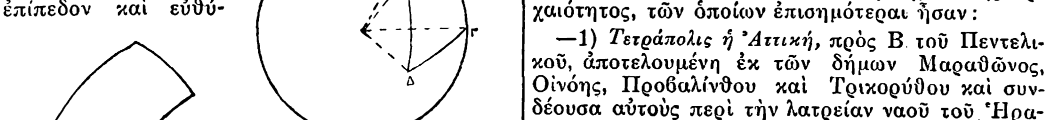

1 2 3 4 5 6

Τετράπλευρα.

[1=Τετράπλευρον μὲ πλευρὰς εὐθυγράμμους. 2=Παραλληλόγραμμον. 3=Τραπέζιον. 4=Ὀρθογώνιον. 5=Ρόμβος. 6=Τετράγωνον.

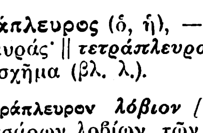

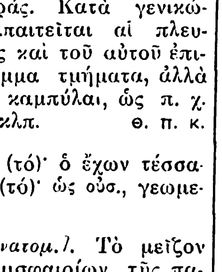

7 8

7=Τετράπλευρον μὲ πλευρὰς μὴ εὐθυγράμμους. 8=Σφαιρικὸν τετράπλευρον.]

τετράπλευρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων τέσσαρας πλευράς· || **τετράπλευρον** (τό)· ὡς οὐσ., γεωμετρικὸν σχῆμα (βλ. λ.).

— **τετράπλευρον *λόβιον*** *['Ανατομ.]*. Τὸ μεῖζον τῶν τεσσάρων λοβίων τῶν ἡμισφαιρίων τῆς παρεγκεφαλίδος, ἀποτελοῦν τὰ 3/4 τῆς ἄνω ἐπιφανείας αὐτῶν, διαιρούμενον δὲ δι' ἐγκαρσίας αὔλακος εἰς δύο μέρη, τὸ πρόσθιον καὶ τὸ ὀπίσθιον. Ι. Π.

τετράπλευρος (ὁ) (Tetrapleurus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

τετραπληγία (ἡ). Ὅρος ἐκσημαίνων τὴν ταυτόχρονον παράλυσιν καὶ τῶν τεσσάρων ἄκρων, χειρῶν καὶ ποδῶν. Μ. Ν. Κ.

τετραπλοῦς, —*ῆ*, —*οῦν*· ὁ ἐκ τεσσάρων στρωμάτων ἀποτελούμενος· || τετραπλάσιος.

τετραπνεύμονα (τὰ) (Tetrapneumona) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ἀραχνῶν, περιλαμβάνουσα ἀράχνας διακρινομένας κυρίως ἐκ τῶν τεσσάρων πνευμόνων των. Κυριωτέρα οἰκογένεια τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι οἱ *μυγαλίδαι*. Δ. Ν. Π.

τετράποδα *[Ζῳολ.]*. Οἱ παλαιότεροι φυσιοδίφαι ἐχρησιμοποίουν τὸν ὅρον τοῦτον πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν ζῴων τῶν ἐχόντων τέσσαρα ἄκρα, ἤτοι τῶν σπονδυλωτῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς ὁμοταξίας τῶν θηλαστικῶν, τῶν πτηνῶν, τῶν σαυρῶν καὶ τῶν βατραχίων, διέκριναν δὲ τὰ μὲν πρῶτα εἰς *τετράποδα ζῳοτόκα*, τὰ δὲ δεύτερα εἰς *τετράποδα ᾠοτόκα*. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ὁ ὅρος *τετράποδα* ἐχρησιμοποιήθη μέχρι τοῦ Μπυφφόν, καίτοι ὁ Λινναῖος εἶχεν ἤδη χρησιμοποιήσει τὸν ὅρον *θηλαστικὰ* ἢ *μαστοφόρα* (mammalia), πρὸς ὀνομασίαν τῆς πρώτης κατηγορίας τῶν τετραπόδων. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μπυφφὸν ὅμως ὁ ὅρος *θηλαστικὰ* ἐπεκράτησεν ὁριστικῶς ἐν τῇ ζῳολογίᾳ διὰ τὰ *ζῳοτόκα τετράποδα*, ἐνῷ συγχρόνως ὁ ὅρος *ᾠοτόκα τετράποδα*, ὑπεχώρει εἰς τοὺς ὅρους *πτηνά*, *ἑρπετὰ* καὶ *βατράχια* ἢ *ἀμφίβια*. Ὁ ὅρος *τετράποδα*, ἀπόθετος σήμερον ἐν τῇ ζῳολογίᾳ, χρησιμοποιεῖται οὐχ ἧττον ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ πρὸς δήλωσιν τῶν θηλαστικῶν. Δ. Ν. Π.

τετραποδητί· ἐπίρρ., μὲ τοὺς τέσσαρας πόδας. ἐπὶ ἀνθρώπου βαδίζοντος μὲ πόδας καὶ μὲ χεῖρας,

τετραποδία (ἡ)· ἐν τῇ μετρικῇ, τέσσαρες ἐφεξῆς πόδες στίχου: «δακτυλικὴ —, ἰαμβικὴ τετραποδία»· || μῆκος τεσσάρων ποδῶν.

—*['Αρχ. Μετρ.]* Καλεῖται *τετραποδία* ἡ ἕνωσις ἢ σύνθεσις τεσσάρων ποδῶν, ἤτοι τεσσάρων ἐλαχίστων μερῶν τοῦ ἐν μετρικῇ ἐξαγγελίᾳ ρυθμοῦ ἢ στίχου. Καὶ τὸ μικρότερον μὲν ἄθροισμα ποδῶν ἀποτελεῖ ἡ ἐκ δύο ποδῶν συγκειμένη *διποδία* ἢ *συζυγία*, τὸ δὲ διπλάσιον ταύτης ἡ *τετραποδία*. Ἐπειδὴ δ' ὁ ἐπαναλαμβανόμενος πούς ἑκάστης τετραποδίας δύναται νὰ εἶναι: α) *τροχαῖος* (—′⏑), β′) *ἴαμβος* (⏑—′), γ′) *δάκτυλος* (—′⏑⏑) καὶ δ′) *ἀνάπαιστος* (⏑⏑—′), καὶ τὰ εἴδη τῶν τετραποδιῶν εἶναι τέσσαρα, ἤτοι: α′) ἡ *τροχαϊκή*: —′⏑—′⏑—′⏑—′⏑, β′) ἡ *ἰαμβική*: ⏑—′⏑—′⏑—′⏑—′, γ′) ἡ *δακτυλική*: —′⏑⏑—′⏑⏑—′⏑⏑—′⏑⏑ καὶ δ′) ἡ *ἀναπαιστική*: ⏑⏑—′⏑⏑—′⏑⏑—′⏑⏑—′. Ε. ΔΙ. Κ.

τετραποδίζω· ἐπὶ ἀνθρώπου, βαίνω, βαδίζω τετραποδητί, μὲ πόδας καὶ μὲ χεῖρας, μπουσουλάω

τετραποδισμὸς (ὁ)· ἐπὶ δρόμου ἵππων, βάδην προχώρησις.

Τετράπολις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Σύνδεσμος πολιτικὸς ἢ θρησκευτικὸς 4 πόλεων ἢ δήμων τῆς ἀρχαιότητος, τῶν ὁποίων ἐπισημότεραι ἦσαν:

—1) *Τετράπολις ἡ Ἀττική*, πρὸς Β τοῦ Πεντελικοῦ, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν δήμων Μαραθῶνος, Οἰνόης, Προβαλίνθου καὶ Τρικορύθου καὶ συνδέουσα αὐτοὺς περὶ τὴν λατρείαν ναοῦ τοῦ Ἡρακλέους.

—2) *Τετράπολις ἡ Δωρική*, ἐν Δωρίδι τῆς Κεντρικῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῶν πόλεων Ἐρινεοῦ, Βοιοῦ, Κυτινίου καὶ Πίνδου. Αὗται, τελοῦσαι ὑπὸ ἰδίους ἄρχοντας, ἀπετέλουν τὸ καλούμενον *Κοινὸν τῶν Δωριέων*, διατηρηθὲν μέχρι τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος.

—3) *Τετράπολις ἡ Λυκιακή*, ἐκ τῶν ἐν Καβαλίᾳ πόλεων Κιβύρας, Βουβῶνος, Βαλβούρων καὶ Οἰνοάνδων.

—4) *Τετράπολις ἡ Συριακὴ* ἢ *Τετράπολις Σελευκίς*, ἐκ τῶν μεγαλοπόλεων αὐτῆς Ἀντιοχείας τῆς ἐπὶ Δάφνῃ, Σελευκείας τῆς ἐν Πιερίᾳ, Ἀπαμείας καὶ Λαοδικείας. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι μικραὶ τετραπόλεις, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται ὡς ὑπόδειγμα ὁμονοίας καὶ ἐκαλοῦντο «ἀδελφαί». Α. Θ. Σ.

Τετραπολῖτις *ὁμολογία*. Καλεῖται οὕτω (Confessio tetrapolitana) ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως τεσσάρων πόλεων: τοῦ Στρασβούργου, Κόστνιτς, Μέμμιγκεν καὶ Λιντάου, ἥτις, συνταχθεῖσα ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Butzer, ἐπεδόθη τῇ 11 Ἰουλίου τοῦ 1530 τῷ αὐ-

Digitized by Google

τοκράτορι τῆς Γερμανίας Καρόλῳ τῷ Ε' ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Αὐγούστας, ἐξεδόθη δὲ τύποις λατινιστὶ καὶ γερμανιστὶ τῷ 1531 ἐν Στρασβούργῳ. Ἡ ὁμολογία αὕτη, ἥτις καλεῖται καὶ Confessio Argentinensis καὶ Suevica, ἀποτελεῖται ἐξ 23 κεφαλαίων καὶ διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Ζβιγγλίου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς ἀπηγορεύθη ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Αὐγούστας, αἱ δὲ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι τέσσαρες πόλεις ἐδέχθησαν τῷ 1532 τὴν ὁμολογίαν τῆς Αὐγούστας, ἀπώλεσεν αὕτη τὴν ἰσχὺν αὐτῆς, μὴ ἀποτελοῦσα πλέον συμβολικὸν βιβλίον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Wernsdorf*, «Historia Conf. Tetrap.» (1721).—*J. H. Fels*, «De varia Conf. Tetrapl. fortuna» (1755).—*Z. Ficker*, «Das Konstanzer Bekenntnis» (1902).—*K. Müller*, «Die Bekenntuisschriften der ref. Kirche» (1903).

Κ. Ι. Δ.

τετράπους, —*οδος* (ὁ, ἡ), —*ουν* (τό)· ὁ ἔχων τέσσαρας πόδας· ‖ *τετράπουν* (τό)· ὡς οὐσ., ζῷον ἔχον τέσσαρα ἄκρα καὶ δή, στενώτερον, τέσσαρας πόδας. Ἡ δευτέρα ἔννοια ἐν τῇ ζῳολογίᾳ (βλ. λ. *τετράποδα*).

τετράπρακτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐπὶ δραμάτων, τὸ ἐκ τεσσάρων πράξεων ἀποτελούμενον.

τετράπτερος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων τέσσαρας πτέρυγας.

τετραπτέρυξ (ὁ) (Tetrapteryx) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοβατικῶν*, τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρωδιιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη πτηνὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς νοτίους χώρας τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τετραπτέρυξ ὁ παραδείσιος* (Tetrapteryx paradisea), ὅστις εἶναι ὡραιότατον πτηνὸν μὲ σῶμα βραχὺ καὶ κομψόν, λαιμὸν λεπτὸν καὶ ἐπιμήκη, κεφαλὴν μικράν, ράμφος μακρὸν καὶ εὐθύ, πτέρυγας βραχείας, οὐρὰν μακρὰν καὶ πόδας ὑψηλοὺς καὶ λεπτούς. Ὁ χρωματισμός του εἶναι τεφρὸς κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος, τεφρέρυθρος κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ μελανοκυανοῦς κατὰ τὴν οὐράν. Ἐξημεροῦται εὐκόλως.

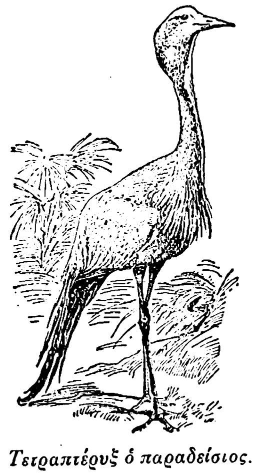

Τετραπτέρυξ ὁ παραδείσιος.

Δ. Ν. Π.

τετράπτουρος (ὁ) (Tetrapturus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱστιοφοριδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη μεγάλων ἰχθύων, ἀπαντώντων εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τετράπτουρος ὁ ὀξὺς* (Tetrapturus belene), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 3 μέτρων καὶ

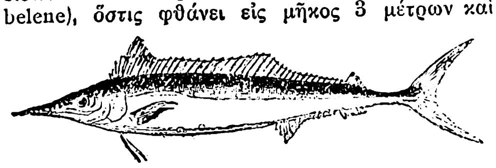

Τετράπτουρος ὁ ὀξύς.

ἔχει κεφαλὴν λίαν ἐπιμήκη, ἀπολήγουσαν εἰς ὀξύτατον ῥύγχος, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του *ὀξύς*. Τὸ σῶμά του εἶναι λεπτόν, ἐπίμηκες καὶ πεπλατυσμένον πλευρικῶς. Κατὰ μῆκος τῆς ῥάχεως διήκει πολυακανθωτὸν πτερύγιον. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανὸς κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ λευκοαργυρώδης κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ ἐνίοτε εἰς τὴν Μεσόγειον. Δ. Ν. Π.

τετράπτυχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων τέσσαρας πτυχάς, ὁ διπλωμένος εἰς τὰ τέσσαρα.

Τετραπύλια *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μολοσσίας τῆς ἀρχαίας Ἠπείρου, κειμένη, κατὰ τὸν Ἀραβαντινόν, παρὰ τὸ χωρίον Σερβιανὰ τῆς ἐπαρχίας Μαλακασίου. Χ. Ι. Σ.

τετράπυλος (ὁ) (Tetrapylus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκτινωτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *πυλωνιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, ἀπαντῶντας εἰς πάσας τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Τετραπυργία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Γαρσαυρίτιδι τῆς Καππαδοκίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε' 6, 13). Ταυτίζεται μὲ τὴν *Τέιρα* τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ χάρτου, κειμένην ἐπὶ τῆς ἀπὸ Μαζάκης (Καισαρείας) εἰς Κύζιστρα ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

— **Τετραπυργία** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μετονομασία τοῦ ἐν Δαρδανίᾳ χωρίου *Ταυρισίου*, πατρίδος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὸ ὁποῖον ἐτείχισεν εἰς σχῆμα τετράγωνον, ἐνθέσας εἰς ἑκάστην αὐτοῦ γωνίαν πύργον. Α. Θ. Σ.

τετραπυρρολικαὶ *χρωστικαὶ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Φυσικαὶ χρωστικαὶ ὕλαι, περιέχουσαι ὡς χρωματογόνα πολυπυρηνικὰ παράγωγα τοῦ πυρρολίου. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην κατατάσσονται αἱ σπουδαιόταται διὰ τὰ ζῷα καὶ φυτὰ χρωστικαί, ὡς ἡ *αἱμίνη*, ἡ *βιλιρουβίνη*, ἡ *χλωροφύλλη*, ἡ *ξανθοφύλλη* κ.λ.π. (βλ. λ.). Σ. Γ.

τετράρρυγχος (ὁ) (Tetrarhynchus) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυγχοφοριδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς σκώληκας ἐνδιαιτωμένους παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ἰχθύων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τετράρρυγχος ὁ τοῦ σολωμοῦ* (Tetrarchynchus salmo), ὅστις ἔχει σῶμα πεπλατυσμένον, κεφαλὴν ἀποτελουμένην ἐκ τεσσάρων κοιλοτήτων καὶ ἐφωδιασμένην ὑπὸ τεσσάρων ρυγχοειδῶν ἀποφύσεων, περιβαλλομένων ὑπὸ τριχῶν. Ζῶσι μεμονωμένως καὶ ἀπαντοῦν ἐπὶ τῶν βραγχίων τοῦ ἰχθύος *σολωμός*. Δ. Ν. Π.

τετράρχης (ὁ)· ὁ προϊστάμενος, ὁ διοικητὴς τετραρχίας.

— *[Ἀρχ.]* *Τετράρχης* ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ὁ διοικητὴς τοῦ τετάρτου μέρους ἐπαρχίας τινός. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ *τετράρχης* λέγεται ὁ παρὰ τῆς ρωμαϊκῆς κυβερνήσεως διοριζόμενος ὑποτελὴς αὐτῇ ἡγεμὼν χώρας τινός. Οὕτως Ἡρῴδης ὁ μέγας καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ διωρίσθησαν τετράρχαι ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίου. Τετράρχαι ἐπίσης διωρίσθησαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἀρχέλαος, Ἀντίπας καὶ Φίλιππος, ὁ δὲ Λυσανίας ἀναφέρεται εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν ὡς τετράρχης τῆς Ἀβιληνῆς. Θ. Β.

τετραρχία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἡ τετραρχία παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ἐν μὲν τῇ στρατιωτικῇ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ ἦτο στρατιωτικὴ διοίκησις τεσσάρων λόχων, ἤτοι 256 ἀνδρῶν, ἀποτελοῦσα τὸ ἥμισυ τῆς ταξιαρχίας (*Ἀρρ*. Ἀνάβ. 3. 18 *καὶ* Τακτ. 10. 2). Ἐν δὲ τῇ πολιτικῇ σημασίᾳ *τετραρχία* ἦτο ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ τόπος, ὃν διῴκει τέτραρχος ἢ τετράρχης, ὡς ἐν Θεσσαλίᾳ, ἥτις παλαιόθεν ἦτο διῃρημένη εἰς τέσσαρας τετραρχίας ἢ μοίρας (τῆς Θεσσαλιώτιδος, τῆς Φθιώτιδος, τῆς Πελασγιώτιδος καὶ τῆς Ἑστιαιώτιδος), ὧν ἑκάστης προΐστατο τετράρχης. Ἡ κατὰ τετραρχίας πολιτικὴ ἐν Θεσσαλίᾳ διαίρεσις, καταργηθεῖσα ἐπί τινα χρόνον, ἐπανήχθη καὶ αὖθις ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Β'. Καθόλου ἡ τετραρχία ἦτο ἀνωτάτη ἐγχώρια πολιτικὴ διοίκησις, ἐξουσίας ἥσσονος τῆς βασιλικῆς καὶ ἀμέσως μετ' αὐτήν.

Παρὰ τοῖς Γαλάταις *τετραρχία* ἐκλήθη ἑκάστη τῶν τεσσάρων πολιτικῶν διοικήσεων, εἰς ἃς ἕκαστον τῶν τριῶν ἐθνῶν τῶν Γαλατῶν, τῶν καταλαβόντων τὴν ἐξ αὐτῶν κληθεῖσαν Γαλατίαν, διῄρεσε τὴν χώραν καὶ ὧν ἑκάστης προΐστατο ἴδιος ἄρχων, ὁ τετράρχης. Ἡ τοιαύτη ἐν Γαλατίᾳ διοίκησις διετηρήθη μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων τῆς ἐν Ρώμῃ δημοκρατίας, ἐν τέλει δὲ ἀντὶ τῆς ἀρχῆς τῶν 12 τετραρχῶν τὴν ὅλην τῆς Γαλατίας διοίκησιν ἀνέλαβεν ὁ Δηιόταρος. Παρὰ τῶν Ρωμαίων, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κυριαρχίας αὐτῶν, τετραρχίαι καθίσταντο ἐν πάσῃ πολιτικῇ διαιρέσει τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὡς λ.χ. ἐν Συρίᾳ, ἐν Παλαιστίνῃ, ἥτις ἦτο διῃρημένη εἰς τρεῖς τετραρχίας. Ε. ΔΙ. Κ.

τετράς,—*άδος* (ἡ)· ἀριθμ. οὐσιαστ., τέσσαρα ὅμοια πράγματα ὡς ἓν ὅλον θεωρούμενα.

— *[Ἀρχ.]* *Τετρὰς* ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις ἡ τετάρτη ἡμέρα ἑκάστου μηνὸς καὶ ἑκάστης ἑβδομάδος, καθόλου δὲ τὸ χρονικὸν διάστημα τεσσάρων ἡμερῶν. Ἡ κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς γέννησις ἐθεωρεῖτο τῷ γεννηθέντι προαγγελτικὴ κοπιώδους βίου χάριν ἄλλων, ὅθεν καὶ ἡ παρ' ἀρχαίοις παροιμία «τετράδι γέγονας» ἐπὶ τῶν ὑπὲρ ἄλλων μοχθούντων. Ε ΔΙ. Κ.

— **τετρὰς** *ἁρμονική*· βλ. λ. *ἁρμονικὸς λόγος*.

τετρᾶς,—*ᾶντος* (ὁ)· γεωμετρικὸν ὄργανον ἀποτελούμενον ἐκ τετάρτου τοῦ κύκλου, χρησιμεῦον πρὸς μέτρησιν ὑψῶν καὶ ἀποστάσεων.

— *[Ἀρχ.]* Παρὰ Ρωμαίοις ἐκαλεῖτο quadrans καὶ ἑλληνιστὶ *κουαδράντης* ἢ *κοδράντης* καὶ *τετρᾶς* ἢ *τεταρτημόριον* τὸ χαλκοῦν νομισμάτιον, τέταρτον τοῦ ἀσσαρίου, ἤτοι 2 ½ λεπτά, ὡς καὶ τὸ τέταρτον τῆς λίτρας χαλκοῦ, ἴσον πρὸς τέσσαρας οὐγγίας. Ε. ΔΙ. Κ.

— *[Ναυτ. Ἀστρον.]* Παλαιὸν δικάτοπτρον γωνιομετρικὸν ὄργανον, μὴ ἐν χρήσει πλέον, παρόμοιον τοῦ *ἑξᾶντος* (βλ. λ.), διαφέρον δὲ αὐτοῦ κατὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ τόξου μόνον, ἐφ' οὗ ἔβαινε καὶ ὅπερ ἰσοῦτο πρὸς τὸ τέταρτον τοῦ κύκλου, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία του. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1667 ὑπὸ τῶν Πικὰρ καὶ Ὠζού, εἶχε δὲ διαστάσεις ἑνὸς μέτρου καὶ πλέον. —Ω.

— *[Πυροβολ.]* Ὁ *σκοπευτικὸς τετρᾶς* εἶναι ὄργανον, δι' οὗ δίδεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν σωλῆνα τοῦ πυροβόλου ὡρισμένη τις κλίσις ὡς πρὸς τὸν ὁρίζοντα, ἡ *γωνία βολῆς*, καὶ δι' οὗ μετρεῖται ἡ κλίσις τοῦ ἄξονος τῶν στροφαλίγγων (βλ. *διόρθωσις* *[Πυροβολ.]*). Διὰ τὰ παλαιὰ συστήματα πυροβόλων ἀπετέλει κύριον σκοπευτικὸν ὄργανον, κατὰ τὴν ἔμμεσον σκόπευσιν ἢ διὰ τὰς μεγάλας ὑψώσεις, ἐνῷ διὰ τὰ νεώτερα τοιαῦτα ἀποτελεῖ κυρίως ὄργανον ἐλέγχου τῶν σκοπευτικῶν καθ' ὕψος ὀργάνων ἢ βοηθητικὸν μόνον, ἐν περιπτώσει βλάβης τούτων. Γενικῶς ὁ τετρᾶς περιλαμβάνει ἄντυγα, διῃρημένην εἰς μοίρας ἀπὸ 0—45, ἢ καὶ εἰς χιλιοστὰ τῆς ἀποστάσεως, ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὄψεως, καὶ κινητὸν βραχίονα μετὰ ἀεροστάθμης ἢ χωροβάτου. Διὰ τὰς μικροτέρας ὑποδιαιρέσεις εἴτε διατίθεται εἰς τὸ ἄκρον τοῦ βραχίονος βερνιέρος, εἴτε ὁ βραχίων οὗτος διασκευάζεται ἐλαφρῶς καμπύλως, μετὰ ὀλισθαινούσης ἐπ' αὐτοῦ ἀεροστάθμης.

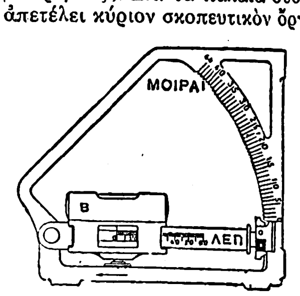

Σκοπευτικὸς τετρᾶς, συστήματος Σνάϊτερ.

[Τὸ βέλος δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τοῦ στόχου.]

Ὁ τετρᾶς, κατὰ τὴν χρησιμοποίησίν του, διὰ μὲν τὴν κλίσιν τοῦ σωλῆνος διατίθεται εἰς εἰδικῶς προπαρεσκευασμένην θέσιν ἐπ' αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ σκοπευτικοῦ τετρᾶντος ἢ ἐπὶ τῶν ἐγκαθίσεων τῶν πτερνῶν τῆς βάσεως τοῦ τετρᾶντος, διὰ δὲ τὴν κλίσιν τοῦ ἄξονος τῶν στροφαλίγγων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς τομῆς τῶν στροφαλίγγων εἴτε ἐπί τινος κατακορύφου κόψεως ἢ ἄλλης ἐπιφανείας τοῦ πυγαίου τοῦ σωλῆνος. Κ. Δ.

—**τετρᾶς ἀναγωγικὸς** ἢ **πλωτικὸς** (κοιν. τὸ *κουαντράντε ντὶ ριντουτζιόνε* ἢ ὁ *καρτιέρης*) *[Ναυτ.]*. Γεωμετρικὸν ὄργανον, ὅπερ ἐχρησίμευεν ἄλλοτε πρὸς ταχεῖαν τριγωνομετρικὴν ἐπίλυσιν ὀρθογωνίων τριγώνων, καὶ συνεπῶς τῶν στοιχειωδῶν προβλημάτων τῆς ἐξ ἀναμετρήσεως ναυτιλίας. Ἀποτελεῖται δὲ τοῦτο ἐξ ὀρθογωνίου ἐκ ναστοχάρτου διῃρημένου εἰς ἴσα τετράγωνα διὰ παραλλήλων πρὸς τὰς πλευράς του εὐθειῶν, ἀπεχουσῶν δὲ κατὰ ὡρισμένον ἀριθμὸν (1 ἕως 5 μιλίων). Ἡ ἀριστερὰ κάτω κορυφὴ τοῦ ὀρθογωνίου εἶναι τὸ κοινὸν κέντρον τόξων 90° (ὧν τὸ ἐξώτατον εἶναι διῃρημένον εἰς μοίρας), διερχομένων διὰ τῶν σημείων τῶν διαιρέσεων τῶν πλευρῶν, δι' αὐτοῦ δὲ διέρχεται κλωστὴ δυναμένη νὰ ἐνταθῇ πρὸς πάντα ἀνεμόρρομβον, δεδομένου ὅτι τὸ ἀριστερὸν πλάγιον περιθώριον δίδει τὴν διεύθυνσιν Β—Ν καὶ τὸ κάτω ὁριζόντιον τὴν τοῦ Ἀπηλιώτου—Ζεφύρου. Πρὸς σχηματισμὸν τοῦ τριγώνου τῆς πλεύσεως τείνομεν τὴν κλωστὴν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς πλεύσεως, λαμβάνομεν ἐπὶ τῆς διευθύνσεως ταύτης, τῇ βοηθείᾳ τῶν συγκεντρικῶν τόξων, τὸν ἀριθμὸν τῶν διανυθέντων κατὰ τὴν θεωρουμένην πλεῦσιν μιλίων, καρφώνομεν καρφίδα εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀποστάσεως ταύτης καὶ φέρομεν τὴν κλωστὴν ἀπὸ τὸ ἔξω μέρος τῆς καρφίδος, ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ ἡ καρφὶς κορυφὴν γωνίας, ἧς τὸ ἕτερον σκέλος νὰ εἶναι κάθετον εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ κάτω περιθωρίου. Τὸ μῆκος τοῦ δευτέρου τούτου σκέλους δίδει τὴν διαφορὰν πλάτους, ἡ δὲ ἀπόστασίς του ἀπὸ τὸ κέντρον τῶν τόξων τὴν ἀποχώρησιν. Σ.Ε.Λ.

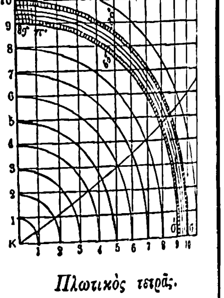

Πλωτικὸς τετρᾶς.

τετρασακχαρῖται (οἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ σάκχαρα τὰ δυνάμενα νὰ διασπασθῶσιν εἰς τέσσαρα μόρια μονοσακχαριτῶν. Ὁ σπουδαιότερος ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ *σταχυόζη* (βλ. λ.). Σ. Γ.

τετρασαλικυλίδιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Παράγωγον τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος τοῦ τύπου:

$$\left(C_6H_4\begin{matrix}\diagup CO- \\ \diagdown O-\end{matrix}\right)_4$$

Τήκεται εἰς 260°. Διαλύεται εἰς τὸ χλωροφόρμιον, ἐξ οὗ καὶ ἀποχωρίζεται κρυσταλλούμενον μετὰ δύο μορίων χλωριοφορμίου. Σ. Γ.

τετράσαρον (τό)· ἰδιωμ. ἐν Χίῳ, ἡ τετράωροφος οἰκία.

τετρασέπαλα (τὰ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἄνθη, τῶν ὁποίων ὁ κάλυξ ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων σεπάλων.

τετρασέπαλος (ὁ) *[Βοτ.]*. Ὁ κάλυξ ὁ ἀποτελούμενος ἀπὸ τέσσαρα σέπαλα.

Digitized by Google

τετράσημος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· ἐν τῇ μετρικῇ, μετρικὸς πούς ἀποτελούμενος ἐκ τεσσάρων σημείων, ὡς ἐλαχίστων μερῶν τοῦ χρόνου, ἤτοι ἐκ τεσσάρων βραχειῶν συλλαβῶν, εἴτε διακεκριμένων, εἴτε συνηνωμένων εἰς μακράς.

—*[Ἀρχ. Μετρικ.]* Οὕτω καλεῖται ὁ ἐκ τεσσάρων πρώτων χρόνων ἢ σημείων συγκείμενος πούς, λαμβανομένης ὡς μετρητικῆς τοῦ μεγέθους τῶν χρόνων μονάδος ἐκ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ ρυθμικῇ συνθέσει ὑπαρχόντων χρόνων τοῦ ἐλαχίστου καὶ μὴ διαιρετοῦ χρόνου, τοῦ ἰσοδυναμοῦντος ἐν μὲν τῇ ποιήσει πρὸς βραχεῖαν συλλαβήν, ἐν τῇ μουσικῇ πρὸς ἕνα φθόγγον καὶ ἐν τῇ ὀρχήσει πρὸς μίαν κίνησιν.

Ὅθεν, τιθεμένης ὡς βάσεως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μετρικῇ τῆς βραχείας συλλαβῆς, *τετράσημοι πόδες* εἶναι: ὁ *δάκτυλος* (—◡◡), ὁ *ἀνάπαιστος* (◡◡—), ὁ *σπονδεῖος* (——), καὶ ὁ *προκελευσματικὸς* (◡◡◡◡). Οἱ τετράσημοι πόδες ἔχουσι πάντοτε τὴν θέσιν ἴσην πρὸς τὴν ἄρσιν, ἤτοι ἔχουσι λόγον 2 : 2, ἀποτελοῦσιν ἰδίαν τάξιν, τὴν καλουμένην τοῦ ἴσου ρυθμικοῦ γένους, καὶ σημειοῦνται ἐν ταῖς ἀρχαίαις ᾠδαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις μουσουργίαις διὰ τοῦ σημείου ⊔ E. ΔΙ. Κ.

τετρασθενὴς (ὁ, ἡ), —**ἐς** (τό), ἢ *τετρατομικός, —ή, —όν*. Οὕτω καλοῦνται ἐν τῇ χημείᾳ τὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἑνοῦνται μετὰ τεσσάρων ἀτόμων ὑδρογόνου ἢ ἄλλου μονοσθενοῦς στοιχείου πρὸς ἀποτέλεσιν κεκορεσμένης ἑνώσεως. Σ. Γ.

Τετράσπιτο *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ποντοκερασιᾶς (πρ. Παπράτ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 15 Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τζαμὶ-Μαχαλέ*.

τετρασπόρια (τά) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται τὰ σπόρια διαφόρων κρυπτογαμικῶν φυτῶν, καὶ ἰδίως τῶν ἐρυθροφυκῶν, ἅτινα ἀπαντῶσιν ἡνωμένα ἀνὰ τέσσαρα. Δ. Ν. Π.

τετράσσαρον (τό) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ρωμαϊκόν τι νόμισμα χαλκοῦν, ὅπερ μετὰ τῆς λέξεως παρέλαβον παρὰ τῶν Ρωμαίων καὶ οἱ Ἕλληνες, ἔχον ἀξίαν τεσσάρων *ἀσσαρίων* (βλ. λ.) καὶ ἰσούμενον πρὸς ἕνα *σεστέρτιον* (βλ. λ.). E. ΔΙ. Κ.

τετράστεμμα (τό) (Tetrastemma) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *τετραστεμμιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς θαλασσοβίους σκώληκας, διακρινομένους κυρίως ἐκ τῆς κατὰ βούλησιν ἐπιμηκύνσεως ἢ ἐπιβραχύνσεως τοῦ σώματός των. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

τετραστεμμίδαι (οἱ) (Tetrastemmidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νημερτῶν*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ μικροσκοπικῶν σκωλήκων, ὧν γνωστότερον εἶναι τὸ *τετράστεμμα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

τετράστιγμα (τό) (Tetrastigma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμπελοειδῶν* ἢ *ἀμπελιδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ἀναρριχητικὰ παράγοντα καρποὺς βρωσίμους καὶ φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας. Δ. Ν. Π.

τετράστιχον (τό)· ποίημα ἢ τμῆμα ποιήματος ἐκ τεσσάρων στίχων ἀποτελούμενον.

—*[Μετρ.]* *Τετράστιχον* ἐν τῇ μετρικῇ εἶναι ἡ στροφὴ ἡ συγκειμένη ἐκ τεσσάρων στίχων. Τὸ τετράστιχον εἶναι τὸ συνηθέστερον καὶ εὐχρηστότερον εἶδος τῆς εἰς στροφὰς διαιρέσεως τῶν ποιημάτων, ἡ βασικὴ δὲ μορφὴ τοῦ ἐπιγράμματος, ὅτε ἀποτελεῖ αὐτοτελὲς ποίημα. Ἀπὸ ἀπόψεως μετρικῆς, δύναται τὸ τετράστιχον νὰ ἀποτελῆται ἐκ στίχων πολυειδῶν μεγεθῶν καὶ ρυθμῶν, ὀξυτόνων, παροξυτόνων καὶ προπαροξυτόνων, ὧν εὐχρηστότερος ὁ δεκαπεντασύλλαβος παροξύτονος ἰαμβικός. Πολλάκις σύγκειται καὶ ἐκ στίχων ἀνομοιοειδῶν, κατ' ἀντιστοιχίαν ἀνὰ δύο ἢ μὲ μικρότερον τὸν τέταρτον ὡς κατακλεῖδα. Ἀπὸ ἀπόψεως ὁμοιοκαταληξίας, δύνανται ὡσαύτως νὰ προκύψουν ποικίλαι μορφαὶ τετραστίχων, ὧν συνηθέστεραι αἱ αβαβ, αββα, αγ. Ἡ πρώτη μορφὴ διασπᾷ τὴν συνεκτικότητα τὴν στροφικὴν τοῦ τετραστίχου εἰς δύο δίστιχα, ὡσαύτως δὲ νόθα τετράστιχα δύνανται νὰ θεωρηθοῦν τὰ προκύπτοντα ἐκ διαιρέσεως δύο δεκαπεντασυλλάβων ὀξυτόνων ἢ παροξυτόνων εἰς τέσσαρας στίχους. Τὸ τετράστιχον ὡς αὐτοτελὴς μορφή, ἀποτελοῦσα ὅλον ποίημα, ἐκαλλιεργήθη εἰς τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν κυρίως ὑπὸ τοῦ Νιρβάνα (Παγὰ λαλέουσα), Μενάρδου (Ἐπιγράμματα), Παλαμᾶ (Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων), οἵτινες ἐξέδωσαν ὁλοκλήρους συλλογὰς ἐκ τετραστίχων ἀποκλειστικῶς. Γ. Μ. Β.

τετράστιχος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· ὁ ἀποτελούμενος ἐκ τεσσάρων στίχων· || *τετράστιχον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

τετράστοος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· ὁ ἔχων τέσσαρας στοάς· || *τετράστοον* (τό)· πρόδομος ἀρχαίων οἰκιῶν, λατ. atrium.

τετράστυλος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· ὁ ἀποτελούμενος ἐκ τεσσάρων στύλων, κιόνων.

τετρασύλλαβος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· ὁ ἀποτελούμενος ἐκ τεσσάρων συλλαβῶν: «τετρασύλλαβος λέξις».

Τετρατζίνι (Tetrazzini). —1) *Εὔα*. Ἰταλὶς ἀοιδός, γεννηθεῖσα τῷ 1862. Ὑπῆρξε μαθήτρια τοῦ Τσεκερίνι καὶ ἀπέβη μία τῶν ὀνομαστοτέρων ὑψιφώνων τῆς ἐποχῆς της, ἔπαιξε δὲ εἰς τὰ μεγαλύτερα μελοδραματικὰ θέατρα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Νυμφευθεῖσα τὸν διακεκριμένον Ἰταλὸν διευθυντὴν ὀρχήστρας Καμπανίνι, ἐγκατεστάθη ἀπὸ τοῦ 1890 ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ.

— 2) *Λουΐζα*. Ἰταλὶς ἀοιδός, ἀδελφὴ τῆς προηγουμένης, γεννηθεῖσα τῷ 1871. Ὑπῆρξε καὶ αὐτὴ μαθήτρια τοῦ Τσεκερίνι. Ἐνεφανίσθη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν «Ἀφρικάναν» τῷ 1890 ἐν τῷ μελοδραματικῷ θεάτρῳ Παλιάνο τῆς Φλωρεντίας καὶ ἔκτοτε ἐξηκολούθησε νὰ θριαμβεύῃ ἐν Ρώμῃ, ἐν Μιλάνῳ, Ν. Ἀμερικῇ, Μεξικῷ καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἀποκτήσασα φήμην μεγάλης ἐλαφρᾶς ὑψιφώνου ἀοιδοῦ καὶ διακριθεῖσα διὰ τὴν γλυκύτητα τῆς φωνῆς της καὶ τὴν μεγάλην της τέχνην. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διετέλεσε, μετὰ τοῦ Καρούζο, τοῦ Τίττα Ροῦφο κτλ., εἷς τῶν καλλιτεχνικῶν ἀστέρων τοῦ Μετροπόλιταν Ὄπερα τῆς Ν. Ὑόρκης. Τῷ 1921 ἐξέδωκε τὰ ἀπομνημονεύματά της ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ζωή μου ὡς ἀοιδοῦ». Μ. Δ. Β.

τετρατομικός, —*ή*, —*όν*· βλ. *τετρασθενής*.

τετραϋδροατοφάνη (ἡ) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται 3-4-*διυδρο*-1-2-*ναφθακριδινο*-14-*καρβονικὸν ὀξύ*. Εἶναι κόνις λευκή, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, διαλυτὴ εἰς τὰ ἀλκάλια, ὀλίγον πικρᾶς γεύσεως. Εἶναι διεγερτικόν, τροποποιοῦν τὰς κολλοειδοχημικὰς ἰδιότητας τοῦ μυϊκοῦ ἱστοῦ. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἀναπλήρωμα τῶν ἀλάτων τῆς στρυχνίνης ἐπὶ διαφόρων σκληρώσεων καὶ γενικῆς παραλύσεως, νευρικῶν ἐκδηλώσεων τῆς συφίλιδος. Δίδεται ἐπὶ πολλαπλῆς σκληρώσεως, ληθαργικῆς ἐγκεφαλίτιδος, ἀποπληξίας, πολυνευρίτιδος, κατὰ τῶν ἐκ διφθερίτιδος παραλύσεων κλπ. Κ. Γ. Μ.

τετραϋδροναφθαλίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *τετραλίνη*.

τετραφαινυλοθειοφαίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *θειονεσσάλη*.

τετραφαινυλοθειοφαίνιον (τό) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *θειονεσσάλη*.

τετραφαινυλυδραζίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $(C_2H_5)_2N.N(C_2H_5)_2$, παρασκευαζομένη δι' ὀξειδώσεως τῆς *διφαινυλαμίνης*. Δι' ὀξέων χρώννυται ζωηρῶς κυανῆ. Σ. Γ.

τετραφθοριομεθάνιον (τό) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀλογονοπαράγωγον τοῦ μεθανίου τοῦ τύπου CF_4, δυνάμενον νὰ σχηματισθῇ δι' ἀπ' εὐθείας ἑνώσεως φθορίου καὶ ἄνθρακος. Συνήθως παρασκευάζεται διὰ διοχετεύσεως ἀτμῶν τετραχλωράνθρακος ὑπεράνω φθοριαργύρου εἰς θερμοκρασίαν 195—220°. Εἶναι ἄχρουν ἀέριον, εὐδιάλυτον εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Σ. Γ.

τετράφυλλα (τά) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ φυτὰ τὰ ἔχοντα τέσσαρα φύλλα.

Τετραφυλίας, *τέως δῆμος* — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ὀκτὼ δήμων, οἵτινες ἀπετέλουν ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ) τὴν ἐπαρχίαν Ἄρτης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν χωρίων Βρατσίστας, Βρεντενίτσας, Καταβόθρας, Μηλιανῶν, Μουσιούντας, Μπότσι, Σουμεροῦ καὶ Τσεκλίστας, εἶχε πρωτεύουσαν τὸ χωρίον Μπότσι καὶ 3.000 περίπου κατοίκους. Χ. Δ.

τετραφυλίνης (ὁ) (Tetraphylin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν φωσφορικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου λιθιοῦχον: $Fe\,Li\,PO_4$, ἔχον τὴν αὐτὴν χημικὴν σύστασιν πρὸ τὸν τριφυλίνην. Ἔχει χρῶμα κίτρινον, τὸ ὁποῖον δι' ἀποσαθρώσεως ἀλλοιοῦται πρὸς μαῦρον καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Φινλανδίαν καὶ ἄλλας χώρας. Γ. Β.

τετραφυλλίδαι (οἱ) (Tetraphyllidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατελμινθων*, περιλαμβάνουσα μετρίου ἢ ἱκανοῦ μεγέθους σκώληκας, ἐνδιαιτωμένους παρασιτικῶς ἐπὶ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος διαφόρων ἰχθύων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι τὸ *φυλλοβόθριον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

τετράφυλλον (τό). Ἡ γραμμὴ ἡ προκύπτουσα ὡς ἑξῆς: τὰ ἄκρα τμήματος εὐθυγράμμου, σταθεροῦ μήκους a, ὀλισθαίνουν ἐπὶ τῶν ἀξόνων ἑνὸς ὀρθογωνίου συστήματος ἀξόνων, Oxy τοῦ ἐπιπέδου· ἔστω δὲ ΠΡ μία θέσις αὐτοῦ. Ὁ τόπος τῶν ποδῶν τῶν ἐκ τοῦ O ἀγομένων καθέτων εἰς τὸ εὐθύγραμμον τοῦτο τμῆμα κατὰ τὰς διαφόρους αὐτοῦ θέσεις ἀποτελεῖ καμπύλην, ἡ ὁποία καλεῖται *τετράφυλλον*. Ἡ ἐξίσωσίς της εἶναι εἰς τὸ σύστημα (Oxy): $(x^2+y^2)^3=a^2x^2y^2$ καὶ εἰς πολικὰς συντεταγμένας: $\varrho=\alpha\eta\mu 2\omega\left(\alpha=\frac{a}{2}\right)$· Εἶναι ἐπίπεδος καμπύλη ἀλγεβρική, σχηματίζουσα τέσσαρα ἴσα φύλλα ἀνὰ ἓν εἰς ἑκάστην τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῶν ἀξόνων. Ἔχει τὸ σημεῖον O κέντρον συμμετρίας, τοὺς δὲ δύο ἄξονας καὶ τὰς δύο διχοτόμους τῶν γωνιῶν τῶν ἀξόνων ἄξονας συμμετρίας.

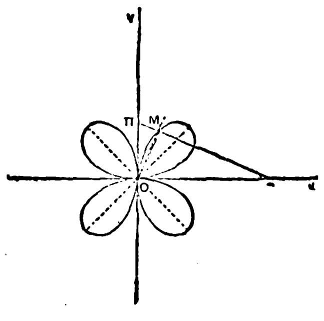

Τετράφυλλον.

τετράφυλλος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· ὁ ἔχων τέσσαρα φύλλα: «βλαστὸς τετράφυλλος»· || «τετράφυλλος θύρα» ἡ ἔχουσα τέσσαρας πτυχώσεις, «τετράφυλλο παράθυρο».

τετραφωνία (ἡ)· ἡ διὰ τεσσάρων φωνῶν ἢ ὀργάνων ἐκτέλεσις μουσικῆς συνθέσεως.

—*[Μουσ.]* Βλ. λ. *χορός*.

τετραφωνικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τετραφωνίαν. ὁ τῆς τετραφωνίας: «τετραφωνικὴ συναυλία», ἄλλως *τετράφωνος*.

τετραχαίτης (ὁ) (Tetrachaetes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δεσμιφοριδῶν*, περιλαμβάνον μεγαλοσώμους τριχωτοὺς κανθάρους, ἀπαντῶντας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

τετράχειρ (ὁ, ἡ), πληθ. *τετράχειρες* (οἱ, αἱ), —*χειρα* (τά)· ὁ ἔχων τέσσαρας χεῖρας, ἐπὶ τῶν πιθήκων ὡς χρησιμοποιούντων τοὺς πόδας ὡς χεῖρας· || «τετράχειρα θηλαστικὰ» (βλ. κατωτέρω).

τετράχειρα (τά) (Quadrumana) *[Ζῳολ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῶν πιθήκων καὶ ἡμιπιθήκων, κληθέντων οὕτω ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων φυσιοδιφῶν διότι χρησιμοποιοῦν τὰ ἄκρα αὐτῶν ὡς συλληπτήρια ὄργανα ἀντὶ χειρῶν. Δ. Ν. Π.

τετράχηλον (τό) (κοιν. *τεσσαροχάλης*) *[Ναυτ.]*. Μικρὰ ἄγκυρα μὲ τέσσαρας βραχίονας, εἶδος κερκέτου, χρησιμοποιουμένη πρὸς ἀγκυροβολίαν τῶν λέμβων. Σ. Ε. Λ.

τετραχλωράνθραξ, —*ακος* (ὁ) *[Χημ.]*· βλ. λ. *ἄνθραξ* τετραχλωριοῦχος.

τετραχλωριαιθάνιον (τό) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται καὶ *ἀκετυλενοτετραχλωρίδιον*, εἶναι δὲ ἀλογονοπαράγωγον τοῦ τύπου $CHCl_2.CHCl_2$ καὶ ἀποτελεῖ ἔξοχον διαλυτικὸν ὑγρὸν διὰ λίπη, ρητίνας, ἀκετυλοκελλουλόζας, θεῖον κλπ., χρησιμοποιούμενον ὡς ἐκ τούτου πρὸς καθαρισμὸν ἐνδυμάτων, δοχείων κατεργασίας ρητινῶν, ἀφαιρέσειν ἐλαιοχρωμάτων, βερνικίων κλπ. Ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν βενζίνην καὶ τὰ ἄλλα ὀργανικὰ διαλυτικὰ μέσα εἶναι μὲν ἀκριβότερον, ἀλλ' ἔχει τὸ προσὸν νὰ μὴ ἀναφλέγεται. Κυριωτέρα χρησιμοποίησις τούτου εἶναι ἡ ἐξ αὐτοῦ παρασκευὴ *τριχλωραιθυλενίου*. Παρασκευάζεται δι' ἀπ' εὐθείας ἑνώσεως χλωρίου καὶ ἀκετυλενίου παρουσίᾳ ὡς καταλύτου πενταχλωριούχου ἀντιμονίου $SbCl_5$. Βράζει εἰς 144° καὶ ἔχει ὀσμὴν ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν τοῦ χλωροφορμίου, ἔχει δὲ ἀκόμη ὡς τοῦτο καὶ ναρκωτικὰς ἰδιότητας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐντόνους. Ἐν τελείως ξηρᾷ καταστάσει δὲν προσβάλλει τὰ μέταλλα, ὡς τὸν σίδηρον, τὸν χαλκόν, τὸν μόλυβδον κλπ. Θερμαινόμενον μετ' ἀλκαλίων μετατρέπεται εἰς *τριχλωραιθυλένιον* $CHCl:CCl_2$, ὅπερ εἶναι ἐπίσης σπουδαιότατον διαλυτικὸν μέσον. Σ. Γ.

τετραχλωριαιθένιον (τό) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ὑπερχλωραιθυλένιον*.

τεραχλωριάνθραξ (ὁ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται καὶ *τετραχλωράνθραξ* ἢ *τετραχλωριομεθάνιον* ἢ *τετραχλωριοῦχος ἄνθραξ* (βλ. *ἄνθραξ* τετραχλωριοῦχος) ἢ ἁπλῶς *τέτρα*.

—*[Φαρμ. Χημ.]* Ὁ *τετραχλωριοῦχος ἄνθραξ* δέον νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος χλωρίου, χλωριούχου θείου, διθειάνθρακος καὶ ἀλδεϋδῶν. Χρησιμοποιεῖται ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὴν πρακτικὴν χειρουργικὴν καὶ τὴν δερματολογίαν. Εἶναι ἀντισηπτικὸν καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς κάθαρσιν πληγῶν. Διάλυμα ἰωδίου εἰς τετραχλωριοῦχον ἄνθρακα ἐχρησιμοποιήθη ἐπιτυχῶς πρὸς ἐπίχρισιν πυοδερμιτίδων, ἐρυσιπελατωδῶν πλακῶν κλπ. Διάλυμα καφουρᾶς ἢ γουταπέρκας εἰς τετραχλωράνθρακα ἐδείκνυται ὡς ἀναπλήρωμα τῆς καφουρούχου ναφθόλης καὶ τῆς τραυματικίνης.

Digitized by Google

Ὁ τετραχλωριοῦχος ἄνθραξ εἶναι ἀκόμη ἄριστον παρασιτοκτόνον. Λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ἐλαφρῶς ἀναισθητικόν, πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται αἱ εἰσπνοαὶ αὐτοῦ. Εἰς τὴν δερματολογίαν ἀναπληροῖ τὸ ξυλόλιον καὶ τὸν αἰθέρα. Δύναται ἀκόμη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς εἴλημμα διὰ διάφορα χρίσματα, χρησιμοποιούμενα κατὰ τῆς κνίφης, τῆς πυτιριάσεως, ἐκζεμάτων.

Ἐσωτερικῶς παραγγέλλεται ὁ τετραχλωριοῦχος ἄνθραξ ὡς σκωληκοκτόνον. Δρᾷ ἰδίως κατὰ τῶν νηματοδόντων, ἀσκαρίδων, ὀξυούρων καὶ τοῦ ἀγκυλοστόματος, τοῦ δωδεκαδακτυλικοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀναλόγως χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὴν κτηνιατρικήν. Χορηγεῖται ἀρχικῶς μεμειγμένος μὲ ὀλίγον κικέλαιον. Συνιστᾶται ἡ λῆψις τοῦ φαρμάκου, ὅταν εἶναι κενὸς ὁ στόμαχος, καὶ ἡ χορήγησις ἐλαφροῦ καθαρτικοῦ μετὰ τρίωρον. Εἰς τὴν δερματολογίαν χρησιμοποιοῦνται μείγματα διθειάνθρακος καὶ τετραχλωριούχου ἄνθρακος πρὸς διάλυσιν τοῦ θείου. κ. γ. μ.

τετραχλωροκινόνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις, παράγωγον τῆς *κινόνης*, τοῦ τύπου $C_6Cl_4O_2$. Ἀδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ λεμονοκίτρινα φυλλίδια. Σ. Γ.

τετραχλωρομεθάνιον (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. *ἄνθραξ τετραχλωριοῦχος*.

τετράχορδον (τό)· ἀρχ., σειρὰ ἐκ τεσσάρων συνεχῶν φθόγγων (βλ. κατωτ.)· || νεώτ., τὸ βιολίον.

— *[Ἀρχ. Μουσ.]* *Τετράχορδον* ἐκαλεῖτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μουσικῇ σύστημα ἐκ τεσσάρων μουσικῶν φθόγγων, ὧν οἱ τὰ δύο ἄκρα κατέχοντες ἦσαν ἀμετάβλητοι, *ἑστῶτες* καλούμενοι, οἱ δὲ δύο μέσοι μεταβλητοί, ὀνομαζόμενοι *κινούμενοι* ἢ *φερόμενοι*. Οἱ τέσσαρες οὗτοι μουσικοὶ φθόγγοι περιέκλειον τρία διαστήματα καὶ διεκρίνοντο διὰ τῶν ἑξῆς ὀνομασιῶν: α') *ὑπάτη* (χορδὴ) ἐκαλεῖτο ὁ βαρύτατος φθόγγος τοῦ τετραχόρδου, β') *παρυπάτη* ὁ ἀμέσως ὑψηλότερος, γ') *παρανήτη* ἢ *λιχανὸς* ἢ *τρίτη* ὁ ὑψηλότερος τῆς παρυπάτης καὶ δ') *νήτη* ἢ *νεάτη* ὁ ὀξύτατος φθόγγος τοῦ τετραχόρδου.

Ἡ θεωρητικὴ διάταξις τῶν τριῶν διαστημάτων ἑκάστου τετραχόρδου ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν ἑξῆς δύο κανόνων: α') τὸ σύνολον τούτων ἔδει πάντοτε νὰ ἰσοδυναμῇ πρὸς $2\,^1/_2$ διαστήματα (= μ. χ. $^3/_4$), β') τὰ δύο διαστήματα ἐν ἑκάστῳ τετραχόρδῳ ἔδει νὰ ὦσιν ἰσοδύναμα πρὸς ἄλληλα, τὸ δὲ τρίτον διάστημα, ὅπερ διεκρίνετο ἀπὸ τοῦ πρώτου κατὰ τὸ μικρότερον ἢ μεγαλύτερον μέγεθος αὐτοῦ, ἐχρησίμευεν ὡς διακριτικὸν γνώρισμα τοῦ τετραχόρδου. Ἐντεῦθεν προέκυψαν τρία γένη τετραχόρδων, ἅτινα ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις διὰ τὰ τρία διάφορα γένη τῆς μουσικῆς. Καὶ ἐν μὲν τῷ διατονικῷ τετραχόρδῳ διακριτικὸν διάστημα ἦτο τὸ λεῖμμα (= $^{256}/_{243}$), ἐν τῷ χρωματικῷ τὸ τριημιτόνιον (= $^{32}/_{27}$) καὶ ἐν τῷ ἐναρμονίῳ τὸ δίτονον ἀσύνθετον (= $^{81}/_{64}$). Τὰ τετράχορδα, τὰ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γένος ἀνήκοντα, διεκρίνοντο ἐκ τῆς θέσεως, ἣν κατεῖχεν ἐν αὐτοῖς τὸ διακριτικὸν διάστημα αὐτῶν, ἐκ τούτου δὲ προῆλθον τὰ διάφορα μέλη, ἅτινα οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν *ἁρμονίας*. Ὅταν τὰ δύο κατώτερα τοῦ τετραχόρδου διαστήματα ἐλαμβάνοντο ὁμοῦ εἰς ὀλιγώτερον διάστημα τοῦ ἐναπολειπόντος τὰ δύο ταῦτα, ἐσχηματίζετο ἓν πυκνὸν διάστημα, οἱ δὲ τρεῖς φθόγγοι ἑνὸς πυκνοῦ διαστήματος ἐκαλοῦντο συχνάκις *βαρύπυκνοι*, *μεσόπυκνοι*, *ὀξύπυκνοι*, οἱ μὴ ἀνήκοντες δὲ εἰς πυκνὸν διάστημα *ἄπυκνοι*.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον τέσσαρας φθόγγους κατὰ τὰς τέσσαρας τονιαίας θέσεις τοῦ τετραχόρδου, τοὺς ἑξῆς: τε, τα, τη, τω, οἵτινες ἐπανελαμβάνοντο ἐν ἑκάστῳ τετραχόρδῳ. Τὸ τετράχορδον ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι μουσικοῖς ὡς πλῆρες καὶ ἐξαίρετον σύστημα, τῆς ἐπεκτάσεως αὐτοῦ ἀπαγορευομένης αὐστηρῶς ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν νόμων.

— *[Βυζ. Μουσ.]* Ἐν τῇ βυζαντινῇ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ καὶ τῇ δημώδει ἑλληνικῇ τὸ τετράχορδον εἶναι διατονικόν, ὅταν σύγκειται ἐκ τόνων μείζονος (= $^9/_8$), ἐλάσσονος (= $^{10}/_9$) καὶ ἐλαχίστου (= $^{16}/_{15}$). Τὸ τετράχορδον τοῦτο μεταβάλλεται κατὰ τὰς θέσεις, ἃς κατέχουσιν ἐν αὐτῷ οἱ τρεῖς οὗτοι τόνοι. Καὶ ὅταν ἡ διάταξις τῶν τόνων, ἐκ τοῦ βαρέος ἐπὶ τὸ ὀξύ, βαίνει κατὰ τόνον μείζονα, ἐλάσσονα καὶ ἐλάχιστον, τὸ τετράχορδον καλεῖται διατονικὸν τετράχορδον α' σχήματος, ὅταν ἐξ ἐλάσσονος, ἐλαχίστου καὶ μείζονος, β' σχήματος, καὶ ὅταν ἐξ ἐλαχίστου, μείζονος καὶ ἐλάσσονος, γ' σχήματος.

Τὸ τετράχορδον εἶναι χρωματικόν, ὅταν ἑκάτερος τῶν μέσων φθόγγων προσεγγίζῃ πρὸς τὸν παρακείμενον αὐτῷ ἄκρον. Καὶ ἐν μὲν τῷ δευτέρῳ ἤχῳ βαίνει ὡς τὸ τοῦ α' σχήματος τοῦ διατονικοῦ γένους, σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι τὸ α' διάστημα, τοῦ μείζονος τόνου, εἶναι μεμειωμένον κατὰ $^{21}/_{20}$ μ. χορδῆς, τῆς μειώσεως ταύτης προστιθεμένης εἰς τὸ β' διάστημα, τοῦ ἐλάσσονος τόνου. Δηλαδὴ τὸ τετράχορδον τοῦ δευτέρου ἤχου βαίνει ἐκ τοῦ βαρέος πρὸς τὸ ὀξύ, κατὰ τόνον ἐπιτεσσαρακαιδέκατον (= $^{15}/_{14}$), ἐπίεκτον (= $^7/_6$) καὶ ἐπιπεντεκαιδέκατον (= $^{16}/_{15}$). Ἐν δὲ τῷ πλαγίῳ τοῦ δευτέρου ἤχῳ τὸ α' ἐπὶ τὸ ὀξὺ διάστημα, ἐξ ἐλάσσονος (= $^{10}/_9$), ἠλαττωμένου καθ' ὕφεσιν (= $^{25}/_{24}$) καὶ κόμμα (= $^{81}/_{80}$), ἤτοι ἐκ λείμματος ($^{256}/_{243}$), τὸ β' ἐκ μείζονος (= $^9/_8$), ηὐξημένου κατὰ τόνον ἐλάχιστον (= $^{16}/_{15}$), ἤτοι ἐξ ἑνὸς ἐπιπέμπτου τόνου (= $^6/_5$) καὶ τὸ τρίτον ἐκ διέσεως ηὐξημένης κατὰ κόμμα, ἤτοι κατ' ἀποτομὴν ἐλάσσονος τόνου (= $^{135}/_{128}$). Καὶ τέλος τὸ ἐναρμόνιον τετράχορδον σύγκειται ἐκ δύο μειζόνων τόνων καὶ ἑνὸς ἡμιτονίου ἢ λείμματος ($^9/_8 + {}^9/_8 + {}^{256}/_{243}$). Ν. Α. Χ.

τετράχορδος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐπὶ μουσικῶν ὀργάνων, ὁ ἔχων τέσσαρας χορδάς.

τετράχορος (ὁ)· χορὸς χορευόμενος ὑπὸ τεσσάρων ἰδίᾳ χορευτῶν, κοιν. *καδρίλιες* (βλ. λ.).

τετράχρονος· ἀρχ. μετρ., ὁ ἐκ τεσσάρων πρώτων χρόνων ἢ σημείων συγκείμενος πούς. Ε. ΔΙ. Κ.

τετραχρωμία (ἡ)· βλ. λ. *τριχρωμία*.

τετραῳδία (ἡ)· μουσικὴ σύνθεσις ἐκτελουμένη ὑπὸ τεσσάρων, κοιν. *κουαρτέτο*.

τετραῴδιον (τὸ) *[Ὑμνολ.]*. Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὑμνολογίᾳ κανὼν ἐκ τεσσάρων ᾠδῶν ἀπαρτιζόμενος. Τούτων γίνεται χρῆσις ἐν τῇ ἀνατολικῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὄρθρου τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἀρχῆς γιγνομένης ἀπὸ τοῦ Σαββάτου τῆς β' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν. Διὰ τὰ τετραῴδια, καθώρισαν οἱ ταῦτα ποιήσαντες Κοσμᾶς ὁ Ἁγιοπολίτης, ὁ Μαϊουμᾶ ἐπίσκοπος, Ἰωσὴφ ὁ Στουδίτης καὶ Θεόδωρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, τὴν ΣΤ', Ζ', Η' καὶ Θ' ᾠδήν. Ν. Α. Χ.

τετράων (ὁ) (Tetraon) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τετραονιδῶν*, περιλαμβάνον εὔρωστα καὶ βαρέα πτηνὰ μὲ πόδας χονδροὺς καὶ χαμηλοὺς καὶ δακτύλους ἐφωδιασμένους συνήθως διὰ κερατοειδῶν προσφύσεων. Τὸ ῥάμφος των εἶναι βραχύ, παχύ, ἰσχυρὸν καὶ κεκολοβωμένον κατὰ τὸ ἄκρον του. Τὸ πτέρωμά των εἶναι πυκνόν, αἱ πτέρυγές των ἀνεπτυγμέναι καὶ ἡ οὐρὰ των πλατεῖα καὶ ἀπεστρογγυλωμένη κατὰ τὸ ἄκρον της.

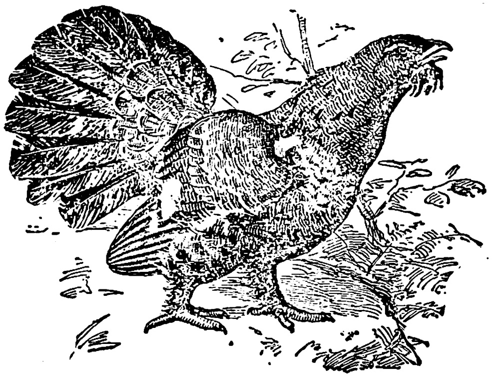

Τετράων ὁ ἀγριόρνις.

Οἱ ἄρρενες, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων των (Μάρτιος), διογκώνουν τὴν ὑπὸ τὸν λαιμόν των εὑρισκομένην δερματοπτυχήν, καταβιβάζουν πρὸς τὰ κάτω τὰς πτέρυγας, ἀνορθώνουν τὴν οὐράν των καὶ συνάπτουν ἀληθεῖς μάχας πρὸς ἀλλήλους διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς θηλείας. Ἡ θήλεια γεννᾷ, ἐντὸς μικροῦ λάκκου, 6—10 ᾠὰ χρώματος ὑπερύθρου, ἅτινα καὶ ἐπῳάζει μετὰ μεγάλης ἀφοσιώσεως. Ἅμα τῇ ἐκκολάψει των οἱ νεοσσοὶ ἀκολουθοῦσι τὴν μητέρα των, ὡς τὰ ὀρνίθια, πρὸς εὕρεσιν τῆς τροφῆς των. Μετὰ πάροδον ὀλίγων ἑβδομάδων ἀναπτύσσονται τελείως αἱ πτέρυγές των καὶ μόνα των πλέον τρέχουσι πρὸς ἀναζήτησιν τῆς τροφῆς. Κατὰ τὸ φθινόπωρον μόνον τὰ νεαρὰ ἄρρενα ἐγκαταλείπουσι τελείως τὴν μητέρα των, ἐνῷ τὰ νεαρὰ θήλεα παραμένουσι πλησίον αὐτῆς. Τὰ πτηνὰ ταῦτα θηρεύονται ἀπλήστως διὰ τὸ κρέας των, ἀλλ' ἡ θήρα των εἶναι δύσκολος, διότι ἀπὸ μακρὰν ἀντιλαμβανόμενα τὴν πλησίασιν τῶν ἀνθρώπων κρύπτονται ἀνὰ μέσον τῶν φυλλωμάτων τῶν δένδρων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *τετράων ὁ ἀγριόρνις* (Tetraon urogallus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 0,90 μ. περίπου ὁ ἄρρην καὶ εἰς 0,65 μ. περίπου ἡ θήλεια. Ἔχει ῥάχιν μελανοϊοκυανῆν, στῆθος μεταλλικῶς πράσινον, ὀφθαλμοὺς ἐρυθροὺς καὶ ῥάμφος κίτρινον τὰ ἄρρενα καὶ φαιὸν τὰ θήλεα. Ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ὀρεινοὺς τύπους τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως τὰ Πυρηναῖα καὶ τὰς Ἄλπεις καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν περὶ τὰ Ἱμαλάϊα. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν πτηνῶν τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

τετραωρία (κοιν. *βάρδια*) *[Ναυτ.]*. Ἡ ἐν τῷ πλοίῳ ἐπὶ τέσσαρας συνεχεῖς ὥρας ὑπηρεσία μέρους τοῦ πληρώματος (τοιχαρχίας, τμήματος ἢ ἡμιτοιχαρχίας) πρὸς φρούρησιν, ἐκτέλεσιν χειρισμῶν, ὑπηρεσίαν λέμβων κ.λ.π. Τῆς *τετραωρίας* ἢ *τετραώρου φυλακῆς* ἡγεῖται ὁ ἐπὶ τῆς φυλακῆς ἀξιωματικός, ὑπεύθυνος διὰ τὰ κατὰ τὴν τετραωρίαν ἐπὶ τοῦ πλοίου συμβάντα. Ἄρχονται δὲ αἱ τετραωρίαι ἀπὸ ὥρας πολλαπλασίας τοῦ ἀριθμοῦ 4, λογίζεται δὲ ὡς πρώτη τετραωρία ἡ 8—12 ὥρ. (δηλαδὴ 20—24 ὥρ.) νυκτερινή. Αἱ τετραωρίαι διαδέχονται ἀλλήλας κανονικῶς. Ἐὰν ὅμως ὑπάρχῃ ἀνάγκη, διακόπτεται ἡ κανονικότης τῆς διαδοχῆς διὰ τοῦ *ἀετοῦ* (βλ. λ.). Αἱ ὧραι ἑκάστης τετραωρίας σημαίνονται διὰ κρούσεων τοῦ κώδωνος, εἶναι δὲ αὗται ἁπλαῖ διὰ τὰς ἡμισείας ὥρας καὶ διπλαῖ δι' ἑκάστην τῶν τεσσάρων ὡρῶν. Σ. Ε. Λ.

τετράωρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ τεσσάρων ὡρῶν, ὁ ἐπὶ τέσσαρας ὥρας διαρκῶν: «τετράωρος ἐργασία, — ἀπόστασις»· || *τετράωρον* (τό)· ὡς οὐσ., χρονικὸν διάστημα τεσσάρων ὡρῶν.

τετραώροφος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων τέσσαρας ὀρόφους, ἐπὶ οἰκιῶν.

τετρημένον *πέταλον* *[Ἀνατομ.]*. Ὀστεϊνον πρόμηκες, τετράπλευρον πέταλον, ὁριζοντίως κείμενον, δι' οὗ συνάπτονται πρὸς ἀλλήλας αἱ δύο πλάγιαι μοῖραι (λαβύρινθοι) τοῦ ἠθμοειδοῦς ὀστοῦ. Διὰ τῶν τρημάτων τοῦ τετρημένου πετάλου διεξέρχονται τὰ ὀσφρητικὰ νημάτια εἰς τὸ κύτος τῆς ῥινός. Ι. Π.

τετρήρης (ἡ) *[Ἀρχ. Ναυτ.]*. Τύπος πλοίου πολεμικοῦ τῶν ἀρχαίων, ἔχοντος τέσσαρας ἐπαλλήλους σειρὰς κωπῶν (βλ. λ. *κωπήλατον* ναυτικὸν καὶ *τριήρης*) Κατὰ Διόδωρον (ΙΘ) ἐν τούτοις οὐχὶ ἡ τοιαύτη, ἀλλ' ἡ ἔχουσα μόνον τέσσαρας κώπας ἑκατέρωθέν της ναῦς. Σ. Ε. Λ.

Τέτρικα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας, ἐκτεινόμενον παρὰ τὰ μεθόρια τῆς χώρας τῶν Σαβίνων καὶ ἀποτελοῦν κλάδον τῶν Ἀπεννίνων ὀρέων. Α. Θ. Σ.

τέτριξ (ὁ) (Tetrix) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πηδητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκριδιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀκρίδων μικροῦ μεγέθους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τέτριξ ὁ δικτυόπτερος* (Tetrix dictyoptera), ἁπαντῶν ἁπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

τετροδοντίδαι (οἱ) (Tetrodontidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλεκτογνάθων*, περιλαμβάνουσα ἰδιορρύθμους ἰχθῦς, διακρινομένους κυρίως ἐκ τῶν νωδῶν σιαγόνων των, αἵτινες καλύπτονται ὑπὸ παχέος ἀναδιπλωμένου δέρματος καὶ ἐκ τοῦ ὅτι δύνανται νὰ πληρῶσι τὸν εὐρὺν αὐτῶν πρόλοβον ἀέρος, οὕτως ὥστε νὰ διογκῶσι τὸ σῶμά των σφαιροειδῶς καὶ νὰ ἐπιπλέωσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τετρόδους* (βλ.λ.). Δ. Ν. Π.

τετρόδους (ὁ) (Tetrodon) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων πλεκτογνάθων τῆς οἰκογενείας τῶν *τετροδοντιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ζῶντα εἰς τὰς θερμὰς καὶ τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Οἱ τετρόδοντες διακρίνονται κυρίως ἐκ τοῦ ῥύγχους των, ὅπερ φέρει κατὰ τὸ μέσον ῥαφήν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας διαφαίνονται τέσσαρες ὀδόντες. Τὸ σῶμά των καλύπτεται ὑπὸ ἀκανθωτοῦ δέρματος, τὰ δὲ βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα ὑπὸ παχείας δερματοπτυχῆς. Ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ οὐρὰ εἶναι λεῖαι. Οἱ τετρόδοντες ἔχουσι μακρότατον ἔντερον καὶ παμμεγίστην νηκτικὴν κύστιν. Τὸ κρέας των εἶναι μυκῶδες καί τινων μάλιστα εἰδῶν καὶ δηλητηριῶδες. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *τετρόδους ὁ ὕστριξ* (Tetrodon hystrix), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 0,30 μ. περίπου καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἀφρικανικὰ παράλια καὶ σπανίως καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

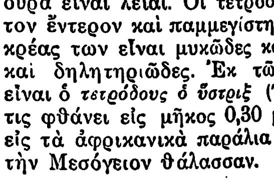

Τετρόδους ὁ ὕστριξ.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως, ὡς καὶ τῆς πλειοκαίνου τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Ἰταλίᾳ. Γ. Κ. Γ.

τετρόζαι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἁπλᾶ σάκχαρα (μονοσακχαρῖται) τὰ περιέχοντα ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν τέσσαρα ἄτομα ὀξυγόνου. Ἀναλόγως τῆς ἀλδεϋδικῆς ἢ κετονικῆς συντάξεως τοῦ καρβονυλίου, διακρίνονται εἰς *ἀλδοτετρόζας* καὶ *κετοτετρόζας*. Ἡ ἁπλουστέρα ἀλδοτετρόζη ἔχει τὸν τύπον ($CH_2(OH).CH(OH).CH(OH).CHO$ καὶ ὡς ἐκ τῆς παρουσίας τῶν δύο ἀσυμμέτρων ἀτόμων ἄνθρακος παρουσιάζεται εἰς τέσσαρας στερεοϊσομερεῖς μορφάς, ἤτοι τὴν d— καὶ l—*ἐρυθρόζην* καὶ d— καὶ l—*θρεόζην*. Ἡ ἁπλουστέρα κετοτετρόζη ἔχει τὸν τύπον:

$$CH_2(OH).CH(OH).CO.CH_2(OH)$$

Digitized by Google

καὶ ὡς ἐκ τῆς παρουσίας ἑνὸς ἀσυμμέτρου ἀτόμου ἄνθρακος ἐμφανίζεται εἰς δύο ὀπτικῶς ἰσομερεῖς μορφάς, τὴν d — καὶ l — *ἐρυθρουλόζην*. Ὅλα τὰ ἀνωτέρω σώματα παρεσκευάσθησαν συνθετικῶς καὶ δὴ μόνον εἰς σιροπιώδη κατάστασιν. Ἔχουν ἐπίσης συνθετικῶς παρασκευασθῆ καὶ διάφορα ὁμόλογα τῶν ἀνωτέρω σωμάτων. Σ. Γ.

τετρολικὸν ὀξὺ *['Οργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστον ὀργανικὸν ὀξύ, ὁμόλογον τοῦ *προπιολικοῦ ὀξέος*. Ἔχει τὸν τύπον $CH_3 . C \vdots C . COOH$ καὶ παρασκευάζεται συνθετικῶς ἐκ τοῦ κροτωνικοῦ καὶ ἰσοκροτωνικοῦ ὀξέος. Κρυσταλλοῦται εἰς ρομβικοὺς πίνακας, τήκεται εἰς 76°,5 καὶ βράζει εἰς 203°. Εἶναι εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Οἱ ἀτμοὶ αὐτοῦ εἰς θερμοκρασίαν ὀλίγον ἀνωτέραν τοῦ βαθμοῦ ζέσεως αὐτοῦ διασπῶνται εἰς ἀλλυλένιον καὶ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. Διὰ θερμάνσεως μεθ' ὕδατος εἰς 325—330° ὑδρολύεται πρὸς ἀκετόνην καὶ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. Σ. Γ.

τετρονάλη (ἡ) *[Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν δισουλφονῶν, τοῦ τύπου

$$(C_2H_5)_2 C(SO_2 C_2H_5)_2$$

Σῶμα κρυσταλλικόν, κρυσταλλούμενον εἰς φύλλα ἢ πίνακας, τήκεται εἰς 85°, δυσδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ σχετικῶς εὐδιάλυτον εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Ἔχει ὑπνωτικάς, ὡς ἡ σουλφονάλη, ἰδιότητας. Σ. Γ.

τετροξείδιον (τὸ) *[Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ χημείᾳ τὸ ὀξείδιον τὸ περιέχον ἐν τῷ μορίῳ αὐτοῦ τέσσαρα ἄτομα ὀξυγόνου. Σ. Γ.

τετροξυαδιπαλδεϋδοξὺ *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *γλυκουρονικὸν ὀξύ*.

τετροξυηλεκτρικὸν ὀξὺ *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *διοξυτρυγικὸν ὀξύ*.

τετρόπιον (τὸ) (Tetropium) *[Ζφολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν κεραμβυκιδῶν. Τὸ εἶδος τετρόπιον castaneum διὰ τῶν σκωλήκων του διανοίγει στοὰς ἐντὸς τοῦ ξύλου τῆς ἐλάτης καὶ τῆς πεύκης μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀποξήρανσιν τῶν δένδρων. Ε. Τ. Ε.

τετρεφάνη (ἡ) (Tetrophan) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς *τετραϋδροατοφάνης* (βλ. λ.).

τετρύλη, ἡ *τετρανιτρομεθυλανιλίνη*, ἡ *τρινιτροφαινυλομεθυλονιτραμίνη* (ἡ) *[Χημ.]*. Νιτροπαράγωγον τοῦ τύπου $(NO_2)_3 C_6 H_2 N(NO_2) CH_3$. Κίτρινον κρυσταλλικὸν σῶμα, ἀποσυντιθέμενον κατὰ τὴν θέρμανσιν εἰς 128°,5. Παρασκευάζεται διὰ νιτρώσεως τῆς διμεθυλανιλίνης. Εἶνε ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Ἀποτελεῖ τὸ μᾶλλον ἐκρηκτικὸν τῶν ἀρωματικῶν νιτροσωμάτων, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς πρόκλησιν ἐκρήξεων καὶ ἐν ἀναμίξει μετ' ἄλλων ἐκρηκτικῶν ὑλῶν διὰ γομώσεις. Σ. Γ.

τετρώβολον (τὸ) *['Αρχ.]*. Ὑποπολλαπλάσιον τῆς δραχμῆς. Εἶχε τέσσαρας ὀβολοὺς καὶ ἰσοδυνάμει πρὸς τὰ $^2/_3$ τῆς δραχμῆς. Ὡς νόμισμα, τὸ τετρώβολον ἦτο ἀργυροῦν καὶ ἐζύγιζε τὸ πολὺ 2,91 γραμμ. Ἐν Ἀθήναις τὸ τετρώβολον ἔφερεν ὡς ὀπισθότυπον συνήθως δύο γλαῦκας· ὑστερωτέρων ὅμως χρόνων τετρώβολα ἔχουσιν ὡς τύπον τὴν κεφαλὴν τῆς Παλλάδος. Β. Δ. Θ.

Τέτσα (Teza), ***Αἰμίλιος***. Ἰταλὸς ἀνατολιστὴς (1831—1907). Ἐσπούδασε κυρίως ξένας γλώσσας, ὧν ἐγίνωσκε περὶ τὰς 40, καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας, τῆς σανσκριτικῆς καὶ τῆς συγκριτικῆς ἱστορίας τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παδούης. Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Λυγκέων καὶ τοῦ Ἰνστιτούτου τῶν Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν τῆς Βενετίας, ἔγραψε πλῆθος ἔργων, ἐν οἷς: «Ἀγαθάγγελος», «Περὶ λαϊκῶν τραγουδιῶν» (1889), «Ναντὰ» ἰνδικὸν μυθιστόρημα (1897), «Κριτικὰ ἀνάλεκτα» (1897), «Ἀρμενικὸν λεξιλόγιον ὀνομάτων φυτῶν» (1898), «Ἰνδικαὶ παραδόσεις» (1899). Λ. Χ. Ζ.

Τέτσελ (Tetzel), ***Ἰωάννης***. Ἐγεννήθη ἐν Πίρνα τῷ 1460. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας (1482—1487), κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν. Διεκρίθη ἰδίᾳ ὡς ἱεροκήρυξ τῶν ἀφέσεων, δράσας ἀπὸ τοῦ 1504—1510 καὶ ἔπειτα ἀπὸ τοῦ 1516. Ἡ κατὰ τὸ 1517 δρᾶσις αὐτοῦ ἐγγὺς τῆς Βυρτεμβέργης ἠνάγκασε τὸν Λούθηρον νὰ δημοσιεύσῃ τῇ 31 Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους τὰς περιφήμους αὐτοῦ 95 θέσεις κατὰ τῶν ἀφέσεων. Τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Τέτσελ νὰ δημοσιεύσῃ σειρὰν θέσεων, αἵτινες ἔπειτα ἠριθμήθησαν εἰς 106, περιγραφεισῶν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας Βιμπίνα. Τὰς θέσεις ταύτας ὑπεστήριξεν ὕστερον δημοσίᾳ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς παρὰ τὸν Ὄδερον Φραγκφούρτης. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Λούθηρον νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ «Sermon von Ablass und Gnade» (1518), εἰς ὃ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπήντησεν ὁ Τέτσελ διὰ τοῦ ἔργου του «Vorlegung», ὅστις καὶ ἐδημοσίευσε 50 θέσεις συνταχθείσας ὑπ' αὐτοῦ. Τέλος, ἐπειδὴ ἀπηγορεύθη τὸ κήρυγμα τῶν ἀφέσεων ἐπὶ ὀκταετίαν, ὁ Τέτσελ ἀπεσύρθη εἰς Λειψίαν, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε τῷ 1519, ταφεὶς μετὰ τιμῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς αὐτόθι μονῆς τῶν δομινικανῶν. Αἱ θέσεις τοῦ Τέτσελ ἔχουσι δημοσιευθῆ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν «Opera omnia Lutheri» (1544 φ. 93—96 αἱ πρῶται καὶ φ. 96—98 αἱ δεύτεραι). Ἐκ τῶν βιογραφιῶν τοῦ Τέτσελ ἄξιαι μνείας εἶναι, ἐκτὸς ἄλλων, αἱ τοῦ G. Hechtius «Vita Joannis Tetzeli» (1717), τοῦ J. Vogel «Leben Johann Tetzels» (1717) καὶ τοῦ N. Paulus «Joh. Tetzel der Ablassprediger» (1898). Κ. Ι. Δ.

Τέτσεν (Tetschen, τσεχ. Decin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν Βοημίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα, μετὰ σταθμοῦ πλοίων, καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βιέννη — Δρέσδη. Κάτ. 11.244. Ἔχει βιβλιοθήκην (40.000 τόμ.), συλλογὴν νομισμάτων καὶ ὅπλων καὶ βιομηχανίαν κλωστηρίων, μεταλλίνων εἰδῶν καὶ χημικῶν προϊόντων. Θ. Κ.

Τέτσνερ (Tetzner), ***Φραγκῖσκος***. Γερμανὸς φιλόλογος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ γερμανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀρχαιολογίας τῶν σλαυϊκῶν καὶ βαλτικῶν λαῶν. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἐξετέλεσε διάφορα ταξίδια μελετῶν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, τὸ Μεξικόν, τὸν Καναδᾶν, τὴν Ν. Ἀφρικήν, τὸ Σουδάν, τὴν Συρίαν, τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Σπιτσμπεργκ καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς: «Περὶ τῶν λαῶν τῆς Σερβίας, Βουλγαρίας, Σλοβακίας, Κροατίας, Ἰστρίας καὶ Ρουμανίας» (1897—1904), «Βιβλίον παροιμιῶν» (1903), «Παλαιὰ γερμανικὰ τραγούδια» (1910), «Ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον, τὸ Σουδὰν καὶ τὴν Ἀνατολήν» (1913). Μ. Δ. Β.

τέτσος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ φυτοῦ *κισσός*. Δ. Ν. Π.

Τέτταιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Τοττάϊον*.

τεττιγιδίδαι (οἱ) (Cicadellidae) *[Ζφολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὁμοπτέρων*, περιλαμβάνουσα μικρὰ ἢ μετρίου μεγέθους ἔντομα, ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *τεττιγομήτρα*, ἡ *τεττιγονία* καὶ ὁ *τέττιξ* (βλ. τὰς λ.). Δ. Ν. Π.

τεττιγομήτρα (ἡ) (Tettigomitra) *[Ζφολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τεττιγιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ διακρινόμενα κυρίως ἐκ τῶν ὑμενωδῶν προσθίων πτερύγων των. Δ. Ν. Π.

τεττιγονία (ἡ) (Tettigonia) *[Ζφολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τεττιγιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς τέττιγας, ἀπαντῶντας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐνδιαιτωμένους εἰς τοὺς ἀγρούς. Δ. Ν. Π.

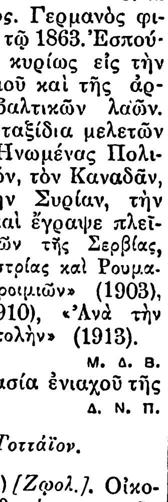
Τεττιγονία.

τεττιγοφορία (ἡ) *['Αρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἡ παρὰ τοῖς εὐπατρίδαις μάλιστα τῶν Ἀθηναίων κρατοῦσα κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Σόλωνος χρόνους συνήθεια τῆς στερεώσεως τοῦ κρωβύλου, ἤτοι τοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν πεπλεγμένων τριχῶν τῆς κεφαλῆς κόμβου, διὰ καρφίδος ἢ περόνης, ἐχούσης ὡς κεφαλὴν *τέττιγα* χρυσοῦν. Ἡ συνήθεια αὕτη ἔσχε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις κρατοῦσαν γνώμην, ὅτι οἱ τέττιγες ἐγεννῶντο ἐκ τῆς γῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἦσαν αὐτόχθονες. Ὅθεν τὸ τεττιγοφορεῖν ἐθεωρεῖτο ὡς σύμβολον τῆς ἰθαγενείας τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ἐφ' ᾗ οὗτοι μάλιστα ἐκαυχῶντο. Ε. ΔΙ. Κ.

τέττιξ (ὁ) (Cicada) *[Ζφολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τεττιγιδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ μικρά, μετριόσωμα ἢ μεγαλόσωμα ἔντομα, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους χώρας τῆς γῆς καὶ διακρινόμενα κυρίως ἐκ τοῦ τερετισμοῦ των, ἤτοι τοῦ θορύβου, ὅστις προέρχεται ἐκ τῆς προστριβῆς τοῦ λεπτοῦ τεταμένου δέρματος, ὅπερ εὑρίσκεται κατὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα τῆς κοιλίας, μετ' αὐτῆς. Κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν ἐντόμων τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Κεφαλὴ βραχεῖα καὶ εὐρεῖα, στόμα σχηματιζόμενον ἐξ ἐπιμήκων ἀρθρώσεων καὶ ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ εἶδος προβοσκιδοειδοῦς ἀπορροφητικοῦ ὀργάνου, κεραῖαι βραχύταται, ὀφθαλμοὶ 2 μεγάλοι καὶ 3 μικροί, χρῶμα ἐρυθρόν. Αἱ πτέρυγες εἶναι ὑαλώδεις, κοσμούμεναι συνήθως ὑπὸ ἐρυθρῶν στιγμάτων, οἱ πόδες λεπτοὶ καὶ κατάλληλοι πρὸς ἅλμα, ἡ κοιλία κωνικὴ καὶ διωγκωμένη, ἥτις εἰς τὸν ἄρρενα φέρει τὸ προκαλοῦν τὸν τερετισμὸν ὄργανον· ἡ θήλεια στερεῖται τοιούτου ὀργάνου καὶ ἀντ' αὐτοῦ φέρει εἰς τὸ ἄκρον τῆς κοιλίας τέρετρον, δι' οὗ διατρυπᾷ τοὺς κλάδους τῶν δένδρων καὶ ἐντὸς τῶν προξενουμένων ἐντομῶν ἐναποθέτει τὰ ᾠά της. Ἡ θήλεια γεννᾷ ἀπὸ 50—600 ᾠά, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Αἱ προνύμφαι προσομοιάζουσι πρὸς νεαροὺς ψύλλους καὶ ἀμέσως ὡς ἐκκολαφθῶσιν εἰσέρχονται ἐντὸς τῆς γῆς καὶ εἰς βάθος ἑνὸς περίπου μέτρου, ἐκεῖ δὲ ὑφίστανται πλείστας μεταμορφώσεις, μέχρις ὅτου γίνωσι νύμφαι, αἵτινες ἔχουσιν ἓξ πόδας. Κατὰ τὸ ἔαρ ἐξέρχονται ἐκ τῆς γῆς ὡς τέλεια ἔντομα.

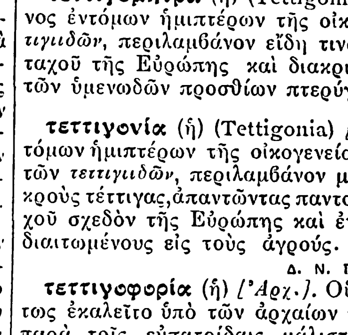

Τέττιξ.
(A=Νύμφη. B=Τὰ προξενοῦντα τὸν τερετισμὸν ὄργανα τοῦ ἄρρενος.)

Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι ὁ *τέττιξ ὁ κοινὸς* (Cicada communis) κοινῶς *τζίτζικας* ἢ *τζιτζίκι* ἢ *τσίτσικας*, γνωστότατος ἐν Εὐρώπῃ, φθάνων εἰς μῆκος τριῶν περίπου ἑκατοστομέτρων. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανὸς μετὰ κιτρίνων καὶ ὑπερύθρων κηλίδων κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ ὑπόλευκος κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀναφαίνεται κατὰ τὸ θέρος ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν δένδρων, τῶν θάμνων τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν κήπων. Τρέφεται ἐκ τοῦ χυμοῦ τῶν κλάδων καὶ φύλλων, ἅτινα διατρυπᾷ, ἐπιφέρων πολλάκις μεγάλας καταστροφάς. Δ. Ν. Π.

—*[Λαογρ.]* Οἱ ἀρχαῖοι, οἵτινες ἠγάπων λίαν τοὺς *τέττιγας* διὰ τὸ τερέτισμα αὐτῶν, ἐκάλουν τοὺς μὲν μεγάλους *ἀχέτας*, τοὺς δὲ μικροὺς *τεττιγονίδια*. Περὶ τεττίγων ὁμιλοῦσι συχνάκις οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς. Οὕτως, ὁ μὲν Ἡσίοδος (Ἔργ. καὶ Ἡμ. 580) λέγει ὅτι «λιγυρὰν καταχεύονται ἀοιδήν», ὁ δὲ Ἀνακρέων μελῳδεῖ «Μακαρίζομέν σε, τέττιξ, ὅτι δένδρεων ἐπ' ἄκρων βασιλεὺς ὅπως ἀείδεις». Ὁ Πλάτων (Φαῖδρ. 262 D) ἀποκαλεῖ τὸ ἔντομον «Μουσῶν ὑποφήτην» καὶ λέγει ὅτι οἱ τέττιγες ἦσαν ἄλλοτε ἄνθρωποι, οἵτινες, μαγευθέντες ἐκ τῆς μελῳδίας τῶν Μουσῶν, ἐλησμόνησαν καὶ ἐγκατέλιπον ἑαυτοὺς ν' ἀποθάνουν ἐξ ἀσιτίας. Ἐκ τούτου δὲ συγκινηθεῖσαι αἱ Μοῦσαι, μετεμόρφωσαν αὐτοὺς εἰς ἔντομα. Ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. Γ 151) παρομοιάζει τοὺς περὶ τὸν Πρίαμον γέροντας ἀγορητὰς πρὸς τέττιγας μὲ ἡδεῖαν λειριόεσσαν φωνήν. Ἐντεῦθεν καὶ παροιμιωδῶς τέττιγες ἐκλήθησαν οἱ λάλοι καὶ φλύαροι ἄνθρωποι. Ἐπειδὴ κατὰ Θεόκριτον (δ', 16) ἐπιστεύετο ὅτι οἱ τέττιγες ἐτρέφοντο μὲ σταγόνας δρόσου, πολλοὶ ἔτρωγον αὐτοὺς ὡς ὀρεκτικά, ἰδίως δὲ τὰς νύμφας καὶ τὰς ᾠοτοκούσας θηλείας (Ἀριστ. Περὶ τὰ ζῷα Ἱστ 5,30, 5. *Ἀθήν.* 133 B), ἂν μὴ ἐνταῦθα ἐννοῆται ὁ *ἐνάλιος τέττιξ*, ἤτοι ὁ ἀστακός. Πάντως ὁ Αἰλιανὸς ψέγει ὡς ἀδηφάγους ἐκείνους, οἵτινες τρώγοντες τοὺς τέττιγας, δὲν ἐνόουν ὅτι προσέβαλλον τὰς Μούσας, τὰς θυγατέρας τοῦ Διός. Κατὰ τὸν Θεόκριτον, ὡσαύτως, τοὺς ἄρρενας τέττιγας διετήρουν ἄλλοι ἐντὸς κλωβῶν ἐκ θρύου καὶ ἔτρεφον μὲ γήτειον ἢ ἄλλον εἶδος πράσου ἢ κρομμύου, θνῄσκοντας δ' ἔθαπτον ἐντὸς μικρῶν τάφων. Ὁμοίως διατηροῦν τοὺς τέττιγας νῦν καὶ οἱ Ἰσπανοί, χάριν τοῦ τερετίσματός των. Λέγεται ὅτι ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ οἱ τέττιγες οἱ ζῶντες εἰς τὴν πρὸς τὸ Ρήγιον ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἅληκος ἦσαν ἄφωνοι, ἐνῷ οἱ ζῶντες εἰς τὴν ἑτέραν ὄχθην, πρὸς τὴν Λοκρίδα, ἦσαν λαλίστατοι. Καὶ ἡ μὲν μυθολογία λέγει ὅτι ὁ Ἡρακλῆς, διερχόμενος ἐκ τῆς περὶ τὸ Ρήγιον χώρας, ἠθέλησε ν' ἀναπαυθῇ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἠνωχλεῖτο ἐκ τῶν τεττίγων, ηὐχήθη εἰς τοὺς θεοὺς ν' ἀπαλλαγῇ αὐτῶν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ θεοὶ τοὺς κατέστησαν ἀφώνους. Ἀλλ' ὁ Στράβων ὅμως ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ τέττιγες οὗτοι ἦσαν ἄφωνοι, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ διαστέλλουν τοὺς ὑμένας τῆς ἠχογόνου συσκευῆς των, ὡς ἐκ τῆς ἐπικρατούσης εἰς τὴν ὄχθην ἐκείνην ὑγρασίας. Ὡς βεβαιοῖ ὁ Θουκυδίδης (I. 6), οἱ Ἀθηναῖοι πλούσιοι γέροντες ἔφερον χρυσοῦς τέττιγας ἐπὶ κεφαλῆς ὡς σύμβολον ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες (διότι οὕτως ἐνόμιζον, ὅτι ἐγεννῶντο οἱ τέττιγες ἐκ τῆς γῆς). Οἱ χρυσοῖ οὗτοι τέττιγες ἦσαν πιθανῶς καρφίδες ἢ περόναι, ἔχουσαι ὡς κεφαλὴν τέττιγας ἐκ χρυσοῦ, δι' ὧν ἐστερέωνον τὸν κρωβύλον, ὅστις ἦτο κόμβος ἐκ πεπλεγμένων τριχῶν τῆς κόμης ἐπὶ τῆς κορυφῆς. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν συμβολικὴν ταύτην ἔννοιαν, οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν κωμικῶς *τέττιγα* τὸν ἐκτόπιον παραμάγειρον, ἐμφανιζόμενον ἀπὸ σκηνῆς μεθ' ἄλλων μὲ εἰδικὸν προσωπεῖον, ἀναφαλαντίαν καὶ παραβλῶπα, ἐνῷ τὸν ἐντόπιον μάγειρον, τὸν πολιτικόν, ἐκάλουν *μαίσωνα*.

Τὸ ἄφροντι ᾆσμα τοῦ τέττιγος κατειρωνεύθησαν οἱ ἀρχαῖοι μυθοπλάσται, ὡς ὁ Αἴσωπος, τὴν ἀμεριμνησίαν ἐκείνου ἀντιθεὶς πρὸς τὴν προνοητικότητα καὶ τὸ φίλεργον τοῦ μύρμηκος. Παρόμοια μυθεύματα ἐμφανίζονται καὶ νῦν παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, λέγοντι ὅτι τὸν *τζίτζικα* κατηράσθη ἡ μάνα του διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀδιαφορίαν του «νὰ τραγουδῇ ἢ νὰ φωνάζῃ ὡς που νὰ σκάσῃ». Ἀλλὰ

Digitized by Google

τὸ ᾆσμα τοῦ τέττιγος συνδέεται καὶ πρὸς τὴν θερινὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους, ὡς καὶ πρὸς τὴν ὡρίμανσιν τῶν σταφυλῶν.

Ἂν δὲν λαλήσῃ τζίτζικας
δὲν εἶν' καλοκαιράκι.
Τζίτζικας ἐλάλησε
μαύρη ρώγα γυάλισε.

Εἰς παιδικὸν ᾀσμάτιον, δι' οὗ χαιρετίζεται ὁ τέττιξ, φαίνεται σαφῶς ἡ λατρευτικὴ ἀρχὴ καὶ σημασία αὐτοῦ:

Θερίζιτ', ἀλουνίζιτι
κι μένα κλίκι κάμιτι
στὴ βρύση νὰ τοῦ βάνιτι,
νὰ ἔρτου νὰ τοῦ πάρου,
νὰ κάτσου νὰ τοῦ φάου,
νὰ πέσου νὰ πεθάνου.

Ἐν Μακεδονίᾳ τὸ ᾀσμάτιον τοῦτο συνδέεται πρὸς πραγματικὸν ἀπαρχῆς ἔθιμον. Κατ' Ἰούλιον αἱ γυναῖκες, ζυμώνουσαι ἐκ τοῦ νέου σίτου τὸ *τζιτζιρόκλικο* ἢ *κλίκι* ἢ *κολλίκι* (κατὰ τὸ ἀρχαῖον *κόλλιξ* ἢ *κολλίκιον*=εἶδος κριθίνου ἄρτου), φέρουσιν εἰς κρήνας ἢ φρέατα καὶ ἀφοῦ βρέξωσιν αὐτό, διανέμουν εἰς τοὺς ἐρχομένους νὰ λάβουν ὕδωρ ἢ εἰς τοὺς διαβαίνοντας. Ὁμοίως ἔπραττον τὸ πάλαι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὸν ἄρτον τῶν Θαργηλίων. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

τέτυρα (ἡ) (Tetyra) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πεντατομιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἔντομα ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτώμενα καὶ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης ἀπαντῶντα. Δ. Ν. Π.

Τέτφορντ Μάϊνς (Thetford Mines) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τοῦ Καναδᾶ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπεκανκούρ. Κάτ. 7.800. Εἶναι κέντρον μεταλλευτικῆς περιοχῆς ἐξορύξεως ἀμιάντου. Θ. Κ.

Τευδέριον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Γερμανίας, ὅπου ἡ σημερινὴ Tüdderen. Α. Θ. Σ.

Τευθέας *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ ποταμοῦ τῆς Ἀχαΐας Πείρου, πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Σκόλλιος. Ι. Σ. Σ.

τευθίδαι (οἱ) (Teuthidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκανθοπτερυγίων*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς μὲ σῶμα πεπιεσμένον καὶ στόμα μικρόν, φέρον εἰς ἑκάστην σιαγόνα αἰχμηροὺς ὀδόντας. Ἀξιόλογον γένος εἶναι ἡ *τευθίς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Τεῦθις. Βασιλεὺς τῆς ὁμωνύμου πόλεως, ὅστις καὶ *Ὄρνυτος* ἐπεκαλεῖτο. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ἐλθὼν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα, ἀπῆλθεν ἐξ Αὐλίδος. Ἡ Ἀθηνᾶ, λαβοῦσα τὴν μορφὴν τοῦ Μέλανος, προσεπάθησε νὰ τὸν μεταπείσῃ ὁ Τεῦθις ὅμως ἐτραυμάτισε τὴν θεάν, ἥτις ὀργισθεῖσα ἐτιμώρησε τοὺς κατοίκους τῆς Τευθίδος μὲ ἀκαρπίαν τῆς χώρας των. Πρὸς ἐξιλασμὸν οὗτοι κατεσκεύασαν, κατὰ χρησμὸν ἐκ Δωδώνης, ἄγαλμα φέρον τραῦμα εἰς τὸν μηρὸν περιβεβλημένον μὲ πορφυροῦν τελαμῶνα. ΚΑΨ.

Τεῦθις, ἡ Τευθὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πολίχνη τῆς Ἀρκαδίας παρὰ τὸν ἀρκαδικὸν Ὀρχομενόν. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων της εἶχον μετοικήσει εἰς Μεγαλόπολιν, ὅτε ἐκτίσθη αὕτη ὡς κοινὸν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν προπύργιον τῶν Ἀρκάδων. Οἱ ἀπομείναντες εἰς ταύτην (μνημονεύεται καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου) φαίνεται ὅτι δὲν τὴν ἐγκατέλιπον χάριν τῶν παναρχαίων ἱερῶν της, τοῦ τῆς Ἀφροδίτης, τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ κυρίως τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐρείπια ταύτης διασῴζονται βορειότερον τῶν ἐρειπίων τοῦ φραγκικοῦ κάστρου τῆς Ἄκοβας. Διεσώθησαν καὶ χαλκᾶ νομίσματα τῆς Τεύθιδος, ὅτε ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, φέροντα τὸν τύπον τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΧΑΙΩΝ ΤΕΥΘΙΔΑΝ. ΚΑΨ.

τευθὶς (ἡ) (Soligo) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων κεφαλοπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυοψιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη, ἐξ ὧν τὰ τρία ἀπαντῶσιν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Αἱ τευθίδες διακρίνονται διὰ τὴν πολυτοκίαν των. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *τευθὶς ἡ κοινὴ* (Soligo vulgaris), κοινῶς *καλαμάρι*, γνωστοτάτη εἰς ὁλόκληρον τὴν Μεσόγειον καὶ παρ' ἡμῖν. Ἡ κεφαλή της εἶναι μεγάλη, τὸ σῶμα εὐμέγεθες, πολλάκις δὲ φθάνει εἰς μῆκος 50 περίπου ἑκατοστομέτρων. Ὁ χρωματισμός της εἶναι λευκοπυρρόξανθος μὲ ἐρυθροφαίους κηλῖδας. Ἀπαντᾷ κατὰ πολυπληθεῖς συνήθως ὁμάδας. Ἁλιεύεται ἰδίως κατὰ τὴν νύκτα διὰ τὸ εὔγευστον κρέας της. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν εἶναι ἡ *ἑσπιοτευθὶς ἡ κυανόχρους* (Soligo azurea), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 80 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει χρῶμα κυανομελανόν. Ἀπαντᾷ παρὰ τὴν νῆσον τῆς Ἑνώσεως. Δ. Ν. Π.

Τευθὶς ἡ κοινή.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *τευθίδων* εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἰουρασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

— **τευθὶς** (ἡ) (Teuthis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *τευθιδιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους ἰχθύων, διακρινομένων διὰ τὸ ἐπίμηκες, πεπιεσμένον καὶ ὑπὸ μικροτάτων λεπίων κεκαλυμμένον σῶμά των. Δ. Ν. Π.

Τευθρανία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ Μυσίας καὶ πρωτεύουσα τῆς χώρας ταύτης κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Εἶχε κτισθῆ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Καΐκου ποταμοῦ ὑπὸ τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῶν Μυσῶν Τεύθραντος, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὸ ὄνομά της, καλουμένη ὡσαύτως καὶ *Γεύθραντος ἄστυ*. Ἡ πόλις αὕτη καὶ ἡ περὶ αὐτὴν χώρα εἶχε δοθῆ πρὸς ἐπικαρπίαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου εἰς τὸν ἐξόριστον βασιλέα τῆς Σπάρτης Δημάρατον ὡς κληρονομικὸν κτῆμα.

—2) Ἡ περὶ τὴν προρρηθεῖσαν πόλιν καὶ περὶ τὸν ποταμὸν Κάϊκον χώρα τῆς Μυσίας, ἐκτεινομένη μεταξὺ τῶν πόλεων Ἐλαίας καὶ Περγάμου. Ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος καλεῖται καὶ *Τεύθραντος πεδίον* καὶ *Τευθραντιὰς γῆ*. ΚΑΨ.

Τεύθρας. —1) Μυθικὸς βασιλεὺς τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Μυσῶν, σύζυγος γενόμενος τῆς πρὸς αὐτὸν πωληθείσης ὡς δούλης ὑπὸ τοῦ Ναυπλίου Αὔγης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀλέου, καὶ θετὸς πατὴρ τοῦ ἐκ τοῦ Ἡρακλέους υἱοῦ της Τηλέφου, τὸν ὁποῖον νυμφεύσας μετὰ τῆς θυγατρός του Ἀργιόπης κατέστησε καὶ διάδοχόν του εἰς τὸν βασιλικὸν τῆς Μυσίας θρόνον. Ἀπὸ τούτου ὠνομάσθη Τευθρανία τμῆμά τι τῆς Μυσίας.

— 2) Υἱὸς τοῦ Πανδίονος καὶ πατὴρ τοῦ βασιλέως τῶν Θεσπιῶν Θεσπίου.

— 3) Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς ἐν Θρᾴκῃ Ἀρίσβης, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς Ἄξυλος ἐφονεύθη ἐν Τροίᾳ ὑπὸ τοῦ Διομήδους.

— 4) Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Φρυγίας, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα Τέκμησσαν ἔλαβεν ὁ Αἴας, ἀφοῦ τὸν ἐφόνευσεν.

— 5) Ἱδρυτὴς τῆς ἐν Λακωνικῇ πολίχνης Τευθρώνης.

— 6) Ἐπιφανὴς ἐκ Μαγνησίας Ἀχαιός, φονευθεὶς ἐν Τροίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος. ΚΑΨ.

Τευθρώνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πολίχνη τῆς Λακωνίας καὶ ἐκ τῶν 18 πόλεων τοῦ Κοινοῦ τῶν Ἐλευθερολακώνων. Εἶχε κτισθῆ, κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν (*Παυσ.* Γ' 25, 4), ὑπό τινος Ἀθηναίου Τεύθραντος καὶ ἔκειτο ἐπὶ τῆς βορείας ὄχθης τοῦ ὅρμου Κολοκυνθίας τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου. Ἐκ τῶν ἀρχαίων θεῶν ἐτιμᾶτο ἐν αὐτῇ ἐξαιρετικῶς ἡ Ἰσσωρία Ἄρτεμις. Ἡ Τευθρώνη ἐπλεονέκτει τῶν ἄλλων λακωνικῶν πολισμάτων τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ταϋγέτου, ἥτις σχηματίζει τὴν ἄνυδρον χερσόνησον τοῦ Ταινάρου, διότι μόνη αὐτὴ εἶχε ῥέοντα πηγαῖα ὕδατα, τὴν Ναΐαν πηγήν. Ἴχνη ἐρειπίων ταύτης διεσώθησαν ἐπὶ τῆς μικρᾶς χερσονήσου *Σκοπᾶ*, παρὰ τὸ νῦν χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Μάνης Κότρωναν. ΚΑΨ

— **Τευθρώνης, τέως δῆμος** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν πέντε δήμων, οἵτινες ἀπετέλουν ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Περιελάμβανε τὰ χωρία *Ἔξω Νύμφη, Καβάλος* καὶ *Κότρωνα*.

Τευκρίδαι (οἱ). Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Τεύκρου τοῦ Τελαμῶνος, βασιλεύσαντος ἐν Κύπρῳ μέχρι τοῦ Εὐαγόρου, περὶ τὸ 410 π. Χ. Α. Θ. Σ.

τευκρίνη (ἡ) (Teucrin) *[Φαρμακογν.]*. Ἐκλήθη οὕτω γλυκοζίτης ἀπομονωθεὶς ἐκ τοῦ φυτοῦ *τεύκριον τὸ καρποφόρον*. Εἶναι κρυσταλλικὸς καὶ τήκεται εἰς 228—230°. Ὡς τευκρίνη χαρακτηρίζεται καὶ ὑδατικὸν ἐκχύλισμα, καθαρθὲν δι' ἀλκοόλης, τοῦ φυτοῦ *τεύκριον τὸ σκόρδιον*. Εἶναι σκοτεινὸν ὑγρόν, δριμείας γεύσεως καὶ πώδους ὀσμῆς. Κ. Γ. Μ.

τεύκριον (τὸ) (Teucrium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον θάμνους, φρύγανα ἢ καὶ πόας μονοετεῖς ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 100 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος καὶ ὧν τινα εἶναι φαρμακευτικά, γνωστότερα καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶντα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Τεύκριον ἡ χαμαίδρυς* (Teucrium chamaedrys), ἥτις εἶναι πόα πολυετής, φαρμακευτικὴ καὶ γνωστὴ ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *χαμοδρυά*. *Τεύκριον τὸ κρητικὸν* (Teucrium creticum), θάμνος φυόμενος εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον, τὴν Ἄνω Αἴγυπτον, τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην, γνωστὸς εἰς τὸν Διοσκορίδην ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐλένιον τὸ αἰγύπτιον*. *Τεύκριον τὸ ξανθὸν* (Teucrium flavum), θάμνος ἀπαντῶν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *μοσχόχορτο, μοσχοχόρταρο, μοσχοστουβιὰ* καὶ *χαμαιδρυά*. *Τεύκριον τὸ πόλιον* (Teucrium polium), πόα πολυετής, φαρμακευτική, ἀπαντῶσα πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλων παραμεσογειακῶν χωρῶν, ὅπου καλλιεργεῖται ὑπὸ πλείστας ποικιλίας. Παρ' ἡμῖν εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *ἀμάραντο, λιβανόχορτο, μητέρα, παναγιόχορτο, πόλιο τοῦ βουνοῦ, τῆς ἀγάπης τὸ βοτάνι, τῆς κυρᾶς τὸ χορτάρι, τῆς Παναγιᾶς τὸ χορτάρι*, κ. ἄ. *Τεύκριον τὸ σκόρδιον* (Teucrium scordioides), κοινὸν παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὰ ὀνόματα *σκορδιὸ* ἢ *σκορδόχορτο*. Τοῦτο εἶναι πόα πολυετής, ὑδροχαρὴς καὶ φαρμακευτική, φερομένη εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα *σκορδίου πόα* (Herba scordii).

Τεύκριον. (Α=ἄνθος.)

Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν εἶναι τὸ *τεύκριον τὸ μάρον* (Teucrium marum), φαρμακευτικὸς θάμνος, ὅστις φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάρου πόα* (Herba mari). Ἀπαντᾷ εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Τευκρὶς (*Γῆ*) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Εὔφορος καὶ ὑπὸ πολλῶν ποταμίων διαρρεομένη κατὰ τὴν νότιον παραλίαν τοῦ Ἑλλησπόντου χώρα, ἢ ἄλλως *Δαρδανία*. Ἀπετέλει τμῆμα τῆς Τρωάδος, ὀνομασθεῖσα οὕτω κατὰ τὴν παράδοσιν ἀπὸ τοῦ Τεύκρου (*Ἡρόδ.* Β, 118). Α. Θ. Ι.

Τεῦκροι (οἱ), ἢ ***Τευκροὶ*** *[Ἀρχ.]*. Οἱ κάτοικοι τῆς *Τευκρίδος* γῆς (βλ. λ.), ὀνομασθείσης οὕτω ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως αὐτῶν Τεύκρου, μεταναστεύσαντος κατά τινα παράδοσιν ἐκ Κρήτης εἰς τὴν Τρωάδα. Μετὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους, κυρίως δὲ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις, τὸ ὄνομα τῶν Τεύκρων ἀπέβη συνώνυμον τῶν *Τρώων*. Α. Θ. Ι.

Τεῦκρος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ ποταμίου θεοῦ Σκαμάνδρου καὶ τῆς νύμφης Ἰδαίας, ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Τροίας, ἀπὸ τοῦ ὁποίου οἱ Τρῶες Τεῦκροι ἐκαλοῦντο. Τὴν θυγατέρα τούτου Βάτειαν ἢ Ἀρίστην νυμφευθεὶς ὁ ἐκ Σαμοθρᾴκης ἐλθὼν Δάρδανος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰασίωνος, ἐγένετο διάδοχος αὐτοῦ καὶ κτίσας τὴν ὁμώνυμον πόλιν ἐκάλεσε τὴν χώραν Δαρδανίαν, τοὺς δὲ κατοίκους Δαρδάνους (*Διοδ. Σικελ.* IV. 75, *Ἀπολλδ.* Γ, 12, 7). Κατ' ἄλλην παράδοσιν, ὁ Δάρδανος ἦτο αὐτόχθων ἐκ Τροίας, δεχθεὶς τὸν Σκάμανδρον καὶ Τεῦκρον ἐκ Κρήτης, οἵτινες εἰσήγαγον τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος Σμινθέως.

—2) Υἱὸς τοῦ Τελαμῶνος ἐκ Σαλαμῖνος καὶ τῆς Ἡσιόνης, θυγατρὸς τοῦ Λαομέδοντος, ἑτεροθαλὴς δ' ἀδελφὸς τοῦ Αἴαντος, ὁ κράτιστος τοξότης τῶν ἐν Τροίᾳ Ἑλλήνων, μεγάλως ἐκτιμώμενος ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἐπιστρέψας μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον εἰς τὴν πατρίδα του καὶ μὴ γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ πατρός του, διότι δὲν ἐξεδίκησε τὸν θάνατον τοῦ Αἴαντος, ἦλθεν εἰς Κύπρον, ὅπου ἵδρυσε τὴν Σαλαμῖνα καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Εὐνην, θυγατέρα τοῦ Κύπρου, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγέννησε τὴν Ἀστερίαν (*Στράβ.* ΙΔ. 682, *Παυσ.* Η 15,7) Οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ, *Τευκρίδαι* καλούμενοι, ἐβασίλευσαν μέχρι τοῦ Εὐαγόρου, περὶ τὸ 410 π.Χ. Κατ' ἄλλην παράδοσιν, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (ΙΓ' 604), ὁ Τεῦκρος προήρχετο ἐξ Ἀττικῆς ἐκ τοῦ δήμου Τρώων, μετὰ ταῦτα Ξυπετεώνων. Εἰς τὰς τραγῳδίας, ἰδίως δὲ τοῦ Σοφοκλέους, ἀποτελεῖ σημαντικώτατον πρόσωπον. Ἐπίσης καὶ ὁ Ρωμαῖος τραγικὸς ποιητὴς Πακούβιος (220—130 π. Χ.) ἔγραψε τραγῳδίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Τεῦκρος» (Teucer). Α. Θ. Ι.

— **Τεῦκρος**. Διάσημος χαράκτης δακτυλιολίθων, ἀγνώστου πατρίδος, πιθανῶς ζήσας ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Αὐγούστου. Α. Θ. Ι.

Τευμησσός, ἢ ***Τεύμησσος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* —1) Χαμηλὸν ὄρος τῆς Βοιωτίας, καλούμενον σήμερον *Σωρὸς* (ὕψ. 612 μ.) καὶ ἐκτεινόμενον ἐκ Δ. πρὸς Α. ἀνατολικῶς τῶν Θηβῶν. Κατά τινα μῦθον ἔπλασε τοῦτο ὁ Ζεύς, ἵνα κρύψῃ τὴν ἐκ Φοινίκης ἀπαχθεῖσαν Εὐρώπην. Ἐπὶ τοῦ ὄρους διητᾶτο καὶ θηρίον, ἡ τευμησία ἀλώπηξ, τὴν ὁποίαν

Digitized by Google

ἔπεμψαν οἱ θεοὶ πρὸς τιμωρίαν τῶν Θηβαίων, ἀποκλεισάντων τοὺς ἀπογόνους τοῦ Κάδμου ἀπὸ τῆς βασιλείας. Ἡ ἀλώπηξ αὕτη ἦτο ἀσύλληπτος, ἐζήτει δὲ καθ' ἕκαστον μῆνα παῖδα πρὸς βοράν. Ὁ Ἀθηναῖος ὅμως Κέφαλος εἶχε κύνα, ὃν οὐδὲν ζῷον ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ· εὐγνωμονῶν οὗτος εἰς τοὺς Θηβαίους, διότι ἐκάθηραν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἀκουσίου φόνου τῆς συζύγου του Πρόκριδος, ἀπήλλαξεν αὐτοὺς τῆς μάστιγος, διώξας τὴν ἀλώπεκα μετὰ τοῦ κυνός του, ὁ ὁποῖος ὅμως, ὡς καὶ ἡ ἀλώπηξ, μετεμορφώθη ὑπὸ τοῦ Διὸς εἰς λίθον.

—2) Ἀρχαία πολίχνη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁμωνύμου ὄρους, ἔνθα ὑπῆρχε κατὰ τὸν Παυσανίαν ναὸς Ἀθηνᾶς, καλουμένης Τελχινίας, ἱδρυθεὶς ὑπὸ Τελχίνων ἐλθόντων ἐκ Κύπρου. Τοποθετεῖται κατὰ τὸν λόφον *Μεσοβοῦνι* ΒΑ. τῶν Θηβῶν καὶ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ὕπατον (Σ.Ε.Κ.).

Ι. Σ. Σ.

Τευριοχαῖμαι [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον πρὸς βορρᾶν τῶν Σουδήτων ὀρέων (νῦν Erzegebirge), τὴν νῦν Θουριγγίαν. Εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Τουρώνους* τοῦ ἰδίου συγγραφέως. Α. Θ. Σ.

Τευρίσκοι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῆς Δακίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον τὰ βόρεια αὐτῆς, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Τύρα ποταμοῦ (νῦν Δνειστέρου), μεταξὺ τῶν Ἀνάρτων πρὸς δυσμὰς καὶ τῶν Κοιστοβώκων πρὸς ἀνατολάς, τὴν νῦν περίπου Τρανσυλβανίαν. Α. Θ. Σ.

Τευσία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς *Σαντορίνης* (βλ.λ.).

Τεύτα. Βασίλισσα τῆς Ἰλλυρίας. Ἦτο σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Ἰλλυρίας Ἄγρωνος, ὃν διεδέχθη μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐπισυμβάντα περὶ τὸ 284 π. Χ. Ἐπ' αὐτῆς οἱ Ἰλλυριοὶ προέβαινον εἰς παντὸς εἴδους ληστρικὰς ἐπιδρομάς, ἕνεκα δὲ τούτων περιέπεσαν εἰς τὴν δυσμένειαν πάντων τῶν περὶ αὐτὴν λαῶν, οἵτινες καὶ προσεπάθουν δοθείσης εὐκαιρίας νὰ κηρύξουν κατ' αὐτῆς τὸν πόλεμον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰλλυριοί, τῇ διαταγῇ τῆς Τεύτας, ἐλῄστευον πᾶν πλοῖον ἐρχόμενον ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ Ρωμαῖοι ἀπέστειλαν πρὸς τὴν Τεύταν πρεσβευτάς, πρὸς οὓς αὕτη προσηνέχθη ἀλαζονικῶς καὶ οὓς κατόπιν ἐφόνευσεν. Ἕνεκα τούτου οἱ Ρωμαῖοι ἐκήρυξαν κατ' αὐτῆς τὸν πόλεμον καὶ ἐξαπέστειλαν κατὰ τῆς Ἰλλυρίας τὸν Γναῖον Φαλούϊον μετὰ 200 πλοίων καὶ τὸν Αὖλον Ποστούμιον μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ. Ἡ Τεύτα μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τοῦ πλείστου τῆς Ἰλλυρίας καὶ τῆς Ἠπείρου, κινδυνεύσασα νὰ συλληφθῇ, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ, γενομένη φόρου ὑποτελὴς εἰς τὴν Ρώμην. Α. Θ. Α.

Τευταμίδης [*Μυθολ.*]. Βασιλεὺς τῆς Θεσσαλικῆς Λαρίσης, παρὰ τῷ ὁποίῳ κατέφυγεν ὁ Ἀκρίσιος, φοβούμενος, κατά τινα χρησμόν, τὴν μετὰ τοῦ ἐγγόνου του Περσέως συνάντησιν. Τελουμένων ὅμως γυμνικῶν ἀγώνων ὑπὸ τοῦ Τευταμίδου πρὸς τιμὴν τοῦ ἀποθανόντος πατρός του, προσῆλθε τυχαίως καὶ ὁ Περσεύς, ὅστις ἀγωνιζόμενος εἰς τὸ πένταθλον ἐφόνευσεν ἀκουσίως τὸν πάππον του καὶ οὕτως ἐξεπληρώθη ὁ χρησμὸς (*Ἀπολλοδ.* Β. 4. 4). Α. Θ. Σ.

Τεύταμος [*Μυθολ.*]. Πατὴρ τοῦ Ἀστερίου ἢ Ἀστερίωνος (βλ. *Τέκταμος*). Α. Θ. Σ.

—**Τεύταμος** Στρατηγὸς Μακεδών, ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιλέκτου σώματος τῶν ἀργυρασπίδων μετὰ τοῦ Ἀντιγένους, συνταχθεὶς μετὰ τοῦ Εὐμένους ἐν Κιλικίᾳ τῷ 320 π. Χ. εἰς τοὺς μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Ἀντιγόνου πολέμους. Ζηλοτυπῶν ὅμως τὸν Εὐμένη, προσεχώρησεν εἰς τὸν Ἀντίγονον τῷ 316 π. Χ., παραδώσας ζῶντα τὸν Εὐμένη μετὰ τὴν ἐν Γαβιηνῇ μάχην. Ἔκτοτε δὲν ἀναφέρεται πλέον (*Πλουτάρχ.* Εὐμέν. 16—17). Α. Θ. Σ.

Τεύταρος [*Μυθολ.*]. Σκύθης βουκόλος τοῦ Ἀμφιτρύωνος, διδάξας εἰς τὸν Ἡρακλέα νὰ τοξεύῃ καὶ χαρίσας εἰς αὐτὸν τὰ τόξα του, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἥρωος παρέλαβεν ὁ Φιλοκτήτης (Λυκόφ. 56). Α. Θ. Σ.

Τευτέα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πολίχνη τῆς Ἀχαΐας, κειμένη παρὰ τὴν Δύμην καὶ τὸν ὁμώνυμον ποταμόν. Εἶχεν ἀξιόλογον ἱερὸν τῆς (Νεμυδίας) Ἀρτέμιδος. Ἡ θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη, ζητεῖται δὲ περὶ τὸ χωρίον Φώσταινα. Ι. Ι. Σ.

τεῦτλον (τὸ) (Beta) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιωδῶν*, περιλαμβάνον 4—5 εἴδη φυτῶν, ὧν κυριώτερα *τεῦτλον τὸ κοινὸν* (Beta vulgaris) καὶ *τεῦτλον τὸ ἄγριον* (Beta vulgaris maritima), ὅπερ ἀπαντᾷ αὐτοφυὲς καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας *σέσκουλο κοκκινόχρουν* ἢ *παντζάρι*. Τῶν τεύτλων ὑπάρχουσι πολλαὶ ποικιλίαι, ὧν τινες λαχανευόμεναι, ἄλλαι κτηνοτροφικαί, ἄλλαι σακχαροπαραγωγοί. Πάντα εἶναι φυτὰ ἀλλόγαμα. Ἡ αὐτογονιμοποίησις εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος ἕνεκα τῆς πρωτανδρίας, ἤτοι τῆς προτέρας (κατὰ 2—3 ἡμέρας) ὡριμάνσεως τῶν ἀνθήρων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ᾠοθήκην. Τὰ τεῦτλα καλλιεργοῦνται καὶ ὡς κηπουρικὸν φυτὸν καὶ ὡς κτηνοτροφικὸν τοιοῦτον ἢ παραγωγὸν οἰνοπνεύματος, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὴν ἐκ τῶν ριζῶν των ἐξαγωγὴν σακχάρεως. Ἐκ τῶν τεύτλων παράγεται πλέον τοῦ 1/3 τῆς καταναλισκομένης ἐν τῷ κόσμῳ σακχάρεως, τῶν 2/3 ἐξαγομένων ἐκ τοῦ σακχαρο-

Τεῦτλον.

καλάμου. Ἄλλοτε παρήγετο σάκχαρις ἐν Θεσσαλίᾳ εἰς τὰ ἐν Λαζαρίνῃ ζωγράφεια κτήματα, ὅπου εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐργοστάσιον, ἐν οἷς ἐκαλλιεργοῦντο σακχαρότευτλα εἰς ἔκτασιν 4.000—6.000 στρεμμάτων, κατόπιν ὅμως τοῦ κατὰ τὸ 1909 ψηφισθέντος μονοπωλίου τῆς σακχάρεως ἀπηγορεύθη ἡ παραγωγὴ αὐτῆς καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν τεύτλων ἔπαυσεν. Ἡ περιεκτικότης τῶν παραγομένων τεύτλων εἰς σάκχαρον ἦτο κατὰ μέσον ὅρον 14, 75 %, ἡ ἐκ τούτων δ' ἐξαγομένη πρὸς ἐμπορίαν σάκχαρις ἀνήρχετο εἰς 11,6 %.

Σακχαρότευτλον μετὰ τῶν ριζῶν του.

Τὸ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν τεύτλων κλῖμα πρέπει νὰ εἶναι ὑγρόν, διότι αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ παραγωγικωτάτου τούτου φυτοῦ εἰς ὕδωρ εἶναι μεγάλαι, δυνάμεναι ὅμως νὰ δοθῶσι δι' ἀρδεύσεως.

Διὰ νὰ σχηματισθῇ τὸ ρίζωμα καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὸν ἐμπλουτισμόν του εἰς σάκχαρον, ἔχει ἀνάγκην ὁλικῆς θερμοκρασίας 2400—2700°. Διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ σπόρου εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταφυτευθῇ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὅτε διὰ τὴν ἄνθησιν καὶ ὡρίμανσιν τοῦ καρποῦ ἀπαιτεῖ ἀκόμη 1500—1800°.

Τὸ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν τεύτλων ἔδαφος πρέπει νὰ εἶναι βαθὺ καὶ πλούσιον, νὰ συγκρατῇ δὲ ἐπαρκῶς τὴν ὑγρασίαν. Τὸ βάθος τοῦ ἐδάφους πρέπει νὰ εἶναι μέγα, διότι τὸ μῆκος τῆς ρίζης τοῦ φυτοῦ φθάνει τὰ 1 ἕως 2 μέτρα.

Ἀνθοφόρος κλάδος τεύτλου.

Ἡ ἀμειψισπορὰ διευκολύνεται τὰ μέγιστα διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς καλλιεργείας τοῦ φυτοῦ τούτου. Τίθεται ὡς κεφαλὴ τῆς ἀμειψισπορᾶς λ. χ. τεῦτλα-σῖτος-βῖκος σιτηρόν· ἀλλὰ καὶ ἡ τριετὴς ἀμειψισπορά: τεῦτλα-σῖτος-βῖκος, εἶναι καλλίστη. Πάντως ἡ συχνὴ καλλιέργεια τοῦ φυτοῦ τούτου ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ ἔχει μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐλαττωμάτων της καὶ τὸ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καταστρεπτικῶν ἐντόμων ἅτινα ὑπῆρξαν μία ἐπὶ πλέον αἰτία τῆς καταστροφῆς τῆς καλλιεργείας ταύτης εἰς τὰ ζωγράφεια κτήματα. Ὡς φυτὸν μεγίστης παραγωγῆς, ἔχει ἀνάγκην ἀφθονωτάτης λιπάνσεως. Τὸ ποσὸν τῶν 3000—4000 χιλιογράμμων κόπρου εἶναι ἀπαραίτητον, κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὥστε καὶ ἐμπλουτισμὸς εἰς θρεπτικὰ στοιχεῖα νὰ γίνῃ καὶ ὀργανικὴ οὐσία ἐπαρκὴς νὰ προστεθῇ εἰς τὸ ἔδαφος. Κατὰ τὸ προηγούμενον τῆς σπορᾶς φθινόπωρον δέον νὰ προστεθῇ ἄφθονον φωσφορικὸν καὶ καλιοῦχον λίπασμα, κατὰ δὲ τὴν ἄροσιν τῆς ἀνοίξεως προστίθεται τὸ ἀζωτοῦχον λίπασμα τῆς θειικῆς ἀμμωνίας ἢ τοῦ νίτρου. Κατὰ στρέμμα 3 χιλιόγραμμα ἀζώτου, 4 φωσφορικοῦ ὀξέος καὶ 5 καλίου εἶναι ἐπαρκὴς χημικὴ λίπανσις, ἢ 50 χιλιόγραμμα τοῦ λιπάσματος 6—8—8.

Ἡ προετοιμασία τοῦ ἐδάφους εἶναι περίπου ἡ αὐτὴ μὲ τὴν διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀραβοσίτου γινομένην· μόνον ὅτι τὰ τεῦτλα ἔχουν βαθυτάτας ρίζας καὶ διὰ τοῦτο ἡ κατὰ τὸ φθινόπωρον βαθεῖα ἄροσις πρέπει νὰ γίνεται εἰς βάθος 20 τοὐλάχιστον ἑκατοστῶν καὶ εἰ δυνατὸν εἰς 35 ἑκατοστά. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἄνοιξιν σπείρεται πολὺ ἐνωρίτερον τοῦ ἀραβοσίτου, πρέπει, ἐὰν μὲν ἡ τελευταία ἄροσις τοῦ φθινοπώρου ἐγένετο πρωΐμως, νὰ γίνεται ἀμέσως πρὸ τῆς σπορᾶς μία ἐλαφροτάτη ἄροσις, ἐὰν δὲ ἡ φθινοπωρινὴ ἄροσις ἐγένετο πολὺ ὀψίμως, τότε ἀντὶ ἀρόσεως ἐκτελεῖται μόνον σβάρνισμα κατὰ τὴν ἄνοιξιν διὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἐδάφους διὰ τὴν σποράν. Κατὰ τὴν σπορὰν πρέπει τὸ ἔδαφος νὰ εἶναι καλῶς λειοτριβημένον.

Ὑπάρχουσι πλεῖσται ποικιλίαι τεύτλων: κτηνοτροφικῶν, σακχαροτεύτλων καὶ ἡμισακχαροτεύτλων. Ἐκ τῶν κτηνοτροφικῶν γνωστοτέρα εἶναι ἡ Mammouth. Ἡ Γερμανία εἶναι ὁ κυριώτερος χορηγὸς σπόρων παραγόντων τεῦτλα μεγάλης περιεκτικότητος εἰς σάκχαρον. Ἡ σπορὰ γίνεται κατὰ τὴν ἄνοιξιν. Ἡ φθινοπωρινὴ σπορὰ δίδει μὲν μεγάλας ρίζας, ἀλλὰ ἰνώδεις καὶ σκληράς, αἵτινες οὔτε διὰ τὰ ζῷα εἶναι κατάλληλοι, ὡς ἐπιφέρουσαι ἔμφραξιν τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος, οὔτε διὰ τὰ σακχαροποιεῖα, τῶν ὁποίων αἱ κοπτικαὶ μηχαναὶ ἀδυνατοῦσι νὰ τὰς κόψωσι. Τὰ κατὰ τὸ φθινόπωρον σπειρόμενα τεῦτλα ἀνθίζουσι καὶ καρποφο-

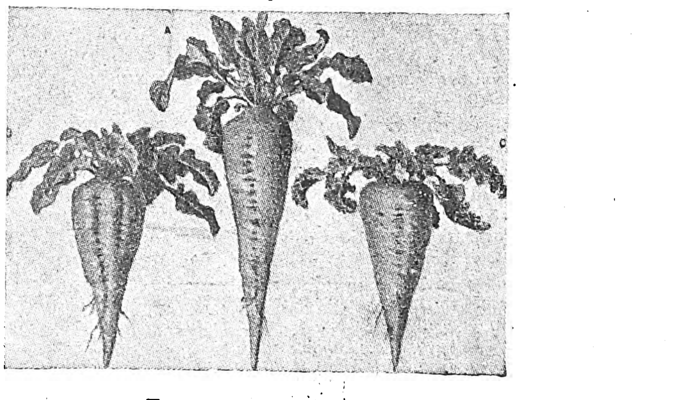

Τύποι σακχαροτεύτλων.

ροῦσι κατὰ τὸ θέρος, παράγοντα οὕτω ὀλιγώτερον σάκχαρον καὶ καθιστάμενα ἰνώδη. Εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα ἡ σπορὰ δύναται νὰ γίνῃ τὸν Φεβρουάριον ἢ Μάρτιον, εἰς δὲ τὴν Νότιον, τὸν Ἰανουάριον ἢ Φεβρουάριον. Ἡ σπορὰ δύναται νὰ γίνῃ καὶ κατὰ Μάϊον ἢ καὶ Ἰούνιον, ἐὰν ὁ ἀγρὸς ἀρδεύεται. Πρὸ παντὸς διὰ τὰ κτηνοτροφικά, ἡ μετὰ τὴν συγκομιδὴν τῆς κριθῆς ἐποχὴ εἶναι καταλληλοτάτη, ἂν καὶ τὸ φύτρωμα, ἕνεκα τῆς ξηρότητος τῆς ἀτμοσφαίρας, εἶναι δύσκολον. Ἡ σπορὰ γίνεται διὰ τῆς μηχανῆς, διὰ τὰς μικρὰς ὅμως ἐκτάσεις δύναται νὰ γίνῃ καὶ διὰ τῆς χειρὸς εἰς γραμμάς. Τὸ βάθος τῆς σπορᾶς δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 2—3 ἑκατοστά. Αἱ δὲ ἀποστάσεις τῶν γραμμῶν διὰ μὲν τὰ κτηνοτροφικὰ τεῦτλα εἶναι 45—60 ἑκατοστῶν, διὰ δὲ τὰ σακχαρότευτλα 35—50 ἑκατοστά. Τὸ ποσὸν τοῦ σπόρου εἶναι 2—4 χιλιόγραμμα.

Μετὰ τὸ φύτρωμα καὶ μόλις φανοῦν αἱ γραμμαὶ τῶν φυτῶν, πρέπει νὰ γίνῃ ἐλαφρὸν σκάλισμα, ὅταν δὲ τὰ φυτὰ μεγαλώσουν καὶ ἀποκτήσουν 4—5 φύλλα, τότε γίνεται τὸ *ἀραίωμα*, ἐκριζουμένων πάντων τῶν φυτῶν πλὴν ἑνὸς ἀνὰ 20—30 ἑκατοστά, εἶτα ἐπακολουθεῖ σκάλισμα, ἐν ἀνάγκῃ ἐπαναλαμβανόμενον, ὥστε ὁ ἀγρὸς νὰ μένῃ τελείως ἀπηλλαγμένος ζιζανίων. Τὰ σκαλίσματα διακόπτονται, ὅταν ἡ ἀνάπτυξις τῶν φύλλων εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη, ἵνα μὴ κατὰ τὴν ἐκτέλεσίν των ἐπέρχεται βλάβη εἰς τὰ φυτά. Τὰ σκαλίσματα δύνανται νὰ γίνουν καὶ δι' ἱπποσκαλιστηρίου.

Ἡ ἐκρίζωσις τῶν μὲν κτηνοτροφικῶν τεύτλων γίνεται ὅταν λάβουν τὴν μεγίστην δυνατὴν ἀνάπτυξιν, πάντως ὅμως πρὸ τοῦ ξεσταχυάσματος αὐτῶν, τῶν δὲ σακχαροτεύτλων, ὅταν ἡ περιεκτικότης εἰς σάκχαρον δύναται φθάσῃ ἓν μέγιστον ὅριον. Τοῦτο ἐξακριβοῦται δι' ἀναλύσεων ἐκτελουμένων κατὰ ὀλιγοήμερα διαστήματα. Ἡ περιεκτικότης εἰς σάκχαρον δύναται νὰ φθάσῃ τὰ 18 καὶ 20%, ἐν Ἀθήναις δὲ εἰς τοὺς ἀγροὺς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς ὑπερέβη καὶ τὰ 23%. Ἡ ἐκρίζωσις ἐκτελεῖται δι' ἁπλοῦ λισγαρίου ἢ διχα-

Digitized by Google

λωτοῦ ἢ καὶ δι' ἱπποκινήτου ἢ μηχανοκινήτου ἐκριζωτῆρος. Ἡ ἀπόδοσις εἶναι 1500—3000 χιλιόγραμμα τὸ στρέμμα διὰ τὰ σακχαρότευτλα καὶ 2000—5000 χιλιόγραμμα τὸ στρέμμα διὰ τὰ κτηνοτροφικά

Ὁ μήκης Cercospora belicola προσβάλλει τὰ φύλλα τῶν τεύτλων καὶ ἡ Rizoctonia violacea προσβάλλει τὰς ρίζας. Ὁ σκώληξ Heterodera Schachtii προσβάλλει ἐπίσης τὰς ρίζας. Τὰ κολεόπτερα Cassida nebulosa καὶ Cleonus Sulcirostris ἐπέφερον φοβερὰς ζημίας εἰς τὰς τευτλοκαλλιεργείας τῶν ζωγραφείων κτημάτων, ὡς καὶ ἡ Agriotes segatum, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρουραῖοι προξενοῦν μεγάλας φθορὰς εἰς τὰς τευτλοκαλλιεργείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ad. Damseaux*, «Plantes de la Grande culture».—*J. Vilmorin*, «L'hérédité chez la betterave cultivée».—*J. Percival*, «Agricultural Botany».—*Π. Γενναδίου*, «Λεξικὸν φυτολογικόν» —*Σ. Παπανδρέου*, «Ἡ καλλιέργεια τῶν σακχαροτεύτλων ἐν Ἑλλάδι».—*S. Papandréou*, «La betterave sucrière en Grèce» (actes du XIII congrès Intern. d'Agricul.).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Observation sur une culture rémunératrice de la betterave sucrière en Grèce» (actes du XIV congrès Intern. d'Agric.). Σ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

τευτλοσάκχαρον (τό). Τὸ ἐκ τῶν τεύτλων παρασκευαζόμενον *σάκχαρον*.

Τεύτλουσα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Καρπαθίου πελάγους πρὸ τῆς Καρικῆς ἀκτῆς καὶ μεταξὺ Σύμης καὶ Ἁλικαρνασσοῦ (*Θουκ.* Η, 42). Ὁ κάτοικος *Τευτλουσαῖος* καὶ *Τευτλούσιος* (*Στεφ. Βυζ.* 619, 2). Διατηρεῖ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν μεταφράσει, οὖσα ἡ νῆσος *Σεσκλὶ* ἢ *Σέσκλο*, ἡ πρὸ τῆς νοτίας ἄκρας τῆς Σύμης. Σ. Ε. Λ.

Τευτοβούργιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Παννονίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, μετὰ τὴν μετ' αὐτοῦ συμβολὴν τοῦ Δραύου καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Μούρσας (νῦν Eszeg) εἰς Κόρνακον (νῦν Sotin παρὰ τὸ Vukovar) ὁδοῦ. Ὑπὸ τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ χάρτου καλεῖται Tittoburgium, περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἦτο ἕδρα ἰσχυρᾶς φρουρᾶς. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Dalya ἐν Νοτιοσλαυΐᾳ, ὅπου εὑρέθησαν ἐπιγραφαὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Α. Θ. Σ.

Τευτοβούργιος *δρυμὸς* (Teutoburger Wald) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Γερμανίας ἐν Βεστφαλίᾳ, Ἀννοβέρῳ καὶ Λίππε, μήκους 110 καὶ πλάτους 3—10 χλμ., ἀρχομένη κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ ὄρους Ἐγκενγκεμπίργκε, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Λίππειος* (Lippischer) δρυμός, καὶ λήγουσα παρὰ τὸ Μπεφέργκεν. Ὑψίστη κορυφὴ Φελμέρστοτ (468 μ.). Εἶναι λίαν δασώδης καὶ περικλείει μεταλλεύματα ἄνθρακος, σιδήρου καὶ μολύβδου καὶ μεταλλικὰς πηγάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ λουτρὰ Ρότενφελντε καὶ Μάϊνμπεργκ. Ἀποτελεῖ τὴν γραμμὴν διαχωρίσεως ὑδάτων μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βέζερ καὶ Ἔμς. Κατὰ τὸν Τάκιτον, ἐν τῷ δρυμῷ, κατὰ τὸ κέντρον καὶ πρὸς ἀνατολάς, ἔλαβε χώραν τῷ 9 μ. Χ. ἡ περίφημος νίκη τοῦ Ἀρμινίου κατὰ τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων, ἡ ἀπελευθερώσασα τὴν Γερμανίαν τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως. Θ. Κ.

Τεύτονες (οἱ) *['Αρχ.]*. Γερμανικὸν φῦλον, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ σημερινὸν γενικὸν ὄνομα τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους Deutsche. Τὸ φῦλον τοῦτο πρῶτος ἐμνημόνευσεν ὁ Πυθέας κατὰ τὸ 330 π. Χ., ὅτε μετ' ἄλλων γερμανικῶν φύλων κατῴκει παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Βορείου θαλάσσης. Κυρίως ὅμως ἔγινε γνωστὸν εἰς τὸν ρωμαϊκὸν κόσμον καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν τρόμον, μεθ' ἑτέρου γερμανικοῦ φύλου, τῶν Κίμβρων, ὅτε ἀμφότερα διαβάντα τὸν Δούναβιν (περὶ τὸ 112 π. Χ.) ἠπείλησαν τὰ σύνορα τῆς ἐν τῇ Γαλατίᾳ ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας. Ἐξάκις ἀπὸ τοῦ 111 π. Χ. μέχρι τοῦ 106 οἱ Κίμβροι ἐνίκησαν τὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα, κατὰ δὲ τὸ 105 π. Χ. ἐξώντωσαν σχεδὸν τὴν ὑπὸ τὸν ὕπατον Γναῖον Μάνλιον καὶ ἀνθύπατον Σερβίλιον Καιπίωνα ρωμαϊκὴν στρατιὰν παρὰ τὴν Ἀρανσίωνα (νῦν Ὀράνζ), ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ροδανοῦ. Ο Κίμβροι ὅμως δὲν εἰσέβαλον τότε εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' ἀνάβαντες τὰ Πυρηναῖα ἐπῆλθον κατὰ τῆς Ἱσπανίας, καὶ οὕτως ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τὸν περιφανῆ Ρωμαῖον στρατηγὸν Γάϊον Μάριον, τετράκις κατὰ συνέχειαν ἐκλεχθέντα ὕπατον εἰς τὰς κρισίμους ἐκείνας στιγμὰς τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας, νὰ ὀργανώσῃ καὶ νὰ ἀσκήσῃ καταλλήλως τὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα. Ο Κίμβροι ἀποτυχόντες ἐν Ἱσπανίᾳ, κατόπιν τῆς πεισμόνος ἀντιστάσεως τῶν ἰθαγενῶν, καὶ ἐν τῇ βορείῳ Γαλατίᾳ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτράπησαν μετὰ τὴν ἐξ Ἱσπανίας ἀποχώρησίν των, ἔνθα ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Βέλγων, συνηνώθησαν μετὰ τῶν Τευτόνων, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἦτο τότε ὁ ρωμαλέος γίγας Τευτόβοδος, καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐπῆλθον κατὰ τῆς Ἰταλίας, συνενωθέντες καθ' ὁδὸν καὶ μετὰ τῶν Τιγουρίνων καὶ Ἀμβρόνων Ὅτε ὅμως προσήγγισαν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ροδανοῦ, διηρέθησαν καὶ πάλιν καὶ οἱ μὲν Τεύτονες ἐπῆλθον κατὰ τοῦ ὀχυροῦ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἀποικίᾳ Σέξτια ὕδατα (Aquae Sextiae) στρατοπέδου τοῦ Μαρίου. οἱ δὲ Κίμβροι διηυθύνθησαν πρὸς ἀνατολάς. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπανελάμβανον τὰς κατὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μαρίου ἐφόδους των οἱ Τεύτονες, ἀλλ' ὁ συνετὸς Ρωμαῖος στρατηγὸς ἀπέφυγε τὴν ἐν ἀνοικτῷ πεδίῳ μάχην· ὅτε δὲ οὗτοι ἐστράφησαν κατ' αὐτῆς τῆς παρὰ τὸ στρατόπεδον ἀποικίας, ὁ Μάριος ἐξ ἐνέδρας ἐπιπεσὼν κατέκοψε τὴν ὀπισθοφυλακήν των καὶ κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, μὲ τὰ ἀναθαρρήσαντα ἐκ τῆς μερικῆς νίκης τῆς προηγουμένης ἡμέρας ρωμαϊκὰ στρατεύματα, κατήγαγε διὰ τῆς στρατηγικῆς ἱκανότητός του περιφανῆ νίκην. Τὴν ἐξόντωσιν τοῦ στρατοῦ τῶν Τευτόνων (102 π. Χ.) ἐπηκολούθησε καὶ ἡ ἐξόντωσις τῶν γυναικῶν τῶν μαχητῶν τούτων, αἵτινες παρηκολούθουν τοὺς ἄνδρας των, παρὰ τὴν ἀπέλπιδα ἀντίστασίν των εἰς τὸν χῶρον, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκοντο αἱ ἀποσκευαί των.

Κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος (101 π. Χ.) ὁ Μάριος ἐξώντωσε καὶ τὴν στρατιὰν τῶν Κίμβρων ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Μεδιολάνων, παρὰ τὰς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Πάδου Βερκέλλας (νῦν Vercelli), οἵτινες ἀκωλύτως εἶχον εἰσελάσει εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου καὶ εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐν αὐτῇ. Ἡ εἰς τὰς δύο ταύτας μάχας φθορὰ τῶν Τευτόνων καὶ Κίμβρων ἀνῆλθεν εἰς 300 χιλιάδας. Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— *Τευτόνων ἱπποτῶν τάγμα*. Κατὰ τὴν τρίτην σταυροφορίαν, πολιορκουμένης τῆς Πτολεμαΐδος, τινὲς τῶν ἐκ Βρέμης καὶ Λούμπεκ Γερμανῶν ἵδρυσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ νοσοκομεῖον πρὸς περίθαλψιν τῶν τραυματιῶν καὶ ἀσθενῶν (1189), ὅτε δὲ οὗτοι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Α', ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των, παρέδωκαν τὸ νοσοκομεῖον, τὸ μόνον ὅπερ εὑρίσκετο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, εἰς τὸν ἱερέα Κόνραδ καὶ τὸν Μπούρκχαρντ, οἵτινες συμπήξαντες μετ' ἄλλων Γερμανῶν ἀδελφότητα, κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν, ἐκάλεσαν τοῦτο «Νοσοκομεῖον τῆς Ἁγίας Μαρίας τῶν Γερμανῶν ἐν Ἱεροσολύμοις», οὐχὶ διότι τοῦτο εἶχε τὴν κεντρικὴν αὐτοῦ ἕδραν ἐν Ἱεροσολύμοις, ὥς τινες φρονοῦσιν, ἀλλὰ διότι ἤλπιζον, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἅλωσιν τῶν Ἱεροσολύμων, νὰ μεταφέρωσιν αὐτὸ ἐκεῖ. Κατὰ ταῦτα τὸ τάγμα τῶν Τευτόνων δὲν εἶχε τὸ κέντρον αὐτοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις, οὐδὲ ἦτο ἱπποτικόν Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Πτολεμαΐδος (1191) οἱ ἀδελφοὶ τοῦ τάγματος, ἀγοράσαντες πρὸ τῆς πύλης τοῦ Ἁγίου Νικολάου κῆπον, ἵδρυσαν ἐκεῖ τὸ νοσοκομεῖον μετὰ ἐκκλησίας. Τὸ οὕτω ἱδρυθὲν τάγμα ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος τοῦ Γ' (1191) καὶ τοῦ Κελεστίνου τοῦ Γ' (1196) καὶ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς Φρειδερίκου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου τοῦ ΣΤ', ὅστις ἠθέλησε νὰ μεταχειρισθῇ τοῦτο πρὸς πραγμάτωσιν τῶν σχεδίων του ἐν Ἀνατολῇ. Τότε, ὡς φαίνεται, τὸ τάγμα τῶν Τευτόνων μετεβλήθη εἰς τάγμα Τευτόνων ἱπποτῶν, σκοποῦν, ὡς τὰ τάγματα τῶν Ἰωαννιτῶν καὶ Ναϊτῶν, καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Χριστιανῶν (1198). Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ' ἐπεκύρωσε τὸ τάγμα τοῦτο ὑπὸ τὸν διπλοῦν αὐτοῦ σκοπόν, ὁ δὲ πάπας Ὀνώριος ὁ Γ' ἐξίσωσεν αὐτὸ πρὸς τὰ τάγματα τῶν Ἰωαννιτῶν καὶ Ναϊτῶν (1221). Τῷ 1237 ἡνώθησαν οἱ ἱππόται τοῦ ξίφους μετὰ τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ τάγμα τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν ἔφερον λευκὸν μανδύαν μετὰ μέλανος σταυροῦ, εἰργάσθησαν δὲ μετὰ ζήλου οὐ μόνον πρὸς περίθαλψιν τῶν ἀσθενῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς ἐν Πρωσσίᾳ καὶ ταῖς σλαυϊκαῖς χώραις παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν. Ὅτε ἔπεσεν ἡ Πτολεμαΐς εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μωαμεθανῶν, μετέφερε τὸ τάγμα τὴν ἕδραν του εἰς τὸ Μαρίεμπουργκ τῆς Πρωσσίας (1309). Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἔφθασεν εἰς τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἀκμὴν πολλαχοῦ ἐπεκταθέν, ὀλίγον ὅμως μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἄρχεται ἡ κατάπτωσις αὐτοῦ, προελθοῦσα ἐκ τοῦ πλούτου τοῦ τάγματος, ὅστις ἐπέφερε τὴν τρυφὴν καὶ ἀκολασίαν εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐρίδων των τε ἐσωτερικῶν καὶ πρὸς τοὺς πολίτας. Σήμερον περιωρίσθη ἡ δρᾶσις αὐτοῦ ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ, ἀναγνωρισθέντος ἤδη διὰ τῆς βούλλας τοῦ Πίου τοῦ Θ' (1871) ὡς «ordo teutonicus humanitati». Οὕτω ἐπανῆλθε τὸ τάγμα εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ μορφήν, ἐπιδιῶκον τὴν περίθαλψιν τῶν ἀσθενῶν διὰ τῆς ἱδρύσεως νοσοκομείων. Κ. Ι. Δ.

τευτονικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Τεύτονας, ὁ τῶν Τευτόνων: «τευτονικὸς πολιτισμός».

—**τευτονικαὶ γλῶσσαι**· βλ. λ. *Γερμανία [Γλῶσσα]*.

Τευτονόαροι *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς βορειοδυτικῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ὁ αὐτὸς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μὲ τοὺς *Τεύτονας* ἢ *Τευτόνους* Α. Θ. Σ.

Τεύτρα *['Αρχ.]*. Ὁ ἄλλως *'Αχίλλειος* δρόμος (βλ. λ.).

Τεύχειρα *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Ταύχειρα*.

τεῦχος, **—ους** (τό) τμῆμα συγγράμματος μὴ ἔχον αὐτοτέλειαν περιεχομένου: «ἐκδίδεται κατὰ τεύχη».

— *['Αρχ.]* *Τεῦχος* ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι πᾶν καθόλου ὄργανον, ἤτοι ἐργαλεῖον, καὶ δὴ τὸ ὅπλον ἔν τε τῇ γενικῇ ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ἐννοίᾳ τοῦ ἐργαλείου καὶ ἐν τῇ τοῦ πολεμικοῦ ὅπλου. Ἰδίᾳ δὲ *τεῦχος* ἐκαλεῖτο ἀγγεῖον, ὡς λ. χ. ὑδρία, ἀμφορεύς, στάμνος λουτήρ, κάλπη ψηφοφορίας κλπ. Ἐν τῷ πληθυντικῷ τὰ *τεύχεα* εἶναι τὰ πολεμικὰ ὅπλα, ἡ πανοπλία (παρ' *Ὁμήρῳ* καὶ *Ἡσιόδῳ* πολλαχοῦ), ἀλλὰ καὶ τὰ ναυτικὰ σκεύη, ἱστία, κῶπαι (Ὀδυσσ. ο, 218), ἔπιπλα οἰκιακά, τὰ ἀγγεῖα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τὰ ἐντόσθια κλπ. Μετὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους, *τεῦχος* ἐκαλεῖτο τμῆμα βιβλίου (Ἀνθολ. 2, 9, 239), ὅθεν καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ ἡ Πεντάτευχος, Ὀκτάτευχος. Ε. ΔΛ. Κ.

Τεφαρίκης, ***Κωνσταντῖνος***. Βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ζήσας ἐν Ἀθήναις τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Κατήγετο πιθανῶς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, συνηταιρίσθη δὲ μετὰ τοῦ Σπ. Κουσουλίνου καὶ ἐξέδωκε διάφορα βιβλία, μεταξὺ δ' ἄλλων, τῷ 1868, τὸν «Παρνασσὸν» τοῦ Ἰωάννου Ραπτάρχου. Α. Β. Π.

Τεφέλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 221. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, τηλέφωνον καὶ σταθμὸν χωροφυλακῆς. Ἐπὶ τουρκοκρατίας κατῳκεῖτο μόνον ὑπὸ Τούρκων, ἦτο δὲ πρωτεύουσα ὁμωνύμου δήμου. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία: *Ἀποσελέμι* (κ. 92), *Βορεὰ* (κ. 40), *Κακὸ-Χωριὸ* (κ. 182), *Λιγύρτυνος* (κ. 291), *Μαδὲ* (κ. 22), *Μελιδοχώρι* (κ. 41), *Πυράθι* (κ. 144), *Χαράκι* (κ. 97) καὶ ἡ μονὴ *Ἐπανωσήφης* (κ. 50). Ε. Γ.

Τεφεννὶ (ἢ ***Τέφνι***) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Μπουρντούρ, εἰς ἀπόστασιν 50 χλμ. νοτιοδυτικῶς τῆς πόλεως Μπουρντούρ, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Πισιδίᾳ. Κάτοικοι 1.780, τῆς ὅλης δὲ ὑποδιοικήσεως 24.642. Ν. Μ.

τεφορία (ἡ) (Tephoria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ὧν γνωστότερον ἡ *τεφορία ἡ δηλητηριώδης* (Tephoria venenosa), διὰ τοῦ χυμοῦ τῆς ὁποίας ο ἰθαγενεῖς τῆς Ἀφρικῆς δηλητηριάζουσι τὰ βέλη των. Δ. Ν. Π.

τέφρα (ἡ)· τὸ μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ καῦσιν ὑπολειπόμενον, σποδός, κοιν. *στάχτη*.

— *['Εγκυκλ.]* Ἡ σύστασις τῆς *τέφρας* ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φύσεως τῶν καυσίμων ὑλῶν, ἐπηρεάζει δὲ μεγάλως τὴν καῦσιν. Ἡ τέφρα τῶν φυτῶν τῆς ξηρᾶς, καὶ συνεπῶς τῶν ξυλανθράκων, περιέχει ἀνθρακικὸν κάλιον καὶ ὀλίγον ἀνθρακικὸν νάτριον, ἀσβέστιον, μαγνήσιον κ. τ. λ., χρήσιμον εἰς τὰς οἰκιακὰς χρήσεις διὰ πλύσιν σκευῶν, λεύκανσιν ὑφασμάτων, οἰκιακὴν σαπωνοποιίαν. Ἡ τέφρα ἰδίως τοῦ ξύλου φηγοῦ, δρυὸς καὶ κωνοφόρων, πρὸ τῆς διαδόσεως τῆς κατασκευῆς τῆς βιομηχανικῆς σόδας (ἀνθρακικοῦ νατρίου) ἐκ χλωριούχου νατρίου καὶ τῆς βιομηχανικῆς ποτάσσης (ἀνθρακικοῦ καλίου) ἐξ ὀρυκτῶν ἁλάτων χλωριούχου καλίου, ἦτο ἡ πηγὴ παραγωγῆς βιομηχανικῆς ποτάσσης. Ἐκ τῆς τέφρας τῶν τρυγῶν σακχαροποιίας ἐκ τεύτλων, ὡς καὶ τῆς τρυγὸς τῆς οἰνοποιίας καὶ τῶν κλάδων ἀμπέλου, λαμβάνεται ἀνθρακικὸν κάλιον καὶ φωσφορικὸν κάλιον. Ἐκ τῆς τέφρας τῶν θαλασσίων καὶ παραθαλασσίων φυτῶν παρήγετο ἄλλοτε ὁμοίως ἡ βιομηχανικὴ σόδα (ἀνθρακικὸν νάτριον). Ἡ τέφρα τοῦ οἰσύπου τῆς δορᾶς τῶν προβάτων περιέχει 80 ἕως 85 % ἀνθρακικοῦ καλίου. Ἡ τέφρα τῶν ὀστῶν τῶν ζῴων παρέχει φωσφορικὸν ἀσβέστιον. Φωσφορικὰ ἅλατα εἰς σημαντικὴν ἀναλογίαν περιέχει καὶ ἡ τέφρα πλείστων φυτῶν.

Ἡ τέφρα τῶν ὀρυκτῶν καυσίμων (λιθανθράκων, λιγνιτῶν κ.τ.λ.) περιέχει ἰδίως πυριτικὰ ἀργιλλοῦχα ἅλατα ἀσβεστίου μετὰ μαγνησίου, σιδήρου, μαγγανίου, καλίου, νατρίου, ὡς καὶ ὀλίγα φωσφορικὰ καὶ θειοῦχα ἅλατα. Αἱ τέφραι τῶν ὀρυκτῶν καυσίμων καλοῦνται πολλάκις ἐν τῇ βιομηχανίᾳ *σκωρίαι* ('σκουριές), ἰδίως ὅταν συσσωματοῦνται εἰς συμπαγεῖς πορώδεις χαρακτηριστικὰς μάζας, ἕνεκα τῆς ἐπερχομένης μερικῆς ἢ ὁλικῆς τήξεως αὐτῶν. Αἱ τέφραι, ὡς καὶ αἱ σκωρίαι, διακρίνονται εἰς ὀξίνους καὶ βασικάς, ἡ δὲ θερμοκρασία τήξεως αὐτῶν ἔχει σημασίαν διὰ τὴν δίαιταν τῆς καύσεως, τὸ σχῆμα τῆς ἐσχάρας καὶ ἐν γένει τῆς ἑστίας. Τέφρα τηκομένη κάτω τῶν 1200° καλεῖται λίαν εὔτηκτος, μεταξὺ 1200° καὶ 1350° εὔτηκτος, μεταξὺ 1350° καὶ 1500° μᾶλλον δύστηκτος, μεταξὺ 1500° καὶ 1650° δύστηκτος καὶ ἄνω τῶν 1650° λίαν δύστηκτος. Εἰς τὰς ἑστίας αἱ τέφραι ἀντέχουσι μὴ τηκόμεναι εἰς ὑψηλοτέραν θερμοκρασίαν τῶν ἄνω καταδεικνυομένων, λόγῳ τοῦ ἐκ τῆς ἐπιφανειακῆς τήξεως σχηματιζομένου περὶ τοὺς κόκκους ὑαλώδους περικαλύμματος ἐν εἴδει σμάλτου. Κατὰ τὰς ἐφαρμογὰς συνιστᾶται, ἵνα μὴ παράγωνται σκωρίαι συσσωματωμέναι μὴ διερχόμεναι διὰ τῶν ἐσχαρῶν, ἡ χρῆσις καυσίμων ἐχόντων τέφραν βαθμοῦ τήξεως π. χ. ἄνω τῶν 1300° εἰς τὰς κεντρικὰς θερμάνσεις, εἰς λέβητας ἀτμομηχανῶν ἄνω τῶν 1400°, εἰς ἀεριογόνα ἄνω τῶν 1500°, ἢ κάτω τῶν 1200°,

Digitized by Google

ὁπότε ἡ τέφρα τηκομένη διαρρέει. Ἡ ποσότης ἐμπεριεχομένης τέφρας χαρακτηρίζει τὴν ποιότητα τοῦ καυσίμου. Αἱ καλύτεραι ποιότητες αὐτῶν περιέχουσιν ἐλάχιστα ἑκατοστὰ καὶ αἱ κατώτεραι 10, 15, 20 % κτλ. Ὑπάρχουσι καὶ ἀπορρίμματα διαλογῆς γαιανθράκων περιέχοντα μέχρι 60 % τέφρας, ἅτινα καίονται εἰς ἑστίας διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἀνθρακωρυχείων. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς ποσότητος καὶ τῆς συστάσεως τῆς τέφρας ἀποτελεῖ στοιχεῖον καθορισμοῦ τῆς ποιότητος καυσίμου ὕλης. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

—*[Βιβλ.]*. Ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ ἀναφέρεται ποικίλη χρῆσις τῆς τέφρας. Οὕτω ἐγίνετο χρῆσις αὐτῆς πρὸς ὄπτησιν ἄρτου, τοῦ ἐγκρυφίου (Γ' Βασιλ. 19,6), πρὸς ἐκτέλεσιν θανατικῆς ποινῆς (Β' Μακ. 13,5) καὶ πρὸς ἔνδειξιν λύπης καὶ πένθους, εἶτα δὲ καὶ μετανοίας (Β' Βασιλ. 13,19. Ἰὼβ 9,1. Ματθ. 11,21 Λουκ. 9,3). Ἄξιοι ἰδίως μνείας εἶναι οἱ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις καθαρμοί, οἵτινες ἐγίνοντο διὰ τῆς τέφρας τῆς πυρρᾶς δαμάλεως ἀναμεμιγμένης μεθ' ὕδατος (Ἀριθμ. 19, Ἑβρ. 9,13). Ἀξία ἐπίσης μνείας εἶναι ἡ χρῆσις τῆς τέφρας ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἰδίᾳ κατὰ τὴν Τετάρτην τῆς ἑβδόμης πρὸ τοῦ Πάσχα ἑβδομάδος, τὴν καλουμένην Τετάρτην τῆς τέφρας (Feria IV cinerum), ἀφ' ἧς ἐν αὐτῇ ἄρχεται ἡ νηστεία τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, οὐ μόνον ὡς συμβόλου μετανοίας ἀλλὰ καὶ ὡς μυστηριακῆς τελετῆς ἐπιφερούσης τὴν μετάνοιαν. Κ. Ι. Δ.

—*[Λαογρ.]* Ἡ τέφρα τῆς ἑστίας τῶν ἡμερῶν τοῦ Δωδεκαημέρου πιστεύεται ὅτι ἐνέχει ἀποτροπαίας ἰδιότητας, διὰ τοῦτο φυλασσομένη ἀναμιγνύεται μετὰ τοῦ σπόρου τῶν γεννημάτων, ἵνα προφυλάξῃ ταῦτα ἀπὸ τῆς σήψεως, ἢ διασκορπίζεται πέριξ τῆς οἰκίας, διὰ ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὴν καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἀπὸ τῶν ἐνοχλητικῶν ζωΰφίων.

Τεφρική (τουρκ. *Ντεβρίκ*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Σιβὰς (Σεβαστείας). Κάτ. 4 789 (1927). Εἶναι ἐκτισμένη εἰς ὕψος 1.030 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐπὶ βράχου ὑπερκειμένου τοῦ Τσάϊ - Ἰρμάκ, εἰς τὰς μεσημβρινὰς κλιτῦς τοῦ Δελῆ-ντάγ. Ἦτο ἄλλοτε πρωτεύουσα ἑνὸς μικροῦ κρατιδίου Κούρδων δερεβέηδων. Ἐπὶ τοῦ βράχου σῴζεται τὸ περιτείχισμα παλαιοῦ φρουρίου, ὑπὲρ τοῦτο δὲ παλαιὸν σελτζουκικὸν τζαμίον, περσικῆς τέχνης, ἔξω δὲ τοῦ φρουρίου ἄλλο μέγα τζαμίον, κτίσμα τοῦ Ἀχμὲτ Σουλεϋμὰν-σάχ. Παρὰ τὴν πόλιν σῴζονται τὰ ἐρείπια πολλῶν πύργων καὶ τειχῶν, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὡς ἀνήκοντα εἰς τὰ ἑβδομήκοντα πέντε φρούρια, τὰ ὁποῖα ἔκτισε κατὰ τὸν Στράβωνα Μιθριδάτης ὁ Μέγας, ὅπως κρύψῃ τοὺς θησαυρούς του κατὰ τοὺς μετὰ τῶν Ρωμαίων πολέμους. Παρὰ τοὺς πύργους τούτους ἐκέρδισεν ὁ Πομπήϊος τὴν μεγάλην κατὰ τοῦ Μιθριδάτου νίκην, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὁποίας ἔκτισε τὴν Νικόπολιν, τὴν κατόπιν *Τεφρικήν*, ἥτις παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀρμενίας Σενεχιρίμ. Ἀφοῦ περιῆλθε κατόπιν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων, ἐκυριεύθη τῷ 1397 ὑπὸ τοῦ Ὀσμανίδου Τούρκου σουλτάνου Βαγιαζὶτ τοῦ Α', ἀλλ' ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐκράτουν τῆς πόλεως οἱ Κοῦρδοι δερεβέηδες.

Ἡ ὑποδιοίκησις Τεφρικῆς ἔχει ἐπιφάνειαν 2.635 τ. χλμ., 118 χωρία (9 δήμους) καὶ 25.172 κατ. (1927). Τὰ προϊόντα τῆς ὑποδιοικήσεως εἶναι σιτηρά, λαχανικὰ καὶ σταφυλαί. Ν. Μ.

τεφρίτης (ὁ) (Tephrit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἡφαιστειογενὲς μὲ χρῶμα τεφρὸν καὶ σπανίως μαῦρον, τὸ ὁποῖον συνίσταται ἀπὸ λεπτοκοκκώδη ὡς στιφρὰν θεμελιώδη μᾶζαν καὶ ἀπὸ φαινοκρυστάλλους πυροξένων, πλαγιοκλάστου καὶ λευκίτου. Συνήθως περιέχει καὶ κεροστίλβην, βιοτίτην, μαυνίνην καὶ τιτανίτην, σπανίως δὲ νεφελίνην καὶ σοδάλιθον. Διὰ τῆς παρουσίας ὀλιβίνου καὶ τῆς περισσείας αὐτοῦ εἰς ἔγχρωμα ὀρυκτολογικὰ συστατικά, τὸ πέτρωμα μεταπίπτει εἰς βασανίτην· ἀφ' ἑτέρου ὁ συνδυασμὸς τοῦ ἀσβεστονατριούχου ἀστρίου μὲ λευκίτην δίδει τὸν λευκιτικὸν τεφρίτην. Ἀπαντᾷ εἰς διαφόρους ἡφαιστειογενεῖς περιοχάς. Γ. Β.

— **τεφρίτης νεφελινικὸς** *[Πετρογρ.]* βλ. λ. *νεφελινικὸς τεφρίτης*.

τεφροδοχεῖον (τό)· δοχεῖον τέφρας, ἰδίᾳ τὸ ἐπιτραπέζιον σκεῦος πρὸς ὑποδοχὴν τῆς τέφρας τῶν σιγάρων.

τεφροδόχη (ἡ)· τεφροδοχεῖον || καθόλου, τὸ ἀγγεῖον ἢ ὁ τόπος τῆς ἑστίας ἢ τοῦ κλιβάνου, ὅπου ἀποτίθεται ἡ τέφρα.

τεφροδόχος (ἡ)· τεφροδοχεῖον || ἰδίᾳ, ἡ κάλπη ἐν ᾗ ἀποτίθεται ἡ κόνις τῶν καιομένων νεκρῶν.

— *[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *τεφροδόχος* ὁ ὑπὸ τὴν ἐσχάραν ἑστίας πυρὸς κλειστὸς χῶρος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου συγκεντροῦνται τὰ προϊόντα τῆς καύσεως (τέφρα κλπ.) τῆς ἐπὶ τῆς ἐσχάρας καυσίμου ὕλης. Ὁ χῶρος οὗτος εἶναι γενικῶς ἐφωδιασμένος διὰ μιᾶς θύρας, δι' ἧς διέρχεται ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ ὁ ὑποβοηθῶν τὴν καῦσιν τοῦ ἐπὶ τῆς ἐσχάρας καυσίμου καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἐξάγονται διὰ τοῦ τεφροσύρτου ἐκ τῆς τεφροδόχου τὰ προϊόντα τῆς καύσεως, ὅταν ἡ τεφροδόχος πληρωθῇ ἐξ αὐτῶν.

τεφροειδής, —*οῦς* (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς τέφραν εἴτε κατὰ τὴν σύστασιν εἴτε κατὰ τὸ χρῶμα.

τεφροΐτης (ὁ) (Tephroit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ὀρθοπυριτικὸν ἅλας τοῦ μαγγανίου, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ὀλιβίνου, $Mn_2\ Si\ O_4$, μὲ μικρὰν περιεκτικότητα εἰς μαγνήσιον καὶ σίδηρον. Ἔχει σκληρότητα $5\ ^1/_2$—6, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα τεφρόφαιον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν New Jersey, Langban κ. ἀ. Γ. Β

τεφροκύανος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐπὶ χρώματος. ὁ ἔχων χρῶμα τεφρὸν κλῖνον πρὸς τὸ κυανοῦν.

τεφρομέλας, —*αινα*, —*αν*· ὁ ἔχων χρῶμα τεφρὸν κλῖνον πρὸς τὸ μέλαν.

τεφρομυελῖτις, —*ιδος* (ἡ), ἢ *φαιομυελῖτις [Παθολ.]*. Πάθησις τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, συνισταμένη εἰς φλεγμονὴν τῆς φαιᾶς οὐσίας τῶν προσθίων κεράτων, προσβάλλουσα κυρίως τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, σπανιώτατα δὲ τοὺς ἐνήλικας. Ἡ πάθησις ἄλλοτε μὲν εἰσβάλλει ἀποτόμως δι' ὑψηλοῦ πυρετοῦ 39°—40°, γενικῆς κακουχίας καὶ παραλύσεως τῶν μελῶν, ἄλλοτε δὲ ὑπούλως ἀναφαίνεται παράλυσις μέλους τινός. Μετά τινα χρόνον παρατηρεῖται μείωσις τῆς παραλύσεως, ἐντοπίζεται δὲ αὕτη εἰς ὁμάδα τινὰ μυῶν, ἰδίᾳ τῶν περονιαίων. Κλινικῶς ἡ νόσος διαιρεῖται εἰς τρεῖς περιόδους: τὴν περίοδον τῆς εἰσβολῆς τῆς παραλύσεως, ἡ ὁποία διαρκεῖ 36—48 ὥρας· τὴν περίοδον τῆς ὑποχωρήσεως τῆς νόσου, ἡ ὁποία διαρκεῖ ἀπὸ ἡμέρας τινὰς μέχρι τριῶν μηνῶν, διότι ἡ παράλυσις ἐγκαθίσταται ὁριστικῶς εἰς ὁμάδας τινὰς μυῶν, καὶ τὴν περίοδον τῶν μονίμων παραλύσεων, συνεπάγουσαν ἀτροφίαν καὶ στάσιν ἀναπτύξεως τῆς προσβεβλημένης χώρας, ὡς καὶ δυσμορφίας ὀφειλομένας εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς τονικότητος καὶ συσταλτικότητος τῶν μυῶν (ῥαιβοποδία, ῥαιβοχειρία, σκολίωσις κ.τ.λ.). Ἡ θεραπεία κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰσβολῆς, καθ' ἣν καὶ ἡ διάγνωσις τῆς παθήσεως εἶναι λίαν δυσχερής, εἶναι κυρίως συμπτωματικὴ ἀντιλοιμώδης κατὰ τὴν περίοδον δὲ τῆς μονίμου παραλύσεως ἠλεκτροθεραπεία ὑπὸ μορφὴν ἐνδοκρανιακῆς ἰοντώσεως διὰ ἰωδιούχου καλίου. Τελευταίως ἐφαρμόζεται καὶ ἡ συμπαθητικοθεραπεία μὲ λίαν ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα. Μ. Ν. Β.

τεφρονία (ἡ) (Tephronia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *γεωμετριδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ψυχάς, διακρινομένας διὰ τοὺς λαμπροὺς χρωματισμούς των. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *τεφρονία ἡ διάστικτος* (Tephronia maculata), ἥτις διακρίνεται διὰ τὰς λαμπρῶς διαστίκτους πτέρυγάς της. Δ. Ν. Π.

τεφρός, —*ά*, —*όν*· ὁ ἔχων χρῶμα τέφρας, κοιν *σταχτύς*.

τεφροσία (ἡ) (Tephrosia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *τεφροσία ἡ βιργίνειος* (Tephrosia virginiana), πόα, ἧς τὰ φύλλα καὶ τὰ ἄνθη εἶναι χρήσιμα εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὡς ἀνθελμινθικὰ καὶ διουρητικά. Δ. Ν. Π.

τεφροσύρτης (ὁ)· ὁ σύρτης διὰ τοῦ ὁποίου ἐξάγονται ἐκ τῆς τεφροδόχου τὰ προϊόντα τῆς καύσεως.

τεφρόχρους (ὁ ἡ), —*ουν* (τό)· τεφρός.

τεφρώδης, —*ους* (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς τέφραν, τεφροειδής || ὁ πλήρης τέφρας.

—**τεφρῶδες φῶς** *[Ἀστρον.]*. Τὸ ἀμυδρὸν φῶς, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς πρώτας μετὰ τὴν νέαν Σελήνην ἡμέρας καθιστᾷ ὁρατὸν τὸ μέρος τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου τὸ μὴ φωτιζόμενον ὑπὸ τῶν ἀμέσων ἡλιακῶν ἀκτίνων. Τὸ φῶς τοῦτο εἶναι φῶς ἡλιακόν, τὸ ὁποῖον προσπῖπτον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀνακλᾶται ὑπ' αὐτῆς πρὸς τὴν Σελήνην, τῆς ὁποίας βλέπομεν οὕτως ὁλόκληρον τὸν δίσκον, μέχρις οὗ τὸ τεφρῶδες φῶς ἐπισκιασθῇ ἐκ τῆς λαμπρότητος τοῦ φωνεινοῦ μηνίσκου τῆς Σελήνης, ὅσῳ αὕτη προχωρεῖ πρὸς τὸ πρῶτον τέταρτον. Ἡ παρατήρησις τοῦ τεφρώδους φωτός, οὖσα προσιτὴ εἰς τοὺς ἐρασιτεχνικῶς περὶ τὴν ἀστρονομίαν ἀσχολουμένους, ἀποτελεῖ ἀξιόλογον συμβολὴν εἰς τὴν μελέτην τῆς γηΐνης ἀτμοσφαίρας ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ἀπορροφήσεως, ἣν αὕτη ἀσκεῖ ἐπὶ τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων, τῆς διαυγείας, τῆς φυσικῆς καταστάσεως αὐτῆς κλπ. Σ. Π.

Τεφταζανὶ (*Σααντεντὶν Μεσοὺτ μπὲν - Ὀμέρ*). Διάσημος Μουσουλμᾶνος ἱερονομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς τῷ 1322 ἐν Τεσᾷ τοῦ περσικοῦ Χορασὰν καὶ ἀποθανὼν ἐν Σαμαρκάνδῃ τῷ 1390. Ἔγραψε περσιστὶ καὶ ἀραβιστὶ διάφορα θεολογικὰ συγγράμματα. Ἦτο ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου ὑποστηριχθέντων λογίων. Ν. Μ

τεφτέρι (τό)· δημοτ., σημειωματάριον, *δεφτέρι*.

Τεχάμα *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη πεδιὰς τῆς Ἀραβίας, ἐκτεινομένη κατὰ μῆκος τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, εἰς τὸ νότιον ἥμισυ τῆς Χετζάζης καὶ τὰ βόρεια τῆς Ὑεμένης. Τὸ ἔδαφός της εἶναι ξηρὸν καὶ ἀμμῶδες. τὸ δὲ κλῖμα θερμὸν καὶ νοσηρόν. Λιμένες αὐτῆς εἶναι ἡ Δζέδδα, ἡ Κουφουδᾶ, ἡ Λαχάϊζ καὶ ἡ Χοδεΐδα. Ν. Μ.

Τεχεράνη (Teheran, Tehran) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς Περσίας καὶ ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 320 000, ἐκ τῶν ὁποίων 3.000 Εὐρωπαῖοι, 5.000 Ἰουδαῖοι καὶ 4.000 Ἀρμένιοι. Κεῖται μεταξὺ 35° 41' Β. πλάτ. καὶ 51° 21' Α. μήκ. Ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ ὄρους Ἔλμπους εἰς ὕψος 1.132 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἔχει περίμετρον 30 χλμ. καὶ περιβάλλεται ὑπὸ τείχους, κτισθέντος ἐπὶ τοῦ σάχου Νάσρ-ἐτ-Ντὶν (1870—1874) κατὰ τὸν τύπον τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων τοῦ Βωμπάν. Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως εὑρίσκεται τὸ Ἄρκ, ἡ ἀρχαία ἀκρόπολις, ὅπου τὸ ἀνάκτορον τοῦ σάχη. Ἡ εὐρωπαϊκὴ συνοικία ὅπου εὑρίσκονται καὶ αἱ πρεσβεῖαι τῶν ξένων κρατῶν, ἐκτείνεται πρὸς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς πόλεως. Πρὸς Ν. τοῦ Ἄρκ εὑρίσκονται αἱ μεγάλαι σκεπασταὶ ἀγοραὶ (μπεζεστένια), ἐκτεινόμεναι εἰς πολυαρίθμους στενὰς καὶ σκολιὰς ὁδούς. Ἔχει πολλὰ ἐνδιαφέροντα κτήρια, παλαιὰ ἀνάκτορα, μέγαρα μεγιστάνων, καθὼς καὶ βιβλιοθήκην, ἀνωτέρας σχολάς, ὅπου διδάσκουν καὶ Εὐρωπαῖοι καθηγηταί, στρατιωτικὴν σχολήν, πολυτεχνεῖον, σχολὴν καλῶν τεχνῶν κ.τ.λ. καὶ περίφημον μουσεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ φυλάσσονται πολυτιμότατα ἀντικείμενα καὶ ἔργα τέχνης, καὶ πολλοὶ θαυμάσιοι κῆποι. Ἡ πόλις ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν βαμβακερῶν ὑφασμάτων, ὑποδημάτων, πίλων καὶ κατερ-

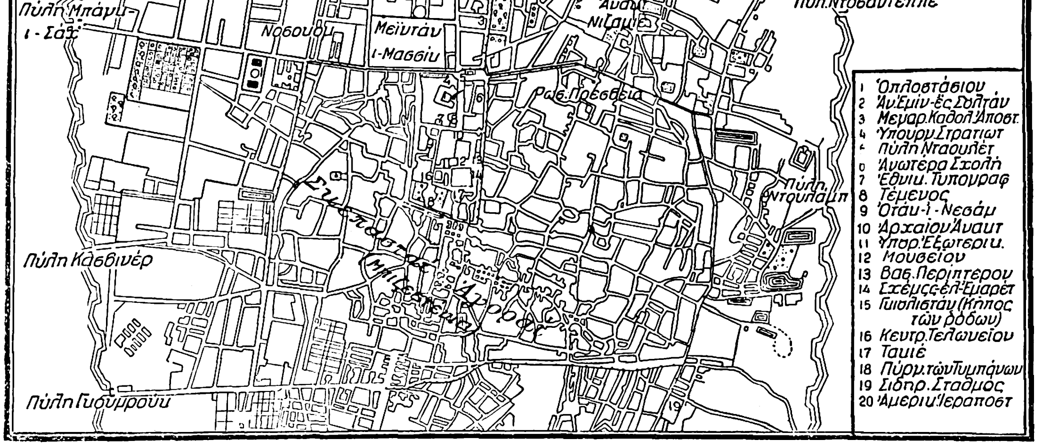

Digitized by Google

γασίας σιδήρου. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν γαιανθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα ψευδαργύρου. Τὸ κλίμα εἶναι λίαν θερμὸν καὶ ἀνθυγιεινὸν κατὰ τὸ θέρος. Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ περίχωρα τῆς Τεχεράνης ὡς κέντρα θερινῆς διαμονῆς.

Ἡ Τεχεράνη κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἦτο ἁπλοῦς συνοικισμὸς τῆς ἀκμαζούσης τότε πόλεως τῶν Ραγῶν, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ὁποίας προώδευσε μεγάλως καὶ ἐγένετο πρωτεύουσα τοῦ σάχου Ἀγᾶ Μωχαμέτ, ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας, ἥτις ἐβασίλευσεν ἐν Περσίᾳ μέχρι τοῦ 1926. Ἡ πραγματικὴ ὅμως ἀκμὴ τῆς Τεχεράνης ἤρξατο ἐπὶ

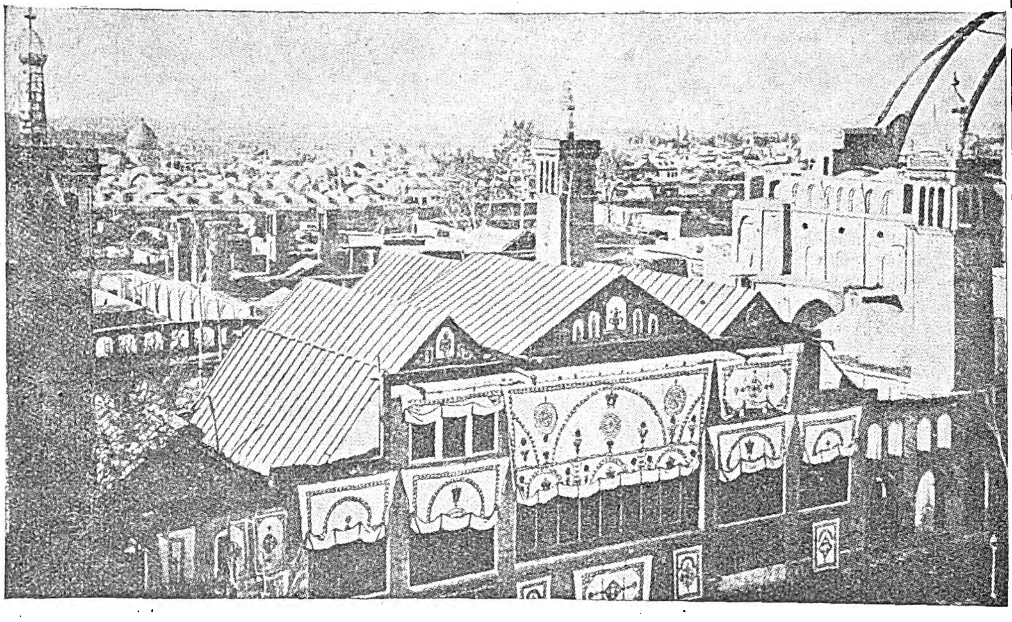

Ἄποψις τῆς Τεχεράνης.

τοῦ σάχου Νασρ-ἐτ-Ντὶν (1848—1896), ὁ ὁποῖος προέβη εἰς διάφορα ἐξυγιαντικὰ ἔργα καὶ προσεπάθησε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν ὄψιν εὐρωπαϊκῆς μεγαλοπόλεως. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη τῷ 1916 ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἀλλὰ συνεπείᾳ ἐπαναστάσεως τῶν κατοίκων ἐξεκενώθη.

Μ. Δ. Β.

τεχνάζομαι, *ἀόρ ἐτεχνάσθην*· χρησιμοποιῶ τέχνασμα, πανουργίαν, μηχανεύομαι, *τεχνῶμαι*, *μηχανῶμαι*.

τέχνασμα (τό) μέσον δόλιον, πονήρευμα, πανουργία, ἀπατηλὸν ἐπινόημα: «κατορθώνει τὸ πᾶν διὰ τεχνασμάτων».

τέχνη (ἡ)· ἔργον χειρωνακτικόν, ἐπιτήδευμα, ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἀποκτᾷ τις διὰ τῆς ἐμπειρίας καὶ καθοδηγήσεως: «ἡ τέχνη τοῦ ξυλουργοῦ, - τοῦ κτίστου.—τοῦ ὑποδηματοποιοῦ κλπ.» παροιμ. «μάθε τέχνη κι' ἄσ' την ε κι' ἂν πεινάσῃς πιάσ' την ε» || ἰδίᾳ, ἐπιτηδειότης, ἱκανότης, δεξιότης: «κατεσκευασμένον μὲ τέχνην», «δὲν ἔχει καμμιὰ τέχνη, εἶναι βαναυσούργημα»· || καθόλου, ἐμπειρία: «μαντικὴ —, μαγειρικὴ τέχνη» ὁμοίως «ἰατρικὴ τέχνη»· || τέχνασμα, πονήρευμα: «πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ»· || «τέχναι βάναυσοι», ἀντίθ. «ἐλευθέριοι τέχναι»· || «καλαὶ τέχναι» ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ γλυπτική: «σχολὴ καλῶν τεχνῶν»· || γενικῶς, ἡ καλλιτεχνία.

—*(Ἐγκυκλ.) Τέχνη* καλεῖται ἡ ἀνθρωπίνη δημιουργία ἡ ἐκφράζουσα τὸ ἰδεῶδες τοῦ καλοῦ. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον καθίσταται προφανὲς ὅτι ἡ τέχνη συμμεταβάλλεται μετὰ τοῦ ἰδεώδους τοῦ καλοῦ, ὅπερ ἐμφανίζεται διάφορον κατὰ τόπους καὶ ἐποχάς, καθορίζεται δὲ καὶ περιορίζεται ὑπὸ διαφόρων παραγόντων, τῶν ὁποίων πάλιν ἡ ἀξιολογικὴ κατάταξις ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ κρατοῦντος ἑκάστοτε πνεύματος ἐν τῇ αἰσθητικῇ, ἤτοι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῇ ἑρμηνευούσῃ τὸ καλὸν καὶ φιλοσοφούσῃ ἐπὶ τῆς τέχνης. Ἡ τέχνη προκαλεῖ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ θεατοῦ ἢ ἀκροατοῦ ἢ ἀναγνώστου τὸ καλούμενον συναίσθημα τοῦ καλοῦ, ἤτοι τὴν εὐαρέστησιν ἢ δυσαρέστησιν, τὴν προερχομένην ἐκ τῆς θεωρήσεως καλαισθητικῶν συνθέτων μορφῶν. Ἡ καλλιτεχνικὴ συγκίνησις, ἥτις προκαλεῖται διὰ τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ ὑποκειμένου πρὸς ἓν οἱονδήποτε ἔργον τέχνης, ἀποτελοῦσα, κατά τινα τῶν τελευταίως ἐξενεχθεισῶν θεωριῶν, αὐτὸ τοῦτο τὸ καλόν, ἐξαρτᾶται τὰ μέγιστα ἐκ τῆς αἰσθητικῆς συνειδήσεως τοῦ ὑποκειμένου, ἤτοι ἐκ τῶν αἰσθητικῶν δεδομένων, ἅτινα αὐτὴ ἡ συνείδησις τοῦ ὑποκειμένου παρέχει καὶ ἐνοργανοῖ ἐν ἑαυτῇ, ἐκφράζεται δὲ διὰ κρίσεως ἀξιολογικῆς ὀνομαζομένης καλαισθητικῆς κρίσεως. Προφανὲς εἶναι ὅτι αἱ καλαισθητικαὶ κρίσεις μεταλλάσσονται κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν ἐποχῶν συμφώνως πρὸς τὴν ἀνέλιξιν ἢ τὴν διαφοροποίησιν τῶν αἰσθητικῶν κριτηρίων καὶ δὲν ἀποτελοῦσιν εἰμὴ ἐπισφαλῆ, ἀναπόδραστα ἐν τούτοις, ἐν τῷ συνόλῳ των ἐρείσματα πρὸς ἐκτίμησιν τῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας ἑνὸς ἔργου. Ἡ μεταξὺ τῶν ἑκάστοτε αἰσθητικῶν κριτηρίων ὑπάρχουσα διαφορὰ ἐμφανίζεται ἰδιαζόντως ἔκδηλος ἐν τῇ πολεμικῇ τῶν καλλιτεχνικῶν σχολῶν πρὸς ἀλλήλας. Ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν τὸ ἐν τῇ φύσει καλὸν τοῦ διὰ τῆς τέχνης δημιουργουμένου. Ἡ φύσις δημιουργεῖ ψευδαισθητικὰς μόνον ἀξίας, καὶ τοῦτο διότι πᾶσα ἐκδήλωσίς της στερεῖται πάσης καλολογικῆς προϋποθέσεως οὐδ' ἀποβλέπει σκοπίμως εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ καλοῦ. Κατὰ ταῦτα ἡ φύσις εἶναι τελείως ἀδιάφορος πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ καλοῦ, ὅπου δὲ φαίνεται παρέχουσα τοῦτο, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ καλὸν ἐμφανίζεται ἢ πραγματοποιεῖται ἀφ' ἧς διαπιστωθῇ ἡ ὕπαρξίς του ὑπὸ τοῦ κρίνοντος προσώπου. Ἀντιθέτως, τὸ καλὸν ἐν τῇ τέχνῃ ἀποτελεῖ ἀναγκαιότητα. Ἡ τέχνη εἶναι ὑποχρεωμένη ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀποστολῆς της καὶ τῆς οὐσίας της νὰ ἐκφράζῃ τὸ καλὸν καὶ νὰ πραγματοποιῇ τοῦτο· ἡ ἔκφρασις καὶ ἡ πραγματοποίησις αὐτὴ ἀποτελοῦν τὸν κύριον, ἂν ὄχι τὸν μοναδικόν, σκοπόν της· διότι σκοποὺς ἐξωαισθητικοὺς καὶ ἐξωκαλλιτεχνικοὺς δύναται νὰ ἐπιδιώκῃ πολλοὺς καὶ ποικίλους, ὑπὸ τὸν ἀπαράβατον ὅμως ὅρον ὅτι οὗτοι θὰ παραμένωσιν ἀείποτε ἐν τῷ ὑπεδάφει τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας καὶ δὲν θ' ἀποτελῶσι θεμελιώδες κριτήριον ἀξιολογικῆς κατατάξεως τοῦ καλλιτεχνήματος. Ἄλλως τε πᾶν ἔργον τέχνης, ὡς γεννώμενον ἐν τῷ μέσῳ συμβιούντων ἀτόμων καὶ κατοπτρίζον κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον κοινὰς διαθέσεις, κοινὰ ἰδεώδη, κοινὰ ρεύματα διανοητικὰ καὶ κοινὰς ψυχικὰς καταστάσεις, δὲν εἶναι δυνατὸν εἰμὴ νὰ παρουσιάζῃ εὐρὺ ἐνδιαφέρον ἀπὸ ποικίλων ἐξωαισθητικῶν ἀπόψεων. Δὲν δύναται ὅμως νὰ ὑπάρξῃ τὸ καλλιτέχνημα, ἂν δὲν πληροῖ τὸν ἕνα καὶ θεμελιωδέστατον τοῦτον ὅρον: τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἰδεώδους τοῦ καλοῦ. Ἀναγκαία συνέπεια τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ ἰδεῶδες τοῦ καλοῦ παρουσιάζεται ἑκάστοτε διάφορον εἶναι ὅτι δὲν νοεῖται σχηματισμὸς καλαισθητικῆς κρίσεως ἔξω τοῦ ἰδεώδους, ὅπερ τὸ καλλιτέχνημα προὐτίθετο νὰ ἐκφράσῃ. Ἔχομεν τέχνην διαμορφώσεως, ἀκμῆς καὶ καταπτώσεως· ἑκάστη τούτων ἀντιπροσωπεύει ἓν ὡρισμένον ἰδεῶδες τοῦ καλοῦ, κρατοῦν ἐν δεδομένῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ· κατ' ἀκολουθίαν, μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἰδεώδους τούτου δέον να μελετῶμεν τὰς καλλιτεχνικὰς δημιουργίας· ἄλλως τε κριτήριον αἰσθητικὸν ἀμετάβλητον ἐν παντὶ τόπῳ καὶ κατὰ πάντα χρόνον ἐν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ.

Ἡ τέχνη ἔχει κοινὴν τὴν καταγωγὴν μετὰ τῆς βιοτεχνίας καὶ βιομηχανίας, ἀλλὰ διακρίνεται τούτων δι' οὐσιώδους χαρακτηριστικοῦ, ὅπερ δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἀτομικὸν στοιχεῖον. Ἐν παντὶ ἔργῳ τέχνης ἐμφανίζεται σαφῆς ἡ πρόθεσις, ἡ προσπάθεια καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ δημιουργοῦ, ἐνῷ τὰ προϊόντα τῆς κοινῆς βιοτεχνίας καὶ τῆς βιομηχανίας ἀποτελοῦν ἐν τῷ συνόλῳ των ὁμαδικὴν δημιουργίαν, μὴ ἀποβλέπουσαν εἰς καθαρῶς αἰσθητικοὺς σκοπούς, τυχαίως δὲ καὶ εἰς μεμονωμένας περιπτώσεις πραγματοποιοῦσαν τοιούτους. Παρὰ ταῦτα ἡ τέχνη δὲν εἶναι προϊὸν καθαρῶς ἀτομικῆς προσπαθείας οὐδ' ἀναφέρεται στενῶς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀτομικῆς ψυχολογίας, μολονότι καὶ ταύτην ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων ἐνδιαφέρει. Τὸ ζήτημα τοῦτο συνεζητήθη μετὰ πάθους ἐπὶ μακρόν. Ἀλλὰ παρετηρήθη λίαν ἐνωρὶς ὅτι ὁ ρόλος τοῦ καλλιτέχνου ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ δημιουργίᾳ, ὁσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι σημαντικός, δὲν εἶναι ὅμως οὔτε ὁ μόνος ἐν τῇ δημιουργίᾳ ταύτῃ ἐμφανιζόμενος ρόλος οὔτε, κατὰ πλείστους ἐρευνητάς, ὁ προέχων. «Τὸ νὰ λαμβάνῃ τις, γράφει ὁ Ντεοννᾶ, ἀπὸ τὸ καλλιτέχνημα μόνον τὸ ἀτομικὸν στοιχεῖον, εἶναι ὡς συγγράφῃ τὴν ἱστορίαν τῶν καλλιτεχνῶν, εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων ἐξελίχθη ἡ τέχνη». «Σήμερον, προσθέτει περαιτέρω, τείνουν νὰ ἀντικαταστήσουν τὸν ἐπικρατοῦντα ρόλον τοῦ ἀτόμου διὰ τοῦ ρόλου τῆς παραδόσεως, τῆς ἀνελίξεως. Παρετήρησαν ὅτι μεταξὺ τῶν μεγάλων ἐφευρέσεων, αἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον μετέβαλον τὴν μορφὴν τοῦ κόσμου, δὲν ὑπάρχει οὔτε μία, δι' ἣν νὰ δύναταί τις ν' ἀποφανθῇ ὅτι ἀποτελεῖ δημιουργίαν ἑνὸς μόνον ἐγκεφάλου...» Ὅπως εἶπεν ὁ Comte, οἱ μεγαλοφυεῖς οὐσιαστικῶς δὲν παρουσιάζονται εἰμὴ ὡς ὄργανα μιᾶς ὡρισμένης ἐκ τῶν προτέρων κινήσεως, ἥτις, ἐν ἐλλείψει τούτων, θὰ εὕρισκεν ἄλλας διεξόδους». Πρὸ μακροῦ χρόνου ὁ Dubos εἶχεν ἤδη παρατηρήσει ὅτι ὁ ρόλος τῆς μεγαλοφυΐας δὲν εἶναι ὅσον αὐτάρκης καὶ αὐτόνομος καὶ ἀποκλειστικὸς ὑπετίθετο. Καὶ μολονότι ἐδέχετο ὅτι ἡ μεγαλοφυΐα ὁμοιάζει μὲ δένδρον ἀφ' ἑαυτοῦ φυόμενον, προσέθετεν ὅτι ἡ ποιότης καὶ ἡ ποσότης τῶν καρπῶν του ἐξαρτῶνται πολὺ ἐκ τῆς καλλιεργείας, τὴν ὁποίαν τοῦτο ἔλαβεν. Ἐκ τῆς σκέψεως ταύτης ὁρμηθεὶς ὁ Dubos συνέλαβεν ὑποτυπωδῶς πολὺ πρὸ τοῦ Ἱππολύτου Ταὶν τὸ πρόβλημα τοῦ περιβάλλοντος, τῆς ἱστορικῆς στιγμῆς καὶ τῆς φυλῆς. Παραμένει ἐν τούτοις ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ μεγαλοφυὴς φέρει γεννώμενος ἰδιότητας, κατὰ τὸν Dubos, αἵτινες διαφεύγουν πᾶσαν ἀνάλυσιν καὶ ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν του. Δύναταί τις ὅμως νὰ διαγνώσῃ γενικάς τινας αἰτίας, αἵτινες ἐπιδρῶσιν ἐπ' αὐτοῦ καὶ αἵτινες δύνανται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ νὰ διακριθῶσιν εἰς ψυχικὰ καὶ ἠθικὰ αἴτια. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἰς τί ἀκριβῶς συνίσταται ὁ ρόλος τῶν μεγαλοφυῶν καλλιτεχνῶν; Διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν Ντεοννᾶ, ὁ ρόλος τούτων ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἔδωσαν ἀξίαν εἰς στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἢ ἀνεπτύχθησαν μέχρι τῆς ἐποχῆς των εἰς χεῖρας καλλιτεχνῶν κατωτέρων ἢ δὲν ἔτυχον τῆς δεούσης προσοχῆς προηγουμένως ἐκ μέρους τῆς καλαισθητικῆς συνειδήσεως τοῦ κοινοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Lechat ἐν τῇ περὶ Φειδίου μονογραφίᾳ του ἀποφαίνεται ὅτι «ὁ Πολύκλειτος ἐφήρμοσεν ἀρχὰς αἵτινες προϋπῆρχον αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τρόπον συγκεχυμένον, ἡ δὲ ἀξία του ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι τὰς ἀρχὰς ταύτας ἀπηλευθέρωσε, καθώρισεν, ἐσυνειδητοποίησε καὶ μετέδωκεν εἰς πάντας τὴν ἐκθαμβωτικωτέραν τούτων ἀντίληψιν». Ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν μειώνει οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὸ μεγαλεῖον τῆς μεγαλοφυΐας· διότι ἡ ἀξία τοῦ μεγαλοφυοῦς καλλιτέχνου δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς νεωτεριστικότητος τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ἐκφράζει, ἀλλ' ἐκ τῆς αἰσθητικῆς ἐντελείας, μεθ' ἧς ἐκφράζει ταύτας. Διότι ἡ τέχνη δὲν εἶναι παρὰ ἡ πιστὴ ἔκφρασις τῆς κοινωνίας, τῆς ἱστορικῆς στιγμῆς, τοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ ἔζησεν ὁ καλλιτέχνης, καὶ ἄν, ὡς ἐκ θαύματος, κατὰ τὴν προσφυᾶ παρατήρησιν τοῦ Ντεοννᾶ, ἀνίστατο εἷς παλαιὸς καλλιτέχνης καὶ εὑρίσκετο ἐν περιβάλλοντι διαφόρῳ τοῦ ἰδικοῦ του, θὰ ἐδημιούργει ἔργα ἀναμφισβητήτως διάφορα τῶν ἤδη ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντων. Οὐδεὶς δύναται νὰ διαφύγῃ τὴν πραγματικότητα, νὰ ἐκφράσῃ πράγματα διάφορα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα σκέπτονται καὶ αἰσθάνονται πέριξ αὐτοῦ. Φυσικά, πρόκειται περὶ τῶν ἀξίων τοῦ ὀνόματος καθολικῶν καὶ μεγαλοφυῶν καλλιτεχνῶν. Διότι ὑπάρχουν καὶ οἱ μονήρεις, ἀναδρομικοὶ τύποι, τῶν ὁποίων ὅμως αἱ δημιουργίαι φαίνονται πάντοτε ὡς ἐρασιτεχνικὰ κατασκευάσματα στερούμενα βάθους καὶ εὐρύτητος.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν συνόψει ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ρόλον τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ δημιουργίᾳ, μὲ τὴν προσθήκην ὅτι ἡ περιοχὴ ἐκείνη τῆς δημιουργίας ταύτης, ἐν ᾗ κυρίως ἐκδηλοῦται ἡ ἀτομικότης τοῦ καλλιτέχνου, εἶναι ἡ τεχνικὴ καὶ μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, καὶ ἡ τεχνικὴ ἔτι προέρχεται ἐξ ἐπαλλήλων, πολλάκις ἀδιοράτων, ἐπιδράσεων καὶ ἐκτείνει τὰς ρίζας της εἰς τὰ βάθη γενικῶν ἀντιλήψεων βραδέως διαμορφουμένων· ὥστε εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων ἐμφανίζεται ὡς ἀποτέλεσμα ἐκφράσεως μιᾶς διαχύτου καὶ διασπάρτου ὑπερατομικῆς συνειδήσεως, ἥτις μορφοῦται διὰ μέσου ποικίλων σταθμῶν καὶ ἐν τῇ διαδρομῇ συνεχοῦς, ἀθεάτου ἐνίοτε ὁλοσχερῶς, ἀνελίξεως.

Ἂν τὸ διανοητικόν, βουλητικὸν καὶ συναισθηματικὸν περιεχόμενον τῆς τέχνης πρέπῃ ν' ἀναζητήσωμεν ἐν τῇ συγχρόνῳ της κοινωνίᾳ, τὴν τεχνικήν της, δηλαδὴ τὸ σύνολον τῶν διαδεχομένων ἀλλήλας τεχνοτροπιῶν, δέον νὰ παρακολουθήσωμεν ἐν ταῖς ἐκφραζούσαις ταύτην καλλιτεχνικαῖς σχολαῖς. Ὅσον ὁ ρυθμὸς τοῦ κοινωνικοῦ βίου καθίσταται ἐντονώτερος καὶ ραγδαιότερος, τόσον ταχύτερον αἱ καλλιτεχνικαὶ σχολαὶ διαδέχονται ἀλλήλας. Καὶ ὅσον ἡ μεταξὺ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κρατῶν ἐπικοινωνία καθίσταται εὐρυτέρα, πυκνοτέρα καὶ πολυπλοκωτέρα, τόσον αἱ καλλιτεχνικαὶ σχολαὶ ἀποκτῶσι διεθνιστικώτερον χαρακτῆρα. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς δυνάμεθα πολὺ εὐχερέστερον ἢ μεταγενεστέρως ν' ἀνεύρωμεν δείγματα καὶ τεχνοτροπίας κλειστὰς καὶ περιωρισμένας ἐντὸς στενῶν πλαισίων· σήμερον πᾶσα νέα καλλιτεχνικὴ κίνησις μεταδίδεται ταχέως εἰς ἀπομεμακρυσμένους ἀλλήλων τόπους, οὕτως ὥστε δημιουργεῖται μία κοινή, ἀνθρωπίνη, παγκόσμιος καλλιτεχνικὴ ἐκ-

Digitized by Google

φρασις, ἀπηχοῦσα τὸ κοινὸν ἀνθρώπινον καὶ κοινωνικὸν ἰδεῶδες ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ καλοῦ.

Παρουσιάζεται ἤδη τὸ πρόβλημα τῆς ἀφετηρίας καὶ τῆς προελεύσεως τῆς τέχνης. Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν μίαν λύσιν του, δέον νὰ μελετήσωμεν τὰς καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις τῶν συγχρόνων ἀγρίων καὶ ἀπολιτίστων λαῶν ἐν συγκρίσει πρὸς ὅσα ἡ προϊστορικὴ ἀρχαιολογία ἔφερεν εἰς φῶς εὑρήματα. Θὰ ἴδωμεν τότε ὅτι ἡ γένεσις τῆς τέχνης, πρώτης ταύτης ἐκδηλώσεως τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως, νοήσεως καὶ δραστηριότητος, προϋπαρξάσης, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς συγχρόνου αἰσθητικῆς, παντὸς πολιτισμοῦ, ὀφείλεται εἰς καθαρῶς χρησιμοθηρικὰ αἴτια. Αἱ παραστάσεις τῆς Ἀλταμίρας καὶ τῶν σπηλαίων τῆς Δορδόνης, αἵτινες ἐπὶ μακρὸν ἐθεωρήθησαν ὡς ἐκδηλώσεις ἐμφύτου καὶ ἀνωφελοῦς καλλιτεχνικῆς ἰδιοφυΐας τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων, ἀνεγνωρίσθησαν ἤδη ὡς ὀφειλόμεναι εἰς τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρησίας καὶ ὡς ἀποσκοποῦσαι εἰς τὴν μαγικὴν δέσμευσιν τῶν θηραμάτων, δι' ὧν ὁ τρωγλοδύτης ἄνθρωπος τοῦ λυκαυγοῦς τῆς προϊστορίας ἐτρέφετο καὶ συνετηρεῖτο εἰς τὴν ζωήν· ὁ στιγματισμὸς τοῦ σώματος τῶν ἀγρίων λαῶν καὶ ἡ διακόσμησις τούτου διὰ πτερῶν καὶ μεταλλίνων ἐλασμάτων ὀφείλεται εἰς τὴν προσπάθειαν ἐκφοβίσεως τῶν ἐχθρῶν ἢ προσελκύσεως τοῦ θήλεος (συνεπῶς ἀνταποκρίνονται εἰς τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρησίας καὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς)· χαρακτηριστικὸν δ' εἶναι καὶ τὸ ὅτι αἱ πρῶται ἐπὶ ἀντικειμένων διακοσμητικαὶ ἐκδηλώσεις ἀφορῶσιν εἰς σκεύη κοινῆς χρήσεως καὶ οὐχὶ εἰς ἀνωφελῆ κομψοτεχνήματα καὶ τὸ ὅτι ἡ πρωτόγονος ὄρχησις, ποίησις καὶ μουσικὴ ἀποβλέπουσιν εἴτε εἰς τὸν ἐξευμενισμὸν τῆς θεότητος εἴτε εἰς τὴν προσέλευσιν τοῦ θήλεος εἴτε εἰς τὴν ἐκγύμνασιν τῶν πολεμιστῶν εἴτε εἰς τὴν ἐκφόβησιν τῶν ἐχθρῶν. Ἡ τέχνη ὡς καθαρὰ αἰσθητικὴ ἀπόλαυσις ἐμφανίζεται βραδύτερον, ἐν ταῖς προηγμέναις κοινωνίαις, ὅταν, ἀποβάλλουσα τὸν ὠφελιμιστικόν της χαρακτῆρα, ἀλλὰ μὴ παύουσα ν' ἀποτελῇ κοινωνικὴν λειτουργίαν ὑψίστης χρησιμότητος, ἐμφανίζεται ὡς σκοπὸς ἑαυτῆς. Κατὰ ταῦτα, στεροῦνται βάθρου αἱ μεταφυσικαὶ ἑρμηνεῖαι τῆς τέχνης, τὰς ὁποίας προσήγαγον οἱ παλαιότεροι φιλόσοφοι. Ἡ ἀντίληψις τοῦ Ἑγέλου, καθ' ἣν ἡ τέχνη δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἡ αἰσθητὴ παράστασις τῆς ἰδέας τοῦ Θεοῦ, φαίνεται σήμερον πάντη ἀστήρικτος. Ἡ δὲ γνώμη τοῦ Ράσκιν, καθ' ἣν ἡ τέχνη ἀποτελεῖ θρησκείαν, μὴ δυναμένην νὰ κατέρχηται μέχρι τῆς ὁδοῦ καὶ ν' ἀναμιγνύεται μετὰ τοῦ ἀγοραίου πλήθους, μολονότι ἐκφράζει τὴν δυσχέρειαν, ἥτις πάντοτε ὑφίσταται, ὅπως ἐν ὑψηλὸν καλλιτεχνικὸν δημιούργημα κατανοηθῇ ἐπαρκῶς ὑπὸ τοῦ ἀμορφώτου ὄχλου καὶ συνεπῶς γίνῃ ἀναφαίρετον κτῆμά του, ἀποδεικνύεται εὐνοοῦσα τὴν παλαιὰν περὶ τοῦ προέχοντος ρόλου τοῦ ἀτομικοῦ στοιχείου ἀντίληψιν καὶ ἀφαιροῦσα ἀπὸ τὴν τέχνην τὴν κοινωνικήν της σημασίαν καὶ τὰς κοινωνικὰς της κυρώσεις καὶ ἐφαρμογάς. Καθ' ὅμοιον τρόπον δὲν γίνεται σήμερον ἀποδεκτὴ ἡ περὶ πάθους θεωρία τοῦ Dubos, καθ' ἣν ἡ τέχνη προσφέρει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰς ἀναγκαίους εἰς αὐτὸν συγκινήσεις τῶν παθῶν, ἀπηλλαγμένας τῶν ὀδυνηρῶν των συνεπειῶν. Γνωστὴ εἶναι καὶ ἡ περὶ παιγνίου θεωρία τοῦ Σίλλερ καὶ τῆς ἀγγλικῆς σχολῆς, καθ' ἣν ἡ τέχνη ἐδημιουργήθη ἕνεκα τῆς ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, ὅπως καταναλίσκῃ ἐν ποσὸν λιμνάζουσης δραστηριότητος. Σύγχρονος αἰσθητικός, ὁ Κάρολος Λαλό, δέχεται ὅτι ἡ τέχνη πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς πειθαρχήσεως τῆς πολυτελείας καὶ ὅτι, κατὰ συνέπειαν, δὲν εἶναι αὕτη εἰμὴ μία πειθαρχημένη πολυτέλεια, ἔτι δὲ ἡ ἀσφαλιστικὴ δικλείς, δι' ἧς ἐκρέουν αἱ απραγματοποίητοι ἐπιθυμίαι μιᾶς κοινωνίας.

Ὠφελιμιστικὴ λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία τῆς γενέσεως τῆς τέχνης. Καὶ κοινωνικὴ ἡ ἀποστολή της, ἐφ' ὅσον, κατὰ τὸν Γκρόσσε, διὰ πᾶν ἔργον τέχνης προϋποτίθεται ἡ ὕπαρξις τοῦ δημιουργοῦντος καλλιτέχνου καὶ τοῦ κοινοῦ, πρὸς τὴν αἰσθητικὴν συνείδησιν τοῦ ὁποίου ἀπευθύνεται οὗτος. Ἀλλὰ θὰ ἦτο ἴσως παράτολμος ἡ ἐξέτασις τοῦ καλλιτεχνήματος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δύο τούτων ἁπλῶν δεδομένων, προκειμένου μάλιστα περὶ τῆς τέχνης τῶν προηγμένων λαῶν. Ποικίλοι ἄλλοι παράγοντες παίζουσιν ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ δημιουργίᾳ μέγιστον ρόλον, τοὺς ὁποίους οὐδεὶς ἐρευνητὴς θὰ ἠδύνατο ἀκινδύνως νὰ ἀγνοήσῃ [Βλ. καὶ λ. *αἰσθητική*, ἔτι δέ, προκειμένου περὶ τῆς καθόλου ἱστορίας τῆς τέχνης, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς διαφόρους χώρας καὶ τοὺς διαφόρους καλλιτέχνας, ρυθμοὺς κλπ. ἄρθρα.] Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Προϊστορ.]* Ἀπὸ τῆς ὅλως εὐρυτάτης καὶ ἀνθρωπολογικῆς ἐννοίας, διὰ τοῦ ὅρου *τέχνη* νοεῖται τοῦτο μὲν πᾶσα ἱκανότης τείνουσα εἰς τὴν παρασκευὴν χρησίμου τινὸς διὰ τὴν βίωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀντικειμένου, ἀπὸ τοῦ στοιχειωδεστάτου μέχρι τοῦ τελειοτάτου, καθὼς καὶ τὰ δημιουργήματα αὐτά· τοῦτο δὲ ἡ ἱκανότης παρασκευῆς ἔργου ἁπλῶς ὡραίου, ἀναλόγως τῆς αἰσθητικῆς συνειδήσεως τοῦ ἀτόμου ἢ τῆς ὁμάδος.

Ἡ τέχνη δὲν εἶναι ἀποκλειστικὸν προσὸν τοῦ ἀνθρώπου· πλεῖστα ζῷα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται, ὡς γνωστόν, ἡ μέλισσα, ὁ μύρμηξ, ὁ κάστωρ, πολλὰ πτηνὰ μὲ τὰς φωλεάς των, ἀνθρωποειδεῖς πίθηκοι μὲ τὰς στρωμνάς των κλπ., κατασκευάζουσι πολλάκις ἐκπληκτικὰ ἔργα τέχνης. Τὸ ἐξελισσόμενον ὅμως εἰς ἄνθρωπον ὂν ὑπερέβη ἀπείρως τὸ ἐπίπεδον ἐκεῖνο τῆς ἐνστίκτου, οὕτως εἰπεῖν, τέχνης καὶ ἠδυνήθη, διὰ τοῦ ἀναπτυσσομένου νοῦ αὐτοῦ, καὶ τὴν βιοτεχνίαν νὰ καλλιεργήσῃ καὶ τὴν καλλιτεχνίαν ν' ἀναπτύξῃ. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι καὶ τὸ μόνον ὄν, ὅπερ μᾶς ἀφῆκε καὶ ἴχνη τῆς ἐξελίξεως τῆς τέχνης αὐτοῦ, ἴχνη τοῦ ἔργου του, παρὰ τὰ ἴχνη τοῦ σώματός του. Ἡ ἱστορία τῆς τέχνης τοῦ ἀνθρώπου διαιρεῖται εἰς ἐποχάς, ἀναλόγως τοῦ χρησιμοποιηθέντος ὑλικοῦ καὶ τῆς ἑκάστοτε μορφῆς. Κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, πλὴν τῆς ἀγνώστου καὶ πιθανῆς *ξυλίνης* ἐποχῆς, διακρίνομεν τὴν *λιθικὴν* καὶ τὴν *μεταλλικήν*. Καὶ ταύτας διαιροῦμεν εἰς λεπτομερεστέρας, τὴν *ἠωλιθικήν*, τὴν *νεο-* καὶ *παλαιο-παλαιολιθικήν*, τὴν *μεσολιθικήν*, τὴν *νεολιθικήν*, ὡς καὶ τὴν *χαλκῆν*, τὴν *ὀρειχαλκίνην*, τὴν *σιδηρᾶν*. Αἱ μεγάλαι αὗται ἐποχαὶ διαιροῦνται εἶτα εἰς μικροτέρας, ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς ἐκφάνσεως τῆς τέχνης, δ ακριβομένων πολλῶν πολιτισμῶν ἢ ρυθμῶν. Τέλος, εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ἔχομεν τὴν κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης, εἰς ὅλα τὰ πεδία, διὰ τοὺς προωδευμένους λαούς. Ἀπὸ τῶν ἁπλῶν διορθώσεων τοῦ πρώτου λίθου ἔφθασεν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν τελειοτάτων μηχανημάτων, δι' ὧν κατέκτησε τὴν γῆν μετὰ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀέρος.

Μετὰ τῆς ἁπλῆς τέχνης ἐξειλίχθη καὶ ἡ καλλιτεχνία, ἀρχίσασα ἀπὸ τὸν στολισμὸν τοῦ σώματος δι' ὠφελιμιστικοὺς σκοποὺς (φόβον, θέλξιν κλπ.), εἶτα δὲ καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων. Ἐνεφανίσθη δὲ σχετικῶς ἐνωρίς, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς νεοπαλαιολιθικῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τοῦ ὠρινιακίου, διὰ νὰ μᾶς ἀφήσῃ πραγματικὰ ἀριστουργήματα διὰ τὴν ἐποχὴν ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν σπηλαίων καὶ ἐπὶ κινητῶν ἀντικειμένων. Ι. Γ. Κ.

«Τέχνη». Μηνιαῖον φιλολογικὸν περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1898 ὑπὸ Κώστα Χατζοπούλου καὶ διακοπὲν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1899. Εἰς τὰς σελίδας του κατοπτρίζονται χαρακτηριστικαὶ γλωσσικαὶ καὶ λογοτεχνικαὶ προσπάθειαι ὁλοκλήρου ἐποχῆς (βλ. καὶ λ. *Χατζόπουλος*). Π. Ν. Π.

—**«Τέχνη».** Ἑβδομαδιαῖον λογοτεχνικὸν περιοδικὸν ἐν Σμύρνῃ, ἱδρυθὲν 1922 ὑπὸ Κ. Δαβερώνη, Σ. Ζαγοριανοῦ καὶ Γ. Ρούμη.

—**«Τέχνη καὶ θέατρον».** Ἑβδομαδιαία ἐπιθεώρησις ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Κ. Μιχαηλίδη καὶ Μ. Ροδᾶ τῷ 1916.

—*τέχνη τῶν λόγων [Ρητορ.].* Οὕτω καλεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους (Ρητορ. Α, 1) ἐνίοτε ἡ ρητορικὴ τέχνη. Οἱ δὲ περὶ τὴν σύνθεσιν τῆς τέχνης τῶν λόγων ἀσχολούμενοι ὀνομάζονται *τεχνολογοῦντες* (αὐτ. Α, 2) ἢ *τεχνογράφοι* (*Spengel*, Rhet. Gr. I, 427, 12). Ι. Φ. Δ.

—*τέχνη ρητορικὴ [Φιλολ.].* Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην φέρονται διάφοροι ρητορικαὶ πραγματεῖαι, ὡς τοῦ Ἀριστοτέλους, Ἀναξιμένους, Ἀψίνου, Ἀνωνύμου, Ἑρμογένους, Ἀριστείδου, ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ Walz (1832—1836) καὶ L. Spengel (Rhetores Graeci, vol I, III). Ι. Φ. Δ.

τεχνηέντως ἐπίρρ., μετὰ τέχνης, μετὰ δεξιότητος, ἐπιτηδείως, ἐπιδεξίως.

τεχνητός,—ή,—όν· ὁ διὰ τῆς τέχνης λαμβάνων ὕπαρξιν, ὁ κατασκευαζόμενος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *φυσικός*: «τεχνητοὶ ὀδόντες».—Ἐπίρρ. *τεχνητῶς*.

—**τεχνηταὶ** *γλῶσσαι [Ἐγκυκλ.]* βλ. *γλῶσσα [Κοινων.]*.

τεχνική (ἡ). Ὁ τρόπος ἐπιτεύξεως ὡρισμένου ἀποτελέσματος, καθὼς καὶ ἡ ἐμπειρία καὶ ἱκανότης χρησιμοποιήσεως τοῦ τρόπου τούτου. Ἡ *τεχνικὴ* εἶναι ἔννοια παράλληλος πρὸς τὴν *μέθοδον*, ἐν πολλοῖς δὲ αἱ δύο ἔννοιαι συμπίπτουν. Προκειμένου ὅμως περὶ θεωρητικῶν ἐπιστημῶν, ὁμιλοῦμεν περὶ *μεθόδου* αὐτῶν, ἐνῷ ἀντιθέτως ὁ ὅρος *τεχνικὴ* χρησιμοποιεῖται διὰ τὰς ἐφηρμοσμένας ἐπιστήμας. Διακρίνομεν τὴν *ἐν γένει τεχνικὴν* καὶ τὰς *καθ' ἕκαστον τεχνικάς*, ἐφαρμοζομένας εἰς ὡρισμένους κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως. Κάθε τεχνικὴ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς παρατηρήσεως, ἀποτελεῖ δὲ ἐφαρμογὴν τοῦ ὀρθολογισμοῦ εἰς τὰς ἀνθρωπίνας ἐνεργείας, εἶναι δηλαδὴ τὸ ἑκάστοτε λογικῶς ἄριστον σύστημα πρὸς ἐπίτευξιν δεδομένου ἀποτελέσματος. Ὁ κυρίως ἐρευνήσας τὰ προβλήματα τῆς τεχνικῆς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ καθηγητὴς von Gottl-Ottlilienfeld διακρίνει τέσσαρας κατηγορίας τεχνικῆς: α) τὴν *ἀτομικὴν* (τέχνη ἐπιρροῆς ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ, μνημοτεχνική, κυριαρχία τῆς θελήσεως κττ.)· β) τὴν *κοινωνικὴν* (τέχνη ἐπιρροῆς ἐπὶ τρίτων, πολεμικὴ τεχνική, ποριστικὴ τεχνική, ρητορική, παιδαγωγική, διοικητική, τεχνική, τέχνη τοῦ κυβερνᾶν)· γ) τὴν *πνευματικὴν* (τεχνικὴ λύσεως ὡρισμένων προβλημάτων, μέθοδος σκέψεως)· καὶ δ) τὴν *ἐμπράγματον* ἢ *οἰκονομικὴν τεχνικήν*, συνισταμένην εἰς τὸν ἐπηρεασμὸν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου.

Ἡ *οἰκονομικὴ τεχνική*. Ὡς εἶναι γνωστόν, αἱ οἰκονομικαὶ ἐνέργειαι τοῦ ἀνθρώπου διέπονται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνεπαρκείας, ἤτοι ὑπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι πολλὰ ἀγαθά, ὧν ἔχει ἄμεσον καὶ ἐπιτακτικὴν χρείαν ὁ ἄνθρωπος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν του, εὑρίσκονται ἐν τῇ φύσει εἰς περιωρισμένην ποσότητα. Ἡ τεχνικὴ εἶναι συνέπεια τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνεπαρκείας καὶ τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἀποτελεῖ δὲ τὴν λελογισμένην προσπάθειαν ὅπως ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν φυσικῶν νόμων κατορθώσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀπαλλαγῇ κατὰ τὸ δυνατὸν τῶν δεσμῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ κυριαρχήσῃ αὐτοῦ. Ἡ τεχνικὴ δημιουργουμένη ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνεπαρκείας ἐνεργεῖ συμφώνως πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἀρχὴν τοῦ μεγίστου δυνατοῦ ἀποτελέσματος διὰ τοῦ ἐλαχίστου κόπου καὶ τῶν ἐλαχίστων θυσιῶν. Ἡ τεχνικὴ ἐξυπηρετεῖ τὰς ἐπιστήμας, ἐξ ἄλλου δὲ ὁ σκοπὸς τῶν ἐπιστημῶν πραγματοποιεῖται δι' αὐτῆς. Ὡς παρατηρεῖ ὁ προμνησθεὶς οἰκονομολόγος, ἡ τεχνικὴ ἀποτελεῖ ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τῆς τύχης. «Μὲ τὸν ὅρον τεχνική, ὑπὸ εὐρυτάτην ἔννοιαν λαμβανόμενον, λέγει ὁ Sombart, ἐννοοῦμεν κάθε τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ὡρισμένον ἀποτέλεσμα, μὲ τὸν ὅρον δὲ ὑλικὴ ἢ οἰκονομικὴ τεχνικὴ τὰς μεθόδους παραγωγῆς ἀγαθῶν. Ἡ τεχνικὴ ἱκανότης περιλαμβάνει: 1ον) τὴν γνῶσιν τῶν ἰδιοτήτων τῆς περιβαλλούσης τὸν ἄνθρωπον φύσεως. Ἡ τεχνικὴ αὐτὴ γνῶσις ἀφορᾷ τὴν χρησιμότητα τῶν πρώτων ὑλῶν, τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ὡς καὶ τῶν εἰς τὴν φύσιν παρατηρουμένων μετασχηματισμῶν 2ον) τὴν τεχνικὴν ἐπιδεξιότητα, ἥτις ἐκδηλοῦται κατὰ δύο τρόπους: α) εἰς τὴν διαμόρφωσιν ὡρισμένης μεθόδου πρὸς ἐκτέλεσιν ὡρισμένου ἔργου (ἐδῶ ἀνήκει ὁ καταμερισμὸς καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν ἔργων), β) εἰς τὴν χρησιμοποίησιν καταλλήλων ἐργαλείων ποῦ διευκολύνουν τὴν ἐκτέλεσιν ὡρισμένου ἔργου».

Ἀνάγκη νὰ καθορισθῇ ἡ διάκρισις μεταξὺ *οἰκονομίας* καὶ *τεχνικῆς*. Ἀμφότερα εἶναι μέσα πρὸς ἐπιδίωξιν ὡρισμένων σκοπῶν, ἐνῷ ὅμως ἡ οἰκονομία ἐξετάζει γενικώτερον κατὰ πόσον εἶναι ὠφέλιμος ἢ ὄχι ἡ ἐπιδίωξις ὡρισμένου οἰκονομικοῦ σκοποῦ, ἡ τεχνικὴ ἐρευνᾷ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ σκοπὸς οὗτος δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ. Τῆς οἰκονομίας τὸ ἔργον εἶναι γενικώτερον, τῆς τεχνικῆς εἰδικώτερον. Οἰκονομία εἶναι τὸ σύστημα, καθ' ὃ ἀποφασίζει τις νὰ ἐνεργήσῃ πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἀναγκῶν του, τεχνικὴ δὲ τὸ σύστημα, καθ' ὃ ἡ ἀπόφασις αὕτη πραγματοποιεῖται. Ἡ οἰκονομία καθορίζει ἐὰν πρέπῃ νὰ ἐξυπηρετηθοῦν ὡρισμέναι ἀνάγκαι, ἡ δὲ τεχνικὴ πῶς, κατὰ ποῖον τρόπον, δύναται νὰ γίνῃ ἡ ἐξυπηρέτησις αὕτη. Ἐνῷ ἡ τεχνικὴ καταλήγει εἰς συμπεράσματα χωρὶς νὰ ἐξετάζῃ κατὰ πόσον ταῦτα εἶναι πραγματοποιήσιμα, ἡ οἰκονομία ἐρευνᾷ τὴν σκοπιμότητα, χρησιμότητα καὶ δυνατότητα τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πορισμάτων τούτων. Συνήθως οἰκονομία καὶ τεχνικὴ εἶναι συνημμέναι, ἐνίοτε ὅμως ἐμφανίζονται κεχωρισμέναι· οὕτω ἐκδηλοῦται αὐτοτελὴς ἡ τεχνικὴ προσπάθεια εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ πειράματα, εἰς τὴν παρασκευὴν ἀγαθῶν ὑπὸ ἀντιοικονομικοὺς ὅρους· ἀντιθέτως ἔχομεν αὐτοτελῆ οἰκονομικὴν ἐνέργειαν, ὅταν δι' ἁπλουστάτης ἐνεργείας, ὁπότε δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ τεχνικῆς συνεπαγούσης πολυπλοκωτέραν τοιαύτην, ἐξυπηρετῆται ὡρισμένη ἀνάγκη, ὡς π. χ. ὅταν τις ἄνευ κυπέλλου πίνῃ ὕδωρ ἐκ πηγῆς. Τὴν τεχνικὴν καθοδηγεῖ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ οἰκονομία, εἰδικώτερον δὲ αἱ ἀνάγκαι καθοδηγοῦν τὴν τεχνικήν, ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως ἡ δυνατότης ἐξελίξεως τῆς τεχνικῆς ἐπηρεάζει τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἀναγκῶν. Ἐνῷ ὁ τελευταῖος σκοπός, πρὸς ὃν ἀποβλέπει ἡ οἰκονομία, εἶναι ἡ κατανομὴ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν καὶ ἡ διάθεσις αὐτῶν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν, ὁ τελευταῖος σκοπὸς τῆς τεχνικῆς εἶναι ἡ εὕρεσις τῆς ἀρίστης ὁδοῦ πρὸς ὡρισμένον τέλος. Ἡ οἰκονομία καθορίζει τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἔχει νὰ λύσῃ ἡ τεχνική, καθοδηγεῖ δὲ αὐτὴν διὰ τῶν τιμῶν, διότι ἐφ' ὅσον αἱ τιμαὶ δεδομένου ἀγαθοῦ εἶναι ὑψηλαί, τοῦτο σημαίνει ὅτι ὑφίσταται ζήτησις αὐτοῦ καὶ ὅτι πρὸς τὴν παραγωγὴν αὐτοῦ δέον νὰ στραφοῦν αἱ προσπάθειαι· ἀφ' ἑτέρου ἡ τεχνικὴ πληροφορεῖ τὴν οἰκονομίαν περὶ τῆς δυνατότητος τῆς παραγωγῆς ὡρισμένου ἀγαθοῦ. Ἡ παραγωγὴ ἀγαθῶν εἶναι ἐν ταὐτῷ οἰκονομικὴ καὶ τεχνικὴ ἐνέργεια, ἐν δὲ τῇ ἐπιχειρήσει συνδυάζονται ἀμφότεραι αἱ ἐνέργειαι αὗται. Αἱ προϋποθέσεις τῆς ἀναπτύξεως τῆς τεχνικῆς εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς πυκνότητος αὐτοῦ καὶ ἡ διαμόρφωσις μεγάλων ἀγορῶν.

Ἀποβλέποντες εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας πραγματοποιεῖται ἡ σύγχρονος τεχνικὴ δρᾶσις, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ τεχνικὴ τελεῖται: 1) ἐντὸς μεγάλων, ὠργανωμένων καὶ ὀρ-

Digitized by Google

θολογιστικῶς τακτοποιημένων *ἐκμεταλλεύσεων*· 2) ὅτι εἰς αὐτὴν ὑφίσταται λίαν προηγμένος *καταμερισμὸς τῶν ἔργων*· 3) ὅτι τελεῖται διὰ *μηχανῶν*· 4) ὅτι ἀποβλέπει εἰς *πληθοπαραγωγήν*· 5) ὅτι ἀποβλέπει εἰς τὴν *ἐπιτάχυνσιν* τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας· καὶ τέλος ὅτι 6) προσπαθεῖ νὰ *ἐναρμονίσῃ* τὰς πέντε ταύτας τάσεις πρὸς τελειοτέραν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς της. Ἀποβλέποντες ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον διεξάγεται ἡ τεχνικὴ ἐνέργεια, παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη εἶναι: 1) *ἐντατικωτέρα*, 2) *ἁπλουστέρα*, 3) *λεπτοτέρα* καὶ *ἀκριβεστέρα* καὶ 4) *ἰσχυροτέρα*. Χάρις εἰς αὐτὰς τὰς ἰδιότητάς της ἡ νεωτέρα τεχνικὴ διαπρέπει τόσον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν λεπτοτάτων ἔργων (π. χ. ὀπτικὰ ἐργαλεῖα καὶ μηχανήματα) ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ὀγκωδῶν, βαρέων καὶ ἐκτεταμένων ἔργων (γέφυραι, σιδηρόδρομοι), ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὸν συνδυασμὸν ἀμφοτέρων, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων τὰ ὁποῖα διακρίνονται τόσον διὰ τὸν ὄγκον ὅσον καὶ τὴν λεπτότητα καὶ ἀκρίβειαν (ἄριστον παράδειγμα τοιούτου ἔργου εἶναι ἡ κατασκευὴ θωρηκτοῦ μάχης).

Ἡ τεχνικὴ ἐξελίσσεται μεταβαλλομένη, ὁμιλοῦμεν δὲ περὶ προόδου τῆς τεχνικῆς ἐφ' ὅσον ἡ ἐξέλιξις παρουσιάζει βελτίωσιν ταύτης, δηλαδὴ σκοπιμωτέραν, ἀκοπωτέραν καὶ εὐθηνοτέραν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου της. Ἡ πρόοδος τῆς τεχνικῆς πραγματοποιεῖται διὰ τῶν ἀνακαλύψεων καὶ ἐφευρέσεων· διὰ τῶν πρώτων ἐξακριβοῦται κάτι ἤδη ὑφιστάμενον καὶ ἄγνωστον μέχρι τοῦδε, διὰ τῶν δευτέρων δημιουργεῖται νέα μέθοδος πραγματοποιήσεως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, ἥτις μέχρι τοῦδε ἦτο ἀνύπαρκτος. Ἀμφότερα βασίζονται ἐπὶ τῆς γνώσεως τῆς τεχνικῆς καὶ αὐξάνουν τὴν ἀπόδοσιν ταύτης. Ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἀποβαίνει χρήσιμος μόνον ἐφ' ὅσον ἐξυπηρετεῖ οἰκονομικοὺς σκοποὺς καὶ ἐφ' ὅσον διὰ τῶν τεχνικῶν τελειοποιήσεων πραγματοποιεῖται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς. Δι' αὐτὸ ἐνίοτε τεχνικαὶ ἐφευρέσεις καὶ βελτιώσεις παραμένουν ἄχρηστοι καὶ ἄκαρποι, ὅταν γίνωνται ἐντὸς κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὰς καρπωθῇ καὶ ἐκμεταλλευθῇ. Ἡ τυπογραφία ἔσχε τόσην σημασίαν, διότι ἐφευρέθη καθ' ἣν στιγμὴν ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος ἐδίψα διὰ πνευματικὴν τροφήν, ἐνῷ ἀντιθέτως ἡ ἀτμομηχανή, καίπερ ἐπινοηθεῖσα κατὰ τὸ ἔτος 1000 μ. Χ., παρέμεινε μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος ἀνεκμετάλλευτος, ἡ δὲ πυρῖτις, γνωστὴ εἰς τοὺς Κινέζους πρὸ 2.000 ἐτῶν, ἐχρησιμοποιεῖτο παρ' αὐτῶν μόνον διὰ πυροτεχνήματα (Spann). Ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἐκδηλοῦται συνήθως εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν χρησιμοποιουμένων παραγωγικῶν μέσων, δηλαδὴ εἰς τὴν εὐθηνοτέραν παραγωγήν, δύναται ὅμως νὰ ὑπάρξῃ τεχνικὴ πρόοδος καὶ χωρὶς νὰ σημειοῦται εὐθηνοτέρα ἐξυπηρέτησις τῆς ἀνάγκης. Προφανὲς ὅτι ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἔχει σημασίαν ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου, πρὸς τὸ ὁποῖον στρέφεται, δηλαδὴ ἀναλόγως τοῦ γεγονότος κατὰ πόσον τοῦτο εὑρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τῆς ζητήσεως· οὕτω σήμερον μεγάλην σημασίαν ἔχουν αἱ τεχνικαὶ βελτιώσεις αἱ ἀφορῶσαι τοὺς κινητῆρας καὶ τὴν παραγωγὴν τοῦ χάλυβος. Συνηθέστατα δεδομένη τεχνικὴ πρόοδος ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα ἑτέραν τοιαύτην, ἡ δὲ ὅλη τεχνικὴ πρόοδος πραγματοποιεῖται κατὰ συνέχειαν (Prinzip der Filiation der Probleme κατὰ τὸν von Gottl. Ottlilienfeld). Ἐνίοτε σημειοῦται ἀνταγωνισμὸς τῶν τεχνικῶν μέσων, ὡς συνέβη π. χ. μεταξὺ ἠλεκτρισμοῦ καὶ ἀεριόφωτος.

Κατὰ τοὺς Gottl-Ottlilienfeld καὶ Sombart αἱ ἀρχαὶ αἱ διέπουσαι τὴν σύγχρονον τεχνικὴν εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: 1) Ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοὺς περιορισμούς, τοὺς ὁποίους θέτει εἰς τὴν δρᾶσίν του ἡ σωματικὴ αὐτοῦ ἀνεπάρκεια. 2) Ἐξασφάλισις τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀναγκῶν καὶ καταπολέμησις τῆς τύχης. 3) Μείωσις τῆς ἐξαρτήσεως ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ ἀπὸ τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου. Αἱ ὀργανικαὶ πρῶται ὗλαι ἀντικαθίστανται δι' ἀνοργάνων τοιούτων. 4) Χαλάρωσις τῆς ἐπιρροῆς τοῦ τόπου της ἐγκαταστάσεως ἐπὶ τῶν παραγωγικῶν ἐκμεταλλεύσεων, ἐπιτυγχανομένη ὡς συνέπεια τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῶν συγκοινωνιῶν. 5) Μείωσις τῆς συμμετοχῆς τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν καὶ ἀντικατάστασις αὐτῆς διὰ μηχανῶν, ἐργαλείων καὶ φυσικῶν δυνάμεων. 6) Ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις τῆς ὅλης τεχνικῆς, παραγωγικῆς διαδικασίας.

Ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἀποβλέπει ὅπως καταστήσῃ ἐπικερδεῖς τὰς ὑφισταμένας ἐπιχειρήσεις καὶ νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἵδρυσιν νέων ἐπικερδῶν τοιούτων. Ἐν σχέσει μὲ τὴν παραγωγήν, ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἀποβλέπει εἰς τὴν γενικὴν βελτίωσιν ταύτης, καὶ δή: 1) εἰς τὴν δημιουργίαν νέων παραγωγικῶν κλάδων, δι' ὧν συμπληροῦται ἡ ὑφισταμένη παραγωγή, 2) εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἀποδόσεως τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, 3) εἰς τὴν τεχνικὴν βελτίωσιν τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας.

Τὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ ἀποτελέσματα τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπῆρξαν, κατὰ τὸν Schmoller, τὰ ἀκόλουθα: 1) Ἐπίτασις τῆς διαφοροποιήσεως τῆς κοινωνίας καὶ ἐντονωτέρα διάκρισις μεταξὺ πτωχῶν καὶ πλουσίων. 2) Μετατόπισις τῶν κέντρων ἐγκαταστάσεως τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ πληθυσμοῦ. 3) Διαμόρφωσις τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ δὴ τῆς μεγάλης τοιαύτης, ὡς τοῦ κυρίου μέσου οἰκονομικῆς ἐνεργείας. 4) Δημιουργία πολυαρίθμου ἐργατικῆς τάξεως. 5) Αὔξησις τῆς γενικῆς εὐζωΐας καὶ βελτίωσις τοῦ μέσου ὅρου διαβιώσεως (standard of life) τῶν ἀνθρώπων.

Τίθεται τὸ πρόβλημα κατὰ πόσον εἶναι δυνατὴ συνεχὴς καὶ ἀδιάπτωτος τεχνικὴ πρόοδος. Ἡ ἀπάντησις εἶναι καταφατικὴ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ διατηρηθῇ ὁ πολιτισμὸς καὶ ὅτι δὲν θὰ καταστραφῇ. Ἀλλὰ καὶ ἐν περιπτώσει καταστροφῆς τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ἱστορία διδάσκει ὅτι μετὰ περίοδον ἀνακοπῆς τῆς τεχνικῆς προόδου, αὕτη ἐπαναλαμβάνεται ἐκ νέου καὶ συνεχίζεται ἡ διακοπεῖσα ἐξέλιξις· δι' αὐτὸ ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις εἶναι ἡ ἐκδήλωσις ἐκείνη τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀσφαλέστερον πάσης ἄλλης διαπιστοῦται ἡ συντελεσθεῖσα πρόοδος ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης καὶ πρωτογόνου ἐποχῆς μέχρι σήμερον. Δέον ὅμως νὰ ἐξαρθῇ ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῆς τεχνικῆς προόδου οὔτε συνεχὴς εἶναι οὔτε τελεῖται πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν ρυθμόν. Περίοδον μεγάλων καὶ σημαντικῶν τεχνικῶν ἐφευρέσεων καὶ βελτιώσεων διαδέχεται περίοδος, καθ' ἣν ἀνακόπτεται ἡ τεχνικὴ δημιουργικότης. Προσέτι μεγάλη τεχνικὴ ἐφεύρεσις ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μεγάλην βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν τῆς παραγωγῆς, ὁπότε αἱ εὐκόλως ἱκανοποιούμεναι ἀνάγκαι παύουν νὰ κεντρίζουν τὴν ἐφευρετικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ οὕτως αὐτὴ αὕτη ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἀποτελεῖ ἀφορμὴν ἐπισχέσεως τῆς προοδευτικῆς της ἐξελίξεως.

Εἰς τὸ ἐρώτημα κατὰ πόσον ἡ τεχνικὴ πρόοδος εἶναι ἀγαθόν, ἡ ἀπάντησις εἶναι γενικῶς καταφατική, διότι δι' αὐτῆς εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι αἱ συνθῆκαι διαβιώσεως τῶν ἀνθρώπων ἔχουν σημαντικῶς βελτιωθῆ. Βεβαίως, μόνη ἡ τεχνικὴ πρόοδος δὲν ἀρκεῖ νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχεῖς, ἀλλὰ θὰ ἦτο παραλογισμὸς νὰ καταλογίσωμεν εἰς βάρος τῆς τεχνικῆς προόδου κακὰ μαστίζοντα τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ὑφίσταντο καὶ ἄνευ τῆς τεχνικῆς προόδου. Δέον ἐν τούτοις νὰ ἐξαρθῇ ὅτι ἡ μεγάλη καὶ ἀποκλειστικὴ προσήλωσις εἰς τὰ ἀποκτήματα τῆς τεχνικῆς προόδου ὑποβιβάζει τὸ πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ἐπίπεδον, παρωθεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐκτιμοῦν τὰ τῆς ζωῆς ἀπὸ ποσοτικῆς ἀπόψεως καὶ ὄχι ἀπὸ ποιοτικῆς, καὶ νὰ ἀποδίδουν ὑπερβολικὴν σημασίαν εἰς τὰ ὑλικὰ ἀγαθά. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρέπει νὰ μνησθῶμεν τὴν ἀρχὴν τῆς μεσότητος καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ νὰ τονίσωμεν ὅτι οἱανδήποτε σημασίαν καὶ ἐὰν ἔχῃ ἡ τεχνικὴ πρόοδος, ἡ πλήρης καὶ ἀρτία τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξις πραγματοποιεῖται διὰ τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ καὶ πνευματικῆς ἐξάρσεως καὶ τῆς καλλιεργείας τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, καὶ ὅτι εἰς τοῦτο ὑποβοηθεῖ, ἀλλὰ μόνον ὑποβοηθεῖ, ἡ τεχνικὴ πρόοδος.

Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς οἰκονομικῆς τεχνικῆς. Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τεχνικῆς δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τρεῖς περιόδους: Τὴν πρώτην ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς μέχρι τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς· τὴν δευτέραν ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς, (ἥτις διὰ τοὺς διαφόρους λαοὺς ἀρχίζει εἰς διάφορον ἐποχὴν καὶ ἥτις διὰ τοὺς πλείστους τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1000 περίπου π. Χ.) μέχρι τοῦ ἔτους 1750, καὶ τὴν τρίτην, καθ' ἣν ἐσημειώθη ἡ μεγίστη καὶ σπουδαιοτάτη ἀνάπτυξις τῆς τεχνικῆς, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1750 μέχρι σήμερον. Περὶ τῆς πρώτης περιόδου ἐλάχιστα γνωρίζομεν, περὶ τῆς δευτέρας πολὺ περισσότερα, ἀκριβῆ δὲ γνῶσιν ἔχομεν μόνον τῆς τρίτης. Ἐν τούτοις, κατωτέρω, διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς ἐκθέσεως θὰ ἀκολουθήσωμεν διάκρισιν τῆς ἱστορίας τῆς τεχνικῆς εἰς τέσσαρας περιόδους, διαιροῦντες εἰς δύο τὴν ὡς ἄνω δευτέραν περίοδον.

1) *Ἡ τεχνικὴ τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων.* Τὰ πρῶτα ἴχνη τοῦ ἀνθρώπου ἐμφανίζονται ἐπὶ τῆς γῆς πρὸ 125.000 ἐτῶν περίπου, εἰς τὸ τέλος τοῦ ὀνομαζομένου τριτογενοῦς αἰῶνος, καθ' ἣν ἐποχὴν σημειοῦται ἐναλλαγὴ μακρῶν περιόδων, καθ' ἃς κρατεῖ σχετικῶς ὑψηλὴ θερμοκρασία, καὶ περιόδου, καθ' ἣν ἐπικρατοῦν παγετῶνες. Αἱ ἔρευναι κατέδειξαν (Breasted) ὅτι μέχρι τοῦδε ἐγένοντο τέσσαρες ἐναλλαγαὶ θερμότητος καὶ παγετώνων καὶ ὅτι σήμερον διανύομεν περίπου τὰ τέλη τῆς τετάρτης περιόδου θερμότητος. Ὁ ἄνθρωπος ἐμφανίζεται περὶ τὰ μέσα τῆς τρίτης περιόδου παγετώνων. Κατὰ τὴν τρίτην περίοδον θερμότητος ἔχομεν τὴν λεγομένην παλαιολιθικὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν τετάρτην περίοδον παγετώνων τὴν μεσολιθικὴν καὶ κατὰ τὴν τετάρτην περίοδον θερμότητος (τὴν καὶ τελευταίαν, ἀρχομένην ἴσως ἀπὸ τὸ 8000 π. Χ.) τὴν νεολιθικὴν ἐποχήν. Ἡ ἔρευνα τῶν πρώτων σταδίων τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως γίνεται ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν παλαιοντολογικῶν ἐρευνῶν, αἵτινες προσπαθοῦν νὰ ἐξακριβώσουν τὰ ἴχνη τῶν πρώτων τοῦ ἀνθρώπου ἐκπολιτιστικῶν βημάτων, ἀφ' ἑτέρου διὰ τῶν ἐθνογραφικῶν μελετῶν, αἵτινες ἐπιδιώκουν νὰ γνωρίσουν τὴν ἐκπολιτιστικὴν κατάστασιν τῶν συγχρόνων πρωτογενῶν ἀνθρώπων, περὶ τῆς ὁποίας κρατεῖ ἡ εὔλογος πεποίθησις ὅτι ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν πρώτων ἀνθρώπων. Ἐκ τῶν ὅλων ἐρευνῶν καὶ ἐκ τῶν φυσιολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἀνθρώπου συνάγεται ὅτι ἡ σειρά, καθ' ἣν οὗτος ἀνέπτυξεν ὡρισμένα σημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς τεχνικῆς, εἶναι ἡ ἀκόλουθος: α') συντήρησις τῆς ἰδίας ζωῆς καὶ διαιώνισις τοῦ εἴδους, β') κοινωνικὴ ὀργάνωσις, γ') γλῶσσα, δ') οἰκογένεια, ε') θρησκεία, στ') οἰκιακὴ ζωὴ καὶ ἀνέγερσις οἰκοδομῶν, καὶ ζ') ἰδιοκτησία. Ἡ θεωρία, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος διετέλεσε κατὰ πρῶτον εἰς προηγμένην (παραδεισιακὴν) κατάστασιν καὶ ὅτι κατόπιν ἀπεβαρβαρώθη, δὲν φαίνεται ὀρθή. Ἡ τεχνικὴ ἐπίδοσις τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλεται εἰς τὴν παρατηρητικότητά του συνδυαζομένην μὲ τὴν εὐκινησίαν τοῦ σώματός του, ἀλλὰ τοιαύτην ἔχουν καὶ ζῷα μὴ παρουσιάζοντα τεχνικὴν ἐπίδοσιν, ὥστε τὸ κύριον ὑπῆρξεν ἡ παρατηρητικότης. Κάθε τεχνικὴ ἐφεύρεσις, ἐπίδοσις ἢ τελειοποίησις εἶναι ἀποτέλεσμα εὐτυχοῦς συμπτώσεως εἰδικῶν πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν προϋποθέσεων, δι' αὐτὸ καὶ συχνὰ συμβαίνει ἡ αὐτὴ τεχνικὴ ἐφεύρεσις νὰ πραγματοποιῆται αὐτοτελῶς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ ὑπὸ διαφόρων λαῶν. Ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἐξέλιξις ἔλαβε χώραν εἰς τοὺς διαφόρους λαοὺς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου τρόπον, δέον δὲ νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ ἀνεύρεσις τοῦ αὐτοῦ πράγματος εἰς διαφόρους λαοὺς καὶ τοπικὰς περιοχὰς δὲν ἐπιβάλλει ποσῶς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ σύμπτωσις αὐτὴ εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπιδράσεως τοῦ ἑνὸς λαοῦ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου. Συνήθως ὅμως αἱ τεχνικαὶ ἐφευρέσεις καὶ τελειοποιήσεις διαδίδονται διὰ τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῆς μιμήσεως. Κάθε τεχνικὴ ἐφεύρεσις καὶ πρόοδος ὀφείλεται πρὸ πάντων εἰς τὴν τεχνικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἱκανότητα, συμβάλλοντος ὅμως σπουδαίως καὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος (ἐπιρροὴ μεγάλου ψύχους, τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῶν ἀγρίων θηρίων. Πρβλ. Schmoller σ. 174).

Κατὰ τὸν Morgan τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐκπολιτιστικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐξελίξεως ὑπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα: α) Ἀρχαία περίοδος ἀγριότητος, ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τῆς χρήσεως πυρὸς καὶ ἰχθυοφαγίας. Ὁ ἄνθρωπος διατᾶται εἰς ὡρισμένα σημεῖα τῆς γῆς τρεφόμενος ἐκ καρπῶν. Ἔναρξις τῆς γλώσσης. Εἰς τὴν ἱστορικὴν περίοδον δὲν περιῆλθε λαὸς εὑρισκόμενος εἰς τοιαύτην πρωτογενεστάτην κατάστασιν. β) Μέση περίοδος ἀγριότητος, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἰχθυοφαγίας καὶ τῆς χρήσεως τοῦ πυρὸς καὶ τελευτῶσα μὲ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ τόξου καὶ τοῦ βέλους. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος ἐξαπλοῦται εἰς τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν εὑρίσκοντο οἱ κάτοικοι τῆς Αὐστραλίας καὶ τὸ μέγιστον μέρος τῶν κατοίκων τῆς Πολυνησίας, ὅταν ἀνεκαλύφθησαν αἱ χῶραι αὗται. γ.) Νεωτέρα περίοδος ἀγριότητος, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ τόξου καὶ τοῦ βέλους καὶ φθίνουσα μὲ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς ἀγγειοπλαστικῆς. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν εὑρίσκοντο φυλαί τινες τῶν περὶ τὴν Hudson bay χωρῶν, φυλαὶ παροχθιοι τοῦ ποταμοῦ Columbia καὶ παράλιοι λαοὶ τῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς. δ) Ἀρχαία περίοδος βαρβαρότητος. Ἡ περίοδος τῆς βαρβαρότητος διακρίνεται ἀπὸ τὴν τῆς ἀγριότητος διὰ τῆς διαδόσεως τῆς ἀγγειοπλαστικῆς (Ἰνδοὶ Βορείου Ἀμερικῆς, πρωτογενεῖς φυλαὶ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης). ε) Μέση περίοδος βαρβαρότητος, χαρακτηριζομένη διὰ τῆς τιθασεύσεως κατοικιδίων ζῴων καὶ τῆς πρώτης στοιχειώδους καλλιεργείας τῆς γῆς. ζ) Νεωτέρα περίοδος βαρβαρότητος, ἣν χαρακτηρίζει ἡ τῆξις καὶ κατεργασία τοῦ σιδήρου (Ἕλληνες ὁμηρικῆς ἐποχῆς, Ρωμαῖοι ὀλίγον πρὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ρώμης, Γερμανοὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Καίσαρος). η) Περίοδος πολιτισμοῦ χαρακτηριζομένη διὰ τοῦ φωνητικοῦ ἀλφαβήτου καὶ τῆς γραφῆς.

Εἰς τὴν πρωτόγονον τοῦ ἀνθρώπου κατάστασιν φυσικὸν εἶναι νὰ ὑπῆρξεν ἐποχή, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχεν οὔτε ἐργαλεῖα οὔτε ἐγνώριζε τὸ πῦρ. Ἄνθρωπον εἰς τοιαύτην κατάστασιν δὲν ἐγνώρισεν ἡ ἱστορικὴ ἐποχή. Τὰ πρῶτα τεχνικὰ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευάσματα εἶναι ἡ κατασκευὴ ὅπλων καὶ ἐργαλείων, ἡ χρῆσις τοῦ πυρὸς καὶ ἡ κατασκευὴ ἀγγείων. Τὰ πρῶτα μέχρις ἡμῶν περιελθόντα δημιουργήματα τῆς ἀνθρωπίνης τεχνικῆς εἶναι λίθινα ἐργαλεῖα, ὅπλα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται «κεραύνια» ἢ «ἀστροπελέκια». Καλοῦνται δὲ εἰς τὴν ἐπιστήμην «ἠώλιθοι». Τὰ ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα κατασκευάζονται ἀπὸ λίθους, ξύλα ἢ ὀστᾶ. Κατὰ τὴν παλαιολιθικὴν ἐποχὴν ὁ ἄνθρωπος χρησιμοποιεῖ λίθινον ἐργαλεῖον ἐπονομασθὲν ἐκ τοῦ σχήματός του γρονθοπελεκίδιον, ὡς καὶ ἄλλα πρωτογενῆ λίθινα ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα, κατασκευαζόμενα δι' ἀποκρούσεως (κτυπήματος) τοῦ ἑνὸς λίθου διὰ τοῦ ἄλλου. Κατὰ τὴν νεωτέραν περί-

Digitized by Google

τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς τὰ λίθινα ἐργαλεῖα κατασκευάζονται διὰ πιέσεως, ἐμφανίζονται δὲ καὶ ὀστέϊνα ἐργαλεῖα. Κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν (10000—6000 π. Χ. μέχρι 3000—1000 π. Χ.) τὰ λίθινα ἐργαλεῖα κατασκευάζονται διὰ προστριβῆς Μεταξὺ τῶν διαφόρων εἰδῶν λίθων ἰδιάζουσαν θέσιν κατέχει ὁ πυρόλιθος. Ὁ φιλόσοφος Wundt διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι ἴσως τὸ τόξον νὰ ὑπῆρξε τὸ πρῶτον μέσον ποῦ ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διατροφήν του διὰ τῆς θήρας, διὰ νὰ ἀμύνεται κατὰ παντὸς ἐχθροῦ καὶ τέλος διὰ νὰ τέρπεται μὲ τὸν βόμβον τῆς χορδῆς. Τὸ τόξον καὶ τὸ βέλος ὑπῆρξαν ἡ πρώτη μηχανή, ἣν ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἄνθρωπος. Τὰ πρῶτα ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα ἔσχον καὶ σπουδαίαν κοινωνικὴν καὶ νομικὴν σημασίαν, διότι ἔγιναν ἀφορμὴ διαμορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας, ἥτις κατόπιν ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰ ἀκίνητα. Πρὸς ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῶν πρώτων τεχνικῶν προσπαθειῶν τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι αὗται δὲν καθωδηγήθησαν πάντοτε ὑπὸ ἐνσυνειδήτου προσπαθείας, ὅπως ἐξυπηρετήσῃ καλύτερον καὶ εὐκολώτερον ἀνάγκας του, ἀλλὰ ὅτι τὰ πρῶτα τεχνικὰ τοῦ ἀνθρώπου βήματα ὀφείλονται πολλάκις εἰς συμπτώσεις καὶ τυχαίας παρατηρήσεις. Ὁ ἄνθρωπος ἔπαιζε κατ᾽ ἀρχὰς μὲ λίθους, ξύλα καὶ ὀστᾶ, ὅπως κάμνουν τὰ παιδία καὶ οἱ πίθηκοι, καὶ βαθμηδὸν ἀντελήφθη ὅτι τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ δύνανται νὰ τὸν βοηθήσουν σκοπίμως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ὡρισμένων ἔργων. Αἱ πρῶται ἐνέργειαι, δι᾽ ὧν ὁ πρωτογενὴς ἄνθρωπος κατειργάσθη ὑλικά, ὑπῆρξαν αἱ ἀκόλουθοι τέσσαρες: σχίσις, διάτρησις, ἀκόνησις καὶ πριόνισις. Κατ᾽ ἀρχὰς δὲν ὑφίσταται διάκρισις ὅπλων καὶ ἐργαλείων, τὰ δὲ προϊόντα τῆς ἀρχαιοτάτης τεχνικῆς ἀπομιμοῦνται μέλη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος (γρόνθους, ὄνυχας, ὀδόντας), τὰ ὁποῖα ἐπιδιώκουν νὰ ἀντικαταστήσουν ἐπὶ τὸ ἰσχυρότερον καὶ σκοπιμώτερον. Ἐκτὸς τῶν ὅπλων καὶ ἐργαλείων, οἱ ἄνθρωποι τῆς παλαιολιθικῆς περιόδου κατέλιπον καὶ ἕτερα ἐξόχως ἐνδιαφέροντα ἴχνη τῆς τεχνικῆς ἱκανότητος, δηλαδὴ τὰ σχεδιαγράμματα τὰ ἐγκεχυραγμένα εἰς τὰς παρειὰς σπηλαίων καὶ ἀναπαριστῶντα συνήθως ζῷα ἢ καὶ ἀνθρώπους. Τοιαῦτα σχεδιαγράμματα ἀνευρέθησαν εἰς τὰς θέσεις Altamira τῆς Ἱσπανίας (τὸ σπήλαιον τοῦτο ὠνομάσθη ἡ *Καπέλλα Σιξτῖνα* τῆς προϊστορικῆς τέχνης), Combarelles. Les Eyzies, Font de Gaume κλπ., θαυμάζεται δὲ ὁ ρεαλισμὸς καὶ ἡ κομψότης αὐτῶν. Τὰ κύρια ὅπλα τῶν πρωτογενῶν ἀνθρώπων ὑπῆρξαν ξύλινα ρόπαλα καὶ ἀκόντια, τῶν ὁποίων ἡ αἰχμὴ καθίστατο διὰ τοῦ πυρὸς σκληροτέρα. Ἄλλα ὅπλα κατεσκευάζοντο διὰ τῆς προσαρμογῆς εἴτε διὰ σχοινοειδῶν χόρτων εἴτε διὰ κολλητικῆς τινος οὐσίας λίθων ἐπὶ ξυλίνης λαβίδος. Ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ ὅπλον τὸ ὀνομαζόμενον ὑπὸ τῶν Αὐστραλῶν boumerang (καὶ τὸ ὁποῖον ἐγνώριζον καὶ οἱ ἀρχαιότατοι Αἰγύπτιοι), συνιστάμενον εἰς κυρτὴν ράβδον τοιουτοτρόπως κατεσκευασμένην, ὥστε ριπτομένη νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὸ σημεῖον ἐξ οὗ ἐρρίφθη. Ἡ χρῆσις τῆς σφενδόνης ἐμφανίζεται κάπως μεταγενεστέρα.

Μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ ἔσχεν ἡ συντήρησις καὶ χρῆσις τοῦ *πυρός*, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχρειάσθη νὰ ἐφεύρῃ ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἐνίοτε λέγεται, διότι τοῦτο ὑφίσταται ἐν τῇ φύσει (ἀναφλέξεις ἐκ κεραυνῶν, ἐξ ἡφαιστειωδῶν φαινομένων). Ὡς πρὸς τὸ πῦρ, ἡ δυσχέρεια ἦτο ἡ ἐξασφάλισις τῆς κατὰ βούλησιν παραγωγῆς του καὶ ἡ διατήρησίς του. Τὸ πρῶτον ἐπετεύχθη διὰ τῆς προστριβῆς πυριτῶν λίθων ἢ ξηρῶν ξύλων, τὸ δεύτερον διὰ τῆς δημιουργίας ἐν τῷ οἴκῳ τῆς ἑστίας, εἰς ἣν διατηρεῖται κατὰ τὸ δυνατὸν διαρκὴς πυρά, πέριξ τῆς ὁποίας, διὰ νὰ προστατευθῇ κατὰ τῶν καιρικῶν ἐπιρροῶν, κατασκευάζεται περίφραγμα (τοιοῦτον ὑπῆρξεν ἡ στρογγύλη καλύβη, περιβάλλουσα κατ᾽ ἀπομίμησιν τῶν πυκνῶν θάμνων τοὺς ἀκτινοειδῶς περὶ τὴν πυρὰν κοιμωμένους. ἔχουσα ὀπὴν εἰς τὴν κορυφὴν διὰ τὴν ἔξοδον τοῦ καπνοῦ). Ἡ ἑστία κατέστη τὸ κέντρον τῆς οἰκογενειακῆς συμβιώσεως καὶ σύμβολον ταύτης. Τὸ πῦρ προστατεύει κατὰ τοῦ ψύχους, καθιστᾷ χρησιμοποιησίμους τὰς ὥρας τῆς νυκτός, βοηθεῖ εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ ξύλου (ἐκσκαφὴ κορμῶν δένδρων πρὸς κατασκευὴν πλοιαρίων, σκλήρυνσις αἰχμῶν κλπ.) καὶ τῶν μετάλλων, βελτιώνει δὲ σημαντικῶς τοὺς ὅρους τῆς διατροφῆς (οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκάλουν περιφρονητικῶς ὠμιστάς, ὠμαδίους, ὠμοβόρους, τοὺς τρώγοντας ἄψητα κρέατα) Ἡ σημασία τοῦ πυρὸς ἐκδηλοῦται διὰ τῆς συνδέσεως τούτου μετὰ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων καὶ μυθολογικῶν παραδόσεων (πυρολατρεία, ἄσβεστον πῦρ εἰς τοὺς ναούς, μῦθος Προμηθέως).

Ὡς πρῶτα *ἀγγεῖα* πρὸς περισυλλογὴν ὑγρῶν ἐχρησιμοποιήθησαν κέρατα, κρανία, φλοιοὶ δένδρων ἢ καρπῶν, δέρματα, ἀργότερον δὲ κατεσκευάσθησαν τοιαῦτα ἀπὸ φυτικὰς ἶνας πολὺ σφιχτὰ πλεκομένας. Βαθμηδὸν ἐσκέφθησαν νὰ ἐπαλείψουν τὰ κάνιστρα-ἀγγεῖα διὰ λάσπης καὶ οὕτω ἐνεφανίσθη ἡ ἀγγειοπλαστική, δι᾽ αὐτὸν δὲ τὸν λόγον τὰ ἀρχαιότατα ἐξ ὀπτῆς γῆς ἀγγεῖα φέρουν ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῶν ἐπιφανείας χαράγματα ἀναπαριστῶντα τὴν μορφὴν ἀγγείων πλεγμένων ἐξ ἰνῶν. Διὰ τῶν πηλίνων ἀγγείων ἐπετεύχθη ἡ καλυτέρα παρασκευὴ τῶν τροφῶν, εἰς αὐτὰ δὲ ἀργότερον προσετέθη καὶ ἡ ὕαλος. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς τροφάς, κατ᾽ ἀρχὰς ὁ ἄνθρωπος ἔτρωγε μικρὰ ζῷα, τρυφερὰ χόρτα καὶ καρποὺς εἰς τὴν φυσικήν των κατάστασιν. Βαθμηδὸν τελειοποιεῖται ἡ παρασκευὴ τροφῶν διὰ τῆς χρήσεως τοῦ πυρὸς καὶ βελτιοῦνται αἱ μέθοδοι θήρας καὶ ἁλιείας. Ἡ τελευταία φαίνεται νὰ ἔσχε μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν διατροφὴν τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων, κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα (Morgan, σ. 17) ὁ ἰχθὺς ὑπῆρξεν ἡ πρώτη διὰ τοῦ πυρὸς παρασκευασθεῖσα τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ θέσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ ἀπόψεως διατροφῆς ἦτο πάντοτε ἐπισφαλής, ἐφ᾽ ὅσον ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς θήρας καὶ ἁλιείας, κατέστη δὲ ἀσφαλὴς διὰ τῆς *γεωργίας* καὶ *κτηνοτροφίας*. Ἀμφίβολον ποία ἐκ τῶν δύο τούτων ἀνεπτύχθη πρώτη· κατὰ τὸν Schmoller προηγήθη ἡ γεωργία ὑπὸ τὴν μορφὴν καλλιεργείας διὰ ξυλίνης σκαλίδος (Hackbau) διεξαγομένης ὑπὸ τῶν γυναικῶν. Ἐφ᾽ ὅσον οἱ λαοὶ ἐφαρμόζουν τοιοῦτον πρωτογενῆ τρόπον καλλιεργείας, δὲν ἐναλλάσσουν συχνότατα τύπους καλλιεργείας, διότι ἐκμεταλλεύονται μόνον τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον ταχέως ἐξαντλεῖται. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας πραγματοποιεῖται καὶ ἡ τιθάσευσις ὡρισμένων ζῴων (ἐξ 140.000 εἰδῶν ζῴων ὁ ἄνθρωπος ἐχρησιμοποίησεν ὡς κατοικίδια μόνον 47), ἐμφανιζομένης τῆς κτηνοτροφίας. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔσχεν ἡ τιθάσευσις μεγάλων ζῴων, γινομένης ἴσως κατ᾽ ἀρχὰς ἐκ θρησκευτικῶν λόγων. Τὴν καλλιέργειαν διὰ τῆς σκαλίδος διεδέχθη ἡ ἀροτρίωσις διὰ μεγαλυτέρας σκαλίδος, τῆς ὁποίας τὴν ἐπίτηδες κατεσκευασμένην μακρὰν λαβὴν (τὸν στειλεὸν) ἔσυρον κατ᾽ ἀρχὰς ἄνθρωποι (συνήθως ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπονομασία σύζυγοι, οἱ τὸν αὐτὸν ζυγὸν ὑποδυόμενοι), ἔπειτα ζῷα καὶ κυρίως ὁ βοῦς. Ὡρισμένοι λαοὶ ἔζησαν νομαδικὸν βίον ἐκ τῆς κτηνοτροφίας (ὡς μέχρι σήμερον οἱ Μογγόλοι τῆς βορείου Ἀσίας, οἵτινες τὰ πάντα, ἐνδύματα, σκήνωμα, τροφήν, μεταφορικὰ μέσα, πορίζονται ἐκ τῶν ἵππων). Οἱ νομάδες ὑπῆρξαν πάντοτε οἰκονομικῶς καθυστερημένοι, ἔσχον ὅμως ἀνεπτυγμένην τὴν ἱκανότητα τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν συναλλαγῶν.

Ἡ καθ᾽ ἑαυτὸ γεωργία ἀναπτύσσεται μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀροτριώσεως τῆς γῆς διὰ ζῴων, δηλαδὴ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας, δι᾽ αὐτῆς δὲ ἡ ζωὴ τῶν λαῶν καθίσταται μονιμωτέρα καὶ πολυπλοκωτέρα, ἐμφανίζονται δὲ οἱ μόνιμοι συνοικισμοὶ καὶ βαθμηδὸν ἀναπτύσσονται αἱ πόλεις. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς γῆς διεξάγεται κατ᾽ ἀρχὰς ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ λιβαδικοῦ συστήματος (ὁπότε τὸ κύριον μέρος ἀποτελεῖ ἡ κτηνοτροφία) ἢ τοῦ ἀγρολιβαδικοῦ, συνδυασμοῦ λιβαδίων καὶ καλλιεργουμένων ἐκτάσεων. Ἡ ἐκχέρσωσις τῶν ἐδαφῶν καὶ καταστροφὴ τῶν δασῶν γίνεται διὰ πυρκαϊῶν. Ἀξιοσημείωτον δὲ εἶνε ὅτι κατὰ τὰ πρῶτά του ἐκπολιτιστικὰ βήματα ὁ ἄνθρωπος εἶναι μέγας καταστροφεὺς τῶν δασῶν, τὰ ὁποῖα ἀντιθέτως περιβάλλει δι᾽ ἰδιαιτέρας στοργῆς καὶ πολλαπλασιάζει, ὅταν ὁ πολιτισμὸς ἀναπτυχθῇ. Ἀργότερον ἐμφανίζεται εἰς τὴν γεωργίαν τὸ σύστημα τῆς ἀγραναπαύσεως, καθ᾽ ὃ μέρος μόνον τῆς καλλιεργησίμου ἐκτάσεως καλλιεργεῖται ἐτησίως καὶ τέλος εἰς τὴν νεωτέραν ἐποχὴν τὸ τῆς ἀμειψισπορᾶς, καθ᾽ ὃ μὲ τὴν βοήθειαν λιπασμάτων καλλιεργεῖται ἐτησίως ὅλη ἡ καλλιεργήσιμος ἔκτασις.

Ἡ κατεργασία τῶν *μετάλλων* φαίνεται ὅτι ἐμφανίζεται μετὰ τὴν γεωργίαν. Ὁ ἄνθρωπος κατειργάσθη κατὰ σειρὰν τὸν χρυσόν, τὸν ἄργυρον, τὸν χαλκόν, ταῦτα κατεργαζόμενα καὶ ἄνευ πυρός, ἔπειτα τὸν σίδηρον, ὅστις χρειάζεται πῦρ διὰ τὴν κατεργασίαν καθὼς καὶ ὁ μπροῦντζος (μῖγμα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου), τοῦ ὁποίου τὴν χρῆσιν ἀνέπτυξαν ὡρισμένοι λαοὶ (Βαβυλώνιοι, Ἀθηναῖοι, Τυρρηνοί). Ἀναλόγως τῆς ὕλης τῆς χρησιμοποιουμένης διὰ τὴν κατασκευὴν ὅπλων καὶ ἐργαλείων διεκρίθησαν αἱ ἐποχαὶ τῆς ἐκπολιτιστικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐξελίξεως εἰς λιθίνην, τοῦ μπρούντζου καὶ τοῦ σιδήρου, ἂν καὶ εἶνε ἀμφίβολον ἐὰν ὄντως ἡ κατεργασία τοῦ μπρούντζου προηγεῖται τοῦ σιδήρου.

2) *Ἡ τεχνικὴ τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν λαῶν καὶ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος.* Οἱ λαοὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἀνέπτυξαν κυρίως τὴν κατεργασίαν τοῦ μπρούντζου, ἐνῷ οἱ σχετικῶς μεταγενέστεροι βόρειοι εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ ἀνέπτυξαν τὴν τεχνικὴν τοῦ σιδήρου Μέχρι τοῦ ΙΒ΄ καὶ ΙΓ΄ π. Χ. αἰῶνος ἡ τεχνικὴ τοῦ σιδήρου παρέμεινε στοιχειώδης, τὰ δὲ σιδηρᾶ ἀντικείμενα κάτι τὸ σχετικῶς σπάνιον καὶ πολύτιμον. Ὁ σιδηρουργὸς (σιδηρεὺς) καὶ ὁ χαλκεὺς παρουσιάζονται ὡς κάτοχοι πολυτίμων μυστικῶν.

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν μεγάλων κρατῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τῶν Βαβυλωνίων, Αἰγυπτίων, Ἀσσυρίων, Φοινίκων, Ἰνδῶν, Μήδων καὶ Περσῶν (5000—500 π. Χ. ὀφείλεται εἰς τὴν συνδυασμένην ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, κτηνοτροφίας καὶ μεταλλοτεχνίας. Εἰς τὰς τέχνας αὐτάς, προϋπαρξάσας αὐτῶν, οἱ λαοὶ οὗτοι προσέθεσαν καὶ τὰς ἑξῆς τρεῖς τεχνικὰς τελειοποιήσεις: α) τὴν μελέτην τῶν ἀστρονομικῶν φαινομένων, συνεπαγομένην τὴν καταμέτρησιν τοῦ χρόνου καὶ τὸν καθορισμὸν τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, β) τὴν ἀνοικοδόμησιν λιθίνων οἰκοδομημάτων, ἥτις συνέτεινεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μονίμου, σταθεροῦ καὶ ἐκλεπτυσμένου πολιτισμοῦ καὶ γ) τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πολεμικῆς τεχνικῆς καὶ τῶν πολεμικῶν μηχανῶν. Τὰ ἀρχαῖα ἀνατολικὰ ἔθνη ἔθεσαν τὰς βάσεις τόσον τῆς περαιτέρω γενικῆς ἐκπολιτιστικῆς ἐξελίξεως, ὅσον καὶ εἰδικώτερον τῆς ἀναπτύξεως τῆς κρατικῆς ὀργανώσεως, εἰς αὐτὰ δὲ σημειοῦται σημαντικὴ βελτίωσις τῆς ὅλης τεχνικῆς.

Διὰ ποικίλους λόγους ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἐξέλιξις τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν λαῶν δὲν συνεχίζεται, καὶ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς ἐκπολιτιστικῆς δημιουργικῆς δράσεως ἐμφανίζονται διαδοχικῶς οἱ Ἕλληνες, οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἄραβες καὶ οἱ λαοὶ τῆς Δυτικῆς καὶ Βορείου Εὐρώπης. Ἐπὶ μακρὸν οἱ λαοὶ οὗτοι συνεχίζουν τὸν τεχνικὸν πολιτισμὸν τῆς Ἀνατολῆς, ἀρκούμενοι εἰς τὰ ἤδη γνωστὰ καὶ κεκτημένα Οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι εἰς ἄλλους κλάδους τοῦ πολιτισμοῦ παρήγαγον ἀνυπέρβλητα ἔργα, δὲν προήγαγον σπουδαίως τὴν τεχνικήν. Οἱ Ρωμαῖοι κατεσκεύασαν μεγάλα τεχνικὰ ἔργα ὁδοποιίας καὶ ὑδρεύσεως. Ἀξιοσημείωτος ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος γενίκευσις τῶν ἀγαθῶν τῆς τεχνικῆς, ἐκδηλουμένη κυρίως εἰς τὰς πολυαρίθμους, μεγάλας καὶ πλουσίας πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας εὑρίσκοντο μεγάλαι καὶ πολυτελεῖς οἰκοδομαὶ καὶ τὰ ἄλλα προϊόντα τῆς τεχνικῆς. Οἱ Ἄραβες προήγαγον τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἰδίως τὴν χημείαν καὶ γεωγραφίαν, εἰς αὐτοὺς δὲ ὀφείλονται σπουδαῖαι ἐφευρέσεις (οἰνόπνευμα, πυξίς, χάρτης), χωρὶς ὅμως καὶ αὐτοὶ νὰ δημιουργήσουν νέας μορφὰς οἰκονομικῆς ζωῆς.

3) *Ἡ τεχνικὴ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἀπὸ τοῦ 500 μ. Χ. μέχρι τοῦ 1800.* Ἐνῷ ὁ κόσμος τοῦ Βυζαντίου συνεχίζει τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν καὶ διατηρεῖ εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον τὴν ἀρχαίαν τεχνικὴν (κλωστοϋφαντουργίαν, μεταλλοτεχνίαν κλπ.), χωρὶς ὅμως νὰ προαγάγῃ ταύτην, οἱ λαοὶ τῆς Βορείου καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης (Ἰταλοί, Ἱσπανοί, Γάλλοι, Ἄγγλοι καὶ Γερμανοὶ) ἀρχίζουν ἀπὸ τοῦ 500 μ.Χ. τὴν ἐκπολιτιστικήν των ἐξέλιξιν καὶ μετὰ μακροὺς αἰῶνας σκότους προσοικειοῦνται (μετὰ τὸ ἔτος 1000) βαθμηδὸν τὸν ἀρχαῖον πολιτισμόν. Ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως κατ᾽ ἀρχὰς οὐδεμία πρόοδος ὑφίσταται καὶ ἔπειτα αὕτη συντελεῖται βραδυτάτη. Μέχρι τοῦ 1700 ἡ οἰκονομικὴ τεχνικὴ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, στερουμένων μεγάλων τεχνικῶν ἐγκαταστάσεων, ἐκτενοῦς ὁδοποιίας, μεγάλων πόλεων καὶ μεγάλου ἐμπορίου, εἶναι κατωτέρα τῆς τῶν ἀρχαίων (Schmoller σ. 211). Ἡ τεχνικὴ ἀνεπτύχθη ἰδιαιτέρως ἀφ᾽ ἧς ἐποχῆς ἡ οἰκονομία ἔχασε τὸν χαρακτῆρα κλειστῆς οἰκονομίας καὶ ἔγινε συναλλακτικὴ ἀποβλέπουσα ὄχι ἁπλῶς εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ παραγωγοῦ, ἀλλ᾽ εἰς τὴν ἐκ μέρους του ἐπίτευξιν κερδῶν Ἀπὸ τοῦ ΙΔ΄ καὶ ΙΕ΄ ὅμως αἰῶνος ἐμφανίζονται ὡρισμέναι τεχνικαὶ τελειοποιήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν καὶ τὰς βάσεις τῆς περαιτέρω τεχνικῆς ἀναπτύξεως, εἶναι δὲ αὗται αἱ ἑξῆς: α) Μεγάλη διάδοσις τῶν *μύλων*, ἤτοι γενικωτέρα χρῆσις τῆς δυνάμεως τῶν ρεόντων ὑδάτων καὶ τοῦ ἀέρος διὰ τῶν ὑδρομύλων καὶ ἀερομύλων, κυρίως διὰ τὴν ἄλεσιν τῶν σιτηρῶν καὶ τὴν κνάψιν τῶν ἐρίων καὶ ἐρεῶν ὑφασμάτων. Ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸν χειρόμυλον καὶ τὸν διὰ ζῴων κινούμενον τοιοῦτον ἀντικαθιστᾷ ὁ ὑδρόμυλος, ὅστις διαδίδεται ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος ὡς καὶ ὁ ἀερόμυλος. Ἀπὸ τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος χρησιμοποιεῖται ὁ ὑδρόμυλος διὰ τὸν πριονισμὸν τῆς ξυλείας, ἔπειτα δὲ χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς μεταλλευτικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ ἡ χρῆσίς του γενικεύεται εἰς ὅλας τὰς βιομηχανίας. β) Ἀνάπτυξις τῶν μεθόδων *μεταβιβάσεως* τῆς κινητηρίου δυνάμεως (π. χ. μὲ λουριά). γ) Πραγματοποίησις ὡρισμένων *χημικῶν* ἐφευρέσεων (π. χ. τῆς πυρίτιδος). δ) Ἐπίδοσις τῆς *σιδηροτεχνίας* καὶ ἐν γένει τῆς μεταλλοτεχνίας, τελειοποιουμένων διὰ τῆς χρήσεως καμίνων καὶ φυσητήρων, κινουμένων διὰ ζῴων ἢ δι᾽ ὕδατος. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ὀρυκτῶν γίνεται πληρεστέρα, ἐφ᾽ ὅσον δὲ διὰ τὴν κατεργασίαν τῶν μετάλλων χρησιμοποιοῦνται ξύλα, αὕτη ἐγκαθίσταται πλησίον δασῶν. ε) Τελειοποίησις τῶν *μέσων συγκοινωνίας* καὶ *συναλλαγῶν*. Ἐνῷ τὰ συνήθη μέσα συγκοινωνίας παραμένουν μέχρι τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος σχεδὸν ἀναλλοίωτα, ἢ σημειώνουν ἐλαχίστας προόδους, ἀπὸ τοῦ 1400 μέχρι τοῦ 1800 πραγματοποιεῖται σημαντικὴ πρόοδος εἰς τὴν διάδοσιν τῆς σκέψεως διὰ τῆς τυπογραφίας. εἰς τὸ νόμισμα, τὴν πίστιν, τὰ κρατικὰ δάνεια, τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς καὶ τὰς πανηγύρεις. Ἀνασκοποῦντες τὴν ἐξέλιξιν τῆς τεχνικῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν μέχρι τοῦ 1750 παρατηροῦμεν ὅτι ἡ οἰκιακὴ οἰκονομία, ἡ οἰκοδομική, ἡ γεωργία, τὰ πλεῖστα τῶν ἐπαγγελμάτων, ἡ μεταξὺ πόλεως καὶ ὑπαίθρου χώρας ἐπικοινωνία διετήρουν τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν χαρακτῆρα, μάλιστα τὰ τρία πρῶτα

Digitized by Google

διετήρησαν τὸν χαρακτῆρα τοῦτον μέχρι σήμερον.

Ἐξ ἄλλου ἡ σιδηροτεχνία, ἡ πολεμικὴ τεχνική, τὸ ἐμπόριον, τὸ νόμισμα, τὰ δημόσια οἰκονομικά, ἡ διοίκησις γνωρίζουν ἐπίδοσιν, ἥτις ἐπιτρέπει τὴν διατήρησιν μεγάλων στρατῶν, εἰδικευμένων ὑπαλλήλων καὶ τὴν διαμόρφωσιν μεγάλων κρατῶν. Κατόπιν τῆς ἀνακαλύψεως τῶν νέων χωρῶν ἡ Εὐρώπη ἐγνώρισε νέα προϊόντα, φυτὰ καὶ ζῷα, ἀπέκτησε νέας πλουσίας πηγὰς πρώτων ὑλῶν, αἱ ὁποῖαι συνέτεινον σπουδαίως εἰς τὴν προοδευτικὴν ἐξέλιξιν τοῦ οἰκονομικοῦ της πολιτισμοῦ καὶ τῆς τεχνικῆς (Schmoller σ. 214). Ὡς παρετήρησεν ὁ Sombart (τ. Α΄ σ. 476—477) ἡ πρόοδος τῆς τεχνικῆς ἀπὸ τοῦ 1450 μέχρι τοῦ 1750 ὀφείλεται: α) εἰς τὴν γενικὴν τάσιν τῶν πνευμάτων πρὸς ἔρευναν τοῦ ἀγνώστου (φαουστικὴ τάσις), β) τὴν προσπάθειαν παρασκευῆς χρυσοῦ καὶ γ) τὴν ἀνάπτυξιν τῶν στρατῶν.

4) *Ἡ τεχνικὴ κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχήν*. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος χρονολογεῖται ἡ νεωτέρα περίοδος τῆς τεχνικῆς, ἡ τῶν *μηχανῶν*, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ **Φραγκλίνου** ῥηθὲν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῷον κατασκευάζον μηχανὰς (tool making animal). Ἐξαιρετικὴν σημασίαν διὰ τὴν πρόοδον τῆς τεχνικῆς ἔσχεν ἡ χρησιμοποίησις τοῦ *ἀτμοῦ* ὡς κινητηρίου δυνάμεως. Ὁ Ἄγγλος James Watt κατόπιν μακρῶν προσπαθειῶν (1768—1792) κατεσκεύασε τὴν πρώτην ἀτμοκίνητον μηχανήν, ὁ Ἀμερικανὸς Robert Fulton τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον (1807), ὁ Ἄγγλος George Stephenson τὴν πρώτην σιδηροδρομικὴν ἀτμομηχανὴν (1824 — 1829). Ἀπὸ τοῦ 1850 διαδίδεται εὐρέως ἡ χρῆσις τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὰ ἐργοστάσια καὶ σημειοῦται ἔκτοτε συνεχῶς αὔξουσα ἡ κατανάλωσις τοῦ ἄνθρακος καὶ τῶν λοιπῶν μέσων, δι᾽ ὧν ἐπιτυγχάνεται ἀτμήρης κινητήριος δύναμις (παγκόσμιος παραγωγὴ γαιάνθρακος κατὰ τὸ ἔτος 1927 14.750 ἑκατομμύρια τόννων, παγκόσμιος παραγωγὴ πετρελαίου τὸ 1927 1.994 ἑκατομμύριά ἑκατόλιτρα). Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν ἀτμὸν μεγάλην ἀνάπτυξιν ἔλαβεν ἡ χρῆσις τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ὡς κινητηρίου δυνάμεως (εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας κατὰ τὸ ἔτος 1926 ἡ παραγωγὴ ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ἀνῆλθεν εἰς 74 δισεκατομμύρια ὡριαῖα χιλιοβάττ), ἥτις ἔχει τὸ πλεονέκτημα νὰ δύναται νὰ παράγεται διὰ τῶν πτώσεων ὕδατος, αἵτινες καὶ εὔθηναὶ εἶναι καὶ ἀνεξάντλητοι. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐσημειώθη μεγάλη ἀνάπτυξις τῆς τεχνικῆς εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, ἰδίως δὲ εἰς τὴν μεταλλουργίαν καὶ κλωστοϋφαντουργίαν (εἰς τὸν κόσμον ὑφίσταντο κατὰ τὸ ἔτος 1927 164, 6 ἑκατ. ἄτρακτοι βαμβακουργίας, ἡ παγκόσμιος ἐσοδεία βάμβακος τοῦ ἔτους 1927—1928 ἀνῆλθεν εἰς 4.865 ἑκ. χιλιογρ., ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ ἐλαστικοῦ τοῦ ἔτους 1926 ἀνῆλθεν εἰς 648 ἑκατ. χιλιογρ., ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1926 παραγωγὴ μεταλλεύματος σιδήρου ἀνῆλθεν εἰς 1.550 ἑκατομ. τόννους, ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1927 παραγωγὴ σιδήρου εἰς 868 ἑκατ. τόννους καὶ ἡ τοῦ χάλυβος εἰς 1.014 ἑκατ. τόννους). Μεγίστην ἐπίσης ἔλαβον ἐπέκτασιν κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχὴν αἱ συγκοινωνίαι, εἰς ἃς ἐκδηλοῦται κατ᾽ ἐξοχὴν ἡ μεγάλη πρόοδος τῆς διὰ μηχανῶν παραγωγῆς, αἱ μεγάλαι δὲ σιδηροδρομικαὶ ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ μεγάλα ἀτμόπλοια ἀποτελοῦν τὰς ἀρίστας καὶ πολυπλοκωτάτας ἐκδηλώσεις τῆς τεχνικῆς προόδου (μῆκος σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τῆς γῆς κατὰ τὸ ἔτος 1925 1.221.066 χιλιόμετρα, σύνολον αὐτοκινήτων τῆς γῆς ἔτους 1927 27.786.000, σύνολον χωρητικότητος ἀτμοπλοίων ἔτους 1927 67 ἑκατ. τόννοι, συνολικὸν μῆκος τηλεγραφικῶν γραμμῶν ἔτους 1925 3.200 000 χιλιόμετρα, σύνολον τηλεφωνικῶν μηχανημάτων ἔτους 1926 περίπου 27.000.000, συνολικὸν μῆκος θαλασσίων καλωδίων 613 653 χμ.). Ἄξιαι τέλος προσοχῆς εἶναι αἱ πρόοδοι τῶν χημικῶν βιομηχανιῶν, αἱ ὁποῖαι, ἐνῷ ἄλλοτε περιωρίζοντο εἰς τὴν παρασκευὴν εἰδικῶν προϊόντων μικρᾶς καταναλώσεως παράγουν ἤδη κατὰ μεγάλας ποσότητας προϊόντα γενικῆς καταναλώσεως, ὡς τὰ ἀζωτικὰ ἅλατα, τὰ χρώματα, τὰ λιπάσματα. Ποίαν σημασίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἡ χημεία διὰ τὴν οἰκονομίαν ἀποδεικνύουν ἡ παρασκευὴ τεχνητῆς σόδας (ἐφεύρεσις τοῦ Leblanc ἐξασφαλίσασα τὴν σόδαν διὰ τὸν γαλλικὸν λαὸν διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ κατὰ τῆς Ἀγγλίας πολέμου), ἡ παρασκευὴ τεχνητοῦ νιτρικοῦ ἅλατος (γενομένη ἐν Γερμανίᾳ διαρκοῦντος τοῦ πολεμικοῦ ταύτης ἀποκλεισμοῦ), ἡ παρασκευὴ δέρματος ἐκ κυτταρίνης κττ. Ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τῆς συγχρόνου τεχνικῆς ὤθησεν ἐπ᾽ ἐσχάτων (1921) ὁμάδα μηχανικῶν τεχνολόγων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ H. Scott νὰ διατυπώσῃ θεωρίαν, καθ᾽ ἣν πρέπει νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ πρὸς τὴν παραγωγὴν τῆς ἐνεργείας καὶ τὴν τεχνικὴν ἐπίδοσιν καὶ ὅτι διὰ τῆς καλυτέρας χρήσεως τῶν ἀποκτημάτων τῆς τεχνικῆς θὰ βελτιωθῇ σημαντικῶς ἡ θέσις τοῦ ἀνθρώπου. Μέχρι τοῦδε αἱ θεωρίαι αὗται ἐκρίθησαν ὡς παρακινδυνευμέναι καὶ δυσεφάρμοστοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Fr. von Gottl-Ottlilienfeld*, Wirtschaft und Technik 2α ἔκδ. 1923 (ἡ σπουδαιοτέρα καὶ λεπτομερεστέρα πραγματεία περὶ τεχνικῆς ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, περιέχουσα ἐν ἀρχῇ καὶ πλήρη τοῦ ζητήματος βιβλιογραφίαν).— *A. Voigt*, Technik und Wirtschaft ἐν Handwörterbuch der Staatswissenschaften (4η ἔκδ. VIII 1928, σ. 47—54).— *Heinrich Dietzel*, Technischer Fortschritt und Freiheit der Wirtschaft 1922.— *Lexis*, Maschinenwesen ἐν Handwörterbuch der Staatswissenschaften, 3η ἔκδ. VI 1910 607—6 4 (μετὰ βιβλιογραφίας — *R. Weyranch*, Diè Technik 1922.— *G. v. Hauffstengel*, Technisches Denken und Schaffen (3η ἔκδ. 1922). — *A. Riedler*, Die neue Technik 1921.— *Miethe*, Die Technik im XX Jahrhundert 1911/12.— *E. M. Feldhaus*, Ruhmesblätter der Technik 1910.— *M. Geitel*, Der Siegeslauf der Technik 1909.— *G. Schmoller*, Grundriss der Allg. Volkswirtschaftslehre 1920 A 190—233 (ἐνδιαφέρουσα ἔκθεσις τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς τεχνικῆς μετὰ βιβλιογραφίας).— *Eugen von Philippovich*, Grundriss der Politischen Oekonomie (19η ἔκδ. 1926, σ. 120 — 123, μετὰ βιβλιογραφίας).— *Othmar Spann*, Fundament der Volkswirtschaftslehre (3η ἔκδ. 923, σ. 43—49).— *Karl Diehl*, Theoretische Nationalökonomie (I 1916 σ 68—81).— *Eugen Schwiedland*, Économie Sociologique (1925 σ 479—502).— *Werner Sombart*, Der Moderne Kapitalismus (4η ἔκδ. 1921 ἑ. I—VI ἰδίᾳ τόμος Α΄, σ 4—7, 463—512· εἰς πλεῖστα τμήματα τῆς ἐκτενοῦς ταύτης ἱστορίας τοῦ συγχρόνου κεφαλαιοκρατισμοῦ γίνεται λόγος περὶ τεχνικῆς).— *F. B. W. Hermann*, Staatswirtschaftliche Untersuchungen (3η ἔκδ. 1924, σ. 24 ἑ.). — *Σπυρ. Β. Κορώνη*, Πολιτικὴ Οἰκονομία καὶ τεχνικαὶ ἐπιστῆμαι (Ν. Αἰὼν ἀρ. 39 καὶ 40 1918, καὶ εἰς χωριστὸν τεῦχος, Ἀθῆναι 1918. — *Α. Ν. Κανελλοπούλου*, Ἡ προοδος τῆς Τεχνικῆς καὶ ἡ Οἰκονομία. Συμβολὴ εἰς τὴν κοινωνιολογίαν τῆς Ἱστορίας. («Ἐπιθεώρησις Κοινωνικῆς καὶ Δημοσίας Οἰκονομικῆς» 1933, 37—70)

Περὶ τῶν πρώτων ἐκδηλώσεων τῆς τεχνικῆς πρβλ. *René Verneau*, Les origines de l'humanité 1926 (σαφὲς καὶ τερπνὸν μὲ ὡραίας εἰκόνας τῶν πρωτογενῶν ἐργαλείων).— *Prof. Dr Moritz Hoerner*, Kultur der Ureit, I—III 1921—1923. —*Charles Letourneau*, La Sociologie d'après l'ethnographie σ. 563—578.—*Τοῦ αὐτοῦ*, La Sociologie ethnique σ. 467—516. (Εἰς τὰ ἔργα τοῦ Letourneau ἐκτίθεται ἡ τεχνικὴ τῶν συγχρόνων πρωτογενῶν λαῶν ἥτις ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν ἀρχαιοτάτων).—*Edward B. Tylor*, Primitive culture 1903 Α΄ σ. 61—69.—*Lewis C. Morgan*, Die Urgesellschaft μετάφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ 1891.—*Edmond Perrier*, La terre avant l'histoire. Les origines de la vie et de l'homme, 2α ἔκδ. 1920.—*J. H. Breasted*, Ancient Times A History of the early World. An Introduction to the study of ancient history and the Career of early man.—*Ἰωάννης Κούμαρης*, Ἕνα βλέμμα εἰς τοὺς προγόνους τοῦ ἀνθρώπου. Ἑλληνικὴ ἀνθρωπολογικὴ ἑταιρεία. Πρακτικὰ συνεδρίων ἔτος 1931 Ἀθ. 1932 σ 11 κ ἑ.—*Τοῦ αὐτοῦ*, ἄρθρον «Ἐποχὴ» εἰς Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν, ἔνθα καὶ ἀπεικονίσεις τῶν πρώτων ἐργαλείων.—*Ludwig Stein*, Einführung in die Soziogie 1921 σ. 110 ἑ.—*Eduard Meyer*, Histoire de l'Antiquité, μετάφρ. ἐκ τοῦ γερμανικοῦ Α΄ 1912 σ. 68 ἑ.

ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

τεχνικὸν (τὸ) */Βυζ./*. Ὑπὸ τὸν γενικὸν τοῦτον ὅρον ἐδηλοῦντο ἅπασαι ἐν γένει αἱ τεχνικαὶ ὑπηρεσίαι τοῦ στρατοῦ, δηλαδὴ ἅπαντες οἱ τεχνῖται: *μηχανάριοι* ἢ *μαγγανάριοι* (τουτέστι κατασκευασταὶ καὶ χειρισταὶ τῶν πολεμικῶν μηχανῶν, αἵτινες ἐκαλοῦντο *μάγγανα*), *γεφυροποιοί*, *σαμιάτορες* ἢ *σαμιάριοι* (ἀκονισταὶ τῶν ὅπλων), *ὁπλοποιοί*, *τέκτονες*, *χαλκεῖς*, *λιθοτόμοι*, *σαγιττοποιοὶ* κλπ. Ν. ΚΛΣ

τεχνικός, —*ή*, —*όν*· ὁ μετὰ τέχνης, ὁ ἔντεχνος, ἀντίθ. *ἄτεχνος*: «τεχνικὸν μνημεῖον, — κατασκεύασμα»· ‖ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τέχνην, ὁ τῆς τέχνης: «τεχνικὰ ἐπαγγέλματα», «τεχνικοὶ ὅροι», «λόγοι τεχνικοί»· ‖ ***τεχνικὸς*** (ὁ)· ὡς οὐσ., ὁ ἔμπειρος τῆς τέχνης· παρ᾽ ἀρχ. ***τεχνικοὶ*** (οἱ)· οἱ τεχνογράφοι, οἱ διδάσκαλοι τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ῥητορικῆς· ‖ ***τεχνικὴ*** (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ ἀπὸ τέχνης ἄποψις ἔργου τινός, ἡ μέθοδος τῆς ἐκτελέσεως καὶ ὁ σκοπὸς πρὸς ὃν ἀπέβλεψεν ὁ τεχνίτης: «ἡ τεχνικὴ τοῦ Παρθενῶνος, — τοῦ δράματος, — τοῦ λόγου κ. τ. τ.». —Ἐπίρρ. ***τεχνικῶς***

— **τεχνικὰ ὅπλα** */Στρατ./*. Ἐκαλοῦντο οὕτω μέχρι τῆς πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐποχῆς τὰ ὅπλα τοῦ στρατοῦ πυροβολικὸν καὶ μηχανικόν, καθόσον κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς τεχνικὴ μόρφωσις ἀπῃτεῖτο μόνον διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ μηχανικοῦ. Ἐκαλοῦντο δὲ τεχνικὰ εἰς ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ πεζικὸν καὶ ἱππικόν, ἅτινα ἀπεκαλοῦντο *εἰδικὰ ὅπλα*. Σήμερον, ὁπότε ἅπαντα ἀνεξαιρέτως τὰ ὅπλα τοῦ στρατοῦ ἔχουσι κλάδους τεχνικούς, οὐδεμία διάκρισις ὀνομασίας, ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, ὑπάρχει. Ν. Θ. Κ.

— **«Τεχνικὰ *Χρονικά*»**. Δεκαπενθήμερον περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἐπίσημον ὄργανον τοῦ τεχνικοῦ ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος, ἐκδιδόμενον εἰς σχῆμα 4ον ἀπὸ τοῦ 1932.

— ***τεχνικαὶ σχολαί***. Κυρίως τὰ ἐπαγγελματικὰ ἐκεῖνα σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα διδάσκονται αἱ τέχναι, ἂν καὶ εἴς τινας χώρας ἐπαγγελματικὴ καὶ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις σημαίνει τὸ αὐτό. Κατ᾽ ἀρχὰς οἱ διάφοροι τεχνῖται ἐμορφοῦντο ἐμπειρικῶς, ἀπόφοιτοι δὲ τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν καὶ ἄλλοι ἔχοντες μηχανικὴν ἰδιοφυΐαν ἠσχολοῦντο εἰς ἐπαγγέλματα ἀπαιτοῦντα τεχνικὰς γνώσεις. Ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἡ τελειοποίησις τῆς μηχανικῆς, ἡ αὔξησις τῆς μεγάλης βιομηχανίας, ἡ πύκνωσις τῶν ὁδῶν καὶ ἡ πρόοδος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, καὶ αἱ ἐντεῦθεν μεταβολαὶ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς κατέστησαν ἐπιτακτικωτέραν τὴν ἀνάγκην εἰδικῆς μορφώσεως τῶν ἀσχολουμένων εἰς τοιαῦτα ἐπαγγέλματα. Ἀπὸ τότε δὲ ἤρχισαν νὰ γίνωνται καὶ τεχνικαὶ σχολαί, αἵτινες κατὰ μικρὸν προήχθησαν. Εἰς αὐτὰς μορφώνονται ἰδίως μηχανικοί, ἀρχιτέκτονες, χημικοί, ἠλεκτρολόγοι καὶ ἐν γένει οἱ ἀσχολούμενοι εἰς τὰς ἐφηρμοσμένας φυσικὰς ἐπιστήμας (πλὴν τῆς ἰατρικῆς) καὶ οἱ χρησιμοποιοῦντες αὐτὰς καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον. Εἶναι δὲ *κατώτεραι*, *μέσαι* καὶ *ἀνώτεραι*. Αἱ κατώτεραι εἰς τὴν Γερμανίαν λέγονται περαιτέρω *μορφώσεως σχολαί*, διδάσκουσαι ἐπὶ δύο συνήθως ἔτη τοὺς ἀποφοιτήσαντας ἀπὸ τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ ἤδη μαθητευομένους εἰς τὰ ἐργοστάσια τεχνίτας μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας των. Παρ᾽ ἡμῖν ὑπάρχουν κατώτεραι τεχνικαὶ σχολαὶ ἐν Πειραιεῖ καὶ ἀλλαχοῦ βιοτεχνικαί, ὅλαι ἰδιωτικαί· ἀνώτεραι δὲ τεχνικαὶ σχολαὶ εἶναι αἱ σχολαὶ τοῦ πολυτεχνείου καὶ μέσαι τὰ εἰς αὐτὸ προσηρτημένα σχολεῖα. Π. Λ. Β.

τεχνικὸς */Λογικ./*. Μνημονικὴ λέξις (λατ. ferio) τοῦ τετάρτου τρόπου τοῦ πρώτου συλλογιστικοῦ σχήματος, ἤτοι τοῦ σχήματος, ἐν ᾧ ὁ μέσος ὅρος εἶναι ὑποκείμενον τῆς μείζονος καὶ κατηγορούμενον τῆς ἐλάσσονος, δηλοῦσα τὸν συλλογισμόν, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν μείζων πρότασις εἶναι γενικὴ ἀποφατικὴ (Ε), ἡ ἐλάσσων μερικὴ καταφατικὴ (Ι) καὶ τὸ συμπέρασμα μερικὸν ἀποφατικὸν (ο). Π. χ.

Μ ε Κ	Οὐδεὶς ἀκαταλόγιστος καταδικάζεται ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου·
Υ ι Μ	Τινὲς τῶν ἐγκληματιῶν εἶναι ἀκαταλόγιστοι·
Υ ο Κ	Τινὲς ἄρα τῶν ἐγκληματιῶν δὲν καταδικάζονται ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου.

[Πρβλ. *Θ. Βορέα*, Λογικὴ (Ἀθῆναι 1932), σ. 106]

τεχνικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ τεχνικοῦ, ἡ ἀπὸ τέχνης ἄποψις ἔργου τινός.

τεχνίτης (ὁ), θηλ. *τεχνῖτις*, —*ιδος*, δημοτ. *τεχνίτρα*· ὁ γινώσκων, ὁ ἀσκῶν τέχνην τινὰ ὡς ἐπάγγελμα, κοιν. *μάστορης*· ‖ ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸν *ἐργάτην*: «κτίστης τεχνίτης», «ἡμερομίσθιον τεχνίτου»· ‖ ὁ μετὰ πολλῆς τέχνης, μετὰ δεξιότητος κατασκευάζων τι, ἱκανός, δεξιός: «εἶναι τεχνίτης, τὴν ξέρει τὴ δουλειά του»· ‖ καθόλου, ὁ χρησιμοποιῶν τεχνάσματα, πανοῦργος.

τεχνογραφικος, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τεχνογραφίαν ἢ τὸν τεχνογράφον.

τεχνογράφοι (οἱ) */Ἱστορ. Φιλολ./*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιλαμβάνονται οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀλεξανδρεωτικῆς περιόδου ἀσχοληθέντες περὶ τὴν σπουδὴν τῆς συνθέσεως τοῦ λόγου, ἰδίως δὲ τῶν προϊόντων τῆς ῥητορείας τῶν κλασσικῶν χρόνων. Συνέβη δὲ τοῦτο, ὅτε τὰ μεγάλα πρότυπα τοῦ παρελθόντος εἶχον σπουδαστὰς μόνον καὶ μιμητάς, οἱ δ᾽ Ἕλληνες εἶχον κλειστὸν τὸ στόμα ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ. Ἔξοχοι συγγραφεῖς, πολλὴν τὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ ἔχοντες, ἐπεμελήθησαν πολὺ τῶν ῥητορικῶν μελετῶν, ὧν οἱ καρποὶ ἀνεφάνησαν ἀπὸ τοῦ Β΄ π. Χ. αἰῶνος ἐν τοῖς ἔργοις τῆς σοφιστικῆς. Ἱδρύθησαν τότε σχολαὶ ῥητόρων (ῥητορικοὶ θρόνοι διδασκαλίας) εἰς ἑλληνικὰς καὶ ἑλληνιζούσας πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (ἡ Ἀντιόχεια ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτοκρατορικῶν χρόνων ὑπῆρξεν ἕδρα ἐπιφανοῦς ῥητορικῆς σχολῆς, βραδύτερον δέ, κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα, ἡ Νικομήδεια ἐν Βιθυνίᾳ προσείλκυσε μεγάλους ῥητοροδιδασκάλους καὶ αὐτὴ παρήγαγεν ἄλλους, ἡ ἐν Καππαδοκίᾳ Καισάρεια, ἡ Ἄγκυρα), ἐν Ῥόδῳ, ἐν Ἀθήναις, ἐν αἷς ὅμως οἱ διδάσκοντες, περιοριζόμενοι ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῆς θεωρίας καὶ τῆς σχολῆς, ἐφρόντιζον τὰ ῥητορικὰ καλλωπίσματα καὶ καθόλου προσεῖχον περὶ τὴν ἐξωτερικὴν διατύπωσιν. Ἐκ τῶν τεχνογράφων δὲ καὶ τῶν ῥητορικῶν σχολῶν περιῆλθον εἰς ἡμᾶς ἢ βιβλία περὶ τῆς ῥητορικῆς τέχνης ἢ ἄλλα περὶ τῶν μερῶν αὐτῆς, οἷον προγυμνάσματα, σχήματα, ἰδέαι λόγου. Τοιαῦτα ἔργα ἔγραψαν οἱ ἑξῆς: *Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς* (ἀπέθανε μετὰ τὸ 287 π.Χ.) περὶ ῥητορικῆς εἰς δύο βιβλία. *Διονύσιος Ἁλικαρνασσεύς*, οὗτινος αἱ κατὰ μέρος καλολογικαὶ παρατηρήσεις ἐλέγχουσιν ἔμπειρον κρίσιν· κατὰ τὴν κρίσιν τῶν συγχρόνων του ἦτο «αἰνῶν τῆς περὶ τὴν ῥητορικὴν μελέτης», ἐν τῇ θεωρίᾳ ὅμως τοῦ λόγου εἶναι ὑποδεέστερος ἄλλων· ἔγραψε δέ: «Περὶ συνθέσεως ὀνομάτων», «Περὶ μιμήσεως», «Περὶ τῶν ἀρχαίων ῥητόρων ὑπομνηματισμοί», «Περὶ τῆς λεκτικῆς τοῦ Δημοσθένους δεινότητος». «Περὶ τοῦ Θουκυδίδου χαρακτῆρος», «Τέχνη ῥητορικὴ» κ. ἄ. *Δημήτριος ὁ Ἀλεξανδρεύς*, ζήσας μετὰ τὸν Διονύσιον Ἁλικαρνασσέα καὶ γράψας «Τέχνας ῥητορικάς». *Ἀπολλόδωρος ὁ Περγαμηνὸς* (63 π. Χ.), *Θεόδωρος ὁ Γαδαρεύς*, κορυφαῖοι τῶν ῥητορικῶν σχολῶν. *Καικίλιος ὁ Καλακτῖνος*, μαθητὴς τοῦ Ἀπολλοδώρου, συντελέσας μετὰ τοῦ Διονυσίου Ἁλικαρνασσέως εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ῥητορικῶν σπουδῶν ἐν Ῥώμῃ καὶ εἰς τὰς μελέτας τῶν Ἀττικῶν ῥητόρων· ἔγραψε: «Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν δέκα ῥητόρων», «Περὶ ὕψους», καὶ ἐξ οὗ πληροφορούμεθα ὅτι ἐφίλει ὑπερμέτρως τὸν Λυσίαν καὶ ἐμίσει τὸν Πλάτωνα, «Ἐκλογὴ λέξεων κατὰ στοιχεῖον», οὗτινος ἡ ἀληθὴς ἐπιγραφὴ ἦτο «Καλιρρημοσύνη» καὶ ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς κύριον βοήθημα τῶν ὕστερον συντεθέντων λεξικῶν τῶν Ἀττικῶν ῥητόρων. *Ἑρμαγόρας ὁ Τημνίτης*, ἀκμάσας κατὰ τὴν α΄ πεντηκονταετηρίδα τοῦ Α΄ αἰῶνος π. Χ. Ἔγραψε τέχνας ῥητορικὰς καὶ πρῶτος ἐδίδαξε τὰ περὶ στάσεων. Ἄλλος, παρ᾽ αὐτόν, *Ἑρμαγόρας* ἔγραψε περὶ ἐξεργασίας, περὶ πρέποντος, περὶ φράσεως, περὶ σχημάτων. *Γοργίας ὁ νεώτερος*, διδάσκαλος τοῦ

Digitized by Google

τοῦ Κικέρωνος, ἔγραψε σπουδαιότατον βιβλίον περὶ σχημάτων εἰς 4 βιβλία, οὗτινος ἀπωλέσθη μὲν τὸ κείμενον, ἀλλ' ἐν τοῖς κυριωτάτοις εἶναι γνωστὸν τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ἐκ τῆς λατινικῆς σχηματολογίας τοῦ Ρουτιλίου Λούπου. Ἡ μεγίστη δ' ἀρετὴ τοῦ βιβλίου του, καταφαινομένη καὶ ἐν τῇ λατινικῇ διασκευῇ, συνίστατο εἰς τὴν ἐκλογὴν πολλῶν καὶ προσφυεστάτων παραδειγμάτων ἐκ παλαιοτέρων ρητόρων, ἥτις ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις παρώρμησε καὶ τὸν Ruhnken εἰς τὰς ὀνομαστὰς ἐρεύνας αὐτοῦ περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων ρητόρων.

Πλείστην ροπὴν εἰς τοὺς τεχνογράφους τῶν μετέπειτα χρόνων εἶχεν ὁ *Ἀλέξανδρος Νουμηνίου*, γράψας ἐπὶ Ἀδριανοῦ περὶ ρητορικῆς τέχνης καὶ εἰδικώτερον βιβλίον «Περὶ τῶν τῆς διανοίας καὶ λέξεως σχημάτων», ὅπερ διεσώθη ἐν ἐπιτομῇ μόνον, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς λατινικῆς διασκευῆς τοῦ πρωτοτύπου ὑπὸ τοῦ τεχνογράφου Aquila Ἐπ' αὐτοῦ στηρίζονται ὅσοι τῶν μεταγενεστέρων ἐπραγματεύθησαν περὶ τῆς σχηματολογίας. Ὁ *Τιβέριος*, γράψας «Περὶ τῶν παρὰ Δημοσθένει σχημάτων». Ὁ *Φοιβάμμων*, γράψας «Περὶ σχημάτων ρητορικῶν». Ὁ *Ἡρωδιανός*, ἄλλος παρὰ τὸν ὁμώνυμον διάσημον γραμματικόν, γράψας «Περὶ σχημάτων», ὅστις, πλὴν ὀλίγων σημειώσεων ἐμφαινουσῶν πολυμάθειαν καὶ γνῶσιν ἐκλεκτῶν πρωτοτύπων, περιορίζεται κυρίως, καθὼς καὶ οἱ μεταγενέστεροι, εἰς τὴν παράθεσιν κοινῶν καὶ πασιγνώστων παραδειγμάτων ἐκ τοῦ Ὁμήρου Ὁ *Πολύβιος* ὁ *Σαρδιανός*, ὁ *Ζωναῖος*, ὁ *Ροῦφος*, συγγραφεὺς βραχείας καὶ ἀναξίας λόγου ἐπιτομῆς τῆς ρητορικῆς τέχνης, ὁ ἐκ Μυτιλήνης *Λεσβῶναξ*, γράψας «Περὶ σχημάτων» καὶ πλεῖστοι ἀνώνυμοι.

Ἄγνωστος εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Περὶ ἑρμηνείας» ἔργου, γραφέντος εἰς τὸ 100 περίπου μ. Χ., ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ ρητορικῆς λέξεως, περὶ περιόδων, περὶ χασμωδίας, περὶ τῶν διαφόρων χαρακτήρων τοῦ λόγου, περὶ σχημάτων. Τὸ ἔργον τοῦτο διακρίνεται διὰ τὴν ἐξαίρετον φιλοκαλίαν καὶ τὰς εὐρείας λογοτεχνικὰς γνώσεις. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ρήτορος *Αἰλίου Ἀριστείδου* φέρονται «Τέχναι ρητορικαὶ ἢ περὶ πολιτικοῦ λόγου καὶ ἀφελοῦς λόγου», τοῦ αὐτοῦ δ' *Ἀριστείδου* ἔχομεν «Πρὸς Πλάτωνα περὶ ρητορικῆς». Ὁ *Κορνοῦτος* (περὶ τὸ μέσα τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος) συνέγραψε «Τέχνην τοῦ πολιτικοῦ λόγου», ἥτις κατέχει ἐξαίρετον θέσιν μεταξὺ τῶν ρητορικῶν βιβλίων τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, διότι ἀναφέρει καὶ τοὺς παραλλάσσοντας ὁρισμοὺς καὶ τὰ διδάγματα τῶν προτέρων τεχνογράφων. Εἶναι δ' οὗτοι, πλὴν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν περὶ τὸν Ἀπολλόδωρον, πρὸ πάντων ὁ Θεόδωρος, ὁ Ἀλέξανδρος Νουμηνίου, ὁ Ζήνων, ὁ Νεοκλῆς καὶ ὁ Ἁρποκρατίων. *Ἑρμογένης ὁ Ταρσεὺς* ἔγραψε «Τέχνην ρητορικήν», ἐξ ἧς διδασκόμεθα πολλὰ τῶν δογμάτων τῆς ρητορικῆς θεωρίας. *Ἀψίνης ὁ Γαδαρεύς*, ὁ γνωστότερος τῶν μετὰ τὸν Ἑρμογένη τεχνογράφων, ἔγραψεν ὡσαύτως «Τέχνην ρητορικήν», ἧς τὸ δεύτερον μέρος, ἐπιγραφόμενον «Περὶ τῶν ἐσχηματισμένων προβλημάτων», πραγματεύεται περὶ τῶν λόγων ἐκείνων δι' ὧν ὁ λέγων, ἄλλο προσποιούμενος ὅτι ζητεῖ, ἐπιδιώκει τὸ ἀντίθετον. Ὁ *Μινουκιανός*, γράψας τέχνην ρητορικήν, ἐξ ἧς πιθανῶς περιεσώθη μικρὸν ἀπόσπασμα «Περὶ ἐπιχειρημάτων», *Μένανδρος ὁ Λαοδικεύς*, γράψας συνταγμάτιον «Περὶ ἐπιδεικτικῶν». Σπουδαιότατον περὶ τρόπων βιβλίον εἶναι τὸ τοῦ *Τρύφωνος*, ἐξ οὗ παραλαμβάνουσιν οἱ μεταγενέστεροι ἐρανισταί. Ἐκ τῶν μεταγενεστέρων δὲ ἔγραψεν ἀξιόλογον βιβλίον ὁ γραμματικὸς *Χοιροβοσκός*. Ἐπιφανέστατος ὅμως ἀνεδείχθη ὁ *Λογγῖνος* (βλ. λ.), ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου φέρεται τὸ «Περὶ ὕψους» ἐξαίρετον συγγραμμάτιον.

Οἱ ἀρχαῖοι τεχνογράφοι διέκρινον τρεῖς περιόδους ρητορείας· «τρεῖς φοραὶ ρητόρων γεγόνασιν, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἀγράφως ἔλεγεν ἧς ἐστι Θεμιστοκλῆς καὶ Περικλῆς καὶ οἱ κατ' ἐκείνους ρήτορες, ἡ δὲ δευτέρα ἐγγράφως ἔλεγεν, ἧς ἐστι Δημοσθένης καὶ Αἰσχίνης καὶ Ἰσοκράτης καὶ σὺν αὐτοῖς ἡ πραττομένη τῶν ρητόρων δεκάς καὶ αὗται αἱ δύο φοραὶ ἐν Ἀθήναις γεγόνασιν, ἡ δὲ τύχη καὶ τῇ Ἀσίᾳ τούτων δωρεῖται φοράν, τρίτην οὖσαν ἐπιστήμην, ἧς ἐστι Πολέμων, Ἡρώδης καὶ Ἀριστείδης καὶ οἱ κατὰ τούτους τοὺς χρόνους γεγόνασι ρήτορες (Προλεγ. εἰς Ἀριστ Ιαναθ. III, 737). Ἡ τελευταία αὕτη περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Διονυσίου καὶ τοῦ Καικιλίου, οἵτινες ἐπὶ Αὐγούστου εἰσήγαγον εἰς Ρώμην τὴν περὶ τοὺς Ἀττικοὺς ρήτορας σπουδήν. Τότε δὲ ἀνεβίωσεν ἡ διδασκαλία τῶν Ἀττικῶν ρητόρων. Ἀνέκαθεν τὴν κυριωτάτην ὑπόθεσιν τῆς διδασκαλίας περὶ τῆς τῶν λόγων συνθέσεως ἀπετέλουν τὰ σχήματα καὶ οἱ τρόποι. Τὸ σύνολον ὅμως τῆς διδασκαλίας τῶν κυριωτάτων τούτων μέσων πρὸς κόσμησιν τοῦ λόγου ἀπηρτίσθη ἐντελέστερον ἐν Περγάμῳ καὶ Ρώμῃ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν ρητορικῶν σπουδῶν, διὰ τῶν μνημονευθέντων τεχνογράφων, οἵτινες ἐτράπησαν τὴν διὰ τῆς καλαισθητικῆς κριτικῆς ὁδόν. Κατὰ τοὺς ἀμέσως επομένους χρόνους αἱ σπουδαὶ αὗται παρεξέκλινον εἰς τὴν ἀττικὴν λεξικογραφίαν. Ἀλλά, πλὴν ταύτης, κατεβάλλετο ἐπιμέλειά τις καὶ περὶ τὴν ρητορικὴν θεωρίαν, ἐξαιρομένης ἰδίως τῆς μελέτης τῆς φράσεως καὶ τοῦ ἐπιδεικτικοῦ εἴδους τῶν λόγων.

Ἐκ τῶν Ρωμαίων τεχνογράφων διακρίνονται ὁ *Κικέρων* καὶ ὁ *Κοϊντιλιανός*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Rhetores Graeci παρὰ τῷ *Ἄλδῳ* (1508), 2 τόμ., μετὰ πλείστων δὲ προσθηκῶν ὑπὸ *Walz* (ἐν Στουτγάρδῃ 1832—1836, 9 τόμ.).—*Spengel*, Rhetores Graeci (3 τόμ. ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Teubner).—*Westermann*, Geschichte der Beredsamkeit, Leipzig 1833 εἰς 2 τόμ.—*Wolkmann*, Die Rhetorik der Griechen und Römer 2α ἐκδ. Leipzig 1885. Νέα ἐπεξεργασία ὑπὸ *K. Hammer* ἐν τῷ Handbuch τοῦ *Iw. Müller*.—*L. Spengel*, Ueber das Studium der Rhetorik bei den Alten, Μόναχον 1842.—*Blass*, Die griechische Beredsamkeit von Alexander bis Augustus (Berl. 1865).—*Norden*, Die Antike Kunstprosa (Leipzig 1898).—*Wilamowitz*, Asianismus und Atticismus ἐν Hermes τ. 35 σ. 1—52. Ι. Φ. Δ.

τεχνογράφος (ὁ)· ὁ περὶ τὴν τέχνην τοῦ γράφειν ἀσχολούμενος, ὁ διατυπῶν τοὺς κανόνας τοῦ κομψῶς, πειστικῶς κττ. γράφειν: «τεχνογράφοι καὶ κριτικοί».

τεχνοκαπηλεία (ἡ)· ἡ καπηλεία τῆς τέχνης, τῆς καλλιτεχνίας.

τεχνοκάπηλος (ὁ, ἡ)· ὁ κάπηλος τῆς τέχνης, ὁ καπηλευόμενος τὴν καλλιτεχνίαν.

τεχνοκρατία (ἡ)· τὸ κράτος, ἡ δύναμις τῆς τέχνης, ἡ ἐπιβολὴ τῆς τέχνης εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωήν.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *τεχνοκρατία* (technocracy) ὡς πολιτικοοικονομικὴ θεωρία, διετυπώθη μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ μηχανικοῦ Χόβαρντ Σκότ. Ἡ θεωρία αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῆς μηχανῆς καὶ ἐνεφανίσθη κατὰ πρῶτον τῷ 1921 ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ὅπου ὁ Σκότ εἶχεν ἱδρύσει τὸν «Τεχνικὸν Σύνδεσμον» μὲ πρόγραμμα τὴν ἐλευθέραν συζήτησιν τῶν κοινωνικῶν καταστάσεων, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησεν «ὁ αἰὼν τῆς μηχανῆς», πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν κυβερνήσεων τῶν ἐπιχειρηματιῶν ἀπὸ τὰς κυβερνήσεις τῶν «τεχνολόγων», ἤτοι τῶν τεχνικῶν ἢ μηχανικῶν, ἐν συνεργασίᾳ πρὸς τοὺς ἐργάτας. Κατὰ τοὺς τεχνοκράτας, αἱ ἐφηρμοσμέναι ἐπιστῆμαι ἐσημείωσαν καταπληκτικὰς προόδους εἰς πάντα τὰ στάδια τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως. Ἐνῷ ὅμως ὑπάρχουν ὅλαι αἱ προϋποθέσεις διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ κόσμος ὑποφέρει συνεπείᾳ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως. Οἱ τεχνοκράται ἀποκρούουν τὴν κατηγορίαν ὅτι ἀφορμὴ τῆς δυστυχίας εἶναι ἡ μηχανή, ὁ μηχανικὸς πολιτισμός, ἡ ὑποδούλωσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν μηχανήν. Κατ' αὐτούς, αἰτία τῆς δυστυχίας εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ συστήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα διέπεται σήμερον ὁ κόσμος, εἶναι ἀνίκανα νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν μηχανὴν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος. Βραδύτερον ὁ Χόβαρντ Σκὸτ ἐξέθεσε τὰς ἰδέας του εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κολομβίας καὶ συνώψισε ταύτας εἰς νέαν θεωρίαν πολιτικοῦ καθεστῶτος, εὐρέως συζητηθεῖσαν εἰς τὸν τύπον καὶ εἰς τοὺς πολιτικοὺς κύκλους τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Κατ ἀρχὰς ὁ Σκὸτ εἶχεν ἀποκτήσει πολλοὺς ὀπαδούς, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσῃ νὰ δημιουργήσῃ καὶ σοβαρὰν πολιτικὴν κίνησιν πρὸς ἐπιβολὴν καὶ ἐπικράτησιν τῆς θεωρίας του. Μ. Δ. Β.

τεχνοκρίτης (ὁ)· ὁ κρίνων τὴν τέχνην, τὴν ἀξίαν ἔργου τινὸς λογοτεχνικοῦ ἢ καλλιτεχνικοῦ.

τεχνοκριτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν τεχνοκρίτην, εἰς τὴν τέχνην ἔργου λογοτεχνικοῦ ἢ καλλιτεχνικοῦ.

τεχνολογία (ἡ)· ὁ περὶ τέχνης λόγος, πραγματεία περὶ τέχνης· || ἡ ἐξέτασις τῆς τέχνης λόγου, ποιήματος κττ. ὡς μαθήματος ρητορικῆς: «τεχνολογία περὶ ὅρων, — περὶ σχημάτων» || ἐντεῦθεν νεώτ., ἡ γραμματικὴ ἀναγνώρισις τῶν τύπων ἀρχαίου κειμένου καὶ ἡ ἐξαντλητικὴ γραμματικὴ ἐξέτασις: «ἡ τεχνολογία εἶναι ὁ ὄλεθρος τῆς ἑρμηνείας»· || νεώτ., ἡ ἐπιστημονικὴ ἔκθεσις τῶν μεθόδων, τὰς ὁποίας ἀκολουθοῦν προηγμέναι τέχναι καὶ ἐπιστημονικαὶ ἐφαρμογαί: «μηχανικὴ —, χημικὴ τεχνολογία».

—*[Γραμματ.]* Κάλεῖται *τεχνολογία* ἡ γραμματικὴ ἀνάλυσις τῶν λέξεων καὶ τύπων, ἡ κατὰ τὰ «τεχνολογούμενα», ἤτοι ἡ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς (γραμματικῆς) τέχνης ἐξέτασις τούτων. —Ω.

—*[Χημ.]* Καλεῖται *τεχνολογία* ὁ κλάδος τῆς ἐφηρμοσμένης χημείας ὁ πραγματευόμενος τὰ τῆς ἐν εὐρείᾳ κλίμακι μετατροπῆς τῶν φυσικῶν πρώτων ὑλῶν εἰς ἐμπορικὰ προϊόντα διὰ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγαλυτέρας μεταβολῆς τῆς συστάσεως αὐτῶν. Οὕτω λ. χ ἐνταῦθα κατατάσσεται ἡ παρασκευὴ τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἐξ ἅλατος, ἡ παρασκευὴ τῆς σόδας, τοῦ θειικοῦ ὀξέος, τοῦ φωταερίου, τῆς τεχνητῆς μετάξης, τῆς βαμβακοπυρίτιδος, τῶν διαφόρων χρωμάτων τῆς πίσσης κλπ. Σ. Γ.

—*[Στρατ.]* Ἡ *στρατιωτικὴ τεχνολογία* (ὅρος εἰλημμένος κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ) εἶναι κλάδος τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης. Ἡ *γενικὴ στρατιωτικὴ τεχνολογία* πραγματεύεται τὴν κατασκευὴν ἁπάντων τῶν ὑπὸ τῶν στρατευμάτων χρησιμοποιουμένων εἰδῶν καὶ ὑποδιαιρεῖται, ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν ἀντικειμένων τὰ ὁποῖα πραγματεύεται, εἰς τὴν *πυροτεχνουργίαν* καὶ εἰς τὴν *στρατιωτικὴν τεχνολογίαν*. Εἰδικῶς ἡ στρατιωτικὴ τεχνολογία πραγματεύεται τὰς μεθόδους κατασκευῆς καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν ὑπὸ τῶν στρατῶν χρησιμοποιουμένων ποικίλων πολεμικῶν μηχανημάτων καὶ εἰδῶν. Παρ' ἡμῖν εἰς τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς Εὐελπίδων καὶ Ὑπαξιωματικῶν ἕκαστος τῶν κλάδων κατέχει ἰδίαν ἕδραν. Οὕτως ἡ πυροτεχνουργία εἶναι ἕδρα χημικοῦ πυριτίδων καὶ ἐκρηκτικῶν ὑλῶν ἐν γένει, καὶ ἡ στρατιωτικὴ τεχνολογία ἕδρα μηχανολόγου εἰδικότητος κατασκευῆς πολεμικῶν μηχανημάτων. Γ. Α. ΚΝ.

τεχνολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τεχνολογίαν, ὁ τῆς τεχνολογίας: «τεχνολογικὴ ἐξέτασις ποιήματος, δράματος, λόγου κ. τ. τ.»· || *τεχνολογικὸν* (τό)· τὸ σύνολον τῶν γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν κανόνων.—Ἐπίρρ. *τεχνολογικῶς*· συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιστήμην, πρὸς τοὺς κανόνας τῆς τέχνης.

τεχνολόγος (ὁ)· ὁ περὶ τέχνης ὁμιλῶν ἢ πραγματευόμενος· || ὁ μετὰ τέχνης ὁμιλῶν, ὁ μεταχειριζόμενος τέχνην εἰς τοὺς λόγους του, οἷον οἱ σοφισταί, οἱ ρήτορες (ἀρχ.).

τεχνολογῶ (*—έω*)· εἶμαι τεχνολόγος, ὁμιλῶ ἢ πραγματεύομαι περὶ τέχνης· || ἀναλύω γραμματικῶς τὰς λέξεις, ἐξετάζω ἀπὸ γραμματικῆς ἀπόψεως λέξεις καὶ τύπους, ἔτι δὲ κλίνω ὄνομα, ρῆμά τι κ.λ.π. κατὰ τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς, «declinare per regulam et artem».

τεχνοπαίγνιον (τό)· ἡ μεγάλη ἐπιτήδευσις, ἡ ἐξεζητημένη τέχνη ἐν τῇ ποιήσει, στιχοπαίγνιον.

—*[Ἐγκυκλ.]* *Τεχνοπαίγνια* ἐν τῇ μετρικῇ καλοῦνται τὰ κατὰ σχέσιν ποιήματα τὰ ἀποτελούμενα ἐκ στίχων διαφόρων μεγεθῶν καὶ ρυθμῶν, παρατεταγμένων καταλλήλως ὥστε νὰ ἀποτελῶσιν ὡρισμένον σχῆμα. Καλοῦνται δὲ *ἀντιθετικά*, ὅταν ἔχουσι κῶλα ἀνταποδιδόμενα ἀμοιβαίως κατ' ἀντιστοιχίαν, ἤτοι τὸ πρῶτον μὲ τὸ τελευταῖον, τὸ δεύτερον μὲ τὸ προτελευταῖον, καὶ τὰ δύο μέσα ἀποτελοῦσι ζεῦγος (βλ. λ. *στιχοπαίγνια*). Γ. Μ. Β.

τεχνόσημον (τό)· σῆμα παρέχον τὸ δικαίωμα ἀσκήσεως τέχνης τινός.

τεχνοτροπία (ἡ)· ὁ τρόπος, ἡ χαρακτηριστικὴ μέθοδος μεθ' ἧς ἀσκεῖται τέχνη τις, οἷον ἡ ζωγραφική, ἡ γλυπτικὴ κ. λ. π., τὸ ὕφος, τὸ στύλ.

τεχνουργεῖον (τό)· κατάστημα τοῦ τεχνουργοῦ.

τεχνούργημα (τό)· ἔργον, κατασκεύασμα τέχνης.

τεχνουργικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τεχνουργίαν, ὁ διὰ τῆς βιομηχανίας παραχθείς.

τεχνουργός (ὁ)· ὁ τέχνην ἐργαζόμενος, ἐπαγγελλόμενος, τεχνίτης, βιομήχανος.

τεχνουργῶ (*—έω*)· εἶμαι τεχνουργός, ἐπαγγέλλομαι τέχνην.

Τέχοβον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καρυδιᾶς* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Τέχουα (οἱ) (Tehua). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐξηπλωμένη παρὰ τὸν Ἄνω Ρίο Γκράντε. Ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Πουέμπλος. Θ. Χ. Σ.

Τεχουθιγκάλπα (Tegucigalpa) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς Ὁνδούρας (βλ. λ. *Τεγκουσιγκάλπα*).

τεχρίλι (τό)· εἶδος *γαϊτανίου* (βλ λ.).

τέως· ἐπίρρ χρονικόν, μέχρι τινός, μέχρι ἐποχῆς τινος λέγεται ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ μετὰ ταῦτα, κατόπιν (διάφορον τοῦ πρώην): «τέως μὲν τῶν πτωχῶν ἦτο ἀντιλήπτωρ, πλούσιος δὲ γενόμενος πάντας κατεπίεζε»· || κακοζήλως λέγεται: «τέως ὑπουργός», «τέως νομάρχης» κττ. ἀντὶ «πρώην ὑπουργός», «πρώην νομάρχης».

Τέως *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἰωνίας ἐν Λυδίᾳ (*Ἑκατ.* ἀποσπ. 219 *Σκύλ. Καρυανδ.* 89) ἐπὶ χερσονησῖδος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Ἐρυθραίας. Πρῶτος οἰκιστὴς αὐτῆς, δὲ Ὀρχομενίων Μινυῶν, φέρεται Ἀθάμας «διό περ Ἀθαμαντίδα καλεῖ αὐτὴν ὁ Ἀνακρέων», κατόπιν δὲ αὐτοῦ, ὅτε ἀπῳκίσθη παρ' Ἰώνων, τῶν νέων οἰκιστῶν αὐτῆς, ἀρχηγοὶ ἦσαν Ναῦκλος ὁ τοῦ Κόδρου νόθος καὶ μετὰ τοῦτον Ἄποικος καὶ Δάμασος Ἀθηναῖοι καὶ Γέρης ἐκ Βοιωτῶν (*Στράβ.* ΙΔ, 633. *Παυσαν.* Ζ, γ, 3) Ἐκλήθη δὲ Τέως ἀπὸ τῆς Ἀθάμαντος θυγατρὸς Ἀρᾶς· διότι ἐνῷ ὁ Ἀθάμας ἀνεζήτει τὴν κατάλληλον τοποθεσίαν πρὸς ἀνέγερσιν πόλεως, ἡ κόρη του παίζουσα ἀνήγειρεν οἰκίαν, ἣν ἐπιδεικνύουσα εἰς τὸν ἐπανελθόντα πα-

Digitized by Google

τέρα της τῷ εἶπεν: «ἕως σὺ χῶρον ἐσκόπεις τέως ἐγὼ πόλιν σοι ἐδειμάμην» (*Στέφ. Βυζ.* 620. 3). Ὁ κάτοικος ἐν ἀρχῇ ἐλέγετο *Τέϊος* καὶ *Τεΐος*, κατόπιν δέ, ἰωνικῶς, *Τήϊος* καὶ *Τηΐα*. Φεύγοντες τὸν περσικὸν ζυγὸν οἱ κάτοικοι, ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν των καὶ ἀπῴκησαν εἰς Ἄβδηρα θρᾳκίαν πόλιν Σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Ε΄ π. Χ. αἰῶνα, ἐπανεστάτησε λόγῳ τῆς ἐπὶ Σικελίαν στρατείας. Ἐν τῷ κόλπῳ δέ, εἰς ὃν ἔδωσε τὸ ὄνομά της, οἱ ἡνωμένοι στόλοι τῶν Ροδίων καὶ τῶν Ρωμαίων κατεναυμάχησαν τὸν τοῦ Ἀντιόχου (Liv 37, 27). Ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ Ἑκαταίου, τοῦ Ἀνακρέοντος, τῶν Πρωταγόρα καὶ Ἀπελλικῶντος καὶ τοῦ Σκυθίνου. Εἶχε ναὸν τοῦ Διονύσου ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ἑξάστυλον καὶ περίπτερον, κτισθέντα ὑπὸ Ἑρμογένους. Παρὰ πολλῶν ταυτίζεται πρὸς τὸν λιμένα *Σιγαζίκ*, οὐχὶ ὀρθῶς ὅμως, διότι οὗτος μὲν εἶναι ὃ ὃν ἀναφέρει ὁ Στράβων (644) «ἔστι καὶ ἄλλος λιμὴν ὁ πρόσβορος, ἀπὸ τριάκοντα σταδίων τῆς πόλεως, Γερραιΐδαι», τὰ δὲ ἐρείπια τῆς Τέω (θέατρον, ναός, τείχη) εἶναι ὅπου σημειοῖ ὁ ἀγγλικὸς χάρτης (1645: Gulf of Smyrna κτλ.: πλάτ. 38° 11′ 10″ Β, μήκ. 26° 28′ 40″ Αν.), μεταξὺ Σιγαζὶκ καὶ τῆς Χατζῆ Φουτή, τῆς χερσονήσου, ἧς τὴν θέσιν τονίζει ὁ Στράβων. Σ. Ε. Λ.

—**Τέως** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Δυρβιΐοις τῆς Σκυθίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ, ὡς ἐπιστεύετο, ὑπῆρχε λίμνη ἰχθυοβριθής, ἀπὸ τῶν ἰχθύων τῆς ὁποίας ἐπεπόλαζεν ἐν εὐδίᾳ ἔλαιον τοσοῦτον, ὥστε νὰ τὸ συλλέγωσιν ἀπὸ τῆς λέμβου διὰ τῶν χειρῶν ἕτοιμον πρὸς χρῆσιν (*Στέφ. Βυζ.* 629, 7. *Αἰλ.*, Ζώων Ἱστορ Ζ, 29). Σ. Ε. Λ.

—**Τέω κόλπος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρασιατικὸς κόλπος, σχηματιζόμενος κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ ἑνοῦντος τὴν χερσόνησον τῶν Ἐρυθρῶν (Καράμπουρνα) πρὸς τὴν ἤπειρον καὶ ἔχων διὰ τοῦτο πρὸς βορρᾶν τὸν ἀμφιπύγους τοὺς κόλπους τοῦ Γκιοὺλ Μπαχτσὲ καὶ τῶν Βουρλῶν. Ἔχει δὲ κέρατα νοτιοδυτικὸν μὲν τὸ Κωρύκου ἀκρωτήριον (νῦν Κόρακας), ἀνατολικὸν δὲ τὴν χερσόνησον Μυόνησος (νῦν Ὀβριὸ καλεσοί), ἧς χωριζούσης τὸν κόλπον ἀπὸ τὸν τῆς Λεβέδου, ἀμφιδύμως, πρόκεινται νησῖδες *Μάκρις* (νῦν Μπουλμὲς) καὶ *Ὑψηλὴ* (νῦν Πλισσί). Οὕτω τὸ ἄνοιγμά του, νεῦον πρὸς νότον, εἶναι 14 μιλ. ἀπὸ Δ.ΒΔ. πρὸς Α.ΝΑ. Εἶναι ἐπώνυμος τῆς πόλεως *Τέω*, διατηρῶν ἔτι καὶ νῦν τὸ ὄνομά του (Teos bay), ὀνομαζόμενος ὅμως ὑπὸ τῶν ναυτικῶν *κόλπος τοῦ Σιγαζίκ*, ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ λιμένος. Σ. Ε. Λ.

Τζαβέλης ἢ ***Τζαβελάκος, Μῆτρος***. Ἐκ Δραγώγι τῆς Ὀλυμπίας καταγόμενος, ἔδρασε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ὡς ὁπλαρχηγὸς ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, εἶτα δὲ ἐπὶ Καποδιστρίου ὡς χιλίαρχος. Τ. Ε. Ε.

Τζαβέλλας. Οἱ *Τζαβελλαῖοι* ἢ *Τζαβελλάτες* εἶναι μία τῶν παλαιοτάτων καὶ ἐνδοξοτάτων οἰκογενειῶν τοῦ Σουλίου, μετοικήσασα αὐτόσε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΖ΄ ἑκατονταετηρίδος ἄγνωστον πόθεν. Ὑπό τινων μὲν ὑπεστηρίχθη ὅτι οἱ Τζαβελλαῖοι, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Σουλιῶται, προέρχονται ἐκ λειψάνων τοῦ στρατοῦ τοῦ Σκεντέρμπεη, καταφυγόντων εἰς τὸ Σούλι μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἡρωϊκοῦ ἀρχηγοῦ των, ὑπ' ἄλλων δὲ ὅτι προέρχονται ἐκ τῆς ἐν τῷ χωρίῳ Δραγώγι τῆς Ὀλυμπίας ὑπαρχούσης καὶ νῦν ἔτι οἰκογενείας *Τζαβελλαίων*, ἧς μέλη τινὰ κατέφυγον εἰς τὸ δυσπρόσιτον Σούλι φυγόντα τὸν διωγμὸν τῶν Τούρκων ὡς φονεύσαντα μπέην τινὰ διὰ λόγους τιμῆς. Ἡ πρώτη τῶν γνωμῶν τούτων δύναται ἴσως νὰ εἶναι ἀληθής, ἡ δευτέρα ὅμως ἐκλονίσθη μεγάλως κατόπιν τῆς δημοσιεύσεως φωτοτυπίας χειρογράφου μαρτυρικοῦ γενομένου εἰς Δραγώγι τῷ 1829, φέροντος τὴν ὑπογραφὴν *Μῆτρος Τζαβέλης* καὶ οὐχὶ *Τζαβέλλας* (βλ. *Ἰ. Σιόρη*. Ὁ ἀγωνιστὴς τοῦ 1821 Ἀθανάσιος Σιόρης. Ἀθ. 1931, ἐν σελ. 37). Πιθανώτερον φαίνεται ὅτι οἱ Τζαβελλαῖοι, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι Σουλιῶται, ἦσαν, πρὸ τῆς εἰς τὸ Σούλι ἐγκαταστάσεώς των, αὐτόχθονες Ἠπειρῶται περίοικοι τοῦ Σουλίου, Χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι, μὲ ἑλληνικὴν τὴν συνείδησιν καὶ τὴν γλῶσσαν, εἰ καί, λόγῳ τῆς πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς γειτνιάσεώς των, ἐλάλουν καὶ τὴν ἀλβανικήν, καὶ μὲ ἴδια ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἐπρώτευον δέ, αὐτοί τε καὶ οἱ Μποτσαραῖοι, μεταξὺ τῶν Σουλιωτῶν, καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε συνῳκίσθησαν τὰ τέσσερα πρῶτα χωρία τοῦ Σουλίου, οὗτοι κατῴκησαν εἰς τὸ κυρίως Σούλι. Οἱ Τζαβελλαῖοι ἦσαν μία ἀπὸ τὰς εἴκοσι φάρας τοῦ Σουλίου, ἐν αἷς καὶ ἡ τῶν Μποτσαραίων, ἡ τῶν Δράκων κ. ἄ. Ἀνελάμβανον, κατ' ἐναλλαγὴν μετὰ τῶν Μποτσαραίων, τὸ ἀξίωμα τοῦ πολεμάρχου, ὅπερ ἀπετέλει τὴν ὑπάτην ἐξουσίαν ἐν τῇ ἐξ ἕνδεκα χωρίων ἀποτελεσθείσῃ δημοκρατικῇ πολιτείᾳ τῶν Σουλιωτῶν. Ἐπρωτοστάτησαν δὲ μετὰ τῶν Μποτσαραίων ὀκτὼ νικηφόρων πολέμων κατὰ διαφόρων πασάδων καὶ βέηδων τῆς Ἠπείρου, ἀπὸ τῆς εἰς τὸ Σούλι ἐγκαταστάσεώς των μέχρι τοῦ 1788, ὅτε ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἀνέλαβε τὸ πασαλίκι τῶν Ἰωαννίνων καὶ κατέστη σατράπης τῆς Ἠπείρου. Οὗτος ἔπνεε μένεα διότι τὸ Σούλι δὲν ἔστεργε νὰ ὑποταχθῇ εἰς αὐτὸν καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1792 ἤρχισε τοὺς κατὰ τοῦ Σουλίου πολέμους. Εἰς 176 ἀνέρχονται οἱ γνωστοὶ Τζαβελλαῖοι, οἵτινες ἔπεσον μαχόμενοι ὑπὲρ πατρίδος. Αἱ πράξεις αὐτῶν ἀναφέρονται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης (τμῆμα ἀγωνιστῶν, ἀριθ. 206).

Μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν, ἡ φάρα τῶν Τζαβελλαίων, μὴ τυχοῦσα τῶν προνομίων ὧν ἔτυχον ἄλλαι οἰκογένειαι τοῦ Ἀγῶνος, διεσπάρη εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ μέλη μέν τινα αὐτῆς ἐγκατεστάθησαν εἰς Ἰωάννινα, ἄλλα δ' εἰς Κέρκυραν, ἄλλα εἰς Ναύπακτον, ἄλλα εἰς Ζάκυνθον, ἀποτελέσαντα ἰδίας οἰκογενείας, αἵτινες περισῴζονται μέχρι σήμερον. Προσέτι ὑπάρχουσιν οἰκογένειαι Τζαβελλαίων ἐν Ἀθήναις, ἐν Ἀταλάντῃ τῆς Φθιώτιδος, ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν Φενεῷ τῆς Κορινθίας καὶ ἐν Καλαβρύτοις, προερχόμεναι καὶ αὗται ἐκ τῆς σουλιωτικῆς φάρας τῶν Τζαβελλαίων.

Τῆς οἰκογενείας ταύτης κυριώτερα μέλη ὑπῆρξαν:

—1) ***Γεώργιος***. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Λάμπρου. Ἔπεσε τῷ 1802 ἐν Σουλίῳ, μαχόμενος ἐν τῷ κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πολέμῳ. Τέκνα αὐτοῦ εἶναι: ὁ *Λάμπρος*, ὅστις ἀπεβίωσεν ἀντισυνταγματάρχης, καὶ ἡ *Μαρία*, ἥτις ᾐχμαλωτίσθη κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου.

—2) ***Γεώργιος***. Υἱὸς τοῦ Φώτου. Ἐπανελθὼν μετὰ τοῦ θείου του Ζιγούρη εἰς τὸ Σούλι πρὸ τῆς ἐξοντώσεως τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, μετέσχε, καίτοι παῖς ἔτι ὤν, τοῦ κατὰ τῶν σουλτανικῶν στρατευμάτων ἀγῶνος, μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τοῦ Σουλίου κατῆλθε μετὰ τῶν ἄλλων Σουλιωτῶν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Εὑρίσκετο εἰς τὸ Μεσολόγγιον κατὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν αὐτοῦ, ἐν ᾗ καὶ ἐτραυματίσθη. Κατὰ τὴν ἔξοδον διεσώθη καὶ κατόπιν μετέσχε πασῶν τῶν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ *Κίτσου* γενομένων ἐκστρατειῶν, ἐπιδείξας πανταχοῦ ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, ταχθεὶς ἀρχηγὸς 1.500 Σουλιωτῶν ὑπὸ τοῦ ἀναλαβόντος τὴν ἀρχιστρατηγίαν Κίτσου, κατέλαβε, παρὰ τὴν θέλησιν τούτου, τὸ πρὸ τοῦ λόφου τοῦ Ἀστεροσκοπείου πρόχειρον ὀχύρωμα τῆς πρώτης σειρᾶς. Ἀνδρειότατα πολεμήσας κατὰ τῶν ἐπανειλημμένως ἐπιτεθέντων κατὰ τοῦ ὀχυρώματος ἀσυγκρίτως πολυπληθεστέρων ἐχθρῶν, ἔπεσε μαχόμενος ξιφήρης μετὰ πλείστων ἄλλων Σουλιωτῶν (Ἀπρίλιος τοῦ 1827).

—3) ***Γεώργιος***. Υἱὸς τοῦ Ζυγούρη καὶ ἔγγονος τοῦ Λάμπρου. Ἐτραυματίσθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῶν πληγῶν του.

—4) ***Γεώργιος***. Υἱὸς τοῦ συνταγματάρχου Δημητρίου Τζαβέλλα, πεσὼν ἐν Καλὲ-Γκρόττο (1921).

—5) ***Γεώργιος-Κολιός***. Υἱὸς τοῦ Ζυγούρη (ἢ Ζήκου), ἀδελφοῦ τοῦ Λάμπρου. Τῷ 1826 προήχθη διὰ τὰ πολεμικά του ἀνδραγαθήματα εἰς στρατηγόν, ἔπεσε δ' ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Φαλήρου (22 Ἀπριλίου 1827).

—6) ***Δημήτριος***. Υἱὸς τοῦ Νικολάου Τζαβέλλα καὶ ἔγγονος τοῦ Φώτου, γεννηθεὶς τῷ 1855. Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897. Ἀπεβίωσε τῷ 1921.

—7) ***Διαμάντης***, ἢ ***Κίτσος***. Ἀδελφὸς τοῦ Λάμπρου Ἐφονεύθη κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶν (1792—1803). Τέκνα αὐτοῦ εἶναι: *Κίτσος*, *Κώστας-Διαμάντης* καὶ *Λάμπρος*.

—8) ***Ζυγούρης***, ἢ ***Ζῆκος***. Ἀδελφὸς τοῦ Λάμπρου. Ἐφονεύθη κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶν (1792—1803). Τέκνα αὐτοῦ εἶναι: *Ἰωάννης*, *Γεώργιος-Κολιὸς* καὶ *Κώστας* (ὅστις ἀπεβίωσε συνταγματάρχης).

—9) ***Ζυγούρης*** Τριτότοκος υἱὸς τοῦ Λάμπρου. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ἐπικειμένου τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ κατὰ τοῦ σουλτάνου, θέλων νὰ ἐξευμενίσῃ τοὺς Σουλιώτας, παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τῷ 1820 τὸ ἁρματολίκι τῆς Χασιᾶς, τὸ ὁποῖον οὗτος παρέλαβεν ἐλθὼν ἐκ Κερκύρας. Συνεπολέμησε μετὰ τοῦ Ἀλῆ κατὰ τῶν σουλτανικῶν στρατευμάτων καὶ μετὰ τὴν ἐξόντωσιν τούτου καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ Σουλίου, κατῆλθεν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ὅπου ἐπολέμησε μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ συμπατριωτῶν του κατὰ τῶν Τούρκων, μετασχὼν πολλῶν μαχῶν. Ἐφονεύθη κατὰ τὴν μάχην τῆς Καλιακούδας τῇ 28 Αὐγούστου 1823. Τέκνα αὐτοῦ εἶναι: *Κιτσάκης* καὶ *Φῶτος* (ὅστις ἀπεβίωσε λοχαγός)

—10) ***Θάνος***. Σπουδάσας τὴν φιλολογίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς ἐν Αἰγύπτῳ, Τουρκίᾳ, Ρωσίᾳ, Βουλγαρίᾳ, Σερβίᾳ καὶ Ρουμανίᾳ ἑλληνικὰς κοινότητας. Ἐξέδωκε τῷ 1902 «Τὸ Κράτος», ἐφημερίδα πολλαχῶς ἐνισχύσασαν τὸν μακεδονικὸν ἀγῶνα καὶ εἶτα τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1909 Νῦν διατελεῖ (1933) διευθυντὴς τῶν γραφείων τῆς βουλῆς.

—11) ***Ἰωάννης***. Υἱὸς τοῦ Ζυγούρη (ἢ Ζήκου), ἀδελφοῦ τοῦ Λάμπρου. Ἐφονεύθη εἰς τὸ Α τωλικὸν τὴν νύκτα τῆς 10 πρὸς τὴν 11 Μαΐου 1828, κατὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν ἐπίθεσιν τῶν Ἑλλήνων, καθ' ἣν ἐτραυματίσθη καὶ ὁ Ἄστιγξ.

—12) ***Ἰωάννης***, ἢ ***Μπακατσέλος***. Υἱὸς τοῦ Φώτου. Διέπρεψεν εἰς τὰς μάχας τοῦ Μεσολογγίου, τῆς Ζελίστας καὶ τῆς Γραμμένης Ὀξυᾶς. Ἀπέθανεν ἀντ συνταγματάρχης ἐν Ἀθήναις.

—13) ***Ἰωάννης***. Υἱὸς τοῦ Νικολάου Τζαβέλλα καὶ ἔγγονος τοῦ Φώτου, γεννηθεὶς τῷ 1851. Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897. Ἀπέθανεν ὑποστράτηγος τῷ 1913.

—14) ***Ἰωάννης***. Υἱὸς τοῦ Χρίστου, γεννηθεὶς τῷ 1865 Μετέσχε τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897, τῶν ἀπὸ τοῦ 1912 καὶ ἐφεξῆς πολέμων, φονευθεὶς ὡς ἀντισυνταγματάρχης τῇ 2 Ἰουλίου 1921 ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Καρὰ Μπογιοῦ ντάγ.

—15 ***Καλλιόπη***. Θυγάτηρ τοῦ Κίτσου Τζαβέλλα, ἐγγόνη τοῦ Φώτου, σύζυγος τοῦ στρατηγοῦ Ν. Κριεζώτη. Ἡ θυγάτηρ αὐτῆς *Βασιλικὴ* συνεζεύχθη τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Γουδὶ Ν. Ζορμπᾶν.

—16) ***Κιτσάκης***. Υἱὸς τοῦ Ζυγούρη καὶ ἔγγονος τοῦ Λάμπρου Ἐφονεύθη τῇ 25 Ἰουλίου 1825 εἰς Καλιακούδαν, παρὰ τὸν Ζυγὸν τοῦ Μεσολογγίου κατὰ τὴν νυκτερινὴν ἐπίθεσιν τοῦ Καραϊσκάκη κατὰ τῆς κατασκηνώσεως τοῦ Κιουταχῆ, πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τῶν πολιορκούντων τὸ Μεσολόγγιον. Ὁ Γ. Καραϊσκάκης ἐν τῇ ἐκθέσει του ἀποκαλεῖ αὐτὸν «σημαντικόν», οἱ δὲ ἱστορικοὶ τοῦ Ἀγῶνος ἀναφέρουν ὅτι «ἔδειξε ἀμίμητη παλληκαριά· πήδησε μέσα ἀπὸ τὸ χαντάκι ποῦ τριγύριζε τὸ ταμπούρι τοῦ Κιουταχῆ. Ἐκεῖ βρέθηκε μονάχος καὶ κυκλώθηκε καὶ ἔπεσε θῦμα τῆς ἴδιας του παλληκαριᾶς».

—17) ***Κίτσος***. Υἱὸς τοῦ Διαμάντη (ἢ Κίτσου), ἀδελφοῦ τοῦ Λάμπρου. Ἔπεσε τῇ 20 Ἰουλίου 1792 μετὰ δεκαὲξ ἄλλων Σουλιωτῶν, ὁδηγουμένων ὑπὸ τῆς θείας του Μόσχως Τζαβέλλα, ὑπερασπίζων τὰ στενὰ τῆς Κιάφας κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Οὗτος εἶχε κλεισθῆ μετὰ τῶν συντρόφων του εἰς πύργον τινὰ καὶ ἔξω τῶν στενῶν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ Σουλίου καὶ ἐπροξένησε τοσαύτην καταστροφὴν εἰς τὸν ἐχθρόν, ὥστε τὰ μετερίζια αὐτοῦ καὶ τῶν συμπολεμιστῶν του, καθὼς καὶ μέγα μέρος τῆς πεδιάδος πέριξ τοῦ πύργου, εἶχον πληρωθῆ πτωμάτων, πρᾶγμα ὅπερ ἠνάγκασε πολλοὺς ἐχθροὺς νὰ μὴ τολμήσουν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ στενά.

—18) ***Κίτσος***, ἢ ***Κιτσάκης***. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἐν Σουλίῳ πεσόντος Γεωργίου, ἀδελφοῦ τοῦ Λάμπρου, φονευθεὶς κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου, καθ' ἣν ἐπέδειξεν ἀνδρείαν ὑπέροχον.

—19) ***Κίτσος***. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Φώτου. Ἐγεννήθη ἐν Σουλίῳ τῷ 1801 καὶ ἀνετράφη ἐν Κερκύρᾳ. Ὅτε οἱ Σουλιῶται, τῷ 1820, ἐπανῆλθον ἐκ τῆς ἐξορίας εἰς τὸ Σούλι, ὁ Κίτσος, καίτοι εἰκοσαετής, ἀνεκηρύχθη καπετάνιος, ἀπεστάλη δ' ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν εἰς Πίζαν τῆς Ἰταλίας πρὸς τὸν αὐτόθι παραμένοντα τότε ἀρχιεπίσκοπον Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιον, τὸ μὲν ἵνα κομίσῃ ἐκεῖθεν εἰς αὐτοὺς πολεμεφόδια, κυρίως δὲ ἵνα συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν τηρητέας πορείας μετὰ τὴν ἀναμενομένην ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, εἰς ἣν οὗτοι εἶχον μυηθῆ. Τῷ 1822, ὅτε ὁ Κίτσος ἐπανήρχετο ἐκ τῆς Ἰταλίας, ὁ Ἀλῆ πασᾶς εἶχε καταστραφῆ καὶ οἱ Σουλιῶται εἶχον τὸ δεύτερον διωχθῆ ἐκ τῆς πατρίδος των, οὕτω δὲ ὁ Κίτσος, ἀντὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Σούλι, ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ Ἀνατολικόν. Συναντηθεὶς αὐτόθι μετὰ τοῦ Μάρκου Μπότσαρη καὶ ἄλλων Σουλιωτῶν, μετέσχεν εὐθὺς τῆς συναφθείσης ἐν Κεφαλοβρύσῳ μάχης πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου ἐπερχομένων τουρκικῶν στρατευμάτων Ὑποχωρησάντων ὅμως τῶν ὀλίγων Ἑλλήνων μαχητῶν ἀπέναντι τῶν πολυπληθῶν ἐχθρῶν, ὁ Κίτσος καὶ ὁ Μπότσαρης κατέφυγον εἰς Μεσολόγγιον (21 Ὀκτ. 1822) ἀκολουθούμενοι ὑπὸ 35 Σουλιωτῶν, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν συγγενεῖς τοῦ Κίτσου. Διεκρίθη αὐτόθι κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν τῆς πόλεως (24 Ὀκτ. —25 Δεκ. 1822). Μετέσχεν εἶτα μετὰ τοῦ θείου του Ζυγούρη Τζαβέλλα τῆς ἐν Κεφαλοβρύσῳ τοῦ Καρπενησίου μάχης, ἐν ᾗ ἐφονεύθη ὁ Μάρκος Μπότσαρης, εἶτα δὲ τῆς ἐν Καλιακούδᾳ μάχης, ἐν ᾗ ἐφονεύθη ὁ Ζυγούρης. Ἔκτοτε ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν Τζαβελλαίων ὁ Κίτσος καὶ μεταβὰς εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ συγκεντρώσας αὐτόσε τὴν φάραν του ἐτάχθη συμπολεμιστὴς τοῦ Καραϊσκάκη. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Καραϊσκάκης κατηγορήθη ἐπὶ ἀντεθνικαῖς ἐνεργείαις, ὁ Κίτσος ἐγκατέλιπεν αὐτὸν καὶ ἐτάχθη πρὸς τὸν Μαυροκορδᾶτον, ἀντιπρόσωπον τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι. Ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ἀμπλιανῆς (11 Ἰουλίου 1824) ὁ Κίτσος ἐπρωταγωνίστησε, συντελέσας τὰ μέγιστα εἰς τὴν νίκην. Εἶτα μετέσχε τῆς ἐν Κρεμμυδίῳ ἀτυχοῦς μάχης (Ἀπρίλιος 1825) καὶ τῆς ἐν Διστόμῳ νικηφόρου (Μάϊος 1825) ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην, ἐμφανισθέντα διὰ νέων δειγμάτων φιλοπατρίας καὶ ἀνδρείας. Κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1825, ἐπιτεθεὶς μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη κατὰ τοῦ πολιορκοῦντος τὸ Μεσολόγγιον Κιουταχῆ, κατήγαγεν ἔνδοξον νίκην, ἀπωθήσας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ τείχους καὶ κυριεύσας πολλὰ πολεμεφόδια, κανόνια καὶ σημαίας. Εἶτα εἰσῆλθε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν εἰς τὸ Μεσολόγγιον

Digitized by Google

πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πολιορκουμένων καὶ μετέσχε τῆς ἀποκρούσεως τῶν κατὰ τῶν φρουρίων ἐπιθέσεων τῆς 19 Αὐγούστου, 9 Σεπτεμβρίου καὶ 1 Ὀκτωβρίου 1825, ἐπιδείξας ὑπέροχον ἀνδρείαν.

Εἶτα ὁ Κίτσος ἐπετέλεσε τὸ μέγα ἀνδραγάθημα τῆς Κλείσοβας. Τῇ 24 Μαρτίου 1826, ἀποβιβασθεὶς μετὰ ἕνδεκα Σουλιωτῶν εἰς τὴν στενῶς πολιορκουμένην καὶ κινδυνεύουσαν νησίδα, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς φρουρᾶς καὶ ἀπέκρουσε τὰς ἐπανειλημμένας ἐφόδους δισχιλίων Τούρκων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κιουταχῆ, ὅστις καὶ ἐτραυματίσθη. Κατόπιν τούτου ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ δύναμις τρισχιλίων Αἰγυπτίων ὑπὸ τὸν Χουσεῒν μπέην, ἡ δ' ὑπὸ τὸν Κίτσον φρουρά, ἀφοῦ ἀπέκρουσεν ἐπανειλημμένας νέας ἐφόδους, ἠναγκάσθη τέλος νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ καταφύγῃ καὶ

Κίτσος Τζαβέλλας.
[Ἀντίγραφον εἰκόνος τοῦ Κρατζάϊζεν.]

ὀχυρωθῇ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὅθεν ἐσυνέχισε τὸν ἀγῶνα. Φονευθέντος τοῦ Χουσεῒν μπέη καὶ ἐπελθούσης μεγάλης συγχύσεως εἰς τὰς τάξεις τῶν Τούρκων, ὁ Κίτσος μετὰ τῶν συμπολεμιστῶν του ἐφορμᾷ ξιφήρης κατὰ τῶν πολιορκητῶν, ἐκδιώκει αὐτούς, καταλαμβάνει τὸ πρὸ τῆς Κλείσοβας ἐχθρικὸν κανονοστάσιον καὶ στρέφει τοῦτο κατ' αὐτῶν, προξενῶν πανωλεθρίαν. Οὕτως ἡ γενναία φρουρὰ εἰσέρχεται ἐν θριάμβῳ εἰς τὸ Μεσολόγγιον. Καὶ κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου (10 Αὐγούστου 1826) δὲν ἐπέδειξε μικροτέραν ἀνδρείαν ὁ Κίτσος, ὅστις, προχωρῶν ξιφήρης καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτόν, διέσπασε τὰς ἐχθρικὰς γραμμὰς καὶ ἐσώθη εἰς τὰ Σάλωνα μετὰ 1.300 ψυχῶν ἐκ τῶν 2.500, αἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει αὐτόν.

Ὁ Κίτσος ἐγκατεστάθη τότε εἰς Ναύπλιον καὶ ἐξελέγη πληρεξούσιος τῶν Σουλιωτῶν διὰ τὴν Γ' ἐν Ἐπιδαύρῳ συνέλευσιν. Ἐξελέγη εἶτα ὑπὸ τῆς συνελεύσεως μέλος τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς χαιρετισμὸν τοῦ καταπλεύσαντος εἰς Πόρον λόρδου Κόχραν. Ὕστερον μετέβη, κατ' ἐντολὴν τῆς κυβερνήσεως, εἰς τὴν Ἀττικήν, καὶ μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην ἐκστρατείας πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως. Φονευθέντος δὲ τοῦ ἀρχιστρατήγου Καραϊσκάκη, διωρίσθη αὐτὸς προσωρινὸς ἀρχιστράτηγος καὶ ἀνέλαβε τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἀποτυχὼν εἰς ταύτας, ἀπεσύρθη πάσης ἐνεργοῦ δράσεως καὶ ἔμενεν ἀπρακτῶν, ἕως οὗ μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Καποδιστρίου, τῷ 1828, διωρίσθη χιλίαρχος καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα πρὸς παρεμπόδισιν τῆς τροφοδοτήσεως τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς τῆς Ναυπάκτου. Κατὰ τὴν ἀποστολήν του ταύτην ἠχμαλώτισε τουρκικὸν ἀπόσπασμα μετὰ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς του ἀξιωματικοῦ. Ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας (1832—1835) ὁ Κίτσος ἐθεωρήθη ἐχθρὸς τοῦ καθεστῶτος, λόγῳ τῆς μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἐν πολλοῖς ὁμογνωμοσύνης αὐτοῦ, καὶ καταδιωχθεὶς ἐφυλακίσθη. Μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν ὅμως τοῦ Ὄθωνος, ὁ Κίτσος ἀπέλαυεν ἄκρας εὐνοίας παρὰ τοῦ ἄνακτος. Τῷ 1852 ἔγινεν ὑποστράτηγος καὶ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατοῦ, εἶτα προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον καὶ διωρίσθη ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως. Μετέσχε τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῷ 1844 καὶ κατ' Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὅτε ἐσχηματίσθη ἡ κυβέρνησις Κωλέττη—Μεταξᾶ, ἔγινεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἂν καὶ εἶχεν ἀντιτάξει ἐπίμονον ἄρνησιν καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι, ἐκτὸς τοῦ νὰ θέτῃ τὴν ὑπογραφήν του, δὲν ἐγνώριζεν ἄλλα γράμματα. Ἀποθανόντος τῷ 1847 τοῦ Κωλέττη, ὁ βασιλεὺς ἀνέθεσεν εἰς τὸν Κίτσον τὴν πρωθυπουργίαν, ἣν οὗτος διετήρησεν ἐπὶ ἑπτάμηνον. Τῷ 1849 διετέλεσε πάλιν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Ὅτε, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ἐπαναστάτησεν ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἤπειρος, μετέβη εἰς τὸ Μεσολόγγιον ὅπως ἐνισχύσῃ τὸ κίνημα, ἀλλὰ βλέπων, λόγῳ τῆς στάσεως τῶν Δυνάμεων, διαψευδομένας πάσας τὰς ἐλπίδας του καὶ ματαιούμενον τὸ ὄνειρον τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ἠσθένησεν ἐκ τῆς θλίψεως καὶ ἀπέθανεν ἐν Μεσολογγίῳ τῇ 9 Μαρτίου 1855, ἄγων τὸ 55ον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

— 20) ***Κίτσος*** ἢ ***Χρίστος***. Υἱὸς τοῦ Νικολάου Τζαβέλλα καὶ ἔγγονος τοῦ Φώτου. Ἀπεβίωσεν ἐπίατρος τῷ 1931.

—21) ***Κωνσταντῖνος***. Ἀνήκων εἰς τὸν ἐν Θεσσαλίᾳ κλάδον τῶν Τζαβελλαίων, ἐγεννήθη ἐν Λαρίσῃ τῷ 1880. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912 καὶ 1913 ὡς ἀξιωματικός. Ἀποβιβασθεὶς τῷ 1919 πρῶτος εἰς τὴν Σμύρνην καὶ καταλαβών, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ συντάγματός του, κατόπιν σφοδρᾶς μάχης τοὺς στρατῶνας καὶ τὸ διοικητήριον αὐτῆς, ἀπεστάλη εἶτα καὶ κατέλαβε μετὰ τῶν εὐζώνων τὰς πόλεις Βαϊνδήριον, Θεῖρα καί, μετὰ σφοδρὰν μάχην, τὸ Ὀδεμήσιον. Μετέσχεν εἶτα τῶν παρὰ τὸ Ἀϊδίνιον μαχῶν καὶ τῷ 1922 τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἕβρου. Ἀντιταχθεὶς κατὰ τῆς δικτατορίας Παγκάλου κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀλλ' ἐδόθη εἰς αὐτὸν χάρις.

— 22) ***Κώστας-Διαμάντης***. Υἱὸς τοῦ Διαμάντη (ἢ Κίτσου), ἀδελφοῦ τοῦ Λάμπρου. Προβιβασθεὶς τῷ 1826 εἰς στρατηγόν, ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Φαλήρου (22 Ἀπριλίου 1827).

— 23) ***Λάμπρος***. Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἔγινεν ἀρχηγὸς τῆς φάρας τῶν Τζαβελλαίων. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1792 ὁ Ἀλῆς τῶν Ἰωαννίνων, παρασκευαζόμενος πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Σουλίου, προσεποιήθη ὅτι ἔμελλε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ προσεκάλεσε δολίως τοὺς Σουλιώτας, ὅπως βοηθήσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Οὗτοι, πιστεύσαντες εἰς τὸν Ἀλῆν, ἔπεμψαν εἰς αὐτὸν 70 ἄνδρας, ἐν οἷς ὁ Λάμπρος καὶ ὁ υἱός του Φῶτος. Ὁ Ἀλῆς, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του καὶ τῶν 70 Σουλιωτῶν, ἐξῆλθε τῶν Ἰωαννίνων, πορευόμενος δῆθεν κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ διέταξε τὴν σύλληψιν τῶν Σουλιωτῶν τούτων, οὓς ἐκράτησεν ὡς ὁμήρους, καὶ ἀπέστειλε τὸν Λάμπρον ἵνα πείσῃ τοὺς συμπατριώτας του ὅπως παραδοθῶσιν. Οὗτος ὅμως, μεταβὰς εἰς τὸ Σούλι, ἐπεδόθη εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ κατὰ τοῦ Ἀλῆ ἀγῶνος καὶ ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν, δι' ἧς ἐδήλου ὅτι δὲν θὰ ἐθυσίαζε τὴν πατρίδα του χάριν τοῦ εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλῆ εὑρισκομένου υἱοῦ του, ὅστις δὲν θὰ ἦτο ἄξιος νὰ ζήσῃ ἂν δὲν ἔμενεν εὐχαριστημένος ν' ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του. Κατόπιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ Ἀλῆς, τῇ 20 Ἰουλίου 1792, ἐπετέθη κατὰ τοῦ Σουλίου, ἀλλ' ἡττήθη καί, συνάψας εἰρήνην, ἐπέστρεψε κατῃσχυμμένος εἰς τὰ Ἰωάννινα. Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὁ Λάμπρος ἐτραυματίσθη καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ἐκ τῶν πληγῶν του. Τέκνα αὐτοῦ εἶναι: *Φῶτος, Γεώργιος, Ζυγούρης* καὶ *Σόφω*.

—24) ***Λάμπρος***. Υἱὸς τοῦ Δημητρίου Τζαβέλλα καὶ ἔγγονος τοῦ Νικολάου, υἱοῦ τοῦ Φώτου. Ἐγεννήθη τῷ 1883. Μετέσχε τῶν Βαλκανικῶν πολέμων. Διατελεῖ (1933) ἐν τιμητικῇ ἀποστρατείᾳ, συνταγματάρχης ὤν.

—25) ***Μαρία*** Θυγάτηρ τοῦ Γεωργίου Τζαβέλλα, ἐγγόνη τοῦ Λάμπρου. Ὡραιοτάτη, ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου, τῷ 1826.

—26) ***Μόσχω***. Σύζυγος τοῦ Λάμπρου. Ἐγεννήθη ἐν Σουλίῳ τῷ 1760. Μετρίου ἀναστήματος, μελάγχρους καὶ ὡραία, ἐπέδειξε σθένος ψυχῆς καὶ δύναμιν χαρακτῆρος, φιλοπατρίαν δὲ ὑπέροχον, διὸ καὶ ἡ γνώμη αὐτῆς εἶχε μέγα κῦρος παρὰ τοῖς Σουλιώταις. Τῇ 20 Ἰουλίου 1792 ἡ Μόσχω, ἐπὶ κεφαλῆς τετρακοσίων Σουλιωτισσῶν, παρακολουθοῦσα ἀπὸ τῶν ῥάχεων τῆς Κιάφας τὴν μάχην τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ βλέπουσα, μετ' αἰφνίδιον διακοπὴν τῶν πυροβολισμῶν τῶν μαχομένων Σουλιωτῶν, ὅτι οἱ Τουρκαλβανοὶ προὐχώρουν κατὰ τῶν γυναικῶν ἵνα τὰς αἰχμαλωτίσουν, ἐπετέθη μετὰ τῶν ἄλλων Σουλιωτισσῶν κατὰ τῶν ἐπερχομένων διὰ τῶν τυφεκίων, ἀλλὰ καὶ δι' ὀγκολίθων, οὓς ἐκύλιον κατ' αὐτῶν. Οἱ Τουρκαλβανοί, καταπλαγέντες ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου ἐπιθέσεως τῶν γυναικῶν, κατελήφθησαν ὑπὸ πανικοῦ καὶ ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγήν. Αἱ γυναῖκες, καταδιώκουσαι αὐτούς, τοὺς ἔρριψαν εἰς τὰ προχώματα τῶν ὑπὸ τὸν Γ. Μπότσαρην Σουλιωτῶν, οἵτινες τοὺς ἀπεδεκάτισαν. Ἡ νίκη αὕτη, ὀφειλομένη κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν Μόσχων, ηὔξησε τὴν πρὸς αὐτὴν ἐκτίμησιν τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες παρεῖχον εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα νὰ παρακάθηται εἰς πάντα αὐτῶν τὰ συμβούλια, τὰ ἀφορῶντα τὴν τύχην τοῦ Σουλίου. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πολέμων, δὲν ὑστέρησεν εἰς ἀνδρείαν ἡ Μόσχω, ὁ δὲ Πουκεβὶλ κατατάσσει αὐτὴν μεταξὺ τῶν ὁπλαρχηγῶν τοῦ Σουλίου. Πάντες οἱ περὶ τῶν ἀγώνων τοῦ Σουλίου γράψαντες, ἡμέτεροι καὶ ἀλλοδαποί, ἐξαίρουσι τὴν φιλοπατρίαν καὶ φρόνησιν αὐτῆς (βλ. καὶ *Σωτηρίας Ἀλιμπέρτη*, «Αἱ ἡρωΐδες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Ἀθ. 1913, σελ. 55—72). Ἀλλὰ καὶ ἡ δημώδης μοῦσα ἀπηθανάτισε τὴν ἡρωΐδα εἰς σειρὰν ᾀσμάτων. Ἡ Μόσχω ἀπέθανεν εἰς Σούλι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός της, μεταξὺ τοῦ 1795 καὶ τοῦ 1803.

—27) ***Νικόλαος***. Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Φώτου, γεννηθεὶς τῷ 1790. Καταταγεὶς εἰς τὸ σουλιωτικὸν σύνταγμα, ἀπεστάλη τῷ 1807 εἰς τὴν Λευκάδα ὡς ἑκατόνταρχος. Παρέμεινεν ἐν τῇ στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ

Νικόλαος Τζαβέλλας.

ὑπὸ τοὺς διαδοχικῶς καταλαβόντας τὴν Ἑπτάνησον Ῥώσους, Γάλλους καὶ Ἄγγλους. Εἶτα μετέσχεν ἐνεργότατα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, πολεμήσας εἰς πλείστας μάχας. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, λόγῳ τοῦ ἠρέμου χαρακτῆρός του, δὲν ἀνεμείχθη εἰς τὰς διαφόρους μεταξὺ τῶν ὁπλαρχηγῶν διενέξεις καὶ τὰς κομματικὰς διαμάχας, ἀλλ' ἀφωσιώθη εἰς τὰ ἀνατιθέμενα αὐτῷ ἑκάστοτε ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως στρατιωτικὰ καθήκοντα. Ἀπέθανεν ἐν Ναυπάκτῳ τῇ 10 Μαΐου 1872 φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου. Τέκνα αὐτοῦ εἶναι: *Σπῦρος, Φῶτος, Ἰωάννης, Σταῦρος, Κίτσος* καὶ *Δημήτριος*.

—28) ***Νικόλαος***. Υἱὸς τοῦ Δημητρίου Τζαβέλλα, ἐκ τοῦ ἐν Φενεῷ τῆς Κορινθίας κλάδου τῶν Τζαβελλαίων. Ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912.

—29) ***Νικόλαος***. Υἱὸς τοῦ Δημητρίου Τζαβέλλα καὶ ἔγγονος τοῦ Νικολάου, υἱοῦ τοῦ Φώτου, γεννηθεὶς τῷ 1881. Μετέσχε τῷ 1897, μαθητὴς τοῦ γυμνασίου ἔτι ὤν, τῆς μάχης τοῦ Γριμπόβου, παρὰ τὸν πατέρα του, τότε ὑπολοχαγόν. Ἐπολέμησεν ἐν τῷ Μακεδονικῷ ἀγῶνι, ἐν τοῖς Βαλκανικοῖς πολέμοις, ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ καὶ τέλος (1917—1921) ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ἐφονεύθη τῇ 18 Αὐγούστου 1921 ἐν τῇ μάχῃ Κιουζοὺλ-Κουγιουντὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ταγματάρχης ὤν. Κατὰ τὴν οἰκογενειακὴν παράδοσιν εἶναι ὁ 176ος τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων Τζαβελλαίων.

— 30) ***Σόφω***. Θυγάτηρ τοῦ Λάμπρου Τζαβέλλα καὶ τῆς Μόσχως. Δὲν ὑστέρησε τῆς μητρός της κατὰ τὴν ἀνδρείαν ἐν τῇ κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ μάχῃ τῆς 20 Ἰουλίου 1792. Ὅτε, τῷ 1803, οἱ Σουλιῶται ἐγκατέλειψαν τὸ Σούλι, ἡ Σόφω διεσώθη μετὰ τῶν συγγενῶν της εἰς τὴν Κέρκυραν. Κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου ἐτραυματίσθη εἰς τὸν δεξιὸν ὀφθαλμόν. Ἐγκατασταθεῖσα ἐν Ναυπάκτῳ μετὰ συγγενῶν της, ἀπέθανεν αὐτόθι τῷ 1854.

— 31) ***Σπῦρος***. Υἱὸς τοῦ Νικολάου Τζαβέλλα καὶ ἔγγονος τοῦ Φώτου. Ἐφονεύθη δεκαεξαετὴς τῷ 1854 εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα, μαχόμενος παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ πατρός του.

— 32) ***Σπῦρος***. Υἱὸς τοῦ Νικολάου Τζαβέλλα καὶ ἔγγονος τοῦ Φώτου, γεννηθεὶς τῷ 1859. Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897. Ἀπεβίωσε συνταγματάρχης τῷ 1925.

— 33) ***Φωτεινή***. Θυγάτηρ τοῦ Φώτου Τζαβέλλα. Ἐγεννήθη ἐν Σουλίῳ καὶ ἐνυμφεύθη, διαρκού-

Digitized by Google

σης τῆς Ἐπαναστάσεως, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη Γενναῖον, ἐξ οὗ ἐγέννησεν ἕνα υἱόν, τὸν μετέπειτα διευθυντὴν τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν *Θεόδωρον Κολοκοτρώνην*, καὶ πέντε θυγατέρας, τὴν *Γεωργίτσαν Δ. Πετιμεζᾶ*, τὴν *Αἰκατερίνην Ἰ. Ροδίου*, τὴν *Ζωΐτσαν Π. Μανέτα*, τὴν *Ἑλένην Ζώτου* καὶ τὴν *Εὐφροσύνην*, ἄγαμον παραμείνασαν. Ἡ Φωτεινὴ διετέλεσε κυρία τῆς τιμῆς τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, τιμηθεῖσα ἰδιαιτέρως ὑπ' αὐτῆς διὰ τὴν φρόνησίν της. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις.

— 34) **Φῶτος.** Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Λάμπρου, γεννηθεὶς τῷ 1774. Κρατηθεὶς τῷ 1792 ὡς ὅμηρος ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ τῶν Ἰωαννίνων, ἀντηλλάγη, μετὰ τὴν συναφθεῖσαν μεταξὺ τούτου καὶ τῶν Σουλιωτῶν εἰρήνην, πρὸς ἐπισήμους Ἀλβανούς, αἰχμαλωτισθέντας ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν, καὶ ἐπέ-

Φῶτος Τζαβέλλας.

στρεψεν εἰς τὸ Σοῦλι. Θανόντος τοῦ πατρός του, ἔγινεν ἀρχηγὸς τῆς φάρας τῶν Τζαβελλαίων, ἐξελέγη δὲ καὶ πολέμαρχος, παρὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του. Διέπρεψε τὰ μέγιστα κατ' ἀμφοτέρους τοὺς πολέμους τοῦ Ἀλῆ κατὰ τοῦ Σουλίου, τοῦ τε 1800 καὶ τοῦ 1802. Ὅτε, τέλος, τῷ 1803, οἱ Σουλιῶται ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς τὸν Ἀλῆν καὶ ν' ἀπέλθωσι τοῦ Σουλίου σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ὁ Φῶτος εὑρέθη μετὰ τῆς ἐκ 2.000 ψυχῶν συνοδείας τῆς πορευομένης πρὸς τὴν Πάργαν, ἥτις ὑπέστη παράσπονδον ἐπίθεσιν παρὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Βελῆ, ἀλλ' ἀντεπιτεθεῖσα καὶ νικήσασα ἐσώθη καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Πάργαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Κέρκυραν. Αὐτόθι ὁ Φῶτος διωρίσθη ἑκατόνταρχος τῆς ἑλληνικῆς λεγεῶνος. Ἀπέθανε τῇ 12 Νοεμβρίου 1809 ἐν Κερκύρᾳ, δηλητηριασθεὶς πιθανῶς ὑπὸ πρακτόρων τοῦ Ἀλῆ. Ἐτάφη δὲ ἐν τῇ μονῇ τῆς Παναγίας τῆς Πλατυτέρας, ὅπου σῴζεται ἡ ἐνεπίγραφος ἐπιτάφιος πλάξ. Τέκνα αὐτοῦ εἶναι: ***Νικόλαος***, *Κίτσος*, *Ἰωάννης* ἢ *Μπακατσέλος*, *Κωσταντῆς*, *Φωτεινή*.

—35) **Φῶτος.** Υἱὸς τοῦ Νικολάου Τζαβέλλα καὶ ἔγγονος τοῦ Φώτου. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα (1854). Ἀπεβίωσε ταγματάρχης.

Τ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Τζαβὲρ ***μπὲν Χαγιὰν ἐλ Σουφύ.*** Ἄραψ ἀλχημιστής (βλ. *Δζαβέρ*).

τζαβέτα (ἡ)· δημοτ., γόμφος, ἧλος.

τζαβετάρισμα (τό)· κάρφωμα τζαβέτας, *γύρωσις* (βλ. λ.).

τζαβετάρω· δημοτ., καρφώνω τζαβέτα, στερεώνω μὲ τζαβέτες.

Τζαβὶτ ***βέης Μεχμέτ.*** Τοῦρκος πολιτικὸς (βλ. *Δζαβίτ*).

Τζαγαννγκὶρ ***Νουρεδδὶν Μεχμέτ.*** Μογγόλος ἡγεμὼν (βλ. *Δζαγανγκίρ*).

Τζαγαταΐ. Υἱὸς τοῦ Δζεγκὶζ-χὰν (βλ. *Δζαγαταΐ*).

τζαγγάριος (ὁ) *[Βυζ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὁ ὑποδηματοποιὸς ὁ κατασκευάζων παντὸς εἴδους ὑποδήματα. Ἡ ὁδὸς ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκειντο τὰ καταστήματα τῶν τζαγγαρίων ἐλέγετο *τζαγγάρια*.

Ν. ΚΛΣ

τζαγγία (τὰ) *[Βυζ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτω κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὑποδήματά τινα ὑψηλά, τὰ ὁποῖα προσηρμόζοντο ἐπὶ τῆς κνήμης διὰ κορδονίων. Τοιαῦτα ὑποδήματα ἔφερον συνήθως οἱ ἄρχοντες. Τὰ τζαγγία, τὰ ὁποῖα ἔφερε μόνον ὁ βασιλεύς, ἦσαν ἐρυθρά, κεκοσμημένα διὰ πολυτίμων λίθων καὶ χρυσοκεντήτων ἀετῶν ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ ποδὸς καὶ τῶν κνημῶν. Ἐσωτερικῶς ὁ ποὺς καὶ ἡ κνήμη περιετυλίσσοντο διὰ ταινίας πλατείας, ἥτις ἦτο λευκή, διὰ τοὺς βασιλεῖς δὲ ἐρυθρά. Ὁ κατασκευαστὴς τῶν τσαγγίων ἐλέγετο *τζαγγᾶς*.

Ν. ΚΛΣ.

τζάγγρα (ἡ) *[Βυζ.]*. Εἶδος βαρέος τόξου ἐν χρήσει κατὰ τὸν μεσαίωνα παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἐκεῖθεν δὲ εἰσαχθέντος εἰς τὸν βυζαντινὸν στρατόν, πιθανώτατα κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ἔφερε σωλῆνα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐτοποθετεῖτο τὸ βέλος, τὸ ὁποῖον ἦτο βραχὺ καὶ παχὺ μετὰ ἰσχυροτάτης σιδηρᾶς αἰχμῆς καὶ ἐβάλλετο μετὰ τοιαύτης ῥύμης, ὥστε διεπέρα καὶ τὰς ἰσχυροτάτας ἀσπίδας καὶ αὐτοὺς τοὺς σιδηροῦς θώρακας. Ὡς ἐκ τοῦ ὄγκου καὶ τοῦ βάρους αὐτῆς, ἡ τζάγγρα ἐχρησιμοποιεῖτο συνήθως εἰς τὴν ἄμυναν τῶν κάστρων καὶ τῶν πλοίων. Ὁ χειριζόμενος αὐτὴν δὲν ἠδύνατο νὰ βάλῃ ὄρθιος ἢ γονυπετής, ὅπως ὁ χειριζόμενος τὰ συνήθη τόξα, ἀλλὰ κατεκλίνετο ὕπτιος, ἐστήριζεν αὐτὴν δι' ἀμφοτέρων τῶν ποδῶν καὶ εἶτα εἷλκε δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὴν νευράν της.

Οἱ ὡπλισμένοι διὰ τζάγγρας ἐλέγοντο *τζαγγράτορες*.

Ν. ΚΛΣ

—*[Κυνηγ.]* *Τζάγγρα* ἢ *τσάγκρα* καλεῖται κοινῶς τὸ μονόκαννον ἐμπροσθογεμὲς κυνηγετικὸν ὅπλον. Ὑπῆρξε τὸ πρωταρχικὸν ὅπλον τῶν κυνηγῶν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς πυρίτιδος, διὰ πυρολίθου ἀναφλεγόμενον μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ καψυλίου καὶ μετ' αὐτὸ ἀκόμη παρ' ἡμῖν οὕτω διατηρηθέν. Ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς πυράκμονος εἰς αὐτὸ μετὰ καψυλίου ἐστερεώθη ἡ μορφή του, διατηρουμένη ἐφεξῆς μέχρι τοῦδε. Τὸ σύνηθες διαμέτρημά του δὲν ὑπερέβαινε τὸ τῶν 16. Προετιμᾶτο ἡ μακρόκαννος τσάγκρα ἐν τῇ ὑποκειμενικῇ ἰδέᾳ ὅτι εἶναι μᾶλλον βεληνεκής. Κατεσκευάζετο δὲ ἡ καλὴ ποιότης τῶν τσαγκρῶν συνήθως ἐκ δαμασκηνοῦ σιδήρου. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ εἰσαγωγὴν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν τῶν ὀπισθογεμῶν πολεμικῶν ὅπλων, μετεποιοῦντο εἰς τσάγκρας τὰ ἀχρηστευόμενα ἐμπροσθογεμῆ πολεμικὰ ὅπλα, οἱ *σισανέδες* καὶ αἱ *καραβῖναι*, θεωρούμενα εὐχρηστότερα, ὡς μᾶλλον βεληνεκῆ καὶ ἰσχυρότεραν γόμωσιν δεχόμενα. Ἡ τελειοποίησις τῶν κυνηγετικῶν ὅπλων καὶ ἡ χρησιμοποίησις ἀκάπνου πυρίτιδος διὰ ταῦτα, ὤθησε τὴν βιομηχανίαν τῶν ὅπλων, ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν ἐξακολουθητικὴν χρησιμοποίησιν τῆς τσάγκρας καὶ εἰς τὸ εὔωνον τῆς ἀξίας αὐτῆς, νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ ἐφήρμοσε πάσας τὰς τελειοποιήσεις τοῦ κυνηγετικοῦ ὅπλου ἐπὶ τῆς τσάγκρας, ἤτοι κατέστησε ταύτην ὀπισθογεμῆ καὶ ἀκάπνου πυρίτιδος καὶ παντοίων διαμετρημάτων, μὲ φανερὰν ἢ κεκρυμμένην σφῦραν, μὲ κυλινδρικὴν ἢ συνεσφιγμένην κάννην, δι' ἃ πᾶσαν ἡλικίαν κατάλληλον καὶ διὰ πᾶν εἶδος θηραμάτων εὔχρηστον. Τοῦτο δὲ διηυκόλυνε τὴν μεταποίησιν καὶ τῶν ἀχρηστευομένων ἐν τῷ στρατῷ ὀπισθογεμῶν πολεμικῶν ὅπλων εἰς ὀπισθογεμεῖς τσάγκρας.

Φ. Δ. Γ.

τζαγγράτωρ, —**ορος** (ὁ) *[Βυζ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτως ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ ὁ διὰ *τζάγγρας* (βλ. λ.) ὡπλισμένος στρατιώτης. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν τζαγγρατόρων τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς (κατὰ τοὺς ΙΓ'—ΙΕ' αἰῶνας) ἐλέγετο «στρατοπεδάρχης τῶν τσαγγρατόρων», ὅστις ἤρχετο 68ος ἐν τῇ σειρᾷ τῆς αὐλικῆς ἱεραρχίας.

Ν. ΚΛΣ

Τζάγκαναθ (Jagganath) *[Γεωγρ.]*. Ἱερὰ πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν (βλ. λ. *Πούρι*).

Τζαγκαριανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σκάφης τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 79.

Ε. Γ.

Τζαγκαρόλος (Zancarol). Ὄνομα ἐνετικῆς οἰκογενείας, ἧς κλάδοι φέρονται καὶ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Ζαγκαρόλας* ἢ *Τσαγκαρόλας* (βλ. λ.). Μετὰ τὴν ὁριστικὴν κατάκτησιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1669, ὁ κόμης *Φραγκῖσκος Τζαγκαρόλος* κατέφυγεν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, ὅπου ἐνεγράφη εἰς τὴν Χρυσῆν Βίβλον τῆς νήσου καὶ ἀπέθη ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας τῶν Τζαγκαρόλων τῆς Κεφαλληνίας, ἥτις ὑφίσταται μέχρι σήμερον. Ὁ Φραγκῖσκος οὗτος κατήγετο ἐκ τοῦ *Κωνσταντίνου Τζαγκαρόλου*, γεννηθέντος περὶ τὸ 1580 ἢ 1590 καὶ σχόντος τρεῖς υἱούς, τὸν *Ἀνδρέαν*, τὸν *Θεόδωρον* καὶ τὸν *Ἀθανάσιον*. Ὁ Θεόδωρος Τζαγκαρόλος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1612, διεκρίθη κατὰ τὸν πόλεμον ἐν Κρήτῃ καὶ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μοροζίνι στρατιωτικὸς διοικητὴς τῶν Χανίων ἀπὸ τοῦ 1640 μέχρι τοῦ 1645. Ἐκ τῶν υἱῶν τούτου ὁ *Γεώργιος*, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1640, εἶναι ὁ λαβὼν πρῶτος τὸν τίτλον τοῦ κόμητος τῇ 31 Ὀκτωβρίου 1704 διὰ τὰς ὑπηρεσίας του κατὰ τὸν πόλεμον ἐν Κρήτῃ. Τῷ 1722 τὸ διοικητὴς τῶν ἐνετικῶν στρατευμάτων ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας. Ὁ ἕτερος τῶν υἱῶν του *Φραγκῖσκος* εἶναι ὁ καταφυγὼν εἰς Κεφαλληνίαν τῷ 1669 μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ γενόμενος ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας τῶν Τζαγκαρόλων τῆς Κεφαλληνίας. Ἕτερα μέλη τῆς οἰκογενείας εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Κέρκυραν. Ἐκ τοῦ κερκυραϊκοῦ κλάδου ἀναφέρεται ὁ *Κάρολος Τζαγκαρόλος*, μεταφράσας τὸ περὶ ἰχθύων σύγγραμμα Παύλου τοῦ Ἰοβίου. Ἐπίσης ἀναφέρεται καὶ ὁ *Νικόλαος Τζαγκαρόλος ὁ Κυδωνεύς*, ἱππότης τοῦ πάπα Παύλου Γ' καὶ καθηγητὴς ἐν Ῥώμῃ. Τούτου σῴζονται ἐπιγράμματα λατινικὰ εἰς ἡρωϊκοὺς ἑξαμέτρους πρὸς τιμὴν βασιλέων, σύγγραμμα περὶ τοῦ λαβυρίνθου τῆς Κρήτης καὶ διάφοροι λόγοι καὶ «Ἀρχαιολογήματα». Ὁ Στέφανος Τζαγκαρόλος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1700, διετέλεσεν ἱερεὺς ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ὑπῆρξε μεταρρυθμιστὴς τῆς βυζαντινῆς ἁγιογραφίας. Πλεῖσται ἄξιαι λόγου εἰκόνες του εὑρίσκονται νῦν ἐν Κεφαλληνίᾳ, τῶν ὁποίων διασημοτέρα εἶναι ἡ τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ μονῇ Σισσίων.

Λ. Χ. Ζ.—Μ. Δ. Β.

Τζαγκαρόπουλος, ***Ἀθανάσιος.*** Κληρικὸς ἐκ Ζακύνθου, ἀκμάσας περὶ τὸ 1690. Σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπεστάτησεν εἰς τὴν τύπωσιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Βαρούχα καὶ συνέθεσε τοὺς 24 Οἴκους εἰς τὸν Τίμιον Σταυρόν, δημοσιευθέντας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1693.

Τζάγκερνωτ (Juggurnaut) *[Γεωγρ.]*. Ἱερὰ πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν (βλ. λ. *Πούρι*).

Τζαγοὺλ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Κερασοῦντος τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 15 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν.

Ε. Ι. Χ.

Τζάδζπουρ (Jajpur) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν (βλ. λ. *Δζάδζπουρ*).

Τζάδος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Στενῆς τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 54.

τζάζ, ἢ ***τζὰζ-μπάντ*** (ἡ) (jazz ἢ jazz-band). Μουσικὸς ὅρος ἀμερικανικῆς προελεύσεως, σημαίνων ἢ μικρὰν ὀρχήστραν, ἀρχικῶς ἐκ μαύρων μουσικῶν, ἢ τὴν ειδικὴν χορευτικὴν μουσικήν, τὴν ἐκτελουμένην ὑπὸ τῆς ἐν λόγῳ ὀρχήστρας. Ἡ τζὰζ ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀμερικῇ τῷ 1914, δὲν ἐβράδυνε δὲ νὰ γίνῃ πάγκοινος ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἀφ' ἧς ὁ μουσουργὸς Σέλτον Μπροὺκς ἔσχε τὴν ἰδέαν νὰ συνδυάσῃ τὴν εἰδικὴν ὀρχήστραν καὶ τοὺς ἀγρίους ῥυθμοὺς τῆς τζὰζ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν χορευτικὴν μουσικήν, τὴν κληθεῖσαν ἔκτοτε: «χορὸς-τζὰζ» (jazz-dance). Τὸ πρῶτον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συντεθὲν τεμάχιον ἦτο τὸ «Walkin the dog». Ἡ μουσικὴ τῆς τζὰζ ἐπεβλήθη ὅμως κυρίως ἀφ' ἧς υἱοθετήθη ὑπὸ τῶν ἐπιθεωρήσεων καὶ ἐχορεύθη ὑπὸ τῶν μεγάλων καλλιτεχνικῶν ἀστέρων τῆς Ἀμερικῆς. Ἐν Εὐρώπῃ εἰσήλασε κατ' ἀρχὰς κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἀρχικῶς εἰς Παρισίους, ἀναστατώσασα τὸν κόσμον, ἔκτοτε δὲ εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς γῆς. Κύρια διακριτικὰ τῆς μουσικῆς τῆς τζὰζ εἶναι: ὁ ῥυθμικὸς αὐτῆς χαρακτήρ, ἡ εὐρεῖα χρῆσις τῶν συγκοπῶν τῶν ἐκτελουμένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν κρουστῶν ὀργάνων, τὸ πολυθόρυβον αὐτῆς, χάριν τοῦ ὁποίου δὲν διστάζει νὰ χρησιμοποιήσῃ σειρῆνας αὐτοκινήτων ἢ σιδηροδρόμων, ἔτι δὲ καὶ μαγειρικὰ σκεύη, αἱ ἀπότομοι μεταπτώσεις ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον φορτίσσιμο εἰς τὸ ἀπόλυτον πιανίσσιμο καὶ τἀνάπαλιν, ὡς καὶ ἡ ἀγρία χρῆσις τοῦ κρεστσέντο. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῇ ἡ κωμικὴ μιμικὴ τοῦ κορυφαίου τῆς ὀρχήστρας, ὅστις παίζει, κτυπᾷ, σφυρίζει ὡς μαινόμενος. Ἡ ὀρχήστρα τῆς τζὰζ εἶναι ἰδιόρρυθμος καὶ ἀποτελεῖται κατὰ κανόνα ἀπὸ τὰ ἑξῆς ὄργανα: κλειδοκύμβαλον, βιολίον, μπάντζο, φυσαρμόνικαν, κεράτιον, σαξόφωνον, σάλπιγγα καὶ τρομπόνιον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ πνιγέως, τύμπανον μέγα καὶ μικρόν, κύμβαλα, τρίγωνον, κώδωνας, τὰμ-τὰμ καὶ ἄλλα κρουστὰ ὄργανα. Ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν ὀρχήστραν τῆς τζὰζ κατέχουσι τὰ σαξόφωνα (ἐν πλήρει οἰκογενείᾳ εἰς τὰς μεγάλας ὀρχήστρας) καὶ τὰ μπάντζο. Ἡ ἐπίδρασις τῆς τζὰζ ὑπῆρξε μεγίστη οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῆς χορευτικῆς μουσικῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὀπερέτταν, μέχρις αὐτῆς ἀκόμη τῆς σοβαρᾶς μουσικῆς. Ἀνάλογον εἶδος πρὸς τὴν μουσικὴν τῆς τζὰζ εἶναι τὰ *μπλιοὺς* (Blues), ἅτινα εἶδον τὸ φῶς ὡσαύτως ἐν Σικάγῳ.

Γ. Σ.

Τζάτζων. Ἀδελφὸς τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βανδάλων τῆς Καρχηδόνος Γελιμέρου (βλ. λ. *Ζάζων*).

Τζάθης. Ἡγεμὼν τῆς Λαζικῆς, ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 556. Ἦτο νεώτερος υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λαζικῆς Ζαμνάξη, μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου (περὶ τὸ 520), ὅτε εἰς τὸν θρόνον τῆς Λαζικῆς ἀνῆλθεν ὁ πρεσβύτερος υἱός του Γουβάζης, ὁ Τζάθης ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐγένετο τιμητικώτατα δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου Α', ἐβαπτίσθη Χριστιανὸς καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Οὐαλε-

Digitized by Google

ριανήν, ἐγγόνην τοῦ πατρικίου καὶ κουροπαλάτου Ὀνίνου. Ὁ Τζάθης παρέμεινε τιμώμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ 556, ὅτε ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α΄ εἰς Λαζικήν, ἵνα καταλάβῃ τὸν θρόνον τοῦ δολοφονηθέντος ἀδελφοῦ του, ἔκτοτε δὲ παρέμεινε πιστὸς ὑποτελὴς καὶ σύμμαχος τῶν Βυζαντινῶν, μετὰ τῶν ὁποίων διεξήγαγε μακροὺς κατὰ τῶν Περσῶν πολέμους.

Ν. ΚΛΕ

Τζαίημς (James River) *[Γεωγρ.]* Ποταμὸς ἐν Βιργινίᾳ, σχηματιζόμενος ἐκ τῆς ἑνώσεως πολλῶν χειμάρρων. Διαρρέει τὴν μεγάλην πεδιάδα τῆς Βιργινίας, διέρχεται διὰ τῆς πόλεως Ρίτσμοντ, ἀφ' ἧς εἶναι πλωτὸς μέχρι τῆς θαλάσσης, ἐπὶ μῆκος 200 χλμ. Ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον Τζήσαπηκ, μετὰ ροῦν 800 χλ.

Θ. Κ.

Τζαίημς (James) ***Γεώργιος - Παίην - Ραίνσφορντ*** Ἄγγλος λογοτέχνης καὶ συγγραφεὺς (1801—1860). Μαθητὴ τοῦ Βάλτερ Σκὼτ καὶ τοῦ Βάσιγκτον Ἴρβινγκ, ὑπῆρξεν ὁ γονιμώτερος καὶ δημοφιλέστερος μυθιστοριογράφος τῆς ἐποχῆς του. Ἔγραψε πλέον τῶν ἑκατὸν ἐκτενῶν διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων ἰδίᾳ ἱστορικῶν, ἐξ ὧν τὰ ἄριστα: «Ρισελιέ» (1829), «Ντὲ λ' Ὅρμ» (1830), «Φίλιππος Αὔγουστος» (1831), «Ντηλαουαίρ» (1833), «Ἐρρῖκος Μάστερτον» (1832), «Ἐρρῖκος Σμῆτον» (1851). Συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν ἐπίσης πολλὰ βιβλία πρὸς ἐκλαΐκευσιν τῆς ἱστορίας, ἐξ οὗ καὶ ἀπεκλήθη «βασιλικὸς ἱστοριογράφος». Κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη τῆς ζωῆς του ὑπηρέτησεν ὡς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Μασσαχουσσέτῃ καὶ τελευταίως ἐν Βενετίᾳ.

Θ. Κ

—Τζαίημς (James), ***Γουλιέλμος***. Ἀμερικανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1842 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1910. Ἦτο υἱὸς τοῦ θεολόγου Ἐρρίκου Τζαίημς, ὅστις συνέγραψε διάφορα θεολογικὰ καὶ θεοσοφικὰ ἔργα, καὶ ἀδελφὸς τοῦ ἐπίσης Ἐρρίκου Τζαίημς, διηγηματογράφου καὶ κριτικοῦ, ἐσπούδασε δὲ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Harvard, ἀναγορευθεὶς τῷ 1869 διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς. Τῷ 1873, κατόπιν τελειοποιήσεως τῶν σπουδῶν του ἐν Εὐρώπῃ, διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πανεπιστημίῳ. Κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἐδίδαξε καὶ ὡς ὑφηγητὴς τῆς φυσιολογίας μέχρι τοῦ 1877, ὁπότε, μεταπηδήσας ἐκ τῆς ἰατρικῆς εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἤρχισε διδάσκων φιλοσοφικὰ μαθήματα. Τῷ 1889 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ψυχολογίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1897 καὶ τῆς φιλοσοφίας, τὰς ἕδρας δὲ ταύτας ἐκράτησε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ Τζαίημς εἶχεν ἀναγορευθῆ διδάκτωρ ὑπὸ πλείστων πανεπιστημίων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἦτο δὲ μέλος τῶν σπουδαιοτέρων ἀκαδημιῶν τοῦ κόσμου. Ἔγραψε πολλὰ καὶ πολύκροτα ἔργα, τὰ κυριώτερα δ' ἐξ αὐτῶν εἶναι «Principles of psychology» (New-York 1890), «Psychology, Briefer Course» (London 1892), «The will to believe and other essays in popular philosophy» (London 1897). «Human immortality» (Westminster 1898), «Philosophical conceptions and practical results» 1898), «Talks to teachers on psychology and to students on some life's ideals» (New-York 1899), «The varieties of religious experience» (London 1902), «Pragmatism. A new name for some old ways of thinking» (London 1907), «A pluralistic universe» (London 1909), «The moral equivalent of war» (New-York 1910), «The meaning of truth. A sequel to Pragmatism» (New York 1910). «Essays in radical empiricism» (New-York 1912), «Some problems of philosophy» (New York 1911) κ. ἄ. Ἐξ αὐτῶν μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ κδ' κεφάλαιον τῶν «Principles of psychology» μὲ τὸν τίτλον: «Θεωρία τῆς συγκινήσεως» ὑπὸ Ν. Καζαντζάκη (Ἀθῆναι 1911) καὶ ὁ «Πραγματισμός» ὑπὸ Κ. Θ. Παπαλεξάνδρου (Ἀθῆναι 1925).

Γουλ. Τζαίημς.

Ἐν τῇ ψυχολογίᾳ ὁ Τζαίημς ἀντετάχθη κατὰ τῆς συνειρμικῆς θεωρίας, ὑποστηρίξας ὅτι ἡ συνείδησις δὲν εἶναι ἁπλῆ τις ἀλληλουχία (συνειρμός) παραστάσεων, ἀλλὰ συνεχὴς καὶ ἀκατάπαυστος ροῦς καταστάσεων καὶ ψυχικῶν διαθέσεων, αἱ ὁποῖαι ταυτίζονται μετὰ τῶν στιγμῶν τῆς ἐμπειρίας ἡμῶν, δὲν ἔχουν ὅμως διακεκριμένην ἐξωτερικότητα καὶ συγκεκριμένα ὅρια. Ἐκ τῶν ψυχολογικῶν αὐτοῦ θεωριῶν τὸν περισσότερον θόρυβον ἐπροκάλεσεν ἡ περὶ τῆς συγκινήσεως θεωρία του, καθ' ἣν ἐνῷ νομίζομεν ὅτι ἡ διανοητικὴ ἀντίληψις ἑνὸς γεγονότος διεγείρει τὴν διανοητικὴν κατάστασιν, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζομεν ὡς συγκίνησιν, καὶ ὅτι ἡ τελευταία αὕτη πνευματικὴ κατάστασις προκαλεῖ τὴν σωματικὴν ἔκφρασιν, εἰς τὴν πραγματικότητα συμβαίνει τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον: αἱ σωματικαὶ μεταβολαὶ (ὠχρότης, ταραχή, ταχυπαλμία, ἔντασις χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου) ἀκολουθοῦν εὐθὺς ἀμέσως τὴν ἀντίληψιν τοῦ διεγείροντος γεγονότος καὶ τὸ αἴσθημα, τὸ ὁποῖον γεννᾶται ἐν ἡμῖν ἐκ τῶν μεταβολῶν τούτων, ἐν ὅσῳ παράγονται, τὸ ὀνομάζομεν συγκίνησιν· ἤτοι ἡ συγκίνησις δὲν εἶναι ἡ αἰτία τῶν ὀργανικῶν των ἐκδηλώσεων, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν.

Ρηξικέλευθοι εἶναι ὡσαύτως αἱ ἀντιλήψεις τοῦ Τζαίημς περὶ τοῦ ζητήματος τῆς θρησκείας. Κατ' αὐτὸν ἡ θρησκεία εἶναι καθαρῶς ἀτομικὴ ὑπόθεσις ἑκάστου ἀνθρώπου, διότι ὀφείλεται εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἐμπειρίαν ἑκάστου, ἤτοι εἰς τὴν συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπον ἐπαφὴν τοῦ ὑποσυνειδήτου ἐγὼ κάθε ἀνθρώπου πρὸς δυνάμεις μυστηριώδεις καὶ ἀνεξιχνιάστους, ἀλλὰ πραγματικάς. Ἡ θρησκεία δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα λογικῆς ἐπεξεργασίας, ἀλλὰ γέννημα ἐσωτερικῆς συγκινήσεως, διὸ καὶ εἰς τὰ θρησκευτικὰ φαινόμενα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ πείραμα. Διὰ ν' ἀντιληφθῇ τις τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνου ὅστις πιστεύει, νὰ ζήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον συναίσθημα. Ἡ ἀξία καὶ ἡ ἀλήθεια τῆς θρησκευτικῆς ἐμπειρίας διακριβοῦται θεωρουμένων τῶν πρακτικῶν αὐτῆς συνεπειῶν ἐν τῇ ζωῇ ἑκάστου ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει. Εἶναι δὲ αἱ συνέπειαι αὗται ἡ ἁγιότης τῶν χαρακτήρων, ἡ καθαρότης τῆς συνειδήσεως, ὁ ἀλτρουϊσμός, ὁ ἡρωϊσμός κλπ. Ὁ Θεός, τοῦ ὁποίου τὴν σύλληψιν δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὸ συνειδητὸν ἐγώ, ἀλλ' ἡ ὕπαρξις τοῦ ὁποίου μαρτυρεῖται ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπαφῆς τοῦ ὑποσυνειδήτου μας ἐγώ, κατὰ τὸν Τζαίημς, ὑποβοηθεῖ, παρηγορεῖ καὶ ἐνισχύει τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ζωῆς.

Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ὁ Τζαίημς εἶναι ἐμπειριστής, ἀντιτάξας εἰς τὰ ὀρθολογιστικὰ καὶ νοησιαρχικὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τὴν θεωρίαν τοῦ ριζοσπαστικοῦ ἐμπειρισμοῦ καὶ τοῦ πολυαρχικοῦ ἐμπειρισμοῦ. Σκοπὸν πάσης φιλοσοφίας θέτει ὄχι τὴν ἀναζήτησιν λογικῶν ἀφῃρημένων ἀρχῶν καὶ τύπων, ἀλλὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς ὅλας αὐτῆς τὰς ἐκφάνσεις, τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἀληθείας ἐν τῇ συγκεκριμένῃ ἐμπειρίᾳ, ἥτις εἶναι τὸ ἀλάθητον πάσης ἰδέας κριτήριον (ριζοσπαστικὸς ἐμπειρισμός). Μία καὶ ἑνιαία τις ἀρχὴ τοῦ κόσμου, εἰς ἣν νὰ ἀνάγωνται τὰ φαινόμενα καὶ τὰ πράγματα τοῦ σύμπαντος, δὲν ὑπάρχει. Τὸ σύμπαν εἶναι πολλαπλοῦν καὶ ὄχι ἑνιαῖον τι· ἀποτελεῖται ἐκ πολλῶν μερῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ἰδίαν ζωὴν καὶ ἀξίζει νὰ παρακολουθῆται καθ' ἑαυτό. Τὰ μέρη ταῦτα συνδέονται πρὸς ἄλληλα διὰ σχέσεως ἀσταθοῦς καὶ ἀκαθορίστου, μεταλλασσούσης ἑκάστοτε, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ληφθῇ αὕτη ὡς ἑνιαία τοῦ παντὸς ἀρχὴ (πολυαρχικὸς ἐμπειρισμός). Τὴν ἐμπειρίαν ὁ Τζαίημς δὲν τὴν ἐννοεῖ ἐξωτερικὴν ὅλως καὶ ψυχράν, ἀλλ' ἐσωτέραν, ὡς συνέπειαν ἀμέσου καὶ οἱονεὶ διαισθητικῆς ἐπαφῆς πρὸς τὴν ζῶσαν πραγματικότητα. Ὁ Τζαίημς ὑπῆρξε καὶ εἷς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ὑπερμάχων τοῦ *πραγματισμοῦ* (βλ. λ.), βασικώτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ περὶ ἀληθείας ἀντίληψις, καθ' ἣν αἱ ἰδέαι ἡμῶν, αἵτινες, καὶ αἱ ἴδιαι ἄλλως τε, ἀποτελοῦσι μέρος τῆς ἐμπειρίας ἡμῶν καὶ δὲν εἶναι τίποτε ἔξω αὐτῆς, ἀποβαίνουσιν ἀληθεῖς ἐν ᾧ μέτρῳ μᾶς βοηθοῦσι νὰ ἔλθωμεν εἰς σχέσεις, κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικόν, πρὸς ἄλλα μέρη τῆς ἐμπειρίας ἡμῶν, νὰ τὰ ἁπλοποιήσωμεν, νὰ κινούμεθα ἐν αὐτοῖς καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις δι' ἐννοιῶν, αἵτινες ἐπιτρέπουσι νὰ τέμνωμεν βραχύτερον, ὅσον τὸ δυνατόν, ἀντὶ νὰ παρακολουθῶμεν τὴν ἀτέρμονα διαδοχὴν τῶν ἰδιαιτέρων φαινομένων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *A Ménard*, Analyse et critique des «Principes de le psychologie de W. James Paris 1911). —*Boutroux*, W. James (Paris 1911).—*T. Flournoy*, The philosophy of W. James 1914·—*H. Reverdin*, La notion d'expérience religieuse d'après W. James (1913) —*H. Kallen*, William James and Henri Bergson (1914).—*R. Berthelot*, Le pragmatisme religieux chez W. James (Paris 1922.— *Ε. Παπανούτσου*, Πραγματισμὸς ἢ οὐμανισμὸς (Ἀλεξάνδρεια 1924).—*Κ. Παπαλεξάνδρου*, Πρόλογος ἐν ἑλλ. μεταφράσει τοῦ «Πραγματισμοῦ» τοῦ Γ. Τζαίημς.

Θ. Π.

—Τζαίημς (James), ***Εδμόνδος - Τζόνς***. Βορειοαμερικανὸς οἰκονομολόγος καὶ παιδαγωγός, γεννηθεὶς τῷ 1855. Τῷ 1883 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς δημοσίας οἰκονομίας καὶ διοικήσεως εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πενσυλβανίας, τῷ δὲ 1897 εἰς τὸ τοῦ Σικάγου. Ὑπῆρξεν προσέτι ἱδρυτὴς καὶ πρόεδρος τῆς ἀμερικανικῆς Ἀκαδημίας κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀμερικανικῆς εταιρείας διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς πανεπιστημιακῆς ἐκπαιδεύσεως. Τῷ 1906 ἀντιπροσώπευσε τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας του εἰς τὸ ἐν Ρὶφ Ἰανεῖρῳ πανεπιστημιακὸν συνέδριον. Ἔγραψε: «Τὸ ὁμοσπονδιακὸν Σύνταγμα τῆς Γερμανίας» 1890), «Τὸ ὁμοσπονδιακὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλβετίας» (1890, «Ἡ δῆμος καὶ ὁ σιδηρόδρομος» (1890), «Ἐν ναυτικὸν πρόγραμμα» 1916 καὶ ἄλλα βιβλία καὶ πολλὰ ἄρθρα

— Ω

—Τζαίημς (James), ***Ἐρρῖκος***. Βορειοαμερικανὸς συγγραφεὺς (1843 — 1916). Ἐγεννήθη ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἀλλ' ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ, ἐγκατεστάθη δὲ ὁριστικῶς ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1869, πολιτογραφηθεὶς Ἄγγλος πολίτης. Εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὑπερακοντίζων τὸν Φλωμπέρ, ἐνεκαινίασε μίαν νέαν τεχνοτροπίαν τοῦ ρεαλιστικοῦ μυθιστορήματος, συμβιβάζουσαν τὰς αἰσθητικὰς μετὰ τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν, καὶ ἐπέτυχεν, ὡς κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τῆς κλασσικῆς εὐρωπαϊκῆς παραδόσεως, νὰ παρακάμψῃ τὰς σκοπέλους τῶν ἰδιορρυθμιῶν καὶ τῆς ρωσσοανατολικῆς καὶ τῆς κυρίως ἀμερικανικῆς λογοτεχνίας. Τὸ ὕφος αὐτοῦ, ἀπὸ ἀπόψεως γλαφυρότητος καὶ φραστικῆς εὐκαμψίας, θεωρεῖται ὡς τὸ τελειότερον ἐκ τῶν γραψάντων εἰς τὴν ἀγγλικήν. Κλασσικὸν ἔργον του ἀναγνωρίζεται γενικῶς: τὸ «Οἱ πρεσβευταί» (1903), ἄλλα δὲ ἐκ τῶν καλυτέρων μυθιστορημάτων καὶ διηγημάτων: «Ὁ Ἀμερικανὸς» (1877), «Νταίζυ Μίλλερ» (1879), «Ἡ προσωπογραφία μιᾶς λαίδης» (1881), «Τὸ χρυσοῦν κύπελλον» (1904). Ἔγραψεν ἐπίσης αὐτοβιογραφικάς, βιογραφικὰς καὶ κριτικὰς μελέτας, ὡς καὶ ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1907—1917 εἰς 26 τόμους.

Θ. Κ

—Τζαίημς (James), ***Τζώρτζ - Οὐώρτον***. Ἄγγλος ἐξερευνητής, ἐθνολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐκ νεαρωτάτης ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῆς Καλιφορνίας καὶ ἰδίως τῶν πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Κολοράδο περιοχῶν, μελετῶν τὰ ἤθη, τὴν ἱστορίαν, τὴν ἐθνολογίαν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τῶν ἰνδικῶν φυλῶν. Ἔγραψε πάμπολλα ἔργα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν Καλιφορνίαν, τὰ ὁποῖα σχεδὸν πάντα εἰκονογράφησεν αὐτός. Τῷ 1907 ἐξεδόθη τὸ βιβλίον του: «Τί δύναται ἡ λευκὴ φυλὴ νὰ μάθῃ παρὰ τῆς ἰνδιανικῆς».

— Ω

Τζαίημσον (Jameson), ***Ἄννα***. Ἰρλανδὶς συγγραφεύς, γνωστὴ διὰ τοῦ πατρικοῦ της ἐπιθέτου Murphy (1794—1860). Οἰκοδιδασκάλισσα παρὰ τῷ μαρκησίῳ Οὐΐντσεστερ, ὑπανδρεύθη τὸν δικηγόρον Ροβέρτον Τζαίημσον, μετὰ τετραετίαν δέ, ὅτε ὁ σύζυγός της ἐτοποθετήθη εἰς τὰς ἀποικίας ὡς δικαστής, παρέμεινεν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ἐνθαρρυνθεῖσα ἰδίως ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀνωνύμως δημοσιευθέντος ἔργου της «Τὸ ἡμερολόγιον μιᾶς ἀνιώσης» (1846). Τὴν φήμην της ὡς συγγραφέως ἰσχυροῦ ταλάντου ὀφείλει ἰδίως εἰς τὰ ἔργα: «Ἔρωτες ποιητῶν», «Χαρακτῆρες γυναικῶν», «Ἐπισκοπήσεις καὶ σκιαγραφίαι», «Χειμερινοὶ μελέται», «Ἱερὰ καὶ θρυλικὴ τέχνη». Ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν ἀφωσιωμένη φίλη τῆς λαίδης Βύρωνος.

Θ. Κ.

— Τζαίημσον (Jameson), ***Γεώργιος***. Σκῶτος ζωγράφος (1587—1644) Ἀπεκλήθη ὁ Σκῶτος Βὰν Ντίκ, διότι εἶχε μιμηθῆ τὴν τεχνοτροπίαν αὐτοῦ. Τὴν φήμην του ὀφείλει ἐπίσης καὶ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπέλαυε τῆς εὐνοίας τοῦ Καρόλου Α΄.

Θ. Κ.

— Τζαίημσον (Jameson), ***σὶρ Λέανδρος Στάρρ***. Πολιτικὸς τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς (1853—1917) Ἤσκει κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ, ἐγκατέλειψε ὅμως τοῦτο ἐτέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Βρεττανικῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἑταιρείας. Τῷ 1891 διωρίσθη διοικητὴς τῆς Ροδεσίας. Τῷ 1895, κατόπιν συνεννοήσεως μὲ τὸν Σέσιλ Ρόντς, ἐπεχείρησεν, ἐπὶ κεφαλῆς 600 ἐνόπλων ἀνδρῶν, τὴν περιβόητον κατὰ τοῦ Τράνσβααλ ἐπιδρομήν, ἵνα ἀνατρέψῃ τὴν κυβέρνησιν τοῦ προέδρου Κρούγερ, ἀλλ' αἰχμαλωτισθεὶς παρεδόθη εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἥτις κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς δεκαπεντάμηνον φυλάκισιν. Ἀπὸ τοῦ 1904 μέχρι τοῦ 1908 διετέλεσε πρωθυπουργὸς τῆς Ἀποικίας τοῦ Ἀκρωτηρίου.

— Ω

Τζαίημστάουν (Jamestown) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Νέας Ὑόρκης, ἐπὶ τῆς λίμνης Σαουτοῦκα, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. (1920) 38.917. Εἶναι τόπος θερινῆς διαμονῆς καὶ ἔχει βιομηχανίαν βαμβακουργίας καὶ ἐριουργίας. —2) Ἐρείπια τῆς πρώτης μονίμου ἐγκαταστάσεως τῶν Ἄγγλων, ἐπὶ νησῖδος σχηματιζομένης κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Τζαίημς, εἰς ἀπόστασιν 70 χλμ. βορειοανατολικῶς τῆς πόλεως Ρίτσμοντ. Αὕτη ἱδρύθη τῷ 1608, ἐγκατελείφθη δὲ βραδύτερον ὑπὸ τῶν ἀποίκων, ἱδρυσάντων τὴν Ρίτσμοντ, τὴν μετέπειτα πρωτεύουσαν τῆς Βιργινίας.

Θ. Κ.

— Τζαίημστάουν (Jamestown) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πρωτεύουσα τῆς ἀγγλικῆς νήσου Ἁγίας Ἑλένης, ἐν τῷ Ν. Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ, ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς ἀκτῆς. Εἶναι ἐλεύθερος λιμὴν ὠχυρωμένος, ἀνθρακευτικὸς σταθμὸς καὶ ἕδρα τοῦ διοικητοῦ τῆς νήσου.

Θ. Κ.

Τζαίκομ - Χοῦντ (Jacome - Hood), ***Τζώρτζ Πέρσυ***. Ἄγγλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1857. Διεκρίθη ὡς εἰκονογράφος τοῦ «Γκράφικ» καὶ τῶν «Εἰκονογραφημένων Νέων τοῦ Λονδίνου» Ὡς ζωγράφος ἀνταποκριτὴς μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα (1896), εἰς τὸ Ντέλχι (1902) καὶ μὲ τὸν πρίγκιπα τῆς Οὐαλλίας καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰς Ἰνδίας (1905, 1906 καὶ 1911). Ἐδημοσίευσε: «Μὲ πινέλλο καὶ μολύβι» καὶ «Βιβλίον ἀναμνήσεων» (1925). Εἶναι ἀξιόλογος ἀκουαφορτίστας.

— Ω.

Digitized by Google

Τζάικομπς (Jacobs), ***Γουλιέλμος - Οὐάϋμαρκ*** (Wymark). Ἄγγλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἔγραψεν οὐμοριστικὰ διηγήματα καὶ ἠθογραφίας ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν λιμένων καὶ τῶν μικρῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων. Ἐξ αὐτῶν ἐπιτυχέστερα: «Πολλὰ φορτία» (1896), «Ἐλαφρὰ φορτία» (1901). θ. κ.

τζαϊνισμὸς (ὁ) (Ἰνδ. *Τζάϊνα Νιάρμα*=νόμος τῶν Τζάϊνα). Θρησκεία τῶν Ἰνδιῶν, τῆς ὁποίας ἡ ἵδρυσις ἀποδίδεται εἰς μυθικόν τι πρόσωπον, ὀνόματι *Ριχάμπα*, θεωρούμενον ὡς μίαν τῶν μετεμψυχώσεων τοῦ Βισνοῦ. Τούτου τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ 23 διαδόχων του, τῶν Τζίνας ἢ Τιρθαμκάρας, ὧν ὁ προτελευταῖος ὑπῆρξε κατά τινα παράδοσιν σύγχρονος τοῦ Σάκυα-μούνι. Ὁ τζαϊνισμὸς παραδέχεται τὴν ὕπαρξιν δύο οὐσιῶν, ὧν ἡ μὲν μία, χονδροειδὴς καὶ ἀδρανής, καλουμένη ἀτζίβα, ἀποτελεῖ τὸ ἄψυχον τμῆμα τοῦ σύμπαντος, ἡ δ' ἑτέρα, καλουμένη τζίβα (ἔμψυχος), ἀποτελεῖ τὰς ψυχὰς (ἀτμάν), τόσον τὰς τῶν φυτῶν ὅσον καὶ τὰς τῶν ζῴων, τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ θεοῦ. Ἡ τζίβα εἶναι ἐπ' ἄπειρον ἄφθαρτος. Ὅλαι αἱ φθαρταὶ καὶ ἐφήμεροι μορφαὶ γεννῶνται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μιᾶς ἀθανάτου καὶ ἀκαταμαχήτου δυνάμεως, ἥτις ἐνεργεῖ ὡς ἀποτέλεσμα τῶν πράξεων ἑκάστου ὄντος. Αἱ ψυχαὶ περιβεβλημέναι ὑλικὴν μορφήν, προάγονται βαθμηδόν, ἀναλόγως δὲ τῶν καλῶν ἢ κακῶν πράξεών των ἡ περιβάλλουσα αὐτὰς ὕλη καθίσταται λεπτοτέρα ἢ χονδροειδεστέρα. Τοιουτοτρόπως ἐπιτελεῖται βαθμηδὸν ἡ προαγωγὴ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς φυτικῆς μορφῆς εἰς τὴν ζωϊκήν, καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καὶ τέλος εἰς τὴν θείαν. Ἀπαλλασσομένη ἀπὸ τοῦ φθαρτοῦ περιβάλλοντός της ἡ ψυχή, καθίσταται σίντχα, ἐπιτυγχάνει δηλαδὴ τὴν μακαριότητα τῆς Νιρβάνα ἢ Μόκχα (τῆς αἰθερίας διαμονῆς), ὅπου εἶναι ἐνθρονισμέναι αἱ ψυχαὶ τῶν 24 ἱδρυτῶν τοῦ τζαϊνισμοῦ. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ πάσης περαιτέρω ἀναγεννήσεως, καθ' ὃ ἐστερημένοι ὑλικῆς ὑποστάσεως, δὲν ἀναμιγνύονται εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν δύνανται νὰ συντελέσωσι, χρησιμεύουσιν ὅμως ὡς παράδειγμα εἰς αὐτοὺς διὰ τῶν ἀγαθῶν πράξεων, τὰς ὁποίας ἐπετέλεσαν ἐν ζωῇ. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ τζαϊνισμοῦ διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας: τοὺς *ντιγκαμπάρας* καὶ τοὺς *κβεταμπάρας*, οἵτινες δὲν διαφέρουσι μεταξύ των δογματικῶς, ἀλλ' οἱ πρῶτοι ἔχουσιν αὐστηρότερον νόμον. χ. Δ.

Τζαϊποὺρ (Jaipur) *[Γεωγρ.]*. Κράτος καὶ πόλις τῶν Ἰνδιῶν (βλ. *Δζαϊπούρ*).

Τζαϊσαλμὶρ (Jeysulmere, καὶ Djassalmir) *[Γεωγραφ.]*. Αὐτόνομον κράτος ἐν ταῖς Βρεττανικαῖς Ἰνδίαις. εἰς τὰ δυτικὰ τῆς χώρας Ρατζπουτάνα, ἐμβαδοῦ 41 539 τ. χλμ. καὶ (1921) 67 652 κατ. Τὸ μέγιστον μέρος αὐτοῦ εἶναι τμῆμα τῆς ἐρήμου Τάρ. Τελεῖ ὑπὸ ἀνεξάρτητον πρίγκιπα, καλούμενον μαχαραβάλ. Κυρία παραγωγὴ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Πρωτεύουσα αὐτοῦ ἡ ὁμώνυμος πολίχνη (κάτ. 4.835). θ. κ.

Τζαϊφχλμὶρ (Cjeyfalmir) *[Γεωγρ.]*. Ἡγεμονία Ἰνδιῶν (βλ. *Δζαϊφαλμίρ*).

Τζὰκ (Jack). Εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν ὑποκοριστικὸν τοῦ κυρίου ὀνόματος *Ἰωάννης* (John). Ἐπίσης, εἰς οἰκεῖον ὕφος, περιληπτικὸν παρώνυμον τῶν ναυτικῶν. Οὔνιον Τζὰκ (Union Jack) καλεῖται ὁμοίως, εἰς λαϊκὴν ἔκφρασιν, ἡ πολεμικὴ ἀγγλικὴ σημαία. θ. κ.

τζάκα (ἡ). Εἶδος κοντοῦ χειμερινοῦ γυναικείου ἐπενδύτου μὲ μανίκια. Ἄλλοτε τὸν ἐφόρουν αἱ νύμφαι καὶ γενικὰ αἱ ὕπανδροι κατὰ τὰς ἑορτὰς εἰς ὡρισμένας ἀγροτικὰς περιοχάς· ἤδη μόνον αἱ γραῖαι (Τρίκερι). Κατεσκευάζετο ἀπὸ βελοῦδον ὁ ἑορτάσιμος καὶ ἐκεντᾶτο μὲ χρυσᾶ γαϊτάνια, ἢ ἀπὸ τσόχαν. Μικρὰ παραλλαγή του εἶναι τὸ γυναικεῖον *τσιπούνι, μεϊντάνι* ἢ *κοντόσι* (Χαλκιδική, Ρουμλούκι κ. τ. λ.).

τζάκι (τό)· δημοτ., ἡ ἑστία, ἄλλως *παραστιά, παραγώνι, γωνιά*· || συνεκδ., τὸ δωμάτιον ὅπου ἡ ἑστία: «κοιμᾶται 's τὸ τζάκι», «ἔχει τρία δωμάτια καὶ τὸ τζάκι»· || οἰκογένεια, ἄλλως *σπιτικό, σόϊ* «κρατεῖ ἀπὸ μεγάλο τζάκι»· || μεγάλη, ὀνομαστὴ οἰκογένεια: «κρατεῖ ἀπὸ τζάκι», «τζάκι μιὰ φορά!», «ὅ,τι ἀποφασίσουν τὰ τζάκια», παροιμ. «ἄνθρωπο ἀπὸ τζάκι καὶ σκυλὶ ἀπὸ μαντρί».

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *τζάκι* εἶναι τὸ βασικὸν στοιχεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ σπιτιοῦ (Γιάννενα, Ἀμπελάκια, Τρίκερι, Ἀθῆναι κ. ἄ.). Τὸ σχῆμα, ἡ τοποθέτησις, ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ τζακιοῦ διαφέρουν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· γενικώτεροι τύποι τζακιῶν εἶναι: 1) Τὸ χαμηλόν, προεξέχον τοῦ τοίχου, χωρὶς φανερὰν καπνοδόχον, ἀπαντώμενον εἰς τὸ μακεδονικὸν καλυβόσπιτον ἢ παράσπιτον, διὰ μαγείρευμα κλπ. 2) Τὸ χαμηλόν, εὐρύχωρον καὶ χωνευτόν, μὲ μεγάλο καμαρωτὸν ἄνοιγμα, εἰς τὸ μέσον τοῦ τοίχου, εἶδος φούρνου, χωρὶς ἐξέχουσαν φανερὰν καπνοδόχον (ἡ στιὰ τῆς Ἰκαριᾶς) μὲ δύο ἐξέχουσας πέτρας εἰς τὰς βάσεις τοῦ στομακοῦ τόξου, τὰ νύχια, διὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν δαυλῶν φωτισμοῦ, πρὸς θέρμανσιν καὶ μαγείρευμα. 3) Τὸ ἐξέχον τοῦ τοίχου τζάκι κάθισμα μὲ χαμηλὴν τετράγωνον βάσιν καὶ καπνοδόχον τετράγωνον, ξυλίνην, ἀρχίζουσαν ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ στομίου εἰς ὕψος 0,50—0,60 μ., ἐφ' ἧς, μετὰ τὴν ἄνω πλάκα τοῦ τζακιοῦ, ὑπάρχουν 2—3 ξύλινα ράφια· κτίζεται εἰς τὸ καλὸ δωμάτιο τοῦ κυρίως σπιτιοῦ, πρὸς θέρμανσιν μόνον (Μακεδονία, Ρουμλούκι καὶ ἄ.). 4) Τὸ προεξέχον τοῦ τοίχου, μὲ βάσιν χαμηλήν, τετράγωνον καὶ ἄνοιγμα στομίου τετράγωνον, ὕψους 0,70—0,80 μ., μὲ παραστάδας ἑκατέρωθεν τοῦ στομίου κτιστάς, ὑποβασταζούσας τὴν ἄνω πλάκα, ἀφ' ἧς ὑψώνεται ἡ καπνοδόχος πυραμιδοειδῶς, ἀπολήγουσα εἰς τὴν ὀροφήν· ὁ τύπος αὐτός, ἐξυπηρετῶν τὴν θέρμανσιν μόνον, μὲ μικρὰς παραλλαγάς, εἶναι ὁ ἐπικρατέστερος, λέγεται δὲ κουμιώτικος. 5) Τέλος ὁ πλουσιώτερος τύπος διακοσμητικοῦ τζακιοῦ εἶναι ἡ *φουγοῦ* ἢ *σκυριανὸ τζάκι* (Ρόδος, Σκῦρος, Κάρπαθος κ. ἄ.), ἡμικυκλικὸν τουτέστι πεζούλι τῆς πυρᾶς, ὕψους 0,30 μ. ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, μὲ φρίζαν δαντελλωτήν. Τὸ σύνολον τῆς καπνοδόχου εἶναι ἡμικυκλικόν, λιθόκτιστον, προχωρεῖ κυλινδρικὸν ἕως τὴν ἄνω πλάκα (τὸ σκαντζίδι), ὁπόθεν ὑψώνεται κωνική, ἐξέχουσα, μὲ 2—3 ράφια καταστόλιστα ἀπὸ πιατικά, ὑαλικὰ κ. ἄ. Τὸ στόμιον τῆς φουγοῦς εἰς σχῆμα καμάρας φέρει γύρω 2—3 ἀνάγλυφα τόξα, διασπώμενα εἰς τὴν κορυφὴν ἀπὸ ἀνάγλυφον κόσμημα, τὰ β(υ)ζὰ τῆς φουγοῦς, ὑπὸ τὴν διπλῆν ὁριζοντίαν δαντελλωτὴν φρίζαν τοῦ σκαντζιδιοῦ. Ἑκατέρωθεν τῆς καμάρας εἶναι ἐκτισμένα δύο χαμηλὰ πεζουλάκια, τὰ παράβ(υ)ζα, ἀλλοῦ πυρομάχια, προφυλακτικὰ τῶν γύρω στρωσιδιῶν. Λέγεται καὶ *παρασιιὰ* (Καστελόριζον, Κάλυμνος) ἢ *τσιμνιὰ* μὲ καπνοδόχον, τὸν φανόχτη, συνήθως χωνευτόν· ἀλλοῦ *τσιμνιὰ* καὶ *καμινάδα* (Κῶς, Λέρος, Νίσυρος, Μύκονος). Πολλαχοῦ συνυπάρχουν δύο τύποι, ὁ διακοσμητικὸς ἢ τῆς θερμάνσεως καὶ τῆς λάτρας (Σκῦρος, Χαλκιδικὴ κ. ἄ.): *φουφοῦ, φουβοῦ, φώγανον*.

Τζακκέττι (Zacchetti), ***Λουδοβῖκος.*** Ἰταλὸς παιδαγωγός, γεννηθεὶς τῷ 1845. Ἔδρασεν ὡς πατριώτης διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τοῦ 1866, ὀνομασθεὶς διὰ τὰς ὑπηρεσίας του ἱππότης τοῦ ἰταλικοῦ στέμματος. Ἀκολούθως ἠσχολήθη μὲ τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας καὶ τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν προβλημάτων, κυρίως ὅμως διεκρίθη διὰ τὴν συμβολήν του εἰς τὴν παιδαγωγικήν. Ἵδρυσε καὶ διηύθυνε τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιθεώρησιν «La prima educazione» καὶ ἔγραψε: «La scuola e la questione sociale» (1884), «Gli esercizi froebeliani e il lavoro manuale educativo nelle scuole elementari» (1884), «L'insegnamento della lingua e delle lettere italiane nelle scuole techniche di primo grado» (1891), «Pro educazione» (1891), «Regole per l'analisi logica» (1871), «Corso di psicologia in servizio della pedagogia» (1885) κ. ἄ. χ. Δ.

Τζάκκι (Zacchi), ***Ἄγγελος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος (1874—1927). Ἦτο δομινικανὸς μοναχὸς καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας (ἀπὸ τοῦ 1909) εἰς τὸ Colegio Angelico. Ἔγραψεν εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν «Memorie Domenicane» πλεῖστα ἄρθρα περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ ἐδημοσίευσε διαφόρους φιλοσοφικὰς πραγματείας, ἐν αἷς: «Ἡ ἠθικὴ τοῦ Σπένσερ», «Ἡ νεωτέρα ἀπαισιοδοξία», «Ὁ ὑπεράνθρωπος τοῦ Νίτσε», «Θεοσοφία καὶ Χριστιανισμός», «Ἡ φιλοσοφία τῆς θρησκείας» (4 τόμ.) καὶ ἄλλα. χ. Δ.

Τζακκόνι (Zacconi), ***Ἑρμέτε.*** Ἰταλὸς ἠθοποιός, γεννηθεὶς τῷ 1867. Ἀνελθὼν ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν σκηνήν, ὑπεκρίθη κατ' ἀρχὰς ρόλους νεαροῦ ἐρωτευμένου. Ἀπὸ τοῦ 1884, χάρις εἰς τὰς μεγάλας ἐπιτυχίας του, προσελήφθη εἰς τὸν θίασον τοῦ Καίσαρος Ρόσσι ὡς πρωταγωνιστὴς καὶ κατώρθωσε διὰ τῆς μεγάλης του δραματικῆς τέχνης νὰ ἀναχθῇ εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν διαπρεπεστέρων συγχρόνων καλλιτεχνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1899 ἐπεχείρησε μετὰ τῆς περιφήμου ἠθοποιοῦ Ντοῦζε μεγάλην καλλιτεχνικὴν περιοδίαν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην. Τῷ 1922, ἐπισκεφθεὶς ἐκ νέου τοὺς Παρισίους, κατήγαγεν ἀληθῆ θρίαμβον, ἐτιμήθη δὲ τότε ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως διὰ τοῦ παρασήμου τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Διεκρίθη ἰδίᾳ εἰς ἔργα τοῦ Ἴψεν, τοῦ Τολστόϊ, τοῦ Τουργκένιεφ, τοῦ Στρίντμπεργκ, τοῦ Χάουπτμαν τοῦ Μπόβιο, τοῦ Πέτρου Κόνα, τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Δουμᾶ, τοῦ Γκολντόνι καὶ ὅλων τῶν μεγάλων συγγραφέων τῶν νεωτέρων χρόνων. χ. Δ.

— **Τζακκόνι** (Zacconi), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς θεωρητικὸς τῆς μουσικῆς καὶ συνθέτης (1555—1627). Ἦτο μοναχὸς τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου, διευθυντὴς τοῦ χοροῦ τῆς ἐν Βενετίᾳ μονῆς, εἶτα μουσικὸς ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Βιέννης κ. λ. π. Ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ Τζακκόνι ἔγκειται εἰς τὰ θεωρητικὰ αὐτοῦ συγγράμματα, ἐξ ὧν τό: «Πρακτικὴ τῆς μουσικῆς» παρέχει πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῆς θεωρίας, τῆς ἀντιστίξεως, τῶν ὀργάνων κ.λ.π. τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Αἱ συνθέσεις τοῦ Τζακκόνι ὑπάρχουσι μόνον ἐν χειρογράφῳ. Γ. Σ.

Τζάκσον (Jackson) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν πόλεων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐξ ὧν κύριαι: —1) Πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Μισσισσιπῆ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πήαρλ, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας καὶ ἀκμαίου ἐμπορίου βάμβακος. Κάτ. 22.817. —2) Πόλις κατὰ τὰ Ν. τῆς πολιτείας Μίτσιγκαν, ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Γκρὰντ Ριβερ καὶ μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. (1922) 52 737. Χάρις εἰς τὴν μεγάλην παραγωγὴν ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, ἀνεπτύχθη σπουδαία βιομηχανίαν ἰδίᾳ ὀχημάτων καὶ μεταλλίνων εἰδῶν καὶ κατασκευῶν. —3) Πόλις ἐν τῇ πολιτείᾳ Τέννεσση, ἀνατολικῶς τοῦ Μισσισσιπῆ, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας καὶ βιομηχανίας βαμβακουργίας καὶ ἐριουργίας. Κάτ. (1920) 18.860. θ. κ.

Τζάκσον (Jackson), ***Ἀβραὰμ-Βαλεντῖνος-Γουλιέλμος***. Βορειοαμερικανὸς ἀνατολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἐσπούδασεν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ἔνθα ἐγένετο καθηγητὴς τῶν ἰνδο-ιρανικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Κολούμπια (1895). Ἐξετέλεσε μακρὰς ἐπιστημονικὰς περιηγήσεις εἰς Ἰνδίας, Ἀφγανιστάν, Περσίαν καὶ Κεντρῴαν Ἀσίαν (1901—1911 καὶ 1926 κ.ἑ.) καὶ μετέσχε τῆς εἰς Περσίαν «Ἀμερικανικῆς ἀποστολῆς βοηθειῶν» (1918). Ἔγραψε: «Ὕμνος τοῦ Ζωροάστρου» (1888), «Συγκριτικὴ γραμματικὴ τῆς Ἀβέστας» (1892), «Ζωροάστρης, ὁ προφήτης τοῦ Ἰράν» (1899), «Περσία» (1906), «Ἱστορία τῶν Ἰνδιῶν» (1906—1907, τ. 7), «Ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν χώραν τοῦ Ὀμὰρ Καγιάμ» (1911), κ. ἄ. Εἶναι μέλος (τῷ 1915—1916 πρόεδρος) τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀνατολικῆς Ἑταιρείας, εἰς αὐτὸν δὲ ὀφείλονται αἱ πολύτομοι «Indo-Iranian Series» τοῦ πανεπιστημίου Κολούμπια. π. ν. π.

—**Τζάκσον** (Jackson), ***Ἀνδρέας***. Ἀμερικανὸς πολιτικός, ἕβδομος πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (1767—1845). Ἤσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου, ἐξελέγη γερουσιαστὴς καὶ διεκρίθη ὡς στρατηγὸς εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἄγγλων. Διοικητὴς τῆς Φλωρίδος τῷ 1821, ἐξελέγη πρόεδρος τῷ 1828, ἐπανεκλεγεὶς τῷ 1832. θ. κ.

—**Τζάκσον** (Jakcson), ***Ἑλένη-Μαρία*** Βορειοαμερικανὶς ποιήτρια καὶ μυθιστοριογράφος (1831—1885). Τῷ 1870 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην ποιητικὴν συλλογήν της: «Στίχοι», τὴν ὁποίαν ἐπῄνεσεν ὁ Ἔμερσον. Ἡ Τζάκσον ἔγραψε πολλὰ ἔμμετρα καὶ πεζά, κυρίως ὅμως ἐφημίσθη διὰ τὸν ὑπὲρ τῶν Ἐρυθροδέρμων ἀγῶνά της. Τὸ μυθιστόρημά της «Μία ἑκατονταετία αἴσχους» (1881) ἀποτελεῖ κατηγορητήριον κατὰ τῆς ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις μεταχειρίσεως τῶν Ἰνδιάνων. Τὴν αὐτὴν τάσιν ἔχει καὶ τὸ μυθιστόρημά της «Ραμόνα» (1884). —Ω

—**Τζάκσον** (Jachson), ***Ἑρρῖκος***. Ἄγγλος φιλόλογος (1839—1921). Ἀπὸ τοῦ 1906 καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Καντεβρυγίας. Ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ περὶ τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους φιλολογικαὶ ἐργασίαι του αἱ ἀναφερόμεναι εἰς χωρία τῶν Ἠθικῶν καὶ Μεταφυσικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν Διαλόγων τοῦ Πλάτωνος καὶ δημοσιευθεῖσαι κυρίως εἰς τὴν «Φιλολογικὴν Ἐφημερίδα». Εἰς αὐτὴν ἐδημοσίευσε καὶ τὸ κύριον ἔργον του: «Ἡ ὀψιαιτέρα θεωρία τοῦ Πλάτωνος περὶ τῶν ἰδεῶν» (1882—1886). —Ω

— **Τζάκσον** (Jackson), *σὲρ* ***Θωμᾶς Γκράχαμ*** Ἄγγλος ἀρχιτέκτων (1835—1924). Ἐξετέλεσε πολλὰ καὶ σπουδαῖα ἔργα ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἀγγλίας. Τὰ μεταγενέστερα ἀρχιτεκτονήματά του φέροντα πολλάκις τὸν χαρακτῆρα τῆς ὀψίμου ἀγγλικῆς ἀναγεννήσεως, δεικνύουσιν εὐχέρειαν καὶ εὑρετικότητα. Ἔγραψε: «Νεωτέρα γοτθικὴ ἀρχιτεκτονική» (1873), «Βυζαντινὴ καὶ ρωμαϊκὴ ἀρχιτεκτονική» (1913), «Γοτθικὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ» (1915) κ. ἄ. —Ω

—**Τζάκσον** (Jackson), ***Θωμᾶς-Ἰωνάθαν*** (ἐπιλεγόμενος *Stonewall*=πετρότοιχος). Ἀμερικανὸς στρατηγὸς (1824—1863). Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ τῷ 1846, διεκρίθη κατὰ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Μεξικοῦ, τῷ 1852 δὲ διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῇ στρατιωτικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Λέξιγκτον. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον συνηγωνίσθη μετὰ τῶν ὁμοσπονδιακῶν, ἐγένετο δὲ διὰ τῶν ἀνδραγαθημάτων του ὁ δημοφιλέστερος στρατιωτικὸς ἀρχηγός. Ἐνίκησε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μποὺλ Ρούν, ἐσάρωσε τὴν κοιλάδα τοῦ Σήναντοα μέχρι τῆς [illegible] ξεως τοῦ 1862, διεκρίθη εἰς τὴν ἑπταήμερον μάχην τοῦ Ρίτσμοντ καὶ κατήγαγε λαμπρὰν νίκην κατὰ τὴν δευτέραν μάχην τοῦ Μποὺλ Ρούν καὶ [illegible] Φριντερίγκσμπουργ. Ἐφονεύθη κατά τινα ἀναγνώρισιν ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ στρατιωτῶν ἐκ πλάνης.

—**Τζάκσον** (Jackson), ***Ἰωάννης-Ἄδαμς***. Ἀμερικανὸς γλύπτης (1825—1879). Ἐξεπαιδεύθη ἐν Παρισίοις, μεθ' ὃ ἐγκατεστάθη ἐν Φλωρεντίᾳ. Κλασικώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Τὸ [illegible] τοῦ Ἀβελ Κάν» (1860), «Ἡ Εὔα πρὸ τοῦ νεκροῦ τοῦ Ἄβελ

«Τὸ φθινόπωρον», «Νεᾶνις ἀναγινώσκουσα» (1869), «Μουσιντόρα» κλπ.

—**Τζάκσον** (Jackson), *Ἰωάννης*. Ἄγγλος ζωγράφος (1776—1831). Ἐργάτης λιθοξόος ὤν, ἐπεδίδετο εἰς αὐτοσχέδια ζωγραφικὰ δοκίμια τοσοῦτον ἐπιτυχῆ, ὥστε ἐνδιαφερθεὶς πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ταλάντου του ὁ λόρδος Μάλγκραβ ἀπέστειλεν αὐτόν, ἰδίαις δαπάναις, εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Λονδίνου πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐπεδόθη εἰς ὑδατογραφίας καὶ ϑραδύτερον εἰς προσωπογραφίας, εἰς ἃς κυρίως ὀφείλει τὴν μεγάλην αὐτοῦ φήμην, συνεργασθεὶς διὰ τὴν περίφημον τοῦ Κάντελλ συλλογὴν τῶν προσωπογραφιῶν τῶν διασήμων προσώπων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Αἱ καλύτεραι προσωπογραφίαι του, ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ εἶναι αἱ τῶν Κανόβα, Φλάξμαν, Ρόμπερτ Πήλ, τοῦ λόρδου καὶ τῆς λαιδης Μόθερ. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ταχυτέρων ζωγράφων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας, παρέμεινε δὲ παροιμιῶδες ὅτι ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν ἀντέγραψε μετὰ λαμπρᾶς ἐπιτυχίας τὸν «ἱερὸν ἔρωτα καὶ τὸν βέβηλον ἔρωτα τοῦ Τισιανοῦ ἐν Ρώμῃ. Θ. Κ.

— **Τζάκσον** (Jackson), *Ἰωάννης-Βαπτιστής*. Ἄγγλος ξυλουργὸς (1701—1780). Εἶναι ὁ δημιουργὸς ἐν τῇ ἐγχρώμῳ ξυλογραφίᾳ τῆς τεχνικῆς τῆς ἐκτύπου παραστάσεως, ἣν ἀνήγαγεν εἰς λεπτοτάτην καλλιτεχνίαν. Τὰ κύρια ἔργα του ὑπῆρξαν αναπαραγωγαὶ ἐκ τῶν πινάκων τοῦ Τισιανοῦ, τοῦ Βασσάνο, τοῦ Τιντορέττο καὶ ἄλλων μεγάλων ζωγράφων. Θ. Κ.

— **Τζάκσον** (Jackson), *Ἰωάννης Χώλλινγκς*. Ἄγγλος νευρολόγος (1834—1911). Τῷ 1863 ἐχρησιμοποίησε τὸ ὀφθαλμοσκόπιον πρὸς διάγνωσιν τῶν ἐγκεφαλικῶν νόσων, ἐμελέτησε τὴν ἀφασίαν, ὡς καὶ τοὺς κατὰ τὸ ἡμιμόριον τοῦ σώματος ἀρχομένους παροξυστικοὺς σπασμοὺς εἰς εἶδος τι μερικῆς ἐπιληψίας, κληθείσης ἐκ τοῦ ὀνόματός του Ἰακσωνείου ἐπιληψίας, ἧς καὶ περιέγραψε τὴν παθογένειαν (1863—1873). Τέλος προήγαγε τὰς γνώσεις ἐπὶ τῶν ἐγκεφαλικῶν ἐντοπίσεων. Αἱ πλεῖσται τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν του ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ περιοδικὸν «London Hospital» τοῦ 1895. Ο. Ρ.

— **Τζάκσον** (Jackson), *Κάρολος*. Ἀμερικανὸς χημικός, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Βοστώνης καὶ εἶναι ὁ ἐφευρέτης τῆς δι' αἰθέρος ναρκώσεως. Ο. Ρ

—**Τζάκσον κληροδότημα**. Κληροδότημα ἐκ 14.000 ἀγγλικῶν λιρῶν, ὅπερ κατέλιπεν ἡ Ἀγγλὶς φιλόζῳος κυρία Τζάκσον πρὸς προστασίαν τῶν ζῴων. Τὸ κληροδότημα τοῦτο διευθύνεται ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἑδρευούσης ἐν Λονδίνῳ, ἥτις ἐχορήγησεν ἐξ αὐτοῦ διάφορα ποσὰ εἰς διαφόρους ἑταιρείας πρὸς προστασίαν τῶν ζῴων ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Εἰς τὴν «Ἑλληνικὴν ἑταιρείαν πρὸς προστασίαν τῶν ζῴων» ἐχορηγήθησαν τριακόσιαι λίραι, χρησιμοποιηθεῖσαι ὡς συνδρομὴ διὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ κυνοκομείου παρὰ τὸν Βοτανικὸν κῆπον Ἀθηνῶν —Ω

Τζάκσονβιλ (Jacksonville) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο πόλεων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς. —1) Ἐν τῇ πολιτείᾳ Φλωρίδος, ἐπὶ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ ποταμοῦ Σαὶντ Τζὼν Ρίβερ μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. (1925) 95.206, ἐξ ὧν οἱ ἡμίσεις μαῦροι. Εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἐμπορικὸν κέντρον τῆς πολιτείας καὶ ἔχει 6 βιβλιοθήκην (91 000 τ.), ποικίλην βιομηχανίαν, ἰδίᾳ ξυλουργικῆς, καὶ ἐμπόριον πρωΐμων ὀπωρῶν καὶ λαχανικῶν.

—2) Ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἰλλινόϊς, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Σπρίνγκφελντ, μετὰ (1920) 15.713 κατ. Ἔχει ἐμπόριον δημητριακῶν καὶ ἀνθρακωρυχεῖα. Θ. Κ.

Τζαλαλποὺρ (Cjalalpur) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν (βλ. *Δζαλαλπούρ*).

Τζαλαντὰρ (Djalandhar, ἀγγλιστὶ Jullundur) *[Γεωγρ.]*. —1) Διοίκησις τῆς χώρας Πεντζάμπ, ἐν ταῖς Βρεττανικαῖς Ἰνδίαις, ἐμβαδοῦ 49 224 τ. χλμ. καὶ (1921) 4.181.898 κατοίκων, ἐξ ὧν 1 369 648 Μωαμεθανοί. Ἐκτείνεται ἐκ τῶν προβάσεων τῶν Ἱμαλαΐων μέχρι τῆς πεδιάδος τῆς διαρρεομένης ὑπὸ τῶν ποταμῶν Μπιὰς καὶ Σάτλετζ. Παράγει σῖτον, ἀραβόσιτον, σακχαροκάλαμον, βάμβακα καὶ τεῖον, εἰς μεγάλας δὲ ποσότητας καὶ καλὴν ποιότητα. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀκμαία. —2) Πόλις, πρωτεύουσα τῆς ἄνω διοικήσεως, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λαχώρη—Ντέλχι, σημαντικὸν ἐμπορικὸν κέντρον. Κάτοικοι (1921) 71.008. Θ. Κ.

Τζαλμανέρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμίσκου Δέρανα, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 30 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα. Ε. Ι. Χ.

Τζάλνα (Djalna, ἀγγλιστὶ Jalnah) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἐν τῷ κράτει Νιζάμ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκαντάλκα, μετὰ 17 000 κατοίκων. Θ. Κ.

Τζάλντοβο (Dzialdowo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας (βλ. *Τζιαουντόβο*).

Τζάλο (Djalo) *[Γεωγρ.]*. Ὄασις τῆς Λιβύης (βλ. *Δζάλο*).

Τζαλοὺτ (Djalut καὶ Jaluit) *[Γεωγρ.]*. Σύμπλεγμα νησίδων ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ, ἐν τῇ Μικρονησίᾳ, τῶν πρώην γερμανικῶν νήσων *Μάρσαλ*, κείμενον κατὰ τὴν προέκτασιν τῆς σειρᾶς τῶν νήσων Ράλικ. Ἀποτελεῖται ἐκ 55 κοραλλιογενῶν νησίδων, ἐγγύτατα ἀλλήλων κειμένων καὶ περικλειουσῶν θαλασσίαν ἐπιφάνειαν μήκους 80 καὶ πλάτους 30 χλμ., συγκοινωνοῦσαν πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν θάλασσαν δι' ἓξ διόδων, ἐξ ὧν αἱ δύο πλωταί. Τὸ ἐμβαδὸν αὐτῶν εἶναι 90 τ. χλμ., ὁ δὲ πληθυσμὸς 1.000 κατ. Μεγίστη ἡ νῆσος *Τζάμπορ*, μήκους 6 χλμ., μετ' ἐξαιρέτου λιμένος. Τὸ σύμπλεγμα ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γερμανίας τῷ 1885, μετὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἰαπωνίαν. Θ. Κ.

Τζάλσκι (Gjalski), *Ξαβέριος Σάντορ*. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Κροάτου συγγραφέως *Λιουμπομίρ Μπάμπιτς*, γεννηθέντος τῷ 1854. Διοικητικὸς ὑπάλληλος ἐν Αὐστρίᾳ, ἐχρημάτισε μέλος τῆς διαίτης τοῦ Ἄγκραμ. Ἔγραψεν εἰς τὴν κροατικὴν μυθιστορήματα καὶ διηγήματα, ἐξ ὧν κυριώτερα: «Ἡ νύχτα» (1886), «Κάτω ἀπὸ παλιὲς στέγες» (1887), «Ἡ σταδιοδρομία μιᾶς ἐξοχότητος» (1898) κλπ. Εἰς ἄλλα ἔργα του πραγματεύεται θέματα φιλοσοφικὰ μετὰ ρωμαντικοῦ μυστικισμοῦ («Νυκτερινὸν» 1894, «Μόρς» 1897, «Γκόνκο Μπερίσλαβιτς» 1887). Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1923 εἰς 27 τόμους. Θ. Κ.

Τζαμάλας, *Παπακώστας*. Ἀγωνιστὴς καὶ πολιτικὸς τῆς Φθιώτιδος. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, συνεργαζόμενος μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος καὶ διέπρεψεν εἰς πλείστας μάχας ὑπὸ τοὺς ἁρματολοὺς Κοντογιανναίους τῆς Ὑπάτης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου κατὰ τὰς ἐμφυλίους ἔριδας συνετάγη τῷ 1832 πρὸς τοὺς συνταγματικούς. Ἐπὶ Ὄθωνος προήχθη εἰς ἀντισυνταγματάρχην. Τῷ 1844 ἐξελέγη βουλευτής. Κατὰ τὰ λεγόμενα Μουσουριακὰ περιέπεσεν εἰς δυσμένειαν, ἐφ' ᾧ καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ δυσηρεστημένου ἐπίσης Εὐαγγέλου Κοντογιάννη, Βελέντζα, Κομνᾶ Τράκα καὶ ἄλλων ἡγήθη στασιαστικοῦ κινήματος μετὰ 500 ἀνδρῶν, ἀλλὰ καταδιωχθεὶς κατέφυγε πέραν τῶν ἑλληνικῶν συνόρων, εἰς Θεσσαλίαν. Δοθείσης ἀμνηστίας τῷ 1848, κατ' Ἀπρίλιον, ἐπαναστατήσας αὖθις, ἔφθασε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν μέχρις Ἑλικῶνος. Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Γρίβα Γαρδικιώτη ἠναγκάσθη νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα. Κατὰ τὰ Κριμαϊκὰ (1854), εἰσβαλὼν μετὰ τοῦ Φαρμάκη, Πανουργιᾶ καὶ Δυοβουνιώτου εἰς Θεσσαλίαν, ἐπανεστάτησε τὸ Πήλιον. Ἀλλὰ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Δομοκοῦ καὶ τῆς Καλαμπάκας, συναφθείσης εἰρήνης πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἠμνηστεύθη τῇ 9ῃ Ἰουλίου 1855. Ἀπέθανεν ὀλίγον μετὰ ταῦτα. Τ. Ε. Ε.

τζαμάλια (τά) *[Λαογρ.]* βλ. λ. *κουδουναραῖοι*.

τζαμαντάνι (τό) δημοτ., σάκκος πρὸς ἐναπόθεσιν ἐνδυμάτων.

τζαμαρία (ἡ) δημοτ., ὑελόφρακτος χῶρος καὶ αὐτὸ τὸ φράγμα δι' ὑελοπινάκων.

Τζαμῆ. Τοῦρκοι ποιηταί (βλ. *Δζαμῆ*).

τζάμι (τό) δημοτ., ὑελόπιναξ.

τζαμὶ (τό). Λέξις ἀραβική, σημαίνουσα κυρίως τόπον συναθροίσεως καὶ εἰδικῶς τόπον συναθροίσεως πρὸς προσευχήν, μουσουλμανικὸν τέμενος. *Τζαμία* καλοῦνται τὰ μεγαλύτερα τεμένη τὰ ἔχοντα μιναρέδες (ἕνα ἢ πλείονας). Τὰ μικρότερα καλοῦνται *μεστζίτ* (=*μασγίδιον*). Ν. Μ.

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *τζαμί*, ὡς τόπος ἐκτελέσεως τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων τῶν Μωαμεθανῶν, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τοὺς ἀρχαίους ναοὺς καὶ τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας. Εἰς τὰς μικρὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τὰ τζαμιὰ δύνανται νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς οἱαδήποτε κτήρια· εἰς τὰς μεγάλας ὅμως πόλεις τὰ τζαμιὰ εἶναι, τοὐναντίον, τὰ μεγαλοπρεπέστερα καὶ τὰ πολυτελέστερα κτήρια αὐτῶν, μὲ περιστύλια, στοὰς καὶ ὑψηλοὺς θόλους, οἵτινες ὑπενθυμίζουν βυζαντινὰ καὶ ρωμαιορυθμικὰ κτήρια καὶ ναούς. Διὰ τὰ τζαμιὰ δὲν ὑπάρχει καθωρισμένος τύπος, ἕνεκα δὲ τούτου ταῦτα διαφέρουν κατὰ τὸ σχῆμα, κατὰ τὸ μέγεθος, τοὺς ρυθμοὺς καὶ τὴν διακόσμησιν. Τὸ κοινὸν εἰς ὅλα καὶ σημαντικώτερον τμῆμα αὐτῶν εἶναι ἡ τετράγωνος κεντρικὴ αἴθουσα, ὅπου οἱ πιστοὶ παρατάσσονται εἰς μακρὰς σειρὰς πρὸς προσευχήν. Ἡ εἴσοδος τῶν τζαμιῶν εὑρίσκεται πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τῆς διευθύνσεως τῆς Μέκκας. Εἰς τὸ βάθος τοῦ τζαμιοῦ, εἰς τὸ μέσον τῆς πλευρᾶς ἥτις εὑρίσκεται πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Μέκκας, τοποθετεῖται τὸ μιχράμπ, εἶδος ἱεροῦ, πολυτελῶς διακεκοσμημένον. Πρὸ τοῦ μιχράμπ τούτου, ἐπὶ ἕδρας καλουμένης μιμπάρ, ἵσταται ὁ ἰμάμης, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πιστῶν, καὶ διευθύνει τὴν προσευχὴν αὐτῶν. Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῶν τζαμιῶν εἶναι οἱ *μιναρέδες* (βλ.λ.), εἷς ἢ καὶ περισσότεροι εἰς ἕκαστον τούτων. Τὰ τζαμιὰ ἐσωτερικῶς εἶναι ἐντελῶς γυμνά, ἄνευ εἰκόνων ἢ ἀγαλμάτων. Εἰς τοὺς τοίχους αὐτῶν ἐπιτρέπονται μόνον διακοσμητικὰ συμπλέγματα γραμμάτων σχηματιζόντων διάφορα ρητὰ τοῦ κορανίου. Τὸ δάπεδον εἶναι ἐπενδεδυμένον διὰ ταπήτων. Εἰς τὰ τζαμιὰ τῶν πρωτευουσῶν ὑπάρχει καὶ εἰδικὴ θέσις διὰ τὸν σουλτάνον, εἴτε ἐπὶ ἐξέδρας, εἴτε εἴς τινα γωνίαν, περιβεβλημένη διὰ σιδηρῶν κιγκλίδων, διὰ τὸν φόβον δολοφονικῶν ἀποπειρῶν. Εἰς πολλὰ τζαμιὰ τοποθετοῦνται καὶ πολυέλεοι. Εἰς τὰς κατακτηθείσας ὑπ' αὐτῶν χώρας, οἱ Μωαμεθανοὶ εἶχον μεταβάλει εἰς τζαμιὰ πολλὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας. Τὰ ὀνομαστότερα καὶ τὰ πολυτελέστερα τῶν τζαμιῶν ὑπάρχουν εἰς τὴν Μέκκαν, τὴν Μεδίναν, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸ Κάϊρον, εἰς τὸ Καιρουάν, εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ εἰς πολλὰς πόλεις τῶν Ἰνδιῶν. Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν τζαμιῶν, καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἐξωτερικὴν διακόσμησιν αὐτῶν διὰ λεπτεπιλέπτων καὶ πολυτελεστάτων τεχνουργημάτων, διεκρίθησαν κυρίως οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Μαυριτανοί. Μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων ἔργων τῆς μαυριτανικῆς τέχνης εἶναι καὶ τὸ τζαμὶ τῆς Κόρδοβας, οὗ ἡ κατασκευὴ ἤρξατο τῷ 785 καὶ τὸ ὁποῖον μετεβλήθη εἰς χριστιανικὴν μητρόπολιν κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς πόλεως, τῷ 1236, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φερδινάνδου τοῦ Ἁγίου. Λίαν ἐνδιαφέρον εἶναι καὶ τὸ ἐν Ἀθήναις εὑρισκόμενον τουρκικὸν τζαμί, παρὰ τὸ Μοναστηράκι, ἀνεγερθὲν ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ χρησιμεῦον νῦν ὡς μουσεῖον χειροτεχνημάτων. Ἐκ τῶν νεωτέρων ἐν Εὐρώπῃ τζαμιῶν ὀνομαστὸν εἶναι τὸ ἐν Παρισίοις ἀνεγερθὲν ἀπὸ τοῦ 1922 μέχρι τοῦ 1924 ἐπὶ μαυριτανικοῦ ρυθμοῦ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ τζαμιοῦ Μεντρεσσὲ Μποὺ Ἀνανία τοῦ Φέζ. Μ. Δ. Β.

Τζαμὶ *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 220. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

τζαμιλίκι (τό) δημοτ., πλαίσιον πρὸς προσαρμογὴν ὑελοπινάκων.

Τζαμὶ Μαχαλὲ *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Τετράσπιτο* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. —2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Τέμενος* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας. —3) Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δυοραπλῆ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Τζαμὶ τεπὲ *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑπὸ ὑψόμετρον 1900 ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς ὀροσειρᾶς Βλάχιντζα, ἥτις μετὰ τῆς ὀροσειρᾶς Μάλεσι ἀποτελεῖ τὸ δυτικὸν Ὄρβηλον. Μολονότι τὸ Τζαμὶ τεπὲ ἀποτελεῖ ἐπικρατοῦν σημεῖον ἐπὶ τῆς περιοχῆς τοῦ Πετσόβου, παρὰ ταῦτα δὲν κατελήφθη ὑπὸ ἰσχυροῦ βουλγαρικοῦ στρατεύματος κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Πετσόβου τὸν Ἰούλιον 1913 (ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον), δι' ὃ καὶ κατελήφθη ἀμαχητὶ ὑπὸ τῆς 4ης ἑλληνικῆς μεραρχίας τὴν 8 Ἰουλίου 1913. Ἔκτοτε ἀπετέλεσε σοβαρὸν σημεῖον στηρίγματος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας ἐπιχειρήσεις, τὰς φερομένας ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐπιχειρήσεις τοῦ Χασὰν πασᾶ*. Ν. Θ. Κ.

Τζάμνα (Jumna) *[Γεωγρ.]*. Μέγιστος δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Γάγγου, μήκους 1.500 χιλιομέτρων. Πηγάζει ἐκ τῶν Ἱμαλαΐων παρὰ τὸ ὄρος Τζαμνοτρὶ καὶ ῥέει σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὸν Γάγγην, μέχρις οὗ ἑνοῦται μὲ αὐτὸν παρὰ τὸ Ἀλλαχαμπαντ. Ἡ συμβολὴ αὕτη εἶναι ἱερὸς τόπος καὶ συρρέουσιν αὐτόσε οἱ Ἰνδοὶ κατὰ χιλιάδας, ἵνα εξαγνισθοῦσι λουόμενοι. Οἱ δύο ποταμοὶ περικλείουσι τὴν εὔφορον χώραν Ντοάμπ. Ἐκ τοῦ Τζάμνα ἐκπορεύονται χάριν τῆς ἀρδεύσεως καὶ τῆς συγκοινωνίας πολλαὶ διώρυγες, ὧν κυριώταται ἀριστερόθεν ἡ διῶρυξ Ντοάμπ ἢ ἀνατολικὴ διῶρυξ, μήκους 260 χλμ. καὶ δεξιόθεν ἡ δυτικὴ διῶρυξ, ἔχουσα μετὰ τῶν διακλαδώσεων αὐτῆς μῆκος 1.000 περίπου χιλιομέτρων. Ὁ κυριώτατος τῶν παραποτάμων τοῦ Τζάμνα εἶναι ὁ Τσάμπαλ. —Ω.

τζαμόπορτα (ἡ) δημοτ., πόρτα μὲ τζάμια, ὑελόφρακτος θύρα.

τζάμπα ἐπίρρ. δημοτ., δωρεάν, ἀμισθί, χάρισμα: παροιμ. «τζάμπα ξίδι, γλυκὸ σὰν μέλι» (λ. τουρκ.).

τζαμπάζης (ὁ) δημοτ., μεταπράτης ἵππων ἢ ἡμιόνων (λ. τουρκ.).

Τζαμπαζλὰρ *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἐλαφοχώριον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου. —2) Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ καὶ ἐν τῷ νομῷ Ραιδεστοῦ χωρίου *Ἀκροβάται* (βλ. λ.).

Τζαμπαλποὺρ (Djabalpur, ἀγγλ. Jubbulpore) *[Γεωγρ.]*. —1) Διοίκησις ἐν ταῖς κεντρικαῖς Βρεττανικαῖς Ἰνδίαις, ἐμβαδοῦ 49.312 τ. χλμ. καὶ (1921)

Digitized by Google

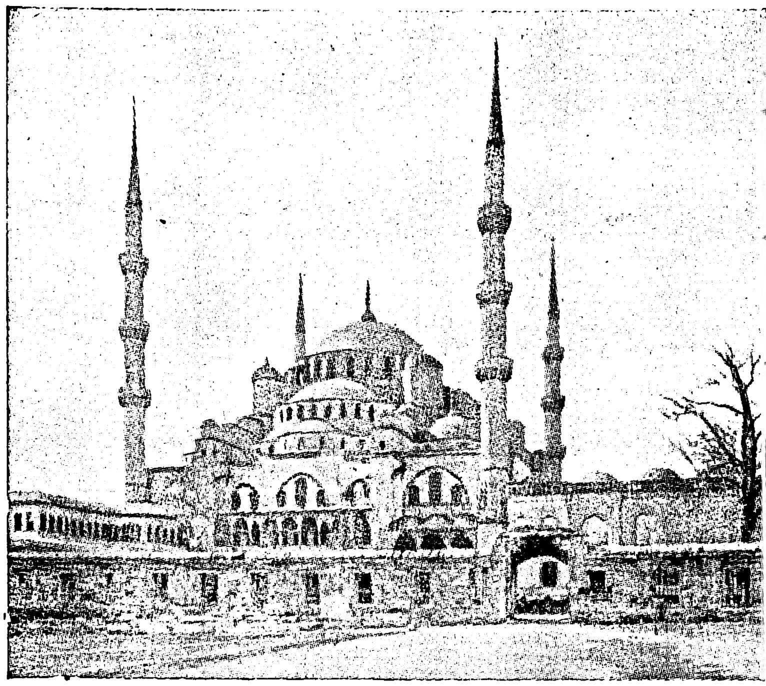
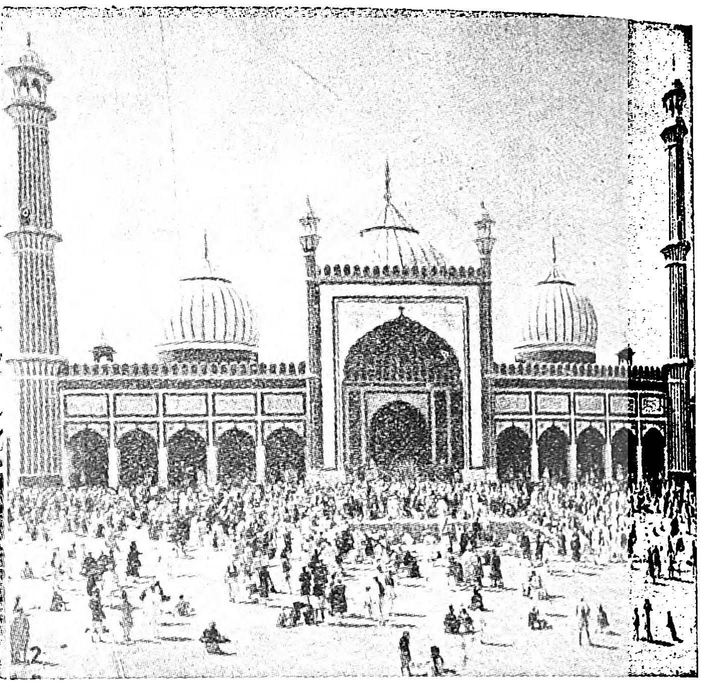

1) Τὸ τζαμὶ τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ ἐν Κωνσταντινουπόλει. 2) Τὸ Μέγα τζαμὶ ἐν Δελχὶ τῶν Ἰνδιῶν.

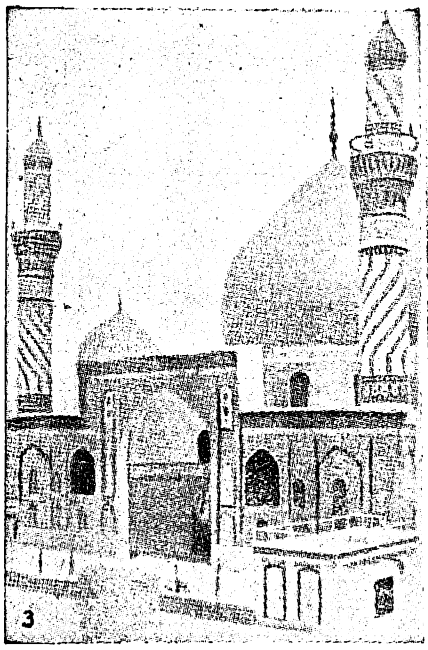
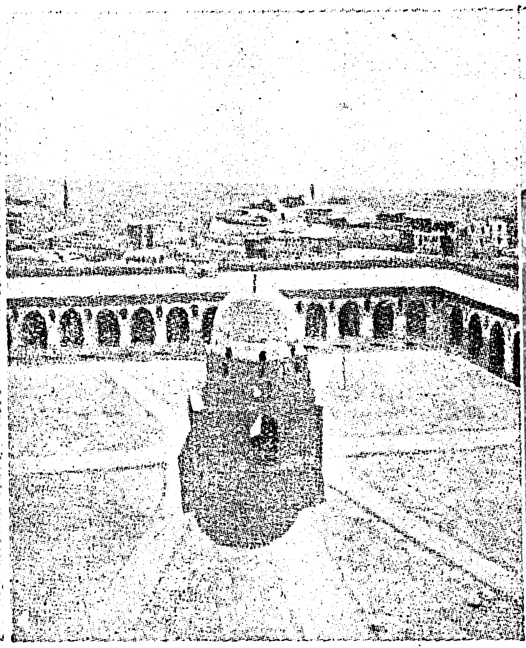

1) Τὸ ἐν Σαμάρρᾳ τοῦ Ἰρὰκ τζαμί. 2) Ἡ αὐλὴ τοῦ τζαμιοῦ Ἴμπν Τουλοὺν ἐν Καΐρῳ. 3) Τὸ τζαμὶ τοῦ Ὀμὰρ ἐν Ἱερουσαλήμ.

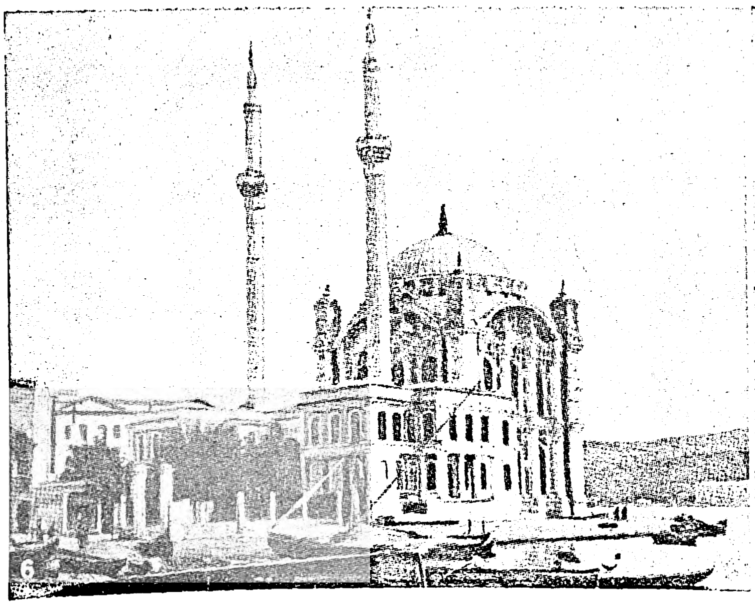
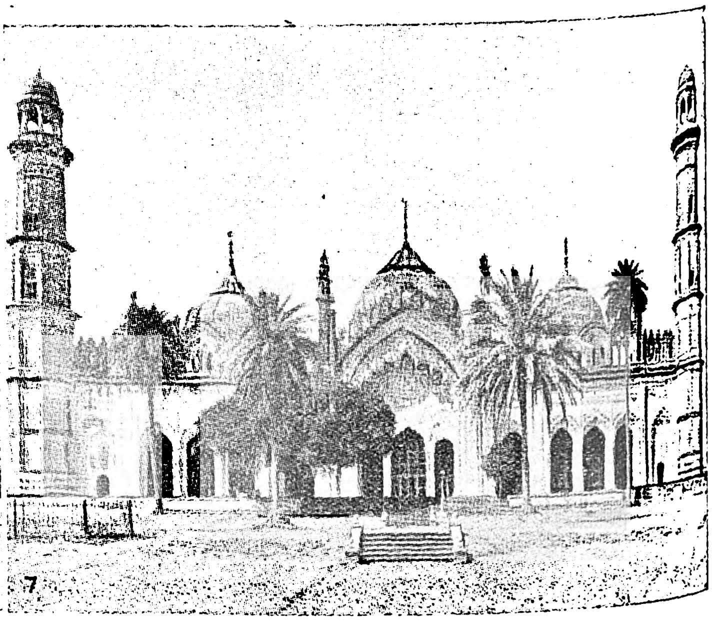

1) Τὸ τζαμὶ τοῦ Σουλτὰν Ἀμπντοὺλ Μετζὴτ ἐν Ὀρτάκιοϊ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. 2) Τὸ ἐν Λούκνῳ τῶν Ἰνδιῶν τζαμὶ Μότο Μετζήτ.

Digitized by Google

2.296 508 κατ. Παράγει κυρίως βάμβακα, ὄρυζαν, σῖτον καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα

—2) Πόλις, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου διοικήσεως, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ναρμπάντα καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βομβάη—Ἀλλαχαμπάντ. Κάτ. (1921) 108 793, κατὰ τὸ πλεῖστον Ἰνδοί. Ἔχει βιομηχανίαν βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ ταπήτων. Εἰς τὰ περίχωρα ἀνευρέθησαν σωροὶ ὀστέων παλαιοντολογικῶν μεγαθηρίων. Θ. Κ.

Τζαμπαρέλλα (Zabarella), *κόμις Ἰάκωβος* —. Ἰταλὸς φιλόσοφος (1533—1589). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου ἀπὸ τοῦ 1564 τῆς λογικῆς καὶ ἀπὸ τοῦ 1579 μέχρι τοῦ θανάτου του τῆς φιλοσοφίας. Ὁ Τζαμπαρέλλα ἐπέδειξεν ἀνεξαρτησίαν πνεύματος, μὴ ἀκολουθήσας κατὰ πάντα δουλικῶς τὸν Ἀριστοτέλην καὶ φανεὶς ἐκλεκτικώτερος τῶν θωμιστῶν. Ἔγραψε: «Λογικὴ» (1587), «Φυσικὰ» (1601) κ. ἄ. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Φραγκφούρτῃ τῷ 1618 καὶ εἰς δευτέραν βελτιωμένην καὶ πληρεστέραν ἔκδοσιν τῷ 1623 —Ω

—**Τζαμπαρέλλα** (Zabarella), *Φραγκῖσκος*. Ἐγεννήθη ἐν Παδούῃ τῷ 1360 καὶ ἐτελεύτησε τῷ 1417 Σπουδάσας νομικὰ ἐν Παδούῃ, ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Φλωρεντίᾳ (1385) καὶ ἔπειτα ἐν Παδούῃ (1391), τῷ δὲ 1410 ἐγένετο ἐπίσκοπος Φλωρεντίας καὶ τῷ 1411 καρδινάλλιος. Κατέστη ἰδίᾳ γνωστὸς διὰ τοῦ ἔργου του «Oe schismate pontificium», τοῦ πολλάκις τύποις ἐκδοθέντος, ἐν ᾧ ὑποστηρίζει τὸ συνοδικὸν σύστημα καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἡγεμόνος νὰ συγκαλῇ τὰς συνόδους ὡς καὶ διὰ τῆς δράσεώς του ἐν τοῖς συνόδοις, τῆς Πίζης καὶ Κωνσταντίας καὶ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὰς δίκας τοῦ Οὔσσου καὶ τοῦ Ἱερωνύμου τῆς Πράγας. Τὸν βίον αὐτοῦ συνέγραψαν, ἐκτὸς ἄλλων, ὁ Αὔγουστος Kneer «Καρδινάλιος Τζαμπαρέλλα» (1891) καὶ ὁ G. Zonta «Φραγκῖσκος Τζαμπαρέλλα». Κ. Ι. Δ.

τζαμπατζῆς (ὁ)· δημοτ., ὁ ἐπιδιώκων συστηματικῶς νὰ ἀποκτᾷ τι δωρεάν, ἐπὶ θεάτρου, ὁ δωρεὰν θεατής.

Τζαμπεκκάρι (Zambeccari), *κόμις Φραγκῖσκος*. Ἰταλὸς ἀεροναύτης (1756—1812). Εἰσῆλθε νεώτατος εἰς τὸν ἱσπανικὸν στόλον καὶ κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον οὗ μετέσχε, ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀπελευθερωθεὶς ἐξετέλεσεν ἐπιστημονικὴν περιήγησιν ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του Ἐπιδοθεὶς μετὰ πάθους εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀεροστατικῆς, συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς διὰ κωπῶν διευθύνσεως τῶν ἀεροστάτων. Τῇ 12 Μαΐου 1812 ἐξετέλεσεν ἐν Βονωνίᾳ τὴν πρώτην δοκιμὴν τῆς ἐφευρέσεώς του ἐνώπιον πολυπληθῶν θεατῶν. Τὸ κωπήλατον ἀερόστατον, κωλυόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, μόλις ἠδυνήθη ν' ἀνυψωθῇ καὶ προσέκρουσε σφοδρῶς εἰς δένδρον, ὁ δὲ παράτολμος πειραματιστὴς καταπεσὼν εἰς τὸ ἔδαφος ἐφονεύθη. —Ω

Τζαμπὲρ *Ἀνταλουσῆ Σεμσεδδὶν* βλ. *Δζαμπέρ*.

Τζαμπὲρ *Καλεσῆ* [*Γεωγρ.*]· βλ. *Δζαμπὲρ*-Καλεσῆ.

Τζαμπίκας *μονή*. Μονὴ ἐν Ρόδῳ παρὰ τὸ χωρίον Ἀρχάγγελος, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ πανηγυρίζουσα τὴν ἐπέτειον τῆς ἑορτῆς (8 Σεπτεμβρίου). Σ. Ε. Λ.

Τζαμπλάκων. Μέγας παπίας, ἤτοι κλειδοῦχος, ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννου ΣΤ Καντακουζηνοῦ (1347—1355). Τῷ 1348 διωρίσθη ἀρχιναύαρχος τοῦ στόλου, ἀλλὰ συγκρουσθεὶς πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ στόλου τῶν Γενουαίων ἡττήθη οἰκτρῶς ἀπολέσας τὰ περισσότερα τῶν πλοίων του. Ν. ΚΛ.

Τζαμπραΐλ· βλ. *Δζαμπραΐλ*.

τζαμώνω· δημοτ., βάλλω, τοποθετῶ τζάμια.

τζαμωτός, —*ή*, —*ό*· δημοτ., ὁ ἔχων τζάμια: «χώρισμα τζαμωτό», «τζαμωτὴ πόρτα».

τζαναμπέτης (ὁ), θηλ. —*ισσα*, οὐδ —*ικο* δημοτ., δύστροπος, κακεντρεχής. μοχθηρός: «τζαναμπέτης ἄνθρωπος, μὲ ὅλον τὸν κόσμο μαλώνει».

τζαναμπετιὰ (ἡ)· δυστροπία, κακεντρέχεια, μοχθηρία: «ἀδυνάτισε ἀπὸ τὴν τζαναμπετιά του».

Τζαναρντέλλι (Zanardelli), *Ιωσήφ* Ἰταλὸς πολιτικὸς (1826—1903). Μετασχὼν τῶν κατὰ τῆς Αὐστρίας κινημάτων τοῦ 1848—1849, μετὰ τὴν κατάπνιξιν αὐτῶν ἐξεπατρίσθη, ἐπέστρεψε δὲ τῷ 1851 εἰς τὴν πατρίδα του Βρεσκίαν. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Λομβαρδίας εἰς τὴν Ἰταλίαν, τῷ 1860 ἐξελέγη βουλευτής, τὸ δ' ἀξίωμα τοῦτο διετήρησεν ἀδιαλείπτως μέχρι τοῦ θανάτου του, ἀνήκων εἰς τὴν ἀριστεράν Μετέσχε τῆς εἰς τὴν Σικελίαν ἐκστρατείας τοῦ Γαριβάλδη (1860) Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων 1876—1877), τῶν Ἐσωτερικῶν (1878—1881), τῆς Δικαιοσύνης 1881—1883, 1887—1891, 1897—1898 καὶ πρόεδρος τῆς βουλῆς (1891—1894, 1897, 1898—1899). Τῷ 1901 ἔγινε πρωθυπουργός, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς δημοκρατικὰς μεταρρυθμίσεις, ἃς ἐπηγγέλλετο, διὸ καὶ τῷ 1903 παρῃτήθη. —Ω.

Τζανᾶτα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τῆς νήσου καὶ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 548. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— [*Παραλ. Γεωγρ.*] Ὅρμος κατὰ τὸ νότιον τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Κεφαλληνίας (πλάτ. 38° 08′ 55″ Β., μῆκ. 20° 47′ 25″ Ἀν.), σχηματιζόμενος βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Πρόνος, ἀναπεπταμένος πρὸς Α. ΒΑ. καὶ ἀτενίζων τὴν Ὀξειὰν τῶν Ἐχινάδων. Σ. Ε. Λ.

τζανὰχ (τό). Ἔγχορδον ἀραβικὸν ὄργανον, προσομοιάζον τῇ ἀρχαίᾳ λύρᾳ. Τὸ ἠχεῖον αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ ξυλίνου δοχείου ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι τεταμένον ἰσχυρῶς δέρμα προβάτου. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δοχείου ὑπάρχει ξύλινον πλαίσιον σχήματος τραπεζίου, ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τοῦ ὁποίου εἶναι προσδεδεμέναι χορδαὶ ἐξ ἐντέρων καμήλου, καταλήγουσαι εἰς καβαλλάρην εὑρισκόμενον εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ δοχείου. Ἐπὶ τοῦ δέρματος ὑπάρχουσιν ὀπαί τινες, αἱ δὲ χορδαὶ κρούονται διὰ τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς ἢ τῆς ἀριστερᾶς χειρός. Τὸ συνηθέστερον χόρδισμα τοῦ τζανὰχ εἶναι:

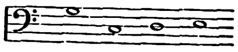

Γ. Σ.

Τζάνγκβιλ (Zangwill)· βλ. λ. *Ζάνγκβιλλ*.

Τζανέλλα (Zanella), *Ἀμίλκας*. Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1873. Διεκρίθη ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας μελοδραματικῶν θιάσων ἐν Νοτίῳ Ἀμερικῇ, ὡς κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ ὡς συνθέτης διὰ μιᾶς συμφωνίας, μιᾶς φαντασίας καὶ φυγῆς διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ὀρχήστραν, μελοδραμάτων, μουσικῆς δωματίου κ. λ. π. Ἀπὸ τοῦ 1903 ὠνομάσθη διευθυντὴς τοῦ ᾠδείου τῆς Πάρμας. Τὰ γνωστότερα μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι τὸ συμφωνικὸν ποιημα «Ἡ Πίστις» καὶ τὸ μελόδραμα «Ὡσαννά». Τὰ ἔργα του, ἂν καὶ τολμηρά, παραμένουσιν ἐντὸς τοῦ κλασσικοῦ πλαισίου. Γ. Σ.

—**Τζανέλλα** (Zanella), *Ιάκωβος*. Ἰταλὸς λυρικὸς ποιητὴς (1820—1888). Ἦτο κληρικός, διετέλεσε δὲ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ λυκείῳ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τῆς Βενετίας, εἶτα διευθυντὴς λυκείου ἐν Βιτσέντζᾳ καὶ Παδούῃ καὶ τέλος καθηγητὴς τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παδούης (ἀπὸ τοῦ 1866). Κυριώτεραι ἐκ τῶν ποιητικῶν του συλλογῶν εἶναι αἱ ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Versi» (1868), «Il piccolo calabrese» (1870) καὶ «Edvige» (1881). Ἔγραψεν ἐπίσης: «Ἱστορία τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας» (Μιλᾶνον 1880), «Περὶ τῆς συγχρόνου ἰταλικῆς φιλολογίας» (Βερώνα 1885) κ. ἄ. Χ. Δ.

Τζανέλλι (Zanelli), *Ἄγγελος*. Ἰταλὸς γλύπτης γεννηθεὶς τῷ 1879. Ἐσπούδασε γλυπτικὴν ἐν Φλωρεντίᾳ, τῷ δὲ 1904 ἐπέτυχεν ὑποτροφίαν ἐν Ρώμῃ, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀνέλαβε, κατόπιν διαγωνισμοῦ, τὴν δι' ἀναγλύφων διακόσμησιν τοῦ «βωμοῦ τῆς πατρίδος» τοῦ ἐν Ρώμῃ μνημείου τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ. Εἰργάσθη κυρίως γλυπτικὰ συμπλέγματα καὶ μνημεῖα διακρινόμενα διὰ τὴν ἰσορροπίαν, τὸν ρυθμόν, τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν των ἀρτιότητα. Κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι τὰ μνημεῖα τοῦ Γασπάρου ντὰ Σόλο καὶ τοῦ Τζαναρντόλλι, τὸ ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας τοῦ καπιτωλίου τῆς Ἀβάνας, τὰ συμπλέγματα «Ἡ πρόοδος» καὶ «Ἡ ἀρετή» κ. ἄ. Χ. Δ.

τζάνεμ, καὶ **τζάνεμου**· δημοτ., τουλάχιστον: «δῶσ' μου τζάνεμ νὰ φάω»· || ὡς ἐπιφώνημα, μάτια μου! καλέ μου!

τζανεριὰ (ἡ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *προύμνη*. Δ. Ν. Π.

τζάνερο (τὸ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ καρποῦ τῆς *προύμνης*. Δ. Ν. Π

Τζάνες Ὄνομα οἰκογενείας διακεκριμένης τῶν Καλαμῶν, ἑλκούσης τὴν καταγωγὴν ἐξ Οἰτύλου τῆς Μάνης, ὅθεν μετῴκησεν εἰς Καλάμας τελευτώσης τῆς ΙΖ ἢ ἀρχομένης τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος. Γνωστοὶ ἐκ τοῦ οἴκου τούτου εἶναι: ὁ *Παναγος Τζάνες* (1730—1741), *Μιχαὴλ Τζάνες* (1732—1748), *Ἰωάννιος Τζάνες* (μεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος), *Ἰωάννης Τζάνες* (1752—1762), *Ἠλίας Τζάνες* καὶ *Ἀθανάσιος Τζάνες* (1832), διατελέσαντες δημογέροντες ἢ προεστῶτες τῶν Καλαμῶν. Ὁ δὲ *Δημήτριος Τζάνες* διετέλεσε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ αἰῶνος καὶ γενικὸς τῆς Πελοποννήσου προεστὼ (μωραγιάνης). Ἕτερος *Παναγιώτης Τζάνες* ὑπῆρξεν ἀξιωματικὸς τοῦ ἐν Ἑπτανήσῳ ἑλληνικοῦ λεγεῶνος καὶ μύστης τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας Δ. Π. Π.

—**Τζάνε(ς)**, *Ἐμμανουήλ* βλ. *Μπουνιαλῆς*.

Τζανετᾶτα [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Γρυζάτων τῆς ἐπαρχίας Σάμης τῆς νήσου καὶ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 57.

Τζανέτμπεης, ἢ *Τζανήμπεης*. Ἡγεμὼν τῆς Μάνης (βλ. λ. *Γρηγοράκης* Τζανέτος).

Τζανέττι (Zanetti), *Ἀντώνιος - Μαρία, κόμις ντὲ* —. Ἰταλὸς χαράκτης καὶ συγγραφεὺς (1680—1757). Ἦτο γόνος εὐγενοῦς οἰκογενείας, αἰσθανόμενος δὲ μεγάλην κλίσιν πρὸς τὰς καλὰς τέχνας ἐταξίδευσε χάριν μελετῶν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν χαρακτικήν, διακριθεὶς ὡς ξυλογράφος. Ἔγραψεν ἐπίσης διάφορα βιβλία ἀναφερόμενα εἰς τὰς καλὰς τέχνας.

—**Τζανέττι ὁ νεώτερος** (Zanetti), *Ἀντώνιος-Μαρία*. Ἰταλὸς χαράκτης καὶ συγγραφεὺς (1716—1778), ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου. Διετέλεσε βιβλιοθηκάριος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας, ἠσχολήθη δὲ μὲ τὴν χαρακτικὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης. Ἐδημοσίευσε συλλογὴν χαλκογραφιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Διάφοροι νωπογραφίαι τῶν κυριωτέρων Βενετῶν καλλιτεχνῶν», καὶ τὸ ἱστορικὸν ἔργον «Ἡ βενετικὴ ζωγραφική» (εἰς 5 τόμ., Βενετία 1771). Χ. Δ.

Τζανέττος, *Ἰωάννης*. Ἕλλην πολιτικὸς καὶ λόγιος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ συγγραφεῖ τῆς «Εἰσαγωγῆς εἰς τὸ ἑβραϊκὸν ἰδίωμα» (Γένουα 1758) Κυρίλλῳ ἱερομονάχῳ καὶ ἦτο τετιμημένος μὲ τὸν τίτλον τοῦ λογοθέτου καὶ «μέγα κλωτζάρη» Οὐγγροβλαχίας ἐπὶ ἡγεμόνος Ἰωάννου Νικολάου Πέτρου Μαυρογένους, εἰς ὃν ἀφιερώνει τὸ ἀπολογητικὸν σύγγραμμά του «Κατὰ Ὠκέλλου περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως», ἐκδοθὲν ἐν Βιέννῃ (παρὰ Ἰωσήπῳ Μπαουμάϊστερ) τῷ 1787. Ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ διάφορα ἐπιγράμματα καὶ ἰαμβικοὺς στίχους. Εἰς τὸν Τζανέττον τοῦτον ἀπεδόθη ἐκ παρεξηγήσεως, ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου Βρεττοῦ καὶ ἄλλων, ἡ κατὰ τὸ 1752 ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διερμηνέως τῆς αὐστριακῆς πρεσβείας συντεθεῖσα καὶ ἐν Λειψίᾳ τῷ 1766 ὑπὸ Εὐγ. Βουλγάρεως τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσα «Βοσπορομαχία». Γ. Μ. Β.

Τζανῆς, *Ἰωάννης* ἢ *Τζανέττος*. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν Λέσβῳ. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν εἰς τὴν πατριαρχικὴν Ἀκαδημίαν Κωνσταντινουπόλεως ἔχων διδάσκαλον τὸν Ἰάκωβον Μᾶνον. Ἀργότερον διεδέχθη τὸν Δωρόθεον Λέσβιον εἰς τὴν σχολαρχίαν τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὴν τρίτην δεκαετίαν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μέχρι τοῦ 1744, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν, ἧς ὁ ἡγεμὼν Ν. Μαυρογένης (1786—1790) ἀνήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ κλοτσάρη καὶ εἶτα εἰς τὸ τοῦ *μεγάλου λογοθέτου*, ὡς τοιοῦτος δὲ ὑπογράφεται ἔν τινι «συνοπτικῇ ἐκθέσει τῶν ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων Νικολάου Π. Μαυρογένη» παρὰ Μ. Περσιάνου (Βουκουρέστι 1789, σ. 22—27.) Πρὸς αὐτὸν ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης ἔγραψεν ἐπιστολὴν τῷ 1763, ἐν Λειψίᾳ εὑρισκόμενος, ἐν ᾗ λέγει ὅτι ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἔκδοσιν εἰς δακτυλικοὺς στίχους τῆς μεταφράσεως τοῦ Βιργιλίου Μάρωνος καὶ ὅτι ἀνέγνω τὸ ὑπὸ τοῦ μαρκησίου D. Argens ἐν Βερολίνῳ τῷ 1762 ἐκδοθὲν περὶ Ὠκέλλου σύγγραμμα. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐξεδόθη ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς «Φιλοθέου ἀδολεσχίας» (Βιέννη 1801, σ. 348—394, ἔκδ. β' Ἱερουσαλὴμ 1858, τόμ. Β' 343—387), σῴζεται δὲ καὶ ἐν χειρογράφῳ ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ (ἀριθ. 411,5) ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους Οἰκονόμου ἐν «Χρυσαλλίδι» 1867 (Δ' σ. 96—106) καὶ ἐν ἄλλῳ ἀκατατάκτῳ αὐτόθι καὶ ἐν τῇ ρουμανικῇ Ἀκαδημίᾳ (ἀριθ. 2223, σ. 172). Διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἐπιστολῆς κατέπεσαν αἱ θεωρίαι τῶν Ρουμούνων καθηγητῶν Ἐμμ. Γρηγορᾶ, Μ. Δραγομιρέσκου ὅτι ἡ φιλοσοφία ἐκαλλιεργεῖτο κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐν Ρουμανίᾳ, ὡς ἀπέδειξεν ὁ καθηγητὴς Δ. Ροῦσσος βλ. *Σταματιάδη*. Πέτρος). Ἐκ Βλαχίας ὁ Τζανῆς ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐκ κοιλιακῆς νόσου τῷ 1753.

Ὁ Τζανῆς ἦτο ἐντριβέστατος περὶ τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς σχολαρχίας του ἐξετέλει καὶ καθήκοντα γραμματέως τοῦ πατριαρχείου, τετιμημένος ὢν διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου, ἀργότερον δ' ἀνηγορεύθη ὕπατος τῶν φιλοσόφων. Κατὰ Καισάριον Δαπόντε ἔγραψε στίχους ἰαμβικοὺς εἰς Ζωοδόχον πηγὴν καὶ διαφόρους λόγους, πρὸς δὲ λόγον ἐγκωμιαστικὸν εἰς Νικόλαον Α. Μαυροκορδᾶτον, ἀποκείμενον ἀνέκδοτον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μελέτην περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀνθρώπων σῳζομένην ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. ΦΞΕ' κώδικι τῆς βιβλιοθήκης Πάτμου Διάφορα ἐπιγράμματά του ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Μ. Γεδεὼν ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» (τόμ Γ', σ. 328 κ. ἑξ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Καισαρίου Δαπόντε*, «Ἱστορικὸς κατάλογος ἀνδρῶν ἐπισήμων (1700—1784)», ἐν *Κ. Σάθα* Μεσαιων. Βιβλ., τόμ Γ' (Βενετία 1872), σ. 191. - *Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου*, «Βιβλιογραφία καὶ συγγραφαὶ ἐλάσσονες» (Κωνσταντινούπολις 1866), σ. 355—356. — *Μ. Παρανίκα*, «Σχεδίασμα» κ.τ.λ., σ. 27. — *Σοφ. Οἰκονόμου*, «Νικ. Μαυροκορδάτου

Digitized by Google

ψόγος νικοτινιανῆς» (Βενετία 1876, σ. ι'). —*Μ. Γεδεών*, «Χρονικὰ Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας» (Κωνσταντινούπολις 1883, σ. 139—141, ἔνθα καὶ βιβλιογρ.). Γ. Μ. Β.—Τ. Ε. Ε.

— **Τζανῆς** ***Μᾶρκος*** ἢ ***Φόβος***. Κρὴς ἁρματολός, δράσας κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ Ζ' αἰῶνος. Κατήγετο ἐκ τοῦ χωρίου Λάκκοι τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του εἰς τοὺς μακροὺς πολέμους τῶν Ἑνετῶν καὶ τῶν Κρητῶν ἐναντίον τῶν ἐπιδραμόντων εἰς Κρήτην Τούρκων. Μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ κατάκτησιν τῆς νήσου (1669), κατέφυγεν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κατεχομένην ἔτι ὀχυρὰν νησῖδα Σούδαν καί, ὁρμώμενος ἐκεῖθεν μετὰ τῶν εὐαρίθμων ὀπαδῶν του, ἐφόνευε τοὺς ἀγριωτέρους τῶν γενιτσάρων καὶ περιέστελλε τὰς αὐθαιρεσίας αὐτῶν, ἐνέπνεε δὲ τοιοῦτον φόβον εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε ἐπωνομάσθη *Φοβος*. Ἡ δημώδης κρητικὴ μοῦσα ψάλλει ἀκόμη τὰ ἀνδραγαθήματά του. Ν. ΚΛΣ

Τζανί· βλ *Δζανί*.

Τζανιανὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Γέργερη τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης. Κάτ. 37. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Τοπολίων τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. 27. Ε. Γ.

Τζανὶκ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Δζανίκ*.

Τζανικὰ *ὄρη* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ζάννοι*.

Τζανικέλλι (Zanichelli), ***Δομίνικος***. Ἰταλὸς νομοδιδάσκαλος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Μοδένῃ τῷ 1858. Ἐσπούδασε νομικὴν καὶ διετέλεσε διαδοχικῶς καθηγητὴς τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Σιένης καὶ τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης. Πολυγραφώτατος συγγραφεύς, ἐδημοσίευσε πραγματείας ἐπὶ τοῦ δημοσίου δικαίου, ἱστορικὰς μελέτας, βιογραφίαν κλπ. Ἐκ τῶν νομικῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Τὰ νεώτερα συντάγματα» (1884), «Ἔθνος καὶ δημοκρατία» (1885), «Ζητήματα τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτικῆς» (1887—1891), «Περὶ τοῦ referendum» (1896), «Ἱστορικὴ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος» (1898), ἐκ δὲ τῶν ἱστορικῶν του ἔργων τά: «Παλαιοὶ ἄνθρωποι καὶ παλαιαὶ ἰδέαι» (1887), «Ἡ ὀγδόη ἐπέτειος τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βολωνίας» (1888), «Μοναρχία καὶ παπισμὸς ἐν Ἰταλίᾳ» (1889), «Ἡ ἰταλικὴ ἐθνικὴ συνείδησις» (1890), «Ἡ τριπλῆ συμμαχία» (1893), «Τὸ πριγκιπᾶτον τοῦ Μονακὸ καὶ τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας» (1898), «Ἡ συνταγματικὴ ἱστορία τῆς Ἰταλίας» (1898) κλπ. Χ. Δ.

Τζανίκολο (Gianicolo) *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ἑπτὰ λόφων τῆς Ῥώμης (βλ. λ. *Ἰανίκολος*).

Τζανίτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζοῦντος τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ πρὸς Δ τῆς πόλεως Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 80 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

Τζάνκι (Zanchi), ***Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς (1833—1901). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Liceo Pigafetta τῆς Βιτσέντζα καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κριτικὴν τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων. Ἔγραψε: «Dottrina di Dante Alighieri sul libere arbitrio e la predestinazione di Dio» (1865), «Sull immortalità dell'anima umana e critica della doctrina del Pomponazzi» (1867), «La libertà di concienza e la saluta degli uomini in relazione colla grazia e providenza divina» (1866) κλπ. Χ. Δ.

Τζανμπὰζ-τεπὲ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Δζανμπὰζ* τεπέ.

Τζανμπολὰτ *Μελὶκ Ἐσρέφ*· βλ. *Δζανμπολάτ*.

Τζάννειον ***νοσοκομεῖον***· βλ. λ. *Ζάννειον* νοσοκομεῖον.

Τζάννες, ***Νικήτας***. Ἕλλην ἐκ Κυθήρων (1801—1864). Μόλις δεκατετραετὴς εἶχε μεταβῆ εἰς Σμύρνην τῷ 1815 καὶ ἐργασθεὶς αὐτόθι κατώρθωσε σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐξελιχθῇ εἰς ἕνα τῶν σπουδαιοτέρων μεγαλεμπόρων τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς κοινότητος. Τῷ 1854 ἐγκατεστάθη ἐν Πειραιεῖ, ὅπου ἔζησε περὶ τὰ δέκα ἔτη, ἀποθανὼν δὲ ἀφῆκεν ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν πόλιν τοῦ Πειραιῶς δι' ἵδρυσιν καὶ συντήρησιν δημοτικοῦ νοσοκομείου πρὸς νοσηλείαν τῶν ἀπόρων Πειραιωτῶν καὶ Κυθηρίων, ὅπερ καὶ ἐθεμελιώθη τὴν 24ην Ἰουλίου 1866, ἀποπερατωθὲν τῷ 1873. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἑλένη ἐνίσχυσε δι' ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας της τὸ ἐν Πειραιεῖ «Παιδαγωγεῖον ὀρφανῶν καὶ ἀπόρων παίδων», μετονομασθὲν ἐξ αὐτῆς «Ὀρφανοτροφεῖον Ἑλένης Ν. Τζάννη» τῷ 1875. Α. Σ. Χ.

Τζαννετάκης, ***Παναγιώτης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σπάρτης (βλ. λ. *Γιαννετάκης* Παναγιώτης).

Τζαννῆ-μπέης· βλ. λ. *Γρηγοράκης* Τζανέτος Καπετανάκης.

Τζαννόνε (Zannone) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους (πλάτ. 40° 57' Β., μῆκ. 13° 02' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1733: Ponza islands), μία τῶν Ποντίων ἢ Ποντίνων νήσων, ἡ *Σινωνία* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Τζάνοι (οἱ)· βλ. λ. *Ζάννοι*.

Τζανουδάκης, ***Γεώργιος*** ἢ ***Μπελᾶς***. Κρὴς ἁρματολὸς ἐκ τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, δράσας ὑπὸ τὸν περίφημον ἁρματολὸν Δημήτριον Βαρούχαν κατὰ τοὺς μεταξὺ 1800—1821 χρόνους. Ὁ τρόμος, ὃν ἐνέπνεεν εἰς τοὺς Τούρκους, ἦτο τοιοῦτος, ὥστε ἐπωνομάσθη ὑπ' αὐτῶν «Μπελᾶς». Ν. ΚΛΣ

Τζὰν-Τζανὰν· βλ. *Δζὰν-Δζανάν*.

Τζαντομενέγκι (Zandomenenghi), ***Φρειδερῖκος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1849—1917). Ἦτο υἱὸς γλύπτου καὶ ἐσπούδασε ζωγραφικὴν εἰς Φλωρεντίαν, εἶτα δὲ ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου διῆλθε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του. Ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τῆς ἰμπρεσιονιστικῆς σχολῆς καὶ φίλος τῶν κορυφαίων αὐτῆς ἐκπροσώπων Μανέ, Μονέ, Πιζάρρο κλπ., μετέσχε δὲ πολλῶν παρισινῶν ἐκθέσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἐξέθεσε κυρίως σκηνὰς ἐκ τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἐκ τῶν ἔργων του διακρίνονται: «Ἡ ἀνάγνωσις», «Πρωϊνὴ μουσικὴ συγκέντρωσις» κ. ἄ. Χ. Δ.

Τζαντονάϊ (Zandonai), ***Ρικάρδος***. Ἰταλὸς δραματικὸς συνθέτης, γεννηθεὶς ἐν Σάκκο τοῦ Τρεντίνου τῷ 1883. Ἐσπούδασεν ἐν Πέζαρο ὑπὸ τὸν Μασκάνι καὶ νεώτατος κατέλαβε πρωτεύουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν συγχρόνων συνθετῶν μελοδραμάτων τῆς Ἰταλίας. Μετὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα: «Il grillo del focolare» (1908), ἐπηκολούθησαν τὰ μελοδράματα: «Conchita» (1911), «Melenis» (1912), «Francesca da Rimini» (1914), «Ὁ δρόμος τοῦ παραθύρου» (1919), «Ἰουλιέττα καὶ Ρωμαῖος» (1922). Πλὴν τῶν σκηνικῶν ἔργων, ὁ Τζαντονάϊ ἔγραψε: «Ρωμαντικὸν κοντσέρτο» διὰ βιολίον καὶ ὀρχήστραν, τὰς συμφωνικὰς ἐντυπώσεις «Terra Nativa», ἓν «Λυρικὸν ποίημα» καὶ «Μεσαιωνικὴν σερενάταν» διὰ βιολοντσέλλον καὶ ὀρχήστραν, ἓν «Ρέκβιεμ» κτλ. Γ. Σ.

Τζανφουρνάρος, ***Ἐμμανουήλ***. Κρὴς ζωγράφος, ζήσας περὶ τὸ 1600 ἐν Βενετίᾳ. Τῇ βοηθείᾳ τοῦ λογίου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοφυλάκτου Ζανφουρνάρου, ἱερέως ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐζωγράφησε πλείστας εἰκόνας, ἐξ ὧν σπουδαιότεραι εἶναι ἡ παριστῶσα τὴν ἁγίαν Τριάδα (Βυζαντινὸν μουσεῖον Ἀθηνῶν) καὶ ἡ παριστῶσα τὴν Κοίμησιν Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου (Βατικανόν). Περὶ τῆς τελευταίας ταύτης, εὑρεθείσης ἐν τῇ μονῇ τῆς Κρυπτοφέρρης, ἐγένετο πολὺς λόγος μεταξὺ τῶν κριτικῶν, λόγῳ τοῦ ὅτι τινὲς αὐτῶν ἀνῆγον ταύτην εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Ἡ τέχνη τοῦ Τζανφουρνάρου ἀνήκει εἰς τὴν λεγομένην πρώϊμον κρητικὴν σχολήν, ἂν καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἰταλίας εἶναι αἰσθητὴ εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ε. Μ.

Τζάο-Γκογκὲν-Μίο-Χὸ (Dzao - Goguen-Mio-Ho)· βλ. *Δζάο*.

Τζαουδζὶ (Dzaoudzi) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Δζαουδζί*.

Τζάουλ (Joule), ***Ἰάκωβος Πρίσκοτ***. Ἄγγλος φυσικός, γεννηθεὶς τῷ 1818 ἐν Salfort παρὰ τὸ Manchester καὶ ἀποθανὼν τῷ 1889. Τὰ πρῶτα μαθήματα χημείας ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ ὀνομαστοῦ John Dalton, κατὰ μέγα ὅμως μέρος ὑπῆρξεν αὐτοδίδακτος. Τὸ πρῶτον ἠσχολήθη ἰδίᾳ μὲ τὸν ἠλεκτρισμὸν καὶ τὸν ἠλεκτρομαγνητισμόν, διέγνωσε δὲ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ὅτι ἡ σπουδὴ τῶν φυσικῶν φαινομένων δύναται νὰ γίνῃ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει ἀκριβῶν μετρήσεων καὶ δι' ὅλου τοῦ βίου του ἠσχολήθη εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ποσοτικῶν σχέσεων. Ὁ Τζάουλ ἠσχολήθη εἰς τὴν ἐπαλήθευσιν τοῦ ἀξιώματος τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας, μεταξὺ δὲ τῶν ὑπομνημάτων αὐτοῦ ὀνομαστὸν εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «The Caloric Effects of Magnetoelectricity and the Mechanical value of Heat». Ὁ Τζάουλ διὰ τὴν ποσοτικὴν ἔρευναν τοῦ ἀξιώματος τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας διεμόρφωσε πλείστας ἀξιολόγους πειραματικὰς διατάξεις. Ἐπίσης συνέβαλεν εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς ἀτμομηχανῆς. Πρὸς ἐπιβράβευσιν δὲ τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ἐν τῇ φυσικῇ καθιερώθη μεταγενεστέρως, ὅπως ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια μετρῆται διὰ μονάδος καλουμένης Joule. Κ. Π.

Τζάουλ (Joule) ***μονὰς*** *[Φυσικ.]*. Μονὰς μετρήσεως μηχανικῆς ἐνεργείας (βλ. λ. *ἐνέργεια*, τ. ΙΑ', σ. 161 α').

Τζαοὺλ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Χαιριάνων τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ Λύκου ποταμοῦ (Κερμελὶ τσάϊ), κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 25 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες κατέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

Τζαουνποὺρ (Jaunpur) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ διοικήσει Μπενάρες τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν. Κάτ. 32 569 (τῷ 1921). Ἔχει σιδηροδρομικὸν σταθμόν, πολλὰ ἀξιόλογα λείψανα τζαμίων, ἀνακτόρων καὶ ἄλλων μνημείων καὶ διεξάγει ἐμπόριον περιφήμου ἀρωματικοῦ ὕδατος. —Ω.

τζαούσιοι (οἱ) *[Βυζ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτως ἐν Βυζαντίῳ, κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς αὐτοκρατορίας, τμῆμά τι τῆς σωματοφυλακῆς τοῦ βασιλέως. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἐκαλεῖτο *μέγας τζαούσιος* καὶ κατεῖχε τὴν 37ην σειρὰν ἐν τῇ αὐλικῇ ἱεραρχίᾳ. Ν. ΚΛΣ

Τζαπέκος· βλ. λ. *Ζαπέκος*.

Τζαπίλης, ***Δημήτριος***. Πλοίαρχος Ὑδραῖος, ὅστις κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ὕδρᾳ τῇ 16 Ἀπριλίου προσελήφθη παρὰ τῷ ναυάρχῳ Ἰακώβῳ Τομπάζῃ ὡς πυρπολητής, διακριθεὶς καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα. Τ. Ε. Ε.

Τζάρα *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Δαλματίᾳ (βλ. λ. *Ζάρα*).

— **Τζάρα** ***Βέκκια*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ζαραβέκκια*.

Τζαραβέλλας, ***Βασίλειος***. Ἀπόγονος τῆς ἐνετικῆς οἰκογενείας Τζσραβέλλα. Ὁ πάππος του ἐφονεύθη εἴς τινα κατὰ τοῦ δόγη στάσιν, οἱ δὲ υἱοί του ἐξωρίσθησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν ἄλλοι εἰς τὴν Νότιον Ἰταλίαν καὶ ἄλλοι εἰς τὸ Σοῦλι τῆς Ἠπείρου. Τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας Τζαραβέλλα

Βασίλειος Τζαραβέλλας.

σημειοῦται εἰς τὴν ἐνετικὴν χρυσόβουλον μὲ ἰδιαίτερον οἰκόσημον. Ὁ Βασίλειος Τζαραβέλλας ἐγεννήθη ἐν Σουλίῳ τῷ 1797 ἐκ μητρὸς Ἑλληνίδος, βαπτισθεὶς παρά τινος μοναχοῦ, παρ' οὗ ἐδιδάχθη καὶ τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ γράμματα. Ἐννεαετὴς ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ θεῖόν του καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων του μετέβη εἰς Μόναχον. Αἱ ἐπιδρομαὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ κατὰ τοῦ Σουλίου τὸν ἐξηνάγκασαν νὰ διακόψῃ τὰς σπουδάς του καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Σοῦλι, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὸν παράλυτον πατέρα του καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν ἔλαβε τὸ πρῶτον βάπτισμα τοῦ πυρός, ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τῆς μητρός του Χάϊδως εἰς τὴν μάχην. Καταστραφέντος τοῦ Σουλίου μετέφερε τὴν οἰκογένειάν του εἰς Πάργαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ἐκ τῶν πρώτων ἔσπευσε καὶ κατετάγη εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον τοῦ Ὑψηλάντου. Εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα ἔλαβε τὸ πρῶτον τραῦμα διὰ σπάθης, κατὰ δὲ τὴν νυκτερινὴν συμπλοκήν, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης, διεξήγαγεν ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα, διὰ νὰ περισώσῃ τὸ σῶμά του ὡς καὶ τὴν ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν του, ἣν ἀργότερον παρέδωσεν εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ. Ὅτε κατόπιν ὁ Φαβιέρος συνέταξε τὸν πρῶτον τακτικὸν στρατόν, ὁ Τζαραβέλλας ἀπετέλεσε τὸν πρῶτον πυρῆνα τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ, ἀργότερον δέ, μετὰ τὴν

Digitized by Google

ἀπελευθέρωσιν, κατετάγη εἰς τὸν ἐνεργὸν στρατὸν ὡς λοχαγός. Τῷ 1832 μετέβη εἰς Μόναχον ὡς μέλος τῆς τιμητικῆς ἀκολουθίας τοῦ βασιλέως Ὄθωνος. Τῷ 1836, διοικῶν τὸ δεύτερον ἐλαφρὸν πεζικὸν τάγμα ἐν Μεσολογγίῳ, ὅτε τὸ φρούριον ἦτο πολιορκημένον ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν τῆς Ἀκαρνανίας. ἐνεργήσας ἔξοδον διεσκόρπισεν αὐτούς. Ἀπέθανεν ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1857, ἀφήσας ἕνα μόνον υἱόν, τὸν *Δημήτριον*, ἀποθανόντα καὶ τοῦτον ἀξιωματικὸν μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897. Ε. ΚΤ.

Τζάρας, *Νῖκος*. Ἁρματολὸς τῆς Ἐπαναστάσεως (βλ. λ. *Νικοτσάρας*).

Τζαρδῆς. —1) ***Ἐμμανουήλ*** Ναυτικὸς ἐκ Σφακίων τῆς Κρήτης, περιώνυμος πλοηγὸς τῶν καταδρομικῶν πλοίων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 καὶ σπανιωτάτης ψυχραίμου ἐν τοῖς κινδύνοις γενναιότητος. Τὸ πρῶτον ἀπεβίβαζεν εἰς διάφορα κρητικὰ παράλια πολεμεφόδια ἐξ Ἀντικυθήρων μὲ ἱστιοφόρα πλοιάρια, ἔπειτα προσελήφθη πλοηγὸς τῶν ἀτμοπλοίων, ἐν οἷς καὶ τοῦ «Ἀρκαδίου».

—2) ***Παῦλος*.** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου «ἀτρόμητος, γενναῖος καὶ ἱκανώτατος θαλασσινὸς» κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ πλοιάρχου Σουρμελῆ. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1868 ἀπεβίβασεν εἰς Σεῖσι Μυλοποτάμου τὸν Λ. Πετροπουλάκην μὲ σῶμα ἐθελοντῶν διὰ τῆς «Ἑνώσεως». Ε. Γ.

Τζαρῆ /*Γεωγρ.*/. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κουνουπιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Καβάλλας.

τζάρι· (τουρκ.), κάλυμμα τῆς κεφαλῆς (βλ. *δζάρι*).

Τζαρλῖνο (Zarlino), ***Ἰωσήφ*.** Διάσημος Ἰταλὸς θεωρητικὸς τῆς μουσικῆς (1517—1590). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Βίλλαρτ, ἔλαβε τὸ ἱερατικὸν σχῆμα καὶ ταχέως ἀπέκτησε πολλὴν φήμην, ὡς ἀποδεικνύει τὸ γεγονὸς ὅτι διεδέχθη τὸν Κυπριανὸν ντὲ Ρὸρ ὡς μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας. Φαίνεται ὅτι ἔχαιρεν ἐκτάκτου φήμης καὶ ὡς συνθέτης καὶ ὅτι εἶχε γράψει μουσικὴν ἐπὶ τῇ νίκῃ τῆς Ναυπάκτου, ἐπὶ τῇ ἐπισκέψει τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἑρρίκου Γ' εἰς Βενετίαν, πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔργα κ. ἄ. Δυστυχῶς ἐκ τῆς ἀπεράντου αὐτοῦ δημιουργικῆς ἐργασίας ἐλάχιστα ἔχουσι σωθῆ (μία λειτουργία, 3 Lectiones pro mortuis, 2 πεντάφωνα μοτέττα). Ἡ περισωθεῖσα θεωρητικὴ ἐργασία τοῦ Τζαρλῖνο ἐπιτρέπει νὰ κατατάξωμεν τοῦτον μεταξὺ τῶν πρώτων θεωρητικῶν τῆς μουσικῆς πασῶν τῶν ἐποχῶν. Τὰ θεωρητικὰ αὐτοῦ συγγράμματα εἶναι: «Istituzioni harmoniche» (1558), «Dimostrazioni harmoniche» (1571) καὶ «Sopplimenti musicali» (1588). Τὰ ἀνωτέρω βιβλία εἶναι ἡ πηγή, ἐξ ἧς οἱ μετέπειτα μουσικοί, μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ραμώ, ἤντλησαν τὰς θεωρητικὰς αὐτῶν γνώσεις. Ὁ Τζαρλῖνο, ἀκολουθῶν τὰ ἴχνη τοῦ Φολιάνι καὶ βασιζόμενος ἐπὶ τῆς ἑρμηνείας τῶν διαστημάτων τοῦ Πτολεμαίου, εὗρε τὴν γένεσιν τῆς *μείζονος συγχορδίας* εἰς τὰς σχέσεις τοῦ μήκους τῶν χορδῶν: 1, $^1/_2$, $^1/_3$, $^1/_4$, $^1/_5$, $^1/_6$ καὶ τὴν τῆς *ἐλάσσονος* εἰς τὰς σχέσεις: 1, 2, 3, 4, 5, 6. Καὶ τὴν μὲν μείζονα συγχορδίαν ἀπεκάλεσεν *ἁρμονικὴν διαίρεσιν* (divisione armonica), τὴν δὲ ἐλάσσονα *ἀριθμητικὴν διαίρεσιν* (divisione aritmetica). Εἰς τὰς θεωρίας του ὁ Τζαρλῖνο εὗρε μέγαν ἀντίπαλον τὸν Γαλιλαῖον, ὅστις ἐν τῷ «Διαλόγῳ περὶ ἀρχαίας καὶ συγχρόνου μουσικῆς» ἔγραφεν ὅτι τὸ σύγχρονον διατονικὸν γένος δὲν εἶναι οὔτε τὸ *σύντονον διατονικὸν* τοῦ Πτολεμαίου, οὔτε τὸ τοῦ Διδύμου, ἀλλὰ τὸ ἀρχαῖον διατονικὸν τοῦ Πυθαγόρα. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Τζαρλῖνο ἔγραψε τὰ «Sopplimenti musicali....», ἅτινα διαιροῦνται εἰς ὀκτὼ βιβλία. Ἐν τῷ πρώτῳ ἡ μουσικὴ ἐξετάζεται ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως· ἐν τῷ δευτέρῳ ἑρμηνεύεται ὁ σχηματισμὸς τῶν κλιμάκων τῶν ἀρχαίων· ἐν τῷ τρίτῳ αἱ σχέσεις τῶν διαστημάτων· ἐν τῷ τετάρτῳ τὰ γένη· ἐν τῷ πέμπτῳ ὁ τονικὸς σχηματισμὸς τῶν διαστημάτων· ἐν τῷ ἕκτῳ ἐξετάζονται οἱ τόνοι καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν· ἐν τῷ ἑβδόμῳ ἡ μετάθεσις τῶν τόνων· ἐν τῷ ὀγδόῳ ἡ μελοποιία καὶ τὸ ᾆσμα. Τὰς θεωρίας τοῦ Τζαρλῖνο προήγαγον οἱ: Σαλίνας, Μερσέν, Ραμώ, Ταρτίνι καὶ Βαλόττι. Αἱ «Istituzioni» τοῦ Τζαρλῖνο δίδουσιν ὡσαύτως σαφῆ ἑρμηνείαν τῆς *διπλῆς ἀντιστίξεως* εἰς τὴν ὀγδόην καὶ τὴν δωδεκάτην τοῦ *κανόνος* καὶ τοῦ *διπλοῦ κανόνος*. Εἰς τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Τζαρλῖνο («Tutte le opere di R. M. Gioseffo Zarlino», 1589) περιλαμβάνονται καὶ μελέται τινὲς ἄσχετοι πρὸς τὴν μουσικήν. Ἕτερον μέγα σύγγραμμα τοῦ Τζαρλῖνο, ἐξ 25 τόμων, ὑπὸ τὸν τίτλον: «El melopeo perfetto», παραμεῖναν ἐν χειρογράφῳ, ἀπωλέσθη. Γ. Σ.

Τζάρρω (Jarrow) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντῶρχαμ, παρὰ τὸν ποταμὸν Τάϊν. Κάτ. 35.576. Ἔχει ἐρείπια μονῆς τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος, ναυπηγεῖον καὶ διεξάγει σπουδαῖον ἐμπόριον γαιάνθρακος. —Ω

Τζάρτζανος, *Ἀχιλλεύς*. Φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Τυρνάβῳ τῷ 1873. Συμπληρώσας ἐν Λαρίσῃ τὰς γυμνασιακὰς σπουδάς, ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1900. Ὑπηρετήσας ὡς σχολάρχης, καθηγητὴς ἐν γυμνασίοις, τῷ προτύπῳ σχολείῳ τοῦ διδασκαλείου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τῷ Μαρασλείῳ διδασκαλείῳ (1901—1914), ὡς γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς Α' ἐκπαιδευτικῆς περιφερείας (1914—1917) καὶ τέλος ὡς ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος (1917—1926), συνέγραψε: «Περὶ τῆς συγχρόνου θεσσαλικῆς διαλέκτου» (1909), «Συμβολὴ εἰς τὴν κλίσιν τοῦ ὀνόματος ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ» (1909), «Ἀνομοίωσις ἐν τῇ βορείῳ ἑλληνικῇ» (1912), «Ὁ ἐξ ἀναλογικῆς ἐπιδράσεως μετασχηματισμὸς τῶν ἐνεστωτικῶν θεμάτων» (1921), «Λεξιλογικὰ ὑπομνήματα εἰς τὰ νέα ἑλληνικὰ ἀναγνώσματα» (1915), «Ὁδηγίαι πρὸς μεθοδικὴν διδασκαλίαν τῶν ἐν τοῖς σχολείοις τῆς μέσης παιδείας διδασκομένων μαθημάτων» (β' ἔκδ. 1928), «Συντακτικὸν τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης» (1928), «Γραμματικὴ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης» (1930), «Γραμματικὴ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης (1931), «Συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης» (1931), «Λαογραφικὰ θεσσαλικὰ τοῦ Τυρνάβου» (1931). Μετέφρασε δὲ μετὰ εἰσαγωγῶν καὶ σημειώσεων τοῦ Λουκιανοῦ νεκρικοὺς διαλόγους, τοῦ Δημοσθένους τοὺς 3 Ὀλυνθιακοὺς καὶ τοῦ Πλάτωνος τὸν «Κρίτωνα» καὶ τὴν «Ἀπολογίαν «Σωκράτους». Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ε. Γ. Π.

Τζάσκλις /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θρᾴκης, ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο ἐν τῇ νῦν Δοβρουτσᾷ. Α. Θ. Σ.

Τζασσότ. Ἀρμενικὸν λειτουργικὸν βιβλίον (βλ. λ. *Ἀρμενία* τ. Ε, σ. 600 γ').

Τζὰτ (οἱ) (Jat ἢ Djat). Λαὸς τῶν Ἰνδιῶν (βλ. *Δζάτ*).

Τζάτζης, *καπετάν*. Ὁπλαρχηγὸς ἐξ Ἰωαννίνων (βλ. λ. *Ἰωαννίτης*, Ἀναστάσιος).

Τζάττας, *Ἰωσήφ*. Κατήγετο ἐκ Μεσσήνης τῆς Σικελίας καὶ ἐχρημάτισεν ὑπαξιωματικὸς ἐν τῷ στρατῷ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως. Ἀλλὰ φιλελεύθερος ὢν συνελήφθη ἐπὶ ἐξυβρίσει τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον τῷ 1821. Δραπετεύσας κατέφυγεν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα καὶ ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας. Διαπρέψας δ' εἰς τὴν μάχην Χαϊδαρίου (6 καὶ 7 Αὐγούστου 1826), παρέμεινε μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν τῷ στρατῷ καὶ ἀπέθανεν ὡς λοχαγὸς τὴν 20 Ἀπριλίου 1854. Ἐτιμήθη διὰ τῶν παρασήμων σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ μεταλλίου ἀνεξαρτησίας. Τ. Ε. Ε.

Τζαφάρ· βλ. *Δζαφίρ*.

Τζαφὲρ *πασᾶς*. Καπετὰν πασᾶς τῆς Τουρκίας (βλ. *Δζαφέρ*).

— **Τζαφὲρ *Ταγιάρ*.** Τοῦρκος στρατηγὸς (βλ. *Δζαφέρ*).

Τζαφερόγλι /*Γεωγρ.*/. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἀσίνη* Κορώνης (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας.

Τζαχανγκὶρ-Ἀμπὰτ /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν (βλ. *Δζαχανγκίρ*).

Τζαχὶτ *Χουσεΐν*. Τοῦρκος δημοσιογράφος (βλ. *Δζαχίτ*).

Τζαχράκιον /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Τζαχρακίου τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 180 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἑλληνο-τουρκικῶν πληθυσμῶν (1923). Εἶχε δύο ἐκκλησίας καὶ μίαν σχολήν. Ε. Ι. Χ.

Τζέβα (Gyeva) /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Ντέβα*.

Τζεβὰτ *πασᾶς*· βλ. *Δζεβάτ*.

Τζεβράκις, ἢ ***Τσεβράκις***, ἢ ***Τσερβάκις***. —1) ***Ἀντώνιος*.** Ἁρματολὸς πρὸ τοῦ 1821. Μετὰ τῶν ἐξ Ἀμαρίου ἀδελφῶν Κουφάκιδων ἐξώντωσε τοὺς γενιτσάρους τῆς Ἐπισκοπῆς Μυλοποτάμου. Τῷ 1821 ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ δυτικοῦ διαμερίσματος τῆς ἐπαρχίας. Τῷ 1823 διεδέχθη τὸν Θεόδωρον Χοῦρδον ὡς γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ Κάτω Μυλοποτάμου, διαπρέψας εἰς πολλὰς μάχας καὶ πληγωθεὶς εἰς Ἅγιον Μάμαντα. Ἐφονεύθη εἰς συμπλοκὴν πρὸς τρεῖς γενιτσάρους, ἀφοῦ ἐφόνευσε τοὺς δύο. —2) ***Γεώργιος*.** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὁπλαρχηγὸς τῷ 1866, πληγωθεὶς ἐν τῇ μάχῃ Ἀμπελακίου (1867 Μάρτιον) ἔξωθεν τῆς Ρεθύμνης. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, διότι δὲν παρέδιδε τὰ ὅπλα του, καὶ ἐσώθη διὰ τῶν προξένων. Ε. Γ.

Τζεβχέρ· βλ. *Δζεβχέρ*.

Τζεβχερῆ· βλ. *Δζεβχερῆ*.

Τζεγκὶζ-χάν· βλ. *Δζιγκὶζ-χάν*.

Τζέδδα (Djeddah) /*Γεωγρ.*/· βλ. *Δζέδδα*.

Τζεζαΐρ /*Γεωγρ.*/. Ἀραβικὸν καὶ τουρκικὸν ὄνομα τοῦ *Ἀλγερίου* (βλ. λ.).

Τζεζαϊρλῆ· βλ. *Δζεζαϊρλῆ*.

Τζεζζὰρ *Ἀχμὲτ πασᾶς*· βλ. *Δζεζζάρ*.

Τζεζίζερετ *οὺλ-Ἄραμπ* [*Γεωγρ.*]· βλ. *Δζεζίζερετ* οὺλ Ἄραμπ.

Τζεζιρέ· βλ. *Δζεζιρέ*.

Τζεζού, *Ντὲλ* — (Del Gesu)· βλ. λ. *Γκουαρνέρι* Ἰωσὴφ-Ἀντώνιος.

Τζεζουάλντο (Gesualdo), ***δὸν Κάρλο*.** Ἰταλὸς μουσουργὸς (1560—1614). Μέγας ἀντίπαλος τοῦ Μοντεβέρντι εἰς τὸ εἶδος τῶν μαδριγαλίων, θεωρεῖται ὡς ὁ διασημότερος ἐκ τοῦ ὁμίλου τῶν Ἰταλῶν μουσουργῶν, οἵτινες ἐπεζήτησαν νὰ ἀναζωογονήσωσι τὸ χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνιον γένος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν θεωριῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ Τζεζουάλντο εἶναι ὁ μᾶλλον παράτολμος ἁρμονιστὴς τῆς περιόδου ἐκείνης, τὰ δὲ ἔργα του, ἀποκλειστικῶς φωνητικά, εἶναι 6 βιβλία μαδριγαλίων, ἐκδοθέντων μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1594—1611. Γ. Σ.

Τζέζους Ἄϊλανδ (Jesus Island) /*Γεωγρ.*/. Νῆσος τοῦ Καναδᾶ (βλ. λ. *Ἰησοῦ νῆσος*).

«Τζέην'ς *Φάϊτιν σίπς*» («Jane's Fighting ships»). Περισπούδαστον ἔργον ἐκδιδόμενον ἀπὸ τοῦ 1896 καὶ ἀνὰ πᾶν ἔτος ὑπὸ τοῦ Fred T. Jane, περιγράφον δὲ τὰ πολεμικὰ πλοῖα παντὸς κράτους καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, παρέχον διὰ πλεῖστα αὐτῶν τὰς εἰκόνας των, δι' ἅπαντα δὲ τά τε ναυπηγικὰ καὶ τὰ μαχητικὰ αὐτῶν δεδομένα προσβολῆς τε καὶ ἀμύνης. Ἐπίσης περιέχει συντόμους ἀλλ' ἐμπεριστατωμένας εἰδήσεις ὡς πρὸς τὰ ναυτικὰ προγράμματα τῶν διαφόρων κρατῶν, τὰς πρὸς ταῦτα πιστώσεις των, τοὺς ναυστάθμους των καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ διακριτικά, τόσον τὰ σήματα τῶν γενικῶν ἀξιωματικῶν ὅσον καὶ τὰ φερόμενα εἰς τὰς στολὰς τῶν βαθμοφόρων ἐπιτελῶν. Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ καθιστᾷ τὸ ἔργον τοῦτο ἀπαραίτητον ἐφόδιον τῆς βιβλιοθήκης παντὸς πολεμικοῦ, εἶναι ἡ λεξικογραφικῶς οἱονεὶ παράθεσις ἀναγνωριστικῶν περιγραμμάτων (recognition silhouettes) ἐπιτρεπόντων μὲ στοιχεῖον εἰσόδου τὸν ἀριθμὸν τῶν καπνοδόχων, τὴν ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως ἀναγνώρισιν πολεμικοῦ τινος ἐν ὄψει. Σ. Ε. Λ.

Τζειάσι /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Κειδάσι*.

Τζεϊχὰν /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Δζεϊχάν*.

Τζέκολης (ἢ *Τσέκολης*, Ceccoli), ***Ραφαήλ*.** Ἰατρὸς καὶ διακεκριμένος προσωπογράφος καὶ ἀρχαιόφιλος, καταφυγὼν εἰς Κέρκυραν τῷ 1839 καὶ ἐπισκεφθεὶς κατόπιν διαφόρους νήσους τοῦ Ἰονίου. Μέλος τῆς ἐν ἔτει 1844 ἱδρυθείσης ἐν Ἀθήναις «Ἑταιρείας τῶν ὡραίων τεχνῶν», εἰργάσθη μεγάλως ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς καλλιτεχνίας. Λ. Χ. Ζ.

Τζελάλ· βλ. *Δζελάλ*.

Τζελαλεδδίν· βλ. *Δζελαλεδδίν*.

Τζελαλποὺρ /*Γεωγρ.*/· βλ. *Δζελαλπούρ*.

τζελατίνα (ἡ)· βλ. *ζελατίνη*.

Τζελιλὶ *Χαμδῆ-ζαδέ*· βλ. *Δζελιλί*.

Τζὲλλ (Gell), *σὲρ* ***Γουλιέλμος***· βλ. *Γκέλλ*.

Τζέλλι (Gelli), ***Ἐδουάρδος*.** Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1852. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ Ἀκαδημίαν τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ. Τὰ πρῶτα ἔργα του ἐξετέθησαν περὶ τὸ 1873. Διακρινόμενος διὰ τὴν σοφὴν τεχνικὴν καὶ τὸν σθεναρὸν χρωματισμόν, ἔλαβε τῷ 1886 τὴν ἐντολὴν νὰ ἐκτελέσῃ τὸν προσωπογραφίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, τὴν ὁποίαν ἐπέρανεν ἐπιτυχέστατα. Μετ' οὐ πολὺ ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ καλλιτεχνικοῦ κύκλου τῆς Φλωρεντίας. Τινὰ τῶν ἔργων του ἐπεδείχθησαν εἰς τὰς ἐν Μονάχῳ ἐκθέσεις τοῦ 1888 καὶ 1890 καὶ ἐπῃνέθησαν μεγάλως. Ἐξωγράφησε καὶ τὴν προσωπογραφίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας Οὐμβέρτου. —Ω.

—**Τζέλλι** (Gelli), ***Ἰάκωβος*.** Ἰταλὸς στρατιωτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Πίζαν, τὸ Τουρῖνον καὶ τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Μοδένης. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς πολλὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν μονομαχίαν καὶ τὴν ὁπλομαχητικήν, προσέτι δέ: «Ἐγχειρίδιον τοῦ μπιλιάρδου» (1894), «Φιλοτελικὸν λεξικὸν» (1894) κ. ἄ. —Ω.

—**Τζέλλι** (Gelli), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής*.** Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1493—1563). Ἦτο ῥάπτης, σχεδὸν

Digitized by Google

δ' αὐτοδιδάκτως ἀπέκτησε πολυσχιδῆ μόρφωσιν. Τῷ 1548, πρόεδρος ὢν τῆς Φλωρεντινῆς Ἀκαδημίας, εἰς δημοσίας αὐτῆς συνεδρίας ἡρμήνευσε τὴν «Θείαν Κωμῳδίαν» τοῦ Δάντου. Τὰ μαθήματα ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1551 καὶ ἐπανεξεδόθησαν πολλάκις. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων του μνημονευτέοι οἱ ἀξιόλογοι φιλοσοφικοὶ διάλογοι: «Τὸ καλάθι» (1543), «Αἱ ἰδιοτροπίαι τοῦ βαρελλᾶ» (1548), «Ἡ Κίρκη» (1549), «Ἡ πλάνη» (1556). Τελευταία ἔκδοσις τῶν ἁπάντων του τῷ 1855. —ω.

Τζέλλικο *ὄφ Σκάπα* (Jellicoe of Scapa), *Ἰωάννης. ὑποκόμης* —. Ἄγγλος ναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1855 Εἰσῆλθεν εἰς τὸ ναυτικὸν τῷ 1872, ὅπου ἔδειξεν ἐνωρὶς δείγματα ἐξαιρετικῆς ἱκανότητος, ἐπιδοθεὶς ἰδιαιτέρως εἰς τὸ πυροβολικόν. Ἐπὶ πλοίων συνεχῶς ὑπηρετῶν, ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1898 νὰ κυβερνᾷ μεγάλα πλοῖα καὶ ἀπὸ τοῦ 1907, ὅτε προήχθη εἰς ὑποναύαρχον, μοίρας. Ἅμα τῇ κηρύξει τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ μεγάλου στόλου, τὴν ὁποίαν διετήρησεν ἐπὶ δύο καὶ πλέον ἔτη ὑπὸ περιστάσεις ἐξαιρετικῶς δυσμενεῖς. Εὑρισκόμενος ἐπὶ κεφαλῆς ἑνὸς στόλου μὴ ὑπερέχοντος πολὺ τοῦ γερμανικοῦ καὶ ἔχων νὰ ἀντιπαλαίσῃ κατὰ πλείστων κινδύνων, ἔπρεπε συνεχῶς νὰ διατηρῇ τὴν ὑπεροχήν, χωρὶς νὰ τοῦ εἶναι δυνατὴ ἡ καταναυμάχησις τοῦ ἀντιπάλου στόλου, ἐφ' ὅσον οὗτος ἦτο κεκλεισμένος ἐντὸς τῶν ἀπαραβιάστων βάσεων αὐτοῦ. Ὅταν κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς *Γιουτλάνδης* (βλ. λ.) συνηντήθη διὰ πρώτην καὶ τελευταίαν φορὰν μὲ τὸν γερμανικὸν στόλον, δὲν κατώρθωσε νὰ καταστρέψῃ αὐτόν, ἀλλὰ τοὐναντίον ὑπέστη ζημίας τριπλασίας τῶν ὅσων ἐπέφερε, κατακριθεὶς δριμέως μετὰ τὴν ναυμαχίαν. Ὑπεστηρίχθη ὅτι ὅσον καλὸς ὀργανωτὴς ὑπῆρξεν τόσον κακὸς τακτικὸς ἐνεφανίσθη. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι διοικῶν τὸν μεγαλύτερον στόλον, τὸν ὁποῖον εἶδε ποτὲ ἡ θάλασσα συγκρουόμενον καὶ γνωρίζων ὅτι τὸ παραμικρότερον σφάλμα του ἠδύνατο νὰ εἶναι καταστρεπτικὸν διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ὁλόκληρον τὸν συμμαχικὸν συνδυασμόν της, ἐνήργει μετὰ περισκέψεως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεσπισμένης ἐν τῷ ἀγγλικῷ ναυτικῷ τακτικῆς. Ἐκ χαρακτῆρος ψύχραιμος, προυτίμησε νὰ ἀποφύγῃ τὰς ριψοκινδύνους κινήσεις, προσπαθῶν ἀποκλειστικῶς νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑπερέχουσαν θέσιν του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἀπολύτως επέτυχεν. Ἦσαν τόσον δυσμενεῖς δι' αὐτὸν αἱ συνθῆκαι τῆς ναυμαχίας, ὥστε νὰ εἶναι βέβαιον ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν συγχρόνων του θὰ ἐνήργει καλύτερον. Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἀντικατεστάθη εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ μεγάλου στόλου ὑπὸ τοῦ Μπῆττυ, διορισθεὶς πρῶτος λόρδος ναύαρχος. Τὴν θέσιν ταύτην διετήρησε μέχρι τέλους τοῦ 1917 Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἔλαβε τὰς εὐχαριστίας τῶν βουλῶν, τὸν τίτλον τοῦ ὑποκόμιτος τοῦ Σκάπα καὶ 50.000 λίρας ὡς δῶρον. Τῷ 1920 διωρίσθη διοικητὴς τῆς Νέας Ζηλανδίας. Ἔγραψεν: «Ὁ μέγας στόλος» (1919) καὶ «Ἡ κρίσις τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου» (1920). κ. β. π.

Ἰωάννης Τζέλλικο.

Τζέλλιμπραντ (Gellibrand), *Ἰωάννης*. Ἄγγλος ἀστρονόμος καὶ μαθηματικὸς (1597—1637). Ἐγκαταλιπὼν τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1627 ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ Gresham ἐν Ὀξφόρδῃ. Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων του ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ ἀποπεράτωσις καὶ δημοσίευσις τῆς «Trigonometria Brittanica» τοῦ Briggs (1633). σ. π.

Τζελοὺμ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Δζελούμ*.

Τζὲμ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἔμπα*.

Τζέμα (ἡ) *[Γλωσσολ.]*. Μία τῶν γλωσσῶν τῆς νειλοτσαδικῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας (βλ. *Μάμπα*).

Τζεμὰλ *Ἀχμὲτ πασᾶς*· βλ. *Δζεμάλ*.

Τζεμαλεδδὶν· βλ. λ. *Δζεμαλεδδίν*.

Τζεμαλῆ· βλ. λ. *Δζεμαλῆ*.

Τζεμέλλι (Gemelli). *Αὐγουστῖνος*. Ἰταλὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1880. Διετέλεσεν ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς ἱστολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παβίας καὶ ὑφηγητὴς τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Τουρίνου. Εἶτα εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν καὶ ἵδρυσε τὰ περιοδικά: «Ἐπιθεώρησις νεοσχολαστικῆς φιλοσοφίας», ὄργανον τῆς ἰταλικῆς ἑταιρείας φιλοσοφικῶν καὶ ψυχολογικῶν σπουδῶν, καὶ «Ζωὴ καὶ σκέψις». Εἶναι ὁ σπουδαιότατος τῶν προπαγανδιστῶν τοῦ νεοσχολαστικισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ θεωρεῖται ἁρμοδιώτατος εἰς τὰ βιολογικὰ καὶ ἰατρικὰ ζητήματα. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς «Τὸ αἴνιγμα τῆς ζωῆς καὶ οἱ νέοι ὁρίζοντες τῆς βιολογίας» (1909, 6' ἔκδ. 1914), «Περὶ τοῦ προβλήματος τῆς γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου» (1914), «Θρησκεία καὶ ἐπιστήμη» (1920), «Αἱ περὶ τῆς ἐγκληματικότητος νεώτεραι διδασκαλίαι» (γ' ἔκδ. 1920), «Ἡ γένεσις τῆς οἰκογενείας» (1921) κ. ἄ. π. —ω

—**Τζεμέλλι-Καρέρι** (Gemelli-Careri), *Ἰωάννης-Φραγκῖσκος*. Ἰταλὸς περιηγητὴς (1651—1725). Ἐξετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1693 μέχρι τοῦ 1698 τὴν περίοδον τῆς γῆς, διασχίσας τὴν Τουρκίαν, τὴν Περσίαν, τὴν Ἰνδικὴν καὶ τὴν Σινικὴν καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν Φιλιππίνων νήσων, τῆς Καλιφορνίας καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Τὴν περιήγησίν του ταύτην ἀφηγήθη εἰς τὸ ἀξιοπερίεργον ἔργον του «Περίοδος τῆς γῆς» (ἐν Νεαπόλει, 1699—1770, εἰς ἓξ τόμους), τοῦ ὁποίου ἡ φιλαλήθεια πολλαχῶς ἠμφεσβητήθη, ὑπερημύνθη ὅμως αὐτῆς ὁ Ἀλέξανδρος φὸν Χοῦμπολτ, τοῦ ὁποίου τὴν γνώμην ἀσπάζονται καὶ πάντες οἱ νεώτεροι περιηγηταί. —ω.

Τζεμὶλ *Μεχμὲτ πασᾶς*· βλ. λ. *Δζεμίλ*.

Τζεμινιάνι (Geminiani), *Φραγκῖσκος*. Ἰταλὸς βιολιστής, συνθέτης καὶ μουσικολόγος (1667—1762). Ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων βιολιστῶν τῆς Ἰταλίας, οἵτινες διεμόρφωσαν τὴν κλασσικὴν σχολὴν τοῦ βιολίου. Διάσημος ἤδη, ἐγκατεστάθη τῷ 1714 ἐν Λονδίνῳ. ὁπόθεν ἀπεμακρύνθη μόνον κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 1749—1755, καθ' ἣν ἔζησεν ἐν Παρισίοις, ἵνα καὶ πάλιν ἐπανέλθῃ εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ὡς συνθέτης ὁ Τζεμινιάνι ἐχρησιμοποίησεν ἐκ τῶν πρώτων τὰ σημεῖα τῆς ἐντάσεως τοῦ ἤχου. Οὕτως εἰς τὴν περίφημον αὐτοῦ μέθοδον βιολίου: «The art of playing on the violin» (1731), ἥτις εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα πραγματικὴ μέθοδος διὰ τὸ ἐν λόγῳ ὄργανον, ὁ Τζεμινιάνι χρησιμοποιεῖ τὸ σημεῖον ◀ διὰ νὰ ὑποδείξῃ τὴν ἔντασιν τοῦ ἤχου (τὸ κρεσσέντο καὶ τὸ ρινφορτσάντο) Αἱ λοιπαὶ συνθέσεις τοῦ Τζεμινιάνι εἶναι 12 σονάται διὰ βιολίον καὶ βάσιμον (1716), 12 σονάται διὰ βιολίον καὶ βάσιμον, ἔργον 4, «12 Concerti grossi» (1732) κλπ. Πλὴν τούτων ὁ Τζεμινιάνι ἔγραψε τὰ παιδαγωγικὰ ἔργα: «Lessons for the harpsichord» (γυμνάσματα διὰ κλαβικύμβαλον), «Guida harmonica» (1742), «Supplement to the guida harmonica: The art of accompainment» (1755) κλπ. γ. σ.

Τζέμιτο (Gemito), *Βικέντιος*. Ἰταλὸς γλύπτης (1852—1929). Αἰσθανθεὶς παιδιόθεν φλογερὰν κλίσιν πρὸς τὴν γλυπτικήν, ἐνεπνεύσθη κατ' ἀρχὰς ἐκ τῶν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς πατρίδος του Νεαπόλεως κλασσικῶν ἔργων. Ὁ «Μικρὸς ψαρᾶς», τὸν ὁποῖον ἐξέθεσεν ἐν Παρισίοις τῷ 1882, ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀποκάλυψις τῆς τέχνης του. Ἴσην ἐπιτυχίαν ἔσχε καὶ ὁ «Νεαρὸς νερουλᾶς». Ὁ Τζέμιτο διετέλεσε παράφρων ἐπὶ εἴκοσι δύο ἔτη, κατεχόμενος ὑπὸ μισανθρωπίας, οὐχ ἧττον κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐξετέλεσεν ἀριστοτεχνικὰ σχέδια. Τῷ 1909 ἔγινε δεκτὸς παρὰ τῷ δουκὶ τῆς Ἀόστης καὶ τῷ βασιλεῖ καὶ ἔκτοτε ἤρχισε βαθμηδὸν ν' ἀναρρωνύῃ καὶ νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἐνεργὸν καλλιτεχνικὴν ζωήν. Ἄλλα κύρια ἔργα του, πλὴν τῶν μνημονευθέντων, εἶναι: ὁ «Κάρολος Ε'», ὁ «Ποσειδῶν», ὁ «Φιλόσοφος», ὁ «Ἀλέξανδρος», ἡ «Μέλισσα» καὶ ἄλλα. —ω.

Τζέμμα *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς ἀστέρος α *Στεφάνου* (Βορείου), ὅστις ἐνιαχοῦ φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μαργαρίτα* ἢ *Μαργαρίτης*. σ. π.

Τζεμόνα (Gemona) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Βενετίᾳ, πλησίον τοῦ Οὔντινε. Κάτ. 11 000. Ἔχει λατομεῖα λευκοῦ μαρμάρου καὶ ὡραῖον καθεδρικὸν ναόν, ἔργον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. —ω.

Τζὲμπ (Jebb), *Ριχάρδος-Κλαβερχούσιος*. Εἷς τῶν μεγίστων Ἄγγλων ἑλληνιστῶν, γεννηθεὶς ἐν Dundee τῆς Σκωτίας τῷ 1841 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1905. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Cambridge, ἔνθα λαβὼν τρία βραβεῖα σπουδῶν ἐγένετο διδάκτωρ τῷ 1862. Μετὰ ἑπταετίαν ἐξελέγη αὐτόθι δημόσιος ρήτωρ (public orator), κατόπιν δ' ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Γλασκόβῃ (1875—1889) καὶ ἐν Cambridge (1887—1905). Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Θεοφράστου Χαρακτῆρες» (1870), ἐν ᾗ ἐκδόσει πλείστας διορθώσεις εἰσεδέξατο ἐκ τῆς τοῦ Κοραῆ ἐκθέσεως, γενομένης τῷ 1799, «Modern Greece» (1901), «Humanism in Education», μονογραφία περὶ τοῦ Bentley (1882) καὶ τοῦ Ἐράσμου (1890), «The Growth and Influance of Greek Poetry» (Boston 1893), «Οἱ Ἀττικοὶ ρήτορες ἀπὸ τοῦ Ἀντιφῶντος μέχρι τοῦ Ἰσαίου» (τόμοι 2, 1879), «Ὅμηρος» (εἰσαγωγὴ εἰς τὸν ποιητὴν 1886, γ' ἔκδ. τῷ 1893), «Σοφοκλῆς» μετ' εἰσαγωγῆς, κριτικῆς τοῦ κειμένου, ἐξηγητικοῦ ὑπομνήματος καὶ μεταφράσεως εἰς ἀγγλικὸν πεζὸν λόγον (τόμ 7, 1883—1896) καὶ «Βακχυλίδης» μετὰ διεξοδικῆς εἰσαγωγῆς, ὑπομνήματος καὶ μεταφράσεως ἀγγλικῆς ἐν πεζῷ λόγῳ (1905) κ. ἄ. Ἐμπεποτισμένος ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, εἶχε τὴν εὐκολίαν νὰ συνθέτῃ ἑλληνιστὶ λυρικοὺς στίχους, ὡς κατέδειξαν αἱ τρεῖς αὐτοῦ Πινδαρικαὶ ᾠδαί, ὧν ἡ τρίτη συνετέθη ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς ὀκτακοσιετηρίδος τοῦ ἐν Βονωνίᾳ πανεπιστημίου, τῷ 1888. Ἐξ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ παιδείαν, εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν τῷ 1883 νὰ ἱδρυθῇ ἐν Ἀθήναις ἡ Βρεττανικὴ σχολή. Ἀνθρωπιστής ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως, οὐ μόνον ἐν τῇ ἀριστοτεχνικῇ μορφῇ τῆς διδασκαλίας τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πνεύματι αὐτῆς, καὶ ἐν τῷ βίῳ τὸν ἀνθρωπισμὸν τοῦτον ἐφήρμοσεν. Γ. Γ

Τζεμπαῒλ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Λιβάνου (βλ. *Δζεμπαῒλ*).

τζεμπὲλ (ἀραβ.=ὄρος)· βλ. *δζεμπέλ*.

Τζεμπρετῆ. Μουσουλμᾶνος σοφὸς (βλ. *Δζεμπρετῆ*).

Τζεμσίτ. Βασιλεὺς τῆς Περσίας (βλ. *Δζεμσιτ*).

Τζὲμ-σουλτάν. Υἱὸς Μωάμεθ Β' τοῦ Πορθητοῦ (βλ. *Δζέμ*).

Τζένα *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μακεδονίας κατὰ τὰ ὅρια Ἑλλάδος καὶ Νοτιοσλαυΐας καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Μογλενῶν, ἔχον ὕψος 2.071 μ. Πρὸς δυσμὰς συνεχίζεται μετὰ τοῦ ὄρους *Βόρα* (βλ. λ.) Ι. Σ Σ.

Τζεναμπῆ· βλ. *Δζεναμπῆ*.

Τζενὰπ *Μιρζᾶ-Φὲχτ-Οὐλλάχ*. Πέρσης ποιητής (βλ. *Δζενάπ*).

Τζενάρο (Genaro). Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων, σπουδάσας εἰδικῶς τὴν σχεδιογραφίαν. Προσκληθεὶς εἰς Ἀθήναις κατὰ τὸ 1920, ἐγένετο μέλος ἐννεαμελοῦς ἐπιτροπῆς τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, ἧς ὁ πρόεδρος ἦτο ὁ Πέτρος Καλλιγᾶς. Ἡ ἐπιτροπὴ τῇ συμπράξει τοῦ Τζενάρο καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀντωνιάδου κατήρτισε τελειωτικῶς τὸ νέον σχέδιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ παρέδωκεν αὐτὸ εἰς ἐφαρμογὴν πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας τῷ 1925. Τ. Ε. Ε.

Τζενάττι (Zenatti), *Ἀλβῖνος*. Ἰταλὸς φιλόλογος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Τεργέστῃ τῷ 1859. Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν πανεπιστημίων Παδούης, Μεσσήνης καὶ Κατάνης καὶ ὑπῆρξε συνεργάτης τῶν ἐπιθεωρήσεων «Stampa» καὶ «La tribuna». Κυριώτερα ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἔργων του εἶναι: «Αἱ παραστάσεις τῶν μυστηρίων ἐν Τρεντίνῳ» (1883), «Ἱστορία τοῦ Καμπιάνο» (1884), «Λαϊκὰ τραγούδια τοῦ Τρεντίνου κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα» (1891), «Ἡ ποιητικὴ σχολὴ τῆς Σικελίας» (1894), «Βίκτωρ Ἀλφιέρι» (1904), «Λάουρα» (1904), «Παλαιοὶ στιχουργοὶ τῆς Παδούης» (1904) κλπ. Χ. Δ.

Τζενέλλι (Genelli), *Μποναβεντούρα*. Γερμανὸς σχεδιαστὴς καὶ ζωγράφος (1798—1868). Τὰ πρῶτα μαθήματα ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρός του *Ἰανοῦ Τζενέλλι* (1771—1813), συνεπλήρωσε δὲ τὴν καλλιτεχνικήν του κατάρτισιν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Βερολίνου καὶ παρὰ τῷ θείῳ του ἀρχιτέκτονι *Χριστιανῷ Τζενέλλι* (1763—1823) Εἰργάσθη ἐπὶ μακρὸν ἐν Ρώμῃ, Μονάχῳ καὶ Βαϊμάρῃ Ἐξετέλεσε μακρὰν σειρὰν ἔργων, ἐν οἷς ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουσι τριάκοντα τέσσαρα σχεδιάσματα ἐμπνευσθέντα ἐκ τῆς «Θείας κωμῳδίας» τοῦ Ντάντε (1840), τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἐκ τῶν ἐπῶν τοῦ Ὁμήρου (1844), ἕτερα ἐκ τοῦ βίου μιᾶς μαγίσσης (1850) καὶ ἑνὸς καλλιτέχνου (1867) κλπ Ἡ τέχνη του διακρίνεται διὰ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ σχεδίου, τὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν ἐντέλειαν τῆς συνθέσεως. Ι. Μ. Π.

Τζενερᾶδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πεύκης (πρῴην Στρούζης) τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 337. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Κορυδαλόν*.

Τζενεράλι (Generali), *Πέτρος*. Ἰταλὸς μουσουργὸς (1783—1832). Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς μελοδραματικὸς συνθέτης διὰ τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος «Οἱ γελοῖοι ἐρασταὶ» (1800). Σύγχρονος τοῦ Ροσσίνι, ὁ Τζενεράλι δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπισκιασθῇ ὑπὸ τούτου, ὥστε ἐκ τῶν 52 μελοδραμάτων αὐτοῦ μόνον τὸ «I baccanali di Roma» (1815) ἐσημείωσεν ἐπιτυχίαν ὑπερβᾶσαν τὰ σύνορα τῆς Ἰταλίας. Διετέλεσε (1817—1821) διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ θεάτρου τῆς Βαρκελώνης, ἐγένετο δὲ γνωστὸς καὶ ὡς συνθέτης ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς διὰ πολλῶν λειτουργιῶν, ψαλμῶν, τοῦ ὀρατορίου «Ἰεφθὰ» κ. λ. π. Γ. Σ.

τζενεράλια, ἢ *τζενεράρια* (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σποδόφυτον* (βλ. λ.).

Τζενερόζο (Generoso) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἑλβετίας, ἀνῆκον εἰς τὰς Ἄλπεις τοῦ Τεσσίνου,

Digitized by Google

ὕψους 1.704 μέτρων, μεταξὺ τῶν λιμνῶν Λουγκάνο καὶ Κόμο. Ἔχει σιδηρόδρομον καὶ θαυμασίαν θέαν τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Ἄλπεων ἀπὸ Σαβοΐας μέχρι Μπερνίνας. —Ω.

τζένια (τά). Εἰδικὸς τρόπος ἁλιείας τῆς θηλείας κεφάλου (μπάφας) ἐν Μεσολογγίῳ. Γίνεται κατὰ τὸν Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον καὶ συνίσταται εἰς τὴν εἰδικὴν διασκευὴν τῶν σημείων τῶν ἰχθυοτροφείων, ὥστε νὰ συλλαμβάνωνται κατ' ἀγέλας οἱ κέφαλοι. Χ. Γ. Ε.

Τζένια *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ζένια.*

Τζενίβα (Geneva) */Γεωγρ./.* Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας Ὑόρκης. Κάτ. (1928) 18.000 Εἶναι σιδηροδρομικὸς κόμβος καὶ ἔχει σπουδαίαν δενδροκομίαν καὶ ἀνθοκομίαν, ὡς καὶ σημαντικὴν βιομηχανίαν. —Ω

Τζενὶν *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Παλαιστίνης (βλ. *Δζενίν*).

Τζένκινσον. Εὐγενὴς οἰκογένεια Ἄγγλων πολιτικῶν (βλ. λ. *Λίβερπουλ,* κόμιτες τῆς —).

Τζένκς (Jenks), ***Ἱερεμίας-Οὐΐππλ.*** Ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1856. Ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Μίτσιγκαν καὶ τῆς Φιλαδελφείας φιλολογίαν καὶ κατόπιν νομικὰ καὶ διετέλεσε κατ' ἀρχὰς καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ κατόπιν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἰνδιάνας καὶ ἀλλαχοῦ. Διηύθυνε πλείστας κρατικὰς οἰκονομικὰς ὑπηρεσίας ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς διεθνεῖς οἰκονομικὰς ἐπιτροπὰς καὶ ἔγραψε πολλὰ οἰκονομολογικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Τὸ πρόβλημα τῶν τράστ» (1900), «Αἱ μεγάλαι περιουσίαι» (1906), «Ἀρχαὶ πολιτικῆς οἰκονομίας» (1909), «Τὸ πρόβλημα τῆς μεταναστεύσεως» (1913, ἕκτη ἔκδοσις 1925), «Αἱ ἐπιχειρήσεις καὶ αἱ κυβερνήσεις» (1917), κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

Τζεννάρι (Gennari), ***Βενέδικτος,*** ἐπικαλούμενος *ὁ πρεσβύτερος.* Ἰταλὸς ζωγράφος (1550—1610). Ἀνῆκεν εἰς τὴν βολωνικὴν σχολὴν καὶ ἦτο διδάσκαλος τοῦ Γκουερτσῖνο. Ἐξετέλεσε πολλὰς προσωπογραφίας καὶ θρησκευτικὰ θέματα. Ἐκ τῶν ἔργων του μνημονευτέα κατ' ἐξοχήν: «Ὁ Χριστὸς εἰς Ἐμμαοὺς» (Τσέντο), «Βάπτισις ἑνὸς βασιλέως ὑπὸ τοῦ ἁγίου Δαμιανοῦ» (Βονωνία), «Ἡ παρθένος θηλάζουσα τὸ βρέφος» (Λοῦβρον), «Ἅγιος Πέτρος» (Περουγία). —Ω

—**Τζεννάρι** (Gennari), ***Βενέδικτος,*** ἐπικαλούμενος *ὁ νεώτερος.* Ἰταλὸς ζωγράφος (1633—1715), υἱὸς τοῦ ζωγράφου *Ἡρακλέους Τζεννάρι,* μαθητὴς καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Γκουερτσῖνο. Διετέλεσε ζωγράφος τῆς αὐλῆς τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ Καρόλου Β' καὶ Ἰακώβου Β', εἶτα μετέβη εἰς Γαλλίαν, ὅπου εἰργάσθη διὰ τὸν Λουδοβῖκον ΙΔ' καὶ τὸν δοῦκα τῆς Ὀρλεάνης. Ἐπέστρεψεν εἰς Ἰταλίαν μετὰ εἰκοσαετῆ ἀπουσίαν, κομίζων τὴν ἐπίδρασιν τῆς φλαμανδικῆς σχολῆς, ἣν δεικνύουσι τὰ τελευταῖα ἔργα του. Οἱ γνωστότατοι τῶν πινάκων του εἶναι: «Ἀφροδίτη καὶ Ἄδωνις» (Λονδῖνον), «Ἅγιος Ἱερώνυμος» (Βιέννη), «Τωβίας» (Μαδρίτη), «Κόρη κτενίζουσα Ἔρωτα» (Δρέσδη). —Ω

—**Τζεννάρι** (Gennari), ***Ἡρακλῆς.*** Ἰταλὸς ζωγράφος (1597—1658), υἱὸς τοῦ ζωγράφου *Βενεδίκτου Τζεννάρι τοῦ πρεσβυτέρου* καὶ μαθητὴς καὶ γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Γκουερτσῖνο. Ἐπεδόθη κυρίως εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν ἔργων τοῦ διδασκάλου του, τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων τούτων κυκλοφοροῦσιν ἔτι σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Γκουερτσῖνο. —Ω

—**Τζεννάρι** (Gennari), ***Ἰωσήφ.*** Ἰταλὸς λόγιος (1721—1800). Ἦτο μέλος τῆς ἐν Παταβίῳ Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, γραμμάτων καὶ τεχνῶν. Συνειργάσθη εἰς τὰ «Νέα ὑπομνήματα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς λογοτεχνίας» τοῦ Τζανέττι καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰ φυλλάδια. Ἔγραψε προσέτι «Χρονικὰ τῆς πόλεως Παταβίου» (1804, εἰς τρία μέρη) κ. ἄ. —Ω

— **Τζεννάρι** (Gennari), ***Λουκιανός.*** Ἰταλὸς δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1892. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας ἐν τῇ Ἐπιστημονικῇ καὶ Λογοτεχνικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Μιλάνου ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1917, διευθυντὴς τῆς ἐπιθεωρήσεως «Arte e Vita» καὶ συνεργάσθη εἰς διάφορα ἰταλικὰ καὶ γαλλικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Εἶναι θεατρικὸς καὶ λογοτεχνικὸς κριτικὸς τοῦ «Momento». Ἔγραψε: «Ποίησις πίστεως καὶ σκέψεως νίκης» (1916), «Φογκατσάρο» (1918), «Ἡ ἄγνωστος γυνή», μυθιστόρημα (1922), θεατρικά τινα ἔργα κ. ἄ. —Ω.

Τζεννάρο (Gennaro), ***Ἰωσὴφ-Αὐρήλιος.*** Ἰταλὸς νομομαθὴς (1701—1761). Κάτοχος πολυσχιδοῦς παιδείας καὶ βαθὺς γνώστης τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ τῶν νόμων τῆς πατρίδος του Νεαπόλεως, κατέλαβε πολλὰ ἀνώτερα ἀξιώματα καὶ ἦτο εἷς ἐκ τῶν συντακτῶν τοῦ Καρολείου κώδικος. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, ὧν τὸ κυριώτατον, «Ἡ πολιτεία τῶν νομομαθῶν», εἰκονίζει φαντασιώδη πολιτείαν κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ρωμαϊκῆς. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Νεαπόλει τῷ 1767 εἰς 4 τόμους. —Ω.

Τζέννερ (Jenner), ***Ἐδουάρδος.*** Ἄγγλος ἰατρός, ὁ ἐφευρέτης τῆς δαμαλίδος (1749—1823). Πρώτη ἐνδιαφέρουσα αὐτοῦ ἐργασία ὑπῆρξεν ἡ διασάφησις σκοτεινοῦ τινος σημείου τῆς ὀρνιθολογίας, ἀφορῶντος τὸν κόκκυγα («Φυσικὴ ἱστορία τοῦ κόκκυγος», Λονδῖνον 1798). Διὰ τὴν ἐργασίαν του ταύτην ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ μέλους τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου. Τόσον ὅμως ἡ ἐργασία του αὐτὴ ὅσον καὶ αἱ λοιπαὶ πρωτότυποι αὐτοῦ περὶ φυματιάσεως, ἐμετικῆς τρυγὸς καὶ στηθάγχης ἐπεσκιάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου διὰ τῆς μεγάλης ἐφευρέσεώς του, τοῦ *δαμαλισμοῦ* (βλ. λ.) καὶ ἐμβολιασμοῦ (1796).

Ἐδουάρδος Τζέννερ.

Ἡ πρώτη αὐτοῦ ἐργασία περὶ ἐνοφθαλισμοῦ τῆς δαμαλίδος, ἥτις ἔκτοτε ἀντικατέστη διὰ τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῆς εὐλογίας, ἐδημοσιεύθη τῷ 1798 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἔρευναι ἐπὶ τῶν αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων τῆς εὐλογίας τῆς δαμαλίδος κλπ.» καὶ μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ λατινικήν. Πρὸς τιμὴν τοῦ Τζέννερ οἱ φίλοι του προέβησαν εἰς τὴν κοπὴν ἀναμνηστικοῦ μεταλλίου, ἐδέχθη πλείστας ἐπισήμους τιμητικὰς διακρίσεις καὶ χρηματικὰ δῶρα, μνημεῖα ἀνηγέρθησαν πρὸς τιμήν του ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἡ δ' ἀγγλικὴ βουλὴ ἐψήφισεν αὐτῷ εὐχαριστήρια ἐξ ὀνόματος τῆς πατρίδος. Ὁ Τζέννερ ἐγένετο μέλος τῶν πλείστων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν τῆς Εὐρώπης. Ο. Ρ.

τζεννὲτ (ἀραβ.=κῆπος)· βλ. *δζεννέτ.*

Τζένο (Zeno). Εὐγενὴς βενετικὸς οἶκος, τοῦ ὁποίου ἱκανὰ μέλη περιεβλήθησαν ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς ἐν Ἑλλάδι φραγκοκρατίας διάφορα σημαντικὰ ἀξιώματα. Ἐκ τούτων, ὧν τὸ ὄνομα ἐξηλληνίσθη εἰς *Τζένος* ἢ *Ζένος,* γνωστότεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: —1) ***Μαρῖνος.*** Οὗτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δόγη Ἐρρίκου Δανδόλου (1205), ἐκλεγεὶς ἄρχων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετῶν, ἐπέτυχε τὴν ἐπέκτασιν καὶ ἀναγνώρισιν τῶν βενετικῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ προνομίων παρὰ τοῦ Λατίνου αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐρρίκου.

—2) ***Μαρῖνος,*** δοὺξ τῆς Κρήτης. Ἐφονεύθη τῷ 1274 ἀγωνιζόμενος νὰ καταστείλῃ τὴν μεγάλην τῶν Κρητῶν κατὰ τῶν Βενετῶν ἐπανάστασιν (1268—1274), τῆς ὁποίας ἀρχηγοὶ ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ Γεώργιος καὶ Θεόδωρος Χορτάτζαι.

—3) ***Πέτρος,*** δοὺξ τῆς Κρήτης, διαδεχθεὶς τὸν Μαρῖνον Μοροζίνην. Ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα τοῦ *Μαρίνου* (ἀρ. 2) κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἀλλ' ἐν τέλει, διὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωήν του, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ ἐντὸς τῶν ὀχυρῶν τειχῶν τοῦ Χάνδακος.

—4) ***Κάρολος.*** Ἱερεὺς καὶ ἐν ταὐτῷ ἀγχίνους πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ στρατηγὸς ἀνδρεῖος καὶ ἐπιδέξιος (1334—1418). Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς ὡς στρατιωτικὸς διαφόρους Ἰταλοὺς ἡγεμόνας, ἀκολούθως δὲ ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα. Εἰς τοῦτον εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ φύλαξις τοῦ πολιορκουμένου κάστρου τῶν Πατρῶν, καθ' ὃν χρόνον ἡ πόλις αὐτή, μεσοῦντος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀγγέλου Ἀτζαϊώλη. Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τῆς φρουρᾶς καὶ διαταγὴν τοῦ διαγνόντος τὴν στρατηγικὴν αὐτοῦ ἰδιοφυΐαν ἀρχιεπισκόπου, ἐπέπεσεν ὁ Κάρολος τῷ 1366 μετ' ἀκαθέκτου ἀνδρείας κατὰ τῶν δῃούντων τὰ πλούσια περίχωρα τῶν Πατρῶν στρατευμάτων τῆς προβαλλούσης κυριαρχικὰ ἐπίσης δικαιώματα ἐπὶ τῶν Πατρῶν Μαρίας τῆς Βουρβωνικῆς καὶ τοῦ υἱοῦ της Οὔγωνος Λουσινιανοῦ, καὶ ὄχι μόνον ὑπερημύνθη τῶν Πατρῶν ἐπιτυχῶς ἐπὶ ἓξ μῆνας, ἀλλ' ἀποκρούσας ἐν τέλει ὁριστικῶς τὰ πολιορκητικὰ στρατεύματα μετέφερε τὸν πόλεμον ἐκ τῆς Ἀχαΐας ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Ναυαρίνου, ἔνθα εἶχον καταφύγει ἡ Μαρία καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς καὶ ὅπου διέτριβε δεσμώτης ὁ βαΐλος τοῦ αὐτοκράτορος Φιλίππου. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου, ἠναγκάσθη ν' ἀποστῇ τοῦ ἐγχειρήματος ἕνεκα αἰφνιδίας ἐμφανίσεως εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ναυαρίνου ἰσχυροῦ στόλου ὑπὸ τὸν κόμιτα Ἀμεδαῖον ΣΤ' τῆς Σαβοΐας, σπεύσαντα εἰς βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης συγγενοῦς του Μαρίας Βουρβωνικῆς ἐκ τῆς πλησίον Κορώνης, ἔνθα συνέπεσε νὰ σταθμεύῃ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στόλου κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐκστρατείαν του. Τῇ μεσολαβήσει δὲ τοῦ Σαβαυδοῦ κόμιτος, κληθέντος ὡς διαιτητοῦ, ἡ μὲν Μαρία παρῃτήθη πασῶν τῶν περὶ τῶν Πατρῶν ἀξιώσεών της καὶ ἀνεγνώρισε τὸν ἀρχιεπίσκοπον ὡς ἀνεξάρτητον ἡγεμόνα τῆς πόλεως, οὗτος δὲ ἔστερξε νὰ καταβάλῃ εἰς αὐτὴν χρηματικὴν ἀποζημίωσιν. Ἡ ἀνεύρεσις δὲ τῶν χρημάτων ἀνετέθη εἰς τὸν περὶ πάντα ἱκανὸν Κάρολον, ὅστις ἐκάλεσεν εἰς συνεισφορὰν τοῦ ἀπαιτουμένου ποσοῦ τοὺς κατοίκους τῆς πλουσίας τότε καὶ ἐν ἐμπορικῇ ἀκμῇ εὑρισκομένης Γλαρέντζας. Ἀλλ' ἱππότης τις τῆς πόλεως ἐμέμφθη αὐτὸν ἐπὶ προδοσίᾳ, ὡς συνάψαντα εἰρήνην ἐπὶ ὅροις, τοὺς ὁποίους ἐκεῖνος ἐθεώρει λίαν βαρεῖς. Ὁ Κάρολος, λησμονήσας τὸν ἱερατικὸν χαρακτῆρά του, δὲν ὤκνησε νὰ καλέσῃ τὸν κατήγορον εἰς μονομαχίαν, δι' ὃ καὶ καθῃρέθη τῆς ἱερωσύνης ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραιτήσῃ τὰς ἄλλας αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησιαστικὰς ἐπικαρπίας. Τῇ μεσολαβήσει ὅμως τῆς βασιλίσσης τῆς Νεαπόλεως Ἰωάννας Α' ὁ αὐτοκράτωρ Φίλιππος Β' ὁ ἐκ Τάραντος ἀπένειμε τότε πρὸς τὸν Κάρολον, πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του, τὸ ἀξίωμα τοῦ βαΐλου τῆς Ἀχαΐας. Διετέλεσε δ' ὡς τοιοῦτος ὁ Κάρολος ἐπὶ τρία συνεχῆ ἔτη, ὅπως βοηθήσῃ τὸν παλαιὸν αὐτοῦ προστάτην, τὸν ἡγεμόνα ἀρχιεπίσκοπον, «διά τε τῆς χειρὸς καὶ τῶν συμβουλῶν». Ὁ Κάρολος ἐγκατασταθεὶς βραδύτερον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπεδόθη εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις. Συνδεθεὶς αὐτόθι μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου Ε' τοῦ Παλαιολόγου, ὅστις εἶχε τότε ἐκθρονισθῆ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀνδρονίκου Δ' καὶ ἐγκλεισθῆ εἰς τὸν πύργον τοῦ Ἀνεμᾶ, προέτεινεν εἰς αὐτὸν νὰ τὸν ἀπελευθερώσῃ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς παραχωρήσεως εἰς τὴν Βενετίαν τῆς νήσου Τενέδου. Μετά τινας ματαίας ἀποπείρας ἀπελευθερώσεως τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ Τζένο κατέλαβε τὴν Τένεδον (1376) καὶ κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ αὐτὴν νικηφόρως ἐναντίον τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου, ἐπιτεθέντος πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς τὸ ἐπόμενον ἔτος. Ὅτε ἐξερράγη ὁ πόλεμος τοῦ Κιότζα μεταξὺ Οὔγγρων, Γενουησίων καὶ Παδουανῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν Βενετῶν ἀφ' ἑτέρου, ὁ Τζένο διετάχθη ὑπὸ τοῦ δόγη νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ Τρεβίζο ἐναντίον τῶν πολιορκούντων αὐτὸ Οὔγγρων. Τῷ 1379 ἀνέλαβε, μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Πόλας, τὴν διοίκησιν 8 γαλερῶν, ἐνεδρεύων δέ, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στολίσκου τούτου, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Σικελίας, ἐπέφερε μεγάλην φθορὰν εἰς τὸν στόλον τῶν Γενουησίων καὶ ἐπέδραμε τὰς ἀκτὰς τῆς Λιγουρίας. Διερχόμενος ἀκολούθως ἐκ Κύπρου, μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Βηρυτόν, ὁπόθεν ἐπρόκειτο νὰ συνοδεύσῃ μεγάλην ἀποστολὴν ἐμπορευμάτων, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι οἱ Γενουήσιοι εἶχον ἀποκλείσει τὴν Βενετίαν, ἀσθενῶς ὑπερασπιζομένην ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Πιζάνι, ἐπανῆλθεν ἐν τάχει εἰς Ἰταλίαν καὶ κατώρθωσε διὰ τῆς ἐπεμβάσεώς του νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης εἰρήνης μεταξὺ Βενετίας καὶ Γενούης (1381), ὁ Τζένο, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Γκαλέας Βισκόντι, διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ διοικητὴς τοῦ Μιλάνου καὶ εἶτα πρεσβευτὴς εἰς Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν. Ἐπιστρέψας μετὰ πενταετίαν εἰς Βενετίαν, ἐπεφορτίσθη τῷ 1403 νὰ ἐπιτηρῇ τὸν Γάλλον ναύαρχον Μπουσικό, ὅστις παρέπλεε τὰς ἀκτὰς τοῦ Μορέως, κατώρθωσε δὲ νὰ συναντήσῃ καὶ καταναυμαχήσῃ αὐτὸν ὁλοσχερῶς. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν κατὰ ξηρὰν στρατοῦ καὶ ἐνίκησε τὸν ἡγεμόνα τῆς Παδούης Φραγκῖσκον ντὲ Καρρέρα. Κατὰ τὴν λεηλασίαν ὅμως τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Φραγκίσκου εὑρέθη ἀναγραφόμενον εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὅτι εἶχε καταβάλει εἰς τὸν Τζένο 400 δουκᾶτα. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τεκμηρίου τούτου ἀπηγγέλθη κατηγορία ἐπὶ δωροδοκίᾳ ἐναντίον τοῦ Τζένο, ὅστις κατεδικάσθη εἰς διετῆ ἐγκάθειρξιν (1406). Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του μετέβη εἰς Παλαιστίνην, ὁπόθεν ἐκλήθη τῷ 1410 εἰς βοήθειαν τῶν Λουσινιὰν τῆς Κύπρου, ἀπαλλάξας δ' αὐτοὺς ἀπὸ τὴν προσβολὴν τῶν Γενουησίων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

—5) ***Ἀνδρέας.*** Βαΐλος τῆς Εὐρίπου (1381—1383), ὅστις μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου Ντάλλε-Κάρτσερη ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Κρίσπη, ἀναγορεύσαντος ἑαυτὸν εἰς δοῦκα, ἔλαβε δραστηρίως, εὐθὺς μετὰ τὸ πραξικόπημα, τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ βενετικῶν κτήσεων.

—6) ***Πέτρος,*** υἱὸς τοῦ Ἀνδρέου. Οὗτος, νυμφευθεὶς τῷ 1384 τὴν Πετρονίλλαν, κόρην τοῦ δουκὸς τοῦ Ἀρχιπελάγους Φραγκίσκου Α' Κρίσπη, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ὡς προῖκα πλὴν τῆς Σύρου καὶ τὴν Ἄνδρον, ἀφαιρεθεῖσαν ἀπὸ τῆς δουκάσσης αὐτῆς Μαρίας Σανούδου. Ἀναδειχθεὶς οὕτω δυνάστης τῆς Ἄνδρου (1384—1427) καὶ διακριθεὶς πολλαχῶς ὡς διπλωμάτης ἀπαράμιλλος περὶ ἐν τοῖς σκολιοῖς πολιτικοῖς πράγμασι τῆς Ἀνατολῆς, προσέφερε πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν Βενετίαν κατὰ τὴν διαπραγμάτευσιν σπουδαίων πολιτικῶν ὑποθέσεων μετά τε τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μανουὴλ καὶ τοῦ σουλτάνου Μούσα, οὕτως ὥστε ἐλέχθη περὶ αὐτοῦ ὅτι «ἤθελεν ἀφήσει μέγα ὄνομα ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἂν ἀντὶ τῆς Ἄνδρου ἐκυριάρχει μεγαλυτέρας χώρας»,

Digitized by Google

Ἐπὶ τοσοῦτον δ' ηὔξησεν ἡ δύναμίς του, ὥστε μετ' οὐ πολὺ ἀνηγορεύετο δοὺξ τῆς Ἄνδρου, τίτλος, τὸν ὁποῖον μόνος αὐτὸς ἔφερεν ἐκ πάντων τῶν δυναστῶν τῆς Ἄνδρου. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἄνδρῳ οἱ ἔκτοτε ἐποικισθέντες καὶ διαμένοντες μέχρι σήμερον εἰς τὰ βόρεια διαμερίσματα τῆς νήσου Ἀλβανοί. Ἀπέθανε τῷ 1427.

—7) ***Ἀνδρέας***. Πρωτότοκος υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ δουκὸς τῆς Ἄνδρου Πέτρου Τζένου, κυριαρχήσας τῆς Ἄνδρου ἐπὶ μίαν δεκαετίαν (1427—1437).

—8) ***Γουλιέλμα*** (χήρα τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7), ἡ ὁποία συλληφθεῖσα καὶ ἐγκλεισθεῖσα εἰς τὸ ἀρχαῖον κάστρον τῆς Ἄνδρου ἐξηναγκάσθη διὰ τῆς βίας νὰ ὑπογράψῃ ἔγγραφον, δι' οὗ ὑπέσχετο νὰ συζεύξῃ ἐντὸς πέντε ἐτῶν τὴν θυγατέρα της καὶ ἐπίκληρον διάδοχον τοῦ Ἀνδρέου Τζένου Πετρονίλλαν, οὖσαν ἀκόμη παιδίσκην, μετὰ τοῦ νεαροῦ ἀνεψιοῦ της δουκὸς τῆς Νάξου Ἰακώβου Β' Κρίσπου καὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν ὡς προῖκα τὴν νῆσον Ἄνδρον.

—9) ***Μᾶρκος***. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ δουκὸς τῆς Ἄνδρου Πέτρου Τζένου, διατελέσας κατὰ τὸ 1421 δήμαρχος ἐν Ραβέννῃ, ἀπὸ τοῦ 1424 μέχρι τοῦ 1426 διοικητὴς τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Ναυπλίας, κατὰ δὲ τὸ 1432 πρέσβυς παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Σιγισμόνδῳ, παρὰ τοῦ ὁποίου περιεβλήθη καὶ μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἱππότου.

—10) ***Φραγκῖσκος***. Πρεσβύτερος υἱὸς καὶ κληρονόμος τοῦ προαναφερθέντος Μάρκου, διεκδικῶν κατὰ τὸ 1465 διαφόρους ἐπὶ τῆς Ἄνδρου χρηματικὰς ἀξιώσεις.

—11) ***Βαλέριος***. Σύμβουλος τοῦ βαΐλου τῆς Εὐρίπου Φαντίνου Πιζάνη (1438—1440).

—12) ***Καντιάνα*** (Cantiana). Πλουσία θυγάτηρ καὶ κληρονόμος τοῦ Μάρκου Τζένου, λαβοῦσα τῷ 1530 ὡς σύζυγον τὸν δυνάστην τῆς Ἄνδρου Κρουσῖνον Γ' Σομμαρίπαν.

—13) ***Καταρῖνος***, οὗτινος τὴν θυγατέρα ἐνυμφεύθη ὁ Λέων Σομμαρίπας, ὁ τελευταῖος ἐξ ἀρρενογονίας βλαστὸς τοῦ ἐν Κρήτῃ κλάδου τῶν Σομμαρίπα καὶ τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα Κιάραν συνεζεύχθη τῷ 1459 ὁ *Θωμᾶς Πέτρος Τζένος*, ἀποθανὼν τῷ 1504.

—14) ***Ἀντώνιος***. Βενετὸς ναύαρχος, ἀκμάσας κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ναυλοχῶν οὗτος συνήθως εἰς τὸν λιμένα τῆς ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατεχομένης τότε Χίου καὶ συγκροτήσας παρὰ τὰς Οἰνούσας νήσους δύο ἀτυχεῖς πρὸς τοὺς Τούρκους ναυμαχίας, ἐγκατέλειψε, παρὰ τὰς κομπορρημοσύνας του, ἀνάνδρως καὶ ἐπονειδίστως τὴν Χίον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου.

Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

—Τζένο (Zeno), ***Ἀπόστολος*** βλ. *Ζῆνος*, Ἀπόστολος.

—Τζένο (Zeno), ***Κατερῖνο*** Βενετὸς περιηγητὴς καὶ διπλωμάτης τοῦ ΙΕ αἰῶνος, μικρανεψιὸς τοῦ ναυάρχου *Καρόλου Τζένου*. Τῷ 1472 μετέβη ὡς πρεσβευτὴς τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Περσίας, ἀκολούθως δὲ περιώδευσεν ἀνὰ τὴν Ἀραβίαν καὶ ἄλλας χώρας τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου καὶ ἀπέθανεν, ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς καὶ πότε. Μετὰ τὸ εἰς Ἀραβίαν ταξίδιόν του εἶχεν ἐπιστρέψει ἐπὶ μικρὸν εἰς Βενετίαν, εἶχε δ' ἐκδώσει τότε περιγραφὴν τῶν ταξιδίων του, ἥτις ὅμως, ἐξαντληθεῖσα ταχέως, ἀπωλέσθη. Ἀντ' αὐτῆς ὁ ἀνεψιός του *Νικόλαος Τζένο* (1515—1575), διακεκριμένος μαθηματικός, ἐξέδωκε τῷ 1558, χρησιμοποιῶν τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Κατερίνο πρὸς φίλους του, ἄλλην ἀξιόλογον περιγραφὴν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Dei mommentari del viaggio di Persia di Caterino Zeno», ἐν τῇ ὁποίᾳ περιέλαβε καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνὰ τὰς βορείους χώρας ταξιδίων τῶν Νικολάου καὶ Ἀντωνίου Τζένο. Χ. Δ.

—Τζένο (Zeno), ***Νικόλαος*** Βενετὸς ἐξερευνητής, ἀδελφὸς τοῦ ναυάρχου *Καρόλου Τζένο*, ἀποθανὼν τῷ 1396. Ἀναχωρήσας τῷ 1390 ἐκ Βενετίας, ἐρρίφθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Φρεισλανδίας (ὄνομα διδόμενον τότε εἰς τὰς νήσους Φερόας), γνωρισθεὶς δ' αὐτόθι μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς χώρας Ἐρρίκου Σίνκλαιρ, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου του, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἐπεχείρησεν ἐξερευνητικοὺς πλόας καὶ ἔφθασε τῷ 1392, ἡγούμενος τριῶν πλοίων, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Γροιλανδίας. Εἰς τοὺς πλόας αὐτοῦ συνωδεύετο καὶ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του *Ἀντωνίου*, ἀποθανόντος τῷ 1406. Χ. Δ.

— Τζένο (Zeno), ***Ρενιέρο***. Δόγης τῆς Βενετίας, ἀποθανὼν τῷ 1268. Μικρὸν μετὰ τὴν τῷ 1252 ἄνοδον αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἐξέσπασε σκληρὸς πόλεμος μεταξὺ Βενετίας καὶ Γενούης, λήξας εὐνοϊκῶς διὰ τὴν πρώτην. Χ. Δ.

Τζενοβέζι (Genovesi), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος (1712—1769). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν τὰς νέας φιλοσοφικὰς ἰδέας εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπεχείρησε δὲ νὰ συνδυάσῃ τὰ συστήματα τοῦ Λὸκ καὶ τοῦ Βόλφ. Διέπρεψεν ὡς οἰκονομολόγος. Τὰ κύρια ἔργα του εἶναι: «Στοιχεῖα τῶν μεταφυσικῶν ἐπιστημῶν» (λατινιστί, 1743—1745, εἰς 5 τόμους). «Στοιχεῖα τῆς λογικοκριτικῆς τέχνης» (λατινιστί, 1745) καὶ «Μαθήματα ἐμπορίου καὶ πολιτικῆς οἰκονομίας» (ἰταλιστί, 1757 εἰς δύο τόμους). —Ω

Τζένος, ἡ ***Ζένος*** (Zeno). Εὐγενὴς βενετικὸς οἶκος (βλ. λ. *Τζένο*).

Τζεντὴτ Ὀσμανιὲ *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρτισκοῦ (Ἐλευθερῶν) τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 158 κατοίκους καὶ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *Κεντιδιον*.

Τζεντίλε (Gentile), ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς αἱρετικὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Φυγὼν ἕνεκα τῶν ἀντιτριαδικῶν αὐτοῦ ἰδεῶν ἐκ τῆς Κοζέντσα τῆς Καλαβρίας μετ' ἄλλων Ἰταλῶν ὁμοϊδεατῶν του, μετέβη εἰς Γενεύην (1556), ἔνθα ἵδρυσεν ἀντιτριαδικὴν κοινότητα. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ καταδιωχθεὶς κατέφυγεν εἰς τὴν Πολωνίαν (1563), εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς ὁποίας Σιγισμοῦνδον Αὔγουστον ἀφιέρωσε τὰ «Ἀνέκδοτά» του. Φυγὼν καὶ ἐκ τῆς Πολωνίας, ἔνθα διέδιδε τὰς ἰδέας του μεταξὺ τῶν καλβινιστῶν, ἕνεκα τοῦ Ἐδίκτου τῆς 7 Αὐγούστου 1564 μετέβη εἰς Μαΐρεν. Τέλος ἐξ ἀφορμῆς δημοσίας τινὸς διαλέξεώς του, κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὡς αἱρετικός, ἀποκεφαλισθεὶς τῇ 10 Σεπτεμβρίου τοῦ 1566, ἐν Βέρνῃ. Τὸ σύστημα τοῦ Τζεντίλε, ἕνεκα τῶν ἀμφιταλαντευομένων ἐκφράσεών του, δὲν δύναται σαφῶς νὰ κατανοηθῇ. Ὡς φαίνεται, δέχεται ἐν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι τὸ σύστημα τῆς ὑποταγῆς. Κατ' αὐτὸν ὁ πατήρ, ὡς ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, εἶναι ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός, εἶναι δὲ μείζων τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὑπάρχων πρὸ αὐτῶν. Ὁ υἱὸς εἶναι τὸ ἀπεικόνισμα καὶ ὁμοίωμα τοῦ πατρός, εἶναι ὁ essentiatus, ἐνῷ ὁ πατὴρ εἶναι ὁ essentiator. Οἱ ὅροι τριάς, ὑπόστασις, πρόσωπον, οὐσία καὶ ὁμοούσιος, ὄντες ἀντιβιβλικοί, ἄγουσιν εἰς τὴν πολυθεΐαν. Κ. Ι. Δ.

—Τζεντίλε (Gentile), ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1875. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παλέρμου καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Παλέρμου, τῆς Μεσσήνης (1906) καὶ τῆς Πίζης (1914—1918), ἀπὸ δὲ τοῦ 1918 καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ρώμης. Τῷ 1918 διωρίσθη γερουσιαστής, τῷ δὲ 1920 ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «Giornale critico della filosofia italiana». Ὁ Τζεντίλε ἀνεμίχθη καὶ εἰς τὴν πολιτικήν, ἀνῆκε δὲ κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς τάξεις τῶν φιλελευθέρων. Ἀλλὰ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον μετέστη εἰς τὸν φασισμόν, τοῦ ὁποίου ἐγένετο εἷς τῶν κυριωτέρων παραγόντων καὶ ὁ θεωρητικὸς ἀπολογητής. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ φασισμοῦ ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐν τῇ πρώτῃ κυβερνήσει τοῦ Μουσσολίνι καὶ προέβη εἰς σημαντικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ἐν Ἰταλίᾳ, ἥτις ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς τοῦ φασισμοῦ. Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Τζεντίλε προεκάλεσε ζωηρὰς καὶ μακρὰς συζητήσεις, ἐν τέλει ὅμως ἐπεβλήθη. Ὁ Τζεντίλε κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ συγχρόνῳ ἰταλικῇ φιλοσοφίᾳ, θεωρούμενος, μετὰ τοῦ Κρότσε, εἷς τῶν κυριωτέρων αὐτῆς ἐκπροσώπων. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Τζεντίλε ἀποτελεῖ νέον τύπον τοῦ ἀπολύτου ἰδεαλισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ὁριστικὴ διατύπωσις εὑρίσκεται ἐν τῷ ἔργῳ του «Ἡ ἐνέργεια τῆς σκέψεως ὡς καθαρὰ ἐνέργεια». Μετὰ τοῦ Κρότσε διευθύνει τὴν φιλοσοφικὴν κίνησιν τοῦ νεοεγελιανισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνῷ συγχρόνως καὶ συχνάκις ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ Βίκο. Ὁ Τζεντίλε συνειργάσθη εἰς πλεῖστα φιλολογικὰ περιοδικά, ἰταλικὰ καὶ ξένα, ἐξέδωσε τὰ ἔργα τοῦ Μπροῦνο (1907) καὶ τὰ ἔργα τοῦ Βίκο (1914), μετέφρασε τὴν «Κριτικὴν τοῦ καθαροῦ λόγου» τοῦ Καντίου (1910) καὶ τὴν «Ἠθικὴν» τοῦ Σπινόζα καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ φιλοσοφία τοῦ Μάρξ» (1899), «Ἡ ἐπιστημονικὴ θεωρία τῆς παιδαγωγικῆς» (1901), «Ἱστορία τῆς ἰταλικῆς φιλοσοφίας» (1902 καὶ ἑξῆς), «Ἡ ἀναγέννησις τοῦ ἰδεαλισμοῦ» (1903), «Ἡ θεωρία τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας» (1908), «Ὁ κύκλος τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας» (1909), «Ὁ μοντερνισμὸς» (1909), «Ἡ ἐνέργεια τῆς σκέψεως ὡς καθαρὰ ἐνέργεια» (1911), «Μπερναρντίνο Τελέζιο» (1911), «Σύνοψις τῆς παιδαγωγικῆς ὡς φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης» (1912), «Τὰ προβλήματα τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας καὶ ἡ ἰταλικὴ σκέψις» (1913), «Ἡ καθαρὰ πεῖρα καὶ ἡ ἱστορικὴ πραγματικότης» (1914), «Σύστημα λογικῆς καὶ γνωσιολογίας» (1917), «Γενικὴ θεωρία τοῦ πνεύματος ὡς καθαρᾶς ἐνεργείας» (1916), «Αἱ βάσεις τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου» (1917), «Αἱ ἀρχαὶ τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας ἐν Ἰταλίᾳ» (4 τόμ., 1917—1923), «Τὸ μεταπολεμικὸν ἐκπαιδευτικὸν πρόγραμμα» (1919), «Ἡ μεταρρύθμισις τῆς παιδείας» (1920), «Μελέται ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως» (1923), κ. ἄ. Μεταξὺ τῶν πολιτικῶν του ἔργων εἶναι: «Πόλεμος καὶ πίστις» (1919), «Μετὰ τὴν νίκην» (1920), «Δάντης καὶ Μαντσόνι» (1923), «Οἱ προφῆται τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως», «Ὁ φασισμὸς εἰς τὰ σχολεῖα» (1924), «Τί εἶναι ὁ φασισμὸς» (1925), κ. ἄ. Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιαι εἶναι αἱ μελέται αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ἐγέλου, ἐξ οὗ εἰδικώτερον ὁρμᾶται ἡ φιλοσοφία τοῦ Τζεντίλε: «Αἱ ἀρχαὶ καὶ ἡ σημασία τοῦ Ἐγέλου» (1904) καὶ «Ἡ μεταρρύθμισις τῆς ἐγελιανῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁ Μ. Σπαβέντα» (1913).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *E. Chiocchetti*, La filosofia di Gentile (1922).—*V. La Via* L'idealismo attuale di Gentile (1922). —*F. de Sarlo*, Gentile e Croce (1925).—*U. Spirito*, L' idealismo contemporaneo (1926).

Μ. Δ. Β.

—Τζεντίλε ντὰ Φαμπριάνο (Gentile da Fabriano) Ἰταλὸς ζωγράφος, ἀνήκων εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν σχολὴν τῆς Οὐμβρίας (1370—1427). Ἐξεπόνησε μακρὰν σειρὰν ἐλαιογραφιῶν καὶ νωπογραφιῶν ἐπὶ θρησκευτικῶν καὶ ἱστορικῶν ἰδίᾳ θεμάτων. Τὸ κάλλιστον τῶν ἔργων του, «Ἡ προσκύνησις τῶν μάγων», θεωρεῖται ὅτι ὑποσημαίνει τὴν ἄκραν ἄνθησιν τῆς σχολῆς τῆς Οὐμβρίας, ἐν ὅλῃ τῇ λάμψει τῶν θελκτικῶν της ὀπτασιῶν, τῶν φαιδρῶν χρωματισμῶν της καὶ τῆς ἐρασμίας της ἐκφράσεως. Ὁ Τζεντίλε ντὰ Φαμπριάνο εἰργάσθη εἰς τὰς πλείστας τῶν μεγάλων ἰταλικῶν πόλεων, μάλιστα δὲ ἐν Φλωρεντίᾳ, Βενετίᾳ καὶ Ρώμῃ. Ἐν Βενετίᾳ συνειργάσθη μετὰ τοῦ ἐκ Βερώνης φίλου του Πιζανέλλο, φαίνεται δ' ὅτι ἀμφότεροι ἐγνώρισαν τ' ἀριστουργήματα τῆς κατὰ τοὺς χρόνους των ἀκμαζούσης φλαμανδικῆς σχολῆς καὶ ὠφελήθησαν ἐξ αὐτῶν. Ἡ μόνη σῳζομένη νωπογραφία τοῦ Τζεντίλε ντὰ Φαμπριάνο εἶναι ἡ ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Ὀρβιέτο. Ἐν Βερολίνῳ εὑρίσκεται «Ἡ Παρθένος μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ» τοῦ καλλιτέχνου τούτου, ἐν Παναγίᾳ τῇ Νέᾳ (Ρώμης) «Ἡ Παναγία ἐν τῷ μέσῳ ἁγίων» καὶ ἐν Βενετίᾳ ἀπεικόνισις τῆς παρὰ τὸ Πιράνο ναυμαχίας. Ι. Μ. Π.

—Τζεντίλε (Gentile), ***Ὑγίνιος***. Ἰταλὸς ἱστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1843. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παβίας. Ἔγραψε πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα, ἐν οἷς: «Κλαύδιος καὶ Κικέρων» (1876), «Ἡ σύγκρουσις τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος πρὸς τὴν σύγκλητον» (1885), «Ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος κατὰ τὴν νεωτέραν ἱστορικὴν κριτικὴν» (1887), «Ρωμαϊκὴ ἱστορία», «Ἱστορία τῆς ἐτρουσκικῆς καὶ ρωμαϊκῆς τέχνης» (1892), «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς τέχνης». —Ω

Τζεντιλέσκι (Gentileschi), ***Ἀρτεμισία***. Ἰταλὶς ζωγράφος (1597—1651). Θυγάτηρ τοῦ ζωγράφου Ὁρατίου Τζεντιλέσκι καὶ μαθήτρια τοῦ Γκουΐντο Ρένι. Συνώδευσε τὸν πατέρα της εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἐξετέλεσε πολλὰς προσωπογραφίας εὐγενῶν καὶ τινας πίνακας ἱστορικοῦ περιεχομένου, παραγγελθέντας ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Τὸ περιφημότατον ἔργον της εἶναι: «Ἡ Ἰουδεὶθ κρατοῦσα τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὁλοφέρνου» (Φλωρεντία).

— Τζεντιλέσκι (Gentileschi), ***Ὁράτιος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1562—1647). Ἐμαθήτευσε κυρίως ὑπὸ τὸν Αὐρήλιον Λόμι καὶ ἐξετέλεσε διάφορα ἔργα θρησκευτικοῦ καὶ ἱστορικοῦ περιεχομένου. Κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Βὰν Ντάϊκ μετέβη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου διεκόσμησε τὸ ἐν Γκρήνουϊτς ἀνάκτορον Καρόλου τοῦ Α'. Ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων του: «Ἡ Περιτομὴ» (Ἀγκών), «Ὁ Εὐαγγελισμός», «Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ» (Γένουα), «Ἡ διάσωσις τοῦ Μωϋσέως» (Μαδρίτη), «Ἡ εἰς Αἴγυπτον φυγὴ» (Λοῦβρον). —Ω

Τζεντίλις (Gentilis), ***Ἀλμπερῖκο***. Ἰταλὸς νομοδιδάσκαλος (1551—1611). Τὰ συγγράμματά του, ἀναφερόμενα κυρίως εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον, προτρέχουσι τῆς ἐποχῆς των, ἐμπνεόμενα ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας. Ἀπέθανε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης. Ἐκ τῶν πολλῶν ἔργων του, ἅτινα εἶναι πάντα λατινιστὶ γεγραμμένα, μνημονευτέον κατ' ἐξοχὴν τὸ «Περὶ τοῦ δικαίου τοῦ πολέμου» (1598).

Τζεντὶς */Γεωγρ./*. Κωμόπολις τῆς Φρυγίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ (ἀρχ. *Κάδοι*), κειμένη ἐπὶ τοῦ Ἕρμου (Τζεντὶς τσάϊ) καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν πηγῶν του, περίπου εἰς τὸ μέσον τῆς ἁμαξιτοῦ Οὐσὰκ—Κιουταχείας. Ὁ χῶρος, ἐφ' οὗ εἶναι ἐκτισμένη ἡ πολίχνη, ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφὴν λεκάνης συσφιγγομένης ὑπὸ τοῦ Ἀκὸρ νιὰγ καὶ τοῦ Ντοσετζὶκ ντὰγ καὶ εἶναι ἀνώμαλος καὶ ἐπικλινής, ἐνῷ τὸ πέριξ ἔδαφος, ἀργιλλώδους συστάσεως, εἶναι λίαν διακεκομμένον, κεκαλυμμένον ὑπὸ φυτειῶν, ἰδίᾳ ἀμπελώνων καὶ διαφόρων ὀπωροφόρων δένδρων. Τὰ περιβάλλοντα τὸ Τζεντὶς καὶ τὴν στενοτάτην κοιλάδα τοῦ Τζεντὶς τσάϊ, Ἀκ ντάγ, Ντοσετζὶκ ντάγ, Κιζὶλ ντὰγ καὶ Μουρὰτ ντάγ, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπότομα καὶ κατάφυτα ἐκ πεύκων καὶ κατὰ τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς αὐτῶν, ὑπὸ ἐλατῶν.

— */Νεωτ. Στρατ. Ἱστορ./* Α) Κατὰ τὸ 1920 τὸ Τζεντὶς κατέλαβεν ἡ ἑλληνικὴ XIII μεραρχία μετ' ἀποσπάσματος τῆς μεραρχίας Κυδωνιῶν, κατὰ τὸ τρίτον δεκαήμερον τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1920, ἐξασφαλίσασα τὰς ἀπὸ Κιουταχείας καὶ Μουρὰτ ντὰγ πρὸς Σιμὰβ διαβάσεις καὶ ἀποφράξασα τὴν ἀπὸ τοῦ ὑψιπέδου Κιουταχείας καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Μουρὰτ τσάϊ εἴσδυσιν τῶν Τούρκων πρὸς τὴν

Digitized by Google

κοιλάδα τοῦ Ἕρμου. Ἀλλ' οὕτως ἡ XIII μεραρχία ἦτο ἐνσφηνωμένη ἐν προεχούσῃ γωνίᾳ βορείως τοῦ Οὐσὰκ ἐντὸς τῆς στενῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἕρμου (Τζεντὶς τσάϊ) καὶ φυσικῶς ἐκτεθειμένη εἰς ἐχθρικὰς προσβολὰς εὐκόλους. Πράγματι τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1920 οἱ Τοῦρκοι προσέβαλον τὴν μετωπικὴν γραμμὴν τῆς μεραρχίας ταύτης διὰ τῶν 11ης καὶ 61ης μεραρχιῶν αὐτῶν μετὰ 16 πυροβόλων καὶ τῶν ἀτάκτων σωμάτων τοῦ Κιρκασίου Ἐτὲμ βέη, ὑπὸ τὴν ἑνιαίαν διοίκησιν τοῦ Ἀλῆ Φουὰτ πασᾶ. Καὶ ἡ μὲν κυρία αὐτῶν προσβολὴ διηυθύνετο κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως, περὶ τὸν αὐχένα 1200 ἀνατολικῶς τοῦ Τζεντίς, δευτερεύουσαι δὲ τοιαῦται κατὰ τῶν ὑποτομέων Ντοσετζὶκ καὶ Ἰντίς. Ἡ XIII μεραρχία κατώρθωσε μὲν ν' ἀποκρούσῃ πάσας τὰς ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις, ἀλλὰ διακοπείσης τῆς μετὰ τοῦ Οὐσὰκ συγκοινωνίας αὐτῆς ἐδέησεν ὅπως ἀποσυρθῇ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 11—12 Ὀκτωβρίου 1920 περὶ τὸ Χάν, ὅπου ὁ σταθμὸς ἀνεφοδιασμοῦ αὐτῆς, ἀφοῦ ἔσχεν ἐκτὸς μάχης 6 ἀξ ωματικοὺς καὶ 92 ὁπλίτας. Ἡ ὑποχώρησις ἐγένετο ἀνενόχλητος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὴν 12 Ὀκτωβρίου 1920 ἡ XIII μεραρχία (2ον καὶ 3ον συντάγματα αὐτῆς, δύο μοῖραι ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἡμιλαρχία) ἐκαλύφθη καταλλήλως περὶ τὸ Χάν. Τῇ 13 Ὀκτωβρίου 1920 ἡ XIII μεραρχία ἐπληροφορήθη ἐξ ἐπιθετικῆς μὲν ἀναγνωρίσεως ἑνὸς τάγματος τοῦ 2ου συντάγματος πεζικοῦ, ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας καὶ ἱππικοῦ ὑπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Ἀβράμπον, ὅτι δύο ἰσχυραὶ φάλαγγες τουρκικαὶ βαδίζουσιν ἑκατέρωθεν τοῦ Ἕρμου ἀπὸ Τζεντὶς πρὸς Χάν, ἐκ δὲ τοῦ Α σώματος στρατοῦ ὅτι ὑπὸ τὰς διαταγάς της ἐπανήρχετο τὸ 5/42 σύνταγμα εὐζώνων καὶ ὅτι προσεχῶς θ' ἀνελάμβανεν αὕτη ἐπίθεσιν πρὸς ἀνακατάληψιν τῶν περὶ τὸ Τζεντὶς προτέρων θέσεων αὐτῆς, κατόπιν διαταγῆς τῆς στρατιᾶς. Τῇ 14 Ὀκτωβρίου ἡ XIII μεραρχία ἐκαλύπτετο διὰ τοῦ 2ου συντάγματος πεζικοῦ αὐτῆς καὶ μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ. Τὸ σύνταγμα τοῦτο κατεῖχεν ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ Ἕρμου (βορείως τοῦ Χάν) τὰ ὑψώματα Τσελτσιτσίκιοϊ καὶ Ἰσακλάρ, διὰ 2 ταγμάτων του, τηροῦν τὸ 3ον τοιοῦτον ἐν ἐφεδρείᾳ, ἐνῷ ἔτι ἀνατολικώτερον, πρὸς Ἰλιτζᾶ, ἐπεξετείνετο ἡ κάλυψις διὰ τάγματος τοῦ 3ου συντάγματος πεζικοῦ, οὗτινος τὰ ἄλλα δύο τάγματα ἐτηροῦντο ὀπίσω, εἰς Χάν, ὡς ἐφεδρεία. Περὶ τὴν 16 ὥραν τῆς 14 Ὀκτωβρίου 1920 ἐξεδηλώθη ἐπίθεσις τῶν Τούρκων ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τῶν προφυλακῶν τοῦ 2ου συντάγματος πεζικοῦ. Μετὰ δίωρον ἀγῶνα ἀπεκρούσθη ἡ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴν νύκτα (14—15 Ὀκτωβρίου 1920) οἱ Τοῦρκοι ἐπανέλαβον τὰς ἐπιθέσεις αὐτῶν, ἰδίᾳ κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῆς XIII μεραρχίας, συντριβείσας πάσας δι' ἀντεπιθέσεων τῶν Ἑλλήνων. Τέλος ἡ ἀριστερὰ ἑλληνικὴ πτέρυξ, ἀναλαβοῦσα ἀντεπίθεσιν ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ, περὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας, ἠνάγκασε τοὺς Τούρκους νὰ ὑποχωρήσωσι ταχέως ἐξ ὅλης τῆς γραμμῆς πρὸς Τζεντίς. Κατὰ τὴν περὶ τὸ Χὰν μάχην οἱ μὲν Ἕλληνες ἔσχον ἐκτὸς μάχης 1 ἀξιωματικὸν καὶ 60 ὁπλίτας, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐγκατέλιπον ἐπὶ τοῦ πεδίου μάχης περὶ τὰ 200 πτώματα. Τῇ 18 Ὀκτωβρίου 1920 προελάσασα ἐκ Χὰν ἡ XIII μεραρχία ἀνακατέλαβεν ἀκωλύτως τὰς περὶ τὸ Τζεντὶς θέσεις της. Λόγῳ δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ τῶν μονάδων τῆς XIII μεραρχίας, περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου 1920 ἐξεκενώθη αὖθις τὸ Τζεντὶς ὑπὸ τῆς XIII μεραρχίας, ἐγκατασταθείσης εἰς Σελᾶ-Ὀγλοῦ ΒΔ. τοῦ Οὐσάκ, παρακολουθηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀτάκτων (τσέτηδων) σώματος τοῦ Ἐτέμβεη. Οὗτος ὅμως, διαφωνήσας πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Κεμάλ, ἀπεστάτησε, λαβὼν ἐχθρικὴν κατὰ τοῦ περὶ τὴν Κιουτάχειαν τακτικοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ στάσιν, ἐλθὼν δ' εἰς ἐπαφὴν διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ρεσὶτ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως ἤρξατο ἐχθροπραξιῶν εἰς τὴν περιοχὴν Τζεντὶς μετὰ τμημάτων τοῦ τακτικοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἐκεῖθεν δέ, προχωρήσας πρὸς Κιουτάχειαν, ὑπέστη ἀντεπίθεσιν ὑπὸ δυνάμεων τοῦ κεμαλικοῦ στρατοῦ καὶ διωχθεὶς διὰ Τζεντὶς—Σιμὰβ—Ντεμιρτζῆ—Γκιόρδες κατέφυγεν εἰς τὰς ἑλληνικὰς γραμμὰς παρὰ τὸ Ἀξάριον (Θυάτειρα), ἔνθα κατέθηκε τὰ ὅπλα.

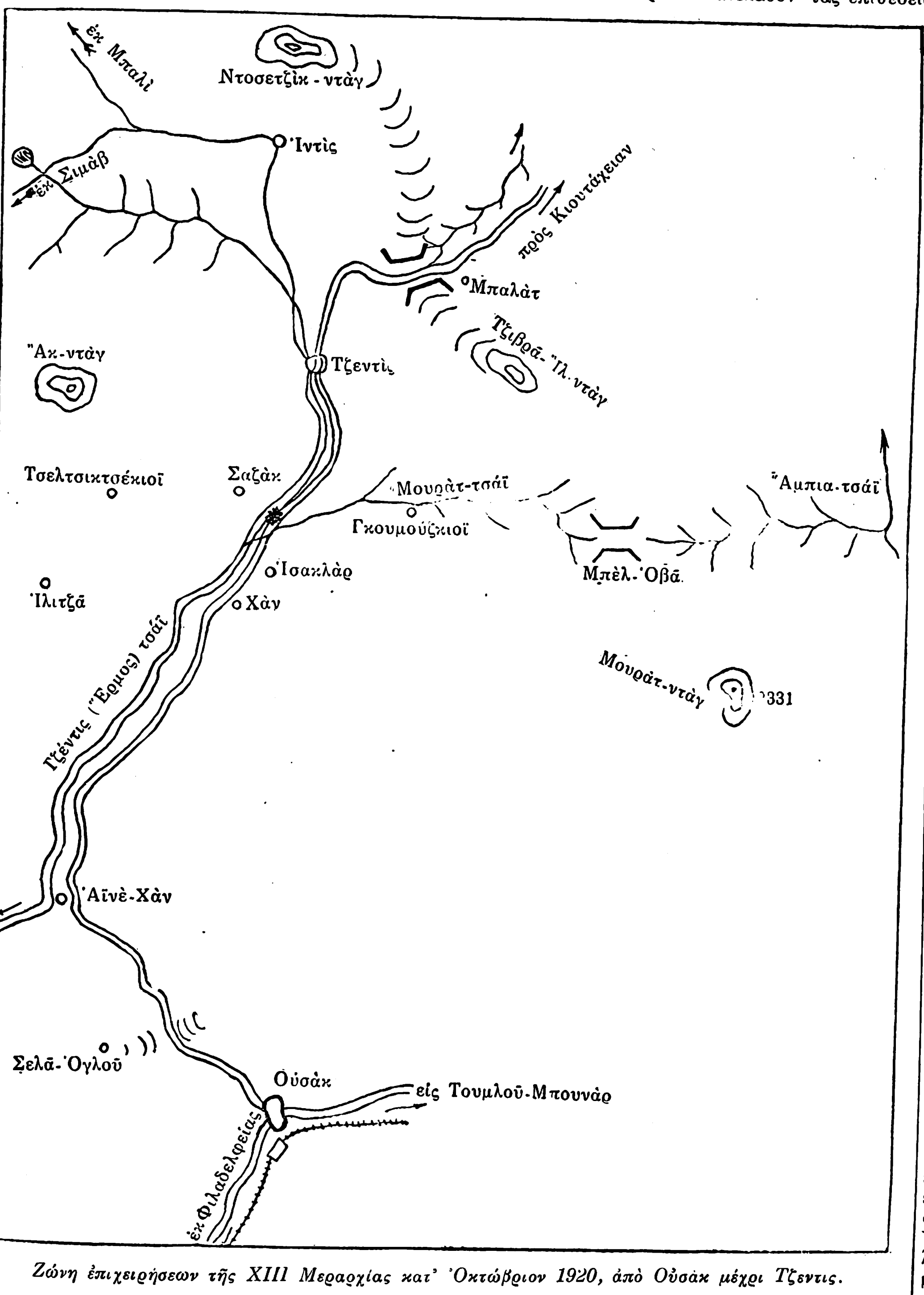

Ζώνη ἐπιχειρήσεων τῆς XIII Μεραρχίας κατ' Ὀκτώβριον 1920, ἀπὸ Οὐσὰκ μέχρι Τζεντις.

Β) Τῇ 27 Ἰουνίου 1921 διὰ Τζεντὶς προήλασε πρὸς Κιουτάχειαν τὸ μικτὸν ἀπόσπασμα τῆς ἑλληνικῆς IX μεραρχίας, ἐνῷ συγχρόνως νοτιώτερον τοῦ Μουρὰτ ντὰγ ἐκινοῦντο ἐξ Οὐσὰκ πρὸς Κιουτάχειαν τὰ Β' καὶ Α' σώματα στρατοῦ, ἡ μεραρχία ἱππικοῦ καὶ τὸ νότιον συγκρότημα (IV καὶ XII μεραρχίαι), ἀπὸ δὲ τῆς Προύσης δι' Ἀδρανοῦ πρὸς Κιουτάχειαν προήλαυνε τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ, βορειότερον δὲ τοῦ Μυσικοῦ Ὀλύμπου ἀπὸ Προύσης πρὸς Ἐσκὶ Σεχὶρ ἐχώρει τὸ βόρειον συγκρότημα (III καὶ XI μεραρχίαι).

Γ) Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκκένωσιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὸν Αὔγουστον 1922, διὰ τῆς περιοχῆς Τζεντὶς—Χὰν διῆλθον διάφοροι μονάδες: α) Ἡ V μεραρχία (τὴν πρωΐαν τῆς 18 Αὐγούστου) μετὰ κοπιωδεστάτην πορείαν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μουρὰτ τσάϊ ἀφίκετο εἰς Γκιουμούσκιοϊ (νοτίως τοῦ Τζεντίς), ἔνθα ἀνεπαύθη μέχρι τῆς 14 ὥρας, ὁπότε ἐκκινήσασα διὰ Χὰν διηυθύνθη πρὸς Τακμάκ, ἀποκρούσασα διὰ τοῦ 43ου συντάγματος αὐτῆς ἐπανειλημμένας προσβολὰς τουρκικοῦ ἱππικοῦ καὶ χωρικῶν, ἀποπειραθέντων ν' ἀποσυνθέσωσι τὴν φάλαγγα. β) Ἡ IX μεραρχία (λείψανα αὐτῆς), διαφυγοῦσα πρὸς Τακμάκ. γ) Ἡ XII μεραρχία (ὑπολείμματα αὐτῆς)· καὶ δ) Ἡ ἀνεξάρτητος μεραρχία, ἥτις ἀπὸ Ἂκ Ἴν, βαδίσασα διὰ Κιουταχείας, διῆλθε βορείως τοῦ Τζεντὶς τὴν 20 Αὐγούστου καὶ δι' Ἰνδὶς ἤχθη πρὸς Σιμὰβ (Σύναος) καὶ ἐκεῖθεν διὰ Κίρκαγατς εἰς Δικελῆ, ὅπόθεν διεπεραιώθη εἰς Μυτιλήνην. Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

τζέντλ(ε)μαν (ἀγγλ gentleman, ἐκ τοῦ λατ. gentilis=εὐγενὴς καὶ ἀγγλ. man=ἀνήρ, γαλλ. gentilhomme)· ὁ ἐκ καλῆς ἢ ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας καταγόμενος, ὁ καλοανατεθραμμένος, ὁ ἔχων καλοὺς τρόπους· ὁ καλοενδεδυμένος, ὁ κομψός, ὁ κύριος. Μ. Δ. Β.

Τζεντρίνι (Zendrini), ***Βερναρδῖνος***. Ἰταλὸς μαθηματικὸς καὶ ὑδραυλικὸς (1679—1747). Κατ' ἀρχὰς ἤσκησε τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα, ἀπὸ δὲ τοῦ 1704, ἐγκατασταθεὶς ἐν Βενετίᾳ, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, ἐμελέτησεν ἐκ τῶν πρώτων τὰς θεωρίας τοῦ Καρτεσίου, τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Λεϊβνιτίου καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν ὑδρολογίαν, ἰδίᾳ δὲ μὲ τὴν διαβρωτικὴν δύναμιν τῶν ῥεόντων ὑδάτων. Ἀπέκτησε τότε τεραστίαν φήμην ὡς ὑδραυλικὸς καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Φερράρας καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Μοδένης διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ πρώτου ὑδραυλικοῦ μηχανικοῦ, ὑπὸ δὲ τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τῶν ὑδάτων, ποταμῶν, λιμνῶν καὶ λιμένων τῆς πολιτείας. Αἱ κυριώτεραι τῶν ἐργασιῶν τὰς ὁποίας διηύθυνεν ἦσαν: ἡ μεταβολὴ τῆς κοίτης τῶν ποταμῶν Ρόνκο καὶ Μοντόνε, οἵτινες διὰ τῶν πλημμυρῶν των ἐπροξένουν ζημίας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ραβέννης, καὶ ἡ διευθέτησις τοῦ λιμένος τοῦ Βιαρέτζιο. Ἐπίσης ἠσχολήθη ἐπιτυχῶς μὲ τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὴν μετεωρολογίαν καὶ ὑπῆρξε γονιμώτατος συγγραφεύς, γράψας: «Trattato della china-china» (1715), ἐν τῷ ὁποίῳ ὁμιλεῖ περὶ τῶν θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων τῆς κιγχόνης, «Modo di ritrovare ne' fiumi la linea di corrosione» (1715), «Considerazioni sopra la scienza delle acquae correnti et sopra la storia naturale del Po» (1717), «Memorie storiche dello stato anticho e moderno delle lagune di Venezia» (1811) κ. ἄ. Τὸ κυριώτερον ὅμως ὑδρολογικὸν ἔργον του, ὅπερ θεωρεῖται καὶ μέχρι σήμερον κλασσικόν, εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Leggi e fenomeni, regolazioni e usi delle aquae correnti» 1741). Χ. Δ.

Τζέπαινα (*Ἀρχ. Γεωγρ.*). Μεγάλη καὶ ὀρεινὴ περιοχὴ τῆς Θράκης μεταξὺ Ροδόπης καὶ Ρίλας, πρὸς Β. τοῦ Νευροκοπίου, ἀποτελοῦσα τὸ πάλαι τοπαρχίαν, περιλαμβάνουσαν ἑπτὰ πλησιοχώρους χώρας. Ἐν αὐτῇ περὶ τὰ 60 χλμ. Δ. τῆς Φιλιππουπόλεως ἔκειτο τὸ ὀχυρὸν φρούριον *Τζέπαινα*, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Νέστου, προφυλάσσον τὴν ἐκ Βουλγαρίας εἰς τὴν Θράκην εἰσβολήν. Κατὰ τοὺς μεταξὺ Θεοδώρου Β τοῦ Λασκάρεως τῆς Νικαίας καὶ Μιχαὴλ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων πολέμους, καταληφθὲν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῷ 1256, ἐπολιορκήθη κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Ἀλεξίου Στρατηγοπούλου καὶ Κωνσταντίνου Τορνίκη, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς, μόλις δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου κατόπιν συνθήκης πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Α. Θ. Σ.

τζεπχανὲς (ὁ)· βλ. λ. *δζεπχανές*.

Τζέραρντ (Gerard), ***Αἰμιλία-Ἰωάννα***. Ἀγγλὶς συγγραφεὺς (1849—1905). Ἔγραψε διηγήματα καὶ

Digitized by Google

μυθιστορήματα, τινὰ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἀδελφῆς της Δωροθέας, καὶ διετέλεσε συνεργάτης τῶν «Τάϊμς» διὰ τὴν γερμανικὴν λογοτεχνίαν. Μεταξὺ τῶν ἔργων της εἶναι: «Ἡ πέραν τοῦ δάσους χώρα» (1888), «Μπὶς» (1890), «Μία μουσικὴ ἀποστολὴ» (1891), «Ἡ φωνὴ ἑνὸς λουλουδιοῦ» (1893), «Ἕνας ξένος» (1895), «Ἡ ἐξολόθρευσις τοῦ ἔρωτος» (1901) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

— **Τζέραρντ** (Gerard), ***Δωροθέα.*** Ἀγγλὶς συγγραφεύς, γεννηθεῖσα τῷ 1855. Διῆλθε μέγα μέρος τῆς ζωῆς της ἐν Αὐστρίᾳ, τῷ δὲ 1887 ἐνυμφεύθη τὸν Αὐστριακὸν ἀξιωματικὸν Ἰούλιον Λόγκαρντ. Εἰς τὰ ἔργα της, πολλὰ τῶν ὁποίων ἐγράφησαν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἀδελφῆς της Αἰμιλίας Ἰωάννας, περιγράφει τὴν ζωὴν τῶν Ἰουδαίων τῆς Πολωνίας, τῆς Ρουθηνίας καὶ τῆς Γαλικίας. Ἐξ αὐτῶν κυριώτερα εἶναι: «Λαΐδη Μπαίμπυ» (1890), «Ὁ κακὸς ἄνθρωπος» (1895), «Λησμονημένη ἁμαρτία» (1898), «Ἅγιος γάμος» (1900), «Ὁ φόρος τοῦ αἵματος» (1902) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

— **Τζέραρντ** (Gerard), ***Ἰάκωβος-Οὐῶτσον.*** Ἀμερικανὸς νομομαθὴς καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1867. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Κολομβίας καὶ τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ κατ' ἀρχὰς ἐξήσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Τῷ 1908 διετέλεσε δικαστὴς ἐν τῷ ἀνωτάτῳ δικαστηρίῳ τῆς Νέας Ὑόρκης. Τῷ 1913 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Βερολίνῳ, ὅπου παρέμεινε μέχρι τῆς διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν σχέσεων μεταξὺ Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ Γερμανίας, τὴν 3 Φεβρουαρίου 1917. Τῷ 1916 εἶχε μεταβῆ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὅπως πείσῃ τὸν τότε πρόεδρον Οὐΐλσον, ἵνα μεσολαβήσῃ πρὸς σύναψιν ταχείας εἰρήνης. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὸ Βερολῖνον καὶ τὴν ἔντασιν τοῦ ὑποβρυχιακοῦ πολέμου εἶχε κηρυχθῆ ἀναφανδὸν κατὰ τῶν γερμανικῶν πολεμικῶν μεθόδων καὶ συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐπανέλαβε τὸ δικηγορικόν του ἐπάγγελμα ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἔργα: «Τὰ τέσσαρά μου ἔτη ἐν Γερμανίᾳ» (1917) καὶ «Ἀντιμέτωπος τοῦ καϊζερισμοῦ» (1919). Μ. Δ. Β.

Τζέρβις (Zervis), *σὲρ Τζών.* Ναύαρχος τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ (1734—1823). Δράσας ἐπιτυχῶς κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν βορειοαμερικανικὸν πόλεμον καὶ κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀνέλαβε (1795), παρὰ τὴν προβεβηκυῖάν του ἡλικίαν, τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου τῆς Μεσογείου, ὑψώσας τὸ σῆμά του ἐπὶ τῆς «Βίκτωρυ». Ἡ ὑπ' αὐτοῦ καταστροφὴ τοῦ ὑπὸ τὸν José de Cordua ἱσπανικοῦ στόλου, ἔξω τοῦ πορτογαλικοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἁγίου Βικεντίου (14 Φεβρουαρίου 1797), παρέσχεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ λόρδου τοῦ Ἁγίου Βικεντίου. Ἀπὸ τοῦ 1801 διετέλεσε πρῶτος λόρδος τοῦ ναυαρχείου καὶ ἀπεστρατεύθη τῷ 1807, λαβών, τῷ 1821, τιμητικῶς τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιναυάρχου. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 89 ἐτῶν, ἀφοῦ ἐναυάρχησε τριῶν μεγάλων στόλων, μετέσχε τριῶν μεγάλων πολέμων, ἐπέζησε τριῶν γενεῶν ναυτικῶν, ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Κέππελ καὶ εἶδε πολεμοῦντας τὸν Νέλσωνα καὶ τὸν Κόλλινγκουδ. Σ. Ε. Λ.

τζερεμὲς (ὁ)· δημοτ., ἀδικαιολόγητον δικαστικὸν πρόστιμον: «ἐπλήρωσε τζερεμέ», παροιμ. «σκότωνε τρελλούς, πλήρωνε τζερεμέ» || προσηγορία εὐτελοῦς, δυστρόπου ὑποζυγίου· || συνεκδ., ἐπὶ ἀνθρώπου νωθροῦ, φυγοπόνου (λ. τουρκ.).

Τζέρζι (Jersei) *[Γεωγρ.].* Πόλις καὶ νῆσος τῆς Ἀγγλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Ἑλιέρος* καὶ *Ἰερσέη*).

Τζέριγος ἢ *Τσερίγ.* Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας (βλ. λ. *Τελέριγος*).

Τζερκὲζ-Μαχαλᾶ *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Τράγιλος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

Τζέρμαν (German), ***Ἐδουάρδος.*** Ἄγγλος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἔγραψε τὴν ὀπερέτταν: «The rival poets» (1886)· τὰ μελοδράματα: «The Esmerald isle» (1901, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Σώλλιβαν), «Merry England» (1902), «A princess of Kensington» (1903), «Tom Jones» (1907)· σκηνικὴν μουσικὴν διὰ τὸν «Ριχάρδον Γ'», «Ἐρρῖκον Η'», «Ρωμαῖον καὶ Ἰουλιέτταν», «Ὅ,τι θέλετε» καὶ «Πολὺς θόρυβος διὰ τίποτε» τοῦ Σαίξπηρ· τὰ συμφωνικὰ ποιήματα: «Ἀμλέτος» (1897), «Αἱ ἐποχαὶ» (1899), 2 συμφωνίας, σουΐτας δι' ὀρχήστραν, ἐν «Te deum» καὶ διάφορα τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ἄλλα ὄργανα, μελῳδίας κλπ. Γ. Σ.

Τζερμιάδω *[Γεωγρ.].* Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λασιθίου, πρωτεύουσα ἄλλοτε ὅλης τῆς ἐπαρχίας. Κάτ. 1.163. Ἔχει τετρατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον, ἡμιγυμνάσιον, εἰρηνοδικεῖον, ἀγρονομεῖον, γραφεῖον Τ.Τ.Τ. καὶ σταθμὸν χωροφυλακῆς. Τῇ 20 Ἰουνίου 1867 συνεκροτήθη ἐνταῦθα φονικὴ μάχη, καθ' ἣν ἔπεσαν 70 Ἕλληνες. Εἰς τὴν κοινότητα ἀνήκουν καὶ τὰ χωρία: *Λαγοῦ* καὶ *Πινακιανῷ.* Ε. Γ.

Τζέρμπα (Djerba) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Δζέρμπα.*

Τζερμπόλιο (Zerboglio), ***Ἀδόλφος.*** Ἰταλὸς νομομαθής, γεννηθεὶς ἐν Τουρίνῳ τῷ 1866. Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πίζης, ἀπὸ τοῦ 1905 τακτικὸς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Οὐρμπίνο καὶ ἀπὸ τοῦ 1925 ἐν τῷ τῆς Ματσεράτα. Τῷ 1900 διηύθυνε τὴν ἐπιθεώρησιν «Rivista de Diritto Penale», κατὰ δὲ τὴν περίοδον 1910—1921 τὴν «Rivista di Diritto e Procedura Penale». Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀναμειχθεὶς δὲ εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξελέγη καὶ βουλευτής. Βραδύτερον ἐγένετο ὀπαδὸς τοῦ φασισμοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὅμως ἀπεχώρησε τῷ 1925. Ἔγραψεν «Ἀλκοολισμὸς» (1892), «Περὶ ποινικῆς παραγραφῆς» (1893), «Καῖσαρ Λομπρόζο» (1912), «Ὁ φασισμὸς» (1922) κ. ἄ. Χ. Δ.

Τζερνομιάνου *πόλις [Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ζειρινία.*

Τζέρολα (Gerola), ***Ἰωσήφ.*** Ἰταλὸς μεσαιωνοδίφης καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Μετέσχε τῆς ἐν Κρήτῃ ἀποστολῆς τοῦ Βασιλικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἑνετίας πρὸς ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν μνημείων τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς τῆς νήσου (1900). Τὰ συμπεράσματα τῆς διετοῦς ἐξερευνήσεως τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἐξέδωκεν ἀργότερον εἰς τρεῖς τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον: «Monumenti Veneti nell'isola di Creta» (Ἑνετικὰ μνημεῖα ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ), ἀπὸ τοῦ 1905 μέχρι τοῦ 1917. Ἐν τῷ κλασσικῷ τούτῳ ἔργῳ μετ' ἐπιμελείας καὶ πάσης ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας κατέγραψε τὰ μνημεῖα τῆς κρητικῆς τέχνης, ὅσα ὑπὸ διαφόρους ἐπιδράσεις ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἑνετοκρατίας (1210—1669). Πλὴν τοῦ ἔργου τούτου ἐξέδωκε καὶ πολλὰς μικροτέρας διὰ τὴν Κρήτην ἐργασίας, ἰταλιστί, εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ἐν αἷς: «Τύποι καὶ πρόσωπα ἐπιστολῶν τινων τοῦ Πετράρχου», «Ἐμμανουὴλ Τζάνε Ρεθύμνιος, εἷς Βυζαντινὸς ζωγράφος ἐν Ἑνετίᾳ» (Ἑνετία 1903), «Αἱ κρητικαὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ Desiderio dal Legname» (Βενετία 1907), «Μία περιγραφὴ τοῦ Χάνδακος ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος» (Ροβερέτο 1908), «Περὶ τῶν χρονολογιῶν τῶν Κρητῶν ἐπισκόπων κατὰ τὴν ἑνετικὴν ἐποχὴν» (Ἑνετία 1914), «Αἱ ἀρχαῖαι ἐκκλησίαι τῆς Λιβύης ἐν Κρήτῃ» (Ἑνετία 1915), «Τοπογραφία τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως Χάνδακος» (Ρώμη 1918), κατὰ μετάφρασιν δὲ τοῦ Ξανθουδίδου «Οἱ Ἕλληνες ἐπίσκοποι ἐπὶ ἑνετοκρατίας» («Χριστιανικὴ Κρήτη», Β 301—316, Ἡράκλειον 1915).

Ἐπίσης ὁ Τζέρολα ἔγραψε καὶ πλείστας μονογραφίας εἰς διάφορα περιοδικά, σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων εἶναι: «Le Stemma di Cipro» («Atti R. Istit. Veneto» 1922—1923, LXXXII, p. II, p. 743), «Stemmi Cretesi nell' Università di Padova» («R. Istit. Veneto», vol. LXXXVIII, 1928—1929 p. II p. 239), «Le tradizioni italiane nei Monumenti di Rodi» («Italia» fasc. 4° anno II). «Sulla istituzione di un Museo Veneto Levantino» («Atti Congresso Internaz. di Scienze Storiche» vol. III, ser. II, p. 3), «Sfragistica, sigilli Veneto-cretesi» (Milano 1919), «Il Castello di S. Pietro in Anatolia e gli stemmi dei Cavalieri di Rodi» (Roma 1915), «Costumi muliebri nelle 13 Sporadi» («Emporium», vol. XXXVIII, n. 219, marzo 1913), «Rassegna Bibliografica nel Nuovo Archivio Veneto» (N. S. vol. XVI, p. I, p. 3), «Gli stemmi superstiti nei monumenti delle Sporadi» (Roma 1914), «Monumenti Medievali delle 13 Sporadi» («Annuario della R. Scuola Italiana di Atene» vol. I. p. 169—356), «Sérfinio» (ἔνθ. ἀνωτ. vol. III° p. 203—241), «Zea (Keos)» (ἔνθ. ἀνωτ. p. 177—221, vol. IV° V°), «Fermenia (Kythnos-Thermià)» (vol. VI° VII°, p. 43—82) κτλ. Νῦν διευθύνει τὸ μουσεῖον Καλῶν Τεχνῶν Τρέντου (Venezia Tridentina) καὶ εἶναι συνεργάτης τῆς «Ἰταλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας τέχνης. Ἐσχάτως ἐτιμήθη μὲ τὸ βραβεῖον τῆς Ἰταλικῆς Ἀκαδημίας. Ν. Β. Τ

Τζέρομ (Jérome), ***Τζέρομ Κλάπκα.*** Διακεκριμένος Ἄγγλος εὐθυμογράφος, γεννηθεὶς ἐν Οὐῶλσαλλ (1859—1927). Υἱὸς πάστωρος, περατώσας τὰς σπουδάς αὐτοῦ ἔν τινι σχολῇ τῆς πρωτευούσης, ἐχρημάτισεν ἀλληλοδιάδοχος ἠθοποιός, ὑπάλληλος συμβολαιογραφείου, καθηγητὴς λυκείου ἐν Λονδίνῳ καὶ τελευταῖον δημοσιογράφος. Τῷ 1888 ἐξέδωκε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον, ἀποτελοῦν προσωπικὰς του ἀναμνήσεις ἐκ τῆς θεατρικῆς αὐτοῦ ζωῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ μακρὰν αὐτῆς» («On the Stage and off»)· ἀλλ' ἡ εὐρυτέρα αὐτοῦ φήμη ἡδραιώθη διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου του «Αἱ ὀκνηραὶ σκέψεις ἑνὸς ὀκνηροῦ» («The Idle Thoughts of an Idle Fellow», 1889), εἶτα δὲ τοῦ «Τρεῖς ἄνθρωποι ἐν πλοίῳ» («Three Men in a Boat» 1890). Συνδιευθύνων, μετὰ τοῦ Ροβέρτου Μπάρρ, μηνιαῖον περιοδικόν, τὸν «Ὀκνηρὸν» (1892—1897), ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ συγχρόνως καὶ ἑτέρου ἑβδομαδιαίου ἀξιολόγου περιοδικοῦ, μεγίστης διαδόσεως, τοῦ «Σήμερον» (1893—1897). Ἔργα αὐτοῦ εὐθυμογραφικά, μεστὰ ἰδιαζούσης εἰρωνείας, χαριέσσης καὶ λεπτῆς θυμοσοφίας, σατιριζούσης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ ἤθη τῆς ἀγγλικῆς συγχρόνου κοινωνίας, εἶναι καὶ τὰ ἑπόμενα, κατὰ σειρὰν ἐκδόσεως αὐτῶν: «Ἡμερολόγιον μιᾶς ἀποδημίας» («Diary of a Pilgrimage», 1891), «Νέαι σημειώσεις» («Novel Notes», 1893), «John Ingerfield» (1894), «Βαρβάρα» (1894), «Ἡ ἀγροικία τοῦ ξυλίνου χειραμαξίου» («Wood Barrow Farm», 1895, «Αἱ πρόοδοι τοῦ σεμνοτύφου» («The Prude's Progress», 1895), «Ἡ ἀνάδυσις τοῦ Ντὶκ Χώλγουωρντ» («Rise of Dick Halward», 1896), «Μάραθον» («Fennel», 1896), «Ἡλίου δύσις» («Sunset», 1896), «Σκιαγραφίαι χρώματος Λαβάντας» («Sketches in Lavender», 1897) («Ἐπιστολαὶ πρὸς Κλωρίνδαν» («Letters to Clorinda», 1898), «Τὸ δεύτερον βιβλίον σκέψεων ἑνὸς ὀκνηροῦ» («The Second Thoughts of an Idle Fellow», 1898), «Τρεῖς ἄνθρωποι ἐν τῷ λεωφορείῳ» («Three Men on the Bummel», 1899), «Νέα πεδία δράσεως ἀντὶ τῶν παλαιῶν» («New Lamps for Old», 1899), «Δεσποινὶς Χόμπς» («Miss Hobbs», 1900), «Paul Kelver» (1902), «Συνομιλίαι περὶ μίαν τράπεζαν τεΐου» («The Table Talk», 1903), «Τόμμυ καὶ Σια («Tommy and Co», 1904), «Ὀκνηραὶ ἰδέαι τοῦ 1905» («Idle Ideas in 1905»), «Ἡ Σωσάνα εἰς ἀναζήτησιν συζύγου» («Susan in Search of a Husband», 1906), «Ὁ ἔνοικος τοῦ τρίτου ὄπισθεν πατώματος» («The Passing of the Third Floor Back», ἔργον θεατρικόν, ἀναβιβασθὲν ἐπὶ σκηνῆς μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιτυχίας καὶ μεταφρασθὲν εἰς πλείστας γλώσσας, 1907), «Ὁ ἄγγελος καὶ ὁ συγγραφεὺς» («The Angel and the Author», 1908), «Ἡ Φάννυ καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ ὑπηρετικοῦ της» («Fanny and the Servant Problem», ἑτέρα κωμῳδία, μεταφρασθεῖσα καὶ ἐκτελεσθεῖσα ἐν Λονδίνῳ καὶ ἐν Παρισίοις μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας, 1909), «Ἐκεῖνα καὶ ἐγὼ» («They and I», εὐφυεστάτη καὶ θελκτικωτάτη σύνθεσις, ἐν ᾗ ὁ συγγραφεὺς ποιεῖται λόγον περὶ τῶν τέκνων του καὶ τῆς οἰκογενείας του, 1909), «Ὁ διδάσκαλος τῆς Κας Τσίλβερ» («The Master of Mrs Chilvers», 1911, «Esther Catways» (1913), «Τὸ ὕπατον παιγνίδιον» («The Great Gamble», 1914), «Μαλβίνα ἡ Βρεττανὴ» («Malvina of Brittany», 1918), «Μάγειρος» («Cook», 1919), «Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ ἄγουσι πρὸς τὸν Γολγοθᾶν» («All Roads Lead to Calvary», ἔργον ἐμπνευσθὲν ἐκ τοῦ μεγάλου τελευταίου εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε λάβει μέρος, καταταγεὶς κατ' αὐτὸν ὡς ὁδηγὸς αὐτοκινήτου τραυματιοφόρου, 1923), τέλος «Ἡ ζωὴ καὶ οἱ καιροί μου» («My Life and Times», 1926), ἔργον περιέχον διαφόρους προσωπικὰς τοῦ συγγραφέως ἀναμνήσεις, ὑπὸ μορφὴν αὐτοβιογραφίας. Ὁ Τζέρομ Τζέρομ, μυθογράφος ἐκλεκτός, θεωρεῖται σήμερον ὡς εἷς τῶν μᾶλλον χαρακτηριστικῶν καὶ πνευματωδεστέρων ἐκπροσώπων τοῦ συγχρόνου ἀγγλικοῦ χιοῦμορ. Ν. Λ. Λ.

τζέρρο (τὸ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δρῦς ἡ κηρρίς.* Δ. Ν. Π.

Τζέρρολντ (Jerrold), ***Ντώγκλας.*** Ἄγγλος εὐθυμογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς (1803—1857). Ἦτο υἱὸς θιασάρχου, κατὰ δὲ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν αἰσθανόμενος μεγάλην κλίσιν πρὸς τὸ ναυτικὸν ἐπάγγελμα, ἐπεβιβάσθη ἑνὸς πλοίου καὶ ἐπεχείρησε πολλὰ ταξίδια. Κατόπιν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅπου ἐγένετο τυπογράφος καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν εὐθυμογραφικῶν καὶ θεατρικῶν ἔργων, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ κωμῳδία του «Ἡ Σουσάνα ἡ μαυρομάτα» (1829) ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ ἄλλας κωμῳδίας, φάρσας καὶ μελοδράματα καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν τοῦ εὐθυμογραφικοῦ περιοδικοῦ «Πῶντς», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων τὰ καταστήσαντα αὐτὸν ὀνομαστὰ ἔργα του: «Ὁ ἀναβαλλόμενος τῆς κυρίας Κάουντελς στὸν ἄνδρα της» καὶ «Ἡ ἱστορία ἑνὸς πτεροῦ». Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὴν «Εἰκονογραφημένην Ἐπιθεώρησιν» («Illustrated Magazine») καὶ συνειργάσθη καὶ εἰς διάφορα ἄλλα περιοδικά. Τὰ «Ἔργα» του ἐξεδόθησαν εἰς 4 τόμους τῷ 1864. Μ. Δ. Β.

Τζέρρυ (Gerry), ***Ἔλμπριτζ.*** Ἀμερικανὸς πολιτικὸς (1744—1814). Διετέλεσεν ἐπανειλημμένως βουλευτὴς Μασσαχουσέττης καὶ τῷ 1797 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀποστολὴν πρὸς σύναψιν συνθήκης μετὰ τῆς Γαλλίας, γενόμενος γνωστὸς διὰ τὰς μετὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου διπλωματικὰς διαμάχας. Τῷ 1810 διετέλεσε διοικητὴς τῆς Μασσαχουσέττης καὶ τῷ 1812 ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τοῦ κατὰ τῆς Ἀγγλίας πολέμου. Μ. Δ. Β.

Τζέρσεϋ (Jersey) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἰερσέη.*

— **Τζέρσεϋ** (New Jersey), *Νιοὺ* — *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Νιοὺ Τζέρσεϋ.*

Τζερτζενούτζας *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Φρούριον τῆς Ἰλλυρίας ἐν Ρεμεσιανισίᾳ, ἐπισκευασθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Ε. Ι.

Τζερτζίνσκυ, ***Εὐτύχιος Ἐντμόντοβιτς.*** Ρῶσος πολιτικός, πολωνικῆς καταγωγῆς (1877—1926). Τ

Digitized by Google

1895 προσεχώρησεν εἰς τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα τῆς Λιθουανίας, τῷ 1897 ἐξωρίσθη δι᾽ ἐπαναστατικὴν δρᾶσιν εἰς Σιβηρίαν, μετὰ διετίαν δ᾽ ἐδραπέτευσε καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν δρᾶσιν. Συλληφθεὶς ἐκ νέου τῷ 1900, διέφυγε τῷ 1902 καὶ μετέσχε τῆς ἐν Ῥωσίᾳ ἐπαναστάσεως τοῦ 1905, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ὁποίας συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς τετραετῆ ἐξορίαν. Τῷ 1912 κατέφυγεν εἰς Βαρσοβίαν, ἔνθα κατεδικάσθη εἰς ἐννεαετῆ καταναγκαστικὰ ἔργα. Τῷ 1914 ἐγένετο μέλος τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος τῆς Ῥωσίας, μετὰ δὲ τὴν ἔκρηξιν τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως ἀνέλαβε (Δεκέμβριος 1917) τὴν ὀργάνωσιν τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας (Τσέκα). Τῷ 1919 ἐγένετο ἐπίτροπος τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῷ 1921 ἐπὶ τῶν Μεταφορῶν, ἐπενεγκὼν σοβαρωτάτας μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν σιδηροδρόμων. Τῷ 1924 ἐγένετο πρόεδρος τοῦ ἀνωτάτου οἰκονομικοῦ συμβουλίου καὶ τῷ 1926 τῆς ἀντικαταστησάσης τὴν Τσέκαν Γκεπεού. Ὁ Τζεριζίνσκυ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυρίων ἀγωνιστῶν τῆς ῥωσικῆς ἐπαναστάσεως καὶ διεκρίθη διὰ τὸ ὀργανωτικὸν πνεῦμά του καὶ τὴν ῥητορικὴν εὐγλωττίαν του. — Π.

Τζεσμελῆς, ***Νικόλαος***. Ἕλλην συνταγματάρχης τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ (βλ. λ. *Παπάζογλου* Νικόλαος).

Τζέσσορ (Jessore) */Γεωγρ./*. Πόλις καὶ διαμέρισμα τῶν Βρεταννικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Βεγγάλης. Ἡ πόλις κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπαϊράμπ, εἰς ἀπόστασιν 108 χλμ. ἀπὸ τῆς Καλκούττης. Κάτ. (1921) 10.139. Τὸ διαμέρισμα καταλαμβάνει ἅπαν τὸ κεντρικὸν μέρος τοῦ δέλτα τοῦ Γάγγου καὶ ἔχει ἐμβαδὸν 9.474 τ. χλμ. καὶ 2.200.000 κατοίκους. Εἶναι χώρα πεδινὴ καὶ ἑλώδης, παράγει δὲ κυρίως ὄρυζαν. — Ω

Τζέτζης, ***Ἰσαάκιος***. Ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου Τζέτζη (1110—1138), ἀσχοληθεὶς εἰς φιλολογικὰ ἔργα καὶ ἰδίως περὶ τὴν μετρικήν. Φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε σύμβουλος καὶ βοηθὸς τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του, ὅστις μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ ὁμιλεῖ πάντοτε περὶ αὐτοῦ. Ὑπὸ τὸ ὄνομά του φέρονται τρία ἔργα, τὰ «Σχόλια εἰς τὴν Ἀλεξάνδραν» τοῦ Λυκόφρονος, «Ἀστρονομικά», διδακτικὸν ποίημα, καὶ ἔμμετρος πραγματεία «Περὶ τῶν μέτρων τοῦ Πινδάρου». Ἀλλὰ τὰ δύο πρῶτα εἶναι μᾶλλον τοῦ Ἰωάννου, ἔργον δὲ τοῦ Ἰσαακίου εἶναι ἡ τελευταία πραγματεία του. Γ. Γ.

—**Τζέτζης**, ***Ἰωάννης***. Γραμματικὸς καὶ ποιητὴς τοῦ Βυζαντίου, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1110 καὶ ἀποθανὼν περὶ τὰ 1180. Ἔτυχεν ἐπιμελοῦς ἀγωγῆς καὶ κατόπιν ἐγένετο διδάσκαλος τῆς γραμματικῆς καὶ συνέγραψε φιλολογικὰ ἔργα. Τὰ ἔργα αὐτοῦ εἶναι ἀρχαιολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ περιεχομένου: Α΄. «Συναγωγὴ ἐπιστολῶν» (107) ἀπὸ τοῦ 1137—1165. Β΄. «Βίβλος ἱστοριῶν», 600 κεφάλαια ἐν 12.674 πολιτικοῖς στίχοις, συνήθως καλουμένη «Χιλιάδες». Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκδότου Gerbel (1546), ὅστις πρὸς εὐκολίαν διῄρεσε τὸ ἔργον εἰς 13 χιλιάδας. Εἶναι ποίημα ἱστορικόν, μυθολογικὸν καὶ φιλολογικόν, ποιηθὲν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1144—1170. Γ΄. «Ἀλληγορίαι» εἰς τὴν «Ἰλιάδα» καὶ τὴν «Ὀδύσσειαν» ἐν δωδεκασχιλίοις στίχοις περίπου (1145—1155). Ὡσαύτως «Ὑπόμνημα μετὰ σχολίων εἰς τὴν Ἰλιάδα» (ἔκδ Hermann, ἐν Λειψίᾳ 1812). Δ΄. Εἰς τὸν Ὅμηρον ἕτερον ποίημα, ἐν ἑξαμέτροις, διηρημένον εἰς τὰ πρὸ τοῦ Ὁμήρου, τὸν Ὅμηρον, τὰ μεθ᾽ Ὅμηρον, ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν ἐπιγραφόμενον «Carmina Iliaca» (Antehomerica, Homerica, Posthomerica), ἐπίσης μετὰ σχολίων. Ε΄. Εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον ἢ «Θεογονία», μυθολογικὸν ἔργον ἐν στίχοις, ἥτις ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Bekker (1840) ΣΤ΄. Ὑπομνήματα καὶ σχόλια εἰς τὰ Ἡσιόδου «Ἔργα καὶ ἡμέρας» καὶ εἰς τὴν «Ἀσπίδα Ἡρακλέους» (1138), ἐκδοθέντα ὑπὸ Gaisford. Ἐν αὐτοῖς ἀντιγράφεται ὁ Πρόκλος, ὅστις ἐκ τοῦ Πλουτάρχου ἐπίσης ἤντλησεν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν πρῶτος μόνον ἐν ἀποσπάσμασι περιεσώθη, ὁ δὲ δεύτερος ὁλόκληρος διασῴζεται, τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Τζέτζη ἔχει μεγάλην ἀξίαν. Ζ΄. Σχόλια εἰς τὸν Ἀριστοφάνην, ἐξ ὧν νῦν εἰς ἡμᾶς περιῆλθον σχόλια εἰς τὰς «Νεφέλας», τοὺς «Βατράχους», τὸν «Πλοῦτον» καὶ ὑποθέσεις εἰς τοὺς «Ἱππεῖς» καὶ τοὺς «Ὄρνιθας». Τὰ σχόλια ταῦτα εἶναι πολλαχῶς ταὐτὰ πρὸς ἄλλα ἀνωνύμως διασωθέντα. Η΄. Σχόλια εἰς τὴν Λυκόφρονος «Ἀλεξάνδραν», τὸ μόνον διασωθὲν σχόλιον εἰς τὸ σκοτεινὸν τοῦτο ποίημα τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Θ΄. Σχόλια εἰς τὰ «Ἁλιευτικά» τοῦ Ὀππιανοῦ. Ι΄. Ὑπόμνημα εἰς τὴν Πορφυρίου «Εἰσαγωγὴν» (εἰς τὰς Ἀριστοτέλους κατηγορίας). Γ. Γ.

Τζετίνα */Γεωγρ./*. Ἐπισκοπὴ κειμένη ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ἄλλοτε ἡγεμονίας τοῦ Μαυροβουνίου, ἧς ὁ ἐπίσκοπος ἐτιτλοφορεῖτο καὶ ὁ Μαυροβουνίου ἢ Ὄλμας, ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἐκλεγόμενος. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1219 ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Μανουὴλ Α΄ ὁ Σαραντηνὸς (1215—1222), τῇ παρακλήσει τοῦ αὐτοκράτορος Νικαίας Θεοδώρου Α΄ τοῦ Λασκάρεως, παρεχώρησεν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Πεκίου καὶ πάσης Σερβίας τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ τὸν ἐπίσκοπον Τζετίνης. Ε. Γ. Π.

Τζεφερεμίνι */Γεωγρ./*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Βαλύρα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας.

Τζέφφερις (Jefferies), ***Ῥιχάρδος***. Ἄγγλος φυσιοδίφης καὶ συγγραφεὺς (1848—1887). Κατ᾽ ἀρχὰς ἐπεδόθη ἀνεπιτυχῶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ κατόπιν ἐπεχείρησε πολλὰ ταξίδια εἰς τὴν Ῥωσίαν καὶ τὴν Ἀμερικήν. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ ἱστορία τῆς καρδιᾶς μου, αὐτοβιογραφία» (1883), «Ἡ ζωὴ τῶν ἀγρῶν» (1884), «Μετὰ τὸ Λονδῖνον» (1887), «Ἡ ὕπαιθρος» (1885), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Τζέφφερσον (Jefferson), ***Θωμᾶς***. Ἀμερικανὸς πολιτικός, τρίτος πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (1743—1826). Ἦτο υἱὸς μηχανικοῦ καὶ πλουσίου γαιοκτήμονος τῆς πολιτείας τῆς Βιργινίας, τοῦ Πέτρου Τζέφφερσον, καὶ ἐσπούδασε νομικά. Ἀπὸ τοῦ 1767 ἐπεδόθη εἰς τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἀπέκτησε ταχέως μεγάλην φήμην διὰ τὴν βαθεῖαν νομικήν του μόρφωσιν καὶ τὴν εὐγλωττίαν του. Τῷ 1769 ἐξελέγη μέλος τῆς συνελεύσεως τῆς πολιτείας τῆς Βιργινίας, διακριθεὶς ἀμέσως ὡς εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ ἐκ τῶν σφοδροτέρων πολεμίων τῆς Ἀγγλίας. Μετὰ τὴν δευτέραν διάλυσιν τῆς βουλῆς τῆς Βιργινίας, ἐξελέγη μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως καὶ συνέταξε τὴν περίφημον «προκήρυξιν περὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἀγγλικῆς Ἀμερικῆς», ἥτις ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τῆς διακηρύξεως τῆς ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἡ προκήρυξις αὕτη, συνεπείᾳ τῶν ἀπειλῶν τῆς Ἀγγλίας, δὲν ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, κατέστησεν ὅμως αὐτὸν ἕνα τῶν σημαντικωτέρων ἀρχηγῶν τῶν Ἀμερικανῶν ἐθνικιστῶν. Τῷ 1775 ἐξελέγη μέλος τοῦ παναμερικανικοῦ κογκρέσσου καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος συνέταξε τὴν διακήρυξιν τῆς 4 Ἰουλίου 1776, διὰ τῆς ὁποίας ἐκηρύσσετο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς χώρας ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας. Τῷ 1779 ἐξελέγη διοικητὴς τῆς Βιργινίας, ἧς τὸν καταστατικὸν χάρτην προσεπάθησε νὰ μεταβάλῃ ῥιζικῶς ἐπὶ τὸ φιλελευθεριώτερον. Τῷ 1784 ἀπεστάλη εἰς Εὐρώπην πρὸς διαπραγμάτευσιν, μετὰ τοῦ Ἄνταμς καὶ τοῦ Φραγκλίνου, τῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας του μετὰ διαφόρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, καὶ ἰδίως μετὰ τῆς Γαλλίας, καὶ τῷ 1785 ἀντικατέστησε τὸν Φραγκλῖνον ὡς πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς εἰς Παρισίους. Τῷ 1789 διωρίσθη γενικὸς γραμματεὺς τῆς κυβερνήσεως καὶ ἠγωνίσθη, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν ῥεπουμπλικάνων, ὑπὲρ τῆς ἀποκεντρώσεως τῆς διοικήσεως. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Βάσιγκτων ἔθεσεν ὑποψηφιότητα προέδρου, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ κόμματος τῶν ῥεπουμπλικάνων. Ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἐπελεψηφίσθη ὁ ἐκπρόσωπος τῶν δημοκρατικῶν καὶ ὁμοσπονδιακῶν Ἄνταμς, ἕνεκα δὲ τούτου ὁ Τζέφφερσον ἐγένετο τῷ 1797 ἀντιπρόεδρος, συμφώνως πρὸς τὸ τότε ἐπικρατοῦν ἐκλογικὸν σύστημα. Τῷ 1800 ἐξελέγη διοικητὴς τῆς πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τῷ 1801 ἐξελέγη πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ διοίκησίς του ὑπῆρξε συνετὴ καὶ λίαν ἐπωφελὴς διὰ τὴν χώραν του. Ἐπέτυχε τὴν παραχώρησιν ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας τῆς Λουϊζιάνας τῷ 1803 καὶ διεκρίθη κυρίως διὰ τὰς φιλελευθέρας ἰδέας του. Τῷ 1805 ἐπανεξελέγη πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῷ 1809 ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν ὑποβολῆς ὑποψηφιότητος πρὸς ἐπανεκλογήν του εἰς τὴν προεδρίαν καὶ ἐκ τρίτου. Ἀποσυρθεὶς κατόπιν εἰς τὴν Βιργινίαν, ἵδρυσε τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βιργινίας καὶ προσεπάθησε διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καθότι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὀκταετοῦς προεδρίας του διέθεσεν ἅπασαν τὴν μεγάλην περιουσίαν του εἰς διαφόρους φιλανθρωπικοὺς σκοπούς. Ὁ Τζέφφερσον ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἱδρυτῶν καὶ θεμελιωτῶν τῆς ἀμερικανικῆς δημοκρατίας. Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν εἰς 9 τόμους ὑπὸ τοῦ κογκρέσσου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ ἔργα τοῦ Θ. Τζέφφερσον, περιλαμβάνοντα τὴν αὐτοβιογραφίαν του, τὴν ἀλληλογραφίαν του, τὰς προκηρύξεις του, τὰ διαγγέλματά του καὶ ἄλλα ἐπίσημα καὶ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα» (1853—1855). Τῷ 1907 τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν εἰς 20 τόμους εἰς ἀναμνηστικὴν ἔκδοσιν. Μ. Δ. Β.

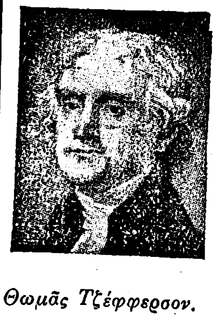

Θωμᾶς Τζέφφερσον.

Τζέφφερσονβιλ (Jeffersohville) */Γεωγρ./*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Ἰνδιάνας, πρωτεύουσα τῆς κομητείας Κλάρκ. Κάτ. (1928) 15.800. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀχάϊο, ἀπέναντι τῆς Λούϊσβιλ. —Ω.

Τζέφφερσον Σίτυ (Jefferson City) */Γεωγρ./*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Μισσούρι. Κάτ. 21.596. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μισσούρι καὶ εἶναι σημαντικὸν σιδηροδρομικὸν κέντρον. Εἶναι ἕδρα ἰνστιτούτου καὶ διδασκαλείου Ἰνδῶν ἰθαγενῶν, μετὰ βιβλιοθήκης 35.000 τόμων. Ἔχει χυτήρια σιδήρου, ἀλευρομύλους, ἐργοστάσια ὑποδημάτων καὶ εἶναι κέντρον γεωργικῶν προϊόντων. Μ. Δ. Β.

τζεφφερσονίτης (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]* βλ. λ. *ἱεφφερσονίτης*.

Τζέφφρυ (Jeffrey), ***Φραγκῖσκος***. Σκῶτος κριτικός, πολιτικὸς καὶ δικαστικὸς (1773—1850). Ἐσπούδασεν ἐν Ἐδιμβούργῳ, Γλασκώβῃ καὶ Ὀξφόρδῃ, καὶ κατ᾽ ἀρχὰς ἐξήσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Βραδύτερον ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τῷ 1802 ἵδρυσε μετ᾽ ἄλλων τὴν «Ἐπιθεώρησιν τοῦ Ἐδιμβούργου», τῆς ὁποίας διετέλεσε διευθυντὴς καὶ ἐκδότης ἀπὸ τοῦ 1803 μέχρι τοῦ 1829 καὶ ἡ ὁποία ἐπὶ τῆς διευθύνσεώς του ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπιδρώντων ἐπὶ τῆς πολιτικῆς δημοσιογραφικῶν ὀργάνων. Ὁ Τζέφφρυ ἔγραψεν ἐν τῇ ἐπιθεωρήσει του πλεῖστα κριτικὰ ἄρθρα, διακρινόμενα διὰ τὴν αὐστηρότητά των, τὴν βαθύτητα τῆς παρατηρήσεως καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ἐπιδεικνυομένας γνώσεις, καθὼς καὶ διὰ τὸ δηκτικώτατον πνεῦμά του, ἕνεκα τοῦ ὁποίου περιεπλάκη εἰς πολλὰς φιλολογικὰς ἔριδας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ αἱ μετὰ τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ Θωμᾶ Μούρ, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐμονομάχησε. Τῷ 1821 τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γλασκώβης ὠνόμασεν αὐτὸν διευθυντήν του, τῷ 1830 ὠνομάσθη λόρδος καὶ τῷ 1834 διωρίσθη δικαστής. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν τοῦ Ἐδιμβούργου» εἰς 4 τόμους (1843—1845), «Δοκίμιον περὶ κάλλους», «Φύσις καὶ ἀρχαὶ τῆς καλαισθησίας». Τὰ δύο τελευταῖα ταῦτα ἔργα του ἔσχον ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις. Μ. Δ. Β.

Τζεχάνης, ***Κωνσταντῖνος***. Λόγιος τοῦ ΙΗ αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Μοσχοπόλει κατὰ τὸ α΄ ἥμισυ τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν Οὑγγαρίᾳ καὶ κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ. Ἐν Λεύδῃ ἀκούσας τὸν διδάσκοντα τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καταφερόμενον κατὰ τῶν Ἑλλήνων, συνέθεσε καὶ ἐξέδωκε δύο ποιήματα, τὸ ἓν πρὸς ἔπαινον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λουγδούνου (Λεύδης, Leyden), τὸ δ᾽ ἕτερον πρὸς ἔλεγχον τοῦ μισέλληνος καθηγητοῦ. Κατόπιν, μεταβὰς εἰς Ἀμστελόδαμον, Βενετίαν καὶ Ῥώμην, ἐπανῆλθεν εἰς Βιέννην καὶ ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου συνέθεσε διάφορα ποιήματα εἰς ἔπαινον τοῦ πατριάρχου καὶ ἀρχιερέων τινῶν. Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπελθὼν εἰς Πολωνίαν μετέβη καὶ πάλιν τῷ 1786 εἰς Λεύδην καὶ ἐκεῖ ἴσως ἀπέθανε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Ὁ Τζεχάνης ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἐγχειρίδιον ἀριθμητικόν» (Χάλλη 1769), «Ἔπος πρὸς Αἰκατερίνην τὴν Β΄» καὶ τὰ δύο ἄνω μνημονευθέντα (Λούγδουνον 1776), ποίημα σαπφικὸν εἰς Σκαρλᾶτον Στούρζαν καὶ πολλὰ ἄλλα ποιήματα εἰς διαφόρους προσωπικότητας. Ε. Γ. Π.

τζεχεννέμ βλ. *δζεχεννέμ*.

Τζηά *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς νήσου *Κέας* (βλ. λ.).

Τζῆβενς (Jevons), ***Οὐΐλλιαμ Στάνλεϋ***. Ἄγγλος οἰκονομολόγος (1835—1882). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ διετέλεσε χημικὸς ἐμπειρογνώμων τοῦ νομισματοκοπείου τῆς Νέας Νοτίου Οὐαλλίας (1875—1878). Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Ἀγγλίαν συνεπλήρωσε τὰς πανεπιστημιακὰς σπουδάς του εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, διωρίσθη δὲ καθηγητὴς ἐν τῷ Owen College τοῦ Μάντσεστερ. Κατὰ τὰ ἔτη 1876—1881 ἐδίδαξεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου. Ἀντίπαλος τῆς κλασσικῆς σχολῆς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἐφήρμοσεν εἰς τὴν μελέτην τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων τὴν μαθηματικὴν μέθοδον. Ἐν Ἀγγλίᾳ πρῶτος ὁ Τζῆβενς καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν Walras καὶ Menger διετύπωσε νέον τρόπον καθορισμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν, τὴν τελικὴν χρησιμότητα. Ἔγραψε: «The Coal Question» (1865, 3η ἔκδ 1906), «The Theory of Political Economy» (1871), «Money and the Mechanism of Exchange» (1875). Α. Α. Τ.

Τζῆθρα */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς νήσου Λέσβου (βλ. *Τζίθρα*).

Τζῆλα */Γεωγρ./*. Θέσις καὶ μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σπετσῶν τῆς ἐπαρχίας Σπετσῶν καὶ Ἑρμιονίδος τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 6.

Τζῆνς (Jeans), *σὲρ Ἰάκωβος* (Hopwood). Ἄγγλος φυσικομαθηματικὸς καὶ ἀστρονόμος. Γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1877. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καῖμπριτζ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἀποφοιτήσας ἐκεῖθεν ἐδίδαξε τὰ ἐφηρμοσμένα μαθηματικὰ ἀρχικῶς μὲν ἐν Καῖμπριτζ, ἀκολούθως δὲ ἐν

Digitized by Google

τῷ ἀμερικανικῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Princeton. Τῷ 1919 ἐξελέγη γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου. Ἠσχολήθη περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μαθηματικῶν εἰς διαφόρους κλάδους τῆς ἀστρονομίας καὶ τῆς φυσικῆς. Ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι αἱ ἔρευναι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κινητικῆς θεωρίας τῶν ἀερίων, ἐπὶ τῶν νόμων τῆς ἀκτινοβολίας κτλ. Κατέγινεν ἐπίσης εἰς τὸ πρόβλημα τῆς εὐσταθείας ἀπιοειδοῦς σχήματος ἐν περιστροφῇ καὶ διηρεύνησε τὴν περίπτωσιν διχασμοῦ αὐτοῦ συνεπείᾳ παλιρροϊκῶν φαινομένων ἀναπτυσσομένων ἐκ τῆς προσεγγίσεως δευτέρου σώματος. Ὁ Τζῆνς ἀπέδειξεν ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Λαπλὰς περὶ προελεύσεως τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἶναι ἐν πολλοῖς ἀνεπαρκὴς πρὸς λύσιν τοῦ κοσμογονικοῦ προβλήματος καὶ ἀνέπτυξεν ἰδίαν κοσμογονικὴν θεωρίαν ἐν συγγράμμασιν αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Problems of Cosmogony and Stellar Dynamics» (1919) καὶ «Astronomy and Cosmogony» (1928). Πλὴν διαφόρων ὑπομνημάτων του ἐπὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν διπλῶν ἀστέρων, ἐπὶ τῆς φύσεως τῶν σπειροειδῶν νεφελοειδῶν, ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν γιγάντων καὶ τῶν νάνων, ἐπὶ τῆς πηγῆς τῆς ἀστρικῆς ἐνεργείας, ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς ἀκτινοβολίας τῶν ἀεριωδῶν ἀστέρων κτλ., συνέγραψε καὶ διάφορα συγγράμματα, τὰ ἑξῆς: «Mathematical theory of electricity and magnetism» (1908), «Radiation and Quantum Theory» (1914—1924), «Atomicity and Quanta» (1926) κτλ. Ὁ Τζῆνς ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου εὐγενείας τῷ 1928, τυγχάνει δὲ μέλος πλείστων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν. Σ. Π.

Τζῆτος, *Σπυρίδων* βλ. λ. *Δημητριάδης* Σπυρίδων.

Τζιὰ *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς νήσου *Κέας* (βλ. λ.).

— **Τζίας καὶ Θερμίων** *Ἐκκλησία*. Ἡ πρώτη τῶν νήσων τούτων τῶν συνιστωσῶν τὴν ἐκκλησίαν Τζίας καὶ Θερμίων ἐκαλεῖτο μὲν τὸ πάλαι *Κέως*, παρὰ δὲ τῷ ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς (138—161) ἀκμάσαντι γεωγράφῳ Κλαυδίῳ Πτολεμαίῳ ἀναγράφεται *Κεία* καὶ *Κία*. Τὸ πρῶτον δὲ φέρεται *Κέα* ἐν τῷ πρὸ τοῦ 535 συγγραφέντι «Συνεκδήμῳ» Ἱεροκλέους τοῦ Γραμματικοῦ. Ἡ δὲ δευτέρα τῶν νήσων τούτων ἐκαλεῖτο μὲν τὸ πάλαι *Κύθνος*, λόγῳ ὅμως τῶν ἐν αὐτῇ θερμῶν λουτρῶν πρὸ πολλοῦ καὶ δὴ καὶ ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν ἔτι χρόνων ὀνομάζεται κοινῶς *Θερμιά*. Ὑπήχθη δ' ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας Μανουὴλ Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1181), ὑφ' ἣν ὑπήγετο συνήθως καὶ πολὺ μεταγενέστερον, ἐπὶ τουρκοκρατίας. Πρῶτος δ' ὁ ἀρχιμανδρίτης Νεῖλος Δοξαπατρῆ ἀναφέρει τὰς νήσους Κέαν καὶ Κύθνον, ὡς ἀποτελούσας ἐπισκοπὴν τεταγμένην ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν, ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ τὸν ΙΒ' αἰῶνα κατὰ κέλευσιν τοῦ εὐγενεστάτου μεγάλου ρηγὸς τῆς Σικελίας Ρογερίου συνταχθείσῃ ἀναγραφῇ τῶν ἐπισκοπικῶν θρόνων, ἐν ᾗ ἡ Κύθνος καλεῖται Θερμιά. Ἡ οὕτω καλουμένη ἐπισκοπὴ παρέμεινε μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1207 ἐπιδρομῆς τῶν Φράγκων, οἵτινες μετέβαλον τὸ ὄνομα τῆς Κέας εἰς *Τσεία* καὶ *Τζία* καὶ *Τζιά*. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς φραγκοκρατίας ἡ ἐπισκοπὴ Τζίας καὶ Θερμίων, ἣν ὁ πάπας Ρώμης Ἰννοκέντιος Γ' (1198—1216) ὑπήγαγεν ἐπίσης εἰς τὴν λατινικὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν, ἐστερεῖτο ὀρθοδόξου ποιμενάρχου, τεθεῖσα ὑπὸ Φράγκον τοιοῦτον. Ἀλλ' ἐν ἔτει 1537, καταληφθεισῶν τῶν νήσων ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ Μεγάλη ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησία ἀνασυνέστησε τὴν βίᾳ σχολάσασαν ἐπισκοπήν, ἐν ᾗ περιελήφθη καὶ ἡ Σύρα καὶ τῆς ὁποίας πρῶτος καὶ μόνος ἐπίσκοπος εἶναι εἰς ἡμᾶς γνωστὸς ὁ Συμεών, εἰς ὃν παρεχωρήθη, κατ' ἐξαιρετικὸν πιθανῶς δικαίωμα, καὶ ἡ εἰσέτι φραγκοκρατουμένη Τῆνος. Προαχθείσης τῆς ἐπισκοπῆς Τζίας καὶ Θερμίων εἰς ἀρχιεπισκοπήν, φέρεται ἐν ἔτει μὲν 1624 ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς ὁ Νεκτάριος, ἐν ἔτει δὲ 1646 ὁ Νεῖλος καὶ ἐν ἔτει 1665 ὁ Γρηγόριος. Γρηγόριος δ' ἐκαλεῖτο, ἐπωνυμούμενος Μιγαδᾶς, καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Τούρκου ἀρχιναυάρχου Μουσταφᾶ πασᾶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, ἐν ἔτει 1790, ἀπαγχονισθεὶς εἰς τὴν κεραίαν τῆς ναυαρχίδος του ἀρχιεπίσκοπος τῆς νήσου. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου Τζίας καὶ Θερμίων ἱεράρχου Νικοδήμου (1797—1842), ἡ ἀρχιεπισκοπὴ αὕτη προήχθη εἰς μητρόπολιν *Κείας καὶ Θερμίων* τῷ 1819. Ὑπῆρξε δ' ὁ Νικόδημος ὁ πρῶτος καὶ ὕστατος μητροπολίτης τῶν νήσων τούτων, αἵτινες, μετὰ τὸν ἐπισυμβάντα τῷ 1842 θάνατον αὐτοῦ, ὑπήχθησαν συγχωνευθεῖσαι εἰς τὴν ἐν ἔτει 1833 συσταθεῖσαν ἐπισκοπὴν Κυκλάδων, τῆς ὁποίας ἕδρα ἦτο ἡ Ἑρμούπολις. Εἶτα αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκκλησίαν νῆσοι, μετὰ καὶ τῆς Σερίφου, ἀπετέλεσαν τὴν ἐν ἔτει 1852 συσταθεῖσαν ἐπισκοπὴν *Ἄνδρου καὶ Κέας*, τῆς ὁποίας ὕστατος ἐπίσκοπος, ἕδρας τῆς ἐπισκοπῆς οὔσης τῆς Ἄνδρου, ὑπῆρξεν ὁ Μητροφάνης Οἰκονομίδης, θανὼν τῷ 1889. Ἔκτοτε αἱ νῆσοι αὗται συνεχωνεύθησαν πρὸς τὴν ἐπισκοπήν, εἶτα ἀρχιεπισκοπὴν καὶ νῦν μητρόπολιν Σύρου, Τήνου καὶ Ἄνδρου. Δ. Π. Π.

Τζιάκαλος. Ἀρματολὸς καὶ κλέφτης τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καταγόμενος ἐκ τῶν περὶ τὴν Ἄρταν Βλαχοχωρίων. Ἡγούμενος σώματος Ἀλβανῶν ὡς ἀρματολὸς τῇ 13 Ἀπριλίου 1728 προσέβαλεν ἐν τῷ χωρίῳ Βατσινιᾷ τῶν Τρικκάλων τὸ ἰσχυρὸν ὑπὸ τὸν Μπουκουβάλαν ἀνταρτικὸν σῶμα καὶ ἐνίκησεν αὐτὸν φονευθέντων τῶν ἀνδρείων παλληκαρίων Βαρσάμη καὶ Πρασνίκα. Τ. Ε. Ε

Τζιακέττι (Jiachetti), *Κυπριανός*. Ἰταλὸς δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1877. Κατ' ἀρχὰς ἠσχολήθη εἰς τὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν νευροπαθολογίαν, δημοσιεύσας διαφόρους ἐργασίας, ἀναφερομένας εἰς τὰς ἐπιστήμας ταύτας, εἶτα ἐπεδόθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Εἶναι συντάκτης τοῦ «Νουόβο Τζιορνάλε» καὶ γράφει εἰς πολλὰ περιοδικὰ ἄρθρα καλλιτεχνικῆς καὶ λογοτεχνικῆς κριτικῆς. Ἔγραψε προσέτι: «Ἡ φαντασία» (1912), «Ἡ ἰατρικὴ τοῦ πνεύματος» (1912), «Γαλλικὸς καὶ γερμανικὸς πολιτισμὸς» (1914), κ. ἄ.

Τζιακιρτζῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πυρόλιθος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου.

Τζιάκοβο (Djakovo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας. Κάτ. (1921) 7 987. Εἶναι ἕδρα καθολικοῦ ἐπισκόπου καὶ ἔχει ὡραῖον καθεδρικὸν ναὸν ρωμανικοῦ ρυθμοῦ. Διεξάγει ἐμπόριον γεωργικῶν προϊόντων. Πλησίον τῆς πόλεως ἀνευρέθησαν πολλὰ ρωμαϊκὰ ἐρείπια. —Ω.

Τζιακόζα (Giacosa), *Ἰωσήφ*. Ἰταλὸς θεατρικὸς συγγραφεὺς (1847—1906). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐπεδόθη κατόπιν εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ἐν ᾗ διέπρεψε λίαν ταχέως, χάρις εἰς τὰ ἐξαιρετικὰ χαρίσματα, δι' ὧν ἦτο πεπροικισμένος. Τὸ πρῶτόν του ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Δραματικαὶ σκηναὶ καὶ κωμῳδίαι», δημοσιευθὲν τῷ 1873, ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν, μετὰ δὲ τὴν ἀπὸ σκηνῆς θριαμβευτικὴν παράστασιν τοῦ θεατρικοῦ ἔργου του «Μιὰ παρτίδα σκάκι», ὅπερ ἀπετέλει μέρος τῆς πρώτης του ταύτης συλλογῆς, ἤρχισε νὰ γράφῃ τακτικῶς διὰ τὸ θέατρον σειρὰν ἔργων, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἐκ τῶν καλυτέρων τοῦ συγχρόνου θεάτρου. Κατέγινεν εἰς πάντα τὰ θεατρικὰ εἴδη, ἀπὸ τῆς ἠθογραφικῆς κωμῳδίας μέχρι τοῦ ἱστορικοῦ δράματος, ἀλλὰ διεκρίθη κυρίως εἰς τὸ νεώτερον δρᾶμα ἐπὶ θεμάτων τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς ζωῆς. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς γλώσσας καὶ ἐπαίχθησαν εἰς τὰ κυριώτερα ἰταλικὰ καὶ ξένα θέατρα. Ἡ πρώτη εἰς τὸ γερμανικὸν μετάφρασις τοῦ ἔργου του «Μιὰ παρτίδα σκάκι» ἐγένετο ὑπὸ τοῦ διασήμου Γερμανοῦ ἱστορικοῦ Θεοδώρου Μόμμσεν. Ἡ λογοτεχνικὴ δρᾶσις τοῦ Τζιακόζα ἐξεδηλώθη καὶ εἰς ἄλλα λογοτεχνικὰ εἴδη, ὡς εἶναι τὸ διήγημα, τὸ μυθιστόρημα καὶ ἡ ποίησις. Ἐπίσης ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ διηύθυνε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του τὸ σημαντικὸν περιοδικὸν «La Lettura». Διεκρίθη ὡσαύτως διὰ τὰς διαλέξεις του καὶ διὰ τοὺς ὡραίους ρητορικοὺς λόγους του. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του, πλὴν τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος, εἶναι: «Ὁ σύζυγος ἐραστὴς τῆς γυναικός του» (1877), «Ὁ ἀδελφὸς ἐν ὅπλοις» (1878), «Ὁ κόντε Ρόσσο», «Λουΐζα», «Νυχτερινὲς ἐκπλήξεις», «Ἡ κλωστή», «Ὁ θρίαμβος τῆς ἀγάπης», θρῦλος, ὁ ὁποῖος μετεβλήθη εἰς λιμπρέττον μελοδράματος, μελοποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Μινὺ (1893), «Θλιβεροὶ ἔρωτες» (1890), «Παράδοσις ἄνευ ὅρων» (1890), «Μὴ λὲς τέσσαρα, ἂν δὲν τἄχῃς στὸ σακκὶ» (1890), «Παλιὰ ἱστορία» (1890), «Τὰ δικαιώματα τῆς ψυχῆς» (1894), «Σὰν τὰ φύλλα» (1900), ὅπερ κατέστη τὸ δημοφιλέστερον ἐκ τῶν ἔργων του, «Ὁ ἰσχυρότερος» (1904) κ. ἄ. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἴλλικα ἔγραψε τὰ λιμπρέττα τῶν μελοδραμάτων: «Τόσκα», «Μποέμ» καὶ «Μαντάμ Μπάττερφλαϋ». Ἐξέδωσεν ἐπίσης τὰ ἔργα: «Οἱ ποιηταὶ τοῦ κρασιοῦ» (1880), «Ἄνθη καὶ καρποὶ» (1883), «Τοῦ βουνοῦ», «Ἐντυπώσεις ἐξ Ἀμερικῆς» (1899) κ. ἄ. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ Ν. Ποριώτη καὶ ἐπαίχθησαν τὰ ἔργα του «Μιὰ παρτίδα σκάκι» καὶ «Σὰν τὰ φύλλα». Μ. Δ. Β

—**Τζιακόζα** (Giacosa) *Πέτρος*. Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ ἰατρὸς (1853—1928). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς πειραματικῆς φαρμακολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Τουρίνου καὶ κατέγινεν ἐπίσης εἰς βιβλιογραφικάς, ἀρχαιολογικάς, φιλοσοφικὰς καὶ κριτικὰς μελέτας, γράψας μεταξὺ ἄλλων τὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα: «Δοκίμιον περὶ ἰατρικῆς» (1866), «Ἰατρικὴ ἰταλικὴ βιβλιογραφία» (1893—1895) καὶ τὰ φιλολογικὰ «Παλιὰ πράγματα καὶ καινούργιες ἱστορίες» (1898), «Ἀνταῖος» μυθιστόρημα (1914), «Τί μᾶς διδάσκει ὁ πόλεμος», «Ἐπὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀμεδαίου Ζ'» (1911), «Βιτσέντσο Βέλα» (1912), κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

Τζιακομέλλι (Giacomelli), *Τρεμινιάνο*. Ἰταλὸς μουσουργὸς (1686—1743). Μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας, ἀνεβίβασεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ ἐν Βενετίᾳ τὸ μελόδραμά του «Ὑπερμνήστρα». Συμπληρώσας ἀργότερον τὰς σπουδάς του ἐν Νεαπόλει ὑπὸ τὸν Σκαρλάττι καὶ προσληφθεὶς εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν Αὐλὴν τῆς Βιέννης, ἀνεδείχθη εἷς τῶν μεγίστων Ἰταλῶν συνθετῶν τῆς ἐποχῆς του. Τὰ μελοδραματικά του ἔργα συμποσοῦνται εἰς 19, ἐξ ὧν προέχει «Ὁ Καῖσαρ ἐν Αἰγύπτῳ» (1735). Γ. Σ.

Τζιακομέττι (Giacometti), *Παῦλος*. Ἰταλὸς δραματικὸς συγγραφεὺς (1816—1882). Εἰκοσαετὴς ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν διὰ τοῦ δράματός του «Ροζίλδα» (1836). Ἔκτοτε ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ θέατρον καὶ ἤρχισε νὰ γράφῃ ἐπὶ μισθῷ διὰ περιοδεύοντας ἰταλικοὺς θιάσους. Ἐκ τῶν πολλῶν ἔργων του διακρίνονται αἱ τραγῳδίαι: «Ἐλισάβετ, βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας» (1853), «Τορκουᾶτος Τάσσος» (1855), «Ἰουδὴθ» (1857), «Σοφοκλῆς» (1860), «Μαρία Ἀντωανέττα» (1870), «Ὁ πολιτικὸς θάνατος» (1880) καὶ αἱ κωμῳδίαι: «Ὁ ποιητὴς καὶ ἡ χορεύτρια» (1841), «Τέσσαρες γυναῖκες εἰς ἕνα σπίτι» (1842), «Ἡ γυναῖκα» (1850), «Ὁ φυσιογνωμιστὴς» (1850). Ἐδημοσίευσεν ἀνάλεκτα ἔργα του εἰς ὀκτὼ τόμους (Μιλᾶνον, 1859—1866). —Ω.

Τζιακομῖνο (Giacomino), *ὁ ἐκ Βερώνης*. Ἰταλὸς ποιητὴς τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος. Φραγκισκανός, ἔγραψεν εἰς τὴν διάλεκτον τῆς Βερώνης δύο διδακτικὰ ποιήματα περὶ τοῦ Ἅδου καὶ τοῦ Παραδείσου, ἅτινα, παρὰ τὸ τραχὺ τῆς μορφῆς, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρόδρομα τῆς «Θείας Κωμῳδίας» τοῦ Δάντου. Ἡ τελευταία ἔκδοσις αὐτῶν ἔγινεν ὑπὸ τοῦ Μουσσάφια τῷ 1864. —Ω

Τζιάκομο (di Giacomo), *Σαλβατόρε*. Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει τῷ 1860. Κατ' ἀρχὰς δημοσιογράφος, διωρίσθη εἶτα βιβλιοθηκάριος τῆς ἐν Νεαπόλει Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἔγραψεν εἰς νεαπολιτικὴν διάλεκτον ποιήματα καὶ διηγήματα, ἐν οἷς εἰκονίζει μετὰ ζωηρότητος καὶ στοργῆς τὰ ἤθη καὶ τὰ πάθη τοῦ νεαπολιτικοῦ λαοῦ. Πλήρη συλλογὴν τῶν ποιημάτων του ἐξέδωκε τῷ 1909. Προσέτι συνέγραψεν ἐν τῇ συνήθει γραπτῇ ἰταλικῇ διάφορα ἔργα ἱστορικοῦ καὶ κοινωνικοῦ χαρακτῆρος, ἀναφερόμενα εἰς τὴν Νεάπολιν, ἐν οἷς: «Ἡ πορνεία ἐν Νεαπόλει κατὰ τὴν ΙΕ', ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα» (1899), «Νεαπολιτικαὶ ταβέρναι» (1899) καὶ τὸ λίαν ἐνδιαφέρον ἔργον: «Ἡ σημερινὴ Νεάπολις» (1900), εἰς τὸ ὁποῖον συνειργάσθησαν καὶ ἄλλοι λόγιοι.

— **Τζιάκομο**, ἢ *Τζιακομόνε ντι Μπουντρίο* (Giacomo ἢ Giacomone di Boudrio). Ἰταλὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Λίππι* Τζιάκομο).

Τζιακομούτζι (Giacomuzzi), *Πασχάλης*. Ἐγεννήθη ἐν Καστὲλ Νόβο τῆς νήσου Σαρδηνίας. Ὑπηρέτησεν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Πεδεμεντίου καὶ ὡς ὑπαξιωματικὸς ᾐχμαλωτίσθη ἔν τινι μάχῃ. Ἐλευθερωθεὶς τῷ 1821, κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καὶ ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ἐχρησιμοποιήθη τῷ 1825—1826 ὡς διοικητὴς τῆς φρουρᾶς τῆς νησῖδος Βασιλάδι. Σωθεὶς κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μεσολογγίου παρέμεινεν ἐν τῷ στρατῷ καὶ προαχθεὶς εἰς λοχαγὸν ἀπέθανεν ἐν Ναυπλίῳ (25 Ἰανουαρίου 1845) φέρων τὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος καὶ τὸ μετάλλιον τοῦ Ἀγῶνος. Τ. Ε. Ε.

Τζιαμπέλλι (Giambelli), *Κάρολος*. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1822—1889). Καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ λυκείῳ τῆς Βερώνης, ἐδημοσίευσε πολυαρίθμους μελέτας περὶ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων εἰς τὴν «Rivista di Filologia classica» τοῦ Τουρίνου. Θ. Β.

Τζιαμπιετρῖνο (Giampietrino), *Ἰωάννης-Πέτρος Ρίτσι* (Rizzi), ὁ ἐπικαλούμενος —. Ἰταλὸς ζωγράφος τοῦ ΙΕ'—ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀνήκων εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν σχολὴν τῆς Λομβαρδίας. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Λεονάρδῳ ντὰ Βίντσι καὶ εἰργάσθη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Μιλάνῳ. Ἐξετέλεσε τὴν «Παρθένον ἐν τῷ μέσῳ ἁγίων» τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Παβίας, τὸ «Ecce homo» (οὗτινος ἡ αὐθεντικότης ἀμφισβητεῖται) τῆς Πινακοθήκης τοῦ Ροβίγκο, τὴν «Ἁγίαν Αἰκατερίνην» τῆς Φλωρεντινῆς Πινακοθήκης Πίττι, γυναικείας προσωπογραφίας (ἐν τοῖς μουσείοις Μιλάνου καὶ Λένινγκραντ) κ. ἄ. Ι. Μ. Π.

Τζιαμπέλλι, ἢ *Τζιανιμπέλλι* (Giambelli ἢ Giannibelli), *Φρειδερῖκος*. Ἰταλὸς στρατιωτικὸς μηχανικὸς ἐκ Μαντούης, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀμβέρσης ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας τῷ 1584, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀμυντικῶν ἔργων. Χάρις εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθέντα σχέδια καὶ μηχανήματα κατωρθώθη ἡ ἀνατίναξις τῆς γεφύρας, ἥτις ἔκλειε τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, προξενήσασα τὸν θάνατον χιλίων στρατιωτῶν. Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀμβέρσης, ὁ Τζιαμπέλλι μετέβη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου προέβη εἰς τὴν ὀχύρωσιν τοῦ ποταμοῦ Ταμέσεως. Εἶχε δὲ ἀποκτήσει τόσον μεγάλην φήμην, ὥστε, ὅτε ἡ περίφημος ἰσπανικὴ ἀρμάδα προσεβλήθη ὑπὸ πυρπολικῶν κατὰ τὸν πλοῦν αὐτῆς πρὸς τὸ Καλαί, οἱ Ἰσπανοὶ ἦσαν καταπεπεισμένοι ὅτι τὰ πυρπολικὰ ἐκεῖνα ἦσαν καταχθόνια μηχανήματα, τὰ ὁποῖα εἶχε κατασκευάσει ὁ Τζιαμπέλλι. Μ. Δ. Β

Digitized by Google

Τζιαμπολόνια. Φλαμανδὸς γλύπτης (βλ. λ *Μπολόνια* Ἰωάννης).

Τζιαμπόνο (Giambono), ***Μιχαὴλ ντὶ Ταντέο Μπόνο*** Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ κατασκευαστὴς μωσαϊκῶν (1420—1462). Ὑπῆρξε τὸ σημαντικώτερον μέλος ὁμωνύμου οἰκογενείας ζωγράφων καὶ κατασκευαστῶν μωσαϊκῶν, ἥτις ἔδρασεν ἐν Βενετίᾳ ἀπὸ τοῦ 1396 μέχρι τοῦ 1546. Ἔργα αὐτοῦ ὑπάρχουν ἐν Βενετίᾳ τὸ μέγα πολύπτυχον «Ὁ Σωτὴρ μετὰ τεσσάρων ἁγίων» καὶ «ἡ Στέψις τῆς Παναγίας», ἐν Ρώμῃ «Ἡ Παρθένος μετὰ τοῦ Χριστοῦ», ἐν τῇ ἐθνικῇ πινακοθήκῃ τοῦ Λονδίνου «Ὁ Ἅγιος Μᾶρκος» καὶ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἡ «Πιετά». Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γιακομπέλλο ντὲλ Φιόρε, τῷ 1423, ὁ Τζιαμπόνο διωρίσθη διευθυντὴς τῶν ἐργασιῶν τῶν μωσαϊκῶν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ συνέθεσε τὰ μωσαϊκὰ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ παρεκκλησίου τῶν Μάσκολι, ἅτινα παριστάνουν τὴν Γέννησιν καὶ τὴν Ὑπαπαντήν. Μ. Δ. Β.

Τζιαμπουλλάρι (Giambullari), ***Πέτρος-Φραγκῖσκος.*** Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1495—1555). Υἱὸς τοῦ ποιητοῦ Βερνάρδου Τζιαμπουλλάρι, ὑπῆρξε δραστήριον μέλος τῆς τῷ 1540 ἱδρυθείσης Φλωρεντινῆς Ἀκαδημίας. Ἔγραψε: «Περὶ τῆς θέσεως, τοῦ σχήματος καὶ τῶν διαστάσεων τοῦ Ἅδου τοῦ Δάντου» (1544), «Περὶ τῆς γενέσεως τῆς φλωρεντινῆς γλώσσης» (1546, β' ἔκδ. βελτιωμένη 1549), «Περί τινων χωρίων τοῦ Δάντου» (1551), «Ἱστορία τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τοῦ 800 μέχρι τοῦ 913» (1566) κ.ἄ. —Ω

Τζιανγκαλεάτσο, *Βισκόντι* βλ. *Βισκόντι.*

Τζιάνι (Ziani), ***Πέτρος.*** Δόγης τῆς Βενετίας, υἱὸς τοῦ Σεβαστιανοῦ Τζιάνι, ἐκλεγεὶς τῷ 1205 καὶ παραμείνας εἰς τὴν ἀρχὴν 23 ἔτη. Ἐχειρίσθη μετὰ μεγάλης ἐπιδεξιότητος τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ πολιτικὴν τῆς Βενετίας, λέγεται δὲ ὅτι διενοεῖτο νὰ καταστήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν πρωτεύουσαν τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας. Χ. Δ.

—Τζιάνι (Ziani), ***Σεβαστιανός.*** Δόγης τῆς Βενετίας, ἀποθανὼν τῷ 1179 Διεδέχθη τῷ 1172 τὸν Βιτὰλ Μιχαὴλ Β', εἰς ἐξαιρετικῶς ἀνώμαλον περίοδον, καθ' ἣν αἱ σχέσεις τῆς δημοκρατίας μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα εὑρίσκοντο εἰς μεγάλην ὀξύτητα. Ἀπέφυγεν ὅμως ἐπιμελῶς τὴν ῥῆξιν, καὶ ὅτε ἀκόμη ὁ τελευταῖος οὗτος διέταξε τὴν τύφλωσιν τοῦ παρ' αὐτῷ Ἑνετοῦ πρέσβεως Ἐρρίκου Δανδόλου. Βραδύτερον ὅμως, παρασχὼν ἐν Βενετίᾳ ἄσυλον εἰς τὸν πάπαν Ἀλέξανδρον Γ'. εὑρισκόμενον εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Φρειδερῖκον Βαρβαρόσσαν, ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος Ὄθωνα, ἡγούμενον 95 γαλερῶν. Ἐπελθὼν μάλιστα κατ' αὐτοῦ διὰ 30 μόνον πλοίων, κατώρθωσε τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως τοῦ 1177 νὰ τὸν καταναυμαχήσῃ μεταξὺ Πριάνο καὶ Παρέντζο. Ὁ πάπας τότε, πρὸς ἀνταμοιβήν, ἀνεκήρυξε τὸν Τζιάνι κυρίαρχον τοῦ Ἀδρία, ἔκτοτε δὲ κατ' ἔτος ἐτελεῖτο, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος, ἡ ἑορτὴ τοῦ γάμου τοῦ δόγη μετὰ τῆς θαλάσσης (βλ. λ. *Ἀδριατικῆς θαλάσσης γάμος*) Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ὁ Φρειδερῖκος Βαρβαρόσσας ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τοῦ πάπα, μεταβὰς δὲ εἰς Βενετίαν συνωμολόγησε συνθήκην. Ὁ Τζιάνι ἠσχολήθη ἐπίσης μὲ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς δημοκρατίας καὶ ἐκαλλώπισε τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, παραιτηθεὶς δὲ τῷ 1178, ἀπεσύρθη εἰς μοναστήριον. Διάδοχος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Ὄριο Μαλιπιέρι. Χ. Δ.

Τζιάνικα *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λιβαδίου τῆς ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 37.

Τζιαννόνε (Giannone). —1) ***Πέτρος.*** Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1676—1748). Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Νεαπόλει, ἔγραψεν αὐτόθι τὸ περίφημον ἔργον του «Πολιτικὴ ἱστορία τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως» (1723, εἰς 4 τόμους), διὰ τὸ ὁποῖον εἰργάσθη ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη. Ἐν αὐτῷ ὁ Τζιαννόνε ἐπιτίθεται δριμέως κατὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τῶν παπῶν, διὰ τοῦτο δὲ ἀφωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νεαπόλεως καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ τῆς χώρας. Καταφυγὼν εἰς Βιέννην (1723), ἔτυχεν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ ΣΤ'. Τῷ 1734 μετέβη εἰς Ἑνετίαν, ὅθεν μετ' οὐ πολὺ ἀπηλάθη καὶ κατέφυγεν εἰς Γενεύην. Συλληφθεὶς καθ' ὑποκίνησιν τοῦ καθολικοῦ κλήρου, ἐγκαθείρχθη τῷ 1736 εἰς τὸ φρούριον τοῦ Τουρίνου, ὅπου καὶ ἀπέθανε Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν τὰ «Μεταθανάτια» (Λωζάννη 1760) καὶ τὰ «Ἀνέκδοτα» (Τουρῖνον 1859) αὐτοῦ.

— 2) ***Πέτρος*** Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ πατριώτης (1790—1872). Ὑπηρέτησεν ἀπὸ τοῦ 1809 εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ναπολέοντος, μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τούτου μετέβη εἰς Ρώμην. Λόγῳ τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν του, ὑποστὰς ἐπιμόνους διωγμούς, ἐγκατέλειψε τὴν Ἰταλίαν καὶ κατέφυγεν εἰς Παρισίους, ἀπὸ δὲ τοῦ 1861 ἐγκατέστη εἰς Φλωρεντίαν. Ἐκ τῶν ποιημάτων του, διαπνεομένων ὑπὸ φλογερᾶς φιλοπατρίας, τὰ γνωστότατα εἶναι: «Ὁ ἐξόριστος» (1829) καὶ «Τὸ ὅραμα» (1833). —Ω

Τζιαννούτρι (Giannutri) *[Γεωγρ.].* Νῆσος τοῦ Τυρρηνικοῦ, ἐν τῷ Τοσκανικῷ ἀρχιπελάγει (πλάτ. 42° 14' Β., μῆκ. 11° 07' Ἀν., χαρτ. ἀγγλ. 158: Cape Cavalo to Civita Vecchia) ἔχουσα φάρον. Εἶναι τὸ *Διάνιον* τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, τοῦ Πλινίου (3,81) καὶ τοῦ Πομπ. Μέλα (2,122). Σ. Ε. Λ.

Τζιαντοῦρκο (Gianturco), ***Ἐμμανουήλ.*** Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ νομοδιδάσκαλος (1857-1907). Ἐσπούδασεν ἐν Νεαπόλει νομικὴν καὶ μουσικήν, ἤσκησεν ἐπί τινα χρόνον τὴν δικηγορίαν καὶ τῷ 1889 ἐξελέγη βουλευτής, ἀνήκων εἰς τὴν ἀριστεράν. Τῷ 1893 διετέλεσεν ὑφυπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, τῷ 1896—1897 ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ εἶτα τῆς Δικαιοσύνης, τῷ 1900 πάλιν τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῷ 1906 τῶν Δημοσίων Ἔργων. Ἔγραψε πολλὰ νομικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Σύστημα τοῦ ἰταλικοῦ ἀστικοῦ δικαίου» (1894—1899). —Ω

Τζιαντόφκα *[Γεωγρ.].* Ὀνομασία τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ ποταμοῦ *Ναΐντε* (βλ. λ.).

Τζιάρα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Κορώνης τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1928) 75.

—Τζιάρας *Καλύβια* *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Γιαννίστης τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 53.

Τζιάρες *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Κέδαρες.*

τζιάρισα (ἰαπων.=ἁμάξιον χειροκίνητον). Ἐλαφρὸν ἀνατολικὸν δίτροχον ἁμάξιον, μιᾶς ἢ δύο τὸ πολὺ θέσεων, μετ' ἐλατηρίου (σούστας), ἐλαυνόμενον ὑπ' ἀνδρός. Ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ Κίνᾳ εἶναι τὸ σύνηθες μέσον μεταφορᾶς ἐπιβατῶν εἰς συντόμους ἀποστάσεις. Π. Ν. Π

Τζιαρντινέλλι (Giardinelli). Φιλέλλην ἐξ Ἰταλίας κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα τῷ 1821· πλούσιος ὤν, συνετήρει ἐξ ἰδίων τεσσαράκοντα ἄνδρας, οὓς εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ, ἐκ φιλελληνισμοῦ κινούμενος. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας τῆς Τριπόλεως. Τ. Ε. Ε.

Τζιαρντίνι (Giardini), ***Καῖσαρ.*** Ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Βονωνίᾳ τῷ 1893. Κατὰ τὴν νεαράν του ἡλικίαν διεκρίθη ὡς ἠθοποιός, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1923 ἐγκατέλιπε τὴν σκηνὴν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ἐν ᾗ διέπρεψεν ὡς κριτικός, διηγηματογράφος καὶ ποιητής. Τῷ 1926 ἐδημοσίευσεν ἀξιόλογον «Ἀνθολογίαν τῶν συγχρόνων Καταλανῶν ποιητῶν» εἰς ἔμμετρον ἰταλικὴν μετάφρασιν. Ἀξιομνημόνευτον εἶναι καὶ τὸ ἔργον του «Περὶ τῶν οἴκων τῆς ἀπωλείας» (1928), ὅπερ ἀποτελεῖ εἰρωνικὸν φιλιππικὸν κατὰ τῶν βιβλίων, ἅτινα χαρακτηρίζονται ὡς ὀλέθρια διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων· οἱ οἶκοι τῆς ἀπωλείας εἶναι τὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ αἱ βιβλιοθῆκαι. —Ω.

—Τζιαρντίνι (de Giardini), ***Φῆλιξ.*** Διάσημος Ἰταλὸς βιολιστής, γεννηθεὶς ἐν Τουρίνῳ τῷ 1716 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1796. Ἔδρεψε δάφνας ὡς δεξιοτέχνης ἐν Γερμανίᾳ, Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ, ἔνθα ἐγκατεστάθη περὶ τὸ 1750 καὶ ὅπου διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ «Ἰταλικοῦ Μελοδράματος». Ὁ Τζιαρντίνι διεκρίθη καὶ ὡς συνθέτης. Ἐκ τῶν ἔργων του μνημονεύονται: 5 μελοδράματα, τὸ ὀρατόριον «Ρούθ», σονάται καὶ διῳδίαι διὰ βιολίον, κουαρτέττα ἐγχόρδων, 1 κουϊντέττο, συμφωνίαι (Overtures), κοντσέρτα διὰ βιολίον κ. ἄ. Γ. Σ.

Τζιαρντῖνο (Giardino), ***Γαετᾶνος.*** Ἰταλὸς στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1864. Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς ἐν Ἐρυθραίᾳ ἀπὸ τοῦ 1889 μέχρι τοῦ 1894 καὶ κατόπιν ἐν Τριπολίτιδι, κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον (1911—1912). Κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς Β' στρατιᾶς, τῷ δὲ 1916 διεκρίθη κατὰ τὰς ἐπιθέσεις κατὰ τῆς Γκορίτσια. Τῷ 1917 προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον καὶ μετά τινας ἡμέρας διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ γερουσιαστής. Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Καπορέττο, παραιτηθεὶς μετὰ τῆς κυβερνήσεως, προσελήφθη ὡς βοηθὸς τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ νέου ἀρχιστρατήγου Ντιάτς. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1918 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Δ' στρατιᾶς εἰς τὸν τομέα τῆς Γκράππα, κατὰ δὲ τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην τοῦ Βιττόριο Βένετο ἐνήργησε γενικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν αὐστριακῶν γραμμῶν καὶ μετὰ σκληρότατον ἀγῶνα κατώρθωσε νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς Αὐστριακοὺς εἰς ὑποχώρησιν. Τῷ 1919 προήχθη εἰς στρατηγόν. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1923 ὁ Τζιαρντῖνο ἀπεστάλη εἰς τὸ Φιούμε πρὸς ἐπιβολὴν τῆς τάξεως, παραμείνας ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ μέχρι τῆς προσαρτήσεως αὐτῆς ὑπὸ τῆς Ἰταλίας. Μ. Δ. Β.

Τζιαρρέττα (Giarretta). Ὁ μέγιστος τῶν ποταμῶν τῆς Σικελίας, ἄλλως *Σιμέτο,* ὁ ἀρχαῖος *Σύμαιθος* (βλ. λ.).

τζίβα (ἡ), ἡ *ζίβα.* Ἰνῶδες χόρτον προερχόμενον ἐκ τῶν φύλλων τοῦ φυτοῦ χαμαίρωψ ὁ ταπεινὸς (Chamaerops humilis), ὅπερ ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν φοινικωδῶν καὶ εἶναι αὐτοφυὲς ἐν Ἀλγερίῳ καὶ Ἱσπανίᾳ. Ἀποτελεῖ στερεώτατον, ἐλαστικὸν καὶ μὴ προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ σητὸς ὑλικὸν διὰ πλήρωσιν στρωμνῶν, μαξιλαρίων, ἀνακλίντρων, ἐφιππίων, ταπητωμάτων (ταπετσαρίας) κ. λ. π. Σ. Γ.

—*[Ἐμπορευμ.]* Ἡ *τζίβα* φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τρεῖς συνήθως ποιότητας: 1) *τζίβα ἡ ἀρίστη,* 2) ἡ *ξανθὴ* καὶ 3) ἡ *κοινή.* Ἡ ξανθὴ τζίβα βάπτεται μέλαινα δι' ἀφεψήματος αἱματοξύλου καὶ πωλεῖται ὡς *θρὶξ τῆς Ἰλλανδσίας* (Crin noir, Black Moss). Ι. Γ. ΜΠ.

Τζίβα, ἡ ***Τσίβα*** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 335. Παράγει δημητριακοὺς καρπούς, γεώμηλα, οἶνον καὶ βούτυρον ἐκλεκτόν. Ἔχει μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον. Περὶ τὸ χωρίον τοῦτο ὑπάρχουσι μνημεῖα ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν συνοικισμῶν, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν εἶναι γνωστά. Κατά τινας τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου εἶναι σλαυϊκόν, κατ' ἄλλους δ' ἀλβανικόν, ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερον. Ν. Κ. Α.

Τζιβέρι *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Μεσαιωνικὸν φραγκικὸν κάστρον ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου (βλ. λ. *Κιβέρι*).

Τζιβίες, *Πάνω* — καὶ ***Κάτω*** — *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Κύπρου (βλ. λ. *Κιβιδες,* Πάνω — καὶ Κάτω —).

Τζιβιτζῆς, *Χουσεΐν.* Περιβόητος ἐπὶ ὠμότητι Τουρκοκρὴς ἐκ τοῦ χωρίου Βαθυακοῦ τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866, ὥριμος νεανίας, ἔδειξε τὸ πρῶτον τὴν θηριωδίαν του. Ἐλέγετο ὅτι ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως ἑκατὸν Χριστιανούς. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1867 ἐν μάχῃ συνέλαβε καὶ ἐφόνευσεν εἰς Κουροῦτες τὸν ὁπλαρχηγὸν Πωλένταν. Ἦτο ἔκδοτος εἰς τὴν οἰνοποσίαν καὶ ἀκόλαστος εἰς βάρος τῶν Χριστιανῶν γυναικῶν. Ἐφονεύθη τῷ 1878 δι' ὁμοβροντίας ὑπὸ ὁμάδος ἁρματολῶν τοῦ Ἀμαρίου. Ε. Γ.

Τζιβός. Χῖος πρόκριτος, ζήσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος Μὴ ἀνεχόμενος τὴν κατοχὴν τῆς πατρίδος του ὑπὸ τῶν Γενουαίων, κατέφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου ΣΤ' παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ τοῦ ἐπιτραπῇ, ὅπως ἐκστρατεύσῃ καὶ ἐκδιώξῃ τῆς νήσου τοὺς κατακτητάς. Ὁ αὐτοκράτωρ συνέστησεν αὐτῷ νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἐπιχείρησιν, ἀλλ' ἐκεῖνος, συγκροτήσας σῶμα, ἔπλευσεν εἰς Χῖον, ὅπου ἀποβιβασθεὶς ἠνάγκασε τοὺς Γενουηνσίους νὰ κλεισθῶσιν ἐντὸς τῶν φρουρίων τῆς πόλεως, ἔνθα καὶ τοὺς ἐπολιόρκησεν Ἐνίκησεν εἶτα καὶ τὰς διὰ δύο τριήρεων ἀποβιβασθείσας γενουητικὰς ἐνισχύσεις, ἀλλ' ἐν τέλει ἐφονεύθη γενναίως μαχόμενος, οἱ δὲ ὑπ' αὐτὸν ἄνδρες διασκορπισθέντες κατέφυγον εἰς Φώκαιαν. Ν. ΚΛΣ

Τζιγάλας, *Ἀζαρίας.* Λόγιος κληρικός, γεννηθεὶς ἐν Πύργῳ τῆς Θήρας περὶ τὸ ἔτος 1660. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ Ἰακώβῳ Μάνῳ τῷ Ἀργείῳ ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ, εἰς ἣν ἐδίδαξε καὶ ὁ ἴδιος κατόπιν τὰ γραμματικά, πιθανῶς κατὰ τὰ ἔτη 1709—1711. Διετέλεσε πρὸς τούτοις διδάσκαλος τῶν τέκνων τοῦ πρώην ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας Μιχαὴλ Ρακοβίτζα καὶ εἶτα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Νικολάου Μαυροκορδάτου. Ἐγένετο δὲ καὶ ἱεροκήρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἐδίδαξεν ἐν τέλει καὶ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι του Θήρᾳ, εἰς ἣν καὶ εἶχε συστήσει σχολὴν ἑλληνικῶν μαθημάτων. Ὁ Ἀζαρίας Τζιγάλας συνέγραψεν ἐν ἔτει 1717 γραμματικήν, ἥτις ἐν αὐτογράφῳ χειρογράφῳ του ἀπόκειται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου τοῦ Λονδίνου ὑπ' ἀριθ. 8232, ἀφιερωμένην εἰς τὸν Ἰωάννην μπεγιζαδὲν τοῦ ἡγεμόνος Ἀντιόχου Καντεμίρη. Πρὸς τούτοις συνέγραψε διάφορα παραινετικὰ μονόστιχα δημοσιευθέντα ἐν «Ζακυνθίῳ Ἀνθῶνι» (τ. Β', σ. 390—391), ἐν δὲ τῇ ἐν Ἄθῳ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς Παντελεήμονος ἀπόκειται ὑπ' ἀριθ. 195 χειρόγραφον τεῦχος, περιέχον ἱστορικάς τινας σημειώσεις γραφείσας ὑπὸ τοῦ Ἀζαρίου κατὰ τὰ ἔτη 1708—1713. Ἱκαναὶ δὲ τοῦ Ἀζαρίου ἐπιστολαί, καὶ ἄλλαι τοιαῦται πρὸς αὐτὸν ἀποστελλόμεναι, σῴζονται ἐν χειρογράφῳ τεύχει ἀποκειμένῳ παρὰ τῷ ἐν Ἀθήναις Ι. Δ. Ράλλῃ Μετὰ βίον περιπετειώδη ἀπέθανεν ἐν Θήρᾳ τῷ 1740. Δ. Π. Π.

—Τζιγάλας, *Δημήτριος.* Υἱὸς τοῦ Ματθαίου Τζιγάλα. Ἐν τῇ σχολῇ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου μετὰ τῶν ἀδελφῶν του σπουδάσας, διεκρίθη ὡς ἰατρὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ. Ε. Γ. Π.

— Τζιγάλας, *Ἱλαρίων* (1624—1682). Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου (1624—1682) Ἑνδεκαετὴς εἰσῆλθεν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ὅπου ἐπὶ 13 ἔτη ἐδιδάχθη, εἶτα δὲ μετέβη, τῷ 1648, εἰς Πατάβιον πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπου-

Digitized by Google

δῶν του. Ἑλληνιστὴς καὶ λατινιστὴς ἄριστος καὶ ἱεροκήρυξ δοκιμώτατος, ἀνέλαβε τῷ 1657 τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Παταβίῳ ἑλληνικοῦ σχολείου. Λίαν ἀσταθὴς εἰς τὰ θρησκευτικὰ φρονήματα, ὁτὲ μὲν ἐκήρυττεν ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων, ὁτὲ δὲ ὑπὲρ τῶν Λατίνων. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς λατινικῆς προπαγάνδας εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐκήρυττε κατὰ τὰ δόγματα τῶν Λατίνων, ἐπανακάμψας δ' εἰς Ρώμην καὶ ἀποσταλεὶς τὸ δεύτερον εἰς Ἀνατολὴν τῷ 1660, ἵδρυσε σχολὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοσοῦτον εὐδοκίμως εἰργάσθη ἐν αὐτῇ, κατὰ τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδοξίας, ὥστε ὁ πατριάρχης Παρθένιος ὁ Δ' ἀνεκήρυξεν αὐτὸν «διὰ τὴν παιδείαν, τὸ φιλορθόδοξον καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς σύστασιν σχολείων μέγαν θεολόγον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἔξαρχοντα καὶ ἐπιθεωρητὴν τῶν ἁπανταχοῦ διδασκάλων». Μετὰ τριετίαν δὲ καταλιπὼν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξηκολούθησε τὰς περιοδείας αὐτοῦ καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ, Χίῳ καὶ Σμύρνῃ ὑπὲρ τῶν Λατίνων κηρύττων κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ὀρθόδοξος καὶ ἐπιδοὺς εἰς τὸν πατριάρχην Παρθένιον ὀρθόδοξον ὁμολογίαν πίστεως, ὠνομάσθη ὑπ' αὐτοῦ «ἱεπίσκοπος» καὶ ἔλαβε τὸ προνόμιον νὰ φέρῃ μανδύαν, βακτηρίαν καὶ ὑακινθόχροον σκιάδιον. Τῷ 1668 μεταβὰς εἰς Κύπρον, μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς συνελθούσης ἐκεῖ κατὰ τῶν καλβινιστῶν τοπικῆς συνόδου, συνέταξε τὰ πρακτικὰ αὐτῆς ἐν ἑπτὰ κεφαλαίοις καὶ ἐπέδωκε περίληψιν αὐτῶν εἰς τοὺς ἐν Κύπρῳ φραγκισκανοὺς μοναχούς, οἵτινες καὶ ἐδημοσίευσαν αὐτὴν λατινιστί. Ἐκ Κύπρου ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔδωκε καὶ εἰς τὸν πατριάρχην Μεθόδιον τὸν Γ' (1668—1671) ὀρθόδοξον ὁμολογίαν πίστεως τῷ 1670 καὶ τῷ 1671 διὰ Βουκουρεστίου κατελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα συνειργάσθη μετὰ τοῦ πολυμαθοῦς πατριάρχου Νεκταρίου τοῦ Κρητὸς (1602—1676) εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ πολυκρότου συγγράμματος αὐτοῦ «Ἀντίρρησις πρὸς τὰς αὐτῷ προσκομισθείσας θέσεις παρὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις φρατόρων διὰ Πέτρου τοῦ αὐτῶν Μαΐστορος περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα». Ἐξ Ἱεροσολύμων μεταβὰς εἰς Κύπρον ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς τῷ 1674, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀλλοπρόσαλλον τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ δυσαρεστήσας καὶ ὀρθοδόξους καὶ Λατίνους, ἠναγκάσθη νὰ ὑποβάλῃ παραίτησιν τῷ 1679 καὶ ἀπελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέθανεν ἐκεῖ τῷ 1682, καταλιπὼν πλεῖστα ἔργα μαρτυροῦντα τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν φιλοπονίαν αὐτοῦ. Ε. Γ. Π.

—**Τζιγάλας**, *Ἰωάννης*. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Σπουδάσας ἐν τῇ σχολῇ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐν Ρώμῃ, διωρίσθη κατόπιν καθηγητὴς τῶν φιλοσοφικῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Παταβίου, ἔγραψε διάφορα ἐπιγράμματα εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ τὰ ποιήματα: «Μυστικὸς ἐπιθαλάμιος εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον, εἰς τὴν γέννησιν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, εἰς τὴν γέννησιν τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου» καὶ λατινιστὶ «Praelectionum erudita Synopsis». Ἀπέθανε τῷ 1687. Ε. Γ. Π.

—**Τζιγάλας** (ἢ *Κιγάλας*), *Ματθαῖος*. Λόγιος κληρικὸς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐν Κύπρῳ γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὑπηρέτει ὡς ἐφημέριος ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ καὶ τῷ 1630 προσεκλήθη ὑπὸ τῆς ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικῆς κοινότητος, ἐν ᾗ ἐφημερεύων καὶ μορφώνων τὰ τέκνα του συνέγραψε καὶ διάφορα λαϊκὰ βιβλία (τινὰ τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ), ἐν οἷς: «Νέα σύνοψις διαφόρων ἱστοριῶν» ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ (1637), «Ἑρμηνεία Θεοδωρήτου εἰς τὸ Ἆσμα Ἀσμάτων» (1639), «Πασχάλιον αἰώνιον» (1677), «Συνταγμάτιον περιέχον διαφόρους κανόνας καὶ εὐχὰς» (1681), «Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας» (1690) κλπ. Ε. Γ. Π.

Τζιγκάτ *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ντ σάρακα.*

Τζιγκὶζ-χάν. Μογγόλος ἡγεμὼν (βλ. λ. *Δζιγκὶζ-χάν*).

τζιγκογραφία (ἡ)· βλ. λ. *τσιγκογραφία*.

τζίγκος (ὁ), καὶ *τσίγκος* δημοτ., ψευδάργυρος.

Τζίγκουνας *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πηγαϊδουρίου τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδας τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 37. Ε. Γ.

Τζιδδὶ *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς ἀστέρος α *Αἰγόκερω* (βλ. λ.). Σ. Π.

Τζιελοτζιάρα *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Κελοκέδαρα*.

τζίερ (τὸ) *[Ναυτ.]* βλ. λ. *ἐνθέτης*.

τζιέρι (τό), συνήθ. πληθ. *—ρια* καὶ *τζιεράκια* τὰ ἐντόσθια τοῦ σφαγίου || «τὸ τζιέρι μου μοῦφαγε» μὲ ἐξήντλησε εἰς τὰ παρακάλια ἢ μὲ συγχύσεις || «τζιέρι μου» σπλάγχνον μου, καρδιά μου (ἀρχ. «φίλον ἦτορ»).

τζιερτζῆς. Πωλητὴς συκωτιοῦ καθ' ὅλην τὴν Τουρκίαν καὶ τὰς ὑπ' αὐτὴν ἄλλοτε ὑπαγομένας ἑλληνικὰς χώρας, φέρων κατὰ τὰς ἑωθινὰς ὥρας ἐπὶ μακροῦ κοντοῦ (σιρίκ) *συκωταριὲς* καὶ διαλαλῶν αὐτάς: «τζεχέρ! τζεχέρ!». Τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο μετήρχοντο ἄλλοτε μόνον Ἀλβανοί.

Τζίθρα (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τελωνίων τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 150. Εἶναι ἡ εἰς παλαιότερα κείμενα ἀκμαία κώμη *Κύθρα* (τουρκ. *Τζίθρα Μουκατασί*), πολυάνθρωπος, ἧς οἱ κάτοικοι, μετὰ τὸ «θανατικό» τοῦ 1601, διέρρευσαν εἰς τὰ γειτονικὰ Τελώνια. Νέαν μεγάλην καταστροφὴν ὑπέστη ἡ κώμη κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1889. Π. Ν. Π.

Τζίνο (Ziino), *Ἰωσήφ*. Ἰταλὸς ψυχίατρος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1841. Ἐσπούδασεν ἰατρικήν, διετέλεσε δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῆς ἰατροδικαστικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μεσσήνης. Ἔγραψε πολλὰς μονογραφίας ἐπὶ θεμάτων τῆς φυσιολογίας, τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς παθολογίας. Ἐκ τούτων κυριώτεραι εἶναι: «Intorno alla degenerazione amiloide del fegato» (1864), «Precetti igienici e curativi sul cholera morbus» (1865) «Mania in epilettico» (1877), «L'avvenire della ginnastica igienica» (1879), «Proposizioni d'Igiene publica sul colera asiatico» (1885), «Manuale di medicina legale» (1872—1873), «Dei testamenti nulli per infermità di mente» (1876), «La fisiopatologia del delitto» (1881), «Manuale di polizia medica» (1891), «Shakespeare e la scienza moderna», μελέτη ἰατροψυχολογικὴ (1897) κ. ἄ. Χ. Δ.

Τζίκαλος. Κλέφτης τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὅστις τῇ 13 Ἀπριλίου 1728, πολεμήσας γενναίως ἐν τῇ ἐν Βατσουνιᾷ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων μάχῃ, κατενίκησε τοὺς Ἀλβανούς. Τ. Ε. Ε.

Τζικανδύλης, *Βασίλειος*. Βυζαντινὸς στρατηγὸς (βλ. λ. *Βασίλειος* Τζικανδύλης).

Τζίκηδες *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Αἰγίνης τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 16.

Τζικονδύλης, *Μανουήλ*. Βυζαντινὸς ἀντιγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ ζήσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Μυστρᾷ, ὅπου ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμά του. Εἰς αὐτὸν ὀφείλομεν πολλὰ χειρόγραφα, ὡς τοῦ Πλουτάρχου, Ἀφρικανοῦ κ. ἄ., διασωθέντα μέχρις ἡμῶν. Γ. Μ. Β

Τζίκος, *Περικλῆς*. Λόγιος καὶ συγγραφεὺς πολύγλωσσος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1851 ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς οἰκογενείας τῶν Ζήκων τοῦ Μετσόβου. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἀφιερωθεὶς εἰδικῶς εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἵδρυσε καὶ διηύθυνε τὴν «Νέαν Διεθνῆ Ἐπιθεώρησιν», συντασσομένην ἀγγλιστὶ καὶ ἐκδιδομένην ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Μινέρβα». Τῷ 1869 ἐδημοσίευσε τὴν τραγῳδίαν «Εἰρήνη» καὶ τῷ 1879 τὸν «Παῦλον Τζιανίνι», διήγημα γραφὲν ἐπίσης ἀγγλιστί Τῷ 1871 ἐδημοσιεύσεν ἐν Βενετίᾳ τὰς «Παιδικὰς ἀναμνήσεις» γαλλιστί, καὶ τῷ 1876 τὸ διήγημα «Αὐγὴ καὶ νὺξ» ἰταλιστί. Ἐξέδωσεν ἐπίσης τὸ «Ἐμπορικὸν ἰταλοαγγλικὸν λεξικὸν» (1875). [Πρβλ. Enciclopedia Universal Ilustrada ἐν λ. Tzikos.] Μ. Δ. Β.

Τζὶλ (Gill), *Δαυΐδ*. Ἄγγλος ἀστρονόμος (1843—1914). Τῷ 1872 ἵδρυσε τὸ ἰδιωτικὸν ἀστεροσκοπεῖον τοῦ λόρδου Lindsay (κόμητος τοῦ Crawford) ἐν Dunecht, κατὰ δὲ τὸ 1874 παρετήρησε τὴν διάβασιν τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, μεταβὰς πρὸς τοῦτο εἰς Μαυριτανίαν. Τῷ 1875 τῷ ἀνετέθη ἡ μέτρησις γεωδαιτικῆς βάσεως ἐν Αἰγύπτῳ. Τῷ 1877 μετέβη εἰς τὴν νῆσον τῆς Ἀναλήψεως πρὸς παρατήρησιν τῆς ἀντιθέσεως τοῦ Ἄρεως καὶ προσδιορισμὸν ἐξ αὐτῆς τῆς παραλλάξεως τοῦ Ἡλίου. Ἀπὸ τοῦ 1879 μέχρι τοῦ 1902 διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ βασιλικοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Ἐκεῖ ἐπεξέτεινε τὸν κατάλογον τοῦ Argelander (Bonner Durchmusterung) μέχρι τοῦ νοτίου πόλου καὶ ἠσχολήθη εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς παραλλάξεως τοῦ Ἡλίου ἐκ παρατηρήσεων μικρῶν πλανητῶν. Ἐκτὸς τῶν «Annals» καὶ «Results of Observations of the Cape Observatory», ἐδημοσίευσε καὶ διαφόρους πραγματείας, ἐξ ὧν ἀξιολογώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: «A determination of the solar parallaxe and mass of the Moon from observations of Iris, Victoria and Sappho in the years 1888—1889» (1896), «Cape Photographic Durchmusterung» (3 τόμ. 1896), «Report on the Geodetic Survey of South Africa» (1896—1901), «History and Description of the R. Observatory of Cape of Good Hope» (1913). Σ. Π.

— **Τζὶλ** (Gill), *Θωμᾶς-Πατρίκιος*. Ἰρλανδὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1858. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἰρλανδικὴν δασοκομίαν, διαχειριστὴς τῶν τροφίμων ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ μέλος τῶν πολεμικῶν ἐπιτροπῶν διὰ τὴν διανομὴν γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων (1914—1919), μέλος τῆς ἐν Ρώμῃ γενικῆς συνελεύσεως τοῦ διεθνοῦς γεωργικοῦ ἰνστιτούτου (1920), τοῦ ἐν Βρυξέλλαις διεθνοῦς συνδέσμου διὰ τὴν οἰκογενειακὴν ἀγωγὴν καὶ πρόεδρος τῆς Ἰρλανδικῆς ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως. —Ο.

— **Τζὶλ** (Gill), *Κονράδος*. Ἄγγλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1883. Τῷ 1911 ἀναπληρωτικὸς καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μάντσεστερ, τῷ 1913 καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς οἰκονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μπέλφαστ, ἀπὸ τοῦ 1928 καθηγητὴς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημιακῷ κολλεγίῳ τοῦ Χώλ, ἔγραψεν: «Ἐθνικὴ δύναμις καὶ εὐημερία» (1916), «Κυβέρνησις καὶ λαὸς» (1921), ὡς καὶ πολλὰ ἱστορικὰ ἄρθρα ἐν περιοδικοῖς. —Ο.

Τζίλα (Gila) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Κολοράντο, πηγάζων εἰς τὴν ὀροσειρὰν Μίμπρες τοῦ ὀροπεδίου Κολοράντο ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Νέου Μεξικοῦ. Διαρρέει τὴν ἔρημον Τζίλα, κατὰ τὰ ΝΔ. τῆς Ἀριζόνας, καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὴν Γιοῦμα, μετὰ ροῦν 950 χλμ. Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἄρδευσιν μεγάλων ἐκτάσεων. Κατὰ τὸ θέρος τμήματα αὐτοῦ ξηραίνονται. Θ. Κ.

Τζίλι (Gigli), *Βενιαμίν*. Ἰταλὸς ἀοιδός, γεννηθεὶς τῷ 1891 Παῖς ἔτι ὢν ἐπέδειξε τὴν περὶ τὸ ᾄδειν δεξιότητά του καὶ τὴν ὡραίαν φωνήν του ἐν τοῖς ναοῖς τῆς γενεθλίου πόλεως. Τὰς μουσικὰς σπουδάς του συνεπλήρωσεν ἐν Ρώμῃ Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐπὶ σκηνῆς εἰς τὴν «Τζιοκόντα» καὶ μετ' οὐ πολὺ συνεβλήθη μὲ τὴν «Σκάλαν» τοῦ Μιλάνου, ἐν ᾗ διέπρεψεν εἰς τὸ «Μεφιστόφελε» Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης κατέστη περιζήτητος εἰς πάντα τὰ μεγάλα θέατρα τοῦ κόσμου Τὰ ἔργα, εἰς ἃ διεκρίθη κυρίως, εἶναι: ὁ «Μεφιστόφελε», ἡ «Φεντόρα», οἱ «Μποέμ», ἡ «Τόσκα», ἡ «Τζιοκόντα», ὁ «Φάουστ», ἡ «Λουκρέτσια Μπόρτζια», ἡ «Μανόν», ἡ «Φαβορίτα» κ. ἄ. —Ο.

Τζιλιάρα (Zigliara), *Θωμᾶς Μαρία*. Ἰταλὸς κληρικὸς καὶ φιλόσοφος (1833—1893. Κατέλαβε πολλὰ ἀνώτερα ἀξιώματα ἐν τῇ παπικῇ αὐλῇ, διετέλεσε δὲ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ρώμης καὶ πρόεδρος τῆς ἀκαδημίας τοῦ ἁγίου Θωμᾶ. Κυριώτερον ἔργον του εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Summa philosophica ad usum scolarum» ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον ἐν Ρώμῃ τῷ 1876, εἰς 16ην δὲ ἔκδοσιν ἐν Παρισίοις τῷ 1919. Ἡ συγγραφὴ αὕτη ἀπετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν τὴν βάσιν τῆς φιλοσοφικῆς μορφώσεως εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησιαστικὰς σχολὰς τοῦ καθολικοῦ κόσμου. Ἄλλα σημαντικὰ ἔργα τοῦ Τζιλιάρα εἶναι: «De mente Concilii Viennensis in definiendo dogmate unionis animae humanae cum corpore» (Ρώμη 1878), «Theses philosophicue» (3 τόμοι, 1881—1883) κλπ. Χ. Δ.

Τζιλιμπάρης, *Δημήτριος*. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐσπούδασεν αὐτόθι ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ Τῷ 1828, κατελθόντος τοῦ Καποδιστρίου εἰς Αἴγιναν, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διωρίσθη ὑπάλληλος, παυθεὶς μετὰ τὴν δολοφονίαν ἐκείνου, κατὰ Σεπτέμβριον 1831, ὅτε ἔγραψε καὶ ποίημα (κῶδιξ 148, φύλλ. 6 τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας). Ἀπέθανε μετὰ τὸ 1870. Χειρόγραφος κῶδιξ ὑπ' ἀριθ 57 κεῖται ἐν τῇ αὐτῇ βιβλιοθήκῃ: «Ὁδηγὸς μετανοίας». Ἔγραψε δὲ καὶ «Ὑπόμνημα», δημοσιευθὲν ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἰλισσῷ» (Ἀθ. 1870, σ. 321—327 καὶ 361—366). Τ. Ε. Ε.

Τζίλιο (Giglio) *[Γεωγρ.]*. Νησὶς τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, ἀνήκουσα εἰς τὴν ἰταλικὴν ἐπαρχίαν Γκροσσέτο. Ἔχει ἐμβαδὸν 21,7 τ. χλμ. καὶ 1.913 κατοίκους. Εἶναι ὀρεινή, ἀλλ' εὔφορος. Ἔχει λατομεῖα γρανίτου. —Ο

Τζιλιόλι (Giglioli), *Ἐρρῖκος Ἴλλυερ*. Ἰταλὸς ζῳολόγος (1845—1909). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ μουσείου φυσικῆς ἱστορίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1874 καθηγητὴς τοῦ αὐτόθι ἰνστιτούτου ἀνωτέρων σπουδῶν. Ἔγραψε: «Περὶ τῶν σπονδυλωτῶν τοῦ ὠκεανοῦ» (1870), «Περὶ τῆς γεωγραφικῆς κατατομῆς τῶν σπονδυλωτῶν» (1875), «Περίπλους τῆς γῆς 1875), «Ἐγχειρίδιον ζῳολογίας» (1886), «Τὰ πτηνὰ τῆς Ἰταλίας» (1886, β' ἔκδ. 1889) κ. ἄ. —Ο

Τζίλλινγκεμ (Gillingham) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Κέντ, κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Μηντγουαίη καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λονδίνου—Καντέρμπωρυ. Κάτ. 47 600. Ἔχει ἐργοστάσια τσιμέντου καὶ τσιμεντολίθων. Παρ' αὐτῶν ἐνίκησε τοὺς Δανοὺς τῷ 1016 ὁ βασιλεὺς Ἐδμόνδος. Θ. Κ.

Τζίλλις (Gillies), *Ἰωάννης*. Σκῶτος ἱστορικὸς καὶ φιλόλογος (1747—1837). Μετέφρασε τὰ «Ἠθικά», τὰ «Πολιτικὰ» καὶ τὴν «Ρητορικὴν» τοῦ Ἀριστοτέλους, τοὺς λόγους τοῦ Λυσίου καὶ Ἰσοκράτους, κυρίως ὅμως κατέστη γνωστὸς διὰ τῆς «Ἱστορίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, μέχρι τῆς διανομῆς τοῦ ἀνατολικοῦ μακεδονικοῦ κράτους» (1786 τόμ. 2,

Digitized by Google

β' ἔκδ. 1820), ἧς συμπλήρωμα ἦτο ἡ «Παγκόσμιος ἱστορία ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου» (1807—1810, τόμ. 2). Π. Ν. Π.

Τζίλλοτ (Gillott), *Ἰωσήφ*. Ἄγγλος τεχνικὸς (1799—1873), κατασκευαστὴς τῶν πρώτων μεταλλικῶν γραφίδων (πεννῶν). Ἔμπορος ἐν Βίρμιγχαμ, ἠσχολήθη τῷ 1830 εἰς τὴν κατασκευὴν χαλυβδίνων γραφίδων διὰ μηχανικῶν μέσων. Τῷ 1831 ἔλαβε προνόμιον εὑρεσιτεχνίας διὰ τὴν προσθήκην μεταλλίνης αἰχμῆς εἰς τὰς τότε ἐν χρήσει γραφίδας. Βραδύτερον ἐτελειοποίησε τὴν ἐφεύρεσίν του, καταστήσας διὰ τῆς τομῆς ἐλαστικωτέραν τὴν μεταλλικὴν αἰχμήν. Θ. Κ.

Τζίλμαν (Gilman), *Δανιὴλ Κόϊτ*. Ἀμερικανὸς ἐκπαιδευτικὸς (1831—1908). Μετὰ συμπληρωματικὰς σπουδὰς ἐν Ρωσίᾳ καὶ Βερολίνῳ ἐπανελθὼν εἰς Ἀμερικὴν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γεωγραφίας ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Σέφφιλντ· καὶ εἶτα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Καλιφορνίας (1872—1875), ἀπὸ δὲ τοῦ 1876—1901 διετέλεσε πρῶτος πρόεδρος τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Τζὼν Χόπκινς. Ἔγραψεν: «Ἰωάννης Μονρῶ» εἰς τὴν σειρὰν τῶν βίων τῶν ἐνδόξων Ἀμερικανῶν, «Ἐπιστήμη καὶ γράμματα ἐν Γυάλ», «Πανεπιστημιακὰ προβλήματα ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις». Θ. Κ.

—**Τζίλμαν** (Gilman), *Λαυρέντιος*. Ἀμερικανὸς κριτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1878. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον τῷ 1901 ὡς μουσικὸς κριτικὸς εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἑβδομάς», εἰς ἣν παρέμεινε μέχρι τοῦ 1913, γενόμενος καὶ συνεκδότης αὐτῆς. Εἶτα συνειργάσθη εἰς τὸ περιοδικὸν «Μαγκαζῖν» τοῦ Χάρπερ, ἐγένετο κριτικὸς τῆς «Νέας Βορειοαμερικανικῆς Ἐπιθεωρήσεως» καὶ τῷ 1923 τοῦ «Κήρυκος» καὶ τοῦ «Βήματος» τῆς Νέας Ὑόρκης. Συγχρόνως, ἀπὸ τοῦ 1921, ἠσχολήθη μὲ τὰ προγράμματα τῆς «Νέας Φιλαρμονικῆς Ἑταιρείας» τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τῆς ὀρχήστρας τῆς Φιλαδελφείας. Ἔγραψεν: «Αἱ φάσεις τῆς νεωτέρας μουσικῆς» «Ὁδηγὸς διὰ τὸν Στράους», «Ἱστορίαι περὶ συμφωνικῆς μουσικῆς», «Ἡ φύσις ἐν τῇ μουσικῇ». Θ. Κ.

Τζίλμπερτ (Gilbert), *Ἀλφρέδος*. Ἄγγλος γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1854. Ἐσπούδασεν ἐν Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις, ἐνεφανίσθη δὲ τὸ πρῶτον πρὸ τοῦ φιλοτέχνου κοινοῦ διὰ τοῦ πλαστικοῦ συμπλέγματος «Ὁ ἀσπασμὸς τῆς νίκης» τῷ 1882. Τῷ 1884 ἐξέθηκε τὸ κάλλιστον τῶν ἔργων του «Ὁ Ἴκαρος». Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ὁ Περσεὺς ὁπλιζόμενος», τὸ ἐν Οὐΐντσεστερ ἄγαλμα τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, τὸ μνημεῖον τοῦ δουκὸς τοῦ Κλάρεντον ἐν Οὐΐνδσωρ κλπ. Ὁ Τζίλμπερτ ὑπέστη πολλὰς καὶ βαθείας ἐπιδράσεις, κυρίως δὲ ἀπὸ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως. Ἀπὸ τοῦ 1900 μέχρι τοῦ 1909 διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ ἐν Λονδίνῳ Βασιλικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν τεχνῶν. Ι. Μ. Π.

—**Τζίλμπερτ** (Gilbert), *Γκρὸβ-Κάρλ*. Βορειοαμερικανὸς γεωλόγος (1843—1918). Ἀπὸ τοῦ 1871 γεωλόγος τοῦ γεωλογικοῦ ἰνστιτούτου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἠσχολήθη κυρίως εἰς ἐρεύνας καὶ μελέτας δυναμικῆς γεωλογίας καὶ εἰς παρατηρήσεις ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν μεγάλων ἁλμυρῶν λιμνῶν, ὡς καὶ ἐν Κολοράδο, Μεξικῷ καὶ Ἀλάσκᾳ. Κύριον αὐτοῦ ἔργον εἶναι: «Ἱστορία τοῦ ποταμοῦ Νιαγάρα» (1890). Θ. Κ.

—**Τζίλμπερτ** (Gilbert), *Γουλιέλμος*. Ἄγγλος ἰατροφιλόσοφος (1544—1603). Ἐγένετο ὀνομαστὸς ἐκ τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τοῦ μαγνητισμοῦ. Ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἰδιότης τοῦ ἤλεκτρου να ἕλκῃ ἐλαφρὰ σώματα, ὅταν τρίβεται (ἰδιότης, ἡ ὁποία τὸ πρῶτον παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Θαλῆ τοῦ Μιλησίου), παρατηρεῖται καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα σώματα. Εἰς τὸν Τζίλμπερτ ἐξ ἄλλου ὀφείλονται οἱ ὅροι ἠλεκτρισμός, ἠλεκτρικὴ δύναμις, ἠλεκτρικὴ ἕλξις. Κ. Π.

—**Τζίλμπερτ** (Gilbert), *Γουλιέλμος Σουένκ, σέρ*—. Ἄγγλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1836—1911). Δημόσιος ὑπάλληλος καὶ εἶτα δικηγόρος, συνειργάζετο συγχρόνως εἰς τὴν σατιρικὴν ἐφημερίδα «Fun», τῷ δὲ 1866 ἐνεφανίσθη εἰς τὸ θέατρον διὰ τῆς φάρσας «Ντουλκαμάρα» κατὰ διασκευὴν ἐκ τοῦ «Ἐλιξιρίου τοῦ ἔρωτος». Ἐπιδοθεὶς ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ἀνεδείχθη ἐκ τῶν κρατίστων θεατρικῶν συγγραφέων τῆς Ἀγγλίας. Αἱ κωμῳδίαι του: «Ἡ κάπηλος», «Ροβέρτος ὁ διάβολος», ἡ παρῳδία τῆς «Πριγκιπίσσης» τοῦ Τέννυσον, «Πυγμαλίων καὶ Γαλάτεια», «Τὸμ Κόμπ», «Δανιὴλ Ντρούς», μάλιστα δὲ αἱ: «Ἐραστής» (1874) καὶ «Μνηστευμένος» (1877) ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἀρθούρου Σούλλιβαν ἔγραψε τὴν «Θεσπίδα», «Εἰς τὸ κακουργιοδικεῖον». καὶ τὸν «Μάγον» ἡ τελευταία ἐπαίχθη ἐπιτυχῶς εἰς τὴν Ὀπερὰ Κόμικ. Ἔκτοτε ἀφωσιώθη ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὸ κωμικὸν λυρικὸν θέατρον, ὅπου ἐθριάμβευσεν ἰδίᾳ διὰ τῶν ἔργων: «Οἱ πειραταὶ τῆς Πενζάνς» (1880), «Ὑπομονή» (1882), «Ἰολάνθη» (1883, «Πριγκίπισσα Ἴντα» (1884), «Ὁ Μικάδος» (1885), «Ρούντιγκορ» (1887), «Ὁ σωματοφύλαξ». Θ. Κ.

—**Τζίλμπερτ** (Gilbert), *Ἰωσὴφ-Ἐρρῖκος, σέρ* —. Ἄγγλος χημικὸς καὶ ἀγρονόμος (1817—1901). Ἐπιμελητὴς ἐν τῷ χημικῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου, διεκρίθη διὰ τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀγροτικῆς χημείας. Συνεργάτης τοῦ Λώς, διηύθυνεν, ἐπὶ 58 ἔτη, τὸ χημικὸν ἐργαστήριον τοῦ παρ' αὐτοῦ ἱδρυθέντος πειραματικοῦ σταθμοῦ ἐν Ροτάμστετ. Ἡ μεγίστη, ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως, ἀνακάλυψις τοῦ Τζίλμπερτ ὑπῆρξεν ἡ ἐφαρμογὴ τῆς θεωρίας τοῦ ἀζώτου εἰς τὰς ἀγρονομικὰς μεθόδους, ἥτις ἐπέφερεν ἀναστάτωσιν εἰς τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς καλλιεργητικὰ συστήματα. Ἔγραψε: «Γεωργικαὶ ἔρευναι ἐν Ροτάμστετ» (1905). Θ. Κ.

—**Τζίλμπερτ** (Gilbert), *Κάς*. Βορειοαμερικανὸς ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς τῷ 1859. Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς ἐκ τῆς ἐπὶ σχεδίου αὐτοῦ ἀνεγέρσεως ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῆς οἰκοδομῆς Γούλγουορθ, τοῦ μεγίστου τότε οὐρανοξύστου καὶ τοῦ ὑψηλοτέρου ἐν τῷ κόσμῳ κτηρίου μετὰ τὸν πύργον τοῦ Ἄϊφελ, ὕψους 230 μ. Ἐπὶ σχεδίου αὐτοῦ ἐπίσης κατεσκευάσθησαν πλεῖστοι ναοὶ ἐν Ἀμερικῇ, ὡς καὶ τὰ πανεπιστήμια Μιννεσότας καὶ Τεξάς. Τῷ 1926 διωρίσθη ἀρχιτέκτων, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν σχεδιαζομένην μεγάλην γέφυραν ἐπὶ τῆς Χούδσωνος, τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Ἀκαδημίας σχεδίου. Θ. Κ.

—**Τζίλμπερτ** (Gilbert), *Μαρία-Δολορές*. Ἀγγλὶς τυχοδιῶκτις, γνωστὴ ὡς Ἱσπανὶς χορεύτρια *Μοντὲς Λόλα* (βλ. λ.).

—**Τζίλμπερτ** (Gilbert), *Σέϋμουρ-Πάρκερ*. Βορειοαμερικανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1892. Δικηγόρος ἀρχικῶς, ἐπεδόθη εἰς οἰκονομολογικὰς μελέτας καὶ ἐγένετο βραδύτερον (1921—1923) ὑφυπουργὸς τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Τῷ 1924 ἀπεστάλη εἰς Βερολῖνον ὡς μόνιμος ἀντιπρόσωπος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ ἐπιτροπῇ τῶν ἐπανορθώσεων, κατὰ τὸ σχέδιον πληρωμῶν Ντώζ, καὶ βραδύτερον τὸ τοῦ Γιούγκ. Οὗτος πρῶτος ἐπέτρεψεν, ἐξ εὐνοίας πρὸς τὴν Γερμανίαν, τὴν παρέκκλισιν ἀπὸ τῶν ὁρισθέντων διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἐπανορθώσεων, ὑπογράψας συμφωνίαν τῷ 1926 μετὰ τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως περὶ καταβολῆς εἰς μακροτέραν προθεσμίαν τῶν καθυστερουμένων δόσεων. Θ. Κ.

—**Τζίλμπερτ** (Gilbert), *Τζών*. Ἄγγλος ζωγράφος καὶ σχεδιαστὴς (1817—1897). Διεκρίθη ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας διὰ τὴν ἐπιδεξιότητά του εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὸ σχέδιον, ἐνεφανίσθη δὲ διὰ πρώ-

Τζὼν Τζίλμπερτ: Προσωπογραφία τοῦ Ταΐρνερ.

την φορὰν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς Ἑταιρείας τῶν Βρεττανῶν καλλιτεχνῶν τοῦ 1836 διὰ τοῦ ἔργου του «Ἡ φυλακὴ τοῦ λόρδου Χάστινγκ», ὅπερ ἀπέσπασεν ἐνθουσιώδεις ἐπαίνους ἐκ μέρους τῆς κριτικῆς καὶ τοῦ κοινοῦ. Ἐγένετο ἐπίσης ὀνομαστὸς καὶ διὰ τὴν εἰκονογράφησιν τῶν ἔργων τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ «Δὸν Κιχώτη» καὶ τοῦ «Ζὶλ Μπλάς». Τοὺς περισσοτέρους τῶν πινάκων του, ἀνερχομένους εἰς 400, καθὼς καὶ πολλὰ ἐκ τῶν 40 000 σχεδίων του, ἐδώρησεν εἰς τὰς πινακοθήκας τοῦ Λονδίνου, τῆς Βιρμιγχάμης, τοῦ Μπλάκμπερν, τῆς Λίβερπουλ καὶ τοῦ Μάντσεστερ τῷ 1893. Αἱ ἐλαιογραφίαι του, καὶ ἰδίως αἱ ὑδατογραφίαι του, διακρινόμεναι διὰ τὸν χρωματισμὸν των, ὑπενθυμίζουν ἐνίοτε τὰ ἔργα τοῦ Ρούμπενς. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Ὁ Ὀθέλλος πρὸ τῆς γερουσίας» καὶ «Ἡ βασίλισσα ἐπισκεπτομένη τοὺς τραυματίας». Μ. Δ. Β.

—**Τζίλμπερτ** (Gilbert), *Χάμφρεϋ, σέρ* —. Ἄγγλος θαλασσοπόρος (1539—1583). Ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, διακριθεὶς εἰς πολλοὺς ἀγῶνας, ἐπέτυχε τῷ 1578 νὰ ἀνατεθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἀρχηγία ὑπερποντίου ἐκστρατείας, πρὸς κατάκτησιν μεγάλης ἀποικίας, ἧς ἐκ τῶν προτέρων εἶχεν ἀνατεθῆ αὐτῷ ἡ διοίκησις. Προσβληθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ ἱσπανικοῦ στόλου, παρὰ τὸ Πράσινον Ἀκρωτήριον, καὶ ὑποστὰς πανωλεθρίαν, ἐπανέπλευσε τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰς Πλύμμουθ μὲ τὰ ἀπομένοντα αὐτῷ πλοῖα. Τῷ 1583, ἀρχηγεύων στολίσκου ἐκ μικρῶν πλοίων, ἐπεχείρησε νέαν ἐκστρατείαν, καθ' ἣν κατέλαβε τὴν νῆσον Νέαν Γῆν, προσορμισθεὶς εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀγγλικὴ ἀποικία ἐν τῇ Β. Ἀμερικῇ. Ἐπνίγη κατὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς Ἀγγλίαν, βυθισθέντος τοῦ πλοίου, οὗ ἐπέβαινεν. Θ. Κ.

Τζίλμπερτ Ἄϊλαντς (Gilbert Islands) *[Γεωγρ.]*. Ὁμὰς βρεττανικῶν νήσων τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ (βλ. λ. *Γιλβέρτου νῆσοι*).

Τζίλντας, ἢ *Τζίλντους* (Gildas ἢ Gildus). Ὁ ἀρχαιότερος τῶν Ἄγγλων ἱστορικῶν, γεννηθεὶς πιθανῶς τῷ 516 καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 570. Ὑπό τινων καλεῖται ὁ *Σοφός*, ὑπ' ἄλλων ὁ *Βαδονικός* (Badonicus). Αἱ περὶ αὐτοῦ πληροφορίαι εἶναι λίαν συγκεχυμέναι, βέβαιον, οὐχ ἧττον, φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε κληρικός, μεταβὰς εἰς Γαλλίαν ὅτε ἦγε τὸ 34ον ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἱδρύσας κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἔκ τινος ταξιδίου εἰς Ρώμην τὸ μοναστήριον τοῦ Ρουΐ, ἐν Βρετάνῃ, παρὰ τὴν πόλιν Βάνν, οὗτινος καὶ ἐγένετο ἡγούμενος. Συνέγραψε τὸ μέγα ἱστορικὸν ἔργον: «Gildae Sapientis de excidio et conquestu Britanniae», διαιρούμενον εἰς τρία μέρη: τὸν πρόλογον, τὴν κυρίαν ἱστορίαν καὶ μίαν ἐπιστολήν. Ἐν τῷ ἱστορικῷ μέρει περιγράφεται συντόμως ἡ ἱστορία τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ρωμαίων μέχρι τῆς ἐποχῆς του. Τὸ ἔργον ἐξεδόθη κατὰ πρῶτον τῷ 1525 ὑπὸ τοῦ Polydor Vergil, ἀλλὰ μετὰ παραλείψεων καὶ ἀλλοιώσεων, πληρέστερον τῷ 1568 ὑπὸ τοῦ John Josseline, γραμματέως τοῦ ἀρχιεπισκόπου Πάρκερ, ἀρτιώτερον τῷ 1691 ἐν Ὀξφόρδῃ, ὑπὸ Thomas Gale, καὶ εἰς τὴν ἀγγλικὴν τῷ 1838 ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς ἱστορικῆς ἑταιρείας. Πολλοὶ θεωροῦν τὸν Τζίλντας τοῦτον ὡς τὸν ἅγιον, οὗτινος ἡ μνήμη ἑορτάζεται τὴν 29 Ἰανουαρίου. Θ. Κ.

Τζίλντερ (Gilder), *Ριχάρδος Οὐώτσον*. Βορειοαμερικανὸς δημοσιογράφος καὶ ποιητὴς (1844—1909). Μετὰ τινα ἔτη συνεργασίας εἰς τὴν περιοδικὴν δημοσιογραφίαν, ἵδρυσε μετὰ τοῦ Νιοῦτον Κράιν μικρὰν ἐφημερίδα καὶ βραδύτερον (1869—1870) ἐγένετο διευθυντὴς τῆς ἐπιθεωρήσεως: «Ὧραι ἐν τῷ οἴκῳ», καὶ μετέπειτα ἐκδότης καὶ διευθυντὴς τοῦ «Αἰῶνος». Ἔγραψε συλλογὰς ποιημάτων καὶ ἄλλα πεζά, ἐξ ὧν κυριώτερα εἶναι: «Ἡ νέα ἡμέρα» (1875), «Τὸ οὐράνιον πάθος», «Ἡ μεγάλη ἀνάμνησις», «Πέντε βιβλία ᾀσμάτων» (1894), «Διὰ τὴν πατρίδα», «Ἐν Παλαιστίνῃ» (1898), «Ποιήματα καὶ ἐπιγραφαί», «Εἰς τὰ ὕψη» (1905), «Ἐν βιβλίον μουσικῆς» (1906), «Τὸ θεῖον πῦρ» (1908). Ἡ ἀλληλογραφία του ἐδημοσιεύθη τῷ 1916. Θ. Κ.

Τζιλόλο (Djilolo ἢ Halmahera) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγίστη τῶν Μολούκων νήσων, ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ, ἐμβαδοῦ 18.000 τ. χλμ. μετὰ 100.000 κατ. Χωρίζεται πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τῆς νήσου Κελέβης διὰ τῆς θαλάσσης τῶν Μολούκων καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τῶν πρὸ τῆς Νέας Γουϊνέας νήσων διὰ τῆς θαλάσσης τῆς Ἀλμαχέρας. Διὰ τῆς νήσου διέρχεται ὁ ἰσημερινός. Εἰς αὐτὴν ἀνήκουν αἱ μικρότεραι νῆσοι *Μοροτάϊ*, *Τερνάτε*, *Τίντορ*, *Ταβαλί*, *Ντάμαρ*. Τὸ ἔδαφος λίαν δασῶδες καὶ μᾶλλον ὀρεινὸν (ἀνώτερον ὕψος 1.500 μ.). Ἡ βορεία καὶ νοτία χερσόνησος τῆς νήσου ἀνῆκον εἰς τὸ σουλτανᾶτον τοῦ Τερνάτε καὶ ἡ ἀνατολικὴ εἰς τὸ τοῦ Ντίντορ. Θ. Κ.

Τζίλραιϋ (Gillray), *Ἰάκωβος*. Ἄγγλος γελοιογράφος (1757—1815). Μετὰ σπουδὰς ἐν τῇ Βασιλικῇ Ἀκαδημίᾳ, ἤρχισε τὸ στάδιόν του τῷ 1874 ὡς σχεδιαγράφος δι' εἰκονογραφήσεως τοῦ «Ἐγκαταλελειμμένου χωρίου» τοῦ Γκόλντσμιθ, ἔπειτα δὲ ἐσχεδίασε προσωπογραφίας τινὰς τῆς λαίδης Σπένσερ. Ἀλλὰ τὸ τάλαντον αὐτοῦ τὸν ἔφερεν ὁριστικῶς εἰς τὴν γελοιογραφίαν, εἰς ἣν καὶ ἐδοξάσθη. Παραφρονήσας, ἕνεκα τῶν καταχρήσεων, ηὐτοκτόνησε. Θ. Κ.

Τζίλσον (Gillson), *Οὐΐλλαρντ-Ράουζ*. Βορειοαμερικανὸς γεωλόγος, γεννηθεὶς τῷ 1890. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γεωλογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Σικάγου, εἶτα ἐν τῷ τοῦ Γέϊλ. Εἰργάσθη ὡς γεωλόγος εἰς διάφορα ὀρυχεῖα, ἰδίως πετρελαιοφόρα, καὶ θεωρεῖται ὡς αὐθεντία ἐν τῇ γεωλογίᾳ τοῦ πετρελαίου, τοῦ ἄνθρακος καὶ τῆς ἀσφάλτου τῆς πολιτείας Κεντώκης. Ἔγραψε πολυάριθμα βιβλία καὶ ἄρθρα, ἀναφερόμενα σχεδὸν πάντα εἰς

Digitized by Google

τὴν γεωλογίαν καὶ τὴν ὀρυκτολογίαν τῆς εἰρημένης πολιτείας. —Ω.

Τζὶμ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας (βλ. λ. *Ἔμπα*.

Τζιμάρα (Zimara), ***Μᾶρκος-Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς ἰατροφιλόσοφος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1460 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1532 ἐν Παδούῃ. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Παδούῃ καὶ Νεαπόλει, ὑπῆρξε δὲ ὡς φιλόσοφος ὀπαδὸς τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας. Ὡς ἰατρός, δὲν παρεδέχετο τὰς ἀκρότητας τῆς ἀλχημείας καὶ τῆς ἀστρολογίας. Ἔγραψε: «Antrum magico-medicum», «De nomina et constellationes astrorum cum signatura planetarum constitutarum ad omnes corporis humani affectus curandos», «Questio de movente et moto», «Contradictiones in dictis Aristotelis et Averrois», «Tabula dilucidationum in dicta Aristotelis et Averrois» κ. ἄ. Χ. Δ.

Τζιμινιάνο (Gimigniano), ***Βικέντιος ντὲ Σὰν—***, κυρίως ὀνομαζόμενος *Ταμανι* (Tamagni). Ἰταλὸς ζωγράφος (1492—1529). Διετέλεσε συνεργάτης τοῦ Ραφαὴλ ἐν τῇ διακοσμήσει τῶν αἰθουσῶν τοῦ Βατικανοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου εἰργάσθη ἐν τῇ γενετείρᾳ του Σὰν Τζιμινιάνο. Οἱ πλεῖστοι τῶν σωθέντων πινάκων του ἀναφέρονται εἰς θρησκευτικὰς σκηνάς. Ι. Μ. Π.

Τζιμισκῆς, ***Ἰωάννης Α'***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. λ. *Ἰωάννης Α' ὁ Τζιμισκῆς*, τ. ΙΓ', σ. 355 β').

Τζιμούρης, ***Ἀθανάσιος***. Ἄριστος ἐκ Καλαρρυτῶν μεταλλογλύφος καὶ ἀρχιχρυσοχόος παρὰ τῷ Ἀλῆ πασᾷ. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν κατέφυγε μετ' ἄλλων Καλαρρυτηνῶν εἰς Ζάκυνθον, ὅπου εὐδοκίμως ἐξήσκει τὴν τελείαν ἀπὸ ἀπόψεως λεπτότητος ἐπεξεργασίας τέχνην του, συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ περιφήμου καλλιτέχνου Διαμαντῆ Μπάφα. Λ. Χ. Ζ.

Τζιμπάϊ ***Τσινρὲγκ*** (Dzhibai Tchinreg) *[Ἰνδ. Θρησκ.]*· βλ. *Δζιμπαΐ* Τσινρέγκ.

Τζιμπεράλτα, ἢ ***Τζιμπιλτέρα*** *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *Γιβραλτάρ* (βλ. λ.) παρὰ τοῖς Ἕλλησι ναυτικοῖς.

Τζίμπινγκς (Gibbings), ***Ροβέρτος***. Σύγχρονος Ἰρλανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Κόρκ. Ἐπεδόθη κυρίως εἰς τὴν τοπιογραφίαν. Φημίζεται ὡς εἰκονογράφος βιβλίων, ἰδίως διὰ τὴν ἐν τῇ ξυλογραφίᾳ δεξιότητά του. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς καί, πολεμήσας ἐν Καλλιπόλει καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, ἐτραυματίσθη βαρέως.

Τζιμπλέτη. Οἰκογένεια εὐγενὴς ἐκ Κύπρου (βλ. λ. *Ζιμβλέτη*).

Τζιμπουτῆ (Djibouti) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Δζιμπουτῆ*.

τζὶν (τὸ) *[Χημ. Τροφ.]*· βλ. *ζίν*.

Τζὶν *[Ἀραβ. Μυθ.]*· βλ. *Δζίν*.

Τζινγκαρέλλι (Zingarelli), ***Ἴταλο***. Ἰταλὸς συγγραφεύς, υἱὸς τοῦ Νικολάου, γεννηθεὶς τῷ 1891. Εἰργάσθη ὡς δημοσιογράφος, διατελέσας συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ Ὥρα, συντάκτης καὶ ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος «Corriere de'la Sera» καὶ ἀπὸ τοῦ 1926 διευθυντὴς τοῦ «Secolo». Ἔγραψε διάφορα ἐνδιαφέροντα ἔργα, ἐν οἷς τά: «La marina nella guerra attuale» (Μιλᾶνον, 1915), «La marina italiana» (Μιλᾶνον, 1915), «Il dominio del mare nel conflito anglogermanico» (Μιλᾶνον, 1915), «L'invasione» (Μιλᾶνον 1919), «I vinti» (Φλωρεντία, 1920), «L'agonia del bolscevismo» (Μιλᾶνον, 1923), «La grande Balcania» (Μιλᾶνον, 1927) κ. ἄ. Χ. Δ.

—**Τζινγκαρέλλι** (Zingarelli), ***Νικόλαος***. Ἰταλὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1860. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς συγκριτικῆς ἱστορίας τῆς νεολατινικῆς λογοτεχνίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παλέρμου, καὶ ἐξελέγη μέλος τοῦ Λομβαρδικοῦ ἰνστιτούτου καὶ τῶν ἀκαδημιῶν τῆς Κρούσκας καὶ τῶν Ἀρκάδων. Ἔγραψε διαφόρους φιλολογικὰς μονογραφίας περὶ τοῦ Δάντου, τοῦ Πετράρχου, τῆς μεσαιωνικῆς φιλολογίας τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἱσπανίας, πολυάριθμα ἄρθρα κριτικὰ καὶ βιβλιογραφικὰ εἰς ἰταλικὰ καὶ ξένα περιοδικὰ ὡς καὶ τὰ ἔργα «Vocabolario della lingua italiana» (Μιλᾶνον 1922), «Intorno a due trovatori in Italia» κ.ἄ. Χ. Δ.

—**Τζινγκαρέλλι** (Zingarelli), ***Νικόλαος-Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς μουσικοσυνθέτης, γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει (1752—1837). Ἐσπούδασεν ἐν Νεαπόλει, ἐνεφανίσθη δὲ τὸ πρῶτον εἰς τὸ θέατρον Σὰν Κάρλο τῷ 1781 διὰ τοῦ μελοδράματος «Montezuma» καὶ μετὰ τετραετίαν ἐν Μιλάνῳ διὰ τῆς «Alsinda» σημειωσάσης μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἐν συνεχείᾳ ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Telemacco», «Recimero», «Armida», «Ifigenia» καὶ «Annibale», διορισθεὶς δὲ ἀρχιμουσικὸς τῆς Santa Casa τοῦ Λορέττο ἤρχισεν ἀσχολούμενος μὲ τὴν σύνθεσιν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων. Τῷ 1804 ἐκλήθη εἰς τὸ Βατικανόν, ἀρνηθεὶς ὅμως νὰ συνθέσῃ ἓν «Te Deum», ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ υἱοῦ τοῦ Ναπολέοντος, βασιλέως τῆς Ρώμης, συνελήφθη καὶ ἤχθη δέσμιος εἰς τοὺς Παρισίους. Ἐκεῖ ὅμως συνθέσας μίαν λειτουργίαν, κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ τὴν φιλίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις τῷ ἐπέτρεψε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἰταλίαν, ἀφοῦ τὸν ἤμειψε πλουσιοπαρόχως. Ἐπιστρέψας εἰς Ἰταλίαν ἐγκατεστάθη εἰς Νεάπολιν καὶ ἔλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ αὐτόθι βασιλικοῦ κολλεγίου τῆς μουσικῆς καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιμουσικοῦ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ. Ὁ Τζινγκαρέλλι ἀπέλαυεν ἐν ζωῇ φήμην μεγάλου μουσικοῦ, μετὰ θάνατον ὅμως ἡ μουσική του ἐκρίθη ψυχρὰ καὶ ἐστερημένη ἀληθοῦς αἰσθήματος. Ἔγραψεν ἐν συνόλῳ 31 μελοδράματα, 4 ὀρατόρια, 156 λειτουργίας, 4 requiem καὶ πολλὰ «Te deum» καὶ ἄλλους ποικίλους ἐκκλησιασικοὺς ὕμνους. Χ. Δ.

τζινέτι (τό), ἢ ***τζενέτι***. Καρφίον μεταλλικόν, ἔχον τὴν ρίζαν του διχαλωτὴν καὶ ἀγκιστροειδῶς κατὰ διευθύνσεις ἀντιθέτους κεκαμμένην ἢ ἔχον ρίζαν ἀκανθωτήν. Πακτοῦται ἐντὸς κοιλότητος ξύλου, πακτουμένου καὶ τούτου ἐν τῷ τοίχῳ, αἱ δ' ἀπομένουσαι κοιλότητες πληροῦνται διὰ πολτοῦ γύψου. Σ. Ε. Λ.

Τζίνης, ***Ἀναστάσιος***· βλ. *Ζίννης*, Ἀναστάσιος.

Τζίνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Φαρσάλων τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 179.

Τζίνιο (Zigno), ***Ἀκουΐλιος ντὲ —***. Ἰταλὸς παλαιοντολόγος, ἀποθανὼν τῷ 1893. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Παδούης, ἠσχολήθη δὲ ἰδίᾳ μὲ τὴν σπουδὴν τῶν ἀπολιθωμένων φυτῶν τῆς περιοχῆς τῆς Βενετίας. Παρέσχεν ἐπίσης σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γεωλογικῆς συστάσεως τῶν Εὐγανείων λόφων, τῆς κρητίδος τῆς Β. Ἰταλίας καὶ τῆς πανίσκης τῶν ἠωκαίνων πετρωμάτων. Ἔγραψεν εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἰταλικήν, κυριώτερα δὲ ἔργα του εἶναι: «Sur les pentacrinites trouvés dans les Breccioles du Véronais» (Παρίσιοι 1846)), «Sur la découverte des couches oxfordiennes dans les collines Euganéennes» (Παρίσιοι, 1846), «Nota alla non promiscuita dei fossili fra biancone e calcarea ammonitica delle Alpi Venete» (1846), «Cenni biografici estatti dal discorso d'apertura della riunione de la Società Geologica Italiana in Vincenza» (Ρώμη 1892). Χ. Δ.

τζιννιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ζιννια*.

Τζιντζιλούκης, ***Ἀνδρόνικος***. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118), διετάχθη ὑπὸ τούτου νὰ ἀκολουθήσῃ, ἐπὶ κεφαλῆς σώματός τινος στρατιωτῶν, τοὺς σταυροφόρους τῆς Α' Σταυροφορίας κατὰ τὴν εἰς Συρίαν προέλασιν αὐτῶν (1097), ἵνα παραλαμβάνῃ ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τὰς ἁλισκομένας πόλεις. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην παρέλαβε τὴν ὀχυρὰν Λαοδίκειαν (ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Συρίας, ἔναντι τῆς Κύπρου), ἀλλὰ προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Βοημούνδου, ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ τούτου Ταγκρέ, ἀντέστη κατ' αὐτοῦ ἐπί τινα χρόνον, ἐν τέλει δέ, μὴ λαβὼν τὰς αἰτηθείσας ἐνισχύσεις, ἠναγκάσθη δι' ἔλλειψιν τροφῶν νὰ ἐκκενώσῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς Κύπρον μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος. Ν. ΚΛΣ

—**Τζιντζιλούκης** ***Κοσμᾶς***. Μοναχὸς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος (βλ. λ. *Κοσμᾶς* Τζιντζιλούκης, τ. ΙΔ', σ. 950 β').

Τζιντζιλούκιος, ***Βασίλειος***. Μέγας χαρτουλάριος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ (1118—1143). Ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν τελευταίαν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἀράβων ἐκστρατείαν του (1139—1143). Μετὰ τὸν ἐν Κιλικίᾳ θάνατον τοῦ Ἰωάννου Β' (8 Ἀπριλίου 1143), ὁ Τζιντζιλούκιος μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἀξούχου ἀπεστάλησαν ἐσπευσμένως εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ (διαδεχθέντος τὸν ἀποθανόντα Ἰωάννην Β'), ἵνα ἐξασφαλίσωσι τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου κατὰ τῶν ἐνδεχομένων ἀντενεργειῶν τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του καὶ ἵνα προετοιμάσωσι τὴν ὑποδοχήν του κατὰ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἴσοδον αὐτοῦ. Ν. ΚΛΣ

τζιντζιφιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ζίζυφος* ἡ κοινὴ (Zizyphus sativa). Δ. Ν. Π.

Τζίντζος *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σιτοχώρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

Τζιοβανέλλι (Giovanelli), ***Ρουτζιέρο***. Ἰταλὸς μουσουργός, δράσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τῷ 1565 διεδέχθη τὸν Παλεστρίνα ὡς μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Ρώμῃ. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἔχουσι περισωθῆ: 2 βιβλία μοτέττων διὰ 5—8 φωνὰς (1589, 1604), 3 βιβλία πενταφώνων μαδριγαλίων (1586), 2 βιβλία «Madrigali sdruccioli» (διὰ 4 φωνάς, 1585, τρίφωνοι καντσονέτται 1592), 1 βιβλίον τριφώνων μαδριγαλίων (1605), ὡς καὶ βιλανέλλαι (1588). Γ. Σ.

Τζιοβανέττι (Giovanetti), ***Εὐγένιος***. Ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Ἀγκῶνι τῷ 1883. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βολωνίας. Δεκαεξαετὴς ἤρχισε νὰ γράφῃ εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Περιηγήθη τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ἑλβετίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἔγραψεν: «Ἡ δύσις τοῦ φιλελευθερισμοῦ» (1917), «Τὸ βιβλίον τῶν ἀπιθάνων ἐραστῶν» (1924), «Παυλίνα Βοναπάρτου» (1926), «Ὅταν πρωταγάπησα» (1928) κ. ἄ. Μετέφρασε, πλὴν ἄλλων, ἔργα τοῦ Κικέρωνος, τὸ «Περὶ τοῦ γαλατικοῦ πολέμου» τοῦ Καίσαρος κ. ἄ. —Ω

Τζιοβάννι (Giovanni), ***Μπερτόλντο ντὶ —***. Φλωρεντῖνος γλύπτης (βλ. λ. *Μπερτόλντο* ντὶ Τζιοβάννι).

Τζιοβινάτσο (Giovinazzo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπάρι τῆς Ἀπουλίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπάρι—Μπαρλέττα. Κάτ. 10.384. Ἔχει μητρόπολιν κτισθεῖσαν τῷ 1150 καὶ ἀνακαινισθεῖσαν τῷ 1897, περικλείουσαν δὲ σημαντικοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυρούς. Λέγεται ὅτι ἐκτίσθη ἀρχικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων ἀποίκων, ἐπὶ δὲ τῶν Ρωμαίων ἐκαλεῖτο Netium, Natium, Natiolum. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ τὸν μεσαίωνα ἀναφέρεται ἑλληνιστὶ ὡς *Ιβινάτζιον*. Μ.Δ.Β.

Τζιόγια (Gioja), ***Φλάβιος***. Θρυλικὸς ναυτικὸς τοῦ ΙΔ αἰῶνος, Ἀμαλφιτανὸς κατὰ τὴν παράδοσιν, φερόμενος ὡς ἐφευρέτης τῆς ναυτικῆς πυξίδος. Κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα, ἐν τούτοις, τὸ πρόσωπον τοῦτο οὐδέποτε ὑπῆρξε, ἡ δὲ περὶ αὐτοῦ παράδοσις προέκυψεν ἀπὸ πλάνην τοῦ χρονογράφου Gyraldus (1540), ἐκλαβόντος τὸν Φλάβιον Blondus συγγραφέα μονογραφίας τινὸς περὶ πυξίδος εἰς τὴν «Italia Illustrata» (1450) ὡς ἐφευρέτην τῆς πυξίδος, ἥτις ἐν τούτοις ἦτο γνωστὴ ἐν Εὐρώπῃ πάντως πρὸ τοῦ 1148. Παρά τινων ὅμως πιστεύεται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Τζιόγια καὶ ὅτι ἐφεῦρεν οὐχὶ τὴν πυξίδα, ἀλλὰ τὸ ἀνεμολόγιόν της. Σ. Ε. Λ.

Τζιόγια ***ντὲλ Κόλλε*** (Gioja del Colle) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπάρι τῆς Ἀπουλίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπάρι-Τάραντος. Κάτ. 20.664. Παράγει σιτηρά, οἴνους καὶ ἔχει ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν. Μ. Δ. Β.

Τζιόγια ***κόλπος*** (Golfo de Gioja) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος ἐπίσημος τῆς Καλαβρίας, ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Βατικάνο (ἀρχ. Σκύλαιον) καὶ Πάτσι (Paci), 23 μίλ. πρὸς Ν., ὁ ἀμέσως πρὸς Β. τοῦ πορθμοῦ τῆς Μεσσήνης. Σ. Ε. Λ.

Τζιόγια (Gioja), ***Μέλχιορ***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ πολιτικὸς (1767—1829). Ἐγένετο κατ' ἀρχὰς γνωστὸς ἐξ ἑνὸς φυλλαδίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ Γερμανοί, οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ρῶσοι ἐν Λομβαρδίᾳ», ὅπερ ἐδημοσίευσε κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτει τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατίας ἐν τῇ Ἰταλικῇ χερσονήσῳ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Γαλλίας. Βραδύτερον διωρίσθη ἱστοριογράφος καὶ διευθυντὴς τῶν ἀρχείων καὶ τῆς στατιστικῆς τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων δημοκρατίας. Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ Ναπολέοντος κατεδιώχθη καὶ ἐφυλακίσθη πολλάκις ὡς συνωμοτῶν μετὰ τῶν καρμπονάρων, ἰδίως κατὰ τὸ 1820. Ὁ Τζιόγια διεκρίθη κυρίως διὰ τὰ φιλοσοφικά του συγγράμματα καὶ τὰ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς στατιστικῆς ἔργα του, τὰ σημαντικώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Στατιστικοὶ πίνακες» (1808), «Νέον δοκίμιον τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν» (1815—1817), «Περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῶν ἀμοιβῶν» (1818), «Φιλοσοφία τῆς στατιστικῆς» (2 τόμ. 1826). Τὰ ἅπαντά του ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1832—1849 ἐν Λουγκάνῳ. Μ. Δ. Β.

Τζιογιόζα ***Ἰόνικα*** (Giojosa Ionica) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ρέτζιο τῆς Καλαβρίας, ἀπέχουσα ὀλίγα χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Κάτ. 12.026. Παράγει σιτηρὰ καὶ ἐλαίας. Τὸ ἐπίνειόν της καλεῖται *Τζιογιόζα Μαρίνα* καὶ ἔχει περὶ τοὺς 1.000 κατοίκους. Μ. Δ. Β.

Τζιόζα (Giosa), ***Νικόλαος***. Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Μπάρι (1820—1885). Ἐμορφώθη μουσικῶς εἰς τὸ ᾠδεῖον τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ τὸν Ντονιζέττι καὶ τὸν Τζινγκαρέλλι, ἀποκτήσας τάχιστα μεγίστην φήμην ὡς μελοδραματικὸς συνθέτης. Ἐκ τῶν εἴκοσι τεσσάρων αὐτοῦ μελοδραμάτων ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν ἐσημείωσε τό: «Don Checco» (1850). Δημοφιλέστατα ἐγένοντο ὡσαύτως πολλὰ τραγούδια του εἰς ἰταλικὸν ὕφος. Γ. Σ.

«Τζιοκόντα» (Gioconda). Ὄνομα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὴ περίφημος προσωπογραφία τοῦ Λεονάρδου ντὰ Βίντσι, εἰκονίζουσα τὴν Νεαπολίτιδα

Digitized by Google

δέσποιναν *δόνα Λίζαν*, σύζυγον τοῦ *Τζανόμπι ντὲ Τζιοκόντο*. Ὁ πίναξ οὗτος ἐζωγραφήθη μεταξὺ τοῦ 1502 καὶ τοῦ 1506, θεωρεῖται δὲ ὡς ἓν τῶν ἀρίστων ζωγραφικῶν μνημείων τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν (βλ *Βίντσι*, Λεονάρδος καὶ *Ἀναγέννησις*, τόμ Δ, σ 451). Ἡ Τζιοκόντα, ἀγορασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Α' τῆς Γαλλίας ἀντὶ 4.000 χρυσῶν φλωρινίων, φυλάσσεται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου. Τῷ 1911 ἐκλάπη ἐκ τῆς θέσεώς της, ἡ δ' ἐξαφάνισις αὐτῆς προεκάλεσε μεγάλην συγκίνησιν εἰς τοὺς κύκλους τῶν φιλοτέχνων καὶ παρὰ τῷ γαλλικῷ λαῷ καὶ ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὴν δημιουργίαν ποικίλων περὶ τῆς τύχης τοῦ πίνακος θρύλων. Τέλος ἐπετεύχθη, μετὰ πολλὰς ἐρεύνας, ἡ ἀνεύρεσις τοῦ πίνακος καὶ ἡ ἐπαναφορὰ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχικήν του θέσιν. Ἐκτὸς τοῦ πραγματικοῦ ἐν τῷ Λούβρῳ πρωτοτύπου τῆς «Τζιοκόντας», διασῴζονται μέχρι σήμερον καὶ διάφορα ἀντίγραφα, ὧν κυριώτερα: τὸ ἐν τῷ μουσείῳ Πράντο τῆς Ἱσπανίας, τὸ τῆς συλλογῆς R. Eyse ἐν Isle Worth, τὸ τῆς συλλογῆς Βέρνον ἐν Ροντ Ἄϊλαντ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἔργον πιθανῶς τοῦ Λουΐνι, κ. ἄ. χ. δ.

—**«Τζιοκόντα»** (Gioconda) *[Μουσ.]*. Μελόδραμα εἰς τέσσαρας πράξεις, ἀναβιβασθὲν τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς Σκάλας τοῦ Μιλάνου τῷ 1876 Τὸ λιμπρέττο ἐγράφη παρὰ τοῦ Τόμπια Γκόρριο (Tobia Gorrio, ἀναγραμματισμὸς τοῦ Arrigo Boito), ἡ δὲ μουσικὴ παρὰ τοῦ Ἀμιλκάρε Πονκιέλλι. Ἡ ὑπόθεσις, εἰλημμένη ἐκ τοῦ δράματος τοῦ Οὐγκώ: «Ἄγγελος, τύραννος τῆς Παδούης», ὑπόκειται ἐν Βενετίᾳ Ἡ «Τζιοκόντα» εἶχε μεγάλην ἐπιτυχίαν εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ θέατρα τῆς ὑφηλίου Τὸ ὕφος αὐτῆς εἶναι πολὺ παθητικὸν καὶ ρωμαντικὸν καὶ παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν, λόγῳ τῶν ἀλλεπαλλήλων σκηνῶν. Ἐπαίχθη ἐπανειλημμένως καὶ ἐν Ἑλλάδι. γ. ε.

Τζιοκόντο (Giocondo), *φρὰ Ἰωάννης* Ὀνομαστὸς Ἰταλὸς ἀρχαιοδίφης καὶ ἀρχιτέκτων ἐκ Βερώνης (1433—1515). Ἐμέρισε τὸν βίον μεταξὺ τῆς σπουδῆς τῆς ἀρχαίας φιλολογίας καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐδίδαξε τὸν Σκαλίγηρον, ἐξέδωκε δὲ τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, τὸν Βιτρούβιον, τὸν Κάτωνα («De rebus rusticis»), κλπ. Τῷ 1499 κατεσκεύασε, κατ' ἐντολὴν Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ', τὴν γέφυραν τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων. Ὠκοδόμησε το κοινοτικὸν μέγαρον τῆς Βερώνης καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀρχιτεκτόνων τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ρώμης. ι. μ. π.

Τζιολίττι (Giolitti), *Ἰωάννης*. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1842—1928). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Τουρίνου νομικὰ καὶ τῷ 1862 διωρίσθη ἀκόλουθος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης, μετὰ πενταετίαν ἐγένετο εἰσαγγελεὺς ἐν Τουρίνῳ, τῷ δὲ 1869 εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, τοῦ ὁποίου ἐγένετο τῷ 1874 γενικὸς ἐπιθεωρητής. Τῷ 1878 διωρίσθη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ γενικοῦ λογιστηρίου, τῷ δὲ 1882 μέλος τοῦ συμβουλίου ἐπικρατείας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, θεωρήσας ἑαυτὸν ὥριμον ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὸν πολιτικὸν βίον τῆς χώρας, ἐδέχθη τῷ 1882 τὴν ὑποψηφιότητα βουλευτοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀρνηθῆ τῷ 1887. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας Κούνεο-Ντρόνερο τῷ 1882, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων μελῶν τῶν ἀνεξαρτήτων τῆς ἀριστερᾶς καὶ ἀνεδείχθη ταχέως διὰ τὰς οἰκονομολογικὰς αὐτοῦ γνώσεις καὶ τὰς ἐπιθέσεις του κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Μαλιάνι, ὃν ἐξηνάγκασεν εἰς παραίτησιν. Τῷ 1889 ἐγένετο κατὰ πρῶτον ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Κρίσπι, ἀλλὰ τῷ 1890 ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ λόγῳ διαφωνίας αὐτοῦ πρὸς τοὺς συναδέλφους του ἐν τῇ κυβερνήσει ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὑπ' αὐτοῦ εἰσηγηθέντα μέτρα αὐστηρῶν οἰκονομιῶν. Μετὰ τρία ἔτη, κατόπιν τῆς παραιτήσεως τῆς κυβερνήσεως Ρουντινί, ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας κυβερνήσεως καὶ ἐγένετο διὰ πρώτην φορὰν πρωθυπουργὸς τῷ 1892, μὲ πρόγραμμα ἐφαρμογῆς ἐν μὲν τῷ ἐσωτερικῷ φιλελευθέρας πολιτικῆς ἐν συνδυασμῷ μετὰ σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν, ἐν δὲ τῷ ἐξωτερικῷ πολιτικῆς τεινούσης εἰς τὴν παραμονὴν τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ Τριπλῇ Συμμαχίᾳ καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μετὰ τῆς Γαλλίας φιλίας. Κατὰ τὴν πρώτην του ταύτην πρωθυπουργίαν ὁ Τζιολίττι εἶχε ν' ἀντιπαλαίσῃ κατὰ τῶν ταραχῶν τῆς Σικελίας, ἔναντι τῶν ὁποίων ὅμως ἐτήρησε στάσιν οὐδετερότητος. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους διέλυσε τὴν βουλὴν καὶ προέβη εἰς ἐκλογάς, κατὰ τὰς ὁποίας ἔφερε μεγάλην πλειοψηφίαν διὰ καλπονοθεύσεων καὶ ἄλλων ἐπεμβάσεων. Μετὰ 18 μῆνας, κλονισθείσης οἰκονομικῶς τῆς Banca Romana, ὁ Τζιολίττι προσεπάθησε σκανδαλωδῶς νὰ προλάβῃ τὴν κατάρρευσίν της καὶ κατηγορήθη ἐπὶ δωροληψίᾳ. Ἡ συσταθεῖσα κοινοβουλευτικὴ ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ ἀπήλλαξε τὸν Τζιολίττι τῆς κατηγορίας ἐπὶ δωροληψίᾳ, ἀλλ' ἐθεώρησεν αὐτὸν ἔνοχον ὑπεξαιρέσεως ἐγγράφων τινῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ὑπόθεσιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξηνάγκασεν αὐτὸν εἰς παραίτησιν, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1893. Ἡ διαδεχθεῖσα τοῦτον κυβέρνησις Κρίσπι τὸν κατηγόρησεν ἐπὶ καταχρήσει τῆς ἐξουσίας καὶ ἐπεζήτησε τὴν σύλληψίν του, ἀλλὰ τὸ ἀνώτατον δικαστήριον κατέρριψε τὴν κατηγορίαν, κηρύξαν ἀναρμόδια τὰ κοινὰ δικαστήρια ὅπως δικάζουν τὰς κυβερνητικὰς καὶ ὑπουργικὰς πράξεις. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ὀλίγον ἔλειψε νὰ καταρρακώσῃ καὶ νὰ κλείσῃ διὰ παντὸς τὸ πολιτικὸν στάδιον τοῦ Τζιολίττι, ὁ ὁποῖος ὅμως, παραμείνας εἰς ἀδράνειαν ἐπὶ ἑπταετίαν περίπου, κατώρθωσεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ κατακτήσῃ μέγα μέρος τῆς προτέρας του ἐπιρροῆς καὶ νὰ ἐκμεταλλευθῇ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην λαβούσας χώραν ἐν Ἰταλίᾳ σοβαρὰς σοσιαλιστικὰς ταραχάς, διὰ τῆς παροχῆς μεγάλων ὑποσχέσεων πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν σοσιαλιστῶν. Ἐπανεκλεγεὶς βουλευτὴς τοῦ Ντρόνερο τῷ 1900, ἐγένετο τῷ 1901 ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Τζαναρντέλλι, ὃν παραιτηθέντα κατόπιν, διὰ λόγους ὑγείας, ἀντικατέστησεν εἰς τὴν πρωθυπουργίαν τῷ 1903. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τοῦ 1914 ὁ Τζιολίττι ἀπέβη σχεδὸν συνεχῶς, εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε διὰ μέσου τῶν φίλων του Φόρτις καὶ Λουτζάττι, ὁ ἀπόλυτος κύριος τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἐν Ἰταλίᾳ, κυβερνῶν τὴν χώραν διὰ συγκεκαλυμμένης δικτατορίας, τῇ βοηθείᾳ βουλῆς, ἧς τὰ μέλη ἦσαν, κατὰ μεγίστην πλειοψηφίαν, τελείως ὑποδουλωμένα εἰς αὐτόν. Κατὰ τὴν δευτέραν του πρωθυπουργίαν ὁ Τζιολίττι μετεχειρίσθη, πρὸς ἐπιβολὴν τῆς τάξεως, κατὰ τὴν μεγάλην σιδηροδρομικὴν ἀπεργίαν τοῦ 1905, σκληρότατα μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐξώργισαν τοὺς σοσιαλιστὰς καὶ ὤθησαν αὐτοὺς νὰ ἄρουν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην των. Κατόπιν τούτου ὁ Τζιολίττι ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ὑποδείξας ὡς διάδοχόν του τὸν Φόρτις. Ἐπηκολούθησε σειρὰ ἐφημέρων ἐναλλασσομένων ὑπουργείων Φόρτις—Σοννῖνο, κατόπιν τῶν ὁποίων ὁ Τζιολίττι ἐκλήθη νὰ σχηματίσῃ καὶ διὰ τρίτην φορὰν κυβέρνησιν, τὸν Μάϊον τοῦ 1906. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παρέμεινεν ἐπὶ τριετίαν εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ κατώρθωσε διὰ συντόνου ἐργασίας καὶ ἐπιτυχῶν μέτρων νὰ βελτιώσῃ τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας, νὰ ἐλαττώσῃ τοὺς φόρους ἐπὶ τῆς καταναλώσεως, νὰ ἐνισχύσῃ τὴν παιδείαν, νὰ ἀναγεννήσῃ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ λίαν προοδευτικὸν κοινωνικὸν πρόγραμμα διὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς ἐκτελέσεως τῶν δημοσίων ἔργων εἰς τὰ ἐργατικὰ συνδικᾶτα. Τῷ 1909 ὅμως ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ παραιτηθῇ, συνεπείᾳ καταψηφίσεως τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ὑποβληθέντος εἰς τὴν βουλὴν νομοσχεδίου περὶ φορολογίας τῆς κινητῆς περιουσίας. Κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας ἐκλογὰς κατώρθωσε, καίτοι ἡ κοινὴ γνώμη ἦτο καταφανῶς ἐναντίον του, νὰ φέρῃ μεγάλην πλειοψηφίαν. Ἡ κατ' αὐτοῦ ὅμως ἀντιπολίτευσις ἐν τῇ βουλῇ, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Σοννῖνο, κατώρθωσε νὰ τὸν ἀνατρέψῃ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1909. Ἐπηκολούθησαν δύο βραχύβιοι κυβερνήσεις τοῦ Σοννῖνο καὶ τοῦ Λουτζάττι, μετὰ τὰς ὁποίας, τὸν Μάρτιον τοῦ 1911, ἐσχημάτισε διὰ τετάρτην φορὰν κυβέρνησιν, τῇ ὑποστηρίξει καὶ τῶν σοσιαλιστῶν. Κατὰ τὴν πρωθυπουργίαν του ταύτην ὁ Τζιολίττι ἐστράφη πρὸς τὰς ἄκρως προοδευτικὰς ἰδέας, μεταρρυθμίσας ριζικῶς τὸ ἐκλογικὸν σύστημα, διὰ τῆς εὐρύνσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου καὶ κατόπιν δι' εἰσαγωγῆς τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, μὴ ὑφισταμένης μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν Ἰταλίᾳ. Τὸν Μάϊον τοῦ 1911 ἐξερράγη ὁ Ἰταλοτουρκικὸς πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ σημαντικώτερον γεγονὸς τῆς τετάρτης πρωθυπουργίας του. Ὁ Τζιολίττι, παρὰ τὴν κατὰ βάσιν εἰρηνόφιλον πολιτικήν του, ἠναγκάσθη νὰ ἐμπλακῇ εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον δι' οἰκονομικοὺς κυρίως λόγους καὶ διὰ νὰ δώσῃ διέξοδον εἰς τὴν ὁλονὲν ὀγκουμένην ἐν Ἰταλίᾳ λαϊκὴν δυσφορίαν. Τὸν πόλεμον ἐκεῖνον ὁ Τζιολίττι εἶχε κηρύξει χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἰταλικῆς βουλῆς, ἣν οὐδόλως συνεβουλεύθη, πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον κατηγορήθη ἐπὶ ἀντισυνταγματικῇ ἐνεργείᾳ. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1913, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης, τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα, συνεπείᾳ τῶν βαρυτάτων οἰκονομικῶν συνεπειῶν τοῦ πολέμου καὶ τῆς δυσφορίας, ἐδιπλασίασε τὰς ἕδρας του καὶ κατέστη ὁ ρυθμιστὴς τῆς κοινοβουλευτικῆς καταστάσεως. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1914 ὁ Τζιολίττι, καταψηφισθεὶς ὑπὸ τῶν ριζοσπαστικῶν, ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του, ἀντικατασταθεὶς εἰς τὴν πρωθυπουργίαν ὑπὸ τοῦ Σαλάντρα.

Ἰωάννης Τζιολίττι.

Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὁ Τζιολίττι ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἀπολύτου οὐδετερότητος τῆς Ἰταλίας, κατὰ τὰς παραμονὰς δὲ τῆς ἐξόδου τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ ἐπεχείρησε ν' ἀνατρέψῃ τὴν κυβέρνησιν Σαλάντρα διὰ τῆς ἐπιρροῆς του ἐπὶ τῆς κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας. Κατόπιν ὅμως τῶν θορυβωδεστάτων διαδηλώσεων, αἵτινες ἔλαβον χώραν εἰς τὰς ὁδοὺς ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ Ντ' Ἀννούντσιο, ὁ Τζιολίττι ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς καὶ νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ἐν Πεδεμοντίῳ, μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1917. Ὁ Τζιολίττι ἐστήριζε τὴν γνώμην του ἐπὶ τῆς οὐδετερότητος ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ γεγονὸς τῆς ἐλλείψεως πάσης πολεμικῆς προπαρασκευῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὰς πληροφορίας του ὅτι αἱ δύο ἄλλαι Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος εἶχεν ἀνανεώσει πρὸ ὀλίγου (τῷ 1912), θὰ προέβαινον εἰς ἱκανοποιητικὰς παραχωρήσεις εἰς τὴν Ἰταλίαν Παρὰ τὴν ἀντίθεσίν του ταύτην εἰς τὴν εἴσοδον τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν πόλεμον, ὁ Τζιολίττι, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἥττης τοῦ Καπορέττο, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν βουλὴν καὶ προέβη εἰς ἔκκλησιν πρὸς τοὺς Ἰταλούς, ὅπως ἀνασυνταχθοῦν καὶ ἀντικρούσουν ἡνωμένοι καὶ ἀκλόνητοι τον ἔσχατον κίνδυνον. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἡ ἀπογοήτευσις καὶ ἡ δυσφορία, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν σύναψιν τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης καὶ αἱ προκύψασαι μεγάλαι οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι, ἐπέσπευσαν τὴν ἐπάνοδον τοῦ Τζιολίττι εἰς τὴν ἀρχήν, ὁ ὁποῖος ἐσχημάτισε διὰ πέμπτην φορὰν κυβέρνησιν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1920. Ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας του ταύτης ὁ Τζιολίττι προσεπάθησε νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὰς μεταπολεμικὰς ἐκκρεμότητας, διατάξας τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἀλβανίας, διὰ τῆς ἀνακλήσεως τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων ἐκ τοῦ Αὐλῶνος, καὶ λύσας τὴν εἰς ἐπικίνδυνον σημεῖον ἐξιχθεῖσαν διαφορὰν μετὰ τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐπὶ τοῦ Φιούμε διὰ τῆς συνάψεως τῆς συνθήκης τοῦ Ραπάλλο. Κατὰ τὰς λαβούσας χώραν ὅμως, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1920, ταραχὰς ἐν Ἰταλίᾳ ὁ Τζιολίττι δὲν ἠθέλησε νὰ παρεμποδίσῃ διὰ τῆς βίας τὴν κατάληψιν τῶν ἐργοστασίων ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροκτημάτων ὑπὸ τῶν γεωργῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ προέβαινε λίαν προθύμως εἰς ἀνεπίσημον παροχὴν πάσης βοηθείας εἰς τὰς φασιστικὰς ὁμάδας, αἵτινες συνεπηγνύοντο πανταχοῦ τῆς Ἰταλίας καὶ ηὔξανον ὁσημέραι, εἰς ἀντίδρασιν κατὰ τῶν κομμουνιστικῶν καὶ ἀναρχικῶν ἀποπειρῶν, ἐνῷ συγχρόνως ἐπολλαπλασίαζε τὰς παροχάς του πρὸς τοὺς σοσιαλιστάς, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ κατατρίψῃ τὰς δύο ἀντιμαχομένας μερίδας καὶ νὰ κατορθώσῃ οὕτω νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὴν παλαιάν του πολιτικὴν δύναμιν διὰ τοῦ προσεταιρισμοῦ τῶν μεσαίων τάξεων Ἐν τῷ μέσῳ τῆς τοιαύτης καταστάσεως καὶ τοῦ ὁλονὲν αὐξανομένου ἀγῶνος μεταξὺ φασιστῶν καὶ τῶν ἀριστερῶν στοιχείων, ἡ προελθοῦσα βουλή, κατατετμημένη εἰς 13 κόμματα, δὲν κατώρθωσε νὰ δώσῃ ἰσχυρὰν κυβέρνησιν, ὁ δὲ Τζιολίττι, τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Μπονόμι, εἰς ὃν παρέσχε τὴν κοινοβουλευτικήν του ὑποστήριξιν καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ὑπ' αὐτοῦ σχηματισθείσας κατόπιν βραχυβίους κυβερνήσεις. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Μπονόμι ὑπέδειξε καὶ ὑπεστήριξε τὴν κυβέρνησιν Φάκτα τῷ 1922. Κατὰ τὴν λαβοῦσαν χώραν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκστρατείαν τῶν φασιστῶν κατὰ τῆς Ρώμης, ὁ Τζιολίττι συνεβούλευσε τὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας καὶ τὸν Φάκτα νὰ μὴ ἀντιτάξῃ κατὰ τῶν φασιστῶν ἔνοπλον δύναμιν καὶ ὑπέδειξε τὴν πρόσκλησιν τοῦ Μουσσολίνι ὅπως ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας, ἀποκρούσας τὴν πρότασιν τοῦ Μουσσολίνι ὅπως λάβῃ καὶ οὗτος μέρος εἰς τὴν πρώτην κυβέρνησιν εὐρυτάτου συνασπισμοῦ, ἣν εἶχε σχηματίσει τότε ὁ ἀρχηγὸς τῶν φασιστῶν. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς φασιστικῆς κυβερνήσεως, ὁ Τζιολίττι ἐδέχθη νὰ συνεργασθῇ μετ' αὐτῆς ἐν τῇ βουλῇ πρὸς ἐπιβολὴν τῆς τάξεως καὶ οἰκονομικὴν καὶ διοικητικὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας. Μετὰ τὴν δολοφονίαν ὅμως τοῦ Ματτεόττι καὶ τὰ περιοριστικὰ μέτρα κατὰ τοῦ τύπου ὁ Τζιολίττι, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Σαλάντρα καὶ τοῦ Ὀρλάνδο, ἀπεχώρησε τῆς κυβερνητικῆς πλειοψηφίας τῷ 1924 καὶ μετέστη εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, τηρήσας ὅμως ἔκτοτε μᾶλλον παθητικὴν στάσιν ἔναντι τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος. Ἡ τελευταία αὐτοῦ κοινοβουλευτικὴ ἐμφάνισις ἔλαβε χώραν τὴν 16 Μαρτίου 1928, ὁπότε προσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν καὶ διὰ ζωηροῦ λόγου διεμαρτυρήθη κατὰ τοῦ νέου φασιστικοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος παρεῖχεν εἰς τὸ μέγα φασιστικὸν συμβούλιον τὸ δικαίωμα τῆς κατ' οὐσίαν δημιουργίας τῆς νέας βουλῆς τῶν σωματείων, κατὰ παράβασιν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1848 Τῷ 1922 ὁ Τζιολίττι ἐξέδωσεν εἶδος αὐτοβιογραφίας του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπομνημονεύματα τῆς ζωῆς μου». Ὁ Τζιολίττι θεωρεῖται εἷς τῶν διασημοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς συγχρόνου Ἰταλίας, διακριθεὶς διὰ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ εὐστροφίαν πρὸς δημιουργίαν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν καταλλήλων ἑκάστοτε ἐκλογικῶν καὶ κοινοβουλευτικῶν καταστάσεων. Χάρις εἰς τὴν προηγηθεῖσαν τῆς εἰσόδου του εἰς τὴν πολιτικὴν μακρὰν ὑπαλληλικήν του πεῖραν, ἦτο βαθὺς γνώστης τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τῆς χώρας, τὴν δὲ μακρὰν πολιτικήν του δρᾶσιν χαρακτηρίζει ποιά τις ἐγκατάλειψις τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς προσηλώσεως εἰς τὴν διαρ-

Digitized by Google

ρύθμισιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως, εἰς ἣν οἱ προκάτοχοί του δὲν εἶχον τὸν καιρὸν νὰ ἀπασχοληθοῦν πλήρως, λόγῳ τῆς ἀπορροφήσεώς των ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα.

Μ. Δ. ΒΑΤΑΛΑΣ

Τζιομπέρτι (Gioberti), ***Βικέντιος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Τουρίνῳ τῷ 1801 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1852. Καταγόμενος ἐξ ἀστικῆς οἰκογενείας καὶ παραμείνας ἐνωρὶς ὀρφανός, προσελήφθη ὡς γραφεὺς τῶν ἀνακτόρων καὶ τῷ 1823 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς θεολογίας, μετὰ διετίαν δὲ ἐχειροτονήθη ἱερεύς. Περὶ τὸ 1830 ἀνεμείχθη εἰς τὴν πατριωτικὴν κίνησιν, ἧς ἡγεῖτο ὁ Ματζίνι. Τῷ 1833, καταστὰς ὕποπτος συνωμοσίας, συνελήφθη, παρέμεινεν ἔγκλειστος ἐπὶ τέσσαρας μῆνας καὶ κατόπιν ἄνευ ἀποδείξεων κατεδικάσθη εἰς ὑπερορίαν. Τῷ 1838, εὑρισκόμενος ἐν Βρυξέλλαις, ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτόν του ἔργον: «Teoria del sovrannaturale», εἰς τὸ ὁποῖον ὑπεστήριζεν ὅτι ὑφίσταται πλήρης ἁρμονία μεταξὺ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐθνικῆς προόδου. Εἰς τὸ δεύτερον ἔργον του: «Introduzione allo studio della filosofia» (1840) κατεπολέμησε τὸν καρτεσιανισμὸν και ὑπεστήριξε τὴν συμμαχίαν τοῦ καθολικισμοῦ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν. Τῷ 1842, δημοσιεύσας τὸ ἔργον «Del buono», προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Τοσκάνης, ὅπως καταλάβῃ τὴν ἕδραν τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης, ἀλλὰ τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Καρόλου Ἀλβέρτου ἡ προσφορὰ αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη. Τῷ 1843 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον «Il primato morale e civile degli Italiani», ὅπερ ἔσχε τεραστίαν διάδοσιν. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπετέλει ἀναβίωσιν τῆς παλαιᾶς ἰδεολογίας τῶν γουέλφων. Προβάλλων ἐν αὐτῷ ὁ Τζιομπέρτι τὰς προοπτικὰς περὶ ἑνὸς μέλλοντος μεγαλείου τῆς Ἰταλίας καὶ παρουσιάζων τὸν πάπαν, τὸν ὁποῖον ἔθετεν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἰταλικῆς ὁμοσπονδίας, ὡς τὸν ἡγέτην τοῦ νέου πολιτισμοῦ, ἐγοήτευσε μὲ τὸ οὐτοπιστικὸν κήρυγμά του τὰ πλήθη καὶ προσείλκυσε μὲ τὸ μέρος του μέγα μέρος τοῦ κλήρου, ἀλλ' ἀπεδοκιμάσθη καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ ὑπὸ τῶν πριγκίπων. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ πολέμου τῆς ἀνεξαρτησίας ὁ Τζιομπέρτι ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἐγένετο θριαμβευτικῶς δεκτός, ἐκλεγεὶς πρόεδρος τῆς βουλῆς καὶ μέλος τῆς κυβερνήσεως Καζάτι (1848). Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Σαλάσκο ἤσκησε δριμυτάτην ἀντιπολίτευσιν κατὰ τῆς κυβερνήσεως Ρεβέλ, ἥτις εἶχε ταχθῆ κατὰ τῆς συνεχίσεως τοῦ πολέμου, καὶ ἵδρυσεν ἐν Τουρίνῳ ἑταιρείαν διὰ τὴν διάδοσιν τῆς ἰδέας τῆς ἰταλικῆς ὁμοσπονδίας. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους κληθεὶς ἐσχημάτισε δημοκρατικὴν κυβέρνησιν μετὰ τῶν Ραττάτσι, Σίνεο, Τέκκιο κλπ. καὶ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀλλ' ἡ βουλὴ διελύθη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1849. Ὁ Τζιομπέρτι, ἀφοῦ ἐπί τι διάστημα ἠγωνίσθη ματαίως ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν πριγκίπων, ἐδέχθη ἀποστολὴν εἰς Παρισίους ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως Λωναὶ-Πινέλλι καὶ μετ' ὀλίγον παρῃτήθη καὶ ταύτης, παραμείνας ἑκουσίως ἐξόριστος ἐν τῇ γαλλικῇ πρωτευούσῃ. Τῷ 1851 ἐδημοσίευσε τὸ μέγα ἔργον του: «Der rinnovamento civile d'Italia» (Παρίσιοι τ. 2), ἐν τῷ ὁποίῳ, καταφερόμενος κατὰ ὅλων ἀδιακρίτως τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ὁμιλεῖ περὶ τοῦ θριάμβου τοῦ δημοκρατικοῦ ἰδεώδους καὶ προβλέπει τὴν θρησκευτικὴν ἀναγέννησιν, ἡ ὁποία θὰ ἔλθῃ ὡς συνέπεια τῆς πτώσεως τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. —Ω

Τζιόρας *μονὴ* *[Γεωγρ.]*. Μονὴ κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς βουνοσειρᾶς τοῦ Δρίσκου, ἀνατολικῶς τῶν Ἰωαννίνων, εἰς ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ 14 χλμ. τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Καλαμπάκας, τιμωμένη ἐν ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἡ μονὴ αὕτη ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μονὴ Ὄρους* εἰς τὸ χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, τὸ ἐκδοθὲν τῷ 1321. Παρ' αὐτὴν ἐφονεύθη καὶ ἐτάφη ὁ ποιητὴς Μαβίλης κατὰ τὴν γενομένην αὐτόθι μάχην τοῦ Δρίσκου μεταξὺ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Γαριβαλδινῶν κατὰ τὸν Νοέμβριον 1912. Ἡ μονή, ἐρημωθεῖσα πρὸ καιροῦ, βαίνει ἤδη πρὸς ὁλοσχερῆ καταστροφήν. Χ. Ι. Σ.

Τζιορντάνα (Giordana), ***Ἰούλιος***. Ἰταλὸς δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1877. Ἐσπούδασε νομικήν. Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ «Βήματος» καὶ τῆς «Ὥρας», ἱδρυτὴς καὶ διευθυντὴς τῆς «Ἐποχῆς», ἀνταποκριτὴς τοῦ «Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης» κλπ. Ἔγραψεν: «Ἡ ἰδιωτικὴ ἰδιοκτησία ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν πολέμῳ» (1907), τὰ μυθιστορήματα: «Τὸ συμβόλαιον» (1897), «Ἡ φλὸξ καὶ ἡ σκιὰ» (1898), «Τὸ μάτι τῆς λίμνης» (1900) κ. ἄ. —Ω.

Τζιορντάνι (Giordani), ***Πέτρος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1774—1848) Τῷ 1800 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς εὐγλωττίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βονωνίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1808 μέχρι τοῦ 1815 διετέλεσε γραμματεὺς τῆς αὐτόθι ἀκαδημίας. Τῷ 1824 ἐξωρίσθη ἐκ τῆς Πλακεντίας διὰ τὴν ἐλευθεροστομίαν του καὶ μετέβη εἰς Φλωρεντίαν, ὅθεν ἀπελαθεὶς τῷ 1830 ἐγκατέστη εἰς Πάρμαν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ὁ Τζιορντάνι διέπρεψεν ὡς ἐπιγραφολόγος, κριτικὸς λογοτεχνικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἔργων, ἐπιστολογράφος καὶ πολιτικὸς χρονογράφος καὶ λιβελλογράφος. Τὰ πολυάριθμα ἔργα του εἶναι πάντα, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, βραχέα, διακρίνονται δὲ διὰ τὴν ἄκραν ὀρθοέπειαν καὶ τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀνεπιτήδευτον ὕφος. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν εἰς 14 τόμους (ἐν Μιλάνῳ, 1854—1862). —Ω.

Τζιορντάνο (Giordano), ***Λουκᾶς***. Ἰταλὸς ἐκ Νεαπόλεως (1632—1705). Ἦτο υἱὸς ἀντιγραφέως καὶ ἐμπόρου ζωγραφικῶν πινάκων, ὅστις ἐδίδαξεν αὐτὸν ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας τὴν τεχνικὴν τῆς ζωγραφικῆς. Ἐπίσης ἔσχε διδάσκαλον ἀπὸ ἡλικίας 7 ἐτῶν τὸν ἐν Νεαπόλει ἐγκατεστημένον ἐπιφανῆ Ἱσπανὸν ζωγράφον Ἰωσὴφ Ριμπέρα καὶ βραδύτερον ἐν Ρώμῃ τὸ Πέτρον ντὰ Κορτόνα, ἀπέκτησε δὲ τοσαύτην δεξιότητα εἰς τὴν ἀντιγραφὴν πάσης φύσεως ζωγραφικῶν ἔργων, ὥστε κατώρθωνε νὰ ζωγραφίζῃ πίνακας τοῦ Τισιανοῦ, τοῦ Βερονέζε, ἀκόμη δὲ καὶ τοῦ Ντύρερ, οἵτινες ἐπωλοῦντο ὑπὸ τοῦ πατρός του ὡς τὰ πρωτότυπα τῶν μεγάλων τούτων καλλιτεχνῶν. Παραλλήλως ἠσχολεῖτο καὶ μὲ ἰδίας ἐμπνεύσεως δημιουργίας, ἐθαυμάζετο δὲ διὰ τὴν καταπλήσσουσαν ταχύτητά του, δι' ἣν καὶ ἐπωνομάσθη «il fa presto» (= ὁ κάμε γρήγορα). Σχετικῶς παραδίδεται ὅτι ὁ πίναξ του «Ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος - Ξαβιέρος ἐν Ἰνδίαις» ἐζωγραφήθη ἐντὸς 3 ἡμερῶν, οἱ δὲ «Ἱστορία τῆς Ἰουδὴθ» καὶ «Ὁ χαλκοῦς ὄφις», μόνον ἐντὸς 2 ἡμερῶν. Προσωνομάζετο ἐπίσης «il Proteo della pittura» (= ὁ Πρωτεὺς τῆς ζωγραφικῆς) καὶ εἶχε προσθέτως τὸ καταπληκτικὸν προτέρημα νὰ μεταχειρίζηται τὴν τεχνοτροπίαν διαφορωτάτων ζωγράφων. Τῷ 1679 ἐκλήθη εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου ἐζωγράφησε τὸν τροῦλλον τοῦ παρεκκλησίου Κορσίνι, τῷ δὲ 1682 ἐπανῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅπου ἐκάλυψε διὰ νωπογραφιῶν τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Παλάτσο Ρικάρντι, εἰκονίσας περιέργους ἀλληγορίας. Ἀπὸ τοῦ 1692 μέχρι τοῦ 1700 παρέμεινεν εἰς Ἱσπανίαν, παρὰ τῷ βασιλεῖ Καρόλῳ Β', ὅστις ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τοῦ τίτλου τοῦ ζωγράφου τῆς αὐλῆς (pintor da camara). Ἐκεῖ ἐκάλυψε διὰ κολοσσιαίων νωπογραφικῶν συνθέσεων τὸν ναὸν τοῦ Ἐσκουριὰλ καὶ τὴν κλίμακα τοῦ ἀνακτόρου καὶ διεκόσμησε τὸ ἀνάκτορον τοῦ Μπουὲν Ρετίρο, τὴν μητρόπολιν τοῦ Τολέδου, τοὺς ναοὺς Νουέστρα Σενιόρα τῆς Ἀτόκα, τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῶν Πορτογάλων κλπ. Ἀποκτήσας μεγάλην περιουσίαν, ἐγκατεστάθη τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του εἰς Νεάπολιν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ὁ Τζιορντάνο ὑπῆρξεν ἐκ τῶν παραγωγικωτέρων ζωγράφων τῆς ἐποχῆς του, ἐκ τῶν ἔργων του δὲ 57 φυλάσσονται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Μαδρίτης, 12 ἐν Νεαπόλει, 10 ἐν Δρέσδῃ, 13 εἰς τὸ Μπελβεντέρε τῆς Βιέννης, 3 εἰς τὸ Λοῦβρον. Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Ἡ Ὑπαπαντή», «Οἱ ἄγγελοι παρουσιάζοντες εἰς τὸν Ἰησοῦν παιδίον τὰ ὄργανα τοῦ μαρτυρίου», «Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος», «Ὁ θάνατος τῆς ἁγίας Καικιλίας», «Ὁ Ἄρης καὶ ἡ Ἀφροδίτη». Ἡ μεγάλη ὅμως παραγωγικότης τοῦ Τζιορντάνο ἀπέληξεν εἰς βάρος τῆς ἀληθοῦς καλλιτεχνικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου του, ἡ δ' ἐπίδρασις αὐτοῦ ὑπῆρξε μᾶλλον ἐπιζημία εἰς τὴν μετ' αὐτὸν ἐξέλιξιν τῆς ἰταλικῆς τέχνης. Χ. Δ.

— **Τζιορντάνο** (Giordano), ***Οὐμβέρτος***. Διακεκριμένος Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Φότζιᾳ τῷ 1867. Ἐσπούδασε σύνθεσιν ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Νεαπόλεως, τῷ δὲ 1887 κατώρθωσεν ἤδη νὰ παίξῃ τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα «Μαρῖνα». Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τούτου παρώτρυνε τὸν ἐκδότην Σουτζόνιο νὰ ἀναθέσῃ εἰς τὸν Τζιορντάνο τὴν σύνθεσιν ἑτέρου μελοδράματος, ἐμπνευσμένου ἐκ τῆς καμόρρας τῆς Νεαπόλεως. Τὸ νέον τοῦτο μελόδραμα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Κακὴ ζωὴ» (Mala vita), ἐσημείωσε πολλὴν ἐπιτυχίαν ἐν Ρώμῃ, ἔνθα ἀνεβιβάσθη τῷ 1892. Τὸ ἐπηκολούθησαν μελόδραμα «Regina Diaz» (Νεάπολις 1894) ἀπέτυχε, ἐνῷ ἀντιθέτως καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν εἶχεν ὁ «Ἀνδρέας Σενιέ», ὅστις, ἀναβιβασθεὶς εἰς τὴν Σκάλαν τοῦ Μιλάνου τῷ 1896, δὲν ἐβράδυνε νὰ κάμῃ τὸν γῦρον τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Βοηθούμενος ἀπὸ τὸ δραματικὸν λιμπρέττο, κατώρθωσεν ὁ Τζιορντάνο νὰ γράψῃ ἔργον αὐθόρμητον καὶ μελῳδικόν. Τῷ 1898 ὁ Τζιορντάνο ἀνεβίβασεν εἰς τὴν Σκάλαν τοῦ Μιλάνου τὴν «Φαιδώραν», κατὰ τὸ ὁμώνυμον δρᾶμα τοῦ Σαρδοῦ, ἥτις παραμένει ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ συνθέτου, τῷ δὲ 1904, ὡσαύτως ἐν Μιλάνῳ, τὸ ἀριστούργημά του «Siberia». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι τὸ καλύτερον γεγραμμένον ἐξ ὅλων τῶν μελοδραμάτων τοῦ συνθέτου, περιλαμβάνει δὲ σελίδας ἐξόχως τραγικάς. Τὰ τελευταῖα μελοδράματα τοῦ Τζιορντάνο εἶναι: «Μὴν τῆς Μαρίας» (Mese Mariano, Παλέρμον 1911), «Madame Sans-Gêne» («Μετροπόλιταν» τῆς Νέας Ὑόρκης, 1915) και «La Cena delle buffe» (1924). Ἐκ τῶν ἄλλων ἔργων τοῦ μουσουργοῦ ἄξιον μνείας εἶναι τὸ συμφωνικὸν ποίημα «Piedigrotta». Ὁ Τζιορντάνο κατέχει ὅσον ὀλίγοι τὸ αἴσθημα τοῦ θεάτρου, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ὕφους καὶ τάσεων ἀνήκει εἰς τοὺς ρεαλιστὰς ἢ εἰς τὸν μουσικὸν «βερίσμο» (verismo). Γ. Σ.

Τζιόρτζι (Giorgis)· βλ. λ. *Ντὲ Τζιόρτζι*.

Τζιόρτζιο *Μαρτίνι* (Giorgio Martini), ***Φραγκῖσκος ἢ Τσέκκο ντὶ —***. Διαπρεπὴς Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων, γλύπτης καὶ ζωγράφος ἐκ Σιέννης (1439—1502). Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς φήμης του ὀφείλει εἰς τὴν ἱκανότητά του ὡς στρατιωτικοῦ μηχανικοῦ, ἣν ἐπεδείξατο ὑπηρετήσας διαδοχικῶς ὅλους σχεδὸν τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἰταλίας. Ὁ μεγαλύτερος θρίαμβός του ὑπῆρξεν ἡ πολιορκία καὶ ἡ κατάληψις τῆς πόλεως Καστελλίνα (τῷ 1478), ἣν ὑπερήσπιζεν ὁ περίφημος συνάδελφός του Τζιουλιάνο ντὰ Σὰν Γκάλλο. Ἐπίσης ὡς ἀρχιτέκτων ἠσχολήθη μὲ τὴν σχεδίασιν καὶ τὴν ἀνέγερσιν πλείστων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἰδιωτικῶν κτηρίων, κυρίως δὲ εἰργάσθη πλησίον τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐρμπῖνο, Φρειδερίκου ντὰ Μοντεφέλτρο. Τῷ 1490 μετέσχε τοῦ διαγωνισμοῦ διὰ τὴν πρόσοψιν τῆς μητροπόλεως τῆς Φλωρεντίας καὶ τοῦ τρούλλου τῆς μητροπόλεως τοῦ Μιλάνου, ἀλλὰ τὰ σχέδιά του δὲν ἔτυχον ἐγκρίσεως. Ἀρίστη ἐκ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν του ἐργασιῶν θεωρεῖται ὁ τροῦλλος τῆς ἐκκλησίας Madona del Calcinajo. Ὑπῆρξεν ἐξ ἄλλου καὶ συγγραφεὺς ἐξαιρέτου «Πραγματείας περὶ ἀρχιτεκτονικῆς», ἥτις ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῶν Σαλοῦτσο καὶ Προμὶ τῷ 1841. Ὡς γλύπτης ὁ Τζιόρτζιο ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Βεκκιέττα, παρήγαγε δὲ ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ εἰκονιζόμεναι ἀνθρώπιναι μορφαὶ θαυμάζονται διὰ τὴν χάριν τῶν πτυχώσεων τῶν ἐνδυμάτων των καὶ διὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου. Ἰδιαιτέρως θαυμάζονται δύο «Ἄγγελοι φέροντες κηροπήγια» ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Σιέννης. Ὡς ζωγράφος ἠκολούθει τὴν ἀρχαϊκὴν τεχνοτροπίαν τῶν συγχρόνων του καλλιτεχνῶν τῆς Σιέννης, κυριώτερα δὲ τῶν σῳζομένων ἔργων του εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἡ προσκύνησις τῶν ποιμένων» καὶ διάφοροι μικραὶ Παναγίαι, ἀποκείμεναι ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Σιέννης. Χ. Δ.

— **Τζιόρτζιο *ντὰ Σεμπένικο*** (Giorgio da Sebenico). Ἰταλὸς γλύπτης ἐπονομαζόμενος ὁ *Δαλματός* (ΙΕ' αἰών). Εἰργάσθη κατ' ἀρχὰς ἐν Βενετίᾳ, εἶτα δ' ἐν Σεμπένικο, ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι, ὅπου ἐξετέλεσε πολυάριθμα γλυπτικὰ ἔργα, ἰδίᾳ κιονόκρανα διὰ τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς πόλεως. Βραδύτερον διέμεινεν ἐν Ἀγκῶνι, Ζάρα, Σπαλάτῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου σῴζονται διάφοροι γλυπτικαὶ ἐργασίαι του. Ἰδιαιτέρως θαυμάζονται ἐκ πάντων τῶν ἔργων του ἡ ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Σπαλάτου «Μαστίγωσις τοῦ Χριστοῦ» καὶ τὸ ἐν τῇ Λέσχῃ τῶν ἐμπόρων τοῦ Ἀγκῶνος γυμνόν, ὅπερ εἰκονίζει τὴν «Ἐλεημοσύνην». Χ. Δ.

Τζιορτζιόνε (Giorgione), ***Γεώργιος-Μπαρμπαρέλλι***, ἐπιλεγόμενος *Ἰλ — ντὰ Καστελφράνκο*. Διάσημος Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Καστελφράνκο τῷ 1478 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1511. Εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς ἐνετικῆς σχολῆς καὶ ἐκ τῶν μεγαλυτέρων Ἰταλῶν ζωγράφων. Αἱ ὑπάρχουσαι πληροφορίαι περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐν γένει καλλιτεχνικῆς του δράσεως εἶναι ἐλάχισται, ἐλλιπεῖς καὶ λίαν συγκεχυμέναι. Ἦτο νόθος υἱὸς χωρικῆς καὶ ἑνὸς πατρικίου ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Μπαρνταρέλλι καὶ ἀνετράφη ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Αἰκατερίνης Κορνάρο, ἐν τῷ μέσῳ καλλιτεχνικοῦ, πλουσίου καὶ πλήρους κοσμικῶν ἀπολαύσεων περιβάλλοντος. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἰωάννου Μπελλίνι, ἔσχε δὲ παρὰ τῷ ζωγράφῳ τούτῳ ὡς συμμαθητὴν τὸν Τιτσιανόν, τοῦ ὁποίου βραδύτερον ἀπέβη δεύτερος διδάσκαλος. Ἐν Βενετίᾳ εἶχε καταστῆ λίαν ὀνομαστὸς καὶ περιζήτητος ὄχι μόνον ἕνεκα τῆς προώρου μεγαλοφυΐας του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὡραιότητα, τὴν κομψότητα καὶ τὴν μεγάλην του δύναμιν, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἀπεκλήθη καὶ *Τζιορτζιόνε*, ἤτοι Γεώργαρος. Ὁ Τζιορτζιόνε ἦτο καὶ θαυμαστὸς μουσικός, ἀπέθανε δὲ νέος, συνεπείᾳ ἀτυχοῦς ἔρωτος, κατά τινας μὲν ἐκ πανώλους, ἥτις μετεδόθη εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ φιλήματος, ὅπερ εἶχεν ἐναποθέσει ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς ἀποθανούσης πανωλοβλήτου ὡραίας φίλης του, κατ' ἄλλους δὲ συνεπείᾳ βαθυτάτης λύπης καὶ ἀπογοητεύσεως, ἣν ᾐσθάνθη ἕνεκα τῆς διπλῆς προδοσίας ἐπιστηθίου φίλου του, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀπαγάγει τὴν φίλην του. Ἐζωγράφησεν ἀξιοθαύμαστα ἔργα, τινὰ τῶν ὁποίων θεωροῦνται ἰσάξια τῶν ἔργων τοῦ Τιτσιανοῦ, πρὸς τὰ ὁποῖα πολλάκις συγχέονται. Δυστυχῶς τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ Τζιορτζιόνε ἔχουν ἀπολεσθῆ ἢ καταστραφῆ. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων ζωγράφων, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγε τὴν διὰ τοιχογραφιῶν διακόσμησιν τῶν προσόψεων τῶν μεγάρων. Δυστυχῶς αἱ πλεῖσται τῶν τοιχογραφιῶν του, ὡς εἶναι αἱ τῶν μεγάρων τῆς Βενετίας Σοράντσο, Λορεντάνο, Φλαντζίνι κ. ἄ., κατεστράφησαν. Ὁ Τζιορτζιόνε εἶχε διακοσμήσει ἐπίσης δι' ἀλληγοριῶν μίαν τῶν προσόψεων τοῦ Φόντακο ντὲ Τεντέσκι τῆς Βενετίας, τοῦ ὁποίου ἄλλην πρόσοψιν εἶχε ζωγραφήσει ὁ Τιτσιανός. Ἐκ τῶν ἔργων τούτων τῶν δύο μεγάλων Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν σῴζονται μέχρι σήμερον ἐλάχιστα ἴχνη. Μεταξὺ τῶν σῳζομένων πινάκων του οἱ ἀρχαιότεροι εἶναι: «Ὁ Μωϋσῆς παιδίον, ὑφιστά-

Digitized by Google

μενος τὴν δοκιμασίαν τοῦ πυρὸς» καὶ «Ἡ κρίσις τοῦ Σολομῶντος», εὑρισκόμενοι ἐν τῷ μουσείῳ τῶν Ὀφφικίων τῆς Φλωρεντίας. Ἕτερος πίναξ, τὸ καλούμενον «Πολύπτυχον τοῦ Καστελφράνκο», εἶναι ὁ παριστάνων τὴν Παναγίαν καὶ τὸν Χριστὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου καὶ τοῦ ἁγίου Λιβεραλίου καὶ εὑρισκόμενος ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Καστελφράνκο. Ἐπίσης σῴζονται καὶ οἱ ἑξῆς πίνακες: «Οἱ Χαλδαῖοι ἀστρολόγοι» ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῆς Βιέννης, «Ὁ Ἰησοῦς αἴρων τὸν σταυρόν», ὁ ὁποῖος ἐπὶ πολὺ ἀπεδίδετο εἰς τὸν Τιτσιανόν, «Ἡ ὑπαίθριος συναυλία» ἐν τῷ Λούβρῳ. Τὰ δύο σημαντικώτερα ἔργα τοῦ Τζιορτζιόνε εἶναι οἱ πίνακες: «Ἡ οἰκογένεια τοῦ Τζιορτζιόνε» ἐν τῷ μεγάρῳ Τζιοβανέλλι τῆς Βενετίας καὶ «Ἡ συναυλία» ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Πίττι τῆς Φλωρεντίας. Μεταξὺ τῶν ἄλλων βεβαίων ἔργων τοῦ Τζιορτζιόνε καταλέγονται: «Ὁ ἱππότης τῆς Μάλτας» ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῶν Ὀφφικίων τῆς Φλωρεντίας καὶ «Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν μέλαιναν κόμην». Ὁ Τζιορτζιόνε διακρίνεται διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸ ἔντονον χρῶμα καὶ πρὸς τὴν φύσιν, διὰ τὴν γλυκύτητα τῶν τόνων, τὴν ἐκφραστικότητα τῶν προσώπων, ὑπῆρξε δὲ ὁ κατ' ἐξοχὴν εἰσηγητὴς τοῦ τοπίου εἰς τὰς συνθέσεις καὶ νέων

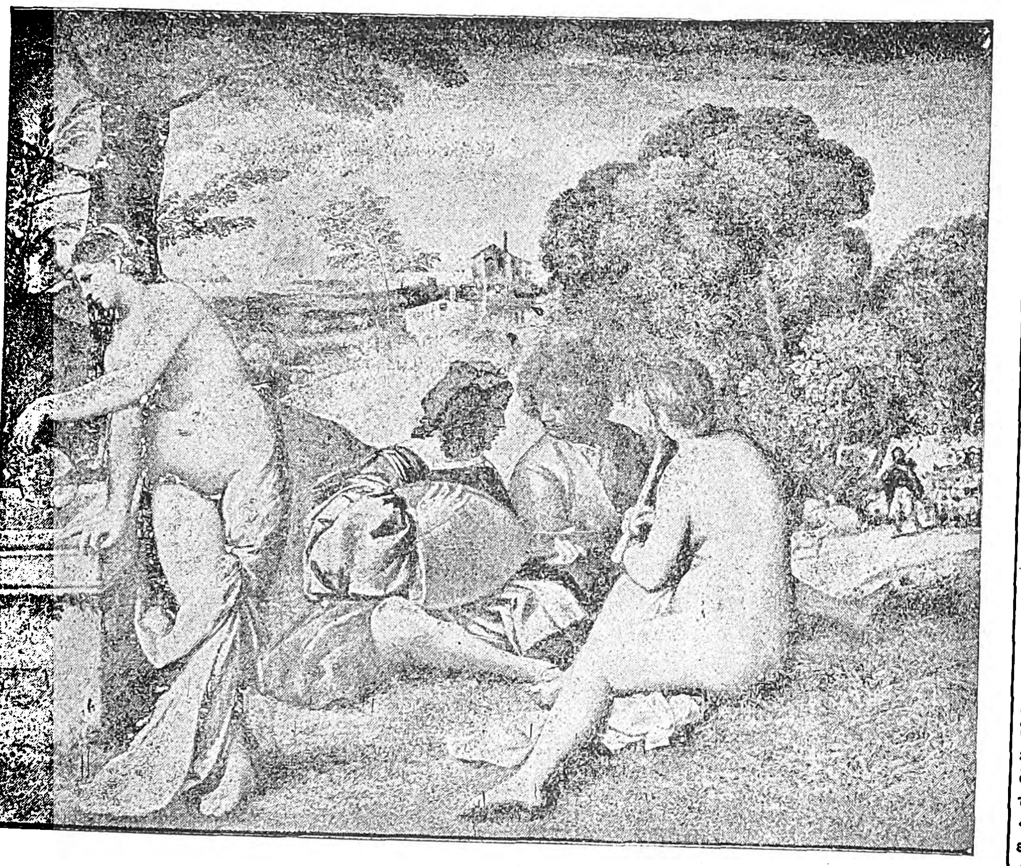

Τζιορτζιόνε: Ὑπαίθριος συναυλία.

[τ]ρόπων εἰς τὴν ἰταλικὴν ζωγραφικήν, μετὰ τὸν [Ν]τὰ Βίντσι. Ἔσχε πολλοὺς μαθητὰς καὶ μιμητάς, [μ]εταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι οἱ Μόρτο ντὰ Φέλτρε, [Σ]εμπαστιὰν ντὲλ Πιόμπο, Τζιοβάννι ντὰ Οὔντινε [κ]αὶ Φραγκῖσκος Τόρμπιντο, ἐπὶ πολὺ δὲ ἡ τεχνο[τ]ροπία του εἶχε δημιουργήσει ἰδίαν σχολήν, ἐν ᾗ [δ]ιεκρίθησαν οἱ Πορντενόνε, Πελλεγκρίνο, Καριάνο, [Μ]πορντόνε, Λόττο κ. ἄ. καὶ ὧν τὰ ἔργα παλαιοί [τ]ινες ἱστορικοὶ τῆς τέχνης ἀπέδιδον εἰς τὸν Τζιορ[τ]ζιόνε. Μεταξὺ τῶν ἀμφισβητουμένων τούτων ἔρ[γ]ων εἶναι ἡ «Σίβυλλα», εὑρισκομένη ἐν τῇ πινα[κ]οθήκῃ τοῦ Μονάχου, «Ὁ Δαυῒδ κρατῶν τὴν κεφα[λ]ὴν τοῦ Γολιάθ». «Ἡ καταιγὶς» ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ [τ]ῆς Βενετίας. «Ἡ Ἁγία οἰκογένεια» τοῦ Λούβρου, [«]Δάφνις καὶ Ἀπόλλων» ἐν Βενετίᾳ κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Τζιόρτζις (Gjorgjic), *Ἰγνάτιος*. Δαλματὸς ποιη[τὴ]ς (1675—1737). Ἰησουίτης ἐξ ἀνατροφῆς καὶ [κα]τὰ τὸ σχῆμα, ἐγένετο μετέπειτα ἀββᾶς ἔν τινι μονῇ [Βε]νεδικτίνων καὶ συγχρόνως συγκλητικὸς καὶ θεο[λό]γος τῆς δημοκρατίας τῆς Ραγούζης. Ἔγραψεν [εἰ]ς τὴν λατινικήν, τὴν ἰταλικὴν καὶ τὴν σερβο[κρ]οατικὴν τὰ ἔργα: «Vita et carmina nonnulo[ru]m civium Rachusianorum», «Ἱστορία τῆς Ἰλλυ[ρία]ς», «Ὁ βενεδικτῖνος νεόφυτος», «Οἱ στεναγμοὶ τῆς [Μα]γδαληνῆς», ποίημα ἐκτυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ [17]28, «Τὸ σλαυϊκὸν ψαλτήριον» (1724), «Ἡ ζωὴ τοῦ [ἁγ]ίου Μπενουά», «Ποικίλαι ποιήσεις», ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ [το]ῦ Μαζούρανιτς (1855). Εἶναι ὁ τελευταῖος τῶν [ἀν]τιπροσώπων τῆς ποιητικῆς σχολῆς τῆς Ραγούζης. Θ. Κ.

Τζιόττο (Giotto) ***Ἀμβρόσιος ντὶ Μποντόνε*** [ὁ] λεγόμενος—. Διάσημος Ἰταλὸς ζωγράφος, γλύπτης [κα]ὶ ἀρχιτέκτων, θεωρούμενος ὡς ὁ κυριώτερος [πρ]όδρομος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ καλλιτεχνικῆς ἀναγεννή[σε]ως. Ἐγεννήθη ἐν Βεσπινιάνο, ἐγγὺς τῆς Φλωρεντίας, τῷ 1276 (ἤ, κατ' ἄλλους, τῷ 1266) καὶ ἀπέθανεν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1336. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Τσιμαμποῦε, ὅστις, κατά τινα παράδοσιν, συναντήσας αὐτὸν τυχαίως, καθ' ὃν χρόνον ἔβοσκεν αἶγας, τοσοῦτον ἐξεπλάγη ἐκ τῆς ἀρτιότητος τῶν σχεδιασμάτων, ἅτινα ἐζωγράφει δι' ἄνθρακος ἐπὶ λιθίνων πλακῶν, ὥστε ἀνέλαβε τὴν καλλιτεχνικήν του μόρφωσιν. Ἡ πρόοδος τοῦ Τζιόττο ὑπῆρξε τόσον ἁλματώδης, ὥστε ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἡ φήμη του εἶχε διαδοθῇ καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν, πλεῖστοι δὲ φιλότεχνοι εὐγενεῖς συνηγωνίζοντο νὰ τὸν προσλάβουν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των. Μεταξὺ τῶν πρώτων ἐργασιῶν τοῦ Τζιόττο καταλέγονται 28 νωπογραφίαι μὲ θέματα ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου, καλύπτουσαι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τῆς πόλεως Ἀσσίζης, ζωγραφηθεῖσαι κατὰ τὴν περίοδον 1296—1304. Κυριώτεραι ἐκ τῶν ζωγραφιῶν τούτων θεωροῦνται αἱ ἑξῆς: «Κάτοικος τῆς Ἀσσίζης ἐκτείνων τὸν ἐπενδύτην του πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἁγίου», «Ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος δίδων τὸν ἐπενδύτην του εἰς ἕνα ἐπαίτην», «Ὁ ἅγιος ἰατρεύων ἐκ θανατηφόρου τραύματος ἕνα νέον ἐκ Λέριντα», «Ὁ θάνατος τοῦ ἁγίου» κλπ. Διὰ τῶν ἀνωτέρω τοιχογραφιῶν ἐπετελέσθη ἀληθὴς ἐπανάστασις εἰς τὴν τεχνοτροπίαν τῆς ζωγραφικῆς, ἥτις μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐξηρτᾶτο σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ τῆς βυζαντινῆς παραδόσεως, μὲ τὰ αὐτά, πάντοτε στερεότυπα, εἰκονογραφικὰ θέματα.

Ὁ Τζιόττο πρῶτος ἀντλεῖ τὰς ἐμπνεύσεις του ἐκ τῶν λαϊκῶν παραδόσεων καὶ τῶν συγχρόνων συνηθειῶν, ἐπιζητεῖ δὲ τὴν φυσικότητα τῆς στάσεως, τὴν πιστὴν ἀναπαράστασιν τῶν τύπων καὶ τῶν ἀμφιέσεων καὶ τὴν ἁπλῆν ἀπεικόνισιν τοῦ τοπίου. Ἀπὸ τῆς Ἀσσίζης ὁ καλλιτέχνης μετέβη εἰς Ρώμην, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Γκαετάνι ντέϊ Στεφανέσκι, ἀνεψιοῦ τοῦ πάπα Βονιφατίου Η', ἐξειργάσθη δ' αὐτόθι ἱκανὸν ἀριθμὸν ἔργων, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ἔχει ἤδη ἀλλοιώσει ἡ πάροδος τοῦ χρόνου. Περίφημον ἰδίᾳ ἐκ τῶν καταστραφέντων ἦτο τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Navicella» γνωστὸν ψηφιδωτὸν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, οὗτινος διεσώθησαν δύο ἀντίγραφα, ἓν ἐν Ρώμῃ εἰς τὸν ναὸν τῶν Καπουκίνων καὶ ἕτερον ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Λυών. Ἐπίσης μία νωπογραφία, ἥτις εἰκόνιζε τὸν πάπαν ἱστάμενον ἐπὶ ἐξώστου καὶ εὐλογοῦντα (ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἰωβιλαίου τοῦ 1300), ἐλογίζετο ἐκ τῶν ἀρίστων συνθέσεων τοῦ καλλιτέχνου, κατεστράφη ὅμως καὶ αὐτή, μὴ διατηρουμένου παρὰ μικροῦ μόνον τμήματός της ἐπὶ ἑνὸς στύλου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ. Περὶ τὸ 1305 ὁ Τζιόττο ἐκόσμησε διὰ τοιχογραφιῶν, κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἐρρίκου Σκροβένι, τὸ ἐν Παδούῃ μικρὸν παρεκκλήσιον τῆς «Arena». Ἐν αὐτῷ ἀπεικόνισε σκηνὰς ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Παρθένου, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται: «Ὁ Ἰωακεὶμ καὶ ἡ Ἄννα», «Τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα» καὶ ἡ «Ἀποκαθήλωσις», ἐπίσης δὲ μία περίφημος «Τελευταία κρίσις» καὶ 14 ἀλληγορικαὶ παραστάσεις μὲ τοὺς ἑξῆς τίτλους, ἀναγραφομένους λατινιστί: «Ἐλπίς», «Ἀπελπισία», «Ἐλεημοσύνη», «Ἐπιθυμία», «Πίστις», «Ἀπιστία», «Δικαιοσύνη», «Ἀδικία», «Μετριοπάθεια», «Ὀργή», «Ἰσχύς», «Ἀστάθεια», «Προνοητικότης» καὶ «Παραφροσύνη». Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τῆς Arena ἐργασίας του, ὁ Τζιόττο ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν διακόσμησιν τῆς κεντρικῆς αἰθούσης τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, τὴν ὁποίαν ἐκάλυψε δι' ὁλοσώμων εἰκόνων τῶν προφητῶν, τῶν φραγκισκανῶν ἁγίων καὶ τοῦ θανάτου ὑπὸ μορφὴν σκελετοῦ, ὡς καὶ τριῶν μεγάλων ζωγραφικῶν συνθέσεων μὲ τίτλους: «Τὰ στίγματα τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου», «Τὸ μαρτύριον τῶν πέντε Φραγκισκανῶν μοναχῶν ἐν Μαρόκῳ» καὶ ὁ «Εὐαγγελισμός». Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἔργα, ἐζωγραφημένα νωπογραφικῶς, διατηροῦνται μέχρι σήμερον ἀλλ' ἡμικατεστραμμένα. Ἐκ Παδούης ὁ Τζιόττο μετέβη πιθανῶς εἰς Ραβένναν, ὅπως συναντήσῃ τὸν φίλον του Δάντην, ἐζωγράφησε δὲ καὶ εἰς τὸν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ τοὺς τέσσαρας εὐαγγελιστὰς καὶ τοὺς προφήτας, ὧν ὅμως αἱ μορφαὶ ἀλλοιωθεῖσαι ἐπανεζωγραφήθησαν βραδύτερον ὑπὸ ἄλλων καλλιτεχνῶν. Βραδύτερον ἀπαντῶμεν ἐκ νέου τὸν καλλιτέχνην ἐγκατεστημένον ἐν Ἀσσίζῃ, ὅπου ἐζωγράφησε τέσσαρας ἀλληγορικὰς νωπογραφίας, αἵτινες τάσσονται μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἐμπνευσμένων ἔργων τῆς χριστιανικῆς καθόλου τέχνης καὶ ἐνσαρκώνουσι τὸ ὑπέρτατον θρησκευτικὸν ἰδεῶδες, ὅπερ ἐγνώρισεν ὁ χριστιανικὸς μεσαίων. Αἱ τοιχογραφίαι αὗται εἶναι τριγωνικοῦ σχήματος καὶ κοσμοῦσι τὸν τροῦλλον τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τοῦ ναοῦ, εἰκονίζουσι δὲ τὸν «Ἅγιον Φραγκῖσκον νυμφίον τῆς πτωχείας», τὸν «Θρίαμβον τῆς ἁγνότητος», τὸν «Θρίαμβον τῆς ὑπακοῆς» καὶ τὴν «Δόξαν τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου» καὶ διατηροῦνται εἰς ἀρκούντως καλὴν κατάστασιν, μόναι δὲ αἱ εἰς τὰ περιθώρια λατινικαὶ ἐπεξηγηματικαὶ ἐπιγραφαί των εἶναι ἡμιεσβεσμέναι καὶ δυσανάγνωστοι. Ἄλλα περίφημα ἔργα του τῆς περιόδου ταύτης σῳζόμενα ἐν Ἀσσίζῃ εἶναι 9 χαρίεσσαι σκηναὶ ἐκ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἁγίας Μαγδαληνῆς. Τὴν ζωὴν τῆς Μαγδαληνῆς ἀπεικόνισεν ἐπανειλημμένως ὁ Τζιόττο κατὰ διαφόρους περιόδους τῆς ζωῆς του, θαυμασιωτέρα ὅμως ἐξ ὅλων τῶν περὶ τῆς ἁγίας ταύτης ζωγραφιῶν του, ἀποτελοῦσα ἀληθὲς καλλιτεχνικὸν θαῦμα, θεωρεῖται ἡ σῳζομένη ἐν Μπαργκέλλο τῆς Φλωρεντίας, ἥτις εἶναι ἐκ τῶν τελευταίων ἔργων τοῦ καλλιτέχνου. Ἀπαράμιλλος ἰδίᾳ εἶναι ἡ ὡραία μορφὴ τῆς ἁγίας, περικυκλουμένης ὑπὸ τῶν αὐστηρῶν φυσιογνωμιῶν πολλῶν ἐπιφανῶν προσωπικοτήτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων φαίνεται καὶ ὁ Δάντης. Ἡ μετὰ τοῦ μεγάλου τούτου ποιητοῦ φιλία τοῦ Τζιόττο πολλάκις μνημονεύεται, φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Δάντης ὑπῆρξε δι' αὐτὸν καὶ πολύτιμος καθοδηγητὴς εἰς τὴν σύλληψιν ἐμπνεύσεων διὰ τοὺς πίνακάς του. Ἄλλα ζωγραφικὰ ἔργα τῆς πλήρους ἀκμῆς τοῦ Τζιόττο εἶναι «Ὁ βίος τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου», εἰκονιζόμενος διὰ νωπογραφιῶν ἐν τῷ παρεκκλησίῳ Μπάρντι τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ ναοῦ Santa Croce, ἐπίσης δὲ «Ὁ βίος Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ» καὶ «Ὁ βίος τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου», ἐν τῷ παρεκκλησίῳ Περούτζι τοῦ αὐτοῦ ναοῦ. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔργα ἦσαν ἐπικεχρισμένα δι' ἀσβέστου, ἀπεκαλύφθησαν δὲ τῷ 1853 καὶ διακρίνονται διὰ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ σχεδίου καὶ τὸ κάλλος τοῦ διακόσμου. Δύο εἰσέτι παρεκκλήσια τοῦ ἰδίου ναοῦ Santa Croce εἶχον, κατὰ τὸν Γκιμπέρτι, διακοσμηθῇ καὶ αὐτὰ ὑπὸ τοῦ Τζιόττο, δὲν διατηροῦσιν ὅμως παρὰ ἴχνη τινὰ τῶν ζωγραφιῶν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ὁ Τζιόττο εἶχε πιθανώτατα ἐργασθῇ εἰς Νεάπολιν, οὐδεμία ὅμως ἐκ τῶν δημιουργιῶν του τούτων ἔχει διασωθῇ. Ἐκτὸς τῶν νωπογραφιῶν ὁ Τζιόττο ἐξεπόνησεν ἐπίσης καὶ πολυαρίθμους φορητοὺς πίνακας, ἁγιογραφικοὺς ἐπίσης, οἵτινες εὑρίσκονται ἤδη ἐγκατεστημένοι εἰς διάφορα μουσεῖα, ἰδιωτικὰς συλλογὰς ἢ ἐκκλησίας, πολλῶν ὅμως ἐξ αὐτῶν φερομένων ἐπ' ὀνόματί του ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης. Οἱ πλεῖστοι τῶν φορητῶν πινάκων εἶναι κυρίως «Σταυρώσεις» καὶ «Παναγίαι», ἀλλὰ καὶ μορφαὶ ἁγίων καὶ ποικίλαι σκηναὶ ἐκ τῶν γραφῶν.

Ὁ Τζιόττο δὲν ὑπῆρξε μόνον μέγας ζωγράφος, ἀλλὰ καὶ διάσημος ἀρχιτέκτων καὶ γλύπτης, ἠσχολήθη δὲ ἰδίᾳ εἰς τοὺς κλάδους τούτους τῆς καλλιτεχνίας εἰς προκεχωρημένην ἤδη ἡλικίαν, ἀπὸ τοῦ 1333 περίπου καὶ ἐφεξῆς, ὅτε εὑρίσκετο ἐν Φλωρεντίᾳ. Ἄριστον ἐξ ὅλων τῶν ἀρχιτεκτονημάτων του, ἀπαράμιλλον εἰς ἁρμονίαν καὶ κομψότητα, εἶναι τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Φλωρεντίας, τετράγωνος πύργος, μὲ τρεῖς ὀρόφους, ἔχων ὕψος 84 μ. καὶ κοσμούμενος μέχρι τῆς κορυφῆς δι' ἐγχρώμων μαρμάρων, ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων. Τὰ παράθυρά του, μεγεθυνόμενα ὁλονὲν εἰς τοὺς ὑπερκειμένους ὀρόφους, συμβάλλουσι μεγάλως εἰς τὴν ἐλαφρότητα τοῦ κτηρίου. Τὴν βάσιν τοῦ πύργου περιβάλλουσι δύο ζῶναι ἀναγλύφων, ἐξ ὧν ἡ μία περιλαμβάνει σκηνὰς σχεδιασθείσας ὑπὸ τοῦ Τζιόττο, κατὰ μέγα δὲ μέρος καὶ ἐκτελεσθείσας ὑπ' αὐτοῦ. Τὰ ἑπτὰ ἀνάγλυφα τῆς προσόψεως εἰκονίζουσι: τὴν «Δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου», τὴν «Δημιουργίαν τῆς γυναικός», τὸν «Νόμον τῆς ἐργα-

Digitized by Google

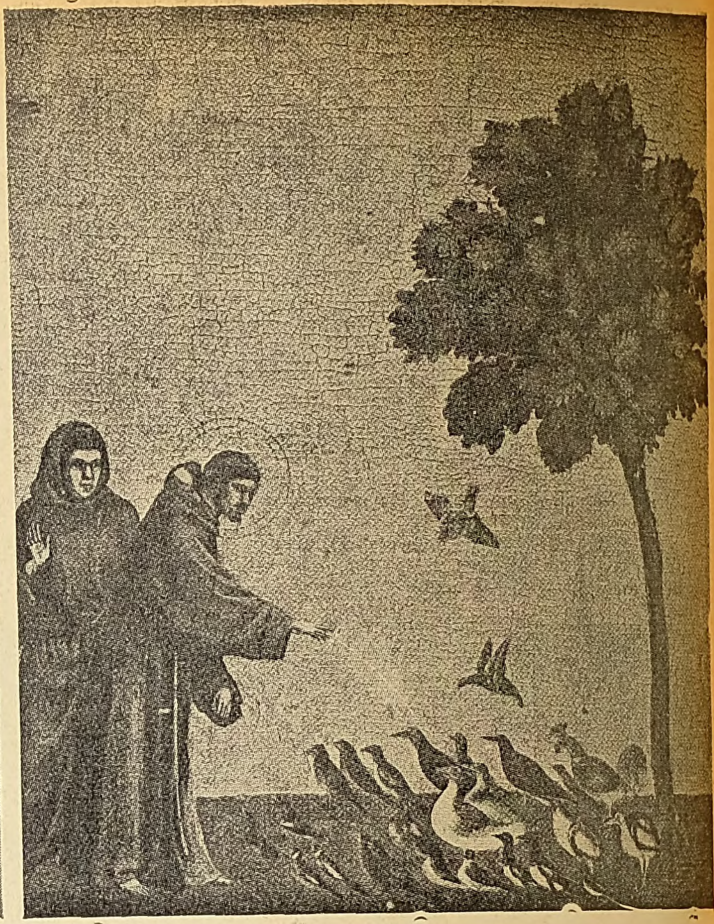

Τζιόττο: 1) Τμῆμα τοῦ ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τῶν Σκροβένι τῆς Παδούης πίνακος «Τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα». 2) Ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος τῆς Ἀσσίζης κηρύττων εἰς τὰ πτηνὰ (πίναξ εὑρισκόμενος ἐν Λούβρῳ).

Τζιόττο: Ἡ Ἀνάληψις (τοιχογραφία ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τῶν Σκροβένι τῆς Παδούης).

Digitized by Google

σίας», τὴν «Ἀγροτικὴν ζωήν», τὴν «Μουσικήν», τὴν «Μεταλλουργίαν» καὶ τὴν «Ἐπινόησιν τῆς κατασκευῆς τοῦ οἴνου». Αἱ ὑπόλοιποι ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ σχεδιασθεισῶν σκηνῶν τῶν ἄλλων πλευρῶν, ἀνερχόμεναι εἰς 14, παριστῶσι τὴν ἀστρονομίαν, τὴν ἀρχιτεκτονικήν, τὴν ἀγγειοπλαστικήν, τὴν ὑφαντουργίαν, τὴν ἀνακάλυψιν τῶν νέων χωρῶν, τὴν ναυτιλίαν, τὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀστρονομίαν, τὴν ζωγραφικὴν καὶ ὅλας τὰς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐπινοηθείσας τέχνας. Ἡ ζωηρότης τῆς ἐκφράσεως καὶ ἡ ἁπλότης, ἡ φυσικότης καὶ τὸ ἀβίαστον τῆς κινήσεως, ἐνθυμίζουσιν εἰς τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα τὰ καλύτερα προτερήματα τῶν νωπογραφιῶν τοῦ Τζιόττο. Σκηναί τινες, ὡς τοῦ βοσκοῦ, καθημένου εἰς τὸ κατώφλιον τῆς καλύβης του, ἡ τῆς γυναικός, ἥτις πλησιάζει τὸν ἀργαλειόν της, ἐνθυμίζουσι τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἀνάγλυφα τοῦ Ε' αἰῶνος. Παρεκτὸς τοῦ κωδωνοστασίου ὁ Τζιόττο εἰργάσθη ἐπίσης διὰ τὴν σχεδίασιν διαφόρων τμημάτων τῆς παρ' αὐτὸ ἐκκλησίας Santa Maria del Fiore, τῆς ὁποίας τὴν ἀνέγερσιν εἶχεν ἀρχίσει ὁ Ἀρνόλφο ντὲλ Κάμπιο.

Ὁ Τζιόττο ἀπέθανεν ἐν Φλωρεντίᾳ, ἐκηδεύθη δὲ μετὰ μεγάλων τιμῶν καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῆς Santa Maria. Ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Τσιούτα ντὶ Λάπο ντὶ Πέλα ἀπέκτησεν 8 τέκνα, τὸ μεγαλύτερον τῶν ὁποίων, ὀνόματι *Φραγκίσκος*, ἀναφέρεται ἐγγραφὲν τῷ 1351 εἰς τὴν συντεχνίαν τῶν ζωγράφων τῆς Φλωρεντίας. Ὁ Τζιόττο, συμφώνως πρὸς τὰς μαρτυρίας διαφόρων συγγραφέων, ἦτο φαιδροῦ καὶ φιλοπαίγμονος χαρακτῆρος, εἶχε δὲ λίαν δυσειδῆ ὄψιν. Τὸ ἔργον του ἀπετέλεσε σταθμὸν μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους, μολονότι δὲ καὶ ἄλλοι καλλιτέχναι, προγενέστεροι αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ὁ Καβαλλίνι, ὁ Τορρίτι καὶ ἄλλοι, εἶχον προσπαθήσει ἤδη ν' ἀπομακρυνθῶσι τῆς παραδόσεως, αὐτὸς πρῶτος κατώρθωσε νὰ δώσῃ εἰς τὴν τέχνην τὴν ὤθησιν ἐκείνην, ἥτις ὡδήγησεν εἰς τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀκμῆς τῆς Ἀναγεννήσεως. Τὸ μεγαλεῖον τοῦ Τζιόττο δὲν ὀφείλεται τόσον εἰς τὴν πιστὴν ἀπεικόνισιν τῆς πραγματικότητος, ἣν θὰ ἐπετύγχανον βαθμηδὸν καὶ ἄνευ αὐτοῦ οἱ μεταγενέστεροι ζωγράφοι, ὅσον εἰς τὸν ἄγνωστον ἕως τότε τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον κατώρθωνε νὰ βλέπῃ καὶ νὰ ἀποδίδῃ τὰς μορφὰς καὶ τὰ ἀνθρώπινα συναισθήματα. Πρῶτος αὐτὸς ἐπέτυχε νὰ ἐμψυχώσῃ τὴν ψυχρὰν τοῦ μεσαίωνος τέχνην καὶ νὰ δημιουργήσῃ νέαν τεχνικὴν παράδοσιν, ἥτις ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας μετ' αὐτὸν κατέκτησεν ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μιμητῶν του ὑπῆρξεν ἀτελείωτος, καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς Ἀναγεννήσεως, καλλιτέχναι δὲ ὡς ὁ Μαζάτσιο, ὁ Φρὰ Ἀντζέλικο, ὁ Γκιρλαντάγιο καὶ αὐτὸς ὁ Ραφαὴλ δὲν ὤκνησαν νὰ μιμηθῶσι τῆς ἐμπνεύσεώς του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Selvatico*, Sulla capellina degli Serovegni nell' Arena di Padova e sui freschi di Giotto in essa dipinti (Πάδοβα 1836).— *Ruskin*, Giotto and his works in Padua (Λονδῖνον 1854).— *Thode*, Franz von Assisi und die Anfänge der Kunst der Renaissance in Italien (Βερολῖνον 1885).— *Thode*, Giotto, Künstler monographien (Λειψία 1899).— *Zimmermann*, Giotto und die Kunst Italiens im Mittelalter (Λειψία 1899). — *Basile de Sellincourt*, Giotto (Λονδῖνον 1905).— *Bayet*, Giotto, Les maitres de l' art (Παρίσιοι). — *O. Siren*, Giotto (Στοκχόλμη 1906).— *N. Μπέρτου*, Τζιόττο (Ἀθῆναι 1932). Χ. Δ.

Τζιουλιάνι (Giuliani), *Ἰωάννης - Βαπτιστής*. Ἰταλὸς φιλόλογος καὶ δαντολόγος (1818—1884). Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς μαθηματικὰ καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1841 βιβλίον ἀλγέβρας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1843 ἐπεδόθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μελέτην τοῦ Δάντου καὶ τῷ 1860 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς λογοτεχνίας καὶ εἰδικῶς τῆς ἑρμηνείας τοῦ Δάντου ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ ἀνωτέρων σπουδῶν τῆς Φλωρεντίας. Ἔγραψε: «Μέθοδος τοῦ ἑρμηνεύειν τὴν θείαν Κωμῳδίαν» (1856, 6' ἔκδ. 1861), «Περὶ τῶν προτερημάτων τοῦ Δάντου» (1861), «Λατινικὰ ἔργα τοῦ Δάντου μετὰ νέων σχολίων» (1878—1882, εἰς 2 τόμους) καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα, ἀναφερόμενα εἰς τὸν Δάντην, προσέτι δέ: «Ἐπιστολαὶ περὶ τῆς ζώσης γλώσσης τῆς Τοσκάνης» (1858), «Τέχνη, πατρὶς καὶ θρησκεία» (1870) κ. ἄ. —Ω.

Τζιουλιάνο (Giuliano), *Μπαλμπῖνο*. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1879. Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς φιλοσοφικῆς βιβλιοθήκης τῆς Φλωρεντίας, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κολωνίας καὶ ἐν τῷ ἀνωτάτῳ ἰνστιτούτῳ τῆς Φλωρεντίας καὶ πολλῶν διαφόρων ἐπιστημονικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ἀκαδημιῶν καὶ ἑταιρειῶν. Τῷ 1919 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐθνικιστικὴν κίνησιν καὶ κατόπιν προσεχώρησεν εἰς τὸ φασιστικὸν κόμμα, ἐκλεγεὶς βουλευτὴς καὶ διωρισθεὶς ὑφυπουργὸς τῆς Παιδείας. Συνειργάσθη εἰς πολλὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ ψυχολογία ἐν τῇ ἱστορίᾳ» (1906), «Ἡ ἁγία τῶν ἰδεωδῶν» (1915), «Ἡ ἱστορικὴ διαμόρφωσις τοῦ φασισμοῦ» (1927) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Τζιούλιο *Ρομᾶνο* (Giulio Romano). Ἰταλὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Ἰούλιος Ρωμαῖος*).

Τζιουλιόττι (Giuliotti), *Δομίνικος*. Ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1877. Συνειργάσθη εἰς πλεῖστα ἰταλικὰ καὶ γαλλικὰ περιοδικά, προσέτι δ' ἔγραψε «Σκιαὶ σκιᾶς» (1910), «Ἡ ὥρα τοῦ Βαραββᾶ» (1923), «Φρὰ Γιχοπόνε ντὰ Τόντι», «Κόνις τῆς ἐξορίας» (1929) κ.ἄ. Ἐδημοσίευσε καὶ «Ἀνθολογίαν τῶν Γάλλων καθολικῶν» (1920) καὶ μεταφράσεις ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ρόϋσμπρουκ, Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου καὶ τοῦ Γιέργκενσεν.

τζιοῦ-νζίτς· βλ. λ. *πάλη* ἰαπωνική. —Ω.

Τζιουντέκκα (Giudecca) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἰταλίας, μία τῶν νησίδων τῆς Βενετίας, κειμένη πρὸς τὸ νότιον τμῆμα τῆς πόλεως, χωριζομένη ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα ταύτης διὰ τῆς διώρυγος τῆς Τζιουντέκκα. Μ. Δ. Β.

Τζιούντιτσι (Giudici), *Παῦλος-Αἰμιλιάνι*. Ἰταλὸς λόγιος (1812—1872). Διορισθεὶς τῷ 1848 καθηγητὴς τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίζης, μετὰ τινας μῆνας ἀπελύθη, λόγῳ τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν του. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἰταλικοῦ βασιλείου διωρίσθη καθηγητὴς τῆς αἰσθητικῆς ἐν Φλωρεντίᾳ (παρῃτήθη τῷ 1862) καὶ γραμματεὺς τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν. Τῷ 1867 ἐξελέγη βουλευτής. Τὰ κύρια ἔργα του εἶναι: «Ἱστορία τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας» (1855, εἰς δύο τόμους), «Ἱστορία τοῦ θεάτρου ἐν Ἰταλίᾳ» (1860), «Ἱστορία τῶν ἰταλικῶν κοινοτήτων» (1861). —Ω.

Τζιοὺστ (Juste), *Θεόδωρος*. Βέλγος ἱστορικὸς (1818—1888). Ἐπιμελητὴς τοῦ μουσείου τοῦ πυροβολικοῦ, καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ καὶ μέλος τῆς Βελγικῆς Ἀκαδημίας, ἔγραψεν: «Ἱστορία τοῦ Βελγίου» (1840), «Ἱστορία τῆς βελγικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1790 (1840), «Κάρολος Κουΐντος καὶ ἡ Μαργαρίτα τῆς Αὐστρίας» (1858), «Ἱστορία τῆς ἱδρύσεως τῆς βελγικῆς μοναρχίας» (1850), «Ἱστορία τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Κάτω Χωρῶν» (1855), «Ἡ ἐπανάστασις τῆς Ὁλλανδίας τοῦ 1813 καὶ ἡ ἵδρυσις τοῦ βασιλείου τῶν Κάτω Χωρῶν» (1870), «Γουλιέλμος ὁ σιγηλός» (1873), «Λεοπόλδος Α' καὶ Λεοπόλδος Β', βασιλεῖς τοῦ Βελγίου», «Οἱ ἱδρυταὶ τῆς βελγικῆς μοναρχίας» (1862—1881). Θ. Κ.

Τζιούστι (Giusti), *Ἰωσήφ*. Διάσημος Ἰταλὸς σατιρικὸς ποιητὴς (1809—1850). Γόνος παλαιᾶς καὶ πλουσίας οἰκογενείας, ἐσπούδασε τὴν νομικὴν ἐν Πίζῃ καὶ τῷ 1834 ἤρχισεν ἀσκῶν τὴν δικηγορίαν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, λόγῳ τῆς φιλασθένου ἰδιοσυγκρασίας του καὶ τοῦ μελαγχολικοῦ χαρακτῆρός του, ἐγκατέλιπε τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σατιρικὴν ποίησιν. Τῷ 1835 τὸ ποίημα αὐτοῦ «Dies irae», σάτιρα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν πατριωτῶν μισουμένου αὐτοκράτορος Φραγκίσκου τοῦ Α', ὅπερ ἐκυκλοφόρησε χειρόγραφον καὶ ἀνώνυμον, ἐκίνησε μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐλευθεροστομίαν του. Τῷ 1836 ἔγραψε «Τὸ παπούτσι», ἐν τῷ ὁποίῳ ἓν ὑπόδημα, συμβολίζον τὴν Ἰταλίαν, ὅπερ φορεῖ πᾶς προστυχών, ἀφηγεῖται τὰ δεινοπαθήματά του. Ἐπηκολούθησαν πολλὰ ἄλλα σατιρικὰ ποιήματα, ἐν οἷς ὁ Τζιούστι εὐτόλμως καὶ δριμέως μαστιγοῖ τὰς ἀβελτηρίας καὶ τὰς κακίας τῶν συγχρόνων του ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ κοινωνικῇ ζωῇ. Τὰ ἔργα τοῦ Τζιούστι ἐκυκλοφόρουν χειρόγραφα μέχρι τοῦ 1844, ὅτε μία νόθος ἔκδοσις αὐτῶν, γενομένη ἐν ἀγνοίᾳ του, παρεκίνησε τὸν Τζιούστι νὰ τὰ ἐκδώσῃ αὐτὸς ἐντύπως («Στίχοι», 1845). Τῷ 1848 ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος διὰ τὴν ἐθνοσυνέλευσιν τῆς Τοσκάνης, ἀλλ' ἡ ἐν αὐτῇ στάσις του κατεκρίθη ὑπὸ πολλῶν ὡς ἀντιδραστική. Ἡ κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσις αὕτη καὶ ἡ τῷ 1849 ἐπελθοῦσα διὰ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Τοσκάνης ἐπανίδρυσις τοῦ ἀπολυταρχισμοῦ συνέτριψαν τὴν εὐπαθῆ ὑγείαν του καὶ ἐπετάχυναν τὸν ἐκ φθίσεως θάνατόν του. Ὁ Τζιούστι διαπρέπει κατὰ τε τὴν ἀδρότητα τῶν ποιημάτων καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς γλώσσης. Τὸ ἔργον του εἶναι πλῆρες θελκτικῶν τοσκανικῶν ἰδιωματισμῶν. Ἡ πρώτη πλήρης ἔκδοσις τῶν ποιημάτων του ἔγινεν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1852 καὶ ἐπηκολούθησαν πολλαὶ ἄλλαι. Ὁ Τζιούστι ἔγραψε προσέτι «Λόγον περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἰωσὴφ Παρίνι» (1846) καὶ κατήρτισε «Συλλογὴν τοσκανικῶν παροιμιῶν» (1853). Ἡ ἀρίστη ἔκδοσις τῶν ἐπιστολῶν του εἶναι ἡ τοῦ Μαρτίνι (1904, εἰς τρεῖς τόμους). Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν τῷ 1926. —Ω.

Τζιουστινιάνι (Giustiniani). Μεγάλη ἰταλικὴ οἰκογένεια (βλ. λ. *Ἰουστινιᾶναι*).

Τζιουφφρίντα (Giuffrida), *Βικέντιος*. Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Κατάνῃ τῷ 1878. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διηύθυνε τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐπισιτισμοῦ τῆς Ἰταλίας. Ἐξελέγη βουλευτής, ἀνήκων εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα, καὶ διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας ἐν τῇ κυβερνήσει Μπονόμι. Ἔγραψε: «Γένεσις τῶν ἐθίμων τῶν σικελικῶν πόλεων» (1901—1908), «Μεταναστεύσεις καὶ θαλάσσιαι μεταφοραὶ» (1906), «Σημερινὰ προβλήματα» (1925) κ. ἄ. —Ω.

Τζιπουρέλης. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118). Διεκρίθη εἰς τὰς ἐναντίον τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Τούρκων ἐκστρατείας τοῦ βασιλέως τούτου καὶ τέλος ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἀκροκὸν (νοτίως τοῦ Ὀλύμπου τῆς Βιθυνίας) μάχην. Ν. ΚΛΣ

Τζίραζεκ (Jirasek), *Ἀλοΐσιος*. Τσέχος μυθιστοριογράφος (βλ. λ. *Γίρασεκ Ἀλοΐσιος*).

Τζιραλῆς, *Κωνσταντῖνος*. Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν Παλούμπᾳ. Διῆλθε τὴν νεότητά του ἐν Ἑπτανήσῳ, κατόπιν δ' ἠκολούθησεν ἐκ Ζακύνθου εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸν Θεοδ. Κολοκοτρώνην, μεθ' οὗ συνεδέθη στενότατα καὶ ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἠγαπᾶτο καὶ ἐτιμᾶτο. Μετέσχε τῶν μαχῶν Καρυταίνης, Τρικόρφων, Τριπόλεως, Λάλα, Δερβενακίων κλπ. Ἐν Δημητσάνῃ, ἐρίσας πρὸς τὸν Δημ. Δεληγιάννην καὶ θιγεὶς ὑπὸ τούτου, ἐξανέστη καὶ ἔκτοτε ἤρχισε θανάσιμος μεταξὺ των ἔχθρα, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας συνήφθησαν παρὰ τὸ Λαγούτι καὶ τὸ χωρίον Παλούμπα συμπλοκαὶ αἱματηρόταται, ἐν μιᾷ τῶν ὁποίων, κυκλωθεὶς προδοτικῶς ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του, ἐφονεύθη. Ἡ νεαρὰ σύζυγός του, παρευρισκομένη εἰς τὴν συμπλοκήν, ἔκφρων, ἅμα τῷ φόνῳ του, ἀνέσπασε τὸ ξίφος του καὶ ἐνέπηξεν αὐτὸ εἰς τὴν κοιλίαν της, ἀποθανοῦσα οὕτω παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ συζύγου της. Γ. Θ. Δ.

τζιράνι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πελαργόνιον* (βλ. λ.).

Τζίραρντ (Girard), *Στέφανος*. Ἀμερικανὸς τραπεζίτης καὶ φιλάνθρωπος (1750—1831). Μετὰ ἐπιτυχεῖς ἐμπορικὰς καὶ ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἀπέκτησε μεγίστην περιουσίαν, ἵδρυσεν ὁμώνυμον τράπεζαν καὶ ἐγένετο γνωστὸς διὰ τὰ μεγάλα ποσὰ τὰ ὁποῖα διέθεσε πρὸς καταπολέμησιν τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β Ἀμερικῆς καὶ διὰ τὰ πολλὰ ὁμώνυμα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, τὰ ὁποῖα ἵδρυσεν ἰδίως ἐν Φιλαδελφείᾳ. Μ. Δ. Β.

Τζιριμπάσκιοἶ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πρωτᾶτον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

τζιριτζάντζουλα (ἡ)· στρεψοδικία, περιττολογία ἐπιβραδυντική· ‖ περιττός, ἀκαλαίσθητος διάκοσμος.

τζιρίτι (τό)· δημοτ. εἶδος ἱππικοῦ ἀγῶνος νεαρῶν Τούρκων.

τζίρος (ὁ)· δημοτ., συναλλακτικὴ κίνησις ἐν τῇ ἀγορᾷ, κύκλος ἐργασιῶν: «ἔγινε μεγάλος τζίρος εἰς τὴν ἀγοράν», «ἐκάναμε καλὸ τζίρο».

Τζιρόνα (Zirona) *[Γεωγρ.]*. Ζεῦγος ἀδριατικῶν νησίδων παρὰ τήν, μεταξὺ Πλάνκα καὶ Στάνιο Πίκκολο, δαλματικὴν ἀκτήν. *Τζιρόνα δίαυλος* (Zirona channel), τὸ μεταξὺ τῶν νησίδων καὶ τῆς ἠπείρου (πλάτ. 43° 28' Β., μῆκ. 16° 05' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2712: Cattaro to Curzola) στενόν. Σ. Ε. Λ.

Τζιρτζέντι (Girgenti) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἰταλίας πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ ἐν Σικελίᾳ, εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς νήσου. Κάτ. 29 582. Ἔχει μητρόπολιν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μὲ ὡραίαν παναγίαν τοῦ Γκουΐντο Ρένι καὶ περίφημον ἀρχαίαν σαρκοφάγον, φέρουσαν ὡραῖον ἀνάγλυφον, ἐν ᾧ ἐξιστορεῖται ὁ μῦθος τοῦ Ἱππολύτου. Ἔχει μουσεῖον μὲ σημαντικὰ ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, βιβλιοθήκην καὶ ἀνωτέρας σχολάς. Διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον ἐξαγωγῆς θείου, ἐλαίου, οἴνου καὶ σιτηρῶν. Εἶναι ὁ ἀρχαῖος *Ἀκράγας* (βλ. λ.), τὸ Agrigentum τῶν Ρωμαίων, μὲ ἀξιόλογα ἐρείπια. Νῦν ἐπισήμως ἐδόθη εἰς αὐτὴν τὸ ἀρχαῖόν της ὄνομα Ἀγκριτζέντο (Agrigento). Ἐπίνειον αὐτοῦ εἶναι τὸ Πόρτο-Ἐμπέντοκλε.

—2) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ, πρὸς τὸ ΝΔ. τμῆμα τῆς νήσου. Ἔχει ἔκτασιν 3 044 τ. χλμ. καὶ 400.162 κατ. Παράγει σιτηρά, ἔλαιον καὶ οἴνους καὶ ἐξάγει ἄφθονον θεῖον καὶ ἅλας. Ἐπισήμως νῦν καλεῖται Ἀγκριτζέντο. Μ. Δ. Β.

Τζιταετοῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἱμιμόντου, ἀνακαινισθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 11) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

Τζίτας. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118). Ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου τῷ 1097, ἵνα παρακολουθῇ τοὺς Λατίνους τῆς Α' Σταυροφορίας καὶ παραλαμβάνῃ τὰς ἁλισκομένας ἐν Μ. Ἀσίᾳ πόλεις. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην συμμετέσχεν εἰς τὴν πολιορκίαν καὶ ἅλωσιν τῆς Νικαίας, τὴν 20 Ἰουνίου 1097. Τῷ 1100 ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Α' νὰ παρακολουθῇ καὶ καθοδηγῇ τοὺς πρὸς τὴν Ἄγκυραν διευθυνθέντας σταυροφόρους, τοὺς ὁδηγουμένους ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Φιλίππου καὶ Γουλιέλμου τῆς Φλάνδρας. Ὁ Τζίτας, μὴ εἰσακουόμενος ὑπ' αὐ-

Digitized by Google

τῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ τὴν καταστροφήν των καὶ τέλος, μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ἐξολόθρευσίν των, κατώρθωσε μετὰ πολλὰς περιπετείας νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰ παράλια τοῦ Πόντου μετὰ τοῦ Ραϋμόνδου ντὲ Σαὶν-Ζὺλ καὶ ἐκεῖθεν νὰ μεταβῇ μετ' αὐτοῦ καὶ ὀλιγίστων ἀνδρῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ν. ΚΛΣ

τζιτζάκιον (τό)· βυζαντ., εἶδος στρατιωτικῆς χλαμύδος ἢ σάγου, ἀνάλογον πρὸς τὸ ταμπάριον.

τζίτζικας (ὁ)· δημοτ., ὁ τέττιξ· || πληθ. *τζιτζίκια* (τά).

Τζιτζίκια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Λοκρίδος κατέναντι τῶν Λιχάδων (πλάτ. 38° 46' 1/2 Β., μῆκ. 28° 47' 2/3 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volos with Oreos and Talanta). Λέγεται καὶ *Ἅγιος Κωνσταντῖνος*. Σ. Ε. Λ.

Τζιτζιλὲρ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πετρανὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Τζιτζιλόμος, ***Νικόλαος***. 'Αγωνιστὴς ἐκ Ζατούνης. Διέμενε πρὸ τοῦ 1821 εἰς Ὀδησσόν, ἐκραγέντος δὲ τοῦ 'Αγῶνος ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην ὡς ἱερολοχίτης. Σωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος, κατέφυγεν εἰς Πελοπόννησον, εἶτα ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Πλαπούταν καὶ τὸν Σταϊκόπουλον. 'Απέθανε τῷ 1880 ἐν Καλάμαις. Ν. Κ. Σ.

τζιτζίμπερη (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ζιγγίβερις*.

τζιτζιμπόλκ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *χρυσάνθεμον* (βλ. λ.).

Τζίτζινα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γκορτζᾶς τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 170.

Τζῖτζις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου ἐν Δωδεκασχοίνῳ, κειμένη κατὰ τὸ ὁδοιπορικὸν τοῦ 'Αντωνίνου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου πρὸ τῆς Συήνης (νῦν 'Ασσουάν). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἀπέχει ἡ νῦν Barambram. Α. Θ. Σ.

Τζιτζιφὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας 'Αποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 440 Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις ὑπῆρξε πολλάκις ἕδρα τῆς συνελεύσεως (1878) καὶ τῆς μεταπολιτευτικῆς ἐπιτροπῆς (1895—1896). Ε. Γ.

τζιτζιφιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ζίζυφος*.

Τζιτζιφιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κούνενι τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. 77. Ε. Γ.

Τζιτζιφιὲς *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς 'Αττικῆς κατὰ τὸν ὅρμον Φαλήρου καὶ μεταξὺ τοῦ Παλαιοῦ καὶ Νέου Φαλήρου. Συνέχεται μετὰ τῆς Καλλιθέας, εἰς τὴν κοινότητα τῆς ὁποίας ὑπάγεται. Τὸ κέντρον τοῦ συνοικισμοῦ εἶναι εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν τροχιοδρόμων 'Αθηνῶν, Παλαιοῦ καὶ Νέου Φαλήρου. Κάτ. 2.843. Ι. Σ. Σ

τζιτζύραφα (ἡ, ἡ τά) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πιστακια ἢ τερέβινθος*.

Τζιτζῶρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 537. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἤδη μετωνομάσθη *'Ανάληψις*.

Τζίττελ (Zittel), ***Κάρολος-'Αλφρέδος***· βλ. *Τσίττελ*.

τζίφος (ὁ)· δημοτ., ἀστοχία, ἀποτυχία· ἐλέγετο παλαιότερον κατὰ τὰς κληρώσεις λαϊκῶν λαχείων, ὡς ἀντίθ. τοῦ *λότος* (=ἐπιτυχία).

τζίφρα (ἡ)· δημοτ., δυσανάγνωστος διὰ μονοκονδυλιᾶς ὑπογραφή: «ἡ ὑπογραφή του εἶναι μιὰ τζίφρα, δὲν διαβάζεται».

Τζιχὰν Μπεϋλί, ἢ ***Ἁλμυρὰ Ἔρημος*** *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἅπασα ἡ νοτίως τοῦ Σαγγαρίου καὶ τοῦ Γκεοὺκ ἢ 'Ιλιτζᾶ τσάϊ ἔκτασις τῆς Λυκαονίας ἐν Μ. 'Ασίᾳ, μεταξὺ τῶν λιμνῶν Τούζγκιόλ (Τάκας ἢ Καρατίας τῶν ἀρχαίων, ἧς ἡ στάθμη εὑρίσκεται εἰς ἀπόλυτον ὕψος 940 μ.) καὶ Ἂκ Σεχὶρ-γκιόλ. 'Αποτελεῖται τὸ Τζιχὰν Μπεϋλὶ ἐξ ἑνὸς ἀπεράντου εὐρυτάτου ὑψηλοῦ ὀροπεδίου, μεθ' ὑψωμάτων πεσσοειδῶς διατεθειμένων, ἀραιότατα κατῳκημένων, καὶ δὴ ὑπὸ Κούρδων. Κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν αὐτοῦ ἄκρον ἔκειτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τὸ 'Αμόριον, ἔτι δὲ καὶ ἄλλαι, ἀκμάσασαι ἄλλοτε, πόλεις τῆς Λυκαονίας (Τύσκος, Πλίτενδον, Βάκρον, 'Αλύαττη, Τολιστόχορα, 'Αβρόστολα, Βετεστόν, Βερισσός, 'Αφράζεια κλπ). Διὰ τοῦ Τζιχὰν Μπεϋλί, ὡς ζώνης ἐπιχειρήσεων, προήλασε κατ' Αὔγουστον τοῦ 1921 ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ Μ. 'Ασίας (στρατηγὸς 'Α. Παπούλας), ἐπιζητήσασα διὰ τῆς κυρίας μάζης αὐτῆς ἐντεῦθεν ἀπὸ τοῦ Γκεοὺκ ('Ιλιτζᾶ ἢ Κατρατζῆ τσάϊ) ν' ἀχθῇ πρὸς τὴν Ἄγκυραν (ἀπὸ Ν. πρὸς Β.), ἐνῷ συγχρόνως ἐκινεῖτο αὕτη διὰ τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς πτέρυγός της ἀπὸ τοῦ Σαγγαρίου (ἀπὸ Δ. πρὸς Α.), πρὸς τὸν αὐτὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, συνῆψε δὲ τὰς γιγαντομαχίας ἐκείνας πρὸς τοὺς Τούρκους, ὁδηγουμένους ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμὰλ πασᾶ (βλ. *Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία*). Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Τζοάνος. Ἐκ τῆς οἰκογενείας Βλαστῶν τοῦ χωρίου Βυζαρίου τῆς ἐπαρχίας 'Αμαρίου τῆς Κρήτης προερχόμενος, ἠκολούθησε τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτην εἰς Αἴγυπτον καὶ διετέλεσεν ἀξιωματικὸς αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἐξορίαν του εἰς 'Αγίαν Ἑλένην ἐπανῆλθεν εἰς Κρήτην. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 συνηγωνίσθη μετὰ τῶν 'Αμαριωτῶν καὶ κατέλαβε τὸν τουρκικὸν πύργον τοῦ Μαρουλᾶ. Συλληφθεὶς ὅμως δι' ἀπάτης, τῷ 1824, καὶ ριφθεὶς εἰς τὰς φυλακὰς Ρεθύμνης ἐθανατώθη μετὰ πολλὰς βασάνους. Ε. Γ.

Τζόβιο (Giovio), ***Παῦλος***. 'Ιταλὸς ἱστορικὸς (1483—1552). 'Εξήσκησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα καὶ τῷ 1538 ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Νοτσέρα. Ἔγραψε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα, ἐν οἷς καὶ τὰ «Historiarum sui temporis libri XLV» περιλαμβάνον τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς του ἀπὸ τοῦ 1494 μέχρι τοῦ 1547 (εἰς 2 τόμ. 1552), «Elogia virorum bellica virtute illustrium» (1549—1557), «Elogia doctorum virorum...» (1546) κ. ἄ. Μ. Δ. Β

Τζοβίστα, ἢ *Τζοβίτσα* *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δαφνωτὴ* (βλ. λ.).

τζογαδόρος (ὁ)· ἐπὶ χαρτοπαιξίας, ὁ πρῶτος τῶν παιζόντων, ὁ ἔχων τὴν διεύθυνσιν τοῦ παιγνιδίου (ἐπὶ τῆς πασσέτας)· || ὁ χαρτοπαίκτης, ἄλλως *χαρτόμουτρο*· || ὁ κατ' ἐπάγγελμα χαρτοπαίκτης.

Τζόγια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας 'Ηλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 673. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν πωλήσεως σταφιδοκάρπου.

τζόγια (ἡ)· ἰδιωματ., μόνον ὡς θωπευτικὴ προσφώνησις: «τζόγια μου», χαρά μου, ἀγάπη μου, ἀκριβέ μου (ἢ ἀκριβή μου), καὶ εἰς τὴν φρ. «εἶσαι (εἶναι κλπ.) μιὰ τζόγια» παρέχεις λίαν ἱκανοποιητικὴν ἐμφάνισιν (ἰταλ. gioia=χαρά, κόσμημα).

—**τζόγια** (ἡ) (ἐκ τῆς ἐνετ. λ. zoja ἢ zogia, ἰταλ. gioja). Κοσμητικὸς στέφανος πλεκόμενος ἐκ ταινιῶν καὶ ποικίλων ἀνθέων καὶ τρυφερῶν εὐόσμων φυτικῶν βλαστῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατὰ τὴν γαμήλιον ἐν Κρήτῃ τελετὴν ἐκρεμῶντο ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ, τῶν παρανύμφων καὶ τῶν συγγενῶν δῶρα, φλωρία καὶ νομίσματα ἀργυρᾶ ἢ χρυσᾶ. 'Εστολίζετο δὲ ἡ τζόγια ᾀδομένων ᾀσμάτων καταλλήλων Ταύτην ἀπέθετον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δωδεκαετοῦς κορασίου, τοῦ ὁποίου ἔζων ἀμφότεροι οἱ γονεῖς (*μαννοκυρουδάτου*), καὶ ἀπὸ τούτου λαμβάνων τὴν τζόγιαν ὁ γαμβρὸς ἐναπέθετε μετὰ δεξιότητος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς νύμφης, ἐνῷ ἐχόρευε, κατόπιν δ' ἐπηκολούθει ἡ τέλεσις τοῦ γάμου. Τὴν ἐπιοῦσαν διελύετο (ἐξεπλέκετο ἡ τζόγια καὶ τὰ δῶρα ἀνηρτῶντο ἀπὸ τοῦ στήθους τῆς νύμφης. Οὕτως ἐτελεῖτο παλαιότερον εἰς πολλὰ μέρη τῆς Κρήτης ὁ γάμος. Ε. Γ.

Τζόγια (Gioja)· βλ. λ. *Τζιόγια*.

τζόγιας (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ψευδόρριζα ἡ ἐλάσσων*.

τζόγκα (ἡ) (γαλλ. jonque, ἀγγλ. junk, κατὰ τὸ μαλαϊκὸν *ἀτζόνγκ*) *[Ναυτ.]*. Πλοῖον πολεμικὸν τοῦ παλαιοῦ σινικοῦ ναυτικοῦ, ὑψίπρυμνον καὶ βαρύ, μὲ ἱστία ὠτοειδῆ ψάθινα, τὰ ὁποῖα ἐφωδιασμένα διὰ πεταύρων ἀντὶ σειρῶν διπλοῦνται ριπιδιοειδῶς πρὸς ἐλάττωσιν τῆς ἐπιφανείας των. Τρίστηλον δὲ πάντοτε καὶ μετὰ ἱστῶν ἐπηβόλων, ἔχει χωρητικότητα 100—500 τόννων, σκάφος δὲ προσομοιάζον τὸ τῆς καραβέλλας· ἴσως εἶναι τοῦ 'Αρριανοῦ τὸ *κότυμβον* (Παλάσκας). Τανῦν ἐξακολουθεῖ χρησιμοποιούμενον ὡς ἱστιοφόρον ἀκτοπλοΐας, ἐξωπλισμένον πάντοτε διὰ πυροβόλων πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν βριθόντων εἰς τὰς σινικὰς θαλάσσας πειρατῶν, χρησιμοποιούντων παρόμοια σκάφη, λόγῳ τοῦ ὅτι, καίτοι ὑστεροῦντα εἰς ταχύτητα, κρατοῦν καλῶς τὴν θάλασσαν. Ὅπως καὶ εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ πολεμικὰ κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἡ πρῷρα τῆς τζόγκας ἀπεικόνιζε χονδροειδῶς πρόσωπον, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ τῆς ἀγκυρίου κάλωος ἦσαν ἐζωγραφημένοι τοιοῦτοι, «διὰ νὰ βλέπῃ ἡ τζόγκα τοῦ πλοῦ τοὺς κινδύνους καὶ νὰ τοὺς ἀποφεύγῃ», ὡς πανάρχαιον αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ἐπεξήγει. Σ. Ε. Λ.

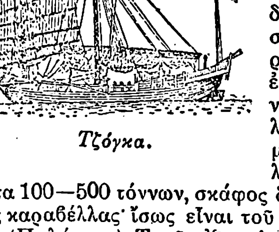

Τζόγκα.

τζόγος (ὁ)· χαρτοπαίγνιον: «ἔχασε τὴν περιουσία του 'ς τὸ τζόγο»· || ἡ διεύθυνσις τῆς χαρτοπαιξίας, ὁ πρῶτος τῶν παιζόντων: «ποιὸς θὰ πάρῃ τὸν τζόγο;» (ὅταν παίζεται ἰδίᾳ πασσέτα).

τζόκεϋ (ὁ) (jockey)· βλ. *ἀναβάτης*.

—**«Τζόκεϋ»**. Ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς τῶν ἱπποδρομιῶν, ἱδρυθεῖσα τῷ 1925 ἐν 'Αθήναις ὑπὸ Α. Τσαγγαράκη καὶ Α. Κονδάκη.

Τζολὰν *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς Συρίας (βλ. *Δζολάν*).

Τζόλιετ (Joliet) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. 'Αμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ 'Ιλλινόϊς, ΒΔ. τοῦ Σικάγου. Κάτ. 38.442. Ἔχει βιομηχανίαν χαλυβδουργίας καὶ σιδηρουργίας. Θ. Κ.

Τζόμο-λούνγκμα *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑπὸ τῶν Θιβετανῶν ὀνομασία τῆς κορυφῆς *Ἔβερεστ* τῶν Ἰμαλαΐων.

Τζονμπολὰτ (οἱ). Πολιτικὴ μερὶς τῶν Δρούσων (βλ. *Δζονμπολάτ*).

Τζονπολέγων *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἱμιμόντου, ἐπισκευασθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος 'Ιουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

Τζὸνς (Jones)· βλ. λ. *Τζώνς*.

Τζόνσον (Johnson), ***'Ανδρέας***. Δέκατος ἕβδομος πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς 'Αμερικῆς (1808—1875). 'Εργαζόμενος ὡς μαθητευόμενος ράπτης, ἐδιδάχθη μόνος ἀνάγνωσιν, κατόπιν δὲ παρὰ τῆς συζύγου του γραφὴν καὶ ἀριθμητικήν. 'Αναμειχθεὶς ἐνωρίτατα εἰς τὴν πολιτικήν, ὠργάνωσε κόμμα ἐργατικόν, ἐγένετο δήμαρχος 1830), βουλευτὴς (1835), γερουσιαστὴς (1841) εἰς τὴν γερουσιαν τῆς πολιτείας Τέννεση καὶ τῷ 1843 εἰς τὸ Κογκρέσσον, διοικητὴς τῆς πολιτείας Τέννεση τῷ 1853 καὶ τῷ 1855. Κατὰ τὸν διχασμόν, ἕνεκα τοῦ ζητήματος τῆς δουλείας, προσεπάθησε παντὶ σθένει νὰ ἀποτρέψῃ τὴν πολιτείαν του νὰ ἀποσπασθῇ τῆς ὁμοσπονδίας, ἀποτυχὼν δὲ ἐτάχθη μόνος αὐτὸς ἐκ τῶν νοτίων γερουσιαστῶν ὑπὲρ τῶν ὁμοσπονδιακῶν καὶ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Λίνκολν στρατηγὸς καὶ στρατιωτικὸς διοικητὴς τοῦ Τέννεση (1862). Κηρυχθέντος τοῦ πολέμου, ἠγωνίσθη πιστῶς καὶ γενναίως ὑπὲρ τῶν βορείων. Τῷ 1864 ἐξελέγη ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ἀντιπρόεδρος τῆς ὁμοσπονδίας καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λίνκολν, πρόεδρος αὐτῆς. 'Εξηκολούθησε μετ' ἐνεργητικότητος τὸν ἀγῶνα, ἐπεκτείνων βαθμιαίως τὴν κυριαρχίαν τῆς δημοκρατίας εἰς τὰς νοτίους πολιτείας, ἐπολιτεύθη ὅμως μετὰ πρᾳότητος ἀπέναντι τῶν ἡττημένων ἀντιπάλων του καὶ ἐπανειλημμένως ἐπεζήτησε τὴν διὰ συνδιαλλαγῆς κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, δημοσιεύσας πρὸς τοῦτο καὶ διάταγμα γενικῆς ἀμνηστίας. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια διέθεσε κατ' αὐτοῦ τὴν πλειοψηφίαν τῶν ὁμοσπονδιακῶν, ἐπιμονῇ τῶν ὁποίων παρεπέμφθη εἰς δίκην, ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ ὅτι ἀντετάχθη εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Κογκρέσσου καὶ ὅτι ἀπέλυσε παρανόμως τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Στάντον. 'Αθωωθεὶς ἐδημοσίευσεν ἐκ νέου γενικὸν διάταγμα ἀμνηστίας, ἀλλὰ δὲν ἐξελέγη κατὰ τὴν προσεχῆ ἐκλογήν. Θ. Κ.

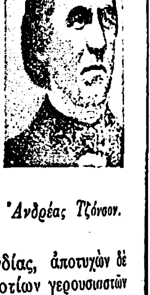

'Ανδρέας Τζόνσον.

— **Τζόνσον** (Johnson ἢ Jonson), ***Βενιαμίν***. Διάσημος Ἄγγλος δραματικὸς συγγραφεύς, γνωστότερος ὑπὸ τὸ ὄνομα Ben Jonson (1573—1637). Ἠθοποιὸς μετρίου θιάσου, διὰ τὸν ὁποῖον διεσκεύαζε παλαιότερα θεατρικὰ ἔργα, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, ὑπέστη τὸ ἀτύχημα νὰ φονεύσῃ συνάδελφόν του ἐν μονομαχίᾳ, δι' ὃ καὶ ἐφυλακίσθη. 'Εξελθὼν τῶν φυλακῶν ἔγραψε, τῷ 1598, τὸ πρῶτον ἰδικῆς του ἐμπνεύσεως ἔργον, τὴν χαρακτηριστικὴν κωμῳδίαν «Καθεὶς κατὰ τὸν χαρακτῆρά του», ἐν τῇ ὁποίᾳ λέγεται ὅτι ὑπεδύθη ἓν τῶν προσώπων καὶ ὁ Σαίξπηρ. Τὰ ἑπόμενα ἔργα του: «Καθεὶς ἔξω ἀπὸ τὸν χαρακτῆρά του» (1599) καὶ «Τὰ

Βενιαμὶν Τζόνσων.

Digitized by Google

δργια τῆς Κινθίας» (1600), ἀνέδειξαν αὐτὸν λαμπρὸν συτιρικόν, μαστιγώνοντα μετὰ καυστικῆς εἰρωνείας τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς γελοίας ματαιοδοξίας τῆς ἐποχῆς του καὶ ὡρισμένων προσώπων, μάλιστα λογίων, δι' οὓς καὶ ἔγραψε βραδύτερον τὴν σάτιραν «Ὁ ποιητάκος» (1601). Τὸ ἀριστούργημα ὅμως τῶν ἔργων του εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Βολπόνε» (1605), ὅπερ ὁ Ταὶν ἐχαρακτήρισεν ὡς τὴν ζωηροτέραν ἀπεικόνισιν τῶν ἠθῶν τῆς ἐποχῆς, τὴν ἐξαχρείωσιν τῆς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς καυτηριάζει ἀνηλεῶς. Ὁ Ἰάκωβος Α', ἅμα τῇ ἀναρρήσει του εἰς τὸν θρόνον, ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν ἐπιχορήγησιν καὶ τὸν τίτλον τοῦ «δαφνοστεφοῦς ποιητοῦ». Προσβληθεὶς ὑπὸ παραλύσεως καὶ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῆς αὐλῆς, ἐπὶ τοῦ νέου βασιλέως Καρόλου Α', ἀπέθανε πένης, ἀλλ' ἐτάφη εἰς τὸ Ουεστμίνστερ. Ἄλλα ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ἡ μαγνητικὴ λαίδη» (1632), «Ὁ ἀλχημιστής» (1610), «Ὁ Κατιλίνας» (1611), «Βαρθολομαῖος Φαῦρ» (1644). Θ. Κ.

— **Τζόνσον** (Johnson), *Ἔμερυ-Ριχάρδος*. Βορειοαμερικανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1864. Καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ Χάβερφορτ, καὶ ἀπὸ τοῦ 1896 τῶν μεταφορῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πενσυλβανίας, διεκρίθη εἰς τὰ ζητήματα τοῦ κλάδου του καὶ μετέσχε πλείστων εἰδικῶν ἐπιτροπῶν. Ἔγραψεν: «Αἱ δι' ὕδατος συγκοινωνίαι τοῦ ἐσωτερικοῦ» (1893), «Μεταφοραὶ διὰ τῶν ἀμερικανικῶν σιδηροδρόμων» (1903), «Ἡ διῶρυξ τοῦ Παναμᾶ καὶ τὸ ἐμπόριον» (1916) κ. ἄ. Θ. Κ.

— **Τζόνσον** (Johnson), *Ἤστμαν*. Βορειοαμερικανὸς ζωγράφος (1824–1906). Ἐσπούδασεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ κατόπιν ἐταξίδευσεν εἰς Ἰταλίαν, Γαλλίαν καὶ Χάγην τῆς Ὁλλανδίας, ὅπου ἐποίησε τὰ πρῶτα καλὰ ἔργα του: τὸν «Χαρτοπαίκτην» καὶ τὸν «Μικρὸν ἐκ Σαβοΐας». Ἐγκατασταθεὶς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἀπὸ τοῦ 1856, ἐζωγράφησεν ἔκτοτε κυρίως πίνακας μὲ θέματα ἐκ τῆς οἰκιακῆς ζωῆς καὶ ἐκ τῆς κοινωνίας τῶν μαύρων, ὡς: «Τὸ παλιὸ σπίτι εἰς τὸ Κέντουκυ», «Ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ Λίνκολν», «Ἡ παλαιὰ ταχυδρομικὴ ἅμαξα» κ. ἄ. Θ. Κ.

— **Τζόνσον ντὲ Κὰντ** (Johnson de Kanth), *Βίννα Βιλελμίνη* Φινλανδὴ συγγραφεὺς (βλ. *Κάντ*).

— **Τζόνσον** (Johnson), *Σαμουήλ*. Διάσημος Ἄγγλος ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1709–1784). Μετὰ περιπετειώδη ζωὴν ἐγένετο δημοσιογράφος (1744), τῷ δὲ 1749 ἐδημοσίευσε τὸ ποίημα αὐτοῦ «Ματαιότης ἀνθρωπίνων πόθων», ὅπερ προεκάλεσε τὸν θαυμασμὸν τοῦ λόρδου Βύρωνος καὶ Σκώτ. Βραδύτερον ἐξέδωκε τὴν ἐφημερίδα «Ράμπλερ», εἰς τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσε θαυμαστὰς ἠθικολογικὰς μελέτας. Ἡ ἔκδοσις τοῦ «Λεξικοῦ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης» τὸν κατέστησεν ὀνομαστόν, διὰ δὲ τῶν κριτικῶν σημειωμάτων του ἀνεγνωρίσθη ὡς μοναδικὸς διαιτητὴς ἐπὶ φιλολογικῶν ζητημάτων. Ἔργα του εἶναι: «Ἱστορία τοῦ Ρασσελάς, πρίγκιπος τῆς Ἀβησσυνίας» (1755), μυθιστόρημα μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν, δι' οὗ κατέστη λίαν δημοφιλής, «Ἀνάμεικτοι παρατηρήσεις περὶ τῆς τραγῳδίας Μάκβεθ» (1745), «Προσευχαὶ καὶ σκέψεις», «Ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν Κυρίαν Πιότζι» (1788). Θ. Κ.

— **Τζόνσον** (Johnson), *Τζάκ*. Περίφημος μαῦρος πυγμάχος, ἀναδειχθεὶς παγκόσμιος πρωταθλητὴς τῆς πυγμαχίας τῷ 1919. Εἶναι ὁ πρῶτος μαῦρος ἀθλητής, ὅστις, κατανικῶν τὴν κατὰ τῶν μαύρων ἀντιπάθειαν τῶν Ἀμερικανῶν, κατώρθωσε νὰ γίνῃ δεκτὸς ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὡς ἰσότιμος φυλετικῶς. Σπαταλήσας τὴν κολοσσιαίαν περιουσίαν, ἣν ἐκέρδισε διὰ τῶν πυγμαχικῶν νικῶν του, μετῆλθε κατόπιν ποικίλα ἐπαγγέλματα πρὸς βιοπορισμόν, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ μουσικοῦ, ἀποτυχὼν ὅμως εἰς πάντα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς πυγμαχίας, ἵνα κερδίζῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Θ. Κ.

Τζόνσον Σίτυ (Johnson City) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, κατὰ τὰ ΒΔ. τῆς πολιτείας Τέννεση. Κάτ. 12.442. Ἔχει ἐργοστάσια χαλυβδουργίας καὶ κατασκευῆς μηχανῶν. Θ. Κ.

Τζονστάουν (Johnstown) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, κατὰ τὰ ΝΔ. τῆς πολιτείας Πενσυλβανίας, 128 χλμ. ἀνατολικῶς τῆς πόλεως Πίττσβουργ. Κάτ. 73.700 (1928). Εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων μεταλλευτικῶν περιοχῶν τῆς Πενσυλβανίας, ἀπασχολοῦσα εἰς τὰ μεταλλεῖα αὐτῆς πλέον τῶν 18.000 ἀνθρώπων. Ἔχει μεγάλα ἐργοστάσια χαλυβδουργίας, σιδηρουργίας καὶ μηχανῶν. Θ. Κ.

Τζόνστον (Johnstone) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σκωτίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Νένφριου, δυτικῶς τῆς Γλασκώβης. Κάτ. 12.474. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφαντουργίας καὶ μηχανῶν. Θ. Κ.

— **Τζόνστον** (Johnston) *[Γεωγρ.]*. Κοραλλιογενὴς νῆσος τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ (βλ. λ. *Κόρνουολ*).

— **Τζόνστον ὕφαλος** (Johnston bank) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ΒΑ. κεφαλὴ (βόλισμα αὐτῆς 21 όργ., πλάτ. 39°18' Β., μήκ. 25°23' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836 b: Archipelago northern sheet) τῆς μεταξὺ τῶν νήσων Λέσβου καὶ Ἁγίου Εὐστρατίου μεγάλης ὑφαλονήσου Μάνσελ. Σ. Ε. Λ.

Τζόνστον (Johnston), *Ἀλέξανδρος*. Ἄγγλος γεωγράφος (1804–1871). Χαράκτης τὸ ἐπάγγελμα, ἐξέδωκε μετὰ τοῦ ὁμοτέχνου ἀδελφοῦ του ἀξιολόγους γεωγραφικοὺς χάρτας, ἐξ ὧν κυριώτεροι: «Ἐθνικὸς ἄτλας ἱστορικῆς, ἐμπορικῆς καὶ πολιτικῆς γεωγραφίας» (1843), «Ἄτλας φυσικῶν φαινομένων» (1848), «Λεξικὸν γεωγραφίας» (1850), «Ἄτλας φυσικῆς γεωγραφίας» (1852), «Ἀστρονομικὸς ἄτλας» (1855), «Ἄτλας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Βρεττανικῆς καὶ Κεντρικῆς Ἀμερικῆς» (1857), «Βασιλικὸς ἄτλας τῆς νεωτέρας γεωγραφίας» (1861). Θ. Κ.

— **Τζόνστον** (Johnston), *σὲρ Ἐρρῖκος-Ἀμιλτον*. Ἄγγλος ἐξερευνητὴς (1858–1927). Ἐταξίδευσεν εἰς Ἱσπανίαν, Πορτογαλίαν καὶ τὰς Βαλεαρίδας νήσους, τῷ 1879–1880 περιηγήθη τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Τυνησίας, τῷ 1882 τὴν νότιον Ἀνγκόλαν. Τῷ 1884 ἡγήθη τῆς εἰς τὸ ὄρος Κιλιμάντζαρον ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς. Τῷ 1885–1888, ὡς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, ἐξηρεύνησε τὸ Καμερούν καὶ κατήρτισε πλουσίας συλλογὰς χλωρίδος καὶ πανίδος διὰ τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον. Τῷ 1889 μετέβη εἰς τὰς λίμνας Νιάσσα, Ρίκβα καὶ Τανγκανίκα. Ἔγραψε πολυάριθμα ἀξιόλογα βιβλία, ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ἀφρικήν, καὶ τὴν «Ἱστορίαν τοῦ βίου του» (1923). —Ω

— **Τζόνστον** (Johnston), *Ἰωσήφ*. Ἀμερικανὸς στρατηγὸς (1807–1891). Διακριθεὶς εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Μεξικοῦ, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σμίτ, ἀνέλαβε κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων τῆς Βιργινίας. Πληγωθεὶς κατὰ τὴν μάχην τοῦ Φάἲρ Ὀὼς (1862), ἀπεσύρθη τῶν ἐπιχειρήσεων ἐπί τινας μῆνας, μεθ' ὃ ἀντικατέστησε τὸν στρατηγὸν Μεράγκ, μετὰ τὴν ἧτταν αὐτοῦ ἐν Σατανόγκα. Ἡττηθεὶς κατόπιν ἐπανειλημμένως ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σέρμαν, ἠναγκάσθη ἐν τέλει νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτὸν μετὰ 27.000 ἀνδρῶν. Ἐδημοσίευσεν: «Ἐξιστόρησις τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων» (1874). Θ. Κ.

— **Τζόνστον** (Johnston), *Χάρρυ-Χάμιλτον, σὲρ* —. Ἄγγλος ἐξερευνητὴς (1858–1927). Εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν ἐπεχείρησε μακρὰ ταξίδια εἰς Εὐρώπην καὶ Β. Ἀφρικήν. Ἐταξίδευσεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Τυνησίας, τῷ 1882 συνώδευσε τὸν λόρδον Μάγιο εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῆς νοτίου Ἀνγκόλας, τῷ 1883 περιηγήθη τὸ Κόνγκο, τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὡς ἀπεσταλμένος τῆς «Βρεττανικῆς ἑταιρείας» καὶ τῆς «Βασιλικῆς ἑταιρείας», ἐξηρεύνησε τὸ ὄρος Κιλιμάντζαρον, ἀνῆλθε δὶς εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ ὄρους Καμερούν (1885–1888) καὶ τῷ 1889 ἐξηρεύνησε τὰς περιοχὰς τῶν λιμνῶν Νιάσσα, Ρίκβα καὶ Τανγκανίκα. Ἔγραψεν: «Ὁ ποταμὸς Κόνγκο» (1884), «Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κιλιμάντζαρο» (1885), «Ἡ Βρεττανικὴ Κεντρικὴ Ἀφρική» (1897), «Ἱστορία τῆς ἀποικίσεως τῆς Ἀφρικῆς ὑπὸ ξένων φυλῶν» (1899), «Ἱστορία τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας ἐν Ἀφρικῇ» (1910). Θ. Κ.

Τζόντζος (Gyöngyos) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, ἐν τῷ κομιτάτῳ Χέβες, κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ματράγκε. Κάτ. 19.715. Εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων οὐγγρικῶν πόλεων καὶ ἔχει παραγωγὴν στυπτηρίας. Θ. Κ.

Τζόντπουρ (Djodpur, ἀγγλ. Jodhpur καὶ Marwar) *[Γεωγρ.]*. —1) Κράτος ὑποτελὲς τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ γενικῇ διοικήσει Ρατζπουτάνα, τῆς προεδρίας Βομβάης. Ἔχει ἔμβαδὸν 90.817 τ. χλμ. καὶ κατ. (1921), 1.841.642, ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι Ἰνδοί. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Λούνι. Τὸ δυτικὸν τμῆμα ἀνήκει εἰς τὴν ἔρημον Τάρ. Παράγει βάμβακα, σῖτον, ὄρυζαν καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. —2) Πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου κράτους, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λούνι, εἰς ὕψος 388 μ. Κάτ. 73.480. Εἶναι ἕδρα τοῦ ἡγεμόνος (μαχαραγιᾶ). Βορείως αὐτῆς κεῖνται μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια τῆς ἐγκαταλειφθείσης τῷ 1459 πρωτευούσης Μαντόρ. Θ. Κ.

Τζοντχποὺρ *[Γεωγρ.]*. Κράτος Ἰνδιῶν (βλ. *Δζοντχπούρ*).

Τζόουετ (Jowett), *Βενιαμίν*. Ἄγγλος θεολόγος καὶ φιλόλογος (1817–1893). Ἐσπούδασεν ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ τῷ 1855 διωρίσθη αὐτόθι καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς, διαδεχθεὶς τὸν πολὺν Gaisford. Ἐξέδωκε τὴν «Πολιτείαν» τοῦ Πλάτωνος μετὰ σημειώσεων καὶ ὑπομνημάτων, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Campbell (1894). Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ εἶχε συλλάβει τὸ σχέδιον μεταφράσεως ὅλου τοῦ Πλάτωνος, ἥτις συνεπληρώθη τῷ 1871 (β' ἔκδ. τῷ 1892, εἰς 5 τόμ.). Μετ' αὐτὴν ἠκολούθησεν ἡ μετάφρασις τοῦ Θουκυδίδου (1881) εἰς 2 τόμους καὶ τῶν «Πολιτικῶν» τοῦ Ἀριστοτέλους (1885), εἰς ἑκάτερον δὲ τῶν ἔργων τούτων ἀκολουθεῖ καὶ ὑπόμνημα. Καὶ τὰ τρία ταῦτα μεγάλα ἔργα ἀνεγνωρίσθησαν δικαίως καὶ ὡς πρότυπα τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης καὶ ἡ περὶ τὸν Πλάτωνα σπουδὴ ἰδιαιτέρως ἐξελαΐκευσε τὴν μελέτην τοῦ μεγάλου φιλοσόφου ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ὀρθῶς δ' ἐλέχθη ὅτι διὰ τῆς μεταφράσεως ταύτης ὁ Πλάτων κατέστη Ἄγγλος κλασσικός (*Jebb's* «Essays and Addresses 1907, σ. 534 ἑπ.). Γ. Γ.

τζορμπατζῆς (ὁ)· δημοτ., προσηγορία τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ γαιοκτημόνων καὶ προκρίτων Ἑλλήνων.

τζορνάδες (οἱ) *[Κυνηγ.]*. Ὅρος κυνηγετικὸς τῶν Συριανῶν, σημαίνων τὰ κατὰ Ὀκτώβριον μεγάλα «περάσματα» ἀποδημητικῶν πτηνῶν. Σ. Ε. Λ.

Τζορντὰνς (Jördaens), *Ἰάκωβος*. Φλαμανδὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Γιόρντανς* Ἰάκωβος).

τζόστρα (ἡ)· βλ. λ. *κονταροχτύπημα*.

Τζουάνα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Λευκάδος (πλάτ. 38° 50' Β., μήκ. 20° 40' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia), 14 μίλ. βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Λευκάτας (Δουκάτο). Χωρίζει τοὺς ὅρμους Φλέβες καὶ Ἅγιος Νικήτας. Σ. Ε. Λ.

Τζουανιάνικα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Φριλιγγιανίκων τῆς ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 45.

Τζουάννη *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ζουάνα*.

Τζουβάν. Μογγόλος στρατηγὸς (βλ. *Δζουβάν*).

Τζουβάρα (Djuvara), *Ἀλέξανδρος Δ.* Ρουμᾶνος πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1858. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις, εἶτα ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ τῷ 1897 ἔγινεν ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐν τῇ κυβερνήσει Στούρτζα. Συνειργάσθη εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἔγραψεν: «Ἰδεαλισμὸς καὶ νατουραλισμός» (1883), «Ἡ Ρωσία καὶ ἡ βουλγαρικὴ κρίσις» (1886) κ. ἄ. —Ω

Τζουβάρα (Djuvara), *Φραντσφίλ*. Ρουμᾶνος λόγιος καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1856. Διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, πρεσβευτὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει (τῷ 1896) καὶ γερουσιαστής. Ἔγραψεν: «Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ρουμανίας» (1884), «Ρουμανικὰ χρονικά» (1887), «Δοκίμιον περὶ τῆς ρουμανικῆς λογοτεχνίας» (1893), «Ἡ οἰκονομικὴ πολιτική» (1894), «Βιβλιογραφία τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος» (1895), «Ἡ βιομηχανικὴ ἰδιοκτησία ἐν Ρουμανίᾳ» (1897), «Τὰ δικαιώματα τῆς λογοτεχνικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἰδιοκτησίας ἐν Ρουμανίᾳ» (1901) κ. ἄ. —Ω

Τζουγγαρία *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Κίνας (βλ. *Δζουγγαρία*).

Τζοὺγκ *[Θρησκειολ.]*· βλ. *δζούγκ*.

τζουγκράνα (ἡ), καὶ *γκρατζούνα* (ἡ)· κτένα ἀλόγων ἀπὸ τσιμισίρι, ξύστρα (ἐν Μακεδονίᾳ) ‖ σκεῦος τοῦ ἀγροτικοῦ οἴκου (ἐν Μικρασίᾳ καὶ Θρᾴκῃ) ἀπὸ ξηραμμένην κοκκινοκολοκύθαν, χρησιμεῦον διὰ τὴν μετάγγισιν ρευστῶν.

Τζουκιᾶς, *Σταματέλος Θεοδ.* Κερκυραῖος ἱερεύς, ὅστις κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1716 πολιορκίαν τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Τούρκων ἠγωνίσθη κατ' αὐτῶν ἐπὶ κεφαλῆς ἰδίου σώματος. Κατήρτισε δὲ καὶ ἕτερον σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔστειλε πρὸς προφύλαξιν τῶν χωρίων Σταυρὸς καὶ Ἅγιοι Δέκα, διορίσας ἀρχηγοὺς τοὺς ἱερεῖς τῆς Λευκίμμης. Π.Θ.Σ.

Τζουλαμερὶκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας (βλ. *Δζουλαμερίκ*).

Τζουλάτης (Zulatti). Ὄνομα οἰκογενείας ἐκ Ροβίγκου τῆς Β. Ἰταλίας (ἢ κατ' ἄλλους ἐκ Μεδιολάνου), ἐγκατασταθείσης ἐν Κεφαλληνίᾳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Τῆς οἰκογενείας ταύτης διεκρίθησαν οἱ:

—1) *Ἄγγελος*, γεννηθεὶς ἐν Ληξουρίῳ (1724–1788). Ἐσπούδασεν ἐν Παταυίῳ ἰατρικὴν καὶ φιλολογίαν. Μεταβὰς μετὰ τοῦ πρέσβεως Δονάτου εἰς Κωνσταντινούπολιν, διωρίσθη ἰατρὸς εἰς τὰ νοσοκομεῖα Σταυροδρομίου. Ἔγραψε πλεῖστα ἰατρικὰ ἔργα καὶ ἀφῆκεν ἄλλα ἀνέκδοτα.

—2) *Ἰωάννης-Φραγκίσκος* (1762–1805). Ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος σπουδάσας ἐν Παταβίῳ. Ἐπιστρέψας εἰς Κεφαλληνίαν διωρίσθη ἀρχίατρος καὶ ἐγένετο μέλος τῆς ἐν Ἀργοστολίῳ «Ἑταιρείας τῶν πεφωτισμένων». Ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ γερουσιαστὴς καὶ διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ κράτους. Ἐδημοσίευσε διάφορα ἰατρικὰ ἔργα καὶ ἀφῆκε ποιήματα ἀνέκδοτα.

—3) *Φραγκίσκος* Νομοδιδάκτωρ, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ. Διωρίσθη παρὰ τῆς Ἰονίου κυβερνήσεως εἰσαγγελεὺς Ζακύνθου. Λ. Χ. Ζ.

Τζούλιο, *Ρωμᾶνο*. Ἰταλὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Ἰούλιος* Ρωμαῖος).

Τζουλφὰ *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Ἀρμενίας (βλ. *Δζουλφά*).

Digitized by Google

Τζούλωγι (Gyulali), *Φραγκῖσκος, κόμις* —. Αὐστριακὸς στρατηγός, οὐγγρικῆς καταγωγῆς (1798 —1868). Ἀπὸ τοῦ 1849—1850 ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ εἶτα διοικητὴς τοῦ 5ου στρατιωτικοῦ σώματος ἐν Μιλάνῳ, ἐχρησιμοποιήθη κατ' ἐπανάληψιν εἰς διπλωματικὰς ἀποστολάς. Τῷ 1859, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Πεδεμοντίου, ἦτο πολιτικὸς διοικητὴς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐν Λομβαρδίᾳ. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Μαγέντας ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτοῦ ἡ διοίκησις. θ. κ.

τζουμᾶ· βλ. *δζουμᾶ*.

Τζουμὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μεσιὸ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐορδαίας (πρ. Καϊλαρίων) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.154 Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ ἀλευρόμυλον. Ἤδη μετωνομάσθη *Ἀμύγδαλα*.

Τζουμαγιὰ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Σερρῶν, ἀποτελοῦσα ἕδραν ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 2366. Κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐφόρου πεδιάδος τοῦ Στρυμόνος καὶ 15 χιλιόμ. βορειοδυτικῶς τῶν Σερρῶν. Ἐκαλεῖτο κοινῶς *Μπαρακλῆ-Τζουμαγιὰ* ἢ καὶ *Κάτω Τζουμαγιά*, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς *Ἄνω* ἢ *Ἐσκὶ Τζουμαγιᾶ*., τῆς ἀνηκούσης σήμερον εἰς τὴν Βουλγαρίαν, σήμερον δ' ὠνομάσθη ἐπισήμως *Ἡράκλεια*. Ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας πνευματικὴ καὶ ἐμπορικὴ κίνησις τῶν Ἑλλήνων τῆς πολίχνης ἦτο ἀξιοσημείωτος. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Νεοχώρι* (Ἀλῆ-πασᾶ) καὶ *Σαρακατσανέϊκον*. Ι. Σ. Σ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Βορείως τῆς κοιλάδος τοῦ Σιμιτλῆ σχηματίζεται στενωπὸς 8 περίπου χιλιομέτρων μήκους (γέφυρα Τράκα—Καρασούκιοϊ), μετὰ τὴν ὁποίαν διανοίγεται ἡ μακρὰ κοιλὰς τῆς Τζουμαγιᾶς, ἡ διήκουσα ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν ἑκατέρωθεν τοῦ Στρυμόνος, ἐπὶ μήκους 25 περίπου χιλιομέτρων (Καρασούκιοϊ—Τζουμαγιὰ—Μπομπόσεβο) καὶ πλάτους περὶ τὰ 6 ἕως 8 χιλιόμετρα. Διὰ τῆς κοιλάδος τῆς Τζουμαγιᾶς διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος.

Α΄) Κατὰ τὸν 1ον Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1912, ἡ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος προελαύνουσα πρὸς νότον 7η βουλγαρικὴ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Θεοδωρὼφ κατέλαβε τὴν Τζουμαγιὰν τὴν 10ην Ὀκτωβρίου, ἀλλ' ἐπιχειρήσασα τὴν ἐπομένην, 11ην Ὀκτωβρίου, νὰ προχωρήσῃ πρὸς νότον, ὄχι μόνον παρεκωλύθη ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ Ναδὶρ πασᾶ (ὁμάδος Στρυμόνος), ἀλλ' ἐξηναγκάσθη εἰς τὴν ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης ὑποχώρησιν βορείως τῆς Τζουμαγιᾶς. Ἅπασαι αἱ κατὰ τὰς 12ην καὶ 13ην Ὀκτωβρίου ἀπόπειραι τῆς βουλγαρικῆς ταύτης μεραρχίας διὰ τὴν πρὸς νότον τῆς Τζουμαγιᾶς προχώρησιν ἀπέβησαν ἄκαρποι. Τὴν 13ην ὅμως Ὀκτωβρίου διετάχθη τὸ μεῖζον μέρος τῆς τουρκικῆς ὁμάδος Στρυμόνος, ὅπως ἀποχωρήσῃ καὶ σπεύσῃ νὰ συνενωθῇ ἐπειγόντως μετὰ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων τοῦ Χασὰν Ταξὶν πασᾶ, τῶν ἡττηθέντων εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου (9 καὶ 10 Ὀκτωβρίου 1912). Τῆς τουρκικῆς ταύτης ἀποχωρήσεως, τῆς ἐκτελεσθείσης κατὰ τὴν νύκτα 13—14 Ὀκτωβρίου ἐπωφελήθησαν οἱ Βούλγαροι, καὶ τὴν 14ην Ὀκτωβρίου, κατώρθωσαν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἐκ Τζουμαγιᾶς προέλασιν πρὸς νότον.

Β΄) Κατὰ τὸν 6΄ Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1913, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατάληψιν τῆς κοιλάδος Σιμιτλῆ, συντελεσθεῖσαν τὴν ἑσπέραν τῆς 13ης Ἰουλίου 1913, ὁ μὲν βουλγαρικὸς στρατὸς (2α στρατιά), ὑποχωρῶν πρὸς βορρᾶν καὶ μὲ συντετριμμένον τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεώς του, εἶχε φθάσει εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Λέσκα (1458)—Πόκροβνιχ —Καρασούκιοϊ— Ἀρισβάνιτσα (1378), ὁ δ' ἑλληνικὸς εἶχε φθάσει εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Μπεγιὰζ τεπὲ (1235) — Ζανόγκα (1415) — Ρούγεν (1257) — Βίδρεν (1050) — νοτίως Οὐράνοβο — Ὀγνὰρ Μαχαλᾶ. Τὸ βουλγαρικὸν ἀρχιστρατηγεῖον, ἐπειδὴ ἡ 2α βουλγαρικὴ στρατιὰ εἶχεν ἐνισχυθῆ σοβαρῶς (διὰ 14 συνταγμάτων πεζικοῦ μετὰ πολλοῦ πυροβολικοῦ, ἀνηκόντων εἰς διαφόρους μεραρχίας), διέταξε τὴν ἑσπέραν τῆς 13ης Ἰουλίου, ὅπως ἀπὸ τῆς ἐπομένης ἀρχίσωσιν ἐκτελούμενοι εὐρύτατοι ὑπερκερωτικοὶ ἑλιγμοὶ κατ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως, κατὰ μὲν τοῦ δεξιοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Μαχομία—στενωπὸς Πρέντελ χὰν διὰ στρατευμάτων τῆς 2ας στρατιᾶς, κατὰ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Μπεγιὰζ τεπὲ—Ζανόγκα ὑπὸ στρατευμάτων τῶν 2ας καὶ 4ης στρατιῶν, ἵνα, σὺν τῇ ὑπερκεράσει τοῦ πλευροῦ τούτου τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐπιτευχθῇ συγχρόνως διακοπὴ τῆς ἐπαφῆς τῶν δύο συμμάχων στρατῶν ἑλληνικοῦ καὶ σερβικοῦ), τῆς ἔναντι τῶν Σέρβων 4ης στρατιᾶς δυναμένης, ἕνεκα τῆς σερβικῆς ἀδρανείας, νὰ δράσῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν ἰδίαν ταύτην ἑσπέραν τῆς 13ης Ἰουλίου, καίτοι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔφερεν ὅλον τὸ βάρος τοῦ συμμαχικοῦ ἀγῶνος, ἐν τούτοις τὸ ἑλληνικὸν ἀρχιστρατηγεῖον διέταξεν ὅπως ἀπὸ τῆς ἐπομένης 14ης Ἰουλίου, ἐξακολουθήσῃ ἡ καταδίωξις, διὰ μὲν τοῦ τμήματος στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Μανουσογιαννάκη (2ας, 1ης, 5ης, 6ης, 7ης μεραρχιῶν) λαμβάνοντος ὡς ἄξονα κατευθύνσεως τὴν κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος, διὰ δὲ τοῦ τμήματος στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Δαμιανοῦ (3ης, 10ης, 4ης μεραρχιῶν) πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Χασὰν πασᾶ—Λέσκα. Ἵνα τοιουτοτρόπως ἀποκρουσθῇ πᾶσα βουλγαρικὴ ἐπίθεσις τείνουσα εἰς τὴν ἀποκοπὴν τοῦ μετὰ τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ συνδέσμου. Διεξήχθησαν τότε οἱ τελευταῖοι ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου 1913, οἱ ἀποτελοῦντες συνέχειαν τῆς Μάχης Σιμιτλῆ, φερόμενοι δ' ὑπὸ τὸ ὄνομα Μάχαι Τζουμαγιᾶς 14—18 Ἰουλίου 1913.

14 *Ἰουλίου*. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην σφοδροὶ ἀγῶνες διεξήχθησαν πρὸς ἀνατολάς, καθόσον τὰ ἐπὶ τοῦ Ἀρισβάνιτσα βουλγαρικὰ στρατεύματα (τμήματα τῆς 3ης μεραρχίας) ἐπετέθησαν σθεναρῶς κατὰ τῶν 6ης καὶ 7ης μεραρχιῶν, αἵτινες ὅμως κατώρθωσαν νὰ συγκρατηθῶσιν ἐπὶ τῶν θέσεών των. Εἰς τὸ κέντρον διετάχθη μὲν ἡ προχώρησις τῶν 1ης καὶ 5ης μεραρχιῶν, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ Καρασούκιοϊ, τῆς 5ης μάλιστα προχωρούσης ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἀκολουθουμένης

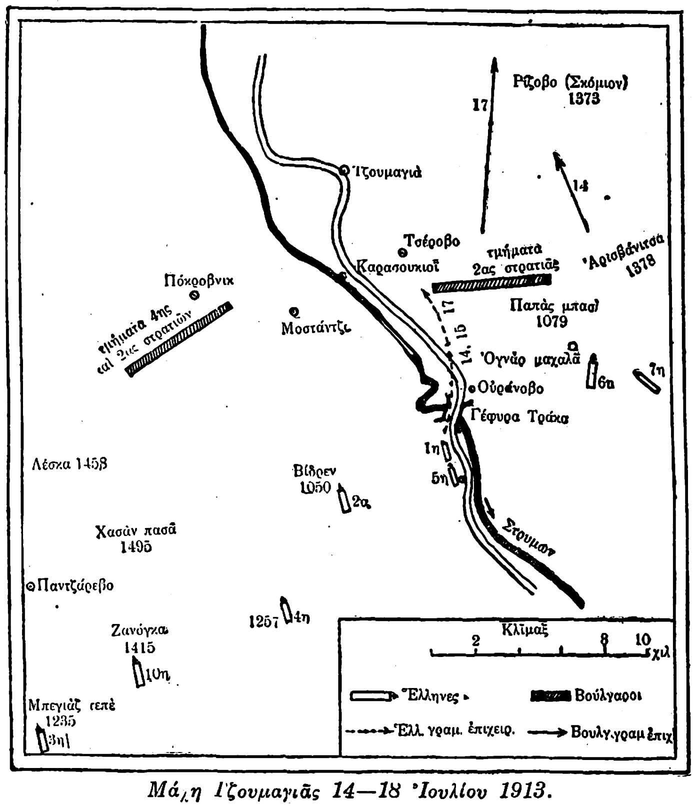

Μάχη Τζουμαγιᾶς 14—18 Ἰουλίου 1913.

ὑπὸ τῆς 1ης, οὐχ ἧττον ὅμως, λόγῳ τῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταστροφῆς τῆς γεφύρας Τράκα, ἡ προχώρησις δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ γίνῃ ραγδαία, καθόσον αἱ μεραρχίαι αὗται ἔπρεπε ν' ἀναμείνωσι τὴν ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ πῆξιν στρατιωτικῆς γεφύρας. Ἐκ τῶν μονάδων τοῦ ἀριστεροῦ μόνον ἡ 4 μεραρχία ἔδρασε σθεναρῶς, μὲ ἄξονα κατευθύνσεως Χασὰν πασᾶ. Ἡ ἐνέργεια τῆς 2ας μεραρχίας ὑπῆρξε χλιαρά, ἐνῷ θὰ ἠδύνατο, δρῶσα πρὸς τὸν ὁρισθέντα αὐτῇ ἀντικειμενικὸν σκοπόν, τὴν Μοστάντζαν, νὰ διευκολύνῃ τὴν ὅλην ἑλληνικὴν προέλασιν, καθόσον θὰ κατελαμβάνετο ἡ ἔξοδος τῆς στενωποῦ (γέφυρα Τράκα—Καρασούκιοϊ). Παρὰ ταῦτα, οἱ Βούλγαροι ἐφάνησαν ἀρκετὰ διστακτικοὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, μὴ ἀναλαβόντες οὐδὲν τὸ σοβαρόν. Οὕτως εἶχεν ἡ ὅλη κατάστασις, ὅτε, κατόπιν ἀναφορῶν τῶν Βουλγάρων διοικητῶν ὅτι τὰ ἐπὶ τοῦ Ἀρισβάνιτσα στρατεύματα ἦσαν πολὺ καταπεπονημένα καὶ ἀνίκανα ὅπως ἀντιστῶσιν εἰς ἑλληνικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τὴν ἐπομένην, 15ην Ἰουλίου, ὁ διοικητὴς τῆς 2ας βουλγαρικῆς στρατιᾶς διέταξεν, ὅπως ὁλόκληρος ἡ ἀριστερὰ βουλγαρικὴ πτέρυξ ὑποχωρήσῃ καὶ ταχθῇ ἐπὶ καταλλήλων θέσεων τοῦ ὄρους Σκομίου.

15 Ἰουλίου. Λόγῳ τῆς κατὰ τὴν προτεραίαν παρουσιασθείσης βουλγαρικῆς ἐντάσεως ἐκ τοῦ Ἀρισβάνιτσα, κατεβλήθησαν μεγάλαι ἐνέργειαι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, διαρκούσης τῆς νυκτὸς 14—15 Ἰουλίου καὶ τῆς πρωΐας τῆς 15ης, ὅπως ἀποσοβηθῇ πᾶς κίνδυνος ἀπωθήσεως τοῦ δεξιοῦ ἑλληνικοῦ πλευροῦ, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἀρχιστρατηγεῖον, καθὼς καὶ αἱ διάφοροι σχετικαὶ μονάδες, διετέλουν ἐν ἀγνοίᾳ περὶ τῆς κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 14ης Ἰουλίου ὑποχωρήσεως τῶν Βουλγάρων πρὸς τὸ Σκόμιον. Τὰ μέτρα ταῦτα συνωψίζοντο εἰς τὴν προσπέρασιν ἁπασῶν τῶν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος δυνάμεων τῶν 1ης καὶ 5ης μεραρχιῶν, ἐξαιρέσει ἑνὸς συντάγματος καὶ μιᾶς μοίρας πυροβολικοῦ, ἐντεταλμένων νὰ παραμείνωσιν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης καὶ νὰ προκαλύπτωσι τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῶν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης μελλουσῶν νὰ συγκεντρωθῶσιν ἑλληνικῶν δυνάμεων, μεθ' ὃ εἰς τὴν τάξιν ἁπασῶν τῶν μεραρχιῶν, 1ης, 5ης, 6ης, 7ης, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Μανουσογιαννάκη, μὲ τὴν ἐντολὴν ν' ἀπωθήσωσι τοὺς Βουλγάρους ἐκ τοῦ μετώπου Τσέροβο—1079—1378. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ 2α ἑλληνικὴ μεραρχία διετάχθη νὰ προχωρήσῃ ἐπειγόντως πρὸς Μοστάντζαν, καθόσον, λόγῳ τῆς ἀδρανείας της, εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀπασχολῆται σοβαρῶς ἐκ τοῦ σημείου τούτου κατὰ πλευρὸν καὶ νῶτα ἡ πρὸς Χασὰν πασᾶ δρῶσα 4η ἑλληνικὴ μεραρχία. Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 15ης Ἰουλίου ἐξώρμησεν ἡ ἑλληνικὴ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ ἄνω ῥηθέντος βουλγαρικοῦ μετώπου, εὗρεν ὅμως εὐθὺς τὴν τοποθεσίαν κενήν, καὶ τότε διετάχθησαν αἱ μεραρχίαι ὅπως σπεύσωσιν ἀμέσως καὶ καταλάβωσι ταύτην, ἐφ' ἧς νὰ ὀργανωθῶσιν ἀμυντικῶς. Ἐπηκολούθησαν τότε αἱματηρότατοι ἀγῶνες, καθ' οὓς δὶς ἀνέκτησαν οἱ Βούλγαροι τὸ Ἀρισβάνιτσα (1378) καὶ τρὶς ἐπαναπώλεσαν αὐτό, παρέμειναν ὁριστικῶς εἰς τοὺς Ἕλληνας. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ ἀγὼν ἐπετάθη πρὸς δυσμάς, καθόσον οἱ μὲν Βούλγαροι ἐπέμενον ἐπὶ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Ἑλλήνων ὑπερκερωτικοῦ ἑλιγμοῦ, μὲ διαφωνίαν ὅμως πάντοτε ριζικὴν μεταξὺ τοῦ στρατηγοῦ Ἰβάνωφ, διοικητοῦ τῆς 2ας στρατιᾶς, καὶ Σάβωφ, διοικητοῦ τῆς ὁμάδος στρατιῶν 2ας καὶ 4ης, ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἑλιγμοῦ τούτου, οἱ δ' Ἕλληνες ἐνήργουν κατὰ τρόπον, ὥστε ν' ἀποσοβήσωσι τὴν βουλγαρικὴν ἐνέργειαν· δι' ὃ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην συνεκροτήθη τμῆμα στρατιᾶς ἐκ τῶν 2ας καὶ 4ης ἑλληνικῶν μεραρχιῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Μοσχοπούλου, ἵνα ἀποτελεσματικώτερον ἀποσοβηθῇ ὁ βουλγαρικὸς κίνδυνος. Αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν μεραρχιῶν τούτων, ἐπειδὴ εἶναι ἀλληλένδετοι μὲ τὰς τῶν 3ης καὶ 4ης μεραρχιῶν (τμήματος στρατιᾶς Δαμιανοῦ), τὸ δὲ σύνολον τῶν πρὸς δυσμὰς ἐπιχειρήσεων ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς μάχης τοῦ Πετσόβου, δι' αὐτὸ τὸ σύνολον τοῦτο ἀποτελεῖ τὰς ἐπιχειρήσεις τὰς φερομένας ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπιχειρήσεις Χασὰν πασᾶ.

16 Ἰουλίου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ ἔναντι τῶν Ἑλλήνων Βούλγαροι ἐνισχύθησαν σημαντικῶς, ἐξηκολούθησε δ' ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀπεγνωσμένη βουλγαρικὴ προσπάθεια, ὅπως φέρῃ εἰς πέρας τὸ βουλγαρικὸν σχέδιον τῆς ὑπερκεράσεως ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως. Χαρακτηριστικὸν ἐπίσης γεγονὸς ἐπῆλθεν ἐν τῇ ἀνωτάτῃ διοικήσει τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, τὸ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ στρατηγοῦ Ἰβάνωφ ἐν τῇ διοικήσει τῆς 2ας στρατιᾶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κουτίντσεφ (ἀποτέλεσμα τῆς διχογνωμίας Σάβωφ καὶ Ἰβάνωφ). Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ Ἕλληνες κατέβαλον ἡρωϊκὰς προσπαθείας, ὅπως ἐπιτύχωσι τὴν προχώρησιν καὶ τὴν ἐπὶ καταλλήλων θέσεων τάξιν τῶν πεζικῶν δυνάμεων, ἰδιαίτατα δὲ τοῦ πυροβολικοῦ, ἵνα ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν βουλγαρικῶν ἀποπειρῶν, ἀλλ' αἱ ἐδαφικαὶ δυσκολίαι ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ἀνέκοπτον πᾶσαν ἑλληνικὴν προσπάθειαν. Εἰς τὰς δυσκολίας ταύτας ἐπιπροσετέθη καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ὑποχωρησάντων Βουλγάρων καταστροφὴ τῶν γεφυρῶν τοῦ Στρυμόνος. Οἱ Ἕλληνες γεφυρωταὶ ἐπανειλημμένως ἀπεπειράθησαν τὴν πῆξιν στρατιωτικῶν γεφυρῶν, ἀλλὰ παρεκωλύοντο σοβαρῶς ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Μοστάντζας βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ, καθ' οὗ ἡ βολὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ ἦτο ἀνίσχυρος. Κατωρθώθη ὅμως τέλος, περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ταύτης, ἡ πῆξις γεφύρας, ὁπότε ἤρχισαν προσπερῶσαι ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος ἀρκεταὶ πεζικαὶ μονάδες, προωρισμέναι ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τῶν ἐν Μοστάντζᾳ Βουλγάρων, ἀλλ' ἡ γέφυρα δὲν ἔλυε τὸ ζήτημα τῆς προχωρήσεως τοῦ πυροβολικοῦ, καθόσον ὁ ἐδαφικὸς παράγων παρέμενεν ἀναλλοίωτος μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας λόχων τινῶν μηχανικοῦ πρὸς κατασκευὴν ὁδῶν. Ἡ 16η Ἰουλίου κατέστη οὕτω κρισιμωτάτη ἡμέρα διὰ τοὺς Ἕλληνας· οὐχ ἧττον οὗτοι δὲν ἀπώλεσαν εἰμὴ τὸν αὐχένα Πρέντελ-χὰν (ἡ πρὸς Πέτσοβο ἀπώθησις τῶν Ἑλλήνων ὑπάγεται εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις Χασὰν πασᾶ). Τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσει τοῦ Ἕλληνος ἀρχιστρατήγου ἐπείσθη τέλος τὸ σερβικὸν ἀρχιστρατηγεῖον νὰ διατάξῃ κατὰ τὴν νύκτα 15—16 Ἰουλίου δρᾶσιν τῆς 3ης σερβικῆς στρατιᾶς κατὰ τοῦ Τσοῦκα Γκ

Digitized by Google

λεκ, ἀλλὰ τόσον χλιαράν, ὥστε τὸ μόνον ὅπερ ἐπετεύχθη ἦτο, ὄχι βεβαίως ἡ ἐλάφρωσις τῆς ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων βουλγαρικῆς πιέσεως, ἀλλ' ἁπλῶς ἡ καθήλωσις τῶν Βουλγάρων, καὶ συνεπῶς ἡ παρακώλυσις αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ν' ἀποσύρωσι καὶ ἄλλας ἐκ τῶν ἔναντι τῶν Σέρβων δυνάμεων, ἵνα στρέψωσι καὶ ταύτας κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

17 Ἰουλίου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπετεύχθη ὑπὸ τῆς 7ης ἑλληνικῆς μεραρχίας ἡ ἀνακατάληψις τοῦ Πρέντελ χὰν καὶ τοιουτοτρόπως ἡ κατὰ τοῦ δεξιοῦ ἑλληνικοῦ πλευροῦ βουλγαρικὴ ἀπόπειρα ἀπεκλείσθη ὁριστικῶς. Περὶ τὴν μεσημβρίαν χωρικοί, προσελθόντες εἰς τὰς προφυλακάς, ἀνήγγειλαν ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐγκατέλειψαν τὴν Τζουμαγιάν, ἀφοῦ προηγουμένως τὴν ἐπυρπόλησαν, καὶ ὑπεχώρησαν πρὸς βορρᾶν, δηλαδὴ πρὸς τὰ παλαιὰ τουρκοβουλγαρικὰ σύνορα. Ἐνετάθη τότε ἡ ἑλληνικὴ προσπάθεια πρὸς κατάληψιν τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐγκαταλειφθεισῶν τοποθεσιῶν. Πρὸς δυσμὰς αἱ ἀγῶνες ἦσαν αἱματηρότατοι, σχόντες ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπώθησιν τῶν Βουλγάρων καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων προχώρησιν πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ ὑψώματα Χασὰν πασᾶ καὶ Λέσκα. Τοιουτοτρόπως «ἡ ἡμέρα τῆς 17ης Ἰουλίου 1913 ἔληξε μὲ δύο νίκας εἰς ἀμφότερα τὰ πλευρὰ ἡμῶν», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἐπισήμου ἀνακοινωθέντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἀρχιστρατηγείου.

18 Ἰουλίου. Ἡ πρωΐα τῆς ἡμέρας ταύτης εὗρε τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἐν πολὺ πλεονεκτικῇ θέσει ἀπέναντι τῶν Βουλγάρων, καθόσον ἡ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀναμενομένη κατάληψις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Χασὰν πασᾶ καὶ Λέσκα θὰ ἔθετεν ὁριστικὸν τέρμα εἰς τὰς βουλγαρικὰς ἀποπείρας πρὸς ὑπερκέρασιν τοῦ ἀριστεροῦ ἑλληνικοῦ πλευροῦ. Ἡ ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 18ης Ἰουλίου 1913 ἰσχύσασα προσωρινὴ ἀνακωχὴ διέκοψε τὴν μάχην τῆς Τζουμαγιᾶς καὶ τὰς ἐν γένει ἐπιχειρήσεις, μὲ τοὺς Ἕλληνας ἀπέχοντας περὶ τὰ 10 μόνον χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ βουλγαρικοῦ ἐδάφους.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς μάχης τῆς Τζουμαγιᾶς εἶναι ὅτι οἱ Ἕλληνες κατίσχυσαν καὶ ἐνίκησαν, μολονότι ἔναντι τοῦ ἑλληνικοῦ κέντρου καὶ τοῦ δεξιοῦ (ἀνατολικοῦ) πλευροῦ, ἀποτελουμένων ἐκ τῶν 1ης, 5ης, 6ης, 7ης μεραρχιῶν, ἤτοι 36 περίπου ταγμάτων, ἀντετάχθησαν καὶ ἔδρασαν ἐρρωμένως περὶ τὰ 65 βουλγαρικὰ τάγματα, ληφθέντα ἐκ διαφόρων μεραρχιῶν.

Αἱ ἀπώλειαι τῆς μάχης τῆς Τζουμαγιᾶς ἦσαν, τῶν μὲν Ἑλλήνων περὶ τοὺς 1000 νεκροὺς καὶ τραυματίας, τῶν δὲ Βουλγάρων μέγισται, καθόσον εἶναι ἐπισήμως ἐξηκριβωμένον ὅτι τινὰ τῶν ταγμάτων των ἐπέστρεψαν μὲ ὑπόλοιπον δυνάμεως 30 ἕως 40 ἀνδρῶν. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—**Τζουμαγιά, Ἐσκῆ** — *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἐσκῆ Τζουμαγιά.*

Τζουμαΐλῆ, ἢ *Τσουμαΐλῆ [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 305. Κεῖται ἐπὶ τοῦ 39ου χιλιομέτρου τῆς ὁδοῦ Μυτιλήνης—Καλλονῆς, ἔχον ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Εἶναι τὸ παλαιότατον ἑλληνικὸν χωρίον *Ἅγιος Κοσμᾶς* (ΣΤ' αἰών), τάχιστα ἀποβὰν ἀμιγὲς τουρκικὸν (*Ἀγκιοσμα*), ἔχον πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς περὶ τὰς 20 τουρκικὰς οἰκογενείας. Π. Ν. Π.

Τζουμαλῆ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ χωρίου *Παρασκευή* (βλ. λ.), τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως.

Τζουμὰ Μαχαλὲ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου **Κατάπετρα** (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Τζούμνα *[Γεωγρ.]* β. λ. *Ζούμνα.*

Τζουμπαλί. Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως (βλ. *Δζουμπαλί*).

τζουμπὲς (ὁ) καὶ *τσουμπές*· ὁ μακρὸς ἐπενδύτης τῶν ἱερωμένων· ‖ *Τζουμπὲς* (ὁ)· προσηγορία χλευαστικὴ τοῦ πολιτικοῦ Δ. Βούλγαρη, ὡς φοροῦντος τοιοῦτον ἔνδυμα.

Τζουνεΐτ· βλ. *Δζουνεΐτ.*

Τζουνὶ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Λιβάνου (βλ. *Δζουνί*).

Τζούνω (Juneau) *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα τῆς διοικήσεως καὶ ἡ πολυπληθεστάτη πόλις τοῦ κράτους τῆς Ἀλάσκας, ἐν τῇ Β. Ἀμερικῇ, κειμένη ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς διώρυγος Λύνν. Κάτοικοι (1920) 3.058. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐντατικῆς χρυσωρυχίας καὶ χρυσοθηρίας ἤκμαζε μεγάλως, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1914 ἤρχισε παρακμάζουσα ἐμπορικῶς. Θ. Κ.

Τζούρα (Jura) *[Γεωγρ.]*. Μία ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν Ἑβρίδων νήσων, ἀνήκουσα εἰς τὴν σκωτικὴν κομητείαν Ἀργκάϋλ, ἐμβαδοῦ 378 τ. χλμ. καὶ (1921) 446 κατοίκων, κατὰ τὸ πλεῖστον ἁλιέων. Θ. Κ.

—**Τζούρα** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πρασινάδα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

Τζουράχηδες (οἱ). Κοινὴ ἐν Ἠπείρῳ ὀνομασία τῶν ἐμπειρικῶν ἰατρῶν (βλ. λ. *βικογιατροί*).

Τζουρδζὰν *[Γεωγρ.]*. Πόλις Περσίας (βλ. λ. *Δζουρδζάν*).

Τζουρζουρὰ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀλγερίας (βλ. λ. *Δζουρζουρᾶ*).

Τζουρίδες. Οἰκογένεια Κρητῶν ἀγωνιστῶν (βλ. λ. *Μαλαιδράκης*).

Τζούρτζεβο (Giurgevo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας (βλ. λ. *Γιούργεβον*).

τζούστρα (ἡ)· βλ. λ. *κονταροχτύπημα.*

τζούτα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἰούτα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

τζουτζὲς (ὁ)· δημοτ., ὁ μικροῦ ἀναστήματος, ὁ νᾶνος.

Τζούτζουρας *[Παραλ. Γεωγρ.]* Ἀκρωτήριον τοῦ μέσου τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Κρήτης (πλάτ. 34° 58' 00" Β.; μήκ. 25° 17' 10' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia eastern portion), δυτικὸν κέρας τοῦ ὅρμου *Τζούτζουρο*. Καὶ ποταμὸς *Τζούτζουρος* ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου ἐκβάλλων, ὁ ἄλλως *Καταρράκτης*. Σ. Ε. Λ.

Τζούτζουρο, ἢ *Σούτζουρο [Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Κρήτης (πλάτ. 34° 59' Β., μήκ. 25° 18' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia eastern portion), διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Τζούτζουρο καὶ Καρασᾶ. Ἄριστον ἀγκυροβόλιον διὰ βορείους ἀνέμους ἀλλ' ἀναπεπταμένον εἰς τοὺς νοτίους. Εἶναι ὁ ὅρμος τῆς ἀρχαίας Πριανσοῦ. Σ. Ε. Λ.

Τζούτρατο *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ἰλλυρίας, ἐπισκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Α. Θ. Σ.

τζούφιος· βλ. λ. *ζούφιος.*

Τζὸφ *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Δζόφ.*

Τζοχὸρ (Johore) *[Γεωγρ.]*. Σουλτανᾶτον τῆς Βρεττανικῆς Μαλαισίας, κατὰ τὴν νοτίαν ἐσχατιὰν τῆς χερσονήσου Μαλάκας, ἐμβαδοῦ 19.425 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ (1921) 282.234 κατοίκων, ἐξ ὧν 157.852 Μαλαῖοι καὶ 97.253 Κινέζοι. Τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἀπὸ τοῦ 1885. Ἔχει μέγαν μεταλλευτικὸν πλοῦτον, ἰδίως κασσιτέρου, καὶ παραγωγὴν ἐλαστικοῦ κόμμεως. Πρωτεύουσα ἡ πόλις *Τζοχὸρ Μπάρου* (κάτ. 10.900). Θ. Κ.

Τζοχόρι *[Γεωγρ.]* βλ. *Δζοχόρι.*

Τζοχὸρ Μπαροῦ *[Γεωγρ.]* βλ. *Δζοχόρ.*

Τζυβρίτζη κλεισοῦρα *[Γεωγρ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους κλεισωρειά τις (σχηματιζομένη βορειοδυτικῶς τοῦ Ἰκονίου). Ταυτίζεται, πιθανώτατα, μετὰ τῆς κλεισωρείας, ἥτις σχηματίζεται μεταξὺ τῶν ὁρίων τῶν νῦν καλουμένων *Χακὶτ-ντὰγ* καὶ *Ἀλὰ-ντάγ.*

— *[Ἱστορ.]* Ὁ αὐτοκράτωρ Μανουήλ, ἐκστρατεύων τῷ 1174 κατὰ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου, ἐκίνησε μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ διασχίσας τὴν Δυτικὴν Μικρασίαν ἔφθασεν εἰς τὴν ἀνατολικῶς τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισὰρ περιφέρειαν, ἥτις τότε ἐκαλεῖτο Χῶματα. Τραπεὶς ἐκεῖθεν κατὰ τοῦ Ἰκονίου, ἠκολούθησε τὴν συντομωτέραν, ἀλλὰ δύσβατον ὀρεινὴν ὁδόν, τὴν διερχομένην διὰ τῆς κλεισωρείας Τζυβρίτζη, χωρὶς νὰ λάβῃ τὰ ἐνδεδειγμένα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ του μέτρα, μολονότι εἶχεν ἐγκαίρως πληροφορηθῆ ὅτι ἰσχυρὰ τουρκικὰ τμήματα περιεφέροντο ἐπὶ τῶν δεσποζόντων τῆς κλεισούρας ὀρέων. Ὅταν ὁλόκληρος ἡ βυζαντινὴ φάλαγξ μετὰ τῶν μεταγωγικῶν αὐτῆς εἰσέδυσεν ἐντὸς τῆς μακρᾶς ἐκείνης κλεισούρας, ἐδέχθη γενικὴν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν πανταχόθεν ἐξορμησάντων Τούρκων. Ἡ ἐπακολουθήσασα σύγχυσις ἦτο δεινή. Τμήματά τινα, ἀντεπιτεθέντα ὅπως ἀπομακρύνουν τοὺς πολεμίους, κατεσφάγησαν μέχρις ἑνός, ἐκ τούτου δ' ἐνθαρρυνθέντες οἱ Τοῦρκοι ἐγένοντο ἔτι ἐπιθετικώτεροι. Κατόπιν ἡρωϊκωτάτων προσπαθειῶν, καθ' ἃς ὅ τε Μανουὴλ καὶ οἱ στρατηγοὶ του ἐπετέλεσαν θαύματα ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας, ὁ βυζαντινὸς στρατὸς κατώρθωσεν ἐν τέλει νὰ διέλθῃ τὴν τραγικὴν ἐκείνην κλεισοῦραν καὶ νὰ στρατοπεδεύσῃ ἐπί τινος λόφου, ἔνθα ἐκυκλώθη πάλιν ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔφερεν ἤδη πλεῖστα τραύματα, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ στρατηγοί του καὶ πάντες σχεδὸν οἱ στρατιῶται του. Ἐν τούτοις μάχονται καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης κατὰ τῶν περισφιγγόντων αὐτοὺς ἐχθρῶν. Ἀπελπιδες, ἄνευ τροφῶν καὶ ὕδατος, μάχονται ἐκεῖ τὸν ὕστατον ἀγῶνα, χωρὶς νὰ ἀναμένωσιν οὐδαμόθεν οἱανδήποτε βοήθειαν, ὅτε αἴφνης οἱ Τοῦρκοι παύουσι τὰς ἐπιθέσεις των καὶ μετ' ὀλίγον κήρυκες αὐτῶν, ἐμφανισθέντες πρὸ τοῦ βυζαντινοῦ στρατοπέδου, προτείνουσιν εἰρήνην καὶ συνάμα προσφέρουσιν εἰς τὸν Μανουὴλ δῶρα, ἵππον χρυσοχάλινον καὶ σπάθην, ἐκ μέρους τοῦ γενναιόφρονος καὶ ἱπποτικοῦ σουλτάνου των. Ἡ εἰρήνη συνωμολογήθη, τοῦ Μανουὴλ ἀναλαβόντος τὴν ὑποχρέωσιν νὰ κατεδαφίσῃ τὰ φρούρια τοῦ Σουβλέου καὶ τοῦ Δορυλαίου, μεθ' ὃ ὁ βυζαντινὸς στρατὸς ἀπῆλθε διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος. Ν. ΚΛΣ

Τζυειδῶν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θράκης, ἀναφερομένη ὑπὸ τῶν Ὁδοιπορικῶν καὶ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων. Μεγάλη ὅμως διαφωνία ἐπικρατεῖ ὅσον ἀφορᾷ τὴν τοποθεσίαν αὐτῆς. Κατὰ τὸν Παπαρρηγόπουλον, ἔκειτο παρὰ τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας, κατὰ δὲ τὸν Jirecek, ὅπου τὸ νῦν Πύθιον (πρῴην Κούλελε). Κατὰ τὸν Λαμπουσιάδην (Θρᾳκικαὶ μελέται) ἔκειτο 26 χλμ. πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ ταύτης εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁδοῦ, ἀντικαταστήσασα κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταστραφεῖσαν *Οὐστουδιζόν*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ Τζυειδῶν, μὲ διαφόρους παραλλαγάς: *Τζοΐδης*, *Τζοΐδος*, *Τζωΐδης* καὶ *Τζωΐδων*, μνημονεύεται ὡς μία τῶν πέντε πόλεων τῆς ἐπαρχίας Αἱμιμόντου, ὑπὸ ἡγεμόνα, τῆς ὁποίας τὸ φρούριον ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565), εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως.

Καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, δὲν ἀνέλαβεν ἔκτοτε. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ἐκτίσθη τῷ 1560 ἡ κωμόπολις *Χαυσᾶ* ὑπὸ τοῦ Σόκολη Μεχμὲτ πασᾶ, μεγάλου βεζύρου, ἢ κατ' ἄλλους ὑπὸ τοῦ Χαὺς Μαχμοὺτ πασᾶ.

Ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Θράκης ἡ Χαυσᾶ μετωνομάσθη *Νίκη* καὶ ἦτο ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἀριθμοῦσα 1.416 κατοίκους. Α. Θ. Σ.

Τζύθρα *[Γεωγρ.]*. **Χωρίον τῆς νήσου Λέσβου** (βλ. *Τζίθρα*).

Τζυκάνιον (τὸ) *[Βοτ.]*. **Παιδιὰ ἢ ἄσκησις λίαν προσφιλὴς εἰς τοὺς ἀριστοκράτας καὶ τοὺς αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου. Συνίστατο εἰς τὸ «σφαιρίζειν»**, δηλαδὴ εἰς τὸ «ἐλαύνειν τὴν σφαῖραν μεθ' ἵππου». Οἱ ἀσκούμενοι ἦσαν ἔφιπποι, τροχάζοντος δὲ τοῦ καλπάζοντος τοῦ ἵππου ἔβαλλον ἀκόντια ἢ βέλη ἐπί τινα σφαῖραν (κύστιν πλήρη ἀέρος). Ἡ παιδιὰ αὕτη εἰσήχθη ἐκ Περσίας εἰς τὸ Βυζάντιον κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ στάδιον, ἔνθα ἐτζυκάνιζον (ἐσφαίριζον), ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν *τζυκανιστήριον* (βλ. λ.). Ν. ΚΛΣ

τζυκανιστήριον (τό). Ἐκαλεῖτο οὕτω ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ στάδιον, ἔνθα ἠσκοῦντο εἰς τὸ *τζυκάνιον* (βλ. λ.). Τοιοῦτο στάδιον ὑπῆρχε καὶ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν βασιλικῶν παλατίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ πρῶτον ἐκεῖ τζυκανιστήριον κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Β' (408—450). Ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος Α' (867—886) κατηδάφισεν αὐτό, ἵνα ἀνεγείρῃ ἐπὶ τῆς θέσεώς του τὴν πολυτελεστάτην ἐκκλησίαν τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Νέα». Συγχρόνως ὅμως κατεσκεύασε νέον τζυκανιστήριον, ἀνατολικώτερον τῆς ἐκκλησίας, μεθ' ἧς καὶ συνεκοινώνει διὰ τῶν δύο πλευρικῶν αὐτῆς στοῶν. Διὰ τῆς πύλης τοῦ τζυκανιστηρίου διήρχετο ὁ αὐτοκράτωρ, ὁσάκις ἐξήρχετο ἔφιππος εἰς τὴν πόλιν. Ν. ΚΛΣ

Τζυρκὰ *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς ἐν Κύπρῳ κωμοπόλεως **Κυθραίας** (βλ. λ.).

Τζώκρης· βλ. *Τσώκρης.*

Τζῶν (John), *Αὔγουστος*, *Ἐντουΐν*. Ἄγγλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1879, ἐκ τῶν ἀξιολογωτάτων προσωπογράφων τῆς νεωτέρας ἀγγλικῆς σχολῆς. Ἐκ τῶν πολυαριθμοτάτων προσωπογραφιῶν του μνημονευτέαι αἱ τοῦ Λὸϋδ Τζώρτζ, τοῦ Μπέρναρντ Σῶ, τοῦ λόρδου Φίσερ, τοῦ λόρδου Σῶμνερ, τοῦ Ρόμπερτ Σέσιλ, τῆς μαρκησίας Κατζάτι, τῆς πριγκιπίσσης Μπιμπέσκο, τῆς κυρίας Σούτζια. Τὸ τελευταῖον τὸ λαμπρὸν ἔργον εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν κριτικῶν, ἡ ἀρίστη τῶν προσωπογραφιῶν του. —Ω.

— **Τζῶν** (John), *Εὐγενία*. Γερμανὶς μυθιστοριογράφος, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Μάρλιττ* (βλ. λ.).

Τζωναῖοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καλλιανοῦ τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 79.

Τζῶν Μποὺλ (John Bull=*Ἰωάννης ὁ Ταῦρος*). Παρώνυμον, δι' οὗ χαρακτηρίζεται χιουμοριστικῶς καὶ συλλήβδην ὁ ἀγγλικὸς λαός, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι εἶναι δυσκίνητος καὶ ἰσχυρογνώμων. Εἶναι τὸ ἀντίστοιχον τοῦ Oncle Sam διὰ τὴν Ἀμερικὴν καὶ Jacques Bonhomme διὰ τὴν Γαλλίαν. Ὡς προσωποποίησις τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ, εἰκονίζεται διὰ παχυσάρκου ἀνδρός, μετὰ παραγναθίδων, ὑψηλοῦ πίλου καὶ ἰδιορρύθμου ἀγγλικῆς ἀμφιέσεως. Τὸ πα-

Digitized by Google

ρώνυμον προῆλθεν ἐκ λιβέλλου τοῦ δόκτωρος John Arbuthnot, ἰατροῦ τῆς βασιλίσσης Ἄννης, στρεφομένου κατὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Μάλμπορω, καὶ τιτλοφορουμένου: «Ἡ ἀτελείωτος δίκη ἢ ἱστορία τοῦ Τζῶν Μπούλ» (1712). θ. κ.

Τζῶνς (Jones), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος νομομαθὴς καὶ ἰνδολόγος. Ὡς ἀνώτερος δικαστικὸς λειτουργὸς ἐν Βεγγάλῃ τῶν Ἰνδιῶν, ἵδρυσε μετ' ἄλλων τὴν περίφημον «Asiatic Society», ἥτις συνετέλεσε τὰ μάλιστα εἰς τὸ νὰ γνωσθῇ ἐν Εὐρώπῃ ἡ σανσκριτικὴ φιλολογία καὶ γλῶσσα καὶ νὰ ἐνισχυθοῦν αἱ περὶ ταύτας μελέται τῶν Εὐρωπαίων ἐπιστημόνων. Ὁ Τζῶνς εἶναι μετὰ τοῦ Wilkins, τοῦ Wilson καὶ τοῦ Colebrooke ἐκ τῶν πρώτων μεταφραστῶν σανσκριτικῶν ἔργων εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ ἐκ τῶν πρώτων, οἱ ὁποῖοι διέγνωσαν τὴν συγγένειαν τῆς ἀρχαίας ἰνδικῆς πρὸς τὰς λοιπὰς ἰαπετικὰς γλώσσας. Μετὰ τοῦ Γάλλου ἰησουΐτου Coeurdoux καὶ τοῦ ὀλίγον μετ' αὐτοὺς ἀκμάσαντος διασήμου Φρειδερίκου Schlegel (1772—1829) ἀνεδείχθη πρόδρομος τοῦ Φραγκίσκου Bopp (1791—1867), τοῦ πατρὸς καὶ ἱδρυτοῦ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας καὶ ἐν γένει τῆς ἐπιστήμης τῆς γλώσσης. Γ. Π. Α.

— **Τζῶνς** (Jones), ***Ἐδουάρδος***. Ἄγγλος βάρδος (1752—1824). Διετέλεσε βάρδος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, τοῦ μετέπειτα βασιλέως Γεωργίου Δ', καὶ ἐξέλεξε πλουσιωτάτας συλλογὰς δημωδῶν ᾀσμάτων τῆς Οὐαλλίας κλπ. Ἐξέδωκε: «Musical and poetical relicks of the welth bards κλπ.» (1786), ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξετάζει τὰ τῆς μουσικῆς ἱστορίας καὶ τῶν ὀργάνων τῶν βάρδων τῶν δρυΐδων καὶ τῶν ἀρχαίων Βρεττανῶν· τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἀνωτέρω συγγράμματος ὑπὸ τὸν τίτλον: «The bardic museun» ἐξεδόθη τῷ 1802, τὸ δὲ τρίτον μέρος εἶδε τὸ φῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως καὶ περιλαμβάνει 225 οὐαλλικὰς μελῳδίας. Ἄλλη συλλογὴ τοῦ Τζῶνς ὑπὸ τὸν τίτλον: «Lyric airs» (1804) περιλαμβάνει δημώδη ᾄσματα τῆς Ἑλλάδος, Ἀλβανίας, Βλαχίας, Τουρκίας, Ἀραβίας, Περσίας κλπ. Ἐξέδωκε: «The minstrels serenades», «Terpsichores banquet», «The musical miscellany», «Musical remains of Händel, Bach e.t.c.» κλπ. Γ. Σ.

— **Τζῶνς** (Jones), ***Ἐρνέστος***. Ἄγγλος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1819 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1869. Μετέσχε τοῦ χαρτιστικοῦ κινήματος καὶ ἀπέβη δημοφιλέστατος μετὰ τὸ 1848 διὰ τῶν ποιημάτων του καὶ τῶν λόγων του ἐπὶ κοινωνικῶν θεμάτων. Ἀντιπροσωπεύων τὴν προλεταριακὴν πτέρυγα τοῦ χαρτισμοῦ, ἡγήθη αὐτοῦ μετ' ἀποφασιστικότητος κατὰ τὸ 1850. Αἱ ἐπαναστατικαί του ἀντιλήψεις ἐστεροῦντο συνεπείας καὶ σταθερότητος, ἰδίως εἰς τὸ οἰκονομικὸν πεδίον. Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ χαρτιστικοῦ κινήματος ἀφιερώθη εἰς τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Θ. Π.

— **Τζῶνς** (Jones), ***Ἐρνέστος***. Σύγχρονος Ἄγγλος νευρολόγος. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ψυχιατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Τορόντο (ἐν Καναδᾷ) καὶ διευθυντὴς τῆς νευρολογικῆς κλινικῆς τοῦ Οντάριο. Τῷ 1913 ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν, νῦν δὲ διατελεῖ πρόεδρος τῆς Ψυχαναλυτικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἀγγλίας, διευθυντὴς τῆς Ψυχαναλυτικῆς Κλινικῆς καὶ τοῦ Ψυχαναλυτικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Λονδίνου, ἐκδότης τῆς «Διεθνοῦς Ἐφημερίδος Ψυχαναλύσεως» καὶ τῆς «Διεθνοῦς Βιβλιοθήκης Ψυχαναλύσεως». Ἐδημοσίευσεν ἓξ βιβλία καὶ πολλὰς μονογραφίας ἐπὶ νευρολογικῶν, ψυχολογικῶν καὶ ἀνθρωπολογικῶν ζητημάτων καὶ ἀπὸ τοῦ 1924 ἐκδίδει τὴν ἐπιθεώρησιν: «Κοινωνικαὶ ἀπόψεις τῆς Ψυχαναλύσεως». —Ω

— **Τζῶνς** (Jones), ***Ἑρρῖκος - Ἀρθοῦρος***. Ἄγγλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1851—1929). Ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων του εἶναι ἡ κοινωνικὴ τραγῳδία «Ὁ Μιχαὴλ καὶ ὁ ἐκπεσὼν ἄγγελός του» (1896), τὸ μελόδραμα «Ὁ ἀργυροῦς βασιλεὺς» (1885), «Ὁ Ἰούδας» (1890) καὶ ἡ κωμῳδία «Οἱ ψεῦσται». Τὰς ἰδέας του ὑπὲρ τῆς δραματικῆς τέχνης ἐξέθεσεν εἰς τὰ ἔργα: «Ἡ ἀναγέννησις τοῦ ἀγγλικοῦ δράματος» (1895), «Ἵδρυσις ἐθνικοῦ δράματος» (1913), «Θέατρον ἰδεῶν» (1915). Θ. Κ.

— **Τζῶνς** (Jones), ***Ἰνίγκο***. Ἄγγλος ἀρχιτέκτων (1572—1651). Ἐταξίδευσεν εἰς Ἰταλίαν, ἐν Βενετίᾳ δὲ ηὐνοήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ Δ', ὅστις προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ἀρχιτέκτονα. Βραδύτερον διωρίσθη ἐν Σκωτίᾳ ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Ἄννης γενικὸς ἀρχιτέκτων τῶν βασιλικῶν καὶ δημοσίων κτηρίων. Ἐπὶ σχεδίων καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτοῦ κατεσκευάσθησαν πλεῖσται οἰκοδομαί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ περίφημος αἴθουσα συμποσίων τοῦ Οὐάιτ Χώλλ, ἡ πολυτελὴς ἔπαυλις τοῦ κόμητος Πέμπροκ, τὸ ἀνατολικοῦ ρυθμοῦ τμῆμα τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Γκρήνουΐτς, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγ. Παύλου εἰς τὸ Κόβεντ Γκάρντεν κλπ. Θ. Κ.

— **Τζῶνς** (Jones), ***Ἰωάννης - Παῦλος***. Δημιουργὸς τοῦ ναυτικοῦ τῆς Βορειοαμερικανικῆς συμπολιτείας (1747—1792), εἰς ὃν κατετάχθη καὶ ὑπηρέτησεν ἀπὸ τοῦ 1775. Εἰς τὸν στόλον ἐκεῖνον ἐγένετο τὸ πρῶτον (1777 ἡ ἔπαρσις τῆς «ταινιωτῆς ἀστεροέσσης» σημαίας τῆς συμπολιτείας. Ἡ διὰ προχείρων μέσων νικηφόρος ἀντιμετώπισις ὑπ' αὐτοῦ τῶν ἐκεῖ ἀγγλικῶν ναυτικῶν δυνάμεων κατέστησαν αὐτὸν λαοφιλέστατον καὶ ἐθνικὸν ἥρωα. Σ. Ε. Λ.

— **Τζῶνς** (Jones), ***Ὄουεν***. Ἄγγλος ἀρχιτέκτων καὶ διακοσμητὴς (1809—1874). Διεκρίνετο ἰδίως διὰ τὴν ἐσωτερικὴν διακοσμητικὴν τέχνην. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐκτελεστῶν τῶν ἔργων τῆς διεθνοῦς ἐκθέσεως τοῦ 1851 καὶ τῆς γενικῆς διακοσμήσεως τοῦ Κρυσταλλίνου μεγάρου ἐν Συντεχάμ. Ἔγραψε: «Γραμματικὴ τῆς διακοσμήσεως», «Δείγματα σινικῆς διακοσμήσεως». Θ. Κ.

— **Τζῶνς** (Jones), ***Σίντνεϋ***. Ἄγγλος μουσουργὸς τοῦ ἐλαφροῦ θεάτρου (1869—1914). Ἔγραψε μέγαν ἀριθμὸν ὀπερεττῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τινές, ὡς π. χ. ἡ «Γκέϊσα» (1896), ἔκαμαν τὸν γῦρον τοῦ κόσμου. Ἐκ τῶν λοιπῶν ὀπερεττῶν του αἱ μᾶλλον γνωσταὶ εἶναι: «The gaity girl» (1893) «An artists model» (1893), «A greek sclave» (1899), «San Tog» (1899), «Milady Molly» (1903), «The wedal and the maid» (1903) κ.τ.λ. Γ. Σ.

Τζῶνσον (Johnson)· βλ. λ. *Τζόνσον*.

Τζώρας ***Καλύβια*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καλύβια* Τζάρας ἢ Τζώρας.

Τζῶρτζ (George), ***Ἑρρῖκος***. Ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Φιλαδελφείᾳ τῷ 1839 καὶ ἀποθανὼν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῷ 1897. Εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν κατετάγη ὡς ναύτης. Βραδύτερον ἐξέμαθε τὴν τυπογραφίαν ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ τῆς Καλιφορνίας. Τῷ 1856 ἐγκατέλιπε τὸ ἐπάγγελμά του καὶ κατετάγη ἐκ νέου ὡς ναύτης, ἀλλὰ μὴ ἱκανοποιούμενος ἐπεδόθη εἰς τυχοδιωκτικὰς χρυσοθηρικὰς περιπετείας, ἐξ ὧν οὐδὲν ἐκέρδισεν. Ἐπὶ μακρὸν διάστημα ἔζησεν ἐν μέσῳ μεγάλων στερήσεων, μόλις δὲ εἰς ἡλικίαν εἰκοσιπέντε ἐτῶν κατώρθωσε νὰ προσληφθῇ ρεπόρτερ εἰς τὸν «Herald of San Francisco», γενόμενος μετὰ ἑξαμηνίαν διευθυντὴς αὐτοῦ. Ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς ἐφημερίδος ταύτης ὁ Τζῶρτζ ὑπεστήριξε μετὰ θέρμης τὰ συμφέροντα τῶν ἐργατῶν γῆς καὶ κατεπολέμησε τὸ μονοπώλιον τῶν σιδηροδρόμων. Ὡς συνεργάτης κατόπιν τῆς «New-York Tribune» ἐτάχθη κατὰ τῆς μεταναστεύσεως Κινέζων ἐργατῶν εἰς τὴν Δύσιν, διότι οὗτοι ἐπροκάλουν πτῶσιν τῶν ἡμερομισθίων τῶν ἐντοπίων ἐργατῶν. Τῷ 1871 ἐδημοσίευσε τὴν μπροσοῦραν: «Ἡ γῆ μας καὶ ἡ γεωργικὴ πολιτική», μετ' ὀλίγον δέ, ἐν συνεργασίᾳ μετά τινος Ἄγγλου φίλου του, ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «The San Francisco Post», ἡ ὁποία ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἀναγκασθεὶς ἐν τούτοις νὰ ἀποχωρήσῃ αὐτῆς κατέλαβε δημοσίαν τινὰ θέσιν καὶ ἐπεδόθη ἐφεξῆς εἰς τὴν συγγραφὴν οἰκονομικῶν ἔργων. Τῷ 1879 ἐδημοσίευσε τὸ κεφαλαιῶδες αὐτοῦ σύγγραμμα: «Πρόοδος καὶ πτωχεία», ὅπερ μετεφράσθη εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ ἐπροκάλεσε μεγάλας συζητήσεις. Κατὰ τὸν Τζῶρτζ, ἡ βασικὴ αἰτία τῆς προϊούσης ἐξαθλιώσεως τῶν ἐργαζομένων μαζῶν εἶναι ἡ γαιοπρόσοδος, ἡ ὁποία ἀπορροφεῖ μέγα μέρος τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Μεταξὺ ἐργασίας καὶ κεφαλαίου δὲν ὑπάρχει ἀνταγωνισμὸς συμφερόντων, ἡ δὲ ὑπεραξία δὲν προέρχεται ἐκ τῆς ἀπληρώτου ἐργασίας τῶν μισθωτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς φύσεως. Διὰ νὰ θεραπευθοῦν ὅλα τὰ κακά, ἐξ ὧν πάσχει ἡ κοινωνία, ἐπιβάλλεται ἡ ἐθνικοποίησις τῆς γῆς καὶ ἡ βαρεῖα φορολόγησίς της. Ὁ ἐπὶ τῆς γῆς φόρος (single-tax θὰ ἔλυε, κατὰ τὸν Τζῶρτζ, τὸ ἐργατικὸν ζήτημα, θὰ ἐξηφάνιζε τὴν πτωχείαν, θὰ διεμόρφωνε δικαίους μισθούς, θὰ παρημπόδιζε τὴν ὑπερπαραγωγὴν καὶ γενικῶς θὰ ἐξησφάλιζε τὴν δικαίαν συμμετοχὴν πάντων εἰς ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀφορμὴ τῶν στερήσεων καὶ τῆς δυστυχίας δὲν εἶναι ἡ γλισχρότης τῆς φύσεως, ἀλλὰ ἡ ἄδικος ὀργάνωσις τῆς κοινωνίας. Οἱ διάδοχοι τοῦ Τζῶρτζ διετύπωσαν τὰ αἰτήματα αὐτῶν περισσότερον συγκεκριμένως, ἰσχυριζόμενοι ὅτι διὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν προτεινομένων κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων εἶναι δυνατὸν νὰ λυθῇ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ κοινωνικὸν ζήτημα. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγονται ἐν Γερμανίᾳ ὁ E. Dühring, ὅστις ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ F. Oppenheimer, ὁ Αὐστριακὸς T. Hertzka, ὁ O. Effertz καὶ ἄλλοι. Θ. Π.

Τζωρτζανὰ *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν συνοικισμῶν ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ χωρίον *Βόρροι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου.

Τζῶρτζ λέηκ (George lake) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία λιμνῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐν Αὐστραλίᾳ (βλ. *Γεωργίου λίμνη*).

Τζώρτζη, ἢ ***Ζώρζη*** (Giorgi ἢ Zorzi). Ἐπιφανὴς οἶκος Βενετῶν εὐπατριδῶν, πολλοὶ τῶν ὁποίων, ἐγκατασταθέντες ἐπὶ φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι πλὴν ἄλλων ἀξιωμάτων ἀνεδείχθησαν βαρῶνοι τῆς Καρύστου καὶ μαρκίωνες τῆς παρὰ τὰς Θερμοπύλας Βοδονίτσης, ἣν διετήρησαν μέχρι τῶν χρόνων τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτήσεως τῆς χώρας. Εἶχον δ' ὑπάρξει οἱ μαρκίωνες τῆς Βοδονίτσης ἐπὶ μακρὸν ὁμότιμοι καὶ ὑποτελεῖς τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἀχαΐας καὶ ἐξηκολούθησαν θεωρούμενοι τοιοῦτοι καθ' ὅλον τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Τὴν δὲ Κάρυστον ἐξηκολούθει νὰ κατέχῃ ὡς φέουδον ὁ οἶκος τῶν Τζώρτζη μέχρι καὶ τοῦ 1470, ὅτε αὕτη ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Τούρκους. Πρῶτος ἐκ τοῦ οἴκου τούτου διέπρεψεν ὁ δόγης *Μαρῖνος*, ἀκμάσας ἀρχομένου τοῦ ΙΔ' αἰῶνος (1311—1312), ἐκ δὲ τῶν διατελεσάντων μαρκιώνων τῆς Βοδονίτσης ὁ *Ἰάκωβος* ἠναγκάσθη τελευτῶντος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος νὰ μετακινήσῃ τοὺς ὑποτελεῖς αὐτοῦ καὶ τὰ βοσκήματα εἰς τὴν ἐν Εὐβοίᾳ Κάρυστον, ἧς ἐκράτει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς βενετικῆς πολιτείας. Ὁ Ἰάκωβος προήσπισεν ἡρωϊκῶς τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν κατὰ τῶν προελαυνόντων νικηφόρων στρατευμάτων τοῦ ἐν ἔτει 1410 ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον σουλτάνου Μούσα, ἀλλ' ἐδολοφήθη ὑπό τινος προδότου ἐντὸς αὐτῶν τῶν τειχῶν τοῦ κάστρου τῆς Βοδονίτσης. Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἠδυνήθησαν, βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ θείου των *Νικολάου*, βαρώνου τῆς Καρύστου, νὰ κρατηθῶσιν ἐπί τινας ἀκόμη μῆνας εἰς τὸ κάστρον τῆς Βοδονίτσης ἐπὶ τῇ ἐλπίδι παροχῆς βοηθείας εἰς αὐτοὺς ἐκ μέρους τῆς Βενετίας, ἀλλ' ἐν τέλει, ἀφεθέντες εἰς τὴν τύχην των, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς διασώσεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας των. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως παρασπονδήσαντες τὴν μὲν μαρκιωνίαν προσήρτησαν εἰς τὸ πασαλίκιον τῆς Θεσσαλίας, τὸν δὲ κληρονόμον τοῦ δολοφονηθέντος μαρκίωνος νεαρὸν *Νικόλαον* καὶ τὸν ὁμώνυμον θεῖόν του, βαρῶνον τῆς Καρύστου, ἀπέστειλαν αἰχμαλώτους εἰς τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει αὐλὴν τοῦ σουλτάνου. Καὶ ἀπηλευθερώθη μὲν τῷ 1411 ὁ νεαρὸς μαρκίων τῇ μεσολαβήσει τῆς Βενετίας, παραχωρηθείσης εἰς αὐτὸν ἐπὶ πληρωμῇ φόρου ὑποτελείας καὶ τῆς μαρκιωνίας του, ἀλλ' ἐν τέλει τὴν 20 Ἰουνίου 1414 τὸ κάστρον του ὑπέκυψεν ἐκ νέου εἰς τοὺς Τούρκους, τὰ τείχη αὐτοῦ κατεσκάφησαν, πολλοὶ τῶν ὑποτελῶν του ἐξηνδραποδίσθησαν καὶ ἡ ἱστορικὴ μαρκιωνία, ἥτις εἶχε διαρκέσει δύο πλέον αἰῶνας, ἐξηλείφθη. Ὁ νεαρὸς μαρκίων ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ἄσυλον εἰς τὴν Βενετίαν, ἥτις, εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ πατρός του, διώρισεν αὐτὸν ραίκτωρα τοῦ κατὰ τὸν εἴσπλουν τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου Πτελεοῦ, δι' οὗ ἀξιώματος περιεβάλλετο οὗτος ἐπὶ ἑπτὰ συνεχῆ ἔτη. Ὁ δὲ ψιλὸς τίτλος τοῦ μαρκίωνος τῆς Βοδονίτσης περιῆλθε, τῇ εὐμενεῖ ἐπινεύσει τῆς Βενετίας, εἰς τὸν βαρῶνον τῆς Καρύστου *Νικόλαον*, ἀφοῦ οὗτος μάτην ἐπεζήτησε νὰ ἀγοράσῃ παρὰ τῆς Βενετίας τὰς εἰς αὐτὴν ἀνηκούσας νήσους Τῆνον καὶ Μύκονον. Πρωτεύσας δ' οὗτος ἐν ταῖς διπλωματικαῖς διαπραγματεύσεσι τῆς περιόδου ταύτης, μετέβη ὡς πρέσβυς τῆς Βενετίας πρός τε τὸν αὐτοκράτορα Σιγισμόνδον καὶ τὸν πάπαν Μαρτῖνον Ε', ἀπέθανε δ' ἐν Ἀδριανουπόλει κατά τινα πρεσβείαν πρὸς τὸν Μουρὰτ Β', δηλητηριασθείς, καθ' ἃ ἐγράφη, διὰ φαρμάκου δοθέντος εἰς αὐτὸν κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου. Ἡ δὲ προσωνυμία μαρκίωνος τῆς Βοδονίτσης καὶ βαρώνου τῆς Καρύστου συνέμειναν ἐπὶ δύο ἔτι γενεὰς ἐν τῷ οἴκῳ του, ἀπόγονοι δ' αὐτοῦ ζῶσιν ἐν Βενετίᾳ μέχρι καὶ σήμερον. Ὁ τελευταῖος βαρῶνος τῆς Καρύστου *Ἀντώνιος*, διορισθεὶς ραίκτωρ τῆς Ναυπάκτου ἔσωσεν αὐτὴν διὰ τῆς ἀνδρείας του, ἂν καὶ ἐπὶ ὁλόκληρον τρίμηνον, κατὰ τὸ 1477, ἐπολιόρκει αὐτὴν μεγάλη τουρκικὴ στρατιὰ καὶ τὰ τουρκικὰ πυροβόλα κατηδάφισαν μέγα μέρος τῶν ὀχυρωμάτων της. Εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἀνήκει καὶ ὁ *Γρατιανός*, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς *Ἰωάννης* ἢ *Ζαννάκης* ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ Ἰωάννου Β' Κουϊρίνη, δυνάστου τῆς Ἀστυπαλαίας (1310—1333) καὶ φρουράρχου Μεθώνης καὶ Κορώνης (1330—1332), ἐξ ἧς ἀπέκτησε υἱὸν τὸν *Γρατιανὸν Β'*, εἰς ὃν ὁ Βάλθερος Β' Βρυέννιος ἐξεχώρησε τῷ 1355 τὴν Λευκάδα καὶ τὴν Βόνιτσαν ὡς τιμάρια, ἅτινα καὶ ἐκράτησεν οὗτος συνεχῶς, ἐκτὸς μικρῶν τινων διαλειμμάτων, μέχρι τοῦ θανάτου του (1362). Ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Βερνάρδος* δὲν κατώρθωσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του νὰ διατηρήσῃ τὰς κτήσεις του ταύτας, τῶν κατοίκων αὐτῶν ἀναγνωρισάντων δυνάστην αὐτῶν τὸν παλατῖνον κόμιτα Κεφαλληνίας Λεονάρδον Α' τὸν Τόκκον. Μεταβὰς δ' ὁ Βερνάρδος εἰς Βενετίαν, ἀπέθανεν ἐκεῖ ἄτεκνος μετὰ τὸ 1375. Τῆς ἰδίας οἰκογενείας εἶναι ἡ *Κιάρα*, θυγάτηρ τοῦ Νικολάου Β', βαρώνου τῆς Καρύστου καὶ ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι μαρκίωνος τῆς Βοδονίτσης, δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τοῦ γάμου της μετὰ τοῦ δουκὸς Νερίου Β' Ἀτζαγιώλη (1435—1439 καὶ 1441—1451). Ἡ Κιάρα, ἐρωτύλος καὶ περικαλλὴς Βενετή, ἀπέκτησεν ἐκ τοῦ γάμου της τούτου υἱὸν καλούμενον Φραγκῖσκον, ὅστις ἦτο ἀκόμη ἀνήλικος καθ' ὃν χρόνον ἀπέθανεν ὁ πατήρ του τῷ 1451. Καὶ κατώρθωσε μὲν ἡ Κιάρα διὰ τῶν συνήθων παρὰ τοῖς Τούρκοις μεθόδων νὰ κρατήσῃ τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἡ νεαρὰ χήρα, καταληφθεῖσα ὑπὸ διαπύρου ἔρωτος πρὸς τὸν ἐπισκεφθέντα τὰς Ἀθήνας Βενετὸν εὐπατρίδην Βαρθολομαῖον Κονταρίνην, καίπερ ἔγγαμον

Digitized by Google

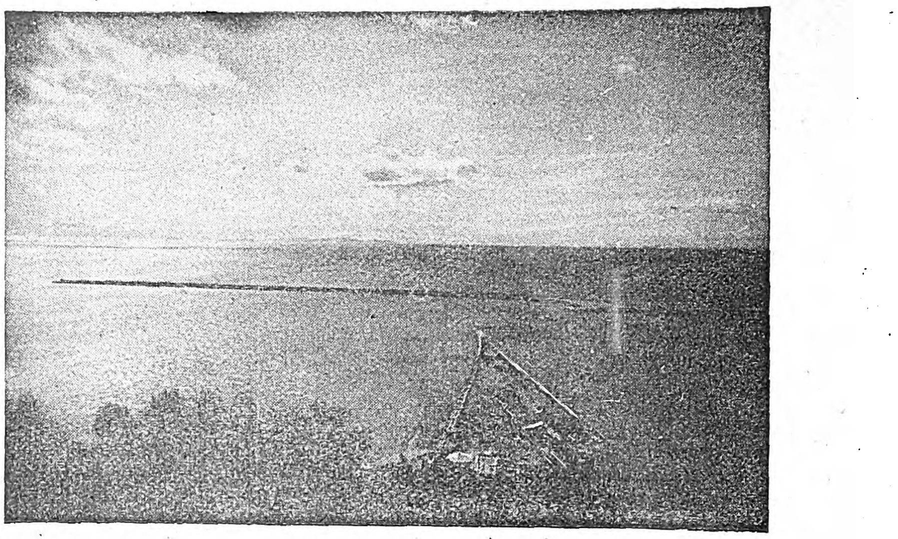

1) Ἄποψις τοῦ Τηγανίου. 2) Ὁ λιμὴν τοῦ Τηγανίου.

ὄντα, ἔπεισεν αὐτὸν ὅτι ἡ κτῆσις τῶν Ἀθηνῶν ἤξιζε νὰ ἐπιτευχθῇ ἔστω καὶ δι᾽ ἐγκλήματος. Ὁ Κονταρίνης μεταβὰς εἰς Βενετίαν ἐφόνευσε δηλητηριάσας τὴν σύζυγόν του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας, ὅπως ἀπολαύσῃ ἀνέτως τὰ θέλγητρα καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς δουκίσσης. Ἀλλ᾽ οἱ Ἀθηναῖοι, βαρέως φέροντες τὸν σφετεριστὴν τοῦ θρόνου τῶν Ἀτζαγιωλῶν, κατέστησαν γνωστοὺς εἰς τὸν Μωάμεθ Β′ τοὺς ἐγκληματικοὺς ἔρωτας τῆς Κιάρας καὶ τοῦ Κονταρίνη. Ὁ Κονταρίνης ἔσπευσε νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὴν ὀθωμανικὴν αὐλὴν μετὰ τοῦ προγονοῦ του Φραγκίσκου, διατεινόμενος ὅτι τὴν ἀρχὴν ἤσκει ὡς κηδεμὼν αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἐκεῖ εὗρεν ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον τὸν Φράγκον Ἀτζαγιώλην, μονογενῆ υἱὸν τοῦ προτέρου δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Ἀντωνίου Β′, τὸν ὁποῖον ἰδιαζόντως ηὐνόει ὁ Μωάμεθ, ὅστις ἀκούσας τὴν τραγικὴν διήγησιν τῶν ἐναγῶν ἐρώτων τῆς Κιάρας καὶ τοῦ Κονταρίνη διέταξε πάραυτα τὴν εἰς τὸν Φράγκον Ἀτζαγιώλην παράδοσιν τοῦ δουκάτου. Ἡ τύχη τοῦ νεαροῦ Φραγκίσκου δὲν ἐγνώσθη, ἀλλ᾽ ἡ τραγῳδία δὲν ἔληξεν. Ὁ Φράγκος Ἀτζαγιώλης ἅμα μεταβὰς εἰς Ἀθήνας ὡς δούξ, τῷ 1455, προέβη εἰς τὴν κράτησιν τῆς θείας του Κιάρας καὶ ἔρριψεν αὐτὴν εἰς τὴν εἱρκτὴν τοῦ κάστρου τῶν Μεγάρων, ἔνθα καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ αὕτη ἐδολοφονήθη μυστηριωδῶς. Ἐθρυλήθη δ᾽ ὅτι αὐτὸς ὁ Φράγκος ἐστραγγάλισε τὴν δούκισσαν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τῶν ἰδίων του χειρῶν εἰς τὸ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Δαφνίου μαυσωλεῖον τῶν δουκῶν, καθ᾽ ἣν ὥραν αὕτη γονυπετὴς ἐπεκαλεῖτο τὴν ἀντίληψιν τῆς Θεοτόκου, καὶ κατόπιν ἀπέκοψε τὴν κεφαλήν της διὰ τοῦ ξίφους του. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

Τζωρτζῆ ***κάβος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Σάμου, γνωστότερον ὡς *Γατίτσα*. Σ. Ε. Λ.

Τζώρτζης. Κρὴς ζωγράφος τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος (βλ. *Ζώρζης*).

Τζώρτζια (Georgia) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἡνωμένων πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Γεωργία*).

Τζωρτζόπουλος, ***Χαράλ. Ν.*** Ἐγεννήθη τῷ 1893 ἐν Τρικκάλοις τῆς Θεσσαλίας. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ Ἀϊδελβέργῃ, διωρίσθη τῷ 1928 ὑφηγητὴς τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν, τῷ δὲ 1932 τακτικὸς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἔγραψεν ἐναίσιμον ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβὴν «Περὶ τῆς ἐνοχῆς ἐν τῷ οὐσιαστικῷ ποινικῷ δικαίῳ, ἢ περὶ δολίας καὶ ἀμελοῦς αἱρέσεως» (1926). Ἐκτὸς τῆς διατριβῆς ταύτης καὶ ἄλλων τινων μικροτέρων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, ἐδημοσίευσε δύο τεύχη «Σχολίων εἰς τὸν ἰσχύοντα ποινικὸν νόμον» (1926 καὶ 1927)· τὸ πρῶτον τεῦχος τῶν «Ἐμφανίσεων τοῦ ἐγκλήματος» περιέχει τὴν ἀπόπειραν (1929), ὡς καὶ διατριβὴν περὶ τοῦ «Ἐγκλήματος τῆς ἀπάτης» (1931). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Χ. Γ. Σ.

Τζωρτζτάουν (Georgetown) *[Γεωγρ.]*. —1) Πρωτεύουσα τῆς βρεττανικῆς Γουϊάνας, ἐν τῇ Ν. Ἀμερικῇ, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, καλουμένη παλαιότερον Stabroek καὶ Demerara, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 2 χλμ. ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ντεμεράρα. Κάτ. (1921) 55.638. Ἔχει βοτανικὸν κῆπον, ἀγγλικανικὸν καθεδρικὸν ναὸν καὶ ζωηρὸν ἐμπόριον. Εἶναι ἕδρα τῆς διοικήσεως. Ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι ἀσφαλὴς καὶ ὠχυρωμένος.

—2) Πρωτεύουσα τῆς νήσου Πινάνγκ, ἐν Μαλαισίᾳ (βλ. *Πινάνγκ*). Θ. Κ.

Τζώρτς (Church), *σὲρ* ***Ριχάρδος***. Ἄγγλος στρατιωτικός (βλ. *Τσώρτς*).

τη *[Ἀρχ. Μουσ.]*. Εἷς τῶν τεσσάρων μονοσυλλάβων μουσικῶν φθόγγων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Διὰ τοῦ μουσικοῦ τούτου φθόγγου ἐφθέγγετο ἡ δευτέρα ἐπὶ τὸ ὀξὺ τονιαία θέσις τῶν τετραχόρδων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς (ὑπάτων, μέσων, συνημμένων, διεζευγμένων καὶ ὑπερβολαίων). Δηλαδὴ ἡ παρυπάτη ὑπάτων (Νη τῆς μέσης· do_2), ἡ παρυπάτη μέσων (Γα τῆς μέσης· fa_2), ὁ συνημμένων διάτονος καὶ ἡ τρίτη διεζευγμένων (Νη τῆς νήτης· do_3) καὶ ἡ τρίτη ὑπερβολαίων (Γα τῆς νήτης· fa_3). Ν. Α. Χ.

τήβεννος (ἡ), καὶ ***τήβεννα*** *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τὸ ἐθνικόν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν Ρωμαίων πολιτῶν ἔνδυμα, ἡ toga (*Διον. Ἁλικαρν.*, Γ′ 61). Ὡς ἐξ ἱστορικῶν μαρτυριῶν γινώσκομεν, ἡ τήβεννος, ἣν οἱ Ρωμαῖοι παρέλαβον παρὰ τῶν Τυρρηνῶν, ἐν ἀρχῇ ἦτο τὸ κοινὸν ἐξωτερικὸν ἔνδυμα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, κατέστη δὲ βραδύτερον τὸ ἔνδυμα, οὗ ἄνευ οὐδεὶς σοβαρὸς πολίτης Ρωμαῖος προήρχετο εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τὰς ὁδοὺς τῆς Ρώμης. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς Ρώμης ἡ τήβεννος ἦτο τὸ κοινὸν τῶν Ρωμαίων ἔνδυμα μόνον κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ ἴδιον περίβλημα τῶν ἀρχόντων καὶ αὐλικῶν καὶ τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων καθόλου, ἐνῷ, πρὶν ἢ ἡ χρῆσις τῶν τηβέννων περιορισθῇ εἰς τὰς τάξεις ταύτας, αὕτη διέφερεν ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς τάξεως, ἥτις ἐποιεῖτο χρῆσιν αὐτῆς, κατὰ τὸ πλάτος καὶ καθόλου κατὰ τὸ πολυτελὲς καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν καὶ τὸ πολυδάπανον αὐτῆς. Εἶχε δὲ τὸ σχῆμα ἡ τήβεννος κυκλικὸν ἢ ἡμικυκλικὸν καὶ φορουμένη περιέβαλλε σχεδὸν τὸ σῶμα πλὴν τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ἄκρων ποδῶν, πίπτουσα δ᾽ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ἐκάλυπτε τὴν ἀριστερὰν ὠμοπλάτην καὶ τὸν βραχίονα, ἐνῷ ὁ δεξιὸς βραχίων καὶ ἡ χεὶρ ἔμενον ἀκάλυπτοι. Γενικῶς ἡ τήβεννος ἦτο λευκὴ καὶ μαλλίνη, ἀλλ᾽ ἀναλόγως τῶν φερόντων ταύτην καὶ τοῦ σκοποῦ δι᾽ ὃν ἐφορεῖτο διεκρίνοντο διάφορα εἴδη αὐτῆς, καὶ δή: 1) ἡ *ἀνδρικὴ* (toga pura ἢ virilis), λευκή, ἄνευ τινὸς παρυφῆς· 2) ἡ *λευκή*, ἔχουσα εὐρεῖαν πορφυρᾶν πέριξ παρυφήν, *περιπόρφυρος* ἢ *πορφύρᾳ παρυφασμένη* (toga praetexta), ἐπίσημον ἔνδυμα τῶν ἀνωτέρων ἀρχόντων, ἱερέων, οἰωνοσκόπων, τῶν τελούντων καθόλου ἱερὰ καὶ θυσίας, τῶν ἐν ταῖς ἑορταῖς μετεχόντων συγκλητικῶν καὶ τῶν παίδων τῶν ἐλευθέρων μέχρι τοῦ 16ου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν· 3) ἡ *μέλαινα* ἢ *φαιὰ* (toga pulla), ἐξ ἐρίου φυσικοῦ, μέλανος χρώματος, ἔνδυμα τῶν πενθούντων καὶ ἐνίοτε τῶν τεχνιτῶν· 4) ἡ *ὁλοπόρφυρος*, ἥτις ἦτο καθόλου ὡς ἡ τῶν βασιλέων *πορφύρα*· 5) ἡ *λαμπρά*, ἤτοι *λευκὴ* ἀπαστράπτουσα (toga candida), ἣν ἐφόρουν κατὰ τὰς προεκλογικὰς αὐτῶν περιοδείας (ambitiones) οἱ ὑποψήφιοι ἄρχοντες, δι᾽ ὃ καὶ candidati ἐκαλοῦντο οἱ ἀρχήν τινα μεταπορευόμενοι ὑποψήφιοι· 6) ἡ toga picta, ἤτοι ἡ διὰ χειροτεχνημάτων περίστικτος τήβεννος, ἣν ἐφόρουν οἱ στρατηγοί, ὅτε ἐτέλουν ἀγῶνας, ἥτις καὶ capitolina ἐκαλεῖτο καὶ ἧς εἶδος ἦτο ἡ toga palmata· καὶ 7) ἡ toga trita ἢ rasa, ἤτοι ἡ μεταξίνη τοῦ θέρους τήβεννος. Καθόλου εἰπεῖν ἡ τήβεννος ἦτο τὸ κατ᾽ ἐξοχὴν ἔνδυμα τῆς εἰρήνης. Τὴν τήβεννον ἀπηγορεύετο νὰ φέρωσι πλὴν ἄλλων καὶ οἱ ξένοι, ὡς καὶ οἱ ἐν ἐξορίᾳ διατελοῦντες Ρωμαῖοι. Ε. ΔΙ. Κ.

Τήβεννος.

[1=στενὴ (restricta), 2=εὐρεῖα (fuga), 3=νεανίου (praetexta).]

Τηγανάκι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ βορειοανατολικὴ ἄκρα (πλάτ. 37° 25′ 15″ Β., μῆκ. 24° 58′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island) τῆς πρὸ τοῦ λιμένος Ἑρμουπόλεως Σύρου νησῖδος Γαϊδουρονήσι ἢ Γράδο (βλ. λ. *Διδύμη*). Σ. Ε. Λ.

τηγάνι(ον) (τὸ) (*ἀρχ. τήγανον*). Σκεῦος μαγειρικὸν σιδηροῦν, στρογγύλον, μὲ μακρὰν λαβήν, χαμηλὰς ἢ ὑψηλοτέρας παρειάς, χρησιμεῦον δι᾽ ὀλιγόστιγμον ψήσιμον, διὰ τηγάνισμα ἀβγῶν, ψαριοῦ, κρέατος, κεφτέδων κ. λ. π.

τηγανιὰ (ἡ)· δημοτ., ὅσον περιλαμβάνει τὸ τηγάνι ἐφάπαξ: «μιὰ τηγανιὰ ψάρια, — κεφτέδες», «τὰ 'καμε ὅλα μιὰ τηγανιά».

τηγανίζω· ψήνω εἰς τὸ τηγάνι: «τηγανίζει συκωτάκια, — μαρίδες, — ἀβγά».

Τηγάνι(ον) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Παραστατικωτάτη ὀνομασία χερσονησίδων ἀκρωτηριαζουσῶν, ὧν ὁ κορμός, εὐρὺς σχετικῶς, συνδέεται διὰ λαιμοῦ στενοῦ, μακροῦ πως καὶ χθαμαλοῦ, πρὸς τὴν κυρίως ξηράν· ἢ καὶ νησίδων στρογγύλων πως καὶ ἐχουσῶν ἀπόφυσιν στενὴν ἐν εἴδει οὐρᾶς ἢ μᾶλλον λαβῆς τηγανίου. Σ. Ε. Λ.

Τηγάνι(ον) *[Γεωγρ.]*. Παραλιακὸν χωρίον τῆς Σάμου, ἐπὶ τῆς νοτίας παραλίας τῆς νήσου, ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς μικρασιατικῆς χερσονήσου τῆς Μυκάλης. Εἶναι ἐκτισμένον, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Σάμου, ἱδρύθη δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος. Κάτ. 2.501 (1928). Σπουδαιότερα δημόσια καὶ ἱστορικὰ κτίσματα τῆς κωμοπόλεως ταύτης εἶναι τὸ Κάστρον τοῦ Λογοθέτου, κτίσμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἐν Σάμῳ ἐπαναστάσεως Λυκούργου τοῦ Λογοθέτου, εὑρισκόμενον νῦν εἰς ἐρειπιώδη κατάστασιν· ὁ ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, ἐκκλησία βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως Λυκούργου τοῦ Λογοθέτου· τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, περιέχον πολύτιμα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα προερχόμενα ἐκ τυχαίων ἀνασκαφῶν καὶ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Ἡραίου τῆς Σάμου. Τὸ Τηγάνι ἔχει τελωνεῖον 6′ τάξεως, εἰρηνοδικεῖον 6′ τάξεως, τέσσαρα ναυπηγεῖα κ. λ. π. Β. Δ. Θ.

—*[Παραλ. Γεωγρ.]* Λιμὴν εἰς τὸ μέσον τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς τῆς Σάμου (πλάτ. 37°41′ Β, μῆκ. 26°58′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1878: Port Tigani καὶ 1530: Strait of Samos) κατὰ τὴν βορείαν ἀκτὴν τοῦ στενοῦ τῆς Μυκάλης (Ντὰρ-Μπογάζ) καὶ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κολῶνα ἢ Ἄμπελος καὶ κάβο Γάτος. Εὐαναγνώριστος μακρόθεν ἀπὸ τὸ μοναστήριον τῆς Μεταμορφώσεως, ἐγειρόμενον ἔνδον καὶ δυτικῶς τοῦ λιμένος, ἔχει κυματοθραύστην 500 μ. περίπου, ἐκτισμένον ἐπὶ ἀρχαίου τοιούτου. Φανὸς προσγειώσεως ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Γλυκορὰ καὶ δύο μικροὶ φανοὶ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κυματοθραύστου καὶ μικροῦ μώλου τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος. Σ. Ε. Λ.

—**Τηγάνι(ον)** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Νησίον τῆς νοτίας Ἀργολίδος ἐν τῇ Ἑρμιονίδι θαλάσσῃ (πλάτ. 37° 13′ 15″ Β., μῆκ. 23° 12′ 40″ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra. Spezzia and Dhokos), 1 μίλ. βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Μιλιανός. 2 Νησὶς τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Ἤλιδος (πλάτ. 37° 38′ Β, μῆκ. 21° 19′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Castro Tornese to Venetico) πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κατακώλου.—3) Νησίον τοῦ νοτίου Αἰγαίου (πλάτ 36° 58′ 10″ Β., μῆκ. 25° 07′ 20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos), νοτιοδυτικὸν κέρας τοῦ στενοῦ

Digitized by Google

Πάρου-Ἀντιπάρου.—4) Μία τῶν παρὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς Ἀστυπαλαίας προσκειμένων νησίδων (πλάτ. 36° 33' Β, μήκ. 26° 28' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1888: Stampalia island), νοτιοανατολικῶς τοῦ λιμένος τῆς Μαλτετζάνας. Πρόκειται αὐτῆς ὕφαλος Ἁγία Κυριακή.

— **Τηγάνι(ον)** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Χερσονησὶς τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 35' Β., μήκ. 23° 34' 30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 d: Candia western portion).

—/*Ἱστορ.*/ Τὴν μικρὰν ταύτην χερσόνησον κατέλαβε κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1823 σῶμα Κρητῶν ἐπαναστατῶν ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἔναντι νήσου Γραμβούσης εὑρισκομένων. Τούτους προσέβαλεν ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς ἄγων ἰσχυρὰν δύναμιν πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ. Καὶ κατὰ τὴν πρώτην μὲν ἡμέραν ἀπεκρούσθη ἐπιτυχῶς, τὴν ἐπιοῦσαν ὅμως, βεβαιωθεὶς ὁ Μουσταφᾶς ὅτι ὑπῆρχε στενὴ δίοδος βατὴ ἕνεκα τοῦ ἀβαθοῦς τῆς θαλάσσης, ἐπέπεσεν ἐξ ἀπροόπτου κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ὄντων ἐν ἀταξίᾳ, καὶ ἐπέφερε μεγάλας ἀπωλείας εἰς αὐτούς. ΕΡ. Μ.

— **Τηγάνι(ον)** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Χερσόνησος τῆς εὐβοϊκῆς ἀκτῆς τοῦ νοτίου Εὐβοϊκοῦ (πλάτ. 38° 16' 15" Β., μήκ. 24° 08' 50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1597: Petalii Gulf) κατὰ τὸν Β.ΒΔ. μυχὸν τοῦ ὅρμου Ἁρμυροποτάμου. Σ. Ε. Λ.

— **Τηγάνι(ον)** /*Παραλ. Γεωγρ.*/.—1) Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ταϋγέτου (πλάτ. 37° 31' 50" Β., μήκ. 22° 22' 15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), νοτιοδυτικὸν κέρας τοῦ ὅρμου Μέζαππο.

—2) Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Μήλου (πλάτ. 36° 39' 15" Β., μήκ. 24° 24' 15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Antimino, Milo, Kimolo, Polino) μεταξὺ ὅρμου Πρόβατο καὶ ἀκρωτηρίου Ψάλης.

—3) Ἀκρωτήριον τοῦ Β. Αἰγαίου (πλάτ. 39° 49' 30" Β., μήκ. 25° 03' 15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: (Lemnos island), νοτιοδυτικὴ τῆς Λήμνου ἐσχατιά.

—4) Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Χίου (πλάτ. 38° 24' 40" Β., μήκ. 25° 58' 30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: island of Khios and gulf of Smyrna), νότιον κέρας τοῦ ὅρμου Μετοχιοῦ. Ἐπιστέφεται ἀπὸ πύργον ἀρχαῖον σκοπιωρικόν. Σ. Ε. Λ.

τηγάνισμα (τό). Ἡ πρᾶξις τοῦ διὰ τηγανίου ὀλιγολέπτου μαγειρεύματος μὲ μικρὰν ποσότητα ἐλαίου, βουτύρου ἢ λίπους: ἀβγῶν, κεφτέδων, μπριζόλας, ψαριοῦ καὶ μὲ μεγάλην ποσότητα ἐλαίου, βουτύρου ἢ λίπους, τὴν λεγομένην *φριτοῦραν*, διὰ τὸ ἅρπαχτὸν ψήσιμον φαγητῶν ἢ γλυκισμάτων: σβίγγων, λουκουμάδων, κροκεττῶν. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ τηγανίσματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν κατάλληλον βαθμὸν θερμότητος, τὸν ἀναγκαιοῦντα εἰς κάθε τηγανητὸν εἶδος· λ. χ. τὸ ψάρι γλῶσσα, οἱ σβίγγοι χρειάζονται μετρίως θερμὴν φριτοῦραν· αἱ πατάτες, αἱ κροκέττες, θερμὴν· τὰ μυαλά, τὰ φιλέτα ψαριῶν, αἱ μελιτζάνες μὲ κροῦσταν, ἀρκετὰ θερμὴν· αἱ φέτες ψαριοῦ πολὺ θερμὴν κλπ.

τηγανιστός, —*ή*, —*όν*, καὶ *τηγανητός*· ὁ ψημένος εἰς τὸ τηγάνι: «τηγανιστὰ ψάρια, —συκωτάκια κττ.».

τηγανίτα (ἡ). Γλύκισμα ἑλληνικόν, στιγμιαίας κατασκευῆς, μὲ βάσιν τὸ ἄλευρον. Ποσότης καὶ τρόπος παρασκευῆς: 100—150 δράμια ἀλεύρι, 1—2 κουταλιὲς τῆς σούπας ζάχαρη ψιλή, 1—2 πρέζες ἁλάτι, μία κουταλιὰ τοῦ γλυκοῦ σόδα ἢ ὀλίγη ἀλισίβα καὶ νερὸ 2—3 φλυτζάνια μεγάλα, ὥστε νὰ γίνῃ ἡ ζύμη ἀραιὰ (κουρκοῦτι). Ἀνακατώνονται ὅλα συγχρόνως εἰς λεκάνην. Καίεται ἀρκετὸ λάδι (φριτοῦρα) εἰς βαθὺ τηγάνι καὶ ρίπτεται ἀνὰ μία κουταλιὰ τῆς σούπας, ἕως ὅτου χρυσοξανθίσουν. Ἀνασύρονται μὲ σουρωτὴν κουτάλαν, τίθενται εἰς πιατέλαν καὶ περιλούονται μὲ μέλι καὶ ψιλὴν κανέλλαν ἢ ζάχαρην καὶ ψιλοκοπανισμένα καρύδια ἢ σουσάμι καὶ πετμέζι.

Τηδάνιος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ποταμὸς Λιβουρνίας τῆς Ἰλλυρίδος, ἐκβάλλων βορείως τοῦ Ἀργυροῦντος (νῦν Mare di Karin) ὡς Πτολεμαῖος (Β, ιζ, 2). Εἶναι ὁ ἐκ τῶν κυριωτέρων τῆς Κροατίας ποταμῶν *Ζερμάνγια* (Zermanja), ἐκβάλλων εἰς τὸν βορειοανατολικὸν μυχὸν τοῦ λιμνοειδοῦς λιμένος Mare di Novegrad (πλάτ. 44° 12' Β., μήκ. 15° 32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Gulf of Quarnero). Σ. Ε. Λ.

τῆδε· ἐπίρρ., ἐδῶ, μόνον εἰς τὴν φρ. «τῆδε κἀκεῖσε» ἀντὶ «δεῦρο κακεῖσε», ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διεσπαρμένως.

Τηεσιμόντη /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἱμιμόντου, ἀνακαινισθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 11) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

τηθῦδαι (οἱ) (Tethyidae) /*Ζῳολ.*/. Οἰκογένεια μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀπισθιοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα μαλάκια μετρίου ἢ μεγάλου μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς πλείστας θαλάσσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *τηθύς*, ἡ *τριτωνία* κτλ. Δ. Ν. Π.

Τηθὺς /*Μυθολ.*/. Μία τῶν Τιτανίδων, θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας (Γῆς) καὶ σύζυγος τοῦ ἀδελφοῦ της Τιτᾶνος Ὠκεανοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγέννησε τὰς τρισχιλίας Ὠκεανίδας (Ἀσίαν, Στύγα, Ἠλέκτραν κλπ.) καὶ τοὺς τρισχιλίους ποταμίους θεοὺς (Ἀχελῷον, Ἀσωπὸν κλπ.). Εἶναι οὕτως ἡ θήλεια προσωποποίησις καὶ θεοποίησις, ὡς ὁ Ὠκεανὸς ἡ ἄρρην, τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, ἐν τῇ γονιμοποιῷ ἐνεργείᾳ του λαμβανομένου, εἶναι ἄρα ἡ μήτηρ, ἡ τροφός. Κατ' ἄλλους μυθογράφους ἦτο μήτηρ τοῦ Φόρκυνος, τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας, ἥτις ἐλέγετο ὅτι εἰς τὴν Τηθὺν ἐνεπιστεύθη τὴν ἀνατροφὴν τοῦ Διός. Εἰς τὴν φιλοξενίαν αὐτῆς ἐλέγετο ὅτι κατέφυγεν ἡ Ἥρα, ὅτε ὁ Ζεὺς ἐμάχετο κατὰ τοῦ πατρός των Κρόνου. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἐταυτίζετο, κατὰ τὸν Πλούταρχον, πρὸς τὴν Αἰγυπτίαν θεὰν Ἶσιν. ΚΑΨ.

τηθὺς (ἡ) (Tethys) /*Ζῳολ.*/. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *τηθυΐδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ πεπλατυσμένον, ὅπερ κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ τμῆμα ἀπολήγει εἰς εὐρὺν κεφαλικὸν δίσκον, ὅστις περιβάλλεται ὑπὸ λεπτῶν τριχωδῶν ἀποφύσεων ἐν εἴδει τριχάπτου. Ἐπὶ τῆς ραχιαίας ἐπιφανείας τοῦ κεφαλικοῦ δίσκου ὑπάρχουσι δύο αἰσθητικαὶ προσακτρίδες. Ἐπίσης ἐπὶ τῆς ραχιαίας ἐπιφανείας εἶναι τοποθετημένα τὰ βράγχια εἰς δύο παραλλήλους σειράς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *τηθὺς ἡ λαγοειδής* (Tethys leporina), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἔχει μῆκος 0,30 μ. περίπου. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἔχει δὲ σῶμα ἡμιδιαφανὲς κυανοπυρρὸν μὲ ἐρυθρὰς τριχοειδεῖς ἀποφύσεις. Κατὰ τὴν νύκτα φωσφορίζει. Δ. Ν. Π.

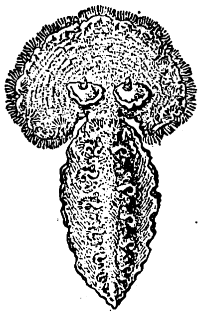

Τηθὺς ἡ λαγοειδής.

Τηθὺς (Tethys) /*Παλαιογεωγρ.*/. Μεγάλη κεντρικὴ μεσόγειος θάλασσα, ἡ ὁποία ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος μέχρι τῆς παλαιογενοῦς περιόδου τοῦ καινοζωϊκοῦ ἀπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ ὑπὲρ τὴν Κεντρῴαν Ἀμερικήν, Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, Νότιον Εὐρώπην καὶ Βόρειον Ἀφρικὴν μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Ἐν τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ ἐσχηματίσθησαν τὰ διάφορα πετρώματα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν σήμερον τὰς ὀροσειρὰς τῶν τμημάτων τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα ἐκαλύπτοντο ἄλλοτε ὑπὸ τῆς Τηθύος. Τὰ πετρώματα ταῦτα εἶναι κυρίως ἀσβεστόλιθοι, σχιστόλιθοι καὶ ἡ διάπλασις τοῦ φλύσχου. Ἐντὸς τῶν πετρωμάτων τούτων ἐγκλείονται τὰ ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν διαφόρων ζῴων, τὰ ὁποῖα διεβίουν ἄλλοτε ἐν τῇ Τηθύϊ, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουσι τὰ κοράλλια, τὰ βραχιόποδα, τὰ ἀμμωνοειδῆ, οἱ βελεμνῖται καὶ οἱ νουμμουλῖται. Ἡ ἔκτασις τῆς Τηθύος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς συμπίπτει μὲ τὴν γεωγραφικὴν διάδοσιν καὶ ἐξάπλωσιν τῶν πτυχωσιγενῶν ὀροσειρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐσχηματίσθησαν—ἀναδυθεῖσαι ἐκ τῆς Τηθύος—κατὰ τὰς ἀλπικὰς πτυχώσεις τῆς γῆς. Ἀκριβέστερον ἡ ἔκτασις τῆς Τηθύος ὁρίζεται: α') Πρὸς Β. διὰ γραμμῆς, ἡ ὁποία, ἀρχίζουσα ἀπὸ τῶν Ἰβηρικῶν ὀρέων καὶ συνεχιζομένη πρὸς Α. διὰ τῶν βορείων προπόδων τῶν Πυρηναίων, τῶν Ἄλπεων, τῶν Καρπαθίων, τῆς Κριμαίας, τοῦ Καυκάσου, φέρεται ἐκεῖθεν πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς Ἀσίας μέχρι τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ, ἵνα κατόπιν, διήκουσα κατὰ μῆκος τῶν ἀνατολικῶν ὀροσειρῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, φθάσῃ μέχρι τοῦ Μεξικοῦ καὶ ἐκεῖθεν καμπτομένη διὰ τῶν Ἀντιλλῶν καταλήξῃ εἰς τὰ Ἰβηρικὰ ὄρη. β') Πρὸς Ν. διὰ γραμμῆς, ἡ ὁποία, ἀρχίζουσα ἀπὸ τῶν νοτίων προπόδων τοῦ Ἄτλαντος τῆς Ἀφρικῆς, φθάνει διὰ τῆς Μάλτας, τῆς Κρήτης, τῆς Κύπρου εἰς τὴν βόρειον Μεσοποταμίαν, ὁπόθεν, ἀκολουθοῦσα τὰς νοτιωτέρας πτυχὰς τῶν περσικῶν ὀρέων, ἐκτείνεται πρὸς τὰ Ἱμαλάϊα καὶ διὰ τῆς Μαλάκκας καὶ τοῦ νησιωτικοῦ τόξου τῶν Ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν φθάνει εἰς τὰ Κυανᾶ ὄρη τῆς Αὐστραλίας καὶ κατόπιν εἰς τὴν νοτιωτάτην Ἀμερικήν. Ἐξ αὐτῆς περαιτέρω, καμπτομένη πρὸς βορᾶν, κατὰ μῆκος τῶν ἀνατολικωτέρων πτυχῶν τῶν Ἄνδεων, κάμπτεται διὰ τῆς Κολομβίας καὶ τῆς Βενεζουέλας πρὸς ἀνατολάς, συνεχιζομένη μέχρι τοῦ Ἄτλαντος. Λείψανα τῆς Τηθύος θαλάσσης θεωροῦνται ὅλαι αἱ ὑδάτινοι ἐπιφάνειαι, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν σήμερον ἐντὸς τῆς ὡς ἄνω περιγραφείσης ζώνης. Γ. Κ. Γ.

—**Τηθὺς** /*Ἀστρον.*/. Εἷς ἐκ τῶν ἐννέα δορυφόρων τοῦ Κρόνου. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1684 ὑπὸ τοῦ J. D. Cassini. Εἶναι ὁ τρίτος κατὰ σειρὰν ἀποστάσεως ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ πλανήτου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει 294.500 χλμ. Συμπληρῶν τὴν περὶ τὸν Κρόνον περιφορὰν του εἰς 1 ἡμ. 21 ὥ. 18 λ. 26, 14 δ., φαίνεται διὰ τοῦ τηλεσκοπίου ὡς ἀστὴρ 10,5 περίπου μεγέθους. Ἡ διάμετρός του ἀνέρχεται πιθανῶς εἰς 1300 χλμ., ἡ δὲ μᾶζά του ἀποτελεῖ τὸ 1: 921,500 τῆς μάζης τοῦ Κρόνου ἢ 1:119 τῆς μάζης τῆς Σελήνης. Ἡ τροχιά του εἶναι κυκλικὴ καὶ σχηματίζει πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῶν δακτυλίων τοῦ Κρόνου γωνίαν 1° περίπου (βλ. *Κρόνος*). Σ. Π.

τὴκ (τὸ) /*Βοτ.*/. Ξενικὴ ὀνομασία τοῦ ξύλου *τεκτονίας τῆς μείζονος*. Δ. Ν. Π.

τηκτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ τηκόμενος, ὁ δυνάμενος νὰ τακτῇ, τηκτός· || ὁ συντελῶν εἰς τὴν τῆξιν.

τηκτῖται (οἱ) (Tektite), ἢ *ὑαλομετεωρῖται* (Glasmeteorite) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὑλικὸν τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον ἔχει κοσμικὴν προέλευσιν. Οἱ τηκτῖται ἀνήκουν εἰς τοὺς μετεωρίτας, περιλαμβάνουν δὲ εἰδικώτερον τοὺς *μολδαβίτας* (Moldavite), τοὺς *βιλλιτονίτας* (Billitonite) καὶ τοὺς *αὐστραλίτας* (Australite) Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι τὰ συστατικὰ αὐτῶν, μολονότι προέρχονται οὗτοι, ὡς εἴδομεν, ἀπὸ μετέωρα ἔξω τῆς γηΐνης σφαίρας, δὲν εἶναι ξένα πρὸς τὰ συστατικά, τὰ ὁποῖα συναντῶμεν καὶ ἐντὸς τοῦ αὐτόχθονος ὑλικοῦ τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Γ. Β.

τηκτός, —*ή*, —*όν*· ὁ δυνάμενος νὰ τακῇ, ὁ δεκτικὸς τήξεως.

τήκω, *ἀόρ. ἔτηξα—ἐτάκην*· μετατρέπω εἰς ρευστόν, ρευστοποιῶ, λειώνω· || μεταφ., κάμνω τινὰ νὰ φθίνῃ.

τηλαγγειεκτασία. (ἡ). Μόνιμος διεύρυνσις τῶν τριχοειδῶν καὶ τῶν λεπτοτάτων διακλαδώσεων τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων τοῦ δέρματος, ἡ ὁποία παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν ἐρυθρῶν κηλίδων ἢ διακλαδώσεων, ἐξαφανιζομένων ὑπὸ τὴν δακτυλικὴν πίεσιν. Αἱ τηλαγγειεκτασίαι ἐμφανίζονται ἢ ἄνευ εἰδικῆς τινος ἀφορμῆς, ἰδίᾳ εἰς τὰ φλέφαρα, τὴν ρῖνα, τὰς παρειάς, ἢ ὡς σύνδρομον διαφόρων δερματικῶν παθήσεων, ὡς τῆς ροδόχρου ἀκμῆς τοῦ ἐρυθηματώδους καὶ τοῦ ἁπλοῦ λύκου. Θεραπευτικῶς συνιστᾶται ἐλαφρὰ ἠλεκτροπληξία ἢ ἐπιθέματα ἀγγειοσυσταλτικῶν φαρμάκων. Κ. Κ. Κ.

τηλαισθησία (ἡ) (télesthésie). Καλεῖται οὕτω (καὶ *κρυπταισθησία*, *διορατικότης*, *μεταγνωμία*, *παναίσθησις*) τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἄτομά τινα δύνανται νὰ ἀντιληφθῶσι γεγονότων ἢ πραγμάτων ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν γνωστῶν αἰσθήσεων καὶ χωρὶς ἡ γνῶσις αὕτη νὰ προέρχεται ἐκ μεταβιβάσεως σκέψεως ἄλλων ἀτόμων (π. χ. εὕρεσις ὥρας εἰς ὡρολόγιον κλειστόν, τοῦ ὁποίου μετακινοῦνται οἱ δεῖκται, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὴν δεικνυομένην ὥραν καὶ ὁ ἐκτελῶν τὸ πείραμα). Ν. Γ. Μ.

Τήλανδρος, ἢ ***Τήλανδρον***, ἢ ***Τηλάνδρεια*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Καρίας. Ταυτότης ἄγνωστος. Ἡ αὐτὴ ὀνομασία (Telandros) ἀπαντᾷ παρὰ Πλινίῳ διὰ τὴν παρὰ τὴν Κάλυμνον νησῖδα *Κέλεριν*, τὴν νῦν Τέλενδον. Σ. Ε. Λ.

τηλανθηρὸς (ἡ) (Telantherus) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαραντοειδῶν* ἢ *ἀμαραντιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Τηλαύγης. Σάμιος φιλόσοφος, υἱὸς τοῦ μεγάλου φιλοσόφου Πυθαγόρου καὶ τῆς Θεανοῦς, διάδοχος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ διδάσκαλος τοῦ φιλοσόφου Ἐμπεδοκλέους. Ὁ Τηλαύγης κατὰ μὲν Διογένη τὸν Λαέρτιον οὐδὲν ἔγραψεν, ἀλλὰ μόνον ἐδίδαξε, κατὰ δὲ Σουΐδαν ἔγραψε σύγγραμμα, ὅπερ ὠνομάζετο «Τετρακτὺς» εἰς 4 βιβλία καὶ ἕτερον, ὅπερ εἶχε τὸν τίτλον «Περὶ θεῶν» ἢ «Ἱερὸς λόγος». Ε. ΔΙ. Κ.

τηλαυγής, —*οῦς* (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ τῆλε, ὁ μακρὰν αὐγάζων, φωτοβόλος, ἀκτινοβόλος.

τῆλε· ἐπίρρ., μακράν.

τηλεακρόασις, —*εως* (ἡ) Μέθοδος ἀκροάσεως τῆς καρδίας ἐξ ἀποστάσεως ὑπὸ περισσοτέρων ἀτόμων. Τῆς μεθόδου ταύτης γίνεται χρῆσις μόνον διὰ καθαρῶς διδακτικοὺς σκοπούς. Α. Κ. Κ.

τηλεανεμογράφος (ὁ). Αὐτόματον καταγραφικὸν ὄργανον, χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ μετεωρογίᾳ διὰ τὴν καταγραφὴν τῆς καταστάσεως κινήσεως τοῦ ἀέρος. Ἡ ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς παρατηρήσεως μέχρι τοῦ μέρους τῆς καταγραφῆς σύνδεσις γίνεται ραδιογραφικῶς. Α. Ν. Κ.

τηλεαντικειμενικὸς (ὁ) /*Φωτογρ.*/. Φωτογραφικὸς φακὸς χρησιμοποιούμενος κατὰ τὰς φωτογραφήσεις ἀντικειμένων εὑρισκομένων εἰς ἱκανὰς ἀποστάσεις. Ἕκαστος τηλεαντικειμενικὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἑξῆς τρία στοιχεῖα: 1) ἀπὸ τὸ ἐμπρόσθιον ὀπτικὸν τμῆμα, τὸ ὁποῖον καλεῖται καὶ θετικὸν στοιχεῖον, 2) ἀπὸ τὸ ὀπίσθιον ὀπτικὸν τμῆμα, τὸ καλούμενον ἀρνητικὸν στοιχεῖον καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι ἁπλοῦς ἀποκλίνων φακός, καὶ 3) ἀπὸ τὸν σωλῆνα τὸν συνδέοντα τὰ δύο ταῦτα ὀπτικὰ τμήματα. Τοῦ σωλῆνος τούτου τὸ μῆκος εἶναι μεταβλητόν, ὥστε τῇ βοηθείᾳ καταλλήλου ὀδον-

Digitized by Google

τωτοῦ τροχοῦ δύναται νὰ μεταβάλληται ἡ μεταξὺ τῶν δύο ὀπτικῶν τμημάτων ἀπόστασις καὶ συνεπῶς νὰ ἀλλάσσῃ καὶ τὸ μέγεθος τῆς εἰκόνος. Τὴν μεγέθυνσιν τῆς εἰκόνος οἱ τηλεαντικειμενικοὶ ἐπιτελοῦν διὰ τοῦ ἀρνητικοῦ στοιχείου, τοῦ ἀποκλίνοντος δηλαδὴ φακοῦ. Ἡ γωνία τοῦ χρησίμου πεδίου τοῦ φωτογραφικοῦ τούτου φακοῦ φθάνει μόλις τὰς 10°, ἡ δὲ φωτεινότης του εἶναι ἴση πρὸς τὸ $^1/_{10}$ τῆς φωτεινότητος τοῦ θετικοῦ στοιχείου τοῦ τηλεαντικειμενικοῦ. Κ. Γ. Μ

τηλεαυτογράφημα (τό). Τὸ διὰ συστήματος *τηλεαυτογράφου* (βλ. λ.) ληφθὲν τηλεγράφημα. Λ. Ν. Κ.

τηλεαυτογράφος (ὁ). Καλεῖται οὕτω τηλεγραφικὸν σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνεται ἐν τῷ σταθμῷ λήψεως ἡ πιστὴ ἀναπαραγωγὴ ἑνὸς χειρογράφου κειμένου μὲ τὸν αὐτὸν γραφικὸν χαρακτῆρα. Τὸ πρῶτον τοιοῦτον παρουσιασθὲν σύστημα ἦτο τοῦ Ἀμερικανοῦ καθηγητοῦ Elisha Gray, τροποποιήσεις τοῦ ὁποίου παρουσίασαν οἱ Blackwell, Caselli καὶ ἄλλοι τινές. Τὸ σύστημα ἔτυχε μικρᾶς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς ἐν Ἀμερικῇ μόνον δι' ἰδιωτικὰς χρήσεις. Λ. Ν. Κ.

Τηλεβόαι *[Ἀρχ.]*. Ἀρχαῖος πειρατικὸς λαὸς (βλ λ. *Τάφιοι*).

τηλεβόας (ὁ) (κοιν. *τρόμπα μαρίνα*). Ναυτικὸν ὄργανον αὐξητήριον τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς κωνοειδές, χαλκοῦν καὶ εὐρύστομον. Τὸ μῆκός του φθάνει μέχρι 2 μ., τὸ ἄνοιγμά του μέχρι 0.30 μ. ἑκατοστῶν καὶ ἡ στενότης του 0.03 μ. Περὶ τὴν στενότητά του ὑπάρχει περιστόμιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ὁμιλῶν θέτει τὰ χείλη του, στρέφων συνάμα τὸν ἄξονα τοῦ συνόλου πρὸς ὃ μέρος θέλει νὰ διευθύνῃ τὴν φωνήν του· ἐκπέμπεται οὕτω αὕτη καὶ συγκεντρωμένη καὶ ἐνισχυμένη ἀπὸ τῆς ἀναπάλσεως τῶν τοιχωμάτων. *Τηλεβόας* ὡσαύτως ἐκαλεῖτο καὶ ὁ ἀπὸ τῆς γεφύρας πρὸς τὴν μηχανὴν φωνητικὸς σωλήν, ὁ ἄλλως *κελευστήριο*.. Σ Ε. Λ.

Τηλεβόας *[Μυθολ.]*. Ἔγγονος τοῦ αὐτόχθονος Λευκαδίου Λέλεγος, πατὴρ 22 τέκνων, Τηλεβοῶν καλουμένων, ἢ ἄλλως *Ταφίων* (βλ. λ.), τῶν ὁποίων τινὲς κατῴκησαν τὰς νήσους τοῦ Λευκαδίου κόλπου (*Στράβ.* X, 456). Α. Θ. Σ.

—**Τηλεβόας** *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν 50 υἱῶν τοῦ Λυκάονος, βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας, φονευθεὶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ὑπὸ τοῦ Διός, πλὴν τοῦ μικροτέρου Νυκτίμου, διότι «πάντας ἀνθρώπους ὑπερέβαλλον ὑπερηφανείᾳ καὶ ἀσεβείᾳ» (*Ἀπολλοδ.* III, 8, 1). Α. Θ. Σ.

Τηλεβόας *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀρμενίας, ἐκβάλλων, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα (Κύρ. ἀναβ. IV, 4, 3), εἰς τὸν Εὐφράτην, ἴσως ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Ἀρσανίαν ἢ Ἀνατολικὸν Εὐφράτην (νῦν Φρὰτ ἢ Μουράντσού). Α. Θ. Σ.

Τηλεβοΐδες ***νῆσοι*** *[Γεωγρ.]*. Αἱ ἐν τῇ Τηλεβοΐδι θαλάσσῃ νῆσοι. Τούτων πρόσκεινται τῇ μὲν Λευκάδι: *Μεγανήσι, Ἰίλια, Σκορπιός, Σκορπιδι, Μαδουρή, Σπαρτὶ καὶ Βολιός*· τῇ δὲ Ἀκαρνανίᾳ: *Κάλαμος, Καστὸς καὶ Φορμίκουλα.* Σ. Ε. Λ.

Τηλεβοῒς ***θάλασσα*** *[Γεωγρ.]*. Ἡ πρὸς Β. τῆς γραμμῆς τῶν ἀκρωτηρίων Ρούδα τῆς Λευκάδος καὶ Τουρκοβίγλα τοῦ κόλπου τοῦ Ἀστακοῦ ἔκτασις θαλάσσης. Περιλαμβάνει τοὺς ὅρμους τῆς Λευκάδος, *Ρούδα, Βλυχὸ* καὶ *Δρέπανο* καὶ τοὺς τῆς Ἀκαρνανίας *Ζαβερδας, Μύτικας, Βοῦρκος.* Ἐν αὐτῇ αἱ Τηλεβοΐδες νῆσοι. Σ. Ε. Λ.

τηλεβολοθυρὶς (ἡ)· βλ. λ. *πολεμίστρα.*

τηλεβόλον (τό)· τὸ μακρὰν βάλλον ὅπλον, πυροβόλον.

— *[Πυροβολ.] Τηλεβόλον* ἐκαλεῖτο κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς τὸ *πυροβόλον*, ἰδίως δὲ τὸ μακρὸν (τὸ ἔχον εὐθυτενῆ τροχιάν). Ν. Θ. Κ.

τηλεβολοστάσιον (τό). Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς τὸ *πυροβολεῖον* (βλ. λ.). Ν. Θ. Κ.

Τηλεγόνη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Φάρεως, ἱδρυτοῦ τῶν Φαρῶν ἐν Μεσσηνίᾳ, σύζυγος τοῦ Ἀλφειοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγέννησε τὸν Ὀρτίλοχον (*Παυσ.* IV, 30, 2). Α. Θ. Σ.

τηλεγονία (ἡ) (Télégonia). Ὅρος ἐκσημαίνων τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πρώτου ἄρρενος ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων βλαστῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ὁποίων δὲν συνετέλεσεν οὗτος. Ἐν ἄλλοις λόγοις εἶναι εἶδος κληρονομικῆς ἐπιδράσεως ἀσκουμένης δι' ἐμποτισμοῦ, τρόπον τινά, ὑπὸ τῆς πρώτης γονιμοποιήσεως ἐπὶ τῶν προϊόντων τῶν μεταγενεστέρων γονιμοποιήσεων, προερχομένων ἐξ ἄλλων γεννητόρων. Τὰ γεγονότα τῆς τηλεγονίας, καίπερ παραδεδεγμένα ὑπὸ πολλῶν κτηνοτρόφων καὶ κυνηγῶν, σπανίως ἐβεβαιώθησαν κατὰ τρόπον σαφῆ· ἡ διασημοτέρα περίπτωσις τούτων εἶναι ἡ τῆς φορβάδος τοῦ λόρδου Morton, ἥτις ὀχευθεῖσα τὸ πρῶτον ὑφ' ἑνὸς couagga (εἴδους ὀνάγρου), ἐκ τοῦ ὁποίου παρήχθη εἷς μικτογενὴς μιγάς, ἔτεκε μεταγενεστέρως, ὀχευθεῖσα ὑπὸ ἐπιβήτορος τοῦ ἰδίου αὐτῇ εἴδους, πώλους, οἵτινες ἐνεφάνισαν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ couagga.

Ἡ βιολογικὴ ἑρμηνεία τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι λίαν σκοτεινή. Ὁ Weismann ἀπέδιδε ταύτην εἰς ἀτελῆ γονιμοποίησιν ᾠῶν μὴ ὡρίμων εἰσέτι. Ὁ H. Spencer ὑπέθεσεν ὅτι τὸ ἔμβρυον μεταβάλλει ἐπὶ μέρος τὴν μητέρα, μεταδίδον εἰς αὐτήν, ὡς ἐκ τῶν ἐνδομύχων ἐναλλαγῶν, αἵτινες ἐπιτελοῦνται μεταξὺ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ ἐμβρύου, πατρικούς τινας χαρακτῆρας, οὓς φέρει ἐν ἑαυτῷ, χαρακτηριστικὰ δηλαδὴ τὰ ὁποῖα ἡ θήλεια δύναται ἀκολούθως νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἐκγόνους, γεννηθέντας ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τοῦ πρώτου πατρός. Ὁ Turner ἐφρόνει καὶ οὗτος ὅτι αἱ θρεπτικαὶ ἐναλλαγαὶ μεταξὺ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ ἐμβρύου εἶναι οἱ διάμεσοι τοῦ ἐμποτισμοῦ. Ἡ γνώμη τοῦ Romanes ἐσχετίζετο πρὸς τὴν τοῦ Weismann, καθόσον, κατ' αὐτόν, τὰ ἀχρηστευθέντα σπερματοζῳάρια κατὰ τὴν πρώτην γονιμοποίησιν χρησιμοποιοῦνται ὅπως διαθρέψωσι τὰ ἐν ὡριμάνσει εὑρισκόμενα ᾠά, ἅτινα μεταβάλλονται οὕτω κατά τε τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν ὑφὴν αὐτῶν καὶ παρέχουσιν εἰς τὰ ἔμβρυα, τῶν ὁποίων ἀποβαίνουσιν ἀκολούθως ἡ ἀφετηρία, χαρακτῆράς τινας ὁμοιότητος πρὸς τὸν φορέα τῶν ἐκπεφυλισμένων σπερματοζῳαρίων. Ὁ L. Bard ἐπενόησε τὴν ὑπόθεσιν τῆς ζωϊκῆς ἐπαγωγῆς τῆς ἀσκουμένης ὑπὸ δυνάμεων ἐνεργουσῶν ἐξ ἀποστάσεως, κατὰ τρόπον ὥστε τὸ μετατρεπόμενον σῶμα νὰ δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν βλαστικὸν ἱστόν, καθ' ὃν τρόπον οὗτος ἐπηρεάζει τὸ σῶμα κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐμφανίσεως τῶν δευτερευόντων γεννητικῶν χαρακτηριστικῶν.

Αἱ ἀντιφατικαὶ αὗται καὶ συγκεχυμέναι ἐξηγήσεις ἐπέβαλλον νέας ἐρεύνας, καθόσον μάλιστα οἱ πλεῖστοι τῶν παλαιῶν παρατηρητῶν παρεδέχοντο τὴν ἐπέμβασιν ἄρρενος ἀγνώστου, φορέως χαρακτήρων νομιζομένων τηλεγονικῶν, εἴτε προγονισμοῦ, εἴτε καὶ ἁπλῆς συμπτώσεως. Αἱ οὕτως ἐνεργηθεῖσαι ἔρευναι ἀπέδωκαν σχεδὸν πᾶσαι ἀποτελέσματα ἀρνητικά. Αἱ ἔρευναι τοῦ J. Cossart-Eward (1896—1901), ἀναφερόμεναι ἐπὶ 13 φορβάδων, ἐξ ὧν 4 ἐχρησίμευσαν ὡς μάρτυρες, τῶν λοιπῶν 9 ὀχευθεισῶν διαδοχικῶς ὑφ' ἑνὸς ὀνάγρου καὶ ὑφ' ἑνὸς ἐπιβήτορος, τὰ πειράματα τοῦ Bond (1899), ἀναφερόμενα εἰς κονίκλους καὶ λευκοὺς ἀρουραίους, τὰ τῆς Melle Berthelet (1900) ἐπὶ λευκῶν μυῶν, αἱ παρατηρήσεις τοῦ Cousin (1904), σχετικαὶ πρὸς κύνας καὶ πρόβατα, αἱ τοῦ Falz-Farienet d'Ivanoff (1913), καὶ λοιπῶν, καταδεικνύουν ὅτι καὶ εἰς τὰς εὐνοϊκωτέρας τῶν περιπτώσεων δὲν δυνάμεθα θετικῶς νὰ παράσχωμεν καταφανεῖς ἀποδείξεις τοῦ ἐμποτισμοῦ (imprégnation). Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914 ὁ Rabaud ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τὰ ἀπὸ τετραετίας ἐπιμελῶς ἐξελεγχθέντα πειράματα αὐτοῦ ἐπὶ λευκῶν μυῶν ἀμιγῶν καὶ φαιῶν ἀγρίων διασταυρωθέντων μετὰ μελανοῦ ἄρρενος λοφιοφόρου, καὶ τὰ ὁποῖα ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἀπέδειξαν τὴν ἐμφάνισιν χαρακτήρων ἀποδιδομένων εἰς τὴν τηλεγονίαν. Συμπεραίνει δ' ὁ συγγραφεὺς ἐκ πασῶν τούτων τῶν ἐρευνῶν ὅτι ἡ τηλεγονία δέον νὰ θεωρῆται ἐφεξῆς ὡς φαινόμενον καθαρῶς φανταστικόν.

Εἰς παρόμοιον σχεδὸν συμπέρασμα ἤχθη, ἀπὸ τοῦ 1895 ἤδη, καὶ ὁ Y. Delage διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἐγνωσμένων τότε γεγονότων· ἀλλ' ὁ σοφὸς καθηγητὴς παρετήρει ταυτοχρόνως ὅτι ἡ τηλεγονία εἶναι φαινόμενον ἐξαιρετικὸν καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ προσδοκῶμεν ὅπως ἴδωμεν αὐτὸ παραγόμενον, καθόσον δὲν γνωρίζομεν τὴν προσδιοριστικότητα αὐτοῦ, ὁσάκις ἀναζητήσωμεν αὐτήν. Ἀναμφισβήτητον δ' εἶναι ὅτι εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος αἱ παρατηρήσεις τῆς τηλεγονίας δὲν εἶναι εὔκολον νὰ συλλεγῶσιν· αἱ περιπτώσεις γυναικῶν λευκῶν, γονιμοποιηθεισῶν τὸ πρῶτον ὑπὸ μαύρου ἀνδρὸς καὶ αἵτινες μεταγενεστέρως μιγεῖσαι μετὰ λευκῶν ἀνδρῶν ἀπέδωσαν τέκνα ἐμφανίζοντά τινας τῶν λεπτομερειῶν τῆς μαύρης φυλῆς, εἶναι ἀμφισβητήσιμοι. Ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι μέχρι τοῦδε τὰ πειράματα δὲν ἐχορήγησαν ἀποτελέσματα ἀποδεικτικά, θὰ ἦτο ἀσύνετον ἴσως νὰ συμπεράνωμεν ἀμετατρέπτως ὅτι ἡ τηλεγονία δὲν ὑφίσταται. Μεταξὺ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ ἐμβρύου ἐπιτελοῦνται ἐναλλαγαί, αἵτινες μετατρέπουσι τὰς χυμιοτικὰς ἰδιότητας τῆς μητρός, ὡς καθωρίσθη τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Carlson καὶ Drénon, ἐπιβεβαιωθεισῶν καὶ ὑπὸ τῶν τοῦ E Lafon καὶ ὑπὸ τῶν θετικῶν ἀντιδράσεων τοῦ Abdherhalden κατὰ τὴν κύησιν. Αἱ μεταβολαὶ αὗται ἐξαφανίζονται ἀναμφιβόλως μικρὸν κατὰ μικρὸν μετὰ τὸν τοκετὸν ἢ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναγνωρισθῶσιν. Οὐδεὶς ἐν τούτοις ἀμφιβάλλει ὅτι ἡ πρώτη κύησις καταλείπει εἰς τὴν γυναῖκα ἴχνη διαρκῆ καί, ὡς λέγει ὁ E. Rabaud, ἡ γυνὴ αὕτη κατὰ τὴν δευτέραν αὐτῆς κύησιν δὲν εἶναι πλέον ἀκριβῶς ἡ ἰδία, ὅπως κατὰ τὴν πρώτην. Τὰ ἴχνη ταῦτα ἰσοδυναμοῦσι πρὸς ἐμποτισμόν; Εἶναι ἆρά γε ἱκανὰ νὰ ἐπιφέρωσιν εἰς τοὺς λοιποὺς κατιόντας ἐκγόνους τὴν ἐμφάνισιν χαρακτήρων δανεισθέντων τρόπον τινὰ ἀπὸ τοῦ πρώτου πατρός; Οὐδὲν ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ πιστεύσωμεν τοῦτο, μέχρι τοῦ παρόντος, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς νὰ ἀρνηθῶμεν αὐτὸ κατηγορηματικῶς καὶ ὁριστικῶς. Τέλος ὁ G. Barrier ἀποδεικνύει διὰ νεωτέρων ἐρευνῶν (1919) ὅτι ἡ τηλεγονία εἶναι ἁπλῶς ζήτημα κληρονομικότητος: «Ὅταν, λέγει, δύο κληρονομικότητες μίγνυνται, δέον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἀποτυποῦνται ἀμφότεραι—καίτοι εἰς διάφορον βαθμὸν—εἰς τοὺς ἐκγόνους, χωρὶς νὰ ἐπηρεάσωσι τοὺς γεννήτορας». Μ.Ν.Κ.

Τηλέγονος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Πρωτέως καὶ ἔγγονος τοῦ Ποσειδῶνος, φονευθεὶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Πολυγόνου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἐν Τορώνῃ τῆς Χαλκιδικῆς εἰς ἀγῶνας πάλης (*Ἀπολλοδ.* II, 5, 9). —2) Υἱὸς τοῦ Ὀδυσσέως ἐκ τῆς Κίρκης. Ἐνηλικιωθεὶς ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς μητρός του εἰς Ἰθάκην εἰς ἀναζήτησιν τοῦ πατρός του, τὸν ὁποῖον, κατά τινα χρησμόν, ἐφόνευσεν ἐν ἀγνοίᾳ του. Τότε παραλαβὼν τὴν Πηνελόπην ἦλθεν εἰς τὴν Κίρκην καὶ νυμφευθεὶς αὐτὴν ἀπεστάλη εἰς τὰς νήσους τῶν Μακάρων (*Ἀπολλοδ.* Ἐπιτ VII, 36). Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἦτο υἱὸς τοῦ Ὀδυσσέως ἐκ τῆς Καλυψοῦς. —3) Βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, υἱὸς τοῦ Ἐπάφου καὶ ἀδελφὸς τῆς Λιβύης, λαβὼν σύζυγον τὴν Ἰώ, ὅτε αὕτη κατέφυγε παρ' αὐτῷ πλανωμένη (*Ἀπολλδ.* B, 1, 3). Α. Θ. Σ.

τηλέγονος (ὁ) (Telegonus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥοπαλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑσπεριδῶν*, περιλαμβάνον μικρομεγέθεις ψυχὰς πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς ἀπαντώσας. Δ. Ν. Π.

τηλεγραφεῖον (τό)· τὸ κατάστημα, ὅπου εἶναι ἱδρυμένη ἡ τηλεγραφικὴ μηχανὴ καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ τηλεγραφητοῦ, ἄλλως *τηλεγραφικὸν γραφεῖον.*

τηλεγράφημα (τό)· τὸ διὰ τοῦ τηλεγράφου μεταβιβαζόμενον, ἀνακοίνωσις τηλεγραφική.

— *[Ἐγκυκλ.] Τηλεγράφημα* καλεῖται τὸ ὑπὸ ἀποστολέως τινὸς παραδιδόμενον τῇ τηλεγραφικῇ ὑπηρεσίᾳ γραπτὸν κείμενον πρὸς περαιτέρω διαβίβασιν, τηλεγραφικῶς, ὑπ' αὐτῆς καὶ παράδοσιν τῷ παραλήπτῃ τῇ μερίμνῃ της. Διὰ τὴν τοιαύτην ἐξυπηρέτησίν του ὁ παραλήπτης καταβάλλει χρηματικὸν ποσὸν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ τηλεγραφήματος, τὸν τρόπον ἀποστολῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἀποστάσεως, εἰς ἣν εὑρίσκεται ἡ πόλις τοῦ παραλήπτου. Τὸ ποσὸν τοῦτο καλεῖται τηλεγραφικὸν τέλος.

Τὰ τηλεγραφήματα διακρίνονται εἰς *ἐσωτερικὰ* ἢ *ἐξωτερικά*, ἀναλόγως τοῦ γεωγραφικοῦ προορισμοῦ των, εἰς *ἐπίσημα, ὑπηρεσιακὰ* ἢ *ἰδιωτικά*, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐξυπηρετοῦν, εἰς *συνήθη, ἐπείγοντα, πληρωμένης ἀπαντήσεως, βεβαιώσεως λήψεως, ἀντιπαραβολῆς, περαιτέρω ἀποστολῆς* κτλ., ἀναλόγως τοῦ τρόπου διαβιβάσεώς των, εἰς τηλεγραφήματα *σαφοῦς γλώσσης* ἢ τοιαῦτα *διὰ κώδικος*. Το ἀπόρρητον τῶν τηλεγραφημάτων κατοχυροῦται διὰ σχετικῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος.

Τὰ τηλεγραφήματα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὴν ἐπιγραφήν, φέρουσαν τὴν διεύθυνσιν τοῦ παραλήπτου, τὸ κυρίως κείμενον καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἀποστολέως. Ἐκτὸς τῶν ἄνω, τὰ εἰδικὰ τηλεγραφήματα φέρουν ἐπὶ πλέον καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτῶν. Τέλος ἅπαντα τὰ τηλεγραφήματα φέρουν τὰς ἀπαραιτήτους ὑπηρεσιακὰς ἐνδείξεις ὅσον ἀφορᾷ τόπον καὶ ὥραν ἀποστολῆς, αὔξοντος ἀριθμοῦ, ἡμερομηνίας. Αἱ ἐνδείξεις αὗται συντάσσονται ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας.

Ἡ παραλαβὴ τῶν τηλεγραφημάτων πρὸς ἀποστολὴν γίνεται ὑπὸ τῶν τηλεγραφικῶν γραφείων, ἔνθα ὁ ἀποστολεὺς δέον νὰ προσέλθῃ, ἐνῷ ἀντιθέτως ἡ παράδοσις τῶν τηλεγραφημάτων εἰς τοὺς παραλήπτας γίνεται εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν, ἔναντι ὑπογραφῆς, ὑπὸ τῶν τηλεγραφικῶν διανομέων. Ἐὰν ὁ παραλήπτης ἔχῃ καταθέσει σχετικὴν δήλωσιν, εἶναι δυνατὸν ὁ διανομεὺς νὰ ῥίψῃ τὰ δι' αὐτὸν προοριζόμενα τηλεγραφήματα, ἐν ἀπουσίᾳ του, εἰς τὸ γραμματοκιβώτιον αὐτοῦ, ἄλλως δέον ὁ διανομεὺς ν' ἀφήσῃ εἰδοποιητήριον. Ἐν περιπτώσει μὴ ἐπιδόσεως τοῦ τηλεγραφήματος εἰς τὸν παραλήπτην διά τινα ἀποχρῶντα λόγον (ἄγνωστος διαμονή, ἀπουσία, κ.τ.λ.), τὸ γραφεῖον προορισμοῦ εἰδοποιεῖ δι' ὑπηρεσιακοῦ τηλεγραφήματος τὸ γραφεῖον ἀποστολῆς καὶ δι' αὐτοῦ τὸν ἀποστολέα περὶ τῆς μὴ ἐπιδόσεως τοῦ τηλεγραφήματος, ἀναφέρον καὶ τοὺς λόγους αὐτῆς. Λ. Ν. Κ.

τηλεγραφητὴς (ὁ)· ὁ γινώσκων τὴν τέχνην τοῦ τηλεγραφεῖν, ὁ διὰ τῆς τηλεγραφικῆς μηχανῆς μεταβιβάζων καὶ δεχόμενος τηλεγραφήματα· || βαθμὸς τῆς τηλεγραφικῆς ἱεραρχίας.

— *[Ἐγκυκλ.] Τηλεγραφητὴς* καλεῖται παρ' ἡμῖν ὁ ὑπάλληλος τῆς διευθύνσεως Τ. Τ. Τ. τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνίας ἢ τηλεγραφικῆς ἑταιρείας, ὁ χειριζόμενος τὰ τηλεγραφικὰ μηχανήματα ἀποστολῆς ἢ λήψεως τηλεγραφημάτων. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ δημοσίου ὑπαλλήλου, οἱ βαθμοὶ εἶναι:

Digitized by Google

τηλεγραφητής α', β' καὶ γ' τάξεως, ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τοὺς βαθμοὺς τοῦ εἰσηγητοῦ, γραμματέως α' καὶ γραμματέως β' τῆς γενικῆς δημοσιοϋπαλληλικῆς ἱεραρχίας. Λ. Ν. Κ.

τηλεγραφία (ἡ). Τὸ μέρος τῆς ἠλεκτροτεχνίας, καὶ δὴ τῆς τεχνολογίας τῶν ἀσθενῶν ρευμάτων, τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν τηλεγράφων. Ἐπίσης διὰ τῆς λέξεως *τηλεγραφία* ἐννοεῖται καὶ ἡ τέχνη τοῦ κατασκευάζειν ἢ χειρίζεσθαι τηλεγράφους (βλ. λ. *τηλέγραφος*). Λ. Ν. Κ.

—*[Στρατ.]* Ἡ στρατιωτικὴ *τηλεγραφία*, ἐκτὸς τοῦ συστήματος Μόρς, χρησιμοποιεῖ καὶ πλεῖστα ἄλλα μέσα, ἐφευρεθέντα ἑκτοτε καὶ τελειοποιηθέντα, ὡς εἶναι τὸ τηλέφωνον, ὁ ἀσύρματος, ὁ ὀπτικὸς κ.λ.π.

Τὸ σύνολον τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουσιν εἰς τὰς διαφόρους ἀρχὰς διαρκῆ μεταξύ των ἐπικοινωνίαν ὡς οἷον τε ἀσφαλῆ καὶ ταχεῖαν, ἀποτελεῖ σήμερον ἐν στρατῷ τὰς *διαβιβάσεις*. Αὗται ἐξασφαλίζονται εἴτε δι' ἐμψύχων ὀργάνων, π. χ. τῶν δρομέων, ἐφίππων, ποδηλατῶν, περιστερῶν κ.λ.π., εἴτε διὰ μηχανικῶν μέσων, ὑποδιαιρουμένων εἰς ἠλεκτρικά, ὀπτικὰ καὶ ἀκουστικά. Ἐκ τούτων τὰ ἠλεκτρικὰ μέσα περιλαμβάνουσι τὸν ἐνσύρματον καὶ ἀσύρματον τηλέγραφον, ὡς καὶ τὸ ἐνσύρματον καὶ ἀσύρματον τηλέφωνον. Τὰ ὀπτικὰ μέσα περιλαμβάνουσι μηχανήματα ὀπτικῆς τηλεγραφίας καὶ τοιαῦτα ὀπτικῆς σηματοδοσίας, τὰ τελευταῖα διακρινόμενα ἐκ τῶν τῆς ὀπτικῆς τηλεγραφίας κυρίως ἐκ τοῦ ὅτι ἡ φωτεινὴ πηγή των, ἠλεκτρικὴ οὖσα, ἀνάπτεται καὶ σβέννυται, μὴ παρέχουσα συνεχὲς φῶς διακοπτόμενον διὰ διαφράγματος κινητοῦ, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν ὀπτικὴν τηλεγραφίαν. Ὁμοίως τὰ ὀπτικὰ μέσα περιλαμβάνουσι διάφορα πυροτεχνήματα, ἤτοι φωτοβολίδας καὶ βεγγαλικὰ φῶτα, πλαίσια, ἤτοι τεμάχια ὀθόνης διαφόρων διαστάσεων καὶ σχημάτων, ὡς καὶ τὰ διὰ τῶν βραχιόνων γινόμενα σήματα. Τέλος, εἰς τὰ ἀκουστικὰ μέσα ὑπάγονται αἱ σάλπιγγες, αἱ σειρῆνες κ.λ.π. Τὸ προσωπικὸν τὸ ὡρισμένον διὰ τὰς διαβιβάσεις ἐν τῷ ἡμετέρῳ στρατῷ ἀνήκει κυρίως εἰς τὸ ὅπλον τοῦ μηχανικοῦ, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ εἰδικότητα, τὴν λεγομένην *τῶν τηλεγραφητῶν*. Οἱ τηλεγραφηταί, ὡς εἰδικότης στρατιωτική, ἀναφέρονται ἀπὸ τοῦ 1885, ὁπότε συνεκροτήθη καὶ ὁ πρῶτος λόχος τηλεγραφητῶν, ἀποτελέσας τὸν 5ον λόχον τοῦ ἑνὸς τῶν δύο ταγμάτων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ μοναδικὸν τότε σύνταγμα μηχανικοῦ. Κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ στρατοῦ τοῦ 1887 ὁ λόχος τηλεγραφητῶν κατέστη ἀνεξάρτητος. Διὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ 1904 τοῦ προβλέποντος ἐν ὅλῳ τρία τάγματα μηχανικοῦ, προσετέθη ἀνὰ εἷς λόχος τηλεγραφητῶν εἰς ἕκαστον τάγμα. Διὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ 1910 συνεκροτεῖτο 1 μοῖρα τηλεγραφητῶν ἐκ 2 λόχων, διὰ δὲ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ 1912 συνεκροτεῖτο τάγμα συγκοινωνιῶν ὑπαγόμενον ὑπὸ τὸ ἕτερον τῶν δύο συνταγμάτων μηχανικοῦ καὶ ἀποτελούμενον ἐκ 2 λόχων τηλεγραφητῶν, 1 λόχου σιδηροδρόμων καὶ 1 λόχου ἀσυρμάτων καὶ ἀεροπλοΐας. Διὰ τοῦ προσωρινοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ 1913 ὠργανώθη πλῆρες σύνταγμα τηλεγραφητῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ 1917 οἱ λόχοι καὶ τὰ ἀποσπάσματα τηλεγραφητῶν τὰ μετασχόντα τῶν ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι τοῦ 1923 ἐκστρατειῶν. Μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ 1923 ἀνασυνεκροτήθη τὸ σύνταγμα τηλεγραφητῶν. Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ στρατοῦ τοῦ 1926 προέβλεπεν 1 σύνταγμα τηλεγραφητῶν, ὡς καὶ 2 ἴλας τηλεγραφητῶν, μίαν κατὰ μεραρχίαν ἱππικοῦ. Διὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ 1929 προεβλέπετο 1 σύνταγμα τηλεγραφητῶν καὶ 2 τμήματα τηλεγραφητῶν τῶν δύο ἰλῶν μηχανικοῦ. Διὰ τοῦ σήμερον ἐν ἰσχύϊ ὀργανισμοῦ προβλέπεται 1 σύνταγμα τηλεγραφητῶν μὲ ἕδραν τὰς Ἀθήνας καὶ 1 τμῆμα τηλεγραφητῶν τῆς ἴλης μηχανικοῦ μὲ ἕδραν τὴν Λάρισαν.

Ἡ χρησιμοποίησις τῶν διαφόρων μέσων τῆς στρατιωτικῆς τηλεγραφίας γίνεται κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τῶν τηλεγραφητῶν, ἀποτελούντων ἰδιαιτέραν κατηγορίαν ἢ εἰδικότητα ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν στρατιωτῶν τοῦ μηχανικοῦ. Οὗτοι ἀσχολοῦνται μὲ τὰς διαβιβάσεις τῶν μεγάλων μονάδων ἐν ἐκστρατείᾳ. Διὰ τὰς διαβιβάσεις ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν μικροτέρων μονάδων τῶν διαφόρων ὅπλων (συντάγματα, τάγματα κλπ.) χρησιμοποιεῖται εἰδ κευμένον προσωπικὸν ἐκ τῶν ὅπλων τούτων. Οἱ τηλεγραφηταί, ἀναλόγως τῆς εἰδικότητός των, διακρίνονται κατ' ἀρχὴν εἰς κυρίως *τηλεγραφητάς*, *ραδιοτηλεγραφητὰς* καὶ *περιστεροκόμους*. Ἐκ τούτων οἱ κυρίως τηλεγραφηταὶ ὑποδιαιροῦνται εἰς τηλεγραφητὰς *ἐγκαταστάσεως*, τηλεγραφητὰς *ἐκμεταλλεύσεως* καὶ *ἠλεκτροτεχνίτας*. Οἱ ραδιοτηλεγραφηταὶ ὑποδιαιροῦνται εἰς *ἠλεκτρολόγους*, *ἠλεκτρομηχανουργοὺς* καὶ *ἐκμεταλλευτὰς - ραδιογωνιομέτρας*. Ζ. Ν.

— **τηλεγραφία ἀσύρματος** *[Φυσ. Μηχαν.]*· βλ. λ. *ἀσύρματος*.

τηλεγραφικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τηλεγραφίαν ἢ τὸν τηλέγραφον: «τηλεγραφικὴ συγκοινωνία», «τηλεγραφικὸς ὑπάλληλος», «τηλεγραφικὴ συνεννόησις».—Ἐπίρρ. **τηλεγραφικῶς**.

—**τηλεγραφικὰ τέλη**. Καλοῦνται οὕτω τὰ διὰ τὴν διαβίβασιν τῶν τηλεγραφημάτων καταβαλλόμενα εἰς τὰς τηλεγραφικὰς ὑπηρεσίας χρηματικὰ ποσά. Τὰ ποσὰ ταῦτα κυμαίνονται ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λέξεων τοῦ τηλεγραφήματος, τῆς ἀποστάσεως καὶ τοῦ τρόπου διαβιβάσεως αὐτοῦ. Τὰ εἰσπραττόμενα τέλη, ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ τηλεγράφημα θὰ χειρισθῇ ὑπὸ πλειοτέρων τῆς μιᾶς τηλεγραφικῶν ὑπηρεσιῶν, κατανέμονται μεταξὺ των ἐπὶ τῇ βάσει προϋπαρχουσῶν σχετικῶν συμφωνιῶν καὶ συμβάσεων. Λ. Ν. Κ.

— **τηλεγραφικὴ διανομή**. Τὸ σύνολον τῶν ὑπηρεσιῶν τηλεγραφικῆς τινος ὀργανώσεως, ὅπερ ἐπιφορτίζεται μὲ τὴν ἐκ τοῦ τηλεγραφείου εἰς τοὺς παραλήπτας διανομὴν τῶν τηλεγραφημάτων. Ἡ διανομὴ ἐνεργεῖται ὑπὸ τῶν *τηλεγραφικῶν διανομέων*. Λ. Ν. Κ.

— **Τηλεγραφικὴ Διεθνὴς Ἕνωσις**. Διεθνὴς ὀργανισμός, σκοπὸν ἔχων τὴν διὰ μέτρων κοινῆς ἀποδοχῆς ρύθμισιν καὶ ὁμαλωτέραν διεξαγωγὴν τῆς διεθνοῦς τηλεγραφικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ἀνταποκρίσεως. Ἡ *Δ. Τ. Ε.* ἱδρύθη τῷ 1865 κατὰ τὸ διεθνὲς τηλεγραφικὸν συνέδριον τῶν Παρισίων, συνταχθέντος τότε τοῦ πρώτου σχετικοῦ κανονισμοῦ καὶ τῆς πρώτης διεθνοῦς τηλεγραφικῆς συμβάσεως. Ἀπεφασίσθη τότε ἡ ἀνὰ πενταετίαν ἀναθεώρησις καὶ ἀναπροσαρμογὴ αὐτῶν. Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν διάστημα συνεκλήθησαν ἕνδεκα συνέδρια, ὧν τὸ τελευταῖον τῷ 1928 ἐν Βρυξέλλαις, μετασχόντων ἑβδομήκοντα τεσσάρων κρατῶν. Ἡ *Δ.Τ.Ε.* ἔχει μόνιμον γραφεῖον ἐν Βέρνῃ συλλέγον πληροφορίας, δημοσιεῦον πίνακας καὶ ἐν γένει προπαρασκευάζον τὰ ἑκάστοτε συνέδρια. Λ Ν.Κ.

— **τηλεγραφικοὶ ἱστοὶ** (*στῦλοι*). Οἱ ξύλινοι ἢ δικτυωτοὶ σιδηροῖ φορεῖς τῶν ἐναερίων τηλεγραφικῶν γραμμῶν (βλ. λ. *γραμμὴ* *[Ἠλεκτροτεχν.]* καὶ *[Στρατιωτ. Τηλεγρ.]*). Λ. Ν. Κ.

— **τηλεγραφικοὶ ὑπάλληλοι**. Οἱ ὑπάλληλοι ὀργανώσεώς τινος οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἐν γένει διεξαγωγὴν τῆς τηλεγραφικῆς ὑπηρεσίας. Παρ' ἡμῖν οἱ τηλεγραφικοὶ ὑπάλληλοι διακρίνονται εἰς τοὺς *δημοσίους* τοιούτους (ὑπουργείου Συγκοινωνίας, διεύθυνσις Τ.Τ.Τ.) καὶ εἰς τοὺς τοῦ λεγομένου *ἀγγλικοῦ τηλεγράφου* (ἤτοι τῆς ἐπὶ συμβάσει μὲ τὸ κράτος διατελούσης τηλεγραφικῆς ἑταιρίας Eastern Telegraph Co).

Οἱ δημόσιοι τηλεγραφικοὶ ὑπάλληλοι διακρίνονται εἰς τοὺς *τηλεγραφητὰς* (βλ. λ.), ἤτοι τοὺς χειριζομένους τὰ μηχανήματα, τοὺς *τεχνικοὺς* (*μηχανικούς*), ἤτοι τοὺς μελετῶντας, ἐγκαθιστῶντας καὶ συντηροῦντας τὰ τηλεγραφικὰ συστήματα, καὶ τοὺς *διοικητικούς*, ἀσκοῦντας γενικῆς φύσεως ὑπηρεσίαν. Λ. Ν. Κ.

—**τηλεγραφικὸς κῶδιξ**. Λεξικὸν κρυπτογραφικόν, δι' οὗ γίνεται ἡ κρυπτογράφησις καὶ ἀποκρυπτογράφησις τῶν *τηλεγραφημάτων* (βλ λ. *κρυπτογραφία*).

τηλέγραφος (ὁ)· τὸ μέσον, ἡ συσκευή, δι' ἧς μεταβιβάζεται τὸ περιεχόμενον κειμένου τινὸς εἰς οἱασδήποτε ἀποστάσεις αὐτοστιγμεί: «τηλέγραφος ἠλεκτρικός, — ἀσύρματος, — ὀπτικός», «σύρμα τηλεγράφου» || καθόλου, ἡ ὀργάνωσις τῆς τηλεγραφικῆς συγκοινωνίας: «**ὁ ἑλληνικὸς —, ὁ ἀγγλικὸς τηλέγραφος**».

— *[Ἠλεκτρ.]* **Τηλέγραφος καὶ τηλεγραφία ἐνσύρματος**. Καλεῖται τηλέγραφος τὸ σύνολον τῶν ὀργάνων καὶ ἐγκαταστάσεων τῶν χρησιμοποιουμένων διὰ τὴν εἰς ἀπόστασιν ταχεῖαν διαβίβασιν τῶν διανοημάτων τῶν ἀνθρώπων. Ἂν καὶ ἡ λέξις ὑποδηλοῖ ὅτι ἡ λῆψις τῶν διαβιβαζομένων διανοημάτων γίνεται γραπτῶς, ἐν τούτοις ἐχρησιμοποιήθη εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς (πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου) κατὰ τὴν διὰ σημάτων διαβίβασιν εἰδήσεων, ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων τηλεγράφων (ὡς π. χ. αἱ μεταβιβάζουσαι ἐκ τῆς γεφύρας πλοίου τινὸς τὰς διαταγὰς τοῦ πλοιάρχου εἰς τὸ μηχανοστάσιον). Γενικῶς ὅμως, ὅταν ἡ χρῆσις τῶν λέξεων τηλέγραφος καὶ τηλεγραφία γίνεται ἄνευ ἐπιθέτου τινός, ὑπονοεῖται πάντοτε ὅτι πρόκειται περὶ ὀργάνων καὶ συστημάτων λειτουργούντων δι' ἠλεκτρισμοῦ, ἀδιάφορον ἂν ἡ λῆψις γίνεται διὰ κατ' εὐθεῖαν καταγραφῆς τῶν ψηφίων, διὰ συμβολικῆς καταγραφῆς ἢ τέλος διὰ συμβολικῶν ἤχων ἀκουστικῶς.

Διακρίνομεν δύο μεγάλας κατηγορίας τηλεγράφων: τὸν *ἐνσύρματον*, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ διαβίβασις γίνεται δι' ἐπιγείου, ὑπογείου ἢ ὑποβρυχίου μεταλλικοῦ ἀγωγοῦ, καὶ τὸν *ἀσύρματον* τηλέγραφον, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ διαβίβασις γίνεται διὰ τῶν ἑρτζιανῶν κυμάτων καὶ τοῦ ὑποθετικοῦ τούτων φορέως, τοῦ αἰθέρος. Περὶ τοῦ δευτέρου εἴδους τηλεγράφου (βλ. λ. *ἀσύρματος* (τόμ. ΣΤ', σελ. 1 α).

Ἱστορικὴ ἀνασκόπησις. Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ παρ' ὅλων τῶν λαῶν εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως διαβιβάσεως σπουδαίων ἀγγελιῶν. Ἡ συνεννόησις αὕτη, ὑπὸ τὸ γενικώτερον ὄνομα τηλεπικοινωνία, ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν ἀρχῇ διὰ στρατιωτικὰς μόνον ἀνάγκας. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐχρησιμοποίησαν ὡς μέσα τηλεπικοινωνίας εἰς τὰς πολεμικάς των ἐπιχειρήσεις τοὺς πυρσούς, τοὺς ὁποίους ἤναπτον εἰς τὰς κορυφὰς ὀρέων ἢ πύργων, θεωροῦντες ὡς ἐφευρέτην τοῦ μέσου τούτου τὸν υἱὸν τοῦ Ναυπλίου Παλαμήδην. Τούτων ἐφαίνοντο μακρόθεν τὴν μὲν ἡμέραν οἱ καπνοί, τὴν δὲ νύκτα αἱ λάμψεις. Ὁ Ἀγαμέμνων διὰ τοῦ μέσου τούτου ἀνήγγειλε τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας εἰς τὴν σύζυγόν του Κλυταιμήστραν, τόσον δὲ ὁ Ἡρόδοτος ὅσον καὶ ὁ Ὅμηρος ἀναφέρουσι τὴν χρῆσιν τοῦ μέσου τούτου πρὸς μετάδοσιν σπουδαίων πολεμικῶν γεγονότων. Ἐκτὸς τοῦ ἀρχεγόνου τούτου διὰ πυρσῶν συστήματος, τοῦ τῶν φρυκτῶν, οἱ Ἕλληνες ἐχρησιμοποίησαν καὶ ἄλλα, ὡς τὸ τῆς ἀνακλάσεως τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐπὶ τῶν ἀσπίδων, τὸ ἀποτελοῦν ἴσως τὸν πρόδρομον τοῦ σημερινοῦ ἡλιογράφου, τὸ διὰ δοχείων πλήρων ὕδατος περιγραφόμενον ὑπὸ Αἰνείου τοῦ Τακτικοῦ, ὡς καὶ τὸ διὰ πυρσῶν ὁμοίως λειτουργοῦν σύστημα, τὸ ἐφευρεθὲν καὶ τελειοποιηθὲν παρὰ τῶν Ἀλεξανδρινῶν μηχανικῶν Κλεοξένου καὶ Δημοκλείτου.

Ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ Πέρσαι ἐχρησιμοποίουν τὴν τηλεπικοινωνίαν, οἱ δὲ Σῖναι οὐδόλως ὑστέρησαν εἰς τοῦτο καίοντες ρητινώδεις οὐσίας ἐφ' ὑψηλῶν καταφανῶν σημείων. Τοὺς πυρσοὺς ἐπίσης ἐχρησιμοποίουν καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐν εὐρείᾳ κλίμακι ὡς καὶ οἱ Γαλάται κατὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις αὐτῶν.

Οἱ Βυζαντινοὶ δὲν ἐτελειοποίησαν τὰ ἤδη γνωστὰ συστήματα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἔπραξαν οὔτε οἱ ἄλλοι λαοὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν Ἀναγέννησιν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διάφοροι σημαῖαι καὶ φανοὶ ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς διάκρισιν τῶν στρατιωτικῶν τμημάτων. Οὐχ ἧττον ἡ ἀνακάλυψις τῶν πυροβόλων ὅπλων εἶχε σημαντικήν τινα ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς τηλεπικοινωνίας. Ἡ χρῆσις τῶν ὅπλων πρὸς συνεννόησιν μνημονεύεται ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὁ Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Amontons προέτεινε τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ τηλεσκοπίου διὰ τὴν ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως πρόσβλεψιν τῶν πρωτογόνων τότε συνδυασμῶν ὀπτικῶν σημάτων, πραγματικοὶ ὅμως σκαπανεῖς ἑνὸς πρακτικῶς ἐφαρμοσίμου συστήματος τηλεγράφου, ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν τούτου ἔννοιαν, ὑπῆρξαν οἱ Γάλλοι ἀδελφοὶ Σὰπ (Chappe), καὶ δὴ ὁ ἐκ τούτων Κλαύδιος. Οὗτοι κατώρθωσαν τὴν 12 Ἰουλίου 1793 νὰ κάμουν ἐλευθέραν ἐπίδειξιν τῆς λειτουργίας τοῦ μηχανήματός των ὀπτικοῦ τηλεγράφου, τῆς ἐπιδείξεως δὲ ταύτης στεφθείσης ὑπὸ ἐπιτυχίας ἐγένετο ἡ πρώτη τηλεγραφικὴ ἀνταπόκρισις μεταξὺ Παρισίων—Λίλλης κατ' Αὔγουστον 1793.

Καταδειχθεισῶν τότε τῶν πολλαπλῶν ἀναγκῶν τοῦ τηλεγράφου καὶ τῶν πλεονεκτημάτων αὐτοῦ ἰδίᾳ διὰ τὴν διοικητικὴν καὶ στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τοῦ κράτους, ἐγκατεστάθη ἐν Γαλλίᾳ πληθὺς σταθμῶν ὀπτικοῦ τηλεγράφου Chappe, ἐξυπηρετούντων τόσον καλῶς τὰς τότε ἀπαιτήσεις τῆς χώρας, ὥστε νὰ καθυστερήσῃ ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη ἡ ἐν Γαλλίᾳ εἰσαγωγὴ τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐφευρεθέντος ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου Μόρς.

Ἐν τούτοις ὁ τηλέγραφος, ὅπως σήμερον γενικῶς τὸν ἀντιλαμβανόμεθα, δὲν κατέστη δυνατὸν ν' ἀναπτυχθῇ παρὰ μόνον κατόπιν τῆς ἐφευρέσεως καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ δυναμικοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Πρὸ αὐτοῦ πολλοὶ ἐσκέφθησαν νὰ χρησιμοποιήσουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνεπιτυχῶς τὸν στατικὸν ἠλεκτρισμόν. Ἡ παλαιοτέρα ἴσως ἰδέα χρησιμοποιήσεως αὐτοῦ εἶναι ἡ ὑπό τινος ἀνωνύμου Ἄγγλου συγγραφέως (πιθανῶς τοῦ χειρουργοῦ Charles Morrison) ριφθεῖσα ἰδέα δι' ἐπιστολῆς του δημοσιευθείσης ἐν τῷ φιλοσοφικῷ περιοδικῷ «Scots Magazine» (τόμ. XV, σ. 73, 1753), δι' ἧς οὗτος προτείνει τὴν χρησιμοποίησιν διὰ τηλεαγγελτικοὺς σκοποὺς τῆς πρὸ ὀλίγου γνωσθείσης ἀνακαλύψεως τῶν Stephen Gray καὶ Granville Wheeler, καθ' ἣν τὸ σημεῖον τῆς ἐκφορτίσεως λουγδουνικῆς τινος λαγήνου δύναται νὰ μεταφερθῇ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν διά τινος καλῶς μεμονωμένου ἀγωγοῦ. Παραλλαγὴν τούτου προέτεινεν ὁ Γάλλος Le Sage τριάκοντα ἔτη βραδύτερον, ὡς καὶ ὁ Γάλλος Lomond.

Ἐπὶ τῆς ἰδίας περίπου ἀρχῆς ἐστηρίζοντο τὰ ὑπὸ τῶν Reiser, Donsilva, Cavallo (τηλέγραφος διὰ σπινθήρων φωτιζόντων ὡρισμένον ἑκάστοτε γράμμα φωτεινοῦ πίνακος) προταθέντα συστήματα, ὡς καὶ τὸ πραγματοποιηθὲν σύστημα τηλεγράφου δι' ἕλξεως σφαιριδίου, ὑπόδειγμα τοῦ ὁποίου ὑπάρχει, λειτουργοῦν εἰσέτι, εἰς τὸ ἐν Λονδίνῳ μουσεῖον Βικτωρίας καὶ Ἀλβέρτου.

Περὶ τὸ τέλος τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ὁ Galvani καὶ ὁ Volta ἐξετέλεσαν πειράματα, ἅτινα ἐπέφεραν ἐπανάστασιν εἰς τὰς μέχρι τότε κρατούσας ἰδέας περὶ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ.

Τῷ 1786 ὁ Galvani τυχαίως ἀνεκάλυψεν ὅτι ἦτο δυνατὴ ἡ παραγωγὴ συνεχοῦς ἠλεκτρικῆς ἐκφορτίσεως, ἤτοι συνεχοῦς ρεύματος, ὅταν ἐφέροντο εἰς ἐπαφὴν δύο διαφορετικὰ μέταλλα μὲ ὑδαρὰν διά-

Digitized by Google

λυσιν ὀξέων ἢ ἁλάτων, ὡς π. χ. εἶναι οἱ ζωϊκοὶ ἱστοί. Τοῦτο ὡδήγησε τὸν Volta τῷ 1800 εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς ὁμωνύμου στήλης, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τόσων ἠλεκτρικῶν ἐφευρέσεων. Τῷ 1805 ὁ Salva ἀπέδειξε πρακτικῶς ὅτι ὁ δυναμικὸς ἠλεκτρισμὸς ἦτο τὸ καλύτερον μέσον διὰ τὴν εἰς μεγάλην ἀπόστασιν διαβίβασιν συμβολικῶν σημάτων, χρησιμοποιήσας τὰς τότε μόλις γνωσθείσας ὑπὸ τῶν Nicholson καὶ Carlisle ἠλεκτρολυτικὰς ἰδιότητας τοῦ ρεύματος.

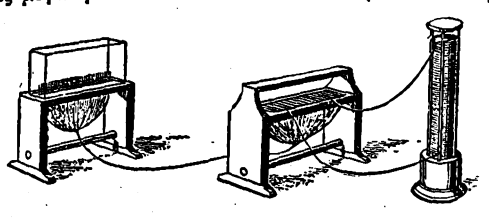

Σχ. 1. *Ὑπόδειγμα ἠλεκτρολυτικοῦ τηλεγράφου τοῦ Soemmering.*

Τελειότερα ὑποδείγματα ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου παρουσίασε τῷ 1809 ὁ Γερμανὸς Soemmering καὶ οἱ Ἄγγλοι Coxe (1816) καὶ Dyer (1828). Ἀκόμη ὅμως δὲν εἶχεν εὑρεθῆ ἡ ἀρχὴ ἐφ᾽ ἧς στηριζόμενον θὰ ἠδύνατο νὰ κατασκευασθῇ ἓν πρακτικῶς ἐφαρμόσιμον τηλεγραφικὸν σύστημα. Τῷ 1819 ὁ Oersted ἀνεκάλυψε τὴν ἀρχὴν τοῦ ἠλεκτρομαγνητισμοῦ, ἐφ᾽ ἧς στηριζόμενος ὁ Ampère τῷ 1820 προέτεινε τὴν κατασκευὴν τηλεγραφικοῦ συστήματος ἔχοντος 26 μεμονωμένους ἀπ᾽ ἀλλήλων καὶ τῆς γῆς ἀγωγούς, ἕκαστον ἀντιστοιχοῦντα εἰς ἓν γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου καὶ ἐκτρέποντα, διὰ χειρισμοῦ κλειδὸς ἐκ τῆς ἀφετηρίας, ἰδίαν μαγνητικὴν βελόνην εἰς τὸ τέρμα τῆς γραμμῆς. Τὸ σύστημα, λόγῳ τοῦ πολυπλόκου αὐτοῦ, δὲν ἔτυχε πρακτικῆς ἀφαρμογῆς.

Τῷ 1825 ὁ Ἄγγλος Sturgeon, βασιζόμενος εἰς τὰς μαγνητικὰς ἰδιότητας τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, κατεσκεύασε τὸν πρῶτον ἠλεκτρομαγνήτην. Τῷ 1831 ὁ Henry, ἐν Ἀμερικῇ, προέτεινε τὴν χρησιμοποίησιν ἠλεκτρομαγνήτου, ὅστις δι᾽ ἕλξεως τοῦ ὁπλισμοῦ του, διὰ διαβιβάσεως ρεύματος ἐξ ἀποστάσεως, θὰ ἔπληττε κώδωνα εἰς ἑκάστην διέλευσιν ρεύματος. Διὰ χρησιμοποιήσεως καταλλήλου κώδωνος θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ συμβολικὴ ἀποστολὴ ψηφίων τοῦ ἀλφαβήτου. Τέλος, τῷ 1831, ὁ Ἀμερικανὸς ζωγράφος Μὸρς (Morse), ὅστις θεωρεῖται ὁ πραγματικὸς ἐφευρέτης τοῦ ἠλεκτρικοῦ καταγραφικοῦ τηλεγράφου, συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ. Εἰς τὸν Μὸρς ἡ ἀρχὴ τοῦ ἠλεκτρομαγνήτου τοῦ φέροντος πυρῆνα ἐκ μαλακοῦ σιδήρου ἐνέπνευσε τὴν σκέψιν ὅτι ἠλεκτρομαγνήτης τις, ἀποτελῶν μέρος ἠλεκτρικοῦ κυκλώματος κλειομένου διά τινος πλήκτρου ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως, θὰ εἷλκε τὸν ὁπλισμόν του, ἐφ᾽ ὅσον τὸ κύκλωμα θὰ ἔμενε κλειστόν, δηλαδὴ ὅτι ὁ ρυθμὸς τοῦ χειρισμοῦ τοῦ πλήκτρου θὰ ἐπανελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ ὁπλισμοῦ τοῦ ἠλεκτρομαγνήτου. Εἰς τὸν ὁπλισμὸν θὰ προσήρτα γραφίδα καταγράφουσαν, ἀναλόγως τοῦ χειρισμοῦ τοῦ πλήκτρου, ἐπὶ ἐξελισσομένης, δι᾽ ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ, ταινίας χάρτου τελείας . ἢ γραμμὰς —, διὰ συνδυασμοῦ τῶν ὁποίων θὰ συνετάσσετο συμβολικός τις κῶδιξ (βλ. *Μὸρς* ἀλφάβητον, τόμ. ΙΖ΄, σ. 386 β΄).

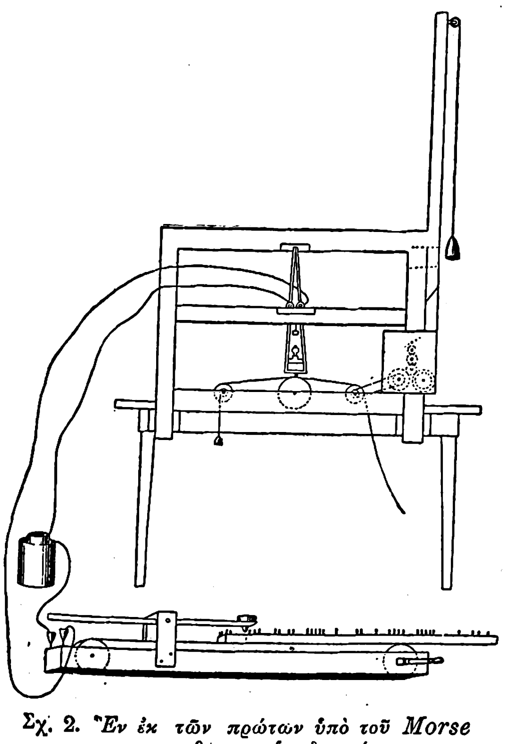

Σχ. 2. *Ἓν ἐκ τῶν πρώτων ὑπὸ τοῦ Morse κατασκευασθέντων ὑποδειγμάτων.*

Τρία ἔτη διέρρευσαν ἕως ὅτου ἡ μὲ τὰ σημερινὰ τεχνικὰ μέσα ἁπλουστάτη ἰδέα κατορθωθῇ νὰ τεθῇ ὑπὸ τοῦ Μὸρς εἰς πρακτικὴν ἐφαρμογήν. Τῷ 1834 παρουσίασεν οὗτος τὸ πρῶτον ὑπόδειγμα τηλεγράφου του, ἐκτεθὲν διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ν. Ὑόρκης τῷ 1835 Διεγείρας οὕτω τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Gole καὶ Vail, ἐπέτυχε τὴν ὑλικὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν πρὸς περαιτέρω πειραματισμὸν καὶ διάδοσιν τοῦ συστήματός του. Τῷ 1838 ὁ Μὸρς ἐζήτησε προνόμιον εὑρεσιτεχνίας, ὅπερ τῷ παρεχωρήθη τῷ 1848. Τῷ 1838 ὅμως ἐπέτυχε τὴν διάθεσιν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς χρηματικοῦ τινος ποσοῦ διὰ πειραματισμοὺς καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς πρώτης τηλεγραφικῆς γραμμῆς μήκους 40 μιλίων μεταξὺ Οὐάσιγκτων καὶ Βαλτιμόρης.

Ἡ ἐγκατάστασις παρεδόθη τῷ 1839 εἰς κοινὴν χρῆσιν, ἀλλὰ καίτοι ἡ κολοσσιαία αὐτῆς σημασία διὰ τὸ κράτος ἐγένετο φανερά, ἐν τούτοις τοῦτο ἠρνήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐπιχείρησιν, ἐκτιμῆσαν κακῶς ὅτι αἱ δαπάναι δὲν θὰ ἐκάλυπτον τὰ ἔξοδα. Ὁ Μὸρς ἀνέλαβε μόνος πλέον τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀναγκαίων κεφαλαίων καὶ τῷ 1844 συνέστη ἑταιρεία, ἐγκαταστήσασα τὸ σύστημα μεταξὺ Νέας Ὑόρκης—Οὐάσιγκτον—Βαλτιμόρης. Ἔκτοτε ἡ διάδοσις τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου Μὸρς ὑπῆρξε ταχυτάτη. Τῷ 1851 πεντήκοντα ἑταιρεῖαι, ἐκμεταλλευόμεναι τὰ προνόμια Μόρς, εἰργάζοντο ἐν Ἀμερικῇ, τῷ δὲ 1861 ἡ ἐφεύρεσις εἰσήχθη καὶ ἐν Εὐρώπῃ.

Αἱ διαρκῶς αὔξουσαι ἀπαιτήσεις ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ τηλεγράφου ὡδήγησαν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ταχυτέρων συστημάτων ἐκτυπούντων κατ᾽ εὐθεῖαν τὰ ψηφία τοῦ ἀλφαβήτου ἐπὶ ταινίας χάρτου ἄνευ μεσολαβήσεως συμβολικοῦ κώδικος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος παρουσιάσθησαν τὰ συστήματα Hughes, Baudot καὶ ἄλλα τινὰ ἐκτυποῦντα κατ᾽ εὐθεῖαν ψηφία τοῦ ἀλφαβήτου. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Κ΄ αἰῶνος παρουσιάσθησαν τὰ αὐτόματα συστήματα Creed, Murray, Siemens κτλ., κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη τὰ *τηλέτυπα*, ἤτοι τηλεγραφικαὶ συσκευαί, ὧν ὁ χειρισμὸς εἶναι ἁπλούστατος, γινόμενος ὡς ὁ τῶν πλήκτρων γραφομηχανῆς.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἀποδόσεως καὶ ταχύτητος μεταδόσεως ἐπετεύχθη, ἀντὶ τῶν δεκαπέντε λέξεων κατὰ 1΄, ἃς δύναται νὰ μεταβιβάζῃ τὸ ἁπλοῦν σύστημα Μόρς, νὰ διαβιβάζωνται πεντακόσιαι λέξεις καὶ ἄνω κατὰ 1΄.

Τὰ σήμερον ἐν χρήσει τηλεγραφικὰ συστήματα. *Μέρη μιᾶς τηλεγραφικῆς ἐγκαταστάσεως.* Τὰ μέρη μιᾶς τηλεγραφικῆς ἐγκαταστάσεως εἶναι τὰ ἑξῆς: ἡ γραμμή, ἡ πηγὴ τοῦ ρεύματος, τὰ διάφορα ἐξαρτήματα καὶ τὰ μηχανήματα πομποῦ καὶ δέκτου, ἅτινα ἀποτελοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μίαν μονάδα, χαρακτηρίζοντα τὸ τηλεγραφικὸν σύστημα.

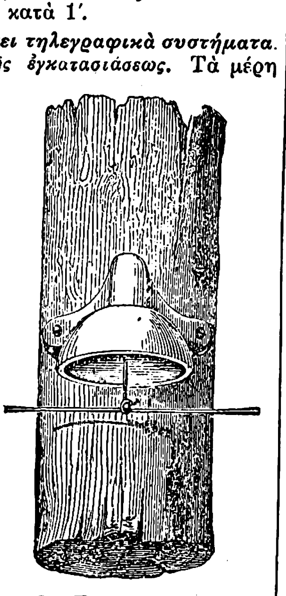

Σχ. 3. *Ἐναέριοι τηλεγραφικαὶ γραμμαί.*

α) *Γραμμή*. Ἀποτελεῖται γενικῶς ἐξ ἑνὸς μεμονωμένου ἀπὸ τῆς γῆς ἀγωγοῦ δι᾽ ἕκαστον τηλεγραφικὸν κύκλωμα, ἡ δὲ γῆ παρέχει τὸν ἕτερον ἀγωγόν, ἵνα τὸ κύκλωμα τοῦτο εἶναι κλειστὸν μεταξὺ πηγῆς, συσκευῶν, γραμμῆς καὶ γῆς. Ὁ ἀγωγός, ὁ ἀποτελῶν τὴν γραμμήν, τοποθετεῖται προκειμένου περὶ συνήθων γραμμῶν ξηρᾶς γυμνὸς ἐπὶ μονωτήρων φερομένων ἐπὶ ξυλίνων ἱστῶν. Ὡς ὑλικὸν γραμμῆς ἄλλοτε ἐχρησιμοποιεῖτο γαλβανισμένος σίδηρος, ὅστις ὅμως, λόγῳ τῆς ηὐξημένης ἀντιστάσεώς του, ὡς καὶ τῶν μαγνητικῶν του ἰδιοτήτων, αἵτινες εἰς μικτὰ δίκτυα τηλεφωνίας καὶ τηλεγραφίας ἄγουν εἰς δυσκολίας τινάς, ἔπαυσε σήμερον χρησιμοποιούμενος, ἀντ᾽ αὐτοῦ δὲ χρησιμοποιεῖται, ὡς ἄλλως τε δι᾽ ὅλας τὰς ἠλεκτρικὰς διοχετεύσεις, γενικῶς ὁ χαλκός. Πλέον περιποιημέναι τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ φέρονται ἐντὸς καλωδίων μετὰ μολυβδίνου μανδύου ἐναερίως ἢ ὑπογείως. Τέλος διὰ τηλεγραφικὰς ἐπικοινωνίας μεταξὺ μερῶν χωριζομένων ὑπὸ θαλάσσης χρησιμοποιοῦνται ὑποβρύχια καλώδια (βλ. λ. *καλώδιον*, τόμ. ΙΓ΄, σελ. 620 γ΄ καὶ *γραμμή*, τ. Η΄, σελ. 692 γ΄).

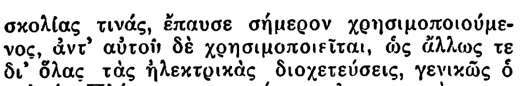

Σχ. 4. *Ἕνωσις τηλεγραφικῶν καλωδίων.*

β΄) *Πηγαὶ ρεύματος*. Δεδομένου ὅτι ἅπαντα τὰ τηλεγραφικὰ συστήματα ἀπαιτοῦν συνεχὲς ρεῦμα διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν, τοῦτο παρέχεται εἴτε ὑπὸ πρωτογενῶν στοιχείων (ὑγρῶν ἢ ξηρῶν), εἴτε ὑπὸ συσσωρευτῶν, εἴτε τέλος ὑπὸ μονάδων μετασχηματισμοῦ τοῦ ρεύματος τῶν δικτύων φωτισμοῦ καὶ κινήσεως τῶν πόλεων.

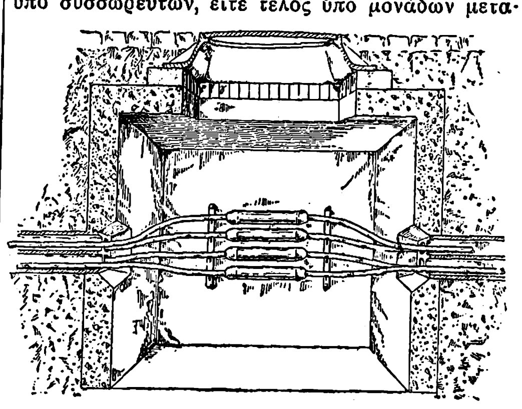

Σχ. 5. *Ὀχετοὶ καὶ φρεάτιον ἐπισκέψεως τηλεγραφικῶν καλωδίων.*

γ΄) *Βοηθητικαὶ συσκευαί*. Αἱ συσκευαὶ αὗται εἶναι συνήθως ἀσφάλειαι καὶ ἀλεξικέραυνα, σκοπὸν ἔχουσαι αἱ μὲν πρῶται νὰ προφυλάξουν τὰς ἐγκαταστάσεις ἀπὸ τυχαίας ἐπαφὰς τῶν τηλεγραφικῶν γραμμῶν μὲ τοιαύτας φερούσας ἰσχυρὰ βιομηχανικὰ ρεύματα, τὰ δὲ δεύτερα προφυλάσσουν τὰ μηχανήματα καὶ τοὺς χειριζομένους αὐτὰ ἀπὸ ρεύματα ἢ ἐκφορτίσεις ὑψηλῆς τάσεως, αἵτινες δύνανται νὰ προέλθουν ἐξ ἀτμοσφαιρικῶν ἐκκενώσεων ἢ ἐπαφῆς μὲ γραμμὰς ὑψηλῶν τάσεων. Αἱ βοηθητικαὶ αὗται συσκευαὶ φέρονται συνήθως ἐπὶ τῶν καλουμένων *κατανεμητῶν*, τοποθετουμένων παρὰ τὴν εἴσοδον τῶν τηλεγραφικῶν γραμμῶν εἰς τὸ τηλεγραφικὸν γραφεῖον.

δ΄) Αἱ τηλεγραφικαὶ συσκευαί, αἱ σήμερον γενικῶς χρησιμοποιούμεναι, εἶναι αἱ ἑξῆς:

Α) *Συστήματα διὰ κώδικος. 1) Τὸ σύστημα Μὸρς* (Morse). Ὁ πομπὸς τοῦ συστήματος Μὸρς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα πλῆκτρον διακόπτην (σχ. 6), ἐνῷ ὁ δέκτης ἀποτελεῖται ἀπὸ ἠλεκτρομαγνήτην φέροντα ὁπλισμὸν (σχ. 8), ὅστις προεκτεινόμενος καταλήγει εἰς δείκτην. Πρὸ τοῦ δείκτου τούτου ἐκτυλίσσεται, παρασυρομένη ὑπὸ χορδιζομένου ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ, ἀπὸ ρόλλου τινὸς τυλισσομένη εἰς ἕτερον τοιοῦτον, ταινία χάρτου πλάτους 10—20 χλστ. Ἄνωθεν τοῦ δείκτου ὑπάρχει λεπτὸς μελανωτήρ, τροφοδοτούμενος διὰ μελάνης ὑπὸ ἑτέ-

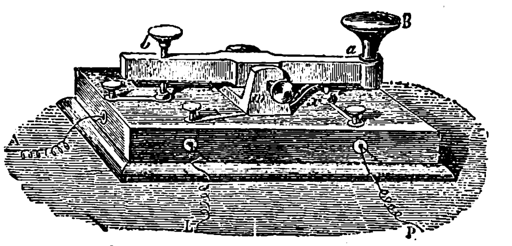

Σχ. 6. *Πομπὸς Μὸρς (χειριστήριον).*

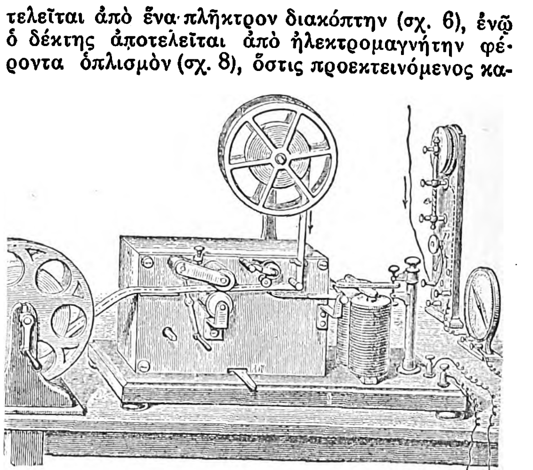

Σχ. 7. *Δέκτης Μόρς.*

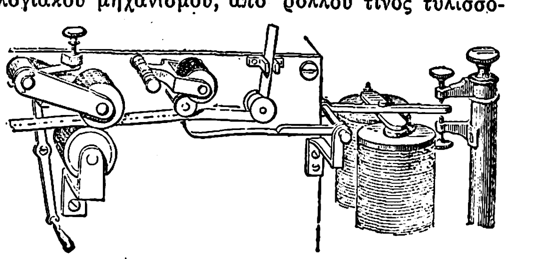

Σχ. 8. *Λεπτομέρειαι δέκτου Μόρς.*

Digitized by Google

ρου τοιούτου μεγαλυτέρου. Όταν ὁ ἠλεκτρομαγνήτης διαρρέεται ὑπὸ ρεύματος, πρᾶγμα ὅπερ θὰ συμβῇ ὅταν τὸ πλῆκτρον ἐκπομπῆς πιεσθῇ, ὁ ὁπλισμὸς ἕλκεται, ὁ δὲ δείκτης πιέζει τὴν ταινίαν ἐπὶ τοῦ μελανωτῆρος, οὕτω δὲ ἐπὶ τῆς κινουμένης ταινίας γράφεται συνεχὴς γραμμὴ μήκους ἀναλόγου πρὸς τὴν διάρκειαν πιέσεως τοῦ πλήκτρου ἐκπομπῆς.

Διὰ καταλλήλου διαρκείας χειρισμοῦ δυνάμεθα ν' ἀναγκάσωμεν τὸν μελανωτῆρα νὰ γράφῃ μίαν γραμμὴν μήκους 5—10 χλστ. ἢ μίαν στιγμήν, διὰ

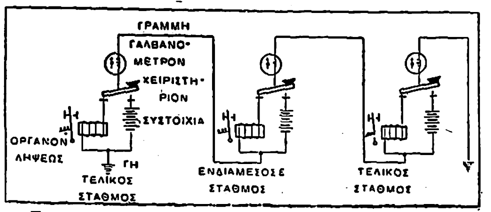

Σχ. 9. *Συνδεσμολογία Μὸρς ἁπλοῦ ρεύματος.*

καταλλήλου δὲ συνδυασμοῦ γραμμῶν καὶ στιγμῶν ἐπιτυγχάνεται τὸ συμβολικὸν ἀλφάβητον Μόρς.

Τὸ σχ. 9 δεικνύει τὴν πλήρη συνδεσμολογίαν μεταξὺ τριῶν ἀνταποκρινομένων σταθμῶν. Καθ' ὅμοιον τρόπον εἶναι δυνατὴ ἡ συνδεσμολογία ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς ὁσωνδήποτε σταθμῶν, ὅτε ἡ προκύπτουσα διάταξις καλεῖται omnibus. Ἡ ταχύτης τοῦ συστήματος Μὸρς ἀνέρχεται εἰς 10—15 λέξεις ἀνὰ 1', ἡ δὲ ἀναγκαία ἔντασις λειτουργίας αὐτοῦ εἰς 10—15 χιλιοσταμπέρ.

Ἀκουστικὴ λῆψις διὰ βομβητοῦ. Τῷ 1844 ὁ Vail ἔκαμε τὴν ἀξιόλογον ἀνακάλυψιν ὅτι πεπειραμένος ὁπωσδήποτε τηλεγραφητὴς ἠδύνατο ν' ἀντιληφθῇ τὰ ὑπὸ τοῦ δέκτου εἰς σήματα Μὸρς καταγραφόμενα ψηφία τοῦ ἀλφαβήτου ἁπλῶς ἐκ τῶν ἤχων καὶ διαλειμμάτων αὐτῶν, οἵτινες ἀποδίδονται ἐκ τῆς κρούσεως τοῦ ὁπλισμοῦ τοῦ ἠλεκτρομαγνήτου εἰς τὰ ἐμπόδια m καὶ n. Κατ' ἀκολουθίαν διὰ χρήσεως μὴ ἐπιβαλλούσας τὴν ὕπαρξιν γραπτοῦ διὰ συμβόλων κειμένου, ἡ λῆψις δύ-

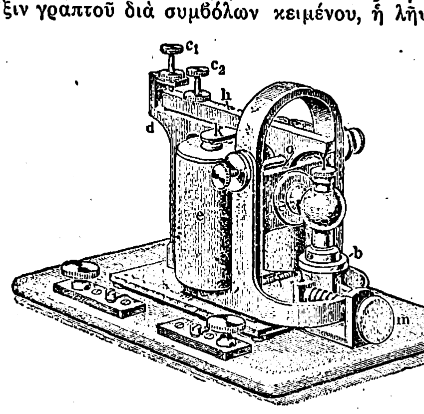

Σχ. 10. *Κροτῶν ἠλεκτρομαγνήτης.*

ναται νὰ γίνεται ἀκουστικῶς ἐπὶ ἑνὸς βομβητοῦ (σχ. 10), δηλαδὴ ἁπλοῦ κροτοῦντος ἠλεκτρομαγνήτου μετὰ ὁπλισμοῦ ἄνευ καταγραφικῶν ὀργάνων καὶ ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ, τῆς λήψεως καταγραφομένης ἀμέσως ὑπὸ τοῦ δεχομένου ταύτην διὰ ψηφίων τοῦ ἀλφαβήτου, ἄνευ μεσολαβήσεως συμβολικῆς καταγραφῆς, ἁπλοποιουμένης οὕτω τῆς τε ὑπηρεσίας καὶ τῶν μηχανημάτων. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἀκουστικὴ λῆψις αὐξάνει τὴν ταχύτητα μεταβιβάσεως εἰς 25—40 λέξεις ἀνὰ 1'.

Τὸ σύστημα Μόρς, τό τε καταγραφικὸν καὶ τὸ ἀκουστικόν, ἔτυχεν εὐρυτάτης διαδόσεως, χρησιμοποιούμενον καὶ σήμερον εἰσέτι εἰς γραμμὰς δευτερευούσης σημασίας. Κύρια πλεονεκτήματα αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐξαιρετικὴ ἁπλότης καὶ κατασκευή του, τὸ ἀσφαλὲς τῆς λειτουργίας του καὶ ἡ μικρὰ ἀξία τῶν σχετικῶν μηχανημάτων καὶ πηγῶν ρεύματος.

Τὸ σύστημα Μόρς, ὡς καὶ οἱονδήποτε ἄλλο ἁπλοῦν τηλεγραφικὸν σύστημα, δύναται νὰ ἐργασθῇ καὶ κατὰ ἕνα τῶν ἑξῆς τρόπων:

Λειτουργία διὰ διπλοῦ ρεύματος. Κατὰ τοὺς ἄνω-

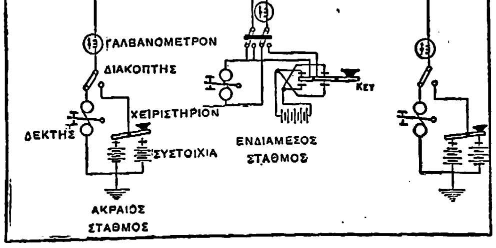

Σχ. 11. *Συνδεσμολογία Μὸρς διὰ διπλοῦ ρεύματος.*

τέρω τρόπους συνδεσμολογίας τοῦ ρεύματος τὸ διατρέχον τὴν γραμμὴν ἔχει πάντοτε κατὰ τὴν ἔκ τινος σταθμοῦ ἐκπομπὴν τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Ἐν τούτοις, διὰ γραμμὰς παρουσιαζούσας κατώτερα χαρακτηριστικὰ μεταδόσεως (μέγα μῆκος, κακὴν μόνωσιν, μεγάλας χωρητικότητας ὡς εἰς καλώδια) ἡ ἐναλλαγὴ τῆς διευθύνσεως τοῦ ρεύματος, ἅπαξ ἕως τετράκις, ἀναλόγως τοῦ ἐκπεμπομένου ψηφίου, κατὰ τὴν διάρκειαν ἐκπομπῆς αὐτοῦ, ἔχει πολλὰ πλεονεκτήματα. Οὕτω φθάνομεν εἰς τὴν συνδεσμολογίαν διπλοῦ ρεύματος (σχ. 11), καθ' ἣν ἡ συστοιχία εἰς ἕκαστον σταθμὸν ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο, προσγειουμένου τοῦ μέσου αὐτῆς καὶ οὐχί, ὡς προηγουμένως, ἑνὸς τῶν ἀκραίων πόλων. Ἡ διάταξις αὕτη ἔχει ἀνάγκην προσθέτου διακόπτου ἐκπομπῆς - λήψεως, οὗτινος ὁ χειρισμὸς εἰς τὰ νεώτερα συστήματα γίνεται

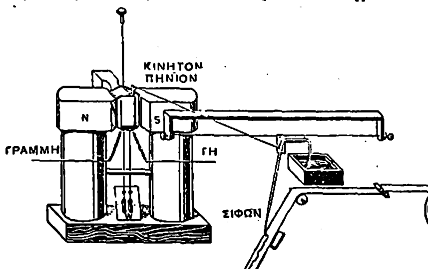

Σχ. 12. *Καταγραφικὸς διὰ σίφωνος δέκτης.*

αὐτομάτως, εὐθὺς ὡς ἀπὸ τῆς μιᾶς λειτουργίας μεταβῶμεν εἰς τὴν ἄλλην.

Διπλῆ λειτουργία (Duplex). Καλεῖται οὕτω ἡ ἐκ δύο ἀνταποκρινομένων τηλεγραφικῶν σταθμῶν ταυτόχρονος ἐκπομπὴ κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν τηλεγραφημάτων ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς. Τὸ τοιοῦτον κατορθοῦται δι' εἰδικῶν διατάξεων ὡς ἡ τῆς γεφύρας ἢ ἡ διαφορική, δι' ὧν ὁ δέκτης ἑκάστου σταθμοῦ ἐπηρεάζεται μόνον ἐκ τῶν ρευμάτων τοῦ πομποῦ τοῦ ἄλλου σταθμοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἰδίων του ρευμάτων. Ἡ διάταξις αὕτη ἐν τῇ πρακτικῇ ἐφαρμογῇ εἶναι ἀρκετὰ δύσκολος, ἐὰν ὅμως ἐπιτευχθῇ αὐξάνει εἰς τὸ διπλοῦν τὴν ἀπόδοσιν τῆς γραμμῆς.

Τετραπλῆ λειτουργία (Quadruplex). Αὕτη συνίσταται εἰς εἰδικὴν διάταξιν, δι' ἧς ἐπιτρέπεται ἡ διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς ταυτόχρονος ἐκπομπὴ τεσσάρων τηλεγραφημάτων, ἀνὰ δύο ἐξ ἑκάστης διευθύνσεως, μὲ ἀνάλογον αὔξησιν τῆς ἀποδόσεως τοῦ συστήματος. Τυγχάνει δυσκόλου πρακτικῆς ἐφαρμογῆς.

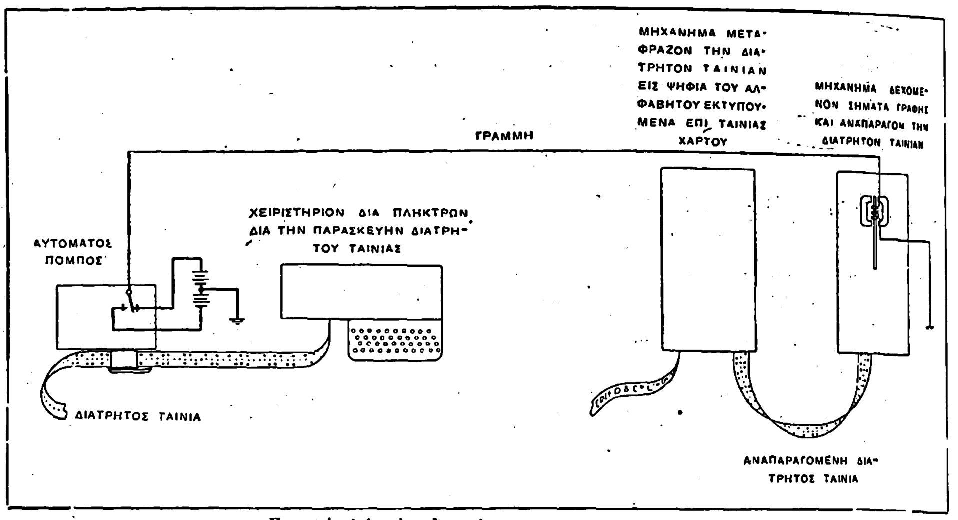

Σχ. 14. *Ἀρχὴ αὐτομάτων τυπωτικῶν συστημάτων.*

2) *Σύστημα διὰ σίφωνος.* Πλὴν τοῦ συστήματος Μόρς, εὐρείας ἔτυχε διαδόσεως τὸ διὰ σίφωνος καταγραφικὸν σύστημα (siphon recorder), ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ λόρδου Kelvin διὰ τὴν ἐπὶ καλωδίων λειτουργίαν. Εἰς τὸ σύστημα ἐπίσης τοῦτο μεσολαβεῖ συμβολικὴ καταγραφὴ ἐπὶ ταινίας χάρτου διὰ κώδικος ἀναλόγου πρὸς τὸν τοῦ Μόρς

B) ***Χειροκίνητα τυπωτικὰ συστήματα.*** Ἡ ἀνάγκη τῆς ταχυτέρας καὶ εὐκολωτέρας διεξαγωγῆς τῶν τηλεγραφικῶν ἀνταποκρίσεων ὡδήγησεν εἰς τὴν ἐφεύρεσιν συστημάτων, εἰς ἃ ἐπὶ τῆς ταινίας τοῦ χάρτου λήψεως δὲν ἐκτυποῦνται πλέον τὰ σημεῖα ἑνὸς συμβολικοῦ κώδικος ἀλλὰ αὐτὰ ταῦτα τὰ ψηφία καὶ αἱ λέξεις, αἵτινες ἀποτελοῦν τὸ κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος. Τὰ συστήματα ταῦτα, πολύπλοκα καὶ ὡς μηχανήματα, ἀπαιτοῦν κατ' ἀρχὴν εἰδικὸν χειρισμὸν καὶ πολύμηνον ἐκπαίδευσιν τοῦ προσωπικοῦ, καθόσον ἡ λειτουργία αὐτῶν βασίζεται ἐπὶ ὡρισμένων συνδυασμῶν τῶν πλήκτρων καὶ τοῦ ρυθμοῦ ἐκπομπῆς. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην δύνανται νὰ ὑπαχθῶσι τὰ ἑξῆς συστήματα:

1) *Σύστημα Hughes* (Χιούζ). Εἰς τὸ σύστημα τοῦτο, παρουσιασθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Χιούζ, δύο τροχοί, ἀνὰ εἷς εἰς ἕκαστον τῶν ἀνταποκρινομένων σταθμῶν, φέροντες εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτῶν ἀνάγλυφα τὰ ψηφία τοῦ ἀλφαβήτου, περιστρέφονται ἰσοταχῶς καὶ συγχρόνως, χάρις εἰς τὴν ὕπαρξιν εἰδικῆς διατάξεως. Οὕτω, ὅταν ὁ τροχὸς τοῦ ἑνὸς μηχανήματος παρουσιάζῃ

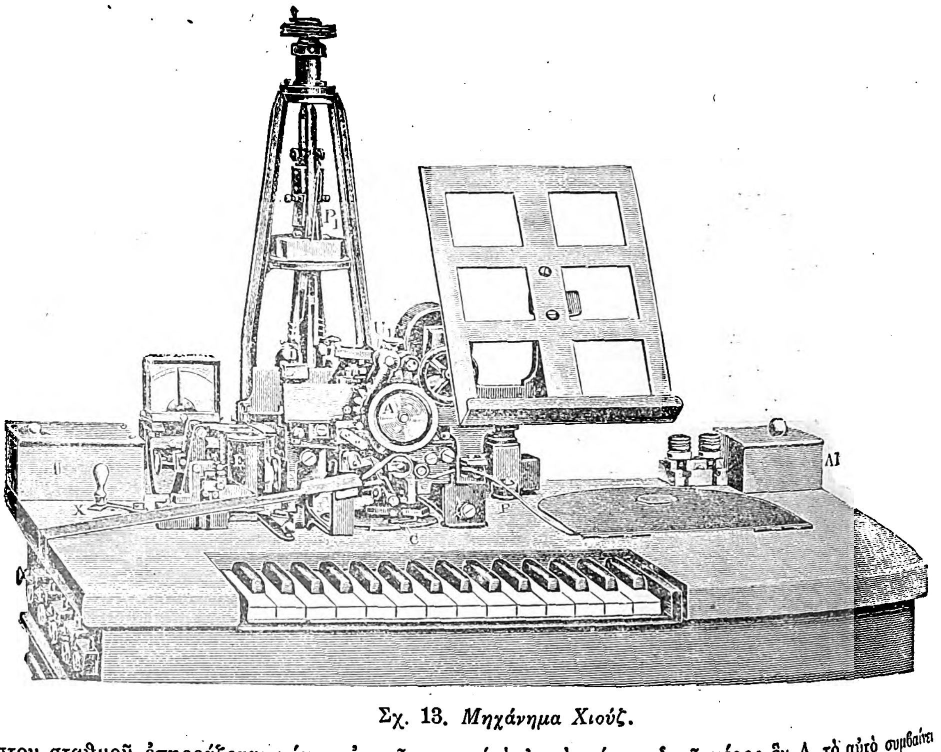

Σχ. 13. *Μηχάνημα Χιούζ.*

εἰς τὸ κάτω αὐτοῦ μέρος ἓν A, τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸ ἐν ἀνταποκρίσει μηχάνημα, οὕτως ὥστε, ἐὰν πιεσθῇ ἐπὶ τοῦ τροχοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην μία ταινία χάρτου, θὰ ἐκτυπωθῇ ἐπ' αὐτῆς τὸ στοιχεῖον A. Διὰ τὴν ἐκπομπὴν ὑπάρχει ἓν σύνολον πλήκτρων, ἀνὰ ἓν δι' ἕκαστον ψηφίον καὶ ἕκα-

Digitized by Google

στον ἀριθμόν. Ἡ ὑπὸ τοῦ χειριστοῦ πίεσις τοῦ πλήκτρου τοῦ ψηφίου Α, π. χ., ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν ἐκπομπὴν ρεύματος εἰς τὴν γραμμήν, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν τὸ στοιχεῖον τοῦτο Α εὑρίσκεται εἰς θέσιν ἐκτυπώσεως εἰς ἀμφοτέρους τοὺς σταθμούς. Τὸ ρεῦμα, διερχόμενον δι' ἠλεκτρομαγνήτου εἰς τὸν σταθμὸν λήψεως, πιέζει τὴν ταινίαν τοῦ χάρτου, ἐκτυπουμένου οὕτω τοῦ στοιχείου Α. Τὸ μηχάνημα τοῦτο εἶναι πολύπλοκον καὶ δαπανηρόν. Ἡ ταχύτης δ' αὐτοῦ εἶναι 25—30 λέξεις ἀνὰ 1′.

2) *Σύστημα* ***Baudot.*** Τὸ μηχάνημα τοῦ συστήματος τούτου ἐξετέθη τὸ πρῶτον τῷ 1881 εἰς τὴν διεθνῆ ἔκθεσιν ἠλεκτρισμοῦ τῶν Παρισίων ὑπὸ τοῦ Γάλλου Émile Baudot, θεωρηθὲν τότε ὡς θαῦμα ἀκριβείας καὶ ταχύτητος. Ἡ βασικὴ ἰδέα τοῦ συστήματος τούτου εἶναι ἡ ἑξῆς:

Ἡ διάρκεια τῆς ἐκπομπῆς ὑποδιαιρεῖται εἰς διαστήματα ἰσόχρονα καὶ περιοδικά, ἑκάστης περιόδου διατιθεμένης εἰς ἰδιαίτερον χειριστήριον (πομπόν). Ὡρισμένος ὅθεν ἀριθμὸς χειριστῶν χρησιμοποιεῖ, ἕκαστος μὲ τὴν σειράν του, τὴν γραμμήν, ἐνῷ δὲ οἱ χρόνοι ἠρεμίας καὶ ἐργασίας διαδέχονται ἀλλήλους, ἡ γραμμὴ ἐργάζεται συνεχῶς. Τὸ σύστημα ἐπιτρέπει τὴν ἀποστολὴν μέχρις ἓξ τηλεγραφημάτων ταυτοχρόνως, καθ' ὃν χρόνον διὰ τοῦ συστήματος Χιοὺζ θὰ ἐξετυποῦτο ἓν καὶ μόνον. Τὸ κύριον ὄργανον τοῦ συστήματος Μποντὼ εἶναι εἷς διανομεὺς θέτων περιοδικῶς εἰς συγκοινωνίαν τὴν γραμμὴν μὲ ἓν ἕκαστον τῶν ἓξ χειριστηρίων διὰ πλήκτρων. Ἕκαστον χειριστήριον ἔχει πέντε πλῆκτρα. Οὕτως εἰς τὴν πρώτην περίοδον ἕκαστος χειριστὴς στέλλει τὸ πρῶτον ψηφίον ἑκάστου τῶν ἓξ τηλεγραφημάτων, εἰς τὴν δευτέραν τὸ δεύτερον κ.ο.κ. Εἰς τὸν σταθμὸν λήψεως ὑπάρχει ἄλλος τις διανομεύς, λειτουργῶν ἀντιστρόφως καὶ συνδέων διαδοχικῶς τὴν γραμμὴν μὲ ἓξ δέκτας, ἀναλόγους μὲ τοὺς τοῦ συστήματος Χιούζ.

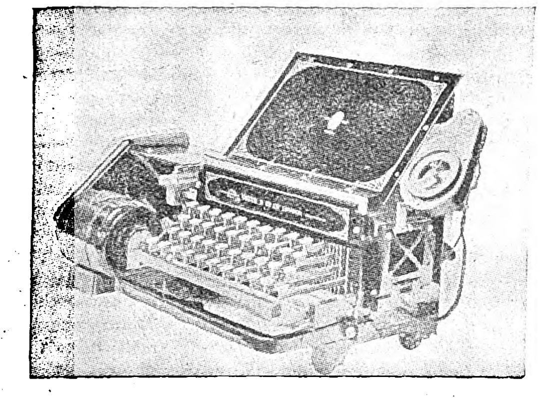

Σχ. 15. *Διατρητὴς αὐτομάτου συστήματος.*

Ἡ ταχύτης τοῦ συστήματος τούτου δύναται νὰ φθάσῃ 130—150 λέξεις ἀνὰ 1′, ἐὰν λειτουργῇ καὶ μὲ τοὺς ἓξ τομεῖς αὐτοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι ἀπαιτεῖται μακρὰ ἐκπαίδευσις εἰς τὸν χειρισμόν, ὥστε οἱ ἓξ ἢ τέσσαρες χειρισταὶ νὰ ἐκμάθουν τὸν σχετικὸν κώδικα καὶ νὰ κρατοῦν τὸν ἀπαιτούμενον ρυθμὸν τόσον μεταξύ των ὅσον καὶ μὲ τὸ μηχάνημα.

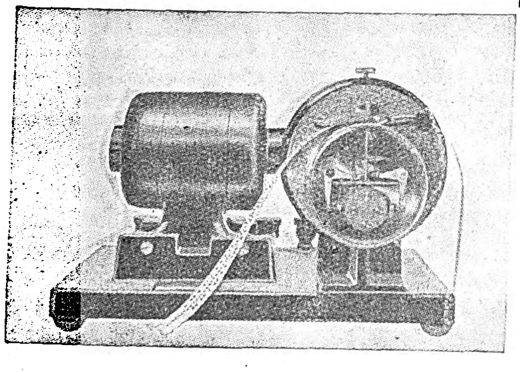

Σχ. 16. *Αὐτόματος πομπὸς διὰ διατρήτου ταινίας.*

Γ′) ***Αὐτόματα τυπωτικὰ συστήματα.*** Ἡ ἀνάγκη τῆς ὅσον τὸ δυνατὸν αὐξήσεως τῆς ἀποδόσεως τῶν τηλεγραφικῶν συστημάτων, ὥστε ἡ ἀπασχόλησις τῶν γραμμῶν, μεγάλου μήκους ἰδίως, νὰ εἶναι μικρά, ὡδήγησεν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν αὐτομάτων καλουμένων συστημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ καθ' αὐτὸ ἐκπομπὴ δὲν γίνεται ὑπὸ χειριστοῦ ἀλλ' αὐτομάτως διὰ ταινίας καταλλήλως ἐκ τῶν προτέρων χειροκινήτως διατρηθείσης. Ἡ ἀρχὴ τῶν σημερινῶν αὐτομάτων συστημάτων δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς τὰ ἑξῆς:

Ὑπάρχει εἰδικὸν μηχάνημα (σχ. 14), ὁ διατρητής, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χειριστής, πρὸ τῆς ἐκπομπῆς, χειριζόμενος σύνολον πλήκτρων, ὡς τὰ τῆς γραφομηχανῆς, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀντιστοιχεῖ ἓν ψηφίον τοῦ ἀλφαβήτου καὶ εἷς ἀριθμός, διανοίγει ὀπὰς κατά τινα συμβολικὸν κώδικα ἐπὶ ἐξελισσομένης ταινίας χάρτου, μὲ ταχύτητα περὶ τὰς 40—50 λέξεις ἀνὰ 1′. Ἡ ταινία αὕτη, ἀφοῦ διατρηθῇ ἐπ' αὐτῆς κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον μέγας ἀριθμὸς τηλεγραφημάτων, διαβιβάζεται διὰ τοῦ πομποῦ, ἀφ' ἧς στιγμῆς καὶ μόνον ἀρχίζει ἡ ἀπασχόλησις τῆς γραμμῆς. Ὁ πομπός, δεχόμενος τὴν διάτρητον ταινίαν, μεταφράζει αὐτομάτως τὰς ὀπὰς εἰς συμβολικὰ ρεύματα διοχετευόμενα εἰς τὴν γραμμήν. Ὁ δέκτης τοῦ σταθμοῦ ἀποδοχῆς, ἐπηρεαζόμενος ἀπὸ τὰ ρεύματα ταῦτα, διατρυπᾷ νέαν χαρτίνην ταινίαν, ἐντελῶς ὁμοίαν μὲ τὴν ἐν τῷ σταθμῷ ἐκπομπῆς παρασκευασθεῖσαν. Ἡ λαμβανομένη ταινία εἰσάγεται τότε εἰς τὸν καλούμενον μεταφραστήν, εἰδικὸν αὐτόματον τυπωτικὸν μηχάνημα, ὅπερ ἀποδίδει ταινίαν χάρτου φέρουσαν ἐπ' αὐτῆς ἐκτετυπωμένα τὰ ψηφία καὶ ἄρα τὰς λέξεις τοῦ κειμένου τοῦ τηλεγραφήματος, ὅπερ αὐτούσιον παραδίδεται εἰς τὸν παραλήπτην. Τοιαῦτα συστήματα εἶναι τὸ Wheatstone, Creed, Siemens, Pollak-Virag κ. τ. λ. Ἡ συνήθης ταχύτης αὐτῶν φθάνει τὰς 200 λέξεις ἀνὰ 1′, εἴς τινα δὲ συστήματα 530 λέξεις ἀνὰ 1′.

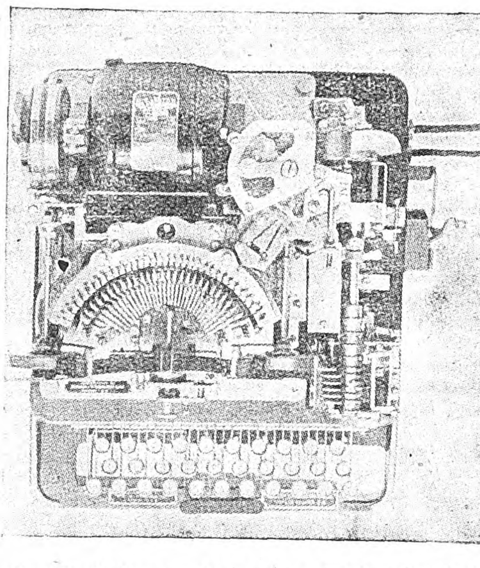

Σχ. 17. *Τηλέτυπον* ***Morcrum - Kleinschmied*** *ἐκτυπώσεως ἐπὶ ταινίας.*

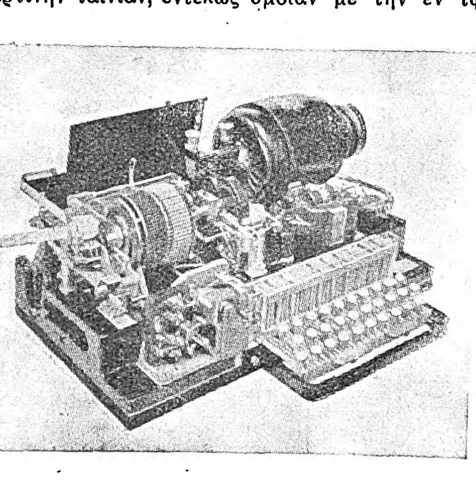

Σχ. 18. *Τηλέτυπον* ***Creed*** *ἐκτυπώσεως ἐπὶ ταινίας.*

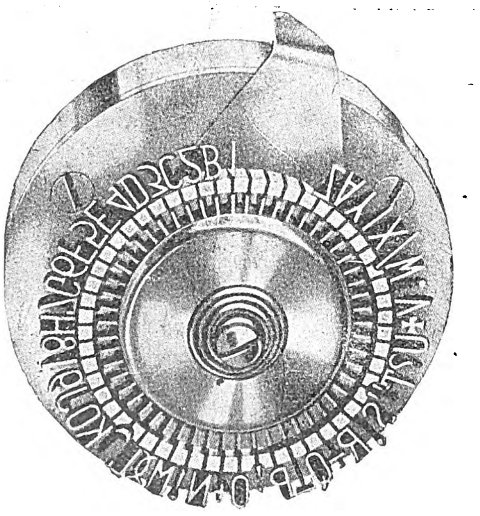

Σχ. 19. *Φορεὺς τυπογραφικῶν χαρακτήρων τηλετύπου.*

Δ′) ***Συστήματα πολλαπλᾶ διὰ φερόντων κυμάτων*** (Carrier waves) Κατ' αὐτὰ ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς διοχετεύονται πολλὰ ἐναλλασσόμενα ρεύματα, διαφέροντα μεταξύ των ὡς πρὸς τὴν συχνότητα. Ἐπὶ κάθε ἐναλλασσομένου ρεύματος φέρεται μία ἀντίστοιχος τηλεγραφικὴ ἢ τηλεφωνικὴ ἀνταπόκρισις, καίτοι δὲ τὰ διάφορα ρεύματα ὁδεύουν διὰ τοῦ αὐτοῦ φορέως-γραμμῆς ἀποχωρίζονται εὐκόλως εἰς τὸν τόπον λήψεως αὐτῶν διὰ χρησιμοποιήσεως συντονισμένων κυκλωμάτων, ὧν ἕκαστον δέχεται μόνον τὸ ρεῦμα, οὗτινος ἡ συχνότης ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἰδικήν του. Αἱ χρησιμοποιούμεναι συχνότητες δύνανται νὰ εἶναι ἀκουστικῆς εἴτε ὑψηλῆς τάξεως

Ε′) *Συστήματα τηλέτυπα.* Καλοῦνται οὕτω νεώτατα τηλεγραφικὰ συστήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ μὲν ἐκπομπὴ γίνεται δι' ἁπλοῦ χειρισμοῦ συνόλου πλήκτρων ὡς τὰ τῶν συνήθων γραφομηχανῶν, ἄνευ ἰδιαιτέρου τινὸς ρυθμοῦ, ὥστε ὡς χειριστὴς νὰ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ οἱοσδήποτε δακτυλογράφος, ἡ δὲ λῆψις γίνεται διὰ κατ' εὐθεῖαν ἐκτυπώσεως τοῦ κειμένου ἐπὶ ταινίας ἢ φύλλου χάρτου ἄνευ μεσολαβήσεως συμβολικοῦ κώδικος ἢ διατρήτου ταινίας. Τὰ τηλέτυπα, ὧν ἡ συνήθης ταχύτης εἶναι 50—60 λέξεων ἀνὰ 1′, ἔτυχον εὐρυτάτης διαδόσεως ἐν Ἀμερικῇ κατ' ἀρχάς, ἔνθα τὸ πρῶτον ἐτέθησαν εἰς λειτουργίαν, καὶ ἐν Εὐρώπῃ βραδύτερον, οὐχὶ μόνον ὑπὸ τηλεγραφικῶν ἑταιρειῶν καὶ ὑπηρεσιῶν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τραπεζῶν, σιδηροδρομικῶν ἑταιρειῶν, πρακτορείων εἰδήσεων κ.τ.λ. Ἐσχάτως ἤρχισαν νὰ τίθενται καὶ εἰς ἰδιωτικὴν χρῆσιν διὰ τὴν διαβίβασιν μέσῳ αὐτῶν τούτων τῶν τηλεφωνικῶν ἀγωγῶν δακτυλογεγραμμένων κειμένων μεταξὺ συνδρομητῶν ἑνὸς τηλεφωνικοῦ δικτύου.

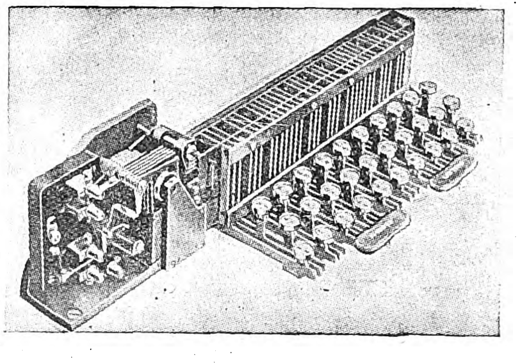

Σχ. 20. *Σύνολον πλήκτρων τηλετύπου (χειριστήριον).*

Τὰ κυριώτερα συστήματα τηλετύπων εἶναι τὰ Morkrum-Kleinsmied, Creed, Siemens.

Ἠλεκτρονόμοι ἐνισχυταί. Κατὰ τὴν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις ἢ διὰ κακῶν γραμμῶν διεξαγωγὴν τηλεγραφικῶν ἀνταποκρίσεων παρατηρεῖται ἐξασθένησις τῶν ρευμάτων - σημάτων τῶν διὰ τῆς γραμμῆς διαβιβαζομένων. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας εἶναι δυνατὸν τὰ λαμβανόμενα σήματα νὰ εἶναι τόσον ἀσθενῆ, ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατος ἡ λειτουργία τοῦ δέκτου τηλεγραφικοῦ τινος μηχανήματος. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας χρησιμοποιοῦνται οἱ *ἠλεκτρονόμοι*, δηλαδὴ ἠλεκτρομαγνῆται λίαν εὐαίσθητοι, ἱκανοὶ εἰσέτι νὰ λειτουργήσουν μὲ τὰ λαμβανόμενα ἀσθενῆ σήματα. Οἱ ἠλεκτρονόμοι οὗτοι λειτουργοῦντες κλείουν τοπικὸν κύκλωμα, ἱκανὸν νὰ παραχωρήσῃ τὸ διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ δέκτου ἀπαιτούμενον ρεῦμα, μὲ τὸν αὐτὸν ρυθμὸν καὶ διάρκειαν τῶν σημάτων γραμμῆς. Ἡ εὐαισθησία τῶν ἠλεκτρονόμων τῆς σήμερον εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ λειτουργοῦν μὲ ρεῦμα 0,0005 Ampère, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ συνήθεις δέκται ἀπαιτοῦν ἔντασιν 0,015—0,025 Ampère.

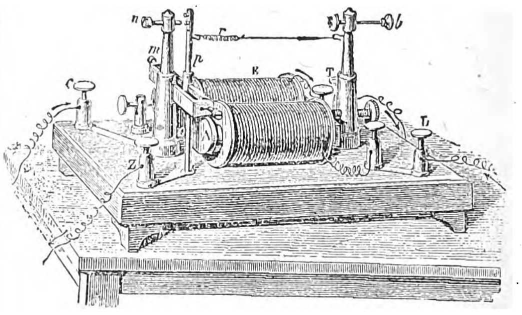

Σχ. 21. *Ἠλεκτρονόμος παλαιοῦ τύπου.*

Διὰ τὴν περίπτωσιν χρησιμοποιήσεως τηλεγραφικῶν συστημάτων διὰ φερόντων ρευμάτων, ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἐξησθενημένων σημάτων δύναται νὰ γίνῃ δι' *ἐνισχυτῶν* δι' ἠλεκτριονικῶν σωλήνων.

Ὁ τηλέγραφος ἐν Ἑλλάδι. Ἐν Ἑλλάδι ὁ ἠλεκτρικὸς τηλέγραφος (συστήματος Μὸρς) εἰσήχθη τὸ πρῶτον κατὰ Σεπτέμβριον 1859, χρησιμοποιηθεὶς διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν Πειραιῶς—Σύρου μέσῳ τοῦ τότε καθελκυσθέντος ὑποβρυχίου καλωδίου. Ταυτοχρόνως σχεδὸν ἐτέθησαν εἰς λειτουργίαν αἱ τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ (ἐναέριοι) Ἀθηνῶν—Πει-

Digitized by Google

ραιῶς καὶ Ἀθηνῶν—Αἰγίου. Τῷ 1878 παρεχωρήθη εἰς τὴν ἑταιρείαν Ἤστερν (Eastern) τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως ὑποβρυχίων καλῳδίων μεταξὺ τῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἡ ἑταιρεία δὲ αὕτη ἐξυπηρετεῖ ἀκόμη τὴν ὑποβρύχιον τηλεγραφικὴν ἀνταπόκρισιν τῆς Ἑλλάδος μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ μέρος τῆς ἐσωτερικῆς τοιαύτης.

Παραλλήλως, τὸ κράτος διὰ τῆς διευθύνσεως ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων παλαιότερον, νῦν δὲ διευθύνσεως Τ.Τ.Τ τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνίας, ἐκμεταλλεύεται τὴν ἐναέριον ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν τηλεγραφικὴν κίνησιν.

Τῷ 1914 ἐτέθη εἰς λειτουργίαν τὸ σύστημα Χιούζ, ἀποκληθὲν παρ' ἡμῖν Οὔγκ Τῷ 1921 εἰσήχθη διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν μεγάλων ἀρτη-

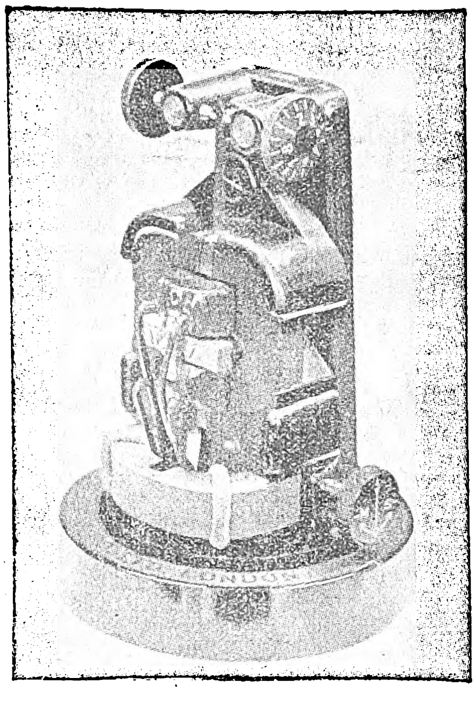

Σχ 22 *Ἠλεκτρονόμος νέου τύπου.*

ριῶν τὸ σύστημα Μποντώ, τῷ δὲ 1932 ἐτέθησαν εἰς λειτουργίαν τὰ συστήματα τηλετύπων Κρῆντ (Creed) καὶ Σίμενς (Siemens).

Τὸ σημερινὸν μῆκος τῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐν λειτουργίᾳ τηλεγραφικῶν κυκλωμάτων ἀνέρχεται περίπου εἰς 54.000 χλμ., ὁ δὲ ἐτησίως ἀνταλλασσόμενος ἀριθμὸς τηλεγραφημάτων εἰς 6.000.000 περίπου.

Διεθνὴς ἐξέλιξις καὶ στατιστικαὶ πληροφορίαι. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ τηλεγράφου διεθνῶς ὑπῆρξε ραγδαία. Σήμερον δύναταί τις νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς τοιοῦτον σημεῖον τηλεγραφικῆς ἐξελίξεως, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία ἀπὸ ἑνὸς συνοικισμοῦ ἢ χωρίου ἀκόμη πεπολιτισμένης τινὸς χώρας εἰς οἱονδήποτε ἄλλο κατῳκημένον μέρος τῆς γῆς. Αἱ τελευταῖαι διεθνεῖς στατιστικαὶ πληροφορίαι ἀναφέρονται εἰς τὸ ἔτος 1926, δίδονται δὲ εἰς τὸν κάτωθι πίνακα:

Γραμμαὶ ξηρᾶς

Χώρα	Μῆκος εἰς μίλλια ἐναερίων τηλ. γραμμῶν	Ἀποσταλέντα τηλεγραφήματα
Εὐρώπη:		
Αὐστρία	48 538	4 016 000
Βέλγιον	25.901	5.700 000
Βουλγαρία	12 477	2.814.000
Δανία	9.011	2.237 000
Γαλλία	441.638	54.606 000
Τσεχοσλοβακία	44.204	5 043 000
Γερμανία	561.183	36.324 000
Ἀγγλία καὶ Βόρ. Ἰρλανδία	354 000	57 984 000
Φινλανδία	8 985	898 000
Ἑλλάς	29.799	6 138 000
Οὑγγαρία	51 439	5 062.000
Ἐλεύθερον Ἰρλανδικ. κράτος	23 660	3 083.000
Ἰταλία	70.000	—
Γιουγκοσλαυΐα	54 940	16.076.000
Λατβία	5.439	482 000
Ὁλλανδία	29.218	5 455 000
Νορβηγία	25 034	3 788 000
Πολωνία	54 420	13 784 000
Πορτογαλία	20 000	—
Ρουμανία	46.904	9 960 000
Ρωσία - Σιβηρία καὶ συναφεῖς δημοκρατίαι	413 800	28 976 000
Ἱσπανία	74 914	13 075 000
Σουηδία	54 970	3 946 000
Ἑλβετία	23 431	2.942 000
Λοιπὰ μέρη ἐν Εὐρώπῃ	14.295	—
Βόρειος Ἀμερική:		
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	2.020.000	215 000 000
Καναδᾶς	305 933	13.219 000
Κεντρικὴ Ἀμερικὴ	21 205	6 766 000
Μεξικὸν	84 292	5.803.000
Κοῦβα	12.231	2.719 000
Πόρτο-Ρίκο	1.072	825.000
Λοιπὰ μέρη	14 196	—
Νότιος Ἀμερική:		
Ἀργεντινὴ	203.502	12 997.000
Βολιβία	7.150	476 000
Βραζιλία	102.362	7.610 000
Χιλὴ	45 342	6.056 000
Κολομβία	18.973	4.992.000
Ἰσημερινὸς	4 555	718 000
Παραγουάη	2.223	158.000
Περοῦ	11.929	1.292 000
Οὐρουγουάη	6 404	823.000
Βενεζουέλα	6 2 1	2 038 000
Λοιπὰ μέρη	786	95 000
Ἀσία:		
Βρεττανικαὶ Ἰνδίαι	333 941	19 022 000
Κίνα	85.000	—
Ἰαπωνία	183 478	60 891.000
Λοιπὰ μέρη	115 041	—
Ἀφρική:		
Αἴγυπτος	27 750	—
Ἕνωσις Νοτίου Ἀφρικῆς	49 012	6 056.000
Λοιπὰ μέρη	127.147	—
Ὠκεανία:		
Αὐστραλία	118 141	18 334 000
Ὁλλανδικαὶ Ἰνδίαι	20.547	2.738 000
Νέα Ζηλανδία	26 336	16.372 000
Φιλιππῖναι νῆσοι	9.694	4.793.000
Λοιπὰ μέρη	1 352	—

Διὰ τὰ ὑποβρύχια καλῴδια, δεδομένου ὅτι ταῦτα ἀνήκουν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τηλεγραφικὰς ἑταιρείας, τὸ μῆκος αὐτῶν τῷ 1927 εἶχεν ὡς ἑξῆς δι' ἑκάστην ἑταιρείαν:

Ὑποβρύχια καλῴδια

Ἑταιρεῖαι	Ἀριθμὸς καλῳδίων	Μῆκος αὐτῶν εἰς ναυτικὰ μίλια
African Direct Telegraph Co	8	2 882
All America cables Inc.	46	24 887
British Imperial Cable	4	6.388
Cie Française de Cables Télégraphiques	29	14 657
Commercial Cable Co	26	24.801
Commercial Cable Co of Cuba	2	1 533
Commercial Pacific Cable Co	6	10 042
Cuba Submarine Telegraph Co	11	1 482
Direct West India Cable Co	2	1 267
Eastern and Westafrican Telegraph Co	18	12.010
Eastern Extension, Australasia and China Telegraph Co	34	31.455
Eastern Telegraph Co	110	53 962
German Atlantic Cable Co	1	1 660
Great Northern Telegraph Co.	38	8 421
Halifax and Be mudas Cable Co	1	852
Italian Cable Co.	10	9.307
Mexican Telegraph Co	7	2.670
Pacific Cable Board	15	18 282
West African Telegraph Co	6	1 474
Western Telegraph Co	43	28 883
West India and Panama Telegraph Co.	22	4 355
Western Uniou Telegraph Co	40	24.620
United States and Hayti Telegraph and Cable Co.	1	1.432
United States Military Cables	26	3.772

Λ. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

—/*Νομοθ.]* 1) Ἡ τηλεγραφικὴ ὑπηρεσία ἀποτελεῖ μονοπώλιον τοῦ κράτους (νόμος 4277 τοῦ 1929 «Περὶ τηλεγραφικῆς ἀνταποκρίσεως»). Δι' ὃ ἀπαγορεύεται, ἐπὶ χρηματικῇ ποινῇ 1000 ἕως 100 000 δραχ. καὶ φυλακίσει ἀπὸ ἑνὸς μηνὸς μέχρις ἑνὸς ἔτους, ἡ ἄνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως ἐγκατάστασις, συντήρησις καὶ ἐκμετάλλευσις τηλεγραφικοῦ σταθμοῦ μονίμου ἢ προσκαίρου. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ τηλεγραφικοῦ σταθμοῦ περιλαμβάνεται ὁ τηλέγραφος καὶ τὸ τηλέφωνον, ἠλεκτρικὰ ἢ μή, μετὰ ἢ ἄνευ σύρματος· ἡ ἐν καιρῷ πολέμου, ἐπιστρατεύσεως ἢ ἄλλης καταστάσεως δημοσίας ἀνάγκης ἐκτέλεσις τῆς παραβάσεως λογίζεται ὡς ἐπιβαρυντικὴ περίπτωσις, ἐπαγομένη τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἀνωτάτου ὁρίου τῶν ἀνωτέρω ποινῶν (ἄρθρα 37 καὶ 38 νόμου 4277).

2) Περὶ προστασίας τῶν ἠλεκτρικῶν τηλεγραφικῶν καὶ τηλεφωνικῶν γραμμῶν καὶ τῆς ἀκωλύτου δι' αὐτῶν ἀνταποκρίσεως προβλέπουσιν εἰδικαὶ διατάξεις. Οὕτω: Α') Τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν μέχρι δύο ἐτῶν καὶ μὲ χρηματικὴν ποινὴν 1000—100.000 δραχμῶν: 1) ὅστις ἐκ δόλου ἐκτελέσῃ πρᾶξίν τινα, δυναμένην νὰ φέρῃ πρόσκομμα εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ἠλεκτρικῶν γραμμῶν· ἂν ἐπῆλθε τὸ πρόσκομμα εἶναι ἀδιάφορον, ἀρκεῖ πρὸς τελείωσιν τοῦ ἀδικήματος νὰ ἐκτελεσθῇ πρᾶξις (ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ὁποίας περιλαμβάνεται καὶ ἡ παράλειψις ἐπιβαλλομένης ἐνεργείας) ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρῃ τὸ πρόσκομμα· ὁ δόλος συνίσταται εἰς τὴν ἠθελημένην δρᾶσιν ἐν γνώσει ὅτι αὕτη δύναται νὰ φέρῃ τοῦτο· 2) ὅστις βλάψῃ ἢ χειροτερεύσῃ τὰ σύρματα ἢ ὁποιαδήποτε μέρη τῶν γραμμῶν ἢ τῶν συσκευῶν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ἐναερίου ἢ ὑποβρυχίου τηλεγράφου καὶ τῆς τηλεφωνικῆς ἀνταποκρίσεως (ἄρθρ. 42 νόμου 4277). Β') Ὁ ἐξ ἀμελείας ἔνοχος τῶν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2 πράξεων τιμωρεῖται μὲ πρόστιμον 100—1000 δρχ ἢ μὲ κράτησιν πέντε ἡμερῶν ἕως δύο μηνῶν (ἄρθρ. 41). Γ') Τιμωρεῖται μὲ εἱρκτὴν καὶ χρηματικὴν ποινὴν 10 000 ἕως 200 000 δραχμῶν, ὅστις ἐν καιρῷ πολέμου ἢ διαταράξεως τῆς δημοσίας ἀσφαλείας ἢ τάξεως: 1) καταστρέψῃ ἢ καταστήσῃ ἄχρηστον ἓν ἢ πλείονα σύρματα ἢ ὑποβρύχια καλῴδια· 2) θραύσῃ ἢ καταστρέψῃ ἕνα ἢ πλείονας τηλεγραφικοὺς στύλους· τὸ μέγεθος τῆς βλάβης ἢ τῆς ζημίας εἶναι ἀδιάφορον· 3) καταλάβῃ διὰ βίας ἢ δι' ἀπειλῶν ἕνα ἢ πλείονας σταθμοὺς ἢ διακόψῃ τὴν ἀνταπόκρισιν τῶν δημοσίων ἀρχῶν (οὐχὶ τῶν ἰδιωτῶν) μεταχειριζόμενος βίαν ἢ ἀπειλάς· καὶ 4) ἀντισταθῇ διὰ βίας ἢ ἀπειλῶν εἰς τὴν σύστασιν, ἐπιδιόρθωσιν ἢ ἀποκατάστασιν ἠλεκτρικῆς γραμμῆς (ἄρθρ 44)· εἰς τὰς δύο τελευταίας περιπτώσεις ἀποκλειστικὸν μέσον πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀδικήματος πρέπει νὰ εἶναι ἡ βία ἢ αἱ ἀπειλαί, καθ' οἱουδήποτε ἀγαθοῦ τοῦ ἀπειλουμένου ἀπευθυνόμεναι· ἡ δι' ἄλλου τρόπου ἐκτέλεσις συνεπάγεται τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἑπομένης διατάξεως. Δ') Τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν τοὐλάχιστον δύο ἐτῶν καὶ μὲ χρηματικὴν ποινὴν 2 000 ἕως 200.000 δραχμῶν, ὅστις διὰ ῥήξεως τῶν ὑποβρυχίων ἢ ἐναερίων ἠλεκτρικῶν γραμμῶν ἢ διὰ βλάβης τῶν συσκευῶν ἢ δι' οἱουδήποτε ἄλλου τρόπου διακόψῃ τὴν ἀνταπόκρισιν (ἄρθρ. 43). Ἡ δολία προαίρεσις τοῦ δράστου πρέπει νὰ τείνῃ, κατὰ τὸ ῥητὸν γράμμα τοῦ νόμου, εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διαβίβασιν ἐπισήμων τηλεγραφημάτων· ἂν τοιοῦτον σκοπὸν δὲν ἐπιδιώκῃ ὁ δράστης, τιμωρηθήσεται κατὰ τὸ ἄρθρον 42 (ἀνωτέρω Α').

Ἐὰν ὁ ἔνοχος τῶν ἀνωτέρω ὑπὸ στοιχ. Α', Γ' καὶ Δ' ἀδικημάτων εἶναι ὑπάλληλος ἢ ὑπηρέτης τῆς τηλεγραφικῆς ἢ τηλεφωνικῆς ὑπηρεσίας, ἡ ἰδιότης του αὕτη θεωρεῖται ὡς ἰδιαιτέρα ἐπιβαρυντικὴ αἰτία, παύεται ἐν ταὐτῷ τῆς θέσεώς του καὶ στερεῖται ὅλων τῶν ἐξ αὐτῆς ἐξαρτωμένων δικαιωμάτων καὶ πλεονεκτημάτων (ἄρθρ. 45 νόμου 4277). Ἡ παῦσις καὶ ἡ στέρησις αὕτη, μὴ ὁρίζοντος ἄλλως τοῦ νόμου, ἐπέρχονται αὐτοδικαίως ἅμα τῇ τελεσιδικίᾳ τῆς καταδίκης.

Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω διατάξεις ἰσχύουσι καὶ διὰ τὰς τηλεφωνικὰς ἀνταποκρίσεις (ἄρθρ. 2 νόμου 4275 τοῦ 1929 «Περὶ τηλεφωνικῆς ἀνταποκρίσεως»).

3) Ἡ παραβίασις τῆς περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἐπιβαλλομένης ἐχεμυθείας ὑπὸ τῶν τελεγραφικῶν ἢ τηλεφωνικῶν ὑπαλλήλων ἢ ὑπηρετῶν, ὡς καὶ ἡ κοινοποίησις ἢ χρησιμοποίησις ξένων ἀπορρήτων, ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτῶν ἢ τρίτου τινὸς ἢ ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἐνδιαφερομένων, τιμωρεῖται κατὰ τὸ ἄρθρ. 37 τοῦ νόμου 4277 καὶ ἄρθρ. 2 νόμου 4275 συμφώνως τοῖς ἄρθρ. 445—452—454 καὶ 455 τοῦ ποινικοῦ νόμου (βλ. λ. *ἐχεμύθεια*). Ἡ παραβίασις τῆς ἐχεμυθείας ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων τῆς «Ἀνωνύμου Ἑλληνικῆς Τηλεφωνικῆς Ἑταιρείας» τιμωρεῖται κατὰ τὸ ἄρθρ. 447 ποινικοῦ νόμου (ἄρθρ. 31 τῆς διὰ τοῦ νόμου 4547 τοῦ 1930 κυρωθείσης συμβάσεως ἐκχωρήσεως προνομίων κατασκευῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῆς τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας μετὰ τῆς ἑταιρείας Siemens et Halske).

Α. Ν. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

—**«Τηλέγραφος».** Τίτλος ἑλληνικῶν ἐφημερίδων: —1) Ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 4ην Μαΐου 1843. — 2) Ἐν Ἀθήναις, ἡμερησία, εἰς σχῆμα 2ον, ἱδρυθεῖσα τὴν 6ην Σεπτεμβρίου 1876 καὶ διακοπεῖσα τῷ 1882. —3) Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1880 ὑπὸ Ξενοφῶντος Ψάλτου· τοῦτον μετ' οὐ πολὺ διεδέχθη ὁ Ἀχιλλεὺς Κυριακόπουλος, ὃν διεδέχθη (1917) ὁ Γ. Δικαῖος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ διεκόπη ἡ ἔκδοσις, τῷ 1924, συνεχισθεῖσα ἀπὸ Σεπτεμβρίου τοῦ 1929 ὑπὸ Ἡρακλῆ Λαχανοκάρδη μέχρις Ἀπριλίου τοῦ 1930· ἐπί τι διάστημα (1890—1893) ὁ «Τηλέγραφος» τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκυκλοφόρει καὶ εἰς γαλλικὴν ἔκδοσιν. —4) Ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1893 εἰς 2ον σχῆμα ὑπὸ Γ. Σιβιτανίδη. —5) Ἐν Σμύρνῃ, ἡμερησία, ἐκδοθεῖσα τῷ 1911—1922 ὑπὸ Θεοδώρου Ὑπερίδη. —6) Ἐν Πάτραις, ἡμερησία, ἐκδιδομένη εἰς σχῆμα 2ον ἀπὸ Ἰουνίου τοῦ 1917. —7) Ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀπὸ 5ης Δεκεμβρίου 1921, εἰς σχῆμα 2ον, ὑπὸ Κ. Ποιμενίδου (βλ. καὶ «*Ταχυδρόμος* Βορείου Ἑλλάδος»). —8) Ἐν Τρικκάλοις, ἡμερησία, ἱδρυθεῖσα τῷ 1922, εἰς 2ον σχῆμα, ὑπὸ Σ. Ροδινοῦ. —9) Ἐν Καβάλλᾳ, ἑβδομαδιαία, ἱδρυθεῖσα τῷ 1929 εἰς σχῆμα 2ον ὑπὸ Ἐπαμεινώνδα Παπαπερικλῆ.

Π. Ν. Π.

—**«Τηλέγραφος *Ἀθηνῶν*».** Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 19ην Νοεμβρίου 1860.

—**«Τηλέγραφος *Βορείου Ἑλλάδος*».** Ἡμερησία ἀπογευματινὴ ἐφημερὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ, εἰς σχῆμα 2ον, ἱδρυθεῖσα τῷ 1921 ὑπὸ Ν. Κ. Βέρρου, μετονομασθεῖσα δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος «*Ταχυδρόμος*» (βλ. λ. ἀρ. 7).

—**«Τηλέγραφος *τοῦ Βοσπόρου*».** Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἀπὸ τοῦ 1856—1871 ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ ἄλλοτε ἡγουμένου τῆς μονῆς Φανερωμένης Σαλαμῖνος Γρηγορ. Καρύδη.

—**«Τηλέγραφος *ἑλληνικός*».** Μία τῶν παλαιοτάτων ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, ἐκδοθεῖσα ἐν Βιέννῃ ἀπὸ τῆς 5/17ης Ἰανουαρίου 1811 μέχρι (τοὐλάχιστον) τέλους Ἰουνίου τοῦ 1829 ὑπὸ τοῦ ἀνατολιστοῦ καὶ λεξικογράφου ἰατροῦ Δ. Ἀλεξανδρίδου,

Digitized by Google

ἐν συνεχείᾳ παλαιοτέρων προσπαθειῶν τοῦ ἐκ Κοζάνης Εὐφρονίου Ραφαὴλ Πωποβίκ. Τιτλοφορουμένη «Πολιτική, φιλολογική τε καὶ ἐμπορικὴ ἐφημερίς, ἀδείᾳ καὶ προνομίῳ καισαροβασιλικῷ», ἐξεδίδετο ἀρχικῶς μὲν δισεβδομαδιαία (Τρίτην καὶ Πέμπτην), εἶτα ἡμερησία καὶ τέλος τρισεβδομαδιαία, εἰς 8ον σχῆμα εἰς σελίδας 4—8 καὶ ἐν τοῖς τυπογραφείοις τοῦ Ἰω. Σύρερ, ἔχουσα ἑξάμηνον συνδρομὴν 13—18 φιορινίων. Εἰς τὸν περιωρισμένον της χῶρον κατεχωροῦντο ποικιλία εἰδήσεων ὑπὸ τοὺς γενικοὺς τίτλους «Πολιτικαὶ εἰδήσεις» ἀφορῶσαι τὰ διεθνῆ γεγονότα τῆς ἐποχῆς, «Ἐγχώριαι εἰδήσεις» καὶ «Ἐμπορικαὶ εἰδήσεις» ἀναφερόμεναι εἰς τὰς «τιμὰς πραγματειῶν», «τιμὰς συναλλαγῶν καὶ νομισμάτων» καὶ «ἀγωγιάτικα» (ναύλους)· πλὴν τούτων ἐξέδιδε καὶ ἴδιον φιλολογικὸν παράρτημα («Φιλολογικὸς Τηλέγραφος, ἤτοι Ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου φιλολογικά»), ἀρχικῶς ἑβδομαδιαῖον καὶ εἶτα δεκαπενθήμερον. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν ὁ ἐκδότης της διέτρεξεν ἀπείρους κινδύνους, ἐξεβιάζετο εἰς τὴν καταχώρισιν ἀνθελληνικῶν ειδήσεων καὶ ἄρθρων καὶ ὑπέκειτο εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς αὐστριακῆς λογοκρισίας. Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι συχνάκις κατέφευγεν εἰς τὴν κυκλοφορίαν δύο διαφορετικῶν ἐκδόσεων τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ, προοριζομένας τὴν μίαν διὰ τὴν ἐν Αὐστρίᾳ κυκλοφορίαν καὶ τὴν ἄλλην διὰ τὴν κρυφίαν εἰς Ἑλλάδα ἀποστολὴν καὶ διάδοσιν· τοῦτο δεικνύει ἡ διάσωσις φύλλων ἰδίου ἀριθμοῦ καὶ διαφόρου ὕλης. Τὴν πληρεστέραν σειρὰν τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ταχυδρόμου» τῆς Βιέννης κατέχει ἡ ἐν Ἀθήναις βιβλιοθήκη τῆς βουλῆς, ἀποτελουμένην ἐξ 623 φύλλων τοῦ κυρίου σώματος, κατὰ τὸ πολὺ συνεχῶν, τῶν ἐτῶν 1812—1813, 1817—1818, 1820—1821 καὶ 1828—1829, ὡς καὶ τινων τοῦ φιλολογικοῦ παραρτήματος.
Π. Ν. Π.

— «Τηλέγραφος *Ἑλληνικὸς*» (Telegrafo Greco). Μία τῶν παλαιοτέρων ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος (1824, Μαρτίου 20) ἐν Μεσολογγίῳ, εἰς σχῆμα 8ον, ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος κόμιτος Πέτρου Gamba. Πολύτιμος διὰ τὰς εἰδήσεις της καὶ τὴν συμβολήν της εἰς τὸν Ἀγῶνα, ἐξεδίδετο ὑπὸ τίτλον ἰταλικόν, περιλαμβάνουσα ἄρθρα καὶ εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ γαλλικὴν καὶ σκοποῦσα κυρίως εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐν τῇ Δύσει. Τὰ μόνα διασῳζόμενα αὐτοῦ φύλλα εὕρηνται ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν, συνεσταχωμένα εἰς τοὺς τόμους τοῦ ἀρχείου τοῦ φιλελληνικοῦ κομιτάτου τοῦ Λονδίνου: ἐν τόμῳ Β′, τὸ πρόγραμμα (prospectus) τῆς ἐκδόσεως καὶ τὰ φύλλα 1—3 καὶ 5—11 (20 Μαρτίου — 29 Μαΐου 1824), ἐν τόμῳ Ι′ τὰ φύλλα 12—15 (5 Ἰουνίου—26 Ἰουλίου 1824) καὶ ἐν τόμῳ ΙΑ′ τὰ φύλλα 20—21 (31 Ἰουλίου—7 Αὐγούστου 1824), συμπιπτούσης οὕτω τῆς ἡμερομηνίας τοῦ τελευταίου φύλλου πρὸς τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Gamba ἐξ Ἑλλάδος, ὅτε πιθανὸν καὶ διεκόπη ἡ ἔκδοσις τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ταχυδρόμου». Κατά τινας τὴν ἔκδοσιν ἐβοήθει χρηματικῶς καὶ ὁ Βύρων.
Π. Ν. Π.

— «Τηλέγραφος *Ἑλληνικός*». Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα κατὰ Μάρτιον τοῦ 1870.

— «Τηλέγραφος *τῶν Κυκλάδων*». Ἐφημερὶς ἐν Ἑρμουπόλει, ἱδρυθεῖσα τὴν 27ην Μαΐου 1855.

— **τηλέγραφος** *μηχανῆς [Ναυτ.]*. Μηχάνημα (κοιν. τὸ *τσιιμπερν*, ἀπὸ τοῦ ἐφευρέτου του) ἐνδεικτικὸν πρὸς μεταβίβασιν διαταγῆς τοῦ ἀπὸ τῆς γεφύρας κυβερνῶντος πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς μηχανῆς διὰ τὴν κίνησιν αὐτῆς «πρόσω» ἢ «ἀνάποδα» («ἠρέμα», «ἡμιταχῶς» καὶ «ὁλοταχῶς») ἢ διὰ τὴν κράτησιν αὐτῆς. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ στύλου, ἐφ' οὗ ἑδράζεται τύμπανον φέρον διαιρέσεις, ἐφ' ὧν ἀναγράφονται τὰ κελεύματα ταῦτα. Εἰς τὰς διευθύνσεις ταύτας φέρεται διὰ χειρομοχλοῦ δείκτης, διὰ μέσου δὲ συστήματος συρμάτων καὶ τροχαλιῶν μεταδίδεται ἡ αὐτὴ ἔνδειξις εἰς ὅμοιον μηχάνημα ἐν τῷ μηχανοστασίῳ εὑρισκόμενον. Πρὶν ἢ ἐκτελέσῃ ἡ μηχανὴ τὴν διὰ τοῦ τηλεγράφου μεταδοθεῖσαν διαταγήν, ὑποσημαίνει ταύτην εἰς τὴν γέφυραν. Σ. Ε. Λ.

— **τηλέγραφος** *ναυτικὸς [Ναυτ.]*. Μέσον ταχείας συνεννοήσεως διὰ σημάτων, ἐν μεγίστῃ χρήσει ἰδίᾳ εἰς τὰ πλοῖα τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ. Ἀποτελεῖται ἐξ ὀρειχαλκίνου πολυκαρύου Ε ἔχοντος 16 κάρυα, δι' ὧν διέρχονται ἰσάριθμα σηματόσχοινα. Προσδένεται δὲ τὸ πολυκάρυον εἰς τὸ σηματόσχοινον Ζ τῆς σημαίας ἢ εἰς ἰδιαίτερον ἐπάρτην διὰ τοῦ σκαλμοῦ Γ καὶ ὑψοῦται εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κέρατος τοῦ ἐπιδρόμου Α, ὅπου συγκρατεῖται διὰ ψελίου Δ. Κιβώτιον ἀφ' ἑτέρου Μ, περιλαμβάνον τὴν συσκευὴν τῶν σημάτων, ἔχει ὡσαύτως 16 κάρυα κατὰ μῆκος διάπηγός του, διὰ τούτων δὲ διέρχονται τὰ ἀπὸ τοῦ ἐπηρμένου πολυκαρύου σηματόσχοινα Η καὶ Ι, ἐντεινόμενα διὰ τοῦ ἐπάρτου. Τῶν σηματοσχοίνων ὄντων ἡμματισμένων κατ' ἄκρον, ἥ τε ἔπαρσις καὶ ἡ χάλασις τῶν σημάτων ὑπὸ τριῶν ἀνδρῶν ἐκτελουμένη εἶναι εὐχερής. Πρὸς μείζονα δὲ εὐκολίαν ὑπάρχει πλὰξ Κ ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως Λ τοῦ κιβωτίου, ἐφ' ἧς εἶναι ἐζωγραφημένον τὸ σῆμα τὸ συνερραμμένον εἰς ἕκαστον τῶν σηματοσχοίνων. Εἰς τὸ ἀγγλικὸν ναυτικὸν ἐχρη-

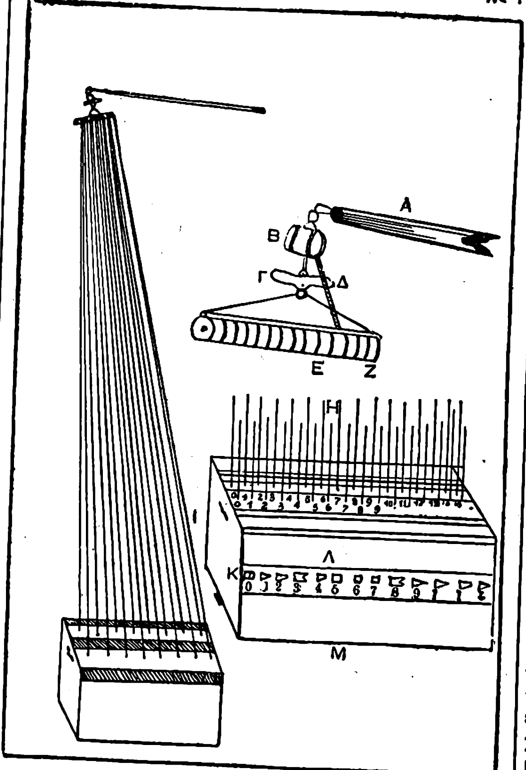

Ναυτικὸς τηλέγραφος.

σιμοποιεῖτο καὶ ἀλφαβητικὸς τοιοῦτος τηλέγραφος μετὰ 26 καρύων.
Σ. Ε. Λ.

— **τηλέγραφος** *ὀπτικός*. Εἶναι μέσον συνεννοήσεως ἐξ ἀποστάσεως διὰ τῆς ὁράσεως. Ἡ χρησιμοποίησίς του διὰ στρατιωτικὰς ἀνάγκας, εἰσαχθεῖσα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, διατηρεῖται μέχρι σήμερον ὑπὸ μᾶλλον τελειοποιημένην μορφήν. Ὁ ὀπτικὸς τηλέγραφος ἀπετέλει τὸ μόνον μέσον συνδέσμου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος, δηλαδὴ μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐν τῇ τηλεπικοινωνίᾳ. Οὕτω, ὡς ἀναφέρεται, οἱ Σῖναι μετεχειρίζοντο τὰ διὰ πυρῶν σημεῖα καίοντες ῥητινώδεις οὐσίας ἐφ' ὑψηλῶν ὁρατῶν σημείων. Ὁμοίως οἱ Πέρσαι εἶχον ὀργανώσει τόσον τέλειον σύστημα ὀπτικοῦ τηλεγράφου, ὥστε ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἐπληροφορεῖτο αὐθημερὸν περὶ ὅλων τῶν καθ' ἅπασαν τὴν Ἀσίαν συμβαινόντων. Οἱ Ἕλληνες ἰδιαιτέρως ἀνέπτυξαν τὸ σύστημα τῆς διὰ πυρῶν (φρυκτῶν) τηλεπικοινωνίας. Οὕτω ὁ Ἀγαμέμνων ἐκ τῆς Τροίας ἀνήγγειλε τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως εἰς τὴν σύζυγόν του Κλυταιμήστραν εἰς τὰς Μυκήνας αὐθημερὸν διὰ πυρῶν, ἃς ἧπτον σκοποὶ εἰδικῶς παρ' αὐτοῦ ἐγκατασταθέντες εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλοτέρων ἐνδιαμέσων ὀρέων, τῆς Ἴδης, τῆς Λήμνου, τοῦ Ἄθω, τῆς Εὐβοίας, τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ τοῦ Ἀραχναίου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεστρατεύθησαν διὰ συναγερμοῦ, ὅταν διὰ πυρῶν ἀνηγγέλθη ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως ἡ ἐμφάνισις τοῦ Φιλίππου εἰς τὴν Ἐλάτειαν. Κατὰ τὸν Πολύβιον οἱ Ἀλεξανδρινοὶ μηχανικοὶ Κλεοξένης καὶ Δημόκλειτος ἐφεῦρον σύστημα ὀπτικοῦ τηλεγράφου διὰ πυρσῶν ἀναπτομένων ὄπισθεν πέντε ἀνοιγμάτων πύργου. Τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο διεβιβάζοντο διὰ δύο σειρῶν πυρσῶν, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη καθώριζε τὴν ὁμάδα, εἰς ἣν ἀνῆκε τὸ γράμμα, ἡ δὲ ἄλλη τὴν τάξιν αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον τὸ ἀνωτέρω σύστημα ἐπετύγχανε τὴν διαβίβασιν λέξεων, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀπετέλεσε τὴν ἀπαρχὴν τῶν συγχρόνων συστημάτων. Ὁμοίως ὁ Πολύβιος περιγράφει τὸ σύστημα τηλεπικοινωνίας Αἰνείου τοῦ τακτικοῦ διὰ μεγάλων κυλινδρικῶν δοχείων πλήρων ὕδατος, ἐντὸς τῶν ὁποίων συνεκρατοῦντο κατακορύφως διὰ πλωτήρων μακραὶ σανίδες. Ἐπὶ τῶν σανίδων τούτων ἦσαν γεγραμμέναι διάφοροι φράσεις ἡ μία κάτωθεν τῆς ἄλλης. Ὁ σκοπὸς στρατιώτης εἰς τὸν σταθμόν, ὁπόθεν θὰ μετεβιβάζετο ἡ ἀγγελία, ἧπτε κατὰ πρῶτον πυρσὸν καὶ εἶτα ἤνοιγε τὴν εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ δοχείου εὑρισκομένην στρόφιγγα ἐκροῆς τοῦ ὕδατος, τοῦθ' ὅπερ ἔπραττον καὶ οἱ λοιποὶ σταθμοί, ἅμα τῇ θέᾳ τοῦ πυρός. Διὰ τῆς ἐκροῆς τοῦ ὕδατος κατεβιβάζετο βαθμιαίως ἡ σανὶς καὶ ὅταν ἡ πρὸς διαβίβασιν φράσις ἔφθανεν ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, τότε ὁ σκοπὸς ἔκλειε τὴν στρόφιγγα, ἐνῷ συγχρόνως ἔσβυνε τὸν πυρσόν. Οἱ λοιποὶ σταθμοὶ ἔσβυνον τότε ὁμοίως τὸν πυρσόν, διακόπτοντες συγχρόνως τὴν ἐκροὴν τοῦ ὕδατος. Εἰς τὰ δοχεῖα ὅλων τῶν σταθμῶν ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος εὑρίσκετο τότε ἡ ἰδία φράσις, ἥτις ἀναγιγνωσκομένη μετέδιδε τὴν ἀγγελίαν. Τὸ σύστημα τοῦτο, ὡς ἀναφέρεται, ἐχρησιμοποίησαν οἱ Καρχηδόνιοι κατὰ τὸν Σικελικὸν πόλεμον.

Ἀναφέρεται ὁμοίως ὅτι κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος οἱ Ἕλληνες συνεννοοῦντο διὰ τῆς διατάξεως τῶν ἀσπίδων αὐτῶν κατὰ προσυμπεφωνημένον τρόπον ὅστις προκαλῶν τὴν ἐπ' αὐτῶν ἀνάκλασιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐθεωρήθη παρά τινων ὡς ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μετέπειτα ἐφευρεθέντος ἡλιογράφου. Οἱ Ρωμαῖοι ἐν εὐρείᾳ κλίμακι ἐχρησιμοποίουν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις των τὰ διὰ πυρῶν σημεῖα. Ὁμοίως οἱ Γαλάται, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Καῖσαρ, ἐπληροφοροῦντο ἐγκαίρως περὶ τῶν κινήσεων αὐτῶν ἀπὸ μιᾶς ἐπαρχίας εἰς ἄλλην διὰ πυρῶν ἀναπτομένων ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων. Ἐν Γαλλίᾳ καὶ σήμερον ἀκόμη, διασῴζονται ἐρείπια πύργων, ἐφ' ὧν ἐγένοντο φωτεινὰ σημεῖα διὰ μέσου ἀνοιγμάτων καιομένου μίγματός τινος ἐκ πίσσης καὶ ῥητίνης, ἀνηρτημένου ἀπὸ μακρῶν πήχεων, εἰς οὓς ἐδίδετο κίνησις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ταχεῖα.

Βραδύτερον ὁ Ταμερλᾶνος ἐχρησιμοποίει σημαίας πρὸς ἀναγγελίαν τῶν ὅρων του εἰς τὰς παρ' αὐτοῦ πολιορκουμένας πόλεις. Οἱ Βυζαντινοὶ δὲν ἐτελειοποίησαν σπουδαίως τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς των γνωστὰ συστήματα ὀπτικῆς τηλεγραφίας. Ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν Ἀναγέννησιν προήγαγον ταῦτα. Συνήθως ἐχρησιμοποιοῦντο πυρσοί, καθὼς ἐπίσης καὶ διάφοροι σημαῖαι καὶ φανοί.

Ὁ ΙΖ′ αἰὼν σημειώνει τάσιν τινὰ τελειοποιήσεως τῶν δι' ὀπτικοῦ συστημάτων τηλεπικοινωνίας. Πειράματα σχετικὰ ἐγένοντο παρὰ τοῦ Hooke ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τοῦ Amontons ἐν Γαλλίᾳ. Πλὴν ἅπαντα τὰ συστήματα ἐπέπρωτο νὰ μείνωσι στοιχειώδη, ἐφ' ὅσον ἡ ὀπτικὴ δὲν εἶχεν ἀκόμη παρουσιάσει μηχανήματα δυνάμενα νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν ὅρασιν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Πρῶτος ὁ ἀνωτέρω Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Amontons, κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος, προέτεινε τὴν χρῆσιν διοπτρῶν πρὸς προσέγγισιν τῶν εἰδώλων τῶν πρὸς παρατήρησιν σημείων. Ἐν τῷ ναυτικῷ ἡ διὰ σημαιῶν καὶ φανῶν σηματοδοσία ὑφίσταται ἀπὸ παλαιοτέρων ἐποχῶν. Οἱ Ἄγγλοι τὴν προσπάθειαν καταρτισμοῦ κανονικοῦ κώδικος σηματοδοσίας ἀποδίδουσιν εἰς τὸν ναύαρχον Οὐΐλλιαμ Πὲν ἢ εἰς Ἰάκωβον τὸν Β′. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος ὁ ναύαρχος Kempenfelt κατήρτισε κώδικα σηματοδοσίας προσεγγίζοντα πρὸς τὸν σήμερον ἐν χρήσει διὰ τοῦ συνδυασμοῦ σημαιῶν κατὰ ζεύγη. Ἐξ ὅλων τῶν συστημάτων ὀπτικοῦ τηλεγράφου, τῶν προταθέντων κατὰ τὸν ΙΖ′ καὶ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα, ἐπικρατέστερον ὑπῆρξε τὸ κατὰ τὸ ἔτος 1792 παρουσιασθὲν σύστημα τῶν ἀδελφῶν Chappe. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ ὠνομάσθη καὶ *ἐναέριος τηλέγραφος*, ἕκαστος σταθμὸς ἀνταποκρίσεως περιελάμβανεν ὑψηλὸν πύργον, ἐφ' οὗ ὠρθοῦτο κοντὸς ὕψους 14 ποδῶν, φέρων εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον ὁριζόντιον ξύλινον τεμάχιον. Εἰς τὰ ἄκρα τοῦ τελευταίου τούτου ἑκατέρωθεν συνεκρατοῦντο ἀνὰ ἓν τεμάχιον ξύλου. Τὰ ξύλα ταῦτα, κινούμενα διὰ συστήματος σχοινίων καὶ τροχαλιῶν, ἠδύναντο νὰ λαμβάνωσι διαφόρους θέσεις. Ὁ συνδυασμὸς τῶν θέσεων τῶν ξύλων ἔδιδεν 196 ἐν ὅλῳ σημεῖα ἀντιστοιχοῦντα εἰς ἰσαρίθμους φράσεις. Αἱ θέσεις τῶν ξύλων παρετηροῦντο διὰ τηλεσκοπίου. Τὸ σύστημα τοῦτο, εἰσαχθὲν ἀμέσως ἐν Γαλλίᾳ, ἴσχυε μέχρι τῆς παραδοχῆς τῆς ἠλεκτρικῆς τηλεγραφίας. Τὸ ὀπτικὸν τοῦτο δίκτυον ἦτο 5000 χιλιομέτρων καὶ περιελάμβανε 534 ἐν ὅλῳ σταθμούς.

Ἡ παραδοχὴ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐν τῇ τηλεγραφίᾳ, ἐπιτυχόντος τὴν στιγμιαίαν σχεδὸν διαβίβασιν τῶν εἰδήσεων ἀνεξαρτήτως τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως, καὶ δὴ κατὰ τὴν νύκτα, ἐπέφερε τὴν παρακμὴν τῶν διαφόρων συστημάτων τῆς ὀπτικῆς τηλεγραφίας ὑπὸ τὴν παλαιοτέραν τοὐλάχιστον μορφήν των. Ἡ τελειοποίησις τῶν ὀπτικῶν ὀργάνων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ προσαρμογὴ τοῦ ὀπτικοῦ πρὸς τὸ εἰσαχθὲν ἤδη μορσικὸν σύστημα ἔδωσαν νέαν ὤθησιν εἰς τὴν ὀπτικὴν τηλεγραφίαν, τῆς ὁποίας ἡ χρησιμοποίησις ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῷ ναυτικῷ ἐγενικεύθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος.

Εἰς τὰς προϋπαρχούσας φωτεινὰς πηγὰς προσετέθη καὶ ὁ ἠλεκτρισμός. Τὰ πρῶτα ἐπιτυχῆ πειράματα ἐγένοντο ἐν Ἀλγερίῳ τῷ 1875, χρησιμοποιηθείσης φωτεινῆς πηγῆς διὰ στοιχείων Bunsen. Τὴν ποικιλίαν τῶν μηχανημάτων τῆς ὀπτικῆς τηλεγραφίας συνεπλήρωσεν ἡ παραδοχὴ τοῦ ἡλιογράφου, συσκευῆς χρησιμοποιούσης ὡς φωτεινὴν πηγὴν τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας καταλλήλως ἀνακλωμένας. Συγχρόνως ἡ διὰ σημαιῶν καὶ διὰ τῶν βραχιόνων σηματοδοσία δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι ἐν ἰσχύϊ ἰδίως εἰς τὸ ναυτικόν.

Τὰ μηχανήματα τῆς ὀπτικῆς τηλεγραφίας τὰ ἐν χρήσει σήμερον ἐν τῷ στρατῷ συνίστανται ἐκ φωτεινῆς πηγῆς τοποθετουμένης εἰς τὴν κυρίαν ἑστίαν φακοῦ ἢ κοίλου κατόπτρου. Ὡς φωτεινὴ πηγὴ χρησιμοποιεῖται κυρίως λαμπτὴρ ἠλεκτρικός, δι' ἀσετυλίνης ἢ διὰ πετρελαίου, ἢ τὸ ἡλιακὸν φῶς.

Τὰ ἀνωτέρω μηχανήματα διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας, τῆς *ὀπτικῆς τηλεγραφίας* καὶ τῆς *ὀπτικῆς σηματοδοσίας*. Τὰ μηχανήματα τῆς πρώτης

Digitized by Google

τοποθετοῦνται ἐπὶ σταθεροῦ στηρίγματος, ἡ δὲ φωτεινὴ πηγὴ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας τοῦ μηχανήματος παρέχει φῶς συνεχές, διακοπτόμενον κατὰ βούλησιν διὰ διαφράγματος καὶ ἐπιτυγχανομένων οὕτω τῶν γραμμῶν καὶ στιγμῶν τοῦ μορσικοῦ ἀλφαβήτου. Λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως, εἰς ἣν ἐκπέμπουσι τὴν φωτεινὴν δέσμην των, ἔχουσι καὶ μεγάλην ἀπόδοσιν εἰς τὰς στρατιωτικὰς διαβιβάσεις. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγεται καὶ ὁ ἡλιογράφος. Τὰ μηχανήματα τῆς ὀπτικῆς σηματοδοσίας φέρονται εἰς τὰς χεῖρας ἢ ἐπὶ προχείρων ὑποστηριγμάτων. Εἶναι ἐφωδιασμένα διὰ κοίλου κατόπτρου μετὰ φορητῶν ἠλεκτρικῶν λαμπτήρων. Λόγῳ τῶν μικρῶν ἀποστάσεων, εἰς ἃς εἶναι δυνατὴ ἡ δι' αὐτῶν συνεννόησις, χρησιμοποιοῦνται διὰ τὸν σύνδεσμον τῶν μικρῶν μονάδων.

Τὰ μηχανήματα τῆς ὀπτικῆς τηλεγραφίας καὶ σηματοδοσίας, προοριζόμενα διὰ συνεννόησιν εἰς μεγάλας σχετικῶς ἀποστάσεις, ἔχουσι τὸ μειονέκτημα ὅτι ἀπαιτοῦσιν εὐνοϊκὰς ἀτμοσφαιρικὰς καταστάσεις διὰ τὴν λειτουργίαν των· οὐχ ἧττον ἡ χρησιμοποίησίς των εἶναι πλεονεκτικωτάτη εἰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις γινομένας εἰς ὀρεινὰ καὶ ἀνώμαλα ἐδάφη, ὡς τὸ ἡμέτερον.

Εἰς τὴν γενικὴν κατηγορίαν τῶν ὀπτικῶν μέσων περιλαμβάνονται ὁμοίως τὰ πλαίσια, τὰ διάφορα πυροτεχνήματα καὶ τὰ διὰ τῶν βραχιόνων ἐκτελούμενα σήματα. Ἐκ τούτων τὰ πλαίσια εἶναι τεμάχια ὀθόνης διαφόρων σχημάτων καὶ διαστάσεων, διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ὁποίων κατορθοῦται ἡ διαβίβασις ὡρισμένων φράσεων. Χρησιμοποιοῦνται κυρίως πρὸς συνεννόησιν μετὰ τῶν ἀεροπλάνων. Τὰ πλαίσια, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ τῆς συνεννοήσεως καὶ τῶν χρησιμοποιούντων ταῦτα τμημάτων, διακρίνονται ἐν τῷ στρατῷ εἰς πλαίσια *στοιχισμοῦ*, πλαίσια *ταυτότητος* καὶ πλαίσια *σηματοδοσίας*. Ἐκ τούτων, τὰ πρῶτα ἀναπτύσσονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τῆς πρώτης γραμμῆς, γνωστοποιουμένης οὕτω εἰς τὰ φίλια ἀεροπλάνα τῆς θέσεώς των, τὰ δεύτερα διὰ τῆς ἰδιαιτέρας διακριτικῆς αὐτῶν μορφῆς φανερώνουσι τὰς θέσεις τῶν διοικήσεων ἢ μονάδων καὶ τὰ τρίτα χρησιμεύουσι διὰ τὴν κυρίως σηματοδοσίαν.

Τὰ πυροτεχνήματα, ἤτοι αἱ φωτοβολίδες καὶ τὰ βεγγαλικὰ φῶτα, διὰ τῶν σχημάτων καὶ τῶν χρωμάτων αὐτῶν, ὁρατῶν ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν, διαβιβάζουσιν ἁπλᾶς αἰτήσεις ἢ πληροφορίας συμφώνως πρὸς κώδικα προσυμπεφωνημένων σημάτων. Ἡ διὰ τῶν βραχιόνων σηματοδοσία συνίσταται εἰς τὴν μεταξὺ δύο ἀνδρῶν συνεννόησιν ἐξ ἀποστάσεως δι' ἐκτάσεως τῶν βραχιόνων ὁριζοντίως. Ἡ συνεννόησις ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ μορσικοῦ ἀλφαβήτου, τῆς ἐκτάσεως ἀμφοτέρων τῶν βραχιόνων ἀντιστοιχούσης πρὸς τὴν γραμμὴν καὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἑνὸς βραχίονος πρὸς τὴν στιγμὴν τοῦ συστήματος.

Οἱ ἐν τῷ στρατῷ εἰδικευμένοι εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν μηχανημάτων τῆς ὀπτικῆς τηλεγραφίας καὶ σηματοδοσίας ὀνομάζονται *ὀπτισταί*, ἀνήκουσι δὲ εἴτε εἰς τὰ διάφορα ὅπλα, εἴτε εἰς τοὺς *τηλεγραφητὰς* καὶ εἰδικώτερον εἰς τοὺς *τηλεγραφητὰς ἐκμεταλλεύσεως*. Ζ. Ν.

τηλεγραφῶ (*—έω*)· χειρίζομαι τὴν τηλεγραφικὴν μηχανήν, μεταβιβάζω εἴδησίν τινα τηλεγραφικῶς· || παραγγέλλω τηλεγραφικῶς, ἀποστέλλω τηλεγράφημα.

Τηλέδαμος [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐκ τῆς Κασσάνδρας, θυγατρὸς τοῦ Πριάμου καὶ δίδυμος ἀδελφὸς τοῦ Πέλοπος, τοὺς ὁποίους, «νηπίους ἔτι ὄντας», κατέσφαξεν ὁ Αἴγισθος μετὰ τῶν γονέων των κατὰ τὴν εἰς Μυκήνας ἐπιστροφήν. Ὁ τάφος αὐτῶν ἐν Μυκήναις ἐσῴζετο ἐπὶ Παυσανίου. Α. Θ. Σ.

τηλεδιαστολικός, *—ή*, *—όν*. Ὅρος ἀναφερόμενος εἰς φαινόμενον καρδιακόν, τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖται κατὰ τὸ τελευταῖον μέρος τῆς διαστολῆς τῆς καρδίας. Μ. Ν. Κ.

Τηλεδίκη [*Μυθολ.*]. Νύμφη, σύζυγος τοῦ Φορωνέως, βασιλέως τῆς Πελοποννήσου, γεννήσασα ἐξ αὐτοῦ τὸν Ἆπιν καὶ τὴν Νιόβην. Α. Θ. Σ.

τηλεκαρδιόφωνον (τό). Ὄργανον ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ Lutembacher, δι' οὗ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀκρόασις τῆς καρδίας ἐξ ἀποστάσεως. Τούτου σπανιώτατα γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς ἀμφιθεάτροις τῶν πανεπιστημίων διὰ καθαρῶς διδακτικοὺς σκοπούς, καθόσον μόνον τὰ λίαν ἔκδηλα ἀκροαστικὰ σημεῖα εἶναι δυνατὸν δι' αὐτῶν νὰ ἀποδοθῶσιν. Α. Κ. Κ.

τηλεκινηματογραφία (ἡ). Συνίσταται εἰς τὴν μεταβίβασιν, ἔκ τινος πομποῦ, κινουμένων εἰκόνων, π. χ. κινηματογραφικῆς ταινίας, εἰς τρόπον ὥστε ἐν τῷ δέκτῃ ν' ἀναπαράγεται ἡ ἐν λόγῳ ταινία· ἤτοι ἡ τηλεκινηματογραφία συνίσταται εἰς τὴν ταχυτάτην μεταβίβασιν ἐπιπέδων εἰκόνων, ὥστε νὰ δύναται νὰ παραχθῇ σταθερὰ προβολὴ αὐτῶν. Κ. Π.

τηλεκινησία (ἡ)· ἡ μακρόθεν προκαλουμένη κίνησις δι' ἀνεξακριβώτου ψυχικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου.

— [*Ἐγκυκλ.*] Τὰ φαινόμενα τῆς *τηλεκινησίας* εἶναι ἔκπαλαι γνωστά. Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἀναφέρονται τηλεκινητικὰ φαινόμενα διὰ τῆς χρήσεως τοῦ «τετραγραμμάτου», ἤτοι πλακὸς στρεφομένης ἐπὶ τροχῶν, ἐφ' ἧς ἦσαν κεχαραγμένα τὰ γράμματα τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου καὶ ἥτις συνέθετε, κινουμένη, λέξεις καὶ φράσεις εἰς ἀπάντησιν τιθεμένων ἐρωτήσεων. Ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἀναφέρονται ἐπίσης αἱ *μαντευτικαὶ τράπεζαι* (mensa divinatoria).

Τὰ φαινόμενα τῆς τηλεκινησίας παράγονται δι' ἐπαφῆς ἢ καὶ ἄνευ ἐπαφῆς. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ὀφείλονται—ὅταν ἀποκλεισθῇ ἡ ἀπάτη—εἰς ἀσυνειδήτους κινήσεις τῶν μέντιουμ, ἐνῷ τὰ ἄνευ ἐπαφῆς εἰς τὸν ψυχοδυναμισμὸν αὐτῶν. Εἰς τὰ τηλεκινητικὰ φαινόμενα ὑπάγονται: Τὰ κινούμενα τραπεζάκια, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς τυπτολογίας ἀπαντοῦν εἰς ἐρωτήσεις. Ἡ ἐπὶ εὐπαθῶν ζυγῶν ἐπίδρασις ἡ ἄνευ ἐπαφῆς γινομένη (ζυγὸς τοῦ Κρούξ). Αἱ ἀνυψώσεις βαρέων ἀντικειμένων ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος (*μετεώρησις*). Ἐπίσης καὶ ὅλα τὰ φαινόμενα τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν *στοιχειωμένων σπιτιῶν* (θραῦσις ἀντικειμένων, λιθοβολισμοί, κρότοι κλπ.) ὀφείλονται ἐπίσης εἰς εὐπαθές τι ἄτομον, τὸ ὁποῖον ἀσυναισθήτως, ἐπηρεαζόμενον ὑπὸ ὡρισμένου τόπου, παράγει ταῦτα.

Τὴν τηλεκινησίαν ἠθέλησαν νὰ ἐξηγήσωσι διὰ διαφόρων θεωριῶν (*στερεαὶ ἀκτῖνες* τοῦ Ὀχόροβιτς, *μοχλοειδεῖς ἐκπομπαὶ* τοῦ Cantiveler κλπ.). Ἐπικρατεῖ ὅμως ἤδη ἡ θεωρία ὅτι ὁ ψυχοδυναμισμὸς τοῦ ἀνθρώπου δύναται ἐξερχόμενος τοῦ σώματος νὰ δρᾷ ἐνσυνειδήτως ἢ ἀσυνειδήτως μὲ δυνάμεις ὑπερανθρώπους καὶ ὑπερνοητάς. Ἐπ' ἐσχάτων μάλιστα ἡ ἄνευ ἐπαφῆς ἐπίδρασις τοῦ ἀνθρωπίνου ψυχοδυναμισμοῦ ἀπεδείχθη διὰ πειραμάτων γενομένων ἐν πλήρει ἡμέρᾳ καὶ ὑπὸ τὰς καλυτέρας συνθήκας ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Βίντερ ἐν Κοπεγχάγῃ καὶ ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῆς «Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Ψυχικῶν Ἐρευνῶν». Διὰ τῶν πειραμάτων τούτων, ἀναπαραγομένων κατὰ βούλησιν, ἀπεδείχθη ἤδη τελείως καὶ τὸ φαινόμενον τῆς τηλεκινησίας καὶ ἡ ὕπαρξις τοῦ ἀνθρωπίνου ψυχοδυναμισμοῦ. Ν. Γ. ΜΑΥΡΗΣ

τηλεκινητικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τηλεκινησίαν.

Τηλεκλείδης. Ἀθηναῖος κωμικὸς ποιητής. Ἦτο ἀριστοκρατικὸς φίλος τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Νικίου, διὸ καὶ δριμύτατα σκώπτει τοῦ Περικλῆ, ἀλλὰ καὶ τοὺς συγχρόνους ποιητὰς διακωμῳδεῖ ἐν τοῖς «Ἡσιόδοις» αὐτοῦ. Ὁ Τηλεκλείδης ἐποίει κωμῳδίας κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Κρατίνου, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξαρθῇ εἰς τὴν βαθμῖδα τοῦ μεγάλου ἐκείνου κωμικοῦ· οὐχ ἧττον ὅμως μνημονεύονται πέντε νῖκαι αὐτοῦ. Ἐκ τῶν ἓξ καταλειφθεισῶν κωμῳδιῶν του γινώσκονται αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν ἑξῆς: «Ἀμφικτίονες», «Ἀψευδεῖς», «Ἡσίοδοι», «Πρυτάνεις», «Στερροί». Γ. Γ.

Τηλεκλῆς. Σάμιος γλύπτης τῶν μέσων τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, Παυσανίαν καὶ Τζέτζην εἶναι ἁπλῶς ὁ πατὴρ τοῦ περιφήμου Σαμίου γλύπτου *Θεοδώρου*, ὅστις μετὰ τοῦ ἐπίσης ἐνδόξου Σαμίου χαλκοπλάστου καὶ ἀρχιτέκτονος Ροίκου ἐδίδαξαν πρῶτοι τοὺς Ἕλληνας νὰ χύνωσι κοῖλα χαλκᾶ ἀγάλματα. Κατὰ τὸν Διόδωρον ὅμως καὶ τὸν Ἀθηναγόραν, ὁ Τηλεκλῆς, καθὼς καὶ ὁ Θεόδωρος, ἦσαν υἱοὶ τοῦ Ροίκου, ἀμφότεροι δὲ οἱ ἀδελφοὶ ἐποίησαν ἐν συνεργασίᾳ τὸ ἐν Σάμῳ ἄγαλμα τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, τοῦ ὁποίου τὸ ἥμισυ μὲν ἐξετέλεσεν ὁ Τηλεκλῆς ἐν Σάμῳ, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ ὁ Θεόδωρος ἐν Ἐφέσῳ. Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο φανερώνει τὴν μεγάλην δεξιοτεχνίαν καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ κανόνος στηριζομένην τέχνην τῶν ἀρχαϊκῶν τούτων γλυπτῶν. Ἐκ τῶν συγκρουομένων, ἐν τούτοις, πληροφοριῶν περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Τηλεκλέους συνάγεται τὸ συμπέρασμα ἢ ὅτι ὁ Τηλεκλῆς ἦτο μόνον ὁ πατὴρ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου καὶ ὅτι κατὰ λάθος τοῦ συγγραφέως ἀναφέρεται ὡς υἱὸς τοῦ Ροίκου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου, ἢ ὅτι ὁ Ροῖκος εἶχεν υἱοὺς φέροντας τὰ ὀνόματα Τηλεκλῆς καὶ Θεόδωρος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὁ μὲν Τηλεκλῆς, ὁ πατὴρ τοῦ Θεοδώρου, πρέπει νὰ ἤκμασε κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, ὁ δὲ Τηλεκλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ροίκου, κατὰ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος. Β. Δ. Θ.

Τήλεκλος. Βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ἀγιαδῶν. Ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Ἀρχελάου καὶ πατὴρ τοῦ Ἀλκαμένους. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τηλέκλου ἐκυριεύθησαν κατόπιν ἡρωϊκῆς ἀντιστάσεως αἱ Ἀμύκλαι καὶ κατελήφθησαν αἱ πόλεις Φᾶρις καὶ Γερόνθραι, κατόπιν συμβιβασμοῦ ὅτι οἱ κάτοικοί των θ' ἀπέλθουν ἐκ Πελοποννήσου. Ὁ φόνος τούτου, κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν Σπαρτιατῶν, ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων, ὅτε ἐτέλει θυσίαν εἰς τὸ παρὰ τὰ ὅρια Λακωνικῆς καὶ Μεσσηνίας ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ὁ βιασμὸς παρθένων τῆς Σπάρτης ἐν αὐτῷ ὑπὸ Μεσσηνίων νέων ὑπῆρξεν ἡ ἀρχικὴ αἰτία τῶν μεσσηνιακῶν πολέμων. ΚΛΨ.

Τηλέμαχος. Μυθικὸς ἥρως τῆς Ἰθάκης, υἱὸς τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῆς Πηνελόπης. Ἦτο ἀκόμη βρέφος ὅτε ὁ πατήρ του ἐξεστράτευσε μετὰ τῶν ἄλλων Ἀχαιῶν ἐναντίον τῆς Τροίας. Ἀπηλπισμένος περὶ τῆς εἰς τὴν Ἰθάκην ἐπιστροφῆς τοῦ Ὀδυσσέως, ἀπεφάσισεν, εἰκοσαετὴς γενόμενος, κατὰ προτροπὴν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ μὲ τὴν συνοδείαν αὐτῆς ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ συνετοῦ Μέντορος, νὰ μεταβῇ εἰς διαφόρους πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ νὰ ζητήσῃ πληροφορίας περὶ τῆς τύχης του. Μετὰ περιπετείας καὶ περιοδείας ἀνὰ τὴν Πύλον, ἔνθα ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Νέστορος, τὰς Φαρὰς καὶ ἄλλα μέρη, ἔφθασεν εἰς Σπάρτην, ὅπου ἐθαύμασε τὴν πολυτέλειαν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Μενελάου. Ἐκ ταύτης ἐπανῆλθεν εἰς Ἰθάκην, διαφυγὼν τὰς ἐνέδρας τῶν μνηστήρων τῆς μητρός του, ὅπου εὗρε τὸν πατέρα του παρὰ τῷ χοιροβοσκῷ Εὐμαίῳ. Ἐβοήθησε τὸν πατέρα του εἰς τὸν φόνον τῶν μνηστήρων τῆς Πηνελόπης καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ πατρός του εἰς τὸν θρόνον του ἀπῆλθε μακρὰν τῆς Ἰθάκης, διότι χρησμός τις εἶχε προείπει τὸν θάνατον τοῦ Ὀδυσσέως ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του, ἐπανῆλθε δὲ ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ πατήρ του ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς Κίρκης υἱοῦ του Τηλεγόνου, ἐν ἀγνοίᾳ του γενομένου πατροκτόνου. Συμφιλιωθεὶς μετὰ τὴν εἰς Ἰθάκην ἐπιστροφήν του πρὸς τὸν Τηλέγονον, ἔλαβε σύζυγον τὴν μητέρα ἐκείνου Κίρκην (ὁ Τηλέγονος συνεζεύχθη τὴν Πηνελόπην), ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησεν, ὡς ἐλέγετο, υἱὸν Ρῶμον (τὸν ἱδρυτὴν τῆς πόλεως Ρώμης) ἢ θυγατέρα Ρώμην. Κατ' ἄλλους μύθους συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῶν Φαιάκων Ἀλκινόου, Ναυσικᾶν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Περσέπτολιν. Ἐλέγετο ἀκόμη ὅτι εἶχε κτίσει τὸ Κλούσιον. ΚΑΨ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ

Digitized by Google

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Τόμος	Ζ	σ. 680γ'	στ. 30	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *τὸ τρίτον* ἀνάγν. *τὰ δύο τρίτα*
»	ΙΣΤ'	» 130		ἡ δεξιὰ λεζάντα ἀνήκει εἰς τὴν ἀριστερὰν εἰκόνα καὶ τἀνάπαλιν
»	»	» 130γ'	» 31	ἀντὶ *χωμάτων* ἀνάγν. *κυμάτων*
»	»	» »	» 53	ἀντὶ *αὐτῶν* ἀνάγν. *αὐτῶν κτλ.*
»	»	» 131γ	» 22	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *κυψιλωτοὶ* ἀνάγν. *κυψελωτοί*
»	»	» 136β	» 3	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *0,50* ἀνάγν. *0,50 μ.*
»	ΙΖ'	» 956'	» 66	ἀντὶ *διηρημένων* ἀνάγν. *διηρημένων κύκλων*
»	»	» 95γ'	» 27	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ἀναγνώσεων* ἀνάγν. *ἀναγνώσεως*
»	»	» 95γ'	» 6	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *γραφικῶν ἀποτυπώσεων* ἀνάγν. *ἀποτυπώσεων γραφικῶς*
»	»	» 945		λεζάντα ἄνω καὶ δεξιὰ εἰκόνος ἀντὶ *1915* ἀνάγν. *1905*
»	»	» 954α'	» 27	ἀντὶ *διακεκοσμημένους* ἀνάγν. *διακεκομμένους*
»	»	» 954β	» 61-62	ἀντὶ *καθηλώνουσα* ἀνάγν. *καθηλοῦντα*
»	»	» 954β'	» 62	ἀντὶ *ταῦτα* ἀνάγν. *τοῦτο*
»	»	» 955		λεζάντα πρώτης εἰκόνος, μετὰ τὴν λ. *μῶλος* πρόσθες τὰς λ. *καὶ ὁ ἀντιβραχίων*
»	»	» 955		λεζάντα δευτέρας εἰκόνος, ἀντὶ *Πλωμαρίου* ἀνάγν. *λιμένος Ἄνδρου*
»	ΙΗ'	» 652		εἰς τοὺς τίτλους τῶν πινάκων Ι καὶ ΙΙ ἀντὶ *τετραγωνικὰ ἑκατοστά*, ἀνάγν. *τετραγωνικὸν ἑκατοστόν.*
»	»	» 654α'		λεζάντα δευτέρας εἰκ. ἡ λ. *Παράλληλοι* διαγράφεται
»	»	» 654β'		λεζάντα πρώτης εἰκόνος ἀντὶ *κορμῶν* ἀνάγν. *δοκῶν*
»	»	» 681β'	» 9	ἀντὶ *ἔργα).* ἀνάγν. *ἔργα).* *Α. Α. Κ.*
»	»	» 695β'	» 24	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ὀδόντωσις).* ἀνάγν. *συζευκτικοὶ λίθοι).* *Α. Α. Κ.*
»	»	» 741α'	» 38	ἀντὶ *οἰκοδομῆς* ἀνάγν. *οἰκοδομικῆς*
»	ΙΘ'	» 5α'		ἐκ τοῦ δευτέρου στίχου τῆς λεζάντας τοῦ κατωτάτου σχήματος διαγράφεται ἡ λ. *διὰ*
»	»	» 5β	» 10	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *εἶναι* ἀνάγν. *καὶ*
»	»	» 5β'	» 5	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα* ἀνάγν. *τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας*
»	»	» 6		λεζάντα εἰκόνος ἀντὶ *Θόλος* ἀνάγν. *Θόλοι*
»	»	» 6α'	» 6	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ὀπτικὴ* ἀνάγν. *ὠπτημένη*
»	»	» 33γ'	» 50	ἀντὶ *Γ. Σ.-Ν.* ἀνάγν. *Αθ. Σ.*
»	»	» 299γ'	» 35-34	ἐκ τῶν κάτω: ἀντὶ *πλευρουμένων* ἀνάγν. *πληρουμένων*
»	»	» 617γ'	» 21	ἀντὶ *τῶν παραετίδος* ἀνάγν. *τῆς παραετίδος*
»	»	» 618α'	» 39	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ἐν μέρει* ἀνάγν. *μὴ*
»	»	» 621β'		τὰ σχήματα τῶν *κατωφλίων παραθύρων* δέον ν' ἀντιστραφῶσι.
»	»	» 621β'	» 13	ἐκ τῶν κάτω : μετὰ τὴν λ. *ὅμως* πρόσθες τὰς λ., *ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει,*
»	»	» 621γ'		λεζάντα εἰκόνος, ἀντὶ *Παράθυρον* ἀνάγν. *Παράθυρα*
»	»	» 767		ὡς κοινὸς τίτλος τῶν εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς σελίδος δύο εἰκόνων, προστεθήτωσαν αἱ λ. *Κατασκευὴ πασσάλων ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος.*
»	»	» 767α'	» 2	ἀντὶ *Zugfähle* ἀνάγν. *Zugpfähle*
»	»	» 809α -β'		λεζάντα εἰκόνων, ἀντὶ *πατώματος* ἀνάγν. *πατωμάτων*
»	»	» 809γ'	» 9	ἀντὶ *συνεχείας* ἀνάγν. *συναφείας*
»	»	» 957β'	» 23	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Α. Κ.* ἀνάγν. *Α. Α. Κ.*
»	Κ'	» 260γ'	» 11	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *πλακῶν* ἀνάγν. *ἁρμῶν*
»	»	» 2756'	» 20	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ἀποφθαλμίου* ἀνάγν. *ἀντοφθαλμίου συστήματος τῶν μικροσκοπίων*
»	»	» 275γ'	» 4	ἀντὶ *Α. Κ.* ἀνάγν. *Α. Α. Κ.*
»	»	» 344α'	» 16-15	ἐκ τῶν κάτω: ἀντὶ *ὑποβοηθούμεναι* ἀνάγν. *ὑποβοηθουμένας*
»	»	» 349γ'	» 12	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *οἱ* ἀνάγν. *αἱ*
»	»	» 350α'	» 47-48	αἱ λ. *(βλ. λ. πλακόστρωσις).* διαγράφονται
»	»	» 350α'	» 49	ἀντὶ *πλίνθος* ἀνάγν. *λίθος*
»	»	» 350β'	» 16	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *, ἢ πρὸς 3* ἀνάγν. *καὶ 3*
»	»	» 605γ'	» 7	ἐκ τῶν κάτω : ἡ λ. *μικρὰς* διαγράφεται
»	»	» 606α'	» 5	ἀντὶ *ἑτέρα* ἀνάγν. *ἰδιαιτέρα*
»	»	» 606α'	» 32	ἀντὶ *προβολῶν* ἀνάγν. *προβόλων*
»	»	» 606α'	» 38	ἀντὶ *κατακαλύψωσι* ἀνάγν. *κατακλύζωσι*
»	»	» 606α'	» 25 καὶ 18	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *φράγματα* ἀνάγν. *ἀναχώματα*
»	»	» 606α'	» 11	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *συσπάσεως* ἀνάγν. *συστάσεως*
»	»	» 606β'	» 13	αἱ λ. *Ἐνισχύσεις τῆς διατομῆς.* διαγράφονται
»	»	» 622β,	» 31	ἀντὶ *3) Μιχαὴλ* ἀνάγν. *3) Παναγῆς*
»	»	» 737γ	» 16	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Α. Κ.* ἀνάγν. *Α. Α. Κ.*
»	»	» 768γ'	» 42	ἐκ τῶν κάτω : μετὰ τὴν λ. *ξυλουργικόν*, πρόσθες τὰς λ. *(κοινῶς νταβίδι καὶ ξυλόβιδα)*
»	»	» 768γ'	» 28	ἐκ τῶν κάτω : αἱ λ. *(κοιν. νταβίδι)* διαγράφονται
»	»	» 848α'	» τελευτ.	ἀντὶ *Α. Κ.* ἀνάγν. *Α. Α. Κ.*
»	ΚΑ'	» 75γ'	» 9	ἀντὶ *Α. Κ.* ἀνάγν. *Α. Α. Κ.*
»	»	» 636γ	» 15	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *παχέος* ἀνάγν. *χονδροῦ*
»	»	» 637α'	» 14	ἐκ τῶν κάτω : ἡ λ. *ἰδίᾳ* διαγράφεται
»	»	» 637β'	» 2	ἀντὶ *Α. Κ.* ἀνάγν. *Α. Α. Κ.*
»	»	» 846β'	» 29	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ἀριστερᾶς* ἀνάγν. *δεξιᾶς*
»	»	» 867γ'	» 3	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *μεραρχίας καὶ* ἀνάγν. *μεραρχίας,*
»	»	» 867γ'	» 1	ἐκ τῶν κάτω : μετὰ τὴν λ. *στρατοῦ* πρόσθες *καὶ ἀπὸ τοῦ 1917 τὴν τετάρτην στρατιὰν εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον.*
»	»	» 899γ'	» 7 καὶ 6	ἐκ τῶν κάτω : αἱ λ. *(ἐκ τοῦ τουρκ. ἰσκαμπὶλ)* διαγράφονται.
Τόμος	ΚΒ'	σ. 31γ	στ. 1	ἀντὶ *Βάϊκσελ* ἀνάγν. *Βιστούλαν*
»	»	» 72β'	» 49 καὶ 44	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Ἕβρου* ἀνάγν. *Ἕρμου*
»	»	» 150α'	» 46	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *τριφαινυλοσαβινοσουλφίδιον* ἀνάγν. *τριφαινυλοστιβινοσουλφίδιον*
»	»	» 158γ'	» 19	ἀντὶ *1915* ἀνάγν. *1905*
»	»	» 198γ	» 7	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Σαργαπίσης* ἀνάγν. *Σπαργαπίσης*
»	»	» 200γ'	» 15	ἀντὶ *τῶν Λελέγων* ἀνάγν. *τῶν σποράδην οἰκούντων Λελέγων*
»	»	» 200γ'	» 2	ἐκ τῶν κάτω : μετὰ τὴν λ. *Κρυφονερίου* πρόσθες τὰς λ. *τοῦ χωρίου Τρύπης*
»	»	» 203		λεζάντα κάτω εἰκόνος, ἀντὶ *τῶν προηγουμένων* ἀνάγν. *τῆς λεωφόρου Ἀμαλίας*
»	»	» 205γ'	» 40	ἀντὶ *Προκλεῖδαι (ἡ* ἀνάγν. *Προκλεῖδαι. (Ἡ*
»	»	» 206β'	» 43	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Βελεμννάτιδα* ἀνάγν. *Βελεμινάτιδα*
»	»	» 210		λεζάντα τρίτης καὶ τετάρτης εἰκόνος, ἀντὶ *Σψραγιδόλιθος* ἀνάγν. *Σφραγὶς*
»	»	» 211α	» 27	μετὰ τὴν λ. *Βαθυκλῆς*, πρόσθες τὰς λ. *οἵτινες διὰ τῆς ἐπιδράσεώς των ἐκαλλιέργησάν πως καὶ τὴν πρὸς τὰς καλὰς τέχνας καὶ τὴν μουσικὴν ἀγάπην τῶν Σπαρτιατῶν,*
»	»	» 211α'	» 27	μετὰ τὰς λ. *πρὸς αὐτοὺς* πρόσθες τὴν λ. *εἰργάσθη*
»	»	» 211α	» 28	μετὰ τὴν λ. *Τυρταῖος* πρόσθες τὰς λ. *μὲ τὰς ἐλεγείας του διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ποίησιν*
»	»	» 212β'	» 42	ἀντὶ *Καρνάτια* ἀνάγν. *Καρυάτια*
»	»	» 227γ'	» 43	ἐκ τῶν κάτω : αἱ λ *καὶ Τήνιοι.* διαγράφονται
»	»	» 227γ'	» 33	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ζαπίτου* ἀνάγν. *ζαμπίτου.* Ὁμοίως καὶ ἐν τῷ στ. 30 ἐκ τῶν κάτω τῆς αὐτῆς στήλης
»	»	» 230γ'	» 11	ἀντὶ *1837, δαπάνῃ τῆς οἰκογενείας Γουδῆ,* ἀνάγν. *1831 δαπάνῃ τῆς Καγκελλαρίας καὶ τῆς μονῆς Ἁγίου Νικολάου*
»	»	» 236α'	» 5 καὶ 6	ἀντὶ *τοῦ ποταμοῦ Στίριγκ),* ἀνάγν. *τοῦ ποταμοῦ Σάαρ. δυτικῶς ἐπὶ τοῦ χωρίου Στίριγκ),*
»	»	» 294β'	» 10	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Foppl* ἀνάγν. *Föppl*
»	»	» 295α'	» 12	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *καὶ* ἀνάγν. *ἢ*
»	»	» 331γ'	» 23	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ὅπως* ἀνάγν. *συνήθως*
»	»	» 332β'		ὁ ἐντὸς τοῦ σχήματος τοῦ εἰκονίζοντος ἐγκαρσίαν τομὴν στέγης ἀριθμὸς *8*, ὁ κείμενος κάτωθεν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀριθμοῦ 5, μεταβληθήτω εἰς *δ*
»	»	» 332γ'	» 2	ἀντὶ *ἐξετάσεων* ἀνάγν. *ἐξαιτήσεων*
»	»	» 332γ'	» 37	ἀντὶ *μικτὰ* ἀνάγν. *ζευκτὰ*
»	»	» 333		ἡ μὴ τεθεῖσα ἔνδειξις *3*, ἀφορᾷ τὸ τρίτον καὶ τέταρτον σχῆμα τῆς πρώτης σειρᾶς
»	»	» 333		στ. 4 τῆς λεζάντας ἀντὶ *ἀντιστηρίξεις* ἀνάγν. *ἀντιστηρίξεως*
»	»	» 334β'	» 22	ἀντὶ *ἂν καὶ* ἀνάγν. *μολονότι*
»	»	» 334β'	» 43	μετὰ τὴν λ. *ἐσωτερικὴν* πρόσθες τὴν λ. *συνήθως*
»	»	» 334β'	» 58	ἀντὶ *συνδέονται* ἀνάγν. *συνδέοντα*
»	»	» 334γ'	» 9	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *αὐτοῦ.* ἀνάγν. *αὐτῶν.*
»	»	» 335		στ. 1 τῆς λεζάντας ἀντὶ *ἀμφιερείσιον* ἀνάγν. *ἀμφιέρειστον*
»	»	» 337		ἡ ἐλλείπουσα ἔνδειξις *7* ἀνήκει εἰς τὸ σχῆμα τὸ μεταξὺ τῶν ὑπ' ἀριθμὸν 2 καὶ 6
»	»	» 337		στ. 1 τῆς λεζάντας ἀντὶ *ἀμφιερείσιον* ἀνάγν. *ἀμφιέρειστον*
»	»	» 338		ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 4 σειρᾷ τοῦ πίνακος ἀντὶ *1 : 25* ἀνάγν. *1 : 2,5*
»	»	» 352β'	» 12-13	ἀντὶ *μεραρχίας.* ἀνάγν. *στρατιᾶς.*
»	»	» 393γ'	» 18-19	ἀντὶ *Γηράτσκο* ἀνάγν. *Γκράτσκο*
»	»	» 420α'	» 31	ἀντὶ *Αὐγούστου* ἀνάγν. *Σεπτεμβρίου*
»	»	» 4206'	» 5	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ΙΗ'* ἀνάγν. *ΙΖ'*
»	»	» 427β'	» 14-13	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *τῆς Θεσσαλονίκης, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912,* ἀνάγν. *τῶν Ἰωαννίνων, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1913,*
»	»	» 428γ'	» 23	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *σύνταξιν* ἀνάγν. *ἐπιτυχίαν*
»	»	» 495γ'	» 24	μετὰ τὴν λ. *Σύβα* πρόσθες τὰς λ. *καὶ Σούγια*
»	»	» 5086'	» 9	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *θείου τοῦ* ἀνάγν. *θείου καὶ*
»	»	» 508γ'	» 16	ἀντὶ *βασιλέα* ἀνάγν. *συμβασιλέα*
»	»	» 605α'	» 12	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ $G_2O_3 + 2KNO_3 + K_2CO_3 = 2K_2CuO_4 + N_2O_2 + CO_2$ ἀνάγν. $Cr_2O_3 + 2KNO_3 + K_2CO_3 = 2K_2CrO_4 + N_2O_2 + CO_2$
»	»	» 605α'	» 11	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ $G_2O_3 + 3Na_2O_7 = 2Na_2CuO_4 + Na_2O.$ ἀνάγν. $Cr_2O_3+3Na_2O_2=2Na_2CrO_4+Na_2O.$
»	»	» 605α'	» 5	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ $6NaMSO_4+Al_2O^3=M_2(SO_4)^3+3M_2O+3K_2SO_4$ ἀνάγν. $6NaHSO_4+Al_2O_3=Al_2(SO_4)_3+3H_2O+3K_2SO_4$
»	»	» 667α'	» 41	ἀντὶ *κλύσματος* ἀνάγν. *κλώσματος*
»	»	» 6866'	» 9	ἐκ τῶν κάτω : μετὰ τὴν λ. *συντάξεως* πρόσθες· ‖ *ἐν τῇ μαιευτικῇ, τὸ προβάλλον μέρος τοῦ ἐμβρύου, τὸ ὁποῖον τείνει νὰ ἐμπεδωθῇ τὸ πρῶτον ἐν τῷ γεννητικῷ σωλῆνι (τῇ ἐλάσσονι πυέλῳ).*
»	»	» 787β'	» 29	αἱ λ. *καὶ ἐν τῇ σχολῇ* διαγράφονται
»	»	» 808α'	» 38	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *1814* ἀνάγν. *1815*
»	»	» 822γ'	» 38	ἀντὶ *Κωνσταντίνου* ἀνάγν. *Γεωργίου Α'*
»	»	» 822γ'	» 46	ἀντὶ *1917* ἀνάγν. *1916*

Digitized by Google